

A C T A
SANCTORUM
S E P T E M B R I S
T O M U S Q U I N T U S.

IMPRESSION ANASTALTIQUE
CULTURE ET CIVILISATION
115, AVENUE GABRIEL LEBOU
BRUXELLES
1970

A C T A SANCTORUM

S E P T E M B R I S

Ex Latinis & Græcis, aliarumque gentium Monumentis, servatâ
primigeniâ veterum Scriptorum phrasî,

COLLECTA, DIGESTA,
Commentariisque & Observationibus

I L L U S T R A T A

A

JOANNE STILTINGO,
CONSTANTINO SUYSKENO,
JOANNE PERIERO,
URBANO STICKERO P.M.,

E SOCIETATE JESU PRESBYTERIS THEOLOGIS.

T O M U S V

*Quo dies decimus quintus, decimus sextus, deci-
mus septimus & decimus octavus continentur.*

ANTVERPIÆ,
Apud BERNARDUM ALBERTUM VANDER PLASSCHE.

M D C C L V.

C. F. Fritsch Sculp. Amsterdam:

P E T R U S L E O P O L D U S ,
A R C H I D U X A U S T R I A E . e t c . e t c .

PETRO LEOPOLDO
REGIO PRINCIPI HUNGARIÆ , BOHE-
MIÆ , HIEROSOLYMÆ &c. ,
ARCHIDUCI AUSTRIÆ ,
DUCI BURGUNDIÆ , BRABANTIÆ , LU-
XEMBURGI , SILESIÆ , STYRIÆ , CA-
RINTHIÆ , CARNIOLIÆ , MEDIOLA-
NI &c. , COMITI FLANDRIÆ , TYRO-
LIS , HANNONIÆ , NAMURCI , &c. &c.

Omus de Actis Sanctorum quadra-
gesimus tertius, qui sub auspiciis Au-
gustissimæ Imperatricis Matris Tuæ
septimus editur , ad Te supplex
properat , SERENISSIME AR-
CHIDUX, utpote nomini Tuo de-
stinatus ab Amantissima Matre, Patrona Operis no-
stri gratiosissima , à nobis debita cum reverentia
* obla-

oblatus. Si autem nōsse desideras , quid amplo illo
volumine contineatur , qualesque fuerint Sancti ,
quorum in eodem gesta enarrantur ; dicemus
breviter , Sanctos fuisse conditionis , sexus , & æ-
tatis diversæ. Principes fuerunt *Luthardus Cli-*
viæ Comes , Richardis Imperatrix , Ludmilla Bo-
hemiæ Ducissa , Editha Angliæ Regis filia. Su-
premus Ecclesiæ universalis Rector fuit Victor
Papa III ; particularium ecclesiarum Antistites ac-
cedunt de more complures , uti & inferioris or-
dinis clerici , abbatesque , monachi & eremitæ ,
iique viri præclari & admirandi. Inter præfe-
cios provinciarum sistet se Satyrus , S. Ambrosii
frater ; inter militum ductores Ferreolus tribunus ;
inter matronas nobiles Catharina Flisca Adurna ,
virtutum exercitio , quām avita nobilitate illu-
strior ; inter Virgines multas Hildegardis miranda
videbitur , utpote humano studio illitterata , &
vel sic virorum & mulierum magistra. Mittimus
alias Sanctorum , de quibus agitur , differentias ,
quia persuasum habemus , SERENISSIME AR-
CHIDUX , Te pro ea pietate , cuius specimina
in tenera ætate dare cœpisti , magis velle in-
telligere , quid in omnibus Sanctis admirari va-
leas & imitari. Multa quidem sunt & maximè
expetenda , quæ in omnibus Sanctis eluxerunt
virtutum decora. At veremur , ne epistolarem
brevitatem nimiùm excedamus , si omnia recen-
fere voluerimus. Quapropter , missis aliis , solum
ostendere conabimur , veram in omnibus San-
ctis elucere sapientiam. Ea sanè tam perfecta
est & excellens , ut aliquando ruborem & ti-

mo.

morem horribilem incussura sit illis ipsis , qui Sanctos in hac vita , ut miseros & infanos , despiciunt , aut etiam ut noxios calumniis onerant , & barbara ferocitate persequuntur. Illi ipsi profectò , qui stolidâ superbiâ Sanctorum simplicitatem hîc irrident , dum unâ cum illis coram supremi Judicis tribunali consistent , vel inviti agnoscent admirabilem fuisse Sanctorum sapientiam , & summo cum ejulatu insaniam suam confitebuntur. Ut autem clariùs ostendamus , veram esse Sanctorum sapientiam , accuratè investigare oportet , quænam sit vera , quæ contrà umbratilis tantùm & falsi nominis sapientia. Illosne igitur dicemus verè sapientes , qui multa nôrunt acutè & subtiliter differere de rebus philosophicis , theologicis , mathematicis , qui doctis ratiociniis investigare conantur , quidquid natura habet absconditum , aut Divinitas abstrusum? Nequaquam hos sapientes dixerimus , SERENISSIME PRINCEPS , nisi cum prædictis scientiis sapientiam Sanctorum conjunixerint. Veramne sapientiam attribuemus illis , qui multâ pollent rerum gestarum notitiâ , qui facta historica cum adjunctis locorum & temporum aptè exponere , maturoque judicio vera à falsis dubiaque à certis sciunt discernere? An illis , qui multarum habent linguarum peritiam , aut potentem tam inscribendo quam dicendo facundiam , aut juris & legum insignem eruditionem , aut artis medicæ consummatam experientiam ? Neque hos inter sapientes recensuerimus , si timore Dei caruerint & amore. Sapientior illis omnibus est simplex

plex agricola , qui præter articulos fidei & doctrinam salutarem nihil didicit , modò rectius ambulare noverit per semitas , quæ ad æternam felicitatem perducunt. Indoctus fraterculus , qui totis viribus Deum diligit , immensosque quotidie thesauros sibi in cælo deponit , longè sapientior est erudito historico , facundo oratore , subtili jurisconsulto , expertissimo medico , nisi & hi divinâ quâdam sapientiâ humanas scien-tias exornaverint. Nihilo magis verâ præditos sapientiâ dicemus , si qui arte bellica hostes superare , si qui magnâ industriâ aurum argentumque accumulare , si qui mira dexteritate ad excelsa nôrunt se elevare honorum culmina. Ne hos quidem , qui morum suavitate omnium sibi amicitiam conciliant , aut moderato & prudenti imperio populorum sibi animos devinciunt , statim sapientes nominaverimus. Sublimioris ordinis est , SERENISSIME ARCHIDUX , Sanctorum sapientia. Non pendet illa à multarum rerum cognitione , non ab ingenii subtilitate , non à facundia eloquii , non ab ulla arte humana , nedum ab auro , argento , hominum amicitia , aut populorum benevolentia. Ille enim sapiens est , qui ea rectè novit , & accuratè facit , ad quæ agenda à sapientissimo rerum omnium Conditore productus est. Ille sapiens est , qui summo studio ea exsequi laborat , quæ ipsum ad sempiternam perducent beatitatem. Qui verò mandata supremi Domini aut ignorat aut neglit , qui non studet ingredi viam , quâ ad cælestem patriam pertingat , verâ caret sapien.

pientia , etiam si plurimarum rerum notitiâ sit imbutus , etiam si differendi acumine valeat aut facundiâ , etiam si ad sublimia evadat honorum fastigia , aut Crœsi divitias accumulet. Etenim insipientiam suam luculenter produnt ejusmodi homines , dum vires suas exhauriunt laboribus parùm aut nihil profuturis , & vix manum movere volunt aut pedem , ut cum immensis thesauris gloriam acquirant numquam interituram. Quàm longè diversa sunt Sanctorum consilia ! Sanctorum enim sapientiæ est oculos perpetuò habere intentos in finem , ad quem à Deo creati sunt ; cùm noverint , in sola finis illius affectuō omnem felicitatem suam esse positam. Ad illum igitur finem omnia desideria , studia , cogitationes , orationes , labores dirigunt : ad illum magis magisque appropinquare omni constanter conatu enituntur : ab illo persequendo nulla deterrentur difficultate , nullo avelluntur timore. Quæ verò ad ultimum illum beatissimumque finem non conducunt , quales sunt divitiæ , honores , dignitates , voluptates honestæ , aliaque vitæ commoda , nec incenso studio quærunt , dum absunt , nec vehementer diligunt , si illa possident ; sed aut utuntur solùm tamquam instrumentis ad beatum finem consequendum , aut abjiciunt velut onera superflua. Hæc Sanctorum sapientia , quâ semper ad cælum tenditur , tanto præstantior est quâlibet scientiâ humanâ , quanto cælestia terrenis omnibus sunt excellentiora. Hæc omnes Sanctorum labores reddit fructuosos , omnia ipsorum studia tam utilia , ut

folis etiam desideriis & cogitationibus thefauros adipiscantur, nec temporum diuturnitate umquam minuendos, nec hominum avaritiâ auferendos. Quàm porrò fructuosa fit eximia illa Sanctorum sapientia, non alio modo clariùs perspiciemus, quàm si præmia Sanctorum comparemus cum lucris hominum, qui studia sequuntur planè opposita. Fieri potest, & revera non rarò contingit, ut pares utrique subeant labores, ut nihilo minùs se fatigent, qui cupiditatibus suis totos se permiserunt, quàm qui serviunt Deo. Imò etiam graviora frequenter pericula adeunt, & durioribus se exponunt laboribus, qui anxia ambitione honorum fumos captant, aut immensa cupiditate auro argentoque inhiant, quàm qui sedulò divinæ Majestati famulantur. Nec sordidos Epicuri de grege porcos excipere cogimur: nam & hos neesse est tantò gravioribus sæpè angi doloribus, quanto magis effrenata libidine voluptatibus se tradiderunt. At credamus tantisper, pares dumtaxat esse labores Sanctorum, & eorum, qui aut ambitioni, aut avaritiæ, aut voluptatibus serviunt. Prætermittamus etiam, priores ex futurorum honorum exspectatione continuam haurire consolationem, posteriores verò conscientiâ malè factorum, velut sagittâ lateri inhaerente, perpetuò cruciari. Nihil dicamus de horrendis inferorum cruciatibus, qui impiorum capitibus semper impendent. Solùm confidemus mercedem Sanctorum laboribus paratam, & stipendia laborum, quæ obtinent ambitiosi, avari, luxuriosi. Multum fortasse cuiquam dixisse videbimur,

bimur , si cum stipendio supremi militiæ præfeti aut regni cujusdam gubernatoris mercedem Sanctorum comparaverimus , aliorum verò lucrum cum gregarii militis aut vilissimi operarii diurna mercede. At revera parùm dixerimus : nec dubitamus afferere , differentiam esse multò majorem. Consequatur ambitiosus honores , quos ingenti anxietate venatur : ascendat ad dignitates , quas tanto persequitur desiderio. Quid tandem , iis obtentis , habebit? Cumulum fortasse laborum & dolorum , molestaque tædia , ex aliorum invidia ipsisque dignitatibus nascitura. Fingamus tamen , reperiri nonnullum , qui honoribus fruatur sine onere , qui dignitates possideat sine tædio , qui major sit invidiâ , qui tantos denique ex ambitione sua fructus percipiat , quantos illa promittere magis potest , quàm dare. Quamdiu durabit ista qualiscumque felicitas , cum vita certè terminanda ? Jam verò & avaro concedamus , quantum nec coacervare potest nec sperare. Habeat cistas , conclavia , domos integras auro plenas : sitim expleat insatiabilem , si potest. Careat anxia sollicitudine conservandi acquisita , & amittendi timore. Noverit solum , se moritum , & nihil ex omnibus secum ablatum. Pari rursum utamur liberalitate cum voluptatum mancipiis. Fruantur quotidie , quibus libidini obsequuntur. Nullus ipsorum obsistat defideriis , nullus cupiditatibus frenum imponat. Nec infamiâ notentur apud homines , nec morborum molestiis à voluptatibus avocentur , donec advenierit moriendi hora. Intelligis , SERENISSI-

ME

ME ARCHIDUX, me longè plura & majora
ambitiosis, avaris, & libidinosis concedere, quām
ullus eorum consequi umquam potuit. Vel sic
tamen nihil habebunt præter umbras bonorum,
si qualiacumque eorum bona in comparationem
veniant cum veris Sanctorum lucris. In hac au-
tem comparatione pro certo habere debemus,
nullum esse alicujus pretii bonum, nisi illud &
diuturnum sit & stabile. Quis enim inter bona
magnopere expetenda id censeat, si cui in sce-
na principis aut regis personam agere liceat, si
princeps scenicus multos habeat stipatores
ceresque lateri adhærentes? Nemo sanè tam est
insipiens, ut magni faciat dignitatem illam per-
sonati principis, quia nec vera est nec stabilis.
Jam verò, si dignitas illa scenica, dum cum
vita hominis comparatur, brevissima appareat, si
nec stabilis nec vera, quia tam citò aufertur;
quantò magis omnes mundi dignitates, quas
consequuntur ambitiosi, omnia auri argenteique
pondera, quæ congregant avari, omnes volu-
ptates, quibus se ingurgitant luxuriosi, exiguo &
quasi nullo tempore amatores suos magis deci-
piunt, quām delectant, si comparentur cum bo-
nis æternis, quæ accipiunt Sancti? Nam horum
felicitas, ubi obtenta est, stabilis perseverat: post
mille annos, post mille annorum millia, non tan-
tùm ad finem accedet, quantùm puer unius
diei accessit ad senectutem. Quare si tota ho-
minis etiam longævi vita cum æterna Sanctorum
beatitate conferatur, non nisi punctum tempo-
ris efficiet, & multò minorem æternitatis par-
tem

tem constituet, quām actio comica vitæ humanae. Si verò , SERENISSIME ARCHIDUX , excellentiam quoque cælestium bonorum , quibus fruuntur Sancti , expendere velimus , plura sanè cogitanda erunt , quām dicenda. Neque enim Regiâ munificentia utitur Deus ; sed magnificantia divinâ servos suos exaltat. Non cibo aut potu , quem oculus vidit , non concentu mufico , quem auris audivit ; sed torrente voluptatis cælestis , quam humana infelicitas nequit cogitare , illos perpetuò recreat & oblectat. Non bonis , quæ mortales appetunt , sed multò præstantioribus , quæ in thesauris suis habet recondita , Sanctorum desideria sic implet , ut iis sine tædio semper delectentur , perfectamque obtineant beatitudinem , nec timore aut dolore , nec ulla adversitate umquam minuendam. Si quis igitur cum hac Sanctorum beatitate quamcumque felicitatem terrenam comparare voluerit , tantumdem fecerit , acsi pictos homines conferret cum viventibus , umbras cum rebus. Quapropter Sancti , qui cælestium bonorum excellentiam probè intelligunt , præ illis terrena omnia , sicut aranearum telas aut formicarum cellas , contemnunt. Deditus , SERENISSIME PRINCEPS , pro tenuitate ingenii nostri adumbratam quamdam imaginem , aut potius umbram exilem præclaræ illius Sapientiae , quâ Sancti securas sibi vias aperuerunt ad immensam gloriam & beatitudinem sempiternam. Si virium nostrarum esset omnem pretiosæ illius margaritæ splendorem & pulchritudinem oculis Tuis objicere ; totus procul dubio

in amorem & desiderium ejusdem exardesceres.
Illam certè sapientiam studiosè quæsiverunt mi-
réque amârunt Augustissimi Majores Tui , Caro-
li, Leopoldi , Ferdinandi. Illam pari ardore dili-
gunt , cunctisque regnis & imperiis præponunt
Augustissimi Genitores Tui , Teque & verbis &
exemplis , ad eamdem diligenter quærendam in-
vitant. Nos verò , dum præsentem de Actis San-
ctorum tomum devotissimo animo ad Te defe-
rimus, SERENISSIME ARCHIDUX , votis pre-
cibusque simul divinam imploramus Clementi-
am , ut , patrocinante cum Sanctis omnibus be-
atissima Virgine Maria , sospitem Te ad ætatem
maturityrem provehere , diuque cum Augustissi-
mis Parentibus & Serenissimis Fratribus ac Sorori-
bus in columem conservare , & non modò San-
ctorum Sapientiâ exornare , sed & bonis omnibus
ex illa orituris uberrimè cumulare dignetur.

SERENISSIME ARCHIDUX

SERENITATIS TUÆ ARCHIDUCALIS

Devotissimi Clientes

JOANNES STILINGUS
CONSTANTINUS SUYSKENUS
JOANNES PERIERUS

SOCIETATIS JESU.

SYNOPSIS

TOMI QUINTI

DE ACTIS SANCTORUM
SEPTEMBRI.

Omus hic Operis de Actis Sanctorum quadragesimus tertius quatuor complectitur dies, decimum quintum Septembri & tres subsequentes; Sanctos verò aut Beatos nominatim expressos octoginta & novem, quos more nobis conuenio in classes divisos breviter recensabo.

EX STATU ECCLESIASTICO.

Primus dignitate in hoc statu fuit *Victor Papa III*, ante Pontificatum dictus *Desiderius* abbas Casinensis, qui supremam illam dignitatem diuītius recusavit, quām gessit. Egregia Viri gesta ex Chronico Casinensi data sunt, & aliunde etiam illustrata. Episcopos variæ provinciæ plures protulerunt: Mediolanum in Italia habet *Eustorgium*, à S. Ambrosio laudatum; Panormus in Sicilia *Mamilianum*, in insula quadam maris Etrusci defunctum, quem ex Actis diversis, majori cum varietate quām fide exaratis, nonnulli perperam geminare voluerunt. Aper episcopatum præclarè gessit Tulli Leucorum in Lotharingia; *Albinus* Lugduni, *Principius* Cenomanis, *Ferreolus* Lemovicis, *Sinerius* Abrincis, omnes in Gallia. De horum gestis non multa innotuerunt; omnia tamen diligenter conati sumus colligere. Beatis etiam annumeratur *Ludovicus Alamandus*, S. R. E. Cardinalis & archiepiscopus Arelatensis, qui magis innotuit, maximè in concilio Basileensi. Gesta ejus in illo concilio exponimus, non approbamus: at ostendimus, primas ipsum habuisse partes in abolendo schismate, & pace concilianda Ecclesiae, eoque studio apertè improbabile, quæ contra Romanos Pontifices gesta erant in concilio Basileensi. Redonensis in Armorica episcopus creditur *Desiderius*, qui Româ rediens in Galliam, à prædonibus occisus est cum *Regnifrido* aut *Rainfrido* diacono, & miraculis claruit. Utriusque Acta indebita damus & illustramus. *Lambertus Traiectensis* in Brabantia episcopus plures habuit Vitæ scriptores, eaque de causa præclaræ ipsius virtutes prolixius sunt expeditæ. Quatuor Vitas diversorum scripto-

rum edimus, iisque adjungimus, quidquid repertum fuit apud alios ad elucidanda Sancti gesta opportunum. Cum *Lamberto* ab impiis occisi sunt *Petrus & Andoletus*, de quibus ea occasione breviter accutum. Clarum in Scotia & celebre est nomen *Niniani*, Candidæ Casæ episcopi, qui Pictos Australes ad fidem convertit. Acta tamen insignis hujus Viri non carent fabulis; ideoque à nobis omissa sunt. Fideliores virtutum suarum præcones habuit posterioribus seculis *Thomas à Villanova*, ex Ordine Eremitarum S. Augustini, *Valentinus* in Hispania archiepiscopus. Vitas *Thome* tres impresum, duas per breves Latinè exaratas, tertiam pleniorem ex Hispanico sermone in Latinum translatus. Accedit & Bulla summi Pontificis, quā *Thomas* solemnis judicio Sanctis annumeratus est: & Acta hunc in finem composita materiam scribendi auxerunt. Inter episcopos, quos Orientalis Ecclesia huic volumini obtulit, doctrinâ, scriptisque & martyrio eminuit *Methodius*, qui Chalcide in Græcia ad palmam pervenisse dicitur. *Eumenius*, Gortinensis in Creta episcopus, in Thebaïde defunctus creditur. *Heraclides & Myro* episcopi fuerunt in Cypro, ibique martyrio coronati creduntur. Unum presbyterum dedit Asia Minor, *Philotheum* nempe in vico Myrmice defunctum, & *thaumaturgum* à Græcis dictum. Roma verò presbyteros habet *Nicomedeum* martyrem, cuius Acta compendio tantum data; *Justinum* martyrem, cuius acta edita; & *Abundium*, qui unà cum *Abundantio* diacono passus. Hisce Acta, quæ edidimus, etiam adjungunt *Marcianum & Joannem* martyres. Alter diaconus *Emila* cum *Hieremia* passus est Cordubæ in Hispania, Saracenis ibidem Christianos persequenteribus: illorum certamina breviter scripsit S. Eu logius, presbyter Cordubensis, qui deinde in eadem persecutione martyr occubuit.

EX STATU MONASTICO.

Præter *Victorem Papam*, & *Thomam à Villanova*, quos vita monastica cathedræ dedit, tomus hic continet plures, quos status ille ad cælum transmisit. Inter antiquiores

ores ex hisce emituerunt præclaris virtutibus duo abbates in Gallia , *Aichardus* aut *Aichadrus*, Gemeticensis in Normannia , cuius geminam dedimus Vitam ; & *Rodingus* vel *Chraudingus*, Bellilocensis in Campania , qui similiter varios habuit Vitæ scriptores ; sed una ex illis tantum data est. Abbas etiam verisimiliter fuit *Rithbertus* aut *Raimbertus* , qui colitur in abbatia S. Walarici ; licet aliqui episcopum crediderint. Qui in eodem monasterio & Abbatis-Villæ colitur *Sevolodus* , minus etiam notus est , ut dici non possit , an fuerit monachus. *Reginaldus* eremita , qui in provincia Andegavensi prope Flexiam clientibus suis beneficium se exhibit , nullum quoque naçtus est vitæ suæ scriptorem. *Rolandus de Medicis* , qui vitam duxit anachoreticam , & hominibus diu ignotam , tandem sub vitæ finem innuit. Vita breviter conscripta est ab auctore contemporaneo , à nobis ex Ms. edita , unà cum miraculis post mortem patratis , à notario fideliter scriptis. Cultus *Rolandus* , cuius corpus Bruxeti inter Parmam & Placentiam quiescit , tanto diligentius probari debuit , quanto ignotius martyrologis fuit *Rolandus* hujus nomen. Martyribus etiam non caruit status monasticus : nam monachus fuit *Rogellius* , Cordubæ sub Saracenis passus , & fortasse *Servio-Deo* , martyrii socius , ejusdem fuit instituti. Ad statum Regularem etiam pertinet *Petrus Arbuefius* , Canonicus Regularis Cæsaraugustæ in Hispania. Hic primus fuit in Aragoniæ regno Judaicæ & hæreticæ pravitatis inquisitor constitutus : quod munus dum piè & studiosè exercebat , illumini consecutus est martyrii palmam , Judæorum machinatione ab impiis sicariis in ipso templo cæsus. Restant Beati duo ex Ordine S. Francisci , ambo prodigiis illustres in Vita & post mortem. Primo laudati Ordinis seculo floruit *Gandolphus* , cognomen sortitus à *Binasco* , patria sua , defunctus vero Politii in Sicilia , ubi innumeræ clientibus undique accurrentibus beneficia patrocinio suo præsttit. Vita post elevatum corpus ab ipso episcopo scripta , miraculaque deinde addita , ut lector studiosus inveniet. Omnia postremus est *Josephus* , à *Cupertino* dictus , quia Cupertini in regno Neapolitano primam lucem hausit , Auximi in Marchia Anconitana præterito seculo defunctus ; mirabilibus tamen Dei favoribus & gratiis inter primos certò venit numerandus. Nam & cælestem corpore vivo spargebat odorem , & ita mente in Deum rapiebatur , ut animi impetum mirabili per aëra volatu corpus frequenter sequeretur. Hæc sane duo rarissimè in Vitis Sanctorum , qui alias miraculis multum claruerunt , curiosus lector inveniet. In Vita autem *Josephi* , quæ ex Actis ad Beatificationem , ut loquimur , confecta sunt , prodigia il-

la aliaque plurima iis confirmata sunt testimoniis , ut nequeant viri prudentis dubitationi esse obnoxia.

EX STATU SECULARI.

Hic status plures offert martyres , quæ confessores. Roma habet cum *Lucia Geminianum* , quos Siciliæ attribuere nonnulli voluerunt. Romæ item passi sunt *Narsifus* & *Crescentio*. Romanus martyr etiam est *Leontius* ; cuius corpus ad Murensæ in Helvetia monasterium fuit translatum. *Priscianus* coronam obtinuit Nuceræ in Italia. *Gislemarius* , Thebææ legionis miles , ut creditur , Burgi S. Domnini in Italia colitur. Inter martyres Gallæ illustris est *Ferreolus* , militum tribunus , Viennæ comprehensus , & prope Viennam sepultus , sed forte Brivate in Arvernia gladio cæsus. *Valerianus Trenorchii* in Burgundia passus est. *Floscellus* puer M. Belnæ , item in Burgundia , colitur. Nonnulli etiam Gallæ adscripterunt socios martyrii *Valerianum* , *Macrinum* , & *Gordianum* ; sed de loco martyrii non satis constat. Britanniæ martyres sunt *Socrates* & *Stephanus* , de quibus pauca innotuerunt , uti & de præcedentibus aliquot. Notiora sunt gesta *Nicetae Gothi* , qui illustrem consecutus est palam in Gothia ultra Istrum. In Thracia passi sunt *Maximus* , *Theodosius* , & *Asclepiodote* femina. *Archius* & *Archion* martyres Nicomediae in Bithynia coronam obtinuerunt. At locus , ubi martyrio vitam finivit *Porphyrius* , planè est ignotus. *Luthardum* , Cliviæ comitem , non gladius persecutoris , sed egregiæ virtutes ad cælum transmiserunt. *Satyrum* , S. Ambrosii Mediolanensis fratrem , eximiæ item ornârunt virtutes , & dilectissimum fecerunt Ambrosio.

EX FEMINEO SEXU.

Præter feminas cum viris martyrio coronatas , restant alia plures enumerandæ. Martyres sunt *Sophia* & *Irene* ; *Agathoclia* ancilla ; *Melitina* , Marcianopoli in Mœsia martyrio coronata ; & *Ariadne* , Phrymnesiæ in Phrygia Salutari. *Dulcissima Sutri* in Etruria Pontificia colitur , ut virgo & martyr ; *Innocentia* Arimini in Æmilia. Celebrior est *Columba sanctimonialis* , Cordubæ in Hispania sub Saracenis passa , quæ certaminis sui præconem habuit S. Eulogium. Longè celeberrima est *Euphemia* virgo & martyr Chalcedonensis , multorum elogiis laudata. Clarissimæ hujus Virginis certaminibus nebulas offudit inconsiderata crisis , dum illi alterius cujusdam Aæta fuerunt attributa , & deinde vulgaria *Euphemia* Aæta severo nimis judicio improbata , quod cum alienis illis non consonant. Colitur eodem die *Euphemia* Auriæ in Gallæcia , de qua dubitamus , an non sit

sit eadem cum Chalcedonensi. Martyribus etiam annumeratur *Ludmilla* vidua, ducissa Bohemiae, & avia S. Wenceslai ducis, quæ odio introductæ in Bohemiam religionis Christianæ perempta fuit. Christianis virtutibus viam sibi ad cælestem gloriam fecerunt *Theodora* matrona Romana; *Oranna* vel *Oranda* virgo, culta cum socia anonyma in Lotharingia; *Camela* aut *Camella* in Occitania; *Einbetta*, *Vorbeta*, & *Villbeta*, item Virgines, Argentorati in Alsatia; *Eugenia* virgo abbatissa in Monte S. Odiliae, Alsatiae coenobio: Alsatiam item vita & morte sua illustravit *Richardis* imperatrix, quæ vel in ipso matrimonio virginitatem conservavit. *Editha* seu *Eadgitha* virgo, Edgari Angliae regis filia, Religiosa vita latebras omnibus mundi illecebris præposuit, & Wiltoniae in Anglia ad meliorem vitam transivit. *Hildegardis* virgo, & virginum magistra in Monte S.

Ruperti prope Bingium, in diœcesi Moguntina insigni nominis celebritate claruit non minus quam virtutibus & miraculis. Mirabilis quoque est vita & sanctitas *Catharina Flisca Adurnae*, viduæ Genuensis, quæ generis sui claritatem virtutum splendore superavit & illustravit. Tot illa habuit virtutum suarum præcones & vitæ scriptores, ut copia hic magis timenda fuerit, quam inopia. Quare ex omnibus unam illam, quæ ex Actis Canonizationis composita fuit sermone Italico, in Latinum convertimus, & sic edidimus.

Ceterum, cum nonnulla in hoc tomo illustraverit P. Urbanus de Sticker, & Opere immortuus sit, breve saltem dabimus illius Viri elogium, eaque occasione de duabus aliis etiam defunctis, qui partem aliquam habent in tomis præcedentibus, mentionem faciemus.

FACULTAS R. P. PROVINCIALIS SOCIETATIS JESU FLANDRO-BELGICÆ.

ET SUMMA PRIVILEGII CÆSAREI.

Cum Edictis Philippi II Hispaniarum Regis, deinde Serenissimorum Archiducum Alberti & Isabellæ, Belgii Principum, rursumque Philippi III, ac novissime Caroli II Regum, confirmatis 2 Decembbris 1692, & 19 Julii 1694, Provincialibus Societatis Jesu, per Flandrobelgicam pro tempore futuris, potestas facta sit eligendi typographos & bibliopolas, qui, ad aliorum quorumcumque exclusionem, soli imprimere ac reimprimere, & vendere possint libros & Opera qualibet, ritè approbata, curantibusque ejusdem Societatis Patribus edita aut porrò edenda, sub consueto sue Majestatis Privilegio, non aliter imprimando, quam in scriptis obtentâ & præexhibitâ licentiâ predicti Provincialis; idque sub gravibus pœnis, in contraventores aut aliter impressa importantes statutis, ut latius in ipsis patentibus litteris apparet: cum etiam sua Cæsarea Majestas idem valere voluerit in ditionibus, S. R. Imperio subjectis;

Ego infra scriptus Societatis Jesu per Flandrobelgicam Præpositus Provincialis, potestate ad hoc mihi facta ab Adm. R. P. N. Præposito Generali Ignatio Vicecomite, concedo Bernardo Alberto vander Plasse facultatem sic imprimendi, & per se aliosque vendendi infra scriptum Opus, ex more nostra Societatis (quod hisce attestor) recognitum & approbatum; videlicet, Tomum Quintum de Actis Sanctorum Septembbris, collectis & illustratis per Joannem Stiltingum, Constantinum Suyskenum, Joannem Perierum, & Urbanum Stickerum P. M., Societatis nostræ presbyteros Theologos. In quorum fidem hasce, manu propria subscriptas, consuetoque nostri officii sigillo munitas, dedi Antverpiæ XVIII Julii MDCCCLV.

JOANNES BAPTISTA TYBERGHEIN

SUMMA PRIVILEGII REGII.

Cæsareæ & Regiæ Catholicæ Majestatis diplomate sanctum est, ne quis, præter voluntatem Joannis Stiltingi & Societate Jesu, ejusve ad illustranda Sanctorum Acta Adjutorum & Successorum, ullo modo imprimat vel recudi faciat, ex parte vel in totum, Tomos eorumdem, de argumento illo vel jam editos vel porrò edendos; aut alibi excusos excudendosve invehat, venalesve habeat: qui fecus faxit, confiscatione exemplarium, & aliis gravibus pœnis mulctabitur; ut latius patet ex litteris, Bruxellæ datis die xxvi Septembbris anno MDCCCLIII.

Signat J. H. HENRY.

Et ego Joannes Stilting Societatis Jesu, permitto Bernardo Alberto vander Plasse, ut Tomum Quintum de Actis Sanctorum Septembbris, nostro permisso apud ipsum impressum publicet. Datum Antverpiæ XVIII Julii MDCCCLV.

APPROBATIO ORDINARII.

Lege Mensis Septembbris tomum quintum, continentem quatuor dierum, nempe decimi quinti & trium sequentium, Acta Sanctorum collecta, digesta & illustrata à RR. PP. Joanne Stiltingo, Constantino Suyskeno, Joanne Periero, & Urbano Stickero P. M., præmature defuncto, Societatis Jesu Presbyteris Theologis. Eadem encomia, quæ in approbatione tomī præcedentis annotavi, etiam hunc tomum plurimum commendant; quare & eundem luce publica dignissimum censeo. Datum Antwerpia x Julii MDCCCLV.

J. F. DE BRUYN Præses Seminarii
Episcopalis, Cathed. Ecclesiæ Canonicus Grad., Exam. Synod., librorum Censor.

PROTESTATIO AUCTORUM.

Quod identidem protestati sunt decessores nostri in hoc de Actis Sanctorum Opere, se servatas velle Urbani Papæ VIII Constitutiones; neque suis, aliorumve huc relatis Commentariis aliud pondus tribui, quam sit historiæ, ab hominibus errori obnoxiiis scriptæ: idem ante hunc Quintum tomum Septembbris denuo protestamur.

B R E V E E L O G I U M

PP. URBANI DE STICKER, PETRI
DOLMANS, ET JOANNIS VANDE
VELDE P. M.

Uandoquidem huic tomo præfixum est nomen P. Urbani Stickeri, qui magno animo parique diligentia Acta Sanctorum illustrare nobiscum cœperat, & Vi-

tas aliquot ad prelum paraverat, quando improviso morbo correptus, ad felicem, ut speramus, æternitatem translatus est; æquum esse existimamus, ut per brevem faltem de Viro egregio demus notitiam scripta ipsius lecturis. Pro scriptis, ex quibus præcipua est Vita illustrata S. Catharinæ Fliscæ Adurnæ, consuli poterit hic ipse tomus, in quo omnia continentur, nota-

ta ad marginem litteris *V. S.* Acta B. Victoris III præ manibus habuit, & partim illustravit; sed morte abreptus non perfecit. Quo usque autem in iis progressus sit P. Urbanus, colliget studiosus lector ex litteris ad marginem positis. Quod verò spectat ad mores & varia munia, quæ Stickerus obiit in Societate nostra, antequam cœpit in Actis Sanctorum laborare, ea breviter relata sunt in Litteris ad Superiorès Societatis Jesu per totam provinciam de morte ipsius missis. Hasce igitur, ne fiam prolixior, solum hic recito. Datae sunt anno 1753, die xxvi Octobris, ubi nocte præcedente obierat.

Heri

Heri quadrante post decimam vespertinam divina providentia nobis in flore etatis eripuit P. Urbanum de Sticker, qui magnum sui reliquit desiderium non solum apud nos & consanguineos, sed apud alios quoque omnes, quibus innotuerat. Laborare cœpit à septemdecim ferè diebus maligna febri & vehementibus peccoris angustiis, ex malo ortis interno, quod ipsi non satis novisse videntur medici, quodque omnem eorum industriam & diligentiam tandem irritam fecit. In difficulti morbo mire eluxit pietas & religio P. Urbani, maximè quando extrema morientium subfida eidem administrata sunt: nam, suscepto sacro Viatico, ipse instanter petiit, ut continuò etiam sacro oleo ad lucernam inungeretur: deinde verò ubi omnia pīe erant peracta, sine ullo timoris indicio & cum gāudio divina misericordia gratias agebat de beneficio obtento, quod se semper Deum flagitasse presentibus Patribus & Fratribus dictabat. Natus erat Dunkerca xxv Septembbris anni 1717, Societatem ingressus Mechlinia 4 Octobris 1733. Litteras humaniiores perdidicit annis sex, philosophiam duobus, theologiam quatuor. Magni verò ingenii specimina dedit in omnibus studiis, famamque acquisivit non vulgaris capacitatibus ad omnia Societatis officia. At magis etiam in docendo, & varia munia obeundo facillimi ejus ingenii præstantia enituit. Dum enim litteras politiores septem annis docuit, varia poēmata Superiorum iussu composuit, & typis edidit, suppresso tamen nomine, iisque eam laudem promeruit, ut facilis & elegans poëta audiret jam ante susceplos sacros Ordines. Sacerdotio initiatus, absolutoque sacrae theologie curriculo, Bruxellis anno uno & medio Latinus orator ad optimates dixit, eodemque tempore per medium annum Gymnasio Bruxellensi præfuit: tunc quoque non raro ad concionem linguā vernacula perorabat, paratus ad nutum superiorum in quacunque necessitate aliorum vices supplere. Translatus à cathedra Latina ad philosophiam anno item uno & medio Antverpiæ docendam, non minus erat promptus ad Latinè dicendum, quando Latinus orator Antverpiæ erat impeditus. Peracto philosophie cursu ordinario, missus est Ipras, theologiam docturus in seminario episcopali. Verū, cùm ante inchoata ibidem studia iheologica Patres Bollandistæ novo egerent adjutore, & P. Urbanum peterent, superiorum mandato remissus est Antverpiam sub initium Octobris anni 1751 ad Acta Sanctorum continuanda. In eo munere, cui post duos annos immortuus est, industriam suam capacitatemque & diligentiam omnibus probavit; magnamque spem fecit, perruptis primis difficultatibus, Opus egregiè promovendi. At mors immatura spem de ipso conceptam subito abrupit, & non aliam reliquit consolationem, quā quid meriò confidamus, felici morte ad consequenda laborum suorum præmia translatum esse. Quippe erat P. Urbanus solidis ornatus virtutibus, magna scilicet caritate, quā

omnium necessitatibus libentissime serviebat; tenerà conscientiā, cuius nevos frequentissima confessione expiabat; insigni religione, quā incurruntum Sacrificium tam constanter quotidie offerebat, ut ne in villa quidem suburbana illud umquam prætermittere sit visus; illustri pietate in sanctissimam Dei Genitricem, cuius effigiem numquam insalutatam transibat, similique amore in Sanctos omnes, pro quorum gloria laborabat, & quorum patrocinio multū confidebat. Demum, ut multa paucis complectar, Christiana humilitate, religiosā obedientiā, sinceri animi candore, aliisque virtutibus Christianis & religiosis, quas enumerare longum esset, verum se Christi Domini & S. Ignatii discipulum ostendebat, & omnibus in amori bus erat. Hac quidem omnia ingentem nobis spem ingerunt de anima P. Urbani ad meliorem vitam translata. Attamen, ut Societatis consuetudini & fraterna caritati fiat satis, precor Ram. Vam., solita Societatis suffragia suis indicere ne graviter. Antverpiæ xxvi Octobris 1753.

Si gesta & mores P. Petri Dolmans, viri sanè laudatissimi, utcumque exponna fusciperem, amplissimum esset cinnandum elogium. Verū, cùm exiguum tantū in Opere nostro partem habeat, & justa de causa non perrexerit Acta Sanctorum usque ad mortem illustrare, ad nos minūs spectat prolixo elogio Virum hunc commendare, quā ad illum, qui Bibliothecam Societatis aliquando est continuaturus. Itaque brevissimam tantū dabo notitiam de viro, quem ab annis ferè viginti & octo familiariter nōn cœpi & venerari. Hoc autem sine ullius invidia generatim afferere me posse existimo, toto illo tempore in proyincia Flandro-Belgica multos mihi notos fuisse probitatis & eruditiois laude præstantes; nullum mihi innotuisse, qui majori aut eruditiois, præsertim theologicæ, aut vita sanctitatis famā floruerit, quā pro diversis ætatis gradibus utraque laude semper floruit Dolmansius. Adeo apud nostros aliosque omnes, qui virum satis novabant, ab ipsa juventute usque ad mortem vir Sanctus audiit, & pro ætate aut capacissimus aut eruditissimus. Natus erat prope Trajectum ad Mosam, Societatem juvenis ingressus Mechlinia anno 1714. Studia humaniora ante Religionis ingressum, philosophiamque & theologiam in Societate, uti & sermonem Græcum & Hebraicum didicit. Litteras humaniores ibidem de more docuit ante sacerdotium, & rursum aliquot annis post sacerdotium suscepit; deinde philosophiam, sacram Scripturam, & theologiam exposuit summa cum laude eruditiois non vulgaris. Anno 1736 circa Pascha à cathedra theologica Loyanio transit Antverpiam ad continuandum Bollandi de Actis Sanctorum

rum Opus : quem laborem rogatus libenter suscepit, hac inter alias ratione, ut mihi ipse tum declaravit, quod speraret eo officio immunem se fore ab omni Societatis præfectura suscipienda : nam non diu antea actum fuerat de officio Rectoris ipsi injungendo. Cœpit igitur P. Petrus diligenter versari in lustrandis Sanctorum Actis, & Vitas aliquot digessit & illustravit pro tomo iv Augusti, sed brevi sensit, infirmum nimis sibi pectus esse ad laboriosa illa studia perferendum. Continuavit tamen laborem, quantum potuit, ad annum & medium, sed afflita semper valetudine, donec omnes judicarent expedire, ut discederet à studiis valetudini sua adeo adversis. Itaque suo non minus quam aliorum iudicio Acta Sanctorum deseruit, non tamen sine dolore : missusque in patriam ad confirmandam valetudinem, Trajecti ad Mosam triennio ferè habitavit, ibique ministrum & procuratorem Collegii interim egit. Confirmata valetudine, rediit anno 1740 Lovanium, ubi sacram theologiam rursum triennio docuit. Anno 1743 constitutus est rector collegii & domus tertiaræ probationis Liræ in Brabantia, sequenti anno Socius adjunctus præposito Provinciali, & demum anno 1745, die xxv Octobris toti Provinciæ Flandro-Belgicæ præpositus. Expleto laudabiliter triennio, quo præfecturam provinciæ de more gessit, enixè rogavit, ut sibi liceret sine ulla præfectura privatam ducere vitam Mechliniæ, quemadmodum mihi ipse eodem tempore declaravit; sed exauditus non est, jussus vero Mechliniensi collegio, & tirocinio præesse. Dum autem huic collegio præsideret, defunctus est præpositus generalis Societatis nostræ Franciscus Retz; habitisque sequenti anno comitiis provincialibus, electus est Dolmansius, ut Romæ in comitiis generalibus locum provincialis Præpositi, ob senectutem ad tantum iter invalidi, suppleret. Qua de causa anno 1751 cum duobus sociis electoribus profectus est Romam, interfuitque congregati generali, in qua Societatis nostræ Præpositus electus est Ignatius Vicecomes, nuper magno cum luctu totius Societatis defunctus. Absolutis comitiis, in quibus non minor apud Patres congregatos fuit fama Dolmansii, quam semper fuit in Provincia nostra, iter cum sociis resumpxit, in Belgium redditurus. At in ipso itinere in gravem incidit morbum, perlatusque Bononiam, desperantibus de vita eidem conservanda medicis, extremis Sacramentis munitus fuit, & post aliquot dies placide, ut semper vixerat, obdormivit in Domino, die xxix Septembris anni 1751. Ingens fuit luctus de obitu optimi Patris, non solum toti Provinciæ nostræ, sed omnibus etiam peractæ

congregationis Patribus, qui Virum maximi faciebant, & summo amore prosequabantur, ut deinde ex multis illorum intellexi.

Quæ in Actis Sanctorum scripsit Dolmansius, continentur tomo quarto Augu-sti, præfixis ad marginem litteris P. D. Prior est brevis Sylloge de S. Porphyrio. Sequuntur illustrata Acta S. Auctoris Tre-virensis, S. Oswini Northumbriæ regis & martyris, sanctorum martyrum Cordubensis Leovigildi & Christophori, ac demum ceteris prolixior Vita B. Goberti monachi Villariensis in Brabantia.

Venio ad P. Joannem Vande Velde, cuius Opera exstant in tomo primo & secundo Septembris, quibus & viri nomen præfixum. Natus erat Antverpiæ, ubi & litteras humaniores tantâ diligentia didicit, ut sex annis consequentibus primo donatus præmio abiret. Societatem ingressus Mechliniæ anno 1727, mores à pueritia innocentissimos solidis virtutibus egregie expolivit, & philosophiam deinde Antverpiæ, theologiam Lovaniæ audivit pari semper sedulitate & præstantis subtilisque ingenii commendatione. Cum interim sacerdos consecratus esset P. Joannes, insignemque pro ætate eruditio[n]is famam tam docendo quam studendo acquisivisset, absolutis anno 1742 studiis omnibus, missus est Antverpiam, ut Acta Sanctorum diligenter perlustraret, & paullatim illustrare inciperet. Paruit libenter præpositi provincialis mandato, etiamsi alia ipse cogitasset, alia dudum desiderasset. Fervens enim studio infideles ad Deum convertendi, in Americam aut Indiam trahere cupiebat ad lucrandas Deo animas, eamque missionem ardenter flagitârat, sequi aliquando obtenturum sperabat. Interim diligenter cœpit Acta Sanctorum considerare, ac deinde etiam ad prelum parare, usque ad annum 1747 Operi nostro insistens. Toto autem eo tempore nobis dedit virtutum exempla, totque sanctæ vitæ indicia, ut nullus ei convixerit, qui non crediderit virum eximiam sanctimoniam ornatum. Cupiebat eo anno præses provinciæ strenuum operarium in Americam destinare, noveratque pristinum Veldii desiderium, numquam planè depositum, etiamsi aliæ contentissimus in studiis suis viveret. Rogat igitur P. Joannem, an eam acceptare velit provinciam, & mox habet consentientem. Hac occasione ab Actis Sanctorum discessit, substituto in locum ejus alio socio, & in Hollandiam profectus est, ut opportunam transfretandi occasionem nanciseretur. Ne verò otiosus exspectaret, cœpit Groningæ sacra ministeria obire pro sacerdote Societatis nostræ infirmo. Hæc dum agit magna caritate, quâ feruebat, gravi ipse

ipse correptus est morbo , eoque post accepta conlucta morientium Sacra-
menta die xxv Augusti ejusdem anni 1747
ex hac vita ad æternam decessit. Ob-
servatum est Groningæ , ultima verba ,
quæ scripsit , hæc fuisse : *Educ de custodia a-
nimam meam , ad confitendum nomini tuo.*
Scripta P. Joannis Veldii non numero ,
cum nomen ipius præfixum legatur to-

mis primo & secundo Septembris , in qui-
bus illa designantur litteris J. V. , ad margi-
nem positis. Ceterum quæ de sanctitate
morum Dolmansii & Veldii brevissimè
dixi , nota sunt in tota provincia nostra
Flandro-Belgica , ut nequaquam timere
debeam , ne quis credat , me vel minima
exaggeratione usum.

INDEX S A N C T O R U M AD TOMUM V SEPTEMBRIS.

A

- 16 Bundantius cum Abundio. Vi-
de *Abundius*.
16 Abundius presbyter , A-
bundantius diac. , Marci-
nas , Joannes MM. Romæ
COMM. PRÆV. § 1. San-
ctorum in Martyrologiis memoria : Acta à variis
edita & edenda 293. § 1. Sanctorum natales &
conditio : tempus martyrii incertum 295. § 111.
Cultus Sanctorum antiquissimus : ecclesiæ illis
erectæ ; loca aliquot reliquias ipsorum nobilitata:
dubia quædam discussa 298. PASSIO , au^rtore
anonymo , ex manuscripto Bodecenſi , collato cum
Altis editis à Cardulo & Juditha Luti 300.
APPENDIX. De variis translationibus sacrorum
corporum , locisque , quibus reliquias eorumdem
concessæ sunt. CAP. I. De prima translatione ex
ecclesia Arianensi : PARS I. Dubia quædam de
translationis autore & tempore discussiuntur
303. PARS. II. Prima inventio atque Transla-
tio ex codice Arinianensi descripta , & à Ful-
vio Cardulo S.J. edita 305. CAP. II. De trans-
lationibus aliis , reliquiisque ad varias ecclesias
missis 307
17 Agathoclia ancilla mart. ex Fastis Romanis
& Gracis 482
15 Aichardus seu Aichadrus , abbas Gemeticen-
sis in Normannia. COMM. PRÆV. § 1. Nomen
Sancti in Fastis ; cultus antiquus & hodiernus ;
translatio corporis ; miracula & beneficia 80.
§ 11. Vitæ tres , quando & à quibus conscriptæ ,
& quæ hic dandæ 83. VITA SUSPECTA , au^rtore
anonymo monacho Gemeticensi , ex codice
Ms. , collato cum editione Mabillonii. PROLO-
GUS 85. CAP. I. Sancti patria , parentes , edu-
catio , professio monastica , virtutes , exstructio
Quinciacensis cœnobii 86. CAP. II. Missis à S.
Filiberto nuntiis subjectionem suam confirmat
S. Aichardus 89. CAP. III. S. Aichardus eligi-
tur successor S. Filiberti in Gemeticensi abbatia
91. CAP. IV. Sancti ad Gemeticenses profectio ;
regiminis exordia , miracula , visiones 93. CAP.
V. Varia prodigia ac mirabiles visiones ; mors
dimidiæ partis Gemeticensium monachorum 95.
CAP. VI. Postrema Sancti gesta & felix obitus
99. VITA BREVIOR , au^rtore ignoti nominis &
Septembris Tomus V.
- 15 Albinus episc. conf. , Lugduni in Gallia. SYL-
LOGE. De cultu , reliquiis , ætate & gestis 44
17 Andoletus cum Lamberto. Vide *Lambertus*.
15 Aper episc. conf. , Tulli Leucorum in Belgica
prima. COMM. PRÆV. § 1. Sancti memoria in
Martyrologiis & ecclesiasticus cultus : Vita &
Miracula incerto autore , uno vel pluribus scri-
pta , & recudenda : alia Sancti elogia 55. § 11.
Fabula de episcopatu ejus sub Adriani imperio
rejecta : distinguendus est ab Apro S. Paulini
Nolani amico : tempus aditi ac per mortem
depositi episcopatus utcunque assignatum 58.
§ 111. Sancti patria : an is idem sit cum amico
S. Sidonii Apollinaris : ecclesia ab eo ædificari
cœpta , in qua sepultus est , à successore perfici-
tur 61. § 1V. Ecclesia Sancto dicata , & mo-
nasterio aucta : cetera huc spectantia : alia ec-
clesiae ipsi sacræ : corpus translatum , relatum ,
absconditum & repertum : reliquias alio delata-
tæ , & miraculis illustratae 63. VITA au^rtore in-
certo , ex editis à Calmeto & Martenio. AU-
CTORIS PRÆFATIO. CAPUT UNICUM. San-
cti patria , gesta , episcopatus , miracula , obitus
& sepultura 66. MIRACULA POST MORTEM
S. APRI , au^rtore item *anonymo* , fortè eodem
biographo. CAP. I. Claudius ab utero , mulier
cæca & contracta , aliisque cæci sanati ; depulsi
ex energumenis dæmones 70. CAP. II. Ager per
miraculum monasterio Sancti vindicatus :
lapsus è templi fastigio incolmis servatus : Lu-
delmi episcopi mors : corpus Tulli depositum ,
& in ecclesiam suam claram relatum atque ab-
sconditum 73. CAP. III. Sancti corpus à S. Ge-
rardo episcopo inventum & solemniter eleva-
tum : quædam miracula in ipsa elevatione &
post eam facta 77
15 Archeon cum Archio. Vide *Archius*.
15 Archius & Archeon mart. Nicomediæ in Bi-
thynia 45
17 Ariadne mart. , Prymnæ in Phrygia Saluta-
ri , ex *Martyrologio Romano* & *Fastis Gracis*
469
15 Asclepiodote cum Maximo &c. Vide *Maxi-
mus*.

INDEX SANCTORUM

C

- C** Amella aut Camela virg., in vico S. Camelæ diecesis Mirapicensis in Occitania 314.
- 15 Catharina Flisca Adurna vidua, Genuæ. COMM. PRÆV. § 1. Sanctæ, à multis laudatae, biographi, eorumque fides: variæ Vitæ, Italicè primum conscriptæ ac deinde in alias linguas translatæ, exemplaria: Acta Sanctæ unde hæc danda: autores adhibendi 123. § 11. Expenditur severior Bailleti censura de Vita Sanctæ: encomia aliquot de ejus sanctitate & doctrina: brevis Operum Sanctæ notitia 126. § 111. Illustrissimi Sanctæ natales; parentes; educatio; virtutes & donum orationis in tenera aetate: desiderium induendi habitum religiosum 129. § 1V. Sanctæ cum Juliano Adurno conjugium: ob mariti dissonos mores affligitur & ad res seculares convertitur: Sanctæ ad primum vitæ fervorem redditus 131. § 1V. Dieta Bailleti de poenitentia, juxta rigorem canonum à Sancta obita, de frequenti Eucharistia sumptione & communione sub utraque specie examinantur & refutantur 134. § 1V. Prodigiosum Sanctæ jejunium; poenitentia opera suscepcta; servitium ægris impensum: ecstases aliæque mirabiles Dei in ipsa operationes 137. § 1VII. Admirabiles divini amoris in Sancta operationes: Bailleti in his censura discutitur & convellitur 140. § 1VIII. Continuatur Bailletianæ censuræ discussio & confutatio 142. § 1X. Sanctæ, longo tempore à solo Deo directæ, mirabilis vitæ innocentia, à biographo asserta, expenditur 145. § 1X. Referuntur nonnulla ex Vita antiquiore de supremo morbo Sanctæ: dies illius emortualis inquiritur 147. VITA, auctore anonymo, ex processibus canonizationis Italicè conscripta & Latinè redita, ex editione Romana, anni MDCCXXXVII, Interprete U. S., PROLOGUS 149. CAP. I. Natales & educatio Sanctæ: desiderat religiosum habitum: à parentibus nuptui datur: vita primis decem annis in conjugio acta 150. CAP. II. Perfectionis semitam re legit: poenitentia opera corporisque maceratio suscep ta: Sanctæ, à Deo edoctæ, diuturnum & admirabile jejunium 153. CAP. III. Pauperibus per civitatem sparvis, dein ægrotis in nosocomio inservit: virtutes heroicæ, quibus in utroque munere effulgit Sancta 156. CAP. IV. De insigni amore Sanctæ in Deum, ejusque admirabili cum ipso coniunctione 158. CAP. V. Sanctæ erga Jesum in Eucharistia latentem amor ac desiderium singulare: horror odiumque peccati omnis 162. CAP. VI. Sanctæ erga proximum amor: ut ægroti impatienti, proprio item marito, morbi dolores non ferenti, cum divina voluntate conformati onem, & utriusque salutem à Deo impetrârit 164. CAP. VII. Sanctæ humilitas; voluntatis ejus cum divina confessio: ecstases, visiones, aliisque favores ipsi concessi 168. CAP. VIII. Ultimus Sanctæ morbus & pretiosa mors: initia & progressus cultus ejus 171. CAP. IX. Miracula ad Sanctæ invocationem recenter impetrata: solemnis canonizatio 175. GLORIA POSTHUMA. § 1. Sanctæ gloria multis revelata: cultus statim ab obitu inchoatus: sepultura, variæque sacri corporis, à corruptione immunis, translationes 176. § 11. Quid Julius II senserit de S. Catharina? Processus pro ejus Canonizatione instituti: cultus immemo-
- rabilis probatus: concessum Officium & Missa 179. § 111. Catharina Sanctis solemniter adscribitur à Clemente XII, cuius Bulla recentetur 181. § 1V. Publicæ venerationis monumenta Sanctæ ereta: miracula nonnulla tum ex Vita prolixiore tum ex processibus desumpta 188. § 1V. Nomina testium & eorum dicta nonnulla in confirmationem trium miraculorum à Sede Apostolica probatorum 190. § 1VI. Miracula alia ex instrumentis canonizationis excepta; nomina testium, aliaque adjuncta 192.
- 17 Columba virgo sanctimonialis M. Cordubæ in Hispania. COMM. PRÆV. § 1. Sanctæ memoria in Martyrologiis: hujus, non Senonensis, aut alterius, celeberrimus cultus in Hispania 618. § 11. Vita & Passio à S. Eulogio scripta: notitia Tabanensis monasterii, in quo vivit, quodque destructum flevit: factum Martyris mirabile: corpus ubi asservetur 620. VITA ET PASSIO, auctore S. Eulogio, presb., mart. ex eiusdem Memoriali Sanctorum lib. 3. cap. 10. CAP. I. Virginis natales & patria: virtutis studium in seculo: rejectæ nuptiae: ingressus & vita in monasterio Tabanensi 622. CAP. II. Virginum cœtus in urbem translatus: rerum cœlestium & martyrii desiderium in Sancta vehementer accensum: gloriofa confessio & martyrium: corpus è fluvio receptum & tumulatum 624.
- 17 Crescentio cum Narciso. Vide *Narcissus*.

D

- 18 Diderius episc. Regnifridus, aut Rainfridus diacon. mart. in Alsatia. COMM. PRÆV. Locus, ubi Sancti coluntur: eorum in Martyrologiis memoria & cultus: Acta scripta & edenda 788. ACTA, auctore anonymo, ex duobus MSS. invicem collatis 789.
- 16 Dulcissima V. M. Sutrii in Etruria Pontificia, ex Ferrario 313

E

- 16 Editha seu Eadgitha, virg. sanctimonialis Wiltoniae in Anglia. COMM. PRÆV. § 1. Sanctæ memoria in sacris Fastis & cultus: Vita edenda, quid censendum sit de tribus aliis Edithis, quæ eodem seculo in Anglia sanctitate fulsisse dicuntur 364. § 11. Illustræ Sanctæ parentes: chronotaxis vitæ examinata: Vita monastica, gestaque usque ad mortem: corporis elevatio: miraculum ab Harpsfeldio relatrum 367. VITA, Auctore, ut creditur, Gotfelinus monachus, ex Ms. Rubea-Vallis 369.
- 16 Einbeta, Vorbeta & Villbeta virg. Argentorati in Alsatia. SYLLOGE. De scriptoribus, unde hausta est Sanctorum notitia; de reliquiis & cultu 315.
- 15 Emilia Diac. & Hieremias MM. Cordubæ in Hispania. SYLL. HIST. De cultu, & martyrio per S. Eulogium scripto 102.
- 16 Eugenia virg. abbat., Hohenburgi, seu in Monte S. Odilie in Alsatia. SYLLOGE. De illustri Sanctæ stemmate, cultu & reliquiis 332.
- 18 Eumenius episc. Gortynensis, fortè defunctus in Thebaide, ex Martyrologiis Græcis & Latinis 786.
- 16 Euphemia virg. & mart. Chalcedone in Bithynia. COMM. PRÆV. § 1. Brevia quædam Sanctæ elegia: ejus memoria in sacris Fastis, & cultus diebus variis 252. § 11. Tempus martyrii S. Eu*

AD TOMUM V SEPTEMBRIS.

S. Euphemiae: magnifica basilica eidem seculo
iv structa prope Chalcedonem: mirabilia ibi
patrata usque ad translationem corporis 255.
§ 111. Corpus Sanctae metu Persarum Constan-
tinopolim translatum, ibique depositum in æde
Sanctæ dicata: aliæ ibidem S. Euphemiae eccl-
esiae: corpus mari demeratum, sed receptum &
in Lemno servatum, ac deinde relatum Con-
stantinopolim 258. § iv. De reliquis, locis sa-
cra, & festivitatibus S. Euphemiae in variis ur-
bibus ac provinciis 260. § v. Acta antiqua; quæ
vindicantur: eadem à Metaphraste paululum
mutata: Acta per Asterium scripta, sunt alte-
rius Euphemiae: Historia Inventionis item e-
denda 263. ACTA, ex codice Ms. bibliotheca
regia Parisensis, interprete J. S. CAP. i. Sævi-
ente persecutione Diocletiani, S. Euphemia cum
aliis quadraginta novem Chalcedone capitur;
fidem omnes professi torquentur: deinde sola
Euphemia ad rotas & ad ignem damnata, in
hinc manet illæsa 266. CAP. ii. Reducta in
carcerem Euphemiam, SS. Sothenes & Victor
martyrio coronantur: Euphemia, aliis tormentis
subiecta sine læsione, tandem feris exposita,
martyrium complet 271. HISTORIA CORPO-
RIS SÆPIUS TRANSLATI, auctore Constantino
Tii episcopo, ex codice Ms. bibliotheca Vatica-
na, unâ cum interpretatione Latina per Surium
edita, nonnihil correcta. CAP. i. Leo Isauricus
in hæresim lapsus, corpus S. Euphemiae, mira-
culis clarum, in mare projectum: illud verò à
duobus piis nautis è mari levatur, agnoscitur, &
in Lemno insula deponitur 274. CAP. ii. Irene
imperatrix Sanctæ ecclesiam profanatam resti-
tuit: reliquias verò ipsius Constantinopolim è
Lemno referendas curat 280. EXPOSITIO TA-
BULÆ PICTÆ DE MARTYRIO SANCTÆ CUJUS-
DAM EUPHEMIAE, auctore Astero episcopo A-
maseno, ex editione Ruinartii 283. APPENDIX
de S. Euphemia V. M. culta Auriæ in Gallæcia.
Cultus Euphemiae, quæ forsan est eadem cum
Chalcedonensi 285

16 Euphemia Auriæ in Gallæcia culta, fortè ea-
dem 285
18 Eustorgius I episc. conf. Mediolani in Infu-
bria COMM. HIST. CRITICUS § i. Sancti me-
moria in variis Martyrologiis variè relata: ejus
cultus, Missa & Officium: Vitæ, quarum nul-
la à nobis excudenda 774. § ii. Tempus & or-
do, quo Sanctus episcopatum Mediolanensem
tenuit 776. § iii. Examinantur, quæ de San-
cti patria, professione in seculo, modo episco-
patus aditi, & translati per ipsum Sanctorum
Magorum corporibus, perperam perhibentur:
jacet in ecclesia sui nominis 778

F

18 Ferreolus episc. conf., Lemovicis in Gallia
783. VITA, auctore anonymo, ex editio-
ne Labbi cum Ms. collata 785
18 Ferreolus mart. Viennæ in Gallia. COMM.
PRÆV. § i. Sanctus ab antiquis memoratus, &
vetusto cultu honoratus: ecclesia eidem dicata,
reliquiae translatæ 760. § ii. Acta alia jam edita,
alia scripta: utraque danda: martyrii locus du-
bius 763. ACTA, ex editione Ruinartii, cum
Surii editione collata 764. ACTA ALTERA,
AUT EADEM POTIUS ex MSS. 766. ADDENDA.
Die XVIII Septembris pag. 767 ad Acta S. Fer-
reoli M. 1060

17 Floscellus puer mart., qui colitur Belnæ in
ducatur Burgundiæ. COMM. PRÆV. De cultu,
translationibus, tempore martyrii, & Actis 478.
PASSIO, ex editione Mombritionis 481

G

17 Gandalphus conf. presb. Ord. S. Francisci,
Politii in Sicilia. COMM. PRÆV. § i. Memoria B.
Gandolphi in aliquot Martyrologiis: Vita scri-
pta & edita per modum Dialogi, recudenda si-
ne parergis unâ cum miraculis: processus pro
canonizatione impressus, è quo alia danda 701.
§ ii. Quædam in Actis omissa supplentur & ex-
aminantur 703. VITA, auctore Jacobo episcopo,
ex editione Politieni anni 1632. CAP. i. Beati
virtutes generatim: vita religiosa in Ordine Mi-
norum: propositum vitæ solitariæ: prædictiones,
prædicationes, miracula, & pius obitus 704.
CAP. ii. Auctore incerto, sed contemporaneo. Se-
pultura Beati: miracula ante corporis elevatio-
nen facta 707. CAP. iii. Beati corpus anno
1320 elevatum, & gemina ipsius festivitas insti-
tuta 709. CAP. iv. Miracula post elevationem
corporis facta 710. CAP. v. Prosecutio miraculo-
rum ad sepulchrum, aut patrocinio Beati facto-
rum 714. CAP. vi. Prosecutio miraculorum
eorumdem 717. APPENDIX. DE CULTU, RE-
LIQUIIS ET MIRACULIS RECENTIORIBUS.
CAP. i. Gemina quotannis Beati festivitas, ma-
gna cum solemnitate & populi concursu: alia
in honorem Beati per annum fieri solita 719.
CAP. ii. Sacellum B. Gandolphi: corpus hono-
rifcè servatum, & saepius visitatum 721. CAP.
iii. Antiquæ imagines, altaria, ecclesiæ & cul-
tus in aliis etiam locis: miracula quædam re-
centiora 724

16 Geminianus cum Lucia. Vide Lucia.
16 Gislemerius mart., legionis, ut fertur, The-
bæ miles, Burgi S. Dominini in Italia. SYLLO-
GE. Loci notitia: Sancti memoria & cultus a-
pud Burgenenses ex Ferrario: adjuncta incerta

17 Gordianus cum Valeriano. Vide Valerianus. 313

H

17 Heraclides & Myro episc. MM. in Cypro
Insula. SYLLOGE, ex Martyrologiis &
Vita S. Auxibii 457

15 Hieremias cum Emila. Vide Emila.
17 Hildegardis virgo, magistra sororum Ord. S.
Benedicti in Monte S. Ruperti juxta Bingium in
diœcesi Moguntina. COMM. PRÆV. § i. Acta S.
Hildegardis jam edita, & illius auctores: alia
quædam ex Ms. edenda: Vita supplenda in hoc
Commentario maximè ex Sanctæ scriptis 629.
§ ii. Natales, pueritia, vita monastica in Mon-
te S. Disibodi: visionibus à pueritia illustratur,
easque demum scribere cogitur: quo modo O-
pera sua scripsit 631. § iii. Autō monialium
numero, S. Hildegardis fundat cœnobium in
Monte S. Ruperti: non vidit ibi S. Bernardum,
nec regulam Cisterciensem amplexa est: Scri-
pta Sanctæ ab Eugenio III probata: finitum O-
pus Scivias 634. § iv. Fama Sanctæ multum in-
clarescit: ad ipsam scribunt S. Bernardus, Con-
radus Romanorum rex, multi episcopi, qui-
bus illa liberimè respondet 638. § v. Ad San-
ctam scribunt Anastasius IV & Adrianus IV,
Romani Pontifices, Fredericus imperator, epi-
scop-

INDEX SANCTORUM

scopi, abbates, aliquae multi, quibus respondeat 641. § vi. Sancta à multis personis consulta de occultis & arcanis, quæ sine revelatione divina scire non poterat 644. § vii. Sancta à multis congregationibus consulta de iis, quæ emendari possent, aut etiam de arcanis aliis, & invitata ad monita conscribenda 650. § viii. Sancta etiam consulta de questionibus theologicis, scripturisticis, aliisque ad fidem vel ad mores spectantibus 655. § ix. Multi ad Sanctam scribunt, ut preces, consolationem, monita, aliaque similia obtineant; quibus illa rescribit 657. § x. Epistolæ quædam S. Hildegardis ad Philippum abbatem Parcensem, & hujus ad ipsum ex Ms.: gesta cum S. Gerlaco: aliae Epistolæ serius ad Sanctam datæ cum responsis ejusdem 661. § xi. Sancta monasterium suum omni onere liberat: energumena ibi liberata: ob sepulturam cuiusdam olim excommunicati Sanctæ ecclesia interdicto subjecta 664. § xii. Varia S. Hildegardis itinera, & loca, ubi fuit, exposita. Fundat cenobium Eibingense 669. § xiii. Scripta S. Hildegardis multorum elogijs celebrata: scriptorum enumeratio: aliqua eidem affixa 672. § xiv. Mors Sanctæ figenda anno 1179: sepultura: reliquæ, destructo cenobio S. Ruperti, ad Eibingenense translata: miracula: tentata canonizatio, sed non perfecta: nomen Martyrologiis adscriptum, & cultus 676. VITA anchoribus Godefrido & Theodorico monachis, ex editione Coloniensi & Surii, collata cum Ms. Bodecensi. PRÆFATIO. LIBER I. De gestis Sanctæ. CAP. I. Sanctæ natales, pueritia visionibus illustrata: vita monastica sub Jutta magistra 679. CAP. II. Fundat cenobium in Monte S. Ruperti prope Bingium, illudque cum Sororibus suis inhabitat: pergit perpetuis visionibus illustrari 681. LIBER II. De visionibus Sanctæ. PROLOGUS. CAP. I. Sancta Latinæ sermonis ignara, libros tamen Latinè sribit: visionibus à pueritia gaudet: eas cogitur scribere: multos consilio juvat & monitis, & suas reatè dirigit 683. CAP. II. Sancta in visione discit locum ad fundandum monasterium, eaque occasione multa patitur: Deum tamen in omnibus adjutorem habet & consolatorem 685. CAP. III. Morbi mirabiles Sanctæ, instructio monialium, conversio malè suspicantis philosophi: visiones variae 687. LIBER III. De miraculis & morte beata. PROLOGUS 690. CAP. I. Sancta varios patrocinio suo sanat ægrotos, etiam aliquos absentes: exponit litteras divinitus productas: adit multa loca pro populi salute 691. CAP. II. Diuturnus S. Hildegardis morbus: mulier nobilis, quæ à dæmone obsessa, & frustra ad varia loca fuerat ducta, in ejus monasterio liberatur 692. CAP. III. Gravis morbus Sanctæ, quæ in visione sanatur: beneficia variis præstata: mors & sepultura miraculis honestata 695. ACTA INQUISITIONIS DE VIRTUTIBUS ET MIRACULIS, ex Ms. Bodecensi cenobii Regularium S. Augustini, dieceesis Paderbornensis 697

I

16 **I**nnocentia V. M. Arimini in Æmilia. SYLOGE. Cultus Sanctæ legitimus: tempus martyrii & alia pleraque, quæ de Sancta memorantur, incerta: sitne diversa ab ea, quam colunt Vicentini 310

16 Joannes cum Abundio. Vide *Abundius*.
18 Josephus à Cupertino, Ordinis Minorum Conventualium S. Francisci presb., Auximi in Marchia Anconitana. COMM. PRÆV. § I. Vitæ illius Italicè scriptæ, quarum una edenda, aliæ usui futuræ: humiles natales ejus, & vitæ chronotaxis usque ad suscepsum sacerdotium 992. § II. Magnis animi angustiis biennio exercetur, & mirabiliter liberatur: accersit Neapolim à sacra inquisitione: Romam liber dimittitur: gesta ibidem 995. § III. Assisium missus, magnas animi angustias ibi patitur: Romam revocatur: redit Assisium: quædam acta ibidem 997. § IV. Miracula aliquot Assisi ab eo patrata, & in Vita edenda prætermissa, aut minus exposita 999. § V. Beati scientia divinitus accepta, frequentes ecstases sublimesque raptus, & suavissimus odor testimonii comprobantur 1001. § VI. Jussu sacræ inquisitionis Romanæ ex conventu Assisiensi sui Ordinis ad Capucinorum ad Petram-Rubeam abducitur 1005. § VII. In conventu Petraræ-Rubeæ miraculis elucens, ob nimium populi concursum ad conventum Foro-Sempronensem transfertur; inde ad Montem-veterem, ex quo Forum-Sempronii redit 1007. § VIII. Alexandro VII Papa mandante, suis redditus, reliquum ætatis suæ Auximi transfigit: vitæ illius brevis chronotaxis 1008. § IX. Beati sepultura, & aliquot brevia elogia per scriptores synchronos 1011. § X. Causa beatificationis illius introducitur, & à Benedicto XIV Papa feliciter perfecta 1012. VITA, auctore Angelo Pasirovicchio, ex Processibus Italicè edita. CAP. I. Beati natales & pia pueritia, tirocinium apud Capucinos; inde dimissus, fit Tertiarius apud Fratres Conventuales S. Francisci, deinde novitus clericus; professus, sacerdotio iniciatur 1015. CAP. II. Superioris vitæ genus auspiciatus, magnis animi angustiis premitur, & liberatur: accusatus apud sacros inquisidores, Neapoli se purgat: Romam mittitur, atque inde Assisium 1017. CAP. III. Assisi variis afflictionibus exercetur: evocatur Romam; redit Assisium: aliquot mirabiles illius raptus in variis locis 1019. CAP. IV. Amor ejus in Deum, animique cum illo conjunctio, & efficaces preces: principis Brunsvicensis conversio: caritas proximi, arcanorum notitia &c. illustrata 1023. CAP. V. Beati amor & fiducia in Deiparam miraculis illustrata: angelica castitas & fragranzia: summa paupertas spontanea 1026. CAP. VI. Beati heroicæ obedientia, miraculis & animalium obsequio clara: sapientia divinitus accepta: mira arcanorum cognitio 1029. CAP. VII. Varia Beati vaticinia: apparitiones ipsi factæ: sanctitas etiam à dæmonibus contestata: miracula aliquot: illustrium personarum ad ipsum accessus 1032. CAP. VIII. Humilitatem eximiè colit: Innocentii X PP. jussu ad Capucinos ad Petram-Rubeam transfertur: hinc ad conventum Foro-Sempronianum, ad quem post aliquam in Monte-veteri moram revertitur 1037. CAP. IX. Alexandri VII. Papæ jussu Ordini suo restituitur, & ad conventum Auximanum non sine prodigiis reducitur: gesta ejus ibidem usque ad supremum morbum 1039. CAP. X. Mors sua ab ipso prædicta: supremus morbus: beatus obitus & celebris sepultura 1042. CAP. XI. Acta pro canonizatione ipsius & ejusdem solemnis beatificatio: varia miracula ac beneficia per ipsum impetrata 1044. APPENDIX

IN TOMUM V SEPTEMBRIS.

SIX I. De MIRACULIS ALIQUOT, ex *Vita Italica*, auctore Dominico Bernino 1047. APPENDIX II. De MIRACULIS ALIQUOT RECENTIORIBUS, ex *Vita Italica*, auctore Paulo Antonio Agello. CAP. I. Moribundus sanatus, idemque voti negligens, castigatus, ac denuo sanatus: energumena mirabiliter liberata: mulier ex mamilla periclitans, sanitati redditam 1051. CAP. II. Varii morbi & corporis mala per Beati imaginem, reliquias & invocationem subito curata 1054. CAP. III. Alia miracula ac beneficia per ejusdem patrocinium impetrata 1057
¶ 8 Irene cum Sophia. Vide *Sophia*.

17 Justinus presb. mart. Romæ. COMM. PRÆV.
§ I. Sancti memoria diversis diebus in Martyrologiis, & cultus 470. § II. De reliquiarum translatione Frisingam: deque reliquiis in aliis civitatibus 472. ACTA, ex Ms. Vallicellensi

474

L

17 **L**ambertus seu Landebertus, episcopus Traiectensis & mart., & ea occasione BB. Petrus, Andoletus &c. Leodii in Belgio. COMM. PRÆV. § I. Notitia septem biographorum Sancti, quibus Reinerus non est accensendum: Vitæ quatuor edendæ 518. § II. Sancti patria & illustres parentes, nomen & baptismus: fabulæ de ejusdem nutrice 521. § III. Sancti Pueri educatio: an sub S. Landoaldo? Ejusdem institutio sub S. Theodardo: hujus corpus ab illo Legiam allatum 523. § IV. Electio ejus ad episcopatum Traiectensem, auctaque in eo usque ad exsiliū 525. § V. Sancti Episcopi è sede sua expulsio, intruso Faramundo: secessus Stabuletum, & illustre obedientiæ & tolerantiæ exemplum 528. § VI. Sancti Episcopi in sedem suam restitutio per Pippinum Heristallum: cura diœcesis & episcopales virtutes 531. § VII. Apostolatus ejus apud Taxandros: incerta quædam de ejusdem gestis cum S. Willibrordo, & apud Mechlinenses 533. § VIII. Sancti martyrium, de cuius tempore variant sententiae, anno 559 probabilius illigandum: fabulæ de SS. Sergio & Huberto: responsio ad argumenta objecta 536. § IX. Causa martyrii alia à duobus primis biographis, alia à ceteris assignata 539. § X. Causa martyrii à Godeschalco & Stephano tradita asseritur, & ad argumenta aliter sentientium respondet 542. § XI. Martyrii locus & adjuncta: BB. Petri & Andoleti martyrium expeditum: eorumdem corpora antiquitus honorata: poëta anonymi narratio 546. § XII. Translatio sacri corporis Leodio Trajectum; sepultura ibidem miraculis clara: cultus ejus & ecclesiæ Leodii: parcidarum poena divinitus predicta 549. § XIII. Corporis translatio per S. Hubertum facta Trajecto Leodium: ejusdem tempus & adjuncta quædam 551. § XIV. Miracula quædam in Leodiensi ecclesia antiquitus facta: Aegidii narratio de Normannis divinitus territis &c. discussa: nova ecclesia exstructa 554. § XV. Sacri feretri cum parte corporis translatio ad castra Leodiensium ante Bullionum: miracula ea occasione patrata 557. § XVI. Lipsanothecæ solemnis adventus in castra: Hugo-nis morbus divinitus inflexus, penitentia & pia mors: castrum deditio 560. § XVII. Lipsanotheca non sine miraculis Leodium relata, & pretiosè exornata: festum annum decreatum: duæ aliae

Septembri Tomus V.

victoriæ: Officia instituta 562. § XVIII. Inspectio corporum S. Lamberti, Petri & Andoleti: S. Lamberti capitis solemnis circumlocatio: eorumdem sacrorum corporum publica exhibitiæ 564. § XIX. Partes Sancti capitis Romæ, ac forte etiam Friburgi in Brisgoia: alterius Sancti corpus est, quod Pisauri in Italia, uti & illud, quod in diœcesi Gerundensi in Catalonia asseverari dicitur 567. § XX. Insignes Sancti reliquiae in abbatia Lætensi: alia etiam alibi & loca aliquot ipsi dicata 569. § XXI. Sancti memoria in Martyrologiis, festa & Officia de eodem in variis diœcesibus 572. VITA PRIMA, auctore Godeschalco, diacono Leodiensi seculo VIII, ex editione Mabillonii, collata cum Ms. PROLOGUS. CAP. I. Sancti natales & institutio: episcopatus Traiectensis, & ex eodem expulsio: gesta Stabuleti 574. CAP. II. Sancti in sedem suam restitutio & cura pastoralis: Taxandrorum conversio; ejus martyrium 576. CAP. III. Sacri corporis Trajectum translatio & sepultura: Leodiense cubiculum miraculis illustratum: binæ ecclesiæ erectæ: poena parcidarum ejus: idem corpus Leodium relatum & depositum 578. VITA SECUNDA, auctore Stephano episcopo Leodiensi, ex vetusto codice nostro P. Ms. 16, collato cum editione Chapeavilli. PROLOGUS 581. CAP. I. Nobiles Sancti natales: præclara institutio: episcopatus Traiectensis, & ex eo depulsio 582. CAP. II. Secessus in monasterium, & vita ibi septennio acta: ejactio Faramundi, Sanctique in sedem suam restitutio 584. CAP. III. Sancti episcopales virtutes: diœcesis ab eo lustrata: Taxandri ad Christum adducti: martyrium: corporis translatio & sepultura prodigiis clara 586. VITA TERTIA, auctore Sigeberto Gemblensis, ex Ms. Rubee-vallis & Hagiologio Brabantinorum. CAP. I. Illustres Sancti parentes: institutio apud SS. Landoaldum & Theodardum: corporis & animi dotes: corpus S. Theodardi translatum Leodium 589. CAP. II. Sancti episcopatus Traiectensis, Ecclesiæ & regno utilis: episcopi & abbates ipsi synchroni: expulsio è sede sua: vita monastica Stabuleti 591. CAP. III. Sancti in sedem suam restitutio, & cura pastoralis: Taxandri ab idolis ad Christum adducti: S. Landradæ sepultura per ipsum miraculo clara 594. CAP. IV. Pippinus obductam Alpaïdem pellicem correptus: pollicis osium & insidiæ: Sancti, illâ instigante, martyrium 596. CAP. V. Corporis sepultura Trajecti: Dodonis & sociorum poena: miracula Leodii facta, & ecclesia ibi ædificata: Corpus eð translatum: Grimoaldi cædes divinitus punita: Nortmanni à sacro corpore repulsi: auctoris observatio: tempus martyrii 600. VITA QUARTA, auctore Nicolao, canonico Leodiensi seculo XII, ex editione Joannis Chapeavilli. PROLOGUS 602. CAP. I. Sancti illustres & pii parentes, & institutio sub SS. Landoaldo & Theodardo: hujus corporis translatio Trajectum ab eo facta: in episcopatum successio 603. CAP. II. Episcopatus à Sancto egregiè administratus: ejusdem depulsio è sede sua: Vita septennio acta Stabuleti 605. CAP. III. Reditus ad episcopalem cathedram suam: disciplina ecclesiastica restituta: Taxandri, aliique ad Christum adducti: congressus cum S. Willibrordo 608. CAP. IV. Bellensis parthenon, Sancto auctore, à S. Landradæ conditus: ejusdem virginis apparitio, &

* * * * *
sepul-

INDEX SANCTORUM

sepultura miraculosè ab eodem procurata : SS. Hubertus & Oda ad sanctimoniam inflammati 610. CAP. v. Pippini cum Alpaide pellicatus reprehensus : S. Huberti Romana profectio: antiquus Legiae situs, & S. Lamberti in ea ædes: cetera ejusdem gesta in causa Alpaidis 612. CAP. vi. Sancti martyrium : hujus revelatio S. Sergio Papæ facta: corporis ejus translatio Trajectum & sepultura ibidem prodigiis illustris 614

¹⁵ Leontius mart. Romanus, qui colitur in monasterio Murensi in Helvetia. COMM. § i. Notitia auctorum, quibus usi fuimus, & monasterii, ad quod Sancti corpus translatum est seculo XVII 195. § ii. Sancti nomen, martyrium, aliaque hoc spectantia; cultus insignis 197. § iii. Sacellum & altare Sancto constructa; lipsanothecæ splendide exornatae; populi per annum confluxus; jubileum solemniter institutum anno MDCCXLVII, à translatione centesimo 199. § iv. Miracula & beneficia; febres sanatae 201. § v. Varii morbi sublati 204. § vi. Pleuritis aliaque ægritudines curatae 206. § vii. Moribundis pluribus vita & sanitas, aliis Ecclesiæ Sacramenta suscipiendo facultas concessa 209. § viii. Agrè ac periculosè parturientibus collatum solatium & auxilium 211. § ix. Infantes, opinione mortui, vitæ & sacro Baptismate donati 213. § x. Ulcera feeda ac pericolosa sublata 215. § xi. Membrorum & totius corporis tumores abacti 217. § xii. Membra enervata, debilia & contracta naturali vigori redditæ 219. § xiii. Variae corporis partes, læsæ & gravibus doloribus affectæ, ad pristinum statum reditæ 223. § xiv. Varii submersionis periculo e-repti, alii opinione mortui ad vitam revocati 225. § xv. E sublimi delapsi & de vita periclitantes fervati 227. § xvi. Varii plaustris & rerum gravium mole oppressi ac prostrati, vulneribus & mortis periculo liberati 229. § xvii. Plures morbo comitiali & herniâ liberati 232. § xviii. Cæcitas & oculorum incommoda sublata 233. § xix. Muti ac surdi loquelæ & auditus usi donati 235. § xx. Dæmones expulsi; beneficia sublata 236. § xxi. Amentibus ratio, captivis libertas impetrata 238. § xxii. Beneficia varia eidem familiis seu personis collata 239. § xxiii. Lues pecudum abacta; incendia extincta; alia beneficia collata 243. MIRACULA RECENTIORA, auctore R. P. Leodegario Magero, Murensis monasterii decano, ex Manuscriptis 245. APPENDIX 247

¹⁶ Lucia vidua & Geminianus MM. Romæ. SYLL. HIST. CRIT. § i. Cultus Sanctorum antiquissimus: Acta fabulosa: horum ex Adone compendium 286. § ii. Tempus & palæstra martyrii 289

¹⁶ Ludmilla vidua mart., Bohemiæ ducissa & patrona Tetenæ in Bohemia. COMM. PRÆV. § i. Dies, quibus Martyrologiis inscripta est: locus martyrii: Officia ejus ecclesiastica, & gemina festivitas: Vita auctore Christanno danda: Vitæ aliae MSS. 339. § ii. Sanctæ patria, parentes, ethnica educatio, & conjux Borzivojus; hujus ad fidem conversio & baptismus 341. § iii. Ludmillæ, idolis multùm addictæ, instructio & baptismus: Borzivoji religionis ergo exilium: illius in Bohemiam redditus, & pia utriusque munificentia 344. § iv. S. Ludmillæ liberi: Borzivojus ducatum probabilius numquam abdicavit: hujus annus emortualis & æ-

tas incerta: utriusque gesta cum S. Ivano: antiquus Borzivoji cultus, si umquam fuetit, cef-savit 346. § v. Sanctæ martyrium: Tetenense sepulcrum mox miraculis clarum: coemeterium omnis alterius cadaveris impatiens: corpus Pragam translatum 349. § vi. Sanctæ corpus post incendium templi repertum: ejusdem tumba gypsea, & argentea capitis theca exhibentur: traditio de quadam Crucifixi imagine: pars pepli miraculo clara: reliquiae aliae Pragæ & Ulyssipone 352. VITA, auctore Christanno de Schala, monacho, Sanctæ pronepote, ex editione Bohuslai Balbini, lib. i, cap. 10 Epitomes Rerum Bohemicarum. PRÆFATIO 354. CAP. i. Bulgarorum & Moravorum ad Christi fidem convercio: Borzivoji Bohemæ ducis baptismus, exsilio, redditus in ducatum, & religio 355.

CAP. ii. Borzivoji conjux S. Ludmilla ad fidem conversa: utriusque proles: sanctæ Viduæ virtutes, secessus in arcem Tetenensem, martyrium & sepultura 358. CAP. iii. Sanctæ paricidarum poena: Dragomira à S. Wenceslao aliquamdiu relegata: Sanctæ corpus incorruptum repertum, & Pragam translatum: puer contractus, ibidem erectus 361

¹⁶ Ludovicus Alamandus, Cardinalis archiepiscopus Arelatensis, Salonæ juxta Campos lapideos in Provincia. COMM. PRÆV. § i. Ludovicus Bullâ pontificiæ Beatis adscriptus: cultus ipsius, & Officium, diu intermissum, postea resumptum: hodiernus reliquiarum ipsius status 436. § ii. Acta Beati ex Ms. danda: alii quidam scriptores, qui de ipso egerunt 438. § iii. Beati patria, natales, dignitates variæ, officiaque & gesta usque ad concilium Basileense 439. § iv. Gestæ Ludovici in concilio Basileensi, in quo non fuit ab initio, sed postea præcipuam auctoritatem habuit 442. § v. Prosecutio gestorum Ludovici in concilio Basileensi usque ad finem schismatis 445. § vi. Judicia varia variorum de gestis B. Ludovici cum Basileensibus: refutantur illi, qui negant, ipsum pœnituisse gestorum in concilio 450. § vii. Gestæ Beati post concilium usque ad obitum: beata mors, sepultura, epitaphia, miracula 455. VITA, auctore anonymo, ex Ms. Rubeæ Vallis. PROLOGUS 458. CAP. i. Beati natales, dignitates, gesta varia, obitus & sepultura 459. CAP. ii. Miracula Beati post mortem 460

¹⁶ Luthardus comes conf., in Clivia, ducatu inferioris Germaniæ. COMM. PRÆV. § i. Sancti illustre genus; parentes; memoria apud scriptores, & horum multiplex anachronismus 105. § ii. Sancti conjux ac liberi; alii etiam hic scriptorum anachronismi 108. § iii. Memoria in Fastis; cultus; Vita metrica hic danda 109. VITA RHYTHMICA, auctore anonymo, ex Legenda Lovaniensi, edita anno 1485, & collata cum MSS. apographis, Confluentino, Coloniensi & Bodocensi 111

M

¹⁷ **M**acerinus cum Valeriano. Vide *Valerianus*.
¹⁵ Melitina mart., Marcianopoli in Mœfia, ex Fastis Gracis & Romano Martyrolo-gio 29

¹⁵ Mamilianus episc. Panormitanus in insula quadam maris Etrusci. SYLLOGE HIST. CRITICA. § i. Sancti nomen in Fastis recentioribus & cul-tus

AD TOMUM V SEPTEMBRIS

tus variis diebus : corporis pars major Suanæ in Tuscia , aliaque partes aliis locis 45. § 11. De S. Mamiliano agunt Acta varia fidei non satis probatæ , ex quibus varia dantur de Sancto : ex his de ætate , dignitate gestisque & obitu S. Mamiliani probabiliora investigantur 48. § 111. Utrum neccesse videatur , duos admittere Mamilianos diversos ex Actis modò laudatis : & an satis constet de dignitate S. Mamiliani 51

16 Marcianus cum Abundio. Vide *Abundius*.

18 Methodius episc. mart. Chalcide in Græcia. SYLLOGE. § 1. Locus episcopatus & martyrii variis dubitationibus obnoxius , uti alia ferè omnia ad Sanctum spectantia 768. § 11. Scripta S. Methodii , quorum pars magna perdita , enumerantur 770

15 Maximus , Theodotus & Asclepiodote MM. in vico inter Philippopolim & Adrianopolim in Thracia. COMM. PRÆV. Sanctorum memoria in Fastis maximè Græcorum : Acta ab auctore contemporaneo videntur scripta , & fide digna 30. ACTA , ex Ms. *Mediceo regis Francorum interprete J. S. CAP.* 1. Persecutio Maximiani : comprehensio SS. Maximi & Asclepiodotæ : horum certamina Marcianopoli , ubi Theodotus tyrannum objurgans , etiam comprehenditur & torquetur 31. CAP. II. Martyres ducuntur Adrianopolim , ibique rursum cruciantur : inde ad locum martyrii ducti , capite minuantur 34

17 Myro cum Heraclide. Vide *Heraclides*.

N

17 N arcissus & Crescentio MM. Romæ , ex Martyrologiis , & Aëlis S. Laurentii

476

15 Nicetas Gothus mart. in Gothia ultra Istrum. COMM. PRÆV. Celebris Sancti cultus : locus & tempus martyrii investigantur : nonnulla de conversione Gothorum observata : Acta Græca edenda 38. ACTA , ex codice Ms. bibliothecæ regie cum antiqua versione subinde correcta

40

15 Nicomedes presb. mart. Romæ. COMM. DE CULTU ET GESTIS. § 1. Sancti memoria celebri in Martyrologiis : Acta gemina , quorum prima suspectæ , altera nullius fidei : ecclesia & cœmeterium Romæ ipsi olim dicata 5. § 11. Sancti corpus à S. Paschale I in ecclesiam S. Præxedis translatum : an Mediolani in ecclesia S. Vincentii quiescat 8. § 111. Alia loca Sancti cultu aut reliquiis illustrata 12

16 Ninianus episc. , Pictorum Australium Apostolus , Candidæ Casæ in Scotia. COMM. HIST. CRIT. § 1. Pictorum , & sedis episcopalnis Sancti nostri notitia : tempus emortuale , & suscepiti apostolatus exordia 318. § 11. Variae Sancti nostri Vitæ , quarum una fabulosa , aliae minimè authenticæ : gestorum ejus usque ad episcopatum ex iis compendium 321. § 111. Reliqua S. Niniani gesta : miracula in vita patrata : varia scriptorum elogia 324. § 1V. Cultus ejus antiquus & legitimus : gloria posthumæ : scripta à nonnullis illi attributa 327

O

15 O rania vel Oranda virgo cum socia anonyma , in Esch prope oppidum Bentes in Lotharingia. SYLLOGE. De loco , ubi Be-

ata colitur ; deque cultu ac lustratione corporis : gesta ferè ignota

115

P

17 Petrus Arbuesius Canonicus regularis Mart. Cæsaraugustæ in Hispania. COMM. PRÆV.

§ 1. Memoria in Martyrologiis : cultus : Vita à recentioribus scripta : ejusdem compendium excudendum 728. § 11. Beati patria : parentes nobiles ; majores , fratres & forores : pia educatio : studia litterarum præfertim Bononiæ : magisterii & doctoratus laurea 729. § 111. Fit Canonicus Regularis Cæsaraugustæ , deinde inquisitor : trucidatur ex odio fidei : annus , dies & adjuncta mortis 732. § 1V. Ecclesiæ metropolitanæ Cæsaraugustanae luctus : Beati honorifica sepultura : sanguinis ibidem antè effusi , effervescentis & multiplicati prodigium 735. § 1V. Cultus ejus non diu post mortem inchoatus : sepulcrum marmoreum ab Hispaniæ regibus Ferdinando & Elisabetha ipsi erectum : lampades ex decreto civitatis appensæ : cultus inter casus exceptos in decreto Urbani VIII PP. declaratus 738. § 1V. Aliquot Beati apparitiones , & patrocinium adversus pestem : varia morborum genera sanata : duo mortui vitæ redditæ 740. § 1VII. Alia miracula per ejusdem patrocinium impetrata : tumulus , imagines & reliquiae similiter illustratae 742. § 1VIII. Alia quædam miracula vel beneficia , in libro Informationum relata 744. § 1X. Beatificatio Petri à Carolo V imperatore , & Philippis III ac IV , Hispaniarum regibus , flagitata , ab Alexandro VII Papa ad finem perducitur 747. § 1X. Ab Alexandro VII Beatis adscribitur : beatificationis solemnitas Romæ in basilica S. Petri peracta : corpus in pretiosum facillum translatum 749. VITA BREVIS , ex Relatione Italica Roma impressa

752

17 Petrus cum Lambertu. Vide *Lambertus*.

15 Philotheus presb. , in vico Myrmice Minoris Afia. SYLLOGE , ex Menologiis aliisque Fabiis maximè Græcorum

113

15 Porphyrius mart. , ex Fastis maximè Græcorum

37

16 Principius episc. Cenomanensis in Gallia. COMM. PRÆV. Sancti cultus : Acta : tempus episcopatus 329. VITA , auctore anonymo , ex Ms. Cenomanensi collato cum editis à Mabilionio Aëlis

331

16 Priscianus mart. Nuceriae in Italia , ex apographis Hieronymianis

314

R

17 R eginaldus eremita cultus in ecclesia Melinænsi prope Flexiani in provincia Andegavensi. SYLLOGE. § 1. Corporis translatio , cultus , miracula 626 § 11. Beati ætas , & gesta parùm certa

628

18 Regnifridus aut Rainfridus cum Desiderio. Vide *Desiderius*.

18 Richardis , imperatrix & virgo , Andlaviæ in Alfaria. SYLLOGE. Sanctæ in Fastis memoria & cultus : gesta examinata : elogium ex Breviario Argentineñi : miracula

793

15 Rithbertus aut Raimbertus conf. , ac verisimiliter abbas Leuconænsis in pago Picardiæ Wimacensi

79

17 Rodingus vel Chraudingus , fundator & abbas Bel-

INDEX SANCTORUM

Bellilocensis, prope Bellum-locum in Campania Galliae. COMM. PRÆV. § 1. Notitia monasterii, quod condidit: memoria Sancti in Martyrologiis: cultus recentior & antiquus: ex Vitis quæ edenda? mentio illius apud varios 508. § 11. Sancti patria: episcopatus non satis probabilis: chronotaxis incerta: vita monastica Tabuleii: Wallogium ab eo conditum: annus emortalis 510. VITA, auctore forte B. Richardo abbate S. Vitoni seculo XI, ex editione Mabillonii sec. 4. Benedict. part. 2. CAP. I. Sancti in Galliam adventus: monachatus in Tabuleio: secessus in eremum, atque inde expulsio: peregrinatio Romana, & redditus: monasterii erection 513. CAP. II. Privilegia, reliquæ & bona monasterio per ipsum impetrata: secessus in eremum: sancta mors & sepultura 516.

16 Rogellius & Servio-Deo MM., Cordubæ in Hispania. SYLL. HIST. De eorum cultu, & martyrio per S. Eulogium scripto 336.

15 Rolandus de Medicis anachoreta, Borgon ditionis Palavicinæ in Italia. COMM. PRÆV. Cultus Beati: Acta & Miracula edenda ex manuscriptis 117. VITA, auctore synchroño, ex codice Ms. bibliotheca Medicæ 119. MIRACULA, auctore Anselmino de Raimundis notario Cremonensi, ex codice Ms. bibliotheca Medicæ 121.

APPENDIX

122

S

17 Aturus conf., Mediolani. COMM. PRÆV. § 1. Sancti memoria in Martyrologiis & cultus: elogium à S. Ambroſio scriptum, & Vita ex eo composita: qualiscumque vitæ chronotaxis 485. § 11. Refutantur variæ opinions de anno mortis Sancti, & tempus, quo videatur obiisse, assignatur 488. § 111. Controversia de possessione corporis S. Satyri: Sanctus sepultus in ecclesia Portiana, apud S. Victorem, ubi corpus postea servatum 491. § 1V. Inventio & translatio corporum SS. Victoris & Satyri ad novam ecclesiam: translatio capitum in thecas argenteas 493. ACTA sive ORATIO FUNEBRIS, auctore S. Ambroſio, ex editione novissima Operum S. Ambroſii, cum editione Serii collata. CAP. I. Ambrosius mira pietate de obitu Fratris sui loquitur; exponit insignem caritatem, quâ invicem erant conjunctissimi, & varia Satyri officia recenset 496. CAP. II. Omnium dolor de morte S. Satyri, quem Ambrosius morte sua periculis subtraactum docet: Sanctus naufragio eruptus, baptismum non vult suscipere à schismatico, sed illum deinde in ecclesia Catholica suscepit 499. CAP. III. Sancti verecundia, castitas, temperantia, justitia, aliæque virtutes: Ambrosius suum & fororis Marcellinæ dolorem variis modis lenire conatur 502. VITA, auctore anonymo, ex editione Mombriti frequentiter corretâ 505.

16 Servio-Deo cum Rogellio. Vide Rogellius.

16 Sevoldus in abbatia S. Walarici, & Abbatif. Villæ in Picardia 336.

18 Sinerius episc. conf. Abrincis in hodierna Normannia. SYLLOGE. De cultu, gestis, distinctione à S. Severo, & reliquiis 780.

17 Socrates & Stephanus MM. in Anglia. SYLLOGE 477.

18 Sophia & Irene mart., ex Fastis Gracis & Romanis 773.

17 Stephanus cum Socrate. Vide Socrates.

T

17 T Heodora matrona, Romæ. SYLLOGE. Sanctæ notitia unde hausta: memoria in Fastis nonnullis: corporis Ariniano Romam translatio 484.

15 Theodotus cum Maximo &c. Vide Maximus &c.

18 Thomas à Villanova, archiepisc. cognomento Eleemosynarius, Ord. S. Augustini, Valentia in Hispania. COMM. PRÆV. § 1. Acta Sancti, à quibus conscripta, & quæ edenda 799. § 11. Locus & annus natalis, parentes ac genus Sancti 801. § 111. Studia Sancti chronologicè deducita usque ad solemnum professionem in Ordine Eremitarum S. Augustini, ac sacerdotium 803. § 1V. Munia, quæ obiit Sanctus in provincia sua usque ad annum MDXXXIV, chronologicè disponuntur 806. § 1V. Reliquia officiorum chronotaxis producitur usque ad annum MDXLIV, 808. § VI. Fuit Carolo V imperatori à concionibus, & consiliis; misit discipulos in Indias 811. § VII. Invitus archiepiscopus Valentinus eligitur; litteræ ipsius ad Ordinis sui Priorem generalem Hieronymum Seripandum & hujus ad ipsum 814. § VIII. Sanctus ad concilium Tridentinum vocatus non ivit; synodos dioceſanas instituit 816. § IX. De anno ac die Sancti emortalis 818. § X. De scriptis Sancti ac variis eorum editionibus 820. § XI. Acta Sancti quo ordine ac modo edenda & quibus instrumentis illustranda 823. VITA PRIMA, auctore Joanne Magnatonio, episcopo Segobricensi, Sancti amico familiari 825. VITA ALTERA, ex Serie Actorum in canonizatione 828. VITA PROLIXIOR, auctore Michaële Salonio, coævo, ex processibus ad beatificationem & testimonis fide dignis Hispanicè edita, ac Latinè redditâ interprete J. P. LIBER I. CAP. I. Sancti natales, parentes, & horum præclara virtus 835. CAP. II. Sancti virtutes in pueritia & insignis in pauperes misericordia 838. CAP. III. Liberæ artes ac theologia dicunt & illas docet magnâ ingenii ac pie-tatis famâ 840. CAP. IV. Institutum Eremitarum S. Augustini amplectitur; habitum induit Salmanticæ, in tyrocinio virtutibus excellit 841. CAP. V. Solemnam professionem nuncupat; sacerdotio iniciatur; proficit in exercitio virtutis 843. CAP. VI. Docet Theologiam, pro con-cione dicit mirabili doctrinâ, efficaciâ & fructu 845. CAP. VII. Virtutes in verbi Dei præ-cone requisitas docet alios & exercet ipse; Carolo V imperatori à concionibus eligitur 847. CAP. VIII. Conscientiarum moderator homines sexus utriusque ad vitam perfectiorem perducit 849. CAP. IX. In oratione & concionibus frequenter in ecstasim rapitur 851. CAP. X. Fu-tura prænuntiat 855. CAP. XI. Dæmones expellit 857. CAP. XII. Ob insignem prudentiam consulitur tam ab imperatore quam ab aliis; præficit variis conventibus; bis toti provin-ciæ; gubernandi ratio exponitur 860. CAP. XIII. Gubernandi ratio dum toti provinciæ præ-est 863. CAP. XIV. Discipuli seu filii spirituales aliquot Sancti recensentur & elogio illustrantur 865. CAP. XV. Amor & reverentia, qua fuit in Hispania apud omnes 868. CAP. XVI. Fugit di-gnitates, archiepiscopatum Granatensem renuit; ad Valentiniū designatus, diu multumque relu-catur 871. CAP. XVII. Ex obedientia admittit archiepiscopatum Valentiniū, & consecratur 874.

AD TOMUM V SEPTEMBRIS.

874. LIBER. **II. CAP. I.** Valentiam proficiscitur & extra muros commoratur in conventu sui Ordinis 876. **CAP. II.** Magno incolarum gaudio ecclesiam suam ingreditur & primas curas convertit ad carcerem & xenodochium 878. **CAP. III.** Archiepiscopus paupertatem servat in vestitu, victu, supellecile domestica 880. **CAP. IV.** Dicēcesim perlustrat ac ministros in regimine adjutores sibi deligit 884. **CAP. V.** Synodum dicēcesanam celebrat & immunitatem ac libertatem ecclesiasticam memorabili fortitudinis exemplo propugnat 886. **CAP. VI.** Cuicunque negotio orationem præmittens, felicem semper eventum fortitur 891. **CAP. VII.** Orans, occulta à Deo edocetur 893. **CAP. VIII.** Humilitas sancti Præfus & comitas erga omnes præsertim pauperes 897. **CAP. IX.** Confanguineis egenis parcè admodum succurrit, ac cælari pecuniam mutuam petenti diu resistit, ne pauperibus subtrahat 901. **CAP. X.** Sollicitè domui suæ invigilat, famulos ad virtutem stimulat doctrinā, præmio, amore, exemplo 904. **CAP. XI.** Castitatis totā vitā amantissimus, eamdem virtutem etiam impetrat aliis 908. **CAP. XII.** Boni pastoris munus exequitur 911. **CAP. XIII.** In corripiendis delictis mansuetudinem severitati prudenter præponit 914. **CAP. XIV.** Eximia caritate subditorum necessitatibus occurrit, & improbos clericos ad frugem revocat 917. **CAP. XV.** Ejusdem materiae prosecutio 920. **CAP. XVI.** Suorum, præsertim ecclesiasticorum, honori consulit; facilis est ad ignoscendum & in reos peccantentes benignus 924. **CAP. XVII.** Sancti caritas ac liberalitas erga mendicos & egenos pudiundos 927. **CAP. XVI. I.** Caritas in omnes cuiuscumque conditionis homines ac primò in ecclesiasticos pauperes 930. **CAP. XIX.** Munificencia erga viros ac matronas nobiles pro statu suo indigentes 932. **CAP. XX.** Liberalitas erga pauperes puellas matrimonio jungendas; cura infantium expositorum 934. **CAP. XXXI.** Gaudium ejus, dum stipis erogandæ datur occasio; parcitas erga se, quod plus eroget; exstructio duorum collegiorum 937. **CAP. XXII.** Sancti eleemosynæ miraculis illustrantur 941. **CAP. XXIII.** Ejusdem materiae prosecutio 945. **CAP. XXIV.** Archiepiscopatu se abdicare desiderans, mortem divinitus prænoscit; morbo corripitur; luctus & preces populi 948. **CAP. XXV.** Bonis omnibus in pauperes erogatis, sanctè moritur 951. **CAP. XXVI.** Luctus ac ploratus ex obitū ejus nuntio; exsequiæ ac sepultura 954. **GLORIA SANCTI POSTHUMA.** **§ I.** Sancti cultus ab ipso obitu, processus ad beatificationem 957. **§ II.** Causæ promotio; beatificatio 959. **§ III.** Extensio facultatis dicendi Officium & Missam de Beato semel & iterum facta; Acta Romæ usque ad declarationem facienda solemnis canonizationis 962. **§ IV.** Acta reliqua usque ad solemnem canonizationem, die prima Novembbris anni MDCCLVIII celebratam 965. **§ V.** Bullæ canonizationis in duas partes divisæ pars prima, continens Sancti Vitam 967. **§ VI.** Miracula ritè approbata; ordo beatificationis & canonizationis 970. **§ VII.** Indulgentiæ fidelibus conceffæ occasione canonizationis; solemnia Romæ & alibi hanc subsecuta 972. **§ VIII.** Extensio Officii & Missæ post canonizationem; loca sacra & altaria Sancto erecta; reliquiæ ejus locis variis honoratae 974. **MIRACULA,** *ex Salonio & aliis.* **§ I.** Miracula unde accepta & quomo-

do danda; apparitiones Sancti pluribus factæ & collata beneficia post obitum 976. **§ II.** Beneficia impetrata per usum terræ & florum ipsius sepulcri, atque olei ex lampade eidem sepulcro appensa 979. **§ III.** Infantes mortui vel ut tales habiti, ad vitam revocati 980. **§ IV.** Infantes moribundi ad sanitatem reducti 981. **§ V.** Plures moribundi & à medicis desperati, patrocinante Sancto, ad sanitatem deducti 983. **§ VI.** Ægræ parturientes liberatae, & viva prole donatae 985. **§ VII.** Claudi & debiles membrorum usui restituti 986. **§ VIII.** Cæci, muta, paralyticæ, podagræ item & asthmate laborantes curati 988. **§ IX.** Strumæ, ulceræ, angina, plague, tumores, cordis palpitatio, cancer & dolor colicus sublata 989. **§ X.** Reliqua Sancti miracula ex variis auctoribus collecta 990

V

- 15** **V**alerianus mart. Threnorchii in ducatu Burundiæ. **COMM. PRÆV.** **§ I.** Memoria Sancti in Martyrologiis; Acta martyrii, eorumque auctores 13, § II. Locus ac tempus martyrii; basilica ipsi erecta; cultus antiquitas 15. **§ III.** Cultus antiqui continuatio; reliquiarum translatio; nummi ejus nomine insigniti; nova ecclesia ipsi consecrata 17. **§ IV.** Sancti reliquiæ à Calvinistis dissipatae seculo XVI penè omnes; cultus hodiernus Threnorchii & alibi 19. **PASSIO,** auctore anonymo, *ex variis exemplaribus MSS. & impressis inter se collatis* 21. **PASSIO ALTERA,** auctore Falcone monacho Trenorchienfi, *ex Chronico ejusdem loci, edito à Chiffletio & Juenino* 23. **TRANSLATIO ET MIRACULA,** auctore eodem Falcone, *ex editionibus Chiffletii & Juenini* 26. **TRANSLATIO ET MIRACULA,** auctore Garnero monacho Trenorchienfi, *ex editionibus Chiffletii & Juenini* 27
17 Valerianus, Macrinus, & Gordianus MM., *ex Martyrologiis* 483
16 Victor III Papa, Casini in Italia. **COMM. PRÆV.** **§ I.** Antiquus Beati cultus: quare hīc tantum Beatus dicatur & an martyr vocari debat? Aliquot ejus elogia; Officium, cuius lectiones propriæ dantur 373. **§ II.** Calumniæ gravissimæ, à variis Beato impactæ, solidè confutatae 375. **§ III.** Acta Beati, à variis conscripta, ex libro tertio Chronicæ Casinensis danda: illius auctoritas vindicatur 378. **§ IV.** Beati natales præclarí: chronotaxis gestorum, usque dum Casinum adiit, & quædam in his controversa: locorum notitia 380. **§ V.** Præpositus Capuanus, deinde Casinensis abbas eligitur: legatur Constantinopolim: Cardinalis creatur; variis interest conciliis: Castrum novum ædificat 383. **§ VI.** Monasteriorum Tremitenis & Sublacensis reformatio: Casinensis ecclesiæ instauratio & consecratio, post quam totum coenobium innovatur 386. **§ VII.** Plurimæ donationes ad ordinem chronologicum reductæ: violata ecclesia Casinensis, ideoque ad aliquot dies interdicto supposita: donationum aliarum chronotaxis 390. **§ VIII.** Gestæ Desiderii ad conciliandum cum S. Gregorio VII Robertum Guiscardum, aliosque principes Normannos: ejusdem gesta cum Henrico Germaniæ rege: reliqua ante pontificatum ejusdem 393. **§ IX.** Mors Gregorii Papæ VII, cui diu reluctans substituitur Desiderius, assumpto nomine Victoris III; gesta ipsius in pontificatu, ac beatus obitus 397. **VITA,**

INDEX SANCTORUM

ex lib. III. Chronic Casinensis, auctoriis Leone Mariscano, & Petri Diacono, ex editione Angelii de Nuce, à Muratorio recusa. PROLOGUS 400. CAP. I. Beati natales & sancta adolescētia: fuga duplex è patria: profectio ad varia cœnobia: Leoni IX perquam carus, & à Vito II commendatus, Casinense institutum amplectitur 402. CAP. II. Insignis Beati visio: electio in abbatem: gesta usque ad Cardinalatum: interest concilio Melitano 405. CAP. III. Coenobii sui honori utilitatique prospicit: rem sacram auget: pro Alexandre II Romam petit: cœnobia in Sardinia constituit 408. CAP. IV. Coenobii Casinensis immunitas obtenta, & Tremenensis à Beato suscepta reformatio: novæ basilicæ exstructio, ejusdemque pretiosa exornatio 411. CAP. V. Novæ basilicæ solemnis dedicatio: populi ad eam concursus: imperatricis Agnetis dona 414. CAP. VI. Quæ Beatus contulerit novæ basilicæ ornamenta, & quæ tum: intra, tum extra claustrum ædificia fecerit: deque variis instauratis & sacratis ecclesiis 417. CAP. VII.

Variae variorum donationes: jus in ecclesiis S. Sophiæ & S. Angeli Casinensis confirmatur à Gregorio VII, qui Casinensi ecclesiæ facris interdicto 420. CAP. VIII. Desiderii cum Henrico IV congressus, in quo Ecclesiæ jura invictè tueretur: communio cum Cluniacensibus sancta: variae transactioes 423. CAP. IX. Beatus Gregorius VII fugientem benignè fovet: Roberti ducis donationes in gratiam Desiderii: ejus cura circa rem litterariam & indigentes 425. CAP. X. Mortuo Gregorio VII, diu reluctans & invitatus substituitur Desiderius, qui, depositis Pontificatus insignibus, Casinum revertitur 428. CAP. XI. Beatus Papa coronatur: Guiberti antipapæ depopulationes & sacrilegia: Victoris de Saracenis triumphus 430. CAP. XII. Synodus Beneventi celebra Victor: ejus decreta, & Casinum reversi sanctus obitus: supplex facra ab eo relicta 432

16 Villetta cum Einbeta. Vide Einbeta.
16 Vorbeta cum Einbeta. Vide Einbeta.

INDEX CHRONOLOGICUS

SECULO I.

Ub Domitiano passus dicitur S. Nicomedes presbyter M. Romæ 5
Seculo 1 aut fortasse 2. SS. Heraclides & Myron episcopi martyres in Cipro 467

SECULO II.

Sub Adriano vel Antonino Pio S. Ariadne martyr Prymnesiae in Phrygia Salutari 469
Circa 178 Valerianus martyr Trenorchii in Burgundia 13
Seculo 2 aut 3. S. Melitina martyr Marcianopoli in Moesia 29

SECULO III.

Post sub Valeriano passi Romæ Narcissus & Crescentio MM. 476
Circa 259 S. Justinus prebyter martyr Romæ 470

SECULO IV.

Anno 303 aut 304 passa S. Euphemia V. M. Chalcedone 252, 255 b
Sub Diocletiano passi SS. Lucia & Geminianus Romæ 286 c
Item, SS. Abundius presbyter, Abundantius diaconus, Marcius & Joannes Romæ 293
Item S. Innocentia virgo & martyr Ariminensis 310
Item S. Gislemerius martyr, ut creditur, ex Thebae 313

Foris sub eodem in Britannia passi Socrates & Stephanus MM. 477
Sub Diocletiano circa 304 passus S. Ferreolus martyr Viennensis 760
Post sub Diocletiano passus S. Methodius, episcopus & doctor 768
Inter 305 & 311, Maximus, Theodotus & Aclepiodote martyres in Thracia 30
Post initium hujus seculi defuncta Romæ S. Theodora matrona 484
Ante medium seculi 4 defunctus S. Eustorgius I episcopus Mediolanensis 774
Circa 362 Porphyrius martyr 37
Circa 372 Nicetas Gothus, martyr in Gothia ultra Istrum 38
Anno 392 aut 393 defunctus Mediolani S. Satyrus 485
Post sub finem seculi 4 defunctæ SS. Einbeta, Vorbeta, & Villbeta Argentorati 315
Seculo 4 structa basilica S. Euphemiae prope Chalcedonem 255 d
Seculo 4 aut 5 defunctus S. Albinus episcopus Lugdunensis 44

SECULO V.

Post medium seculi 5, S. Mamertus novam S. Ferreolo M. condit ecclesiam prope Viennam, & ad eamdem transfert corpus S. Ferreoli & capit S. Juliani M. 761 e & seqq.
Seculo 5 defunctus S. Ninianus episcopus, Pictorum Australium apostolus 318
Probabilis seculo 5 defunctus S. Mamilianus archiepiscopus Panormitanus 45
Sub finem seculi 5 vel initium 6 defunctus S. Apollinus episcopus Tullensis 55 SE.

AD TOMUM V SEPTEMBRIS

S E C U L O VI.

<i>Verisimiliter inter 511 & 520 obiit S. Principius Cenomanensis episcopus</i>	339
<i>Circa 570 aut 580 defunctus S. Sinerius episcopus Abrincensis</i>	780
<i>Poſt 591 defunctus S. Ferreolus episcopus Lemovicensis</i>	783

S E C U L O VII.

<i>Circa 620 corpus S. Euphemiæ Constantinopolim translatum</i>	258 c
<i>Circa 670 S. Lambertus fit episcopus Traiectensis</i>	525 e & seqq.
<i>Circa 674 S. Lambertus è sede sua expulsus</i>	528 f
<i>Anno 681 aut 682 S. Lambertus sedi sua restituitur</i>	532 c
<i>Circa 687 obiit S. Aichardus aut Aichadrus abbas Gemmeticensis</i>	80
<i>Circa finem seculi 7 defunctus in Campania S. Rodingus vel Chraudingus, fundator Bellilocensis & abbas</i>	508
<i>Verisimiliter seculo 7 defunctus S. Rithbertus aut Raimbertus in pago Picardiæ Wimacensi</i>	79
<i>Fortè seculo 7 defunctus S. Eumenius Gortynensis in Creta episcopus</i>	786
<i>Seculo 7 aut 8 occisi in Alsatia SS. Desiderius ep. & Regnifridus diacon. MM.</i>	788

S E C U L O VIII.

<i>Probabilis annno 709 occisus S. Lambertus episcopus Traiectensis M.</i>	518, 536 d & seqq.
<i>Anno 721 vel 722 corpus S. Lamberti translatum Traiecto Leodium</i>	552 d & seqq.
<i>Seculo 8 per Leonem Iauricum vel Constantinum Copronymum profanata ecclesia S. Euphemiæ, ejusque corpus projectum in mare, sed mox inventum & in Lemnum insulam delatum</i>	259 e f, 260 a b
<i>Non diu ante medium seculi 8 reliquiae S. Ferreoli M. Viennam translatae</i>	762 e f
<i>Anno 795 corpus S. Euphemiæ iterum Constantinopolim translatum</i>	260 b c
<i>Seculo 8 obiit S. Eugenia abbatissa Hohenburgi in Alsatia</i>	332
<i>Fortè seculo 8 defunctus S. Sevoldus in Alsatia</i>	336

S E C U L O IX.

<i>Anno 817 translatum Romæ corpus S. Nicomedi presbyteri</i>	8 e
<i>Anno 834, reliquiae SS. Alexandri Papæ & Justini presbyteri MM. Frisingam, ut videtur, translatae</i>	472 e f, 473
<i>Anno 852 martyres Cordubæ Emila & Hieremias</i>	102, 104 d
<i>Eodem anno passi ibidem SS. Rogellius & Servio Deo</i>	336
<i>Anno 853 S. Columba virgo sanctimonialis Cordubæ martyrio coronatur</i>	618
<i>Anno 875 aut 877 S. Richardis nubit Carolo Crasso postea imperatori</i>	794 d
<i>Anno 887 S. Richardis imperatrix, servata & probata virginitate, à Carolo Crasso discedit ad monasterium Andlavicense antè fundatum</i>	115
<i>Probabilis circa 890 baptizatus Borzivoyus, dux Bohemiæ, & conjux S. Ludmillæ</i>	343 c de
<i>Non diu poſt baptizata item S. Ludmilla</i>	345

Sub finem seculi 9 defunctus in Cliviæ ducatu S. Luthardus comes. 105
Seculo 9 corpora SS. Aichardi & Hugonis translatæ 81 b c d

S E C U L O X.

<i>Seculo 10 aut citius defunctus S. Philotheus presbyter in vicino Myrmice Minoris Afiae</i>	113
<i>Sub initium seculi 10 defuncta Andlaviae in Alsatia S. Richardis imperatrix Virg.</i>	793
<i>Circa 918 corpus S. Apri Tullum delatum</i>	64 f,
	74 d & seqq.
<i>Seculo 10 probabilis inter 920 & 929 occisa S. Ludmilla, Bohemiæ ducissa</i>	339, 350
<i>Post paucos annos corpus S. Ludmillæ Pragam translatum</i>	351
<i>Anno 978 corpus S. Apri inventum & elevatum</i>	65 a, 77
<i>Circa 980 translatum in Burgundia corpus S. Valeriani martyris</i>	17 e, 26, 27
<i>Non diu poſt 984 defuncta Wiltoniæ in Anglia S. Editha seu Eadgitha</i>	364
<i>Deinde anno incerto corpus ejusdem Sanctæ elevatum</i>	368 e & seqq.
<i>Anno 1000 translata corpora SS. Abundii & Abundantii MM.</i>	303 e f, 304

S E C U L O XI.

<i>Circa 1027 natus B. Victor Papa III</i>	380 f
<i>Anno 1085 moritur S. Gregorius Papa VII</i>	397 a b
<i>Anno 1086 eligitur Papa Desiderius abbas, postea Victor III, sed electioni non consentit</i>	397 e
<i>Anno 1087 defunctus B. Victor Papa III, qui tandem electioni suæ eodem anno consenserat, & coronatus fuerat</i>	373, 398
<i>Anno 1098 nata S. Hildegardis</i>	631 b c

S E C U L O XII.

<i>Anno 1104 defunctus S. Reginaldus eremita in provincia Andegavensi</i>	626, 629 b
<i>Verisimiliter circa 1130 iterum translata corpora SS. Abundii & Abundantii</i>	307 e & seqq.
<i>Anno 1141 corpus S. Lamberti ad castra Leodiensium delatum</i>	557 b
<i>Anno 1148 aliqua S. Hildegardis scripta probat, eamque ad plura scribenda hortatur Eugenius Papa III</i>	636 d & seqq.
<i>Anno 1179 defuncta S. Hildegardis virgo, magistra monialium in diœcesi Moguntina</i>	629, 876 f & seqq.

S E C U L O XIII.

<i>Circa 1260 defunctus B. Gandolphus, Ordinis S. Francisci, Politii in Sicilia</i>	701
<i>Anno 1265 translatum corpus S. Flocelli M.</i>	479 b c

S E C U L O XIV.

<i>Hoc seculo aut citius obiit B. Oranna vel Oranda in Esch vico Lotharingiae</i>	115
<i>Anno 1320 elevatum corpus B. Gandolfi Franciscani</i>	709 d & seqq.
<i>Anno 1386 obiit B. Rolandus de Medicis anachoreta in Italia</i>	117

INDEX CHRONOLOGICUS

SECULO XV.

- Anno 1431* inchoatum concilium Basileense 442 c
Anno 1433 Ludovicus Cardinalis Arelatensis proficiscitur ad concilium Basileense 442 e f
Anno 1437 concilium Basileense ab Eugenio Papa transfertur Ferrariam 443 b c
Anno 1449 finitur schisma Basileense 450
Anno 1450 defunctus B. Ludovicus Alamandus S. R.E. Cardinalis, archiepiscopus Arelatensis 436
Anno 1468 translatum corpus B. Rolandi de Medicis 118 c
Anno 1484 B. Petrus Arbuesius fit primus inquisitor in regno Aragoniae 732 e f
Anno 1485 B. Petrus Arbuesius inquisitor Cæsar augustæ ab impiis occisus 728, 733, 734
Anno 1488 natus in Hispania S. Thomas à Villanova 802 b
Anno 1489 visitatum corpus S. Lambertii, & BB. Petri & Andoleti 564 e & seqq.
Eodem anno lustratum corpus S. Hildegardis virginis 677 d

SECULO XVI.

- Anno 1510* obiit Genuæ S. Catharina Flisca Adurna vidua 123
Anno 1516 S. Thomas à Villanova amplectitur Ordinem Eremitarum S. Augustini 805 c
Anno 1518 S. Thomas à Villanova sacerdotio iniciatur 805 f, 806 a
Anno 1544 S. Thomas à Villanova fit archiepiscopus Valentinus 814 e f & seqq.
Anno 1555 moritur S. Thomas à Villanova 799, 818 d & seqq.
Anno 1563 lustratum corpus B. Rolandi de Medicis 118 d
Anno 1576 corpora SS. Victoris M. & Satyri C. elevata Mediolani, & ad novam ecclesiam translata 493 d & seqq.

SECULO XVII.

- Anno 1603* natus B. Josephus à Cupertino 992 c & 993 d
Anno 1604 elevatum & translatum corpus Thomæ à Villanova 959 b
Anno 1618 Thomas à Villanova solemniter Beatis adscribitur 961
Anno 1621 lustratum solemniter corpus B. Gandalphi Franciscani 721 e & seqq.
Anno 1622 sepulcrum S. Eugenii in Alsatia ab hereticis destructum 334 d e
Anno 1632, combusto monasterio S. Ruperti, corpus S. Hildegardis translatum ad monasterium Eibingense 677 e
Anno 1647 translatum corpus S. Leontii M. ad monasterium Murensis 196 c d & seqq.
Anno 1652 approbat ab Innocentio X cultus immemorabilis B. Petri Arbuesii 739 d e f, 740 a
Anno 1653 recognitæ & translatæ reliquæ S. Reginaldi eremitæ 626 e & seqq.
Anno 1658 B. Thomas à Villanova solemniter in catalogum Sanctorum refertur 965 d & seq.

SECULO XVIII.

- Anno 1737* Catharina Flisca Adurna solemnis canonizatione Sanctis adnumerata 175 f, 181
Anno 1753 Josephus à Cupertino solemniter Beatis adscriptus 992 c & 1013 f & seq.

NOTITIA

FIGURARUM

Ræter figuræ minoris formæ, locis suis affixas, figuræ in folio ponuntur hoc ordine.

Operis frontispicium.

Effigies Serenissimi Archiducis Petri Leopoldi præficiuntur dedicationi.

Herma S. Ludmillam referens, & ejusdem tumba pag. 353.
 Schenographia facelli B. Petri Arbuesii pag. 751.

ACTA

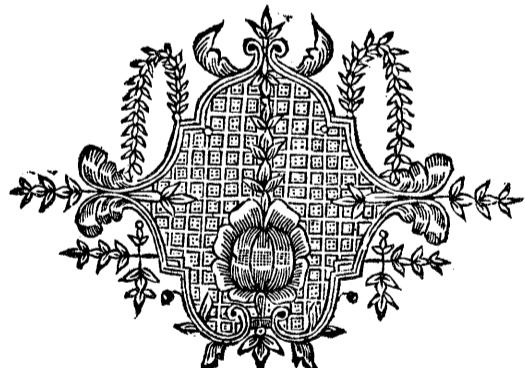
SEPTEMBERIS.

TOMUS QUINTUS.

DECIMA QUINTA DIES.

SANCTI, QUI XVII KAL. OCTOBRIS COLUNTUR.

S. Nicomedes presbyter martyris, Romæ.	Leuconœnsis in pago Picardie Wimacensi.
B S. Valerianus martyr, Threnorachii in ducatu Burgundiæ.	S. Aichardus seu Aichadrus, abbas Gemeticensis, in Normannia.
S. Melitina martyr, Marcianopolis in Moesia.	S. Emila M. } Cordubæ in Hispania.
S. Maximus M. } inter Philip-	S. Hieremias M. } Hispania.
S. Theodotus M. } popolim & A-	S. Luthardus comes conf., in Clivia, ducatu inferioris Germaniæ.
S. Asclepiodote } drianopolim mart.	S. Philotheus presbyter, in vico Myrmice Minoris Asiæ.
S. Porphyrius martyr.	B. Oranna vel Oranda virgo cum socia anonyma, in Esch prope oppidum Beres in Lotharingia.
S. Nicetas Gothus martyr, in Gothia ultra Istrum.	B. Rolandus de Medicis anachoretæ, Borgoni ditionis Palavicinæ in Italia.
S. Albinus episc. conf., Lugduni in Gallia.	S. Catharina Flisca Adornea vi-
dua, Genuæ.
S. Archius M. } Nicomediæ in Bithynia.	S. Leontius martyr Romanus, qui colitur in monasterio Murensi in Helvetia.
S. Archeon M. } Panormitanus, in insula quadam maris Etrusci.	
S. Aper episcopus conf., Tulli Leucorum in Belgica prima.	
S. Rithbertus aut Raimbertus conf., ac verisimiliter abbas	

PRÆTERMISSI ET IN ALIOS DIES RELATI.

- Ancti Luciani episcopi Bellovacensis & martyris translatio memoratur in Martyrologio Ms. S. Martini Bellovacensis. Acta data sunt ad viii Januar.*
- B** S. Brachio abbas in Arvernia hodie annuntiatur à Castellano, qui eum Gallicè hic nominat S. Bravy; sed in indice observat, eundem esse cum S. Brachione, quem die ix Februarii memorat Menati in Arvernia, & ibidem S. Braque vocat: nam fuit abbas Menatenis, ut liquet ex S. Gregorio Turonensi, qui variis locis de S. Brachione scribit, sed maximè libro de Vitis Patrum cap. 12. Fuit omisus in antiquioribus Martyrologiis, indeque ignotus Majoribus nostris, quando scripserunt de Sanctis ix Februarii canticis, ita ut hoc die, quo colitur Pontiaci in Combralia ob reliquias, de ipso agi posset. Attamen malumus de illo Sancto agere, quando Menati colitur, in Supplemento Operis, die ix Februarii.
- S. Chineburgæ alias Kineburgæ, cum Martyrologio Anglicano mentionem faciunt Ferrarius & Arturus, ac reginam vocant Northumbriæ. Fuit cæx regis filia, an etiam regi nupta & regina, videri potest apud nos in SS. Kineburga &c., de quibus actum est ad vi Martii.
- S. Leobinus episcopus Carnotensis hoc die memoratur ab Uſuardo, in Martyrologio Romano, & in aliis pluribus. Dies est translationis. De Leobino apud nos actum est in natali ad xiv Martii.
- S. Acacii Melitinenis in Armenia episcopi reliquia inventio annuntiatur in Menais & in Menologio Sirleti. Acta S. Acacii data sunt ad xxxi Martii.
- C** De S. Dominici imagine Sorianensi, miraculis celebri, multa ad hunc diem referunt scriptores Ordinis Prædicatorum, Marchesius in Diario Dominicanus, & Carolus de S. Vincentio in Annales Dominicanos. De illa apud nos disputatum est in S. Dominico ad iv Augusti.
- S. Alfridus episcopus Hildesheimensis hodie occurrit apud Castellanum, qui memoriam lapsus videtur: nam eundem jam dederat cum aliis martyrologis, ubi etiam nos de S. Altfrido egimus, die xv Augusti.
- Helena mater imperatoris hodie memoratur in Fastis Æthiopum. Puto designari S. Helenam Constantini matrem, de qua apud nos actum est ad xviii Augusti.
- SS. Cyrini, Serapionis, Leontii MM. memoria est in Hieronymianis, ubi etiam Crocus additur: apud Rabanum & alios Serapionis & Leontii tantum fit mentio. De his actum est cum Grecis & Martyrologio Romano ad xii Septemb.
- Adam episcopus Cathenensis in Scotia hodie memoratur apud Camerarium. Vide dicta in Prætermis ad xiii Septembbris.
- SS. Stratonis, Macrobi & aliorum Martyrum Tomis memoria hodie est in Hieronymianis, apud Rabanum, & apud Galefinum; ubi Ançyræ in Galatia ponuntur cum aliis Ançyræ & alibi passis. Verum de Tomitanis simul & An-

- cyranis actum est in Macrobio & Sociis ad xiii Septembbris.
- S. Seleucus cum aliquot Sociis hodie in Hieronymianis & apud Rabanum annuntiatur Ancyra in Galatia. Martyres hosce etiam dederunt Galefinus & Ferrarius, sed nomina aliquorum luxarunt, & alios hisce addiderunt, ad alia loca pertinentes. Nos de Seleuco ejusque Sociis egimus cum Martyrologio Romano xiii Sept.
- S. Paulus aut Paulinus, varie admodum in aliquot Fastis antiquis hodie annuntiatus, ubiorem ad querendum, quam ad scribendum dat materiam. Apud Florentinum Hieronymiana in textu habent: In Aquira depositio sancti Pauli Apostoli. In Annotatis vero codex Antverpiensis, aut portius Epternacensis: In Aquila Paulini episcopi. Corbejensis: In Anquira depositio Pauli episcopi. Ita etiam Blumianus pag. 1068 citatus. Rabanus habet: Et in Anquira natale Pauli episcopi. In margine ibidem notavit editor: Ancyra. Nudum Pauli nomen occurrit in duobus Martyrologiis apud nos datis tom. vii Junii, videlicet in Augustano & Labbeano, uii & in Gellenensi apud Acherium. Florentinus putat, legendum in Ancyra, prout est in vulgato sub nomine Bede Martyrologio, additique hanc conjecturam: Esse enim potuit Ancyra Phrygiæ Plinio & Ptolomeo, vel Macedonia, de qua Livius. Ancyram canones Anquiram vocare notat Busbequius apud Oretium. Hujus urbis Paulum fuisse episcopum ac martyrem, non difficile est credere. Ita ille aliam querit Ancyram, quia Ancyra Galatia alios martyres eodem die in Hieronymianis habet. Habetur revera in Phrygia Pacatiana civitas episcopalis Ancyra dicta. Attamōn conjectura de Paulo illi civitati attribuendo nequit formari satis probabiliter. Ancyra Galatia inter episcopos suos habet Paulum, in Vita S. Theodori Siccote memoratum, apud nos ad 22 Aprilis. At Paulus ille tantum floruit sub finem seculi vi, neque videtur coli apud Grecos, ita ut negne de illo conjectura fieri possit. Multum queſci, ut probabilem satis conjecturam de hoc Paulo vel Paulino dare possem; sed nulla satis placet. Idem sortè Paulus aliis diebus commemoratur iis verbis, ut satis innotescat: cum multi sint hujus nominis Sancti.
- S. Guerrini M. corpus, extractum è cæmeterio Romano, hac die depositum fuit sub altare saeculi, exstructi in ecclesia prope Collem Sciponis, Umbrie oppidum, dicata Domina nostra de Colle dicta, ibique translatio S. Guerrini, de quo plura non novimus, hodie celebratur, ut jam dictum est tom. 2 Septembbris pag. 483.
- S. Merinus aut Mirinus, ut abbas Paſlati in Scotia, hodie annuntiatur apud Dempſterum, apud Camerarium duobus diebus serius. In Breviario Aberdonensi quinque hodie lectiones de S. Merino inveniuntur; sed omnia videntur defumpta ex Vita S. Comgalli, abbatis Benchorenſis in Hibernia, data apud nos die 10 Maii. Reperitur etiam S. Merini abbatis memoria in duobus catalogis MSS. Sanctorum Hibernia. Accedunt alii duo martyrologi neoterici, videlicet Grevenus in Auctariis, episcopum vocans in Sco-

A Scotia; Ferrarius abbatem. Verumtamen dubitare cogimus, an Sanctus ille Operi nostro sit inferendus, tum quia Sancti Hibernia non pauci variis nominibus innotescunt, ita ut hic alio fortasse nomine jam commemoratus sit, aut postea commemorandus, tum quia in variis impressis ac MSS. catalogis Sanctorum Hibernia Merlinus non invenitur. Quidquid sit, cum electiones de Merino composite, videantur omnino desumpta ex Vita S. Comgalli, vix plura de ipso dare possemus, quam modo dicta sunt, si constaret omnino, Merlinum esse Sanctum ab aliis omnibus diversum. Videri tamen etiam possunt, que die 6 Februarii de S. Merino, alius episcopo, aliis abbate, jam fuerunt observata. Anonyma quadam sanctimonialis, ut discipula S. Gertrudis, hodie in Saxonia memoratur apud Menardum in Martyrologio Benedictino, & apud Arturino à Monasterio in Gynæco. Titulum quidem Beatæ uterque attribuit; sed cultum neuter ostendit.

B S. Eutropiæ viduæ mentionem facit Baronius in Martyrologio Romano, eamque in Gallia generatim annuntiat. In Annotatis vero declarat, quam designet Eutropiam, dicens, de ea scribere Sidonium Apollinarem in Epistola ad Pragmatum. Hac verba simul uicunque innuant, unde illam accepit Baronius, videlicet ex Molani Uuardo. Etenim Molanus in Additionibus ad Uuardum hodie ita habet: In Galliis sanctæ Eutropiæ viduæ, de qua Sidonius in Epistola ad Pragmatum. Verum Molanus hac adjecit minori charactere & preposita littera q. Qui autem eo modo memorantur à Molano, sibinde cultu ecclesiastico carent, & inventi non sunt ab illo in vetustis Martyrologiis, sed ex aliis monumentis, aut ex MSS. Martyrologiis omnino recentibus additi, ut latius ipse declarat in præfatione cap. 13. Clarum itaque est, aut ab ipso Molano, aut ab uno ex neotericis, quos fecerunt est, ex Sidonio desumptam esse Eutropiam. Hanc autem nullibi reperire potui inter Sanctos ab Arvernis cultos. Consului hac de causa Kalendaria Claromontana, & Opusculum de Sanctis, ecclesiis & monasteriis Claromontanis, seculo x conscriptum, & à Joanne Savarone primum, deinde etiam à Labbeo, editum. At nullibi reperire potui, eam ut Sanctam coli à Claromontanis: neque id observat Savaro in Annotatis ad Sidonium à se editum, quamvis laudet Martyrologium Romanum & additiones Molani pag. 384. Sirmondus, qui Sidonii Opera edidit, in Annotatis ad illam Epistolam sic loquitur: Eutropia, de qua loquitur Sidonius, vidua Arverna, cuius filius Agrippini filiam duxerat. Hanc etiam levi conjectura S. Eutropiam esse putant, cuius nomen in Martyrologium relatum est xvii Kalendas Octobris. Non ita locutus esset Sirmondus, si Claromontii aut alibi apud Arvernos coli Eutropiam existimat; neque id facile ignorare poterat, cum natione esset Arvernus. Sauffayus Eutropiam in Martyrologio Gallicano memoravit Claromonte Arvernorum ad xxvi Septembbris. Nescio, car hunc diem elegerit. Attamen hac de causa, opinor, Castellanus xv Septembbris in margine monet, eam spectare ad xxvi Septembbris, ibique Eutropiam russus annuntiat. Aveo scire, cur magis unius diei sit, quam alterius, cum dies obituum sit ignotus, & cultum numquam habuisse videatur ullo die. Certe antiqua Gallorum Martyrologia negridquam Septembbris Tomus V.

perlungavi, ut Eutropiam invenirem. Quapropter satis erit, si Epistolam totam Sidonii, ex qua à martyrologis desumpta est Eutropia, hoc traduxero. Ille lib. 2 epist. 2 sic habet. Venerabilis Eutropia matrona, quod ad nos spectat, singularis exempli (quæ parsimonia & humanitate certantibus, non minus se jejunis, quam cibis pauperes pascit, & in Christi cultu pervigil, sola in se compellit paccata dormire) mortalibus orbitatis necessitate litis adjecta, in remedium mali duplicitis perfectionem vestræ consolationis expetere festinat, grater habitura, sive istud tibi peregrinatio brevis, seu longum computetur officium. Igitur præfata venerabilis fratri mei, nunc iam presbyteri Agrippini, ne injuriosum sic dixisse nequit, certè fatigatur argutiis: qui abutens imbecillitatem matronæ, non desistit spiritualis animæ serenitatem sæcularium versutiuarum flatibus turbidare: cui filii nec post multò nepotes amissi, duæ pariter plagæ recentes, ad diuturni viduvii vulnus adduntur. Tentavit in utrumque componere, nos maximè, quibus in eos jus novum professio, veterumque faciebant amicitiae, aliqua censentes, suadentes quæpiam, plurima supplicantes; quodque miremisi, in omnem concordia statum promptius à fæminea parte discessum est. Et quamquam se altius profuturum filiæ paterna jactaret prærogativa, nurui tamen magis placuit munificentiae sociusalis oblatio: iugium integrum semifopitum vestris modò finibus infertur. Pacificate certantes, & pontificalis auctoritatis censuræ suspectis sibi partibus indicite gratiam, dicite veritatem. Sancta enim Eutropia, si quid vadimonio meo creditis, victoriā computat, si vel post damna non litiget. Unde & suspicor, vobis unam pronuntiandam domum discordiam, licet inveniatis utramque discordem &c. Haec tenus Sidonius, qui multis quidem laudibus excornat Eutropiam: attamen non videatur ea Epistola sufficere ad titulum Sanctæ aut Beatæ eidem attribuendum. Hoc non fecisset, quantum existimo, Baronius, si credidisset, Eutropiam & cultu carere, & ab antiquis exsula Martirologiis.

C Philotheus archiepiscopus hodie annuntiatur in Ephemeridibus Moschis, datis à Papebrochio ante tomum i Maii. Additur, Nidagrada, quo aut locus episcopatus aut mortis exprimitur. Nescivit Papebrochius, ubi episcopus fuerit. Michael Le Quien in Oriente Christiano tom. i col. i 303 existimat, episcopum fuisse Novgorodensem, quod Papebrochius noster suspicari non fuerat ansus, licet de illa urbe cogitasset. Dubitationem nostram tollit modo Kalendarium Moschorum, quod anno 1713 hic alatum est, quodque Russico idiomate scriptum, ac Latinè redditum est: nam ibi ad hanc diem clarè habetur Philotheus archiepiscopus Constantinopolitanus. Sedit Philotheus inter patriarchas Constantinopolitanos seculo xiv, sicutque è sede sua pulsus; sed illam postea recuperavit, prout videri potest apud nos in Historia chronologica patriarcharum Constantinopolitanorum pag. 179 & seqq. Credunt aliqui, Philotheum illum cum Romana Ecclesia aliquot annis ante obitum communionem habuisse. Quidquid ea de re sit, nequit à nobis inter Sanctos memorari. Abest etiam à Fastis Russorum paucò antiquioribus. Alium Philotheum damus hodie.

- A** Unnus, potius Unno dictus, archiepiscopus Bremonis, ut sanctus hodie annuntiatur à Ferrario in Catalogo generali, poniturque Bircæ in Suecia, ubi revera defunctus est seculo x. In Annotatis laudat Kalendarium & Breviarium Sueicum, quod an umquam viderit, merito forsitan dubitabo. Certe in Officiis propriis regni Suecici, & in ipsorum Kalendario ante Missale Sueicum, nulla sit mentio Unnonis, ut ea diligenter hoc ipso tempore perlustrando didici. Albertus Crantzus, Adamus Bremenensis, & Baronius, qui etiam laudantur à Ferrario, Unnonem meritis laudibus effrerunt, ut pote virum Apostolicum, qui Haraldum Danorum regem Danosque multos ad fidem convertit, atque in expeditione Apostolica defunctus est Bircæ in Suecia. At illi nec Sanctum scribere aut Beatum vocant, nec ecclesiasticum ipsius cultum afferunt. Attamen Crantzus non tacet de cultu SS. Anscharii, Remberti, aliorumque plurium. Memoratur item Unno in Viti Aquilonia, sive in Vitis Sanctorum Suecici regni, à Joanne Vaastavo. At ne ibi quidem Sancti aut Beati titulum eidem tributum invenio, licet titulus ille aliis multis tribuatur. Quare videri potest Crantzus in Metropoli lib. 3. cap. 6, aut alius quissipam ex scriptoribus laudatis. Duarum Puellarum gladio intersectarum mentio fit in Menologio Sirletiano, & in Menaïs impressis, ubi adduntur duo versiculi, qui significant, illas uno animo colla gladio subdidisse, & nihil præterea. Uti Græcorum Fafsi Santos alibi clarius memoratos non raro obscurius repetunt; suspicor illud hic esse factum. Quidquid sit, plura de illis non novimus.
- Jacobus Asceta memoratur in Fafsi Äthiopum à Ludolfo editis, unde eum adoptavit Castellanus. Nobis illius Jacobietas aut fides non est sati cognita.
- Anoreus in iisdem Fafsi & apud Castellatum similiter memoratur.
- Mercurius potens, nescio quis, memoratur apud Ludolfum in Fafsi Äthiopum.
- Thomas, ac deinde Quiricus iisdem Fafsi hodie sunt inserui; sed nobis aquè ignoti.
- Hildebrini archiepiscopi Mediolanensis hodie meminit Kalendarium Ms. abbatia S. Salvatoris Antwerpensis. At illum alias inter Santos memoratum non reperio.
- Guilielmi & sociorum MM. memoriam Tridenti annuntiat Ferrarius, laudatque tabulas ecclesia Tridentina. De his in Officiis propriis dioecesis Tridentina nihil prouersus invenio.
- Octaya Nativitatis beatissima Virginis Mariae in Romano Martyrologio, in variis Usuardini Martyrologiis anteariis, aliisque Fafsi Latinis minus vetustis annuntiatur.
- Christianii de Armannis, Ordinis Predicotorum, Vitam cum titulo Beati ad hunc diem dat Jacobillus in Sanctis Umbria tom. 2 pag. 246; sed cultum legitimum ab eo probatum non invenio.
- Richardus Barri, presbyter Ordinis Predicotorum, cum titulo Beati hodie memoratur apud Carolum de S. Vincentio in Anno Dominicano. Occidens est ab hereticis in Hibernia anno 1647, ut notat in margine laudatus scriptor, qui & aliis quibusdam Beati titulum attribuit. At ex illis nullus ad nos spectare videtur.
- Ligerius anachoreta in territorio Furnensi hodie ut Beatus memoratur apud Henriquezum & Chalemotum in Menologis Cisterciensibus, uti & apud Bucelinum in Benedictino. Fuit fun-

dator abbatis Duncensis etiamnum florentis, quæ ex Furnensi territorio Brugas translata est. At de cultu venerabilis hujuscce abbatis nihil novimus. Ligerium etiam Saussayus, & martyrologi Belgici commemorant ut venerabilem.

Achardus monachus in Menologio Cisterciensi in Clara-Valle annuntiatur, & more illius scriptoris Beatus vocatur sine mentione cultus. Eudem ut venerabilem habet Saussayus in Martyrologio Gallico.

Milo abbas Carollocensis cum eodem titulo ponitur apud Chalemotum.

Marcelli presbyteri & martyris, Decorati diaconi, cum quatuor milibus, memoria est in Martyrologio Ms. Trevirensi S. Martini. At hec disumpta est ex Actis SS. Fidei, Spei, Charitatis, qua non satis sincera credimus. Idcirco de hisce, qui absunt ab antiquis Martyrologiis, plura memoranda non censemus, licet etiam Florarium Ms. Decoratum cum tribus habeat sociis, uti & Grevenus. Videri possunt Acta apud Mombritione tom. 2 fol. 207.

Clemens episcopus sine loco annuntiatur à Greveno in Antariis Uuardi. Nolim divinare, quem velit Clementem.

Rogerius Franciscanus Uzecias in Gallia memoratur cum titulo Beati in Martyrologio Franciscano, insigne plane virtutum, prophetæ & miraculorum exornatur elogio. Virum suisce multis ac preclaris dotibus illustrem omnino credimus, sicut & plures alios ibidem & in Menologio Franciscano memoratos, sed eorum tantum gesta elucidamus, qui ut Sancti aut Beati coluntur. Quare cum horum ecclesiasticam venerationem, (excepto beato Thoma tertiaro, de quo inferius) non inveniamus; pro illis omnibus lectorem remittimus ad scriptores laudatos, uti & pro Perpetua virgine, & Euphrosyna vidua, que etiam commemorantur in Gynaceo apud Arturum à Monasterio.

S. Ludmilla vidua & martyr hodie annuntiatur à Greveno, & paucis aliis recentioribus; sed plures eamdem habent die sequenti, quo cobtetur;

xvi Septemb.

Constantius aliquis in Martyrologiis Hieronymianis hodie legitur, & in plerisque attribuitur Nuceria in Campania Italica, licet in textu Florentini legatur Nocera, uti civitas illa vocatur Italice. Rursum tam in Hieronymianis quam in aliis Martyrologiis classicis deinde Nuceria annuntiantur Felix & Constantia, subinde Constantius. Inter antaria Usuardina apud Sollerium Constantius hodie ponitur Benefici in S. Sophia. Tot, & plures etiam, diversitates examinanda sunt, quando cum Martyrologio Romano agendum est de Felice & Constantia, ibique videndum, an hodiernus Constantius ab illa Constantia aut Constantio sit divisorius, ad

xix Septemb.

Eustatius memoratur in Fafsi Äthiopum apud Ludolfum. Si designetur S. Eustachius martyr; de eo agendum ad

xx Sept.

S. Innocentii martyris ex legione Thebae meminit Martyrologium Mediolanense, ubi dicitur coli in Burgo Canturii. Cum nihil præterea de ipso addatur, commodiū de ipso agetur, quando differendum est de S. Maurizio totaque legione ad

xxii Septemb.

SS. Fidentii & Terentii martyrum hoc die meminit Florarum Ms. In Martyrologio Romano annuntiantur ad

xxvii Septemb.

Murdaci episcopi sine loco mentionem facit Flora-

ri-

DIE DECIMA QUINTA SEPTEMBRIS.

A riem Ms. Ferrarius ad v Octobris Murdachum episcopum in Argadia annuntiat. Quare, cum certe ad hunc diem non videatur spectare, nisi alio die melior de eo notitia occurrat, examinari poterit, quid de eo statuendum videatur, ad v Octob.

S. Martinus Papa in Basiliiano Menologio Gracorum hoc die ponitur cum elogio. At ipsius festivitas in Ecclesia Romana celebratur die xii Novemb.

B. Thomas, passim Thomasuccius dictus, terru

5

ordinis S. Francisci, hoc die obiisse dicitur Fulgini in Umbria, ibique annuntiatur in Menologis Franciscanis apud Artarum à Monasterio & Fortunatum Hueberum. Verum tam hi quam alii scriptores testantur, hunc Beatum colli die, quo corpus elevatum, xix Novemb.

Inventio corporis S. Stephani hodie memoratur apud Gratos in Menais impressis & in Menologio Sirletiano. Ea apud Latinos celebratur die 3 Augusti; sed precipua S. Stephani festivitas agitur xxvi Decemb.

DE S. NICOMEDE PRESB. MART.

R O M A,

COMMENTARIUS DE CULTU ET GESTIS.

C. S.

B §. I. Sancti memoria celebris in Martyrologiis : Acta gemina, E
quorum prima suspectæ, altera nullius fidei : ecclesia
& cœmeterium Romæ ipsi olim dicata.

FORTE
SUB DO-
MITIANO.
Vetus San-
cetim memoriæ

Anulum Nicomedem martyrem magno consensu ad hunc diem celebrant vetera Martyrologia, quorum aliquot etiam presbyteratus titulum, martyri palestram, ac imperatorem, sub quo coronatus sit, addidere. Hieronymianum à Florentinio editum illum primo loco breviter sic annuntiat: Natalis sancti Nicomedis martyris. Observat tamen Florentinus ibidem, eijam altius soluisse in veteriori illo Ms. martyres Roma vel passos, vel peculiariter honoratos, pratermissa agontis loco, in fronte memorari. Breviter quoque de eodem meminit Martyrologium Bedæ, in Opere nostro ante tom. 2 Martii excusum, ubi sic habet: Natale S. Nicomedis martyris, Titulus episcoli ibidem in Divisionensi Ms. perperam additur: sed nec omnino certum est, utrum prior lelio revera Bedæ sit; cum in hujus Martyrologio metrico, quod Acherius tomo 10 Spicilegii exhibet, non legatur, & ex Sollerii nostri conjectura vel suspicione, Floro forsitan adscribenda sint annuntiationes atque elogia Sanctorum, quorum in solo prosaico fit mentio. Paucis pariter de eodem agit Rabanus, dicens: Passio Nicomedis martyris.

C 2 Romanam Sancti palestram addidit auctor Veteris, seu Parvi, Martyrologii Romani Rossewiediani, in quo ad hunc similiter diem legitur: Romæ Nicomedis martyris. Wandelbertus in Metrio presbyteratum ejusdem memorat, & gesta obiter insinuat his versibus:

Septennum denum * Nicomedes presbyter ornat,

Virgo tuus, Petronilla, comes martyrque beatus.

Prolixiora sunt elogia, quæ Notkerus & Ado, in suo quisque Martyrologio, de eodem texuerunt. Horum primus hac resert: Natalis S. Nicomedis martyris, quem Flaccus comes, quia corpus S. Feliculæ martyris sepelivit, & quia idolis sacrificare contempnit, catenus plumbatis cædi insinuat his versibus:

*supple Kajendas

fit, donec vitam finiret; corpusque ejus in Tyberim præcipitatum, à diacono suo collectum, & honorifice sepultum est. Ado verò hæc: Natale S. Nicomedis martyris. Quem Flaccus comes, cum ad eum perlatum fuisset, quod corpus sanctæ virginis Feliculæ, quam ipse pro Christo puerat, sepelisset, fecit teneri, & duci ad sacrificandum. Qui cum diceret; Ego non sacrifico, nisi Deo omnipotenti, qui regnat in celis, non his excelsis lapidibus, qui in templis, quasi in carceribus clausi, custodiuntur; plumbatis diutissimè cæsus, migravit ad Dominum. Corpus ejus in Tyberim præcipitatum est, quod à clerico ipius, nomine & opere Justo, collectum perductumque ad horticulum suum, sepultum est juxta muros viâ Numentanâ. Adonis textum paùlo contraxit Uuardus, ad eundem diem scribens: Romæ viâ Numentanâ natalis B. Nicomedis presbyteri & martyris, sub Domitiano imperatore. Qui cum diceret compellentibus se sacrificare; Ego non sacrifico, nisi Deo omnipotenti, qui regnat in celis, plumbatis diutissimè cæsus, migravit ad Dominum.

F 3 Ejusdem Sancti nomen in nonnullis Martyrologiis occurrit ad diem 1 Junii, quo dedicatio dies. Acta ecclesie ipsius, quam olim Roma habuit; & iv Junii, quo Mediolani quondam celebatur. In Florio quoque nostro Sanctorum Ms. ad xii ejusdem mensis, qua de causa ignoro, & in Additionibus MSS. Carthusie Bruxellensis ad Grevenum die v Julii S. Nicomedis elevatio, mibi eque ignota, annuntiatur, prout ad dictos dies in Opere nostro inter Prætermisos videre est. Porro elogia supra recitata mituntur Actis SS. Nerci, Achillei & sociorum, seu epistola Marcelli ad hos Sanctoros scripta, & cum iisdem Actis, quibus inserita est, edita apud nos tom III Maji, ad diem xii, ubi & alibi Henschenius noster ea omnia optimæ fidei esse censuit, refragantibus passim ceteris eruditis, & inter hos Baronio, qui tom. I Annalium tum ad annum Christi 68, num. 23, ea Acta in aliquibus fide haud integra haberi monuit,

A 3

AUCTORE

C. S.

nuit, tum ad annum 96, num. 33, ubi ipsam illam epistolam suspecta minutaque fidei agnovit. Eminentissimo annualis consensit Sollerius noster in Usuardo ad diem VII Maii in Observatione ad S. Domitillam: neque dubium est, quin merito consenserit, tam parum credibilia in iis hinc inde narrantur. Ex hoc capite non possunt non simul esse suspecta, qua de S. Nicomedis gestis in ea epistola referuntur, & ex hujus fide in landata Martyrologia transferunt.

¶ Nolo ego Aetla illa SS. Nerei & Achillei hic discutere, sed ea tantum memorabo, que ad S. Nicomedem nostrum propriè spectant, & ex citata Marcelli epistola ibidem cap. 4 referuntur.

Iaque Marcellus ille, qui fit S. Petri apostoli discipulum profiteretur, in epistola sua ad landatos Sanctos responsoria, de Petronilla . . . filia domini mei, ut inquit, Petri apostoli inter cetera scribit, illans à Flacco comite adamata; ut invisum prociem, qui militibus stipatus ad eam venerat, interim arceret, ab eo postulasse, ut, si se sponsam habere vellet, matronas ac virgines honestas post triduum ad domum suam mitteret, à quibus ipsa ad eum deduceretur; eamque condignem a Flacco acceptaram esse. Tam vero sic progressitur: Factum est autem, ut trium dierum acceptum spatum virgo sancte jejunis & otationibus occuparetur, habens secum sanctam virginem Feliculam, collactaneam suam, in Dei timore perfectam. Tertio itaque die veniens ad eam S. Nicomedes presbyter, celebravit mysteria Christi. Virgo autem sanctissima, mox ut Christi Sacramentum accepit, reclinans se in lectum, emisit spiritum . . . Flaccus autem vertens animum, dixit ad Feliculam: Unum tibi elige è duabus, aut esto uxor mea, aut diis sacrificia. Cui S. Felicula respondit: Nec uxor tua ero, quia Christo sacra sum; nec immolabo, quia Christiana sum.

*5 Post hac narrato S. Felicula martyrio, quam recensentur, post toleratum equuleum projectam in cloacam fuisse ait, ad S. Nicomedem regressus, subdit: Sanctus autem Nicomedes presbyter in speculis positus, occulte levavit corpus, & pernoctanter in biroto (*id est*, vehiculo duabus rotis instructo) perduxit ad cassellam (*id est* exiguum casam) suam septimo milliario ab urbe Roma, viâ Ardeatinâ, & ibi eam sepelivit; in quo loco fructificant orationes ejus usque in hodiernum diem. Pervenit autem ad Flaccum, hoc fecisse Nicomedem presbyterum; & fecit eum teneri, & duci ad sacrificandum. Qui cum diceret: Ego non sacrifico, nisi Deo omnipotenti, qui regnat in caelis; non his diis, qui in templis, quasi in carceribus clausi, custodiuntur: cum haec & multa talia dicceret, plumbatis diutissime caelus, migravit ad Dominum. Corpus vero ejus in Tiberim præcipitatum est: clericus vero ejusdem Presbyteri, nomine & opere Justus, collegit corpus ejus, & posuit in biroto suo, & duxit ad horticellum (*id est*, hortulum) suum juxta muros viâ Nomentanâ, & illic sepelivit illud; in quo orantes Dominum, consequuntur, quæ postulant interventu Martyris ejus, qui passus est pro nomine Domini nostri Iesu Christi. Explicant scripta Marcelli, missa ad Nereum & Achilleum.*

6 Non habet haec relatio quidquam, quod fidem supererit, aut à communis sensu magnopere abhorreat, nisi quod S. Petronilla S. Petri apostoli filia, quasi ex ipso genita fuisset, & à Flacco comite sub finem seculi i ad amata, dicatur. Dicit enim non potest, eam post susceptum à S. Petro A-

postulatum ex illo procreatam fuisse: hoc autem posito, debuissent Petronilla & Felicula jam decrepita annus fuisse eo tempore, quo haec contigisse narrantur, si prior S. Petri filia, altera hujus collanea, ut afferitur, fuerit s prout Henschenius ad diem xxxi Maii in Commentario historico de eadem S. Petronilla, nam. 5 observavit. Quis vero tum credat, Flaccum Petronille primum, quoniam nimis speciosa erat, ac deinde etiam Felicula, Hebraarum præsterrim mulierum, cupidine tam impotenter exarisse, ut utriusque conjugium ambiret? Hinc laudatus Henschenius ad hasce difficultates reponit aliquorum sententiam, secundum quam Petronilla Romana potius gente fuerit, sanctique Petri apostoli filia dicta sit, quod ab eodem in fide instruta & baptizata, vel ex baptismali fonte susceptra, spirituali quadam adoptione filia ejus facta esset, vel denique ex peculiari aliqua in sanctum Apostolum veneratione id nomen promovisset.

*7 Eandem Marcelli epistolam alijs præterea oppugnant ex libro S. Augustini contra Adimantum Manichei discipulum, cap. 17, ubi sanctus doctor in apocryphis legi afferit, ipsius Petri filiam paralyticam * factam precibus patris, & hortulanii filiam ad preces ipsius Petri esse mortuam. Etenim cum ista de Petronilla paralysi historia in eadem epistola referatur, inferunt hanc inter apocrypha a S. Augustino habitam fuisse. Sed Henschenius in citato Commentario negat, ex adducto S. Augustini loco contra eam quidquam confici; cum in hac nihil de hortulanii filia legatur, ideoque alia debuerit fuisse historia, quam sanctus doctor apocrypham pronuntiavit. Ut ut hac se habeant, ista Marcelli de S. Petronilla narratio hanc dubie etiam suspecta fuit hodierni Breviaris Romanis concinnatoribus, qui ad diem xxxi Maii, quo ipsa colitur, lectionem, qua de ea unica est, ex S. Cypriani libro de Disciplina & habitu virginum, sive ex Communi virginum secundo loco, prescripsierunt; neglectis, qua de eadem in predicta epistola leguntur. Similiter ad diem xv Septembris, ubi nonna Letio de S. Nicomedis assignatur, nihil de celebratis apud Petronillam Mysteriis dicitur; sed ea tamen referuntur, qua num. 5 ex eadem epistola recensuimus. Verum si scriptoris fides in una ejusdem epistole parte vacillet, non potest non dubia esse in altera, dum utrobique res velut sub oculis suis gestas enarrat, & etiam a-*

esse probantur.

*E * al. add. sanam*

8 Mombritius in Vitis Sanctorum tomo 2 fol. 160 aliam præterea Passionem exhibet S. Nicomedis, in qua nulla mentio existat de S. Petronilla edita, aut Felicula, ideoque in indice voluminis duos Nicomedes distinguit, alterum, cuius haec Passio fit, alterum in Actis SS. Nerei & Achillei memoratum; hosque hanc dubie eò magis distinguendos putavit, quod prior in Passione dicatur passus sub Maximiano, & sepultus die Kalendas Junii, hofster vero Sanctus in vetustissimis Martyrologiis, ut vidimus, ad diem xv Septembris constanter annuntietur. Hec vel similis Passio præluit auctori Breviarii Ambrosiani Mediolanensis, anno 1539 Venetiis excusi, quod ad manum habeo; nam cum in eo bis agatur de S. Nicomedis, ad diem quidem IV Junii, quo una cum S. Quirino ibidem celebatur, Letio ex Marcelli epistola accepta est; sed ad xv Septembris, quo ejusdem solius festum celebratur, Mombritianis Actis similia leguntur. Verum ego non dubito, quin tam haec Aetla, quam Marcelli epistola, de eodem sancto Martire agant, qui hodie colitur;

quod

DIE DECIMA QUINTA SEPTEMBRIS.

7

A quod cur ita credam, accipe. In utrisque Nicomedes presbyter dicitur, & in illis Apostolorum discipulus fuisse expressè narratur; in hac verò saltē tacitè, aut certè cum Apostolis vixisse indicatur. In utrisque Flaccus sanctum Martyrem, sacrificare renuentem, occidi jubet. Utrobius de supremo ipsius supplicio ac sepultura eadem, iisdemque etiam vocibus, si unam & alteram aliter flexam exceperis, referuntur.

9 Marcelli verba num. 5 deditus; Acta verò apud Mombritium de hisce sic habent: Cūm hæc & multa talia dicerentur, plumbatis diutissimè cæsus, migravit ad Dominum... Corpus verò ejus in Tyberim præcipitatum est. Clericus autem ejusdem presbyteri, nomine & opere Justus, collegit corpus ejus, & posuit in birrote suo, & duxit ad horulum suum juxta muros viâ Numentanâ, & illic sepelivit illum in pace die Kalendas Junii. In quo loco orantes Dominum, consequuntur medelam interventu Martyris ejus, qui passus est pro nomine Domini Iesu Christi. Confer hoc cum recensitis num. 5, nec aliud, quām panharum vocum discrimen præter additas Kalendas Junii reperies. Hinc dubium non est, quin altera ex altera narratione defumpta sit, idque de Mombritianis Actis multò prouius est judicare, cūm hec etiam multò minus probabilia sint, quām epistola Marcelli, scriptaque videantur ab otioso homine, qui cum S. Nicomedis nomen ad diem 1. Junii, quo die dedicatio ecclesia ejus Romæ recolabatur, inscriptum videret, creditit illum alium esse ab eo Martyre, qui xv Septembbris colitur; ideoque alia quadam Acta, partim ex vulgata Marcelli epistola, partim pro genio suo conflavit; minus tamen prudenter, quām ut fidem facile inveniret. Hac de causa nec hoc Acta luet recudere; sed sufficere reor, si corundem compendium lectori exhibuero.

bis datur,

10 Compilator eorum S. Nicomedem presbyterum, regnante Maximiano imperatore, ortaque sub eo Roma persecutione, ibidem in speluncis latitasse scribit, & nihilominus sanctorum Apostolorum, Petri nempe ac Pauli, discipulum facit. Hinc Flaccum ad illum sic loquente inducit: Dic mihi, homo proiectæ etatis &c.; verū tam decrepita etas ut fidem inveniat, certiori auctore eget. Cūm enim SS. Petrus ac Paulus Christi anno 65 martyrio coronati sint, Maximianus autem Herculius anno 286 Augustus reuniatus, debuisset Sanctus noster jam multos ultra ducentos annos numerasse, dum pœnitus est. Porro martyrii ejus secundum compilatorem illum haec summa est: Cūm multos ad Christi sacra adduceret, morbos curaret, demonesque expelleret, ab Hyrcano, neficio quo, apud Flaccum properea accusatus, Christumque confessus, nodosis sustibis nequicquam ceditur; cūmque nec blanditiis plus efficeretur, craticula assandus imponitur: sed mox inter fulgora ac terremotum ignis extinguitur, & ex magno infidelium numero, qui in quadam regione, quæ sub Mente appellatur (*imo* fingitur) idolis libabant, centum necati sunt, ceteri fugerunt. Fugit ipse quoque territus Flaccus, iussu tamen Hyrcano sanctum Athletam reducere in carcerem, ubi hic ab angelo confirmatur.

etiam minus
admitenda.

11 Postridie Flaccus erecto in foro solio condit, Sanctoque, in proposito constanti, genna ferrei cardis, fortiè carduis, contundi imperat; deinde ardentiibus lapidibus latera aduri, super spinas ferreas raptari, & in accensum caminum mitti. Sed cūm, exstincto hic pariter igne, sanctus Presbyter in camino Deum laudaret, ejusdems Flac-

ci jussu ad templum Martis ductus, & sacrificare denuò recusans, plumbatis diutissimè cæsus, martyrium consummavit, ut suprà retulimus. Habet hic, eruditæ lector, totius Passionis compendium, qua mibi quidem non aliud apparet, quām cuiusdam imperiti hominis commentum, qui dummodò mirabilia narraret, de veritate primum fuit sollicitus. Ex dictis collige, de S. Nicomedis gestis nihil certi statui posse; cūm hac Acta Mombritiana admitti nequeant, & epistola Marcelli admodum suspecta sit. Illustri tamen martyrio, quod sub Domitiano dubiè collocavi, illum perfundit esse, dubitare non finit insignis ejusdem tum Roma, tum alibi cultus, de quo mox agemus. De presbyteratu quoque ejus non meminere vetustissima Martyrologia num. 1 relata, uti nec Romanum Parvum Rosweydi, eumque ceteri martyrologi foris non nisi ex eadem Marcelli epistola didicerunt: bunc tamen ipsi abjudicandum minime censui, cūm nihil obstat, quo minus eo Ordine initatus fuisse credatur.

12 Certiora, ut dixi, de Nicomedis vetusto, Ecclesia cum praesertim Roma, cultu habemus. Ecclesiam ipsi titulo Romæ in via Numentana, ubi saepe memorata epistola scriptor corpus ejus sepultum fuisse tradit, discimus ex Anastasio Bibliothecario in Hadriano I, de quo ibidem dicitur: Ecclesiam beati Nicomedis, sitam foris portam Numentanam, simul & coemeterium beati Hippolyti martyris, ... quæ à præficiis marcuerant temporibus, à novo renovavit. Ecclesiam hanc titulo ejusdem Sancti antiquitus illustratam fuisse, liquet ex concilio Romano I sub S. Symmacho, cui Genesius presbyter titulo sancti Nicomedis, & Sebastianus presbyter tituli sancti Nicomedis, subscripti leguntur apud Labbeum tom. 4. Conciliorum, col. 1316. De ejusdem ecclesiæ dedicatione videtur accipienda annuntiatio, quæ ad diem 1. Junii in vetustis Martyrologiis occurrit. Ex hisce Romanum Vetus, seu Parvum Rosweydi sic habet: Dedicatio S. Nicomedis martyris. Beda, vel Florus ante tom. 2 Martii: Natalis Nicomedis martyris. Wandelbertus apud Martenium in Spicilegio tom. 2:

Martyris huncque diem festum Nicomedis adornat.

Ado Viennensis in Martyrologio: Dedicatio sancti Nicomedis, martyris & presbyteri, apud urbem Romam, cuius martyrium celebratur xvii Kalend. Octobris.

13 Consonat Rabanus ad eundem diem dicens: ipsi antiquitus Nostrorum: Romæ dedicatio S. Nicomedis presbyteri & martyris, cuius martyrium xvii Calend. Octob. celebratur. Ussardus in textu apud Sollerium nostrum conformiter ad Adonem: Romæ, dedicatio sancti Nicomedis, presbyteri & martyris; sed monet idem Sollerius, in Pratenæ codice, Romæ, dedicatio natalis sancti Nicomedis &c., & in aliis etiam alter legi: unde etiam observat, ambiguum esse, quid primigenia phrasis de Sancto nostro hac die scripsit Ussardus; sed Adonis lectionem ab eo retentam existimat. Verum utcumque is legerit, dedicationem ecclesiæ Sancti nostri hic memorari, indubitatum est tum ex aliis Martyrologiis allegatis, tum ex Sacramentario, quod S. Gregorii Magni nomine edidit Hugo Menardus, in quo ad hunc pariter diem Dedicatio basilicæ S. Nicomedis recolenda prescribitur, additis de more tribus de Sancto orationibus, in Missa recitandis.

14 Coemeterium quoque ejusdem Sancti nomine item coemeterium prope urbem Romanam clim fuisse, tra- via Ardeatina, non in

ARCTORE

C. S.

dit Anastasius Bibliothecarius, in Bonifacio V dicens: Hic perfecit cœmeterium sancti Nicodemi, & dedicavit illud. Pro Nicodemi autem alibi legi Nicomedis, notatur in margine tomo i ejusdem Operis, accurante Blanchino editi, quo modo etiam legit Mafens in Notis ad tom. 4, & Annibal Fabroti in Lectionibus variantibus, quas in editione sua exhibet. Onuphrius Panvinius in Catalogo Cœmeteriorum Urbis, & Baronius in Annalibus ad annum Christi 226, num. 9, S. Nicomedis cœmeterium in via Ardeatina collocarunt. At Antonius Bosius, hujusmodi antiquitatum solers indagator, Roma subterranea lib. 3, cap. 44 & 50 putat, Panvinio id ita visum esse, quia in SS. Nerei & Achillei Actis, supra num. 5 re-latis, dicitur S. Nicomedes S. Feliculae corpus viâ Ardeatinâ in fundo suo sepelisse, atque adeò non tam S. Nicomedis cœmeterium, quam laudata virginis sepulcrum in istius olim fundo situm, ab eo memorari.

sed Numentana, ubi seculo 17 invenit

B

15 Porro ipsum sancti Martyris nostri cœmeterium in via Numentana, ubi secundum eadem Acta sepultus fuit, & ecclesiam ex dictis habuit, situm esse, & una cum ejusdem ecclesia vestigiis anno 1601 à se repertum, idem Bosius opinatur. Juverit ipsum cap. 50 audivisse. Cum anno MDCI die xiv Decembris, inquit, sed verbis Italicis, portâ Piâ egressus essem, & per viam Numentanam aliquot passus ad dexteram versus S. Agnetis processissim, reperi in quadam vinea, supra cuius portam inscriptum est nomen Pompilii Desiderii, parvum cœmeterium subterraneum, in quod descenditur per aliquot gradus lateritos; credidique hoc veterem istius cœmeterii (S. Agnetis) aditum esse. Habet monumenta sua in topo excisa, sed aperta, & sine ulla inscriptione & titulo: attamen ista signa ibidem notavi. Tum exhibet monogramma Christi ac palmam, unde colligitur, locum Christianorum sepulcris destinatum fuisse. Prædictum cœmeterium (prosequitur Bosius) valde exiguum est, habens quatuor aut quinque semitas cum tribus tantum, quatuorve cubiculis. In descensu magna Palma insculpta muro cernitur.

detectum creditur:

C

16 Credo equidem, hoc ipsum S. Nicomedis presbyteri cœmeterium esse, de quo egimus cap. XLIV, ed quod Romanis moenibus tam vicinum sit, eoque magis, quod in eadē vinea conspiciantur quedam vestigia murorum, quae forte sunt ecclesiæ ejusdem Sancti. Huc usque Bosius, cui consentit Aringhius lib. 4 Roma subterranea, cap. 21 & 27, & Mafens in annotationibus ad Anastasium Bibliothecarium tom. 4, pag. 27 editionis Blanchiniana. Et sanè id satis verisimile est, cum ex suprà dictis constet, aliquam S. Nicomedis ecclesiam in via Numentana olim exstisse, & ibidem illum humatum fuisse, Acta SS. Nerei & Achillei etiam tradant. Huc pariter faciunt veteres urbis Romanae Notitiae, à Dominico Georgio in Annotationibus ad Martyrologium Adonis die xv Septembris landata, quibus S. Nicomedis ecclesia, vel cœmeterium, vel fortiè utrumque in via Numentana recensetur. Prima Notitia est ex tomo 4 Analectorum Mabillonii, ubi in veteri Descriptione regionum Urbis, pag. 507 legitur: In via Numentana foris murum, in sinistra, sanctæ Agnes; in dextra sancti Nicomedi. Altera apud Eccardum, teste landato Georgio, sic habet: Juxta viam Numentanam est S. Nicomedes; & juxta eamdem viam basilica sanctæ Agnes. Tertia denique apud Malmesburiensem lib. 4 de Gestis regum Anglorum exstat, estque hujusmodi: Quint-

ta porta Numentana: ibi sanctus Nicomedes, presbyter & martyr: itemque via eodem modo dicitur.

17 A quo tempore memorata sancti Martyris ea ecclesia ecclœ vel destrœta sit vel corruerit, ignoratur, dudum de-verum id jam ab aliquot seculis contigisse, liquet. Sancti cul-ex eo, quod, ut vidimus, seculo nuper elapso nullus hodierna prorsus de loco, ubi fuisse, nisi in libris me-nus. moria exstiterit. Landatus Bosius cap. 44 scribit, in quodam antiquo codice Ms. bibliotheca Valli-cellana exflare Acta Sancti, ex Nerei & Achillei Actis excerpta, in quibus post relatam ejusdem sepulturam in via Numentana subditur: In quo loco dedicata fuit ecclesia in Kalendis Junii, quæ nunc verò penitus destrœta est. Ideò festivitas hodierna est passionis ejusdem Martyris; alia ejusdem ecclesiæ dedicationis, quæ, ple-bibus hoc nescientibus, in dictis Kalendis colitur. Ceterum præter dicta dedicationis festivitatem, exstat etiam alia, Natalis nempe ad diem xv Septembris in Sacramentario S. Gregorii apud Menardum, quæ posterior etiam in Kalendario per Frontonem edito notata est. Ad hodiernum ejusdem cultum in Ecclesia Romana quod attinet, de eo tantum fit commemoratione cum nona lectione ad præcitatum diem Septembris.

E

§ II. Sancti corpus à S. Paschale I in ecclesiam S. Praxedis translatum: an Medio-lani in ecclesia S. Virginis quiescat?

Bosius loco suprà citato scribit, sancti Martyni corpus una cum multis aliis Sanctorum p[ro]p[ter]a S. Paschale Pontifice, ejus nominis I, obitale I PP. intra Urbem translatum fuisse ad ecclesiam S. Praxedis. Ut testatur, inquit, antiqua inscriptio in marmore, quæ in dicta ecclesia servatur. Facta est hæc translatio die xx mensis Julii, Indictione x, ut ibidem legitur; quæ anno Domini DCCCVI, dicti vero Papæ Paschalis Pontificatus primo correspondet. Nescio, an hæc eadem sit inscriptio, quam Octavius Pancirolus in Sacris thesauris Romæ absconditis, tractans de S. Praxedis ecclesia, landat; afferens ibidem in S. Zenonis sacello spectari in marmore sculpta nomina Sanctorum, quorum corpora vel reliquias idem sanctus Pontifex eò translavit, & inter eas etiam S. Nicomedem primo post sanctos Romanos Pontifices & episcopos loco recenseri. Hisce favent, quæ apud Anastasium Bibliothecarium leguntur in Vita ejusdem S. Paschalis, quam etiam habes in Opero nostro ad diem xiv Maii, quo colitur.

19 Nam primò quidem landato loco apud nos in ecclesiam cap. i inter ipsa Pontificatus exordia legitur: Hic S. Praxedis beatissimus Praeful multa corpora Sanctorum requirens, invenit. Quæ & diligentius intra Civitatem ad honorem & gloriam Dei honestè recon-didit. Et rursus post aliqua: Ecclesiam etiam beatissimæ Christi martyris Praxedis, quæ quondam præficiæ ædificata temporibus, nimio jam lassata senio, ita ut à fundamentis casura ruinam sui minaretur, idem venerabilis Pontifex (illius rui-nam antè prævidens, eidemque ecclesiæ curam adhibens, illic p[re]v[er]gil s[an]cti existens) in alium non longè demutans locum in meliorem eam, quam

F

A quād dudum fuerat, erexit statum... Hic beatissimus & præclarus Pontifex multa corpora Sanctorum diutius in cœmeteriis jacentia piâ follicitudine, ne remanerent neglectui, quærens, atque inventa colligens, magno venerationis affectu in jam dictæ Christi martyris Praxedis ecclesiam, quam mirabiliter renovans construxerat, cum omnium advocatione Romanorum, episcopis, presbyteris, diaconibus & clericis laudem Dei psallentibus, deportans recondidit. Exstant etiam apud Baronium tom. 9 Annalium, ad annum Christi 818 versus ecclesia absidi inscripti, qui eadem testantur.

translatum perhibetur.
20 Hec, inquam, favent diebus translationi, cùm inter sacra corpora à S. Paschale in memorata ecclesia deposita facile esse posuerit corpus S. Nicomedi. Dubito tamen, an Indictio aut à Bosio rectè relata sit, aut in laudata ab ipso inscriptione, que quād vetusta sit, ipse non dicit, rellē notetur. Nam cùm S. Paschalis sub finem mensis Januarii anno 817 Pontificatum exorsus sit, verisimile non est, ecclesiam S. Praxedis à fundamentis ab illo restauratam, eoque perdulam tam brevi tempore, ut jam à die xx Julii ejusdem anni ab eodem dedicata, illatique Sanctorum corporibus illustrata fuerit. Deinde Eminentissimus Baronius mox laudatus de his ad annum Christi 818, ut insinuavi, primum meminit, cui etiam Franciscus Orlendius, part. 2 Orbis sacri & profani, lib. 3, cap. 4, num. 26 eadem affigit. Itaque pro Indictione x fortè legendum est xi, que mense Julio cum anno Christi 818, Paschalis vero Pontificatus secundo, aliquot mensibus jam inchoato, currebat.

Castellionensis corpus Mediolanensibus vindicare nuntiatur,
21 In memorata S. Praxedis ecclesia corpus sancti Martyris aetate sua etiam quievisse, videatur existimasse laudatus Bosius, & post hunc Aringhius, cùm de alia translatione ne vel verbo medinerint. Id ipsum disertè scribit Carolus Piazza in Hemerologio sacro Romæ Christianæ, parte 2, ad hunc diem, ubi tamen etiam aliquas ejusdem reliquias ecclesia S. Joannis in Fonte concedit. At vero Mediolanenses sacrum illum thesaurum in basilica abbatis S. Vincentii in Prato jam à multis seculis in una theca cum SS. Quirini & Abundii corporibus acclusum se possedisse opinantur. De argumento hoc ex professo pluribus egit Joannes Antonius Castellionanus, in Antiquitatibus Mediolanensibus, part. 1, fasciculo 3 & 4 congerens, quidquid pro tribus istis corporibus Vincentianæ in Prato ecclesiæ vindicandis post diligens examen ex mandato Eminentissimi Cardinalis Frederici Borromaei, ejusdem urbis archiepiscopi, eruditii Mediolanenses anno 1609 conquerere potuerunt. Porrò rationum, quas ibidem numero decem adserit, alia ad S. Quirinum vel Abundium spectant, quas prateribo, easque solum referam, que pro S. Nicomedi seu corporis, seu reliquiarum possessione facere videntur.

laudans ve-
tustam ar-
cam,
22 In primis de vetusta lipsanotheca, in qua sancti Martyris nostri corpus una cum duobus suprà dictis Sanctis quiescere creditur, hac ait: Lapidea (alibi marmoream dicit) illa tota ac ingenis satis, inter suprà laudatam aram & fontem confessionis excurrunt, naœta longitudinis pedes quinque, latitudinis duos, altitudinis unum, post aram, inquam, illam de more, quo Sanctorum tumulis assignatum spatium post altaria, ut in plebisque aliis tum nostræ, tum urbium aliarum locis. Levigati intus est operis juxta sacrarum constitutionum formam, extrinsecus vero sculpti, cœsique cultu religioso pariter & insigni duorum

angelorum, manibus hinc inde tenentium martyri lauream, in arcæ ipsius meditullio sitam. Subdit deinde arca iconem satis elegantis, quam tam opera pretium non existimari hic quoque subjicere, quia eti rationes recensende illam sacri corporis aut reliquiarum ejusdem possessionem probabilem faciant, non tamen eam evincere mihi videntur.

23 Fasciculo 4 tres vetustas, ut ait, eorumdem Sanctorum picturas recenset. Harum unam in fronte janua majoris sitam, hac inscriptione notatam afferit: Sanctorum martyrum Quirini episcopi, Nicomedis presbyteri, Abundii diaconi in altaris subterraneo hujus ædis sacræ corpora requiescent. Altera pictura juxta sepulcrum ipsorum martyrum, eodem teste, sequentia verba refert: Hic requiescent corpora SS. martyrum Quirini episcopi, Nicomedis presbyteri, & Abundii diaconi. Tertia (prosequitur Castellionanus) longè ceteris antiquior, in interiori pariete, qui inter utramque templi januam intercedit; ut quæ videtur eodem omnino tempore delineata coloribus, quo ducta stylo fuit inscriptio illa vetustissima, quæ se videndam objicit in marmore extra tenui fore posito anno Incarnationis Dominicæ MCCCLXXXIX. Ac licet hujus imaginis inscriptione vetustate perierit, Martyrum tamen nostrorum imaginem illam esse, clarè confirmant tria illic expressa corpora, unum episcopi, alterum Sacerdotis, tertium diaconi, quæ non solum femet suis in loculis intuenda ponunt, sed etiam à monacho, nescio quo, vel anachoreta fene, tribus inibi depictis regibus digito monstrantur. In ideo quoque metropolitana basilica tres eorumdem Sanctorum celatas imagines, additâ epigraphâ, qua illorum corpora in S. Vincentii ad Pratum quiescere testaretur, conspici affermat, illustri loco positas iussu S. Caroli Borromei, cùm bic omnium Sanctorum effigies, quorum corpora Mediolani reperirentur, ibidem collocandas curavit.

24 Præterea laudat Kalendarium Missalis anno Christi 1482 Mediolani editum, in quo in i- riam, Missa die festo horum Martyrum legatur: Solemnitas ad S. Vincentium in Prato. Addit & alterum paris antiquitatis ac nota Missale, in ejusdem ecclesiæ facello affervatum, in cuius margine adscriptum est: Horum corpora sunt in scurolo S. Vincentii in Prato. Premiserat etiam in fasciculo 3,

in quodam veteri Missali Ambrosiano Missam peculiarem ac propriam de SS. Quirini & Nicomedis translatione uno eodemque die prescribi. Huc pariter facere autem, quod in diebus Rogationum, cùm supplicantum agmen in S. Vincentii ecclesiæ de more pervenit, SS. Quirinus, Nicomedes ac Abundius in Litanis invocantur. Addit & librum quedam de Indulgentiis sacrificisque corporibus anno 1498 Mediolani editum, in quo legi afferit sequentia: In æde D. Vincentii in Prato P. Ticin. Sanctorum Nicomedis presbyteri, Quirini & Abundii diaconi & martyris, ... & multorum aliorum corpora sepulta quiescent, & etiam multæ reperiuntur reliquiæ sine nomine. Laudat etiam publicam de sacris istis corporibus ibidem depositam, & frequentem fidelium sanitatis obtinendæ gratiâ concursum, ad puteum præsertim, juxta eorumdem arcam situm, de quo infra agemus.

25 Insuper producit Bullam Innocentii IV PP., Præterea re-
Indulgentias concedentis, quam subdo. Innocen- citat Bullam
tius Episcopus, servus servorum Dei &c. Dile- Innocentii
ctis filii, abbati & conventui monasterii S. Vin- PP.,
cen-

B Septembbris Tomus V.

10 DE S. NICOMEDE PRESBYTERO MARTYRE,

AUCTORE
C. S.

centii Mediolanen. Ordinis sancti Benedicti, salutem & Apostolicam benedictionem. Licet is, de cuius unitate venit, ut sibi à fidelibus suis dignè & laudabiliter serviatur, de abundantia pietatis suæ, quæ merita supplicum excedit & vota, bene fervientibus multò majora retribuat, quām valent promereri; nihilominus tamen desiderantes Domino reddere populum acceptabilem, fideles Christi ad complacendum, & quasi quibusdam illecebribus muneribus, Indulgentiis scilicet & remissionibus invitamus, ut exinde reddantur divinæ gratiæ aptiores. Cūm igitur, sicut afferitis, in vestro monasterio, quod in honore assumptionis B. Virginis Mariæ, & B. Vincentii est constructum, Sanctorum Quirini, Nicomedis & Abundii martyrum corpora requiescant, nos cupientes illud congruis honoribus frequentari, omnibus verè penitentibus & confessis, qui monasterium ipsum in festivitatibus Sanctorum ipsorum, & usque ad Octavas eorum, venerabiliter visitaverint; annuatim de omnipotenti Dei misericordia & BB. Petri & Pauli Apostolorum cuius * auctoritate confisi, quadraginta annos de injuncta sibi penitentia misericorditer relaxamus. Datae Romæ &c.

* I. ejus

B. Hujus Bullæ auctoritate Castellionanus assertum suum evinci opinatus est. Attamen non afferat Innocentius, laudata Sanctorum corpora in S. Vincentii ecclesia requiescere; verum id ita ab ejusdem loci abbate ac monachis afferi.

26 In auxilium quoque vocat Mombritium tom. 2 in S. Quirino, in cuius Altorum calce hæc leguntur: S. Quirinus per dominum piissimum Angilbertum, venerabilem archiepiscopum Mediolanensem, honorificissime apud monasterium B. Levitæ Vincentii simul cum S. Nicomede presbytero summa cum reverentia est reconditus. Addit & Martyrologium Ms. vetustissimum, ut ait, monachorum S. Hieronymi in suburbio Mediolanensi, ex quo recitat sequentia: Idibus Decemb. &c. Beatus Abundius translatus fuit Mediolanum ad sanctum Vincentium, & cum sanctis Nicomede & Quirino conditus jacet altario. Præterea nonnullos etiam scriptores Mediolanenses, qui aut omnium aut aliquot è tribus sae laudatis meminerunt, hinc inde laudat, quas consulere mihi non licuit, nec necesse putavi. Subdit denique eorumdem sacrorum corporum recognitiam ab Eminentissimo Frederico Borromeo S. R. E.

C. Cardinale & archiepiscopo Mediolanensi, die xxv Januarii anno 1609 factam; quam ego ejusdem Castellionai verbis hic resero.

27 Claudat nunc rationum agmen ea, quam referit inscriptionem arca & corporum

stulti planè, vel impii fuerit oppugnare. Nos enim ipsimet vidimus, quæ subdemus, ac nostræ manus propemodum contrectarunt. Placuit aliquando S. M. E. Cardinali archiepiscopo Martyrum ipsorum arcam consulere, ut repertis in ea corporibus honores amplissimos procuraret. Factum id ix Kal. Februarii anni MDCIX, referatoque marmore, tria in eo capita reperta sunt, quorum unum magnum & integrum; alterum antiquius paulò, & ob id aliquantulum etiam immutatum; tertium tandem aliqua ex parte capitatis adhuc humani speciem referebat. Præter hæc ossa quoque plurima perspecta sunt, brachia scilicet, coxae, crura & alia diffusa latè in tumulo & confusa, facile ut unicuique spectantum esset, trium illa esse corporum suspicari. Nec arduum fuisset illa, meo judicio, cum antiquitate, colore & magnitudine trium illorum capitum diligenter conferre, eademque sic inter se colla-

ta recognoscere ac segregare, si tum per otium D lieuisset.

28 Duo simul hæc lignea vasæ deprehensa sunt, anno 1609 cœruleis medicata pigmentis, auroque distincta, continentia materiem quamdam combustæ, aut cerrè uligine seu vetustate consumptæ chartæ simillimam, eademque contracta ex parte, ex parte cremata paululum videbantur. Credimus in iis horum Sanctorum scripta, aut aliquas eorumdem reliquias à piis majoribus collocatas. Lucis adhuc usurpæ fruuntur viri fide dignissimi, qui narrent annis abhinc sexaginta, casu nefcio quo, factum, ut candula honoris ergo ad horum Sanctorum sepulcrum accensa de more, ac in superiore illius lapidem per foramen, quod etiamnum, sed clausum spectatur, immissa decideret in sepulcrum, sericamque vestem abfumeret, quâ lignea velabatur arca Sanctorum, cum arce ipsius parte; ita ut ad conceptam flammarum extinguidam necesse fuerit loco suo Sanctorum ossa movere, atque adeò (ut in rebus hujuscemodi amat fieri) perturbare. Id ipsum semiuistæ sanè illius arce tabulæ, in ipso nunc etiam Sanctorum tumulo sitæ, planè testantur.

E

29 Auctor hujuscæ visitationis præcipuus S. R. ab Eminen- E. Cardinalis & Mediolanensis archiepiscopus Fe- tiff. Frederi- dericus Börromæus, magno Carolo, non tam co Borromeo

generis splendore, ecclesiasticaque dignitate, quām morum & virtutum imitatione par. Quam ob rem eo præsente facta, aliisque viris amplissimis & religiosissimis, Alexandro Mazenta archidiacono basilicæ metropolitanæ, Alexandro Maggiolino & Ludovico Befutio Portæ Ticinensis præfecto, canonicis ordinariis ejusdem basilicæ metropolitanæ; nec non & Horatio Casato, tunc ceremoniarum magistro, nunc ejusdem basilicæ canonicæ ordinario diacono, permultisque aliis, cum sanctione decreti de transferendis pompa & apparatu solemni horum Sanctorum corporibus in locum ejusdem templi honestiorem, & delegatione præfecto Portæ, ut eamdem translationem & pleniorum eorumdem Sanctorum notitiam procuraret. Libuit hæc, ut gesta sunt, exponere, quod nullum aliud argumentum possit sanctorum horum trium Martyrum corpora nostræ ecclesiæ firmius vindicare. Huc usque Castellionæ.

30 Quod autem ad translationis tempus & au- Transla- etorem spectat, nihil certi potest proferre; sed ex nisi tempus solis conjecturis opinatur, sacrum Martiris cor- & auctoren pus è via Numentana, ubi illud Justus, ut A- Æta habent, sepelierat, à fidelibus sublatum, & ad Catacumbas depositum; atque hinc una cum S. Quirini corpore Mediolanum translatum fuisse ab Angilberto vel Eriberto, qui & Heribertus & A- ribertus scribitur, episcopis Mediolanensis, quo- rum primus seculo 9, alter xi floruit. Addit & alteram conjecturam; scilicet illud ab Eriberto quidem Mediolanum allatum, sed à Gisalberto, S. Vincentii in Prato abbate, in sua ecclesia depositum fuisse, quia, ut inquit, Gisalbertus ille predictum monasterium multis bonis auxit. Addit & tertiam cujusdam amici sui conjecturam, suspicantis eumdem sacrum thesauros à Desiderio Longobardorum rege, ejusve filiis eò delatum esse. Ipse ta- men Eribertum translationis auctorem credere ma- vult, quia etiam in quodam codice Ms. Joannis de Monte, Mediolanensis sacerdotis, legerat: He- ribertus archiepiscopus subjectionem monasterii S. Vincentii, quod fe exceptum dicebat, à Papa obtinuit, in cuius rei testimonium Papa corpora sanctorum martyrum Quirini, Nicomedis & A- bun-

Abundii eidem archiepiscopo donavit. Hunc codicem vetustissimum appellat; at cum tom. 2 Bibliotheca Scriptorum Mediolanensis, à Philippo Argelato edita, Joannes Montius, seu de Monte presbyter occurrat, qui Chronicon de rebus Mediolanensis seu scriptit, seu Italicè interpretatus est, quique post medium seculi xv floruit, mulium vereor, ne landatus à Castellioneo codex eam etatem non excedat, atque adiò exigui ponderis sit. Hac eadem tamen leguntur etiam in Manipulo florum Gualvanei de la Flamma, cap. 137 apud Muratorium tom. xi Scriptorum Italicorum, ex quo Manipulo ea de verbo ad verbum forsitan descripsit Joannes de Monte. Porro Gualvanus seculo XIV floruit

31 Quod ad conjecturas attinet, ea de cetero non incertam agnoscit: quid de hisce rationibus,

Blio. 32 Dicam tamen necesse est, quae præter monumentorum infirmitatem judicium meum ab indubitato affensa insuper cohibeant. Exstant in Museo nostro Missale Mediolanense Ambrosianum, anno 1522 Mediolani editum, & duo Breviaria ejusdem ecclesia, quorum alterum typis Venetis anno 1539, alterum jussu Eminentissimi Frederici Borromaei S. R. E. Cardinalis & archiepiscopi Mediolanensis recognitum, editumque anno 1625, & 1635, cuius posterioris editionis exemplar nostrum est, typis item Mediolanensis excusa sunt. In duobus prioribus S. Nicomedes geminâ Missâ & Officio celebratur; primò quidem ad diem IV Junii, quo cum S. Quirino, ut Castellionanus etiam afferuit, simul celebatur; deinde ad xv Septembris, quo ipsius solius festivitas agitur. Sed neutro loco seu in orationibus, seu in lectionibus, seu etiam in antiphonis ulla de translatis Mediolanum, aut ibidem servatis illorum corporibus mentio fit; imò in Breviario ad dictam Junii diem secunda Oratio sic habet: Praesta, quæsumus, omnipotens Deus, ut qui beatorum martyrum tuorum Quirini & Nicomedi NATALITIA colimus &c.: Lectio vero i sic orditur: NATIVITAS S. Quirini episcopi & martyris. Pro utroque etiam Septembris Tomus V.

C de posse-
fione corpo-
ris Sancti

die varia S. Nicomedis Acta recitantur; primo ex epistola Marcelli, secundo ex iis, qua Mombritius edidit; quasi Breviaris auctor æquè ac ille geminum S. Nicomedem distinxisset. In utrisque tamen sancti Martyris corpus in Tiberim dejectum, indeq; à Justo ejusdem clero sublatum, & juxta muros viâ Numentanâ sepultum fuisse dicitur, nec verbum ullum de altera translatione subiungitur.

33 Hinc vehementer suspicor, Missam, quam per eas affer Castellionae num. 24 in translatione SS. Quirini & Nicomedis in vetusto Missali Ambrosiano ex-

dum videa-

re afferit, non magis de ea translatione memuisse, quam Missale ac Breviarium à nobis mox laudata. Dubitationem meam etiam anget Breviarium alterum, anno 1635, ut diximus, Mediolani excusum. In hoc enim ad diem IV Junii, pretermisso Nicomedis, S. Quirinus solus celebratur, de eoq; in lectione, qua unica est, in calce dicatur: Ejus corpus, Eriberto archiepiscopo Mediolanum translatum est: at de Sancti nostri seu corpore seu reliquiis sumnum ibi silentium est. Ad diem verò xv Septembris S. Nicomedes solus item colitur, lectione desumpta ex epistola Marcelli; sed nec hic de ejusdem translatione aut reliquiis Mediolani servatis ulla mentio habetur. Hec, inquam, dubitationem meam vehementer augent, cum Breviarium hoc jussu & auctoritate ejusdem Eminentissimi Frederici Borromaei vulgatum sit, à quo sanctorum Martyrum arcam & ossa inspecta anno 1609 fuisse, Castellionens supra afferavit; & tamen translationem, possessionemque corporis S. Nicomedis Breviario non modo non inferuerit, verum etiam ex eodem sustulerit, quod suspicionem aliquam pro eadem afferenda nunc que poterat movere. Quid, quæso, hac aliud indicant, quam Eminentissimo Borromao tam validam minime visa fuisse momenta rationum à Mediolanensis conquista, ut unum è tribus sacris corporibus, qua in arca inspicerat, S. Nicomedis esse affirmaret? Itaque iudicium meum ego hic suspendo, libenter assensurus, ubi quis certiora produxerit.

34 Spopondimus suprà, nos de puto, cuius Quid de pu-

Castellionens meminerat, acturos. Hic, eodem te-

two Medio-
lani in eccl-

esi S. Vin-

tatur; is ipse tamen fatetur ignorari, num mi-

rabilem illam vim medicam a depositis eo loco

sacris ipsis corporibus traxerit, an eadē jam vi-

guerit, antequam ista ibi collocaretur. Posteriorius

credi posse suspicatur ex vetusta inscriptione non

procul ab eodem puto tum nuper reperta, quam

antiquis characteribus expressam hujusmodi fuisse

ait: Fonti pereni Agrytius D donum posuit. Pri-

mmum tamen credi maxill; ut aperte, inquit, non

minus quam verè indicant carmina in putei ipsius

commendationem, memoriam & honorem con-

scripta, quæ idcirco subdimus non inviti:...

Quid juvat accensas undis extinguere flammas,

Extinctaque simul vivificare faces?

Quid juvat in lapides virgas mutare virentes,

Auditoque undas tollere ad astra sono?

Quid juvat insanis amissam reddere mentem,

Quid juvat hanc fanis demere posse viris?

Munera naturæ dona hæc data functibus illis;

At febrim ægroris pellere corporibus,

Expulsoque viris morbo dare posse salutem,

Munere cælesti perficit hic puteus,

Qui scatet excultam sancti Nicomedis ad aram,

Quæ sacras servat marmore reliquias.

Hec ipse, non explicans, cuius temporis versus

illi,

AUCTORE illi, satis insulsi, sint, vel quo loco existent; quod
C. S. utri & reliqua Mediolanensibus hagiophilis ulte-
rius examinandum relinquo.

§ III. Alia loca Sancti cultu aut reliquiis illustrata.

*Alia reli-
quie Parme*

Fanciscus Orlandius Orbis sacri & profani part. 2, lib. 2, cap. 5, num. 6 corpus S. Nicomedis Vincentiane ecclesie in Prato Mediolanensi pariter attribuit, idemque ibidem cap. 10, num. 2, inter sacras reliquias, quas, ut loquitur, devota Parmensis traditio fert in cathedrali eccliesia divae Virginis assumptae sacra requiescere, corpus S. Nicomedis denuo recenset. Eadem Parmensis ecclesia illud ascribit Philippus Ferrarius in Indice alphabeticō Sanctorum, quem Catalogo Sanctorum Italiae prefixit. Verum non corpus, sed tam- tū aliquam partem reliquiarum ejusdem gloriose corporis ibidem servari, discimus ex Ranuccii Pici Theatro Sanctorum urbis & territorii Par- mensis, in S. Nicomede; qua tamen quo tempore Parmam allata fuerit, ignorat, licet id for- sitan factum esse suspicetur, dum S. Felicula cor- pus Romā Parmam deferretur, quod in hujus san- te virginis ac martyris Vita anno 1427, & diei IIII Junii affigit. Vide tamen dicta in Commenta- rio historico de eadem Sancta in Opere nostro ad diem XIII Junii. Idem Ranuccius observat, S. Nicomedis festum Parme, non die xv Septembris, sed I Junii celebrari; sive quod eo die laudate Sancti reliquia eō allata fuerint, sive quod tum ec- clesia Roma ipsi olim fuerit dedicata, ut supra di- ximus; idque postremum ipse mavult opinari.

*& Luca ser-
vate dicun-
tur. Mogun-
tiae ecclesia*

36 Luca quoque, que cognominis reipublica in Italia caput est, inter sacras ecclesias ac mona- steriorum S. Justina reliquias unum brachium cum manu S. Nicomedis martyris recenset Cesar Francioti in Historia imaginum miraculis illustrium, & sacrorum corporum in eadem civitate quiescen- tium, pag. 551; afferitque, in landato mona- stero argenteam thecam affervari, cui sequentia in- cisa legantur:

In Dei nomine, anni Domini M LXXXIX.

*forē deest:
tenet **C** Reliquias multas loculus* iste reclufas,
In quibus est una Nicomedis martyris ulna,
Nec non, virgo, tuum caput est, Justina,
reclusum.

Neque in Italia tantum, verum etiam in Germa- nia peculiari cultu sanctus Martyr noster celebra- tus est. Certe Moguntiae ecclesiam cum monasterio virginum ipsius nomini dicatam fuisse, scribit Nicolaus Serarius lib. I Moguntiacarum rerum, cap. 31, ubi feminine sexus monasteria recensens, hac ait: S. Nicomedis antiquissimum sanè templum, utpote quod à S. Gothardo, Moguntino episco- po nono exstructum: & ante annos adhuc virgin- ti id tenebant virgines; sed communi temporum nostrorum pravitate postea exinanitum, cœpit à S. Jacobi cœnobio, cui à Luidaldo archiepisco- po subiectum quandam fuerat, possideri. Sum ve- rò non ita pridem gavisus, cum hoc vidi repur- gari & dealbari.

37 Hanc ecclesiam à memorato Gothardo pro- pe Moguntiam Christo Domino antiquitus exstru-

etam, postea primum S. Nicomedis dici cœpisse, ipsi olim di- affirmat Latomus apud laudatum Serarium lib. cata fuit, 2, cap. 8; forte ob sancti Martyris reliquias eō & ipsius ea- deinde delatas; ut tum res ipsa suspicari finit, put ibi esse dicuntur etiam Juadet Georgius Christianus Joannes, dum lib. I Rerum Moguntiacarum, cap. 31 in Annotationibus ad Serarium afferit, S. Nicome- dis caput ibidem honoratum fuisse, ut mox vide- bimus. Scribit enim, tres virgines, quæ in dicto parthenone supererant, anno 1598 aliis mona- sterioris adscriptas esse; cùmque ob loci egestatem e re non videretur alias denuo admittere, agitatum fuis- se, ut S. Jacobi monasterio tradiceretur, idque an- no 1604 tandem effectum; ipso hoc, inquit, S. Nicomedis coenobio juxta cum capite D. Nico- medis, aliisque lipsianis, bonis itidem ac facultati- bus, ... monasterio, quod diximus, Jacobæo auuthoritate publica transcripto... Templum ve- rò, quod auctor, dum hæc scriberet, repurga- ri vidit dealbarique, anno post MDCXXII, cùm mons Jacobæus munimentis cingeretur, ad folum fuit dirutum.

38 Alterum S. Nicomedis presbyteri ac mar- tyris cultu & reliquiis illustratum locum docuit cultus & ro- me Balthasar Mennen, Societatis nostre presbyter & missionarius, geminâ epistolâ, alterâ Burgstein- furto anno 1685, alterâ Hildesio anno 1693 ad Papebrochium nostrum datâ, & ad hunc diem se- positiâ. Locus is Burchorsta, vulgo Borchorst, pa- gus & capitulum est illustrium canonissarum in Circulo Westphalico, quem Blaevia Tabula in comitatu Steinfurtense quatuor circuiter milliaribus Germanicis ab urbe Monasteriensi collocant. Por- rò landatus Mennen in priori sua epistola scripe- rat, S. Nicomedem presbyterum die I Junii Burchorsta coli, tamquam perillustris illius capi- tuli ac frequentis parœcie patronum, sed nomine tantum tenus notum esse; ideoque Papebrochium rogaverat, ut, si quid de ipsis gestis illi innotuer- set, id ad se perscriberet. Remisit ipsum Papebro- chius ad Martyrologium Romanum die xv Septem- bris, & ad Acta SS. Nerei & Achillei, eâdemque operâ vicissim petiit, ut, quæ de ejusdem a- pud Burchorstenes cultu haberet, secum pariter communicaret. Disfultit ipse quidem responsum us- que ad annum 1693, quo de illius cultu ac re- liquiis, deque ipso loco nonnulla rescripsit, quæ e- jusdem verbis recitabo.

39 Paucis subjungo, inquit, quod sancti il- Burchorsta lius Martyris brachium cum authenticis testibus in circulo tabulis sub Monasteriensi principe episcopo Chri- Westphalia. stophoro Bernardo ad Borchorstenensem ecclesiam, in qua episcopi foror canonista erat, translatum sit Româ, ita ut statis temporibus Borchorsten- sium venerationi exponatur; velut Patroni loci sui primarii. Est autem Burchorsta capitulum, quod constat ex pluribus canonissis primæ nobilitatis, & tribus, non primæ tamen nobilitatis, canonicis; convenientibus etiam ad chorum, non capitulum, quatuor vicariis. Ita ipse; sed an- thenticas istas tabulas consulere mibi non licuit. Ceterum Christophorus Bernardus tantum unicus in Catalogis episcoporum Monasteriensum, à Buc- celino & Blaevio editis, occurrit; famosus scili- cet ille ex baronibus van Gahlen, qui ab anno 1650 usque ad 1678 episcopatum illum tenuit, quo propterea tempore istud S. Nicomedis brachium Româ Borchorstam secundum dicta transferri de- buit.

DE S. VALERIANO MARTYRE,

TRENORCHII IN DUCATU BURGUNDIÆ

COMMENTARIUS PRÆVIUS.

J. P.

§ I. Memoria Sancti in Martyrologiis; Acta martyrii, eorumque auctores.

CIRCA AN-
NUM CLX-
XVIII.
Sanctum me-
morant Hie-
ronymiana
multa;

Elebrant ad hanc diem fortissimi Athleta nostri memoriam Fasti Ecclesia Latina pene omnes. Inter Martyrologia minora, qua sub nomine S. Hieronymi passim vniunt, signant ipsum vel solo nomine, vel addito titulo martyris, Richenovicense, Angustianum, Labbeanum, à nobis typis vulgata tom. VII Junii; Gellonense cum San-Remigiano, San-Gallensi & Balziano collatum, apud Acherium tom. 2 Spicilegii, anno 1723 recus pag. 34; Morbacense apud Martenium tom. 3 Thesauri Anecdotorum col. 1569. Consentanei illis Hieronymiana majora, at inter se, ut observavit Sollerius ad textum Uuardi, in exprimento distinguendoque martyrii loco plurimum differunt: Lucense, quod, qui vulgavit Florentinus, veterius appellat, sic habet: In territorio Cavelonense, castro Tremorio, S. Valeriani martyris. Vestissimum Antwerpense: Caulomo castro, Valeriani martyris. Corbeiense: In territorio Cabilonensi, castro Ternocio, natalis sancti Valeriani martyris. Blumianum, cuius lectiones, à vetustiore variantes, idem Florentinus exhibet sub finem: Castro Trenoremo.

Beda, Rabanus, Notkerus, Ado,

2 Eadem scriptioris diversitas regnat similiter in aliis classiciis. In Bede codice Barberiano ea annuntiatio est: In territorio Cavillonensi, castro Trinorchio, Valeriani. Ita in Rabani Martyrologio: In territorio Cabilonense, castro Nortio, natale S. Valeriani martyris. Hec apud Notkerum: In territorio Cavillonensi natalis sancti Valeriani martyris. Correctius martyrii locum designavit Ado Vienensis, additâ insuper longiore certaminis historiâ: Eodem die, in territorio Cabilonensium, castro Trenortio, natale sancti Valeriani martyris, qui unus fuit ex numero Sanctorum quinquaginta, qui temporibus Antonini Veri Lugduni in carcere trusi fuerant, quique cum B. Marcello, patefactis custodiae, quâ detinebantur, divinitus claustris, aufugit. Cumque ad præfatum castrum pervenisset, & Domini Jesu Christi nomen prædicans, plurimos, ipso inspirante, ad ejus fidem convertisset, revertenti ab urbe Cabilonensium, ubi Priscus beatum Marcellum martyrem necaverat pro Christi nomine, præsidi Prisco delatus est. Qui illi suis faciens conspicibus præsentari, primùm minis & terroribus frangere conatus est: deinde suspensum & gravi unguilarum laceratione cruciatum, cùm in Christi confessione videret immobilem, ac læto animo in ejus laudibus permanentem, protinus in eo loco, ubi nunc sacrum ipsius corpus debita veneratione ex-

colitur, gladio animadverti fecit.

3 Adonem more suo contraxit Uuardus, ejus- Uuardus, demque tamen verbis presè inhebit; uti textus Romanum conferenti patet: In territorio Cabilonensi san- bodiernum, Valeriani martyris, quetti Priscus præses sus- & martyro- pensum, & gravi unguilarum laceratione crucia- logi recentio- tum, cùm in Christi confessione videret immo- res; S. Gre- gorius Turo- bilem, ac læto animo in ejus laudibus permanen- nenjs tem, gladio animadverti fecit. Totus hic Uuardi textus transit in bodiernum Romanum eo solo discrimine, quod in fine legatur animadverti præcepit. Ex allatis Fastis sufficienter colligitur, Sancti nomen neutquam sive neglectum in accuratioribus Martyrologiis recentioribus, ut proinde prolixæ eorumdem enumerationi supersedere nobis liceat. Honorifica ejus etiam memoria est apud alios scriptores tum veteres tum neotericos, præser- tim Gallos. De neoteris erit infrà hinc inde loquendi opportunitas; inter veteres autem præcipui sunt S. Gregorius Turonensis & biographi duo S. Marcelli martyris; ille apud Ruinartum lib. 1 de Gloria Martyrum cap. 54 col. 784 & 785, ubi preter alia resert insigne beneficium, S. Valeriani patrocinio impetratum; ejus verba dabimus num. 19; hi apud nos tom. 2 Septembbris ad diem iv, ubi Commentario de S. Marcelli gestis & gloria subjunxit Passiōnē duplēcē, breviorem ac longiorem; atque illam contra nonnullorum levissimas conjecturas vindicantes, non probari diximus, posteriorem esse seculo iv aut v.

*4 Brevioris Passiōnis auctor premisis nonnullis ac biogra- de martyribus, qui sub annum 177, imperante plus S. Mar- Marco Aurelio Antonino, Lugduni in carcere celli M. conjetti & martyrii lauream adepti sunt, scribit F in hunc modum: Ex quorum numero martyrum Marcellus & Valerianus, custodes illius, cui fue- rāt mancipati, effractis divinitus claustris, juxta Euangelicam auctoritatem, & * ad civitatem * & abundat aliam fugam latenter arripiunt. Quod Dei pro- videntiā ordinatum ne quis ambigat; ut ad illa scilicet loca, ubi eis passionis consummatio debebatur, intenderent properare, & gentilium men- tes, quae per eos in Christum erant credituræ, exemplis martyrii corroborarent. Quippe ut tu- tiū ab illo persecutionis turbine declinarent, no- mente, sed flumine, non fide, sed itinere divi- duntur: è quibus Valerianus Augustidunensis viæ compos *, iter Marcellus Sequanici territorii ag- * al. com. greditur; ut utriusque ripæ incolas ad veri Dei pita cultum divini verbi prædicatione converterent, & non solū de proprii effusione sanguinis, ve- rū etiam propter multorum credulitatem in Chri- sto de diabolo triumpharent. Eadem in substan- tia*

DE S. VALERIANO MARTYRE,

AUCTORE

J. P.

14
tia legantur in Passione prolixiore S. Marcelli; neque multum ab iis differunt Acta martyrii Sancti nostri; de quibus nunc agendum.

Varia Passionis, ab anonymo exarata.
Historia passionis S. Valeriani, ab anonymo conscripta, sapientis jam prelum subivit. Franciscus Bosquetus inseruit eam Historiae ecclesiae Galliane part. 2 pag. 102; etiamdemque Petrus Franciscus Chiffletius ex Codicibus MSS. Acceyensi, Cabilonensi & aliis quibusdam collocavit inter probationes Historie Trenorchiensis pag. 33. Bosqueti editionem secuti sunt auctor Historia Cabilonensis vulgata per Petrum Cusset, & Claudius Perrius Societatis nostrae sacerdos, ejusdem civitatis similiter historiographus; uterque ad calcem Operis: Chiffletii autem editionem secutus est Petrus Juenin tom. 2 nova Trenorchiensis Historia pag. 2: eo tamen discrimine, ut ambo Cabilonenses Historici Bosqueriana editioni premiserint Passionem Sancti, extractam è solo veteri Legendario ecclesiae Cabilonensis, prologo & epilogo desinutam, in reliquis autem illi consonam; Jueninus vero diuersos prologum ac epilogum diversis à corpore characteribus imprimi curaverit. In quem finem ista obseruon mox videbitur.

B exemplaria.

6 Seposuerant in hunc diem Majores nostri quatuor ejusdem Passionis apographa MSS., primum ex Lectionario Cabilonensi sine prologo & epilogo transmissum à landato Perrio; alterum à Chiffletio ex Ms. Acceyensi, qua ipsimet postmodum prelo commiserunt; tertium fuit acceptum à Ludovico Nisquet bibliothecario P.P. Calestinorum Suectionensem; quarum ex Ms. domini Belfortii, aliquoties in Opere nostro laudati, desumptum notatur, collatumque cum codice Regina Suecia. Utrumque posterius eodem ex fonte profluxit, ex quo edita; at in Belfortiano frequentiores occurrunt variantes tectiones, quas, si opera pretium fuerit, indicabo, in Annotatis; id tamen in antecepsim observa, quod prologum habeat multo brevorem, & prorsus caret epilogo. Hec de Passione S. Valeriani omnium, uii credimus, que exstant, antiquissima; de auctoris aetate & auctoritate mox plura.

7 Ejusdem martyrium etiam litteris prodidit Fronto, Trenorchiensis abbatia monachus & chro- lita, usus monumentis vetustioribus, uti insinuat in praefatione ad chronicum, ita alloquens abbatem culo xi, suum: Injungitis siquidem & me vestrae prælati- nis auctoritate compellitis, ut nonnulla veterum monimenta gestorum, quæ à nostris quibusdam scripta quidem sed indigesta reperimus, scrutata temporum serie, in unius corpore voluminis ordi- nare satagam. Et post multa: Ne superflua digres- sione tedium vobis ingeram, beati Valeriani martyris triumphum, compendiosa brevitate relatum, limitem narrationis protinus assumam; non eodem tamen ordine nota repetens, sed ex eisdem quædam diligenter consideratione derivare contendens. An auctor hic designatam voluerit eam Sancti Passionem, mox à nobis memoratam, certò afferre non ausim: hoc tamen satis liquet ex sa- ña collatione, quod, licet alia illius sit phrasis, alia dispositio, & digressionum, quibus historia filum interrumpit, usus frequentior, ea sit in re- rum narratarum substantia conformitas, ut si non eamdem, certè ei non multo absimilem pœ oculis habuerit. Landatus Fronto floruit intra annos 1066 & 1108, Trenorchiensem abbatiam gubernante Petro ejus nominis primo, quem mox initio chrono- nici ita compellat: Venerabili Trenorciensis ecclæ abbati P. (Petro) F. (Fronto) vestrae non incognitus paternitati &c. Non protraxit autem idem Chronicum ultra annum 1087, cum des-

D
nat in relatione donationis factæ Trenorchiensi mo- nastry per Constantiam reginam, Alphonsi Ca- stella regis conjugem, confirmataque per Odouem Burgundia ducem. Instrumentum super his, dicto anno conscriptum, habes apud Chiffletium & Jue- ninum inter probationes.

8 Hand ita dudum pœ eadem passione descri- benda stylum exercuit alter Trenorchiensis abbatie qui seculo monachus, Garnerius nomine, & illud se fecisse xii scripsi- indicat, jussi Petri abbatis, per quem aliqui Pe- trum ejus nominis secundum intelligunt, quia au- tor in prologo, opus se novum conjecturum afferit ex veteri; partim ex Historia Cæsariensis Eu- sebii, partim ex illustrium nostri temporis viro- rum descriptionibus, Baldrici nimurum Dolensis archiepiscopi, & Falconis viri admodum litterati & religiosi; Baldricus autem presulatum Dolensem non adiit ante annum 1108, Petri abbatis primi ultimum. Jueninus tamen magis inclinare se ait, ut credat, Garnerii Opus inchoatum suisse super- stite Petro I; sed rationem non adducit aliam, quam quod allegata mox ejus verba inventa dumtaxat fuerint in margine Ms., & signo aliquo reliquis adnexa, quod fieri potuit post obitum Pe- tri primi. Hanc conjecturam, nuptio de re mi- nimi momenti, ulterius non discutio; nam quo- cumque demum presule præcipiente scripsit Gar- nerius, dubium esse nequit, quin Falcone junior sit & Baldrico, qui juxta Sammarthanos fratres Dolensem ecclesiam moderatus est ab anno 1114 usque ad 1131.

9 Falconis & Garnerii Opuscula exstant apud vetusior est; landatos Chiffletium & Jueninum, &, si recte con- nec Baldri- cum
jicinunt aliqui post Chiffletium, Baldrici lucubra- tio diversa non est à Passione, de cuius variis edi- tionibus egimus num. 5, cui dictus Chiffletius hunc titulum præfixit: Acta S. Valeriani martyris, au- tore, ut videtur, Baldrico Dolensi archiepisco- po. Causam, cur ita visum sit, apud ipsum ex- positam non reperio. Pronum tamen est eam di- vinare: Passionis auctorem non inveniebat, lege- rat Baldrici descriptione usum suisse Garnerium, & hanc descriptionem similiter alibi non inven- tam, ratus est, eam ipsammet esse Passionem ano- nymi. Displiçuit Chiffletii aliorumque judicium Juenino, & breviorem Passionem Baldrico adscribi non posse contendit, primò, quia auctor sub si- nem Operis insinuat, se vel religiosum esse Tre- norchiensem, vel habitare in monasterio, vel sal- tem in ejus vicinia; cùm sese eorum numero ac- censeat, qui ibidem sacrum corpus venerantur, quando Sanctum illo loco martyrium subiisse dicit, in quo nunc venerandi corporis reliquias excoli- mus: non videtur autem Baldricus incoluisse Tre- norchiensem abbatiam aut hujus viciniam; igitur dicta Passionis auctor non est. Secundò verisimilli- sum esse ait idem Jueninus, Passionem Baldri- co esse vetustiorem, cùm in hac nulla fiat mentio translationis S. Valeriani, factæ circa annum 980; unde consequitur, Passionem ante translationem suisse conscriptam & ante Baldrici tempora; ne- que enim Passionis auctor ignorare potuisset trans- lationem, neque non ignoratam silentio voluisse præterire. Tertiò putat, post factam collationem, manifœ apparere, quod Ado ex eadem Passione mutuatus sit, quacumque habet in elogio supra recitato. Hujusmodi ratiociniis alind addit ex con-jectura landatus historicus, per quod ostendere e- nititur, non improbabile saltem esse, Acta S. Va- leriani seu potius hanc Passionem existisse tempore S. Gregorii Turonensis.

10 Quidquid de re sit, equidem non invenio
suf-

C
scripta quidem sed indigesta reperimus, scrutata temporum serie, in unius corpore voluminis ordi- nare satagam. Et post multa: Ne superflua digres- sione tedium vobis ingeram, beati Valeriani martyris triumphum, compendiosa brevitate relatum, limitem narrationis protinus assumam; non eodem tamen ordine nota repetens, sed ex eisdem quædam diligenter consideratione derivare contendens. An auctor hic designatam voluerit eam Sancti Passionem, mox à nobis memoratam, certò afferre non ausim: hoc tamen satis liquet ex sa- ña collatione, quod, licet alia illius sit phrasis, alia dispositio, & digressionum, quibus historia filum interrumpit, usus frequentior, ea sit in re- rum narratarum substantia conformitas, ut si non eamdem, certè ei non multo absimilem pœ oculis habuerit. Landatus Fronto floruit intra annos 1066 & 1108, Trenorchiensem abbatiam gubernante Petro ejus nominis primo, quem mox initio chrono- nici ita compellat: Venerabili Trenorciensis ecclæ abbati P. (Petro) F. (Fronto) vestrae non incognitus paternitati &c. Non protraxit autem idem Chronicum ultra annum 1087, cum des-

Dolensim e- sufficiens fundamentum , ut in Chiffletii & aliorum opinionem concedens , Passionem istam adeo recentem existimem : magna est falso inter eam & Garnerii lucubrationem similitudo ; imo tanta , ut , si paucia exceptiamas , haec videri possit illius dumatixat longior parapheasis . Sed cur potius credam , à Garnerio autem fuisse Baldrici lucubrationem , quam Triumphantum S. Valerianum compendiosa brevitate relatum , quem Fronto num. 7 citatus testatur à se repartum fuisse inter vetera monumenta gestorum ; præsertim dum ipsem Garnerius profetetur se confidere novum opus ex veteri ? Subdit quidem : Partim ex Historia Cesariensis Eusebii , partim ex illastrium nostri temporis virorum descriptionibus Baldrici . . . & Falconis ; verum istud dumtaxat intelligo de augmentis , phrasibus , animadversionibus , quibus inde despiciuntur veterem Passionem interpolavit & exornavit , inepit enim Frontonis & Baldrici Opus vetus nuncupasset , quandoquidem ipsas scriptores sui temporis appellare ad Eusebium quod spectat , ex ipso nihil hanc raro potuit præter ea , quæ de S. Potinio & sociorum Lugdunensem martyrum captivitate tradit sub initium , & de tempore , quo passi sunt , sub finem , cum ne nomina quidem Valeriani nostri & Marcelli legantur apud Eusebium memoratum .

B I. Itaque cum evidenter constet ex Falconis testimonio , exstisse apud Trenorchiensis aliquam S. Valerianum Passionem , mera Chiffletii conjectura non persuadet mihi , ut , quam habemus breviorem , Baldrico ad Cribam ; sed allata hac tenuis rationes atque in primis magna cum ea conformitas , qua regnat tum in elogio Adonis , tum in Garnerii lucubratione , potius inducunt , ut rear , memoratam à Falcone non aliama esse à nostra , ex qua veteri novam & antiquam confluenter Garnerius . Attamen dum illam veterem appello , id ita acceptum nolim , quasi ipsi tantam fidem atque antiquitatem tribuam , quantum solemus tribuere Actis per coæuos aut parum remotos homines concinnatis , sed ita dumtaxat quid aliis vetustiorem velim . Nam si ei conveniat , quod de monumentis , à se colligendis , generatim monnet Fronto , dicens : Nonnulla veterum monimenta gestorum , qua à nostris quibusdam scripta quidem , sed indigesta reperimus , scrutata temporum serie , in unius corpore volumini ordinare satagam . Si , inquam , hoc Passioni S. Valeriani conveniat , & per rō nostris monachos designet , ut verisimile est , suspicari debebimus , eam Passiouem aliquot seculis martyrio esse posteriorem ; quot antem incertum est .

C 12 Nam , fatentibus Chiffletio & Juvenino , ignoratur , quo tempore ecclesia S. Valeriani (de qua redibit sermo) transierit in abbatiam , cuius , ut antiquæ tamen , prima mentio occurrit in diplomate Caroli Calvi , quo illam XIV Kalendas Aprilis anni 875 concessit Geiloni & monachis S. Filiberti . Diictum diploma probationibus suis inseruerunt Chiffletius & Juveninus ; unde pauca huc pertinentia transcriptim : Nos ob amorem Dei & præfatorum Sanctorum patrocinia , æternæque remunerationis præmium , nec non & eleemosynam domini & genitoris nostri Hludovici , piissimi augusti , & inclytæ genitricis nostræ Judith , ac pro salute nostra carissimæque conjugis & prolis , memoratae Dei Genitrici Mariæ ac almifico Christi confessori Filiberto Herensi , necnon & Geiloni venerabili abbati , congregationique sibi commissæ , abbatiam S. Valeriani martyris , quæ est in pago Cabilonensi , super fluvium Sagonnam , ubi etiam idem venerabilis Martyr cor-

pore quietcit : & castrum Trenorchium , quod **AUCTORE** est ex eadem abbatia , seu & omnes res , quæ olim à fidelibus Christianis prædicto Martyri collatæ sunt , quolibet modo inde abstractæ sint : & Ternucium villam , cum familia utriusque sexus & omni re ad se pertinente . . . cum omni integritate & plenitudine æternaliter ad habendum & jure ecclesiastico possidendum condonamus , & condonando concedimus .

13 Tillemontins tom. 3 Monumentorum ecclesiasticorum pag. 306 , & continuatores novæ Gallie certè non pro-Christianæ , à Dionysio Sammarthano inchoatae , tom. 4 col. 861 , Chiffletii judicio adhaerentes de Paf-sione S. Valerianii , eam S. Marcelli Actis similem & multi recentiorem esse afferunt , quia in ista laudatur Eusebius Cesariensis episcopus . Sed , si id solum ejus antiquitati officeret , facilis esse responsio ad argumentum . dicendo nimis cum Juvenino , quod prologus , in quo memoratur Eusebius , sicut & epilogus . Passioni , dudum ante conscripta , postmodum affixi fuerint ; neque id ab omni verisimilitudine alienum est , quandoquidem editiones Perrii & Cuffei atque Ms. nostrum , extractum è Lectionario Cabilonensi , iisdem prologo & epilogo destituta sint . Vide , que super his observavimus preterea num. 6 . Qualicumque demum sit dicta Passio , dabimus eam tamquam auctoris anonymi , & incerti temporis , at probabiliter omnium vetustissimam ; quia tamen hoc certum non est , subiungemus martyrii Historiam ex Chronico Frontonis , cui vetustissimam ad manus fuisse , nemo haec tenus inficiatus est .

§ II. Locus ac tempus martyrii ; basilica ipsi erecta ; cultus antiquitas .

D E patria , genere aut conditione S. Valeriani , nihil memoratur in Actis martyrii . Opinions de Sancti pairia Theophilus Raynaudus in Indiculo Sanctorum & cognatione cum S. Lugdunensem , & Saussayus in Martyrologio Marcello . Gallicano , civem Lugdunensem fuisse scribunt , Trenorchii , & ex primariis inter quinquaginta pro Christo ubi passus cum B. Potinio in Antonini persecutione comprehensos ; iidem & alii eum fuisse cognatum S. Marcelli , non absque fundamento colligunt ex verbis S. Gregorii Turonensis , dicentis , Marcello sanguine & agone propinquum fuisse beatum athletam Valerianum . De martyrii palestra , quam ab antiquis vario modo expressam vidimus aliquot exemplis num. 1 , & pluribus videre est apud Hadrianum Valesium , convenient inter scriptores omnes ; fuisse scilicet oppidum Aduorum in hodierno ducatu Burgundia , situm ad Ararim amnem , pari serè intervallo Matiscone & Cabilone , cuius diaœseos partem constituit . Latinis hodieum promisœ Trenorchium aut Trenorcium , Ternucium & Tornutum scribunt , Galli Tournus ; quæ varietas remansisse videtur ex eo , quod locus iste olim in tres partes distinctus esset , in castrum Trenorchium , Ternutum villam & , int̄ paret ex diplomate Caroli Calvi , in abbatiam S. Valeriani martyris , quæ in aliis diplomaticis etiam monasterium Tornutum nuncupatur . Priora duo nunc civitatis ambitu concluduntur , à qua posterius non nisi proprio muro separatum est .

15 Supereft hoc tempore in ipso oppido ,

ut

DE S. VALERIANO MARTYRE,

16

AUSTORB ut scribit Perrius, *insigne martyrii S. Valeriani monumentum, lapis ingens, qui creditur etiam nunc perfusus ipsius sanguinis guttis aliquot, quique, altero lapide superposito, veneracionis ergo non detegitur.* Plura de eo tradit Chiffletius, testis oculatus, in *Historia Trenorchiensi* pag. 15:

J. P. usque nunc superficiant indicia martyrii. *Plura de eo tradit Chiffletius, testis oculatus, in Historia Trenorchiensi pag. 15: verba ex Gallicis Latina facio: Ante veterem ædem dominorum Verius Trenorchi exstant duo sepulcrales lapides magni, quorum alter alteri superpositus est. Fert autem incolarum traditio, caput S. Valeriano amputatum fuisse super inferiorem. Et revera lapis iste etiam hodie tinctus est pluribus guttis sanguinis, quas ipse vidi, et iam tunc rubeas, & adeo conspicuas ac bene conservatas, acsi venæ essent ortæ in lapidicina, proprieaque seu naturales ipsimet lapidi. Eam gratiam acceptam refero domino Machou prætori (Gallice Lieutenant es justices) Trenorchiensi, qui anno MDCLV in eum me conductus locum, ubi servantur bini isti lapides, & eorum multis hominibus removeri jussit superiorem, ut eum contemplarer, qui notas gerit martyrii S. Valerianii. Ita Chiffletius. Meminit & ejusdem lapidis Juveninus tom. I pag. 10, enunciante nunc indicat custodiri in domo hospitali, huc delatum anno 1693.*

B quod continet circa annum 178.

16 Annum martyrii, non signatum ab anonymo nostro aut Falcone, determinat in hunc modum Garnerius: Passus est autem beatissimus Valerianus anno ab Incarnatione Domini centesimo septuagesimo nono, Marco Antonino, cognomento Vero, Romanum imperium administrante. Lucio Aurelio & Commodo ex æquo consulibus. Merito hic corripitur auctor iste, quod unicum consilium, Lucium Aurelium Commodum imperatorem, qui anno 179 collegam habuit T. Annium Aurelium, in duos dissecuerit; at in synato anno secessores obtinuit plures post Tillemontium, qui eum adoptare se profitetur, quod tempus apius non inveniat. Juveninus tom. I *Historia Trenorchiensis* pag. 10 nec annum acceptandum existimat, & a Garnerio hunc assignatum fuisse dumtaxat, quod eodem Lugdunenses martyres passos crederet: cum tamen juxta meliorem chronotaxim id contigerit anno 177, quo idem Lucius Aurelius Commodus cum Quintillo consularum obibat, & cui præiude rectius affigi posse ait Juveninus martyrum SS. Marcelli & Valeriani; quoniam ex eorum Aetatis satis perspicimus, per biennium non fuisse superstites martyribus Lugdunensibus. Equidem hic eadem via insistam, quam inivimus, ubi agendum fuit de S. Marcello, paucis diebus ante S. Valerianum occiso, statimque martyrii epocham circa annum 178, quod tempus latius extendi nequeat, quam ad annum 177 & 179, idque ob rationes allegatas tom. 2 *Septembri* pag. 196, quod brevitatis gratia lectorum remitto.

C Super tumulum eius basilica exstrada est.

17 Sanctum eodem loco sepulturam accepisse, quo martyrii lauream, constans Trenorchiensem traditio est, utcumque confirmata testimonio anonymi biographi dicentis, gladio interfectum fuisse, ubi nunc venerandi corporis reliquias excollimus; Frontonis item sic scribentis: Quo in loco filii, quos ipse Christo genuerat, . . . modicam illi pro tempore & facultate construxere basilicam, in qua paulatim fidelium crescente numero, nonnulli cultui sese discipuli mancipavere divino. Juveninus Frontonis verba ita interpretatur, ut pro basilica sumatur antrum seu domicilium modicum, quod Sanctus, referente eodem Frontone, secus mœnia Trenorciensis oppidi sibi construxerat, quodque

D fideles ad preces suas juxta tumulum ejus Deo fundendas frequentare continuaverint, ut verè oratorium seu modica basilica potuerit vocitari; donec, imperatoribus Romanis ad fidem conversis, integrum fuerit, erigere alteram basilicam, de qua hac memorat Garnerius: Succedentibus exinde prosperis, & fidelium numero succrescente, artificio quidem humani cultus Valeriano minus idoneam, sed nostræ fidei devotione pretiosiorem parant ecclesiam; ubi usque hodie super venerabile manusolæum, in honore nostri Martyris altare sacratissimum Dominici Corporis & Sanguinis celebrationi construitur, & ab universis populorum confluentibus turbis, quotidianis veneratur excubiis.

E 18 Scribit Fronto, plura ibidem miracula & multum frequentia ad Sancti invocationem impetrata fuisse. quemata & miraculis clara:

Accipe verba, quæ num. precedente recitatis mox subneclit. Abhinc locus ille copioso fidelium cœpit frequentari concursu; dum nemo confluentum, votorum frustrabat effectu; adeo ut penè numerosior per signa fieret credentium multitudo, quam prius per sancti Viri prædicacionem fuerat ad Christum converta. Luculenta sancè hac forent insignis ac non interrupti culmis testimonia, si modo auctores temporibus, de quibus agunt, proximiores fuissent: credimus nihilominus, bac ipsos accepisse seu ex documentis antiquioribus, seu ex traditione, firmata Martyrologiis, quæ deditus paragrapho precedente, quæ dubium non relinquunt, quin priscis temporibus memoria Martyris illuc magnâ fuerit in veneratione. Sed seculo nominatum sexto ejus cultum fuisse celebrem, testis est vir coetaneus & fortasse oculatus, S. Gregorius Turonensis, cuius sermonem iterumque laudati textum integrum exhibeo.

F 19 Huic martyri (S. Marcelli) & sanguine insigne referit & agone propinquus beatus athleta Valerianus, S. Gregorius Turonensis qui apud castrum Trinorcense, quadragesimo (aut potius juxta Valesum vigefimo primo) à Cavillonensi urbe milliario, consummato certamine tumulatus est. Igitur Gallus hujus urbis comes celiaci morbi dolore gravatus, qui totam alvum non modò torturâ, verùm ita tumore conflaverat, ut hydropicus putaretur, nihil edere, nihilque potū capere posset; fiebatque juxta hoc contagium, ut inediæ morbo deficeret: qui propè examinis, cum se cerneret desperatum, rogat se deportari ad beati Martyris tumulum. Ubi, cum projectus fuisset, accessit ad eum Epirechius presbyter, qui tunc ipsam regebat ecclesiam, vir virtutum, & puræ mentis homo, sicut ipsi oculis nostris inspeximus, dixitque ei: Si vis sanus fieri, confide in virtute Martyris gloriose, & vove, ut unam trabem cum ligaturis suis ad hujus templi tecta recuperanda transmittas. Erit enim tibi præsidium, si ea devotè impleveris, quæ promittis. At ille attentiù orans, vovit, quæ presbyter indicavit: statimque sanus factus trabem, nullo commonente, ad basilicam Sancti exhiberi præcepit. Ecce, quid præstat Dominus Iesus Christus in terris Martyribus sanctis, quos glorificatos adscivit in cælestibus regnis. Nec immeritò, quia sacrum nomen ejus corde credentes, in operibus invocantes, in tentationibus confitentes, non modò ut fideles servi Dominum sunt secuti; verùm etiam & alios, ut sequerentur, suis exemplis incitaverunt.

G 20 Quadam hic observat Juveninus tom. I pag. 14.

*ex quo varia
conjecturae
formantur de
cultus cele-
britate,*

14. Primo, quod in tam brevi narratione ecclesiam S. Valeriani nominet ecclesiam, templum & basilicam; secundò, quod Epirechius ecclesiam regere dicatur, id est, gubernare ut pastor; & inde de conseqüi ait, hanc ecclesiam fuisse parœcialem Trenorchensem; tertio, quod is rector seu pastor coetaneus fuerit S. Gregorio, idque dubium non est: sed dubitari posset, an S. Gregorius narrato miraculo non adfiterit: nam voces hec, sicut ipsi oculis nostris inspeximus, non ita necessario afficiunt solas proximè precedentes, quin videantur etiam posse respicere singula, qua narrantur in ecclesia tum contigisse. Sed præter ista ex eodem S. Gregorii textu consequitur, quod Sancti cultus non modo ista tempestate effet celeberrimus, verum etiam, quod nec nuper natus esset, nec paucis beneficiis aut miraculis ante confirmatus; nam verisimile mihi non est, futurum fuisse, ut comes Cabilonensis tantam recuperanda sanitatis spem conciperet, quantum concipere debuit, qui se, jam propè exanimem, non absque summa itineris molestia deportari illuc voluit; vel ut Eperichius tanta cum fiducia illi sanitatem ad promitteret, nisi certa & insignia simillimum benefiorum illis praluxissent argumenta. Atque sic confirmantur scripta à Falcone de multis signis & beneficiis, ad tumulum S. Valeriani quondam factis; qua utinam in ejus honorem literis consignata ad nos pervenissent!

*antiqitatem
ecclesie,
& primor-
diis mona-
steriorum S. Va-
leriani.*

21 Secundo consequitur, quod atestate S. Gregorii, id est seculo vi, ecclesia S. Valeriani effet valde antiqua, utpote, qua restauratione recti ac traibum indigeret. Terrio denique verisimiliter colligitur, quod tum temporis ecclesia nondum ad monachos devoluta esset, quorum nullam S. Gregorius, sed solius Epirechii presbyteri & rectoris mentionem facit. Conjicunt tamen Chiffletius & Juuenius, primordia abbatia S. Valeriani eidem seculo affigi posse, hac ducti ratione: Gunthramnus rex isto seculo prope urbem Cabilonensem fundavit abbatiam, nunc prioratum S. Marcelli, nec verisimiliter minore veneratione ac pietate socium ejus prosecutus fuerit S. Valerianum, ad cuius sepulcrum tam præclarum beneficium impetraverat Gallus comes urbis Cabilonensis & sedis ordinaria regnum Burgundia; atque idcirco eidem regi Gunthramno, qui sub finem seculi vi Cabilone sancte obiit, adscribenda fortasse sunt initia abbatis S. Valeriani. Nihil occurrit, quo conjecturam istam vel improbem vel multum etiam probem in tanto scriptorum, qui S. Gunthramni gesta prodiderunt, silentio.

§ III. Cultus antiqui continua- tio; reliquiarum translatio; nummi ejus nomine insi- gniti; nova ecclesia ipsi consecrata.

*Licit à se-
culo vi usque
ad ix, nul-
lum exstet
monumen-
tum de San-
cti cultu,*

M Erit conqueritur Chiffletius, quod à temporeibus S. Gregorii Turonensis usque ad translationem S. Filiberti Trenorchium, factam anno 875, cum, ut supra ostensum est, Geiloni ejusque monachis abbatia S. Valeriani concessa fuit per Carolum Calvum, tanta fuerit seu hominum in- curia seu bellorum iniquitas, ut nulla miraculorum S. Valeriani, nulla abbatum Geilonis Trenorchi decessorum ad nos pervenerit cognitio, subdens Septembbris Tomus V.

se non dubitare, quin & miracula contigerint, & exsisterint abbates. Hoc certum nobis est ex diplomate Caroli Calvi, & illud verissimum ex eo, quod abunde colligamus, cultum Sancti eodem, quo ruit splendore seculo vi, perseverasse semper usque ad seculum ix. Id autem ut credam, facit in primis studiosa in memorato diplomate aliisque subsecutis additio vocum istarum, ubi idem venerabilis Martyr corpore quiescit: facit testimonium Adonis Viennensis, cuius Martyrologium diplomatico isto antiquius ita habet: Ubi nunc sacrum ipsius (S. Valeriani) corpus debita veneratione excolitur. Facit denique biographus noster, ut videtur, Adone vetustior, qui id iisdem penè verbis expresserat: In quo nunc venerandi corporis reliquias excolimus.

23 Idem biographus in epilogo (si tamen is ad verisimilius ipsum pertinet) aperiè indicat, festivam Sancti est, nec in memoriam, ut peculiaris Patroni quotannis sua terruptum estate celebratam fuisse; sic enim habet: Cujus imminentiam (S. Valeriani) festivitatem annuam celebrantes, patrocinium de bonis mentibus exoremus, ut fidem plebis augeat, provinciam propriam tutaatur, cunctumque populum suis cultibus adhaerentem pia intercessione conservet. Sed neque ex eiusdem cultus splendore quidquam deperiit per adventum Geilonis ejusque monachorum cum corpore S. Filiberti, quem haec tenus ut precipuum suum patronum venerati fuerant; hi etenim mox, ut appareat, S. Valerianum ecclesia ac novi domicilii patronum summa veneratione prosequi coperunt, eamdemque, ut certissimum est, deinceps in populo promovere totis viribus conati sunt, praesertim circa annum 980, abbatiam gubernante Stephano eis nominis I.

24 Is etenim Stephanus abbas, postquam restau- Seculo x re-
rasset damna plurima, ante annos aliquot per bar- liquae ejus
barorum incursiones monasterio & ecclesia illata, honorificè e-
novam S. Valeriano aram erexit in ecclesia subter- levata ac
ranea, ubi sacra Martyris exuvia à fidelibus pri- translatæ
mum humo demandata fuisse, & ad hoc usque

tempora integra & intacta remansisse credebantur in tumulo lapideo. Hunc dein aperiri jussit, & sa- crum caput alaque majora ossa, pretiosis ex au- ro, argento & gemmis, præviè in eum finem con- fectis, hierothecis imposta transferri in superiorem ecclesiam, collocarique in ara principe, quondam etiam sancto Martyri consecrata; ubi per aliquod tempus publica venerationi exposita sunt. Ele- F
vationem istam ac translationem ea brevitate hic per-
stringo, nihilque addo de ingenti ad eas appara-
tu, populorum undequaque concursu aut miracu-
lis & beneficis brevi subsecutis; quia singula a-
bunde cognoscet lector ex relationibus, quas per
memoratos Falconem & Garnerium conscriptas A-
etis subiectam, & debitissimis annotatis elucidabo. Ne
autem temporis ordinem interrumpam, inferius
indicabo, quo pacto pretioso isto thesauro frustrati
fuerint Trenorchenses.

25 Ad idem fortasse seculum x aut potius ad Eodem foris
precedens referendi sunt nummi argentei, de qui- siculo vel
bus agunt Chiffletius pag. cvii & Juuenius pag. precedente,

60 Historia Trenorchensis, & ex quibus mirè e-
lucet, quanto effet in pretio S. Valeriani memoria.
Ea erat tum temporis Trenorchensem præsumum
potestas, is apud reges favor, ut propria moneta
cudende jus eis concessum fuerit. In hujus rei te-
stimoniis producunt laudati historici inter pro-
bationes diplomata multorum regum Francorum,
nominatim Odonis sub annum 889, & Caroli
Simplicis sub 915, facultatem illam abbatibus
dantium seu confirmantium. Chiffletius hujusmodi

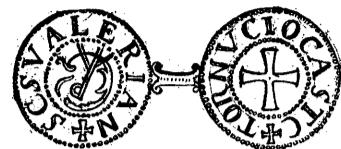
C mo-

DE S. VALERIANO MARTYRE,

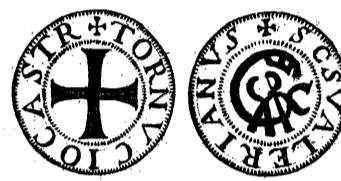
AUCTORE

J. P.

monetam sibi in manus aliquando incidiisse ait, eamque depingit hoc modo: Ex una parte caput certinatur & in circulo ista inscriptio: **XS** SANCTUS VALERIAN. Ex altera vero Crux in medio & in circulo **XT** TORNVTIO CAST. Jueninus duplē ejus speciei nummum argenteum se habere ait, quem eodem penē modo describens ita excusum perkibet.

B 25 Evidem dam nummi partem anteriorem moneta San- confidero, nequaquam in ejus medio formam ca- di nomen ppteris reperio, ut Chiffletio usum est, vel capitū aut herma, ut Juenino: sed, nisi multum aberra- verit scalptor, monogramma est potius, nescio cu- jus. Cangius in Glossario similis nummi, at pan- lo majoris, typum exhibet, sita tamen diverso, ac forte naturaliore.

C Landatus Jueninus nummos istos excusos fuisse cre- dit ante annum 915, quia in illis regis nomen seu signum non legitur, quod tamen Carolus Sim- plex in privilegio memorati anni expressè sanc- verat: Concedimus quoque, ut trapezetas locus prædictus habeat, qui nostri nominis signum sin- gulis imprimant nummis, ne metallorum mixtu- ra adesse valeat. Que restricō adjecta non est pri- vilegio concesso per Odonem regem. At vero, cū in eorum medio non caput aut herma, sed mo- nogramma expressum sit, quid si hoc ipsum signum sit regii nominis? Ex supposito, nummi posterio- res erunt Carolino privilegio.

27 Verisimilis tamen mihi est, monogramma- excusa est. te non involvi regis nomen, sed abbas, Geilonis fortasse aut Galerii, qui quidem Odore regi bre- vi temporis intervallo venissiores sunt, atamen procul dubio cundenda moneta ius possidebant, quan- doquidem Odo, dum ecclesia Trenorchiensis indulget monetam & pegas, clare addat, se id facere si- cut aliis antecessores sui. Id autem sic excissimo, non tantum quia saltem aliqualibet appetit affinitas monogrammati cum datis abbatum nominibus, verum etiam quia Cangius & Jueninus loco cita- to alterius nummi ibidem eus typum dant, unde conjiciam, post tempora Caroli Simplicis reman- sisce in nummis monogramma referens nomen ab- batis tum viventis, & accessisse nomen regis ple- nis characteribus impressum. Etenim ex una par- te prefati nummi crux exstat in medio & in cir- culo ista inscriptio: **XL** LOTARII REGIS PMSINE, id est, permissione: à parte altera mo- nogramma designans, nō fallar, nomen Hervei ter- trii, qui temporibus Lotharii regis abbatiam tenuit usque ad annum 960. At in hujus circulo inscri- ptio est **SCIPHILIBERTI** MONETA. Porro

hunc etiam nummum alio situ exhibet Jueninus, D alio Cangius, ut apud ipsos videre est.

Ecclesia & 28 Ineunte seculo xi per famulorum quorum- **monasteri-** **dam** incuriam, uti scribit Falco in Chronico, to- **um, igne** **consumpta,** **denud** **edifi-** **cantur,**

est cum omnibus officiis; tamque valida flatu ventorum extitit ignis vastatio, ut penè omnis supellex monasterii consumeretur, præter Sanctorum memorias & partem ornamentorum, ad cul- tum Dei pertinentium; quod latebræ cryptarum ejusdem monasterii vix celare potuerunt. Incen- dium istud innecunt passim scriptores anno circi- sér 1006, biennio ante obitum Wagonis abbatis, sub cuius successore Bernerio nova abbatia & ec- clesia structa absoluta fuit, ejusque solemnis dedi- catio celebrata die xxix mensis Augusti anno 1019, uti expreſſe signat Falco in Chronico; postquam e- nim memorasset insigne donum abbatia collatum per Hugonem comitem Cabilonensem & Autiſiodo- rensem episcopum, ita scribit: Factum est hoc donum anno ab Incarnatione Domini millesimo decimo nono apud Trenorchium quarto Calendas Septembri in die, quo idem dedicatum est mona- sterium, in præsentia venerabilium episcoporum, Joffredi Cabilonis episcopi, Gauſleni Matisconis episcopi. Falconis epocham adoptarunt recentiores plerique; sed auctoſ Historia Cabilonensis, edita per Cuffum, dedicationem ponit anno 1018 die mensis Auguſti xxviii, eamque videtur adſcribe- re Stephano abbati, qui ante annos ferè quinqua- ginta vetus monasterium restituerat, & jam annis circiter triginta vivere deficerat.

E 29 Idem auctoſ novam abbatiam dedicatam & confo- fuisse affirmat S. Filiberto; quantumvis ante an- nos centum quinquaginta inter Geilonem & anti- quos S. Valeriani monachos conventum fuisse de non immutando nomine Patroni ecclesia & mona- sterii. Hunc auctoſ secutus est Bailletus in Vitis Sanctorum ad diem xx Auguſti, S. Filiberto sa- cram, & iv Septembri, ubi agit de SS. Mar- cello & Valeriano; simile quid infinitum Chiffle- tius & Jueninus in suis Historiis, causamque hu- jusmodi immutationis rejiciunt in populum, apud quem, à temporibus translati Trenorchium S. Fi- liberti, abbatia sub huius Sancti nomine venire cœperat, & cui prouinde consuetudini se conforma- runt canobite in dedicatione abbatia nova.

F 30 Sed primè mihi non omnino constat de pra- fata conventione inter Geilonem & antiquos mo- nachos, cū nullum ejus indicium occurrat seu apud Frontonem seu apud alium antiquior- em Petro à S. Juliano, cuius Opus, seculo xvi multum proiecto conscriptum de antiquitatibus Treuorbiensibus, citant landati historici. Secun- dò, quod aiunt, S. Filiberto dedicatam fuisse abbatiam, hanc ita possum admittere, quasi soli fuerit dedicata vel tamquam patrono pri- mario Nam Falco, agens de dono mox memo- rato, diserte dicit: Hugo Cabilonensis comes & episcopus Autiſiodorenſis, ob honorem Dei & Genitricis ejusdem prædicatorumque Sanctorum, partim beneficio provocatus, donavit & conceſſit Deo & Sanctis, in quorum honore præfata ecclesia dedicata esse dignoscitur, & venerabili abbatii Bernerio, ejusdemque loci monachis tam præsentibus quam futuris, villam, quæ dicitur Isleis. Igitur nova abbatia pluribus Sanctis confe- crata est. Quibus autem? Id clare perspicet lector, ex verbis variarum donationum, que post dedi- cationem eidem ecclesia seu abbatia facte sunt, quadrumque chartas producit Chiffletius inter proba- tiones.

A 31 Pag. 310 *Falco de Faliniaco*, frater *Wil-*
lelmus abbatii, sub annum 1056 multa predia &
ligitur ex *jura iargiens abbatis*, in hunc modum loquitur:
Dedi beatæ Mariæ Genitrici Dei & Domini no-
stri Jesu Christi, atque beato Valeriano nec non
& inclyto Philiberto. Pag. 322 *Philippus I Fran-*
cotorum rex sub annum 1075 antiqua monasterii
privilegia confirmans, Noverit, inquit, nostro-
rum fidelium universitas, Petrum abbatem Tren-
orchiensis cenobii, quod est constructum in hon-
ore sanctæ Dei Genitricis, ubi etiam beatus
martyr Valerianus & gloriissimus confessor Fi-
libertus corpore quiescunt &c. Pag. 326 *Hugo*
Bisonticensis archiepiscopus per chartam conscri-
pam circa annum 1076 significat, se dedisse Deo
& sanctæ Mariæ, sanctisque Valeriano atque Phi-
liberto & sanctæ ecclesiæ Trenorchiensi, nec non
& abbati Petro... ecclesiam sancti Corneli & ec-
clesiam S. Desiderii &c. Pag. 331 *Odo Burgun-*
die dux anno 1087, publico instrumento restituit
Trenorchiensi monasterio bona, quæ dederat Con-
stantia Hispaniarum regina Domino Deo & bea-
tæ Dei Genitrici nec non & sanctis Valeriano &
Philiberto &c.

B 32 Denique pag. 401 & 419 existant instru-
mentis, beatae Ma-
riae virginis,
S. Valeriano
& S. Filiberti.

* al. insi-
gnis

Altera etiam & Cuffeto, citantibus hic rursus Petrum à S. Ju-
lianico; id nempe usque adeo usu invaluisse tem-
poribus Bernerii abbatis, ut is, priusquam ad no-
va monasterii basilica dedicationem procederet, a-

C liam adem in propinquio extruxerit sub S. Vale-
riani nomine, ne, dum abbatia de S. Filiberti no-
mine à plerisque appellabatur, oblivioni tradetur S. Valerianus Trenorchiensem apostolus, qui
eum locum & fidem Christiana imbuerat & suo san-
guine irrigarat. Nam cum pro tali origine secunda ecclesia non producantur documenta vetera, nec
Falco, qui quidquid ad S. Valerianum pertineret,
studiosè annotavit, ac præterea gesta Bernerii ab-
batis compendiosè saltem descripsit, nusquam hu-
jusce ecclesiæ meminerit, testimonium Petri à S.
Juliano, auctoris, facente Juenino, parum accu-
rati, plenam fidem non facit, & conjectura li-
mites non excedit, cui proinde & nostram adde-
re nihil vetat.

34 Putem igitur, seu Bernerio seu potius alicui
ex ejus successoribus secunda basilica condenda can-
sam sniſſe præcipuum, imò unicam, incolarum &
accollarum, magis magisque lapsu temporis acre-
scientium, numerum, cui capiendo non sufficeret
sola abbatia basilica; cum autem & hec secunda
S. Valeriano tamquam primario civitatis patrono
dedicata esset, inde ortum existimo, ut paulatim
Septembbris Tomus V.

que quon-
dam parœcia
fuit Trenor-
chiensis op-
pidi.

ad evitandam confusionem abbaticæ ecclesiæ indu-
rit nomen solius S. Filiberti, altera S. Valeriani,
quo gaudet usque in hanc diem. Fuisse olim parœ-
ciam ostendit Jueninus tom. 1 pag. 88 & prater
alia citat instrumentum anni 1483, in quo Bar-
tholomæ Chanorrie vocatur ecclesiæ S. Valeriani
rector seu curatus. Eadem utuntur hodie virgines
religiose Ordinis S. Benedicti, facultate ipfis con-
cessa sub annum 1686 a collegio canonorum se-
cularium, in quod abbatis S. Filiberti commuta-
ta fuit, approbante Urbano VIII PP. per Bullam
datam die vi mensis Auguſti anno 1623, quam-
que habes integrum apud Chiffletum & Jueninum.

§ IV. Sancti reliquiæ à Calvinis dissipatae seculo XVI penè omnes; cultus hodier- nus Trenorchi & alibi.

D Amna plurima tum barbarorum incursions Reliquie ab
tum deflagrationes intulerunt olim civitati & hereticis dis-
abbatice Trenorchiensi; ter enim hanc igne deva-
staram fuisse legimus ab anno circiter 937 usque
ad 1245; talia nihilominus ista erant, qua, uti
revera contigit, per piam fidelium munificentiam
brevi potuerint resarciri. At sub annum 1562 in-
fortunium tulit, quod multum luxerunt monachi,
& hocce tempore merito lugent pii Trenorchienses,
utpote cui resarcendo nulla spes affulget: amif-
sum loquor S. Valeriani corpus, magnum civita-
tis praesidium, & incolarum ad pietatem incita-
mentum. Thesaurum istum, quem eâ semper cu-
rà servaverant, ut neque barbarorum furor, ne-
que flamarum vis ad eum penetraret, subtra-
here non potuerunt avida Hugonottorum seu Cal-
vinistarum impietati. Hi etenim dicto anno civi-
tatem ingressi, quidquid sacrum erat profanarunt,
ac destruxerunt: atque, ut de aliis fileam, in ec-
clesia S. Valeriani majorem sancti Martyris effi-
giem, collocatam in ara principe, confregerunt; in
abbatia autem omnia perscrutantes ac susque-
subvertentes, sacras ejus exuvias, sub humo ab-
sconditas, deprehenderunt, ac pretiosas thecas af-
portantes, Sancti ossa projecerunt, dissiparunt, &
ut addunt aliqui, igne consumperunt, cineresque
flumini commiserunt. Colleginus' ista ex Juenino,
Cuffeto, Chiffletio aliisque.

E 36 Verumtamen, utnt sevierint in sacras Mar-
tyris reliquias furiosi homines, aliqua saltet ea-
cas; Bail-
rumdem particula manus ipsorum evaserunt, prout
letus majo-
mox ostendam; &, si credas Bailleto, nec paucæ rem partem
conservatam
nec exigue. Is auctor in Vitis Sanctorum ad diem putat;
iv Septembbris agens de S. Marcello simul ac S. Va-
leriano, post relatam hereticorum in Sancti reli-
quias impietatem, ita ferè Gallico suo idiomate
prosequitur: Sed providentia Stephani abbatis,
similis quadamtenus providentia Jacob patriarchæ,
qui timens sibi à fratre suo Esau, familiam in
varias turmas diviserat, causa exstitit conservatæ
majoris reliquiarum partis. Utinam res ita se ha-
beat! At multa sunt, que timere me jubent, ne
plus aequo exaggerata sit, & nixa dumtaxat con-
jecturis, haustis è Garnerio aut Frontone. Et ve-
rè testantur hi, nonnullas Sancti reliquias in ta-
pideo tumulo remansisse, quando caput & ossa per
Stephanum abbatem elevata & thecis inclusa sunt

F

C 2

circus

AUCTORE circa annum 980. *Audi Garnerium : Cæterum*
J. P. consultiori providentia præfati corporis quantita-
tem non modicam in lapideo monumento saga-
cioris ingenii viri reliquerunt, & bitumine for-
tiori linientes extrinsecus, in inferiori crypta mo-
nasterii post beatissimi Valeriani sacrosanctum al-
tarę deponentes, abierunt.

37 Quantitatem, inquit, non modicam: ast e-
sed ex Chif- quidem ob voces istas non ausim asserere, conserva-
fletio tam sic fuisse partem majorem; præsertim quando
Fronto, elevationi & translationi propior quam
Garnerius, multò parcius loquitur hoc modo:
Sumptis igitur majorum reliquiis artuum, repro-
suerunt ea in capsam, quam superiùs recens fa-
ctam memoravimus, cæteris exuviarum corporis-
ve cineribus in sepulcro relictis. Huc accedit,
quod nemo, quem viderim, simile quid tradide-
rit præter Balleatum; contrà Chiffletius, qui ex in-
stituto res Trenorchienses pertractavit, cinq[ue] huju-
scæ rei propior & plenior notitia esse debuit, in
eum modum scribit, ut meritò corripi possit, si
ejus temporibus major reliquiarum pars fuerit su-
perstes: nam pag. xv agens de memoratis num. 15
lapidibus, ita loquitur: Pignora sunt ista prote-
Bctionis magni hujus Sancti in civitatem Trenor-
chiensem, quæ Calvinistarum furor abolere ne-
quivit; quantumvis dissipaverit ac disperdiderit
sacra ejus ossa, & omnes aut ferè omnes ceteras
reliquias.

38 *Jueninus vero rerum Trenorchiensium scri-
pтор alter, fuisse ac recentior, duplice loco, nem-
pe pag. 24 & 267, agit de dissipatis per hereti-
cos Sancti reliquiis, neutrò tamen de majori par-
te eorum rabici subducta quidquam innuit; is cer-
tè, qui & Chiffletii & Bailleti Opera præ oculis
habuit, materiam hanc intactam non fuisse reli-
eturus, si modo Bailleti assertum probare potuisset,
sed correcturus Chiffleum, quod facit alibi in
rebus levioris etiam momenti. Hujus proinde si-
lentium abunde nos convincit, quod Bailletus ni-
mium dilataverit conjecturas suas. Adhac idem
*Jueninus narrat pag. 358, aliquas Sancti nostri re-
liquias in eunte hoc seculo erutas fuisse è veteri ara-
facelli S. Joannis Baptista in ecclesia abbasiali, qua-
idcirco à dominis canoniciis imposita fuerint hiero-
thecæ S. Filiberti, quia nullæ sancti Martyris nunc
restant adeo testatae seu indubitatæ, atque illæ sunt.**

39 Unde colligas, quis laudati auctoris sensus
contrarium eruitur: C
suerit super reliquias, qua Trenorhii ante dictam
inventionem superstites credebantur. At, inquis,
forte eas ipsas reliquias designavit Bailletus, quas
Jueninus hoc seculo in veteri ara repertas affirmat.
Respondeo, non facile id mihi persuaderi, tum
quia ex Juenini verbis aliud non ero, quam in
veteri altari inventas fuisse tales reliquiarum par-
ticulas, quales altaribus imponi solent, dum con-
secrantur; tum quia verisimilius Bailletus jam
tum scripsérat de SS. Marcello & Valeriano,
quando contigit reliquiarum inventio; cum secun-
da ejus Operis editio facta sit anno 1704; inventio
autem reliquiarum intra annos 1701 & 1703. Por-
rò memoratum aliquoties S. Valeriani sepulcrum seu
lapideum monumentum usque nunc cernitur, testo
Juenino, eodem loco, quo post corporis elevatio-
nem positum fuisse supra tradidit Garnerius; an
deinde apertum fuerit, ut, qua laterent in eo re-
liquia, cognosceretur, nec ne, literis proditum
non invenio.

40 Plura fortasse super ista materia lectorem e-
docere datum fuisset, si penes nos esset pars prior
Operis Gallici sub hoc titulo haud ita dudum con-
scripti: Dissertatio historica de sancto Valeriano

martyre & apostolo Trenorchiensi, ejusque reliquias. Altera pars transmissa ad nos fuit Parisis a P. Stephano Souciet, qui eam ibidem transcribi curaverat anno 1737. Auctoris nomen manuscripto affixum non est, attamen vix dubito, quin fuerit aliquis e clero ecclesie abbatialis seu collegiatae Trenorchiensis, cuius ardens defensor est in causa reliquiarum S. Valeriani. Porro ex ipso disci-

causa reliquiarum S. Valeriani 1617 ex episcopis urbis
mus, servari Senonis in ecclesia parochiali S. Colum-
be ac sibi per annum publice veneracioni exponi
reliquias. S. Valeriani martyris, &c, sicut contendunt
Senonenses, apostoli Trenorchiensis, ac dein istam
Senonensium opinionem adoptatam suisse à quibus
dam Trenorchiensibus, qui particulias aliquot ea-
rumdem reliquiarum, obtrentas à Senonensibus
mense Julio anni 1696 per parochum ecclesio-
S. Marie Magdalene Trenorchiensis magna his-

*S. Marie Magdalena Trenorchiensis, magna bie-
rotheca, innixa duabus altis columnis, posita
que in medio ejusdem ecclesie choro, incluserunt.
¶ Particule iste iuxta eumidem anonymum ubi manu-*

41 Particula ista juxta cumacum anonymous uvi magno
tanto cultu ac veneratione afficiuntur Trenorchii , honore affi-
ut in Officiis divinis primo thus offeratur sacrosan- ciuntur ,
cta Eucharistia , dein memorata hierotheca ; tertio
dumtaxat altari : ut singulis Dominicis ac festis die-
bus ad hierothecam canatur antiphona ; Iste Sanctus
&c. cum versiculo , Ora pro nobis sancte Valeria-
ne &c. , & procul dubio , quod non exprimit an-
tor , oratione ; ut nomen S. Valeriani insertum sit
litanis Sanctorum ; ut institutum sit sub ejus in-
vocatione & patrocinio novum sodalitium : ut de-
nique actum fuerit de immunitando titula ecclesie
S. Maria Magdalena in titulum S. Valeriani . Ce-
terum anonymous noster in eo totus versatur , ut o-
stendat , Senonenses reliquias ac proin & Trenor-
chienses ecclesie S. Maria Magdalena , imo & a-
lias , qua coluntur in pago diocesios Senonensis ,
cui à S. Valeriano nomen est , non esse S. Valeria-
ni nostri , sed alterius Sancti fortasse cognominis .

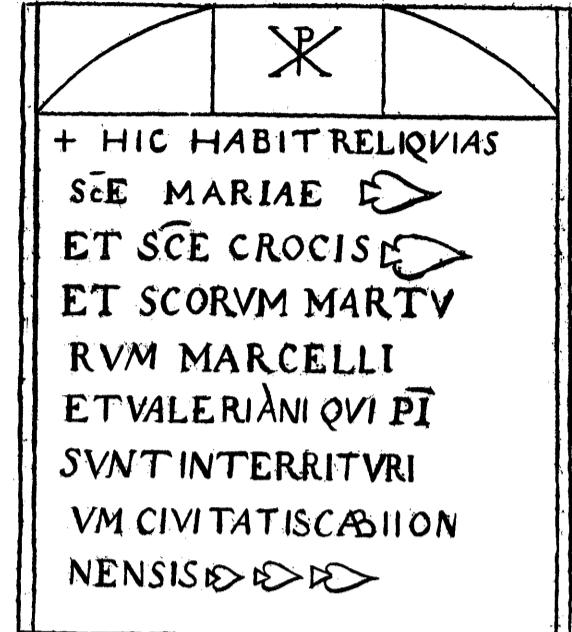
42 Primum ejus argumentum, &c., ut appareat, sint S. Valerianus et ipse, ut eo consistit, quod, patentibus ipsis, Valerianus nostri met aduersariis, reliquiae S. Valeriani Senonis seu an alterius.

potius Valliliis in pago Senonico exstiterint à me-
dio seculo ix, illuc translate per Wenilonem Se-
nonensem antisititem, uti expresse tradit Clarius,
auctor seculi xi ad finem vergentis, in Chronicō
monasterii S. Petri Vivi apud Acherium in Spi-
cilegio tom. 2 nova editionis col. 465 & 466, sic
scribens : Perfectit autem idem archiepiscopus
(Wenilo) basilicam sancti Remigii apud Wallilias,
& dedicavit eam Kalendis Novembris, deferens
illuc ipso die corpus beati Valeriani martyris,
ditans illam opibus magnis, vivente adhuc Ravi-
laudo abbate ipsius coenobii. Ravilaudi obitus con-
tigisse creditur circa annum 847; Wenilonis au-
tem mortem innecit Clarius anno 865. Sed, in-
quit anonymous noster, sepulcrum S. Valeriani Tre-
norchiensis non fuit apertum ante tempora Stephan-
ni abbatis, seu ante annum 960, intra quem &
980 corpus inventum est, sicut à fidelibus tem-
pore passionis ejus in sepulcro fuerat collocatum,
juxta Falconis testimonium. Igitur Senonenses re-
liquiae seu corpus, ut vocat Clarius, esse nequeunt
S. Valeriani nostri. Hoc & similibus argumentis
fusissimè deducit sententiam suam tuetur, & re-
felliit hinc inde objectas sibi ab adversariis rationes:
verum cum ha, ut ab iisdem adversariis proposi-
tae sunt, ad manus nostras non devenerint, ab ul-
teriori ejusce rei discussione abstinemus, litemque
componendam remittimus ad eos, quibus aequalis
rationum, utrimque allatarum, est copia.

43 Certe alibi, quam in Trenorchiensi abbatia, olim sancti Martyris nostri reliquias servauit.

Reliquie tas fuisse, & fortè servari hodiecum, indicat ve-
Santi nostri tus inscriptio, quam tom. 2 Septembri occasio-
in Ucetiensi sione S. Marcelli excudimus cum brevibus obser-
diecisi. vationibus Juvenini Trenorchiensis historici, quam-
que cum iisdem hic recusam subjecimus: In tem-
plo sancti Marcelli de Careyret diocesis Ucetien-
sis, quod duabus leucis Balneoli (Bagnols) distat,
legitur sequens inscriptio, incisa monumento la-
pideo, ornato pampinis, foliis &c.

mutatas è veteri lectionario aut Breviario transiſſe in memoratum Proprium Sanctorum, cuius exemplar servamus in Museo nostro. Ceterum, prater precipuam Sancti festivitatem, aliam quotannis Trenorchiis celebrari tradunt Chiffletius & Bailletus in memoriam translationis per Stephanum abbatem facta seculo x, eamque ita notatam repeto in laudata festivitatum serie: xxvi Januarii: Translatio S. Valeriani.

A parte inscriptioni obversa crux lapidi insculpta est, non absimilis cruci equitum Melitensium. *Incompertum nobis est, qua occasione quo tempore reliquia illuc delata fuerint; sicut & quo cultu Sanctus honoretur loco isto aut aliis; nam plurima esse ejus nomini & patrocinio consecrata, auctor est anonymous laudatus num. 40.*

E 44 *Annuam Apostoli ac patroni sui festivitatem, ut notat Chiffletius in probationibus Historia pag. 33, recolunt Trenorchienses die xv Septembri, idque confirmatur ex serie propriarum quarundam festivitatum, quam idem Chiffletius ibidem pag. 308 producit e Kalendario antiquo Trenorchiensi, ubi sic legitur: xv Septembri S. Valeriani martyris. Quapropter dum Perrius noster in probationibus Historia Cabilonensis pag. 13, & Cussetus itidem in probationibus Historia ejusdem civitatis tom. 2 pag. 5, aut alii, festum S. Valeriani celebrari aiunt die XVII Septembri, quamquam obierit xv die ejusdem mensis; sic eos interpretando reor, ut sermo apud ipsos fuerit dumtaxat de locis, in quibus minus solemniter sancti Martyris festivitas celebratur, & ei praesertim octava Nativitatis beatissima Virginis Mariae.*

C 45 *Eâ de causâ hanc dubiè in Proprio San- in Cabilo- etorum ecclesia Cabilonensis, anno 1620 auctorita- nensi dieceſi te Cyri de Tyard episcopi excuso, prescribitur Of- ficium tranſlationis 26 sub ritu semiduplici recitandum ad diem XVII. Hoc Januarii. Officium totum est de communi unius Martyris praer. secundi Nocturni lectiones, contractas ex Historia passionis, sub hac tamen clausula: Cor- pus eo in loco sepultum, quem sanguine dedi- caverat, postmodum miraculis illustre argenteā thecā inclusum est, & magno in honore habetur, ædificatā sancti Martyris nomine ecclesiā. Unde conjicimus, dictas lectiones concinnatas fuisse ante disperditum seu combustum per Hugonottos sacram corpus, ablatamque hierothecam, ac dain non im-*

P A S S I O

Auctore anonymo.

Ex variis exemplaribus MSS.
& impressis inter se collatis.

I Gitur a diebus illis b Antonini imperatoris temporibus gravissima persecutionis instantia pululabat, adeo ut in cunctis sui imperii provinciis generali fuit * authoritate vulgatum & decreta imperialibus constitutum, ut, ubicumque Christianæ religionis indiscreto honore, sexu, vel genere persona fuisse inventa, diversis afflcta suppliis capite puniretur c. Tunc in Lugdunensi urbe * al. fuerit maxima. vel præcipua Galliarum sanctæ recordationis Photinus episcopus, cuius vitæ merita consummatio martyrii declaravit, institutor Christianorum doctissimus habebatur, qui d cum aliis quadraginta octo e martyribus persecutorum instantiā comprehensus, ergaſtularibus tenebris manipatur, & quinquaginta f animæ Christi gloriam cōſtentis in unum carcerem pariter retruduntur.

E 2 Ex quibus sanctus Marcellus & sanctus Valerianus nocturno tempore adnuntiante Angelo evocati pariter & soluti g, alter eorum Sequanorum, alter Aduorum provincias interjecto Arari petierunt h. Divinæ itaque provisionis instinctu, ut eorum institutione, & corda gentilium ad cœlestis religionis gratiam pervenirent, & nominatae provinciae perpetuo * semper Martyrum padroni proprio trocinio munirentur. In illo tempore post sancti Marcelli glorioſum certamen martyrii, Prisci praefidis examinatione confectum, nec longo intervallo i, dum ipse praeses ad Lugdunensem urbem sub voce praeconis, & per aggerem publicum mulieribus vehiculis, & per amnem Sagonæ * naveli cursu, agmine diviso, properaret, Trenorchiū, quod tunc in erogandis militum annonis horreum caſtrene k vocabatur, die jam vespertinis horis declinante pervenit. Ubi dum de passione sancti Marcelli, que in Cabilonensi urbe l acta fuerant, infana relatione denunciat, suggestione gentilium cognovit, sanctum sibi Valerianum orationis secretissimam habere cellulam, & multos jam Christicos effecisse.

F 3 Tunc nequissimus praeses eadem nocte atrocí cogitatione versatus, adveniente jam luce, ut mentis crudelitas flagitabat, sanctum perquiri Valerianum ab officio m, & suis conspectibus statui imperavit. Ad cuius tugurium cum directi milites pervenissent; ille, eos æstimans Christianos, gratiâ charitatis & more hospitalitatis invitat. Quem illi primùm * intuentes signum crucis & in-

* al. primi-

tra tus

C 3

A devotione curavimus, quam triumphante Christo perfectam certissima veritate comperimus. Ita in apographis citatis; at in Ms. Belfortii desunt, quacumque hic uncis inclusimus.

b Voces istae diebus illis non leguntur apud Chiffletium & Jueninum.

c De hac persecutione vide dicta tom. 2 Septembris pag. 197 in Annotatis ad Passionem S. Marcelli litt. a & b.

d In apographis, quibus affixus est prologus, hic inserta sunt voces haec: Ut præfatus historicus refert, nempe Eusebius Casariensis.

e Cum Photino seu Pothino, quo modo nominatum vult Theophilus Raynandus, rectius dixisset auctor comprehensos fuisse quadraginta novem martyres, quomodo recte legitur in solo codice Regine Suecia: quandoquidem omnes simul compatai fuerint numero quinquaginta, uti expresse dicitur in Passione S. Marcelli, & in elogio Adonis recitato num. 2 Commentarii nostri.

f Sic habent apographa omnia, præter ea, que desumpta sunt e Lectionario Cabilonensi; in his enim quadraginta animæ, in unum carcerem retransa dicuntur; at cum nihil addatur de decem reliquis, an scilicet alteri carceri mancipata fuerint necne; credo, in codicem istum incuria describentium irrepsisse quadraginta pro quinquaginta. Porro de 48 Martyribus, puta de S. Pothino ac sociis Lugduni coronatis, egimus ad diem 2 Junii, ubi singula eorum nomina protulimus.

g In Passione breviore S. Marcelli, de qua mihi semper sermo est, nisi longiore expresse affignavera, res ita exprimitur: Effractis divinitus claustris juxta euangelicam auctoritatem . . . ad civitatem aliam fugam latepter arripiunt; nulla angelica facta mentione. De fuga ista fuisse disputatum est in Commentario prævio ad Acta S. Marcelli § 4, quem consule.

h Aras seu Araris, appellatus etiam quandoque Saconia, Saugona, Saogonna & Sagona, vulgo la Saone, Gallie fluvius est, Aeduo, ad quos iter instituit S. Valerianus, dividens à Sequanis, ad quos perrexit S. Marcellus. Plura de his vide ri possunt in Annotatis ad Passionem S. Marcelli litt. i. & p.

i Passus est S. Marcellus die 4 Septembris, S. Valerianus 15.

C k Ita vocabantur mansiones seu stationes militares annonam & cetera omnia militibus iter sufficientibus necessaria servantis, quales, inquit Valerius in Notitia Galliarum, stante imperio Romano mansiones fuerunt, in viis publicis, inque vicis plerumque ad ripas fluminum majorum posita, & omnibus rebus abundantes. Adi Passione alteram num. 7.

l Cabilo Cabillonum & Cabilonum, Gallis Chalons sur Saone, in cuius vicinia S. Marcellus martyrum subiit, civitas est in Burgundia ducatu.

m Hac voce designantur milites, satellites, seu apparatores, quomodo eos vocat Fronto in Passione altera num. 9

n Chiffletius & Jueninus legunt: Statimque comprehendens, dixerunt sagaci inquisitione &c. Codex Regine Suecia habet duxerunt.

o Desunt binae voces Dei Filius quibusdam exemplaribus.

p Longiora ista colloquia Sanctum inter & judicem ac milites evitavit Fronto omnia; Garnerius plerique, & res gestas ambo nuda narratione complexi sunt, credentes hanc dubiè nec absque verisimilitudine, interrogaciones istas ac responsiones

non illis præcisè verbis processisse ab ore S. Valeriani aut gentilium, sed potius ab auctoris ingenuo, qui illos eo modo loquentes induxit, quo pro rerum adjunctis fieri potuisse existimabat.

q De loco ac tempore martyris quedam præbavimus in Commentario § 2.

r Exemplaribus, quibus prefixum diximus pro logum, subjicitur etiam sequens epilogus seu Passionis conclusio: Cujus festivitatem annuam celebrantes, patrocinium de bonis mentibus exoremus, ut fidem plebis augeat, cunctumque populum suis cultibus adhærentem pia intercessione conservet, & qui ejus triumphum devotus ac filialis scriptor excoluit in praesenti seculo, vel in futuro patrocinio ejus æternâ gratiâ muniatur, præstante Domino nostro Jesu Christo, cui est imperium & potestas cum Patre & Spiritu sancto in facula sæculorum. Amen. Explicit Passio sancti Valeriani martyris.

PASSIO ALTERA

E

Auctore Falcone monacho Trenorienensi.

Ex Chronico ejusdem loci, edito a Chiffletio & Juenino.

Venerabili Trenorienensis ecclesiæ abbati P.F. a Prologus auctoris.

vestræ non incognitus paternitati, vitæ perpetuae gaudia promereri. Frequenti suggestioni vestræ, ingeniali mei vel facundiæ sæpenumerò æmulam opposueram tarditatem: vos è regione, sufficere, nec inutile, pro virium quantitate moliri. In jungitis siquidem, & me vestræ prælationis auctoritate compellitis, ut nonnulla veterum monumenta gestorum, quæ à nostris quibusdam scripta quidem, sed indigesta reperimus, scrutatæ temporum serie, in unius corpore voluminis ordinare satagam. Cui cùm diutius reluctari congruum minimè putarem, adquievi tandem, statuens, & me petitioni vestræ ulterius non defuturum, & quædam nondum à quoquam edita, quæ nunc usque penes nos æquè sunt acta, vel adhuc operante Deo frequenter aguntur miracula, in eodem opusculo notitiæ tradere postero rum. Et ne superflua digressione tedium vobis ingeram, beati Valeriani martyris triumphum, compendiosa brevitate relatum, limitem mihi narrationis protinus assumam; non eodem tamen ordine nota repetens, sed ex eisdem quædam diligenti consideratione derivare contendens b.

2 Qui ad enarranda Patrum fortia gesta, quibus aditum regni meruere cælestis, fideliter accinguntur, principio genus, vitæque primordia plerumque & ipsam, quæ cujuslibet talium exortu meruit illustrari, patriam memorare contendunt; quatenus ab initio, fidelis viri cognito tirocinio, sequens ordo gestorum promptius amplectatur. Hæc verò omnia tametsi de eo, cui præsens titut intentio famulari, (beatum dico Valerianum, nostræ deesse notitiæ videantur; cùm tamen rerum exitus eum à primævo præceptis adhæsse Dominicis evidenter ostendat, genus ipsius, vitamque à Deo procedere, non ex sanguinibus, ne que

Nihil de
Sancti patria
ac gestis
compartum
usque ad
martyrium.

A. FALCO-
NE MO-
NACHO.

que ex voluntate carnis, neque ex voluntate vi-
ri, communi forte postposita haud injuriā præ-
dicamus. Sic enim scriptum est; Quotquot au-
tem receperant eum, dedit eis potestatem filios
Dei fieri: his qui credunt in nomine ejus; qui non
ex fanguinibus, neque ex voluntate carnis, neque
ex voluntate vii, sed ex Deo nati sunt. Porrò nativitatis
eius patriam hanc nihilominus eadem sub in-
telligentia non negemus, quæ velut ab uteri produ-
ctum angustiis, cælo eum sine calce & victurum,
felici prorsus nativitate per martyrium destinavit.

Captus cum
Marcello &
48 aliis
Christianis,

3 Sed jam ad narrationis seriem redeamus. Et
primo dicendum primitias vitæ suæ cum magno
fidei fervore, Christi eum mancipasse servitio.
Nam sanæ doctrinæ gratiâ floruisse, & ad supe-
randa perfidorum tela insuperabili virtute viguisse,
insigne illud electionis præconium innotescit,
quod dum venerabilis illa cohors, quadraginta
scilicet & octo Martyres, Eusebio d. teste, propter
sacræ fidei professionem, Lugduni cum beato
eiusdem civitatis antistite Photino carcerali sub
custodia gloriant præstolaretur martyrii, hic bea-
tissimus Vir, atque Marcellus, velut uberioris
doctrinæ simul & constantiæ plenitudine insignes,
divino nutu pariter & angelico & exinde soluti mi-
nisterio, ad prædicandam Galliam ambo Deo ju-
bente destinantur: illius auctoritate præcepti sei-
vata, quâ binos ante faciem suam Redemptor
noster præmisit.

divinitus li-
beratur,

4 Egressi itaque (sicut dictum est) de carce-
re beati Viri, cælestium instar siderum de cæ-
nubium caligine, præclara duo Luminaria, eo-
dem fervore, eodem denique spiritu, quo pro
Christo tradi neci non renuerant, illas Galliarum
partes aggredi non verentur, quas præ cæteris
immanior, coecus occupaverat error gentilium,
ut illò verè caput illud superbia regnare non du-
bitares, quod se positurum super astra cæli sibi
solium, & in lateribus sessurum se promisit Aqui-
lonis. Verum quoniam divina providentia hos Vi-
ros ad hoc elegerat, quatenus verbum vita per
eos diversis mundi partibus innotesceret; alter
Sequiorum, alter verò Aduorum provincias, A-
rari non mentis diversitate segregati, suscep-
prædicationis officio viriliter aggrediuntur.

frendente

5 Nec defuit novæ gratiæ præconibus prohif-
fa olim à Salvatore discipulis virtutum necessaria
plenitudo, quâ dum illos ad salutare certamen
instrueret, Ecce, inquit, dedi vobis potestatem

C

caleandi super omnia dæmonia, & ut virtutes o-
peremini credentes in nomine meo. Inter hac
auctor malitia diabolus, cernens sibi detrimen-
tum, fidelibus salutis incrementa parari, consue-
tam sibi protinus exarsit in iram. Nec mirum; vi-
debat siquidem secus ac spes sibi pollicebatur ac-
cidisse; dum gentilium corda, quorum eateñus
ipse per torporem dominabatur, fidei calore, fan-
stique spiritus fervore gratulari; & velut captiva
solent animalia, ad proprii vocem genitoris, fal-
so deserto dominatore accurrere, ingemit: & qui
se super astra sessurum, regnaturumque jactabat,
contemptus nimis proprio frustratur domicilio.
Ergo quod propriis nequit viribus, effici nititur
alienis.

demoni,

6 Præsidebat hisdem diebus in Burgundia par-
tibus nonnullis, sub Antónino imperatore, præ-
ses quidam profanus, nomine Priscus, quem ma-
lignus hostis in Sanctos Dei commovens, spera-
bat sibi cuiuspiam recuperationis aditum reforma-
ri, si eos hujus præsentia lucis subtraheret, per
quos tantum sibi detrimentum fieri non ignorabat.
Erat profecto miser hoc etiam furoris conamine

cæcus; ignorans ecclesiam inde robur assumere, D
unde occasus mundo noscitur imminere. Qualiter
autem præfatus præses, dum in finibus Cabilo-
nis beatum Marcellum plebi pocula propi-
nahtem, seque suaque leges spernacem, post-
quam innumeram plebis Deo multitudinem acqui-
sierat, ipse quod defunctis præbetur ad requiem,
vivo dederit ad supplicium, alibi scriptum repe-
ries. Nos vero promissione nostræ demus operam,
cepta Christo prævio prosequentes.

7 Narratur in sequentibus, quod beatus Va-
lerianus fecus mænia Trenorensis oppidi domi-
ciliū sibi construxerit, divinis insigne muneri-
bus, structurâ modicum, caritate præcipuum,
pompis sæcularibus inornatum; quippe cum non
in eo præter Dominicæ Crucis constet fuisse ve-
xillum; quod ipse cultu peculiariter de more vene-
rabatur. Cur autem locum hunc præ cæteris qua-
quaversum positis Vir sanctus ad habitandum e-
legerit, ratio manifestat. Fertur enim, quod i-
dem locus olim ab antiquis Castrense sit Hor-
reum vocatum; ab hoc sine dubio, quod à re-
motoribus consueta vestigalia, vel cæteri diver-
sarum census provinciarum, Romam per amnes
Sagonam, Rhodanumque g, dein per mare trans-
portanda ad eundem deferebantur locum. Ibi er-
go, quoniam, ut diximus, ex diversis mundi par-
tibus illuc homines confluebant, vir Dei maluit
habitare; quatenus advenientes, ex ejus ore velut
ex limpido fonte, salutaris Euangeli pocu-
lo recreati, salutarem nihilominus haustum civi-
bus propinarent. Et quemadmodum, quæ cæ-
faris esse noverant, cæsari pro consuetudine red-
dere procurabant, ita demum quæ Dei esse didi-
cerant, Deo reddere pio studio fatigabantur.

8 Quid plura? His est hujuscemodi antiquus ad fidem
hostis irritatus injuriis, postquam Dei Vir per san- Chriſti con-
ctæ prædicationis ministerium Deo innumerabi- verit.

lem populum acquisivit, saevissimum in eum, ut
dictum est, ad suæ damnationis cumulum exci-
tavit præsidem, nomine Priscum. Immo solita
miserantur Dei, qui etiam malis bene uti consue-
vit, actum pietate dignoscitur, quod scilicet * in- * at. videli-
victissimus Christi gratiæ Propugnator, triumpha-
cet hostibus, digno meritorum præmio ditaretur.
Et quia Vir beatus cœntigua provinciæ loca fa-
cias illustraverat fidei documentis, nullatenus cæ-
citatibus esse ministri poterant, qui lucis Auctorem
per eum cognovisse simul & credidisse gratuabam-
tur.

9 Unde diabolus eo nequitæ stimulo concita- Priscus pre-
tus, quo Dominum Jesum neci tradere non ti- ses gentilis,
quove beatum Marcellum super interfice-
re non dubitavit, præfato præsidi. Trenorenum
adventanti, de beato Valeriano profitus per seos
intimavit satellites, non jam vicini tantum ruris
incolas, verum etiam totius h penæ Galliarum popu-
los, per eum ad externæ transisse cultum religio-
nis: commune rerum quantociùs amovendum pe-
riculum, & Romanis mature legibus subvenien-
dum. Distulit præses in crastinum sermonis hujus
indaginem, quoniam quod supererat diei, ad hoc
nequaquam posse sufficere, beati Marcelli nupèr
habito confitü considerabat. Cognovit quippe
relatorum intentione, non imparis robur huic
inesser constantiae, quâ in suprà memoratio fuerat
martyre prosecutus. Eoque vehementius in hunc
sævire meditabatur, quod diffusius quaquaversum
per eum hujuscemodi cultum dilatari certo com-
perit experimento.

10 Mane autem facto accelerat Priscus medi-
tata perficere: qui missis apparitoribus sanctum
sibi

A sibi Virum confessum præsentari præcepit. Quos ut vidit, solito sibi caritatis obsequio, eis obviā signo Crucis armatus processit, & eos cibum sumere impendio deprecatur. At illi, quo digni non fuerant, caritatis respuentes edulium, crudeli domini fui, ad quod missi fuerant, satisfacere præcepto maturaverunt.

B Interrogatus verò ab eis ignoti sibi significationem, evidenti responsione verissimamque sacræ protulit fiduci professione. Dirissimus itaque loris astrictus, variisque pulsatus injuriā, Servus Dei servo diaboli præsentatus, & ut facilius subigeretur, patrati dudum sceleris ei objicientes crimen, diriora, nō maturatè resipiscens præceptis præsidis obsecundaret, instanter minitabantur. Enumeratis, itaque quibus subdi jubebatur, numinibus, eorumque spurcissimo memorato conjugio, congrua Vir Dei responsione obviat objectis, ac talium se omnino respuit obsequio maculandum. Quid plura? His aliisque multis ac diversis altercationibus hinc habitis & inde; cùm se frustra niti contra Virum Dei insanus præfectus perpendet, ac nonnullis circumstantibus non modicri responsiones ejus invectionesque forrent documento, stipiti tandem appendi, & ibidem unguibus eum jussit ferreis laniari.

C Eia carnifex, siquid ex humanæ traduce conditionis ejus carni nævus adhæsit, diro satage pectine mutilari. Nempe tuum tibi præstitum est ad interitum, ut in hoc etiam, quod crudeliter in Sanctum Dei peragis, Dei servias justitiae; & quod amicus non posses perficere, valles inimicus. Perfer & hoc Martyr jaculum crudele tyranni, post modicum visurus eum, pro cuius amore non recusas oppetere; illius memor apostolici: Si compatimur, & conregnabimus. Jam verò Christi Martyris patescat usquequaque visceribus, dum tantum spiritu vigente, carnis materia pectine laniata defecisse videretur, nec ullius eum, vel ipsius carnificis præ horrore posset acies intueri; de stipite, Prisco præcipiente, deponitur, & ad locum destinatum vertice plectendus duci jubetur.

D Quod cùm duceretur, & omnipotenti Deo gratias agens, pio cælos intueretur obtutu, Christum sese certaminis sui præmium, coronamque sibi conspicit offerentem. Cùm itaque (dilectissimi) cœlestis contemplatio majestatis, beati Stephanii singularem prorsus per totum orbem commendet prærogativam; omnique dignum reverentia habeatur, quod Dominum gloriae velut in suis follicitum cauis fuerit contemplatus; non immetit beatum Valerianum haud multum dispartatio persuadeat, præcipuis insignem munericibus, illis, quorum studio vel labore maximè fides mundo innouit, veraciter æquiparandum. Vix enim quempiam Doctorum, præter Apostolos, Apostolorumque discipulos (ex quibus tamen ipse unus & pro Chronicarum traditione dignoscitur existuisse) reperire valebis, cuius ipse æmulator existens non fidei doctrinas super ejus fundamentum ædificasse probetur; sed (sicut dictum est) ab ipsis initio credulitatis ejusdem sacræ fidei, vera credatur assertione militasse.

E Sed jam ad cepta redeamus. Tanta igitur tamque mirabili Martyr confortatus simul & recreatus visione, eademque quibusdam non occulata fidibus, securus de præmio lectores cursu præbat, gaudensque, flexis genibus vertice multatur, supernorum civium gaudio perenniter potiturnus. Quo in loco filii, quos ipse Christo genuerat, quibusve sidereas per prædictionem in cœ

F Septembri Tomus V.

lis preparaverat mansiones, modicam illi pro tempore, & facultate construxere basilicam¹; in quâ NE MONA- paulatum fidelium crescente numero, nonnulli cul- cho. tui se se discipuli mancipavere divino.

G Ab hinc locus ille copioso fidelium cœpit miraculis frequentari concursu, dum nemo confluentium votorum frustrabatur effectu; adeò ut penè numerosior per signa fieret credentium multitudo, quam prius per sancti Viri prædicationem fuerat ad Christianum conversa. In vera quippe vite manentem fructumque ferentem palmitem, ut fructum plus afferat, verus per martyrium purgat agricola, & ideo Vir sanctus, sicut vivus, ita etiam non cesabat Christo populos sacrificare defunctus. Sed hæc omnia divinæ sunt opera Majestatis, quæ pro visibilibus nos ad invisibilia provocans, non solum cùm servi essemus peccato, pristinæ retulit libertati, sed etiam dedit nos per gratiam filios Dei fieri, qui credidimus in nomine ejus, qui vivit & regnat in sæcula sæculorum. Amen.

H Eç, quæ nunc usque qualicumque stylo protulimus, ad beati Valeriani passionem speciæliter pertinere noscuntur. Cætera, quæ sequuntur, quamvis temporum diversitate, narratione que rerum ab his, quæ suprà diximus, differre videantur, ab unius tamen rationis ordine nullatenus discrepant, eò videlicet, quò ad augenda præfati Martyris præconia meritorum, quæ dicenda sunt, divina clementia voluit operari. Ad quod referendum juxta Patrum veridicam traditionem pro viribus accingar, illum semper invocans, qui in Euangelio ait; Sine me nihil potestis facere.

A N N O T A T A.

a Per litteram P Petrum abbatem, per F je indicat Falco. Vocatus est Fronto aliquoties in Com- ment. presertim num. 7; legendum ubique Falco.

b Si satis constaret, memoratum hic S. Valeriani Triumphantem, compendiosa brevitate relatum, non esse diversum à Passione, primo loco data, opera pretium non judicâssimus, hanc Falconis lucubrationem typis committere, cùm ipse fateatur, selecta esse à se aliqua dumtaxat ex isto Triumpho, reliquis pro arbitrio suo additis ac dispositis; & hoc quidem abundè liquet ex longioribus digressionibus, observationibus, prolationibus verborum sacra Scriptura ac similitudinibus, quas totidem interpolationes esse credimus, ac proin pas- sim inobservatas preteribimus.

c Id est: Æternum, sine fine; quomodo dici- mus: A capite ad calcem: Ab initio usque ad finem.

d Acta martyrum Lugdunensis inseruit Eusebius lib. 5 Historie ecclesiastica ex epistola eccliarum Viennensis & Lugdunensis ad Christianos in Asia & Phrygia degentes conscripta secundum testimonia eorum, qui certamini adfuerant. Consulte Annotata ad priorem Passionem lit. a.

e Vide ibidem lit. g.

f Imò ad hoc, sicut eventus docuit, divina providentia Viros istos elegerat, ut Marcellus Cabilone aut in ejus vicinia, Valerianus Trenorchi verbum vita prædicarent, & post breve tempus martyrio suo utrumque locum illustrarent; neuter enim uspiam legitur processisse ulterius. Potuit tamen respxisse auctor ad ea, que infrà con- jicit de Trenorchiensi oppido, ad quod olim, utpo- te Castrense horream, ex diversis mundi partibus homines confluebant, unde hi hancum à S. Valeriano Euangelium, in suæ quique regiones reversi, amplius disseminârint ac propagârint.

D

g Rho-

A. FALCO-
NE MONA-
CHO. *g Rhodanus celeberrimus Gallia fluvius est, hand procul Lngduno Sagonam seu potius Ararim recipiens.*

h Dennò exaggerat auctor hic, nisi loqui censematur ex mente accusatorum sancti Martyris, vel eo sensu exponi debeat, quo supra ad l. f.

i Visionem istam, quam Falco in itinere factam memorat, magis conformiter ad textum Passionis prima, contigisse ait Garnerius, Sancto jam ictum exspectanti. Verba accipe: Dum verò cervicem percussori suavissimi odoris hostia Martyr inclinaret, genibus in terram orationis gratiâ defixis, oculis in cælum cum toto mentis desiderio sublevatis, hoc ante plenitudinem gloriæ subsequenti promeruit, ut cælos ipsos aperiri sibi consiperet, Jésum immortalitatis, & spci communis columnam, sibi cælitus imminentem, & coronam splendidissimi decoris vultu festiviori Martyri suo desuper afferentem.

k Oppido senex fuerit S. Valerianus, anno circiter 178 martyrio coronatus, si in laudatis Chronicis vera tradantur. Malim credere, ei magistrum fuisse aliquem è discipulis Apostolorum.

*l Harum vocum interpretationem dedimus in
B Commentario previo num. 17.*

TRANSLATIO

ET MIRACULA

Auctore eodem Falcone.

*Ex editionibus Chiffletii &
Juenini.*

*Sepulcrum
Sancti*

a

b

*magno appa-
ratu*

Hoc quoque obeunte à Stephanus in cœnobiiali substitutur regimine. Hujus studium, vel quam circa beatum Valerianum habuerit devotionem, traditus memoria prodit effectus. Hujus siquidem corpus Martyris, sicut à fidelibus tempore passionis ejus in sepulcro fuerat collocatum, clausum tellure per multorum spatia manferat annorum *b*: quod jam dictus pater incongruum non injuriâ ratus, ejus scilicet humo tegi corporis, cuius spiritus in cœlestibus angelorum contubernalio potiebatur, cuiusque meritis divina virtus immensa populo suo beneficia condonârat. Cœpit igitur tacita priùs secum meditatione translationis ordinem disponere; deinde, quæ futuro necessaria erant operi, paulatim præparare, aurum, & argentum, diversique generis lapides pretiosos.

2 Inde strenuo adscito artifice, affabré *com-*
positum visus est fecisse mausoleum. Quo pera-
cto, tempus opperens opportunum, religiosorum
constituto die venire fecit multitudinem. Affuit
nihilominus copiosa plebis diversarum urbium
multitudo, magnum fore fidelibus credens emolumen-
tum, hanc elationis à tumulo beati Marty-
ris invenisse solemnitatem. Quam quia Deo gra-
tam fore, miraculis attestantibus, aperte cognovi-
mus, non immerito (dilectissimi) dignis eam cul-
tibus honorare, summoque cum gaudio suscipi-
re debemus.

3 Eliguntur itaque tres merito vitæ venerabiles monachi, qui pœnitudine commissorum cum

satisfactione præmissa, candidis induiti vestibus, *apertum sua-*
summa cum reverentia locum adeunt, quo san-
cum noverant sepultum Valerianum. Cæterorum

verò nemini concessum est intrare *c*; sed erat po-
pulus expectans, illo fine dubio devotione non
inferior, qui Zachariæ sacerdotis horâ incensi
exitum de templo præstolabatur. Revoluto tan-
dem lapide, quo tumulus claudebatur, ingens,
aromaticum more, fratres perfudit odor; ut scili-
cket, qui per sanctæ ministerium prædicationis in
carne vivens exstiterat odor vita fidelibus, nunc
etiam suavem præberet corpore resolutus odorem.

4 Interè fratres introrsum respicientes, inva-
niunt sacram caput non secundum ordinem jacere membrorum, sed in loco, quo pectus fuisse videbatur, diligenter positum: ubi etiam modicam, acsi nova tunc posita esset, ex pâlio reperiunt Crucem, quæ postmodum in argenteo af-
fabré facto posita est philacterio. Hanc ipse dum adhuc viveret, in ea parte vestis, quâ pectus te-
gitur, tulisse non dubium est, ut indicaret ha-
bitus, quod professio declarabat. Sumptis igitur
majorum reliquiis artuum, reposuerunt ea in ca-
psam, quam superiùs recens factam memoravi-
mus, ceteris exuviarum corporis cineribus in
sepulcro relictis. Quam cùm humeris imposui-
sent, detulerunt eam ad monasterii superioris o-
ratorium, ac super beatæ Dei Genitricis aram
reverenter imposuerunt.

5 Quanta piarum ibi flumina fusa sunt lacry-
marum, quas magnorum provocabat immensitas
gaudiorum! Populus tandem votis ovanter, pre-
cibusque peractis, ad propria gaudens remeavit.
In ea verò, quæ eodem jubente patre hisdem
diebus facta fuerat imago, sacrum ac venerabi-
le caput saepetati Martyris positum *est*, quam nunc
etiam contra violentos tempestatis impetus, vel
diversas aërum incommoditates, seu quilibet re-
rum adversitates opponentes, ab his sœpe, Deo
miserante, defendimur. In die autem Purificatio-
nis beate Mariæ, quæ post modicum tempus
affuit *d*, delatum est scrinium, quo beati Marty-
ris ossa condita habebantur, in inferius orato-
rium *e*, quod inde sinenter à populo frequentaba-
tur; postiunctaque super altare, quod recens fue-
rat ædificatum.

6 Et dum populus in superiori monasterio con-
suetam *f* sequeretur processionem, quidam ho-
munculus adèd miserabilis, ut penè totius mole
corporis instar glomi contractâ, terram tantum
cernere cogeretur, magno cum labore sacrum
illud ingressus oratorium, preces suas ibidem la-
crymabiliter effundere coepit, beati Valeriani me-
ritis divinam sibi clementiam flagitans affuturam.
Cùmque id subinde repeteret, subitò nervi, to-
tiusque compago corporis miro cœperunt modo
laxari: prostratusque solo, magno cœpit clamore
vociferari. Et jam chorus Missæ sollemnis in-
stebat officiis. At populus auditu clamore cucur-
rit, inventisque hominem prostratum solo tantæ
recepisse formam longitudinis, ut cùm non priùs
trium vel quatror annorum infants quantitatem
excedere videretur, tunc omnes ferè altitudine
superaret. Laudibus itaque Deo votisque per-
futus, ovans ad propria populus repedavit.

7 Anus etiam quædam, cui vel ætas vel in-
firmitas lumen abstulerat oculorum, ibidem Deo
miserante, meritis ejusdem Martyris illud meruit
recuperare. Nec latèrè potuit procul etiam con-
sistente hujus notitia rei; quin potius, diversa
eogenea incommoditate, multi undique conflu-
bant; inter quos quædam ætatis proiectæ femi-

*ac per dies
aliquot expos-
mantur.*

d

e

*Contractus
restituitur;*

f

F

*cœca mulier
illuminatur;
alera demo-
ne & febris
liberatur;*

III.

Agnitæ veritatis correptioni stylo pulchriùs elucescat. A. GARNERIO MONACHO

Ama, gemino confecta dolore, venit aliâ comite; diris quippe febribus æstuabat, sævoque misera tenebatur à dæmonio. Huic etiam diu non distulit optatum pietas divina beneficium. Sana quippe rediit, fugatis tam febrium æstu, quam furentis viribus inimici.

**miles item fit
brionans sa-
natur.**

8 Miles quidam nihilominus ab amicis adductus accessit, tanto febrium, quo jam diu laboraverat, tædio confernatus, ut ex hac vita morte resolvi, quam tali mallei ulterius incommodo prægravari. Subvenit & huic noa diu differendo remedium Christi misericordia; ad propria siquidem regrediens, adeptæ sanitatis beneficio suos admodum laetificavit amicos.

ANNOTATA.

a Erveo vel Herves abbatii Trenorchiensi ejus nominis tertio.

b Hinc deducunt nonnulli, sepulcrum non fuisse apertum à seculo 2 usque ad x, & per consequens nemini fuisse communicata sancti Martyris ossa, vel reliquias ante hanc translationem. Vide Comment. num. 42.

c Ista primo intiuic pugnare fortasse videbuntur cum relatis à Garnerio in altera ejusdem translationis Historia num. 4, ubi dicuntur Stephanus abbas & quamplures integri nominis personæ ad sepulcrum accessisse. Sed haud difficulter conciliabuntur, si rei ordinem ita nobis proponamus, ut abbas & plures alii è superiori ecclesia in inferiorem seu subterraneam descendenter usque ad sarcophagum, in quo sub ara, Sancto consecrata, latebat tumulus, ibidemque ante ostium seu ingressum subfliterint omnes, exceptis tribus monachis, memoratis à Falcone.

d Die octava scilicet ab elevatione ac translatione, que facta est 26 die mensis Januarii, & dein quotannis celebrata.

e Sacellum intelligo, cuius memini ad lit. c, quodque, teste Juenino tom. 1 Historia Trenorchiensis pag. 371 & 380, dominus de Sauvajot, collegii canonicorum cantor, novo altari aliisque ornamenti decoravit presenti hoc seculo.

f Fæsto Purificationis sanctissima Maria Virgini.

c TRANSLATIO

ET MIRACULA

Auctore Garnerio monacho Trenorchiensi.

Ex editionibus Chiffletii &
Juenini.

*Stephanus abbas, sancto Martiri multum de-
ditus,*

D Ecurso pro captu nostræ mediocritatis in superioribus ordine passionis a, qua beatissimus Valerianus Christi martyr pretiosi lapidis coronam in caelestibus obtinere promeruit, ad sacratissimi corporis ipsius extumulationem iterum reflectere manum compellimus; ut videlicet, nostro interveniente conatu, dignitas ipsius præco-

Septembbris Tomus V.

gnitæ veritatis correptioni stylo pulchriùs elucescat. A. GARNERIO MONACHO

Post innumeræ igitur ab iplius passione, non annorum dico, sed multorum temporum revolutiones, vir venerabilis nomine Stephanus, persona quidem clariori genere nobilis, sed morum elegantiæ & sanctissimæ religionis observantia nobilior, Trenorchiensi monasterio pastorales excubias (sicut in antiquioribus ejusdem cœnobii chartis legimus) impendisse cognoscitur. Placuit autem Spiritui sancto, istius beatissimi viri temporibus, corpus suprà memorati, sæpius memorandi Martyris ex humiliori loco transferri, & in excelfiori cum debita reverentia collocari.

2 Mira quidem & incomprehensibilis divini meditator consilii revera profunditas, per tot videlicet præcedentium sæculorum curricula sub vilissimo lapidis unius operculo dilecti sibi Martyris glebam negligenter obsoleuisse, & velut sub obliterissimo modio serenissimi sideris lucernam diutius latuisse. Sed licet apud nos brevissimi & quasi nulius momenti tunc temporis Valeriani monumentum estimaretur b, amplissimum tamen in cæli senatu confessum glorioius obtinere certò certius Martyrem nostrum meminisse debemus. Ex istius quidem curiæ senatorio sedit arbitrio, præfati Stephanii religiosi abbatis animo latenter immittere, ut pretiosi Martyris exuvias colligeret, unde præcedentibus meritis, aliquid ex officio tam piæ sollicitudinis entulimenti divinitus eidem redderetur.

3 Verumtamen quia juxta Salomonem, omnia & post initum confititum indicit triduanum jejuniunum;

cum judicio facienda didicerat, ne forte temerarius, aut pro magnitudine rei præsumptuosus haberetur, maturioribus elegit personis indicare negotium, & salubriorem seniorum conniventiam exspectare. Ascitis itaque consummatæ opinionis comprovincialibus undecimque personis, ex consulto triduanum circumquaque jejuniunum universis indicitur c, & beatæ tempus exspectationis in populis ubique prædicatur. Quid moror? Post abstinentiam, quam præmissimus, triduanam, de locis propriis apud Trenorchiū singuli diversi sexus & ætatis confluunt homines, desiderabilem sibi thesaurum intueri tota mentis aviditate cipientes, & debitibus juxta legem oblationum munieribus honorare sollertiauſe peroptantes.

4 Convenientes igitur ad sacratissimam utrimque beatissimi Martyris ecclesiam, primò quidem solo tenus in oratione cum suspiriis, & immenso lacrymarum fulmine decumbentes, misericordiam omnipotentis implorant Deitatis; ne, quod Spiritu sancto suggestente conceperant, maleficia carnalium illecebria voluptatum, & præteriorum immanitas delictorum, diu concupitis effectibus infolenter evacuet. Dum sic oratur, dum turba frequens lacrymatur, Stephanus supradictus abbas, vir omni religione præcipuus, & cum coquamplures integri nominis personæ, largissimis ora perfusi fletibus, pia præsumptione de Domini misericordia confidentes, ad sepulcrum Martyris humilior accedentes d, iterum orationi solito devotius, cum tota spiritu焦急ate scipios hominem vivam sacrificantes incumbunt.

5 Dum hæc aguntur, erigentes se tandem vi- quo reverenti-
ri timorati, manus ad sarcophagum, pia trepi- ter aperio,
datione perfusi, tentantes applicant, utrum ope- ad sepul-
rimentum illud lapideum, ponderosæ quidem (ut rium proce-
cernitur) quantitatibus, quo inferioris vasculi claudebatur hiatus, sustollere prævalerent. Quæ impossibilia sunt apud homines, possibilia sunt apud Deum: nam manus inediâ triduanâ faticentes & corpora genuum curvatione & continua curvatio-
nibus lassescientia tantâ præfata molem levitate
D 2 susti-

28 TRANSLATIO ET MIRACULA S. VALERIANI MART.

A. GAR-
NERIO
MONACHO.

sustulerunt, quanta nec ab innumeris & fortibus viris divelli posse crederetur *e*. Dum igitur cælestis thesaurus devotis diu desiderantum oculis fidelium aperitur, clamor ingens suspiris & singulti profundiore secundior in communitate attollitur, ab universis rea pectora percutiuntur; terra pedum strepitu, cælum ipsum ineffabili cōclamantis populi consonantia, velut unius vocis, remugiens propulsatur.

dereguntur
sacra offa
cum capite
suaviter spi-
rantia,

*f**B*

*& preciosis
ibcccis inclu-
sa,*

*relicta co-
rumdem par-
te in tumulo,
solemniter
transferun-
ter.*

C

*Sub idem
tempus pla-
ra ibidem pa-
trantur mi-
racula.*

g

6 Quis tibi suavissimum odorem, omni thymiamate fragrantiores, omni nectareo liquore suaviorem litteris explicet? Quis interioris admirabilem thecæ candorem quolibet vocis humanæ valcat officio designare? Nec putrescentium morte corporum sanies (ut assolet) reperitur; sed membra Martyris universa juxta naturalem sui compositionem cartilaginibus & nervis sibi cohærentia, cum quodam intuentum stupore cernebantur. f Caput vero sacratissimum, sicut unius item lamæ divulsum à beatissimo corpore fuerat, ita super venerabile pectus ejusdem quiescebat. In hunc modum hæc omnia certuntur ab omnibus venerantur ab omnibus; deosculantur singuli, lacrymis irrigant universi. Interea loci loculus argenteus ad medium defertur, operoso fatis artificio, gemmarum multimodo diversarum splendore laminis aureis, & eboris sculpturâ radiantibus mirificè decoratus; profectò talis, ut materiam superaret opus; studio recoledæ scilicet sanctitatis viri Stephani abbatis, non sine copiosis rerum impensis pia devotione præparatus.

7 Ponitur introrsum per consecratas religiosorum manus sacerdotum, seorsum capite suo, membratum Valeriani divini martyris corpus, & super altare beatæ Dei Genitricis & perpetuæ Virginis Mariæ cum universæ plebis exultatione venerabiliter collocatur. Caput vero juxta memoratum loculum, in imagine quadam, velut ad similitudinem Martyris ex auro & gemmis pretiosissimis decenter effigiata, separatim erigitur. Nam crux de pallio, quam super exesa corporis membra, reliquis omnibus exuviis, situ nimio & vetustate diuturna detritis, repererant, in argentea cruce diligenter includunt.

8 Cæterum consultiori providentia præfati corporis quantitatē non modicam in lapideo monumento sagacioris ingenii viri reliquerunt, & bitemur fortiori linientes extrinsecus, in inferiori erypta monasterii nostri, post beatissimi Valeriani sacrosanctum altare deponentes abierunt. Porro cum debit⁹ laudibus, & pia gratiarum actione Missarum solemnia festiū ab universorum monachorum & clericorum cœteris celebrantur, & immensis præsentium principum donariis, & promiscuae plebis oblationibus Christiana sollicitudine glorioſi Martyris reliquiae certatim venerantur. Facta est autem hujus, quam præmissus, mutationis translatio sub Stephano Trenorchiensi coenobii religioso abbatे, qui anno Dominicæ Incarnationis nonagesimo sexagesimo dñi 900 ad regendum monasterium nostrum promotus, duodecim annorum integrum in eodem complens perfectionem, virtutibus & bonorum operum secunditate locuples, extremum vitæ mortalitatis in pace complevit diem.

9 Ex abundanti fuerit innumerabilem miraculorum numerum huius nostræ narrationi supponeamus, quæ Divinitatis omnipotentia, manu misericordia largioris, diversi generis ægrotantibus, propter insigne meritum Valeriani pretiosi martyris, efficaciter usque in præsentem diem erogare non desistit. Paucæ tamen, id est, duo, ne peni-

tus deesse videamus officio, quæ proximis memoratæ translationis diebus accidisse perspicuum est, placuit inferenda, ad laudem & gloriam illius, qui corona martyrum suorum veraciter creditur, Iesu Christi Domini nostri, qui cum Patre & Spiritu sancto vivit & dominatur Deus per omnia sæcula sæculorum. Amen.

D

10 Cùm venerabilis diversi chorus ordinis sacramissima Missarum solemnia celebraret, & divinis laudibus unanimiter insisteret, latebat in cryptis, unde sublatum fuerat Valeriani martyris beatissimum corpus, quidam miser homuncio, diutissima paralyſi totus velut in cuiuscumque globoſæ rotunditatis speciem in scipsum arcuosa finiuatione revolutus, altera manu scabellulo ligneo sustentatus, altera brevissimo bacillo totum debile corpus per terram trahens; ita ut magis reptile, quam gressibile animal videretur. Hic in manu candelam gestans exiguum, quam ob reverentiam memorati Martyris igne succenderat, solo tenus alvo tumescere coquatus, cælestis opem suspiriosus præstolabatur subsidi.

11 Igitur dum in afflictione spiritus & cordis anxietate, obvolutus humi, gloriosum Valeriani nomen ore & spiritu frequentius inculcatet; subito quodam stupore pariter & terrore percussus, sensit paulatim venarum meatus sanguine calenti tepescere, nervos à proprio & quasi nativo rigore relaxatos lentescere. Quid multa? Dum secus ostiolum quoddam inter spem & metum positus, humiliter latitaret (mirabile dictu!) divino favore præcedente, & nostri Martyris pio suffragio præsequente, in tantam longitudinem corpus ipsius protractum est, ut subinde, eum super pedes proprios incolumis effectus semetipsum erigeret, ab humeris & sursum populo præsenti celior eminere. Protinus in commune dignis Deo laudibus ecclesia resonat, & Christi Martyris præfentes exuvias cum pia gratiarum actione fidelium populorum conflua turba coronat. Memoratus homo non quasi sospitati redditus, sed velut ex cælestibus aditis repente productus, sacris altariis præsentatur. Exhinc ad propria cum gaudio remeavit.

12 Mulier quædam, nonagenariam vitæ mortalitatis agens ætatem, diutissimam oculorum incidit cæcitatem: scurilitates tamen & aniles fabulas in ipsis tenebris, velut innata sibi garrulitate, non minus solito seculabatur. Hæc autem cùm in ipso vico Trenorchiensi moraretur, audita fama miraculorum, quæ per martyrem suum Valerianum divina virtus operabatur, domi residens, exclamavit dicens: Domine Deus, hoc salutem mihi concedas, ut per merita beati Valeriani proprias manus, antequam moriar, videre prævalera. Dixerat, & dicto citius geminos oculorum orbes in circumstantem familiam dirigens, non solum, de quibus rogaverat, manus, verum etiam quidquid præsentis aspectui subjacebat clarissimo conspiciebat intuitu. Sic incolumente proprii visus recepta, glorioſi Martyris ecclesiam debitas grates gratulanter actura sequentibus turbis introivit.

A N N O T A T A.

a Garnerius seculo XII monachus Trenorchiensis præmisserat huic translationis Historia Acta martyris S. Valeriani, hic à nobis prelo non vulgata, quia tam parum differunt à Passione, impressa primo toco, ut vix dubitemus, qutn vel ipsamet ei prætexerit, vel altera hand multum absimilis,

quam

*mulier ceca-
vij donatur.*

F

A quam nova & authiore phraſi dumtaxat immurārit, prout indicavi in Commentario previo §. 1. Uſus est ſimiliter idem Garnerius cùm tranſlationis historiam conſideret, Falconis Chronico; at plusculam ab eo diſceſſit, immiſcens hinc inde ibidem praetermifſa, & perſtricta amplificans; & in hoc qui- dem exiſſit nonnunquam uſque adeo, ut ob verborum intemperantiam, vel eorumdem delectum non ſatis idoneum, res narrata minūs veriſimiles evadant, utque vel cum Falcone vel ſecum ipſe pugnare videatur. Cùm tamen uſum ſe eſſe etiam inſinuet antiquoribus coenobii chartis, credi poſſunt hinc accepta fuiffē quædam, à Falcone prius neglecta; & ea ratio me movit, ut ne proṛſus ſupprimerem Garnerii lucubrationem.

b Auctoṛ hic nimium deprimit cultum sancti Martyris, quem ante tranſlationem celebrem ſemper fuiffē, oſtendimus in Commentario.

c Triduani buſus jejuniī non meminit Falco.

d Vide, qua ſuper his notavimus ad Falconis Historiam lii. c.

e De eo prodigio ſilet Falco; ſed neque ſatis veriſimiliter id exponit Garnerius. Quanta molis fuiffet tandem lapideum iſud operimentum, alio-

qui ab innumeris & fortibus viris non diuelendum? A. GAR-
f Jueninus tom. i Historia Trenorbiensis pag. NERIO
79 recte advertit, hunc locum commodo ſenſu ex- MONA-
ponendum eſſe, ut videlicet tum contigerit, quod CHO.
ſapè alias, cùm tumuli primū recluſuntur, &
tali ſtu mox S. Valeriani menbra appaueint, ac-
ſi cartilagine etiam tunc inſtruſta eſſent, & nervis
connexa, at cùm aeri fuiffent expoſita, vel mo-
tu quodam concuſſa, remaniffiſe ſola oſſa, reliqua
vero in cineres abiſſe. Et ſanè Garnerii locus, in
ſtricta ſignificatione ſumptuſ, parū congruit iis,
qua dicit inſrā de inventa cruce ſuper exēſa cor-
poris membra. Accedit, quod Falco rurſum ſi-
leat de tanta corporis incorruptione, ac ſatis in-
nuat, membra ſeu oſſa non ſic fuiffent connexa, dum
majorum reliquias artuum capſa impositas fuiffet
affirmat.

g Chiffletius & Jueninus errorem hic detegunt,
produſiſque instrumentis probant, Stephanum ab-
batem ē vivis non ceſſiſe ante annum 980; ac
proinde ſeriā ad prefulatum promotus eſt, vel
plusquam annis duodecim tenuit.

h Veriſimilius dicit Falco, quod omnes ferē
altitudine ſuperaret.

B

E

DE S. MELITINA MARTYRE,

MARCIANOPOLI IN MOESIA.

J. S.

Ex Fastis Græcis & Romano Martyrologio.

SEC. II
AUT III.
Sancta hoc
& ſequenti
die apud
Græcos me-
morata,

Artjyrolgium Romanum S. Meli-
tinam hodie memorat hoc elo-
gio: Marcianopoli in Thracia
sanctæ Melitinae martyris, q̄iæ
sub Antonino imperatore & An-
tiocho præſide ad gentilium fa-
na ſemel & iterum ducta, cùm idola ſemper corre-
rent, ſuſpenſa & laniata, ac demum capite ple-
xa eſt. Obſervat in Annotatis Baronius, S. Meli-
tinam à Græcis quibusdam hoc die memorari, ab
alīis ſequenti. Itaque locum non habet annotatio-

C marginalis Castellani, qui dicit à ſequenti die ad
hunc eſſe tranſlatam in Romano. Vim quoque non
habet, quod adjungit Castellanus, in Menologio
Sirleti eadem die mentionem fieri de inventione
reliquiarum S. Acacii epifcopi Melitinenſis, acſi
inſinuare vellet, S. Melitina ex illa annuntiatio-
ne malè intellecta ortum habere potuiſſe. Etenim
Melitina etiam habetur in Menologio Basiliano,
quod multo vetuſius eſt Sirletiano, & in quo
Acacii Melitinenſis inventio non memoratur. Dein-
de plura etiam reſeruntur de S. Melitina, quām
ut credibile ſit, talem errorem oriri potuiſſe. Por-
rò S. Melitina hodie annuntiatur in Basiliano, quod
impreſſum eſt, & apud nos etiam manuſcriptum.
Verū in Sirletiano, in Menais impreſſis, uti &
in Synaxario Simondi Ms., quibus alia Menae
Mss. conſonant, refertur ad diem ſequentem.

2 Elogium ex Menologio Basiliano huc totum
cuſuselo- transfero. Melitina martyr, Antonino Romano-
giū datur: rum caſtare, ex Marcianopoli Thraciæ urbe fuit.
Cùm autem Christum prædicaret, comprehenſa
ab Antiocho ejusdem urbis præſide, confeſſaque
ſe Christianam eſſe, gravifimè ceditur. Deinde

pertracta in idolorum templum, ut immolare, ſuſiſis ad Deum precibus effecit, ut idola conciderent & contererentur. Ex quo factum eſt, ut Græcorum multi unā cum præſidiſ uxore in Chri-
ſtum crederent. Quare flagriſ iterum cæſa, in car-
cerem detruditur: deinde educta, nudataque ſuſ-
penditur, & in lateribus ſcalpitur: rurſuſque in
alterum idolorum fanum, ut ſacrificaret, ducta,
Deum precatur, ſtatiuſque collapſa idola in fruſta conteruntur. Quamobrem, latā in eam ſen-
tentia, gladio caput ei amputatum fuit. Cujus
reliquias Acacius quidam pius ac timens Deum
tranſlatas, in iſula Lemno coadidit. Hicce pla- F
nè conſonat Menologium Sirletianum, ſolū ad-
dens, Acacium, qui reliquias tranſuliff dicitur,
natione fuiffē Macedonem. Conſonant & Menea
impreſſa in omnibus, que referantur uſque ad
martyrium, preterquam quod imperator, ſub quo
paſſa dicitur Sancta, vocetur Antonius. At ea no-
minis murario exiſta eſt ac frequens. Addunt et-
iam Menea, Apollinis & Herculis ſuiffē ſimula-
cra, que preciſibus Sancta conſrita afferuntur.

3 De tranſlatione corporis plura dicuntur in corpus in
Menais, ex quibus ea huc Larinē reddita tranſ- Lemnum in-
fero: Cùm post reſectum caput iſipſi pretiosum ſulam tranſ-
corpus jaceret inſepultum, Acacius quidam Ma- latum:
cedo tendens in patriam ſuam, corpus poſtula-
vit. Præſes vero, nihil de illo ſuſpicatus, peten-
ti annuit. Hic igitur corpus accipiens, ac in lo-
culo recondens, feſtinavit in patriam ſuam. Ve-
rū in mari ægritudine correptus, excessit e vita.
Navis interim ad promontorium quoddam Lemni
iſulae appulſa, ibidem ſanctum Martyris corpus
depoſuit: ac prope illud martyrum amator Aca-
D 3 cius

DE S. MELITINA MARTYRE ,

AUCTORE
J. S.

30
cius sepultus est. In hunc nihil invenio, quod inconcinnum sit aut inverisimile. Etenim Marcianopolis erat i^mbs Mœsie, non longe à Ponto Euxino dista, quam aliqui etiam in liuore Ponti collocarunt. Hanc controversiam examinare non est necesse. Certe non poterat Acacius commodiore uti itinere, ut in Macedoniam proficeretur, quam navigando per Pontum Euxinum, Bosporum, Propontidem & Helleponum, & sic Lemnus insula naviganti in Macedoniam erat p^raternaviganda.

Santa aliis
quoque die-
bus annun-
tiata.

4 S. Melitina martyrem rursum producunt Menea ad xxix Octobris cum breviori elogio, quod hodierno congruit. De eadem tam Menea quam Menologium Sirletianum etiam brevissime mentionem faciunt xxx Octobris. Non dubito autem, quin plane sit eadem: sed repetitiones illa

suspicionem ingerunt, diversas esse Sancte festivitates. Quod de martyrio ipsius sub Antonino dicitur, cum plures fuerint istius nominis imperatores seculo II & III, tempus proprius non determinat. Demum Marcianopolis, quam in Thracia figurant scriptores Fastorum laudati, in Mœsie locavi cum antiquioribus. Ita Ammianus adhuc suo tempore lib. 27 cap. 4 Marcianopolim Mœsie attribuit, simulque docet, unde nomen accepit, ita scribens: Dein Mystra, ubi Marcianopolis est, à fratre Trajani principis ita cognomina. Non male tamen ab aliis Thracia adscripta fuit, quia Thracia limites deinde latius fuerunt extensi per novam provinciarum divisionem, ut observat Cellarius in Geographia antiqua lib. 2 cap. 8 pag. 375.

D

DE SS. MAXIMO, THEODOTO ET ASCLEPIODOTE MM.

B IN VICO INTER PHILIPPOPOLIM ET ADRIANOPO-
LIM IN THRACIA.

J. S.

COMMENTARIUS PRÆVIUS.

Sanctorum memoria in Fastis maximè Græcorum : Acta ab auctore contemporaneo videntur scripta, & fide digna.

Sub Maxi-
MIANO.
Horum
Martyrum
nomina, in
Fastis Latini
lucata,

I tres sancti Martyres in Martyrologio Romano hodie annuntiantur his verbis: Hadrianopolis sanctorum-martyrum Maximi, Theodori, & Asclepiodoti, qui sub Maximiano imperatore coronati sunt. Eodem plane modo nomina recitat Baronius in Annalibus ad annum 311 num. 19, dicens similiter, eos Hadrianopolis passos. Galesinus Maximum tantum annuntiat & Theodorum, omisso tertio, aut potius tertia Asclepiodota, ut videbimus. Etenim in Gracis monumentis nullibi invenio Asclepiodotum virum, sed Asclepiodotam mulierem. Præterea secundus ex hisce martyribus ubique apud Gracos vocatur Theodorus, non Theodorus. In Menologio tamen, quod Latinum fecit Sirletus, & in quo ad sequentem diem referuntur, etiam Latine Asclepiodotus scribitur, sed aliorum nomina recte exprimuntur. At nescimus, an in textu Graco viri nomen fuerit, neque id admodum verisimile est, cum in Attis, in Menologio Basiliano, in Synaxario Ms. Sirmundi ad hunc diem, in Meneis impressis & apud Maximum Cyberaum ad xvii Septembris, constanter vocetur Asclepiodote aut Asclepiodota, & cum iis appositis, ut tamquam femina memoretur.

C 2 Elogia addunt Fasti laudati, sed brevia, & non omnino accurata. Ceteris prolixius est, quod legitur in Menologio Basiliano, ubi tres Martires primùm his verbis annuntiantur: Certamen sanctorum martyrum Maximi, Theodoti, & Asclepiodotes. Mox vero ita laudantur: Iste imperante Maximiano Christianorum persecutore, ex Marcianopoli Thraciae urbe fuerunt. Cum autem verbum Dei docerent, & in omnibus ejus præceptis die ac nocte incederent, multosque ab idolorum errore ad Dominum nostrum Jesum

Christum converterent, comprehensi à copiarum Thraciæ duce, cæsi primū virgis depexique sunt, donec ossa eorum apparerent. Deinde præcis manibus, pedibus, ac auribus, tamquam mortui in terram abjecti sunt. Post hæc plaustris impositi, Adrianopolim vehuntur: ubi rursus à copiarum duce impellebantur idolis saltem verbo sacrificare. At illi non modò id facere detrectant, sed potius idola ridentes, asserebant, deos gentium esse dæmonia. atque unā cum cultoribus suis exscrando. Quare capite damnati occubuerunt. Sed & unā cum ipsis Asclepiodote eorumdem affinis (Græcè consanguinea) martyrio defuncta est. Eadem paulò brevius leguntur in Synaxario Sirmondiano, ibique Marcianopolis ponitur in Mœsie, ubi revera erat tempore horum Martyrum, licet non male etiam in Thracia collocetur, quia hujus provinciæ limites postea magis extensi sunt. Teris nomen ducis militum Thracia ibi quoque exprimitur, ut etiam in Menologio Sirletiano. Idem in Attis Teres vocatur.

F

3 Quod spectat ad locum martyrii, ille neque quod in loco in Gracis neque in Latinis Fastis accuratè exprimitur, sed ex Attis assignandus est: nam hac docent, Sanctos Marcianopoli fuisse comprehensos, ibique inchoata esse prima eorum certamina. Deinde vero Marcianopoli Adrianopolim ducti sunt, ibique rursum egregie certarunt Sancti. Est autem Adrianopolis civitas Thraciae, eodem etiamnum nomine nota, ad Hebrum flumen. Adrianopolis demum traxi sunt versus Philippopolim, ad idem flumen in Thracia sitam; sed antequam Philippopolim pervenirent, in vico, de quo Attis agunt num. 12, capitalem subierunt sententiam, ita ut proprius martyrii locus sit inter Adrianopolim & Philippopolim in Thracia. Tempus martyrii ex eius non exprimitur, quam quod passi sint sub Maximiano: quod intelligendum de Galerio Ma-

xi.

reclins ex-
primuntur a-
pud Gracos
cum elogio,

Aximiano, qui imperator factus est anno 305, abdicavit imperium Diocletiano & Maximiano Herculio. Obiit Galerius anno 311. Itaque Sanctorum nostrorum martyrum figurandum est inter annum 305 & 311. Varia tormenta, quae Sancti fortiter pertulerunt, reliquaque ad ipsos spectantia, ex Actis accuratius hauriri poterunt, quam ex dato elogio.

BActa, quae Greco-Latina dabimus, nulli hac tenus edita invenimus. Accepterunt ea Majores nostri ex codice Ms. Medicæ regis Francie, ut apographo adscriptum legitur. Titulus hic est: Αὐλητικῆς ἀγίων καὶ εὐδόκων μάρτυρων τοῦ Χριστοῦ, Μαξίμου, Θεοδότου καὶ Ασκληπιοδότου. Certamen sanctorum & gloriosorum martyrum, Maximi, Theodosii & Asclepiodoti. Autorem habent ignotum, sed qui non diu post martyrium peractum scripsisse videtur: nam in fine preces ad Deum dirigit, ut cesset persecutio, ita ut scripta videatur ante omnino sublatam Constantini Magni operâ persecutionem. Suspicionem hanc variis confirmant. Primo enim multa tam enucleatae narrantur, ut relatio videatur auctoris contemporani. Secundò nihil Actis immixtum est, quod scribi non poterat exigno plane post marty-

rium tempore. Tertiò nullum profertur verbum de bonore martyribus habito, ac ne sepultura quidem enarratur; verisimiliter ob persecutionem etiam tum videntem. Quarò carent hæc Acta iis vocibus Latinis, quæ Græci paulo posteriores usurpare coepiunt. Quare Acta videntur scripta aut eodem anno, quo coronati sunt Martyres, aut certè non multis annis posterius.

5 Hac de causa fide omnino digna existimo, & fidem satisfactionem pro fætis, etiam si aliqua ex hisce sint mirabilia. Ratiocinia vero satis prolixia, quæ in iisdem Actis continentur, magis credo ab auctore composta ex iis, quæ de Martyrum ac tyranni dæcis intellexerat, quam omnia verbo tenus ita suis se prolati. Interpretationem Latinam ab aliquo Societatis nostræ presbytero olim adornatam in scriptis nostris inveni. Verum, cum hec paulò videatur liberior, nec ubique satis accurata, novam potius interpretationem credidi concinnandam, quæ à Greco textu in verbis quoque minus recederet. Acta igitur Greca cum hac interpretatione lectorum oculis subjicio, in Annotatis adjecturus, si qua etiamnum ad instructionem lectoris observanda se offerant.

E

A C T A

Ex Ms. Medicæ regis Francorum interprete J. S.

C A P U T I

Persecutio Maximiani: comprehensio SS. Maximi & Asclepiodota: horum certamina Marcianopoli, ubi Theodotus tyrannum objurgans, etiam comprehenditur & torquetur.

CMaximianus τὸ δυσεβεστάγον τὸ Ρωμαῖκον αἴρεις ἐπιβεβικότο, γράμμata κατὰ τῶν στολῶν ὑποτελῆ Ρωμαιοῖς ἐξεπέμπετο, βλασφήμοις μὲν χειλοῖς, βλασφήμοις δὲ ρύμασι, καὶ θεομάχοις χεροῖς χαραθόμενα· τὸς προσκυνήσας γὰρ τὸ ξεναρμόνιον, καὶ μὴ βελομένης θύειν τοῖς αγάλμασι, διὰ πάσιν ἄγομέντος κολάσεως, πικρᾶς ἐξαγενδας διεπάποντο τὸ βίον. Μυστᾶν δὲ μητρόπολις οὐκ οὐδὲ Μαρκιανόπολις· καὶ ταύτων ὁ διαγημὸς αἱμάζων ἐποιεῖ, τὸς δὲ αὐτῷ Χριστιανὸς ἀνιλεᾶς τιμωρόμενος· οὐκ οὖσαν, ὅστε τῇ ἀρετῇ καὶ τῷ γένει, ὥστε καὶ τὴν Στοέαν, Μαξιμοῦ καὶ Ασκληπιοδότην προλαμψοντες· οὐτοὶ περιβόητοι τὴν Στοέαν ὄντες, τωνδήμῳ τῶν εἰδωλολαθρῶν ζενελύφησαν· καὶ αἰνακρινόμενοι τὰ περὶ τὴν Στοέαν, λαμπτῶν τε καὶ γενναῖος εἰς υπκονταπάτων τὸ Χριστὸν Θεὸν ἀληθινὸν ἐκήρυξάν τε καὶ αὐτοὺς, καὶ δαιμονίοις οὐ τοῖς τέτων αἰρέρημασι απένδειν οὐκ ἀν τοτε, μήδε γένοιτο, οὐ παχύσειδα.

2 Εν τέτῳ δὲ καὶ ὁ τὸ Θράκης ἥγεμον, Τύρις οὐδὲ τὸ σύνομα, τολμεῖ τε καὶ χάρας διερχομένος, καὶ τὸ γένος ἀνεργονάμενος τὸν Χριστιανὸν, καταλαμβάνει τὴν Μαρκιανόπολιν· καὶ τὸ πραγμάτων προκαθίστας, ἀγει τὸ γενναῖον Μάξιμον, καὶ τὴν Σύναδλον Ασκληπιοδότην. Καὶ δὴ τὸ τε σύνομα καὶ γένος, καὶ τὸν (οὐδὲ τὸν οὐδὲ γενναῖον) αὐτονόμωτο τύχην. Οὐ δὲ σερρὸς καὶ ἔχισσων Μαξιμοῦ· καὶ πατρὶς ἔμοι, καὶ τούτοις, ζῷη, καὶ σύντετος, καὶ τέχνη, καὶ αἵρεσις, οὐ Χριστιανὸν τοσις· Ταῦτα γὰρ οἰκών, μᾶλλον δὲ ἴνοιχον φίγω.

IMaximiano Romanum imperium tenente, per omnem terram Romanis tributariam litteræ missæ sunt, blasphemis labiis, blasphemis verbis, manibusque Deo repugnantibus exaratae: nam adorantes Crucifixum, & nolentes simulacris sacrificare, per omnia ductos supplicia, è vita exceedere amara morte jubebant. Myriorum & autem metropolis erat Marcianopolis: hanc etiam vigens persecutio pressit, Christianos illius urbis immifericorditer puniens; inter quos, uti virtute & genere, sic pietate elucebant Maximus & Asclepiodote. Hi religione celebres, ab universali multitudine idolatrarum simul comprehensi sunt; examinatique de rebus religionis, luculenter ac generosè, omnibus obedientiæ dantes exemplum, Christum verum Deum prædicarunt & confessi sunt, sequie nequaquam, dæmoniis aut corum statuis ut libarent, ulla ratione subigendos.

Maximiano
Christianos
persequente,
copiantur
Maximus
& Ascle-
piodota:
a

F

2 Eodem autem tempore Thraciæ præfectus, nomine Teres, urbes regionesque percurrentes, & Christianos investigans, pervenit Marcianopolim: sedensque pro tribunal tyrannico, adduci jubet generosum Maximum, confortemque certaminis Asclepiodotam. Tunc de nomine, genere, & fortuna (ut ipse loquebatur) interrogabat. At fortis ac prudens Maximus, Et patria mihi & civitas, inquietabat, & genitores, & ars, & dignitas est fides Christianorum: hanc enim inhabito, aut potius inhabitantem circumfero: ex hac originem duco, ac principium

Maximus &
præside in-
terrogatus,
fidei liberè

fe-

secundæ & immunis à macula generationis ex hac
habeo : omnem honestatem & dignitatem ipsa mihi
conciliavit. Quid enim glorioius, quam pietatis cau-
sâ in carcere degere?

O sapienter profectus, 3 Praefectus dicit: Nondum cognovisti leges imperatorum? Tum verè magnus Maximus: Inhumanitatem quidem, iniquitatem, excessumque crudelitatis

3 Praefectus dicit: Nondum cognovisti leges imperatorum? Tum verè magnus Maximus: Inhumanitatem quidem, iniquitatem, excessumque crudelitatis promulgari audivi: leges vero, quibus gentes & urbes faudem consequuntur, minimaè novi. Teres dixit: Mundi benefactores calumniari, dominosque in iniquitatibus ac crudelitatis crimen pertrahere sustines? Respondit generosus Maximus: Ego & Dominum & Deum & Regem agnosco Dominum nostrum Iesum Christum, cuius nuntiū universa consistunt; ex aliis vero hos quidem imprudentes & ingratos, illos vero sensatos & Domini sui amantes servos. Impialis vero Teres dixit: Nonne te potest hominem crucifixum vocare Deum? Reposuit sapiens Maximus: Crux, plagæ & mors, considerata secundum rationem propriam, sive secundum se, nulli maculae afferunt: sed causa facit, ut ista sint admiratio-ne digna aut reprehensione. Quandoquidem ipsis multum digni erant latrones, piratae, tyranni, ejusmodi perversioribus ac cædibus vitam replete; capti vero pro plurimis ac millenis vi legis una mors inferatur; hisce justè probro mors est ac pudori. Illi vero, qui nefariè ab ipsis sublati sunt, nullum ex violentia nefariorum probrum incurvant aut reprehensionem. Aliunde vero viri fortes, qui pro patria aut genere fortiter se gerunt, etiam si vulnera corpus divisorint, etiam si hostile ferrum jugulo exceperint, etiam si in crucem sublati sint; neque miseri sunt, neque reprehensione digni. Quid dico, reprehensione? Nonne igitur multis quidem digni sunt laudibus splendidisque coronis, aliquique honorariis, quibus in ævum à contribulibus suis gloriam consequantur? Ita crux neque pudori est neque probro aut passo, aut iis, qui pro perpetuæ & cruce honorem & cultum Servatori tribuere studuerunt. Pudor vero indebet, luctus inconsolabilis, atque ignominia immediabilis oriuntur ex raptu mulierum, corruptionibus adolescentium, furtis & adulteriis, contentionibus & pugnis, ac manibus in alterutrum infestis: quibus divites sunt dii vestri, & ideo adorantur. Crux vero supra genus nostrum hominumque venerationem effert Crucifixum: quomodo igitur necesse non est ut illi honorem deferantur & cultum?

C 4 Teres dixit: Ecquis ab omni ævo audivit, ho-
minem pro humano genere crucifixum? Nullus;
ô judex [inquebat Maximus b.] Si verò addidero,
non pro amicis, sed & pro inimicis; tunc miracu-
lum te magis attonitum reddere poterit. Hac enim
de causa neque erat solum homo, sed Deus in hu-
mana natura absconditus. Etenim nullus hominum
pro hominibus passus est. Verum qui formaverat ho-
mines & ex nihilo produxerat, videns illos excidisse
è gloria, quam dederat, amoremque ac miseri-
cordiam suam, quæ fertur in creaturam suam, o-
stendere volens, factus est, quod fecerat, & pro-
nobilis mortem carnis in humana natura sustinuit;
nihil patiente natura Divina, quæ corruptioni non
est obnoxia. Quid dicis? Hisce erubescere nos opor-
tuit, an honorem consequi; gloriari, an confundi;
Deum horum causam hymnis celebrare, an ejurare
Servatorem? Teres verò, non habens, quod repo-
neret, discruciabatur irâque æstuabat: &, Define
exclamabat, ejusmodi nugamenta proferre, ne ani-
ma tua à corpore amara morte avellatur.

5 Respondebat rerum divinarum peritus Maximus: Non ego ejusmodi sermones exorsus sum; sed tu causam præbuisti, Crucifixum nobis exprobrans.

καὶ ἐκ ταύτης ὥρμημα, καὶ τὰς αρχὰς τὸ δότερας
καθαρὰς ρύπου γενέσεως ἐκ ταύτης ἔχω, καὶ τὸ Σεμ-
νον εἶναι καὶ τεριβλεπτον, αὕτη μοι τάρσογε. Τί γὰρ
εἴη σεμνοτερον τῆς τεριβανέσσερον τοῦ δεσμωτήριον ὑπὲρ
στεβεῖας οἰκεῖ;

3 Οἱ ἡγεμῶν λέγει. Οὔπω τὸ βασιλέων ἔγνω τὰς νόμους; Οἱ μέγας ὄντως Μάξιμος εἶπε· Μίσαγθρωπίαν μὲν, καὶ ταρανομίαν, καὶ ὀμότητοῦ περιβολὴν ἕκστα χρυσοσομένην· νόμους δὲ, διὸ ἐνημῆται τὸν τόπον τούτον τοῖς δεσμώτας; Οἱ γενναῖοι ἀμείβεται Μάξιμος· Εγὼ Δεσμότην καὶ Θεὸν καὶ βασιλέα τὸν κύριον ἡμῶν Ἰησοῦν Χριστὸν ἐπιγινώσκω, φύσιμα τὸ Κύμπαν ὑπέξειν τὸν δὲ ἄλλων τὰς μὲν ἀγνόμονας καὶ ἀχαρίστες, τὰς δὲ σκηνόμονας καὶ φιλοδεσπότες διδάξω. Οἱ δὲ θυσιεῖσατο Τύρις λέγει· Οὐκ αἰσχύνῃ Θεὸν οὐρανοῖς ἀνθρώπων ἐσαργόμενον; Οἱ Θρόας ἀνδυπτέφερε Μάξιμον· Σταυρὸς καὶ πλῆγας καὶ θανάτος τῷ οἰκείῳ λόγῳ καὶ καθ' ἑαυτὰ μάθον ψήσει τερπίσθιστον ἀλλὰ τοιταῖς τοιοῖς ταῦτα καὶ θαύματα καὶ ἀξία καὶ μακριτά· ἐπεὶ τολμῶ ἀνὴρ ἀξιοῖ λησει, καὶ τίκνατον τισαὶ καὶ οἱ τύρανοι, τοιχῶν ταῦθεν τοὺς θανάτων πληρεύντες τὸν βίον· γοῦν δὲ ἐπειδὴν ἀλλωσιν ἀντὶ τολλῶν καὶ μυρίων ἔνα θάνατον ὑπέχεστι τῷ νόμῳ· καὶ τάχτοις δικαίως ὄνειδος ὁ θάνατος καὶ αἰσχύνη. Τοῖς δὲ ὑπὲρ αὐτῶν ἐκδέσμως ἀνηργημένοις ύπκο ὄνειδός τοις γένεται ἐπιτίμησις καὶ ταλαντανάίων βίᾳ. Αἴτιος τε δὲ οἱ αἵρετες, υπὲρ τωτρίδος καὶ γένετος αἵρεσοντες, καὶ ἀν τοληγού τὸ ζῶμα διεμερίσαντο, καὶ ἐπὶ τὸ Σφαγῆς τὸ τολέμιον ξύφος ἐδέξαντο, καὶ ταυρὸς αὐτὸς ἀνηργήσατο, γε τὸν ἀθλοις, γε τε μεμφῆς αἵρετοι. Τί ἦπον μεμφῆς; οὐκ αἵρετοι μὲν γένεται τολμῶν τοὺς λαμπτρῶν σερανῶν, καὶ τῶν ἄλλων γερῶν ταρα τῶν ομορφίλων διὸ αἰώνος αἵρετονται; Οὔτως γένεται οἰς αἱχνύναι γένετος ὁ ταυρός, γε τε τῷ ταῦθεντι, γένεται οἰς αἰώνι τῷ ταῦθεντι καὶ γένεται τιμὴν καὶ ζείσας νέμεται τῷ ζεσωκότι διεπαδάσαι. Αἰσχύνη δὲ ἀνεξάλεπτος, καὶ θρῆνος ἀπαράκλιτος, καὶ ὄνειδος ἀδυσώπητον, αρπαγῇ γυγαίων, φθορᾷ μετρακίων, κλοπῇ καὶ μοιχείᾳ, ἔρεις τοῦ μάχαρι, καὶ κατ' ἀλλήλων χειρὶς· οἷς ταλεταῖσιν ὄμιλον οἱ θεοί, καὶ διὸ προσκυνένται. Οἱ δὲ ταυρὸς υπὲρ γένετος ἡμῶν καὶ θεραπείας αὐθρώπων ἐνεγκένται τὸν τάσσομέντος· τῶν δὲ καταγρέως ἡμᾶς αὐταῖτε τίνι τιμῇ αὐτῷ προσάγειν καὶ τὸ ζε-

4 Τέρης εἶτα · Καὶ τίς ἡκέσθεν ἐξ αἰώνων ἀνθρώπων, ύπερ γένετος ἀνθρώπων σαμφωνέται; Οὐδεῖς, ὁ δικαστής. Εἰ δὲ τῷροςθείην ὅτι μήδ' ύπερ φίλων, ἀλλὰ καὶ ἔχοντων, τοῦτο ἂν ζει τὸ βαῖνα μᾶλλον καταπληγεῖ. Διὰ τέτο γὰρ καὶ δ' ἀνθρώπῳ οὐ μόνον, ἀλλὰ Θεός σὺν ἀνθρώποις φύσει καλυπτόμενος. Καὶ γὰρ γέδεις αὐτρώπων ύπερ αὐτρώπων ἐπαθεῖν· αλλὰ ὁ πλάστας καὶ ἐκ μηδόντων παραγαγάτων, αὐτὸς πεσόντας ίδειν, ἢς ἔδωκε, δέξις, καὶ τὸ φίλτρον καὶ τὸ ἔλεος ἐπιδεῖξε βλύχεις, ὁ τερπιτὸς οἰκείου ἔχει φιλοτέχνημα, γένοντες ὑπέρ ἐπλαστες, καὶ τὸ ύπερ ήμῶν θάνατον. Τὸ Σαρκός υπέντι τῇ φύσει, τὸ πάθος· όντα ποικαλέντις τῆς Θείας ἀκιράτως φύσεως. Τί λέγεται; τύποις αἰχνύνεαδα προσῆκεν ήμᾶς ή Γερμάνεαδα, ἐγκαταπίζεαδα ή καταδίνεαδα, Θεον τὸν αἴτιον αἰνυμένην ή τὸν Σωτῆρα ἐξόμυναδα; Οὐ δέ τίρης ἀντιτέλεγεν ωντὸς ἔχων ἔχαλέπαινε τε καὶ ἴστραδαξε τῷ δυμῷ· καὶ οὐδέ, [φησὶν εἰς,] ἀνέκραγε, τὰς τοιάστας ἵψεχταίς, ἵνα μηδὲ πικρῶς τὴν φυχὴν τὸ Κώματος ἀπορρίξῃς.

ς οὐ δεόσθε Θ. Μάζιμος ὑπερφωνεῖ. Οὐκ ἔγω τὴν τοιχτῶν λόγων κατηρρέαμεν· ἀλλὰ τὸν πάρεχον τὴν αἰτίαν τὸν ἐξαυρωμένον καὶ τὸν ἀναδίσας. Ήδειν γὰρ

A ὡς εἰδωλικῷ ζῷῳ φυχῇ βαδισθεῖσα, αὐτεπίεκτῷ φωτὸς θεολογικῶν θεαράπτοντος ῥημάτων ὑπάγε τὸν βραχεῖας τίνος η̄ ἀμυδρᾶς λαπτηδόντος τῆς ἐκεῖθεν αἰγῆς έδαμεν τὸν προσβολὴν ἰσχυσας υποσίναι. Οὐ δὲ τύραννος ἔτι μᾶκον χαλεπαίνειν, τύπλεδας αὐτὸν ἐκ τεσσάρων κατὰ ταντὸς έγγραματος ἐπιτάξιν, καὶ ἐπιτέγειν τὰς τύπλοντας. Φεύγε τὰς ἀλαζόνας λογισμένης καὶ λόγους. μηδὲ ὑπερόργια φύγεδαι θρασύν. Εν δὲ τῷ τύπλεδα, καὶ καρτερός φέρειν τοὺς τληγάδες τὸν αἴθλοφόρον, ἥγει καὶ τὴν σώφρονα Ασκληπιοδότην ὁ μαιρόντος Τύρης, καὶ λέγει πέρος αὐτήν. Τὸ πικρὸν τὸ βασάνων οὐδὲ λογίσιος σώματος ὄρασα, οὐδὲν τοῖς θεοῖς, καὶ Σαυτῆ προάρπασον τὴν Κατυρίαν. Ηὔτε Θρόνος Ασκληπιοδότη λέγει. Ηὕτη σωτηρία, μη λιπτεῖν τὸν ένα καὶ λικῆν Θεον, μηδὲ θύσαν δάιμονον αἰτωλεῖας, οὐδὲ οὐδὲν θεαράπτοντα δάρον, μητε τέβειν. καὶ γὰρ εἰ τοις ταρπὶ αὐτὸς δόξαν οὐμῶν καὶ τιμῶν βληδεῖν ἀπομερίσασθαι, η̄ τὰς τλείσις τὸ ἀγέρασον έξει, τὸ περιλαβόντων καὶ μεγαδιόντων τὸ μοίρας. η̄ δὲ μετρός εἰς τάντας φερομένης. (μερισμή γὰρ αὐτῶν έστι καὶ σκεδαζεῖ καὶ ιτιμεῖ, καὶ οὐρανοῖς, καὶ τὸ στέασμα, οὐα μηδὲ λέγω μαχομένη καὶ αἰτίσταλος. καὶ γὰρ αὐτὸς τάθεισι μαχομένοις, καὶ γύναις αντιτεταγμέναις, καὶ φύσεσιν ἐναντιωτάταις καταμερίζοντά τε καὶ κατατέμοντα.) εἰ δὲν βελκύδειν τὴν διφεύλην κύμων, καὶ μὴν αὐτοῖς χαρισθεῖ, ἐπιμερίσασθαι θεότητα, εἰς ἀπέτρα ταῦτης καὶ ανάριθμα κατακερμάτιζομένη, γυναικὸν πραγμάτων τὴν κλήσιν κερδανθεῖν, εἰς τὸ βραχύτατον αὐτοῖς ἀπολεπτυνομένης τὸ τιμῆς καὶ τῆς χάριτος, ταῦτα τλεῖσιν περιεχόσης τὴν χλοσίν, η̄ τῆς τιμῆς ἀπόλαυσιν, χωρὶς τοῦ καὶ κόπον αἰνάτεδας μεγαλαυχίας κατὰ τὸ μερισμὸν τὸν τοῖς οὐόμασι μεγαλαυχίας καὶ τέρψιος. Τοιαῦτα, οὐ δικαστὰ, τὰ οὐτέρας γυναικῶν οὐτάς, οἷς μὴ μέτεσι, προσσάπτῃ ταῦτα, μηδὲ τέρπου μετεῖναι, καὶ οὐδὲ δοκεῖ τιμῶν, εἰς χλοσὴν ἀπάγει, καὶ αὐτὸν ἵσχατης τόλμην καὶ ανοίας ὑπόλιθουν ἀποφαίνει.

B Οὐ δὲ τύραννος πέρι ταῦτα σιγὴν ἔσχεν, ἀλλὰ ἐπειρ ἔπειτα Οὐτὶ μὲν αἰσενὶς η̄ τὴν φύσισ, δύλον, καὶ ὅτι τῷρος οὐδὲν μιὰν θεαράπτου βάσανον δύναται. Ρύστεται δὲ σε τὸ ἐμῶν τη̄ντον έδαμεν, οὐ σὺ σέεις Θεόν. Ηὕτη σώφρων αἰμείβεται Ασκληπιοδότη. Οὐτέ άνθρωπος έτει γυναικῶν φύσισ τὰς εἰναυτοσάτυς οὐμῶν καὶ ἀπανθρώπως οὐχερῶς φέρει βασάνων. Ηὕτη Χριστὸς μηδὲ χάρις καὶ δύναμις τῆς ἐπιζοντας εἰλικρινᾶς εἰς αὐτὸν καὶ βασάνων καὶ βαρύτων καταρροντας καὶ ὑπερόβλητοι τοῖς, καὶ κρείτις πάσιν δαιμονικῆς ἀπεργίζεται ἐπηρούτας. Διὸ καὶ σὲ η̄ τὰς αὐτοισθντας σε τὸ πονηρίας δάιμονας οὐ τὴν ισχὺν τεποίθα τὸ Θεός μη νικήσαι. Οὐ δὲ θυσεῖται Τύρης λέσαι. Ρήφον ἀπὸ σὲ τὸν ἀπόνοιαν καὶ τὸν τραπεῖτα σὲ λόγγος, ἐπεὶ διὰ τὸ πιμωρίων, αἱ σε κακῶς θεολέσσοις, τωλλοῖς τὸ ομοφρόνων σωφρονισμὸν περιπάτειν γράμματα. Ηὕτη γενναῖα ἀποκρίνεται Ασκληπιοδότη. Πράπτας ἀπειλής, οὐ γνῶς τὴν πείραν, ὅτι καὶ ἀνδρῶν τυράννων, καὶ βασάνων κακωπλοιμένων, γυναικὶ πρὸς μόνον τὸ ταδεῖν ιστερπισμένην γυναικές τὴν συμμαχίας τὸ κρέπιδον. κρατεῖσι, καὶ τὸ φρεσύματος καταζήνθοις καὶ κατιελάσουν δύγκων.

C 7 Τύρης οὐθεοθελεῖς κατὰ τὸ τιμωρῶν τὴν γενναιοτάτην (πικρὸν δὲ καὶ λίαν ἀνίαρον η̄ βασάνος αὐτήν) τύπλεδας κελεύει. καὶ τὸ αἰμάτων τὸ τληγάδες ἀπορρεόντων, καὶ μάρτυρις μὲν ἔφερεν αἰδρεῖας τὸ οράντων οἱ μὲν εἰς ἔλεον, οἱ δὲ αἰνερέροντο τῷρος θαδμα. αὐτὸς δὲ τὸς οὐσεβῆς, Θεόδοτος τὸν οὐσα, οὐσαδής καὶ αὐτριός τὸ φρένημα, κατὰ μέσον τὸν βεάτρης σάσ, ἐκάκισε τὸ κατο. τὸ αἰγὸν αὐτοῦ η̄ μαιροντὸς τὸ τύραννον, καὶ τὸ δίστον μεμιάτων ὑπόδικον αὐτὸν παρασκεύασσιν διηλεγειν. Οὐ δὲκαίαν τὸ φέρεν παρρυσίαν, επεὶ ξέλος τὸν τρεμασθῆναι καὶ ξεράδαι καταζήνθοις.

Septembris Tomus V

Noveram enim, quo modo anima tenebris idololatria Ex Ms. tricis immersa, minimè capax sit luminis ex theolo- ac mox ver- gicis verbis effulgentis: quemadmodum nunc modi- beratur. As- ci cuiusdam & subobscuri radii, ex eo micantis clepiodota pari con- splendore, accessum perferre nequaquam potuisti. Tyrannus verò magis etiam indignans, ipsum à vi- rīs quatuor verberari per totum corpus jubet: ver- berantesque eidem clamare: Abstine à ratiociniis & verbis jactantibus: cave loqui modum excedentia. Quando autem verberabatur, & plagas fortiter fe- rebat Vir coronā dignus; sanguinarius Teres etiam adducit castam Asclepiodotam, eique dicit: Amari- tudinem tormentorum in alienis perspicieis corpo- bus, sacrificia diis, ac salutem tibi ipsa præripe. Sapiens Asclepiodota reponit: Salus mea est, non re- linquere unum & verum Deum: neque sacrificare dæmoniis perditionis, quos vobis non facile est enumerare, nedum colere: si enim vestram de iis sententiam & cultum dividere voluerint, aut pluri- mi sine honore erunt, illis, qui antea acceperunt, forte suam non distribuentibus; aut divisione in omnes facta: (divisibilis enim & dissipabilis est i- psum & honor & natura & cultus, ne dicam pu- gnantia & invicem æmula. Nam & affectionibus pu- gnantibus, & sententiis oppositis, & naturis invicem maximè contrariis dividuntur & dissecantur.) Si igit- tur voluerint dona vestra, & quam ipsis gratis datis, divinitatem partiri; hac in multas ac innumerabiles partes difficit, nudam sine rebus appellationem lu- crabuntur, extenuato ipsis in modicissimum quid tam honore quam dono, eoque magis præbente lu- dibrium quam honoris fruitionem: mitto majorem quoque laborem capi in divisione jactantia & volu- tatis, ex nominibus istis quæsiſe. Tales sunt, δὲ ju- dex, res vestræ: eo modo, dum quis iis, quibus non licet, attribuit talia, quæ inesse nequeunt, eos etiam, quos videtur honorare, in ludibrium adducit, ac se ipse extremæ audaciæ & amentiæ obnoxium ostendit.

D Tyrannus autem ad hæc quidem tacuit. Atta- fidem confes- men dicebat: Manifestum est, infirmam tibi esse na- sa, post mi- turam, eamque non sufficere ad unicum tormentum perferendum. Ex manibus verò meis nequaquam te eripiet, quem tu colis Deum. Reponit prudens Af- clepiodota: Neque virorum neque mulierum natura intollerabiles & immanes cruciatus vestros facilè tolerat. At gratia & potentia Christi mei sincerè in ipsum sperantes & tormentorum & mortis facit spretores ac contemptores, eosque omnibus insidiis diabolicis su- periiores constituit. Quare & te & cestro malitiæ stimulantes te dæmones virtute Dei mei superaturam me confido. Impius verò Teres dicit: Abjice amen- tiā audacesque sermones, quoniam per supplicia, quæ te malè perdent, multis eadem mente præditis prudentiæ proponeris exemplar. Respondet genera- fa Asclepiodota: Fac, quod minaris, ut experientiæ cognoscas, viros tyrannos, eosque tormentis armatos, à nudiis, & solū ad patiendum promptis, mulieri- bus vinci Fortioris auxilio, ab iisque jactantiam il- lorum confundi ac dejici fastum.

E Contumeliosus in Deum Teres Fortissimam in calcibus (amarum quid multumque afferens dolorem verberatur. Theodotus i- est illud tormentum) percuti jubet. Sanguine autem tem capitul τορque- ε plagis diffluite, Martyr quidem viriliter tolera- bat: videntium verò alii ad misericordiam, alii in admirationem rapiebantur. At vir quidam pius, no- mine Theodotus, constante ac virili animo vigens, stans in medio theatro, crudelitatis contra Sanctos & homicidii accusabat tyrannum, arguebatque ipsum, ut Dei iracundia se obnoxium reddentem. Ille verò justam non ferens libertatem, in ligno ipsum suspen- di

E

F

Ex Ms. di & radi jubet. Dum autem diu scalperetur, & inenarrabili patientia cruciatus perferret; vix tandem sero ad carcerem mittitur.

λέει. Επὶ πολὺ δὲ ξεόμενθ, καὶ ἐδιηγήτω καρ-
τερίᾳ ύφισμενθ ταῖς αἰγακόντας, οὐτὲ καὶ μόνις τα-
ραχήτωται τῷ δεσματηρίῳ.

D

ANNOTATA.

a Mysia, alias Moesia, extendebatur juxta Danubium, & Mœsia inferior, cuius metropolis erat Marcianopolis, eisdem forē limites habebat, quos hodierna Bulgaria. Graci passim Mysiam vocarunt, Latini sapientia Mœsiam, forē ad distinctionem alterius Mysie, qua est in Asia.

b Due voces uncis inclusæ non sunt in apographo Greco; sunt tamen necessariae.

c Vox φωνὴ videtur redundare.

C A P U T II.

Martyres ducuntur Adrianopolim, ibique rursum cruciantur:
inde ad locum martyrii ducti, capite minuuntur.

Adrianopo-
lē duci
Martyres,
par rursum
libertate re-
spondent.

Quindecim transierant dies, quando urbe egrediens Teres, iussit Martyres vincitos sequi. Profectus autem Adrianopolim, Pugiles coram se sistit, eisque dicit: Quanta vobis mala creaverit religio vestra, videtis: quin potius sacrificare diis, & vivetis in bonis hujus vitæ. Tres Martyres quasi una voce dixerunt: Cultus quidem à pueritia à nobis Deo de latus maximorum nobis semper fuit causa bonorum: eripuit ab errore, liberavit idololatriâ, illuminavit Dei cognitione in cordibus nostris: maximum vero omnium dedit, ut & digni simus habiti pro gloria ipsius pati. Quantum igitur resecabis à tormentis tuis, tantum dolore affidis; quantum vero adjunges, tantum delectas. Majores enim & plures permissiones nostrum in Creatorem & Dominum magis detegunt amorem.

graviſſime-
que crucian-
tur.

CTeres furiosus, plagiis antè acceptis tumentibus etiam tum corporibus & unius vulneris speciem præbentibus, Martyres flagris cædi jubet: carnibus vero, imò potius & cicatricibus una cum flagris defluentibus, fortes Athletæ dixerunt: Secundæ plagiæ tuæ priorum sanationes visæ sunt, priorumque dolorum solutio & solamen. Cogita igitur alias, quibus affligere possis: nam hæ priorum afflictiones abs tulerunt, atque audentiores fecerunt ad futura supplicia, utpote exercitantes. Ad hæc crudelis Teres laminas æreas, igne candentes redditas, machinis admoveri Martyrum membris jubet. Hæc quidem liquefiebant: & carnes liquefactæ à corpore diffuebant: mens vero & sententia invincibilium Martyrum magis confirmabatur ac roborabatur. Nam intus habebant divinum amorem, fontem vitæ ac requieci, quo irrorati animatique, externum affigentemque ignem non aversabantur; sed potius canebant: Domine Deus noster, da nobis pacem: Domine, præter te alium nullum novimus, nomen tuum nominamus: ostende igitur omnibus potentiam tuam, & glorificetur nomen tuum, Domine; cum in nostra, qui servi tui sumus, per opem tuam tolerantia ac patientia, tum in peenis exigendis de tyrannis c ob illa, quæ impie commiserunt in te, tum ob supplicia, quibus secum impie non agentes crudeliter punierunt: hoc enim scienter impia agentibus timorrem incutiet, & deceptos ex ignorantia in viam recovabit. Orantibus vero ipsis, vox de caelo audebat: Confortamini, ego vobis sum, nolite timere: sed neque petitis frustabimini.

PΕντεκαίδεκα δὲ ταραχῆθον ἡμέρα, καὶ τὸ τόλεως διάστημα ὁ Τίρης, ταροσίσται τὰς μαρτυριας δεδημένης ἐπεδιά: καταλαβὼν δὲ τὴν Αδριανουπόλιν, ταρίσησται τὰς ἀθλοφόρους κατὰ ταρόσωπον, καὶ φυσὶ ταροσίσται τὰς αὐτές. Ηδὲ μὲν θρησκεία εἰμῶν ὅσων γένονται ὑμῖν κακῶν ταρόσην, ὥρατε δέ τοις μᾶλλον τοῖς θεοῖς, καὶ ζησεδεῖ σὺ αγαθοῖς διὰ βίου. Οἱ τρεῖς μαρτυριες ἀπὸ μιᾶς φωνῆς ανείπον. Ηδὲ μὲν ἐκ βρέφους ταρόσης ταροσαγομένη Θεῷ λατρείᾳ μεγίστουν ὑμῖν οὐκιμερα γένονται ἀγαθῶν αἵτια. Κέρπταιο τολάντις, ἐρρύσατο εἰδωλολατρίας, ἐλαμψε τοῦ Θεοῦ γιώσιν εἰς ταῖς καρδίαις ἡμῶν, μεῖζον δὲ τῶν τολάντων ἔχαριστο, καὶ τὸ ὑπὲρ δόξης αὐτῶν ταῦτα καταξιωθῆναι. Οσον δὲ τὸν υποτεμεῖς βασιλεὺαν, ἐλύτησας ὅτι δέ ταροσίσταις επιφραγας. Τὰ γαρ μετέω καὶ τολάντων ταροσίσταις τολάντων ἡμῶν μᾶλλον ἀπογυμνύσσει φίλτρον.

E

Τοῦ Τίρης ὁ μανιάτης ἐπὶ ταῖς ταρολαβύσσαις τοληγαῖς, ἵδη τὸ σωμάτιον δέρθικότων, καὶ τραύματον ἐν δόνιν ταρεχομένων, ματίζεσθαι τὰς μαρτυριας ἐπιτάσσει· τῶν σαρκῶν δὲ, μᾶλλον δὲ τῶν μαλέπτων ταῖς μάστιξι συναπορρέοντων, οἱ γενναῖοι ἐλεγον ἀθλοφόροι. Αἱ δολεραὶ σχε ταλιγαῖς ταροτέρων ιάματα ἡμῶν ἐφάνησαν, καὶ τὸ ταρολαβόντων ἀλυγόδων λόσις καὶ ταραχματία. Επινοεῖ δὲ τέρας, διὸ ἀνιάτεσσι αὐταῖς γαρ ταῖς ταρολαβύσσαις αφεῖλον ἀνίας, καὶ θαρραλεωτέρης τρόπος τὰ μᾶλλοντα τοις κολασηρίων, οἵα δὴ γυμναστήμεναι ταρέσχον. Επὶ τέτοιο ὁ ἀνίμερος Τίρης· χαλκᾶς λεπίδας διαπορευεταις ταρασσολασσας, μικραντις ἐναρμόζεσθαι τοῖς τοῦ Μαρτύρων μέλεσιν ἐπιτάσσει. Ταῦτα δέ τοις μὲν κατελεῖσθο τοῦ σώματος τηκόμενα τα σάρκια· τὴν δὲ γνώμην δὲ μᾶλλον καὶ τὸ φρονιμα ἐτερόντος καὶ ἐπερρέγοντο ἀκαταγωνίσαντας μαρτύρων δέ. Εἶχον γαρ ἐνδον τὸν θεῖον ἔρωτα, τηγανήσαντες καὶ ἀναταύτους, οὐρφας δροσιζόμενοι καὶ ἀναψυχόμενοι, τρόπος τὸ ἔξωθεν καὶ κολασηρίων τῷρες εὖτε ἀπετερέφοντο· ὑπέκαταλον δὲ μᾶλλον. Κύριε ὁ Θεός ἡμῶν, εἰρήνην δὸς ἡμῖν· Κύριε, ἐκτός ζεῦ ἄλλον οὐκ οἴδαμεν, τὸ ὄνομα σχε ἐνομάζομεν· δεῖξον δὲν τῶσι τὴν δυνατεῖσαν σβ, καὶ αἰδοξαδητίω, Δεωνότα, τὸ ὄνομα ζεῦ, ὕστερον τῇ ἡμῶν τῷ δέλων σχε διὰ τῆς σῆς συμμαχίας ὑποκοντική καρπερία, ζεῦ καὶ σὺ τῷ δίκαιῳ αἰδοξαδητίων τῆς τυραννίας, ὃν ηστέβησαν εἰς σὲ, καὶ ὃν τὰς μὲν ζευσαεβοντας αὐτοῖς ἀπανθρώπως ἐτιμαρχίσαντο· τέτοιο γαρ καὶ τοῖς εἰς ταροντας αἰδεῖσαι φόβον ἐμποιοῦσι, καὶ τοῖς ταλαιπωμένοις οὐδὲν αἰγνοῖς επαγαλλιστιν. Προσσολογέντων δὲ αὐτῶν, φωνὴ ἐγρανθεῖκατεο· Θαρρεῖτε, ζεῦ μετ' ὑμῶν εἰμι, μὴ φοβεῖσθε αὖτις δὲ τοις ταραχματίοις.

F

b

IO Me-

A 10 Μετὰ ταῦτα Ἰ, τῷ θαυματηρόν τον πληγῶν αὐτέντας, ὁ θεοβλαβῆς Τύρις ἐκπέμπει τὸν μάρτυρας εἰς τὸ δεσμωτήριον, ἐπίθεις φοβερὰς ἀπειλὰς, ἔτινες αὐτὸς τὸν δερπάτελας ἡ ἐπιμελεῖας μεταδίζεται. Οἱ γενναῖοι ἀδηλφοὶ ἔλεγον· Χριστὸν ἔχοντες ἡμεῖς, οὐ ἀλιθινὸν Θεὸν ἡμῶν, καὶ ζωμάτων μόνον ἀλλὰ καὶ ψυχῶν λατρὸν, ἀνθρώπινος τροποῖς οὐδὲ διδασκόντες ἐπιδεομένα. Οὐλίγων ἦν διελθόσιν ἡμέρων, ἀγει τὸ τὸν τόλεως ταλάνθρωπον κηρύγματι τυραννικῷ ἐπὶ τὸν θεάτρον τὴν σαΐδην, καὶ ταράχονται οἱ καλλίνικοι ἀθλορόποι κατὰ μὲν τὸν θεάτρον, καὶ τὰ σιν ἀρδησαν, ὃν ἐπαύοντο διάλυσιν ἢ ἀφεδεῖσα, καὶ τὰ τοιούτα φέροντες. Εισῆλθη ἡ καὶ θυρία κατὰ τὸν μάρτυραν· καὶ Μαξίμῳ μὲν τῷ μεγάλῳ ἀδηλυτῷ ἀρχτὸν συμπλανήνας απελύσι· ἢ ἢ ἀφεδεῖσα, καὶ τὰ τοιούτα φέροντες. Οἱκοι καὶ τὰ θυρία τῆς μαργαρίτης ὑπηράγουτο· ὅμως δὲ ταῦτα λυγόν καὶ ὄρων, ἐπαφίσοι τῷ αὐτῷ μάρτυρι καὶ ταρδαλον. οὐδὲ διδασκαλον διρράσα τὴν ἀρτον, τὴν μάδησιν καὶ κατηγορούντες· ἀλλὰ τὰ τὸν σλαβυμέναν μετέχετο κακείνη.

B 11 Α' ὁ τὸν θυρίων θυριωδίσερθε καὶ ὀμότερος οὐδὲν καλλίνικον αἴγανισιν Μαξίμου ταῖς εἰρηταῖς ἐγκαταλείπει· κατὰ δὲ τὸν θεόφρονθε καὶ Συνάδλος Θεοδότης ἀρκτον ἰστιπέμπτη, ὅρθιως ξύλῳ τρόπερον αὐτὸν σύνδυσμάκενθε. Ή δὲ δρομαῖα καὶ βρύχοσα τλησίον τὸν δεσμόν γένεται, καὶ τὴν κεφαλὴν ἐπὶ γῇ κλίναστα, τὸν τροσκούντων ἐδείκνυτο τὴν μίμησιν· καὶ τοιοῦν αὔτινον τοτεύονταν καὶ διακεντέονταν, τὴν τὸν σλαβείας καὶ τιμῆς καὶ μετέβαλε σχήματο. Διὸ λύσατε τὸν ξύλον τὸν μάρτυρα, ἐπὶ τῷ θυρίῳ οἱ θυριώδεις ἱκότιζον· τὸ δὲ τὸν αὐτὸν τὸν μάρτυρι αἰδῶ καὶ σλυγαμούντων διέσωζεν. Οὐ δὲ θυριώδης καὶ δυσμενῆς Τύρις, σύν ταὶ θυρίᾳ ἐδυσπατεῖτο τὸν μάρτυραν, τοσοῦτον αὐτὸς ἀπηγριεῖτο καὶ θεμαίνετο· διὸ ἐπεισάγει τοῖς ἀλοισ καὶ τὴν σεναιοτάτην Ασκληπιοδότιν, καὶ ταύρῳ τὸν αἰδεστῶν καὶ ἀγριωτάτων σύνδεσμον κελεῖται, οἷς αὖτις καὶ μάρτυρας τεριελκομένην τοῖς ἐκείνοις δρόμοις καὶ σκητήμασι, καὶ τοῖς αποι διαπαρασομένην καὶ τοῖς κέρασι, πικρῶς διαφερεῖ καὶ ἀβίως. Ή δὲ τὸν Τύριον μάρτυραν τῷ τύπῳ τὸν σαυρὸν καθωτισθεῖσα, Κύριε μα, Κύριε, έσσα, τὸς ὅμοιος Κοιδεοξασμένε, ἐπὶ σοὶ γέλασι· ρῦσα με τὸν ἐπιβλῆτα καὶ τὸν αἴρυτον ταγίδων τὸν ἀρχεκάκην ἐχθρόν. Οὐ διαδρόμοντο μᾶλλον τῷ ακινητοῖ καὶ τῷ ὑπερωτάτῳ τῷ ἵρεμιας καὶ στοιχεως, οὐδὲ μάρτυρας τοῖς ἀμμαστοῖς.

C 12 Καὶ ἐπιγραφεῖσα τῷρος τὸν ὄχλον καὶ γενναῖα καλλίνικος, Οράτε, ἀνθρωποί, καὶ σύνετε, ἔρι· τὰ θυρία τὰς ὁμοδέλης ἐπιγινόσκεται, καὶ τὸν κοινὸν Δεσπότην τὸν σλαβύμενα, ὑπὲρ τὸν τάσχον, τὸν θυρίον, ἀλλ' ὑπηρέτων γένονται, καὶ φιλανθρώπων τροστήσαντα· ὅμεις δὲ, εἰ μήτι ἀλλο, τὴν αὐτὸν φύσιν φέροντες, καὶ ὄφειλοντες καταιδεῖσθαι, καὶ τῷρος τὰς ὁμοφύλες σύμενας καὶ ἡμέρας διακεῖσθαι, ὥστε περ τροστασάντων ἀφ' ὅμοιον ταῦτα τὸν θυρίον, τὴν ἔκστοις ἔμφυτον ἀμότητα καὶ θυριωδίαν αἰτεοτεράξαθε, καὶ τὸν κοινὸν τὸν αἰσχύνεσθε δυσφημεῖτε πλάσιν, τὰς ὁμοδέλους καὶ ὁμοφύλεις αὐτὸν τὸν θυρίον, καὶ τοιοῦτον τοιούτον τὸν θεάτρον ὁ αἰγαλόποτος, ἐπὶ τὴν Φιλιππάποιν ἐσέλλετο, τροσάζας ζυνέπεδα δειδεμένες καὶ τὸν μάρτυραν. Πηρὸ δὲ τριακοντα μηνίων τὸν τόλεως στὸν κάμη την (Σαλτος δὲ τὴν κάμη τὸν σύνορα, ἔλλην δὲ γλωσσα βρύσον ἀν αὐτὸν μετε-

Septembbris Tomus V.

10 Post hēc verō, dilatis mortiferis ipsorum plagiis, impius Teres Martyres ad carcerem dimittit, Ex Ms.
Feris obje-
ctus Maxi-
mus, ab iis
non leditur,
terribiles interminans minas, si qui ipsi aliquam sa-
nationem aut curationem impertirentur. At generosi Athletæ responderunt: Nos Christum, verum Deum, habentes medicum, non corporum solum, sed etiam animarum, humana curatione, etiam si daretur, non indigemus. Paucis porro elapsis diebus, adducit præfectus tyranico præconio omnem civitatis multitudinem ad theatrum stadii, ducunturque vi-
ctoriis inclyti Athletæ in medium theatrum, visique ab omnibus sunt, ne vestigium quidem eorum, quæ passi sunt, in corporibus circumferentes. Inductæ verō sunt & feræ contra Martyres: & contra Maximum quidem magnum Athletam soluta est ursa, cum ipso congressura: hæc verō emissā, non sanguinem sicuti ferarum, sed benignorum servorum functa est officio: nam pedes Martyris circumlinixit & delinivit, ita ut tyrannus perculsus in vocem luētūosam erumperet: Hei mihi! etiam feræ magiæ sunt subactæ. Simulac igitur hæc effunxit & videt, ad euindem Martyrem emittit pantheram. Hæc verō, magistrum habens ursam, institutione non fecit indigna; sed illa etiam venerantium officio functa est.

E
ut nec The-
odotus, nec
Asclepiodes
ta.

11 Verū præfectus, feris ferocior & crudelior, clarum victoriā pugilem Maximum septis includit: contrā Theodotum verō diuinā sapientiā ornatum, & certaminis socium, ubi ipsum prius recto ligno alligaverat, ursam emittit. Hæc autem currens τὸν fremens Vincto appropinquat: caputque in terram inclinans, adorantium exhibit speciem: ac multis ipsam verberantibus & pungentibus, non abscessit ab habitu reverentis & honorantis. Quapropter solventes à ligno Martyrem, ipsum feri in feram jaculati sunt, sed illa eamdem erga Martyrem servabat verecundiam ac benevolentiam. Verū feris ac infensus Teres tantò magis exacerbabatur atque effervescebat, quanto feræ Martyres magis reverebantur. Quare post alios inducit & generosissimam Asclepiodotam, eamque tauro indomito & ferocissimo alligari jubet, ut Martyr ejus cursibus & subsultibus distracta, pedibusque ac cornibus dilacerata, amaram ac miseram oppetat mortem. At Christi Martyr signo crucis armata, Domine mi, clamabat, Domine, quis similis tibi, qui glorificatus es? in te speravi: erue me ab infidis & inevitabilibus laqueis maligni hostis. Taurus verō magis ligatus est immobili statu mitissimaque requie & statione, quam nexibus Martyr.

12 Generosa autem ac victoriā inclyta, ad turbam converfa, Videτε, homines, & intelligite, inquietabat: feræ, bellū conservos agnoscunt, communemque reveriti Dominum, pro quo patiuntur, his non feræ, sed servi sunt, & humaniter accedunt. Vos verō, si nihil aliud, qui eamdem habetis naturam, eamque revereri debetis, & in consortes e-
Martyres
*versus Phi-
lippopolim*
*duci, in vi-
co, cui Sal-
tus nomen,*
eiusdem generis benigni esse ac mansueti, acsi feræ hæc vobis præripuissent, insitam illis crudelitatem & feritatem vicissim exercetis, & communem Creatorem contumeliā afficienes non reveremini; vestros conservos, ejusdem vobiscum naturæ partipes, ferarum laco, multoque acerbius, tormentis tamquam dentibus dilaniantes. Turba verō theatri, quanta à dæmonibus impellebatur, lapidibus Martyres impelebat, quia justis rationibus redarguebatur. At sensus expers Teres, theatrum cum pudore solvens, Philippopolim proficiebat, ubi mandaverat, ut simul vincit sequerentur & Martyres. Triginta verō ab urbe milliaribus in vico quodam (Saltyς vicō nomen, lingvā verō Græcā interpretatus est Seatu-

E 2 riens:

A N N O T A T A.

a Hic fortè aliquid in apographo omisum est : nam Dei cognitio magis videtur spectare ad intellectum , ac Dei amor ad cor , ita ut fortasse scriptum fuerit , Martyrum intellectum Dei cognitione illuminatum , ejusdemque amorem eorum cordibus infusum .

b Verba Graeca hanc dubie mendoza hoc loco sunt in apographo nostro . Legendum à γνέμη bīc , aut mox ιχαταγώνοι μάρπετε : quod in idem recidet . Latina expositio igitur certa est quoad sententiam ; at correctio Gracarum vocum alterutra solam certa : hinc neutram dare volui .

c Hec oratio habet aliquid insoliti , quia petitur , ut puniantur persecutores , quod non videtur congruere cum exemplo Christi & S. Stephani , inter ipsa tormenta pro inimicis orantium . Nolim quidem dicere , malam aut illicitam esse orationem , prout conscripta est : nam si Martyres revera sic orarunt , id non fecerunt odio tyrannorum , sed amore religionis Christianae ; utilitatemque communem malorum pretererunt bonō paucorum . Attamen similia non facile in exemplum trahenda sunt , praesertim cū nesciamus , an omnia sint Martyrum ipsorum dicta , qua scriptor illis attribuit .

d Hec vox erat mendoza in apographo , ubi legitur , ἡλεῖαστρο . Quare corrigendam credidi , monito tamen lectorre . Neque enim dubitem , quin legendum sit ἡλεῖαστρο , quod derivatur à verbo ἡλεῖαστρο , debacchor , aut furiis incitor .

DE S. PORPHYRIO MARTYRE

B

E

Ex Fastis maximè Græcorum.

I. S.

CIRCA
CCCLXII.
Nomen S.
Porphyrii
Martyrolo-
giis inscri-
pium :

Raci in Menaïs ac Menologii suis hodie commemorant S. Porphyrium ex mimo martyrem , de quo Baronius in Martyrologio Romano ita loquitur : Item S. Porphyrii mimi , qui coram

Juliano apostata per jocum baptisma suscipiens , Dei virtute dercepit mutatus , Christianum esse professus est , ac mox , jubente eo , securi percussus , martyrio coronatur . Cum hisce satis congruant , que ad hunc diem leguntur in Menologio Sirletiano , in Menaïs impressis , atque in Synaxario Ms. , quod à Sirmundo accepimus . Tria hac monumenta ita invicem consentiant , ut satis sit unum hoc transferre Menologium Sirletianum , quod sic habet : Eodem die natalis B. Porphyrii ex mimis . A Juliano apostata iussus in natali ipsius die obtrectare & irridere Christianorum facta , cùm in aquam descendens immergetur , exclamavit : Baptizatur Porphyrius in nomine Patris , & Filii , & Spiritus sancti : sic emergens , albas vestes induitus , & se libera voce Christianum esse professus , ense obtruncatus coronam martyrii consecutus est . Ita Menologium istud cum Menaïs , & Synaxario ; sed non satis accurate , quantum videtur .

2 Rectius causa martyrii , ipsumque S. Porphyrii martyrium exponitur in Menologio Basiliano , ubi ad eundem diem Certamen sancti martyris Porphyrii annuntiatur , elogiumque subjunxitur his verbis expressum : Porphyrius martyr imperatore Juliano apostata claruit , quem mensa accumbentem jocis ac salibus , mimicam ar-

tem exercens , delectare consueverat . Cùm autem animadvertisset , illum , ejurato Domino nostro Iesu Christo , idola colere , eaque pro diis habere , divino zelo accensus , vehementer eum objurgavit coram universo senatu , prævaricatorem , impium ac scelustum appellans , atque integratum in Deum , qui tanta ipse beneficia , & imperium contulerat . Quare excandescens Julianus , variis eum prius acerbisque tormentis crudeliter excruciat : totum deinde illius corpus flagellis cædendo adeo laceravit , ut ossa nudarentur . Postrem præcepit lictoribus , ut eum decollarent . Quā acceptā sententiā , vincitus ad locum supplicii adductus , & gladio percussus occubuit , pro temporario rege immortalem adeptus , & pro corruptilibus deliciis æternam felicitatem . Haec tenus Menologium , cuius relatio multum distat à præcedente , & eā saltē probabilior est , licet neutra fortasse omnino sit accurata . Utraque aliquid veri habere potest , si catechumenus erat Porphyrius , aut Christianam religionem amplecti statuerat , quando iubebatur à Juliano Christianorum sacra irridere , aut si tactus subito fuerit divinā gratiā , quando disponebat se ad impium istum ludum . Ita conversus est S. Genesius ex mimo martyr , de quo actum est ad xxv Augusti . Locus Martyrii non exprimitur . Verum Julianus imperium adeptus est sub finem anni 361 in Oriente , nec postea fuit in Occidente . Itaque martyrium S. Porphyrii contigit in aliqua urbe imperii Orientalis , fortè Constantinopoli , ac verisimiliter anno 362 .

DE S. NICETA GOTHO,

MARTYRE IN GOTHIA ULTRA ISTRUM.

COMMENTARIUS PRÆVIUS.

Celebris Sancti cultus : locus & tempus martyrii invenitgantur :
nonnulla de conversione Gothorum observata : Acta
Græca edenda.

CIRCA
AN. CCC-
LXXII.
Sancti me-
moria in Fa-
bis : cuius
apud Græ-
cos.

Elebris admodum est hodie apud Gracos & Moschos cultus S. Nicetæ martyris, natione Gothi, de quo Baronius in Martyrologio Romano ita meminit : Eodem die sancti Nicetæ Gothi, qui ab Athanarico rege ob Catholicam fidem jussus est igne comburi. Petrus de Natalibus lib. 5 cap. 4 elogium contexuit ex Aetatis infra dandis, sed non sine erroribus aliquot, mortemque Sancti, quem Nicetum vocat, fixit xxv Maii. Hinc factum, ut Greverus aliisque panici martyrologi Nicetum, aut potius Nicetam, ad xxv Maii suis Fastis infernerint. Alii tamen Latini cum Molano S. Nicetam hodie memorarunt. Antiquiores martyrologi Latini Sanctum hunc ignorabant : sed Graci magno consensu, & cum his Moschi S. Nicetam hodie celebrant, at magnum Martyrem, de quo Officium ecclesiasticum eodem die peragendum in libris eorum ritualibus prescribitur. In Menologio Sirleiano hoc S. Nicetæ datur elogium : Commemoratio sancti martyris Nicetæ, qui sub imperio Constantini Magni natus, atque educatus in regione Gothorum ultra Danubium, non communicabat cum barbaris sed cum viris piis Deum colentibus, edoctus Christi fidem à sanctissimo episcopo Gothorum Theophilo, comprehensus ab Athanasio (lege Athanarico) principe propter Christianæ fidei professionem, & multis tormentis cruciatus, igne consumptus, consummatus est. Consonant omnino Menae impressa, ubi nomem Athanarici, pro quo hic mendosè Athanasius legitur, recte est expressum.

*elegium ex
Menologio
Basiliano :*

2 In Menologio Basiliano Acta S. Nicetæ compendio exponuntur. Nam post hanc annuntiationem, Certamen sancti magni martyris Nicetæ, sequitur elogium ita conceptum. Nicetas, præclarus Christi martyr, fuit imperante Constantino Magno, genere Gotthus, nobilitate ac divitiis inter populares suos florens, à Theophilo religiosissimo Gotthiæ episcopo fidem edoctus. Cum autem in duas factiones tota Gotthorum gens scissa fuisset, atque utraque suum sibi principem creasset; confudit alter principum ad Romanorum imperatorem : qui cum suscepit in contraria factionis tyrannum expeditione, insignem ex eo reportasset victoriam, Gothosque subegisset, ex eo tempore genus Christianorum inter Gothos multiplicatum est. Horum primus sanctus Nicetas fuit, qui & summa libertate Christianam fidem populo annuntiabat. Sed postquam reversus est imperator, Gotthi infi-

deles furore perciti, commota in Christianos persecutione, alios quidem aliter torfere; Nicetam autem multiplicibus suppliciis excruciatum igi tradidere. Haecnen Menologium satis recte.

3 De translatione corporis S. Nicetæ Gothi agunt Alta edenda, iisque consentit Petrus de Natalibus jam landatus. Utrobique etiam legitur, ecclesiam Sancto adificatam esse Mopsuestiam in Cilicia, quod sacrum corpus erat delatum. Addit deinde Petrus de Natalibus : Post temporis decursum corpus ipsum Venetias translatum, quiescere dicitur in ecclesia S. Nicolai. De corpore ibidem servato adspicatur Nicolans Doglioni in Opusculo Italico de Notabilibus urbis Veneta lib. 2 pag. 345; uti & Opusculum Latinum de Urbe Veneta, quod impressum est in Thesauro Antiquitatum Italicae tom. 5 part. 2. In illo enim tractatur de templo S. Nicolai, parochia presbyterorum in regione Dorfieri duri, atque in fine diciuntur : Hic S. Nicetæ corpus aliaeque Sanctorum reliquias habentur.

4 Quod spectat ad tempus, quo S. Nicetas martyro coronatus est, illud nicumque assignari potest ex tempore, quo Gothorum princeps Athanaricus persecutionem movit adversus Christianos. De numero Gothorum martyrum classe ad xxvi Martii egit Papebrochius nosfer breviter admodum. Prolixius & accurius de S. Saba Gotho, in eadem quoque persecutione passo, idem egit ad XII Aprilis, quo octisis est anno 372. Eodem forsan anno, certè non multis annis citius aut serius coronatus est S. Nicetas. Locus martyrii fuit in ditione Gothorum, ultra Danubium tunc degentium.

Nescio sanè, quo memoria lapsi Castellanus in Martyrologio universali ad marginem, & in indice, notare potuerit, prope Mopsuestiam in Cilicia occisum esse Sanctum, nisi locum, ad quem corpus translatum est, cum loco martyrii confunderit. Nulla enim est ratio, cur dicamus, occisum esse Sanctum extra ditionem Athanarici Gothorum regis, que immenso terrarum intervallo à Cilicia distabat. Si porro ditionem Athanarici propius inquirere velimus, ex Ammiano, gesta Valentis imperatoris contra Athanaricum rescente lib. 27 cap. 5, facile deprehendemus, Athanaricum eo tempore dominatum esse in hodierna Moldavia, ac forte in Valachia & Bessarabia, aut certè in parte aliqua illarum provinciarum : neque enim novimus, quam latè imperaret.

5 Loca ab Ammiano memorata, ubi Valens Istrum primo & tertio illius belli anno trajecit, & ubi anno secundo transitum frustra tentavit, erant in

E
corpus primò
Mopsuesti-
am, dein-
de Venetias
translatum.

F

ultra Danubium dominum, & circa annum 372: in Mæsia inferiore, diëlis provinciis, præseritum Moldavia opposita, soloque Istro ab iis divisa. Marciopolis ejusdem provincie urbs, in qua Valens hiberna habebat, ac pax in ipso Istro inter utrumque principem inita, similiter ostendunt, Athanarici ditionem à Mæsia inferiore solo Istro sive Danubio direptam fuisse. Itaque dubitandum non est, quin S. Nicetas passus sit in hodierna Moldavia, vel huic contermina Valachia aut Bessarabia. Nam persecutionem contra Christianos mœvit Athanaricus, priusquam Gothi Istrum fuerunt transgressi, quando heresis Ariana necdum prevaluerat apud Gothos, ut observat S. Augustinus lib. 18 de Civitate cap. 52, ubi hoc scribit: Rex Gothorum in ipsa Gothia persecutus est Christianos crudelitate mirabili, cum ibi non essent nisi Catholici, quorum plurimi martyrio coronati sunt; sicut à quibusdam fratribus, qui tunc illic pueri fuerant, & se ista vidisse incunstanter recordabantur, audivimus. Paulus Orosius lib. 7 cap. 32 de eadem persecutione sic habet: Præterea Athanaricus rex Gothorum Christianos in gente sua crudelissime persecutus, plurimos barbarorum ob fidem interfecitos ad coronam martyrii sublimavit &c. Hæc ille refert, postquam dixerat, Gratianum creatum esse imperatorem. Attamen hinc nequit inferri, eodem anno 367, quo Gratianus factus est imperator, natam esse persecutionem; sed solum, captam non esse multis annis seriùs: Orosius enim singula non refert ad annos determinatos. Ex laudatis ante S. Sabæ Actis certum est, persecutionem vixisse anno 372, & jam antea fuisse captam. Hac de causa martyrium S. Nicetæ circa eundem annum 372 figendum censi.

bellum Gothorum occasio persecutionis fuisse dicitur: *Grecè Φριτιγένης. 6 Occasio persecutionis in Actis repetitur ex disfensione Gothorum, & bello, quod ortum dicitur inter principes duarum partium, Fritigernem videlicet & Athanaricum. Si Actis credendum sit, Fritigernus fuit primùm vietus ab Athanarico; sed postea, fædere inito cum Valente, bujus subfido victor. Similia habet Sozomenus lib. 6 cap. 37 ita scribens: Haud multò post, orta inter eos (Gothos) seditione, duas in partes divisi sunt: quarum alteri Athanaricus, alteri prærerat Phritigernus *. Mox, commisso inter eos prælio, vietus Phritigernus, Romanorum auxilium imploravit. Quod cum imperator concessisset, jussissetque, ut milites, qui in Thracia erant, ei auxilium ferrent, denuò congressus, victoriam retulit, & Athanarici copias in fugam vertit. Haec Etenus Sozomenus, addens ea occasione, Fritigernem cum Ulphila episcopo ac subditis suis à Valente ad Arianam heresim traductum. Verum scriptor ille hac omnia memorat post pulsus ab Hunnis è sedibus suis Gothos, qui à Valente recepiit sunt in Thracia.

at id bellum non est omnino certum: 7 At persecutio Athanarici seviit, quando Gothi omnes ultra Istrum degebant, ut S. Augustinus mox landatus testatur, idque etiam liquet ex tempore persecutionis per Orosium assignato. Præterea S. Epiphanius, qui eo tempore florebat & scribebat, agens de vobamenti illa persecutione in heresi 70 Arianorum, cap. 15 aii, Romanorum præsertim odio à rege Gothorum commotam esse, quod Romanos imperatores Christianos esse videret. Itaque verendum est, ne aliqua tam in Actis quam apud Sozomenum sit confusio, inde que perperam assignata persecutionis causa. Nam Athanaricus ante persecutionem contra Valentem gessit bellum, ab eoque vietus est anno 369, circa quem inclinata est persecutio, forsitan simulacrum.

lens, sancta pace, cum exercitu Romano receperat. An vero etiam ante id tempus Fritigernes & Athanaricus bello certaverint, non adeo certum est, licet hoc etiam habeat Socrates lib. 4 cap. 33.

8 Quidquid sit, constat de persecutione; certum verum est Gothis erant Catholici, ut observat S. Augustinus, & tunc fuisse Catholicos. Sunt Gothi. Socrates quidem Gothos, ab Athanarico occisis, simul & Arianos facit & martyres: sed scriptor ille frequenter modo planè inepto & ridiculo scribit de rebus fidei, Gothosque jam tunc Arianos facit, quia non multò post illam heresim sunt amplexi: ut narrat Theodoreetus mox laudandus, qui id Ulphila Gothorum episcopi perfidia attribuit. Quæ autem Theodoreetus de Ulphila perversione memorat, longè probabiliora sunt, quam que de eodem scriptit Philostorgius Arianus. Nam eum ab Eusebio episcopo, (Nicomediensem insinuans Arianum) fuisse ordinatum, Philostorgius ait, cum à rege, qui tunc Gothis prærerat, legatus unà cum aliis ad imperatorem Constantinum missus esset. Improbabilita hæc sunt, quia sic Ulphila ordinatus esset ante mortem Constantini, anno 337 defuncti, & quidem ab Eusebio Nicomediensi Aiano. At nec verisimile est, Ulphilam tam citio fuisse episcopum, aut ordinatum esse tempore Constantini ab homine Aiano quando Constantinopolitanam fidem obtinebat S. Alexander Constantino gratiosus. Itaque figura illa sunt Philostorgii, in gratiam Arianorum suorum non raro falsa scribentis. Valde etiam incertum, & minus probabile est, quod scribit de Ulphila Socrates lib. 2 cap. 41, eum fuisse in concilio Constantinopolitano anni 360, ubi Arianı novam condiderunt fidei formulam, cui Ulphila tunc consenseret. Idem tamen habet Sozomenus lib. 4 cap. 24. At hic lib. 6 cap. 37 existimat, imprudenter fidem ab Ulphila, qui, inquit, cum episcopis Nicenorum patrum decreta seculantibus communicare perseveravit.

9 Quidquid porrò sit de factis aliquot particularibus Ulphile, à quibus fides Gothorum non dependet; constat Gothos diu ante tempus, de quo agitur, fuisse conversos, ac Gothorum metropolitam Theophilum in concilio Nicensi fuisse anno 325; Itaque Gothi dudum Christiani erant & Catholici; sed ad perfidiam traduci sunt à Valente circa annum 376, quando pulsi ab Hunnis, perierunt, ut sedes sibi figere liceret intra limites Romani imperii. Observat hoc Sozomenus, qui alias Socratem passim nimis sequitur; additique de episcopo Gothorum in confirmationem sequentia verba: Nam Ulphila, qui tunc apud ipsos erat episcopus, initio quidem nulla in parte disfensit ab Ecclesia Catholica. Mox subdit, Ulphilam, qui à Gothis ad Valentem legatus erat missus, promissis Arianorum episcoporum esse corruptum.

10 Verum audiamus Theodoreum, de his scriptis lib. 4 cap. 37, ubi sic habet: Quo tempore Gothi Istrum trajicentes, fœdus cum Valente percusserunt, abominandus ille Eudoxius (verisimiliter legendum Euzoïus, qui Arianorum episcopus erat Antiochia, ubi tunc Valens degebatur) qui tunc aderat, suggestus imperatori, persuadendum esse Gothis, ut cum ipso communicarent. Nam cum diu antea divinæ cognitionis radiis illustrati essent, in Apostolica doctrina semper fuerant innutriti. Quippe, aiebat Eudoxius, unius dogmatis communio pacem firmiorem efficiet.

Quod

AUCTORE J. S.

Catholicos.

E

Nam Ulphila coram episcopus, ante Catholicus,

F

tantum per versus est circa annum 376.

DE S. NICETA GOTHO MARTYRE,

AUCTORE

J. S.

Quod consilium cum approbatet Valens, optimatibus Gothorum proposuit, ut in doctrina fidei cum ipso consentirent. At illi responderunt numquam se adduci posse, ut à majorum suorum doctrina discederent. Porro ea tempestate Ulphila totius gentis erat episcopus, magna apud illos auctoritas, & cujus verba pro firmissimis legibus habebant. Hunc Eudoxius cum & verbis demississet, & muneribus illexisset, eo impulit, ut Gothos ad communionem imperatoris amplectendam adduceret. Id autem persuasit, cùm diceret, contentionem ex ambitione ortam esse, dogmatum vero nullam esse discrepantiam. Sic Ulphila perfidiā circa annum 376 ad heresim perducti sunt Gothi.

Acta Greca satis probabili videntur,

11 Quod spectat ad Acta Greca S. Nicetæ, auctorem ea habent Metaphrastem, qui verisimiliter habuit Acta antiquiora, que ad stylum suum traduxit. Latine edita sunt apud Lipomanum & Surium, ibique Metaphrasti adscripta. Allatius quoque in Opusculo de Simeonum scriptis pag. 127 horum Actorum dat initium, aggregaque catalogo illorum, que Metaphrastis esse videntur. Bailletus in tabula critica ad hunc diem observat, alia olim Acta S. Nicetæ extitisse; sed ea tamquam perdita haberri posse, postquam illa suo stylo exornanda suscepit Metaphrastes. Verum justo vehementer videtur haec censura, qua forte non

B

aliunde nata est, quam ex solo Metaphrastis nomine: non enim invenio, quid magnopere displace posse in Actis S. Nicetæ preter aliqua ad Sanctum vix spectantia, & occasionem persecutio-
nis Athanarici, hujusque contra Fritigernem bel-
lum, quod tamen etiam habent Socrates & So-
zomenos.

12 Fortasse Valens, instigante Fritigerne, bel- edem turque lum contra Athanaricum suscepit: quamvis illud cum Latina quoque fecisse legatur, quia Athanaricus Proco- interpreta-
tione cor-
repta
prio tyranno subsidia contra Valentem miserat. For-
tasse Athanaricus Fritigernem aggressus est post pa-
cem cum Valente factam. Quidquid sit, dubium magis est istud bellum, quam certo factum. Re-
liqua in Actis relata de S. Niceta, licet tam cer-
ta non sint, quam facta ab auctore contemporaneo scripta, modo satis verisimili sunt enarrata.
Acta autem illa Greca, que edam, in apogra-
pho nostro notantur desumpta ex codice Ms. re-
gis Francia. Interpretatio Latina apud Lipoma-
num & Surium Greco contextu plerumque respon-
det, non tamen ita semper est accurata, ut ne-
queat emendari. Nam subinde aliqua verba pror-
sus Latinè sunt omessa, qua secundum Greca
adjungam. Semel iterumque interpres à vero sensu
aberrasse videtur; ideoque veram interpretationem
substituam, servata tamen antiqua versione, ubi-
cumque videbitur legitima.

E

A C T A

*Ex codice Ms. bibliotheca regia cum antiqua versione subin-
de correcta.*

Nicetas ge-
nere Got-
ibus, mori-
bus praestans,
a

V Itricia martyris Nicetæ hodie celebramus cer-
tamina, non quem princeps Apostolorum Petrus erudiit, & qui Clementis fuit frater *a*, & quem Commodus tyranus propter Christum illato con-
summavit martyrio. Non convenimus, ut hujus celebremus certamina: sed quem (quod ad laudem quidem est præclarius & præstantius) regio tulit barbara, mores vero enutierunt barbari: & innatam nobilitatem minimè adulterarunt *b*. Sciunt omnes fluvium Istrum, magnitudine quidem inter fluvios clarum, quem lingua ejus regionis appellat Danubium. Gotthus autem, qui illo tempore excecerat è patria *c*, fluvius habebat accolias. Hic ergò admirandus Nicetas, natus è Gotthicis seminibus, & primum honorem apud illos nactus, tam propter claritatem generis, quam propter aliam animi & corporis indolem & dexteritatem, non erat vitâ Gotthus, nec moribus, nec fide. Nam genus quidem vincebat ingenium: amor autem in Christum, barbaram opinionem: studium vero virtutis, intemperantiam Gotthicam & feritatem.

*Theophilus
fuit instru-
bus: clades
Athanarici
Gothorum
regis,
*d**

2 Hic autem in adolescentia hauserat sacra fluenta doctrinæ Theophilii. Quem quidem Theophilum *d*, cùm ejus fidei fuisse commissus Gotthorum pontificatus, accepimus interfuisse primæ universali synodo Nicenæ, manuque & lingua apud omnes confirmasse dogmata pietatis. Cum autem non multum intercessisset temporis, & in gente Gotthorum bella erupissent intestina, & essent divisiti in duas partes, & uni quidem præcesset Phritigernes, altera autem valde terribili pareret Athanarico, hic Atha-

N iknitikos ἀγῶνας τῆς μάρτυρος Νικήτα των γορίζομεν σύμερον· οὐχ ὅν ὁ ἡ ἀποσόλων κορυφαῖς πάτερ ἐπαιδαγώγησε, οὐ Κλήμης ἡ σχε κονιωνὸν ἀδίνων τῷ μητρικὸν, ἥμη τε τορούνει κε, οὐ Κόμεδος πυρανῶν τῷ διὰ Χριστὸν τελείωσε μαρτυρίῳ· οὐ τέττα γοῦ τοὺς ἀθλες των γορίζομεν, οὐδὲ ὅν (τογε πάρος οὐρανίαν λαμπτρότερον τε οὐ τιμιότερον) Βάρβαρος μὲν ἔνεγκε χώρα, Βάρβαρα δὲ εὐρέφαντο ἄνη, οὐ τινὶ ἔμποτον τὸ τυχῆς σύγκειται ἔμενεν τούτους σύνθεσαν· Ισαν τούτες τὸ τοταμὸν Γρον μεγέθεις οὐδηνία, οσα τοταμοὶ φέροσι, τὸ περιβόητον ἔχοντα, ὅν οὐ Δανέσιον οὐ ἐπιχέρω οὐδὲ γλωττα καλεῖ. Γότθις δὲ τοῦτο καιρού μεταγασάτας τὸ πάτριδος γενονότας προσοίκειος τοταμοὶ ἔφερεν. Οὔτε δὲ οὐ θαυμασός Νικήτας λοτικῶν περιμάτων ἐκφύει, οὐ τιμὴν τινὶ περάτων τοιχοῖν, διά τε το περιφανές δὲ γένες οὐ τινὶ ἄλλων τὸ σώματός τε οὐ τὸ φυχῆς οὐφύταν οστού οὐ δεξιότητα, οὐ Γότθος λιγὸν τὸ βίον, οὐ τέσσερας, οὐ δὲ τινὶ τοις τοῖσιν. Εύκα γάρ οὐ μὲν γνώμη τὸ γένος, τὸ δὲ οὐκέτι φύτρον τινὶ Βάρβαρον δέξαν, οὐ δὲ τὸ αρετῶν ἔρως τινὶ Γοτθικῶν αἰχρασίαν οὐ ἀγρότητα.

2 Θεοφίλος δὲ τινὶ έπει τελεόστη τῇ ηλικίᾳ τὸ ιερὸν δὲ διδασκαλίας απερυσάμενος γολμάτων. Οὐ περ δὲ θεοφίλον, τινὶ ἀρχιερατικὸν ἐφορέαν τὸ Γότθων πεπισθεμένον, οὐ τοῦ οὐ Νικείας οὐκεμενικῆς καὶ τορητικῆς συνόδῳ ξιλανόμενον ἐνεπιστηνόμενος οὐ τὰ τὸ οὐσεῖας Χειρὶ τε οὐ γλώσσῃ παρὰ τῶσι κρατόνας δέγματα· ἐπεὶ δὲ τοις τοις μέσοις διέτη χρόνος, καὶ τὸ Γότθων θεοῖς οὐδὲ τοις τοις διερράγη οὐ θεματίνης μοίρας, οὐ τοῖς δέοντος τε γεγόνασι μέρη· οὐ τέττανοι τοις τοις θατέρων μὲν φριτιγέρης, θατέρον δὲ Αθαναρί-

XV

A Χω ὑπέκει τὰ πάντα δεῖν. Αὐθανάριχος αὐτῷ, κατὰ τὸ ὄμογενός καὶ ἀπόσαδό τῷ φριτιγέρῳ εἰρίθη ταῦτη χειρός. ἐπιτραπόστας, τρόπαιον τάσιν. Οὗτος φριτιγέρης ἀπορρήθεις, τῷρος τῶν ρωμαϊκῶν ἀπέβλεψε δεξιά, αὐτόβολος τε προσελθὼν, ἀμύνεν ἐδεῖτο. Οὐάλεντι ἢ τυλικαδτα τῷ μιΧρίσῳ, τὰ πομαϊκά διέπεπτο σκύπτρα· καὶ τοῖς ἐπὶ θρακίου στρατιώταις τῷ φυγαδὶ βινθεῖ ἐγκελδόσατο, φριτιγέρης λαβὼν τὸν τε θρακιον, καὶ ὅστις ὑπὲν αὐτῷ Γοτθικὸς στρατὸς κατελέπειπτο, διαβαίνει τὸν Ισραῖλ. Καὶ τὸ θεῖον τὸ Χριστὸν ταύτης προκυργεμένον τὸ δυνάμεως πέροντες, συρρύγοντο τοῖς αντιπάλοις εἰς μάχην, κρατεῖσι τε ράσιν καὶ κρατιστάνθη· καὶ τὸ ἔκεινον ταλάνθη ἀγχυμαλωτὰ καὶ ἕπος διεμερίζετο· μόλις μετ' ὅλην Αὐθαναρίχον τῶν σφαγῶν αἰσχυρότατα διαπερφέγοτο.

B 3 Αὕτη γένοντα προφασίς καὶ αὐτὸς τολματλασίης τὸ περολαβόντων τὰ Χριστιανῶν αἰσπάσασθαι Γάρθης. Οὐρφίθη ἵ, διάδοχος μὲν τὸν αρχιερατικὸν θεομόντον ἐκρηματίζει προφήτη, σφετερῶν διαβαίνει τὸν Ισραὴλ προφήτην, συνιηρόστον ὑπέρον καὶ οἴς ὅτι σε Κωνσταντινοπόλει αὐγία καὶ οἰκυμενικὴ δύστερα συνεκροτύην συνοδεῖ. Οὗτος αὐτῷ λόγιός τε καὶ γενεχρῆστος, τόπος γραμμάτων καὶ σπικῆσταις αὐτῶν τὴν Γοτθικὴν συμβαντορας θεοῦ φωνῇ· τύποις τε τῶν ιερῶν ιμάντων γραφὴν καὶ θεόπνευστον αὖτὸν τὸν ἔλατον τοῖς Γατινικούς γλώσσαν μεταβαίνων, τοὺς ὄμοφίλους ἐκμαθάνανταν πασῶν αὐτῶν παρεποκόλατο. Διο καὶ μᾶλλον ἐπειδίω παρὰ τοῖς βαρβάροις ή στεβεῖα, καὶ ἐπὶ μέγα καθ' ἐκάστην παρεποκόλατον. Αὐθανάριχος ἡ Χρύσινὴ ὑπέρον τὸν ἔλατον, τὸν αὐτεῖσας εἰσαγόντον, αὐτούς μὲν τὸν Χριστιανῶν, ταῖς βαρβάροις καὶ Γοτθικαῖς βασάνοις ὑπεβαλλεῖ· ἐπὶ μᾶλλον δὲ κατὰ τὸ γενναῖον Νικήτα, ὅσῳ καὶ τῷ περιφανεστέρῳ τῷ γένεις καὶ τὸ στεβεῖας τῶν ὄμογενῶν ἐκράτη, κινημένῳ τῷ.

C 4 Γρατιανὸς ἡ τυλικαδτα τῷ στεβεῖος καὶ πρός τῶν ρωμαϊκῶν τε καὶ πατρικῶν διέπεπτο ἀρχήν, οἱ δυνατεῖς καὶ μαρτύροι. Αὐθανάριχος αὐτὸς δὲ ἐαυτῷ τῷ κατὰ τὸ στεβεῖον μαρτυρίαν ἐπαλαμάτω, καὶ τοὺς ὅποις χεῖρα μιμοῦθεν παρεκελόστητο. Οἱ τοινοὶ θεομότεροι τοῖς στεβεῖοις, κρυπτομένης καθ' ἐκάστην τὸ στεβεῖας, τῷ μάρτυρῳ μηνακτεύοντες, ἀπειλεῖν, ἐπαράδαιον τοῖς δυμοῖς, αἰνεῖν ἐπεχέρευν. Ωὐπερδιὰς Νικήτας βραχέα φροντίζων, ἔδει μῆτον τῷ τὸ στεβεῖας κυρύγματος περιέχετο. Τέλος παρὸς φανερῶν ἐκράτητες ὄργην, ἀθρόον ἐπισάντες, καὶ ὃ τὸ ἀλιθέας λόγον οἱ μάρτυρες ἐκήρυξεν, αἰαρπάζοντες αὐτὸν καὶ ἀλκηστοι. Αὐτὸς δὲ μὲν, δι' ὧν τε ἔλεγε, δι' αὖ τε ἐποίει, τὸ στεβεῖας τῷ αἱρέσαντο, καὶ τὸ περρήσια τὸ Χριστὸν ὄμολογον, καὶ αἱ Θεῷ τῷτο προσάγειν τὸ στεβεῖας, χλόσιον καὶ πασιδιὰν ἀπέφειν τῷ ἐκέντω πειθώσθων. Οἱ δὲ τὸ σάματος συντρίψαντες μέρη, φοβοῦνται μαντεῖαν· ἔτα καὶ αὐτοὶ ἐπιτέσσιν. Αὐτὰς καὶ τὰ πεδόσχων οἱ ἀγῶνες τοῦτο τῷ τῷ τῷ γλώτταις εἶχε τὸν θεῖον ὄρμων αἱρέσαντον, ψετοῖς τοῖς καρδιαῖς τῷρος αὐτὸν πίσεως· διὸ καὶ μέχρι τέλους ἀκλινῆ τῷ ὄμολογον διασωσάμενος, σὺν ἀλλοῖς πολλοῖς τὸ ὄμογεννῷ τῶν μαρτυρικῶν ἡζύθητερον, εἰς χεῖρας Θεοῦ τῷ πολὺ φυχῇ παραβαίνειν.

D Μαριανὸς δὲ τοῖς αὐτῷ στεβεῖος, κιλεῖ τὸ γένος, ἐκ τοῦ ἐκέντου πόλεως Μοψεσίας ὄρμαμένθη, καὶ ἐκέντο κατέβη τοῖς τερπὶ τὸ ιερὸν διατρίβων τόποις, καινῶντα πίσεως καὶ ὄμοιότητος τρόπων (ἐπειδεῖν τὸ τῷ πολλὰ συμβάνειν) Συνύθης καὶ φίλος τῷ μάρτυρι καὶ ὄμορφος γίνεται χρόνον πλείστα. Οὐτοῦ μετὰ τὸ μαρτυρικὸν ἐκέντω τέλος, διεκοπῆτο καὶ πολλές ἔτρεφε καθ' ἐαυτὸν λογισμάς, τίνα τρόπον δυνατὸν γένοιτο τὸ τέλος ζῶμα, τοιέτῳ μάλιστα τίλει κεκοσμημένον· ἡβέλετο γάρ τοις αἰχμίσως αὐτῷ

Septembris Tomus V.

narichus, suscepta maximis copiis expeditione ad-versus Phritigernem, qui erat quidem ejusdem generis, sed erat ab eo avulsus, victoriā parta, erigit trophyū. Quamobrem Phritigernes in rebus suis afflictis spectavit ad Romanam dexteram, & veniens transfiga, petivit auxilium. Valens autem Christi inimicus, eōtempore tenebat sceptrā Romana. Qui cūm jussisset iis, qui erant in Thracia, militibus ferre operū exuli. Phritigernes, Thracio exercitu accepto, & eo, qui sibi remanserat, transmittit Istrum. Itaque ferentes divinam Christi Crucem, præcedente omnes suas copias, prælio confligunt cum adversariis, & eum, qui vicerat, facilē vincunt, & illius multitudo partim quidem cæditur, partim capitū, cūm Athanarichus e turpissimè cum paucis suā vitæ fugā consuluisset.

E 3 Hæc fuit causa & occasio, cur multi ex iis, crescente a- qui præcesserunt, Gotthis f, religionem amplexi sint p[ro]ud Goths Christianam. Urphilus g autem fuit Theophili suc- f cessor in munere pontificali, qui cum eo quoque synodo Nicenæ interfuerat eadem sentiens, & po- f sticā confederat cum iis, qui Constantinopoli in se- cunda sancta synodo fuerunt congregati. Hic cūm esset vir prudens & doctus, invenit figurās literarū, & sonos Gotthicæ vocī convenientes: & cūm in eis sacram nostram & divinitus inspiratam Scripturam ē Græca in lingua Gotthicam vertisset, omni studio & diligentia effecit, ut eam disserent, qui erant suā gentis. Quamobrem magnum incrementum accipiebat pietas apud barbaros, & indies proficiebat. Athanarichus autem cūm procedente tempore se à da-mno, quod acceperat, recreasset, & in locum pri- stinum revertisset, non pervenit tamen ad pietatem: sed multos quidem ex Christianis Gotthicis & bar- baris subiiciebat suppliciis: magis autem moveba- tur adversis generofsum Nicetam, qui & generis clari- tate, & pietate superbat eos, qui erant sui generis.

F 4 Gratiano autem pio & clementi Romanum ac paternum administrante imperium, impius & cæ- dem spirans Athanarichus, ipse per se adversus pios cædēta parabat, & efficiebat, ut qui ei parebant, ipsum imitarentur. Isti ergo Dei hostes execrandi, occultata b quotidie impietate, Martyris causā indi- gnabantur, cūm pietas Martyris in dies prædicaretur, discrucibantur animis, minabantur, aggrediebantur eum de medio tollere. Quæ quidem Nicetas parūm curans, nihilominus pergebat prædicare pietatem. Tandem in iram apertam erumpentes, repente Mar- tyrem invadunt eo tempore, quo prædicabat, i- psumque rapiunt, & vi trahunt, & urgent, ut fidem abjuret. Sed ille quidem nec verbis, nec factis desi- stens à pietate, & libera Christi confessione, & ab honorando eo ut Deo, ludum & irrisiōnem esse o- stendebat illorum invasionem. Illi autem cūm contrivissent partes ejus corporis, (δι infaniam) eum etiam in ignem injiciunt. Sed sic quoque patiens Sanctus, neque linguā desistebat Deum hymnis ce- lebrare, neque corde in eum credere. Quocirca ad finem usq[ue] immobilem servans confessionem, cum multis aliis, qui erant ejusdem generis & fi- dei, dignus fuit habitus coronis martyricis, animâ suâ in manus Dei traditâ.

G 5 Marianus autem quidam vir pius, Cilix ge- Hujus cor- nere, ex civitate, quæ illic est, ortus, nomine pus clām Mopstueftia i, illo tempore versans in locis, quæ sublatum, sunt circa Istrum, propter fidei conjunctionem & in Cili- morum similitudinem, quæ quidem magna ex parte i, portum, inter se convenient, evaferat Martyri familiaris & amicus, & degebat in eisdem ædibus multo tem- pore. Hic postquam ille finem accepisset martyri- cum, considerabat, & multas apud se versabat co- gitationes, quoniam modo posset corpus Amici ac-

F

ci-

42 cipere, maximè tali sine ornatum: volebat enim ab ipso non separari, quantum poterat, etiam post mortem. Cum ergo sic consideraret, tandem intempesta nocte propter metum Athanarichi, (ipse enim non permittebat, ut acciperetur corpus Martyris) accedens in eum locum, in quo erant projectæ Sanctorum reliquiae, quoniam ignorabat, quodnam esset, quod quereretur, ab eo docetur, à quod Magi didicerunt illius adorationem. Virtus enim quedam caelestis & incorporeæ, stellæ formâ suscepit, bonum præcedebat Mariam aperte & evidenter, neque destitit hoc facere illa stella, quæ apparebat, donec ostendit id, quod desiderabatur. Id autem erat non reliquias aliquas & pars, sed corpus integrum illius verè beatæ animæ. Quod quidem apparuit igne fuisse potentissimum, sicut etiam volebat ejus appellatio, nisi quod solum quedam servabat vestigia, neque ea aperta, sed ut tantum appareret, id cum igne esse congressum. Hoc ergo sacrum corpus cum theca imposuisset, martyris, ut oportet, & sacris id honorans orationibus, transfert in suam patriam k.

*ab ecclesia
Sancto crella
Mopsuestiae:*

6 Et cum sic maneret in domo privata, publicas tamen effundebat curationes. Etenim cum esset domus bonæ animæ, non satis habebat unis aedibus sua circumscribere miracula: sed erat communis deliciae Mopsuestanorum, immo vero eorum quoque, qui aliunde ventitabant, utus fructus, qui non consumebatur. Procedente autem tempore, templum quoque excitatur Martyri, & ipsum corpus suscepit venerandum, apertissima de cætero confitens beneficia, & resistens omnibus mortibis & viis. Illa tamen domus, quæ Athletam primò accepit hospitiū, ditatur pollice sacra illius manus, & hanc propriam gratiam amico Mariano dat ille egregius Nicetas, honorans amicitia leges & hospitalitatis. Quod quidem nulli alii finit facere, in hoc quoque amico gloriam tribuens. Etenim Auxentius I, qui erat dictæ civitatis episcopus, cum aggressus esset ejus corporis aliquid dividere & accipere, nihil quidem accepit eorum, quæ volebat: eum autem non parvus invasis metus, nec ejusmodi, ut non in apertum prodit, aut lateret, sed quo ejus quodque anima fuerit valde agitata, & alios docuerit iis, quæ vidit, & terrore, quo est affectus, ut nemo deinceps manum audacem poirigeret, neque ullam partem ejus corporis, cum esset præter ipsius sententiam, avelleret.

*C
ciam episco-
pus, aperio
sepulcro, re-
liquias vel-
let dividere,
m*

7 Quoniam modo autem metus hic acciderit, & quibusnam verbis prohibitus fuerit, ne aggredetur, explicabimus. Excitavit hic quidem pontifex, ansicus martyrum, templum victoria insignibus martyribus, Taracho, Probo & Andronico m, quod positum est ante muros civitatis Mopsuestiae. Cum autem ipsorum Sanctorum ei deessent reliquias ad consecrationem templi ædificati, eas autem habebat urbs illi propinquæ, nomine Anabarza m, ei promissa parte reliquiarum hujus præclari Nicetæ, illorum martyrum accipit reliquias. Cum itaque offereret impleri id, quod promissum fuerat, & sepulcrum fuisset effossum, & sublatus esset lapis, qui fuerat impositus, protinus quidem confringitur marmor, nulla apparente causa: appetat autem mortuus, habens membra honeste composita, & corpus à priori corpore nihil differens. Cum ergo eum oporteret accipere partem corporis, & illud tetigisset manus ejus, qui sepulcrum effoderat (hic mihi attendendum est) nihil quidem ea accipit, fit autem mox arida, metusque & tremor statim invadit eum, qui id ausus fuerat. Deinde fit terræmotus, & erumpunt tonitrua, & frequentia mi-

τεχειν τις οἰον τε καὶ μετὰ θάνατον. Υπὸ τοιγα-
πρὶ ποσθμενῷ, αἱρὲ τοτὲ τὸ νύκτων διὰ τὸ Α-
ναταρίχη φίδεν (αὐτὸς γὰρ αὐτῷ τῷ β. μαρτυ-
ρικῷ Κώματῷ ἀνάτηψεν & μετέστη) ἴσης σὺν ὁ
τῷ τὸν αὐτῶν θάνατον λεῖφαντα, ἐπεὶ ἀγνοεῖν εἶχε
τῶν οἵτινα τὸ ἐπιζητόμενον, ταραχὴς διδάσκε-
ται, τῷρες δὲ μάργου τῷλι ἔκεινα παροικήσιν. Δύ-
ναμις γὰρ δραΐα τῷ καὶ διάθητῷ, αἱρεῖται υ-
πελθόσα μορφὴν, τὸ χρηστὸν προηγέστο Μαριανὸν
μῆλα σφρᾶς καὶ γνωρίμων καὶ τοις ἀπέιν τότο ποιῶν
οὐρανόμενῷ ἔκεινῳ αὐτῷ, τας ωπέδειξε τὸ το-
θεμένον. Τὸ δὲ τοῦ, εἰ λεῖφαντα τὸ καὶ μέρεθ, ἀλ-
λα Κώμα σολόληρον τὸ μακαρίας ὄντως φυχῆς μετὰ
τὸ ἀλλα, κρεῖσθν φαντὶ καὶ ταυρὸς, ὡσπερ ἄρα καὶ
ἡ κλῆσις θεόλοιτα, τολμὴ δὲ τοῦ λυγῆ τινὰ σέβειν, καὶ
χρὴ ταῦτα σφρᾶ, ἀλλ’ ὅτε δῆλον εἴναι, τοις ταρ-
πονικοῖς παρακλήσεσσιν. Τότε τοινον τοιούτον Κώμα δίκη
εὑδεις, καὶ μαρτυρικάς, ὡσπερ εἴθει, τημῶν ιερολο-
γιάσι, εἰς τῷλι θαυμάτων πετακούσει.

8 Καὶ τῷ θιωτικῷ παραμένον οἰκίᾳ, διμοτε-
λεις ἐπηγέρει τὰς ιδίας. καὶ γὰρ ἀγαθῆς ὁν φυ-
χῆς οἰκόθ, μικρὰ περιγράφειν οἰκίᾳ τὰς ιδίας ὡν η-
γάπτα θαυματερύτες, ἀλλὰ κοινὸν λιβανὸν Μοψασινῶν
ἐντρύφημα· μᾶλλον τὸ καὶ τὸ ἀλλαχόδεν φοιτῶνταν,
ἀπόλαυσις καὶ ματαγωμένην. κρίσθι τὸ δέσποτον καὶ νάος
τῷ μαρτυρὶ αἰνεγέρεται. Καὶ αὐτὸς τὸ τίμιον υπό-
δεχεται Κώμα, φωτεινότερας τὸ λοιπόν τὰς ιδίας
περιέχειν σφραγίσας, καὶ μιδέποτε λύγον κατὰ
παντούν πατέντα καὶ νόσων ισάμενον. Όμοις ή τὸν
αδηλιτόν περάτως οἰκία ξενοδοχόσατα τὸ αὐτὸς έ-
κείνης χειρός πλεγεῖ τὸ αντίκειρα καὶ ταῦτα ι-
διαζεσται χάριν τῷ φίλῳ Μαριανῷ Νικήτας ὁ καλὸς
δίδωσι, καὶ φίλας ἔκεινῳ νόμος καὶ ζενίας τι-
μῶν ὅπερ ψήσει τίνι ἀλλα ποιησαί παραχωρεῖ, καὶ
τέττα τάχα τὸ φίλον δοξάζειν. Καὶ γὰρ Λιβέντιοθ,
οὐδὲ εἰρημένης πολεμεῖς ἐπίσκοποθ λιβανὸς ἐ-
πιχειρήσας παρομετατοι τοις ἀλλοις γενεθλοις οἷς τε εἶδε
καὶ οὐτὸς θεοδειγματώδης, μιδέπα τολμούν
χείρα τολμηράν περοτενεν, μιδὲ μέρεθ τὸ δὲ Κώ-
ματοθ παραγνώμην ὃν αὐτῷ παραστάν.

9 Οπως δὲ συνέβη τὸ δέος καὶ τὸν λόγον εἰρ-
γεῖσαι τὸ ἐπιχειρήσεως, οὐ λόγοθ διλώσει. Ανέσπει
μὲν γὰρ ὁ φιλομαρτυρις οὐτῷ αἵρεσθε τοῖς καλλι-
νίκοις τὸ μαρτύριον νάον, Ταραχὼ τὲ φημι καὶ Πρό-
τῳ καὶ Ανδρονίκῳ, οὐδὲ καὶ τῷρες τὸ τείχον τὸ πο-
λεως τῆς τοιούτης Μόψεστιας ιδρυται· ἐπειδὲ τὸ καὶ λε-
φάνων ἐδέστη τὸ άντικείμενον αἰγίων ἐπὶ καθιερώσει τὸ
οἰκοδομεύσεται νάος, ἐπλέγεται δὲ ταῦτα οὐ κατίστηται
ἐκείνης τούτους Ανδραζαβά, ἐπαγγελίαι λειψάδες μαρ-
τυρικά, μαρτύρων λαμβάνου λεῖφαντα, καὶ υπο-
σχόμενοθ δύναμις Νικήτας τὸ φαῖδρον μερίδα τὸ
γηρυτέον ἀνακομίζεται. Ως δὲν έδει τολμοδεῖται τὸ
ἐπαγγελμένον, καὶ οὐ ταφῷ αὐόρυκτο, καὶ οὐ ἐπι-
κέμενοθ αἰγρύτο λιθοθ, θραύσται μὲν δέδους οὐ μάρ-
μαρθ παραγνήσιμον έμφανή αἰτίαν· αὐαφάνιται
δὲ οὐ νεκρός, έχων τε τὰ μέλη κατὰ σχῆμα κείμε-
να, καὶ τὸ Κώμα, έδει δὲ τὸ παρατέρα χρωτὸς πα-
ραλλάδεν· ἐπειδὲ τὸ καὶ λαμβάνειν ἔχρις μέρεθ δὲ οἰ-
κάτωθα μοι παροστέτον τὸ νάον λαμβάνει μὲν γὰρ
έδειν, γίνεται δὲ τὸ παραχρῆμα ξηρά, καὶ δέος οὐδεὶς καὶ
τρόμοθ εἶχε τὸ τολμητῶν. Εἴτα ζεισμός ἐπιγίνεται πο-
καὶ βροντά καταρρύγενται, καὶ αἱρατῶν ἔχαλ-

D

E

F

μέρεθ

A ματα Συνεχῆ, φόβον ἐμβάλλοντα τοῖς παρέστιν δὲ φορετον.

8 Αὕτης ὁ ἵερος Αὐξέντιος θεασάμενος, (τῷ γὰρ καὶ θείων μηνομάτων ἐκ ἀμαβύς) τὴν μὲν ξηρανθεῖσαν χεῖρα τῷ πανόντι παροστήσας τοῖς λεπτανοῖς, ἔχως αὖτις τὰ ληφθεῖν, αὖτις αἴτη Θείου μᾶλλον σφθεγκτως συγγνώμης ὑπέρ τὸ τολμῆσαι, καὶ τοῦτον ὄντα, καὶ τὸ αγαθὸν μηντήσι, τὸ βλάψαι τὸ περιποστόσα· καὶ ἐκεῖνο παρέστη ἔχος τὸν βελόμενον, τῶς ὡχι μᾶλλον τύπτοντα γνῶμην διώσεις; Ἰστοι τοιγαρέντινος παθόντα χεῖρα, καὶ κήρυξ γνέντα τὸν λαταρέντα δυνάμεως καὶ χριστοῦ τὸν μὲν ἀπὸ τοῦ παιδείας, τὸ δὲ ἀπὸ τοῦ μετὰ τὴν ἐπιγνώσιν τὸ σφράγιμον περιποστόσα. Τολμητὸν τοίνυν ὁ ἀρχιερεὺς τὸν ιάφον δοξολογίας τε καὶ ὕμνος τιμίσας, τὸ ἀρχιερεῖον ἀπόδιμως αὐτῷ σχῆμα, τῷ κοσμιστέρῳ μόνῳ τὴν παραπλαγὴν ἔχοντι. Οὕτω δοξάζει Θεός τοὺς αὐτὸν δοξάζειν παρελθόντες, οὕτω μεγαλύνει τύς μελανόντας. Οὐ τὸ πάντα ἐνταῦθα διδάξει, ζημενον· αλλὰ τὰ μέλλοντα τούτοις τεχμαρέσθαι παρεχόμενον· τὰ γὰρ σύνταῦθα, σὺν τοῖς πιθανοῖς ἀπασι τὸ Κείμενον ἔχη, ἀλλ' οὐ καὶ ἀκούη μηλέσαι, καὶ σύντητον λαμβάνεται· αἱ δὲ τὰς ἀγίας ἐκεῖ περιμενεῖ, γέτε ὄφειλος εἶδεν, καὶ οὗς τὰς ἥκεστε, γέτε εἰς αὐθωπτήνων αὐτέην καρδίαν· τοιαῦτα καὶ ὡς ἐμάθομεν, τὰ πρὸς θεός τοῖς αὐτῶσιν αὐτὸν τεθησαρισμένα. Ων γένοιτο πάντας ἡμᾶς ἐπιτυχεῖν, καρπίτε καὶ φιλανθρωπία τῷ Κυρίῳ ἡμῶν Ἰησῷ Χριστῷ, ὃν καὶ δόξα καὶ τὸ κράτος εἰς τὰς αἰώνας τὸν αἰώνων. αἴρων.

cant fulgura, iis, qui aderant; afferentia metum in- Ex Ms.
tolerabilem.

8 Quod quidem cum sacrosanctus adspexit variis prodigiis ab eo significaret ejus quidem, qui passus fuerat, manum aridam adducit ad reliquias, non ut rursus aliquid accepturam, sed potius ut tacite petituram veniam audaciæ, & consecuturam curationem. Est enim, dicebat, tibi, o Sancte, multo facilius, cum sis bonus, & boni imitator, curare, quam lardere: Et si illud vel nolens præbuisti, quomodo non hoc magis dabis ex tui animi sententia? Curatur itaque affecta manus, & prædicat virtutem & bonitatem ejus, qui curaverat, illam quidem ob castigationem, hanc verò ob sanationem post agnitionem erroris. Deinde verò pontifex, cum sacrum ejus sepulcrum honorasset hymnis & glorificationibus, ei pristinam figuram restituit, nulla in re mutato, nisi quod se habebat melius & honestius. Sic glorificat Deus eos, qui ipsum glorificant: sic magnificat eos, qui ipsum magnificant. Non universum hic donans; minimè: sed ex his futura præbens conjicienda. Nam quæ hic dantur, et si inter omnia sensilia sint præstantissima, auribus tamen significantur, & oculis comprehenduntur. Quæ autem illic Sanctis manent, neque oculus vidit, neque auris audivit, neque in cor hominis ascenderunt. Talia enim sunt, ut didicimus, quæ à Deo parata sunt iis, qui ipsum diligunt. Quæ detur nobis omnibus consequi gratiâ & benignitate Domini nostri Iesu Christi: cui gloria & potentia in secula seculorum. Amen.

E

A N N O T A T A.

a In versione Latina legitur socius; sed Graeca phrasis clare fratrem significat. In eadem versione ad nomen Clementis additur, Pontificis, quod Graeca non habent. In Recognitionibus S. Clementis occurruunt Niceta & Aquila, tamquam S. Clementis Papa fratres. At libri Recognitionum auctoritatem non habent; neque video, Nicetam S. Clementis fratrem in Martyrologiis Græcis aut Latinis celebrari. Forte auctor ne insinuare quidem voluit, talem nulli reperiiri Sanctum; sed solum dicere, de tali se non loqui.

b Hic multa verba Latine erant omessa.

c Certum est, Gothos non semper in Dacia ad Istrum habitasse; sed ex alia regione remoto à Romano imperio ad Istrum progressos esse, prout postea per multas imperii provincias se diffuderunt. An verò ex Scandinavia, sive ex hodierno regno Suecico, ut vult Jornandes, ortum duxerint, non est hujus loci inquirere.

d Theophilus Gothia metropolita concilio Nicano revera subscriptus legitur.

e Nam in Commentario num. 7 monui, totum hoc bellum non videri certum, & fortasse ex sola confusione ortum esse. Aliquid tamen veri subesse potest, se Fritigernes cum Valente federatus fuit, quando hic anno 367 contra Gothos bellum gessit, clade Athanarici anno 369, secutaque eodem anno pace finitum.

f Erant quidem inter Gothos Christiani non pauci; sed ea occasione multo plures converti potuerunt.

g Urphila autem Urphila communis vocatur ab aliis. Aliqua hic non recte de ipso dici videntur. Consule itaque de Ulphe dieta in Commentario num. 9 & 10, ex quibus liquet, non de secunda synodo ecumenica intelligi possè mox sequentia, si vera sunt, sed de synodo Arianorum anni 360.

h Hic dissentit interpretatio Latina apud Lipomanum, illaque nequit conciliari cum apographo nostro Greco: res tamen est nullius momenti pro historia.

i Mopsuestia urbs est episcopalis Cilicia, apud geographos & historicos satis nota. Aliquem autem ex Cilicia fuisse apud Gothos, non debet videri incredibile; cum S. Augustinus num. 5 Commentarii testetur; se eisque cum fratribus, qui illuc similiter fuerant.

k Additur in Latina versione: Et tunc ipsum domi suæ deponit. At illa non sunt in apographo nostro Greco. Ex sequentibus tamen liquet, in privata domo corpus fuisse possum.

l In catalogo antiqüitatum Mopsuestonorum apud Lequien tom. 2 Orientis Christiani col. 890 & seq. duo reperiuntur Auxentii, quorum primus S. Niceta videtur paulò antiquior, aut certe eidem non supervixisse. Alter Auxentius, qui ex solis ferè dipychis innoscet, secundum ordinem ibi fixum sed sit seculo quinto. Hoc autem tempus satis congruit hic relatis.

m Praeclaris hi martyres, qui passi sunt in Cilicia, columbunt legunturque in Martyrologio Romano ad xi Octobris, ubi eorum danda sunt Acta.

n Anazarba, alias Anazarbus, subinde etiam dicta Cesarea ad Anazarbum, montem vicinum, à quo nomen traxisse creditur, in divisione Cilicia facta est metropolis Cilicia secunda. Passos in ea urbe sanctos martyres Tharacum, Probum & Andronicum, ex sinceras horum Actis ostendit. Ceterum que sequuntur Graca, prolixiora paulò sunt quam Latina; sed Latina verba sufficiunt ad rem expoundendam.

F 2

DE

Septemberis Tonus. V.

DE S. ALBINO EPISCOPO CONF.

LUGDUNI IN GALLIA.

SYLOGE.

De cultu, reliquiis, & gestis.

SEC. IV
AUT V.
S. Albini
memoria in
vetustis
Martyro-
logiis,

Nter antiquiores episcopos Lugdunenses fuisse Albinum aliquem, eumque ut Sanctum cultum, evincent vetusta Martyrologia, & confirmant omnes passim catalogi episcoporum Lugdunenum, quamvis alias obscurâ admodum sit gestorum Sancti memoria. Hieronymiana apud Florentinum ad hunc diem ita habent: Lugduni Galliae depositio Albini episcopi. Codex Corbeiensis planè consonat, excepta prima voce, qua est Lugduno. Epieriacensis habet: Lugduno Appini episcopi, luxato nonnihil Sancti nomine. Hisce consentit Rabanus, ita Sanctum memorans: Lugduno Galliae depositio Albini episcopi. Baronius & Florentinus etiam Bedam laudant; sed id intelligendum est de Martyrologio non admodum vetero, cui Beda nomen fuit tributum: nam nec Beda, nec Florus, uti nec Ado, nec Uuardus; Albinum Lugdunensem memorarunt. Reperitur tamen in Richenovensi, apud nos tom. vii Junii edito, his verbis memorans: Lugduno, Albini episcopi; uti & in aliis quibusdam sine loco, & nomine etiam corrupto in Augustano. Ad Wandalberti versus additum est stylo soliso: Et depositio Albini episcopi. Accedit Martyrologium Antissiodorensis apud Martenium tom. 6 Collect. ampl., ubi legitur; Lugduno Galliae B. Albini episcopi.

2 Ex recentioribus martyrologiis Albimum non pauci etiam commemorarunt. Duos tantum affiram. Baronius in Romano sic breviter habet: Lugduni S. Albini episcopi. Sansayus in Gallico non Sanctum tali exornat elogio. Eodem die Lugduni sancti Albini episcopi & confessoris, qui beato Justo pontificium abdieanti subiectus, se absolutissimum exemplar totius iustitiae ac religiosi clero populoque suo exhibuit, vitâ integrerimus, doctrinâ præcellens, cultu pietatis præcipuus. Cuius affectus studio sancti Stephani protomartyris basilicam inædificavit itidemque consecravit, in qua post absolum gloriosi præfatus decursum humatus, beatitudinis suæ præcipua dedit insignia. Hac quidem oratorio magis quam historica stylo sunt exposita, ideoque parvi facienda, qua de doctrina præcellentia tradantur. Attamen qua dicuntur de gestis Sancti, aliunde satis probantur.

3 Nam successorem S. Fausti fuisse S. Albinum, etas Sancti, aut, ut nomen in antiquis catalogis scriptum dicitur, S. Alpinum, catalogi omnes consentiunt. Ex hisce etas S. Albini, & initium episcopatus unicunque colligitur. Nam, ut probatum est in S. Fausto ad 2 Septembbris, hic Sanctus fuit in concilio Aquileiensis anno 381; sed verisimiliter non dum post, relicto episcopatu, in eremum secessit. Albinus igitur episcopatum suscepit inter annum 380

& 390. Quot verò annis fuerit episcopus, omnino incertum est. Hinc aquè est incertum, virum eodem seculo quarto obierit, an quinto. Quod spectat ad constructionem ecclesie S. Stephani, hanc plures alii affirmant. Hac de re Severtius in Archiepiscopis Lugdunensibus pag. 34 ita scribit: Ex Homiliario basilica S. Irenæi & veteri Ms. Martyrologio collegialis ecclesiæ Belli-jocensis, ipse construxit simul ac dedicavit ecclesiam S. Stephani in urbe Lugdunensi, erectam sanè in cathedram, quando aut quamdiu archiepiscopi suam ed sedem transferre non dubitârunt. Hisce assentitur Theophilus Raynaudus in Hagiologio Lugdunensi pag. 29, & passim alii.

4 Addit Severtius, corpus S. Albini in ade jam Corpus dici-
dicta S. Stephani tumulatum dici à Sarrazino; tur servari
sed contra hunc ita differit: Aut sanè tutius jacet in ecclesia S.
Fausti:

Cujus rei veritas nobis comperta nuper est ex apprehenso Ms. doctorum (loquitur de o-
deo doctoribus, qui tumulos in ecclesia S. Fausti lu-
strârunt) mox in Vita S. Fausti assertorum, hoc ty-
pi ligamento: "Item in alio sepulcro corporis B.
, Alpini confess. & archiepisc. Lugdunensis in-
ventum est: quod juxta tumulum gloriose con-
fessoris S. Fausti situm erat. Tum id sepulcrum
propalatur per ipsius epitaphium, in quo no-
men iphius cum præclaris medicis * manifesta-
tur. Confessus landatus Raynaudus his verbis: ^{* meritis, &}
Sacrum ejus corpus in S. Stephani ecclesia, quam
adificârât, tumulatum prodit Leonardus Sarra-
zinus apud Democharem. Sed præcita scriptura fa-
citorum pignorum ecclesiæ S. Fausti eum ibidem
tumulatum confirmat. Hoc itaque etiam videtur
corrigendum in dato num. 2 elogio Sansayi.

5 Ceterum Severtius multa ratiocinatur de ge-
nere S. Albini, eumque conatur nobilissimi fami-
lii Romanis inservere. At illa tam parum funda-
ta sunt, ut ne expendi quidem aut refutari me-
reantur. Hinc aquè inepta sunt; qua de marty-
rio Sancti ex illis colligit. Illustri genere natum
fuisse Sanctum, ex dignitate episcopali & nomine
satis est verisimile. Martyrem fuisse, omnino est
improbabile; tum quia ut confessor in antiquissi-
mis Fastis annuntiat, tum quia sub imperato-
ribus Christianis, Theodoſo I & Honorio vitam
traduxit. De nomine etiam aliqui dubitant, cre-
duntque dictum potius fuisse Alpinum quam Al-
binum, quia nomen in vetustis catalogis Alpinus
scribitur. Verum non videtur mihi dubitandum,
quoniam in vita sua Albinus fuerit dictus, quemad-
modum nomen in Fastis vetustissimis exprimitur.

Quod verò Alpinus in catalogis scribitur scriptam,
orum existimo ex dialecto populorum, qui post
mortem S. Albini Galliam occupârunt, & litteram
b in p more suo mutaverunt.

DE

confessor ha-
bendus est,
non martyr,
& nomine
Albinus.

DE SS. ARCHIO ET ARCHEON MM.

NICOMEDIÆ IN BITHYNIA.

I duo Martyres in Apographis Hieronymianis à Florentinio editis Nicomedie ubique attribuuntur. Textus ab ipso datus, qui etiam codex Blumianus videtur consentire, cum nullam observaverit differentiam, sic habet: In Nicomedia ci-

vitate natalis sanctorum Archii, & Archion. Consonat satis codex Corbeiensis: In Nicomedie natalis sanctorum Arcii, Archeon. Antverpiensis unum dumtaxat exhibet hoc modo: Nicomedie Artei. Alibi hæc non invenio: neque his plura addenda censeo.

DE S. MAMILIANO EPISC. PANORM.

IN INSULA QUADAM MARIS ETRUSCI.

SYLLOGE HISTORICO-CRITICA.

§ I. Sancti nomen in Fastis recentioribus & cultus variis diebus:
corporis pars major Suanæ in Tuscia, aliquæ partes
aliis locis.

PROBABILIUS SEC.
v.
Memoria Sancti in Fastis sacris ad varios dies

E S. Mamiliiano episcopo variis diebus in Fastis suis agunt O. Elavius Cajetanus & Philippus Ferrarius. Prior ad xv Septembris ita habet: Panormi S. Mamiliani episcopi & martyris initio principatus Constantini Magni. Laudat pro hinc tabulas Panormitanæ & Suanensis in Tuscia ecclesia. Ferrarius in Catalogo generali ad eumdem diem de Mamiliano ista memorat: Suanæ in Tuscia sancti Mamiliani episcopi Panormitani. At in Catalogo Sanctorum Italiae Mamilianum prolixiori elogio celebrat ad v Septembris, ex solo forsan lapsu memoria: nam & ibidem in indice assignatur xv. Inter ancilia Uxardi Solteriani memoria Mamiliani confessoris celebratur sine loco in codice Vaticano ad xiii Septembris, uti & in Hieronymianis apud Florentinum, latius landandis §3. Ad xvi Junii de S. Mamiliano iterum sic habet Cajetanus: Suanæ, Tusciæ urbe, prima inventio corporis S. Mamiliani episcopi Panormitani, ut illo die apud nos observatum est in Prætermis. S. Mamiliani non meminit Martyrologium Romanum: Baronius tamen in Annotatis ad illud die x Novembri de S. Mamiliano episcopo Panormitano, ut Suanæ in Tuscia defuncto, ibique sepulto, mentionem facit. Ad eumdem Junii diem Castellanus Mamilianum inseruit Martyrologio Universali.

2 Rursum ad xix Aprilis de S. Mamiliano annuntiata: agit Cajetanus, ita scribens: Suanæ, Tusciæ urbe, secunda inventio corporis S. Mamiliani episcopi Panormitani. Eadem planè habet Ferrarius; quemadmodum annotarunt Majores nostri in Prætermis ad illum diem. In Martyrologio

Romano ad XII Martii annuntiatur Romæ S. Mamilianus martyr, de quo & Majores nostri eodem die egerunt. Credidit Baronius, Mamilianum illum esse eumdem cum S. Mamiliano presbytero & martyre, de quo agunt Acta S. Urbani Pape, apud nos edita ad xxv Maii. At ea opinio nequaquam est certa: Mamilianus enim ille ab antiquioribus fine loco memoratur, ita ut recentiores ob cultum potius illum Roma annuntiassent videantur, quâd scirent Roma martyrio coronatum esse. Si tamen aliqui crediderunt, Romæ passum esse Mamilianum die XII Martii, ut alios quosdem deinde scripsisse videbimus, illorum opinio ex conjecturis incertis tantum concepta videtur. Porro Romæ in ecclesia B. Mariae Montis Celi ad XII Martii S. Mamilianus colitur ut episcopus & martyr, quemadmodum inferius ostendam, quando agamus de reliquiis S. Mamiliani ibidem servatis. Quapropter non video dubitandum esse, quin Maurolycus, Galepinus, Baronius, & plerique alii recentiores designatum voluerint Mamilianum illum, qui Romæ in dicta ecclesia colitur illo ipso die, quo annuntiatur.

3 Hunc Galepinus & Baronius, ut dixi, crederunt esse S. Mamilianum presbyterum, socium S. Urbani Pape, & in hujus Actis memoratum. quidam co-Verum Mamilianus ille erat presbyter; at, qui dem die pas- colitur XII Martii, pro episcopo habetur & col- fuscus sit in A- tur, imo & Panormitanus fuisse episcopus credi- frica.

AUCTORE

J. S.

iii, anno 295, Tebeste in Numidia passi, quia militiam detrectabat, quam sibi ut Christiano patet illicitam, sed in Annotatis dicit: Maximiliani hejus nomen non invenio in Martyrologiis. Ruinartius eadem Acta recudit in Actis Martyrum sinceris pag. 300, ibique existimat, ipsum memorari ab Adone & Notkerio; Mamiliandum verò substitutum esse pro Maximiliano Africano. Ejusdem sententia sunt Tillemontius tom.

4 Monument. in Maximiliano, Bailletus ad XII Martii, Castellanus in Martyrologio universalis, & Georgius in Annotatis ad Adonem, ambo ad eundem diem, imò & Sollerius noster ab ea opinione parā recedit in Observationibus ad Usuardum.

Observatio illorum sanè plausibilis primo intuitu apparet, potestque vera esse de S. Maximiliano, quem apud Notkerum & Adonem eodem die annuntiatum habemus; sed non spectat ad Mamiliandum, ob cultum Roma annuntiatum.

4 Quod spectat ad varias festivitates, dies xv. Se-

Variae Sancti ptembris pro natali habetur, quod Sanctus creditur eo die obiisse. At xvi Junii prima Inventio corporis celebratur, uti & secunda inventio memoratur die xix Aprilis. Attamen hec ultima corporis inventio non amplius memoratur in nuperissimo Martyrologio Panormitano, quod impressum est anno 1742. Hinc colligo, istam festivitatem aut numquam fuisse usitatam Panormi, aut deinde omissem. At in novo hoc Martyrologio alia memoria solennitas, Dominicā secundā Octobris celebranda, ob acceptum Panormi anno 1658 caput, sive reliquias aliquas capit is, Sancti. Martyrologium istud ita habet: Panormi translatio capit is S. Mamiliani martyris, civis, archiepiscopi, & patroni principalis ejusdem urbis, quod Alexander VII, Pontifex Maximus, Petro Martinez Rubio archiepiscopo indulxit, ut è Romana S. Mariæ Montis Cœli ecclesia Panormum transferret, ubi anno MDCLVIII, ad urbis præsidium & ornatum, magnificentissimā pompa exceptum est.

In eodem Martyrologio duæ alia festivitates, nimirum natalis xv Septembri, & Inventio prima xiv Junii, alio modo annuntiantur, ut duo natales videlicet; quia auctor credit, duos esse Mamilianos, ambos episcopos, imò etiam cives Panormitanos; sed alterum martyrem, alterum confessorem. At illa opinio inferius refutabitur, iudeoque ipsa Martyrologij verba non recito.

C 5 Quod spectat ad reliquias S. Mamiliani, ea pars rum pars major servatur Suanæ in Tuscia. Est major Suanæ autem Suanæ civicas quidem episcopalibus sub arcisepiscopo Senensi, sed modicissima & propria deserita, sita in ea parte Tuscia, qua olim paruit reipublica Senensi, versus Tusciā Pontificiam. De corpore ejusque inventione Octavius Cajetanus in Animadversionibus ad Acta Sanctorum Siculorum tom. I pag. 120 ita scribit: Auctore me, cum Senarum oram, ac dicecsem Suanensem ad excursionem animarum obirem, corpus S. Mamiliani episcopi Panhor. Suanæ inventum in ecclesia ejus nominis dicata, incisum marmore epigramma docuit. HIC JACET CORPUS SANCTI MAMILIANI PANHORENSIS EPISCOPI. Ingens inde mihi cupido effodiendi corporis, quod sub ara condi fama erat, factumque à me permisso Metelli Bichii, tum Suanensis episcopi, viri humanissimi ac præstantissimi, qui in aula Pauli V Pont. Max. munere auditoris deinde functus est. Itaque manibus meis arâ patefactâ, S. Mamiliani corpus magno omnium gaudio inventum, ac sacrosanctas nostratis Archiepiscopi reliquias, à me diu conqui-

sitas, licuit contrectare, exosculari, venerarique in credibili lætitia animo gestiente. Eadem in urbe crypta ostenditur, quam illam ipsam puto, quæ sanctorum Martyrum domicilium, dein sepulcrum fuit. Hac ille de inventis S. Mamiliani reliquiis Suanæ, ubi ipsum creditur obiisse. Verum locus mortis postea accuratius à nobis examinatur.

caput Roma.

6 Porro non contendit Cajetanus, torum S. Mamiliani corpus Suanæ servari, sed de partibus aliquot mox varia memorat. Primo ait, caput haberi Roma in ecclesia B. Mariae Montis Celi, ubi ad aram pendet tabella, quam, inquit, legi exscriptaque. Verba tabella ita recitat: In hoc altari sunt corpora SS. Mamiliani episcopi, Golbodei, Astotii, Proculi, ac Nymphæ Virg. & Mart. Tum recitat Antiphonam & Orationem, de omnibus ipsis Martyribus ibidem inventam hoc modo:

ANTIPHONA. Isti sunt Sancti, qui pro Dei amore minas hominum contemperunt, SS. Martires in regno cælorum exultant cum angelis. O quam pretiosa est mors Sanctorum, qui assunt ante Domum, & ab invicem non sunt separati.

v. Lætamini in Domino, & exultate justi.

rx. Et gloriamini omnes recti corde. Quæsumus, omnipotens Deus, ut sicut nos jupiter sanctorum martyrum tuorum, Mamiliani episcopi, Golbodei, Astotii, & Proculi, atque Nymphæ virginis commemoratione lætificas, ita semper supplicatione defendas. Per Dominum nostrum &c. Deinde observat Cajetanus, non haberi ibidem totum corpus, sed solum caput, quod more majorum corpus fuerit vocatum. Ad confirmationem haec testatur: Vidi ego, cum in Urbe versarer, permixta ossa nonnulla, in vase ex vitro condita, cum inscriptione SS. martyrum Golbodei, Proculi & Euftotii, ac seorsim sanctorum Mamiliani ac Nymphæ capita, inaurato ex ligno theca inclusa. Haec enim Cajetanus.

7 Piazza in Hemerologio sacro ad XII Martii, & Martinellus in Roma sacra pag. 229 a-

in ecclesia B. Mariae Montis Cœli servato; sed neuter ei attribuit

titulum episcopi, nedum episcopi Panormitani.

Imò Pancirolus utroque antiquior in Opere Italico

de Thesauris absconditis Urbis Roma pag. 748,

agens de ecclesia S. Maria Montis Celi, vulgo

Monticelli, afferit in ea haberi corpus S. Mamiliani martyris, eò ex aliquo cemeterio translatum. Additque: De eo tamen aliud non habemus, quam quod Romæ martyrio coronatus sit

die XII Martii. Hec potius insinuarent, servari

in illa ecclesia corpus S. Mamiliani martyris Ro-

mani, quam corpus aut caput alicuius Mamiliani

episcopi Panormitani. Preterea in landatis scripto-

ribus nulla fit mentio de aliis martyribus, quorum

reliquias in eadem ecclesia servari testatur Cajeta-

nus. Attamen vera esse dicta Cajetani, tam de ti-

tulo episcopi, dato in illa ecclesia S. Mamiliano,

quam de solo capite ibidem servato, clarè ostendit

ur ex instrumento posse factò, recitandoque

num. 9, quando pars illius capit is Panormum

fuit translatum. Itaque dicendum, tres allegatos

scriptores non tantà usos esse diligentia ad inqui-

rendum spectantia ad S. Mamiliandum ejusque re-

liquias in predicta ecclesia servatas, quantà usus

est Cajetanus.

8 Hic verò de reliquiis S. Mamiliani, quæ

episcopum Panormitanum existimat, paulo post sub-

dit

alia reliquia dit *sequentia*: Enim verò S. Mamiliani caput Ro-
mæ est in æde S. Mariæ Montis Cæli, alterum
è brachiis in insula Igilio, alterum in proxima
insula Ilua: Suanæ verò maxima pars corporis
in æde ejus nomini dicata servatur. *Qua hic me-*
morantur insula, Igiliū, alias Ægilium, &
vulgò Giglio dicta, & Ilua, alias Elba, sunt in
mari Etrusco non admodum longè à continente,
& invicem vicine. Philippus Ferrarius in Cata-
logo Sæctorum Italia ad v Septembbris in Anno-
tatis ait: Ex monumentis ecclesiæ Suanensis (S.
Mamilián) illum in insula Dianio * defunctum,
in Ægilio insula proxima sepultum, indeque cor-
pus, brachio ibi relicto, Pio II Pontifice Ma-
ximo, translatum apparebat. *Nescio*, quā illa sint
certa, qua de reliquiis servatis in Igilio & Ilua
insulis tradunt landati scriptores, ita ut rei to-
tius fidem penes ipsos relinquendam putem.

9 Certius est, partem capitii, quod majori sal-
tem ex parte servabatur in ecclesia S. Maria Mon-
tis Cali, ut vidimus num. 6, anno 1658 trans-
latam esse Panormum, ibique magna cum lati-
tia & cum summo honore exceptam. Harum re-
ligularum traditio Roma facta est die xvii Octo-
bris anni 1657, ut liquet ex Actis per notariorum

B scriptis, qua Josephus Vincentius Marascia in O-
pusculo de duobus Mamilianis pag. 53 recitat hoc
modo: In nomine Domini. Amen. Præsenti pu-
blico instrumento cunctis ubique pateat eviden-
ter, & notum sit, quid anno à Nativitate D.
N. Jesu Christi millesimo sexcentesimo quinqua-
gesimo septimo, Ind. undecima, die verò deci-
ma septima Octobris, Pontificatus autem SS. in
codem Christo Patris, & D. N. D. Alexandri di-
vinâ providentia Papæ septimi, anno ejusdem ter-
tio, illustrissimus & reverendissimus D. Marcus
Antonius Oddi, episcopus Hieropolitanus, Em.
& Rev. D. Cardinalis vicarii vices gerens, mihi
notario optimè cognitus, afferens habuisse in man-
datis à SS. D. N. Alejandro Papa Septimo, ut
partem capitii S. Mamiliani, primi episcopi Pa-
normitani, quod conservatur in Ven. ecclesia
B. Mariæ in Monticellis de Urbe, consignaret
illusterrissimo & reverendissimo Dñi Petro Martí-
nez Rubio, Albarozzina dñe, archiepiscopo
Panormitano, ad majorem omnipotentis Dei glo-
riam, & prædicti S. Mamiliani veneracionem, vo-
lens supradicti Sanctissimi mandatis parere, acce-
dit una cum dicto Ill. & Rev. domino archiepi-
scopo, meque notario, ac testibus infra scriptis,
ad prædictam Ven. ecclesiam, eoque perventus,
vocavit D. economum prædictæ ecclesiæ, cui
significavit prædictum Sanctissimi ordinem.

C 10 Factaque brevi oratione ante altare ma-
jus, jussit per dictum economum aperiri conser-
vatorium reliquiarum, sicut à cornu euangelii
in pariete in loco eminenti, & ab eo asportari
supra dictum altare majus argenteum dicti S. Ma-
miliani, prout asportatum fuit in continenti, a-
periendo clave dictum conservatorium, & fra-
ctis nonnullis clavis ferreis, quibus dictum caput
argenteum cludebatur, per artificem ad hunc
effectum ibi vocatum. In quo quidem capite ar-
genteo multum antiquo ab una parte sunt incisa
hæc præcisa * s̄co MAMILIANO EP̄O, ab alia
parte aliæ litteræ, videlicet: A. D. mcccclvi. Et
postquam fuit ab eodem Illustriss. D. V. gerente,
& aliis supradictis prædictum caput veneratum;
idem Illustriss. D. V. gerens, ponens manum suam
dexteram intus caput argenteum, extraxit cranium
capitis prædicti S. Mamiliani cum parte capitii,
divisi in pluribus partibus: quarum magna pars fuit

* forte præ-
cisæ

donata anno
1657 archi-
episcopo Pa-
normitano,

reposita in eodem capite seu imagine argentea, tñā AUCTORE
J. S.
cum duabus aliis particulis & uno fragmento: duas
verò partes mediocres, quarum altera continet
partem oculi, & alia versus auriculam, & alias
tres particulas confignavit dicto Illustris. & Rev.
D. archiepiscopo de ordine SS. D. N. Papæ, ut
suprà, idem præsenti, & maxima cum venera-
tione & gratiarum actione recipienti: eidemque,
ut penes se prædictas sanctas reliquias retinere,
ab Urbe extrahere seu transmittere, in quacum-
que ecclesia, oratorio, seu pio loco, tam pu-
blico quam privato, etiam publicæ veneracioni
exponere possit & valeat, licentiam & faculta-
tem in Domino concessit & impartitus fuit.

11 Deinde verò dicta imago argentea per di- ut liquet ex
ctum artificem fuit clausa ad pristinam formam,
At illis dona-
sigilloque dicti Ill. D. V. gerentis super dictis
elavis, octo in locis cerâ Hispanicâ sigillata,
ita & taliter, quod non possit amplius aperiri,
nisi laceratis & devastatis dictis sigillis, & repo-
rita in dicto conservatorio, statim clauso sua so-
lita clave. In quo quidem conservatorio à parte
exteriori, & in illius summitate sunt scripta ma-
gnis litteris hæc verba antiqua, scilicet: CAPUT
S. MAMILIANI EPISCOPI ET MARTYRIS. In par- E
te verò interiori alia verba, scilicet: PARS CA-
PITIS S. NYMPHÆ VIRGINIS ET MART. Quæ
omnia hic pro veritate adnotavi, non solum modo & formâ prædictis, verùm etiam o-
mni alio meliori modo &c. Super quibus omnibus
& singulis petitum fuit à me eodem notario
publico infra scripto, ut de prædictis unum vel
plura publicum seu publica conficerem atq[ue] tra-
dejem instrumentum & instrumenta, prout opus
fuerit, & requisitus ero. Actum Romæ in præ-
dicta Ven. Eccl., præsentibus &c. Ill. & Rev.
D. Jo. Francisco de Zarate sacra Rotæ audi-
tore; Ill. & Rev. D. Francisco Diez de Cabrera
canonico S. ecclesiæ Compostellanæ, à consiliis
Catholicae Majestatis in supremo S. Officii gene-
ralis inquisitionis tribunal; per illust. & admodum
RR. DD. Ægidio Martinez Rubio, S. ecclesiæ
Tetraconensis thesaurario; & abbate D. Antonio
Acata Panormitano, testibus ad prædicta & sin-
gula vocatis, habitis specialiter, atque rogatis.
M. Antonius episcopus Hieropolitanus V. gerens
&c. Ego Antoninus Franciscus Maria Simius,
curia caesarum Em. & Rev. D. Cardinalis vica-
rii notarius, de præmissis rogatus; presens in-
strumentum subscripti, & publicavi, meoque fo-
lito signo signavi, requisitus &c. Hactenus instru-
mentum traditionis reliquiarum, prout editum est
apud Marasciam.

12 Ex hoc autem liquet, duas capitii partes illi anno
mediocres, & ejusdem tres alias particulas, ar- 1658 Pa-
normum
non totum cā
put:
chiepiscopo Panormitano fuisse donatas. Non vi-
denur partes illæ, quantum ex instrumento col-
ligitur, tanta molis fuisse, ut omnes similes vel
decimam capitii partem constituerent possint. Atta-
men de iis ita loquuntur scriptores Panormitani, ac si
totum caput fuisse translatum ad urbem suam.
Verba nuperrimi Martyrologii jam dedi num. 4,
ubi dicitur Translatio capitii. Eodem modo in An-
notatis ad istud Martyrologium de illa agitur trans-
latione, ac si caput integrum accepisset ecclesia Pa-
normitana, illudque Panormum dicitur delatum
die vi Octobris anni 1658. Antoninus Mongito-
rins in Vita S. Mamiliani martyris eundem trans-
lationi assignat diem, ac non minus liberaliter
caput translatum scribit. Mitto alios, qui eodem
modo de reliquiis capitii S. Mamiliani Panormum
delatis locuti sunt. Neque debent hanc observatio-
nem

AUGTORE

nem meam agere ferre eruditii Panormitani, cùm insula fuissent translatæ: quod indicium est rei non satis cognita. Ceterum de hisce S. Mamiliiani reliquiis nullam apud scriptores Siculos mentionem reperi. Attamen ex iis, qua de gestis ipsius Ughellus ex traditione memorat, colligi potest eundem esse cum eo, cuius reliquia servantur Suane. Nec respicit, quod utroque loco corpus esse dicatur: nam corpus esse potest duobus locis, eo nimis sensu, quo pars valde notabilis corpus vocari solet:

J. S. amor veritatis illam extorqueat, ne quis postea Panormitanis caput S. Mamiliiani attribuat, ut neget majorem ejus partem manifesse in ecclesia S. Mariae Montis Cali. Etenim nimis frequenter experit, sumus ejusmodi exaggerationes, qua aliquibus etiam antiquioribus placuerunt, non modo multis contentionibus & controversiis occasionem dare, sed ex illis innumeras quoque falsitates oriri & errores, quos amor patriæ parere solet & favore.

Verum de hisce fatis.

alie particu-
lae ante Pa-
norum de-
late:

13 Porro alias etiam reliquiarum S. Mamiliiani particulas assignat Marascia pag. 16, docetque, eas suo tempore suisse apud Salvatorem Oddum, atque anno 1609 ex ecclesia S. Mariae Montis Cali acceptas à Schafiano Ugolino, Siculo sacra theologia doctore. Hoc attestatur Litteræ Eminentissimi Cardinalis Arigonii, archiepiscopi Beneventani, anno 1609 data, quod ibi recitat. Non explicans laudata Littera, quales sint illæ S. Mamiliiani particula. Verum ipse Salvator Oddus apud Marasciam ibidem testatur, in theca sua haberi quatuor particulas, videlicet particulam costæ, alteram ossis brachii, tertiam ossis spongiosi genu, ac tandem particulam cranii. Facile crediderim, omnes istas particulas theca suisse inclusas. Usquamque tamen dubito, utrum omnes sint S. Mamiliiani, an variorum Sanctorum. Certo in laudatis Cardinalis Arigonii litteris dicitur Ugolinus variorum Sanctorum Roma reliquias acoepisse, inter ceteras autem ab ecclesia S. Mariæ de Monticellis habuisse particulas S. Nymphæ V. & M., S. Mamiliiani episcopi & martyris. Quare contingere potest, ut Ugolinus quatuor diversorum Sanctorum reliquias uni theca includendas curaverit, ut fieri solet. Sanè non admodum verisimile est, quatuor diversas unius Sancti particulas eidem suisse datas; præsertim cum solum Sancti caput in dicta ecclesia suisse videatur, ita ut alia particula aliorum pastus Sanctorum sint habenda. At non magni momenti est illa dubitatio, sive credamus, omnes quatuor particulas esse S. Mamiliiani, sive illam solam, qua est crani. Partem & alias quasdam ejusdem Sancti reliquias Panormi esse, acceptas verisimiliter Suane. Certo inter reliquias ecclesia dominus professio Societatis Jesu notamur reliquia S. Mamiliiani archiepiscopi Panormitani,

B

14 Apud Ughellum in Italia sacra tom. 3 col. 435 corpus S. Mamiliiani Pisam cum aliis translatum suisse dicitur seculo xii, recitaturque in inscriptio marmori incisa, qua sic haber: Anno mcxi, sexta Maii tempore D. Petri archiepiscopi Pisani sacra corpora SS. Mamiliiani, Lustri Vendemii, Aurelii, Rustici, Infantis, & Gobuldei mart. posita fuere in hoc sacro templo D. Matthæi in ara Parvulorum. Postea A. D. mclxxix, Idibus Septembribus à reverendissimo D. Ubaldo archiepiscopo Pisano translata fuerunt intus ad cancellos, D. Villanâ abbatisâ. A. D. mpxci, pridie Idus Julii, tempore Illustriss. & Reverendiss. D. Caroli Antonii Putei archiepisc. Pisani hoc digniore loco recondita sunt, D. Nerîa de Tortis dicti monasterii abbatissâ dignissimâ. Ecclesia, ubi ha memorantur S. Mamiliiani aliorumque Sanctorum reliquia, est abbatia monialium, de qua breviter scribit Augustinus Lubin in Abbatiis Italæ pag. 297. Illas è translatâ dicto anno affirmit Ughellus ex insula, cui Mons Christi nomen est. Est ea insula in mari Etrusco, inmodica & admodum montosa, de qua postmodum plura. Deinde tamen ita loquitur, ac si ex Iglio

insula fuissent translatæ: quod indicium est rei non satis cognita. Ceterum de hisce S. Mamiliiani reliquiis nullam apud scriptores Siculos mentionem reperi. Attamen ex iis, qua de gestis ipsius Ughellus ex traditione memorat, colligi potest eundem esse cum eo, cuius reliquia servantur Suane. Nec respicit, quod utroque loco corpus esse dicatur: nam corpus esse potest duobus locis, eo nimis sensu, quo pars valde notabilis corpus vocari solet:

D

S II. De S. Mamiliano agunt Acta varia fidei non satis probatae, ex quibus varia dantur de Sancto: ex his de ætate, dignitate gestisque & obitu S. Mamiliani probabilitiora investigantur.

E

Q Chavids Cajetanus, ut ostenderet, Sanctam Compendium aliquam reperiri Siculam, Nympham nocturnum; ab alia ejusdem nominis Sancta distinctam, de S. Mamiliano anno 1610 typis Panormitanis in lucem dedit Acta S. Nympha virginis & martyris in variis codicibus MSS. reperta. In hisce autem Actis varia referuntur de S. Mamiliano, qua solum compendio huc transferam, quia Acta illa apertissime sunt fabulosa. Primo in iis S. Mamilianus asseritur episcopus Panormitanus, ac dicitur ad fidem convertisse instruxisseque S. Nympham, Aureliani prefecti filiam: quod Panormi fabulum traditur. Ubi conversio Nympha innotuit Aureliano prefecto, hic Mamilianum comprehendendi jussit, & ad se adduci. Adductum vero interrogat, minisque frustis tentatum, tormentis quoque à fidè amovere nequit. Deinde & filiam Nympham equè constantem in fide reperit, & in carcerem conjicit. Postea in vas obei ferventis injecti, indeque ille exstis dicuntur; mox etiam fame nequidquam crassari in carcere, donec angelus ipsis appareret. Hujus autem angelî iussu & ductu e cæsare egredi, ad mare pervenerunt, ubi navis eos exceptit Romanam rebendos, ut limina Apostolorum intrarent. Attamen ubi pervenerant ad montem Gilium (in insula Igiliu hac voce significatur, Italis Giglio, ut recte exponunt ipsis Panormitani) maluerunt ibi manere Sancti, ut vitam ducerent a nachæticam in illa infesta

15 Postquam aliquo tempore in illa insula fuerant, die nocteque Domino servientes; & cum ballois S. Nympha. scutaribus studiis jugiter inhererent, apparuit eis angelus, dicens: Parati estote: Dominus jubet ex hac luce migrare, ut sit requies laboribus vestris. Accepto autem hoc nuntio, petierunt, ut prius sibi liceret Romanam ad limina sanctorum Apostolorum adire: atque id ipsis concessum fuit. Itaque navaientes venerunt ad Pharum Romani portus, & permanerunt ibi nocte illa. Postridie, monente angelo, ruerunt ad locum situm juxta Buaham*, ubi in crypta erant Proculus & Eustotius, discipuli S. Mamillani. Iliis vero ibidem inventis, cum Nympha & Golbodeo, qui omnibus Panormi & in via adfuisse dicitur, perrexit Romanam. Inde cum iisdem rediit ad cryptam, ibique non din post defunctus ac sepultus dicitur. Hac omnia vestiuntur tot fragmentis planè ineptis & improbabilibus,

* al. Bu-
cinam

C
alie notabiles reliquie Pisam servatae.

16

Apud Ughellum in Italia sacra tom. 3 col. 435 corpus S. Mamiliiani Pisam cum aliis translatum suisse dicitur seculo xii, recitaturque in inscriptio marmori incisa, qua sic haber: Anno mcxi, sexta Maii tempore D. Petri archiepiscopi Pisani sacra corpora SS. Mamiliiani, Lustri Vendemii, Aurelii, Rustici, Infantis, & Gobuldei mart. posita fuere in hoc sacro templo D. Matthæi in ara Parvulorum. Postea A. D. mclxxix, Idibus Septembribus à reverendissimo D. Ubaldo archiepiscopo Pisano translata fuerunt intus ad cancellos, D. Villanâ abbatisâ. A. D. mpxci, pridie Idus Julii, tempore Illustriss. & Reverendiss. D. Caroli Antonii Putei archiepisc. Pisani hoc digniore loco recondita sunt, D. Nerîa de Tortis dicti monasterii abbatissâ dignissimâ. Ecclesia, ubi ha memorantur S. Mamiliiani aliorumque Sanctorum reliquia, est abbatia monialium, de qua breviter scribit Augustinus Lubin in Abbatiis Italæ pag. 297. Illas è translatâ dicto anno affirmit Ughellus ex insula, cui Mons Christi nomen est. Est ea insula in mari Etrusco, inmodica & admodum montosa, de qua postmodum plura. Deinde tamen ita loquitur, ac si ex Iglio

Aut Acta illa nullam fidem mereantur. Latius id ostendi poterit, die x aut xii Novembris, quando agendum erit de S. Nymphe, cuius nomine insinuantur. Interim de iis mentem suam declaravit Thomas de Angelo, Messanensis Ordinis Prædicatorum in Annalibus Historico-criticis ecclesie Siculae ad seculum iv § 2.

17 De S. Mamiliiano multum diversa narrantur in Actis S. Senzii, apud nos datis ad xxv Maii, qua non quidem prorsus authentica aut fidei indubitate sunt, at certè minus aperiè fabulosa, quam Acta S. Nymphe. In laudatis Actis S. Mamilianus vocatur presbyter, dicitur cum aliis in Africam deportatus à Vandalo tempore Genserici Vandalarum regis, qui ante medium seculi v subegit provincias Africa, Romanis ante subditas, Italiamque deinde ac Siciliam incursibus multis afflixit, capta etiam urbe Romana. De captivis multis, ex Italia in Africam à Genserico ductis, Acta num. i generatim loquuntur, addantque hec nominatum ad propositum nostrum: Inter quos viri religiosissimi, Domini servi, Senzii & Mamilianus presbyteri cum tribus monachis, Convuldo, Istocho, & Infante, deportati sunt in Africam cum propriis rebus. Max. num. 2 dicuntur piè Dominum orasse, ut captivitate illa liberarentur, liberatioque refertur his verbis: Nutus Dei, qui non despicit sperantes in se, nec amoget misericordiam suam à se diligentibus, præparavit eis naviculam, ubi pariter in unum convenerunt, & flavit ventus metabolarius (*id est*, aptus ad trajicendum à Graco μεταβολή trajectory) & sternit aquora: citiusque venerunt in portum Sardiniae, qui appellatur Calaris, & Plumbinos.

18 Hic autem Sancti illi optimè excepti dicuntur. Cùm tamen ibi manere nollent, primò vellent afferuntur ad Turarium insulam: deinde verò ad insulam tunc Montem Jovis, nunc Montem Christi dictam, ubi mortuus est S. Mamilianus. Attamen non in ista insula, sed in alia non longè distata, qua antiquis Igilium (nunc vulgo Giglio, & Lilium) sepultura dicitur traditus. Ibi quoque tres monachi & socii mansisse & mortem cum vita commutasse narrantur. Solum Senzium ad continentem Italia post mortem aliorum trajecisse, ibique Blera in Tuscia obiisse, habent Acta. Moravia pag. 41 recitat Acta cum hinc ferè consentientia, sed paulo contraria; que testatur se accepisse à Ludovico Jacobillo, auctore Operis de Sanctis Umbria; hunc verò ea habuisse ex Lectionario Ms. ecclesie Spoletanæ. In duobus tamen illa Acta notabiliter differunt ab Actis nostris; nam primò Mamilianum faciunt episcopum Panormitanum; secundo Senzium deducunt Spoletum, ibique eum obiisse afferunt. Ultimum hoc non esse verisimile, jam ostendit Henschenius ad xxv Maii ex ipsis Actis. Unde verò factum sit, ut in Jacobilli manuscripto Mamilianus vocetur episcopus Panormensis, fateor me ignorare. At eo titulo non insignitur in aliis Ms.

19 In alio elogio Spoletanæ, quod recitat Marescina pag. 31, & cuius auctor est D. Seraphinus Seraphinius, Mamilianus vocatur episcopus sine loco, prout etiam fit in elogio S. Senzii presbyteri ad xxv Maii apud Ferrarium; quamvis & hic Spoletana laudet monumenta Ms. Ughellus in Italia sacra tom. 3 col. 436 refert Vitam S. Mamiliani nec episcopum vocat, nec illi Senzium addit solum. Attamen rerum series, licet satis diversa, videtur evincere, eundem quoque ab eo memorari Sanctum. Legitur, inquit, in pervetusto Septembbris Tomus V.

parum di-
vergo; idem,
ut videtur.
Sanctus

membranaceo manuscripto codice monasterii S. Matthæi Pisis, in quo Mamiliani Sociorumque corpora condita sunt, Mamilianum, Gobuldeum, Lustrum, Vendemium, Rusticum & Infantem, socios à Genserico Vandalarum rege Leonis Pæ temporibus, post Valentiniani necem, in servitatem Româ Carthaginem avectos, cùm ille Româ potitus, funestam cladem urbi inussisset, cumulatis expilatisque ejus opibus, innumeros praefules, virosque dignitate spectabiles, tum ipsam Eudoxiam augustam, duosque ejus filios (lege filias) anno CDLV abduxisse. Hos porrò sanctissimos viros, divino instinctu afflatos, natusque occasionem nactos, quæ ad Africæ ora appulerat, in Sardiniam vela fecisse, atque in Callaritanam urbem applicuisse narratur, ubi, cùm paulò post ingentem ipsis famam illustrata miraculis virtus peperisset, ut humanæ gloriae se se subducerent, secretiore quodam recessu abscondissent, dum porrigeret occasio, ut insulam Arctusam, seu Montis Jovis, viciniorem penterent.

20 Verum nautæ barbari, Mamilianum scilicet, Lustrum, Vendemium & Aurelium in locum inclusum, Turrium quondam, nunc Ulturnum, appellatum, in quo nullum humani pendis vestigium apparebat, exposuerunt, adeo ut herbis ac radicibus, quas ipsis aves afferebant, jejunæ vite supplicium sustentarent. Paucis verò post diebus nave excepti, ad Montis Jovis insulam, quam Christi vocârunt, appulere. Quo in loco vitam eremiticam asperrimamque agere coeperunt. Mamilianus draconem immanissimum, qui montis verticem infederat, extinxit, divinaque virtute præfocavit, ibique tuguriolum ædificavit. Circumferebat jam latè Servorum Christi fama: cùmque dira in Christianos persecutio sœvit: Mamilianus inde cum sociis discessere: ille Sardiniam quodam monte, abscissis undique ac pendentibus rupibus cincto, se recepit; socii verò ad insulam Iginiam se contulere, ubi duòtā sanctissimā vitā, ab omni humanæ consuetudinis commercio ac labe segregatā, in cælum evolârunt. At Mamilianus cùm imminentem mortem divinitus prævidisset, à Deo suis precibus promeruit, ut sacra Romæ loca perlustraret, divinoque Numine instinctus mare conscendit, ad Iginiam insulam appulit, ubi meritis onustus, corporis solitus vinculis, ad superos, laborum præmia decerpturnus, emigravit xix Octobris, anno Christi circiter CDLX: juxta sociorum corpora sepulturæ mandatus est. Haec uero Ughellus ex monumenis Pisaniis, qua ita in variis cum Romanis & Salernitanis consonant, ut etiam aliqua habeant communia cum Actis S. Nymphe, ac demum in quibusdam ab omnibus istis recedant.

21 Si quis modo quæsiverit, quanam ex memoriatis Actis videantur meliora, & an ulla ex illis videantur fidei satis certa; non dubitabo respondere, omnia variis fabulis videri inquinata, ut passim Actis Sanctorum contigit, quando illa multis seculis post mortem Sanctorum ipsorum ex popularibus traditionibus fuere conscripta. Nullum porrò videtur dubium, quin omnia Acta memorata fuerint conscripta seculis aliquot post mortem S. Mamiliani, postquam corpus ipsius ex insula, in qua fuerat sepultus, ad varia Italia loca fuit translatum, ut & corpora illorum Sanctorum, qui cum eo aut post eum in insula eadem sepulturam erant nacti. Nimurum Acta aliqua S. Senzii concinnata sunt Bleræ, postquam eò translate sunt illius Sancti reliquia; alia verò Spo-

memoratur
ab Ughello
ex Actis Pi-
sanis.
E

F

Laudata A-
cta diu post
mortem San-
cti scripta &
in multis fa-
bulosa.

G

AUCTORE
J. S.

leti, quando istuc fuerant transportatae : Acta S. Nymphæ fortasse Roma conscripta; Pifis verò Acta S. Mamiliani, qui non modo in suis, sed etiam in Actis aliorum jam memoratis quasi primus partes agit. Attamen in Actis S. Senzii hic Sanctus maximè celebratur cum Mamiliano; Nymphæ verò præcipue in Actis suis. Ut paucis editam, quod sentio; singuli eos maximè Sanctos videntur celebrasse, quorum reliquias accepérant, eaque singuli videntur narrasse, quæ apud suos de Sanctis illis tradi aediebant. Si modo Acta illa omnia invicem conferamus; omnium maximè fabulosa videbuntur Acta S. Nymphæ, in quibus paucissima reperire possum sano iudicio conformia. Pisana quoque Mamiliani, & Lateranensis ac Spoletona S. Senzii, non videntur immunita à fictitiis ornamentiis; pauciora tamen habent minùsque aperita figura.

Conjecturæ
de gestis S.
Mamiliani,

B

22 Porrò, si quis ulterius querat, quānam saltē in dictis Actis videantur utcumque probabilitia. Respondeo, satis probable videri, S. Mamilianum cum aliis multis captivis à Vandaliis fuisse abductum in Africam, cùm constet, multos ex Italia & Sicilia è seculo in auctoribus esse à Geneserico. Secundò improbabilis non est fuga ex Africa, qualis in Actis afferitur. Attamen certam non existimo, cùm forti pretio redempti redierint in patriam. Cœtiè Victor Vitensis in Historia persecutiois Vandalicæ cap. I num. 9, ubi narraverat, captam à Geneserico Romanum multosque inde captivos Carthaginem traductos, de charitate S. Deogratiasi episcopi Carthaginensis ista subiungit. Statim fategit vir Deo plenus & carus universa ministerii vase aurea vel argentea distrahere, & libertatem de servitute barbarica liberare &c. Poterat sane ex liberatis hoc modo esse S. Mamilianus cum sociis. Præterea, cùm Vandali multos episcopos exilio relegarint, ex hisce etiam potuit esse Sanctus. Tertio probabile omnino est, S. Mamilianum deinde vitam duxisse eremiticam aut monasticam, in aliqua insula mariis Tyrreni sive Etrusci, ut habent Acta, aliquosque ibidem fuisse ipsius socios, ac post ipsum alias multò plures in eadem, insula vixisse monachos.

cuius mona-
sterium in
Monte Chri-
sti

C

23 Quenam porrò fuerit illa insula, utcumque colligimus ex Ughello jam laudato, qui afferit, corpora S. Mamiliani & aliorum Pifas fuisse translatæ ex insula, cui Mons Christi nomen est. Deinde vero de illa sic disserit: Hac verò insula, olim Artemisia dicta, à celeberrimo monasterio in ea priscis temporibus excitato, Montis Christi nomen traxit. In mari Tyrrheno jacet, non longè ab Iginio*, Planofa* & Ilva insulis: quæ quidem nullo portu commodo prædicta, sed abruptis undique & pendentibus scopulis horret, excurritque in mare. Inculta hodie est, damis tantummodo sylvestribus subiecta, ex quo Arianus, Ænobarbus pirata eam cultoribus orbavit, sedaque maritimis Tusciae, Romanaeque Campaniae partibus inusta vastitate, innumeros Christianos miseræ servituti mancipavit: tum illius infulæ coenobii monachos ac colonos in vincula abduxit. In ea insula jus obtinet Plumbini dominus, quamquam Camaldulensis Ordo illud sibi vindicet, ut qui ab insulæ dynastis cum amplissimis privilegiis eam receperint. Ad illius montis cacumina, vestigia pervetusti monasterii visuntur: quo verò tempore excitatum monasterium fuerit, hominum memoriam fugit: sed cùm haec tenus D. Mamiliani in Monte Christi [nomen] illi hæserit, ea pervasit opinio, eumdem sanctum Mamilianum unà cum sociis illius condito-

* al. Igilio
vulgò Gi-
glio
* olim Pla-
naria

rem extitisse. Hec Ughellus, cuius opinio de condito per S. Mamilianum monasterio, aut certè de inchoata per ipsum in Monte Christi vita monastica satis conformis est relatis de ipso in Actis. Verum Ughellus forte corrigendus in antiquo illius insula nomine: neque enim illa videtur esse insula, qua olim Artemisia dicta est; sed id Græcum nomen fuisse videtur Dianæ insula, nunc vulgo Gianuti dicta, ut colligitur ex Cluverio lib. 2 Antiqua Italie pag. 501. Credit ille verisimillime ex situ, Oglasam fuisse ab antiquis dictam, que nunc Mons Christi dicuntur, jacetque paulo magis versus Corsicam.

D

24 De celebritate autem monasterii illius in Monte Christi, col. 437 subiungit sequentia: Ceterum cùm insulæ Montis Christi fama latè per vagata esset, plures ea tempestate Christiani, ac viri religiosi in ea loca, quæ à viris sanctissimis consecrata fuerant, confluxerunt, ut monasterium inibi conditum ad summam celebritatem assureret, eoque plures nobilitate spectatissimi totius Sardiniae ac Corsicæ homines concurrerent, muneribusque amplissimis sacras illas ædes exornarent. Inter cœteros eximia fuit Berlingeri regis Corsicæ liberalitas, quæ cenobium auxit, ejusque exemplo plures certatim suas opes contulere. Addit, monasterium istud mirè floruisse sub D. Benedicti Regula; sed Honorii III temporibus ejusque auctoritate Camaldulensibus fuisse aggregatum; nunc verò desertum esse. De donatione Beringherii Corsica regis iterum meminit tom. 4 col. 1394, ibique afferit, eam esse factam anno 900, testemque adfuisse Lunergium, Marianensem in Corsica episcopum. Loco autem anè allegato ex monumentis hujus monasterii, quæ supersunt apud Camaldulenses, recitat Litteras Gelasi Papæ II, datas anno 1118, Kalend. Octobr., quibus Henrico abbati confirmantur omnia, quæ beati Mamiliani in Monte Christi monasterium possidebat, multaque nominatim enumerantur in Corsica, vel Sardinia, in Plumbino vel Elba, olim Ilya dicta: atque inter alia nominatur ecclesia S. Mamiliani de Simassi in Sardinia. Hec satis ostendunt celebritatem cultus S. Mamiliani, qui cum celeberrimo ipsius monasterio deinde videtur decidisse. Augustinus Florentinus in Historia Camaldulensi lib. 2. cap. 29 agit de monasterio S. Mamiliani in Monte Christi, enumeratque plurima monasteria eidem olim subiecta, interque ea quatuor diversa reperto S. Mamiliani nomine insignita. Originem verò monasterii fatetur se non invenisse; at credit at anno humanæ salutisccccvii multis egregiis donationibus honestatum fuisse. Hoc ego sane probatum videre mallem, quā sine testibus assertum, cùm non sit verisimile.

F

25 De loco, ubi obiit S. Mamilianus, Acta non consentiunt. Data apud nos S. Senzii Acta, uti & Spoletona habent, defunctum esse in Monte Christi, sepultum tamen in Igilio insula non longe dista, & Etrusco littori magis vicina. At Ughellus ex Actis Pisaniis in ipsa insula Igilio ant Iginio defunctum narrat, ibique sepultum. De translatione autem in continentem Ughellus ita loquitur: Cùm verò innumeræ Deus eorum operæ (seu patrocinio) miracula explicuisset, eorum sacra corpora ad Centumcellas (portum ditionis Pontificie satis notum, hodie vulgo Civita vecchia dictum) Christi fideles summo honore extulere. Inde Paschale II Pontifice sedente, Pifas ingenti pompa allata, à Petro archiepiscopo, in D. Matthæi ecclesia honorificè condita sunt. Hac Ughellus de corporibus S. Mamiliani, alio-

Aliorumque Sanctorum, ex Igitur primū Centumcellas, inde Pisas translatis. Nec sanè quidquam in hisce reperio, quod à verisimilitudine abeat. Attamen non credidero, omnia Sanctorum illorum ossa, & praesertim S. Mamiliani, de quo solo agimus, Pisam fuisse transportata. Magis sanè credo, in tres saltē partes ossa illius Sancti fuisse divisa, atque ex illis unam Pisanis cessisse, alteram Suanensibus esse concessam, ac totum ferè caput Romam esse delatum. Certe nullam invenio necessitatem credendi, alterius Mamiliani reliquias servari Pisam, alteriusque Suana & Rome.

§ III. Utrum necesse videatur, duos admittere Mamilianos diversos ex Actis modo laudatis: & an satis constet de dignitate S. Mamiliani.

B
Marascia, duos Mamilianos statuerunt, prima ratio refutatur

Jam laudavi Opusculum Italicum Josephi Vincentii Marascia de duobus Mamilianis archiepiscopis & civibus Panormitanis, quod sanè mallem silentio præterire, quām discutere, si id mihi pro instituto Operis nostri licet. Verum quafio de uno aut duobus ejusdem nominis Sanctis tam arētē cum instituto Operis de Sanctis conexa est, ut necesse nobis sit eam examinare. Faciam tamen id tantò brevius, quanto minus necessaria videtur longa disputatio. Marascia pag. 10 argumenta sua proponere incipit hoc ordine. Primo, inquit, diversitas temporis duos insinuat Mamilianos, quorum alter vixit sub Constantino Magno cum S. Nympha; alter verò seculo v circa annum 455 missus est in exsilium. Respondeo, Acta S. Nympha tot fabulis plena esse, ut planè inepta sint ad aliquid certi statuendum de tempore, quo floruit S. Mamilianus. Preterea in illis Actis, prout edita sunt à Cajetano & secundo loco à Marascia, tempus non exprimitur. In aliis, que primo loco edidit Marascia ex codice Vaticano, queque aliis longè etiam ineptiora sunt, tempus ita indicatur, ut & pacis Ecclesia per Constantimum redditæ, & damnata heresis Ariana fiat mentio, ita ut suspicio oriatur, ineptissimum illum scriptorem respexisse ad initium Actorum S. Senzii apud nos ad xxv Maii, ubi etiam fit mentio de Constantino, de Constantio & de nata heresi Ariana, ut statim perveniantur ad Genesericum Arianum Wandalorum regem. Verum quocumque respexerit biographus ille S. Nympha, totum istud initium tam solidum est, ut mirer, non erubuisse Marasciam ineptissimi hominis verba proferre, ex iisque argumentum velle desume-
re.

Secundum e-
iusdem argu-
mentum,
27 Secundò ita ratiocinatur. Alter Mamilianus socios habet Nympham, Proculum, Eustotium & Golbodeum. Alteri Mamiliano adhæserunt Sentius presbyter, Convuldius, Eustochius & Infans monachi. Respondeo, ex solis S. Nympha Actis fabulosi haberet, aliquid commune fuisse S. Mamiliano cum S. Nympha, ideoque valde incertum esse, an S. Mamilianus S. Nympham umquam viderit. Auctor illorum Actorum, qui multa alia sine ullo fundamento at contra omnem verisimilitudinem leviter confinxit, forte duos illos Sanctos conjunxit, quia noverat, eorum capita Roma in eadem ecclesia conservari. Ceterè ne

Septembris Tomus V.

verisimile quidem est aut probabile (ut alia praetermittam benè multa) S. Mamilianum cum S. Nympha in eadem crypta vitam simul duxisse monasticam, mortuoque Mamiliano, Nympham ibidem mansisse cum tribus ipsis discipulis. Si quis sanè valeat iudicio, & animum ad hec sedulò advertat, numquam credere poterit, puellam Sanctam id fecisse, aut sanctum Episcopum permisisse, ut id faceret. Verum, quia de S. Nympha postmodum erit agendum, examinari tunc poterit, an S. Nympha videatur ex Sicilia aut ex Africa cum S. Mamiliano fugisse: neque enim id quæ est incredibile.

28 Quod verò spectat ad diversitatem Sociorum, quibuscum vixisse dicitur S. Mamilianus; respondeo, plures ei fuisse socios in vita monastica, aut certè plures ejusdem instituti imitatores.

Hi sanè cum aliqua diversitate in diversis Actis memorantur, quia scriptores Actorum eos maximè memorarunt, quorum acceperant reliquias. Hinc Blerani & Spoletoni præ ceteris celebrarunt S. Senzium vel Sentium, cujus habent reliquias. Pisani addiderunt reliquias Lustrum, Vendemium, Aurelium & Rusticum, quia horum corpora Pisam sunt delata. Proculus memoratur in solis Actis S. Nympha; & forte cum S. Mamiliano numquam in insula solitariè vixit, sicut dictum est de S. Nympha. Aut, si ibidem fuit monachus, ab iis memoratus solum est, qui ejus reliquias acceperunt. Jam verò, si consideremus, in omnibus omnino Actis unum adiungi socium Mamiliano, qui idem prorsus ubique videtur, licet nomen modo paululum diverso scriptum sit in Actis diversis; & alterum quoque reperiri in Actis S. Nympha, qui eadem de causa non videtur diversus a memorato in aliis Actis; socii facilis nobis persuadebunt, non alium in Actis S. Nympha Mamilianum laudari, quam in reliquis omnibus. Primus illorum in Actis S. Nympha Goboldeus scribitur, in Actis S. Senzii Convuldius, & rursum Gobuldeus apud Ughellum ex Actis Pisaniis, in quibus, si vera effet Marascia sententia, de alio ageretur Mamiliano, quam in Actis S. Nympha, ita ut uterque habere debuisset comitem Goboldeum vel Gobuldeum: quod tanto minus est verisimile, quanto rarius est istud nomen. Ut autem lector intelligat, quam parvi facienda sit modica nominis mutatione, idem ille Sanctus apud Cajetanum ex iisdem Actis Golbodeus scribitur. Alter S. Mamiliani discipulus in Actis S. Nympha Eustotius scribitur, in Salernitanis S. Senzii Eustochius vel Vistochius, in Romanis Istochius. Quis hic rursum non suspicetur eumdem ejusdem Mamiliani discipulum? Quare Socii, qui in variis Actis varie attribuuntur S. Mamiliano, adeo non juvant causam Marasciae, ut ipsius sententia multum potius verisimilitudinis detrahant.

29 Tertium ille argumentum petit ex differentia Actorum, qua nullo modo invicem conciliari possunt multaque Actorum diversitates assignatae. Tanti faciendum est hoc argumentum, quanti Acta ipsa, qua jam fabulosa quam maximè diximus. Si toties geminandi essent Sancti, quoties conciliare non possumus, qua de iis reperimus in Actis diversis, atque in ipsis etiam fabulosis; paucos haberemus aut nullos forte Sanctos, qui non viderentur geminandi. Itaque innobile est istud argumentum, cum Acta S. Nympha nullam mereantur fidem; & alia quoque fidei sint exigua. Quin potius aliqua loca satis similia in utrisque Actis occurrent, ut credi possit, de eodem utrobius

quod ipsius
opinioni po-
tius repu-
gnat:

E

F

G 2

bim

AUCTORE

J. S.

bique agi Mamiliano. Primo in utrisque dicitur fugisse per mare, navi casu fortuito inventa. Secundo in utrisque dicitur venisse ad insulam quamdam maris Etrusci, ibique cum aliquibus manfisse ad insitnendam vitam solitariam. Tertio in Actis S. Nympha dicitur suisse in insula Igilio, quae Mons Gilius recenti nomine à vulgari Gliglio in Actis illis vocatur. Hisce rursum consonant Acta Pisana apud Ughellum, & in aliis in illa insula saltē sepultus afferitur. Quarto tam in Actis S. Nympha quam apud Ughellum dicitur, ubi premonitus erat de morte instante, impetrasse, ut prius liceret sepulcra Apostolorum Roma visere. Quinto in omnibus Actis nauta, qui recusabans Mamilianum transvehere, dicuntur tempestate coacti, ut eum & socios tandem navi exciperent. Mitto alia similia, & solum obseruo, quam improbabiliter in Actis S. Nympha dicatur S. Mamilius Panormo Romam navigare voluisse, sed navi exivisse, quando pervenit erat ad insulam Igilium. Etenim trajicientibus mare, ut Panormo tendant Romanum, non occurrit insula Igilium: hac vero longius Panormo distat, quam ipse Portus Romanus. Itaque id ipsum videtur à scriptore illo imperite confitum, quia audiverat, S. Mamilius in Igilia suisse, ibique esse sepulatum.

B
respondetur
ad quatuor:

30 Quartum argumentum desumit Marascia ex varietate cultus S. Mamiliani, qui Roma colitur ut martyr, Suana vero solum tamquam confessor. Respondeo, hoc argumentum nullius esse momenti, quia pluribus Sanctis idem contingit, quando utrumque dubium apparet, utrum ut martyres colendi sint, an ut confessores. Hoc autem quodcumque dubium locum habere poterat in S. Mamiliano, qui pro fide exsilium, & foris etiam plura alia passus est; quique exsul pro fide mortem obiisse videtur, ita ut coli possit ut martyr, licet violenta morte sublatus non sit manu carcinicis. Sic apud Ughellum inscriptione Pisana Mamilius & socios vocat martyres, quamvis ille ex opinione Marascia secundus esset Mamilius, quem confessorem vocat. Si vera esset opinio illius auctoris, utrique Mamiliano aequali ferre martyris titulus dari posset, aut etiam Confessoris, quia uterque in exsilio suisset defunctus.

C
quintum ce-
teris non-est
melius:

31 Quintum Marascia argumentum petitur ex diversis translationibus reliquiarum S. Mamiliani, laboraque iisdem vitiis, quibus alia ferre omnia, quod facta dubia pro certis allegentur. Ait, corpus S. Mamiliani martyris Romam suisse translatum ad ecclesiam S. Mariae Montis Cæli tempore Urbani II, anno 1098. Pro hoc asserto pag. 130 laudat Philippum Ferrarium in Sanctis Italia ad v Septembri. Corpus vero S. Mamiliani, quem vult secundum, dicit Suam portatum sub pontificatu Pii II, anno 1450, eundemque laudat Ferrarium. Respondeo, auctoritatem Ferrarii tantam non esse, ut eidem firmam fidem tribuamus, quando aliquid sine probatione afferit; ideoque invalidum fore argumentum, etiam tamquam certa diceret Ferrarius, qua dicentem inducit Marascia. Verum Ferrarium vel invitum ad opinionem suam trahit Marascia. Refert ille, corpora illorum Sanctorum, quos cum S. Nympha in diaœsi Portuensi sepultos credidit, translata esse ad laudatam Montis Cæli ecclesiam anno 1098. In Annotatis vero observat, ex monumentis ecclesiæ Suanensis haberet, corpus S. Mamiliani suisse Suanam translatum ex insula Igiliensi, brachio ibi relicto, sub Pio II Pontifice. Cum autem videres, hæc non cœperere cum Vita S. Nympha, addit hanc observationem: Videtur itaque Vita S. Nymphæ, in qua Mamilianum apud Potum Romanum decessisse legitur, expurgatione indigere. Hac rectè Ferrarius, unum dumtaxat agnoscens Mamilianum, & Marascia planè contrarius. Attamen de tempore, quo sacra reliquia ex insula Igilio translata sunt, citatis monumentis Suanensis certam fidem habendam non putem, cum illud translationis tempus nimis propinquum videatur inventioni corporis Suane, que afferitur contigisse anno 1490, & ex qua verisimile fit, reliquias illas citius Suanam suisse delatas.

32 Sextum argumentum Marascia tale est, ut opinionem ipsius mihi prorsus reddat improbatam. Contendit miro conatu, totum S. Mamiliani corpus conservari Roma in frequenter landata ecclesia B. Mariae Montis Cæli; totum item, excepta tamen parte maiore capitinis, haberi Suana, indeque inferre conatur, duos necessario admittendos Mamilianos. Verum quantum major est conatus Marascia, quantumque majorem adhibuit diligentiam ad investigandum, quantum reliquiarum S. Mamiliani Suana servaretur, & quantum Roma; tanto mihi manifestius liquere videtur, Suana esse magnam corporis partem, at caput aut. totum aut ferre totum Suana non servari: hoc vero ferre totum Roma servari, & nihil praeterea, aut certè non tantum, ut pugnet cum reliquiis Suana servatis, eis partem quoque aliquam reliquiarum S. Mamiliani attribuendam credamus Pisani, quam ignoravit Marascia. Si autem reliquia alia sine capite Suana conservantur; si caput sine aliis reliquiis Roma: quis prudens negaverit, indicium id esse verissimum, quo existimare possimus, reliquias esse ejusdem Sancti, qua utroque loco habentur, sicut ante Marasciam omnes crederunt scriptores, ipso fatente.

D

Sextum ar-
gumentum
ex reliquiis,

33 Octavius Cajetanus, qui & Suana & Roma vidit ac contrectavit reliquias S. Mamiliani, de unitate corporis luculentum præbet testimonium, quod ratiociniis suis frustra evertere conatur Marascia. Faretur etiam Cajetanus, reliquias Suanenses simul ac Romanas non efficere integrum corpus, cum alterum brachium Igilio, alterum Ilva attribuat tom. I Sanctorum Sieniorum in Animadversionibus pag. 121, ubi de Suanensis reliquiis dicit: Suanæ vero maxima pars corporis in æde ejus nomini dicata servatur. De Romanis vero dicit: Enimvero S. Mamiliani caput Romæ est in æde S. Mariæ Montis Cæli. Ad inscriptionem ibidem positam, qua corpora quinque martyrum designata, ita rectè responderet: Mos olim apud maiores nostros fuit, ut corporis membris insignior pars, eodem nomine compellaretur. Unde ortum, ut idem corpus aut membrum pluribus in locis esse à scriptoribus tradatur. Igitur cum sanctorum Mamiliani, Golbodei, Proculi, Eustotii ac Nymphæ corpora in æde S. Mariæ Montis Cæli condi legis, minimè illa integra esse in animum inducas tuum; sed præcipuas eorum partes. Tum refert, quid de singularis viderit.

guarum pars
Suane, pars
Rome & a-
liis locis est,

34 Qua hisce opponit Marascia, tam frivola sunt & minuta, ut vix mereantur responsum. Afferit primo, corpus S. Mamiliani & aliorum quatuor Sanctorum Roma servari sub altari principi; atque, id dici à senioribus quibusdam è populo illius parœcia, & sic habere inscriptionem jam memoratam. Mox in confirmationem adducit particulæ quasdam reliquiarum ex illa ecclesia acceptas, ne narravi num. 13, ex quibus,

opinionem
Marascia
non magis
probabilem,

F

f

A si omnes essent S. Mamiliiani, quod incertum esse observari, solum colligi posset, preter caput, alias quasdam S. Mamiliiani particulas in illa ecclesia fuisse conservatas. Ipse Marascia pag. 18 quasi concedere vult Cajetano, totum corpus non esse Romae, & ad alia ratiocinia aque inutilia, quam illa, quibus corpus Romanis afferere nitebatur, tandem convertitur. Ait, se non posse non credere episcopo Suanensi, affirmanti totum S. Mamiliiani corpus esse Suanum, excepto cranio. Id responsum accepit ad interrogaciones suas, recitatque Italice pag. 65. Verum respondeo, me etiam honorem deferre episcopis, ideoque libenter crediturum, si testimonium dent de integritate alicuius corporis post debitum examen per anatomicos peritos. At de tali examine nulla fit mentio in responso apud Marasciam, nulla fit mentio anatomici ullius presentis, quando aperta fuit theca: solum dicitur, in theca brevi ossa eo ordine fuisse posita, ut brachia essent capiti propinquiora. & inferius crura: atque inde infertur, non esse dubitandum de corporis integritate.

B sed potius improbabilem facit:

35 Verum, si ejusmodi integratatis examen sufficere potuit Marascia, mihi sane non sufficit nec sufficiet ulli, qui noverit, quam difficulter de integritate alicuius corporis possit ferri judicium, quando singula ossa semel loco suo mota fuerunt. Verisimiliter nullus videt thecam apertam, qui vel numerum ossium humani corporis noverat, aut qui ossa noverat distinguere. Quare tota corruit structura, qua tam fragili fundamento nititur. Aque invadum est, quod ait Marascia de partibus aliquot capitum Suanum servatis, & de toto capite Roma servato. Neque enim probavit, notabiles fuisse capitum partes, aut omnino capitum partes fuisse, quas illustrissimus episcopus Suanensis tales credidit. Nihil magis ostendit, totum caput ita esse Roma, ut nulla partes desint, cum ex instrumento dato num.

10 contrarium videatur verius: nam ibi dicitur ex theca reliquaria Romana extractum fuisse cranium capitum... citim parte capitum, divisi in pluribus partibus. Hic autem loquendi modus non videtur designare totum caput. Itaque utrumque antecedens Marascia est dubium, & ruit tota conscientia. Malim igitur credere Cajetano, qui utroque loco reliquias viderat, pro unitate corporis judicanti, quam Marascia inutilibus ratiociniis se fatiganti.

C 36 Septimum & ultimum Marascia argumentum iterum ipsius opinioni magis nocet, quam proficit. Ostendit enim mirabilem viri illius credulitatem in admittendis iis omnibus, ex quibus aliquid ratiocinii se eruere posse credidit. Ait, natalem primi Mamiliiani celebrari xvi Junii; natalem quoque Secundi die xv Septembris. Verum non capio, qua crux illud scribere potuerit: nam Opusculum suum ordiuit ab ingenua confessione, quâ proficitur, opinionem suam esse prorsus novam, cum de uno solo (Mamiliiano) mentionem faciant omnes auctores, qui de Sanctis Siculis scripsierunt, de uno solo sit persuasio & traditio Siculorum. Quomodo igitur gemina festivitas duorum diverorum est natalis, cum notum sit, qua de causa celebretur festivitas altera die xvi Junii, nimis ob corporis inventionem. Recitat ipse pag. 59 inscriptionem Suanensem, quâ corpus dicitur inventum die xvi Junii. Noverat, inventionem corporis eodem die annuntiari apud Cajetanum. Cur igitur, illam festivitatem nobis obtrudere vult ut natalem? Audi, lector, probationem ex fabulosis S. Nympha Actis peritam. Secundum Acta illa obiit S. Nympha die xii No-

vemberis. Hac autem vixerat undecim mensibus & diebus quatuor post Proculum, Eustotium & Goboldeum. Horum igitur obitus figuratus est die viii Decembris. Rursum sex mensibus ante illos obiisse dicitur S. Mamilianus. Itaque hic defunctus est die viii Junii, si credimus Marascia, qui addit, se non intelligere, cur ecclesia Panormitana, non potius viii Junii, quam xvi ejusdem mensis, natalem S. Mamiliani celebret.

37 At ego multò minus intelligerem, quomo-
do vir eruditus tantam Actis fabulosissimis fidem
tribuat, ut illorum auctoritate natalem S. Ma-
miliani diem assignare se posse credat, nisi clarè
perspicere, totum ipsum Opusculum eodem illo
nimia credulitatis vitio laborare. Sanè non aliun-
de nata videatur nova illa Marasciae opinio, quam
viris aliquibus doctrina laude celebratis placuisse
miror, quam ex credulo nimis patria amore.
Hinc duo illi Mamiliani, tanto labore frustra que-
suti, ambo non modo episcopi Panormitani sta-
tuuntur, sed & cives ejusdem urbis: hinc am-
borum Socii, quorum aliqui similiter geminati
videntur, eidem urbi ut cives afferuntur. Atta-
men post examen satis seduluum candidè profiteri
cogor, me neque S. Mamiliani, neque S. Nym-
pha, neque ullius ex aliis, qui in variis Actis
cum illis conjuguntur, patriam certam facere
posse. Praterea, si vel maximè duos Mamilianos
admittendos crederem; ambos non crederem epi-
scopos Panormitanos. Etenim unius episcopatus, si
non prorsus certò, probabiliter saltu evincitur.
At, si duo essent admittendi, quos admittendos
necdum credimus, alia oriretur dubitatio, vide-
licet, an ambo essent episcopi, quod rursum sa-
tis videretur ambiguum, cum Mamilianus ali-
quibus locis non habeatur pro episcopo; ac tan-
dem inquirendum esset, an ambo viderentur epi-
scopi Panormitani.

38 Marascia brevius omnia expedire voluit, In Actis o-
unicaque dissertatione duos Mamilianos distinctos mnibus antic
ostendere, eosque simul ambos pro episcopis ha- laudatis pro-
babilius de uno agitur
Mamiliano:

Invenit de tribus hisce capitibus sententiam meam; paucis eam declarabo. Ar-
gumenta adducta per Marasciam non sufficiunt,
ut ex Actorum varietate, aut ex reliquiarum
variis locis conservatarum copia, certò inferamus,
duos esse Mamilianos distinctos, de quibus menio-
nem faciunt Acta. Lubens tamen agnosco, locum
esse utcumque dubitandi, utrum varia illa
Acta, unum solum designent Mamiliatum, an
plures. Neque enim ex monumentis adeo incertis
& ambiguis aliquid certi tuò potest inferri. At-
tamen probabilitus mibi appareat, unum dumtaxat
in omnibus illis Actis laudari; sed tam varia de
ipso fuisse scripta, quia scriptores multis seculis
postiores gesta Sancti non satis noverant, & ex
incertis solum traditionibus Acta singuli pro suo
ingenio concinnabant. Ratio prima hujus opinio-
nis est, quia reliquia variis locis servata non vi-
dentur exceedere quantitatem unius corporis, &
quia omnes videntur transportata ex insula ali-
qua maris Etrusci, ubi S. Mamiliani cultus est
antiquissimus, ut liquet ex monasterio ipsius olim
celebri in Monte Christi. Altera ratio, unum po-
tius, quam duos Mamilianos credendi, oritur ex
Sociis ubique cum Mamiliano recensitis, ex qui-
bus duo iidem omnino videntur in Actis diversis.
Fateor tamen, has rationes non esse tales, ut rem
faciant prorsus certam, ideoque sententiam nostram
solum ut probabiliorem propono.

39 Secundo improbabile mihi omnino videtur,
§ 3 in

AUCTORE

J. S.
prosulque
improbabile
est, in iis
agi de duo
bus episcopis
synonymis:

in laudatis Actis duos memorari Mamilianos, am-
bos episcopos. Si duos revera crederem, alterum epi-
scopum dicerem, alterum presbyterum: episcopus e-
nim Mamilianus dicitur in Actis S. Nymphae, epi-
scopam dicit inscriptio Suanensis, & Roma ut episco-
pus Mamilianus habetur. Dicendum igitur esset, E-
piscopum esse, qui Roma & Suana colitur, ac de eo
agere Acta S. Nympha. Contrà presbyter vocatur
Mamilianus in Actis S. Senzii apud nos datis, & Pi-
sis martyris titulus ei solum videtur attributus. De
hoc igitur Mamiliando presbytero agerent Acta re-
liqua, & hujus fuisse celeberrimum monasterium
in Monte Christi. Potuisse hoc argumentum re-
liquis addere Marascia, si solum duos voluisse
Mamilianos; & non quaevisse duos episcopos Pan-
ormitanos. Ego ipse eo uteor ad probandam di-
stinctionem, si Acta tanti essent facienda, ut cre-
derem errari non potuisse in titulo Sancti. Verum
nulla Acta, in quibus agitur de S. Mamiliiano,
tam accurata reperio & certa, ut existimem, di-
gnitatem presbyteri aut episcopi ex iis satis fieri
certam; nedum utrumque titulum cum gemino
Mamiliano ex illis abunde probari. Hoc tamen ar-
gumentum vel maximè me moratur, quo minus
certò credam, de uno ubique agi Mamiliano: nam
sicuti fieri potuit, ut de uno diversa scriberentur
ab auctoribus diversis, ita etiam duorum gesta
confundi potuerunt ex errore.

nam, si duo
essent, alii
corum non
esset episco-
pus.

B

40 Florentinus in Annotatis ad Martyrologium
Hieronymianum, in quo Natalis sancti Mamilia-
ni sine loco annuntiatur ad xiii Septembbris, am-
bigue disputat, an idem sit S. Mamilianus, qui
Pisis colitur & Suana. Hunc in finem observat
primo, Mamiliandum haberi in solo codice Lucen-
si, non item in aliis Hieronymianis codicibus.
Secundo testatur, S. Mamiliano etiam Luca exstru-
elum fuisse facellum in veteri basilica SS. Antonii
& Georgii, nunc S. Paulini, inquit, ut in Ms.
Historia inventionis corporis S. Paulini, primi e-
piscopi Lucensis, in sacrario illius basilicae con-
tinetur. Tertiò memoriam Sancti in aliis quoque
Fastis Lucensibus assignat, ita scribens: In vete-
ri Kalendario Ms. penes me, ad usum olim ve-
tustissimæ basilicæ S. Donati hac ipsa die Idus
Septembbris S. Mamiliani memoria recolitur; sicu-
ti in Hieronymiano canonicorum Lucensem et
iam vetustiori 1 Idus * S. Mamiliani. Unde su-
bit suspicari, inquit, S. Mamiliandum in fronte
laterculi ab aliquo clero Lucensi potuisse su-
peraddi. Quartò asserit, S. Mamiliandum Pisis coli-
codem die xv Septembbris, quo colitur Suana. Ex
his autem omnibus merito suspicatur Florentinus,
eumdem esse Mamiliandum, qui Pisis & Suana
colitur, licet Pisis celebretur ut martyr & sine ti-
tulo episcopi; Suana vero ut episcopus confessor.

* i. e. Idibus
ipsis

C

Eamdem opinionem mihi probabiliorem videri jam
monui.

41 Ex hisce ultima oritur dubitatio, an S. Ma-
milianus ille, de quo disputamus, & quem uni-
cum probabilius creditus, habendus sit pro epi-
scopo, & episcopo nominatim Panormitano, an so-
lum pro presbytero, aut, hac etiam dignitate o-
missa, pro martyre. Respondeo, admittendum vi-
deri Mamiliandum aliquem episcopum, & quidem
Panormitanum: nam ut episcopus colitur Roma
& Suana, & monumenta varia Spoleiana de di-
gnitate episcopali etiam consentiunt. Ad afferen-
dum vero archiepiscopatum Panormitanum S. Ma-
miliano, prater Passionem S. Nymphae, qua reve-
ra exigui ponderis esse potest, habemus inscriptio-
nem Suanensem, ejusdemque ecclesia traditionem,
qua videtur viguisse à tempore, quo sacra S. Ma-
miliani reliquia Suanam deportata sunt. Inscriptio,
quam incisam marmori vident Cajetanus, jam da-
ta est num. 3. Aliam dat Marascia, qua expref-
sa est in lamina plumbea, supra ipsas reliquias
intra thecam positâ. Utraque significat, corpus S.
Mamiliani archiepiscopi Panormitani, sive Pan-
ormensis, ibi quiescere. Hac inscriptio reliquis
addita sufficere videtur, ut credamus, S. Ma-
miliandum revera fuisse archiepiscopum Panormi-
tanum.

Videtur S.
Mamilianus
fuisse

E

42 At nequaquam assentimur Pirro, qui tom
1 Notitarum de ecclesiis Sicilia pag. 58 insinuat, episcopus
inscriptionem illam marmori incisam esse statim
post mortem S. Mamiliani per socios ipsius. Nam
si alia deessent argumenta, ipse archiepiscopi titu-
lus, quem vindicare nititur, tali opinioni resilit.
Verum non indigemus eo argumento, cum certum
videatur, S. Mamiliandum non obiisse Suana, sed
corpus aliunde Suanam fuisse translatum; cumque
Pirrus nullam alleget rationem ad probandam tan-
tam illius inscriptionis antiquitatem. Secundo non
etiam consenserim Pirro, S. Mamiliandum fuisse
episcopum sub finem seculi tertii & initium quar-
ti, ut ipse existimat. Etenim verisimile non est,
ipsum fuisse in exsiliis missum aut fugere coa-
ctum, quando pax Ecclesia data erat a Constan-
tino Magno, ut habent Acta S. Nymphae, ex qui-
bus illa chronotaxis desumitur. Contrà admodum
verisimile est, Mamiliandum fugere coactum, aut
missum in exsilium, quando Gensericus Siciliam
occupaverat circa medium seculi V: nam Vandali
multos episcopos in insulas relegarunt, aut
ipsos fugere coegerunt. Eò igitur relegari aut fu-
gere potuit ex Sicilia, aut etiam ex Africa, post-
quam eò captivus erat ductus. Atque hæc opinio fa-
vet Panormitanis, quia sic intelligimus, cur San-
ctus non potuerit ad episcopatum suum, sub Vandala-
lorum tyrannide gementem, redire.

F

D

DE S. APRO EPISCOPO CONF.

TULLI LEUCORUM IN BELGICA PRIMA,

COMMENTARIUS PRÆVIUS.

C. S.

§ I. Sancti memoria in Martyrologiis & ecclesiasticus cultus :
 Vita & Miracula incerto auctore , uno vel pluribus
 scripta , & recudenda : alia Sancti elogia.

CIRCA
FIN. SEC.
V, VEL I-
NIT. VI.
Memoria in
Martyrolo-
giis hoc die :

Xsanctis Tullensis Leucorum in hodierna Lotharingia episcopis hoc ipso mense Septembri in Opere nostro tres jam dedimus ; sanctum scilicet Mansuetum ad diem IIII , S. Gauzlinum ad VII , & S. Bodonem , seu Leudinum Bodonem , ad XI . Hoc die S. Aper , ejusdem sedis episcopus ordine septimus , in Romano variisque aliis Martyrologiis breviter memoratur , ex quibus pro more nostro aliqua pralibabimus . De eo Romanum Baronii sic habet : Tulli in Gallia , S. Apri episcopi . Ad eundem diem Beda vel Florus : Eodem die S. Apri episcopi ; Rabbanus : Eodem die natale S. Apri episcopi . Ad episcopatus sedem , laureamque confessoris adjunxit , dicens : Eodem die depositio beatissimi Apri Tullenensis episcopi & confessoris . Similiter Usuardus : Tullo S. Apri episcopi & confessoris . Eodem modo in Hagiologio Franco-Galliae apud Labbeum legitur . Hisce consonat Wandelbertus , in Metrico sic canens :

Pontifices arâ , meritis , vitâque colendi , Carnutes Leobinus , Aper Leucosque tueruntur . Mitto Saussayum , aliasque recentiores , qui Sanctum nostrum ad eundem diem , quo in Vita eenda num. 13 obiisse dicitur , sacris Fastis inseruerunt .

C
cultus am-
iqus & cele-
bris.

2 Attamen in Pretermisis ad diem V hujus mensis Septembri dictum est , in Martyrologio Trevirensi , & in codice Ultrajectino Rosiveydi apud Sollerium in Auctariis Usuardi ad eum diem , v scilicet , occurtere Aprum confessorem ; sed & ibidem cum laudato Sollerio observatum , Aprum illum , si Tullenensis sit , ut esse videtur , ad diem XV ejusdem mensis esse referendum . Porro antiquissimam esse S. Apri apud Tullenenses suos cultum , multisque miraculis illustratum , ex dicendis manifestum erit . S. Gauzlinus , qui seculo X floruit , annuam ejus festivitatem cum cessatione à servili opere colendam praecepit , prout infra in Miraculis num. 17 narratur ; sed utrum is talem solemnitatem omnium primus tum induxerit , an olim admissam tantummodo renovaverit , haud ita certum est , cum Sancti cultus multo sit antiquior atate Gauzlini . De hodierno ejusdem cultus afferit Calmetus tom. I Historie Lotharingie , col. 295 , novissima editionis , eum per diecesim Tullensem celeberrimum latissimeque diffusum esse , ecclesiastique ipsius nomini dicatas magno numero spectari ; neque dubium est , quin in eadem diecensi Officio proprio quotannis honoretur , quali-

bidem olim cultum fuisse , vetusta Breviaria docent .

3 Res à Sancto preclarè gesta , patrataque post mortem miracula , & cetera , quæ ad Sacram e- jus venerationem spectant , haurienda sunt ex Historia , sive Actis episcoporum Tullensum , editis ab Edmundo Martenio tom. 3 Thesauri Anecdotorum , à col. 991 , & ab Augustino Calmeto abbatे primū S. Leopoldi Nanciensis , deinde Senonensi , tom. I Historie Lotharingie editionis anni 1728 , inter instrumenta à col. 83 ; in posteriori verò ejusdem Operis aucti editione anni 1745 , tom. item 1 , ac inter instrumenta à col. cxxi . De Actis illis non semel in Opere nostro ad dies suprà num. 1 citatos disputatum est , cum iisdemque laudatis editoribus agnatum , ea à variis concinnata esse , quamvis de scriptorum numero ac determinatis personis non ita convenerit . Multum quoque inter Martenii & Calmeti editiones interesse , observatum jam est ; & quod ad præsens argumentum quidem attinet , S. Apri Vita ac Miracula , quæ apud hunc ex Ms. monasterii S. Mansueti prope Tullum laudata Historia Tullensum episcoporum inserta sunt à cap. 23 , à Martenio minimè reperta fuerunt in codice Camberonensi , quem edidit ; ideoque ex codice San- Mansuetino , ne quis ea desideraret , post eorumdem episcoporum Acta , ab eodem separatim excusa sunt . Istud præterea inter utriusque editionem discrimen occurrit , quod apud Calmetum S. Apri corporis inventio elevatioque ac nonnulla insuper miracula subsecuta narrentur , quæ non existant apud Martenium ; & contra in istius editione aliquia desiderentur , quæ ex Marteniana poterunt suppliri .

4 Ejusdem Vita sine miraculis post mortem sa- elis tria exemplaria Ms. habemus ; unum scilicet ex archivis Tullenibus , alterum ex Ms. S. Maximini Trevirensi , ac tertium denique à P. Chifletio olim transmissum , quod transumptum nota- tur ex Ms. Accincti monast. , & Corneoli , & Caritatis . Horum alterum altero prolixius est : nam duo posteriora Praefationem , quæ in editis exstat , etiam habent : primum insuper in fine contractius est , secundum contrà in calce quamdam de emor- tuali Sancti tempore epocham fabulosam adjungit , ac miraculum quoddam , à Petro diacono seculo XI scriptum , recenset . Sed ut ad edita redeamus , laudatus Martenius in Observatione previa , Vitam ac Miracula , qualia ipse edidit , recisoque mi- raculo per Petrum diaconum conscripto , suspica- tur ab Adsone Dervensi abate concinnata fuisse ,

Sancti Vita
edita ,
E

F

quam etiam
Ms. habe-
mus , ab Ad-
sone ,

G

S& ab aliquo S. Mansueti monacho, qui omnia ad Tullenses episcopos spectantia in uno volumine collecta habere voluerit, una cum Vitis ac Miraculis SS. Mansueti, Gerardi & Leonis IX Papa, qui ante Pontificatum eidem ecclesia episcopus presuit, Bruno dictus, laudatis Tullenfum Actis inserta. Calmetus autem totam illam Historiam usque ad cap. 34, ubi incipit Vita S. Gerardi, a Widrico S. Apri abate composta, Adsoni attribuendam esse creditit, suumque exemplar ex ipsis Adsonis autographo verisimiliter transcriptum fuisse. Verum ab hac Calmeti opinione merito dissentivit Historia litteraria Francie scriptores tom. 6, pag. 484 & seq., ubi ostendunt, eam universè veram non esse; ut etiam apud nos tom. III Septembbris, pag. 130 & seq. de S. Gauzlini Vita monstratum est.

Dervensi
abbate

S Agnoscent tamen iidem scriptores cum Martenio ac Calmero, S. Apri Vitam ac Miracula opus Adsonis esse posse, cum & similis stylus in aliis ejusdem lucubrationibus occurrat, & anterior fess S. Apri monasterii monachum esse, nec diu post S. Gauzlini obitum scribere insinuet, quod utrumque in Adsonem convenit, ut ex dicendis patet. Hisce addunt & alterum argumentum; breve scilicet S. Apri elogium, quod cum versibus Vita S. Mansueti prefixis inseruerit Adso, etiam Vitam S. Apri promisso, ipsis visus est. Sub finem enim carminis post S. Mansueti, primi Tullenfum episcopi, landes, de Sancto nostro hac subdidit:

* al. astra
* al. relevante
* al. vobis
* al. primus

Si tamen & meriti res est augenda juvandi,
Par sit Aper locutus nostra juvando tuus.
Vos etenim binæ cæli super axe * columnæ,
Ducitis hinc faciles nos relevare * greges.
Jam nostris igitur proposita fiducia votis,
Quam nostra in nobis * pectora fixa tenent.
O Mansuete, tuos, petimus *, defende fideles,
Et fac cum Sanctis gaudia longa dari.
Adsis & precibus, Pastor mitissime nostris,
Ut teneant populi regna beata tui.

C Qui Adsonem noscere voluerit, is adeat anonymi librum de diversis casibus Dervensis cœnobii, apud Mabillonum in Actis Sanctorum sui Ordinis, Sec. 2, à pag. 844 editum, aut Commentarium prærium ad Vitam S. Mansueti in Opere nostro tom. I Septembbris, pag. 616, num. 3 & sequentibus, ubi ejusdem elogium ex laudato anonymo decerpsum inveniet.

scripta esse
nonnullis vi-
detur,

E 6 Sufficerit ea hic annotasse, qua ad subiectam materiem spectant. Anonymo illo teste, Adso in Vosago sive in Luxoviensi monasterio eruditioris pariter ac sanctimonia fama florebat, cum à Tullenfum episcopo & clero Tullum ad magisterium sacri Ordinis accessitus est. Contigit hoc sub S. Gauzlino episcopo, qui collapsam in S. Apri cœnobia disciplinam feliciter restauraverat, quod anno Christi 935 verisimilius innectendum esse in Commentario prævio de ejusdem Sancti gestis ad diem VII Septembbris, § 3 dictum est. In eo monasterio per aliquanta temporum volumina docuerat, quando missus est ad Dervense cœnobium, diœcesis Catalaunensis in Campania, cuius instauracionem idem S. Gauzlinus pariter instituerat, verisimiliter circa medium seculi X, secundum dicta ibidem § 5. Dervensis denique abbas post Albericum prefectus est, annoque 992 religionis ergo Hierosolymam navigans, è vivis excessit, Tullenfum episcopatum tenente S. Gerardo, quem post S. Gauzlinum anno 962 defunctum, adeptus erat, annoque 994 moriens depositus. Eo igitur tempore, quo in Tullenf. S. Apri cœnobia versans

est, potuit hujus sancti Vitam & Miracula conscribere, uti landati scriptores Historia litteraria Francie supra adverterant. Quod autem eorumdem auctorem non diu post S. Gauzlini obitum scriptissime dicant, ita eos censuisse arbitror, quia sanctus hic inter Tullenfum episcopos postremus est, de quo idem scriptor in editione Martenii meminerit.

D 7 Verumtamen si Miracula quoque, etiam quod satis prout ea apud Martenium existant, Adsonis opus incertum est;

sint, non potuit ea, dum in predicto monasterio prope Tullum degret, ad finem usque perducere. Etenim tam apud Martenium, quam Calmetum Miraculorum auctor sexaginta fermè annos numerat, ex quo ob Hungarorum irruptionem metum S. Apri corpus intra urbem Tullenfum delatum, ac deinde Drogoni episcopo, istud detinere molienti, claram subductum, & in ecclesia sua ignoto ceteris omnibus loco à duobus monachis, paucisque consciis depositum latuerat. Consule num. XI inter Miracula. Jam vero apud Calmetum in Historia Tullenfum episcoporum cap. 30 anterior synchronus, ac verisimiliter rei gesta testis oculatus, tradit, predictum sacram corpus à S. Gerardo anno Christi 978 feliciter repertum fuisse; à quo numero si annos 60 subraxteris, ad annum 918 pervenies, quo predictus Drogo Tullenfibus episcopus praerat, quoque Lotharingiam ab Hungaris infestatam fuisse, aliunde novimus. Porro Adso anno 978 non in Tullenf. S. Apri, sed in Dervensi cœnobia morabatur, quo, vivente S. Gauzlino, qui ex dictis anno 962 obiit, evocatus fuerat, ut Alberico abbati in restauranda illius quoque monasterii disciplina suam operam naveret. Cum itaque fatentibus Calmeto laudatissime scriptoribus, Miraculorum auctor satis indicet, fess S. Apri monachum fuisse, imò in ejusdem monasterio habitasse, dum scribebat, non potuit is Miracula scripsisse, aut certè in eodem cœnobia absolvisse, etiam prout ea existant apud Martenium.

E

8 Contra eorumdem sententiam pariter facit Dervensis ille anonymus, de quo supra meminimus, qui apud Mabillonum Sec. 2, pag. 849 varias Sanctorum Vitas, inter quas etiam Vita S. Mansueti occurrit, ab Adso conscriptas enumerat, nec tamen ullam de S. Apri Vita mentionem facit. Sed neque multum eos juvat Carmen Adsonis de S. Mansuete; potuit enim in eo S. Apri auxilium implorasse ex particulari affectu, quo erga illum, veluti ejusdem monasterii olim monachus, serebatur, licet nullam ipsius Vitam promitteret. Quamvis igitur laudatam Vitam ac Miracula Adsoni certò abjudicare non possum, non ausim tamen certò adscribere; jdeoque ea sub anonymi nomine edenda censui. Is autem anonymus facile esse potuit unus è S. Apri monasterii monachis, Adsonis ante discipulus, qui magistri sui exemplo scribere aggressus, ejusdemque stylum imitatus fuerit. Eadem antiqui sorte debentur, que apud Calmetum cap. 29 & duobus sequentibus, de Drogonis episcopi obitu, de S. Gauzlini episcopatu, factaque sub S. Gerardo sacri corporis inventione ac elevatione, miraculisque continuo subsecutis narrantur; cum nec rerum relatiarum nec temporis ratio, neque ipse scribendi modus repugnet. Non refragabor tamen, si quis plures quam unum horum omnium auctores esse malit suspicari.

By Miracu-
la varios au-
tores ha-
bent;

F 9 Bailletus in Tabula critica ad hunc diem non tamen
autim
admittit, à nonnullis credi Vitam S. Apri ab Antimun-
dum
do episcopo Tullenf., qui in Catalogis apud Calme-
tum

A tum modò quintus, modò sextus post S. Aprum recensetur, conscriptam fuisse. Hujus opinionis, à qua Bailletus ipse recedit, fundamentum esse opinor, quod de Antimundo in Catalogo Calmeti tom. i Hist. Lotharingia, inter Instrumenta col. cxxv hoc legantur: Is memoriam Christi confessoris Apri sollicita devotione excoluit, cuius & cænobium divina religione augmentavit, & in ejus veneratione nonnulla scripta ac Responforia ad posterorum recordationem exaravit. Et certè ante Adsonis tempora aliquam S. Apri Vitam existisse, habemus ex epistola Wicardi abbatis, qua inter Frotharii Tullenensis episcopi litteras duodecima est apud Du Chesne tom. 2 Historia Francie, pag. 717 edita: in hac enim Wicardus cum monachis suis Frothario gratias agit, quod S. Apri reliquias, nec non & beatæ fæcæ conversationis actus sibi transmisisset. Porro Frotharius ante medium seculi noni Tulli sedisse, & conventui apud Theodosi-Villam habitu subscriptissime creditur. Verum Vita, qualis nunc circumferitur, reciso etiam Miraculorum libro, auctorem habere videoatur à S. Apri temporibus remotiorem, quam ut Antimundo tuò tribui possit.

B
Vita &
Miraculo-
rum fides
varia.

10 Quod si Adso vel quicunque alius, idem sit Vita ac Miraculorum auctor, is certè seculo decimo senescente prior non est, ideoq; sancto Episcopo nostro tanto posterior, ut illius Vitam sine antiquioribus monumentis feliciter concinnare nequerit. Hec autem scriptor ille paucā à se visa fatetur. Quin & ipse scribendi modus id satis indicat, cum Sancti virtutes passim tantum generatim celebret, facta vero ejus perpuncta enarrat. Nihil tamen in Vita occurrit, quod falsitatis argui possit aut fidem exsuperaret. Imò Tillemontius tom. 14 Monument. Eccles., Notâ 14 in S. Paulinum Nolanum, eis eam pro authenticâ haberi posse neget, ac nonnulla etiam miracula ipsi displiceant, non audet tamen eam velut nullius auctoritatis opus rejicere. De secunda Opusculi parte, qua miracula ceteraque post obitum facta continet, favorabilius statuendum est: profinetur enim auctor, sepe aliqua de visis & certissimè compertis annotare; ea scilicet, qua parvum ex majorum relatu, ut pramiserat, partim suo tempore facta comparerat; qua verò remotoribus avis contigerant, satetur ea litteris mandata non fuisse. Multa sunt, inquit, illius sanè istiusmodi magna & frequenteria (miracula,) quæ si cuncta fuissent scripta, lectorum forsitan tæderet copia. Attamen reprehendenda auctorum segnities, qui nec saltem aliqua de post transitum gestis, scriptis transmiserunt posteriorum notitiae.

Unde utram-
que eden-
dum.

11 In utrisque recudendis sequar postremam editionem Calmeti collatam cum Marteniana, ex qua, ut supra insinuavi, unam & alteram lacunam etiam supplebo. Miraculum tamen à Petro diacono conscriptum, quod apud utrumque lundatum editorem, sed pleniùs tamen apud Martenium exstat, volens pratermittam; tum quia scriptore Vita ac miraculorum posterior est, & à quopiam contra ordinem istis insertum; tum quia è quæ ac foris etiam magis ad S. Mansuetum pertinet, & inter ejus Miracula tom. i Septembri, pag. 653, & seq. in Opere nostro datum jam fuit. Præcidam pariter ea, quæ apud Calmetum cap. 29 de Drogonis obitu, dicens S. Gauzlini in episcopatu successione ac virtutibus, & denique de S. Gerardo in hujus locum similiter sufficto, initio capituli 30 ad propositum nostrum non spectantia referuntur. Vita MSS., quarum suprà meminimus, aut nulli aut exiguo nobis usui erunt; ut Septembri Tomus V.

bi tamen aliqua in his diversitas notatu digna occurrerit, lectorum admonebimus. AUCTORE C. S.

12 Praeter lundatam Vitam editam duplex a Alia Sancti elogia lilia brevior, in modum elogii exstat apud Calmetum sepe memoratum; una scilicet in fine capituli 22, que in Camberonensi Martenii codice pariter legitur; altera priori prolixior in elogis Tullenorum episcoporum, seu catalogo usque ad Hæctorem D'Ailly, anno 1530 defunctum, perducto, qui tom. i Historia Lotharingia, inter Instrumenta col. ccx & seqq. Cedulæ cujuslibet episcopi Tullenensis inscribitur. Quibus auctoriis hoc elogia adscribenda sint, ignoratur: priorem tamen catalogum, prout eum Martenius edidit, circa annum 1069 verisimilius conscriptum fuisse, ostensum est in Operе nostro tom. i Septembri, pag. 617 & tom. III ejusdem mensis, pag. 120. In utroque elogio quedam instrumenta lundantur, que scriptori preluxere. In priori enim sic dicitur: Sicut in libro Vitæ ejus legitur; & Quod si quis nōesse desiderat, librum Vitæ ejus, qui apud locum sepulchri illius habetur, perlegat; & illuc pleniūs inveniet; & rursus: Ut in libris auctorialibus reperitur; qua postrema verba etiam leguntur in posteriori catalogo, seu Sancti elogio, quod in eo recensetur. Hunc librum Vitæ Calmetus in annotatis ad citatum caput 22 (posteriorē editionē intellectam volo, nam prima istis annotatis caret) eam ipsam putat esse Vitam, quam recusuri sumus; idque omnino verisimile est; cum in hac re ipsa legatur id, pro quo liber Vita in elogio citatur.

13 Quos verò libros per auctoriales designet, Catalogis Tullenibus inserta.

mihi planè incomptum est. Calmetus in annotatis ad posteriorem catalogum verba ista: In libris auctorialibus Gallicè sic excipit: Verisimiliter in Vita S. Leonis scripta per Adsonem: hujusmodi libri legebantur in ecclesia, eorumque auctoritas erat in pretio. At dubitandum non est, quin ex memoria lapsu hic S. Leonis pro S. Apri positum sit: sanctus enim Leo IX, quem designat, ante Pontificatum Bruno appellatus, seculo xi Tullenisi episcopatu primum praefectus est, obiisque summus Pontifex anno 1054: Adso autem anno 992 vita functus est, adeoque non potuit hic illius Vitam scribere. Sed neque certum est, illam S. Apri Vitam, quam Calmetus Adsoni adjudicat, per libros auctoriales hic indicari; tum quod prioris elogii auctor librum Vitæ illius in singulare numero bis memoret, ideoque videatur hunc ab istis distinguere; tum quod in Vita de Adriano quidem Cabilonensem judice fiat mentio, at non de cognomine imperatore, sub cuius imperio S. Aper vixisse ex istis auctorialibus libris in utroque elogio, quamquam perperam, dicitur; quin & anni ejusdem imperatoris annotantur, quibus Sancius episcopus ordinatus sit & rebus humanis excesserit, de quibus nihil planè in Vita legitur. Elogia autem hoc digna prelo non censeo, eaque de causa illa in Commentario refellendi potius quam adoptandi gratia examinabo.

E

F

H

§ II.

§ II. Fabula de episcopatu ejus sub Adriani imperio rejecta : distinguendus est ab Apro S. Paulini Nolani amico : tempus aditi ac per mortem depositi episcopatus utcumque assignatum.

*Non adit e-
piscopatum
sub Adriano
augusto,*

B *S*i auctorem catalogi episcoporum Tullensum primo loco laudati audiamus, S. Aper noster secundo Christi seculo floruisse dicendus est. Is enim in ejusdem Sancti elogio tam apud Martenium, quam Calmetum, episcopatus aditi ac per mortem depositi has epochas statuit : Ut in libris auctoribus reperitur, temporibus Adriani crudelissimi imperatoris fuisse cognoscitur, qui omnes totius orbis sub se judices suo nomine vocari censuit; cuius quarto anno B. Aper episcopus ordinatus, undecimo hominem exuit. Eadem de verbo ad verbum pariter leguntur in catalogo altero, sive Cedulis seu Epitaphiis episcoporum ejusdem civitatis. Erant nimicum compilatores illi istius etiam sententiae assertores, que S. Mansuetum primum Tullensum episcopum, post quem S. Aper septimus recensetur, a S. Petro Apostolorum principe missum esse affirmavit. Sed opus non est opinionem hanc hic disutere, quam tum apud alios, tum apud nos tom. i Septembriis ad diem IIII, ubi de S. Mansueto actum est, refutatam habes, initio episcopatus illius ad seculum quartum, sive ad Constantini Magni vel filiorum ejus, imperium relato.

C *nec ante se-
culum 5 de-
crepitum.*

15 Pro S. Apro ab Adriani imperatoris attente longius amovendo invictum argumentum prebet S. Auspicii atas, cui post Ursum successisse Sanctum nostrum elogiorum collectores ceteris catalogis consentiunt. Auspicium enim hunc ipsum esse, cui inscripta exstat epistola 17 lib. 4 S. Sidonii Apollinaris, ejusdemque obitum circa annum Christi 478 collocandum esse, probavit Sollicitus noster tom. VII Julii, ad diem XXVIII, quo colitur. Mabillonius in Annalibus Benedictinis tom. I ad annum Christi 579, num. 78 censet, scriptorem Catalogi in hanc fabulam pronius incidisse, quia ad Adrianum imperatorem retulit, quod in Vita à nobis edenda num. 6 & 7 de Adriano Cabilonensem judice legerat. Verum id mihi minimè verisimile appareat, quemcumque è duobus compilatoribus laudatus annalistæ hic designaverit: nam uteisque judicem illum à cognomine imperatore satis distinxit, dum insulta prouersus fabellâ ex judicis nomine imperatorem synynomum tum imperasse persuadere tentavit, non minus ridiculè, quam confidenter inquiens: Temporibus Adriani crudelissimi imperatoris fuisse cognoscitur; qui omnes totius orbis sub se judices suo nomine vocari censuit. Quorūm hac de judicium appellatio ne commemoratione, si istum Cabilonensem judicem ab Adriano augusto scriptor non distinxisset?

*Aper S.
Paulini No-
tiani amicus,* eo Apro, ad quem exstant tres S. Paulini Nolani epistole, qua in editione Operum ejusdem Sancti

Parifina anni 1685 sunt 38, 39 & 44, alibi 29, 30 & 31, ex quibus huius Apri Vita compendium juverit exhibuissè. Hic Aper divitiis affluens uxorem duxerat nomine Amandam, ex qua etiam liberos suscepserat, prout ex laudata epistola 39, alibi 30 indubitatum est. Auctor Dissertationum in S. Paulini Nolani Vitam & scripta, quas post predictam editionem Parisiensem habes, differt. 5, cap. 2 filios complures, & filiam tribuit, laudans epistalam mox citatam; ex qua licet liberos eis fuisse, ut dixi, perspicuum sit, hos tamen complures, & ex his unam filiam fuisse, non extundet. Et de filia quidem decipit illum hoc S. Paulini Apro simul ac Amandam de sanctissima vita statu gratulantis periodus: Officia enim & eloqua litterarum vestrarum... indicant, quam ampla possessio nobis, & quam fertilis terra Deo sitis; jam tricesimum fructum de vestra inter vos continentia proferentes, & quotidianis fidei communis argumentis sexagesimo propinquantes, & de prole virginea centesimum pollicentes.

17 Virgineam prolem, quam S. Paulinus casta continet opera hand dubie designavit. auctor ille de illorum filia infeliciter interpretatus est. De filiorum quoque seu liberorum copia in eadem epistola nihil legitur prater hec: Scribitis, impedimenta vestri esse propositi possessiones filiorum, qui causa sint necessitatis istius, quam terrena curatis, cum cœlestia desideretis. Hac autem vere dici potuerunt, eis duos tantum vel tres liberos habuissent. Incertum itaque est, quot liberi iis fuerint, sed duos saltem fuisse constat. Idem Aper, teste eodem S. Paulino in epistola 38, alias 29, pro tribunalibus advocatum egerat, & in tribunalibus judicem; nec immunis fuerat superbia, qua hujusmodi munis solet adhærere. Verum postea ad meliora conversus, una cum conjugi sua Amanda totum sese Deo tradidit. Hinc laudatus Paulinus ibidem ait: Destructus es à superbo, assumptus in humilem, depositus ab iniqua potentia fede, ut in pacis atque justitiae solio locareris; inanitus es à divite, ut diteris in paupere; & ab illa supervacua distentionis saturitate vacuatus es, ut veris pia paupertatis bonis implearis, esuriens justitiam.

18 Ubi nunc tu ille es aliquando terribilis, ejus uxoris, & viriusque conversio F vel pro tribunalibus advocatus, vel in tribunalibus judex? Ubi tua illa cervix, tunc verius, ut nunc de te mentitus es, tauri pinguis; quomodo facta est docilis ac tenuis in jugo Christi, ex quo conversus ingemisti: & bene placitum est in te Deo, sicut super vitulum novellum? Deposita cervice tauri fractus * es in mansuetudinem bovis illius, qui agnivit possessorem suum. Beati oculi eorum, qui haec in te Dei mirabilia conspicunt; et si illi miserrimi, qui videntes non vident. &c. Hoc sanè insignem Apri mutationem significant; sed utrum is ad meliores tantum mores, an etiam à paganismo vel heresi ad Christi fidem tum primum conversus fuisse dicendus sit, inter neotericos non ita convenit. Auctor Observationum ad epistolam S. Paulini dissertatione citata, cap. I, & post hunc Tillemontius tom. 14 Monumentorum, Nota 14 in S. Paulinum, aliique censent, eum tum primum baptizatum, aut deposita heresi, Catholicam fidem amplexum fuisse. Rationem dant, quod in epistola 38, alias 29 nonnulla S. Paulini de Apro dicta occurrant, quae etiam de catechumeno ab infantia de mysteriis Christianis instructo, ac tum recens baptizato explicari non possint.

A
*ac insignes
virtutes*

19 *Paulini verba accipe. Beatus es, frater, inquit, & bene tibi erit, quia non carne & sanguine, sed, Spiritu cœlestis Patris revelante, didicisti, quod te inconcussa fide tenere, & libera voce profiteri, sanctissimo ad me epistolæ tuæ fine firmâsti; Christum Jesum crucifixum, Dei Filium Dœum, cui flectitur omne genu terrestrium, cœlestium & infernorum; & quem ad dexteram virtutis & in gloria esse Dei Patris, omnis lingua confitetur. Hunc tu Dominum & Deum nostrum, quia non æstimabitur alius ad eum, toto arcanae pietatis mysterio amplexus, Dominum & Deum Dei Filium ante secula, factum ex semine David in hoc seculo; & nunc ex resurrectione mortuorum in spem æternitatis humanæ viventem in secula, ut est, credis; & ut credis prædicas. Hoc, inquam, isti non nisi ad recens baptizatum, qui diu paganus vixerat, aut certè ab heresi in Ecclesiam admissum dicta accipi posse arbitrantur. Non video tamen, cur hec eadem dici non potuerint de homine etiam à pueris Christiano ac Catholico, qui, cum vitam secundum religionis sua præcepta minimè exegisset, mysterio Incarnationis Dominica attentius perspicio motus, speque beata resurrectionis excitatus, mundanis rebus nuntium remittens, Christi humilitatem pressè sequi cœperat, ut ejusdem beatæ æternitatis particeps fieri merevetur.*

B
*ex ejusdem
Paulini epi-
botis,*

20 *Certe in nulla è tribus epistolis nulla fit de paganismō aut heresi mentio; sed contraria in eadem epistola 38 omnis odii causa, quo Aprum amici olim sui persequabantur, non in susceptam Christi fidem, sed in vita humilitatem rejicitur. Sic enim Paulinus eum ibidem alloquitur: Merito gloria-ris, venerandissime frater, & in exultatione dicis, hinc te ipsum tibi credere, quod Christianus sis, quia te odisse cœperint, qui diligebant, & despiceret, qui timebant; & ipse tibi conscius es, quia si tu ipse tanti apud te esses, æquè ut solebant, & diligerent te & venerarentur. Nunc ad cetera procedamus. In editione Operum S. Paulini, que anno 1622 Antwerpia ex officina Plantiniana cum notis Frontonis Ducae ac Heriberti Rosweydi prodit, laudata epistola 38, quæ ibi 29 est, Ad Aprum episcopum inscribitur; quam dignitatem ipsi tum negat auctor Dissertationum ad editionem Parisiensem, contendens tantum presbyterum suisse; quod etiam laudatus Tillemontius verisimile putat. At mibi oppositum non improbabile videtur; difficile enim est de solo presbyteratu interpretari, quæ in eadem epistola de ejusdem sede atque sacerdotio leguntur.*

C
*ad ipsos da-
tis,*

21 *Rarus, ut scribis, ait ibi Paulinus, urbium frequentator, familiare secretum taciti ruris adamâsti, non otium negotio præferens, neque te Ecclesiastice utilitati subtrahens, sed jam penè forensibus turbis æmulos ecclesiasticum tumultus & concilia inquieta declinans. Arbitror autem id ipsum majoribus Ecclesiæ utilitatibus præparari, quod salubri consilio instructioni sanctæ vacas, & intentus studiis spiritualibus, quibus solitudo amica est, formas in te quotidie, confirmasque Christum, quod & servus utilior, & magister doctior, dignorem te ea*, in qua nutu Dei positus es, fede perficias, opere pariter & verbo potens, ut lingua & mente tibi concors veram te Apostolicæ disciplinæ formulam præbeas, præcepti Dominici actor & doctor. Ita demum constabit, non humano suffragio, sed divino te esse judicio sacerdotem. Id unum in toto hoc textu opposite sententia favet, quod Paulinus Aprum suum non episcopum, sed sacerdotem di-*

Septembri Tomus V.

* al. ei

cat, que vox tamē episcopis cum presbyteris com-munis est, cetera episcopum potius, quām presby-terum indicant.

22 *Porrò illustre istud par conjugum continen-tiā sanctissimè servatā cohabitabat, & mutuis virtutum exemplis in dies magnos profectus fa-ciebat. Nam & conjux (ejus Amanda) inquit S. Paulinus in epistola 44, alias 31 ad Aprum, non dux ad mollitudinem vel avaritiam viro suo, sed ad continentiam & fortitudinem redux in ossa viri, magna illius divini cum Ecclesia conjugij æmulatione mirabilis est, quam in tuam unitatem redactam * ac redditam, & spiritualibus tibi tanto firmioribus, quantò castioribus, nexibus caritas Christi copulat, in cuius corpus transitis à ve-stro. Istud quoque egregia mulier viro suo praefitit, quod, ut is Deo munericę suo melius va-care posset, ipsa domesticę rei facultatumque com-munium curam sola gereret. Hinc laudatus Pan-linus; Benedicta hæc, ait, inter mulieres, & hæc quoque devotione fidelis & acceptissima Domi-no, quā se necessitatibus seculi pro te, velut quædam procellis in immobili scopulo stabilita turris, opposuit. Hac eadem ibidem pluribus pro-sequitur, ac inter cetera magis sese explicans, de-mam ait: Curat illa seculi curas, ne tu cares; possidere videtur, ne tu possidearis à mundo, & ut possidearis à Christo... Nam sine animi cap-privitate rem captivitatis in libertate spiritus ad-ministrans, firmavit manus suas in opera virtu-tis, ... necessaria divisione reddens per se Cæsa-ri, quæ sunt Cæsaris; ut, quæ Dci sunt, per te ministret Deo. Plura curiosus lettor ibidem reperiet.*

23 *Ceterū conversionem suam Aper S. Pan- lino, jam olim haud dubiè sibi noto, per litteras significavit, ad quas hic per epistolam 38, alias 29 respondit, inscriptaque Sancto & meritò ve-nerabili ac dilectissimo fratri Apro Paulinus. Duo autem in hac epistola præcipue agit Paulinus, nempe ut Apro de felici conversione sua conga-tuletur, utque contra pravorum odia & injurias in proposito conseruat, moneatque, non minori studio res divinas animeque profectionum curanda esse, quām olim bunaanza negotia tractaverit. Al-tera epistola, nempe 39, alias 30, sic inscripta est: Sanctis & meritò venerabilibus ac dilectissi-mis fratribus Apro & Amanda Paulinus & The-erasia (S. Paulini auctor) peccatores. Hac saluta-ria monita de extolendo animæ agro, modum-que, quo id fieri debeat, piis istis conjugibus, in prædio suo etiam tum rusticantibus, proponit. Vi-detur autem uno ad minimum anno post priorem scripta suisse, cum S. Paulinus in ea significet, soluisse Aprum annuas ad ipsum litteras dare; Of-ficia enim, inquietus, & eloquia litterarum ve-strarum, quæ nobis largiter annuo commeatu pen-ditis, indicant, quām ampla possessio nobis, & quām fertilis terra Deo sitis. Denique in epistola 44, alias 31, eodem modo inscripta, suavita-tem simul atque efficaciam Apri in scribendis lit-teris laudat, Amade sedulam curam & cari-tatem in administrandis rebus domesticis insigni elogio prosequitur, & filiorum educationem com-mendat, ac utriusque denique preces flagitat.*

24 *Iaque, ut ad questionem propositam redea-mus, hunc Aprum multi eundem cum synony-mo sancto Episcopo Tullenſi crediderant, refragantibus aliis, qui id nec Sancti nostri gestis, nec cum ejusdem sedis tempore convenire posse arbi-trantur. Inter priores fuit Eminentissimus Baro-nius, qui in Annotatis ad Martyrologium Roma-*

*nomallis vi-
sus est idem
cum Tullenſi;*

H 2 num

* al. redu-
Etam

E

F

AUCTORE

C. S.

*num hoc die sic sit: Ponitur hic septimus ordine
in tabulis episcoporum Tullenorum, quas descri-
psit Demochares. Hic ex causidico monachus,
& ex monacho est factus episcopus, de quo S.
Paulinus episcopus Nolanus, epist. 27, 28 & 29,
in quibus de ipso fuisse. Petrus Franciscus Chiffle-
tius in Paulino illustrato, parte 2, cap. 22 monet
eellas quidem à S. Paulino ad Aprum jam episcopum
litteras datas esse, sed subdit: Quamvis exinde
Aprum Tulli Leucorum... episcopum fuisse,
nemo dubitet. Eamdem opinionem secuti sunt
Cladius Robertus in Gallia Christiana, Jacobus
Longueval tom. 1 Historia ecclesie Gallicana ser-
mone Gallico conscripte, lib. 3, pag. 406, &
Bailletus in Vitis Sanctorum ad hunc dicem: Au-
tor vero Dissertationum in Vitam & scripta S.
Paulini Nolani, de quo supra sapè meminimus,
in utramque partem argumenta proponit, nec quam
tenet, edidit. Huic pressè adhäsit Tillmontius
tom. 14 Monumentorum, Notā 14 in S. Paulini
ubi easdem rationes perpendens, questionem
in dubio reliquit, nisi quod Aprum Paulini
à Tullenis Episcopo distinguendum esse fateatur,
si hic post S. Auspicium eam sedem occupaverit.*

*quod pua-
mus verum
non esse.*

*25 Contra Sammarthani fratres tom. 3 Gallia
Christianæ, Franciscus Riquet, magnus Prior S.
Deodati in Vosago, in suo Gallico Systheme e-
piscoporum Tullenorum, quod Ms. ad Majores
meos olim mitti curavit, & Calmerius tom. 1
Historia Lotharingica, lib. 6, num. 23, & lib.
7, num. xi contendunt, S. Aprum Tullensem epi-
scopum à synymo S. Paulini amico omnino di-
singuendum esse; quod mihi quoque verum vide-
tur. Rationes autem has allegant: in primis in o-
mnibus Tullenorum episcoporum vetustis Catalogis
S. Aper post Ursūm Auspicium proximè successisse
legitur; constat autem, S. Auspicium dñs post me-
diū seculi quinti Tullensem sedem tenuisse, eum-
demque circa annum 478 aut etiam uno altero-
re anno seriū aut citius vitâ functum esse, prout
in Sylloga de ejusdem cultu & gestis tom. vi Ju-
nii, ad diem xxviii probavit Sollerius noster, in
eo tantum dissentiens Cointio, quod hic ipsum us-
que ad annum 486 superesse potuisse, insinuasset.
Porro cum S. Paulinus Nolanus episcopus, cuius
gesta illustrata habes tom. vi Junii, die xxii, ob-
ierit anno æra Christianæ 431, manifestum est,
Aprum illum Paulini amicum, qualem hic cum
describit, Sanctum nostrum Auspicium, medio Ur-
so, successorem esse non posse, nisi quis velit cum
jam decrepitate atavis senem, dum episcopus factus
est, imo centenario majorem, si Parisiensis editor
Operum S. Paulini, autborque Dissertationum,
quas subjecit, tres istas epistolae ad annos 404,
405 & 406 recte retulerit. Etenim quæ de acta
ab Apro suo ante conversionem vita Paulinus su-
pra viciunt, cum virilis ut minimum atavis fui-
se arguit, dum seculo valedixit.*

*26 Praterea observant Riquetus aliisque, Aprī,
quem Paulinus laudat, vivendi normam, studia
meniaque, cum S. Aprī Tullenis episcopi gestis,
prout hac in ejusdem Vita referuntur, minimè
convenire. Paulini enim amicum matrimonio jun-
ctum ex Amanda conjugē liberos suscepisse, pro
tribunalibus advocatum & in tribunalibus judi-
cēt egisse, nec iis carniisse vitiis, quæ ejusmodi ho-
minibus ea vita ratio atque potestas sep̄ius inspi-
rat, ex S. Paulini epistolis suprā vidimus; Tullen-
sis vero Episcopus ab ipsa infancia exercitiis vir-
tutum, ac misericordia presertim in pauperes de-
ditus fuisse in Vita narratur, in iisque proficiens,
ad Tullensem episcopatum à clero & plebe retn-*

*ctans suis promotus. At nihil de advocati vel
judicis officio, nihil de conjugē ejus ac liberis,
curaque in horum gratiam pro re domestica pre-
dictisque impensa legitur: imo contra dicitur San-
ctus, dum rerum suarum administrationem acce-
pit, cuncta, quæ possidebat, in alimoniam pau-
perum erogasse.*

*27 Scio equidem, nec Vitam hanc, nec Cata-
logos Tullenorum episcoporum tam certa fidei esse,
quoniam eorum veritas in dubium vocari possit; at-
tamen ob solum Apri nomen, quod cum supra ex-
plicatis adjunctis legitur apud scriptorem ejusdem
seculi, quo Tullenis ille Episcopus floruit, ab iis
dissentire nec necesse nec aqum puto. Adeo, quod
ea primorum episcoporum series, quæ in Catalo-
gis legitur, non parum confirmetur ex inventio-
ne sacrorum corporum, quæ anno 1107 contigit,
ut recte observavit Riquetus, jam alias laudatus.
Hic enim laudans quoddam instrumentum, quod
Gallicè Processum verbale appellat, & à Piba-
ne episcopo factum ait, affirmat in ecclesia subur-
bana S. Mansueti anno praecitato corpora SS. Al-
chæ, Celsini, Auspicii & Ursi reperta fuisse. De
eadem inventione agit etiam Mabillonius tom. 5
Annalium, ad annum Christi 1107, num. 50,
ubi rem paulò magis explicat, scribitque contigisse
occasione nova fabrica, cui Theomarus, ejusdem
loci abbas, tum insistebat, inventaque fuisse tria
ferretra, quorum duo continebant ossa primorum
Tullenis ecclesiæ episcoporum, Amonis scilicet,
qui S. Mansueti proximè successit, Alchæ, Cel-
sini, Auspicii & Ursi, cum eorum sandaliis, a-
liisque pontificalibus indumentis. In margine ve-
rò laudat Analect. to. 3, p. 459, ex quibus in
textu docet, ea detecta fuisse in crypta opere cæ-
mentarii (verba instrumenti sunt) in modum ar-
cùs triumphalis curvata & rotunda.*

*28 Hisce quoad rei gesta substantiam consonat nobis que op-
Calmetus in utraque Historia Lotharingica editio-
ne, in priori nempe tom. 1, col. 1191, in po-
steriori autem tom. 2, col. 317 & sequenti; ve-
rum in eo à Mabillonio discrepat, quod cum Ri-
queto tantum quatuor episcoporum corpora, vide-
licet Alchæ, Celsini, Auspicii & Ursi, omisso A-
pone, recensent, quorum ea corpora esse, ex san-
daliis aliisque pontificalibus indumentis judicatum
fuisse affirmat. Utrobique autem Analect. t. 3, p.
459 cum Mabillonio citat; per qua quale Opus
designant, non afferor; nam in Mabillonii qui-
dem Analectis tam tomis 4 seculo clapsō editis,
quam unico volumine anno 1723 recusis, de hoc
argumento nihil plane reperio. Hinc discernere
non possum, quis ex tribus his scriptoribus veri-
tatem attigerit; incertus enim herero, utrum in
ter ea corpora etiam Amonis repertum sit, & an
eadem predictorum antistitutum esse, ex solis sanda-
liis, ceterisque ornamentis innoverit. Ut tamen
Mabillonum in recensendo S. Amonis corpore er-
rare potius credamus, suadent Cedula, seu Epi-
taphia episcoporum Tullenorum apud Calmetum sa-
pius laudatum, in quibus tam in S. Amonis,
quam in Hermanni elogio istius Sancti corpus ab
eodem Hermanno ex S. Mansueti ecclesia, ubi
primum sepultum fuerat, in aliam ecclesiam trans-
latum fuisse dicitur. Hermannus autem trigesimus
quintus ejusdem sedis episcopus numeratur, Pibo
vero tantum trigesimus octavus.*

*29 Ut ad Riquetum redeamus, hic ex predi-
cta sacrorum corporum inventione communem eo-
rum cum S. Mansueti sepulturam, & ex com-
muni sepultura successionem quoque eorum in Ca-
talogo stabilitam confirmari censit. Et merito;*

D

E

F

nam

Anam quinque istos S. Mansueti proximos successores in eadem cum illo ecclesia sepultos fuisse, lamente Cedule testantur; sanctus vero Aper in altera ecclesia ab illo edificari copta, aliisque passim successores ejus humati fuere, donec Ludelmus seculo x paucis annis inchoato primus omnium episcoporum Tullensem in ecclesia cathedrali sua intra urbem sepeliri voluit, cum sepulturam suam in S. Apri suburbana more decessorum suorum ante jam delegisset. Hec ratio etiam fortius urget, si, ut Riquetus affirmat, omnes S. Apri successores ad Ludelnum usque in eadem S. Apri ecclesia, nullum in S. Mansueti, sepultos esse constaret; quod cum iisdem Cedulis non convenit, nec ulterius inquirere libet. Id satis mibi est ostendisse, nihil esse, cur ab episcoporum serie a Mansueto usque ad Aprum in antiquioribus Tullensem catalogis exhibita recedamus, quam etiam aliunde verisimilem esse, probatur.

Ex dictis tempus episcopatus & mortis ejus tacumque eruuntur.

B30 Porro cum ex dictis constet, S. Auspicium circa annum 478, aut certi non multis annis post, ex hac vita commigrasse, cumque hunc inter S. Aprum Ursus in Catalogis medius inferatur, qui quandiu episcopatu functus fuerit, nescitur; densus est Sanctus noster ad Tullensem Leucorum sedem sub fine seculi quinti, vel initium sexti pervenisse, prout etiam Riqueto, Calmeto, ac novissime Limpeno nostro tom. 1 Septembribus, pag. 622 visum est. Denique de tempore quo illam tenuit, in Historia Tullensem episcoporum, & in laudatis Cedulis sic legitur: Hic septem annis functus est pontificali scde; ideoque mortem ipsius circa ejusdem seculi quinti finem, vel proxime subsequi initium collocavi; nam quod eadem Cedula habent, cum temporibus Adriani crudelissimi imperatoris fuisse, ex supra dictis ad fabulas ablegandum est.

§ III. Sancti patria: an is idem sit cum amico S. Sidonii Apollinaris: ecclesia ab eo aedificari copta, in qua sepultus est, à successore perficitur.

C

Prope Trecas in vico Tranquillo natus dicitur;

DE S. Apri nostri patria & parentibus Vita recudenda hac ait: B. Aper in suburbio Augustae Trecorum, vico, qui Tranquillus dicitur, praesentis vita sumpsit exordium, nobilibus &, quod excellentius est, Christianis parentibus editus. Hisce planè consonat elogium in posteriori Catalogo, seu in Cedulis episcoporum Tullensem, quod ex hac Vita desumptum est. Locum hunc incolis Trancastri hodie dum dici, inter alios scribit Nicolaus Camuzatus sub finem Miscellaneorum historicorum in Promptuario sacrarum antiquitatum Tricassine diecesis, atque illum viculum esse ejusdem diecesis, novem milliaribus distatum ab urbe Tricassina, vulgo Troyes, in Campania, cuius ea caput est. Pari distantia ab eadem urbe vicum Trancastri ad fluviolum Sorme possum exhibet Guilielmus de L'Isle in Tabula geographicâ Meridionalis partis Campania. Sed quomodo Sanctus verbis mox laudatis in suburbio Augustae Trecorum natus dicitur, si vicus Tranquillus is ipse sit, qui hodie Trancastri appellatur? Dificillimatē hanc jam advertit Cuperus noster, & à

Tricassine aut Tullenibus edoceri petiit, tom. iv Julii ad diem xv in Commentario prævio ad Acta sancte virginis Apronia, S. Apri sororis, in quibus per conjecturam ex hujus Sancti Vita formam, ipsa in suburbio Augustæ Trecorum, vi- co, qui Tranquillus dicitur, similiter nata esse narratur.

32 Ut isthac conciliemus, dicendus est biographus vocem suburbium improprie usurpasse pro territorio, sive agro urbi Tricassine subiecto, aut Sanctus noster in hodierno vico Trancastri in lucem editus non est. Suburbium in improprio illo sensu etiam adhibuit S. Salaberga biographus apud Mabillonum Sec. 2 Benedictino, pag. 426, num. 12. Simili modo ibidem pag. 1091 in charta Eligii usurpatum, uii & alibi apud Cangium in Glossario, quod videri potest. In perantiquo Tullenji Breviario Ms. Musei nostri, licet lectiones de S. Apro ex hac Vita cancellata sint, omessa tamquam vocem vico, sic legitur, quasi Tranquillus ipsius suburbii vocabulum fuerit. Ita enim habet lectio 1: B.

Aper in suburbio Augustæ Trecorum, qui Tranquillus dicitur, praesentis vite sumpsit exordium &c. Verum ea vox vicus transcribentis vi-

E

tio potuit pretermitti, & prior explicatio pre-

placet mihi, donec eruditus Tricassini aut Tullen-

ses aliquid certius produxerint.

33 Attamen hac S. Apri Trecensis patria in dubium vocari potest ex S. Sidonii Apollinaris epi-

Alia diffi-
cultas de
Sancti pa-
tria,

pistola 21 libri 4, & epistola 14 libri 5 ad quemdam Aprum datis, quem eundem cum Sancto nostro esse posse, censem Tillemontius tom. 14 Mo-
nument. Eccles., Notâ 14 in S. Sidonium Apollinaris. Hunc autem Aprum ex patre Edo, ma-
tre Arverna ortum fuisse laudatus Sidonius in priori epistola clare docet, dum illum alloquens ait: Reduus pater tibi, mater Arverna est. Eum-
dem Claromone in Arvernia natum aut cerè ab infancia educatum, litterisque imbutum fuisse,
ibidem pariter significat, Claromontanos inducens
de diurna ipsius absentia his verbis conqueren-
tes: Quid in te mali tantum, ingrate, commis-
sus, ut per tot annos quandam humum altri-
cem, nunc velut hosticum solum effugias? Hic
incunabula tua foveimus; hic vagientis infantiae
lactentia membra formavimus; hic civicarum ba-
julabare pondus ulnarum. Hinc avus tuus Fron-
to, blandus tibi, sibi severus; qui exemplo es-
se potuisset his, quos habemus nos in exemplo.
Hinc avia Auspicio, quæ tibi post tuæ matris
orbata decepsum, dependit una curam duarum.
Sed & materteria tua hinc & hinc fuit sanctior
sanctis Frontina virginibus, quam verebatur ma-
ter, pater venerabatur, summæ abstinentiae puel-
la, summi rigoris ac fidei ingentis, sic Deum
timens, ut ab hominibus metueretur. Hic te im-
buendum liberalibus disciplinis grammatici rhe-
torisque studia florentia, monitu certante, fove-
runt; unde tu non tam mediocriter institutus exi-
stis, ut tibi liceat Arvernos vel propter litteras
non amare. Hac & alia ibidem Sidonius, ut Aprum suum in Edo habitantem ad Claromontanos revocaret; is enim totius ejus epistola sco-
pus erat.

34 In altera vero epistola ipsum apud Cajen-
ses, vel Calenses aut Calentes, ut alii legunt, Ba-
jas, in Arvernia, quantum appetet, commoran-
tem, in urbem ad dies Rogationum secum transi-
gendas invitat; idque cum tanto libentius factu-
rum sperat, quod sanctius dies isti ex S. Mamerti
Viennensis episcopi institutione ibidem agebantur.
In his (Rogationibus) inquit, quas supra fatus

Si is idem sit
cum Apro,

H 3

sum-

AUCTORE
C. S.

summus sacerdos (*S. Mamertus*) & protulit pariter & contulit, jejunatur, oratur, psallitur, fletur. Ad hæc te festa cervicum humiliatarum, & sternacium civium tuspiriosa contubernia, peto; & si spiritualem animum tuum bene metior, modo oīus venies, quod non ad epulas, sed ad lacrymas evocaris. Vale. Porro ne hic Aper idem cum sancto Tullensi Episcopo credatur, nihil obstat, nisi patria Trecens à biographo asserta. In primis tempus recte convenit: sanctus enim Sidonius Apollinaris sub finem anni 471, vel initium sequentis Arvernensis episcopatu*m* initiatu*s*, circa annum Christi 488 obiit, ut in Oper*e* nostro tom. IV Augusti ad diem XXIII in Commentario historico de ejusdem Sancti gestis ostensum est §§ 5 & 10. Idem ex dictis epistola*m* 10 libri 7 scripsit ad Auspicium, cui S. Aper noster post Ursūm succedit; idemque de laudato Auspicio veluti sum atate grande*m* in epistola 17 libri 4 ad Argogastum seu Arbogastum meminit. In citatis vero ad Aprum suum litteris sic loquitur, ut hic videatur jam episcopus fuisse, dum scriberet; nec de proverba Apri atate meminit, ut is juvenis facile esse potuerit, quando ea littera ad ipsum date fuerunt.

B
ad quem existant due epistole

35 Fuerit igitur Aper tum 25 vel 30 annorum, dum eas accepit, nondum sexagenariam etatem attigisset sub finem seculi 5 vel initium 6, quo tempore S. Aper noster ad episcopatum electus fuisse dicendas est; neque desunt id atatis vegetenses, & episcopalibus munis idonei. Cetera quoque, que de Apri sui parentibus, piaque ac liberali educatione Sidonius commemorat, satis convenienti cum ditis biographi, qui Sancto nobiles & Christianos parentes, similemque institutionem non obscurè attribuit. In eo tamen iudicem denuo discrepant, quod Sidonius in epistola 21 de praediis, que ille in Arvernia possidebat, loquatur, biographus vero apud nos num. 2 de Sancto dicat: Adolescenti*m* annos ingressus, cum rerum suarum potestatem habere coepisset, tantam circa pauperes curam habebat, ut in eorum alimenta cuncta, quæ possederat, erogaret. Verum hoc Sancti in pauperes munificentia forsitan nonnihil exaggerata est, & scriptor ille de Sancti gestis parum instructus fuit, ita ut sine erroris formidine admitti nequeant, que ex istis narrat.

C
S. Sidonii Apollinaris, qui Aper

36 Franciscus Riquetus in Ms. novo Systhema te suo Gallico episcoporum Tullensem, supra saep laudato, illum Sidonii amicum Aprum à Tullen*s* Episcopo omnino distinguendum putat, duabus argumentis, que subdo, nec mihi magni ponderis esse videntur. Sidonius, inquit, in epistolis, quas ad episcopos scribebat, eorum ordinem addita voce Papæ, verbi gratiâ, Ambrosio papæ, Auspicio papæ significat; que vox in epigraphis litterarum, quas ad Aprum, aliosque, qui episcopi non erant, conscripsit, non occurrit. Secundo Tullen*s* Episcopus in loco Tranquillo prope Augustam Trecorum in Campania natus est; alter ex patre Eduo, matre Arvernensi genitus, in Arvernia ab ipsis incunabulis educatus, litterisque imbutus est, ut supra vidimus; nec verisimile esse ait, eum, etiam infantem Augustoduno Claromontem perlatam fuisse, ut ibi aem alteretur, donec humaniores litteras didicisset. Tertiò denique ex epistola 14 libri 5 observat Riquetus, Sidonii Aprum non procul à Claromontana in Arvernia civitate habitasse, dum eam scripsit Sidonius, cum hic illum ad dies Rogationum celebrandum invitaverit, exspectaveritque, quod non fuisset facturus, se Aper ille in civitate Tul-

lensi, octoginta milliaribus Claromonte diffito, re-sedisset.

37 Ad hæc respondeo, primum & ultimum argumentum nihil nisi opinioni officere, secundum quam ex litera S. Apro nondum episcopo scripsit dicende sunt. Secunda ratio tanti ponderis est, quanti biographus, qui quatuor circiter sculis junior est, nec monumenta laudat, unde sua didicerit, & de ceteris Sancti gestis pauca ad notitiam suam pervenisse, satis indicat. Quam ob rem ipsius auctoritas mihi tanti non est, ut Trecensem Sancti patriam pro indubitate habeam. Fatendum tamen est, minorem civitatis Tricassiane à Tullen*s* distantiam biographo favere; ac facile alium potuisse esse Aprum Sidonii amicum, ideoque non ausim alterutram partem certi affirmare. Si autem Trecis Sanctus noster reipsa natus sit, potuit is à S. Lupo institui, qui Trecensem episcopatum ad annum usque 479 sanctissime rexit, prout in Oper*e* nostro ad diem XXIX Julii ostensum est. Inter epistolas Salviani Massiliensis presbyteri extat etiam una, septima videlicet ad Aprum & Verum, quorum priorem eundem cum Tullen*s* esse posse, opinatur Tillemonius supra citatus; sed, ut ipse quoque fatetur, E prater nomen nihil est, quod id ita esse suadeat.

38 Cetera S. Apri gesta, que biographus tradidit, commentatione non indigent, & adjectis more nostro annotatis sanis poterunt illustrari; de eccl^{esi}a tamen ab ipso adificari copta, & à successore ejus perfecta, monasterioque postmodum ab ipso cœpta, hic pauca, plura § sequenti dicenda sunt. Biographus de hujus eccl^{esi}a initis sic habet num. 9: Instante autem jam tempore, quo Electum suum Dominus post vitæ hujus excursa stadia remunerare decreverat, coepit idem Sanctus Dei quandam extra muros urbis, cui gloriore præsidebat, adificare basilicam, quod ibi fidelium plebe convenienter, quotidiana Ecclesie accrescerent luca, & assida diabolo fierent detimenta. Sed cum jam aliquantulum eam in altitudinem adificando sublimasset, priusquam supremam manum operi imponeret, coepit Dei Famulus æmula corporis infirmitate stimulari. Quā per dies singulos ingravescente, felicem ad Christum, quem vivens toto corde dilexerat, præstolabatur ascensum. Omnes igitur, quos Christo acquisierat, universamque eccl^{esi}am suam commendans Dominō, ... immaculatum spiritum Conditori refudit.

39 Deinde postquam dixit, sancti Episcopi corpus cum communi omnium iuctu ad eam eccl^{esi}am nondum perfectam delatum fuisse, & nonnulla sepultura adjuncta narravit, num. xi sic prograditur: Facta igitur sancti Viri officiosissime sepulturā, inchoatum illius templi adficiunt summa populi devotione completum est. Eadem planè, admixta tamen fabula, habet auctor Catalogi in eadem Historia episcoporum Tullen*s* apud Calmetum cap. 32, ubi eam eccl^{esi}am perfectionem Albauldo, proximo S. Apri successorū adscribens, ait: Successit vero illi dominus Albauldo episcopus, vir egregius, omniq*ue* bonitate conspicuus. Is desiderabile votum sui Prædecessoris adimplevit, & eccl^{esi}am, quam cœperat S. Aper, sagaci studio prædificavit, atque inibi fideles viros sub Apostolorum exemplo virtuosos congregans, Apostolicum privilegium de eodem cœnobio nactus est à summis Pontificibus atque martyribus Stephano & Fabiano, ut in antiquissimis reperitur tomocartis. Consonat etiam ferè verbis alter catalogus, five Cedula episcoporum.

Arum, nisi quod in hoc successor ille Albinus vocetur. Quod autem Albaudus ille, vel Albinus, privilegium à summis Pontificibus SS. Fabiano ac Stephano obtinuisse dicatur, fabula sunt ex ea opinione nata, que S. Mansuetum à S. Petro Apostolo Tullenibus episcopum datum esse commentata est.

Error chronologicus correctus.

40 Deinde, ut solent fabulae sibi invicem non coherere, ex iisdem Catalogis sequeretur, episcopatum Tullensem centum aut amplius annos post S. Apri obitum vacasse. Nam cùm in illis dicatur S. Aper anno xi imperii Adriani, id est, Christi circiter 128 obiisse, sanctus vero Fabianus ab anno Christi 236 usque ad 250, Stephanus autem probabilis ab anno 253 usque ad 257 Pontificatum gesserint, admittenda erit ejusmodi vacatio, si Albaudus à laudatis sanctis Pontificibus aliquod privilegium imperarit. Hoc autem nec eum biographi, nec cum catalogorum verbis mox datis ullatenus convenit, ut consideranti patebit. Certe biographus disertè docet, inchoata à Sancto ecclesia mox post ejusdem sepulturam persicende admotas manus fuisse: sed neque verisimile est, sancti Episcopi corpus in ea ecclesia à Tullenibus sepelendum fuisse, nisi de eadem occasione complenda serio cogitasset. Sed de hisce fabulis satis est. Sammaribani tom. 3 Gallia Christiana successore S. Apri Alodium faciunt, qui concilio Aurelianensi v anno 549 subscriptus legitur, nec tamen in Tullenibus catalogis occurrit, putantque eumdem etiam Albaudum fortè dictum fuisse, refragante Riqueto, qui Alodium ab isto distinctum & seriùs successisse merito statuit. Plura de hac ecclesia vide sequenti.

B

C

§ IV. Ecclesia Sancto dicata, & monasterio aucta: cetera huc spectantia: aliæ ecclesiæ ipsi sacræ: corpus translatum, relatum, absconditum & reperatum: reliquiæ aliò delatæ, & miraculis illustratae.

Ecclesia, quam Sanctus inchoator.

Venerabile S. Apri corpus in sua, quam im perfectam moriens reliquerat, ecclesia humatum fuisse, precedentि §, ex biographo dictum est. Idem scriptor, eam ipsi Sancto mox dedicatam fuisse ibidem his verbis affirmit: Facta igitur sancti Viri officiosissime sepulturā, inchoatum illius templi ædificium summā populi devotione completum est, quodque ex nomine S. Apri plauuit dedicari, ubi quotidianis virtutum miraculis ejus merita coruscare non cessant. Secundūm hoc Sancti cultus mox ab obitu jam inchoatus fuit, & ecclesia ipsi dedicata. At verò Calmetus tom. 1 Historia Lotharingiae in observationibus ad instrumenta, col. CXLIX & seq., postremum sibi difficulter persuaderi posse ait, censetque ecclesiam hanc S. Mauritiū primū consecratam fuisse, nec nisi seriū S. Apri appellatam, ob miraculorum frequentiam, quibus Sanctus ibidem fulgebat. Pro hac opinione sua allegat diploma Lotharii imperatoris, in quo ea ecclesia in honore & nomine S. Mauritiū constructa atque dicata dicitur; itemque

aliud diploma Arnulphi regis, in quo monasterium sancti Mauritiū & sancti Apri appellatur. Utrumque privilegium exhibet tom. 2 inter instrumenta, col. CXXXIII & CLIX, ubi primum anno 845, alterum anno 894 affigit. Addit ejusdem S. Mauritiū, Thebae scilicet legionis ducis ac martyris, festum in laudata abbatia seu ecclesia etiam boidedium magna cum solemnitate celebrari.

42 Nihil evincunt hę Calmeti rationes, nec aliud probant, quād ecclesiam illam utrique Sancto dicatam fuisse, idque ex ipsis S. Apri forsan mente, qui eam laudato Asartyri potuit definiisse, atque ita causam dedisse, ut huic quoque velut alteri tutelari consecraretur. Certe Fredegarius Scholasticus, seculi septimi scriptor, in Chronico, non alio, quād S. Apri nomine dictam ecclesiam appellat in editione Ruinartii ad annum Christi 626 sic scribens: Godinus cernens suę vitę periculum, terga vertens, cum uxore ad Dagobertum regem perrexit in Auster, & in ecclesia S. Apri, regio timore perterritus, fecit confugium. Hanc verò S. Apri ecclesiam ipsam esse, de qua agimus, laudatus Ruinartius in annotationis, & Calmetus ipse tom. 1 Historia Lotharingiae, col. 295 disertè affirmat. Nec alio nomine eam nuncupavit Lotharius prefati imperatoris Lotharii filius & Lotharingia rex in diplomate suo, quo eamdem ecclesiam, quād pater ejus Leorardo chor-episcopo dederat, cathedrali ecclesia Tullenſi, cuius juris fuerat, ex ejusdem patris suprema voluntate restituit. In hoc enim eam cellulam S. Apri, gloriōsi confessoris, sitam juxta Leuchorum oppidum, & rursum cellulam S. Apri, nella saecula de S. Mauritiū mentione appellat. Exstat instrumentum hoc apud laudatum Calmetum tom. 2, col. CXXXV & seq. Simili modo in Praecepto Ludovici Balbi apud Mabillonum de Re diplomatica, pag. 548, instrumento ex, abbatia S. Apri, & in Praecepto Caroli Crassi, ibid. pag. 552, instrum. cxiv, monasterium S. Apri nuncupatur.

43 Ex diēs pariter colligitur, cur S. Mauritiū festum tam solemniter celebretur, nempe quia ipse eius loci velut alter tutelaris jam antiquitus habitus est, eo quod S. Apri ecclesia ipsi quoque jam ab initio consecrata fuerit, prout ex Lotharii imperatoris & Arnulfi regis preceptis colligere licet. Quin & aliam ejusdem solemnitatis causam profert ipse Calmetus, tom. 1, in annotatis ad instrumenta, col. CXLIX & seq.: rēlē observans, eam ab Agaunensis monachis in S. Apri monasterium facile induci potuisse. In Chronico enim S. Benigni Divisionensis apud Acherium tom. 1 Spicilegii prioris editionis, pag. 370 legitur Appollinaris abbas Agaunensis simul monasterio S. Apri prefuisse. Appollinarem igitur, inquit auctor Chronicus, inter reliquias comperimus S. Mauritiū atque hujus loci (San-Benigniani) sanctique Apri apud Tullum fuisse abbatem, ut ipsi referunt in antiquis se inventis scriptis. Refert autem hec ad Gentranni regis tempora, id est, ad seculum sextum jam senescens aut decrepitum, sub cuius initium S. Apri episcopatum gessisse, ex supradictis verisimile est. Hujus igitur abbatis operā cultus S. Mauritiū simul cum monastica disciplina in laudatum S. Apri monasterium induci potuit, itaque promoveri, ut sanctus ille martyr secundus ejus loci patronus haberetur eademque ecclesia ab illius quoque nomine diceretur.

44 Porro idem canonib. Autmundus vel An-

Ejusdem monasteriorum
timundus, qui in utroque Catalogo apud Calmetum inter episcopos duodecimum locum obtinet, sciplina à

AUCTORE
C. S.

angere studuit, si eorumdem catalogorum compilatoribus credimus. Is enim, ut ibidem legitur, memoriam Christi confessoris Apri sollicita devotione excoluit, cuius & cœnobitum in divina religione augmentavit, & in ejus veneratione nonnulla scripta ac Responforia ad posterorum recordationem exaravit. Collapsam deinde in eodem monasterio disciplinam simul & redditus restaurasse Frotharius episcopus 26 ibidem dicitur his verbis: Præstatum cœnobium & divinæ religionis augmēto sublimavit, & rerum exteriorum supplemento non modicè adornavit. De hac restoratione videri potest Mabillonius tom. 2 Annal. Benedicti, ad annum Christi 836, num. 46, ubi laudat ejusdem Frotharii chartam eum in finem datam, quam totam recitat lib. 6 de Re diplomatica, pag. 524 & sequentia, & circa annum 836 scriptam statuit. Eamdem quoque habes apud Calmetum inter instrumenta tom. 2, col. cxxix & seqq. novissimæ editionis. Id unum hic observo, de introducta S. Benedicti Regula mentionem ibi fieri: sic enim inter cetera ibidem loquitur Frotharius: Præterea decernimus, ut eidem monaſterio abba præficiatur, qui secundum Regulam beati Benedicti præfesse & prodeſſe utiliter queat.

B
instauratur
&c.

45 Alteram ejusdem loci restorationem S. Gauzlinus Tullenſum item episcopus ſeculo decimo fieri curavit, de qua consuli potest Commentarius de eodem Sancto editus apud nos tom. III Septembriſ, ad diem viii, § 3, ideoque de ea nihil addi necceſſe eſt. Brevitatis cauſa prætereo & aliam, ſeculo xi per S. Guilielmum S. Benigni Divionenſis abbatem, curante Bertholdo episcopo Tullenſi factam, ut in Chronico laudata abbatie Divionenſis tom. I Spicilegii, pag. 441 legitur, & in ipsius S. Guilielmi Vita in Opere noſtro tom. I Januarii cap. xi insinuat. Eadem de cauſa prætermitto egregiam operam, expensasque, quas S. Bruno Tullenſis pariter tum episcopus, deinde vero Pontifex Maximus, Leo IX dicitur, aliquique multi cum eo, insigni monachorum ibidem Deo ſervientium ſanctimoniam excitati pro eodem monaſterio à fundamentis restaurondo, dotandoque contulerunt; qua omnia tam in hujus sancti Pontificis Vita tom. 2 Aprilis ad diem xix, cap. 5, & apud Calmetum laudatum tom. 2 inter instrumenta, col. cclix & quatuor ſequentibus ſtudiosus lector inveniet. Hec, inquam, & alia multa, que ad abbatiam S. Apri potius, quam ad ipsum Sanctum propriè pertinent, queque in laudato Calmeti Opere ſparsim referuntur, ſciens ac volens prætereo.

C
Aliæ eccleſie

46 Calmetus tom. I, col. 295 & ſequenti magnum eccleſiarum numerum S. Apro dedicatarum in diocesi Tullenſi ſpectari affirmat, ac duas præterea vetuſtas eidem Sancto conſeratas memorat, unam ſcilicet ſeculo ſeptimo à S. Hilulpho in monaſterio ſuo, alteram eodem pariter ſeculo erētam, cuius mentio fiat in Vita S. Salaberge. Pro priori laudat Joannis Bajonensis Chronic. MSS., que mihi ad manum non ſunt, & quorum vetuſtatem ac fidem plane ignoro: pro altera citat Acta SS. Benedictin. t. 2, id eſt, ſeculum ſecundum Benedictinum Mabillonii, ubi re vera pag. 422 Hermannus monachus lib. 3 de Miraculis B. Mariae Laudunensis, cap. 22 eccleſiam aliquam S. Apro à laudata sancta abbatissa conditam ſcribit; ſed eam S. Apri martyris, non confessoris, qualis Tullenſis episcopus eſt, fuſſe affirmat. Etenim inter ſeptem baſilicas ab ea exſtruētas ſextam in honore sancti Apri martyris numerat; & rurſum de ſua etate ibidem ait: Ha-

rum ergò ſeptem eccleſiarum adhuc reſtant quinque; duæ vero, id eſt, ſanctæ Crucis, ſancti quicq; Apri martyris præ nimia vetuſtate defecrunt. Perrò notatur ibidem pag. 520, Hermanum iſum S. Bernardo abbati Clarevallenſi equalēm fuſſe, adeoque vixiſſe ſeculo 12. At ſi ecclæſia iſa S. Apro martyri re ipsa dedicata fuerit, oportet hunc alium fuſſe à ſancto Tullenſi episcopo, qui ex dictis confessor obiit.

D
47 Alteram B. Apro Halliae martyri ecclæſiam eidem San-

ac

ac monaſterium virginum velatarum Ordinis Cisterciensis Coloniae Aprippiæ non procul à porta Honoris recenſet Erhardus Winheim in Sacrario Agrippinæ, pag. 274 & ſequenti. De eadem etiam pluribus meminīt Aegidius Gelenius de Magnitudine Coloniae Agrippinæ lib. 3, ſyntagmate 57; verū S. Aprum illum, cui eam ecclæſiam antiquitus dedicatam fuſſe ostendit, non martyrem, ſed noſtrum eſſe diſcretè affirmat; Euit, inquiens, S. Aper ſeptimus ecclæſia Tullenſis episcopus, & natalis ejus celebraſtur xv Septembriſ. Idem repetit lib. 4 in Sacris & piis Fastis, ubi ad diclum diem ſic habet: Coloniae in ecclæſia S. Apri, memoria S. Apri ſeptimi episcopi Tullenſis. Nec alium ecclæſia ſuſ tutelarem Aprum, quam Tullenſem, agnoscunt moniales ejusdem loci, quantum colligo ex quadam epiftola à P. Arnoldo Neelsbach ad Papebrochium noſtrum olim data, in qua ſequentia legere eſt: Moniales cujusdam monaſterii Colonienſis, D. Apro ſeptimo Tullenſi episcopo dedicati, Vitam ſancti ſui Patroni, cuius festum eſt xv Septembriſ, avidè huic uſque ignotam exoptant &c.

E
48 Crediderim itaque iſam ecclæſiam S. Apro dedi-

ceſtro vere ſacram eſſe, & erraſſe Winheimium, dum eam B. Apro Halliae martyri dedicatam putavit. Forſitan Halliae uitio hypothetæ pro Galliae irrefit, & ex ſcriptoris errore Martyri pro Epifco. Similis hallucinatio etiam Hermanno monacho, cuius ſuprà meminimus, obrepſiſſe pōuit: nam ego quidem in Martyrologiis nullum bujus nominis Martyrem potui reperire. Quād porro uenuta ea ecclæſia ſit, nusquam legi, niſi quād laudatus Gelenius ſyntagmate 57 ſcribat: Capella S. Apri ex oppoſito portæ, appellata Agripinæ, meminīt Philippus I archiepifcopus Colonienſis in litteris anni MCLXIX. Subdit, eam à Franciſcanis primū inhabitatam, biſe ad aliū locum tranſlatiſ, anno 1474 Ciferciensib; virginib; ceſſiſſe, que novi amplioriſque monaſterii fundamentalē ſolidam anno 1477 die xxi Aprilis ibidem poſuerunt. Addit denique: Ab alatis S. Bartholomei reliquias, pioque virginum affectu (que in ejusdem ſancti Apofoli cœnobio extra muros habitaverant) titularis & tutelaris patruſus accessit, ut ecclæſia nunc SS. Bartholomæ & Apri dicatur. Nunc ad Tullenſem Sancti ſepulturam redeamus.

F
49 Sacrum Apri corpus in ecclæſia, quam ex-
tra civitatis muros incepérat, ut ſuprà diximus, Sancti cor-
pus Tullenſe quievit uſque ad ſeculum decimum, quando ex-
Danorum Hungarorumque menu in civitatem il-
latum, in ecclæſia S. Joannis Baptiſta depositum
fuit. Rem gestam pluribus exponit auctoſ Mira-
culorum S. Apri, cuius narrationem poſt Vitam
dabitur, ubi properea à num. 22 consuli potest;
interim ſuprà num. 8 obſeruavimus, eam circa
annum 918 contigisse. Poſt barbarorum è Lotha-
ringia excessum venerabile iſiud pignus à duobus
monachis, quos Sanctus ipſe admonuerat, pa-
cisque aliis in conſilium adhibiſſis, & adjudicanti-
bus duobus clericis, Allone ſcilicet & Barnefrido pri-

A primicerio, noctu clam ceteris omnibus sublatum est, & in sua demum ecclesia ignoto reliquis loco sub terra depositum. Hujus consilio, reique gesta ratio fuit Drogonis episcopi Tullenſis iniqua molitio, qui à pravo consultore suo, Bulfone nomine, incitatus, clanculum decreverat sacram corpus in uxbe detinere, & monachorum bonis inhibebat; verum occultas hafce machinationes S. Aper supra dictis monachis detexit & irritas reddi curavit. Hec omnia laudatus scriptor Miracolorum latius enarrat, quam ut de iis quoque plura hic addere necesse sit.

inde in ecclesiā suam clam delatum, digne post reperiatur.

50 Obstrinxerant autem sese predicti monachi jurējurando, ne quis secretum proderet, locumve absconditi corporis cuiquam indicaret. Hinc factum, ut thesaurus ille multis annis latuerit usque ad episcopatum S. Gerardi, qui illum tandem anno 978 feliciter invenit ac elevavit, cum ad id temporis ignotus fuisset latebrarum locus, et si de deposito in ea ecclesia corpore constaret. Hujus inventionis elevationisque seriem ac mirabilia, quae eam illustrarunt, descripta habebit inter miracula post Vitam, ut monimus, eccl. cap. 3, ad quod lectorem properea similius remitto. De

B iisdem meminit Vindricus seu Widricus S. Apri abbas & scriptor coevar in Vita ejusdem S. Gerardi apud nos tom. III Aprilis ad diem xxiii data, ubi cap. 2, hac habet: Sanctorum quoque reliquias sagaci indagabat follicitudine (S. Gerardus) fuis superni gratiam Conditoris sibi suppeditari eorum opitulatione. Cujus vigilem curam Deus non passus est frustrari, cique reperire glebam concessit beatissimi pontificis Apri; in cuius glorioſa translatione miracula magnifica propalavit dignatio divina, quae in ejusdem beati Præfulgis gestis retinentur annotata. Ceterum notat Calmetus tom. I, col. 296 ejusdem sancti Apri reliquias etiam hodieum pretiosā inclusas thecā in eadem abbatia aſſervari.

51 Non integrum tamen corpus in landata aliquot ejus reliquie alid delata abbatia permaneffe, sed aliquot ejusdem portiones jam à ſeculo ix alio transflatas effe dicimus ex Frotharii Tullenſis episcopi litteris apud Du Chene tom. 2 Historia Francie scriptorum, pag. 717 & 720 relatis. Etenim in epiftola 12. Wicardus abbas cum monachis suis Frothario gratias agit de acceptis ab eo ejusdem Sancti reliquiis. Quam gratiarum actionem, inquit, de beneficiis, quae ſolo mercedis cœlestis intuitu parvitat noſtræ impenditis, virorum optime, vobis rependemus, qui non ſolum pastorali curâ intima noſtra, verum pia quoque follicitudine exteriora noſtræ ſubſtantiae procurare dignamini? Inſuper ad cumulum veſtræ caritatis circa nos demonſtrandum, quod nobis auro ditius eſſe po- test, S. Apri reliquias, nec non & beatæ ſue conuerſationis actus, humilitati noſtræ nunc mittere eſtis dignati. Sed pro his omnibus, pro cuius amore hoc geritis, prorsus vobis ipſe manentis retributionis fructum restituere non obli- feſſetur &c. Cujus loci abbas hic Wicardus fuerit, incomptum eſt: at ſi is idem fit cum Wighardo abbate, ad quem Frotharius epiftolam 19 scriptis, peto, inquiens, ut veſtro amminicu- tria curra vini de Bonna faciatis nobis perduci ad palatium Aquis, ſi, inquam, hic idem fit, ſatis veriſimile eſt, ejus monaſterium non admodum procul abſtiffe Bonnā, quae inferioris Germanie oppidum ad Rhenum eſt, & electorum Cotonenſium ſedes; prout Mabillonius tom. 2 Annal. Benedict., ad annum Christi 336, num. 45 ſuſticipatus eſt.

Septembris Tomus V.

52 Alteram item ſacri corporis portionem lan- datus Frotharius cuidam Hugoni famulo Christi devotissimo tranſmisit cum epiftola 21, in qua in- ter cetera ait: Illud autem, quod veſtræ induſtriae carius & ditius fuit, reliquias videlicet S. Apri confessoris Christi, vobis dirigimus; S. Apri ſubſidium implorantes, ut huic cum incolu- mitate festinè redeatis, & à noſtra devotione di- gni ſervitii commoda capiat. Mabillonius mox laudatus, & poſt illum Calmetus, Hugonem hunc Caroli Magni filium fuſſe exiſtimant. Horum prior rationem allegat, quod in eadem epiftola Frotharius de Hugonis absentia amicè conquerens, eum ſic alloquatur: Putabamus ſiquidem haſte- nus atque deſiderabamus, ut de tam pia celſa- que progenie duæ ſaltem lucernæ nobis remane- rent, quarum ſplendore & meritis nos & vicinos noſtros inklinare atque inmeliorare gauderemus. Hanc enim piam celſamque progeniem Mabilla- nius de Caroli Magni ſobole, duas verò lucernas de Drogone Merenſium epifco, ac Hugone, e- juſdem Caroli filii interpretatur, peratque huic à Ludovico Pio abbatiam aliquam apud Leucos de- ſtinatam fuſſe: quae quidem conjeſtura nec certa nec improbabilis eſt. Ceterum de Hugone Caroli Magni filio, quem Sammarthani fratres in Gal- lia Christiana abbatem S. Medardi apud Suenio- nes, & Novalicensem faciunt, alium in Opere noſtro eſt in Pretermisſis ad diem XIII Junii.

E

53 Praterea aliquas S. Apri reliquias penes ſe- tulit S. Leo IX, dum ante Pontificatum ecclie Tullenſis epifcopus praefetus, diuinus Bruno, Ro- mam ad limina Apofolorum peregrinaretur, iſ- que feliciter uſus eſt, teſte Wiberto ejus archidia- cono, in Vita ejusdem ſancti Pontificis apud nos data tom. 2 Aprilis ad diem xix Aprilis, ex cuius libro 2, cap. 1 ſequentia juuerit retulisse. Summa inerat ei devotio ſummi Pontificis & primum cœli Clavigerum anno inuicere re- cursu, & pro oviſbus à Deo ſibi creditis ejus juvamen ſupplici exorare precatu. Itaque quodam tempore foliū aggressus iter, comitante cœtu clericorum, nec non laicorum, quingentorum numerum ſupergradientium, qui pro ipſius meritorum dignitate, affabilitate, ſanctitate, indi- vulſum ejus ſequabantur comitatum; cunctis ſur- rexit lues dira, Italici corruptione aëris, ita ut nulli hac tabe infecto eſſet ſpes in craſtinum diſ- ferendæ mortis.

F

54 Vir autem Domini immodice mortuus de afflictione ſeſe comitantis turbæ, festinum repe- rit remedium, divina gratia præcurrente. Nam Sanctorum, quae ſecum vehebat, propria manu tintis vino pignoribus, maximèque S. Apri articulis, cui ſeſe commendabat devotius; quicumque hujusmodi poculum quantulumcumque libaf- fet, mox convaleſcebat, quantuſcumque languor eum invaſiſſet, ſi tantum liquoris illius ſaporem guſtare valuiſſet. Hec ibi: ſatiendum tamen eſt, non minimam hujus prodigiū partem iſi S. Leonis ſen Brunoni forſitan adſcribendam eſſe. Porro eam S. Leonis in S. Apri reliquias fiduciam inter alia excitasse potuit ſanitas S. Gerardo Tullenſis epifco- po aliquot annis ante per ejusdem Sancti ac Man- ſueti opem prodigioſe reddita, ut narrat Vindri- cus, ſen Widricus, S. Apri abbas in Vita lan- dati S. Gerardi loco ſuprā assignato, cap. 3, unde rem geſtam tranſcribo. Tentatus eſt quoque aliquando (S. Gerardus) desperabili corporis ex- gitudine, per quam Dominus omnipotens glo- rificanter clarificatus eſt in ſue virutis ma- jestate. Quodam ſiquidem tempore nimio languore

S. Leo IX
aliquas in i-
tinere Roma-
no ſecum fe-
rens,

per eas pe-
ſiem à ſuis
depellit: S.
Gerardus

I p. 22*

AUCTORE prægravatus, ipso jam frigescente corpore, ad extrema est deductus; nec quisquam ei spem redituræ fospitatis spondere præsumebat, nemo nisi de solo ejus funebri obsequio fatigebat.

C. S. *allatis ad se SS. Mansueti & Apri corporibus,* Tunc eum subiit cælitus inspirata cogitatio, ut sanctissimorum pontificum Mansueti atque Apri se clementi commendaret præsidio, atque eorum venerandas reliquias jussit deferri in S. Joannis Baptista oratorium, quatenus ipsorum præstante suffragio, aut desperati languoris remedium caperet corpus, aut [anima] in supremo exitu ante severum Judicem propitiabile solatum. Sacris ergo pignoribus infra urbem delatis, condigno cum honore à fidelibus noctu celebrantur vigiliae, nec defunt pontifici in conclavi continuo decubanti funereæ excubiae. Intempesta autem nocte, strepitu vulgi frequentis subsidente, ecce illi, qui languerat, cœpit præter spem salutifer sopor obrepere; moxque à sanctis pontificibus visitatur per somni quietem exoptabili visione. Videbatur namque, sibi languenti ante lectulum adstitisse eosdem viros magnificos, præfulari decenter habitu insulatos, qui quasi requiebant ab ipso misericordi compassione, quomodo se haberet, & cùjusmodi languore tam graviter ægrotaret. Cùmque modus ac genus ægritudinis à languido panderetur, visum est sibi, quasi juberent ei, ut se sequeretur, & reflexum iter verterent versus oratorium, quo sacra eorum pignora servabantur.

B *morti jam proximus, subito Janatur.* At ille, qui dies non paucos languerat, fospes surrexit concitus, ac gloriose visionis stupore attonitus. Credebat beatos præfules corporæ sibi adstitisse præsentia, iterque arripuit, quasi eorum secuturus vestigia. Ad valvas autem perveniens ecclesie, propria potitus mente, Sanctorum recognovit virtutem, quam in fe dignati sunt ostendere; moxque antiphonam, Exiliit claudus & ambulavit, præciniuit in jubilacionis laude. Hinc ante venerabiles sternitur reliquias, pro beneficio grates Sanctis rependit magnificas, Deumque in suis famulis prædicabilem intacibili ore glorificat.

V I T A

C

auctore incerto

Ex editis à Calmeto & Martinio.

AUCTORIS PRÆFATIO.

Auctor, invocato Spiritu sancto,

Beatissimi viri & ante omne saeculum præordinati ac præelecti, suo vero tempore nobis manifestati ac destinati pontificis, Apri hodierna die solemnitas veneranda recolitur, in qua de terris assumptus, cælos petuit, & tamquam miles emeritus post longa hujus vitæ certamina cælesti Capitolium à Christo coronandus intravit. Hæc quotiens revolutis annorum circulis innovatur, totiens Christianis populis annuæ exultationis devotio cumulatur, & sanctorum gaudiorum quædam quasi porta posteris aperitur, cùm proprii Patroni festivitas instauratur. Gregis

quippe animos Pastoris triumphus attollit, & discipulorum corda lætitiat veneratio impensa. Magistro. Hujus igitur talis ac tam egregii Viri Dei vitam & miracula descripturus, habitorem ejus invoco Spiritum sanctum, [ut,] qui illi virtutes patrandi largitus est gratiam, mihi quoque ad easdem narrandas sufficientem eloquii tribuat venustatem ^a.

2 Et quidem ad hoc me imparem, minusque idoneum recognosco; verùm ejus suffragis, cuius merita ad utilitatem præsentium, præsidiumque futurorum publicare gestio, spero mihi diuinam gratiam affuturam, auditurus cum propheta Dominum mihi dicentem: „Ego ante te ibo, & potentes terræ humiliabo, portas æreas conteram, & vectes ferreos confingam, & aperiā tibi thesauros absconditos & arcana secretorum.” Tunc enim securus narrationem aggrediar, si præcurrente divina gratia, & terra potentes hoc [est,] ^b terrenorum sensuum virtus humiliante, ac ardua quæque & difficilia complanante, thesauros sapientie & scientie & arcana mysteriorum cælestium penetrare valuebro. His breviter prælibatis, ad narrationis seriem, adjuvante Domino, accedamus. ^E

A N N O T A T A.

a Apud Martenium perperam legitur vetustatem. Calmeto consensu MSS. nostra transumpta ex MSS. Accincti monasterii, & Corneoli & Caritatis. Ex iisdem supplevi textum, qui apud unumque editorem voculam ut, quam propterea uncis inclusi, non habebat.

b Hæc quoque vox in utraque editione desideratur, sed in landatis MSS. legitur.

CAPUT UNICUM.

Sancti patria, gesta, episcopatus, miracula, obitus & sepultura.

Igitur B. Aper in suburbio Augustæ Trecomi, vico, qui Tranquillus ^a dicitur, præsuburbio nascens vita sumpsit exordium, nobilibus, & quod ^b natus, jam inest excellentius, Christianis parentibus editus, & a pueri celestis tyrocinii rudimenta suscipiens, Christianæ religionis venerator ac præcipius semper existit cultor; adèò ut qualis juvenili aetate futurus esset, adhuc in tenera indole præmonstraret. Neque enim, ut illa fert aetas, puerili lascivia relaxabatur; sed totus circa ecclesiæ & loca sancta semper intentus, perfectissimis quibusque studebat artiis inhærente, quo mox futurus pontifex Catholice fidei dogmata per illos & bonorum operum exempla combiberet ^b. Sectabatur præterea ultra vires etiam misericordie opera, ut, quantum posset, indigentibus subveniret: ubi vero facultate subveniendi deserebatur, quod solùm poterat, totis misericordiæ visceribus egentium inopiae compatiebatur. Nam sèpè aut à scholis aut ab ecclesia revertens, si forte nudum quempiam pauperem ^c conspexisset, sicut tunica exuens, illum Puer sanctus induebat, sicque domum revertebatur nudus, justitiae potius ac misericordiæ indumento circumdatus. ^{2 Jana}

^b^c

A
misericordie
deditus est :
piorum ex-
empla secula-
tur,

2 Jam autem adolescentiae annos ingressus, eum rerum suarum potestatem habere cœpisset, tantam circa pauperes curam habebat, ut in eorum alimenta cuncta, quæ possederat, erogaret. Nimirum beati Job verbis Sanctus iste uti poterat, quibus ait: „Ab infancia crevit mecum misericordia, & de utero matris meæ egressa est mecum.“ His & talibus scilicet sanctæ conversationis studiis omnes in admirationem sui amoremque converterat. Erat enim venerabilis aspectu, mitis alloquo, vultu serenus, & ut genitralis cœspitis vocabulum morum sinceritate monstraret, expers feritate cognominis, tranquilla cunctis existebat lenitate placabilis. Moris etiam erat illi Sanctos quoque præ studio imitationis adire, propriasque singulorum virtutes in vita propriæ ornamenta vertebat. Hujus continentiam, illius sectabatur jocunditatem; istius lenitatem, illius vigillas, alterius legendi æmulationem industriam. Iustum jejunantem, illum in facie & dinere quiescentem mirabatur; unius patientiam, alterius mansuetudinem prædiebat; oxanum quoque vicariam erga se retinens charitatem, atque universis virtutum generibus irrigatus, ad sedem propriam remeabat, ibique & secum universa retractans, onanum in se bona, velut apis prudentissima nitebatut exprimere.

3 Ante omnia provida semet circumspécione semper agebat, sollicita cura intenders, ne hæreticorum vel quorumlibet pravorum malestia decipietur astutia. Memor semper Euangelici præcepti, cum simplicitate columbae astutiam serpentis fatigebat habere, & velut undique oculatum animal, sic bona desiderabiliter providebat, ut mala solerter caveret. Cumque his & aliis virtutum insignibus fama Sancti longè latèque crebresceret, ad pontificium Leuchorum civitatis concordi sacerdotum ac civium voluntate & communi omnium acclamatione, non minus raptus, quam electus abducitur; & licet omni conamine resularet, sciens profecto, sicut nullum ad sacerdotii culmen electum oportere pertinaciter refugere, ita neminem ad hoc se debere importunè ingerere; vicit tamen pium devotæ plebis desiderium, atque inexplicabili cunctorum gaudio pontificali sublimatur * cathedralè. Erat enim lucerna veri luminis accensa gratiâ, atque idè super candelabrum dignissimè constituta, ut omnibus in domo Dei, quod est Ecclesia, constitutis verbo simul & exemplo veritatis lumen insunderet.

4 Jam vero sumpto episcopatu, qualè se quantumque præsiderit, nostra non est facultatis evolvere. Idem namque constantissimè perseverabat, qui prius fuerat; eadem in corde ejus humilitas, eadem & in vestitu vilitas erat; abstinentia propositum rigorem infatigabiliter conservabat, atque alij horâ cibum sumens, quam antea consueverat. Atque ita plenus auctoritate & gratiâ, implebat episcopi dignitatem, ut tamen religionis pristinæ propositum non amitteret; quin potius tantum augebantur lucra virtutis, quam erat sublimior dignitas sacerdotis. Omnibus nempe secundum Apostolum omnia factus, ut omnes lucriferaret. Quis enim umquam ad eum mestus accessit, & consolatus non rediit? Omnia ille passiones, suas credebat, & gaudientium prosperitatem, propriam reputabat. Verbi vero divini doctrinam quotidie, immò omnì horâ, cunctis adnuntians, nullum tempus à salutari prædicatione vacuum esse finebat; omnes secum ad cœlestem patriam trahere gaudens;

Septembbris Tomus V.

semper in ejus ore Christus, semper æternæ virtutis monita resonabant. Fidelis namque ac prudens Dispensator in magno Patris-familias domo constitutus erat, ut conservis suis in tempore mensuram tritici erogaret.

A. INCER-
TO.

5 Geminò itaque modo subjectis consulens, verbo videlicet prædicationis, & exemplo boni operis informans, pro salute & augmento gregis sibi commissi cura per vigilii sollicitus erat. Hujuscemodi virtutum exercitiis sanctus Dei * Sacerdos vitam suam decorare, & pontificalem gratiam adimplere studebat. Proter quod eum dignissimè in Christi corpore, quod est Ecclesia, velur membrum præcipuum universitas fidelium honorat, amplectitur, veneratur. Sed fortè sunt aliquai, qui cum Judæis signa requirentes, hæc sanctitatis testimonia minùs sibi sufficere depitant, miracula pro maximo suscipientes, nullumque magnum esse arbitrantes, nisi eum, quem signorum ostentatio declaravit. Illi vero, qui non solum cum turbis Dominum parabolice loquentem attingunt, sed etiam cum domesticis ejus Apostolis secreto ipius doctrinâ persuuntur, satis evidenter agnoscent, omnibus signis & prodigiis ea, quæ in Famulo Domini descripsimus, esse majora; quia numquam ista possunt facere, nisi boni, cum illa plerunque soleant ostendere & mali. Verum ne tales fortasse parvi pendere aut negligere videamus, addamus aliquid de his, quæ per Famulum suum divinâ virtus mirabiliter operari dignata est.

6 Familiare erat beatissimo viro Apro, ut omnes circumquaque regiones vel urbes, verbum sanctæ exhortationis adnuntians, perlustraret. Si cubi etiam idolorum fana vel ethnice superstitionis cœperisset, continuè fervore spiritus illuc accedebat, & destruendâ diaboli officinâ, animas à creaturæ servitute liberans, Creatori proprio reformabat. Quodam itaque tempore, dum talia ageret, ad Cabillonensem i urbem divinitatis mutu pervenit, ubi tunc fortè pro commissio facinore tres reos vincitos, & carceralibus tenebris traditos reperit. Quorum necessitate comperta, solita sibi pietate permotus, ad Adrianum k, qui per id temporis in præfata urbe judicis officium exhibebat, festinus accurrit; nec deditus est magnis Domini Antistes ejus pedibus prosterni, & reis indulgentiam atque absolutionem suppliè deprecari. Qui crudelitatis ingenitæ stimulis & tumore superbiæ inflatus, Viri Dei verba despexit; nec solum, quod petebat, concedere noluit, verum etiam majora atque acriora tormenta misericordia se illaturum minatus est. Sanctus autem Domini se ita repulsum aspiciens, ad noctum recurrit auxilium, & quod ab homine non poterat impetrare, ab omnipotentissima expedit Majestate.

7 Mox Divinitas affuit; claustra omnia carceris repente dissiliunt, vincula, quibus nexi tenabantur, tamquam fila, odore ignis accepto, summa celeritate rumpuntur. Procedunt, nullo prohibente, de carcere, cursuque perpeti ad locum, ubi Vir Dei orabat, pervenient, tenentes manibus nexus l, quibus antea tenebantur. Fit populi magnum stuporis spectaculum: gratiæ multiplices Deo referuntur; B. Apri merita in commune ab omnibus prædicantur. Judex quoque insanissimus, qui primus Virum Dei precantem audire noluerat, dignam pro sua superbia è vestigio expertus est ultionem. Accerrimo enim dæmone corruptus, & in terram elitus, ac nimis doloribus vexatus, priusquam Sanctus ab oratione

Captivos,
quibus veniam fructu flagitaverat,

i

k

F

l

m

mirabiliter
liberat, ob-
stinato judice
etiam divi-
nitus punio:

ne

a
prævisca-
vet. Episco-
pus Tullen-
sus electus,

f

g

* al. addu-
citur

* Calm. su-
blimatus

C
pristinam
vite nor-
mam servat:
& munere
suo

ad cœlestem patriam trahere gaudens;

A. INCER-
TO.

m ne consurgeret, spiritum violenter amisit *m*, nec salutem corporis, nec veniam sceleris coaſecutus est. Nos profecto in tam diſtricta hominis animadversione monemur, ne ſervis Dei, präcipue quos Apoftolicæ auctoritatis privilegium exornat, temerario auſu contemptum ingerere präſumamus, ſub oculis habentes, quia talium injurias confeſtim comes ultio ſubsequetur; his etenim à Domino dictum eſt: „Qui vos audit, me audit; qui vos ſpernit, me ſpernit.“

*demonem ex
energumeno
expellit.*

B

** B* Huic tam ingenti miraculo aliud non minùs clarum confeſteret additum eſt. Cùm enim Vir Dei à loco, in quo haec gera fuit, ad propria remearet, vidit eminus juvenem ſpiritu immundo pervasum, ex cuius ore & naribus, quod eſt dictu mirabile, velut ex fornace, flamma fulphurea prorumpēbat. Is, cùm procul Virum Dei conſpexit, ſavire miſer & fremere, ac obvios quoſque laniare dentibus ceperit. Tunc universo populo in fugam verſo, ad beatum Prafulem rapido curſu energumenus advenit. Ille verò intrepidus, vexilloque sanctæ Crucis armatus, ſeſe ſurenti objecit, elevataque obvia dexterā, ſtare precepit obfelliū: ſed cùm ſpuma ignea sancti Viri vultum aſpergeret, hiantique ore morſum minaretur, ſtatiū oppoſita manu, cùm ei per os sanctæ Crucis vexillo ſignatum minimè licet exire, pœniſ & cruciatibus coactus excedere, congruo ſuis meritis exitu, immundus ſpiritus ſeſa relinques vestigia, fluxu ventris egressus eſt. Tua ſunt haec, Christe opera, tua miracula, qui verè mirabilis eſt in Sanctis tuis, quos ita dignatis glorificare, ut eos de hoſte humaui generis mirabiliter facias triuaphare. Aliquando lætabatur diabolus, ſe hominem de paradiſo ejeciſe, nunc mirabili commercio, imperio Hominis ab obfelliis corporibus exire compellitur; & qui ſe ſuperbiā tumidus, in cælum conſcenſarum, & ſuper aſtra Dei ſuum ſolium exaltaturum gloriatetur, nunc confuſus atque dejectus, humiliū ſervorum Dei veſtigijs ſubterritur.

*Baſilicam a-
dificare ex-
orū, mori-
tur,*

** Mart. ex-
curſæ stu-
dia*

p

*¶ cum com-
muni luſtu,
nec fine mi-
raculis ſepe-
litur
* ibid. ca-
tervatim
* al. pera-
ctis*

q Hæc breviter de ipuñeris, quaꝝ per ſanctum ſuum Aprum divina gratia operari dignata eſt, miracula collegiſſe ſufficiat: verū nemo umquam ſani capit is dubitaverit, cum pluribus aliis signis effulſiſſe. Instante autem jam tempore, quo Electum ſuum Dominus post vitæ hujuſ exeruſa ſtadia * reauenerare decreverat, coepit idem Sanctus Dei quandam extra muros urbis, cui gloriōſe präſidebat, aedificare baſilicam, quod ibi fideliū plebe convenienter, quotidiana Ecclesiæ accreſcerent luſta, & aſſidua diabolo ſiſtent detriſenta. Sed cùm jam aliquantulum eam in altitudinem aedificando ſublimaſſet, priuquam supremam manu operi imponeret, coepit Dei Famulus æmula corporis infirmitate ſtimulari. Quia per dies ſingulos ingrauelſente, ſeſilicem ad Christum, quem vivens toto corde dilexerat, präſtolabatur ascenſum. Omnes igitur, quos Christo acquiſierat, universaque ecclesiā ſuam commendans Domino, eique gratias agens, quem ſemper habuerat protectorem in prospereſis *p*, immaculatum ſpiritum Conditori refudit; ſicque relinques terrena, cæleſtis patriæ adeptus eſt præmia *q*.

10 Exempli civitas certatim * universa conuenit: omnis ſexus, omnisque conditio dignis lamentationibus afficiebatur, quia talem ac tam tum amittiebat Pastorem. Factis * igitur ex morte Ecclesiastico officiis, universorum communis conſilio ad eumdem locum, in quo baſilicam aedificare coepérat, corpus ejus tumulandum de-

fertur. Nec divina defuere miracula, quaꝝ sancti Viri merita poſt mortem quoque teſtarentur. Cùm enim, ut dictum eſt, ad präſatum locum ſub magna populi frequentia Sancti gleba r ferretur, tantus odor miræ ſuavitatis omajum ſe naribus gratanter infudit, ut cunctorum florū gratiam, omniumque aromatum fragrantiam ſuperare crederetur. Merito namque poſt mortem à Christo taliter honoratur, qui, dum viveret, bonus odor Christi ſemper eſſe ſtuduerat. Cùmverò beata membra tumulo conderentur, fertur cælum à pluribus conſcientibus apertum fuſſe, & duæ columnæ nubis ad ejus obsequias viſa ſunt deſcendiffe, atque ab ore sancti Pontificis columba nive cædidiſor ad cælum viſa eſt ſubvolatissima; quæ nimirum ſimplicitatis & innocentia ejus meritum creditur coſprobâſſe.

11 Magnum pofecto mysterium, magnumque ſacrāmentum, quod ad declarandam Famulū ſui gratiam Dominus antiqua dignatus eſt re-plicare miracula. Columnam enim nubis ad ejus ſepulturam oſtendit, ut evideatiffimè pateret myſticum tunc Iſraēl ab Ægypti hujus ærumnis ad beatam re-promiſionis terram, cæleſtem videlicet patriam festinare. Columbam verò ex ore ejus proceſſore juiſſit, ut illum pacis & ſanctimo-nia ſekatorē fuſſe conſtaret, ac jucundum Spiritus ſancti templum, qui ſupra Dominum baptizatum in columba appa-riuit. Facta igitur ſancti Viri officiоſiſſimè ſepulturā, inchoatum illius templi adiſſicium ſumma populi devotione comple-tem eſt, quodque * ex nomine S. Apri plau-cuit dedicari, ubi quotidiani virtutum miracu-lij ejuſ merita coriſſare non ceſſant. Præſtan-tur ibi infirmis ſanctum plurima beneficia, omni-busque cum fide accedentibus optata Christus dignatur conſerere levamina. Quapropter vene-randi hujus Patris ſedulò ſuſfragia imploremus, ad ejus auxilium ſecuri configiamus. Habemus nimirum eumdem strenuum apud Deum interceſſorem, quem ſpecialem meruimus habere paſtorem.

*in eadem baſiſica, qua
perficitur, &
ipsi dicatur.*

E

** Mart.
quod*

*Auctor le-
tiores ſuos ad
virtutes San-
cti*

** al. inde-
fessō*

F

Ut tamen hoc, quod dicimus, adipisci mereamur, ſatagamus ſanctitatis illius, quantum poſſimus, veſtigia ſequi. Sanctus enim iſte, cuius ſolemnitatem debit ſrequentamus officiis, contempnit mundum, quod ſolum diliget Christum, contra inſidiās antiqui hostis clypeum in-defenſe * tenuit providae circumſpectionis, & ci-vitatis ſuæ portas, quinque videlicet ſui corpo-riſ ſenſiſ, omni cuſtodia munivit, ne callido inſidiatori in aliquo pateret ingressus. Veſtitus namque adverſarius milie nocendi artibus priedi-tus, applicat ſe formis, permifſet ſoni, īgerit odoribus, infundit ſaporiſbus; ſicque per introi- tum delectationis ingrediens, inceſtat animas ſanctitatem. Hinc propheta ingemicit, dicens: Intra-uit mors per fenefras noſtras: in-gressa eſt domoſ „noſtras.“ Libri Regum historia indicat, quem Iſboseth, Saulis regis filius, exitum habuerit; qui idecirco latus feriendum präbuit, quia oſtia-ria domiſ, purgans triticum, obdormivit. Nam si pervaſile, non ſomnoleatam habere ſtudiuiſſet oſtiarium, nequaquam inſidianum actibus patiuſſet. Virili ergo cuſtodia circumvallandus eſt animus, virilibus armis inimici eſt jaculis reſiſtendum. Hinc Salomon admonet, dicens: Omni-„cuſtodia ſerva cor tuum, quia ex ipſo vita pro-“ cedit.“

Hoc Sanctus iſte, cajus ſeſtivæ ſolemni-tatis celebra-ramus obitum, vigilatiffimè ſemper implere curayit, nobisque implendit oſtendit, qui

*imitandas
hortatur: e-
iusdem diem
emorſalem
notas.*

A qui in spirituali agone scutum fidei infatigabiliter tenuit, totusque vita ejus excursus jugis fuit cum principe mundi conflictus; & quia fidenter vincere, pugnante in se & pro se Domino, studuit, idcirco manna candidum accipere, & columna in templo Dei fieri meruit; jamque laureatus Christo assistit, & de sacrario divinitatis exposcit nobis supernae beneficia pietatis, præstante Domino & Deo præsentissimo ac sacratissimo, qui numquam non fuit, numquam non erit, numquam aliter fuit, numquam aliter erit; qui difficilè invenitur, ubi sit, difficilius, ubi non sit, cum quo non omnes esse possumus t, sine quo nullus nostrum esse potest. Discessit autem à corpore idem Pater & venerandus Pastor noster, & migravit ad Dominum septimo decimo Calendarum Octobrium, regnante Domino nostro Iesu Christo, cui est honor & potestas cum Patre & Spiritu sancto in sæcula sæculorum. Atnen.

ANNOTATA.

a Augustæ Trecorum, sive Trecæ, vulgo Troyes urbs Gallia ad Sequanam fluvium sita & Campanie provincia caput est, episcopali sede insitata sub archiepiscopo Senonensi. Tranquillum vicum nonnulli esse credunt hodiernum Traictum, novem circiter milliaribus Gallicis ab urbe Trecensi distatum: verum hinc oritur difficultas, cur igitur Sanctus in suburbio Augustæ Trecorum ortus dicatur. Conjecturam nostram § 3 Commentarii, num. 31 & 32 dedimus. Consule etiam eundem §, ubi de Trecensi ejusdem patria ex S. Sidonii Apollinaris epistolis non nihil dubitatum est. Calmetus tom. i Historia Lotharingie, col. 295 vicum Tranquillum Gallicè Trancol, col. verò CXLVI in annotatis ad instrumenta Tranquill appellat, & in diœcesi ac territorio Trecensi collocat.

b Combiberet etiam habent duo MSS. nostra, unum perperam cohiberet, quo modo etiam legit Martenius.

c Vox pauperem desideratur in editione Martenii & uno è MSS. nostris.

d Alludit auctor ad natale solum vicum Tranquillum, quem per genitale cespitem designat, & ad Apri vocabulum; assertique sanctum Juvenem ab inditi sibi nominis feritate alienum, congruentier ad natalis loci vocabulum tranquilli placidique omnibus animi suisse.

e Calmetus post verbum remeabat periodum terminavit, ac deinde novam inchoans, Ubique legit: at MSS. nostra cum Martenio habent, prout edidimus.

f Ex hac tenus recensitis collige lector, hanc Sancti à teneris annis vita insituenda normam in Aprum S. Paulini amicum, quem non nulli eundem cum nostro putant, minimè posse convenire. Consule Commentarium § 2.

g Ita omnia MSS. nostra cum Martenio: Calmetus correctius Leucorum edidit. Est autem Leucorum civitas Tullum, vulgo Toul in Belgica prima intra fines Lotharingie, ad cuius tam ducatum non pertinet. Per antiquo episcopatu pollet, fundatore S. Mansueto, cuius Acta tom. i Septembri ad diem 3 illustrata habet in Opere nostro; ubi etiam contra inconsultos nimiae antiquitatis assertores probatum est, ejusdem episcopatus initia non ad S. Petri Apostoli, sed ad Constantini Magni ejusve filiorum tempora esse referenda. Porro S. Aper hujus sedis septimus episcopus suisse creditur. Ex eodem antiquitatis a-

more ordinatio Sancti nostri anno quarto Adriani imperatoris affigitur in gemino Catalogo, edito à Calmeto, quem ipse & nos cum ipso deserimus. Adi Commentarium prævium § 2, ubi eam fabulam rejecimus, dictamque ordinationem ad finem seculi 5, vel initium 6 retulimus.

h Nimir liberaliter hic loquitur auctor: nam quamquam etiam reprobi ad invocationem Dei nominis aliquando mirabilia paraverint, prout ex Matthæi cap. 7, v. 22 constat, id tamen plerumque non sit. In Ms. nostro Tullenſi rectius legitur: Cùm illa possent ostendere & mali.

i Cabilo sive Cabillonum urbs est in ducatu Burgundia ad fluvium Ararim sita, Gallis Chalon fur Saosne dicta. At certè non debuit S. Aper verbi divini prædicandi aut idolatria extirpanda gratiâ ad eam urbem accedere, qua tum suos dudum episcopos habuerat. Hinc vertor, ne isthac ex ea falsa opinione proœcta sint, qua S. Mansuetum à S. Petro in Gallias missum suisse commenta est.

k Nonnulli credunt, ex hoc loco extirpatum suisse à Tullenſium catalogorum concinnatoribus, S. Aprum sub Adriano imperatore vixisse. Vide dicta in Commentario prævio, num. 14 & sequenti.

l Scriptor Miraculorum sive is idem sit cum biographo, sive alius, infra cap. i, num. xi asserit, catenam, quâ tres illi vincit fuere, in abbatia S. Apri suo etiam tempore asservaram, & ad expellendos ex obsessis corporibus demones feliciter adhiberi soluisse. Est sanè apud nos, inquit, catena, quâ tres reos excutit meritis potentibus, quæ quotiens imponitur talibus furiosis, idem pestifer effugatur inimicus &c. An ea bodiedum ibi ostendatur, inexploratum mibi est.

m Quæ subdantur usque ad numerum sequentem, dicitur in Ms. nostro Tullenſi.

n Sequentia usque ad proximum numerum in eodem Ms. nostro Tullenſi desiderantur.

o Ea nunc est abbatia S. Apri Ordinis S. Benedicti, cum parva ecclesia parochiali, sitaque est in cognomine suburbio civitatis Tullenſis versus Meridiem. De hac ecclesia & abbatia, ubi sarcina ejus corpus adhuc servatur, plura diximus in Commentario, § 4.

p In prospectis non legitur in uno è MSS. nostris.

q Annus ejus emortualis omnino ignotus est. Ex dictis in Commentario prævio sub seculi quinti finem vel initium sexti episcopatum exorsus est; cui si septem annis præfuerit, ut habent Tullenſis catalogi, tempus mortis necumque & cum aliqua latitudine statni potest. Ceterum hac die xv Septembri colitur, quo die obiisse infra dicitur.

r Id est corpus.

s Quæ sequuntur usque ad: Discessit à corpore Calmetus prætermisit, idque appositis punctis indicavit; ideoque ea ex Martenii editione & gemino Ms. nostro supplevimus. Tertium Ms. nostrum, Tullenſe scilicet, primam sequentem periodum pariter habet, ac deinde subdit: Sanctus autem Domini contempnit mundum, quod solum diligenter Christum. Contra insidias antiqui hostis clipeum indefessè tenuit providæ circumspectio- nis. Migravit ad Dominum venerandus pastor Aper xvii Kalendas Octobris. Arque hic terminatur laudatum Ms., neque cetera miracula post mortem patrata recenser.

t Hac non sic accipias, quasi in hominis potestate non sit cum Dei gratia salutem aeternam con sequi.

A. INCER-
TO.

MIRACULA

POST MORTEM S. APRI

auctore item anonymo, forte
eodem biographo.

CAPUT I.

*Claudus ab utero, mulier caca
contracta, aliquique caci
sanati: depulsi ex ener-
gumenis damones.*

B
*Scriptoris
prefatio.*** i.e. abegit
* Mart. ad*

Qui beatus Pastor & Pontifex defunctus ter-
ris eo, ut suprà relatum est, ordine, &
in basilica, quam ipse ædificare cœperat, tumu-
latus, cælis se vivere multis miraculorum pro-
dit indicis. Nam pia aure fideliter petentium vo-
tis annuens, in necessitatibus adesse non despicit:
manum sæpe porrigit, & ab infortuniis eripit.
Frequentiora sanè olim ab eo facta fuisse refe-
runtur, quām modò miracula; quia hoc nostro-
rum moles meretur peccaminum, ut, quoniam
fidelis refrigerescit devotio, subtrahi quoque solita
consolatio sentiatur. Referunt namque nostri ma-
iores natu, plurima sibi ejus & visa & auditæ mi-
raculorum beneficia, quæ dæmoniosorum, cæ-
corum, claudorum, aliorumque débilium pere-
git * incommoda; cùm & * istiusmodi curatio-
num indica scabella felicet claudorum, & alia
hijs familia super fores basilicæ diu servari solerent.
Quæ tamen pia opera, haud mirum, non esse
scripta, torpente incuria, cùm & de his, quæ
vivens edidit, certum sit, perpaucia mandata lit-
teris. Quocirca licet infusis verbis, quiddam a-
modò de visis & certissimè compertis adnotatum
ire a dignum dicimus, ne forte putentur vilesce-
re & obliterari memoriam.

*Claudus à
nativitate
erectus:*

b

** al. voci-
ferantur*

2 Quidam igitur claudus ab utero, cum vul-
gi affluente frequentia, annuæ festivitatis hujus
nostræ Patroni gratiâ, devotus advenerat: & cùm
nocturnis interfuisset suppplex Officiis, arvo pro-
tentus, ante sanctum se divi Præfusis sepulchrum,
fratribus Hymnum **TE DEUM LAUDAMUS** modulantibus, repente clamoris sui vociferatione
cunctos perturbare cœpit, dum salubriter cru-
ciatur sui novella unctione b. Nam & vertibu-
lorum compages immensum dedere crepitum in
restaurando suis locis; crura quoque, quæ furis
adhæserant, dum divelluntur, multum illic san-
guinis effuderunt. Quid plura? Supradicto finito
modulamine, repertus est insolito rectus confi-
stere pedibus; tuncque annorum multorum ho-
mo didicit, cuius rei eatenus erat nescitus. Quo-
circa fratres non piguit consummatum hymnum
repetere, & Lætificatori suo, cuius piam adesse
sentiebant præsentiam, vociferanter * extollere.

3 Quædam igitur mulier de Caslenis c villa, D
per aliquot annos contracta, nec non & cæca, mulier caca
delata est à parentibus ad illius jam dictam basi-
licam pridie ante festivitatem: cùmque suppplex
pernoctaret in orationibus, manè albescente mun-
di lumine, oculi quoque ejus irradiati divinitus
micuerunt deinceps clarificata acie; atque hoc
contenta munere, ad sua referri petivit. Eyo-
luto aliquanto dierum spatio, in visu noctis est
admonita, ut ad Medici fidelis recurreret suffra-
gium, cuius benevolam experta fuerat potentiam.
Relata igitur in Vigilia festivitatis Sanctorum o-
mnium, candelam altari sancto devote imposuit,
pernoctavitque, ut prius, in precibus. Consum-
matis tandem vigiliis, cùm necdum solis jubar diem
perfectè compleret, egressis foras omnibus, ipsa
cum patre & matre ibi remorari permissa est. U-
nus verò fratrum, nomine Alrauldus, non exit, sed
in choro super formam d residens, quipplam
psalmorum, non enim cunctos memoriâ perce-
perat, Deo sibi decantare cœpit; & ecce su-
bitò duæ columbæ advolâsse illis visæ sunt, qua-
rum una super lectum e S. Apri, altera seorsum
subsedit.

4 Illico forte pater & mater relinquentes fi-
liam jacentem ante S. Michaëlis altare, fontem
post criptam Sancti situm adierunt: sed mox de-
bilis divinum medicamen præsentiens, clamore-
que, acsi torqueretur, perstrepens, unctione
sua lætica gratias congregeminans, ante sepulchrum
Restauratoris sui inventa est à suis parentibus,
celerrimè currentibus, aliudque timentibus. Unde
de confessum Fratrum concio hymnum Deo ex-
tulit in vocibus; atque ut ipsum comperit, eo
die celebravit clerus urbis & populus, muliere
adstante sponsite, quæ deinceps ad finem usque
vitæ se sibi redditam gavisa est. Cæcus quoque
quispiam, cogente infortunii sui calamitate, ad
hunc famosum Medicum à partibus Mosæ f fecit
confugium, atque fidelibus eum pulsans preci-
bus, lumen emeruit: sed forte dum rediret ad
propria, in ipso itinere pristina eum revisit cæ-
citas. Scius autem homo fidere, mox recidivo
tramite repedavit cum manuali munere ad notam
clementiam, & ita demum obtento gavisus est
perpetuando lumine.

5 Harchellindis etiam dicta quædam mulier de
hujus civitatis suburbio, incommodo cæcitatis ad
detenta, opem * luminis ab hoc suppliciter ex-
petivit; quam obtentam in redeundo perdidit.
Denud autem reversa, recepit quidem, sed &, F
ut prius doluit, amissâ. Tertio verò reditu (nam
importunitatem exigebat necessitas g) dixit se sen-
sisse quasi manus ipsius clementis Medici tangen-
tis sibi oculos: quod utrum sit solidum, an fri-
volum, non ad nos; tamen illi inde mutata
mansit acies h. Puer denique quidam, parvulus
de villa Pavoniaco super Mosam i, fortuitâ a-
misit oculorum aciem: quo permoti dolore pa-
rentes, per diversas eum Sanctorum circumtulè-
re memorias; sed nulli illorum placuit lucis do-
num reddere, quia sciebant, hujus Patris nostri
istud esse officii. Delatus igitur ad hujus patro-
cinium, votum obtinuit; quo, mox relatus,
privatus est. Sed revectus iterum ad Sancti tu-
mulum, illuminatus est, atque à domino suo
inibi ad serviendum deinceps deputatus. Luce
potitus, servitium delegatum annis sequentibus
non deseruit, Curatorem suum omni die juxta
suum scire magnificans.

6 Ancilla cujusdam de regio, ut fertur, Mo- illuminati.
sæ, cæca per aliquot annos, cùm ad hunc Cu-
ra-

Aratorem protendens, lumen meruisset recipere, se ipsam servitutem eidem delegavit. Sed reversa ad priorem dominum, avaritia evincente, ad illius violenter redacta servitum, mox pristinæ cætitatis incommodum dolenter perpessa est; quod cum dominus ille ob suam contigisse perpendit tenaciam, retransmissam denuò ad potentioris Senioris & auxilium, ipse quoque eam illius deputavit famulitio, si modò mereretur lumen amissum recipere. Et mox lux reversa inlustravit faciem, ut adverteret se possessor carneus nedum præferendum, sed nec æquandum ditioni ejus, qui corruptelæ tegumento exutus est.

A. ANONYMO
audet sibi speciem adsumere? Aut quando quimus ejus dolofas artes penetranter librare & disquirere pulverulentis oculis, fæceque mundi inflitis, nisi sit nobis Deus oculus, ars quoque unica assistens nostro lateri, custodiens pedes nostros, ne capiamur? Viator igitur ille saepe dictus Romam anhelus perveniens, porticum S. Petri introiit, ibique obvium angelum suum jam dictum sibi habuit sub memorata specie, videlicet luce deterrima, quem solus ipse videre potuit, persuadentem monasterii aditum sibi non esse necessarium, cuius peccata essent deleta omnia, cuiusque vota obtinuerint efficientiam; imò rediret quantocyùs, de Dei sui filiis clementia. Mox coepit retrocedere, verens in aliquo esse inobedientis, mirante nepote illius, cuius mentis jam suprà nominatim facta est, precarioque hortatu petente introitum; & si non gratiâ devotionis, quâ iter efficerat*, saltē præsentium videntium que reveritus, & dedecore irridentium.

* id. fecerat

B expirget nos implicitas devotionis ; qui, si pos-
set fieri, non solum homines , sed & mutas pe-
cudes , creaturasque omnigenas præconio ejus fa-
ceremus clamoras. Nam cùm fuerit potens in vir-
tutibus , patratorque miraculorum præcipius , vi-
gore tamen persequendi dæmones , & propellen-
di ab hominibus magnopere * eminuit*, tam in vi-
ta , quām post obitum ; quippe vitiorum omnium
exosus contagium , quibus præesse creduntur illi
spiritus , & quasi suavibus epulis jocundari. Et qui-
dem ut prætermittantur diversæ maniacorum *m*
passiones , quibus quoque juxta sibi placitum fre-
quenter non dedignatur mederi , quamvis & eisdem
communis inimicus nocendi avidus se soleat divi-
nitus permisus immiscere , vix quisquam illo impu-
ro spiru pervalus , ejus auxilium expetiit , qui non
se gaudeat clementer erectum ; adeò ut nostræ
memoriæ non succurrat ullus talium utriusque
sexus , qui recesserit inauditus : quorum cùm sit
innumeræ multitudine , aliquos commemoratum iri
justum videtur.

10 Pellectus autem penitus & corde cæcato
despiens, huc usque, inquit, venisse sufficit,
cùm viderim & audierim, quod tu nescis, mi-
rabile. Sicque obstinatus animus non potuit evin-
ci. Celer itaque eundo, celerior repedando, il-
lico ut suæ fines attigit parochiæ, à crudelissimo
dæmone pervasis est, omnes ad se accedentes
arripere ac dilaniare nitens. Ut fera igitur com-
prehenditur, in vincula conjicitur, & licet re-
nitens, ac in diversa ut ferox taurus nitens, ad
hunc Patronum adducitur. Confluit plebs subur-
bana & urbica, quia fuerat hic etiam partim no-
tus populo. Venerandus quoque dominus Gauz-
linus pontifex accurrit cum suo clero nobili,
cunctisque annexis pariter letaniae congreginatio-
ne, Domini & hujus Sancti poscitur auxilium,
captivo illo in aquæ benedictæ dolio imposito,
Crucibus, Sanctorumque reliquiis multorum ad-
hibitis. Quid multa? Non omnino fuit rauca o-
ratio, & Domini surda auricula, sed suffragan-
tibus pii Apri meritis, dæmonem quidem ami-
ssisse visus est; nam omnem ferociam deposituit,
& se suosque recognovit, ac præter altaris offi-
cium reliqua ecclesiastica peregit; sed fatigato
cerebro ad pristinam sanitatem non pervenit. Qui,
quod prætermittendum non est, cùm ab aqua
extraheretur, multis exorcismis constrictus con-
fessus est, se undecim abeuntibus, duodecimum
superesse o. Quam rem idcirco maximè adnotan-
dam putavimus, quatenus cuncti verentes magis
occulta dæmoniorum, id est, vitiorum spicula,
quam aperte fæventia (cùm illa semper inqui-
rent, & hæc aliquando afflictos purgare soleant)
in omni re agenda puncturam timoris non evite-
mus, imò indesinenter adhibere studeamus, quo
pro certo justificari mereamur.

F

Presbyter à
dæmone de-
læsus
" id. Au-
rannum

Abraham nomine, quem rustici Avrannum * nuncupabant, promotus ad sacerdotium, vitam elegit apud se illi aptam officio; quod utinam cuncti dignè agerent! Instituit namque vacare orationibus, insistere jejuniis, in castitate vive-re, eleemosynas tribuere, basilicam suam restrue-re, & commissos sibi secundum scire suum ad bene agendum admonere. Sed quia caruit oculo discretivæ prudentiae, minùsque doctus fuit Scripturarum eloquia, meritò grave quid occulto Dei judicio perpessus est. Cùm enim die quadam solus esset in ipsa sua ecclesia, hostis ei nequam visus est nigri quidem latenter pectoris, sed pa-lam candidæ clarissimæque speciei. Tunc illi at-tonito: Ego, inquit, venio tibi Gabrielem archangelus à summi Dei directus folio, qui factorum tuorum hactenus apud illum fui internuntius, & ea punc tibi jussus intimo illius astare conspectibus, solumque tibi restare, ut Romani adeas, meritum ipsorum operum illic consummaturus.

11 Sed & de hujus territorio, Bucculiaco p
scilicet villa, mulier quædam Bova notamine,
am fero pervasa est dæmonio, ut non modò
quietè adduci non potuerit, verùm nec artata
vincimine, nisi perplexa funibus advehetur
plaustro à moestis parentib[us]; quæ, effugato ne-
quam spiritu, mentem suam meruit recipere, &
gaudens ad propria repedare. Est sanè apud nos
catena, quâ tres reos exemit meritis potentibus q
quæ quotiens imponitur talibus furiosis, idem
pestifer effugatur inimicus, verens nexum, quo
divinitus facta est libertas reis; & ita miro mo-
do vincula, donante Deo, absolvunt vinclum.
Nihilominus & alia quædam mulier, de villa
Barcofago r adducta, infanissima, horrenda di-
cens & faciens, liberata ab hoste, lætanter sana

9 Credit stultus, & iussa complere non dif-
ferens, moramque omnem, acsi noxiā refor-
midans, præparato viatico, assumptoque nepote
suo, Adone nomine, ad Urbem profectus est.
Quem enim hominum artificio suo nequeat illi-
cere multiformis spiritus, innumerabilisque ma-
litiae, qui etiam sanctitatis & justitiae ob hoc

Gahco
deinde

72 MIRACULA S. APRI EPISCOPI CONFESSORIS,

A. ANO-
NYMO

facta est. Alius quoque quidam, cuius nomen excidit, ferocissimo dæmonie invafus, huc olim adductus est horâ primâ Dominicæ diei, cui jam dicta catena imposita est; qui, mirum dictu! in pavimento ecclesie sese voluntans, & ut fera manibus per illud reptans, clamore valido cuncta replens, lupo rum imitabatur ululatus, portorū grunitus, taurorum mugitus, serpentium sibilos & stridores foricum; hocque tormento se attrivit continuatim usque ad lectionem Euangelicam publicas Missæ. Nam, cum recitatur, subito furorem clamoremque deposituit, & ad se rediit, & ubi esset, didicit, & clementiam super se factam recognovit, devoteque conlaudavit, & ad sua gaudens commigravit.

f
energumeni,
& unus si-
mal phren-
ticus,

B

12 Juvenculus quidam de villa, quæ Domini Germani dicitur, haud procul ab urbe hac posita, rationis vigore deposito, repletus vesaniâ, jamque penè toto effecto, debilitatoque corpore, solo vociferationis clamore perfstrepens, plaustrello adactus est, die, qui more Ecclesiastico Paschæ dicitur, ante Paschæ videlicet solemnia. Qui cum nec nocte nec die requiesceret, præstolabatur Domini clementiam per hujus Sancti merita; non tamen hic, ut putabatur, solo afficiebatur dæmonio, sed frenes gravissima. Non autem cassa fiducia fuit; quâ creditus est salvari posse & quoniam post ipsam Dominicam, aut secunda aut tertia Feriâ, (quânam tamen, ambigitur) sanitatis suæ gaudio cum parentibus potitus est, & pro munere gratiarum etiam unum injugem ⁿ juvenum tribuit, & ita pedes rediit.

" ibidem libe-
rati.

x

13 Evoluto autem anni tempore, &, ut putatur, biennii, post hunc & alios curatos utriusque sexus, quos singillatim commemorare longum est, quidam manifesto plenus dæmonio, de Trociaco ^x villa super Mosam adductus est, Paschalis nomine, sextâ Feriâ post gloriosæ Ascensionis Dominicæ diem, qui corpore validus, vesaniâ malè validior, truceque voce vigidus ^y, inter cætera horrenda Deum quoque se esse clamitans, vix tegi tenerique poterat, licet catenatus; cum & omnem accedenter mordicus dentibus dilacerare conaretur. Is observatus istic, manæ sequenti Dominica perfectè sibi restitutus est; adeò ut nobis synaxim & horæ Primæ agentibus, multumque lætanter stupentibus pro eo, ante altare diutinæ orationi incumbenter, & surgens signo sanctæ Crucis se muniret, atque post cunctis astantibus eventum sui infortunii referret. Sanus ^{*} ergo rediens octavo die ab eo, quo infirmus advenierat, munus devotionis, videlicet pisces alacer usibus Fratrum detulit, & forsan adhuc usque de salute sua tripudiat. Hæc denique miracula adeò sunt numerosa & frequentia, ut memoriam effugiat personarum curatarum nominativa distinctio, nec scripturæ egeat officio; ideoque transeundum est ad alia.

* Marten.
sus

C

ANNOTATA.

a Ex hisce collige, lector, Miracula hac plus fidei mereri, quam Vitam, ut per decursum etiam pasebit. Ceterum in Commentario jam monui hac eadem in MSS. nostris desiderari, & ex Calmeti atque Martenii editionibus à me recudenda esse.

b Apud Martenium legitur: curatione: sed huiusmodi minutias in posterum inobservatas relinquantur.

c Calmetus locum hunc suspicatur esse Chaligny, quem tabula diœcesis Tullenſis quinque mil-

liaribus Gallicis communibus Tullo diffitum, sed ^D ad alteram Mosella ripam collocat.

d Id est, sellam suam in choro. Vide Cangium in Glossario.

e Calmetus dubitat, an non tectum legendum sit: verum cum hac intra ecclesiam getta fuerint, & lectus apud scriptores media latinitatis proficeret, in quo Sanctorum corpora aut quiescebant, aut circumferri solebant, ut videri potest apud landatum Cangium, nihil hic mutandum censeo. Imò lectulus pro ipso Sancti sepulcro infra num. 20 usurpatur.

f Mosam fluvium vulgo notum indicat, qui inter ceteras regiones Lotharingiam interficit, paucisque milliaribus Gallicis à civitate Tullenſi in Occidentali parte habitur.

g Necessestas desideratur in editione Martenii.

h Admodum mendoza hic est Martenii lectionis, qua sic habet: Quod utrum sit solidum, an frivolum, non ad annos, nos tamen illi inde mutata mansit acies. Porro ex hac scriptoris annotatione colligere licet, eum non nimis credulum fuisse facilemve in admittendis miraculis; atque hinc ipsius autoritas confirmatur.

E

i Forstian Pargny, aut Pagny sur Meuse, inquit Calmetus. Pagny vero Tabula diœcesis Tullenſis apud ipsum non procul à Mosa in dextera ripa, ac tribus circiter milliaribus communibus Gallicis Tullo diffitum exhibet.

k Senioris, id est, Domini; atque ita recepta apud medii evi homines honorifica nuncupatione Sanctum designat.

l Id est Sancto, qui carnem exuerat, sive mortem obierat.

m A Graca voce pavia furor, maniaci furiosi.

n Segintensis pagus vulgo le Santois, Tullenſi pago adjacet.

o Martenius habet: Confessus est, se ab duodecim duodecimum superesse. Aliquot alias Martenii lectiones variantes, vel menda tacitus praeterit.

p Apud Martenium est, Buciliaco per simplex c. Calmetus suspicatur vicum Biqueley, quem in Tullenſi agro seu pago tabula geographica exhibent, hic designari; sed cum videri possit scriptor de territorio illius presbyteri, de quo mox egit, hic loquit, sive de pago Segintensi, ea conjectura, que per se incerta est, etiam magis dubia redditur.

F

q De hoc miraculo consule Vitam, num. 6 & 7. Adverte etiam hoc loco scriptorem sese in S. Apri monasterio monachum indicare.

r Vicus est Cercueil indigenis dictus, duobus milliaribus Nanceio Amantiam seu Almentiam, vulgo Amance versus, teste Calmeto in annotatis marginalibus.

s Reliqua hujus periodi usque ad initium numeri sequentis desiderantur apud Martenium.

t Dom-Germain, prope Tullum, inquit Calmetus, qui locus Gallicè sic notatur tam in Tabula diœcesis Tullenſis, quam ipse Historia sua prefixit, quam in edita à Guilielmo de L'Isle.

u Martenius habet in juge, quasi in perpetuum. At melior est Calmeti lectionis injugis enim juvencus est, qui jugum numquam tulit.

x Apud Martenium legitur: Frociaco: at Calmeti lectione preferenda videtur, cui relè respondet hodiernum Gallicum nomen vici Troussay-sur-Meuse.

y Ad marginem notat Calmetus: Forte ve-

ge-

A getus aut rigidus. Martenius verò in textu habet: rigidus; ad marginem autem: Fortè turgidus.
z Synaxis est communis oratio, seu psalmodia. Ex dictis autem & subsequentibus videtur scriptor ipse tum affuisse.

C A P U T II.

*Ager per miraculum monasterio
Sancti vindicatus : lapsus è
templi fastigio incolumis ser-
vatus : Ludelmi episcopi mors:
corpus Tulli depositum, & in
ecclesiam suam clàm relatum
atque absconditum.*

B *Ager monas-
terii eruptus,* **C** Um verò, ut dictum est, hic noster Pa-
ter a & Senior paratus in necessitatibus suc-
currere, periculisque poscenti, non semper in-
ultum abire patitur (quamquam raro id faciat) si quis perperam subtraxerit, quod deputatum est à piis Christi cultoribus famulorum suorum usi-
bus. Est namque non procul à situ monasterii campùs non vilis pretii & utilitatis, qui unius episcoporum urbis hujus adeò grataanter infedit oculis, ut vilipendens ad frugem tantum utentes, non possidentes, imbecilles monachos, vi-
ctus concupiscentiā eum sibi acciperet. Quem be-
ne jussit excoli, & fationem fieri: quidquid en-
im pravum molitur obfirmata cupiditas, ratum
putat plenumque justitiae, cùm sit cassum & Do-
mini rubricā exorbitans, & planta omnis malitia
sit nequam concupiscentia. Igitur consummata
satio plùs solito b ibi prodit, privatis quidem
ferens mœstitudinem, privanti autem lèxitiam, dum
& lingua adulantium, ut assolet, beatam illam
quād justam, quemadmodū videri putabatur,
ipsius agelli pervasionem astrueret; sed æquitate
superni moderaminis serò votum spes iusit ava-
rum.

C *mirabilis mo-
do iisdem
redditur.* **D** Nam, ut dictum est, semen gratam her-
bam protulit, herba spicam formosam densam-
que edidit, spica autem floscida gaudium agri-
colæ & domino cumulavit. Tempore sanè suo
pallente stipula, ille dominus jam dictus ponti-
fex messores adesse jussit segeti, aggressisque eam
secare, ut jussaret, messem fruge vitali invener-
runt vacuam, nec granum aliquod in ulla saltim
spica, quartum adstabat multa, sed inanis for-
mositas; quatenus evidenter disceret terrena cu-
piditas, omnino esse vacuum, quidquid caret
fructu justitiae. Pervenit hujus rei notitia certo
internuntio ad aures ejusdem præfusilis, & licet no-
lentis, intima cordis penetravit, ac fese hujuscemodi
rem respicere persensit; continuò *, quod
absque libramine diffinierat, corrigere instituit,
jubens, ut Dei patiperes sua reciperent; nec du-
biū, quin ita fecerint.

E *Ex templi
fastigio la-
psus incolu-
mis surgit.* **F** Tempore, quo civitas hæc per incuriam,
peccatis exigentibus, penè tota succensa fuit c,
ita ut vix quicquam ex ea potuisset eripi, in
varia supellestile, etiam ecclesiastica, flante ven-
to valido, flamarum globi extrinsecus huc il-
lucque ferebantur, & quanto altiora circumsta-

Septembribus Tomus V.

erant ædificia, tanto magis imminentि patebant periculo. Unde quia culmen hujus basilicæ per multa loca temptabat incendium, machinis diversis applicitis, certatim ad eripiendum plurimi, imò quotquot valebant, subire festinabant. Alii quidem ferebant aquam in hydriis, alii autem supra tectum sedentes, excipiebant & objiciebant flammis male urentibus. Cùmque hæc instanter fierent, unus in suprema ecclesie canali sedentium, dum à porridente excipit hydriam, se ipsum præ festinatione oblitus, demoto pede, ubi innitebatur, à summo tecto devolutus ad inferius, atque ab hoc ad tertium, demumque ad terram, intra claustra corruit incolamis; cùm potuisset non solum exhalasse spiritum, sed etiam ossa contrivisse omnia. Qui illico celer iterum te-
eti alta subiit. Sed quis hunc dubitet. B. Apri cu-
stodisse meritum? Quia enim pro eo seipsum o-
blitus fuerat, jure illi, quem habebat memoria d, non defuit & corpore.

A. ANO-
NYMO.

17 Cùm dominus Gauzlinus pontifex moribus egregius, ad vires suas desiderans e, ut grex si-
bi commissus mandatis divinis obtemperaret, &
utilitatibus animæ occuparetur, inter cætera re-
ligionis officia etiam hoc constitutusset, ut hujus Sancti celebraretur festivitas ab omni dieœcesis suæ populo; quidam gratanter observandam suscep-
runt, quidam autem negligentes, quorum dolen-
da ubique potest reperi multitudine, minùs de-
voto corde amplexi sunt. Unde & in villa, quæ
dicitur Lineum f super fluvium Ornam, cum
molio farinarium g suum tempestivè negligeret ab
opere compescere, nutu Dei, nullo intercurrente
terreno obstaculo, ab hora nona diei præce-
dantis usque ad alteram nonam subsequentis, vi-
delicet ipsius festivitatis h, ab opere otiosum &
vacuum præter molionis voluntatem sponte sua
permansit. In quo facto haud dubiè ostensum
est, quād non sit vilipendenda pastorum nostro-
rum secundum Deum incedens constitutio; imò
quād per omnia sit observanda qualiscumque Ecclesiastica traditio; quin potius quād reverendum sit hujus Sancti meritum, qui fuerit tum
bonus pastor ecclesie, tum multarum virtutum
custos & opifex, sui non negligens, sollicitus pro
populo, ut abundaret verbi pabulo, ne hac de-
ficeret in heremo, pro quo nunc sollicitior orationum ei præstò est apud Dominum suffragio.

Mola in
Sancti festi-
vitate/ponte
sufficitur.

E

18 Quiddam itidem aliud narratu dignum vi-
detur, sed forsitan cuiquam frivolum, commen-
titium & incredibile, aut certè displicens puta-
bitur; verùm cuiusmodi fuerit, finis ostendit.
Quibus tamen scitum est, quād innumeratas per
sonas admonitiones divinitus factas mortalibus
in sacris codicibus teneamus, non mox repre-
hensum & contemptum ire properabunt; sed cre-
dente beato Job, qui si consolationem appeteret,
in lectulo terrificandum se à Deo per somnia &
visiones protestatur; cùm meminerint quoque B. Jeronymum multa vibice liventes scapulas retu-
lisse à sopore i. Post multos igitur hujus sanctæ
sedis pastores & præsules ab incolatu mundano
subtractos, & ad diversum alterius vitæ recepta-
culum transpositos, Ludelmus quidam sacerdotali
nobilitate præclarus, eidem, insignitus pontifica-
li amiculo *, subrogatus est. Qui temporali qui-
dem dominatione ac potestate subnixus, atque,
ut fertur, in multis utilis; sed quantum ad hu-
manos oculos minùs, ut homo, spiritualibus de-
votè intentus, congregationibus monasteriorum,
monachorum scilicet ac canonorum, non ut prius
consul patronusque aderat, sed ut rigidus guber-
na-

Ludelnum
episcopum,
in mona-
steria minus e-
quum,

F

* Marten.
amminicu-
lo

K

A. ANQ-
NYMO.

nator præterat, liberè eorum bona, à bonis pro redemptione peccatum concessa, tamquam sua fibi accipiens, & pro libitu dispergiens.

19 Hic itaque decem annis regimine potitus, undecimo gravi brachiorum dolore percussus est. Erat sanè tunc temporis sacerdos quidam ecclesiæ B. Maximini k in ipso suburbio sitæ; vir ævi maturi, moribusque gravis, Girveus nomine, cui talis de eo apparuit visio. Putabat se stare ante altare S. Michaëlis in basilica hujus nostri Domini, cuius patrocinio fruimur, & subito respicientem, videre jam dictum præsulem monasterii septa ingredi, ac manu duos sonipes regere, atque in aditum beati sepulchri introductos concludere, & victimum apponere. Cuius rei novitate attonitus; Heu, quidnam, inquit, mi domine, tantum tibi facinus patrare placuit, inauditum omnibus, & infamem saeculis fabulam? Sile, respondit ille frendens, ò ignave & garrule; immò perge quantocyùs, & è prato monachorum equis his deferto pabulum. Meus hic locus est, mei equi sunt, & ad meum arbitrium istic eos pascam & nutram. Quæ priusquam verba peroraret, videbatur vir vultu splendidus, statu reverendus, à sepulchro progredi clericis habitus, ac virgam manu gestans, pedetempsim eumdem præsulem impetrare, jam tamen hoc aspectu trementem & paulatim lœso cedentem.

20 Ergò ante altare sanctorum Thebæorum martyrum ad ipsum memoratus vir perveniens; O, inquit, frater Laudelme * episcope, quæ mea contra te culpa exstítit? Cur me totiens & multipliciter vilpendens & inquietans, etiam in lectulo meo tam dedecorosè inquietas; cùm mihi hic locus à Deo datus, tibi verò sit tantummodo commissus? Cùmque talibus invectionis verbis, dulcissimi pectoris fonte prolatis, nil humilitatis ac satisfactionis, illo * redargente, conscientia stupidus referret, verbis adjunxit verbera, dum ter virgå, quam gerebat, in capite cum cædere visus est. Non autem incredibile est, eos cædi virgå supremæ sententiae, qui procul à virga disciplinæ, quâ castigatur filia Sion, non discedente zelo Dei, ab ea effrenes & liberi compediti, avia sectantes, à recto exorbitant. Jam dictus denique sacerdos hoc visu exterritus, & exsommis effectus, ancesps est redditus, utrum id celaret, an necessariò proderet, sicutie diebus quindecim continuit apud se.

21 Tandem his emensis evicit formidinem fidelitatis devotio, & domino suo pontifici, mediante Bernefrido primicerio, cuncta per ordinem patescit. Quibus compertis, patescat! * Quod tu, inquit, frater, grato sopore quiescens vidisse videris, ego proh dolor! vigil persentio; percusso scilicet à Deo mortem procul dubio imminere. De correctione sanè ac restituzione ablatorum honorum ecclesiarum cùm à duobus jam dictis confacerdotibus humili fidelitate, ut justum erat, admoneretur, recepit quidem auribus, & cordi sibi esse respondit; sed ægritudinis molestiae intentus atque alia curans, usque post obitum serum distulit effectum. Post hæc enim paucis exactis diebus suprà memorato dolore brachii ingravescente ac vitalia penetrante, præsentem vitam aliâ mutavit, seque in civitate sepeliri mandavit; multis mirantibus, cùm nullus hoc antè fecerit, qui jam pridem sepulturam apud monasterium B. Apri in suburbio delegerat!. Hæc verò idecirco adnotanda putavimus, quia licet occulta, potest tamen aliquantula pars

conjici ultiōnis in adverfarios famulorum suorum, quæ non ipsis desideranda, sed malefactōribus est potius formidanda m.

22 Cùm ex incomprehensibili secreto æterni consilii occultum judicium Dei virgam gentilium peccatorum super sortem Ecclesiæ, culpis filiorum ejus exigentibus, ponere decrevisset, sæva Danorum pestis Hungarorum rabiei juncta, carceribus suæ nativæ habitationis remotis, ut fluvius subita tempestate excrescens, extra metas suorum terminorum in perniciem multarum cùs citrâque propè & procul se positarum gentium redundavit. Quibus nemine resistente, (neque enim quisquam valebat, furore Domini dignè omnibus imminentे) Misia eversâ, Marahensiumque *, licet gentilium, convulsis tabernaculis, suam olim Pannoniā irruperunt. Tunc Noricæ succensâ, Rhetiam subruere, perque Histriæ fines debâchantes, Nerviorum perditis rebus, post cædem Germaniæ, Galliam Belgicam incenderunt. Verùm quod communi sceleri mœruerant populi, ut justo Dei judicio puniretur, totius Neustriæ & Austrasiæ devastatis agris, subversis castris, post humanam stragem flammâ consumptis ecclesiis, Comatam Galliam subruerunt. Tempora hujus infelicitatis * Carolus junior, à suis cognominatus simplex n, cum regno Francorum pertransibat.

D

Ex Hungarorum metu

* Maravorum

E * Marten.

infidelitatis

n

corpus in ur-

bem transfer-

tur,

o

P

F

in eccl-
isia S. Joan-
nis Baptiste
deponitur;

q

q

24 Illatum itaque corpus sanctissimum, & cum debita reverentia in basilica B. Joannis Baptiste q, depositum, ibique à suis solemnî frequentabatur officio, quoad pace, Domino jubente, reddita, ad proprium & dilectum, quo se olim poni jufserat, & unde in nive candidioris columbae specie cælos petierat, reverheretur tumulum. Hujus sedis cathedralm, nolentibus regni primatibus, dominus Drogo r, nobilissimis ortus natalibus, tum vi, tum ingenio, tum consenu civium occupaverat; sed jam tunc communi omnium votu nobiliter gerebat. Ut enim superbìa sanguinis, ita subtilitate singularis ingenii, illinc rebus publicis, hinc spiritualibus negotijs infudabat. Quare omnibus ita habilem se præbuerat, ut cunctorum amorem venerationemque difficile solubilern sibi asciseret. Sed his ejus bonis invidia diaboli,

quæ

A quæ jugiter sedet insidiis in occultis, ut trucidet rectos corde, æmulatrix accessit. Siquidem fluctibus hujus turbinis sedatis, Christo propitio, diu optata pace prædictus dominus præsul potitus, ut prosperis votis animus arrisit, astutia veri hostis hac in re deceptus, pedem penè in lubrico posuisset, nō sanctissimi Apri meritum, ne illi voluntas opere nefario prolata in culpa crimen cederet, & futuram suorum fidelium ex corporis sui absentia tristitiam prohibuisset.

quod, cum episcopus, malo usus consilio, retinere,

S 25 Fratribus itaque post lacrymosa tot suspicia ad suum monasterium maturantibus redditum, & qualiter suum curantibus referrent Patronum; quidam erat degener, nomine Bulso, cui præfatus præsul suum, quidquid illud esset, committebat secretum. Hic igitur, ut tales adesse solent, si invenerint, cui adulentur, domino pontifici, Res, inquiens, publica artatur, nihilque est residui sumptuum; nec tales in pastores atque simulatores monachos, aiebat, decet apparatus. Redigatur ergo in unum publicum facillum, una sit apotheca, unum horreum; & ne Sancto sub penuria servire se, hi querantur seductores, corpus retineatur sacram, atque in urbe regia debitâ populorum frequentiâ veneretur, quod in exiguo locello ab his negligitur nugacibus. Collocetur dignè in matre hujus sedis ecclesiarum, ut urbi sit ad monumentum, vobis in præsenti, inque futuro ad adjutorium; simul & consideret nobilitas vestra, quod nulla vestri ab his curetur necessitas: non enim vobis serviunt in expeditione regii famulatùs; non eorum ullo auxilio vestra munitur aut tuetur civitas, nulla nobis in commune conutilitas. Sitis, oportet, si alii nolint, vobis utiles, neque à nostro consultu aurem avertatis. Nil obstat, quin hoc expleri possit absque culpa: non diripietis aliena, sed licet recipietis vestra: hoc & ratio vera & præsens exposcit necessitas. Militiâ eget patria; vos ipsi indigetis pecuniâ; satiusque est, ut cum participibus vestrorum laborum partiamini, quam ut, quanti hi utantur, qui sunt indigni.

aliaque ini- que molire- tur, consilia- rio illo divi- nitus puni- to,

C 26 Talibus his similibusque verbis domini animus diffluxerat pontificis, atque à via censuræ pastoralis in laqueum divertebat devius perayoris. Interea disponitur fraus, animarum pernicies, & illicita, quo possint pacto licere, illicitè ordinantur; ac ne quâ detegerentur re, aut cœpti negotii fraudarentur mercede, jurisjurandi operiuntur ratione. Verum quoniam non astutia est contra Deum, nec sapientia neque prudentia, consilium hoc, ut quondam illius Achithopel, est infatuatum; & quia in omnia videntem fuerat Deum, omnipotenti manu redactum est ad nihilum. Ne autem homines lateret, quo instigante prodierit, hac ahimadversionis ultione punita est iniquitas, quæ mentita est sibi, ut non longè post idem Bulso mente exiens, in carnes filiorum suorum dentibus fæviendo, contra Dominum se voluisse agere, innotuerit. Sed quicumque erit lector vel auditor, accipiat, nos nihil mendosè finxisse; verum certissimo relatu comperta scripsisse; neque quisquam nos hæc scribere irascatur*, licet nos neminem tam credamus malignum, [nisi] si quis forte talis particeps voluntatis, divinum mox experturus parvipenderit judicium. Nam non generatio, à qua Dominus sanguinem justorum ab Abel usque ad Zachariaz requirendum dicit, ipsum sanguinem fudit; sed voluntati malorum suorum vota copulando, quod measuræ perversorum operum

* id. irascatur
7 Septembbris Tomus V.

prioribus suis decerat, volens impleri, ejusdem reatu ligatur criminis z.

27 Sed enim diu clâm quæsumum consilium

B. Apri meritum noluit manere occultum. Duo namque hujus erant loci cœnobitæ, illius pro statu temporis æstimationis bonæ, quorum Gerardus * unus, Guinerannus dicebatur alter, qui inter cœteros præ cœteris loci augmentum ambiebant & pacem; quibus Aper beatissimus, ut domesticis & fidelibus, detegens consilium, imminens patefecit periculum, utque oxyüs declinarent, præbuit consultum. Hi itaque Fratres prænotati rei novitate permoti, sanctissimi Patroni sui auxilio fisi (ubi enim innitentes nusquam derelinquit) in negotio tali ad evadendum laqueum tristitiae omnes replicârunt, quascumque salubres cogitationes aa. Tandem paucissimis à Deo bb accitis, quibus se meritò crederent, delationem cœantes, sacramento præmisso, si suum ad perfectum Dei inanis per merita B. Apri duceret votum, nemini se manifesturos secreta, deposuerunt. Dicin communi decretu statuerunt, quid voluntati atque necessitati paratae cc opus esset. Nemine ergo præterquam quot erant, sibi conscientia operis, clâm terrâ aperâ, specum, cui tantum mandarent thesaurum, aperuerunt dd, nec querentibus inventu promptum, nec opere contemptibilem; tametsi non admordum ambitionis. Paratis tandem omnibus, laudabile sacerdotalis venerabile furtum aggrediuntur.

28 Domino interea præsule, cœterisque aliis securantibus ee, neque tale quid cogitantibus, prænominati fratres, ne modicum quidem quieti indulgentes, noctu Beati glebam subductam adjutorio duorum clericorum. Allonis videlicet ac Barnefridi tunc primicerii, per portam ecclesiæ, beati scilicet Baptista Joannis postpositam, quæ tunc Ferrea vocabatur, ejicientes, sine ullius labore oneris, præparato specui intulere, inque ff ipsius noctis cursu ita abdiderunt, ut hujus nostræ ætatis non modò juvenibus, verùm & illorum coævis omnino ignotus fieret locus, atque erroris augmento, si qui ab eis quæsierint, licet intra eccleiam, extra criptam positum acciperent. Taliter ergo per lx fermè annos gg ab oculis hominum remotus in sacrario divinitatis se viventem expetentibus, quacumque adversitate laborantibus, apud omnipotentis Dei clementiam præstabilis succurrerit manu, quorum nullus nostræ occurrat memoriæ, qui cum expetierit tristis, & non redierit lætus. Neque enim illa ejus corporis abduçio illius tunc ævi hominibus, sed nobis aliisque post futuris profuit, atque ne tanto privaretur Patrone, immò omni regioni. Nam ferè omnibus notum est, qualiter destituti sumus corpore Eliphii hh, martyris pretiosi, pignoribusque Sanctorum aliis; quod B. Aper providens (nam illi, quem nil latet, semper adiuvat) gregem suum ut jugiter tueatur, juvet ac regat, hac occasione præsentia sui corporis destituere noluit; sed cum voluntate Dei quam elegit requiem, habitare vult in sæculum sæculi ii.

A. ANO-
NYMO.

z
à duobus frater-
tribus per S.
Aprum mo-
nitis
* id. Giral-
dus

aa
bb

cc
E

dd

clâm subdu-
ctum, & in
sua ecclesia
abditum dia-
latuit.

ee

ff

gg

F

hh

ii

ANNOTATA.

a Apud Martenium conjuncta utraque voce, pateret legitur: utrobique periodus non nihil vitiosa est.

b Plùs solito non est in editione Marteniana.

c Incendium hoc basi dubiè istud est, de quo in Historia episcoporum Tullenfum apud Calme-

K 2
1111

cum pag. CLXIII sic legitur: Subsecutus est Godo episcopus, vir venerandus, cuius temporibus, populorum urgente scelere, urbs Leicha est igne concremata. Sedit præfus, & emunitatem suæ civitatis, & recuperationem cartharum, quas ignis consumpserat, suæ ecclesiæ apud Pippinum acquisivit regem. Hinc discimus, predictum incendium circa medium seculi octavi contigisse; Pippinum enim, cuius hic mentio fit, cognomen to Breveni esse, tum regis titulus, tum Hugo Flaviniacensis in Chronico Virdunensi apud Labbeum tom. I Bibliotheca Ms., pag. 106 his verbis indicat: Regebat tunc (dum Madelvus Virundensum episcopus ordinaretur) Romanam ecclesiam Stephanus secundus; Francis vero principabatur Pippinus, Caroli Tuditis filius, ex Majore domino & præfecto palatii rex constitutus... Tullensibus quoque præerat Godo venerandus episcopus, qui immunitatem civitatis, & recuperationem chartarum igne consumptarum, apud præfatum regem Pippinum suæ adquisivit ecclesiæ.

B *d Martenius habet, in memoria. Obscuræ periodi sensus est. S. Aprum merito succurrisse periclitans, qui, ut ipsius ecclesiam servaret, suæ ipsius vita immemor laborabat.*

e Vitiosa admodum hic est Martenii editio, qua sic habet: Cùm dominus Gauzlinus pontifex, moribundus egregius vires suas desiderans &c. Porrò de hoc sancto episcopo Tullenſi, qui seculo decimo floruit, in Opere nostro actum est ad diem 7 hujus mensis Septembris.

f Aliud etiam Ligniacum, incolis Ligny appellatur et que oppidum in ducatu Barenſi ad fluvium Orneam, seu Ornam, ut hic dicitur, Gallicè vero L'Ornain, vel l'Orney.

g Id est, molam farinariam seu frumentarium. Molio vero is est, qui mole praest.

h Hinc collige veterem festorum celebrationem inchoandi terminandique morem.

C *i De S. Hieronymo Ecclesia doctore agetur in Opere nostro die 30 hujus mensis, ubi de celebri illo facto disputandum erit.*

k Hec est ecclesia parochialis suburbii seu vici S. Apri, inquit Calmetus. De eadem agit charta Frotharii episcopi, eam monasterio S. Apri confirmantis & terminos præscribentis; quam chartam habes apud laudatum Calmetum tom. 2 inter instrumenta col. CXXVI & sequentia.

l Soluerant nempe episcopi Tullenſes S. Apro anteriores in S. Mansueti ecclesia, qua in suburbio Septentrionali sita est, sepeliri; posteriores passim omnes in S. Apri. Quid porrò de hac Ludelmi historia statuendum sit, non libet pronuntiare. Certe in Catalogo episcoporum apud eundem Calmetum col. CLXXI, & in Cedulis col. CCXVIII, (ubi Lundelinus dicitur) insigni elogio excornatur, precipue ob sagacitatem & curam, quâ urbem ac ecclesiam cathedralem ingenti incendio vastatam restauravit. Utrobius etiam ex brachii malo obiisse dicitur, & in ecclesia cathedrali intra urbem sepultus, sed de relata visione, aut morte in paenam inficta nihil additur.

m Sequitur in editione cum Calmeti, tum Martenii: De quadam miraculo à Petro sanctæ Romanæ Ecclesiæ diacono composito; quod cum tom. I Septembris pag. 653 & seqq. inter S. Mansueti, ad quem aque pertinet, miracula datum jam sit, & anonymi nostri Opusculo contra ordinem temporis à quopiam insertum fuerit, hic prætermittendum monui in Commentario prævio, le-

loremque ad citatum tom. I locum remittendum. D

n Postremam hanc, de qua auctor loquitur, Hungarorum in Lotharingiam irruptionem, sarcina corporis, quam subdit, in urbem translatiōnem ad annum circiter 918 referenda esse obseruavimus in Commentario prævio, num. 7 & 8, & infra ad. num. 28 denuò obseruabimus. Porrò auctor res Hungarorum altius hic repetit, pramisitque varias eorumdem expeditiōnes, quas hic examinandi locus non est. Consuli potest Commentarius prævious ad Acta S. Stephani Hungarorum regis, tom. I Septembris, die 2, § 5, ubi de hoc arguento actum est.

o Martenius legit, metu; sed perperam, ut liquet.

p Voculam ut uncis inclusam, qua in ultraque editione desideratur, explenda periodi gratiā addidi.

q Est ea ecclesia S. Joannis Baptista sita in monasterio ecclesia cathedralis, qua ultima S. Stephano dicata est.

r Fuit is proximus successor S. Gauzlini, qui ipso anno 922 suffectus est, ut in ejusdem S. Gauzlini gestis ad diem 7 Septembris, § 3 ostensum est. E

s Editio Martenii, in qua consiliarius ille Bulfo dicitur, hic valde mutila est, ac præterea non-nihil diversa, in hunc modum: Hic igitur, ut tales adesse solent, si invenerint. Tui domino pontifici res, inquiens, publicatur, artatur, nihilque est residuum sumtuum, nec tales in pastores atque simulatores, (monachos autem aiebat) detet apparatus. Ceterum utrobique pro in pastores legendum videtur, impostores.

t Id est, in ecclesia cathedrali Tullenſi.

u Apud Martenium vitiosè legitur: Sit is, oportet, si alii nolunt, nobis utilis.

x Mendosa est hec periodus hic aquæ ac in Martenii editione, ubi post partiam dicitur, quanti his utantur, qui sunt indigni. Sensus autem est, quâm ut hi utantur &c.

y Hanc voculam addidi ex editione Martenii.

z Consule Euangelium secundum Matthæum, cap. 23.

aa Apud Martenium est, coepitationes, id est, rem exsequendi modos.

bb Editio mox laudata habet, adeo; fortè reliqua.

cc Ibidem, parare.

dd Nempe in ecclesia S. Apri, prout ex sequentibus patebit.

ee Id est, securis.

ff Mendosa Martenii editio habet, in quibus & infra pro abdiderunt, addiderunt.

gg Inventum, elevatumque S. Apri corpus capite sequenti, num. 33 dicitur anno Christi 978, à quo si annos 60 subduxeris, ad annum 918 pervenies, circa quem proinde contigisse debuerunt, qua modis retinimus.

hh De S. Eliphio vel Elilio martyre agendum erit ad diem 16 Octobris. Quod autem ad propositum spectat, de eo Vindricus seu Widricus S. Apri abbas in Vita S. Gerardi Tullenſi episcopi, tom. 3 Aprilis, die 23, cap. 2 sic scribit: Reliquias etiam venerandi martyris Elippi religiosa devotione transtulit (S. Gerardus) quarum partem non minimam, majora scilicet ossa præminato Brunoni archipræfulti (Coloniensi) contulit; quæ Coloniam summa cum devoteione deve-

Aexit, ibique devota populorum coluntur veneratio. Utrum verò de hac donatione scriptor noster hic queratur, vel an, dum scriberet, sancti Martiris corpus adhuc lateret, inexploratum mihi est.

ii Ex hac relatione suspicari quis posset, antetorem nostrum ante repertum elevatumque S. Apri corpus scriptisse: verum contrarium satis indicat, primò dum ait, illam corporis occultationem non illius, quo facta fuit, sed sui avi hominibus profuisse, posterisque profuturam; cur autem, nisi quia prioribus sacram corpus latuit, posterioribus revealatum est. Secundò sexaginta fere anni, quibus illud latuisse afferit, deducunt nos ad annum 978, quo à S. Gerardo detectum esse, sequenti capite videbimus. Videtur itaque scriptor hic ita locutus fuisse, ut lectors suos interea de rei eventu suspensos teneret. Ceterum hic terminatur Ms., quo Martinus pro sua editione usus est.

C A P U T III.

B Sancti corpus à S. Gerardo scopo inventum & solemniter elevatum: quadam miracula in ipsa elevatione & post eam facta.

S. Gerardus,
indictio jejuniū,
Sancti
corpus.

Praenotatus autem præful, dominus videlicet Gerardus a, intentione sui animi maximè circa Sanctorum locos, corpora & reliquias occupaverat, ac juxta se positas non modò pia devotione colebat, sed & undecumque valebat precebus pretioque b, in suam dicecsem transferre anhelabat, earumque memoriam summa cum devotione recolebat. Hoc igitur amore beati martyris Gengulphi c à præfule Lingonense impetratis reliquiis, monasterium statuit, corpusque B. Aproniæ, hujus nostri Protectoris sanctissimi videlicet Apri sororis, pretio huic ecclesiæ adduxit d. Post multorum verò Sanctorum dignè suscepimus memorias, religioso quodam æstu ejus animus fluctuabat, ut, qui multorum Sanctorum in pignoribus gaudium meruerat, sui quoque & nostri specialis Patroni ubinam & qualiter beatissimæ exuviae, videlicet beatissimi Apri, collocaæ essent, scire mereretur; hinc maximè motus, quod nemo id se nosse fateretur. Hoc verò diutius tractans, cum in dies majori ageretur desiderio, aliquando quæsumus iri statuit; sed consilio multorum priùs indictio jejuniū, voluntatem Dei, ipsiusque Protectoris nostri querere destinavit.

30 Quod universis devota mente exequentibus, propè erat dies ante omnia saecula ab omnipotente Deo præfixa, in qua populum suum, qui tunc forte adesse poterat, dilecti sibi corporis præsentia lœtificare decreverat. Et quia omnis plebs eodem ardebat desiderio, decretum est, ut absque molestia turbarum quereretur, ubicumque inveniri poterat, atque ne irruente populo die * quæsidores gravarentur, noctu fieri decernunt, noxque xvi Calendarum Junii designatur. Hæc irruens præcedentem clauerat diem, cum sine pontifice frustra ad id operis laboraturi accinguntur. Nam licet omnium desiderio se cupien-

tum B. Aper satisfacere vellet, in illius statuerat præsentia, cuius mentem ab hoc majus omnium flagellare * noverat. Procul ergò malleorum sarcularumque diffundebat crepitus, sudor vestes inficerat laborantium, nec insistentibus apparabat, qui quærebatur. Recesserat somnus ab oculis quærentium, recedebat pariter noctis caligo & tenebrarum, cedentibusque tenebris, sole diffuso, dies eniuit: nam qui in metu noctis absconditus fuerat, revelationis suæ diem exultationis quærebat; cùm jam dictus dominus adest episcopus, qui illam penè noctem pervigilem duxerat precibus.

31 Difficultate autem inventa: Neque, ait, sic deficiemus, quia potens est Dei dextera nostro adesse voto; voluntatem quippe se timentium faciet, & deprecationem eorum exaudiens: propè est enim invocantibus se in veritate. Tunc jam fessis laborantibus; Aliorsum, ait, vertamus manus, Christo proprio, nostrum inventuri desiderium. Quibus ocybus parentibus, & quæ jusslerat, intendentibus, ille instabat orationibus; cùm repente magno attoniti gaudio mirantur sarcophagum, quod ubi procuratrix antiquitas idcirco vacuum posuerat, ut, si quisquam aliquando sancta membra furtim aut vi appeteret diripienda, tali averteretur ludibrio, ne procederet ultrà. Sed vir devotus e, Hoc, inquit, amoto, inferius nostrum latet gaudium. Quo omnes recreati sermone, pavimentum sacro corpore superpositum certatim diruptum egerentes, subito offendierunt thecam habentem inæstimabilis pretii margaritam. Quam cùm lapide, quo tegebatur, remoto detexissent, tamdiu & cum tanto quæsumus desiderio reperiunt thesaurum. Tunc altissimo Deo laudibus fusis, consultu communī lapidem, quem abstulerant, recluserunt, translatione dilata: in qua scilicet dilatione ad talem custodiendum thesaurum vigilie deputatae sunt fratrum.

32 Quibus ibi quiescentibus, singulis noctibus ad Beati tumulum auditum est murmur quodam inæstimabilis dulcedinis vocum, quod non dubitamus ex frequentia sanctorum suis angelorum. Supervenientibus autem Calendis Junii fama totam peragraverat regionem, sive de oppidis, vicis, villis & agris penè totius hujus dicecensis, populo accurrente vicinarum quoque urbium, viri religiosi & feminæ sanctæ, devotionis agmine facto occurserunt. Conventu itaque non modico, omnis videlicet conditionis adunato, cum laudibus & hymnis beatissima membra ex defosso illius speciis loco solemniter levata, debitum in locum ab ipso domino Gerardo præfule summa cum reverentia transferuntur. Ut verò ex visitationis suæ præsentia sibi devotos lœtificaret, duo huic jocundæ solemnitatì intererant fratres, quorum unus Grimbertus, Adelbertus vocabatur alter, adversa valetudine gravissimè laborantes; qui meritis sanctissimi Apri eodem translationis momento, fugatis morbis, celerrima potiti sunt sanitate, adhucque factæ in se virtutis sunt incolumes testes.

33 Evacuato tandem locello, in quo corpus jacuerat sanctum, pulvereque ad unguem pro posse collecto, pavimentum devotio fidelium fratrum quodam detergit linteum, quod aquâ lotum quantis sanitatem prestiterit infirmis, quia numerum excesserunt, scribere renimus g. Nullo enim quis detentus est incommodo, qui, haustâ fideliter hâc aquâ, non mox fugato, quo urgebatur, morbo meruerit medelam. Translatus au-

A. ANO-
NIMO.
* foris, fla-
grare
invenit; ca-
rus elevatio-
ne paulisper
dilata,

E

noctu ibi me-
lodia audi-
tur: elevatur
corpus: duo
fanantur:

F

limicem, quo
sepulcrum
terram fac-
rat, multis
salutare.

G

K 3 tem

A. ANO-
NIMO.
b

*Languenti
corporis vi-
gor, ameni-
tatio reddita.*

tem est beatus hic Pater noster anno ab Incarnatione Domini *ccccxxviii b*, terris Ottone*b*, per secula vero Domino Salvatore nostro cum Patre & Spiritu sancto regnante.

34 Non multi post fluxerant dies, cum juvenis quidam de villa Bladenaco *k*, qui per anni circulum amissa sanitatem, effete corpore, omnibus defecerait membris, ad hujus nostri Protectoris confugit spe recuperationis patrocinium. Veniens igitur, unius egit noctis vigilias; conticinium alterius appropinquabat, cum ei soporato immenso frigore tota visa est concuti ecclesia. Quo expergefactus olim perdite sanitatis se receperisse latratus est robur, sicut sanus repetit propria, & forsitan adhuc de incolumitate sua tripidat. Adolescens quispiam, Ornensis pagi *l* accola, Erembertus nomine, sana deposita ratione, detortus in vesaniam, noctibus, diebusque per vias & invia, ut equus infraenam sine rectore ferrebat, ibique tantum, quod lassitudine juss erat, subsistebat. A modestis hic parentibus diu quæsus, vix tandem in deviis invenitur, vinculisque, ut huic nostro præsentaretur Medico, mancipatur. Quibus utcumque exemptus, fugam init, atque nemine comite, recto trahente Dei nutu ad Rectoris sui tumulum anhelus, nesciens, quo tendet, cum multisario erroris clamore pervenit; quem B. Aper, qui ubique omnibus præstò est, gremio suscipiens, diu fui ignarum sibi reddidit, ac parentibus subsequentibus, ejusque periculum metuentibus incolumem adsignavit.

35 Bassinacensis *m* quidam colonus ruris, famulus vero sanctissimi Apri, virtute sanitatis nudatus, per integrum annum febribus doloribusque quatiebatur. Hic ab omnibus præ morbi qualitate desperatus, audita beati Patroni sui fama, vehicula, quibus veniens uteretur, quæsivit. Cujus votum ut Sanctus sibi devotum vidit, pedum officia diu sibi negata reddidit, & dehinc fecesum * petentem, populo teste, sanum remeare concessit. Neque vero rhetorum quis, ut putamus, nostram inertiam, quâ Latinitate depravata seriem loquendi confidimus, pensabit; cum circa illum, cui post Omnipotentem, quidquid sumus, debemus, devotionem viderit: nam non fiducia studiorum, verum amor tanti Patris, ut de illo quid scriberemus, nos appulit. Unde expurget audaciam devotio, & data manu gratias Deo in operibus suis per merita beatissimi Apri quicumque agant nobiscum. Inquinilus quidam hujus urbis, nomine Hamo, forte hujus templi subintraverat ædem, & ut paululum requiesceret (nam febribus quatiebatur) formæ *n* innixus obdormivit. Nec multò post ab his, qui aderant, negligenter expergefactus, mente mutata, irrationalia loquebatur. Sed quo alii sibi redundunt, ne hisce se captum doleret *o*, vix duarum horarum spatia transierant, cum febribus sedatis, mentem recipiens, se aliosque recognovit, sanusque deinceps iens ivit.

36 Juvenis quidam, nomine Gohardus, incola hujus urbis, sanguine & diutina vexatione fatigatus, ita exhaustus erat, ut cure jam adhærente ossibus, tantum speciem hominis sine viribus demonstraret, & præsentiam quodammodo mortis, diffusus medelæ, præstolaretur. Effete ergo corpore ex vitio cerebri jejunos dies, noctes ducebat insomnes. Hac igitur adversa valedudine delaboranti annus defluens B. Apri festum translationis revehebat diem *p*. Tunc quamplibus concurrentibus, hic quoque advectus, nondum prima transferat noctis vigilia, quod non

*¶ aliter ex
sanguinis ef-
fusione lan-
guens, lana-
ti:*

solebat, obdormivit. Manè vero facto, fontem post cryptam *q* adiit; quo perfundens caput, quidquid amiserat virium, mox recepisse latratus est, adhucque testis est factæ in se clementia.

D
*energamen-
ta liberata.*

37 Mulier quædam, Philista nomine, Salinensis pagi *r* indigena, erroris spiritu infestante, depribat. Torva ei acies cum clamore assidub erat: nulla patiebatur vincula, quæ mox aliena virtute non disrumperet velut filia. A modestis itaque parentibus ad multas Sanctorum memorias duceta est: sed nulli corum miseræ subvenire placuit, cum scirent, B. Aprum istud habere officii. Emenfo igitur tempore, cum nequam spiritus ægram continua vexatione urgeret, ad Medicum nostrum hanc in diversa nitentem advehunt pū genitores. Sole ruente, dies claudebatur, cum captivæ illi catena imponitur, quâ Vir beatus potentibus meritis tres olim exemerat reos *s*. Vincta itaque ad hospitium ducitur, & inter eundum viribus receptis, se suosque recognovit, factoque manè cum gratiarum actione tumulum sui Curatoris repetivit, ac post domum incolumis rediit *t*. Sunt igitur & alia multa miracula, quæ Dominus per merita sanctissimi Apri operari dignatur; quæ si cuncta voluissemus scribere non solum ea, quæ audivimus, sed etiam, quæ oculis nostris vidiimus, magnum volumen edidissimus. Sufficiant interim hæc pauca de plurimis. Expliciunt miracula sanctissimi Apri episcopi & confessoris.

E

A N N O T A T A.

a In editione Calmeti (nam Martenius nihil amplius habet de Sancto nostro) toto capite 29 recensetur elogium S. Gauzlini, qui S. Apro additissimus fuisse dicitur. Deinde sequitur caput 30, cuius initio S. Gerardi in episcopatum successio, laudesque similiter referuntur: verum hac utpote ab argumento nostro aliena pretermisimus, ex eo que eiusdem capitis loco narrationem exorsis sumus, ubi de Sancto nostro agitur. Porro S. Gerardi Tulensis episcopi gesta in Opere nostro illustrata habet tom. 3 Aprilis, ad diem 23.

b Si hac de striè dicta venditione accipienda, verèque dicta sint, excusandus est sanctus Gerardus à bona fide, quâ id licitum esse existimaverit. Neque desunt hujus rei exempla, ut videri potest tom. 5 Augusti, pag. 104 in Gloria posthu- ma S. Bartholomei apostoli, & alibi in Opere nostro. At necesse non est ista de venditione interpre- tari.

c De S. Gengulpho, vel Gangulpho, Varenensi martyre in Burgundia, actum apud nos est ad diem xi Maii, quo colitur, & Romano Martyrologio inscriptus est. De monasterio, puellarum scilicet, cuius mox fit mentio, consule Vitam S. Gerardi tomo supra landato, pag. 208, num. 12.

d S. Aproniae virginis Vita data apud nos est tom. 4 Julii, die 15. De pretio pro sancte illius virginis corpore dato nihil habet S. Gerardi biography, loco mox citato num. 13 tantum di- cens: Corpus etiam beatæ virginis Aproniae, so- roris ipsius beatissimi Apri, à Trecorum civibus meruit suscipere, quod ad plebis tutamen infra suæ urbis mœnia studuit collocare.

e In margine hic notat Calmetus * De voto; forte quod in Ms. suo ita perperam legeretur.

f Hinc collige, scriptorem rei gesta, si non pra- sentem, saltum synchronum fuisse.

g De translatione hac, miraculisque in ea fa- ctis, sequentia scribit mox relatus S. Gerardi bio- graphus, anonymum nostrum hand dubiè landans:

Cu-

A Cujus (*S. Gerardi*) vigilem curam Deus non passus est frustrari, eique reperire glebam concessit beatissimi pontificis Apri; in cuius gloria translatione miracula magnifica propalavit dignatio divina, quæ in ejusdem beati Praesulis gestis retinuntur annotata.

h Dedu&ls;is ab hoc anno ferè sexaginta annis, quibus sacrum corpus latuisse suprà num. 28 dicitur, ejusdem corporis occultatio ad annum circiter 918 referenda est, circa quem etiam Hungari Lotharingiam invaserunt, ex quorum metu idem corpus in urbem delatum fuit.

i Fuit is Otto imperator ejus nominis II, qui imperium, quod cum patre suo Ottone I aliquot annis tenuerat, ab ejusdem morte solus regebat.

k Blenod, inquit Calmetus, qui locus in pago Tullenſi, duobus vel tribus circuiter milliari bus communibus Gallicis Tullo diffitus, notatur in Tabulis geographicis.

l Guilielmo de L' Isle Odornensis, incolis L'Ornois, pagus est à Tullenſi per pagum Vallum, five Pays des Vaux divisus.

m Galliè Bassigny, pagus est in limite diocesis

sis Tullenſis inter predictum pagum Odornensem & diocesim Lingonensem, saltem prout eum exhibent Tabulae Guilielmi de L' Isle, editaque à Calmeto.

n Id est sella in choro, ut ad cap. 1, lit. d. annotavimus

o Id est: Ne S. Apri patrocinium implorando, per quod alii mentem receperant, ipse eam perdidisse doleret &c.

p Incidebat is in Kalendas Junii, ut ex num.

32 habemus.

q De eodem fonte mentio fit suprà num. 4.

r le Saunois pagus est in Diocesi Metensis, quem Salia fluvius, vulgo la Seile interfluit.

s Consule suprà num. xi, & in Vita num. 6 & 7.

t Que sequuntur usque ad finem, Calmerus editioni suæ addenda monuit, in Erratis instrumentorum tom. 1 in fine Gallicè sic scribens: Post ista, Incolumis rediit, adde: In valde antiquo Ms. abbatiæ S. Arnoldi Metensis, notato in 8. n. 2, leguntur frequentia: Sunt igitur &c.

B

DE S. RITHBERTO, AUT RAIMBERTO CONFESSORE,

AC VERISIMILITER ABBATE LEUCONAËNSI IN
PAGO PICARDIÆ WIMACENSI.

J. S.

VERISIMI-
LITER
SEC. VII.
S. Rithberti,
à Castellano
memorati,
reliquie

Astellanus in Martyrologio universali hodie dat annuntiationem his verbis conceptam: In Pontivo, S. Rithberti chore-episcopi, qui venit ex insulis Britannicis, ut prædicaret in Flandria, deinde in pago aliquo Normanniæ, ubi tres ecclesiæ nomine ipsius sunt dicatae, Capri-curtensis, Cabulati-mansionensis, & Torcianensis. Obscura sane hec est notitia S. Rithberti,

C quem in aliis Martyrologiis impressis non invenio. Attamen, cùm inveniam, potiorem partem reliquiarum S. Rithberti quiescere in ecclesia abbacie Lenconensis, que nunc S. Walarici supra mare passim vocatur, inde fortasse non improbabilem de Sancto ipso conjecturam faciemus. Henschenius noster ad 1 Aprilis dedit Acta S. Walarici primi abbatis istius monasterii, & in Commentario prævio attulit historiam recognitionis reliquiarum, que ibidem facta est anno 1651, die xvi Augusti. Aperta tunc sunt, ut legitur ibi num. xi, capsa SS. Walerici, Blithmundi, Sevoldi, Vulgani & Rithberti.

2 Quid porrò de reliquiis S. Rithberti inventum sit, explicatur num. 14 his verbis: In capsa S. Rithberti inventum est cranium, in plures partes divisum; octodecem vertebræ integræ, fractæ quatuor; octodecim costæ, tam integræ quam fractæ; os unum illorum & coxendicis; pars ossis sacri; duo ossa femorum, duo tibiarum cum minoribus suis, sed confractis; portio quædam ossis brachialis, astragali & ossa navicularia pedum; quatuor ossa tam pedum quam manuum: præterea numerus magnus fragmentorum ex membris variis, combustione alteratorum. Hac

ibidem de reliquiis Sancti. Inter notitias nostras invenio Epistolam, anno 1668 ex abbacia S. Walarici scriptam ad Cangium, qui eam hoc misit. In illa dicuntur memoria S. Rithberti ut confessoris inserta esse Martyrologio S. Walarici, sed solum ex additione, quia festivitas illo die celebrabatur secundum antiquum Rituale. Addit Epistola, nullam haberi lectiōnem propriam de Sancto, nec alias de Vita ipsius notitias subministrari posse, quam jam dictas de reliquiis.

3 Hoc monumentorum de S. Rithberto penuria effectit, ut multam quæsiverim in Actis Sanctorum, qui ejusdem ferè cum Rithberto sunt nominis, an hic Sanctus non esset notior nomine paululum mutatus, & an corpus ipsius aliunde videretur ad abbatiā S. Walarici translatum. De corpore aliunde ad abbatiā allato ne verisimilem quidem suspicione invenire potui, ita ut nulla magis verisimilis sit conjectura, quam S. Rithbertum fuisse monachum aut etiam abbatem Lenconensem. Certè corpus ipsius in abbatis servatur cum corporibus SS. Walarici, Blithmundi, Sevoldi & Vulgani, ex quibus duo primi fuerunt priores istius monasterii abbates, ita ut verisimile sit, tres alios similiter ibidem vixisse, monachosque aut abbates fuisse, præsertim cùm colantur ut confessores, non ut pontifices aut martyres. Accedit & alia conjectura pro S. Rithberto. Nam inter priores abbates Lenconenses fuit ille, qui Vitam S. Walarici primus conscripsit, & cuius nomen tam vicinum est, ut facile idem esse possit cum nomine S. Rithberti. De eo in Prologo ad Vitam S. Walarici auctor paulo junior sic loquitur: Quam (Vitam) ante aliquot annos venerandus vir Raimbertus abbas summo quidem studio, sed ni-

*Fuit verisimiliter
militis monachus &
abbas, & forte*

mis

30 DE S. RITHBERTO, AUT RAIMBERTO CONF.

AUCTORE

J. S.
scriptor pri-
mus Vita S.
Walarici,
qui alias

mis prolixo & simplici sermone, dictaverat.
4 Hunc porro Rahimbertum, alias Raimber-
tum, aut Rambertum, fuisse S. Walarico fere
synchronous, observant Mabillonius sec. 2 Benedit-
tino pag. 76, & Henischénus tom. 1 Aprilis
pag. 14, ambo in Commentario prævio ad Vitam
S. Walarici, ex qua id manifeste ostenditur. Hinc
existimant, Raimberium fuisse tertium abbatem
Lenconensem, & successorem S. Blithmundi, de
quo apud nos abitum est breviter ad IIII Januarii.
Consentunt scriptores Historia Litterarum Francie,
qui tom. 3 pag. 600 de Rithberto agunt, al-
tertium abbatem sive S. Blithmundi successorem
magis asseveranter dicunt. Idem procul dubio est,
qui apud Sammarianos tom. 4 Gallia Christia-
na pag. 887 inter abbates S. Walarici tertius nudo
nomine exprimitur Ragembaldus. Hoc certò
probatum video, Raimberium fuisse abbatem se-
culo VII: fuit etiam verisimiliter tertius abbas &
successor Blithmundi: at id non sequitur ostendi-
tur. De eo auctior posterior iterum loquitur in Vi-
ta S. Walarici apud nos num. 22, dicens nolle se
fabulosa scribere; sed ipsa, inquit, quæ à veri-

dicis testibus comprobata esse didicimus; & illa
maximè, quæ à venerabili viro Raimberto, e-
ruditio abbate, sic licet studio ac religioso la-
bore, & prolixo sermone, sed tamen satis sim-
plici & incomposita editione, conscripta repe-
rimus.

D

5 Plura de Raimberto abate non invenio. Ve-
rūm hec sufficere videntur, ut liqueat omnibus,
qui perspectum habent, quantum luxata sint plu-
rima Sanctorum nomina in Gallia, nomen vene-
rabilis hujuscē abbatis Raimberti facile mutari
potuisse in vulgare Gallicum Ribert, indeque pro-
fluere potuisse Latinum Rithbertus. Quidquid sit,
neque enim conjectaram pro re comperta tradere
velim; magis existimo, S. Rithbertum Lenconensem
fuisse abbatem aut monachum, quam episco-
pum regionarium, cum ut confessor solā col-
atur, non verò ut episcopus, saltem in abbatia
S. Walarici. Vel sic tamen variis in locis fidem
predicare atque idolatriam extirpare potuit, ut
plures fecerunt monachi seculo VII, quo obi-
tum S. Rithberti ex datis conjecturis probabiliter
figimus.

Raimbertus
vocatur,
cum non co-
latur ut epi-
scopus.

B

DE S. AICHARDO SEU AICHADRO

E

A B B A T E G E M E T I C E N S I

IN NORMANNIA

J. P.

C O M M E N T A R I U S P R A E V I U S.

§ I. Nomen Sancti in Fastis; cultus antiquus & hodiernus;
translatio corporis; miracula & beneficia.

CIRCA
ANNUM D-
CLXXXVII.
Memoria
Sancti in Fa-
stis pluri-
bus, non ta-
men classicis
antiquis,

Emeticensis in Rotomagensi tra-
du inclyta abbatis primordia
ac situs fuisse descripta sunt a-
pud nos tom. IV Augusti pag.
76 in Vita S. Filiberii ejus fun-
datoris & abbatis primi. Do-
secundo ejus abbate hic agendum venit, quem
nonnulli Aichadrum scribunt, alii Aicadrum, a-
lii aliter; nos autem, nisi cum illorum verba re-
citanda erunt, Aichardum constanter compellabi-
mus sum. Romano Martyrologio, sic ipsum hodie
annuntiante: Eodem die depositio S. Aichardi ab-
batis. Nescio, quo casu acciderit, ut ejus me-
moria desideretur apud martyrologos classicos an-
tiquiores, quandoquidem vetusta satis & indubia
existet de cultu ipsius ac publica veneratione te-
stimonio, quorum unum alterumve producam,
postquam e Fastis recentioribus paucos exhibero.
Principia sunt codices Ussardi antiqui; Bruxellen-
sis sic ipsum memorat: In territorio Rothoma-
gensi, monasterio Ginegiensi* depositio sancti Ay-
cadri abbatis & confessoris, qui cum ibi nongen-
tos haberet monachos, media eorum pars per
angelum sibi noctu præsignata, una die migra-
vit ad Dominum. Quos ipse non multo post se-
cutus, quievit in pace. Contrahitus Aquicincti-
nus codex: Et sancti Aicadri abbatis. In codice
Molani eadem lectio est, que in Martyrologio
Romano; si nomen excipias, quod ita exprimi-

tur: Aichadri. His accedunt Florarium nostrum
Ms.; Ferrarii Catalogus Sanctorum; Martyro-
logia Saussayi; Castellani, Parisiense ac Germani-
cum; Natales Sanctorum Belgii per Molanum
editi; Fasti item Belgici Aubertii Mirai, & o-
mnia passim Martyrologia, Catalogi Sanctorum; F
Historia & Annales Ordinis S. Benedicti, in qui-
bus prolixa hinc inde dantur S. Aichardi elogia,
desumpta ex Actis infra examinandis

licet cultus
antiquus su-
eclesia Ge-
meticensis o-
lim ejus no-
mine appela-
lata.

2 Principia antiqui ejus cultus ac publica ve-
nerationis argumenta nobis sunt, primo verba scri-
ptoris Vita anonymi, in cuius etatem indagabi-
mus sequente §, beatum Aichardum Gemeticensis
cœnobii patronum nuncupantis. Secundò verba i-
tem Dudonis decani sancti Quintini, ex quibus
discimus, ecclesiam Gemeticensem jam ante an-
num 912 de S. Aichardi nomine appellatam fui-
sse. Etenim laudatus auctor in Opero de moribus
& actis Normannorum, composito sub initium se-
culi XI, lib. 2 scribit in hunc modum: Anno à
Domini nostri Jesu Christi Incarnatione nongen-
tesimo duodecimo Franco Archiepiscopus (Ro-
tomagensis) Catholica fide sacrosanctæ Trinitatis
imbutum Rollonem (Normannorum ducem) ba-
ptizavit, duxque Francorum Rothertus de fonte
Saluatoris eum suscepit, nomenque suum ei im-
posuit. Dein pauca interjicit auctor, ac densum
enarrans, quomodo idem Normannorum dux se-
ptem diebus, quibus in albis mansit, varias ec-
cle-

*Gemeti-
ensi

AUCTORE
J. P.
exceptis ali-
quois reli-
quiis,

A *ecclias muneribus ditaverit, dedit, inquit, Rotbertus (ante Rollo) prima die baptisterii Deo & sanctæ Mariæ Rothomagensis ecclesiæ terram præmaximam Sexto (die) sancto Petro sancto que Aicadro Gemeticensis ecclesiæ. Hec Dudo apud Chesnium in Historiis de antiquis Normannorum scriptoribus pag. 85, eademque serè ad verbum Willermus seculo XII Gemeticensis monachus transfluit in suam Normannorum Historiam apud eundem Chesnium pag. 231.*

Corpus ipsum ob imminentem monasteriorum devastacionem,

B *3 Tertium magna erga Sanctum nostrum venerationis argumentum est, cura ac sollicitudo Gemeticensium canobitarum ad servandum sacram ejus corpus, idemque subducendum gentilium Normannorum sacrilega rabiei, quem in finem illud alio transtulerunt. De translatione hac differimus tom. I Aprilis pag. 846, occasione S. Hugonis Rotomagensis archiepiscopi; quare hic supersedebimus nonnullis ad ejus epocham pertinentibus, aliquisque ibidem plene examinatis, atque ejus seriem simpliciter dumtaxat & summatim exhibebimus, prout eam eruimus ex Balderico episcopo Tornacensi & Noviomensi, auctore seculi XI excentris, in Chronico Cameracensi lib. 2 cap. 29; ex Orderico Vitali circa idem tempus Uticensi monacho, lib. 6 Historia Ecclesiastica & scriptoribus aliis nominandis.*

C *seculo IX translatum Haspram, multis prodigiis claruit, ibi demque,*

4 *Ingruentibus itaque seculo IX Normannis, & cuncta devastantibus, Gemeticenses canobia cum sacris corporibus SS. Aichardi & Hugonis confuserunt Hasprum seu Haspram, villam medio itinere sitam inter Cameracum & Valencenas, que anrum temporis pertineret ad Gemeticensem abbatiam, an vero postmodum ei tantum concessa fuerit cuiusdam principis liberalitate, dubitat Baldericus; tum his, inquit, apud hanc villam post-hac remanentibus, monasterio facto, monachis delegatis ad laudem eorum, pius & misericors Deus, multa, imò & celeberrima virtutum prodigia dignatus est operari, in tantum sanè, ut nemo ex vicinis potentibus, aut in expeditionem aliquando transeuntibus, ullam præsumptionem antehac audeat irrogare. Ea prodigia ac beneficia causam existisse credimus, ut Gemeticenses deinde sacra ista pignora numquam recuperare posuerint; quantamcumque in id operam impenderint. Rem plenius enarrat Jacobus Guisius in Ms. Chronico Hannoniensi lib. 14 cap. 6.*

5 *In quo quidem, inquit, spatio, devastationis Normannorum, dicta Sanctorum corpora in tot & tantis, Haspram & in confinibus, coruscaverunt miraculis, ut totus populus vicinarum urbium ad devotionem dictorum Sanctorum allicerentur: unde imperatores, reges, principes & comites dictam cellam (Haspensem) donariis, privilegiis, largitionibus & munificentis ampliaverunt. Nordmanni finaliter atque Danis pacatis & ad fidem conversis, tunc pacis tempore abbas Gemeticensis cum toto conventu legatos misit ad cellam Haspram, quatenus dicta Sanctorum corpora eis remitterentur. Super quibus Prior & episcopus Cameracensis cum nobilibus territoriorum circumvicinorum congregati, decreverunt similiter hujus causâ imperatoris adire præsentiam. Qui imperator decretit finaliter, ut certis passionibus & interventionibus inter monasterium Gemeticense & cellam Haspensem ex una parte, & imperatorem & dictas ambas ecclesias ex altera, pacificè & concorditer peractis, dicta Sanctorum corpora perpetuò Haspram manerent; quod & stabile & firmum remansit usque in hodierum diem.*

Septembbris Tomus V.

6 *Quæ fuerint factiones istæ, quibus se Gemeticenses tanto thesauro in perpetuum privari passi sunt, incomperitum est. Henschenius tom. I Aprilis agens de S. Hugone, unam eas inter fuisse conjicit, ut saltem aliquæ sacrorum corporum partes Gemeticensibus concederentur. Et sanè possident illi hodie dum utriusque Sancti brachium, ut dicimus ex Itinerario Ms. Papebrochii Româ in Belgium reduntis, qui Rotomago divertit ad Gemeticensem abbatiam die XIII Novembris anni 1662, notavitque inter alias sacras reliquias ibidem servari brachia SS. Aycadri abbatis secundi hujus loci, & S. Hugonis episcopi Rotomagensis. De his autem reliquiis intelligenda sunt, quæ in Breviario Rotomagensi, tum anno 1626, tum 1736 typis edito, referuntur ad diem XI Aprilis in lectione propria Officii S. Hugonis archiepiscopi sub finem: Ejus corpus in basilica sanctæ Dei Genitricis Mariæ honorificè conditum, deinde Haspram agri Cameracensis oppidum, unà cum sancti Aicardi abbatis corpore delatum est. Utriusque reliquiae Gemeticum relatae in capsis pretiosis servantur & magnō honore recoluntur.*

*dein Gemeti-
cum relatis,
E*

7 *Imò ad eundem sensum exponentus est Franciscus Farin in Historia Normannia Christianæ, Rotomagi Gallicè impressa anno 1659, ita de S. Hugone scribens pag. 675: Sacrum istud depositum aliquo post tempore translatum fuit Haspram, præposituram abbatiæ S. Vedasti in Cameracensi diœcesi, ad evitandum Danorum furem, ibidemque remansit usque ad annum MCXLI. Cum Ordericus Vitalis celebris historicus, qui iis temporibus floruit, illud se vidisse dicat in theca argentea, ubi à populo honorabatur, servabaturque tamquam pretiosissimus totius provinciae thesaurus. Reliquiae istæ dein Gemeticum relatae sunt, ubi magno honore coluntur. Exponenda, inquam, sunt laudati auctoris verba ad sensum datum superius, alioqui aptissima ad persuadendum rudibus, relatum fuisse ad Gemeticenses integrum aut penè integrum S. Hugonis, uti & S. Aichardi, corpus, quod adversatur auctoriis passim omnibus etiam Rotomagensibus, quales sunt Dadreus in Chronologia archiepiscoporum Rotomagensium & Arturus à Monasterio, qui posterior in Neustria pia, prelo vulgata anno 1663, fusissimè describens gesta SS. Aichardi & Hugonis, post narratam corporum translationem in Haspensem præposituram, mox subdit: Ubi etiamnum miraculorum gloriæ fulgent.*

F

8 *Mitto Mireum in Originibus canobiorum Benedictinorum in Belgio; Rayssum in Hieroglyphacio; Colvenerium in Notis ad Chronicam Balderici & alios recentiores, qui uno ore affirmant, quiescere Haspra hodie dum corpora SS. Aichardi & Hugonis. Quin & ea se conspexisse die VIII Decembris anno 1662 testatur Henschenius tom. I Aprilis pag. 847, Papebrochius item in Itinerario supra laudato his verbis: De via (Cameraco Valencenas) in Aspren præpositura Veldastina vidimus corpora SS. Aichardi, secundi Gemeticensium abbatis, & Hugonis Rotomagensium episcopi, grandibus vetusti ex argento operis capsis recondita. Majores nostri inter Prætermisso diei XIX Martii cuiusdam translationis meminerunt his verbis: SS. Hugonis & Aycadri reliquiarum translatio Gemeticum, inscripta est Ms. Martyrologio ejusdem in Normannia: ea que est, nî fallor, commemoratio relatorum utriusque Sancti brachiorum; neque enim ullam prater istam invenio translationem reliquiarum, quæ facta sit ex alio loco ad canobium Gemeticense.*

L.

9 Hen-

AUCTORE

J. P.
Memoratur
in quibus-
dam Fastis
die 17 Ja-
nii,

sorè occasio-
ne discipulo-
rum ejus,
quos multi
Sanctos ap-
pellant.

C
Precipua e-
jus festivitas
die 15 Sep-
tembris.

9 Henschenius in Prætermisis item diei xvii
mensis Junii S. Aichardum memorat ex Additio-
nibus Uſuardinis codicis Bruxellenſis: verba hæc
sunt: S. Aichradus abbas Gemeticensis in Nor-
mannia. Qui cùm nongentos haberet monachos;
media eorum pars, per angelum sibi noctu præ-
signata, una die migravit ad Dominum: quos i-
psæ non multo post secutus quievit in Christo.
Equidem Fastos Benedictinos consulni plerosque,
ut ediscerem, qua de causa tum recurreret Sancti
memoria, nec ullis nomen ejus isto die inscriptum
reperi, preterquam in Menologio Ms., quod vul-
go Grollus nuncupatur, ubi ista annuntiatio est:
Translatio S. Aichardi abbatis & confessoris, ac
dein subjicitur similiter historia, multo tamen pro-
lixior, obitūs dimidiae partis monachorum Geme-
ticensium. At quanam hic translatio designatur?
An ea, quâ corpus Gemeticum Haspram devenit?
Hanc facile crediderim, cùm neutrobiique illa sit
mentio S. Hugonis episcopi, istuc eodem tempo-
re eademque de causa deportati.

10 Verijmilius mihi est, in dicto Menologio
perperam notari translationem Sancti; & sicubi-
fiat, vel facta sit olim ejus commemoratio ad diem
xvii Junii, id contigisse putem occasione obitus
tot ejus discipulorum, cùjus memoria fortasse ad
memoratum diem recolabatur apud Gemeticenses.
Eadem mens videtur fuisse Henschenio loco cita-
to; quandoquidem post relata verba Antularii Bru-
xellenſis mox sermonem instituit de cultu seu ve-
neratione illorum monachorum: Multis, inquit,
nobiscum de veneratione hisce debita egerunt,
cùm apud eos anno MDCLXII essemus, Gemeti-
censes monachi. Indicetur, si quid auctoritate
Ecclesiastica constitutum fuerit, ut tunc petebamus;
& de iis agi poterit die natali ipsius S. Aichardi xv Septembbris. Nihil nos amplius de hisce
huc usque suimus edocti. Excurrunt quidem plu-
ribus in ipsorum, velut sanctorum confessorum,
laudem Yezepinus in Annalibus & alii Ordinis S.
Benedicti scriptores post Fulbertum S. Aichardi
biographum apud Surium, & anonymum nostrum,
ex quo mirabilem eorumdem monachorum obitum
cognoscet lector; verumtamen legitimum eorum
cultum non sic probant, ut vixum sit nobis, vel
seorsum, vel mā cum S. Aichardo agendum de
illis hodie ex instituto.

11 Precipuam S. Aichardi festivitatem recoli
quotannis die xv Septembbris, que ei emorialis
fuit, colligimus ex unanimi consensi scriptorum
penè omnium, veterum ac recentiorum, ipsum
illo die memorantium. Penè, inquam, omnium;
quia inter antaria Uſuardi in codice Centulensi
notatum lego die proxime sequenti, in quem ve-
risimiliter quibusdam in locis differtur ejus Offi-
cium ob concurrentem octavam Nativitatis B. Ma-
riae Virginis. Habemus hic Missale proprium ec-
clesie Cameracensis, typis Parisenſibus excusum
anno 1527, in quo ad dictam diem xv prescribi-
tur ordo Missæ de Sancto nostro dicenda. INTROI-
TUS, ORATIONES, OFFERTORIUM & COM-
MUNIO defumpta sunt ex communi abbatum:
LECTIO è cap. 47 Ecclesiastici. Dedit Dominus
confessionem Sancto suo, & Excelso in verbo
gloriæ. De omni corde &c.; cui subhangitur
GRADUALE: Os Justi meditabitur sapientiam &
lingua ejus loquetur judicium. ¶ Lex Dei ejus
in corde ipsius, & non supplantabuntur gressus
ejus. Alleluia. ¶ Inveni David servum meum,
oleo sancto meo unxi eum. EUANGELIUM, ex
Cap. xi Luce: Nemo accendit lucernam & in
abſcondito ponit. &c.

12 De miraculis ac beneficiis, Sancti patro-
nio obtentis, perbonificè scribunt autores. Bal-
derici Cameracensis & Atrebatenſis chronista ver-
ba dedimus num. 4; Jacobi Gniſii num. 5; Gui-
lielmus Gazet in Historia ecclesiastica Belgii Gal-
lice exarata pag 57: Corpus ejus inquit, ob
Normannorum incurcionem delatum est ad Haf-
prensem præposituram, quo confluit frequens vi-
litantium fidelium multitudo propter miracula
plurima ægrorum ad sanitatem reductorum, no-
minatim eorum, quos ipse lingua sua accariaest
vocat. Lis est de etymologia vocis accariaste seu
acariatre inter Gallos Grammaticos: sunt, qui eam
coalnisse velint ex Greco à privativo ac voce
xægi caput, ut dementem significet, seu homi-
nem sine capite aut mente. Alii deductam ma-
lunt a voce barbaro-latina aceriaſter, acariaſter,
cujus prima radix sit acer, acris, ut proinde ni-
hil aliud denotet, quam hominem ingenii acerbi,
morosi & pertinacis. Alii alio confugunt, atque
hos inter nonnulli vocem illam derivatam exili-
mant ab ipsomet Sancti nomine Gallico Acaire; D
quia hujus mali propulsator est.

13 Instituti nostri non est Gallicarum vocum e-
tymologias determinare: facile tamen concessero,
acariatre, undecimque demum ortum sit, gene-
ratim usurpari ad designandum ingenium acerbum
ac periunax; at quantum hoc spectat peculiariter,
vix dubito, quin ea voce veniant, homines, qui
bus seu morbo seu alio quolibet casu ratio pertur-
bata est aut eversum cerebrum; atque ita, licet
fortasse etymologia à Graco idiomate longiusculè
quesita sit, significatio nihilominus utcumque con-
sonat. Etenim in similibus morbis ad Santum no-
strum recurri, testatur etiam Rayssius in Hieroga-
zophylacio pag. 242: Is inquit, cephalalgia &
phrenesi laborantibus operm & auxilium invo-
catus ad fert. Sammarthani tom. iv Gallie Chri-
stiana in Gemeticensibus abbatibus, per Sancti pa-
trocinium etiam energumenos liberari indicant his
verbis: Quieſcit (Aichardus) in Haspis territo-
rii Cameracensis in scrinio argenteo honorificè ser-
vatus, atque illic cum S. Hugone antisite dæmo-
nes ab obſeffis expellit.

14 Id ipsum confirmat Thomas Cantipratensis,
ſeculo XIII Ordinis S. Dominicī religiosus &, ut
volunt nonnulli, negant alii, episcopus ſuffraga-
nus Cameracensis antisitis, in Opere, quod Bo-
num universale ſeu de Apibus inſcripti, cuique
plurima miracula, & facta ſai temporis memo-
rabilia inſeruit, atque ad rem nostram quod ſequi-
tur valde mirabile. Erat circa Cameracum civi-
tatem quidam hæreticus, astutus valde, qui me-
tuens inquiri & comburi à fratribus Prædicatori-
bus, qui in dicta civitate eo tempore plurimos
comburebant, finxit ſe arreptum à dæmonе, &
ob hoc ad sanctum Aicadrum in Aspera, obſeffos
curare potentem, ligatus ab amicis deductus
eft, ut in eo non hærelim propalatam, ſed fu-
riam reputarent. Et ut audivit quidam clericus
obſeffus à dæmonе & ligatus, quod Egidius *
Boogris (ſic enim vocabatur) ligatus poneretur
in loco, ſubsequenti nocte idem obſeffus clericus
credens ille, diſsimulat, quoadiſque clericus i-
gnem de lampade ſumens, comburere cumulum
cepit, & tunc hæreticus exclamavit. Ad cuius
vocem expergeſati cuſtodes, cùm ignem extin-
guere niterentur, clericus arrepto gladio, quem
juxta lectum invenit, omnes violenter abegit, &
F

Hereticus e-
nervamentum
ſe fingens
punitur.

F

* al. Eligius.

ha-

A hæreticum in igne combusit. Nec mora, divino exæcto judicio, clericus à dæmone liberatus & plenè sospes apparuit. *Hec laudatus auctor lib. 2 cap. 57 num. 68*, penes quem sit historiae hujuscæ fides. Certe præter morem & prudentia regulas fuit relinquere gladium ad lectorum hominis furibundi; nisi tam probè ligatum fuisse supponamus, ut custodes, nihil proorsus ab ipso meuentes, eodem in loco sua arma depoquerint.

§ II. Vitæ tres, quando & à quibus conscriptæ, & quæ hîc dandæ.

Vita Sancti, quam edidit Surius,

B *V*ulgatissima S. Aichardi Vita extat apud Surium ad diem xv Septembbris. Auctor se Fulbertum nominat, & scripsisse se afferit jussu Gemeticensium cœnobitarum, quibus Opus suum dedicat. Hinc verisimiliter Vossius lib. 3 de Historiis Latinis eum Gemeticensem monachum appellavit, quod neque satis liquere, neque facile definiri posse, quis Fulbertus ille fuerit, dicit Mabillonius Seculo 2 de Aëlis Sanctorum Ordinis S. Benedicti pag. 953. Tres ipse eo nomine producit, qui floruerint seculis x & xi, Fulbertum Camerensem antifitem, Fulbertum episcopum Carnotensem, & Fulbertum monachum cœnobii S. Audioëni apud Rotomagum, qui posterior librum conscriptis de miraculis dicti S. Audioëni; huic S. Aichardi Vitam tribuit Mabillonius, non modo quia auctor monachos Gemeticenses Dominos suos appellat in prologo, quomodo locuturi non fuerant episcopi, sed presertim quia stylus utrobique, in Vita scilicet Sancti nostri & in libro miraculorum S. Audioëni parùm dissimilis, est, ac utriusque lucubrationis eadem causa fingitur, nimur admonitus inertiae excutiendæ & rei exsequendæ in formis accepta. Utrobique autem innuitur, admonitionem istam factam fuisse quasi divinitus per quamdam veneranda canitie personam, virginem seu baculum manu gestantem, uti verbis penè iisdem legitur in prologo Vita S. Aichardi apud Surium, & in prologo item ad Miracula S. Audioëni apud nos tom. IV Augusti pag. 825.

C verisimiliter seculo xi conscripta.

* Gemeticensis

16 Itaque si vera sit laudati Mabillonii opinio, Vita Sancti nostri, à Fulberto concinnata, antiquior non est seculo xi; quandoquidem Miracula S. Audioëni nuncupata sunt Nicolao abbati monasterii S. Audioëni, vitâ sancto ad annum 1092, ut pluribus ostendunt Sammarthani tom. 4 Gallia Christiana, & Pommerayus in Historia memorati monasterii lib. 3, cap. 7. Unde huic Vita exigua admodum auctoritas est ab etate scriptoris; menant quidem Vita veterioris, sed, ejus iudicio, adeo inconcinna, ut ad eam corrigendam seu potius ex integro innovandam induci vix posset. Accipe ipsiusmet verba: Dominis suis Gimeticensis * cœnobii scilicet fratribus sanctissimis, Fulbertus peccator salutem. Quod in Vita beati Aichardi manum mittere toties à vobis jussus, toties distulisse accusor, si causam vobis libeat discutere, non irrationabiliter, ut mihi videtur, tanti oneris sarcinam subterfugisse reperiar. Nam, ut vera fatear, Vitæ ipsius textum, casu mihi repertum, aliquando percurri, quem per loca fannè verborum inanibus flucturis, ut ita dicam, imprægnatum offendit. Quas si juxta mandatum vestrum demere voluisse, & locum vacantem

Septembbris Tomus V.

sine additamento dimissem, dum interrupta verborum series malè cohærentes efferret sententias, non castigatum, sed decurtatum potius, & totum inconveniens reliquissim. Ego igitur tam subtilis ingenii peritiam in me vigere non sentiens, decrevi, aut ex toto omittere, aut ex toto, si fas esset, innovare. Sed istud superbum, illud arduum videbatur. Nam jussa vestra prætermittere, superbum erat; quod supra vires est attenare, temeritas, non ratio fuerat. Subdit dein, se ad scribendum fuisse impulsum per visionem memoratam num. precedente.

17 Mabillonius supra laudatus Vitam alteram edidit ex MSS. codicibus Gemeticensi & Vedastino, Fulbertinâ vetustiore, & sicut insinuat, eam ipsam, quam Fulbertus pre oculis habens poliori sermone exornavit, & quidem pluribus locis malè interpolavit. De his usus auctore ita disserit: Auctor Gemeticensis monachus vixit paulò post cladem Nortmannorum & Gemeticensis monasterii instaurationem, quam circiter annum cmxx, Willelmo primo Nortmannorum duce, factam esse Willelmus Gemeticensis monachus in lib. IIII Historiæ cap. VII testatur. Is enim auctor anonymous AICADRUM PATRONUM NOSTRUM in Præfatione sua vocat, & cap. xxxii * S. Hugo nem Rotomagensium archiepiscopum filium Karoli imperatoris: quæ opinio seu fabula uno minimùm saeculo post Caroli Magni obitum nata est. Nec seriùs certè hæc Vita ab anonymo exarata fuit, quod constat ex altero apographo Gemeticensi, quo usi sumus, quod jussu Annonis abbatis, utique anno circa cml, descriptum fuisse legitur.

18 S. Hugonis Rotomagensium archiepiscopi notas quidem stirpem discussit Henschenius noster tom. I Aprilis pag. 843, atque ei non Carolum Magnum fuisse patrem ostendit, sed Drogonem Pippini Heristalli filium, Caroli Martelli fratrem, illiusque obitum fixit anno 730, seculo penè integro ante mortem Caroli Magni, sub annum 814 vitâ functi. Porro allegata per Mabillonum verba, nisi locus interpolatorem nactus sit, evidenter quidem probant, Vitam hanc diu post Caroli Magni tempora conscriptam fuisse; observant tamen religiosi Ordinis S. Benedicti scriptores Historiæ litterarie Francia tom. 4 pag. 480, Mabillonum & ejus eo in puncto sectatores animum non adverisse ad integrum anonymi contextum, ex quo consequi aequi evidenter debeat, vixisse & scripsisse auctorem ante Normannorum irruptionem, & instaurationem sui monasterii. Etenim narrata morte atque exequiis monachorum, de quibus mentionem fecimus num. 10, & in quorum medio S. Aichardus corpus suum post mortem deponi voluit, ita prosequitur anonymous apud laudatum Mabillonum: Lætantur ETIAM ADHUC illuc sancti Dei pontifices, atque beatissimi confessores Christi, Hugo videlicet filius magni Karoli imperatoris, Rotomagensis cathedralis archiepiscopus, & Constantinus Belvacensis ecclesiæ, sanctæ memoriae præful, seu etiam beatus Peregrinus Anglorum episcopus, simul cum sancto Flavio de illorum sancta præfentia ac condigno suffragio, quorum sancta lipsana ADHUC in Domino CUM ILLIS manent humata.

19 Sed sacra lipsana SS. Aichardi & Hugonis post cladem Normannorum & instaurationem monasterii humata non erant Gemeticici, cum, illis ingruentibus, translata sint Haspram; sicut ipse Mabillonius tradit loco non uno, testem citans Baldericum in Chronico Cameracensi & Atrebaten;

F

L 2

unde credi possit seculo x antiquior,

er-

AUCTORE

J. P.

ergo monachus iste Gemeticensis Vitam scriptis anse
Normannorum irruptionem ac proin seculo inte-
gro ciuius ac velit Mabillonius. Ita ferè ratioci-
nantur laudati Historia litteraria scriptores, ad-
duntque difficultatem, quā nuditur Mabillonius,
ortam scilicet ex eo, quod Hugo dicatur filius Ca-
roli Magni, facile tolli, si credamus, voces istas
adjectas fuisse à librario, ut contingit frequentis-
tē. Fateor, dum solum istum auctoris locum
considero, deducta inde conclusio, adeo justa mibi
apparet, ut eorum sententiam vix non historicè
certam crederem, & ineptissime eum, qui verba i-
ta exponeret, ut auctori sermo fuerit non de cor-
poribus, sed de reliquiis dumtaxat, SS. Aichar-
di & Hugonis, que Gemetrici remanserant, seu
potius post monasterii instaurationem relata istuc
fuerant.

sed etiam a-
lias habet,

20 Nihilominus ad eum modum loquitur ali-
bi anonymous noster, ut non modo clare videas, eum
valde remotum fuisse à Sanctorum temporibus, sed
merito suspicari queas, posteriorem esse irruptionem
Normannorum & instauratione monasterii ab ipsis
desfrusti. Sic habet num. 39. Die septima (SS.
Aichardi & Filibertus) simul cum sancto (An-
suldo Pictaviensi) episcopo tandem ad locum fa-
cium Gemeticici, Domino simul cum eis comi-
tante, pervenire; ubi tantus electorum Dei ob-
viam illis occurrit, ut ita dicam, monachorum,
numeris, ut vix alicuius animus credi se possi-
ble dicat. Nam ut fama credibilis ejusdem loci
testabatur, eo in tempore monachorum erat nu-
merus nongentorum, & aliorum, quos famulos
nominabant, mille quingentorum. Quæ si quis
veraciùs agnoscerre velit, legat Vitam beati Filiberti,
ubi de dormitorio illius familiae loquitur,
& illic inveniet, quo animum credibilem verte-
re valeat. Ex priore hujus loci parte liquet, quod
primum statuimus. Quis enim neget, auctorem lon-
gè remotum esse à re, quam de proprio suo mo-
nasterio narrat, qui, ut eam credibilem faciat, re-
currit ad fama testimonium?

andc. contra-
rium

21 Sed & in secunda parte fundatur nostra
suspicio. Appellat quippe ad Vitam S. Filiberti,
ut quod ex fama testimonio protulerat de vix cre-
dibili Gemeticensi cœnobii incolarum numero, per
eam confirmet; at Vita istius auctor, qui exeu-
te seculo VII aut ineunte VIII floruit, nullibi nu-
merum exprimit, & ubi de dormitorio agit, ni-
bil habet prater sequentia: Duplex vergens ad Au-
strum ducentorum nonaginta pedum longitudine,
quinquaginta in latitudine, eminet domus quies-
cendi obtentu. Singula per lecta lux radiat per
fenestras. vitrum penetrans lychinus fovet alpe-
etus legentis. Subtè ædes geminæ duobus officiis
opportuna. Hinc salerna servanda conduntur,
hinc ptandia clara parantur; ibique convenienti,
qui dignè Christo deferviunt. Evidem causam
aliam non reperio, ob quam anonymous noster ad
istum Vitam S. Filiberti locum appellaverit, nisi ut
per capacitatem ac amplitudinem aedificiorum illic
descripiam, incredulis persuaderet, verum esse,
quod fama vulgatum erat, de tanto monachorum
aliorumque numero.

suspiciari nos

22 At vero si anonymous iste scripsisset ante ad-
ventum Normannorum, ut quid necesse fuit, re-
currere ad testimonium alterius scriptoris, ad de-
monstrandam amplitudinem monasterii, etiam tum
existentis? Neque enim id uspiam legitur destruc-
tum fuisse ante dictum adventum Normanno-
rum, à quibus funditus eversum fuisse constat te-
stimonio plurium scriptorum. Audi Willelmum
Gemeticensem apud Chesnium pag. 219: Verman-

densem aggrediuntur portum (Normanni) anno
ab Incarnatione Domini DCCCI. Exilientesque è
navibus totum illico Vulcano tradunt comitatum.
Tum quibusdam interpositis: Dehinc Sequanica
ora aggrediuntur & apud Gemmeticum classica
statione obsidionem componunt. En obsidionem
parant, quia scilicet Filibertus monasterium mæ-
nibus cinxerat, teste ejus biographo ita scribente:
Construxit per quadrum mœnia turrata mole sur-
gentia. Sed monachi sive incolæ, verba sunt rur-
sum Willhelmi, paganorum adventum compérien-
tes, fugâ lapsi, quædam suarum rerum sub ter-
ra occulentes, quædam secum asportantes, Deo
juvante, evaserunt. Pagani locum vacuum repe-
rientes, monasterium sanctæ Mariæ sanctique Pe-
tri & cuncta ædificia igne injecto adurunt, in so-
lititudinem omnia redigentes. Hac itaque patrata e-
versione, locus qui tanto honoris splendore diu
vigerat, exturbatis omnibus ac subversis domi-
bus, ceperit esse cubile ferarum & volucrum.

D

cogit auctor
anonymus.

23 Brevius eadem notantur in vetusta His-
toria translationum S. Audoëni apud nos tom. IV
Augusti pag. 820. Tandem igitur, inquit auctor,
per vastum Sequanae fluvium irruptionem faciens
(Danorum exercitus) Gemmeticense monasterium
cum omnibus ædificiis igne succedit. Item apud
Mattheum Westmonasterensem, qui ad annum
887 compendio exhibens mala, qua sub Hastingso
Normannorum seu Danorum duce illata sunt Gal-
lii, sic habet: Exinde apud Gemmeticum clas-
sem dirigentes cœnobium nongentorum adurunt
monachorum. Testimonia ista sufficiunt nobis, ut
credamus, Gemeticense monasterium ea sius &
aedificiorum amplitudine, qua à S. Filiberto ere-
ctum fuit, persistisse usque ad Normannorum ir-
ruptionem, quod cum dubitare nos sinat anonymous
noster, an umquam ea amplitudine viderit, du-
bitare etiam per consequens possumus, an ante
dictam irruptionem vixerit & scripserit; preser-
tim quando textus ejus contra Mabillonum alla-
tus, nescimus saltem explicari potest, atque i-
ta ejusdem Mabillonii sententia super biographi e-
tate retineri

24 At, inquis, tantine ergo pretii est Vita i-
Judicia
sa, ad cuius etatem designandam usque adeo la-
boratunt eruditii? Respondeo, neque in hoc pun-
cto convenire inter ipsos. Mabillonius, quantum-
vis aperie sensum suum non expromat, magni eam
fecisse supponi debet, quandoquidem juxta illam
corrigendum censuerit Fulbertum, ac deferendas
antiorum scriptorum sententias, maximè ubi
quæstio est de serie Sancti nostri Chronologica &
anno emortuali, quem alii retulerant ad Christi
680, alii ad 684, alii ad 690, imò etiam ad
720; ipse vero pro auctoritate anonymi statuit an-
num 687; & hic scitatores habuit omnes, quos
vidi, recentiores, ne iis quidem exceptis, apud
quos idem anonymous exigua qdmodum est auctoritatis. Hos inter Bailletus in Tabella critica men-
si Septembri prefixa ita pronunciat: Vita ejus
(S. Aichardi) ducentis ferè & quinquaginta an-
nis ab obitu illius exarata per monachum, qui
floreat sub initium seculi x, quia antiquissima
est, omnibus hactenus vulgatis tolerabilior est,
sed magnam non habet auctoritatem.

F

25 Laudati scriptores Historia litteraria Fran-
cia ultrò agnoscent, errores esse in anonymi lucu-
bratione & quidem graves; contendunt tamen ma-
jorem ipsi deberi auctoritatem; quod post atten-
tam ejus perfectionem inficiari nemo queat, quin
auctor instructus fuerit sinceris documentis, ut eo
quo fecit, modo rerum gestarum adjuncta expli-

612

A caret. Fateor, singula passim ita depingit auctor iste seculis facilè duobus posterioribus gestis, ut distinctius minutiissima non posset scriptor coevus, testis oculatus & auritus, arcana rerum socius & particeps. Sed an inde ipsi major debita sit auctoritas, nondum videmus. Nam primò ipsime ejus defensores improbat orationes & exhortationes prolixiores, quibus materiam suam intempestivè exornare studuit, quaque cum frequentioribus personarum inter se colloquis majorem ejus partem constitunt. Secundò juxta eosdem deleclatur hinc inde rebus mirabilibus, & credulitati videtur addictus fuisse amplius, quam fas sit per regulas reæ criseos. Adjiciamus nos tertio, quod, licet instructus fuisse credatur antiquioribus & fide dignis monumentis, suspicio nobis sit, his ipsum a quo liberiæ usum fuisse, imò plurima pro ingenio ac arbitrio suo adjecisse, immutasse, confinxisse.

26 Illi suspicioni ansam dedit pse; dum Vitam S. Filiberti præ oculis habuisse se indicavit, & ab eata men, nisi fortè aliam habererit, per auctorem supparem conscripta, recedere non dubitavit, ubi refert, quo tempore & qua occasione S. Filibertus S. Aichardum sibi substituerit abbatem in Gemeticensi monasterio. Quippe quod alter factum narrat post exsiliium novem annorum S. Filiberti, post conditum in finibus Pictonum Heriense monasterium, postque Ebroini Majoris Domus, à quo multa perperpus fuerat idem Filibertus, è vita discessum, id omne ita exhibet anonymous nosler, ut contigisse credas sub initia persecutionis & exsilio, ac dudum ante Ebroini obitum, uti clariss perspiciet lector in Annotatis nostris, cùm verba verbis opponemus. Ad stylum quod pertinet, obscurum & inconcinnum eum reddunt non modo sensus longiores & male torti, sed & solœcismi, voces barbaræ ac iniustitiae, aliaque hujusmodi vitia orationis, qua, quia frequentiora sunt, inobservata prateribo, & lectori corrigenda relinquam. Denique, ut mittam longiora colloquia, de quibus supra, & frequentes relations conviviorum ac refectionum, qua enarrationem tetricam, imò subinde ridiculam faciunt, tam parùm mihi placet anonymi nostri incubratio, ut Vita Fulbertina à Surio edita vix alio titulo preferendam credam quam vetustatis. Dabo eam ex codice antiquo membraneo, qui olim fuit abbatia Valcellensis, notaturque apud nos P. Ms. 158. Letio ejus locis multis diversa est ab editione Mabillonii, nonnullis correcta magis, nonnullis etiam magis vitiosa, prout in margine, & in Annotatis videbitur.

C *Huius subiectus breviorem alteram auctore anonymo & ignoto etatis.*

27 Vita à Fulberto conscripta supersedebimus, eique substituimus alteram multo breviorem ex Ms. Ultrajectino S. Salvatoris. Vix aliud ea continet præter nuda facta, & ne omnia quidem, ab aliis enarrata. Stylus omnino simplex est; sed ex nullo charactere auctoris conditionem vel etatem deprehendo: ordo autem, quem tenuit in gestis enarrandis, adeo conformis est ei, quem servavit Fulbertus, ut dubitem, an hic Vitam breviorem pre oculis haberit, an verò ista ex illo extracta sit. Primum utcumque suadet dicta stylus simplicitas, at dissuadet similiter ejusdem Fulberti verba num. 16 recitata, quibus aperiè significat Vitam, quam repererat, fuisse prolixiorum. Sed potuit & prolixiorum habuisse & breviorem hanc, licet id non indicaret. Ceterè loco non uno tantopere discrepat Fulberti narratio à sapè memorati anonymous nostri Vita fusiore, ut dicendus sit, vel aliis documentis fuisse adjutus, vel absque fundamento & causa quadam confinxisse. Ceterum nihil de S. Aichardi patria, parentibus, anno na-

tali & emortuali aut similibus hic prælibamus; quia singula satis eruuntur ex Vita prioris anonymi, juxta cuius fidem ea proponere cogimur, cum desint nobis documenta meliora.

VITA SUSPECTA

Auctore anonymo monacho
Gemeticensi.

Ex codice Ms., collato cum editione Mabillonii.

PROLOGUS.

C Um plura sint Electorum Dei gesta seu miracula, desidiâ ac hebetudine virorum subclanculo operta, & nemo horum, quibus immitî Deus contulit flatum sapientiæ ac scientiæ ad hoc elaborare conatur, ut pro amore Dei ac Sanctorum ejus aliquid utile pro tot spiritualibus donis efficiat; miror, quare non recolit hoc, quod Sapientia Dei dicit: Sapientia occulta & thesaurus absconditus, quæ utilitas in utrisque? De tali enim ac de tanta re debet pro certo consolatorium verbum recipere, quamvis desidiosus, quod alibi Scriptura dicit: Aperi os tuum, & ego adimplebo illud. Et: Domine labia mea aperies & os meum annunciat laudem tuam. Explicit Prologus.

E

ANNOTATIO.

Prologus iste, qui in codice nostro ad eum modum abrumpitur, continuatur seu ab auctore seu ab interpolatore in Mabillonii editione verbis sequentibus: Nempe si Deus afflator spirituum velle alicui ministraverit; utique & posse pro bona voluntate illico illi non deerit; sed qui linguas infantium facit disertas, & os mutum cotidie aperit, brutoque animali aliquando loqui concedit; ipse etiam & os ejus, illius videlicet Deum timentis, aperire dignabitur, in tantum ut Dominus dicat: Spiritus alme veni. Quia gratia in commune ministratorem omnium bonitatum Dominum humiliter flagitermus, ut ad scribendam Vitam B. Aicadri alicujus labium aperiat, ne tanta dignitas ac beatitudo tegi silentio videatur, quæ multis ac proximè monachis, ut reor, utilis esse videbitur. Omnis frequentata laus, quæ à peritis viris dicitur gloria, hæc speciatim convenit Patri & Filio sanctoque Spiritui, quæ Trinitas redundat in Unitatem omnipotentis Dei. Hæc namque est, de qua Psalmographus dicit: Gloria hæc est omnibus Sanctis ejus. In hac enim laudamus & veneramur illos viros gloriosos; qui bene vivendo recteque operando vicerunt regna mundi, quorum omnium interventu poscimus, ut Dominus nobis sensum tribuat, fidem adaugat ad enarrandum aliquid de beato Aicadro patrone nostro, qualiter & à Deo nobis inde subcreseat remuneratio, & ab ipso pro tantulo labore continuum impetremus suffragium. Deest similiter codici nostro vetus capitulorum partitio, quam ex eodem Mabillonio Prologo subiectimus,

F

L 3

IN

INCIPIUNT CAPITULA,

C A P U T I.

De virtutibus vel Vita beatissimi Patris nostri abbatis & confessoris.

C Ap. i De genitoribus & ortu seu tyrocinio
B. Aicadri.

ii Quomodo ad descendas litteras venerit.
iii De imperata licentia à magistro & quomodo parentes revisit.

iv Quomodo ad sanctum locum veniens comam capitis totundit.

v Quomodo in quarto lustro egerit.

vi Quomodo hæsit ei in animo monasterium construere.

vii Quomodo ad sanctum devenerit locum, & sanctus episcopus Anfoaldus cum eo.

B viii Ubi dominus Aicadrus se subdidit B. Filiberti patrocinio.

ix Quomodo Sanctus Dei in sexto lustro egerit.

x Quomodo ejus fama ad B. Filiberti pervernit notitiam, & qualiter suos ad eum direxit nuntios.

xi De susceptione B. Filiberti nuntiorum.

xii Quomodo peracto missiatio repedaverunt ad propria.

xiii Quomodo B. Filibertus post sanctum Virum abiit.

xiv De exceptione B. Filiberti pòst à Domino Anfoaldo episcopo.

xv De allocutione ad sanctum Aicadrum.

xvi Quomodo beato Dei Aicadro per visum apparuerunt illi duo sanctissimi viri.

xvii De adventu domini episcopi & B. Filiberti ad Quinciensem.

xviii De convivio Elektorum Dei.

xix Qualiter S. Aicadrus suo loco alium ordinavit abbatem.

xx De profectione servorum Dei vel fidelium.

xxi Quomodo ad Gemeticum pervenit.

xxii Quomodo dominus Aicadrus suscepit locum regiminis.

C xxiii Quomodo fuerat illi à Domino data orationis virtus.

xxiv De arbore à dæmonio incisa.

xxv De adæquatione capillorum ejus.

xxvi De viro Astasio, quomodo Tortoniacum

Deo & S. Petro in Gemetico tradidit.

xxvii Quomodo sanctus Dei Aicadrus wantos suos in radio solis suspendit.

xxviii De umbra horribili visa à beato Dei Viro.

xxix De vocatione fidelium.

xxx Quomodo angelus Domini ad Virum Dei venerit.

xxxi Quomodo Homo Dei oraverit.

xxxii De admonitione Hominis Dei, & data absolutione, & sancto Viatico, simulque de obitu Sanctorum.

xxxiii De sepultura Sanctorum.

xxxiv De visione & allocutione angeli.

xxxv Quomodo S. Aicadrus pòst vixerit triennio, & de obitu ejus sanctissimo.

*Sancti patria, parentes, educa-
tio, professio monastica, vir-
tutes, exstructio Quinciacen-
sis cœnobii.*

Paremibas
nobilibus or-
tus, magistro
a b

B Eatus itaque Aychadrus Aquitanicæ regionis & Piëtavisi urbis a suburbio ortus, secundùm magnitudinem hujus transitorii seculi nobili patre Anschario & matre Ermena fuit progenitus b. Di-cti enim parentes illius hac nativitate celebritatis veluti suavissimo liquore peruncti, post ablationem Pueri summa cum diligentia tradiderunt illum ad erudiendum cuidam viro sapienti & famosissimo, nomine Ansfrido, prædictæ civitatis ex monasterio beati Hylarii cœnobitæ justo, cujus doctrina atque sanctitas erat tanta, ut sine dubio quis cum eo morans nihil aliud videret nisi sancta, nichilque aliud ageret quam justa: tan-taque religio in eo excreverat, ut rudis c Martinus diceretur à suis concubibus propter sanctitatem suam. Puer autem à tanta paternitate suscepit cum reliquis scolaribus residere jussit. Et quia illius tyrocinium adhuc erat tenerrimum, utilior illi magistro in primævo flosculo videbatur auditus aliorum puerorum, quam educatio liberalium litterarum.

2 Attamen quid ille in primordio egerit non est silendum. Interrogatus à magistro, quid pri-mùm discendi* rei illius esset cupiditas; respon-dit instinctu divino: De hiis, quæ Dei sunt, do-mine & magister primùm michi dicito; demum de rebus ruralibus michimet insinuare memento. Nam ea, quæ Dei sunt, intransitoria manent: ea verò, quæ secularia sunt, caduca ruinosaque habentur. Verbo hoc denique audito*, illius didasculo* mira res visa fuit. Sed quid in poste-rum egerit, fecit, ut sibi à pueru fuerat expe-titum. Erat itaque Infans decennalis, quando re-sedit in scolari, primo geniculo d. Dein bien-nio discens ea, quæ à magistro petierat, florere jam ceperit, & ceu fructus suavissimos emittere, & de hiis, quæ Dei erant, odores nectareos*. Et pòst de virtute in virtutem transiens, quin-quennio transacto, visum illi fuit jam magistrum fore, & inter primores confolasticos residere. Jam enim ad ipsum virtus religionis transferat, ut * amoris hujus ævi defectus in ipso inchoa-verat.

3 Tumque licentia à magistro impetrata, pa-rentes revisit, ac velut prudentissima avis ad alta volare dispositi. Audiens enim religionis fa-mam in loco, qui vetusto vocabulo Syon e vo-cabatur, ubi dominus sanctusque Jovinus f con-fessor cum aliorum Sanctorum pignoribus requie-scit, ad ipsum migrare temptavit, aliquem cu-piens emolumenti fructum de illorum mellifluis floribus carpere. Tunc coepit iter ad sanctum castrum devenit, ibique cum omni honore rece-ptus, loca atque sancta altaria orando pro suis aliorumque piaculis perlustravit, & dignus cor-pore digniorque animo, hoc saeculum opus cu-riose adimplere curavit.

4 Denique ab abbatे illius sancti loci simul cum suis parentibus g depositens, ut in illorum san-

inſtruendas
traditur.

* discenda

* Mabil. lo-
cuto
* ibid. di-
dascali.

d

F

* ibid. addi-
tur trahere

Vitam mona-
sticam medi-
tan

e

f

g

*in Anfo-
nense mona-
strium fece-
dit,*

sancto collegio commorari aliquandiu quivisset & sanctam religionem, quā illa beata familia visserat, vivendo imitari potuisset, ab abbe caritativē hanc gratiam licentiamque suscepit, hospitioque sancto suscepitus & regularibus sanctis institutionibus edoctus, comam capitis deposituit, & jugum Christi suave onusque leve suscipiens suavibus amplexibus proprios artus tradidit. Ibi que Vir Domini, qualiter in initio egerit, cæci & claudi, aliquie quamplurimi infirmitate depresso, illo in tempore per plateas, vicos atque ecclesiās propria sponte testabantur, & pro tanta confessa populo fideli beatitudine valenter Dominum Jesum Salvatorem omnium inclamabant.

*¶ miraculis
clarerat.*

B

5 Nam ab illius sanctitate, Domino propicio, liberati, nequiverant illa silentio tegere, quæ pius Dominus pro merito tanti Viri in posterum fidelibus rememoranda propalari voluerat; quia scriptum est. Opera Dei confiteri & revel re honorificum est. Eratque illi inibi religio tanta in sua adolescentia, ut nullus senum quis illi coequari valeret, licet alti meriti inter primos illius beatæ familie haberetur, quoniam speculum bonorum operum non solum illis, quibus ipse se junxerat, gloriofissimis Dei athletis fuerat; sed etiam in vicino omnium positis ab omnibus gratiosè novus ceut angelus dicebatur.

*ignota voce
ad perfectio-
nem stimu-
latus,*

6 Jam enim tria i lustra transfererat, & in sanctis moribus templum illius almi coenobii velut rudit Samuel excubabat. Sicque quadam die dictam obedientiam officiō peragens, auditiv aliquem nesciens ibi * dicentem: Ibunt Sancti de virtute in virtutem. Quam vocem audiens obstupefactus mirari coepit, & hue illucque discurrere, & neminem ibidem reperiens, sensim in seipsum modum extorsit *, claraque voce respondit: Videbitur Deus deorum in Syon. Et quis fidelium comes hoc dubitare velit, quod hæc vox illi ab angelo perlustrata ab hoc audita fuerat, ut ille Sanctus pro hac re sanctior haberetur, & in suo sancto proposito tutior & firmior exhortativæ gratiæ in reliquum permaneret? Attamen in vita sua nemini hoc manifestum fieri voluit, nisi solummodo cuidam sancto viro ob confessionem, ne diabolo hæc vox tegeretur absconfa-

** Mabil. u-
bi ubi*

** ibid. re-
torsit*

*de construen-
do novo mo-
naстrio agit
cum parenti-
bus,*

k

*¶ in villa
ab ijsis ob-
tenata,*

l

** ibid. con-
struxit*

** ibid. con-
stituit*

commune animarum remedium. Itaque oneratis A. ANO plaustris ad eundem venerunt locum, & quia vir NYMO beatus scilicet Aychadrus liberalibus studiis ad plenè erat eruditus, canones etiam non ignorabat; legerat enim, ut ne quis in alicujus episcopio ecclesiam construeret, altare erigeret sine licentia sui episcopi. Denique ad Anfoaldum m bonæ memoriaræ virum, illustrem Pictavorum episcopum, adiit, siisque animi dignum gratumque Deo propositum illi humillimè innotuit, atque ut hot sua sancta auctoritate roboraretur, consilium libentissimè poposcit.

9 Sentiens autem dominus vir apostolicus, hanc voluntatem in Sancto Dei à Deo esse collatam, toto nisl suæ sanctæ inhæsit cupiditat, & non solum illi juxta ejus animi voluntatem licentiam concessit, sed etiam ipse ad hoc peragendum opus cum suis fidelibus, ascenso equo, illico properavit, in ea videlicet ratione, ut & sanctum opus simul cum eo * suo sumptu construeret, & fundamenta illius domus sua sancta benedictione dicaret. Qui pervenientes ad locum, primùm gratias Deo egrent, dehinc ad sanctum opus inchoandum sanctas manus simul cum reliquis cooperatoribus dederunt. Neque enim prædictus Dei pontifex antea finem dedit huic sacro operi, quā ut & sanctum Dei oratorium unà cum Sancto Dei consummatum duceret perfectum, & in honore almæ Dei Genitricis Mariæ gloriofissimæ haberet dictatum.

10 Quo facto n, & dignè Deo laudes dede- *dein celebra-
ta ecclæsic
dedicatione,*
runt, & Missarum celebrationem officiō compleverunt. Postea verò, completo Dei opere, corporeæ refectioni se dederunt uterque. Prandio autem ymnidicè peracto, lector, qui ad sanctam mensam legerat, in fine sue lectionis supposuit illud Davidicum: Hæc est dies, quam fecit Dominus, exultemus & lætemur in ea. Quo auditio, & alacriores inde sancti Dei, Anfoaldus videlicet dignus Dei pontifex, atque Aychadrus dignæ beatitudinis monachus extiterunt; & corpora jucunditate simul cum Dei timore se invicem dilexerunt. Sicque illa sancta dies inter illos Viros geminos, amministrante Deo, lætabunda permanit.

11 Eadem namque die vir Dei Aychadrus coram domino Anfoaldo episcopo gloriose se mancipavit beati Filiberti patrocinio, vovens se in Dei servitio ipsumque Quinciacum o. Vespertinali autem synaxi unà cum Completorii officio peracto, se alterutrum valedicentes, nocte illa, Deo opitulante, quieverunt in pace; quotusque gallo canente, nocturnale iterum iniciantes officium, usque ad finem deduxerunt. Postea verò sanctum opus usque ad sanctum finem perductum, diei horâ tertiatâ *, sanctus pontifex beatum Vi- *¶ & mona-
strium sub-
sicit infinito
S. Filiberti:*
rum ditavit Sanctorum pignoribus: & tunc alter valedicens alteri, pariter ruerunt in sancto osculo. Oratione autem inter illos peracta, & dominus pontifex remeavit ad propria; & Sanctus Dei tunc tamquam in initio mansit in domo hereditaria, excogitatus utilia.

12 Jam enim lustrum sextum in illo transierat; & qui antea in pueritia atque adolescentia totum se ad mansuetudinem innocentiae seu sanctitatem transtulerat, isto jam in tempore ab omnibus, quos notos habebat, vir alias demonstrabatur *. Et merito, quia ad mensuram iam plenitudinis Christi venerat; totum se in virum alium contemplari * devinxerat. Cœpitque dehinc tanta frugalitate vivere, ut nemo illum denouo cybo potuque refectum cerneret, nullus somno-

*se & mona-
strium sub-
sicit infinito
S. Filiberti:*

** ibid. die
orta*

*eximia vita
sanctitate*

** ibid. addi-
tur & erat*

** ibid. con-
templativè*

len-

A. ANO-
NYMO.
p

*alios ad se
allicit.*
** ibid. fa-
ctum*

*q*** Filiberti**B*

A N N O T A T A.

a Apud Mabillonum deest vox urbis. Porro Pictavium, indigenis Poitiers, caput provinciae cognominis in Gallia, notissimum est.

b Mabillonius in annotatione ad num. Vita hujus ultimum, Sancti nativitatem illigat anno Christi 624, quia ibidem dicitur sexagenarius fuisse, cum mortuus est S. Filibertus, quod juxta ipsum & alios, quibus & nos accessimus tom. 4 Augusti pag. 71, probabiliter contigit sub annum 684.

c Auctor voce rudit, qua ferè vitium sonat ant defectum, utitur hic in opposito sensu, qualiter Iesus est etiam S. Aldhelmus Schireburnensis episcopus lib. de laude Virginum hoc versculo:

Cum rudit antiquam præcellat gratia legem.
Ubi rudit gratia sumitur pro Lege nova seu Evangelica, ac veteri opponitur. Sensus ergo nostri esse potest, quod vir iste eo nomine venerit, quia ob eximiam sanctitatem videbatur esse novus sén alter S. Martinus: & eadem verisimiliter de causa S. Aichardus vocatur inferius rudit Samuēl. Ceterum hisce præmittit Fulbertus apud Surium patris & matris de eligendo Filii vite statu contentionem, quod ille secuari militie ipsum tradere desideraret; hec juxta prius conceptum votum divino cultui consecrare: qua lis decisa fuit, quando sanctus Puer patri insinuavit, sibi planè statutum esse, soli Deo servire. Simile quid narratur etiam in Vita nostra breviore, quam vide num. I.

d Id est, in primis scholarum rudimentis,
e Apud Mabillonum legitur Ansionis. Hujus autem cœnobii notitiam dat idem Mabillonius verbis sequentibus: Ansionense monasterium, censu quidem modicum, hactenus subsistit à nostris excultum, dictum S. Jovini de Marnis, vulgo S. Jouin, diœcesis Pictavensis, Armoricam versus prope Toarcium opidum & Thœdam amnem, le Toué.

f De eo apud nos actum est ad diem 1 Junii.
g Fulbertus Puerum hoc venisse ait parenti-

lentur putaret. Erat enim in orationibus vigil; in castitate probus; & in caritate largus. Et quid plurimum est dicere p. Omnibus erat datus speculum bonorum operum, ut ita dicam juxta Apostolum, & angelis & hominibus.

i 3 Ita factus * est, ut omnes, qui in civitate habitayerant q, ad ejus dogmata convolarent, & de ejus ore mellifluo spiritualia mella traherent. Monachos quoque quindecim de vicinis locis, quos probabiliores sanctitate & bona fama nitidores esse cognovit, hos ad se exhortando blandiendoque contraxit, eos obsecrans, ut in solita religionis sanctitate sine intermissione manerent, more sanctorum monachorum sub patrocinio sancto Filiberto * inibi degentium, & in suo sancto proposito, ut Regula docebat, irreprehensibiliter viverent; quatenus & sibi moe Sanctorum Deo placentium degerent, & aliis bene vivendo exemplum præbent quivissent. Coepitque denuo crescere in bona fama dictum cenobium, quo usque pro sua sanctissima continentia & religionis affluentia inter nominatissima Sanctorum loca dictum fuit cenobium egregium. Et quia non potest lucerna abscondi supra montem posita, crescere ceperit Viri beatissimi fama in tantum, ut de ejus conversatione sanctissima omnis gratularetur regio Aquitanica.

bus invitis, cum annum etatis haberet duodecimum. Idem de etate censuit Mabillonius citatus ad lit. b. Deinde, inquit duodennis secessit in monasterium Ansionense anno DCXXXVI. Sed non adverut, id pugnare cum anonymo nostro, à quo dicitur Sanctus, annos decem natus, prima accepisse litterarum rudimenta, & transacto quinquennio, primum cogitasse de reditu ad parentes & secessu ad Ansionense monasterium. Itaque juxta nostrum statui hec non poterant ante annum S. Aichadri decimum quintum & Christi sexagesimum trigesimum nonum.

h Periodum istam sic dat Mabillonius: Quoniam speculum bonorum operum non solum illis, quos ipse se junxerat, gloriosissimis Dei athletis factus fuerat.

i Mabillonius habet quatuor lustra; consonat & Fulbertus, qui eum tum suisse scribit, Adolescentem annorum viginti. Itaque juxta nostrum Ms. agit hic auctor de ipso anno, quo Sanctus vitam monasticam suscepit; juxta Mabillonii lectionem, & sententiam ad lit. g declaratam, anno sexto post susceptam vitam monasticam.

k Mabillonius: Et si tuo nistui hoc &c.

l Paulò aliter rursum Mabillonius: En, inquit, Fili, offerimus Domino Deo & S. Petru apostolo, & B. Filiberto, egregio abbati, partem jure hereditatis nostræ, tibique nostri Quinciaci, que nobis ex avita successione ritè competit: ubi &c.

m De hoc episcopo mox ad litteram sequentem.

n Mabillonius laudatus ad lit. b facti hujus epocham sic determinat: Tricenarius condidit ecclesiam Quinciacensem anno DCIV. Hand dubiè quia anonymous noster inferius num. 12 post expositam novi monasterii extirptionem ita demum prosequitur: Jam enim lustrum sextum in illo transierat; quæ de etate S. Aichadri probabiliter intelligenda esse, suadet contextus, ut legenti patet. Sed non caret locus difficultate; Ansoaldus enim, qui hic, ut episcopus Pictaviensis, præcipuum partem egisse perhibetur, in Pictaviensem cathedram successus Didoni; sed ipse met Mabillonius tom. I Annalium Benedictinorum producit privilegium, cui subscripti Dido Pictaviensis episcopus sub annum 663, Chlotarii regis septimum; immo Dionysius Sammarianus in Gallia Christiana recentius edita tom. 2 allegat antiquum auctorem, juxta quem multo serius cathedralm istam occupasset Dido, quandoquidem, mortuo Childerico II, Theodoricum III dicat regem suissi constitutum, suffragante Didone Pictaviensi episcopo. Igitur vel serius collocanda sunt Quinciacensis ecclesie primordia, vel dicendum, quod biographus Ansoaldo attribuerit, quæ Didoni erant propria; legerat quippe in Vita S. Filiberti; quod eodem cooperante Ansoaldo, Heriensis cœnobii fundamenta jecisset Filibertus; id factum autem refert Mabillonius laudatus ad annum 674. Porro Quinciacensis cœnobii notitiam dat idem Mabillonius in annotatione ad Vitam Sancti nostri Seculo 2 de Actis Sanctorum Ordinis S. Benedicti pag. 956: Nunc, inquit, monasterium S. Benedicti de Quinciacum dicitur, vulgo S. Benoît de Quincy prope Augustoritum Pictonium, sic dictum à S. Benedicto (ut putaro) episcopo quodam, quem à Samaria declinans paganorum persecutionis gratiâ ad S. Hilarium Pictavorum episcopum perfugiisse ferunt.

o Mabillonius legit in ipso Quinciacum; sed

*D**E**na-*

A nostra lectio conformior est ioti contextui ; ut sensus sit , quod S. Aichardus coram episcopo se & novum monasterium suum mancipaverit insituto S. Filiberti. Juxta eundem contextum preplacet mibi lectio nostra num. 8 , construat & constitutat , que in praeterito tempore effueruntur apud Mabillonum , ut notavi in margine : ag proin Quinciacensis abbatia primordia potius S. Aichardo quam S. Filiberto adscribenda arbitror , contraria ac sentiunt alii. Sed de hoc iterum in Annalibus ad caput secundum.

P Mabillonius : Et quid plura necesse est dicere ?

q Ibid. Quos in vicinitate habuerat. Alias levioris momenti vocum immutationes , ne nimium repleantur margines , subinde negligo.

C A P U T II.

Missis à S. Filiberto nuntiis subjectionem suam confirmat S. Aichardus.

B

S. Filibertus duos monachos Gemetico Quinciacum delegat,

a

* Mabil. septiformis
* ibid. inclinabat

M Orabatur autem in illis diebus vir bonæ indolis ac sanctissimæ conversationis in quodam nominatissimo monasterio , omni sanctitate & facultate præcipuo , nomine Gemmetico , jam dictus Filibertus a nomine , Deo dignus & omnium Sanctorum in Neustria famosissimus ; ad quem ut pervenit beati Viri notitia , ardentem amorem & ferventem dilectione suos studuit ad ejus sanctitatem causâ fraternitatis & dilectionis missos dirigere : quatinus se in vicem diligerent , & in exercitatione sacræ orationis alter pro altero Dominum exorarent , essentque præsentes in spiritu ut fratres , quos longus terrarum sinus divisos corpore haberet. Et quia Spiritus sanctus per septiformem gratiam dividitur , spiritum consilii pietatisque idem vir sanctus , beatus scilicet Filibertus sedulò indagabat * , ut usque ad aures cordis prædicti beatissimi Aychadri dignanter descendenter , eumque suo sancto radio in fraterna dilectione inflammaret , ut in adventu suorum fidelium , & ipsi duo Viri egregii atque athletæ Dei , uti os & caro post corporibus sacris flatu sancto connexi , simul sociati manerent , qualiter una illud Davidicum decantarent : Quare bonum & quam jocundum habitare fratres in unum , essentque denuò illa duo candelabra ad effectum fidelium animarum simul lucentia , quæ adhuc prout erant divisa b.

b
de quo premonitus ab angelo Aichardus , c

* ibid. Patris

* ibid. ita ei d

* ibid. pro commissione grege

Septembbris Tomus V.

tibi merces recompensata manet. Quin potius indubius esto ; dies enim in qua nox ista lucebit , venient huc ad te duo sanctissimi monachi divinum nuncium perlaturi. Et quia semper geminam dilectionem Dei ac proximi in ore ac in area cordis affectuosè habuisti , ecce nunc tibi à Deo collata sodalitas venit. Et licet adhuc de hac re incisus maneas , tamen in sancto collegio beatæ Gemmeticensis familie , illiusque patroni & electi Dei Filiberti veluti unus filius visceretus diligenter eisque sociaberis. Quà gratiâ tota caritate nuncios complecti memento , & sancto Dei Filiberto * , qui ad te hos egregios viros directe , cum summa diligentia , ut patrem , honore digno habeto .

A. ANO-
NYMO.

* lege Fili-
bertum

e

16 Hoc spiritali * alloquio finito , illico adventantes duæ olivæ , qui missi fuerant , retulerunt ea , quæ à sancto Dei divinitus erant deposita. Quæ audiens memoratus sanctus Dei Aychardus monachus , religione summus , mox in eorum adventu sanctissimo Dominum adoravit , dignasque Deo gratias retulit , qui Servo suo à remotis partibus haec pondera caritatis direxerat. Dehinc suscepit monachis ad domum auditorii eos perduxit , eorumque pedes lavit , & post ad sanctam refectionem post Missarum celebritatem *

E * ibid. céle-
brationem

adventantes magna cari-
tate

* Mabil.

Hospitali

ad festivitatē excipit ;

17 Adveniens autem & illius loci in occursum eorum gratulabunda familia adoravit Dominum , qui in eis dignè suscepit fuerat , ac osculanter se sancto osculo in invicem præ gaudio flebant dicentes ore unanimi : Caritas fraternitatis , quæ numquam patitur dissidium , maneat in nobis vernulis servis * tuis Domine , & Deus pacis & dilectionis sit semper tam in nobis præsentibus , quamque & in absentibus continuo. Dicto autem Amen ab omnibus , venerunt ad mensam , & benedictione data , simulque lectione initia , coepierunt epulari cum gratiarum actione in Domino , qui servos suos conjunxerat in illo sancto convivio. Lector verò , qui fratribus in hoc sancto epulo legerat , Epistolam beati Pauli apostoli recitabat dicens : Maneant in vobis spes , fides , caritas f. , & reliqua. Quæ lectio & Abatti congruit , & sanctæ familie exhortamentum præbuit.

f

18 Post hæc sancto convivio finito & hymno decantato , simul residentes , plura ex utraque parte loquebantur utilia , quæ & amorem insolubilem , flante Spiritu sancto , excitabant , & suspiciose fletum usque ad lacrymarum rivulos aliquibus ministrabant. Die itaque una & altera feuer tertia illuc in sanctis colloquiis commorantes , qui missi fuerant , de viatico expediösè tractabant : quæ ut venerabilis Abba comperit , refutando cum amore fraternitatis lacrymis * renuit dicens : Pax vobiscum fratres ; absit etiam à vobis , ut ita loquamini : neandum enim vestrorum equorum * ungulis adhuc data fuit requies , simulque nostræ * almitati non fuit collata ulla commoditas. Quapropter vestrum infecabilem obnoxie petimus animum , ut saltem vel triginta diebus nobiscum moremini , ducti amore geminæ caritatis , beatique Filiberti , püi patris nostri perhennibus recreacionibus.

F

* ibid. la-
crysosè

* ibid. equi-

tum

* ibid. ve-

træ

19 Neque enim fas est , Fratres dilectissimi , ut per aliut à nobis vestra spes consolatoria tam citè reudeat , quæ nobis immeritis , patris vestri servulæ libenter vestræ sanctitati ministratura subveniet *. Non enim caro ab osse absque dolore in homine sequestratur aliquo , nec amor noster in

* ibid. sub-
venit

M

ex-

90 VITA S. AICHARDI SEU AICHADRI ABB. GEMET.

A. ANO-

NYMO

* *ibid.* affe-

ctum

* *forē* tene-

ris

extricabilis erga vestrum piissimum effectum *, qui fixetenus *g* in nostrorum præcordiis manet, tam levi motu separari potest à nostris tenuis * visceribus. Os enim & caro vestra sumus. Quia de re hos paucos dies sine humana sollicitudine in amore fraternitatis cum sanctis colloquiis manete nobiscum, & pōst audī benedictione Domini, reportabitis nostram omnium servitutem & subjectionem ad nostrum communem dominum beatissimum Filibertum, obsecrantes, ut in ista sarcina tamdiu moremur, quoisque cum Dei adjutorio invicem nos videre mereamur. Parati enim sumus nostri domini Filiberti patris obedire subjectionibus, prout ipsius jusserit sanctitas, & Iesu Christi Salvatoris nostri deliberaverit voluntas : In ipso enim, ut ait Apostolus, & moveremur & sumus.

ibi commo-
rentur, post
dies iriginta

B
* *Mabil.* fa-
crorum
affectionum

* *ibid.* fami-
lia

* *ibid.* sub-
venient

remitit ad
S. Filiber-
tum,

* iterum

C

cui, de reditu
corum etiam
divinitas
monito,

* *Mabil.*
additur san-
cto
* *ibid.* addi-
tur corum
* *ibid.* deest
stantem

20 Auditis itaque discipuli beati Viri hiis sanctis efflagitationibus, huic sanctae allocutioni animum dederunt, & dicto interstitio, ut à Sancto postulatum fuerat, cum omni subjectionis vinculo colla supposita humiliè indiderunt, perdurantes in totius beatitatis ligamine. Finitis denique tot sacrarum affectionum * diebus, de licentia impetranda divino nutu loquebantur, tamquam in crastinum profecturi. Loquebantur sollicitè etiam, & intenti animo hoc definiebant. Quod cernens sanctus vir & beatus Abba, cum omni illius sacri loci conventu *, licet invitus, assensum tamen huic voluntati dederunt; & patratis omnibus, quæ illorum itineri erant necessaria, vale inter se luctuosè faciendo, dimiserunt eos cum osculo sancto, obsecrantes, ut prospera illis in via iustitiae evenirent *, quoisque ad proprium dominum optabiliter cum felici gaudio pervenirent.

21 Plures etiam ex illis eodem die exeuntes à monasterio deduxerunt illos cum Abbatis jussione, multa cum illis sanctis viris sermocinantes utilia de hiis, quæ in via erant commodè habenda, seu etiam domino, à quo delati fuerant, nuncianda. Et tunc interim * inter se valedicentes dimiserunt illos in pace, & in timore Domini ad propria cum optabili gaudio profecturos. Gradientes autem jam dicti illi duo viri beati psallabant invicem cursu felici dicentes Domino : Pedes nostros in viam pacis dirige Domine, & salutem nobis accumula in tuo nomine nos deducendo, ut ad tua promissa, & domino nostro renunciemus cum omni salubritate cordis ejus amabilis. Sicque, oppitulante Deo, prospero cursu repedarunt quantociùs ad propria.

22 Sentiens autem per spiritum beatus Filibertus illorum adventum, triduo antequam ad illius sanctam præsentiam devenirent, fratribus, qui secum morabantur in sacris orationibus, referebat dicens : Verè, fratres, gratias agamus omnipotenti Deo juxta modulum nostræ parvitatris, ut dignum est; quoniam servos suos, fratres nostros, quos ad partes Aquitaniae regionis pro suo * famulatu destinavimus, si vita comes manserit, Deo annuente, post cras recepturi sumus. Vidi enim hac nocte per spiritum eorum angelum, quem credo fore itineris * socrum ante me stantem * & dicentem mihi : Gaudium tibi in hoc maneat, Serve Dei, & condigna exultatio; quoniam illos Dei famulos, quos mihi in via custodiendos commisisti, post cras salvos & incolumes tuæ iterum custodiæ servituros restituam. Deo enim in hoc decet laus & jocunda laudatio.

23 Neque enim hunc justum novumque prophetam hoc latère potuit, qui multociens, ut

in Vita sua legitur, talia suis fratribus prænunciando innouuit, quæ postea eventus rei probavit. Denique veniente die tertia, ut servus Domini suis domesticis prædixerat, illi duo athletæ Dei, qui ab eo milli fuerant, felici gressu remeaverunt ad propria. In quorum sacro adventu non solum dominus abbas, sed etiam totus grex & reliqua familia gratulando occurrit : Benedicti, qui veniunt in nomine Domini, decantantes feliciter. Sicque à sancto patre, ut justum erat, excepti renunciaverunt omnia, quæ à beato Ayachadro eis erant injuncta. Audiens autem hoc vir Domini lætabatur supra modum in sermonibus eorum, & gratias condignas referebat Deo in hiis, quæ ab eis delata audierat.

D
¶ cum suis
obriam ve-
nienti, lega-
tio[n]is fac-e-
sum expo-
num.

A N N O T A T A.

a S. Filibertus in Resbacensi cœnobio, quod si-
rum est in Bria Gallia provincia, abbas suffectus
est S. Agilo, sub annum 650 è vivis erepto;
dein, postquam aliquod tempus ibidem presuisset,
perlustrare cœpit Luxoviense, Bobiense aliaque
monasteria, quæ, uti loquitur biographus ipsius,
intra suum gremium Francia & Italia ac tota con-
cludit Burgundia, demum juxta eundem biogra-
phum, à rege Francorum Chlodoveo nomine,
ataque ejus regina, vocabulo Baldechilde, locum
in pago Rotomagensi, quem vetusto vocabulo
Gematicum antiquitas confueverat nuncupare, ob-
tinens suggestione supplici, nobile ibidem cœno-
bium vitus est construxisse. Ex hisce, quæ fusiū
exposita videri possunt tom. iv Augusti ad diem xx,
ubi de S. Filiberto, ac tom. vi ejusdem mensis ad
diem xxxi, ubi de S. Agilo actum est, conclu-
dimus cœnobii hujus fundamenta jacta fuisse intra
annos 650 & 656 Clodovei II ultimum. Mabil-
lonius primordia ejus annexit anno circiter 654,
eidem scilicet, cui Quinciacensis monasterii. Vide
Annotata ad cap. i lit. n.

E

b Toto isto numero manifeste indicat biographus,
erectum ac perfectum fuisse Quinciacense monas-
terium à S. Aichardo & loci episcopo, neutiquam à S.
Filiberto. Hic igitur illius fundator dici debet ea
dumtaxat de causa, quod S. Aichardus opus in-
choarit ac perfecerit tali semper intentione, ut se &
monasterium suum illi subjeceret, ejus vivendi nor-
mam adoptaret, &c., si qui inter suos errores oc-
curserent in regularum obsecravit, illius au-
toritate & auxilio corrigeret; quod factum insi-
nuat etiam S. Filiberti biographus, ubi dicit, quod
S. Filibertus, Quinciacense monasterium, veteri-
bus deturbatis erroribus ... impleverit monachis.
Dabimus locum integrum in annotatis ad caput se-
quens lit. b. Erat ergo Quinciacense monasterium,
erant monachi, antequam errores corrigeret & suis
illud impleret seu potius augeret Filibertus.

F

c Idem iste creditur, qui postmodum auctor
fuit monasterii S. Sidonii, Gallis saint Saën in
agro Rotomagensi; memoria ejus in variis Fastis
recurrevit ad diem 14 Novemboris.

d Apud Mabillonum : Ave præceptorum Dei
remunerator &c.

e Ne continuis observationibus nimium accres-
cant Annotata nostra, hic semel dictum esto, ap-
paritionem seu visionem hanc, & alias frequenter
occurrentes, suspectas nobis esse, certè secundum mi-
rabilia earumdem adjuncta; quippe qua testimoniū non
habent nisi auctorem binis seculis posteriorem, ac
tali interea modo ea referentem, quasi singulis pre-
sens adstitisset, uti manifestant prolixa angelorum
& Sanctorum apparentium orationes, quas proin

10-

A totidem ingenii ejus fætus existimamus. Consule Comitem. prævium num. 25.
f Mabillonius habet textum Apostoli integrum:
Tria hæc, major autem his est caritas.
g Ibid. Quem fixum tenemus in nostrorum
intimis præcordiis.

C A P U T III.

S. Aichardus eligitur successor
S. Filiberti in Gemeticensi
abbatia.

S. Filibertus
proficifens
ad episco-
pum Pieta-
vienensem

a
*Mabil. pe-
radis

B

* ibid. addi-
tur Dei

* ibid. san-
cto

honoriſcè
excipiur

* foris per-
lustrando

C

*Mabil. be-
nedicentes

E, exposita
itineris cau-
ſa,

*Mabil.
negotio
* ibid. addi-
tur Dei

c

Nec multo pòst isdem beatus vir Filibertus in Domino cognoscens ea, quæ in animo beati Aychadri abbatis versabantur, pro suo sancto missiatio *a*, quæm celerrimè paratis * omnibus, quæ in via erant necessaria, ordinatisque cunctis, quæ in monasterio erant fratribus comoda & eorum religioni convenientia, assumptis sociis de suo sancto collegio, ipse valefaciens fratribus, Domino eosque commendans, profectus est ad Anfoaldum Piætavorum episcopum, bona indolis virum, & omni sanctitate præcipuum. Qui adventus beati Filiberti abbatis excellentissimi non potuit latere viro * Anfoaldo: sed quantociùs cum omni laude ac condigna veneratione occurrit illi longè ab urbe cum omni ornato ecclesie, in quo loco * adventu horum Sanctorum, quis potest mente concipere, quanta fuerit lætitia, quantaque laus clericorum cum magno spectaculo decantantium?

25 Omnis itaque ornatus ecclesie, & omnis ætas fidelium inibi commorantium huic sancto spectaculo & desiderabili prospectu interfuit, & usque ad domum orationis cum hiis duobus sanctissimis viris proficisci non distulit. Denique dicti jam duo gemini Sancti Dei Anfoaldus scilicet & Filibertus perlustrata * oratoria, orando, & dignas preces simul faciendo, Deo laudes reddiderunt, qui dignè potentibus digna confert ubique in Domino degentibus. Finitis denique sacris ceremoniis eloquiorum, Anfoaldus bona memoriae dictus episcopus sanctum Dei Filibertum cognitis exceptit hospitiis ac recolligens illud Apostoli: Quia non priùs quod spirituale est, sed quod animale, deinde quod spirituale *b*, ad magnum simul convenerunt convivium. Epulantes ergo cum gaudio de bonis à Deo collatis, magnis in invicem filologismorum strophis tangebant cum quæstionibus, semper benedicebant * Dominum, qui servis suis & prospera tribuit non immerito, & adversa depellit eorum sanctis orationibus juvando.

26 Post celebrationem autem illius sancti epulii, ymno decantato, dederunt se servi Dei in sanctis colloquiis, in quibus collocutionibus beatus vir Filibertus professus est domino Anfoaldo conatus sui animi, & ea, quæ illi impediebant incepto itinere *. Duæ enim res erant, quæ beato * Philiberto imminere videbantur; una mala, quæ injustè patiebatur ab apostata Ebroïno; altera, quæ ab angelo dictante, Herio ad insulam causâ monasterii construendi erga se ordinaverat veniendo. De tertia c verò non fuit illi sub clanculo silere, quæ per maxima videbatur, quòd beata familia Gemeticensis sacri cœnobii non

Septembbris Tomus V.

quiverat sui patris absentiam ferre, sine alterius magistri regimine, ne tantus grex periclitaretur tamquam navis naufragio in undoso flumine.

27 Atque hiis enodatum ostentatis abbas egregius Anfoaldo glorioſo episcopo animi sancti sui follicitudinibus *, versus ad præfatum præfulem cum sanctis præcordialibus lacrimis dixit: Tibi enim, vir Dei Anfoalde, in hoc negotio, & pro his meis irremediabilibus suspiris, si tuæ, flante Spiritu, inhæferit voluntati, à Deo merces collata manet, & in die remunerationis lumen inextinguibile lucebit. Ecce enim infra sanctum ovile tuum, beatissime pater, in loco nostro, qui Quinciacus dicitur, est mihi à Deo insinuata, si tuæ placuerit sanctæ paternitati, fausta recuperatio. Pro quo obnoxè tuam sanctam beneficentiam peto, ut in hac justissima sustentatione mihi manum porrugas, & alleves fessum, quem longa huc ad te angelico, ut æstimo, ductu conductus peregrinatio. Flagito etiam tuam sanctissimam munificientiam, quia in tua justissima providentia unidique pendet, ut in hoc communi nostro exercitio mihi velut indigno conservo tuo & præviam licentiam ad hoc desiderabile opus peragendum tribuas, & supplementum ultra tuam diœcesim progreendi cum peracto conatu impetrare cures.

28 Et ne longius hunc sermonem protraham, est hic in præscripto loco nostro Quinciacum sub umbra sancti tui regiminis, nostrique patrocinii famulus Dei Aychadrus nomine, vir justi meriti, ut fama vulgi testatur, vera lucerna ardens & lucens: hunc tuæ benignitatis pietatem postulo, ut mihi fideli famulo tuo pro solamine mei laboris jungendo copules, & usque ad locum meæ exigitatis à Deo depositum, veluti Philippum alterum cum tua sancta sodalitate confirmes. Ad hæc beatus Anfoaldus, flexus viri Dei dignis petitionibus ad misericordiam, surgens adoravit Dominum, & gratias Deo referens viro Dei respondit: Vale beatissime pater cum tuo sancto preconio & omnia, quæ versantur in tuo sancto proposito: & ego sodalis comesque itineris ac exortationis cum omni affectione existam, & tu acceleratim ut deliberes opto *. Attamen tuam inextircabilem fraternalitatem * deposco, ut hac nocte & cras tuo corpori quietem tribuas, & post coepit opus hoc optabile desiderium cum Dei adiutorio usque ad dignum profectum oro, ut perducere cures. Tui enim laboris existam socius, & commoditatum adjutor. Non enim erit ultra in me mora ulla. Post cras itaque ad Quinciacum simul profecturi erimus Dei servitium peracturi quidquid illi placuerit.

29 Eadem namque nocte per visitum apparuerunt beato * Aychadro illi duo sanctissimi viri, Anfoaldus scilicet episcopus & Filibertus abbas egregius; unus ferens illi sub nomine episcopi virginem pastoralem, alter verò regulam beati Benedicti, uno ore dicentes illi: Surge Frater noster à Deo electe, & accipe hoc munus, quod tibi à Deo per servos suos dirigitur; virginem scilicet pastoralem, ut per eam errata corrigas, & ad rectum tramitem devios inoffensè reducas; librum etiam, ut quæ inibi sunt scripta regulari institutione custodias, & subditis tibi ut in ipsis intentissimè experiantur sub omni continuatione piè instituendo præcipias. Evigilans autem sanctus ille Athleta Dei à somno dixit: Adjutorium nostrum in nomine Domini, qui fecit cælum & terram. Sicque detum in hiis vigili mente ecepit meditari, obsecrans, ut Deus pius hec præfigium totum converteret in bonum. Verùm

A. ANO-
NYMO.

Gemetici sibi
successorem
postulat
* ibid. fol-
licitationi-
bus

E
S. Aichar-
dam: an-
nuens episco-
pus cum ipso
Quinciacum
proficiſciſta-
uit.

*Mabil.oro
*ibid. firmi-
tatem

F

Eorum ad-
ventum ab
angelo intel-
ligit Ai-
chardus.
* ibid. addi-
tur abbatii

92 VITA S. AICHARDI SEU AICHADRI ABB. GEMET.

A. ANO-
NYMO.

*Episcopus
cum Filiber-
to summa ve-
teratione in
monasterium
introductus,*

*premissa ad
monachos ex-
hortatione,*

d

* *Mabil. ve-
stris*

* *ibid. à via
fidei*

* *ibid. per-
spicimus*

*Aichardum
inducit ad
fuscipli-
dam*

* *ibid. di-
gnis*

* *ibid. qui*

* *ibid. cùm*

* *ibid. sal-
vare*

nemini hoc manifestum fieri voluit, nisi solummodo cuidam spirituali viro, conscio occultorum suorum.

30 Die autem altero transfacto, supradicti duo gemini viri, genina dilectione induiti, cives Apostolorum & domestici Dei, Quinciacum advenierunt, portantes pacem & ea, quæ pacis erant, secum ferentes. Equis descensis, sanctis petierunt orationibus; in quorum sanctissimo adventu Abbas, & tota illius sacri coenobii familia cum captis Euangeliorum & Sanctorum pignoribus occurrens, in commune laudaverunt Dominum dicentes: Benedicti, qui veniunt in nomine Domini. Deinde ingressi in ecclesiam eum prece devota circuierunt illa sancta altaria, inter cetera & hoc deprecantes Dominum, ut angelus ejus bonus dirigeret viam illorum. Surgentes autem à sanctis preciis, dominus Abbas exceptis illos in sancto hospitio, quemadmodum Lothianos angelos suscepisse aliquando legitur.

31 Et hiis tribus in nomine sanctæ Trinitatis sedentibus, vir Domini Ansoaldus pictavorum episcopus ita adorsus est: Vir Dei domine Aychadre cum tuis tibi subditis ave: pacem nempe vobis annunciamus omnibus, unanimitate erga vos fore optamus. Ipsam namque ab eo sumentes ad vos ferimus, qui in condignis suis pollicitationibus locutus est dicens: Pacem meam do vobis, pacem relinquo vobis. Si ergo caritatem, quæ Christus est, in nostris * visceribus manere senserimus, & in pacis tutelam firmos, quis fidelis vos devios à vera fide * dicere audebit? Spem denique vitæ æternæ in vestris sacris animis jam diu florere cognovimus, & ex ipsis floribus fructus odoriferos & pulchre ceruleos in manibus ferre inspicimus *. Si ergo juxta Apostolum hæc tria dona felicia, fidem scilicet, spem & caritatem fixæ in cordibus tenetis; cui dubium est, quod viri perfecti sitis? Et quia hoc pro certo comperimus, oramus, ut Deus pacis & dilectionis semper maneat vobiscum, & ipse conteret sathanam sub pedibus vestris velociter, gratiaque Domini nostri Jesu Christi ubique mansionem vobiscum faciat, in tantum, ut de lumine vestro lumen inextinguibile nobiscum maneat.

32 Abbatij autem domino Aychadro omnibus que sanctis suis discipulis. Amen respondentibus, ecce quidam monachus adveniens invitavit eos ad prandium. Quo auditio, dominus episcopus illico promisit se incibatum ita manere, quousque de suis singulis * petitionibus acceptabile recipret verbum; atque addidit: Jam nunc pater alme Aychadre, quia * meis oratiunculis tuo sancto solamine Amen annis es respondere, precor, ut nunc quantociùs Deo omnipotenti obediens, sacrificium oblationis pro tuis spiritualibus responseibus, quia amicabilis existis, amicabiliter confirmes. Non enim donum sancti Spiritus, à te paulò superiùs reboatum, casuale erga Sanctos licet intelligi. Quoniam * secundum Apostolum e, disciplinæ effugiet fictum, & auferet se à cogitationibus, quæ sunt sine intellectu. De lumine ergo sancto tuo juxta insolubilitatem verbi tui, Deo annuente, lumen videbimus, & in tuo sancto radio multos filios Israël sacræ Gemmeticensis familiæ sine ulla excusatione ad Deum convertes. Manus enim Domini adhuc manet extenta, ut salutaria * valeat & auris ejus pro peccatoribus à cunctis justè credentibus exaudibilis verè intellegitur.

33 Tunc beatus Aychadrus, hiis coniunctio-

nibus auditis, respondisse fertur beato Dei Ansoaldo: Et si hoc verbum, sanctissime pater, à Deo pio videtur fore collatum, non potest disolviri. Ego enim quantuluscumque sim, pro infirmo servo Dei inter inumeros servorum Dei famulos computari desidero. Valeat ergo sanctum verbum tuum, pater electe; profiteor enim, me, ut iussus, tuis censeri judiciis, & obedire petitionibus, ut tua iussus paternitas & imperaverit sanctitas. Fiat ergo Domini voluntas; & in manu ejus hoc præceptum tue beatitudinis dirigatur, fiat hoc meum votum ut sacrificium acceptabile Domino.

34 Et quia non omni tempore habile est regnum Dei, prædicti tres electi ejus cum timore *¶, facta re-
fectione,* sancto properantes ad convivium decantabant, ut supra, feliciter: Hæc dies, quam fecit Dominus, exultemus & lætemur in ea. Fueruntque sancti Dei Ansoaldus & Filibertus cum suis contuberniis, ut Moyses & Aaron in sacerdotibus ejus, & beatus Aychadrus more Samuël inter eos, eorumque omnis sancta familia, ut David, laudes decantabat Domino, in fine frequentata gloria, addito Alleluia. Convivio autem jam penè transfacto, & fercula ejus usque ad finem deducta *, in commune vox exultantium dedit laudes Domino, qui tot viros preciosos copulaverat in suo sancto confortio.

35 Neque enim famulos in Dei famulatu Filibertus abba præpotentissimus finem dederat suis sanctis follicitationibus: pulsabat enim athletam Dei episcopum, ut antea, qualiter de futuris in sancto itinere peragendis profectiōibus, certatim deliberaret. Fuerat enim in familia beati Aychadri abbatis jam ingratatus maior; quum audierant, profectorum eum cum instantibus viris, & ad altiora migraturum in seculo, cuius jam os longè antea sua sanctitatem transtulerat cælum. Adérat enim electorum Dei comitatu solemnis jocunditas & inedibilis gloria, qui profecto ceperant *, secum profecturum Virum ad patriam, ubi tunc eo tempore pullulabat Christi laus & indeficiens facundia. Tunc preciousus Domini Ansoaldus episcopus jussit fratribus, ejusdem loci morantibus, ad domum refectionis venire quantociùs: ipse autem cum domino Filiberto, beatoque Aychadro stipatis eorum sancto collegio post veniens, omnibus sufficiens poculum manu sancta sua cum sanctificatione protulit, hortans eos, ut in vera pace cum gaudio fruerentur in Domino semper, mente disponens in crastinum se profectum feliciter. Hospitalite autem sancta cum cuncta hilaritate ad finem deduxit, aliquantulum se Sancti Dei sopori dederunt, pernoctantes illuc cum timore Domini in omni sanctitate.

*E dolentes de
Paris qbita
monachos
Quinciacen-
tes consola-
tur.*

* *Mabil.
compere-
rant*

F

A N N O T A T I O N E S

a Missaticum seu Missaticum à scriptoribus media ariatis non raro usurpatum pro legatione, ut pluribus exemplis ostendit Cangius in Glossario: & verè S. Filiberti peregrinatio, hoc loco relata, appellari potuit legatio. Vide infra ad lit' c.

b Verba ista habet Apostolus i ad Corinth. cap. 15, ¶ 46, ai, sicut videri potest ex contextu, sine ullo respectu ad refectionem corporis, nendum ad convivia, quibus auctor noster frequenter referendis delectatur, aquæ ac prolixioribus colloquiss.

c Si tertia ad Ansoaldum veniendi causa fuerit S. Filiberto, ea certè non fuit quam anonymous noster, misere confundens ordinem rerum ac tem-
poris

C A P U T IV.

*Sancti ad Gemeticenses profectio;
regiminis exordia, mira-
cula, visiones.*

A *porum, initio hujus capituli prætexit, & hic plus
ribus ambagibus pergit explicare, nempe ut S.
Aichardum sibi successorem obtineret in Gemetiken-
si abbatia. Nam juxta Vitam S. Filiberti, cui,
ut pote à scriptore suppari concinnata, multo ma-
jor auctoritas competit & fides, de S. Aichardo Ge-
meticensibus præficiendo actum non est hocce tem-
pore, sed post annos novem aut decem. En tibi
veram S. Filiberti profectionis occasionem, & rei
gesta seriem in compendium contradam. Ebroini
Majoris Domini, vita monastica desertoris, & vi-
rrorum Sanctorum persecutoris iram in se concita-
verat S. Filibertus; hanc tamen ille dissimulavit
primum, non ausus fortasse aperta vi vindicare
se, sed insidiis & occultis falorum testium ma-
chinationibus tandem effecit, ut à S. Audoëno Ro-
tomagensum episcopo, cui ante erat in amoriibus
Filibertus, ob afflictum crimen conjiceretur in car-
cerem. Paulò post, agniti innocentiā, Audoënius
sanctum abbatem & carcere liberavit & litteris
munitum direxit in Aquitaniam ad episcopum Pi-
etaviensem Anfoaldum, ubi tutus esset ab Ebroi-
ni persecutione. Contigerunt ista circa annum 674.
Anfoaldus autem Filiberto peramanter excepto non
modo licentiam concessit confruendi monasterii in
Herio seu Hero insula maris Aquitanici, verū
etiam id multis prædiis ditavit. Interea temporis
S. Audoënius reclamantibus Gemeticensibus abba-
tem preposuit Chrodoberatum, & huic mox è vi-
vis sublato substituit alterum nomine Ragertran-
num, denique occiso sub anno 681 Ebroino,
revocavit Filibertum ac pristina dignitati restituit.
Attamen Filibertus preferens Heriense cœnobium
Gemetensi post breve tempus reversus est ad An-
foaldum & magno receptus cum gaudio, verba
sunt ipsiusmet biographi, perrexit Quinciacum mo-
nasteriū, quod & ipsum nobili est constructum
in loco; unde isdem sacer, veteribus deturbatis
erroribus, ipsum impleverat monachis, ubi Christus
jugiter per famulos collaudatur in Sanctis; ibique
accepto consilio, unum de discipulis suis
electum, Aicadrum nomine, virum idoneum di-
rexit Gemeticum, ut ipse pastorali officio subro-
garetur in loco; & licet moerentes monachi de
prioris patris corporali absentia, tamen præsen-
tes per gratiam viri sancti impleverunt decreta,
& eidem Aicadro promiserunt obedientiam. Ita
biographus iste cap. 3 apud nos tom. iv Augusti
pag. 79 & 80: ubi ne verbum quidem de an-
gela, quo dictante, juxta biographum nostrum S.
Filibertus constituerat edificare Heriense mona-
sterium; nulla quoque mentio de apparitione ejus-
dem Sancti cum Anfoaldo antistite facta S. Ai-
chardo, quam infra num. 29 refert noſter. Sed
hic forte pro oculis habuit vitam alteram S. Filibertus,
quibus meminit biographus S. Austreberta a-
pud nos tom. 2 Februarii. & apud Mabillonum
Sec. iii Benedictino, tamquam ab inepio & im-
perito auctore concinnata..*

C *d Apud Mabillonum & sanctam unanimi-
tatem.*
*e Non sunt Apostoli haec verba, sed Sapientis
cap. i v 5*

D Einde in crastinum omni sancta profactione
parata, vir Domini saepe nominatus beatus
scilicet Aychadrus fretus consilio justorum, cum
consensu patris sui Filiberti, quemdam ex suis *
commilitonibus, virum ydoneum & sanctitate lo-
cupletem, in suo loco decrevit ordinare abbatem,
nomine Probum; quem ad sanctas manus Domini
Anfoaldi episcopi sui deduxit, eique commen-
dans & dominio * prædicti officii dignum eum
esse laudabant *. Qui mox ordinatus abbas, &
paterfamilias à sancto antistite effectus, locum re-
giminis cœnobii dicti Quinciaci per iussionem *
beati Filiberti suscepit, eique omnes inibi degen-
tes per commendatum * episcopi atque domini
patris Aychadri regulariter obedientiam promise-
runt, & subditos esse ultroneos se dederunt.

37 Nec morā post longā peractā, & Missa-
rum sollempniis celebratis, post fractionem panis,
commendato grege Domino, petierunt prospe-
rum iter, viamque salutis cum felici successu &
gaudio opportuno. Gradientes autem hii tres San-
cti Dei, lætitia æternâ fruebantur in eo, qui suis
promisit omnia posse, & gratias condignas refe-
rebant illi cum felicibus pñalmodiæ concentibus:
ibique ad locum destinatum, quem præpara-
verat Dominus servo suo Aychadro pro meritis
suis innumeris, quæ gloriose in suis sanctis mo-
ribus, nec non & felicibus ejus actibus die ac
nocte excreverunt. Et verè nimil beata horum
electorum Dei societas, quia in hiis nequierat
quis mortalis discernere a, quis primus videretur
esse inter illos, alter & tertius: sed sese invicem
glutinati sanctæ caritatis * Trinitatem figurabant
in illorum sancto contubernio.

38 Eadem nanque die optato cursu petierunt
civitatem Pictavium, ubi à Domino delegaverat *
cathedra viro Dei Anfoaldo. Qualis vero quan-
tate inibi illorum tunc fuerit exceptio, non est
necessæ humanæ lingua proferre. Caritatis* autem,
quæ nunquam excidit, hoc donum Sanctis suis
per iussum viri Dei Anfoaldi episcopi longè an-
tē præviderat. Perendie denique in eodem loco
dominus episcopus cum suis sanctis collectam eis b
facientes, die tertia in lucem deducta, move-
runt se sancta castra, profectura ad loca destina-
ta, quo Spiritus Sanctus eos deducturus erat *:
dicente Paulo: *Ubi spiritus Domini, ibi liber-
tas.* Et alio in loco sancta Scriptura: *Duxit eo-
rum fusti Domine.*

39 Et sic sanctos pedes à liminibus exilii, iter dirigit,
sanctæque peregrinationis abstrahentes, die septi-
ma simul cum sancto episcopo tandem ad locum
sacrum Gemmetici, Domino simul cum eis co-
mitante, pervenere; ubi tantus electorum Dei
obviā illis occurrit, ut ita dicam, monachorum
exercitus, ut vix alicuius animus eredi se
possibile dicat. Nam ut fama credibilis ejusdem
loci testabatur, eo in tempore monachorum erat
numerus nongentorum, & aliorum, quos famu-
los nominabant, mille quingentorum. Quæ si quis

M 3 ve-

*Successore si-
bi constituto
Quinciaci,
* Mabil.
sanctis*

** ibid. Do-
mino
* ibid. lau-
dabat
* ibid. pro-
visione
* i. e. man-
datum*

*Sanctus cum
Anfoaldo &
Filiberto*

** Mabil. ad-
ditar gluti-
no
primum Pi-
tavium
* delegata
erat
* Caritas*

b

** Mabil.
inerat*

94 VITA S. AICHARDI SEU AICHADRI ABB. GEMET.

A. ANO-
NEMO.

c

d

Gemeticum

* ibid. pro-
miserint

* ibid. illic

* ibid. om-
nibus

e
* ibid. quid-
quam

abi regimen
fusciens
virtute ex-
cellit

* ibid. addi-
tetur decre-
verat

* legem mul-
tum pa-
tientiae

* Mabil.
perfecti vi-
ti

* ibid. om-
nibus

* ibid. in
nexu

et miracu-
lis claret.
* ibid. obe-
dire

f

veraciū agnoscerē velit, legat Vitam beatissimi Filiberti c, ubi de dormitorio illius familiæ loquitur, & illuc inveniet, quo animum credibilem vertere valeat. De suffceptione autem sancti episcopi & Servorum Dei in eodem loco, non est etiam necesse laborare; quoniam ut tres Angeli, in nomine sanctæ Trinitatis suscepit, lucem & lumen æternum in illorum adventum ministraverunt d Sanctis Dei, quo perfructuri regnabunt in æterna quiete cum Domino.

40 Similiter autem & de beato Dei Aychadro non est h̄c opus aliquam mentionem facere, quia & in prædicto libro beati Filiberti, & loci commendatio invenitur, & qualiter abbas fuerit ordinatus, & totus ordo illius sancti loci monachorum omnes concordatim promiserunt * ei obedientiam, omnemque subjectionem, scriptum reperitur. Quomodo autem beatus Filibertus simul cum sancto episcopo Ansoaldo illuc * egerit, & quod solamen domino abbati Aychadro suisque fratribus reliquerit, & quomodo in revertendo Herio ad insulam omnes * in pace & quiete sancta dimiserit, si quis hoc discutere cupit, legat e- jus Vitam, & illic de talibus inveniet, quod requirite. Et quia de hiis non habetur opus quidquid * laboriosum ducere, revertamur ad cœptum opus, de beato viro Dei Aychadro enarrando, Domino opitulante.

41 Suscepsum denique Sanctus Dei locum regimini, quām sancte in eo vixerit, & quanta caritas & dilectio seu frugalitatis virtus in eo habundaverit, humana lingua adplenè non valet enarrare: quoniam juxta Apostolum nēmini de se procuraverat dare offensionem aliquam, ne visideretur vituperare ministerium, sibi à Deo creditum; sed in omnibus * seipsum irrehprehensibilem ducere, ut Dei ministrum, & credulūm ministratorem commendatae familiæ. Erat nanque multa patientia * deditus, in vigiliis assiduus, in jejunis frequens, in castitate probus, & in omni virtute sanctitatum præcipitus. Quippe omnibus omnia factus fuerat, ut cunctos lucifaceret, & talentum sibi commissum à Domino duplicaret. Et quia perfectos viros * semper perfectiora sequuntur, cœpit Vir Domini ut lampas, à sancto Spiritu inflammata, virtutibus crescere, & in sanctis studiis bonorum animum informare, ac dilectione perhenni omnes * cum caritatis vinculo diligere. Non solum domesticis, ut auctoritas Apostoli jubet, sed etiam extraneis, ut innexi * perfectionis manerent modis omnibus sollicitare, ac eos, quos aliqua inedia tetigerat, sanctis administrationibus recreare.

42 Præviderat enim in juventute tamquam per visum in spiritu omnibus ydoneis caritatis sanctæ ministrum fieri & omnibus obediri *. Dederat illi omnipotens Deus pro sanctis suis meritis jam virtutem non modicam, in tantum ut infirmos, variis languoribus detentos, sua sancta oratione curaret, & febricitantibus juxta morem magistri sui domini ac beatissimi Filiberti, verbo Dei præcipiteret, ut amplius non ægrotarent, quæ jubente Deo cum felici, ut ita dicam, fortuna, prosperè sine intercapidine temporis omnia succedebant. Nam ille erat illi præfens adjutor ad hoc peragendum necessarium negocium f, qui ad scutum Symonis veniens, super illam stetit impetrans febri & dimisit illam. Et ille, de quo psalmographus dicit: Adjutor in opportunitatibus, in tribulatione.

43 Sicque Sanctus Dei de virtute ad virtutem transiens, die quadam simul cum fratribus ad o-

bedientiam properavit; in qua cūm diu pariter

D
Fratres de-
mons insi-
diis liberat.

cum illis staret, vidit in spiritu super quamdam arborem, quæ malus sive pomarius dicitur, terrum angulum sedentem, & securim in manu tenuis * arborem incidere, quosdam è fratribus per ruinam illius volens * periclitari. Tunc fratribus, illo in loco juxta arborem stantibus, ad se evocatis, ostendit eis insidias, quæ * ab iniquo patratas esse viderat; ac simul cum eis ad arborem perveniens signum Crucis opposuit, malumque, quod à perfido minitabatur, suo sancto ligamine sedavit. Sicque die transfacta tertia, fratres ad eandem obedientiam convenientes, prædictam arborem tamquam igne succensam viderunt, & caticrem, quam securi fecerat diabolus, patescentem, fructusque illius instar pruinorum * nigros * lege præ- effectos: erat enim Autumpni tempus, quo solent omnia terrigena * maturescere.

narum
* Mabil.
terrena
Ob ionjuram
Sabbato fa-
tum

44 Præterea & illud dignum duximus commendare memorie, quod quadam die, quæ nominatur Sabbatum, quo solent monachi exercere novitiat g, Sanctus Dei præcepit cuidam monacho procuratori suo, ut capillos sancti sui capitum cum forcipe adæquaret: qui illico festinanter explens, hoc, quod à sancto Patre iussum fuerat, forcipe allata, quod illicitum erat prætergredi, cum summa reverentia fieri procurabat. Eratque illo in die tamquam hora nona transfacta, & attentissimus animarum sanctorum Procurator aliis præventus & occupatus curis, minimè suo sancto studio tunc hoc pro excolenda memoria commendabat. Quid plura? Memorator malorum & insultator hominum diabolus mox se huic exprobranter operi immisicit, atque in angulo domus absconsè manens, acceleratè velut in quadam membranulo scribebat.

g
* ibid. vi-
sum

45 Quod amministrante omnipotentis Dei pia prævidentia, hoc Sancto Dei nequaquam latere potuit, sed versa facie ad eum Homo Dei ait: Quænam res te callide & Deo odibilis, huc accersiri voluit? Num sponte an coactus ex tuis furvis furiis in nostra latibula temerè introisti, ut hic aliqua, quod absit, reperta explorareris comperta *? Tunc ille cruentis vasorum subsequenter infit: Hoc quod h̄c, Serve Dei, nunc te jubente in incompetenti hora in tuo servitio illicite contra mandatum Christi tui fieri video, hoc omnimodis reprehendo, & mea cartulæ adjungo, hora namque nona transfacta est, operari non licet. Ad hæc egregius Famulator Dei respondisse fertur: Et si hora nona transfacta habetur, hoc, quod h̄c in proprio corpore injustè egī, ipse peccavi. Attamen opus, malè à me inceptum, omittatur nunc imperfectum; tu tamen ad tuos & ad tua tormenta revertere, & Cultorem Dei noli amplius inquietare. Ad quam vocem protinus temptator abscessit.

F
* ibid. ex-
plorares
contagia

46 Servus autem Dei Aychadrus ad ecclesiam beati Petri apostoli totus in timore Domini confugens, coram cunctis fratribus pro hoc commissio facinore ante Domini præsentiam expeditiv veniam, totum se cum luctuosa facie in pavimento prosternens ecclesæ, cum multis lacrymis & contrito corde deprecans omnipotentem Dominum, ut pro hoc commissio piaculo ne periclitaretur ejus anima in tetro vallosoque tartaro: ac post hæc, ut pro hac re mereretur beatus Homo adipisci veniam, recepta pœnitentiâ, pio totum se commisit Domino, voto se corrigitibili obligans, ne ultra mens ejus tanto quaretur lubricoso excidio b. Sicque, eodem Dei Famulo pro suis commissis orante, favente Do-

veniam à
Deo publicè
postulat.

b

mi-

A mino & veniam optinere meruit, & capillorum suorum incisio in sancto ejus capite ultra non apparet.

ANNOTATA.

a Legit Mabillonius: Quia his, qui nequiveraut quis mortalis discerni &c. & sensum corrigit in margine eodem penè modo, quo legitur in nostro codice.

b Idem Mabillonius legit: Cum suis sanctis collectaneis facientes &c. At ne sis quidem minus vitiōsus & obscurus est sensus; forte indicare voluit auctor, quod sancti, priusquam Pictavio discederent, cum populo vel clero ad templum convenerint, ibidemque divinum Officium perfalverint aut sacram Missa sacrificium celebrarint; ea enim significazione usi sunt aliqui phrasē ista collectam facere. Vide Cangium in Glossario.

c Consule super his observata in Commentario prævio num. 20 & seqq.

d Apud Mabillonum: Quoniam ut tres angeli ministraverunt; omisis ceteris, quæ hic interponantur.

e In annotatis ad cap. 2 lit. c dedimus ex Vita S. Filiberti partem majorem eorum, ad quæ hic lectorum remittit nosfer: accipe partem reliquam: Sanctus autem vir Dei (Filibertus) eos (Gemeticenses) veniens visitare, commonebat attentiū, ut semper religionis perseverarent in opere. Itaque commendans eos domino, benedictione data, pace præmissa, Herium est reversus in insulam, & Quinciacum monasterium alteri de suis monachis tradidit ad regendum. Hinc denou suspicor, biographum nostrum usum fuisse Vitā alterā S. Filiberti, ab imperito auctore prodetā, de qua vide annotata ad cap. 3 lit. c.

f Mabillonius: In hoc peragendo necessario negotio.

g Id est fortè (inquit Cangius in Glossario) cùm & comam & barbam renovare solent monachi, singulis scilicet Sabbatis: nam & novare barbam dixerunt Latini.

h Hic observa, quod duraret etiam tum pia illa consuetudo, quā fideles à vespera Sabbati taborem manuum missum faciebant in subsequenti Dominica diei reverentiam.

CAPUT V.

Varia prodigia ac mirabiles visiones; mors dimidia partis Gemeticensium monachorum.

*Donatio
Sancti mona-
sterio facta.*

N Eque hoc silendum est, quod quidam nobilis à partibus Pictavorum de villa Tortoniaco, nomine Astasius, ad beatum Virum veniens tradidit Deo & sancto Petro in Gemmetico, seu etiam sanctis Dei Filiberto atque Aychadro res suas in dicta villa Tortoniaco sita cum omni integritate pro remedio animæ suæ: nec non etiam & seipsum mancipavit ejusdem loci servitio pro amore Dei, vitaque perpetua acquirenda; ac comam capitum ibi deponens, jugum Christi suave & onus ejus leve suscepit: dein etiam monachus effectus regularibus se subdidit di-

sciplinis; ac postea dum in vita mansit, cum Sanctis sancte permanxit.

A. ANO-
NYMO.
Dum viat,

48 Quadam itaque die, ut regula docet, fratribus iterum ad obedientiam profectis, ipse dominus Abba cum duobus spiritualibus fratribus ad partem aliquam declinare studuit, ut more * peculiarius aliquid ageret, gregique * sibi credito Dominum, quemadmodum solitus erat, interpellaret. Jam enim in benigni Jesu Christi Domini nostri prævidentia sanctus Spiritus hoc definiebat, ut beati Viri sanctitas demum mundo patesceret, quæ diu mundialibus in vicinitate positis pro suo immerito clarere non poterat. Non ultra dignum erat, ut lucerna ardens & lucens sub modio clanculata maneret, quæ jam in conspectu omnipotentis Dei super candelabrum sita, non solum pro se, sed etiam pro omnibus, sibi à Deo commissis, suæ almitatis radios lucide disperserat. Ibat itaque progrediens & Davidicum dictis cum duobus fratribus sancte decantans, semperque, quo cumque finis Psalmi evenerat, genuflexum faciens: sicque contigit, ut ad quoddam volutabrum cantando devenirent, finemque cantici facerent.

*suspendit so-
lis radio chi-
rothecas, &
infolio igne
circundatur.*

a b

c

* ibid. sui
meriti

49 Qui mox Wantos & seu manicas abstractos à manibus in solis radio velut in ramum arboris suspendens, more solito coram Domino poplum flexum b fecit, & sanctas preces ad Dominum: in quo genuflexu, ut ipsi testati sunt, qui hujus sanctæ orationis studio interfuerunt, ita sanctum Virum globus igneus undique gyavit, ut neutrum horum duorum videret tertium c quoque sancta oratio Viri finem daret optabilem suæ sanctitati. Quo dum digna prece peracta, verus Dei Famulus ab humo surgens, wantos, quos Deo commendaverat, radius solis restituit. Quod Servus Dei ut comperit, non suis meritis * hoc donum Dei conferre voluit, sed aliorum secum in hac visione morantium. Attamen illis de verbo Dei præcepit, ut in vita sua nemini hoc præpalarent, nec suæ justitiae merito hoc fieri astimarent. Et quia opus Dei revelare & confiteri honorificum est; ipse pius Deus, qui in sua sancta Transfiguratione Moysen & Helyam secum apparere voluit, ipse etiam & huic Servo suo hos duos fratres pro hujus sanctæ rei testimonio attribuit.

50 Est sanè & illud dignum memorie commendare, quod quadam nocte ille Pastor egregius vigilias divinas supra gregem Dominicum faciens, fratribus omnibus præter custodias in lecto soporatis, vidit in parte d meridiana umbram horribilem non modicam, accessibilem lucernam, quæ servis Dei lumen ministrabat, extinguere volentem. Quod cernens Athleta Dei munimine sanctæ Crucis se vallando munivit, & contra hanc temptationem letiferam cum aqua benedicta ipsam semper aspergens, & lignum sanctæ Crucis secum deferens venire dispositus. Et quia non est pars Dei cum ydolis e, in adventu Servi Dei umbra tetrovina fugam iniit, & huc illucque diffugiens, quia Crucis sanctæ medicamine, & aspersione aquæ benedictæ in circuitu dormitorii munitum erat, per fenestram vitream à Servo Dei coactus* 1. coacta exivit, & sancta familia, Deo protegente, illæsa permanxit.

*Crucis signo
& aquâ be-
neditâ dæ-
monem fu-
gat; d*

e

51 Tunc Paterfamilias & Deo dilectus beatus Aychadrus per spiritum Dei prævidens, nocturnali ac matutinali officio celebrato, indixit fratribus, ut tribus diebus in sancta abstinentia manerent, & cinere & cilicio induiti per sanctas preces orando & jejunando Dominum piū depositarent,

*contra cuius
infidias mo-
niti à Sancto*

A. ANO-
NIMO.

rent, ne malignus spiritus inter illos sua tela ja-
cet, quatinus liberati à suis mortiferis tempta-
tionibus, in omni sanctitate & justitia Domino
incolumes & mundi deservire valerent. Quod præ-
ceptum domini Abbatis fratres, mente unanimi
obsecundantes, quantociùs quod jussum fuerat,
mente devota compleverunt, postulantes à pio
Largitore omnium, ut sub sancta tutione illius
inexpugnabili mererentur clipeo protectionis sua-
muni.

eternobite se-
muniem* Mabil.
tuereB
* ibid. leva-
minevariatur
virtutum ex-
citacione

f

sibid. re-
*pirioC
* amore* i. e. semo-
verein eo adjuti
absentis Fili-
berti oratio-
nibus. Pre-
cipua Sancti
nostris virtu-
tes.
* omnes

ad remedium opportuna. Erat enim omni parci-
tate deditus, sobrietate purus, orationibus fre-
quens, atque assiduis vigiliis pernox, omni bo-
nite benivolus, subditis pius & omnibus oportu-
nus; & necesse erat, ut, quem sanctitas de-
vinxerat, etiam & temptationis ei metus * eve-
niret.

52 Et quia sub mitissimo Patre illud sanctum
ovile ab omni turbine iniquitatum compererat se
fore munitum, hoc totum inter se inferunt cum
sancta deliberatione consilium, ut ab illa die in
reliquum à minimis usque ad maximum omnis
grex cum sancta professione sine offendiculo ali-
quo peccaminum acclinis ad omne bonum totus
sequeretur Magistrum dicentes: Sub umbra ala-
rum tuarum protege * nos Domine. Et iterum
per Prophetam: In sanctitate serviamus Do-
mino & liberabit nos ab iniuris nostris. Tanto
denique inter se cuncti illi servi Dei uniti cona-
mine, in crastinum requisierunt omnes in viva
confessione verum animarum medicum, parantes
se ad omnia recipienda, quæ Deus jubere vel-
let, sive bonum pro sanctorum Patrum velami-
ne *, sive malum pro suorum delictorum justi-
firma ultione.

53 Hanc quoque professionem omnium do-
minus Abba felici gaudio suscipiens, optulit tam
ipse quām sibi à Domino credita familia cum o-
mni dévotione cordium acceptabile Deo sacrifici-
cium, obsecrantes pium Dominum, ut cum o-
dore suavitatis in conspectu ejus mereretur per-
ferrī per manus sancti angelī, tamquam alterius Melchisedech remunerabile donum. Sicque onu-
sta plebs sancta illius loci virtute aromatum, de-
mum spirituali rumphea armati f imbellies coro-
nam immarcessibilem recepturi sunt à benigno Je-
su in die examinis, fruituri æternæ remuneratio-
nis præmio *. Et quia caritas non ficta minime
patitur discidium, dicente Apostolo, Caritas num-
quam excidit. Itemque: Quis nos separabit à ca-
ritate Christi? tribulatio, an angustia, an perse-
cutio, an famæ, an gladius? Quis mortalium
positus in numero fidelium potest habere in du-
biū, quod Spiritus dilectionis, seu perfectæ
caritatis, quæ cum beato Philiberto de loco ad
locum immutabiliter transiens, simul etiam cum
hac familia sibi à Deo suoque sancto patrocinio,
tamquam jure hereditario commissa, jugi amo-
ris * Dei copulata ubique maneat? Quos enim
sancta caritas copulavit in Dei servitio, longus
tellurium sinus non poterat semotari * pro ullo
exigente periculo.

54 Legimus autem, beatum Paulum aposto-
lum Romæ in carcere trusum, simul etiam &
in Epheso positum, gentibus præcipiendo scribe-
re, & omnibus * illi incunctanter obedire. Pa-
troncium nempe simul cum suo sancto interven-
tu, quod beatus athleta Dei Filibertus cum hac
sibi credita à Deo familia corpore degens habue-
rat, hoc præsens spiritu orando per Spiritum
sanctum huic clero incessabiliter ministrare cura-
bat, & utinam in Deo ministret! Amen. Non
enim derelinquit Deus sperantes in se. Attamen
hiis omisssis, redeamus ad superiora. Cooperat nan-
que sanctus Aychadris pollere in virtutibus in-
tantum, ut omnis in gyro positus monachorum
cœtus conflueret ad eum, cupiens aliqua ex ejus
sanctissimo ore trahere melliflua seu sanctitatis li-
quantia, quæ sibi & aliis postea mererentur fieri

D

D

* Mabil.
tentatio di-
vinitus
Post habitam
ad suos ex-
hortationem

* Mabil.
exhortatio-
num

* ibid. adeſt

* ibid. Do-
mini com-
morando
* ibid. lecto
E

seorsum o-
rami appare
cum demone
angelus,
* ibid. tota
conversio-
ne

* ibid. à
g

* ibid. te-
nentem
F

* ibid. addi-
tur dicens

* ibid. hæc
res
ma-

ad remedium opportuna. Erat enim omni parc-
itate deditus, sobrietate purus, orationibus fre-
quens, atque assiduis vigiliis pernox, omni bo-
nite benivolus, subditis pius & omnibus oportu-
nus; & necesse erat, ut, quem sanctitas de-
vinxerat, etiam & temptationis ei metus * eve-
niret.

55 Quadam itaque die, omnibus ad se evo-
catis fratribus, inter reliqua sermonum * præ-
dicamenta præcepit, ut omnes bono animo in
omni sanctitate manerent, & vigiles in orationi-
bus existenter, ne sur veniens soporatos inveni-
ret, juxta Apostolum dicente: Videte vocatio-
nem vestram, fratres, non enim longè abest,
qui vocat vos. Ecce enim prope est * in januis.
Quapropter videamus nos, fratres, interius &
mundemus corda nostra, ut, cum venerit, pa-
ratos nos inveniat. Quadam nanque nocte, Com-
pletorio decantato, dominus Abbas omnes sua
sancta benedictione munivit, & eos Domino com-
mendans, simul cum eis ad cubile devenit, non
ut ipse se sopori daret, sed super gregem Domi-
nicum orando * eminus vigilaret. Itaque fratribus
in loco * locatis, totum dormitorium lustrando
gyravit, seque Dominica custodiæ in loco desti-
nato statuit, hac oratione decantans: Suscipe,
Domine, preces noſtras, & muro custodiæ tuæ
hoc sanctum ovile circumda, ut, omni adversita-
te depulsa, sit hoc semper domicilium incolu-
tatis & pacis. Per Dominum.

56 Finita denique oratione, & ob confirma-
tionem Amen dicente, convertit se ad Domi-
num tota virtute *, incipiens Davidicum in *
capite. Quod in spiritu flebili perorans cœpit ad
altiora b se transferre, & in sacris orationum sol-
lempniis cor ejus spiritualibus exaltare, semper
in finem Psalmi adjungens: Protexisti me Deus
à conventu malignantium, à multitudine operan-
tiū iniquitatem. Sicque semper in sancta depre-
catione ardentiū vigilans usque ad noctis con-
tinuum, vidit ad ostium domiū tamquam duos
angulos, unum candida veste indutum, omni
blandicie decoratum; & alterum teturum atque hy-
spidum instar cujusdam belluæ, omni formidine i-
gnitum, flammeos habentem oculos, & in manu
ejus nigrum tenens * virgam, dicente sibi angelō:
Ecce hæc data est tibi potestas à Domino percu-
tiendi corpora non animas; verumtamen non us-
que ad consummationem tuus desæviet gladius;
quoniam non est hæc pro illorum reatibus ex-
agitata temptatio, sed pro multorum correctione
adhuc infidelium. Attamen hoc in loco subsiste
paulisper, & ne extendas manum tuam ad ali-
quem; sed in revertendo, quod præcepero tibi,
facito.

57 Relicto autem maligno pestifero, angelus ^{prædictique}
Domini bonus festinavit properè ad locum, in ^{ei}
quo Vir Dei super gregem vigilans pernoctave-
rat. Quod cernens Sanctus Dei, pronus in mo-
dum Crucis corrut, obsecrans pium Dominum,
ut piè averteret manum suam à familia sua, ne
morbo diabolico periclitaretur, quod manus Do-
mini plantaverat. Veniens autem Dei nuncius ad
Servum Dei, clementer ei allocutus est *: Ave,
Serve Dei, age, quod agis; ne cesset nunc la-
bium tuum deprecando Dominum pro te & pro
commisso grege per Dominum. Ipse enim me misit
ad te, Sancte Dei, quem toto corde diligis, &
in cuius fidelitate super gregem istum vigilans la-
boras. Quapropter noli supra modum pavere,
nec te * ultra modum terreat; quum non est hæc
prædestinatio coram Deo pro dampnatione ani-
ma-

A marum horum fidelium, sed pro remedio electorum Dei, qui nunc de isto sancto cœtu evocandi sunt ad vitæ æternæ præmium, quod illis est præparatum à Domino pro dignis meritis ipsorum, beatique Filiberti, egregii patris eorum per Jesum Christum.

*instantem
mortem*

* *ibid. addi-
tur est*

B

mediae partis

* *ibid. & li-
cet nimis*

C
*suorum mo-
nachorum ;*
* *adde fe*

58 Increvit enim multitudo hujus sanctæ plebis, & medietas illius nunc assumptura est i. Verumtamen hoc à Domino huic sancto loco concessum est, pro interventu Sanctorum hīc patrocinantium, quod nemo hujus sanctæ concionis peritus erit ultrà ab hac pestifera clade, quæ nunc hīc eventura est, Domino disponente. Quia de re nunc confortare, Serve Dei, & præoccupa simul cum ipsis faciem Domini in confessione, ut instantे agone certaminis, contra hostem meamini victoriōs palnam tripudii ferre in conspectu Domini. Hodie enim & cras hæc sancta multitudo de ærumpnis hujus caduci seculi profectura* ad Dominum, & in die tertia vesperascente die consummabitur felici consummatione in Domino. Finito ergo hoc Sancto angelico colloquio, & à Sancto Dei longius abscedente, mandatum Dei, quod prætergredi non poterat, cœperunt quantociūs consummare.

59 Quod cernens Vir Domini ruit in loco, quo steterat, in sancta prece, flens & seipsum nimium discerpens, cum magna animi districione deprecans piissimum Dominum, ne faceret consummationem in domo sua, sancto famulatu mancipata : & addidit : Obsecro mitissime Domine, verte iram tuam à servis tuis, multæ enim miserationes tuæ sunt quam hominum ; memento, quæso, Domine, quod caro sumus, & tamen in nimis * aculeis delictorum vulnerati sumus, tamen te nostrum communem Dominum non negamus. Tui enim sumus. Ego itaque ultimus servus tuus, Domine, ego ipse sum, qui meritò in hoc scelere, si à tua pietate hoc deliberatum est, peritus sum. Ego nempe plafna tuum, Domine, peccavi ; quum pro isto sancto grege, ut debui, tuam omnipotentiam minimè exoravi. Quà gratiâ verte in me miserum Servum tuum iram tuam, & parce huic infanti gregi, ut saltem reliquæ salve fiant. Non enim est hoc tuum, Domine, qui judicas omnem carnem, ut deleas omnem hereditatem tuam, quam redemisti preciosio Sanguine tuo.

60 Surgens denique Sanctus Dei à terra lugubris & cinerosus perfususque lacrymis, postquam oravit omnipotentem Dominum, vertit * ad angelum stans inter misericordiam Dei & judicium, dixitque : Quousque, Domine, tuus defæviet gladius ? Hæc eo dicente, delatam vocem Sanctus Dei audivit: Sufficit, cesset jam manus percutientis : exaudiuit enim Dominus preces clamantium ad se. Et statim sanctus angelus non comparuit. Quo comperto Vir Dei, apertis ostiis se cunctumque gregem sanctæ Crucis munivit signaculo, & post, pulsato signaculo, invitavit omnes ad ecclesiam, ut ymnos Davidicos inibi decantarent Domino, sicut mos docet Ecclesiasticus, & ordo fidelium. Atque hoc, operante sancto Spiritu, ita contigit, ut subito tamquam sub una hora omnes pariter in unum conglobati in choro convenienter, & nullus à numero ac statu deesse videretur. Et verè non est mirandum, quia ipsis angelus lucis, qui eos ipsa nocte visitando ad cœnam Dominicam cum illo suisque coætaneis cœnaturos invitaverat, ipsis etiam sub momento unius horæ omnes religiosè in Dei servitio convolare fecit.

Septembbris Tomus V.

61 Dein officio nocturnali ac matutinali simul peracto, dominus Abbas & Athleta Dei egregius ita allocutus est omnibus. Dominus pacis cum hiis fratribus, & angelus ejus cum vestris spiritibus. Eia, fratres dilecti, more solito, ut supra dixi, bono animo estote, & in Domino vigilate, moreisque vestros, ut pius Dominus annuerit, emendare curate, ac de propriis occultis animos vestros per puram confessionem purgatos reddite, nec non & sanctum Viaticum, hoc est, participationem Corporis ac Sanguinis Domini nostri Jesu Christi, casto corpore & mundo corde in sanctis corporibus vestris ob munimen animarum vestrarum accipite, & quia in via Domini laborastis feliciter, venite*, ut diurnum denarium serd accipiatis ; quatinus simul cum eo ad cœnam Dominicam venientes, ipsam feliciter sine offendiculo manducetis. Ecce enim, qui nos vocat, in januis est. Quapropter videamus, ut fur dum venerit, nos vigilantes inveniat : & exponens eis omnem confessionem reique veritatem per ordinem, dixit: Hodie enim, fratres, & cras atque post cras, cœnam, ad quam vocati es, dignè cum Domino mereamini manducare. Nemo itaque, fratres, vos seducat ullo modo ; sed ita vos nunc paratos reddite tamquam hac nocte cum Domino cœnaturi feliciter.

A. ANO-
NYMO.
quos ille con-
vocatos

* *Mabili vi-
dete*

62 Necdum Vir Dei verba superius memoria compleverat, & ecce facies sanctorum * jam lividae mörbo injecto paruerant : unus alterum monens de via recta atque veniendi erant k, ut supra sermo beati Viri enarrando transtulerat. Tumque Sanctus Dei ita omnibus dixit : Fratres agite nunc celeriter, ut Paulus apostolus monet, confortamini in Domino, & in potentia virtutis ejus ; scientes, quod labor vester non est inanis coram Domino : & quia non sunt condignæ passiones hujus temporis ad futuram gloriam, quæ revelabitur in nobis, currite ad lucem, dum tempus habetis, ne tenebrae mortis vos comprehendant. Querite itaque juxta Prophetam Dominum, dum inveniri potest, & invocate eum per sanctam confessionem, dum prope est. Hæc eo dicente, prostraverunt se ad pedes beati Viri, postulantes veniam à Domino, & sanctam absolutionem per puram confessionem ; tam cum domino Abbe, quam ad alterutrum omnes à minimo usque ad maximum invicem peccata confessentes sua flebiliter, ac orantes cum sancta prece in invicem, receperunt sanctum Viaticum cum contrito corde ac spiritu à Patre sancto in' hæc verba, ut illis esset salus atque protegio in vita æterna cum Domino.

ad obitum ri-
tè diponit,
* *ibid. mor-
borum*

F

63 Illis autem omnibus Amen respondentibus, data est illis à pio' Patre pia absolutio suorum scelerum & felix benedictio, simul cum sancta licentia migrandi ad Dominum, cum quo vivant & regnent nunc & per secula sempiterna regnaturi cum eo, Amen. Quo luctuoso finito colloquio, cœpit jam beata plebs tamquam in hora diei tercia ad finem properare dispositum, nullus parcens alteri, sed sicut senex ita & mediocris, & ut juvenis ita & puerulus l. Omnis ætas in funere mortis dispositum * divinæ præscientiæ obediens ; atque ita, ut prædictum est superius, contigit. Occupuit autem medietas hujus sanctæ familiæ numero quadringenti quadraginta quinque m numero trium dierum n, sicut prædictum fuerat supra à sancto angelo. Tuncque , misericante Deo, furor illius conversus est ad misericordiam, & vita omnium Christus finem dedit funeri.

O mortuos,
ut erat præ-
dictum,

l

m n

64 Ruitque illico in auditu sancti loci excidio o
omnis

N

A. ANO-
NYMO.
sculpture
traditae edem
in loco,

omnis illa regio, in commune exorans pium omnipotentem Dominum, ut hunc amarissimum fletum, sua largiente pia clementia, converteret in gaudium, & residua plebs, eo cooperante, cum sua salubritate iterum reversionem habere quivisset in optabilem statum. Tunc dominus Abba simul cum illo collecto Dei populo exequias illorum sanctorum corporum dignè, ut potuit, incessanter accelerare dispositus, & opus ceptum usque ad consummationem perduxit. Nam ita, ut multis notum est, omnes illos electos Dei in cimiterio uno in petreis sarcophagis honorificè, sicut mos habetur Ecclesiae, cum timore Domini sepelivit, & in illorum medio post obitus sui diem se cum illis locari in pace præcepit.

In quo alia
dein Sanctorum
corpora
collocata
funt.
* Mabil.
illuc

65 In quo loco per illorum Sanctorum merita, cooperante Dei gratia, multa & inenarrabilia sunt ostensa miracula, quorum est mors in conspectu Domini nimium preciosa. Lætantur etiam adhuc illi * sancti Dei pontifices, atque beatissimi viri confessores Christi; Hugo videlicet filius magni imperatoris Karoli, Rotomagensis cathedralis archiepiscopus, & Constantinus p Belvacensis ecclesiæ sanctæ memoriae præfus, seu etiam beatus Peregrinus Anglorum episcopus, simul cum sancto Flavio q de illorum sancta præsentia, ac condigno suffragio, quorum sancta lipsana adhuc in Domino cum illis manent humata; quorum interventu omnium nos petimus à cunctis protegi inimicorum temptationibus & defendi periculis, ipso adjuvante Christo, qui & illis gloriam sempiternam contulit, & vocatione sua sancta ad suæ sanctæ coenæ convivium invitari illos voluit, qui cum Patre & Spiritu sancto vivit & regnat Deus per omnia secula seculorum. Amen.

P

B

g

A N N O T A T A.

a Vox ista, quâ chirotheca designantur, frequenter occurrit apud scriptores medii aevi.

b Mabillonius: Coram Deo poplitibus flexis sanctas preces ad Dominum profundunt.

c Idem Mabillonius: Ut neuter horum duorum videret testium.

d Idem: non modicam, & ceu inaccessiblem lucernam.

e Idem: Et quia non est conventio templi Dei cum idolis.

f Idem: Virtute aromatum demum armati, spirituali romphæa &c.

g Idem, dicentes; sed neutrò modo valet Latina constructio.

h Idem: cœpit mens beati Viri eum ad altiora transferre.

i Periodus hac paulò longior est apud Mabillonius: sic habet: Increvit enim multitudo hujus sanctæ plebis coram Domino, insuper & ultra vires unius hominis est negotium, & quia solus ferre non potes, dextera pars hujus sanctæ plebis & medietas illius nunc assumpta est. Lege assumenda. Fulbertus apud Surium rem ita expavit, quasi hec & quæ sequuntur facta fuerint ad preces S. Aichadri. Porro, inquit, Vir Domini cùm per spiritum intellexisset vitæ sibi terminum imminere, timens ne grex Domini post mortem suam rursus mundi illecebris irretiretur, petivit à Domino, ut hos corporeo vinculo absolutos in pace susciperet, aut si pro ovibus suis inter mundana discrimina aliquantulum eum laborare juberet, ipsa quavis consilii sui provida dispensatione, tanti oneris sarcinam alleviaret. Tum fuisse pergit describere visionem, angeli cum demo-

ne altercationem, aliaque rei gesta adjuncta, qua noſter vel prætermittit, vel diverso modo enarrat.

k Lege: ad quam eis veniendum erat.

l Cum hec ad monachos spectent, qui ab angelō designati erant, & quorum facies signa praeserebat imminentis mortis, voces Juvenis & puerulus sic accipiendas puto, ut per illam juniorēs monachi, seu ii indicentur, qui haud ita dudum tyrocinio egressi fuerant; per hanc tyrones ipsi se novitiū.

m Mabillonius: Quadragesima quadraginta duo. Non erant ergo monachi numero nongenti, sed octingenti nonaginta quatuor.

n Vita brevioris auctor & Fulbertus, quarto die omnes è vivis abiisse scribunt, aliquos nempe ad horam tertiam, alios ad sextam, alios ad nonam, reliquos ad Completorium seu vesperam, adductique, singulorum exspirantium facies insigni splendore fuisse decoratas.

o Mabillonius: Igitur in eo inaudito sancti loci excidio &c.

p Huius & sequentis episcoporum mentio est apud nos inter Prætermis dies 15 Junii his verbis: SS. Constantini & Peregrini episcoporum translatio inscripta est Kalendario & Martyrologio proprio ecclesiæ Gemeticensis in Normannia. Sed quinam illi sint, non possumus assequi. Constantini sedem docemur à biographo nostro, uti & Peregrini saltē sub notione generali Anglia. Biographo consonat Martyrologium Ms. absque loci aut atatis indicio citatum a Mabillonio seculo 3 Benedictino part. 2 pag. 629 in Additionibus & correctionibus ad Seculum 2 verbis sequentibus: In Martyrologio Ms. xvii Kal. Julii in territorio Rotomagensium, loco, qui dicitur Gemeticum, translatio sacratissimorum confessorum Constantini videlicet & Peregrini, quorum unus legitur pontificalem Belvacensis ecclesiæ obtinuisse cathedram; alter verò Anglorum episcopus fuisse dicitur. Supposita horum veritate, oportet Constantinum eum esse, quem Bellovacensem episcoporum vulgati indices referunt ad seculum vi; at quis fuerit iste Anglorum episcopus nomine Peregrinus, neque nos assequimur, cum non compareat alibi uspiam. Sed nec Constantinum habemus vindicārunt sibi Fasti vulgati. Vide litteram sequentem.

q De S. Flavio Rotomagensium episcopo, qui vixit seculo v & vi actum est apud nos mense Augusto ad diem 23. De ejus & duorum mox nominatorum antistitutum reliquiis notat sequentia Mabillonius laudatus ad lit. p: Horum Sanctorum reliquias humo infossas fuisse imminentे Nortmannorum tempestate, docet nos vetus codex Gemeticensis his verbis: "Welpo abbas postremus ante Danorum subversionem fuit, cum quo fugientes monachi quāsdam rerum suarum secum asportaverunt, quasdam verò terræ occuluerunt, & in capella S. Clementis abscondierunt. Ante altare S. Filiberti latet adhuc S. Flavius archiepiscopus Rotomagensis, quem quādā monachi levare vellent, superveniente in eodem loco nebula densissima, & prohibente abbate, intactum dimiserunt. Inter ecclesiæ S. Petri & S. Salvatoris loco medio deposituerunt duas capsas S. Peregrini & Constantini. Horum nomina à quodam Gemeticensi, si viro, qui Romæ habitabat, & illuc fugerat à Gemeticō, revelata sunt. Adverte ad postrema verba, & inde collige, non modo Vitam, quam hic damus, sed & reliqua citata do-

D

E

F

A *documenta, in quibus nomina SS. Peregrini & Constantini exprimuntur, scripta esse post Danorum seu Normannorum irruptionem, ob quam hanc dubiè vir iste Genetico Romam fuderat.*

C A P U T VI.

Postrrema Sancti gesta & felix obitus.

*Lugens suo-
rum*

B Eatus itaque Aychadrus pro tanto imponderabili miseriarium luctu nimium corpore afflatus, & permaximi doloribus prægravatus, cœpit sine cessatione invocare consolatorem Dominum, ut delictorum suorum, suæque residue familæ piè suspenderet vindictam, & corrigibilem tribueret eis efficaciam. Et persistens denuò simul cum subjectis omnibus diebus ac noctibus in sanctis vigiliis & puris orationibus, adjectâ etiam abstinentiâ non modicâ, & semivivus mundalem pôst obliviscens gloriam, totum se convertit ad Dominum, in sua omnipotentia exorans illum continuò, ut animæ suæ suorumque omnium tribueret illis affluentiam salutarem, ne darentur ultrâ inimico in prædam, sed potius in sua misericordia reciperet eorum animas, quas citò per spiritum neverat ad vitam aliam esse evocandas; & hoc suspensus felici suspirio beatus Homo totus animo hærebat cælo, sperto denique mundiali deliberativè ruinoso confortio.

*ac S. Filiber-
ti obitum,*

a *67 Audierat enim inter cætera, præceptorem sanctissimum obiisse, nimio dolore cordis astractus. Videbantur illi hujus ruinosi seculi adversa omnia a, & veluti ad præcipitum irreparabile ruere miserimum; quoniam dum in ista vita manferant, unus alteri sociabile ministrabat præsidium; Filibertus scilicet patrocinando, ut auriga b navim gubernans in undoso æquore sine naufragii periculo; Aychadrus tamquam præreta c prævius, decernens, ne subitò navis ad portum veniens læsionem pateretur aliquam in litore faxeo. Etenim beatus Filibertus, ut Moyses, ducebat sibi plebem creditam, velut in Synaïco deserto, & Aychadrus illi jubendo, ut Josue, manebat in tabernaculo, custodiens sibi commissam fideliter agendo.*

*angelica vi-
sione recrea-
tur, *Mabil su-
fflationis*

b *Uterque enim, ut veri Israëlitæ, tamquam dictus Moyses & Aaron, in hiis, quæ Dei erant, sine aliquo murmure offerebant tempore oportuno mensuram triticæ injunctæ familæ, Domino largiente.*

c *68 Hiis itaque atque aliis beatus abba Aychadrus destitutus solatis ceu fulcro tunc sustentati-nibus * ablato, omnino dedolendo pro tanto geminali dampno gemitat, & ubique pallidus & lacrymosus ab omnibus sibi credulis videbatur, tamquam viribus corporeis præmortuus. Sed do-lentium recreator omnipotens Deus, qui fideli-bus suis à primordio seculi, more Job & Tobiae, semper spem consolatoriam in angustia positiis amministrare voluit, hunc etiam Servum suum non est passus longævis perire periculis. Veniens autem statim in ipsa nocte ad eum à Dei pietate missus angelus Domini, indutus veste candida, salutavit eum dicens: Gaudium tibi sit, Serve Dei, & jocundæ exultatio; ecce enim in tempo-re tuæ angustia misit me Dominus ad te sitæ pie-tatis perfere nuncium, ut resumendo constan-tiam consolationis repares vires; quoniam in a-gone positus bene certâsti, & absque defectu cur-*

Septembbris Tomus V.

sum consummâsti & illatis temptationibus, fidem servâsti.

d *69 Qua de re reposita est tibi à Domino corona justiciae, quam reddet tibi Dominus in illa die remunerationis, in qua non solum tuæ beatitudinis præmia, sed etiam omnibus remuneraturus erit suis fidelibus pro suorum actibus. Legimus enim, Sancte Dei, quia tribulatio corporalis, si in patientia est, coronabitur. Ideoque confortare nunc in eo, qui misit me ad te, & viriliter age, quoniam Dominus hos, quos è tuo grege & tuæ custodiae commendatos recepit in domo sua, clementia sancta contulit; & beati illi, quoniam in seculum seculi laudabunt illum. Et sicut alio in loco * dicit: Beati, quos elegisti, Domine, habitabunt in atriis tuis. Deinde, Sancte Dei, certa ut miles bonus in agone tui certaminis, & noli metuere; non est enim longè à te tempus vocationis tuæ. Quapropter viriliter age & noli difidere, Dominus tecum sit, & cum omnibus tibi creditis Dei Eleæte.*

e *70 Finita autem illa angelica allocutione, mox Paterfamilias post matutinale officium suis valedicens fratribus & clementer resalutatis, utrumque eis retulit, & obitum beati patris Filiberti d, & allocutionem angelicam, præcepitque iis sicut solito, ut in bono animo manerent, & semper auxilium à Domino peterent, ut in sancta religione ac bono opere manentes, coram Deo acceptè, & coram seculo irreprehensibiliter viverent, semper Dominum exorantes, ut eorum saltem reliquæ salvæ fierent. Et quia in terra nihil fit sine causa, idipsum exhortatus est, ut abscessum Patris eorum levius ferrent, & suas sanctas exequias dignè celebrando perficerent, quatinus ille Servus Dei pro eis apud pium Dominum intercederet, ærumpnis corporeis liberatus, qui multoties ab hoste eos tutaverat maligno, corpore plenus.*

f *71 Hiis denique omissis monitionibus, fratres, quam post triennium feliciter obit. *ibid. fundentes * Domino, & per multas lacrymas eius absentiam diutissimè fleverunt; semper de suis sanctis memoris invicem fermocinantes & suas multimodas benignitatum gratias recolentes. Post hæc beatus Aychadrus vixit triennio in sanctis operibus, cursum dignum peragens in multa abstinentia, & in sancta caritate fratribus ministrans e, & ordinatis cunctis, quæ illis erant post dicesum illius utilia, facta confessione & suscep-to sancto Viatico, valedixit omnibus cum sancto dato osculo; & tunc commendans eos Domino, inter verba orationis septimo decimo Kal. Octobris f migravit ad Dominum, percepturus ab eo gloriam sempiternam, qui cum Patre & Spiritu sancto vivit in secula seculorum. Amen.*

A N N O T A T A.

a *Mabillonius:* Audierat enim inter cetera præceptorem suum beatissimum Filibertum jam ad superos esse translatum, de cuius abscessu sanctissimo nimio dolore cordis adstrictus, videbantur immorari illi &c.

b *Auriga propriè dicitur, qui currum regit; Ovidius tamen eo nomine etiam appellavit navis gubernatorem lib. i Tristium, Eleg. 3:*

Sic non quo voluit, sed quo rapit impetus undæ, Aurigam video vela dedisse rati.

c *Mabillonius legit Propheta, sed nostra lectio retinenda est, præreta enim prora gubernator est:*

N 2 va-

A. ANO-
N Y M O.
*illo que celo
donatos in-
telligit, &
finem suum
non multum
abesse pre-
dicat.*

***Mabil ad-**
ditur scri-
pura

*Ad mortem
se preparat,*

d

E

F

c

f

F

A. AND-
NYMO.

volebat itaque indicare auctor, Aichardo cura fuisse anteriorem navis partem seu proram, Filiberto posteriorem seu puppim, ut clavum regeret: quomodo etiam loquitur Plantus in Rudente: Si tu proreta isti navi es, ego gubernator ero.

d Juxta hunc biographum S. Aichardus jam noverat mortem S. Filiberti antequam adveniret angelus, ut juxta brevioris Vita auctorem & Fulbertum ex ipso angelo illam didicit.

e Plura hic omessa sunt, vel adjecta apographis Mabillonii, ubi post vocem ministrans sic pergitur: Erat namque in suis sanctis moribus diu noctuque Deo serviens omnipotenti & semper ultimam horam vocationis sua exspectans, & juxta morem pristinum sui incolatus sancte vivens; ac quanto proximiorem se sui sancti obitus senserat revelante angelo, tanto distictius se artabat justè vivendo. Erat enim annorum tunc sexagenarius, omni sanctitate plenus & pernox in suis sanctis orationibus, mundum fugiens aridè vivendo, & semper Deo appropians bene perseverando. Fuit itaque pes claudio & oculus cæco, auxilium omnibus faciens, & cunctis pro Deo alimenta ministrans. Non enim poterat suos oculos corporeos claudere alicui indigenti, nec algentem sine indumento dimittere. Os enim illius sanctum patebat omnibus miseris in conformatione, & manus illius famelicis saturitatem ministrans. Si quempiam cerneret sitire, tribuebat poculum, & omnibus incommodè (ut ita dicam) viventibus juxta capacitatē sui mos erat illi commoda ministrare. Et quia beati viri lai in fine canitur, istius beatitudo, dum in hac voluptuositate duravit, debilibus, cæcis, claudis, nec non etiam & obsessis à dæmone, atque febre corruptis, omnibus ad se accendentibus profuit. Et quia cursus illius jam ad sanctum finem pervenerat, cœpit beatus Homo vires corporeas in imbecillitatem mutare, & febre validissima corripi: quod sentiens Sanctus Dei ruit illico in sancta prece, gratias agens Deo, qui juxta conditum angelī Servum suum dignatus fuerat ad suam misericordiam invitare. Sicque convocatis ad se oninibus fratribus per septem dies non cessavit illis verbum Dei annuntiare, ac ordinatis &c., ut in nostro apographo.

f Mabillonius & quicumque recentiores Vitam ab ipso editam consuluerunt, felicem S. Aichardi transiit innectunt anno Christi 687, quia initio hujus numeri superstes fuisse traditur per triennium S. Filiberto sub annum 684 probabilitas defuncto. Alii, ad quorum notitiam nondum devenierat Vita ista, diversimode quidem de anno emortuali censerunt, hæserunt tamen penè omnes intra annos 680 & 695, prout notavimus in Commentario previo num. 24. Sed omnes hos corrigendos existimavit Cointius in Annalibus Francorum, mortemque Sancti differendam usque ad annum 718 aut 720. Audi ejus argumentum tom. 4 ad ultimo loco nominatum annum: Hugo Drononis filius, cum laicus adhuc esset anno primo Clotarii quarti regis, id est, anno Christi septingentesimo duodevigesimo, munificum se præbuit erga monasterium Fontanellense, postea monachum apud Gemmeticum induit, Aichardo, illius loci tunc abbate; vixit igitur Aichardus ad annum usque Christi septingentesimum duodevigesimum, imò post illum annum aliquādiu vitam produxit, & supradictum Hugonem monastici amplexum eruditivit. Haecenius ille citans in margine Vitam S. Aichardi à Fulberto conscriptam apud Surium ad 15 Septembres & Chroni-

cum Fontanellense cap. 8. Et sane in hoc Chronico, typis vulgarato per Acherium tom. 3 Spicilegii, dicitur Hugo postea archiepiscopus Rotomanensis & à nobis aliquoties laudatus in Commentario, dum adhuc laicus foret, largitus esse Benigno Fontanellensi abbati Viervlacum villam... ab anno Dominicæ Incarnationis septingentesimo decimo tertio, Indictione duodecima, qui fuerat annus Dagoberti junioris regis III; & paulò post, Witlanam villam... Wandoni abbati anno primo Clotharii regis, qui coincidit cum anno Christi 718, sed tum laicus non erat Hugo, ut liquet ex diplomate alterius donationis, facte monasterio S. Arnulphi Metensi, anno quinto regni domini Dagoberti regis ultimi, id est, Christi 715, in quo idem Hugo se sacerdotem scribit & Metensem primicerium. Dictum diploma tom. 1 Aprilis ad diem 9, praefiximus ejusdem Vita compendio. Imò putat Henschenius in annotatis ad idem compendium, Hugonem jam tum fuisse sacerdotem, quando primam donationem fecit anno 713, sumique nomen laici pro necdum episcopo aut abbae. Certè apud Menrissium in Historia episcoporum Metensium ad Acta S. Arnulphi exstat diploma, de cuius tamen fide non dispupo, in quo legitur Hugo sacerdos fuisse regnante Childeberto tertio, id est, ante annum 711. Hinc patet quam parum firma sit argumenti à Cointio allati pars prior; sed demus firmissimam esse; quibus documentis probabit alteram, Hugonem scilicet postea monachum induisse Aichardo abbate? Nihil huic affine legitimus in Chronico Fontanellensi; nihil in Vita S. Hugonis, licet erroribus aliis ac anachronismis plenissima, auctore Balderico episcopo Dolensi conscripta, editaque & explosa ab Arturo in Neustria pia; nihil in utroque anonymo nostro & Fulberto S. Aichardi biographis, nihil denique in ullo vetero scriptore; ut proinde nihil etiam evincat Cointii ratiocinium, ad differendum Sancti obitum ultra annos ab aliis assignatos.

D

E

VITA BREVIOR

Auctore ignoti nominis & ætatis.

Ex Ms. Ultrajectino S. Salvatoris.

F

Sancus Aycardus natus de civitate Pictavieni in Aquitania, patre Anschario milite, & matre Ermena nobilibus. Mater fuit larga pauperibus, &, cum esset gravida, vovit Puerum Deo servitum a, quod etiam Puer adultus optavit, licet pater ejus veteranus sub rege Clotario b eum pro se militare disponeret. Posthac Puer instritus literis intravit monasterium Ansyon. Angelus autem Domini misit cæcos & cludos ad eum, & sanabantur, & licet ipse petiit, ut nemini dicerent, tamen dæmones de obsessis per eum ejeci et clamabant. Audivit in solitudine vocem de cælo: Ibunt de virtute in virtutem. Et ipse respondit: Videbitur Deus deorum in Syon. Hoc secrete retinuit & corpus amplius castigavit c.

Ortus nobilibus parentibus monachum induit,

a

b

S. Filiberto abbas sufficietur Gemeticis

Phi-

2 Cum autem sanctus Philibertus abbas argueret Ebroïnum, quia apostata erat de Luxovio, & proinde persecutionem ab ipso pateretur sanctus

A Philibertus, procuravit à sancto Audoëno d' episcopo Rotomagensi Aycardum in loco suo constitui e. Cùm igitur fratres laborarent in agro seminando in futurum, contigit, ut lapis quidam magaus inde removeretur. Diabolus autem cum ascia ignita incidit arborem magnam, sub qua fratres erant; sed sanctus Aycardus à longè fecit crucem, & clamavit, ut fratres fugerent. Et cùm fratres causam quærerent, dixit, quòd diabolus per arborem voluit eos occidere, qui occiderat Adam; & ostendit cicatricem nigrā in arbore, unde fœtor sulphureus exivit, & poma ejus matura erant quasi carbones nigri, & pressi manu quasi cinis erant, & foetabant: & fratres volebant arborem succidi, sed Sanctus eam dimisit, ut fratres semper cautè infidias timerent.

demones fugat.

B Quadam autem vice diabolus capillos Ay-
cardi rasos tardiū Sabbatho collegit properando. Hic sèpè noctibus cum cruce & aqua benedicta diabolum fugabat, & semel vidit, quòd diabolus non potuit intrare dormitorium, quia bene-
dictum fuit & aspersum. Diabolus voluit lampadem frangere projiciendo lapidem, sed sanctus

f De gregis suo
follicitus
C Aycardus fugavit eum cruce, qui exiens per fenestram non aspersam fregit vitrum cum fœtore. Fratribus autem de hoc quærentibus in die se-
quenti dixit causam Sanctus: docuit fratres, ut vigilarent contra diabolum, qui sicut leo circuit, addens: Beatus homo, qui semper est pavidus, ut finis sit bonus, ne in portu periclitetur, vel in porta, rediens de prælio, occidatur; ne æ-
dificium consummatum cadat superiùs vel inferiùs; ne senes in messe pereat vel vindemia.

D Factum est autem cùm oraret, quadam vi-

ce chirothecæ ejus pendebant in aëre sicut legi-

tur f sancti Philiberti prædecessoris sui erant in

monasterio illo nongenti monachi, & servientes

ei mille quingenti; unde sanctus Aycardus senex & debilis, dubitans quid ageret, non audebat

resignare officio, ut quidam consulebat, nec mi-

nuerit numerum repræsentantem novem choros

angelorum. Unde perseveravit victor annorum

pastor gregis follicitus g, ut Deus ipsum adhuc

in vita conservaret, vel ut oves ante se tolleret,

ne postea deviarent à Deo.

E Nocte cùm fratres essent in dormitorio & non posset dormire præ sollicitudine, psallens vi-
dit austrum b angelum candidum cum virga, &
sathan ex adverso scintillantibus oculis horribilem:
& dixit angelus ad sathan: Quid quæris? Hic
nihil est tuum. Respondit: Nonne vicimus pri-
mos parentes, & sic Judæos vicimus, qui erant
lxx annis in Babylone, & eis persuasimus, quòd
Christum occiderent? Angelus dixit: Quòd * tu
audeas Christum nominare, cuius mors est vita
fidelium & mors tua & tormentum? Primi pa-
rentes vici sunt per inobedientiam; sed hīc est
obedientia, humilitas, caritas, ergo sunt cives
Jerusalem, & non ducentur in Babylonem, sicut
Judaï Legis transgressores. Sathan dixit: Ergo
vacuus recedam? Angelus respondit: Habebis
hīc officium purgandi eos ad eorum salutem &
tuam confusionem per aspectum horribilis vultus
tui. Sathan ait: Magis volo fugere, quām eis
prodeesse sine lucro meo. Haec omnia audivit Sanctus.

F Angelus autem dixit sancto Aycardo: Ne
timeas ex præmissis, sed confortare, quia oratio
tua est exaudita, & fratres tui ascribentur ad se-
quendum Agnum. Et ergo cras mane dic eis, ut
purgent conscientiam per confessionem, & breve
tempus redimant per artam poenitentiam, & per

*o mortem
dimidiæ par-
tis suorum
monachorum
prænoicit,*

Christi Corporis communionem præparent se ad Ex Ms.
cænam Agni, dimidia pars fratrum nunc conscri-
pta est, quam virgā tangam. Tunc sanctus Ay-
cardus ait: O nitnam pergam ego Pater cum fi-
liis fenex, & debilis cum junioribus! Angelus
respondit: Oportet te adhuc modicum laborare
in vinea Domini, & tum ingredieris in abundan-
tia sepulchrum, sicut infertur acervus tritici in
tempore suo, & occurrit tibi, qui præcesser-
unt fratres, cum psalmis suscipientes te; nec præ-
mia tua minuentur, sed certa sunt & augebun-
tur. Tunc videt Sanctus angelum tangentem fra-
tres morituros cum virga; & notavit eos; &
cùm videret angelum velle recedere, ait: quis
custodiet nos ab hoc hoste terribili? Respondit:
Nihil timeatis, quia non potest nocere Christianis;
sed per terrorē visū purgabit morientes.
Tunc diabolus haec sciens etiam recessit.

G Recedente angelo, manè congregatis fratri-
bus, quæsivit Sanctus, quid ipsi vidissent in no-
cte. Quidam dixerunt, se vocatos & eunes ad
Pascha in templo pretiosissimo; & hi erant mor-
ituri. Alii dicebant, se vocatos ad coenam A-
gni non statim, sed cùm postea vocarentur, id
est, post probationem majorem. Tunc sanctu-
Aycardus aperte dixit, qui essent morituri ad si-
gnum angelii. Tunc hi procidentes ad terram, pe-
ctora percutientes pugnis, nil proprietatis abscon-
debant, & sic tribus diebus fiebant morituri, die
quarto jejunantes; & remanentes etiam fiebant,
quia relinquebantur: fuit tamen luctus laetificans
propter spem gloriae.

H Quarto igitur die post Missam absoluti ob-
mnes communicabant, & osculantes se in pace,
ibant cum Patre ad domum capituli: & præpo-
suit singulis custodes psallentes. Et respandebant
facies morientium, quasi resurgentium. Quidam
moriebantur ad tertiam, quidam ad sextam, aliū
ad nonam & reliqui circa Completorium, qui
omnes erant Christo incorporati. Et per octo
dies fiebant exequiæ eorum solenniter. Quidam
etiam fratres multū dolebant, quòd non erant
etiam vocati ad gloriam, vel quia multū senes
erant, vel quia à juventute Deo militaverant, vel
quia plura certamina vicerant carnem macerando.

I Sed sanctus Aycardus consolabatur eos lon-
gaminiter exspectare, & tempore acceptabili Deo
lætanter servire, & gratiam ejus non abjecere,
nec ejus voluntati contrarie, nec minus nec plus
velle vivere, quām Deo placet; quia Deus, qui
dedit spiritum, revocabit, quando vult: sicut
dixit Moysi: Ascende in montem Abarim, sicut
Aaron in monte Hor &c. i. Et dicebat Aycardus;
Frates præcesserunt parare locum & mansiones,
ut oreant pro vobis, & recipiant in æterna taber-
nacula: nam & latro in cruce, licet tardè ve-
nit, in vinea recepit denarium cum primis Patri-
bus: ideo & vos patientes estote usque ad adven-
tum Domini, quia nescitis diem neque horam;
& fatigite puri & parati inveniri vigilantes cum
veste nuptiali, lampadibus præparatis.

J Posthac Sanctus deslevit seipsum dicens: *O ipse do-*
Cur veni ad hanc magnam curam regendam, &
non reliqui fortiori? Cur oravi pro alleviatione *lens recrea-*
per mortem fratrum, nisi ut post mortem meam
deviarent? Et nunc possum consolari, quia *tur ab ange-*
sunt salvati. Angelus autem dixit ei: Cur fles? *lo, ac mone-*
Nonne debes esse paratus sicut Abraham offerre
filium? An vis cum Pharaone retinere filios Israël
in Ægypto, & milites Christi, ne coronentur?
Consolare, quia ex paterna caritate orâsti pro
eorum salute, qui sunt salvati: etiam placuisse

*que eis, rite
comparatis,*

E

*Superstites
consolatur
Sanctus*

F

*obtingit die
quarto.*

N 3 simi-

Ex Ms.

similiter, si pro omnibus aliis orâsses; & nunc alleviatus potes alios regere, & brevi instabat tempus remunerationis tuæ. In cuius signum hodie audies nuncium de morte Philiberti prædecessoris tui, qui transivit ad gaudia cœli.

Aichardus, sedulè instrutus monachis, mori- ter.

i. Tuac sanctus Aycardus Deo gratias egit, & gregem remanentem Deo commendavit, aspirans ad præcedentes. Instruxit etiam fratres, quod essent dilectione uniti, & quod resisterent diabolο cum Scripturis sanctis & essent prudentes sicut serpentes. Contra superbiam cogitarent casum diaboli; contra invidiam, quod invidiā diaboli mors intravit in orbem terrarum; contra iram: In patientia vestra possidebitis animas vestras; contra avaritiam pœnas divitis epulonis; & hoc etiam contra gulam, & quod dixit Dominus: Vigilate, ne graventur corda vestra crapulâ & ebrietate; contra luxuriam, quod immundi regnum Dei non possidebunt; contra maliloquia & imuloquia, quomodo peccatum non deerit; contra desperationem: Nolo mortem peccatoris, sed ut convertatur & vivat: & in quacumque hora ingemuerit peccator, iniuritatum ejus no recordabor amplius. Nemo coronabitur, nisi qui legitimè certaverit k. His & aliis verbis confabatur fratres per vii dies. Septimo igitur die invasit eum febris fortis, qui veniam petiit à fratribus, & de caritate iterum eos monens collegit pedes super stratum cilicinum, & elevatis oculis expiravit xv die Septembri.

B

ANNOTATA.

a Voti hujus non meminit prior anonymous. Fulbertus ejus causam fuisse scribit periculum matris parturientis.

b Fuxta chronotaxim Mabillonii & aliorum, quos sequimur, natalem Sancti affigentium anno 624, intelligimus hic Clotarium secundum, vitâ

functum anno 628.

c Multa Sancti gesta hic subdunt prior anonymous & Fulbertus, quos vide.

d S. Andoëni vel Dadonis Acta elucidata sunt mense Augusto ad diem 24.

e Vide, que super his annotavimus ad Vitæ prioris cap. 3 lit. c.

f Cum ista periodus desituta sit in apographo nostro necessariis interpunctionibus, seu notis sensum à sensu distinguantibus, non ausim cerio definire, an rō sicut legitur pendeat à precedente orationis parte, an pertineat ad subsequentem. Videtur quidem naturalius, ut prior sensus absolvatur per voces in aere; & dein dicantur in monasterio fuisse tot monachi ac servientes, sicut legitur (supplendo in Vita) sancti Philiberti &c. Sed, ut alias monui, in Vita memorata numerus monachorum & servientium non exprimitur; præterea narratur in Vita eadem etiam prodigium aliud de chirothecis S. Filiberi, ut dubitari saltem queat, an antea noster noluerit significare, quod S. Aichardi chirotheca prodigiosa fuerint, sicut chirotheca S. Filiberti.

g Deest vox orare vel ejusmodi significationis E alia.

h Lege ad austrum, id est, ad partem Meridianam.

i Doctrinam confirmat Sanctus illorum exemplo, qui se voluntati divina humiliuer subjecerunt, quando eis prohibitus fuit ingressus terra promissionis adeo desiderante, & intimata mors. Abarim montium series est in Arabia, in quarum una mortuus est Moyes: Hor mons item Arabia, ubi vivere desit Aaron. De Moyse actum est in Operæ nostro die 4 Septembri, de Aarone die 1 Julii.

k Putem, huic textui aliqua ab auctore premissa fuisse, eumque allegari contra acediam aut nimiam fiduciam.

DE SS. EMILA DIACONO
ET HIEREMIA MM.

C

CORDUBÆ IN HISPANIA.

F

C. S.

SYLLOGE HISTORICA.

De cultu, & martyrio per S. Eulogium scripto.

ANNO
DCCCLII.
In Romano
Martyrolo-
gio aliisque
restitutio die,

X sanctis martyribus, qui Christi fidem adversus Mahometicam impietatem medio seculo ix Cordubæ, in Arabica, seu Saracenorum persecuzione, gloriose sanguine tutati sunt, variis variis diebus in Operæ nostro jam deditus. Ex eorumdem numero duo præclaris Athleta, stirpe nobiles, atate juvenes, sed fide robusti in Martyrologiis tum ad hunc, quo passi sunt, diem, tum ad alios dies annuntiantur. De hisce Romanum Baronii hoc ipso die sic habet: Cordubæ sanctorum martyrum Emilæ diaconi, & Hieremæ, qui in persecutione Arabica post longam carceris macerationem, cervicibus

pro Christo abscissis, martyrium compleverunt. Baronio præverat Galeinius, qui hoc pariter die de tisdem ita memorat: Cordubæ in Hispania, beatorum martyrum Emilæ & Hieremæ. Hi cives Cordubenses, nobili familiâ nati, ab ineunte ætate in basilica S. Cypriani in litteris versati, sermonis Arabici periti, non Arabum carnificinâ deterriti, præ studio Christianæ religionis in eorum superstitionem inventi, comprehenduntur; qui post carceris squallore penè confessi, dénum libenti animo pro fide cervices præbuerunt. Unde hac banâ fuit, infra videbimus; recentiores verò martyrologos sciens prætero; id unum addens, quod eodem die in Martyrologio Hispano Tamayi annuntiantur.

2 At

A
ad diem 17
in Uuardi-
no.

2. At vero Uuardus eosdem ad diem XVII hu-
jus mensis retulit, Emilâ in Emilianum mutato.
Item Cordubâ, inquit, sancti Emilianus diaconi
& Hieremia decollatorum. Ad huc Sollerius no-
sther sequentia observavit: Postremi duo Marty-
res Cordubenses ab eo primum, imò ab eo fol-
lo consignati sunt, ex Arabicâ persecutionis met-
se in Hispania collecta, quam in Galliam retu-
lit, ut jam superius sèpè dictum est. Prioris no-
men ab Uuardo mutatum vix dubito, forma-
tumque Emilianum ex Emilla, qui cum Hiére-
mia ab Eulogio refertur lib. 2 Memor. cap.
12. Cur in Romano moderno locum non ha-
beant, sed eorum loco Columba ex Memor. lib.
3, cap. 10 substituatur, non aliam causam video,
quam quid ejus reformatores Galesiniū secuti
sint, neglectis Belino, Maurolyco, Felicio &
aliis, quibus usos eos fuisse satis constat. At e-
nīn binos nostros verò Uuardinos esse àequè ac
ceteros, codices nostri evidenter demonstrant.
*Hec ipse, circa quæ nomina obser-
vantur.*

circa quod a-
liqua obser-
vantur;

B

3. In primis recte ait, duos hosce Pugiles ab
Uuardo Martyrologio primum inseritos fuisse; nam
dum Petrus de Natalibus lib. 8, cap. 88 & Su-
rinius, vel ejus editor Adonem laudant, de Ad-
donis Auctariis intelligendi sunt, cùm eorumdem
Martyrum memoria in ipsis Martyrologii edi-
tionibus à Mosandro & Rosweydo curatis, mi-
nimè occurrat. Occasionem quoque, quâ in illo-
rum Martyrum notitiam devenerit Uuardus,
bene insinuat Sollerius, ipsis scilicet iter Hispa-
nicum, quod unâ cum Odilardo suscepit, ut S.
Vincentii levita ac martyris corpus Valentia in
Galliam transferendum obtineret; quo voto suo
frustratus, corpora SS. Georgii & Aurelii, qui
in eadem Arabicâ persecutione, in qua duo no-
stri Pugiles, eodemque anno & loco passi fuere,
Cordubâ transtulit anno 858, quemadmodum in
ejusdem translationis historia apud nos tom. vi
Julii, pag. 459 & sequentibus edita, videre li-
cet. De mutato Emilâ in Emilianum nomine si-
militer assentior Sollerio, Emilia enim à S. Eulo-
gio, de quo mox, appellatur, utque ita etiam in
Breviario Cordubensi recentiori correclum fuit,
cùm in antiquiori Emilianus legeretur, teste Marti-
nus de Roa in Martyribus Cordubensibus ad diem
hanc xv Septembri.

C
perperam an-
nuntiantur;

4. Quod ad diem martyrii attinet, eum per-
ram Uuardus, quiq[ue] eum secuti sunt, recte
verò Galesinius ac Baronius annotarunt. Eodem
enim S. Eulogio teste, Martyres nostri non xv,
sed xvii. Kalendas Octobris coronati fuere. Ea-
dem de causa etiam S. Columba virgo & martyr ad
diem XVII ab iisdem relata est: nam & hanc tum
passam fuisse, idem Sanctus testatur, quem utro-
que loco Galesinius & Baronius merito laudâ-
runt, secundique sunt; ad quod videtur non ad-
vertisse Sollerius, dum ista superius scriberet. U-
uardo autem S. Eulogium präferre nemo dubi-
tabit, qui adverterit, hunc Cordubensem presby-
terum fuisse, Cordubaque incolam, dum ea per-
secutio faviret; illuri verò Gallum, qui sexto
circiter post eorum martyrium anno Cordubam
advenit, neque diu moratus est. Adde, quid Eulogius, non minus, quam Uuardus, in eo
Opere sibi proposuerit Martyrum natales five dies
obitūs annotare, cùm in Praefatione libri 2, in
quo de iis agit, sic scribat: Contigua hujus se-
cundi Operis brevitas martyrum tantummodo
beatorum gesta exponens, nomina, aëtates, or-
tus, diesque allisionum (*id est, martyrii*) fideli
preferet relatione. *Hinc ipse Sollerius in Obser-*

vationibus ad idem Martyrologium Uuardi, ad **AUCTORE**
diem XXVII Augusti, Uuardum errasse agnoscit,
dum S. Georgii & sociorum in eadem persecutio-
ne martyrium ad eum diem retulit, quos die
XXVII Julii passos esse, idem S. Eulogius testa-
tur.

C. S.

5. Attamen non hoc Septembri die eorumdem
Martyrum memoriam in Cordubensi Breviario o-
lim celebratam fuisse, disimus ex Ambrosii Mo-
rales Scholiis, in predictum S. Eulogii Opus: ad
libri enim secundi, cap. 12 ista Eulogii de die
martyrii eorum verba: XVII. Kalendas Octobris,

uti & ad
eudem &
18 diem in
Breviariis
Cordubensi-
bus.

sic excipit: Dies est Septembri quintus decimus,
qui aperè in veteri exemplari notatur. Uuardus,
Breviarium Cordubense, Ado (auctus) &
Equilinus paucis diebus variant. Tamayus, qui eos,
ut dixi, ad diem XV referit, notat eosdem in lan-
dato Breviario ad XVII memorari: Martinus ve-
rò de Roa in Kalendario Sanctorum, quod Operi
suo de Martyribus Cordubensibus præmittit, eo-
rumdem scilicet die XVIII Septembri celebrari
affirmat, quamquam simul moneat, eos die XV
Septembri passos esse. Forstan is error in anti-
quiora Breviaria prima irrepsit, dum S. Eu-
logii Opus adhuc delitesceret, quod post medium
seculi 16 repertum esse colligimus ex laudati
Ambrosii Morales Prefatione ad idem Opus, an-
no 1572 signata. Utrum autem Cordubenses in
variis Breviarii sui mutationibus festivitatis quo-
que diem ex S. Eulogio correxerint, uti Emilia-
ni in Emilae nomen recte emendarunt, nondum
exploratum habeo.

6. Dubitari vix potest, quin sancti Martyres
nostri antiquum apud concives suos cultum obti-
nuerint: nam & S. Eulogius eorum agè ac ce-
terorum in ea persecuzione pugilum verum mar-
tyrium, dignamque martyrum honoribus coro-
nam libro 1 & 2 Operis sui multum celebravit,
& SS. Georgii & Aurelii corpora, quos eadem
persecutio coronaverat, ab Uuardo in Galliam
delata esse supra diximus ex tomo VI Julii, ubi
etiam miracula quibus eluxerunt, videri possunt.
Quod ad Officium ecclesiasticum attinet, Marti-
nus de Roa libro de Antiquitate & auctoritate
sanctorum Martyrum Cordubensium ac de Brevia-
rio Cordubensi, cap. 5 ex vetustis ejus ecclesiæ
Breviariis, quæ vidit, tria recenset, quorum pri-
mum ab annis 113 (scriptis autem ipse anno 1601)
alterum ab annis 77, tertium denique ab annis
44 excusum est; sed in his paucorum dumtaxat
sanctorum, quos ibidem enumerat, Officia propria
legebantur; de ceteris verò utriusque ordinis (mar-
tyrum scilicet sub Romanis ac sub barbaris coro-
natorum) nihil præcipuum, nec de omnibus o-
mnia Breviariâ, sed de aliis alia. *Incertum ita-
que est, utrum in his SS. Emilae ac Hieremiæ
memoria aliqua fuerit celebrata: verum, quæ i-
bidem subdit, dubio locum non relinquunt, quin
saltem deinde primum Officio ex Communi, po-
ste etiam proprio ibidem acta fuerit. Roa verba
subjungo.*

*Incertum, an
vetustioribus
Breviariis
Cordubensi-
bus inseri-
fuerint;*

F

7. Anno Domini MDLXXIV, repertis B. Eulo-
gii Commentariis, dominus frater Bernardus de
Tresnedea, episcopus Cordubensis è Franciscana
familia, eorum tantummodo martyrum Officia,
festosque dies retinendos sanxit, quorum in Ro-
mano Martyrologio nomina legerentur. Non mul-
tò post D. F. Martinus de Mendoça, episcopus
& civis Cordubensis ex Ordine B. Dominicæ,
propria, quæ tum habebantur Officia, adjunctis
aliis, quæ ex divo Eulogio supplenda curavit, au-
toritate Apostolica edidit, quæ hactenus Cordu-

*postea tamen
primum Of-
ficio ex Com-
muni,*

bx

AUCTORE
C. S.

bæ celebrantur. Successit huic D. Antonius de Paços, supremi olim senatus regii præses, ut beneficentia in pauperes, ita religione in Divos maximè excellens, qui justis multorum querimoniorum adductus, secundum excudi Kalendarium imperavit, in quod eos omnes Christi martyres retulit, quos vel ex divi Eulogii libris, vel ex probatis aliis historiis, Cordubæ coronatos esse constabat. Nam cur quælo ex pluribus ejusdem certaminis & palmae consortibus, ejusdem scriptoris testimonio commendatis, alii in Ecclesiæ lumem revocarentur, aliis in obscurum relatis? Sed in his nihil in eorum precibus proprium; sumebantur autem omnia de Communi.

deinde etiam proprio in iisdem celebrati sunt.

B

8 Verum, ut humana sunt omnia, ne hoc quidem diuturnum fuit: nam illud etiam secundum Kalendarium (incertum qua de causa) paucis post annis exemptum. Grave hinc piorum animis vulnus impressum; eorum maximè, quos Divorum honos & ejusdem cœli solique communio proprius tangebat. Id cum intellexisset dominus Franciscus de Reynoso, qui superiori successit, vir verè ob multas præclarasque virtutes dilectus Deo & hominibus, cuius memoria in benedictionem erit; ubi sedem iniit, nihil antiquius habuit, quam ut animum ad res divinas adjiceret, & maximè ad istam, quæ laudis sanctorum martyrum amplificatione continetur. Dedit igitur operam, ut eorum Officia, numero & gestis martyrum locupletata, à sancta Sede Apostolica probarentur; probata edi jussit, edita recipi ac celebrari præcepit. *Huc usque laudatus de Roa;* unde nullum, ut dixi, de legitimo SS. Emiliae ac Hieremiae cultu dubium relinquitur; cum hi certè in eorum numero sint, quorum Officia propria tum precepta fuere; quippe qui & Romano Martyrologio inscripti sunt, & à S. Eulogio tamquam illustres martyres celebrantur. *Hisce adde,* ejusdem de Roa Kalendarium suprà memoratum, in quo, ut vidimus, uterque Sanctus noster ad diem XVIII Septembri memoratur, quodque eos Santos continere ipse ait, iisque diebus referre, quibus eos celebatur ecclesia Cordubensis.

Elogium eorum à S. Eulogio scriptum.

C

9 Sancti Eulogii Cordubensis presbyteri ac martyris Vitam ab oculato teste Alvaro scriptam, in Opere nostro editam illustratamque habes ad diem XI Martii. In ea biographus cap. 2 de Memoriali Sanctorum per ipsum conscripto diserte sic meminit: De quo (uno è proceribus divinitus punito) pleniùs in libro Memoriale Sanctorum tertio jam dictus beatissimus disputavit. In quibus libris & passiones sigillatim martyrum claro fonte locutionis explicuit, & prosecutione sufficienti, quæcumque acta sunt in martyribus Domini & dicta, fecuturis generationibus propalavit. Quantus autem, vel quam excellens fuerit scientia, luce clariora ejus pandunt Opuscula, quæ sale Attico & prosatico lepore, in modo divina inspiratione, composituit. *De hisce consuli possunt laudata Vita & Nicolaus Antonius tom. I Bibliotheca Hispana veteris, lib. 6, cap. 6;* id unum hic observasse juverit, S. Elogium martyrum victoriis, quas refert, synchronum ac oculatum sepe testem fuisse, in eademque persecutione & urbe primo captum, deinde è carcere liberatum, ac denique sub Mahometo rege capite plexum fuisse; ita ut in scriptore hoc, cetera quoque docto ac pio, ad conciliandam dictis ejus fidem nihil quisquam merito desideret.

10 Porro de sanctis nostris Emila & Hieremia in laudato Memoriali egit lib. 2, cap. 12, ubi

eorum martyrium, ut passim aliorum, brevi elogio complexus est, signans & Eram Hispamicam, quam præmisserat, DCCXC, que Christi anno 852 respondet. Dominabatur tum aulamque Corduba habebat Habdarrahgman, quem alii Abderramen scribunt, Saracenorum in Hispania rex, quem Ambrosius Morales in Scholiis, ejus nominis III numerat. De suscitata ab ipso vel vehementer aucta in Christianos persecutione idem Elogius libro citato, cap. 1 hac scribit: Regnante in perpetuum Domino nostro Jesu Christo, anno Incarnationis ejus DCCCLXXXVIII, consulatus (id est, regni) autem Habdarrahgman XXIX; cuius temporibus rebus & dignitate gens Arabum in Hispaniis aucta, totam penè Hiberiam dirò privilegio (id est tyrannide) occupavit. Cordubam vero, quæ olim Patria dicebatur, nunc fessione sua urbem regiam appellatam, summo apice extulit, honoribus sublimavit, gloriâ ditavit, divitiis cumulavit, cunctarumque deliciarum mündi affluentia, ultrà quam credi vel dici fas est, vehementius ampliavit; ita ut in omni pompa sacerdotali prædecessores generis sui reges excederet, superaret & vinceret. Dumque sub ejus gravissimo jugo Ecclesia Orthodoxorum gemens, usque ad interitum vapularet, venerabilis memoria Perfectus presbyter &c.; pergit deinde S. Perfecti martyrrium enarrare.

D
Passi sunt sub Habdarrahgman Saraceno,
E

11 Quamquam autem tyrannus ille Christianos omnes extinctos non vellet, sed & Christiana religionis exercitium uitcumque eis permitteret, ne regionem incolis, agricolisque destineret; quo loco tamen hi tum habui fuerint, ex ejusdem Memorialis libro 1 accipe. Nullam, inquit detractores martyrum redarguens, opinantes esse molestiam diruptiones basilicarum, opprobria sacerdotum, & quod lunarter solvimus cum gravi mœdore tributum; adeò ut expeditius nobis sit compendium mortis, quam egentissimæ vitæ laboriosum discrimen... Et quis inter cunctos persecutores fidelium cruentius, quam hic infandus, Ecclesiam insequutus est? Quis tanta in eversione Catholicorum, quanta idem exaggeravit infaustus? Quia, ut ita dixerim, nemo nostrum inter eos securus ingreditur, nemo quietus permeat, nemo septum eorum, nisi de honestatus, pertransit. Etenim, cum nos cujuslibet rei familiaris necessitas ire in publicum coegerit, & instantie domestica necessitate, ex angulo tugurii nostri in forum profilire contigerit; mox ut stigmata in nobis Ordinis sacri advertunt, acclamatione derisionis ut amentes & fatuos impetunt, præter illa puerorum quotidiana ludibria, quibus non sat is est inferre linguae convitum, turpia exaggravare scurrilitatum; verum etiam tergo nos lapidibus infectari non desinunt.

de cuius per-
secutione

12 Quid illud memorem, quod in contumeliam signi venerabilis proferunt; quod cum forte competens tempus pfallendi signum fidelibus dare compulerit, & imminens hora obsecrationis indicium populis facere consuetum poposcerit; mox ut illicitum superstitione mendaci vulgus clangorem tinientis metalli aure captaverit, in omnem maledictionem & spurcitiam linguam admoveare non differt... Sæpe ab eis & incessanter calumniamur, causâque religionis eorum saevitiam ubique perpetimus: adeò ut multi ex eis tactu indumentorum suorum nos indignos dijudicent, propriusque fibimet accedere exercentur; magnam felicitet coinquationem existimantes, si in aliquo rerum suorum admisceamur. *Hacenus S. Elogius.* Crevit tamen deinde etiam barbarorum saevitia, cum è Chri-

F
aliqua ex S. Elogio an-
notantur.

fia-

A fiani aliqui impietatem eorum libera voce castigare, eorumdemque pseudo-prophetam Mahumetem & probrosa ejusdem dogmata arguere & infestari cœperunt. Tunc enim, qui Christianos habētūs utcumque toleraverant, vehementius exarserunt, & de excindendis fidelibus aliquando liberarunt. Hac præmissa juverit ad faciliorem e-logii, quod subdemus, intelligentiam.

*Non fuere
monachi Be-
nedictini:*

13 E Benedictini nonnulli sunt, qui utrumque Athletam nostrum inter sui Ordinis Sanctos recensere non dubitant; scilicet Tepeſus tom. 4 Chronicorum generalium Benedictinorum, Centuria 4, ad annum 852, Bucelinus in Menologio, Wionius lib. 3 Ligni Vita, Menardus in Martyrologio, & Dorgainus in Kalendario, omnes ad hunc diem. Hisce consonat Joannes de Marieta, Ordinis S. Dominici, in Historia Ecclesiastica omnium Sanctorum Hispania, lib. 3, cap. 12. Verum multi rectius Mabilonius seculi 4 Benedictini, parte 2, pag. 584 opussum censuit, nec inter Prætermis quidem locum eis concedendum putavit. Et certè S. Eulogius, qui, dum de monachis martyribus agit, eam professionem non solet omittere, nihil simile de Sanctis nostris memorat, immo contrarium indicat, dum ait: Emilia... & Hieremias, qui ab infantia sua apud basilicam S. Cypriani litteras edocentes, unus ad ministerium diaconii consecratus, alter in habitu laicali degebat simpliciter.

14 Ceterum de SS. Emilia & Hieremia agunt Baronius in Annalibus Ecclesiasticis ad annum Christi 852, quo passos diximus: Tepeſus, Marieta, & Roa jam supra laudati; sed nihil ex ipsis discimus prater ea, que habet S. Eulogius, ex cuius Memoriali sua promiserunt. Joannes Tamayus in Observationibus ad Martyrologium suum Hispanicum Epigramma quoddam Ms. Cypriani archipresbyteri Cordubensis de SS. Emilia, qui ibi Emilia vocatur, & Hieremia recenset, in quo eorumdem passio celebratur. De Cypriano hoc, ejusque epigrammati videri potest Nicolaus Antonius tom. 1 Bibliotheca veteris Hispanae, lib. 6, cap. 7, num. 145 & sequentibus; sed & epigramma istud, à Tamayo relatum, inter suppositios Cypriani factus rejectum ibidem repertus. Plura de Sanctis nostris non reperi; itaque eorum-

dem elogium ex laudari S. Eulogii Memorialis Sanctorum libro 2, cap. 12 subjungo.

AUCTORE
C. S.
Sanctorum
elogium

15 Post non longo iterum intervallo (id est post SS. Christophori & Leovigildi martyrium, quod cap. xi die xx Augusti anni 852 contigisse narraverat) duo adolescentes illustres, ex civibus Cordubensis nobili familia procreati, ad palæstram martyrii concurrerunt; Emilia scilicet & Hieremias, qui ab infantia sua apud basilicam S. Cypriani litteras edocentes, unus ad ministerium diaconii consecratus, alter in habitu laicali degebat simpliciter. Et quoniam uterque Arabico insigniter præpollebat eloquio, ferunt tantâ per eamdem linguam in eorum vatem (Mahumetem) volubilitate egregium Emilam exaggerâsc opprobria, ut præcedentium martyrum convitia obliviscerentur, cernentes horum prosequentes contra suum dogmatistam acris invalere. Et idcirco non jam solummodò de mortibus resistentium sibi excogitare cœperunt, verum etiam totam extirpare Ecclesiam ruminârunt: quoiam nimio terrore tot hominum recurrentium ad martyrium concussa gentilitas, regni sui arbitrabatur excidium imminere; cum tali etiam virtute præcinctos parvulos prævideret.

E
*& passio ex
S. Eulogii
Memoriali.*

16 Quos per carcerem maceratos, postremum gladio vindice peremerunt. Et cum totus ille dies clara esset serenitate lustratus, subito eadem horâ, quâ decollati sunt, vehemens tonitruorum fragor exurgens, mundo incutitur; spargit radiata lampadum fulgura æther: superos avelli cardines existimares. Armatur nube grandinum axis; fuscatur dies, turbinibusque inficitur aë: pios cecidisse Athletas, elementa fatentur. Quorum corpora equuleis suspenderentes, ultra amnem (Baxtim scilicet) statuunt xvii Kalendas Octobris, Erâ, quâ supra. Signaverat autem supra Åram deccxc, id est annum Christi 852. De sacris eorum corporibus jussi tyranni postmodum combustis, cineribusque eoramdem fidelium curâ collectis & in sacris locis depositis, uti & de ejusdem tyranni nece divinitus inflicta, consule Sylogen de SS. Rogellio & Servio-Deo, qui postridie passi fuere, & quorum martyrium ad sequentem diem dabitur; consule, inquam, eam Sylogen num. 14 & 15.

F

C DE S. LUTHARDO COMITE, CONF.

IN CLIVIA, DUCATU INFERIORIS GERMANIAE.

COMENTARIUS PRÆVIUS.

J. P.

§ I. Sancti illustre genus; parentes; memoria apud Scriptores, & horum multiplex anachronismus.

SUB FIN.
SEC. IX.
De Sancti
preclaro
stemmate

Livia Germaniae inferioris provincia est, olim comitatús, nunc ducatús titulo insignita, nomenque suum fortita a primaria sua & cognomine civitatis, in clivo monis condita. Protulit ea regio seculo ix ac dominum agnovit S. Luthardum, non nullis Luithardum, paucis, sed mendosè, Lutgandum, comitem, de quo agendum venit hac die & Septembbris Tomus V.

de quo Petrus à Streithagen, canonicus Hinsbergenis in ducatu Julia, sic canit in terraisticis suis apud Wernherum Teschenmacher part. 2 Annalium Clivie pag. 192.

Ungariæ Stephanus, Gallis Ludovicus honori est,
Sarmatiæ fulges, & Casimire, decus.
Clivia Luthardi magnâ pietate superbit,
Quemque solo coluit, nunc colit ipsa polo.

O

De

AUCTORE

J. P.

De illustrissima autem S. Luthardi stirpe unanimis scriptorum, quos consulere licuit, consensus est. De Caroli Magni sanguine originem illum duxisse assertunt passim omnes, & acceptum à Majoribus suis Clivensem comitatum post diuturnum regimen transmisso in filios ac nepotes. Sed quando iidem scriptores annos & similia signa chronologica exprimunt, ita confundunt pleraque, ut vix, aut ne vix quidem aliquid reperias, unde rerum ac temporum seriem elicias.

convenit inter Scriptores, quorum notitia

2 In Actis, quorum infra notitiam dabimus, dicitur Luthardus comes inclitus, regali stirpe editus; pater Everardus nuncupatur, mater Berta, frater Berengerus episcopus, sed absque ultiore stemmatis explicatione. Servamus in Museo nostro librum antiquo stylo & idiomate Belgico exaratum, typisque editum Trajeti ad Rhenum anno 1480, quem auctor & editor Joannes Veldenaer Fasiculum temporum inscriptis, utpote in quem collegit vetusta chronicā, Universale ab initio mundi, & particularia Galliae, Angliae, Brabantiae, Flandriae, Geldriae, Cliviae &c., singulaque ad suam usque etatem continuavit. Clivense Chronicum, quod ad propositum nostrum pertinebat, uno folio mutilum est, nimis rurum trecentesimo vigesimo secundo, eo praeceps, ubi hand dubie auctor distinctam ac ordinatam S. Luthardi Majorum seriem collocaverat; at que fol. 324. habet, Latine sic sonat: Luthardus hujus nominis primus, Everardi comitis filius, Cliviae comes decimus praeceps annis XLIII. Uxorem habuit Bertam Arnulphi imperatoris filiam de stirpe Gallica. Nam Ludovicus Gallus, rex Germaniae, avus erat imperatoris hujus Arnulphi; Carolus tertius autem imperator ejusdem erat partrius. Ex ista conjugi procreavit Luthardus binos filios, quorum alter, dictus Balduinus, post Parentem obtinuit comitatum, alter Ryefridus nomine pater fuit Baldrici Clivensis Ultrajectensem episcopi decimi quinti. Comes iste Luthardus cum domina Berta conjugē sua instituit duo collegia, alterum canonicorum Wisselae in Clivenſi comitatu, alterum canonissarum Noveſii, anno Domini DCCCXXXVII; Noveſium autem id temporis ad Clivenſium ducem pertinebat. Hac ille, in quibus tamen latent spinae quadam chronologicae, ut patebit infra.

C
datur,

3 Alia penes nos est chronicorum Geldriae, Jutiae & Cliviae Ms. collectio Latina, sed quo tempore & per quem facta sit, nullo charactere denotata: in hac ducum omnium & comitum ordine genealogico gesta praecipua describuntur usque ad annum Christi 1375, ad quem collector opus suum claudit verbis sequentibus: Haec ex chronicis Hollandiae. Porro, que desiderari diximus in Veldenarii nostro exemplari, spectantia ad S. Luthardi Majores, integra hic sunt, sed Veldenarii posteriori periodo utcumque adversantia. De Sancti parente scribitur in hunc modum: Everardus Baldevini (comitis septimi) filius & Ludovici (clavi comitis) germanus, comes fuit Clivenſis nonus ac Teisterbandiae. Præceps annis novem, Ludovico Pio imperatore, vir Deo & Ecclesiæ devotissimus, prudens, liberalis & clemens, cui illustrissima Berta, Ludovici Bavariae regis filia, Magique Caroli consanguinea, Luthardum enim successorem, & Berengarium Tullensem episcopum, viros certe omni sanctitate resplentes. Ipse cum uxore & filiis duo celebria religiorum collegia fundavit & dotavit, unum viorum in Wissel prope Calkar, aliud nobilium

virginum in Noveſio, anno Domini DCCCXXVI D
sub Gunthero Colonensi episcopo.

4 Post alia multa, ad rem presentem non pertinentia, de Luthardo leguntur hec: Luthardus comes Clivenſis decimus annis quadraginta tribus principatum optimè administravit, princeps universarum virtutum atque gratiarum ornamenti præclarissimus, tantæque sanctitatis, quod Cælum meruerit catalogo annotari; cui illustrissima Berta, Arnulphi imperatoris filia, Baldeſinum peperit succedentem, Racfridum (Tubantiae, quæ vox in Ms. omisſa est) comitem, Balderici de Clivis Trajectensis episcopi genitorem. Is una cum Alfrido, Hildeſemensi episcopo, nepote, binas religiosorum congregations plahtavit, unam viorum in Salenstadt, alteram nobilium virginum in Eſſendia, quorum hodie dux Clivenſis præfectus est & conservator, collegium quoque Wisselense, à parentibus nundum perfectum, sed inchoatum, otius consummavit, in quo cum miraculorum gloria sepultus est cum uxore & liberis. Ex dictis hic de collegio Wisselensi intelligimus, quo sensu praeced. numero ejusdem institutionem Eberhardo attribuat, & quo Veldenarius cit. num. 2 eamdem adscriperit Luthardo: sed de ea institutione illiusque epocha, infra agemus pluribus; ad ea verò, qua referuntur de institutoribus monasterii in Salenstadt, atque parthenone in Eſſendia, panca observabimus in annotatis ad Vitam lit. e. Porro ex hisce etiam verbis: Quarum hodie Dux Clivenſis præfectus est & conservator, colligimus, vel à collectore nostro anonymo adjecta fuſſe aliqua chronicis à se laudatis, vel dicta chronicā posteriora esse anno 1375 i quandoquidem Cliviae ducatus titulo ornata non sit ante annum 1417, quo Adolphus, Adolphi Marcani Clivorum comitis filius, dux creatus est per Sigismundum imperatorem in concilio Constantiensi; uii cum aliis testatur Wernerus Teschenmacher part. 2 Annalium pag. 256.

5 Landatus Teschenmacher pag. 189 agens de recitatur: Eberhardo comite, eadem penè tradit, quæ anonymus noster collector, eaque confirmat adducto instrumento, quod in ecclesia Noveſensi suspensum esse ait in tabula, & quod hic subiungo: Anno Christi DCCCXXV, Indictione III, Eberhardus comes & Bertha uxor ejus nobilis matrona, Ludovici Bavariae ducis filia, nec non Luthardus comes Clivenſis, & Berengarius episcopus Tullenſis eorundem filii, duas congregations ecclesiærum, unam in Wissel & alteram Noveſii canonorum & canonissarum sub Gunthero archiepiscopo Colonensi & Ludovico Romanorum imperatore, & Caroli Magni ex Ludovico pronepote, fundarunt. Allatis haclenus vetustius esse credo instrumentum, quod landat ac recitat Wernerus Titianus, monasterii S. Marie Noveſensis canonicus regularis, in Annalibus Noveſenibus apud Martenium tom. 4 Collectionis amplissime col. 537, ad annum 864 his verbis: Sub hoc Gunthero (Colonienſum archiepiscopo) & Ludovico imperatore templum Noveſii collegiatum canonicorum & canonicarum virginum societate, S. Quirini corpore, & multorum peregrinorum frequantione longo tempore memorabile extruitur. De cuius primis institutoribus haec in pergamenis litteris sigillatis, vetustate ferè exesis, inveniuntur: „Everardus comes „ (fuit Clivenſis) „ & Berta „ ejus uxor, nobilis matrona de stirpe Caroli magni regis, & Luthardus comes, atque Berengarius episcopus Tullenſis, eorum filii, constituerunt duas congregations, unam in Wissel „ ca-

F

A „canonicorum, alteram in Noveſiensis canonicorum & „canonicarum.”

⁶ *Vetusius*, inquam, ceteris id instrumentum mihi appetat, imò etiam omnibus preferendum; non adeo propter auctoritatem Titiani, sed vel maxime quia caret signis chronologicis, que auctores citati & eodem verisimiliter nisi, postmodum adjecterunt, meo iudicio, contra vera chronologia calculos. Nam anni 825, quem tabula Noveſiensis proxime assignata, 826, quem anonymous laudatus num. 3, & 838, quem Veldenarius memoratus num. 2, instituti Noveſiensis collegii epocham figurant, nequitiam consistunt cum episcopatu Guntheri, sub quo facta afferitur institutio non modo in Noveſiensis tabula & in Collectione Ms. anonymous nostri, sed etiam in Annalibus Titiani, aliorumque lucubrationibus, gesta pontificum Colonensium paulo ſusus pertrahantur. Etenim juxta catalogum episcoporum Colonensium Levoldi à Northof, prefixum tom. 2 Rerum Germanicarum Henrici Meibomii; juxta Gelenium de Colonia Agrippinensis magnitudine; juxta Sammarthanos fratres & alios, Guntherus seu, ut scribunt alii, Guntharius Colonensis insulas adeptus est tantum circa annum 851. Non magis congruant assignati anni cum imperio Ludovici, quem tabella Noveſiensis pronepotem Caroli magni nuncupat; & per quem proinde intelligi nequit aliis, quam Ludovicus ejus nominis secundus, Lotharii I imperatoris filius, sub annum 849 imperii consors factus, atque Romae coronatus imperator à Leone IV PP. sub annum 850.

B ^{verum ordinem misere perturbabant.} 7 Dices nodum dissolvi posse, statuendo, quod inchoata fit monasterii seu collegii institutio per Eberhardum comitem sub annum 825 vel 826, & illo mortuo, perfecta per Luthardum filium, sedente Colonia Gunthero archiepiscopo, & imperante Ludovico secundo, Caroli magni pronepote. Sed ipsem, qui hujusmodi distinctionis primam suspicionem injicit, anonymous noster num. 4, ei viam procludit num. 3, ubi aperte annum 826 cum Guntheri archiepiscopatu conjungit inquiens: Ipse (Eberhardus) cum uxore & filiis duo celebria religiosorum collegia fundavit & dotavit, unum virorum in Witschel prope Calkar, aliud nobilium virginum in Noveſi anno Domini Dcccxxvi, sub Gunthero Colonensi episcopo. Sed ponamus tantisper, errasse auctorem hunc, dum Guntheri episcopatum conjunxit cum initii dictorum collegiorum, qui conjungendus erat cum eorumdem perfectione: alind occurrit, quominus collegia ista notatis annis inchoata credamus per Eberhardum cum uxore Bertha ac filiis Luthardo & Berengero.

C ^{Quae de Sancti matre} 8 Etenim Bertam illam, non tantum de stirpe Caroli magni ortam esse affirmant paſſim omnes, verum etiam Ludovici Bavaria regis aut ducis filiam expreſſe nuncupant anonymous noster ſepe citatus, tabula Noveſiensis, Teſchenmacher in Annalibus, & Thedorus Rhay in libro, quem Animes illustres Juliae, Cliviae &c. inſcripti. At quis fuit, obſcro, Ludovicus ille ſub illa tempora ſen-dux ſeu rex Bavaria? Non Ludovicus pius Caroli magni filius, qui anno 806 Aquitania regnum obtinuit, nec ullum in Bavariam jus habuit ante annum 813, quo à patre regni confors factus est, ſeu potius ante annum 814, quo ſolus imperare cœpit, & quo eodem, ut videbimus num. xi, Lotharium filium Bavaria prefecit. Præterea non video, quid impulſet auctores nostros, ut Ludovicum pium titulu regis aut ducis Bavaria, quo nusquam venit alibi, diſtinxiſſent potius, quam Septembbris Tomus V.

imperatoris aut ſaltem regis Aquitania. Igitur querendas eſt Berta pater Ludovicus alter.

⁹ *Vetusior eo nomine ex Caroli magni imperatoris stirpe non occurrit quam Ludovicus Ludovi-ci* Pii filius, cui merito titulus ducis aut regis Bavaria adſcribi potuit, utpote quem pater, cum anno 817 Lotharium, filium ſuum natu majorē, imperatore dixifet, eidem Lothario in Bavaria ſubſtituit & regemunſtituit. Audi Eginhardtum in Annalibus Ludovici Pii apud Andream du Cheſne tom. 2 Scriptorum Gallia pag. 261: Conventum Aquisgrani more ſolito habuit, in quo filium ſuum primogenitum Lotharium coronauit, & nominis atque imperii ſui ſocium ſibi conſtituit: ceteros reges appellatos, unum (Pippinum) Aquitaniae, alterum (Ludovicum) Bajoariæ præfecit. Varia exſtant instrumenta apud Carolum Meichelbeckium tom. 1 Historia Frisingensis part. 2, in quibus idem Ludovicus, imperatoris cognominis filius, Rex in Bajouaria, Rex Bajouariorū ſcribitur: deinde tamen etiam Ludovicus Germanicus dictus eſt, & Ludovicus I rex Germaniae.

E 10 Et ſanè huic filiam fuiffe nomine Bertam tradunt, teſtantur monumenta veiuſta, que laudat Ioannes ab Eckhart tom. 2 Commentariorum de rebus Francie Orientalis pag. 464, 614, 630 & alibi. De eadem Berta facta etiam mentio eſt apud nos tom. IIII Septembbris in Commentario prævio ad Acta SS. Felicis & Regule MM. pag. 767. Annales Weingartenses, vulgati à Mabillonio in nova editione Veterum analectorum pag. 368, Berta obitum referunt ad annum 877, in quo defiunt, hiſce verbis: Dcccclxxvii. Berta filia regis Hludowici ob. Habemus ergo Bertam Ludovici regis Bavaria filiam; at, an ea conjugem habuerit Eberhardum, an filios Luthardum & Berengarium, imò an umquam matrimonio juncta fuerit, valde dubium eſt: quandoquidem, ut probat laudatus Eckhartus, Berta eadē ſorori ſue Hildegarde, anno 857 juxta citatos Weingartenses Annales defuncte, ſufficta ſit abbatissa in Tigurino ac Schwarzenſi monaſteriis. Verumtamen hoc non ſufficit, ut abſolutè credamus, numquam illam fuiffe nuptam; cum pluribus exemplis conſtet, mulieribus præſertim principibus, poſt mariti obitum vel ſeceffum à ſeculo, collatas fuiffe monaſteriorum præſecturas; qualia exempla habemus in iſpo catalogo abbatiſſarum Tigurini monaſterii apud Martiū Crasum part. 2 Annalium Suevicorum lib. 2 pag. 45, ubi Hildegarde obitus diſſertur in annum 860, Berta in 881.

F 11 Ponamus ergo tantisper, Bertam hanc, Ludovici Germanici filiam, eam eſſe, que in instrumento Noveſiensis annalista Nobiliſ matrona dicatur, de stirpe Caroli Magni regis, ab aliis vero Ludovici Bavaria regis filia, & ubique Eberhardi comitis Cliviae uxor adſcribitur. Hoc poſto, mirum, quantum hic denuo à vera chronologia calculis aberrāint anonymous noster & reliqui auctores, qui inſtituiti Wiffelenſis & Noveſiensis capituli epocham fixerunt annis 825, 826 & 838! Quippe Ludovicus iſte rex Bavaria anno 814 puer erat dumtaxat, uti teſtatur biographus Ludovici Pii imperatoris apud laudatum du Chene pag. 296. Eodem, inquit, etiam anno (814, quo poſt obitum Caroli Magni ſolus regnare cœpit) duorum * duos ſuorum filiorum, Lotharium in Bajoariam, Pipinum in Aquitaniam miſit, tertium vero Ludovicum, adhuc puerilibus conſistentem in annis ſecum tenuit. Imo idem Ludovicus rex, quamvis anno 817, ut ſupra diſcutum eſt, à patre miſus

sus sit in Bajoarlam seu Bavariam, ob etatis procul dubio teneritatem, non regnauit primum per se ipsum, sed per ministros, sibi à patre designatos. Probat hoc laudatus Eckhartus pag. 145, producto instrumento anni 819, cui tamquam testis subscriptitur, Egilofus pedagogus Hludovici juvenis. Et is scilicet Ludovicus juvenis anno 825 vel 826 habuerit filiam, que cum marito Eberhardo ac filiis Luthardo & Berengario jecerit fundamenta duorum collegiorum, vel anno 838 habuerit nepotem Luthardum, qui cum uxore perficerit dicta collegia, jam tum defunctis parentibus.

Serius omnia collaudanda censuratur.

12 Denique, hisce omnibus perpenisis, superest, ut credamus, collegiorum illorum primordia jacta fuisse dumtaxat post annum 850, immo fortasse multò serius: sic enim cum iisdem primordiis conjugere poterimus tempora Guntheri seu Guntharii archiepiscopi, qui anno circiter 873 è vivis abiit, Ludovici secundi imperatoris, qui Caroli magni pronepos fuit, vixitque usque ad annum 875, & Berta, si tamen Eberhardi coniux fuerit filia Ludovici I regis Bavariae, quod certo affirmare non ausim, tum propter dicta num. 10, tum quia, qui afferunt filiam fuisse regis vel ducis Bavariae, anonymous noster, tabula Noveiensis auctor, Teschenmacher & alii, manifestis erroribus & anachronismis laborant; instrumentum verò Ms. Novesiense, omnibus, meo judicio, antiquius & melius, simpliciter eam appellat matronam de stirpe Caroli Magni regis.

§ II. Sancti conjux ac liberi; a- lli etiam hic scriptorum anachronismi.

*Sancti con-
jux ac libe-
ri,*

*C*oncors est scriptorum omnium, qui de S. Luthardi coniuge meminerunt, sententia, fuisse illi similiter nomen Bertha seu Berta, patrem vero Arnulphum imperatorem. Veldenarii verba dedimus num. 2, & anonymi nostri num. 4. Wernherus Teschenmacher, quem secutus est Theodorus Rhay, sic habet in Annalibus part. 2 pag. 190: De Luthardo, sub Lothario, Ludovico II, Carolo Calvo, & Ludovico III imperatoribus, Cliviae comite decimo, Pighius scribit, quod ob virtutes, vitae puritatem ac sanctimoniam meruerit affinitate stirpis Caroli Magni & domus Cæsaræ decorari, & Arnulphi imperatoris filiam Bertham in uxorem accipere, ex qua duos filios suscepit Balduinum seu Baldericum successorem, & Ricfridum Tubantiae comitem. Joannes Cuspinianus libro de Cesaribus & imperatoribus Romanis hac notat in Arnulpho: Reperi ejus quoque filiam, sed ex qua uxore ignoro, Bertham, quam Luthardus primus ejus nominis, comes Clevensis, filius Eberhardi, uxorem duxit, duoque filios ex ea peperit, Balduinum II, undecimum comitem Clevensem, & Ricfridum, patrem Waldrici episcopi Traiectensis. Cuspiniano adhestit Wolphagus Hungerus in tabula genealogica Caroli Magni, quam inseruit Annotationibus suis ad Cuspiniani librum, & in qua incipiens à Carolo Magno per Ludovicum pium, Ludovicum I Bavaria regem, Carolomannum item regem Bavaria, ac denique Arnulphum imperatorem, descendit ad Bertham, in eaque definit verbis sequentibus: Bertha filia, nescitur utra ex matre; ipsa Luthardi comitis Clevensis uxor. Binas nominat hic auctor Arnulphi coniuges, Agnetem & Deytham seu Luitgardam, idemque facit Hieronymus Henninges in Theatro genealogico ac preterea inter liberos Arnulphi & Luitgarda recenset Bertham uxorem Luthardi comitis Clivensis.

*D*14 Hac modo si conferamus cum relatis paragrapgo precedente, relinquitur, ut dicamus, Luthardo, Ludovici Germania seu Bavaria regis nepti, conjugem fuisse ejusdem Ludovici proneptem atque sic utrinque à Carolo Magno propaginem statuamus:

Carolus Magnus, imperator.

Ludovicus Pius, imperator.

Ludovicus I Germaniae seu Bavariae rex.

Berta uxor Eberhardi Carolomannus Bavariae rex.

Luthardus Arnulphus, imperator.

Bertha Luthardi uxor.

Apparet hic, fateor, notabile discrimen etatis Luthardum inter & Bertham coniuges, sed id insolens non est, praesertim ubi suspicari possumus, quod aliquis, qui ante mundi fastum ac nuptias aversatus, soli Deo se mancipare constituerat, non nisi diuturnis parentum, nepotes ac heredes desiderantium, ac populi universi, dominos ex eadem familia exoptans, precibus fractis, animum adsecerit ad ducentam uxorem; prout Vita rhythrica auctor, & Joannes Melas poëta, de quibus infra agendum erit, à S. Luthardo factum fuisse, cecinerunt; prior his versiculis:

*Jam parentes deserere, immo mundum dimittere,
Seque claustris includere, cogitabat assidue
Miles Christi fortissimus, Luthardus vir san-*

tissimus,

Claustrorum probatissimam ardens subire regu-

lam

Servire soli Domino corde optabat intimo;

Sed quod gestat in animo, nequit implere,

Domino.

Impediente talia, ac præparante alia.

Alter verò istò carmine:

Vivere cum thalamis cælebs decreverat Heros,

Propositum vetuit subditus atque parens;

Præcipitur chari vitam post vota parentis

Uxoratus agat, Clivia tecta regens.

*15 Sed miror denuò, quomodo Veldenarius, Tot hic rur-
dum Luthardi uxorem, Arnulphi imperatoris fi-
sus apud
liam fuisse scriptis, non adverterit errores suos scriptores
in enarrandis gestis aliis: praesertim ubi Wiffelen-
se & Noveisenle capitula per Luthardum & Ber-
tam instituta retulit sub annum 838, quandoquidem Arnulphi avus & Berta proavus, Ludovicus Germania rex, puer esset dumtaxat anno 814, uti ostendimus num. xi; Arnulphus vero regnum Ger-
mania adeptus sit dumtaxat sub annum 887, atque imperator coronatus sub 896. Præterea, dum
hac Arnulphi tempora considero, viam non repe-
rio, ut verisimili ulla ratione exponam, qua scribi-
bunt Hermannus Stangefol lib. 2 Annalium Cir-
culi Westphalici, & Teschenmacherus ac Rhayus
aliquoties laudati, abiisse scilicet è vivis S. Lu-
thardum anno 881, post regimen Clivensis comi-
tatus annorum quadragesima quatuor, reliquisque
ex Bertha, Arnulphi filia, liberis duobus, Bal-
duino seu Baldrico & Ricrido, qui Balduinus
seu Baldricus, uti addit Teschenmacherus sub Ca-
rolo Graffo, Arnulpho, & Conrado I impera-
toribus Clivensis comes fuit, & cum provinciam
Cliviam annis xxxvii administrasset, anno cmxvii
exspiravit.*

*F*16

A 15 *Nam primo, creditu mibi admodum difficile appareat, Arnulphum, qui anno 887 subrogatus est Carolo Craffo, quia ab hoc tum non modò vires corporis, uti referunt Annales Metenses & Regino, verùm etiam animi sensus diffugenter, habuisse anno 881 ex filia nepotem, administranda provincia Clivense idoneum. Secundo, aquè difficile est perceptu, quomodo Luthardus per annos 44 tenuerit Clivensem comitatum, si mortuus sit anno 881. Nam patrem ejus Eberhardum obiisse anno 835 aiunt quidem Teschenmacherus & Rhayus; Stangefolius autem anno 837: sed non probant; eorumque opinio videtur nobis abunde improbata per ea, qua paragrapgo precedente protulimus & discussimus tum super ejus conjugę, secundum ipsos Ludovici Bavaria regis filia, tum super institutione collegiorum Novesensis & Wissensis, sub archiepiscopatu Guntharii Colonensis, & imperio Ludovici II, per Eberhardum factā, ac proin post annum 850.*

difficultates 17 *Addit, quid ipsum Teſchenmacherus opinionem suam evertat & manifeste errores suos chronologicos prodat part. 2 Annalium pag. 188; ubi primò tradit sequentia: Sed ad Balduinum (Eberhardi patrem) redeamus. Is exequiis Caroli Magni, anno Dcccxiv, v Kalend. Febr. in urbe Aquensi celebratis, interfuit, tum etiam Ludovicum Pium, à filiis imperio exutum, & Successione (imò Successione) ut vult Munsterus, sive Compendii, ut Baronius, sive Aquis, ut Beckius in custodia detrusum, fortiter adjuvit, & pristinæ libertati & honori cæfareo cum multis aliis principibus, in primis Ludovico Bavarо, & Balduino Flandro restituit, & Noviomagum reduxit; à quo propterea Tubantiā, vulgò Twentia donatus. Eadem habet anonymous noster, sed annum Balduini mortualem supprimit, quem Teſchenmacherus notat hinc verbis: Obiit post xvi annorum imp. anno Christi Dcccxxii. Dein ad Ludovicum, Balduini filium natu majorem & successorem, procedens, sic ait: Ludovicus autem sub eodem Ludovico Pio imp. comes Cliviæ octavus, cùm annis præfusset quatuor vel quinque . . . cœlebs sine haerede excessit anno Christi Dcccxxviii. Denique paucis interpositis: Eberhardus, inquit, patri Balduino & Ludovico fratri successit, sub Ludovico Pio, & Lothario ejus filio comes Cliviæ nonus. Relatis autem ejusdem gestis, subdit:*

& errores chronologici, *Rexit comes Eberhardus comitatum Clivium annis novem; obiit anno Dcccxxxv.*

18 *Adverte modo, quād bellè connectantur, denotati anni cum iis, quæ de Ludovico Pio retulit annalisti primo loco. Etenim juxta unanimem scriptorum veterum ac recentiorum, & ipsius quidem Teſchenmacheri part. 1 pag. 93, chronotaxim; Ludovicus in filii Lotharii potestatem venit dumtaxat sub annum 829 vel 830, quo posteriore habita sunt comitia Neomagiurius que consensu, & imperator pristina dignitati restitutus est. At exortis interim novis turbis, secundò captus est à Lothario Ludovicus & incustodia detenus sub annum 833, atque anno 834, auctore presertim Ludovico Bavaria rege, ac juvante cum aliis Pippino rege Aquitania, captivitate solitus est & imperium recuperavit. Itaque si hinc interfuit Balduinus Clivense, Eberhardi pater, uti Teſchenmacherus, confundens utramque Ludovici Pii captivitatem, afferit, & canit Petrus à Streithagen sequenti carmine;*

Succedens rapto Balduinus in ordine fratri Adstitit exequiis, Carole Magne, tuis, Cūmque patrem nati bello insequerentur & armis

Cæfareo, juvit, motus honore, Pium. His, inquam, si interfuit Balduinus, non potuit Teschenmacherus, nisi per errores manifestos, comitum Clivensum designare annos emortuales eo, quo fecit, modo, debuitque Balduini obitum differre saltem ad annum usque 835, Ludovici ad 840, Eberhardi ad 849, Luthardi denique usque ad 893.

19 *Ex hac tenus discussis sufficienter perspicit studiosus lector, quād sit perturbatio Clivensum comitum seculi IX & procul dubio etiam seculi X chronologia, cuius ulteriore disquisitionem eruditioribus Clivia scriptoribus relinguo; si forte apud hos instrumenta lateant, quibus ex intricatissimo labyrintho, in quem citati Teschenmacherus, anonymous noster aliquique lectorem suum conjiciunt, ipsi evadant, ac distinctius assignt, quantum temporis Sanctus comitatui præfuerit, quo anno circiter in celos abierit; nos interim nihil determinare valentes, hunc quād latissimè statuimus seculo IX, & ad ea, quæ de ejus cultu comperta sunt, progredimur.*

AUCTORE
J. P.

ut de tempo-
re nihil de-
terminare
possimus.

§ III. Memoria in Fastis ; cultus ; Vita metrica hic danda.

A *Nnuntiant hodie S. Luthardum in Andariis Usuardini Martyrologii Grevenus his verbis: Luthardi comitis Clivenensis & confessoris; istis Molanus: Luthardi comitis Clivenensis & confessoris, qui fundavit claustrum Wischelense & Nussiense. Florarium quoque nostrum Ms. sic illum paucis memorat: Luthardi comitis, Ferrarius item in Catalogo generali Sanctorum: Cleviaci in Germania inferiore S. Luthardi comitis: & Castellanus: Cliviæ S. Luthardi comitis. Ceteris suspirat anchora Martyrologii Germanici, cuius annuntiatio Latinè hunc fons habet: Item Sancti Luthardi, Cliviæ comitis è regia stirpe oriundi. Is adhucdum puer, cui libet rectè vivendi normâ prælucens, abstinentiâ, castitate, obedientiâ, patientiâ, vigiliis & orationibus ita Deo placere studuit, ut omnes eum, quamvis laicum, dicerent monachum perfectum. Ecclesiast exstruxit beatissimæ Mariæ Virgini, vitamque illic in omni sanctitate peregit. Monasterium quoque in Wischel ac Novesiis instituit.*

Memoria in
Fastis,

F *Eodem penè elogio ornat Sanctum nostrum Petrus Cratepolius in libello de Sanctis Germania. Wernerus Rolewinck in Antiqua Saxonia; is apud Leibnitium tom. 3 Scriptorum Brunsvicensium pag. 645 enumerans Sanctos Westphalia, Beatus etiam, inquit, Luthardus Clivenensis comes suam terram & stirpem nobilitat. Pater Guilielmus Boyff è Societate nostra in litteris, Juliano ad patrem Hollandum directis xxviii Novembri anno 1642, ita monet: De S. Luthardo ait Pighius, quod ob virtutes, vitæ puritatem ac sanctimoniam non solum meruerit affinitate stirpis Caroli Magni & domus cæsareæ decorari, & Arnulphi imp. filiam in uxorem accipere; verùm etiam post mortem auctoritate sedis Apostolicæ Divorum numero adscribi. Certè præcipuum ornamentum tam illustris domus est habere in numero fuorum Principem sanctitate fulgentem, velut ignes inter Luna minores. Hæc ille; Pighius scilicet, hand dubiè in libro, qui Hercules prodicu inscribitur. Nam Teſchenmacherus in Elencho auctorum, quibus usus est, Pighium in Hercule prodicio recenset, & ubi agit de S. Luthardi conjugio, eadem planè verbis usurpat. Pighium verijmiliter secundus est idem*

O 3

Ten-

AUCTORE

J. P.

Teschenmacherus pag. 190, sic scribens: Auctoritate Papæ Divorum numero adscriptus est. Rhayus rem ita exprimit: A morte Albo Sanctorum adscriptus est. Quo Pontifice, vel quo rito, nusquam reperi.

**Colitur Wif-
flese, ubi se-
pultus fuit;**

22 De Sancti sepultura ac miraculis sic scribit breviter anonymous aliquoties laudatus: Collegium quoque Wiffelense, a parentibus nundum perfectum, ipse otiis consummavit, in quo cum miraculorum gloria sepultus est cum uxore & liberis. Creditur autem etiam hodie in eadem Wiffelensi ecclesia collegiata affervari S. Luthardi caput, uti referunt Teschenmacherus & Rhayus; at quo cultu illic afficiatur, quæve solemnitate recolatur ejus annua memoria, non significant. Colitamen satis constat: sic enim ad nos perscripsit anno 1692 R. P. Joannes Michael Vanderketten Brigittinorum in Marieblom Calcaria Prior: Mediâ horâ distat à nobis capitulum Wiffelense, ubi colitur & quiescit fundator eorum S. Luthardus comes Clivit. Id ipsum docemur ex Antiphonis, Versiculis & oratione, qua ex lib. Ms. Carthusia Colonensis descripta ad nos transmisit insignis Operis nostri adjutor P. Joannes Gamansius, quæque hic subnello.

**B
varia indi-
cia**

23 Surgite, cantemus & corde pio jubilemus; Luthardo sancto uniri mereamur & Agno.

ANTIPH. Salve sancte Pater, Christi præcelsa mi-
nister,

Inclite Lutharde peccatis vincula resolve.
Sanctitate quidem virtutum prævius, idem,
Jure sequendus, iter declarans clare Magister;
Vere Dei Famulus, qui carnis respuit actus
Sanctarum sanctis virtutum splenduit actis.

¶. Nobilibus natalibus ortus fuit Luthardus, sed nobilioribus resulxit moribus, adhuc puerulus Deitatis effectus est cultor sublimis. ¶. Tanto feliciori se probans & nobiliorem.

¶. Hic dives mundi projectit dulcia mundi;
Propterea meruit adipisci gaudia coeli.

¶. Parva quidem terrena putat, cælestia capit.

24 ANTIPH. Phœbo splendidior rutilans mitis-
sime Rector,

Ante pium Christum, mundum qui condidit i-
stum,

Dans constanter opem languentibus atque fa-
litem.

O venerande comes conserva te venerantes.

Cœlica Christe tuis qui præstas præmia Sanctis,

Protege Luthardi venerantes festa beati.

¶. Omitabilem Virum, & verum Christi Fa-
mulum, qui pro Christo opes respuit; quas co-
piosas habuit. ¶. Patrocinio ergo hujus nos ju-
vari posse credimus.

¶. Hic prudens.... obtulit Ecclesiæ qui se Deo
primitus, postea sua contradidit. ¶. Corpus
macræs jejunii, conferens opes ecclesiæ.

¶. Ora pro tuis famulis semper tibi devotis e-
lectæ Christi Confessor, qui es regni possessor.
¶. Transfer tuam familiam ad eamdem gloriam.

ANTIPH. Insignis Consul, quamvis jam cor-
pore exul,

Hanc miserando tamen devotam respice plebem.
Sanctus Luthardus, regali stemmate natus,
Christo servivit, cuius præcepta subivit,
Pectore devoto prudenter cordeque toto.

¶. Cultor iustitiae, pietatis verus Amator

Egregius Miles Domini super astra levatur.

¶. Cujus vita bona meliori fine beatur.

COLLECTA. Deus, qui hodiernam diem fa-
ciatissimam nobis beati Luthardi confessoris tui
solemnitate tribuisti, adesto propitius Ecclesiæ tuæ

precibus, ut, cujus gloriatur meritis, muniatur suffragiis. Per Dominum.

25 Hinc sanè conjectare fas est, & antiquum & solennis
esse Sancti cultum, & valde solemnem. Porro, cultus,
quo loco habeant Luthardum suum Clivenses, a-
bunde expressit Petrus à Streithagen in carmine
num. i recitato, cui addo aliud, compositum,
testa Teschenmachero, per Petrum Verhagium in
collegio Clivopolitano canoniconum scholarcha.

Ælia gens, atque Ursinii, Carolique propago
Te reddunt celebrem, dive Lutharde comes,

Ast pietas, tecum primis quæ crevit ab annis,

Te magis illustrem fecit in arce poli.

Ergo regali, quam fers à stemmate laudem,

Virtute hanc multo scenore reddis ei.

Sceptrigera de gente tuum cum fratre Luthar-

do

Stemma, Berengati sancta propago, trahis.

Clivia te genuit, nutrita musa, polavit

Callidice, amplexa est pontificem Austrasia.

Bina hac prole Eberharde comes ter tertie ful-

ges,

Quos jure indigetes patria nostra colit.

26 Præterea biographus, num. 30 laudandus, atque bac-
ita de S. Luthardo loquitur, uti solent alii de pe-
culiari gentis cuiusdam patrono: certè Joannes
Metas, poëta Clivensis, haud obscurè indicat,
eiusdem patrocinio devotam esse Wiffelensem eccl-
esiæ. Integrum poëma, utpote quod simul Sancti
gesta pleraque complectitur, huc transfero ex An-
nalibus Teschenmacheri pag. 190 & seq.

Fortè cupis, templo quis præstis, noscere lector,

Huc oculos fleetas, ac lege, certus eris.

Maxima Luthardus, Clivensis gloria plebis,

Hac nobis colitur Præses in æde sacra.

Qui comes illustris decimus fuit ordine quon-

dam,

A Domino fidè credita sceptræ gerens.

Nobilis electo qui verè stemmate natus,

Nobilior multò sed pietate fuit

Magnanimo * præstans Eberhardus inclitus he- * lege Ma-

ros

Subjectis genuit Pignora tanta suis.

Clivia gens primis hunc mirabatur ab annis

Gaudebat meritò plurimum uterque parens.

27 Quem mare, quem tellus, quem vastus Poëma

suscipit æther,

Affluescit teneris latus amare Deum:

Pigritiem fugit, quæ certè est Lerna malo-

rum,

Incubuit sacris nocte dieque libris.

O quantum ad veros juvenis contendit ho-

nores,

Subjiciens Domini sedula colla jugo!

Sandus, morigerus, patribus, monitisque pa-

rentum,

Optima præposuit, pessima quæque cavens.

Turgidulum sprevit fastum, cælestia quæ-

rens,

Blanditias sprevit, gaudia vana simul.

Turibus abstinuit; non cor maleuada li-

bido,

Non crimen potuit nec penetrare dolus.

Affligens teneros vigilando corporis artus,

Mollitiem fugit, lautitiasque simul.

Pectore Luthardus suspiria duxit ab imo,

Pro se proque suis Numina sæpe rogans.

Despexit nimium ventosæ murmura famæ,

Supremo studuit ritè placere Deo.

Jugiter immotæ fuit hic virtutis amator;

Templis opes, miseriis munera larga dedit.

Sub-

amiqui

C

D

E

F

DIE DECIMA QUINTA SEPTEMBRIS.

A Subiectos placida conservans pace quietos ,
Æterni coluit jura sacrata Dei.
28 Æquoreas citius numerare * veris arenas ,
Omnia quām tanti dixero gesta Viri.
Ædificant alii speciosas fortiter arces ,
ut reddant populo nomina clara suo :
Hic meliora sequens , venerandas construit æ-
des ;
Inscriptum cælis nomen habere studet.
Acceptam terram sacros convertit in usus ,
Binaque construxit cum patre templa suo.
Hymnifonas voluit laudes hîc dicere Chri-
sto ,
Sancta conspicuos religione viros.
In templo , quod habent Nussenes , carmine
jussit ,
Nobilis ut Triadi sanguine virgo canat.
Vivere cum thalamis cælebs decreverat He-
ros ,
Propositum vetuit subditus atque parens.
Præcipitur , chari vitam post vota parentis ,
Uxoratus agat , Clivia tecta regens.
Cæsarialis Arnulphi meruit sibi ducere gnatam
Conjugio tanta nobilitate Comes.
B Talia præstiterant pietas & maxima gesta ,
Militiae virtus , fama , decusque Viri.
29 Reliquit patriæ binos ex conjugie natos
Multis conspicuos religione pari.
Zephlicense comes Balduinus nomine tem-
plum
Christo , Luthardi digna propago , struit.
Idem succedit Patri jam morte soluto :
Richfridus frater Twentica tecta regit.
A Christo tandem Luthardus morte vocatus
Exuvias posuit corporis astra petens.
Cælitibus junctus vivit cum Principe Christo ,
Sedibus æthereis nil nisi lœta videt.
Quām felix moritur , Domino qui rite mini-
strat !
Quanta parata sibi gaudia Justus habet !
Ædibus his igitur Luthardus præsidet heros ,
Qui modò flammigeri regnat in arce poli.
Hinc propone tibi , lector studiose , Patro-
num ,
Ut referas comitem moribus atque fide :
Post obitum celsam sic ingredieris in aulam ,
Cælica perpetuò gaudia lœtus agens.
C 30 *Hæcenus poëta laudatus , qui propter hoc*
Opus inter scriptores Belgas locum obtinuit apud
Valerium Andream verbis sequentibus : Joannes
Melas Clivensis descripsit versibus Vitam Lu-
thardi , decimi Cliviæ comitis , inter Sanctos re-
lati ; at qua ætate floruerit , non reperi uspiam .
Ceterum poëma istud , uti patet , obnoxium non
est iis difficultatibus genealogicis & chronologicis ,
in quas se conjectere ii pene omnes , qui stylo so-
luto Sancti gesta pertractârunt , & ea propter nul-
la ipsi annotata subjicimus ; scubi tamen eluci-
datione videbitur indigere , hauriri hac poterit
vel ex anteditis in Commentario , vel ex anno-
tatis , subjiciendis Vita rhythmica , quam dabimus
ex Legenda , typis Lovaniensibus edita anno
1485 , quamque contulimus cum tribus apogra-
phis MSS. , quorum primum desumptum est ex
Ms. bibliotheca Carthusia Confluentina , & post col-
lationem cum Ms. Carthusia Colonensis , nobis sub-
missum à patre Joanne Gamans anno 1638 ; al-
terum ex Ms. Bodecensis monasterii per ejusdem
R. P. Priorem Ranutium Poppenschutz nobiscum
communicatum anno 1680 ; tertium subministra-
vit idem Gamansius anno 1641 , sed absque in-
dicio bibliotheca , ex qua depromptum fuit . Opus
Vita rhythmica hic
dimda

geſta ejus
pleraque
* l. numero-
rem vel nu-
meravero

Subiectos placida conservans pace quietos ,
Æterni coluit jura sacrata Dei.
28 Æquoreas citius numerare * veris arenas ,
Omnia quām tanti dixero gesta Viri.
Ædificant alii speciosas fortiter arces ,
ut reddant populo nomina clara suo :
Hic meliora sequens , venerandas construit æ-
des ;
Inscriptum cælis nomen habere studet.
Acceptam terram sacros convertit in usus ,
Binaque construxit cum patre templa suo.
Hymnifonas voluit laudes hîc dicere Chri-
sto ,
Sancta conspicuos religione viros.
In templo , quod habent Nussenes , carmine
jussit ,
Nobilis ut Triadi sanguine virgo canat.
Vivere cum thalamis cælebs decreverat He-
ros ,
Propositum vetuit subditus atque parens.
Præcipitur , chari vitam post vota parentis ,
Uxoratus agat , Clivia tecta regens.
Cæsarialis Arnulphi meruit sibi ducere gnatam
Conjugio tanta nobilitate Comes.
Talia præstiterant pietas & maxima gesta ,
Militiae virtus , fama , decusque Viri.
29 Reliquit patriæ binos ex conjugie natos
Multis conspicuos religione pari.
Zephlicense comes Balduinus nomine tem-
plum
Christo , Luthardi digna propago , struit.
Idem succedit Patri jam morte soluto :
Richfridus frater Twentica tecta regit.
A Christo tandem Luthardus morte vocatus
Exuvias posuit corporis astra petens.
Cælitibus junctus vivit cum Principe Christo ,
Sedibus æthereis nil nisi lœta videt.
Quām felix moritur , Domino qui rite mini-
strat !
Quanta parata sibi gaudia Justus habet !
Ædibus his igitur Luthardus præsidet heros ,
Qui modò flammigeri regnat in arce poli.
Hinc propone tibi , lector studiose , Patro-
num ,
Ut referas comitem moribus atque fide :
Post obitum celsam sic ingredieris in aulam ,
Cælica perpetuò gaudia lœtus agens.

est ignoti auctoris & atatis ; de pretio ejus judicabit ipse lector.
III
AUCTORE
J. P.

VITA RHYTHMICA

auctore anonymo ,

Ex Legenda Lovaniensi , edita
anno 1485 & collata cum
Mss. apographis , Confluen-
tino , Colonensi , & Bode-
censi.

L Uthardus comes inclitus ,
Regali stirpe editus ,
Quanto carnis prosapiâ ,
Et seculi potentia
Apud potentes micuit ,
Tantò ardenter studuit
Ante Dei præsentiam
Habere conscientiam
Mundam atque purissimam .
Divina dante gratia ,
In parva pueritia
Tantâ plenus peritiâ
Refulxit & prudentiâ ,
Ut jam ipsis parentibus ,
Et cum illis versantibus
Quædam vivendi formula
Videretur & normula .
Nam suis genitoribus ,
De se multum lætantibus ,
Tantam obedientiam
Exhibebat & gratiam ,
Ut , qui eum agnoscerent ,
Huic admirando dicerent ;
O felix patris meritum ,
Qui talē habet Filium ,
A quo verè consilium
Jam sperat & auxilium !

*Sancti ge-
nus , mores*

E

2 O Everarde dilectissime * ,
Et per cuncta dignissime
Tam veneranda Sobole ,
Atque tam dulci pignore ,
Semper Christo veraciter
Servisti non fallaciter .
O Bertæ lœta viscera
Quæ genuerunt talia
Tamque sacrata pignora !
Beata quoque ubera ,
Quæ Puer iste luxerat ,
Qui in ætate tenera
Tantâ refulget gratiâ
Et morum excellentiâ .
O Berengere Tholetane a
Præful dignissime
De tali fratre
Gaude plenissimè .

*ac parentes .
* al. dile-
ctissime*

a

3 Quis Puer iste fuerit ,
Si ad ætatem pervenerit ?
Hic antiquorum militum ,
Atque priscorum comitum
Jus verè servaverit ,
Et forsan renovaverit .
En ab ipsis cunabulis

*Post pueri-
tiam*

Puer

112 VITA RHYTHMICA S. LUTHARDI COMITIS CONF.

A. ANO-
NIMO.

B
*adole-
scientiam
piissime*

C
transactam

Puer clarus & nobilis
Cunctis valde amabilis,
Et per cuncta probabilis,
Vigore abstinentiae,
Et flore pudicitiae,
Forma obedientiae,
Exemplo abstinentiae
Cœpit placere Domino,
Regi regum altissimo:
A quo jam cursus bravium
Vitæque tenet præmium.
Post annos pueritiae
Luthardus adolescentiae
Artus decentes induit,
Qua in ætate studuit
Sub habitu militiae
Sic Christo suo vivere,
Ut quamvis esset läucus,
Tamen perfectus monachus
Diceretur ab omnibus.
Nam juxta Verbum Domini,
Quæ sua erant, Cæsari
Reddebat, nec non Domino,
Quæ sua procul dubio.

4 Corpus suum vigiliis
Affligens & jejunii,
Pernoctabat assiduis
In sanctis orationibus;
Sæpe flectendo genua,
Frequentando suspiria,
Fletu rigando lumina,
Palmis tundendo pectora.
Seque suaque opera
Cum fide devotissima
Sic commendabat Domino
Dicens corde purissimo:
Cunctorum Christe Conditor,
Factorum juste Redditor,
Me Servum tuum visita,
Visitando vivifica.
De summo cæli sollo,
Tuo favens auxilio,
Me Jesu clemens respice,
Meaque vota suscipe,
Qui sursum Patri consides,
A quo nec umquam dissides.
Dignare Rex piissime,
Sanctorumque Sanctissime
Virtute tuæ dexteræ
Me talēm tibi reddere,
Ut tibi acceptabilis
Vivam atque placabilis.

5 Iстis & his similibus
Factis atque sermonibus
Se confessor sanctissimus,
Luthardus miles strenuus,
Commendabat attentius
Summo Deo cum fletibus
Tam diebus quam noctibus;
Noctu tamen frequentius.
Hunc saepè mater inclyta
Admonebat, ne talia
Tam dura & tam aspera
Præsumeret in tenera
Ætate atque parvula.
Admonebat & inclyta
Hic eum pater saepius,
Christi repletus flamme
Luthardus dulci famine
Rogabat & oramine
Patrem cum matre nobili,
Ne sibi tamquam juveni

Hæc improperando dicerent,
Piè ac justè viverent.
Vincebatur à Filio
Prudens pater, & merito
Obediebat Puer,
Quem gestaræ in utero,
Felix mater & nobilis
Christoque acceptabilis.

6 Jam parentes deferere,
Immò mundum dimittere,
Seque claustris includere
Cogitabat assidue
Miles Christi fortissimus,
Luthardus vir sanctissimus,
Claustrorum probatissimam
Ardens subire regulam
Corde optabat intimo,
Sed quod gestat in animo,
Nequit implere, Domino
Impediente talia,
Ac preparante alia,
Convocatur à Cæsare,
Sub cuius fulsit tempore,
Pippino b dicto nomine,
A quo ullo molimine
Nusquam quivit discedere,
Quin præceptis regalibus
Consentiret & precibus.
Vix Vir hic iussu Cæsaris
Nomen suscepit consulis c
Insulam dedit ei Wischelam,
In qua ædificavit ecclesiam d,
In honorem sancti Salvatoris,
Nec non Dei Genitricis.

7 Sublimatus insignibus
Luthardus consularibus
Nobiliter ad atria
Festinus redit patria,
Et quanto nunc liberius
Vivendi Deo uberioris
Facultas est, quam primitus,
Tantò magis discretioribus
Vigiliis & orationibus,
Luthardus comes inclitus
Corpus frangit assiduis.
Nunc lubet cuncta vendere,
Conservata dispendere,
Congregata dispergere,
Pauperibus tribuere.

8 Refocillantur pauperes,
Claudi, surdi & debiles;
Restaurantur ecclesiæ,
Luthardi pio opere.
Tanto Patrono populus,
Clerus nec non exercitus,
Lætantur inde nobiles,
Congaudent & ignobiles.
Omnes ejus consilio
Sustentantur & auxilio e.
O venerandum Comitem!
O admirandum Militem!
O Patronum sanctissimum!
O Patrem devotissimum,
Quem litteris non instruit,
Hunc flamen sanctum imbut.

D

*a vita mona-
stica, ad
quam anhe-
lat, prohibe-
tur,*

E

b
c
d
e
f
g
h
i
j
k
l
m
n
o
p
q
r
s
t
u
v
w
x
y
z

*auctusque
honoribus
totam sepe*

*piis operibus
impedit.*

A N N O T A T A.

a Sic habent apographa nostra, preter unum
Bodecense, in quo legitur: Tholomitane. Sed u-
bique mendosè: nusquam enim in catalogis Tole-
tanorum præfulum occurrit Berengarins iste. Meri-
tum

A tò etiam dubitari potest, an tota hac periodus re-liguis adjecta non fuerit ab interpolatore; certè mul-tum discrepat à qualcumque primi auctoris me-tro. Berengarius ab aliis passim, ut vidimus in Com-men-tario, Tullen-sis episcopus creditus est: sed neque hujus episcopatus catalogis insertus fuit o-lim. Claudius Robertus in Gallia Christiana pag. 495, narrata morte Arnaldi episcopi sub annum 894, sic Berengarii meminit extra ordinem: Circa hæc tempora nominatur Berengarius episcopus Tullen-sis apud nonnullos, ex gente Clivien-si. Calmetus verò, qui eum pretermiserat in serie e-piscoporum Tullen-sium, praefixa tom. 1 Historia Lotharingica prima editionis, locum ei concessit in editione secunda propter auctoritatem instrumenti Nove-sensis, recitati in Com-men-tario nostro num. 5.

B b Vel erratum hic est in nomine, vel dicendum, quod designetur Pippinus, Pippini regis Aquitanie sub annum 838 defuncti, filius, qui, invito Ludovico Pio regem se dixit, & post varias fortuna vices, sub annum 864 ab Aquitanis capitus, ad Carolum Calvum adductus, & dum com-muni procerum sententiâ tamquam patriæ nomi-nisque Christiani proditor damnatus esset ad mor-tem, arcta custodiâ inclusus est. Alium equidem Pip-pinum non invenio post medium seculum ix, qui hic designari queat: quapropter primum mihi multo ve-risimilius est; putoque, substituendum nomen impe-ratoris cuiusdam siborum temporum, praesertim cum dicatur Sanctus convocatus fuisse à Cæsare.

C Consul & Consulatus apud media & in-sime Latinitatis scriptores usurpantur pro comite & comitatu, ut variis exemplis ostendit Cangius in Glossario. Hinc sensus esse videtur, quod Sanctus, postquam aliquo tempore in aula versatus esset, mortuo patre, comitis titulum assumere jussus sit, & ad gubernandos subditos ex aula Casaris disce-dere ei licuerit.

d In Comment. prævio § 1 differui de funda-to vel certè perfecto per Sanctam nostrum Wiffe-lensi collegio; uti & de Nove-sensi, cuius hic non meminit biographus, sed forte complexus id est verbis generalioribus, dicens inferius num. 8 Re-staurantur ecclesie Luthardi pio opere; an similiter illustre virginum Essendense collegium, & alterum virorum in Salenstadt? Certè & hoc à Sancto no-stro ercta fuisse, afferunt anonymus Chronicorum collector, laudatus num. 3 & 4 Com-men-tarii no-stri, Teschenmacher part. 2 Annalium pag. 190, & Rhayus de Animabus illistribus Julia, Clivia &c. ad diem 15 Septembris: Is (Luthardus, in-quic anonymous) una cum Alfrido Hilde-semensi e-piscopo nepote, binas religiosorum congregatio-nes plantavit, unam virorum in Salenstadt, alte-ram nobilium virginum in Essendia. Verumtamen nudum illorum auctorum assertum, non sufficit mihi, ut ipsis assentiar, maximè quia apud alios di-ctorum collegiorum exstructionem uni Alfrido con-stanter attributam reperio. Acta sancti hujus An-tistitis apud nos illustrata sunt tom. IIII Augusti à pag. 210, & eadem occasione collegiorum Es-sendiens ac Salenstadiens mentio facta, at nullum productum instrumentum, unde elicias, Alfrido in iis fundandis socium fuisse Luthardum comitem. Comparet quidem in Diplomate Assendensis seu Es-sendiens fundationis, ibidem dato, Luthardus, sed tamquam testis dumtaxat; neque is noster fuit, sed, uti expresse additur, Luthardus episcopus Paderbornensis.

E

e Confluentinum Ms. sic habet: Collætantur, i-mò nobiles gaudent & ignobiles. Porro sunt & aliae levis momenti in apographis vocum diversita-tes, quas opera pretium non fuit observare.

f Hic desinunt MSS. à Gamanso accepta, atque editio Lovaniensis: sequentia leguntur in solo Bo-decensi apographo.

DE S. PHILOTHEO PRESBYTERO

IN VICO MYRMICE MINORIS ASIAE.

C

S Y L L O G E.

J. S.

F

Ex Menologiis aliisque Fastis maximè Græcorum.

SEC. X AUT
CITIUS.
Sanctus hic
in Fastis
Græcorum
memoratus,

Mnes ferè Græcorum Fasti, cùm editi tum inediti & apud nos manuscripsi, magno consensu ho-die annuntiant S. Philotheum presbyterum, ac insignibus mi-raculis clarum. Græcos fecutus est Ferrarius in Catalogo generali, & novissimò Ca-stellanus in Martyrologio universali. Attamen E-minentissimus Baronius Philotheum Martyrologio Romano non inseruit, licet multos alias ex Menologio Græcorum, quod Sirletus Latinum fecit, passim adoptare consueverit. Prudens ratio, quan-tum conjicio, deterruit Baronium, ne Philotheum Latinis Fastis adderet, quia de etate ipsius non constat ex dicto Menologio neque ex Menaïis, ita ut non potuerit satis esse certus, utrum Philo-theus vixerit ante schisma Græcorum, an tempo-re illius schismatis. Idem timor me deterreret, ni-si Philotheus haberetur in Menologio, quod scuu-Septemberis Tomus V.

lo x jussu Basiliæ imperatoris collectum est. Nam ante illud tempus Græci non fuerant schismatici, nisi subinde paucis annis, maximè sub Photio, schismatis auctore passim dicto. Attamen successo-res Photii seculo ix & x non fuerunt schismatici, ut alibi ostensum est; sed medio ferè seculo xi Mi-chael Cerularius Photii schisma instauravit. Ita-que cùm nullos in illo Menologio hallenus repere-rem schismaticos; Philotheum, à miraculis thaumaturgum cognominatum, nequaquam pratermit-tendum censeo: neque enim miracula, tanto con-sensu asserta, sine ulla ratione pro figmentis haben-da censeo.

2 Menologium Basiliandum ad xv Septembris natu-si in ita habet: Eodem die commemoratio sancti pa-tris nostri Philothei thaumaturgi. Sequitur elegiuri: Minoris A-sed hoc mendosè redditum est Latinum, dum in-terpres, non intelligens, quid medio aeo Græci per eccl. designarent, nomen proprium re-gio-

P

gionis pro nomine proprio viri sumpsi. Quapropter ipsa verba Graeca, quibus Sancti patria indicatur, hoc transfero: Φιλόθεος ὁ θαυματηρὸς ἀπὸ μὲν τῆς Βιζαντίου Οὐρανίας. Quae ad Verbum sic exprimo: Philotheus thaumaturgus erat ex themate Obsequii. Per thema autem designatur regio ampla, aliquot complectens provincias, quibus unus praeerat. Nam seculo decimo, quo Menologium fuit conscriptum, imperium Orientale divisum erat in themata, ut docet Constantinus imperator Porphyrogenitus, qui duos libros de Thematis conscripsit, editos ab Anselmo Banduro in Imperio Orientali tom. I. Inter themata Septendecim, qua lib. I recenset, quartum vocatur Οὐρανίος Obsequium, cui comes praeerat. Illud vero thema, quod prefecturam aut provinciam nomine magis Latino dicere possumus, erat in ea parte Asia Minoris, qua Constantinopolis maxime est vicina. Nam pag. 9 in Obsequii themate populos enumerat his verbis: Gentes vero ac populi, qui Obsequium constituant, sunt hi; Bithyni, Mysii, Phryges, Dardani, qui & Troiani dicuntur. Deinde & urbes precipuas enumerat, primamque ponit Nicæam, quæ est metropolis.

B
Opinatio Myrmice:

3 Ex hisce igitur habemus, Philotheum fuisse natum in Minore Asia, & quidem in una ex quatuor ejus provinciis maxime Occidentalibus, quæ juxta Bosporum, Propontidem & Helleponum extenduntur, id est, aut in Bithynia, aut in Mysia, aut in Phrygia minore, aut in Troade. In Menologio Sirleti dicitur fuisse ex regione Myrmica; sed vertendum fuit, opinor, ex vico, aut ex oppido Myrmica. Certe in Synaxario Ms., quod Majores nostri Sirmundianum vocarunt, ita habetur: ὡς ὥριπτο θεματος μὲν Οὐρανίας, κώμης δὲ καλλιένης Μυρμίκης· qui ortus fuit ex themate quidem Obsequii, vico vero dicto Myrmice. Consentient Menea impressa, in quibus de natali loco S. Philothei sic habetur: Οὐρανίας ἀπὸ χούσιας Μύρμικης καλλιένης, θεματος Οὐρανίας. Hic erat ex loco Myrmice dicto, thematis Obsequii. Itaque Myrmica, aut magis verisimiliter Myrmix, ut vocatur apud Maximum Cythereum, non erat regio; sed vicus aut oppidum in parte Occidentali Asia Minoris, ubi natus erat S. Philotheus, & ubi videatur etiam esse defunctus.

C
elogium de virtutibus ipsius & miraculis:

4 Hisce de loco natali observatis, elogium ex Menologio Basiliano rotum subjicio ex editione ultima Urbini facta, correcto tamen interpretis errore, quo scriptor Opificii male dicitur, substituamque secundum Graeca natali provincia. Philotheus thaumaturgus, natus in themate sive provincia Obsequii, presbyter fuit, magnusque Dei ab adolescentia cultor: quippe qui jejuniis, [vigilis,] & orationibus assidue vacaret; divitias suas pauperibus distribueret; & luctu fletuque dies suos traduceret, secum reputando gravissimas in altero seculo peccatorum poenas, gehennam ignis atque perwigilem vermem. Cum igitur multos confirmaret, suaque doctrinâ juvaret; atque inculpatè Liturgiam * Deo offerret, accepit donum miraculorum, ut scilicet dæmones ejiceret, infirmos curaret, leprosos mundaret, pluvias in maxima siccitate adduceret: Deus enim voluntatem timentium se facit, precesque eorum exaudit. Hæc admiranda opera perpetrans, & accedentium ad se postulatis annuens, in pace decessit. Et ex pretiosiss illius ossibus, in sepulcro conditis, manat mirum in modum salutare oculum in hunc usque diem. Hisce plane confor-

* Missæ sacrificium

mia de virtutibus & miraculis Sancti leguntur in Menologio Sirletiano, omisis tamen iis, quæ de oleo ex sepulcro Sancti scaturiente hic afferuntur. At illa similiter leguntur in jam laudato Synaxario Ms., & in Meneis impressis.

D

5 In hisce porro monumentis alia quadam adiiciuntur, in utroque Menologio prætermissa. Primo enim mater ipsius dicitur vacata fuisse Theophila, de qua non adduntur plura. Secundo Philotheus ipse dicitur nuptias contraxisse, ac prolem genuisse, ac deinde promotas ad presbyteratum. Adduntur & prodigia aliqua, que ex Synaxario hoc transfero. Οὐενταλιον μεγάρων μεγίστων, ηγιάδην, διὰ μόνης προσευχῆς εξ ἀπόρων ταριχείων τοῖς τένυσι ἄρτον παρδοσχων· αὖλα καὶ ποτάμιον ὑδωρ εἰς οἶνον μετίβαλε, καὶ λίθον μέγιστον λόγῳ μόνῳ μετετράχει. Καὶ μετὰ ἐναντον τῆς κοινότερος αὐτῷ μετατιθεμένα ἐν ἑτέρῳ τοπῷ, τὰς χεῖρας ὠρεὶ ζῶν ἔκτενας, καὶ τῶν ὀμώνυμων δραχμανθρῶν δύο ἵερες, τῶν βιδομένων ἀυτον μεταβήνας, ἀνέστη καὶ τρεῖς βάσεις βηματίστας, κατετίθηεν εν φότῳ κατέται. Unde & maximorum miraculorum consecutus est gratiam, per solam orationem ex vacuis cellis pauperibus panem præbens: sed & aquam fluoratilis in vinum convertit, ac lapidem maximum solo verbo transposuit: uno anno post mortem, quando transponebatur in alium locum, manus viventis instar extendens, & apprehendens humeros duorum sacerdotum, qui ipsius volebant transferre, surrexit, ac tres mensus passus, in loco, ubi nunc jacet, est depositus. Haec tenus tam Synaxarium quam Menea, in quibus unius tantum vocis, in Meneis omessa, est differentia. Similia etiam habet Maximus Cytheraeus, Menea passim secutus. Attamen posteriora haec minus certa; minisque probabilia sunt, tum quia non leguntur in Menologio Basiliano, ceteris antiquiore, tum quia redolent fabulas Graecis familiares.

Opusculum
Philothei de
mandatis
Domini,

6 Porro dubitari meritò potest, an Philotheus noster non veniat numerandus inter scriptores ecclesiasticos. Certe dicitur in Menologio multos suā doctrinā adjuvisse, nec tamen officium predicandi habuisse videtur, ita ut in ipsis elogio nihil sit, quominus credere possimus, ascetica aliqua ab ipso conscripta, si hoc aliunde fiat verisimile. Petrus Possinus Societatis nostræ anno 1683 Tolose edidit varia opuscula scriptorum Gracorum, collectionemque illam vocavit Thesaurum asceticum. Opusculum xv hunc habet titulum: Sancti Philothei de mandatis Domini nostri Jesu Christi sermo. Aliqui scriptores neoterici laudatum Opusculum attribuerunt Philotheo patriarche Constantinopolitano, qui floruit circa medium seculi xiv, ut hodie dictum est in Prætermissis, ubi de Philotheo illo egi, quia à Moschis in Fastis recentioribus commemoratur.

quod Philo-
theo Con-
stantinopolis
tano abjudic-
catum,

7 Verum Possinus in Prolegomenis illorum opinioni non acquiescit, illamque refutat his rationibus. Primo Philotheus in titulo Opusculi vocatur Sanctus: quod non congruit Philotheo Constantinopolitano. Secundo Philotheus in titulo nec patriarcha vocatur nec episcopus, licet primū fuerit episcopus Heracleensis, deinde patriarcha Constantinopolitanus. Tertio ab aetate codicis sui sic ratiocinatur: Quoniam scriptor saeculi xiv non potest credi autor Operis in codice descripsi, cuius manus & charta ætatem præferunt annorum, ut suprà dixi, quingentorum; præferunt cùm ibi post illud alia ponantur ætatis manifestè senioris. Scripsit ergo hunc Sermonem multò antiquior quidam & sanctior è plurimis o-

mnī

Amini ævo insignitis Philothei vocabulo monachis. *Frustra sane differimus, si hac argumenta non sufficientia; ad landatum Opusculum Philotheo Constantinopolitano abjudicandum.*

Sed Attamen Joannes Albertus Fabricius in Biblioteca Graeca lib. 5 tom. 10 pag. 471 illud ipsum Opusculum attribuit Philotheo Constantinopolitano, aitque eidem præter rem abjudicatum fuisse à Possino. At nullum affer verbum, ut ad argumenta Possini respondeat, neque ullo argumento pro Philotheo suo Constantinopolitano utitur. Video tamen Fabricium fuisse secutum opinionem Petri Lambecii, qui lib. 5 Commentariorum de Bibliotheca Cæsarea, memorans pag. 99 aliud Opusculum, quod Sancti patris nostri Philothei dicitur, & fragmenta sunt sermonum quorundam asceticorum; observat de Philotheo, cumdem in alio codice, recensito, lib. 4, vocari monachum Sinaitem. *Tum subdit:* Idem videtur esse atque Philotheus ille, qui ferè à pueritia vita monasticæ addictus, eruditione & sanctimonia vita adeo inclaruit, ut primùm quidem præpositus seu abbas monasterii in monte Atho, deinde autem episcopus Heracleæ in Thracia, ac tandem patriarcha Constantinopolitanus electus sit. *Hac omnia magis afferanter adoptavit Fabricius, qui pag. 469 ait:* Philotheus, monachus primò Sinaita, deinde præpositus monachorum in monte Atho, denique ex Heracleæ episcopo

patriarcha. Verum parùm consideravit & Lambecius & Fabricius, quām improbabili conjectura monachum ex Arabia accersant seculo XIV, ut præpositum monachorum faciant in Macedonia, quod ex sola conjectura afferitur: nam Cantacuzenus, quem assignat Lambecius, restatur quidem lib. 4 cap. 16, Philotheum Constantinopolitanum fuisse præpositum in monte Atho, sed de monachatu ipsius in monte Sinai altum silet. Quare dubitare nequeo, quin duorum saltem Philotheorum Opuscule, uni adscripsit Fabricius, Lambecii improbabilem conjecturam fecerunt.

9 Verumtamen cùm neque S. Philotheus ille, de quo agimus, monachus fuisse videatur montis Sinai; Opusculum verò à Possino editum apud Lambecium lib. 5 pag. 69 attribuatur Philotheo monacho Sinaite, una cum alio ibidem memorato, non autem S. Philotheo nostro dicta Opuscula adscribere. Favet quidem ipsi titulus Sandri in codice Possini inventus; sed idem titulus facile congruere potest alteri Philotheo monacho Sinaite, licet hunc in Fastis Gratianis non magis inveniam, quām Philotheum Constantinopolitanum. Ceterū quo seculo floruerit Philotheus thaumaturgus nullibi invenio. Hoc certum est ex Menologio Basiliiano, ipsum aut seculo X vixisse aut citius, cùm istud Menologium seculo X fuerit collectum.

huc etiam
Philotheo
non videatur
tribuendum.

E

B

DE B. ORANNA AUT ORANDA

VIRGINE, ET SOCIA ANONYMA,

IN ESCH PROPE OPPIDUM BERES IN
LOTHARINGIA.

S Y L L O G E.

J. S.

C De loco, ubi Beata colitur; deque cultu ac iustificatione corporis: gesta ferè ignota.

SEC. XIV
AUT CI-
TIUS.
Beres oppi-
dum prope
Saram-Lu-
dovici in Lo-
tharingia,

Eatam Oranam, alias Orannam, aut Orandam quoque distam, in nullo prorsus inveni Martyrologio, licet cultu satis celebri honorata fuit ab aliquot salem seculis. Locus, ubi Beata colitur, aquæ ferè ignotus est in tabulis geographicis, aut certè non rectè expressus in iis, quas consului. Primam de Beata notitiam Majoribus nostris submisit P. Alexander Wilhem Societatis Jesu, plurimis officiis de Actis Sanctorum optimè meritus. Hic in epistola anno 1666 ad Papebrochium data ita scribit: Beres est oppidum Lotharingæ Germanicæ haud longè Wadagotia monasterio Præmonstratenfis Ordinis ad Saravum. Id oppidum habet tempulum parochiale pro veteri modo extra muros ad breve spatium distans. Jacet in eo templo cor-

Septemberis Tomus V.

pus sanctæ Orannæ vel Urannæ virginis. In notitiis Wadagotia submissis oppidum scribitur Beres. Non dubito, quin idem sit, quod in tabulis aliquot Lotharingia notatur Belrus, Beaureins & Blerus. Nam hæc nomina exprimuntur ad idem oppidum designandum illo planè loco, in quo Beres oppidum est sicut secundum notitias, nobis ex iis locis missas, videlicet band longè à Wadagotia abbatis. Hac autem sita est ad Saræ, aut Saravi, fluvii ripas, unâ à Sara-Ludovici arce horâ, ut de Wadagotia scribit Hugo in Annalibus Ordinis Premonstratenfis tom. 2 col. 1003. Itaque Beres non longè distat à munitione oppido Saræ-Ludovici, vulgo SarLouis dicto, quod conditum est jussu Ludovici XIV Francorum regis post scriptas à Wilhemio notitias de oppido Beres.

2 De ecclesiæ situ in aliae epistola sic habetur: Sanctæ Orandæ virginis templum, aut potius

P. 2

140

AUCTORE

J. S.
ac vicina illi
oppido ecclae-
sia B. Oran-
nae in Elob,

facellum, distat ab oppido Beres tribus quadrantibus horæ, loco aliquantulum depressiori & a meeno satis, sed nunc bellorum injuriis inculto & penitus deserto. Erat olim ejusdem oppidi parochia, sed ob infestas militum excusiones ac latronum frequentes infidias parochialis esse desiit, & in ipso oppidi templo divina officia peraguntur, modòque Sacra menta omnia administrantur. *Dominus Philippus Budeghenius, Wadegeotiensis abbatie religiosus, & loci pastor, in litteris anno 1666 prmissis consentit, atque: Monasterium nostrum Wadegeotense jam penè quingentis annis habet jus patronatus istius ecclesiae, ubi dictæ Sanctæ corpus quiesceat & veneratur.* Est autem ecclesia parochialis in Beres municipio, & vocatus locus Esch aut Exweller. Dictum jus patronatus donatum est nostræ ecclesiae à serenissimo duce Lotharingie Matthæo. *Landatus mox Hugo, enumerans pag. 1008 pastoratus à Wadegeotia dependentes, de illa scribit sequentia: Berus seu Eschweiller ex donatione Marsilii ministerialis de Liestroff anno mcccxx provenit. Verum nec ad nos, nec ad Beatam pertinet, inquirere, à quo jus patronatus fuerit donatum.*

B
olim ipsius
oppidi pa-
recia:

tumba ibi-
dem Beate,
qua officio
solitur,

C

3 Interim Budeghenius explicat, cur parochi habitatio ad oppidum fuerit translata, ita scribens: Olim habitabat juxta dictam ecclesiam parochus, & habebat ibi residentiam suam. Factum est autem propter motus bellorum & hostiles incursions, ut caperentur etiam homines volentes adire templum; imò in ipso templo sub Officio divino vim inferebant impii milites. Quare jussu serenissimi ducis in Lotharingia ante ducenos circiter annos residentia memorati parochi translata est in municipium Beres propter securitatem: relictus est autem custos ibi laicus ad custodiendam ecclesiam & recipienda oblata. Hancenus de ecclesia olim parochiali.

4 De cultu Beatae ibidem in eadem Epistola hoc scribit: Tumba dictæ Sanctæ est juxta summum altare, septa ferreis cancellis. Imploratur autem ipsius intercessione & meritis sanitas ferdis & graviter audientibus, vel vertigine capitis laborantibus, aliisque morbis. Et multi compotes voti sui fundunt preces in dicto loco: plurimi etiam, voto facto, qui gravati fuerunt istiusmodi morbis & fluxionibus aurium, singulis annis solvunt suas oblationes. Celebratur ipsis festivitas Dominicâ primâ post Exaltationem sanctæ Crucis: & per totam Octavam est magnus concursus hominum, eò venientium devotionis & voti solvendi causa. De omnibus hisce consentit Wilhemius in Epistola jam allegata. In altera quoque ita loquitur ipsius nepos, cui curam commiserat omnia coram Iustrandi: Ceterum locus est à multis jam saeculis fidelium veneratione & concursu celebris ob ejusdem Sanctæ tumbam, quæ in ipso templo media conspicitur ex rudi imposito que saxe, nullâ cælaturâ aut inscriptionis vestigio insignis: munitur dumtaxat undique crata ferrea: cui gens rustica suos cercos, flores, collars, & ejusmodi donaria venerationis ergo affigit. Sed imprimis memorabile, quod ipsis Sanctæ patrociniū furdì experiantur promptum & efficax, plurimisque miraculis & prodigiis (ut omnes affirmant) jam olim ad hæc usque tempora inclarerit.

5 Hinc passim è tota Lotharingia, adjacentibusque provinciis peregrini confluunt, votaque non infelicitate exsolvunt. Quotiescumque

verò contingit ibidem sacerdotem quempiam Sacrum facere; tunc passim ex vicinia gens agrestis concurrit cum cercis, oblates, Patronamque suam maximo pietatis sensu, ut ipsem et magna mea consolatione spectavi, supplex colit & veneratur. Ex qua mulier proba & honesta nobis narravit multis etiam aliis presentibus & testibus, se ejusdem Sanctæ intercessione à gravissima plurium annorum surditate, adhibitis nequidquam artis medicæ remediis, fuisse liberatam. *Hactenus Nicolaus Wilhemius Societatis nostra, Alexandri ex fratre nepos, qui, ut parrus eius in alia Epistola scribit, ad sepulcrum B. Orannæ se contulit, tum, inquit, ut Sanctam illam auditus recuperandi, quo caret, patronam invocet, tum ut de rebus ejus inquirat: quod sanè faciet præclarè, cùm polleat judicio & ingenio. Hac Alexander Wilhemius, qui tamen ipse quoque ibidem antea fuerat, & in prima Epistola hoc addiderat: Vovent aliqui peregrinationem annuam. Experiencia longâ comprobatum, fluere sanguine aures corum, qui votum non exsolvunt.*

6 Addit, tumbam olim fuisse apertam, ut sacram corpus lustraretur, atque illius inspectionis extare instrumentum. Verum plura de hac re in suis litteris Budeghenius, ita scribens: Subinde accedit ante ducentos & plures annos, ut dubitaretur à multis, an adhuc in eodem sarcophago esset sacrum corpus sanctæ Virginis. Hinc ad instantiam nobilium & aliorum Christi fidelium in circuitu, à R. D. Suffraganeo episcopi Metensis dicta tumba fuit aperta sub Officio divino, & reperta duo corpora, unum ad caput, alterum ad pedes. Subdit, huiuscem inspectionis instrumentum etiamnum haberi: atque illud per Wilhemium nobis fuit transmissum. Atamen ipsum authenticum tunc non potuit inveniri; sed transcriptum ex eo exemplar, in quo desiderantur subscriptiones, accepimus. Hoc verò totum huc transfero: Nos Desiderius Natalis, Dei & sanctæ Sedis Apostolicæ gratiâ episcopus Panadensis. Notum facimus Universis, quod quia à multis venebat in dubium de corporibus beatissimæ Orandæ & ejus Socia, si realiter & cum effectu in earum sepulchro, in quo adorabantur, quod ab antiquo Dominus honorat, prout usque ad tempora nostra honorat, diversis idem sepulchrum illustribus miraculis, continebantur, cùm in nullius cædebat memoriam, sed nec ab auditu idem unquam sepulchrum fuisse vel apertum credebat: quia etiam multi Christi fideles nos rogârunt & obnoxie deprecati sunt, ut idem sepulchrum aperiremus, & si quid sine injuria beatarum Virginum in eodem reconditum inveniremus, populo notum faceremus, ut per hoc populi major ad easdem venerandas devotio accendatur.

7 Hinc est, quod nos convocatis Domino Thilmanno archipresbytero dicti loci, & aliis multis ecclesiæ rectoribus, celebratis prius sacris excubiis, cum solemnitate hymnorum & orationum & triplici letania, multiplicatis etiam luminaribus, omnibusque, quantum potuimus, ad hanc rem ritè ordinatis, in ipsa Inventione sanctæ Crucis terrena scilicet May anni Dni mccccclxxxviii regnibus sanctissimo Papa Sixto, Frederico Romanorum imperatore, Ludovico Francorum rege, & Renato illustrissimo & victoriosissimo Lottingorum duce, ipsum sacrum sepulchrum duximus aperiendum, prout tunc, presentibus mul-

D
⁊ votis
peregrinatio-
nibus hono-
ratur.

E
Corpus Bea-
te, ejusque
Socie, anno
1488

F

solemni mo-
do visitataq;

A multis utriusque sexūs nobilibus & de plebe innumerabilibus aperuitum. In quo sacro sarcophago duo corpora cum omnibus ossibus suis, ut nobis prima fronte apparuit, fuere inventa; unum velut ad caput, alterum ad pedes, quæ duximus populo sancto cum diligenti custodia presentanda, veneranda & adoranda, prout & tunc primi venerati & adorati fuimus: ipsaque triplicibus pepitis recondidimus, & duabus saccis *concludi quam venerabiliter potuimus fecimus. Et his post Missarum solemnia, quantum devote potuimus in eodem suo sepulchro reclusis, volumus hujus reclusionis nostræ duas literas fieri, quarum una in ipso sarcophago clauderetur; alteram verò sub custodia curati & Simonis de Zeistrom officiati domini ducis voluimus ad perpetuam memoriam reservari. Actum sub sigillo nostro Anno & die qui.... *Hactenus laudatum instrumentum, in quo preter subscriptiones una forsitan vox desideratur post vocem Saccis, quia ibi spatium relictum erat uni voci vacuum. Fortè vox, quæ sacerorum materia designabatur, legi non potuit ab exscribente.*

B *ex quo colli-
gitur, de-
functas esse
saltē a se-
culo XIV:*

8 Porrò ex laudato instrumento habemus, S. Orannam cultam fuisse à seculo xv, ut minimum, & verisimiliter citius. Secundo idem instrumentum Orannæ attribuit beatam Sociam, sed anonymam. Tertio ex iisdem litteris verisimilimum & quasi indubitatum fit, S. Orannam ejusque Sociam non obiisse saltem post seculum XIV, cum anno 1488 dicerentur colli ab antiquo, nec ullus tum meminisset an: audivisset, sepulcrum umquam fuisse apertum. Hac enim locum non habuissent, si Beata vixisset post annum 1400: sed potius de modo vivendi illarum ex parentibus suis aliqua intelligere potuissent, qui anno 1488 erant senes. Verum ut hec insinuant, Beatas non fuisse defunctas post seculum XIV; ita minime evincunt, eodem seculo illas fuisse de-

functas, cum integris sculis oīiis defuncta esse possint. Hinc mortem Beatarum non aliter determinavi, quam bis verbis: Seculo XIV autem ci- tius.

AUCTORÆ
J. S.

*de earum ges-
tis nihil ha-
bitur certi.*

9 *De gestis Beatarum nihil satis certò con-
fiteatur Budeghenius parochus. Afferit tamen
conjecturas aliquorū, hoc in laudatis litteris
scribens: Jam verò de ortu & natalibus, de vi-
ta, de obitu, nihil certi constat, nisi quod ibi
cum Socia pedissequā sanctam innocentemque
vitam in dicto loco Esch duxerit, ut fertur. Ali-
quisi volunt, fuisse filiam regis vel magni principis;
& quia amore virginitatis è domo paterna
aufergerit cum Socia famula, persecutam & jam
jam apprehendendam, juxta locum, ubi modò
est ecclesia, se abscondisse. Mitto, quod addi-
tur, responsum agricola à persecutoribꝫ interrogati,
cum videatur fabulosum magis quam ve-
risimile. Alii dicunt, S. Orannam ortam ex illu-
stri familia dominorum terræ illius. Et quod de-
fectum habuerit in auribus, graviterque audierit,
propter surditatem illam, inquiunt, contempta
& rejecta à fratribus prædium illud circa Esch-
weiler pro dote & sustentatione ex hæreditate
paterna accepit: ubi tum famula sua in patientia
& sanctitate vitæ dies suos transgit, ita ut o-
mnes in sui admirationem trahens, cum magna
ædificatione & virginitatis & devotionis observantia
Deo & proximo placens tandem ibidem in pa-
ce quieverit. Post cujus mortem Deo, quem ia-
vita dilexerat, Famulæ suæ sanctitatem demon-
strante, surdi passim, & vertiginem patientes ca-
pit, sanitatem recipiunt per merita sanctæ Vir-
ginis. Hoc attestantur in hodiernum diem, qui
voti causa ad sanctæ Virginis sepulcrum venien-
tes, sospites revertuntur, gratias Deo agentes.
*Hactenus laudatus parochus: neque habeo plura
his addenda.**

B

DE B. ROLANDO DE MEDICIS

C ANACHORETÀ BORGONI DITIONIS PALLAVICINÆ, F

I N I T A L I A.

COMMENTARIUS PRÆVIUS.

J. S.

Cultus Beati: Acta & Miracula edenda ex manuscriptis.

AN. MCCC-
XXXVI
Beatus
Martyrolo-
giis ignotus,
obit

Uamquam B. Rolandus Martyrologiis omnibus sit incognitus, colitur tamen hoc die ut Beatus, cultusque ipsius certus est & indubitatus. Ludovicus Cavitellus in Annalibus Cremonensis ad annum 1386 de eo, tamquam de Beato Cremonensi vicino, ita scribit: Anno proximo Rolandus de Medicis, Mediolanensis anachorita, postquam in locis asperis & solitariis Alpium Bargoni, dioecesis Placentinae, per annos viginti sex moram habuit summa cum abstinentia, & in eis repertus per ibi incolas, il-

*linc ductus fuerit in ecclesiam ibi B. M. Virginis, & illic facta confessione peccatorum religioso Carmelitano, & è manibus ipsius sumptâ Eucharistiâ multa cum reverentia, die quinta Septembris emisit spiritum, ejusque corpus conductum fuit Buxetum, & conditum in facello ibi sibi dicato, procurantibus illustribus marchionibus Pallavicinis, ibi & in vico Bargoni dominantibus: & ad ipsum corpus ex gratia omnipotentis Dei, & ejus Rolandi meritis, facta fuerunt multa miracula, ex quibus reputatus fuit inter Beatos. *Hactenus Cavitellus, in cuius relatione diem Beati mortualem perperam fixum obser-
P 3 ser-**

AUCTORE

J. S.

servo, quod impressionis forte potius mendum est, quam scriptoris. Certe non quinta, sed decima quinta Septembris obiisse B. Rolandum alii omnes consentiant: atque die xv revera colitur.

2. Joannes Heraclius Christianellus, Societatis Jesu rector Buxeti, anno 1681 de cultu B. Rolandi, aliisque huc spectantibus, ad Papebrochium nostrum scriptis sequentia: Dies obitūs B. Rolandi de Medicis Mediolanensis fuit xv Septembris: hac etenim die colitur Buxeti in ecclesia confraternitatis Sanctissimae Trinitatis, ubi ejusdem Servi Dei corpus quiescit. Obiit anno MCCCCLXXXVI. Et in hoc conveniunt Ludovicus Cavitelus patrius Cremonensis in suo manuscrito libro Annalium Cremonæ fol. 138, & Ranuccius Picus à secretis serenissimi D. ducis Parmæ in Vita ipsius Beati descripta & typis tradita Placentia anno MDCCXXXVI. Convenit itidem cum prædictis die & anno Vita ejusdem beati Rolandi Ms. in charta pergamenta, existente in archivio collegiatae insignis ejusdem civitatis Buxeti, laborata tabellionatibus & subscriptionibus plurium notariorum de collegio Buxeti: in qua describuntur quā plurima miracula, meritis ipsius Servi Dei patrata à Deo O. M. nec non oratio seu tres orationes ipsius Beati.

Bumba ipsius: reliquie venerationi exposte:

3. Ejus corpus conditur in arca marmorea, in qua præter alia insculpta videtur imago ipsius Beati: & hæc est prope altare majus, alta ab humo altitudine duorum pedum, vel circā. Continuus est concursus ad dictum Beatum, cuius intercessione, præter alia miracula, iis potissimum, qui dolore capitis laborant, maximæ & innumeræ gratiae impertiuntur. Venerabile tamen ipsius Beati corpus videri non sinitur, nisi per raro & jussu & præsentia principum nostrorum: ejus tamen reliquia populis veneranda & deosculanda exhibetur, asservaturque reliquia in quodam vaseculo seu custodia argentea. Quodque magis notabile est, dicti Beati capitum, quod ultra trium seculorum spatum adhuc integrum perseverat, non obstante, quod eo incessanter piezas fideliū utatur ad cooperiendum caput dolore capitis laborantium miro infirmorum hujuscemodi auxilio: cùm prædictum capitum sit lana contextum, & hoc usque tineis mirificè illæsum. Haec enim Christianellus, adjungens alia quadam de lampade accendi solita; que ut minoris momenti omitto, quia ipse observat alias quoque ibi esse reliquias, indeque dubitat, in cuius potissimum honorem accendatur. Verum, quidquid sit de lampade, cultus Beati ex dictis est certus & indubitatus.

Corpus anno 1464 ad novam tumbam translatum, tunc translatum ad tumbam illam elevatam supra terram. Colligo ista ex notitiis MSS., hic missis per laudatum Christianellum. Inter has notitiis reperiuntur Acta visitationis sacri corporis, scripta per Antonium de Sancto Vito notarium publicum. Facta dicitur illa visitatio anno millesimo quingentesimo sexagesimo tertio, Indictione sexta, die vero Sabbati vigesima nona mensis Maii. Nota ha chronologice invicem bellè correspondent, cùm illo anno esset Indictione sexta, & dies xxix Maii in Sabbatum incidet, ut colligitur ex illius anni littera Dominicali c. Porro in ista visitatione, testantibus Actis, supra ossa Beati inventum fuit breve scriptum, quod ita habebat: MCCCLXIII, DIE PRIMO JANUARII IN HOC SEPULCRO RECONDITE SUNT RELIQUIE BEATI ROLANDI, QUE SUNT HE. Itaque nullo modo dubitandum videtur, quin jam anno 1464,

id est, anno septuagesimo octavo post mortem, Rolandus fuerit cultus ut Beatus, atque honorifica elevatione & translatione in nova tumba depositus.

5. Quod spectat ad visitationem corporis, quam iterumque anno 1563 factam jam dixi, præcipua tantum visitatum ann. ex Actis feligam, ne sim prolixior & obscurior, no 1563.

Acta integra cum omnibus adjunctis huc traducam. Facta dicitur visitatio & perente illustrissimo marchione Hieronymo Pallavicino Buxeti domino, ac presentibus plurimis è clero & populo. Deinde apertæ dictæ arcâ, laminis ferreis & plumbeis optimè clausa, in ea reperta fuit capsula lignea longitudinis uriius brachii vel circā, & dimidiæ largitudinis ac altitudinis clausa, & ea reposita super altare majus dictæ ecclesie... aperta fuit; & exinde emanare coepit odor miræ suavitatis & fragrantiae: supraque ossa in dictâ capsulâ recondita & reperta inventum fuit breve in charta hædina scriptum. Verba hujus scripti jam dedi superius. Et dempto demum cooperculo ferico rubei coloris tegente ossa prædicta, visa fuere caput, crura, brachia, & partes aliae corporis B. Rolandi prædicti, quamvis tamen exigua pars in cinerem versa reperitur.

Mox adjungitur, omnia rursum in arcam reposita, eamque clausam fuisse, ut ante fuerat. Acta vero debitâ formâ claudimur, eisque subscriptiuntur quatuor notarii, videlicet Paulus Majavacha, Josephus Bocelius, Scipio Stirpius, & Octavius de Martianis. In iisdem Actis mentione fit de Vita Beati, dudum ante scripta.

6. Vitam illam accepimus ex biblioteca Medicæ, notaturque in margine haberi pluteo 2, scripta uti Miracula: codice 31 in quarto. Hunc vero presertim titulum: De Vita, poenitentia, morte, & miraculis B. Rolandi de Medicis, qui suum diem clausit exterritum in castro Bargoni, episcopatus Parmæ MCCCCLXXXVI, die xv mensis Septembris. Eadem Acta servari in tabulario Buxetano, habemus ex litteris antè laudatis. Ex initia planè liquet, scripta fuisse eodem anno, quo B. Rolandus obiit. Hinc fide sunt omniō digna, etiam si miracula quedam contineant. Ex eadem bibliotheca accepimus relationem plurium miraculorum, quæ alium habent auctorem, sed aq[ue] fidelem, ut colligitur ex prefijo titulo, qui talis est: Relagium * miraculorum B. Rolandi, quæ scripta fuerunt, ac recepta sub fideli testimonio diversarum personarum, per manus Anselmini de Raimundi de Cremona, imperiali auctoritate notariorum, & in ecclesia B. Mariæ de Monte Carmelo in Cremona. Hanc relationem, ex qua liquet, Cremonenses maximè fuisse addictos B. Rolando, subiectam post Vitam. Demum aliqua Miracula nobis communicata sunt ex tabulario Buxetano; at omnia ferè eadem sunt cum relatis in scripto edendo. Satis igitur erit, si hanc scripturam breviorem cum altera in Annotatis contuleram, & in calce adiecero, si quid hec contineat, quod in priore non reperitur. Vitam Beati posteriori scripserunt Ranuccius Picus jam laudatus in Opere de Sanctis Parmensisbus & Sylvanus Razzi de Sanctis Tuscia part. 2 fol. 87, uterque Italice.

7. Ceterum ad faciliorem Vita & miraculorum intelligentiam, juverit paucæ observare de locis, in quibus Beatus modò quiescit, & ante obitum versatus est. Buxetum oppidum, ubi sacram corpus quiescit, Italis Buffeto, sicut est Parmam inter & Placentiam, & ferè è regione Cremonæ, sed duobus milliaribus à Pado flumine, quod agnum Buxetanum à Cremonensi dividit. Territoriu-

Vita fideliter
dicta, notaturque in margine haberi pluteo 2,
scripta uti Miracula:

F

* al. Pela-
gium

F

Arium illud proprio olim parvum marchioni ex i-
nstru domo Pallavicina, cui etiam suberat Bur-
gas S. Domini, civitas vicina modò episco-
palis cum pluribus oppidis ac vici; at deinde
cessit duci Parmensi, huicque etiamnum paret.
Ad partem australē ditionis Pallavicina ver-
sus Apenninum & ditionem Gennensem in tabu-
lis ducatis Parmensis notantur vici aut oppida,
ut à quibusdam vocantur, Bargonum, Tabbia-
num, Salsum, in quorum vicinia Sanctus dici-
tur eremiticam duxisse vitam. Rivarolum, quod
alius in aëlis additur, in tabulis invenire non
potui. At procul dubio earumdem partium est vi-
cus, si mendum non irrepserit in exemplar manu-
scriptum. Non omnia illa loca videntur esse in
territorio Pallavicino, in quo est Bargonum; at
dicta ditione saltem sunt vicina. Hisce pranota-
tis, Acta ipsa subjicio.

V I T A

B Autore Synchroño

ex codice Ms. bibliotheca Me-
dicæ.

*Austeritas
Beati, sub
dio degentis,
in vestibus,*

Notum sit omnibus & singulis præsentem scripturam inspecturis, quod anno millesimo trecentesimo sexagesimo (videlicet modo quando currit millesimus trecentesimus octogesimus sextus, sunt anni viginti sex elapsi) prædictus B. Rolandus venit ad partes Bargoni, Tabiani, Salsi, Rivaroli, & in locis circumstantibus, & ibidem dicto tempore dictorum viginti sex annorum stetit & habitavit: & per totum dictum tempus continuum servavit silentium nemini loquendo: & tempore dicti sui adventus erat ueste lugubri & nigra: & tantum ipsam portavit, quod venit ad putrefactionem, & de necessitate nudus remansit. Postea pro cooperamento ejus nuditatis usus fuit straminibus & paleis: & tandem fecit sibi perizomata conchorum & foliorum. Postremus usus fuit pelle caprinâ non confectâ nec paratâ, sed à casu sic inventa: & hic fuit ejus usus vestimentorum. Et per totum supra dictum tempus prædictorum viginti sex annorum sic mutitus vestimentis, ut suprà continetur, stetit ad nives, grandines, aquas, ad ardorem continuum frigoris & caloris, die noctuque solum aërem pro suo tegumento habendo, & usque ad extremum vitæ suæ.

*& in vicissim:
mirabilis e-
iusdem con-
templatio.*

2 In dicto toto tempore usus fuit pro cibo & corporali refectione herbis crudis, fructibus, & aliis prout invenire poterat in tali loco silvestri & nemoroſo. Et propter carentiam frumentorum & herbarum tempore hiemali afflictus fatne, compellebatur ire ad extremum alicujus loci: ubi faciebat signum cum manibus nudum demonstrando corpus, & pro sustentatione vitæ suæ eleemosynam postulabat, nec recipiebat ad superfluitatem, immo numquam recepit ad totam satilitatem. In prædicto tempore à pluribus personis fide dignis visus fuit antedictus B. Rolandus de die & de nocte super uno pede, spatio quinque vel sex horarum oculis fixis infra rotam fo-

lis & lunæ a brachiis elevatis devotissime Deum Ex Ms.
inspiciendo b.

3 Una verò die dum spectabilis & egregia domina Antonia de Caxate de Cortona, confors magnifici & egregii militis domini Nicolai marchionis Palavicini, cuius est castrum & territorium Bargoni, cum sua comitiva iret cauſâ ſuæ recreationis ad accipitrem; accidit quod quidam de ſuâ * familiâ vidit ſupradictum B. Rolandum nudum, & in corpore afflatum, quaſi ſpiritum exhalantem infra vepres, spinas & tribulos, fecus viam in quadam maceriâ, & quem ignorabat, quiſnam eſſet. Quo viſo, p̄ræ admiratione in mente coepit cogitare, quænam eſſet illa creatura ſic afflita. Velociter cucurrit ad p̄famatam dominam, narrando ſibi *, quod vi- derat. Quæ domina omnibus omissis, cum ejus comitiva adivit ad videndum. Quo viſo, ipſis omnibus obſtupentibus p̄ræ admiratione inſolita, coepit p̄fata domina dicere: Num eſſet iſte ho- mo ille, qui tanto tempore elapſo in his parti- bus tam asperam duxit pœnitentiam & vitam, juxta narrationem & testimonium multorum, qui ipſum ſaepius viderunt? Revera iſte eſſet ille. Ipſum pacificè interrogate, ſi velit venire Bargonum, & in neceſſariis ſibi & opportunis provi- debitur. Qui nullum ſignum, nec reſponſum de- dit.

4 Præfata autem domina pietate compun-cta, dixit: An creatura iſta devota poſſet mori ſine confeſſione? Utique, quælo, rogate eum, ut dignetur venire Bargonum: & mittam confeſſorem meum magiſtrum Dominicum de Dominicis de Cremonâ Ordinis B. Mariae de Monte Carmelo, ſacræ Paginæ professorem, cum quo valebit conſolari, & ſpiritualibus dapibus ab eo re-ſici. Quibus auditis, B. Rolandus in mente coe- pit congratulari, & nutu atque ſigno hilari, bra-chiis elevatis, meliore modo, quo po- tuit, capite elevato expreſſit, ſe contentum fore de ad- ventu p̄nominati magiſtri Dominicī. Quæ domina, demiffâ veſtatione, Bargonum redi- vit, & litteras & nummos prædicto magiſtro Dominicō deſtinavit. Nocte verò ſequente B. Rolandus ad ecclesiā, quæ eſt extra Bargonum, i- vit ibidem pernoctando. Die verò ſequenti totus populus Bargoni confluſt ad videndum B. Rolandum. Interim p̄fata domina mandavit, ut le-etus B. Rolando pararetur cum decentiâ hono-ris & ſtatū ſuæ ſanctitatis. Quibus omnibus pa- ratis, prædictus B. Rolandus ſpretis, ſola ſtramina nutu & ſigno pro fuſtentatione ejus * vitæ petiit.

5 Interim p̄fatus magiſter Dominicus Bar- gonum applicuit, & ecclesiā, in quā B. Ro- landus jacebat, intravit ipſumque ſalutavit, gra- tioſe exprimendo, & qualiter p̄fata domina pro eo miſerat, & ipſum B. Rolandus confor- taret. Quo B. Rolandus auditio, oculis fixis in prædictum magiſtrum Dominicum reſpiciebat, annuens per ſigna manuum, ut omnes de ecclesiā expelleret, & oſtia clauderet. Quo factō, mu- tuoſe reſpiciebant. Demum magiſter Domi- nicus incepit prolixum facere sermonem ferè ſpa- tio duarum horarum: & ut ab eo aliquid per proprias conciperet loquelas; duobus argumen- tis eum coepit ligare: primò arguendo, & con- tra ipſum inſtando per illud dictum decreti e: Qualiter ſub pœna excommunicationis quilibet adulterus ſaltem ſemel in anno Christi Vicario d in confeſſione ſe debet e. Secundò inſtabat contra

*a b
Inventus in-
ter ſpinas
graviter la-
borans,*

* ipſius

E

*Bargonum
invitatū,
venitque ad
vicinam ec-
clesiā,*

F

*abiſſacerdos
religiouſus
eum mouet de
confeſſione,*

cum

d

e

VITA B. ROLANDI DE MEDICIS,

eum qualiter angelus Satanae se transformat in angelum lucis, Christi creaturem inducendo ad arduas pœnitentias & insolitas : quibus mediantibus sint causa mortis suæ, ut eas deducat ad perditionem. Ad prædicta respondit B. Rolandus præfato magistro Dominico in hac formâ, primò ad primum. Quod non tenebatur confiteri causam assignando, quia Deus sic volebat ; sic eum ducebatur & regebat. Ad quæ magister Dominicus :

f

g

B

& de aliis quoque interrogatum,

o

C

i

*ad suscep-
tione Sacra-
mentorum
inducit : re-
ponsa Bea-
ti,*

* ipsi

Hoc afferis creatura Dei, propter illud dictum decreti, quod habetur in illo capitulo, "Duæ sunt leges" : ubi inquit textus : "Duæ sunt leges, una scripta in canonibus sanctorum, à sanctis Patribus approbata, sicut semel confiteri in anno, & consimilia. Alia est lex divina, quæ digito Spiritus sancti scripta est in cordibus fi- delium, juxta dictum Apostoli : "Qui legem Dei habent scriptam in cordibus eorum f. Et hæc est nobilior primâ. Quia autem hæc secunda, da lex deprimat primam, patet per Apostolum & per decretum allegatum" : "Si ergo Dei spiritu ducimini, non estis sub lege" ; Et alibi habetur : "Ubi spiritus Domini, ibi libertas". Ergo, devotissima creatura, propter ista prælibata à confessione non habita clapso tempore redditis vos immunes. Ad quæ respondit B. Rolandus : Verum dicitis : nam Spiritus sanctus me regebat & ducebat, & sic non eram noxius, quantum ad primam legem.

6 Ad secundum respondit prædicto magistro Dominico, quod in omnibus & per omnia se committebat sua discretionis sapientiae, quantum ad moderationem & mitigationem pœnitentiae. Et tunc præfatus magister dominicus subtiliter cœpit eum interrogare, quâ causâ, quo motivo tam asperas pœnitentias assumpserat, & dicendo : Numquid hanc assumpstis pro peccatis magnis per vos commissis, aut pro pœnitentiâ vobis impositâ ? An consilio alicujus hæc egisti ? Ad quæ respondit, quod solùm divinâ inspiratione propter frequentatiōnem Missarum & prædicationum & propter timorem peccatorum inferni, & propter gaudia paradisi, propriam fragilitatem decreverat tali stimulo domare. Quem B. Rolandum etiam interrogavit. Quomodo super uno pede fixis oculis sic respiciebat, infra rotas solis & lunæ, cum hoc sit contra cursum naturæ, spatio quinque vel sex horarum ? Ad quæ respondit, quod tunc fruebatur divinâ gratiâ, pascebatur spiritualibus dapibus, & alimentis in anima pariter & corpore : afferendo pro vero, quod tempore illo intervallo clarè intuebatur faciem Jesu Christi i infra rotam solis & lunæ.

7 Ipsumque B. Rolandum dictus magister dominicus cum documentis caritativis induxit ad confessionem & ad receptionem Sacramentorum Ecclesie Dei. Et afferuit dictus magister dominicus, quod, prout subtiliter investigaverat, prædictus B. Rolandus in tota sua pœnitentia, quæ fuit spatio viginti sex annorum & ultrà, non obstantibus contumeliis, percussionibus & expulsionibus, nimirum peccavit cogitatione, locutione nec opere. Et tunc magister dominicus sibi * dixit : Numquid peccavistis omissione ? Ad quæ respondit B. Rolandus : Non omisi, nisi ea, quæ non sunt Dei : inò voluntatem Creatoris mei adimplevi. Item dictus magister dominicus eum interrogavit, si in sua pœnitentia loquebatur ore cum Deo vel à seipso ? Cui respondit, quod non loquebatur ore, sed mente perfusa divinâ gratiâ. Item eum interrogavit, quare sic

continuum elegit sibi silentium ? Cui B. Rolandus respondit, quod est verbum Divinæ Sapientiae : In multiloquio non deerit peccatum. Quem B. Rolandum prædictus magister dominicus cum magnis precibus induxit pro vita sustentanda corporali ad recipiendum liquorem pullorum & avium silvestrium : quibus remedii mediabitibus ipsum B. Rolandum tenuit in hac vita mortali spatio dierum viginti sex.

8 Qui B. Rolandus erat magnæ staturæ & forma corporis : & erat in ipsa persona decorus : & erat afflicsus, desiccatus, sine carne, solâ pelle ad tenuationem & coopertionem ossium, quod alter crucifixus videbatur. Et ante diem obitus sui retulit magistro dominico, qualiter videbat angelum Michaëlem cum multititudine angelorum in manibus tenentem candidissimum pannum lumen, & animam suam expectantem. Et in suc transitu ad Patrem angelorum, quoad animam & spiritum est receptus cum hymnis ac canticis spiritualibus, & in sinu Abrahæ l est deportatus, campanis pulsantibus sine humano auxilio, cuius corpus cum maxima & decenti comitiva clericorum & laicorum ad ecclesiam Buffeti m solenniter & devote fuit portatum & sepultum.

E

A N N O T A T A.

a Videlicet per diem infra rotam solis, noctu infra rotam lune.

b Faustum hoc mirabile inferius utcumque exponetur. Vide itaque dicenda ad litteram i.

c Ranuccius Picus in Vita Italica B. Rolandi hoc intelligit de decreto concilii Lateranensis iv, quod cap. 21 ita habet : Omnis utriusque sexus fidelis, postquam ad annos discretionis pervenerit, omnia sua solus peccata confiteatur fideliter, saltem semel in anno. &c. Pœna hac additur in prevaricatores : Alioquin & vivens ab ingressu ecclesiæ arceatur, & moriens Christiana careat sepulturâ. Attamen theologi & canonista docent, illos solos teneri præcepto, qui mortifero se peccato infecerunt. Addunt aliqui, illos qui toto anno in peccatum mortale lapsi non sunt, se fissere saltem debere.

d Id est, Sacerdoti proprio, qui Christi locum tenet in confessione.

e Videlur vox fissere aut aliqua aequivalens omissa esse in exemplari nostro.

f Ad Romanos cap. 2 ¶ 15 ita habet Apostolus : Qui ostendunt opus legis scriptum in cordibus suis. Hoc verba allegari putem, licet non nihil mutata sint.

g Nolim inquirere, an allegati textus Apostoli satis evincant, confessionem non fuisse instituendam. At certum est, illum non peccare, qui dum inspirationem sancti Spiritus fideliter sequitur, uti fecisse B. Rolandum, ostendunt miracula post obitum ipsius patrata. Verumtamen singularis vivendi ratio solet haberi inter exempla Sanctorum miranda potius quam facile imitanda, ne quis imaginationes proprias magis sequatur, quam divinam inspirationem, & sic illusionibus demonis sit expotitus.

h Sensus esse videtur, quod frequenter assitens Missa Sacrificio & concionibus sacris, à Spiritu sancto permotus fuerit ad pœnitentias tam asperas.

i Non agitur de visione intuitiva Dei, sed de visione Christi, de qua dicebat S. Stephanus Act. 7 ¶ 15 : Ecce video cœlos apertos, & Filium

hæ

A hominis stantem a dextris virtutis Dei. *Aliqui difficulter credent, tantum favorem obtigisse B. Rolandu-* *s, quia animalis homo non percipit ea, quæ sunt Spiritus Dei, teste Apostolo i Cor. 2 v 14;*
At ego multo etiam minus credidero, mentitum esse Beatum, præsertim cum divina bonitas singularibus gratiis sovere soleat illos, qui tam dura & aspera ex Dei amore constanter exercent. Hoc ipsum, quod quinque aut sex horis uno nixus perdebar immotus, abunde innuit, favores ei obtigisse naturali ordine superiores, quibus non solum anima, sed etiam corpus confortaretur.

k Similibus injuriis affeatum fuisse Beatum, cum numquam loqueretur, omnino est verisimile; præsertim cum multi homines temere improbent opera bona, que non satis capiunt.

l Per finum Abrahe, quo recipi dicebantur justi Legis veteris, auctor procul dubio designare voluit calum ipsum.

m Buxetum longo satis intervallo distabat ab oppido Bargono, ubi defunctus est B. Rolandus. Eo tamen translatus videtur ad sepulturam, quia Buxetum erat caput ditionis Pallavicinae, ut vel hinc liqueat, quanto statim honore defunctum profecta sit nobillissima domus Pallavicina.

MIRACULA

Auctore Anselmino de Raimondi notario Cremonensi

Ex codice Ms. bibliothecæ Medicæ.

Visio de patrocinio Beatit: Janatio apparitio B. Rolandi:
a b

C

fanationes anteriorum morborum,
6

Primò domina Francischina, viciniæ a S. Mariæ de Gonçaga, timore mortalitatis multùm afflita, in visione sibi b apparet Virgo Maria, dicendo ei: Noli timere, fides secura, tu & populus Cremonæ. Nam in brevi coram me, quæ sum Regina cœli, & Filio meo Jesu Christo, cuncti fideles habebunt bonum advocatum, quemdam devotissimum virum, nomine Rolandum, & statim ipsa domina Francischina vigilante ccepit credere: & hoc fuit per tres dies ante obitum prædicti B. Rolandi.

Item quidam Abraham de Gioldi, episcopus Cremonensis, hydropicus corpore, per prædictum B. Rolandum fuit curatus.

Item quædam domina Margarita, viciniæ S. Geroldi Cremonæ, habebat unum peccatum, quod numquam voluerat confiteri propter verecundiam. B. Rolandus ei apparet in visione, dicens ei, ut iret ad magistrum Dominicum confessorem suum; & quod sibi confiteretur peccatum suum, quod numquām revelaverat: & quod facere deberet juxta consilium dicti magistri Dominicæ, quoniam postea esset advocatus pro ea coram Deo, & B. Virgine Mariæ.

² Item Bartolinus de Regaziis de Cremona habuit in visione B. Rolandum: & per ipsum fuit liberatus à cute c & à carbunculo.

Item Lombardina, uxor Albertini de Cremona, viciniæ S. Galli, quæ erat tota aresfacta in corpore, & destituta, per prædictum B. Rolandum fuit sanata.

Septembbris Tomus V.

Item domina Caterina, uxor Joannis de Muzo, viciniæ S. Apollinaris Cremonæ, de cute & carbunculo fuit per prædictum B. Rolandum liberata. Ex Ms.

Item prædictus B. Rolandus apparuit in visione Bartholomæo Dalmano Albertino, dominæ Caterinæ & dominæ Corinthæ, omnibus de Cremona, & ipsos omnes sanavit à cutis & carbunculis.

Item Nigra, viciniæ S. Petri de Pado per prædictum B. Rolandum liberata fuit à cute & carbunculo.

Item Girarda, uxor Joannis de Laude, per prædictum B. Rolandum à febre continua & à cute fuit liberata.

Item Bettolinus, viciniæ S. Lucæ, per prædictum B. Rolandum liberatus fuit à cute.

Item Francischina, viciniæ S. Erasmi, per prædictum B. Rolandum liberata fuit à cute & à febre continua.

Item uxor Nicolai de Papia, viciniæ S. Petri de Pado, per prædictum B. Rolandum sanata fuit à duobus carbunculis.

Item Salit de Papia, naua viciniæ S. Lucæ, à dolore renum & lateris per prædictum B. Rolandum liberatus fuit.

E

Item Jacobus de Becho, viciniæ S. Silvestri, per prædictum B. Rolandum liberatus fuit de cute & carbunculo.

Item filia dominæ Francischinæ de Sessa à putrefactione duarum tibiarum per prædictum B. Rolandum fuit liberata.

³ Item Leona d' viciniæ sancti Sepulchri, à claudicatione pedis per prædictum B. Rolandum fuit liberata. patro:inio
Beati obien-
te.

Item domina Guarda, viciniæ S. Mariæ in Bethleem, à surditate & dolore lateris liberata fuit per prædictum B. Rolandum.

Item domina Caterina, viciniæ S. Geroldi, quæ perdidera loquelam, & quæ erat semimortua, propterea quod habuit recursum ad B. Rolandum, subito fuit liberata.

Item Gregorius de Placentia, viciniæ S. Michaëlis, per prædictum B. Rolandum liberatus fuit à cute & à carbunculo.

Item Bartholomæus, viciniæ S. Gregorii, per prædictum B. Rolandum liberatus fuit à cute.

Item Nicolina de Cremona, aresfacta in corpore, per prædictum B. Rolandum liberata fuit.

F

Item domina Francischina, viciniæ S. Nazarii, seducta à fratribus Ordinis Prædicatorum, ut non crederet in prædictum B. Rolandum, ipsa assentiens, aggressa fuit à febre continua & à cute: unde timore mortis dein devotione doluit, & se vertit ad prædictum B. Rolandum cum effusione laerymarum postulando veniam: & subito fuit liberata.

Item Gasparinus, filius Jacopini de Guaragnis, viciniæ S. Christophori, à febre & à cute per prædictum B. Rolandum fuit liberatus.

Item Caterina, viciniæ S. Jacobi, per prædictum B. Rolandum liberata fuit à febre & à cute.

Item domina Guigna, viciniæ S. Egidi, quæ tota erat arida & consumpta in corpore, per prædictum B. Rolandum fuit sanata.

Item domina Caterina, filia Joannis de Gabianeta, viciniæ S. Michaëlis, à febre & à cute per prædictum B. Rolandum fuit liberata.

Item Joannes de Cavalieris, viciniæ S. Lucæ, à cute & à carbunculo per prædictum B. Rolandum fuit liberatus.

Item dominus Andreolis de Picenardis, viciniæ S. Frañsi, propter febrem continuam & cu-

Q

Ex Ms.

cutem stetit tribus diebus & tribus noctibus sine sensu semimortuus, & sine loquela: in ejus mente se vertit ad prædictum B. Rolandum, & subito fuit liberatus.

Item frater Jacobus, monachus S. Petri de Pado, à febre mortali & à cute per prædictum B. Rolandum fuit liberatus.³

ORATIONES B. ROLANDI.

Tres orationes de Beato.

IMmeniam Clementiam tuam, omnipotens æterne Deus, imploramus, ut qui fulges in electis tuis, quos te habitare & glorificare præcepisti, da nobis, deprecamur, ut meritis poenitentiae B. Rolandi devoti tui ita dignè solennia venerari, ut ejus suffragantibus precibus templum tuum spirituale mereanatur fieri. Per Dominum nostrum &c.

ALIA ORATIO. Pro felicitate animarum nostrarum suscipiat immensa largitas tua, quæsumus, Domine Deus noster, holocaustum de manibus nostris oblatum, ut per hujus B. Rolandi devoti tui merita ab omnibus nos mundet offensis. Per Dominum &c.

B

ALIA ORATIO. Largire, quæsumus, Domine, nobis famulis tuis, ut per merita poenitentiae B. Rolandi devoti tui più interventione ab omnibus tueamur adversis e. Per Dominum &c.

C

ANNOTATA.

a *Vox* vicinia, quæ frequenter recurrit, non vicum civitatis aut plateam; sed paræciam aliquam, designat, ut observat Razzius in Vita.

b *Id est*, ipsi. Verùm tota dictio non est conformis regulis Grammatices. At quilibet satis intelliget, quid velit auctor: ideoque menda Grammaticalia non corrigam.

C

c Quid voce cutis auctor designare voluerit, ex solis adjunctis eruendum est: neque enim ulti-
bi invenire potui, per illam vocem ab Italib[us] mor-
bum aliquem significari. Attamen adjuncta insi-
nuant, per cutem h[ic] designari ulcus pestilens.
Nam primum beneficium innuit, mortalitatem si-
ve pestilentiam Cremonæ eo tempore fuisse. Illi autem,
qui peste laborant, inficiuntur ulceribus pe-
stilentiis & carbunculis, ac frequenter febri tan-
guntur. Hinc cutis in plerisque jungitur cum car-
bunculo aut cum febri, ita ut vix ullum sit dubium,
quin ulcus pestilens ea voce in his beneficiis des-
gnetur.

d *Hoc beneficium*, uti & sequentia omnia, etiam referuntur in apographo nostro Buxetano ijsdem planè verbis. *Ibidem* & hoc legitur quarto loco: Item domina Benvenuta, uxor magistri Jacobini de Brixia, à dolore renium per prædictum beatum Rolandum fuit liberata.

e *Haec orationes etiam habentur in Ms. Buxetano.* Credit Razzius compositas fuisse, ut recitarentur in Messe Sacrificio. Quin & Picus circa finem Vita existimat, Missam olim de B. Rolando fuisse celebratam. At mihi hoc non est verissimum, cum quia nullibi assertum invenio, tum quia non

facile fuisse deinde omisum, si semel fuisse inchoatum. Ceterum, quod spectat ad loca, de quibus mentio fit in miraculis B. Rolandi, ea omnia operose investiganda non credidi, ac ne ea quidem assignanda, quæ facile se offerebant in tabulis geographicis. Pleraque, & forsan omnia, sunt in territoriis Cremonensi, Parmensi & Placentino. Aliqua etiam in urbe Cremonensi sunt facta, maxime priora.

D

APPENDIX.

EX tabulario Buxetano transmissa quoque est *Mulier diu-
nexata à dæ-
monibus,*

Esequens relatio, per notarium scripta: In Christi nomine, Amen. Anno à Nativitate Domini MCCCCCLXXXIV, Indictione secunda, die quarto mensis Aprilis, domina Antoniola, uxor Laurentii Daiarii, de Burgo sancti Donini, præsentibus nobis D. Don Cosma de Rotis capellano servitore, Martino de Vastis, & Mag. Jacobo Calolario, testibus rogatis, constituta in capella majoris ecclesiæ sancti Bartholomæi, ecclesiæ Buxeti, diœcesis Cremonæ, sponte & ex certa animi scientia ad laudem & honorem omnipotentis Dei, & beati Rolandi de Medicis, cuius sanctissimum corpus in hac terra Buxeti requiescit, dixit, confessa & protestata fuit & est, quod, dum jejunasset vigilam S. Geminiani proximè præteriti, ipsaque nocte graviter à dæmoniis, qui eam oppressam tenuerant & tenebant annis novem proximè elapsis, ut ipsa dæmonia testificabantur &c. Totam relationem non subjungo, quia tam misere scripta est & mendose, ut rem quidem ipsam intelligere valeam, non verò omnia verba dare, cum aliqua vitiis expressa, aliqua etiam sint omessa. Quare compendio rem totam expono.

2 Apparuerunt illa ipsa nocte vigilanti Antoniola sanctus Geminianus à dextris & beatus Rolandus à sinistris, tenentes baculos in manibus, & dixerunt se venisse, ut eam à dæmoniis liberarent. Additur, B. Rolandum exposuisse mulieri, se esse B. Rolandum, alterum S. Geminianum, eique tangendum dedisse baculum suum. Tum incidit in somnum, variaque habuit insomnia. Deinceps verò à vexatione demonum fuit libera. Nunc panca ad expositionem observo. Burgus sancti Domini, ubi habitabat illa mulier, nunc civitas est episcopalis, sita in dominio Pallavicino, inter Parham & Placentiam ferè media, habetque in diœcesi sua ipsum Buxetum, dominii Pallavicini olim caput. At diu post hoc saeculum laudata civitas dignitatem episcopalem consecuta est à Clemente VIII, nimirum anno 1601, ut videri potest apud Ughellum tom. 2 col. 63 novissima editionis, ubi ipsa Bulla Pontificia est impressa. Quod spectat ad S. Geminianum, qui cum B. Rolando apparuisse dicitur, hanc dubiè designatur S. Geminianus Mutinensis episcopus, qui colitur xxxi Januarii.

*apparente B.
Rolando cum
S.Geminia-
no, libera-
tur.*

F

DE SANCTA CATHARINA FLISCA ADURNA VIDUA ,

G E N U A.

C O M M E N T A R I U S P R A E V I U S .

U. S.

§ I. Sanctæ , à multis laudatæ , biographi , eorumque fides : varia Vitæ , Italicè primùm conscriptæ ac deinde in alias linguis translatæ , exemplaria : Acta Sanctæ unde hîc danda : auctores adhibendi.

B
AN. MDX.
Sanctæ , ho-
die dande ,
multi preco-
nes.

Enua cognominis reipublicæ Liguriaque metropolis , multipli- ci titulo primariis , non tantum Italia , sed totius etiam Euro- pæ urbibus accensenda , Sanctis suis annumerat Catharinam , cuius Acta illustrare aggredior. Vidua huic admirabili vita sanctimonia , verèque seraphim instar ignito in Deum amore ac prodigiis celeberrima debitos Calitibus honores hoc die xv Septembris deferendos esse ab universa Christi Ecclesia , decrevit Clemens XII in Bulla canonizationis , licet memoriam ejus , ut infra videbimus , recolant Fasfi nonnulli ad diem precedentem , quem etiam Sanctæ nostra emortualem (perperam tamen) signant , ideoque de ea hodie agimus. Innumeros penè habuit sanctissima Mulier virtutum suarum precones , eosque prime nota viros scriptoresque clarissimos , quorum catalogum bene longum recensem Summarium additionale ad processum canonizationis : prolixiorem etiam , additis nempe elogis , quibus Sanctam nostram honorisè predicanter , rexuit Hyacinthus Parpera in beata Catharina illustrata , parte 1 : de hisce , quantum expedire videbitur , post sermo erit. Nunc in auctores , qui Sanctæ Vitam primò conscripserunt , quam certam deinde alii in variis linguis verterunt , & tamquam stimulum potentissimum , ad impellen- dum corda hominum in virtutis perfectionisque studium , lectori obtulerunt , inquirendum est.

C
Testimo-
nium Augu-
stini Justi-
niani de
Sancta

2 Augustinus Justinianus Sanctæ nostra equalis , utpote qui , teste Ughello aliisque , Genue natus anno 1470 , episcopatum Nebiensem in Corsica obti- nuit anno 1514 , vixitque usque ad annum 1536 , Annalium Genuensium lib. 6 , de Sancta nostra e- jusque Vita scriptoribus sic loquitur , ut omnino ex- pedire judicaverim verba ipsius , Latinè reditta , hic transcribere : sic habet. Fuit (Catharina no- stra) filia Jacobi Flisci proregis Neapolitani... & uxor Juliani Adurni , quocum multis annis vixit in castitate conjugali : sicutque tota ejus vi- ta , quoniam in juventute cor ipsius divina gra- tia penetraverat , caritas , amor , mansuetudo , benignitas , patientia , abstinentia ineffabilis & vir- tutuina omnium exemplar , adeò ut liceat eam comparare S. Catharinæ Senensi , totaque civitas par- ticeps fuit , sensitque odorem virtutum sanctæ hujus Matronæ , quæ spiritu raptæ , præter alia , de statu animarum in purgatorio existentium præ-

Septembris Tomus I.

clarè lacuta est res miras & auditu dignas iis o- mnibus , quibus vitæ rebus divinis deditæ gu- stus placet. Ejus corpus sepultum est in oratorio xenodochii majoris , spectaculumque præbet non admirabile minùs quām venerandum : prorsus quippe integrum est cum carne , quæ viva appetet ac si hodie sepulta esset , cùm tamen elapsi sint anni viginti quinque à tempore , quo hinc condita est.

3 Scripto itaque hæc Justinianus anno 1535 , ejusque bio- graphorum quo ab obitu Sanctæ , qui contigit anno 1510 , ef- fluxerant anni quinque & viginti , subditque : Acta , fide. Acta , quum foret conscribere venerabilis hujus Matro- nae sublimem de Deo sensum , egregias virtutes , sancta opera , conjuncta cum immensa caritate : brevitatis tamen ergo omittemus , maximè quòd de solis hisce rebus à viris fide dignis composi- tum sit præclarum volumen. Illud Justiniani , vi- ri integritate ac doctrinâ conspicui , testimonium tanti momenti mihi videtur , ut ineptum existimem , qui Sanctæ nostra biographorum fidem sinceritatem que in dubium revocaverit , aut fugillare presum- perit , licet fatendum sit , nonnulla interdum du- riora videri posse , utpote sensum communem longè excedentia. Hyacinthus Parpera in litteris ad Henschenium nostrum datis ita loquitur de lauda- to à Justiniano libro : Qui quām verax & fidelis fuerit , comprobant etiam nunc plura & publica scripturarum veterum testimonia ; librum verò il- lum eundem esse scribit cum Historia Sanctæ no- stræ , excusa Genue anno 1551 , & congruere o- mnino Vita , que modo circumseritur : testem assert Augustinum Schiaffinum in Annalibus ecclesiasti- cis Genuensis , apud inquisidores statu existenti- bus , afferentem , visa à se esse manucripta , co- rumque cum impressa S. Catharinæ Vita conformi- tatem.

4 Ex hacenus dictis constat de fide auctorum , antiquis mo- qui gesta S. Catharinæ litteris consignârunt , nec ullum restat prudens dubium , quin Vita , quam nunc habemus , antiquis manuscriptis omnino con- gressu : proprius modo investigandi sunt narratio- nis hujus auctores. Cap. 44 Vita à Thannero La- tinitate donata sic lego : Hic sacerdos (Sanctæ à sa- cris confessionibus) à quibusdam personis , huic Beatae devotis , rogatus , magnam hujus Operis partem conscripsit , quinam eam sepiùs provocâset & incitâset ad manifestandas singulares gratias à Deo perceptas & ea quæ peculiariter in ipsa fuisset o- peratus : præfertim quòd idem religiosus ob lon- gom

E

*eiusque bio- graphorum
fide. Acta ,
qua modò
circumfe-
runtur ,*

F

*numenis
confona , i-
psam San-
ctam aliqua
ratione*

Q 2

AUCTORE U. S. gam experientiam & diuturnam cum ea conversationem optimè nōset atque intelligerer seriem vitæ iphus. In Proloquo autem ad pios lectores, ante Vitam Italicam, typis Venetis editam anno 1590, profitetur auctor, se stylī elegantiā non frauduisse, sed curāsse tantummodo fideliter gesta Sancte referre cum ea simplicitate, quā conscripta fuerant à Sancte conscientia arbitrio & filio quodam spirituali, ex ipso S. Catharinæ ore accepta.

dici possunt
babere au-
torem.

5 Hinc verisimiliter factum est, ut, teste Oldoïno in Athenæo suo Ligustico pag. 136, non nulli afferuerint, Vitam propriam ab ipsa S. Catharina superiorum imperio scriptam fuisse: hanc multorum opinionem refert Bailletus in Tabula critica de auctoribus & Actis, ad singulos menses Vitis Sanctorum promissa, art. 3 in diem XIV Septembbris, restringisque ad eam saltem partem, quā Marabottum habet auctorem, ac demum subdit: At licet judicare pauca ab ipsa (Sancta nostra) fuisse dictata. Nullum ibidem verbum addit Bailletus, quo sententiam suam stabiliat; nec ego necessarium exilio divinare rationes, qua virum criticum impellere potuerint ad ita censemendum, neque Bailleto injurium me fore credo, si aperte edixerio, malle me fidem adhibere viris Sancta coevis, quam ipsi, duobus circiter seculis ab aetate Sanctæ remoto, auctoribus synchronis contradicenti: quid enim incredibile in verbis num. precedente relatis? Quid abs nonum, si dicatur Sancta antea etiam vitam, gratias & dona sibi à Deo concessas declarasse? Sane mihi non videtur repugnare animi demissione, si quis totius vita sua, utcumque sancte acta, seriem commemoret, ubi id ad Dei gloriam ac salutem proximi facere cognoverit, vel expedire iudicaverit ad facilis vitam reliquam redire insituendam secundum prudentis directoris consilium: certè Catharinam ad laudatam à biographo declarationem faciendam permovit divine gloria studiua, ut legitur cap. 38.

Primi Vita
scriptores
fuerunt Ma-
rabottus

6 Poteſt igitur prior Vita auctor censiſi ipsa S. Catharina, qua enarrando ea, qua ſibi totius vite decurſu acciderant, materiem ſubministravit, quam alii litteris conſignarunt: scriptores autem fuerunt Cataneus Marabottus & verisimiliter Hector Vernaccia; de priore Oldoīnus in laudato Athenæo, Peruſie vulgato anno 1680, pag. 135 ita ſcribit: Cataneus Marabottus Genuensis... innocentis vita integræque fidei, xenodochii, Pammatone dicti, rector, B. Catarinæ... Adurnæ ſacris à confessionibus, ſcripit ejusdem Beatae vulgari idiomate Vitam. De altero hac habet pag. 234: Hector Vernaccia genitor Baptiste... & Catarinæ... Fliscæ Adurniae... filius in ſpiritualibus, ejusdem Catarinæ Vitam una cum ſacerdote, qui illi à confessionibus erat, ſcripit, laudatque pro aſſertione ſua Raphaëlem Sopranum. Oldoīnus conſenit Bailletus in Tabula critica ſlatim memorata, ſic tamen ut prima Vita monumenta Marabotto adſcribat, Opus verò ab Hectori Vernaccia continuatum fuſſe dicat. Utut fit, ſive alter alteri in ſcribendo adjutor fuerit, ut innuit Oldoīnus, ſive in Marabotti, vel morte præveni, vel curis aliis impediti, onus ſucceſſerit Hector, mihi ſufficiet auctores Vtae Sancte indicare.

& verisimi-
luer Hector
Vernaccia,

7 Marabottum quod ſpeciat, prudenter ambi-
gi non poſteſt, quin S. Catharinæ Vitam conſripti-
rit: ita enim omnino ex antiquis monumentis pu-
blicis nuper compertum ſibi fuſſe, teſtatur Hy-
acinthus Parpera in Epifola num. 3 laudata: at
de Hectori Vernaccia, quem Oldoīnus Marabot-
to adjutorem fuſſe tradit, ſuboriri poſte aliqualis
dubitatio. Laudat Oldoīnus pro aſſertione ſua Ra-

phaëlem Sopranum: edidit is Catalogum scriptorum Ligurum Genue anno 1667, reſte Oldoīn pag. 485; ad manus noſtras auctor iſte non per-
venit, ac propterea cum conſulere non licuit: at certè cum conſuluit Parpera, hunc enim in littoris ſuis assignat tamquam auctorem, pro illuſtrandiſ ſancta gestis conſulendum: ibidem tamen aſſerit, ignotum haecenſe eſſe nomen ſpiritualis Beatae filii, qui Marabotto adjutor fuit; idem Parpera in beata Catharina illuſtrata part. 1, cap. 1, num. 6 ſic loquitur, ut diuersum ab Hectori Vernaccia Marabotto adjutorem ſuisse plane inſinuet: eum nempe, qui ſuam cum Marabotto induſtriam contulit, quique poſt, flagitantibus non nullis, Sancta Vitam prelo commiſſit anno 1551, ſacerdotem nominat.

8 At Hector Vernaccia ſacerdos numquam fuit: ac tertius de eo enim Marianus Grimaldus in Sanctuario Genuensi, edito anno 1613, in Vita venerabilis Baptiſta Vernaccia ſic loquitur: Habuit (Hector) tres liberos... reliquo poſt tempore cum conju-
ge (Bartholomea Riccia) quamvis juvēne vivens in caſtitate: qua verba non videntur in Hectori pati dignitatē ſacerdotii, nec ſancte ſi ad eum gradum, moxua conjuſe, vel de ejus religionem ingressa conſenſu, evectus fuſſet, pratermisſet Grimaldus id indicare, qui Hectoris in tractan-
dis negotiis dexteritatem, obita munia, divini ſervitii ſtudium, mortemque in obsequio peſte in-
ſectorum glorioſam commemoravit. Parpera tamen de Hectori Vernaccia allato ſuprā loco ſilentium tanti ponderis non videtur, ut ab Oldoīn receda-
mus, credamusque, cum lectori obrudere voluiffe, qua in Soprano minimè leguntur, quoque ex nul-
lis aliis monumentis didicerat. Exilio igitur cum Oldoīn, & Marabottum & Hectori Vernacciam, magna familiaritate S. Catharinæ con-
junctos ejusque aequales, Vitam conſriptiſſe, quo-
rum poſtea lucubrationes vel in ordinem alium di-geſſerit vel etiam auxerit tertius quidam iſque ſacerdos, cuius uſque nunc nomen ignoretur. Ve-
rūm biſce diuīns immorari ſupervacaneum ju-
dico, maximè cūm non videam, unde ampliorem
iis lucem afferre poſſim, & ſufficiat nōſſe, à ſcri-
ptoribus Sancte ſupparibus Vitam fuſſe exarata.

ac tertius
quidam, uſ-
que nunc i-
guotus.

9 Parpera in beata Catharina illuſtrata variaſ recenſet part. 1, cap. 1 Vita ejus editiones, de quibus breviter hic agendum. Sribit num. 6, paulo poſt mortem prodijſſe Vitam manuscriptam, ex qua affirmit num. 7, plures promanare, alias breviores, prolixiores alias, in rerum tamen nar- ratarum ſubſtantia conſentientes, idque conſtare afferit ex nonnullis exemplaribus penes ſe aſſervatiſ: num. 13 refert hymnum Latinum, ſubnexum Vita manuscripta, annum preferenti 1546, quem subdo.

Vita Mſs.
& hymnus
uni ex illis
ſubnexus.

F

Ut queant creci tepidique ferre
Luminis clari pariterque celſi
Lucem ardoris, cupiantque ſolvi
Lumine viſo,
Mentem illuſret, tenebras repellat,
Corda ſuccendat penitus calore,
Vulneret nec non, uniatque ſecum
Spiritus almus.
Sensus excedunt, hominumque vincunt
Lucidas mentes, ſuperantque geſta
Sacra dilecta Dominique Sponsæ
Tam pretiosæ.
Fervor in tantum rapuit calorem
Spiritus sancti penetrans profundi
Cordis abiflum, moreretur ut iam
Corpoſe ſano.

Fui.

A

Fulgidos terræ tolerare nequit
Corpus ardore ab Amore missos
Mentibus puris, moriturque vivens
Cuspidi fixo.
Loca quis cupit memoranda semper
Noscere, quærat lacrymando fordes
Primò delere, flagiterque pronus
Lumen Amoris.
Trinitas una veneretur, atq[ue]
Semper ametur, ut amore possit
A nobis saltem pariter vocari,
Si non haberi.

Breve hoc est compendium admirandi Diva nostra
amoris, & ingentis luminis ipsi à Deo concessi.

Vite sepiùs
recusa exemplariorum

10 Ab exemplaribus manuscriptis progredior
ad prelo vulgata. Vita primum excusa fuit Ge-
nua anno 1551 cum hoc titulo: Liber Vitæ ad-
mirabilis & doctrinæ sanctæ B. Catharinæ Genuen-
sis, in qua continetur utilis & Catholica demon-
stratio & declaratio Purgatorii; premissa est illi
effigies Iesu è cruce pendentis Sancteque ante
eam genibus provolute cum his S. Matthæi ver-
bis: Confiteor tibi Pater Domine cæli & terræ,
quia abscondisti hæc à sapientibus & prudentibus

B

& revelasti ea parvulis; ita Parpera in Beata
Catharina illustrata part. I, cap. I, num. 8;
in litteris suprà memoratis ait, Vitam hanc pro-
diisse typis Antonii Belloni, & in omnibus con-
formem esse ei, quæ nunc manibus teritur, idque
constare afferit ex usque hodie extantibus exem-
plaribus. Florentia recusa fuit anno 1568, at-
que iterum anno 1580 & tertium anno 1589: in
epistola sua, typographum Florentinum sive Jaco-
bum Gionti, addit Parpera, & ibidem, nemini
ne tamen nominato, corrigit error rem quorumdam,
afferentium, primum Vitæ S. Catharinæ autorem,
sive Jacobum Gionti, qui tamen non nisi typog-
raphus fuit, ut liquere ait, tum ex epistola ad
monialem quamdam Florentinam, Vitæ ab ipso
prefixa, tum ex hisce verbis, Nella stamparia
di Giacomo Gionti, typis Jacobi Gionti: hanc
hallucinationem obseruavi in Legenda Gallica, Pa-
risiis vulgata anno 1687 cum hoc titulo: Flores
Vitæ Sanctorum.... Hispanicè conscripti à R.
P. Ribadeneira Societatis Jesu, Gallicè redditi à
Renato Gautier &c., ubi in Vita S. Catharinæ
nostra ita legitur: Illius (Sancta nostra) Vita I-
talicè conscripta fuit à doctore Jacobo Giunti;
sed error hic ex jam diuersis, ac vel maximè ex
memoratis antiquioribus anni 1551 exemplaribus
planè corruit.

Italicare
referuntur.

11 Florentinorum in Sanctam pietatem ac
venerationem emulati sunt Veneti, apud quos
ter excusa fuit ejus Vita, primum anno 1590,
ac deinde annis 1601 & 1615: priorem editio-
nem adoravit Joannes Baptista Bonradinus, po-
strem Jacobus Sarzina, ut constat ex utrinque
editionis exemplari, quod penes me habeo: in u-
troque deest Tractatus de Purgatorio, quem in e-
ditionibus Genuensi ac Florentinis legi tradit Par-
pera: harum vero editionum exemplar nullum na-
etus sum, sicut nec Neapolitana, teste Parpera,
juxta Florentinum exemplar vulgata anno 1645,
sed nec Genuensem, eodem teste, juxta primum
anni 1551 exemplar recusat anno 1667, Vi-
tam obtinui. Marianus Grimaldus in Sanctorario
Genuensi, quod prodiit Genue anno 1613 typis
Josephi Pavoni, S. Catharinæ Vitam in compen-
dium rededit, quod Parpera in sape landata E-
pistola afferit ab illustrissimo D. Bartholomao Im-
periali elegantius concinnatum recensumque sive
Genue anno 1647.

12 Non habet in sola Italia populorum flu-
dum erga S. Catharinam, sed ad nationes alias
procul diffitas extensum est. Vitam & geminum
Sancta Opus in Gallicam linguam verterunt, ex-
cuderuntque Luterie Parisiorum anno 1598 Car-
thusia Burgi-Fontana patres, teste Parpera aliisque,
qua deinde, crescente fidelium pietate, eo-
dem idiomate & iisdem typis Parisiis recusa sunt
sepius, item Lugduni anno 1610, & Duaci in
Belgio anno 1599 Gallicè prodierunt: Duacense
hujus editionis exemplar habeo. In Hispanum ser-
monem transtulit & Ulyssippone edidit Thomas de
Freitas anno 1647, hoc prefxo titulo Hispanico:
Stupenda prodigia altissimæ perfectionis in admira-
bili Vita insignis matronæ B. Catharinæ Adur-
næ cum ejus Dialogo. Vitam & geminum Sanctæ
Tractatum Latinitate donavit Mathias Than-
ner Carthusia Friburgensis alumnus vulgariisque
Friburgi Brisgoia typis Theodori Meyeri anno 1626,
premissa explicacione difficilium quorundam lo-
cotorum: editione hac Latina per decursum hujus
Commentarii utar, utpote de qua Parpera in lit-
teris ad Papebrochium datis xxviii Novembris an-
ni 1675 scribit; Quam benignè ad nos misisti,
Latinè edita Vita B. Catharinæ Genuensis, ad ve-
tustissimum manuscriptum emendata, ac pluribus
etiam separatim aucta continet omnia, quæ de-
siderari videntur à vobis tam processibus... quam
aliis scripturis ac auctoribus contenta, uti vide-
re poteritis ex incluso indice.

13 Index ille inter Musei nostri noctrias ser-
vatus exhibet schema operis in quatuor partes
distributi, quarum prima octo capita continet,
quorum titulos in panca contraclos hic subdo:
capite I datur Beata delineatio, secundo enco-
mia sanctitatis ac doctrina, tertio compendium
chronologicum historie ab ortu B. Catharinæ usque
ad annum 1675, quarto explicatio totidem sc̄re
questionum quot verborum Beata, quinto expli-
cantur verba quadam, Beata revelata ad vita sue
ordinationem. Caput sextum indicem rerum no-
tabilitum, quas verbo vel exemplo docuit, septi-
mum doctrinæ ejus canonicum examen & Apostoli-
cam approbationem, octavum verò examen illius
scholasticum complectitur. Pars altera Vitam ex-
hibet 12 capitibus enarratam, tertia Tractatum
de Purgatorio in 17 capita divisum, quarta au-
tem Dialogum in tres libros & librum quemque
in capita distinctum, servato tamen veteri texu.
In landata epistola Papebrochio geminum Operis
hujus exemplar pollicitus est Parpera: verum sen,
mutato consilio, prelo non subjecerit Opus illud,
sen aliunde impeditus fuerit prestare promissa,
nullum exstat in Museo nostro.

14 Facturam hanc suppedit sapientis landatus
ac laudandus Hyacinthus Parpera, Congregationis
Oratorii S. Philippi Nerii presbyter, edita Ge-
nua anno 1681 typis Josephi Bottari Viræ S. Ca-
tharinæ, secundum antiquiora & authentica exem-
plaria emendata, observationibusque illustrata,
cum gemino Sanctæ Tractatu: Operi huic sub-
jecit aliud, titulumque ei fecit, B. Catharina Ge-
nuensis illustrata: Opus illud iisdem typis, sed
anno tantum 1682 vulgatum, distinxit in tres
partes, quarum prima complectitur Encomia san-
ctitatis & doctrina B. Catharinæ, altera indicem
documentorum spiritualium ejusdem Beata, ter-
tia vero expositionem plurium verborum peculia-
rium. Utrique hanc lucubrationi eodem anno
1682, eodem, quo due alia, Italico idiomate i-
dem Parpera adjunxit Opus aliud, Genue im-
pressum apud Antonium Cismarum, comple-

Schema ope-
riscusus-
dam, quod
nati non fu-
mus.

Tres Hy-
acinthi Par-
pera de San-
cta lucabra-
tiones.

AUCTORE
U. S.

Ebens Vitam Sancte admirabilem obseratosque
in ea varios successus anima statum concorrentes.
¶ 15 In epistola utriusque veteriori editioni Italicae,
quam habeo, praesixa pius lector monet, nonnulla reperiri in Vita non satis ordine digesta
ac interdum repetita: & sane tot occurruunt capita, quibus enarrantur documenta Beatae, tam
crebro repetita illius ad perfectionis statum exhortationes, ut ex hac parte magis libri cuiusdam pie-
tatem docentis, quam historie Vita nomen habere
debeat: cum autem instituti nostri non sit Sanctorum
doctrinam & lucubrationes edere, sed ea dum-
taxat ex iis delibare, que ad ampliorem eorum
gestorum notitiam conducunt, nullam ex memoratis
hactenus Vitis integrum recudendam censui. I-
saque illarum loco post Commentarium subdam ex
Italico Latinè redditam, brevius descriptam accep-
tamque ex processibus pro canonizatione institutis,
quam auctor anonymous Roma vulgavit anno 1737:
in hac Vita nihil fere gestorum Sanctæ, in proli-
xioribus Vitis contentorum, desideratur: in grati-
am tamen lectoris nonnulla Commentario huic in-
seram, ex quibus enarrata brevius in Vita infra-
danda Sanctæ virtutes amplius innoscant, cum
ex prolixioribus Vitis ac Parpere lucubrationi-
bus tum ex ipsis Sancte Operibus: Vita autem,
pro more nostro Annotatis illustrate, subjiciam
Sanctæ Gloriam posthumam collectam ex Parpere,
instrumentisque canonizationis, que ad manus no-
stras devenerunt.

¶

§ II. Expenditur severior Baille- ti censura de Vita Sanctæ : encomia aliquot de ejus san- ctitate & doctrina : brevis O- perum Sanctæ notitia.

Bailletus Vi-
tam Sanctæ
erroribus ré-
centium my-
sticorum

C EX dictis num. 3 & 4 satis constat de integritate & fide biographorum Sancte nostra, neque hic quidquam addendum credidisse, nisi denuo, ut etiam infra crebrius, discutienda eset iusto severior Bailleti censura, qui in ante memorata Tabula critica ita pronunciat Gallicè: Opus illud (*Vita S. Catharinæ*) etiam fortasse melius auctorum interpretumque ejus, quam ipsius Catharinæ genium indicat, & negari non potest, illud plus æquo favere recentibus mysticis, quos quietistas vocant &c. Non satis liquet, itane statuat Bailletus de omni editione, an vero de sola ista, quam accuravit anno 1661 Joannes Desmaresius: verum quomodocumque demum Desmaresius animo affectus fuerit, propensusne in errores ab Ecclesia post damnatos, nec ne, quod hic non inquirio, credibile non est, illum, ubi totes eosculo Parisis recusa fuit Sancte Vita, textum notabiliter ausum fuisse adulterare, adeoque exissimo, Bailletum ita de Sancte Vita universim & quoad editiones omnes statuisse. Utinam severus ille Aristarchus, cui tam familiare est censuram ferre, nullam tamen ejus rationem adducere, hic vel expressisset ea, que erroribus hisce tam putavit affinia, vel paulo attentiùs legisset monitum ad lectorem, versioni Gallice à Carthusia Burgi-Fontanae alumnis prefixum, ubi inter alia rogant, ut, si quis omnia, Vitæ & Operibus Sanctæ contenta, non satis assequatur, tamen ne male his utatur, sed potius cum Hebreis ad radicem montis sub-

sistat, quam judicium ferat de illis, que Deum inter ac Moysem in montis vertice tractabantur. Notandum interim, Bailletum in Tabula critica consulere, ut legantur Catharinæ Opera, ac maximè Dialogus de amore, ut illius ope explicentur nonnulla, que in Vita paradoxi speciem pre-ferunt: sed advertendum, biographos, dum do-
ctrinam aliquam tradunt, non suis, sed Sanctæ verbis loqui, ut satis innuunt, dicentes: Affirmavit, dixit hæc sancta Domina &c.

¶ 17 Porro licet singula, in qua Bailletas critism affinem cen-
suam exauit in Sancta Vita compendio data, sens, ex gra-
vissimis te-
stimoniosis
libare ex virorum gravissimorum testimoniosis. Hiero-
nymus de Genua Ordinis Predicatorum, Apo-
stolicus in tota Genuensi ditione inquisitor, prior
anno 1551 editionem his verbis probavit: Assentio hunc librum pro spiritualium consolatione
& eruditione posse impressioni tradi. Parisini docto-
res, editionem Gallicam probantes, nil Orthodoxæ fi-
dei contrarium refererunt, sed Ad ædificationem &
eruditionem eorum, qui in vita spirituali progres-
sum fecerunt, luce dignam censuerunt. Ludovi-
cus Venegas, Ordinis Predicatorum sacre Theologie
magister, in approbatione editionis Latina sic lo-
quitur: Licet multa invenerim, quæ theologis
primo aspectu dura videbuntur, nulla tamen re-
peri, quæ sanum sensum non admittant, ac in
legentium utilitatem & spiritualem profectum con-
verti nequeant. Judicio ergo nostro aureus hic
libellus in lucem prodeat &c.

¶ 18 Sufficere quidem hæc videri possent ad amo-
vendam omnem à Sancta Vita suspicionem affinita-
tis cum erroribus proscriptis, verum argumen-
tum validius hic quoque æquo lectori non ingra-
tum fore arbitror. Sacra Rituum congregatio pro
more in causis beatificationis & canonizationis con-
stanter servato, examen doctrinae S. Catharinæ Eminentissimo Cardinali Azzolino commisit, is vero
curam hanc demandavit Martino Esparsæ, ejusdem Congregationis consultori, qui laudato Eminentissimo in hac verba rescripsit, que, cum
Latinam Esparsæ epistolam non habeam, ex Ita-
lica Parpere versione, part. 1, cap. xi B. Ca-
tharinæ illustratæ Latina facio. Jussu Eminentiae
vestræ legi & accuratè examinavi duos Tractatus
B. Catharinæ Fliscæ Adurnæ, alterum de Purga-
torio, alterum Dialogum animam inter & cor-
pus, nec in his aliquid minima in parte vel fa-
næ doctrinæ vel morum integratæ contrarium re-
peri, vel quod non tam cum hao quam cum il-
la optimè congruat: & quamvis in his nonnulla
inveniantur, quæ juxta litteralem loquendi & or-
dinarium agendi modum dissona videri possint,
quale est id quod legitur paginâ cclxviii in me-
dio de contritione non acceptata & infructuosa
poenitentia: si tamen tum contextum proximè antecidentem & consequentem, tum peculiariter
scopum totius sermonis, qui ex hac & illa parte
quam longissime & ultra modum communem sub-
limis est, uti & obscuritatem verborum rerumque
quæ personis contemplationi deditis, veluti Diony-
sius, Augustinus, Brigidæ, Teresæ aliisque divi-
nitatis illustratis familiaria sunt, & clarissima, probè
consideremus & mature expendamus, dilucidè ap-
parat, rem omnem intaminatam esse ac maximè
salutarem, eamque aliqualem contrariam appa-
rentiam niti dumtaxat profunditate doctrinæ, o-
mnino seraphicæ, cui accedit legentis ignorantia
& defectus experientiæ, animusque mysticorum
& anagogicorum sensuum inexpertus.

19 Id

D

F

*doctrinam
probantis
Sedisque*

A 19 Id ipsum affirmo de cœlestibus axiomatis, Historia Vitæ hujus Dei Famulæ intermixtis, atque insuper addo, non modò in prædictis Tractatibus & axiomatis nihil esse, quod impedire & retardare possit definitivam declarationem sanctitatis venerabilis hujus Dei Famulæ, sed ipsius potius estimationem ex his maximè augeri: cùm non uno indicio perspicuè agnoscatur, doctrinam, quæ partim verbis, partim opere traditur, quæque felicissimè pertingit ad supremum gradum & culmen vitae unitivæ heroïcique amoris Dei, quo ipse animæ infunditur, nec sermone nec disciplinâ humana, sive auditu sive lectu, comparata esse, sed experimento hausta cognitione infinitam impressamque fuisse animæ isti à Spiritu sancto cum maximè singulari & arcana illustratione. Porro talis experimento hausta notitia rerumque talium & à tali magisterio Spiritus sancti profecta cadere nequit in animam, quæ non sit apprimè purgata omni vitio omnique nœvo imperfectionis atque omni tempore, quæque ad medullas usque non sit accensa ardentissimâ divini amoris flammâ. Quapropter (etsi probationes omnes aliae deficerent) duo isti Tractatus & axiomata illa se solis efficacissimum fuit argumentum sanctitatis in hac Dei Famula omnino heroicæ, quæque communem usum quam longissimè supergetta est &c.

*Apostolicæ
judicio*

B 20 Fortè non nemo contra Esparsæ testimonium exciperet, utpote quemque aliqui (jure an injuria non est bruis loci indagare) Michaëli de Molinos additorem fuisse afferunt, nondum fortè detectâ veteratoris malitiâ, religionis ac pietatis specie velata. Verum ita statu non potest de sacra Rituum Congregatione, quæ, ut refert Parpera B. Catharinæ illustratæ part. I, cap. xi, num. 5, die xxx Martii anni 1675 decretum edidit in causa Sanctæ nostræ, quo censuit constare de casu excepto: in hoc decreto ad rem nostram hec leguntur: Eadem sacra Congregatio (audita prius relatione Eminentissimi ponentis Operum dictæ Beatæ, illicque approbatos) &c.; non ita statu potest de Clemente X, qui decreto isti annuit die vi Aprilis ejusdem anni, ut iterum apud Parperam loco jam jam laudato lego: observa tamen lector, in scripto, cui titulus, Factum concordatum, Clementi XII oblatum ab Eminentissimo Georgio Spinola, ita legi: Verum, cùm habita fuerit notitia nonnullorum Operum à B. Catharina conscriptorum, fuit à sacra Congregatione die xiii Junii MDCLXXVI commissa eorum revisio prædicto Cardinali Azzolino, ad cuius relationem die xiv Junii MDCLXXXIII prodiit eorum approbatio, adeoque juxta hunc calculum doctrina Sanctæ approbata fuit sub Pontificatu Innocentii XI, qui Clementi X in Romanam Cathedram successit anno 1676, quique errores Michaëlis de Molinos anno 1687 proscripti.

refellitur.

C 21 Ex quibus omnibus, fortè prolixius, quam nonnulli necesse videbitur, disputatis plane manifestum evadit ab hisce erroribus omnino immunem esse doctrinam S. Catharinæ, etiam in Vita traditam. Unde, si rectè & sincerè procedere voluerit Bailletus, ita argumentatus fuisse: licet fortè non nulla in Vita legantur, quæ à contextu rerumque adjunctis avulsa sectatoribus Michaëlis de Molinos argumenta præbere possint, quibus Catholicos impetrant, non tamen consequens est, ut doctrina illa revera faveat hereticis; sicut nec sequitur, Jansenianis aliisque id genus hominibus favere S. Augustinum aliosve Patres, licet hi obscuriora sancti Doctoris hujus aliorumque verba in pravum sensum detorquant: quia sicut hi Patres securius

loquebantur, nondum natus hisce hereticis, ita AUCTORE & Sancta ejusque biographi, nondum exorta U. S. heresi Michaëlis de Molinos.

D 22 Atque hæc de Sanctæ doctrina disputata De insigni sufficient, plura qui desiderat, Parperam adeat, qui part. I B. Catharinæ illustratæ multa congerit plurimorum scriptorum elogia, è quibus tamen nonnullos hic recensere non abs re erit. Monitum tamen lectorum volo, scriptorum illorum maximam partem ad manus nostras non devenisse, adeoque pleraque hic danda esse juxta fidem Parperæ lantato loco. Capite 5 episcopos aliquot recenset & primo quidem loco Augustinum Justinianum, cuius verba dedi num. 2 & 3. Franciscus Gonzaga generalis Minorum Observantium S. Francisci, ac dein episcopus Mantuanus Divam nostram collaudat ab affinitate contemplandi cœlestia, à caritate, tolerantiâ animique demissione. Joannes Petrus Camus Bellovacensis episcopus, S. Francisci Salesii equalis & familiaris, Tractatum de Purgatorio, & S. Catharina conscriptum, appellat Opus in ea materia excellentissimum, eamque Beatae titulo condecorat, ac veluti magistrum prædicat.

E
*eximiisque
virtutibus, e-
piscoporum,*

23 Pretermisis aliis, unum addo testimonium Harduini Perefici archiepiscopi Parisensis, qui in Monito ad lectorum, prefixo Operi Gallico de Pieta Christianorum erga vitâ funtos, honorificentissime loquitur de Sancta: religiosissimi huius archiprestis, cuius insignia decora legi possunt tom. 7 Gallie Christianæ recuse, pag. 181 & seqq., verba ex Italico Parperæ Latine reddo: de nova interpretatione Tractatus S. Catharinæ de Purgatorio ita loquitur. Rara est effusio spiritus Dei in hanc Animam tam puram & amore flagrantem, ac monumentum admirabile solicitudinis Dei in regenda Ecclesia sua.... Cùm enim prævidisset à Lutheri Calvinique hæresi impetendam doctrinam de purgatorio & suffragiis mortuorum... arcana sublimissimarum veritatum revelavit Matronæ virtute ac sanctitate extraordinaria præditæ, quam ad id inter omnes istius seculi mortales elegit.... ad propugnandum adversus hæreticos fidei veritatem... & Catholicos instruendum.... Methodus, quæ scripsit, tam Dei majestate ac religionis nostræ excelsitate digna est, ut fieri nequeat, quin legentes Tractatum hunc admirentur providentiam illius, cui placet arcana sua celare sapientes & prudentes seculi, eaque humilibus manifestat, ac nonnumquam debiliorem sexum elevat ad cognitionem veritatum altissimarum &c. Addit in fine: Atque ad ostendendum conformitatem sensuum insignis hujus Beatæ cum sententiis Patrum, paucis verbis refertur id, quod locis aliquot Operum suorum de purgatorio tradidit S. Bernardus.

F

24 Ab episcopis transeo cum Parpera ad viros Romanâ purpurâ insignitos: quatuor is recenset Eminentissimos, de S. Catharina locutos multa cum laude, Robertum scilicet Bellarminum, Petrum Berullum, Federicum Boromaum & Joannem Bona: Bellarminum ait afferuisse, debere Genenses illius canonizationem promovere ac sumptuosissimum illi templum erigere, testemque laudat Parpera Sebastianum Badum lib. 4, addito Vita, typis Gennensibus edita, anno 1667: honorificè etiam Sanctæ meminit idem Bellarminus in Praefatione ad librum de Arte benè moriendi. Eminentissimus verò Berullus Ordini, quem insituit, & virginibus Excalceatis Ordinis Carmelitici, quarum tutelam suscepserat, commendabat summi pietatem erga B. Catharinam Gennensem,

*ac S. R. E.
Cardinalium
encomia.*

AUCTORE
U. S.

sem, cuius imaginem penes se semper habebat, nec satis poterat amorem erga Deum admirari. Ita apud Parperam testatur Germanus Abertus lib. 3 Vita Eminentissimi Berulki cap. 5. Omitto reliquos, uti & sanctioris vita famam conspicuas utriusque sexus personas, quas non semel laudatae partis i, cap. 7 recenset Parpera.

25 Caput 8 ejusdem Operis titulum hunc praefert: Encomia Catharinæ impensa à Sanctis & Beatis; post brevem vero, uti & precedentibus capitibus, prefationem multa congerit testimonia ex Operibus S. Francisci Salesii episcopi & principis Gebennensis, cuius suffragium plurimorum instar censendum est: at ne longior hic sit, pauca hac potius ex Parpera ad Papebrochium epistola delib: Dicitur (S. Catharina) cherubim, seraphim, phoenix & avis paradisi à divo Salesio: idem Sanctus confert Catharinam S. Maria Magdalena & S. Paulo in conversione, eamque junxit ob puritatem amoris in Deum aliasque dotes SS. Paulo, Augustino, Bernardo, Francisco, Teresa, Catharine Senensi aliisque. S. Francisco Salesio subiungit Parpera S. Aloysium Gonzagam, qui, teste Virgilio Cepario in Vita apud nostom. IV Junii, pag. 1006, num. 243, mirifice affiebat erga Vitam S. Catharinæ, eique voluntanda tempus aliquod diebus singulis prefiniverat. Sanctus quoque Andreas Avellinus clericus Regularis cap. 8, num. 15 in epistola quadam sua, relatâ à Carolo Tomaso tom. 7 de Consideratione Passionis Dominicæ, licet Catharinam expressè non nominet, manifestè tamen de ipsa loquitur, referens verba ejus, desumpta ex Vita prolixiore cap. 3 circa medium, Ah! citò citò transmette (sacram Eucharistiam) in intimum cordis mei, quoniam cibis ipsius est: atque ita celebrat Sanctæ amorem erga sanctissimum Sacramentum, eamque appellat insignem Sanctam.

26 Quanti ficeret S. Catharinam B. Bernardinus Felrensis, illius equalis, luculenter ostendit; nam cum, teste Parpera num. 14, Genera sacras conciones habens anno 1494 convertisset Hebream quamdam, recenter ex Hispanis adiectam, non aliam ei magistrum assignare voluit, ut in fide confirmaretur moreisque ex Christiana religionis instituto disceret componere, quam S. Catharinam. Bernardino titulum Beati retribui à Parpera indubitatum est, cum immemorabilis illius cultus anno 1654 legitimus probatus fuerit post sacra rituum Congregationis examen ab innocentio X, ut videre est apud Prosperum Lambertinum, nunc Benedictum XIV. Ponitificem verè Maximum, lib. 2 præclarissimi Operis de Beatificatione & Canonizatione, cap. 24, § 5: non ita statuendum de Angelo de Clavasio, cui titulum Beati tradit Parpera, verisimiliter ad id inductus auctoritate Arturi in Martyrologio Franciscano, ac foris aliorum: verum obseruant Majores nostri in Prætermis ad diem xi Aprilis, id auctoritate Arturi, non Ecclesia fieri. Angelum autem ex multis probabilibus conjecturis ait Parpera num. 13, suisse religiosum illum, qui in Vita infra danda num. 5 dicitur improbabile quotidianam Eucharistiæ sumptionem, deinde verò agnito in ipso spirito bono, permisisse, animi ductum ut sequeretur.

27 Auctoriis aliis cuiuscumque nationis & ordinis magno numero recensendis supersedeo, ne coacervando testimonia plura in idem sape recidentia, tadiosam magis quam utilem reddam hujus Commentarii lectionem: ea vero, ex quibus Historia S. Catharinæ lucis aliquid affulgere posset, dabo per decursum, ex ipsis scriptoribus, si

Quam Catharinam secerint Sancti aliquot,

B

B. Bernardinus Felrensis, aliquot.

C

Encomia a-
lia hic omis-
sa.

naestus fuero; sin minus, juxta fidem Parperæ. Encomium vero quod velut à Clemente IX (imo X) enunciatum tradit Parpera cap. 12, dari poterit, si videbitur, in Gloria postuma. Prudens etiam omitto encomia divina de Catharina, que complebitur Parpera cap. 12 ejusdem 1 partis B. Catharinæ illustratae, queque in eo potissimum consistunt, ut sacrarum Scripturarum textus aliquot applicentur vel gestis quibusdam Sancta egregitis, vel inflammato ejus amori, vel corporis post mortem integritati, vel doctrine: eorum quippe pars certè maxima de aliis Sanctis aquæ ac de Diva nostra exponi potest, quibus hi aut similes favores divini communes cum illa fuerunt.

28 Hisce brevem subnello ideam Operum Sanctorum. Dialogus ejus animam inter & corpus, amorem proprium, spiritum, humanitatem ac Deum partes tres complectitur; pars queque recenter, ut habet editio Gallica, & Italica Parpera, in capita aliquot divisa est. Pars prior capita unum & viginti, altera undecim, tertia vero quatuor supra decem continet. Pactione initia querendi locum aliquem ubi amoris & deletioni sue indulgere possint, assumptoque comite individuo ad dirimentum obventuras lites amore proprio, anima & corpus iter ingrediuntur. Anima ingenti fervore sola celestia appetit, sed à corpore ac amore proprio sub necessitatis specie seducta, paulatim mundanis illecebribus implicatur; easque scelerari incipit: at deinde perfectè ad Deum convertitur, & austerioris pénitentiae operibus totam se applicat: atque hoc in prima Dialogi parte tractantur. Pars altera describit insignes in virtutum studio progressus, modoque admirabiles, quibus uisitatur divinus Amor ad exsoliandum nevis omnibus imo & ipsis animas sibi devotas. Tertia divini amoris stupendos effectus describit, quales ipsamer in se experta est: ex singulis nonnulla per decursum delibabimus.

29 Tractatus de Purgatorio multis landibus celebratus à viris gravissimis, teste apud Parperam. Precio, exprimit Statum in quo degunt animæ, quæ patiuntur in purgatorio, quæque in se ideo proponitur.

celebratus à viris gravissimis, teste apud Parperam. Precio, exprimit Statum in quo degunt animæ, quæ patiuntur in purgatorio, quæque in se ipsum cum amori, quem tempore mortis in se deprehenderunt, admixta esset tenuis quedam macula, usque dum eam igne hoc purificante deleverint, gaudium cruciatibus copulant. Audiantur & Cartusia Burgi-Fontana alumni, qui de Tractatu isto inter alia haec habent in prefatione: E duobus, quæ fides communis & universalis docet, in piaculari igne esse conjuncta, amorem scilicet & pœnam, hanc tacet, veluti magis communem & necessariam mentibus infirmis & imperfectis, illamque tantum considerat, cum maximè stupendorum illius effectuum consecutione. Paucis verbis Tractatus hujus materialiter ita exprimit Parpera: Ut ex comparatione divini ignis, quem in se experiebatur, intellexerit, qualis sit ignis piacularis, & qua ratione animæ in eo degant contentæ & cruciatæ, sive, ut Bailletus post Vitam Sancte exponit, piacularis ignis naturam intellexit ex igne divini amoris, quo flagrabat, & ab omni nave purgabatur: ac veluti ipsa in hoc suo purgatorio, amori suo Deo perfectè conjuncta, vivebat contenta inter pœnas etiam gravissimas, eodem modo cum animabus, peccati labem in purgante igne abstergentibus, fieri comprehendebat. Lectorem interim monitum volo, ubi quid ex Dialogo vel Tractatu de Purgatorio referam, usurum me interpretatione Thanneri, citaturum autem locum, è quo verba desumpsero, juxta Parpera in capita, finis

E

F

A finctionem cuiusque libri; nec Thanneri interpretationem tum hic tum in Vita mutabo, nisi cum id expedire visum fuerit, tumque id semper indicabo.

§ III. Illustrissimi Sanctæ natales, parentes; educatio; virtutes & donum orationis in tenera ætate: desiderium induendi habitum religiosum.

Illustrissima
Sancta fa-
milia,

Premissa hactenus notitiâ biographorum Sanctæ & allatæ aliquot magni nominis auctorum encomiis, assignatisque instrumentis, è quibus commentarius hic coalesceret, ad ejus historiam propius accedamus. Ex illustrissima Fliscorum familia ortam duxit Catharina, unde ipsi Fliscæ cognomem adhæsit. Hec autem Fliscorum familia, vetero Lavania comitum titulo insignis, generis splendore, stirpis antiquitate, & heroum, omnibus laudibus cumulatissimorum numero, quos multis jam continenter seculis procreavit, excellit adeò, ut nullis Liguriæ proceribus sit secunda; imò, si Uberto Foliete, in clarorum Ligurum Elogiis pag. 168, credimus. Ut dignitate, ita tempore quoque ceteras Genuenses longè antecedit. Prater viros complures, rebus bello ac pace præclarè gestis, obituisque supremis magistratus inclitos, nobilissima hac familia in fastis suis leta recognoscit duos summos Pontifices Innocentium IV & Adrianum V, Eminentissimos Cardinales quā plurimos & ingentem presulum ecclesiasticorum numerum. Augustinus Justinianus supra laudatus Annalium Genuensium lib. 3 ad annum Christi 1247 Flisci nominis exordia adscribit Hugoni Flisco, Lavania comitum sanguine prognato, aliis, ut idem annalisti ibidem testatur, Fliscorum originem referentibus ad serenissimos Bavariae principes & redempti orbis seculum xi ac fortè anteriora etiam tempora: utut sit, quoniam instituti nostri non est similibus diutius immorari, hec dicta sufficiant; ceterū genealogos adeat, qui vera Fliscorum initia ac cetera eorum decora nôsse desiderat.

parentes.

31 Patrem nata est S. Catharina Jacobum Fliscum, qui genus duxerat ex Roberto, fratre felicis memoria Innocentii IV Pontificis: ita testantur omnes Sanctæ biographi, tum antiqui tum recentiores, qui etiam Jacobum regni Neapolitani prorogem fuisse in eaque dignitate diem extremum obiisse afferunt: perperam tamen eum honoris gradum collatum tradunt à Rainerio, cùm scribendum sit Renato, Andegavensi scilicet, quem eo seculo, post decepsum reginae Joannæ, pro obtinendo regno Neapolitano contendisse cum Alfonso Aragonum rege certum est: animadvertisit id Parpera, qui, cùm in Vita Sanctæ, edita anno 1681 Rainerium scripsisset, in altera, anno in sequente vulgata, Renatum Andegavensem appellavit eum, cuius in regno Neapolitano vicarius insitutus fuit S. Catharinæ parens. Matrem habuit Sancta Franciscam, filiam Sigismundi de Nigro, quæ familia est inter celebriores Genuenses antiqua clarissimæ.

Septembbris Tomus V.

32 Annum, quo vitalem lucem hausti sanctissima Vidua nostra, signavit Parpera in utraque Vita jamjam laudata 1447, mensem vero & diem, quo primùm beata illa Anima mundo data est, nullibi annotatum reperio: cùm tamen tam Lectio terria Officii ipsius proprii, quām Clemens XII in Bulla canonizationis supremam illius etatem statuant annorum trium & sexaginta, verisimile est, beatum natalem illigandum alicui è tribus posterioribus mensibus anni 1447, aut saltē post diem xv Septembbris, quo felicem Catharinæ ad Superos transitum contigisse infra videbimus, statundum esse, ne, si dictum diem xv precesserit, in rigore loquendo, jam non sexagesimo tertio, sed sexagesimo quarto atatis anno dicenda sit obiisse. At similes expressiones cùm patiantur latitudinem aliquam, negligique ponuerit mensis unus aut alter sexaginta tribus annis completis superfluuus, certi nil determinari potest, neque enim instrumentum ullum, ex quo annum natalem hauserit, laudat Parpera, sique solo nitatur argumento ab ætate sexaginta trium annorum desumpto, nil amplius pro anno 1447, quām 1448, etiam aliquot mensibus inchoato, confici posse, observanti manifestum est: cùm tamen & Clemens XII in Bulla canonizationis & Parpera, qui profitetur, instrumenta omnia antiqua scrutatum se fuisse, natalem Sancte illigenit anno 1447, pro eo hactenus standum est.

E

33 Locum nativitatis in Vita, anno 1682 edita, expressit Parpera, eam afferens luci datam in paterna domo, sita vico seu platea, cui à filo nomen est: ibidem etiam tradit, sacro fonte abluitam fuisse in ecclesia metropolitana Genuensis, S. Laurentio sacra, eique impositum Catharinæ nomen, forte, inquit, ob florentem eo tempore famam S. Catharina Scenensis, cuius sanctimoniam affectuura presagibatur; vel in venerationem S. Catharinae martyris, eo quod sicut ipsa philosophia & peritissima & ob tyranni servitum martyr fuerat corpore, ita Catharina nostra mystica Theologia scientissima futura erat & pre divini amoris vehementia martyrium in corde subitura. Verum conjecturis hisce, utcumque ingeniosè excogitatis, parvum admodum roboris inesse, quis non videt, cùm perspectissimum nulli non sit, imponendi nominis aliquaj causas penè innumeratas afferri posse: itaque ne merito otiosus videar, silentibus de causa nominis impositi biographis Sanctæ aquilibus, hisce immorari supervacaneum arbitror. Addit ibidem Parpera, S. Catharinam tum ob teneram etatem, tum juxta consuetudinem Genuensium diminutivo nomine Catharinetam appellatam fuisse, quod vocabulum usque nunc retinent scriptores aliqui.

F

34 Sepe jam laudatus Parpera tres Sanctæ fratres tribuit, Jacobum, Joannem & Laurentium, & sororem unam, Limbaniam nomine. Fueritne Catharina omnium natu minima, incompertum mihi est: hoc ex omnibus ejus biographis certum est, fuisse atate inferiorem sorore sua Limbania, quæ jam monialem professa erat, cùm Catharina, annos 13 nata, regulare institutum apud sanctimoniales S. Maria Gratiarum amplecti irrito conatu desideravit. Hisce Parpera in posteriore lucubratiōne sua cap. 2 & 3 multa subnectit de Catharinæ educatione, quæ documenta, ex Scripturis anterioribusque desumpta, apta magis sunt parentes extimulare ad reclam liberorum institutio- nem, quām certos nos reddere de norma in Catharinæ educatione à progenitoribus servata, licet minimè inficiari velim, eos modis omnibus huic ad

Frates ejus
& soror; e-
ducatio.

R

la-

Genuæ nata,
in Baptijmo
Catharina
appellatur.

AUCTORE
U. S.
Annus nata-
lis verisimi-
liter 1447.

AUCTORE

U. S.

laborasse : sufficiant igitur hic panca hac, quæ leguntur in Vita infra danda num. 1 : Quæ (S. Catharina) postquam sacrosancti Baptismatis auxilio regenerata fuisset gratiæ, cum omni solertia à progenitoribus (quos cum Parpera cap. 1, num. 5 prudenter & verè Christianos fuisse omnino credo) educata fuit in sancto timore & amore Dei.

Exterior for-
ma corporis.

35 Quamvis externa corporis forma ad vita sanctitatem nō conferat, cūm tamen plerisque hominibus infita sit quadam curiositas ; quā desiderant viris depictos coloribus contemplari eos, quorum virtutes & egregias animi dores celebrant, vel gesta leitant, rem non ingratam lectori facturum me credidi, si Sancta effigiem pauculis verbis hīc representarem, prout eam Parpera post diligentem, uti profiteretur, investigationem exhibuit in B. Catharina illustrata part. 1, cap. 16 : ad hanc descriptionem corpoream S. Catharinæ figura etiam mouit, quid pro dicendis infra visa mihi fuerit non omnino negligenda : ita autem habet Italicè : Catharina fuit staturā magnā potius quām mediocri, capite justæ ad corpus magnitudinis, facie aliquantum oblonga, sed egregiæ proportionis ac venustatis, coloris candidi & rubicundi in flore atatis ; naso decenter longo, oculis circum pupillas nigris, supercilii ex æquo prolixis, fronte spatiofa : partem illius omnem natura rectè formarat : unde vultu pulcherrima apparebat oculis mundi, quemadmodum Deo gratiissimam esse oportebat quoad animam. Ex viu agnoscebat excelsi judicii matrona, multoque sensu prædicta, in agendo bene morata, in loquendo humanissima.

Prime vir-
tutes in tene-
ritate,

36 Cetera, quæ ibidem congerit Parpera, omitto, id unum cum ipso observo, postremis vita annis ita emacato fuisse corpore, ut non uis pelle & ossibus id constare videtur, quod minime mirabimur, si diuturnam tot annis inediā, de qua infra, corporisque afflictiones consideremus. Quamvis autem, ut ex dictis facile lector colliget, multa concurrerent, quæ Catharinæ subdere poterant stimulos ad secundum delicias seculi, nobilitas nempe generis, forme venustas, paterna domus ingentes divitiae, delicatum corpus, Nihilominus, inquit Vita à Thannerio Latine redditā cap. 1, à teneris annis superbiam, è natalium splendore nascentem, calcare deliciasque abhorre coepit. Exercitas à Sancta ab octavo atatis anno virtutes, paulò fusiū describit Vita infra danda num. 2, 3 & 4, quam propterea lector consulat. Parpera in Vita Sanctæ, edita anno 1682, totis decem capitibus, à 4 scilicet ad 14, tenella Virginis virtutes late exponit, seu potius oratoriæ exornat, iisque multa immiscet documenta moralia : titulos solos resero, brevitatibus ergo omisis verbis non necessariis : capiti 4 hic prefigitur : Primæ virtutes Catharinæ ; reliquis sequentes, quos tantum interpunktionibus distinguere necesse duxi. Quām pacis amans & modesta fuerit ? Ejus docilitas & obedientia ; Innocentia & simplicitas ; Zelus erga Deum & misericordia erga proximum ; Prima meditationes ; Pœnitentia ab anno octavo ; Amor soliditudinis & silentii ; Donum orationis infusum ; Stolidum castimonia.

Donum ora-
tionis infu-
sum :

37 De dono orationis ipsi concesto ita scribit biographus cap. 1 ex interpretatione Thanneri : Quām esset annorum duodecim, Deus per gratiam ei contulit donum orationis cum mirabili affectu & devotione erga Dominum suum, unde præter alia complura sancta & divina ei inspirata novæ intimi amoris flammæ novique doloris aculei è Passione Domini nostri Jesu Christi ipli

accelerunt. Quantum porro rerum celestium meditationi & contemplationi dedita fuerit, Sancta ipsa declarat in Dialogo suo part. 1, cap. 2 verbis sequentibus : Ego, quæ sum pura & à labe peccati immunis, principium creationis meæ cum omnibus aliis beneficiis à Deo perceptis considerare incipiam. Hinc autem cognosco, me conditam fuisse ad tam celsam beatitudinem, ac creaturam esse adeò nobilem & excellentem, ut péné choros angelorum transcendam : video me mentem ferè divinam ac semper me sentio trahi ad divina pura mente contemplanda . . . verè sum invisibilis : omnes igitur meas dapes & delicias in rebus constituo invisibilibus, hoc enim fine condita sum atque in illis meam invenio requiem, nulla re alia mihi opus, quām ut iis, quæ supra cælos sunt, me pascam, reliqua omnia pedibus conculem. Quapropter totam hanc septimanam tali impendam contemplationi, cætera nihil faciam.

38 Atque hac etati à biographo expressa congruere, conficitur ex eo, quid ita de se scribat Sancta statim ac peregrinationem cum corpore suscepit, hisce vero subdat impedimenta spiritus sui servori allata à corpore & amore proprio, ob quæ circa annum 22 etatis ad terrena pavlatim deflexit, & à perfectionis semita recessit, citra tamen culpam gravem, quam eo etiam tempore numquam incurrit, ut ex testimonio illius, qui consenserit Sancta aures præbuit, scribit Vita infra danda num. 14. Ea vero, quæ de dono orationis Catharinæ, duodecimum etatis annum agenti, infuso reculimus ex biographo num. praecedentis initio, nullatenus pugnant cum his, quæ habet eadem Vita cap. 2 : Tum temporis in spiritu de oratione fuit instructa, quæ referuntur ad initia conversionis Catharinæ ad vitam perfectiorem, ad eoque spectant ad annum etatis ejus circiter vigesimum septimum, Christi vero 1474. Non pugnant, inquam, non enim addit, tunc primùm edoclam fuisse : deinde cūm nonnulli in Catharina refixisset caritas, etiam donum illud orationis, quod mystici nonnulli appellant Desponsationem animæ cum Deo, saltem imminui oportebat : nam inter conditiones ad contemplationem infusam requisitas statuit Prosper Lambertinus lib. 3, cap. 26, num. 7, impulsum caritatis, hanc autem terrenis affectibus sopita, donum illud elanguit, caritate vero ad prius vigorem redeunie, auxilio Dei efficaciter vocantis & adjuvantis donum illud denuo in S. Catharina revixit.

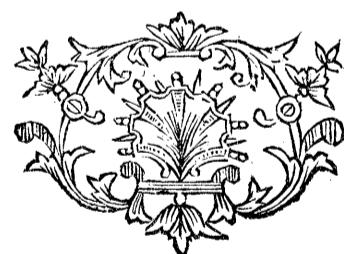
39 Ut autem pleniū constet S. Catharinam orationis dono prædictam fuisse, juverit nonnulla hic recitare ex laudato Lambertino, qui lib. 3, cap. 26, num. 9 ita loquitur : Examen confessariorum & directorum spiritualium, quod alibi utile diximus, in hisce causis prodeſſe utique maximopere poterit, ut dignoscatur, an Dei Servi meditationi & contemplationi vacaverint, quales fuerint ipsorum meditationes & contemplationes, qualem fructum ex eis hauserint, an, & quæ in eis obtigerint visiones & revelationes, de quibus suo loco tractabitur. Hoc ipsum haberi poterit ex scriptis ipsorum Dei Servorum, si superiorum suorum jussu ea scriptis mandaverint, quæ ad suas meditationes, contemplationes, visiones & revelationes pertinent : & ex his omnibus apprehendi poterit, an fuerint assidui in meditando & contemplando, quomodo in distractionibus & ariditatibus se gesserint . . . Desumuntur hæc omnia ex secunda relatione Rotæ auditorum de virtutibus S. Teresiae art. 21, § 1 : "Quid si veli-,, mus

A „mus à testibus fide dignis petere , habemus i-
„psiusmet Beatae testimonium in iis, quæ de sua
„propria oratione & contemplatione divina in
„fuis libris scripta reliquit. Frequentissima enim
„eius mentis suspensio , altissima quies , arctissi-
„ma unio , cœberrimi raptus , intimæ caritatis
„vulnera , vehementissimi amoris impetus , sua-
„vissima Dei colloquia , tenerima blandimenta ,
„quibus iphius scripta resperfa sunt, sublimitatem
„orationis procul dubio angelicæ , atque ad a-
„lios erudiendos absolutissimam peritiam cœlitus
„infusam facilè demonstrant.„

40 Qui voluerit S. Catharinæ scripta pervol-
vere, eaque, que tum huic Commentario strictim
inferentur, tum quæ in Vita infra leguntur, con-
siderare, facile perspicet ea, quæ de S. Teresia
testati sunt Rota Auditores, examissim Cathari-
næ nostra congruere, adeo ut merito dixerit Cle-
mens XII in Bulla canonizationis: Omnia autem
puerilia oblectamenta contemnens, rigida silentii
Custos sola oratione delectabatur: in eadem Bul-
la dicitur per altissimas contemplationis vias ad
caelis Sponsi cubile introisse Catharina: quo su-
premo Romani Pontificis oraculo indubia sunt, que
de studio orationis S. Catharinæ Marabottus illius
conscientia arbiter, ex ore ipsius Catharinæ exce-
pta, aliique litteris consignarunt, viri, teste inter
alios Justiniano, hic landato num. 3, fide di-
gni.

Habitum re-
ligiosum
frustra expe-
nit.

B 41 Orationis assidua fructus fuit desiderium,
quo circa annum etatis decimum tertium flagra-
vit, amplectendi institutum regulare: de eo satis
differtur in Vita infra num. 5 & seqq., ut hic
neesse non sit quidquam addere, quo ardenterissi-
mum tenelle Virginis votum, irritusque conatus
cognoscatur. Causam, ob quam habitum religiosum
induire nequit Sancta, ita refert Vita prolixior:
Sed quum staturà validè pusilla esset, non est rece-
pta: ita quoque scribit Vita Gallicè edita, ita Bail-
letus: at longè verisimilior mihi appetit ratio, ob
quam admissa non fuerit, à biographo nostro in-
fra rejecta in nimis teneram Sanctæ etatem; eam-
dem causam refert Parpera in Vita num. 6, a-
ptiusque congruit cum dictis supra ex Parpera de
corpore Catharinæ forma: ita quoque censuisse
videtur antiquiores biographi, nam in prefatione
ad lectionem num. 6 testatur Parpera, textum à
se minimè fuisse alteratum, sed juxta vetusta &
authentica exemplaria fuisse emendatum. Vox au-
tem piccolinæ, quam habet utraque editio nostra
Italica, recte quidem verti potest parva, ut fe-
cerunt interpres tam Gallici quam Latinus, ve-
rum nil video, quominus etiam verti possit, æ-
tatis teneræ: nam in Lexico Joannis Veneroni da
picciolo vertitur à puer, à teneris unguiculis:
fortè etiam vox etiæ, ætas à biographis addita
fuerit prioribus editionibus, que in aliis, quas
viderint landati interpres, hypothetarum incu-
riæ exciderit.

Septembris Tomus V.

§ IV. Sanctæ cum Juliano Adur-
no conjugium: ob mariti dif-
sonos mores affigitur & ad
res seculares convertitur: San-
cta ad primum vitæ fervo-
rem reditus.

C Atharinam spe sua obtinendi religiosum ha-
bitum dejectam, & nihilominus, quo conce-
puna inde mœrorem solaretur, solertia insisten-
tem exercitio religiosarum virtutum, priori lon-
gè gravior plaga confixit. Circa annum etatis sex-
tum decimum parentes illam nuptui tradiderunt
Juliano Adurno, quem perperam Thannerus Gui-
lielmum nuncupat: Et, pergit Vita Latina Than-
neri cap. I, quanquam hoc ejus voluntati ad-
versaretur, tamen ob magnam simplicitatem &
in parentes ad id eam perurgentes, reverentiam
atque obedientiam fieri permisit. S. Catharinam
ad hasce nuptias pertraetam fuisse à parentibus,
scribit biographus noster anonymous infra num. 10,
ut discordiis, que inter familias Fliscam & A-
durnam longo tempore gravissima fuerant, non i-
ta dudum sòpitis, connubiali isto vinculo pax am-
plius stabiliretur: Parpera quoque inter alia ra-
tionum momenta, quibus ad nuptias pertratta fuit
Sancta, rationem eamdem refert. Ut de dissidiis
inter ambas familias lector statuat, sufficiet obser-
vâsse ex lib. 4 Annal. Genuensem Augustini Ju-
stiniani ad annum 1394 Adurnos Gibellinorum,
Fliscos verò Guelphorum partes secutos fuisse.

43 Aliud discordiarum semen his verbis com-
memorat Ubertus Folietus Genuensem Historia lib. amplius fir-
9, scribens ad annum Christi 1393: Is erat, in-
quit, Genuæ rerum status, ut, cum quatuor
præpotentes corporis popularis familiæ, Adornia,
Fulgosia, Guarca, Montalta, omnia ad se attrah-
issent, omnemque civitatem ac totam Liguriæ
factionibus suis comprehendissent, quæ eodem
cum gente nomine vocabantur, potentioribus
quatuor nobilium familiis à principatu planè ex-
clusis, Fliscorum scilicet, Grimaldorum, Aurio-
rum ac Spinularum, quas quatuor Genuenses fa-
miliæ primariae omnes agnoscunt: plura qui de-
siderat de turbis civilibus, que per plura secula
Genuensem rempublicam exagitârunt & priores
familias adversus posteriores, atque utrasque non
semel inter se concitârunt, laudatos chronologos
consulat. Ad sopita, non ita dudum ante initias
à S. Catharinæ nuptiis, dissidia Fliscos inter & A-
durnos, ab anonymo nostro biographo memorata,
quod attinet, cum matrimonium istud ipse & Par-
pera celebratum statuant ineunte anno 1463, o-
portet conciliationem istam tempore illa anteriorem
esse.

44 In Uberti Folieto Genuensem Historia lib. xi ad annum 1460 aliqua in rem nostram lego, licet invita,
qua summatim delibo: cum eo avno ad pacem Juliano
animi fleherentur, subito Paulus Fulgosus & Pro-
sper Adurnus urbem ingrediuntur: mox ad u-
trumque fit factionum suarum concursus, cum no-
bilitas & principes civitatis (quos inter utique Fli-
sci) mecenates servidum Pauli ingenium, Prosperi
sibi adjungere studuerunt, qui frequentiori-
bus, quim ullus ad eum diem suffragiis, dux
R. 2 G. 2

AUCTORE
U. S.

Gennensium renunciatus fuit. Fortè ad eam Adurni exaltationem Flisca gentis favor non parum contribut, eaque inter ambas familias pacis origo existit: quæ an diuturna fuerit, non inquiro; certè in laudato Folio circa annum 1462 Adurnos à Paulo Fulgozio Genuà pulsos lego, anno 1464. Ibleum Fliscum Paulò adharentem, cumdemque iterum Ibleum adversus Paulum è partibus Francisci Sforzia stetisse deprehendo. Hac obiter dixisse contentus, accuratius aliis, quorum majoris interest, examinanda relinquo.

A nobilissimā Adurnorum familiā nata, 45 Seu igitur pacis modo supradicto, seu altera pars, magis stabilienda gratiā compulsa fuit Sancta Julianō nubere anno atatis circiter sexto decimo, ut antiquiores biographi scribunt, anno autem Christi 1463, ut tradit Parpera & Vita nostra infra num. 10. De Adurna porrò familia Franciscus Sansovinus libro Italico de Origine & gestis illustrum Italia familiarum, typis Venetiis excuso anno 1609, ita scribit fol. 141 verso: Genuæ... plures sunt illustres familiæ, quas inter insignem se reddidit Adurna, opibus virisque, pace & bello clarissimis, conspicua magnoque in honore. Originem illius incomptam sibi esse ibidem

B asserit, neque instituti nostri est eam altius repertere: sufficiat cum Sansovino dixisse jam ab anno 1346 inter prefectos triremium in reipublica defensionem armatarum numerari Meliaducem Adurnum. Ex eadem familia Gabriël anno 1363 supremam reipublica præfecturam gessit. Cetera Adurnorum decora factaque egregia pretermitto, quæ curiosus lector apud Sansovimum aliosque legere poterit. Observa interim ab aliis scribi Adornus, ab aliis Adornius, ego post Clementem XII in Bulla canonizationis, & Martyrologium Romanum, iussu Benedicti XIV recusum, Adornus scribere matui.

C 46 Juliani morum cum Sponsa moribus dissensionem accurate describit Vita infra num. 11, hac insuper habe ex Vita prolixior Thanneri cap. 45: Matrimonio juncta fuit cuidam Juliano Adorno, nobili quidem familia prognato, at ingenio maligno & immiti, adhac admodum male administranti rem familiarem suaque facultates decoquenti: cui nihilominus semper fuit obediens atque in perferendis ipsius distortis ac improbis moribus patientissima. Tanta verò sustinuit, ut vix sana perduraret &c. Consule etiam Vitam infra num. 71. Scilicet, ut scribit Vita prolixior cap. 1, Bonitas Dei, ne ista Electa sua ad terram carnemque a morem suum transferret, passa est, eam maritum fortiri valde sibi contrarium... tandem eodem omnibus dilapidante ambo ad paupertatem redacti, quam paupertatem cum biographo infra num. 72 intelligo mediocris saltem fortuna statum, dissipata posterior bonorum parte. Dialogi quidem part. 1, cap. 19 legitur: Illam eò inopie rededit, ut nisi Deus ip̄si per aliorum eleemosynas prospexisset, se se nequaquam sustentare potuisset: verum de paupertate voluntaria, quācum spiritus humanitatem collectari voluit, ibidem sermo est, & quamvis in Vita infra num. 35 dicatur labore mannum & alienis vītūtāsse eleemosynis, id ex humilitate factum est, cum ibidem afferatur, eam expensis suis multorum annorum spatio soluisse pretium locationis horti & domus pertinen- tium ad xenodochium, cuius, ut testatur Vita prolixior cap. 8, tota servitiis addicta, nulla tamē re minima ad victum suum uti voluit.

47 Catharinam non potuerunt non vehementer affigere dissoluti conjugis mores & asperum acrude ingenium, adeo ut, teste Vita prolixiore cap.

1, annis decem vitam transfergit in maximis angustiis; primis autem annis quinque mōrō tam acuto obruta fuit, ut nullam omnino medelam ei afferre valeret, quantumvis rebus externis se applicaret: vide Vitam infra num. 12. Quinque posterioribus decenniis jam memorati annis, inquit Vita prolixior cap. 1, ad externa & secularia se convertit, deliciis & vanitatibus mundi, ut plerumque solent feminæ, habenas laxans ad mitigandas ærumnas, quibus conficitabatur. Baillerus illam Catharinæ ad terrena conversionem adscribit dolori, percepto ex bonorum à marito dilapidatione, quorum superflua parte scribit eam uti voluisse ad tenendum fastidium suum. At Vita nostra infra num. 13 Catharinam afferit à pristina vita consuetudine, qua solebat vitam agere solitariam, hominumque catus fugientem, recessisse ob creberimas & importunas amicorum preces, multis ipsam rationibus ed impellantium.

D 48 Ut sit, dubitari non potest, quin ad sublevandas animi angustias novum illud vite genus relatio primo fervore, secundaria scaturat. ingressa; at posterior certè ratio magis pie statuit de S. Catharina aptiusque congruit cum iis, que ipsamet scribit in Dialogo suo parte 1; puncta lectori exhibeo: cap. 3 amor proprius, premiso Dei præcepto de dilectione proximi, hac inter alia ad animam verba facit: Eapropter, o anima, oportet te vehementer tuum impetum temperare, & quæ necessaria sunt proximo tuo impendere, hoc est corpori tuo & mihi: & pauplō infra: Si corporis vis ministerio uti, necesse est ipsi, quo indiget, concedas. Eodem capite scit animam alloquitur corpus: Quod tuum, o anima, concernit negotium, ipsamet cogitare potes, quod si res creatæ animabus essent perniciem allaturæ, nunquam eas Deus condidisset. Cap. 9 ejusdem partis ita corpus loquitur: Monitam te (animam) velim, quod amore Dei sequatur amor proximi, qui in rebus corporalibus à tuo proprio incipit corpore, cuius non vita tantum, sed & sanitas necessariò, velis, nolis, conservanda, si ad id, quod proposuisti, pervenire cupias. Vitam necessariò tuendam, liquet ex hoc, quod me extincto, neque modus superfit tuam augmentandi gloriam, neque tempus cunctas tuas imperfectiones, sicut desideras, expandi; igne igitur purgatorio hoc fieri oportebit, quo tamen ura gravior utique afflictio est, quam in hoc mundo mortale circumferre ac tolerare corpus. Quod ad sanitatis attinet conservationem, dubium non est, quin sano & firmo corpore vires animæ corporisque sensus ad recipienda divina lumina & inspirationes sint aptiores &c.

E 49 Plura alia his similia prætermittit, cum Verba Sancta, suam per id temporis dicit sufficiant, ut prudens lector, si voluerit ea conferre cum dictis num. 13 Vita infra, dispiciat, S. Catharinam quadam necessitatibus ac decori specie inductam à priore vite instituto defecisse & seculi liberioris vias ingressam esse. Quam porrò perniciosum sit, semel initam virtutis viam deferere & peritüris deliciis animum intendere, ipsamet Sancta, illud experta, eadem Dialogi parte, cap. 6 graphicè exponit: Video; inquit, Deum, mox ut mundum percurrere atque è viibus fluxisque ejus rebus nos oblectare statuimus, gratiae suae portas nobis occlusisse ac pravis nostris appetitibus nos indulgere permisisse. Nunc postquam è pabulis nostris, quæ tam gnaviter & anxiè venati sumus, cum confusione desperationem referimus, vellemus ad ipsum non ex pura & vera charitate, quam divina sua Majestas à nobis requirit, & quā semper operatur in nobis, sed

A sed ob proprium emolumentum recurrere.
*50 Dein ibidem pergit anima sua, delicias se-
cundum statum describere in hunc modum:* Quando
considero, quid in gratiam vestri fecerim, quid-
que justè perdididerim, meruisse me video, quam
Deus abhorreat, vos ipsi detestemini, mundus
aversetur & infernus deglutiatur. Parùm abest, quin
præ confusione desperem, attendens, me vestro
ductu ad res terrenas prolapsam quibus vestrae
ac meæ necessitati me subventuram sperabam.
Nonnullis vero interjectis, ita prosequitur: Vobis
enim (*corpori & amori proprio*) consentiens,
dum quibusdam corporis excessibus sub umbra
necessitatis (quam postmodum subsecuta est su-
perfluitas) locum dedi, peccato involuta sum,
huicque innixa laqueo gratiam amisi, cæcitatem
incurri, & ex agili ponderosa, è spirituali pror-
sum terrena effecta sum. *Multa ibidem congesta
legere est, quibus infelicitatem anime, terrena se-
ctantis ac divina gratia refragantis, explicat:* Brevi,
inquit, tempore tam ingenti peccatorum
ingratitudinisque mole se gravavit, nihil interim
remedii conspiciens, ut sese exonerandi atque in
pristinam libertatem vindicandi spe excideret.

B *Ex his alijsque, qua in Dialogo suo de-
se scribit S. Catharina, facile posset non nemo ju-
dicare, eam non semel gravibus etiam offendis a-
nimum commaculasse: ait enim, gratiam se ami-
ssisse, anima cæcitatem incurrisse, dignam esse,
quam Deus abhorreat, infernus deglutiatur: at si
rem penitus introspicere vulnerimus, fatebimur,
has similesque locutiones non nisi ex profundissima
animi demissione profetas fuisse, atque ex inten-
sissimo lumine, quo cujuscumque levioris peccati
malitiam, utpote contra supremam Dei majesta-
tem commissi, clarissime perspiciebat. Consule, se-
lubet, *Vita infra num. 56*, ubi ait, ex oblata
visione de peccati venialis fœditate penè non ex-
stinctam se fuisse, licet brevi solummodo tempore
visio hec durasset. Humilitati autem & clarissi-
me isti luci si addamus ardentissimum, quo reli-
quà deinde vitâ flagravit, Dei amore, non dif-
ficulter agnosceremus, expressiones hasce per exag-
gerationem factas: amantis quippe proprium est,
grave reputare illud omne, quo amatus leditur.*

*52 Graves non fuisse excessus, in quos incidit
Catharina, colligitur etiam ex Dialogi part. 1,
cap. 1, ubi anima cum corpore itineri se accingit
ad querenda sua utrimque oblectamenta, semper
peccatum excipit: Sine offensa tamen, inquit a-
nima, Creatoris nostri, quam, quoad vixero,
pertimescam & fugiam: & infra; Nec ego, ver-
ba sunt anima ad corpus, te deseram, præser-
tim quum omnium nostrum consensu statutum
fit, nunquam offendendum Deum. Constat deni-
que ex *Vita nostra infra num. 14*, ubi hac legun-
tur: Quamvis autem nonnihil spiritus ejus fer-
vor imminutus esset, perpetuò tamen exhorruit
offendit Dei, qui illam etiam tepidioris vitæ
tempore passus non est incidere umquam in cul-
pam gravem, ut confessarius ejus testatum reli-
quit. Unde quod legitur in fine cap. 5 *Vita pro-
lixioris de conversione S. Catharinæ comparata
cum conversione S. Marie Magdalene, vel acci-
piendum tamquam ab insigni Catharine humilitate
profectum, vel comparatio intelligenda est non
omnimoda: certè biographus in eadem Vita cap.
24, conversionem Catharinæ confert vocationi S.
Pauli, sed non quoad omnia.**

*53 Juverit verba transcribere: Beata hæc a-
nima à Deo vocata, mox (sicut olim gloriofissi-
mus apostolus Paulus) vocari consenit, obedi-*

vit ac gratiæ ipsius fideliter cooperata est, qui &
subito (ut initio narratur, cap. 2 scilicet) eam
perfectam reddidit. Ubi vides, quoad alacritatem
obtemperandi Deo vocanti comparationem fieri,
non tamen quoad antealtan vitam: potest etiam
utraque conversio inter se conferri ex magnitudi-
ne lucis, quâ utramque Deus operatus est, & ex
subita Catharinae æquè ac Pauli immutatione. I-
taque, si in omni rigore verba sumantur, non sa-
tis accurate de S. Catharinæ conversione scriptæ
Parpera posterioris sue lucubrationis cap. 29, fa-
ctam eam afferens ab uno extremitate vanitatis ad a-
liud veræ pietatis, quod ob jam dicta de S. Ca-
tharina affirmari nequit, licet verum sit de S. Pa-
ulo, ante conversionem Christi persecutore. Dixi, si
in omni rigore verba accipiuntur: nam quemad-
modum Parpera per extreum veræ pietatis, ad
quod Catharina statim à conversione elevata est,
denotat excelsam perfectionem, ita videtur per a-
liud extreum insigne malitiam innuere. Verum
aliter ac nos de S. Catharina sensisse Parperam,
qui ipsius augenda venerationis ergo labores & vi-
gilias suas tam religiosè consecravit, nefas est cre-
dere: unde verba illius mitiis accipienda existi-
mo, pro secularium quidem rerum consecratione,
at circa gravem divini Numinis offendam; reliqua
vero ad majorem comparationis elegantiam addita
censenda sunt.

*54 Ad sublevandum animi angustias vita hu-
jus delicias ancipans Catharina, mærorum potius
acerbiorem quam levamen ex his percepit: Dei
quippe benignitas omnia, ut loquitur Clemens XII
in Bulla canonizationis, felle amaritudinis con-
sperserat, ut Servæ suæ anima falsa mundi oble-
ctamenta fastidiens, cælestes dulcedines esuriret.
Conversionem Sanctæ priusquam enarrò, aliqua
præmitto. Vita prolixior ait, elapsò post initias
nuptias decennio, eam mirabiliter à Deo vocatam
fuisse, & tribus ante conversionem mensibus tanta
afflictione & tantâ rerum mundanarum naufragiâ op-
pressam fuisse, ut sibi ipsi foret intolerabilis. Ad
decennium autem istud verisimiliter adjiciendi sunt
menses duo ac dies aliquot: nam conversio tantum
contigit die XXII Martii, contractus autem dota-
lis, teste Parpera & *Vita nostra* infra num. 10,
initus est die XIIII Januarii, post quem, saltem
notabili tempore differenda non videatur nuptiarum
celebratio. Nunc ipsam Sanctam audiamus de sua
conversione loquentem. Dialogi part. 1, cap. 7:
Postquam Dei bonitas aliquandiu hanc animam
in mundanis rebus oberrare permisisset, & ipsa
gravi afficeretur molestia, quod crebrâ experien-
tiâ didicisset, eas omnes non sufficere ad explen-
dum suum appetitum, sed quotidie maiores sibi
parere afflictiones, ipse misericordissimus Deus
tale ei lumen impertivit, cuius beneficio excæca-
ti intellectus caligo disculta est, atque omnium
errorum ac periculorum, in quibus versaretur,
cognitio illi collata est... Anima status sui mi-
seriā... cognoscens.... ad Deum conversa
in hæc verba suspiriis ac lachrymis plena proru-
pit; O me miseram, quis unquam hisce me ma-
lis eximet? Solus Deus hoc valet. Domine, fac
ut videam lumen, quo è tot me laqueis expe-
diām.*

*55 Fusè dein eodem & seq. capite describit in-
gentia lumina, quibus à Deo donata fuit: circa
modum vero, quo conversa est, hæc summatim
accipe. Catharina angustias animi leniendi gratiâ
atatis circiter anno 27, Christi 1474, die xx
Martii sibi suam Limbaniam, in monasterio
S. Maria Gratiarum sanctimoniali, accessit: sua-
sit*

neque enim
graviter de-
liquit: con-
versio ejus

E

F

134 fit hæc, ut adiret presbyterum, qui in dicto cœnobio conscientiam moderabatur monialium, vi-
rum, ut testatur Vita prolixior, admodum reli-
giosum & verè sanctum: paruit Catharina, que,
inquit eadem Vita cap. 2. Ut genibus ejus acci-
dit, repente cordi illius vulnus immensi amoris
Dei cum clarissima suarum misericordiarum & de-
stuum bonitatisque Dei cognitione infixum est.
De isto amoris radio inter alia hæc scribit Sancta
Dialogi part. I, cap. 8: Tantas vidit operatio-
nes atque effectus amoris erga hanc animam, ut
nulla lingua enarrare sufficiat. Idem amoris radius
momento temporis animam hanc fauciavit, in quo
vidit ac sensit quemdam amoris ignem è divina
scaturigine prodeuntem, qui eam mox extra se
raptam quodammodo intellectu, loquelâ & sen-
su privavit: & paulò infra: Unde tantam sui
ipsius concepit despicientiam, ut omnia sua pec-
cata publicè per totam civitatem proclamare non
erubesceret (Italice legitur dictura fuisset) ne-
que aliud dicere poterat præter hæc verba: O
Domine, nullum mihi amplius cum mundo. nul-
lum cum peccatis commercium! Cetera conver-
sionem spectantia vide in Vita infra num. 16 &
sequentibus.

B zonata, ve-
hememissi-
mum de pec-
catis

§ 6 Conceptum ex tot luminibus dolorem de pec-
catis exponit Catharina eadem Dialogi part., cap.
xi his verbis: Advertit, se solam omnia commi-
ssisse mala, & ideo sola sine ullius hominis admis-
ticulo satisfacere totis viribus proponebat, dicens:
Video, infernum locum meum esse, quem tam-
en, nisi morte interveniente, consequi nequeo.
Heu me, Domine, quid de me faciam? Ignor-
o, ubi me abscondam, vociferor & locum non
reperio, quoniam, quæ sic immunda sum, co-
ram te comparere non audeo, qui tamen ubique
es, unde mihi ipsamet sum intolerabilis. Quid
ergo agam, vestem fecissimè conspurcatam indu-
ta? Nil profundit lachrymæ, suspiria me non ju-
vant, contritio mea non est grata, instructuosa
sunt pœnitentiae opera; nam universa hæc pœnae,
quam peccatis meis commerui, imparia, nisi Deus
fùrà erga me utatur clementiâ. Sanctarum scilicet
mentium & sublimi Dei cognitione præditarum
est omnia sua opera vereri, semperque servum in-
utilem se reputare, cum præstiterint omnia: un-
de verba hæc ex vehementissimo dolore proferita,
sic accipienda sunt, ut indicare voluerit, fructum
pœnitentiae non humanis viribus, sed Dei miseri-
cordia & benignitati adscriendum esse.

C dolorem con-
cipit, &
pœnitentia

§ 7 Plenius ut constet, hunc revera fuisse sen-
sum verborum Sanctæ, aliqua huc transfero: cap.
39 Vita prolixior ita lego: Quapropter dicebat
hæc amans anima: Quid putas, præstarem quanti-
tate facerem, etiam si tot sanguineas lachrymas
profunderem, quot maris sunt guttæ, ut satisfa-
cerem Deo pro peccatis meis? Arbitrari suffi-
cientem pro minimo peccato satisfactionem? Ne-
quaquam, nam si tantum paterer atque tamdiu,
quantum ipse diabolus, adhæc tot cruciatus &
martyria in hoc corpore sustinerem, quotquot
mente comprehendendi possent, non credideris amo-
rem posse hæc apud Deum satisfactionis loco du-
cere, neque inventire vocabulum huic negotio
concreum, velut, satisfecisti de injuriis. Nempe
ex intuita infirmitatis & nihil humani, quod i-
psa perspectissimum habebat, hæc aliaque similia
verba promanarunt: audiatur denuo Sancta Dia-
logi sui part. 2, cap. 10, loquens de paupertate &
nuditate hominis: Qui, inquit, nihil boni
habet, nisi quantum dignaris illi per gratiam lar-
giri, & propterea oportet nos agnosceré, omnem

gratiam profluere ex te, atque eandem in te re-
fundere, - alioquin sumus fures.... Sed quo pacto
satisfaciā pro tam gravi ac subtili peccato? Plu-
ra his similia tum in Sancte Operibus, tum in Vi-
ta crebro recurrent.

D

§ 8 Visioni peccatorum alteram subneicit Vita
prolixior cap. 2, ubi sic habet: Volens autem Do-
minus in intimo animæ ejus adhuc vehementius a-
morem suum accendere conceptumque de pecca-
tis dolorem augere &c. Visionem istam Sancta
Dialogi part. I, cap. xi enarrat his verbis: Quo-
dam die apparuit illi domi existenti Dominus no-
ster Jesus Christus totus à capite ad pedes usque
sanguine madens, adeò ut quacumque illa ince-
deret, sanguinei è sacratissimo ejus corpore pro-
filientes rivuli terram irrigare viderentur, atque
his se verbis secreto compellari audivit: "Ecce
,, cunctus hic sanguis amore tui atque ad expian-
,, da tuâ delicta fusus est." Quibus verbis ingens
erga Dominum nostrum Jesum Christum amoris
vulnus ei fuit infictum, talique confidentia ani-
mata est, ut prima illa visio (peccatorum) de-
sperationis præbens fomentum disparuerit, & i-
psa jam aliquantulum in Domino suo recreata at-
que exhilarata sit. Significat hic quidem Sancta,
suum de peccatis dolorem ea visione non nihil im-
minutum fuisse, sed verisimiliter ad breve dum-
taxat tempus: nam mox cap. 12 alteram subdit
visionem, in qua & malitiam hominis & boni-
tatem amoris Dei intuita est, ex eaque vix non
ad desperationem adactam se fuisse ait: unde non
pugnat cum dictis Sanctæ, paululum recreatam
se fuisse, afferentis, id quod ex Vita prolixiore de-
dimus initio hujus num.; potuit quippe solatii a-
liquid afferre exhibitus Dei amor, sed, cogitatio-
ne in peccati malitiam conversâ, necesse erat do-
lorem ex ueroque capite amplius angeri.

E

§ V. Dicta Bailleti de pœnitentia, juxta rigorem canonum à
Sancta obita, de frequenti Eu-
charistia sumptione & com-
munione sub ultraque specie
examinantur & refutantur.

F

S Ancta Catharina, ut omnes antiquioris Vita
Bailletus editiones cap. 2, nostra vero infra num. 19
testatur, etiam publice, si opus foret, peccata
sua confiteri parata cum esset, generalem delictorum
totius anteacta vita confessionem instituit, quæ
non est differenda ultra tertium à conversione diem
ob infra dicenda: subdit Vita prolixior: Et quam-
quam Dominus Deus eo tempore (die festam S.
Benedicti, lucem insegnante, cum ad Sacramenti
pœnitentiae ministri pedes prostrata esset) quo amo-
rosum ac suave illi vulnus infixit, omnia ipsi
peccata condonasset, tamen ad servandam justi-
tiam voluit eam satisfactionis viam insisteret. Bail-
letus in Vita S. Catharinæ generali illius confessio-
ni, animoque parato ad publicè declarandum pec-
cata, subdit, adhuc quatuordecim post mensum
spatio dolori indulisse, quo tempore Deus jussit
eam, verba sunt Bailleti, incedere per canonicas
satisfactionis vias in conspectu Ecclesiarum, cui ex ve-
teris suis disciplinæ legibus hic justitiae actus de-
bebatur: paulò infra denuo pœnitentiam S. Ca-
tha

A tharinæ canonicanam appellat, seu juxta canonum prescripta.

à Sancta a-
Stam fuisse

60 Non satis ascquor, unde Bailleto in memorem venerit ita scribere: nam si per pœnitentiam canonicanam animus ipsi fuerit lectori persuadere, S. Catharinæ publica quedam pœnitentia opera pro peccatis publicis injuncta fuisse ab Ecclesiæ ministris, ipsi incumbebat documenta in medium producere, afferio suo fidem factura: nam quod tum in Vita tum in Dialogo Sanctæ legitur, eam sic animo affectam fuisse, ut, si id opus esse, vel divine Majestati placere intelligeret, peccata sua publicè propalare non renueret, debile nimis argumentum est, quam ut ex eo quis concludat, id factum fuisse. Constat autem ex Thomassino de veteri & nova Ecclesiæ Disciplina part. 1, lib. 2, cap. 7, num. 14 pœnitentiam publicam quoad occulta crimina jam à seculo VII in Occidente defuisse: & Clemens III, qui seculo XI senescente Ecclesiæ rexist, ad postularum: Utrum pœnitentia publica sit imponenda; respondit, Non tamen publica, nisi id in publicum veniat, pœnitentia debet imponi. Vide Thomassinum ejusdem partis & libri cap. 16, num. 5. Ut igitur Bailleti de ejusmodi pœnitentia assertum fidem apud prudentes inveniat, prius ostendendum est, publica fuisse S. Catharinæ delicta.

61 Sed gratis etiam dato, Catharinam, ut ab hominibus vilipenderetur, peccata sua publicè confessam fuisse, quis, amabo, istiusmodi publica pœnitentia locus, quæ ex Ecclesiæ consuetudine non delictis omnibus, sed gravioribus quibusdam solet infligi? Habet enim nempe ex testimonio illius, qui confitenti Catharinæ aures præbuit, eam ne quidem tepidioris vita tempore in gravem umquam culpam incidisse: non fuerunt itaque nisi veniales nœvi, quibus animam commaculavit, ex amicorum consilio matronarum equalium cœtus frequentans, & seculi delicias consecutans circa lethalem noxam: quæ igitur causa, ob quam ad talis pœnitentia rigorem fuisse redigenda? Licet enim ex Sancta adversus peccata odio admodum credibile sit, eam pœnitentias publicas easque gravissimas non detraheasse, immo fortasse etiam expetuisse, quis tamen existinet, prudentem virum, quem biographus noster depingit eum, qui confitenti Catharinæ aures præbuit, aut alios Ecclesiæ ministros pro levibus noxis eas imposuisse.

C Incertum, quo tempore cœperit Sancta Ela

62 Discuso hoc dubio, aliud expendamus, quod idem Bailletus ita ferè movet: Quod diximus de satisfactione juxta rigorem canonum, minimè oblitus, quo minus tertio post conversionem die, qui Virginis Annuntiationi sacer erat, & quo verisimilius confessam fuisse, rogari ad mensam Eucharisticam admitti, idque quotidie prosequendi facultatem sibi fieri. Sacerdotes loci has in re adeò erant faciles, ut deinde, etiam cum ipsam non cogitaret, judicaretque desiderium suum non nihil comprimi posse, ultrò eam ad sacram Mensam accerserent: ipsa verò minimè abnuebat &c. Hanc Bailleti censuram priusquam excutio, verba biographi, quæ illi ansam dederunt, ex Vita prolixiore lectori juvat exhibere. Sic habet cap. 3: Ispis Feris Annuntiationis glorioissimæ Virginis Mariæ post conversionem suam contulit ei Dominus Deus ardens sanctæ Communionis desiderium, quo postea per totam vitam nunquam caruit amplius, & Amor ejus (Deus, sic enim eum appellabat Catharina) ita dispositus, ut illi nihil quidquam procuranti venerabile Sacramentum porrigeretur. Semper vel hoc vel alio modo sibi mirabiliter comperit provisum; nam sine ulla

iphius opera sacerdotes à Deo instincti eam ad **AUCTORE** Communione accesserant.

U. S.

63 *Quæ biographus commemorat, diversa sa-*
nè mihi videntur, ab his, quæ Bailletus scribit: *Eucaristi-*
*biographus ipsi infusum ait sacri Pauli desiderium **stiam fume-***
Annuntiationis festa luce, Bailletus desiderium i-
stud illo ipso die expletum: quæ in re licet ipse
ob Vitam nostram infra num. 20 consentiam, mi-
nime Eucharistie sumptionem in annum sequen-
tem differendam existimans, non possum tamen
non dissentiri ipsi, tacite carpenti illum sacre Men-
sa usum: jam enim ex ante dictis corrunt, quæ
de pœnitentia S. Catharinæ, juxta canonum rigorem
obeunda, habet Bailletus: & sanè si volisset atten-
tius observare, quæ de singulari ac maximè fer-
vents S. Catharinæ de peccatis suis, utique non
gravibus, dolore premiserat biographus, Bailleto
non potuisset videri nimia ista facilitas, quæ ad
Eucharistiam admissa est; neque enim quidquam
reperio, ob quod prudens animarum director ab il-
la eam arcere debuisset: contrà multa sunt, ob
quæ sine ulla dilatione jam à tertio post convercio-
ne die ad sacram Mensam etiam invitanda esset,
ut novitiis nostri temporis erroribus minimè infa-
tuatus lector facile agnosceret.

E

64 Frequentatam deinde singulis diebus à S. Catharinæ fuisse divinam Mensam, innuit Bailletus, si paucos excipiamus, quibus vel ex consilio directoris vel aliis de causis prudens abstinuit. Demus enim Bailleto ab illo ipso die tertio quotidie Catharinam Corpori Domini communicasse, cum certum sit, id ipsam satis longo tempore fecisse, dubium tamen, an ab isto Annuntiationis die pium illud opus semper continuârit; nam ex sancta Panis angelici esurie, quæ, biographo teste, ex illo die per reliquam deinceps vitam flagravit, extundi non potest quotidiana ab illo die Eucharistia perceptio; verum, ut dixi, gratis hoc ipsum demus, quid absurdum inveniemus, ut merito videatur Bailletus carpere potuisse sacerdotes, & temeritatis notam ipsis invurere? Fateor, quotidianam Eucharistia sumptionem laicis non facile permittandam, nec sine discretione, & spiritu, quo ad eam seruntur, probatione: at, quidquid demum censuerit Bailletus, adhibitam eam fuisse manifestum mihi est.

**hanc tamen consuetudinem in fam-
ilia**

65 Nam non desuerunt, qui de frequenti Sanctæ ad divinum Pabulum accessu scrupulum illi fuisse & injecterunt: inter alios vir quidam religiosus, quem, ut supra vidimus, existimat Parpera fuisse Angelum de Clavasio, affirmavit, vitium posse latere in tam frequenti Eucharistia perceptione, quod. teste Vita infra num. 51, illa metuens per dies aliquot abstinuit, donec maximis inde doloribus & cruciatibus oppressam jussit ipsemet interruptam consuetudinem resumere. Neque plurib[us] congerere ea super re necesse existimo: qui vel perfunditorie S. Catharinæ Vitam peruvolverit, tot inveniet evidenter indicia, quibus Deus visus est significare, Sanctæ frequentem Eucharistia sumptionem gratiam sibi esse, ut non modo sacerdotes temeritatis censurā à prudenti quolibet absolvendos, existimem, sed & laudandos ob pium justissima Sanctæ vota explendi studium. Quo pleniū constet, & sacerdotes, qui Eucharistiam Catharinæ quotidie porrexerunt, minimè temerarios fuisse, eamque ob quotidianam sumptionem neutiquam reprehendendam esse, pauca subjicio ex eruditissimo Opare Prospere Lambertini de servorum Dei Beati- ficatione & Beatorum Canonizatione.

**landabilem
&
Ecclesiæ mi-
nistros**

66 Lib. 3, cap. 27, cui hic est titulus: De Sacramentorum sequentia, Pœnitentia videlicet

&

AUCTORE

U.S.
exam permit-
tentis, neu-
tiquam

& Eucharistiae in Servis Dei beatificandis & canonizandis requisita, statim sub initium hanc velenuti basim dicendorum statuit: Horum enim Sacramentorum usus est nota dilectionis atque suavitatis internae, & ex eo consequenter usu confluit virtus religionis in gradu heroico. Tum nonnulla subdit ex Scacchi Tractatu de Notis & signis sanctitatis scilicet §. cap. 3, ubi is argumentum pro sanctitate desumit ex frequenti Eucharista sumptione, si stipata fuerit debitis adjunctis pietatis ac preparationis. Laudatus Eminentissimus ditta confirmat num. 2 ex Bullis canonizationum: aliqua buc transfero: De sancta Catharina Senensis Pius II in Bulla canonizationis ait: "Ad Communionem altaris, quae illi ferè quotidiana fuit, quasi ad caelestes nuptias invitata esset, summa cum alacritate proficisciatur." De sancto Felice à Cantalicio laico Capucino ita legitur in Bulla canonizationis ipsius: "Conscientiae Viri Dei moderatores, Dominici Corporis sumptionem ter illi singulis hebdomadis peragere solito, per totos quindecim ante dormitionem annos, ob ejus ardentissimum caritatis fervorem, quotidiana nam divinæ Mensæ perceptionem concedere sanctum existimârunt, ad quam sine uberrimo labore etiârnum imbre numquam accessit."

B
reprehen-
dendo effe-
stenditur.

67 Hisce addit quedam ex secunda relatione Rota auditorum de virtutibus S. Teresia; art. 14 de religionis virtute ita statunt: "Sextò ad idem firmandum nos induxere mira incrementa in anima istius beatæ virginis ex augmentatione cultus Christi, causata per quotidiam Communionem viginti triuia circuitè annorum ex doctissimum virorum consilio & suorum confessariorum licentia.... Quo divino pastu mirificè roborata in cultu & fide Jesu Christi, in Sacramento existentis, maximos fecit progressus, ita ut per plures annos per fidem vivam non secùs ad sumendam Eucharistiam accederet, quām si Christum ipsum oculis corporeis cerneret." Plura sciens & volens pretermitto, unum hoc observasse contentus: si Romani Pontifices & Rotæ Romanae auditores non improbarint, imò laudarint in jam memoratis Sanctis frequentem & quotidiam Eucharistia sumptionem, si non reprehenderint velut temerarios, qui eam permisserunt, quo jure eam in Sancta tacita carpit Bailletus? Qua equitatis specie sacerdotes Genuenses temeritatis incusat? Controversiam hanc à Bailleto motam concludo verbis S. Thome 3 part., quast. 80, art. 10, qna apud Lambertinum dicti capituli num. 5 leguntur: inter alia hac habet sanctus Doctor: Ideo utile est quotidie ipsum (Eucharistia Sacramentum) sumere, ut homo quotidie ejus fructum percipiat: & iterum: Ideo, si aliquis se quotidie ad hoc paratum inveniat, laudabile est, quod quotidie sumat.

Bailleti, Eu-
charistiam
Sanctæ

68 Supereft, ut tertiam expediamus, quam in hac materia suscitat Bailletus, difficultatem, si tamen eo nomine venire & non potius odiosa captione dici debeat. Tum Vita prolixior cap. 3, tum nostra infra cap. 5, num. 53, dum exponunt ardentissimum, quo Sancta mox à resumpto vita serventioris tramite flagravit erga Jesum sub Eucharisticis latentem speciebus, amorem ac desiderium, addunt eam non semel auditam fuisse, cùm diceret, Sancta quādam erga sacerdotes invidiâ se affici, quod quotidie divino epulo veseci citra alicujus admirationem liceret ipsis illudque manibus contrectare; ajunt insuper, eam exoptatâse, sibi fas ut esset tres illas Missas celebrare, quas in sacratissimo Domini nostri Natali dicunt

presbyteri. Placuit Bailleto hec ita interpretari, acsi desiderasset ardentissimè S. Catharina sub utraque specie Corpus & Sanguinem Domini percipere: sanè in desiderio, de quo biographus, celebrandi Missas tres in Natali Christi, si rigide verba interpretari velimus, involvitur desiderium sub utraque specie Corpus & sanguinem Domini percipiendi; verum hæc ex incenso Eucharistici panis amore profecta quid vetat cum Parpera in Sancta Vita, anno 1682 edita, accipere non de terna Missa celebratione, quam noverat utique solis competere sacerdotibus, sed de terna Sacramenti perceptione? Quid vetat afferere, Sanctam hac dixisse ex quodam animi angore, eo quod non semel videret, amori suo votoque Eucharistiam frequentandi obstatula ponit, cùm cerneret libere à sacerdotibus quotidie sumi Sacramentum, quorum propterea felici conditioni sanctè inviderit? Utut sit, si in S. Catharina umquam datum fuit desiderium accipiendi Christum sub gemina specie, non potuit non sociari cum debita Ecclesia illud prohibenti submissione, & in tali desiderio his conditionibus stipato, quid tanroperè reprehendendum sit, non video.

D

E
sub utraque
specie obla-
tum fuisse,

69 Pergit Bailletus & ad voces sub utraque specie in margine adscribit: Etiam calix ipsi offerebatur, laudatque pro asserto suo cap. 3 Vita: verba ex Latina Thanneri interpretatione subdo: Sumta aliquando sacra Communione, tantam ipsi Deus consolationem impertiit, ut extra se raperet. Sacerdos porrecturus calicem absque sensu eam offendit, unde vi ipsam ad se revocare debuit. Vel nihil agit Bailletus, vel lectori persuasum cupit, S. Catharinæ non tantum sub panis, sed etiam sub vini speciebus Corpus & Sanguinem Domini oblatum fuisse: ipsius enim observatio ad hac verba sub utraque specie hoc significare debet, vel ridicula est. Biographo autem aperiè refragabimur, si Bailleto consentire, & per calicem, quem Vita Sanctæ oblatum scribit, Sanguinem Domini intelligere voluerimus. Nam eodem cap. 3 Vita Latina Thanneri hæc habet: Sub Sacrificio Missæ saepè tam erat à Domino suo occupata, ut nullum verbum audiret, sed tempore Communionis instanti, mirabiliter evigilabat ac dicebat: O Domine, etiam mortua, ut opinor, ad te suscipiendum reviviscerem. Vita nostra infra num. 53 scribit, in quemcumque mentis excessum raperetur, numquam non sibi restitutam fuisse, appropinquante sacra Refectionis tempore. Cùm igitur sacerdos porrecturus calicem eam absque sensu offendere, & vi eam revocare debuerit, per calicem oblatum intelligi nequit Sanguis Domini.

F

70 Scribit insuper biographus, calicem Sanctæ oblatum fuisse, sumta sacra communione: per calicem igitur omnino intelligendum existimo vinum, quod ad facilius deglutiendam sacram Hostiam juvaret: qui forte Genuæ mos erat, sicut etiamnum viget in nonnullis regionibus, sotiletque, statim temporibus aliquot, omnibus ad Eucharistiam accendentibus semper preberi. At, inquiet forte aliquis, Vita tum Latina tum Gallica calicem scribunt, exemplaria quoque Italica habent il calice: fateor vocem Italicanam calice accipi posse pro sacro vase, in quo divina Mysteria conficit sacerdos: at non in ea significatione sola, sed & in aliis insuper usurpatum: videat curiosus lector Lexicon academæ Florentina, cui Crusca nomen est, & praterjam dictam significationem inveniet vocem calice adhiberi etiam pro mero poculo seu cyatho, interdum

A *dum pro potu ipso, seu contento cyathi, & faciliè perspicet, dubia significationis vocem à Bailleto nimis avide arrepiam fuisse, eumque non satis adverteisse, quam afferio suo injurius esset S. Catharinæ, quantumque clero Genuensi invidiam conciliaret.*

censura re-
tunditur.

71 *Cum enim Joannes de Ragusio in Oratione de Communione sub utraque specie, habita in concilio Basiliensi anno 1433, retinendis objectiones Hussitarum inter alia sic loquatur: Quartò principaliter probatur ex consuetudine Ecclesiæ, quæ ex antiquissimis temporibus & ex multis centenis annorum fuit universaliter in Ecclesia introducta: sunt enim ultrà ducenti & trecenti anni, vel saltem propè, quibus doctores Catholicci in libris eorum & scriptis ceperunt laudare & approbare universalē Ecclesiæ consuetudinem in Communione sub una specie; quis in animum inducat suum, clerum Genuensem tam immemorem fuisse universalis istius Ecclesiæ decreti; quis S. Catharinæ Eucharistiam ministrantes presbyteros tam pervicaces, tam refractarios existimet? Quomodo non Angelus de Clavasio vir Apostolico fervore plenus, quique is verisimiliter fuit, qui frequentem Sanctæ ad divinam Mensam accessum improbat, abusum illum justissimè reprehendit? Sanè eti alia omnia defessit, Catharinæ nostra sanctitas, in qua nihil non submissum divine voluntati fuisse legimus, queque desideria sua licita noverat moderari, eorumque privationem toleranter ferre, abusum hunc in ipsa locum habuisse, vel suspicari prohibet.*

B

§ VI. Prodigiosum Sanctæ jejunium; poenitentiæ opera suscepta; servitium ægris impensum: ecstases aliæque mirabiles Dei in ipsa operaciones.

Incertum,
quo anno in-
choarit Sancta

V *Ita nostra infra num. 27 & 28 recenset admirabile & prodigiosum jejunium, multis annis à S. Catharina longo tempore frequentatum, cum à dulci suo amore Deo ad id suisset invitata. Parpera in Vita Sanctæ, edita anno 1682, cap. 42 tractans de isthoc Catharinæ jejunio, in margine hos characteres adscribit; MCCCCLXXIV, die xxv Martii, ætatis circiter xxvii; quibus haud dubie designare voluit, ad eum annum referenda esse jejunii illius initia: hoc certum, non diu post Sanctæ conversionem statuenda esse; nam Vita prolixior Italica, Venetiis excusa anno 1615, scribit, aliquanto post conversionem tempore festo Annuntiationis Marie interna allocutione vocatam à Deo fuisse; ad celebrandum Quadragesimale jejunium. Thannerus illi recens conversæ desiderium istud inspiratum fuisse, Vita verò nostra id contingisse tradit anno quodam post mirabilem ejus vocationem; Clemens XII in Bulla canonizationis anno vel altero anno ab admirabilis conversionis die: è quibus omnibus, cum alia desint instrumenta, annum determinatum tuto eligere nequeo, cui jejunii illius exordia innectam: dubium igitur relinquo, illone ipso anno 1474, cui tum conversionem Sanctæ, tum ejus jejunii principium illi-*

Septembbris Tomus V.

gat Parpera, an uno alterove post conversionem anno dicenda sit Sancta diurnam suam abstinentiam inchoasse; postremum tamen verisimilius existimo, ut saltem major aliqua latitudo, quam duorum vel trium dierum, detur vocibus aliquantot post tempore ab antiquiore biographo adhibitis.

73 *Narrationem modò ipsam Thanneri verbis cap. 4 accipe: Amor ejus ipso festo Annunciationis B. Mariæ Virginis in spiritu illi recens conversæ significavit, velle se, ut Quadragesimale jejunium secum in deserto expleret. Tunc ita ei ademta manducandi facultas, ut nullo corporeo cibo usque ad Paschalem solennitatem uteretur, cuius tribus Feriis (quibus cibum capere poterat) transactis, deinde iterum comedendi facultatem amisit, donec tot dies, quot annuo sacro jejunio deputantur, præteriissent. Tum more aliorum absque ulla stomachi repugnantia cibum sumere valebat. Hunc in modum, nempe ab omni cibo abstinentis, exegit viginti tres Quadragesimas totidemque Adventus, solummodò aliquoties scyphum aquæ, aceto & sale contuso mixtæ bibens... Res insolita & stupenda &c. Plura ibidem leguntur, quibus auctor exponit conatus à Sancta, ilusionem metuente, frustra adhibitos ad manducandum, sumptaque ab aliis inutiliter experienta, cum cibos nullos, etiam violenter obedientia ergo ingestos, Sancta possit retinere; unde abstinentiam hanc suam floccipendens Catharina ibidem ait: Si.. vellemus admirari operationes Dei, potius deberemus admirari internas quam externas: hanc meam abstinentiam Deus operatur absque mea voluntate; ideo de ipsa gloriari non possum, neque tantoperè suspicienda, quandoquidem respectu potentiae divinae est quasi nihil.*

74 *Non noctuit Sancta valetudini hac abstinentia, imò, teste biographo ibidem, illo ipso tempore caritatis operibus solertiis incumbebat, somnum prolixiorē capiebat faciliter, robustiorique erat corpore. Totam hanc historiam Bailletus in Vita Sanctæ ita excipit: Nescimus, quid cogitemus de eo, quod addunt, illam annis viginti tribus nulla alia re vietasse, quam facra Hostia tempore durarum Quadragesimarum, id est, à festo S. Martini usque ad Nativitatem Domini, & à Quinquagesima five die Dominicō ante Cinerum Feriam usque ad Pascha. Deinde verò summatis relatis hisce, qua modò commemoravimus, in hunc modum concludit: Sed ad plausibiliora redeamus. Fateor, à Bailleto jure exigi non posse, ut indubitatam fidem prebeat historia huic, cum scripta sit ab hominibus errori obnoxii: nihilominus id merito requirere posse mihi videor, ut non uno veluti halitu historiam hanc exsufflare presumat, dicendo, ad plausibiliora redeamus; hoc equum existimo, ut solidiora proferat argumenta, si rei, quantumcumque admirabili fidem omnem detracitam cupit, maximè cum teste Augustino Justiniiano episcopo Nebiensi, S. Catharinæ coeveo, Vita illius exarata sit à viris ipsius equalibus & fide dignis, ut vidimus num. 3.*

75 *Certè in Historiis Ecclesiasticis multa occurunt exempla jejunii, ab aliis Sanctis non minus mirabiliter quam à Catharina dudum protracti. Videatur eximum opus Benedicti XIV Papæ lib. 4, part. 1, cap. 27, num. 5, è quo aliqua huc transfero: Apud continuatores Bollandianos, inquit, in Actis Sanctorum Martii tom. 1 (pag. 387, num. 14) narratur, S. Gerasimum abbatem quadraginta diebus absque cibo vixisse, sola Eucharistiâ receptâ; & tom. 2 ejusdem mensis (pag. 544, num. 14) sanctum Patritium Hibernum*

Contra Bail-
letum ex hi-
storii Ec-
clesiasticis

E

F

G

nix apostolum, ne cibis idolis sacrificatis vesceretur, viginti diebus continuis nullo terreno cibo nutritum mirabile prostraxisse jejenum. Theodoretus in Histor. Relig. cap. xxxvi testatur Simeonem Stylitem sibi absque cibo & potu quadragesima diebus jejunasse, & die tantum Paschatis, sumpto Christi corpore, aliquid comedisse. *Hicce alia addit exempla; quadam summatione hic narrasse sufficiet.* *Puella*, apud Odoricum Raynaldum ad annum 1225, regularis instituti septennium inclusa viellavit, nullo sumpto cibo, preter sacram diebus Dominicis Eucharistiam. *Teste Bosio*, Maria Oigniacensis diebus triginta solo Divino cibo nutrita fuit: *S. Catharina Senensis*, *B. Angela Fulginatis*, aiorumque, longissimo tempore solo Dominicis Corporis ferculo refectorum, exempla pratermissa, qua apud laudatum Sanctissimum Dominum curiosus lector inveniet.

aliiisque ostenditur, jejuno illi

B

76 Non arbitror, prudentem quemquam de hisce universim historiis cum Bailleto pronuntiaturum. Ad plausibiliora redeamus; etenim si hac libertas censurandi qualibet, in quibus mirabile aliquid occurrit, licet virorum fide dignorum testimonio comprobata, locum habere vel possit vel debeat, fides omnis humana videtur prorsus eliminanda. Videatur etiam laudatus Benedictus XIV eodem cap. 27, num. 10, ubi ex historiis profanis multa depromit testimonia, quibus traduntur nonnulli jejuniū longiori etiam tempore prostraxisse, quam S. Catharina: ibidem advertit quidem, ab aliquibus historias hanc ad fabellas relegari, sed subdit in fine, à Gasparo à Rejès in suo jucundarum quæstionum Elycio campo, quest. 58, num. 7 & 28 acriter eos reprehendi, qui relatis narrationibus fidem detrahunt, cum de iis viri docti & fide digni, atque etiam magistratus testimonium dederint. Verum, quod in rem nostram non parum facit, historia de jejuniū Sancte, qua Bailletus ne plausibilis quidem visa est, in eruditissimo Benedicti XIV Opere inter exempla num. praeced. relata, locum habere meruit hinc verbis: In Vita sancte Catharinæ Adurnæ Januensis historicus narrat, toto tempore Quadragesimæ & Adventus per annos viginti tres solā Eucharistiā eam nutritam fuisse.

prudenter humanam fidem præfari posse,

77 Per haec tenus autem disputata animus mihi non est relata à biographo historiae pondus aliquod majus addere, cum id neque opis sit mea, neque instituti nostri ratio postulet: hoc solum hic mihi propositum est, aquo lectori dispiciendum relinquere, an merito Bailletus de hac historia tam contemptim loqui potuerit: noverat quippe haud dubie usitatam criticis in rebus mirabilibus expendendis regulam, quā jubentur insigniora prodiga, si ab iis referantur, quorum testimonium non nisi temere & imprudenter repudiari potest, eō majori cum veneratione, tamquam indicia divina omnipotentiae, suscipienda esse; rejicienda autem, si ab iis commemorentur, quorum exigua vel nulla est auctoritas: prioribus autem, seu iis, quorum est fides integra, accensendos esse S. Catharinae biographos, ex sibi laudato Augustini Justiniani testimonio planè constat; expediisset itaque, Bailletum hic memorem fuisse à se dictorum in Vita S. Felicis Nolani ubi post relata quadam stupenda, ita satur: Meminisse oportet, miraculorum istorum auctorem eumdem semper fuisse Deum, supremum hunc naturæ Dominum, qui tam insigia ediderat testimonia omnipotentiae suæ in Veteri & Nova lege; ac Christum Jesum veris discipulis suis, qui in eum perfectè crederent, etiam majora promisisse: expediisset, inquam, Bail-

letum hic recordari, illum enimdem Deum, qui Moysen & Eliam ac tot alios, diu impastos, conservavit, idem beneficium S. Catharinæ impetrari potuisse.

D

78 Observa tamen hic iterum, lector, nolle me per statim dicta quoad historia auctoritatem comparare jejuniū S. Catharinæ cum jejuniū Moysis & Elia; immensum enim discrimen, quod intercedit, agnosco: sed nec desidero certò persuadere cuiquam, memoratum S. Catharinæ jejuniū naturæ limites excessisse; neque enim nostrum est inquirere, sine hac diuturna illius abstinentia miraculo adscribenda, nec ne: paucā tamen, ex quibus equus arbiter statuat, quod voluerit, subdo ex supra laudato Benedicto XIV, eodem libro & capite, ubi suam de longo jejuniū, miraculis accen-sendo, sententiam proponens & sacra Congregatio-nis iudicio subjiciens, num. 14 statuit conditio-nes sequentes, quas satis erit compendio retulisse.

quantumvis prodigiorum videri debet.

Prima est, ut de facti cognitione sedula fiat in-dagatio, de abstinentia scilicet ab omni cibo & po-tu per totum tempus, quo protractum fuisse dic-tur jejuniū. Altera, an ita jejunans sano inter-rim & vegeto fuerit corpore. Tertia, quo fine suceptum fuerit jejuniū, ubi id Christi, Moysis & Elia ac nonnullis aliis exemplis illustrat. Quar-ta, an jejunans non pretermiserit tempore jejuniū exercere se piis operibus, quia laudabile non est jejuniū, quo à caritatis & virtutum exercitio im-pedimur. Num. 15 concludit laudatus Sanctissimus, si omnia hec concurrant, Jejunium na-turam exceedere, judicandum erit. Si S. Catharinæ biographo credimus, sano & vegeto corpore sua prostraxit jejunia; videtur quoque ea assumptissae ad imitationem jejunantis Christi; tertio à carita-tis operibus eo tempore non cessavit, sed multò servientiis hinc sancta est: nihil quoque cibi toto isto tempore admittebat, imò nec admittere pote-rat, tantum aliquoties sumens haustum aqua: Quem potum (verba sunt biographi loco supra laudato) ignis intra ipsam ardoris vehementia ilico absumebat, perinde acsi super ignitum la-pidem fusus esset.

E

79 A S. Catharinæ jejuniū progredior ad du-rissimas afflictiones, quibus corpus suum in ser-vitutem redigere, omnemque animi affectionem rationi subdere feliciter studuit. De austeriori pa-nitentia operibus agit Vita nostra infra num. 21 & seqq., nonnulla item habentur num. 29 & seqq., ubi exponitur, quomodo Sancta tum pauperibus per civitatem sparsa, tum in xenodochio majore, cui Pammalone nomen est, agrotantibus inserviens, eximia sui victrix sordes deglutiverit, & ulce-rum fœditatem ori ingessit, ad frangendum na-turalem repugnantiam. Similia leguntur in Vita prolixiore, cap. 5 & 8. Ex hac sensum omnium afflictione factum est, teste laudato statim cap. 5, ut elapsis quatuor à conversione annis universæ ejus inclinationes fuerint peremptæ, relicto illi (Sancta) habitu virtuoso in omnibus promitti-dinem ac facilitatem præstante. Paulò superius premiserat biographus: In fine quatuor annorum simul omnes mortifications ita ex ejus animo fuerunt ablatae, ut, etiam si easdem exercere vo-luisset, ulterius haudquaquam potuisset. *Hicce*, quæ de Sanctæ austerioribus luctaque adversis pravas affectiones suscepta leguntur in Vita, quædam subdo ex Sanctæ Dialogo.

Rigida pa-nitentia ope-ra suscep-ta,

80 Spiritus humanitatem alloquens part. 1, bellum affec-cap. 18 ita habet: Denuncio tibi, me in primis etionibus o-velle, ut discas, quid sit obedire, quo fias hu-milis & omni creaturæ subiecta, & ut habeas

exer-

A exercitium, victum tuum assiduo labore conquires. Deinde quoties ad præstanta misericordia opera accersita fueris, ad omnis generis infirmos ac pauperes sine mora & excusatione ulla propteres, & quæcunque tibi suggestero perficias, hoc est, omnes ægrotorum fordes expurges, & quoties hujus rei gratiâ vocata fueris, posthabitis omnibus aliis, etiam sanctis cum Dœ colloquiis, ocyùs ad eum, qui & quò te vocat, advoles, nulla aut personæ vocantis aut rei peragendæ ratione habita; nam omnem tibi electionem volo interdictam, sed & cujuslibet alterius voluntas potius tua ipsius sit voluntas, nunquam autem propriæ tuæ voluntati morem geras. In his exercitiis, quamdui necessarium perspexero, te detinebo, quùm constituerim omnem in te vitiosam delectationem ac dolorem, quibus in hac vita affici possis, extingue, & quamlibet à te imperfectionem submovere, ut te velut mortuam neque lœta unquam exhilarant, neque tristia perturbent.

*indictum,
suscepimus
que*

B

*feliciter.
Ægrotis,
unà cum ma-
rito, mira
caritate*

81 Et hoc per experientiam cognoscam: sic enim te exercebo & probabo, quemadmodùm mihi, ut eò pertingas, necesse videbitur. Et quando opus aliquod tibi injunxero, quod horrorem & nauseam afferat, teque id sentire aut videre advertero, tamdiu in ipso te remorabor, donec nec sentias, nec videas amplius. Idem etiam in omnibus, unde solatii quippiam perciperes, observabitur; nam ad contrarium agendum te cogam, donec nihil ultrà, quod tibi arideat, vel te delecat, aspicias aut sentias. Et ut efficacior sit tui in hujusmodi rebus probatio acerbiorque abnegatio, subinde & rem, quæ placeat aut displiceat, suggeram, atque illius quidem appetitum, hujus verò horrorem immittam. Dehinc nolo, cum quoquam contrahas familiaritatem, neque singularem erga parentes affectum retineas, sed quoscumque sine amore & affectione diligas, pauperes æquè ac divites, perinde amicos atque parentes, neque intra te alium ab alio discernas. Præterea nolo cum ulla persona, quantumcumque religiosa aut spirituali, amicitiam ineas, neque amicitiae causâ aliquem adeas, sufficit si votata iveris.

82 Generosam hanc animi dispositionem quàm héroica afflictionis sui actiones sint secuta, ipsamet Sancta ibidem sequentibus pergit declarare, qua, quia in Vita infra abundè explicantur, pauca hæc tantum è Dialogo accipe: cap. 20 hac leguntur: Vim namque sibi faciens (*humanitas*) ad obtinerandum spiritui sine alio discursu & deliberatione vermes & alias fordes, velut medicinam quandam, sumsit, quæ sic angustiam & nauseam ab ipsa depulit, ut fordes ori ingerere non magis horuerit, quàm si preciosi forent uniones. Et paulò infra: In his functionibus, imperante spiritu, tres circiter annos defudavit... & tamdiu eam detinuit, donec assueta atque obdurata nihil curaret amplius. Tres illi, quibus Sancta tam naufragibus operibus sese applicauit, anni verisimiliter computandi sunt ab eo tempore, quo pauperibus cœpit ministrire; at cui determinato anno illud ipsum illigandum sit, incompertum mihi est. Parpera in Vita, edita anno 1682, cap. 54, cui hic est titulus *Italicus*: Catharina cum marito se recipit in valetudinarium majus, ad serviendum infirmis, in margine annos hosce adscribit, MCCCCCLXXIX, ætatis circiter XXXII; verum cum constet ex Vitis omnibus, priusquam xenodochii servitio sese adiceret, Sanctam etiam panperibus per urbem ministrasse, anno huic 1479 pœ omni alio non an-

Septembbris Tomus V.

sim certo adscribere tam heroicarum actionum ex-
ordia.

AUCTORE

U. S.

83 Non tamen videtur habituisse Sancta in ipso xenodochio, ut jam relatus Parpera titulus dici posset innuere, sed alia quadam in domo, xenodochio vicinâ, ut idem scriptor afferit, laudati capit is num. 2 inquiens: Igitur itaque Catharina cum marito Juliano, dumnumque cum horto, xenodochio contiguam, conduxit; hoc ex Sancta Dialogo part. 1, cap. 21 certum, non ipsam solam, sed & Julianum ægrotantium servitio deputatum fuisse, ita quippe habet: Fuit unà cum marito suo requisita ad serviendum infirmis in hospitali, quod & fecit, & aliquantulum inferius; Vix audiebat loqui, comorans in cubiculo, sibi & marito assignato. De Juliano, Catharinae precibus ad meliora converso, Baileetus in Sancta Vita sic loquitur: Ipsem (Julianus) pietati sese dedidit, & domum suam non derelinquens, tertium Ordinem S. Francisci amplexus est; per qua verba si tantum voluerit excludere ingressum in domum quamdam regularem, non refragabor; nam saltem non videtur negari posse, eum ad agrorum obsequium vel in xenodochio, vel in domo non procul diffusa, & ad id conducta degisse.

E

84 Tam severa pœnitentia & abnegationis sui fructus fuit majus semper in amore Dei incrementum, ut ipsamet Sancta exponit laudato cap. 21. Parte altera Dialogi cap. 1 explicat mirabiles Dei operationes, quibus circa ipsam usus est. Paucula hæc habe. Postquam hæc creatura à mundo & carne fuit abstracta, sed & facultatibus, exercitiis, affectibus & omnibus denique rebus, excepto solo Deo, spoliata, voluit prætereat ipsam Deus spoliare se ipsa & animam separare à spiritu modo quodam terribili ac cruciatu valde subtili, difficulti dictu & intellectu ei, qui ipsum experientiâ non probasset, nec divino illustratus esset lumine. Infudit Deus cordi ejus novum amorem tam subtilem ac vehementem, ut animam cum omnibus suis potentissimis in se traxerit, ad eum quidem, ut à naturali suo esse dimota sit. Ob continuam novi hujus antoris occupationem non poterat se ulla in re oblectare, nec cælum aut terram respicere. Corpus nihil ab anima vigoris & levaminis percipiens ferè naturales suas functiones amitterebat, erat confusum & stupidum, ignorans, ubi esset, ac quid sibi agendum dicendumve. Ex hac nova vitæ ratione, nemini adhuc perspecta, sequutæ sunt tum temporis novæ incognitæ operationes. Plura hac in parte qui desiderat, laudatum Dialogi lecum adeat: hec porrà huc retuli, ut videatur, quàm conformiter ad ea, qua de se scribit Sancta, Vita prolixior inter alia hæc afferat cap. 5: Majori temporis parte sic erat constituta, ut amens videretur; non loquebatur, non audiebat, non gustabat, nihil omnino aspiciebat, nedum curabat. Horum autem penitiorum explicationem relinquimus magistris vita, contemplationi & rebus divinis dedita.

F

85 Paucia addo de ecclasiis Sanctæ frequenteribus. Vita prolixior cap. 6 hæc tradit: Post supradictum quadriennium concessa est ipsi mens pura, libera & Deo plena, ita ut nunquam deinceps quidquam aliud in eam intraverit. Sub concessionibus & sacrificio Missæ tam erat circa id, quod intrinsecus sentiebat, occupata, ut nec audiaret, nec videret, quod dicebatur aut fiebat foris, suavi divino lumine alia ipsi interius ostendente ac gustanda offerente, neque in ejus potentiis naturalibus, ecclasiis

S 2 fl. 2

state erat, aliter agere. Similia leguntur cap. 44 ejusdem Vita. Hac autem ita ferè excipit Bailletus; Saltem id est, quod ad excusandum in ipsa aberrationes animi, quas non possemus non in aliis reprehendere velut evagaciones mentis & negligentis animi vitia, adduci potest. Crism hanc nil moror, maloque mirabiles Dei in Sancta operationes suspicere, & ipsa ejus verba Dialogi part. 2, cap. 1 huc transferre: Sed, inquit, singulare hoc opus (quo nempe anima purgata fit spiritus purus, corpusque exsurgit pravis habitibus & inclinationibus) Deus sine anima perficit hac ratione. Replet animam secreto quodam amore, qui ipsam naturali suo esse penitus denudat superat namque intellectum, memoriam & voluntatem: atque istis potentissim in hoc divini amoris pelagus submergit, omnia alia, quæ se illis praesentarent, forent infernus &c. Addit denuo infra: Ad res mundanas nec intellectum, nec memoriam, nec voluntatem applicare potest, neque in rebus spiritualibus delectari.

86 His autem Catharinæ verbis consideratis, biographorum dicta, statim relata, debuissent Bailleti minus fieri suspecta, nec traduci, veluti studiosæ quaestia ad excusandas mentis evagationes, in aliis numquam non redarguendas: nam ipsemet, ut vidimus num. 16, ad Dialogum remisit, ut explicentur ea, quæ ipsi videntur in Vita præserve speciem paradoxi. Quantumcumque autem à sensibus alienaretur Sancta, tamen, teste biographo, cap. 6 Vita prolixioris, Quotiescumque opus erat, ita sibi restituebatur, ut cuique interpellanti responderet; ibidem infra: Quodam tempore sex horarum spatio existit velut examinis; verum audiens se compellari, statim surrexit & responsum dando, relieta sua quiete & contemplatione, contulit se ad quælibet necessaria. Contigit tamen aliquando, ut eodem cap. legitur, eam tantâ ecstasyos vehementi abripi, ut inventa fuerit, humi jacens, coeperta manibus facie, excessum mentis cum ineffabili, imò incomprehensibili stavitate patiens, nec quantumvis magna voce inclamantem exaudiens. Verum de his jam satis.

C § VII. Admirabiles divini amoris in Sancta operationes: Bailleti de his censura discutitur & convellitur.

Suspende in
Sancta amo-
ris divini
operations

D E Catharina Augustinus Oldenius in Atheneo suo Ligustico inter alia hac habet: Ita ut Dei amore succensa merito omnium ore Seraphica mulier Genuensis semper nominata sit. Sane si preter ea, quæ cap. 5 Vita nostra infra de ardentissimo sancte Vidua in Deum ambre referuntur, cetera omnia recensere velim, que tum ipsa in Dialogo tractat, tum Vita prolixior de amore Sancte in Deum puro & mundo refert, plures facile paginas impleturus sim. Bailletus in Vita Sancte in hunc ferè modum loquitur: Non aggrediemur describere diversas impressiones, quas ipsi indidit spiritus puri amoris: operationes spiritus istius in ipsa, statusque agendi & patienti, per quos eam transire voluit, ad purificandum eam dignamque se reddendum. Sen-

tire illa nequeunt, nisi anima elella; quaque ad statum, natura terminos supergredientem, vocata sunt; anima quoque haec solummodo illa valent exprimere. Haec tamen satis recte Bailletus, qui ibidem prosequitur: Doctoribus scientie mystica curram remittimus disciendi, an, qui interiorem Catharinæ Genuensis statum in Historia Vita ipsius representare voluerunt, satis perspicaces fuerint & fideles, & an non caruerint verbis propriis aptisque ad illum exprimentum. Aptius, quo hinc nos expediamus, medium non suppetit, quam ignorare &c. Ita ferè rursus ille.

88 Tum textus nonnullos ex variis Vita capitibus, in margine citatis, producit, sub quorum finem adscribit, item in margine, verba sequentia: Auctores Vitæ ipsius saepe coguntur sibi met ipsi super hinc contradicere, ac demum crism suam concludit Bailletus: Expeditior, nobisque haec dubiè magis salutaris via est rarer tot paradoxa, quam eniti ea evolvere; melius est, nobis persuadere, quod, quoniam Deus tam sublimi & inaccesso loco Sanctam nostram collacrat, existimandum sit, nolle Deum nos obstringere, ut imitemur eam &c. Oblitus est. Bailletus proferre ea, in quibus, ipso iudice, biographi saepe sibi contradictent; unde non existimo operare, ut alia, quam quæ ex Vita Bailletus retulit, examinemos: lectorem autem premonitum volo, me tanquam allaturum verba, quæ carpit Bailletus, eaque collaturum tum cum verbis biographi tum cum dictis Sanctæ in Dialogo; non quod existimem, verum dictorum sublimum sensum à me omnino detegendum, sed quod sufficiat ad excusandos biographos eorumque sinceritatem vindicandam, si vel non ita locuti sint, ac vult Bailletus, vel similia iis, quæ ipsi exararunt, Sancta ipsa testata fuerit: hanc enim Bailletus ipse legem tulit, in Tabula critica monens, consulendum Dialogum, ut illius ope explicentur, quæ paradoxa ipsi videntur in Vita.

89 Primum à Bailleto prolatum hoc est: Ita amore suo possessa & repleta erat, ut nec corpus, nec animam, nec spiritum, nec voluntatem, nec tamen, nec operationem sentiret: ab amore hoc applicabatur ad omnia, agebatque, nil adveriens: quamvis locum, ex quo ea hansevit, non adscrivat, tamen designatum autumo cap. 6, in quo sub finem hac leguntur: Vivebat tanquam omnis sensus expers, ita ut nec animam, nec corpus se habere cognosceret, quandoquidem sensus ejus tantopere in illa divini amoris fornace erant cremati & per continuam abstractionem atque unionem extra se traxi, ut neque oculi viderent, neque aures audirent, quod ipsis in hoc mundo voluptatem afferret. Nares amiserant ferè omnem odoratum, ad sui scilicet oblationem, gustum vix pro necessitate habebat. Paulò autem infra hoc habentur: Sedensque aliquandi sic destituta sensibus mortua similis erat; quod magis minime patiebatur, prout purgata ejus anima Deo plena erat: qua de re nonnunquam asserebat, se nil sentire intra se, nisi quod suo amore Deo plenissima esset, unde nec sciret, nec cognoscere posset aliud, præterquam Deum, absque se ipsa, tanquam animâ & corpore careret.

90 Hisce à biographo assertis similia num. 85 circa finem jam dedi ex Sancta Dialogo part. 2, cap. 1, ubi ait, animâ suâ divino amore repletâ, & naturali suo esse spoliata, nec memoriam, nec intellectum, nec voluntatem rebus mundanis applicari, imò ne rebus quidem spiritum pietatemque concernentibus, delectari se posse. Panca ex Dia-

D

à biographo
afferte & à
Bailleto per-
sistet, vim-
dicantur.

E

Ex Sancta
Dialogo o-
flenditur,

F

ipsam ferè
tempor à sen-
sibus aliena-
tam,

A *Dialogo, eisdem parte & cap. rursum accipe: Etenim res tam grandis & sublimis non valet comprehendendi, quum excedat facultatem virium animae, quae tamen nolunt quidquam aliud attendere, sed conquiescent ac submergunt in subtili isto amore: & quando de rebus creatis mentio fit, semper sunt stultae absque vigore & virtute, ne-scientes ubi sint; nam totum hoc opus in Deo est absconditum & semper crescit: spiritus quoque indies se promptiore ac firmiorem perficit ad omnia, quae Deus de ipso disposuerit, perferenda, non tamen propterea aliud intelligit, anima enim, perinde ut mortua, non immiscet se huic operi, nec de eo quidquam novit.*

91 Eadem Dialogi parte, cap. 2 hac scribit Sancta: Verum derelicta & desolata humanitas quo pacto vivet? Existens arida, nuda & vige-re desituta, oculos habet, nec potest videre; aures, nec audire; nares, nec odorari; os, nec gustare; cor, nec amare; omnes vivendi modi in illo occulto amore sunt clausi ac sepulti: quae autem de hoc amore nequit vivere, imo cui potius is affert mortem, quomodo vivet, praefter-tim sensus omnes habens integros & sanos, sed iisdem more aliorum uti non valens? Quocirca humanitas has moestas promebat querelas: Quid agam infelix, conspiciens me solitariam in mun-do & ceteris mortalibus dissimilem? Victoria sum tanquam desperata, & non erit, qui mei misereatur; nemo enim opus hoc agnoscat divinum, neque auctori Deo ascribet, quum ferè semper mihi vivendum aliis, tum religiosis tum seculari-bus, disformiter, ac talia agenda, quae judica-buntur stulta. Vita mea jam ordine ac formâ carret &c. Plura sciens & volens pratermitto, nunquam id observo, vel Bailleum hoc Sancta verba aliaque similia numquam legisse, vel saltē non satis accuratè contulisse cum dictis biogra-phii, quem paradoxa, incredibilia ac nugatoria hic locutum fuisse, nemo afferet, nisi illud ipsum de Sancta affirmare non erubuerit.

Quæ de amissa fide ac spe, amoris que

B *92 Alterum punctum à Bailleto allatum, de-sumptum est ex cap. 22 Vita, ubi ita scribitur: Sancta hæc anima, in Deum per excessum peni-tus transformata, tam abstrusa de dulci amore Deo loquebatur, ut intellectus humanus vix caperet: Per Dei, inquiens, gratiam satietatem in me comperio sine nutrimento, atorem sine timore unquam eo carendi, fides mihi videtur pror-sus amissa, spes mortua, etenim jam me habere ac possidere arbitror, quod alijs credebam ac spe-rabam. Posteriora duo fidem & spem concerne-nia dumtaxat carpit Bailleus in hunc modum: In amore suo mersa fidem amiserat, in equo morabatur absque spe boni sive in celo sive in terra. Hac quæ Bailleus dicit, sane diversa sunt à ver-bis biographi: is enim ex deliciis ab amore per-cepitis in persona Sanctæ videri amissam fidem, spem mortuam, Bailleus vero amissam sive fidem scribit. Juvat biographi verbis non nihil lu-cis afferre ex alio loco, in Vita cap. 20, ubi in persona Sanctæ de magnitudine premii caelestis dis-ferens, ita loquitur: At volens Deus, ut fides habeat meritum, non ut homo operetur bonum ex quæstione propria, paulatim eum dicit, præ-bens ipsi semper tantam cognitionem, quantum fides ejus capit, tribuens ei postea circa res di-vinas tam copiosum lumen, ut propter claram & certam notitiam, quam recipit etiam in hoc se-culo, pœnè deficiat fides sic illuminati hominis, repleti caelestibus deliciis &c.*

93 Panca nunc ex ipso Sancta Dialogo huc

transfero: pari. 3, cap. 8 hac leguntur: O a-mor, cor abs te possessum adeò est magnanimum & generosum ob internam suam pacem, ut po-tius cum hac perferret acerbum cruciatum, quam sine ipsa ullum aliud bonum in celo & in terra reciperet; etiam si non magni fiat, nisi ab eo, qui illam experitur & gustat. Cor in Deum sub-levatum sub se cernit omnia creata, non propter superbiā vel magnitudinem, sed propter unionem, quam habet cum Deo, quæ omnia, quæ Dei sunt, sua dicit, neque aliud videt ac cognoscit præterquam Deum. Cor Dei amore saucium est insuperabile: nam Deus fortitudo ejus est, non terretur inferni suppliciis, nec gaudii regni caelestis exhilaratur, quum ita sit ordinatum, ut, quidquid illi accidit, è manu Dei suscipiat, cum quo in omnibus est pacatum, & ferè cujusvis erga proximum perturbationis expers, nimitem à Deo sic in se ipso ordinatum & stabilitum. Ex his porro verbis dilucidè apparet, cor S. Catharinae, divino amore vulneratum, boni nil in celo, nedum in terra, quævisse extra amorem.

94 Securitatem autem animæ, inexplicabilem divini amoris operationem in se expertise, describit Sancta Dialogi part. 3, cap. 14 his verbis:

Tam fortem in me sentio voluntatem, tamque ingentem ac vivam libertatem, ut non timeam, quippiam mihi objectum meum, in quo conque-sco, impediturum. Intellectus admodum est il-luminatus & indies majori potitur quiete, quotidie nova illi monstrantur & operationes tam ju-cundæ atque amorosæ, ut hisce libentissimè se-uper occupetur, sicutique in iis inventiens requiem aliud nequeat investigare, sed naturam & conditionem hujus amoris non valet exprimere. Memo-riæ quietissima est, quoniam tota rebus spiritali-bus immersa, atque vix alterius rei meminisse po-test, modum tamen & formam ignorat. Affectus, hoc est, amor hominis naturalis, fatetur se ab alio supernaturali adeò depresso, ut ultrà nequeat se in alio occupare, sed plenè tranquillatus est, neque appetit queritve alium cibum, videturque sibi habere, quidquid posset desiderare, sed nec i-pse scit explicare formam &c. Satietatem quoque fine nutrimento, quam experiam sive Sanctam, vidimus ex biographo supra num. 92, in Dia-logo traditam reperio his verbis part. 3, cap. 3:

Sancta ver-bis elucidan-tur.

E

Per hanc stillam anima immigerit in amoris su-a-vitatem, ... occupata est in hac amoris stilla, quæ eam perfectè satiat sine nutrimento, unde inflam-mata exclamat anima: O nutrimentum sine sapore, ô sapor sine gustu, ô gustus sine cibo, ô e-dulium amoris! &c. Plura pius lector ibidem re-periet.

F

95 Pergit loco laudato Bailleus, adnotatoque cap. 24 Vita, ita ferè ait: Purus amor impediens, quo-minus patet esse in anima sive in corpore, imo ne intelligeret quidem, quid sit pena vel suppli-cium tam inferni, reipsa existens, quam omnium excogitabilium, quos Deus adhuc posset condere. Præiusquam hec expendamus, biographum juvat andire: ita habet jam jam laudato cap. Testata est (Sancta) se, postquam fuisse vocata & à suo amore vulnerata, nunquam novisse, quid esset pati intus & foris, à mundo, dæmonibus & carne, vel quacumque re alia. Subdit ibidem biogra-phus causam, à Bailleto prætermissem: Et hoc, inquit, ob tam perfectam sui in Deum transfor-mationem, ut, quanquam multa pateretur adverfa, nihilominus in voluntate eadem non reputaret adversa, imo susciperet, velut à suo amore sibi transmissa, ita ut cum ipso amore permista

§. 3

in-

Bailleus constanter afferens, biographum

AVTORE
U. S.

ingentem ei afferrent voluptatem. Nihil quippe ,

*ut ibidem Vita exponit, cruciatu, nihil inferni**loco habebat, prater solam offendam Dei.*

B 96 Omnes inferorum pñas, habita Dei offensa comparatione, nibili facienda esse, declarat iterum biographus Sancta verbis cap. 15: Omnes namque, inquit, inferorum peccata, licet gravissimæ, nihil sunt, comparata privationi beatæ visionis Dei, quam propria sponte ipsi resistendo incurrit. Hoc verum probat divinus amor, qui dictat magis timendam minutissimam imperfectionem, quam quotquot effungi possunt tartara. Ex utroque jam relato biographi loco suam hanc dubie censuram hancit Bailletus: verum lectorum eum rogo, an satis sincerè criticus hic auctorem Vita interpretatus sit: ubi enim tradit, Sanctam ab amore suo fuisse impeditam, cùm exp̄s̄ scribat: Quanquam multa pateretur adversa, nihilominus in voluntate eadem non reputaret adversa. Scopus itaque biographi fuit, ut non potuit non intelligere Bailletus, si modò sanis oculis verba ejus inspererit, ostendere, tam magnanimum fuisse Catharinæ in Deum amorem, ut dolores ac cruciatu, à Deo immisso, non reputaret dolores, sed deliciarum instar haberet, quod verè amantium proprium est.

C 97 Quamvis hec abundè sufficient ad abolen-
dam à biographo omnem finistram suspicionem ,
abs re tamen non erit, verborum ipsius cum Sancta dictis conformitatem demonstrare. Dialogi part.
2, cap. 4 hec lego: In hoc statu (quo anima a-
mori suo conjuncta est) non formidatur marty-
rium, nec infernum, nec ulla repugnantia & ad-
versitas, hic etenim amor universa reddit tolerabili-
tia. Part. 3, cap. 6: At tu, Domine, inquit Sancta, de cælo attulisti hoc suave manna ac dulce edulium, tantam in se continens virtutem &
efficaciam, ut omnia supplicia reddat tolerabili-
ta. In Tractatu de Purgatorio, in quo, teste ipsa Sancta sub initium cap. 1, ex divini amoris igne,
quo flagrabat, animarum piacularum condicio-
nem perspexit, planè similia leguntur. Verba ex Italica Parpera editione Latine redita exhibeo:
cap. 2 sic habet: Et quantum attinet voluntatem ,
numquam possunt dicere penas illas esse penas,
adè acquiescunt dispositioni Dei, quâcum vo-
luntas earum (animarum) in pura caritate con-
juncta est. Cap. 16 ejusdem Tractatus ita scribit:
Prima (operatio) est, quod cruciatu hos luben-
ter patientur, videanturque sibi videre, Deum magnam impertivisse misericordiam. Cap. autem 17 testatur Sancta, modum hunc in anima sua se experiri, quo in piaculari igne detenta anima purgantur: hunc porrò Tractatum, lector, consule, plura ejusmodi si cupis.

98 Ex hisce porrò omnibus, que tum ex Sancta Operibus, tum ex Vita adduximus, omnino perspicuum est, Catharinam doloribus & cruci-
tibus, iisque gravissimis, non raro conflictatam fuisse: tam constanter tamen hallucinationi sua adheret Bailletus, ut scribens de postremo sancta Vidua morbo, quo è vitris excessit, denò affirmare non dubitet, in ea biographum fuisse opinione, doloris nil umquam sensisse Sanctam. Ita ferè ha-
bet: Dolores, quos tum sustinuit, tam acuti tam-
que diuturni fuerunt, ut intelligi nequeat, qua-
ratione eorum oblii sint, qui perjuasum voluerunt,
Catharinam à puro amore impeditam fuisse, ne
quid sine in anima sine in corpore pateretur cruciatu, imò ne perciperet quidem, quid sit pena ,
quid tormentum, iterumque in margine adscribit cap. 24 Vita. Verum censura hac ex jam dictis,

allatisque ex eo cap. biographi verbis suprà num.
96 sponte corruit, adeoque morari nos minimè de-
bet: certè cap. 49 & 50 Vita, ubi fusa describi-
tur ultimus Sancta morbus, sepissimè afferit biogra-
phus, eam expertam fuisse dolores acerbissimos ,
sic tamen ut illa hos & libenti & magno animo
susiceret, in iisque delectaretur. Vide Vitam no-
stram infrà num. 98.

§ VIII. Continuatur Bailletianæ censuræ discussio & confu- tatio.

R Estat, ut dispiciamus, an majori jure & Sancta, ut
fundamento quinque textus alii Bailletiane pote divinis
crisi subjiciantur, quam reliqui § preced. exa-
minati. Primus desumptus est ex cap. 38 Vita, &
apud Bailletum ita ferè exprimitur: Nihil deside-
rabat, quia desiderium omne est defectus perfec-
tions. Verba hac conferamus cum dictis biographi
laudato cap. Cognovit, inquit, hæc sancta &
illuminata Anima, quodlibet desiderium à perse-
ctione deficere, eò quod animæ desideranti desit
id, quod desiderat, nempe Deus, qui est omnia;
idcirco anima Deo unita in ipso cuncta reperit,
nec aliud desiderare potest. Paulò suprà prami-
ferat: Adeò quieta effecta est, ut deinceps in
ea usque ad finem vitæ semper existitum fue-
rit omne desiderium, neque aliam unquam præ-
ter purissimam sui dulcis amoris voluntatem ha-
buerit; postrema verba Italicè paulò aliter expri-
muntur, in re tamen idem sunt. Ex his porrò
verbis uti & precedentibus ibidem liquet, Sanctam
conatam fuisse, nullo ne tenuissimo quidem
desiderio affici rei alicuius creata, tam caelestis
quam terrestris, omniaque divine dispositioni vo-
luisse permettere.

100 Insignem quidem hic sanctimoniam subli-
memque perfectionis gradum agnoscō, nihil tamen desiderio af-
deprehendo vel incredibile, vel quod tantoperè in ficitur.

Sancta mirari oporteat: biographus factum illud
invenit anno 1507, ut constat ex initio cap. 38,
adeoque annis circiter tribus ante felicem Sancta
excessum: jam si consideremus, quanto studio &
quæt continenter annis ipsa adlaboraværit, ut af-
fectiones animi omnes edomaret, naturæ repugnan-
tiam vinceret, ut vidimus num. 80 & seqq.,
quid, amabo, vetat credere, Deum tam heroi-
cas illius actiones eo donâsse premio, ut nullo ,
saltēm deliberato alicuius rei desiderio afficeretur.
Sancta Dialogum modò consulamus: part. 3, cap.
4 animam Dominus verbis his alloquitur; Nostin,
anima charissima, quis amorem meum inveniat?
Qui cor habet mundum ac purum ab omni alio
amore, eoque reperto, nihil appetit aliud, sed
tranquillatur penitus. Sancta vero ejusdem partis
cap. 7 ita Deum affatur: O amor, in te cor il-
lud absorbes. Itaque satius existimo , suspicere
mirabiliter hic etiam in S. Catharina operantem
Deum, quam statim paradoxum afferere, quid-
quid communem usum excedit.

101 Huic jam excuso textui alium subdit Bail-
letus in hunc modum: Existimat nullius in ter-
ra existentis in Deum amorem majorem esse posse
quam suum, laudatque cap. 19 Vita. Refertur
ibidem factum quoddam, quod in Vita nostra in-
frà commemoratur num. 39 & seqq. Historiam
hanc in pauca hic contraho. Vir quidam, regula-
ris instituti, sanctam Vidnam de amore differentem

Quid de dir-
vini in San-
cta amoris

A audiens, afferuit ipse, se, utpote religionis vinculis Dei obsequio ligatum, aptiorem & expeditiorem esse ad amandum Deum, quam foret ipsa, degens in seculo & conjugali statu. Sermonem hunc prater alia exceptit Sancta his verbis: Quod verò non æquè ac tu possim amare, nulla unquam ratione mihi persuadebis... Amor non potest impedi, & quando impeditur, non est amor ille totus purus & mundus. Et paulo post, Deum alloquens, ait: O amor, quis me impedit, qui te amem? Licet in tali statu non essem,.... sed in castris militum degerem, non possem impediri. Prater hac toto laudato cap. nil invenio, quod in rem presentem faciat; sed ex adductis verbis non facile extundetur id, quod in censura sua Bailletus afferit.

magnitudine tradiderint biographi,*

102 Quid quod biographus subdat: Hic scindum, quod non negarit (*Sancta*) viam ad perfectum amorem pertingendi in seculo difficiliorum esse, quam in religione. Unde, si recte mentem Sancte asequor, hic verborum eius scopus fuit, offendere scilicet, quod, sicut sola uestis religiosum virum non facit, ita nec nuda regularis instituti professio aptitudinem ad amandum majorem cuiquam per se conserat, integrumque esse homini, etiam in seculo degenti, Deum amore perquam intensò prosequi, modò velut constanter & fortiter omnia removere obstacula, quæ cordis munditiem impedire possunt, quam hand dubiè animi dispositionem in se experiebatur Sancta ob insignem, quæ prædicta erat, benignitatis & misericordia Dei fiduciam. Eiusdem *Vita* prolixioris cap. 18 scribit biographus, Sanctam afferuisse, non percipere se, qua ratione crescere posset amor, quo ardebat: sed addit: Hoc sic intelligendum, quod, quum amore semper abundaret, non posset videre nec desiderare plus, quam quod tum temporis ipsam fatiabat; non tamen sequitur, quod amor preciosum & electum Vas cluere ac mundare atque etiam dilatare, semperque magis implere desisteret.

inquiritur: ob per/picuum humanae malitia cognitionem

B 103 Ex hisce colligitur, quod, licet interdum verba aliqua secundum se spectata possint scrupulum aliquem injicere, accepta tamen cum aneidentibus & consequentibus ab omni sinistra suspicione immunia sint. Idem dicendum de eo, quod carpit Bailletus, desumptumque est ex cap. 10 *Vita*, ubi ita lego: Non patebat vanæ gloria in animum ejus aditus, causam enim à biographo adjectam subiicit Bailletus. Eam igitur hic subnecko: Quippe, inquit, quæ veritate plena & diffidentiæ sui ipsius insigniter prædicta in Deo solo, amore suo dulcissimo confideret, cui se cunctam in anima & corpore resignabat, Domine, inquiens, fac de me quidquid vis. Multa eodem cap. leguntur, ex quibus constat, nihil umquam Sanctam sibi tribuisse, sed omnia in gratiam Del refudisse, adeò ut maluisset mille tartara subire, quam videre in se (quod ipsum tamen, ut revera est, impossibile affirmavit) actum supernaturaliter bonum non profectum à gratia. Nolebat, inquit biographus circa finem laudati cap., quempiam in animum posse inducere, bonum aliquod esse, nisi in Deo, omne autem malum à solo homine procedere per vanam gloriam.

expers fuit Sancta inanis gloria.

104 Certe qui vilitatem & malitiam humanam clarè perspectam habet, eamque sepe ob oculos sibi ponit, non facile vanâ gloriâ seduci se sinet: liquet autem tum ex verbis præmissis, tum ex aliis totâ passim *Vita*, ipsisque Sancte Operibus, quam vilem de se ipsa semper existimationem habuerit. Audiatur deniū biographus, in persona Sancte loquens, cap. 40 circa finem: Itaque

constat, omnem gloriam esse Dei, & omnem malitiam hominis, adeò ut si Deus hanc pro sua pietate non contineret, mox homo universa mala, quæ in creaturam cadunt, perpetraret, è quibus nunquam se posset extricare, si Deus suâ potentia & bonitate illum non liberaret. Hoc unum est, de quo gloriô, quod non videam in me, de quo gloriari queam, & si quis in se aliquid videret, gloria ejus esset vana, non cognoscens, quod gloria sit & esse debeat Dei & non ipsius, ideoque inanis gloria ex ignorantia nascitur. *Audiatur etiam Sancta Dialogi part. 1, cap. 13:* Idem etiam amor incitabat eam ad tantam sui ipsius aspernationem, ut ratione sui omnia, quæ sub cœlo sunt, in majori non haberet precio, quam si penitus non essent: *cap. 12 premiserat:* E qua visione (*malitia sua*) in tantam fui ipsius devenit desperationem, ut quidquid hominis est, nunquam deinceps aliter, quam ipsummet diabolum cum omni ejus malitia aspicere potuerit.

Catharinam consolaciones & favores celestes

105 Duo adhuc supersunt examinanda, quæ miror, potuisse desplicere Bailleto, si modò Sancta Dialogum legerit: primum spectat fugam & re-cusationem consolationum, de qua *Vita* prolixior cap. 17 ita scribit: Idem est de affectu, qui statim in principio ipsi à suo amore fuit ablatus, ita ut non posset habere affectum ad rem aliquam creatam vel increatam, neque ad ipsum etiam Deum, quoad consolationes, visiones & sapientes spiritales, quæ advertit alios tanti facere, illa verò horruit, & quoad poterat, fugit. *Bailletus in Vita Sancte num. 5* jam ante carpserat verba hac ex *Vita* prolixioris cap. 6: Nolo id, quod à te procedit, ô dulcis Amor, sed te unum volo; jam, inquam, hac amè carpserat Bailletus, dicens, Estne credibile eam dixisse, quod eam Deo dixisse volunt, sub praetextu abalienationis à sensibus? Discutiant ii, quorum interest & evolunt verba Sancta, inquirant, meliorne ac perfectior sit status animæ, in ariditate spiritus versantis, an affluentis cælestibus deliciis; mihi sufficiet, ex ipsis Sancta operibus aliqua adduxisse ad ostendendum, biographos etiam in hac parte omnino consentientia tradidisse iis, quæ Catharina de se scripta reliquit.

F 106 Dialogi part. 1, cap. 14 sub finem ita refugisse, re-lego: Sed momento illo præterlapso, advertens purus amor, rem hanc insolitam ad Deum clamare coepit; O Domine, Domine, nolo tui experimentum, non quæro gustum, sed omnia hæc tanquam dæmonia fugio, ceu amorem purum, qui debet esse nudus, impudentia. Potest enim homo sub specie perfectionis eisdem spiritu & humanitate inhærente. Quare, mi Domine, precor, ne deinceps similia, quæ nec mihi, nec cuivis alteri, nudum divinum amorem quærenti, conducunt, largiaris. Cap. 15 hac scribit Sancta: Spiritales enim (res) sub specie boni hominem attrahunt, nec potest illi, nisi admodum difficulter persuaderi, aliud ipsis, quam bonum inesse, & ita homo ex illis, quæ à Deo procedunt, id est, donis ejus se se recreat & pascit; veritatem autem tibi dico, quod tam nudè ac simpliciter, atque fieri potest, Deo fruiturus talia necessariò fugere debeat, quum puro Dei amori venenum sint. Sanè gustus ille spiritalis magis quam dia-bolus cavendus, quandoquidem ubi adhæret, morbum generat incurabilem, homine ignorante &c. Sed hec sano sensu accipienda existimo.

Rursum cap. 17 ita loquitur: Instillavit ex ipsis San-Deus illi (Sancta) ingentem divinam dulcedi-

E *Vita* auctor, quod confirmatur

F

G & Op. 17. 17. 17.

AUCTORE
U.S.

nem suavissimi amoris, quā corpus & anima ita exuberabant, ut vix amplius pedibus posset confistere. Quia verò oculus amoris universa conspicit, simul atque hæc Anima hujusmodi grandia advertit, vociferata & protestata est, nolle se tales suavitates ac gustus in hac vita, neque curare experimentum amoris, quùm experimentum amorem corrumpat. Ego, inquiens, quoad potero, resistam, neque ipsis adhærebo, aut ullum præbebo locum, ab sit à me ejuscemodi deliciis, quæ puro amori venenum sunt, pasci. Deus tamen non sinebat &c. *Mitto alia his similia, contentus ostendisse, non posse biographi verba paradoxa & incredibilia dici, nisi dicta Sancta èdem notâ afficiantur. Pausula subiecto magni Auguſtini verba ex enarratione in Psalmum 72, num. 32: Factum est, inquit, cor castum, gratijs jam amatur Deus, non ab illo petitur aliud præmium. Qui aliud præmium petit à Deo, carius facit, quod vult accipere, quām ipsum, à quo vult accipere. Quid ergo, nullum præmium Dei? Nullum præter ipsum. Præmium Dei ipse Deus est. Hoc amat, hoc diligit: si aliud dilexerit, non erit castus amor.*

B
Locus quidam difficilior,

108 Postrema Bailleti bac in parte censura cap. Vita prolixioris 18 impedit: verba buc transfero. Aiebat (Sancta) nolo amorem, qui sit propter Deum, aut in Deo: non possum has voculas Propter & In aspicere, ceu denotantes quoddam inter Deum & me medium, cuiusmodi amor purus & mundus propter summam suam munditiem ac puritatem nequit tolerare. Thannerus in Explicatione difficultium locorum in hac verba commentans, ait, dubio non carere, cur amorem in & propter Deum Sancta renuerit, cum Deum verè amans etiam necessariò proximum diligere debeat, & ipsam tam heroicè erga proximum caritatis opera exercuerit: sed nec, inquit, ratio à Sancta allata, quod propter & in denotent aliquod medium, exsorbet difficultatem: Nam purus Dei amor (verba sunt Thanneri) non omne respuit medium, sed tantummodo quod puro amori adversatur, cuiusmodi non est ordinatus & spiritualis amor proximi; neque unio animæ cum Deo quolibet medium recusat, id duntaxat, quod hanc unionem impediat; at pura proximi dilectio eandem non impedit, quin & promovet. Ita ille & reſtē.

C
*de amore
Dei sine ullo
medio, quem
Sancta,*

109 Post hec Thannerus ita differit, ut hec caritatis proximi opera restringat ad vitam Sanctæ actuosam, postea vero cum à Deo vocata effet, ut sibi contemplationi vacaret, tum, inquit, licet in ea perseveraret caritas ista, opera tamen exercere non potuit, animo ita in Deum erecto, ut nec de seipso nec de proximo cogitationem suscipere posset, nec alio sibi vertere, quam quò eam vertebat Deus, sique tum de proximo in vel propter Deum diligendo cogitare voluisse, medium se inter ac Deum aliquid statuisse, artemque illam unionem impedivisset. Utut sit, commode biographi verba sic accipi posse autem, ut per medium inter se ac Deum tantum voluerit Sancta illud omne exclusum, quod puro suo in Deum amori obstaculum poneret, conformiter ad ea quæ Dialogi part. 1, cap. 12 sic scribit Sancta: Ostendit ipsis Deus amorem, quo propter illam passus fuerat. Anima, conspecto isto puro & forti Dei erga se amore, tam vehementer intrinsecus fuit sauciata, ut quemvis alium amorem, ac quidquid inter ipsam & Deum medium atque obstaculum poneret, contemneret penitus.

110 Audiamus etiam, quid de diversis amoris operationibus tradat Sancta Dialogi part. 3, cap. 5: Opera, inquit, per amorem fiunt, quando homo quaslibet suas actiones per amorem Dei, ab ipso Deo concessum, perficit cum instinctu operandi propter suum aut proximi commodum. Et in hoc primo amoris statu Deus impellit hominem ad multa & diversa opera utilia & necessaria cum eximio pietatis affectu facienda. Opera secundi status amoris fiunt in Deo, & sunt ea, quæ quis absque respectu utilitatis propriæ aut proximi præstat, nullum habens objectum, quod ad operandum moveat, præter Deum, atque ob adquisitum bene agendi habitum perseveranter operatur, & Deus ipsi abstulit suam partem propriam, sese spectantem ac delectantem, opusque perfectius est primo, in quo multa habebat objecta in quibus animam & corpus pascebat. Opera ab amore facta sunt cæteris perfectiora, ceu sine ulla hominis parte peracta, sed amor ita superavit hominem, ut totus in pelago amoris sit demersus, nec sciat, ubi sit; in seipso est perditus, non valens quidquam operari; amor verò est ipsem, qui operatur in homine, atque hæc opera sunt opera perfectionis, quippe sine propria hominis parte præstata.

111 Dum autem Sancta à biographo dicitur renuisse amorem in & propter Deum, videtur tantum ipsa intendisse, ut opera sua fierent ab amore, modo tertio jam explicato, nullatenus autem censenda est, exclusum voluisse amorem proximi: nam post verba jam relata, interjectis paucis aliis, addit: O Amor, vinculum tuum tam suave ac forte est, ut angelos & Sanctos connectat, estque perpetuum ac indissolubile, & homines hâc catenâ colligati ita sunt uniti, ut prorsum unius sint voluntatis, unumque habeant objectum, sed & omnia illis videntur communia, tum temporalia tum spiritualia. In hoc nexus non est illum inter divites ac pauperes, inter hanc vel illam nationem discrimen; quælibet repugnantia excluditur, ubi est hic amor, qui omnia distorta efficit recta & omnia contraria unit. Unde perperam Bailletus agens de operibus caritatis, à Sancta exercitis in obsequio pauperum & egrorum, sic scribit, ut ex his caritatis officiis concludat, in ipsa dignissime amorem, qui ipsam inter & Deum medium admitteret, quidquid scripserint alii & quantumcumque ipsa Sancta fuerit invita.

112 At fortè, quod & Bailleti visum est numerus in Vita S. Catharinæ, inquiet nonnemo, si modulus ipsius amandi amori suo, seu ei circa quem versabatur, conformis erat, non poterat non esse simplicissimus & absque tanta subtilitate*. Verum hec me censura non moratur; certum enim est, quod, quomodo vult, in Sanctis suis mirabiliter operetur Deus: Sanctam tamen rursum audiamus. Dialogi part. 3, cap. ultimo sic loquitur: Quidquid de amore dici potest, nihil est; nam quod amplius progrederis, hoc minus scis: at cor plenum est & pacatum, aliud non querit, nec reperire cuperet, præter id quod sentit. Omnia eius verba sunt intima, sapida, suavia & tam subtilia, secreta atque cum eo, qui illa inspirat, unientia, ut solum cor intra se eadem percipiat, ceu cum Deo unitum. Verum solus Deus illa intelligit, cor sentit & non intelligit, atque ita opus existit in Deo & utilitas in homine: hic autem intimus amorosus modus, quem Deus cum corde hominis observat, est inter ipsos

D
*texte biographo, unicè
quæret at,*E
*ex aliis locis,
ac maxime è
Dialogo*F
** Gallicè,
Rafinement.*

A plos , Deum & cor secretus. Atque hec de ins-
gni Sanctæ amore , deque stupendis illius in ipsa
effectibus dicta sufficient.

§ IX. Sanctæ , longo tempore
à solo Deo directæ , mirabi-
lis vitæ innocentia , à biogra-
pho asserta , expenditur.

*Sancta sine
ullius homi-
nis auxilio*

V Ita nostra infra num. 24 & seqq. testatur,
Sanctam unicè à Deo directam fuisse ad
viam perfectionis , regulasque recentes à Deo il-
li traditas ad finem hunc sublimem obtinendum:
easdem regulas commemorat Vita prolixior cap.
6 ; cap. verò 44 ita scribit : Erat hæc Anima
interius à solo suo dulci Amore per divinam &
internam ipsius alloquitionem ducta , & , quid-
quid ei opus erat , edicta sine aliqua religiosa
vel seculari persona , & quando se alicui vole-
bat adjungere , mox eam amor ita in spiritu af-
flictus , ut coacta fuerit ipsam relinquere , aie-
batque , Domine , intelligo te. Et quum ei di-
ceretur , consultum fore , ut pro majori securi-
tate sese obedientiæ alterius submitteret , hæsitan-
ti , quidnam hac in re sibi agendum , sic in
spiritu à Domino suo responsum est : Confide
mihi & noli anticipi cogitatione distrahi.... Hunc
in modum dominâ Catharina in via Dei perficit
annis circiter viginti quinque , à nullo prouersus
homine , sed à solo Deo instructa , directa &
mirabili operatione ducta.

*à solo Deo
dirigitur.
Bailletus*

114 Postquam hac Bailletus num. 8 retulit ,
in hanc fere modum pronuntiat. Haud dubiè via
erat ambigua admodum subiectaque illusionibus ,
maxime cum sic recederet ab ea , qua merito in
Ecclesia habetur trita magis & secura. Negari
certè non potest , tamen esse , ut prudentis alicujus
directoris consilio natus , qui per vias rectas
vult incedere ; certum tamen etiam est , nonnullis
electis suis concessisse olim Deum singulare aliquod
hac in parte privilegium , quo & sancta hac Vi-
ta , teste biographo , donata fuit : ut autem per-
spiciamus , quod Sancta non duclum proprium ,
erroris periculo expositum , sed Spiritus sancti se-
queretur . ita verit huc transferre verba S. Gregorii
Magni Dialogorum lib. 1 , cap. 1. Sunt nonnulli
qui ita per magisterium spiritus intrinsecus
docentur , ut , et si eis exterius humani magisterii
disciplina desit , magistri intimi censura non de-
sit : quorum tamen libertas vitæ ab infirmis in
exemplum non est trahenda , ne , dum se quisque
similiter sancto Spiritu impletum præsumit , di-
scipulus hominis esse despiciat & magister erroris
fit. Mens autem , quæ divino Spiritu impletur ,
habet evidenter signa sua , virtutes scilicet &
humilitatem , quæ si utraque perfectè in una men-
te convenient , liquet , quod de præsentia sancti
Spiritus testimonium ferunt.

115 Qui voluerit modo pervoluere ea , qua
de S. Catharina in hoc Commentario retulimus ,
queque in Vita infra leguntur , evidenter perspi-
ciet admirabilem heroicarum virtutum cum hu-
militate conjunctionem , adoque de spiritu in Ca-
tharina bono nullus supererit ambigendi locus : ve-
rè quod hic maximè intendo , est ostendere , ni-
bil tradidisse etiam hac in parte biographum , quod
*banc viven-
di normam
superetam
babens*

Septembbris Tomus V.

non ipsa prius Sancta in Dialogo suo testatum fe-
cerit : hunc itaque consulamus. Part. 1 , cap. 13
sic lego : Omnim horum instinctuum autor erat
solus Deus , animâ nullam ibi electiosem aut ob-
jectum habente ; volebat enim Deus partem ejus
propriam regere , omnesque instinctus , ex carne
& mundo ortum trahentes , ipsi evellere , proinde
contrarios inferebat. Part. 2 , cap. 13 Sed Deus ,
inquit Sancta , qui hanc curam suscepserat , no-
lebat , ut præter ipsum quisquam alius sese in-
tromitteret , huncque observabat modum.

116 Rursum part. 2 , cap. 10 ; cùm predi-
xisset Sancta Deus ingentes cruciatus , quibus de-
cem circiter ultimis ante mortem annis erat op-
primenda , sic Dominum precatur : Destina mihi ,

*ex Cathari-
ne Dialogo ,
aliisque con-
futatur.*

Domine Deus , saltem personam , quæ me in-
telligat , atque in suppliciis imminentibus con-
soletur , quemadmodum fit ad mortem conde-
mnatis , ne desperent. Et Paulò infra ait : Ad-
junxit (Deus) illi (Sancta) etiam forinsecus
quendam religiosum secundum ejus necessitatem ,
qui intelligebat opus Dei magnamque ei affere-
bat consolationem. Interjectis verò nonnullis , de
conscientia sua moderatoris absentia , in hunc mo-
dum conqueritur : Exterius quoque video mihi
ademitum confessarium , adeò ut vix illum ultra
libeat (Italice habetur licet , sive possim)
aspicere ; ob nimiam debilitatem vires desunt me
quoquā vertendi &c. Ex his porrò collige , pru-
dens lector , nullà censurâ affici posse , qua de Ma-
rabotto , cruciatuque Sancta , ex ejus absentia
orto , in Vita dicuntur , nisi & eamdem Sancta
Operibus affingamus.

117 Reliqua , que vel elucidatione aliqua Non contra-
vel expositione possent indigere , locum habe- dixitshibio-
bunt in Annotatis ad Vitam infra : unum ta- graphus ,
men hic prætermittere non possum. Cap. 2 Vita
prolixioris , ait biographus : Et quanquam Do-
minus Dei eo tempore , quo amoro sum ac
suave illi vulnus inflixit , omnia ipsi peccata con-
donasset , tamen ad servandam justitiam voluit
eam satisfactionis viam insistere. Atque hæc con-
tritio , lumen & conversio circiter quatuordecim
tantummodo menses duraverunt ; postquam au-
tem satisfecit , prædicta visio sic animo ejus sub-
tracta est , ut nunquam deinceps vel minima pec-
catorum suorum scintilla ob oculos ei volitaret ,
non secus acsi universa in profundum maris de-
mersa essent. Hæc ita excipit Bailletus : Non re-
tinuit nisi dolorem , qui ad tumulum usque co-
mes illi hæsit , quique tamen non fuit expers me-
tus omnis , ne terribilis illa peccatorum suorum
visio rediret , adducitque verba Sancta ex cap. 23
Vita prolixioris , qua subdo : Non valens ullo
pacto Dei offendam videre , dixit : O amor meus ,
omnia alia mihi tolerabilia sunt , sed te offendis-
se , tam horrendum atque intolerabile est , ut
quælibet dura & acerba mihi potius infligas , quām
ostendas , quod te offenderim. Offendas tibi à me
irrogatas revoco , nec possum approbare , te un-
quam à me offendum. Non detrecto , quin omnia
dæmonia cum universis illorum terroribus & sup-
pliciis mihi morienti commonstres , nihil enim i-
pfa facio , cum intuitu offendæ tui , licet mini-
ma , composita ; quæ tamen non potest esse mi-
nima , ed quod tua celissima Majestas offendatur.

F

118 Dispicuerunt hæc Baillet , tacite contra- dum affavit ,
dictio biographum arguent , dum ita loquitur
Gallice : Verum difficile intellectu est , quomodo
toties postmodum pœnitentiæ Sacramentum fre-
quentans , quoties id tecum postremis presertim
T vi.

AUCTORE
U. S.

AUCTORE
U. S.

vitæ annis dicitur, non subierit toties, peccatum suum videns, penam, quam evitare cupiebat. At quamvis Vita auctor afferat, quod, elapsō quatuordecim mensum spatio, Deus omnem omnino peccatorum visionem S. Catharinæ subtraxerit, hoc certè non ita intelligendum, ac si toto reliquo vita tempore nullam amplius cognitionem quorundam defectuum, seu ante, seu de novo commissorum, habuisse, qua ad pénitentia Sacramentum necessaria est; sed potius de clariori quadam visione turpitudinis peccati, quā vehemensissime cruciaretur, queque ad satisfaciendum pro admisis peccatis, eorumque aversionem majorē concipiendam, à Deo illi fuerit concessa. Biographum audiamus suprà laudato cap. 20; postquam nonnulla premerat de magnitudine tum celestis premii tum supplicii infernalis, de infelicitate hominis, desideriis suis indulgentis, gratiamque negligentis, subdit. Visiones, quas de his omnibus habuit, non fuerunt ei tam tenuiter intrinsecus representatae, ut plerumque fieri solet; verū tam manifestè & expressè, ut quasi oculis illa conspicerit manibusque contrectarit. Nec dubium, quin (in editionibus Italicis additur vox homo) tales visiones recipiens potius mortem eliget, quā spontaneam Dei offensam, tametsi minimam.

B
peccatorum suorum visione.

119 Rursum biographus cap. 12 evidenter significat de longè alia peccatorum visione seu cognitione agi, quā ad pénitentia Sacramentum requiritur; ita enim in persona S. Catharinæ loquitur: Certum habe, quod, si quis cerneret, quām enorme unum tantum peccatum sit, potius eligeret animā & corpore in succensa fornace vivus consistere, quām in se peccatum tolerare; & si universum mare ignis esset, ad effugendum peccatum sese in medium ejus usque ad fundum demerget, neque inde unquam prodiret, si sciret, quod prodiens peccatum esset conspicitur. Hoc multis grande videbitur, sicut etiam est, sed ipsi prædicta demonstrata fuisse, ut sunt in veritate, & hoc exemplum rei declaranda longè inpar judicabat. Agitur hīc hand dubiū de clara admodum & evidenti visione seu cognitione turpitudinis & enoritatis peccati, quam S. Catharinæ concesserit Deus, queque tantum in ipsa peccati horrorem excitārit, ut maluerit omnia videre damna cum universis eorum suppliciis, quām offensas à se contra Deum admissas, non graves siue, ut vidimus num. 51 & 52.

C
clariori uide & evi-
denti,

120 Porrò quām horrenda Sancta fuerit visio peccati etiam levioris, expressius declaratur cap. 24, ubi hac leguntur: Quando mihi concessum fuit intelligere, quām pave scenda sit umbra minimi actus, qui fit contra Deum, nescio cur è vivis non excederim. Tunc dixi: Non miror amplius, infernum esse tam horrendum, siquidem conditus est propter peccatum; tamen repetens animo, quod mihi ostensum est, non arbitror eum horrorem peccati parem; imò videtur mihi, quod Deus multò minorem ipsi horrorem indiderit, adeò mihi terribilis appareat vel umbra saltem peccati venialis. Et quid in hujus comparatione erit peccatum lethale? Vide Vitam infra num. 56. Vita prolixioris cap. 27 hac iterum observo: Responsi loco fuit illi (Sancta) in spiritu demonstratum, multò intolerabiliorē esse Dei offensam, quamlibet exiguisimam, ipso Luciferi inferno. Non erat visio hujus Beatæ, ut plerumque solet, sine cruciatus; propterea videns, quām gravis ea sit, tantus in corde ejus ignis exarsit, ut in mortuum inciderit & penè extincta sit. Itaque dum

D
biographus cap. 2 affirmat, ablatam Sancta fuisse omnem peccatorum suorum cognitionem, intelligendus est de perspicua illa & evidenti turpitudinis peccati visione seu notitiā, quā liberari ipsa petierit, Deo piis desideriis benignè annuente.

121 Dum ejusmodi cognitionem à Sancta pennitus ablatam scribit, nihil amplius adstruit, quam quod ipsa in Dialogo suo prior affirmaverat: siquidem part. I, cap. 12, dum, perspecta sua propria malignitate, illam totam in Dei manus vellet consignare, à divina bonitate obtegendam ita, ut malitia nihil amplius appareret, subdit.

D

Respondit dulcissimus ejus Dominus, approbare se hanc permutationem, eodemque momento ista ejus pars maligna ita sublata fuit ex ejus memoria, ut deinceps nullam de ipsa curam haberit. At cap. 17 ejusdem 1 part. de se scribit Sancta: Quandoque cognitionem suū ipsius, hoc est pravarum suarum inclinationum, puro amori adversantium ipsi præbuit, & per hanc cognitionem mitigabatur ingens flamma (*amoris*) cernebat namque præstare (quod & optabat) pénitus non esse, quām Amorem suum vel minimo non tantum peccato, sed & defectu offendisse. Nisi velimus afferere, postrema Sancta verba pugnare cum prioribus, debemus secundo loco intelligere simplicem aliquam & nudam peccatorum cognitionem, priore vero dilucidiorē cum ingenti cruciatu; & hanc quidem penitus sublatam fuisse, illam verò in Sancta permanisse. Simplicem autem peccatorum cognitionem in Sancta exsistetam fuisse, nullibi tradit biographus, imò contrarium colligi viderur ex cap. 27, ubi ait: Unde quando dubium ei incidit, coacta fuit statim ejus decisionem petere, alioquin tanquam in igne posita non poterat quiescere: audiens, hoc perperam factum, mox respondit; Domine, si male actum, nolo id fecisse &c.

E

122 Difficultatem tamen aliquam parere natā sunt, que scribit biographus cap. 44 Vita prolixioris; docent quippe S. Catharinam postremis, imò si conferantur cum iis, que num. 117 dedimus ex cap. 2, totis triginta & amplius ante obitum annis tali innocentia donatam fuisse, ut puerō, nondum ratione utenti, non absimilis esset. Nesciebat, ipso teste, quo pæsto confessionem institeret, ubi esset quoad animam & corpus; non poterat videre, quod Deum offendisset, nec peccata;

Sancta ad-
miranda vi-
ta innocen-
tia,

qua recensebat, tamquam peccata cogitatione, verbo vel facto admisa inspicere; Sed, inquit biographus laudato statim cap. 44, velut opera pueruli, puerilia agentis, neque intelligentis, cui quando dicitur; Malè egisti, rubore suffunditur, non tamen, quod se perperam egisse cognoscat. Addit, eam dixisse: Nolo omittere confessionem, sed ignoro, cui peccatorum meorum culpam ascribam, cupio me accusare, nec valeo. Scilicet, ut cap. 5 ejusdem Vita legitur, Tam erat vehemens & continuus ardor animæ ejus, ut præter naturales inclinationes nulla ipsi tentatio appropinquare posset, sicque ad finem usque vitæ perseveravit.

F

123 Thannerus in antè laudata Explicatione locorum difficultum ait, hanc Sancta ab omni in malum propensione immunitatē creditu difficultem esse ob peccati somitem, homini etiam sancto ad mortem usque inherentem: ibidem tamen existimat nullo negotio probari posse, id minimè esse incredibile, producitque deinde nonnulla aliquot Sanctorum exempla, quibus ostenditur singulari Dei beneficio concessum fuisse, ut, quamvis peccati somite non carerent, tamen vel ab aliquo pe-

Thanneri
ratioiniis
illustrata,

Aculiari vitio, vel ab omni etiam prava affectio-
ne liberi ad longum tempus existierint. Tum ad
considerandum sancta Vidua statum conversus, fre-
quentes commemorat ecclases & omnium virium
anima ejus in Deum elevationes, adeo ut Deo
quodammodo plena & in ipso solo occupata vive-
ret, alio, quam quo volebat Deus, nequiens se
convertere, subditque aliqua ex cap. 32 Vita pro-
lixioris, quibus declaratur, qua ratione Deus o-
mnes ad malum instinctus in homine purget &
consumat, ac demum ita scribit: Confessionem
factura non poterat deprehendere, quod Deum
offendisset, eò quod externam & internam suam
partem nequaquam ita sentiret vigere, ut affirma-
re posset, se mali quid admisisset: volebat accu-
fare partem Deo rebellem, nec inveniebat. Ad-
scriptis in margine cap. 44, ex quo precipua re-
tulimus num. preced.

ex ipso San-
cta Dialogo
videtur erui.

B124 Pergit Thannerus ibidem sic loqui: Non
opinandum, ex ignorantia vel defectu luminis di-
vini hoc processisse, quod sanè tam copiosum in
ea erat, ut etiam minimos nèvos adverteret,
sed & aliorum corda perspiceret; verùm ob ve-
hementem divinam operationem, quam in ani-
ma & corpore sustinebat, fomes secundum suam
malitiam agere nequibat. Atque hæc recte adhi-
benitur à Thannero, si significatum voluerit, pia-
culi nihil à Sancta admissum fuisse, adeoque non
potuisse in se nèvos ullos deprehendere. Lectorem
porro ibidem remittit ad part. 2 Dialogi S. Ca-
tharinæ, capite autem i. hoc in rem præsentem
lego: Hoc pacto (Deo Spiritum trahente) pau-
latim consumuntur omnes imperfectiones anima-
les, & fit hæc anima purgata spiritus purus,
corpusque pravis fisi habitibus & inclinationibus
exutum fit mundum atque aptum, quod oppor-
tuno tempore cum spiritu suo absque impedimen-
to uniatur. *Alia multa in Dialogo leguntur, qui-*
bis vitia omnia in se extineta, seque ab amore
divino nudatam ac seipsa spoliatam fuisse decla-
rat. Ea verò, qua contrà opponi possent, maximè
ex cap. 26 Vita prolixioris, ubi de malitia pri-
vati amoris agitur, diciturque Sancta aliquoties
habuisse instinctus, quos ipsa bonos existimaret,
postea verò ab amore divino magis illuminata ma-
los deprehenderit, ea, inquam, solvere conatur
Thannerus, dicendo, non fuisse vitia seu peccata,
scd quosdam à puro amore defectus, vel, si instin-
ctus isti verè pravi fuerint, referendos ad qua-
driennum post conversionem, non ad ulteriora
tempora. Mibi hec sufficit retulisse; attamen verba
Sancta Dialogi part. 3, cap. 14 hic subnecho.
Licet, inquit, difficile videatur omnem mali spe-
ciem cavere, nihilominus qui conspiceret Dei
promissimum studium & amorosam atque indefes-
sam curam hominem juvandi ac contra omnes e-
jus adversarios defendendi, nihil ita asperum &
molestum foret, quod eum retardaret, quin cun-
cta Dei amore perficeret.

§ X. Referuntur nonnulla ex Vi- ta antiquiore de supremo mor- bo Sanctæ: dies illius emor- tualis inquiritur.

Tempus ulti-
mi Sanctæ
morbi,

Supremum sancta Vidua morbum, ingentes eo
tempore cruciatus in debilitate ac penè exhan-
sto corpore toleratos, visiones ac favores caelestes,
Septembbris Tomus. V.

quibus interdum recreata, interdum Passionis Do-
minica particeps effecta, vehementissime fuit affli-
ta, describit Vita infra cap. 7 & 8. Novem
circiter ante mortem annos morbo isto conflictatam
fuisse Sanctam, scribit Vita prolixior cap. 47, a-
deoque juxta hanc initia illius referenda sunt cir-
citer ad annum Christi 1501; circiter, inquam;
Dialogi enim part. 2, cap. 10 Sancta de corpo-
ris sui agritudine, toleratisque doloribus differens,
ait: In hoc statu annos circiter decem permanxit,
ideoque fortè Parpera postrema sua Lucubrationis
cap. 92 loquens de Sancta martyrio, quo ab a-
more divino denique confecta fuit, in margine ad-
scribit annum MD, etatis LIIII, fierique potuit,
ut antiquior biographus rotundo numero uti vo-
luerit, neglectis mensibus aliquot, quibus Sancta
morbus annos novem excesserit: Vita quoque in-
fra num. 88 ait, novem ante obitum annos ad mi-
serabilem statum redactum fuisse Catharinæ corpus,
num. tamen 90 sic loquitur, ut ad novem annos
excessum aliquem videatur adstruere: verū dif-
ferentia hæc mihi tam exigua videtur, ut amplio-
ri discussione existimem opus hic minimè esse.

126 Morbum hunc Catharinæ nature terminos
excessisse, multa ostendunt in Vita infra memoria-
ta, in eamdem bis medicis pluribus convenienti-
bus sentiant, ut agnoscerent, infirmitatem hanc
divini quid preferre, & humanis propterea reme-
diis curandam non esse. Vita prolixior cap. 49
scribit sequentia, quæ, quia in Vita nostra preter-
missa sunt, hic subdo: Post hæc venit ex Anglia
quidam excellens medicus Genuensis, D. Joannes
Baptista Boërius, qui multis annis insulæ illius medicum egerat. Hic quum audisset famam
hujus sanctæ Dominae ejusque infirmitatis, plu-
rimum miratus est, quod affirmarent, non esse
naturalem, nec medicina naturali curabilem, quod
ipse credere non poterat; unde permotus est, ut
eam inviseret, atque hoc modo compellaret. Val-
dè miror, Domina, te, quæ in hac urbe magnæ
es existimationis, non cavere scandalum homi-
num, afferendo, non laborare te morbo natura-
li, ideoque nec medicinis posse curari; perpen-
de, hoc speciem hypocrisis præ se ferre.

127 Respondit ipsa humiliter; Vehementer
mihi displicet, quemquam ex me scandalum ac-
cipere, si posset inveniri congruum affectui meo
remedium, nequaquam id respuerem; seque ob-
tulit ad agendum, quidquid præciperet, si spem
ejus sanandæ haberet. Tum medicus: Dummodò,
inquit, te curandam præbeas, invenies, spero, effi-
cax, quo saneris. Ergo complures & diversas pa-
ravit medicinas, quas tali affectui putabat conve-
nientiores, & ipsa, ceu vera obedientiae filia,
sumsit omnes promissimè: tamen licet multis dic-
bus alias atque alias adhiberet, nihil ipsi profue-
runt, sed in eodem semper statu permanxit. Quum
viginti circiter diebus ista superflua & inutilia re-
media tentasset, sic Boërium alloquuta est: Non
videor tibi, domine, omnia abs te ordinata fer-
vasse? Vides, quod nihilo melius habeam; ha-
ctenus obsequuta sum tibi ad removendum à te
& aliis scandalum, deinceps relinque mihi curam
animæ meæ. Volut scilicet Deus, ut pergit. ibi-
dem biographus, & medici confidentiam confun-
dere & altiore morbi sanctæ Viduae conditionem
apertius declarare. Aliud obedientia S. Catharinæ
specimen tradit eadem Vita prolixior cap. 50 his
verbis: Vigesimo quinto Augusti (ultimi ante mor-
tem) visum est, præbendum illi liquorem, quo su-
stentaretur, quem sumsit, tanta sibi illata vi,
tantisque editis clamoribus, ut unusquisque per-

Eximia Ca-
tharinæ eo
tempore

F

T 2 t̄r̄g-

AUCTORE

U. S.

terreficeret. Sic autem se adegit, ne propriæ voluntati morem gereret, exponens se obedientiæ gratiâ mortis periculo, quam tanti faciebat, ut ad eam implendam non curaret, quidquid sibi accideret.

128 *Licet dolores, quibus in supremo morbo conflicta fuit Sancta, acerbissimi forent & interlandi, numquam tamen, teste auctore Vita prolixioris cap. 50, illorum causam, è qua provenirent, indicavit. Pergit ibidem ita loqui: At-tamen aliquandiu ante ultimam suam infirmitatem prædixit, se passuram gravem ægritudinem, quæ non foret naturalis, inò aliis morbis diffimilis, seque ex ea morituram, atque ante mortem habituram stigmata & mysteria Passionis Domini in se, quod Argentina, cuius modò facta mentio, multis postea personis retulit. Differuerat eodem cap. paulò suprà biographus in hunc modum: Sequenti die magno affecta cruciatu & tormento ita distendit brachia, ut videretur corpus ejus cruci suffixum, adeoque forinsecus præ se tulit, quomodo esset constituta seu crucifixa intrinsecus. Unde à vero nequaquam dissentire arbitror, spiritualia stigmata illius corpori, tantopere afflicto & excruciatu, ab ejus Amore fuisse impressa, tametsi foris non apparerent; atqui ob cruciatum, quem patiebatur, facile poterant agnosciri, atque in corpore suo illum sustinuisse dolorem, quem in Cruce Amor ipsius perpeßus, quemadmodum legitur de Apostolo, qui portabat stigmata Domini nostri Jesu Christi in suo corpore non exteriùs, sed interiùs ob ingentem amorem ac desiderium Domini sui, quo flagrabat.*

129 *Spiritualiter Sanctam Christo confixam fuisse Cruci, minimè ambigendum, utpote que carnem cum vitiis & concupiscentiis suis horrendos inter cruciatu & durissimas corporis macerationes omnino subegerat. Ipsa quoque Sancta Dialogi sui part. 1, cap. 12 sic loquitur. Hunc amoris radium retinuit sibi impressum unà cum quinque Salvatoris fontibus, guttas igniti sanguinis & flagrantissimi erga hominem amoris emittentibus. Verum hoc non ad supremum Catharinæ morbum referenda sunt, sed ad conversionem ejus juxta narrationis ordinem, facileque intelligi possunt de impressione, soli memoria facta, oriaque ex oblate ipsi visione, memorata Vita nostræ num. 19. Interiorem sacrorum Stigmatum impressionem, qua exteriùs non apparerent, probat biographus antiquior ex eo, quòd, cùm manus aqua, ad refrigerandum illas oblate, imposta essent, effervesce-re illa coperit, totumque vas calefacere: vide Vitam infra num. 97. Deinde Vita prolixior cap. 50 refert, Argentinam, viduam Marci Sale, Catharinæ agrotanti inservientem, observasse, Sanctam nocte quadam in altero brachio cruciatum gravissimum perpeßam esse, brachiumque ipsum ultra dimidium palmum solito longius fuisse protensum. Favorem hunc, ut indubitanter afferere non audeo, ita nec prudenter ob biographorum & Argentina, Sancta aqualium, testimonium, negare possum. Juxta horum itaque fidem hoc relata sunt.*

130 *Atque hoc sunt præcipua, quæ circa postremum Sancta morbum ex Vita prolixiore hic recensenda existimavi. Nunc tempus emortuale proprius investigemus; & annum quidem quod spectat, nullum est dubium, quin felix beata Anima ad Superos transiit contigerit anno 1510; adeo constanter omnes, qui Sanctæ gesta conscripserunt, illius obitum dicto anno innelunt. De die aliqualis suboriri potest dubitatio, quæ hic dis-*

tienda est. Castellanus in Martyrologio universali Sanctam annuntiat ad diem xiv, eamque venerabilis titulo condecorat tantum, utpote tum nondum auctoritate legitima cœlitibus adscriptam. Arturus in Gynaceo ad xiv Septembbris prolixum Catharinæ elogium texit, ex Actis desumptum, cui subdit:

Feliciter obdormivit in Domino hac die, anno MDX. Bailletus quoque in Vita Sanctæ obitum illius indubitanter consignat die xiv Septembbris.

131 *Præluxit h[oc]c omnibus antiquior biographus, qui in editionibus tam Italicis quam Latinis & Gallicis, quæ ad manus nostras devenerunt, Sanctam obisse scribit die xiv Septembbris.*

Audiamus Latinam Thanneri interpretationem;

cap. 51 sic habet: Demum quarto decimo die

prædicti mensis Septembbris B. Catharina evomuit

tantam sanguinis copiam, ut verosimile fuerit cor-

pus ipsius omni humore evacuatum.... Illaque

nocte non pauca locuta est, ac Corpus Christi,

quemadmodum haec tenus, accepit. In eodem sta-

tu permanxit toto illo die ac sequenti nocte usque ad horam sextam. Paulò autem infra sic i-

terum scribit. Obiit anno Salutis MDX, quarto decimo Septembbris, horâ noctis sextâ, paulò ante horam, quâ solebat sacram Communionem

percipere. Parpere narratio, in Vita Sanctæ, e-

dita anno 1681, prioribus verbis omnino consôna est, posteriora Latinè redditâ in re non discre-

pant, fuitque h[oc]: Fuit hic felicissimus ejus transitus anno millesimo quingentesimo decimo,

die decimo quarto Septembbris, horâ sextâ noctis Sabbati, adveniente Dominica (ut dictum est)

paulò ante horam, quâ solebat sacro Epulo re-

fici. In facto quoque, miraculorum examini pra-

missio & impresso Roma typis reverenda Cameræ

Apostolica anno 1737, sic lego. Demum die xiv

Septembbris MDX diem ibidem (in nosocomio, Pam-

matone dicto) clausit extremum plena meritis &

sancitate ac miraculis clara.

D

*sed perpe-
ram, cum
tantum de-
cesserit*

132 *Verum auctor anonymus Vita brevioris infra danda num. 100, beatum S. Catharinæ obi- tum illigat diei xv Septembbris, isque ceteris, ha- cenus memoratis scriptoribus, accuratiū locutus fuisse dicendus est. Quod ut ostendamus, obiter hic obervandum, aliquid atque aliquid apud varias na- tiones initium esse diei civilis, horas 24 comple- cidentis. Transalpini, antiquos Romanos imitati, diem ordinunt à media nocte & media nocte se- quente terminant, atque ita fixum semper habent diei principium. Verum hodierni Romani & reliqui passim Itali, vagum modò habent diei exordium, eam inchoantes mediâ circiter horâ ab occa- su solis, à quo horas numerare incipiunt usque ad vigesimam quartam, sic tamen, ut id, quod inter solis occasum & noctem medium sequentem contigit, scriptores alii adscribant diei preceden- ti, sequenti alii, ut observavit Fanningus § 3 Commentarii previi ad Acta S. Aloysi Gonzage, num. 34, quem, si lubet, consulat curiosus le-ctor, ibique inveniet exemplis nonnullis assertio- nem Fanningi illustratam.*

133 *Diei civili addit Fanningus ibidem num. die 15 ejus- diem Ecclesiasticum, eumque duplicum (verba ejus transcribo) festalem aut esurialem, & ce- remoniale seu officiale. Festalis & esurialis in- cipiunt à nocte media, desinuntque nocte media seconde, quo spatio intermedio abstinentum est per leges ecclesiasticas ab opere servili aut cibo vetito. Ceremoniale seu officiale appellatur, qui complectitur spatium temporis, intra quod ab- solvi debet totum Officium ecclesiasticum festi alicujus celebrioris, quod nempe ritus duplicitis aut*

E

F

ma-

V I T A

auctore anonymo,

*Ex processibus canonizationis
Italicè conscripta & Latine redditā**Ex editione Romana anni*

MDCCXXXVII

Interprete U. S.

P R O L O G U S.

QUANTO numero scriptores labores suos confecrârunt luci dandæ Vitæ S. Catharinæ Fliscæ Adurnæ, ii a vel presè conati sunt insistere vestigiis duorum illorum insignium ejus discipulorum b, qui dudum cum ea conversati, simplici, at verace stilo eam exarârunt: vel normam sibi alteram præfixerunt, eruentesque ex antiquis monumentis ulteriore notitiam, nihilque ex disciplinis visionibusque cœlestibus, in ea commemoratis, dementes c, diversimodè adornare majoremque in modum locupletare eam studuerunt. Nihilominus tam hi quam illi in eam inciderunt fortem, quæ ingrata accidere solet vulgaribus sensu arcanos reconditosque præclarissimæ theologiæ mysticæ, quæ non satis intellecta præterquam iis mentibus, quæ internè à Deo per semitam perfectionis deducuntur rerum piarum gustui palatum acuerunt, parùm grata accidit multitudini, quæ historiam volvendo delectari magis desiderat, quam addiscere & admirari cœlestem doctrinam.

2 Satis etiam assequor, fore ut, si in hisce paginis consequi utrumque studeam, ordinando in breviore has Sanctæ Vita. iis actiones heroicæ, virtutesque eximias sanctæ hujus Matronæ, inspersis tantum hinc inde aliquot sacris illius documentis, cùm conatus fuerō aliorum scriptorum vitium devitare, in aliud majus incurram, decadendo fortè nimil à prioribus, posterioribusque parùm fortasse me accommodando. Perpetuò tamen ad id præstandum mettem incitavi, ut gustatui magis vulgari aptaretur brevis Vitæ narratio, descripta secundum seriem gestorum, in Summario, pro causa canonizationis ejus impresso, collectorum; persuasum quippe habeo, fore ut, qui penitus voluerit cognoscere eximiam admirabilemque doctrinam magnæ hujus Sanctæ, pervolvat compositos ab ipsa Tractatum de Purgatorio, Dialogumque animam inter & corpus. Supereft igitur, benigne lector, ut paginas hasce sufficias evolvendas, non eo quidem fine ut flocculos hic invenias, ad artis leges exornatos, à quibus abstinui, ut filium etiam conformatorem illi, quo usq; est Sancta in jamjam laudatis Lucubrationibus; ast animo utique percipiendi fructum aliquem animo tuo, qui Sanctorum Vitas legentibus unicè præfigendus est scopus. Vive felix.

T 3

AN-

A majoris etiam solennitatis sit, quodque principium ducit à primis Vesperis diei præcedentis; aique in hunc modum laudatus Fanningus conciliat scriptores varios, quorum alii diei xx, alii xxi Junii mortem S. Aloisii adscribunt, cùm priores computârint diem civilem, veterum Romanorum & bodiernorum Transalpinorum morem fecuti; posteriores verò acceperint vel diem ecclesiasticum ceremoniale, vel hodieum vigentem apud Romanos manus consuetudinem tenerint.

134 At quocumque demum modo diem plauerit accipere, non videtur Sanctæ obitus ulla ratione illigari posse diei xiv Septembri: nam hora noctis sexta Romanorum, quâ eam decessisse omnes tradunt biographi, medio mense Septembri est post medianam noctem, quadrante circuier ante horam nostram primam: adeoque, ut liquet ex antedictis, nec secundum calculum diei civilis, hodieum apud Romanos & Italos passim usitatum, nec juxta computum Transalpinorum aut veterum Romanorum potest mors Sanctæ consignari die xiv: non etiam si diem intelligamus ecclesiasticum quovis modo acceptum, ut manifestum est. Restat igitur, ut indubitanter afferamus, Catharinam ad Superos migrâsse die xv Septembri. Ita etiam tradit in Bulla canonizationis Clemens XII; Placidissimè, inquit, obdormivit in Domino decimo septimo Kalendas Octobris. In eadem Bulla sic scribit: Statuentes, ut ab universali Ecclesia... singulis annis memoria ipsius die decima quinta mensis Septembri inter Sanctas nec virgines nec martyres pia devotione recoli debat.

135 Biographos autem Sanctæ antiquiores quod spectat, eos sic intelligendos puto, ut tantum voluntuerint accommodare se vulgari modo loquendi, qui quidem, ut dixi, minus accuratus est, non tamen omnino errori obnoxius, cùm facile eum interpretari possimus, dicendo eos consignâsse mortem nocte inter xiv & xv Septembri diem intercedente, quamvis in rigore loquendo, hora mortis S. Catharinæ omni modo pertineret ad diem xv. non xiv. Qui secu:i nuda biographorum verba, mortem Sanctæ retulerunt ad diem xiv, potuissent facile comprehendere, eam reipsa pertinere ad diem xv: nam initio laudati cap. 51 dicitur Sancta die xiv Septembri sacro Christi Corpore refecta fuisse, ac subditur. In eodem statu permanxit toto illo die ac sequenti nocte usque ad horam sextam. Ade-
rant ibi complures ipsi addicti, eorum, quæ suprà scripta sunt, & p. ulò post scribentur, testes oculati. Horâ noctis sextâ percontati sunt, an vellet sacra Communione refici. Ubi vides, quod cùm jam die xiv dicta fuerat Sancta Eucharistiam percepisse, interrogatio illa, an vellet eamdem accipere, referenda sit ad diem xv sequentem, nisi quis velit opinari primam sumptionem, reipsa factam, pertinuisse ad xiii, invitationem vero ad diem xiv: verum mitior interpretatio nostra vindetur minus torquere biographorum verba. Nunc Vitam Sanctæ, Annotatis pro more nostro illustratam, subjicio.

biographi
verba expli-
cantur.

150 VITA S. CATHARINÆ FLISCÆ ADURNÆ VIDUÆ,

A. ANO-
NIMO.

A N N O T A T A.

a Eos omnes hic designat auctor, qui post pri-
mam Vita editionem vel novam eodem Italico
sermone accurârunt, vel gesta Sanctæ juxta exem-
plaria Italica in linguis alias transtulerunt, de
quibus actum Commentarii § 1.

b Commentarii num. 6 & seqq. offendimus,
Cataneum Marabottum, & Heclorem Vernacciam
primos fuisse scriptores Vita, quibus forte adden-
dum censuimus tertium aliquem, hacenus igno-
rum. Marabottus, qui Sanctæ fuit à sacris con-
fessionibus ejusque animi moderator, teste Parpe-
ra in posteriore Lucubratione anni 1682, prius
in Sancta schola ad virtutem pietatemque erudi-
tus fuerat, eoque verisimiliter respxit anonymous
noster, cum scripsit, alios secutos fuisse duorum
Sanctæ discipulorum vestigia.

c Hanc dubie sermo est de Hyacintho Parpe-
ra, qui, ut vidimus § 1, num. 14, tribus dis-
tinctis Operibus complexus est Sanctæ gesta, par-
tim ex antiquis monumentis errata, partim obser-
vationibus documentisque moralibus solerter illu-
strata.

B

Antiqua capitum partitio.

C Apud 1. Natales sanctæ Catharinæ ejusque
educatio.

Cap. II. Desiderat religiosum habitum induere
in monasterio Dominæ nostræ Gratiarum in
civitate Genuensi.

Cap. III. Invita à parentibus suis despontatur
Juliano Adurno: tenoritatem prioribus decem annis
cum marito actæ.

Cap. IV. Inopinatâ Dei vocatione mutata tem-
poris puncto Catharina novo admirabilique ser-
vore antiquum perfectionis tramitem relegit.

Cap. V. Poenitentiaz opera corporisque macera-
tio à Catharina post divinam vocationem sus-
cepta.

Cap. VI. A Deo vivendi normam unicè edocta
ducitur in solitudinem ad celebrandum cum ipso
Quadragesimale jejunium.

Cap. VII. Invitatur ad suscipiendam pauperum
civitatis infirmorum curam, eoque alacris ac-
currit.

Cap. VIII. Munus ministrandi ægrotis in noso-
comio majore Genuensi rogata obire, provin-
ciam acceptat, lapsumque temporis nosocomii
moderatrix instituitur.

Cap. IX. De insigni amore, quo in Deum fere-
batur Sancta.

Cap. X. De admirabili Catharinæ cum Deo con-
junctione.

Cap. XI. De singulari amore, quo afficiebatur
Sancta erga Jesum, speciebus Eucharisticis
velatum.

Cap. XII. De odio sancto, quo summopere a-
versabatur, quodeumque conjunctionem cum
Deo impedit.

Cap. XIII. De amore Catharinæ erga proximum
suum.

Cap. XIV. De caritate ejus erga ægrotum im-
patientem, cui à Domino impetravit perfectam
cum divina voluntate conformatiōnem animæ
que salutem.

Cap. XV. De ejus in maritum suum caritate, eu-
jus à Deo conversionem sanctamque mortem
obtinuit.

C

Cap. XVI. De profunda ipsius humilitate.

Cap. XVII. De summa voluntatis ipsius cum di-
vina conformitate.Cap. XVIII. Ecstasæ, visiones aliique favores
cælestes, quibus gavisa est Sancta.Cap. XIX Ultimus morbus & pretiosa mors San-
ctæ: initium & progressus cultus ipsi impensi.Cap. XX. Miracula à Deo recenter perpetrata ob
intercessionem Sanctæ: solemnis ejus canoniza-
tio.

D

C A P U T I.

Natales & educatio Sanctæ:
desiderat religiosum habitum:
à parentibus nuptui datur:
vita primis decem annis in
conjugio acta.

I Nter nobiliores magisque conspicuas inclytæ
civitatis Genuensis familias Fliscorum a nu-
meratur, quæ, præter ingentem numerum Car-
dinalium, qui per plura secula ad nostra usque
tempora eam illustrârunt, insuper meritò gloria-
tur, quod duos Ecclesiæ dederit Pontifices Ma-
ximos, Innocentium IV & Adrianum V. Prio-
ris frater fuit Robertus Fliscus, à quo genus du-
xit Jacobus, qui Neapoli vices geslit Rainerii b
regis, ubi c proregis munere fungens regnumque
illud administrans gloriosè dies suos finivit, lau-
datus ob prudentem in tractandis regni negotiis
agendi modum: at multò pluris æstimandus,
quod vitali lumine donârit Sanctam, cuius Vi-
tam succinctè scribere aggredimur. Tali genitore
& Francisca ex nobilissima familia de Nigo d
nata est Catharina Genuæ anno salutis nostræ
millesimo quadringentesimo quadragesimo septi-
mo e, quæ, postquam sacro sancti Baptismatis
auxilio regenerata fuisset gratia, cum omni lo-
fertia à progenitoribus suis educata fuit in sancto
timore & amore Dei.

Cap. I
Sanctæ pa-
rentes & pia
educatio.

b

c

d

Miri tenel-
le anime in
virtute pro-
gressus: desir-
derium

2 Fructum laborum suorum illicò perspexe-
runt è primis speciminiibus, quibus à tenera æ-
tate futuræ sanctitati suæ præluisit Catharina: e-
tenim vixdum ætatis annum octavum attigerat,
cum abhorrens puerilibus oblectamentis, admira-
bilemque in omnibus actionibus suis præferens
modestiam, majore studio enitebatur sanctæ fi-
dei nostræ mysteria addiscere, fatagens percipe-
re illorum sensum, in iisque piis ac ferventibus
orationibus cum speciali animi consolatione cre-
brò se exercens, adeò ut in schola perfectionis
à Deo instruenda brevi stupendos fecerit progres-
sus in exercitio cæcæ erga parentes obedientiæ,
& severi silentii observatione, abstinentia omni
sermone, qui de Deo non esset. E pariete cubi-
culi ejus appensa erat tabula, repræsentans ima-
ginem mortui Jesu Christi Domini nostri, San-
ctissimæ Parentis suæ gremio reclinati, cui or-
dinariū à Pietate nomen est.

initandi
Christum pa-
rentem; au-
steritas vite

3 Piæ huic effigiei fixis oculis inhære-
bat Catharina, eamque contemplabatur tam at-
tentâ mente, ut videretur velle in seipso expri-
mere dolores omnes omnemque Christi amaritu-
dinem, quæ ad illius intuitum animo exhibeban-
tur: unde tenero in passum Dominum suum a-
more commoveri se sentiens, coepit in membris
suis

A suis omnibus experiri tremorem maximè vividum, adeò ut viderentur cuncta præ amore & commiseratione erga Bonum suum destruenda. Exinde cor ejus incendit desiderium vehemens patiendi ob amorem Jesu: idcirco commoda paternæ dominus contempsens tenelloque corpori afflictando intenta, noctes transigebat super nuda cubans palea, durumque ac rude lignum pulvinaris loco capiti subjiciens; austерitatum autem suarum exercitium ne incurreret in oculos famulantium, quibus cura ipsius commissa erat, industria sagacitate cavebat.

frequens
passionis
Dominicæ
confidatio.

B

II.
Regulare
institutum,

nullis terri-
ra difficulta-
tibus.

5 Crescebant quotidie in Catharina impulsiones divinæ gratiæ, quibus illa alacriter respondens sanctum in se fervorem ad earum mensuram promovebat: verum anxia, ne aliquando seculum libertati spiritus valeret esse obstaculo, statuit annos tredecim nata mundo valedicere & regulare institutum in monasterio quopiam amplecti, ubi liberas liceret dare habenas flammæ amoris erga Deum, cui ex tunc cor suum totum consecraverat. Inter plura, quæ hisce temporibus regulari observantia florebant in civitate Genuensi asceteria, Catharinæ vota in illud, cui S. Mariæ Gratiarum nomen inditum est, collineabant, in quo sacræ virgines, Canonicæ regulares dictæ, singulari fervore Regulam S. Augustini profitebantur: atque ad ejusmodi electionem maximopere eam impellebat exemplum cuiusdam fororis suæ, Limbaniae dictæ, quæ pias inter moniales hasce integrati consuetudinem peculiari pietate sua ingentem addebat splendorem.

6 Quapropter prudens Virgo secundum piam consuetudinem communicandi cum conscientiæ suæ moderatore rem omnem, quæ animam concernebat, declaravit illi sanctum suum desiderium, impensissimè obsecrans, operam suam apud superiorem & moniales laudati monasterii interponeret, ut eam recipere in suamque societatem adsciscere dignarentur. Quod non difficulter confeciturus fuisse, cùm ab ejus, tamquam directoris animæ, nutu penderet moderatrix hujus venerabilis asceteria, cui ipse erat à confessionibus. Planè nihil obstupuit pius sacerdos, videns curas anxiæ, quibus Virgo tam tenella sponte expetebat claustro se mancipare, quoniam apprimè noverat, quis esset Catharinæ spiritus, qualesque gratiæ, quibus eam indies Dominus donabat: verumtamen ut propositi ejus stabilitatem majori cum certitudine experiretur, initio conatus est refragari, graves molestias, quas incurere solet religiosæ vitæ statum amplecti desiderans, rigorem asperitatemque regularis vitæ, naturæ ipsius, adhuc puellulæ, fragilitatem, tentationes dæmonis, quibus subjacet, quidemque perfectionis semitam ingreditur, omniaque,

quæ sua ipsi dictabat prudentia, rationum momenta animo illius objiciens, eo fine, ut tanti ponderis consilium ad amissum exploraretur.

A. ANO-
NIMO.

7 Verum Catharina singulis animofâ mode- amplecti de-
stiâ respondens, objecta quælibet accuratè diluit, fiderat: majoremque in modum in sancto proposito suo confirmata, ferventioribus quam antè precibus institutis apud conscientiæ moderatorem, obsecrans, ut omni modo niteretur ipsam solari, efficiendo, ut in monasterium illud admitteretur, in quod præ reliquis sua vota direxerat. Precibus tam validis non potuit non inflechi prudens vir religiosus, operamque suam tandem addixit: die vero sequenti contulit se ad monasterium, exposuit superiori & monialibus supplices preces Virgunculae, cuius conscientiam moderabatur, eximiisque virtutibus, quæ illius animam exornabant, perspicue declaratis, impensè rogavit, eam ut consolari dignarentur, permittentes, ut in suo ad omnem regularem normam exacto monasterio religiosum habitum assumeret.

verum ob te-
neram eti-
tem voto suo
frustrata,
E

8 Alacriter moniales venerabilis hujus fæderotis æquè ac ferventis Puellæ desiderio satisficerent, cùm abundè præviderent ingens emolumen- tum, quod in totam societatem suam redundant ex intuitu virtutum, eluentium in anima illa, tantis à Deo favoribus donata. Sed quemadmodum ferebat consuetudo, ut in cœnobium illud non admitterentur ad habitum religiosum ætatis fæde- teneræ, qualis erat S. Catharina, virgines, prætexentes excusationem, quo minus eam liceret recipere, maluerunt tanto thesauro carere, quam transgredi consuetudinem. Quapropter nil valuerunt i- teratae directoris conscientiæ monialium preces, quantumvis enteretur validis rationibus pondus illis addere, insinuans sanctimonialibus oblatæ ad tirocinium Puellæ defectum ætatis abundè supplendum dotibus excelsi animi, singulari pietate ac fervore præditi.

divina vo-
luntati ac-
quiescit.

9 Cor Catharinæ repulsa, quam tulerat, ve- hementer adeò perculit, ut suprà quam dici pos- test, afflictam reddiderit: at non diu ipsa distulit amaritudinem animi sui lenire, casum hunc, si bi præ omni alio acerbissimum, humili voluntatis suæ conformatio- nē excipiens de manibus amabilis Domini sui, qui ex æquo ita disposuit: siquidem Ancillam suam destinaverat, ut gratiæ, quas in illam ubertim statuerat effundere, amplius elucescerent, mundoque evaderent magis proficua. Idcirco virtutis amans Puella, cum insig- ni in Deo fiducia prosequens pias suas operacio- nes, curam omnem illi commisit, ut per eas vias duceretur, quas suprema illius Sapientia aptissimas noverat ad perducendum eam ad illum per- fectionis terminum, quem tantopere concupiscebat, adeò ut ex eo tempore aliud nil spectaret, quam ut divinæ suorumque parentum voluntati perfectè conformata vitam exigeret.

F III.
A parenti-
bus nuptiæ
tradita,

10 Mortuo jam Catharinæ patre, mater & fra- tres ejus, cùm eam viderunt annum sextum decimum attigisse, morigerâ ipsius obedientiâ fre- ti, nil planè morati animi ejus propensionem, quæ tota versus cœlestia, nullatenus autem in terrena ferebatur, statuerunt eam nuptiæ locare, ea ratione ut domis ac familiae suæ honori tranquilitatique præsipientes, id, quod prudenti Puel- lae congrueret, non prætermitterent habere præ oculis. A multo jam tempore florebat nobilis & opulenta Adurnorum familia, magnæ existima- tionis auctoritatisque in republica, ad cuius non semel gubernacula federat: hanc autem inter Flis- corumque familiam exarserant non leyes dissen- fio-

g

152 VITA S. CATHARINÆ FLISCAE ADURNÆ VIDUÆ,

A. ANO-

NTMO.

*h**i*

siones, haud ita dudum sopiae *h*; cùm parentes Catharinæ, ut inter ambas familias pax amplius firmaretur, decreverunt eam Juliano Adurno despondere, curantes iniri contractum dotalē *i* cū promissione matrimonii die tertio decimo Januarii anni millesimi quadragesimi sexagesimi tertii.

*ob diffusos
mariti, spō-
sanū mox a-
versati,*

11 Supra modum grave Catharinæ animo accidit suorum consilium, veluti directe oppositum desiderio, quod intimis perpetuò infixum medullis conservat, valedicendi mundo, Deoque se se consecrandi: ne quid tamen reverentiae erga maiores suos, subjectionique, quācum fuerat enutra, contrarium admitteret, patienter eorum voluntati morem gessit, agnoscens in ipsa Altissimi consilium, qui in hisce nuptiis gravissimam illi crux præparaverat, quā onustam divini Redemptoris sui vestigia sequi oporteret. Fuit itaque Juliano Adurno sponsa, viro quantum opibus pollenti, tantum nobilitate inclito: at rudi usque adeò & insolenti indole moribusque à moribus. Sponsæ tam alienis prædicto, ut eam, veluti suum vitæ institutum nimis efficaciter improbantem, à primis diebus coperit aspernari. Erat is ingenio aspero & irrequieto, studens placere seculo, coetus hominum frequentare ambiens, totusque ludo, voluptatibus fastuque deditus: contrà Catharina, tametsi eam sublimi ingenio ac singulari venustate donasset Deus, humilis comique in agendo, mundanas abhorrebat delicias, secessus amans, in orando erat assidua, luxumque despiciebat.

*mores vele-
mentissime
afflicta, suo-
rum confilio*

B

12 Eum in modum affectus animi S. Catharinæ pugnabant cum mariti sui affectionibus, ut eas sibi repræsentanti parùm absuerit, quin cor opprimeretur. Etenim cum perspicceret, animæ suæ, si consortis sui genio se attemperare vellet, detrimentum inferendum, contrà si huic oblugetaretur, nil sibi obventurum inde, præter injurias contumeliasque, mœrore tam altum infixo abripi se passa est, ut spatio annorum quinque vitam egerit solitariam, respuens omnem cum hominibus conversationem, atque interius ærumnas experiens gravissimas, quas licet prostrata ad pedes Domini, cui non cessabat fervens obsequium impendere, lenire conaretur, eam tamen de die in diem consumpsérunt adeò, ut, præterquam quod eam notabiliter macie confecerint, eò etiam redegerint, ut sui similis amplius non appareret, tamquam si sensibus fuisset orbata.

*honestas secu-
li oblecta-
menta sefta-
tur:*

h

13 Insolita hæc vivendi consuetudo efficit, ut commiserationis erga Catharinam affectu moti parentes omnem adhibuerint industriam, ut ab ista eam revocarent. Hanc ob rem nunc frequentatam ab ea solitudinem, tamquam conditionis suæ matronâ indignam & abjectæ conversationis rusticitati similem reprehendebant, modò veluti morosam, modò ut iniquam in semet arguebant, scrupulum insuper ei injicientes de detimento gravi, quod propriæ saluti suæ illatura esset, eo quod vitam breviando illatae sibi necis crimen incureret. Demum ejusmodi ratiociniis *k* tantum valuerunt, ut afflictissima Matrona, quo se aliquando nimis molesta parentum & amicorum importunitate liberaret, inveniretque levamen aliquod ærumnis animi, tandem eorum molestissimis insultibus cesserit, statueritque deinceps suam vivendi normam, orationi adeò ac solitudini dedicatam, temperare. Coepit exinde honestè uti libertate sua, matronarum sibi æqualium societati se se immiscens, licetisque omnibus oblectamentis indulgens, à quibus antè vixerat aliena.

14 Mundus eam videns per voluptatum suarum semitam gradientem, nobilem illam animam sibi jam tum acquisitam gratulabatur: atque id circò existimabat, suarum partium esse, cor Catharinæ immis̄is illecebris tam validè adstringere, ut modum, quo iis se se expediret, amplius non posset deprehendere. Verùm quā longissimè absuit, ut, quod sperabat, consequeretur: utcumque enim diversæ & frequentes essent fallendi temporis occasiones, utcumque jucundæ, ad quas alliciebatur, conversationes, quemadmodum nihil voluptatis *l* in hisce deprehendebat, ita ex illis ne hilum quidem solatii percipiebat Catharina interno suo dolori: quin imò augebatur *m* indies magis ob inordinatos mariti mores. Quamvis autem nonnihil spiritus ejus fervor imminutus esset, perpetuò tamen exhortuit offendam Dei, qui illam etiam tepidioris vitæ tempore passus non est incidere umquam in culpam gravem *n*, ut confessarius *o* ejus testatum reliquit.

*verùm hisce
nil recrea-
tur, & am-
plius*

*l**m**n**o*

*crescit ani-
mi angustia.*

E

15 Catharinæ angor animi in hunc modum accrevit, ut non solum impedimento fuerit, quo minus solatii aliquid reciperet ex seculi deliciis, sed in illam præterea invexerit rerum omnium mundanarum naufragium, verbis non facilè expli- candum, ipsamque sibimet vix non intolerabilem reddiderit, donec sub finem aliorum quinque annorum molestæ vitæ, afflictissima Matrona dic, in quem incidebat Vigilia S. Benedicti, se se consultit ad templum, ejusdem Sancti venerationi erectum, ibique indulgens orationi ipsum enixè precata est, ut à Deo impetrare dignaretur diuturnam trium mensum ægritudinem, futurum sperans, ut ope dolorum corporalium intolerandis animi angustiis levamentum aliquod conseque- retur.

ANNOTATA.

a *De familia Flisce antiquitate, insigni nobilitate & gloria attulimus aliqua Commentarii § 3, num. 30.*

b *Legendum, Renati, ut diximus in Com-
mentario num. 31.*

c *Ex Bartholomeo Facio de rebus gestis Alphonsi regis lib. 8, alijsque constat, jam ab anno 1443, imò ante, Renatum Andegavensem, abjecta obtinendi regni Neapolitani spe, in Gallias profectum, Alphonsum verò Aragonium Neapo- li rerum potitus fuisse. Non est igitur credibile, Jacobum Fliscum, dia etiam post illum annum 1443. Neapoli proregem egisse nomine Renati, in eoque munere ibidem vitâ functum esse. Fortè significare tantum voluit auctor, titulum hujus dignitatis à Jacobo ad finem vite usque retentum fuisse.*

d *Hec quoque familia inter antiquiores nobili-
lum Genuensem numeratur, ut dictum est Com-
mentarii num. 31.*

e *Vide, que de tempore natali Sanctæ differui-
mus in Commentario num. 32.*

f *Vide qua in Commentario, num. 41 diximus
de causa, ob quam Sancta admissa non fuerit. Porro
unde monasterio huic nomen Gratiarum, que illius
exordia sunt, incomptum mihi est. Ughellus I-
talia sacra recens. tom. 4, pag. 834 inter vir-
ginum cœnobia, Genua existentia, afferit, quin-
que Regulam S. Augustini proficeri, tria verò esse
Canonicarum regularium.*

g *Consule dicta in Commentario num. 45.*

h *De discordiis inter utramque familiam, de-
que earum conciliatione aliqua conjectando attu-
limus*

F

A limus in *Commentario num. 42 & seqq.*
i Parpera in lucubratione posteriore anni 1682
de contractu isto in hunc ferè modum scribit cap.
16, num. 16. Julianus Catharina in dotem ob-
ligavit domum quamdam suam, sitam in platea,
cui S. Agnetis nomen erat, nunc autem Lomel-
lina dicitur, posteriori parte conterminam pala-
tio Georgii Adurni ducis. Domum hanc ibidem
affirmit, eo loco sitam fuisse, quo nunc erecta est
nova Congregationis Oratorii ecclesia. Contractui
autem addit, pactum fuisse adjectum, quo re-
center nupti obligarentur duos annos commorari
in domo matris S. Catharinæ, sita in vico, cui à
Filio nomen est.

k In *Commentario num. 47 & 48 aliqua dedi ex Sancta Dialogo, conformia ratiocinis a biographo allatis. Part. 1, cap. 2 Dialogi his verbis animam affatur corpus: Hac de causa monitam te velim, quod hac in parte mihi descendere ac suppetias ferre penitus obligata sis, nec tibi tuam patriam repetere, meque hic in terra impastum relinquere liceat, eò quod certa mors mihi impenderet, cui tu causam præbens Deum offenderes.*

B 1 Eleganter differit hac super re *Sancta Dialogi part. 1, cap. 5: Unum, inquit, solummodi eis obsistebat, nempe, quod etiam omnes pariter summo studio suos niterentur exsatiare appetitus, non tamen poterant voti compotes fieri, eò quod anima cum ipsis connexa & unita, quum sit capacitatis infinita, res verò terrenæ universæ finita, non quibat satiari & tranquillari, quóque majores hac in re adhibebat conatus, eò minus proficiebat. Et paulò infra: Nec unquam, quod optabat, assequebatur, Domino Deo benignè ita disponente: nam si homo posset quietem reperiire in terra, paucæ animæ salvarentur. Similia multa ibidem legi possunt.*

m *Sancta verba, quibus in Dialogo declarat arumnas suas ex rerum secularium confessionatione incrementum cepisse, dedi in Commentario num. 54.*

n *Consule dicta in Commentario num. 51 & seq.*

o *Prater assertum ab anonymo nostro hic testimoniun, quo constat, Sanctam illo etiam tempore graviter non deliquisse, contra Bailletum, adfruentem, à Sancta etiam fuisse pœnitentiam juxta veterum canonum rigorem, § 4 Commentarii prævii adduxi nonnulla Sancta verba ex Dialogo, quibus semper excipiebat offensam Dei; hac ibidem, si libet, consule.*

C A P U T II.

Perfectionis semitam relegit: pœnitentia opera corporisque maceratio suscepta: Sancta, à Deo edocet, diuturnum & admirabile jejunium.

^{iv.}
Divina luce persuasa & amore
Experiebatur Catharina cumulum majorem suis accedere angustis, quibus quanto amplius fastigebat se expedire, tanto vehementius obrui se sentiebat, cum adiit monasterium Gratiarum, animi apud sororem suam, ibidem moniale, le-

Septembbris Tomus V.

niendi gratiâ. Persuasit hæc illi, ut aperiret cor suum ejusdem cœnobii confessario, homini pietatis & magni consili, qui procul dubio ostenderet, qua ratione amissam tranquillitatem recuperatura esset. Propterea die lucem S. Benedicto sacram insequente contulit se ad ecclesiam S. Mariæ Gratiarum, ubi orationi piè se dedens, post aliquod temporis intervallum confessario sanctorialium significari jussit, in votis sibi esse de peccatis confiteri. Accurrit alacriter pius facetos; Catharina verò ad illius pedes se abjiciens vix genua flexerat, quin mentem divini luminis b radio illustrari, ignitoque amoris divini jaculo consenserit penetrari, adçò ut intellectu inde illuminato inflammataque voluntate, instanti unico clarissimè viderit hinc infinitam Dei bonitatem, inde admissos à se defectus omnes; advertensque, quā grande malum sit unum solum peccatum, utcumque leve, respectu immensæ bonitatis, obortus est animo ejus dolor, suprà quā dicit potest, vehemens adeò, ut parùm absuerit, quin extra se rapta prolaberetur in terram animoque linqueretur c.

c 17 Ad pedes sacri ministri in eo statu veluti à sensibus alienata mansit Catharina, nullum præ dolore verbum profari valens, illudque solum ex intimo corde d proclamans: "Non amplius mundus, non amplius peccata." Per id tempus non advertit peculiariter confessarius Catharinæ silentium, existimans fortè, illud provenire ex dispositione interna, quā ad pœnitentiæ Sacramentum devotè suscipiendum se se pœpararet. Idcirco aliò interim avocatus, petita facultate, de sede exivit, reversurus paulò post ad præhendum aures consitenti. Ut redierat, cùm observaret, quod nihilominus pergeret silere Catharina, suggerendum ipsi credidit, licere jam tunc confitendi principium facere. Tum non nihil respirans dolore percita Pœnitens, verba hæc difficulter admodum protulit: "Pater, si placet tibi, confessio hanc lubenter in aliud tempus reservarem."

d 18 Acquievit postulato confessarius, Catharina verò mox inde se recipiens domum petiit: teatum ut subierat, secreto cibiculo anxia se abdidit, ibidemque morarum sanctè impatiens, vacuum omnem ornatum muliebrem abjecit. Desfluenta ex oculis lacrymarum imbre, corde autem ignita ejaculante suspiria, solum hoc profari valuit: "O amor, fierine potest, ut tanto me a more vocaveris, atque in iactu oculi ostenderis mihi, quod lingua nequit expromere?" Deinde cùm animum applicuisset considerandæ immensæ bonitati misericordis Dei sui, qui tam liberaliter ipsi beneficerat, nec umquam ab ea oculos averterat, illo etiam tempore, quo temere studuerat extra ipsum, cordis humani centrum unicum, aliquam afflito animo requiem invenire, dolor ejus usque adeò augebatur, ut brevi vitam ipsi erexiturus videretur.

e 19 Dum ejusmodi curis agitabatur ejus animus, ecce illicè mentis oculis obtulit se amor ejus Jesus, qui gravissimam humeris crucem gestans tam uberes è plagis suis effundebat rivos sanguinis, ut domus tota eo tincta videretur. Tali visione f oppressa Catharina tam vehementem sensit intra se amoris ignem accendi, ut mox præ illius violentia cor à pectori avellendum videtur: atque ista tam altè animo ejus mansit impressa, ut quocumque se verteret, corpus Jesu sui è cruce pendens oculis obversaretur, videaturque ex omni parte scutire pretiosissimus san-

*inflammata
ribus fecula-
ribus*

d

*Christi cruci
affixi visione
donatur.*

f

V

A. ANO-
NIMO.

sanguis, tam impenso amore olim ab ipso profusus. Inde cùm ad considerandum injuriam, quam Deo usque adeò amabili infert culpa, utcumque levis, conversa esset, excitatus est animo ejus dolor immoderatus, qui eam magna voce exclamare compulit: "O Amor, numquam amplius, numquam amplius peccata!" Conceptoque adversum se ipsam implacabili odio, impar erat ferendo integrati animi vitio, quo tepidioris vitæ tempore erga Amorem suum usa fuerat: unde sèpius in acerba contra semet improperia ergo erumpebat, perquiresque modos omnes, quibus valeret divinæ Justitiae satisfacere, exclamabat, dicens: "O Amor, si opus est, peccata mea palam confiteri parata sum."

20 Postquam per tempus aliquod se exercuit Catharina ad mitigandum angustias animi, nunc amoris actibus erga cruci affixam Bonitatem, nunc dolori de admisso à se defectibus indulgens, omnis anteactæ vitæ confessionem instituit, tam evidentibus & interni doloris indicis, ut in admirationem meritò raptus fuerit ejus confessarius. Deinde festa luce Sanctissimæ Virginis Mariæ Annuntiationi i consecrata, ad sacram Eucharistia mensam accessit, quo temporis puncto infudit illi Deus sanctam Panis angelici esuriem, quæ in ipsa per reliquum omnem vitæ decursum insatiables perduravit. Admissi nihilominus defectus perpetuò oculis ejus occurabant, eosque animo insculptos gerens, veluti continuum doloris sanctique contra se ipsam odii incentivum, applicuit se se severis penitentia operibus, iisque annos quatuor instituit, licet, elapsis tantum quatuordecim mensibus, fuisse ipsi à Deo revelatum, divinæ Justitiae abundè satisfactum esse, divinæ virtutis adempta ipsi foret omnis recordatio præteriorum lapsuum, non secùs acsi profundò æquore mersi fuissent.

v.
*Peccata ritè
confessa &
Eucharistia
refecta, duris
b*

21 Non patiebatur oculis evagari in res mirabiles, eos humi semper defixos tenens, adeò ut prope se transeuntes non dignosceret. Subtrahebat linguæ sermonem omnem inutilem, eamque insuper crebro terræ africans cruciabat. Tenui victu contenta esu carnis abstinuit & cibo quocumque alio, qui palato gratis accideret; & quoniam cupiditate naturali fructuum erat appetens, nullum omnino amplius degustare umquam voluit: contrà quotiescumque delicatum aliquod edulium ipsi apponebatur, mox amarorem illi inducebat absinthio & comminuta aloë, quam ei claram admiscebatur. Abstinentia in victu conjunxit alteram in cubando, somnum brevissimum carpens, eumque molestans acutis spinis, quas frequenter lecto injiciebat. Asperis ciliciis, longaque inediâ corpus suum macerabat, nudisque in terram genibus inclinata sex / quotidie horas orationis exercitio insumebat.

22 Non substituit tamen Catharina in solo asperitatum exteriorum usu, at multò ferventius interioribus sese exercuit, vires intendens ad eruendum affectiones animi, extinguendumque voluntatem propriam; optimè quippe neverat pauperum aut nihil prodesse corporis afflictionem, dum abnegationem sui comitem non habet. Propterea exponi nequit, quā studuerit solertiâ detegere minimas affectiones omnes propriæque voluntatis propensiones, ut sine mora eas edomaret, virtutique ac voluntati divinæ subjiceret. Mox ut experiebatur alicujus rei desiderio abripi naturalem appetitum, impediebat illico, eam ne adipisceretur, quin imò oppositum ut amplectetur impellebat: sique aliquando sensuum

exterioris
pœnitentia
operibus se
dedit:C
l*affectiones
animi edo-
mat,*

m

concupiscentiae res aliqua objiceretur, quæ per semet nauseam esset allatura, omni modo nitebatur superare repugnantiam, quam sentiebat, ut spiritui amplius subderentur appetitus inferioris desideria.

23 Omnia personæ, cuiuscumque foret conditionis, submittebat sese, cùmque ab ejusmodi injungebatur aliquid aut suggerebatur sensuum affectionibus contrarium, mirabili alacritate exsequebatur. Assidua hac sive afflictione sub finem anni quarti n° sancta Matrona perfectam de omni appetitu naturali reportavit victoriam, adeò ut nullus ex iis amplius sustinuerit. Opponere se rei cuicunque arduæ, quam vicit Catharinæ spiritus illi præcipiebat. Quin imò, edomitis divinæ gratiæ virtute affectionibus propriæ voluntatis, perfectum obtinuit robur, ut re ipsa exsequeretur cum alacritate ac voluptate illud omne, quod aversari solet humanitatis nostræ pars deterior, infusa illi à Deo tanta mentis clariitate ac puritate, ut ejus ope nullum ignoraret, eti minimum; animi nævum, nec ulla deinceps eam invaserit tentatio.

24 Deus, qui veniens ignem mittere in terram unicè desideravit, ut accenderetur magis, ne per inertiam decreceret, cordi hujus Sanctæ in hunc modum flammæ subiecit, ut percipere non posset, qua ratione Dei amans anima tardo passu p per amoris divini gradus valeret incedere. Hinc cùm adverteret, Thomasinam Fliscam q, quæ & ipsa matrimonio juncta, eodem tempore seculi fugam arripuerat, tardè ac trepidè mundo valedicere, præ timore, ne instabilis evadcret, si, ut ipsa præstiterat, temporis puncto unico penitus cum relinqueret, frequenter abebat, assenti se non posse, quā simul conjungerentur verus Dei amor & segnities in ejus servitio. Et revera sublimissima hæc de perfectione existimatio, aliis minimè usitata, optimè congruebat Catharinæ, veluti cuius specialem curam susceperebat Deus, volens ipsummodi moderari spiritum ejus sine auxilio ullius creaturæ seu regularis seu secularis, quæ ad perfectionis apicem illam deduceret. Ac re ipsa viginti quinque annorum intervallo alium non agnovit Catharina in divino obsequio magistrum r, nisi Deum altissimum, qui per divinas inspirationes suas ordinabat omnes illius actiones, ut eam sibi ipsi assimilaret.

25 Primæ ad perfectionem regulæ, quibus in arcane colloquio electam hanc Animam informavit divinus Præceptor, fuerunt tres sequentes, videlicet: prima; "Numquam audiatut ex te, voluntio aut nolo"; secunda; "Numquam dicas meum, sed nostrum"; tertia; "Numquam ultra in re te excuses, sed ad accusandum te perpetuò sis parata". Quibus legibus examissim paruit S. Catharina, ut perspicue apparebit ex toto brevis hujus Historiæ decursu. Altera vice supremus Moderator cum Discipula sua internè collocutus est, illique injunxit, ut pro vitæ divinis rebus consecratæ fundamento verba hæc ex Oratione Dominica assumeret: "Fiat voluntas tua", id est, ut in negotiis omnibus, cùm ad animam tum ad corpus pertinentibus, tam ad parentes quam ad amicos, atque in omni eo, quod sive prosperum sive adversum obtingere posset, divinæ se voluntati conformaret: ex Salutatione autem Angelica arriperet vocem hanc uniem JESUS, eam altè cordis medullis imprimendo, quoniam oportebat, solum Jesum in omnibus vitæ casibus fidelem ipsi ducem adhærere.

26 Ac denique ut ex universis sacris Paginis,

D

*omnibusque
subditæ, sen-
juum repug-
nantiam
frangit.*

"

vi.
*Alacriter in
divino ser-
vio progre-
diens*

p

q

*regularis, ad
perfectionem
necessarias,*

tam-

*à divino
Magistro
suo edocetur.*

A tamquam illarum summarium, feligeret unicum hoc vocabulum AMOR, eo quod illius ope farcta teatque servanda esset integritas animi, puritas, munditia, alacritas, solertia, illustratio que absque errore & indigentia creaturæ ullius, à qua dirigeretur, cùm auxilio non egeat amor, se folo abundè sufficiens, ut res quælibet, quantumcumque ardua, absque labore ad exitum perducatur: pròpterea consumpturus in ipsa fuisset amor affectiones omnes omnesque animi æquè ac corporis sensus. Divinis hisce præceptionibus imbuta Catharina quantâ studuerit solertiâ eas opere completere, exponi viri potest: hinc divino Magistro suo usque adeò placuit, ut eam favoribus maximè singularibus locupletârit, quos inter hic fuit, quem jamjam commemorare aggredimur.

*t
Prodigiosum
jejunium
multis annis*

B 27 Anno quodam t post mirabilem vocacionem, quâ Catharinam attraxit Deus, die sanctissimæ Annuntiationi sacrô, ab amabili Domino suo internè invitata fuit ad jejunandum cum ipso in solitudine: illa verò invitationem tam suavem lubenter acceptans, ex eo die coepit nullius amplius generis cibum posse digerere, usque ad Pascha solo se sustentans Angelorum Pane, quo vescebatur quotidie: exactis dein tribus diebus solemnitatis hujus, quibus illi Deus concessit edendi facultatem, resumpxit illicò inchoatum jejuniū; donec quadraginta dierum numerus completeretur. Cùm exorsa est S. Catharina prodigiosum illud jejunium, repugnantia, quam in edendo sensit, metum illi aliquem suscitavit turbasque offudit animo, ambigenti, an non à communi adversario illuderetur; atque idcirco vim sibi omnem inferebat ad manducandum more solito, in eumque finem non prætermittebat diebus singulis ad communem cum aliis mensam accedere. At quantamcumque industriam violentiamque adhiberet ad edendum, vixdum cibus in stomachum transmissus erat, quin illum nulla ratione valens retinere, ingenti cum cruciatu cogeretur evomere.

*à Sancta longo tempore
continuum.*

C 28 Rei tam extraordinariæ aspectus domesticos supra modum obstupefecit: hinc postquam sibi, at semper incassum, tentassent variis modis eam adigere ad cibi aliquantulum retinendum, curârunt denique à confessario illi injungi, ut comederer. Jubenti alacriter obsecuta est, vimque sibi, quam potuit, maximam inferens, dapis aliquid sibi præparatæ non sine magna difficultate introsumpsit. Verùm stupentibus, qui circumstabant, omnibus, ea etiam vice minus potuit cibum retinere, ut subito compulsa fuerit eum ejicere, non scèns ac antè semper contigerat: vechemens insuper eam languor invasit, qui vita ipsi adimendæ sufficeret, adeò ut, eo viso, confessarius numquam amplius ausus fuerit tale in ea experimentum sumere, totum id à divina operatione n profluere agnosces. Perterrit exinde Catharina ad eam normam transfigere: Quadragesimam ac præterea Adventum spatio annorum viginti trium, quibus Quadragesimale jejunium inchoabat die Lunæ à Quinquagesima, usque ad diem Paschæ illud prosequens: Adventus verò jejunium ordiebatur à die, festam S. Martini lucem insequente, terminabatque illud in Vigilia Nativitatis Christi Domini nostri, cibi omnino nihil toto isto tempore admittens, quamquam afflignendi gustus sui cupida, in eoque minimè transgrediens, quod prohibuerat Deus, soleret sumere haustum aquæ, sale & aceto mistæ, in memo-

Septembbris Tomus V.

riam amari illius potus, quo Redemptoris sui è A. ANO-
cruce pendentis sitis excrucia fuit.

N Y M O.

ANNOTATA.

a Vita prolixior cap. 2 ita scribit: Instabat foror (*Limbania Fliscæ*) ut ei (*confessario*) ceu viro admodum religioso (& verè sanctus vir erat) minimum se se ex animo commendaret.

b Dialogi part. 1, cap. 8 fusè describit *Sancta ingentia lumina*, que illi concessit Deus, qui busque adjuta è tepidioris vita statu feliciter emerit. De his porro ita scribit ibidem: Tantas vidit operationes atque effectus amoris erga hanc animam, ut nulla lingua enarrare sufficiat.

c Laudato statim Dialogi cap. ita lego: Idem amoris radius momento temporis animam hanc fauiciavit, in quo vidit ac sensit quandam amoris ignem è divina scaturigine prodeuntem, qui eam mox extra se raptam quodammodo intellectu, loquelâ & sensu privavit.

d Eodem loco ita scribit *Sancta*: Neque aliud dicere poterat præter hæc verba: O Domine, nullum mihi amplius cum mundo, nullum cum peccatis commercium, & quidem clamore interno, cor ejus penetrante.

e Dialogi part. 1, cap. xi dolorem suum sic exponit *Sancta*: Admodum afflito & moesto erat corde interius fundens lachrymas, non tamen exteriùs emittere valens, tacito suspirabat pectore tantâ vehementiâ, ut ipsa quoque vita absurderetur. *Alia multa*, quibus hoc toto num. à biographo asserta, fusius explicat *Sancta*, hic transcribere necesse non putavi.

f Visionem hanc *Sancta* part. 1 Dialogi cap. xi ita commemorat: Quodam die apparuit illi domini existenti Dominus noster Jesus Christus, totus à capite ad pedes usque sanguine madens,.... atque his se verbis secretò compellari audivit: Ecce cunctus hic sanguis amore tui atque ad expianda delicta tua fusus est.

g Cap. 10 laudate partis Dialogi hæc lego verba *Sancta*, se ipsam alloquentis: Jamne satis tibi culta & ornata videris, que coram oculis Domini tui compareas? Quomodo habes? Quis è tantis te miseriis eripiet? Modò advertis, quā sis deformis & sordida, quæ tam pulchram & bonam te arbitrabaris. *Tum in concupiscentiam suam invehitur*, minaturque illi, fore ut, si denuò tentet animam seducere, non alio loco beatetur, quā quo ipse dæmon.

h *Sanctam andiam* Dialogi part. 2, cap. 3 sic loquentem: Tantaque contritione sua coepit peccata confiteri, ut res stupenda esset, atque ad ea in se debita satisfactione punienda nihil, quod animæ & corpori durum ac moleustum, re fugeret.

i In Commentario num. 63 diximus, id non esse diutius differendum ultra illum eundem annum, quo paucis ante Annuntiationis festam lucem diebus divina respondens vocationi, perfectionis semitam relegit: ibidem etiam & num. seqq. refutavimus censuram Bailleti de frequenti sacra Eucharistia sumptione: quare ibi dicta, lector, consule.

k Consonant hæc assertis ab antiquiore biographo, cuius hæc fidem ex dictis *Sancta* in Dialogo vindicavimus num. 121, quem vide, uti & precedentes à num. 117.

l Quæ toto hoc num. commemorantur, pleraque etiam

V 2

A. ANO-
NYMO.

etiam tradidit Sancta in Dialogo part. I, cap. 13; paucula accipe. Præterea instigavit eam (amor) ut nudis genibus nixa sex vel septem horis orationi insisteret; tametsi corpus non parum inde gravaretur, nil tamen curabat, nec propterea animæ per omnia, ubi & quo modo vellet, parere ac servire detrectabat. Relatisque aliis auferatibus, ad suum in cubando rigorem addit: Quidquid tamen machinaretur, nunquam Deus necessario eam somno destituit; nihil enim mihi dormiebat, quanquam præter voluntatem.

m Vita prolixior cap. 5 ita scribit: Adeò suis restituit inclinationibus, ut neque sui neque aliorum haberet respectum: sensualitati aliquid concupiscenti tam sedulò ac fortiter reluctabatur, ut postea nullius rei desiderio amplius tangeretur. Vide etiam, qua ex Sancta Dialogo adduximus Commentarii previi num. 80 & 81.

n Antiquior biographus recensens cap. 5 austera penitentia opera, à Sancta exercita, eundem qua-

tuor annorum numerum signat, qui à conversio-

ne ipsius initium ducunt. Circa laudati cap. me-

dium addit: Iisdem annis ob ignem, in corde i-

psius astuantem atque interiora exurentem & ex-

siccantem, adeò diram pertulit famem, ut insatiabilis esset, cibumque tam citè concoquebat,

ut & ferrum consumpsisset. Supernaturalis planè

habeatur tam rabidus comedendi appetitus, ad

quem tamen explendum non manducabat nisi

statis horis, neque præcepta jejunia intermitte-

bat.

o Consule dicta in Commentario num. 122 & seqq.

p Vita prolixior sic scribit cap. 45: At B. Catharina multò magis mirabatur, eam (Thomam Fliscam) de sua constantia & felici progres-

su dubitare, nec poterat hoc capere; Si, in-

quiens, à coepio resiliere, velle non solùm

mihi erui oculos, sed & corpus totum membra-

tim dilaniari atque in frusta communui ac quovis

alio ludibrio & dedecore me affici.

q Eadem vita prolixior Thomasa Fliscæ elogi-

um refert, complectens virtutes ejus, gestaque in

geminio, quod post mariti obitum incoluit, mona-

sterio Observantium S. Dominici: pro instauran-

da regulari disciplina eam è cœnobio S. Sylvestri

translatam fuisse tradit ad ejusdem instituti mona-

sterium, Novum appellatum, quod Oldoinus in

Atheneo agens de Thomasa Fliscæ, appellat SS.

Jacobi & Philippi. Hujus matronæ gesta ibidem

fusius tradita legere est. In fine cap. hac addit:

In his duabus conjugatis matronis apparet mira-

bilis providentia & dispositio Dei, dum eodem

tempore altera (Sancta nostra) per infusam gra-

tiam esset conversa & subito ad perfectionem e-

vecta, alteram verò (Thomasam Fliscam) opor-

teret paulatim per virtutes adquisitas ad eandem

pertingere.

r Vide, qua differimus in Commentario num.

113 & seqq.

s Consule, qua dedimus ex Sancta Dialogo de

amoris fortitudine num. 93 & 94 Commentarii

previi.

t De anno, quo Quadragesimale istud jeju-

nium primò instituit, dubiè locuti sumus in Com-

mentario num 72. At, licet Vita prolixior cap.

4 dicat, recens conversam ad id fuisse invitatam,

videtur saltem differri debere ultra quadriennium

post conversionem, propter dicta ad litter. n de

insatiabili quatror annis efurie; nam dum jeju-

nium Quadragesimale instituit, afferit Vita proli-

xior, ademptam illi fuisse edendi facultatem.

u Consule dicta in Commentario à num. 72 D
ad 78, ubi que de prodigioso hoc Sancte jejunio
tradiderunt biographi, illustravimus partim exem-
plis aliunde petitis, partim ratiociniis Benedi-
cti XIV Pontificis, & adverfis Bailleti censuram
condimimus.

C A P U T III.

Pauperibus per civitatem spar-
sis, dein agrotis in nosoco-
mio inservit: virtutes he-
roica, quibus in utroque mu-
nere effulgit Sancta.

V Igebat jam tum Genuæ laudabilis consuetu-
do, quæ usque hodie perseverat, ut à ma-
gistratu a, cui à Misericordia nomen est, depu-
tarentur aliquot nobiles matronæ in auxilium
pauperum, maximè illorum, qui ostiatum
per civitatem vietum emendicare erubescunt.
Videntes matronæ istæ lucem, quam spargebat
caritas Catharinæ, occultam licet ac solitariam
vitam agentis, ad obeundum secum misericordiæ
officium, subveniendo pauperibus infirmis hac
illac per civitatem dispersis, eam invitârunt, hunc
in finem & nummos & alia necessaria suppeditan-
tes. Exponi nequit, quanta animi exultatione mu-
nus sibi jucundum adeò amplexa fuerit S. Catha-
rina, illustratione superna intelligens, id consilij à
Deo matronis hisce idcirco inspiratum fuisse, ut
sine propriæ voluntatis metu alienæ obtemperans,
Deo in persona pauperum ministret. In isthoc
exercitio non modò nutrimentum ardentissimæ ca-
ritatis fusa igni, sed occasioem insuper réperit
exercendi afflictionis sui aëtus maximè heroï-
cos, quos Dei amore astuans anima obire possit.

z Coepit itaque, amore divino semper duce, mīra caritate
circuire civitatem, pauperes infirmos vestigans: īfservit,
& sanè res erat admiratu magnopere digna videre

Matronam ex primariis Genuensibus, in flore æta-
tis, admodum vulgari habitu, defixis semper in
terrā oculis, accurato in silentio pér publicas
incidentem plateas, invisentem modò hunc mo-
dò illum agrotum, totamque se eorum mini-
sterio in operibus etiam immundissimis consecran-
tem. Tum maxima spiritus dulcedine perfrueba-
tur, cum nanciseretur leprosos, gangrenâ, ul-
ceribusque obsitos, sique opus illis esse lecto,
domo aut re alia intelligeret, ocyùs prospiciebat
illis partim ex eleemosynis, quas suppeditabant
pii operis confortes matronæ, partim aere pro-
prio. Sternebat ipsorum lectos, propriis manibus
corum immunditiam & fordes expurgabat: fre-
quenter secum domum asportabat viles miserorum
lacernas, easque accuratè purgabat immundis be-
stiolis, quibus aliquando scatebant, illasque ni-
tidas & mundas eisdem pauperibus restituebat:
speciali autem providentia Dei nullus umquam
ex immundis hisce vermiculis adhæsit vestimentis
eius.

z Frequenter adibat xenodochium, cui à S. Lazarō b nomen est, ubi jacebant infirmi à capi-
te ad calcem morbis immundissimis cooperati, a-
spectu solo horrorem inferentes: ipsa verò inex-
plicabili caritate cibos illis porrigebat, medeba-
tur

vii.
Pauperibus
infirmis per
civitatem
sparsis
a

F

z immun-
ditias pur-
gat, etiam
cum animo-
rum fructu;
b

A tur vulneribus & abjectissima quæque in eorum servitio obibat officia. Reperiebat interdum nonnullos, qui ægritudinis suæ tædio victi, calamitates suas molestè ferebant, prorumpentes in verba desperationis, sibique ipsis intolerabiles facti, accedentem quemlibet injuriis proscindebant. Catharina sereno vultu excipiebat opprobria, suaviterque eorum impatientiam redarguens, sanctis verbis eos animabat, ut morbi acerbitate tolgerarent, voluntatem suam divinæ conformantes, adeò ut non esset ibidem ægrotus, qui illius auxilio non referret levamen corpori simul & robur animo.

*naturæ, for-
didæ abhor-
rentis, repa-
gnantiam
frangit.*

B 32 Ut primum Catharina exercitiis tam sanctis se applicuit, durissimam intra se luctam sensit carni inter ac spiritum, paupertum decumbentium intuens miserias: humanas quippe infirmitates naturaliter abhorrens, vehementissimam experiebatur repugnantiam ad ingerendum sese spurcitus tam abominandis, quibus miseri illi implicabantur. Contra tam vehementes erant impulsiones ardentissimi amoris ejus, ut stimularent ipsam ad superandum omnem naturæ horrorem, immolandumque caritati sensus oblationem. Unde ad vincendum naufragium, quam experiebatur in medendo tot tamquam diversis morborum tetricorum generibus, frequenter ori imponebat, quin imò diglutiebat ulcerum putredinem, nonnullaque è torpidis istis bestiolis mandebat eo temporis puncto, quo stomachum vehementius naturæ vi commoveri sentiebat. Animo supra modum generoso toties actus similes repetit, donec mollitiae propriæ repugnantiam omnem triumphavit, ex hujuscemodi exercitiis, ab ipsa annorum circuitè trium c spatio obitis, tantum deinceps voluptatis percipiens, quantum sub initium experta fuerat molestiæ.

*VIII.
Pari amore
& animi de-
missione*

C 33 Catharinæ erga pauperes infirmos caritas ut continuò illustrior evaderet, nobilibus, sub quorum tutela & moderamine erat xenodochium majus civitatis Genuenæ, vulgo Pammalone dictum, inspiravit Deus, ut ægrotantium servitium promoverent ope Matronæ hujus, heroica caritate p̄x̄ditæ, certi, fore ut, quantum ipsa solatii, in quod corpus tum quoad animam infirmis esset allatura, exempli tantum atque incitamenti omnibus loci istius ministris esset præbitura ad fungendum officiis suis debita accuratio ne: præterquam quod loco isti non parum honoris obvienturum esset ex eo, quod Matronam & natalibus suis & merito proprio illustrissimam haberet, quæ decumbentium curam susciperet. Fuit idcirco rogata d Matrona sancta, ut in commodity morbidorum in dicto xenodochio versantium, dignaretur extendere ista caritatis obsequia, quæ erga pauperes per civitatem sparsos exercuerat. Sanctam nihil moratum est, quominus oblatam provinciam lætabundi amplecteretur, utpote cuius animum præceptione ejusmodi Dominus præoccuparat: "Volo, ut, quotiescumque rogaris ad præstanta opera pietatis, veluti ægris inservire, ac pauperibus opitulari, numquam te excuses, & alienam semper exsequaris voluntatem."

*ægrotantibus
ministrat in
xenodochio
majore,*

34 Hinc promptum non est exponere, quanta attentione, quantoque animi fervore isthuc caritatis officio eo in loco fungeretur, instaurans in miserorum istorum solatium omnes illas actiones heroicæ, quas ad id usque tempus erga alios exercuerat. Non erat ibi ullus, qui stupore non hæreret defixus, intuens Matronam conditionis excelsæ, florentem ætate, opibus hereditariis affluentem e, opulentissimæque familiæ nuptui lo-

Septemboris Tomus V.

cata, res omnes terrenas floccipendentem, vi li indutam yeste ac tantum non pauperibus se af similantem, eoque tempore in eorumdem obse quio labore omnem majorem animi vigore ag gredientem, cum omnis corporalis solatii expers rigida ista jejuna celebrabat, quorum suprà mentionem fecimus. Heroicæ ipsis caritati conjuncta videbatur obedientia maximè exacta erga universos xenodochii ministros, quorum imperia, et si inconsiderata, admirabili alacritate exsequebatur, numquam aperiens os suum, adeò ut majorem ipsis subjectionem exhiberet, quæm præstatura fuisse illa ipsorum ancilla f.

35 Reprehensiones, quibus modò ab hoc modò ab illo ex ministris redarguebatur frequenter admōdum, patiebatur mira voluntatis confessione, permittente Deo, ut nihil fieret, & ea de causa sæpius vilipenderetur ab ipsis, vituperantibus modum ipsius agendi, qui ceterum fatis vehementer redarguebat illorum nimis tepidam, quia mercenariam, caritatem. Ut iis contemptibilis redderetur, fecit insuper pauperes g, in quam conjecterat illum spiritus ejus, ut ad supremum profundæ humilitatis gradum elevaretur, cuius instinctu laboribus propriis & alienis visitabat eleemosynis, quoadusque facta sibi met ipsi maximoperè vilis & despecta, humilem sui existimationem ab insultibus vanitatis h sartam teatamque conservârit: perexit deinde etiam ipsa ad finem usque viæ domus hortique, ad xenodochium ipsum pertinentium, locationis pretium expensis propriis persolvere.

36 At quantum erga Sanctam nostram reverentia decerat ministris, tantum venerationis ipsi impendebant nobiles xenodochii protectores i, qui cum essent seduli virtutum ejus observatores, voluerunt pii istius loci moderamen ipsi conferre, instituentes ibidem restringem k. Catharina, acceptato honorabili hoc officio, ne ad latum quidem unguem recessit à tenore vitæ suæ humili & abjectæ, novitque rectè adeò conjungere impositi sibi munera occupationes cum solitis perpetuæ suæ caritatis exercitiis, ut nullum ex his umquam prætermittens, illas omnes constanter adimpleret. Stupebant omnes, videntes, quot die quovis horas orationi impenderet, diurnas frequentesque ecstases, quæ ejus mentem invadabant, eodemque tempore singularem accurationem, quâ rerum omnium curæ suæ commis sarum, eti minimarum, exactissimam inibat rationem: nec umquam accidit, ut, quod ipsius exigebat officium, curare obliuisceretur l, meritoque omnes singulari Dei auxilio adscriperunt, quod, cum plurium annorum spatio ingentes pecuniarum summæ in manus illi traderentur, quæ quotidie xenodochio sustentando expendebantur, nullus umquam in rationibus ejus error, etiam minimus, deprehensus fiterit. Exacta cura, quam gerebat Catharina de rebus xenodochii, supra modum etiam mirabilis evadebat, collata cum omnimoda privatuarum rerum suarum oblitione s tot, quippe tempore vitæ, quam ibidem ad finem usque exegit, cogitationem de se ipsa nullam admittere umquam voluit, sed curam sui Deo semper reliquit, qui ordinavit, ut vel de marito vel de alio quoquam animum non subiret cogitatio, ne avocaretur ab officio caritatis, quæ non, quæ sua sunt, querit, sed solummodo, quæ Domini sui.

*instituta, ex-
altam curam
gerit.*

i

k

F

l

ANNOTATA.

a Parpera posterioris anni 1682 incubrationis cap. 36, num. 1 antiquissimum appellat officium matronarum Misericordia, ad idque deputari afferit matronas octo nobiles, opulentas probatae vita, earum quoque munia ibidem refert. Ubertos Folieta Genuensem Historia lib. 9 exordia magistratus, quem Misericordia appellant, innecit anno 1403, multisque laudibus exornat Pileum Marinum, archiepiscopum Genuensem, illius auctorem, qui, teste Ughello in archiepiscopis Genuensis, sedi hinc prefectus est anno 1400: is, ut scribit Folieta, cum rem pecuniariam administrandi munus, velut episcopo indignum aspernaretur, Quattuor (verba sunt Folieta) primarios cives sibi publicè datos collegas adscivit; quos curationi huic bonorum ecclesiae, in egestatem miserorum sublevandam distribuendorum, ac rei nummariæ tractandæ à se & à successoribus in perpetuum ablegata p̄ficit: qui magistratus à re Misericordia appellatus, ingentia incrementa paullatim accepit; amplissimis juribus à Romanis Pontificibus & à republica auctus. Vide etiam, si lubet, Hieronymi de Marinis compendiariam descriptionem reipublica Genuensis cap. 2, sect. 2, num. 3.

B b Ughellus Italiæ sacra recusa tom. 4, pag. 332 afferit, Genuæ numerari xenodochia quatuor amplissima, qua à nobilibus viris reguntur: in Additione autem pag. 835 ita scribit: Duo nosocomia sive valetudinaria pro viris & mulieribus existunt.... Primum & præcipuum Pammatonis appellatur... & non tantum infirmis, verum etiam alendis infantulis expositis, & ex his maritandis seu dotandis puellis infervit. Alterum est ægrotorum incurabilium. Magna & sumptuissima fabrica ad alendos pauperes senes principaliter & ad alios pios usus adest, quaë Magnum hospitium communiter nuncupatur. Neque omittendum est xenodochium, ecclesiæ S. Antonii adnexum. Verisimiliter quartum, quod Genuæ exstare afferuit Ughellus, & de quo tamen nihil addit ulterius, illud est, quod antea anonymus hujus Vita à S. Lazaro appellatum tradit, & de quo ita lego Dialogi part. 1, cap. 19: Contulit etiam se ad pauperes S. Lazari, ubi extremam confinxit miseriam. Thannerus & editio Veneta anni 1615 legunt Ad pauperes S. Laurentii: verum Parpera, qui Sancta tum Vitam tum Opera juxta antiqua monumenta recudit, scriptit, Lazari, quem hic sequi placuit.

C c Sancta, relatis heroice caritatis operibus, quaë ab initio capituli hujus 3 usque huc recensuit biographus, ita subdit in fine cap. 20, part. 1 Dialogi. Erant, inquit, hæc humanitati usque adeò contraria, ut per naturam fieri nunquam potuissent, videbantur mortem allatura, quando autem vim sibi fecerat, gaudio quodam ac voluntate perfundebatur, illi ad talia semper maiorem addente animum: unde factum, ut cum personis desperatis & impatientibus agere, aliaque abominanda perferre potuerit. In his functionibus, imperante spiritu, tres circiter annos desudavit. &c.

d Hoc ipsum Sancta testatur in Dialogo: verba dedi Commentarii previi num. 83.

e Vide dicta in Commentario num. 46.

f Docet hoc iterum Sancta Dialogi part. 1, cap. 21 sic scribens: Eodem loci (in xenodochio) subjecta erat prefectis hospitali, non secùs achi-

D ancilla eorum esset.... Quidquid demandabatur, humiliiter & reverenter suscipiebat atque exequiebatur.

g Consule dicta de voluntaria Sanctæ pauperitate num. 46 Commentarii previi.

h Vide disputata in Commentario de Sancta in punitate ab inani gloria num. 103 & seq.

i Hieronymus de Marinis cap. 6 sect. ad litter. a sub finem landatis; num. 4 sic habet: Opus hoc (nosocomium) creditum est duodecim viris (protectores appellant) qui aliqua simul omnes, sed plura, partita inter se se triennali cura, quaterni administrant &c.

k Parpera in vita Sanctæ, anno 1682 edita, cap. 54, num. 5 afferit, annos circiter 12 egrotorum servitio se se applicuisse Sanctam, abjectissime instar ancillæ: de sua ad xenodochii regimen assumptione ita loquitur Sancta Dialogi part. 1, cap. 21: Effecit (spiritus) ut ob singularem ipsius industriam, ... quam haec tenus circa pauperum curam exhibuerat, rectrix & magistra hospitalis constitueretur, ut periculum faceret, an propria ejus pars sublimiter de se sentiens se extoreretur. Praefuit xenodochio annos complures &c.

l Interim, inquit Sancta landato statim cap., sufficientem omnium necessitatum & negotiorum creditæ sibi domus notitiam & memoriam habuit, spiritu ipsi suppetias ferente, sine quibus muneri injuncto non potuisset satisfacere.

E

C A P U T I V.

De insigni amore Sanctæ in
Deum, ejusque admirabili
cum ipso conjunctione.

P Auculis periodis delineare velle amorem, quo Deum suum prosecuta est S. Catharina, dum in hoc orbe inter mortales commorabatur, tandem foret ac velle vasti maris undas exiguo vase concludere; cum ex eo temporis puncto, quo ad confessarii pedes suaviter simul ac fortiter eam attraxit Deus maximus ad se amandum, non tantum divini amoris ignis in ejus animo numquam defecerit, sed usque adeò creverit, ut vivere non videretur nisi ex puro amore. Fuit amor ille utilitatum suarum immemor, proprii amoris nil admixtum habens, penitusque ab omni re creata avulsus. Hinc licet Deus animæ huic frequenter degustandam obtulerit maximam spiritus dulcedinem, illius ope concedens illi prælibare nonnihil ex immenso illo torrente consolacionum, quibus affluit cor Beatorum, nihilominus quam poterat maximè, fatigebat Catharina illam devitare a. Prioribus ferventioris vita sue annis, postquam sacro Epulo refecta fuisset, sensit tanta suavitate animum repleri, ut jam inde videretur sibi paradisi delicias experiri: at illa subito ad amabilissimum Deum suum se convertens, aiebat: „O Amor, an istarum fortè dulcedinum ope ad te attrahere me velles? Ah quam nihil volo extra te, nec aliquid cupio, quod procedit b à te, „sed unicè te desidero, nec pensi habeo talibus „auxiliis venire ad te.”

IX.
Incessus e-
jus in Deum
amor,

F

38 Deinde supplex eum precata est, ut vellet deinceps numquam amplius solatia ejuscemodi ipsi impetriri, quæ tamen raro amplius c in

a

b

c

d

A
nil remuner-
ationis aut
solati⁹ expe-
tens ,
d

animam istam effudit Deus, quanto clarius agnoscet, illa ab ipsa recusari. Cupivisset ipsa, ut creature omnes Deum diligenter, eique servirent absque spe d ullius remunerationis cūm terrenæ tum cœlestis, unde solebat dicere: "Fierine potest, dulcis Amor mi, ut absque consolatione & spe boni tam in cœlo quam in terra amor & obsequium impendendum tibi non sit? Interdum revolvens dictum illud Christi; "Qui habet mandata mea & servat ea, hic est, qui diligit me, " videbatur sibi præ omni alio magis obligari ad exhibendum amorem erga Deum, majori sollicitudine divina illius mandata obseruando; hinc exclamabat: "Amor, si alii vinculo uno ad obtemperandum mandatis tuis adstringuntur, ego denis ligari volo, siquidem omnia suavia sunt & amore plena, nec tu imperas illa, quæ observantibus vergant in malum, sed magis, quæ pacem, amorem conjunctionemque inducant: verum intelligere illud non valet, nisi qui experitur..."

non facile explicabilis:
ferventis responso

39 Inflammatum tamen ejus cor abunde id expertum est, ut ipsamet saepius testata est circumstantibus, inquiens: "Ah! si quod cor meum sentit, dicere possetis!, Rogata vero, ut in eorum consolationem instructionemque proferre aliquid dignaretur, respondit: "Non invenio apta tam incenso amori vocabula: solùm vobis dicere queo, si illius, quem cor hoc pertinet, scintilla unica in infernum delaberetur, totus evaderet vita æterna; quia tantus ibi amor esset, ut dæmones fierent angeli, & pœnæ consolations, etenim cum amore Dei conservare peccata non potest, Hæc aliqua ejusmodi inflammatæ verba inexplicabiliter accendebant mentem cuiuscumque eam audientis, & in admirationem Matronæ hujus, seraphim instar amantis, rapiebant personas innumerabiles, quas inter fuit religiosus quidam vir prædictor, qui, auditis ex ipsius ore admirabilibus variis divini amoris expressionibus, seu hujus animum experiens, seu ad amplectendum Regularem statum illam cuperet allicere, ceperit hujus supra secularem prærogativas extollere, subdens, scilicet, utpote religioni consecratum, aptiorem esse ad amandum Deum, quam foret ipsa: quoniam, rebus omnibus terrenis remisso nuntio, expeditior liberiorque erat ad diligendum Deum suum, qua libertate carebat, cūm adhuc conjugii vinculo esset mundo alligata.

afferit amo-
rem puram
re nulla

40 Sermonem ejusdem vix exceptit Catharina, quin impatiens amori suo limites prescribi, ocyssimè assurrexit; accensoque vultu, scintillantibus oculis, & veluti extra se raptæ præ amore, in corde ejus effervescente, in hæc verba prorupit: "Si persuasum haberem, cucullo isto tuo mihi vel minimam amoris scintillam adjiciendam, dum aliter facere non possem, decorsum de scapulis tibi abstraharem frustatum. Ceterum quod afferas, ob renuntiationem à te factam, statumque Regularem, in quo es, & mea rita continuò accumulas, plus tibi, quam mihi esse meritorum, bene tibi sit, illa non inquiero: at vero quod ego tanto Deum amore prosequi non possim, quanto tu, numquam in animum induces mecum, quoniam impediri nequit, cūmque impeditur, amor iste non est totus mundus & expurgatus., Verba hæc tanto cum fervore protulit, ut solverentur atque in humeros defluerent capilli ejus omnes, adeò ut eo instanti ad infaniam redacta videretur.

41 Omnes, qui circumstabant, stupore abre-

ptos relinquent, in cubiculum suum se recepit, ubi amorem suum in Deum effudit, exclamans: "O Amor! quis me impediatur, quoniam amem te? Etsi in castris militum degerem, nedum in statu, in quo versor, haud metuerem, ne aliquis impedimento mihi esset, quin amarem te, sive vel mundus, vel conjugalis status, vel res quæcumque alia amorem posset impedi, dire, quid aliud esset amor, nisi res vilis nimium pretii: at novi ego, quod amor vincat omnia." Et quoniam fuit, qui dixit, illam facilè posse esse circumventam à dæmons, responsu hoc exceptit: "Credere nequeo, amorem, qui proprius non sit, fraudi umquam posse subjectum esse." Super hoc à Deo peculiariter fuit illustrata, qui internè ipsam alloquens, certam reddidit, quod purus amor, qualis ipse Deus est, nec vinci, nec impedi, nec retardari queat re quacumque, quæ adimat libertatem amori isti, in quem fraus cadere nequit: atque idcirco eam animans ad prosequendum sine interruptione amorem ejusmodi, ad cor ei dixit. "Nolo, ut umquam oculum convertas, nisi in amorem, hic te confirmes volo, nec inde recedas ob casum queincumque que, qui tibi aliifive, seu intus seu foris, accidere possit."

A. ANO-
NYMO.
impediri pos-
se, a Deo
sic edicta.

b

E

*Ex intellæ
Passionis
Dominicae*

i

k

l

F

*crescit in
Santa amor
in Deum,
eius*

43 In hunc modum diffundebatur incendium amoris, quod tamen majora indies fumens incrementa cor ejus exurebat: unde rationabilium creaturarum amore non contenta, solebat res inanimatas ad amandum Deum suum provocare. Idcirco domus suæ hortum ingrediebatur aliquando, plantasque intuens, aiebat: "Non estis vos creature Dei mei? Amate illum igitur & bene dicite ei., Verum exhalationes ejusmodi non modò levaminis nil afferebant inflammato ejus cordi, sed augmentum potius addebant ignis divini flammis, quibus illa resistendo impar cùm esset, tanto impetu accelerabatur motus cordis, ut vehementissimè resiliens è pectore excessurum videretur: & quia angustum nimis reddebar ad continendum ardores amoris Dei tam intensos, extendebant in superficiem corporis, quod caleficbat adeò, ut qui manum admoveret, calorem ferre

non

160 VITA S. CATHARINÆ FLISCAE ADURNÆ VIDUÆ,

A. ANO-
NIMO.

non posset. Ea in parte, quæ cordis regioni respondet, ulcus apparebat, quod ad partem usque oppositam rectâ pertingeret: quamobrem illud tuendi ergo manum unam applicatam ei solebat gerere, cùm ea in parte attactum nullius pati valeret, quin vehementissimus oboriretur dolor *m.*

*mirabiles a-
liquot effe-
ctus recen-
suntur.*

44 Alias tam vehementes erant divini amoris impulsiones, quibus incensæ hujus Amatricis animus impetrabatur, ut respirationem adimenes, ægrè paterentur illam voce admodum submissa verbum aliquod proferre, dicendo: "Jam mihi cor evanuit, quod præ amore consumi sensatio; unde mirum non est, si iis, quos ad virtutem instituebat, indicaret, futurum ut, si post mortem suam cor suum inspexissent, illud ex amore combustum non invenirent. Interdum in cubiculum se recipiebat, ibique humi strata exclamabat: "Amor! non possum amplius; & anguis instar sese voluntans, suspiria emittebat ac lamenta, adeò ut accidentes domestici omni modo, sed incaustum, conarentur eam refocillare, cùm non adesset ibi ullus, qui levamen aliquod posset adferre, præterquam idem ille amor, qui suaviter ipsam affligebat. Interdum angusto quodam loco sese abscondens, lingua terram lambebat, ibique audiri se non posse existimans, in altissimos erumpentebat clamores. Denique ejus naturæ erat amor, qui in pectori illius flagrabat, ut ipsam eum expromendo non esset, unde solebat dicere: "Talem amoris sensum in corde meo experior, ut certa sim, fore ut, si manum igni materiali impositam haberem, facilius manum sustinere possem, quam cor in tanto ardore veri hujus amoris, quem lingua exprimere & intellectu assequi non valeo."

*x.**Mira San-
cta etiam in-
ter actiones**C**externas cum
Deo conjun-
tio,**q*

45 Non est, qui ignoret, amori præsertim esse proprium efficere, ut amans amato cùm se ratione conjungat, ut res duæ non nisi una evadant. Hinc est, quod amor inexplicabilis, quo in Deum serebatur Catharina, perfectè adeò eam avulserit ab omni re creata, tam singulariter summo Bono conjunxit, ut unitas ejusmodi explicari melius nequeat, quam adhibitis ipsis illius verbis. Aiebat frequenter: "Si comedam, si bibam, si ambulem, si stem; sive loquar, sive taceam, dormiam aut vigilem; sive in ecclesia, sive domi, vel extra domum sim, seu fana, seu infirma, seu moriar, seu vivam, omni hora & momento cursus vitae meæ volo totum illud esse in Deo & per Deum." Et sane ejusmodi sensa animi tam accurate opere exsequebatur, ut stupore defixus hæsus suis quilibet, eam intuens omnibus fungentem corporis sensuumque officiis, & eodem simul tempore ab hisce alienatam. Si ecclesiam ingrediebatur vel solemni Missæ sacrificio, vel concioni, vel divinis officiis interfutura, stabant interius ita in Deum absorpta p, ut nil videret eorum, quæ ad altare operabantur sacri ministri, nihilque veluti audiret eorum, quæ de sugestio proferebant oratores facii: nec aliter ei fas erat agere, id ipsi non permittente suo dulci amore.

46 Accidebat sæpe, ut, cùm oportebat eam externis occupationibus navare operam, deceret que vel cum aliis loqui, vel advertere animum ad id quod rogabatur, vim sibi, quam posset maximam, inferret ad satisfaciendum proximo q in exteriori isto opere: ne autem muneri hîc suo decesset, Dominum orabat, ut præberet divinum suum auxilium, quo posset adamassim exequi, quantum exigeret necessitas: cùmque exaudita

effet, ambulabat, loquebatur, respondebat atque ita operabatur, ut quivis existimat, illam cogitationes suas omnes in similes actiones intendisse: re tamen ipsa negotio planè alio occupabatur ejus animus, qui tempore eodem perfecta cum amore suo conjunctione fruebatur; unde, finito opere, fatebatur: Nescio utique aliquid à me dictum fuisse. Cùm opus illi erat interdum vacare rebus vel ad propriæ domus curam, vel ad xenodochii directionem pertinentibus, nulla laboris cuiuscumque habita ratione, fatigebat iis se expedire, quam posset oxyssimè, animo tamen à rebus externis semper alienato, adeò ut negotium aliquod vix absolvisset, quin illius penitus oblivisceretur, nullo illius memorie inhærente vestigio.

47 Vivebat S. Catharina de hac cum Deo conjunctione adeò sollicita, eo quod, metuanti, ne inter animum summumque Bonum suum res aliqua creata medium se interponeret, videretur vix non impossibile unà cum Deo proximum suum diligere. Idcirco quadam vice ad Amorem suum conversa, dixit ei: "Domine, tu præcipis mihi, ut proximum amem: at ego alium quam te amare nequeo r, nec volo, ut umquam se admisceat amori erga te meo amor alterius rei, quam non sit tu ipse: quid igitur faciam, o Amor?" Quare divina voce illico fuit internè instructa, quam edocuit illam, quomodo quicunque amat Deum, pariter amare debeat illud omnne, quod ipse amat, quodque consequenter deberet illa etiam & proximum diligere, quem tanto amore prosequitur Deus, &, quotiescumque necesse foret, pro illius salute & animæ & corpus impendere: hinc est, quod nullam umquam ipsa effugerit occasionem, quam proximo auxilium præstari posse cognosceret, quæcumque etiam perferendæ essent molestiae, ac salutis propriæ periculum subeundum.

48 Verum anxia semper, ne umbra creaturæ, ad quas accedebat, obscurare valeret imaginem Creatoris, quam indelebilem cordi suo impressam servabat, à Deo obtinuit in obsequio proximi exercere se, ea tamen conditione, ut, simul ac impleta essent caritatis officia, omnem illorum recordationem amitteret. Solebat ipsa artissimæ suæ cum Deo conjunctionis confirmandæ gratiâ, usurpare effatum illud S. Pauli: "Quis me separabit à castitate Dei?", singillatim appellans omnia, quæ ab Apostolo expressa sunt: & re ipsa nec injuria, nec despectiones, nec prospera, nec adversa, nec morbi, nec tentationes s, nec quicunque cogitatione fingi potest, casus tristis, valuerunt umquam animam illam electam quantulumcumque avellere à Deo suo, cui anhelabat continuo arctius conjungi; adeò ut postremis vitæ annis si eveniret, ut vel mortuos videret, vel de morte sermonem audiret, sese percelli sentiret gaudio interiore inopinato, quod in ea suscitabat desiderium exundi aliquando mortale illud corporis, ut æterno suo Amori indissolubili nexu conjungeretur.

49 Crevit in hunc modum Catharinae cum Deo admirabilis conjunctionio, ut ex tunc se ipsam nec videret nec agnosceret, tota præ amore in ipsum Deum transformata: quæ res aptius exprimi nequit, quam propriis illius verbis, ab ipsa crebro repetitis: "Deus est esse meum, fortitudo mea, bonum meum, voluptas mea, mea beatitudo: sed illud meum, quod voco, in tantum dico, in quantum aliter exprimere nequeo: nescio autem amplius aliquid esse vel

*D**quam sollicita
ad eò servare
studiebat,**E**ut nil cam à
Deo avellere
potuerit.**F**f**Deus illi est
omnia.**"meum,*

A „meum, vel voluptatem, vel bonum, vel fortitudinem, vel firmitatem, vel tantillam beatitudinem; nec possum oculum convertere ad aliud, quod est extra Deum, sive in celo, sive in terra; adeo ut erubescam, verba profrenis tam diffona illi, quod est & experior in me., Alias totam in Deum abreptam se sentiens, aiebat cum Apostolo: „Vivo ego, jam non ego, vivit vero in me Christus: non novi habere me vel animam, vel corpus, vel cor, vel voluntatem, vel quidquam aliud: nec aliud videtur deo, aut sentio, aut gusto, nisi purum amor rem, adeo ut ita me in Deum transformatam experiar, ut ab eo certior facta, non metuam amplius, ne perdam eum; unde spes t me deficit, & per eam, quae vigilat in me, claritas tem videor amplius fidem non habere.,,

ANNOTATA.

a Quam meritò id post antiquiorem biographum scribere potuerit Vita hujus auctor, colligitur ex iis, quae contra Bailletum disputavimus in Commentario num. 105 & seqq.

b Vide denuo dicta in Commentario num. 106.
c Testatur id etiam Sancta Dialogi part. 1, cap. 17: Deus tamen, inquit, non sinebat eam è fonte divina illius suavitatis emergere: & quamvis diceret, se nolle experimenta sui amoris, nihilominus continuè absorbebat in mare divini amoris, licet non semper ex una & eadem visione, sed multis ac diversis.

d Dialogi part. 3, cap. 12 his verbis inter alia Deum alloquitur. Sancta: Operaris solummodo propter utilitatem hominis, & vis, ut ipse tantum propter honorem tuum operetur, non ob commodium proprium. Tu, qui es Deus ac Dominus, dum hominis in terris operabar is salutem, neque animae, neque corporis tui commodium tibi erat propositum; sed nec quando ipsum salvias, tuam spectas utilitatem, ita non vis, ut homo intuitu proprii commodi sive animae sive corporis tuam perficiat voluntatem, praesertim quum tua voluntas sit omnino nostra utilitas, sed hoc à misero & cæco homine non cognoscitur. Scilicet ut maximam puri amoris perfectionem in omnibus operibus suis quarebat Sancta, ita omnes etiam alios operari desiderabat: hinc etiam factum, ut biographus antiquior in persona Sancta ita loquatur cap. 20: Sed nolens Deus hominem ex timore à malo abstinere (quamdiu namque occupatus esset timore, nunquam aditus pateret amori) solummodo autem ex amore, non objicit ipsi tam tremendum spectaculum, scilicet paenarum inferni. Paulò tamen infra subjicit, Deum etiam talia ostendere, quae ad deferendum peccatum timorem incutiant, ut eum postmodum ad amorem perducant.

e Biographo consonat Sancta Dialogi part. 3, cap. 12 dicens: O si quis sciret id, quod spiritus in hoc statu (vera per amorem purum nuditatis) persentit, satis nigra & foetida ipsi apparent verba. Quid igitur agent linguae & corda, quae illos conceptus nequeunt exprimere? Secreti sunt & abstrusi &c. Similia leguntur etiam alibi: vide si luet, ejusdem partis Dialogi cap. 4.

f Phrasim Italicam Un religioso predicatore ad litteram reddidi. In antiquioribus editionibus Italicae Vita prolixioris lego Un frate Predicatore, unde Thannerus vertit: Frater quidam Ordinis Prædicatorum: incertum, an in antiquioribus exemplaribus non exciderit vox una aut altera: nam Septembbris Tomus V.

licet Parpera in Vita Sancte edita anno 1681 A. ANONIUM scribat Un frate Predicatore, quae voces, ut preferunt, designare videntur personam, institutum S. Dominic professam; tamen in Vita, anno 1682 vulgata, historiam ibidem infra relatam latè pertractans, virum hunc religiosum ait fuisse P. Dominicum de Ponzo, Ordinis Minorum Observantium S. Francisci Assisiensis, virum Apostolicae prædicationis munere feliciter perfunctum. Fortè igitur antiquior biographus voci Predicatore nonnulla addidit, ut jam dixi, quae deinde casu exciderint; fortè tantum voluit virum indicare à munere, quo fungebatur; nam ob autoritatem Parperae, antiqua omnia instrumenta scrutati, videbatur omnino tenendum, virum hunc religiosum, fuisse Ordinis S. Francisci. Hac porrò hic observavi, ne quis, Thanneri interpretationem legens, hallucinetur.

g Consule disputata in Commentario num. 101 & seq.

h Non sunt hec strictè accipienda, quasi in homine caritas sit ipse Deus, sed, ut in locorum difficultum Explicatione ait Thannerus, quod homo, Deum puro amore prosequens, se ipso exuatnr ac spoliatur, & in Deum demergatur, qui in creatura sua deinde operetur cum ipsa, ut scribit Sancta part. 3 Dialogi, cap. 5: O Amor, omnia salutis nostræ opera tū perficis, quae nos absque te præstare neque possumus neque scimus.

i Vide dicenda infra ad litter. q.

k Eleganter de eo loquitur Sancta in Dialogo part. 3, cap. 1: Quandoquidem, ô Domine, te ardentissimo amore hominem complecti intelligo, cuperem scire causam hujus amoris, maximè certens eum à tua voluntate penitus dissidentem, ab amore tui alienum, tuis operationibus repugnantem, in omnibus tibi planè contrarium. Et ejusdem partis cap. 12: O Domine, quam amorosam curam diu noctuque geris hujus hominis, qui se ipsum non cognoscit, & multò minus te, Domine, tametsi illum tantopere ames, tantaque diligentia quæras, ac tantæ patientia exspectes & sustineas per hunc divinum amorem.

l Vide, que de hac comparatione differimus in Commentario prævio num. 52 & 53.

m Vita prolixior cap. 7 narrationem hanc suis refert: Videbatur, inquit, cor vulnere sauciatum, protendente se ante & retrò ad partes cordi oppositas, quod sèpè manu levainis ergo admovit: cor quoque attrahebat & reddebat spiritum instar follis nunc magis nunc minus; saltum totum biduum citra mortem non potuisset perferre, sicut tum temporis observatum.

n Facta non est inspectio ista, ut tradit Vita prolixior cap. 52, & nostra infra num. 102: quare autem fuerit neglecta, inquiretur in Gloria posthuma num. 10 & seq.

o De amoris incendio, quo flagrabat, statui potest ex eo, quod refertur infra num. 97, quodque in Commentario antiquissimum num. 129. Adde, quae habet Sancta Dialogi part. 3, cap. 10: Cor tam acutis amoris jaculis sauciat (Deus) ut omnino videatur corpus dissolvendum præ ardore amoris ignis, subtilis ac penetrantis.

p Consule Commentarium prævium num. 85 & 86.

q Ex hisce aliisque confirmantur, que differimus num. 108 & seqq. Commentarii prævii.

r Multa verè heroïca erga proximum caritatis opera cum exercuerit Sancta, hic iterum, conformiter ad dicta in Commentario, oportet ejus verba moderate accipere, ut tantum significare vo-

E

F

X luc-

A. ANONIMO.

Inuerit, se amore ip proximum ferri non posse, si amor ille amori in Deum obstatum poneret: quid quod ea dici possint prolata ex summa amoris in Deum vehementia, mixta cum aliqua anxietate, ob quam verebatur, ne proximi dilectioni sepe impendens, imminueret amorem erga Deum.

f Dialogi part. 2, cap. 6 sic lego: Et cum his inimicis (mundo, demonibus & natura, pravis habitibus plena) ipsi fuit pugnandum, donec cunctos suos vitiosos habitus internos & externos profligasset; hi enim sunt, qui homini quodlibet fuscitant bellum; si tales non essent, nemo unquam tentaretur, nisi ad augmentum gratiae, & haec tentatio ferè omni caret periculo; nam Deus ipse tentationem, quam bono nostro immittit, sustinet. Vide dicta de fortitudine amoris Sanctæ in Commentario num. 93. & seq.

t De hisce, aliisque, qua toto hoc num. retenentur, in Commentario satis differimus num. 92 & seqq., allatis pluribus ex Sanctæ Dialogo testimoniis, que ibid. vide.

C A P U T V.

Sanctæ erga Jesum in Eucharistia latentem amor ac desiderium singulare: horror odiumque peccati omnis.

xi.
Eucharistiā,
velat reme-
dio, ut Deo
jungatur,
utilissimo

Quemadmodum omnia Catharinæ consilia eò spectabant, ut arctissima, quam creaturæ alicui liceret in terra consequi, coniunctione cum Deo potiretur, ita agnoscens, ad eam comparandam auxilium efficacissimum, à divino nostro Præceptore ac Redemptore nobis reliquum, esse Corporis ejus, Eucharisticis velati speciebus, alimento, eam planè ob rem erat illud omnium S. Catharinæ desideriorum illecebra, sentientis dulci quadam vi abripi se, ut Pane isto Angelico vesceretur, ita ut, quantumcumque in omni re alia studeret ipsa alienæ voluntati se conformare, nil desiderans ex iis, quæ nollent alii, in hoc tamen nequierit ad alieni arbitrii regulam voluntatem suam attemperare. Idcirco cùm injunctum illi fuisset, ad facram Mensam ne accederet, alacriter utique ab ea abstinentio obtemperasset, at verò nequisset deponere desiderium sumendi Dominum suum speciebus Eucharisticis reconditum, ut ipsam testata est, dicens: "Si sacerdos dicet, ret mihi: Nolo Eucharistiam accipias; rectè quidem: at nequeo ego dicere, Nolo a...,"

quotidie
pascait: eā
verò privata

51 Hinc est, quod, etiamsi maximè urgenter essent negotia, quibus frequenter admodum implicabatur, gravissimum morbi, quibus non raro diu conflictabatur, non prætermiserit diebus singularis sacro Pabulo se reficeret; sicut interdum ad eo abstinendum compellebatur, intolerabiles experiebatur angustias, videbaturque cœlesti Cibo privata nulla ratione vivere posse. Multoties sumptum est experimentum, verène instinctu illo à Deo donata esset: verum ejusmodi erant symptomata, quæ eam invadebant, quotiescumque coacta erat Domini sui Corpore non vesci, ut commiseratione moti, qui eam observarent, dilucide intelligerent, experimenta similia divinæ voluntati adversari. Religiosus vir quidam b, spiritum ejus non satis edoctus, dum quadam vice de

quotidiana Eucharistia sumptione sermonem cum ea institueret, ausus est monere, in facto illo vi- tium fortasse intervenire posse, quod auctoritatibus variis rationibusque demonstrare conabatur. Hæ terorem incusserunt teneræ illius conscientiæ, quæ vitium metuens per dies aliquot compulit differre accessum ad mensam Eucharisticiam, cùm timorem ejusmodi pluris ficeret quām consolationem satisfactionemque sacri Convivii.

52 At card. stetit Sanctæ hæc abstinentia; si quidem tam graves tamque extraordinarii fuerunt dolores, quos his diebus passa est, ut familiares ejus, experientia certiores reddit, aliud non suppetere remedium, nisi jubendo eam resumere intermissam sacræ Mensæ frequentationem, statim ad virum religiosum auctum miserint, qui illico præcepit ei, ut improsterum Deo suo quotidie cœisci semper pergeret, omnemque scrupulum vitiæ, quod pertimescebat, in ipsius exoneraret conscientiam. Die quodam cùm ex morbo gravissimo eò esset redacta, ut de vita ejus dubitaretur, ignorantibus medicis, qua ratione Aegrotæ perclitanti levamen allaturi essent, ipsa à Deo illustrata confessario suo dixit, fore ut, si ter sacræ Eucharistia reficeretur, cessarent dolores omnes, quibus opprimebatur; atque ita contigit, siquidem post tertiam refectionem remansit libera omnino & fana. Jam inde post primam, indicans angorum imminsum, quo cor affligebatur, dixerat:

"Non est mihi cor, quale alii: non delectatur quippe meum nisi Domino suo, ideoque date illum mihi." Apprimè re ipsa notum erat, solum istud alimento utile esse ad vitam ipsi in columem conservandum, quoniam sola illius privatio mirum in modum eam consumens, angotes lethiferos inferebat.

*53 Quadam verò vice cùm somniavit, fore patitur: ad eam sumen-
dam*

*ut eo die Eucharistiæ refici non posset, tantum inde mœrem haust, ut, quantumcumque dif-
ficulter in fletu prorumperet, cùm experefieret,
cervical totum lacrymis madefactum invenerit.
Ex eo denique tempore, quo vigore insolito pri-
mum vitæ suæ fervorem resumpsit, cœpit experiri, tam incenso erga Jesum in Eucharistia latentem amore sepe abripi, ut sancta erga sacerdotes invidiæ afficeretur, intuens, licetum illis esse sacro-
sanctum Corpus hoc contrectare, eoque vesci quotidie; ac tantum non conquerebatur sibi etiam non licere in die sanctissimi Natalis celebrare d Mis-
fas tres, quas à sacris ministris celebrari videbat.
Accidebat non raro, ut, cùm incruento Sacri-
ficio interesset, in mentis excessum raperetur: at numquam siebat, ut, appropinquante sacræ Refec-
tionis tempore, sibi ipsi non restitueretur, eo-
que instanti ad Deum conversa, aiebat: "O Do-
,, mine, etiam mortua, opinor, ad te sumendum
,, reviviscerem, & si porrigeretur mihi hostia non
,, consecrata, eam ex gusto discernerem, velut
,, vinum ab aqua." Idcirco longum ipsi videba-
tur momentum omne, quo consecratam Hostiam
accipere moraretur sacerdos, eamque extra cor
suum degere, pati non poterat, hanc suum asse-
rens esse cibum.*

*54 Contigit circa annum MCCCCCLXXXIX, qua ex causa nescio, ut ab Innocentio VIII Pontifi-
ce Maximo ad paucos aliquot dies civitas Ge-
nuensis interdicti Ecclesiastici pœnæ subjiceretur: f
unde Sancta, quæ pro solito more suo ad Eu-
charistiæ accedere non poterat; industrio amo-
re methodum suggestente, quæ sibi prospiceret,
quotidie ad milliare unum extra urbem progre-
diebatur ad ecclesiam quamdam, ut ibidem fa-*

D

*intolerando
dolores*

E

d

e

*interdicti
tempore quo-
tidie urbe e-
greditur.*

f

erga

A cro Epulo vesceretur, videbaturque ipsi corpus suum in omnem locum pari velocitate transferendum ac ipse spiritus; tam vehementi impellebatur desiderio, ut amato suo Bono semper coniungeretur.

xii. *Peccatum omnne odio habet Sancta,*

g

55 Si difficile explicatu est, quām insignis es-
set amor, quo flagrabat cor S. Catharinæ erga
Deum, cui in hac vita arctissimè conjuncta fuit,
non minus arduum est exprimere, cuius naturæ
foret odium, quo ipsa perpetuò abhorruit quod-
cumque animam à summo Bono segregat. Sub ini-
tia resumpti fervoris non poterant memoriae illius
repræsentari errores sui præteriti, quin tanta indignatione in omne genus peccati, quantumcumque levis, conversa, sibimet ipsa oraret ju-
stitiam & vindictam, dicens: "Nolle in hac vi-
ta gratiam aut misericordiam, sed justitiam &
ultionem; in eumque finem videbatur minime sollicita de lucendo indulgentias plenarias g,
non quod magno in pretio ac veneratione eas non haberet, utilissimasque non existimaret, sed quod partem propriam potius punitam ad eum modum,
quo merebatur, quām similis satisfactionis ope
absolutam videre cupivisset.

B

Ex culpe levis visione penè exflingitur.

56 Tolerasset supplicium quodcumque & cru-
ciatum potius, quām solam offenditæ Dei visio-
nem pateretur; unde solebat dicere: "Amor mi!
quælibet alia pati valeo; verū offendisse te,
res est mihi tam horrenda tamque intolerabilis,
ut orem te, pœnam quamvis aliam subire mo-
ut jubeas, præterquam eam, quā videam,
quod offenderim te. Injurias, quas intuli ti-
bi, nolo intulisse, nec, quod umquam delique-
rim contra te, probare possum, & in hora mor-
tis dæmones potius omnes cum quantis placue-
rit terroribus ac tormentis exhibe mihi, quia
nihili ipsos facio, si conferantur cum offensa
tui, quamvis minima, quæ nihilominus mini-
ma esse nequit, scilicet tuam tam excelsam lœdat
majestatem." Odiū istud, quo peccatum a-
versabatur Sancta, tantum in ipsa crecebatur, quantò clarior evadebat cognitio, quā deformitatem
eius debitamque ipsi pœnam perspiciebat. Cūm quadam vice ostendisset illi Deus, quantum ma-
lum sit unum solum peccatum veniale, aiebat:
"Tunc cūm vidi, quid inferret minimus contra
Deum actus, quomodo non morerer, ignoro:
& si tam horribilis mihi visa est umbra sola u-
nius peccati venialis, quid erit mortale? Existi-
mo futurum ut, qui visurus illud eset, immor-
talē si foret, fieret mortalis, quoniam levissima
ista visio dumtaxat, quæ non nisi unico dura-
vit instanti; si paulò diutius fuisset protracta,
in nihilum redigendum erat corpus meum, ta-
mētsi fuisset adamantineum: & commentum vi-
detur mihi quidquid dico, habita ratione illius,
quod intelligere non valeo: tunc vix non
defecisse me scio, cūm brevis ista visio adeo
me perturbārit, ut astuaret in venis sanguis,
omnisque humor corporis inversus fuerit, debi-
lissimā me reliktā h."

C

Non infestantum, sed & in aliis peccatum

b

57 Hinc summus ille horror oriebatur, quo culpam non in se ipsa tantum, sed & in aliis de-
testabatur: idcirco si contingebat, ut proximi de-
licta excusare non posset, perstans tamen ha-
bere non poterat, ea ab ipsis deliberata voluntate
admissa esse, cūm videretur ipsi fieri non posse,
ut creatura ratione prædicta eō perduceretur, ut
plena cum animadversione Deum offendere; i-
deoque ad peccatorem converta exclamabat!
"Quò ruis, homo infelix! Cui absimus tempus,
quo tantopere indigebis? Cui impendiſſ facilta-

tes, quibus cælum oportet acquirere? Cui tra-
dis te ipsum, qui animæ tuae curæ applicare te
debes? Cui servas animam, quam Deo con-
jungi necesse est? Omnia hæc in terram con-
vertisti, quæ aliud nil est, nisi semen aptum ad
producendum fructus, quibus in inferno, dæ-
monibus sociatus, vescaris, ubi deges despera-
tus, eō quod gloriā excideris, ad quam con-
ditus eras, vocatusque à Deo suis tam suavi-
bus inspirationibus, videbisque, non eum tibi,
sed te solummodò ci defuīs.

58 Quapropter cognosce i, quod si videret ho-
mo, quid inferat peccatum unicum, in accensam
fornacem se esset immissurus, ibi cum corpo-
re & aniina vitam agere præoptans, quām suf-
ferre peccatum: sique mare ignis foret, in me-
dium illius demersurus se esset ad fundum usque;
unde, si saperet, numquam egredieretur, si
dumtaxat oporteret ex eum intueri dictum pec-
catum. Neque ejus, quo culpam abominaba-
tur, odium stetit in nuda illius consideratione: sed attendens, liberum nostrum arbitrium par-
temque hominis deteriori fontem esse, ex quo
scaturiat peccatum, in illa, tamquam Deo suo
refragantia, ferrebat indignatione, inquiens, quem-
cumque Deo suo volentem adhærere, debere ad-
versari omnibus hisce, quæ inimica sunt Deo; &
quemadmodum peccatum nil, Deoque magis contrariū invenitur, quām humanitatis pars deterior
& arbitrium creatum, ita ad utrumque odio ha-
bendum præ omni alio stimulabatur, ipsique tan-
topere displicuit utrumque, ut, quoties liceret,
contemptui haberet, velut creaturas, quæ abs-
que Dei gratia ad eum offendendum & unicè sunt
idoneæ.

59 Ex hoc tam vehementi adversus omnem
culpæ umbram odio promanabat tam singularis
ipsius cautela, ut à divinæ vocationis suæ tempo-
re quoad usque vixit, nullam, et si levem, um-
quam commiserit voluntariè l; at quemadmo-
dum humana fragilitas levioribus lapsibus, non
voluntariis, immunis esse nequit, si contingeret,
ut aliquem eorum præsentiret, etiam si secura es-
set, ab omni reatu culpæ immunem se esse, eō
quod non concurriſſet voluntas, nihilominus mœ-
rore inde conficiebatur ad eum modum, quo te-
nera ætate adolescentulus docilis m, qui incaute
in rem quamdam vituperio dignam lapsus, si ac-
cidat eum de illo commonefieri, faciem vere-
cundo rubore obtegit, magis ob aliorum dicta,
quām quod delinquisse se cognoscat; ac propte-
rea cūm ad confessarii pedes se prosterneret, sacra-
mentalem absolutionem receptura, aiebat: "Ne-
scio, quo pacto confessionem instituam, non
enim sentio partem in me ullam, quæ argui
possit, dixisse aliquid, cuius stimulus pungat con-
scientiam: confessionem nolo prætermittere, &
cui peccatorum meorum culpam adscribam, i-
gnoro: volo accusare me & nequeo."

ANNOTATA.

a *Vita prolixior cap. 28 duo commemorat, qui-
bus præbere affensum nequivat Sancta, peccatum
scilicet, Cr̄ Passionem Christi: non enim poterat
velle, Dei Filium tam dira sustinuisse, ac demum
ita subdit: Tertium, quod recusare non pote-
rat, afferuit, esse sanctam Communionem, quæ
non est aliud, quām ipse Deus. Hic quantum
sacerdotibus deferret, demonstravit, affirmans,
se patienter laturam, si sacerdos nollet sibi vene-
rabile Sacramentum porrigeret, neque perinaci-
ter*

Septembbris Tomus V.

A. ANO-
NYMO.

aversator;
nullum etiam
leve

E

L

m

F

b Verisimiliter Angelus de Clavasio, ut dictum
est in Commentario num. 26.

c Consule disputata in Commentario num. 65.
d Vide Commentarii prævii num. 68.

e Vita prolixior cap. 3 rationem addit verbis se-
quentibus: Hoc ideo, quod consecrata Hostia ipsi
quendam amoris radium, fundum cordis penetrantem, immitteret.

f Parpera in Vita Sanctæ, edita anno 1682,
dicit, interdicto causam dedisse litem quamdam,
qua agitabatur inter duos fratres familiae Mariae:
ibidem per conjecturas afferit, ecclesiam, ad quam
Sancta se contulit, fuisse Minorum Observantium,
de Monte dictam: interdicti verò tempus circum-
scribit spatio dierum decem.

g Quamvis id Sanctæ factum per adjuncta tum
hic tum in Vita prolixiore ab omni sinistra suspi-
tione abundè videri possit immune, placuit tamen
Baillero ita scribere, ut satis innuerit, exquisimaf-
fe se, potuisse intervenire vitiæ aliquid in hoc ejus
facto: malo ego illud excipere verbis biographi an-
tiquioris cap. 20: Unde minimè obscurum, quām

B sublimem perfectionis gradum hæc sancta Anima at-
tigerit, dum tanquam secura de victoria ad majorem
Domini sui gloriam desideraret dimicare, & ut fortis
athleta auxilium (præterquam divina gratia) nec
quæreret, nec cuperet. Etenim, ut scribit ipsa
Sancta Dialogi part. I, cap. 8: Nibili faciebat
peccata sua, quantum ad pœnam eorum causâ
fuerunt, sed maximi, quod contra infinitam Dei
bonitatem ea patræsset. Rursum ejusdem partis
cap. XI sic loquitur: Advertit, se solam omnia
commisisse mala, & ideo sola sine ullius homi-
nis adminiculo satisfacere totis viribus propone-
bat. Hinc etiam factum, ut, quemadmodum scri-
bit Vita prolixior cap. 20, aliorum precibus se
non commendaret, ut semper omni supplicio es-
set obnoxia & adjudicata, sicuti merebatur.

h In Commentario num. 117 & seqq. omnia
hac & suprà dicta ex Sanctæ Dialogo illustravimus.

C i Ingredi fervore in peccatoris caciaram inve-
hitur Sancta Dialogi part. 3, cap. 13; verba
huc transfero: Heu, in quā paucis hominibus
habitat Deus cum prædictis operationibus! O
Deus, in temet ipso refines tuum amorem, quem
hominibus infundere nequis propter occupationes
terrenas, quibus in mundo distenduntur. O terra,
terra, quid retribues istis hominibus, quos in te
absorbes? Amissæ animæ & putrefacto corpore,
omnia erunt perdita cum infinitis & ineffabilibus
tormentis. Perpende hoc, o anima, perpende,
nec porrò tempus preciosissimum inutiliter transi-
ge, quod nunc tibi indultum, ut tanta evites pe-
ricula, præcipue quādjam habeas Deum tuum
benignum & propitium, maximam salutis tuæ
curam gerentem, teque immenso amore quæren-
tem ac vocantem. Addit ibidem, beneficia Dei o-
mnia, si iis non respondeamus, in ignominiam &
condemnationem nobis futura.

k Cantè hac & non in omni rigore accipienda
sunt propter proscriptam Baji assertionem 27: Li-
berum arbitrium sine gratia adjutorio non nisi
ad peccandum valet, & similes. Dicenda est igitur
Sancta homini gratia destituto tantum ne-
gasse potentiam exercendi actum, qui per se vi-
tam aeternam mereri possit; non autem actum
in ordine dumtaxat naturali bonum.

l Ex his confirmari possunt dicta in Commen-
tario num. 122 & seqq.

C A P U T VI.

Sanctæ erga proximum amor :
ut agroto impatienti, proprio
item marito, morbi dolores
non ferenti, cum divina
voluntate conformatiōnem,
& utriusque salutem à Deo
impetrarit.

Q Uoniam Catharinæ affectiones omnes ducto-
rem alium non agnoscebant nisi ipsum Deum,
novit ipsa cum amore proximi perfectam à rebus
creatis alienationem rectè adeò consociare, ut ne
umbram quidem labis a amoris sui puritati me-
tuens, in omnes solis instar diffunderet eximiae
caritatis beneficos influxus. Nil opus est hic re-
petere admiranda misericordiæ opera, ab ipsa
pauperibus infirmis præstata, quorum utilitati vi-
tam quodammodo omnem devovit, partim in va-
riis civitatis locis, partim in xenodochio majore
ipsiis opitulando, ut suprà b jam memoratum est.
Sufficiet itaque oculoru[m] aciem paululùm dirige-
re in amplitudinem caritatis istius, quā omne ho-
minum genus universim diligens, fatigebat potis-
simū proximo suo subministrare commoda spi-
ritualia, quibus eum cerneret indigere.

61 Erat in civitate Genuensi puella quædam,
Deo permittente, à maligno spiritu obfessa, qui
tam crudelibus eam modis excipiebat, ut sæpius
eam humili sternens atque hac & illac allidens,
crebrò ad extrema deduceret: & quod plus est,
vehementissimis insuper animum ejus temptationi-
bus affligebat, in ejusmodi eam conjiciens an-
gustias, ut imposterum in procinctu staret despe-
rationi se fæcēdē: adeò ut infelix non suis mo-
dò, sed & sibimet intolerabilis facta, nesciret,
quod se veiteret, ut levamen aliquod peccati suo,
angoribus immerso, perciperet; cùm famâ heroi-
cæ caritatis Catharinæ allecta ad eam confugit,
futurum sperans, ut, quod alibi nequivat, apud
ipsam inveniret perfugium. Excepit eam Cathari-
na affabilitate maxima, hospitium illi præbens in
domo propria, in quam pedem vix immiserat af-
ficta puerilla, quin continuò coperit experiri, an-
gustias, quibus obruebatur, notabiliter leniri. E-
tenim sancta Matrona intelligens, puellæ, sanctissi-
mis ceterum moribus & tribulationem ejusmo-
di à Deo immisam esse ad purificandum eam, hu-
militatemque in ipsa conservandum, non cessabat
sanctis documentis optimisque eam consiliis folia-
ri, modò sancto Dei amore illam instituens, mo-
dò ad dolorum tolerantiam exhortans, quoisque
pia virgo reliquam secundum illa vitam instituens
ad æternam requiem evolavit.

62 Non est hic prætermittendum factum me-
morabile, quod eo tempore contigit, quo me-
morata obfessa S. Catharinæ cohabitabat. Ipsa die
quodam ad Catharinæ pedes provoluta, utriusque
confessario præsente, per os obfessæ dæmon
sequentia verba protulit: "Nos ambo mancipia
sumus puri illius amoris, quem geris in cor-
de tuo; verum illicè dicti pœnitens, rabie
per-

xiii.
Mijericor-
die erga pro-
ximum ope-
ra.

E

b

Dæmon per
os energume-
ne, cui opti-
tabatur
Sancta,

F

c

incensum
Catharinæ a-
morem inizi-
us testatur.

per-

A percitus infelicem illam terræ allist, ubi serpenti inflar se contorquens manus pedesque percutiebat : deinde non nihil allevatae præcepit confessarius, nomen Matronæ, ibi adstantis, ut pronuntiaret ; alacriterque respondit dæmon, nomen illi esse Catharinam ; imperante illo præterea, cognomen ut ediceret, post varias miseræ energumenæ agitations, exorcismorum vi adactus in hæc demum verba prorupit : "Catharina Seraphina d; , apteque conveniebat illi nomen tale, utpote quæ Dei amore indefinenter flagrans, aliud nil anhelebat amplius, quam in aliorum cordibus eum succendere.

Læ corripiatur ex obsequio, peste infectæ praefatu.

B 63 Inter alios xenodochii infirmos jacebat mulier, in Tertium Ordinem S. Francisci adlecta, quæ ab octo jam diebus loquendi facultate destituta, præ pestiferæ febris violentia cum morte luctabatur. Ad hanc frequenter accedebat sancta Matrona, eamque sæpius, sed incassum, ad invocandum Jesum exhortata, cùm demum adverteret illam ad repetitas monitiones labia moventem, persuadens sibi, velle eam sanctum Jesu nomen pronuntiare, nec posse id perficere, pensi nil habens propriam vitam in discrimen adducere, contemptoque metu omni contagionis, cohibere se nequit, quin tenerimi affectus osculum infigeret labris hisce, quæ existimabat suavissimum nomen velle proferre. Ab eo optimæ caritatis actu disjunctum non fuit vita periculum, siquidem contracto illo ipso malo, in lethalem morbum incidit e. Verum dispositione divina ad proximi utilitatem in vivis conservata ac sanitati redditâ, confueta ardenterissimæ suæ caritatis officia solito animi vigore resumpxit.

C 64 Erat tam benigna, tam suavis, ut ad se raperet corda omnium, quibuscum S. Catharina conversabatur, unicè ad convertendum eos ad Deum. Concurrebant etiam ex partibus remotissimis multæ spectabiles personæ, æquè ut sanctitatem ejus admirarentur, ac ut perciperent documenta sublimis hujus cælestis doctrinæ, quæ eam instruxerat Deus, cuiusque testimonium præbent. Dialogus animam inter & corpus, ac Tractatus de Purgatorio, ab ipsa compositi, omnium admiratione digni f, at maximè duorum sanctorum Francisci Salesii ac Aloysii Gonzagæ g. Inter tot ad ipsam accurrentes nemo erat, qui ex ejus sermonibus non reportaret utilitatem consolationemque spiritui, quoniam ipsa, singulari momenti affabilitate cunctis satisfaciens, hos in tribulationibus corroborabat, illis suggerebat consilia in eorum dubitationibus, unicuique verò præcepta amoris Dei vitæque æternæ inspirabat, adeò ut plures eam sibi in matrem spiritualem h eligerent, res omnes, quæ ad animæ statum proximum utilitatem spectarent, cum ipsa conferentes.

D 65 Inter alios, qui in schola hujus Magistræ caritatis illustres fere præbuerunt, fuit piissimus Hector Vernaccia, vir egregiae in republica Genuensi existimationis, qui Catharinæ consiliis institutionibusque obsequens, tam præclarum fecit in via virtutis progressum, ut, omnibus mundanis negotiis nuntio remisso, totum fere impenderit ad promovendum honorem Dei & utilitatem proximi cùm corporalem tum spiritualem, ecclesiæ ædificans, xenodochia instituens, aliaque loca pia, quorum beneficæ caritatis operum in urbibus Italiz primariis sempiterna fervantur monumenta. Fuit is ex primis hisce i, qui Romæ fundarunt xenodochium incurabilem, cùm jam antè simile erexisset Genuæ in patria sua, ubi pariter geminum constituit monasterium, aliud in usum con-

versarum, aliud S. Josephi appellatum, ad subducendum honestos juvenes pauperes mundi periculis : in civitate Neapolitana instituit societatem, Alborum dictam, qui obeunt misericors officium infelices morte damnatos corroborandi & comitandi ad patibulum.

A. ANO-

N Y M O

66 Inchoavit ipse Genuæ lœmocomium k in obsequium pauperum, peste infectorum, sustentationi illius redditus ingentes assignans : prospektit etiam pudibundis ejusdem civitatis pauperibus, stipendio quodam in perpetuum legato medicis aliquot, qui nullam ab his mercédem accipientes, obstringerentur eorum morbos curare ; ac demum eo tempore, quo grassabatur in civitate Genuensi morbus contagiosus, vitam in obsequio pauperum ægrotantium obtulit, meritis gravis in xenodochio incurabilem mortem oppetens l, illo ipso antea bonorum suorum herede scripto. Omnia hæc & plura quoque alia admiranda pietatis opera fuerunt fructus immensissimæ istius caritatis, quæ ex ardentissimo Catharinæ corde se diffudit ad inflammandum cor obedientissimi ejus filii spiritualis, ut testatur scriptor Vitæ venerabilis Dei famulæ Baptista Vernacciæ, Canonicæ Regularis, laudati Hectoris filiæ, quam S. Catharina suscepit, an de sacro Fonte m, an verò in Confirmatione, nescio, quæque cùm à patre temporali, tum à Matre spirituali hereditariam habuit simul cum sanctimonia doctrinam, prioris evidens testimonium dantibus processibus, pro illius beatificatione institutis, posterioris verò egregiis lucubrationibus spiritualibus, non semel prelo commissis.

67 Fama caritatis hujus sanctæ Matronæ, quæ

in vicinis remotisque partibus indies latius fere diffundebat, omnes exstimplans ad consilium ab ipsa auxiliumque expetendum, impulit Argentinam, uxorem Marci Sale, ad recurrendum ad ipsam in quadam sua gravissima afflictione. Decumbebat circa annum MCCCCLXXXV ejus maritus, vehementer cruciatus gangrenâ, nares obſidente. Ob continuos & vehementes dolores, quos patiebatur, quibusque numquam adferri ullum poterat levamen, adhibito quocumque remedio, in maximam impatientiam ac quodammodo desperationem incidit, adeò ut infelix ejus uxor maximopere hinc affligeretur, videns, eodem tempore cum corporis incolunitate periclitari simul salutem animæ. Unde in hisce angustiis, quam se deinde in partem verteret, ignorans, contulit fere ad xenodochium, in quo degebat Sancta, ordinarium afflictorum omnium asylum, relatoque ægrotantis mariti infelici statu, eam oravit, ut invisere illum dignaretur, ad robur aliquod spirituale verbis suis sanctis ei subministrandum.

xiv.

Ob morbi dolores pendit sperantem

68 Intellecto decumbentis statu, commissatione digno, Catharina semper parata amplecti occasionem quamlibet à Domino oblatam, ad exercendum se in quocumque opere misericordia, illicè è xenodochio excessit, &, comite afflita muliere, domum ejus longè distam petit, maritum illius invisura, eumque paucis, at fortibus verbis, ad tolerantiam & voluntatis cum divina confessionem hortata, recessit, eadem femina comitante, ad xenodochium reversura : cùm pertransiens plateam vicinam ecclesiæ, cui S. Mariæ Gratiarum nomen est, sensit Sancta à dulci suo amore internè trahi se, ad Deo ferventer commendandum ægrum, quem paulò antè viserat ; unde ambæ in supradictam ecclesiam ingressæ, aliquo temporis spatio ibidein orationem pie instituerunt, quæ ab solutâ, redierunt

invicit, foliatur, pro corat, & mox mutati

X ; ad

A. ANO.
N.Y.M.O.

ad xenodochium. Inde à Catharina dimissa domum repetit, ubi maritum reperit usque adeò immutatum, ut è dæmonie, qualis antè apparebat, in angelum conversus videretur: qui, simul ac uxor accessit, vultu hilari teneroque animi affectu dixit: Argentina, dic mihi, amabo, quæ sit Sancta ista, quam paulò antè ad me adduxisti; quæ cùm respondisset, esse Catharinam Adurnam, sanctæ vitæ matronam, cujus ad Deum precibus ipsum commendarat, subjecit: Per amorem Dei obsecro te, id efficias, ut altera etiam vice me invisat.

*in melius, ut
prænoverat,
ac paulò p̄f̄*

69 Marito suo obsecutura mulier sequenti die S. Catharinam accessit, narrataque mirabilis illius mutatione, eam precasta est, denud ut dignaretur illum visere. Nullatenus Catharinæ inexpectata accidit ægroti mutatio, cùm eam internè edocet illo ipso tempore, quo ad offerendum Deo preces suas pro ipso mota est, idque arcana quadam ipsam inter & amabilem Dominum suum consensione: ed quòd, quemadmodum pro aliquo peculiari orationem instituere non poterat, nisi priùs ab amore suo moveri se fentiret, sic quotiescumque in se experiebatur dulces illius impulsiones, brevè se exauditum iri cognosceret, quoniam eam movebat Deus, ut exaudiret n. Ad preces Argentinæ ed iterum, ipsa comite, se contulit Sancta, ubi æger decumbebat: qui, ut vidit Liberatricem suam, præ gaudio contineri nequuit, quin eam ulnis arctissimè stringeret; ac postquam uberrimas oculis lacrymas, corde autem incensa eliciisset suspiria, tenerimè eam in hunc modum allocutus est.

*defuncti, u-
xorem in
clientelam
admittit.*

70 Domina, ratio, ob quam desideravi vide te, in primis est, ut de amore mihi exhibitos grates tibi agam, atque insuper ut gratiam te rogem, quam mihi, quæso, ne deneges. Noveritis, postquam discellistis à me, visibilem mihi apparuisse Dominum nostrum Christum Jesum, eadem specie, quâ Magdalena in horto se ostendit, cùmque benedixisset mihi, omnia peccata mea mihi condonavit, monens, ut accinctus starem, quoniam die Ascensionis suæ me erat ad se vocatus. Quare obtestor te, Mater dulcissima, ut placeat tibi Argentinam admittere spiritualem filiam tuam, ut tecum semper maneat: te verò, Argentina, rogo, morem in eo ut mihi geras. Pollicita est Sancta, ægrotantis postulationi satisfactum iri, idemque præstisit Argentina: inde rursus eum consolata, recessit Sancta; ipse verò sacerdoti ad se accersito cum extraordinariis dolentis animi indicis peccata confessus est, acceptisque Sacramentis aliis, ad felicem in alteram vitam transiit studuit se comparare, quoad illucescente Ascensionis Vigilia ac mortis ejus tempore appropinquante, cùm noctem sequentem sanctis sermonibus exegisset, & ad Dei servitio totam se consecrandam hortatus esset uxorem, prædictis illi, quas passura esset, afflictionibus plurimis, eventu probatis, ipso, ut prædixerat, Ascensionis die, spiritum Domino placide reddidit. Non distulit S. Catharina promissionem suam, quam defuncto Marco dederat, executioni mandare, viduam Argentinam, tamquam spiritualem filiam in domum suam admittens, quam tenerimè semper adamavit, & in virtutum exercitio diligenter instituit, facto saepius egregio illarum experimento.

*xv.
Maritum, à
quo duxit ha-
bita, Sayfta*

71 Caritas in proximum tunc maximè elucet ac perficitur, dum in molestias, vitiis ac repugnantiam ex ipsa illius parte incurrit; tumque multò amplius purificatur, quoties ea in personis, arcto inter se nexus conjunctis, occuruntur,

Hinc est, quod, si S. Catharinæ caritas admirabiliter fulserit, cùm in externorum obsequium intenta, plurima offendit acerba & incommoda, multò magis fuerit emundata inter diutinas afflictiones, quas, Deo ita permitente, à proprio marito sustinuit: etenim ad hasce minimè attendens, omnesque humanitatis ac benignitatis vias persequens, ut animum ejus lucrifaceret, fatigebat unicè à perverfa vite ratione eum revocare. Impensè illi obtemperabat in omnibus quantumcumque arduis ac difficilibus, dummodò propria non obsteret conscientia: nil animo commota exceptiebat injurias, studebatque iracundiam ejus restinguere modò verbis plenis humilitate ac dulcedine, modò taciturnitate; atque ab omni vel minima querela abstinens, perferebat molestem ipsius ingenium, evitans omnem, quâ turbatur, occasionem: solitaria degebat in cubiculo suo procul ab omni societate, egrediebatur dumtaxat Missam unam auditura, cui cùm interfuisset, domum illicē revertebatur, negotiis domesticis invigilatura, in eo etiam morem gerens illius genio, cui displicebant longiores in ecclesia mœræ: satius quippe esse existimat, pacem cum marito private pietati anteponere. Atque ut breviter absolvam omnia, fatigebat semper bonum malo rependere, dummodò indolis ejus asperitatem tandem aliquando superaret.

72 Nec sanè omnimoda Juliani immutatio, lapsu temporis in eo observata, alteri adscribi potest, quâ Catharinæ mansuetudini ac sanctimonia, quæ continuò fortis ac suavis fuit stimulus ad morum ejus commutationem. Jam inde ab annis prioribus, genio suo prodigo obsecutus, potiorem ampliarum opum hereditiarum partem dissipaverat, jamque tantum non ad mediocris fortunæ statum redactus erat, cùm die quodam tum familiæ tum animæ suis negotia communicans cum sancta Conjuge, cuius tunc primum agendi rationem vitamque admirabilem venerari coepérat, sanctis ejus consiliis motus, decrevit mores suos emendare, castè illi cohabitans, ut cum forore propria frater solet, utque amplius Deo inserviret, habitum Tertiī Ordinis S. Francisci assumpit.

73 Non suffecit tamen istud Juliani consilium coercendo violentam ac inconsideratam ejus indolem, adeò ut non exhiberet se crebro difficultem pia Uxori, quæ ceterum nihil faciens illius vita, quæ per semet ad inferendum molestiam tendebant, sed dumtaxat considerans momenta, ob quæ eum diligere oportebat, cælestem dispositionem ad Dei nutum inclinata reverebatur, ejusque actiones patienter tolerabat, modò ad id inducta ex eo, quod in matrimonium ipsa collocata fuisset ad pacem inter familias Fliscam & Adurnam solidius conservandam: modò recogitans, ex illius familia nasciturum insignem Dei servum, qui novæ Religiosæ familiæ auctor futurus esset, quemadmodum prædictis ipsa, & post comprobatum est in venerabili Augustino Adurno, qui unà cum venerabili Francisco Carraciolo instituit Congregationem Clericorum Regularium Minorum p; modò indubitatam animo spem fovens, futurum ut aliquando æternam illius salutem à Deo consequeretur: quam denique impetravit ipsi, ut jamjam videbimus.

74 Julianum anno MCCCCXXXVII invasit ægritudo gravissima, orta ex urinæ difficultatibus, quibus longo tempore acriter conflictatus, vitam agebat molestam admodum ob dolores acutissimos, qui eum non sinebant quiescere: hinc, ut

E
*ad morum
emendatio-
nem inducit:*

F
*anime illius
salutem, cum
in extremo
morbo*

P

G
*vix non in
desperatio-
nen verius
esset,*

erat

A erat indole dolorum impatiens & ad iracundiam pronata, cruciatus hi eum usque adeo intolerandum reddiderunt, ut contra eorum vehementiam obfirmare se non valens, rabie stimulari coepit, frequenter erumpens in actus gravissimae impatientiae, quibus vehementer molestum se prebebat omnibus ipsi ministrantibus. Non prætermisit Catharina exercere omnia benevolentiae obsequia, cum ad levandum acerbitudem dolorum, quibus cruciabatur æger maritus, tum ad inducendum eum, ut divinæ voluntati se conformans, sustineret morbi gravitatem: at frustra omnia. Quare ipsa mortem illi imminentem videns, eumque tum furibundæ suæ impatientiae immorantem, in præsenti versari periculo, cum temporali vita æternam insuper amittendi, omnes curas ad salvandum ejus animam intendit, seque recepit in cubiculum, separatum ab eo, quod occupabat æger conjux, ubi per dimidiæ horæ spatium orationi sese dedens, cum lacrymis & suspiriis humiles suas preces Deo offerebat, sœpius exclamans: "Amor, hanc te animam rogo, obsecro, dona illam mihi, tu potes illam mihi donare,".

B fuis ad
Deum pre-
eibus

q

obtinet. Be-
neficium il-
lud unde in-
notuerit?

C

r

75 Placuit Deo, ut quedam ejus discipula q, cùm eam vidit mariti impatiens præsentiae se subducentem, præfigiens, quod eventurum erat, claram subsecuta fuerit. Hæc ope graduum, quibus ad dictum cubile accessus est, abscondita, teneras simul & efficaces precationes, quibus animam ægroti Deum flagitabat Catharina, auscultavit: verum advertens, cessantibus lacrymis suspiriisque, eam jam redditum parare, præ timore, ne deprehenderetur, hinc ocyus se receperit prudens discipula, celeri gressu revertens ad cubiculum, in quo impatientem ægrotum reliquerat, ibique admirantibus omnibus, qui circumstabant, nihilque sciebant eorum, quæ ipsa observaverat, eum invenit omnino immutatum ab eo, qui paulò antè fuerat; etenim mansuetissimi instar agni inter atroces convulsiones, vi morbi, continuè ingravescens, excitatas, proferebat verba summae cum divina voluntate confessionis, & veri doloris signa edebat.

76 Interea cò rediit sancta Conjur, quæ repentinæ mutationis, ab ipsa infimo impetratae, arcanum animo celans, toto vultu declarans gaudium, quod videret illum tolerantem, & conformem penitus ordinationi divinae redditum, verbis salutaribus perrexit eum animare, usque dum placide mortem oppetens spiritum Deo redderet r. Dominus, qui ob sancte hujus Matronæ preces animam Juliani benignissime ad se attraxit, noluit occultam permanere virtutem intercessionis ejus, adeo ut tum à suprà dicta discipula declarata fuerit, tum ipsamet Sancta die sequenti colloquens cum pio quodam viro Religioso, filio suo spirituali, inadvertenter prorumperit in verba sequentia: "Héri ad alteram viam transiit Julianus, qui, ut nōsti optimè, indole erat aliquantulum insolente, unde gravem animi cruciatum sustinui: verum priusquam ex hac vita decederet, dulcis meus Amor de ejus salute certiore me reddidit,".

ANNOTATA.

a Dialogi part. 3, cap. 13 sic loquitur Sancta: Deus replet hominem amore, trahit eum ad se per amorem, efficit, ut per amorem operetur cum ingenti fortitudine ac constantia contra totum mundum, infernum & se ipsum. Verba alia,

quibus declarat Sancta, non vereri se, ne ab A. ANO-
mato separetur, dedi num. 94 in Commentario. NYMO.

b Toto scilicet cap. 3 partitionis nostræ.

c Vita prolixior historiam hanc refert cap. 43:
de energumena porrò ista sic scribit: Hæc inessa
sublimi fuit intellectu, perpetuam coluit virginita-
tem,.... vitamque sanctè finivit, nec unquam spi-
ritus eam deseruit, nisi jam morti proximam.
Parpera autem in Vita, anno 1682 vulgata, hi-
storia huic ad cap. 84 in margine adscribit annum
MCCCCCLXXXIX.

d In Commentario num. 87 attuli testimoniū Oldoini, qui in Atheneo suo Linguistico asse-
rit, S. Catharinam ob ardenterissimum in Deum amo-
rem à multis, quos inter numeratur S. Franciscus
Salesius, num. 25 laudatus, Seraphicæ mulieris
Genuensis titulo condecoratam fuisse.

e Istud eximia caritatis facinus nulli determi-
nato anno illigatum à biographis reperio. Bis tem-
pore, quo vixit Sancta, Genua pestilentiam fæviisse,
lego in Uberti Folieta Genuensem Historia: Lib.
xi tantam fuisse pestis vehementiam scribit, ut è
quinque hominibus Genua existentibus, vix unus
superfuerit, idque contigisse narrat anno 1493,
atque iterum sub exitum anni 1501 lñem Genua
graftatam esse, tradit idem scriptor lib. 12. Par-
pera in statim laudata lucubratione cap. 61 scri-
bit, tempore prioris anni 1493 pestilentie, San-
ctam ob civium suorum interitum vehementer af-
flictam fuisse, maximè quod multos cerneret, etiam
anima jastruram facere. Factum autem hic relatum
an uni ex duabus his annis, an alteri cuiquam
inneccendum sit, incomptum mibi est.

f Commentarii § 2 aliquot gravissimorum viro-
rum testimonia de gemino hoc Sanctæ Operæ ad-
duximus, quæ ibidem consule.

g Utriusque insignem de Sancta existimationem
pancis attigimus num. 25 Commentarii.

h Præter Hectorum Vernacciam, de quo ano-
nymus plura differit, iis, quos ad virtutem pie-
tatemque insituit Catharina, Parpera in Vita, an-
no 1682 edita, cap. 56 annumerat Cataneum
Marabottum, qui Sancta postmodum fuit à sacris
confessionibus, & Jacobum Carentium, qui Mara-
botti successit xenodochii, Pammatione dicti, re-
ctor: ibidem sub finem dicit, multas alias eas-
que insignes personas Catharinæ sese imbuendas tradidisse, quarum nomina detegere nequist:
nec id ullatenus hic nobis opus esse visum est.

i Parpera in laudato jamjam Opere Hectori ad-
jutores statuit Eminentissimum Sanli, & illustris-
simum Caraffam, deinde Paulum IV Pontificem
Maximum.

k Vocem hanc substitui Italica Lazzeretto ex Le-
xico accademia Florentina, cui della Crusca nomen.
Est autem Lœmocomium vox composta ex Gra-
co λοιμὸς pestis, Ὡ κομέω curam gero, locumque
significat, in quo curantur peste infecti, sicut à Gra-
co νοσος Ὡ κομέω profuit nosocomium, locus a-
grotantium curationi destinatus.

l Parpera in Operæ, ad litter. h laudato, mortem
Hectoris consignat anno 1524: verum cùm videa-
tur ipse Parpera aquæ ac anonymus noster innue-
re, obiisse Hectorem, cùm Genuæ lues pestilens gra-
fatabatur, forte in numeris hypothetarum incuria er-
ror est: nam Ubertus Folieta in Genuensem Historia
non meminit pestilentia ad annum 1524, sed an-
no 1528 gravissimam deservisse scribit. Utint sit,
non est necesse, pluribus hoc indagare.

m Parpera ibid. cap. 56 non scribit dubitan-
ter, sed à Sancta de sacro Fonte suscepit anno

E

F

1497

A. ANO-
NIMO.

1497 Hectoris filiam; Baptizam appellatam, cum Regulari institutum amplexa fuit in monasterio S. Mariae Gratiarum, antea enim vocabatur Thomasina: asceterum autem illud Catharinæ suau ingressa est anno 1510, ut idem Parpera in eodem Opere scribit cap. 101, postquam Sancta eam imbuisset memorabili hoc monito, quod ibid. lego: Sit Jesus in corde, æternitas in animo, sub peditibus mundus, Deique voluntas in omnibus actionibus tuis, ac super omnia Dei amor præluecat.

n Narrationi huic consonat Vita prolixior cap. 46, ubi tota hac historia commemoratur.

o Consule disputata in Commentario num. 46.

p Antbertus Miraeus libro de Congregationibus Clericorum Regularium in communis reuentum, in Notatione ad cap. 27 sic scribit: Hæc congregatio fuit instituta auctoritate Sixti V Pontificis Maximi, qui, eò quod fuit Ordinis fratrum Minorum, voluit hanc novam Congregationem Clericorum Minorum nomine appelleri. Ejus fundator fuit V. P. Augustinus Adornus Genuensis, adhibens duos socios P. Augustinum Caracciolum & P. Franciscum Caracciolum, Neapolitanos.

B Plura hanc Congregationem spectantia ibid. legere est, ut & Bullam Sixti V, dictam die 1 Julii anno 1588, quâ novum institutum illud approbatum fuit.

q Argentina, vidua Marci Sale, ut perhibet Parpera in Vita, anno 1682 edita, cap. 74.

r Paulò post mirabilem mutationem ex hac vita decepsisse Julianum, tradit ibidem laudatus scriptor, qui in Beata Catharina illustrata part. I, cap. 2, num. 2 ait, Sanctam à Juliano scriptam fuisse heredem recuperatorum bonorum, qua sciaret antè dissipaverat, ut vidimus. Ibidem in margine adscriptum lego annum 1494.

C A P U T VII.

Sanctæ humilitas; voluntatis ejus cum divina consensio: ecstases, visiones, aliisque favores ipsi concessi.

xvi.
Sanctæ vir-
tutes nixæ
humilitate,
a

N On est, quod miremur, si S. Catharinæ caritas sublimem hunc perfectionis gradum, quem jam antè vidimus, attigerit; siquidem tam excelsum ac nobile ædificium solido profundissimæ humilitatis a fundamento nixum fuit. Ut intelligamus, quantum virtutis hujus amans fuerit Catharina, jam antè dicta hic minimè repetentibus nobis sufficiet nôsse, eam semper voluntariè cuicunque hominum generi subditam, ita in sanctæ humilitatis semita progressam fuisse, eoque pervenisse, ut propria abjectione ac vituperio lætaretur. Unde non modò numquam se excusabat, cum ab aliquo reprehenderetur; sed gaudebat insuper, cum redargui se sentiret, imò nullam præterlabi patiebatur occasionem, et si minimam, è qua contemptum ac vituperationem consequi posset.

78 Verumtamen nihil erat illud omne, si conferatur cum fensis hisce humilibus, quæ de semet ipsa animo concipiebat, quotiescumque expendebat suum esse, crues è nihili sui consideratione

preciosum heroicæ humilitatis thesaurum. Clare, inquietabat sancta Matrona, video, quod, si in me est boni aliquid, totum illud re vera Dei sit; sique quidquam mali admitto, sola id ego facio, nec causam illius adscribere possum vel dæmoni, vel alteri ulli creaturæ, sed propriæ dumtaxat voluntati, affectioni, superbie, amori proprio, concupiscentiae, multisque aliis pravis rationibus: quod si Deus me non præservasset, forem pejor Lucifer b, idque adeo mihi constat, ut si omnes angeli mihi affirmarent, reperiri in me aliquid boni, induci non possem ad credendum, quia evidenter intueor, bonum omne inveniri in solo Deo, in me vero nil præter vitium. Hinc est, quod sui prorsus oblita, de se ipsa numquam loqueretur sine bonum sine malum, imò ne nomen quidem suum enuntiare vellet c, seque ab alio nominari ægre ferret, metuens, ne natura, per semet ipsam ad malum prona, superbiret, nomen suum audiens pronuntiari; aiebatque, in creatura boni nil inveniri, quod se ipso conducat ad gratiam vel gloriam, quoniam nos è nihilo creatos ex natura nostra ad malum ferrari necesse est d, & absque divinae gratiae adjutorio in illud freqüenter incidere.

79 Animo erat in sui nihili cognitione tam obfirmato, ut, quotiescumque audiret boni quid de se dici ab aliis, se ipsam interius ratiocinando alloquens, dicere soleret: "Si, ut ego te nōn vidi, alii te nōssent, verba similia non proférrent: unde statuit hanc sibi legem, quam semper in violatam custodivit: "Cùm audis in bono nominari te, noveris de re tua non esse sermonem: contrà cùm intelligis, in malo nuncupari te, scias, non tantum dici posse, quantum est: quin imò non mereris, ut in malo e etiam sermo de te instituatur, quia illum tibi existimo non congruere." Ut altiores semper in animo Catharinæ radices ageret sancta humilitas, subtrahebat illi Deus interdum amoris indicia, eam sinens languescere ariditatem spiritus, afflictionibusque, quibus fervens anima, suprà quām dici potest, confieverat cruciari: verū in ipsis hisce casibus adeo se humiliatam ab amore suo videre gestiebat Catharina; unde ad eum conversa, inquietabat: "Amor, hîc me dimitte, tibi ut subdar, meumque nihilum movere se nequeat: novi enim fore ut, si aliquantum movere se posset, non nisi malum valeret perpetrare."

80 Tam fideliter Catharina observavit legem, quam ejus amor Deus ipsi dederat, assumendi pro fundamento spiritus sui hæc orationis Dominicæ verba, Fiat voluntas tua, ut semper voluntatis divinæ ordinationibus vivens maximè conformata, videretur amplius non esse prædicta voluntate, sed eam omnino in divinam convertisse. Unde loquens de perfectione, ad quam elevatur anima divinis placitis plenè consentiens, de se ipsa aiebat: "Ita præstitit anima, quæ, postquam Deus ordinavit mentem ejus, suam amplius voluntatem secuta non est, at semper in divinam interius stetit intenta, cum tanta fiducia f, ut ipsi Deo diceret: operationes meas omnes cùm internas tum externas tibi consigno, confidens numquam permisurum te, ut aliud faciam, quām quod fuerit ex voluntate tua: ideoque Deus passus non est, ut umquam vellet electionem propriam, quæ ex voluntate Dei, mente ti ipsius inscriptâ, non fuisset ordinata."

81 Cum perfecta hac animi consensione fuit semper Catharina circa omnem eventum maximè indifferens, non consentiendo, ut degeret in

D

d

E
de se ipsa
Catharina
consensu.

F

xvii.
Admirabilis
cum divina
voluntate

f

cer-

A corde suo affectio ulla, quæ divinae voluntati non foret omnino conformis. Hinc est, quod numquam de propriis commodis temporalibus valuebit esse folieita, sed eorum curam aliis semper remiserit; cum ea indifferentia vidit divitias domus suæ & prodigentiam, quâ eas absumpsis maritus: honores, quos ipsi mundus prosperitatis tempore impertiebatur, nihilo illi cariores erant contemtu*g*, cui subjacebat, cùm iis orbatam se vidit: quanta cum benevolentia observabat fratres suos ac forores, tanta cùm animi confessione *b* excipiebat nuntios mortis eorum, nullo edito doloris signo, ac si suis non fuissent fanguis; æquè prompta fuit ad sustinendum molestam mariti societatem, quâ illius jaeturam: unde aliquot amicis suis, qui post mariti obitum eam fatigabant solari, animo illius representantes tranquillitatem, quam unâ cum libertate recuperarât, respondit, nil præter voluntatem Dei curæ sibi esce, nec quocumque, seu bonum seu malum, evenire posset, præ alio pluris se facere.

82 Comes indifferentiae huic ibat perfecta rerum omnium ad Deum translatio, adeò ut soleret dicere: "Claves domus meæ Amori tradidi *permittentis, nec aliquid, nisi quod vellet Deus,*" cum ampla potestate, ut statuat de me quodcumque vult, nec respiciat vel animam, vel corporis, vel facultates, vel parentes, vel amicos, vel mundum: quia non deprehendo deficere in me scintillam ullam ejus, quod puri amoris lex requirit." Unde quocumque in loco vel statu consolationis vel angustiae animi interrogabatur, quid desideratura fuisset, numquam ulli successit aliud ori ejus verbum elicere, quâ hoc: "Unice id volo, quod hoc temporis puncto habere me deprehendo." Quin imò utcumque diversa forent rerum adjuncta, exempla, conditiones, quæ à nonnullis ipsi proponebantur ad investigandum, quam in partem propenderet voluntas ejus, idem semper respondebat, subdens: "Hæc est Dei benignitas, ut omni tempore, omni loco, omni modo cuncta moderetur & gubernet, illudque semper velit, quod nobis melius est: idcoque non debemus aliud velle, quâ quod omni tempore accidit, propterea tamen omittere non debemus in bono semper nos exercere: nam qui id præstare nollet, unicè exspectans, quid præcipiat nobis Deus, ipsum esset tentaturus."

C *remquam desiderantis.* 83 Quantumcumque vi amoris istius, quo se rebatur in Deum, se cum Apostolo sentiret abripi desiderio mortis conjunctionis que cum Christo, maximè cùm defunctum aliquem ad sepulturam evahi videret, ut dictum jam est *i*, nihilominus in hoc etiam amoris incitamenta subdebat conformatio cum divina voluntate, adeò ut, cùm in ejusmodi occasione eò tantum abripi se passa fuisset, ut internè secum differeret; "Utinam hæc mihi hora affulisset!", illicò pœnitens ad se reverfa, diceret: "Nolo ego in hoc peccatore residere scintillam ullam desiderii nec terrestrium, nec cœlestium, nec quarumcumque rerum creatarum, sed suavi Dei ordinationi ac dispositioni cuncta permitto;" tantumque ex simili impotentis animi desiderio mœrem hauſit, ut sedari nequerit, usque dum, re cum confessario communicata, ab eo tantum non persuaderetur, actum illum, tamquam indeliberatum, cùm à ratione profectus non esset, detrimentum afferre non potuisse accuratae voluntatis conformatio, quam profitebatur. Quod Catharinæ singulari animi confessionem non minùs mirabiliter reddit, est, quod, quantocumque erga sacram Eucharistiam amore afficeretur, in eo ta-

men etiam viveret perfectè divinæ voluntati submissa, numquam illam exigens *k*, sed Domino curam relinquens, qui suo imperio quotidie eam ipsi procurabat, vel per pius aliquem fadatem, vel per confessarium.

84 Si singularis meriti fuerit magnæ huic Sanctæ nihili facere omne id, quod mundus magni aestimat, amplioris certè fuit aversari, non secùs ac pestem animi, illa omnia, quæ mentes minùs illuminate ingentes cœli favores existimant: idcirco tantum abest, ut delectaret ecclasiis, visionibus aliisque favoribus cœlestibus *l*, ut etiam à prima ætate, quemadmodum suprà dictum est, Dominum suppliciter precata fuerit, ut numquam illis donaretur: nihilominus Deus cupiens, dilectam hanc anlinam talento suo operam impendere, postquam perduxisset illam ad summum sui odium, perfectamque sui ipsius ad divinam voluntatem translationem, omni eam expolians gustu ac desiderio carnis & spiritus, voluit ipsam talibus gratiis cumulare, crebò plurium horarum spatio in mentis excessum abiopiens, cœlestibus que frequenter visionibus exercens.

85 Mirabilis visu erat violentia, quam sibi met interfecbat Sancta ad hæc impediendum, adeò ut experientia edocta, vixdum in animo & corde suo sentiret divinas illas impressiones, quæ hospitio cœli favores præcedere solebant, quin vim sibi inferens ad detorquendum effectum, ingentem, in corpore cruciatum pateretur; divinam tamen operationem nequibat impedire, post quam sensibus restituta, languenti adeò ac debilitato erat corpore, ut videretur miraculum, eam in terra vivere posse, quæ tot per diem horis cum inexplicabili corporis dolore vivebat in cœlo. Quicunque virente ætate vires ipsi suffecerunt ad subducendum se aliorum oculis, simul atque sentiebat ad mentis excessum abripi se, ita se gerebat, ut, nisi eorum, quibuscum versabatur, solertia fuisset sancte curiosa, occultæ remansuræ fuissent ecstases, quas patiebatur indicis: verum ætate magis provecta, cùm corpus vires deficerent, illa non valente resistere, nec tempestivè latebris fese abdere, placuit Deo, ut omnibus manifestarentur.

86 Non desstitit tamen illa omnem adhibere industriad ad eas obtegendum nomine vertiginum, *regere studet, sed frustra.* *F* quales planè videbantur illi, qui cœli sermonem non percipiebat: attamen tales visa non sunt insigni Dei servo D. Cattaneo Marabotto, quem elegerat Providentia, ut illius primùm discipulus ac postea duobus amplius lustris usque ad sanctum obitum ipsius animi moderator esset, qui inde consilium cepit obligandi eam ad manifestandum *m* arcana cœlestia, quæ in epitomen contrafacta simul cum sancta ejus Vita nobis reliquit. Cùm in ecclasiis rapta vel extra eam de amore Dei verba faciebat, splendebat facies luminosa roseaque instar Seraphini, amore flagrantis, tamque sublimis doctrinæ sensa fluebant ex ore ejus, instar Cherubini, cœlesti doctrina pleni; adeò ut stupore ac dolore suffunderent circumstantes, admirantes in ipsa divinam sapientiam, quæ subministrabat ipsi sententias & verba ad res tam excelsas explicandum; quæ humani intellectus capacitatem quâ longissimè excederent.

87 Exprimere tamen nequibat *n* ipsa partem vel minimam eorum, quæ ipsi Deus in mentis excessibus visionibusque declarabat: unde, quantum poterat, omni de his sermone abstinebat, & si quidem loqui compellebatur, dicebat cum Apostolo, vidisse se, quod oculus intueri & au-

A. ANO-
NYMO.
k

xviii.
Confolatio-
nes & facio-
res celestes
refugit,

l

cumque de-
clinare ne-
quit, omni
modo

m

*Circa quæ
potissimum
verarentur
visiones,
n*

ris

A. ANO-
NYMO.

ris non valet audire, non inveniens verba accommodata ad significandum arcana illa cælestia, quæ ostendebat illi Deus. Visiones ejus frequentissimè versabantur circa immensum amorem Dei erga hominem, gloriam ab ipso præparatam verè eum diligentibus, dispositionem supremæ providentie, quæ unicuique, ut cælo potiatur, utilia media distribuit, circa dignitatem ac pretium gratiæ divinæ, hominumque animum inhumaniter ingratum erga divina beneficia, quæ in extremo iudicio ostendent in conspectu omnium, eum veniâ indignum esse.

quantisque
per eas cru-
ciatus

o

B

Sanctæ cor-
pus afflictum
fuerit.

P

C

q

88 Frequentiâ excessum à sensibus, ignitorumque amoris jaculorum, quæ lucentium instar radiorum crebrò Deus in cor ejus evibrabat cum inexplicabili corporis attriti convulsione, post quinquagesimum o ætatis annum, novem ante sanctum ejus excessum annis, redacta erat ad statum valetudinis, adeò commiseratione dignum, ut prodigio non absimile videretur, vivere eam posse tantos inter labores angustiasque, quas nihilominus vultu hilari animoque tranquillo perferebat. Hinc est, quod ministri xenodochii, tenera erga illam commiseratione moti, non paterentur eam continuare labores, quos anteacto tempore sustinuerat, inter illos ne desiceret: verùm per spicientes illi, quietem in majus corporis detrimentum vergere, eò quod vehementia continuorum mentis excessum, quibus abripiebatur, & crebra amoris spicula, quibus cor ejus feriebat cælestis Sponsus, quoties sola cum solo occupabatur, brevi vitam illi fuissent eruptura, compellebantur iterum eam ad confusa exercitia revocare, jubentes illam Dei ergo Deum relinquere, ostendentesque eodem tempore desiderium, quo ardebat, vitam illi conservandi, suamque in detegendis auxiliis inficitiam.

89 Et sanè, quia multum à nostris diversæ sunt viæ Domini, quibus animas electas ad se solet attrahere, mirum non est, intellectum humanum nequivisse pervestigare modos ad sublevandum sanctæ hujus Matronæ dolores ac cruciatus, quibus eam amabilis ejus Dominus, ultimis præfertim annis, qui mortem ipsius præcesserunt, subiecere voluit p, ad reddendum eam in omnibus uniformem imagini dilecti Filii sui. Unde cùm de die in diem accrescerent impressiones divini ignis, pessimantes corpus illius, cor ad sustinendum ardore inceptum reddiderunt, adeò ut videretur à peccatore avellendum, partesque corporis, quæ illud circumdant, factæ rubicundi coloris, indicium dabant incendi illius, quod gestabat in sinu. Inter alia, quæ, interpositis apparitionibus angelicis, illam subire fecit Dominus, fuerunt tormenta SS. Laurentii martyris & Bartholomæi apostoli ac nonnullæ denique poenæ, quas Incarnatum Verbum nostri amore in duro Crucis ligno perpessum fuit: adeò ut, nisi supernaturaliter q corroborata fuisset à Domino, gaudente eam videre constanter patientem, fieri non posse videretur, ut humanis viribus tot tamque acerbis doloribus obsistere valeret. Hi summatim sunt principaliores ipsique magis grati favores, quibus Deo placuit sanctam hanc Animam exornare, ad relinquendum duplex exemplum admirationi nostræ cùm in eo, quod per illam ipse præstít, tum in eo, quod ipsa pro eo sustinuit.

ANNOTATA.

a Vide, quæ ex Sanctæ Dialogo dedimus in Commentario num. 80 & seqq., ex quibus dilu-

cide apparet, quā longè in vera humilitatis D semita progressa fuerit.

b Vita prolixior cap. 9 inter alia, hic relatis conformia, hac scribit, velut protata à Sancta: Si possibile esset, quod omnia omnium Martyrum supplicia, sed & inferni, Dei amore pertulisse, meque hinc ipsius charitati & bonitati, quā nos creavit, redemit & sigillatum vocavit, ex æquo respondisse arbitrarer, aliquo modo injuriam Deo irrogarem: homo namque ex se absque Dei gratia diabolo deterior est; nam diabolus spiritus est sine corpore & homo sine gratia Dei est diabolus corporatus. Hac porro, elucidantur ex Sanctæ Dialogo part. 1, cap. 12; Hic, inquit, ceperit cognoscere, quidnam esset istud esse hominis, idque ferè tam malignum & pravum conspexit, quā bonus est Deus. Et infra: Intuebatur, se (à Deo non preservatam) semper promptissimam ad perpetrandam omnia opera, quæ diabolus patraret, nec minùs prava & detestanda, imò longè magis, videns se hoc casu diabolum incarnatum.

c Antiquior biographus cap. 16 ista paulò fuisse sic exponit: Adhæc, inquit, sibi ipsi adeò iniuncta effecta est, ut, si quando oporteret se se quapiam in re nominare, non se speciatim exprimeret, sed in genere diceret, Nos, cùm in bono tum in malo; afferens, quod maligna hominis pars gaudeat nominari, neque gravior illi iactus queat infligi, quā si nunquam nominetur &c.

d Hac accipe conformiter ad dicta in Annotatis ad cap. 5 litter. k.

e Idem biographus eodem capite ita scribit. Nolebat etiam se (ut fieri solet) appellare malam, ne propria sua pars præsumeret, se scire, quod unquam posset esse bona. Et paulò infra: Imò non es digna, cuius vel in malo mentio fiat, quā sic nonnihil aestimari videaris.

f Idem cap. 17 hec de Sancta tradit: Semper in intimis suis ad Dei voluntatem attendit, quam animæ suæ sentiebat impressam & tali fiducia, ut quandoque diceret Deo; In omnibus, quæ cogitavero, dixero, fecero, non permitte me (piè de te præsumo) errare: cap. 16 dixerat, fiduciam, ejus vix dicendam esse fiduciam ob securitatem, quā in manibus amoris sui Dei conquiescebat. Insignem fiduciae sua tranquilitatem declarat Sanctæ Dialogi part. 1, cap. 16 his verbis: Ad hæc scire te velim (spiritus alloquitur corpus suum) Deum mihi tam subtile ac clarum lumen contulisse, ut certus sim, me (nisi ipse mihi desim) antequam à te divellar, ne minimâ imperfectionis maculâ fore respersum amplius &c.

g Imò ex Sancta verbis, datis in Commentario num. 80 & seq. videtur omnino præplacuisse illi sui ipsius despicientia, cùm tam multa egregiè præstiterit, ut ab aliis vilipenderetur.

h Scilicet ut testantur verba Sanctæ num. 81, in Commentario, singularem erga parentes affectionem refugiebat, volebatque omnes diligere sine amore & affectione, sensibili utique & carnali.

i Partitionis nostra num. 48.

k Anonymus noster non videtur hic negare, Sanctam nudè petivisse, ut ad sacram Mensam admitteretur, seu ad eam se præsentasse; nam supra vidimus, quanto studio tempore interdicti conata sit Eucharistiam obtainere, conferens se ad loca, à vinculo isthac ecclæstico immunita. Tantum igitur afferit, eam non postulasse pertinaciter, conformiter ad ea, que antiquior biographus scribit cap. 28 in hunc modum: Hic quantum fa-

C A P U T VIII.

Ultimus Sanctæ morbus & pre-tiosa mors: initia & pro-gressus cultus ejus.

A sacerdotibus deferret, demonstravit, affirmans, se patienter laturam, si sacerdos nollet sibi venerabile Sacramentum porrigeret, neque pertinaciter postulaturam, sed à porrecturo non posse non accipere. *Scilicet, ut testatur idem biographus cap. 3, humilitatis & obedientie ergo lu-benter parebat jubenti, ut à sacro Epulo abstineret, licet vehementissimè binc affligeretur. Vide dicta in Annotatis ad cap. 5, litter. a.*

I Consule, quæ in Commentario hâc in parte disputavimus contra Bailletum num. 105 & seqq.

m *Vide dicta in Commentario previo num. 4 & 5. De Marabotto plura tradit Vita prolixior cap. 44, afferens, Sanctam ex illius absentië mirificè cruciatam fuisse, odorem fragrantissi-mum ex ejus manu percepisse, ipsumque à Deo divinitus illuminatum fuisse, ut cognosceret, quid in Sancta ageretur, quaque ratione illi succurrendum esset. Juverit aliqua ex Sancte Dialogo huc transferre. Part. 3, cap. 10 sic lo-quitur: Non ergò mirum, si Deus talibus personis certos destinet homines, qui illis in cun-dis animæ & corporis necessitatibus subveniant, secùs vivere nequaquam possent. En ut Dominus noster Jesus Christus specialem amantissimæ Matris suæ curam demandarit S. Joanni; eodem modo prospexit suis dilectis discipulis, & sem-per prospicit aliis sibi devotis personis, adeò ut alter alteri tum in spiritualibus, tum corporaliibus cum hac divina unione subsidium præstet. Et quoniam non omnes cognoscunt hujusmodi operations, nec tales inter se habent unionem, idcirco necessariae sunt ad id genus munia obeunda peculiares personæ, quas Deus suâ gratiâ & lumine instruit atque idoneas reddit ad auxilium aliis ferendum. Qui has personas videt & non in-telligit, magis ex eis admirationem quam aedi-ficationem percipit. Noli itaque judicare, si non vis errare. Porro ista hic annotanda censui, ad ostendendum, ab ipsa Sancta præclusam fuisse viam iis, qui oculo minus sincero legere possent ea, quæ in Vita prolixiore laudato cap. 44 re-feruntur.*

n *Præter alibi jam annotata, hec è Sancte Dialogo part. 3 cap. xi accipe: Utinam, inquit, suppeten-ter verba huic amabili amicitiæ & perditæ unio-ni congrua! Perditæ, inquam, quoad hominem,*

C qui omnia amisit nomina amoris, unionis, annihi-lationis, transformationis, dulcedinis, suavi-tatis, amabilitatis: denique perdidit cuncta vo-cacula, quibus poterant comprehendendi & uniri duæ res separatae &c.

o *Post quinquagesimum etatis annum, cui u-nus alterve etiam completus addendus est; obiit quippe etatis sexagesimo tertio, supremus autem morbus non nisi novem vel decem annis duravit. Vide dicta in Commentario num. 125.*

p *Vita prolixior cap. 48 afferit, Sancte re-velatum ante fuisse mortis sua genus: Deus, inquit, horæ puncto illi ostendit, quo fine opus suum esset complendum, eam ex immani supplicio, quod totum usque ad mortem oculis ipsius subjecit, morituram.*

q *Testatur hoc etiam Sancta Dialogi part. 2, cap. 10, loquens de acerbis cruciatibus, annorum circiter 10 spatio à se toleratis: E minimis, in-quit, etiam malis magna percipiebat tormenta, crescebatque continenter infirmitas, & nisi Deus intrinsecus eam tenuisset occulta operatione oc-
cupatam, nequivisset sustinere.*

Septembris Tomus V.

E Rant iam anni novem, quibus, ut præce-xix.
denti capite dictum est, Catharinæ mentis excessibus, sensuum alienationibus, spiculis incendiisque divini amoris frequenter oppressæ, cor-pus tum amplius eorum violentiæ obniti non poterat, adeò ut absumeretur quotidie, per adhi-bitæ ad hanc usque horam remedia nullo ipsi al-lato levamine, medicisque modum ignorantibus, qui conduceret ad restituendum illi sanitatem: unde qui circum eam erant, assiduitate variorum, quæ siebant quotidie, experimentorum, illi modo, quo poterant meliore, auxiliabantur, quoad videntes eam velut ad extremam debilitatem re-daçtam, quatuor ante illius obitum mensibus col-legerunt medicos complures, qui ineuntes com-mune consilium, viam investigarent, quâ levamen aliquod afferretur doloribus gravissimis, qui-bus tanto tempore jacebat immersa.

91 Non prætermiserunt medici malorum cau-sas sedulò observare, examinare venarum pulsuum ac symptomata considerare: at, nullo morbi na-turalis deprehenso indicio, unanimiter omnes in hanc iverunt sententiam, infirmitatem hanc divi-ni quid præferre, ac propterea humanis remediiis curari non posse, sed folius Dei operationi ægrotantis curam relinquendam esse. Ejusmodi defini-tio planè conformis erat iis, quæ antè semper dixerat S. Catharina, quæ tamen obedientissima & numquam recusasset, etiam cum majori suo de-trimento, sumere medicamina sibi oblata; assidue tamen declaravit, ægritudinem suam conditionis esse omnino diversæ ab iis, ad quas artis medi-æ peritia valet pertingere. Et satis utique perspe-ctum erat, morbum ejus altioris esse ordinis quam naturalis: etenim intensiores siebant dolores magisque irritabant diebus festis, iis præser-tim, qui Sanctissimæ Virginis, Apostolorum ac Martyrum solemnitatibus consecrati erant, adeò ut deinceps, cum in Ecclesia celebraretur festi-vitas Sancti alicujus, Famulam suam Deus par-ticipem redderet passionis ab eo toleratæ.

92 Et manifestius morbi hujusmodi superior conditio apparebat videntibus, rem quamcumque, sive in cibo sive in potu ad eam refocillandum oblatam, damnum potius quam opem illi adfer-re; nec reperi quidquam poterat, quo corro-boraretur, præterquam sanctissima Eucharistia, quam quotidie absque molestia, & maximo cum gaudio sumebat b. Confluebant etiam è longinquò plurimæ piæ personæ, ad spectandum martyrium, quo Sanctam hanc divinus amor excrucia-bat, observantesque hinc dolores angustiasque inexplicabiles, quibus mergebatur, inde verò con-formatiōne mentisque tranquillitatem, quibus eos sustinebat, & circumstantes insuper omnes servo-re animi, verbis non satis exprimendo, ad mundi contemptum, peccati fugam, Deique amorem exhortabatur, cohibere lacrymas nequibant, & moerenti corde preces ejus postulantes, reverte-bantur consolatione simul ac stupore perfusi, quod Y 2 vi-

*Ultimus
Sanctæ mor-bus natu-riæ
ordine supe-rior fuit,*

E

*nulloj; evante
medicamine:
quam graves*

F

*tum paffi sit
cruciatus,
per omnia*

b

A. ANO-
NIMO.

c vidissent Catharinam, divinam magis quam huma-
nam c.

c 93 Ingenti opus esset volumine ad describen-
dum effectus extraordinarios, quos in S. Catha-
rinae confex-
tus.

d 93 Ingenti opus esset volumine ad describen-
dum effectus extraordinarios, quos in S. Catha-
rinae confex-
tus.

e 94 Cū illuxisset dies Assumptionis Sanctissi-
mæ Virginis Mariæ, anno MDX, augscentibus
supra modum Catharinæ doloribus, die tam me-
morabili extrema Unctione summa animi vol-
uptate, prout ipsamet desideraverat, inuita fuit.
Postea eam invisit angelorum multitudo, qui u-
nā secum paradisi gaudia illi degustanda præbue-
runt, tantumque fuit, quod ex tali visione ipsi
obortum est, jubilum, ut in corpus redundans,
illam compulerit manifesta lætitia signa edere,
circumstantibus ob tam improvisam mutationem
non minus stupore quam consolatione perfusi:
nec unius momenti aut fugitivum fuit conceptum
gaudium, sed continua septem diebus in ea per-
duravit ad eum modum, ut omnes judicaverint,
tantum eam ab omni mortis periculo abesse, ut
deinde sanitati effet restituenda.

f 95 Verū cū dicti dies effluxissent, adver-
tit unusquisque, falsam esse spem suam: etenim
die Vigiliæ f. S. Bartholomæi sacro rursum vehe-
mentissimis convulsionibus oppressa fuit, quæ
brevi eam velut ad præstitutum mortis tempus
perduxerunt; atque insuper permisit Dominus, ut
horrenda communis adversarii visione excrucia-
retur, quæ intolerandum illi dolorem intulit, non
quidem quodd eum ullenus vereretur, sed ob re-
pugnantiam, quæ inter animum suum, divino
amore succensum, statumque deplorabilem infe-
licis istius creaturæ, quæ tanto bond spoliata e-
rat, intercedebat: adeò ut visionem sibi tam
molestam & abominandam nequiescere, hac
illacque se versans, quamvis fari non posset, nu-
tuum tamen ope significarit circumstantibus, ut
super pectore Crucis sanctæ signo se signarent,
quemadmodùm ipsa quoque faciebat, cubiculumque
ac lectum aqua lustrali aspergerent, quibus
omnibus peractis, sub finem dimidiæ horæ eva-
nuit terribilis ista visio, pristinæque animi tran-
quillitati à Domino restituta fuit.

g 96 Ad breve tempus substituit quietus iste sta-
tus, Deo in ipsa innovante consueta tormenta,
aliis subinde cælestibus impressionibus sublevata;
unde oriebantur in ea tam repentinæ mutationes
à dolore in exsultationem, à tristitia in gaudium,
à defectione virium in extraordinarium animi vi-
gorem, ut cum medicis stupore percellerentur
filii ipsius spirituales, qui momentis singulis & ne
eam amitterent, metuebant, & simul eam con-
servandam, sibi pollicebantur. Timorem ejusmo-
di spe mistum experti sunt die quinto & vigesimo
Augusti, quo ipsa sensibus destituta, nec ul-
lum percipere valens levamen, resumptis denuò

viribus, fenestras aperiri jussit, ut cælum con-
templari posset, exorsaque est hymnum, Veni
Creator Spiritus, eum, concientibus alijs, pro-
sequens, qui vultum illius hilarem ac coruscantem
observarunt, & ex ore ejus audierunt hec
verba: "Eamus, non amplius terra, non amplius
"terra." Verū cū de illius morte dubitarent,
animadverterunt omnes, Deum eo temporis pun-
cto res magnas illi manifestasse; atquè ita certò
factum est, licet ipsa, quid vidisset, interrogata,
responderit, loqui se non posse g.

g 97 Manifestavit utique visionem, quam duo-
bus post diebus habuit, in qua ostensa ipsi fuit
anima sua, ob omni affectu carnis & spiritus e-
mundata, quod continuo exoptaverat, ac dilu-
cidis prodidit signis, præcipiens, alii ut sibi non
adessent, nisi quos mera necessitas exigebat, nec
de alio sermonem secum facerent, quam quod
postulabat caritas, exercens insuper cum intimis
familiaribus suis miram indifferentiam, quæ ti-
morem illis veneracionemque incutiebat. Stupen-
da experimenta, quæ sumpsit cælestis amor in ex-
tenuato illius corpore emundatoque spiritu post
hasce visiones, commemorari facilis, quam accu-
ratae describi possunt, cū humanum ingenium
aptum non sit ad penetrandum arcanas Dei ope-
rations. Novimus, interdum ad plures horas ja-
cuisse immobilem, vultu labrisque rubentibus;
immunitato nativo colore, frequenter aspisse cor-
pus ejus in hunc modum, ut videretur emittere
accensos ignis vapores, qui vehementem calo-
rem communicabant aquæ ipsi, quæ in vase ar-
genteo ad refrigerandum manus ipsi oblata fuit,
adeò ut vas ipsum aquæ fervore caleficeret, non
secus ac recenter igni subductum fuisset.

g 98 Non steterunt hic favores, quibus ante
sanctum ipsius excessum donare eam voluit cæ-
lestis Sponsus: siquidem die tertio Septembri
participem illam reddidit sacrosanctæ suæ Passio-
nis, in corpore & animo periculum faciens a-
cerbitatis dolorum ab ipso toleratorum: idque
circumstantes satis cognoverunt, cū observarunt
eam, extensis in lecto brachiis in formam Cru-
cis, in semet ipsa repræsentantem crucifixi sui Bo-
ni effigiem, linguanque in sequentia verba exfol-
ventem: "Felicitè advenerit passio hæc & aliud
"quodcumque supplicium à suavi Dei ordinatio-
"ne immisum: jam enim anni sunt circiter sex
" & trigesita, ex quo illuminasti me, dulcis Amor,
" ab eoque temporis puncto usque adhuc deside-
" ravi semper pati cū internè, tum externè;
" & quia hoc mihi votum fuit, numquam repe-
" risse cruciatum ullum mihi visa fui, sed magis,
" quamquam omnis præterita pena dolorque ex-
" terior ingens appareret supplicium, tua disposi-
" tione id omne maximæ mihi suavitatis volupta-
" tis que internæ visum est. Modò finem attigi,
" venio ad te summo interno & externo dolore à
" capite ad pedes ita oppressa, ut non existimem,
" fore ut ullum corpus humanum, quantocum-
" que robore præditum, immanem hunc cruciatum
" perpeti valeret; cui succumbere oportere non
" tantum corpus carne & ossibus constans, sed
" ferreum etiam ac adamantineum ejus vi annihi-
" landum esse, mihi videtur: quoniam luculen-
" ter appetet, te moderari & gubernare omnia æ-
" qua & justa dispositio tua, quæ nondum vis
" me mori. Et quamvis absque ulla medela in
" hoc corpore tam immodica sustinuerim tor-
" menta b, nihilominus excelsum in me animum
" exerior, itaque affecta sum, ut dicere nequeam
" me pati, iqd videor mihi continuò versari in

D

g & operatio-
nes, ab amo-
re Dei pro-
fecte:

g multa patiens
dolores re-
putat juaces.

b

ma-

A „ magna voluptate, quæ tam grata & amabilis
„ mihi est, ut expromere non valeam, ac ne co-
„ gitare quidem.

Visio altera
oblata San-
ctæ, in cujus
morbo nil na-
turale est.

B

99 A multis jam diebus omne humanum solatum subtraxerat illi Deus ad sustentandum eam solo sacrato Corpore suo, cùm die vii Septembbris inter alias gaudii species ostendit illi ingenitem scalam igneam, è terra ad cælum pertingen-tem, ad cuius ignitorum graduum ascensum invitabatur: quæ visio quatuor horas perseverans ita animum ejus simul & corpus inflammavit, ut totus orbis exuri videretur, adeò ut, itane res se haberet, sciscitata, fenestræ aperiri jussit, ut certior redderetur. Pudore ac stupore ob tam insolitas vicissitudines suffuli, qui ei aderant, cuperentes periculum omne facere ad vitam illi conservandam, interdum eam adigebant ad sumendum aliquid, quo corroboraretur; sed id unicè ad exercendum ipsius obedientiam valebat, eò quod certum illi esset, fore ut retinere non valeret; cumque alias, at inutiliter, vias explorassent, collegerunt decem egregios medicos, ut perspicerent, an humana numquam industria valitura esset asequi ipsius levamen: sed id quoque irritum fuit; etenim cùm denudò periti omnem exquisitam adhibuerint solertiam, aliud quād quod ante statuerant, definire non potuerunt, morbum scilicet hunc minimè naturalem esse.

Emisso mul-
to languine,
amori suo in-
dulgens ani-
mam exha-
lat.

i
k
C

100 Compleverat tum Dominus sublime, quod ab æterno animo volverat, consilium, ingentem hanc Animam constituendi exemplum singulare amandi & patiendi, itaque corpus ejus consumpsérat, ut parum aut nihil sanguinis in eo reliquum esset. Præ concepti caloris vehementia nequibat is ultrà venis clausus retineri; unde postremis diebus viâ sibi ad egrediendum patefacta, ex his abundanter profluebat, & caloris vis vasta ex metallo, quibus recipiebatur, penetrans, indelebilis maculis reliquit tincta. Denique cùm appropinquasset dies decimus quartus Septembbris anni MDX, Exaltationi sanctæ Crucis ficer, quo, licet velut exsangue & alio quovis humore vacuum remansisset corpus illius, nihilominus sicut lucerna jam jam extinguenda amplius lumen emittebat, ita insignis hæc Sancta majori animo & robore prorupit in sermones, magis quād umquam amore incensos. Cùm elapsus esset dies iste & ultra horam noctis sextam i proiectus esset sequens, qui erat Dominicus, Septembbris decimus quintus k, Sancta interrogata, velle net Eucharistia refici, altissima contemplatione abrepta, veluti cuius vicinus finis suis notus erat, digitum intendit in cælum, significans, illicè sibi ad cælestis convivium proficendum esse: quapropter sereno vultu suavissimaque voce ultima crucifixi sui Jesu verba modulans, dicendo, "In manus tuas, Domine, commendando spiritum meum, , anno ætatis sexagesimo tertio, perfecto sacrificio, consumpta hæc divini amoris Victimæ ad inseparabilem cum Deo suo conjunctionem evolavit.

Statim post
obitum reve-
lata Sanctæ
gloria, mi-
racula
l
m

101 Hoc ipso temporis puncto, quo sancta ista Anima vinculis corporis sese exuit, visa fuit à quadam spirituali ipsius filia, ibidem praesente, egredi corpore, in cælumque velocissime ascendere l: cùmque supra modum à demone torqueretur obfessa aliqua, malignus spiritus, à se visam esse hanc Animam Deo se conjungentem, indéqué supplicium intolerandum experiri se, compulsus fuit dicere. Multas quoque electas animas, quæ studuerant sancta illius vestigia insequiri, visiones m hujusmodi bearunt. Sanctæ mortis hujus nuntio ocyùs diffuso, clerici & laici, nobiles

& plebeji, omnis ætatis, omnis sexus, mærore ac luctu ob ingentem jacturam perciti, certatim concurrerunt ad venerandum illius corpus, in publica xenodochii ecclesia expositum; variisque infirmis, qui intercessione illius se commendaverunt, perfectam à morbis suis sanationem consequenteribus, nullus ibi fuit, quin ex illius aspectu patratusque prodigiis animi teneritudine se commoveri, ac intra se affectus doloris contemptusque rerum mundanarum suscitari senserit, visus sibi etiam à feretro, in quo jacebat, invitari ad ferventer capeſſendum viam cæli: nec multum effluxit temporis, cùm mirabiles observatae sunt mutationes, maximè illustrium feminarum, quæ vanitati feculi nuntium remittentes, animum unicè applicuerunt curando magno salutis suæ æternæ negotio.

102 Proutquam sacrum cadaver collocaretur in sepulcro novo, ad eum finem præparato, nullus adfuit, qui auderet jubere illud exenterari n, cùm æquum non videretur, ut incisioni subjiceretur corpus illud, quod molle ac flexibile vivere etiam tum videbatur, & signa donorum cælestium conservans, pellem, quæ cordis regionem circumdabat, assidue habebat rubentem o. Hinc factum est, ut propalari non potuerit alter cordis, à diuino igne in cinerem redacti, favor, quo, ut dictum jam est, eam Dominus condecoraverat. Quapropter thesaurus tam pretiosus novo tumulo illatus p, in eo permanxit anno uno & medio, visui occultus, at communis pietati apertus, quæ tum maximè eminuit, cùm priusquam in ditius monumentum transferretur, necesse fuit octo dies continuos illum exponere infinitæ multititudini, quæ accurrebat ad venerandum admirandumque in ipso prosecutionem istorum prodigiorum q, quæ ab initio in eo fuerant observata: & quoniam ferventi accurrentium pietati non sufficiebat sacras vestes sibi comparare, invento inter illos aliquo, qui unguem surripere furtim ausus est, oportuit illum includere facello probè custodito munitoque, pergente Domino ostendere, quantum apud se valerent Famulæ suæ preces, multiplicatis prodigiis in gratiam eorum, qui illi se se commendabant.

103 Majorem in modum dilatatus fuit magnæ hujus Sanctæ cultus, postquam publicæ luci datae sunt heroicæ illius virtutes, unà cum mirabilibus luctubrationibus ab ipsam compositis, quæ preli ope juris publici facta sunt r à duobus Dei Servis D. Cataneo Marabotto, & Hectore Vernaccia, quorum alibi honorificam mentionem fecimus. Quoniam ille ipsæ saepius impressæ & in varias linguis translatæ fuerunt, credibile non est, quantum diffusa fuerit per orbem Catholicum fama eximiæ illius sanctitatis & admirandæ doctrinæ, adeò ut stupore abrepti fuerint viri sanctissimi doctrissimæ s, quorum prolixum catalogum texuit pater Hyacinthus Parpera Congregationis Oratorii in libro, cui titulus, B. Catharina Gentiensis illustrata.

104 Cultus sanctæ huic Matronæ à principio impertitus constanter perseveravit, nulla umquam illius facta imminutione, immò multò amplius extensus fuit etiam apud exterias nationes. Videbantur ex omni parte homines pii magno numero concurrere ad venerandum sanctum ejus corpus, quod semper incorruptum permanet, publico confpectui expositum: unde post congruas postulationes auctoritate Apostolicæ cultus hujusmodi legitimus declaratus fuit die sexto Aprilis anno MDCLXXV. Verum ejusmodi declarationibus crevit, ac legitima declarata est, in suis processibus,

174 VITA S. CATHARINÆ FLISCAE ADURNÆ VIDUÆ,

A. ANO-
NIMO.

minimè contenti viri nobiles, qui præsunt modermini majoris xenodochii civitatis Genuensis, consecuti sunt, ut causa Canonizationis illius introduceretur à sacra Rituum Congregatione, à qua obtentis variis favorabilibus reformatis, tum ad inscriptionem nominis ipsius in Martyrologio Romano, tum ad celebrationem festivitatis ejus cum Officio & Missa propria, denique ab illa ipsa anno M D C C X X X I I in examine héroicarum illius virtutum adepti sunt favorable detretum, postea ejus confirmationem Apostolicam obtinentes die xxx Maji anni supradicti.

A N N O T A T A.

a In Commentario num. 126 & seq. geminum adduxi specimen insignis obedientia S. Catharinæ, quod ibidem vide.

B b Vita Prolixior cap. 50 sic scribit: Appetente autem hora sanctæ Communionis percipientiæ, innuit accersendum confessarium, qui intelligens ejus animum, ac nimis debilem metuens ad sacram Hostiam deglutiendam, dixit: Quomodo trajicies eam in stomachum? Illa lœto vultu significavit, ne quidquam formidaret, & sic Panæ cælesti refecta est: inde faciem induit filarem ac rubicundam instar Seraphini, ostendens, se interius tam ingenti perfusam gaudio, ut id exterius etiam sese proderet. Viribus à sanctissimo Sacramento subministratis, coepit loqui: interrogata, quæ potuisset illud sumere, respondit, se, dum in ore haberet, sensisse in corde: aliud præter venerabile Sacramentum non valebat percipere, nisi maximo cum cruciati.

c Ipsamet Sanctæ Dialogi sui part. 1, cap. 21 sic loquitur: Conscenso tam sublimi perfectionis gradu, dixit spiritus: Non pronunciabo deinceps hanc creaturam humanam, videns ipsam, existincta humanitate, totam in Deum transformatam. Parte verò 3, cap. xi de iis, qui per divini amoris operationem se ipsis exuti sunt, ita scribit: Si hujusmodi personæ (quæ rarae sunt in mundo) notæ essent, adorarentur in terris; sed Deus eas sibi ipsis & aliis occultat usque ad diem mortis: tum verum à falso discernitur.

D d Ita Sanctæ predixerat Deus, ut ipsa testatur Dialogi part. 2, cap. 6 his verbis: Causam (inquit Dominus) tanti cruciatus à te tolerandi melius te experientia quam ratio docebit. Prinde noveris, me animæ tuæ corporis mutaturum in purgatorium; atque ita accumulo ipsis gloriam & ad me sine alio purgatorio eam traho.

e De puritate, in articulo mortis anima necessaria, Sanctæ Dialogi part. 3 cap. 6 pulchre differit in hunc modum: Ad obtainendam salutem non est via compendiosior, planior & securior hac nuptiali ac decora veste charitatis, quæ animæ tantam præbet fiduciam & magnanimitatem, ut se Deo præsentet intrepide. Sed tempore mortis charitatis expers aded est vilis & contemibilis, ut potius omnem alium, quantumlibet tristem ac horridum, locum adiret, quam coram Deo compareret: quoniam enim Deus sit simplex ac purus, nihil in se aliud potest recipere, quam purum & simplicem amorem, & quia Deus est mare amoris, in quo omnes Sancti abyssaliter sunt absorpti, impossibile est, ut vel minima imperfæctio in id immergi queat. Unde anima charitate nuda, quando est separata à corpore (ita hoc intelligendum) sese potius demerget in infernum, quam coram illa puritate ac simplicitate se sisteret.

f Antiquior biographus cap. 50 afferit, hanc diaboli visionem Sanctæ oblatam fuisse pridie S. Bartholomei circa horam septimam noctis. Hora autem noctis septima Romanorum ac Italorum passim proœcta mente Augusto responderet circiter hora nostra secunde noctis: Vigilia vero S. Bartholomei passim ubique celebratur die 23 Augusti. Itaque visio hac videtur contigisse die posterior 24 quam 23 Augusti, conformiter ad disputatione de die Sanctæ emortuali in Commentario num. 133 & seqq., quem, si lubet, consule.

g Vita prolixior cap. 50 sic habet: Quæsumus, quidnam vidisset: respondit, jucundissima esse, sed planè ineffabilia.

h Ex solis his Sanctæ verbis, etiam ab antiquiore biographo relatis cap. 50, corruit Bailleti hallucinatio, quam excusimus in Commentario num. 95 & seqq.

i Vita prolixior cap. 51 de Sanctæ obitu hoc scribit: Obiit, ... horæ noctis sextæ, paulò ante horam, quæ solebat sacram Communionem percipere. At ex illo, istud paulò antè accipi debere cum aliquot horarum latitudine: nam, ut vidimus in Commentario num. 134, hora noctis sextæ apud Italos medio mense Septembri circiter respondet temporis, quo apud nos est quadrans ante horam primam noctis: non videtur autem mihi verisimile, Sanctam longo tempore, ut inuit verbum solebat, eâ horâ sacro Epulo refetam fuisse.

k Vide dicta in Commentario num. 132 & seqq.

l Visionem hanc resert Vita prolixior cap. 51, additique, illam ex ea mirifice recreatam ac copiosa luce perfusam fuisse: Unde, inquit, verba loquebatur divino amore flagrantia; sed & circumstantibus dixit; O quam arcta via ambulanda, ut ad patriam cælestem absque obstaculo perveniantur! Confexit enim viam hanc aded angustam ac difficultem, ut præ terrore nesciret, quod se verteret, atque in hac anxietate totam illam noctem traduxit. Vedit etiam, quantum supplicii maneret animas, tempore fui ē corpore egressus non bene purgatas &c.

m Recenset has visiones Vita prolixior cap. 51, & paulò fuisus Parpera Vita, anno 1682 edita, cap. 112: dabo illas § 1 Gloria posthumæ.

n Bailleti hoc in parte crisi examinabitur in Gloria posthumæ num. 10 & seq.

o Autor Vita antiquioris cap. 51 ita scribit: Post obitum inventum est totum ipsius corpus crocei coloris, qui initio tantum circa cor visebatur, quod indicabat, divinum hunc ignem fuisse dilatum, & paulatim totam sensitivam partem pervasisse. Vide Gloriam posthumam num. 9.

p Scribit Arturus in Gynaceo, sacram illius corpus tumulatum fuisse die 18 Octobris. Unde id didicerit, ignoro: nam neque biographus antiquior, neque Parpera in gemina Sanctæ Vita diem hunc 18 signant. Posterior scriptor cap. 114 Vita, anno 1682 edita, in margine hos characteres adscribit MDX Septembribus xvii: & in Beata Catharina illustrata part. 1, cap. 1, num. 4, ubi agit de codicillo, ad testamentum à Sancta adjecto, de ultima voluntatis Catharinæ declaratione facta à Carentio & Marabotto, deque sepultura Sanctæ in ecclesia majoris xenodochii, quæ declarationem hanc insecura est, in margine item adscribit sequentia Italice: Codicill. MDX, XII Septembribus in actis Gregorii Sacheri. Declaratio xvi dieti mensis. Manuale Cartularii hospitalis MDX 2 Octobris in pag. xviii & iv. Verum nulli ex hisce characteribus Arturo savent.

q Vitæ

A q *Vita prolixior non nisi beneficium unicum refert: Parpera in Vita, edita anno 1682, aliqua alia commemorat, quorum primum illigat anno 1616: op̄oret ergo, ut ea prodigia, qua generali nomine beneficij narrat antiquior biographus contingisse statim à Sancta excessu, vel litteris configurata non fuerint, vel temporum injuriā perierint.*

r Tempus, quo hec vulgata fuerant, aliaque buc spectantia vide in Commentario § 1.

f Nonnullos recensuimus in Commentario § 2

t Quae toto hoc num. referuntur, elucidabuntur amplius in Gloria postrema.

C A P U T IX.

*Miracula ad Sancta invocacionem recenter impetrata: solemnis canonizatio.***B**

xx. Miracula recenter perpetrata,

inter quæ sanationes

a

Non est hujus loci enarrare sigillatim innumeras sanationes prodigiosas, quas ad Sanctæ hujus interventionem Deus operatus fuit, diuturno spatio amplius quam duorum seculorum, quæ effluxerunt à sancto illius obitu usque ad solemnum canonizationem. Unde satis mihi erit referre ea, quæ recenter patrata sunt, ex quo anno MDCCXXIX, curante nobilium majoris xenodochii Genuensis ferventi studio, efficacius promoveri coepit hæc illius causa, legunturque relata in tabulas processuum, authenticis argumentis comprobata, ac demum sanctæ Sedis Apostolicae approbatione confirmata.

i 06 Maria Magdalena Rizzi circa annum MDCCXIX a in xenodochio majore Genuensi ægritudinem contraxit cum crurum genuumque tumore & intolerando sinistri lateris dolore: probatique, sed inutiliter, omnibus, quæ ipsi applicata fuerunt, remediis, medicorum hæc fuit sententia, non posse illam ab hoc malo convalescere: unde inter immedicabiles collocata, miserissimam infelix vitam agebat, vi mali coacta jacere immobilis, & alieno semper in omnibus operibus suis indigens auxilio. In eo statu permanxit spatio annorum circiter novem, cùm ultimo die Veneris Martii anno MDCCXXIX eo tempore, quo solito majori dolore opprimebatur; non tantum quietem illi, sed insuper omnem cibi appetitum adimente, Sanctæ ferventer se commendavit, recitans semel in illius honorem Orationem Dominicam & Salutationem Angelicam: ac mox in lenem somnum incidit, è quo non diu pōst libera & sana exrecta est, & semet vestibus induens sine mora è lecto profiliit, & absque alterius auxilio vel sustentaculo pedes fæse contulit ad visendum Sanctæ sepulcrum, actisque ei, quam insigniter beneficam experta fuerat, gratiis, potuit illico, stupentibus omnibus, consuetis laboriosis exercitii se applicare b.

b tres subita-

107 Amplius percrebuit fama miraculi, à Deo per magnæ hujus Sanctæ patrocinij patrati in persona nobilis puellæ Mariæ Franciscæ Xaveriæ Gentilis, quæ ab annis tredecim continuis decumbebat oppressa congerie malorum, quæ illam crebro eō adduxerant, ut munita fuerit omnibus sanctis Sacramentis. Asthma, convulsiones, malum scorbuticum, attractionesque nervorum, quibus plantæ adstringebantur, erant infirmitates assuetæ,

quibuscum conficitabatur, ad has adjectis frequenter periculosis symptomatibus. Demum ægræ, stimulatae miraculis, quæ fiebant quotidie ad Sanctæ sepulcrum, animum subiit cogitatio valedicendi remedio omni humano, seque sincero corde illi commendandi, cùm speraret fore, ut certò sanitatem conquereretur, si modò succederet sacram illud monumentum visitare. Quare die XXIIII Martii anni MDCCXXXIV, contrà ac sentiebant domestici, & humanæ prudentiae leges dictabant, dum curârat se vestibus indui & in sede reclinari, comitantibus, qui ipsi ministrabant, delata fuit ante corpus S. Catharinæ, unde, auditio prius Sacro fusisque ad eam ferventibus precibus, cùm domum reduceretur, observavit utique, conceptam spem non fuisse delusam. Vix enim ad porticum delatam cùm vellent bajuli de terra levare & inducere in cubile, nulla ratione id voluit permettere, sed ipsanet fæse erigens, audacter gradus ascendere cœpit, & in iœtu oculi fæse ita liberam & sanam experta fuit, acsi numquam ægrotasset, stupentibus parentibus nobilibusque consanguineis & amicis, qui ad miraculi famam ocyū accurrerunt, ut de obtenta sanitate lætitiam cum ipsa participarent.

108 Nullo ex capite inferior fuit subitanea Blanchæ Seminæ sanatio, quæ in tenera ætate delapsa de quodam gradu ædium suarum, mansit delumbis, & ad xenodochium delata, postquam inutiliter adhibuisset omne remedium diuturno viginti quinque annorum decursu, facta est paralytica, manumque dexteram adstrictam gerens, decumbebat assidue, inepta per semet ad omnem operationem humanam. Hæc inaudiens miracula ad Sanctæ sepulcrum perpetrata, die secundo Aprilis anno MDCCXXXIV, collocari fe in sella gestatoria, & è xenodochio Incurabilium, in quo degebat, deferri jussit ad xenodochium Majus, ad visitandum sacrum corpus, ibique auditâ Missâ sumptuæ reverenter Eucharistiâ, cùm pergeret Sanctæ se commendare exorandæ in columitatis desideratæ gratiâ, ecce improvisè sponte surgit, perfectè se in pedes erigit, contractam manum extendit, attonitis ac stupefactis, quotquot similis miraculi spectatores adfuerunt.

109 Prænotata miracula rigido sacræ Rituum Congregationis examini subiecta, causæ ponente Eminentissimo Georgio Spinula, suffecto in locum Eminentissimi Josephi Renati Imperialis defuncti, applaudentibus dominis consultoribus, universaliter probata sunt, ac deinde falli nescio Pontificis Maximi oraculo confirmata anno MDCCXXXVII die V Aprilis, in quem opportunè incidebat ejus natalis c. Postmodum coram Sanctitate sua habita denuò generali sacrorum Rituum Congregatione, in qua propositum fuit dubium, an, attenta relatorum miraculorum approbatione, tutò decerni posset solemnis canonizatio, definitum est securè id licere: quapropter Dominus noster, post imploratum divinum auxilium, die XXX suprà dicti mensis & anni optatum decreatum tulit.

110 Decreverat jam regnans Pontifex Clemens XII insigni Matronæ nostræ, heroïca caritate prædictæ, dispertire honores illos, quos Christi Vicarius ac legitimus S. Petri Successor tribuere solet ii, qui vita mirabili insignibusque ob eorum interventionem patratis prodigiis Ecclesiæ militanti suppeditarunt extima sanctitatis exempla singulariaque beneficia, ut eos admirentur posteri ac imitentur: in eumque finem constituerat diem XV Iunii anni MDCCXXXVII, Sancti

E

recensentur;
post rigidam
examen

à Sede Apo-

stolica probar-

te. Solemnis

F

c

Catharine in
Sanctorum
Alium re-
latio.

G

Eissimæ Trinitatis gloriae consecratum; quando, præhabitis solitis consiliis, omnique eo, quod functioni tam sacrae tantæque majestatis congruit, instructo apparatu, dicto die in illustrissimo Cardinalium, episcoporum, legatorum, principum præstulumque confessu visa est veneranda majestas ejusdem summi Pontificis, à quo, exsultante universa Roma, unâ cum Vincentio à Paulo, Joanne Francisco Regis, & Juliana de Falcone-riis adscripta fuit Sanctorum albo gloriofa vidua nostra Catharina Flisca Adurna Genuensis.

ANNOTATA.

a Error hic typotetarum est, scribendumque anno 1719, ut traditur in processibus impressis, quæ penes me habeo, & colligitar ex infra signato anno 1729.

b De hoc & duobus sequentibus beneficiis plura dabuntur in Gloria Sanctæ posthumæ.

c Anonymo nostro hæc scribenti preludxit hand dubiè decretum Clementis XII Pape, quo tria supera memorata miracula probata sunt, & in quo ita lego: Cùm Sanctitas sua, inhærendo suffragiis dominorum consulorum, ... ac implorato priùs divino lumine, die v ejusdem mensis Aprilis, ipsius natalitia, ac divo Vincentio Ferriero sacra, tria (*miracula*) in tertio genere approbaverit &c., quæ verba in obvio & naturali suo sensu accepta, natalem S. Catharinæ, non Pontificis designare videntur. Ita tamen scriptus *anonymus*, ut aperie edicat, miraculorum istorum confirmationem à Pontifice factam esse ipsius Clementis XII natali: vox enim Lui ab ipso adhibita masculina est, inservitque casibus obliquis pronominis Egli, ille: sicut vox Lei feminina est pro casibus obliquis pronominis Ella, illa, quemadmodum præter alia docet Lexicon academie Florentina, della Crusca appellata. Existimo igitur, typotetarum incuria hoc anonymi loco irrepsisse Lui pro Lei: constat enim ex libro, recenter edito Roma pro continuatione Ciaconii, & in quo referitur Historia Vita Clementis XII, usque dum ad summum Pontificatum assumptus est, cum non die v, sed vii Aprilis natum esse, quod verisimiliter non ignoravit *anonymus* noster, scribens tempore Clementis XII. Porro laudati Pontificis decretum illud serius consului, cùm jam pars maxima Commentarii prævii ad S. Catharinæ Acta prelum subiisset, atque hinc factum est, ut de tempore natali & supra *Commentario* Sanctæ etate dubiè ibidem locutus fuerim *num. 32*. Legeram relegramque *sepius* Vitam prolixiorē, ab auctoribus Sanctæ aequalibus conscriptam, & in omnibus illius editionibus, quæ ad manus nostras devenierunt, nec mensem, nec diem, immo nec annum, quo luci data est Sancta, signatum reperi. Parpera deinde *lucubrationes* consului: is quidem annum supplevit, sed mensem ac diem similiter prætermisit, qui tamen minutiora alia, inter quæ sunt domus & platea ipsa, ubi primùm lucem aspexit Sancta, annotavit: annum quoque, diem ac mensem initi contractus dotalitii adscripsit. Scriptum etiam, cui titulus: Factum concordatum, ab Eminentissimo Georgio Spinula Clementi XII oblatum anno 1737 ita tantum habet: Catharina Januenfis primam hujus lucis usuram affecuta est Januæ anno MCDXLVII. Sed & ipse Clemens XII in Bulla canonizationis, dandâ infra in Gloria posthumæ, prætermisso die ac mense natali, sic dumtaxat loquitur: Genuæ, ... Catharina nata est anno millesimo quadragesimo.

B

C

septimo; que tamen Bulla laudato decreto posterior est, quod, ut jam monui, serius consului, utpote pro sola Sanctæ Gloria posthumæ utile illud existimans. Cùm tamen decretum istud diem v Aprilis, tamquam verum Sanctæ natalem, designare videatur his verbis: Die v ejusdem mensis Aprilis, ipsius (Sanctæ) natalitia, credere oportet, instrumentum aliquod, huic fidem faciens, Pontifici exhibitum fuisse in eaque hypothesi de Sanctæ etate paulo alterius statuendum est in hunc modum: *Juxta decretum*, quo Clemens XII probavit miracula, nata est Sancta die v Aprilis, anno, ut Pontifex in Bulla & instrumenta mox laudata testantur 1447, mortua vero est anno 1510 die xv Septembri, ut ostensum est in Commentario num. 132 & seqq.; adeoque supra illius etas, in rigore loquendo, excessit annos tres & sexaginta mensibus quinque, diebus decem, qui dicendi sunt neglecti fuisse tum in Bulla, in qua dicitar Sancta decepsisse annum agens sexagesimum tertium, tum in Officio ejus proprio. Atque hac ad ampliorem elucidationem dictorum in Commentario num. 32 hic observare non inutile duxi.

D

GLORIA POSTHUMA.

§ I. Sanctæ gloria multis revelata: cultus statim ab obitu inchoatus: sepultura, variæque sacri corporis, à corruptione immunis, translationes.

B Iographus noster *anonymus* *Vita num. 101*, *Visiones de Sanctæ* statim à felici Sanctæ excessu gloriam illius & inter celites assumptionem nonnullis revelatam fuisse, paucis verbis commemoravit. Biographus autem antiquior cap. 51 ait, par esse, ut credamus, animam S. Catharinæ beatis ignitorum cherubim ordinibus sociatam fuisse: Quum enim, inquit, in hac vita perfectissime per amorosum ignem fuerit purgata, veritati consentaneum est, Dominum ad istam excellentem dignitatem ac gloriam eam extulisse. Hoc, quia Catholicæ fidei non repugnat, credere à ratione non est alienum, maximè considerando principium, quando fuit divino amore sauciata, & progressum totius vitæ cum experimentis, multis annis in ipsius conversatione factis. Utrique autem revelationi de sancto Catharinæ obitu, ab anonymo breviter memorata, subdit antiquior biographus laudato statim capite sequentes: Medicus quidam, ipsi addictus, è somno horâ obitûs ejus evigilans, audit vocem sibi dicentem: Vale, ego nunc ad cælum proficisco; qui ait uxori suæ: Domina Catharina modò defuncta est, quod postea verum comperit.

2 Pergit ibidem: Alius eadem horâ in oratione positus, vidit eam in nube candida euatem in cælum, & quoniam erat spiritualis ipsique admodum devotus, tanta repletus est consolatione & gaudio, ut videretur extra se raptus: procul quidem aberat, nihilominus tam certus de morte ac gloria ipsius acsi præsens fuisset. Parpera in Vita Sanctæ, anno 1682 edita, cap. 112 ait, credibile esse, revelationem hanc factam fuisse He-

apud celites
gloria

Eto-

A Elori Vernaccie: quod si est, oportet is, pra animi demissione nomen suum in Vita prolixiore sub ticeri voluerit. Quædam sancta religiosa foemina, inquit laudato cap. 51 antiquior biographus, conspexit eam in somnis candida veste amictam, in medio cinctam, & revelata est ipsi in spiritu unio ejus cum Deo, dixitque ad suam sociam, se vidisse, animam dominæ Catharinæ migrantem in cælum: & manè ingenti gaudio (quandoquidem ipsi addictissima erat) de rei veritate certior facta est. Parpera mox citato loco afferit, pro certo haberi, sanctionalem hanc fuisse Thomasam Fliscam, de qua alibi meminimus.

multis oblatæ.

B 3 Revelationum sancte mortis narrationem ita prosequitur Vita prolixior: Alia religiosa, illâ ipsâ horâ in ecstasi posita, vidit hanc Dominam tanta pulchritudine & lætitia circumfusam tantisque deliciis affluentem, ut se in paradisum translatam putaret: fuit ab ipsa nominatim appellata multisque salutaribus monitis inducta & præparata ad patienter ferenda amore Dei adversa; quæ vitæ mutationem & proposuit & instituit. Asseveravit, se frequenter ex hujus visionis memoria consolatione perfundi: unde majorem erga illam post obitum devotionem concepit, maioremque ipsi fidem adhibuit, quam antea in vita, tametsi ei fuisset familiaris. Eundem in modum cuidam monachæ visa est maximâ perfrui pace & gaudio: hinc tantam hausti læticiam & voluptatem, ut pœnè exspirasset, & ita multò certior reddita est in spiritu de ipsis cum Deo coniunctione, quam si illam corporeis oculis conspexisset. Addit, multis aliis ejusmodi favorem concessum fuisse, etiam procul existentibus, ac demum ita concludit: Et à diversis tot sunt audita, ut omnia narrare nimis prolixum.

C 4 Post hæc tum antiquior biographus eodem cap. 51, tum prolixius Parpera cap. 113 Vita, anno 1682 edita, exponit specialem certitudinem, quam de Sancta in calis gloria, ejusque, ut videbatur, martyrio accepit Marabottus, qui Catharinæ fuerat à sacris confessionibus. Ignorabat is tota nocte, quâ Sancta obiit, & in sequenti die revelatione aliis factas, cum, teste laudato Parpera, licet de Catharinæ beatitudine minimè ambigeret, imitaturus tamen exemplum S. Augustini, qui pro matris sua salute preces fuderat, voluit pro Catharina Missam celebrare: sed subdit Parpera, eum arcana quadam virtute impeditum fuisse, quo minus Sacrum de defuncta diceret, interiusque edocet, ut occurrentem eo die Missam de pluribus Martyribus celebraret. Hac tamen paulò aliter leguntur apud antiquiorem biographum in hunc modum: Confessarius ejus illa nocte totoque sequenti die nullam horum habebat notitiam: altero pôst die Missam pro defunctis celebraturus, nunquam pro illa speciatim poterat orare, sed tantum generatim. In sequenti die occurrit ei, nihil de hac Beata cogitanti, Sacrum de pluribus Martyribus celebrandum. Ipse quoque Parpera Vita, anno 1681 edita, cap. 51, sic scribit, ut aperte antiquiori biographo consentiat, celebratam fuisse Missam pro defunctis, licet pro Catharina orare nequiviter specialiter.

D 5 Celebranti verò Sacrum de Martyribus quid acciderit, describit Vita Latina Thanneri: Ecce, inquit, dum inchoat Introitum, "Salus autem Ju-," storum à Domino, "totus fuit in spiritu com motus, repræsentato sibi universo ipsis martyrio: quælibet verba à se prolata intellexit planè congruere eidem martyrio. Legens Epistolam, "Ju-," storum animæ in manu Dei sunt, cum Evangelio Septembri Tomus V.

contigerit
tempore
Missæ sacri
ficii.

lio, "Attendite à fermento Phariseorum,, sensit ad singula verba cor suum devotione ac commiseratione sauciari, coactusque fuit tantam lachrymarum vim profundere, ut impossibile censeret exceptum Sacrum prosequi, nedum finire. Tale ac tantum martyrium limpide contutus & medullitus miseratus, verba formare non poterat: fluctibus autem ora rigans, ingentem percepit lætitiam ac voluptatem internam ex ordinatione divina & ejus requie. Omnes, qui Sacrum illud audiebant (erant autem multi ac B. Catharinæ devoti) non quibant lachrymas continere, adeò ut ipsem confessarius obstupeceret. Sacro admodum difficulter peracto, folis mediâ horâ compulsus fuit lachrynis indulgere, antequam paululum rursus exhilararetur. Ab eo tempore nihil amplius afflictio sensit, atque in spiritu claram stabilemque notitiam retinuit atrocitatis martyrii hujus electæ Matronæ, & quidquid priùs corporeis oculis videbat atque diuturnâ experientiâ compererat, quasi nihil ducebat respectu ejus, quod postea intellexit, è qua visione (nisi Deus avertisset) præ dolore exspirasset.

E 6 Si tot tamque manifestas de Sancte apud cœlitæ gloria visiones, multis oblatæ, confidcremus: Sanctæ statim post oblationem cultus exhibitus. Sanctæ memorata hactenus maxime heroicarum virtutum exempla inspiciamus, quorum tota civitas Genuensis testis fuerat, minime mirabimur, quid, ut testatur anonymus noster supra num. 101 Vita, statim à beato excessu omnis etatis & conditionis homines confluxerint, sacrum Catharinæ corpus veneraturi. Hinc etiam in scripto, cui titulus, Factum concordatum, oblato Clementi XII ita lego: Statim ab obitu adeò fama sanctitatis & miraculorum percrebuit, ut à prædicto anno MDX cultus, & quidem publicus, erga beatam hanc incepit, & per centum & ultra annos absque interrupzione perduraverit. Atque hæc de cultu, Sanctæ mox à decessu suo impensi, antiquitate nullum relinquent dubium: videntur tamen Parpera etate nonnulli fuisse, qui ambigerent, licetumne esset, Catharinam nostram cultu ecclesiastico honoreare; ita enim in supra landatis ad Henschenium litteris scribit: Author (libelli, cui titulum hunc Italicum facit; Specimen invitationis ad venerationem B. Catharinæ Genuensis) contendit probare, imò probat contra quorundam piam formidinem, posse, imò debere vocari Beatam, non obstante Bulla Sanctissimi Domini nostri Papæ Urbani VIII, editâ anno MDCXXI. Rationes autem ibidem adducit cultum immemorabilem, sciente & tolerante ordinario, deque Ecclesiæ consensu Catharinæ impensum &c.

F 7 Prisquam cultus Sanctæ incrementa, aliaque huc spectantia investigemus, paucula subiecto de illius sepultura. Parpera Beatæ Catharinæ illustrata part. I, cap. I, num. 4 meminit gemini Sanctæ testamenti. Postremum conditum fuisse scribit anno 1509 die XVIII Martii, eoque ait præcepisse Sanctam, ut sepeliretur extra civitatem in ecclesia S. Nicolao sacra (vulgò dicta de Boschetto) cum tamen anteriore testamento, cuius etatem non signat Parpera, declarasset, velle se mariti sui tumulo inferri in ecclesia, cui inserviunt Minores Observantes, dedicata Annuntiationi B. Mariae Virginis, vulgò appellata, Annuntiata de Portoria. Causam, ob quam extra civitatem tumulari voluerit, ait Parpera, forte hanc fuisse, ut declinaret honores, quos sibi tribuendos facilè poterat prævidere, quique humili Sanctæ de se ipsa sensui repugnabant. Neutri testamento factum est satis, cum, teste ibidem Parpera, illustrissimi pro-

Corpus, in ecclesia xc nodochii matoris sepultum,

Z. 10-

AUCTORE

U. S.

rectores xenodochii majoris claram curârint, codicillum à Sancta conscribi, quo sepultura locus permitteretur arbitrio Jacobi Carentii, tum xenodochii rectoris, & Catanei Marabotti. Codicillum autem hunc presentibus protectoribus conscriptum ait die xii Septembris anni 1510, die vero xvi ejusdem mensis & anni locum sepultura designâsse Carentium & Marabottum, ob quam declarationem Sancta in ecclesia majoris xenodochii sepulta fuerit; at quo determinato die incomperium est, ut vidimus in Annotatis ad caput 8 Vita, litter. p.

Insigni miraculo huic post mortem mensibus

8 Biographus antiquior cap. 52 de Sancta sepultura sic scribit: Corpus hujus Beatæ sepultum fuit in ecclesia hospitalis majoris urbis Genuensis,... & primò collocatum fuit in honesto sarcophago ligneo ad murum, sub quo erat aquæ ductus, qui tamen non est observatus. Tempus, quo sacrum corpus in eo tumulo jacuit, ibidem dicitur fuisse mensum octodecim, post quos placuit Deo insigni prodigio Ancilla sua sanctitatem declarare. Teste Parpera in Vita, anno 1682 editâ, illustrissimi protectores xenodochii majoris, adjuti piorum eleemosynis, construxerunt

B sepulcrum è marmore, picturis ornatum, ut in eo decentius collocaretur Sancta corpus. Postea, inquit antiquior biographus mox laudato cap. 52, disruptum est monumentum & sarcophagus aperitus, in quo propter humiditatem aquæ multi vermes sunt generati, atque in stupa, quæ erat in sarcophago, fuerunt non pauci albi & grossi, sed ne unus quidem ad sacrum corpus adrepserat, quod inventum est integrum à capite ad pedes usque prorsus illæsum, carne partim tam palpabili, acsi desiccata esset, non consumpta.

Integrum & illæsum repetitur. Bailetti

9 Eodem capite describitur ingens populi venerationis ergò concursus ad sacrum corpus, quod necesse fuisse totos dies octo palam exponere; at, cùm pio furto sublatus ex eo fuisse unguis, in sacrarium quoddam reclusum fuit, ne contingi posset amplius; dein ita subditur: Nemo non mirabatur, cernens omnes telas, quibus cinctum erat sacrum corpus in monumento, una cum sarcophago ligneo esse putridas & corruptas, corpus vero incorruptum atque inviolatum. Cutis circa cor etiamnum erat rubicunda in signum igniti amoris, qui in eo aferat, reliquum corporis crocei coloris erat, ut suprà (cap. 51) dictum; adeò ut quilibet expresse animadverteret, id totum esse opus drinum. Obiter hic observandum, quid, cùm, teste biographo antiquiore in Annotatis ad cap. 8 Vita, litter. o laudato, post obitum totum corpus inventum fuerit crocei coloris, qui, dum vivebat Sancta, tantum circa cor visebatur; in hac prima translatione pars corporis ambiens regionem cordis reperta fuerit rubicundi, reliquum autem corpus crocei coloris, Deo in Sancta gloriam prodigia sua multiplicante. Præmissam autem ex cap. 52 narrationem Bailletus in Sancta Vita ita ferè excipit Gallicè: Tum recordabantur, ultimo agriudinis sue mense præcepisse Sanctam, ut post obitum aperiretur corpus suum, atque afferuisse, inveniendum cor suum totum ex amore combustum; illud ipsum tamen executioni mandare aucti non sunt, meruentes, ne vel eventus predictionis veritatem comprobaret, vel falsitatem argueret.

Censura, de causa non aperi

10 Baillet priusquam respondeo, juverit biographi verba recensere. Ita habet Latina Thanneri editio cap. 52: Hæc sancta Anima multis mensibus ante obitum, ob ardentem ignem, quo flagrabat, præcepit post mortem corpus suum

aperiri & eorū inspici, id inventum iri totum a more exustum. Sentiebat, in eo visendum signum aliquod & manifestum indicium, sicut legitur de S. Ignatio ac multis aliis, præcipue de B. Clara de Monte Falcone: nihilominus amici non aucti sunt hoc attentare. Observa hic primò, lector, à biographo dici, Sanctam hoc præcepisse multis ante obitum mensibus: contrà Bailletus id contigit ait, ultimo mense morbi S. Catharinæ. Biographus dumtaxat scribit, amicos auctos non fuisse præstare, quod mandatum erat: Bailletus auctor, quâ, nescio, auctoritate, afferit, Sancta iussioni satisfactum non esse præ timore, ne vel eventus predictionis veritatem ostenderet, vel falsitatem argueret.

11 Unde, amabo, id didicit vir ille criticus; post mortem corporis, retunditur.

an forè legitimam putavit hanc sequelam: Aucti non sunt; ergò præ timore, ne &c. Nullus id sane dialectica tiro agnosceret. Quomodo in sanum cerebrum incidere potuit, ita arguore: Aucti non sunt, ne eventus vel predictionis veritatem ostenderet vel falsitatem? Etenim si Sancta mandato obsecuti, deprehendissent, vera eam predixisse, non poterat non in majorem Sanctæ commendationem & gloriam redundare: sed nec jure videntur mihi metuere potuisse, ne predictioni falsum subefset; tot enim alios singulares Dei erga Sanctam favores conspicerant; ut merito persuasum habere possent, & illo donatam fuisse. Unde rectius scripsit Marianus Grimaldus in Sanctuario suo Genuensi, anno 1613 Genua vulgato, Sanctum corpus apertum non fuisse præ reverentia: melius anonymous noster Vita suprà num. 102 scripsit, aquum visum non fuisse, ut incisioni subderetur corpus, quod post obitum molle etiamnum ac flexibile, videbatur vivere, conservabatque cælestium donorum indicia. Verum nugas has a Baillet in considerate motas mittamus, animunque ad alia convertamus, quorum uilior est discussio.

12 De sacri corporis in novum tumulum marmoreum translatione hac habet Vita proliziòr cap. 52: Dehinc sacrum illud corpus in eminenti se-pulchro marmoreo ecclesiæ hospitalis conditum fuit: at propter frequentiam & importunitatem hominum, id visitantium, postea in humiliori loco honorifice tumulatum; ubi integrum perseverat usque in hunc annum MDLI, quo scilicet, ut dictum est Commentarii prævii num. 10, primùm prelo vulgata est S. Catharinæ Vita. Porro licet temporis ratio aliter postulare videatur, visum tamen est reliqua, quæ sacri corporis indecentiorem locum aut pretiosiorem urnam illustrationem spectant, unum hic sub aspectum subjicere. Parpera in Vita Sancta, anno 1682 edita, cap. 114, num. 7 scribit, anno 1593 à protectorebus xenodochii, cùm desiderarent, tanti pretii thesaurum viciniore ac securò magis loco collocare; supra arcum quemdam ejusdem ecclesiæ ereclum fuisse tumulum insignem cum hac inscriptione, marmori incisa: Quod tamdiu incorruptione Deus illustravit beatæ Catherine Adurnæ Genuensis, à Fliscorum familia oriundæ, corpus &c., hujus xenodochii protectores diutius obscurè lapide tegi, non passi sunt. A. D. MDXIII.

13 Laudatus Parpera ibidem afferit, anno 1642 in elegantiorem arcam deauratam sanctæ Viduae corpus translatum fuisse cum hac similiter inscriptione: Beatæ Catherine Fliscæ Adurnæ incorruptum corpus ex area, vetustate ferè collabente, in hanc elegantiori forma auroque ornatam transferendum curavere &c protectores, decreto manu Jo, Benedicti Grittæ cancell. Ann. Sal.

D

Recensenter varie sacri corporis

E

in decentiores tumulos translationes.

MDXIII.

A MDCXLII. *Eo in tumulo videtur requieuisse sanctum corpus usque ad annum 1692, quo, ut liquet ex scripto, cui titulus, Factum concordatum, sacra Rituum Congregatio, id flagitantibus, qui Sancta canonizationem promovere conabantur, permisit die XVII Maji, ut Beatae corpus ex urna lignea amoveretur, collocareturque in alia argentea, crystallis ornata, ut ab intuentibus conspici posset, quam facultatem die XXI ejusdem mensis Oct. anni Innocentius XII Pontifex Maximus probavit, ut ibidem legitur. Post hac laudatum scriptum addit sequentia: Et insuper cum vestes, quibus tegebatur ejusdem Beatae corpus, essent attritae, ad enixas dictorum postulatorum preces sacra Congregatio indulxit die XXVIII Aprilis MDCCIII, ut corpus, non expoliatum veteribus, posset supervestiri novis ac decentioribus vestibus. Indeque ad novas supplications indulxit, ut posset etiam expoliari die IV Augusti MDCCVIII, annuente san. mem. Clemente XI die XXV ejusdem mensis. Atque haec sunt, que de translationibus corporis S. Catharinæ in novos decenioresque loculos, litteris consignata reperi.*

B

§ II. Quid Julius II senserit de S. Catharina? Processus pro ejus canonizatione instituti: cultus immemorabilis probatus: concessum Officium & Missa.

Julii II de Sancta existimatio.

Pater ea, que num. 6 dedi de antiquitate legitimi S. Catharinæ cultus, probat insuper Parpera, licetam fuisse ipsius venerationem ex eo, quod decem & octo ab obitu mensibus saltem vivæ vocis oraculo Beatis adscripta fuerit à Julio II Pontifice, tunc Romanam Cathedram occupante, idque in laudata ad Henschenium epistola gravibus argumentis constare afferit. Idem ferè tradit in Beata Catharina illustrata part. I, cap. 10, num. 2, atque Julium II juxta Pii II exemplum gavijsum fuisse, quod concivem suam Beatae titulo posset condecorare. Verba Pii in Bulla canonizationis S. Catharinæ Senensis in Opere nostro tom. III Aprilis pag. 975, num 34 hæc sunt: Dilata est res usque ad tempora nostra, ut Senensis virginis sanctitas, decreto Senensis hominis in Romana Sede sedentis prodiret in lucem: que verba paululum immutata, veluti à Julio II adhibita, sic refert Parpera: Ut Genuensis Mulieris sanctitas decreto Genuensis hominis in Romana Sede sedentis prodiret in lucem. Illud cerè Julii II factum non poterat non multum conferre ad promovendam apud Apostolicam Sedem S. Catharinæ causam; nullam tamen illius mentionem reperi in instrumentis canonizationis, que nati sumus. Porro observa, Julium II Savone natum esse, qua urbs est Liguria in ora occidentali Genuensi sub ejusdem reipublica dominio, teste Bandrando in Lexico geographicō.

Processus pro canonizatione instituti:

15 Parpera in eisdem ad Henschenium litteris afferit, completo ante decreta Urbani VIII centum annorum numero, constructum fuisse anno 1630 processum potestate archiepiscopi Genuensis, & anno 1636 processum alterum auctoritate delegata, in primis Septembribus Tomus V.

ore ait probata esse omnia, que in Historia Vitæ enarrantur, cum admiranda sacri corporis incorruptione miraculisque nonnullis tum recentibus: in scripto autem, cui titulus est Factum concordatum, quodque eo nomine imposterum laudabo, dicitur processus hic sacre Rituum Congregationi oblatus fuisse anno 1631, commissâ Eminentissimo Casariano causâ; ibidem autem sic additur: Anno MDXXXII die X Januarii supplicârunt pro expeditione Literarum remissorialium in genere tantum, quæ dilata fuit ad diem XXIV Maji MDXXXVI in qua suprà dictus Urbanus VIII mandavit expediti commissionem in forma. Confecto processu super virtutibus & miraculis in genere, sicut causa usque ad annum MDCLXX &c. Laudatis statim Parpera litteris Papebrochii manu hæc adscripta lego: Respondi XIII Junii, describeretur primus processus, & ex secundo, quantum satis. Nullum tamen inter Musei nostri notitias reperire potui, vero similiter, quod Papebrochii voto satisfacientem non purârit Parpera, in alia ad Papebrochium epistola rescribens, Vitam Latinam contineare omnia in processibus contenta. Vide Commissarii previi num. 12 sub finem.

16 Rationes ob quas Sancta causa ab anno 1631 in sacram Congregationem introducta, confecto etiam auctoritate Apostolica processu anno 1636, dilata fuerit usque ad annum 1670, nusquam legi. Testatur Factum concordatum mandato Clemensis X die XXI Julii 1670 causam denuò assumptam fuisse, successivè in causa Relatores subrogatis Eminentissimis Cardinalibus Celso, Gualterio, Ghisio & Azzolino, ac denique die XXX Martii anni 1675 prodiisse sacre Congregationis decretum, quo declaratum est, constare de causa excepto à decretis Urbani VIII, confirmataque archiepiscopi Genuensis sententia de cultu immemorabili S. Catharinæ, que omnia iudicio suo falli nescio probavit Clemens X die VI Aprilis ejusdem anni. Si Parpera in Beata illustrata part. I, cap. 12, num. 2 credimus, ea opportunitate Clemens X mutuatus est verba Sixti V, Pontificis pariter Maximi, in Bulla canonizationis S. Didaci, que, ut leguntur apud Parperam loco laudato, hic subjicio.

17 Ad ejus facillum, ut constat, non solum Gentiles cives, sed vicini & remotiores populi, atque ex omni ferè Ecclesia fideles, tanta devotione confluunt, tam multi beatæ hujus Matronæ opem apud Deum implorant, tot Sacrificia in eadem ejus ecclesia celebrantur, tam multa & illustria dona voti reddendi gratiâ offeruntur, ut hæc de beatæ Catharinæ sanctitate, non exigui temporis, tamquam rumoris aurâ, sed per annos centum sexaginta quinque & amplius, constans & perpetua fama & opinio, tantusque illorum fidelium omnium generum, omnium ordinum consensus, magni profecto & illustris testimonii loco habendus sit ad beatæ Catharinæ sanctimoniam comprobandam. Verumtamen multis quoque post obitum miraculis Mulier commemorabili sanctitate prædicta claruit. An re vero hac à Clemente X, cultum S. Catharinæ immemorabilem probante, prolata fuerint, an vero tantum adhibita à Parpera ad ornatum Historie sue, non inquiro. Hoc certum, ex centum sexaginta quinque completis annis ab obitu Sanctæ deficere menses quinque ac dies aliquot, ut apparebit ineunti computum à die XV Septembribus anni 1510, quo decepsit Sancta, usque ad diem VI Aprilis anni 1675, quo Clemens X hoc elogio Sanctam prosecutus fuisse dicitur, Observa insuper, non recte à Par-

E
cultus Catharinae immemorabilis

Clemente X.**F**

AUTORE
U. S.

*Parpera id adscribi Clementi IX, qui è vivis ex-
cessit anno 1669, & quo Romanam Cathedram
occupante, causam filuisse vidimus. Error autem
hic, quo Clemens IX pro X scribitur, typotheta-
rum oscitantie adscribi potest, itaque statuendum
de Lætione III Officii proprii S. Catharinæ infra
mox recitanda.*

*Officio ecclæ-
siastico, pri-
mum de com-
muni,*

*18 Cultu Sanctæ immemorabili approbato à Cle-
mente X; ab Innocentio vero XI, ut dictum est in
Commentario num. 20, probatis, ut ulterius pro-
cedi posset; conscriptis à Catharina Operibus, te-
ste Facto concordato, supplicaverunt postulatores
pro concessione Officii & Missæ in honorem dictæ
beatae Catharinæ, &, referente clar. mem. Car-
dinali Imperiali, subrogato in causæ ponentem lo-
co clar. mem. Cardinalis Julii Spinulæ olim de-
functi, Sacra Congregatio die XIIII Septembris M-
DCXX censuit, posse concedi Officium de Com-
muni nec Virginum nec Martyrum pro ecclesia
hospitalis majoris Januensis, nuncupati de Pam-
matone sub ritu duplice, & pro civitate tantum
Januensi sub ritu semiduplici; cui resolutioni i-
dem (*utpote qui permiserauot novis vestibus sacrum
corpus indui*) Clemens XI annuit die XIX De-
cembris ejusdem anni. Clemens vero XII, beni-
gnè admissis serenissima reipublica Genuensis pre-
cibus, die VI Martii anni MDCCXXXIV concessit,
ut Lætiones propria pro secundo Nocturno Officii,
approbata die XIX Maii anni MDCCXXXIII pro ci-
vitate ac diœcesi Genuensi extenderentur ad totum
dictæ reipublicæ dominium. Tandemque, inquit
Factum concordatum, die XIV Maii MDCCXXXV Sacra Congregatio, annuente Sanctitate Vesta (Clemente XII) die XVII ejusdem mensis appro-
bavit Officium proprium unâ cum Hymnis & An-
tiphonis ac Missam pariter propriam. *Hac por-
rò omnia, prout in Summario leguntur, hic vi-
sum est subjicere.**

*deinde cum
Lætionibus*

*19 LECT. IV. Catharina Genuensis, parentibus
Jacobo de Flisco, & Franciscâ de Nigro, anti-
qua nobilitate conspicuis, in lucem edita, tene-
ram ætatem inter adulæ pietatis exercitationes
exegit. Nam castigando corpore intenta, vix o-
stennis in stramento, lignis capiti pro pulvina-
ri suppositis, somnum carpebat. Pueriles rugas a-
versata, & ab omnibus mundi deliciis abhorrens,
in Christi cruciatibus jugi meditatione recolendis
tota fuit. Eo studio incensa in monasterium in-
gredi expetebat. Sed immatura ætas pium Puel-
læ desiderium interpellavit. Interea parentes invi-
tam Julianu Adurno, nobili viro, desponent;
à quo tam asperè & duriter habita est, ut quin-
quennium domi luctu, tristitiae tabesceret,
donec tædio ac macrōre confecta, à pristina se-
veritate deflexit. Frigescente autem charitate, ne
ad ulteriore vitæ licentiam prortueret, insigni
misericordis Dei beneficio factum est. Cum enim
ad pii sacerdotis pedes provoluta, ejus se preci-
bus commendaret, repentina mutatione dexteræ
Excelsi, ac subito sancti Spiritus igne correpta,
amoris in se divini clementiam, potentiamque
admirans, & exclamans, fateri ac prædicare
cœpit.*

*pro secundo
Nocturno*

*20 LECT. V. Inde domum reverfa, Christum
confpicere sibi visa est sanguine toto corpore dif-
fluentem, qua specie sibi divinitus oblata in con-
temptum, atque odium sui vehementer exarst. Membra cilicio domabat. Jejunium ita coluit, ut
per annos tres & viginti Ferias Adventis, & Qua-
dragesimæ transgerit solo Eucharistæ pabulo re-
fecta, amarissimo tantum usâ potu ad sitim re-
stinguendam. Producebat orationem ad plures ho-*

ras, tantoque divini amoris incendio conflagrabat,
ut in corpus quoque ardor erumperet. Maxima
erga proximum ferebatur charitate; infirmis e-
nim in magno nosocomio incredibili sedulitate
ministrabat, sumptibus liberaliter erogatis; abje-
ctissima quæque officia libenter obibat, tabida
etiam ægrotantium ulcera aliquando exosculata.
Injurias, contumelias Mulier verè fortis alaci
animo exceptit; assiduisque corporis, animique
doloribus penè confecta, cruciatuum Christi par-
ticeps fuit.

*21 LECT. VI. Tot, tantisque heroicæ fortitu-
dinis, & patientiæ probatam experimentis, atque
in agone Christianæ perfectionis egregiè meritam,
uberi beneficiorum copia Dominus cumulavit. In
diuturnas, & frequentes extases raptæ, & cælesti-
bus illustrationibus, Superumque apparitionibus,
& colloquis dignata, arcana Dei intelligere me-
ruit, & fidei mysteria Scriptis præclarissimis con-
firmare. Prophetiæ dono claruit, abditos animo-
rum sensus perspexit. Perditi hominis conversio-
nem, & tranquillam conjugis mortem, & æternam
utriusque beatitudinem obsecrationibus à Do-
mino impetravit. Anno igitur ætatis suæ tertio &
sexagesimo extremo morbo oppressam, & Christo
confixam cruci, atque ad fontem æternæ felicitatis
anhelantem, sacra die Exaltationis sanctæ Crucis
(vid. Comment. num. 134) ex vita hujus angoribus
Dominus evocavit. Præclara vero fuerunt de Ca-
tharinæ virtutibus doctorum, sanctorumque viro-
rum præconia, summorum quoque Pontificum
oraculis comprobata. Cultum illius immemora-
bilem asseruit Clemens IX; Clemens vero XI e-
jus memoriam Missa, & Officio Beatarum Mu-
lierum celebrandam concessit.*

*22 Porro ut monui hic num. 17, corrigendus
in Lætione VI typothetarum error, quo scribitur
Clemens IX cultum Sanctæ immemorabilem affer-
ruisse, cum id factum sit à Clemente X. In Offi-
cio autem S. Catharinæ, à Clemente XII concessio,
præter jam recitatas Lætiones propria sunt, que
sequuntur. ORATIO. Deus, qui B. Catharinam
in contemplanda Filii tui passione divini amoris
igne flagrare fecisti; quæsumus, ut, ipsa inter-
cedente, tuæ in nobis flammam charitatis accen-
das & ejusdem Passionis participes dignanter effi-
cias. Per eundem Dominum &c. Ad Vesperas
Capitulum proprium, desumptum est ex CANT.
VIII, 7: Aquæ multæ non potuerunt extinguere
charitatem, nec flumina obruent illam: si dede-
rit homo omnem substantiam domus suæ pro di-
lectione, quasi nihil despiciet eam.*

*23 Hymnus quoque ad Vesperas proprius in
laudato Summario hic signatur:*

*Summis ad astra laudibus
Tollamus omnes Fæminam,
Quæ sanctitatis gloriæ
Auget decus Liguriæ.
Beata! cuius intimo
Latère nesciens finu,
Foris inundat charitas,
Totisque membris æstuat.
Menses per anni circulum
Jejuna plures transigit,
Solo angelorum pabulo
Vitam labentem sustinens.
Deo Patri sit gloria
Et Filio, qui à mortuis
Surrexit ac Paraclito
In sempiterna secula. Amen.*

*Antiphona vero ad MAGNIFICAT hac legitur:
CANT. VIII, 6. Pone me ut signaculum super cor
tuum,*

D

*propriis, per
mittente*

E

*Clemente
XII coli co-
pta.*

F

*Præter non-
nulla alia ad
Vesperas,*

Atuum, quia fortis est, ut mors, dilectio, dura, sicut infernus, æmulatio. ¶ Lampades ejus, lampades ignis atque flammam.

24 Matutinum præter Lectiones Orationemque *Matutinum*, jam recitatas proprii nil habet, nisi Hymnum sequentem:

Dum mente Christum conspicit
Membris fluentem sanguine,
Ardore pectus intimo
Sentit repente corripi.
Hinc sancto amore fauia,
Terrena cuncta despicit;
Adversa fert alacriter,
Patique querit unicè.
Mox & flagellis conterens
Artus rebelles jugiter,
Christi dolorum particeps
Crebro meretur effici.
Deo Patri sit gloria,
Et Filio, qui à mortuis
Surrexit, ac Paraclitio
In sempiterna secula. Amen.

25 In Laudibus etiam præter Orationem, Capitulumque pro primis Vesperis jam assignatum Hymnus hic praescribitur:

Turbam jacentem pauperum,
Quam dirus angor opprimit,
Ceu membra Christi languida,
Matrona clemens confovet.
Opes, opemque conferens,
Vilique fungens munere,
Persternit illis lectulos,
Sordesque purgat sedula.
Quo quisque plagis fædior,
Huic illa servit promptior,
Tabem nec horret ulcerum,
Horrere nescit charitas.
Deo Patri sit gloria,
Et Filio, qui à mortuis
Surrexit, ac Paraclitio,
In sempiterna secula. Amen.

In secundis autem Vesperis omnia recitantur, sicut in primis.

26 Missa tenoris est, qui sequitur: INTROITUS. PSALM. XLI, 2. Sitivit anima mea ad Deum fortè vivum, quando veniam & apparebo ante faciem Dei? PSALM. ibid. III. Quemadmodùm desiderat cervus ad fontes aquarum, ita desiderat anima mea ad te Deus. ¶ Gloria Patri. ORATIO. Ea, quæ jam approbata fuit à sacra Congregatione. EPISTOLA. Ut in communione. GRADUALLE. PSALM. LXXII, 25, 26. Quid mihi est in celo? Et à te quid volui super terram? PSALM. ibid. Defecit caro mea & cor meum, Deus cordis mei & pars mea Deus in æternum. Alleluia. ¶ PSALM. XXXVIII. Concaluit cor meum intra me & in meditatione mea exardescet ignis. Alleluia. EUANGELIUM. Ut in communione. OFFERTORIUM. PSALM. CVII, 2. Paratum cor meum, Deus, paratum cor meum: cantabo & psallam in gloria mea. Alleluia. SECRETA. His Sacrificiis quæsumus, omnipotens Deus, propitiatus intende, & beata Catharina intercedente, spiritum in nobis tuæ dilectionis accende. Per Dominum. COMMUNIO. PSALM. LXXXIII, 3. Cor meum & caro mea exultaverunt in Deum vivum. Alleluia. POSTCOMMUNIO. Suplices te rogamus, omnipotens Deus, ut quos tuis reficere dignatus es Sacramentis, intercedente beata Catharina, tribus pro tui amore terrena despicer, & cœlestium semper participatione gaudere. Per Dominum.

27 Observa interim, lector, quod, cum in premissis ex Summario nonnulla legantur, quæ manifesta sunt preli vitia, ea emendatiū scribenda censuerim. Fuit autem primum recitando S. Catharinæ Officio & Missa deputatus dies XXII Martii, ut liquet ex laudato Summario: cùmque ob

AUCTORE U. S.
Festī translatiō: Sancta
nomen Martynologio Ro-
mano inscri-
occurrentes festivitates alias sèpè accideret, ut eo pum,

die Sancta memoria celebrari non posset, postulatum fuit à Sacra Congregatione, ut transferri posset Officium & Missa à die XXII Martii ad Feriam v post Dominicam secundam Resurrectionis Domini: rescriptumque fuit à Sacra Congregatione, transferri posse ad diem aliam ab archiepiscopo Gennensi designandam, approbante Clemente XII, qui etiam ob enixas reipublicæ Gennensis processus die VI Martii 1734 permisit, ut Sancta nomen inscriberetur Martyrologio Romano cum elogio sequenti: Januæ beatæ Catharinæ viduæ contemptu mundi & charitate in Deum insignis, prout etiam factum est in novissima laudati Martyrologii editione, auctoritate Benedicti XIV Pontificis feliciter regnantis facta, in qua leguntur premissa ad diem XXII Martii. Porro reliqua, que solennem S. Catharinæ canonizationem processerunt queque tum in Summario tum in Facto concordato recensentur, hic adnectere supervacaneum duxi, maximè cum in ipsa Clementis XII Bulla abundè commemoretur: hanc igitur subjicio, prout legitur in eximio Opere Benedicti XIV Pontificis Maximi de Canonizatione Sanctorum tom. I, Appendix 3 à pag. 353 ad 361 editionis Patavinae.

E

§ III. Catharina Sanctis solemniter adscribitur à Clemente XII, cuius Bulla recentetur.

Clemens Episcopus Servus servorum Dei, Ecclesia ex ad perpetuam rei memoriam: Gaudet & fultat triumphantia Romana Catholica Ecclesia suorum filiorum Sanctorum, qui telis quidem saecularibus nudi, sed divina virtute armati, adversis blandientis mundi insidiis, vel frementis infernali hostiis impetus, vel saecularium turbinum minas spe vivida, mente incorrupta, constanti fide, caritate ferventi fortes, & stabiles in acie steterunt, & bonum certamen, certamen cœleste, certamen spirituale, prælium Christi decertarunt, gloriosum cursum consummârunt, immarcessibilem coronam de manu Dei meruerunt. Gloriatur igitur, & meritò gloriatur pia mater Ecclesia fortitudine martyrum, constantiæ penitentiarum, viduarum pietate, castitate virginum & cæteris præclaris suorum fidelium virtutibus, qui spectaculum facti mundo & angelis & hominibus, militantes fortiter, & constantier dimicantes in se ipsis exhibuerunt supernæ prodigia virtutis. Infirma enim mundi elegit Deus, ut confundat fortiora, & ea, quæ non sunt, ut ea, quæ sunt, destrueret. Omnipotens enim Dei virtus in servorum infirmitate clarescit, & supernæ dignationis splendor, quo servos illustrat, in Ecclesiæ refunditur honorem, quæ illos salutari lavacro spiritualiter peperit, doctrinæ lacte aluit, sacrarum Scripturarum roboravit eloquii, Sacramentis armavit ad pugnam, hortamentis perduxit ad coronam.

29 Itaque quod inimicorum major est impe-

Z 3 tus.

BULLA
CLEMEN-
TIS XII.
quorum à
conditionis
imbecillitate
illustrior est
victoria.

tus, saevior pugna, longius certamen, pugnantis autem infirmior ætas, sexus imbecillior, eò magis crescit vincentis meritum & laus, & amantissimæ Matris gaudium & gloria, quæ Sanctorum recolens triumphos, eorum exhilarata laudibus, & potenti confisa patrocinio, quotidianas, quas ab ingratiss accipit filii, solatur injurias, & assiduas abstergit lacrymas, quibus funera plangit & ruinas plurimorum. Benedictus Deus, qui non continet in ira misericordias suas, & Ecclesiam suam quotidie non desinit divinæ gratiæ prodigiis, & gloriofis Sanctorum victoriis consolari. Cujus consolationis Nos, quos nullis nostris meritis universalis Ecclesiæ regimini præficere dignatus est, inter assiduos tribulationum, & adversitatum fluctus, quibus pro peccatis nostris graviter vexamus, participes esse voluit in beata Catharina Genuensi, quæ fortis illa mulier fuit, quam inventu difficultem Scriptura edixit, & cujus constantis animi fortitudinem, cælestibus auxiliis roboratam, nec infernalis hostis impetus, nec multarum tribulationum impulsus quatere potuit, & ab illo avertere, quod in sublimitate mentis suæ altissimè conceperat, proposito sanctitatis.

Recensentur
Sanctæ vir-
tutes, ut aliis
sint exemplo.

B

30 Nam per gratiam Spiritus sancti naturæ usum & sexus infirmitatem transgressa, accincta robore, & in spiritu ambulans desideria carnis non perfecit, sed in divina caritate altius fixis radicibus, & domicilio suo super petram robusta mole solidato firma & inconcussa ad infernales incursus, & ad procellas & turbines sæculi stetit, ut ad Dei munera, per divina præcepta fortiter pergens, feliciter perveniret. Hanc igitur hodierna die, servatis de more solemnibus, in sanctarum Viduarum numerum ab omnibus fidelibus colendam auctoritate cælitus nobis impertita retulimus, & ideo ejus piè, sancteque res gestas, præclarasque virtutes breviter expomemus, ut earum commemoratione dolorem cordis nostri, & pectoris nostri angustias leniamus, & fideles omnes ad fugienda mundi hujus blandimenta, sequendasque virtutes præclaras hujus Viduae exemplo provocentur. Experientia enim docente, quotidie ediscimus, humanam infirmitatem in stadio virtutum decurrendo exemplo amplius, quam præceptis proficere; quoniam nec difficile, quod jam factum est, estimatur, & utile, quod probatum, & religiosum, quod hereditario quodam paternæ virtutis usu in nos est successione transfusum.

A teneris
pietati & re-
bus divinis
vacat:

31 Genuæ, quæ celebris est in Liguria civitas, & totius Genuensis reipublicæ caput, Catharina nata est anno millesimo quadringentesimo quadragesimo septimo. Patrem habuit Jacobum Fliscum, proregem regni Neapolis, quem à Roberto fratre felicis recordationis Innocentii IV Prædecessoris nostri genus duxisse tradunt, & matrem Franciscam de Nigro, sanguinis vetustate nobiles, sed longè prole ipsa nobiliores, quæ splendorem generis virtutum præstantiam, quæ sola apud Deum nobilitas est, superavit. Vix enim usu rationis potita, & octavum ætatis suæ annum attingens, amore erga Deum, erga parentes obsequio, erga se ipsam contemptu, eximiis virtutum argumentis ad futuram sanctitatem prælufit. Etenim, Spiritu sancto instruente, edocita Christianam sapientiam esse scire Jesum Christum, & hunc Crucifixum, frequenter in Christi patientis imaginem è pariete cubiculi sui pendente figebat oculos, cuius obtutu miro patiendi desiderio accendebar, ut, crucifixis carnalibus desideriis,

mente soluta & libera ad amorem invisibilium tenderet. Itaque jam magisterium virtutis adepta, quæ præjudicium vehebat ætatis, spretâ leâ mollitie, paleis culcitâ, ligno cervicalis vicem & usum præbentibus, somnum brevissimum capiebat: omnia autem puerilia oblectamenta contempnens, rigida silentii custos sola oratione delabatur.

32 Quamobrem spirituali orationis cibo nutrita, adeò in ea cælestis patriæ amor, mundique contemptus succreverat, ut decimum tertium annum agens, consilio confessarii sui adhibito, se in sanctimonialium monasterio dicare Deo, tamque dedere decreverit. Sed sacræ virgines, quas adulta animi Catharinæ fortitudo, & spiritale robur latebat, ejus teneros annos & imbecillam corporis valetudinem rate non aptam ferendis laboribus & monasticæ vitæ muneribus, consuetudinem monasterii excusantes, ob teneram ejus ætatem in suum consortium admittere recusarunt. Ita disponente altissimo divinæ providentiae consilio, à religioso monasterii secessu repellitur, quæ postea in sæculo remanens feminis nuptis ac viduis, quarum mentibus carnalium cupiditatum tenebras mundi consuetudo offuderat, viam Domini ingredi volentibus, tanquam lucerna in tenebroso loco super candelabrum posita præluceret. Repulsam Dei Ancilla patienter tulit, & intelligens, Dominum à se obedientiam velle, non sacrificium, parentum voluntati atque imperio obsecuta, nobili atque diviti viro Juliano Adurno nupst.

monasterii
ingressu pro-
bibita, nu-
ptui tradi-
tur;

E

33 Sed ne mundanarum voluptatum fallenti capta dulcedine in viam sæculi abduceretur, tribulationes & pressuras immisit Dominus, qui non dereliquit diligentes se. Namque sponsus ab ipso nuptiarum die eam vehementer averfatus est: ille enim luxum & pompam, hæc frugalitatem & modestiam; ille hominum coetus & frequentiam, hæc silentium & secretum; ille ludos & oblectamenta sæculi, hæc orationem & castas Deum amantium delicias sequebatur. Ideo ob contraria voluntatum studia alienato mariti animo, asperè ac duriter ab eo tractabatur. Ipsa vero etiam si nulla erga virum maritalis obsequii & cultus præteriret officia, maximè tamen illius morum, ac vitæ tædebat; unde caligantibus tristitia teñebries oppressum est cor ejus, nec erat, qui consolaret eam. Quinquennium in luctu & moxore transfigit: deinde amicis, & consanguineis feminis suadentibus, aliquid pristinæ vitæ consuetudinis remittere, ut mœrentis animi sublevaret tristitiam, aliarum nobilium foeminarum coetus ac domos frequentare, & vivendi rationem sequi instituit. Sed omnia benignissimus Deus felle amaritudinis consperserat, ut Servæ suæ anima falsa mundi oblectamenta fastidiens, celestes dulcedines esuriret. Habet enim potestas illa justissima miris & incomprehensibilibus modis per quasdam secretissimas successiones rerum sibi servientium, quas creavit, & severitatem vindicandi, & clementiam liberandi.

a marito du-
rè habita, sæ-
culi delicias
seclatur,

F

34 Itaque altero ferè quinquennio elapo, cum à terrenis rebus animi potius augeretur mœror & tristitia, quam levaretur angustia (severâ enim misericordia nihil Deus Ancillæ suæ sinebat dulcescere, quod ipse non esset) ita supra modum gravata est supra virtutem, ut tæderet etiam vivere, & in se ipsa responsum mortis haberet. Graves inter animi angores propriam foedere, quæ sanctimonialis erat, consuluit, cuius hortatu presbyterum monasterii confessarium adi-

quibus nil re-
creata, mira-
bilem con-
vertitur.

A ddivit, ad cuius pedes vixdum se prostraverat, cùm, caligantibus jam in sæculo mentis oculis, divinæ lucis lumen subito affulxit, & doloris simul atque amoris vulnere percussa parvum absuit, quin prolabetur in terram. Ut verò domum redivit, cùm ab arcano fundo alta consideratio, irradiante divinæ gratiae lumine, contraxisset & concessisset totam miseriam suam in conspectum cordis sui, obortus est ingens imber lacrymarum, projectisque muliebribus ornamenti, quæ nūquam in posterum resumeret, amarissima cordis contritione, sanctaque indignatione sui detestata est anteactæ vitæ culpas, admirans divinam clementiam ac ineffabilem Dei bonitatem, retrahentes recedentes à se, & derelinquentes fontem aquæ vivæ, ut sfodiant sibi cisternas dissipatas, quæ continere non valent aquas.

*Ex Christi
crucem ge-
stantis viiso-
ne desiderio
patiendi*

B acceptabile ac gratum Deo sacrificium. Cùm subito mentis oculis apparuit Salvatoris, crucem bajulantis imago, toto corpore sanguine diffusus. Quam speciem animo altè infixam, vivisque expressam coloribus ita mente in posterum retinuit, ut quæcumque oculis cerneret, pretioso Christi Sanguine ei viderentur adspersa, quocumque se verteret, Salvatoris patientis imaginem sibi videretur intueri. Hinc ingens patiendi ardor, ut se passioni Christi Domini conformans, de admisis vel levibus culpis divinæ justitiae in sanguine & per merita divini Mediatoris satisficeret, & veterem hominem in se crucifigeret, & destrueret corpus peccati, ut non amplius peccato serviret. Itaque carnem suam ciliciis, flagellis, fame, siti, vigiliis, jejunii edomuit, ne spinas, ac tribulos vitiorum produceret, sed sancta corpore, & spiritu hostiam Deo placentem se offerret.

*inflammata,
diuturnum
ac prodigo-
sum celebrat*

C uno vel altero anno ab admirabilis ejus conversionis die, voce Christi Domini ad interiores cordis aures resonante, invitata est ad peragendum cum Domino Salvatore quadragesimale jejunium, quo exercita, tria illa tentacionum genera, quibus ille volens tentatus est, superare edisceret; nempe intus verbo Dei nutrita non quereret in ista mortalis vita eremo voluptatem, imò ita dominatam cupiditatem habebat, ut nec fami cederet; uni Deo tantum subiecta non desideraret in monte, hoc est in terra elatione, japhantiam, sed nulli creaturæ serviens, & neminem præter Deum adorans, superbiam sæculi & vanitates vanitantum calcaret; æternō demum incommutabilis veritatis spectaculo inhærens, curiositatis illecebram contemneret; nec Deum tentaret, nec per fastigium templi, id est per oculos corporis, se præcipitem ageret, ut ad temporalia, & inferiora recedendo à Deo, templum, hoc est, animam nostram, inhabitante, perveniret: atque ita tria illa prorsus sibi subdita, & penitus confracta jejunio & oratione teneret, concupiscentiam carnis, concupiscentiam oculorum, & ambitionem sæculi.

*jejunium, sui
& pravarum
affectionum
vitrix.*

37 Auscultavit subito invitamenta Dominica fortis Dei Mulier, & secuta est spiritum ducensem in desertum poenitentia, longè à mundanis oblectamentis & sacerularibus curis, inhabitantibus terras. Et non solùm primæ illius Quadra-

simæ tempus, sed per annos plures, ut fertur, nedum Quadragesimæ, verū etiam Adventus Ferias solo cælesti orationis cibo, & sacrosancto Eucharistia pane sustentata transgit, amarissimo tantum aquæ liquati salis atque aceti potu sitim quandoque excrucians potius, quam restinguens; quo tamen jejunii tempore robustior atque vividior laboriosis caritatis muneribus perfungebatur. Ita per gratiam Spiritus sancti naturæ usum & sextus infirmitatem transgrediens, cibo abstinentiæ & potu amaritudinis aluit corpus suum, docens, non solùm nescire vitia, sed etiam causas nescire vitiorum.

38 Ad sanctitatis igitur sublimitatem per artas poenitentia semitas celeri gradu progrediens Catharina, & à divino humilitatis magistro edocta, altitudinem perfectionis mensuram esse debere humilitatis, elegit abjecta esse in domo Patris sui, magis quam habitare in tabernaculis peccatorum. Itaque se comitem adjiciens, vel potius in pietate ducem alijs nobilibus matronis, quarum cura erat infirmis pauperibusque succurrere, & miserorum calamitates & angustias operare & pecuniâ sublevare, circuibat per vicos & plateas, quærens in pauperibus & infirmis, quem diligebat anima sua. Incedebat autem per urbem gradu sobrio, veste humili, vultu modesto, fixis in terram oculis, ita ut prænuntia sanctitatis anteirent signa virtutum. Egenorum verò necessitatibus promptè ac liberaliter subveniebat, & fœminas infirmas singulare caritate complectebatur. Sterniebat lectos, purgabat fordes, vilia quæque munia obibat, solabatur verbis, inferviebat manibus, pecuniâ sustentabat, cibis reficiebat. Laboriosum atque humile infirmis inferviendi munus primùm in privatis domibus, deinde in publico nosocomio, cujus regimen ei demandatum est, sedulâ curâ & diligentî sollicitudine exercebat, & ad felicem usque vitæ suæ finem retinuit, militans stipendiis suis; nihil enim unquam accepit de substantia nosocomii, sed quæ sibi pro victu & indumentis erant necessaria, suis expensis sibi ministrari volebat.

39 Affiduis autem caritatis officiis erga proximum, quasi quibusdam gradibus ad purum illum & mirabilem Dei amorem ascendit. Siquidem cùm ejus corpus templum Dei inhabitantis effectum esset, animus veluti altare Domini, in quo sacrificium laudis quotidie Altissimo immolaretur manu æterni Sacerdotis, excusso mundanorum affectuum pulvere, & terrenarum cogitationum remotis cineribus, totus exarsit, vaporem exhalans divini ignis, non solùm penetrantis inflammantisque cordis intima, sed pertingentis usque ad exteriora corporis, & ad sensus mortalium hominum. Nam thorax cæteræque corporis partes, quæ cor ambunt, ignem spirare videbantur, nec manibus tangi poterant, quin & dolore afficerentur, & intolerabilem ardorem perfentirent.

40 Quare per altas contemplationis vias introducta à cælesti Sponso in cubiculum suum, & ad contemplandam æternæ Majestatis pulchritudinem admissa, divinæ lucis fulgore mens repercutta, intimo cognitionis sensu percipiebat comparatione immensæ illius altitudinis imam mortalis conditionis paupertatem & miseriam, inanitatem vilitatemque sui, & cernens fastigium celstatis sursum, & faciem abyssi deorsum, adeò se continebat, seque ab aliis sperti amabat, ut semet ipsam nunquam proprio vocaret nomine, atque ægrè ferret ab aliis se nominari. Affirmabat enim, nihil esse in creaturis, quod bonum esset & Deo plac-

*Sancte, pat-
eribus &
firmis mini-
strantis,*

E

*humilitas,
caritas &
mor in
Deum.*

F

*Demissæ de
ſentientiæ,
aliorum falci-
ti*

pla-

BULLA
CLEMENTI
XII.

piacere posset; sed ex nihilo eductas, & contageone labis primi parentis contaminatas in malum semper propendere, & frequentissime in illud prolabi, nisi Dei gratia misericorditer liberentur: ideo curandum esse, ut destruatur, quod ex nostro est, ut Christus aedificetur in nobis, cuius gratia adjuti dicere valeamus cum Apostolo; Vivo ego, jam non ego, vivit vero in me Christus. Etenim non solum temporalibus indigentium necessitatibus, & ægrotantium corporibus sanandis curandisque sedulò navabat operam, sed etiam aliorum animis medendis curam omnem, ac studium impendebat: ideo & qui ægrotantes in nosocomio decumbebant, & qui eam adibant, his atque aliis sanctissimis instruebat monitis, quibus & ad peccati fugam, & ad Dei amorem impelleret.

scriptis etiam, sed maxime exemplo studet: ejus

B 41 Imò dilatans spatia caritatis Dialogum etiam scripsit, in quo allegoricè inducens animam & corpus, peregrinationem facere statuentes, convenientesque absque diffidio iter peragere, mirè ostendit, quanto detimento anima, cæci amoris sui laqueis implicata, in recto æternæ salutis itinere peragendo impediatur. Sed maximo ad virtutem sequendam incitamento & exemplo atque admirationi omnibus erat, feminam splendido genere natam adeò humilem, ut vilissima quæque munera in publico nosocomio exerceret; adeò mitem & patientem, ut alacri animo procacium servorum injurias & contumelias exciperet; tantâ ferventem caritate, ut, corpore licet infirma, omnium ægrotantium curæ præstò esset. Et quamvis divinæ contemplationis dulcedine in extasim rapta frequenter à sensibus alienaretur, tamen vocata ad peragenda caritatis officia, illicò surgebat, & hilari ac rubicundo vultu, veluti ex confortio sermonis Domini accurrebat, expletisque caritatis muneribus ad orationem redibat, ita Deo unita, ut nullius creaturæ recordaretur; ita proximorum curæ, & animarum saluti intenta, ut sui prorsus oblita videretur.

admiranda cum Deo conjunctio,

C 42 Nam à Deo impetraverat, ut proximorum necessitatibus subleyandis inferviens, tametsi id tanta sedulitate, & diligentia prestaret, quantum alius nemo, pari caritate non prædictus, adhibere posset, tamen statim ac officium caritatis impleverat, ejus, cui inferviverat, oblivisceretur. Itaque nulla creaturæ imagó illam, quam' alte corde & mente infixam patientis Salvatoris imaginem gerebat, obumbrabat, & flagrantem illam divini amoris flammarum, quâ cor illius suaviter æstuabat, nullus terrenus affectus vel restinguébat, vel minuebat: idcirco verè cum Apostolo exclamare poterat: Neque mors, neque vita, neque angeli, neque principatus, neque virtutes, neque instantia, neque futura, neque altitudo, neque profundum, neque creatura alia poterit nos separare à caritate Dei, quæ est in Christo Iesu Domino nostro.

nulllo umquam casu vacumque adverso impedita.

43 Profectò non illam aspera natura & disfoluti intolerabilesque viri mores, quos semper patienti & remissi animo toleravit: non contemptus & irrisiones, dum pietatis opera peragebat; gaudebat enim, quod digna habita esset pro nomine Jesu contumeliam pati: non dura eorum, qui nosocomio ministrabant, imperia, quæ humiliis ac lubens exequebatur: non carorum & consanguineorum jaætura, quam benedicens Domino, æquissimo animo tulit; non corporis infirmitas assidueque ægritudines; cum enim infirmabatur, tunc potentior erat: non denique sive prospera, sive adversa, sive præsentia, sive fu-

tura à Deo avellere potuerunt: sed tanquam contra immobilis adversus furentes fæculi turbines & frementis hostis impetus stabat, nec cælestibus donis ditata efferebatur, nec adversis concussa deprimebatur, sed perseverantissima animi puritate complectens Deum, quem semper præsentem gerebat, ad eum toto affectu se tenens, non habebat quod expectaret, vel timeret futurum; nec in præteritum trajiciens, quod meminisset; nec in præsens respiciens, quod amaret; ideo nulla vice variabatur, nec ulla in tempora distendebatur: sed cohærens summo Vero, & verè æterno Bono, quod solum animæ diligentii illud sufficit, ejusque flagrans desiderium explere potest, in nullam temporum varietatem & vicissitudinem ab illo se revolvebat, & ad se declinabat, vel defluebat ad alia.

44 Nam invento, quem diligebat anima sua, tenebat eum, nec dimittebat; in eo exultabat, gaudebat, gloriabatur, ejusque sanctum nomen semper gerebat in corde, semper habebat in ore, nullum majus persentiens gaudium ac solatum, quâ si dulce Iesu nomen etiam ab aliis pronuntiari audiret. Quamdam mulierem, contagiosa febre in extremo vitæ laborantem, & vim morbi loquendi facultate privatam, sœpiùs adhortata, ut sanctum Iesu nomen pronuntiaret, statim atque moventem ora animadvertisit, impetu amoris sanctissimi Nominis abrepta, sive obliterata, fætidi & pestilentis oris labia exosculata est; quorum contactu eodem infecta morbo, parvum absuit, quin vitam cum morte commutaret. Sanitate deinde Dei voluntate sibi restituta, nihilo feciùs ac antea, nulla cautione adhibita, omnique vitæ & salutis periculo contempto, pristina erga infirmos pietatis officia alacris & læta repetiit. Ex abundanti enim divini amoris fonte emanabat mira illa pectoris constantia & animi firmitas in currenda via Domini, & scandis femitis ejus.

*Amor erga
Iesu nomen
egregio faci-
nore proba-
tus.*

45 Nam idem semper vultus, eademque frons & præclara in omni actu vita æquabilitas: humilis, mitis, modesta & misericors, humana despiciens, cælestia inquirens, admirabilem suavitatem in verbis ac moribus præ se ferebat; omnes ad se configentes excipiebat benignè, amanter solabatur, prudenter admonebat, promptè ac studiosè sublevabat. Una & assidua ejus cura & perpetua cogitatio erat Dei honor, gloria & laus Nominis ejus, vitiorum ac scelerum destructio, pecçantium conversio, animarum salus; id curabat, id fatigebat, huc referrebat cogitationes omnes & sedulam illam, quam pro corporibus proximorum sanandis, sublevandisque curam adhibebat. Plures igitur abeuntis in consilia impiorum & sequentes semitas fæculi, orationibus & suasionibus suis, divina oportante misericordia, ad viam Domini revocavit, & potissimum illud accidit, quod fore Apostolus predixerat, ut sanctificaretur vir per mulierem fidelem.

*Semper æ-
quabilis
multos redu-
cit in viam
salutis,*

46 Nam etiam Julianum Adurnum virum suum lucrata est Domino, loquens illi sanctis maribus suis, quibus eam Deus pulchram fecerat, & reverenter amabilem atque admirabilem. Etenim primum ab eo impetravit, ut sibi in castitate vivere liceret, deinde ipse ultrò ad illam veniens, collatisque cum ea consiliis, à viis fæculi recedens, induito habitu Tertiī Ordinis S. Francisci, piam vivendi rationem instituit. Cum autem in postrema ægritudine sua, ut erat ad iram proçliyis, morbi incommoditatum pertæsus, tantâ

*quam etiam
marito preci-
bus suis im-
petrat.*

A tantâ esset impatientiâ & indignatione corruptus, ut in periculo æternæ salutis versari videretur; id ubi sancta Uxor conspexit, ingressa cubiculum suum, oravit Dominum, qui ventis & tempestatis imperat, & serenitatem cælo, mari tranquillitatem reddit; & statim ab immortali Deo obtinuit, ut tranquillaretur impatiens mariti animus, & procellosa tempestas sedaretur. Siquidem nondum finita oratione vir, stupentibus omnibus, mutatus est, & tranquillato animo submissaque divinæ voluntati, patienterque toleratis extremae vitæ molestiis ac doloribus, mortem obivit.

47 Anxia autem Catharinæ cura & sollicitudo de salute animarum, & fervor ejus caritatis erga proximum pars exigua erat immensæ flammæ, quâ in Dei amorem exarserat, &, quâ ex animo refluente in corpus, non solum cor vicinæque partes divini ignis ardore fervere videbantur; sed insuper pars illa cutis, quæ cordis regionem ambit, igneo rubore fusa post felicem ejus obitum mortalium oculis apparuit. Itaque ubi non vocabat caritas vel aliorum præcepta impellebant, ad orationem redibat, in qua cælestibus fruens contemplationis deliciis, alienabatur à sensibus, & animæ, à rerum sensibilium tumultu & perturbatione liberæ, in suavissima quiete supra pectus divini Magistri recumbenti, cælestia revelabantur secreta, quæ intellectus humanus percipere nequit: ineffabilis scilicet divinæ Sapientiæ modus, quo hominum æternæ consulit salutem; humanae cæcitatibus misera conditio, quæ lacrymabili insaniens ægitudine, oblata sibi repellit remedia, & divina beneficia in suam perniciem vertit; vis superni amoris, gratiæ sanctificantis pulchritudo, æternæ beatitudinis gloria. Quæ postea à suis interrogata, cum maximè vellet, humanis verbis exprimere nequibat: quod enim mens divino lumine illustrata conceperat, lingua carneis innodata vinculis parere non poterat; ut jam illud Apostoli usurpare posset: Scio hujusmodi hominem, sive in corpore, sive extra corpus, nescio, Deus scit, quoniam raptus est in paradisum, & audivit arcana verba, quæ non licet homini loqui.

B *Ecclesias & vijiones Sanctæ, Dei amore*

48 Ita igitur beatæ Catharinæ, assidue orationis & cælestis contemplationis uberibus inhærentem, caritas erga Deum & erga proximum nutriverat ac roboraverat animum, qui cum jam esset sequendo Deo factus idoneus, ac dicere posset cælesti Sponso: Trahe me post te, curremus: & divinæ Majestatis sublimitas ex tanta parte, quantam mortali homini vix ferre licet, sese aperuisset, adeò mirabilis ille caritatis ardor excrevit, & tantum divini amoris surrexit incendium, ut, exustâ omni terrenâ labâ, atque interiori homine purgato & sanctificato, cælestis amoris ignis ex animo in corpus exundans, vivus & efficax, penetrabilior omni gladio ancipi, & pertingens usque ad divisionem animæ ac spiritus, infirmam carnem tanto ferendo ardori imparem ferè consumpsit, & jam penè solo spiritu viveret, nec in alio corporis sarcinam sentiret, quâ in doloribus & languoribus, quos æstuantis amoris vis atque impetus in eam redundans, efficiebat: unde in ea jam satis appareret quâ in divinè dictum sit: Ego sum ignis consumens: & illud, Ignem veni mittere in terram: tum etiam: Lampades ejus lampades ignis, atque flamarum.

49 Pleno igitur pectore æstuabat & totis flagrabit visceribus Catharina, & animus morarum impatiens ad castissimum cælestis Sponsi cerebatur am-

plexum, ut saepe amoris impetu acta, cum Apostolo dicere cogeretur: Cupio dissolvi, & esse cum Christo. Nam dulce quidem est vinculum corporis, quo ligatus est homo, & ab eo solvi non vult; illa tamen, quia sciebat, quid sibi repositum esset, & jam gustaverat primicias spiritus, concupiscebatur dissolvi & esse cum Christo; adeò ut quod alius metum ac terrorem ingerit, ipsi gaudio ac solatio esset; si nempe aut de vita cum morte commutanda sermonem audiret, aut si aliquos in nosocomio morientes aspiceret, aut si sacris precibus, aut sancto Sacrificio, quod pro mortuis offertur, interesset, internâ quâdam lætitia & spirituali gaudio afficiebat.

50 Gemebat enim gemitibus inenarrabilibus in peregrinatione sua, recordans Hierusalem, &, elevato atque extento sursum corde, cælestem requirebat patriam, amatam patriam, desideratam patriam, pulchram & sanctam civitatem, & Deum super eam regnare & illustrare, patrem, dominum, sponsum suum, dilectum suum, castas & fortes delicias, beatam requiem, & solidum gaudium, unum, summum, verum, & sempiternum Bonum. Gratulabatur ergo, aliquando solvenda esse vincula carnalium membrorum, ut acciperet indumenta & ornamenta virtutum; ponendam esse carnem, ut coronam recipere; discedendum esse à corpore, ut cum Deo coniungeretur; migrandum esse è terris, ut ad cælum perveniret. Fœlix mutatio, sancta migratio! Verùm divinæ exequendæ voluntati semper intenta, & solum, quod Domino placitum esset, faciendo cupido & sollicita, eique omne suum desiderium submittens, omnemque cogitationem ad Dei voluntatem conformans, vitam sibi produci non recusabat, ut per diurna dolorum tormenta conformior fieret imagini Filii sui, quia, sicut socii passionis erimus, ita erimus & resurrectionis.

51 Quare inter hujusmodi suaviter adversantium desideriorum conflictus novo quodam cælestis amoris angebatur martyrio, quo factum est, ut infirma caro inusitatâ quâdam & gravi ægritudine, quæ postrema fuit, correpta succumberet. Cum autem insolite infirmitati sanandæ nulla remedia proficerent, qui ejus salutis curam gerabant, ut omnia experientur, & nihil intentatum relinquerent, convocarunt decem medicorum consilium, qui, cum jacentem confexissent, nec ullum morbi indicium appareret, perpensis causis, quibus ægrotare coepérat, ægritudinis symptomatibus diligenter inspectis, cum nullum ex propinatis remedis prodesset, sed tantum cælestes visiones, & sacram Eucharistiam, quâ tantummodo refecta, per quatuordecim ante obitum postremos dies vitam duxit, prostratis ejus viribus solatio & adjumento esse cognovissent, morbi novitate attoniti aliquid divinum in mirabili illa infirmitate manifestè comperientes, in eam convenere sententiam, ejus ægritudinem non humanam, nec humanis sanandam remedias, sed eam divinitus immissam, & cælesti animarum Medico relinquendam.

52 Sexagesimum tertium ætatis suæ annum agebat, cum optatum tempus advenit, quo, dissolutis corporei carceris vinculis, ad optatum cælestis Sponsi complexum libera evolaret. Præsentiens igitur jam sibi finem mortalis vitæ instare, oculis atque manu cælum indigitans, quod mox profectura erat, verbis illis, In manus tuas, Domine, commendō spiritum meum, suavissime

**BULLA
CLEMENTIS XII.
Domini am-
plexum con-
tinuè**

*ambelantis :
divine ta-
men voluntati
sempre
conscientius*

E

*morbo corri-
pitur infoli-
to, & amoris
magis*

F.

BULLA
CLEMEN-
TIS XII.

*Populi vene-
ratio, benefi-
ciis aucta,
nec umquam
irminuta:*

pronuntiatis, paulò post magnitudine potius caritatis, quām morbi languens, in secreto & mentibus hominum impervio divini amoris silentio placidissimè obdormavit in Domino decimo septimo Kalendas Octobris anno millesimo quingentesimo decimo.

53 Ubi verò beatæ Dei Famulæ mortis rumor urbem Genuensem pervasit, ad sacras ejus exuvias in magno nosocomio, ubi decesserat, venerandas ex omni ordine atque ætate viri & mulieres frequentes confluxere. Ibi plurimi solatium, quibus angebantur, molestiis, quibusque afflictabantur, ægritudinibus medicinam ejus intercessione invenerunt. Interea corpus ejus, quod flexile, incorruptum, rubroque colore circa cor, & vivo omnino simili cernebatur, post aliquot dies in sepulcro, in nosocomii ecclesia recenter constructo, summa veneratione collocatum fuit. Post duodeviginti menses illo aperto, ut sanctæ Viduæ corpus ad novum tumulum, decentius ornatum, transferretur, quod ingenti civium multitudini, quæ ad illud venerandum accurrebat, fieret satis, repositum est intra facelli cancellos, quibus confertim irruentum turba arceretur. Per

B octo continuos dies ita permanxit, populorum concursu nunquam deficiente, auctâ præsertim veneratione ex miraculis, quæ omnipotens Deus circa illud operabatur. Quibus diebus elapsis, in eadē ecclesia ad marmoreum tumulum in sublimi erectum delatum est, ubi miraculæ clarum, publicæ venerationi expositum, devotionis fervore erga sacras beatæ Catharinæ reliquias nunquam imminuto, ad nostra usque tempora permanxit, divina omnipotentia testimonium prodigiis dexteræ suæ perhibente, sibi non perire, quod moritur, & mortalium mentibus indicante, quanta in gloria esset in cælis anima huius beatæ Viduæ, cuius caro exanimis tam eximiis divinitatis effectibus in terris ornatatur.

54 Itaque nedum Genuensem, verū etiam cæterorum populorum erga hanc sanctam Dei Servam devotione, & ad sacram ejus corpus venerandum, cuiusvis generis & conditionis hominum assiduus concursus fuit. Cultu igitur & veneratione erga illam constanter perseverante, & post centum annorum lapsum percrebrente, post confessos autoritate ordinaria processus super ejus sanctitatem, & miraculis, eosque in Sacra Rituum Congregatione exhibitos, expedita fuit commissio die vicesima quarta mensis Maii anno millesimo sexcentesimo trigesimo sexto ad effectum fabricandi processum authoritate Apostolica super cultu immemorabilis, & casu excepto à decretis fel. record. Urbani VIII Prædecessoris nostri, illoque absoluto, à bona memorie Decio S. R. E. diacono Cardinali Azzolini nuncupato, causæ relatore, propositum fuit dubium, an sententia ab episcopo Genuensi, iudice delegato, lata super cultu immemorabili & casu excepto esset confirmanda, & responsum fuit, constare de casu excepto: proinde præfartam sententiam esse confirmandam, quod decretum piæ memorie Clemens X pariter Prædecessor noster die sexta Aprilis anno millesimo sexcentesimo septuagesimo quinto confirmavit. Præterea eodem Cardinali Azzolino causæ Ponente, obtenta est die decima septima mensis Augusti anno millesimo sexcentesimo octogesimo tertio facultas conficiendi processum super sanctitatem vitæ, virtutibus & miraculis, ut ad Beatæ canonizationem deveniri possit.

55 Labentibus deinde pluribus annis, ac pro-

cessu post nonnullas prorogationes & librogationes nondum absoluto, suffectoque in Potentem causæ bo. mem. Josepho Renato S. R. E. diacono Cardinali Imperiali nuncupato, supplicatum fuit pro concessione Officii, & Missæ de eadem Beata; & S. R. E. Cardinalium Sacris Ritibus præpositorum Congregatio, edito decreto à felicis recordationis Clemente XI Prædecessore nostro confirmato, die decima nona mensis septembbris anno millesimo septuagesimo decimo concessit, ut in civitate Genuensi recitaretur Officium, & celebraretur Missa de Communi Viduarum in honorem B. Catharinæ, nec multò pòst eadem concessio ad totum Genuensis reipublicæ dominium fuit ampliata, ac tandem approbatum extitit Officium & Missa propria de eadem Beata cum ejusdem elogio in Romano Martyrologio appendendo.

56 Completo autem processu super virtutibus, propositoque dubio in præfata sacrorum Rituum Congregatione, proditum decretum affirmans, constare de virtutibus in gradu heroico, quod fuit à nobis die trigesima mensis Maii anno millesimo septuagesimo trigesimo secundo confirmatum: absolutoque etiam altero processu super miraculis, ventum est ad illorum examen, sufficto interim in causæ relatorem dilecto filio Georgio tituli S. Mariæ trans Tyberim S. R. E. presbytero Cardinali Spinula nuncupato, in locum bo. me. Josephi Renati S. R. E. diaconi Cardinalis Imperialis nuncupati, viam universæ carnis ingressi, in congregatione, coram Nobis habita die secunda mensis Aprilis anno millesimo septuagesimo trigesimo septimo, ex quatuor miraculis propositis, tria sequentia fuisse approbata, videlicet: Primum subitæ sanationis Mariæ Magdalena Rizzi; hæc enim mulier, in qua à novem circiter annis iniqua vitiati humoris feritas defluxa, ad infernos artus non minùs, quām ad latum sinistrum extensa, quantum vetustate sua in latere acerbos enutriversat, acerbioresque per intervalla cruciatus excitaverat, tantum in tumefactis cruribus liberam motus ademerat facultatem, jam diu ad incurabiles amandata, quām tota nocte sanationem præcedente à lateris dolore sœviùs torqueretur, post invocationem B. Catharinæ brevi somno correpta, sana surrexit diluculo, ac Liberatrici suæ gratias referens, ad confueta benevolentium officia incolumis reversa est.

57 Tertium sanationis repentinæ Mariæ Franciscæ Xaveriæ Gentilis, patritiæ Genuensis, quam & scorbutica ægritudo à tredecim ferè annis invaserat, & spirandi difficultas, convulsiones cum nervorum in pedibus attractione, ac vivæ lucis omnisque rumoris intolerantia ita vexabant, ut nec ambulare, nec decumbere posset omnino, nisi cervicalibus plurimis fulciretur. Hæc in spem consequendæ salutis erecta, si Beatæ exuvias coram ei datum esset venerari, voti compos facta, in gestatoria sella à Beatæ visitatione domum redux, nil hæsitans, se divinitus perfectam obtinuisse salutem, domesticas scalas animosa scandere, sedere, surgere, atque ambulare illicetcepit, quibus afflictabatur, morbis undequaque depulsis. Et quartum instantaneæ curationis Blanchæ, fæminæ in hospitali incurabilium à virginis quinque annis jacentis, quæ ex antiqua femoris luxatione, artuum infernorum, dexteræque manus paralysi gravabatur, dum ad Beatæ sepulchrum toto spiritu conatu salutem flagitat, repente attractam manum extendit, & utrumque crus

D
*concessum
de ea Offi-
cium, nomen
Martyrolo-
gio in/crip-
tum:*

*latum decre-
tam de vir-
tutibus San-
cta, miracu-
culaque*

E

*à Sancta
Sede proba-
tis:*

F

i/n-

A imbecille expeditè movet ac graditur , perfectæ in columitati restituta.

*post matu-
rum examen,*

58 Denique generali sacrorum Rituum Congregatione coram Nobis convocata , proposita que quæstione , an , stante præfatorum miraculorum approbatione , ad solemnem beatæ Catharinæ Fliscæ Adurnæ canonizationem tutò posset deveniri : cùm venerabiles fratres nostri S. R. E. Cardinales præfatae Congregationis , facis ritibus præpositæ , affirmativè respondissent , Nos post humillimas nostras , aliorumque fusas ad Deum preces , ut in re tam gravi cælestis adjutorii lumen concederetur ex alto , die tricesima Aprilis anno millesimo septingentesimo tricesimo septimo ad B. Catharinam solemni ritu in Sanctarum album adscribendam procedi possè declaravimus . Postea die sexta sequentis mensis Maji in consistorio nostro secreto à dilecto filio Antonio Felice tituli S. Praxedis presbytero Cardinali Zondadario nuncupato , præmissorum omnium , quæ in causa acta fuerant nec non vita , & miraculorum beatæ Catharinæ summatim & appositè relatione facta , cùm reliqui Cardinales , qui adfuerunt , idem censuissent , in publico consistorio , proximè à nobis habito , audita per dilectum filium Gabrielem Serianum consistorialis aulæ nostræ advocatum diserta oratione de virtutum excellentia , vi- tæque sanctitate B. Catharinæ ; tum etiam humil- limis supplicationibus , quæ nobis pro ejusdem beatæ Dei Servæ canonizatione nomine totius cleri & populi inclytæ Genuensis reipublicæ porri- gebantur , de re tanta , tamque arduo negotio Nos , ut oportebat , cum venerabilibus fratribus nostris S. R. E. Cardinalibus archiepiscopis & episcopis maturiūs deliberatu-ros , responso dato , eosdem Cardinales & episcopos ad implorandum eleemosynis , jejuniis & orationibus divinum auxilium in Domino hortati sumus .

*implorato
Dei auxilio,*

C

*solemni ritu
Sanctorum
Catalogo*

59 Deinde eorumdem Cardinalium , patriarcharum , archiepiscoporum & episcoporum in Urbe præsentium consistorio semipublico indicto , in quo etiam nostri , & Apostolicæ Sedis notarii , protonotarii nuncupati ex numero participantium , & sacri palati Apostolici causarum auditores vocati adfuerunt , iidem Cardinales , patriarchæ , archiepiscopi & episcopi omnes beatam Catharinam ex iis , quæ à nobis proposita , & in processibus relata fuerant , in Sanctorum numerum adscriben- dam esse censuerunt . Quorum sententia auditis , Nos gratias Deo agentes , quod Ancillam suam per Ministerium nostrum honorificari velle digna- retur , canonizationis diem indiximus , omnesque interim , ut eleemosynis , orationibus ac jejuniis ad Nobis cælestem Spiritus sancti gratiam in tan- ta re gravique negotio impetrandam , diligenter ac perseveranter insisterent , iterum adhortati sumus .

60 Demum rite omnibus absolutis , quæ sanctorum Patrum authoritas , sacrorum canonum statuta , sanctæque Romanæ Ecclesiæ antiqua con- fuetudo in re hujusmodi peragenda præscribunt , hodie , quæ fuit dies Dominica sanctissimæ Trinitatis , in sacro sanctam Lateranensem basilicam decenter ornatam cum venerabilibus fratribus nostris S. R. E. Cardinalibus , nec non patriarchis , archiepiscopis & episcopis , Romanæque curiæ prælati , officialibus & familiaribus nostris , cle- ro sæculari & Regulari , ac maxima populi fre- quentia convenimus , ubi repetitis pro canoniza- tionis decreto petitionibus à dilecto filio nostro Nereo S. R. E. diacono Cardinali Corsini nun- cupato , nostro secundum carnem ex fratre nepo-

Septembri Tomus V.

te , per dilectum filium Thomam Antamorum **BULLA** confistorialis aulæ nostræ advocationum , & decan- tatis facis precibus & Litanis , ac Spiritus san- **CLEMEN-** tis XII.

61 Ad honorem sanctissimæ & individuæ Tri- nitatis , ad exaltationem fidei Catholicæ , & Chri- stianæ religionis augmentum , autoritate Domini nostri Jesu Christi , beatorum apostolorum Pe- tri & Pauli , ac nostra , matura deliberatione præ- habita , & divina ope sœpiùs implorata , ac de venerabilium fratum nostrorum S. R. E. Cardina- lium , patriarcharum , archiepiscoporum & episco- porum in Urbe existentium , consilio & consensu B. Catharinam de Flisco viduam sanctam esse decre- vimus , & definivimus , ac Sanctarum catalogo ad- scripsimus , prout tenore præsentium similiter decer- nimus , definimus , & adscribimus , illamque uni- versos Christi fideles tamquam verè Sanctam hono- rare & venerari mandavimus , & mandamus , sta- tuentes , ut ab universali Ecclesia in ejus hono- rem ecclesiæ & altaria , in quibus sacrificia Deo offerantur , ædificari possint & consecrari , & singulis annis memoria ipsius die decima quinta mensis Septembri inter Sanctas nec Virgines nec Mar- tyres pia devotione recoli debeat : eademque au- thoritate omnibus Christi fidelibus verè poeniten- tibus & confessis , qui annis singulis eodem festo die ad sepulchrum , in quo corpus ejus requie- scit , visitandum accesserint , septem annos , & totidein quadragenas de injunctis eis , aut alias quomodolibet debitis poenitentiis misericorditer in Domino relaxavimus , ac relaxamus in forma Ec- clesiæ consueta .

62 His peractis , Deum Patrem æternum , regem- que gloriae Christum Dominum Patris sempiterni Filium , & sanctum paraclitum Spiritum unum Deum , unumque Dominum laudib⁹ & confes- sionibus venerati , sacroque Hymno Te Deum so- lemniter decantato , omnibusque Christi fidelibus , tunc præsentibus , plenaria omnium peccatorum fuorum indulgentia & remissione concessa , propter corporales nostras infirmitates affectamque valetudinem , senilemque ætatem ab eadem Late- ranensi ecclesia recessimus , remanentibus in ea ve- nerabilibus fratribus nostris Sancta Romana Ecclesiæ Cardinalibus , archiepiscopis , episcopis , & universo clero & populo , quibus præsentibus à venerabili fratre nostro Thoma Sanctæ Roma- nae Ecclesiæ Cardinali episcopo Prænestino Ruf- fo nuncupato , tanquam Cardinali in ordine an- tiquiori , in ara maxima præfatae basilicæ , ex in- dulto & de licentia nostra solemniter Missa cum Sanctæ ejusdem nec virginis nec martyris com- memoratione celebrata est .

63 Cum omni autem humilitate æquum est , ut nos pro tam insigni beneficio gratias Deo a- gamus & confiteamur Domino dominorum , per quem amici ejus coronantur in cælis , & hono- rificantur in terris , & à quo gloria & honor & pax omni operanti bonum . Et quoniam Sanctæ hujus præsidium videmus nobis divinitus compa- ratum , ineffabilem Dei clementiam obsecremus , ut cuius in terris voluit his nostris calamitosis temporibus gloriam manifestari , ejus suffraganti- bus precibus per merita & passionem Filii sui Christi Domini Salvatoris nostri faciem suam à peccatis nostris avertens , nos à præsentibus hu- jus mortalis vitæ angustiis liberare , & in hoc sæ- culo cælesti gratia sua , & in futuro æterna San- torum felicitate donare dignetur .

64 Cæterum quia difficile foret , præsentes no- stras Literas ad singula loca , ubi opus esset , de-

*Actis Deo
gratias. Mis-
sa decanata:*

*Sanctæ pre-
sidium im-
plorat Ponti-
fex ,*

A 2 2 fer-

BULLA
CLEMEN-
TIS XII.
decreta
suumstable
fore defi-
niens.

ferri, volumus, ut earum exemplis etiam impre-
fisis, manu tamen publici notarii subscriptis, &
sigillo alicujus personæ in dignitate ecclesiastica
constitutæ munitis, eadem ubique fides adhibe-
atur, quæ ipsis præsentibus adhiberetur, si essent
exhibitæ vel ostensæ. Nulli ergo omnino homini-
num liceat hanc paginam nostri decreti, definitionis,
adscriptionis, mandati, statuti, conces-
sionis, elargitionis & voluntatis infringere, vel
ei aufu temerario contraire. Si quis autem hoc at-
tentare præsumperit, indignationem omnipoten-
tis Dei, ac beatorum Petri & Pauli apostolorum
eius se neverit incursum. Datum Romæ apud
sanctum Joannem in Laterano anno Incarnationis
Dominicæ millesimo septingentesimo tricesimo
septimo, sextodecimo Kalendas Julii, Pontifica-
tus nostræ anno septimo.

**Ego Clemens Catholicæ
Ecclesiae Episcopus.**

**§ IV. Publicæ venerationis mo-
numenta Sanctæ ercta: mi-
racula nonnulla tum ex Vita
prolixiore tum ex processibus
desumpta.**

Altaria, a-
liaque publi-
ca venera-
tionis

Prinquam beneficiorum, Sanctæ patrocinio à
variis obtentorum, narrationem ordior, vi-
sum est de ecclesiis Catharinæ altaribus aliisque ve-
nerationis publica monumentis pauca subjicere, qua
in Parperæ lucubrationibus dispersa leguntur. In
Beata illustrata part. I, cap. 7, num. 13 scribit,
Lutetia Parisiorum intra claustra monasterii vir-
ginum Excalceatarum Ordinis S. Mariae de Mon-
te Carmelo exiguum faculum extare; S. Catha-
rinæ venerationi erectum, testemque ibidem lau-
dat illustrissimum dominum Josephum Mariam
Giovum, cui instrumenta etiam plurima, de San-
cta è Galliis transmissa, accepta refert. Idem Par-
pera in sepe laudatis ad Henschenium litteris hac
habet: Anno MDCLXIX ex publicis tabulis agno-
vimus, ecclesiam nostram Genuam Congregationis
Oratorii S. Philippi Neriis fuisse domum B. Ca-
tharinæ: in Beata verò illustrata part. I, cap. 1,
num. 14 paulò fuisse in hunc sere modum scribit:
Domus, quam inhabitavit Sancta, quaque illi à
marito fuerat in dote assignata, & sita erat in
platea, cui olim nomen erat S. Agnetis, nunc au-
tem Lomellina dicitur, conversa est in ecclesiam
Congregationis Oratorii anno 1659: ibidem etiam
afferit, altare, in quo visitur Beata imago, quod-
que primum est ac vicinius aræ majori ad cornu
Euangelii, adificatum fuisse eo loco, quo steterat
secretus cubiculum à Sancta frequentari solitum,
& in quo spectabilem olim habuit Christum Ser-
vatorem, toto corpore sanguine manantem, ut re-
fert Vita prolixior cap. 2. & nostra num. 19

66 Porrò ex Joannis Marianii Monumentis
historicis Congregationis Oratorii tom. 2, cap. 23
sub finem liquet, pralaudata Congregationis alu-
mnis Genuæ institutum fuisse domicilium ab anno
1644; nihil autem ibidem additur de epocha con-
versæ in ecclesiam domus S. Catharinæ, quia de
Genuensi Congregatione tantum loquitur occasione
Panormitana: continuationem autem Monumen-
torum Joannis Marianii nacti non sumus. Sacel-

lum quoque perquam magnificum Sanctæ in eccl-
esia xenodochii majoris erectum fuisse, tradit Par-
pera in Vita, anno 1682 edita, cap. 114, num.
7, sed annum nullum signat: hoc certum ex Par-
pera verbis, structuram illam anno 1642 poste-
riorem esse, figendamque inter dictum annum 1642
& 1682, quo hanc suam lucubrationem vulga-
vit Parpera; qui in Beata illustrata part. I, cap.
16, num. 9 ait S. Catharinæ effigiem sculptam
fuisse anno 1681: hujus autem sculptura descrip-
tionem, ut & picturam, qua in ara, Sanctæ de-
dicata, visitur in ecclesia Genuensis Oratorii Con-
gregationis, ibidem curiosus lector inveniet num. 9
& 10: illi proximè præmisit Parpera orationem com-
positam eo fine, ut Sanctæ patrocinio divinus in
nobis amor accendatur, queque his verbis conce-
pta est: Deus, qui ad inflammada corda fide-
lium B. Catharinam Genuensem ignitis illustratio-
nibus mirabiliter accendisti: da quæsumus, ut cu-
jus ardorem miramur, eamdem imitantes in ter-
ris, cum ipsa beato amoris incendio ardeamus in
cælis.

67 Atque hæc sunt, qua de publicis S. Catha-
rinæ venerationi ecclesiis monumentis ad notitiam multis colla-
nostram pervenerunt. Nunc ad miracula progre-
dior. Biographus antiquior cap. 52 sic habet: Mul-
ti se se illi commendantes fuerunt exauditi; ve-
rum, ut jam monui in Annotatis ad cap. 8 Vi-
ta, litter. q. illa beneficia vel non sunt litteris con-
signata, vel desperita lugemus. Inter cæteros,
inquit ibidem laudatus statim biographus, quæ-
dam infirma ipsi devota (cui nocte præcedenti per vi-
sum apparuerat) gratiam optata sanitatis im-
petravit. Hæc vi morbi longo tempore non se
poterat movere, & tum decumbebat admodum
afficta: sed post istud visum jussit se deferri in
ecclesiam ad corpus, apprehendensque laciniæ de
telis corruptis ipsi adhærentibus, admovit eas lo-
co affecto, commendansque se Beatæ è vestigio
sanitati fuit restituta, ac sola sine alterius admi-
niculo domum reverfa.

68 Licet hoc recuperata sanitatis beneficium ex-
pressè non dicatur contigisse anno 1512, tamen
situatur; e-
isti anno inueniendum esse, manifeste colligitur ex
jus gratius a-
bīscis verbis: Jussit se deferri in ecclesiam ad cor-
pus, apprehendensque laciniæ de telis corruptis
ipsi adhærentibus, ut enim dictum hic jam est num.
8 & 9, corpus decimo octavo circiter ab obitu men-
se de terra levatum est, repertique in urna ver-
mes, humiditate aquæ producti, tumque publica
venerationi per octo dies expositum fuit; que o-
mnia pertinent ad annum 1512 non multum pro-
vestum. Quam porro beneficii accepti memorem
se exhibuerit sanata, declarat biographus eodem
cap. 52 verbis sequentibus: Auxit hoc beneficium
semel conceptam erga ipsam devotionem, ac quot-
annis eodem die curavit in gratiam ipsius canta-
ri Sacrum de beata Maria & speciatim in festo
Assumptionis ejusdem, mandavitque hoc post mor-
tem suam perpetuis temporibus observari. Præter
jam recitatum beneficium nullum aliud singillatim
commemorat Vita prolixior: Parpera quoque, qui,
ut profitetur, antiqua instrumenta omnia scruta-
tus est, nullum refert, quod ante annum 1616
contigerit, ob rationem haud dubie jam antè pre-
notatam.

69 Beneficia verò illa, que narrat Parpe-
ra, desumpta sunt ex Processu, Sacra Rituum ex Proces-
sione oblato, ut liquet ex titulo cap. 115 Vita, anno 1682 edita: miracula autem pia; è gan-
ista, ex Italico Latine reddita, priusquam ex-
hibeo, lectorem monendum censui, me nomina

A & cognomina personarum, à quibus beneficia ista impetrata sunt, eo planè modo redditurum, quo apud laudatum editorem leguntur, & ubi necesse videbitur, paucula observaturum. Ita scribit num. 2: Domina Camilla Doria anno circiter MDCXVI laboravit gangrenâ, inficiente costam posteriorem, quæ ab una ad alteram usque partem pertingebat: ubi illa ut curaretur, facta est incisio quadrata magnitudinis unius palmi & quartæ partis, ablataeque fuerunt ex isto vulnera carnis decem libræ, (hanc dubiè morbo in longum protrañto & repetitis incisionibus.) Unde ob malum tam vehemens desperabant omnino medici de ejus salute, & usque adeò spes deficiebat, ut jam assisterent viri religiosi eum libro præ manibus, animam illius Deo commendantes. Ægrotam, cùm in extremis hisce versaretur, hortata est neptis sua domina Maria Pavese Doria, ut commendaret sebe beatæ Catharinæ, cujus reliquiarum nonnihil ipsa admovit moribundæ, quæ paruit neptis suæ exhortationi, multamque concepit fiduciam.

mulier morti proxima curatur:

B 70 Posthæc obdormienti visæ fuerunt dissolvi fasciæ, quibus pars læsa obvolvebatur; cùmque illa inclamaret auxilium sibi adferri, chirurgus, qui curam illius gerebat, accurrit: atque ecum res miranda; etenim post paucas horas vitiœ caro, quæ mortem minabatur, reperta est ab ea, quæ sana erat, separata. Cœpit itaque spes vitæ affulgere ægrotæ, quæ deinde semper amplius convalescens sub finem viginti circiter dierum sanitati planè restituæ fuit, vulnusque ita curatum, ut æqualis manserit costa, nihilque ex carne jam amputata deesset, non secùs acsi nullo umquam malo infecta fuisset. Fuit igitur, quod meritò admirarentur & pro iadubitate prodigo haberent tum ægra, tum qui aderant medici ac chirurgi, aliisque quibus perspecta erat ægritudo. Et nomina & cognomina, ut præmonni, redita sunt juxta Italicam Parpera scriptiōnem: neque enim in prima hac narratione satis dispicere potui, quid significet, aut à quo originem habeat vocabulum Pavese, quod, dum ægrotæ neptis nominatur, inter veces Maria & Doria medium ponitur; verisimile est, illud prænomini vice fungi: sed quam de calitibus referat, fateor lubens, me ignorare; nisi forè derivetur à Pavia, que inter socias S. Ursula recensetur à Labicerio in Menologio Virginum ad diem xxi Octobris, & ab Arturo in Gyneco ad xxii dieti mensis annuntiatur inter ejusdem Ursulae socias, quarum corpora tunc translata memorat.

altera quædam leprosa mandatur.

Apostema sublatum;

C 71 Interruptam narrationem prosequamur. Laudati cap. 115, nam. 3 sic habet Parpera: Anno MDCXXXI circiter cùm in valetudinario majore versaretur mulier quædam de Villa (forensē feminam anonymam designari puto) lepris cooperata usque adeò ut nulla ratione videretur posse convalescere ab ægritudine, quâ laborabat: mulier quædam altera, Dominichina nomine, dedit illi de oleo lampadis B. Catharinæ, quo manus vulnerumque ungens lepris infecta mulier sanitati restitui coepit, & post trium dierum decursum omnino sanata est, stupentibus cum medico & pharmacopola aliis, qui morbum illius cognoverant.

72 Thomasæ Peragallæ in dicto xenodochio servienti circa annum MDCXXXII sub axilla dexteræ brachii adnatum est pessimum apostema, nigrum crassumque ad mensuram panis quatuor denariorum, adeò ut brachium nisi cum cruciatu more non posset: & quia verebatur, ne, si medicis partem malè affectam ostenderet, vellent incisionem tentare, cui sustinendæ vires sibi suppe-

tere non putabat, rem celavit, intellectisque, quæ B. Catharina Flisca Adurna præstabat, beneficiis, ejus opem imploravit, ter vespere sacram illius corpus veneratum adiens, recitansque ter Orationem Dominicam & Salutationem Angelicam, ac oleo tantum lampadis, quæ ante dictum corpus ardebat, feso ungens: & quamvis tertio vespere malum adhuc æquè ac primo persentiret, nihilominus manè expergefacta cùm esset, deprehendit, apostema evanuisse. Unde meritò beneficium hoc prodigiosum dictæ Beatæ patrocinio potuit adscribere.

73 Quædam Masina de Bisagno hydrope laborans spatio duorum mensium in dicto xenodochio, adhibitis variis remedis, curata est, nec unquam sanari potuit: unde, ut beatæ Catharinæ se commendaret, illam hortata est Dominichina Perazza, quod præstítit ægra, unctaque oleo lampadis ejusdem Beatæ, elapsis tribus quatuor diebus, sanitati restituta fuit & è xenodochio dimissa. Lucia Medicina circa annum MDCXXXII cùm laboraret febri ardente & phrenesi, ob quam jam de ejus salute desperaverant medici: quare ex tunc frater ejus rogabat eam locum, in quo sepeliri vellet. Fuit interim ad dictum xenodochium delata, quod cùm venisset, ob furoris animi edita signa vinculis adstrigta est. Dominichina jam laudata pietatem erga beatam Catharinam commendavit illi, quæ oleo lampadis hujus Beatæ uncta, repente sensit melius sibi esse & capitum dolorem imminui, continuoque convalescens intra decem dies sanitati planè restituta in domum suam reversa est.

74 Dominichina Perazza anno MDCXXXII, vel circiter, cùm in xenodochio laborasset gravi morbo, velut omnino visu destituta permanit: unde eam oportebat incidere baculo instructam, comitantibus insuper aliis. Hæc usq; opportunitate, quâ aperta fuerat urna, in qua requiescit B. Catharinæ corpus, eò se contulit, ac circumstantes precata, ut ad dicti corporis tactum admitteretur, accessit, seque dictæ Beatæ ferventer commendans, oculos visu orbatos admovit corpori, ac subito visu, ut antè, donata est, omnesque, qui circumstabant, evidens beneficium sanctæ hujus Matronæ patrocinio obtentum conspexerunt. Thomasina de Agosti domi suæ febri maligna ac phrenesi oppressa fuit. Missa est itaque ad xenodochium atque insuper ob infaniam, quæ tres circiter septimanæ duravit, ligata fuit. Hæc cùm ob morbi gravitatem non potuisset se commendare B. Catharinæ, erga quam jam antè piè affiebatur, die quodam festa malo illi se commendavit, &, quamvis ligata esset, vim sibi intulit, ut ad eam visendam accederet: rectrix autem, intellecto sancto Thomasina desiderio, illam eò à duabus famulis deportari jussit, ubi cùm orationem ex intimo corde instituisset, nulla ex tunc infanæ opera amplius exercuit, itaque convaluit, ut intra octo circiter dies fanati perfectè restituta fuerit.

75 Atque hæc sunt miracula, quæ apud Parperam, insignem sanctæ Vidue nostræ cultorem leguntur: is autem sub finem cap. 115 ita ferè scribit: Habemus hic prodigia nonnulla ac benefici litteris consignata; verum cum S. Joanne Euangelista, scribente de Christo, dulci Catharinæ sponsu, possumus & nos asserere, multò plura esse miracula, patrocinante Catharina, à Dea perpetrata: eò quod forè scriptoribus visa si probariōne aut litterarum testimonio non egere mirabilis illis erga fideles exhibita tutela, cùm tam per-

hydropis & febris ardor cum phreny sanata:

cœcæ visus, phrenetice sanitas redita.

F

Parpera de Miraculorum numero cum nimia exaggeratione scripta.

AUCTORE

U. S.

perspecta esset, vel quod prodigia hec tanto essent numero, ut omnia enarrare nimis prolixum fuisset. Post que subdit Parpera: Sunt autem & alia multa, quæ fecit Jesus (precibus B. Catharinæ) quæ si scribantur per singula, non ipsum arbitror mundum capere posse eos, qui scribendi sunt, libros. Ego quoque cum Parpera minimè dubito, quin multo plura, quam quæ supra relatæ sunt, beneficia impetraverit Catharina se invocantibus: nullatenus tamen existimo, locum hic habere posse sancti Euangelista verba, de Servatore nostro meritisimo jure prolata; sed nec auctor suam, ex nimio quodam pietatis in Sanctam affectu profectam, probat Parpera, allatis biographi antiquioris verbis hisce ex cap. 51: Et à diversis tot sunt audita, ut omnia narrare nimis prolixum, quæ sanè verba Historie S. Catharinæ posse congruere lubens agnosco, at de assumptione ex Euangelio textu secus statuendum est.

B § V. Nomina testimiorum & eorum dicta nonnulla in confirmationem trium miraculorum à Sede Apostolica probatorum.

Mulier, cui amputanda erat mamilia, curatur.

A Nonnus scriptor Vite suprà editæ cap. 9 tria retulit miracula S. Catharinæ patrocinio perpetrata; eadem recensuit in Bulla canonizationis Clemens XII: singulis nonnulla hic addenda censui ex relatis disputatisque coram Sacra Congregatione in causa Sanctæ; ea vero omnia, quæ subdam, desumpta sunt ex Summario, super dubio an, & de quibus miraculis constet &c., dictisque testimiorum relatis in eodem codice nostro signato † B xi. Et primum quidem subitanæ sanitatis Mariae Magdalena Rizzi quod spectat, aliqua ex dictis ipsius sanata delibanda censui. Pag. 7 testatur, cum jam decumberet in loco quadam, ab aliorum agrotantium societate remoto (Conservatorium appellat) narrari se audivisse, quod mulier quedam, gangrenâ in altera è mammis laborans, cum ex chirurgorum judicio pars lesa amputanda esset, jamque in diem sequentem instructus foret apparatus, S. Catharinæ opem imploraverit, reversique proximo manè chirurgi eam sanitati perfectè restitutam invenerint. Sanatio hac prater hortamenta alterius cuiusdam mulieris in laudato codice pag. 1 relata, verisimiliter Mariam Magdalenam, doloribus solito gravioribus oppressam, incitavit, ut cum ingenti fiducia S. Catharinæ auxiliaricem dexteram exposceret.

C 77 De modo autem, quo desideratam sanitatem consecuta est, hac lego ibidem pag. 8; verba ex Italico Latinè reddita accipe: Cum, inquit sanata, ingenti fervore ac sensu illi (Sancta) me commendasse, non multò post in somnum incidi, sed lenem, ita ut, si quis me testimisset, mox suissem vigilatura; vidique prope lectum meum B. Catharinam, quam agnoveri, ed quod referret imaginem, quæ exstat in facello, in quo sacrum illius corpus requiescit.... Tum Beatæ manum, quæ mollis erat, flexibilis ac lenis, apprehendi, eamque manu mea admovi finistro lateri, in quo, ut dixi, magno expre-

riebar dolores: dictum latus vix attigeram, quin subito sanatam me fenserim; tum Beatam oravi, ut denuò conversa manu paulisper me attingeret; veram respondit illa: Sic sufficit &c. Multa in eodem illo codice leguntur tum ipsius Magdalena tum aliorum testimonia dicta, quibus constat, eam verè immedicabilem fuisse solis naturæ viribus, & momento temporis sanatam esse, nec alterius cuiusquam è causis, praterquam Catharinæ opem invocasse, & post obtentum beneficium, recuperatis illico viribus, optimâ gaviam fuisse valetudine.

D 78 Preter Mariam Magdalenam Rizzi, tunc beneficii huius annos circiter duos supra quadraginta natam, justes; beneficium illud testimonio suo confirmarunt sequentes à pag. 12 usque ad 50 dicti codicis:

Maria Dominica Gandulpha ætatis annorum LX circiter.

Maria Rosasca ætatis annorum XL circiter.

Maria Veronica Ferrari annorum LIV circiter.

Catharina Quierola ætatis annorum LVI circiter.

Joanna Gentilis ætatis annorum LVI circiter.

Joanna de Marchis ætatis annorum XLVIII.

Magnificus Joannes Franciscus Troilus Ghilophilus ætatis annorum LXXI, medicus.

Magnificus dominus Joseph Maria Lavania ætatis annorum LV, medicus.

Soror Paula Maria Campodonica monialis in Conservatorio sanctæ Mariæ de Refugio, sito in hospitali Pammtoni, ætatis annorum I, valetudinario prefecta.

Magnificus dominus Didacus Portafascie ætatis annorum XXXVIII, medicus.

Magnificus dominus Ignatius Curlettus ætatis annorum XXXI, medicus.

Prater testes hic relatios videntur & alii, licet nominatum non sint expressi, pro dicti beneficij confirmatione fuisse audit: nam cum ad Paulam Mariam Campodoniam appositi sint hi characteres, x testis, ad proxime subsequentem Didacum Portafascie hi leguntur, XIII testis.

E 79 Porro ne crebra eorumdem repetitione ledori naesciam pariam, consultò à referendis interrogationibus responsionibusque testimium abstineo: sunt tamen nonnulla, quibus prius lectorem minimè fraudandum censui, quaque propterea Latinè reddita subiecto. Codicis nostri pag. 12 hac testatur Maria Gandulpha: Audivi multos ægrotos in xenodochio dicentes, se per intercessionem B. Catharinæ sanitati restitutos fuisse; & inter alios scio, paucis abhinc mensibus ad xenodochium venisse mulierem quamdam, cuius nomen ignoro, dixisseque jam per annos XI morbo se conflicti: & postquam in valetudinario prope tres septimanæ mansisset, excessit, dicens, se, dicta Beata intercedente, omnino sanatam esse: veniente per dies novem illius tumulum veneratura ad agendum Beatae gratias; verum nec genus morbi, nec quidquam aliud novi. Ibidem pag. 16 sic loquitur Maria Rosasca: Audivi, à Deo patrocinio B. Catharinæ miraculæ aliqua patrata esse; & inter alia in muliere quadam forensi, quæ ad xenodochium venit ægrotat à duabus jam mensibus, nec incidere poterat nisi difficulter; huic cum nos xenodochii filiae consuluissemus, ut Beata opem imploraret, die quodam abiit corpus ejus veneratura, eique se commendatura; orans hanc sibi gratiam fieri, aiebat nolle se inde discedere: post tempus aliquod gaudio perfusa, venit ad valetudinarium, inquietus, se beneficium à Bea-

diu ægrotæ
mulier, alia:
que ad mo:
tum impos,

F

A à Beata obtinuisse ; & expeditè ambulabat , eodemque die domum suam repetit , ac sequenti ad xenodochium reversa est Beatam veneratura ; sed eam non vidi , & quantum intellexi , votivum munus Beatae detulit .

¶ altera gangrenâ infecta curantur.

80 *Jam relato beneficio non absmile testatur Catharina Quierola in eodem codice pag. 24 de muliere , que toto corpore male afficiebatur , & ad motum impos erat ; afferitque , eam Beata auxilio subito sanatam fuisse : verum de eadem forte muliere sermo est , quam curatam esse , vidi- mus num. præced. ex testimonio Maria Rosafca. Sanitatem mulieri gangrenâ in altera è mammilla laboranti redditam fuisse , testata est Maria Magdalena Rizzi verbis num. 76 relatis : de simili beneficio , eademque forte persona loquitur Joanna Gentilis pag. 27 ; nam adjuncta consentiant , solùmque in eo differt narratio , quod tempus nul- lum edixerit Maria Magdalena , Joanna vero Gentilis insuper addiderit annorum quatuor numerum , verisimiliter agritudinis durationem per hunc designans. Eadem Joanna sepe landati codi- cis pag. 29 testatur , quod medicus Ghisulphus , cùm illo ipso manè , quo Maria Magdalena sanata est , agrotos inviseret , eam ad se vocarit , cum que ipsa collocutus agnoverit , Beatae acceptum deri beneficium .*

Sanatio Marie Rizzi cur habita fue- rit miracu- losa ?

81 *Landatus statim Ghisulphus preter alia multa , quibus testatur , Mariam Magdalenam immedicabilem fuisse reputatam , pag. 37 subdit : Credidi , eam per miraculum sanatam esse , & existimo , illud ipsum credidisse alios aliasque omnes , qui ægrotam , antè immedicabilem , vi- derunt. Medicus autem Lavania pag. 41 ratio- nem reddit , ob quam Maria Magdalena sanatio- nem prodigiosam estimet ; Quia , inquit , ejus ge- neris morbi , ita annorum spatio in veterati , natu- raliter dissipari nequeunt , ut dixi , momento tempo- ris , tanto amplius , quod non esset remedium ex- trinsecum , quo sanaretur : idemque censebunt me- dici omnes & chirurgi , si dictum morbum con- siderârint ; & in xenodochio universim omnes credunt , eam sanatam esse miraculo , B. Catha- rina patrocinante , obtento. Aliorum medicorum tes- timonia eadem affirmant , consentiantque , lau- datam Marie Magdalene sanationem supra na- tura vires fuisse , atque auxilio superioris ordi- nis adscribendam esse .*

C *Testes alie- riū miracu- li ;*

82 *Testes in confirmationem miraculi , num. 107 Vita relati , sequentes signantur in eodem codice à pag. 99 ad 186 .*

Magnifica D. Maria Francisca Xaveria Gen- tilis ætatis annorum XXXIV , sanata .

Magnificus dominus Paulus Maria Gibelli , doctor physicus , ætatis annorum LXX circiter , medicus , qui ægrotæ curam gerebat .

Magnificus & multùm reverendus dominus Leander Sorleo de Gentilibus annorum XXXIV , sanata frater .

Magnifica domina Veronica de Gentilibus æ- tatis annorum XLIX , mater sanata .

Margarita Spalla Rossa ætatis annorum XXVII circiter , ancilla in domo sanata .

Multùm reverendus dominus abbas Ermene- gildus Tatis , Ordinis S. Benedicti , Congrega- tionis Olivetanæ , ætatis annorum LXIX , confes- sarius sanata .

Bartholomæus Armaninus annorum LI , ba- julus .

Josephus Bacigalupus ætatis annorum I circi- ter , bajulus alter .

Paschalis Spallarossa ætatis annorum XX circi- tere , famulus in domo sanata .

Magnifica domina Appollonia de Passapis æ- tatis annorum XXXV circiter .

Magnificus & multùm reverendus dominus ab- bas Joannes Antonius Nigronus ætatis annorum XXIII .

Ultimis duobus testibus adduntur hæc voces , ex officio .

82 *Ad hanc porrò Maria Francisca Xaveria varia mor- borum gene- ra , quibus egra confl- ettabatur :*

Gentilis sanationem brevius in vita loco landa- to , & in Bulla canonizationis relatam , hæc ex eodem codice subneclo. Primo preter commemo- ratas varias agritudinum species , quibus infe- lix virgo conflabatur , ita insuper lego pag. 89 : Cruciani coepit morbo scorbuto , quem sociabant intensissimi capitum dolores , dentium stridores , ulceræ in ore & gutture , asthma , vehemens tuf- sis , acerbissimi dolores colici , nausea ad omnem cibum & potum , gravissimi dolores in hæmor- hoïdibus , cordis suffocationes , atrocissimæ convulsiōes totius corporis , vigiliæ , deliquia fre- quentissima , aliaque pessima & fævissima sympto- mata &c. Pag. 90 humanis remedii immedica- bilem fuisse morbum declaratur verbis sequentibus : Plura à medico præscripta fuere medicamenta at- que adhibita infirmæ remedia , quibus tamen nun- quam potuit sanari : licet enim aliquod per brie- ve tempus levamen afferrent , nihilominus mor- bus postea recrudesces , saevius illam afflige- bat. Quocirca medicus judicans , jam morbum esse penitus incurabilem , satius duxit à dictis medicamentis cessare ; & eo tantum casu , quo convulsiones vehementiores efficiebantur , ad eas aliquantulam compescendas leve aliquod ei pro- pinabatur medicamen .

83 *Non abs re erit etiam nonnulla subiecere de- sanationis modo , que ibidem enarrantur pag. 90 & seqq. In hoc miserabili ac deplorabili statu se constitutam videns præfata nobilis virgo , ac o- mne prorsus humanum desperans auxilium , cor- suum totum jecit in Deum , fidenterque se commisit patrocinio B. Catharinæ Fliscæ Adurnæ , suæ conci- vis ; ad cuius depositum anno MDCCXXXIV dono mi- fit , fasciculum florum ex argento suis manibus con- textum. Cùmque de mense Martii subsequentis anni MDCCXXXIV novendiales preces in honorem præfatæ Beatæ in civitate Genuæ persolverentur occasio- ne adventantis ejus festi , audiens infirma canere*

Sanctæ se com- men- dans , ejus- que tumulum

in platea suæ domui propinquæ cantiunculam in lau- dem ejusdem Beatæ , eam sibi emendam curavit & suo pectori admovit. Post hæc animo concepit se transferri facere ad depositum dictæ Beatæ. Quo- circa in pervigilio festivitatis illius hoc suum pro- positum domesticis aperuit , quorum alter ad ri- sum motus fuit , putans id exequi nullatenus pos- se. Ipsa vero firma manens in suo proposito , fa- cramentalī confessione dicta die conscientiam ex- piavit , atque manè sequenti , prædictæ Beatæ facro , in lecto jacens Eucharisticum sumpxit panem in honorem ejusdem Beatæ .

84 *Interpositis ibidem aliis nonnullis , dolores inviens , re- die XXII Martii vespere dicuntur vehementissime pentè san- recludiisse , persistente nihilominus ægrotæ in pro- tur , nullo posito adeundi Beate sepulcrum , addo ut Apollo- reliquo*

næ Passani per jocum interroganti , num vellet hoc iter agere , responderit , Se velle ire , etiamsi in mortis articulo constituta esset , quod & pre- stitit , optatissimum voti sui exitum consecuta , ut ibidem narratur in hunc modum : Adveniente manè die XXIII Martii auxilio matris & ancillæ vesti-

F

AUCTORE

U. S.

vestibus induita dicta infirma, & è lecto sublata, fuit inde à bajulis, ad hunc effectum accitis, apprehensa & super suis brachiis posita & in sella gestatoria collocata atque ducta ad depositum B. Catharinæ. Quòd cùm pervenisset, sedens in dicta sella sacrificium Missæ, in altero ex altaribus lateralibus à suo fratre sacerdote celebratum, auctoravit, eoque completo, ab uno ex bajulis & à dicto suo fratre adjuta, è sella surgens gressa est usque ad tumulum dictæ Beatae, ante quod genuflexa. Etens aliquandiu oravit, ac ferventius se patrocinio ejusdem Beatae pro sanitatem obtainenda commendavit, nec in ejusmodi actionibus ullum, vel minimum, experta est incommodum aut dolorem; indeque cum eodem auxilio fratris & bajuli redit in sella, & cùm ad domum reverehetur, in itinere maximam experiebatur lætitiam, quia à morbo se jam sanam cognoscebat.

morbis vestigio: sanata gratius in Sanitatem annimus.

B

85 Cetera ibidem commemorata prætermitto, uti & sumpta à medico experimenta, ut de perfectè recuperata sanitate confaret pleniū. Quid, quod tota civitas Genuensis testis esse potuerit, cùm dicatur Maria Franciscæ die xxv Martii cum magno nobilium seminarum & virorum comitatu ad S. Catharinæ sepulcrum se contulisse, ut Liberatrici sua debitas gratias referret, tumque ita subditur: A die secutæ sanitatis usque in præfens perfectâ semper potita est & potitur valetudine; nec ullum, vel minimum, in ea malorum, quibus opprimebatur, remansit vestigium. Omnia testimonia diæta fusa descripria versantur circa naturam morbi, ejus nullo remedio humano medicabilis diuturnitatem, totiusque rei post & ante sanationem gestæ seriem, ac propterea ex hisce necesse non duxi aliqua hic transcribere. Liquebat autem tum ex ipsius sanata Maria Franciscæ Xaverie Gentilis, tum ex ejusdem fratris Leandri ac matris Veronice de Gentilibus testimonio, agrotam pollicitam fuisse donaria aliqua & votivam tabellam à se mittenda ad Sanctæ tumulum, atque insuper voto se obstrinxisse, jejunandi in Vigilia festivitatis B. Catharinæ, diem quoque ipsum illius memoriae sacrum festum habendi. Liquebat etiam, agrotam obtentum frustulum serici operimenti, quo recta fuerat urna B. Catharinæ, pectori admovisse, ac nonnihil de oleo lampadis, ante Beate tumulum ardantis, bibisse, eoque peclius linivisse.

*Nominatio-
nem tertii
miraculi:
nonnulla*

86 Beneficium tertio loco in Vita supra memoratum confirmarunt testes sequentes relati in eodem codice à pag. 193 ad 223:

Blanca Semina ætatis annorum XLII circiter, sanata.

Reverendus dominus Franciscus Mutius sacerdos ætatis annorum XXXIV; sanationi præsens interfuit.

Maria Petra, quondam Petri, ætatis annorum I circiter, famula xenodochii Incurabili.

Maria Casareta ætatis annorum XX circiter.

Dominus Joannes Antonius Castagninus ætatis annorum LV circiter, chirurgus.

Multum reverendus dominus Leander Sorleo de Gentilibus, sacerdos, ætatis annorum XXXIV.

Franciscus Maria Rosati ætatis annorum XLIII circiter.

Felix Maria Rosati ætatis annorum XVIII circiter.

Testes hi duo postremo loco nominati bajuli fuerunt, quorum auxilio Blanca Semina è xenodochio Incurabili ad facillum, in quo S. Catharinæ corpus quiescit, delata fuit: ad utrinque autem nomen adduntur voces, ex officio. Ex dictis i-

psius sanata, pag. 193 relatis, constat, eam, audito miraculo sanitatis reddite Maria Francisca Xaveria de Gentilibus, in spem quoque etiam fuisse obtainenda meritis S. Catharinæ sanitatis, postulâsse ad illius tumulum deferri; viva fide concepta de illius patrocinio.

87 Alia testimonia dicta prætermitto: panca de illius adjuncta, & rei gestæ serie ex pag. 187 subiicio. Inde verò ferenter se dictæ Beatae commendavit, & circumstantes etiam oravit, ut unâ simul cum ea suam sanitatem à Beata peterent. Dum autem sedens intererat Missæ sacrificio, quod in altero ex altaribus lateralibus celebrabatur, internum habuit impulsum ad genua flextenda in propinquuo genuflexorio, prout statim supra illud se projectit, atque ingentem ex hoc experta est in genibus dolorem. Indesinenter interea implorabat auxilium Beatae, apud quam etiam intercessorem miserat S. Franciscum de Paula, cuius festum ea die recurrebat. Atque adeò firmam & certam habebat in dicta B. Catharina fiduciam consequendi, mediante ejus patrocinio, pristinam valetudinem, ut magnum sentiret calorem & sudore manaret. Eucharisticum inde accepit panem de genu semper permanens, absolutaque gratiarum actione, internè mota fuit ad se in pedes erigendum. Cùmque id, nemine auxiliante, statim peregrisset, videns, nedum posse pedibus sistere, sed etiam manum, quam jam diu contractam habebat, liberè aperire & digitos extendere, protinus elata voce clamat: "Gratia, gratia, fides, fides.., Ad cuius rei novitatem adstantes omnes admiratione & stupore pleni remanerunt, atque in lacrymas præ gaudio effusi sunt, statimque de genu Deo & B. Catharinæ grates reddiderunt, atque Hymnum Te Deum cecinerunt, sacerdote quadam, qui aderat, præeunte. Quæ ibidem adduntur, declarant, quæ perfectè fuerit sanata, nullo deinceps è malis, quibus ante oppressa gemuerat, conficta.

§ VI. Miracula alia ex instrumentis canonizationis excepta; nomina testimionum, alia que adjuncta.

Pater tria ista miracula tum alibi tum & præcedente commemorata, quæque irrefragabili alia processione Apostolica Sedis oraculo probata & confirmata fuerunt, in laudato codice leguntur tria insuper alia. Non fuerunt ea discussa ad eum modum, qui passim servatur, ut supremo Christi Vicarii suffragio confirmantur, ob rationem, quam in Præfatione responsionis ad Animadversiones fidei Promotoris lego verbis sequentibus: Cùm per Sanctitatem Vestram quantocumque conficienda sit aliorum Beatorum canonizatio, ideo in hac temporis angustia, licet sex miracula adduxerimus, satius dicimus examen duorum ex illis pro nunc suspendere, ut scilicet parcendo ita dominorum suffragantium labori, celerius causa expediatur, & quia etiam non omnium dictorum sex miraculorum probatione indigemus pro canonizatione prædictæ Beatae, cùm duo vel tria sufficientia sint. Rem porro gratissimam pio lectori facturum me credidi, si tria ista prodigia hic subnecterem.

89 Ordior ab eo, quod in codice nostro recitatur secundo loco, quodque, licet examinatum fuerit,

Arit, non tamen approbatum est, cum, teste Clemente XII in Bulla, stante trium supra relatorum miraculorum probatione, solemnis Catharinæ canonizatio tuto decerni posset. Pag. 51 sic lego: A die xxv Novembris anni MDCCXXIX cœpit ægrotare Maria Catharina Rombi, dum excitatis doloribus in ventre ac lateribus, tanquam futuræ imminentis ac insanabilis ægritudinis præcursoribus, stomachi convulsionibus vexata est, cibum que aut sumere aut retinere nequibat; quo tamen symptome post plures menses aliquantum superato, plura alia superaddita sunt, quæ lethalem morbi exitum indicabant. Doloribus enim per totum corpus premebatur, molestis etiam vigiliis, diareâ quoque ac morbose sudore accedentibus, febrique heclica per consuetas periodos vexantibus, in tantam devenit virium imbecillitatem, ut continuo jam adstricta decubitu non semel sanctissimo refecta fuerit Viatico, tanquam brevi moritura. Hisce incessanter oppressa morbis, aliquando etiam totâ sanguinis massa in deterius semper abeunte, erysipelate in capite laboravit.

immediabilius repente liberata:

90 Plura artis remedia adhibita sunt, sed inutili profus exitu; quippe morborum resistentia indies evadebat contumacior. Quamobrem, auditis miraculis, quæ ad intercessionem B. Catharinæ à Deo fiebant, in plenam venit fiduciam se eidem Beatae recommendandi, prout fecit, institutis novendialibus precibus; quas dum incipere meditatur, licentiam petuit à medico & confessario eundi ad sepulchrum Beatae, & quamvis hæc illi denegata fuerit licentia, vivâ tamen spe concepta, non sine tamen maxima difficultate eò se contulit: quippe non nisi aliorum suffulta brachiis, lectum deferuit, vestibus se induit, scalas descendit, nec nisi sellâ gestatoria ad beatæ Viduæ sepulcrum accessit. Ibi autem postquam paululum oravit, se sola genuflexit, & inde stans se admodum levata sensit; unde statim deambulavit: potuissetque etiam de periti consilio propriis pedibus redire, nisi ex eo quod non esset juxta conditio nem suam ornata, maluit in eadem sella gestatoria domum repetere, postquam propriam fororem visitaverat.

91 Testes in confirmationem hujus miraculi produceti & examinati in laudatis canonizationis instrumentis signantur sequentes à pag. 55 ad 88:

Maria Catharina Romba ætatis annorum LII, sanata.

C Dominus Michaël Castagnetus ætatis annorum XXXVII, chirurgus.

Admodum reverendus pater Ignatius Maria à S. Francisco Xaverio, Ordinis Carmelitarum Excalceatorum, ætatis annorum LXXXIII, confessarius sanata.

Paula Maria Romba ætatis annorum XL circiter, soror sanata.

Magnificus dominus Paulus Hyacinthus de Rubois ætatis annorum LI, medicus, qui ægrotam curavit.

Maria Calcanea ætatis annorum XXXVI, sanata ad tumulum Sancte comes.

Maria Hieronyma Brutia ætatis annorum IX, comes altera.

Joannes Baptista Ramersarius ætatis annorum XLIII circiter.

Baptista Oberti ætatis annorum XXV.

Postremi duo signantur testes ex officio, fueruntque ii, qui sanatam in sella gestatoria ad Sancte tumulum detulerunt: istud autem beneficium, ut liquet ex ipsius sanata & sororis ejus Paulæ Maria testimonio, obtentum fuit anno 1734 Febr. Septembris Tenuis V.

riâ tertâ hebdomada Majoris, quæ eo anno incidit in diem XIII Aprilis. Porro à referendis testium dictis hic etiam supersedeo, solumque observo Michaëlem Castagnetum, sanata chirurgum, dixisse, inter alias S. Catharinæ patrocinio obtentas sanationes vidisse se quendam expedito gressu donatum, cum prius fulcris sustentatus incedere debuisset, utpote uno pede claudus.

92 Beneficium quinto loco in codice nostro descriptum, verbis sequentibus recitatur pag. 225: Paula Fava, cum prægnans esset anno MDXXX*, per aliquot menses ante puerperium dolorem passa est in mammilla sinistra, qui tantum absit, ut post partum (secutum xix Novembris) cessaverit, ut è contra potius molestum satis ceperit incrementum; ita & taliter ut anno sequenti tempore carnisprivii in loco doloris tumorem animadverterit, qui tumor, seu verius quod aposthemam ad suppurationem pervenit. Sed hoc non obstante, paulò post iterum intumuit, oportuitque ut chirurgus partem aperiret, & inde iterum aliam partem, ad quam diverterat perniciosi humoris copia. Per duos circiter menses diligens cura adhibita fuit, sed tandem idem curæ chirurgus habuit eam pro deplorata, & morbum ipsius pro insanibili, prout etiam de tali insanibilitate fuit admonita ab alio chirurgo, & à medico de Rubois.

93 Recurrit & ipsa ad opem supernaturalem B. Catharinæ, pro cuius intercessione apud Deum impetranda, novendiales preces instituit. Prima harum die se contulit ad B. Catharinæ sepulchrum, invocavitque ejus praesidium & ulcus inunxit oleo lampadis. Domini vix rediit, acerbioribus fuit vexata doloribus, & tumor mammillæ austus est & novem ulceræ apparuerunt, ita & taliter ut cœstro quodam desperationis percita, Beatam amarè allocuta est, dicens: "Cara Beata, de caritate tua grates ago: hæc cine est gratia, quam mihi vis præstare? Video eam ad mortem ducere, nec amplius volo ad te visendum accedere: "hac tamen feminea garrulitate non obstante, dum ægra somnum caperet, apparuit illi B. Catharina, quæ dixit, ut surgeret, quia sana erat. Evigilans ergo novam & vividiorem concepit fiduciam, & iterum ad sepulchrum accedens ad gratias agendum Beatae, dum inde domum reversa est, unum ex ulceribus sanatum vidit; secunda die secundum, & aliud in tertia, ita ut singulis ex novem diebus singula ex novem ulceribus perfectè sanata apparuerint, nullumque proflus incommode fenserit.

94 Testes vero super hoc beneficio auditi & examinati à pag. 227 usque ad 252 sequentes notantur:

Paula Fava ætatis annorum , sanata.

Dominus Antonius Maria de Rubeis ætatis annorum XLIII circiter, chirurgus.

Dominus Joannes Antonius Castagninus ætatis annorum LV circiter, alter chirurgus.

Nicoletta Valentina ætatis annorum XLVI circiter.

Teresa Tonsa ætatis annorum L circiter.

Stephanus Fava ætatis annorum XLIX circiter, sanata maritus.

Magnifica domina Julia Maria Rosa de Furnariis, vid. rel. qu. illustrissimi domini Alexandri Marii, patritia Januensis ætatis annorum LIII circiter.

Spectabilis dominus Ignatius Curletti ætatis annorum XXXV, medicus.

Ad duo ultima nomina adjiciuntur voces ex officio.

Apostolæ gangrena orum, enatibus etiam *

* I. MDCC-

xxx.

E

alceribus pluribus curatur

F

nomina testium pro hoc miraculo,

AUCTORE

U. S.
aliaque cir-
ca illud ob-
servanda.

95 Testium dicta similiter hic omiso, paucula ex iis ad beneficii mox relati notitiam amplioram breviter observasse contentus. Sub num. 92 initium per asteriscum notavi legendum esse anno MDCXXX, non MDCXXX, ut ex typothetarum oscillantia scribit codex noster in miraculi hujus historia: nam preterquam quod ex ipsis sanata dilectis manifeste constet anno 1730 agritudinem cœpeam esse, certum est ex Facto concordato, anno tantum 1733 à sacra Congregatione concessam esse facultatem pro examinandis testibus, quos inter sanata maritus afferit, eo tempore, quo auditus fuit, quatuor circiter annos effluxisse, ex quo uxor sua gravi isthac malo conflictari coepit: tempus autem, quo tenuit agritudo, mensum fuit circiter novemdecim, sanatio autem contigit mense Iunio anni 1732, at dies non signatur. Observandum insuper non una dumtaxat Sancta apparitione donatam fuisse sanatam, sed gemina: in priore ait agrota, monitam se fuisse, ut de lecto surgeret, cum Dei Sanctissimeque Virginis beneficio sanata esset: in altera, qua nocte inequenit contigit, Panlam denuo iussit Sancta de lecto surgere, afferens suum in omni labore & angustia illi affore subsum, nec umquam se, dummodo Dei & Sanctissima Virginis servitio piè se impenderet, desuaram.

B

Puer ab ute-
ro ad gref-
sum impo-
tens

96 Sextum miraculum codex noster pag. 253 refert hisce verbis: Petrus Joannes Regaggi, qui hujus lucis usuram affecutus est die 1 Novembris anni MDCCXXVIII, cùm pervenisset ad aetatem, quâ gressus formare debebat, agnitus fuit à matre, crus sinistrum adeò debile, infirmum & vitiatum habere, ut petibus nullatenus stare posset. Applicita ei fuerunt, dum secundum circiter agebat annum, nonnulla remedia, quæ tamē nullum prorsus attulerunt juvamen. Quapropter postquam quartum circiter attigerat annum, cùm incedere nequiret, nisi reptans, aptata illi fuerunt fulcra, quibus se sustentaret, seseque provehoret. Audiens autem genitrix continua miracula, quæ patrabantur ad intercessionem B. Catharinæ Fliscae Adurnæ, statuit ad illius sepulchrum deferre dictum puerum, firmiter sperans, à Deo impetraturam esse, quod mediante patrocinio dictæ Beatae ibi fulcra ille reliquisset, & sine alieno auxilio ambulasset, hujusmodique suum propositum eidem filio communicavit.

C

ad Sanctæ
ramulum
mirabiliter
sanator:

97 Aliquis post haec elapsis diebus, cùm manè diei xxx Martii MDCCXXXIV dictus puer unā cum matre ad vicinam ecclesiam se contulisset, ut ibi sacrum audiret, eo absoluto matrem requisivit, ut executioni mandaret, quod deliberauerat & promiserat, eum deferendo ad sepulchrum praedictæ Beatae: sed genitrix id efficerere non valens, utpote quia mala valetudine detinebatur, dixit filio, quod ipse unā cum fratre ac altero consocio puero se illuc transferret, prout statim executus est, eoque cùm pervenisset, Missæ sacrificio, quod tunc in altero ex altaribus lateralibus celebrabatur, interfuit. Tempore autem celebrationis dictæ Missæ plures præfatus puer fudit preces in honorem memoratae Beatae, cui etiam fidenter ac sancta simplicitate ita dixit: "Pulchra, cara Beata, hic tibi relinquo fulcra, & sine iis hinc abire cupio." Et ô mira Dei potentia! Completo Missæ sacrificio, pedibus puer stetit & quidem sine fulcris, licet adhuc crus debile & vitiatum, ut antè, haberet, indeque gaudio plenus, relicitis fulcris super altari existente prope sepulchrum prælaudatæ Beatae, illinc statim discessit, & liberè, expedite ac ne-

mine auxiliante, gradiens, scalas hospitalis descendit, & domum exultans reversus est, magna populi multitudine eum associante, & lacrymas præ laetitia continere non valente, atque ab inde citrà libere semper & absque ullo fulcimento ambulavit & ambulat, ac ad venerandum sacrum Beatae corpus quotidie accedit, non obstante, quod adhuc crus in primævo debilitatis & infirmitatis gradu permaneat.

98 Miraculi hujus testimonium perhibuerunt nomina te-
infrâ scripti, in codice nostro relati à pag. 257 fini; pue-
usque ad 284:

Anna Maria Regaggi ætatis annorum xxxvi cir-
citer, sanati mater.

Dominus Michaël Castagnetus ætatis annorum
xxxvii, chirurgus.

Dominus Franciscus Maria Monno ætatis an-
norum llii circiter, chirurgus alter.

Maria Francisca, filia majoris hospitalis civita-
tis Januæ, ætatis annorum xxxviii.

Gertrudis, filia majoris hospitalis Januæ, ætatis
annorum xxix circiter.

Joseph Regaggi ætatis annorum xxxii circiter,
pater sanati.

Maria Nicoletta Natina ætatis annorum xxx-
viii circiter.

Petrus Laurentius Sueglia ætatis annorum li
circiter.

Postremi duo signantur testes ex officio. Observa-
hic, dicti codicis pag. 277 ita legi: Quo exami-
ne (Josephi Regaggi, genitoris sanati) expleto
&c., dominationes suæ illustrissimæ & reverendissimæ mandaverunt introduci in præsentem cap-
pellam puerum Petrum Joannem Sanctem Regag-
gi &c., ad effectum illum oculariter inspiciendi
& audiendi: quo introducto, & per dominatio-
nes suas illustrissimas bene inspecto & diligenter
considerato &c., fuit admonitus, ut narret omnia,
quæ sibi acciderunt antè & de tempore ejus sana-
tionis; qui respondit. &c.

99 Relatis ibidem pueri sanati dilectis, subditur legitimè re-
cognita.

pag. 278: Post prædicta illustrissimi & reverendissimi domini judices attentè considerârunt & inspexerunt dictum puerum, eumque deambulare fecerunt,
& repererunt, illum sine aliquo auxilio baculi vel
personæ liberè deambulare; habere tamen crus
sinistrum debile & invalidum, adeò ut illud se-
cum trahat, & etiam propter experimentum fa-
ctum illud manibus suis elevet supra caput: &
hoc non obstante super crure illo & pede se sus-
tine & deambulare, ipsumque puerum ex facie
sua esse bonæ indolis, & naturaliter & puerili
modo narrâsse ea, quæ suprà deposituit. Testium de
hoc miraculo dicta nihil etiam continent, quod spe-
ciatim hic commemorandum sit: obiter tamen ob-
servandum ex Michaëlis Castagneti chirurgi te-
stimonio, immedicabilem fuisse sanati impotentiam
ad incedendum; rationem autem reddit his ferè
verbis: Ob defectum naturalem, quo in genu ma-
lè à nativitate organizato laborat puer iste,
censo naturaliter eum incedere non posse; i-
pse autem gressus, quo etiam veloci fruitur, be-
neficium est singulare, B. Catharinæ meritis ob-
tentum: perseverabat etiamnum scilicet postquam
gressu donatus esset, ingenitum vitium in poplite
male organizato.

100 Finem hic impono Gloria Sanctæ posthume,
instrumenta alia cùm nati non simus, quibus eam
fusus liceat adornare: pauca autem transcribo ex
Prefatione responsionis ad animadversiones fidei
Promotoris; ita Clementem XII auctor alloquitur:
Agitur de celeberrima Beata, cuius virtutes he-
roï-

Sancta tota
orbe celeb-
rima, exem-
plum sancti-
tatis à multis
statuit.

A roice... jam approbatæ sunt, ... & toti Catholico orbi notissima est, tum ob heroicam illius sanctitatem, tum ob stupenda prodigia, quæ Deus optimus maximus in ea adhuc vivente operari dignatus est, tum quia ab omnibus ferè asceticis scriptoribus, & signanter à S. Francisco Salesio in suis Operibus, & à pluribus aliis Servis Dei in exemplum virtutis & sanctitatis adducitur &c. Verba hec, quibus Pontificem hortatus est ad Catharinæ canonizationem celebrius absolvendam, ego adhibeo, ut ostendam, minimè dubium mibi esse, quin præter memoria sub initium § 4 hic publicæ venerationis monu-

menta, Sancta ecclesia, plura alia reportantur, non Genuæ modò, sed & apud exteris longèque diffitas nationes, apud quas, tam avidè excepta est Vita illius, nulla adhuc auctoritate legitima calitibus adscripta, ut probant frequentes Vita editio-nes § 1 Commentarii pravii relata. Addo etiam verba, quibus sub finem Historie sua utitur biographus antiquior: Superest, ipsum misericordissimum Dominum deprecemur, ut per intercessionem hujus beatæ Animæ (cui hujus laboris mei primitias reverenter consecro) nobis abundantex amorem suum infundere dignetur.

D

DE S. LEONTIO MART. ROMANO,

QUI COLITUR IN MONASTERIO MURENSI

IN HELVETIA.

B

C O M M E N T A R I U S.

E

J. P.

§ I. Notitia auctorum, quibus usi fuimus, & monasterii, ad quod Sancti corpus translatum est seculo XVII.

Tempus
martyrii in-
comptum,

Lures in tabulis & sacris Fastis occurunt Martyres, quibus nomen fuit Leontius, pluresque verisimilius eodem olim appellati, comprehenduntur in numerosis sanctorum Martyrum catervis, que adeo frequenter, omissis nominibus, annuntiantur: utrum Sanctus noster ex hisce unus sit, an ex ipsis, aequè nobis incomptum est. Leontio nomen ei sive, credere nos jubent monumenta inferius alleganda, Sanctum esse, clamant miracula & beneficia, quæ ad ejus invocationem sunt continuo, queque similiter infra enarrabimus; at quo anno vel die martyrii laurea coronatus sit, imò quo seculo vixerit, nullo testimonio, saltem fide digno, edocemur. Hoc autem die de ipsis gloria agimus unicè; quia eo ipso recurrit memoria solemnissima sacrorum ossium translationis, inchoatique cultus insignis in ecclesia monasterii Murensis, ubi usque nunc eadem sacra offa honorifice asservantur.

notitia aucto-
rum, qui
huic Com-
mentario

2. Ad Commentarium hunc de S. Leontio conficiendum materiam nobis subministrarunt duo potissimum scriptores, quorum, quia soli ferè, ac sepius laudandi erunt, hic notitiam præmittimus. Primus est R. P. Mauritius Pfleger, monasterii Murensis sacerdos & auctor libri Germanico idiomate conscripti, ac typis vulgati anno 1706, qui in prefatione sua ad lectorem historiam translationis reliquiarum exhibet, deinde miracula ac beneficia, post translationem facta, fusè enarrat. Alter est R. P. Leodegarus Mayer, notarius Apostolicus & ejusdem celeberrimi Murensis monasterii hodiernus decanus: hic autem binas relationes propria manu exaratas, subsignatas, & sigillo munatas ad nos direxit anno 1749, curante R. P. Mauritio Chardon pia memoria, tum Constantiensis in Suevia, collegii Societatis Jesu rectore, viro de studiis nostris optimè merito.

Septembbris Tomus V.

3. Priori Mayeri Opusculo is titulus præfigitur: Relatio vera & succincta de translatione sacram reliquiarum D. martyris Leontii, verè thau-maturgi, ex cœmeterio Callisti ad monasterium Murensis S. Martini, Ordinis sancti patris Benedicti in Helvetia. Toti verò Lucubrationi, ut, qua fide conscripta, & undè deprompta sit, agno-scas, sequentem clausulam subnecit: Atque hæc sunt, quæ ego infrà scriptus de reliquiis S. Leontii martyris, earumque ex cœmeterio Callisti ad monasterium Murensis translatione ex archivi nostri tabulis, aliisque veris documentis, nec non scientiâ certâ, & ipsâ propriâ experienciâ fideli-ter extraxi & in compendium redegi. P. Leode-garius Mayer, principalis monasterii Murensis decanus, notarius apostolicus, manu propria. De secunda viri clarissimi relatione, qua beneficia & miracula S. Leontii complectitur, sermonem in-situemus, quando hujus potiores partes cum Pfe-geri præfatione collatas & inde paululum auctas ac confirmatas dederimus.

4. Exorditur itaque laudatus Mayerus per bre-vem aptamque descriptionem situs, originis, atque excellentia monasterii Murensis, hoc modo: Mu-re, vel, uti hodie vocant, Muri monasterium est, & abbatia Ordinis S. P. Benedicti in Argovia Helvetiae sita, à Wernhario Argentoratensi episcopo, qui castrum Habsburg construxit, e-jusque fratre Radebothone, primo comite de Habsburg, nec non Ita ducissa de Lotharingia hujus conjugé, hodiernæ Domus Habsburgo-Austriacæ protoparentibus, fundata anno Domini MXXVII. Horum intuitu fundatorum (nam Radebo-thonis & Itæ cadavera, distinctis sepulchris mu-ratis, in ipso monasterii templo ante fores chorū condita sunt, uti anno MDCCCI ipsi, referatis tumulis, oculis perspeximus) horum, inquam, intuitu fundatorum ac protoparentum suorum Leo-poldus Magnus Romanorum imperator augustis-

Situs & ori-
genis monasterii
Murensis,

B b 2 si-

AUCTORE
J. P.

sumus abbatem Placidum de gente Zurlaubinorum, baronum de Thurn & Gestellenburg natum, e- jusque successores perpetuos in Album sacri Romani imperii principum adoptavit & adscriptis &c ipso praedicto anno MDCCI. Hinc transiit ad ipsam enarrationem translationis, notat, quod tempore, quo haec facta est, abbatia prefuerit reverendissimus dominus Dominicus Tschudi de Greblang, diu Jurium monasterii restaurator, vir propter vitae merita, scientiam & rerum agenda- rum peritiam prudentiamque tam in Helvetia, quam in regionibus dissitis, aulisque principum, regum & imperatorum magna pollens auctoritate: Prior vero conventus P. Benedictus Lang, scien- tiæ æquè, ac virtutibus & pietate, conspicuus, qui xxxv annis prioratum tenuit. Atque demum rem ita aggreditur.

quod corpus
Sancti

5 Anno Domini MDCXLVII, annuente seu ju- bente sanctissimo domino nostro Innocentio PP. X (è cœmteriis Romanis, hæc addo ex Pflegero, elevari aliquot Sanctorum corpora, quibus munerauerentur personæ illustres) prænobilis ac strenuus dominus Joannes Rudolphus Pfiffer, de ge- nere patritio Lucernensi, excubiarum Pontificia- rum locumtenens (tempus opportunum ratus, hæc denuò ex Pflegero addita sunt, quo tanti thesau- ri particeps redderetur, post multas & continuas efflagitationes ac preces non absque insigni gra- tia & favore à Sanctitate sua) tria sanctorum martyrum corpora, nempe Leontii, Basili & Lucinæ ex cœmterio Callisti eruta obtinuit, cum facultate ea retinendi, donandive, atque publi- cae fidelium venerationi exponendi, prout de mo- re &c. Ubi hic desinit Mayerus, ita prosequitur Pflegerus; Et cum licentia ordinarii in quolibet templo vel oratorio ea publicæ fidelium venerationi exponendi, prout patet ex subjuncto au- thentico instrumento, cui in eundem finem ma- nu propria subscrispsit celerrimus princeps episco- pus Constantiensis.

erutum è co-
meterio Cal-
listi,

6 Alexander Victricius, Dei & Apostolicæ Se- dis gratiæ episcopus Alatrinus, Eminentissimi & reverendissimi D. Cardinalis, sanctissimi D. N. Papæ vicarii, in alma Urbe vicesgerens. Univer- sis notum facimus, & attestamur, qualiter nos ad majorem Dei gloriæ ac Sanctorum suorum venerationem, donavimus & consignavimus il- lusterrimo domino Joanni Rudolphi Pfiffer, ci- vi Lucerne & excubiarum sanctissimi domini no- stræ Papæ Innocentii X locum tenenti, corpora SS. Basillii, Leontii, & Lucinæ martyrum, aliæ de mandato S. D. N. Innocentii Papæ X ex cœmterio Callisti extracta, cum facultate apud se retinendi, aliis donandi, extra Urbem trans- mittendi, & in quacumque ecclesia seu oratorio publico fidelium venerationi, de licentia ordina- rii, exponendi. In quorum fidem has præfentes manu nostra subsignavimus, nostrique sigilli juf- sumus impressione muniri. Romæ hac die xv Maii MDCXLVII. Alex. episcopus Alatrinus vicesc.; Franciscus Joannes episcopus Constantiensis; Bern. Gasbarra, secr. di. ill. Hæc apud Pflegerum. Nunc Mayeri enarrationis filum resumimus.

anno 1647
Roma

7 Ipsaque corpora per admodum reverendum dominum, sacræ theologiae & sacrorum canonum doctorem, Udalricum Rieger, qui pro suis ne- gotiis tum Romæ agebat, in Helvetiam misit (memoratus dominus Pfiffer) ac dono consigna- vit & dedit corpus S. Leontii monasterio Mu- rensi; corpus S. Basillii monasterio Rhenovieni, ejusdem Ordinis & congregationis Helveticæ; cor- pus vero S. Lucinæ illustri collegio nobilium ca-

nonissarum in Seckingen Fridgaudiæ, datis sub iv Junii ad abbatem Dominicum literis, quibus sacratum pignus eidem in testimonium suæ in monasterium propensionis præsentat. Deinde mo- net, ut idipsum condignâ reverentiâ & honore, uti sibi serio injunctum & mandatum sit, recipiat: ac tandem reliqua domino Riegero oretenus re- ferenda commitit.

8 Idem igitur clarissimus doctor Riegerus, a- translatum
lias parochus Jestettenensis in Clegovia, exactis in fuit.

itinere xix diebus, xxiv die ejusdem mensis Ju- nii Lucernam, urbem inter Catholicas Helvetas primariam, & sex dumtaxat horis à Muris distan- tem, supradictas reliquias attulit. Et postridie, accepto de ejus felici adventu nuncio, missus est quidam ex patribus de conventu nostro, ut divi præprimis Leontii sacra lipsana eminus venerare- tur, atque honorificè ad Muros comitaretur. Die tandem xxvii Junii ipse Riegerus sacrum D. Leon- ti corpus nomine supradicti domini Pfifferi actu solemni in testium presentia reverendissimo abba- ti Dominico ejusque conventui Murensi donavit ac tradidit irrevocabiliter, unâ cum literis authen- ticis Alexandri Victricii episcopi Alatrinii, Emi- nentissimi domini vicarii vices-gerentis, de dona- tione & consignatione prædictorum sacrorum cor- porum domino locumtenenti Pfiffero facta, at- que instrumento publico, sub fide notariatus e- recto super receptione, donatione ac reali tradi- tione & acceptance corporis S. Leontii, à se proprio ac commissario nomine executioni deman- datis. Mayero apprimè consonat Pflegerus, addit tamen instrumento proximè memorato sequens est exordium: Præsenti publico instrumento cunctis ubique pateat &c.

9 Pergit dein Mayerus exponere, quo pacto, Quanto ap-
& quo apparatu ac pompa sacre reliquia delata paratu ac
fuerint in ecclesiam Murensis monasterii: Ab illa pompa illic
ergo die, inquit, reverendissimus abbas patres- receptam fiti

que nostri sacra ossa Phrygia exornari fece- runt, & ad solemnum translationem eorumdem ad ecclesiam monasterii atque altare cuncta sollicitè paraverunt, atque adeo diem xv mensis Septem- bris festivitatì consignaverunt: cuius pridie diei Vesperæ solempnes ritu primæ classis de ipso fa- cto Martyre fuerunt decantatæ, ac deinceps totum Officium cum octava de eo celebratum. Ipsa præ- fata die circa horam septimam processionaliter i- tum est ad tentorium medio in campo, qui mo- nastryo adjacet, erectum, ibique præhabito bre- vi sermone ad populum, sacrum corpus de sub- dicto tentorio, à quatuor levitis in humeros sub- latum, & in processione per alias itineris am- bages ad basilicam delatum est sub repetito festi- vo sonitu campanarum, musices, sclopotorum, tormentorumque majorum. Ipsa vero processio (cui præter abbatem nostrum supranominatum etiam interfuere illustrissimi principes & abbates Pius San-Gallensis, & Placidus Einsidelenensis) omni quantum licuit pompa, pulcherrimoque ordine celebrata fuit. Hanc excepere conciones duæ * Pflegerus tres

codem tempore, sed propter multitudinem po- puli distinctis in locis habitæ, ac, hisce termina- tis, cantata Missa solemnis ante ipsas reliquias in ara collocatas, ac tandem etiam Vesperæ cele- bratae fuerunt.

10 Singula hæc habet etiam Germanicæ Pflege- Prodigium.

rus in prefatione, sed pluribus exornata adjunctis, quod passus

qua, brevitatis causa hand dubiè, pretermisit Maye- Pst

rus, quibusque eadem de causa & nos supersede- mus.

At post sic enarratam translationem unum addit Pflegerus, à Mayero, qua de causa igno-

rta

*

Pflegerus

tres

A ramus, similiter pratermissum. Quod tamen memoratu dignissimum erat, si modo de facti veritate sufficienter constabat. Evidem nihil video, quod de fide laudati Pflegeri, qui certè à rei facta temporibus non adeo remotus fuit, ut de ea nequiverit plenè instrui, dubitare me jubeat, ac proin, juxta eamdem ejus fidem, rem, prout famam esse ait, hic referri posse judicavi. Incredibile esse, afferit primum, quanto fervore ac pietate parochi locorum circumiacentium, una cum grege, cura sue commisso, per integrum octiduum ad ecclesiam Murensem confluxerint, salutaturi ac culturi novum hospitem Leontium; adeo ut unica die, nominatim ^{xxi} Septembris, divo Mattheo apostolo sacra, una illic adfuerint aliquot hominum millia, atque ea occasione contigerit memorabile prodigium.

ibidem contigisse traditur.

B 11 Cum enim ex densa hominum invicem comprimentium multitudine subversa esset lampas, appensa ante altare S. Michaelis, effusum est oleum in vestem sacerdotis ex panno bombycino operis Damasceni coloris rubri confectionam, adeo ut non modo ipsum pannum, sed & alium ipsi affutum penetrarit, & sacerdos, qui eā induit, jam celebratus erat, ac reliqui adstantes omnes prorsus corruptam existimarent. Seposta est itaque uestis; at die proximo sic illæsa reperta, ut nec ulla macula, nec minima quidem coloris immutatio adverteri posset, acsi nullâ umquam olei guttâ fuisse contacta. Mirati sunt summopercere ii presertim, quibus natura hujuscemodi pannorum perspecta erat; attamen ad pleniorum veritatis explorationem ejusdem speciei pannum oleo humectarunt, qui & colorem amiserit, & retinuit maculas. Hoc manifestum indicium fuit, inquit auctor, quod S. Leontius non absque ingenti prodigio ornatum, illo die adhibitum in honorem suum, omni damno expertem voluerit.

§ II. Sancti nomen, martyrium, aliaque huc spectantia; cultus insignis.

Observantur quedam de Sancti nomine,

M Ayerus post descriptionem translationis, § precedente recitatam, procedit ad discussionem seu probationem eorum, quæ nos numeri verbo attigimus; ac primò de Sancti nomine sic differit: Leontius nomen est sancto Martyri nostro proprium, non, ut saepe fieri assölet, affitum. Cujus rei veritas probatur ex inscriptione, quæ sepulchrali lapidi ejus incisa legebatur his verbis, LEONTI IN PACE. Quamquam autem in Actis nostris, quæ diligenter perlustravi, de hoc lapide sepulchrali nulla fiat mentio; est tamen traditio indubia, quæ à patribus nostris, qui tempore prænominatae translationis vixerunt, & quorum quidam mea ætate superfluerunt, derivata est & propagata, talem lapidem sive juxta sive supra corpus hujus Martyris inventum fuisse. Inde est, quod idem lapis cum nomine supra notato in picturis & iconis veteribus & recentioribus expressus inveniatur.

13 Sanè non tantum inter annos 1647, quo facta est translatio, & 1749, quo monumenta pro gloria S. Leontii illustranda nobiscum communicata sunt, fluxit temporis intervallum, ut dubitare debeamus de veritate traditionis, à Mayero litteris consignata, atque jam dudum,

codem teste, picturis & iconis inscripta. Sed hinc etiam sepositis, ipse inscriptionis tenor suadet utcumque, eam non esse gratis confitam. Nam statnamus tantisper, aliquem inveniri usque adeo impudentem, qui, ut corpori, tamquam martyris cuiusdam, ex cæmeteriis Urbis eruto, auctoritatem conciliet, inscriptionem confingat, eamque ut in lapide sepulchrali inventam venditet; equidem mihi prorsus persuadeo, ab hujusmodi homine producendam esse inscriptionem diversam ab ea, quam de S. Leontio refert traditio; talem nempe, quæ particulas, martyrum clarijs indicantes, contineat, quales non continent nostra inscriptione Leonti in pace. Etenim voces haec in pace, nisi aliae adjiciantur, communes sunt martyribus, confessoribus, ac reliquis Christi fidelibus, ibidem sepultis.

14 Scio inventos fuisse, quibus monogramma visum fuit martyrii indicium, juxta quorum opinionem suppleri posset, quod inscriptioni deest; nam, quod non observavit, vel observatum non addidit Mayerus, hujusmodi monogramma lapidi sepulchrali S. Leontii insculptum fuisse, colligere licet similius ex memoratis à Mayero iconis, in quorum saltet uno hoc transmissum monogramma lapidi inscriptum representatur. Sed ea sententia adversarios habet hodie eruditos passim omnes usque adeo, ut Ludovicus Muratorius tom. 5 Antiquitatum Italicarum col. 54 scribat in hunc modum: Neque enim refellere opus est vulgi opinionem, putantis monogramma christianum... martyrii fidem facere. Imò non defuerunt, qui signum istud characterem esse voluerunt non martyris, sed confessoris; utriusque opinionis assertores vide in preclaro Opere de Servorum Dei beatificatione & Beatorum canonizatione lib. 4 parte 2 cap. 27, ubi auctor, sanctissimus Dominus Benedictus XIV PP., universam Ecclesiam hodie feliciter gubernans, de hac materia fusè & more suo eruditè differens, relata utraque opinione, ita concludit: At verius videtur, symbolum illud, si solum sit, nec significare martyrem nec confessorem, sed hominem dumtaxat, qui Christianam religionem professus sit.

15 Itaque ipsa, ut mox dicebam, inscriptione, ad martyrum, utpote ex qua, etiam conjuncta cum monogrammate, nec martyrium nec sanctitas eruitur, suspicionem fictionis utcumque amovent, atque sic credibili redditur traditio de invento lapide, finisque hinc deductum à Mayero argumentum pro vero nomine sancti Martyris. Pro vero, inquam, nomine; nam de titulo Martyris secundum esse possumus ac debemus; cum illusterrimus Alatrinus, eminentissimi Cardinalis vicarius vices gerens, in litteris testimonialibus, num. 6 recitatis, diserte afferat, esse corpora SS. Basillii, Leontii & Lucinæ martyrum; licet enim frequentissime contingat, corporibus Martyrum ignoratum, ut vocant, è cæmeterio aliquo eritis, nomina impani à Cardinali vicario vel ab episcopo Apostolici sacrarii praefecto; numquam tamen martyris titulum illis attribuunt, nedum publicis litteris inserunt, nisi de martyrio constet ex adinventis iuxta eadem corpora martyrii signis.

16 In iconismo seu imagine num. 14 citata, & ad hoc genus representatur manu porrigena vasculum a- liquod, quo indicari existimo, repertum fuisse juxta pertinens- ta Sancti nostri exuvias, vas simile ejusdem San- bus, Eli tinctorum sanguine, precipuum ac certissimum martyrii argumentum; imò teste sanctissimo domino Benedicto XIV libro & capite supra laudatis, totum ejusdem hodie fundamentum, Qui modò,

AUCTORE

J. P.

inquit, præsunt eruendis corporibus è catacumbis; à nobis... interrogati, dixerunt, se solam palmam non habere pro sufficienti signo martyrii, sed totum fundamentum à se constitui in vase sanguine tincto. Eamdem quoque praxim observatam fuisse seculo precedente, clare significat Raphael Fabretus, qui sub annum 1675 Cardinali vicario fuit à secretis, libro de *Inscriptionibus antiquis cap. 8 pag. 355*, ubi describens signa lapidis sepulcralis è cœmeterio B. Castuli, ita habet: Cultrum istud seu falcem lateralem cum palmæ ramusculo in ea insculpto, fuisse instrumentum martyrii, non invitus credo, significati etiam per vasculum appictum, in quo sanguis affervari solebat; ita ut & hodie similes ampullæ vitreæ sanguineæ & purpureæ crustâ obductæ, frequentissimè in sacris cœmeteriis juxta martyrum loculos, quâ capita decumbunt, reperiuntur, certissimo effusi sanguinis arguento, quo præcipuo, imò & unico usus sum, dum sacrarum reliquiarum extractioni & custodiæ præfui. Plura super hac materia, vide in laudato Opere Benedicti PP. XIV cap. 27 & 28 libri 4 partis 2. In eadem imagine lampas cernitur imposta lapidi, quem manibus sustentat genius alter; at quid eâ indicatum voluerint, incompertum mihi est: fortasse cum aliis ad Sancti sepulcrum ad inventis instrumentis eruta fuit lampas, quales antiquissimis etiam temporibus ante Sanctorum tumulos accendeantur; sed fortasse etiam per lampadem hic exprimitur prodigium, relatum num. xi. Redeo ad Mayerum.

Licet hujus Leontii nomen Romano Martyrologio inser- tum non cre- datur;

17 Extat, *inquit*, in Martyrologio Romano ad VIII Cal. Maii memoria sanctorum martyrum Eusebii, Neonis, Leontii, Longini & aliorum, qui in persecuzione Diocletiani post diros cruciatu gladio percussi sunt. At hi Nicomediae, non Romæ, passi, atque sepulti sunt; ut adeo ne- dum dicere, sed nec suspicari liceat, Sancti martyris nostri Leontii nomen & memoriam exprefsam in Martyrologio Romano vulgato contine- ri. De memoratis Martyribus Nicomediensibus di- sputavit Henschenius noster tom. III Aprilis pag.

263 contra auctores pseudochronicorum Flavii Dextri & Juliani Petri atque horum defensorem Tamajum, qui martyrii palestram in Romano Martyrologio notatam non reperientes, eam in Hispania collocarunt, ut frequenter alias ab ipsis facilitatum fuisse, crudito orbi hodie notissimum est. Eadem occasione correxit etiam laudatus Henschenius Proprium Sanctorum Osnabrugensis ecclesie, ubi ad eamdem diem xxiv Aprilis prescribitur Officium de S. Leontio martyre, cuius corpus il- luc Româ delatum fuit anno 1641, & in Lectio- ne iv narratur martyrium, ac si Leontius ille idem foret, qui eo die annuntiatur in Martyrologio Romano, & cum sociis Ensebio, Neone, ac Longino martyrium subiisset in ipsa urbe Romana. His denique subjecit Henschenius sequens monitum: Quibus aliisque, similes ex Romanis cryptis reliquias habentibus, suaderemus, ut, omissa fru- stranea solicitudine plus aliquid quânam nomen de iis sciendi, pro die cultûs accipiant eum, quo translatæ sunt; ne si eligant eum, quo similis nominis Martyr inscriptus est Martyrologio, se suosque posteros inducant in errores & abusus, haud facilè emendabiles.

in signem tamen cultum obtinuit, summorum Pontificum

18 Monitum sequitur Mayerus & ab ulteriore disquisitione absens subdit: Nihilominus à pri- ma die translationis præfatæ usque in præsentem æatem totum quotannis Officium solemnissimè, id est, sub ritu duplicis primæ classis cum Octa-

va celebravimus; legunturque de eo diebus, fe- sto duplice non impeditis, Missæ votivæ: imò in festis etiam duplicibus Missæ votivæ solemnies propter necessitates publicas & graves. Superest etiam ipsius sanctissimi D. N. Innocentii PP. X Bulla de instituenda confraternitate sub nominibus & invocatione S. Leontii martyris & S. Benedicti abbatis, quæ tamen, intercurrentibus aliis rationibus & causis, à nostris executioni mandata non fuit. Indulgentiis præterea plenariis summi Pontifices, quorum novissimus est Benedictus XIV, qui sanctam Sedem hodie feliciter tenet, celebrem fece- runt ipsum diem festum, qui est secundus mensis Septembri. Nec minus illustrissimi domini Nuncii Apostolici cultum divi Martyris adauge- re studuerunt, dum indulgentias ducentorum die- rum concederunt recitantibus. Hymnum: GLO- RIOSE MARTYR CHRISTI &c., vel idiomate vernaculo: EDLER MARTYR CHRISTI &c., semel in die quolibet.

19 His verò antecellit pietas reverendissimi & *de alioream* excellentissimi domini Philippi Acciajuoli archie- *præfulum* piskopi Petrarum, & sanctæ Sedis Nuncii ad Hel- vétios &c., qui non tantum jubilæo seu sole- mnitati jubilæa translationis sanctarum reliquiarum ejusdem Martyris, quam celebravimus anno su- periore, adfuit, processionemque splendido sanè exemplo & ædificatione innumerabilis penè po- puli maxima, in ornatu pontificio illustravit; at- que adeo à septima hora matutina usque ad ho- ram ferè tertiam pomeridianam, vix non continua serie, divinis operatus est, celebrando etiam Missam solemnem, atque ipsas post Missam Vespas. Non tantum, inquam, illustrissimus i- ste prælatus præmemoratum solemnitatis actum sùa præsentia condecoravit; sed indulgentias, ad quinquennium valutas, peregrinantibus concessit: septem quidem annorum & totidem quadragena- rum pro secunda die infra octavam, quâ festivè celebramus festum omnium sanctarum reliquia- rum, ac pro die octava: pro reliquis vero infra Octavam, atque aliis omnibus per annum diebus ccclxv dierum.

20 Ex hisce dubitare non possumus, quin tan- ta cultus solemnitas inchoata non fuerit, vel sal- tem continuata sine speciali concessione Roma ac- cepta, utpote sine qua cautum est, ne Missa ce- lebretur aut recitetur Officium de Sancto, cuius, licet corpus è cœmeteriis eratum sit, ac servatis servandis publica venerationi proponatur, nomen descriptum non est in Martyrologio Romano, vel si non constat de identitate corporis & Sancti e- jus, cuius nomen in Martyrologio legitur. Habet & super bac materia plurima eruditè digesta apud sanctissimum Patrem Benedictum XIV lib. 4 part. 2 cap. 28 num. 17 & seqq. Porro quan- donam & qua de causa festivitas S. Leontii quotan- nis recoli cœperit die secunda Septembri, ut liquet ex verbis num. 18 recitatis, nusquam observave- rat Mayerus. Consultus à me per litteras, huma- nissime respondit die xxvi Aprilis 1753, & fas- sus est candidè, id plane sibi incompertum esse, addens tamen, suspicari se, quod factum id sit fortassis pro fovendo studio plebis, quod majus semper fuit & est hodie, quânam dici potest; dum sub initium Septembri dies longior, aë & tempestas serenior, labor vero in agris & vineis minor, comodiorem peregrinantibus faciat ac- cessum.

§ III. Sacellum & altare Sancto constructa ; lipsanothecæ splendide exornatae ; populi per annum confluxus ; jubileum solemniter institutum anno MDCCXLVII , à translatione centesimo.

Sacellum, altare & lipsanotheca

Discussis iis , que § precedente retulimus , redit Mayerus ad prima translationis tempora , & que ab his usque ad nostram etatem sacris reliquiis ac ipsi templo Murensi ornamenta accesserint , perstringit in hunc modum : Pro colloca-
dis & publico fidelium cultui exponendis saepè dicit S. Leontii reliquiis , ipse saepè etiam nominatus abbas Dominicus capellam navi ecclesiæ monasterii adversus Septentrionem adjecit , in ea-
que altare statuarie operis , auro ditissime exorna-
tum , erexit . Statua sancti Martyris , alterâ ma-
nu palmam , alterâ gladium , inversa ad terram
cuspide tenentis , medium occupabat . Ad ejus
pedes arca ejusdem operis , in qua , tamquam in
loculo seu urna , sacra ossa , circum caput aptè
disposita , per vitrum pellucidum distinctè conspi-
ciebantur , dependentibus è superiore tabulato ar-
ce catenulis aureis , cum annulis aureis , unionibus
auro insertis , numismatis pretiosis , variisque
monilibus , quæ fidelium pieas successu tempo-
rum ad ornatum sancti corporis obtulit . Adhæc
præter zonas aliquot argenteas , quas matronæ
nostris in partibus gestare consueverunt , magnus
aderat numerus anathematum ex argento , quæ

ad eisdem reliquias in testimonium receptorum à **AUCTORE**
fancto Martyre beneficiorum ac sanitatum pii fi-
deles ex voto obtulerunt ; quatuor etiam cande-
labra argentea magni ponderis & præclaræ artis
cum prægrandi lampade argentea ad altare præfa-
tum prænobilis quidam dominus liberaliter donavit .

J. P.

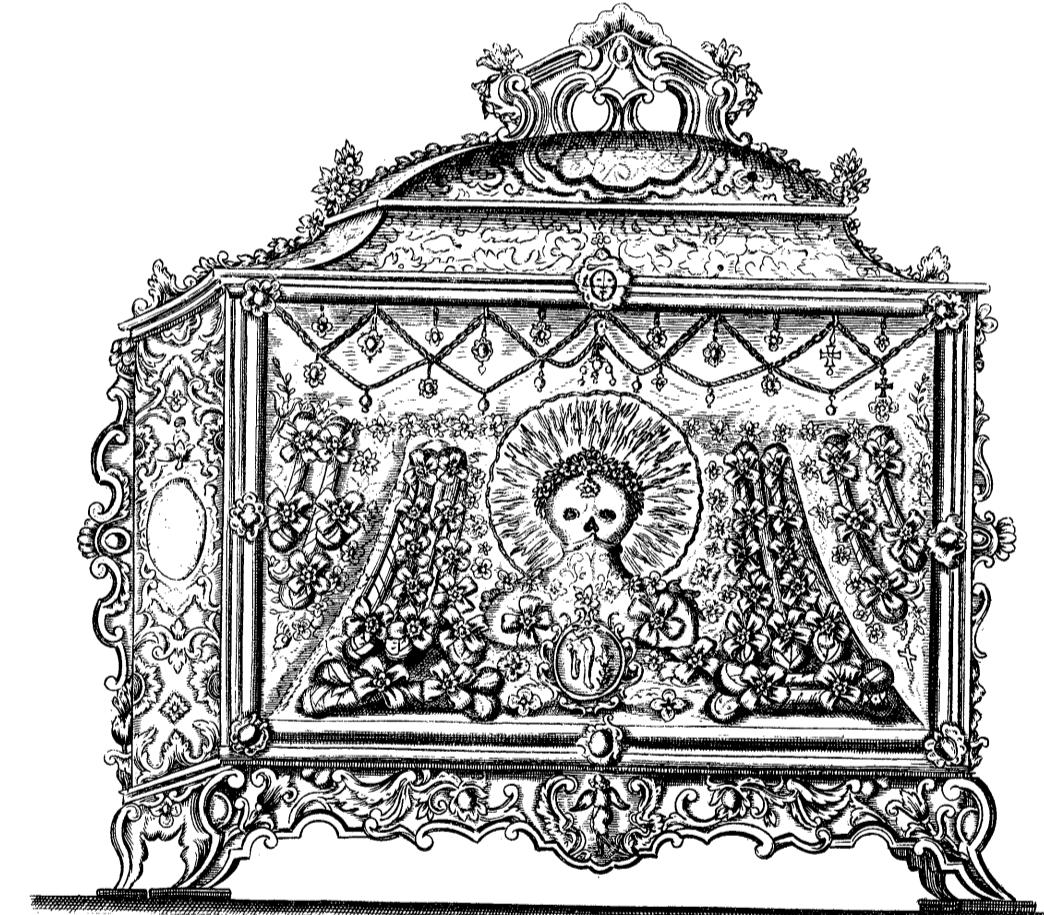
22 Reverendissimus abbas Hieronymus secun-
dus (cuius laus in Actis nostris his præcipue
verbis comprehenditur : " Cultus Dei & Sancto-
rum insignis propagator ,) semistatuam argen-
team , quadraginta octo circiter marcas penden-
tem , curavit , quæ in celebritatibus altaria exor-
nantur . Extat præterea tabella argentea cum in-
cluso parvo osse , quod piis fidelibus porrigitur ad
osculum , quoque tanguntur & benedicuntur vestes ,
rosaria , panes , herbæ , imò & affectæ partes infir-
morum corporum , saepissimè cum præsentaneo
effectu sanitatis . Arundo item argentea cum alio
ossis sacri fragmento , quocum aquæ aliquæ li-
quores benedici solent admirabili prorsus opera-
tione virtutis .

23 Reverendissimus abbas Placidus circa an-
num MDCXCIV , vetere navi ecclesiæ destructa ,
cum nova etiam capellam S. Leontii ex funda-
mento reædificavit , & conformiter reliquo cor-
pori ecclesiæ ornamenti ex gypso atque pictu-
ris , & novo altari instruxit , in reliquiis tamen
nihil immutavit . Tandem anno superiore MDCC-
XLVII illustrissimus princeps & abbas Geroldus
ad jubilæam , quam animo præceperat , transla-
tionis solemnitatem non tantum ipsam capellam
altari splendido , ornamentiisque circa parietes ma-
gnifice exornavit , sed arcam pro sancti Martyris
exuvij reponendis , laminis , & ornamentis ar-
gentinis artificiosissimè juxta ac ditissimè confici
fecit . Arcæ hujus seu thecæ recentioris delinea-
tionem curavit Mayerus , eamdemque nos in as-
censam hic spectandam exhibemus .

*ac renovata
etiam hoc fe-
culo ;*

E

B

C

*Hoc thecæ representatio apprimè convenit cum de-
scriptione , quam num. 21 dedit idem Mayerus*

*de theca antiquiore , sub annum 1647 confecta
& lapsu temporis pretiosis ornamenti decorata ;*

nn-

AUCTORE

J. P.

Populi, ad
sacras reli-
quias

unde conjicimus, in novissima servatam fuisse ve-
tustioris formam & ejusdem ornamenta hodierna
applicata fuisse eodem ordine ac modo.

24 Solemne quoque est, verba denuo sunt Mayeri, ut quotannis in festo & Octava sanc-
ti Martyris coronae ex herbis ac floribus re-
centibus circa ejus sepulcrum seu arcam per ca-
pellæ ambitum suspendantur, & post Vespertas diei
octavæ solemniter benedicantur tum oratione spe-
ciali, tum reali attacu sacra calvaria, atque per
annum peregrinantibus donentur. Benedicuntur
præterea ejus nomine fasciae tenues, seu cingula
ferica, prægnantibus & parturientibus maximè
proficia. Et sane mirum est, easdem devotiones,
quaë viguerunt ab initio, atque adeo cul-
tum, fiduciam & peregrinantium frequentiam per
centenos hos annos non tantùm non defecisse,
sed magis ac magis excrescere; ut pauci per æ-
statem dies abeant, qui vacent peregrinantibus
è locis etiam remotioribus.

spe & con-
fertim accur-
rentis,

25 Fidem verò penè excedit numerus accuren-
tium diebus Dominicis aliisque festivis, ab eo
maximè tempore, quo patres missionarii Caro-
lus Malliardo & Michaël Zeech Societatis Jesu
cum sociis in his partibus viciniaque nostra missio-
nes celebrarunt: qui, quia ipsis libenter in sub-
sidium Confessionum ivimus, populo suaserunt,
ut patres Murenses à consilio haberent. Insigni quo-
que pietate ad S. Leontii reliquias veniunt ma-
trimonio jungendi, ut suæ coram iis nuptiæ be-
nedicantur, certa spe freti fore, ut in prolibus
suis sint benedicti ac felices. Demum vix est per
totam Catholicam Helvetiam civitas, communitas,
viculus aut villa, in quibus non sit vel sint Leon-
tii nomine insigniti; inq; & extra Helvetiam, ve-
luti in Brisgoia, Fritgaudia, Sylva Hercinia, Al-
satia, hoc nomen inter viros propagatur.

fiducia, mul-
tis beneficiis
roborata.

C

26 Idem auctor noster confirmatus, que ge-
neratim jam prælibarat de cultu usque in hac
tempora continuatione ac incremento & splen-
dore, deque eximia fidelium in sancti Martyris pa-
tronio fiducia, nec non de fructu inde presen-
tissimo a multis in suis calamitatibus percepto, va-
ria enarrat beneficia & prodigia ad Sancti invoca-
tionem hoc currente seculo divinitus patrata;
at ea nos hic tantisper prætermittimus, utpote a-
ptius subjungenda pluribus ejusmodi aliis, seculo
precedente patratis, ac proin posterioribus hujusce
Commentarii paragraphis subiectenda. Post enarra-
ta prodigia ac beneficia progredivit Mayerus biske
verbis: Atque hæc miraculorum continuatio, fides
& pietas, devotion & estimatio Christiani populi
non interrupta, causa fuit, ut jubilæum translationis
solemni pompa celebrari præcepérunt illustrissimus
princeps & abbas Geroldus. Festivitati designa-
tus fuit annus 1747 à prima translatione centesi-
mus, dies vero IV mensis Septembri, uti dis-
cimus ex libello Germanico in ipsa Murensi ab-
batia impresso, in quo describitur ordo, pompa
& apparatus, quibus sancti Martyris reliquia
eodem die post solemnem supplicationem novo al-
tari imposita fuerunt. Mayerus in litteris, num.
20 memoratis, rationem exponit, cur ea sole-
mnitas dicatur potius facta die quarto Septembri,
quam secundo: Solemnitas, inquit, jubilæa transla-
tionis integro triduo agebatur anno MDCCXLVII,
incipiens à die festo S. Leontii, qui eo anno in-
ciderat in Sabbathum, quo & sequente die Do-
minica confessiones ultra forè sexies mille homi-
num accepimus, nimirum ad preparandam Do-
mino plebem perfectam. Tertio demum die a-
ctum translationis in processione solemni conclu-

simus; atque sic quartus dies Septembri solemnis tridui fuit ultimus, ceteris quoad pompam externam utique multò celebrior.

D

27 Quanto autem splendore transactus sit dies Jubilei anno
iste, docet idem Mayerus sequenti relatione: Por-
rò processionem aliasque solemnitatis hujusmodi
jubilæa cærimonias typis evulgatas, atque postea
Latinitati redditas, ipse excellentissimus domi-
nus Nuntius Romanus transmisit, ut rescirent,
veluti ipse dicebat, Ecclesiæ Romanæ proceres,
quanto in honore habeantur his in partibus San-
ctorum reliquie. Perdurabat autem istius sole-
nis translationis actus ab hora septima matutina,
usque ad horam penè tertiam pomeridianam fe-
rie continua. Aderant sacerdotes, præter nostra-
tes, supra centenos, qui ab hora diei tertia
matutina altaria quatuordecim sine penè interrup-
tione occupabant, ut adeo uno recedente,
alter statim ad Sacrum faciendum adesset, vesti-
bus sacris omnibus in duplo paratis.

confluente
innunera
hominum
multitudine,

E

28 Cæterum, quod omnes admirantur, erat ea
die cælum omni nube vacuum; homines indi-
genæ ad obedientum promptissimi; nulla per
totam solemnitatem confusio; multitudo plebis,
ex omni populo, natione ac religione accuren-
tis, ferè innumerabilis (yiginti millia spectato-
rum ac peregrinantium adfuisse, plerique existi-
mabant; qui verò aderant duces artis bellicæ
periti numerum ad quadraginta millia extende-
bant.) Non obstante tanta hominum copia, ne-
mo læsus, offensus nemo, nemo non conten-
tus ædificatusque à Muris recessit.

29 Ipse Illustrissimus princeps & abbas noster summo ordi-
Geroldus, multo antea & usque ad ipsam diem ne
tempore, continuis stomachi doloribus divexus,
solemnitati interfuit sine omni omnino difficulta-
te; tametsi ætas grandæva LXXIX annorum, & fo-
lis urentis molestia per se sufficerent, ad mor-
bum ingerendum generandumve. Ipse religiosus
pater sexagenarius, cui præfati illustrissimi abbatis
voluntate inculuit totum ordinare actum, integrō
temporis spatio bene longo, quo in rem labora-
vit, à nullo religionis & officii gravissimi onere
exercitio exemptus, ne hilum contra sanitatem
passus est. Et quia nihil omitti oportet ex iis,
quaë ad majorem Dei gloriam, sanctique Leon-
tii honorem cedunt, adolescentes, pueri & puel-
li, omnes filii rusticorum, ab anno ætatis quin-
to usque ad vigesimum, sive curribus yæsti trium-
phalibus, sive pedestri incessu gradientes, statio-
nes actionesque & ordines suos adeo constanter
ac firmiter tenuerunt per integras quatuor horas,
quibus durabat processio, ut ne latum quidem
unguem ab iis discesserint.

F

30 Tantâ verò pietate, reverentiâ ac mode-
stâ viri fœminæque nostræ, inq; & vicinarum
parochiarum, iter & ordines suos in processione
prosequebantur, ut admirarentur compungentes
turbae. Quæ omnia post Deum, non nisi
meritis beatissimi martyris Leontii accensenda esse,
nemo Christianorum non videt. Demum post-
quam sacris faciundis finis impositus est, paulò
ante horam tertiam ad prandium accessere hos-
pites in aula majore supra centum quinquaginta;
fœminæ nobiles in separata domo fœminarum
hospitum triginta; religiosi de conventu in refecto-
rio claustrali quadragesinta; actores pueri &
adolescentes ferè centum triginta; ammani, judi-
ces, agminum duces, satellites, ordinum & pro-
cessionis ductores subalterni &c circiter septua-
ginta; hospitum familiares, famuli &c magnø
numero, diversis locis, ordinib; mensisque

præ-

A pransi sunt pro personarum dignitate laute ac decenter. Militibus vero, & qui vexilla, cruces & fercula in processione deferebant, quadrin- gentis circiter, cuilibet sextarius vini cum libra panis alio tempore porrigebatur. Computabatur autem numerus eo die cum summa pace ac con- cordia in abbatia prandientium, sexcenti diversae etatis, conditionis ac statutis homines. *Hactenus Mayerus, testis oculatus.*

descriptio.

31 Porro quod affirmat de ingenti hominum multitudine, qua ad hanc festivitatem undequaque confluxit, confirmatur itidem in laudato superius libello de solemnis supplicationis ordine, pompa & apparatu, in cuius quippe conclusione dicitur, quod postquam sacra exuvia in ecclesiam relata atque in novo altari collocata effent, duplex eodem tempore in honorem sancti Martyris habi- tus fuerit ad concionem sermo, unus quidem in ecclesia, cuius amplitudinem conjicias ex numero altarium quatuordecim, alter vero foris ob allegatam plebis multitudinem. Uterque dein sermo Germanico idiomaticis typis vulgatus est ac utriusque exemplar hoc submissum. In eo versata est potissimum industria & eloquentia oratorum (di- eta sunt autem à R. P. Gregorio Aribenzi, incliti Ordinis Capucinorum sacerdote, qui huc sibi verba assumpit: Quicunque glorificaverit me, glo- rificabo eum, 1 Reg. 2 ¶ 30, & à P. Antonio Pfiffer Societatis Jesu presbytero, qui sibi ista de- legit: Occupabit salus muros tuos, Isaia 60 ¶ 18) in eo, inquam, versata est industria & eloquentia, ut conceptam jam diu à fideli populo erga Sanctum veneracionem, in ejusque patrocinio fiduci- ciam roborarent, atque accenderent amplius; os- fendingo nimis, quanta sit in calis sancti Martiris gloria, quanta potestas, ad cuius intercessio- nem à seculo integro tot tamque mirabilia Deus contulit, & confert usque nunc beneficia, quæ ipse generalibus dumtaxat, si unum alterumve ex- cipias, ibidem vocibus perstringunt, nos vero jux- ta institutum nostrum explicatiū mox enarrabi- mus; accipe modo hymnum num. 18 memoratum una cum orationibus ad lucrandas indulgentias recitandis.

*Hymnus & orationes de Sancto.***C**

32 Gloriose martyr Christi,
Pro quo sanguinem fudisti,
Deus te glorificavit,
Et miraclis illustravit:
Hinc mortales te laudamus,
Opem tuam imploramus,
O! Patrone misericorum,
Magne Victor tyrannorum,
Per tormenta, quæ tulisti,
Per cruentem, quem fudisti,
Te precamur corde flentes,
Et afflictas leva mentes,
Ut per te nos consolati,
Cunctis malis liberati,
In te Deum veneremur,
Tecum jugiter lætemur. Amen.

**¶. 33. Gloria & honore coronasti eum Domine.
¶. 34. Et constituisti eum super opera manuum tua- rum.**

¶. 35. Ora pro nobis S. Leonti.

¶. 36. Ut digni efficiamur promissionibus Christi.

ORATIO. Deus, pro cuius honore gloriosus martyr Leontius manibus impiorum occubuit: praesta quæsumus; ut omnes qui ejus implorant auxilium, petitionis suæ salutarem consequantur effectum. Per Dominum.

ORATIO. Praesta, quæsumus omnipotens Deus: ut intercedente beato Leontio martyre tuo, & Septembri Tomus V.

à cunctis adversitatibus liberemur in corpore, & à pravis cogitationibus mundemur in mente. Per Dominum nostrum. J. P.

Hanc Orationem coram imagine S. Leontii M. devotè recitantibus, illustrissimus Dominus D. Joannes Baptista de Barnis ad Helvet. Nun- tius concessit 200 dierum Indulgentias, semel in die lucrandas.

§ IV. Miracula & beneficia; fe- bres sanatae.

Miracula ac beneficia S. Leontii patrocinio Miracula à quibus adscripta, & ex authenticis litteris vel ta- bulis votivis in templo appensis eruta (ut testa- tur ipse) collegit primus, ac Germanicā lingua typis vulgavit anno 1706 R. P. Mauritus Pfleger, Murensis abbatia cœnobita aliquoties landa- tus. Viri hujus librum R. P. Leodegarium Mayer, sepe itidem laudatus, ad nos perferri curavit cum reliquis ad Sancti gloriam pertinentibus, addidit que libellum propria manu descriptum, in quo Pflegeri Lucubrationem contractiore stylo Latine comprehendit: atque hic est libellus alter, de quo num. 3 mentionem injecimus. Huic autem ipse se- quentem clausulam subjecit, ac sigillo munitam subscripsit: Hæc miracula atque beneficia, quæ Deus in servo suo Leontio, quem nos jure merito Thaumaturgum appellamus, operari dignatus est, elegit telegitque ex innumeris aliis, par- tum similibus, partim vero non satis probatis, R. P. Mauritus Pfleger, confrater noster pius ac doctus, atque ea in unum volumen collecta, vernacula eaque fusiore lingua typis demandavit, superiorum permisso ac voluntate; quæ ego, o- missis, quæ ad miraculi substantiam nihil faciunt, in epitomen redegi, atque Latinitati reddidi. P. Leodegarium Mayer, principalis monasterii Mu- rensis decanus indignus, Not. Ap.

E

34 Evidem non possum non laudare impigrum collecta, laborem studiumque P. Mayeri, cui viro acceptum refero quidquid de S. Leontii gloria nobis hactenus innotuit: adhac fateor, Pflegeri lucubra- tionem productam esse nimium, & oratoriis am- bagibus asceticisque rationibus refertam, quæ ad beneficiorum notitiam & splendorem parum aut nihil conferunt, ac proinde merito rescindenda videri potuerunt, ut Operi historico, quale no- strum est, ordinatio reliqua infererentur. At ve- ro Pflegerum per volvens adverti, multa subinde brevitatis studio à Mayero fuisse prætermissa, no- mina scilicet personarum & locorum, diuturni- tatem morborum aut calamitarum, similiaque ad- juncta, quibus res enarrata illustrari ac confirma- ri solent, imò ipsa seu testimoni seu personarum, quæ beneficium accepérant, instrumenta fuisse ne- glecta, remque nude dumtaxat relatam fuisse sty- lo historico.

F

35 Quapropter, cum precipua de S. Leontio agendi ratio fuerit desiderium ostendendi per bene- ficiorum copiam, quantâ apud Deum poleat gra- tiâ, atque sic animos incitandi ad ejus veneratio- nem, cultum & in patrocinio fiduciam, nihil o- mittendum duxi, quod ad ejusdem cultus splen- dorem & rerum narratarum auctoritatem condu- cere potuerit. Dabo itaque Mayeri compendium, sed ubi ad propositum finem utile videbitur, ex Pflegeri lucubratione augebo & illustrabo: instru- menta autem testimoni Germanica, reliquæ tantif- C c per

& quomo-
do hic dan-
da.

AUCTORE per Mayeri compendiosa narratione, ex eodem
J. P. Pflegero Latine interpretabor. Nolim tamen hic
tam stricta interpretationi me obstringere, ut singu-
laria de verbo ad verbum exprimam, nullum
transponam, nullum subinde interponam clarita-
tis ergo, nullumve, quod abundat, subraham,
quod vix, nisi inepie, fieri potest. Nam, sicut
passim cuilibet idiomati phrases sunt propria &
varii sensa proferendi modi, ita etiam Germanico,
& hic præsertim, ubi testimonia penè singula
& variis conscripta aut dictata sunt. Nihilominus
operam dabo, ut verborum sensum habeat lector,
& ipsam verba, quando fieri poterit facile & abs-
que detimento claritatis. Denique dabo illa bene-
ficia juxta fidem Pflegeri ac Mayeri, quâ non mi-
nus digni sunt, quam antores anteriorum secu-
lorum etiam anonymi & ignoti, quorum genuina
scripta passim tanti sunt ab eruditis, præsertim
ubi rebus narratis propinquai fuisse censentur,
nec addicti fabellis. Nam Iudicati antores no-
stri de rebus scribunt, quas ipsimet partim vide-
re, partim ex oculatis testibus audire potuerunt,
vel certe hauserunt ex authenticis instrumentis.
Nolim tamen hinc inferas, me omnia & sin-
gula pro indubuis producere; contrâ, idque semel
observatum sufficiat, occurruunt hinc inde benefi-
ciorum relationes, qua, si summo rigore discutian-
tur, difficilè probentur, non potuisse fieri absolu-
te sine miraculo aut prodigo.

B

*Febrizehe-
menti libe-
ratur mulier;*

puer n̄em

36 Anno translationis reliquiarum MDCXLVII
die xiv mensis Septembris, pridie solemnitatis in-
stitutæ, parochianæ de Niderweil cum litania ad
monasterium Murensæ processerunt. Inter fæmina-
nas erat Magdalena Frey, quæ febri adeo vehe-
menter affligebatur, ut nemo dubitaret, eam in
itinere morituram. Sed gratia Dei, qui in Sanctis
suis vult glorificari, cum reliquis iter perfecit,
sacramque peregrinationem obiit, eaque finitæ,
eam febris relinquere cœpit, ut intra breves dies
omnium in domo sua esset vegetior. Addit Pfle-
gerus, nullis omnino ipsam usam fuisse humanae
medicinae remedii, miraculumque omnibus loci
incolis perspectum ac certum esse.

C

37 Singulare patrocinium divi Martyris in i-
psa urbe Romana expertus est perilustris domi-
nus Joannes Rudolphus Pfiffer, qui sacras ejus
reliquias monasterio Murensi donaverat. Ita May-
erus, historiam deinde accepti beneficij memora-
re pergens; at Pflegerus ipsas litteras producit,
quibus idem beneficium ad reverendissimum do-
minum Dominicum Tschudi abbatem Murensem
perscripsit ipse dominus Pfifferus; eaque ex Ger-
manico in Latinum versæ ita sonant: Ingens be-
neficium, quod Vestra Gratia fuit renuntiatum,
quo pacto nimirum octennis filius meus Thadæus
Ludovicus in casu gravi opem S. Leontii marty-
ris evidenter perfenserit, eisdem, ut æquum
est ad majorem Dei gloriam, ejusque sancti Mar-
tyris, silentio haudquam suppressam. Nove-
rit itaque Vestra Gratia, memoratum meum filium
ex improviso correptum fuisse ardenti febri
Ungarica, atque per dies aliquot absque inter-
missione usque adeo cruciatum, ut ad extrema
fuerit deductus. Totum hoc coram ac speciatim
testari & certa fide comprobare poterunt R.R. PP.
Capucini, qui hic generalem Ordinis sui conven-
tum id temporis agebant, quique animum de-
spondentes nos consolati dixerunt fore, ut post
paucas horas angelum haberemus in cælis; neque
enim spem aliam superesse.

38 Nihilominus ex peculiari Dei omnipoten-
tis dispositione paulò diutiùs, quam cogitatum

fuerat, restitûre naturæ vires, nosque monuere, A
ut interea temporis implorâremus sancti martyris Leontii intercessionem. Ego itaque & dilecta con-
jux mea sacrum Missæ sacrificium, in ejus hono-
rem celebrandum, promisimus. Cùm autem ante R. P. Mathiæ, qui tum præserat toti provin-
ciae (Helveticæ) Capucinorum, in quodam suo
negotio auxilium attulisse, unâ domum reversi
offendimus ægrum cum morte luctantem, despe-
ratum, ac derelictum. Eapropter dictus P. Pro-
vincialis, quod antè condicuum fuerat, prandium
apud nos recusavit, at ægro supremum bene
precatus recessit. Recedenti, vovisse me Missæ
sacrificium indicavi, rogavique ejus socium P.
Antonium, ut hoc ipse adimpleret.

*jam cum
morte*

39 Eodem momento temporis ægrotanti pue-
ro melius esse compertum est, adeo ut, cùm in

cubiculum redirem, ipse in lectulo confidet, E
ac læta fronte fratres & forores adesse peropta-
ret, quibuscum illinc discederet; nihil quippe si-
bi deesse significabat, & lecto surgere cupiebat,
atque vestibus indui. Hoc tamen, licet sæ-
pe flagitanti, concessum non est integro isto
die: è lectulo dumtaxat suo in alterum trans-
latus est; sed, quoniam ex prævia morbi vehe-
mentia totus, salvâ reverentia, sudore per-
fusus erat, & inusitato lectulo decumbebat, an-
gebatur, & continuò ob ardentes preces situ im-
mutandus fuit, nullo perdurare valens vel quie-
scere. Proprio dein lectulo repositus ab omni
querimonia abstinuit, solumque ostendit surgen-
di desiderium; cuius die postero compos factus,
quamvis ægrè pedibus subficeret, constanter
tamen & missò omni mœro perseveravit,
paucisque post diebus vires integras recepit,
neque ullum dolorem deinceps manifestavit.
Datum Romæ die xxix Novembris anno MD-
CL.

actres viri.

40 Anno MDCLVI (hac denuo ex Mayeri com-
pendio, quod toties intelligat lector, quoties redi-
bit character iste; nisi ubi secundus monuero) Joanes
Anger ferrarius faber in civitate Utznacensi
septuaginta septem hebdomas febrili æ-
stu torquebatur: cùmque obstinata vis morbi nul-
li medicorum arti cederet, ad Deum & D. Leon-
tium animum erexit; peregrinationem ad ejus re-
liquias (& votivam tabulam istiq appendendam
addit Pflegerus) vovit & fecit, atque inde inte-
grè soſpes domum suam rediit.

F
*eadem mori-
bo*

41 Anno MDCLIX, R. D. Ludovicus an der
Allmend, parochialis ecclesiae Lucernenfis coad-
jutor, maligna febre extrémè decumbebat, fer-
pebatque fatalis morbi venenum ad pectus, ut
adeò nulla medendi spes superesset, morte præ-
oculis jamjam obversante. Ipse verò erepto in cæ-
lum animo D. Leontium in vota vocat, vovetque,
restitutus ejus intercessione viribus, ipsus ad ejus
reliquias venerandas adire, & sanctam offerre
Missam. Facto voto, venenum recessit, recessit &
ardor febrilis, recuperatisque paulatim hoc solo
remedio viribus, integrum sanitatem recepit. Fa-
ctum xx Martii anni suprà memorati.

42 Preterit hic simile ferè beneficium May-
erus, sequenti anno collatum febricitanti alteri,
cujus compendium ex Pflegero desumptum tale
est: Judocus Sultz è parœcia Buochs in Sylva-
nienſi pago, qui Germanis die Ort von Under-
walden dicitur, estque unus è tredecim pagis Hel-
vetia ac totus Catholicus, anno 1660 die 2 Se-
ptembris ardentissima febri correptus est, qua de-
bile ejus corpus torquere & absumere non destitit
usque ad diem xi mensis Novembris proxime sibi
fæ-

A sequentis, quo, postquam qualibet artis medice nequicquam adhibuisset adjumenta, spem omnem convertit ad S. Leontium, atque hujus ingenti pietate ac fiducia implorans subfdium, pollicitus est fore, ut, si ejus interveniente ope sanitatem recuperaret, ad Murense monasterium sacras reliquias veneratrus peregrinaretur: voti compos effectus est, hoc unico remedio sanitatem recepit.

43 Auno MDCLXII Jacobum Sidler civem Tuginem (Germanicè Zug, civitas est Helvetia, pagi cognominis caput) febris ardens cum cephalæa intensissimè cruciabat; à qua, quæstis frustra remediis, liberari, supervacaneum esse expertus est. Deficiente igitur medica naturali, ad superiora auxilia imploranda animum intendit, votumque vovit divo Leontio ad sacra ipsius offa devotione, quâ posset maximâ, pro opportunitate invisendi. Vix autem votum enunciaverat, cùm statim cephalæa cum febri ab eo recessit, ut uno veluti momento & sponfio facta & sanitas redditâ fieret. *Hoc ipse Jacobus Sidler, teste Pflegero, confessus est, ac proprio chirographo confirmavit.*

B **Febricitantes** 44 *Quod jam subiecto beneficium ex Pflegero defunpsi ac Latinè reddidi, quia ipsum est authenticum instrumentum.* Hocce præsentí ac publico testimonio notum sit ac perspectum omnibus, nos Christianum Baumbacher & Christinam Schön unâ cum tribus liberis uno eodemque tempore febri (Germanicè das frieren appellari additur; quâ voce febribus frigidam denotari existimo) infectos fuisse, ex eaque decumbentes varia à dominis medicis præscripta remedia adhibuisse atque usurpasse; sed iis nullam febris remissionem nedum extinctionem expertos esse; contrâ sine ullo fructu, auxilio vel solatio miseriam illam fuisse diu tolerandam. Tam miserè constitutis nobis nihil superesse rebamur, quâ pati continuò & ad duram mortem absque remedio subeundam nos comparare. Ad Deum tandem, amabilissimam e-
C **varii,** jus Matrem Virginem Mariam & Sanctos animum intendimus, peregrinationem vovimus sancto martyri Leontio, mirabili Murenis monasterii patrono, qui illic, innumeris claret miraculis, sic fore confisi, ut præpotenti ejus apud Deum patrocinio sanitatem reciperemus. Post cujus voti nuncupationem de die in diem nobis melius esse coepit, ac demum omnes febris omnino deseruit, me uno excepto patrefamilias, cui paulò deterius erat quâ illis. Verumtamen planè confido, me quoque per præpotentem sancti & gloriose Martyris intercessionem adepturum integrum sanitatem. Deo omnipotenti, cuius infinita misericordia est, laus sit sempiterna & gloria in benedicta Matre sua Maria, & sancto martyre Leontio, qui tam salubrem nobis opem attulerunt. Amen. Anno Christi MDCLXIII. *Multò contra-
etiùs hec dederat Mayerus, ad quem redeo.*

45 Idem beneficium recepit anno sequente MDCLXIV Casparus Laubi de Clingnau in comitatu Helveto-Badensi, qui cùm duodecim hebdomadibus tertianâ, cum vehementissima concussione ac torminibus intestinorum, torqueretur ferè ad usque mortem, & cùm adhibita medicamina non tantùm non proficerent, quin potius morbum ac dolores acuerent, de reconvalescentia cum medicis desperaret, ad intercessionem beati martyris Leontii confugit, votumque nuncupavit, ejus in peregrinatione sacra coram venerandi lipsana; quo facto, febris ab eo recessit, & ipse è periculo ac morbo evalit incolumis.

46 Anno MDCLXV infans biennis Melchior Re-
invocato Septembbris Tomus V.

migius Löw de Subsylvania (pagus est Helvetia, alias Sylvania, de quo vide num. 42) magnis & diuturnis tenebatur febribus, & rogaverunt parentes pro eo S. Leontium cùm promissione faciendæ oblationis in signum gratitudinis. Audiit orantes Leontius, & puerulo haud multò post votum elicitum integrum impertivit sanitatem. Parentes verò, ut subdit Pflegerus, in perpetuam rei memoriam, & majorem Dei gloriam, cultus que S. Leontii splendore Muros destinârunt tabulam, quam uoverant.

47 Etiam Parisios beatus Martyr extendit manus suas in retribuendo. Cùm enim Waltherus Tschudi de pago Glarona (Glaronensis pagus, Germanis die Orth von Glaris, unus est ex minoribus Helvetia) signifer in militia regis Christianissimi Ungarica febri Parisis lethaliter decumberet, iudicio medicorum præda mortis futurus (credebatur.) Cùm verò D. Leontio voto se damnasset, modico intervallo febre solitus, integræ sanitati est restitutus anno MDCLXVI. Votum suo nomine adimplevit Fridolinus Tschudi die XIII Septembris anni ejusdem; quo nempe, ut scribit Pflegerus, in grati animi tessera Waltherus, curante patruelè suo Fridolino, depictam tabellam in facello sancti Martyris appendi voluit.

48 *Huic beneficio apud Pflegerum proximè sub- patrocinio;* neclitur aliud, à Mayero prætermissum, quod, recisus stylis Germanici fusoribus, nec necessariis adjunctis, ita ferè habet. Joannes Husser anno 1669 die XIIII mensis Februarii complicitari cœperat cum febri, cuius cùm jam binas & osque vehementissimos & ad duas horas productos assultus, nec non succedentem mox ardentissimum acerbissimum que capitum dolorem sustinisset, ut similibus ultrâ sustinendis impar esset, confugit ad S. Leontium, peregrinationem ad Murensem ecclesiam, ac tabellam votivam adproposuit, & sancti Martyris opem adeo præsentem habuit, ut deinceps, quod ipse met testatus est, nec febribus, neque huic succedentem estum & capitum dolorem, neque ullum omnino malum persenserit. Ita ferè apud laudatum Pflegerum; unde etiam sequens testimonium, Latinè redditum, hoc transfero.

49 Ego Joannes Udalricus am Stein, parochus ad S. Stephanum Beronæ (vulgè Münster) in Argoia (traetum Helvetia) testor ad majorem Dei & gloriose martyris Leontii gloriam, quod anno MDCLXXIII vehementi febri calida ad mortem penè & sepulcrum deductus fuerim: cujus utique mali violentia usque adeo me viribus exhaferat, ut ipse medicus, dominus Abrahamus Sepp me mortis esse victimam proclamârit. Cùm autem jam dicto miraculis clarissimo Martyri peregrinationis & Missæ celebrandæ voto me obstrinxisse (res mira!) eadem horâ levamen ac mali remissionem sensi, & ita quidem, ut & antè nominatus medicus sub vesperam me revisens, & domestici mei omnes hanc repentinam immutationem vehementer mirati sint; quibus ego me palam professus sum à S. Leontio è mortis fauibus creptum, cùm, uti jam dixi, me voto obligâsssem. Demum ipsi unâ mecum lâti Deum laudavere in Sancto suo, & ego gaudens votum adimplevi.

50 *Haud minus subitanea fuit sanatio, quam subiit,* statim subicit Pflegerus, atque ita exponit Mayerus: Margarita Hoffmann, uxor Ludovici Rütimann de Surfee (oppido Læcerenensis pagi) ardente febri adeo miserè viginti omnino septimanis divexabatur, ut ingentibus capitum doloribus, & inde succedentibus convulsionibus, sapissimè omni sensu atque usu rationis destituta decumberet,

Ccc 2 cum-

AUCTORE

J. P.

cumque medici eam, tamquam morti destinatam, supervacancā operā suā deferuerint, ipsa sui compos facta, cum ingenti fiducia D. Leontium invoca vocat, & sanitati absque ferè mora interposita, stupentibus omnibus, restituitur. Pflegerus annum notans 1677, addit, mulierem ad reliquias S. Leontii peregrinatam esse, ac tabulam, accepit beneficij monumentum, in ejus facello partam appendisse.

S 1 Prænobilem dominum Joannem Carolum Schindler, comitatus seu toparchiæ Badensis archigrammatænum anno MDCLXXXII Ungarica febris cum pleuritide adeo torquebat crudeliter, ut proximè mortem obiturus, sacris morientium Sacramentis provideretur. Et quia pharmaca adhibita ne modicum quidem operabantur effectum, sollicita conjux domina Maria Francisca de Roll dilectum maritum beati martyris Leontii patrocinio committebat commendabatque, & dimissâ, ad obeundam peregrinationem in Muris ancillâ, petiit aquam cum reliquiis sancti Martyris benedictam. Quam cùm ancilla exactis peregrinationis obsequiis retulisset, ac moribundus hausisset, in iœtu quasi oculi mortifera pleuritis evanuit, morbus elanguit, & febris ab eo abscessit. Ipse verò postliminio debitæ gratitudinis ergo insigni donario thaumaturgum Martyrem honoravit.

B 2 Anno MDCLXXXII maligna febris epidemica in celeberrima urbe Lucernensi adeo invalescerat, ut intra spatum viginti quatuor horarum, quem corripuit, in mortem tradiderit. Corripiebat autem inter plurimos alios etiam R. D. Carolum Ludovicum Pfleger, facellatum collegiatæ ecclesiæ ad S. Leodegarium, qui, cùm nihil medicamina prodeſſent, voto peregrinationis & Missæ ad S. Leontium se obstrinxit: quo facto statim multò meliore loco sanitas esse coepit, ac ipse mortis periculo liber, postea integrè convaluit.

C 3 Eodem anno, eodemque ferè morbo cum pleuritide superveniente cruciabatur Anna Maria Lucretia Holderbanck de Badena Helvetiæ, ut post exantatos dolores maximos à medicis, quorum opera non quidem defuerat, sed neque profuerat, fatis cœſura derelinqueretur, & ad extremam luctam Sacris consuetis provideretur. Omnibus igitur mediis destituta, ideoque angustiis plena, incidi in somnum, in quo audire sibi videbatur vocem, repetitis vicibus dicentis: Vis sanari? Fac votum Deo peregrinationem sacram obeundi ad S. Leontium in Muris. Illa è somnis excitata, somnium pro monitore habuit, votum fecit, & statim vis morbi remisit; ipsa autem intra paucos dies integrè reconvaluit.

D 4 Carolus quoque Josephus Weber, filius domini Petri Weber, ad Pontem Syllæ in Cantone Tugensi, ardente febri usque adeo exurebatur, atterebaturque, ut quindecim horis veluti examinis, ac spiritibus vitalibus omnino defitus, mortis filius haberetur. Adhibebantur fomenta ac medicamina, quæcumque videbantur fore proficia, sed frustraneo labore. Demum dominus parens è cælis suppetias petendas esse ratus, votum emitit ad S. Leontium. Cùm ecce! Carolus tamquam è profundo somno evigilat, usu rationis donatus; morbus decrescit; vigor artuum & corporis indies augescit, ut ipse sanitati redditus tertio die Octobris anni superius dicti peregrinatione sacra ad beatum Martyrem votum compleverit.

*feminorum**recuperari.**Mulier**ad juvenis
ad extrema
deducti con-
valescunt.*

§ V. Varii morbi sublati.

M 1 Isà tantisper Lucubratione Latina Mayæ Puella ri, subparagraphum hunc exordimus per relationem apud Pflegerum Germanicè, iisdem, uti testatur, verbis conceptam, quibus à R. D. Augustino Dinglickoffer, parocho in oppido Surlacensi, vulgo Sursee, post diligens testium oculorum examen primò conscripta fuit. Complectitur autem beneficium à S. Leontio collatum octeni, ejusdem civitatis puella, cui nomen erat Anna Catharina Leißt, atque ita sonat: Catharina Nützi infantis parens bonâ fide coram me asseveravit, quod ante annos octo, cùm infantem iliam utero gestaret, Ludovicus Leißt maritus ejus gravi morbo ac præterea phrenitide laborare coeperit usque adeo, ut vehementi furore ac rabi agitatus, voces ac gestus incompositos proferret, imò è fenestris in plateam se dare præcipitem tentaret &c. Hanc ob calamitatem ipsa mater miserum in modum angebatur, timoreque ac horrore gravissimo agitabatur, &, ut credibile est, idem ille horror ac tremor foetum corripuit.

E 2 Nam cùm puella post hebdomadas undecim à patris obitu edita esset in lucem, & postquam facro Baptismatis fonte tincta fuisset, ad matrem reportaretur, observavit continuò, infante non esse sospitem, malo aliquo esse infectam: artibus quippe pertremiscebatur, faciem habebat livido colore suffusam, tamque miserè spiritu angebatur, acsi continuò comprimeretur. Hinc illa sicut & aliae mulieres brevi morituram opinabantur; quod tamen secùs accidit &c. Vexavit ipsam ea infirmitas ab illa hora usque ad annum octavum, & singulis quidem diebus non ter, quartus aut quinies dumtaxat, sed septies, imò saepius, præsertim dum instabat aëris immutatio in plenilunio manifestabat se malum aliquanto magis ac vehementius. Cùm autem malo corripiebatur, ipsa se projiciebat in scamnum, sedem, faxum, cistam aut solum, vel homines cuiuslibet ætatis in plateis, domi, in hypocaulis aut cubilibus obvios complexu stringebat, ac tenebat, donec malum recederet, quod durabat per quartam circiter unius horæ partem.

F 3 Neque tamen malo recedente, ipsa omni dolore vacua erat: querebatur quippe graviter sibi dolere caput, atque horribilem quemdam cruciatum è dorso ad caput usque ascendere, unde & dorsum liveceret, & crines de capite deciderent. Sæpius etiam aliis infantibus, ad eam recreandi animi causâ accedit, aiebat: Vobis quidem rectè est; mihi quantum doleat, nescitis. Homines pii & vicini ex commiserationis affectu, monuerunt matrem, ut filiam S. Leontio martyri Murensi commendaret ac devoveret, fortè scris ejusdem reliquiis atque intercessione etiam illi auxilium esse afferendum; exemplum quoque ei proponebant; transiſſe nimurum haud ita pridem per oppidum hoc Surlacense virum, qui confessus esset, se ob malè affectos caligantesque oculos intra annos quinque videre non potuisse sacerdotem ad aras facientem, nunc autem, cùm ea die Sacro interfuerit in Murensi ecclesia, sibi aperitos esse oculos, ut conspicere potuerit celebrantem. Tam amicis monitis permoveri se passa est, atque abhinc octo circiter hebdomadis sub diem S. Joanni Baptista sacrum filiolam cum votu Muros peregrinandi S. Leontio commendavit

*morbis incre-
gnito grazia
ter ac sepe
profligata.*

& de-

A & devovit magnâ fiduciâ ac firma fide animata fore, ut infans per Sancti hujus intercessionem infirmitate atque dolore liberaretur, prout etiam, laus Deo, evenit. Etenim, nuncupato hoc voto, numquam deinceps se prodidit infirmitas, neque ullo seu interiori seu exteriori, seu gravi seu levi, seu occulto seu aperto indicio observari potuit. Adeo ut confidant & credant, pueræ in ista infirmitate subventum esse à Murensi Thaumaturgo.

B 58 Interim quod promissum fuerat, fideliter persolutum fuit; mater enim ipsa cum filiola Muros contendit, templum invisit, oravit, Dei clementiam ac misericordiam per S. Leontii intercessionem ex intimo corde invocavit pro perseveranti infantis incolumente, reliquias venerata est, atque osculata sœpius. Contigere ista die xv Augusti, vigiliâ assumptæ B. V. Marie anno MDCXLVIII. Porro quod genus id morbi fuerit perspectum nemini est. Puella quidem, cùm ejus accessum præsenticeret, dicere erat solita: Instat cruciatus (*ita exposui vocem leyren, cuius veram significationem non reperi.*) Conjectura tamen est communior, fuisse morbum comitiale: fertur etiam dixisse dominus Huober, doctor medicus, non esse malum naturale, nec proin naturalibus remediis tollendum.

C 59 Ceterum uti, quæcumque jam retulimus, attestata est pueræ pars, sic eadem confirmari ac roborari possunt testimonialis totius penè viciniae Surlaci inferioris. Evidem peculiarter interrogavi, eorumque fidem obtestans diligenter & accurate examinavi testes infra scriptos; qui unanimi consensu affirmârunt, puellam malo jam exposito infectam fuisse, neque post emissum votum in ipsa observatam esse ullam infirmitatem, ut dictum est. Nomina testimoniū hæc sunt: Johannes Schäntzlin, faber lignarius, qui cum uxore sua apud illam eadem in domo habitavit biennio, & testatur, quod puellam eo morbo ita afflictam sœpe viderit, ut, vel manibus ac pedibus involutis ac complicatis jaceret in scannis ac sedibus, vel homines arcto complexu stringeret; quodque post promissam & adimplentam peregrinationem ad Murensi monasterium nihil deinceps simile adverterit.

D 60 Nomina viduarum, Anna Maria Leist, Anna Durich, Elisabeth Stockerin &c. Magdalena Binder, vidua proba asseverat, infantem à se sœpius conspectam fuisse, in compitis humi prostrata, perturbata oculorum acie, brachia ac pedes contorquentem, ore spumeo &c. Cùm matrem unâ cum filia jam Muris reversam interpellasset eadem Magdalena inquiens: Quò abiiisti & unde reditis? In hæc verba respondit infans: Jam sana sum, jam sana sum. Benedictus sit igitur Deus in sancto suo martyre Leontio. Hisce in confirmationem & testimonium supradictorum subscrivo & sigillum meum de more annexo. Actum in Sursee die xxii Augusti anno MDCXLVIII. Augustinus Dinglickoffer, parochus in Sursee, attestor ut suprà. Id est beneficium, sed more suo contractum, recenset etiam Mayerus, & illi mox subdit sequentia.

E 61 Sequentia anno MDCXLIX Solodori (*Germanicè Solothurn civitas est Helvetia, pagi cognominis primaria.*) puellam scholarem septennem, cùm inter sodales ad lectioñem suam incumberet, nescio quod horribile malum inopinatò ac subito ita corripuit, atque in rabiem egit, ut spiritualibus remediis applicandis locum & spatiū vix concederet. Vocatus vero ludi mode-

rator, aspectu miserabili intimè commotus, fe-
stinato, prudenti tamen, consilio frigidam adseri fecit, eâque cum benedicta aqua commixta, & immisto rosario, quod attacu reliquiarum S. Leontii consecratum erat, invocatis in auxilium beatissima Virgine ac sancto martyre Leontio, tertio linguam afflictæ tetigit. Cùmque illa os statim aperuisset, avidèque de ipsa aqua haussisset, illico ad mentem rediit, adstantes agnovit, & vires pristinas sanitatemque recuperavit.

F 62 Eodem versante anno Joannes Wolfgangus Frickhart, civis Tugensis, D. Leontium si-
bi suæque proli habuit benevolum auxiliatorem. Laborabat igitur sua proles annis duobus morbo medicis ignoto. Cùmque, post solemnum D. Leon-
tii translationem, fama miraculorum ejus longè latèque percrebseret, præter alia, quæ adhi-
buit remedia, parens ad sancti Martyris requie-
torium in Muris pia intentione ac fiduciâ accessit,
aquam, subduculas, pannosque ac fascias per re-
liquias ejus sacrari ac benedici cupavit. Quæ o-
mnia cùm redux proli infirmæ applicâset, con-
tinuò morbum deficere & in melius immutari per-
fensit. Sed hæc ipsa virtus, quæ de benedictis
illis rebus exibat, parentem animavit, ut iteratò
Muros repeteret cum prole morbida; ubi demum,
quod præstolabatur, invenit; nam proles indies
melius habebat, donec omnino sospes evasit. *Hoc*
prodigium per universam viciniam notissimum,
ac celeberrimum fuisse, ait Pflegerus.

G 63 Anno MDCL, habebant Petrus Salber & ei-
jus legitima conjux Anna Stocklin infantem, qui
ex accidente incognito adeo male habebat, ut ad
solum lucis solaris aut etiam ignis aspectum ali-
quoties per diem in mortiferum deliquium deci-
deret, tamquam extreum trahens spiritum. Ma-
ter miseræ prolis amantior divo Leontio cum vo-
to fit supplex, & post votum infans ne quidquam
amplius ejusce pernicioſi languoris sustinuit.

H 64 Jodocus Benedictus Pfiffer, filius perili-
lustris domini capitanei Jodoci Pfiffer & Franciscæ
Graff de Lucerna, adhuc ex utero matris tam mul-
tis, & quæ medicorum scientiam fugiebant, miseriis
erat repletus, ut ad duodecimum usque annum,
frustra naturalibus spiritualibusque remediis ap-
plicatis, miserrimam vitam duceret, indiesque ad
pejora declinaret. Pientissima mater, fantæ mira-
cûlorum D. Leontii excita & excitata, votum
concipit devotæ peregrinationis ad ejus tumbam
in monasterio Murensi; & ex eo veluti momen-
to ad meliora morbi declinârunt: at post pera-
ctam peregrinationem, cùm puer ex aqua reli-
quias sancti Martyris sacratâ bibisset, integra sa-
nitate donatus ac fruitus est. *Annum obtenti be-
neficii notat Pflegerus millesimum sexcentesimum
quinquagesimum.*

I 65 Hieronymum Stierlin de Aristau, qui est
vicus parochiæ ac ditionis Murensis, semi-horâ
à monasterio distans, morbus quidam maximis
cum doloribus octodecim hebdomades lecto affi-
xum tenebat; & quia sedes aut origo mali à me-
dicis deprehendi nequiverat, remedium aliud præ-
ter passionem & patientiam misero non suppeta-
bat. Tandem ex voto, quod fecerat, mittit,
qui singulari devotione suo nomine S. Leontium
ejusque sacras reliquias honorarent: votoque ita
perfecto, à doloribus evasit immunis, & sine
ullo physicorum medicamine incolunis anno MD-
CLIII.

J 66 Erat Magdalena Spillmann de Losdorf (*apud infirmitatis*
Mattheum Merianum in Appendice ad Topogra- bus
phiam Helvetia Lustorff & Lustorff scribitur, si

AUCTORE

J. P.

is locus hic designetur, (alius mihi ignotus est) jacet in Turgovia Helvetia tratu.) Anna, filia precum, qaz intercessione beatissimæ Virginis Mariæ servata in vitam (¶ auctore Pflegero, undis salutaribus tincta) succedente autem cuiusdam accidentis impedimento, alimentum ad corporis sustentationem & incrementum capere non poterat. Pientissima mater imperterita, fideque ac fiducia plena, Deo, beatissimæ Virginis ac divo Leontio filiolam languentem offert ad gratiam, eo felici eventu, ut vix mater hanc in mente conciperet cogitationem, ut ad capellam divi Leontii voti causâ peregrinaretur; cum infans recens & primogenita admirantibus cunctis non solum alimenta recepit, sed augescentibus viribus ac robore corporis, incolmis & salva permanxit. Contigit istud juxta Pflegerum die xx Junii anno 1655.

medicorum
arrem

B

67 Margarita Ming, Petri Ming & Elisabethæ ander Gassen filia, annorum xiv, de Lungeren in cantone Subsylvaniensi, per languorem, neque à medicis agnitus, ad eam decidit misericordiam, ut pedibus nec incedere nec nisi prævaleret: adhac dolores interni lecto continuò hærentem vehementissimè affligebant. Amor & pie-tas parentes urgebat stimulabatque, ut à medicis consilium & opem sedulò expeterent, &, his sua arte deficientibus, vota ad diversa sacramenta peregrinationum loca nuncuparent. Sed quia divina providentia S. Leontio hanc curam reservavit, ægra puella semper in eodem permansit statu. Dormienti tandem in somnio incidit, ut recens advenienti D. Leontio se voto obligaret, si saluti corporis yellet restitu. Cùmque evigilasset, somnium illud divinam esse admonitionem existimans, cum consensu parentum votum enunciavit. Mira res! Ubi tot medicamina non profecerant, quod tot vota sacra non impetraveraunt, una fiducia & votum ad S. Leontium, uno totum effecit momento. Nam enunciato, uti dictum est, voto, dolores cessarunt omnes, ægra surrexit fana, & citra incommodeum pedibus incessat integris. Quapropter etiam voto in Muris satisfecerunt. Anno MDCLVIII.

deludentibus

C

68 Brengartæ, urbe libera, à monasterio Murensi duabus penè horis distata, Sebastianus Riser filium habebat (ex Catharina Ritzart conjugé sua, inquit Pflegerus) Beatum Jacobum, qui sub annum ætatis quintum coepit adversa valitudine deficere. Quamquam enim cibum potumque sumeret, nutrimentum tamen in carne nullum capiebat. Inde adeo viribus destitutus est, ut ceu exsuum cadaver appareret, sola cute ossibus hærente; ideoque à duobus ejusdem urbis medicis valde doctis, quia pharmaca apposite praescripta nihil conducebant, morti destinarentur. Ecclesiastici vero viri meliora sperare parentes iussérunt, monueruntque, ut filium D. Leontii patrocinio committerent. Hi, monitis piis acquiescentes, puerum propè enecatum ad Sancti exuvias cum voto portari fecerunt, ac voto persoluto, experti sunt, vota precesque ex eo die irritas non fuisse, cum pueri vires successivè redintegrari, ciborum nutrimenta conducere, succrescere carnes cœperunt, donec plena salute potitus est. Anno MDCLIX.

effectorum,
ianatio

69 Laborabat Solodori domina Maria Elisabeth Lippin, dilecta uxor domini Wolfgangi Brunner, interno quodam morbo, qui trium medicorum scientiam, consilia & artem delusit. (Multa bis interserit Pflegerus, quibus exponit, quam impigrè laborârins medici, ut morbi pri-

mùm incogniti originem ac naturam investigarent, ac dein cum tandem hydropisn esse iudicassent, quam graviter vires omnes atque industriam adhibuerint, ut illam pellerent.) Dimidio jam anno afflictæ & tamquam humano auxilio defituta decumbebat; donec, Deo inspirante, sub præsidio D. Leontii confugit, vovendo votum facræ peregrinationis cum duabus Missis faciendis: ex quo ægra à doloribus exempta brevissimo post tempore reconvaluit. Anno MDCLXXVI.

D

70 Alio, sed æquè medicis ignoto, morbo tenebatur Anna Maria Toll, duodennis filia Petri Toll & Elisabethæ Wieterin ex Petra Maria-na, ubi extat monasterium congregationis patrocinio & miraculis B. V. Mariæ celebre. Noctes præsertim sibi illa habebat infestas; cum prædolorum magnitudine in lecto quiescere neutiquam posset, sed sub ipso dio reponi necesse haberet (¶ hic quidem, ut addit Pflegerus, dolores remittebant, accedebatque quies, cum tamen, quādū in lecto tenebatur, misere lamentaretur atque ejacularet.) Nihil profuere diversi generis pharmaca. Supererat ad cælum erigere oculos & animum. Habito igitur consilio parentes misellam filiam divo Leontio cum voto commandant eo fructu, ut ex illo tempore à malo pessimo libera quietas noctes dormierit. Anno MDCLXXXI.

Sancti patro-
cino

71 Pepererat sequente anno MDCLXXXII Anna Maria Reidhar, uxor Jacobi Utiger de Tugio, filiam Elisabetham, sed adeo à nativitate misericordam, ut, nisi halitum traxisset, deforme & exanguem cadaver esse censeretur; & quia neque nutritum ex lacte materno, neque vires ex ingestis medicaminibus intus suscipiebat, triste intentibus & commiseratione commotis spectaculum jacebat. Cùmque nihil naturalis remedii supervisset, ac parentes capropter divo Leontio voto se obstrinxissent i die Maii anni suprascripti, drepente lividus faciei color in vividum & rubentem immutatus est, prodromus certus recuperandæ valetudinis. Adeo siquidem de die in diem per intus susceptionem naturalis alimenti vegetari & accrescere cœpit ac perrexit, ut xxiv ejusdem mensis die fana atque robusta à parentibus sancto Martyri, in testimonium & gratiarum actionem præstati auxili, ad ejus reliquias in Muris fuerit oblata.

E

adscribitur.

F § VI. Pleuritis aliæque ægritudines curatæ.

S Anthonialis virgo, foror Elisabetha Womerin, in thermis cum ageret reficiendæ sa-nitatis ergo, pleuritide adeo vehementer correpta fuit, ut extremum subierit vitæ discrimen, (neque ulli, ita ferè Pflegerus, spes aliqua affulgeret fore, ut mortis fancibus eriperetur;) ipsa vero, facto voto post Deum & beatissimam Dei Genitricem ad S. Leontium, bibit ex aqua eiusdem fæciliæ reliquiis benedicta, & fatalem, quem ex thermis accepit iustum mortis, hæc ipsa aqua abluit & avertit, sanitati optata & integræ redditæ. Anno MDCLXVIII.

73 Maria Rüttmann de Lachena Marchia-Suitensis quatuor annis ægrotabat integris, & tametsi nihil omitteret, quo languori suo mederi posse existimabant medici, caslo tamen eventu remedia parabantur: ut adeo, quod magis desiderabat recuperare vires, eò magis langueret. I-

*o: alia mor-bo diuturno
afficta sa-nantur.*

plura

AUCTORE
J. P.
& alia gra-
vibus dolori-
bus;

- A. psum tamen desiderium sanioris vitæ eam ad Muros & D. Leontium allexit, cui cùm se devovis-
set, & peregrinationem sacram complevisset, ter-
tio die Martii anno MDCXLIX complevit Leontius
desiderium suum, & intra paucos dies sanam red-
dedit.

Sacerdos,
74 Hinc procedit Mayerus ad beneficium, S.
Leontii intercessione concessum R. P. Thoma Metz-
ler, monacho Ordinis S. Benedicti in monasterio
Zwifalteni, alias ad Duplices aquas appellato,
sitque in diœcesi Constantiensis; verum cum pro-
prum ipsius Metzleri testimonium exhibeat Pfle-
gerus, id, sicut alia superius, Latinè redditam
Mayeriana relationi substituendum censui. Cùm
anno MDCXLIX die secunda Septembribus ego P. F.
Thomas Metzler, Ordinis S. Benedicti in Zwi-
falteni monasterio, aliquam corporis infirmitatem
persenssem, atque idcirco summissum statum pi-
lularum numerum, malum omne ad renes se re-
cepit; unde & ciborum gustus mihi ablatus est,
& quiescendi facultas; neque aliud remansit præ-
ter dolorem & planctum. Quinto ejusdem men-
sis die, sub horam secundam matutinam afflictus
solito vehementius, post divinam misericordiam
in auxilium vocavi S. Leontium, etiam antè pec-
uliarem mihi patronum, moxque dolor evanuit,
successit fames tanta, ut cibos, qui à præceden-
te vespere residui erant, & quorum ipse aspe-
ctus mihi nauseam excitaverat, ad ignem calefa-
tos operâ cujusdam in philosophia discipuli, a-
vidè absumperim; deinde in somnum inciderim,
& postero die rectè valuerim. Die vi Septembribus
Missam celebravi, & à prandio coram reverendissimo
abbate ac venerabili conventu examini
philosophico auditorum meorum publicè præsedi.

75 Quoniam autem disputando nimium me
defatigaveram, antè habitum malum majore im-
pulsu me denuo incessit, neque ulla ei leniendo
profuere medicamina. Præsertim cùm nec domi-
nus Vorsinger, Badensis in Argoia prætor & phy-
sicus, nec ipse ego mali naturam nomenvre per-
specta haberemus: licet suspiciati simus, latèrē
calculum. Desitus itaque humano auxilio, ad
cælestem medicum S. Leontium rursus animo con-
versus sum, & firma cum fiducia ejus opem com-
precatus. Atque illico (salvâ decentiâ) absque ul-
lo dolore erupit mihi calculus, adæquans dimidi-
am justæ magnitudinis fabam: succedentibus
dein per aliquot dierum intervallum sine sensu a-
cutis residui calculi particulis, quas & laudatus
dominus medicus & alii plures coram oculis con-
trectârunt: quod equidem totum secundum Deum
nemini absque ingrati animi nota adscribere pos-
sum, præterquam S. Leontio patrono meo. A-
ternum laudetur Deus in sancto Martyre suo. A-
men. Ita ego suprascriptus attestor manu propria
ac sigillo venerabilis monasterii Zwifaltenensis. Ha-
Elenus ex Pflegero, quem Mayerus ita interpre-
tari pergit.

76 Barbara Abbt de Bosweil (*locus est hand*
procœl Muris, habensque sibi parochum ejusdem
monasterii religiosum) septem annis cephalæ a-
deo immaniter torquebatur, ut doloris vehemen-
tia in reliqua quoque membra se diffunderet. Cre-
scebatque dolor pro temporum varietate: sum-
mus autem dolor ordinario cursu quinque hebdo-
mades perdurabat, ut ab ingenti clamore se ab-
stinere non posset. Clamavit tandem ex toto cor-
de ad divum auxiliatorem Leontium cum voto
peregrinationis facienda & offerendi muneris, &
exaudita est. Nam ex eo tempore integrè con-
valuit. Anno MDLIII.

muller ce-
phalæ,

77 Margarita Hildbrand de Bünzen (*habet &*
locus iste parochum diœli monasterii religiosum)
Joachimi Keller legitima conjux, integro anno
cum dimidio ingentes dolores, ardore ac stimu-
los in ore patiebatur: & quamvis multis preci-
bus, institutis etiam per sacra loca peregrinatio-
nibus, ab ipsis doloribus eximi postulasset, ex-
audita non est; sine dubio pro reverentia, quam
cælites D. Leontio reservatam volebant. Ipsa i-
gitur pia mulier adeo suâ constantiâ ac fiduciâ non
destitut, ut nova spe freta, votum voverit D.
Leontio, atque sacra peregrinatione ad ejus fa-
crum corpus expleverit. Quam felici effectu!
Nam mulier exemplò sanata os suum in laudes
Dei ac sancti Martyris resolvit. Anno MDLIV.

78 Neglexit hoc loco Mayerus sanationem, *vir item le-*
quam Martinus Läw civis Rheno-feldensis divini-
tus sibi concessam agnovit, & beatissima Virginis
Mariae ac glorioſi martyris Leonii intercessioni
adscripti. Rei apud Pflegerum enarrata hoc est
compendium: Anno 1656 die XIII mensis Maii
diœlus Martinus Läw, sanus omnino ac vegetus,
subito percussus est lethali morbo, eoque perductus,
ut nulla ab humanis remedis spes affulgeret: ad di-
vina itaque conversus, Dei misericordiam, &
beatissime ejus Matris, ac Leontii martyris o-
pem inclamavit, votum adjiciens peregrinandi
ad Murense monasterium, offerendi ibidem munu-
sculi, & appendenda tabellæ in honorem sancti
Martyris, si modo sanitatem reciperet; recepit,
& quæ promiserat, persolvit.

79 Joannes Fischer, ex parochia Murense, *& alter do-*
lore capitis liberantur.
quinque annorum spatio intensos, sumptis incas-
sū medicaminibus aliisque remedis, dolores ca-
pitis sustinebat. (*Adeo intensi fuere isti dolores,*
teste Pflegero, ut miser ad insaniam se redigendum
existimat.) Auxilium denique à divo Leontio
devotè ac instanter cum voto exoravit, atque
obtinuit. Nam à diuturna illa ac ferè incurabili
infirmitate intra modicum tempus penitus libera-
tus est anno MDLXVIII.

80 Sequitur modò beneficium, quod uni è sub-
ditis sibi sanctimonialibus, anno 1659, interce-
dente Martyre nostro, impertitum fuisse testata est
domina abbatissa Ampthausani, Ordinis S. Benedi-
cti in diœcesi Constantiensis, parthenonis per episo-
lam ad Murensem patrem prescriptam, & prout
exstat Germanice apud Pflegerum, his penè ver-
bis conceptam. Major Dei gloria impulit, reve-
rende admodum domine, ut hisce te litteris inter-
pellarem, nec silentio supprimerem, quod anno
MDLIX una è subjectis mihi sanctimonialibus,
domina Anna Elisabetha Hollin, nata in Villin-
gen, infirmitatis & qui describendus non erat,
morbi periculosi causâ, ad venerabile monaste-
rium vestrum & sacrum glorioſi martyris Leon-
tii corpus peregrinata sit; quodque hactenus (sint
grates Deo maxime) manifesto sancti martyris
Leontii patrocinio, prodigiosè & non sine mea
ac mearum summa lætitia penitus sanatus sit me-
moratus morbus, ut ipsa, antè afflita domina,
nunc, æquè ac ceteræ sanctimoniales, apta sit
frequentando choro reliquisq[ue] officiis obeundis.
In Ampt-hausen die v Aprilis anno MDLXX. *Cum*
tantum temporis intervallum, annorum scilicet
undecim, reperiam inter annum 1659, cui be-
neficium innecit Pflegerus, & annum 1670, quo
datum scribitur testimonium, suspicor, alterutri lo-
co errorem irreppisse. Idem hand dubiè suspicatus
est Mayerus, atque idcirco annum accepti bene-
ficii notavit 1669. Evidem, si alterutrum im-
*mutare esset animus, malim pro anno dati testimoni-
niis*

Morbus pe-
riculosus
sanctimonialis

F

AUCTORE

J. P. *nisi reponere 1660; ratio est, quia Pflegerus paf-*
sim in singulis capitibus obseruat ordinem chrono-
logicum; hic autem mox subjicit beneficium anni
1664, quod à Mayero contractum ita exponit.

aliis calculi

doloris, mi principis San-Gallenfis consiliarius ac consilii scriba, nec non militia Toggiensis centurio, septuaginta habebat annos, cùm anno MDLXIV tam immanibus calculi doloribus, alioque morborum accendentium examine cruciabatur, ut mirum es- set valde, hominem grandævum non succubuisse: quippe quia nec medicorum industria, neque virtus medicamentorum quidquam profecerant ad sanandum moribundum. Destitutus itaque humano auxilio, ad Deum divique martyris Leontii merita preces ac vota intendit, vovetque peregrinationem ad sedem & capellam ejusdem Martyris, ac donum statui suo congruum. Atque, obstupecentibus medicis, seniculus à malis omnibus est liberatus, sedulisque deinceps existit cultor sui Liberatoris, cui votum suum redditum cum insigni devotione ac gratiarum actione.

Pleuritis &

agritudines gus primarius inferioris Subsylvaniæ, pleuritide ad mortem decumbebat anno MDLXV, & quia omnis spes vitæ longioris defecratur, iv die Aprilis, quod fuit ipsum sanctum Sabbathum, per sanctorum Sacramentorum susceptionem ad lucam ultimam se parabat, eodem die secundum opinionem domesticorum debitum naturæ solutura, pleuritide omnem halitum intercipiente. Ab humanis illa remediis, quæ nihil proderant, ad divina spem erigit, divum Leontium in Muris, si sanitatem recuperaret, invisere ac venerari promittit; & illico vis morbi adeo remisit, ut sequenti die Paschali, de lectulo doloris exurgens, in parochiali ecclesia sacræ Missæ interfuerit, ac brevi spatio perfectæ valetudini redditu votum exsolverit.

mortifere

cxiuntur; C *Hic denuo Mayeri lucubrationem paulisper desrimus, ut bina, quæ ipse pretergressus est, beneficia, ex Pflegero contracta, memoremus. Primum hoc modo contigit. Anno 1665 domina Margareta Goldin de civitate Sursee morbo lethali & insanabilis eò perduela erat, ut, cùm à nemine mortalium sibi subveniri posse cerneret, ipsa sese certæ morti jam destinaret; hujus tamen supremum ieiunum prestolanti in memoriam redit duplex gratia, quam anno 1659 filia sua, & anno 1660 dilectus conjux similiter moribundi, ad sanitatem tamen reducti, obtinuerant, patrocinante S. Leontio. Quapropter tertiam quoque gratiam sibi non abnuendam confisa, votum nuncupavit eidem sancto Martyri, sicque instantem mortem evadens sanitatem viresque integras consecuta est.*

sanguinis ef-

fusiones ces-
sant. *84 Alterum hunc ferè sensum habet: Anno 1667 Joannes Pfister ex Damerellen, loco Lucernensis ditionis, tam abundantibus exauriebatur sanguinis effusionibus, ut iis sstellis cùm nullum efficax repertiretur remedium, in praesentissimo vite amittenda discrimine versaretur, ac proinde ad eternitatis iter per sanctissima morientium Sacramenta premuniri se curaret. Ita constitutus votum emisit ad S. Leontium, auxilium petiit, & obtinuit. Mox etenim, inhibito sanguinis profluvio, omne simul vite periculum evanuit, vires pristinae cum sanitate redierunt.*

Puer subiò*sanatur.*

§ VII. Moribundis pluribus vita
& sanitas, aliis Ecclesiæ Sa-
cramenta suscipiendi facultas
concessa.

*Ad extrema
redacti*

Primus, quem D. Leontius à morte libera-
verat, erat infans à patre Fridolino Meyer
generatus in Neuwenkirch, toparchia Rotten-
burgensis (*in Lucernensi pago.*) Languebat fœtus
tenellus ex utero materno, augebaturque cum
diebus ætatis languor noxius; donec ad extremum
vitæ brevis deveniens, in lectulo semimor-
tuus jacéret, atque ultimum duceret spiritum. Pa-
rentes, intento ad D. Leontii intercessionem cor-
de & animo, promittunt ejusdem in Muris ve-
nerari reliquias; ex quo vitam quidem integrum
infanti statim obtinuerunt, non verò liberationem
à priore infirmitate. Igitur votum ipsum persolutu-
ri, iter peregrinationis parens uterque cum infan-
te languido ingrediuntur, sacraque ossa Martyris,
qua poterant pietate, colunt in ecclesia Muren-
si; atque ab eo tempore à die ad diem infans
convalescere ceperit; donec perfecta sanitate, quâ
numquam antè fruebatur, donatus fuit. Anno
MDCXLVII die **xxi Novembri**.

infantes duo

91 Nobilium quorumdam parentum infantulam
biennem anno **MDCI** morbilli seu papulae rubentes
ad mortem affligeant. Cùmque aliquando ve-
hementi dolorum angustiata rogaret dominam ma-
trem, ut è lectulo füssolleretur, damnavit eam voti
condolens mater, inque gremium suum recepit.
Verùm illa continuò pallescere, viribus destitui,
oculos claudere, morienti aut mortua non absi-
milis, absque halitu, aliove vitæ superstitis in-
dicio. Mater subitanèo eventu exterrita prolem
denuo in lectulum reponit, voto se post Deum
divanque Dei Parentem S. Leontio obstringit (*pe-
regrinandi scilicet, ut scribit Pflegerus, ad sacras
ejus reliquias in Murenſi ecclesia*) inque genua
provoluta Psalterium beatissimæ Dei Genitricis
cum præsentibus orare incipit. Inter verò oran-
dum videt cum tenerrima cordis lætitia filiolam,
tamquam hactenus mortuam, confirmari, moveri,
halitum trahere, atque alia prodere signa vitæ,
obstupescientibus omnibus, unanimique sensu af-
firmantibus, id sine præsente miraculo contingere
minimè potuisse. Integrè verò, ac multò me-
liùs quam ante morbum intra dies **xiv** filiola re-
convalevit, valutique postea.

*Et virgo in-
volumen fer-
vantur.*

92 Anno **MDCIV** Catharina Ruoff virgo pu-
bes, (*filia Wilhelmi Ruoff & Margareta Suterin
conjugum*) ex pago Egg in parochia nostra Mu-
rensi, morbo valido, coque incognito correpta, toto
corpo adeo intumuit cum acerbissimis doloribus
ac cruciatibus, ut tam domesticis quâm vicinis
triste aspectu effet exemplum, & spolium mortis
certissimum. (*Parentes itaque, ut ex Pflegero di-
scimus, videntes, quòd de vita ejus conclamatum
effet, eam ad felicem exitum per consueta Eccle-
siæ Catholica Sacra-
menta muniri curârunt, jamque
in singula momenta cumdem exitum exspectabant,*)
viginti namque vicibus animam vicina sub morte
trahebat extremam; donec pia mater, quam a-
mor faciebat ingeniosam, de aqua, ex reliquiis
divi Martyris benedicta, ori moribunda ingressit.
Ea ab ægrotante assumptâ, aliquantò confortatus

Sepicmbbris Tomus V.

est spiritus. Quod cùm animadverterent adstantes, *AUCTORE J. P.*
successivè de eadem aqua ei in potum dederunt,
addito voto sanctæ Missæ ad ejus sacra lipsana
celebrandæ, eo successu felici, ut è manibus pe-
dibusque, rupta cute, plurimùm puris cum aqua
corrupta emanârit, ac demum cicatrices sponte
coaluerint; atque adeo puella, morti jam desti-
nata, integrum perfectamque sanitatem recuperaverit.

*Mulieri Sa-
cramenta fu-
scipiendo fa-
cultas conce-
ditar;*

93 Eodem anno die nona Januarii Apollonia an-
der Huob de Baar (*locus est prope Tugium civi-
tatem, pagi cognominis primariam*) pia cætero-
quin faemina annorum circiter quinquaginta, subi-
tò & improviso adeo decubuit, ut non loquelâ
tantum, sed aliis quoque sensibus destituta, vi-
ginti quinque horis jacéret, tamquam animam ex-
halatura. Domestici de saluteabiturientis animæ
soliciti, ne sine Sacramentis consuetis ex hoc mun-
do discederet, votum D. Leontio nuncupârunt.
Eâdem horâ vitales spiritus redire, sensusque o-
mnes redintegrari cœperunt, ut plenæ mentis com-
pos facta, à sacerdote sacris morientium Sacra-
mentis communia fuerit, maxima sua & dome-
sticorum consolatione. His igitur perceptis in pri-
stinum deliquium relapsa, die **xiii** ejusdem men-
sis animam Creatori reddidit.

E

94 Erant anno **MDCXI** Altendorffii in Mar-
chia Suitensi duo conjuges, Beatus Egger & Ma-
ria Stähelin. Maritus, ipso natalis sui die, fatali
morbo correptus, extremum trahebat spiritum,
jacebatque spatio dimidii horæ quadrantis absque
ullo præsensit vitæ indicio: ut fletus atque ululatus
multus domum completeret. Uxor tamen, tamquam
fidelis Rachel, utul plorans, maritum ejusque vitam
divo Leontio commendat, vovendo ad ejus tumu-
lum peregrinationem sacram instituendam, cùm effica-
ciâ, ut moribundus, aut aliorum opinione jam mor-
tuus, maritus statim post votum respiraverit, atque
eodem adhuc die de lecto surrexerit, adeoque fir-
mis restitutus sit viribus, ut ipsemet cum con-
juge sua votum in Muris executus fuerit.

*vir in agone
constitutus
vitâ & fani-
tate donatur,*

95 *Quod bis subdit Mayerus beneficium, refer-
tur apud Pflegerum in testimonio, à loci parocho
propria manu Germanicè exarato, in hec serè
verba: Melchior ander Huob, paroeciae meæ vir
honestus octogenario major, anno **MDCXI** ab
uxore sua Verena Müllerin inventus est in lecto
afflictus gravi infirmitate, & usu linguae captus.
Cùm autem per dimidiam circiter horam ita e-
linguis absque ulla permutatione jacuisset, dicta
uxor concepit votum faciendæ peregrinationis ad
thaumaturgum martyrem S. Leontium in Mu-
rensi monasterio, non ita quidem, ut voto obli-
garetur ipse senex Melchior, sed ita, ut comp-
pleri posset à personis aliis. Et ecce, statim ac
votum emissum fuit, ægro lingua dissoluta est,
ut peccata sua ore tenus confiteri, iisque expiari
valuerit ante disseuum è vita.*

*alter lingue
usum ad pec-
cata confi-
ienda impe-
rat,*

F

96 Postmodùm dicti Melchioris filius Georgius
ander Huob cum filia Magdalena exple-
runt votum die sacra S. Martino episcopo.
Sed tabellam, quæ similiiter promissa fuerat, licet
ad id rogatus, omnino non obtulit: unde non
immerito creditum est, memoratum Georgium
propter negligentiam in complendo voto, omis-
sionemque tabellæ offendendæ à Deo punitur suis-
se infirmitate & immanni dolore, quo mox affe-
ctus fuit in pede dextero. Ita tamen constitutus,
& animatus spe firma recuperandæ integratis,
emisso voto ad S. Leontium fugit. Nec fecellit
ipsum spes sua; etenim statim ab emisso, &
nec tunc expleto voto, remisit ac prorsus desit
qmnis.

D d

AUCTORE
J. P.

Puer mori-
bundo vita
ac sanitas,

omnis dolor. Datum in Russweill die vi Augus-
ti anno MDCLXXI. Ita attestor Joannes Fridoli-
nus Lindacher, decanus ac parochus ibidem. *Russ-
weill locus est in Lucernensi ditione.*

97 Joannis Georgii Zum Bach, civis Tugien-
sis, filius fesquitriennis (*Henricum Gebhardum
hunc vocat Pflegerus*) adeo viribus defecrat, ut
cibo quocumque vesci nec vellet nec posset, (*ad-
hac vehementissima sit cruciabatur*) ideoque ad
extrema devenerat (*usque adeo, addit Pflegerus,
ut die quadam jam jam animam acturus videre-
sur.*) Parens morientem D. Leontio commendat
cum voto; nec frustra: nam puerulus postridie
è lecto sese proripere gestiebat, tamethi vires de-
bilitate non admitterent: cibum tamen & nutri-
mentum cepit, atque adeo totus sanitati intercessio-
ne divi Martyris redditus est. *Monet Pflegerus votum
suisse conceptum in honorem sanctissima Tri-
nitatis, beatissima Maria Virginis, qua in Einf-
delensi Suitenſis pagi monasterio colitur, & S.
Leontii in Murenſi monasterio, annumque notat
1662.*

¶ sacerdoti
gratia sacri
Vatici obti-
netur.

98 Anno MDCLXV Jacobum Petrum de Roth
parochum in toparchia Sargans (Sargantia tra-
ctus est Helvetia, incolis Sarganterland) convul-
siones, seu, ut alii verius existimabant, fluxus
apoplecticus die XVII Junii ad mortem urgebant.
Actum erat de eo; & quia sensibus erat destitu-
tus, etiam sacris carere necesse erat. Cumque ejus
cognata (*Margareta Brüödlerin*) votum fe-
cisset ad S. Leontium (peregrinandi scilicet ad
Murensem ecclesiam, procurandi Missa sacrifici-
cium & suspendendi tabellam votivam, uti expli-
cat Pflegerus) ad sensus rediit, peccata confessus
est, sacram recepit Vaticum, & sequente die,
magna cordis consolatione in Domino obdormi-
vit.

Alii ulti-
mum ſpiri-
tum trahen-
tes,

99 Annam Catharinam Brachtin ex oppido
Utznacht cephalalgia adeo vehemente divexabat,
ut novem diebus in rabiem actam catenis ferreis
funibusque ligari necesse esset. Donec ad extrema
deveniens (*& sacro Oleo munita, ut habet Pfle-
gerus*) ultimum traheret spiritum. Maritus Da-
niel Wyßman, facto voto ad S. Leontium, mit-
tit, qui votum in Muris exsolverent. Eadem ho-
rà, quā iſti domo exceſſerant, abſcessit cum do-
lore rabies, rediit illa ad sanam mentem, atque
adeo ad integrum sanitatem. Anno MDCLXVI.

C
facto voto,

100 Dominus Joannes Hog, parochus Illfurti
in Alsatia superiore seu Suntgovia, & capituli
ruralis per Suntgoviam decanus, Mullhusii, ci-
vitate Calvinistica, ad quam propter tumultus
bellicos, qui inter Gallos & Austriacos tunc gli-
ſeſſebant, conſigerat, gravi detinebatur infirmita-
te, in qua, quia incassum ibant medicamina,
viribus adeo defecit, ut, veluti vita cursu con-
ſummato, longo tempore jacēret omnibus inops
ſensibus; atque vitā à circumstantibus desperatā,
non niſi de ejus ſopultura ſermo fieret & conſi-
lium. Aderat inter adſtantes Henricus Stecklin ex
civitate Enſhemiana (*Enſhemum oppidum est
Germania in Alsatia, diſtatque duobus milliaribus
Germanicis Muthusio*) de ditione ac pago Murenſi
alias oriundus, qui amore, reverentiā & commiſſe-
ratione (*ſuper viro, qui neclum quadrageſimum
ſextum etatis annum ſuperaverat, teſte Pflegero.*)
commotus, procumbit ante morientis lectorum in
genua, erectisque manibus, votum emittit pere-
grinandi ad ſacras D. Leontii in Muris reliquias
(*& tabulam votivam offerendi.*) Et ecce! Vix
quinque Pater noster dixiſſet aliquis, cū moribun-
dus ad ſe rediit, & promiſſa ratihabuit, ſequi-

ac ſui reconvalſcentia.m divo Martyri commen-
davit; atque post paucos dies fanus è lecto fur-
rexit, pauloq[ue] p[ro]st per eumdem vietorem Steck-
lin votum persolvi curavit. MDCLXXIV.

101 Idem ferè beneficium interventu ſancti
Martyris adeptus est Franciscus Leontius Meris
in Foro Tyberii (*in Helvetia*) vulgo Kayſerſtuel,
quaſtor civitatis pro filio ſuo, quem anno MD-
CLXXXIV ætus morbi viribus adeo exhaustus, ut
procul ab omni ſenſu mortuo ſimilis lecto decum-
beret immotus. Vocati igitur pater & amici de
eius ſepultura sermonem miſcebant. Pater verò
patroni ſui Leontii, cuius ſcilicet nomen gerebat,
non immemor, in genua ſe demittit, & cum
voto ad eumdem ſanctum Martyrem, Dominum
ardentibus precibus deprecatur, ut filio vitam,
ſibi que filium vivum benignè donaret. Cumque
à precando surrexit, vidit filium ſubitò de por-
tis mortis ad vitam properantem, eumque pera-
manter ac gratanter recepit brevi tempore inte-
grè ſoſpitem.

102 Desunt h[ic] in Mayeri Lucubratione bina
beneficia, qua ex Pflegeri Germanico libello ſup-
plemus. Primum ſic ferè enarratur: *Maria Ca-
tharina Nuſſlerin, uxor Christiani Bernhards in
Utznacht, oppido Helvetia, die XIV Martii 1685
prolem ſanam feliciter enixa, paulo p[ro]st ipsa in
morbum gravissimum incident. Acciti ſunt ad ipsam
medici tres iisque expertissimi, at quantamcum-
que diligentiam adhibuerint, fruſtra cecidit omnis
conatus, ut proin mortis eſſe vičtimam declarā-
rint. Dura ſanè agrötanti hujusque marito ſen-
tentia. Nihilominus ambo memores beneficiorum
qua Deus interventu S. Leontii continuo elargieba-
tur, peregrinationem Muros vovent unā ſimul in-
ſituendam, ac devotam ejus ſacrorum oſſium ve-
nerationem; & mox moribunda melius habuit, bre-
vique p[ro]st tempore reſtituta eſt integra sanitati;
promiſſam verò peregrinationem ipſam explevit
die IX Junii anni ejusdem.*

103 Secundi beneficij relatio ſequenti teſimo-
nio, ex Germanica lingua in Latinam tranſlatō,
comprehenditur: Notum fit perſpectumque omni-
bus, quod Maria Verena Zum Bach, proba, de-
vota ac pia mulier Barenſis in Tugensi pago, an-
nos nata circiter quadraginta tres, mense Mayo
anni MDCCXI, tam gravi morbo correpta fuerit,
ut p[ro]st ſex hebdomadas, quibus ex illo decubuit,
ſingulis momentis ſupremum ſpiritum datura cre-
deretur. Tandem ſui etiam tum compos unā cum
marito & liberis ad divinam omnipotentiam &
ad Sanctorum intercessionem confugiens, votum
fecit S. Leontio in Murenſi monaſterio, ut mi-
ſericors Deus per glorioſa merita atque patroci-
nium S. Leontii martyris, ſibi (*memorata Ma-
ria Verena*) ſanitatem (ſi modò divinæ volun-
tati conſonum eſſet) clementer indulgeret. Interea
temporis peccata ſua erectis manibus & intimo
doloris ſenſu ritè confessa eſt, ac utroque Eccle-
ſiae ſacro-ſancto Sacramento communia. Eodem
autem, quo enunciaverat votum, momento tem-
poris ſic convaleſcere coepit, ut (maximæ ſint
divinæ benignitati laudes & gratiæ) integræ ſa-
nitati reddita eſt. Quoniam verò ingens illud be-
neſicium nullius p[ro]st Deum patrocinio acceptum
referri potuit quām glorioſi martyris Leontii, ea-
propter ego infraſcriptus rei peractæ testes patrem
ac liberos, aliasque perſonas fide dignas, ad me
arceſſivi, p[ro]st diligens examen ſingula, ut ha-
cetius narrata ſunt, vera eſſe comperi, atque
plenioris confirmationis ergo manu propria roga-
tus deſcripsi, ſigilloque muniyi. Actum in Baar die

D

vitam

E

F

xv

A xv Septembris anno MDXCII. Franciscus Müller parochus indignus ibidem.

§ VIII. Ægrè ac periculosè parturientibus collatum solatum & auxilium.

Multa parturientis difficultate

B Enedictus de Wangen, Einsidensis municipii civis, ex uxore sua Verena Sultzerin tres suscepserat proles, quarum nulla ad gratiam Baptismi pervenit; cùmque anno MDXLVII quarto fœtu uxori esset gravida, tempusque adesset, ut pareret, vehementibus doloribus totam noctem agitabatur, peritura, ut ipsa timebat, cum fœtu. Necquidquam autem opportuna consilia ac remedia partui promovendo proderant; donec R. P. Wolfgangus Wifshaupt, Einsidensis parochia curio, marito rosarium ex contactu sacrarum reliquiarum D. Leontii benedictum submisit, ut illud collo puerperæ suspenderet cum voto, ut, si proles nascitura esset mascula, eam Leontii nomine vocaret, atque peregrinationem ad S. Leontii tumbam sacram institueret. Factum, ut imperatum: & mulier spatio unius horæ quadrantis absque dolore puerum sospitem enixa est, stupentibus præ admiratione & gaudio, qui aderant, & Deum ac S. Leontium pro insigni divinæ miserationis miraculo collaudantibus. Quæ autem vovit maritus, exactè promptèque complevit; puerumque in sacro Baptismate Josephum Leontium compellavit.

laborantes,

105 *Instrumentum hic subnexum, seposita rursum Mayeri interpretatione, ex ipso Pflegero Latinè reddidi. SANCTISSIMÆ TRINITATI, DEO PATRI, FILIO ET SPIRITU SANCTO laus sit, honor & gloria; grates sint gloriosæ cælorum Reginæ Virgini Dei Genitrici Mariæ; laus sit quoque S. Leontio martyri, potenti celeberrimæ Murensis ecclesiæ patrono, atque auxiliatori fidelium Christianorum in calamitate versantium. Æquum est non taceri, sed per universum prædicari insigne Dei beneficium, quod per efficacem Dei Genitricis ac divi Leontii martyris intercessionem præstítit. Ego Mathias Bochfller ex Kahm ditionis Tugiensis summo animi dolore conspiciens dilectam uxorem meam Catharinam Mayerin, cùm primum uteris fructum in lucem editura esset, jam tertio die in extrema necessitate ac vitæ periculo decubentem, adeo ut remedium omne, subsidium & consilium tum religiosarum tum secularium personarum, quæ ad hoc vocatae fuerant, nihil prorsus proficeret, ac tam de matre, utpote quæ jam sensibus destituebatur, & sanctis Ecclesiae Sacramentis ad mortem præmunita erat, quâm de prole à quolibet desperatum esset, ego itaque in suprema illa necessitate peregrinationem vovi ad beatissimam Virginem Einsidensem atque unâ alteram ad Muros simul cum Missâ sacrificio in ara S. Leontii celebrando, ac fore addidi, ut prolem in sacro Baptismate de nomine S. Leontii compellarem, si vivo nos puer, & matrem gratiâ sanitatis ac vitæ recrearet Deus. Sub hæc nata est viva proles, ob urgentem necessitatem à mulieribus baptizata & post acceptum Baptismum mox iterum defuncta; mater verò (laus sit Deo & gratiarum actio sempiterna) bona iterum fructur valetudi-*

Septembris Tomus V.

ne. Actum die xxix Novembris anni MDCLIII. AUCTORE
106 Majore discrimine, inquit Mayerus, J. P.
defuncta est Margareta Koch de Buttikon (*uxor factio*
Conrardi Stöklins.) Novem omnino dies (à ter-
tia usque ad duodecimam Februarii juxta Pfle-
gerum) doloribus partus obruta, emitendo fœ-
tu laborabat, aescitis ad promovendum partum
medicis & medicaminibus congruis. Incassum i-
bant omnia; donec puerpera ipsa (erat enim ex
Muri oriunda) ad thaumaturgum Murensium
Patronum votum fecit, ejus in sacra peregrina-
tione venerandi sepulchrum, eo festinato cum
fructu, ut protinus sublatis doloribus felicissime
suum parturiverit fœtum. Anno MDCLIII.

107 Ejusdem patrocinio Martyris Adelhei-
dis Fuchsini ex parochia Kahm gavisa est, cùm
immaturum fœtum, quem sex diutinaxat mensi-
bus ac duobus hebdomadis in utero gestabat,
(enixa est.) Hanc post elapsum tempus mox di-
ctum apprehenderunt dolores partus, in quibus
tres dies laborabat, ut fœtum effunderet, sed
nisi frâstraneo, ut adeo non nisi infelix abortus
expectaretur. Maritus Rudolphus Werder & u-
xor pariens, ut malum præverterent, cum voto
Deo, Deique Genitrici ac divo Leontio fœtum,
ut vivus saltem ederetur, commendant: (voverunt
autem, scribente Pflegero, peregrinationem Mu-
ros suscipiendam & procurandam Missam ad al-
tare S. Leontii.) Nec mora, nascitur infans, &
quia certa vitæ præsentis præ se ferebat indicia,
baptizatur (ac Leontii nomen accipit) atque an-
tequam ferè lucem intueretur, ad lucem abiit in-
accessibilem. Pflegerus id factum indicat die 2 A-
prilis anni 1654.

108 Ex eodem Pflegero Latinè interpretor du-
plex testimonium, band dissimilia beneficia comple-
ctens. Primum ita penè sonat: Ad Majorem Dei,
beatissimæ Mariæ Virginis, & omnium Sanctorum,
nominatum S. Leontii martyris gloriam & ho-
norem, ego Maria Meyerin cum dilecto con-
juge meo Joanne Gaspare Mayer habitans in
Kahm, testor, mihi ab omnipotenti Deo per
intercessionem S. Leontii martyris impertitam
fuisse summam opem & gratiam in maxima ca-
lamitate mea. Etenim cùm ego Maria Meyerin
die vi Februarii anni MDLV, à manè usque ad
vesperam acerbis admodum partus doloribus tor-
querer, nec tamen omni nisi ac labore fœtum
edere valerem, planè verebar, sicut & omnes,
qui aderant, merito timebant, ne abortum face-
rem. Supervenit tandem proba ac pia mulier,
qua rosarium, attachu reliquiarum S. Leontii
martyris consecratum, collo meo injectit, mo-
nens, ut firmam in sancti Martyris auxilio fi-
duciam conciperem: & repente absque ullo la-
bore, absque humano adminiculo, absque ullo
dolore prodit puer sanus ac vegetus. Puer in
perennem accepti beneficij memoriam in sacro
Baptismate Leontii nomen inditum fuisset, nisi
anno superiore filius primogenitus, quoniam in
simili discrimine, opitulante beato Martyre,
feliciter pepereram, eodem nomine fuisset ap-
pellatus. Vocem Germanicam psalter-bethlin Ro-
sarium interpretatur Mayerus, quem secutus
sum, quia propriè significet, ignora-
bam.

109 Alterius testimonii is item ferè sensus est: S. Leontii
Notum ac palam sit omnibus, quod anno MD-
CLVIII die iv Octobris, in quem incidit festum
seraphici patris Francisci Assisi, prænobilis ac
pia matrona Domina Maria Magdalena Läw,
conjugx Domini Francisci Ackermann, questio-

D d 2 115

212
ris in Subsylvania inferiore, in puerperio adeo periclitata fuerit, ut quilibet de vita ejus co clamatum esse, arbitraretur, imò non ipsi tantum vitæ temporalis jacturam immisere, sed & foetui æternæ felicitatis, utpote cum parente obituro, & spe recipiendi Baptismatis destituto. Quapropter, sepositis humanæ artis remediis, & ad cælestia animum intendens, in summo ac præsentissimo illo periculo pollicita est thaumaturgo martyri S. Leontio peregrinationem ad Murensis monasterium, præstandam per duas tresve personas cum munusculo ad celebrandum Missæ sacrificium. Statim à voto feliciter enixa est puerum, qui Jacobi Francisci nomen accepit, vivitque etiam nunc. Laus sit Deo omnipotenti, ejusque Genitrici. Quapropter æquum fuit iterata laude extollere sùpimum Numen cum Virgine Matre, ac celebrare, cuilibet in gratiarum actionem indicare & palam facere S. Leontii patrocinium, in cuius fidem exiles hos versiculos adjeci. *Huic testimonio nullius nomen subscriptum legitur; monit tamen Pflegerus, datum fuisse ab ipso prænobilis domino Ackermann, puerperæ marito. Versiculi autem mox subduntur ipsi testimonio, in iisque puerpera loquens inducitur, ac summa cum grati animi significatione strictè reperit accepti beneficii historiam. Porro ad titulos dicti domini Ackermann duas tresve voces omis ignorans, quo palto exponerem.*

110 Dein exponit laudatus Pflegerus beneficia, qua alia duæ puerperæ S. Leontio accepta retulere. Accipe enarrationis utrinque compendium. Catharina Filigerin, uxor Joannis Büler ex Huenbergh, subitis terroribus, quibus valde erat obnoxia, bis anno scilicet 1656 & 1660, cum fætum utero gestaret, adeo percussa fuit, ut ante statum tempus paritura seu potius abortum passura crederetur; nam per octo ferè dies integros partus doloribus agitabatur. Vovit S. Leontio peregrinationem & Missa sacrificium, & utraque vice periculo defuncta, tempus graviditatis complevit ac feliciter peperit.

111 Anno 1660 die xxii Maii Margareta experuntur. Lübin ex Werd, loco Lunckhofensis parœcia in diœcesi Constantiensi, uxor Joannis Jacobi Burgeser, jam tribus diebus vehementissimos inter dolores parturierat, nec, quidquid opis ei adferebatur, spes uilla apparebat fore, ut vivum fructum emitteret. Tandem S. Leontii subsidium inclamavit, promisque, si uiva prole donaretur, peregrinaturam se ad Murensim ecclesiam, sacram Missam procuraturam, oblaturamque votivam tabellam. Vix emisso voto, statim infans in lucem prodidit, mirabilibus ac Deum laudantibus, qui aderant. Horum non meminit Mayerus, cuius deuso assumo interpretationem.

112 Joannes Jacobus Kälin, alias civis Einfidensis ex Lavingen comitatûs Sultzenensis, fassus est, & divo martyri Leontio in acceptis retulit vitam uxoris suæ Annæ Eberlin, pariter & prolis ex ea genitæ. Cùm enim illa anno MDCLXI die secunda mensis Septembri partui proxima extremum vitæ discriminem cum foetu subiisset, quippe quod ante sex vel septem dies integròs convolutionibus miserè torta fuerit, ut de partu & parentis salute actum esse videretur. Vir ejus, recordatus, ea ipsa die in Muris celebrari solemnitatem D. Leontii, in genua procumbit, & pro periclitantium salute sanctum Martyrem intensè deprecari insit. Vix autem orationem inchoavit, cum puerpera foetus suum in lucem continuò edi-

dit viventem. Gaudio alia succedit tristitia. Dum pia genitrix, viribus penè omnibus ex dolore ac labore partus exuta, in lethiferum decidit deliquum, nullis fomentis refocillationibus avertendum. (*Pflegerus miserum mulieris statum pluribus describens, ait, omnia adsuisse mortis proximè imminentis indicia, ita quidem, ut semina, qua astiterant parturienti, domo abeentes, actum esse, affirmarent.*) Maritus ad fontem, unde prior exivit gratia, redit, votum divo Leontio votet, & sine mora moribunda uxor ad mentem ac vires reddit, & reconvalescit.

113 Trifitiam passa est Verena Eglin, uxor in infelicit

Wilhelmi Weibel ex Schongen (ditionis Lucernensis) cùm infantem anno MDCLXV paritura de vita sua fœtusque maximè periclitaretur. Infans protenso brachiolo Baptizatus, & adhuc postea sex horis ex certis indiciis vivere compertus est; postea verò vivere desiit. Jacebat mulier duobus diebus, mortuo jam fœtu, supra modum gravata, & ejus enitendi, adhibitis licet medicaminibus, impotens. Demum postquam tres Missæ ad honorem S. Leontii celebratæ fuerant, uti ex voto condicatum erat, fœtus exanimis actutum editus est, puerpera verò paulò post è lecto mortis ac doloris fôspes surrexit.

114 Elisabeth Zimmermann ex Sultz ditionis Lauffenburgensis (in Suevia) marito suo Andreæ Weis quatuor fœtus examines genuit; ut adeo afflicti conjuges omnem spem amiserint filios procreandi animatos, quacumque cautelâ aut medela naturali. Verùm divi Leontii merita defectum supplebant naturæ, postquam illi anno MDCLXV ad ejus in Muris capellam plena fide peregrinationem obierunt. Nam Elisabeth Andreæ suo eodem anno die xxii Augusti prolem vivam genuit.

115 Auxilium præsentaneum divi Martyris miserè anno MDCLXIX adepta est Barbara Schmid de Stiavis Dotikon (locus est in traictu Helvetia, cui apud Germanos nomen est die Freyen Amptem apud Latinos Provinciæ liberæ.) Medio mense Julio anni præfati advenerat tempus pariendi, & dolores partus ad octo dies perdurabant, nulla naturali arte vel labore promovendi. Cùm igitur deficientibus viribus cum puerpera ad extrema ventum esset, consilio adstantium, voto thaumaturgo Leontio miserum statum suum commendavit, & confessum prolem fôspitem in lucem edidit. Deo & divo Leontio gloria & gratiarum actio!

116 Quantam verò benignitatem fecit Dominus Mariæ Walther de Newenkirch (loco diaconios Constantiensis,) ut in lucem daret fructum suum! Appropinquaverat dies partus, & dolores viscera vellicare incipiebant tantè vehementiæ, ut, irruentibus convolutionibus, impos animi & sensuum tres dies jacéret, & tamquam cum fœtu interitura sacro Oleo ungeretur ad extremam luctam. Postquam autem, suadente parocho Jacobo Hegglin, vir ejus Ulricus Stephan voto sacræ peregrinationis ac unius Missæ S. Leontii imploravit auxilium, petitionis suæ salutarem consecutus est effectum. Nam haud multò post votum sine obstetricis aut alterius hominis subdio egressus est ex utero puer, quem postridie in sacro lavacro Leontium appellârunt. Genitrix nihilominus integris duabus diebus intellectu ac sensu carere perrexit. Tandem verò, ubi ad mentem rediit, natum infans, quia, quæ secum acta fuerant, ignorabat, ægrè & nonnisi per parochum edocita, tamquam

opem

Aliis

E

F

A quam à dextera Domini & forti brachio divi martyris Leontii, sibi misericorditer concessum agnoverit, gratias agendo Deo & Auxiliatori suo. Anno MDCLXIX.

B 117 Joannes Gfander ex Marchia Suitensi tam in conjugio erat infortunatus, ut prolem vivam ex sua uxore suscipere non posset. Septem ista conceperat, portaverat integro mensium, & debito partus tempore genitierat, omnes tamen vitæ, atque adeo gratiæ sacri Baptismi expertes. Ut infelix mortis genitrix, mœrore consumpta, brevi vitam quoque exiit suam. Vir ejus, cùm postea alteri nupsisset, nihil meliorem fortunam nactus est: nam & hæc primum & secundum fœtum effudit inanimatum. Tum verò amici ac vicini, commiseratione in afflictissimos conjuges ducti, multa de meritis divi Martyris Murensis dilaudare, & inculcare, atque, ut plena fiduciaque ad ejus patrocinium configerent, instigare. Obtemperant illi opportuno consilio, iter ad ejus sacra offa aggrediuntur, divum Martorem, quā potuere devotione, instanter venerantur & orant, atque, quod orarunt, efficaciter recipiunt: nam eodem adhuc anno, qui fuit MDCLXXII, uxor marito suo filiam vivam est enixa.

C 118 Haud minorem gratiam thaumaturgi Martiris intercessione consecutus est Jacobus Grossmann de Wangen ditionis Lucernensis, cui uxor sua Anna Buecher tres consecutivè fœtus examines protulit. Nam ipsa, spretis remedii ceteris, ad Muros in afflictione sua properavit, &, exatris solitis peregrinantium operibus, coronam de floribus benedictam secum domum suam retulit, successivis temporibus parum de ea cibo mistum absumpsit, atque tempore puerperii in pectore suo collocavit, viroque suo, ipso ejus die nominalito (25 mensis Julii festo S. Jacobi apostoli) puerum vegetum genuit. Anno MDCLXXX.

D 119 Idem fere beneficium à S. Leontii patrocinio consecuta est anno sequente MDCLXXXI Anna Kauffmann de Schneyzingen in comitatu Badensi superiore, quæ ex tribus fœtibus masculis, quos vitæ cassos progenuit, mœsta augurabatur non imprudenter fore, ut etiam impostorum prolem viventem non eniteretur. Ut tamen præveniendo malum præverteret, divum Leontium lachrymis potius quam disertis verbis in vota vocavit in hæc ferè verba simplicia: "Si me adjuvas, & voti compotem facis, prolem, quam per te vivam eniti confido, tuo nomine nominabo, & ad te in Muris piam peregrinationem obibo." Audiit sanctus Martyr precantis lachrymas & vota, & mulierem Annam i die Maii eiusdem suprascripti anni vivente prole mascula donavit. *Puerum, teste Pflegero, in Baptismo Leontium appellari jubens, palam professa est, se illo ditatam non esse per natura beneficium, sed per patrocinium ac merita S. Leontii.*

E 120 Maria Vögelin, uxor Adami zum Steeg ex valle Mettavieni prope Lauffenburgum, fœtus suos non solum in dolore peperit, sed majore dolore ac mœrore fœtus omnes, nempe quatuor, edidit inanimes & gratiæ facri Baptismatis emunctos. Multa interea in vulgo de meritis D. Leontii referebantur, quatenus pluribus alis fœminis in eadem necessitate opem tulerit præsentaneam. Quibus exciti Adam & Maria votum fecerunt, quod ad sanctum Martyrem irent peregrinatum, & si prole mascula vivente bearentur, eam suo nomine appellarent. Nec verò distulit opem Leontius. Nam mulier statim primo post

votum partu peperit puerum vivum die ix Julii MDCLXXXIII, quem vocavit Leontium. Quo miraculo per totam vallem percrebrescente, septem familie filiis suis nomen Leontii imposuerunt.

F 121 Maria Catharina Stutzin, conjux Melchioris Liembt Stantie in Subsylvania, binis jam integris diebus partus dolores acres admodum & periculosos subierat, timebatque merito, ne prolis nativitas genitrici pareret interitum. Promissa fuit S. Leontio peregrinatio ad Murensem ecclesiam, ipsaque puerpera cincta est fasciæ, quales quotannis S. Leontii nomine in presata ecclesia consecrantur, prægnantibus ac parturientibus valde proficia, uti dictum est num. 24. Continuò desit periculum, subsederunt dolores omnes, nataque est proles viva die xxx Julii anno 1684. Hac sed verbis pluribus Pflegerus, silentio Mayero.

G 122 Non solum autem D. Leontius parientibus, adeo suæ intercessionis virtute, sed & storie facit esse fœcendas. Elisabeth Schmuckin à viro suo Jacobo Ritz ex Hummelwald, ed quod esset sterilis, multas injurias, verborum aculeos, aliaque incommoda ac mala multo tempore est perpessa. Quid faceret mœrore penè consœcta, atque omni solatio destituta mulier? Statuit ac vovit sacras D. Leontii reliquias piis precibus ac Missâ legendâ invisere ac venerari; & continuò post aliquot hebdornadas sensit se esse fœtam, ac, Deo propitio, per ejusdem sancti Martyris merita anno MDCLXXXV infantem ad lucem protulit sospitem; ex quo pax & concordia inter conuges est reconciliata ac stabilita.

§ IX. Infantes, opinione mortui, vitæ & sacro Baptismate donati.

H Um anno MDCLV Verena Mittler de Döttingen prope Klingnovium (oppidum Helvetia in Badensi comitatu) duos dies doloribus partus acerbissimis periculosè decumberet, & fœtus tam à matre gravida quam ab obstetricibus enecatus esse crederetur, ut adeo nulla ex iis præsumeret infantulum in brachiolo, quod extendebat, sacrâ undâ tingere. Ubi verò fœtum omnium opinione mortuum cum voto commenderunt S. Leontio, post elapsas duas horas infans in utero materno denuò vitæ signa edidit, ac mox in lucem vivus prodit, atque à parocho Klingnovensi iv Septembri anno MDCLV publicè in ecclesia sacrâ undâ ablatus est, dictus Johannes Henricus, nomine patris sui Henrici Kessenberg & deinceps sospitem vitam vivere perrexit. Factum istud, auditis & examinatis testibus, Muros perscripsit R. D. Rudolphus Schmid Klingnoviensis parochus, cuius litteras, qua exstant Germanice apud Pflegerum, Latinas facere visum non est, quia ambigibus atque adjunctis non necessariis conferte sunt.

I 124 Ita Barbara Henneler de Berona anno MDCLVIII (die VII Decembris) maxima difficultate (primo partu) enixa est puerum examinem, qui cùm dimidiā horam ceu cadaver exangue jacere, solliciti ac mœsti parentes (ipsa nempe Barbara & conjux ejus, quem Pflegerus Wilhelmus Spani appellat) in id intenderunt, ut saltem per sacri Baptismatis gratiam vitæ frueretur æternâ, cui nature imbecillitas abstulit temporale,

DE S. LEONTIO MARTYRE ROMANO,

AUCTORE

J. P.

214
divinque Leontium cum voto (*peregrinationis ad Murensim ecclesiam*) ac integra spe in auxilium vocarunt. Nec eos spes sancta sedecit: nam statim post votum successivo ordine spiritus vitales, deinde motus corpusculum occupaverunt, atque vita restaurata ac redditâ, etiam per sacram Baptismum à návo originali lotâ, impostorum semper puer fuit sospes.

felicitate vivificant;

siii

B

familiter

C

pro mortuis habiti,

125 Elisabeth Hegglin de Mentzingen (*locus est hand multum diffusus Tugio civitate*) uxor legitima domini Fabiani Schön, foetu grida, aliquot hebdomadarum intervallo ipsum foetum amplius non sensit. Anxia proinde ac solicita, ne abortum gestaret ac pareret, voti causâ ad D. Leontium peregrinata fuit, ut ejus suffragias felici partu frueretur. Peregrinatione absoluta, mater foetum revixisse perfecit, atque postliminio feliciter in lucem edidit. Anno MDCLIX.

126 Anno sequente MDCLX Jacobo Rey de Geltweil (*vicus est Murensis territorii*) natus est infans (*ex Maria Langin legitima conjugi*) qui cùm ad ecclesiam deferretur, ut sacro fonte expiaret, extinctus est in via. Conterriti, qui portabant infantem, nihil reliquerunt intentatum, quo vitae signa elicenter, sed frustra. Cùm vero postea ad divi martyris Leontii patrocinium cum voto (*peregrinationis ad Murensim ecclesiam*) configissent, infans emortuus indicia vitae reducis edidit, baptizatusque est, ac post Baptismum vivus domum relatus, eodem die feliciter obiit.

127 Ego infra scriptus examinavi iteratis vicibus Salomam Schuomacher obstetricem Beronensem & Catharinam Schlegler super miserabili infante, qui Joanni Jacobo Kruß ex Elisabetha Weberin legitima uxore die VIII Junii anno MDCLX natus est, rupto scilicet ventre, ac visceribus propendentibus, dorso variis locis perforato, concretis invicem pedibus ac tibiis. Ambae itaque mulieres istae fide dignæ & non secūs ac juramento obstrictæ, testantur, quod mater, cùm parturiret, timeretque, ne foetum examinem ederet, obligaverit se voto Missæ, legendæ coram sacro & thaumaturgo corpore martyris S. Leontii, ut per merita atque potens patrocinium gloriose Martyris Leontii proles viva mundo prodiret. Subhaec ipsamet puerpera in vita amittendæ summo timore versabatur, quandoquidem contra naturæ ordinem insolito planè modò foetum emiserit. At jam foetu liberatam matrem facti voti poenituisse, aiunt, dixisseque, nolle se promissum Missæ sacrificium procurare, cùm non vivam sed mortuam prolem impetrasset.

128 Interea dum languida ac partus laboribus doloribusque multum debilitata puerpera lecto reponebatur, obstetrix per integrum horam, adhibitis quibuslibet remediis, laborabat, ut signum aliquod vitae ex edito foetu proliceret, sed nullum ejus indicium obtinuit. Denique sufflando vitam explorare coepit; sed advertit, flatum à se immisum erumpere per dorsi foramen. Quapropter spem omnem de vita infantis seposuit, quoniam juxta omnia indicia ipsa infantis interiora viscera mutila ac perrupta esse judicabat. Tum puerpera & propriæ infelicitati, & mortuæ prolis forti illacrymans, in se se reversa est, & meliora consilia assumpsit, votum renovavit, firmiterque statuit Missam procurare legendam in honorem S. Leontii martyris antè promissam. Et ecce; vix ita statuerat, cùm obstetrix animadvergit inchoari pulsus in vena pectoris infantis, omnium iudicio demortui: moxque, convocatis ingenti gaudio ceteris mulieribus, baptizatus est infans ac

dein, quoniam pulsus ille sub pectore perseveranter & evidenter observaretur, ad ecclesiam datus est, ut debitæ ac necessariæ Baptismi ceremoniæ supplerentur. Tandem, quod ego ipse vidi, in ecclesia ocellos aperuit, idque postea, tati affirmant testes non pauci & fide digni, fecit iteratò. At domum relatus post horæ intervallum denuo exspiravit. Laus sit summa S. Leontio martyri, cuius equidem patrocinio me humillime commendo. Datum Beronæ die xxvi Maii anno MDCLXII. Servus infimus Hieremias Meyer, loci parochus indignus. *Hacce litteras, quas habet Germanicæ Pflegerus, Latine reddidi; Mayerus enim, scut ipsi mos est, earum dumtaxat compendium profert.*

129 De Barbara Ronerin verò (*uxore Laurentii Steimann*) ex civitate Tugensi testimonium perhibuit Jacobus Haffner decanus & parochus Tugii, corpusculum exanimè edidisse die ix Februarii MDCLXI, quod viginti horis post partum sine vita indicio qualicumque jacebat, parentibus & vicinis mœstum infelicitatis exemplum. Parentes erecto in spem vivam animo, & conceptâ fiduciâ ad D. Leontii auxilium cadaver frigidum ad Muros sequente die x deferri curabant; ubi, iteratis attactu reliquiarum sancti Martyris piisque precibus, color rediit in faciem; aperiendoque ac claudendo oculorum palpebras astantium ex oculis lachrymas præ gaudio elicuit uberrimas. Inde, gratiâ Baptismi receptâ, tamdiu redditam tenuit redivivus infans vitam, donec è Muris Tugium reportatus, ac parocho præsentatus fuit: sub cuius oculis tertio adhuc aperuit, clausisque ocellos, &, missis tribus suspiriolis, animam ad celos transmisit. *Eamdem relationem habet Pflegerus, datque verba, quibus illi subscripti memoratus dominus decanus: sunt autem ista: Hæc ita esse, & à me vifum fuisse dictum infantem aperientem claudentemque oculos, attestor Jacobus Haffner decanus ac parochus ibidem.*

post attactum

130 Ex eadem civitate Tugensi domina Martha Brandenberg, uxor domini Francisci Letter, primo die Maii MDCLXIII, adveniente tempore pariendi, quam sub pectore gerebat, prolem, adeo acerbis viscerum torminibus infestata erat, ut prius peritura, quam paritura ipsa sibi videretur. Maritus in tanto discrimine voto (*peregrinationis in Muros*) implorat D. Leontii patrocinium; post votum uxor à torminibus liberata, foetum emititur, sed exanimem. Corpusculum exanimè permanet xxiv horis. Interea ad Muros cum spe vitae recuperandæ defertur, sacris reliquiis sancti Martyris tangitur benediciturque, pro salute partus Missæ ad ejus altare celebratur. Cùm interea membra gelida calorem, facies livida colorem rubentem recepissent, nec non pulsus arteriarum moveretur, atque halitus liberior ieret. Ita reviviscentem pater unus de conventu nostro baptizavit, & post susceptum Baptismum infans duas supervixit horas & vitam brevissimam cum æterna commutavit.

reliquiarum

131 Aliud hujus thaumaturgæ virtutis exemplum ipso praedicto anno, in ipsa praedicta civitate edidit D. Leontius. Maria Barbara Weberin (*uxor Michaëlis Keyser*) ex Tugio partum edidit vitæ expertem, ut ad horam usque duodecimam à momento generationis spiritus in eo non fuerit. Miserunt parentes extinctum cadaver ad reliquias S. Leontii, ut ad earum præsentiam & contactum revivisceret; (nam etiam ante annum infanti suo, recens nato emortuo, ab eo vitam impetravunt.) Tangitur igitur puer sacro osse benediciturque,

S. Leontii,

que,

A que, statim ad vitam reddit, (*mox enim, ut exponit Pflegerus, in eo tum arteria pulsus tum alia, nominatim in oculo sinistro, quem aperuit, vita praesentis indicia observata sunt.*) A reverendo domino Michaeli Stadlin, curato ad S. Wolfgangum baptizatur, præsentibus patribus Hieronymo Troger priorre; Leodegario Holdermeyer, custode rei sacrae; Anselmo Weissenbach; atque ita capax redidit gratiarum ac præmiorum æternorum.

aut votum

eidem nuncupatum,

B

*certa vita
indicia*

C

132 Similiter Dorothea Iten anno MDCLXVII viro suo Walthero Staub (*ex Mentzingen prope Tugium*) puerum genuit suffocatum, quem cùm post horam, quâ fine superstitis animæ indicio jacebat, D. Leontio commendaverunt, addito voto peregrinationis ad ejus ecclesiam (*& Missa ibidem celebranda.*) Puer revixit, atque spirituali lavacro regeneratus (*per dominum Petrum Zurcher loci facellananum, uti addit Pflegerus,*) diuidium annum supervixit.

133 Anno deinde MDCLXIX Adorffii in toparchia Turgoviensi Barbara Ramspergerin (*uxor Udalrici Erni*) adeo acerbis doloribus in puerperio ad quintum usque diem torquebatur, ut censeretur mox futura concepti fœtus sepulchrum. Audit hoc parochus, dominus Romanus Besler, misitque mox imaginem, contactu reliquiarum S. Leontii sacratam, ut super pectus parturientis imponerent. Factumque est, ut sacrae iconis impositio & partus solutio, eodem quasi contingerent momento. Verum quia puer, quem Barbara peperit, vitâ carere inventus est (nam tres horas nullum animæ viventis indicium prodidit) fit votum ad S. Leontium; post votum puer vitam viresque recuperat, atque sospes à parocho publicè in templo sacro fonte abluitur, vocaturque nomine patrocinantis Martyris Leontius.

134 Occurrit iterum in Pflegeri libello Germanico testimonium, quod ita Latinè interpretor: Cùm mihi Balthasar Frantz Stantieni in Subsylvania ex dilecta uxore Margareta Armin anno MDLXXIX in festivitate Exaltationis sanctæ Crucis natus esset puer, jacuit is absque vita ulla-ve ejus indicio. Contigit itaque mihi, quod personis matrimonii vinculo conjunctis summum dolorum ac misericordiam esse solet. Quamvis autem quæ aderant mulieres aliisque nullum experimenti genus prætermiserunt, ut aliquod vitæ latentes signum elicerent; incassum laborarunt per dimidium horæ spatium. Proinde cùm nulla in humanis remediis esset virtus, equidem illacrymans animo conversus sum ad Deum omnipotentem, vitæ ac mortis arbitrum, ad ejusque Sanctos. Peregrinationem autem & Missam vovi thaumaturgo in similibus calamitatibus martyri, S. Leontio Murensi, siquidem id apud Deum efficeret, ut puer, præviis certis vitæ indicis, sacro fonte expiari posset. Facto voto confessum puer, qui per dimidiā horam mortuus gelidusque jacuerat, digitum, quem indicem vocamus, commovit, ac si eo, vitæ se compotem esse, indicare voluisset, ut re ipsa erat. Etenim post digitum motum, moveri coepit arteriarum pulsus vehemens, accedere respiratio, & vita plenissima. Baptizatus est dein, & post horam iterum defunctus est & angelis in cælis additus. O Clementissime Deus, ô S. Leonti verè mirabilis! Gratia nobis concedatur, ne umquam tanti beneficii nos capiat ingrata oblivio. *Huic testimonio subscriptis etiam sacerdos is verisimiliter, qui puerum baptizavit verbis sequentibus: Testor ego Franciscus facellanus in Stans.*

135 Tria hic ejusdem generis prodigia S. Leon-

tii patrocinio attributa, prætermisit Mayerus, **AUCTORE** que ex Pflegero, quanta licuit brevitate, contra xi & Latina feci. Antonio Koni & Elisabetha **J. P.** prebenti, Marcherlin conjugibus in Eschentz, loco comitatus Vadutz in Suevia, anno 1680 die v. Julij natus est filius primogenitus, sed corpore decolor & omni vita indicio destitutus, sicque per horas quinque demortui cadaveris instar jacuerat; quando parentes S. Leontio peregrinationem & tabellam in ecclesia Murensi appendendam prompti sunt, felici planè successu; namque in puer mox detecta sunt indubia vita signa, Baptismo ablatus est, & post binas vita continuata horas descessit.

136 Anno 1681 Maria Helena Guggerin, & sacro uxori Victoris Gritzen Soloduri in Helvetia continua acerrimisque partus doloribus triduo labrabat, nec spes apparebat fore, ut fætum ederet. Itaque die tertio, trigesimo scilicet Septembri, cùm omnes de ejus ac prolis salute desperarent ipsa se voto peregrinationis ad S. Leontium obligavit, & cessantibus doloribus mox peperit, sed prolem, utum tum creditum est, examinem: neque enim post plurimos conatus & experimenta quilibet adhibita aliquad erat deprehendere vita indicium. Mater interim unà cum marito secundò S. Leontium incitant, orante, ut saltem tantum vita infelici proli concedatur, quantum ad Baptismum suscipiendum sufficeret. Ad illas preces continuò ita vivere vijsus est infans, ut procul omni periculo ad ecclesiam deportari potuerit sacro fonte ablwendus, quibus peractis, ad matrem relatis est, superfluitque non exiguo tempore spatio, & ad vitam meliorem abiit.

137 Anno 1682 die xiv Januarii Maria abluantur. Müllerin, uxor Joannis indem Bodem ex Russweil in pago Lucernensi, factum similiter protulerat opinione demortuum; quapropter misera conspiciens iuassum cecidisse quoscumque conatus per horam integrum impensos ad elicienda vita signa, votum concepit peregrinandi ad reliquias S. Leontii mariturasque, ut idem faceret, adhortata est, adhortanti ille obsecutus est, & vix emisso voto, vita in pueru se manifestavit, actuatum baptizatus est, ac die postero ad ecclesiam delatis ad complendas Sacramenti ceremonias, Sebastiani, oujas festum agebatur, nomen accepit, nec ante diem tertium è vita migravit.

E

F

§ X. Ulcera foeda ac periculosa sublata.

Otilia Herlimand ex Tugensi ditione (*verba sunt infra scripti parochi Einsidensis è Germanicis Latina*) cùm apud dominum Augustinum Reymann, monasterii nostri beatissimæ Mariæ Virginis in Einsidensi dominio prætorem, culinæ curam gereret, anno integro super axilla sinistra laboravit ulcere admodum periculoso, quod serpebat continuò amplius, & ex quo indies (salvâ reverentia) emanabat putidus & concretus cruar; neque ullum ei sistendo suppeditebat remedium. Patiebatur (uti credibile est) dolores vehementissimos, diesque miserissime transigebat & æquo tamen animo & mirum in modum tranquillo. Cùm autem tantis doloribus & miseriis ulterius sufferendis impar esset, à me infra scripto iis leniendis auxilium & consilium petuit, Nuperrimè tum fueram reversus à solemani trans-

lat.

AUCTORE
J. P.

latione gloriæsi martyris Leontii, qui in venerabili Murensi monasterio peculiari pompa & apparatu depositus fuerat, & ubi reliquiarum ejus attactu rosarium meum sacrare licuerat. Illud ego memoratae Otilia porrexii, mandans, ut eo ulcus suum tangeret, & preces aliquot in honorem præfati Sancti recitaret. Jussa peregit & in sancti Martyris patrocinio vim tantam experta est, ut intra tres dies omne malum unâ cum dolore evanuerit. Hoc ipsa interrogata certissimum esse profitetur. In principali monasterio beatissimæ Mariæ Virginis Einsidensi die xxvii Septembris anno MDCLVIII. Fr. Wolfgangus Weishaupt religiosus professus & parochus ad sanctam Mariam Einsidensem. Ita ille apud Pflegerum. Per gamus nunc cum Mayero.

alterius pha-
gedana,

B

139 Maria Furer (*uxor Henrici Furer*) de Lungenen Subsylvaniæ quatuor annis phagedenâ in collo laborabat; &, quamvis medicorum ueteretur ope & consilio, laborare tamen non defuit. Anno demum MDXLIX in Feriis Pentecostalibus ad Muros, ex D. Leontii miraculis celebres, se confert cum reliquis peregrinantibus, ad recipiendum sacrarum reliquiarum attactum in genua se demittit, benedictionem per tactum devotè recipit, & mox pruritum in cute sentit, ceu prodromum sanitatis. Tum aquâ ex præfatis reliquiis benedictâ affectam lavat partem; donec paulò post, contracto pure, intumuit, & denique, rupta corruptâ cute, putrida materies effluxit, cicatrix à corruptione purgata coaluit, ac deinceps mulier à malo liberata ad mortem usque perstitit.

terriæ pes sa-
niem emi-
tens curan-
tur.

C

Puellæ due
phagedenâ,

140 Succedit apud Mayerum & Pflegerum mali non multum absimilis persanati enarratio, quam, teste Pflegero, ipsa, que sanata fuit, mulier tabella inscriptam exponi voluit in Murensi ecclesia, quamque proinde, ut apud eundem Pflegerum Germanicè excusa est, Latinè redditam huc transfero. Serd quidem, at non incasum in diuturna sua miseria dictam (*Dei & Sanctorum*) opem imploravit Barbara Vogel, in toparchia & pago Entliebech habitans, quæ annos octo ex apero &, salvâ reverentiâ, saniem emitente pede haud mediocres dolores pertulerat, hisce lenientiis & tollendo malo impensi fuerant sumptus plures & magni, sed parum aut nihil adjumenti inde compertum. Donec tandem peregrinationis votum nuncupavit sancto thaumaturgo Leontio ad

Murensे monasterium, cuius mirabile lumen ipsi confessum tamque efficaciter affulxit, ut per divinam opem ac præsentem Leontii intercessiōnem omnibus doloribus liberata & omnino sanata fuerit anno MDCL. Laudetur Deus in Sanctis in æternum; sitque sancto martyri Leontio præpotenti ac fideli intercessione apud fideles omnes laus summa, honor, gloria & gratiarum actio ex nunc usque in secula. Amen.

141 Erant eodem anno MDCL Badæ Helvetæ puellæ duæ, utraque phagedenæ contagio affecta. Alteram, Barbaram Kuchin, pater chirurgo curandam tradidit, sed postquam iste misellam crudeli ferro diutius ad mortem ferè cruciasset, incurabilem recepit. Alteri, Margaretæ Keller, pia mater Elisabeth Keller (*vidua domini Gasparis Keller*) similiter nihil non præstitit, sive in expensis, sive in cura & obsequiis. Profuerat tanto nulla medela malo. Tandem parentes mediis & remediis incasum euntibus, ad D. Leontium se convertunt, & unico voto obeundæ ad ejus sacras reliquias peregrinationis, utrique gratis integrum curationem à malo propemodum incurabili comparaverunt.

142 Habebant Gasparus Stüber & Maria Schreiber ex Risch ditionis Tugensis filiolum, qui dimidio à nativitate anno sospes erat, postea verò ægrotare coepérat & suppurationibus ulceribusque toto corpúsculo scatere. Integro anno parvulus ita miser decubuit. Parentes anxxii, qui medelam ferrent, interna quadam inspiratione sæpiusculè se commoneri arbitrabantur, ut filiolum suum ad S. Leontium in Muris deferrent; detulerunt equidem magna cum devotione Feriâ quartâ Paschæ, & ex eo die melius habere coepit, convalescere perrexit ac in die sancto Pentecostes plena valetudine frutus est. Anno MDCLVII.

D
puer multis
ulceribus.

143 Tam horrido atheromate Jacobus Schäll de Tugio in capite ulceratus erat anno MDCLIX, ut absque gravi naufea ac horrore conspici non posset, adhæc medici apertè profitebantur, naturalibus remedii id malum curatum neutiquam iri. Jacobus igitur, novercante natura suo deficiente officio, spem in cœlesti D. Leontii auxilium conjicit, promittendo ejus in Muris peregrinando piè venerari lipsana sacra, & exemplò dolor cum putido ulcere abscedere, in cicatricem convenire coepit, atque adeo brevi, capite ab omni tæbe mundato, Jacobus convaluit.

E

144 Preteriit Mayerus sequentia ex Pflegeri Germanico libello contrâcta & Latinè exposita. Anno 1659 infans biennis Joannis Egglî & Maria Buchmann ex Wangen Lucernensis ditionis fœdo ulcere angebatur in latere; anno item 1661 filius magistri Burchardi Schmid Tugensis postquam jam triennio male affecto brachio laborâset, similiter ulcere in collo affligebatur. Utriusque malum immedicabile visum est: at parentes ad meliorem medicum conversi, S. Leontium invocârunt, votoque se obligârunt peregrinandi Muros; exauditi sunt, pueris hand ita dudum post emissa vota omni malo purgatis.

in collo,

145 Noma etiam venenosa Magdalena Kiegel in urbe Lucernensi corripuit in collo, quam medici gangrænam esse dijudicabant, atque ideo malum alia immedicabile prævertere laborabant: major autem erat vis morbi virtute medicamentum. His igitur rejeclis, sub divi Leontii patrocinium confugiens, vovit cum reverentia inviserre facras ejus in Muris reliquias; quo solo votivo remedio ab horrido & incurabili morbo penitus libera evasit. Anno MDCLXIII.

F

146 Elisabeth Grob de Frigido fonte, vulgo Kalt-brunnen in Marchia Suitensi, annos nata xl, filia Meinradi Grob & Christinæ Dobler, horrido ulcere in naribus ac facie adeo squalebat, ut inter homines comparere vix amplius auderet. In consilium vocati medici, alii vix aut ne vix quidem remedium afferri posse autemabant, alii verò remedia suppeditabant, sed cassò effectu. In extrema tandem necessitate ac miseria divi Leontii auxilium imploravit, & nuncupato voto peregrinationis ad tumbam sancti Martyris, pharmaca, à medicis præscripta, reliquiis ejus attingi & benedici curavit: quæ cùm exulcerato naso applicuisset, continuò suam operabantur virtutem, ulcusque sanabant, exterso & eliminato omni putore, ac facie in pristinam ac decentem formam restituta. Anno MDCLXI. Annum eudem scriptis etiam Pflegerus præter morem, cùm ut supra monui, insistere soleat ordini chronologico ad singula capita, & anè narratum beneficium innelatur anno 1663.

147 De Petro Suter ex parochia Rottenburg in geny per rescriptum loci curio Nicolaus Rütiman ita testatus est: Haud multo abhinc tempore S. Leontii in-

A intercessio memorabile miraculum uni ex parochianis meis Petro Suter operata est. Venerat is ad me, referens, quod in ante mense Aprili hujus anni MDCLXIV, dira ac periculosa vomicâ in genu adeo fuerit excruciatu, ut diu nocte nula ferè quiete frui, pedibus verò nec subsistere nec incedere potuerit, utque ideo semper lecto decumbere necesse habuerit. Adhac incisio, quâ chirurgus bene expertus ulcus sanare intenderat, malum ac dolores supra modum augebat. Cùm igitur naturalis medica mederi non poterat, ad patrocinium divi Leontii, emissu voto (quod etiam filia Anna pro salute dilecti parentis nuncupaverat) confugit. Vix voti verba ex ore elapsa fuerant, cùm fatalis antrax continuò disparuit, dolor remisit; ipse vero Petrus plena sanitate potitus est. Verè magna gratia & insigne miraculum! multorum testimonio probatum, qui unà cum Deum in thaumaturgo suo Sancto laudant & glorificant. Datum (in Rothenburg) xxi Junii MDCLXIV. Confonat testimonium, quod etiam Germanicè dat Pflegerus cum hac subscriptione: Nicolaus Rütiman curatus ac vicarius indignus ibidem.

B.
in pectori,

*1010 corpore
affliti, in-
tegritati re-
stituuntur.*

C

148 Michaël Huger, Conradi Huger de Löfingen in Sylva Hercinia filius, in dextera pectoris parte ulcus habebat, quod adeo profundo hiatu ad interiora penetravit, ut, cùm tussiret, flatus inde prorumpens lucernam extinguqueret. Parenst proinde filium curæ chirurgi subdidit, qui quindecim integris mensibus omni sua arte industriaque plus non perfecrerat, quā ut malum fieret pejus. Ad thaumaturgum igitur medicum Leontium pater vota sua, spemque ac preces direxit cum promissione fideli peregrinationis ad ejus in Muris capellam ac corpus sacrum. Postero die sub auroram, cùm venirent ad videndum ulcus, nec ulcus nec cicatricem exesi vulneris repererunt. Anno reparatae salutis MDCLXXX.

149 Balthazarus Troger de Alanea territorii Mediolanensis oriundus, tunc verò in Wermbach ditionis Rheinfeldenis colonus, opificio lapicida, habebat filiam (*Elisabetham Troger*) annorum quatuordecim phagedenâ toto corpore, in collo verò maximè correptam, quæ aliquot jam fistulas exederat, medicorumque artem & pharmaca eluserat. Interea multa de meritis D. Leontii audiit puella misera, & cùm non dubitaret, eumdem sanctum Martyrem etiam sibi fore propitium, voto se obstrinxit tribus vicibus sacram ad ejus reliquias obeundi peregrinationem. Primam obiit cum parente infra hebdomadem QUASIMODO. Ibi persolutis Sacris, collum benedici atque attinigi sancto osse curavit, statimque dolores valde diminui persensit. Alteram non multò post eodem modo obiit. Cūque circa festum Sanctorum Omnim erti advenisset (*attulissetque, ut habeat Pflegerus, tabellam votivam*) ab omni praefato malo penitus liberata fuit. Anno MDCLXXXV.

§ XI. Membrorum & totius corporis tumores abacti.

*Tumores
membrorum,*

Nos Anna Maria in Valle Gratiae, Ordinis Cisterciensis parthenone, misericordia Dei abbatissa, præsenti publico testimonio ad Dei gloriose martyris Leontii gloriam coram universo profitemur, quod mense Augusto anni proxime elapsi MDCLXVII, in manu dextera afflita Septembbris Tomus V.

fuerimus tumore acerbissimo, eaque de causa nobis persuasum fuerit, ut ad thermas Badenses in Argoia contendemus. Verùm illic acerbitas malii ad eum modum accrevit, ut ne digitum quidem unum commovere, nedum inflectere valeremus absque vehementissimo cruciatu. Deinde nullo percepto levamine, domum rediimus, & quoniam incolæ vicini pagi Niderweyl supplicationem suscipiebant ad S. Leontium martyrem in Muris, per aliquot è nostris telam mundam, reliquiis S. Leontii applicandam illuc destinavius. Quæ huic relata mox afflictæ manui applicata fuit, & mox etiam clementissimus Deus, intercessione gloriose martyris Leontii, mali remissionem indulxit; & quod evidentius pateret præstum beneficium, primùm ad pristinum statum rediere digiti, duobus exceptis, tum omnes, excepto uno; quare telam reliquiis S. Leontii secundò applicari jussimus; donec tandem manus plenè sanata est. Cùm autem postea & manus sinistra ad eum modum afficeretur, ut à paralyssi nobis timor esset, eidem manui dictam telam applicuimus, & exemplò melius ei esse compemus. Adhac etiam nunc cùm aliquod mali indicium se prodit, ejusdem id tele sèpè dictæ attacatu sanatur. Publicum hoc testimonium, sigillo nostro & propriæ manus subscriptione, dedimus ad maiorem Dei gloriam, gratiamque agnitionem divinæ misericordiæ ac præpotentis patrocinitii gloriose martyris S. Leontii. Actum in Valle Gratiae die secunda Februarii anno MDCLXVIII. Soror Anna Maria, abbatissa. *Hoc instrumentum ex Pflegero desumptum & Latinè redditum est, quoniam ejus dumtaxat compendium dederat Mayerus. Porro memorata abbatis Germanicè Gnaden-Thal nuncupatur.*

151 Adolescens quidam Lucernas de prænobili familia Carolus Ludovicus Zur-Müle anno MDCL mense Junio graviter ægrotare cœpit, ut feralis morbus totum corpus successivè occupaverit, ipseque adolescens à planta pedis usque ad collum altissimo tumore, veluti vento inflatus, nedum stare aut incedere, sed nec jacere potuerit. Intercipiebat tumor halitum, deficiebat cum viribus vitales spiritus, & alimenta æquè ac medicamina amplius nihil operabantur. Dominus parens in extrema necessitate charissimi filii, humani inops consili, ad D. Leontii patrocinium cum fiducia mentem erigit, votumque vovet *totius corporis,* sacræ peregrinationis ad ejus pignora. Eodem die, quo se voto obligavit, sub vesperum spiritus invit liberius, arteriarum pulsus vegetior factus, vires redière, tumor declinavit, ac tandem intra tempus modicum omnis abscessit infirmitas.

152 Eodem anno MDCL puerulus, prænobilis domini Wernhariae Gugger de Salodoro, qui eo tempore toparcha erat in Göskem, filius ex variolis, defectu sufficientis curæ, in brachio adeo enormem tumorem cum ingenti dolore concepit, ut iis curandis nulla conducerent medicamina. Facto igitur voto, puerulus ad monasterium Murense, & sacra, quæ ibidem fidelium venerationi sunt exposita, divi Leontii ossa deportatus, postea convalusit.

153 Maria Elsener ex parochia Neohemiensi, vulgo Neuen (*in Tugiensis ditione*) ex insolito tumore manus dexteræ vehementes adeo dolores patiebatur, ut potiorem vitæ partem otio transigeret, inepta ad quodlibet opificium laboremv. Quamquam autem nihil consili aut medicamentorum, quibus malo suo mederi desiderabat, omitteret, levamen tamen seu tumoris seu doloris

E c non

E

F

brachii,

FUCTORE
J. P.

non percipiebat. Adit ergo ex voto ad sacra D. Leontii lipsana, coram quibus dum die xxx Januarii anno MDCLIV opera devotionis, quā poterat, maxima contentione perageret, ccepit tumor subsidere, dolor evanescere, manus emollescere ad agilitatem, ut deinceps apta facta fuerit ad faciendum quemlibet laborem.

*ac pedum ab-
acti.*

154 Subsequitur modò relatio, quam ex tabula, olim in Murensi templo suffixa, descriptissimè significat Pflegerus, quamque ex Germanico sic Latinè interpretor. Ad majorem Dei gloriam, propagationemque cultùs gloriōsi athlète Christi Leontii præsenti hoc anathemate testimonium prohibetur, quod Joannes Gaspar Pfister, civis Confluentinus in parceria Klingnaw ex uxore sua Maria Feldmann filiam habuerit Annam nomine, quæ, cùm circiter nata esset annos tres, in manibus pedibusque ingenti tumore correpta, graviter ægrotavit. Nihil profuerunt plurima humanæ artis remedia, quæ magnis admodum sumptibus adhibita ipsi sunt per annum integrum. Cùm igitur omnia incasū abirent, post Deum & Mariam ad S. Leontium confugimus, infantem ipsi in Murensi monasterio devovimus & intra tres dies do-

E

*Mulier
membris in-
flata*

lores imminuti sunt, tumor immedicabilis refedit, puella in pedes erecta est, & post breve tempus integræ valetudini restituta. Quoniam autem hoc totum meritò acceptum referimus S. Leontii patrocinio, omnibus id quoque publicum testatumque voluimus. Actum mense Martio anno MDCLV.

F

155 Cùm ego Catharina Fritz nata in Alsatia, & propter grassantis belli excusiones illinc exsulans, Wangæ in ditione Marchiæ Suitensis subsisterem, sub initium anni MDCL tanto tumore correpta sum, ut nec pedem nec passum movere possem citra vehementem cruciatum, sed omnino clinica per dimidium circiter annum lenimen & levamen exspectans, atque adhibitis nequicquam chirurgorum operâ ac pluribus medicaminibus, domi me continere cogerer. Quapropter suaerunt mihi nonnulli, ut ad Badenes thermas me conferrem, credibile enim esse, mihi virtute aquarum, rectoque earum usu reddituram pristinam sanitatem: quorum benevolo consilio obsequens, equidem surrexi, membra admodum intumentia ac simul torpentina ingenti cum dolore sustuli, & Badense iter arripui. Dum illuc per veneram (quod ob gravem molestiam inflati corporis non nisi hebdomadis quatuor confectum fuit) absque ulteriore perquisitione aquis me commisi, & usq; iis sum per dies quatuor continuos: ubi verò sanitatem me reperturam arbitrabar, infirmitatis incrementum potius offendi; propter accrescentem tumorem necesse fuit balneis abstinerere, & pauperum valetudinarium subire. Dum isthic jam per hebdomades quatuor ægra decubueram nec aliud præter mortem expectabam, ad res varias cogitationem dirigebam, præfertim verò Muros ad sanctum martyrem Leontium, ubi sperabam fore, ut solatium & sanitatem recuperarem patrocinio sancti thaumaturgi Martyris.

*sanitati re-
stituitur.*

156 Quare etiam atque etiam mox rogavi, ut Mellingam aveherer; quod, prout rogaram, deducta fui cum muliere altera membris captâ: commorabar illic biduo, apud alios calamitatem meam deplorabam, & exponebam animi propositum, qui in eodem me confirmabant, & eo quidem validius, quod communī consensu pollicerentur fore ut, si illuc pervenirem, sanctissimi Martyris patrocinium re ipsa experirer. Quapropter certa à proposito non desistendi, iter usque adeo prosecuta sum, ut, quantumvis ingen-

ti cum dolore, & acerba difficultate, locum gratiis illustrem attigerim, sancti thaumaturgi Leoniti reliquias confexerim, ejusque devota prece opem invocaverim. Obtinui autem, ut mihi ex aqua, in ejus honorem consecrata, balneum pararetur, quo dum quater ufa fueram ac pedes valde tumidos laveram (res mira!) dolores immutati sunt, subsedit tumor, pedes ac genua ad æqualitatem redierunt, verbo evidentissimam fationem experiebar. Cùm autem summa in spe ac fiducia erga S. Leontium perrexisse lavare in consecrata illa aqua, adeo viribus aucta sum, ut nihil mihi quidquam ultrà deesse reputarem, sed sanam & integrum memet judicare. Cùm igitur eximio huic Patrono meo de concessa per potentem ejus intercessionem tam mirabiliter sanitatem gratam me omni, quo poteram, modo exhibuisse, vegeta illinc profecta sum uno die ad quinque horas, quæ ante uno die vix spatium unius horæ confidere poteram. Ut igitur insigne beneficium potentissimâ quiescentis illic sancti martyris Leontii intercessione mihi præstatum, omnibus illuc peregrinantibus innotescat, id ipsum ego superius nominata publicè, ut jam relatum est, anotandum curavi, anno MDCLVII die IX Augusti.

E

Ita ferè Germanicè apud Pflegerum.

*Fœda opofex
mata,*

157 Jacobus Büel (sic pergit modò Mayerus) de Altendorff ex eadem Marchia Suitensi anno MDCLIX febre correptus est; ipsa verò febris in hydropsin abiit, ut adeo pedes & dimidia superioris corporis pars usque ad verticem ex humore maligno distenderentur, & ægrotus decem hebdomadis lecto affixus hæret. Quamquam applicatis remedii & apertione cutis præfatus hydropticus humor effluxisset, malignitas tamen lethalis toxicæ ad sinistrum latus contracta, intercepto halitu, præsentaneam mortem intentabat. Intercessione tamen S. Leontii, quem in vota vocabant, ægrotus mortis periculo defunctus est, rupto apostemate & egestis ex ore octo vel decem sextariis puris ac sanguinis. Nec hæc infirmitas miserum vexare cessavit; nam reliquiæ ejectæ tabis in ulcere, utut sanato, in aliud apostema exterius, nec minus dolorificum, nec minus periculose coaluerunt. Repetierunt itaque, confirmaveruntque votum, & fanies, ut suprà, successivè æquè copiosa emanavit, sine tamen spe per remedia naturalia sanitatem recuperandi. Jacobus, quamprimum per fractas vires licuit, voti exsolvendi causâ ad Muros accessit, ac triduo, quo suæ peregrinationis conditions explevit, ulcus obductum, ipse verò plena sanitate donatus est.

F

158 Hydropæ etiam anno MDCLXVI laborabat quindecim hebdomadibus R. D. Udalricus Spahr capellanus in Schönis (loco Helvetia ad Lingham amnem) ubi collegium illustrium domicellarum, ut de ejus convalescentia omnes desperarent. Parens ejus, Adamus Spahr de Pludentz, votum nuncupavit tam ad beatam Virginem Einstidensem, quam ad S. Leontium Murensem, ut sanitati restitueretur, cuius voto adstipulatus est ipse ægrotus, superaddita sponsione, tantum ceræ in utroque loco offerendi, quod æquaret pondus sui corporis. Et sane hac sua sponsione tantum effecit, ut tunc affatim & liquidò expiriatur hydropticum detumescere affectum, ac postea totus convalesceret. Voto suo ipse capellanus sofpes xxvii die Septembri anni supradicti satisfecit, glorificando Deum in Sanctis suis, & ut habeat Pflegerus, præter allatam ceram offerendo tabellam votivam in perpetuam accepti beneficij memoriam.

159 Mi-

hydrops;

A
*extuberatio
membrorum
in/auabilis,*

159 Miserrima sanè erat conditio pueræ cuiusdam in Baar cantonis Tugensis, Annæ Barbaræ Reyhofer, in quam anno quinto ætatis incidereat. Extuberatio erat, quæ totum corpus occupaverat, & spiritum vitæ interceperat adeo, ut una die bis terque cum morte luctaretur; & quod mirandum est, dum in hoc tristi statu immutato tres integratos annos versabatur, accrescente inferiore corporis parte, caput tamen cum superiore nihil incrementi suscepit, tamquam si exarufset, tametsi spiritualibus æquè ac corporalibus remedii succurrere parentes non omiserant. Donec pia mater, assumptâ secum filiolâ, ad Muros ac S. Leontii sacra pignora accessit. Ibi cum coram ipso sacro corpore Martyris utraque devotè oraret, filiola manum aridam protendit, ac movit; deinde in enervatum pedem erecta, incedere incepit, ac deinceps intra spatiū quinque hebdomadarum tota convalluit. Die v Octobris MDCXXI.

B
*ubera male
afficta cu-
ravantur.*

160 Anno MDCLXXX, cùm Maria Ludi de Olta, quæ est oppidum in cantone Solodorensi, puerum feliciter esset enixa, ubera sua non tantum enormiter intumuere; sed lactis loco putidam ac foetentem faniem reddiderunt; ut adeo filiolum suum materno obsequio lactare non posset. Consulebat moesta parens medicos, adhibebat medicamina congrua; sed incassum omnia. Divum ergo Leontium cum voto interpellat, atque ejusdem thaumaturgi Martyris interventu, eodem ipso die, quo votum fecit, detumuerunt ubera, & fanie in purum lac conversa fuit.

Infantes

C

§ XII. Membra enervata, debilita & contracta naturali vigori reddita.

Eiam hunc § exordior ab instrumento Germanico, quod ex Pflegero Latinum feci. Ego Joannes Kuechler Murensis hisce testificor, quod dilectus filiolus meus, cui Joanni quoque nomen est, manum utramque in eum modum habuerit contortam ac enervatam, ut judicio chirurgi, artis suæ experti, humanis remediis curari non valeret. Ad Deum idcirco ac gloriosum martyrem Leontium animum intendi, & hujus piam opem enixissimè flagitans, debiles pueri manus ejus reliquii tangi curavi, ad coquendos illi cibos aquam illam consecratam adhiberi volui, firma cum fiducia, fore ut eo remedio enervata proles malo, alias immedicabili, liberaretur: uti re ipsa constigit. Nam brevi post utraque pueri manus, & dextera quidem eodem ipso die, corroborata est, & paulatim integræ sanitati restituta. Anno MDCLVII. Laus Deo & gloriose martyri Leontio.

*membris con-
tracti,*

162 Magdalena Keller, uxor Nicolai Brunner de Ettiswyl in comitatu Willisau ditionis Lucernensis, filiolam genuerat sospitem. Sed vix dimidio à nativitate anno cœpit ægrotare, vires enervari, ac demum omnibus artibus contrahi. Afflicti parentes post adhibitas frustra medicinas, peregrinationes ad diversa sacra loca obierunt, sed sine effectu: cælo martyri Leontio honorem sanationis reservante. Nam pater, à piis ecclesiasticis admonitus, filiolam contractam liberiore jam fide, anno MDCLVII, ejusdem S. Leontii patrocinio, cum voto obeundæ ad eum pere-

September Tomus V.

grinationis, subdit. Mira res valde. Filia, cùm parentes votum peregrinationis complerent, quam alibi non invenerat, sanitatem in Muris integrati recepit. Huic evidenti miraculo Adamus Lindiger, capellanus ad sanctissimum Sacramentum in Ettiswyl, hæc verba substeruit: Sancte Leontii martyr Christi intercede pro nostra omniumque salute. *Eadem Adami verba etiam Latinè expri- mit Pflegerus.*

163 Non minore gratia divus Leontius auxiliatus est Joanni Naftberger de Müswangen in Libris Officiis; (*tractus est Helvetia in Argovia, quem etiam Provincias liberas alii appellant, ut superius dictum est,*) cùm iste anno MDCLXIX, amissio nervorum vigore, manibus pedibusque debilis evasit. Is statim ardentibus suspiriis, votis precibusque ejusdem Sancti patrocinium imploravit, felici adeo successu, ut, cùm peregrinationem ad sacras Leontii exuvias, quam voverat, exsolvisset, continuò à vinculis contracturæ absoluł surrexerit, sanus factus sit, & ambulaverit.

164 Eadem nervorum contractio apprehendit Sybillam Meyer de Dingen in parochia Foro-Tiberiana, vulgo Kayserstuel, puellam trimulam, eamque adeo miserè tenebat, ut nec stare nec gradum facere, sed quadrupedis aut potius vermiculi instar repere tantum posset. Parentes tristissimo, quod quotidie oculis obversabatur, spectaculo supra modum, ut par erat, contristati, divum Leontium ad opem filiæ ferendam fideli corde & animo invocant, promissione facta, eum in Muris, loco sua requietionis, venerandi. Nec mora, puella evidenter meliorari, respirare, atque ad sanitatem disponi comperta fuit. Quippe cùm debilibus atque contractis artibus successivè emollitis atque corroboratis integrè convaluerit, atque VIII die Junii anno MDCLXIX à patre (Rudolpho Meyer,) domino parocho & aliis, deinde etiam in Muris monasterii patribus religiosis in columis fuerit præsentata.

165 Margarita Rinderlin de Abbatis-villa, vulgo Abtwyl, foliæ aquæ, D. Leontii reliquiis benedicta, filiolam suam quadriennem sanavit anno MDCLVIII. Cùm enim dicta filiola ob enervatos pedes ad quartum usque ætatis annum nec stare, nedum incedere prævaleret, sperabat mater futurum, ut cum ætate eorumdem pedum vigor cresceret & augeretur. Ubi autem sua se spe decipi animadverteret, in angustiis, uti erat, cogitare ceperit, anne fortassis prædicta aqua benedicta non incongrua foret debilibus pedibus confortandis medela? Assumit igitur aquam, eaque pedes infantulæ abluit, & admirabunda experitur, per solam hanc ablutionem filiolam, vel potius enervatos pedes naturali vigori restitutos esse.

166 Alteri puellulæ trimulæ Annæ Lüthart, filie Joannis Jacobi Lüthart de Winterschwyler editione Murensi, innoceantium auxiliator Leontius æquè magnam curationis gratiam impertivit anno MDCLXIX. Ad tertium usque ætatis annum nec stare, minus vero progredi poterat; quia non habebat in nervis vigorem: viribus adhaec toto corpore deficiebat potius, quam augmentum cum ætate capiebat. Parentes itaque, assumptâ inter brachia matris filiolâ, ad ecclesiam & capellam S. Leontii pia cum fiducia contendunt, ibique piis precibus aliisque Christianæ devotionis operibus divo Martyri miseram prolem offerunt, commendantque. Domum suam deinde reversi, cum stupore conspicunt, ut filiola se erigat in pedes, & more infantium, ad subsellia manibus se tenendo progredi conetur. Ex quo magis ac magis

E

F

vigorem

Es 2

gis

AUCTORE

J. P.

recipientum.

gis accrescere corroborarie non desstitit, usque
dum cum corporis sanitatem etiam pleno pedum
suorum usu potita fuit.

167 Triennem etiam puerum Joannem Wendelinum habebat Wilhelmus Lang (*ex Catharina Hüber conjugé*) de Lucerna, qui ob membrorum debilitatem non solum pedibus nisi aut procedere nequiverat, sed insuper toto corpore adeo emarcuit & exaruit, ut nec tangi, nedum portari potuerit. Supervacaneum erat præterea pharmaci voluisse mederi morbo, ut videbatur, penitus incurabili: ad fores igitur D. Leontii parentes petunt, quærunt, pulsant, ut suis meritis sibi solatum, pueru verò salutem corporis impertiatur. Atque ubi sancti Martyris sacrata pignora anno MDCL die IIII Maii juxta votum, quod voverant, in Muris venerati sunt, extemplo & de die in diem ad vigorem & sanitatem puerulus redit.

168 Ad honorem, laudem & gloriam san-

Mulier brachio,

B

ctissimæ Trinitatis, beatissimæ Dei Genitricis Mariæ, ac S. Leontii martyris, & peculiariter in debitam erga hunc grati animi significationem, verumque ejusdem apud Deum præpotentis patrocinii testimoniuin, ego Anna Hertzogin, uxor prætoris in Surfee, præsentem picturam seu tabulam destinavi ad facellum S. Leontii martyris in celeberrimo monasterio Murensi: quia communis iste miserorum Patronus peculiarem in extrema miseria opem mihi exhibuit. Gravi malo correpta eram in brachio, ita ut enervatum, e-mortuum, nulli usui idoneum, nulloque humanae artis auxilio esset medicabile. Quapropter peculiari devotione & firmâ fiduciâ thaumaturgo huic Patrono votum nuncupavi, promisi peregrinationem ad sacras ejus exuvias & Missam ibidem celebrandam: deinceps aquam ad me deferri jussi, iisdem sacris reliquiis consecratam, hanc adhibui lavando enervi brachio, ipso momento mali levamen sensi, atque illius unici remedii usu brevi planè sospes & incolumis evasi. Ea occasione, dictam aquam porrexí alteri honestæ personæ, simili malo affectæ, quæ, cum pari modo eamdem adhibuisset, parem effectum consecuta est. Laus sit Deo sempiterna. Actum anno MDCLIV.

Recitatum jam testimonium, quod olim tabella inscriptum fuit, ut abunde liquet, desumpti ex Pflegero & Latine exposui.

169 Languebat anno MDCLVI Maria Signer de Metzingen, cantoris Tugensis, IV Junii, ipso sacro Pentecostes die, & languor sex hebdomadis lecto affixani adeo graviter affligebat, ut, contractis nervis, usu membrorum penitus destitueretur, & mediis etiam plurimis sanitatem recuperare non posset. Ad altiora igitur (quidni & certiora?) remedia inquirenda animum intendit, missa ad obeundam nomine suo coram reliquiis D. Leontii peregrinationem personâ, cui specialiter in mandatis dedit, ut inter alia pia opera Psalterium Marianum devotè oraret. Et ecce! Eadem horâ, quâ pia mandataria, ut ipsa redux postea asseruit, Psalterium recitavit, ægrotu mirabiliter artibus suis adeo relevari se & robori perfensit, ut eodem adhuc die è lecto doloris exfurgens, manus ad actionem, pedes verò ad gressum extenderit, atque haud multò post vires cum sospitate integras recuperaverit.

170 Anno MDCLVII Felix Spöri de Understiggen in parochia Kilchberg (*Pflegerus scribit Kilchdorff*) comitatu Badensi, ex legitima sua uxore filium suscepit, Joannes Jacobus in sacro regenerationis fonte dictum, sed, novercante na-

*& altera
membris o-
mnibus,**pueritem*

tura, curvis ac contractis pedibus miserè adco constitutum, ut ad decimum usque à partu annum nec ambulare nec stare posset. Parentes vehementer attristati, quod etiam remedia applicata puero ad sanitatem non conducebant, ut de signis ac miraculis, quæ Deus per divini martyrem Leontium in Muris operaretur, multa circumferri audierunt, ad Muros ipsos, assumpto secum in urna portatili puero, properârunt. Ibi, cum adventassent, die tertia Maii, Inventioni sanctæ Crucis sacra, anno MDCLVII, puerum in præfata urna compositum ad capellam sancti Martyris deponunt, atque ad facram confessionem faciendam se disponunt. Cum interea puer sponte sua & absque cujusvis hominis subsidio ex urna se erigit, expedit ac prodit, apprehensoque levi baculo, solus huc illuc progressitur, non parentibus solum, sed præsentibus plurimis in admirationem stuporemque raptis, ac Deum, ruentibus prælætitia lachrymis, in Thaumaturgo suo glorificantibus. Ex die autem illo puer rectis firmisque pedibus totâ vitâ stetit & incessit.

*Instrumentum, cui puer Muros deportandus im-
positus fuit, Pflegerus Germanicè hutte nuncupari ait; sed nullis eam vocem lexicis Germanicis
insertam reperi: crediderim, eā indicari sportam.*

E
mulier,

171 Anna Bentz ex Sylva Hercinia novem annis pedibus capta, non nisi grallis innixa progre- di poterat. Nihil illi profuere medicamenta; nihil levaminis capesset in locis sacris, quæ peregrinando inviserat: donec, Deo mirabiliter dispo- nente, ad Muros venit, ubi in festo Assumptio- nis sanctissimæ Dei Parentis Virginis, contentione ac instantiâ, quâ potuit, maximâ oravit, divumque Leontium in sacris suis reliquiis piissime vene- rata, obtestata est, ut sanitatem reciperet. Exau- dita est eodem die, ac in testimonium veritatis grallis suis in sancti Martyris capella suspensis, sa- nis ac firmis pedibus exfurgens, exiliens & lau- dans Deum domum repedavit.

172 Genuerat Joannes Ulricus Stoffer de Lit- tau ditionis ac parochiæ Lucernensis ex conjugie sua Barbara Sager prolem, quæ, quo nescio, subitaneo casu, adeo pedum suorum usu iners fa- cta est, ut & stare, & incedere, imò & sede- re omnino nequiverit. Infructuosus erat frequen- tium medicaminum usus, quibus parentum solici- tudo mederi quærebat. Ecclesiasticorum (*nomi- natim patrum Capucinorum, teste Pflegero,*) de- dum consilio ad corpus S. Leontii in ecclesia Mu- rensi devoto animo peregrinationem sacram in- stituent, divi Martyris opem implorant, tibialia infantulo imponenda sacris ejus reliquiis benediciâ ac tangi faciunt: quæ cùm, absoluta peregrina- tione, proli præfatae accommodant, statim robur nervorum in pedes diffunditur, infans ad standum & eundum se erigit; atque adeo integrum pedum sanitatem brevi recuperat. Anno MDCLVII. Paren- tes autem juxta Pflegerum in grati animi signum & accepti beneficij testimonium in facello S. Leon- tii tabellam suspendi curârunt.

F
*& infans pe-
dibus capi-
sanuntur.*

173 Anno sequente MDCLVIII Joannes Schrei- ber de Boswyl (*locus est haud procul Muris, cu-
jus curam gerit ejusdem monasterii religiosus,*) ex gravi infirmitate adeo membrorum suorum usu destitutus est, ut nec cibum ori applicare mani- bus, nec pedibus nisi aut ingredi valeret. Suade- bant dilecta uxor, amicique ac vicini, ut de re- mediis naturalibus sibi provideret: tergiversatus ille, totam fiduciam in divi Leontii auxilium re- posuit: Divus Leontius, inquietabat, optimus est medicus; nisi ipse me sanet, nemo mihi mede- bitur, & frustraneum erit applicare medicamen-

G
*Membraci-
nervata,*

ea

A ta. Ita ille, fideli, recto ac sincero animo. Ab legat igitur uxorem suam peregrinatum ad praefati S. Leontii reliquias, curat unam pro honore Martyris ac sua salute legi Missam, & de aqua ex reliquis Sancti benedicta sibi afferri. Fecit uxor in sacra expeditione, quod jussa fuerat. Cumque Joannes de aqua partim hausisset, partim languentia membra abluisse, eodem die propriis ipse manibus cibos ori ingerebat, & post triduum è lecto solus se proripuit, & ambulavit in fortitudine aquæ illius usque ad Muros & capellam S. Leontii, ut pro ingente gratia grates rependeret debitas.

pedes fustoriæ, 174 Ludovicus Müller de Mettau Lauffenburgen sis ditionis filiam habebat (*Annam Müller*,) quæ duobus annis, utrâque pedum plantâ inversâ, id est, contra naturam retrosum veris pedibus, antrosum incedebat, dignum omnium commiseratione spectaculum. Parentes nihil omittebant, sive in cura sive in medicaminibus sive in precibus; repetitis etiam ad diversa sacra loca peregrinationibus, Deum divosque Cœlites in vota vocabant, ut miselæ filiæ sanitatem impetrarent. Et quamquam voti damnati non fuerant, à sua tamen spe non desisterunt. Nam Ludovicus unâ cum suis ad divum Leontium anno MDCLVIII contendit, eumque in capella sibi dicata, quæ potuit contentione, fide ac instantiâ rogavit, ut sanaret filiam suam; completisque peregrinationis officiis, ad suos lares reversus est, nescius, quid interea filiâ suâ actum sit. Cumque domui suæ jam redux appropinquaret, occurrit cum gaudio filia parvula, pedesque suos aliquantulum elevatos parenti commonstrat, in formam naturalem reversos, ac demum in amplexus patris ruit, ab omni ægritudine liberata, quam vicissim parent, teneris pia laetitia offusus lachrymis, amplexus, Deum in sancto suo Leontio pleno corde & ore laudare non cessavit.

manus

175 Magdalena Stähelin, Ulrici Hübscher de Engen (*in diœcœsi Constantieni*) uxor, manum mobilitate usque capta, octodecim hebdomadis miseram agebat vitam, nullis remediis refocillandam. Advenerat interim messores, quos quotannis ad metendas fruges conducere confueverat maritus de Vilmaringen (*notatur in tabulis geographicis locus iste in Provinciis liberis prope Bremgartam*) qui super afflita Magdalena miseratione comotæ, suaerunt, ut divo Martyri supplex fieret, atque voto peregrinationis ad eum sacra pignora se obligaret. Acceptat & sequitur illa consilium, promittit se eò ituram, si sanitatem recuperaret. Nec deficit diutius thaumaturgi Martyris auxilium: nam postera statim die, restitutis integro vigori manibus, sanata ad labores suos citra impedimentum exiit. Hoc miraculum contigit die v mensis Augusti anno MDLX.

ac pedes

176 Quod S. Leontius praesate Magdalena operatus est in manibus, hoc praestitit Annæ Molin ex Cantone Solodorensi in pedibus. Ista ex infestis defluxionibus pedes habebat adeo miserè contractos, ut vel standi vel gradiendi impotens, veluti in carcere catenis se constrictam, multo tempore domi continere debuerit. Remedia applicata ad nihil proderant, nisi quodd dolores atque malum ipsum adaugerent. His igitur doloribus exagitata, praesidio ac subsidio S. Leontii in Muris se commendat cum promissione fideli, ut, si is sibi sanitatem suo interventu restitueret, eum veneranda ossa inviseret, ac pro modulo coheret. Idem penè erat & votum emittere & sanitatem recipere: nam continuo ab omni pedum

infirmitate liberata, ac penitus est sanata. Anno MDLXXII.

AUCTORB
J. P.
conscripti

177 Hac eodem anno Joannes Gutzwiler, de Derviler in ditione principis Bruntrutani, octodecim septimanis ob pedum contracturam ad gradiendum standumque, imò & movendum inhabilis decubuit. Adhæc nec unguenta aut catalplasmata, quæ adhibebantur, proficiebant ad sanitatem, nec etiam sacra, quæ obire suo nomine jusserat, loca effectum desideratum operabantur. Dei demum providentiâ fœminæ cuiusdam honestæ (*Eva Eberin*) consilio ad D. Leontium animum & vota convertit, misitque statim ipsam mox dictam mulierem, ut ad sanctum Martyrem coram suis in Murensi monasterio reliquiis votum exsolveret. Interea Joannes, antequam illa à sua peregrinatione post octiduum regressa esset, pedibus in pristinum statum restitutis, convaluit. Unde illa redux Joannem salvum & incolumem admirabunda reperit.

178 Circa idem tempus Verena, Henrici Baur (*& Elisabetha Schreiber*) de Sarmenstorff (*hanc ita procul Muris*) filiola, pedibus contracta, virtute divi Martyris gressum recepit integrum. Voverant parentes capellam ejus repetita peregrinatione invisere, ac Missâ legendâ salutem filiæ deprecari, nec non tabellâ votivâ ejus merita populo testata facere. Voto statim successit sanitas; nam filia recto pedum usu gressuque perfecto donata fuit. *Promissa tabella Muros allata fuit anno 1663 die XII Novembris; inscripta ei erat integra rei facta series versiculis Germanicis, quos recitat Pflegerus.*

*ad statum
naturalem
perducuntur.*

E

179 Anno MDLXV Sebastianus Tieffenauer de Frigido fonte, vulgo Kaltbrunnen in toparchia Gaster, ex morbo manibus pedibusque contractus evasit. Cumque, emiso voto peregrinationis ad sepulchrum beati Martyris Leontii, statim fuisset sanatus, votum suum exsolvere distulit: ut adeo divina Nemesis disponente in pristinam miseriam deciderit. Ex quo mater afflita, iterato voto, hortata est filium, ut denuo intensiore animo ad divum Martyrem preces emitteret pro restauranda sanitate sua. Acquievit materno consilio filius, & secundò interventu sancti Martyris totus convaluit.

*Juvens co-
dem malo i-
terat percu-
titur & ja-
natur.*

F

180 Advenerat anno MDLXVII, Deo mirabiliter iter dirigente, ad Muros Regina Reithofer, mulier cœlebs ex Ehingen ducatis Bavariae, quæ ex convulsionibus adeo contracta fuit, ut non nisi supino corpore manibus pedibusque quadrupedis instar repere potius quam incedere posset; ac propterea de hospitali ad hospitale vehi ac deduci necesse haberet. Demum etiam ad hospitale Badense, indeque ad Bremgartense delata fuit. De Bremgarta ad beatissimam Virginem Einsidensem iter intendebat. Sed quia diutius per terras heterodoxorum transeundum esset, suadebant civitatis incolæ, ut potius ad divum Leontium, in proximè adjacente Murensi monasterio quietcentem, se conferret, quoniam ipse pro solatio ejusmodi miserorum hominum insignia patraret miracula. Horum consilium fecuta Regina, ad Muros transfertur.

181 Quod magis verbâ illa loco appropinquabat, eò magis spes & desiderium sanitatis crescebat in animo. Die igitur xxix Junii ad portam basilicæ allata, praefato suo incessu repit ad confessionale, praeprimitis animam sacra Exomologesi expiatura. Dumque inibi confessarium praestolaretur intra octavam & nonam horam diei, vi sum est illi primitus, acsi frigidâ persunderetur membrorum totum.

L e 3

AUCTORE
J. P.

tortum corpus; unde etiam horror omnia membra incessit. Deinde verò vocem se audire autumabat, dicentem sibi: Surge, quia sanata es. Ad sacrum jamque tribunal itura, tentando, an verum esset, quod audire sibi visa est, erigit se, atque erecto jam corpore confirmatisque pedibus ingreditur, quamquam sui vix compos præ admiratione & gaudio; obstupefientibus, qui aderant ad Divinæ, hominibus, & cum muliere sanata Deum, divumque Martyrem collaudantibus. Subdit Pfegerus, quod Murense ad tollendam omnem fictionis aut fraudis suspicionem (mulier enim illic prorsus ignota erat) scriperint ad loca diversa, inquirique jussent, an revera sic affecta fuisset, quodque plurium tum secularium tum ecclesiasticorum hominum, de quorum fide dubitate nefas erat, scriptis testimoniiis confirmatum esset, verissima esse singula, nec umquam visam fuisse illam alio, quam suprà exposito situ ac modo.

defecta

B

182 Henrico Wild de Lucerna ex uxore sua Anna Maria Büttler anno MDCLXVII genitus est puer, à nativitate usque ad quartum ætatis annum contractus, &, quia ex remedis tam spiritualibus quam naturalibus nihil solatii cepit, vitam miseram fortassis in plures annos producturus. Ingens proinde cura tristitiaque parentes incessit: nec tamen hi animum desponderunt: sed puerum (*Cornelio ei nomen erat*) ex voto ad sacram divi martyris Leontii ecclesiam portari & offerri curârunt, superaddito voto altero, quod, si sanctus Martyr sanaret filium, ipsi iterato ad venerandum ejus corpus peregrinationem instituerent (*& insigne sueque conditioni consentaneum munus offerrent, ut habeat Pfegerus.*) Non distulit Leontius adesse supplicationibus parentum, ex eo enim tempore membra omnia ad fidum ordinem & reitudinem coalescere cœperunt, ut modico temporis spatio integrum omnium eorum usu potitus sit. *Evidens hoc fuisse miraculum, ait Pfegerus, & ut tale agnatum fuisse tum à vicinis tum à medicis omnibus.*

*miserè labo-
rantes,*

C

183 Petrus Frey in cantone Solodorensi ex utero matris (*Magdalena Mauter*) manibus pedibusque claudus ad quintum usque ætatis annum, nonnisi quadrupedum more humi repebat. Eum parentes, cum alia remedia non suppeterent, facto voto, in corbe dorsuaria ad ecclesiam Murensem bajulaverunt, ibi ex corbe exemptum in pavimento reposuerunt, ut miserando, uti dicitum est, incessu ipse, spectante ac commiserante præsente populo, ad capellam sancti Martyris repereret. Ibi post paucas horas, admirantibus cunctis, in pedes se levat, & quamquam adhuc claudicando, ingreditur, duos pedes cereos, quos parentes offerre promiserant, ipsius ad crates ante capellam positos suspendit, & pedibus directis ad parentes, & cum parentibus, absolutis suis peregrinationis & gratiarum actionis officiis, domum incolumis redit. Anno circiter MDCLIV. Subiungit iterum Pfegerus, quod idem Petrus Frey anno 1669 die tertia mensis Maii, annis tum natus viginti, Muris comparuerit afferens tabellam votivam, & jam relata coram rogatis testibus proprio ore confirmaverit.

*spirituante
Sancto,*

184 Nicolai Häusler (*& Eva Schneunigerin*) de Aqua regia, vulgo Egeri, in cantone Tugensi filius, ex defluxione maligna altero pede adeo cum doloribus intensissimis male habebat, ut chirurgi, quia aliis pharmacis mendendo defecerant, non nisi succisione corrupti pedis mede-

lam afferri posse dijudicarent, constituerantque. Tametsi autem parentes ad conservandam filio vitam, ut miserabilem, in crudelem ac perquam periculosam illam succisionem consenserint; prævalebat tamen spes ac fiducia per Cœlitas à Deo sanitatem filio impetrandi; cum votum sancto Leontio nuncuparunt ejus sacra in Muris venerandi pignora. Nec mora, adeo evidente effectu sanatio postulata adfuit, ut intra paucos dies puer totus confanuerit. Anno MDCLXX.

185 Magdalena Sidlerin (*Tugensis*) dotni ni Joannis Melchioris Herster legitima conjux duas procreaverat filias, alteram Mariam Gertrudem, alteram Mariam Regulam: utraque in primo flore, triennis enim erat una, altera quadriennis, viribus plurimū defecrat, utraque pedibus postea contracta erat ingenti parentum mœrore; maximè quia fatale malum artes medicorum omnes eludebat. Utramque igitur mater ex voto, quod fecerat, ad ecclesiam Murensem, & capellam sancto Leontio sacram affert, precepsque intensissimas pro salute filiarum ex animo offert. Cum ecce! In ipsa capella ex ore ac nare prioris ingens absurdī puris copia effluxit. Posterior verò ab ecclesia ad hospitium cum matre digressa, multò majore vehementia, tantaque copiā similem evomuit faniem, ut suffocanda esse crederetur. Sed gratiâ Dei & intercessione sancti Martyris, cum præfata扇ie simul languor omnis abscessit, filiæque, receptis in corpusculis viribus, pedum etiam integro usu restaurato, convaluerunt. *Pfegerus rem peractam notat anno 1677.*

186 Nec tacendum est de duobus aliis infantibus, qui pedum usu ab utero capti, nec stare, nec gressum dirigere poterant. Prior erat Josephus Leontius Casparis Glaus (*& Maria Saloma Steiner*) de Schänis filius. Altera Henri ci Schärer (*& Anna Heuchlerin*) de Hiltifreiden (*in Lucernensi pago*) filia. Puer biennis anno MDCLXXIV, puerilla quinquennis anno MDCLXXIX ante reliquias D. Leontii in Muris, quod parentes cum prolibis suis ex voto se receperant, optatum pedum vigorem usumque adepti sunt.

187 Joannes Ruoff de Kadelburg in parochia nobilis collegii Zurzachensis (*Zurzach fidum est in comitatu Badensi ad Rhenum flumen*) ex venae sectione negligenter curata, tantæ malignantium defluxionum abundantia est divexit, ut, præter dolores intensissimos, manuum pedumque naturali usu penitus privaretur. Is remediorum, quæ frustrane effectu adhibebat, pertensus, ad S. Leontium vota precepsque dirigit, ea conditione stabilita, ut, si ejus interventu sanus fieret, eum in Muris invisenidi ac piè venerandi voverit votum. Et, extemplo amota omni debilitate ac contractura, incolumis evasit die VIII Februarii anno MDCLXXXIII.

**§ XIII. Variæ corporis partes ,
læsæ & gravibus doloribus
affectæ , ad pristinum statum
reductæ.**

*Varia corpo-
ris partes*

I Pfo die primæ translationis reliquiarum S. Leontii (puta xv Septembiris anni 1647) Anna Maria Huober de Jonen in parochia Lunckhofen (*inter Bremgartam & Muros ad flumen Rusam*) puella xiii annorum à doloribus pedis, decem hiatibus perforati, liberata fuit. Ibant parentes cum filia ad prefatam solemnitatem, & telam sacro osse beati Martyris tangi ac benedici fecerunt. Quâ cùm læsæ partes colligâssent, primitus ossulum minutum è vulnere prolapsum est; deinde verò majus, cùm telam secundò imposuissent. Ex quo momento dolores diminuti, ipsa verò Anna Maria ab infesto malo brevi convalevit. *Addit Pflegerus, quod puella pater Henricus Huober, qui magnis expensis artem medicorum & chirurgorum sananda filia nequicquam adhibuerat, singula hac coram parocho in Lunckhofen aliisque viris honestis testificatus fuerit.*

B 189 Ad eamdem solemnitatem aderat ex voto Johannes Renger de Zuffikon Bremgarten ditionis, qui decem annis integris ob dolores tergi valde intensos dies noctesque nulla quiete perfriu, nedum laboribus vietum sibi comparare potuit, cingulo, ut suprà benedicto, lumbos constringit & à doloribus immunis evasit.

Eodem tempore Johannes Müller de Rordorff in praefectura Badensi ex vehementibus alterius pedis cruciatis tribus annis, nonnisi sustentaculo nixus, miserum dirigebat gressum. Famâ verò de miraculis divi Leontii percrebcente, ipse excitus aliquoties ad Muros, ubi ejus sarcum corpus requiescit, invisit, & doloribus exemptus, fano pede ac gressu libero sancti Martyris meritis potitus est.

C 190 Anno MDCLVIII Casparus Roth, civis Willisoviensis in cantone Lucernensi, occulto quadam articulari morbo in utroque brachio, integrum annum afflictabatur, adeoque graves sustinuit dolores, ut diu nocteque requiem non haberet: adhæc neque sacra neque naturalia remedia quidquam levaminis operabantur. Die ergo prima Junii ex voto ad Muros venit, divum Leontium in sacris suis veneratus est reliquiis, & cùm brachiis morbidis facerdos cum benedictione sacram reliquiarium applicuit, visum est illi, gelidum quemdam ferocemque turbinem ex utroque brachio erupisse, ex quo omnis languor dolorque evanuit.

D 191 Dolor ferè intolerabilis manum Burchardi Lang de Hemikon parochiæ Hitzkirchensis (in quibusdam tabulis geographicis Helvetiæ Hitzkilch scriptum reperio haud procul Muros) longo tempore occupaverat: incurabile malum cencibant chirurgi, nec nisi mutilatione aut succisione manus amovendum. Verum Burchardus membro tantopere sibi necessario mutilari, ut parerat, tergiversatus, ad S. Leontium, præpotenter, ut sperabat, medicum vota direxit: Muros ipse accessit, & coram ejus reliquiis devotè in genua procubuit, oravit, & statim remisso

*Manus ju-
diea chirur-
gorum ampu-
tanda ,*

dolore manum sanam atque ad omne opus expediteam recepit. Anno MDCLIX.

AUCTORE

J. P.

192 Nec dissimili virtute Joannes Jacobus Seller, ex parochia Buechenrein in cantone Lucernensi, fanatus est. Tres ille menses acerbissimos dolores in alterutro brachio sensit, non immerito formidans, ne contracturâ obrigesceret. Desperantibus de redintegratione brachii medicis, ipse ante facros cineres thaumaturgi Leoniti pro salute sua preces supplex & ex voto devotè profudit; atque absoluta supplicatione domum reversus, continuò lenitis doloribus, cœpit convalescere ac brevi ad laborem & motum brachii coalescere, semper imposterum sospes. Anno MDCL.

*brachium
infanabile .*

193 Jacobus Kauffmann, filius Bernardi Kauffmann æditui ad S. Catharinam, cùm magna molis truncum levare vellet, acus, quam vestibus infixam incautè gerebat, foramine tenus fracta intra manum penetravit adeo profundè, ut nulla arte extrahi potuerit. Ingens cruciatus, quem Jacobus exinde conceperat, stimulus erat ad implorandum S. Leontii martyris auxilium: cui se voto obligavit ad venerandum sua in Muri quiescentia sacra ossa, tam prospero effectu, ut, tametsi acum manui infixam octo hebdomadis circumferret, nihil tamè doloris amplius persenserit. Demum etiam acus absque hominis subsilio ac sine doloris sensu ponè digitos prodidit ac decidit prima die Decembiris MDCLII.

E

194 Verena Burkert de Rustenschwyl in parochia Auw (*diæcessis Constantiensis locus est, quem tamen in tabulis notatum non reperi,*) multo tempore pedibus laborabat, vacillabatque, nec sine difficultate ac dolore incedere valebat. Augebatur misera gradientis conditio, cùm quadam die ad ecclesiæ parochiale Divinis astitura procederet. Subito enim eventu, amissò omnium membrorum vigore, procidit ad terram, tamquam manibus pedibusque contrafacta. In hoc miseræ situ divum Leontium intentis ad cælum oculis animoque inclamat, votumque facit, quod quotannis, dum viveret, Missam ad ejus honorem legi curaret. Nec defuit ex tempore sancti Martyris auxilium opportunum; nam mulier, solidatis membris, surrexit, & cum fôspitate gressum pristinum adepta fuit. Anno MDCLIII.

*Pedibus in-
firmi*

195 *De Joanne Chöll sequens testimonium, Germanice exaratum, perhibet Pflegerus:* Joannes Chöll, natus in Schwaningen, parœciæ curæ meæ commissa, vir bene Catholicus & honestus, proximè elapso anno acerbos & periculosos dolores in pedibus sustinuerat: hifce ut liberaretur, & optatam consequeretur incolumentem, opem invocavit S. Leontii martyris, in Murensi ecclesia quiescentis, ac eo se voto obstrinxit fore, ut, si dolores cessarent & rectè incedendi gratiâ ac pedum usu donaretur, in honorem & debitam erga sanctum Patronum suum grati animi significationem Muros peregrinaretur. Audi mirabilem Dei ac meritorum Leontii potentiam. Vix horæ pars quarta intercesserat, cùm pedum dolores ita mitigati sunt, ut brevi post, absque fulcris subalaribus, quibus antè uti opus fuerat, & stare & sine molestia seu incommodo obambulare posset. Quoniam verò præfatus parœciæ meæ incola à me infra notato impensè admodum & demissè petivit rei factæ scriptum testimonium, quod in trina ad sacram illum locum peregrinatione sua exhiberet, equidem justæ petitioni annundum censui. Assero itaque & attestor fide optima, veritati esse omnino consona, quæcumque enarrata sunt. Da-

*gressum re-
cuperauit.*

F

rum

AUCTORE

J. P.

tum in Schwaningen anno MDCLIV die xxii Aprilis. M. Mathias Malabrigg, dicti loci parochus & decanus venerabilis capituli Stühlingenensis. Stühlingen collocant geographi in Suevia prope confinia Helvetie.

196 Thomas Waller ex civitate Tugensi, cùm bellum religionis inter ortho & heterodoxos Helvetios anno MDCLVI exortum fuisse, fistulam suam bellicam exoneraverat; sed rupta & in frusta contracta fistulâ, sinistra manus, duobus digitis penè avulsis, media diffissa fuit, horrido, videntibus aspectu. Chirurgus artis suæ scientissimus, quem vulneratus ad redintegrarendam manum vocaverat, remedia maximè congrua adhibuit, sed frustrato effectu; usquequid Thomas ille votum divo martyri Leontio nuncupavit. Tunc enim admota cataplasma atque unguenta felicem adeo operata sunt effectum, ut manus usui pristino reddita præter spem ipsiusmet chirurgi, ad quemvis motum laboremque apta coaluerit. Ita affectam fuisse manum, inquit, Pflegerus, ut omnium, atque in primis chirurgi, iudicio, ad pristinum statum reduci non posset remedis naturalibus.

B
pes contra-
ctus,

197 Novennis puella Elisabeth Jacobi Brunner de Schongen filia legitima, cuius pes anno Domini MDCLX die xv Augusti intensissimis doloribus correptus, octo hebdomadis contractus penè emarcuit. Post remedia incalsum adhibita, à patre divo Leontio cuim voto commendata xi die Octobris, statim decrescentibus doloribus coepit convalescere, ac iv die Novembri ipsa recto ac incolumi gressu cum parentibus in Muris votum explevit. Subdit Pflegerus, miraculum hoc in paracia Schongen (cujus situm non reperio, nisi fortem Schongau designetur, locus in recentioribus talibus notatus prope Muros) esse curvis notissimum, & à patre in facello S. Leontii appensam fuisse platem tabellam die xxv Novembri anni suprà nominati.

C
femora ves-
timenti ac
diuturno

198 Desiderantur apud Mayerum tria beneficia, Sancti nostri patrocinio attributa, & à Pflegero proximè enarratis subnexa, que in compendium redacta Latinè exposo: Fridolinus Fach, ruricola in Castris Rheticis, per mens aliquot urente apostolate seu carbunculo laborabat, adeo ut bis pra dolorum vehementia per dies tres quatnovele affixus fuerit. Consuluerat personas varias tum ecclesiasticas tum seculares, at que ab ipsis prescripta sunt remedia, nihil profuerunt, quin potius auferrent malum. Ad calestem medicinam conversus, ipso die Pentecostes anno 1662 peregrinationem ad Murensse monasterium arripuit, curavitque, ut altera similiter suo nomine insinueretur ad beatissimam Virginem in Milla prope Danubium. Peractis peregrinationibus, non statim levamen affectus est; semel & iterum ardentium dolorum vim sustinuit; nec tamen depositit conceptam ante fiduciam: panno, aquâ reliquis S. Leontii sacratâ tincto, circumligavit male affectum femur, & omni malo liberatus fuit.

dolore

199 Filius sexennis Melchioris Kuontz & Barbara Fischbaltzer, conjugum in Wangen, loco Lucernenfagi prope Sempachium, ex arcerbisimis continuisque in femore doloribus vix ullam diu noctuque quietem carpebat; ejulabat lamentabaturque sine intermissione, & cùm nullis, undecimque conquisitis, remedis cruciatu lenientur, sic per integras triginta hebdomades decubuit; neque enim vel stare vel incedere valebat. Donec tandem parentes sese obligarunt voto peregrinationis in Muros, & Missa sacrificii bis in

bonorem S. Leontii celebrandi. Mox emissò voto dolores diminuti sunt, eorum causa paulatim sublata est, & denique puer sanitate integra, ac pleno incedendi usu donatus est. Parentes ad maiorem Dei gloriam honoremque sancti Martyris atque in accepti beneficii testimonium tabellam votivam hic suspenderunt die vi mensis Julii anno 1665.

200 Simon Kessler ex Marchia, prefectura Sui-
tienfagi pagi, summis cruciatibus affligebatur in al-
tero pede: horum radix exterius quidem levis ap-
parebat; attamen ejus natura erat, ut & medici
& chirurgi, post multam diuturnamque impen-
sam operam, de curatione desperarent, miserum-
que inde, ut rebantur, moriturum deseruerint.
Hisce cum doloribus conflictatus per annos octo
vel novem, divum Leontium invocavit, voto se
obstringens peregrinandi ad Murenssem ecclesiam;
& eo remedio periculum arcuit, deserunt doloris,
antea acerrimi, & successit integra incola-
mitas anno 1665. Hac Pflegerus, at multò fu-
sus; andiamus denuo Mayerum.

ac pes leth-
li malo cor-
repta refi-
tuuntur.

201 Exonerabat adolescens quidam sclopetum
bellicum, & puella decennis Anna Bawwart de
Bach seu incaute sive liberè explodenti se objec-
tit, à quo in femore adeo grave ad intestina
vulnus accepit, ut cibus, quem sumebat per hia-
tum vulneris exiverit. Parentes, quos non tam
tristis casus, quam filiae interitûræ discrimen red-
debat sollicitos, chirurgo curandam tradiderunt:
hic verò, exæstis in cura tribus hebdomadis, arte
sua deficiens, mortis fauibus proximam de-
reliquit. Quia verò pia genitrix, Verena Jost, fi-
liam divi Leontii intercessione devovit, continuò
lethalè vulnus cœpit vergere ad sanitatem, coa-
lescere & obduci, ut adeo non multò post o-
mni periculo exempta convaluerit. Anno MDLXV.

vulnera

202 Anno MDLXVII die xiii Januarii Maria
ander Matt (uxor Jacobi Halter) de Baar can-
tonis Tugensis, cùm ad colum federet fila du-
cens, contracto scamno, cui infidebat, in ter-
ram prolapsa est funesto sanè casu; nam fusus,
quem dexterâ tenebat, in tria frusta dissiliit, quo-
rum duo manum cum horribili cruciatu pertere-
brabant: & quamvis alterum majus mox extra-
heretur, alterum tamen nulla arte extrahi pote-
rat, ut adeo xxvi diebus, extuberante manu cum
brachio, intolerabiles ferè dolores sustineret. Cùm
verò uno die iidem cruciatu fortius urerent, ad S.
Leontium pro sua salute grandi affectu votum fe-
cit (peregrinandi ad ejus reliquias, offerendaque
manus cerea) ex quo fusus, à carne solutus, fa-
cili negotio extractus; manus verò sex dierum in-
tercapidine sanata fuit. Addit Pflegerus, personas
supra nominatas, puta ipsam Mariam ander Matt
& hujus conjugem Jacobum Halter, rem, uti fa-
cta erat, enarrasse ac testatas esse loci parochio,
domino Petro ander Matt, qui eam propria ma-
nu descriptam, subsignatam, ac sigillo munitam
transmisit die xxvii Augusti anni suprà nominati.

sanantur;

203 Ex eodem Pflegero bina Germanica testi-
monia Latinè interpretor: Magister Jacobus Graff,
de Abbatis Cella (vulgò Appenzel pago Helvetie)
opificio sutor, mihi infra scripto optima fide expo-
nit, quomodo anno MDLXXVI in brachio dex-
tero vehementi adeo dolores ac cruciatu perpe-
sus sit octodecim hebdomadis, ut omnis quietis
expers, atque ad quemvis laborem ineptus esset.
Ea de causa sex medicorum opem imploravit, sed
frustrato effectu. Post promissam verò & exple-
tam peregrinationem ad gloriosum martyrem Leon-
tium in Muris, ad aram sancti hujus Thautma-

dolores gra-
ves brachii
tolluntur.

tur-

A turgi statim & primâ quasi horâ, usque adeo si-
bi melius esse advertit ac persensit, ut domum
suam redux citra ullum impedimentum labores
suos resumere ac perficere posset. Deo & S. Leon-
tio martyri æterna laus sit & gratiarum actio.
Datum in Abbatis-Cella die xviii Augusti anno
MDCLXXXII. Joannes Martinus Suter, loci paro-
chus indignus.

*Brume in
collo diffor-
mes*

204 Harum latores Joannes Listicher & Ca-
tharina Wattmann conjuges parceciae mæ Mal-
ters (*in Lucernenſi pago*) coram me ac fide di-
gnis testibus professi sunt, quod dñæ corum filia,
quarum altera annis XIII, altera XI nata est, eo-
dem tempore miserè in collo supercrescente car-
ne seu strumis afflictæ essent. Cùm autem pro a-
vertendo malo, anno proximè præterito, Muros
ad glorioſi martyris Leontii reliquias ex voto pe-
rigrinati essent, ac jam reduces, telas & fascias
ibidem consecratas afflictis partibus applicuissent,
malum omne cum strumis ex collo evanuit, quam
gratiam, salvâ conscientiâ, nemini acceptam re-
ferre queunt, quâm soli Deo, qui glorioſus est
in Sanctis suis. In Malters die XXII Octobris anno
MDXLIX. Joannes Henricus Fleischlin, indi-
gnus ibidem parochus.

disparens.

205 Strumæ non dissimilem carnis excrescen-
tiæ collo ferebat Margarita Biber de Lostorff
annis quatuordecim, quæ, postquam mulier di-
vo Leontio votum nuncupâisset, effracta cute &
effusa sanie, absque alio remedio coaluit & dis-
partit. Anno MDLXVIII. *Locus hic nominatus non
occurrit mihi in tabulis geographicis, nisi fortasse
Listorff indicetur, vicus, ut appareat, prope Ol-
ten oppidulum Solodurenſi pagi: sed neque scio,
cur Pflegerus tum litteras, numero precedente re-
citatas, tum hanc beneficii accepti brevem rela-
tionem subnexerit ceteris relationibus, toto hoc
paragraphe contentis; cùm sic recesserit ab obser-
vato penè ubique annorum & materiarum ordine.*

§ XIV. Varii submersionis peri- culo crepti, alii opinione mortui ad vitam re- vocati.

C

*Puella à sub-
mersione fer-
vatur,*

A Nno MDLIII biennis puellula, Anna Hen-
rici Büttler ex Auw filia, in rivum, qui in
molam influit, prolapsa est. Quod cùm alia qua-
driennis (*eiusdem soror*) advertit, aviaæ suæ eju-
lando renuntiat. Hæc verò sublevatis ad cælum
manibus exclamat: O sancte Leonti, sub tuum
præsidium commendo infantem! Interim puellula
currentis aquæ impetu protruditur intra a-
quæductum ac canales, atque adeo in hiatum, in
quo mola volvit, duro stratum lapide propellit;
ubi à quærentibus inventa fuit, capite in
lapideum pavimentum inverso; sospes tamen me-
ritis D. Leontii & incolumis. Distabat autem lo-
cus, ubi filia parvula aquis hausta fuit, ab ex-
tremitate aquæductuum pedibus CXVI. Canales,
per quos puella rapiebatur, gravibus afferibus
testi, ut adeo moles corpusculi intumescentes
aquas meritò moraretur, vel ex his solis suffo-
canda. Extremitas aquæductus ultimi non habe-
bat in latitudine nisi quinque pollices cum dimi-
dio, id est, foramen multo arctius capite ipsius
infantis. Lapsus aquæ xxiv pedes habebat in al-

Septembbris Tomus V.

titudine. Puella verso ad terram lapidi illisa deci-
dit. Ex quibus circumstantiæ magnitudo miraculi
dimetienda est. *Singula hac, sed fusus, ad expo-
nendam insignis prodigii evidentiam, obseruat si-
militer Pflegerus, addens, quod puella pater in
rei factæ perennem memoriam, debitamque grati-
animi testificationem depingi illam ac describi cu-
raverit in tabella, quæ in sacello S. Leontii suspen-
sa fuit anno superiorius notata.*

207 Celebre est, quod anno MDLV in Lunck-
hofen contigit. Joannes Jacobus, quatuor & di-
midii annorum puer, Jacobi Lutz filius, puerili
levitate patrem, rus petentem, inadvertenter se-
cutus, ponticulumque, super profundo aquarum
gurgite positum, incautè transgressus, decidit,
totus paludi immersus, ut nihil sui videretur præ-
ter pileum superficie aquæ supernatantem. Tran-
sierat fortè fortuna civis Bremgartensis (*Christo-
phorus Kappeler*) ad fratem suum (*dominum
Nicolau[m] Kappeler*), qui parochiæ Lunckhofen-
sis curam tum temporis administraverat, invisu-
rus; visoque pileo, prudenter suspicabatur, ne
quis fortè profundo gurgite haustus esset. Cùm
curiosus omnia luſtrâſset, vidit in fundo aquæ
prona facie jacentem puerum, aquis suffocatum.
Convocati igitur, qui propiis aderant, omne
impedire studium, ut puerum aquis extraherent,
signum vitæ è corpore merso elicentes, sed fru-
straneâ curâ: quippe cùm puer ultra duas horas
in profundo hæſisset. Parentes supra modum at-
tristati, D. Leontii opem in angustia animi incla-
mant, unâque peregrinationem ad ejus sacrum
corpus vovent. Parochus verò, qui aderat ad
triste spectaculum; rosarium ex attacitu sacrarum
ejus reliquiarum consecratum, collo exanimis pue-
ri appendit: & continuò puer, tamquam è gra-
vi somno excitatus, aliquoties profundo ac diffi-
cili halitu respiravit, ac statim postea ipse se in
pedes erexit, & sanus atque incolumis redditus est
parentibus, præ ingente gaudio teneras lacrymas
profundentibus. *Subdo testimonium ex Pflegero La-
tine expositum; sed, quia versio difficultis visa est,
minus curaci vocum hincinde ac sensuum mutatio-
nes, dummodo rem ipsam ejusque seriem affequerer.*

208 Ego Joannes Jacobus Stählin ex Millaw, *auriga cum
equis*
profiteor, quod die XVI Novembris anno MDLXV,
cum quadriga ac servo meo Joanne Schäfer in Alſa-
tiam profectus, pervenerim in Nider-Ercken, lo-
cum dimidiâ horâ diffitum ab oppido Sanctæ Cru-
cis, ad Helelli fluvii, ubi altissimus est, elevi. **F**
Dum autem in Nider-Ercken pontem transi-
fsem eo loco, ubi aquæ geminato brachio ingen-
tem, &, quod equidem ignorabam, minimè vadou-
sum gurgitem exederant, tres anteriores equi
in aquam delapsi sunt, ipseque famulus fuisset
submersus, nisi alter auriga Rothenburgensis, cui
nomen Waltero Höltschin, eum ex equo citò sub-
levasset. Viso miserabili casu, è curru desilui, &
ex loris, temoni annexis, alterum resecui, al-
terum dissolvi, ut expediti equi natando emer-
gent. At hi ulteriore natatu progredientes, in-
ter dumeta constricti sunt, unde eximere se
neutiquam valebant. Animadverso hoc secundo
infortunio, equum validorem, hactenus plaustro
alligatum, dissipavi, &, alios liberatus pericu-
lo, natando infuscatus sum, assècutus verò & ex-
tricare eos conatus, rem esse comperi prorsus im-
possibilem; imò ipse præsentissimum vitæ amit-
tendæ periculum subi: collotenus quippe im-
mergebar aquis, & solis pedum digitis sapius
inniti necesse erat, ne aquæ in os penetrarent.
Adhæc à calcitrantibus contra me implicatis e-
quis,

*puer aquæ
suffocatus &
opinione
mortuus re-
vivisces;*

E

F

AUCTORE

J. P.

mirabiliter
submersio-
nem evadit.quis, magis etiam, quam ab uadis, discrimea-
imminebat.

209 In summa hac calamitate majore infor-
tunio jacturam feci vectarii equi, mihi pretiosissi-
mi aequae aestimabilioris reliquis simul omni-
bus: è conspectu enim sublatus est, & quò ne-
sciebam. Statum meum tandem attentius consi-
deranti, ac de vita mea & equis actum esse per-
spicienti, mentis oculi aperti sunt; tum primum
cepit de Deo cogitare, opem instantius implorare,
polliceri tabellam votivam thaumaturgo mar-
tyri Leontio & peregrinationem ad Murensem ec-
clesiam. Obtestabar itaque enixissimè Deum ejus-
que Martyrem, ut mihi in ista calamitate suc-
current: sicut etiam factum est. Mox etenim è
dumetis exemptus, & ab equis sejunctus, ad ter-
ram mirabiliter evasi: vix autem elapsò, quo ter
Orationem Dominicam recitares, temporis inter-
vallo, subsecuti sunt tres equi salvi & incolumes,
desiderato dumtaxat validiore vectario, quem ta-
men similiter non sine prodigo recepi die poste-
ra. Propter tot tantaque beneficia hanc ego tabel-
lam in honorem Dei optimi maximi & S. Leon-
tii hic appendendam curavi, sic illum laudans in
Sancto suo per secula. Ita ille. Porro Millaw seu
Müllaw notatum reperio in tabulis prope Muros;
oppidum verò Sancte Crucis prope Colmariam seu
Columbariam, urbem superioris Alsacia ad flu-
vium suprà nominatum.

Infantes a-
quis suffoca-
ti,

210 Alio tempore Ludovicus Kronenberg de
Damerellen in comitatu Willisoviensi Lucernen-
sis cantonis, qui agebat sesquiterium aetatis an-
num, xxv die mensis Martii, Annuntiationi bea-
tissimæ Virginis sacro, in stagnum, paternæ do-
mum adjacens, prolapsus est; quem cum diu con-
quisivissent, nec invenissent, mater tandem, Ma-
ria Meyer, curiosius in stagnum oculos conjiciens,
vidit supinum in fundo prostratum. Quare, ci-
tato cursu, altius vocerando & ejulando totam
viciniam complens, evocavit, ut puerulum a-
quis extraherent. Puer proinde mortuo quam vi-
venti similior totus pallore suffusus, ad terram pro-
tractus (a Jacobo Rhiner, qui primus accurrerat, uti
scribit Pflegerus, quique cum capite ad solum inverso
elevaret, ut ejet à, quam hauserat, aqua ad sensus
& amissum vigorem reduceretur) semihorâ jacuit
absque vitæ praesentis indicio, &, uti indubie
credebant, aquis suffocatus & emortuus. Pater
Carolus Kronenberg interea voto se damnat ad
invisendum & in sacris suis lipsianis colendum D.
Leontium, thaumaturgum in Muris patronum,
(procurandum ibidem Missa sacrificium, offeren-
damque tabellam votivam.) Atque voto emissò
puer primitus frendere dentibus cœpit, deinde
membra distendendo oscitavit septies, & sic deinceps
magis ac magis ad mentem & vires rediit,
atque integrè revixit & convaluit, postquam di-
midiam minimum horam in aquis & alijs di-
midiam extra aquam exegisset inanimis. Anno
MDLXXI. Parentes autem, juxta Pflegerum,
votum persolverunt die xv Maii anno 1672.

oy, ut ere-
debatur,

211 Leontius puerulus de Bäsenbüren, Petri
Moser (& Catharina Bochfllerin conjugum) filius,
cum de more cum aliis (in Bossweil, loco non
longè Muris disto) ad rivi, qui in molam in-
fluit, ripam luderet, forte in rivum lapsus & im-
petu aquarum per aquæductum, quinquaginta duos
pedes longum, abreptus & protritus, tandem su-
per rotam molariam in profundum & subtus a-
quas projectus & submersus est: ubi per unum
circiter horæ quadrantem prostratus jacebat. Ma-
ter per filiam sexennem de tristi eventu edocta,

statim ad D. Leontium votum pro salute filii emisit: (promisit autem, teste Pflegero, peregrina-
tionem ad Murense monasterium, Missam ibidem
celebrandam, & tabellam votivam;) atque puerum quæsitus in profundo hiatu reperit, caput
vestimentis involutum, cætera mortuo similem.
(Advenerant illuc casu, uti narrat idem Pflegerus, dominus Kuon vir primarius in Waldhau-
seren, & Pancratius Schreiber, quorum ille ad
ventrem pueri, jam aquis extracti, tandem aliquod vita indicium advertit, hic verò ex disten-
to ejusdem ore vim magnam aquarum elicuit.) Post
dimidiā horam, veluti ex leni somno exper-
giscens, suique compos factus, sospes & in-
columis sub oculis omnium comparuit, ac
si nihil sibi quidquam adversi contigisset, citra
ullam læsionem vel læsionis indicium. Anno
MDLXXV.

212 Anno MDLXXVIII Ursula Blatner, bien-
nis filia Nicolai Blatner (& Anna Eggin) de pa-
rochia Beronensi (Lucernensis ditionis) in aqua-
liculum decidit, nemine advertente, & sub ipsis
aquis mersa jacuit, manibus calum versus proten-
sis: donec juvenis quidam (Jacobus Brengarter)
casu præterit, &, conspecta in aquis infante,
contremiscens eam undis exemit, ac sexaginta &
uno passibus domum retulit, ubi semihorâ frigi-
dum cadaver sine vitæ signo jacebat. Postquam
verò ayia (Maria Lucia Schoff,) quæ superve-
nerat, neptem S. Leontio cum voto consecravit
& commendavit, statim modicum clamorem, aut
potius altum suspirium edidit Ursula, redditoque
faciei colore rubeo, revixit atque convaluit. xxxi
Augusti anno supradicto.

213 Sequentे anno MDLXXIX puer parvulus,
Melchioris Widerkehr (pratoris) de Dietikon (lo-
co prope Bremgartam) filius biennis Josephus no-
mine, cum in præter & ad molam fluentem ri-
vum corruisset, ab unda vehementi impetu per
canales super ipsam rotam ejectus & circumagi-
tatus est, usque dum inter pavimentum lapidibus
stratum & rotæ molam comprehensus atque adeo
strictè compressus fuit, ut, si naturæ modum respe-
xisse voles, actum esse de vita pueri affirmâsses.
Attamen postquam & quia parens, accepto tristi
nuncio (a Jacobo Widerkehr fratre suo, qui mo-
le rotam impeditam cernens, quid cause esset, spe-
statum iverat, & infelicem infantis casum conspi-
catus, altum exclamaverat,) & re propriis oculis
conspecta, in angustia & afflictione S. Leontio
cum voto (peregrinandi Muros & tabella offe-
rende) filiolum sub tutela commendaverat, puer
de sub mola multo labore extractus est sospes,
absque vulnera non solum, sed absque vibice aut
livore vulneris.

214 Anno verò MDLXXX puella etiam bien-
nis (Barbara Schäncker, filia Joannis Schäncker
& Elisabethæ Freyin in parœcia Grätzenbach Solo-
dorenſis ditionis) cum ad labrum seu alveum, a-
quâ oppletum, infantium more luderet, incaute
præcepit acta in & subtus ipsam cecidit aquam,
nemineidente. Post intervallum, cuius duratio
incerta est, animadvertens quidam de domesticis
accurrit, & puellam morti eripendam è profun-
do levavit. Quoniam verò nec tunc, nec qua-
tuor integris post horis, aliquod signum vitæ su-
perficiis ediderat, parentes, facto voto, eam di-
vo in Muris martyri Leontio obtulerunt, ac sta-
tim aqua, quæ hactenus in frigido cadavere co-
hibita ac retenta fuerat, copiosè effluente, ha-
bitus cœpit meare liberè, & continuo in columis
revixit.

Puer in a-
quas dela-
tus manife-
sto mortis pe-
riculo eripi-
tur;

F

215 Eam-

& puer vi-
tam reci-
piant.

A 215 Eamdem gratiam intercessione beatissimæ Virginis ac S. Leontii habuit puerulus Leodegarius Studer de Lucerna. Casu is in craterem fontis collapsus est : ex quo à prætereuntibus post intervallum , quantum ignoro , extractus , integrâ horâ cassum adhibitis fomentis , pro elicendo vitæ indicio , examinis fuit. Vota præsentes nuncupaverunt , alterum ad beatissimam Virginem in Wertenstein , alterum ad S. Leontium in Mure : ac postquam ad triste spectaculum superveniens avia (*domina Dorothea Schindler*) vota ratihabuit , statim puerulus emortuus dexterum aperit oculum , atque ita vitam & integrum sanitatem recepit vi die Junii MDCLXXX. *Habenus Mayerus Pflegerum expoenens , qui deinde subdit sequentia , que idem Pflegerus , certe omnia , novisse non potuit , utpote jam diu mortuus :* Vixit autem Leodegarius (cujus parentes Joannes Jodocus Studer & Maria Catharina Keller de gente patritia) usque ad annum ætatis LXXII , monachus factus in monasterio Murensi , in quo , post exactas omnium classium professuras , novitiorum magister , deinde subprior , ac deum decanus seu prior conventus annis XVI præfuit.

In mediis
aquis vir-

B 216 Nec omitti debet singularis gratia , quam Gregorius Neff de Tuggen in Marchia Suitensi , à D. Leontio eodem anno percepit. Is cùm circa festum S. Martini episcopi eques pontem ad Greinau transiret , atque in ipso ponte equo defunderet , fallente altero pede , subito de ponte in Limagum fluvium , qui postea in lacum Tigurinum se effundit , decidit , certò submergendus , nisi in ipso lapsu divum Leontium cum voto suppeditas invocasset. Videbatur enim sibi ab aliquo per crines adeo firmiter teneri , ut , toto corpore aquis immerso , caput super undas semper attolleret ; donec diu a fluctibus hinc & inde jactatus , à nautis creptus , & incolumis ad littus fuerit evectus.

& mulier
prodigiosè
servantur in-
columnes.

C

217 Mulier phrenetica de Rheinfelda Kunigunda Solander (*uxor Martini Cötscher*) anno MDCLXXXI in præterfluentem Rhenum seipsum præcipitavit , atque impetu aquæ abrepta , jam jam hauriri vortice ac mergi cœpit. Cùm eam videntes divi Leontii patrocinio cum voto commendâssent , statim ex fluctibus emergens , diu placidè aquis supernatavit , donec ab emissis nautis in navim sublata , & ad littus est deportata , non à discriminé tantum , sed & phrenesi liberata.

Ex alta ru-
pe

R Everendus pater Athanasius à Castanea , monachus abbatiæ Engelbergenis Ordinis S. Benedicti (in Subsylvania) de scripto hæc ferè verba testatur : Contigit in æstate summa , quâ nives diffluere atque glacies indurata denuo apparet confuerunt , ut pater Ignatius postea abbas , tunc verò Philosophiae professor quadam die [quantum memini anno MDCLII] recreacionis ergò , me in focium assumpto , ambulatum exiret cum intentione Montem angelorum , sic dictum , qui proximè monasterio prominet , condescendi. Quia verò à via ordinaria declinavimus , per longas ambages & anfractus ad rupem Septembbris Tomus V.

& præruptam ac lubricam glaciem devenimus , quam pater Ignatius absque horrore transeundit , & saltu ad altius supercilium se proripuit. Mihi verò horror incessit , situs loci terrorem incusit , omnibus artibus contremiscere , pedibusque vacillare cœpi : donec mediam circiter rupem , baculum manu tenens , attigi : ubi prolapsus , projectis manibus pedibusque , pronus magno impetu ad ima per decliva præceps corrui. Erat inferiùs horrida vallis , eratque obvia acuta cautes , apta corpus meum aut præscindere aut lethaliter vulnerare.

AUCTORE
J. P.

219 In hoc periculoso rerum articulo bis terque JESU , MARIA ingeminavi ,] verùm ultrius ad profundum rapiebar. Dominus abbas , in eminentiore loco positus , eo clamore percusus est , oculos in ima conjectit , & manifestum mortis periculum ipse advertit , quod equidem non apprehendebam , utpote cernere nequiens , quid infra me esset. Quapropter dexteram sustulit dominus abbas peccatorum absolutionem mihi impertitus , tamquam jam in extremo vitæ puncto & in summo discrimine versanti. Et ita erat profecto. At verò omnipotens Deus rem totam ad majorem S. Leontii martyris gloriam convertit. Etenim cùm ulterius semper proriperer , ac tertio JESU MARIA inclamarem , & nihil proficerem ,] tandem memoria occurrit diuis Leontius , cuius imaginem , ejus reliquiis sacratam , è collo geregam , & geram totâ vitâ in grati animi tessera , nihil amplius dicendo , nisi : SANCTE LEONTI ! Quibus verbis vix enunciatis , exemplò jacui immotus , quasi ab aliquo in medio lapsu interceptus , tametsi multo declivior esset pars inferior superiori. [Horum spectator dominus abbas , miratus est valde , & summâ mecum affectus est lætitia. Maxima sit & perennis S. Leontio martyri gratiarum actio.] Hac habet Mayerus , exceptis iis , que uncis inclusi , quæque ex Pflegeri instrumento Germanico desumpta Latinè reddidi , ut & sequentem clasculam , quam ille prætermiserat fortasse brevitas gratiæ. Totum hoc ego P. Athanasius à Castanea sacerdos & professus Engelbergenis attestor , idemque reverendissimus dominus abbas speciatim & manu propria , si quis exegerit , attestabitur. P. Athanasius à Castanea professus Engelbergenis.

E

& alter è
tecto domi
in columnes
servantur.

220 Jacobus Küffenberg de Döttingen in parochia Klingnau (oppidum est in comitatu Badensi) faber lignarius , è tecto domi , altitudine trium contignationum , in terram corruit tam vehementè impetu , ut terra moli corporis cesserit profundius. In ipso autem lapsu divo Leontio cum voto salutem suam supplex commisit ; atque ita , cui natura lapsus , vel cervicem , aut faltem membra confregisset , divi Leontii intercessione citra memorabile damnum integra membra sospes è terra levavit , surrexitque in columnis. Anno MDCLV.

221 Oswaldus Streböl , molitor in hac nostra abbatia , die XXII mensis Decembris anno MDCLVI in pistrinum descensurus , fallente pede , per scalam cecidit , dum ipsum pistrinum vehementè impetu cursum suum perficeret. Cecidit autem in ergatam , & inter pistilla intrufus ac compressus , horrendo situ diu hæsit , frustra suppeditas in clamans. Humano igitur destitutus auxilio , cælum votis oneravit , (Deum , beatissimam ejus Virginem Matrem) & S. Leontium in vota vocavit , (hunc promittens fore , ut , si hoc præsenti periculo eriperetur , in honorem ejus aliquot

F 2 f pre-

AUCTORE
J. P.

preces recitaret, & offerret tabellam votivam.)
Quo facto pistrinum subito substitut, usquequod miser è machinis se extricavit, & proripiuit; atque adeò è præsentissimo vitæ discrimine liber & incolomis evasit. In gratiarum actionem & perpetuam rei memoriam in tabella depingi ejus seriem curavit, atque appendi in facello S. Leontii, ut sic quemlibet ad laudes Dei in sancto Martyre decantandas incitaret; prout subiungit Pflegerus.

invocatus
Sanctus,et p[ro]p[ter]e credi-
tur,

B

222 Eodem currente anno MDLVI die ix Iulii Joannes Jacobus Huwiler de Auw, cùm cerasa decerpturus arborem consendisset, ramus, in quo stabat, confractus, ipse verò in terram altitudine aliquot farissarum delapsus est, omnium opinione aut vitæ, aut saltem membrorum usu destituendus. Quia verò Jacobus inter labendum animum ac votum ad thaumaturgum Martyrem erexit, atque divi Leontii meritis, ut ut gravi impetu subiectæ humo corpus impegit, de terra illæsus atque incolomis surrexit.

223 Graviore lapsu ruebat secunda die Octobris anno MDLVIII Jacobus Schwendiman de Inweil in cantone Lucernensi. Ex altissima arbo-re poma collecturus, scalas duas, una non sufficien-
tia, colligavit, arborique applicitam consendit. Cùmque operi suo intentus, nihil mali suspicaretur, scala superior, solutis, quibus in-
feriori colligata fuerat, funibus, in profundam ter-
ram cum Jacobo corruit: & quia mole hujus in-
terior in frusta confracta fuit, Jacobus in ipso lapsu à grandiore festuca, in femur penetrante,
grave vulnus accepit, cæterum in nihilo læsus;
quin & ipsum vulnus intra unius mensis spatium integrè à chirурgo, non valde experto, sanatum fuit. Nam Jacobus patrocinio divi Leontii votis se obligavit, atque intensa devotione commen-
davit; cùm cadens vitæ discrimen præ oculis ha-
buit. Nihil sanè hic adeo mirabile occurrit, ut
absolutè dici debeat intervenisse divinitus auxi-
lium.

succurrat.

C

224 Anno MDLXI puer xiiii annorum de Hüneberg Chamensis parochiæ (juxta tabulas in Tugensi pago) Joannes, Petri Filliger & Barbaræ Buecher filius, in horreo ex alto in indurata aream spatio plus triginta pedum cecidit. Nec tamen, (quia præsentes votum sancto Martyri nostro pro incolomitate emiserunt,) vel levem læsionis vibicem ex tremendo lapsu in corpore, vel sensit vel tulit. Ipse dein cum pa-
rentibus promissam peregrinationem obiit die vi-
gesima quinta Aprilis ejusdem anni, id est, die
decima nona à lapsu juxta Pflegerum.

Mulier ex
lapsu

225 Idem Pflegerus mox producit alterius be-
neficii testimonium Germanice scriptum, quod in
Latina lingua ita ferè sonat: Anno MDLXI die
xv Septembris Elisabeth Vogel, uxor Jacobi
Dörfenbach ex Egonis-villa, altum consendit,
ut mergites trituratoribus dejiceret in subjectam aream: cùm autem incautiū labori insisteret, &
pedem perticæ mergites sustentanti ulterius, quām
par erat, imposuisset, præceps acta est, & ex
altitudine duarum circiter contignationum prono
capite in indurata aream impegit. Ex isto lapsu,
ut facilè intelligitur, tam miserè læsit caput, ut
in suo sanguine veluti immersa jacens, nullum
vitæ superflitus indicium proderet. Sub idem tem-
pus, quo casus ille accidit, ego infrà scriptus
loci parochus domum ejus pertransi, & quia
lugubrem domesticorum ejulatum percepī, con-
fessim aream, in qua sanguine perfusa mulier ja-
cebat, ingressus sum, ut, quæ tristis hujuscē e-

juratus causa esset, perdisserem. At mox miserè in capite læsam & sanguine diffuentem absque ulla vitæ signo mulierem deprehendi. Præstolabar deinde ultra semi-horam, si fortè sui compos fieret, atque sanctissimo Ecclesiæ Sacramentorum viatico communiri posset ad felicem transitum.

D

226 Verū post longam moram aliud nihil obserbare potui, quām quod unica vice traheret anhelitum; id observans facro eam Oleo unxi saltem in pectore (quia ratione periculi aliter fieri non potuit.) Interea temporis maritum ejus Bremgartam ablegavi ad accerendum peritum chirurgum. At ille miserum dilectæ conjugis statum secum volutans, ad chirurgum longè peritiorem, nempe ad S. Leontium martyrem, animo conversus est, cui, tamquam benignissimo ac planè mirabili chirurgo, infelicem uxorem enixissimè commendavat cum voto peregrinationis Muros, & tabellæ offerendæ. Cùm autem accitus chirurgus, magister Hartmannus Seyler Bremgartā advenisset, & mulierem eo, quo dictum est, statu offendisset, post ulteriorem inspectionem advertit, ex lapsu etiam axillam ejus unam & brachium loco suo expulsa esse. Verumtamen neque axillæ neque brachio, in fædes suas compellendis, manum admovere voluit propter nimiam debilitatem decumbentis; omnino etiam existimabat, in diem crastinum non supervicturam. Cùm verò postero mane ad eam ego rediisset, ingens divinæ omnipotentiae miraculum per intercessionem S. Leontii in ipsa patraturam comperī: quandoquidem plenè & mentis & loquelæ compos, peccata confiteri & verum Redemptoris nostri corpus ac sanguinem suscipere valeret. Dein paucos intra dies incolomis & sospes evasit, absque difficultate incedere potuit, & sine incommodo quolibet labores domesticos obire; laudabatque Deum, mirabilem in Sanctis suis. Huic ergo relationi in subsidium veritatis subscripti, eamdemque consueto meo sigillo muniri volui. Mathias Honegger testor, ut suprà. Egonis-villa vulgo Egenweyl, hand procul distat Bremgartā, ubi ex relatione sat intelligitur.

Jumenta ex
alto delapsa
servantur.

227 Michaël Lüthart de Merischwand (Lu-
cernensis ditionis) & ejus filii (Philippus & Rn-
dolphus) currunt à tribus bobus & equo tractum,
in sylvam comitabantur, ligna pro usu domestico al-
laturi. Erat proximè clivus frutetis ac spinis horri-
dus, in subjectam voraginem se protendens. Jumenta
igitur subito in furorem acta, ad præsumum cli-
vum factò impetu se præripiunt & per decli-
vum cum curru ad ima volvuntur in certam per-
niciem. Michaël inter ea divo Leontio supplic
votum facrat, quo meruit, ut meritis Martyris
jumenta cum curru illæsa denuò ad superiora
cum gudio ac gratiarum actione fuerint reducta.
Anno MDLXIII die xxii Februarii. Pflegerus hi-
storiam hanc, quam sine evidenti miraculo non
contigisse fuisse comprobat, in tabella depiclam &
publice in ecclesia Murenji expositam fuisse afferit,
& dein subdit testimonium alterius beneficii, quod
è Germanico Latinum feci, ut sequitur.

228 Notum sit omnibus, quod die xiiii Ju-
nii anno MDLXVII in civitate Tugensi, cùm
novæ ædes exstruerentur, octo ferè annorum fi-
liolus meus, dictus Carolus Josephus, inter a-
lios pueros lateres subministrans, solus tandem
relictus fuerit in scalis altis & gravibus, quibus
in incendio aut similiū ædium exstructione uti
confuevimus, quibusque transferendis tres qua-
tuorve requiruntur homines. Cecidere interiu-
scalæ, & his ipse usque ad medium circiter la-
psum

Puer è lapsu
ad extrema
deductus,

A psum in trigesimo secundo gradu adhæsit, bis JESU MARIA inclamans, easque simul dimittens, prono pectori in altum palum querceum, dein in acervum lapidum cecidit, & opinione mortuus sublatus est. Dum infelix iste casus continebat, ego domi me continueram, at mox accurenti vir quidam, puerum brachiis gestans, absque ullo vitæ indicio, & tamquam omnino exanimem obtulit: in hoc luctuoso casu, cùm me subduxisset, filium meum Deo, sanctissimæ Dei Matri, Virgini Mariæ in Einsidlensi & S. Leontio in Murensi ecclesia optima fide ac fiducia devovi. Sub hæc statim præsentis vita signa edidit, & ita convaluit, ut die postero plena sanitate denuo frueretur, nullo adhibito remedio; vena dumtaxat ei aperta fuit ex cautio ne, si forte quid mali lateret in sanguine. Horum ego Melchior Brandenberg pueri pater & alii plures homines probi, qui & ipsum lapsum & ingens prodigium coram confexere, testes sumus.

*mulier gra-
vida horren-
dum in mo-
dum laesa,*

229 E scala similiter (*sc prosequitur Mayerus,*) anno MDCLXVIII die XXII Maji proruit Catharina Weber, de Lachena Marchiæ Sutensis, Andreæ Schwieder opificio restionis uxori fecta, atque in adsitam machinam, quâ stupa parari solet, incidit, quæ dimidiā ferè ulnam in ventrem, quod dictu æquè ac auditu horrendum, penetravit, iæ matri utique ac foeti lethifero, nisi præservativa virtus divi Martyris vim mortis compescuisse. Nam mulier inter cadendum votu se obstrinxit, ut S. Leontii ossa in Muris veneratum iret, si sibi ventrisque fructui vitam servaret. Servavit equidem suo interventu utrumque thaumaturgus Auxiliator; & mulier post exæstas adhuc decem hebdomadas foetum enixa est sospitem, quem in honorem ac memoriam sancti Intercessoris LEONTIUM in Baptismo nominavit. Huic miraculo fidem fecit Casparus Scriba, sacrae Theologiae docttor & parochus in Lachen, testis oculatus. *Verba Germanica dat Pflegerus, atque ita sonant Latinè:* Hæc ita esse, ego, qui propriis oculis non sine summa admiratione casum istum confexi, & de lapsæ mulieris incomitatem desperavi, attestor Casparus Scriba, docttor Theologiae & parochus ibidem.

*vir in moris
agonie confli-
tus, inco-
lumente eva-
dunt.*

230 Joannes Keller de Schmärcken, assessor fori municipalis in comitatu Utznaensi, cùm absoluto senatus-consilio è curia abiaret, à summo scalæ ad imum per gradus & gradus corruuit, indeque in cubile delatus, vitæ ac sensuum expers jacuit per integrum horæ quadrantem: donec incæsum adhibitis spiritibus ac fomentis, quæ apterant ad prolixiendos vitales spiritus ac sensus, septem, qui aderant, homines unanimi consensu præfatum Joannem D. Leontio commendaverunt, addito voto, quòd omnes irent peregrinatum ad ejus sacra pignora, si vitam suis meritis ac sensus impertiret, quatenus saltem Christiano-Catholico more per sanctissima Sacramenta ad piam mortem disponi ac provideri posset. Continuò enim vitalis color rediit, rediit respiratio, & apertis oculis, is, qui mortuus fuerat, aut saltem cum vicina morte luætabatur, reviviscere cepit, atque in diem castinum salvus fuit & incolunis. Supradicti verò homines die XXII mensis Martii anno sequente MDCLXX in Muris vota sua reddiderunt, ac superius scripta sacramento affirmaverunt.

231 Sed revertamur ad annum priorem MDCLXIX, quo virtus divi Martyris in conservatio-

ne parvuli singulariter eniuit. Puerulus quidam (*Ursus nomine*) Adami de Arch ex Neuendorff cantonis Solodorensis filius, incaute afferem, calcariæ adhuc effervescenti superpositum, transire currendo tentabat: verùm cæspitante pede, corruuit, ferventi calci capite ac toto corpore genuum tenus immersus. Post intervallum temporis patrinus pueruli, cùm eum amplius non videret, anxia nec inani suspicione provocatus accurrit, & folos pedes è calce protenos aspexit. Tum verò misericordiæ commotus, manibus oculisque in cælum erexit, in genua procubuit, votumque fecit (*peregrinandi*) ad S. Leontium (*in Maris offerendaque tabella,*) ut puerum salveret: allatoque deinde ligone, corpusculum, hominum opinione ex ardore calcis exustum atque consumptum, extrahere occipit, ac puerum vivum & illæsum, stupentibus omnibus, parvo labore extraxit, unis exceptis ocellis, quos puerulus tribus diebus ac noctibus præ doloris magnitudine aperire nec volebat, nec valebat; plenus doloribus & quietis expers. (*Addit Pflegerus, advo-
catum fuisse magistrum Joannem Studer, chirur-
gum valde peritum; at hujus industriam hic pa-
rum profuisse, quandoquidem puer præ doloris
vehementia totis viribus impediret, quominus vel
manus vel aliud quidpiam oculis admoveretur:
iidem autem dolores ita miserum torquebant, ut
toto triduo cibum omnem respueret, utque pro-
inde timeretur, ne cum visu etiam vitam amitteret.*) Renovabant igitur parentes votum à patrino emissum, superaddito altero, ut Missa legatur ad divi Martyris reliquias. Erat hora dici quasi septima vespertina, quâ promissio voti facta fuit, & ab illa hora puerum placidus somnus occupabat, ad sequentis diei septimam matutinam protractus; quâ horâ puer evigilans escâ refici petiit, apertisque oculis, plus quam antea claris, adstantes parentes & alios præsentes aspexit, sanitati ex toto restitutus. Ita præter plures alios attestante R. D. Francisco Stephano Haffner, parochio in Neuendorff. *Plures inter testes, preter
parochum, pueri parentes & suprà dictum chi-
rurgum, nominatim exprimit Pflegerus Ursum
Heini, memoratum ejus patrinum & Mariam
Oterin, quæ infantem similiter ex sacro fonte sus-
cepserat.*

E

§ XVI. Varii plaustris & re- rum gravium mole oppref- si ac protriti, vulneribus & mortis periculo liberati.

A dvenerat anno MDCLVIII ex voto Fridolinus Næff de Itenthal prope Lauffenburgum (*ad Rhenum fluvium*) ex parochia Keulen, qui anno ætatis xx, ab incisa queru oppressus, abrupto crure graviter vulneratus est. Pro cuius redintegratione parentes frustra in chirurgos omnia sua disperserunt, ad egestatem redacti. Cùm autem preces suas funderet coram sacro D. Leontii corpore, crus abruptum tantum edidit fragorem, ut non ambigeret, etiam matrem (*Margaretam Bachhoferin*) cum aliis adstantibus audivisse. Ex quo dolor cœpit immuni,

*Os confrat-
etum sponte
coalgit;*

F 3

AUCTORE

J. P.

nui, os confractum sponte conjungi ac coalescere, absque humano auxilio ita pes constabili-
ri, ut recto gradu, acsi mali nihil sustinuisse, po-
stea incesserit.

*juvenis plau-
stro graviter
onus*

233. Nicolaus Lüthard, juvenis ephippiarius in Auw, cum sui similibus stebat secus viam, quâ tunc plaustrum vini, habens amphoras undecim, advehebatur; sed sociis abscedentibus, ipse incaute perstetit, ut ab equo humi protrusus rotæ medio corpore succubuerit, & quod admireris magis, rota cum integra vini mole super juvēne substituit, utique ferreum etiam pectus effractura. In hac necessitate vitæ prostratus juvenis, erecto ad divum Leontium animo ac voto, salutem suam eidem Martyri committit eo felici eventu, ut, cùm rota citius ac fieri potuit, subducetur, ipse salvus & incolmis de terra surrexerit. Anno MDCL.

*ac puer ju-
mentis & ar-
atro proriti-
ti abque la-
tione;*

234. Cùm anno MDCLX Joannes Udalricus Meyer de Birch (vico Muri distante dimidio circiter millario) aratum exiret, jumenta, id est, boves & equi, improvviso in rabiem exardescientia, sus-deque omnia verterunt, puer filio Joanne Casparo, qui uni pro mōre infederauit, sub pedibus suis prostrato ac conculeato; qui etiam arato, quod trahebant, substratus, ferreis acuminibus miserè dilaniatus fuisse, nisi locrica fidei ac fiduciae in divum Leontium crudelē lanianam præpedivisset. Nam Udalricus patet, cùm vidit filium de vita periclitantem, ad vota confugit, (peregrinationem ad Murensē monasterium & Missam illis legendam pollicitus est,) quibus sanctum Martyrem vocavit in auxilium. Impendit enim verò opem suam postulanti, & puer filius, tametsi vestimenta ejus lacerata fuerint, ne hilum tamen in corpore aut cute lœsus, omni periculo feliciter defunctus est.

*vir item cur-
rit*

235. Sub medium autumnum ejusdem anni MDCLX Andreas Koch, de Weyden parochiæ Egong-villanæ, cùm currū rapas domum deducere, ac currus propter declivitatem viæ ruinæ impenderet, ipseque inclinatum currum sustentare præsumeret, fortior onus currus moles cecidit, unāque Andream oppressit tanta vi, ut, postquam de sub currū extractus est, ejus corporis forma humo impressa conspecta sit; ipse verò ab omnibus vitâ emunctus habitus, quoniam nullum spirantis vitæ indicium in eo inventum fuit. Vocatus etiam parochus Mathias Honegger, cùm sensibus ac vitæ spiraculo carentem invenisset, hortatus est adstantes, ut secum divi Martyris opem implorarent, quatenus saltem tantum vitæ spatiū misero homini à Deo exoraret, quoad sanctis Sacramentis ad Christianam mortem provideri posset. Mira res! Vix parochus nomen S. Leontii, & vota, quæ fecerat, enunciavit, cùm homo, ut suprà oppressus, tanta edidit signa vitæ reducis, ut à peccatis absolvī, & sacro Oleo inungi potuerit. Post hæc verò ejusdem Martyris meritis (nec alii usus remediis) non tantum mortis fauibus eruptus, sed integrissimæ sanitati restitutus fuit; quod, attestante chirurgo (Bremgaria illuc vocato &) affatim gnaro, citra præstantissimum miraculum evenire non potuisset.

*& puer ar-
bore protri-
& pri mor-
tuis habiti,
finitatem re-
superant.*

236. Alio tempore, nempe anno MDCLXIII, Adamus biennis filius cum patre Casparo Müller de Villmaringen (in Provinciis liberis) ac duobus aliis fratribus natu majoribus exierat in campum, ubi pater cerasum crassam ac præaltam ferrā dividebat; Adamus verò arbori secundæ, periculi ignarus, insidebat. Cùmque truncus jam

dissectus volveretur, corripuit infidentem, atque obruit cervice tenus, quo situ jacebat, donec à parente, qui S. Leontio votum pro filio nuncupaverat, & fratribus ingenti moli subtractus fuerat, quamquam opinione præsentium vitâ exutus. Post modicum tamen præter spem oculos aperuit, atque pro refocillatione lacte materno potatus, intra semi-horam stetit & ambulavit; exactis vix duabus horis, cum aliis infantibus, acsi nihil incommodi sibi umquam evenisset, lusit atque discurrit: evidenti utique divinæ bonitatis, atque meritorum D. Leontii miraculo.

237. In honorem sanctissimæ Trinitatis, Patris, *Puer pifbrini* Filii & Spiritus sancti, beatissimæ Virginis Matris Dei Mariæ, ut & præpotentis patroni S. Leontii martyris, ego infra scriptus testor, quod die tertia mensis Novembris anni MDCLXIII in Ottenhausen parœciæ Hoehdorff ingens prodigium contigerit quinquenni circiter puero Petro Lang nomine. Etenim cùm memoratus Petrus in pistriño, ubi nuclei oleo exprimendo conteri confuerunt, propius accessisset ad axem, quo tudicula agitantur, ille puerum corripuit, atque magna vi secum deorsum pertraxit, ut adeo necesse esset, eum ab ingentis molis querceo axe conteri ac perimi, nisi ancilla, nomine Maria Schmid, Petrum, emisso voto, commendasset S. Leontio Murensi martyri. Simul ac enim illa votum enunciaverat, sponte sua absque humano administrculo axis è loco suo recessit, & spatio unius facile ulnæ submotus est, adeo ut hinc etiam rota substiterit & puer extrahi potuerit, qui adeo sanus & incolmis inde evasit, ut sponte, absque ullo auxilio, domum abierit.

238. Cùm autem accurrisset Joannes Weiss, *ut certiore debatur*, ad quem pertinebat pistriño, atque axem loco motum conspexisset, non potuit mirari satis, quoniam magnitudo & gravitas exigebat viros ut minimū quatuor aut quinque robustos ac vectibus armatos. Ita mihi rei geste seriem, interposito jurejurando, retulerunt personæ tres probæ ac fide dignæ, Joannes Weiss, Maria suprà memorata famula, & domicella Anna Nüölm̄an: ego verò mei muneric esse duxi, eam fideliter ad æternam memoriam honoremque & gloriam Dei ac S. Leontii martyris litteris consignare sigilloque meo communire. Actum in Hochdorff die XIV Februarii anno MDCLXIV. Joannes Gründler plebanus in Hochdorff. *Locus hic, unde testimoniū, quod ex Pflegero Latine transluli, Muros destinatum fuit, notatur in Lucernensi ditione inter Sursee & Sempach.*

239. Alius puer novennis, cùm parens Adamus Stoll de Esch (in Provinciis liberis) finum currū, à quatuor equis & septem bobus tracto, per viam angustam educeret, in angustiis ipsis ad terram & sub currum lapiti est, ut rota currū anterior cum tota fini mole per medium ejus volutaret corpus (& nemo miserum casum cum horrore intuentium, non judicaret, puerum contritum esse ac mortuum, ut ait Pflegerus.) Tremefactus parens voto (peregrinandi Muros) sanctum Martyrem invocat, cuius meritis puer è terra sublatus, post horæ quadrantem incolmis, suo agitandi jumenta officio functus fuerit. Anno MDCLXVI.

240. Anno subsecente MDCLXVII die VIII mensis Octobris Adamus Satler de Müswangen parochiæ Hitzkirchenfis, cùm pro ædificando facello novo pumices erueret, subito à labentibus desuper terræ & axis oppressus, pedeque per medium tracto, sub mole complicato corpore constrictus,

D

E

F

*& alius
plaustro gra-
viter onus,*
*ac vir saxon-
rum mole ob-
terendi, fer-
vantur inco-
lumes;*

G

A à nemine videri poterat, (*& quamvis mille vi-*
tas habuisset, ut scribit iterum Pflegerus, mortem
humano modo haud evassisset.) Sed quia imminen-
te, ut dictum est, periculo interitus voto se san-
cto Martyri obligavit, industria vitorum accur-
rentium è ruina extractus atque, quod nemo cre-
debat, mortis faucibus eruptus fuit, non tamen
omni periculo: nam cum Adamum sic erutum
è fovea deportarent viri illi, advolvitur contra
ipsum Adamum ingentis molis saxum ad certum
interitum, nisi denuo ad S. Leontium vota du-
plicasset: vix enim voverat, cùm saxum ad a-
liam partem mirabiliter proflus motu declinavit &
Adamum intactum reliquit.

movit) & continuò puella in pedes ipsa se leva-
vit, & cum fratre suo Joanne salva, & sine ul-
lo stigmate domum rediit.

AUCTORE
J. P.

infans dela-
plo tigno le-
thaliter per-
cussus,

241 *Omisit Mayerus, quæ ex Pflegero incom-*
pendum reducta subjungo: Anno 1668 die xii
Augusti in vico Bligenstorff Tugensis ditionis, dum
Joannes Schicker cum trienni filio Joanne Cas-
paro sub stillicidio horrei subfisteret, medios inter
ex improviso delapsi sunt tres lapides, atque in-
super è tignis recti unus, quod triginta tribus li-
bris grave puerum ad tempora percussit ac solo
prostravit. Sublatus nihil vita superstitis indica-
bat; monuerunt autem, qui aderant, terrore per-
cussum parentem, ut puerum S. Leontii patroci-
nio devoveret; ipseque salubri consilio obsecutus,
post moram non diuturnam, desperatum filium
recepit vivum & in columem planèque illæsum, si-
maculam excipias, qua relicta est ad tempora.

& vir cur-
rūs rotis pra-
tritus & ex-
animis con-
valescunt.

242 Valentinus Thoni de Pfeffikon, præse-
turae S. Michaëlis in ditione Lucernensi, infeli-
ci casu sub currum vario lignorum & fruticum
genere prægravatum prolapsus est, (*quando in de-*
scensu montis instrumentum, quo rota continentur,
uti intelligo ex Pflegero, inopinato solutum est, cur-
rusque cum tribus equis magno impetu ad fundum
abii, ut duas rotas supra pectus suum volveren-
tur, ipse verò veluti exanimis jacere absque vitæ
indicio. Demum verò, cùm alia remedia non con-
ducerent, homines, qui aderant & quorum inter-
erat, facto voto, S. Leontio sic contritum con-
secrârunt, & exemplò, quasi è mortuis resur-
gens, ipse, nemine sustentante, domum repedavit,
& intra paucos dies à minutis quibusdam læsi-
nibus sanus evasit.

Alii

243 Non valde absimili infortunio Josephus
Jung, (*privignus Joannis Jacobi Widerkehr,*) de
Waltenschwyl parochiae Boswilensis (*in Provin-*
cis liberis) interventu divi Martyris periculo fel-
liciter defunctus est anno MDCLXXIV die XXVIII
Martii; cùm, fratre suo Henrico jumenta mi-
nante, ipse plaustrum fimi sequeretur. Nam, cùm
colliculum quemdam confendissent, currus onu-
stus subito retrorsum ad ima veloci impetu ra-
ptus, Josephum primitus subvertit, ut rotis su-
per pedes ejus ultra orbitam protensos volutis,
etiam pedibus jumentorum conculcatus fuerit. Ve-
rum, facto voto ad thaumaturgum Martyrem,
ex evidente corporis ac vitæ defecrimine, eviden-
te miraculo incolmis & salvus surrexit.

variis hujus
scemodi

244 Anno MDCLXXIX puella sesquatiennis Ve-
rena Wurmann (*ex Bünzen in Provinciis libe-*
ris) rotâ currûs correpta, prostrataque, ac de-
mum à rota ipsa pectori tenus oppressa fuit. Et
quia currus subiit, frater pueræ Joannes elata
voce aurigam, nihil animadvententem, interpellat.
Qui citato cursu advolat, & pueram ab in-
teritu liberare, quâ potuit industria, contendit. Vi-
debat illa priuinitus esse enecata, quia tamen pe-
dem movebat, auriga ille Lucas Abbt in vota ad
divum Leontium animum ac linguam resolvit (*ro-*
tamque, quamvis potuit celeritate & lenitate, se-

movit) & continuò puella in pedes ipsa se leva-
vit, & cum fratre suo Joanne salva, & sine ul-
lo stigmate domum rediit.

malis

245 Eodem anno MDCLXXIX, quo monaste-
rium religiosarum virginum ad sanctam Crucem
in Altorff Uriorum (*Urania seu pagus Uriensis,*
unus est è tredecim pagis Helvetia, ejusque pre-
cipuum oppidum est Altorffum) in cineres reda-
ctum reædificabatur, Augustinus Stauffacher, die
xx Januarii terrâ glacie obduclâ, abiectem ma-
gnæ molis ac longitudinis vehebat. Cùmque ante
equos procederet, in lubrica glacie prolapsus est;
ex quo equi tremefacti & in rabiem concitati,
adeo rabidum cursum accelerârunt, ut Augusti-
nus, non tantum rota super se transeunte, sed to-
ta arboris mole secundum longitudinem obrue-
tur, atque oppimeretur. Quia verò in hoc ter-
ribili situ voto (*peregrinandi ad Mureuse mona-*
sterium) se S. Leontio commendabat, ne hilum
quidem læsus, sed sanus & integer cum accu-
rentibus, qui super miraculo obstupescabant, me-
ritis sancti Martyris suam vitam incolumitatem
que cum laudibus in acceptis retulit.

Opervatis
E

246 Proxiò sequente anno MDCLXXX adole-
scens xv annorum (*Jacobus Fischer*) de Dieti-
kon comitatûs Badensis, à furentibus equis in ter-
ram protrusus, aratro, quod ad agrum vehebant,
substratus, atque à vomere circa inferiores ven-
tris partes, in vestimentis saltem, corruptus tre-
centis ferè passibus per asperam tertam raptus est,
opinione patris ac patrui, qui sequebantur, ad
interitum. Verùm quia alteruter ex his, misero
spectaculo commotus, exclamavit: O Deus o-
mnipotens! O sancte Leonti, succurre adolescen-
ti! in momento substitere equi, ac si à manu
forti retinerentur. Et postquam puerum è vomere
solverunt, examinatis omnibus, illæsum & in-
columem invenerunt.

post vota
Sancto natus
cupata

247 Anno MDCLXXXII aurigæ quatuor, nimi-
rum Joannes Dull de Willisau, Petrus Daman
de Sempach, Baltasar Zimmermann & Melchior
Daman cum Joanne Udalrico Hug de Ruswyl,
vinum ex Alsatia vehebant. Cùmque iter suum
prosequerentur, inter Ottmarsheim & Blodels-
heim Joannes Udalricus præter moram suum fe-
qui moratus est. Ex quo reliqui anxiati recesser-
unt, & quod suspicabantur, currum multo onu-
stum vino subversum, Udalricum sub grandi
mole stratum & oppressum invenerunt, qui et-
iam, postquam multo labore, uti facile est cre-
dere, tanto oneri submotus fuit, horâ integrâ
veluti mortuus, absque sensu & vitalis spiritus
signo ante pedes eorum jacuit prostratus. Viri
autem illi, unanimi consensu in genua provoluti,
votis vota junxerunt, id est, post vota peregrina-
tionis ad beatissimam Virginem in Eremo & in
Werdenstein (*& utrobique procurandi Missa sa-*
crificii,) etiam simile votum ad divum in Muris
Leontium fecerunt. Statimque, qui habebatur ex-
animis, spiritum trahere, vivo colore facient
perfundi, atque reviviscere cœpit: ut in pedes
erectus & in hospitium deductus brevi integræ
sospitati & incolumitati redditus fuerit. *Loca ini-*
tio hujus numeri nominata Willisau, Sempach &
Ruswyl sita sunt in pago Lucernensi; Ottmarsheim
& Blodelsheim in Alsatia superiori non procul
Rheno fluvio; per Eremum designatur Einsiedlenensis
abbatia in Sutiensi pago, Werdenstein autem lo-
cus est mihi ignotus.

F

248 Eodem anno Joannes Landwing cum u-
xore Maria Elisabeth Cloter de Tugio, equum
currui favili onusto adiungere contendebat; sed

subducatur.

equus

AUCTORE

J. P.

equus subito furore percitus intrumque ad terram protrudit, atque sub rotas currus præcipitavit, certissimo interitus discrimine. Uxor in hoc necessitatis articulo se suumque maritum protectioni sancti martyris Leontii plena fide commendavit exclamavitque: Sancte Leonti adjuva nos! Et equus amissa rabie exemplò substitut immotus, piisque conjuges ab omni malo immunes & incolumes de sub curru prorepserunt, & ad negotia sua deuò exierunt.

§ XVII. Plures morbo comitiali & herniā liberati.

Infantes

Habebat Jacobus Geiliger civis Lucernensis filiolum annorum trium & dimidii, quem morbus tenebat caduco non dissimilis, adeoque agitabat primitus semel quot mensibus, deinde hebdomadis, ac tandem diebus penè singulis, ut, amissò & distorto membrorum vigore, etiam linguae usū privaretur. Cùm verò ejus amita votum

B

morbo comitiali

laborantes

post Sancti invocatio-

liberantur

jovenis item,

pro pueri salute D. Leontio stabilivisset, ipse quidem, una duimtaxat vice eodem morbo modicè correptus, postea verò ac deinceps immunis semper extitit. Votum autem pia amita cum ipso nepote in Muris reddidit anno MDCXLVIII.

250 Eodem morbo ex utero materno laborabat biennis filius Christophori Kopp de Badena. Quem cùm in peregrinatione, quā divi Martyris ossa pia devotione in Muris venerabantur, meritis ejusdem curandum obtulissent (*& in ejus honorem Missam celebrari jussissent*), liberum ab extiali malo domum reduxerunt gaudentes, & Deum in Sancto suo collaudantes. *Pflegerus annum signat MDCXLIX, diem xxv mensis Martii.*

251 Simili virtute (anno 1651) ab epilepsia liberata est Bernardi Biland, de Gäßtorff in comitatu Badensi, filia undennis, postquam ex voto S. Leontii patrocinio per piam ad Muros peregrinationem fuit oblata. Nam quæ (*frustra adhibitis humana artis remediis*) uno anno plus quam trecenties cadebat, à tempore, quo votum nuncupatum atque expletum fuit, nihil fatalis morbi amplius pertulit.

252 Anno MDCLXVI Georgius Heini, de Buttisholtz ditionis Lucernensis, filio suo, simili comitiali morbo languenti, voto peregrinationis ac precibus sanitatem à divo Leontio impetravit. Nam filius tantè vehementià à præfato malo impeditus fuit, ut quoties cadebat, toties extremum trahere spiritum crederetur. Post vota verò liber ex toto extitit, atque sospes esse perrexit.

253 In cantone Solodorensi, loco Biberist, Joannes Schreyer, filius Isaaci Schreyer (*& Maria Reinhart*) eadem detinebatur infirmitate; cum parentes, (*cum nihil levaminis attulissent humana remedia, qua solitus parens comparaverat*), S. Leontii cum votis (*peregrinandi Muro & illic in gratiarum actionem suspendenda tabella votiva*) patrocinio tradiderunt. Quamquam autem post votivam spensionem Joannes statim à malo exemptus non fuerit, post voti tamen expletionem plenè convalluit. Anno MDLXXXII.

254 Alius præterea adolescens XVIII annorum de Rudikon ex parochia Hitzkircheni (*Lucernensis ditionis*) Joannes Kretz ex nomine, ob fatalem epilepsiam ad omne opus (*ad vitam sustentandam necessarium*) ineptus, multo tempore divexabatur. Imploraverat etiam iste, & in vota

vocaverat D. Leontium, emissa fideli promissione eum in sacris suis pignoribus coram venerandi, atque quotidiana quadam devotione colendi. Nec defuit piis affectibus ac precibus sanctus Martyr, sed ex illo tempore meritis suis & intercessione adolescentem ab infestissimo malo liberavit, (*adeo ut ad quemvis laborem habilis facilè fibi viatum compararet, uti inquit Pflegerus.*) Anno MDLXXXIV.

255 Etiam extra fines Helvetiæ, nimirum in parochia Löffingen Landgraviatus Fürstenbergici, auxiliatricem manum D. Leontius in Joannem Heitzmann, simili ferè morbo laborantem, extendit. Hic enim ex funesto malo adeo viribus exhaustus fuit, ut quindecim hebdomadis lecto hærere necesse habuerit. Cùm verò voto se obstrinxisset, adeundi & venerandi locum requietionis & ossa sancti Martyris in Muris, illico restitutus viribus, & à morbo absolutus est, ut eodem veluti momento convenerint & voti enunciatio & epileptici sanatio. Anno MDLXXXV die XXVIII mensis Martii.

256 Admiranda præterea sunt, quæ Thaumaturgus herniosis præstítit beneficia. Expertus est Jacobus Graff de Riedsheim, qui ab alimentis etiam necessariis propter herniam abstinere debebat, quoniam quoties modicum quid cibi capiebat, toties non dolores tantum, sed & tumor in parte afflita supra modum augebantur. Voto igitur facto (*à parentibus misera proliis vices dolentibus*,) ad

S. Leontium, & anno MDCXLIX in Muris exsoluto, Jacobus Graf, sublato omni tumore, ac dolore, imposteriorum sospes cibos quoilibet incolmis absumpit. *Hic Pflegerus, & ejus interpres Majerus, novam annorum seriem exorsus sunt, quia, ut liquet, nova occurrebat beneficiorum materia.*

257 Ita anno MDCL Josepho, Jacobi Hertzog de Berona seu Munster (*in Argovia*) filio trienni contigit, meritis sancti Martyris ab hernia liberari. Vovebat pater (*non sine intimo dolore perspiciens, nihil humani auxiliis filio curando supereffe preter incisionem periculo plenam, uti scribit Pflegerus*), peregrinari ad divi Martyris reliquias (*cum afficto filio*) & casulâ (*veste superiori sacerdotis celebrantis*) cum precibus locum sacrum donare: atque à tempore voti sic facti malum illud absque alio remedio de die in diem decrescens, demum omnino evanuit. *Pater verò, teste iterum Pflegerus, Deum landans in Sancto suo ad publicum accepte beneficij testimonium in templo Murensi appendi jussit tabulam, cui inscripta erat integra rei factæ series.*

258 Ita eodem anno Jacobus Isenegger ex parochia Hochdorff in ditione Lucernæ, cùm ex prædicatione parochi audivisset, aliquem ex eadem parochia per vota ac preces ad D. Leontium ab herniæ malo, quo ipse etiam Jacobus tenebatur, fuisse sanatum; conceptâ in eundem Martyrem fiduciâ, votum votet ejus requietorium in Muris venerandi, (*idque iterandi quotannis*), si sanaretur: & exemplò ita sanatus est, ut ne vestigium mali superesset.

259 Ita anno MDCLII Joannis Fuchs & Barbaræ Halter, de Arth, qui est ex pagis præcipuis cantoris Suitensis, filius decennis, herniâ dolorificâ affectus, cùm lithotomus (*chirurgus indicatur peritus præsertim eximendi per sectionem calculi*) seu operator puerum incisione curare tergiversatur, (*veritus nempe juxta Pflegerum, ne tenera pueri etas doloribus succumberet;*) ex voto divo Leontio oblatus (*est puer à parentibus, & ab his Mun-*

D

vir fabi-
td.

**Plures her-
nia**
E

F

afflitti,

emissio

vote

705

AUCTORE
J. P.
aliique ejus
modi mala
effecti.

A ros deductus , simulac sacras reliquias attigit ,) statim adeo opem sancti Martyris fenit presentem , ut , recedentibus interius intestinis , brevissimo tempore redintegratus fuerit . Latr parentes post debitam Deo & S. Leontio gratiarum actionem , beneficium tabella inscribi ac palam in templo suspendi voluerunt ; uti subdit Pflegerus .

ad sanctum
Martyrum

260 Deinde anno sequente MDCLIII puer de Adelweil (in Lucernenf pago) Nicolai Wolf (& Margareta Lang) filiolus ab utero hernia & ramice laborans , mirabili eventu sanatus est . Curabant parentes , ut infans , xxi hebdomades natu , incisione malis ac doloribus eximeretur : factumque est juxta eorum voluntatem anno MDCLVII . Nihilominus etiam post incisionem vel tumor vel intestinorum excrescentia magnitudine unius pugni cum immodiciis doloribus aut remansit aut rediit . Cum verò pia mater , filii sui supra modum miserta , aliquando ad somnum se disposita ; somniavit , se iter & piam peregrinationem ad corpus S. Leontii instituisse . Quapropter , ac si divina Providentia hoc somnio se admonuisset , evigilans statim itineri se accingit , divi Martyris sacra ossa veneratur , ac pro salute pueri preces effundit . Atque ita , quod optaverat , meritis S. Leontii obtinuit ; dum à puer malum omne recessit .

sospites eva-
dunt,

vir item ac
mulier ad
extrema re-
dacti,

261 Non minore gratia ac virtute sanctus Christi Athleta à simili malo liberavit puerulos duos , de Werth in cantone Solodorense , Melchioris Sanger & Ursulae Morach filii , quorum unus Judocus in lucem prodiit anno MDCLIII , alter Jacobus anno MDCLV natus est , uterque rupturā intestinorum laborans . Nam cùm sollicita mater , (dimisso consilio incisionis facienda , antea sumpto ,) votiva peregrinatione S. Leontii opem coram suis facris ossibus in Muris , pro salute primogeniti imploraret , sine mora integrati restitutus est . Atque cùm ex hoc miraculo in majorem erecta fiduciam , secundam obcundo peregrinationem pro filio natu minore sancto Martyri supplicasset , etiam hunc à malo immunem recepit .

C

262 Tale malum Jacobum Carli de Zuffikon anno MDXXXVI ex sublatione gravioris molis invadet , torquebatque ad annum usque MDCLIV , quo lethale esse cœpit , adeo ut spes longioris vitae eum destituerit . Verumtamen postquam preces cum voto ad inclytum Martyrem ingeminavit , non mortis dumtaxat periculum , sed supradicta infirmitas , recedentibus in locum & ordinem intestinis , incolumem Jacobum reliquit . His subdit Pflegerus sanationem , quam similiter S. Leontii meritis adscripta Barbara de Ried ex paracia Sattel Suitensis ditionis , cuiusque compendiosam relationem & nos subjicimus : Eam sub annum 1662 gravi corporis malo laborantem afflavit ventus malignus atque ita inficit , ut nullum sermè membrum haberet incolume . Contagio etiam correpta fuit vetus ipsius hernia , eaque de causa Suitensi chirurgo bene perito commissa , qui de consilio aliorum in ea arte peritorum , ampla incisione ita illi latus aperuit , ut quoniā intestina omnia detegebantur , de vita ejus supereffet spes admodum exigua . In mediis doloribus & extremo mortis periculo Barbara spem suam collocavit in Deo , & patrocinio Sanctorum , præsertim Leoniti , cui peregrinationem Muros vorvit ; mox , plurium admiratione , statu immutata est , & ita melius habere coepit , ut desperatum malum sanatum sit & ipsa ad integrum incolumentatem perduela . Pergimus cum Mayero .

163 Memorabili occasione atque eventu Septembbris Tomus V.

meritis divi Martyris sanitatem recepit puer Joannes , Christiani Schurt , de Kirchhofen Brigitæ filius , quem duplice hernoformis mater Catharina Mentzenau Vitodurum (vulgo Winterthur) urbem heterodoxam intra fines Tigurinos , deduxerat , ab experto chirurgo incisione curandum . Cùmque chirurgus ad incisionem omnia pararet , advenit mulier heterodoxa ex ipsa civitate , & matrem allocuta , Heus , inquit , bona femina ; numquamne cum filio vestro in Mure fuisti ? Multa dicuntur de sancto aliquo inibi Viro , qui omnibus morbis mederi possit : quid incisioni subjicitis puerum ? Eum recipe , atque ad illum defer , etiam hunc sanabit . Sive sacerda ac feria mente , sive joco hæc mulier locuta sit , mater conservabat conferebatque verba hæc in corde suo , & tamquam divinitus dicta dictatave sint , filium , seposita mora , lithotomi ferro subductum , prævio voto , ad Muros & divi Leontii capellam deferebat . Antequam verò monasterium attigit , puer ab omni malo exemptus apparuit ; ut adeo non amplius ad gratiam precibus exorandam , sed ad gratias divo Martyri referendas , præstitutam sibi ecclesiam intraverit , & inibi quiescentia sacra ejus pignora coluerit (acceptumque beneficium , teste Pflegero , fide bona coram omnibus testata sit ,)

E

264 Demum anno MDCLXXXI , etiam in Muros Jacobo Rey , puero xiv annorum , opem suam & corporis integritatem sanctus Martyr impertivit . Ille , dum cum aliis ad extinguedun incendium curreret , impegit teneras illas partes in prominentem quandam perticam , atque dirupit , inhabilis imposterum ad labores . Et quia vel pudore vel horrore incisioni se subdere tergiversabatur , pater Petrus Rey , facto voto , secum filium coram sacro corpore divi Leontii dedit , (duas Missas ibidem celebrari jubet ,) & quâ potuit pià instantiâ sancto Martyri commendat , postea ad chirurgum cum eo redditurus : cùmque absoluta devotione redditum meditaretur , filius ad patrem , Nihil , inquit , mali amplius sentio , S. Leontius auxiliatus est mihi ; omnia evanierunt ; quid igitur nobis cum chirurgo ? Ex revera solis Martyris meritis & intercessione puer redintegrata sanitate potitus est .

Fayamur

§ XVIII. Cæcitas & oculorum incommoda sublata.

Johannes Käch de Bleulikon parochiæ Hitzkirchensis anno ætatis xii ex glaucomate omnne lumen oculorum amisit , ut sine duce nec incedere nec sine ministrante manu cibum sumere posset . Accedebant dolores intensi , qui nonnisi gemitus , suspiria & lachrymas continuas misero produciebant ; cùm sive ad ignem sive ad lumen accedere non posset . Progressu temporis , à quibusdam admonitus , spem suam cum voto in S. Leontii meritis collocavit , ac piam peregrinationem ad ejus sepulchrum obire promisit . Quia verò per se votum reddere impotens erat , parentes vices ejus pià fiduciâ obierunt , atque de aqua sacræ reliquiis benedicta secum domum retulerunt . Quâ cùm aliquoties oculos cæcuentis lavissent , brevi ad lumen rediit integrum ; ac die xii Martii anno MDCLVIII iphus (nullo duce) etiam venerabundus ad Illuminatorem suum in Muros abiit cum gratiarum actione &c . Celeberrimum ac per totam paræciam

Ceci perfe-
cto vixit

G g no-

AUCTORE

notissimum hoc beneficium , à multis fide dignis testibus confirmatum suisse , ait Pflegerus .

J. P.

266 Eadem aqua salutari Joannes Graber de domini anno MDCXLVIII linivit oculos suos , lumine captos , & visum recepit. Integro anno de loco ad locum à duce trahebatur per baculum , donec in festis Pentecostalibus ejusdem anni ad Muros pervenit , ubi sancti Martyris ossa sacra veneratus est : lavit & vidit. Postea enim , dimisso duce , solus iter suum perfectit , recepto visu clarè cuncta cernens atque discernens. *Quantum intelligo ex Pflegero , vacus ille tertio Muros contendit , ac singulis vicibus melius esse oculis suis compertit ; postremà vero coram testibus tum ecclesiasticis tum secularibus experientio probatum fuit , visum ipsi mirabiliter redditum suisse.*

Puer cecus
aus us unius
oculi

267 Franciscus , Oswaldi Spillman , de Tugio parvulus filius , ex acribus defluxionibus omnium lumine orbatus est. Post plurima remedia , quæ nihil proderant patienti , anno MDXLIX die XXIV Junii ex voto S. Leontio in Muris oblatus est. Ubi , dum mater (Anna Marckin) sacris suis operabatur , puerus eam ita allocutus est : O mater mea ! En quām pulchri parvuli prostant in altari ! subintelligens statuas & imagines S. Leontii & aliorum Sanctorum. Ex quo lēta mater compert dexterum oculum , clarificatā pupillā , omnia distinctè intueri. Et redditis divo Auxiliatori gratiis , spopondit fœtum , quem gestabat , si foret masculus , in memoriam grandis beneficii Leontium nominare , atque genitum (Casparum Leontium) nominavit ; fuitque hic primus , qui in eadem civitate hoc Leontii nomen tulit. *Etiam Pflegerus , puero ambobus oculis captio , unum tantum dexterum apertum suisse , memorat.*

ac viro utriusque con-
ceditur.Gravibus o-
culorum

C

incommodis

incommodis

sabvenitur.

sabvenitur.

268 Georgius quoque Weber de Kriegstetten integro anno lumen cœli non vidit , atque ideo tristem trahebat vitam. Expetiit etiam hic sancti Martyris illuminari præsidio ; ac propterea ad ejus capellam orationibus , uti voverat , vacans , ejus implorabat opem , & aquā , nomine S. Leontii benedictā , caliginosos lavabat oculos , unāque cœcitatem diluebat & expellebat , domum clara luce regreslus anno MDCL.

269 Romanus Besler de Altorff Uriorum anno ætatis XII ex variolis lumine oculi sinistri privatus est , ac simul ingentes dolores perpeccus ; ut præ eorum vehementia , & cibos nausearet & somni quiete careret. (Impensa sunt multæ pecunia ad conquirenda remedia , sed absque fructu .) Facto voto ad S. Leontium , atque completo , statim oculus ille corruptus visum perfectum & usum pristinumcepit. Anno MDCL.

270 Simile ferè huic miraculum succedebat anno sequente MDCLII in puer sexenni , filio Udalrici zum Buel de Rüstenswyl parochiæ Auwenensis , utroque oculo caligante ; caliginis molestiam augebant immodi cruciatus , qui ei omnem ferè quietem ademerant. Postquam parentes ex voto cum filio ad thaumaturgi nostri Leontii sacram corpus descenderunt , transierunt cum caligine dolores , & puer ad lumen rediit perfectum.

271 Paucis post annis Anna Frey (filia Henrici Frey) de Kienberg ditionis Solodorensis , ex malignis defluxionibus altero oculo obcæcata , altero etiam nebulosa caligine obducto , sola sine comite ingredi non poterat. Adiit ad sepulchrum divi Martyris , instanti prece sanitatem expetiit , impetravitque. Nam oculus alter integrum visum , alter vero tantum luminiscepit , ut cuncta vi-

deret , sed quasi per nebulam. Anno MDCLIX.

272 Prænobilis dominus Joannes Baptista Birch , cantonis Lucernensis vice-secretarius , anno MDCLXIII mense Septembri improvisò utriusque oculi lumine intra spatiū xxiv horarum captus est. Sed ubi oculos suos aquā rosaceā S. Leontii , in quem spem suam & vota intenderat , nomine & reliquiis consecratā , cui etiam miscebat naturalem ad S. Eugenium Engelbergensem benedictam (celeberrimi hujus Helvetiæ monasterii suprà meminimus) lavit tribus diebus manè ac vespere. Post triduum manè evigilans , vidit non tantum lucem diei , sed cœtera omnia , quæ lux illa humanis oculis detegit : ac postea ipse , ut Medico suo gratias referret , ejus in Muris sacra ossa pia peregrinatione invisit ac veneratus est , (atque in rei testimonium , quod addit Pflegerus , & ad majorem Dei , beatissima Maria Virginis sanctique martyris Leontii tabellam , in qua descriptum erat beneficium , in facello exponi voluit .)

273 Anno MDCLXXV Marco Nägelin de Raperschwyl (alias Rapersvilla seu Ruperti villa , oppidum est Helvetiæ ad lacum Tigurinum) cuius oculi non solum velut obductis nebulis caligabant , sed sœpe omni lumine destituebantur , pia vota & votiva peregrinatio ad gloriosum Martrem nostrum adeo profuit ac successit prosperè , ut visum integrum reperit.

274 Eadem gratiâ in basilica Murensi & cappella sancti Martyris donata fuit Maria Widerkehr de Hegglingen (in Provinciis liberis) quæ ex malis & acribus doloribus in proximo discriminè versabatur amittendi luminis & ipsorum oculorum. Accessit illa cum fiducia ad sancti Martyris requietorium , locum refugii & gratiarum : & expletis devotionis suæ obsequiis , patientes oculos facio osse beati Martyris tangi ac benedici curavit ; quo solo collyrio , dispersis & absterfis humoribus , integrum visum recepit. Anno MDLXXXVII.

275 Sed singulari memoria dignum est , quod thaumaturgus martyr Leontius Calmariae in Alsacia operatus est ; ubi dum suo interventu filiæ lumen reddidit , matris heterodoxæ mentem luce fidei illuminavit. Matri nomen erat Maria Rischin , filiæ Catharina , pater Jacobus Mafal dictus , omnes heterodoxæ fidei. Catharina bimula utriusque oculi lumine carebat , nec erat , qui medendo malo efficax adhiberet remedium , præter aviam Catharinam Weheger , quæ haud ita pridem , abjuratis Calvini erroribus , orthodoxæ religionis veritatem erat amplexa. Hæc itaque rogabat matrem , ut concederet , filiolam suam D. Leontii , in Helvetiæ monasterio Murensi quiescentis , commendari patrocinio , fore , ut de facto experiantur , quantæ virtutis esset Sanctorum apud Deum intercessio.

276 Audit Maria piæ matris suæ vocem & monitâ , assensitque , ut infantulam sancto Martyri devoveret , cum adjecta promissione , ut , si filiola hâc viâ visum reciperet , ipsa Catholicam fidem profiteretur. Avia ergo plena fide votum pro nepte bimula Leontio nuncupat , & exemplò puerula dexterum oculum omni labore carentem aperit ; ac postea etiam in sinistro illuminata , cum matre sua , quæ , defuncto marito , ad gremium Ecclesiae Catholicæ se recepit , anno Domini MDLXXXI in ecclesia Murensi coram sacris divi Martyris lipsanis votum exequuta est.

277 Anna Senn , uxor Martini Coliger de Tres alie Büren ex valle Ganzingana , anno MDLXXXI post puerperium omne lumen oculorum amisit , ut

D
Utroque oca-
lo captus il-
luminatur.Oculorum
caligines

E

Ey acres do-
lores tollax-
tur.Puella ceca
oculorum lu-
mine ,

F

Ey hujusma-
ter heterodo-
xa , fidei luce
donatur.

A ut integrō triduo, collyriis incassum adhibitus, cæca esset. Ad D. Leontii merita cum votum precesque intendisset, visum est illi, tamquam cum fragore festuca in oculo rumperetur: ex quo dolor, (*qui ante erat acerrimus*,) aufugit, & oculis rediit perfecta visus sanitas.

visu orbata 278 Eodem anno cùm Maria Barbara Lüssi, puella nobilis de Stantz (*in Subsylvania*) ex morbillis oculorum lumine orbata fuisset, (*affectaque doloribus adeo intolerabilibus, ut a fletibus ac lamentis non desisteret, nec advocati medici, licet omnis mali causam adscriberent acribus humoribus, ex ante habitu morbo in corpore refiduis, quidquam subsidii aut solatii afferrent, ut fusius resert Pflegerus,*) fudentibus viris religiosis (*reverendis patribus Capucinis*,) qui ad solatum dolorosæ filiæ paternam domum inviserant; parentes Joannes Henricus Lüssi & Anna Maria Halter universali morborum medico Leontio supplices facti, voverunt ejus adire & venerari sepulchrum pro salute filiæ. Voto respondit effectus, nam Maria Barbara, sublatis doloribus aperte oculis, visum recepit.

illuminatur. 279 Catharina Underfinger ex Neoburgo ci-vitate (*Brisgovia ad Rhenum, mediæ inter Brisacum & Basileam*,) quindecim hebdomadis visu caruit. Ufa fuit medicaminibus; sed in his non erat virtus sanandi. Postquam verò voti se ream reddidit, divi Martyris capellam invisendi, & oculos ex cera formatos eidem offerendi, hoc tenui munusculo à thaumaturgo Athleta lumen sibi restituì meruit. Anno MDLXXXIV.

§ XIX. Muti ac surdi loquelæ & auditū usu donati.

Muta loquela obtinet.

B arbara Huobschmid de Hiltisreiden (*in Lucernensi pago*) cùm Lucernæ ancillæ servitia obiret, anno MDXLVII linguae usum penitus amisit, ut viginti & octo hebdomades elinguis extiterit; & quia solvendo membra tam necessarii vinculo nec remedium nec consilium suppetebat, venit xix Octobris ad capellam S. Leontii, ibique in genua prostrata, affectibus atque suspiriis oravit, ut sanaret linguam suam. Nec eam sua spes fæsellit; nam voti compos facta, postero die, horâ secundâ matutinâ, ligatam linguam in voces & laudes Dei ac sancti Martyris resolvit.

Puella, à nativitate surda ac muta, 281 Anno MDCL Henricus Widmer & Elisabetha Burgin de inferiore Elisbach, ditionis Solodorensis, filiam suam à cunabulis surdam & mutant die VII Junii ad D. Leontii sacrum corpus adduxerunt, & pro salute ejus in oratione prostrati, diu multumque rogaverunt, ac demum facerdoti obtulerunt, ut sacriss Leontii reliquias tangeret aures & linguam ejus. Vix autem ille partes prædictas tetigit, cùm filia, astante, audiante & admirante frequente populo, coepit loqui, ac matrem clara voce vocare. Et ex illo tempore audiebat & loquebatur rectè, Deumque in Sancto suo cum parentibus glorificabat. Non indicat etiam Pflegerus, quot annos nata esset puella, dum sic loquendi facultate donata fuit; solum ait, observasse parentes, dum filia sufficientem etatem attingerat, quod muta esset ac surda, suspicatoque

Septembbris Tomus V.

fuisse, quod bis defectibus laborasset ab utero materno, nihil tamen minus adhibuisse quelibet humana artis remedia; sed absque illa sanationis obtinenda spe.

282 Erat autem & Petro Schürmann de Emmen, Lucernensis ditionis, filius, cui ab utero matris (*Verena Kaufflin*) ambæ aures erant obseratae, ut esset surdus usque ad quintum ætatis annum. Quem cùm parentes, facto voto ad sepulchrum divi Martyris, devoto cultu ac firma fide ad ferendam opem S. Leontio obtulissent, eadem die apertæ sunt aures ejus ad audiendum. Anno MDCLI.

283 Anno sequente MDCLII virtutem Martyris nostri experta est puella (*Anna Meyer*) de Niderweil (*in Provinciis liberis*.) Hæc anno MDXLIX, decimo à sua nativitate, iv die Aprilis gravi morbo correpta, non tantum toto corpore altum intumuit, sed etiam linguæ usum capta fuit, ut tres annos & menses sex articulatam vocem promere nequiverit. Parentes de salute filiæ solliciti, anno MDCLII ad S. Leontii capellam cum ea perrexerunt, & in oratione prostrati auxilium ejus imploraverunt, atque ita filiæ cum pristina sanitate etiam loquelandam, soluto linguæ vinculo, impetraverunt.

284 Sebastianus Burcklin, Joannis Burcklin (*& Anna Dubach*) de Entlibuech, Lucernensis ditionis, à quinto ætatis anno adeo sensibus loquela & auditus defecit, ut nec sonum audire nec verbum posset depromere. Quò irent afflitti parentes, nisi ad medicum Murensim S. Leontium, quem crebra miracula tam fecere celebrem? Adeunt igitur cum fiducia ad ejus sepulchrum, & completis, quæ pietas suggerebat, devotionis coram sancti Martyris ossibus officiis, cùm puer osculo & attacatu particulae de facris suis ossibus benediceretur, utriusque sensus usum mirabiliter est consecutus. Nam statim in basilica matrem, quamquam adhuc balbutiendo, interpellavit: ubi verò domum reversus est, citra impedimentum & difficultatem integro linguæ munere verba fecit. Anno MDCLII.

285 Post annos quinque venit homo quidam Jacobus Zürcher de parochia Baar (*prope Turgum civitatem*) cui facultas audiendi annis quatuor adeo fuerat obtusa, ut saepe ne verbum quidem communiter aut secum colloquentium intelligeret. Is sancto Martyri ita se voto fecit obstrictum, si ejus obtentu obstructæ aures sibi referarentur, ut annis singulis, quamdui per vires licuerit, ad ejus veneranda pignora accederet, & grato animo ejus recoleret beneficia. Voverat: atque ubi prima vice iter ad Muros intenderat, adhuc in via clariore aure verba recepit, voceisque ac sonos suscepit; nec postea cessavit augeri auditus acies, donec ad perfectum usum aurium pervenit. Anno MDCLVII.

286 Ego infra scriptus proprio chirographo attestor, quod Elisabeth Sütter, oriunda ex Frey-enweil in comitatu Badensi ac parœcia Längnaw, in lethalem morbum inciderit, & evidenter morti appropinquaverit: decumbebat jam ad mortem ægra ultra quatuor hebdomadas, ne unum quidem verbum proferre valens, cuius non ego tantum, qui ipsam, utpote ejus parochus, vi officii in morbo invisi sapientis, verum etiam testes sunt parens mea matrona annorum sexaginta ac tota communitas in Frey-enweil, qui id oculis conspeximus, quique ex corde ægrotantis miserebatur, & eo quidem magis, quoniam perspiciebamus, actum esse de ejus loquela. Interim e-

*ac puer fini-
liter surdus
sanantur.*

*Puella sani-
tas & loque-
la redditur.*

E

*Puer audi-
tus & loque-
la*

*ac viro au-
ditus conce-
ditur.*

F

*Ægra ac
muta sanita-
tem & lo-
quaciam re-
pert.*

AUCTORE

J. P.

rat ex adstantibus umis, Georgius Zeller, loci hujus incola, qui, procul dubio à Deo impulsus, suadebat, decumhentem sine loquela, emisso voto, commendari gloriothaumaturgo Leontio, venerabilis Murenis monasterii patrono, addens, se haud ita pridem, cùm devotionis ergo illuc peregrinatus esset, coram vidisse, quod persona muta usum linguae meritis S. Leontii ibidem receperit. Audientes hæc mater Elisabethæ Süter & ejus consanguinei, votum, quod ille suadebat, emiserunt, & eodem momento temporis mutæ & ad mortem ægræ melius fuit, neque à lethali infirmitate dumtaxat liberata est, sed usum insuper linguae perfectissimum, (uti palam est) consecuta. Quapropter nos unâ omnes supremo Numini & sancto Leontio martyri cum laudum praeconis gratias agimus infinitas. Actum in Längnaw die xxiv Novembris MDCLXIII Fridolinus Surlaulin parochus ibidem. Recitatum testimonium ex Pflegero Latinè reddidi.

Puella gravi aurum in commodo liberator.

B

287 Anno demum MDCLXV Nicolaus Müller & Barbara Mertz de Tugio cùm filia sua surda Anna Maria ad reliquias S. Leontii ex voto accesserunt, ut piis precibus divi Martyris virtutem experirentur. Nam Anna Maria tam crassis capitum humoribus defluxionibusve obruebatur, ut auribus obstruatis penitus nihil audiret. Virtutem Martyris probavit eventus, cùm statim eodem die, non quidem in ecclesia, sed in taberna, copiâ congelati sanguinis ex auribus desflente, integrum recuperavit auditum.

§ XX. Dæmones expulsi; beneficia sublata.

Demon ex energumenâ

MUlier quædam de Mentzingen (*in Tugiensis pago*) diras filia suæ Mariæ Frantz, annorum quatuordecim adolescentulæ, imprecata est ac præcipiti iracundia motu eam ipsi devovit diabolo. Ex quo post modicum filia morbo incognito laborare, totoque corpore horrendum intumescere coepit, permanitque in eodem statu, donec à publico fidelium parochianorum in ecclesia conventu communes pro ea preces sunt persolutæ. His malis succedebant perturbationes, scrupuli, & anxietates animi, quæ Mariam miserè exagabant usque ad ætatis suæ annum trigesimum septimum; quo tandem malus spiritus incolatus sui manifesta prodidit signa: corpus quippe, quod possedit, adeo crudeliter cruciabat agitabatque, ut catenis ligari ac teneri debuerit.

pellitur.

289 Exorcismis interea ecclesiasticis adjuratus, ut ab iniqua possessione recederet, fassus est duobus circiter annis, antequam S. Leontii corpus ex suo cœmeterio fuisset extractum, aliquem Romæ existere, à quo debeat expelli. Postquam vero præfatae sacræ reliquiae ex urbe Roma ad Muros allatae fuerunt, truculentus ille hospes ne nomen quidem S. Leontii proferri sustinuit, horrendis clamoribus furoribusque indignationem suam palam ostentans. Quo eventu amici permoti, energumenam una alteraque vice ad cappellam sancti Martyris, & ad osculum sacrarum reliquiarum adduxerunt, ubi accepta benedictione, intra dies paucos ab immundorum spirituum copia liberata, ac demum xxx die Iulii anno MDCLXIX ab ipsa incautæ matris imprecatione & infernali duce (postquam hic clara vo-

ce exclamasset adesse gloriosissimam calorum Reginam cum D. Leontio, ut eum sede sua expellerent,) per benedictionem, S. Leontii nomine impertitam, omnino exempta fuit.

290 Misera fuerat conditio Veronicæ Büttler de Rumeldiken ex parochia Chamensi (*Tugiensis ditionis*.) Attrectaverat anno MDCLVII iphius manum dexteram benefica, ex quo ad eo cum maximis doloribus toto corpore torquebatur, ut primitus per decem hebdomades privata fuerit auditu, posthac vero dolores in genua (per triduanas successiones) de genibus in cætera membra se effuderunt, ut, manibus pedibusque intumescientibus, septem aliis hebdomadis tota contracta decubuerit; quo tempore venenum tamquam globulus per omnes artus volvebatur, agitabaturque. Elapsis hisce septimanis, aliis septem paulisper recreata quievit. Sed post has redière priores miseriae duraveruntque ad xiv usque hebdomades; & his novem aliæ hebdomadæ successerunt mitiores, ut stare, gressum ponere, atque modicum laborem exercere potuerit. Trahebatur autem in ipsis diebus ad vincula & carceres ipsa incantatrix benefica cùm aliis ejus sarinæ mulierculis, quæ in primo poenali examine confessa est, se Veronicam per dexteræ manus attactum lethali veneno infecisse.

E

291 Et cùm per confessarios sub ultimum vitæ tempus interrogaretur, quo remedio à tantis malis posset Veronica liberari, respondit (*id ipsum autem & alia benefica, quamvis invicem non allocante, teste Pflegero, afferuere*) optimum remedium fore, si ad Muros pergeret, & à D. Leontio opem postularet. Abiit illa comitibus viro ecclesiastico ac marito suo, sed gravi admidum labore: nam viam quatuor horarum, duodecim horarum spatio vix conficiebat. Ante altare sancti Martyris cùm orasset, ac postea de aqua saepe memorata S. Leontii bibisset, adeo se recreatam sensit, ut intra sex horas è Muris usque Tugium iter perfecerit. Cùmque secunda ac tertia vice ad Muros firmâ fiduciâ redisset, expulso omni veneno ab omnibus malis feliciter convaluit. Anno MDCLXIX.

miserè affliti,

292 Erat anno MDCL Michael Constantinus de Willenbroch in Oenipontana civitate (*Tyrolis primaria vir prænobilis*) furente maleficio intoxicatus. Omnem suam operam afflito domino impenderunt viri religiosi & ecclesiastici, ut eum à ligaturis satanicis liberarent: at divina Providentia S. Leontio, cui gratiam sanitatum communicaverat, hanc gloriam reservavit. Cuius famâ miraculorum Willenbrochius excitus iter arduum longissimumque ad Muros ingressus, posthabitatis suæ miseriae omnibus difficultatibus, ante reliquias sancti Martyris accedit, adgeniculatur, oratque, ac demum particulam ossis de corpore S. Leontii inter alios fideles devotè exosculatur, atque ita mirabiliter ab immundo fascino mundatus est & absolutus.

ad prælinum statum

293 Per incantationem magicam Maria Barbara Zehender de Mentzingen (*Tugiensis pagi*) altero pede quatuor annis laborabat graviter, sustinebatque cruciatus penè intolerabiles, ulceribus plurimis circum pedem patentibus, ex quibus præter naturam scabebant stramina & alia id genus maleficiorum excrementa. Cùmque medicorum antidota nihil valerent, consilio virorum ecclesiasticorum divo Leontio Barbara votum fecit, ante eius reliquias debita veneratione explendum; acceptaque ex iisdem reliquiis benedicta aqua, lavit pedem præstigiatum, & ulceribus cor-

reducuntur

A coalescentibus, brevi tempore convaluit, ab omni ligatura magica penitus libera. *Factum illigat Pflegerus anno 1654.*

Vir demone, 294 Joannes Keiser, lignarius faber de Wangen in comitatu Wilisoviensi ditionis Lucernensis, à dæmonio obseßus, xxix die Martii anno MDCLVIII ad sacras reliquias divi Martyris cum fiducia ac plena fide hic venit, ut virtute Sancti ab immundo hospite liberaretur. Eum in finem mundavit primitus conscientiam suam ab operibus malis per Pœnitentia sacramentum, & sumpto in Eucharistia cibo fortium, eodem die solitus Ecclesiæ exorcismis iniquus obſeffor adjuratus est: Joannes verò per impositionem reliquiarii de D. Leontio roboratus; ut adeo spiritus nequam, amissō omni labore, exerit ab homine, atque amplius non redierit.

mulier vene- 295 Antiquus serpens, humano generi semper æmulus, Catharinam Müller de Tugio per maleficia crudeliter torquebat. Ipsa verò bis terque ad sepulchrum sancti Martyris accedens, levamina & gratias toties quoties ex meritis ejus retulit; (*die scilicet xviii Julii anno 1658, & xi Julii 1659, ut indicat Pflegerus.*) Tertia vice cùm advenisset, horrendum & incredibile dictu est, nisi indubio ecclesiastorum secularium ac regularium testimonio fuisset comprobatum, que à Catharina fascinationum excrementa in capella S. Leontii eruperint; lapis nempe oblongus novem pondo habens, & frustum ferræ uno & dimidio pede longum ac latum extensâ palmâ, præter alia plurima. Quæ omnia per benedictiones Ecclesiæ & merita sanctissimi Athletæ Christi è Catharinæ intestinis fuerunt expulsa, & ita antiquo serpenti omnis potestas ei nocendi subducta ac sublata in profecto sanctorum Angelorum custodum anno MDCLIX.

ac pueri 296 Adduxerat etiam venerabilis presbyter (*Maurus Vogel*) parochus in Hergiswil Subsylvaniae fratrem suum Josephum duodenæm, à teneris annis habentem dæmonium, à diabolo eum intercessione S. Leontii liberari desiderans. Cùmque hi die xxvii Julii MDCLVII Murensi monasterio jam adeo approximasset, ut basilicam conspicerent, malignus spiritus divi Martyris tabernaculum intueri non sustinens, admirantibus cunctis, evasit & reliquit puerum incolumem, adeo ut adhibitis exorcismis efficacissimis, impositisque

C super caput Martyris reliquiis, ne modicum indicium præsentis stygis comperiri potuerit. Postquam verò venerabilis parochus, dum lætus cum suo fratre domum iter aggressus, & extra conspectum præfatae Ecclesiæ fuit, reversus est spiritus immundus in domum suam, unde exivit, & facta sunt novissima pueri illius pejora prioribus; nam præterea inventus est surdus & mutus. Rediit Josephus, duce eodem venerabili fratre suo, anno sequente ad easdem reliquias, & post triduum per exorcismos ac merita sancti Martyris penitus ab hoste maligno liberatus fuit.

demoniis i- 297 Alius quidam puer undecim annorum Joannes, Leonardi Lawener (*& Anna Müller*) de Seedorff Uraniæ, filius unicus, pessimè à dæmonio vexabatur; ideo, Deo inspirante, à præfatis parentibus ad sancti Martyris corpus adductus, acceptaque aliquoties benedictione, & attachu particulæ ejusdem sacri corporis, maximo piorum parentum solatio, à dæmonis potestate est emancipatus. Tum verò domum regressus, pro præservativo remedio aquam, ex reliquiis sancti Martyris benedictam, hausit sæpius, & ordine non interrupto, ut adeo exinde omni maleficio

redeundi via fuerit interclusa. *Contigit istud anno 1660.*

AUCTORE

J. P.

*Alii simili-
ter à presti-
giis*

298 Udalricus Bettig & Anna Jost, de Hergiswil in toparchia Willisoviensi, filium habebant quindecennem, Melchiorem nomine, quem præter naturam crudeles adeo torquebant in corpore cruciatus, ut ligaturâ quâdam juvenem teneti haud immerita fuerit suspicio. Ibant cum eo parentes ex voto ad beatissimam Virginem in Werdenstein, atque ad exuvias sancti Leontii in Muris. Hic postquam de aqua benedicta sæpius memorata bibit; apparuit maleficium, erumpentibus & decidatibus ex oculis squamis piscium, & foliis cerasorum; ex gutture verò atque ore lateribus cotidis triginta tribus, quorum quidam dimidiā libram, quidam integrā libram pendebant. (*Quan-*

tos id dolores & crucianus pueru attulerit, quili-

bet facile conjiciet, inquit Pflegerus.) Corpore igitur sic loto atque maleficiis expurgato, juvenis integrè convaluit. Anno MDLXIII. His subjiciunt

Pflegerus & Mayerus beneficium, quod duo con-

juges prestigiis vexati, iisdemque liberati, meri-

tis etiam S. Leontii acceptum retulere, quodque

bic pluribus exponere visum non est.

E

299 Deinde sequitur apud eumdem Pflegerum, & ab insti-
triūm beneficiorū enarratio, à Mayero, nescio, dentibus
quam ob causam, pretermissa. Primi Germanicā
linguā fūse enarrati hoc est compendium: Maria
Anna, filia Jacobi Schoch & Agathe Bläserin ex
Schmaticken in Suevia, à malo dæmonie obſessa
horrendum in modum cruciabatur. Cùm autem
parentibus super ea multūm anxiis piorum hominum
consilio persuasum fuisset, ut confugerent ad S. Leon-
tium, communem in similibus calamitatibus patro-
num, iter ad ecclasiā Murensē longum & arduum
ingressi sunt cum filia, & hec quidem ea vice
multūm solaminis consecuta est, attamen non om-
nino liberata. Quapropter majore spe & fidu-
cia molestum iter idem suscepunt secundò, ac
tum virute exorcismorum & attachu reliquiarum
S. Leontii fugatus est nequam spiritus. *Factum id*
est anno 1679.

300 Alterius relatio sic habet: Joannes Leon-
tius Bürgisser, domini Melchioris Bürgisser &
Maria Seylerin, conjugum Bremgartenſum filius
quinquennis, pyram à blandiente muliercula, qua
credita fuit venefica, sibi porrectum comedere,
& exinde variis infirmitatibus afflictus est usque
ad annum etatis decimum quartum, quo tandem
demon, qui puerum obſidebat, se prodidit, illum
misere exagitans & in omnibus artibus vehemen-
ter discrucians, numquam tamen vehementius &
horribilis, quam cùm ad Murensē ecclasiā
Patronum suum venerandi causā contendere. Hinc
conjectura fuit, in feſto hospite liberatum iri per e-
iusdem Saneli patrocinium. Mater itaque (pater
tum mortuus erat) ad Murensē monasterium fi-
lium comitata, instanter postulavit, ut consuetis
Ecclesiæ exorcismis adjuraretur demon, pueroque
imponerentur sacra exuvia Magni Leontii, eo ti-
tulo Sanctum compellabant ipsi demones. Quod re-
gaverat, factum est die xxvii Augusti anno 1681,
& majore instantia ac devotionis ardore repetitum
die postero, quo demon, licet multūm prius ac
persecutor relinquant, tandem virtutem sancti
Martyris diutius non sustinens, puerum dereliquit.

F

301 Tertiæ relationis compendium hoc est: Joa-
nes Joseph, filius Sebastiani Zum Stein & Doro-
thea Im Feld ex Lungeren in Subsylvania, mul-
tis similiter ac variis infirmitatibus ab infantia us-
que ad annum etatis sua decimum octavum ve-
xatus fuerat: quando demum se mali omnis au-

G g 3 Elor 2

AUCTORE

J. P.

Etor, qui haecenius latuerat, palam manifestavit; insidens nimis spiritus infernalis. Igitur à consanguineis, nam iam tum obierant parentes, non sine ingenti labore ac molestia, obfitebat enim totis viribus malus demon. Muros perductus est adolescens anno 1683 die prima Septembbris in per vigilio annuae festivitatis S. Leontii: ubi post Ecclesiae exorcismos, cum reliquiarum sancti Martyris impositione truculentus hostis expulsus est.

evadunt.

302 Magdalena Müller de Sor, ditionis Bernensis, Deo illuminante, Apostolicam Romanam Catholicam fidem amplexa est. Ejus constantiam Deus in multis tentavit, probavitque. Nam præterquam quod persecutions & adversitates plurimas incessanter sustinuerit, maleficio pessimo, atque adeo dæmonio obsessa, quatuor annis mirificè vexabatur. Non destitit tamen tentata mulier constantiâ suâque in Deum confidentiâ. Sed ad fidelem Dei athletam Leontium, ejusque apud Deum merita confugiens, sola oratione, Missarum oblatione, sacrarum reliquiarum veneratione & attactu, absque solitis Ecclesiæ exorcismis, omni maleficio emundata, & obfessione dæmonis exempta fuit in ipsa sancti Martyris capella, in qua ipsum maleficium, (scilicet silices prægrandes, convoluta pellum & panorum diversi coloris frustula, seræ pensiles, cultri complicati &c,) sub oculis intuentium erupit die vi Januarii anno MDLXXXIV.

§ XXI. Amentibus ratio, capti vis libertas impetrata.

Virphreneticus,

Erat homo quidam in Risch Tugensis territorii Casparus Schreiber, qui ex gravissimo morbo, amissio omni rationis usu, in phrenesim actus, desperantium more diris omnia devovebat. Convenerant amici ac vicini vel tristis spectaculi testes, vel afflictorum domesticorum consolatores; & inter eos etiam Michaël Stadlin pro-parochus ad S. Wolfgangum, qui miseratione commotus, in omnium præfentia nomine ægrotantis ac ejus uxoris votum fecit ad D. Leontium, ut, si meritis (beatissime Virginis Mariae &) ipsius (sancti Martyris) ad sanam mentem rediret, obligati existerent ad piam ad sancti Martyris exuvias sacras peregrinationem obeundam, (procurandum que ibidem in iporum honorem sacro-sanctum Missæ sacrificium.) Paucis post votum horis, accepta à præfato presbytero benedictione, phreneticus ad se redit, integrisque sensibus ac ratione, totus ab infirmitate absolutus atque incolmis, è lectulo mortis surrexit. Anno MDLII.

mulier,

304 Eadem penè infirmitate laborabat Maria Dahinden ex toparchia Entlibuoch (in ditione Luternensi,) quæ ob invalecentem rabiem aliquot annis catenis ligata tenebatur. Crescebat autem malum ex ipso medicaminum usu. E supernis igitur medelam exoraturæ duæ ejus sorores Verna & Anna ad reliquias sancti Martyris veniunt, ejusque per sacra peregrinantum opera intervatum ad Deum implorant, impetrantque, ut sine quolibet alio remedio intra unius mensis spatiū ægra plenam mentis & corporis sanitatem recuperaverit. Anno MDLIX.

puella,

305 Hoc ipso anno Anna Schmidin, filia-familias in Niderwyl toparchiæ Liberorum officiorum, propter maniam ad negotia domestica inutilis, crux magna erat parentibus; à qua ut libe-

rarentur ad Sancti sepulchrum accesserunt, ibique in precibus prostrati & oblato Sacrificio in honorem Martyris, voti sui adeo sunt damnati, ut filia intra octo dies ab infania fuerit sanata.

D

306 Sequentे anno MDLX ad idem sepulchrum adolescens ex voto adductus fuit adolescentis Mauritius Stäger de Glarona, (loco pagi cognominis præcipuo,) qui non tantum ratione captus, sed rabie quoque plenus, velut Cain alter desperatissimas agitabat in turbata mente cogitationes. Quinque dies in Muris & sancti Martyris capella agebat infanus, nempe à die xix usque ad xxiv Septembbris. Cùm interea sacrificio Missæ aliisque precibus ad honorem divi Leontii oblatis, ipse Mauritius xxii die sui nominis patrono festiva, ad rationem rediit, & recuperata integra sanitate, xxiv prædicta die sospes hinc ad propria incolumis reverfus est:

307 Simile beneficium S. Leontii patrocinio adscriperunt bina mulieres, quarum Germanicâ lingua meminit Pflegerus pluribus, nos denio paucioribus: Uxor Joannis Caspari Twärenbolds ex Cham Tugensis ditionis, cùm prolem in lucem edidisset, ipsa rationis lumen amisit, animoque ita obcato ac perturbato fuit, ut continuo ad se se in aquas precipitem dandam tentaretur cùm manifesto vita periculo. Nacta aliquando spatiū temporis, quo sat rationis haberet, ut miseriam conditionis sua apprehenderet, votum emitit Muros ad S. Leontii reliquias peregrinandi, & plenum deinceps rationis usum reuinuit. Contigit hoc anno 1660. Eamdem gratiam anno proximè sequenti 1661 consecuta est Anna Barbara Risin, uxor Joannis Ackerman ex Buochs in Subsylvania. Hac etenim post gravem morbum sic mente alienata est, ut diu noctuque ferocientem atque omnia perturbantem observari & custodiri necesse esset. Maritus emissò voto S. Leontium invocavit, eique amentem conjugem commendavit, & rationis compotem recepit. Mayerus, qui istis supercederat, dein ita pergit exponere Pflegerum.

ac mulieres
alia duæ a-
mentes, ra-
tionis usi
restituantur.

E

*308 In simile malum incidit Ludovicus Starck, Alii infanias
venerabilis curio in Lostorff ditionis Solodoren- furore
sis, cùm propter phreneticam rabiem multo tem-
pore catenis alligatus, vitam ageret miserissimam
(Nulla remedia, etiam multis sumptibus com-
paranda, neglecta fuere, juxta Pflegerum, at ni-
hil ea profuerunt.) Facto autem voto ad invisen-
das & venerandas S. Leontii reliquias, adeo à
malitia infirmitate convaluit, ut ipse votum ex-
solverit, atque, impetrata integra valetudine, in-
colmis ad pascendas oviculas suas è Muris do-
mum sit regressus. Anno MDLXVI. Rei factæ
compendium, versiculis Germanicis comprehensum,
& tabella inscriptum, ad perpetuam rei memo-
riam in facello sancti Martyris appendi jussit me-
moratus sacerdos, ut restatur Pflegerus, qui ipso
etiam versiculos recitat.*

F

*309 Joannes Moneth de Kerns Subsylvaniæ anno MDCLXVIII ad non absimilem infaniam redactus, incassum cadente, quidquid catapotij & ve-
næ sectionum per medicorum artem adhibitum
fuit, nedum convaluit, sed rabie magis effebuit.
Cùm verò sui D. Leontio votum nuncupaverunt,
citra moram Joannes adeo sui compos factus est,
ut ipse primus esset in voto ad divi Martyris re-
liquias in Muris exsolvendo.*

perciui
ad sanam
mentem re-
ducuntur.

*310 Alius præterea ex codem cantone Subsyl-
vanensi Joannes Näpflin, semel quotannis phren-
eticide vexatus, catenis stringi debuit propter exu-
berantem rabiem; subsequentibus verò annis fa-
tale malum adeo invaluit, ut anno MDLXXIX,
ab*

A ab infancia sua percitus, manibus catenisque evaserit, perque sylvas, montesque ac valles divagatus, per antra & impervia se se abdiderit, frustra omne studium ad indagandum & inveniendum impudentibus, qui post eum excurrerant, domesticis, & quorum intererat. Timebant autem hi, nec immerito, ne forte sibi ipsi mortem consciret. Rogaverunt interea cum voto piæ peregrinationis instituendæ D. Leontium Murensem, ut esset custos & dux pessumeuntis, eumque ad se salvum reduceret. Cumque ob absentia diuturnitatem crederent, actum esse de salute Joannis, modico post votum emissum intervallo, redit ille fanus mente & corpore, acsi in alterutro nihil umquam detrimenti passus fuisset, permanensque incolumis, donec, post exactum diuturnioris vitæ cursum, naturæ debitum solvit.

Captivi

311 Posthac repetit Pflegerus beneficium, quod, invocato S. Leontii auxilio, collatum fuit mulieri phrenetica Kunigunda Solander, quodque narratum est supra num. 217. Hinc ad aliam matrem transit, & cum ipso Mayerus. Verum non captos tantum ratione, sed etiam captivos liberat in vota vocatus S. Leontius. Erat ex Baar, cantonis Tugensis, vir probus & honestus (Jacobus Halter,) qui anno MDCLVIII ex mera (& malignè concepta) suspicione in vicina civitate heterodoxa sex hebdomades carcere detinebatur.

Animadvertebat autem, equuleum aliave tormenta ad extorquendam confessionem sibi parari: idcirco ad Deum innocentiae suæ testem ac Virginem Matrem mentem erexit, & intercessorem D. Leontium voto interpellavit, ut si eum de periculo liberaret, ad ejus sepulchrum peregrinaretur, & instrumentum redemptionis in testimonium ad ejus capellam referret. Voto sic nuncupato, vidit & apprehendit sunem, quo locata linteamina ad solem suspensi solent, per quem, ad trabem tecti ligatum, se demisit. Verum quia funis altitudinem descensus multis ulnis non æquabat, jam periculosum ac necessarium lapsum præ oculis habens, institut denud sancti Martyris in his angustiis opem exorare. Factumque est, ut funis non solum cresceret intra manus; sed, ubi terram Jacobus Halter (absque ullo seu manum seu aliorum membrorum incommodo, dolore aut lesione) attigit, tribus orgiis altitudinem turris excederet. Quem excessum cultro præcisum secum tulit, & eodem mane diei IV Februarii anno præfato ad Muros pro voto solvendo pervenit. Hujus rei veritatem Jacobus juramento in præsencia parochi sui Petri Ander Matt, ad sancta Dei Euangelia præstito, constanter afferuit. Evidem rei geste veritatem non inficior; at miror, quomodo funis & culter relieti fuerint apud captivum, de cuius vita agebatur, ut scribit Pflegerus.

liberi evadunt.

312 Erant præterea fratres duo de Esch (in Provinciis liberis) Adamus & Joannes Hartmannus Moser, qui aliquot annis militiam, bello inter Hispaniam & Portugalliam gliscente, fecuti sunt: cumque pace inter belligantes composita, patriam cum plurimis aliis repeteret, Roræ (forè Rhodæ scribendum fuit, qua civitas est Hispanæ) in Catalonia de falso crimine suspecti, comprehensi, carceri inancipati, atque ad ergasterium & operas publicas fuerunt damnati. Gravis sanè poena inculpatis, cui quâ viâ se securè subducerent, serio diu multumque deliberabant. Nam socii, qui fugâ sibi consulere tentabant, deprehensi, alii damnati ad tritemes, alii sclopeti iactu traejecti perierunt. Una nocte, auctore Adamo,

mutuò consentiunt in vota divo Leontio nuncupanda, ut pia peregrinatione & sanctâ Missâ uerque sancti Martyris ossa veneraretur. Sequenti manè ab ergastulo ad opera solita educti, sub oculis, vel quasi, omnium excedunt, & sub sancti Martyris protectione feliciter evadunt, à diuina, durissima & iniqua servitute liberati. Adamus xv die mensis Maii MDCLXXXI, quâ promissæ peregrinationis voto fe absolvit, in præsencia testium legitimorum sub fide juramenti rei feriem narravit, affirmavitque.

§ XXII. Beneficia varia eisdem familiis seu personis collata.

De seipso perillustris dominus Beatus Jacobus Zurlauben, baro de Thurn & Gestellenburg, Partariemi succurritur; supremus per Libera officia militæ dux testatur: hac Mayerus, qui deinde rei factæ seriem exponit. Verum cum ipsum testimonium det Pflegerus, malui id, un feci hactenus, ex Germanico Latinum facere: Laus sit & gratiarum actio potenti ac benigno Numini, quod propter sanctos ac fideles servos suos se se adeo misericors ac munificum exhibeat erga nos homines & miseris peccatoris; quemadmodum mihi Beato Jacobo Zurlauben & Mariæ Barbaræ Reding dilecta uxori meæ contingit; cum anno MDCLXIX die secundo Angusti uxor per multas horas puerperio laboraret, ac tandem à pluribus honestis mulieribus, quæ ipsi aderant, mihi significatum fuerit, quod summo in periculo versaretur, nec spes illa supercesset fore, ut per felicem partum convalesceret, nisi omnipotens Deus peculiarem gratiam elargiretur. Itaque ad ipsum, ut par erat, confugi, ipsumque in fideli servo suo sancto martyre Leontio hinc honorare statui. Dum jam solus in cubiculo meo meditabar & summa cum fiducia S. Leontii martyris, secundum Deum & gloriosam ejus Matrem Mariam, auxilium implorabam, eo ipso instanti præ latitia mihi oculi lacrymis perfusi sunt, acsi, quod rogabam, essem consecutus; sane tantum temporis non effluxerat, quo bis recitetur Oratio Dominica, quando ancilla lætum nuntium mihi afferebat, quod dilecta conjux filium feliciter enixa esset.

E

314 Alio tempore duo ex filiis meis aliquamdiu gravi tumore afficiebantur, nec post multa adhibita medicamina ullo profrus modo melius illis esse advertebatur; ita ut dilecta conjux mea similiter secundum Deum ad S. Leontium consigerit, peregrinationem illuc voverit, aquam eorumque subuculas consecrari curaverit: simulacris induiti essent & bibissent aquam, transacta nocte, advertit, imminutos esse tumores; ubi vero diversis vicibus ita facilitatum fuit, pueri memorati tumore plenè liberati sunt.

F

315 Anno 1650 die XIIII Februarii Laurentius Kurtz, civis Mellingensis, ligna ceciderat in Wolischweil, loco Provinciarum liberarum, ea que dorso imposta domum delatus, pervenerat ad ponticulum ligneum, qui sub ipso ruptus est medius & sic infelix homo cum onere, à quo manus ejus altera misere contrita fuit, in aquas delapsus est. Affligebant eum hinc dolores lese manus, illinc frigus intensum, at potissimum angebat imminens vite tum ab aquatum à frigore peri-

Pueri duo gravitamore,**ac vir submersionis pericolo & manus lese incommodo liberari.**

riculum, neque enim absque adjutore emergere valebat. Clamavit primum, quantum potuit, sed mortalium nullus aderat, qui audiret. Itaque vocem in celum direxit, & S. Leontii adjutricem manum enixa postulavit, obtinuitque. Nam, cuius faciendi ante spes nulla erat, aquis & periculo se sedduxit; immo & manum, quam deinceps filii innitem fore crediderat, brevi post sanam recepit. & ad quodvis opus, prout ante, idoneam. Totum rei evenum ipsimet versiculis Germanicis complexus est, quos ex tabella, in facculo S. Leontii olim suspensa, descriptis Pflegerus, & fusori rei facta relationi subnexuit, unde & nos recitatum compendium desumpsimus; nam hic denuo silebat Mayerus, transibatque ad sequentem relationem.

*Parturiens
duplici mor-
tis periculo
cripitur, &
filia oculus
sanatur.*

B

316 Tres præterea virtutes D. Leontius in domo prænobilis domini Ludovici Schnyder, qui fuit monasterii Murenis receptor in oppido Sursee, operatus est. Periclitabatur dilecta conjux Elisabeth Pfyffer in puerperio de vita sua ac foetus edendi; edito vero ad sanctum Martyrem voto, periculum statim cessavit, puero sospite in lucem genito, quem postero die in baptismo Leontium nominarunt. Post tres à partu horas mater ex præcedentibus doloribus abiit in fatale deliquium, in quo mortuæ similis, suffuso pallore, sineque spirantis vita indicio aliquot horis decumbebat. Superaddito alio voto, tamquam ex morte resuscitata, continuò incolument traxit spiritum. Paulò vero ante hos dies præfatorum DD. conjugum filiola Maria Anna alterutro oculo lumine orbari in proximo erat, deficienibus, quæ applicabantur, sua virtute remedii. Pientissima genitrix ex voto ad reliquias sancti Martyris filiolam piis obtulit precibus, assumptaque aqua S. Leontii benedicta, lavit oculum infectum, unaque periculum cæcitatis, dolores, & damnum omne diluit & abripiuit. Anno MDCL. Parentes in grati animi significationem Muros definierunt tabellam, in qua triplex illud beneficium descriptum erat carmine Germanico, quod dat Pflegerus.

*Puer pedum
& oculi male
affetti usu
donatur.*

C

317 Petro quoque Weiniger de Mentzingen (in Tugensi pago) in filio repetita ope sanctus Martyr succurrerit. Erat filius annorum quatuor cum dimidio, pedum usu ab incunabulis penitus captus. Eum parentes ex voto ad sepulchrum Martyris mense Junio anni MDCL detulerunt; cùmque illi pro salute filii in precibus prostrati intercederent, puer, nemine juvante, surrexit in conspectu populi omnis, admirantis & Deum in sancto Opitulatore laudantis. Post septemdecim circiter hebdomades idem puer gravi epiphora laborabat in oculo, ut ex continuato fluxu nemo non crederet, oculum pessum iturum. Iteratur votum ad eundem Martyrem, &, apertis post brevem moram palpebris, apparuit oculus illæsus, sanus & integer.

*Puer pedem
pefsum infe-
ctum*

318 Profert hic denuo Pflegerus triplicis beneficii, S. Leontio adscripti testimonium Germanicum, quod Latinæ ita sere habet: Quoniam sacramentum regis abscondere bonum est: opera autem Dei ejusque Sanctorum revelare & confiteri honorificum est; dominus Henricus Schufelbuol pro-prætor hic (Zurzachii in Badensi comitatu) cupiens divina beneficia, quæ per intercessionem S. Leontii martyris accepisse se agnoscit, debito loco & modo, nec non grato animo referre ac profiteri, me infra scriptum rogavit, ut, quod suis mirabiliter contigit, recenserem & attestarer. Quoniam itaque non possumus non profari, quod ipsimet vidimus & audi-

vimus, testor & hocce instrumento confirmo, D. Joannem Ulricum, filium dicti domini Henrici, à biennio acerbissime correptum fuisse inopinato tumore, intermixtis pustulis in altero pede; ubi exortæ pustulæ in apostema coaluerunt, & in multas fistulas ac vulnera eruperunt.

319 Adhibita fuit ei curando duorum chirurgorum bene peritorum opera, qui, quantâ sanum re cipit; potuerunt diligentia, appositis emplastris & unguentis conati malum amovere, ac sanare infestum pedem, studium omne, operam & laborem perdiderunt. Tandem parentes Deo & S. Leontio puerum devoverunt, pedemque ejus linteolo, quod reliquias S. Leontii attigerat, iste que consecratum fuerat, circumligaverunt. Et ecce, post triduum coepit subsidere tumor, uleera & dolores omnes evanescere, meliore statu apparere omnia, & actutum integrè sanari: cùmque à dimidio anno idem malum denuo se manifestaret, mox iterum plenè abactum fuit; dum, sicut ante, applicatum illi fuit sacrum linteolum.

320 Præterea cùm domina Euphemia, memorati domini pro-prætoris dilecta conjux, hactenus summa difficultate, cruciatu & periculo perierit, ac jam secundò vivam prolem obtinere nequivisset, ambo, instante tertio partu, Deo se se ac S. Leontio devoverunt, addita obligatio ne, si nata proles esset mascula, imponendi illi nomen Leontii. Votum cecidit feliciter; quippe, cùm id ad tempus pariendi renovasset, puerpera intra quartam horæ partem filiolum feliciter progenit, qui, ut promissum erat, in sacro Baptismate Leontius appellatus est: quod ego totum, ut suprà scriptum est, manu propria confirmo. Itaque Deo sit gloria, honor Sancto, utrique autem gratiarum actio in æternum. Datum Zurzachii xv Aprilis anno MDCLII. Ita profiteor ac testor ego Franciscus Brandenberg venerabilis collegii canonorum sanctæ virginis & martyris Verenæ decanus & parochus.

*matrona pre-
ter morem
vivam pro-
lem enititur.*

*Uni eidem-
que familia
quadruplex,*

321 Anno MDCL Elisabeth Stocker, conjux Jacobi Baumbacher (Tugensis) in puerperio extrellum ferè vitæ discrimen subiit. Edidit tamen præter spem prolem sine animæ viventis indicio, ad mortem ipsa properans. Reponebant igitur foetum inanimem in loculum, ut terræ mandarent; urgent tamen amici condolentes Jacobum, ut divo Leontio pro matris ac foetili salute voto fieret suppplex: acquiecievit ille consilio bono, utrumque sancti Martyris patrocinio commendavit. Quo facto, corpus pueri jamjam efferrendum in loculo animatur, defertur puer in ecclesiam ad sacram Baptismam, nomine Leontius donatur. Similiter & puerpera, resumptis viribus, integrè convalescit. Anno MDCLV idem ipse Leontius, puer quinquennis, è navicula in lacum sub ipsam naviculam lapsus, abundantioreque unda ad interitum ingurgitatus, facto ad Patronum suum ab adstantibus voto, incolmis è profundo gurgite extractus est. Cùmque idem anno ætatis duodecimo excelfam arborem incautus ascendisset ad poma colligenda, fortuitò altitudinem xxx pedum in terram decidit incolmis; quia labentem voto eidem suo Liberatori commendabant.

322 Circa eadem tempora Melchior Stüber & Barbara Keusel de Holtzeusen in cantone Tugensi filium procreabant, Jacobum nomine, qui, expletis à puerperio quatuor hebdomadis, in templo præsentandus & ad ablutionem calicis, de more Constantiensis ecclesiæ percipiendam of ferent

alteri

A ferendus, præter morem vagitus ingeminabat. Assistebat tunc vetula quædam (propter beneficia paulò pôst mortis damnata) quæ facchari speciem in os pueri ingerebat, linguamque malefico toxico inficiebat; ex quo puer præter variegatos in lingua colores ad deglutiendo cibos ad octavum usque ætatis annum multum incommodi dolorisque patiebatur. Et hi à divo Leontio in Muris auxilium intensis precibus postulabant: ubi cùm linguam pueri sancti Martyris reliquias tetigissent, & aquâ benedictâ sèpius memorâ lavisset, expulso omni maleficio, perfecit redintegrata fuit.

triplex,

323 Alio tempore eadem Barbara, sœturalio grava, fortè in hominem, Herculeo (seu comitali) morbo corruentem, frementem atque abdominabiles ronchos ducentem incidit, horremque, quem ex eo conceperat, in fœtum derivavit, ut in lucem editus, non absimiles fremitus anhelitusque graves duceret, quasi spiritum proximè exhalaturus. Una aqua benedictâ præfata, quam infanti ex peregrinatione ad Sanctum allatam porrigebant, sublato omni malo, fecit prolem incolunem. Demum ipsa quoque Barbara anno MDCLV pleuritide ad mortem decumbebat, ex voto Auxiliatorem suum denuo invocat, aquam ejus nomine atque reliquiis benedictam haurit, vitamque & sanitatem perfectam unâ obtinet.

duplex alteri
beneficium
conferunt.

324 Eva Elsener, Henrici Etter de Meningen (*Tugensis ditionis*) conjux, anno MDCLVII in phrenesin & rabiem delapsa, bestia quā homini similiores gestus edebat. Post remedia diu incasum adhibita domestici abiēre cum fiducia ad reliquias S. Leontii, coronam ejus nomine, sacreque calvariae attacū benedictam, reduces phreneticæ peccati superimposuerunt. Post horæ quadrantein intra ejus viscera frigor etiam ab adstantibus clara aure auditus est, ac si baculus medius perruptus fuisset: quo fragore infirmitas fracta, mulier verò sanæ menti restituta fuit. Ejus filius Joannes Petrus anno priore MDCLVII viribus adeo emarcuit, ut præ debilitate nec niti, nec incedere valeret, (*nec quemquam haberet, qui malo mederetur.*) Postquam autem ad sanctum Martyrem in Muris delatus est, ejus sacrum corpus in oratione piè coluit, benedictionem ex ejus reliquiis accépit, de aqua ejus nomine benedictâ bibit, statim cœpit viribus corroborari, ac sic tandem integrum valetudinem adeptus est.

Jesus oculi
& pedes

325 Eodem anno equus indomitus ascensorum suum Joannem Schwander de Lachena marchiæ Suitensis, dejectit in terram, ferratumque pedem in oculum ejus tanto impegit impetu, ut sanguine profusus per genas profluite, perditum judicaret chirurgus. Joannes, nuncupato voto, ad D. Leontium animum vocemque extollit, & triduo post acceptum vulnus vidit & gavisus est in præconio sancti Martyris, quia integrum oculi aciem recepit. Idem sequente anno MDCLVIII post septem hebdomadarum infirmitatem altero pede graviter languebat, dolebatque, ut non nisi scipione nixus, ægrè incedere posset, ad eundem suum Medicum alterum repetit votum, & brevè convalescens, ipse voto se in Muris cum gratiarum actione liberavit.

infirmi refi-
nuuntur; se-
bres tollan-
tur.

326 Jacobus Steiner, ex præfectura Gaster, quotannis ad reliquias beati Martyris venire conseruat. Laborabat autem anno MDCLIX filius ejus triennis dolorifico in pede accidente, ut nedum gressum dirigere, sed nec pedem mouere posset,

Septembbris Tomus V.

(*nisi summo cum cruciatu.*) Statuerat pater intra fe, cùm primùm pro more suo ad D. Leontium peregrinationem obiret, aliquid offerre in hostiam pro pueri; cuius solius propositi intuitu S. Leontius suis ad Deum meritis intra quinque dierum spatium puerum omni malo exemit atque sanavit. Utrumque autem, patrem nempe & filium, eodem anno die xxvi Septembbris funesta & penè insanabilis corripiet febris; nam medicorum pharmaca nihil proderant ad sanandum. Curabat autem pater Missam ad honorem Sancti Martyris in ecclesia sua parochiali Oberkirch pro utroque offerri, atque eâdein, quâ Missa fiebat, horâ uterque sanitati redditus est.

327 Thomas puer quadriennis, Andreæ Grob de Kahl filius, anno MDCLIV die VIII Junij puerili levitate per scalam præaltam cerasum concenderat, in qua cùm incautius ageret, subito altitudine sexaginta pedum decidit in terram, service membrisque conquassandus, nisi casu præteriens mulier pia incidentem cum voto commendasset sancto martyri Leontio. Eva Filiger, nomen erat præfata mulieris, puerulum è terra, tamquam non habentem spiritum, fustulit, atque ad parentes triste funus detulit, votumque, quod fecerat pro pueri salute, nunciavit. Illi, ut fas est credere, vehementer perterriti vixdum votum habuere ratum, cùm puer oculos aperuit, manus pedesque movit, &, admirantibus cunctis, ipse se erexit, locum obambulavit, ac si nihil mali sibi umquam accidisset. Postliminiò cùm idem Thomas esset annorum undecim, patrem ad vehenda ligna in sylvam comitatus, à recalcarante equo in abdomen percussus, & ad tres passus retrò in terram prostratus est, intercepto omni halitu. Pater igitur, qui filium suum certò peritum credidit, denuo votum pro eo ad S. Leontii sepulchrum facit, & puer, resumpto spiritu, revivisicit, surgit, & cum patre sanus domum redit. Anno MDLXI.

328 De beneficiis diyi Leontii singulariter sibi gratulabatur Anna Martin de Tugio. Hæc anno MDCLVIII sensu auditus capta, integroque anno orbata fuit. Venit autem ex voto ad venerandas Martyris nostri exuvias, & cùm, compleatis devotionis officiis, templo egressura, caput sacræ reliquiis inclinasset, visum est illi, quasi intra caput liquor quidam, veluti aquæ frigidæ, ab auribus manaret, animadvertisque, abscedente humore maligno, auditum integrum sibi esse redditum. Anno deinde MDCLIX ex immâni languentis pedis dolore neque diebus neque noctibus solida quiete perfui, imò nec stare, nec negotia domestica obire poterat. Admonita est sèpius per inquietâ somnia, ut ad sanctum Martyrem iterum peregrinationem institueret: cùmque secunda vice accessisset, (*dælia illuc hand dubiè vel currū vellā,*) votis suis precibusque impetravit, ut, remoto omni medicamine, per ebullientem è pede sudorem intervallo quatuordecim dierum plenè convaluerit.

329 Alio tempore cùm de volucri ederet, bolus carneus, acutis officulis commixtus, quem incautius deglutivit, adeo firmiter faucibus hæsit, ut nulla arte aut in os aut in stomachum promoveri potuerit, non immerito tandem suffocari formidans. Voto igitur iterato se sancto Martyri specialiter commendavit, & repente bolus è faucibus solitus ascendit in os, & ejectus piäm fœminam reliquit incolunem. Nec hæc thaumaturgus Martyr destitit virtutes operari. Nam cùm ejusdem Annae nepos decennis, nomine Joannes

Puerbis gra-
zi periculo
eripitur;

E

mulier qua-
tuor benefi-
cia

F

Sancto acce-
pta refert;

H h R-

AUCTORE

J. P.

Rogenmoser apostemate in collo laboraret, ac præterea in facie omni penè cuto exueretur, præque dolorum magnitudine naturali somno interdiceretur; semel & secundò votum ad sacra lipsana sancti Martyris nostri fecerunt, expleveruntque; (*Anna scilicet prædicta & hujus soror Anna Maria Martin, pueri mater, S. Leontii cultui plurimum similiter addita.*) Et puer intervallo octo dierum, (*puta post institutam secunda vice peregrinationem, nam post prima vice institutam, malum cum doloribus quidem utcumque imminutum fuerat, sed deinde ad priorem statum rediit, ut monet Pflegerus,*) ab utroque malo liberatus & perfecta sanitate potitus est.

*puer dupli-
malo & le-
thali morbo
liberatur;*

B

330 Fuit & insigne miraculum, quod sanctus Athleta operatus est in filio liberi baronis (*Francisci Erneshi*) Zweyer de Evenbach, præfecti in Foro Tiberii, (*vulgò Keyserthul in Badensi comitatū*,) qui duplici, eaque gravissima, rupturæ scilicet, & pedum debilitatis, calamitate vexabatur in teneris. Duplicis peregrinationis voto perillustres parentes beatissimæ Virgini in sacra Eremo (*vulgò Einsidlen*) & in Arkenberg, (*loco situ hanc procul Clingnovio memorati Badensis comitatis oppidulo*) i.e. obstrinxerant. Sed sanctissima Deipara, etiam Leontium volens habere miraculi consortem, distulit sanare puerum; donec vocato in vota eodem Martyre, cum promissione ejusdem aedendi & venerandi sepulchrū, puer (*Franciscus Ignatius*) ab utroque exitiali morbo liberatus fuit. (*Annum notar. Pflegerus 1666.*) Idem illustris puer, cùm lethali morbo ad extrema perductus, atque à desperantibus medicis derelictus, anno MDCLXVI decumberet, ejusdem sancti Martyris, cuius meritis ex simili voto (*à pia parente*) oblatus fuerat, interventu mortis prætentissimæ fauicibus erexit, optimæque sanitati restitutus est.

*alter loque-
lam, ac ter-
tius rufum o-
culi obtinet.*

C

331 Alius quoque vir nobilis de genere Pfiffer, patricius Lucernensis, duos habebat filios, Franciscum Ignatium & Joannem Waltherum, quorum prior usque ad tertium & dimidium annum nullam vocem articulatam promere poterat; posterior verò primo à nativitate anno alterius oculi acie privatus, uteque nulla arte medica sanandus. Utrique tamen S. Leontius, post factum à parentibus ad sua lipsana votum, succurrerit, alteri loquela, alteri verò lumen oculi sua intercessione comparavit. *Hoc totum Mayerus de-
promptit ex Pflegero, sed præterea de Francisco Ignatio, cui lingua usus collatus est, Hujus, ait, primum, quod promebat verbum, erat: MURI. Id autem procul dubio ex ipsomet Francisco Ignatio didicit, utpote de quo iterum addit sequentia: Prior postliminio in Muris monachus factus, orator & poëta egregius, mortem obiit MDCCXXXIX, sacerdos jubileus, ætatis anno LXXVI.*

*Mater qua-
tuor filiis be-
neficium im-
petrat.*

332 Celebre est valde, quod sanctus Martyr quatuor filiis Mariæ Schnellerin de Bacheneydt ex Toggio (*Toggenburg vulgò dicitur, estque comitatus Helvetiae*) praefixit. Omnes quatuor simul una nocte manibus pedibusque capti (*causa ignota*) atque contractione fuere multati; adhac putentibus pustulis per facies & colla infecti decubuerunt. Eratque ex medicis nemo (*tametsi mater nihil auxili opportunity negligebat*) qui tantis malis mederi posset. Cùm igitur mater, animo ad superna erecto, divo Leontio se voti (*pe-
regrinationis & tabella in Murensi ecclesia offeren-
da*) ream fecit, repente ac simul omnes quatuor manuum pedumque usu pristino donati sunt, remanentibus purulentis in capite pustulis. Quibus

ut etiam medelam ab eodem Martyre referret, iter, comite filio natu majore, ad Muros intendit: ubi, cùm puer basilicæ, in qua venerandum ejus corpus requiescit, pedem intulit, emplastrum, quibus ulcerata facies sparsim erat obducta, subito deciderunt in terram, & apparuit facies ejus tota munda. Imò, quod ad augmentum honoris divo Martyri cedat, eodem die, eademque quasi horâ aliis duobus domi relicitis eadem obvenit gratia. Quid quarto factum sit, scriptura non habet, nisi quod mater speraret, etiam huic merita Martyris fore propitia.

333 Duplici quoque æquèque gravissima calamitate premebatur Michaël, Leopoldi Grufing & Annæ Felder de Brigantio, (*oppidum est in Suevia, incolis Bregentz, comitatus cognominis caput*,) filiolus. Is ex utero matris utroquè pede contractus, etiam ad sextum usque annum lingue usu captus ac mutus exitit. Parentes auditâ, quâ divus Leontius passim celebrabatur, miraculorum famâ, miserunt ad Martyris reliquias Annam Buolmann de Abbatis-cellâ, ut suo nomine piam pro filio obiret peregrinationem. Cùmque ablegata mulier Missæ, quæ pro puero offerebatur, auditioni, alisque devotionis obsequiis in Muris intenta esset, puer præfatus domi fux, hemine adjuvante, in pedes se erigit, atque sub conspectu patris aliorumque hypocastum obambulat, inque hæc circiter verba lingua solvit: En pater, quâ bellè possim incedere! Numquid pater egregius sum homuncio? Ut adeo Michaël utroque inveterato malo solis beati Martyris meritis fuerit expeditus; parentes verò in teneras præ gaudio lachrymas, laudemque Dei ac Christi Martyris effusi, xxv Martii MDCLXXX.

*Puer gressu
& loquela
donatur;*

E

334 Mirificè etiam virtutes S. Leontii exper-
tus est Nicolaus Steiner de Lichtensteg in Tog-
gio; is obstinata & pharmacis immedicabilis fe-
bre viginti tribus hebdomadis correptus & deten-
tus decubuit. Postquam verò vovit peregrinari
ad sacrum in Muris Leontii sepulchrum, conti-
nuò reliquit eum febris. Sed maior hoc idem
sanctus Martyr fecit in filio Nicolai Joanne ostendit. Hic anno ætatis quartodecimo venenosa sca-
bie, multisque carnem per corpus exedentibus ul-
ceribus infectus, miserè & magnis doloribus vexabatur; cui curando ars medica sua virtute suc-
cumbebat. Alio igitur voto thaumaturgo Marty-
ri nostro Nicolais pater filium Joannem offere-
bat, ut supernaturali virtute naturæ defectum sup-
pleret. Advenerat nox; ibant omnes cubitum;
manè verò, exoriente luce, Joannes è lecto do-
loris ipse surgebat: cùmque accederent, qui sa-
niem ulcerum de more abstergerent, de scabie,
tabe, & ulceribus toto corpore amplius nihil re-
periebant præter cicatrices quasdam seu maculas
prehabititorum ulcerum. Anno MDCLXXXII.

*viro febris
& pueri ul-
cera adhun-
tur.*

F

335 Mitto iterum tantisper Mayerum, ut in-
strumentum, quod his proximè subjicit Germani-
cè Pflegerus, Latinè exponam. Ita sonat. Ego
Christianus Baumgartner, parochus in Sultzmat-
ten in Alsatia, attestor & hocce anathemate ac
votivâ tabellâ confirmo, tria me à Deo per in-
tercessionem ac patrocinium thaumaturgi marty-
ris Leontii in Muris impetrâsse insignia benefi-
cia. Etenim anno MDCL, cùm illuc equo non
absque cruciatu me devchendum commissem, &
reliquiarum ejus contactu gavisus fuisse, evi-
denter per ejusdem Sancti merita immedicibili,
de qua desperabant medici, contractione nervo-
rum & tumore in utroque genu liberatus fui,
atque sanatus; ita quidem ut, qui equo, sicut
mox

*Triabene-
ficia unus i-
demque im-
petrat.*

A mox dicebam, ægrè Muros deductus fueram, pedes domum reversus sim. Alia vice, anno scilicet MDCLXXXI, cæca nocte, & vehementer fulgorante atque tonante cælo, à spectro (*quod noctis & tempestatis horror forsitan in imaginacione formaratur*,) è muro, quindecim pedibus alto, unà cum equo in vineas dejectus sum; invocans autem cum adjecto voto S. Leonitum, incolumis unà cum equo evasi. Dicto anno MDCLXXXI inenarrabilem in pede sinistro, alium inflato, dolorem passus sum, de quo sanando dum desperabat chirurgus minimè imperitus, equidem, emissio iterum voto peregrinandi ad facras ejus reliquias, nec adhibito alio remedio, etiam hac tertia vice evasi & sanitatem recuperavi. Deo & sancto martyri Leontio laus sit sempererna. Datum ix Maii anno MDCLXXXIII. Testatur Christianus Baumgartner, parochus in Sultz-matten.

**§ XXIII. Lues pecudum abacta ;
B incendia extincta ; alia be-
neficia collata.**

*Lues pecu-
dum cessat.*

A Nno MDCLXXXVIII in parochia Hegglingen funesta & immedicabilis in animalibus pestis grassabatur cum ingenti strage jumentorum & gravi damno ruricolarum: dumque remedia, quæ adhibebantur, ad lucem removendam nihil conferrent, hortante parocho, Jacobo Maurilio ander Allmend, litaniam ad sepulchrum sancti Martiris instituerunt; atque biduo post fævum illud contagium penitus cessavit; imò aliquot bestiæ, quas in perditis ponebant, ad sanitatem redierunt. *Hanc inter & sequentem relationem descripti Pflegerus beneficium S. Leontii meritis attributum à Joanne Büttler, ex parœcia Aarw., qui equum magni pretii, subito morbo correptum ac despatum, post Sancti invocationem & promissum Missæ sacrificium, mox sanum recepit.*

Incendia, 337 Sed frequentiore virtute D. Leontius imperavit ventis & igni. Nam cùm anno MDCLXIX die xxiiii Julii fulmen è cælo irato delapsum Boswylæ, pago Muris vicino ac subdito, domum loci supremam corripuisset, flamma, ventis vehementibus agitata atque dispersa, brevi viginti quatuor domos in cineres redegit, totum pagum vastatura cum ecclesia, nisi Leontii auxilio vim virtutis suæ ignis amississet. Voverat enim pater Bonaventura Honegger, monasterii subprior, (qui post paucos annos abbas factus est,) nomine communis certum Missarum precumque numerum; atque eodem tempore aliis quidam, elatis in sublime & contra ignem sancti Martyris reliquiis, superstiti pago inferiori benedixerat: cùm repente & ex momento adfuit ventus contrarius, qui flamas retrosum actas adeo ab intæctis dorsibus avertit, ut nullum deinceps ulterioris incendi superfuerit periculum.

fæcio voto, 338 *Simile beneficium S. Leontii auxilio adscripti locus alter in Provinciis liberis, non longè Muris distans, cui nomen Hitzkirch. Rei factæ modum, prout olim tabella votiva inscriptus erat, dat Pflegerus Germanicè, eundemque sic nos Latinè vertimus: Virgam Domini vigilantem tu profecto sensisti, o Hitzkirch! quando die xxv Aprilis calamitosi anni MDLXV exortum in te & valido vento impulsum incendium ita fæviit, ut Septembri Tomus V.*

contra omnem adhibitam diligentiam, non tantum intra trium horarum spatiū domos ac focos triginta sex miserè in cineres redegerit, sed & ipsam corripuerit ecclesiam parœciale cum summo domus etiam Ordinis Teutonico-equestris periculō. Quapropter venerabiles presbyteri unā cum anxiō populo, spem suam in glorioſo ac thaumaturgo martyre S. Leontio collocarunt, & votum publicæ peregrinationis Muros versus enunciārunt. Mox autem, o cæleste prodigium! flammæ à prædicta ecclesia recesserunt, & absque ulteriore damno prorsus extinctæ sunt. Hinc debitæ gratiarum actionis testis hæc tabella hic oblatâ est. Omnia ad peculiarem Dei, benedictæ ejus Matris Mariae, & sancti martyris Leontii laudem, honorem & gloriam in æternum. Amen.

339 Eodem labente anno MDCLXV, die verò vii Octobris, horâ noctis nonâ, improviso ignis in vicô Wesen, lacui Wallenstattensi, (*sic appellato ab oppidulo Glaronensis pagi Wallenstat*,) adfiso, septemdecim domos, conspirantibus ad interitum ventis vehementibus, exūssit cum præsente periculo interitus totius vici. Cùm verò loci parochus Beatus ander Matt ad patrocinium D. Leontii, facto voto solemnis peregrinationis ad ejus sepulchrum, configisset, incolæque votum communis consensu confirmassent, extemplo superveniens ventus contrarius flammas supernaturali veluti virtute retorsit & abegit, ut adeo extincto citius igne ab ulteriore incendii discrimine reliqua pars vici exempta fuerit. Vigesimo statim ejusdem mensis die centum omnino personæ de eodem vico peregrinationem in Muris obierunt, gratias agentes D. Leontio & Deo per ipsum.

340 Subsequente anno MDCLXVI in pago Oberbuchsteten, ditionis Solodorensis, die vii Iunii ignis duodecim domos cum horreis & vivariis intervallo dimidiæ horæ incendit. Erant inter colonos Jacobus Studer, & Maria Incker conjuges, qui domum, (*cui jam sicut & integro vicco idem incendium imminebat, ut addit Pflegerus*,) remque suam D. Leontii protectioni voto commendabant, atque mirabiliter flammis intactam servabant.

341 Aliam quoque in eodem tristi incendio ac domus & domum, medianam ferè inter conflagrantes & furentes flammæ consistentem, D. Leontius illæsam servavit. Nam cùm Joannes Kölker (nomen erat patris-familias domus) præ timore & angustiis nesciret, quid ageret, uxor illius, marito insecio, voto (*peregrinandi Muros*) ad divum Martyrem se obligavit. Ex quo flamma ignis adeo domum non tetigit, quasi alto colle aut muro firmissimo fuisset circumvallata.

342 Miserrima quoque strage ex igne fortuito interibat viculus Rotterschwil in parochia Lunckhofen anno MDCLXXXII die xviii Julii, unâ unicâ casâ Jacobi Hausheer superlita. Nam cùm Jacobus edaces flamas vehementium ventoruim impetu ad eam agitari conspexit, elata voce clamoreque ad D. Leontii sacra pignora votum fecit, & subito aliis adversum flamas ingruit ventus, & stramineum mapale ab incendio exemit.

343 Decantatissimum est præterea insigne mi- servantur, raculum, quo D. Leontius vicum Hegglingen, (*situm uti & præcedente num. nominatum Rotterschwil in Provinciis liberis*,) anno MDCLXXXV ab exitio liberavit. Cadebat die xxxi Maii, festo Ascensioni Dominicæ facro, de irata nube fulmen ardens in domum, nec solùm eam funditus consumpsit ignis, sed alias quoque domos corripuit, ut totus vicus cum parochiali ecclesia de

DE S. LEONTIO MARTYRE ROMANO,

AUCTORE
J. P.

244 ruina periclitaretur, ventis suo impetu confi-
rantibus. Guilielmus Frey, illius ecclesiae curio,
spectato, quod imminebat, periculo, voto ple-
bis suæ calamitatem divi Leontii subfido im-
pensè committit, & ad stipulantibus unanimi
sententia incolis, ad eum in Muros venire pro-
mittit, si afflictis subveniret. Subvenit equidem
eodem penè instanti. Nam ventus illico subse-
dit, ac tamquam divinitus foret imperatum, ignis
extinctus est; adeo quidem, ut quamvis ar-
borum proximarum folia arderent & combure-
rentur, in tectis tamen ex arido stramine com-
positis nihil ignis amplius apparuerit. Quapropter
præfati incolæ statim sequente XII die Ju-
nii, instituta ad sancti Martyris sepulchrum so-
lemni processione, voto se liberârunt.

*Vulnus fana-
tur;*

B 345 Subjicit denique, (*verba sunt Mayeri*), e-
ditor horum omnium miraculorum, (*Pflegerus
sepe memoratus*), in appendice quatuor non mi-
nus celebria, quorum compendium etiam ap-
ponendum censeo. Serviebat Joannes Staub de
Menzingen (*Tugensis ditionis*) cuidam molitori
in ditione Solodorana; huic conservus suus ex
suspiciose falsa ensim iactu parricidali in caput vi-
bravit. Tam autem copiosus è profundo vulnere
sanguis profluxit, ut nulla medentium arte sisti-
potuerit. Postquam autem votum ad D. Leontii
sepulchrum emissum est, stupentibus omnibus,
continuò fluxus sanguinis substituit, & percussus
juvenis brevi tempore è vulnere convaluit. Anno
MDCLIX.

*juvenis fal-
sò accusati
innocentia
detegitur.*

*Blasphemus
funitur,*
C

346 Alius quidam juvenis Wolfgangus Be-
chlin de Bosweyla, pago Muris vicino & subdi-
to, anno **MDCLXXIX** à perversis quibusdam de
nefando scelere coram ecclesiastico & sæculari
magistratu falsò accusatus, adeo suam innocen-
tiā tueri, stante contra se universo ferè popu-
lo, non valuit, ut in proximo esset, equuleo
ad eliciendam confessionem torqueri. Erat autem
inter delatores præcipuus suus ex sancto Baptis-
mo patrinus. Confudit in his angustiis innocens
juvenis ad patrocinium S. Leontii, suaque ad eum
vota dirigit, atque statim mirabili eventu inno-
tuit, ipsum suum patrimum imputati criminis esse
reum & auctorem; ut adeo verificatum in hoc
fuerit oraculum prophete regii: Incidit in foveam,
quam fecit.

347 Memorabilis est præterea vindicta, quâ
Deus sui Martyris contemptorem corripuit. An-
no Domini **MDCLII** Zwinglianus quidam de
vicina civitate Zwingiana in hospitio publico, ad
aquilam nuncupato, negotiorum causa divertit,
atque inter peregrinantes se commisit, qui cùm
multa de meritis ac miraculis S. Leontii differe-
rent, Zwingianus blasphemis verbis intulit, ossa
Leontii non plus habere virtutis, quâ ossa a-
fini alteriusve bestiæ. Blasphemiam divina Ne-
mesis non quidem in arena, sed modicum post
intervallum in prato plano, ac ecclesiae Murense
ferè contiguo, per quod domum reversurus trans-
iit, crurifragio vindicavit. Cùm enim tamquam
securus incederet, fallente altero pede, lapsus
est, crure medio contracto. Inde à prætereunti-
bus sublatus & ad chirurgum (*ipiusmet Mu-
rensis monasterii Joannem Ludovicum Suter*)
artis suæ probè gnarum allatus est. Hic pro sci-
entia artis suæ os confractum statim in ordinem &
juncturam composuit. Sed quia superveniens gan-
grema subsequente nocte, suprà quâ credi po-
test, invaluit, chirurgus post adhibita media a-
liâ efficacissima, nihil se proficere animadvertis,
tametsi crederet, altiori virtute vim medicami-

nibus suis in penam blasphemi adimi aut cohi-
béri, attamen ne famæ suæ dispendium subiret,
in genua se provolvit & intenso animo D. Leon-
tium factò voto implorat, ut sibi patrocinetur.
Adsuīt illico imploratum auxilium, & pharma-
ca suum operata sunt effectum, & Zwinglianus
ex fideli prece chirurgi non diu post convaluit.

D

348 Postremum est, quod S. Leontius totius
Catholico-Helveticae reipublicæ se protegorem
exhibuerit in celeberrima illa cum Bernensibus
ad Villmaringam, vulgo Villmergen (*in Provin-
ciis liberis*) pugna anno **MDCVI**. Ibi inter pu-
gnandum visus tam à nostratis, quâ adversæ
partis militibus, quasi miles rubea veste indu-
tus supra Catholicam aciem in aëre pendere,
quem D. Leontium fuisse, nemo facile dubitare
auist. Nam agmina Catholicorum nostrorum,
cùm per Muros ad propulsandum hostem pro-
cederent, singulare devotione sancti Martyris præ-
sidium invocaverunt, multa prece & armis con-
tractu facrorum ejus ossium benedictis. Ea etiam de
causa belli duces victores, cæso & in fugam acto
hoste, ad Muros cum exercitu suo reversi, sancti
Martyris corpus, relatum è Lucerna, Catholicarum
rerum publicarum urbe primaria, ad quam
securitatis ergo translatum fuerat, militari pom-
pa receperunt, & usque ad ecclesiam suam co-
mitati sunt, ibique Deo & gratiæ ipsius, de-
cantato solemniter Hymno Ambrosiano, gratias
egerunt.

*Sanctus Ca-
tholicis Hel-
vetis*

349 Militarem hanc pompam, nti & sole-
nem supplicationem, quâ illusterrimus abbas Bo-
nazentura Honegger cum clero & religiosis suis
omnibus ac ingenti populi numero sacris reliquiis
obviâ processit, receptaque, post celebratum inter
festivas musica artis modulationes & bellicorum in-
strumentorum sepe repetitos fragores Missæ sacri-
ficium, loco suo depositum, prolixè explicat Pflegerus.
Sed quod hic observauit dignissimum est, plurimum
que conductit ad viatorie de hereticis relatæ splendo-
rem, ante initium prælium constabat horum exercitus
quatuordecim millibus virorum fortium; Catholici
vero numerabant dumtaxat millia quatuor, qui
tamen invocata ope divina & assumptu in vocale
signum nomine S. Leontii, impetu tanto tamque
felici in hostes irruerunt, ut ex hereticis in ipsa
acie ceciderint bis mille viri, capti multi, plu-
resque dein mortui sint tum ex vulneribus, tum
ex intenso frigore, nam Januario mense id con-
tigit. Ex agmine autem Catholicorum desiderati
sunt tantum tredecim milites, teste Pflegero, qui
& hac fusiñ describit, ac tandem libello suo fi-
nem imponit per epilogum satis prolixum, ex
quo pauca ad prefens institutum pertinentia, ex
Germanicis Latinè interpretor.

*in pugna
contra ac-
tualicos pa-
trocinatur.*

E

350 In hac, inquit, Mirabili Gedeonis Lam-
pade (*eo titulo libellum insigniverat*), non solum
trecenta, sed ex multis aliis plusquam trecen-
tis evidentissima ac præstantissima, à S. Leontio
martyre patrata miracula ob oculos tibi pónun-
tur, quæ conjunctim non à trecentis modò,
sed à testibus plusquam ter mille indubii, planè
religiosis ac fide dignis probari possent, quoniam
in confirmationem partis eorum maximæ non so-
lum tres vel quatuor, . . . sed familiae integræ, imò
integræ viciniæ ac communitates se fisterent. Con-
sonant hæc iis, quæ præmonuerat in præfatione;
ad avertendum scilicet errorem omnem ac frau-
dem cautum fuisse diligenter mandato reveren-
dissimi præfus, ne ulla seu depicta seu scripta
miracula in ecclesia appendi permetterentur, nisi
præviè suiffissent accurate examinata ac sufficienti-
bns

A bus testibus confirmata. Subiungimus modò colle-
ctionem alteram miraculorum, que hoc nostro
seculo, post editum memoratum libellum, patra-
ta collegit sepe nominatus Leodegarius Maye-
rus.

MIRACULA

RECENTIORA

Auctore R. P. Leodegario
Mayero, Murensis mona-
sterii decano.

Ex Manuscriptis.

Hernia

B A Nno MDCCXLII Maria Barbara Kopp de Berona, vulgo Beron Münster, vel solo nomine Münster, ubi collegium est canonico-rum antiquissimum, tribus horis à monasterio distans, gravi laborabat herniâ annis septem & dimidio, ac licet subligaturâ uteretur, ægerri-mè tamen & non nisi pedentem incedere pos-terat. Suadente amica ac pia quadam fœmina, quæ Mariæ Barbaræ commodato pro lectione dabat libellum de miraculis S. Leontii, votum fecit ad ejus aras legendæ Missæ, anathematis ex cera, & tabellæ votivæ, & capellam sancti Martyris in gratiarum actionem suspendendæ, si à tanto liberaretur incommodo. Statim exfol-vendi voti causâ misit parentem suum ad S. Leontium: ipso verò dic, quo pater promissæ pietatis operibus functus est, ipsa ad ecclesiæ collegiatam S. Michaëli sacram accessit, emi-nusque eidem Thaumaturgo multâ fiduciâ suam necessitatem commendavit. Absolutisque Divinis, domum non modò liberiore gradu rediit, sed propter pluviarum & aliam aëris intemperiem medium iter currendo perfecit. Ex eoque tem-pore subligaturâ amplius uti nequivit, & tamen longè faciliore & distentiore pede incedit in hunc diem citra ullum incommodum.

ac intensis oculi doloribus afflita succurruntur.

C 2 Sequente anno MDCCXLIII eadem Maria Barbara Kopp tam intensos in oculo patiebatur dolores, ut non posset nedum oculos sursum aut deorsum vertere, sed & ipsum caput in ullam partem inclinare. Accedebat fluxus putoris è na-ribus abominabilis, & oculus patiens indies de-crescere profundiisque cranio immersi incipiebat. Statuerat igitur à chirurgo remedium petere, atque cum ipse uno die domum suam præteriret, ad se vocare: verùm inter eundum (Numquid Deo inspirante?) cogitare cœpit: Quomodo hic incertis remediis, & fortassis ad probandum vel tentandum dumtaxat adhibendis, oculo meo me-deri poterit? Præstat ad spiritualia recurrere re-media. Cumque sic secum argumentaretur, inci-dit memoriam divus Leontius, in spem sui pa-trocinii erigitur animus, accedit voluntas ejus implorandi auxilium, & duæ vix dilabuntur hor-ræ, cum intensus dolor cœpit diminui. Tum primùm in vota thaumaturgum Martyrem vo-cavit, sacra ejus ossa in Muris venerari adpro-misit, atque post xxiv horarum spatium omnis dolor evanuit, nec non tertio post die etiam

fluxus ille putidis cessavit. Ita Maria Barbara A. R. P. Kopp in conscientia & syngrapho proprio testa- LEODEG.
ta est. Duorum autem horum miraculorum te-MAYERO.
stes sunt subscripti: Christophorus Laurentius Troxler, plebanus & curio superioris, id est,
collegiatæ ecclesiae; Isaac Copp, pater Mariæ Barbaræ; & Fridolinus Lüthart chirurgus. Da-tum XIII Septembris MDCCXLIII.

3 Anno MDCCXLIV die xix Januarii post ho-ram secundam pomeridianam Joannes Josephus Switer, puer annorum quatuordecim cum puel-la septenni Maria Anna Catharina Switer prope Huobam, ut vocant, Lachenfein, vñhā super lacum conglaciatum ludebant, currebantque. Hos sequebatur Maria Johanna Regina puella et iam quatuordecim cum puerulo septem annorum, vñhā itidem aliâ vecla. Repetito tentamine & impulsu puer ille prior longius à litore recesserat, & in extimam ferè glaciem oram, vñham suam impulerat, utraque tamen vice incolmis rever-fus. Cùm verò tertio idem præsumpsisset, confracta subito glacie, puer cum puella in lacum de-lapsus & aquâ haustus est. Labentes haud lon-gè distans intuebatur Johanna Regina, &c, quam-quam vehementer perterrita, misit puerulum, quem secum habebat, in pagum Lachén, ut quosdam in supprias vocaret; ipsa interim fo-roculam suam aquis & præsentis morti eruptura occurrit, atque, extento in glacie corpore ja-cens, manibus, &c, quibus potuit, viribus arri-puit, aquisque extractam sub brachio fortiter strinxit, tenuitque.

4 At ecce: dum crederet salvâsse fororem, eripiuntur; atque asturgere conaretur, rumpitur etiam, cui incubuit, glacies; ipsaque Regina cum charissimo suo onere labitur in aquam, &c, dum labitur, omni hominum auxilio destituta, ad D. Leon-tium exclamat: S. Leonti adjuva me in hoc submersionis periculo, ne cum forore mea aquis suffocer, qui tam magno in miseros polles patroci-nio! Causa autem in vota vocandi D. Leon-tium erat, quia paulò ante hoc tempus miracu-la divi Martyris legendo pervolvebat, eaque sa-piùs alii enarrabat, atque adeo ingentem & fi-lialem fiduciam in eo collocabat. Sicque ex cor-de & ore divum Auxiliatorem identidem inter-pellabat, ut caput saltem extra aquam attolleret, quatenus homines in subsidium advocare vale-ret. Et re ipsa in aquis, quarum profunditas dimensa quatuordecim ulnas habebat, mediâ ho-râ collotenus, quasi, ut sibi videbatur, quodam suppedaneo seu basi pedibus nixa, cum forore sua, sub brachio immersa, permanit; donec tandem supervenientes viri, applicitis scalis, eam morti, aquis periculisque eripuerunt. Periit puer & puella septennis Reginæ foror, non tam aquis quam asperitate frigoris cœneci; ipsa verò Johanna Regina salva & incolmis dominum rediit, ac postea liberatori suo Leontio ad ejus sacras reli-quias in Muris votum, quod fecerat, reddi-dit.

5 Idem thaumaturgi Martyris patrocinium sen-fit Anna Catharina Schättin, præfatae Johannæ matrina ex sacramento Confirmationis, quæ hoc ipso anno tam acerbo aurium dolore laborabat, ut quatuor dies ac noctes præ ejusdem doloris vehementia nec cibum aut potum sumere, nec dormire aut quietem capere valeret; frustraque diversis utebatur remedii. Deficiente igitur sua arte medico, adfuit sua intercessione & auxilio opportuno Leontius. Johanna Regina matrinam suam doloribus oppressam invisens, hortatur,

*acerbus au-
rium dolor
finatur;*

A. R. P.
LEODEG.
MAYERO.

ut spem suam in patrocinium D. Leontii pone-ret; Si me, inquietabat, de interitu aquarum sal-vavit, etiam tuos dolores mitigare ac tollere prævalebit. Acquiescit matrina innocentii confi-lio, votum vovet peregrinationis ad S. Leontii exuvias, deficere incipiunt dolores, post horam blandè indormit, è somno evigilans, omni dolo-re se experitur liberam; neque postea quidquam ejusce mali persentiscit. Hæc posteriora' duo mi-racula suo testimonio, ita facta fuisse, affirmat Rudolphus Antonius Gugellberg, parochus La-thenæ, usq; cum parochianis, ut ille rescrip-fit, ferè omnibus die prima Septembbris anno MDCCXLV.

infantes op-i-
nione mortui

6 Inwilæ in comitatu Rottenburg, ditionis Lucernensis, loco unâ tantum horâ à monasterio virginum Ordinis Cisterciensis in Eschenbach diffuso, Margarita Villiger, primo die mensis Augusti hujus ejusdem anni MDCCXLIV, fœtum enixa est exanimem. Integræ horam, quæ ade-rant obstetrices, incassum impenderunt remedis ac balneis &c adhibendis, pro eliciendo vitæ signo. Non erat in eo spiritus. Desolatus pater Josephus Köpflin D. Leontium implorat, voto-que se obstringit ad sacra ejus lipsana cum duobus aliis, devotionis suæ testibus ac sociis afflu-mendis, peregrinationem instituendi cum obla-tione ad Missam legendam. Post factum votum respirat & revivisicit infans, baptizatur publicè in parochiali ecclesia, ac biduo post iterum vitâ fungitur. Ita testatus est pater, cùm in Muris votum exsolveret, sub fide juramenti &c.

vita ad Bap-
tismum do-
nuntur;

7 Non absimile prænobilis dominus Benedi-ctus à Liliis, de gente patricia Lucernensi, narravit mihi ante decem circiter annos, testatusque est, cùm voti solvendi causâ cum prænobili etiam conjugæ sua ad nos invisit. Ipse enim dilecta sua conjux puerum peperit infelicem, quia exanimem. Cùmque integræ horæ spatio fomenta quævis ad eliciendum spiritum frustrane effectu adhibita fuissent, matrona perillustris, quæ rerum præ cæteris experta aderat, affinis prædicti domini à Liliis, imaginem S. Leontii, si præstò esset, petiit, atque à D. parente accepit: quam cùm infantis capiti imposuisset cum voto, puer spiritum ac vitam recepit; adeo ut in ecclesia parochiali eodem die, qui erat Veneris, cum ju-bilo ac solemniter Baptismi gratiam acceperit, sed denuo vespere diei sequentis Sabbathi vitam oxuit.

C
alii aquis,

8 Aliud de meritis ac potenti virtute ejusdem Martyris ad nos prescripsit parochus de Villmaringen Henricus Ludovicus Sidler his verbis: Anno MDCCXLIV die nona mensis Octobris Maria Koch, filiola sesquiennis Joachimi Koch & Mariæ Verenæ Meyer in pago Villmaringen dice-csis Constantiensis, unâ cum puellis sibi coexta-necis de more ludens, ac prope crepidinem amnis, qui molam patris sui præterfluit, prout ætas incauta solet, circumcurfans, aut fallente pede, aut tridente socia, in undas prolapsa est, quam ore inverso aquis innatantem, juxta relationem sororis suæ Mariæ Annæ natu majoris, lenior rivi tractus ad proximam usque salicem pa-sibus circiter viginti quatuor propulit, ibique sub radice dictæ arboris submersit, ut vultu cer-nuo ac arenis infixo postmodùm reperta fuit. Ad-erat imprimis puellæ matertera Maria Meyer, quæ neptem suam è vado sublatam in ulnas ac-cepit, ac mortuam atque exanimem credens, adventum patris aut matris operiebatur. Accur-

rere & alii cùm propinquai tum vicini, qui o-nines & singuli, una dumtaxat muliere excep-ta, nullum superstitis vitæ signum advertentes, & ipsi filiolam hanc mortuam credidere. Interim parens adolescentulæ, vir probus ac confidens in Deum, antequam ulla rei sacræ mentio facta fuisset, votum fecit divo thaumaturgo Leontio in Muris, si puella superviveret; quæ brevi post nuncupata vota respirare cœpit, sive juxta opi-nionem patris omnino reviviscere: atque usque in hanc horam incolmis agit. Parens verò fi-de ac fonsione sua jam dudum sese exsolvit.

9 Simillimum dominus Jacobus Antonius *ut credebat;*
Schweingrueber, parochus in Reiden ditionis *tur,*

Lucernensis, nobis nunciavit, & in festo S. Leontii post diligens examen è cathedra ipse pro-nunciavit. Decimo nono die Junii anno MDCCXLIV circiter horam octavam matutinam ibat Mag-dalena Stirnimann, uxor Melchioris Hessliger mo-litoris, ad inferiores aquas in Reiden, quadra-ginta duorum annorum mulier cum decenni fi-lia Agatha in hortum olitarium, qui xxx ferè passibus à mola distat, adjacetque stagno seu rivo, qui ad molam ieni traætu evolvitur, & quinque vel sex rotas suo movet impulsu. His instabant filioli duo, alter Nicolaus quinquen-nis, alter verò biennis Franciscus Xaverius. Cùmque mater olus abstraheret, filiæ verò ad caules separandos scindendosque culter deficeret, Nicolao mandatum est, ut iret allatum. Mater operi suo intenta credebat, Xaverium cum Nicolao ex horto domum rediisse; sed a-liò hic incautum iter intendit.

10 Affertur interea culter, colligitur & para-tur olus; ac demum mater horto egressa, cùm filiolum non videret, querit ex iis, qui secum in horto erant, ubi esset Franciscus suus Xave-rius. Quibus se nescire profitentibus, attonita ac-currat ad stagnum, ac prope crepidinem videt pileolum pueri aquis supernatantem, ex quo merito arguebat, filiolum in aquas cecidisse. An-xia igitur juxta litus currendo descendit usque ad repagulum, quod vocant, rastratum; filiolo ve-rò auspiam invento aut viso, circum domum currit, identidem Xaverium suum compellan-do. Audit Josephus filius natu major, adolescens xx annorum, inconditam querulosamque matris vocem, & auditu, amissum esse puerulum fra-trem, ocyus è domo se proripit, ad præfatum accurrit repagulum, & arrepto rastro ferreo, fruti-tices, ramos virgasque ibi congestas extrahit, ac tandem calceolum, nihil verò de reliquo cor-pore, conspicit, quem ubi manu apprehendit, unâ etiam puerum ad litus & terram promovit, exanimemque sub tectum domus detulit.

11 Fecerat solicita mater, quod potuit, ca-lidâ aquâ corpusculum fovendo, sed frustra: censuerunt omnes, puerum esse emortuum, nisi quod Josephus frater putaret, se advertisse motum quedam in lingua, quod ipsum tamen certò assérere noluit. Voto igitur se obligat ad beatissimam Virginem Einfidensem, & ad Montem regium, ubi frequenti etiam accusu colitur imago beatissimæ Virginis Mariæ ad Nives. Sed mater, quia nec postea vitæ signum apparebat, votum suum D. Leontio nuncupat: & subitò pectus tremere, postmodùm palpitare, deinde ire spiritus, ac tandem convulsionibus puer ita cœpit agitari, ut iterum de ejus vita, qui ade-rant, desperarent. Quapropter filius sœpe di-ctus cum matre vota sua iteratò confirmârunt;

pau-

vite resti-
tuntur.

E

F

G

A pauloq[ue] p[ro]st, sedatis convulsionibus, puer modico cibo resectus, somnum cepit, dormivitque usque ad horam tertiam matutinam, quā ipse ē lectulo se proripiens, ad lectum parentum accurrit latus incolumis suæ vitæ nuncius. Datum 1 Augusti MDCXLIV.

Puerpera
sublevatur
ac feliciter
parit;

12 In Homburg, dynastiæ Clingenbergensis in Turgovia, anno MDCXXIX contigile attestatus est pater Josephus Dangel ex conventu nostro, qui eo tempore ibidem parochum agebat, ut Barbara Schweizerin, uxor Joannis Herzog lanionis in præfato pago Homburg, adveniente tempore pariendi, de sua foetusque sui vita summè periclitaretur; vocato verò in vota Leontio, feliciter pareret. Ipsa mulier decem omnino infantes felici semper partu in lucem edidit; sed enixa undecimum, tres dies integros & noctes duas ingentibus doloribus adeo afflita agitataque fuit, ut jam viribus omnibus destituta, per horam etiam mentis deliquium passa, crederetur una cum foetu morti succubitura. Marito, ex tristi casu penè extra se rapto, fecit obstertrix, S. Leontio perquām devota, afferri libellum miraculorum, in quo cùm ille totus consternatus tria quatuor legisset miracula, quæ in similibus necessitatibus & angustiis operatus est Martyr thaumaturgus, in teneras solutes lacrymas, speque & fiducia ad S. Leontium concepta, accedit ad lectum uxor[is], vix respire incipientis, &, Si tua, ait ad eam, meæ consentiat voluntas, curabimus honorificari divum Leontium in Muris per sacrificium Missæ, ut ejus meritis consolationem recipiamus & auxilium opportunum. Consensit uxor, & mox integras recepit vires, post duarum horarum spatiū feliciter peperit puerum vegetum, & præ gaudio jam non meminit pressuræ; sed filio nomen, ut simul voverat, Leontii imponi jussi; quem parochus postridie in ecclesia sacrâ undâ abluit, atque libro baptizatorum ita notavit: XXVII Novembris baptizatus est Leontius ex voto extremè periclitantis matris, divo martyri Leontio in Muri facto, feliciter natus, F. L. &c.

altera foetus
mortua

C **13** In eadem parochia Homburg anno MDCXXXI Catharina Herzogin, uxor Josephi Traber, sexto die Decembribus doloribus partus vehementius se impeditam sentiens, vovit facere oblationem, ut Missa ad sacras reliquias D. Leontii legeretur pro felicitando primo puerperio. Verùm dolores atque pericula adeo invaluere, ut, quæ fungebantur obstetricum obsequiis, judecarent fieri vix posse, ut infans vivus nascretur. Invenerunt tamen modum ipsum foetum adhuc viventem in utero baptizandi. Tametsi autem nihil intermitteretur ad promovendum partum, irrita tamen fuit omnis opera, ut adeo die sequente VIII foetus in utero suffocatus cognosceretur. Inde majus vitæ periculum desperatæ matri incumbebat, cùm à foetu suo, nisi per incisionem, liberari non posse compertum habebatur. Mittitur igitur nuncius, qui vocaret chirurgum, quem tamen alibi agentem domi suæ non reperit. Interim puerpera ad mortem per receptionem sanctorum Sacramentorum disponitur ac paratur.

14 Abit dies, accrescit vitæ periculum, actimor & solicitude parentis & adstantium. Concluditurque alium chirurgum similiter expertum de Gottlieba esse vocandum, qui operaretur incisionem. Restitit sola obstetrix Magdalena Baurin, suavitque, ut diem crastinum operirentur fore, ut ipsa certò sperabat, ut S. Leontius siu-

puerperæ auxilium impendat; hortataque est tristitia penè absorptos conjuges, ut eidem divo LEODEG. Martyri peregrinationem ad Muros voverent; id quod etiam promptè fecerunt. Quievit postea mulier paulisper, & summo manè è domo festinus abit nuncius ad vocandum chirurgum. Vix verò ille iter ingressus est, cùm circa quintam horam matutinam die IX Decembribus puerpera sola sine cuiuslibet auxilio infantem mortuum extra difficultatem est enixa. Deo ac D. Leontio fit gloria & gratiarum actio. Ipsi verò conjuges postliminio Adjutori suo vota in Muris solverunt.

15 Innumera planè sunt, quæ Thaumaturgus iste noster suis meritis & intercessione continuò hominibus confert & contulit beneficia, quorum plurima incuriā sacrificiarum non notata, vel notata aliorum negligentiā perierunt. Quotannis plures ad ejus capellam suspenduntur tabellæ votivæ; sed quia vel earent testimonio, vel quia ritè examinata non sunt, beneficia censerī quidem, inter miracula tamen annumerari non possunt. Non tamen omitti debent, quæ communitas nostra postremis hisce annis sensit ac percepit ex ejus patrocinio auxilia. Anno Domini MDCXLV aët tempore feenidii continuis quindecim diebus tam turbidus, ac pluviarum abundantia erat gravis, ut in proximo esset fœnum non tantum sua virtute destitui, sed in pratis putrefactare. Indicta iocatur supplicatione ad S. Leontium, in cuius ara manè horā sextā decantanda esset Missa votiva de eodem Sancto, accurrere magno studio parochiani per cadentes imbræ bene madefacti. Vix Missa sumebat initium, cùm uno veluti iuncto cataractæ cœli clausæ sunt, nubes dividi attenuari coepérunt; ad elevationem sanctorum Mysteriorum apparuit folis radij; finitâ Missâ, dispersis nubibus, aër totus serenus illuxit.

16 Anno MDCXLVI dysenteria malum in parochia nostra Murensi adeo deservit, ut, ubi domum corripuit, vix non omnes domestici languerent, & numeris defunctorum eo anno ad centum septuaginta funera ascenderet. Facta demum supplicatione & solemnī processione ad sanctissimi Martyris reliquias, pestifera lues ita cesavit, ut ex illa die nemo amplius eâ corruptus fuerit.

17 Anno MDCXLVII die IX Junii vorax ignis sex domos horreaque sex in pago Birche incendit, ac brevissimo temporis spatio cum omni supellestile devoravit. Proximæ conflagrantibus erant tres aliæ domus majores, quas flamma furens allambebat, sed ventorum turbine Meridiem versus urgente, non sine praesente miraculo intactas reliquit. Nam parochus, à villis rogatus, omnium nomine votum vovit D. Leontio processionem solemnem ad suas reliquias insti-
dysenteria
ɔ incen-
diancessant.

F

B Eneffiorum jam narratorum collector, reverendus admodum P. Leodegarius Mayer, celeberrimi monasterii Murensis decanus ac notarius Apostolicus sapè laudatus, transmissis ad R. P. Mauritium Chardonum tum collegii nostri Constantiensis rectorem, instrumentis pro illustranda gloria S. Leontii litteras addidit planè officiosas, quarum partem maiorem hic recitari, haud agrégatiorum confidimus: Mitto tandem totum, quod

de

APPENDIX.

auctore

J. P.

de thaumaturgo martyre nostro Leontio in scriptis nostris Murensibus inventi. At hoc sufficere credo ad celebranda divi Christi Athletæ merita. Nisi forte meminisse oporteat, nullos in parochia nostra, aut saltem paucos admodum, à tempore primæ translationis sacrarum ejus reliquiarum, infantes esse infeliciter prognatos, & qui ad gratiam Baptismi non pervenerint; (cùm tamen in locis circumiacentibus tales abortus sæpius contingat.) Et ecce, dum hæc exaro, miram rem mihi R. P. Lanfrancus Dreux nunciat.

contra abor-

sum

B 2. Is ad ægrotam, hydropicam nempe & supradum tumidam, sub ipsum obscuræ noctis initium tamquam parochiæ curio vocatus est, ut eam tamquam morti destinatam per sanctissima Sacra menta ad felicem obitum disponeret atque pararet. Igitur ille, &c., quod sui erat munerus, promptè adimplevit, ignarus omnium, quæ erant ventura; erat enim mulier foetu grava. Altera nocte, quæ fuit Sabbathi ante Dominicam quartam Adventus circa horam decimam doloribus partus obruitur, tota anxia, ne ederet abortum. Maritus, qui aderat, exhortatur uxorem, ut fiduciam in Deum & Sanctos suos poneat. Cui illa: In quem spem meam collocem, nisi in S. Leontium & nominis mei patronam S. Barbaram? Atque adeo votum fecit duarum Missarum ad utriusque honorem; statimque cœ-

pit parere, peperitque modico labore filiam vivam, quatuordecim hebdomadis antè, quam impletum esset tempus pariendi. Fuit verò proles die Dominae ante Divina à præfato parocho publicè in ecclesia ac solemniter baptizata; vixitque postea usque post horam nonam, & Creatori innocentem animam reddidit.

D

3. Hanc rem ita, ut præfertur, narraverunt maritus, obstetrics & reliqui de familia domus, obstupescentes, quæ fieri potuerit, ut proles non esset in partu suffocata. Physicus noster Nicolaus Rudolphus Buecher, medicus in celeberrima Friburgensi academia laureatus, cui parturientis status & conditio perspecta erat, sub fide mihi in præsentia prænobilis D. Francisci Jacobi Schneider de Wartensee, quem in testem adhibui, testatus est, ejuscemodi partum non esse naturæ, sed supernæ virtutis opus, & divinæ misericordiæ fore attribuendum, quod impotens genitrix cum prole immatura in vita sic servata, ex eo maximè, quia summa phthisi mulier præterea laboraret. Retulit ad hæc P. Lanfrancus, matres in parochia nostra pro convulsionibus, quibus infantes & lactentes sæpe infestantur, non alio uti remedio, nisi coronâ ad S. Leontii reliquias benedictâ; statim enim atque talis corona capitibus infantium imponitur, convulsiones quietant atque recedunt. *Hac Mayerus ad Chardonum die 2 Januarii 1749.*

conver-
siones infan-
tium.

E

DIES DECIMA SEXTA SEPTEMBRIS.

SANCTI, QUI COLUNTUR XVI KAL. OCTOBR.

S Ancta Euphemia virgo martyris Chalcedone in Bithynia.

S. Euphemia V. M. culta Auriæ in Gallæcia, forte eadem.

C S. Lucia vidua & martyres
S. Geminianus § Romæ.
S. Abundius presbyter } MM.
S. Abundantius diaconus } Ro-
S. Marcianus } mæ.
S. Joannes }
S. Innocentia V. M. Arimini in
Æmilia.

S. Gislemerius M., legionis, ut fertur, Thebææ miles, Burgi S. Domnini in Italia.

S. Dulcissima V. M. Sutrii in Entruria Pontifica.

S. Priscianus mart. Nuceriae in Italia.

S. Camella aut Camela Virgo, in vico S. Camelæ dioecesis Mirapicensis in Occitania.

S. Einbeta V. } Argentorati
S. Vorbetta V. } in Alsatia.
S. Villbeta V. }

S. Ninianus episcopus, Pictorum Australium Apostolus, Candidæ Casæ in Scotia.

S. Principius episcopus Cenomanensis in Gallia.

S. Eugenia Virgo abbatissa, Hohenburgi, seu in Monte S. Odiliæ in Alsatia.

S. Sevoldus in abbatia S. Walarii, & Abbatis-Villæ in Picardia.

S. Rogellius M. & Cordubæ in S. Servio-Deo M. § Hispania.

S. Ludmilla vidua martyr, Bohemiæ ducissa & patrona, Te.

F

- A Tetinæ in Bohemia.
 S. Editha seu Eadgitha , virgo sanctimonialis , Wiltoniæ in Anglia.
 B. Victor III Papa , Casini in Italia.

- B. Ludovicus Alamandus , Cardinalis archiepiscopus Arealtensis , Salonæ juxta Campos lapideos in Provincia.

PRÆTERMISSI ET IN ALIOS DIES RELATI.

- Eati Godefredi Capenbergen sis , Ordinis Premonstraten sis , depositio reliqua rum in cœnobo Capenber gen si hodie annuntiatur apud Joannem Chrysostomum
 Vander Sterre. De B. Godefrido actum est ad
 XIII Januarii.
 S. Emerentiana virgo & martyr videtur hoc die in Fastis Hieronymianis annuntiari , obscurè tam en & varie. Florentinus ex suis codicibus edidit : Et in via Numentana ad Capua in cimiterio majore natalis S. Emerentianis. In Corbeiensi codice legitur : In via Nomentana ad Cap. in Cimiterio Martæ , natalis S. Emerentiani. In vetustissimo Anverpiensi fine distinctione loci ceteris immiscetur , Emerentia. In Richenoviensi inter alios primò ponitur , Emerentiani ; deinde Emerentianidis. Sic in Augu stano & in Gellonen si aliis immixta est Emerentianidis memoria , in Labbeano , Emerentiani. Quidquid sit de cœmterio , de quo in Annotatis suis disputat Florentinus , Via Nomentana , in qua sepulta fuit S. Agnes , & occisa S. Emerentiana , verisimilimum facit , de ea Virgine & martyre hic agi. Cedes autem S. Emerentianæ narratur in Aetis S. Agnetis cap. 3 ; de Emerentiana quoque breviter actum est ad
 XXIIII Januarii.
 SS. Agriolai & Ursicini episcoporum translatio hodie notatur in MSS. additionibus Bruxellen sis ad Grevenum. Designantur episcopi Trajetenses ad Mosam , qui cathedra illi consequenter presuerunt post S. Servatium. De Ursicino videri poterit suo loco. At de S. Agriolao jam breviter actum est ad
 V Februarii.
 S. Sabini episcopi translatio Atripalda hoc die facta est , ut videri potest in Vita , data ad IX Februarii.
 S. Felix Papa III hodie memoratur in Martyro logio Germanico. Apud nos de S. Felice III actum est ad
 XXV Februarii.
 B. Rogerius archiepiscopus Bituricensis hodie annuntiatur apud Ghinium. Verum de eo actum est ad
 I Martii.
 S. Joachim , pater B. M. Virginis , hodie annun tiatur in Martyrologio Germanico. De eo a ctum est ad
 XX Martii.
 SS. Victoris , Felicis , Alexandri & Papiæ me moria sive natalis annuntiatur Romæ in Hieronymianis apud Florentinum. Idem quatuor sunt in Epternacensi codice , & in Corbeiensi additur , Magni. In contractioribus apud nos etiam leguntur , videlicet in Richenoviensi omnes quatuor priores , in Rhinoviensi ex illis tres , in reliquis pauciores. Magnus , in Corbeiensi additus , quò spectet , ignoro. De aliis quatuor
 Septembribus Tomus V.

- cum iisdem Fastis Hieronymianis apud nos ar dum est , ubi Victor episcopus dicitur xx Aprilis.
 S. Agnetis Virginis de Monte Politiano hodie obitus memoratur apud Molanum , & in Romano Gallico. Acta sunt data cum Martyrologio Romano ad
 XX Aprilis.
 S. Athanasius patriarcha Alexandrinus hodie memoratur in Fastis Ethiopum apud Ludolfum. De eo actum est ad
 III Maii. E
 S. Sebastiana V. M. Heracleæ in Thracia hodie memoratur in Fastis Gracis , & in Martyrologio Romano. Verum de illa jam actum est tom. 6 Junii in Appendicibus ad VII Junii.
 S. Anna , mater Sanctissima Virginis Mariae , memoratur in Martyrologio Germanico. De ea egimus
 XXVI Julii.
 SS. Fidei , Spei , & Charitatis , eorumque matris Sophiae meminit hodie Menologium Basili anum. At de iis cum Martyrologio Romano jam egimus ad
 I Augusti.
 B. Brocardi , Generalis Ordinis B. M. V. de Monte Carmelo , ad hunc diem fit mentio in MSS. additionibus Bruxellen sis ad Grevenum. Con litur ille Sanctus , & à nobis datus est die XI Septembribus.
 SS. Euphemia & Innocentia , ut Virgines & martyres Vicentiae , ac sorores sanctorum Leontii & Carpophori , de quibus apud nos actum ad 20 Augusti , hodie Vicentie in ditione Veneta annuntiantur à Philippo Ferrario in utroque Sanctorum Catalogo. Franciscus Barbaranus in Historia ecclesiastica civitatis Vicentiae Ferrarii asserta adoptavit , crediditque Aquileia pas das esse Euphemiam & Innocentiam aquæ ac Leontium & Carpophorum. Corpora vero , quæ anno 1358 primum Vicentie inventa dicuntur , postea variis vicibus transflata narrat Barbaranus. Res tota mihi videatur multis dubitationibus obnoxia. Cerè Sanctæ illæ solùm innotuisse videntur Vicentia ex corporum inventione , nec quidquam profertur ex antiquis monumentis , quo posse ostendi , Martyres esse Vicentinas , aut Sorores SS. Leontii & Carpophori , in quorum Aetis apud Petrum de Natalibus alium de illis est silentium. Corpora quidem dicuntur inventa : at ignoramus , an multa ossa fuerint , an paucula , quæ more quibusdam usitato corpus dicuntur. Quapropter , cum Euphemia aliqua sit passa Aquileia cum aliis , de quibus apud nos actum est ad 3 Septembribus ; cùmque hoc ipso die Sancta aliqua Innocentia colatur Arimini , de qua hodie agitur ; vehemens oritur suspicio , quasdam ha rum martyrum reliquias olim fuisse Vicentiam transflatas , easque deinde inventas , nec Vicentinam Euphemiam distingui ab Aquileiensi ,
 I. nec

- A** nec Innocentiam Vicentinam ab Ariminensi. Objicit quidem Ferrarius, qui eas forte prius distinxit, corpus Euphemiae Aquileiensis servari Ravenna; Innocentia verò Ariminensis Arimini. Verum bac ipsa objectione palam facit, quā leve habeat distinctionis sue fundamentum: neque enim probat, corpora utroque loco esse integra, ut illorum pars nequeat esse Vicentia. Vide itaque de Euphemia ad III Septemb.
- SS. Softhenes & Victor martyres Chalcedonenses ad hunc diem relati sunt in codice Usuardino Florentino. Spectant ad x Septemb.
- SS. Cornelius & Cyprianus PP. MM. hodie iterum celebrantur in Martyrologio Romano, & Officio columuntur. Apud Rayssium in Auclaro Molani singulis adduntur aliqui socii. At de omnibus illis actum est in natali ipsorum xiv Septemb.
- SS. Maximi, Theodoti & Asclepiodoti (lege Asclepiodotae) mentio hodie est in Menologio Sirletiano, & in Martyrologio Romano Gallico. De iis actum est cum aliis Fafis & Martyrologio Romano ad xv Septemb.
- B** S. Melitina martyr hodie memoratur in Menais aliisque Fafis Gracis. At cum aliis & cum Martyrologio Romano de ea actum est xv Septemb.
- Martinus abbas Hortensis & episcopus Seguntinus in Hispania, in Menologio Cisterciense apud Chrysostomum Henricuz hodie annuntiatur cum titulo Sancti. Eundem subinde etiam Sanctum ab aliis vocari video, & nominatum in Martyrologio Hispanico Joannis Tamayi de Salazar. Alii titulo Beati fuerunt contenti. At plerique martyrologi Martinum prorsus omiserunt, & fortasse rectius. Ego certè multū investigavi, an idonea reperire possem argumenta ad titulum Beati eidem Martino vindicandum, & consequenter ad Vitam ipsius Operi nostro inferendam; sed vel sic ab ea abstinentur censeo. Ne quis verò existimet, me temere omittere virum, magni revera faciendum; expendam breviter omnia argumenta, que videntur afferri posse ad cultum probandum. Egregias quidem Martini abbatis, ac deinde episcopi, relictoque episcopatu iterum monachi, virtutes praedicari, donaque celestia & miracula affirmari video; sed ea sola non sufficiunt ad titulum Beati, nedum Sancti, vindicandum Martino, præsertim cum nullus allegetur scriptor satis antiquus, qui prædictum titulum eidem attribuerit. Nam omnia, que Henriquezus & Manricus protulerunt, solum ostendunt, magnam fuisse existimationem de sanctitate morum Martini; at non evincunt, ut Sanctum fuisse habitum aut cultum. Tale est epitaphii initium, his verbis conceptum:
- Martinum fortis rapuit vesania mortis, Pontificem Sanctum, justum, sobriumque, beatum &c.
- Valent hac ad existimationem antiquorum de sanctis Martini moribus ostendendam; non item ad vindicandum eidem Beati aut Sancti titulum. Ad hoc nihilo aptiora sunt verba, que afferuntur ex libro sepulcrorum Hortensium, quibus corpus Martini vocatur corpus sanctum episcopi domini Martini &c., ut videri potest apud Manricum in Annalibus Cisterciensibus anno 1213 cap. 6 num. 4. Quæ verò ibidem sequuntur num. 10 de elevatione corporis, facta anno 1558 majorem de ecclesiastico cultu suspicionem ingererent, si vetustiora forent. Corpus, inquit Manricus, ut erat marmori inclusum, elevatum à terra, ad sinistram altaris collocatum est, superposita ejusdem Sancti imagine, respiciente altare, è regione consumilis sepulchri, duo corpora sacra continentis duorum martyrum &c. Tum Martini tumulo subscripta sequentia verba testatur Manricus: Vir pius ac venerandus Martinus primus abbas, ac translator hujus sancti coenobii, episcopus deinde Seguntinus, cuius sanctitati simul ac magnificentia cana illa antiquitas accepta retulit omnia ferè, quæ in hanc usque diem hæc sancta dormus possidet, hoc editiori sepulchro tegitur. Nam viri beati corpus trecentis XLV annis imo loco latuerat &c. Hoc epitaphium rursus nihil habet, quo aut cultus, aut Beati titulus Martino afferi possit. At potius tollit suspicionem de cultu, quæ alias ex elevatione oriatur. Nam nec omnis elevatio corporis cultum inducit, nec hæc tam antiqua est, ut cultum possit inducere immemorabilem, cum non sit facta centum annis ante decretum Urbani VIII, anno 1634 latum. Imò ipsi Cistercienses agnoscere videntur, non coli Martinum Officio ullo, saltem sub nomine suo. Nam contendunt, eum celebrari die v Maii nomine S. Sacerdotis, & Martini caput eo nomine venerationi esse fidelium in ecclesia Seguntina. Verum alii rectius id negant. Etenim difficulter credi potest, Martinum, qui nomine suo notissimus est, alieno coli nomine. Quæ verò ad probandum rem adeo incredibilem allegantur, ipsa non sunt credibilia, & sine idoneis testibus asserta.
- Papies & aliorum plurium martyrum, quos Roma annuntiari credit Florentinus, mentio fit in Hieronymianis, confusè admodum ac diversimodo, & ut mihi quidem videtur, sine loco. Quare satis mihi erit trium diversorum codicum verba huc transferre, cum plura de ipsis nesciamus. In textu Florentinii sic habetur: Et sanctorum Pafies. Felicis. Victoris. Sperate. Navati. Chorenti. Secunde. Lupati. Plures habet codex Corbeiensis hoc modo: Et natalis sanctorum Papies, Felicis, Victoris, Sperati, Navini, Chorinti, Secundæ, Donati, Generosæ. Item Secundæ, Lupati. In Antverpiensi seu Epternacensi codice pauciores reperiuntur ad hunc diem, & hi cum aliis Romæ videntur attribui. Verba accipe: Romæ Papæ Felicis (fortè legendum Papie, Felicis) Victoris, Alexandri, Emerentiae & Euphemiae, Sperati, Novati, Corinti, Secundæ, Donatae, Besiae, Generosæ: item Secundæ. Quatuor ex hisce priores in aliis quoque codicibus Romæ annuntiantur, ut suprà dixi, quando monui, jam de illis apud nos actum esse ad 20 Aprilis. Hinc in illis codicibus tres priores videntur repeti, cum hic tantum semel habeantur. Verum cum hic Emerentia aut Emerentiana, imò & celeberrima Euphemia aliis immixta habeatur; satis liquet, multa in veris ipsis codicibus perturbata esse & mendoza.
- Salti & Tyrsi mentio fit apud Florentinum in Martyrologio Hieronymiano. In Corbeiensis codice pro Salti legitur Saluti, in Epternacensi Salvi. In aliquot etiam codicibus contractioribus Tyrsi fit mentio. De ipsis plura non reperio, & quoniam in aliis codicibus junguntur S. Cæciliae; in Epternacensi verò clare annuntiantur sine loco, sufficiet mentio de ipsis hic data.

Gre-

- A** Gregorius patriarcha apud Ludolfum in Fassis Aethiopum hoc die ponitur. Cum non addatur, an sit Alexandrinus, an alterius sedis, non facile dixerit, quis è pluribus designetur. S. Auxilius episcopus, in Actis Sanctorum Hibernorum apud Colganum memoratur ad xix Martii, uti & apud nos eodem die in Praetermissis. Observat porrò Colganus, Auxilium ab aliquibus etiam poni hoc die xvi Septembris. At non exprimit, ubi umquam cultus fuerit: indeque dubitationem ingerit, an ullum umquam cultum habuerit, presertim cum in variis Catalogis Sanctorum Hibernorum alium de Auxilio sit silentium. Mombalus confessor memoratur apud Camerarium in Menologio Scotico, at sine ullo loco aut adjunctis aliis. Tam vague annuntiationi fidei nequaquam possumus.
- Joannes sextus magister Ordinis Prædicatorum cum titulo Beati legitur in MSS. additionibus Bruxellensis ad Grevenum. Fuit ille Joannes, à patria Vercellensis dictus, vir sane virtutibus & rebus gestis præclarus. At Beati titulum ei ne apud scriptores Dominicanos quidem vindicatum invenio. Quare Vita Joannis Vercellensis videri potest apud Touronum in Opere Gallico de Viris illustribus Ordinis S. Dominici tom. 1 pag. 418. Secundum Touronum obiit die xxx Novembris anni 1283.
- B. Rogerius Ordinis Minorum, cuius gesta habentur, hisce planè verbis memoratur in MSS. additionibus Bruxellensis ad Grevenum. Idem verisimiliter est, de quo ad precedentem diem egimus in Praetermissis solum, quod de cultu nobis non constet.
- Benincasæ Tudertini ex Ordine Minorum, cum titulo Beati, Vitam ad hunc diem dat Jacobillus in Opere Italico de Sanctis & Beatis Umbriae, tom. 2 pag. 250. Beati titulum eidem, uti & aliis pluribus, more suo adscriptus Arturus à Monasterio, qui consuli poterit, quoniam ecclesiasticum cultum non invenio.
- Mariæ à Fonte, tertiarie Franciscane, cum titulo Beatæ, meminit Arturus à Monasterio in Gynaceo, & in Martyrologio Franciscano; sed sine cultu ecclesiastico.
- Milo abbas Carolilocensis memoratur apud Henriquez in Menologio Cisterciensi; sed sine cultu.
- S. Agathocliæ martyris meminit hoc die Menolo-
- gium Basiliandum: at Martyrologium Romanum cum aliis Græcis ad sequentem xvii Sept. S. Francisci stigmata, que sequenti die celebrantur, in aliquot auctariis Usuardinis hodie memorantur. De iis agetur in Actis ejusdem Sancti ad **D** iv Octobris.
- S. Donati monachi Benedictini & martyris hodie meminit Odavius Cajetanus in Martyrologio Siculo. In Romano ej. **E** v Octobris.
- S. Victor episcopus Bracharensis hodie annuntiatur apud Castellanum, non item in Martyrologio Lusitanico, quod ad manus nostras pervenit. Castellano præludit Rodoricus da Cunha, archiepiscopus Bracharensis, in Opere de Primate Bracharense pag. 211, ubi de Victore ita loquitur. S. Victor martyr, passus est xvi Kalend. Octobris. At scribendum fuit, xvi Kalendas Novemboris, quantum conjicio. Certè idem scriptor in Opere majore de Episcopis Bracharenibus, quod Lusitanè composit & Historiam ecclesiasticam nominavit, part. 1 cap. 101 & rursum part. 2 cap. 70 Victori socios jungit Alexandrum & Marianum, de quibus Petrus de Natalibus lib. 12 cap. 293 ita loquitur: Victor episcopus: Alexander & Marianus martyres, ipso die (xvi Kalend. Novemb., ut præcedit) passi sunt. Baronius eosdem etiam illo die inseruit Martyrologio Romano, sed Victoriae sine episcopi titulo, & sine loco. Quare de illis agemus ad **F** xvii Octobris.
- S. Martinus Papa & martyr, de quo etiam heri, memoratur hodie in Menologio Sirletiano, & in Meneis. Apud Latinos festivitas celebratur die **G** xii Novembris.
- S. Cæcilia virginis passio hodie Romæ memoratur. Dubitat Florentinus, an hac sit celeberrima illa Cæcilia, martyr Romana; creditque, plures ejusdem nominis martyres Roma fuisse. Hoc facile credidero, cum alia apud nos cum ingenii martyrum manipulo data sit ad 2 Junii. At si revera hac sit alia, de ea nihil scimus, nisi ipsam annuntiari in codicibus Hieronymianis & aliis id genus antiquis Martyrologiis; videlicet in codicibus Florentinii & in Corbeienfi, ubi duo videntur addi socii, sed hi alibi ponuntur in Epternacensi. Corbeiense brevius Cæciliam etiam sine sociis Romæ attribuit. Alia quadam contrafacta eam de more ceteris miscent. Res spectat ad **H** xxii Novembris.

A. DE S. EUPHEMIA VIRG. ET MART.

CHALCEDONE IN BITHYNIA.

J. S.

COMMENTARIUS PRÆVIUS.

§ I. Brevia quædam Sanctæ elogia : ejus memoria in sacris Fa-
stis, & cultus diebus variis.

AN. CCCIII
AUT CCC-
IV.
S. Euphe-
mia ut virgo
& martyr

B Eleberrima semper fuit S. Euphemia, virgo & martyr Chalcedonensis, non modo in Ecclesia Orientali, ubi passa est, sed etiam in Occidentali, maximè post concilium Chalcedonense, in ecclesia Sancta anno 451 habitum. Breviser Eu-

phemiam Chalcedonensem celebrat S. Paulinus No-

lanus in Carmine natalitio de S. Felice pag. 638

editionis Veronensis, ubi ipsius reliquias ecclesie

Nolana adscribit duobus hysce versiculis :

Et quæ Chalcidicis Euphemia martyri in oris

Signat virginico sacramentum sanguine littus.

Afferit, variorum Sanctorum reliquias esse Nole,

issque Euphemiam datis verbis annumerat. Atta-

men ex eo non colligitur, multa ibi aut grandia

fuisse Sancte offa, cum mox addat Paulinus :

Magna & in exiguo Sanctorum pulvere virtus.

Virginitatem & martyrium, eque ac S. Paulinus,

Euphemiae similiter attribuit S. Petrus Chrysolo-

gus, antistes Ravennas, qui de ea in Sermonc 97

ita meminit : Sed Euphemia sancta plus solvit in

fructu, quam promisit in flore, quæ, manente

virginitatis flore, copiosum martyrii pervenit ad

fructum.

2 Fortunatus episcopus Pictaviensis lib. 8 carm.

4 de Virginitate, post sanctissimam Dei Genitri-

cem, inter Virgines primam celebat Euphe-

miam, ita scribens :

Inde Dei Genitrix pia Virgo Maria coruscat,

Virgineaque Agni de grege ducit oves.

Ipsa puellari medio circumdata coetu,

Luce pudicitiae splendida castra trahit

Euphemia illuc, pariter quoque plaudit Aga-

the,

Et Justina simul, confociante Tecla. &c.

Idem deinde locum martyrii assignat hoc versi-

to.

Justinam Patavum, Euphemiam hic Chalce-

don offert.

Quanti S. Euphemiam fecerit Marcianus impera-

tor, & concilium totum Chalcedonense, quod an-

no 451 in basilica Sancta habitum est, liquet ex

Actione sexta, apud Labbeum tom. 4 col. 612,

ubi Marcianus concilii Patres alloquitur hoc mo-

do : Ad honorem sanctæ martyris Euphemiae, &

vestra pariter sanctitatis, Chalcedonensem ci-

vitatem, in qua sanctæ fidei concilium gestum

est, metropolis privilegia habere sanctimus, nomi-

ne tantum honorantes, salva nimis Ni-

comediens civitati propria dignitate. Omnes

clamaverunt : Justum judicium imperatoris &c.

De illa basilica, ubi hac acta sunt, latius age-

mus postmodum. Zozimus ipse, licet acerbissimus

Christianorum hostis, de honore S. Euphemiae de-
lato propter cultum Christo præstitum lib. 5 His-
tor. pag. 794 breviter meminit.

3 Prolixius S. Euphemiam ejusque certamina & preler-
celebravit S. Ennodius Ticinensis episcopus, cuius
hic de illa apud Sirmondum nostrum editus est hy-
mnus :

Quæ lingua possit, quis valeat stylus,
Tantæ triumphos Virginis eloqui?
Nunc mente molles discite masculi:
Exempla præstat; sumite desides,
Puella fortis, cum superat viros.
Virtus teneri nescia semper est,
Nec jura sexus, fractaque mens ei,
Quæ corde Christum conciperet semel.
Solvunt caducis pectora vinculis,
Quibus repositus mentibus est Deus.
Tormenta tortit fortia corpore:
Lassante poena, crevit amor crucis.
Si scire posset vincere Martyrem,
Vesane tortor, parcere disceres.
Flammæ, flagellum, carnifices, rotas,
Cui crux sequenda est, non metuit nimis.
Hanc cum caminis igne crepantibus
Jussisse fertur præcipitem dari
Priseus, veneni fonte nocentio,
(Nam sic feralem tempore folido
Dixerat sanctæ Virginis arbitrum.)
Hujus ministri dum cuperent nimis
Fornacis escæ tradere Martyram,
Lux tunc olympi luce serenior
Opus removit fæva volentium,
Cum voce monstrant qui gladium simul:
Nos hinc precatum dirige tartaro;
Nam nostra Sanctam non violat manus.
Turgescit illi felle jecur calens:
Mox faxa, fossas, verbera, bestias;
Majus venenum, blanditas parat,
Quibus Virago fortiter obstitit.

Hactenus S. Ennodius, cuius hymnus admodum
erit opportunus ad refutandam crism quorundam
neotericorum, Acta Sanctæ nimis improbantium,
cum omnia ferè Attis contenta Ennodius breviter
attigerit.

4 Porro memoria S. Euphemiae non modo in
Operibus virorum eruditio & sanctitate insignium
celebrata fuit; sed etiam sacræ Fæsi omnium fe-
rè gentium adscripta, & pluribus quidem die-
bus. In Hieronymianis apud Florentinum paucis
verbis de more memoratur ad hunc diem : Cal-
cedonia natalis sanctæ Eufemiæ virginis. Corre-
ctius in codice Corbeiensi his verbis : Calcedone
natalis sanctæ Euphemiae virginis. In veruissimo
codice Epternacensi videatur Romæ annuntiari, aut
ccc.

A certè jungitur alius Sanctis, qui & Romæ annuntiantur, ibique fuerunt passi. Idem fit in aliis quibusdam Martyrologiis magis contractis, quæ edita sunt apud nos tom. VII Junii, & apud Martenium tom. 3 Thesauri Anecdotorum, ac tom. 6 Collectionis amplissimæ. Ratio esse videtur, quod S. Euphemia jam Roma coleretur, quando illa Martyrologia fuerunt conscripta. Porro in præcipuis apographis Hieronymianis S. Euphemiae memoria repetitur ad XVII Septembbris, ibique commemoratur cum aliquot Sociis, poniturque Chalcedone in ipso etiam Epternacensi apographo. Suspicatur Florentinus in Annotatis, id factum esse, ne ab aliquibus in agone fociis, alio die coronatis, disjungeretur. Malim credere, illo etiam die memorari, quia in aliqua ecclesia illo fuerit culta ob impeditam ibidem alio Officio diem præcedentem. Quidquid sit, eadem certè est Euphemia, que utroque die annuntiatur.

abi anti-
quam habet
cultum, sed
non ut mar-
tyr Romana.
Elogia

* apud Ra-
banum pla-
gas

* al. Philo-
phrone

ex Actis de-
prompta,

C

5 Cultum S. Euphemiae valde vetustum esse Rome hoc die XVI Septembbris, colligitur ex Libro Sacramentarum S. Gregorii, in quo XVI Kalendas Octob. ponitur natalis S. Euphemiae martyris, tresque orationes in Missa recitandæ prescribuntur. Deinde similia sequuntur de SS. Lucia & Geminiano. Attamen Rome cultam non fuisse ut Martyrem Romanam, sed ut Chalcedonensem, colligitur ex veteri aut parvo Martyrologio Romano, per Rosweydem edito, in quo ad eundem diem Sanctæ memoria annuntiatur his verbis: Chalcedone, Euphemiae virginis. Prolixius elogium eidem Sanctæ contextus Beda, illudque more suo adoptavit Rabanus. Torum huc transfero: Natale S. Euphemiae virginis, quæ martyrizavit sub Diocletiano imperatore, proconsule autem Prisco, in civitate Calcedonia: quæ tormenta & carceres, verbera & argumenta rotarum, ignes & pondera lapidum angularium, bestias & clavas * virgarum, ferræ acutas & sartaginiæ ignitas, rursum morsum bestiæ pro Christo superavit, & ad mille passus civitatis Calcedonis sepulta est à patre suo Philosophrone * senatore. Hec ex Actis fideliter deprompta sunt.

6 Similiter Ado Viennensis Acta secutus est, ex iisque Sanctam celebravit hoc modo: Natale S. Euphemiae virginis, quæ martyrizata est sub Diocletiano imperatore, proconsule autem Prisco in civitate Chalcedona. Quæ, deferente iniquissimo Apelliano, cum aliis quadraginta novem tradita est proconsuli Prisco. Cui Priscus dixit: Honora te ipsam, & generis tui dignitatem ne amittas, & immola deo Marti. Beata Euphemia ejus iniquam suasionem contemnens, pectus suum signaculo crucis muniens, imperterrita stetit. Priscus iratus, ut eam superare posset, post tormenta & carcères, etiam verbera & argumenta rotarum, ignes & pondera lapidum angularium, bestias & plágas virgarum, securæ & sartaginiæ igneas ei adhibuit: ad ultimum in theatrum duci, & leones ac bestias ei laxari jussit. Tunc beata Virgo fundens orationem ad Dominum, dixit: Tu, Domine, notus omnibus, qui te invocant fide pura & integra, suscipe animam ancillæ tuæ. Et sicut suscepisti sacrificium patris nostri Abrahæ, ita suscipere digneris sacrificium humilitatis meæ, quod tibi ob confessionem laudis tuæ immolatur. Tunc una solummodo de bestiis accurrens, morsum sancto corpori ejus infixit: & immaculatum spiritum Virgo Domino reddidit. Veniens autem mater ejus Theodora, & Pilosophron pater ejus, curatum corpus ipsius sepelierunt, quasi mille passus à civitate Chalcedona. Completum est autem

martyrium ejus decimo sexto die mensis Septembris. Huc usque Ado ex Actis, que minimè suæ specta habuit.

7 Brevis elogium dederunt Ushardus & Nor-
kerus, Wandelbertus vero unicum versiculum. Il-
la itaque missa facio. Martyrologium Auniſſido-
rense apud Martenium tom. 6 Collect. Ampl. eo-
dem die sic habet: Civitate Calcedona, natale

Oralia in
Martyrolo-
gis varia-
rum genti-
um.

S. Euphemiae virginis & martyris cum aliis XLIX. Verum Socii illi quadraginta & novem, licet cum Euphemia comprehensi sint, & aliqua passi tor-
menta, cum ea mortem subiisse non leguntur, sed ad Diocletianum imperatorem dicuntur missi. In antiquo Kalendario ecclesie Carthaginensis, quod recudit Ruinarius in Actis Martyrum sinceris ad calcem, ad eundem diem S. Euphemia annuntia-
tur his verbis: XVI Kal. Oct. sanctæ Euphemiae. Hinc colligitur, Sanctam in Africa eodem die cultam fuisse. Hispani etiam S. Euphemiam ab ali-
quot saltē seculis coluerunt. Laudat Baronius Breviarium Toletanum, in quo est de Sancta ve-
tus facer hymnus; cuius exemplar exscriptum ha-
beo. Missam ejusdem Sanctæ invenio in Missali Toletano, ducentis jam annis impresso. Ante an-
nos circiter centum Parisii impressum est Officium E
S. Euphemiae, in quo tam hymni quam lectiones ex Actis Sanctæ sunt composta.

8 Verum de hisce plura non affero, uti neque uti & Ro-
Martyrologia recentiora, in quibus memoria Eu-
phemia reperitur, accumulare luctet, quia pro-
fusa, in qua
desse nequeunt ad gesta ipsius elucidanda aut con-
firmandā. Sufficiat nobis Martyrologium Roma-
num, in quo Sancta accuratè memoratur his ver-
bis: Chalcedone natalis S. Euphemiae virginis &
martyris, quæ sub Diocletiano imperatore &
Prisco proconsule, tormenta, careceres, verbera,
argumenta rotarum, ignes, pondera lapidum, be-
stias, plágas virgarum, ferræ acutas, sartaginiæ
ignitas pro Christo superavit: sed rursus in thea-
trum ad bestias ducta, cum orasset ad Dominum,
ut jam spiritum suum susciperet, una ex iis mor-
sum sancto corpori infigente, ceteris pedes ejus
iambentibus, immaculatum spiritum Deo reddi-
dit. In Breviario Romano prescribitur Commemo-
ratio de S. Euphemia simul & de SS. Lucia & Ge-
miniano, ac de iisdem nona lectio: nam Officium
fit de SS. Cornelio & Cypriano. Verumtamen S. Eu-
phemia solemnè etiam Officio honoratur in parti-
cularibus ecclesiis tam Romæ quam in aliis civi-
tatis Italia, aliarumque Ecclesie Latinae provin-
ciarum. F

9 Eodem die XVI Septembbris festivitatem S. Eu-
phemiae solemnè Officio celebrari apud Gracos, li-
quet ex eorum Menologiis, Synaxariis ac libris
ritualibus. Nam in omnibus ut celeberrima &
μεγαλομάρτυς celebratur, excepto tamen Menolo-
gio Basiliano, ex quo hoc elogium forte excidit,
uti excidisse videntur alia quadam. Certè in toto
illo Menologio præcipua Euphemiae festivitas nul-
libi memoratur: nec tamen verisimile est, omis-
sam fuisse a collectore Menologii, cum jam antè
Constantinopoli celebraretur. Clarè hoc ostendit E-
pistola de morte S. Martini Papæ martyris, Con-
stantinopoli verisimiliter scripta anno 655, que
edita à Sirmondo, in recensis ipsius Operibus ton.
3 col. 331 ita habet: Obiit autem idem sanctif-
fimus ac ter beatus Apostolicus Martinus Pa-
pa.... mense Septembrio, die sextadecima, in
qua felicissimæ martyris, & fidem custodientis
orthodoxam, Euphemiae pretiosissima & beatissima secundum anni circulum celebratur memo-
ria. Idem suis patet ex Officio, quod illo die in

Graci &
Moshi
Sanctam so-
lemni Offi-
cio colunt xv
Septembbris

Menaïs & in libris aliis ritualibus, tam recenter quam olim editis, peragendum prescribitur. Elo-
gia brevia occurunt in Meneis ac Synaxariis im-
pressis ac manuscriptis; sed illa non affero, quia ex Actis desumpta sunt, & jam datis nihil ad-
dunt. Moschi, Græcos passim sequentes, Euphe-
miam, eodem etiam die celebrant. In Fastis tam-
en Ægyptiorum & Æthiopum Euphemiam il-
lo die non invenio, sed alio, ut dicetur inferius.

*alia apud il-
los Sancte
festivitas die
xi Julii.*

10 Altera S. Euphemiae apud Græcos celebra-
tur festivitas die xi Julii, eaque in omnibus eo-
rum Fastis æquè nota est ac precedens. Verumta-
men de ratione illius celebritatis Menologia ac Sy-
naxaria eorum non omnino consentiunt. In Meno-
logio Sirletiano illa quoque festivitas annuntiatur
ut natalis S. Euphemiae. Verum in Menaïs im-
pressis pro ratione festivitatis allegatur miraculum,
quod tempore concilii Chalcedonensis factum dici-
tur. Eadem ratio narratur in Menologio Basilia-
no, ubi leguntur ista: Et memoria miraculi ce-
lebrissimæ martyris Euphemiae. Tum res ita nar-
ratur: Theodosio juniore imperante, prodidit Eu-
tyches monachus & presbyter, hæreseos auctor.....
Cùm autem sanctus Marcius, imperium ade-
pus, synodus sexcentorum ac trigesima patrum

B

convocasset, & cum hæreticis disceptaretur, pla-
cuit universis, duos tomos, alterum orthodoxo-
rum, alterum hæreticorum exponi, apertaque
Martyris urnâ, tomos ejusdem pectori superim-
poni, & ab illa probatum teneri. Hoc facto,
post sex dies urnam referantes, repererunt hære-
ticorum quidem tomum sub pedibus ejus positi-
um, orthodoxorum vero ejusdem manu retine-
ri. Atque ita hæretici confusi sunt, orthodoxi ve-
ro summo gaudio affecti. De eodem miraculo bre-
viter sit mentio in Anthologio Græcorum, quod anno 1738 impressum habemus, ubi & Sanctæ fe-
stivitas ad xi Julii celebranda prescribitur.

*que eodem
die apud
Ægyptios
colitur, for-
tè alia est;*

C

11 Non alia igitur apud Græcos videtur suis-
se agnita ratio illius festivitatis S. Euphemiae,
ita ut nequeam assentiri Galenio, ipsumque se-
cuto Ferrario, qui inventionem corporis ad xi
Julii celebrari crediderunt, cùm nullas illius con-
jectura rationes allegent. In Fastis sacris ecclesia
Alexandrina, quos edidit Jobus Ludolfus, Eu-
phemia memoratur ad xvi mensis undecimi, sive
ad xi Julii nostri. At non omnino certum est, il-
lam celebrari, de qua nos agimus, presertim cùm
etiam in tribus vetustis Martyrologiis Latinis Eu-
phemia Alexandria annuntiari videatur cum Eutio-
co vel Eutychio, de quo brevissime egit Sollerius no-
ster ad xi Julii, ubi creditur, Eutychio nihil commu-
ne esse cum Euphemia, quia hæc in plerisque Hiero-
nymianis omittitur; Euphemiam vero ibi positi-
tam esse hanc nostram celeberrimam. Probabilis ap-
paret hac conjectura; certa tamen non est, cùm
Euphemia in Epternacensi non solum codice, sed
etiam in Rhinoviensi Martyrologio, & in Riche-
noviensi cum Euticio jungatur, ita ut forte alia
fuerit Alexandria passa aut in Ægypto, quæ ibi
memoratur.

12 Certè Theophanes ad annum 440 pag. 82
hoc scribit: Hoc anno sancta martyr Euphemia
sexto Kalendas Octobris Alexandriam translata
coli 6 Maii. est. Hac procul dubio alia est à nostra Chalcedo-
nenſi. Tribus revera diebus Euphemiae nomen in
Fastis Æthiopicis recurrit, videlicet vi Maii,
vi Junii & xi Julii. De secunda ad vi Junii e-
git Papebrochius noster, ubi simul de aliis hoc
notat: Alias duas Euphemias invocat idem poëta,
(quem ibi laudat) unam vi Maii, bestiæ mor-
tu necatam, quæ est celebris megalomartyr Chal-

cedonensis; alteram, crucifixam & igne exu-
stam, xi Julii, de qua plura discere exoptamus.
Itaque certum videtur, S. Euphemiam in eccl-
esiæ Alexandrina fuisse cultam; sed potius vi
Maii, quam xi Julii. Verum hoc quoque die
Euphemia aliqua, & quidem martyr, ibidem
cultæ fuit; eaque probabilius distincta est à Chal-
cedonensi hodierna.

13 Præterea plures Euphemiae in Opere nostro *Plures Eu-
recensitæ sunt: certumque videtur, alias ex iis phemiae in
distinctas esse à celeberrima Chalcedonensi. Talis Opero nostro
data est ad xx Martii, qua Amisi in Ponto cum
aliis passa legitur. Talis est, quæ passa est Came-
rini in Italia, ad xi Maii cum Sociis memora-
ta. Talis Euphemia martyr Aquileiensis ad iii
Septembris data. Talis etiam Euphemia abbatisa
Bavarica, de qua actum est ad xvii Junii. Non
tamen certè ab hodierna distinguitur Euphemia,
qua ad xii Aprilis cum sociis aliquot memora-
tur in Hieronymianis sine loco, & sic apud nos
commemorata est. Minus etiam distincta videtur,
qua in codicibus item Hieronymianis, & in O-
pere nostro, habetur xiii Aprilis, ac Chalcedoni
attribuitur cum Sociis, ut etiam illa, qua ad
xvii Augusti similiter Chalcedone annuntiatur,
& de qua apud nos in Prætermis actum est eo-
dem die. Verum longè verisimilius appetet, Eu-
phemiam duobus posterioribus diebus memoratam,
cùm annuntietur Chalcedone, ab hodierna non esse
aliam, immò ne illam quidem, quæ sine loco po-
nitur xii Aprilis, distinctam suspicor. Itaque ve-
risimile est, tam xiii Aprilis quam xvii Augu-
sti, fuisse festivitatem aliquam S. Euphemiae non
satis notam.*

14 Duobus item diebus Euphemia aliqua Con-
stantinopoli annuntiatur, videlicet die iii Julii, *quæ cum no-
stra cædem,*
ubi apud nos data est cum multis aliis martyri-
bus, inter quos prima ponitur. Hoc si sit Chalce-
donensis, Constantinopoli cum sociis multis culta
fuerit Euphemia nostra ante translatum eò cor-
pus: nam ante hanc translationem corporis veri-
similiter scripta sunt laudata Martyrologii verba.
At minimè certum est, Chalcedonensem esse Eu-
phemiam, quæ illo die cum sociis pluribus an-
nuntiatur. Contrà Chalcedonensis omnino videtur,
qua ad xvi Maii memorata est in Prætermis,
atque hoc remissa. Verba ibi data hoc transfero:
"S. Euphemiae celebritas ad Navale portu ob
,, sanctam virtutem,, seu miracula, indicatur in
Ms. Synaxario ecclesiæ Constantinopolitanæ &
Menaïs. Erat hæc festivitas particularis, quales
verisimiliter fuerunt & alia diebus ante memora-
tis. Ferrarius in Catalogo generali ad 2 Julii trans-
lationem commemorat his verbis: Constantinopo-
li translatio S. Euphemiae virginis & martyris ex
Lemno insula. In Annotatis vero ait, hæc dari
ex Ms. Anthologio Græcorum. Verum non potui in
ullo Græcorum Menologio festum translationis illo
die annuntiatum inventare, ita ut dubitare sal-
tem cogar, an illud in Menologio aliquo repere-
rit Ferrarius, non semper satis accuratus in alle-
gandis monumentis.

15 Baronius in Annalibus ad annum 451, *Nulla est
agens de septima aut potius sexta sessione concilii
Chalcedonensis, habita xxv Octobris, ait, illo die
fuisse festivitatem S. Euphemiae. Idem ex Baronio,
opinor, afferit Florentinus in Annotatis ad xiiii
Aprilis. Verum errori obnoxiam puto hanc opini-
onem, cùm de illa festivitate S. Euphemiae ni-
hil inveniam. Ignorantia lingua Græca videtur pe-
perisse hunc errorem. Nam in textu Græco, cui &
Latinus apud Labbeum tom. 4 col. 567 confor-
mis*

A mis est, die xxv Octobris, Synodus convenisse dicitur tñ ayiwratñ èkklesias tñs otias xqj kaiávixs mägrupos Euphemias, in sanctissima ecclesia sanctæ & victricis martyris Euphemiae, sine ulla mentione festivitatis. At Baronius ait., sessionem habitam in die natali... gloriosissimæ virginis & martyris Euphemiae, atque Callinici martyris. Certè Callinicus ex voce kaiávixs male intellecta, (cùm vox referatur ad Euphemiam & Victrix seu Victricis exponi debeat) ortus est, ita ut dubitandum non videatur, quin ex simili errore prodierit dies natalis, de quo nec in Gracis fit mentio, nec in textu Latino apud Labbeum.

B § II. Tempus martyrii S. Euphemiae : magnifica basilica eidem seculo iv structa prope Chalcedonem : mirabilia ibi patrata usque ad translationem corporis.

C Sancte martyrii anno 303 aut 304, **G**esta S. Euphemiae, dum vixit & pro Christum passa est usque ad beatum obitum & sepulturam, ex Actis habemus infra edendis. Unicum, quod inquirendum de illis videtur, est tempus gloriose certaminis ac mortis beatissima, ut gloria Sancta post huma deinde clarissim ordine chronologico elucidetur. Acta omnia aliaque monumenta consentiunt, Sanctam fuisse passam sub Diocletiano, & quidem in persecutione generali, qua capta est mense Februario anni 303. Ex Actis quoque colligitur, passam esse Sanctam, priusquam Diocletianus abdicaret imperium: quod contigisse anno 305 mense Mayo, statuit Tillemontius: nam Christiani, qui cum S. Euphemia capti erant & interrogati, ad Diocletianum fuerunt missi. Hiverò ad ipsum missi non fuissent post abdicatum imperium. Itaque secundum Acta figendum est martyrum S. Euphemiae anno 303 aut 304, cùm contigerit die xvi Septembbris, ante quem Diocletianus anno 405 privatam vitam ducere cœperat. 305

non anno 307, figurandum.
17 Tillemontius tamen, Bailletus, aliisque martyrio S. Euphemiae assignant annum 307; quia Tillemontius ait, se Acta vidisse, quorum hoc erat exordium: Quinto persecutionis anno. Respondeo, me in Museo nostro vidisse facile decem diversa Actorum exemplaria; & non nisi unum invenisse exemplar, cuius tale erat initium in Ms., ita ut nequeam dubitare, quin exemplar illud, quod vidit Tillemontius, ea ex parte saltem sit interpolatum. Non infrequenter sane reperimus, Acta antiqua maximè in principio sic nonnihil aucta aut mutata esse. At, cùm Tillemontius assertat, Actis illis, que laudat, tot adjuncta fabulosa esse immixta, ut fidem nequeant mereri, agnoscit ipse, quam fragili nitatur fundamento. Quare eis forsan Acta, que laudat, minus fabulosa sint, quam voluit, cùm saltem à reliquis omnibus in hac parte dissentiant, illa epocha videtur prorsus negligenda: neque enim conciliari potest cum eo, quod in omnibus Actis constanter assertur, nimis Christianos illos, qui unà cum S. Euphemia erant comprehensi, ad Diocletianum imperatorem esse missos.

E 18 Seculo iv, sub cuius initium passa erat S. Euphemia, extra Chalcedonem condita est basilica magnifica, eaque S. Euphemia dicata. Cuius religione ac munificentia constructum fuerit istud edificium, nemo explicat; neque tempus inchoate aut finita illius fundationis assignatur. Stabat certè basilica illa ante annum 399, ut habemus ex colloquio Arcadii imperatoris cum Gaina Gotbo, quod contigit anno 399, ut ostendi ad xiv Septembbris in S. Joanne Chrysostomo § 44. Testes rei in ade S. Euphemia prope Chalcedonem peracti sunt Socrates, Sozomenus, & Zozimus. Primus lib. 6 Hist. cap. 6 ea de re sicut habet: Cumque ambo, imperator scilicet & barbarus in ecclesiam venissent, in qua corpus Euphemia martyris reconditum est, juramentis invicem præstis confirmarunt, neutrum alteri insidias structurum esse. Sozomenus lib. 8 cap. 4 consentit his verbis: Progressusque (Gainas) in colloquium cum principe (Arcadio) in ecclesia, quæ est juxta Chalcedonem, in qua Euphemia martyris sepulcrum est, dato accepto que invicem jurejurando de amicitia, arma depositum. Zozimus lib. 5 pag. 794 congressum corrumdem ita exponit: Coitum est in quodam ante Chalcedonem loco, ubi Euphemia religiosa martyræ aedes exstructa stabat: quæ propter cultum Christo præstitum honore adficitur. Ex hisce habemus, basilicam S. Euphemia seculo iv conditam esse, siueque extra civitatem Chalcedonensem.

F 19 Quanta porrò molis, quanteque religionis fuerit laudata Sancta basilica, colligitur, cùm ex congregato in illa numeroissimo concilio Chalcedonensi, tum ex descriptione Evagrii, qui lib. 2 Historia ecclesiastica cap. 3 occasione concilii Chalcedonensis concinnavit descriptionem prolixam illius basilice, mirabilemque in ea patratorum ex corpore S. Euphemia. Totum caput, utpote ad propositum nostrum quam maxime conducens, buc transfero: Congregantur itaque, inquit, in basilica Euphemia martyris Chalcedone, quæ urbs est provinciae Bithyniae. Distant autem hæc basilica à Bosphoro duabus circuitè stadiis, sita in loco quodam ameno & molliter acclivi: adeo ut, qui in Martyris templum ascendunt, nullum ambulationis laborem sentiant, sed repente sublimes appareant, intra ipsam basilicam consistentes. Ex qua, tanquam è specula, oculos demittentes, subjectos campos cernunt in planitiem porrectos, viridi gramine vestitos, ac segetibus veluti fluctuantes, atque omni arborum genere exornatos: montes præterea silvosos, sensim se ferentes atque incurvantes; diversa denique maria, hæc quidem serenitate residentia, & litoribus suaviter ac placide alludentia, ubi scilicet tranquilla sunt loca, absque ventis ac tempestibus; alia verò æstuantia & fluctibus infrenementia, cochleas, algam, & ex testaceis levissimos quosque pisces reciprocò æstu deferentia ac denuo retrahentia. Porro templum ipsum situm est è regione Constantinopoleos: adeo ut tantæ urbis aspectu templum non mediocriter venustetur.

20 Constat autem ex tribus amplissimis aedibus. Prima est sub dio, longo atrio & columnis undique exornata. Post hanc altera, longitudine ac latitudine, & columnis propemodum similis: hoc uno discrepans, quodd culmen habet impositum. In cuius boreali latere ad ortum solis, ædes est rotunda in modum testudinis, admodum artificiose elaborata, columnis & materia & magnitudine inter se paribus interioris circumdata.

G amplitudo & forma basilica, in qua erat Sancta iu- mulas;

Su-

in qua habi- tum conci- lium Chal- cedonense: si- tis,

F

AUCTORE

J. S.

Super his cenaculum est sublime, sub eodem culmine. Ex quo licet iis, qui voluerint, Martyri supplicare, & sacrissimam Mysteria. Intera testudinem vero ad orientem solem tumulus est magnificus, in quo sanctae Martyris reliquiae jacent in arca quadam oblonga reconditae, quam nonnulli μαρτυροῦ vocant ex argento pulcherrime fabricata. Ac miracula quidem, quae subinde patruntur a sanctissima Martyre, nota sunt omnibus Christianis.

*prodigiosus
sanguis ex
corpo collectus*

B

21 Frequenter enim aut episcopis illius civitatis, aut viris pietate illustribus, qui ad ipsius basilicam adveneriat, in somnis apparet, praecipit, ut in templo vindemiant. Quod ubi tum imperatori, tum patriarchae, totique civitati innotuit, statim omnes ad basilicam pergunt, tam augusti scilicet, quam pontifices, & magistratus, & reliqua populi multitudo, ut sacrorum mysteriorum participes fiant. Cunctis deinde spectantibus, episcopus urbis Constantinopolitanæ unam cum suis sacerdotibus in sacrarium ingreditur, in quo sacrum illud, de quo dixi, corpus depositum est. In eadem arca foramen est exiguum in levâ parte, parvis quibusdam ostiolis obfirmatum. Per quod, ferrum oblongum, cui spongia adnexa est, usque ad sacras reliquias demittunt. Et postquam spongiam hac illac versaverint, ferream virgam ad se retrahunt, cruento plenam & coagulato sanguine. Quod ubi populus viderit, confessum Deum cum laudibus adorat. Tanta autem est crux, qui illinc extrahitur, copia, ut non solùm piissimi imperatores, & sacerdotes illic congregati, universa denique populi multitudo ibidem collecta, abunde ex eo accipiat: sed & fidelibus, quicumque cupierint, per universum terrarum orbem guttas ejus mittant. Porro coagulatus ille sanguis perpetuo durat, nec in aliud colorem mutatur sacer crux. Hoc autem miraculum fit, non certo aliquo ac definito tempore spatio, sed prout episcopi vita & morum gravitas promeruerit. Ferunt enim, quoties vir probus atque honestus, omniumque virtutum genere exornatus, ecclesiam rexerit, id miraculum fieri, & quidem frequentissimum: quoties vero non ejusmodi antistes fuerit, raro haec signa evenire.

*Odor sua-
vissimus ex
ejusdem reli-
quias manare
solitus.*

22 Jam vero aliud miraculum commemorabo, quod nec tempore, nec ullâ ex causâ interrupitur, nec discrimen facit inter fideles atque infideles: sed omnibus ex aequo prostat. Ubi quis ad eum locum accesserit, in quo est arca illa pretiosa, quae sacras continet reliquias, ejusmodi odoris suavitatem sentit, quae omnes consuetos odores longè superat. Nam neque odori, qui ex pratis colligitur, neque ei, qui ex rebus fragrantissimis exhalat, similis est odor ille, nec qualis ab unguentariis conficitur: sed peregrinus quidam & excellens, per se ipsum declarans, quanta sit virtus reliquiarum, quae ipsum emittunt. Haec tamen Evagrius, qui scriptis circa finem seculi VI, quando mirabilia, que refert, solebant fieri. Quod vero spectat ad suavissimum illum odorem, de eo in Vita S. Melania Junioris, ubi narratur iter ipsius Constantinopolim, aliqua legenduntur in rem nostram. Vita edita est apud Surium ad XXXI Decembris, ibique cap. 28 sancta Melania dicitur venisse Chalcedonem, ac subduntur ista: Atque divertit quidem, ubi erat templum omni ex parte benedictæ martyris Euphemiae. Circa medium autem noctem Martyr non parum ex se effudit suavissimi odoris. Plura

de hisce dabit Historia corporis inventi & translati. Interim verba data innuant, odorem illum non suisse perpetuum; cum tamen Evagrius assertat, perpetuum suisse. Apparens hoc duorum scriptorum contradicatio foris tolli poterit, si dicamus, perpetuo perceptum suisse optimum odorem propter tumbam seu thecam Sanctæ; at odorem illum magis suisse diffusum per totam basilicam, quando cum percepit S. Melania.

D

*Cum de san-
guine illo mi-
raculo*

23 Theophylactus Simocatta, scriptor seculi VII, lib. 8 Historiarum cap. 14 de prodigo sanguinis S. Euphemiae hac memorat: Non decet etiam historiarum cupidos præterire, quæ illo tempore circa martyrem Euphemiam præter hominum opinionem gesta sunt. Aliquantum igitur orationem producamus. Etenim narrationes, quæ mentes divina quadam claritate illuminant, non mediocrem utilitatem audientibus ingenerare consueverunt. Chalcedon urbs est ad ostium Ponti sita, ex adverso Byzantii. In ea templum est S. Euphemiae martyris, ubi ejusdem sacratissimum corpus in arca asservari, inde à majoribus ad nos famâ pervenit. In annos porrò singulos die, quo martyrium obiit, res maximè admiranda editur: &, ut breviter dicam, iis, qui non videbunt, minimè credibilis, propter divini illius operis excellentiam. Nam cum ejus corpus jam annis quadragecentis in monumento jaceat, die tamen, de quo dicebamus, in conspectum omnium, loci episcopus, spongiis à corpore mortuuo plurimum sanguinis colligit. Videas non secus quam è recens occiso corpore vulnerum tabo commissam crumpere vim sanguinum, unguenta, nulla arte comparata redolentum, & per vascula vitrea ab eodem adventantibus distribui.

E

*dabitaret
Mauritius
imperator,
proprio expe-
rimendo do-
cet :*

24 Mauritius igitur duodecimum jam annum imperantem, subit imbellis & ignava quedam circa res divinas cogitatio, extenuatque & rejecit tam insigne miraculum, & mysterium hoc fallacium hominum commentum esse assertit. Ornamentis igitur argenteis sepulcrum nudat, & obsignat id, quod incredulitatis audacia postulabat. Ubi status dies affuit, arcum exploratur: in mysterium inquiritur: miraculum probatur: fitque Martyr suæ virtutis hoc admirando opere testis omni exceptione major, iterumque sanguine unguentifero meatus corporis per monumentum instar fontium fluit, & scaturit emissionibus mysterium, odoreque crux suaviter spirantis spongiæ imbuntur. Eum fluxum tum Martyr adauxit. Deus enim, quamvis illi non creditur, non tamen hominibus cognitionem suæ virtutis bonitatis invidet. Atque ita Martyr incredulitatem imperatoris sapere docuit: qui sanguinis emanationibus lacrymarum effusiones remisit: & fluentibus unguentis imbris oculorum suorum respondit, Mirabilis, inquiens, Deus in Sanctis suis. Huc usque Simocatta, ad cuius relationem aliqua sunt annotanda.

F

25 Primo, quod ait, annis quadragecentis corpus jacuisse in sepulcro, dum scribebat, non est strictè sumendum: nam auctor non videtur severè investigasse annum, quo occubuerat Sancta; sed usus numero rotundo, quia quartum seculum currebat à morte S. Euphemiae. Secundo assert, sanguinem singulis annis suisse collectum in die natali Sanctæ. Contrà ait Evagrius: Hoc autem miraculum fit, non certo aliquo ac definito tempore spatio, sed prout episcopi vita & morum gravitas promeruerit. Quare dicendum videtur.

*miracula illa
ab aliis quo-
que sunt re-
lata.*

A confuetudinem illam colligendi singulis annis sanguinem ex corpore Sancte necdum viguisse tempore Evagrii, sed postea cœptam, antequam Simeocatta scribebat. Miracula hactenus relata tam certis nuntiatur testimonis, ut nequeant in dubium vocari à viro prudente. Mitto igitur testimonia recentiorum hisplicorum. Multa etiam de iis dicuntur in Actis à Theodoro Beste scriptis. At ne hac quidem recitanda censio, quia auctor ille non satis est cognitus, nec omnino accuratus. Quæ verò de iisdem miraculis leguntur in Historia corporis inveni & translati, inferius edenda, suis locis videri poterunt.

Dicitur S. Euphemia confessionem fidei in concilio Chalcedonensi,

26 Restat hoc loco examinandum aliud factum aquæ mirum, quod auctores non habet tam vestos. Theodorus Beste in Actis narrat, discepsitum fuisse in concilio Chalcedonensi inter Catholicos & Eutychianos, quod singuli sententiam suam volent esse veram, illudque demum consilium utrique parti placuisse, ut sanctam Martyrem controversia sue judicem facerent. Itaque, si auctori credimus, singuli scriperunt fidei sue confessionem, apertâque thecâ S. Euphemiae, huic confessionem scriptam obtulerunt. Martyr verò extensa manu Catholicorum confessionem accepisse, eamque illis reddidisse dicitur. Ita ille rem narrat, de qua in Actis concilii ipsius nulla est mentio. Constantinus Tii episcopus in Historia inventionis num. 9 faidum exponit modo paululum diverso: nam affimat, confessionem fidei Martyris corpori fuisse impositam, postquam recta fides in concilio jam erat confirmata, ut tolleretur dubitatio adversantium.

aut ab aliis post concilium, miraculo confirmata:

B

27 Zonaras in Annalibus lib. 13 cap. 25 historiam narrat modo multum diverso, & quasi saeculam post finium concilium, auctore illius filii Anatolio patriarcha Constantinopolitano. Nam post relatum Diofoci exsiliu & mortem Eutychis heresiarcha, ita prosequitur: Cum autem Eutychis & Diofoci sectatores, qui in urbe verfabantur, decreta concilii subsannarent, ejusque auctoritate non veritate, sed potentia imperatoris nisi dicenter, & pravitatem sententiae suæ stabilire conarentur; Anatolius patriarcha, & suffragatoribus suis & adversariis convocatis, ad hos ita insit: "Quoniam sententiam vestram adhuc mordicus tenetis, neque vos perperam sentire creditis; sed nos incusatis, quasi Nestorii dogma approbemus, cum duas naturas in Servatore prædicemus, utrâque citra confusionem proprietates suas retinente: istius controversiæ dijudicatio, si placet, Deo permittatur. Scripturatur igitur vestra de fide sententia in uno libro, & nostra in altero, atque ambo in loculo gloriose martyris Euphemiae collocentur, & hujus judicium esto, utrî rectè aut perpetram sentiant." Hæc cum hereticis etiam placuerint, libelli scripti, remoto lapide, qui loculum cludebat, pectori Martyris imponuntur, & lapis in suum locum repositus, ab utraque parte signatur. Dehinc supplicationes fiunt, & preces ad Deum pervigiles, ut demonstret, utra sententia ei cordi sit, que rejicienda videatur. Post triduum convenientiunt, imperatore etiam præsente, aperto loculo, o rem miram! libellus hereticorum ad pedes Martyris inventur, alter in manu ejus dextra, quam extendisse fertur ad imperatorem & patriarcham, ac libellum eis porrexisse. Itaque recte sententie assertores plaudere, adversarii verò demissis vultibus & præ pudore caligantibus abire, quidam etiam veram sententiam amplecti. Hæc Zonaras. Eodem planè modo rem

Septembris Tomus V.

narrat Michael Glycas in Annalibus part. 4 pag. 263; sed multò brevius. Idem quoque prodigium narratur in Vita S. Anatolii Constantinopolitanus, apud nos tom. 1 Julii pag. 663: at ibi clarè non edicetur, utrum res in ipso concilio contigerit, an post concilium.

AUCTORE J. S.
at merid ne-
gatur, in
concilio tale
quid comi-
git;

28 Quod modo spectat ad relationem priorem de re in ipso concilio peracta, illam non immertia rejecit Eminentissimus Baronius ad annum 451 num. 122, reclique dicit: Sed & cùm tempore synodi id factum referat (Constantinus,) ex ipsis Actis tunc exactè conscriptis mendacii (aut certè erroris) arguitur auctor; haud enim res tantæ silentio sepulta prorsus relata esset. Addi potest silentium Evagrii, aliorumque, qui seculo v, vi & vii de concilio Chalcedonensi egerunt. Non minus urget aliud Baronii argumentum, his verbis prolatum: Longè longius enim abest, ut Patres in sacris œcumenicis conciliis ex miraculis quæsierint dogmatum veritatem, quam ex divinis in primis Scripturis, & antiquis Ecclesiæ traditionibus, ac demum ex sanctorum Patrum assertiōnibus querere, proponere, affirmare, atque stabilire consueverunt: ut planè insulsum & omnino commentitum esse appareat, quæsisse tunc Patres per ejusmodi miraculum veritatem.... Evanscitur igitur omni ex parte commentum, ut ex Patrum consensu, immò iisdem fuerit auctoriibus factum ejusmodi experimentum. Verissima mihi apparent hæ Baronii observationes: nec dubitare possum de falsitate rei relatæ, que à moribus & consuetudine conciliorum omnino abhorret.

29 Aliorum relationem, de miraculo patrato Constantinopoli post absolutum concilium, non penitus ut falsam reprehendit Baronius, sed pro dubia habere videtur, uti & Tillemontius tom. 5 Monument. in S. Euphemia, ambigue de re tota differens. Verum tota etiam illa relatio non minus fictitia & falsa mihi apparet, quam precedens, cum quia tribus seculis integris nullus scriptor de facto tam memorabili, si verum esset, meminit; tum quia Anatolii patriarchæ non erat, controversiam fidei in concilio universali decisam quasi novæ dubitationi subjicere, acsi definitio concilii, auctoritate summi Panjicis S. Leonis confirmata, non sufficeret ad omnimodam certitudinem. Præterea Marcianus imperator numquam permisisset, ut sententia Catholica, post definitionem concilii rursus ejusmodi examini subjiceretur: nam, licet Deus facere nequa: miraculum ad confirmandam doctrinam falsam; potest certè non audire petentes miraculum in gratiam doctrinae vere, quæ aliquando satis erat stabilita & confirmata. Sanè non existimo, ullum proferri posse exemplum miraculi petitum in confirmationem fidei in adjunctis rerum, quæ hisce prorsus sunt similia; licet alias non ignorarem pertinaces hereticorum aut gentilium alterationes à sanctis viris fuisse miraculorum virtute extinctas, ut advertit Baronius.

30 Quare mera figura esse, quæ de hisce narrantur, frē in concilio, frē paulo post facta asserantur, omnino persuasum habeo. Ex ipsis tandem concilii Actis, male expositis, fabellam hanc profluxisse crediderim. Nam Patres Chalcedonenses, ab soluto concilio, in Litteris ad S. Leonem Papam divine misericordia & patrocinio S. Euphemiae attribuerunt felicem concilii exitum, atque ita locuti sunt, apud Labbeum tom. 4 Conciliorum col. 836: Deus enim erat, qui operabatur, & quæ suo thalamo concilium coronavit (id est, in cuius ecclesia habitum est) ornata decore victoriæ Euphemia: quæ, tamquam pro-

nec satis pro-
babile est,
contingit
post conci-
lium;

E

K k priam.

AUCTORE

J. S.

priam confessionem, fidei definitionem suspiciens à nobis, suo Sponso per piissimum imperatorem & amicam Christi Augustam obtulit, omnem quidem perturbationem contrariorum sedans, veritatis autem confessionem roborans ut amicam, & manu ac lingua universorum decretis pro demonstratione subscribens. *Hæc verba significant, patrocinio S. Euphemiae Patres attribuisse omnia, qua rectè ac feliciter erant gesta in concilio.* Verum eadem verba videntur Græcis illis, qui post annos trecentos narrarunt mirabilia mox refutata, occasionem præbuisse id genus fabellas comminiscendi. Ipsa verba Constantini suspicionem illam augent: nam infra num. 9 ait: Et ideo, quæ inter sanctas imagines cernitur, Christi martyr Euphemia, ubique ponitur habens chartam in manu. *Nimirum pictor aliquis eam primò exhibuit, tamquam offerentem Deo professionem fidei Patrium Chalcedonensem.* Deinde vero ex tabella sic picta alii sua transserunt somnia.

§ III. Corpus Sanctæ metu Persarum Constantinopolim translatum, ibique depositum in æde Sanctæ dicata: alia ibidem S. Euphemiae ecclesiæ: corpus mari demersum, sed receptum & in Lemno servatum, ac deinde relatum Constantinopolim.

Sanctæ cor-pus Constan-tinopolim translatum,

Manit corpus S. Euphemiae in ecclesia sua prope Chalcedonem usque ad tempora Heraclii imperatoris, quando metu Persarum, eò usque in terras Romani imperii incurrentium, Constantinopolim fuisse translatum. De illis Persarum expeditionibus singulis ferè annis prioribus Heraclii aliqua memorat Theophanes. Frustratum autem eorum conatum ad occupandum Chalcedonem refert ad annum 6 Heraclii; & ejusdem anno 7 ait: Hoc anno Persæ expeditionem in Chalcedonem intruentes, bello eam ceperunt. Capta igitur est urbs anno 617, ac non din post facta corporis translatio. Annum tamen certum assignare non possumus; cum nesciamus, quamdiu Chalcedonem tenuerint Persæ. Eam videntur tenuisse annis aliquot, at non multis, quia deinde Heraclius imperator multas de Persis rerulit viatorias. Quare non longè aberrabimus, si translationem figamus circa annum 620. Porro Theodorus Beatus in Actis MSS., & Constantinus Tiensis in Historia Inventionis num. 3 testantur, Persas operam dedisse, ut reliquias S. Euphemiae comburerent, sed ossa Sanctæ ab igne fuisse illesa. Cùm hisce quidem non consonant, quæ tradit auctor anonymus Antiquitatum Constantinopolitanarum, cuius Opus edidit Bandurus in Imperio Orientali tom. 1. Nam ille pag. 8 ita renarrat, ac si sacra reliquia in manus Persarum non incidissent. At exiguam aut nullam meretur fidem hac in re, tum quia laudatis scriptoribus multò junior est, tum quia adjuncta habet aperte fabulosa.

32 Ait, diaconum quemdam Eutychianum,

nomine Acatum, in Persidem profugisse. Tum subdit: Atque statim Perittio praefecto praesidiario significavit debilitatem civium Chalcedonensium, subjungens insuper, ipsum primo impetu facile eos subjugare posse. Quare supra dictus Persa sine mora se cum septuaginta milibus militum inviam dedit, tantaque celeritate invasit Chalcedonem, ut civibus vix satis relinquetur temporis ad transferendum reliquias S. Euphemiae Constantinopolim, à quibus imprimis impius ille proditor Acatus ullum ire festinabat hærefoes Eutychianæ scriptis illatam ignominiam, & quod infortunato Eutychi istam metropolim concedere noluerant. *Hæc mihi tam fabulosa videntur, ut non fuissent recitanda, nisi Bandurus tom. 2 in Annotationibus pag. 473 eadem sic illustrasset, acsi pro veris habenda essent.* Etenim causa, quæ movisset Acatum Eutychianum, videlicet quod S. Euphemia miraculo hærem Eutychianam improbatæ, jam ante refutata est, ut fabula antiquis ignota. Modus vero, quo occupata dicitur Chalcedon, planè inversimilis est: neque enim septuaginta hominum millia tam subito è Perside Chalcedonem duci poterant, cum tota Minor Asia esset intermedia. Præterea constat ex Theophane, Chalcedonem primo anno, quo obsessa est, capi non potuisse à Persis; sed captam esse anno secundo. Quare omnino negligenda est ista relatio, admittendaque ea, quæ in Actis habentur de tentata reliquiarum combustionē à Persis: nam horum impietati id factum est conforme; & auctores satis pro hisce antiqui sunt, ut fidem mereantur.

33 Porro translate Constantinopolim reliquia ibique deposita fuerunt in ecclesia eidem S. Euphemiae sacra in Hippodromo. Cangius in Constantinopoli Christiana lib. 4 pag. 145 de hac etate S. Euphemiae varia disputat. Georgius Codinus lib de Originibus Constantinop. pag. 38 de prima eius fundatione & vicissitudinibus hoc memorat: Item templum S. Euphemiae in Hippodromo condidit Constantinus Magnus, & pretiosâ exornavit materiâ: quod post quadringentos quadraginta & octo annos Constantinus Copronymus mutavit in armentarium & sterquilinium publicum, reliquiis S. Euphemiae cum loculo in mare projectis. Post annos vero trigesima septem Irene, pium sima augusta Atheniensis, hoc templum reædificavit, & sanctas reliquias, apud Lemnum insulam repertas, eò iterum translata. Ita Codinus, cuius dicta posteriora inferius confirmabuntur. Plura de illa ecclesia, ad nos minus spectantia, vide ri possunt apud laudatum Cangium; at de translationibus corporis ille non satis fuit edoctus.

34 De alia S. Euphemiae ecclesia Constantinopoli Codinus pag. 47 sic habet: S. Euphemiam, dictam Olybrii, Deo exosa Eudoxia (Arcadii imperatoris conjux) condere incepit, & fundamentum ad altitudinem duorum cubitorum supra terram perduxit. Postquam autem illa acerbâ morte sublata fuit, magister quidam Olybrius, Romanus ibi habitans, structuram absolvit, multis que pretiosis marmoribus exornavit, & fundis sarcisque vasis ditavit. Eadem leguntur in Antiquitatibus apud Bandurum pag. 131. Olybrius ille postea factus est imperator in Occidente, uxoremque habuit Placidam. De iis Chronicon Paschale, pag. 321 editionis Cangii ita habet: Olybrius Romanus missus à Leone imperatore, à Romanis invitatus coronatur imperator, ducta uxore Placidia illa, quæ à barbaris (Wandalis, in Africam regnantibus) redempta, seu captivitate libera-

D
postquam
Perse, ca-
pta Chalce-
done, illud
frustra con-
serere:

E

altera ibi-
dem S. Eu-
phemie ec-
clesia cum
monasterio
virorum,

A rata fuerat. Hi considerunt ædem sacram sanctæ Euphemiae, Olybrii nuncupatam. *Cangius in Constantinopoli pag. 146 observat, hanc ædem S. Euphemiae eamdem esse cum illa, cuius constructionem imperatrici Euphemia attribuit Codinus pag. 19 ita scribens: Euphemiae, uxoris Justini Thracis, statua posita est in templo S. Euphemiae, quod ipsa condidit. Consonant laudata Antiquitates pag. 127. Verum in iisdem Antiquitatibus extractatu Theodori Lectoris pag. 89 hac datur: Euphemiae, uxoris Justini Thracis, statua posita est in Olybrii tractu prope sanctam Euphemiam, quam illa ecclesiam excitavit &c. Hac ecclesia in Olybrii tractu, ut recte advertit Cangius, alia non videtur ab ecclesia Olybrii dicta. Hinc existimat Cangius, ecclesiam illam ab Euphemia augusta non conditam, sed reparatam. Res mihi videtur dubia, quia etiam contingere potuit, ut ex errore fundatio attribueretur Olybrio, quia condita erat in tractu Olybrii dicto. Ceterum observat Cangius, fuisse archimandritam seu hegumenum illius ecclesie, indeque colligitur, monachorum fuisse.*

35 Aliam rursum S. Euphemiae ecclesiam Constantinopoli assignat Codinus pag. 47. de ea scribens ista: S. Euphemiam, cognomine Petram, Anastasius Dicorus & uxor ejus Ariadne ædificarunt. Consonant Antiquitates apud Bandurum pag. 36. Verum in iisdem Antiquitatibus pag. 39 de illa ecclesia hoc leguntur: S. Euphemiam, cognomine Petron, & balneum Basilius imperator condidit, ac filias suas ibidem totondit. Erat igitur ecclesia monasterio mulierum attributa, ut etiam liquet ex aliis, apud Cangium adductis. Verum Basilius Macedo, non fuit illius conditor, sed instaurator; aut forsan etiam fundator monasterii, quod ecclesia cum aliis quibusdam adificiis addiderit, nisi colligitur ex Codino pag. 60, ubi sic habet: Monasterium S. Euphemiae, & sepulcra, quæ sunt in Petrio (& lavacrum, seu balneum, ut Græce additur) Basilius Macedo condidit, & filias suas ibidem attondit. Hac igitur precedentibus non sunt contraria. Verum tamen ecclesiam illam multò vetustiorem esse Anastasio imperatore, qui sub finem seculi V & initium seculi VI imperavit, satis ostendit Cangius. Cerè Theodorus Lector in Excerptis Historicis apud Valerium pag. 568 ita habet: Ejusdem Theodosii Magni temporibus reliquiæ sanctorum martyrum Terentii & Africani, ejusdem imperatoris jussu depositæ sunt in martyrio sanctæ Euphemiae, quod est in Petra, ante diem decimum Calendas Octobres. De martyribus Terentio, Africano, eorumque sociis apud nos actum est ad x Aprilis, ibique etiam memorata illa translatione. Quare certum videtur, illam S. Euphemiae ecclesiam seculo IV jam stetisse.

36 Nicephorus Constantinopolitanus ecclesiam illam citius etiam construam affirmat. Nam in Chronographia compendiaria pag. 413, recensens antistites Byzantinos, ita loquitur de Castino, decimo nono, ut vult, episcopo Byzantino: Hic loco, cui nomen Petrium, S. Euphemiae ejus tempore martyrum passe, oratorium Byzantii ædificavit. Adopavit illa Nicephorus Callistus lib. 8 cap. 6 cum aliqua tamen mutatione: nam qui hic Castinus ab illo Constantinus dicitur. De condito oratorio sic loquitur: Hic primo episcopus sui anno intra Byzantium in parte Septentrionali templum ædificavit, atque id Euphemiae martyri, quæ tum sacrum peregerat certamen, consecravit. Verum totus ille catalogus episcopo-

Septembbris Tomus V.

teria cum
monasterio
feminarum:

at de huius
fundatione
non est cre-
dendum

rum Byzantinorum, quem uterque Nicephorus AUCTORE J. S. contextxit, & ex quo hoc etiam de struō S. Euphemiae oratorio proflunt, planè videtur fabulosus, ut abundè probatum est à Cypero nostro in Historia chronologica patriarcharum Constantinopolitanorum ante tomum i Augusti § 3.

37 Pseudo-Dorotheus, ex cuius imposturis catalogus ille adoptatus est, apud Cangium post Chronicon Paschale pag. 433 de ejus fundatione loquitur: Post hunc Cyrilianus per annos sedecim, ac deinde Castinus per annos septem episcopi extiter. Constantinus igitur primo ipsius anno aliam intra Byzantium erexit ecclesiam versus Aquilonem, ubi Anemodulum prostat, Euphemiae martyris, quæ ea tempestate martyrium obiit, ecclesia appellata. Hic constructione ecclesia Constantino imperatori attribuitur. Hoc verò consistere non posse cum chronotaxi, uterque Nicephorus videtur perspexisse: nam tempore Castini episcopi, si valeret chronotaxis, neicum natus fuisset Constantinus. Hinc primus Castino adificationem attribuit: alter verò Castini nomen mutat, & Constantinus vocat. At rectius uterque assertum illud de condita tunc temporis ecclesia S. Euphemiae cum toto illo fictiorum episcoporum catalogo ad fabulas amandasset. Ipse Pseudo-Dorotheus paulò ante de constructione illius ecclesie diversa scribit: nam pag. 430 hec habentur: Ipse igitur magnus pontifex Dorotheus scripto reliquit, venerandam ædem sanctæ & invictæ martyris Euphemiae in Petrio à quadam Tito primùm fuisse conditam. Hunc Titum deinde episcopum facit post Castinum; immo & martyrem. Verum tam inepiè fabulas suas exponit, ut nullam prorsus fidem mereatur; & consequenter catalogi episcoporum Byzantinorum, qui ex Opere illo fabuloso contexti sunt, fidem similiter mereri negant, presertim cùm constet, episcopatum Byzantinum longè seriū inchoatum, quem illi catalogi ad S. Andream apostolum referunt. Quartam S. Euphemiae ecclesiam Constantinopoli querit Cangius pag. 146, ubi celebatur Sancta die XVI Maii, ut dictum est num. 14: sed incertum est, an illa ecclesia Sanctæ effet dicata: nam alia de causa ibidem coli poterat.

38 Porro corpus Sanctæ, quod circa annum 620 Constantinopoli depositum dixi in ecclesia S. Euphemiae in Hippodromo, ibidem religiosè cultum fuit usque ad imperium Leonis Iaurici aut Constantini Copronymi, quorum alteruter corpus Sanctæ pro impietate sua perdere omnino voluit, ipsiusque ecclesiam profanavit. Agit hac de re Theodorus Bestius in Vita, & Constantinus in Historia Inventionis. Theophanes verò pag. 370 omnia brevius enarrat hoc modo: Ubi cumque reliquiae, Dei quām maximè favorem conciliantes, tamquam pretiosus possidentium thesaurus, habebantur, eas quām citius, de reliquo non vindendas, (Copronymus) è medio tollebat. Quidam hujusmodi in pretiosissimum celeberrimam martyris Euphemiae corpus irreligiosus imperator exercuit, ubi nimur illud in maris profundum cum ipso loculo demersit, Martyrem sub Christianæ plebis conspectum sanctis unguentis exsudantem videre, ac ita deliria contra Sanctorum preces debilaterata coarguentem, non ferens. Deus autem, qui ex Scripturæ verbis ossa fibi placitorum custodit, illæsum illud servavit, ipsum ad Lemnum insulam enatare faciens. Ad litus quippe projectum, per nocturnam visionem tolli commonuit, & occultum teneri. Sub pienissimis verbis imperatoribus Constantino & Irene,

E

Ecclesia
Sanctæ pro-
fanatur &
corpus pelago
injicitur

In-

K k 2

AUCTORE

J. S.

armento-
rum stabu-
lumSub Leone I-
sauro aut
Constantino
Coprionymo:

Indictione quarta, cum debito honore in proprium sibi templum denuò relatum fuit. Iste quidem communis ecclesiarum hostis, æde illa sacra profanata, armamentum * fecerat, & sterco-ribus excipiendis malè dicaverat; locum autem expurgatum & expiatum denuò ecclesiam consecraverunt; cùm arguendæ Constantini unius impietatis, tum alterius in Deum religionis demonstrandæ monumentum.

39 Hoc porrò mirandum & relatu dignum portentum, à morte nefarii istius imperatoris circa (Græc post) annos duos & viginti, unà cum pientissimis imperatoribus & sanctissimo patriarcha nos ipsi confeximus, & quamvis indigni, eā tamen gratiā à Deo cumulati, illud venerati sumus. *Huc usque Theophanes, breviter reffens ea, quæ fuisse relata leguntur in Opusculis Theodori Besii & Constantini Tienfis. Verum inter hos & Theophanem non rectè videtur convenire de impio illo imperatore, qui corpus S. Euphemiae mari injiciendum curavit. Nam Theodorus & Constantinus Leoni Isaurico factum attribuere videntur, cùm Theophanes Leonis filium Constantinum tantæ impietatis auctorem faciat.*

B Res forte clanculum peracta est, indeque accidere potuit, ut nec auctor cerio innotuerit, nec tempus, quo abjectum est sacram corpus. Suspicio etiam esse potest, scelus illud peractum esse à Constantino, vivente adhuc Leone, quocum simul in multis annis imperavit; aut corpus sub Leone ex sua ecclesia eductum, & in oratorio quadam aula depositum, ut haber Constantinus Tienfis num. 4, sub Copronymo verò in pelagus fuisse projectum, ac tunc Sanctæ ecclesiam prorsus profanatum.

40 Annus relati corporis satis clare exprimitur à Theophane, dum ait, relatum esse Indictione quarta, & annis viginti duobus post mortem Constantini Copronymi. Nam hæ nota simul collata, designant annum 796. Ex hoc antea anno etiam innotescere posset annus, quo corpus in mare fuit projectum, & quo primùm condita fuit Sanctæ ecclesia in Hippodromo, si satis certus esset Georgii Codini, cuius verba data sunt num.

33, de his calculus. Nam, si post annos triginta & septem relatum est corpus, ut ipse ait; projectum fuit anno 759. Templum verò ante profanationem ait stetisse annis quadragesimis quadraginta & octo: conditum igitur esset anno 311. Verum ultima illa epocha certò falsa est, cùm Constantinus Magnus, qui ecclesiam illam condidisse dicitur, Byzantii non imperaverit ante annum 323. Hinc alteram quoque Codini epocham non nisi pro dubia habere possumus: nam scriptor ille non est antiquis. Plura de hisce dabit Historia Inventionis.

C 41 Joannes Zonaras de hisce etiam agit lib. 15 Annalium cap. 8, & dubitationem movet de modo, quo sacrum corpus à Constantino Copronymo fuit tractatum. Neque verò viventes dum taxat, inquit, Christi servos exagitavit (Copronymus,) sed & divis martyribus, & aliis Deo gratis insultare non desstit, quos nihil posse afferebat, eorumque intercessiones ficalneum præsidium appellabat. Reliquias autem partim per contumeliam terrâ obruit, partim demersit, partim in cineres redegit, ut & gloriose martyris Euphemiae sanctum corpus, de quo duplex rumor est. Nam alii ferunt, nefarium Copronymum in animo habuisse id cremare, canibus & asinis una comburendis, sed institutum ejus successu caruisse, cùm orthodoxi, eo conatu co-

confusa de
hisce Zona-
re relatio.

gnito, id clàm è loculo surreptum, aliò transfutissent, & cadaver aliud supposuissent, quod à nefario illo sit crematum. Alii non crematum, sed unà cum loculo in mari demersum esse corpus Martyris affirmant: qui, divina gratia gubernante, Lemno insula sit appulsus, & à fidibus illius loci agnitus, illicque asservatus sit, & sub Irene ejusque filio Constantino honorifice & magnificè in urbem imperatoriam relatus. *Hec quidem Zonaras, de re tota non bene edocet, multaque miscens & corrumpens. Nam tentatam à Persis combustionem sacri corporis male Copronymo attribuit; & videtur ignorasse, quo modo pretiosus ille thesaurus ad insulam Lemnum pervenerit. Hoc autem minus mirandum est, cùm aliquot seculis facto sit posterior.*

§ IV. De reliquiis, locis sacris, & festivitatibus S. Euphemiae in variis urbibus ac provinciis.

D

E

Ecclesia
Sancte in
Palestina,
due alia in
agro Roma-
no, alia
Roma,

E X iis, quæ de reliquiis Sancte Constantino-
polim relatis num. 16 dicit Constantinus Tien-
fis, abundè liquet, ossa ipsius multum fuisse di-
visa, indeque ad varias regiones delata. Ex illa
autem reliquiarum divisione cultus Sanctæ procul
dubio ad varia loca propagatus est. Verum jam
ante ea tempora celeberrime Euphemiae vene-
ratio multis in locis erat recepta. In Vita S. Ana-
stasi Perse, tom. 2 Januarii apud nos data,
pag. 428 & pag. 433 mentio fit de ecclesia S.
Euphemiae, quam adiisse ille Sanctus dicitur Ce-
sarea in Palestina. Itaque seculo VII non multum
proiecto, quo Sanctus ille martyrio coronatas est,
cultus Sanctæ in Palestina receptus fuisse videtur.
S. Gelasius Papa ecclesiam S. Euphemiae dedicavit,
ut narrat Anastasius in Gelasio his verbis: Hic
dedicavit basilicam sanctæ Euphemiae martyris
in civitate Tiburtina, miliario vigesimo ab ur-
be Roma. Fundatio hæc latè figi potest circa an-
num 490, quo medius ferè erat S. Gelasii pon-
tificatus. Idem Anastasius in Dono Papa de alia
S. Euphemiae ecclesia sic habet: Itemque eccle-
siam sanctæ Euphemiae, positam viâ Appiâ, si-
militer dedicavit. Factum id est circa annum 677:
neque enim diu ante aut post illum annum Pon-
tifex fuit Donus. De alia rursus S. Euphemiae
ecclesia, non primùm construenda, sed instaurata,
meminit Anastasius in S. Sergio I, hæc scribens:
Hic basilicam S. Euphemiae, quæ per multa tem-
pora fuerat detecta, cooperuit ac renovavit. Se-
dit S. Sergius sub finem seculi VII, & pervenit
usque ad initium seculi VIII. Hac forsitan est ec-
clesia illa, quæ jam in Urbe existabat Gregorii
Magni tempore, sive sub finem seculi VI. De il-
la meminit S. Gregorius Turonensis in Historia
lib. 10 cap. 1, ubi refert Sermonem Gregorii
Magni, qui ob peccatum savientem litanias instituit,
& varias nominat ecclesiæ, ex quibus varia ho-
minum genera ad supplicationem exire debebant.
De ecclesia autem S. Euphemiae meminit his ver-
bis: Omnes mulieres viduæ (egrediantur) ab ec-
clesia S. Euphemiae cum presbyteris regionis quintæ. Gesta S. Sergii apud nos data sunt ad ix Septem-
bris. Eadem verisimiliter est basilica, de qua lan-
da-

F

A datus scriptor in *S. Leone III* scđt. 388 iterum mentionem facit his verbis: Simulque & in basilica beatæ Euphemiae fecit vestem de stauraci. *De S. Leone III apud nos actum est ad XII Junii, ubi tamen tadi vitandi causâ non omnia ipsius dona sunt recensita.*

*43 Florivantes Martinellus in Roma sacra pag. 357 docet, ecclesiam illam suisse sitam in vico Patricii, eamdemque credit suisse cum ecclesia Archangeli, de qua apud Anastasium sequitur: Et in basilica beati Archangeli, quæ ponitur in vico Patricii, fecit vestem de Stauraci. Verum, si verba Anastasi, que recitavi ex postrema editione Romana, recte data sunt; ecclesia illæ videtur diverse, cum in utraque donum aliquod oblatum dicatur. Attamen in Descriptione Urbis Romæ, quam edidit Mabillonius tom. 4 *Analectorum* pag. 506 memoratur ecclesia S. Euphemiae in vico Patricii, ita ut de loco saltem non sit dubitandum. Preterea Anastasius in eodem *Leone* scđt 407 clarè ecclesiam S. Euphemiae eamdem facit cum ecclesia Archangeli, ita scribens:*

*Pari modo facit & in monasterio sanctorum Euphemiae & Archangeli, quod ponitur juxta titulum Pudentis, canistrum ex argento, pensan. lirbras quinque. Itaque hec verisimiliter tertia est ecclesia S. Euphemiae constructa à Romanis Pontificibus, videturque adjunctum habuisse monasterium, quod S. Euphemiam simul & S. Michaellem archangelum patronos habere poterat. Oldoinus in *Additionibus ad Giaconium* tom. I col. 465 fundationem hujus ecclesie attribuit Adeodato Pape, qui seculo VII senescente sedidit ante Domum. Ecclesiam S. Euphemiae, inquit, ad Exquiliini montis radices extrixit: quam vetustate jam fatiscentem Sixtus V ad Urbis ornatum solo æquavit. Unde illum ecclesie istius fundatorem hancrit Oldoinus, non indicat. Verum eadem hec est cum illa, quam in vico Patricio memoratam vidimus, cum vicus Patricius sit ad radices montis Esquilini; cùmque ecclesiam vici Patricii destruetam similiter agnoscat Martinellus, ubi ait: Adhuc vestigia extant in angulo quadrivii dicti vici. Si etiam eadem sit cum commemorata à S. Gregorio, antiquior est Adeodato.*

44 Supereft tamen hodieque locus pius S. Euphemiae dicatus in urbe Roma. Fuerat ille antè S. Bernardino sacer, ut scribit Pancirolus in ecclesia 30 pag. 196, & ex eo Martinellus pag. 348. Nimurum erat monasterium seminarum Ordinis S. Francisci, cuius patronus erat S. Bernardinus. Modò ecclesia S. Euphemiae dicata est, una cum monasterio puellarum. De iis Martinellus pag. 101 ita habet. S. Euphemiae (ecclesia) in vico, qui dicitur Campus Caroli Leonis, & vulgò CARLEO, ubi plurimæ aluntur puellæ, quas vulgus appellat ZITELLE SPERSE: cuius monasterium est contiguum monialibus Spiritus sancti. Eamdem ecclesiam pag. 348 ponit ad columnam Trajanam, quia inde non longè distat. Quo autem modo illa plurimarum egenitium puellarum congregatio illic inchoata sit ope re maximè duorum Cardinalium pietate praefstatum, nimurum Cesaris Baronii & Frederici Borromei, quibus subsidium præstitit Clemens Papa VIII, enarrat pluribus Carolus Bartholomeus Piazza in Opere Italico de Operibus piis Rome træl. 3 cap. 3. Voluit porro Clemens VIII illam Ecclesiam S. Euphemiae consecrare, quia altera, vetustate fatiscens, ad ornatum Urbis destruta erat à Sexto V.

*altera à Cle mente VIII
Sancte dicata hodie ex stat.*

45 Festivitates & reliquias S. Euphemiae varias Rome assignat Piazza in Diario sacro Urbis ad XVI Septembri. Nam testatur festum ipsius celebrari cum indulgentiis plenariis in modo dicta ecclesia puellarum ad columnam Traianam. Afferit vero, insignes ejusdem Sanctæ reliquias exponi in ecclesia S. Bartholomai Bergomensium: cranium haberi in ecclesia S. Marie de Campitello. Addit, etiam afferi, caput haberi in ecclesia Lateranensis oratorio, quod vocatur Sancta Sanctorum. Assignat demum aliquid reliquiarum Basilica S. Maria Majoris; facello S. Joannis Baptiste in Fonte; basilica S. Crucis in Cœlio monte, vulgo S. Crucis in Hierusalem; ecclesia S. Eustachii, & ecclesia monialium S. Martha. Festivitatem Sanctæ etiam celebrari in ecclesia jam dicta Sanctæ Crucis in Hierusalem, testatur idem Piazza in Menologio Romano. Inter reliquias plurimas ecclesia S. Cecilia, in confessione five crypta sub altari conservatas, numerantur etiam reliquia S. Euphemiae, ut ipse ibidem præfens vidi.

AUCTORE
J. S.
*reliquia in
Urbe, ubi fe
stivitas va
riis locis cele
bratur.*

46 Mediolani quoque vetustus admodum est, & etiamnum vigens cultus S. Euphemiae, cui S. Senator, labente seculo V episcopus Mediolanensis, ecclesiam erexisse dicitur, in qua & sepultus legitur. Acta S. Senatoris apud nos data sunt ad XXVIII Maii, ibique recitata est Lectione Officii, quod Mediolani de S. Senatore peragitur, & in quo hec habentur: Ejus corpus honorifice custoditur in æde sanctæ martyris Euphemiae, quam ille prope paternam domum ædificandam curaverat. In Diario sacro Mediolanensi, quod edidit Joannes Baptista Carissus, festivitas S. Euphemiae notatur in ecclesia sua parochiali. Primus Aloysius de Tassis in Annalibus sacris civitatis Novocomensis ad annum 452 num. 79 multa differit de cultu S. Euphemiae per Insubriam provinciam. Etenim testatur, eam coli Mediolani, Placentia, Ticini, Novocomi & Derthonae. Hujuscem porro cultus præcipuum auctorem credit S. Abundium, episcopum Novocomensem, qui cum aliis legatus Constantinopolim anno 450 fuit missus à S. Leone. Potuit sanè tunc S. Abundius intelligere gloria S. Euphemiae miracula; indeque incitarè ad cultum ejus propagandum. Attamen, cum hac conjectura rem nequeat certam facere; satis erit, si dicamus, S. Euphemiam antiquo gaudere cultu in civitatibus modo memoratis; at initium & auctorem illius venerationis non innotuisse certis argumentis.

*Ecclesia &
cultus Me
diolani & in
aliis locis.*

F

47 Porro Placentini non solùm festivitatem S. Euphemiae quotannis celebrant Officio proprio & ritu duplice: sed etiam existimant, se corpus eiusdem Sanctæ possidere, uti discimus ex Historia Placentina, quam Italice edidit Petrus Maria Campi, canonicus Placentinus. Narrat ille lib. 12 ad annum 1091, corpus S. Euphemiae suisse inventum à Placentinis in ecclesia eidem Sanctæ die antè dicata: atque in confirmationem ex vetusto Chronico Ms. hoc recitat verba: Eodem anno [MLXXXI] corpus S. Euphemiae inventum fuit in Placentia de mense Aprili die XIII. Addit, illam inventionem die XIII Aprilis quotannis celebrari. Deinde querit, cuius è pluribus sanctæ Euphemiae sint ossa tunc inventa. Respondet autem, cum antiquum Breviarium Placentinum, tum vetustos aliquot Annales MSS. habere, ossa esse celeberrima Euphemia Chalcedonensis. Fateatur tamen, non haberi scripturam ullam, neque memoriam certam translationis ossium memoratae Sanctæ, uti nec temporis, quo erectora fuit ipsius ecclesia. Hanc possident Canonici Regulares S. Sal-

Kk 3 ya

AUCTORE
J. S.

vatoris. Idem scriptor ad annum 1094 refert donationem insignem à fratribus Winigis & Ansaldo factam Canonicis claustralibus ecclesie S. Euphemiae in honorem ejusdem Sancte. Ad annum 1108 refert dedicationem ecclesie Canonicorum S. Euphemiae, & acquisitionem agrorum pro eadem ecclesia & monasterio. Charta demum donationis mox dicta, quam recitat pag. 523, ita habet: In ecclesia S. Euphemiae, ubi ejus sanctum corpus requiefecit, constructa in civitate Placentia. Data est hac charta anno ab Incarnatione Domini nostri Jesu Christi millesimo nonagesimo tertio, mediante mense Januarii, Indictione secunda; id est, secundum usum hodiernum, medio Januario anni 1094, ut liquet ex Indictione. Dicitur annus 1093, quia annus 1094 tunc tantum inchoatus erat xxv Martii, sive in festo Annuntiationis. Hanc demum ecclesiam S. Euphemiae anno 1752 nos ipsi adivimus, ibique vidimus urnam marmoream sub mensa altaris. In urna illa S. Euphemiae ossa sunt posita, ut declarat inscriptio, quam habet in parte posteriore his verbis concepiam: D. O. M. Aram hanc, in quam sacra Euphemiae V. M. ossa, diu ob infidelitatem abdita, Aldo primùm inventa anno Domini mxc, iterum sub Josepho de Zandemaria Placentia episcopis, recurrente MDCLXXII reperta, Jo. Bapt. Salvaticus abbas visitator transfluit, Marius Boeri Placentinus abbas exvisitator nobilius decoravit anno Domini MDCCXLVII. In parte anteriore tantum habetur: S. Euphemiae V. M. Haec tenus de reliquiis S. Euphemiae servatis Placentia, que corpus quidem de more vocantur: at laudans Campius non videtur existimare, pleraque sacri corporis ossa illic servari: neque id habet postrema inscriptio.

C prope Brixiam, Bononia, Verona. 48 Exstat etiam ecclesia atque abbatia, S. Euphemiae sacra prope Brixiam. Hanc seculo ix construxisse dicitur Landulphus episcopus Brixienensis. Certe Ughellus tom. 4 Italiae sacre col. 536 de Landulpho ita habet: Hic monasterium S. Euphemiae pro Benedictinis monachis extra muros exstruxit. Consentit Joannes Franciscus Florentinus in Catalogo episcoporum Brixianorum in Landulpho I. Uterque pro testimonio laudat diplomata Calixti Pape II. Plura videri possunt apud Lubinum in Abbatiss Italiae pag. 62. Apud Bernardinum Faynum in Calo ecclesia Brixiana, præter abbatiam jam dictam, in ipsa urbe Brixiensi pag. 166 etiam recensetur capella S. Euphemiae cum cura animarum. Porro in tabulis Geographicis prope Brixiam etiam notatur pagus S. Euphemiae: ac revera apud nos tom. III Februarii pag. 249, in S. Paterio episcopo Brixiensi, non tantum mentio fit ecclesia, sed etiam pagi S. Euphemiae. Masinus in Bononia perlustrata pag. 456 ad xvi Septembribus inter reliquias Bononia servatas nominat S. Euphemiae virginis & martyris brachium cum manu, cui caro & cutis adhaeret, in ecclesia S. Francisci. Veronenses habent ecclesiam S. Euphemiae dicatam cum monasterio Eremitarum Augustinianorum, creduntque apud se etiam servari aliquas predicta Sancte reliquias, ut liquet ex indice reliquiarum Veronensium, qui datur in Opusculo Augustini Valerii Veronensis episcopi de Sanctis ejusdem civitatis. Nam in illo catalogo pag. 79 hac leguntur: In ecclesia S. Euphemiae, seu monasterio, . . . asservantur etiam reliquiae S. Euphemiae &c.

49 Melitenses plura proferunt de S. Euphemiae reliquiis. Rochus Pirrus tom. 2 Sicilia sacra agens de ecclesia Melitensi, atque enumerans sa-

ras reliquias Templi S. Joanni Baptista dicati Va-
leta, quod præcipuum est Ordinis S. Joannis Hierosolymitanorum, pag. 620 iis accenset caput cum corpore S. Euphemiae virginis & martyris, quod in argentea arca desuper deaurata, graphicè strueta, fervardum anno MDLX curavit Valletta, Magnus tunc totius Ordinis magister Jacobus Bo-
sius in Historia Ordinis S. Joannis Hierosolymitanorum, vulgo dicti Melitensis, part. 3 lib. 2 pag.
221 ad annum 1660 refert constructionem novæ theca, jussu laudati Ordinis Magistri eleganter & artificiose ex argento inaurato constructa, cui & historiam martyrum S. Euphemiae insculptam docet. Fuit autem theca eo concinnata modo, ut in humeris ferri possit à duobus diaconis, inquit, quia singulis annis in festo Sancte circumferenda est, longo supplicantium agmine comitante. Melitenses autem & alii reliquias Euphemiae communicasse dicuntur. Certe Saussayus in Martyrologio Gallicano ad XIII Aprilis scribit: Apud Maclovium (in Britannia Aremorica) memoria sanctæ Euphemiae virginis & martyris, ob recepta illic aliquot ejus pignora sacrosancta: quorum & insigne portio Lutetiae Parisiorum asservatur in celebri toto orbe Sorbonæ gymnasio, ab equitibus Melitensisbus seu Rhodiensisbus pretioso munere transmissa, & solemini excepta academiæ concursu die XXVIII Decembris anno salutis MDcvi. Hisce similia scribit ad XVI Septembbris, & in Supplemento ad 2 Julii.

50 Quod afferunt Melitenses de corpore & capite S. Euphemiae apud se servatis, non admittunt omnes, si totum caput sibi vindicare voluerint. Nam Hieronymus Marafioti in Chronico Calabria lib. 3 cap. 24 caput S. Euphemiae attribuit ecclesia ejusdem Sancte, que est in Calabria ulteriori prope mare, ubi & sinus S. Euphemiae in ipsis tabulis geographicis regni Neapolitani reperitur. Est ibi oppidum aut pagus ad mare, S. Euphemia dictum, & similiter in tabulis expressum, de cuius ecclesia Italice scribit, que Latinè hoc transvero. Ait, in opido aut pago illo nihil esse observatione dignum praterquam in ecclesia amplissima, primum dedicata S. Joanni Baptiste, deinde S. Euphemiae, quæ olim fuit monasterium Ordinis S. Benedicti. Inter alias reliquias, inquit, servantur brachium S. Joannis Baptiste, caput S. Euphemiae &c. Utrum bi, an Melitenses, potiori jure caput Sancte sibi attribuant, rescire nequeo: at, ut plerumque in hisce contingit, ambo foris partem possident. Lubinus in Notitia abbatarum Italiae pag. 125 de illa S. Euphemiae ecclesia meminit, ut & de alia eidem sacra abbatia, quam suspicatur fuisse in ducatu Beneventano. Aliam quoque memorat Erasmus Gattula in Historia Casinensi sec. vi pag. 230, ubi ait, eam fuisse constructam apud Pharam.

51 Cultus sancte Euphemiae etiam penetravit in Hispaniam. De illa Joannes Tamayus Salazar in Martyrologio Hispanico ad hunc diem ita habet: Antiquariae in Betica (civitas est regni Granatensis, vulgo Antequera) celebris reperitur festivitas S. Euphemiae virginis & martyris, ipsius urbis patronæ & tutelaris, ob insignem de Saracenis partam victoriæ, quæ ipsa civitas post aliquot servitutis secula, ad Catholicam reducta fidem, Mahometi respuit errores. Victoria & expugnatio urbis, cuius causa festivitas instituta est, figuratur ab historicis anno 1410, refertur quo apud Marianam in Historia Hispania lib. 19 cap. 21 & 22. Ferdinandus Castella princeps, ac postea Aragonie & Sicilia rex, castra Catholicæ ad

D
Melitenses
capitis &
corporis ha-
ben reli-
quias:

E

in Calabria
item caput,
aut pars ca-
pituli, esse di-
catur.

F
Festivitas
Sancte item
Antiquariae
in Hispania,

A urbem obsidēdādā admoventer. Mauri vero cum ingenti agmine acceſſerunt, ut obsidēdā ſolvetur. Hos p̄imūm ingenti ſtrage profligavit mēneſe Maio. Deinde obsidēdā civitatis munita urſū, eamque expugnavit die XVI Septembris, S. Euphemīæ ſacra, ut pluribus narrat. Hinc inſtituta festivitas, inquit martyrologus, quem hac ſaltem in re fide dignum exiſtimo, licet iſpi numeram fidamus, dum profert Chronica ſuppoſititia.

*¶ reliquie
Matrii, U-
lyſſipone, &
diis locis.*

52 Præterea in Catalogo imprefo reliquiarum, quas habet Matritense collegium Societatis Iefu, ad diem XVI Septembris notatum invenio S. Euphemīæ Virg. Mart. Corpus. Ita inter reliquias bene multas, quas anno 1587 accepit Domus profeſſa Societatis Iefu Ulyſſiponensis, etiam numerantur reliquie S. Euphemīæ Virg. Mart., ut videri potest tom. 2 Januarii pag. 612: nam ibi illarum reliquiarum datus eſt catalogus. Bucelius in Sacrario Benediſtino ad XVI Septembris duobus Ordinis ſui locis ejusdem Sancte reliquias assignat, ita ſcribens: Aſſervatur brachium S. Euphemīæ virginis in cenobio S. Claudi Legionenſi. Os integrum ejusdem in Einsidlen. Eſt autem Einsidlen celebris abbatia in Helvetia, Latinè dīta Eremus Deiparæ Matri. Inter reliquias abbatiae Centulenſis in Picardia ſeu comitatū Ponti-vo, que enumerantur apud nos tom. IIII Februario pag. 103, etiam fit mentio de reliquiis Euphemīæ. Ita inter reliquias Pragam allatas à Carolo IV imperatore, nominatur S. Euphemīæ V. M. brachium, ut videri potest in illarum catalogo, dato tom. 1 Januarii pag. 1084. Manum S. Euphemīæ pelle etiamnum teclam nos iſpi anno 1753 vidimus Viennā in Austria apud Patres Capucinos. Gelenius in Operē de Colonia Agrippina pag. 264 in Thesauro ſacro ecclēſie S. Gereonii aliquid reliquiarum S. Euphemīæ memorat; uti & pag. 616 in Sacello SS. Willibrordi & Bonifacii. Similiter Rayſſius in Hierogazophylacio Bellico pag. 82 abbatia Cameracensi S. Auberii Canoniconum Regularium oſſium S. Euphemīæ non-nihil attribuit. Demum Andreas Sanſſayus in Supplemento Martyrologii Gallicani ad XIIII Aprilis ſcribit: Tarbiæ (in Novempopulania) veneratio S. Euphemīæ virginis & martyris. Quod de ve-neratione ejus reliquiarum explicatur in indice. Ceterū non dubito, quin & aliis quibusdam locis aliquot Sancte reliquie honorentur.

B

C

§ V. Acta antiqua; quæ vindicantur: eadem à Metaphraſte paululum mutata: Acta per Asterium ſcripta, ſunt alterius Euphemīæ: Historia Inventionis item edenda.

*Acta Græca, que ni-
mis licenter
Latinè red-
ditā*

Acta Græca S. Euphemīæ, reliquias omnibus meo quidem judicio longè preferenda, acceſſimus ex codice Ms. bibliothecæ regie Parifensis, ubi ea pro nobis exſcribenda curavit Vir Cl. dominus Clandius Sallier, cuius predilecta bibliotheca, & ad nos misit: ſed poſtea, cum Parifos veniſsem, ipſe apogrophum cum codice Ms. contuli. Ea Acta Latinè edita habemus apud Mombrītium tom. I fol. 255 & ſequentibus; ſi eadem tamen ſint dicenda; deformata enim ſunt & inter-

polata, nimisque licenter Latinè reddita. Eadem quoque Acta habemus in quinque diversis codicibus MSS. Latinis, qui ſignantur P. Ms. 17, P. Ms. 158, Q. Ms. 5, Q. Ms. 6 & Q. Ms. 7. Ex hiſce duo posteriores codices, qui & aliis tribus multò vetuſiores ſunt, propius accedunt ad textum Græcum, quam editio Mombrītii, atque invicem ſunt conformes.

54 Verumtamen neque Mombrītius neque codices noſtri meram exhibent interpretationem Vitæ Græca, ſed hanc potius interpolatam, ſive ex Metaphraſte ſive ex alio quopiam ſcriptore. Cericē omnibus iſlis, uno excepto codice, facta aliqua adjuncta ſunt, que etiam habet Metaphraſtes, quaque & abſunt ab Actis Græcis, & minus ſunt credibilia, preſertim ſi conjuſtantur cum factis re-latis in Græcis Actis. Etenim toties mutantur modi, quibus Priscus proconsul dicitur mortem inſerre voluisse S. Euphemīæ, ut fiat incredibile, tam diversa ab eo ſuiffe tentata. Præterea de tormentis ibidem adjunctis non meminerunt Ennodius Ticinenſis, nec Beda, nec Ado, in amplis elo-giis, quæ de S. Euphemia dederunt, ita ut veriſimile fiat, facta illa Actis inſerta eſſe poſtillorum tempora.

55 Unus ē codicibus noſtris, ut modo inſinuavi, facta illa, que fabulosa apparent, etiam non habet. Attamen non auſim illi codici tantum ſi-dere, quantum Actis Græcis, cum quod ille non ſit admodum vetuſus, tum quod interpretatio non ſit accurata, nec ubique cum Græcis conſona. Quapropter Acta Græca fideliter Latina faciam, & ſolum in Annotatis ad illa ex Mombrītio & noſtris codicibus ea obſervabo, que videntur annotatione digna. Quod ſpectat ad auſtoritatem Actorum, illa & vetera videntur, & note ſatiſbone pro factis historiis. Verumtamen nolim vindicare dicta omnia Sanctorum aut tyranorum iis inſerta. Videtur auſtor ſecutus eſſe morem ſcriben-di plerisque uſitatum, iſpis etiam sanctis Parribus, ac verba perfonis attribuiffe, qualia iſpis conuenire in adjuncțiis rerum creditur, aut ceriē, ſe-de dictis utrimque aliqua intellexit, ea liberaliter pro ingenio ſuo expoſiſſe. Itaque ſermocina-tiones Actis inſeritae non multum auſtoritatis ha-bere poſſunt. Verum facta in iis relata ſic conſiſtantur auſtoritate Ennodii Ticinenſis, Beda aut Flori, & Adonis, ut ſine ſcrupulo pro veris ad-mittenda videantur.

56 Tillemonius, qui tom. 5 Monument. Eccles. traclat de gestis S. Euphemīæ, auſtoritatem Actorum iſpis examinat. Notā I in Euphemianū; ibi que ea uſque adeo improbat, & tamquam fabu-loſa rejicit, ut omnia tormenta Sancte ac mira-cula, in iis Actis relata, prorsus omiſſerit, & ex ſola relatione Asterii epiftci Amageni histo-riam martyrii petendam eſſe contendere. Baileſius in tabula critica ad XVI Septembris illud Tillemoniūſi judicium tanto ſequitur impetū, ut non ſolum de Actis apud Surium & Lipomanum vulgaris dicat, ea nihil valere, ſed etiam de numquā viſis addat: Mentio fit de aliis quibusdam etiamnum manuſcriptis, que nihilo ſunt meliora. At nec ipſe, nec Tillemonius, viderant Acta, que Baronius laudat & Allatius; ut Tillemonius ipſe ſatetur. Neuter viderat Acta, de quibus Papobro-chius noſter in Annotatis ad Ephemerides Graco-Moscas pag. 41 pronuntiat: Cujus (Euphemīæ) praecella Acta & editis hactenius meliora habemus. Itaque clarum eſt ac manifestum, ſevero illo ju-dicio Acta reprobari numquā viſa ab illis, qui præpropera talem protulere criſim: nam Baroniūs,

F
Illa præcipit
judicio im-
probārunt a-
liqui,

Ab

AUCTORE
J. S.

Allius, Papebrochius, qui inedita Sancte Acta habuerunt, ea minimè reprobârunt, ita ut ex ilorum iudicio nullum pro reprobatione Actorum, etiam Latinorum, nedum Graecorum, haberet posse fundamentum. Hec paucis observata volvi, ut quilibet intelligere possit, quām precipiti iudicio frequenter à cristicis illis Acta martyrum repudientur.

57 Verū examinemus modo rationem pricipuam, quā Tillemonius vulgata S. Euphemiae Acta pro fabulosis habuit. Franciscus Combes in Anctario sanctorum Patrum tom. I col. 207 editi Acta Greco-Latina, quibus hic prefixus est titulus; B. Asterii Amasæ episcopi Enarratio in martyrium præclarissimæ martyris Euphemiae. Eadem Latine recudit Ruinartius in Actis Martyrum sinceris pag. 490 editionis secunda. Lecta ea fuerunt in Synodo Nicena II, ut videri potest apud Labbeum tom. 7 Conciliorum col. 487 & seqq. Hanc autem Enarrationem, que tota ex tabellâ pictâ fuit sumpta, non posse cum vulgatis S. Euphemiae Actis conciliari, excusat Tillemonius; indeque concludit, retinendam esse relationem Asterii, Acta vero abjienda. Principuam hanc & sere unicam esse rationem, quā vulgaria

B Acta improbat Tillemonius, ipse insinuat his verbis: Censuisse, dandum nobis compendium (gestorum S. Euphemiae ex Actis vulgatis) nisi obstitisset difficultas conciliandi ea cum S. Asterio Amaseno, qui vivebat circa finem seculi IV in Ponto, quique non poterat ignorare, quid verè de ea diceretur. Mox iterum, ubi fatus erat hymnum S. Ennodii Ticinensis episcopi, ac Martyrologia Bedæ, Adonis & Uuardi, cum Actis vulgatis concordare, observat, Acta non aquè conciliari posse cum relatione Asterii, subditque: Quare si volumus hunc sequi Sanctum, quem qualitas personæ suæ, tempus, quo vixit, & regio, in qua loquebatur, fatis parum Chalcedone dissita, multa sancitatem dignum faciunt, ipsum quoque Ennodii testimonium rejiiciendum est, quamvis necessitatem nobis imponeat agnoscendi, facta per Metaphrastem relata jam ab initio seculi VI fuisse scriptis mandata. Hactenus Tillemonius, cuius ratiocinium eo tendit, ut velit pro fabulis haberi omnia illa, quæ totis duodecim seculis aut diutius de S. Euphemia constanter fuerant relata & scripta: & contrà credamus ea de S. Euphemia Chalcedonensi, qua preter Asterium nullus antiquorum per secula plurima assertisse scitur.

C 58 Verū rationes Tillemontii non sunt tanti momenti, ut duram adeo conditionem accipere nos cogat. Sanè videatur nimirum attollere autoritatem Asterii, qui in hisce adjunctionis minimè videtur omnibus aliis preferendus, si constaret, Asterium loqui de S. Euphemia Chalcedonensi, & non de alia quapiam ejusdem nominis Sancta. Primo non capio, cur Tillemonius tanta cum affectione titulum Sancti tribuat Asterio, ut eum numquam sine illo titulo nominatum inventiam, licet Beda, Ado, Ennodius, qui omnes coluntur ut Sancti, sine gloriose Sancti titulo in iisdem locis laudentur. Velim profectò scire, unde sanctitatem Asterii intellexerit Tillemonius, secundique ipsum plures alii, quibus omnibus praevit Combesius tom. I Anctarii jam laudati, in quo varia Asterii scripta edidit. Certè in nullis Graecorum aut Latinorum Fassis nomen Asterii replicare potui. In concilio Niceno II variis vicibus laudatur Asterius; sed Sancti titulum eidem datum nullibi reperio. Nam col. 487, ubi textus Grecus cum Latino jungitur, simplicitur vocatur

Asterius Amasenus, terque nomen ipsius sine ullo alio titulo repetitur. Ita sine titulo alio laudatur col. 855. Verumtamen in editione Latina col. 738 & 739 Beati titulus nomini ipsius premittitur. At id potius factum videatur libertate interpres, quam Patrum Nicenorum auctoritate. Photius in Bibliotheca col. 1490, ubi scripta Asterii recensere incipit, illum titulo paxagis beati Asterii honoravit. Verū neque auctoritas Photii in hisce magna esse potest, neque titulus Beati, ita defuncto datus, evincere potest, cultu ecclesiastico Asterium umquam fuisse honoratum. Quapropter nimis leviter titulus Sancti apud varios scriptores Asterio datus videtur. Hanc autem observationem excusat aequus lector, si minus ad propositum videatur necessaria; quia saltem necessaria est pro instituo Operis nostri: nam, si Asterius revera coleretur ut Sanctus, captanda nobis esset occasio aliqua, ut de eo ageremus.

D 59 Secundo Asterius non videtur episcopus fuisse, quando Acta S. Euphemiae ex visa pictura descriptis. Nam, ut rectè observat Ceilierius in Opere de scriptoribus sacris tom. 8 pag. 507, Opusculum illud magis videtur compositum ad stylum exercendum, quām ad enarranda omnia Sancta gesta. Ex initio & fine ista colliguntur. Asterius enim sic orditur: Nuper, o viri, Demosthenem egregium illum oratorem præ manibus habebam, eamque Demosthenis orationem, quā ille Æschinem acerbis enthymematis impedit. Diu autem prolata lectio, pæneque obruta mente, aliqua remissione ac ambulatione, quod fessus animus nonnihil labore levaretur, egebam. Egressus autem domo, postquam in foro aliquantulum cum notis ambulasse, illinc me in Dei templum otio oratus recepi. Cum vero hoc quoque consecutus, unam quamdam ex porticibus transirem, vidi in ea picturam quamdam, cujus me species omnino cepit. Dixisset Euphranoris artificium esse, aut eorum alicujus, qui olim plurimum dignitatis picturæ conciliaverunt, non aliter pingentes, quām si vivas in tabulis formas exhiberent. Adest dum vero, si volles: quippe etiam nunc per tempus enarrare licet; egoque picturam exponam. Neque enim nos musarum alumni peiores pictoribus colores habemus. Hactenus Asterius, quem eloquentia tunc operam dedisse varia insinuant, videlicet lectio Demosthenis tam diurna, deambulatio in foro cum notis, & vel maximè voces illæ, Nos musarum alumni.

E 60 Porro Asterium ea potius scriptisse ad stylum exercendum, quām ad enarranda Sancta gesta, ex hisce colligitur. Si Gestæ S. Euphemiae accurate enarrare volueret, non dixisset Picturam exponam, sed martyrium explicabo, aut quid simile. Rursum in fine non diceret: Hactenus cum pictor manum tenuit, tum ego sermonem ac linguam. Nam iis verbis indicat nolle se picturæ aliquid addere. Exercitationem stylî demum indicant ultima verba, quibus rogat, ut aliquis perspiciat, an rectè enarrare potuerit contenta in pictura. Tillemonius contra hanc observationem aliqua objicit, contenditque, omnia S. Euphemiae gesta ab Asterio fuisse scripta. Nam clarè asserit, (inquit) historiam totam fuisse expressam. Tum subdit, si tota non fuisse expressa, S. Asterius non poterat ignorare reliquum, & procul dubio illud vel verbo memorasset. Verū nihil solidi in hisce invenio. Si enim omnia exponere voluit Asterius, non intelligo, cur non dicat, in qua urbe passa sit S. Euphemia, cujus picturam

F

nec scripsisse
omnia ad
Sanctam
pertinentia.

A exponit. Nihilo magis capio, cur nomen tyrannorum raceat, id est, cur non edicat, sub quo imperatore, & sub quo preside passa sit sancta Virgo. Si locum & tempus martyrii, si tyrannorum nomina, si diem, quo colebatur Santa. si alia multa in Actis martyrum exprimi solita omisi, quomodo Asterius nihil ignorare potuit, nihil non vel verbo saltet edicere? Vides, opinor, lector, ineptam esse objectionem, falsaque contendit, plenam martyrii enarrationem dari ab Asterio; cum illa etiam sint pretermissa, qua omnium minime ignota esse poterant.

61 Tertio, si Asterius agat de S. Euphemia Chalcedonensi, non videtur tanti facienda ipsius relatio, ut Actis antiquis, S. Ennodio, reliquaque omnibus ipse solus sit preferendus, quemadmodum contendit Tillemontius. Ratio mibi clara appare & manifesta, nimurum quia Asterius de S. Euphemia tantum narravit ea, qua pictor in tabula exhibuerat. Atqui passim notum est, pictoribus majorem esse curam scire pingendi, quam vera exhibendi in pictura. Asterius vero ipse parum tunc curasse videtur, ut in gesta Euphemiae inquireret; sed unice studuisse, ut eleganter picta aquæ elegantibus sermonum coloribus exprimeret. Hinc ipsius enarratio à scriptoribus omnibus antiquis planè neglecta, nec umquam adducta est ad enarranda S. Euphemiae certamina; sed unice recitata videretur in concilio Nicano II, ut ex ea probaretur, pium esse & antiquis usitatum, Sanctorum gesta pingere. Refert ex pictura Asterius, dementes Sanctæ fuisse excusos. Qua ratione factum esse dicimus, ut hoc nullus de S. Euphemia sciret, nullus certè prater Asterium narraverit, si tormentum representabatur in pictura omnium oculis Chalcedone exposita, præsertim cum in ecclesia Sanctæ seculo V habitum sit concilium Chalcedonense, ita ut illud Sanctæ tormentum deberet fieri notissimum? Alterutrum omnino dicendum videretur, aut fidem pictura non fuisse habitam, aut picturam tam Chalcedone non fuisse. Si primum est verum, ignoravit Asterius gesta S. Euphemiae, ut revera facile ea ignorare poterat, utpote toto seculo posterior, natusque & educatus in provincia longè dista Chalcedone, quantum appareret. Si vero talis pictura Chalcedone nuzquam fuit, ut longè mibi verius appetet, Asterius loquitur de alia Euphemia, que parum aut nihil cum S. Euphemia Chalcedonensi habet commune.

62 Quarò igitur adeo verisimile est & probabile, ne dicam certum & indubitatum, Asterium agere de alia quapiam Euphemia, virgine etiam & martyre, ut mibi ne probabile quidem videatur, Asterium de Chalcedonensi loqui. Rationes & argumenta ex ipso petam Asterio, cum aliis monumentis collato. Primo Asterius in picturam, de qua agit, incidit, postquam se fatigaverat diurna lectione Demosthenis, & postquam in foro aliquantulum cum notis ambulaverat, ut remissione aliqua uteatur. Hac inserviant, eum tunc fuisse aut in patria, aut in civitate aliqua, in qua degebat: neque enim peregrini solent diurna lectione caput fatigare, aut in foro deambulare remissionis causâ, aut statim notos inventire, qui buscum ambulent in foro. At verisimile non est, Asterium Chalcedone natum esse, aut ibidem studiis operam navasse; & consequenter verisimile est, picturam ab eo in alia civitate fuisse visam.

63 Secundo id rursum colligitur ex iis, que dicit de sepulcro Sanctæ; nam haud procul templo sepulcrum à civibus adificatum fuisse afferit, tabellam vero à pictore appensam juxta sepulcrum.

Septembbris Tomus V.

at offenditur variis ratio-
nibus,

de alia qua-
piam Eu-
phemia

Erat igitur sepulcrum, apud quod picturam vidit Asterius, extra templum: nam picturam invenit, quando, finita oratione, templo egressus, unam quandam ex porticibus transibat, ita ut tam sepulcrum quam tabella videatur fuisse in portico juxta templum. At secundum descriptionem ecclesie S. Euphemiae, ex Evagrio datam num. 20, sepulcrum S. Euphemiae erat in ipsa ecclesia; ita ut de alio sepulcro loquatur Asterius. Tillemontius ipse in S. Euphemia vidit, dicta Asterii non congruere cum descriptione Evagrii, idque dicit, dispositionem ecclesie fuisse mutatam. At ilius mutationis nullus proferri potest iesis, nullum indicium.

64 Præterea S. Euphemiae basilica erat extra urbem. At ea ecclesia, quam se ingressum dicit Asterius, videatur intra civitatem fuisse, aut in foro aut prope forum. Nam, relata deambulatio sua in foro, subdit: Illinc me in Dei templum otio oratus recepi. Quæ verba innunt, templum non longè absisse. Denum istud templum non videatur S. Euphemiae fuisse dicatum. Cerè Asterius meminit de sepulchro Euphemiae sua exstricto, de loculo ipsius ibi deposito, de pictura appensa, de festivitate instituta, de concionibus in Sanctæ honorem haberi solitis; nam vero de ecclesia eidem dicata. Hanc tamen non videtur omis- fuisse, si revera ecclesia fuisse S. Euphemiae sacra. Itaque ex hac observatione rursum con- quitur, de alia Euphemia minus celebri loqui Asterium. Ad hanc rationes accedit diversitas ipsa Astorium, que inserviant Euphemias diversas. Quippe Acta nostra cum vulgatis, cum SS. Ennodio, Beda, Adone & aliis, multa continent tormenta, quibus superior fuit Sancta, morsu ferre bestie tandem occisa. At Asterius igne exstinxit & mortuam refert. Pro aliis vero omnibus tor- mentis dentes Sanctæ excusos afferit, silentibus de eo tormento Actis, & scriptoribus deinde secutis. Quare non satis probabile appetet, tam S. Euphemiae picturam fuisse Chalcedone, qualiter describit Asterius. Quomodo enim Occidentales aquæ ac Orientales ignoravint dentium excusionem, se eam pictura representabant in ecclesia Chalcedonensi, ubi antiques sexcenti anno 451 fuerunt congregati? Si autem laudata pictura non fuit Chalcedone, de Chalcedonensi Sancta non loquitur Asterius: cum pictura eo effet loco, ubi erat corpus.

65 Scriptores veterici crediderunt, de celebre- potuit sanè a-
rima Euphemia loqui Asterium, sed, quantum gere de Eu-
videtur, ob solam nominis parilitatem. Neque enim Asterius innuit, se agere de Sancta Chalcedonensi, neque ullum vidi scriptorem, qui offendere conatus est, de Chalcedonensi verba Asterii intelli- genda esse. Et sane non desunt aliae, de quibus loqui potuit Asterius. Euphemiam cerè aliquam Alexandria fuisse translatam, liquet ex verbis num. 12 datis. Quibus illa tormentis afflita fue- rit, quove mortis genere vitam finierit, ignoramus. At novimus, S. Apollonia dentes Alexandria excusos, mortemque igne illatas, ita ut familia ibidem pati potuerit S. Euphemia Alexandria culta. Poterat etiam Alexandria studiorum causâ degere Asterius, ut aliquo tempore fecerunt S. Gregorius Nazianzenus ejusque frater Cesarinus. Nihil igitur obstat, quoniam Euphemiam Alexandrinam celebrare potuerit Asterius. Verum- tamen conjecturas non habemus satis fortes, ut de illa nominatim locutum credamus.

66 Altera Euphemia reperitur inter septem mulieres martyres, que Amisi passæ leguntur, quaque in igne vitam finierunt, ut videri potest

L1

a-

AUCTORE

J. S.
aut de Ami-
jena aut alia
quapiam. A-
cta Greca e-
denda.

apud nos tom. IIII Marii pag. 83, ubi de illis ex solis ferè Martyrologii actum est. Amisus, martyrii locus, urbs erat ad pontum Euxinum, episcopalis sub Amasea metropoli, cui praeftuit Asterius. Itaque de hac Euphemia etiam agere potuit, si martyrium ipsius minus recte in Gracis Fastis fuerit expositum, ut sepius contingit. Attamen neque de hac Euphemia Asterium nominatum explicare ausim; cum non videatur in Fastis celebrari ut virgo. Unum dixisse sufficiat, plura obſtare, quominus de Chalcedonensi explicetur Asterius; quām obſtare poſſint, si de Alexandrina aut Amisena dicta ipſius quis vellet exponere. Verū, si prudenter agere velimus, fatebimur, ignotum nobis esse, de qua Euphemia Asterius ſcriperit. Itaque neque Opusculum Asterii, neque aliud quidquam nos deterrere debet, quo minus Graca Acta S. Euphemiae habeamus pro ſinceris, Sancta que certamina ut valde probabilia & vera admittamus, utpote conſirmata à S. Ennodio Ticinensi, antiſite eruditio, qui floruit initio ſeculi VI, uti etiam à Beda & Adone. Hac igitur Acta Graca primo loco edam, & debitiss Annotatis illuſtrabo.

B
Acta Theo-
dori Besti
non edenda:

67 Habemus & alia S. Euphemiae Acta Gra-
ca, accepta Roma apud RR. PP. Oratorii, ſive ex codice Vallicellano, quibus hic prefigitur titu-
lus: τὸ μακάριον Θεοδόρου Βέτση Ευχώμαν εἰς τὴν
αὐλὴν καὶ τανόφημον μεγαλομάρτυρα Ευφημίαν,
Beati Theodori Besti Encomium in sanctam &
celeberrimam magni nominis martyrem Euphe-
miam. Credidi initio, hec Acta me editurum,
cum quia nullibi edita ſunt, tum quia ſimil con-
tinent ea omnia, qua ſpellant ad corpus Sancta
usque ad ſeculum circuēr nonum. Verū, poſt-
quam fruſtra quaſiveram, ut aliquid reperirem
de etate & qualitatibus Theodori Besti, & poſt-
quam omnia S. Euphemiae Acta invicem contuleram,
mutavi ſententiam, censuque non facturum

me opera preium, fi Acta illa ederem. Etenim
comperi, in Opusculo Theodori Besti nihil haberi,
quod non legatur aut in Actis prioribus, aut in
Historia inventionis & translationis corporis etiam
edenda. Praterea auctor ille magis oratorem agit
quām historiographum, & frequenter ſatis inepti
ſacra Scriptura ſententias ad propositum ſuum ad-
ducit. Itaque nolui dare Opusculum auctoris igno-
ti, & inepti declamatoris, qui ſaltem non ſcripsit
ante ſeculum IX, praesertim cum facta nulla aſſe-
rat, qua in Actis aut in Historia inventionis non
explicantur. Illud ſolū addo, Theodorum non
conſentire cum relatis ab Asterio, ſed magis cum
Actis edendis.

D
at edenda
Invenio
corporis, ac
relatio Afte-
rii

68 Hoc itaque omiſſo Opusculo, poſt Acta sub-
ſiciam Historiam Inventionis reliquiarum S. Eu-
phemiae, qua jam edita eſt Latine apud Lipō-
manum tom. 6, & apud Surium ad XI Iulii.
Auctor eſt Constantinus, Tienſis in Paphlagonia
epiſcopus, qui florebat eo tempore, quo reliquia
Constantinopolitanis innotuerunt, & ex iſula Le-
mnō in regiam urbem relata ſunt. Itaque in iis
certe, qua tunc contigerunt, omni fide dignus vi-
deatur. Attamen tantam ipſi auſtoritatem adſcri-
bere non auſim pro aliis, que diu erant præterita,
cum plusculum videatur induſſe conjecturis, &
aliqua admiſcere certioribus monumentis contra-
ria. Grecum Constantini Opusculum, haſtenus in-
ditum, maiores noſtri accepere ex codice Ms. bi-
bliotheca Vaticana. Edam igitur illud cum inter-
pretatione Latinā jam editā, in pauculis ſubinde
corrigendā. Demum tamquam Appendix dabo
Opusculum Asterii epiſcopi Amajeni, de quojam
ſat multa ſunt diſta. Verū cum textus Grecus
ſit editus apud Combefiſium; Latinam dumtaxat
interpretationem ex editione Ruinartii recudam,
cum paucis Annotatis.

E

A C T A

Ex codice Ms. bibliotheca regia Parifiensis, interprete J. S.

C

C A P U T I.

F

Sæviente persecutione Diocletiani, S. Euphemia cum aliis qua-
draginta novem Chalcedone capitur; fidem omnes pro-
feſſi torquentur: deinde ſola Euphemia ad
rotas & ad ignem damnata, in hi-
ſce manet illaſa.

Prifcus Pro-
consul omni-
bus mandat
ſacrificium,

I Mperante Diocletiano, & proconsule Prifco Eu-
ropæo a, erat collectio magna Christianorum in
civitate Chalcedone. Prifcus verò proconsul ami-
cum habebat impiissimum, nomine Apelianum,
ſcientiâ ſophiſtam, qui affiduus erat apud dæmo-
nem Martem. Hic igitur Apelianus factus eſt accu-
ſator Christianorum, dicens ad proconsulem: O-
ptime viorum, & diſerte proconsul, notum ſit
potestati tuae, nobis omnibus ſecundum edictum
dominantis ac magni imperatoris offerendum eſſe fa-

Δ Ιοχλετιανὸς βαſιλεὺς ἀνθυπαρχούτεος
τε Πρίσκη τῆς Ευρώπης, ἦν αἱροιſμὸς μέ-
γας τὸ χριſtianῶν σὲ πόλει Καλχίδονι. Πρίſκος
δὲ ὁ ἀνθυπατος εἶχεν αἱεβεῖſatōn φίλον ὄνοματε
Απελιανὸν, ſorfiſkὴν τὴν ἐπιſtymul, ὃς ταρῆδρεις
τῷ δάμου Αἵρε. Οὔτος δὲ οἱ Απελιανὸς ἔγενετο
κατίγορος τὸ χρiſtianῶν, λέγων τῷρες τὸ ἀνθυπατον
χράτισε τὸ ἄνθρωπον τὸ λόγιον αἱθύπatate, γνωσὸν ἔσει
τῇ σῇ ἔξουσίᾳ ὅπικερ πάντες ὠφέλωμεν κατὰ τὴν
τὸ εὐτοχrάτορος καὶ μεγαλου βαſιλεὺς ἔκδεσιν

B. 2

A Συσταν ἀποδοῦναι τῷ μεγάλῳ θεῷ Αἴρει. ἕρεν
ἢ οὗτος ὁ λόγος τῷ αὐθυπάτῳ ἐπὶ κατασφρῇ ψυ-
χῶν ἀπολυμένων. Θέν τίτλους γραμμάτων ἔφε-
ζεν κατὰ τοὺς ἐπισήμους τόπους διεβίκεν, περι-
χωντας οὔτως· Ἄνδρες Καλχιδόνοι γνωσὸν ἐσω πᾶ-
σιν ὅμην, ὅπως τὰ δόγματα τῷ βασιλέως τυρ-
παντες, καὶ ἀγύσταντες ἑαυτοὺς ἡμέρας ὄκτω,
θυσίαν προσαγγάγωμεν τῷ μεγίστῳ θεῷ Αἴρει. εἰ δὲ
τις ἐπεθέν κατεῖλῶν καὶ ἐτέρα τινὶ θρησκείᾳ ἐπι-
φοιτῶν, δειναὶ κολασσεῖς πιμωρήσας αὐτὸν ἀπο-
λέσω. Εἰ δὲ τὸ σημένον τοῦτο τὸ κλήσεως. γένδιον
ἡμέρᾳ ἡ σάλπιγξ ἱκέσῃ, πάντες ὄμβριοι ἐπὶ τὸ γανὸν
τὰ μεγίστα Αἴρεως ἀναδραμόντες προβύμως τὴν θυ-
σίαν ἐπιτελέσωμεν ἔξευμενίζοντες ἑαυτοῖς τῷ μεγά-
λῳ θεῷ θεῶν.

B 2 Ήν δὲ Αἰπειλιανὸς περιεργαζόμενος ἐκάστης
ἡμέρας καὶ ὥρας, ὅπως ἔροι τίνας ἀπειδεύτας τῇ
ἐκδόσει τῷ βασιλέως, οὐαὶ μάτερ κύων ὑλαχτῆση
κατὰ αὐτὸν· καὶ δὴ τὸ προδέσσεως οἰςάσης ἐβόα
ἡ σάλπιγξ τέλθω τι πένθικον, συγκαλέσα πάντας
τὰς τὰς κοινὰς ἀπίδας ἐπιδιώκοντας. Ήσαν δὲ οἱ
τὸν αἰλινὸν Θέον ἔχοντες ὃν τῷ ψυχῇ, σὲ δω-
ματιφ τινὶ κατακεκλεισμένοι, καὶ ταῖς σύχαις προσ-
καρπεῦντες. Λῦ δὲ σὸν αὐτοῖς καὶ ἡ αγία Ευφημία,
πατρὸς μὲν θύσα Φιλόδρονος συνκλητική, μητρὸς
δὲ Θεοδωρίστας σύστερης, ητίς πολλὰς ἐλεημο-
σύνας ἔποιει ὃν τῷ λάφ, ἀπεκδεχομένη τὸ μισθὸν
ἔκ τοῦ Θεοῦ. Αἰπειλιανὸς δὲ ὁ σύσχολος τὸ στατανά τῷ
αἰνιδυπάτῳ λέγει· Εἰσὶν ἄνδρες τινὲς ὃν δικατίῳ
καταλήσαντες ἑαυτός, οἵτινες γένεται τῷ βασιλέως,
καὶ τῷ προσκολλησονταὶ αὐτοῖς, καὶ διασκορπίσσοντι
οὐαὶ λόγῳ τὴν θυσίαν ἡμῶν. Ακούσας δὲ ταῦτα ὁ
ἀνθύπατος, ἐκέλεσται αὐχεῖνας αὐτοὺς. ἀγορένων
δὲ αὐτῶν, καὶ αγία Ευφημία χαρίει τὸ προσωπον
ἔχουσα, σεμνὴ τῇ κορυκῆς υπὲρ πάντας τὸν
αὐτῇ, φωτίζει ταῖς ἀρεταῖς τὰ πρόσωπα.

C 3 Εἶλθεντων δὲ αὐτῶν καὶ σαδέντων ἔμπροσθε·
τῷ βίκιατῷ, λέγει αὐτοῖς ὁ ἀνθύπατος· πειδαρ-
χίσατε πάντες ὄμβριοι τῇ ἐκθέσει τῷ αὐτοκράτορος,
καὶ θυσατε τῷ μεγάλῳ θεῷ Αἴρει. οἱ δὲ πάντες ὄ-
μβριοι ἄμα τῇ οὐσίᾳ Ευφημίᾳ ὡς δὲ ἐνὸς σόματῳ
εἴπον. Γρασὸν ἐσω σοι, αἰνιδύπατε, οἵτινες δέ-
λοι ἐσμένει τῷ δεσπότῳ Χριστῷ, τῷ αἰώνιᾳ βασι-
λέως, τῷ καταζητούντος τοῖς ψήνοις, τῷ τα-
νύσαντῷ μὲν γραντάς, γλυκὸν δὲ ἐδράσαντῷ καὶ
τὰ πάντα ποιήσαντῷ, τετρά ημεῖς λαδρόσομεν,
θυσίαν σάρπειον ἑαυτός προσκομίζοντες αὐτῷ.
Πρίσκος δὲ ὁ ἀνθύπατος ἀκέστης ταῦτα, λέγει
αὐτοῖς· Εκπλύθομεν ἐφ' ἐνὶ ἐκάστῳ ὄμβριῳ,
κατανοῶν τὴν ὄρμην τῆς προδέσσεως ὄμβριον, καὶ τὸ περ-
φύεις τὸ γνωμήν, καὶ τὸ κάθλῳ ἐνὸς ἐκάστῳ ὄμβριον.
πειδάσθητε δὲν μαι, καὶ τῷ αὐτοκράτορὶ υποταγέντες,
τὸ τοῦ θεοῦ απολαύσατε θυσίας, οὐαὶ τῷ μεγίστης
τυχόντες φιλίας, καὶ γνωσοὶ γενόμενοι τῷ βασι-
λεῖ, ἡγεμονίας καὶ ἀρχῆς αἰχιδῆτε μεγάλης. Ακύ-
σαντες δὲ οἱ γενναῖοι, καὶ μέλαβαλότες τὸ συγ-
νόν τῷ προσώπῳ, καὶ θεολογίας πληθύντες, τὴν τε
μεγάλην καὶ αγίαν Ευφημίαν κατέχοντες μέσοις,
καὶ ὡς ἀγέλεικος χορὸς τυγχάνοντες, εἴπον· ημεῖς,
αἰνιδύπατε, δέλοι τοῦ Θεοῦ τὸν ὄμβριον, καὶ πολύ-
δωμεν, λίθιτε πάντας παρέδωκεν ὅμην, οὐαὶ ταῦτη
καὶ φανῆται ἀμεμπτοι, οὐαὶ τούχωμεν τὸ ἐπαγγελίας
αὐτῷ τὸ λεγόντος· σὲ δέλοι αγαθὲ καὶ τοῖσε, ἐπὶ
οὐλίᾳ δὲ τοῖσος, ἐπὶ πολλῶν σε καταστίσω. καὶ
αὐτὸς δὲ οὐαὶ ἀγνοεῖς, αἰνιδύπατε, οἵτινες ἐκάστων
τὰς ἀρχὰς ἐμπεπισθέμενοι σπόδει σάρπε-
ῖν τῷ ἔγχειρίσαντι αὐτάς, οὐαὶ τούχη μετίσκοντων
ἀρχῶν καὶ κρεπίδων τημῶν. εἰ δὲν εἴσοι αἱ φιλάρτοι ὄντες
καὶ φιλάρτοις δελόσοντες, ζητεῖσι τὰς προσκαρπε-

crificium magno deo Marti. Placuit autem is sec-
mo proconsuli in subversionem animarum pereun-
tium. Unde terribilia scribens edicta, constituit in
locis insignibus, sic habentia: Viri Chalcedonenses,
notum sit vobis omnibus mandatum, ut ser-
vantes decreta imperatoris, & purificantes nos i-
psos diebus octo, sacrificium offeramus maximo
deo Marti. Si quis verò inventus fuerit inobediens,
& ad aliam quamdam religionem accedens, illum
gravibus poenis castigatum perdam. Hoc autem sit
signum, quo vocabuntur. Quo die tuba sonuerit,
omnes simul ad templum maximi Martis accur-
rentes, alacriter sacrificium perficiamus, quo pro-
pitium nobis reddamus deorum maximum.

2 Apelianus autem curiosè qualibet die & ho-
rā investigabat, cupiens invenire aliquos non o-
bedientes mandato imperatoris, ut canis instar il-
los allatratret. Et sanè, urgente decreto, tuba tri-
ste aliiquid tandem insonabat, convocans omnes,
qui communis spes sequebantur. Erant verò, qui
verum Deum in anima habebant, in domo qua-
dam reclusi, & precibus insistentes. Erat quoque
cum illis sancta Euphemia, patre nata Philopho-
ne b senatore, matre Theodorisiana, muliere pia,
quæ multas populo præstabat eleemosynas, merce-
dem exspectans à Deo. Apelianus verò, satanæ
condiscipulus, dicit proconsuli: Sunt viri qui-
dam, qui se in domo recluserunt, quique nec e-
dicto imperatoris, nec præcepto potestatis tuæ
velint obedire. Hoc si illis fuerit permisum, com-
plures avertentur à magno sacrificio, & iis adhæ-
rebunt, ac irrisione dispergent sacrificium nostrum.
His auditis, proconsul jussit illos comprehendendi.
Captis ipsis, sancta Euphemia, vultum habens
gratiosum, honesta ornata super omnes comi-
tes suos, virtutibus suis personas illustrabat.

3 Ubi verò advenerant, & ante tribunal sta-
bant, ipsis dicit proconsul: Obedite omnes si-
mul edicto monarchæ, & sacrificeate magno deo
Marti. Illi verò omnes pariter unā cum sancta Eu-
phemia tamquam uno ore dixerunt: Scito, pro-
consul, nos esse servos Domini Christi, aterni
regis, sedentis in cælis: qui cælos quidem exten-
dit, terram autem firmavit, & omnia creavit.
Huic nos servimus, sacrificium acceptabile illi
nosmetipsofferentes. Priscus verò proconsul,
istis auditis, dicit eis: Obstupesco uniuscuiusque
vestrum causâ, considerans impetum propositi ve-
stri, & præstantiam indolis, & pulchritudinem u-
niuerscuiusque vestrum. Parete igitur mihi, &
monarchæ obedientes, fruimini sacrificio decorum, ut
maximam consecuti amicitiam, notique facti im-
peratori, ducatus & principatus dignitatē obti-
neatis. Audientes hæc Generosi illi, mutantesque
vultūs tristitiam, scientiâ de Deo pleni, magnam-
que & sanctam Euphemiam in medio habentes, &
angelici instar chorî effeci, dixerunt: Nos, pro-
consul, servi sumus Dei altissimi, & conāmur in
fide, quam nobis dedit, irreprehensibiles apparere,
ut consequamur, quæ nobis promisit, ita loquens:
Euge, serve bone & fidelis, super pauca fuisti fi-
delis, super multa te constituam. Et tu ipse non
ignoras, proconsul, quemlibet eorum, quibus im-
peria sunt commissa, multo conatu uti, quid pla-
ceat illi, qui ea commisit, ut impetrat majora
imperia, & honores insigniores. Si igitur illi, qui
mortales sunt & mortalibus serviant, honores
quærunt temporales & inutiles, quæd magis nos
studemus, ut servantes fœdera immortali & æ-
ter-

E

F

L 1 2

ter-

ad quod non
venientes
Euphemia
aliisque mal-
iti capiuntur,

268
terno Deo, hereditate consequamur bona promissa, materiae & corruptionis expertia, & permanentia in secula sempiterna? Fac igitur, quod vis. Nos enim parati sumus propter scientiam supernae contemplationis in mortem potius nos tradere, & obtinere thesauros repositos apud Deum omnium Dominum.

*deinde diebus novemdecim in carcere cruciantur.
Ad tribunal redacti,*

4 Ubi Priscus proconsul illa intellexerat, invertit vultum suum, & jussit unumquemque eorum tormentis & poenis subisci. Cruciatu vero per singulos dies, tolerabant tormenta in Christo gloriantes, hortantesque se ipsis, & excitantes ad tolerantiam in certamine. Magnanimam autem & generosam Euphemiam cum gudio ad bravium Christi adhortantes, eidem dixerunt: O famula Christi, quae fide exornata es & mente confortata, quæque sapiens es & Christo induita, posside bravium tuum, cum virginibus concurre inextinctam habens lampadem, connumerare cum quinque virginibus, lampades gestantibus cum Sponso, qui perfectam tribuit mercedem in regno cælorum. Implctis autem diebus novemdecim in magno Sanctorum certamine, erant in carcere nutriti in Spiritu sancto. Die vero vigesimo Priscus proconsul, deliberatione habita cum impissimo Apeliano, qui nominis sui erat similis *d* & præjudicationem *e* obtinuerat, cum admisisset *f* interrogationem Sanctorum, sedens pro tribunali, jussit adduci Martyres. Adducti autem sunt Generosi illi, medium habentes, tamquam lampadem, sanctam Euphemiam: & interrogavit ipsis proconsul, dicens: Dicite mihi, adolescentes, qui experimentum sumpstis dolorum, conversi estis ad sacrificandum deo Marti, necne?

& libere respondentes, alapis ceduntur. Redditis carceri aliis 49,

5 At illi uno quasi ore cum victrice Euphemia dixerunt: Quousque, proconsul, te ipse decipis, & non converteris ab ea, quæ te detinet, fallacia, & non cognoscis Deum, qui te fecit? Tunc Priscus dicit ministris diaboli: Alapis eos cedite, & dicite ipsis: Obedite sacrificando deo Marti. Ministri vero mandata celeriter executi sunt. Dum autem percuterentur in facie, magis splendescerant vultus ipsorum, defecerunt vero ministri, & facti sunt velut mortui. Apelianus autem condiscipulus satanæ, mentem habens diabolico errore obsecram, dicit proconsuli: Castigatos ipsis mittamus ad imperatorem. Placuit hic sermo proconsuli, & omnibus illis, qui cum ipso erant; & jussit eos conjici in castrum subter carcerem, donec mitteret ipsis ad imperatorem. Erant autem numero quadraginta & novem, ita ut sancta Euphemia esset quinquagesima.

jolla Euphemia, blanditiis frustra tentata, imponitur instrumento

6 Abductis illis in carcere, venit cursu proconsul, ut lupus silvester & rapax in gregem, & abripuit S. Euphemiam, putans, sicut ipse imbecillus erat, debile organum etiam se inventurum. At Amatrix Christi læta admodum effecta, & aspectum in cælum attollens, dicit: Adjuva me, Christe, spes enim mea in te est: non pereat fiducia mea à te, Domine. Priscus vero hæc audiens, ei dicit: Honora te ipsam; & debitum tibi ex genere honorem ne perdas. Verum, etiam si verbis corrupta es, ut mulier, convertere, & sacrificia deo Marti. At generosa Bellatrix eidem respondet: Nos minimè solliciti sumus, ut honoremur in natura corporis infirmi, sed in subsistente spiritu & fortitudine certaminis honorem consequenitmur. Adsum itaque mente... *g*, parata consequi promises patrum meorum. Tunc Priscus proconsul indignans, quod virtus esset à muliere,

καὶ αὐτοφελέσ τιμὰς, τισσφ μᾶλον ἡμεῖς αὐθάδυσμεν ταῖς συνδίκας τῷ ἀρδάρτῳ καὶ αἰωνίῳ Θεῷ φιλάξατες, τὰς ἀπλάνες τῷ ἀρδάρτῳ καὶ διαμενόστας ἐπαγγελίας εἰς αἰῶνας κληρονομήσας; ταῖς δὲ θελεῖς ἡμεῖς γαρ ἔτοιμοι ἐσμεν διὰ τῶν γνωστῶν τῆς ἄνω θεορίας ἑαυτός ταραδόνται μᾶλον εἰς θάνατον, καὶ τοχεῖν τῶν ἀποκειμένων εἰς θησαυρῶν ταρά τῷ παντοκράτορι Θεῷ.

4 Πρίσκος ἦν ὁ ἀνθύπατρος ἀκόστας τοῦτα, διέρεψε τὸ πρόσωπον αὐτῷ, καὶ ἐκέλεσσεν ἔνα ξακονὸν αὐτῶν βασάνοις καὶ τιμωρίαις ὑποβληθῆναι. τιμωρέμενος ἦν καὶ ἐκάστης ἡμέραν ὑπέρερον τὰς βασάνους διὰ Χριστὸν μεγαλοφρονύτες, παρακαλεύντες τε ἑαυτός καὶ διεγέροντες πρὸς τὴν ὑπομονὴν τὸν ἀδημόνεον, τίλιον μεγαλόφρονα καὶ γενναῖαν Ευφημίαν μετὰ χαρᾶς ἐπὶ τὸ βραβεῖον τῆς χριστῆς προτρέπομενοι, ἐλεγον αὐτῷ ὃ Χριστὸς δέλι, τίσει κατακοσμήμενό καὶ φρονήματι σερεμένη, καὶ σοφῇ ὑπάρχουσα χριστοφόρε, κτύσας σὺ τὸ βραβεῖον, μετὰ τῶν παρθένων ἀσθεσον ἐχόστα τὴν λαμπτάδα σύνδραμε, συγκαταριμμένητι μετὰ τὸ πίντε παρθένων τὴν λαμπτοφρόσων σύν τῷ νυμφίῳ, τῷ τὸ μισθὸν τέλεον ἐν τῇ βασιλείᾳ τῷ ψρανῶν αποδίδοντι. Πληρωθείσσων ἦν ἡμερῶν ἑννέα καὶ δέκα ἐπὶ τῆς μεγάλης τὸν αὐτὸν ἀθήναι, οἵσαν ἐπὶ τῇ εἱρκτῇ τρεφομενοι ἐν τονθματι αὐγίῳ. ἐν τῇ εἱρκτῇ ἡμέρᾳ Πρίσκῳ ὁ ἀνθύπατρος σκέψιν τωικούμενος μετὰ τὸ ἀσθεστάτη Απελιανός, τὸ ομόιον τῷ ὄνοματι, καὶ τὴν πρόσωριστον ἐπικεκτημένην, πρόσσθε εἰς ἑρώτησιν τὸν αὐγίων, καθεδεῖς πρὸς τὴν βίηματος, ἐκέλεσσεν ἀχθῆναι τὴν μάρτυρας. Ήχθισαν ἦν οἱ γενναῖοι, μέσοις ἔχοντες ὥστερ λαμπτάδα τὴν αὐγίαν Ευφημίαν. καὶ ἤρωτησεν αὐτῷς ὁ ἀνθύπατρος λέγων· εἰπάτε μοι, μέρακες, οἱ τὴν πάτερν δεξαμενοι τὴν ἀλγηνῶν, ἐπειράψητε τὸ θύσα τῷ θεῷ Αἴρει, καὶ τοῦ;

5 Οἱ δὲ αἱ δὲ ἓνδε σόματος μᾶτι φωνῇ μετὰ τὸ ἀλοφόρης Ευφημίας εἶπον· μέχρις πάτε, αὐθύπατε, παυστὸν ἀπατᾶς, καὶ τὸν αἰστορέφη ἐν τῷ περιεχόσῃ σε πλάνης, καὶ γωρίζεις τὸ ποικαντά σε Θεὸν; Τότε Πρίσκος λέγει τοῖς υπηρέταις τὸ διαβόλον· ἐξαλαπίσατε αὐτὸς, καὶ λέγετε αὐτοῖς· Πειθάστε τὸ δύστα τῷ θεῷ Αἴρει. Εποίειν ἦν οἱ υπηρέται τὰ κελούμενα διὰ τάχυσ. Ιυπλομένων ἦν αὐλῶν ἐπὶ λίνην ὄψεων, ἐλαμπρύνοντα μᾶλλον ἢ πρόσωπα αὐτῶν· ἡτονησαν ἦν οἱ υπηρέται καὶ ἐγένοντο ὥστε νεκροῖ. Απελιανὸς ἦν ὁ σύρχολος τῆς Καλανᾶ, οὗτος φρόνιμα κεκτημένος τὸ διαβολικὸν πλάνης, λέγει τῷ ἀνθύπατρῷ· τιμορύμέντος αἰναπτιμένων τῷ βασιλεῖ. καὶ ἤρεσεν ὁ λόγος τῷ ἀνθύπατρῷ, καὶ πάσι τοῖς ζυνταῖς αὐτῷ, καὶ ἐκέλεσσεν βλιθῆναι αὐτῷς ἐν τῷ κάστρῳ ὑπὸ τὴν εἱρκτήν ἔστις ἀπατέμητη αὐτῷς τῷ βασιλεῖ. ἡσαν ἦν τὸ ἀριθμὸν ὄντων πετραράκοντα ἑννέα αἰώνας αὐτῷς τὴν αὐγίαν σέφημίαν πεντεκοσίων.

6 Αἰπαγομένων ἦν αὐτῶν ἐπὶ τὸν εἱρκτόν, οὐλεν δρομέως ἐνθύπατρος αἰς λύκος ἄγριος καὶ ἄρτιας εἰς τῶικυντος, καὶ ἀφέπασεν τὴν αὐγίαν Ευφημίαν, οἰομένῳ, ὡς αὐτὸς Καθρός λινὸς, καὶ Καδρὸν ὄργανον δέρισκεν. ἦν τὸ φιλόχριστος περιχαρτίγενομένη, καὶ τὸ οὔριον εἰς τὸ ψράνον αἰναπέναστα, λέγει· Βούλδε μοι, Χριστὲ, καὶ γαρ ἐλπίς με εἰς ζέτειν, οὐ δὲ υπόστασίς με αἰπολέστηται πάρα ζεῖ, Κύριε. Πρίσκῳ ἦν ἀκόστων τοῦ πατέρος οὐδὲ γενναῖος οὐλοφόρης λέγει αὐτῷ· ημεῖς γάρ τοι φύσις τῆς ζώματος αἰδενέας πικάδων αὐθάδυσμεν, αἰτοῦντο τὴν υποστάσην τῆς πυθματος καὶ τῷ γενναῖῳ τῷ αὐλίσσεσσιν αἴγαγεν ἀγωνιζόμεθα. οὐτε τῷ φρονήματι... * παρέτηκα, ἐτοίμη θάσα τοχεῖν τὸν ἐπαγγελίας τῷ πατέρων μη. Τότε Πρίσκος ὁ ἀνθύπατρος θυμορύμησας

D

E

* lege λίποι
yois

* vox delata
χύσας

A χήσας, ὅτι ὑπὸ γυναικὸς μῆτέρα, καλοῦ ὄργανον κατασκεδάσθαι διὰ τροχῶν, καὶ μέσον αὐτῶν βληθῆναι, ἵνα τρινομένη ἡ Συνθίσιμην σὲ τάχι τὸ πονεύμα αποδῷ. ἡ ἐλιθεῖσα σὲ τῷ τροχῷ, τὼ δὲ Κυρίων σφραγίδα σὲ τῷ στόβῳ ποιήσασα, εἶπεν· ὁ τὸν αἰώνιας· πόσας φλέβας ἔξιχεεν Πρίσκῳ, ὁ τὸν αἰώνιας ἔχθρος· ἡ, προκαθίστα ὁ ἐργάτης δὲ σατανᾶ, μηχανούμενος τέχνας πονηρας κατὰ τὸ οὔσεβάν υπὸ διαβόλου κινέμενος, καὶ τὰ μυστήρια τὸ κακὸν αἴταν τὸ πονεύμα.

7 Καὶ ἦτι προσθήσατο λέγει πονεύματος αὐτὸν· ἔχθρε κακόργος καὶ δολεὶς, πείθητι μοι, ὅτι ἡ ἀπετεταμένη με τὸ μελάνη τὸ φυχῆς τὸ ὄργανον τὸ κακοτεχνίας σόν, ἔχθρα γάρ τὸ Χρίστον τὸ Βοηθεύτα μοι, ἐπίζω διὰ μηδένων καὶ περιστέρων πόνων τῶν τὸ αὐθησεός μηδὲ πομονὴν πάσι συσῆναι. Λεγόσης ἡ αὐτῆς ταῦτα, ἔφερον οἱ ὑπηρέται τὸν τροχόν, καὶ πάντα μὲν μέλι τὸ σώματος αὐτῆς κατεκλάντο, τὸ δὲ τὸ φυχῆς φρόνιμα μάθιον ἤγαλλετο. Ηρέτος ἡ τὸ Θεὸν εὐλογόθσα λέγουν Ή πάντων χαρὰ, Κύριε, τὸ φῶς τὸ αἰνιδέας, οἱ οἰκτεροὶ καὶ τὸς ἐπικαλύμματος ἡ αἰλυθεῖσα, ἔπιδε ἐπὶ ἐμὲ τῶν ταπένων καὶ αὐτέναν δούλων σόν, καὶ αἴφαπτασόν με ἀπὸ τὸ χάρες δὲ αὐτοῖς καὶ αὐτένατον διαβόλου καὶ τὸ αἴτης τὸ μοσχάλιον Πρίσκη. Λεγόσης ἡ αὐτῆς ταῦτα, οὐδέως ἄγελος ἐκ τοῦ θραντὸς κατελάσσει τὰ ὄργανα τὸν τροχόν, καὶ παρέλυσε τὸς ὑπηρέτας, ὡς γενέθλια αὐτῶν αἴλοδεῖς τῷ ὄψι, ἔξελεντι τὸ τῶν αὐθοφόρους ἄστιλον, ὡς δεωρέατον φαρδρὸν κατέναντι πάντων.

8 Εἶπεν ἡ ὁ αἰθύπατος· μὰ τῶν τὸ αὐτοκράτορος τύχην, καὶ τῶν τὸ θεῶν σύμμερον, τὰν μὴ θύσης τῷ θεῷ Αἴρει, παρὶ σὲ ἀναλίσκω, ἡνα μείζης ὅτι γε έσονται, οὐ στόχον Θεόν. Η δὲ αὕτη Εὐφρύνια ἀπεκρίθη· πῶς μοι αἴτης, τὸ πρὸς ὅλην φρύνομενον, καὶ ταχέας ζεννύμενον· αὐτὸν τὴν εἰσιν αἴγανθρῳ, ἡνα τῶν αἰσθάνων σόν φοβιζόμενον. μὰ τῶν γάρ ιερέων τὸ στεβῶν διὰ Χρίστον αἰγάνας, πατήσω σόν τῶν τυραννίδας. ἔκθαμβος γενόμενος ὁ αἰθύπατος ἐκέλεσθεν καίνατο καρύνειν, ὥστε φαίνεσθαι ἐπιπλασίας τῶν φλόγα τὸ πονεύμα, καὶ αἰχθίναι τῶν αγίων ὑπὲτέρων τοιγάν τὸ πονεύμα. ἔτι δὲ ἡ σύντα Εὐφρύνια σύδαιλης τῷ πονεύματος, ὑγιῆς τῷ σώματι, καὶ ἀστενεῖς· Εὐλογητὸς εἶ, οὐ Θεός, οὐ δὲ οὐκοῦς κατοικῶν, καὶ τὰ ταπενάτα ἔφορῶν, οὐδὲ δοξάζουσιν αἴγαλοις καὶ πάσου αἰ δυνάμεις τῷ θραντῷ, σὲ ἐπικαλύμματος ἡ μικρὰ καὶ στελένη, βούθησύμοιτε σῇ αὐθότητι, καὶ σφράγισθον με τὸ θυνάμιδ τὸ πονεύματός τοῦ, καὶ δεῖξον τῷ κακοφόρου καὶ μιτοχρίσων, οὐτὶ σὺ εἶ οὐ Θεός οὐ καταπέμψας τὸ αἴγαλον τοῦ ἐπὶ τῷ τριῶν πονεύμων, καὶ διασκορπίσας τῶν φλόγα τὸ πονεύμα τὸ καρύνα, καὶ τὰ νῦν ἐπιδε ἐπὶ ἐμὲ τῶν ταπένων, καὶ ἐξαπέσθλον τῶν βοηθείων σόν, καὶ ἔνσαι με εἰς σόματος λέοντος· καὶ εἰς θηρός τὸ θηρόστο, καὶ ἐκ τὸ αἴτης τὸ αἰθύπατος. σόν γάρ εἴσι τὸ σονομα πονερὸν, καὶ ἔνδοξον εἰς τὰς αἰσθάνας, αἰμού.

9 Εἶπόσης ἡ ταῦτα, ἐκέλεσθεν ὁ αἰθύπατος τοῖς ὑπηρέταις φύσαι αὐτῶν. Ζωννυμένης ἡ αὐτῆς κατέκιν τὸ βαλένι αὐτῶν σὲ τὴν καρύν τὸ πονεύμα. εἰς δὲ τὸς τὸ ὑπηρέτων, ὄνοματι Σωδένης, ἔχων παραζόνιον, παροστῆλθεν τὸ αἰθύπατον, καὶ λέγεις αὐτῷ· Κτελούσον με, αἰθύπατε, τῷ παραζωνίῳ τοτῷ χρυσαθρῷ ἐμαυτῷ· αἰδίνατον γάρ μοι εἴσιν κατὰ τὸ στόχος ταῦτας χεῖρα ἐκτείνει· ὅρῳ γάρ πρὸ σφραγίδων μηδὲ τοὺς αἰγάκης ταῦτας, βαρὺ γάρ μοι εἴσιν τὸ αγίας ταῦτας ἀφεδόται, ὅρῳ γάρ πρὸ σφραγίδων μη ἐπὶ τὸ χεῖλος τὸ καρύντας ισαρένες αὐθρας, οἵτινες διασκορπίζοσι τὸ πῦρ, προσδεχόμενοι τῶν αγίων

parari jubet instrumentum rotis h instrumentum, i- Ex Ms.
psamque in medium illius injici, ut tensa & con- b
trita celeriter spiritum redderet. Illa verò rotas in-
jecta, formato in pectore Domini nostri signacu-
lo, dixit: O impietatem! Quot sanguinis rivos
effudit Priscus, veritatis hostis. Et: Praesidet ope-
rarius satanæ, machinans improbis artibus in pios,
& diabolo motus, & mysteria pravæ deceptionis
patris sui perficiens.

7 Addensque etiam alia, dicit ad ipsum: In-
mice, malefice, fraudulentem, crede mihi: instru-
mentum perniciose artis tuæ non tangit animæ
meæ membra. Nam, cum Christum habeam adju-
torem, spero majoribus & abundantioribus laboribus
certaminis mei tolerantiam omnibus commendandam.
Ubi hæc ista dixerat, ministri rotas vertebant, &
omnia quidem corporis membra confringebantur;
animi verò sensus magis exultabat. Cœpit autem
Deum laudans dicere: Omnia laetitia, Domi-
ne, lumen veritatis, qui misericordiam præstas in-
vocantibus te in veritate, respice in me, humili-
& inutilem famulam tuam, & eripe me à
confusione profani & impiissimi diaboli, & à mi-
nis Prisci, qui bonum odit. Postquam illa dixerat,
protinus angelus è cælo descendens, fregit instru-
menta rotarum, ac ministros ita enervavit, ut for-
ma vultus ipsorum proffus esset mutata, & sancta
Victoria egredetur sine macula, ita ut alacris con-
spiceretur coram omnibus.

8 Dicit autem proconsul: Per imperatoris for-
tunam & deorum benignitatem, si non sacrificia-
veris deo Marti, igne te abstimo, ut discas, nul-
lam tibi opem præstari ab eo, quem colis. Respon-
dit sancta Euphemia: Ignem mihi minitaris, qui
exiguo durat tempore, & citò extinguitur: sed
non sum animo tam parvum virili, ut minas tuas
timeam. Etenim per facra piorum propter Chri-
stum certamina, calcabo tyrannidem tuam. Exter-
ritus proconsul jussit sic accendi caminum, ut flam-
ma ignis septupla videretur, & Sanctam duci per
alios quosdam ministros. Stetit verò S. Euphemia
florido vultu ac sano corpore, & cantavit: Be-
neditus es, Deus, qui habitat in excelsis, & hu-
milia respicis, quem laudant angeli & omnes vir-
tutes cælorum, te invoco ego humilis & pusilla,
adjuva me pro bonitate tua, confirma me virtute
Spiritus tui, & oftende homini malæ mentis
& Christi inimico, te esse Deum, qui misisti an-
gelum tuum ad tres pueros, & dispersisti flammam
ignis ex camino. Nunc etiam respice in me hu-
miliem, & mitte auxilium tuum, & libera me ab
ore leonis, & à fera venante, & à minis procon-
sulis: nomen enim tuum terribile est & gloriosum
in secula. Amen.

9 Ubi hæc dixerat, mandavit ministris procon-
sul, ut eam tollerent. Accinctam autem ipsam te-
nebant, ut jacerent in caminum ignis. Unus verò mi-
nistrorum, nomine Sosthenes, habensensem ē cin-
gulum suspensum, accessit ad proconsulem, eique
dixit: Manda mihi, proconsul, ut hoc ene-
tar contra me; neque enim possum contra San-
ctam illam manus extendere: nam video ante o-
culos meos exercitum splendida vestimenta gestan-
tium, qui ipsam exspectant. Similiter Victor mi-
nister, vigilans & ipse ad agnitionem, folvens cin-
gulum suum, dicit ipsi: Oro te, proconsul, li-
bera me hac necessitate: grave enim mihi est Sanctam illam tangere. Nam cerno ante oculos supra
labrum camini viros stantes, qui ignem dispergunt,
exspectantes, ut Sanctam conservent illam i. Pro-
consul

B

C

Sancta in ca-
minum vehe-
menter as-
censum,

F

recusantibus
id facere pri-
mis mini-
stribus, vi-
sione
territis,

270 consul verò jussit hos custodiri, & alios venire ministros.

per alios in-
jecta serva-
tur illæsa.

k l

m

n

B

10 Venie autem aliquis, Cæsar nomine, & aliis cognomine Barbarus k: hi accipientes victoriis ornatam, injecerunt ipsam in rogum: eam porrò excepérunt....l Divinitatis ministri splendentes, angeli pacis, & disperserunt flammam ignis, absumpto flammâ uno ministrorum, qui Cæsar vocabatur. Stabat verò in medio camini Sancta, quasi in ameno palatio, videns Christum regem, & expansis manibus dicit: Benedictus Deus patrum nostrorum, quia... m non despiciens vultum meum, qui oculum misericordia tuæ produxisti, qui gubernacula pietatis tuæ demisisti, qui leonem impiæ deceptionis persecutus es, qui justitiam tuam in me florere fecisti, qui sancto Spiritu tuo serpentem tenebricosum à me separasti, qui semper salvos præstisti sperantes in te; concede mihi, ut dignè in conspectu tuo certans, vitam æternam obtinere merear. His dictis, egressa est ex camino, Regi omnium Christo ministros n commendans.

πασιλον διατηρεῖν. ὁ δὲ αὐδύπατρος κελοῖει τῆτος φυλάκεων, καὶ ἐπέργη τὸν πατέρα τῶν επωνυμίαν βάρβαρον, καὶ λαβόμενος τὸν ἀδιαφόρον, ἔρριψαν αὐτὸν ἐπὶ τὴν πύραν, καὶ ἐπέχοντο αὐτὸν οἱ τρεῖς... τὸν θεότητον διάκονον λαρυποφόρον ἄγγελον τὸν εἰρηνῆς, καὶ διεσκόρπισαν τὸν φλόγα τῆς πύρας, αναλαθέντος ὑπὸ τῷ φλογὸς ἐνός τῶν υπηρέτων τὸν καλυπτόντας Καίσαρον. ισχὺς ἦν ἐκ μίσους τὸν καμίνον καὶ αγίαν ὡς σὺν ταλαιπώρῳ τερπνῷ ὄρθσα τὸν βασιλέα Χριστὸν, καὶ ἀπλάσασα τὰς χεῖρας, λέγει Ἐύλογος τὸν Θεόν την πατέρων ὑμῶν, ἵτι... αἰμηνοκάρῳ σὺν ὑπηρέτῃ μὲν παρθένῳ τὸν ὄφιν μα, ὃ τὸ ὄμμα σὺ τὸ σταλακχύνας ἔκτεινας, καὶ τὴν οἰκασαν τὸ στοβεῖαν καταπέμψας, καὶ ἀποδιώξας τὸν λέλαπα τῆς αἰνούμας, ὃ τὸν δικαιοσύνην τὸν αἰνήσας εἰς ἔμε, καὶ τῷ ἀγίῳ στολματὶ ἀφορίσας τὸν ἐσκοτισμένον ὄφιν ἀπὸ τοῦ, ὃ δεῖ τούτων τὴς ἐπιτίχους ἐπὶ σὲ, δός μοι ἐνάποιν σὺν αἰξίᾳ ἀθλησασαν καταξιωθῆναι τὸν αἰνάντα ζῶντας. καὶ εἰσῆστα ταῦτα, ἐξῆλθεν ἐκ τοῦ καμίνου, ταραθεμένη τῆς υπηρέτας τῷ βασιλεῖ τὸν ὄφων Χριστῷ.

D

* Vox deleta

ANNOTATA.

E

B

a Ita textum Grecum Latinè reddendum censi, quia τὸ Εὔρωπης videtur designare patriam Prisci, cum subdatur proprio ipsius nomini, tam hic quam circa finem, ubi dicitur ἐπὶ αὐδυπατρούτῳ Πρίσκῳ τὸ Εὔρωπης. In omnibus tamen antiquis versionibus legitur in Europa, acsi congregatio fuisset in Europa, aut Priscus fuisset Europa proconsul. At congregatio nequit statui in Europa, cum ea esset Chalcedone Asia civitate. Nibili magis Priscus, qui Asia proconsul dicitur à Metaphraſte, dici potest Europa proconsul, quo titulo nullus gavisus, cum nullus toti Europa praefasset. Fuit quidem provincia aliqua particularis in Thracia, Europa dicta, de qua apud nos aīlum tom. 6 Junii pag. 65, sed ea proconsulem non habebat: nec proconsul Europa iura dedisset Chalcedone. Quapropter Europa, sive particularis illa Thracia provincia, sive generalis Europa, erat Prisci patria, ut ipse verborum ordo satis insinuat.

b Nomina parentum apud antiquos interpres variè expressa sunt. Alijs pater Philophron, alijs Philosophron. At Philophron etiam vocatur à Metaphraſte, & in uno Ms.: atque ita nomen in hac Passione ubique exprimitur. Mater apud interpres Theodora scribitur, apud Surium ex Metaphraſte Theodorosia, hic verò Theodorisiana.

c Vox erat nimis deleta in codice Ms., nec legi poterat. Itaque vox ἀποκριμένων ex conjectura & similitudine priorum litterarum solū posita est.

d Fortè hoc dicit, quia ἀπέλθει Græcè ulcus significat, exulceratum fuisse in Christianos insinuans.

e Vox τρόχης erat multum deleta, & utcumque est dubia. Sensus est, proconsulem iudicio Apeliani acquiescere solū fuisse.

f Vox τρόχης iterum est dubia in Ms. At dubium illud levioris est momenti.

g Aliquid rursum in codice deletum. Fortè dixit: Mente ad cælum elevata.

h De tormento Sanctæ inflicto per rotas meminit S. Ennodius num. 3 in Commentario.

F

C

i De hinc laudatus Ennodius ita habet:

Hanc cùm caminis igne crepantibus
Jussisse fertur præcipitem dari
Priscus, veneni fonte nocentior,
Hujus ministri dum cuperent nimis
Fornacis escæ tradere Martyram,
Lux tunc olympi luce serenior
Opus removit saeva volentium:
Cum voce monstrant qui gladium simul:
Nos hinc precamur dirige tartaro:
Nam nostra Sanctam non violat manus.

k Apud Surium ex Metaphraſte Varius vocatur.

l Hic rursum aliqua vox nimis deleta legi non potuit.

m Pauca defunt voces, quia legi non poterat. verbum iis additum.

n Softhenem nimirum & Victorem.

CA.

C A P U T II

Reducta in carcerem Euphemiam, SS. Soſthenes & Victor martyrio coronantur: Euphemia, aliis tormentis ſubjecta sine laſione, tandem feris expoſita, martyrium compleat.

E Οέτο δὲ αὐτῶν ἐπὶ τῆς φυλακῆς ὁ ἀνθύπατρος,
ἔπιον· ἡσάεις αὐτὸν ἔπι τὸ δεσμόν, καὶ σχε-
φάμενα πᾶς ἀναλάσω αὐτῶν, καὶ ἀπῆλθεν δοξάζε-
στα τὸ Θεόν. ἔχαρον δὲ οἱ γενναῖοι ερατίστα τῷ Χριστῷ
ἐπὶ τῇ αἰλήσει τῆς μακαρίας Ευφημίας, καὶ ἔλεγον οἱ
λογοτόποι εἰς τὸν αἴνων, δός τινι δύλων
σὺ ιερογεννηταὶ μετὰ τῶν πατέρων, τὸ μετὰ πάσις
τῶν Θεατρά σὺν ὀμολογοῦσάντων· ἦτι δὲ καθιζόμε-
νος ὁ ἀνθύπατρος ἐκέλσεσεν αἰχθῆναι τὸ Σωθίουν καὶ
τὸ Βίκτορα, καὶ λέγει αὐτοῖς· θύσατε τοῖς θεοῖς, οἱ δὲ

* foris απο-
λέσαμεν

λέγοσιν αὐτῷ· γηράτε, ἀνθύπατρε, πλανηθέντες ὅποι
δέ ἐσχοτισμένοι ἔχθροι, δὲ σὺ λατρός εις, καὶ καροῖς
ματάροις δύλοςσαντες αὐτῷ, ἀπολέσωμεν· παρὰ
τῷ ἀλκηνῷ Θεῷ τὰς ἐπιμάς. πισθόμεν δὲ διὰ τὸ
ἀθλοφόρον Ευφημίας εἰς τὸ φωτίζοντα ἡμῶν τὰ ἐσ-
χοτισμένα, οἵτις δυνατός εἰναι ἐξαλεῖφαν τὸ καθ' ἡμῶν
χριστογραφον, καὶ βύσασθαι μάς ἐπὶ ἔχθρον τὸν αἰλη-
δεῖας, καὶ πολίτας εἰς τινι τῷ αὐτῶν βίστρον ἐγρά-
ψασθαι. τοῖς δὲ σὺν αὐτῷ ταῖς ἔργαις τῶν πατέρων
σὺ τῷ Κατανᾶ, καὶ αὐχίς μάς μη τειχομένης τῇ
σῇ ἀπονοίᾳ, μη δὲ τῇ ἐκθεσὶ τῷ βασιλέων σὺ, μη
δὲ τῷ ἀκαθάρτῳ σὺ καὶ τοῦδενόμων θεῷ.

I 2 Αἰκύστας δὲ ταῦτα ὁ ἀνθύπατρος, ἐκέλσεσεν αἴρ-
ναι αἰχθῆναι, καὶ αὐτὸς ἐμβλημῆναι ἔκει, ὅπως θυριώ-
μαχήσωσιν. ἐβλήμασαν δὲ οἱ δύο ὄμβρι, καὶ εἶπον ζη-
τῶσι· Κύριε παντοκράτωρ, ὁ μέγας, καὶ φοβερός,
ὁ τῷ Ζῳ ὀνόματι ταῦτα ὑποικάμενος, τὸ κυτῷ
τὸ δαλδονικόν, ὁ τινὶ γηλὶ ἐδράσας τῷ λόγῳ τὸ προ-
σάγματός σου, ὁ τὸ φῶς αἰνατέλιας, καὶ τὸ σκότος
διασκεδάσας· ὁ τὸ δράκοντα ἀποκτένας, καὶ λύσας
τὰς ὁδύνας τῷ θανάτῳ, σῶσον μάς ἀπὸ τὸν αὐ-
θρωπολόνγυν διαρπαγῆς, καὶ δὸς μάς μετ' εἰρήνης
αἰτίλιας τῇ ψυχῇ καὶ τῷ σώματι τὸ οὐομένη σκλη-
ρονομῆσαι τὸ αἴγιον. καὶ σύνετος φωνῇ ἔγενετο ἐκ τοῦ

C ζητανός λέγοσα· εἰσήκεστα τὸ δειπνεστις ὑμῶν. παρα-
θέμενοι δὲ ἑαυτοὺς τῷ Θεῷ, παρέδωκαν τὰς ψυχάς.
καὶ εἰδὼν ὁ ἀνθύπατρος, ἀνέσι καὶ αἰπῆλθεν σὺ τῷ
παραταρίῳ. Ήρθισαν δὲ τὰ τῷ αἴγιον σώματα ὑπὸ τὸν
Χριστιανῶν, καὶ κοσμίσαντες αὐτά ἀξίας κατέθεντο.

I 3 Πρωτὸς δὲ γενομένης, προῆλθεν ὁ ἀνθύπα-
τρος αἰχθόσα τὸ αἴγια Εύφημίας. οὐ δὲ ἔξει εἰς τὴν φυ-
λακῆς, ὡς καλὺ δάμαλος Χριστός, ἀδόξα τινὶ αἴγιαν
φωνῶν, καὶ λέγοσα· ἀσω σοι, Κύριε, ἀσμα κα-
νονὶ ἐπὶ τὸ γῆς, δοξάζοντα τε καὶ ὑμῶν πλήθε, καὶ ἔτι
ἐπὶ τῷ βύματος. καὶ εἶπεν παρὸς αὐτῶν ὁ ἀνθύ-
πατρος· μέχρι τῶν παραρρονέος, καὶ ἑαυτοὺς ἀπόλ-
λεισ; οὐ γάρ μέγιστος θέος οὐδὲν οὐδὲν οὐδὲν
παροκυνόσις αἰτώ. παθέμητε δὲ καὶ θύσον· τούτη
οστα μητρὶ ὑμῶν ἀποδειχθῆται. οὐ δὲ παρὸς αὐτὸν
λέγει· αἰλιδᾶς ἄφρων καὶ αἰσθάνετο κλῆθε, έπει τοῖς
ἀράνεσι, καὶ ἐσχοτισμένοις καὶ τοῖς μη γένει φύσει
θεοῖς πενθῶ, καὶ δαμονίοις αἰλάλοις, καὶ καροῖς
θύσω, αἴθεμε, καὶ ἀκατάσατε, ἀπερριμένε τὸ
αἰλιδεῖας χριστός, προσκαθωμένε δὲ τῇ τῷ ὄφεως ἀ-
γάπῃ, αἰσθάνεις, αὐτὸς ταρτάρῳ καὶ αἰσθέτῳ τιν-

P Roconsul porro ipsam in carcerem misit, di-
cens: Usque in diem crastinum sit in vinculis,
ac perpendamus, quo modo ipsam perdam. Abiit
autem laudans Deum. Gaudebant vero generosi
Milites Christi de certamine beatæ Euphemiae, &
dicebant: Benedictus es Deus in saecula, qui de-
disti, ut Famula tua se sacrificium offerret cum pa-
tribus, qui cum desiderio Divinitatem tuam con-
fessi sunt. At proconsul etiam tum pro tribunali fe-
dens jussit adduci Soſthenem & Victorem a, eiſ-
que dicit: Sacrificate diis. Illi vero responderunt:
Nos, proconsul, decepti ab hoste tenebricoso,
cui tu servis, & ad tempus vanè ipſi servientes,
excideramus spe apud verum Deum. Credimus ve-
ro per victoriosam Euphemiam in eum, qui il-
luminavit tenebras nostras, quia potest delere chi-
rographum, quod contra nos est, & nos liberare
ab inimico veritatis, civesque nos adscribere libro
Sanctorum. Fac igitur studiosè opera patris tui fa-
tanæ, & crucia nos impietati tuæ non parentes,
neque edicto imperatorum tuorum, neque impuro
tuo & falso nominis deo.

I 2 Auditis illis, proconsul jussit arenam pa-
rari, illosque injici, ut pugnarent cum bestiis. In-
jeicti autem sunt ambo simul, atque ita sunt lo-
cuti: Domine omnipotens, qui magnus es &
timendus, qui nomine tuo omnia subiſſtere facis,
latitudinem maris, qui terram fundasti verbo man-
dati tui, qui lumen oriri fecisti & dissipasti tene-
bras, qui draconem occidisti & solvisti dolores
mortis; ferva nos illis à rapina homicidae, &
concede, ut cum pace sine macula animæ & cor-
poris noren tuum sanctum hereditate possideamus.
Et continuo facta est vox dicens: Exaudi vi orationem vestram. Commandantes vero se ipſos Deo,
animas trididerunt. Id ubi viderat proconsul, sur-
rexit, & abiit in prætorium. Sublata autem sunt
a Christianis Sanctorum corpora, eaque ornata di-
gnè deposituerunt.

I 3 Postridie mane processit proconsul, auditu-
rus sanctam Euphemiam. Illa vero carcere egre-
diebatur, velut egregia Christi Juvenca, cantans
voce sancta, & dicens: Cantabo tibi, Domine,
canticum novum in terra, glorificabo te, Domine,
pro viribus meis, cantabo tibi in gentibus,
& nomini tuo hymnos dicam, & hereditate obti-
nebo regnum tuum. Sic cantando, psallendo, glo-
rificandoque & hymnos canendo venit, & stetit
coram tribunali. Dixit autem ei proconsul: Quod
usque contemnis, & te ipsa perdis? Nam maxi-
mus deus propitius tibi erit, si ipsum adoraveris.
Itaque morem gere, & sacrificia: vivensque eris
mater nostra b. Illa vero ipſi reponit: Verē amens
& insipiens vocarer, si obscuris & tenebris, iſſe-
que, qui naturā non sunt dii, paruero, & da-
monibus mutis & surdis sacrificavero, injuste, in-
stabilis, aliene à veritate Christi, & dilectioni ser-
pentis agglutinate, cum ipse tartari & ignis inex-
tin-

*Reducta
Euphemia
ad carcerem,
SS. Soſthenes & Vi-
ctor*

E

*ad bestias
damnatai,
martyrio co-
ronantur.*

*Sancta, con-
tempnis ty-
ranni blandi-
tii,*

b

stinguibilis sis heres, vitam secundum veritatem instituentes tecum trahere festinas. At non sic fiet: habeo enim firmamentum Christum, perpetuò me confortans.

*per occultam
machinam
transit
illeja.*

14 Tunc jussit componi instrumentum artificio doloso timendum, ipsamque cursu venire ad locum, ac in illud jaci, ut comprehensa, velut ferus aper, moreretur, nesciens eum, quid sibi accideret. Postquam paratus erat impius laqueus, venit sancta Euphemia alacri vultu, tam multa jam passa, in quam ne timor quidem dominari potuerat. Cum vero à satellitibus fortiter impelleretur, rapta est per angelos, & locum transivit: incidentur vero satellites in laqueum instrumenti, & perierunt, impletumque est, quod est scriptum: In operibus manuum suarum comprehensus est peccator. Sancta vero, rursum aperiens os suum, dixit: Tu Deus, qui nobisti corda, qui mysteria pietatis custodis, qui das thesauros rapinae non obnoxias, qui caelos firmasti, & terram fundasti, qui verbo constitueristi omnia per Dominum nostrum Jesum Christum, qui voluntate tua lumen orihi fecisti, qui Filium tuum unigenitum de caelo misisti, ut solveret dolores mortis, & vinciret principem ac ducem impietatis, qui assilis militibus tuis, propter nomen tuum certantibus cum diabolo, & stabilis in ipsis fundamentum fidei, qui perpetuus factus es mihi adjutor, libera animam meam, & precibus Sanctorum virorum, qui in carcere propter Divinitatem tuam bene currunt, tuere Famulam tuam, & conserva me suppeditatione Spiritus sancti tui, quia tu solus peccatorum oblivisci dignaris, & servas in tempore tribulationis sperantes in te.

*Aliis blandientis ne
quidquam temata,*

15 Postquam ea viderat proconsul, jussit ipsam duci ad tribunal suum, eique dicit: Nostri, Euphemia, te nobili & primario genere ortam, deceptam esse, & in errore permanuisse, & mihi, qui facio officium pro imperatore, ausam esse resistere. Verumtamen, ut mulier rationabilis & honesta, morem mihi gere, condonansque injurias per me tibi illatas, sacrificia deo Marti, ne dicaris generis tui probrum. Illa vero, Christi sapientia instructa, dicit proconsuli: Tyranne, cur facies tua plena est amaritudine & dolo? O laqueum verbis concinnatum! O feram ovis vestimentis indutam, at silvestris ac rapacis lupi alicupium aggressam! O verba eloquentia, absinthio amariora! Non ita fiam amens, ut deferam vita mea thesaurum, & gustui diaboli communicem. Noli ergo decipi, proconsul, acsi persuaderes mihi, ut sacrificarem immundis daemonis: neque enim coages me eos dicere deos. Quomodo enim sint dii, qui numquam fuerunt? Quo vero modo ita sine sensu es, ac viventi similes facis illos, qui numquam motu gavisi sunt aut vita, & hisce sacrificium offers? Itaque morem non gero verbis amaritudinis tuae. Quare festina, & fac, quod vis. Desidero enim per machinas tuas ingredi in stadium aeternum, ubi chorus est angelorum, ubi perfectus agonotheta Christus coronat certantes pro fe, ubi Spiritus sanctus, veritatis unctio.

*virgis cedi-
tur, ac fer-
ris secari &
fartaginibus
imponi jube-
tur; sed fru-
stra:*

d

16 Iratus proconsul jussit eam virginis duci. Illa vero cæsa dicit: Non tangunt me virginæ tuæ, improbe: dissolutus es, & non habes subsistitiam: victa est tyrannus tua, & abscondita est ab impietate. Verum Apelianus, pugnam meditans cum proconsule, jussit ponи ferrars acutas & farta- gines, ipsamque instrumentis mechanicis dilectam à ferrantibus, projici in fartagines, ut omnia ipsius membra abiarent in cineres. Ita ergo composita sunt instrumenta, veniensque sancta Euphemia in ferrars

ρὸς κληρονόμῳ ὁν, τὰς σὲ ἀλητέα τολιτσού-
νγεσσαντφ ζυγκαταστᾶν. εἰ μὴ ἐ, ἔχω γὰρ τὸ
σερφωμα χρίσσειν σχολικούν με αδιαλείπτως.

D

14 Τότε κελδὸς μηχανικὸν ὄργανον γενέθαι,
καὶ δρομέαν αὐτῷ ἐδεῖν ἐπὶ τὸ τόπον καὶ βίβρηναι
σὺ αὐτῷ, ὅπως Συληφεῖσα ὡς ὃς ἀγριῶ ἀπο-
θάνῃ, μη γνθάσα τὸ γενόμενον αὐτῷ, ὡς ἐ ἐγένετο
η παγίς οἱ αστεῖκς, ηλθεν ἡ ἀγία Ευφημία φαρμῷ τῷ
τροσάπω, ητίς τοσσασα παθέτη τὸν ὄλως ὑπὸ δει-
λίας κατεκυρισθῇ, ὡς ἐ ὑπὸ τὸ δορυφόρων γενναιῶς
γλαυκόντο, ηρπάγη δὲ ἀγέλων καὶ διῆλθεν τὸ τό-
πον, καὶ διέπεσον οἱ δορυφόροις εἰ τῇ Οκλῃ τῷ
ὄργανῳ, καὶ ἀπέβαν, καὶ ἐπληρώθη τὸ γεγραμ-
μένον, εἰ τοῖς ἔργοις τῷ χειρῶν αὐτῷ συνελείφην ὁ
ἀμαρτωλός. πάλιν ἐ ἀνοίξασα τὸ σάμα αὐτῆς λέ-
γει. Κύριος οἱ καρδιογνώσης, οἱ τὰ μισθία τῆς
θεοτείνας κατέχουν, οἱ τὰν αὐσίων θησαυρὸν κο-
ρυφής, οἱ τὰς ψράντες * τανύσας, καὶ τὰν γλώ-
τεράσσες, οἱ τῷ λόγῳ τὰ πάντα ἀποστέμμε-
νοι διὰ τῷ χωρὶς ἡμένον Ιησού Χριστού, οἱ τῷ φωτὶ
αγάπης τῷ φωτί θελήματι, οἱ καταπέμψας τῷ μο-
ναγενῆ ζεὺς τὸν ἐ τῷ ψράντε, ίνα λύσῃ τὰς ὁδύνας
τῷ θαύματι, καὶ δεσμούσῃ τὸν απολέιας ἀρχον-
τα καὶ στρατιγὸν· οἱ ταρεσών τοῖς σοῖς στρατιώταις
τοῖς διὰ τὸ ονομά τους καταγονιζομένοις τῷ διαβόλῳ,
καὶ θεμελιῶν εἰ αὐτοῖς τὸ σερφωμα τῆς πίσεως,
οἱ Βούδιος γενόμενος μοι ἀεί, βύσαι τὰν φυχίων μα,
καὶ ταῖς σέχαις τῶν αγίων, τῷ ἐπὶ τῷ ειρκτῆς διὰ
τὰν σὺν Θεότητα τῷ αγαθὸν δρόμου τρεχονταν,
φύλαξον τὰν δέλτων σα καὶ σωτηρικόν με τῷ ἐπι-
χωριγίᾳ τῷ ἀγίᾳ στὸ Πνούματο, οἵτι σὺ εἰ μόνω
ἀμυντικακτῷ, καὶ σώζεις εἰ καιρῷ θλίψεως τῆς
ἐπιζοντας ἐπὶ τοῦ.

* in Ms.
ανθρώπων
τελεσθε.

15 Ιδὼν δὲ ὁ ἀνθύπατος, ἐκέλεσεν ἀχθίων
αὐτῷ πρὸ τῷ θύματος αὐτῶν, καὶ λέγει αὐτῇ·
οἶδας, Ευφημία, ὅτι Συγενῆς θόσα, καὶ τῷ γένει
τρώτη μπατήμης, καὶ ἐναπέκεντας τῇ τολάνη, καὶ
μοι τῷ ίκανὸν τῷ αὐτοκράτορι τοιούτῳ θόλημασ
ἀντιστῆναι· ὅμως ὡς λογία καὶ σεμνὴ γυνὴ τούτη
μοι, καὶ Συγκέντα ταῖς ψεύσει ταῖς παρέεις
γενομέναις εἰς τοῦ, θύσον τῷ θεῷ Αρεῖ, ίνα μὴ ὄ-
ντεις ἐπιγραφῆς τῷ γένει σύ. ή δὲ έτοιμον ἔχε-
σα τὸ φρένικα τῷ Χριστῷ, λέγει τῷ αὐθιστάτῳ· τύ-
ραννε, τί τὸ τρόποστον σὺ μεσόν εἴτι πικρίας καὶ
δότος ὡς παιγνίδεις διὰ λόγων εἴρησμένη, οἱ δέ
τασκηματισθεὶς εἰς ἐνδέμα τροβάτων, ἀγρίος δὲ καὶ
ἄρπαγος λύκος δύραν ἐπιτελών. οἱ λόγοι παραφορί-
κοι, ἀφίβις τακρότεροι. οὐχ έτοις αἴρρων γενησο-
ματι, ίνα καταλεῖψῃ τὸν ζωτικὸν μεθαυρὸν, καὶ
κοινονήσω τῷ τῷ διαβόλῳ γείσει. μὴ τὴν τολάνη,
ἀνθύπατε, οἵτι τοσσεις με θύσαι ακαθάρτοις δαι-
μονίοις, οὐ γὰρ ἀναγκασθεις με θέεις αὐτοῖς εἶταν,
ταῖς γὰρ ἀντὶ εἰς θεοὶ μηδέποτε ὄντες; πῶς δὲ
ἀναμνητεῖς, καὶ τῷ ζῶντι τῷς ακινήτοις, καὶ μηδέ-
ποτε ζήσαντας ομοίως τοιεῖς, καὶ τοτοῖς θυσίαιν
ἐκτελεῖς; οὐ πέθομαι τὸν τοῖς τῷ πικρίας σὺ λόγοις.
διὸ σπούδε καὶ τοιεῖς οἱ θέλεις. ζητῶ γάρ διὰ τὴν
γνῶν σὺν εἰσελθεῖν εἰς τὸ σάδιον τὸ αἰώνιον, σύν τοι
χωρὸς τῷ ἀγέλων, οὐπό τὸ τέλειον ἀγωνοθέτης Χρι-
στὸς στέρει τὰς διὰ αὐτὸν ἀγανιζομένας, οὐπό τὸ Πνεῦ-
μα τὸ ἀγίον, το ἀλειμα τὸν ἀληθέας.

F

16 Θυμωθεῖς δὲ ὁ ἀνθύπατος κελδός τοιεῖται
δαι αὐτῶν. ή δὲ πλειδίζομένη λέγει· οὐχ ἀπτο-
τά μοι εἰ ράβδοις στὸ παράνομε· λέλυσα, καὶ τίκ-
χεις υπόσατον. γενίκηται σὺν τῷ τυραννί, καὶ έκα-
λύφην ὑπὸ τὸν ανομίας. Θυμόμαχον δὲ οἱ Αττελια-
νός σύν τῷ αὐθιστάτῳ, ἐκέλεσεν πριστίρας οξεῖς
τελῆναι, καὶ τίγαντα, καὶ δὲ ὄργανον μηχανικῶν.
ἀπὸ τὸ πριστίρων διχοτομηθεῖσαν αὐτῶν, ἐπὶ τὴν
τηγάνων πίστεως, σώμας ἀπαντα τὰ μέλη αὐ-
τῆς αποδος γένηται. έγένετο οὖν έτοις τὰ ὄργανα,

καὶ

A projecta est : & protinus inversæ sunt ferræ, & fargaines e extinctæ ; neque ex illis quidpiam ipsam tetigit : angeli enim cum ipsa erant. Cùm autem vidissent proconsul & Apelianus, Dei militem Euphemiam patientiâ vincere, consilium inuenit ad eam perdendam ; habitoque consilio arenam præparârunt.

tandem feris
tradita, rē-
liquis ei par-
centibus, u-
nius morfu-
moritur,

17 Et inducunt Dei Ancillam in stadium. Hæc verò stans in medio, & orans dicebat : Notus es, Deus, invocantibus te. Accipe igitur animam meam, & quemadmodum acceperisti sacrificium patris nostri Abraham, ita & humilitatis meæ spiritum suscipe. His dictis, signavit se ipsam, invocans nomen Domini. Dimissi verò leones, & exsilientes, osculati sunt vestigia ejus : similiter & aliæ ferræ, contra ipsam solute, ita fecerunt. Ut verò Certantis martyrium compleretur, accurrens una è feris momordit ipsam, nec tamen lividam fecit : factaque est vox de cælis, dicens : Ascende, Euphemia, sta in loco sancto, accipe bracium tuum : cursum consummâsti, fidem servâsti. Cùm autem vox illa audiebatur, terræ motus factus est magnus, ita ut omnes agitantur, Sancta verò diceret : Redde f, Domine, scelèstissimo proconsuli secundum cor suum, & assiste servis tuis, Deus : hisque dictis, spiritum suum Christo tradidit.

¶ à paren-
tibus suis se-
pelitur.

3

C

18 Veniens porrò mater ipsius Theodorisiana, & pater ipsius Philopron, acceperunt corpus ipsius, & sepelierunt illud in loco novo, uno quasi millari disto Chalcedone ^g. Proconsul vero Sanctos in carcere servatos misit ad imperatorem, mandans eorum custodibus, ut ipsos per viam pacificè custodirent : nam in morbum inciderat, & graviter cruciabatur. Perfectum autem est martyrium sanctæ Euphemiæ ad gloriam Dei Patris, & Jesu Christi Domini nostri, & sancti Spiritus die decima sexta mensis Septembris, in memoriam gloriosam eorum, qui sancte recordantur beatæ Euphemiæ, quia honestum ejus vitæ institutum Christi Martyrem fecit, tenente etiam tum proconsulatum Prisco Europæo. Omnes igitur, qui propter nomen Domini Sanctæ memoriam celebramus, glorificemus Deum Patrem omnipotentem, & adoremus Jesum, cæli, terræ, omnisque animæ viventis Dominum, cum Spiritu sancto, ut precibus Vietricis coronatae cum ipsa partem habeamus in regno cælorum, quoniam ipsum decet gloria nunc & semper, & in secula seculorum. Amen.

χ ελθόσα ή αγία Ευφημία ἐρίξη τὸν προστάτην, καὶ σύντοκος κατερράρησαν οἱ τρισῖνες, χ τὰ γῆγαν ἐσβιδησαν, καὶ ἔχοντα αὐτῆς ψένην, οἵσαν γὰρ ἄγελοι σὺν αὐτῇ. ἐωρακαὶς ἦ ὁ αἰδοῦστας, καὶ ὁ Απελιατὸς ὅτι ἡ τὴ Θεᾶς στιώτης Ευφημία νικᾷ διὰ τὸ ὑπομονῆς, ποιήσοις συμβούλιον τῷ ἀπόλεσμα αὐτὴν, καὶ σκεψάμενοι αἱρεῖν κατεσκόπασαν.

17 Καὶ εἰσῆγος τὴν τὴ Θεᾶς δύλιων εἰς τὸ σάδιον· ἥ ἐσαΐστα τὸν μίσῳ τὸ προσθέμενον εἶπεν· γνωσέ εἰ ὁ Θεὸς τοῖς ἐπικαλύμμενοι σε. δέξαι τὴν μητέραν τὴν φυλήν, καὶ ὡς προσεξίζω τὴν θυσίαν τὴν πατρὸς ἡμῶν Αὐτοῦ, ἔτι τοῦ τέλους της ταπειγόσεως προσδέξαι τὸ τονεῦμα· καὶ ταῦτα εἰπόστα, ἐσφράγισεν ἑαυτὴν, ἐπικαλεσαμένη τὸ ὄνομα Κυρίου. ἀπολύθεντες ἐλέοντες, καὶ ἐκτιδύσαντες κατερρίπησαν τὰ ἱχνα αὐτῆς, ὅμοιως ἐκεῖ τὰ ἔτερα θυσία, ἀπολύθεντα κατὰ ταῦτα, έπιτοντα. Ἰδιαὶ ἡ πληρωθεὶ τὸν αἴρησεν αὐτῆς μαρτύριον, δραμάσα μία τὴν θυράν ξέσκεντα αὐτὴν, ὑπάστοιν μὲν τοικασσαν αὐτὴν. καὶ φωνὴ ἐγένετο ἐκ τῆς θυρῶν λέγοσα· αἰνάδραμε Ευφημία, σύδι ἐπὶ τῷ τοπῷ τούτῳ, ἀπολύθεντες τὸ βραβεῖον. τὸ δρόμον τετέλεκας, τὴν τοῖς δύλοις σὺν ὁ Θεός. καὶ ταῦτα εἰπύσατε ἀπεδώκεν τὸ πνεύμα αὐτῆς.

E

18 Καὶ ελθόσα ἡ μήτηρ αὐτῆς Θεωδωρίσιαν, καὶ ὁ πατέρις αὐτῆς Φιλόφρων ἐλασσον τὸ σῶμα αὐτῆς, καὶ ἐσάφην αὐτὸν τὸ τόπῳ καρίνω, ὡς ἀπὸ μηλίου ἐνός Καλκηδόνος ^g. ὁ δὲ αἰδοῦστας παρέπειψεν τὴν ἐπὶ τὸν εἰρκτῆς αὐγῆς τῷ βασιλεῖ, παραγέλλας τοῖς κατωκλαρίοις διατυρεῖν αὐτῆς τὸν εἰρκτὸν την την οὖδε. λιγὸν γὰρ πεσὼν ἐκ αἰδενείᾳ, δεινῶς βασανίζομεν ^g. ἐτελείωθη δὲ τὸ μαρτύριον τὸ αγίας Ευφημίας εἰς δέξαν Θεᾶς Πατέρος καὶ Χριστοῦ Ιησοῦ της κυρίου ὑμῶν, καὶ τὸ αγίου Πινθματος τῇ ἐξ οὐρανοῦ δεκάτῃ τὸ Σεπτεμβρίου μηνὸς, εἰς μονήν ἐγδοξον τὴν αγίαν ἀτάμνησιν τὸ μακαρίας Ευφημίας ποιεύμενον, ὅτι ἡ σύρμη τολιτεία αὐτῆς ὀμολογητρίαν αὐτὴν τὸ Χριστὸν τορογάγετο, ἵτις αἰνθυπάτοντος Πρύτανος τὸ Εύρωπης. Πάντες ἴντοντο διὰ τὸ ὄνομα τοῦ Κυρίου τὸν αγίας ἐπιτελεῦντες μημόσιον δοξολύγωμαν Θεὸν Πατέρα παντοκράτορα, καὶ προσκυνήσωμεν Ιησον τὸν Κύριον εἰρανό, καὶ γῆς καὶ πάσης τονοῦ ὃν Πινθματος αγίον, ἵνα ταῖς σέχαις τὸν αἴρησθαι μέρος ἔχοντες σὺν αὐτῇ τὴν βασιλείαν τὸν θυρῶν, ὅτι αὐτῷ περίπειται δόξα γοῦν καὶ διά, καὶ εἰς τὴν αἰώνας τὸν αἰώναν ἀμήν.

F

A N N O T A T A.

^a De SS. Sosthene & Victore breviter actum est ad 10 Septembris, sive tom. 3 illius mensis pag. 488.

^b De blanditiis, quibus tentata est Virginis constantia, consentit Ennodius. Nolim tamen contenedere, omnia dicta utrimque prolata esse, prout hic scripta sunt.

^c Qualis fuerit illa machina, non satis exprimitur in codice Greco. Attamen ex dictis colligitur, fuisse fossas compositas & obrectas, easque lapidibus aut aliis instrumentis necem inferentibus instrutas, ut in fossas incidens Virgo statim periret. Ennodius inter tormenta Euphemiæ illata memorat fossas & faxa. Hisce autem infinuari suspicor hanc machinam. Ceterè apud Mombritium duo illa concurrunt, & res prolixius exponitur hoc modo : Tunc Priscus jussit lapides acutos cum gladiis in pavimento figi obscuro, & modice terrâ cooperiri ; ut illa ex improviso veniens ad lacum, promissa in illis moreretur, sicut aper incisus in foveam cadit. Illa igitur insciente factum est hoc argumentum. &c. Additur, Sanctam angelorum ope transisse illesam, uti hic. Consentunt quatuor è codicibus nostris Ms. Metaphrastes apud Surium de hisce habet sequentia : Illi ergo rursus exculpserunt lapides, & effecerunt acutos ferreosque obeliscos, & ferræ sunt fabricati : deinde jusslerunt etiam fodii fossam, quæ acutos hos lapides, & obeliscos, & ferræ latentes infixas esset habitura, paucâ terrâ ei desuper infusa, ut procedens Martyr, in eam imprudens incideret, & sic interiret &c. Existimo, machinam ex solis conjecturis hic descriptam, ac forsitan ipsis Christianis non satis fuisse cognita.

Septembris Tomus V.

M m n.

nitam, ita ut maximè standum videatur Actis nostris, licet ut probabilis haberi possit descriptio ex Mombritio data, quia congruit dictis Ennodii. Porro apud Mombritium & in codicibus nostris jam dictis ante machinam memoratam duo alia tentasse proconsul dicitur. At de his nihil est in codice Graco. Quare ea huc breviter transfero ex Mombritio: Jussit ergo iterum proconsul quatuor lapides afferri, & in angularibus eorum machinas & argumenta constitui, ut mitterentur lapides ab argumentis, & contererentur carnes ejus. Perfectum est autem opus, & jussit apponi eam lapidibus ligatam.... At orante Sancta, ut dicitur, comminuti sunt lapides, & Sancta manxit illas. Alterum est. Iterum jussit effodi foveam, & circumdari aquâ multâ, & bestias carnifex * immitti in eam, sanctamque Euphemiam immitti in medio ejus, ut obviantes bestiae eam comedant... At Sancta, si cui hæc videntur admittenda, post orationem projectit seipsum in aquam, & occurrentes bestiae universæ, portabant eam super aquam &c. Utrumque etiam habet Metaphrastes apud Surium. At de his nihil in codice Graco, nihil apud Ennodium, nihil apud Bedam aut Adonem. Videntur itaque hæc Actis postmodum infarta, forte ex Metaphraste; & fidem non merentur.

d De hac pena meminit Ennodius, uti & Beda & Ado, qui & de precedentibus mentionem fecerunt.

e De ferris & sartaginibus nihil quidem invenio apud Ennodium: at de utrisque meminerunt Beda & Ado, in Commentario num. 5 & 6 laudati, & multi antiquiores Metaphraste.

f Hoc dictum auctoris potius credo, quam S. Euphemia, ponendumque est inter ea, qua imitanda non sunt. Sanè magis credo, tacite orâsse Sanctam, quam verba ipsius, inter feras bestias constituta, auditæ fuisse à circumstantibus. Aliunde etiam satis clarum videtur, dicta, qua refert auctor, ex parte saltem ipsius meditationi attribuenda esse, ut monui in Commentario num. 55.

g Eo felicet loco, ubi postmodum stræcta est celebris Sancta basilica. De hac cum non meminiret auctor, videtur scripsisse ante extirpationem illam basilicam.

HISTORIA CORPORIS SÆ. PIUS TRANSLATI

Auctore Constantino Tii Episcopo.

Ex codice Ms. bibliotheca Vaticana, una cum interpretatione Latina per Surium edita, nonnihil correcta.

C A P U T I.

Leo Isauricus in heresim lapsus, corpus S. Euphemia, miraculis clarum, in mare projicit: illud verò à duabus piis nautis è mari levatur, agnoscitur, & in Lemno insula deponitur.

Hτὸν ἐπίταμον φέρων, ὁ τανάσσωτας τά-
τερ, καὶ τάσσους αἰλαῦτης ἑρτεως ἥρασα, καὶ
τῆς ἑκῆς ἴδιωτειας καθηγήτα, ταῖς ὑμετέρας ἀπο-
διάρρηστας οὐταις δύχαις· καὶ γὰρ ικανὸς ὑπάρχω
τῷρος τὴν τὸ ἔχειριμα, τάξιν αἰματῆς καὶ αἴρο-
κιας ἀνάμεσος· αἰλαῦτα δεδιώς ὡς ἐπικινδυνον τεί-
ται ταραχοντος τὸ ἐπίταμον, καὶ ἐπιζύμιον τῆς ταρα-
χῆς σπιλοῦς μη τοιεῖν τὸ ἐπίταμον, ταῖς σταῖς θαρ-
ρήσας τανάσσοις δύχαις, ἀπερ εἰς αὐθέων σὲλαῖσιν
αἰκίσας, καὶ ὅσπερ ὄφθαλμοις ἴδιοις λεθαῖαι, λαῦ-
τα γράφων, ἵημι ἐπὶ τὴν τοῦ λειψάνου τὸ πανσ-
φύμια μάρτυρος· Ευφημίας ψηφορίαν, καὶ ἐκπλωσιν,
σέρεσιν τε καὶ ἀνακομιδῇ, τὴν διηίσπιν, διώσις ἀν-
γνῶ λευεὰ ἐτέρα τὰ μεμάλεια τὸ Θεός, ἀπερ πρυ-
τανοῖσιν ἄναθεν * καὶ μέχρι τὴν νῦν καὶ ἐπέκεινα
καὶ διαλιμπτάνθ Θεός ο τανάγαθος, εἰς δόξαν καὶ αἴ-
νον τὸ φοβερόντων αὐτὸν, καὶ μῆτραν καὶ αἰσχύνην τὸ Τολ-
μόντων καθηλακτεῖν κατὰ τὸ δόξης τὸ ἀγίου αὐ-
τὸν.

* vox hec e-
rat ambiguë
scripta

2 Εγεγένετο εὖ τοῖς ταρφηκόσι χρόνοις κατὰ

V Enio afferens, quod jussisti, o sanctissime pa-
ter & amator omnis boni desiderii, & rudis
mei ingenii erudit, fretus vestris sanctis precibus.
Non enim sum idoneus ad hoc aggregendum,
ut qui sim rudis & ignarus, plenius ruficitate.
Sed semper timens periculosam penam inobedien-
tiæ, & damnosum dicens paternis non obedire
præceptis, optimis vestris fretus precibus, quæ ex
viris pii audivi, & quæ sum propriis contempla-
tus oculis, ea scribens, aggredior ad narrandum,
quomodo in exteris fines exportatae fuerint reli-
quiæ in primis benedictæ martyris Euphemiae, ex-
ciderintque, & rursus fuerint inventæ & reporta-
tae: ut cognoscat generatio altera Dei magnalia,
quæ non cessat ipse, ab alto petita origine, in ho-
diernum usque diem dispensare ad laudem & glo-
riam eorum, qui ipsum timent, dedecusque & igno-
miniam eorum, qui audent latrare contra gloriam
sanctorum.

Prefatio de
proposito
auctoris.

2 Accidit annis præteritis, ut Dei permissione

reg-

A
*Leo Isauri-
cus frangit
sacras ima-
gines :*

a**b****c**

*corpusque
Sanctæ,
quod Con-
stantinopolis
transla-
tam,*

d**e**

*ibi pergebat
Jangainem o-
doriferum
fundere,
clam afferi,*

f

regnaret impurus & profanus Leo a ex gente infasto-
rum Isaurorum **b**. Qui cùm non sanctè nec piè reg-
num arripuissest, cœpit latrare adversus Dei Ecclesiam, & prætextu pietatis dum idola vocat & eis
assimilat, venerabiles frangere imagines, dicens sibi
similibus & execrandis hominibus, & eos docens ea
esse, de quibus dicit Propheta: Os habent & non
loquentur. Quamobrem sanctissimum quoque patrem
nostrum Germanum **c** patriarcham, vitâ & sermo-
ne resplendentem, impudentiâ & flagris usus, è
fede ejecit: & non solum in venerandis imaginibus
suam non compescuit blasphemiam, sed etiam eorum,
qui propter Christum subiécerunt martyrium, reli-
quias est aspernatus, ossilatras eos appellans, qui
nocturnis vacarent vigiliis. O audaciam, ô impie-
tatem, ô contumeliam! quis non admirabitur,
quis non stupebit eam, quæ tunc fuit, Dei pa-
tientiam?

3 Sed ad propositum redeat oratio, & dicat de
clara & benedicta Christi martyre Euphemia. In e-
jus ergo templo, quod est prope Hippodromum **d**, erant ejus sanctissimæ reliquiae integræ, intactæ &
illæsa. E Chalcedone enim cum arca translata fuerant Constantinopolim propter eam, quæ tunc fue-
rat, Persarum incursionem. Supra arcam autem
divina fuerat ara collocata, quæ subter sanctissimas
habebat reliquias. Super eam autem perage-
batur intemerati Corporis & Sanguinis Domini, Christi Dei nostri incruentum mysterium. In eadem ve-
rò arca erat parvum foramen, quod etiam stat nunc-
usque in hodiernum diem, quod intus ferre potest
quasi manūs hominis magnitudinem. In qua cùm
ego quoque indignus aliquando ahusus essem manum
inferre & loculum tetigisse, sensi bonum odorem,
& gratiam apprehendi. Dicam autem causam quo-
que foraminis **e**, quod divino consilio & providen-
tiâ factum est. Quando ejus venerabiles & miracu-
lorum effectrices reliquiae erant Chalcedone, cùm
impii Persæ cum locum occupassent, in diebus Heraclii imperatoris, moti invidiâ diaboli, quem co-
lebant, cùm paleæ & lignorum magnum acervum
circa arcam congregassent, eam statuerunt combure-
re cum venerabilibus, quæ erant in ipsa, reliquias. Sed nihil valuit eorum barbaricum & dæmoniacum
inceptum, cùm Deus, prout scriptum est, servet
omnia ossa eorum, qui propter ipsum decertarunt.
Ossa ergo ejus ignis omnino non tetigit, nisi foliū,
quod cùm ex arca forma globi resiliisset, pro-
vidit, ut facilior daretur ingressus ad reliquias iis,
qui ex ipso volunt haurire gratiam curationum, nem-
pe prius dictum foramen.

4 Erat ergo magna fides eorum, qui habitabant Constantinopoli, ut superius diximus, in templo & reliquiis omni ex parte benedictæ martyris Euphemiae, & confluabant omnes instar fluvii haurientes curationes. Ex preciosissimis ejus reliquiis exi-
bat sanguis plenus bono odore, qui quidem tanquam unguentum à Deo suppeditatum dabatur æ-
grotantibus. Et erat quidem fidelibus miraculum terribile & venerandum: infidelibus autem & iis, qui aliter sentiebant, dedecus & ignominia. Tunc autem ille execratus & perniciösus imperator, temeraria usus audacia, noctu ingressus cum quibusdam, qui erant suæ sectæ, impetum fecit in reliquias omni ex parte benedictæ martyris Euphemiae: & cùm arcam aperiuisset, abstulit reliquias benedictæ Martyris cum loculo, qui eas continebat. Cùm parata autem haberet alia ossa mortui exsiccata, ea jecit intrà arcam: & cùm eam rursus texisset, re-
cessit. Venerandas autem benedictæ Euphemiae reli-

Septembbris Tomus V.

ωαραχάρησιν Θεοῦ βασιλεῦσαι λέοντα τὸν ἐναγκῆ κα-
βίεντον ἐκ τὸν φυλῆς τῆς δυσωμάτων Ισαύρων, στοις ὑπό-
οστασίος ὅπερ εἰσεῖσθαι τὸν βασιλέας δραξάμενον, πρεσβυτερον
πρεσβυτερον κατὰ τὸν ἐκκλησίας τὸν θεοῦ καθολακίεν, καὶ
τὸν προστάτην στοιχείας δι τοῦ εἰδωλικῆς ωαρωνυμίας
τε καὶ ωαρημοίσθεως τὰς ωανσέπλης εἰκόνας κα-
τεπονειν, φάσκων τοῖς ὄμοιοις αὐτῆς ἀμυνότοις, καὶ
ωαραδιδάσκων, ὅπις λαῦτα εἰσὶ, τερπὲν ὁ προφ-
της λέγει· σῶμα ἔχουσι καὶ λαλησθεῖσι. διὸ καὶ τὸ
ωανόσιον καὶ ἐν ἀγίοις ωατέρα μημῶν Γερμανῶν τὸ
ἀγιώτατον ωατριάρχην, βίων καὶ λόρη ἔξαρσ-
ποντα, αναιδέα καὶ μάτιξ χρησάμενον, αἰκινέετε
θρόνον· καὶ μόνον σὲ ταῖς σεπταῖς εἰκόσι τὴν ἐ-
αυτῆς βλασφημίαν κατέτωστεν, αἴλα καὶ τὰ λει-
ψανά τὸν διὰ Χριστὸν μαρτυρούσαντων αὐγίων ἔξαρστον
σεν, ὁρεολάτρας αὐτοκαλῶν τὴς σχολαζόντας σὺν
πανυχίοις καὶ αγρυπνίαις· ὡς τὸλμης, ὡς τὸν
παροντας· τις καὶ θαυμάσθε; τις καὶ ἐκπλαγεῖς τὴν
τόπον τὸν οἰεν μακροδυμίαν.

3 ἐπὶ τὸ προκειμένον ὁ λόρη ἐπανίτω, καὶ
τὰ περὶ τὸν αἰδίνιον καὶ ωανσφήμης μάρτυρος τὸ
Χριστὸν Ευφημίας λεγέτο. Ήν οὖν σὲ τῷ ταύτης
ναῷ τῷ ωλησίον τὸν λεγομένην ἰαποδρομίαν ὄντι, τὸ
ωανόσιον αὐτῆς λειψανον, ἀκτέραν, αἰσινές, καὶ
ἀπίκαιον: ἀπὸ γὰρ Χαλκιδόνος μετεῖδην σὺν τῇ
λάρνακι, διὰ τὴν Ἰννικαῦτα τὸν Περσῶν ἐπιδρομὴν
σὲ Καναγαντιναύτολει. σὲ τῇ λάρνακι ἐπὶ τὸ θάνατον
Ιεροῦ θυσιαστήριον, ὑποκάτωθεν ἔχον τὸ ωανόσιον
λειψανον, ὑπερθεν ἐπὶ αὐτῆς ἐτελεῖτο καὶ τὸ αὐτοῦτο
στόματος καὶ αἷματος τὸ Δεσπότης Χριστὸς τὸ θεόγνη-
μῶν ἀναίματος μωσαλαγία. Εν ἐπὶ τῇ αὐτῇ λάρ-
νακῃ μικρὰ ὑπῆρχεν ὅπις, τις καὶ μέχρι τὸν νῦν ἐσι-
θερεν δοναρένην ἔνδον ὥστε μέλειν χειρὸς αὐ-
θράπτει σὲ ἡ κάγια ὁ αὐτεῖος ποτε τὴν χείρα τε-
τολμηκὼς εἰσῆγαν, καὶ τὸ γλωσσοκόμις αἴθαψεν,
ιδόμενον τὸ σῶμα, τὸν λαρνακήν τοῦτον τοῦτον
φρούριον καὶ ξύλων περὶ τὴν λάρνακα συνάγετες,
καθισταὶ ταύτην σὺν τῷ σὲ αὐτῇ ζεβασμῷ λειψανο-
φύλακαν. Αἴλα γέδειν ἵσχυσεν καὶ βάρβαρος αὐτῶν καὶ
δαμονιάδης ἐπίνοια, τὸ θεόν τὸ λειψανον τοῖς ἔπει-
σοδον ἵνην πορὸς τὸ λειψανον τοῖς ἔπεισον τοῖς αὐτοῖς
αἱρέσθαται λαμπτων χάριν, τὴν προτελεχθεῖσαν ὅπιν.

4 Ήν δὲν πολλὴ πίστις σὲ Καναγαντιναύτοις κα-
τοικάντων, ὡς αὐτοτέρῳ ἐφιμενεν, σὲ τῷ ναῷ καὶ
τῷ λειψανῷ τὸν ωανσφήμης μάρτυρος Ευφημίας,
καὶ πάντες συνέρρεον τῷ λαμπτων τὰς ἴδεις αἴρου-
μενοι· ἀμά γαρ τὸ τῷ τιμίᾳ αὐτῆς λειψανόν, σῶμα
τεπληγωμένον, ἐξήρχοιο, ὥστε μέρον
θεοχορήθιον τοῖς νοσησιν ἐδίδοτο. καὶ δὲ τοῖς μὲν
τισοῖς δαῦμα φοβερὸν καὶ αἰσθάσματος σὲ τοῖς
τισοῖς καὶ ἐγερόφροσιν ἔδησε καὶ αἰσθάσματος σὲ τοῖς
τισοῖς δὲ τὸ πανάλκης ἐκεῖνος· καὶ ἐναγκῆς βασιλεὺς, τόλ-
μη μάρσαται χρησάμενον, νυκτὸς βαθείας μετά τι-
νων τὸ τὸ στεβάνης αὐτῷ δρησκείας, ὥρμησε κατὰ τὸ
λειψανον τὸν ωανσφήμης μάρτυρος Ευφημίας, καὶ
τὴν λάρνακαν αἴναπετάσας, ἀφείλετο τὸ λειψανον
τῆς ωανσφήμης μάρτυρος σὺν τῷ συνέχοντι αὐτῷ
γλωσσοκόμῳ· ἐπερα τὸ ἔχων προτελεχθεῖσαν
νεκρό τὸν προτελεχθεῖσαν ὅπιν, ἔνδον τῆς λάρνακος ἐξῆ-
ρχεν· καὶ τάλιν σκεπάσας τὴν λάρνακα, ὑπερέφρισε.
τὸ τὸ σεβασμον τῆς ωανσφήμης λειψανον σὺν τῷ

M m' 2 ξυλι-

A. Cons. Εὐλογῷ λαοσχορῷ ἀπίθετο ἐν την τὸ σκηνήν
οἰκιν τὴν ἐκέστης ἐντειν ἐν τοῖς βασιλείοις. ὅθεν αἱ
τύχα ἀδελφαὶ καὶ θυγατέρες ἀράματοι καὶ μύροις
καὶ φῶται προσαγωγῆς ἐσέβοντο τόπο ταῦρων
διὰ τὸ ὑπερβάλλον τὸ χάριτο, καὶ τὸ θαυματων
τὸ μέγεθος.

* foris
μνημεῖς

5 Ταῦτα μνημεῖς * ὁ ἀλιτύριος ἐπὶ τὸ βυχο-
λέοντα καὶ τὴν Σιδηρᾶν διαβιβάσας, ἔρριψεν εἰς τῷ
τὸ θαλασσῆς βόλματι. καὶ ἐπὶ τὴν αὐριόν στελέτιον
ἀστεῖς τωνισθάνειν, ἡρέστο τὴν μιαρὰν αὐτῷ καὶ
στραγῆ λιώσαντα κινεῖν κατὰ τὸ πανσέργυμα, σκλη-
τῶν, καὶ λέγων· Αἴπλεθετε, καὶ θεάσασθε τὴν ταλά-
νην, ἢν ἐπλανώντο οἱ λέσσεις σῶν καὶ αἰχμάλων υ-
πάρχουν τὸ πανσέργυμα Εὐφημίας λειψανον, καὶ
μῆρα διαχέοντα φάσκοντες· οἱ δὲ ἀπελθόντες καὶ σύρον-
τες τὸν ἐνταρκον τὸ πανσέργυμα λειψανον, αἷλα
τὰ παρ αὐτῷ ξηρὰ ψίφεντα οὐδὲ, διέπτυσαν καὶ ἐτα-
λάνισαν. αἰπάτην δὲ καὶ χαλίν τὰς λασθανομάσα-
τες, κατέρρειαν τὴν λάργακα, καὶ σὺν αὐτῇ τὸ
ἄγιον θυσιασμήν, τὸν τε ναὸν παρέσειλαν. ἐξήνε-
καν δὲ τὴν λάργακα ἔξω τὸ βίηματο, καὶ καὶ γέλα-
νε καταχτήριον αἴβαπτίσων, καὶ ἀπαιδεύτων ἀν-
δρῶν· τὰς γὰρ ἀπὸ ἐμνῶν δορυαλάτες καὶ σκῦλα
τὴν βασιλίδην διδομένης ἐκέστης αἰπεφέρτιον. Ἐπειοί
δὲ ζαβαροί, καὶ οἱ τὸ βούλσων τεχγῶν εἰς αὐτῷ τὰς
καμίνες πληξαντες, ἀλον κοσμικόν, τὸν ταῦτα ναὸν
κατεπούσαν· εἰς τῷ αἴγιῳ βίηματι ὡς αἰποκρύ-
φω τότε τὴν αἰθενῆ τὸ σώματον χρέιαν ποιεύ-
μενοι, τὰ περιῆρα τὸ γαστὸς αἰπεφόρτιον. ὁ Χριστός
μας τὸ τότε σὺν ἀνοχῇ.

B

6 Ταῦτα καὶ ὡς εἴσασάμην, ὅλος δακρύων
πληρωθεὶς καὶ σεκαμῶν, ἐξῆλθον, ἐκπληθόμενοι.
ἐπὶ τῷ τὸ παντοκράτορος Θεοῦ μακροδυμά, ἀνο-
χῆ τε καὶ παραχρήμον· καὶ ταῦτα μέν ἐπράχθη ἐπὶ
τὸ παρολεχθέντος αἰσθεῖς βασιλέως. Αὖλος ἐπειδὴ ὁ
πανάριμος Κύριος, ὁ ἀκῆπτον ἔχων τὴν δύνα-
μιν, καὶ ἀριστήριον τὴν ἴσχυν, (Θεὸς γὰρ ὄντως
ἢ μικτηρίζεται) ἀκύσωμεν τὸ Χριστὸν οἱ Θεοὶ μῆ-
μαν ἐπὶ τὸ πανσέργυμα λειψανον φωνόμητεν. εἰς
γὰρ τῷ ψίφηνον αὐτὸν εἰς τῷ βόλματι, κατ’ οἰκο-
νομίαν τὸ πανοικήρυμον Θεῖς, σκάφῳ τινῶν
δύοιν ἀδελφῶν ἀνδρῶν στέσεων ἔξεισι τὸ λιμένον.
Τῷ λεγομένῳ Οφρῶν, καὶ εἰς τῷ διαπλέντες αὐτὸς
γονοι τὸν τὸ λιμένον, ιδεὶ τὸ γλωσσόκομον κα-
τερχόμενον σὺν τῷ βόλματι, ταλησίον ἐγένετο τὸ
νησός· ἀγειλκύδην ιοῦν παρ τὸ σλαβῶν ἐκένων
ἀνδρῶν, καὶ αἰπεθεῖν εἰς τῷ τολοίω, δοκεύτων αὐ-
τῶν θησαυρὸν κοσμικὸν ἐπιφέρειν. Αὕτης δὲ τὰ ίσια,
κατέπλεον ἐξελθεῖν τὸ τῆς Αβύδου σόμιον. ἀγαχαλύ-
φαντές δὲ μικρὸν τὸ λιώσκομον, ὥρσι τὸ λειψα-
νον, καὶ σῶδιας πληρωθέντες, ἐξεποιον, καὶ τὶ δια-
πράξασθαι εἰς εἶχον, η μόνον ἐπεκαλεύτο τὸ Κύ-
ριον αἰποκαλυφθῆναι αὐτοῖς εἰς ἄγιον ἐσιν, η κοινὸν.
Καὶ δὴ τὴν νυκτὶ ἐκείνη ὄρθως δόξαν μεγίστην, φωτά-
τε καὶ κύριος, καὶ ἀνδρας λειχεμονθῆταις, καὶ τὸν
Χριστὸν εμνηντας· σῶδιας τε πάλιν τολμωθέντες
οἱ δὲ τολοί, ἐπικίνων ὅτι αἴγιον ἐσὶ λειψανον. ἐ-
χάρισαν δὲν χαράν μεγάλην, καὶ λειθότες, ἐπορθ-
εντο λαθάμως διὰ τὸ τοράνης φύσον, αἰπενέκαι
τὴν έπαυτάν πατρίδην θησαυρόμενα.

C

7 Ως δὲν ἐθεασαν ἐπὶ τὴν νησὸν τὴν καλγένην
λῆμνον, συνεῖη αὐτοῖς κλύδων μέγας, καὶ περιπε-
σοντες ἐπὶ τὸ ἄκρον τῆς νησίας, εἰς τὸ τραχὺς οὐκέ-
ρχε καὶ ναυαλώδης τόπον, αἰπεῖτον τὸ σωτηρίας· δὲ
οἱ Θεοὶ διὰ τὸ πανσέργυμα πρεσβειῶν σὺν τοῖς
κύμασι τὴν ναὸν συναρχασαντο, ὑπεράκιο τὸ
κινδύνης λευκένεοι ένδον τὸ γαλήνης σύρεισαν. καὶ
δόξαν τῷ Θεῷ αἰπαπέμψαντες, τῷ λειψανῷ τὴν
πτερύγων τιμὴν αἰπενέμον. Ησχαλον δὲν καὶ δικ-
πόργυ τίνοι εἴη, καὶ τοίσι αἴγισι τὸ λειψανον. Καὶ

quias cum ligneo loculo, depositus in quadam do-
mo oratoria ex iis, quae illic erant in regia. Quam-
obrem ejus sorores & filiae aromatibus, unguen-
tis, & luminibus id adorabant clanculum, propter
insignem gratiam & miraculorum magnitudinem.

D

as in mare
projicit: ec-
clesiam verd
ipius profa-
nat.

g h

5 Hæc cùm rescivisset sceleratus, trajecit in Bu-
coleontem g & ferreum carcerem h, & projecit in
fluentum mari: & die sequenti impio concilio i con-
gregato, copit adversus benedictam Euphemiam
moveare suam sceleratam & execrandam linguam,
eam infectans, & dicens: Abite & videte, quan-
tum errabant, qui dicebant esse salvas & integras
benedictæ Euphemia reliquias, & eas asserebant
effundere unguenta. Illi autem cùm abiissent & vi-
dissent, non esse in carne preciosas Euphemia reli-
quias, sed arida, quæ ab ipso projecta fuerant,
ossa, ea conspuerunt, & maledictis sunt infectati.
Cùm fraudem autem & ludibrium & meras nugas
dixissent esse curationes, arcam everterunt, & cum
ea aram sanctam templumque deferunt. Eduxerunt
verò arcam extra suggestum, quod erat habita-
culum virorum, qui non erant baptizati, & erant
inerudit. Eos enim, qui erant bello capti ex gen-
tibus, & regiæ dabantur spolia, illuc exonerabant.
Alii autem armorum opifices, & sordidarum ac il-
liberalium artium artifices cùm fixissent in eo for-
naces, fecerunt domum secularem, quæ aliquan-
do fuerat templum. In sancto autem suggesto, ut-
pote loco occulto, requisita corpori facientes, ex-
crementa corporis deponebant. O mi Christe, tuam
tunc patientiam!

E

Duo fratres
loculum è
Proponide
levant in na-
vem,

k

6 Hæc ego quoque postquam vidi, totus ple-
nus lachrymis & ejulatibus, egressus sum, admiri-
rans omnipotentis Dei tolerantiam atque permis-
sionem k. Et hæc quidem facta sunt tempore præ-
dicti impi imperatoris. Sed quoniam Dominus est
virtutum, qui invictam habet potentiam, & vires,
quæ subsannari nequeunt, (Deus enim reverè non
irridetur) audiamus quid Christus Deus noster pro-
vidit in reliquiis benedictæ Euphemia. Nam dum
eæ jactæ sunt in mare, providentia Dei summè mi-
sericordis, cymba quorumdam duorum fratum vi-
rorum piorum, egreditur è portu Sophiarum l,
quæ dicuntur: & dum ipsi parum quid è portu na-
vigant, ecce loculus, qui cum fluente descendebat,
fuit prope navem. Extractus itaque fuit à vi-
ris illis piis, & repositus in navigio, ipsis existi-
mantibus se mundanum aliquem ferre thesauros.
Sublatis autem velis navigarunt, ut exirent per o-
stium Abydi m. Cùm autem parum aperuissent lo-
culum, vident reliquias, & suavi odore repleti,
sunt admirati, neque sciebant, quid agerent, nisi quodd
solummodo invocabant Dominum, ut eis revela-
retur, sanctumne esset, an commune. Illa autem
nocte vident gloriam maximam, & lumina, & ce-
reos, & viros candidis vestibus induitos, & Chri-
stum laudantes. Rursusque bono odore repleti nau-
tæ, agnoverunt eas esse sanctas reliquias. Magno er-
go gaudio affecti, clam profecti sunt propter me-
tum tyranni, ut thesauro ferrent in suam pa-
triam.

F

discuntque
per revela-
tioem, eo
contineri re-
liquias S.
Euphemia i
n

m

7 Postquam autem venissent ad insulam, quæ
dicitur Lemnos n, accidit eis magna tempestas. Et
cùm incidissent in promontorium insulae, in quo
sunt asper locus, & planè aptus ad naufragium, de
salute desperabant. Cùm Deus autem per interces-
sionem benedictæ Euphemia corripuissest navem una
cum fluctibus, superato periculo, inventi sunt in
loco tranquillo: & cùm Deo gloriam emisissent,
convenientem honorem tribuere reliquias. Angeban-
tur autem & dubitabant, cujusnam essent Sancti re-
liquias.

A iquæ. Illa verò nocte acceperunt revelationem reliquiarum, per ejus nominis enunciationem. In illa enim insula sanctæ Glycerie o jacebant reliquiae. Dicta autem nocte visa est egredi ex insula martyri Christi Glyceria, & hæc è nave exiisse, & se invicem esse complexæ. Et cùm dixisset quæ ex insula erat egressa, ei, quæ è nave exierat: Salve martyr Christi Euphemia benedicta, & se invicem salutassent, rufus per se recedebant. Tunc è fono excitati, cum lachrymis & gemitibus preciosas acceperunt reliquias, & loculum sunt complexi præclari naucleri, Sergius & Sergonas: hæc enim erant eorum nomina. Cùm suisset autem dies, e-navigarunt, volentes ire in suam patriam. Et cùm processissent usque ad viginti circiter millaria, vento spirante contrario, vel inviti reversi sunt in locum, unde solverant.

*qua ipsi
quoque dein-
de appareat,
& postea e-
piscopo: San-
cta Structum
oratorium.*

B 8 Rursus verò cùm paucis pòst diebus experiri voluissent, cuperentque, ut videbatur, ut secunda navigatione, iterum reversi sunt. Hoc cùm semel bis & ter probassent, nec ullo modo possent in suam ire patriam, reversis & in portum appulsi illa nocte visa est illis Christi martyr Euphemia, dicens: Cur contenditis me huc & illuc circumagere? Nolo ulteriùs progredi, neque hinc eò profici, quòd me vultis ducere. Hæc cùm dixisset, rursus dixit eis: Non satis fuit, quid Chalcedone translata sim Byzantium, & in mare projecta fierim, & hic steterim? Cur etiam me vultis circumagere in partes inferiores? Hoc à me quidem ferri non potest. Nolite hoc facere: sed facite, ut hic quiescam. Hæc cùm audiissent, bonum capientes consilium, & quæ jubebat Martyr, impigre execui statuentes, ædificaverunt domum oratorium: & cùm omne onus navigii consumplisset, & suas facultates Deo & Martyri obtulissent, scipios totonderunt, dicentes: Non dimitemus, ô benedicta Martyr, tuas venerandas reliquias: sed hic usque ad vi-tæ terminum pretiosis tuis reliquiis divinissimè assidebimus. His sic gestis, sanctissimus Lemni episcopus p venerabile templum ædificabat in illis temporibus. Vism est ergo, ut illuc portarentur sacræ benedictæ Euphemiae reliquiae ad dedicationem templi, quod ab eo constructum fuerat. Et cùm supplex fudisset preces, & venisset ad reliquias benedictæ Euphemiae, & illic totam noctem translegisset, ab eo visa est in somnis Martyr Christi, dicens: Ne aggrediaris facere, quod statuisti: non obediam enim hac in re tuae sanctitati: sed abi ad sororem meam & in martyrio sociam Glyceriam, & ego illam rogado. Ipsa autem se tibi tradet ad hoc, ut impleas, quod desideras. Experrectus autem sanctissimus episcopus, fecit, ut ei jussiferat benedicta Christi Martyr. Et hæc quidem facta sunt illis temporibus.

*Affertum
Sanctæ mi-
raculam in
concilio
Chalcedo-
nenſi.*

C 9 Äquum est autem, non præterire diaboli invidiam, & quanam de causa hanc in benedictam Euphemiam excitavit tempestatem. Quando Christi gratiâ quarta, quæ fuit Chalcedone, synodus tempore beatæ memoriae Marciani, qui piè & sanctè imperavit, fuit congregata, cùm adversus Dioscorum papam Alexandrinum convenisset, & eum anathematizasset, rectæque & orthodoxæ fidei symbolum confirmasset, & decretum exposuisset columnam rectæ fidei, dubitantibus iis, qui erant ex parte contraria, bono capto confilio, dixerunt: Age benedictæ Euphemiae martyris arcam aperientes, in ejus, quæ sunt in carne, & sunt mirabilium operum effectrices, reliquiis librum imponamus, ut

δὲ τῇ νυκτὶ ἐκείνῃ τὴν διαβόλου ἀποκάλυψιν ε- A. CONS.
δέξαντο διὰ τὸ οὐρανοῦ αὐτῆς ἀποφάσεως. EP.
εἰ γε τῇ νύσσῃ ἐκείνῃ τὸ τὸ ἀγίας Γλυκερίας κα-
τέκειτο λέπανον. καὶ τῇ ριμέσιῃ νυκτὶ ἐφάνη αὐ-
τοῖς ἐξελθεῖν ἐκ τῆς νύσσης τὴν μάρτυρα τὸν Χριστὸν Γλυ-
κερίαν, ταῦτην τε ἐκ τῶν πλοίων ἐκπορθεῖσαν, καὶ
ἀλλήλας περιπτυχαμένας· εἰπέσης τε τὸ ἐκ τῆς νύ-
σσης πέρι τὴν μάρτυρα τὸν Χριστὸν Γλυκερίαν, ταῦτα
πανορμήμενα, καὶ ἀποπαρθεῖσαν τὸν θηρακόν, Σερβίον.
καὶ Σεργιους οἱ αὐτίδιμοι ναύκληροι· ταῦτα γὰρ ἦν
αὐτῶν τὰ οὐρανά· Ήμέρας δὲ γενομένης, απέ-
πλοσαν, ἐπὶ τὴν ιδίαν βουλόμενοι πορθεῖσαν πα-
τρίδα. καὶ γενόμενοι μέχρι μικρῶν ἔποις, μικρὸν
πλέον ἡ ἑλασον, πανθανόντες σταύτες αὐτές, καὶ
μὴ θέλοντες πάλιν ὑπέτρεφον, ὅθεν ἀπάραντες ἦσαν.

8 Πάλιν τε μετ' ὅλης ἡμέρας δοκιμὴν ποιή-
σάμενοι, καὶ τῷ δοκεῖν οὐκλοσίν βιβλόμενοι, αὖθις
παλινορθοὶ σεγόναι. τέτο ἀπαξ δίς τε καὶ τρίς δο-
κιμάσαντες, καὶ μικραῖς πορέαν ποιῶν ἐξισχύον-
τες, ἐπὶ τὴν ιδίαν πατρίδα ὑποστρέψαντες, καὶ σὺ-
ντῷ λιμένι ὄρμασαντες, ὥφη αὐτοῖς εἰς ἐκείνη τῇ
νυκτὶ ἡ τὸν Χριστὸν μάρτυρα Γλυκερίαν, λέγοντα· τί με
ῳδε κάκεσσε περιάγειν ἐπείγεσθε; οὐκέτι μοι θέ-
λησις πρόσω πορθεῖσα, οὔτε σύντονος ἀπούρψη,
ὅπερ ύμεις συναπάρτειν με βιβλεῖσθε. Ταῦτα λέξασα,
πάλιν ἐφι τῷρος αὐτές· οὐκέτι μοι τὸ ἐκ τῶν κα-
κηδόνων εἰς τὸν Βυζαντίον μελατεῖναν, καὶ τὸ στηθα-
λάσσην σφίντα, καὶ σταῦδα σῆναν; οὐα τὶ δὲ περι-
στῶν με καὶ τοῖς καταλέπτοις βιβλεῖσθε μέρεσιν; οὐκέ-
τι μοι τῷτο δυνατὸν, μὴ θελήσητε τῷτο ποιεῖν,
αὐτὸς σταῦδα με ποιήσασθε τὴν αἰάπαυσιν. Ιαῦ-
τα ἀκρόσαντες, βιβλὸν ἀγαθὸν βιβλοσάμενοι, καὶ
τὸν μάρτυρα ποιεῖν τὰ προστατέαντα δόκιμα σκε-
ψάμενοι, ὀκοδόμησαν οἶκον οὐκτίριον, καὶ πάντα
τὸ πόρτον τὸ πλοίον καταναλώσαντες, καὶ τὴν ἑαυτῶν
θύσιαν τῷ Θεῷ καὶ τὸν μάρτυρα προσκομισαντες·
ἴσαντες απόδημον, εἰπόντες, οὐκέτι σώτερον σώτερον,
πανθηρίμονα μάρτυρα, τὸ ζεβάσμιον λέπανον. αὐτὸς
έδε μέχρι τερμάτων βιβλὸν ζῷημα φέραντα βιβλό-
τατα παρεδρόσομεν. Τέτων ἔτις πραχθέντων,
οὐ δὲ λίμνης ὀσιώτατος ἐπίσκοπος ἢν οἰκοδομήσας
εἰς τοῖς χρόνοις ἐκείνοις σεβάσμιον τέμενον· Εδοξεν
τὸν ἐκεῖστι ἀποκομίδην τὸ τὸ πανορμήματα λέπανον σὺ-
ντῷ ἐκκαπισμῷ τὸ παρά τὸν ἀδροντες ταῦθεν· καὶ δέκα
ποιησάμενοι μετὰ λιτῆς, ἀπελθὼν εἰς τῷτο πα-
νορμήματα λέπανον, κάκεσσε πανυχικῶς διανυκτεροῦ-
σας, ὥφη αὐτῷ κατὰ ὄναρ ἡ τὸν Χριστὸν μάρτυρα λέ-
πανον· μὴ ἐγχειρίσεις ποιεῖν, οὐ βεβέλοσσαι, καὶ γὰρ
ὑπακόσιον εἰς τύπων τῷ σῇ ὀσιότητι, αὐτὸς ἀπελθε
πρὸς τὴν ἀδελφὴν με καὶ συμμάρτυρα Γλυκερίαν,
κάκεσσε παραχαλίσω καλέσαι, καὶ ἐπιδέσθαι σοι ἑαυτὸν
εἰς τὴν τὸ παθημάτων ἐκπλήρωσιν· καὶ διέπνισθε ὁ
οσιώτατος ἐπίσκοπος, ἐποίησεν, οὐ προστάξειν
αὐτῷ τὸ τὸν Χριστὸν πανορμήματα αἰδηρόρες· καὶ ταῦ-
τα μὲν ἐπράχθησαν τοῖς χρόνοις ἐκείνοις.

9 Δίκαιοι δὲ μὴ παραδραμένοι τὸ τὸ διαβόλου φθό-
νον, καὶ Τιτός ἐνεκεν τὸ κλέδωνα τίτον ἐξίλεπε τὴν
πανορμήματα· οὗτος γὰρ καρπὸν Χριστὸν ἡ σὺν καλκιδό-
νη λεπτρᾳ σύνοδος· ἐπὶ τὸν τὸν μακαρία τὴν μηνίαν
Μαρκίανην, τὸ Μεσεβαῖον καὶ θαρρίσων βασιλοῦσαντο-
συνιθροῖσιν, ἡτις ἀγία σύνοδος κατὰ Διοσκόρου τὴν
πάπα Αἰδενανδρεῖαν, Κονελδεῖσα, καὶ τοῦτον ἀνα-
θεματίσασα καὶ τὸ τὸ ὄρθοδοξίας σύμβολον ἐπιχυ-
ρώσασα, καὶ ὅρον ἐκδαμάνην σῆλην ὄρθοδοξίας, αἰ-
φιελλούσιν τῶν ἐκ τὸν σταύτες αὐτῆς καὶ θαυματύργα-
λητάγω τὸ τόκουν επιδύσαμεν, ἐπηρεσίαν δὲ σὺν

A. CON-
STANT.
EP.

τῆς ὁ Τὸν ἀνάμεων Κύριον καὶ τὸν θαυματουργόν,
καὶ ἀποκαλύψῃ ἡμῖν διὰ τὸ σῶμαν αὐτῆς, εἰ κατὰ
τὸ Σέληνα αὐτῆς ὁ νῦν ἐξερανίδης ὄφελος· ταῦτα γὰρ
τοιόσατες, ἀμα τῷ πλησίον τῷ χάρτῳ εἰ τῷ
τιμίῳ αὐτῆς λειψάνῳ παράδοξόν τοι καὶ μέγα ὁ θαυ-
μάτων δημιουργός εἰργαστο Κύριος· τὴν γὰρ τὸ
μάρτυρος τεθυντικῶν καὶ ἄρχοντος ψυχῆς χεῖρα,
ἔζετενε, καὶ τὸ χάρτην λαβὼν καὶ πανσέρφιμο-
μάρτυρος τῷ Χριστῷ σὺ τῇ χειρὶ, καὶ τοτον ἀπασα-
μένην, πικέδωκε τάλαιν εὐσεβῶς τὸ τίσεως ὄφον
τοις δὲ ὄφοδόξες τίσεως λειψάνοις. Τοῦτο τῶντες
θαυματουργοῖς, καὶ ἔκταλησεως ἀνάμεσοι λεγούστες,
τὸ παντοχράτορα Θεὸν αὐτούς μηταν, καὶ γέτω τὸ τέ-
λον δὲ ὄφοδόξες τίσεως βεβαιώδεντες, ἐκύρωσαν,
τὴν αὐγίαν καὶ οἰκουμενικὴν θεάργην σύνοδον διὰ τὸ
γενομένην υπὸ τὸ πανσέρφιμον ἀποκαλύψεως· διὰ
τοῦτο καὶ ταῖς αὐγίαις σεπταῖς εἰκόσιν αὐτούς
B 10 Μετὰ δὲ ταῦτα, ἐτελέσθησαν οἱ ὑπηρέται
Σέργιος καὶ Σεργόνας, καὶ πάρα μικρὸν ή γενεὰ
ἔκεινη, οἱ τε τύραννος Βασιλεὺς, ἀπορρήξας τὸ
Βίον, κατέλιπε Κωνσταντίνον τὸ ξανθόν ψυχρό-
τατον καὶ δενότατον, καὶ πάσιν ἀσελγείας ἀνάμε-
σον, καὶ τὸ πατρικῆς αὐτῆς ἐρεσχέλιαν αὐτούς.
ὅσις καὶ μόνον ταῖς αὐγίαις εἰκόσι τὴν έπαυτην κακίαν
ἔζετενεν, ἀλλὰ καὶ ἔτερα πολλὰ κατὰ τὸ Θεόν καὶ τὸ
ἐκκλησιῶν, τὸ τὸ οὐλαβῶν μοναχῶν, καὶ πάγιων τὸ
ασίως πολιτούμενων ἔξηρατο, ἀμα τε ἐμπιπρῶν
καὶ κοινῶν ιερὺς οἰκτός, τὸ τε λειψάνα τὸ αἴγιον πυ-
ρι κατακλύσαν καὶ διασκορπίζων, καὶ τὰς εἰς δόξαν
τὸ Θεόν καὶ τὸ αἴγιον λινομένας παννοχίδας ἔκκόπ-
των, καὶ τὰ κατὰ πρόνοιαν τὸ Θεόν βλάσποντα αἴγια-
σμάτα τοις ἀνθρώποις ἔξεθεν· καὶ εἰδωλολάτρας
τὸς χρωμένους ἀποκαλῶν, τὰς τε τὸ αἴγιον προσεκίας
ἀκηρύκτες ποιῶν, τὴν τε τὸ παναγίας Θεοτόκους καὶ
αἱ τε παρθένους Μαρίας Βούθεαν, καὶ προεκίαν ἀπο-
κηρύκτων, σαυρός τε τὸν αἱμόρδοντας κατὰ πίσιν πη-
λυμένας παρεῖλαν, τὴν τριαδικὴν προσκύνην,
μὲν ἐκ τῶν πατέρων παρειλίφαμεν τὸν οὐρανόν,
καὶ αἰρεῖσθαι τὸ ἐπάγελμα παρεκολούζων, κοσμι-
κὰς ἐδίδας αἴγιας· ἀδυτάς τε, καὶ τὰ δεῖα σκόπιν,
ἔγκεχαραγμένας δέσας εἰκόνας ἔχοντας, κατακλῶν
καὶ κατακλάσαν, ἔτερό τε καὶ διαυτὸν ἐπιτελῶν ἀσελ-
γείας μισόματα καὶ μυστήρια· ἀνέλε δὲ τὸ τέτον τὸ
Τὸν διαμέων Κύριος οἰκτίσω τίλει. Μετὰ δὲ τὴν τέ-
τον θεοσυγῆ τελοτὴν ησαΐστος πέτρας λέων ὁ γός αὐ-
τεύς· γέτος τῆς μὲν τὸ πατρὸς αἱρέσεως ἢν μέτοχος,
τῆς δὲ πράξεως ἀμέτοχος· τὸ γάρ ἢν δύνας, ὡς οἱ
πατέρες αὐτῆς· γέτος μέντοι τὸν ταῖς ημέραις αὐτῆς
δοξάσιν ἡξιγτο παρρησίᾳ τὸ Κύριον, αλλὰ φόβῳ· καὶ
ἔκσασις ἐπὶ πάντας τὸν ὄφοδόξες ἢν, ἐπικινέ-
ντις αὐτοῖς τῆς ἀσεβεῖς τὸ πρώκιν σχολαρίαν ὀμηδύ-
ρεως, ἢν δὲ μιαρὸς ἔκεινος Κωνσταντίνος ρυτούσας,
φυτεῖαν πονηραν πέργασαν βότρυν πικρίας, πονηρές
ἔξεπάδοσε, καὶ ἐμμανάς κατὰ τὸ οὐλαβόντων
ἐκδρέψας ἔξωπλοισεν, οἵτινες πολλοῖς τὸ μοναχῶν
οἰκτίσες ἐπήγαγον αἰχισμάς καὶ θαυμάτων. Αλλ’ ὥστε
εἰς τέλος ὠργίσθη ὁ Κύριος, γέδε τὸ πρόσωπον τε-
λεῖας ἀπέτρεψεν, αλλὰ ἕκτεινάς, ἐλέκτε τὸ τὸ αὐ-
τούρων γένος.

D per eam nunc quoque virtutum Dominus faciat
miraculum, & per ejus preces nobis aperiat, an ex
ejus voluntate editum sit hoc decretum. Cūm hæc
ergo fecissent, simul atque appropinquavit charta
preciosis ejus reliquiis, aliquid admirabile & magnum
fecit Dominus opifex miraculorum. Nam cūm Mar-
tyris mortuam & inanimam manum animâsset, eam
extendit. Cūm autem chartam manu accepisset he-
nedita Christi Martyr, & eam esset amplexa, piè
rurus reddidit fidei decretum ministris recte fidei.
Hoc cūm omnes essent admirati, & stupore essent re-
plete, laudarunt Deum omnipotentem: & sic in per-
fectione orthodoxæ fidei stabiliti, confirmarunt san-
ctam & oecumenicam quartam synodum, per reve-
lationem, quæ facta est à benedicta Euphemia.
Et idem quæ inter sanctas imagines cernitur, Chri-
sti martyr Euphemia, ubique ponitur habens char-
tam in manu q. Propter hæc & similia benedictæ
Euphemiæ miracula, malorum author & invidus
commotus diabolus, meditatus tunc fuit inania ad-
versus Christi Martyrem, & machinatus est, ut ea
mitteretur in profundum, ut priùs dictum est. Sed
Dei providentiâ, ex profundo fluenti sanctissimi
naucleri ejus acceperunt reliquias.

q

E

Mors Iau-
rici & Co-
ronymi, cu-
jus impetas
memoratur,
& Leonis
ipsius filii,

10 Post hæc autem è vivis excesserunt ministri
Sergius & Sergonas, & propemodùm illa genera-
tio, quando tyrannus imperator, vitâ abruptâ, re-
liquit Constantinus filium suum, virum sceleratissi-
mum & omni petulantia ac nequitia refertum,
paternaque plenum contentionē. Qui non solū in
sanctas imagines suā extendit improbitatem, sed
etiam multa alia adinvenit in Deum & Dei ecclē-
sias, piosque monachos, & omnes, qui piè & san-
ctè vitam instituebant: simul incendens & prophana-
nans sacras ædes, & sanctorum reliquias exurens
& dissipans, & quæ ad Dei & Sanctorum gloriam
fiunt, vigilias exscindens: & quæ Dei providentiâ
scaturiunt hominibus, aspernans & nihil faciens san-
ctificationes: & idololatras vocans eos, qui illis u-
tuntur, & Sanctorum abdicans intercessiones, san-
ctissimæque Deiparae & semper Virginis Mariæ au-
xilium & intercessionem publicè apnandans & ex-
pellens, crucisque, quæ in triviis fidei convenien-
ter figebantur, dejiciens, Trinitatis adorationem,
quam à patribus accepimus in precatione, hinc &
hinc mutare parans: eos autem, qui in clero erant
forma præstanti, eunuchos eligens, & ad suum or-
dinans servitium: monachos alios quidem flagris,
alios verò blanditiis decipiens, & ut votum ab-
negarent, efficiens, seculares dignitates tribuendo:
vestes autem & vasa divina, quæ diuinæ inscul-
ptas habebant imagines, confringens & comburens r,
& alia per se peragens piacula & mysteria petu-
lantiæ. De medio autem hunc quoque sustulit Do-
minus virtutum fine miserabili. Post hujus verò
mortem imperavit Leo hujus filius. Is hæresis qui-
dem paternæ erat particeps, sed expers actionis f.
Non erat enim crudelis, ut ejus parentes. Nullus
tamen in diebus ejus dignatus est liberè Dominum
glorificare: sed metus & stupor omnes invaserat or-
thodoxos, eis imminentे impio cœtu eorum, qui
nuper fuere ex schola patris. Quam cūm ille exse-
crandus plantasset Constantinus plantationem seren-
tem botrum amaritie, improbè educavit, & edu-
catam insanè in pios armavit: qui quidem multos
monachos miserabilibus suppliciis & morte affec-
cere. Sed non in finem iratus est Dominus, neque faciem
omnino avertit, sed miserans miseratus est humani
generis.

F

r

s

ANNO.

a Leo Isauricus imperium adeptus est anno 716, viii Kalendas Aprilis, quando currebat Indictione 14, ut recte obseruat Baronius ad illum annum, ac probat ex Litteris Gregorii Pape II, quas recitat ad annum 726. Nam ibi Gregorius clare afferit, imperasse Leonem Indictione 14, quae finem habebat Kalendis Septembbris anni 716. Paginus quidem ad annum 716 num. 3 sententiam Baronii vult corriger ex Theophane. Verum Theophanes non raro aberrat anno uno alteroque, & ratio Baronii tam clara est, ut verbis obscurari nequeat, modo quis oculos habeat chronologie assuetos, & verum videre velit. Epistolam suam Pontifex ita exorditur: Litteras vestras à Deo custoditæ majestatis accepimus, imperante te Indictione quartadecima, ipsius etiam 14 & 15 & 1 & 2 & 3 & 4 & 5 & 6 & 7 & 8 & 9 Indictioni acceptas epistolas tuas, in sancta Ecclesia repositas in limine confessionis sancti & gloriose ac principis Apostolorum Petri diligenter servamus &c. Hac scribit Gregorius, ut Leonem, qui post decem imperii sui annos in heresim Iconoclastarum lapsus est, memorem reddat eorum, qua recte scripsérat, restisque Pontifici promiserat. Hinc paulò post dicit: Decem annos Dei benignitate recte ambulasti, neque sacrarum imaginum mentionem fecisti: nunc autem eas dicis idolorum locum implere. Nunc lector studiose, Baronii argumentum accipe. Finita est Indictione 14 Kalendis Septembbris anni 716, fatente Pagio. Atqui jam imperavit, & primas ad Gregorium litteras scripsit Leo Indictione 14. Ergo imperavit Leo ante Kalendas Septembbris anni 716. Consequenter intium imperii ipsius figuratum est anno 716 cum Barone, non 717 cum Pagio. Hac observare volui, ne auctoritas Pagii aliquem in errorem ducat.

b Isaurorum gens, ex qua erat Leo cognomento Isauricus, sedes habebat in Minori Asia, ac latrocinis & rapinis semper apud antiquos fuit infamis.

B c De S. Germano patriarcha Constantinopolitano apud nos actum est ad 12 Maii, & rursum in Historia Chronologica patriarcharum Constantinopolitanorum ante tom. I Augusti pag. 91 & seqq. Ejectus fuit è cathedra sua anno 730, aut potius dignitatem ipse depositus.

d Hippodromus erat locus amplius Constantinopoli, à cursu equorum dictus, in quo, vel, ut alii loquuntur, juxta quem condita erat S. Euphemiae ecclesia, ut dictum est in Commentario num. 33. Textus Latinus nonnihil hic fuit corrigendus.

e De irrito conatu Persarum ad comburendum sacrum S. Euphemiae corpus secutaque translatione ad urbem Constantinopolitanam, actum est in Commentario num. 31 & 32. Quod verò ait auctor de causa foraminis, qua erat in arca Sanctæ, acsi venisset ex combustionē à Persis tentata, videtur falsum, ut obseruat Baronius ad annum 766, ita scribens: Sed quod ad foramen spectat, puto, lector, fuisse hanc opinionem auctoris potius, quam veram ipsius causam. Siquidem longè ante incursionem Persarum oportuit exstisisse in arca illa veneranda foramen ad hauriendum, quod ex sacris illis reliquiis fluebat sanguine mixtum unguentum Cùm alioqui, absque etiam ejusmodi scaturigine unguentorum, soleret in sacris martyrum loculis foramen relinqui, per quod dimittereat fudariolum, quod S. Gregorius appellat brandeum, quo tactu sacrarum reliquiarum gratiam curationum haurirent, ipsum verò loco reliquiarum haberi soleret. Res certa est, quia Evagrius jam meminit de illo foramine: nam ille scripsit ante tentatam à Persis combustionem.

f Hac facta esse, dum corpus erat Chalcedone, certissimis testimonis ostendi in Commentario § 2. Hic verò auctor idoneus testis est de continuatione ejusdem miraculi Constantinopoli.

g Bucoleon erat unum è palatiis imperatoris, de quo agit Cangius in Constantinopoli Christiana lib. 2 pag. 119, dicens, nomen ei fuisse impostum à bovis & leonis invicem luctantium simulacris. Addit, portum ipsum, qui aderat, dictum fuisse Bucoleonta. Itaque ad mare erat situm.

C h Quod interpres ferreum carcerem exposuit, in apographo Greco invenio tantum Κινητὴν ferream dici. Designatur hand dubie locus, unde corpus in mare fuit proelium. Virum Leo Isauricus, ut vult hic auctor; an verò Constantinus Copronymus id scelus commiserit, ut alii scribunt, incertum F videri, monui in Commentario num. 39.

i Greco-barbara vox Κελέτιον de confessu aut concilio exponenda est, ut ostenditur apud Cangium in Glossario Greco-barbaro. Phrasis illa omissa est apud Surium.

k Potuit auctor profanationem ecclesia, si facta est circa finem imperii Leonis Isaurici, puta circa annum 740, juvenis aut adolescentis videre, si senex scripsérat, simulac anno 796 relate sunt reliquia.

l Portus Sophiarum aut Sophiae Constantinopoli erat ad Propontidem, nomenque accepit à Sophia, conjugi Justini Junioris imperatoris, ut pluribus exponit Cangius in Constantinopoli Christiana lib. I pag. 58.

m Abydus civitas erat Troadis ad Hellestantum, qui ad Abydum angustissimus est. Itaque auctor ait, nautas voluisse per Hellestantum è Propontide in mare Ægeum trahicere.

n Lemnus aut Lemnos insula est maris Ægæi, non longè ab ostio Hellestanti sita.

o De S. Glyceria virgine & martyre apud nos actum est ad 13 Maii, ibique probatum, ex ipsius etiam corpore prodigiosum ac pretiosum unguentum fluxisse.

p Quamvis certum sit & ante & post illud tempus episcopos fuissent in Lemno insula; hujus tamen episcopi nomen non innotuit.

q Totam hanc historiam videri fabulosam, & ex male expositis concilii verbis confitam, ostendit in Commentario num. 26 & seqq. Sanè ex sequentibus etiam, & ex asserta superiore causa foraminis, qua erat in arca S. Euphemiae, satis liquet, scriptorem hunc plusculum, quam oportebat, induluisse conjecturis non satis fundatis.

r Hac omnia de Constantino Copronymo, qui patrem impium impietate superavit, verè afferuntur. Copronymum seculis ultimis imitati sunt Calvinus ejusque sectatores, quibus omnia modo relata optimè congruunt.

Copronymum fuisse vitâ & moribus turpissimum, testantur omnes antiqui scriptores. Si quod Calviniani Aethiopem illum dealbare voluerunt, nihil egerunt, quam toti mundo manifestare, quam parum erubescant aperta veritati repugnare: at Leonem ipsius filium, & imperii heredem, moribus minus corruptum fuisse, testantur hic auctor.

C A P U T II

Irene imperatrix Sanctæ ecclesiam profanatam restituit :
reliquias vero ipsius Constantinopolim è Lemno refe-
rendas curat.

B ανατέσσας ἐχεῖ τότε τὸ κλάδον, λέοντα
φημι, τὸν Σκυλογενῆ, αὐτέσσε τὴν τάττα
γυναικα Εἰρήνην, καὶ τὸ ταῦτης ψὸν Κωνσταντίνον φε-
γωνύμιος τῷ κόσμῳ εἰρήνην βραβεύοντας, καὶ τὰ πα-
ρὰ τὸ μιαρόν αὐτῆς κιδεύει τὸ καὶ αὐτὸς κατεαγύνεια,
καὶ βεβηλωθέντα, ανίσωσα, καὶ κατακομεύσσα ἦν.
Ταῦτα τοίνυν διαχθέντας καὶ τῷ αὐτῷ ἑξαριθμέν-
τας ἀνακαλεγμένη τε καὶ ἔκδιλπτος, καὶ ταῦτα τα-
λαμανίας ἔχειντος λειψατας, τὸ αἰδέαν σχολαρίους,
ἔξορτες δεῖται τρομικότερα τοιότασσα, καὶ ἔτερος αὖτοι
αὐτῶν δύστενος σρατολογίσσασα, καὶ ταῦτα τόπους αὐ-
τῶν σὺν τοῖς τάγμασιν αναπληρώσασα, καὶ τὰ θεῖα
φρονεῖν ἔκδιλαξάσσα, καὶ τάντας ταῦτα ὄρδοδοξεῖς αὐ-
τοκαλυμμένω τροσώπῳ τεταρρίκισιασμένως τὴν δό-
ξαν Κυρίου, καὶ τὴν ὄρθοδοξον ἔκδιλεῖσθαι τίσιν
ταρασκούσσασα, εἰρήνην βαθεῖαν ταῖς ἔκκλισίαις
διὰ αὐτῆς ὁ Θεός ἔδωρύσσατο. ἀλλ᾽ ἐπὶ τὸ τανό-
φίμος σκοπὸν ὁ λόγος τάλαιν δρομείτω. Οἱ δὲ τὴν ἡρ-
ξατο τάντα οἱ δύστενοι βασίλισσα τὸν οἰκοδομεῖν
διέσω τὸν ζύλων κινητεῖσα, τὸ κατεαγύστα ναὸν τὸ τανό-
φίμος τῷρο γε τὸ ἀλλων σπάιτων ἔσποσσεν ἀνοι-
κοδομῆσαι τε καὶ διακομῆσαι, ὃ καὶ τεποίκη, καὶ
τὰσκ δύστενά τῶν διακομήσασα, ὡς ἔκπαλαι,
τὴν σὺν αὐτῷ ἀνάμακτον τῷ Θεῷ θυσίαν τεποίκη-
κεν αναφέρεσθαι, καὶ τῇ καλκηδόνι ἐπίσκοπον ἐν-
δρυσεν, ἵνα γὰρ ἡώς τότε χυρότυσσα, διὰ τὴν ἐ-
πενεχθεῖσαν ὑπὸ τὸ δύστενος βεβασιλεύκότων ἐπί-
ρειαν, καὶ τὸ τανόφίμος τὴν μούμιν, καὶ τὴν πό-
λιν ἀφανίζειν βλασταρμένων. Καὶ δὴ δέσω τὸν ζύλων κι-
νητεῖν οἱ δύστενοι βασίλισσα, τερπί τῷ λειψάνῳ τῆς
τανόφίμος ἔμυσθορει, καὶ ἥσχαλλε, καὶ πάντας
C τοῖς αναζύγτησιν τὸ τοιότητα Σεβάσματο τροτρεπο-
μένη, οἱ τὸ φοβυμένων αὐτὸν τοιων τὰ δελέματα,
καὶ τὸ ἐπικαλεγμένων αὐτὸν ἐκτηληρῶν τὰ Βαλσόμα-
τα, δύσδηκτε τὸ τὸ τανόφίμος λέιψανον ἀποκα-
λυφθῆναι τρόπῳ τοιωδε.

12 Καθὼς ἀντέρω δεδίλωτοι, ὅτι κατέθενο
οἱ Στεβεῖς ἄνδρες ἔκεινοι τὸ τὸ αὐτὸς μάρτυρ-
λεῖφανον ἐν Λήμνῳ τῇ νήσῳ. Ήν δὲν οὐκ αὐτῷ τῷ
τοών τὰς παρεληλυθότας χρόνις ὡς ἐν ἐπικρότῳ καὶ
σιωπῇ, πάντων τὸ τὸ νήσῃ τοῖσιν ἔχοντων περὶ αὐ-
τὴν μεγίστην, καὶ οὐκ μυστηρίῳ πέπτο περιεφύλασθαι,
τὸ μὲν διὰ τὴν τὸ πυράνων ἐπίρειαν, τὸ δὲ διὰ τὸ
μη ἐπιγνωθῆναι καὶ ἀρβίναι εἰς αὐτῶν τὸ πολύα-
θλον τῆς ἀληφόρου λεῖφανον· τάχτων ὕπασθαι
νων, καὶ τὸ θαυμάτων τῆς καλλινίκης καὶ πανδοκή-
μα μαρτύρου· Εὔφημιας πανταχοῦ διαβέοντων, ἔξα-
κίνης πέμπεται τις τὸ μεγισάνων, τὸ τὰς ἀποκρίσεις
ποιεύμενων, παρὰ τὴν τυραννίνην ἐπὶ τὰ ἐστέρια, καὶ
προσπελάζει τῇ Λήμνῳ, καὶ θεωρός γίνεται τῆς τε
πληκτός τὸ λαός, καὶ τὸ τελεγμένων θαυμάτων. Τοίνου
καὶ οἵ τις πολέμιος βασκανία περιπεσών, τὸ ἀλ-
τηρίς τὸ λόγον ποιεύμενος, τίς η σύναξις, ἐπιθε-
το, η τὸ λαός, καὶ τίνα τὰ τελέμενα; καὶ μαδὼν

Cum autem hujus quoque ramum morte affecisset, Leonem *a*, inquam, qui genus ducebatur in Schytia: excitavit ejus uxorem Irenen, & ejus filium Constantimum, qui convenienter non mini, mundo pacem procurabant. Quae enim ab execrando ejus socero & viro fracta erant & prophana, restituebat & ornabat Irene: quos illi expulerant & in exilium miserant, revocans, & maternè omnes amplectens & foyens: & cum illos immanes praedones impiorum scholarios *b* divinâ exterminasset providentia, & alias pro eis viros pios in numerum retulisset, & in ordinibus eorum loca implisset, & de divinis recte sentire docuisset, & ut omnes orthodoxi aperta facie liberè gloriam Domini & rectam fidem enarrarent, effecisset, profundam pacem per ipsam Deus donavit ecclesiis. Sed ad benedictæ Euphemiae scopum redeat oratio. Ubi ergo pia imperatrix divino zelo incitata, cœpit omnia reædificare, fractum templum benedictæ Euphemiae ante alia omnia contendit rursus ædificare & ornare. Quod etiam fecit, & cum id omni pietate exornasset, effectis, ut in id referretur, quod in eo olim Deo solebat fieri, in cruentum Sacrificium: & Chalcedone statuit episcopum. Erat enim ad hoc usque tempus vidua, propter injuriam ei illatam ab impiis imperatoribus, qui beatæ Euphemiae memoriam & civitatem delere statuerant. Atque divino quidem zelo mota pia illa imperatrix, de reliquis beatæ Euphemiae satagebat & erat sollicita: & cum omnes ad querendam hanc rem sanctam adhortaretur, ei, qui facit voluntatem eorum, qui ipsum timent, & implet consilia eorum, qui ipsum invocant, placuit, benedictæ Euphemiae aperiri reliquias tali modo.

Irene imperatrix ecclesiastm S. Euphemiæ restituit:

1

1

*bajus corpus
in Lemno
religiosè cul-
tum, à quo-
dam contu-
meliâ affici-
tur;*

* *id est* im-
peratoris
hagiomachi

A ἀκριβῶς, ἥρετο καταλυπτέν, ότι έφρεσσή της είχε συνερχομένης λαός, λέγων ότιών· τάλιν γάρ οὐδὲ τείμινται; ότιών οἱ βασιλεῖς διδάσκουσι; καὶ απειλησμένοις τάμποθα, τὸ δωμάτιον καλέλυσεν, ἐνδα μὲν σφράγις τὸ πανσφρήνας κατέκετο. ότιών καταποιήσας, βρευθύμενοις απέστιν· ἔκειθεν ἐν μὲν λαϊσσις τὸ μάρτυρος γένονται, ότι τὸ σώμα διέφθαρτο. Αλλὰ ἐπειδή, ότι Θεός βόλεται, νικάται φύσεως Ιάκεις, ότι διαδιδράσκει πᾶσα ανθρωπίνη ἐπίνοια, τοῦτο συμβίβεται.

* τετείκαστο

I 3 Κατὰ γάρ διαδοχὴν συνέβη εἰς τινὰ ἄνδρα καταντῆσαι τὸ τὸ πανσφρήνας περιπλιόν ότι σκληρούν, οὐ ωδὴ σκτυρῷ απέκειθο τὸ ταῦτης σεβάσμου λείψαντον μάρτυρον ὃ μὲν ἐπιχειμένον, οἱ οἰ θεοσεῖς ἐκεῖνοι ναύκληρος τέθεικεν*, ἐπιγεγράμμένον παρ αὐτὸν ἐπιγράμματι λοιπότῳ. Ήμέτερος φυσιού, Σέργιον Σεργιωνᾶς, ταλέοντες κατὰ τὸ Ελλησπόντον, ότι ἐκ τοῦ βυθοῦ ἀναλαβόντες τὸ τὸ πανσφρήνας καὶ αγιας μάρτυρος τὸν Χριστὸν Εὐφρημίας λείψαντον, κατὰ κέλσοιν αὐτῆς σύμμαθε τόπον κατεύκαμεν. Οὐ γάρ κατὰ διαδοχὴν κληρονόμος τὸν τόπον Αναστοῦ ὁ σέρδοξταλός κόμης, συνέβη ἐκ ζηλοτυπίας τινῶν, φύλασσοις λοιδορίας περιπτεστέν, ότι διωχθῆναι τὸν αἵγιας. οἵσις μηδὲν μελλότας, ἀνῆλθεν οὐ Κωνσαντινού πόλιν, κατορθώντας δέλων εἰς τὸ κομητάτον· ώς εἴθισαν γάρ ἐκάστη διερθνῶν πρὸς τὸ σύριν τιγα εἰς περοσασίαν τὸ μεσιτόθηνα εἰς τὴν βασιλισσαν, ἡρμηνεύοντες αὐτῷ παρὰ τινῶν λεγόντων, ώς ὁ μητροπολίτης Χαλκηδόνος ἵκανος ὑπάρχει, ότι παρέκκλιτα κέκτηται, ότι μείζονται προΐσταται πράγματοι. διεράτησαν γάρ, σύριν αὐτὸν σὺν τῷ παλατίῳ, ότι προσπεστὸν, διὶ μὲν αἰτίᾳ παρεσιν, αἰνγάλεις, λιπαρῶν μεσιτεῦσαν ότι κατορθώσαι αὐτὸν· ότι ὁ μητροπολίτης ἀντέλεγε μὴ δυνατῶς ἔχειν τόπον ποιεῖν. Ως γάρ ἐν ἀπεικόνιστα αὐτὸν, εἰς τὸν ἐπισκοπεῖαν αὐτῷ μετόχους εἰσῆλθεν, σὺν ωδῇ ὁ ναός ἐστι τὸ πανσφρήνας· ἐπικολόθησε γάρ ἐκ τῶν ὅπισθεν ὁ αὐτός, θεῖα κινήματος προμηθεύει.

I 4 Εἰσελθὼν γάρ ὁ κόμης σὺν τῷ ναῷ, ότι τὴν προσκύνησιν τῷ Θεῷ ἀναπτύχθει, ἐκάπιστεν γάρ τινα τόπῳ. Προσελθὼν γάρ αὐτῷ εἰς τὸν βαθύνα κληρικῶν, ότι τὸν τόπον πεπισθεμένος ἐρημείαν, ἥρωτος πόθεν, καὶ τίς εἶ· ἐκεῖνος γάρ τὸ ταχίστα αἰνιγμάτων πόθεντέ ἐστι, ότι τὰ συμβάντα αὐτῷ λυτηρά. Ηράτητε γάρ ὁ κόμης τὸν κληρικὸν, τὸν γάρ τον ναός θέτο· ότι δὲ φυσιού, τὸ πανσφρήνας· ἀποκρίθεις γάρ ἐκεῖνος, καὶ μητροπολίτα τῆς χειρὶ τὸ σῆμα προστέπεται, θερι· Τῆς πανσφρήνας τὸν ἐρήμοντον; βλέπε, ἀνθρώπε, μῆπως καὶ ἐστὶν ἀποφθέγκη, ότι γάρ δύνηται τόποι τοιάσια· διότι πολλὴ ζήτησις περὶ τούτου παρὰ τὸ αγάντινον καὶ τὸ βασιλέως γένεται· οὐδεν γάρ τῷ μητροπολίτῃ λιτάς καὶ δεήσεις προστίταξε ποιεῖν υπὲρ τοιάσια κεφαλαία· ότι δὲ ταῦτα σὺν βεβαίῳ ἔχεται οὐ γάρ τημάτως, οὐτε τὸ λείψανον τὸν Χαλκηδόνην πανσφρήνας παρέμοιο· ταῦτα βεβαιώθεις ὁ προρρήθεις κληρικὸς, αἰνῆλθε γεγκάδας, ότι ἀλλόμενος πρὸς τὸν Βασιλέαν τὸν οἰστάτον μητροπολίτην, ζυγχάριων καὶ αἰνηρύθων τὸν Θεόν μεγαλεῖν· οὐδεὶς παραχρῆμα αἰνεῖγκας τὸν αὐτὸν κομητῶν, καὶ πληροφορίθεις παρ αὐτῷ, ἐδωκε δόξαν τῷ πανοικάτορι Θεῷ· διαναστάς γάρ, ἐπορθεῖς πρὸς Ταράστον τὸν πάντα πανοικάτολον, καὶ παναγιάταλον πατρίδερχην, ότι διηγήσατο αὐτῷ πάσαν τὴν τὸν πράγματος ἀκολούθιαν. Τότε πορθεῖς ὁ αἰγιάτατος πατριάρχης πρὸς τὴν βασίλισσαν, ότι τὸ ταῦτης γένος Κωνσαντίνον, ὄρθοδοξον γάρ φιλομάρτυρα ὑπάρχοντα, αἰνέθετο πάντα τὰ γενόμενα. Θαυμαστές γάρ ἐπὶ τῷ παραδό-

Septembbris Tomus V.

fiebant. Cūm autem recte didicisset, corpit vociferari, & terrere eos, qui illic conveniebant, populous, sic dicens: Ossa rursus habentur in honore? Ep. Sic docent Imperatores? Et multum minatus, diruit domunculam, in qua jacebat loculus benedictæ Euphemiae. Cūmque hæc fecisset, fremens recedit. Illinc factum est, ut damnum Martyr aciperet, & ejus corpus corrumperetur. Sed quoniam, ubi vult Deus, vincitur ordo naturæ, & perit omnis humana ratio & inventio, hoc accidit.

I 3 Contigit enim, ut per successionem ad quemdam virum bonum perveniret benedictæ Euphemiae habitaculum & oratorium: in quo oratorio reposata erant venerandæ hujus Martyris reliquiae. Erat autem eis marmor impositum, quod illi pii naucleri imposuerant, ab eis ipsi scriptum tali inscriptio: "Nos Sergius & Sergonas, navigantes per Hellespontum, cūm ex profundo sustulissimus reliquias benedictæ & sanctæ martyris Christi Euphemiae, ejus jussu eas hic depositumus". Cūm ergo per successionem hujus loci hæres fuisset Anastasius comes clarissimus, accidit ut quorundam æmulatione falsis appeteretur maledictis, & à sua dignitate excideret. Is verò nihil cunctatus, venit Constantinopolim, volens in suum restituī comitatum. Cūm autem (ut solet unusquisque) quæreret aliquem invenire, qui eum sua intercessione defenderet apud imperatricem, quidam ei dixerunt, Chalcedonensem metropolitanum ad id fore idoneum, ut qui possit liberè & fiderenter loqui, & majora sustineat & defendat negocia. Cūm ergo de eo interrogasset, invenit illum in palatio: & cūm ad eum pedes procidisset, renunciavit ei, propter quam causam adsit, rogans ut sit ejus intercessor & adjutor. Contrà autem dicebat metropolitanus, se id non posse facere. Postquam ergo eum dimisit, ingressus est in partem ædis episcopatus, in qua est etiam templum benedictæ Euphemiae. Ponē autem eum est fecutus vir divinâ motus providentiâ.

I 4 Templum verò comes ingressus, cūm Deo divinam emisisset adorationem, sedid in quadam loco. Ad eum autem accedens unus ex clericis templi, & cui sua vice creditum erat officium, rogavit, cujas, & quisnam esset. Ille autem ei illuc expositus, cuiusnam esset, & quæ ei molesta acciderant. Rogavit autem comes clericum, cuiusnam esset hoc templum. Is verò dicit, Benedictæ Euphemiae. Ille autem respondens, & syncerissimè manum pectori admovens, inquit: Meæne omni ex parte benedictæ Euphemiae? Ei verò rursus dicit clericus: Unde dixisti, tuam esse benedictam Euphemiam? Ille autem respondens, dicit: Domi meæ, & in oratorio meo ejus venerandas teneo reliquias. Et is rursus: Quomodo, inquit, fieri poterit? Vide, δοκιμασθεῖται, tuam esse benedictam Euphemiam? Ille autem respondens, dicit: Pro certo habeat tua reverentia, quod reliquiae benedictæ Euphemiae, quæ celebratur Chalcedone, sunt apud me. Sic confirmatus prædictus clericus, hæc lætus & exultans renunciat Andreæ c. sanctissimo metropolitanu, gratulans & Dei prædicans magnalia. Qui cūm statim accersisset comitem, & ab eo fuisset factus certior, dedit gloriam Deo omnipotenti. Surgens autem, profectus est ad Tarasium d. sanctissimum patriarcham, & ei narravit omnem rei seriem. Tunc profectus sanctissimus patriarcha ad imperatricem, & ejus filium Constantimum, qui erat orthodoxus & amicus martyrum, exposuit omnia, quæ facta fuerant. Qui rem admirati, quæ erat præter opinio-

in cuius oratione erat, innotescit Constantino-poli.

F

N n

ην:

A. CON-
STANT.
EP.

*Missi ab
Augustis
clericis, cor-
pus referunt
Constantino-
polim,*

nem, laudibus hymnisque Deo emisis, magno sunt affecti gaudio: & scaphâ quamprimùm expeditâ, misserunt comitem suæ dignitati restitutum, donatumque muneribus: & insignes quosdam clericos ex templo benedictæ Euphemiaæ.

15 Cùm ipsi autem in Lemnum descendissent, congregati sunt, qui illic circumcircà habitabant, in ira & indignatione, nolentes dimittere iis, qui missi erant ab imperatore, reliquias benedictæ Euphemiaæ. Qua de re cùm non levis exorta esset perturbatio, videns Lemni sanctissimus episcopus populi motum ad malum progredi, surrexit & ingressus est in medium eorum, vociferans & dicens: Cedite, ô homines: eorum enim, quæ sunt, nihil fit sine Dei nutu. Sic omnino Deo visum est. Vitemus itaque regis indignationem: ira enim regis, est tanquam ira leonis, Hæc cùm dixisset, & plura alia, vix sedavit multitudinem, ne iis, qui venerant, aliquid mali facerent, & dicto comiti. In eum enim concitatus erat populi animus clamantis: Per ipsum proditus fuit noster thesaurus. Tunc ergo cessarunt, & traducti sunt ad pacem, & Deo dederunt gloriam, & laudem Martyri, concedentes volentibus benedictæ Euphemiaæ venerandas reliquias. Quas cùm accepissent, qui ad eas missi fuerant, tulerunt Constantinopolim, tota civitate, & imperatrice, & sanctissimo patriarcha Tarasio egressis obviâ. Cùm eis ergo obviâ processissent, & complexi essent cum ea, cum qua par est, glorificatione, deposuerunt in ejus templo, & in ea arca, in qua pritis Martyr fuerat, & unde execratus & prophanus imperator eam ablatam immisit in profundum.

*cujus offa à
variis obti-
nentur:*

16 Ii autem, qui eas intulerunt Byzantium, & proceres, & qui primas obtinebant apud Artabastinem & filias imperatoris, & alios plurimos diripuere reliquias. Quomodo etiam manum sanctam, quæ librum accepit, à Niceta e patrio, cognomine Monomacho, qui in Sicilia insula Martyri templum extruxit, dicunt illic fuisse depositam. Hinc itaque factum est, ut pauca quædam ossa capitis, quæ remanserant, in ea, quæ olim fuerat arca, clauderentur cum aliis reliquiis, quas etiam in hodiernum usque diem scimus servari in arcu. f Arbitror autem, in dicta quoque insula Lemno relictas esse quasdam partes corporis. O providentiam minimè investigabilem. O, quæ comprehendi non potest, potentiam altissimi Dei, qui facit omnia. Facit enim omnia, quæ vult. Audite ergo reges, & intelligite. Auribus percipite principes, & intelligite. Discite qui possidetis terram, & obstupescite. Videte Dei magnalia, & laudate ejus, quæ comprehendi non potest, potentiam. Quis unquam sperasset, aut expectasset inveniri posse reliquias benedictæ Euphemiaæ, de qua ne sola quidem fuerat tot annis collocutio, donec visum est Domino virtutum, repente & inopinatò suæ, quæ comprehendendi non potest, potentia facere miraculum? Nos autem cùm indignis labris Martyri parùm gratulati fuerimus, faciemus finem orationis.

*apostrophe
auctoris ad
Sanctam.*

17 Gaude omni ex parte benedicta Euphemia, refugium Christianorum. Gaude benedicta Euphemia, sacrum sacerdotum ornamentum. Gaude omni ex parte clara & insignis Euphemia, refugium infirmorum. Gaude benedicta Euphemia, refugium oppressorum. Gaude beatissima Euphemia, regum propugnaculum. Gaude beatissima Euphemia, decretorum tutela synodalium. Gaude benedicta Euphemia, mundo profundens unguenta curationum.

ξφ ἐ πράγματο, καὶ ὑμνεῖ τῷ Θεῷ ἀναπέμψα-
τες, ἔχαρσαν χαρὰν μεγάλην, καὶ πέμψατες
σκόφῳ διὰ τάχεις ἀπέστελλαν, τότε κόμητα κα-
τοθάσαντες ἐν τῇ ἀξίᾳ αὐτῷ, καὶ χαρίσματα δέντες,
καὶ ἐπισήμεις τίνας τὸν κληρικὸν ἐκ τῷ ναῷ τὸν πα-
νοφίμων.

15 Κατελθόντων αὐτῶν ἐν τῇ Λύμνῳ, συνή-
δη πᾶσα ἡ ἐκεῖσε περίχωρῷ ἐν θυμῷ καὶ ὄρη,
μὴ βγάλομενοι ἀπολύτιν τοῖς βασιλικοῖς αὐτρασι
τὸ τὸν πανσέφιμον λένφαρον. Οἶδεν καὶ ταραχὴς ὡς
ἡ τυχόντις γεγονός, θεωρύσας ὡς δηλωθεῖσης λύμ-
νου ὁσιωτατῷ ἐπίσκοπῷ εἰς κακὸν τὸν τῷ Λαζ ἀπο-
βάντον κίνησιν, διατέσῃ, καὶ εἰσῆλθεν ὡς τῷ με-
τωπῷ αὐτῶν κρέσων καὶ λέγων Ὅ ποχωρίσατε, ἀνθρω-
ποι, καὶ γὰρ ἀθεον τὸ γινομένων τι γίνεται· πάντως
ὁ Θεὸς γέτως οἰδόκησεν· ἐκφύγωμεν δὲν τὸν τῷ βασιλι-
κὸν ἀγανάκτησιν· θυμός γάρ τοις βασιλέως ἡσ-
τερος λέοντος. Ταῦτα εἴπων καὶ ἐτερα τολεῖσα, μό-
λις κατέπιασε τὸν ὄχλον τὸν μὴ πρᾶξαι τι κακὸν
εἰς τὸν ἀθόντας, καὶ εἰς τὸ μηνύμονον θέντα κέμηται·
ἐπὶ τῷτο γάρ λιν καὶ ὁ θυμός ἐλαζ, κραζόντων
ἔτι δι’ αὐτῷ ἡμῶν ἡ παροστία Ὅ θησαυρός ἡμῶν
γέγονε· τότε δὲν κατέπιασαν, καὶ εἰς εἰρήνην με-
τῆλθον· ἐδωκόντες τὸν καὶ αὐτοὶ δόξαν τῷ Θεῷ, καὶ
ἄλλον τὴν μάρτυρι, ταραχωρίσαντες τοῖς βγαλομέ-
νοις ἀραι τὸ πανσέφιμον ζεβάσμιον λένφαρον. Καὶ ταραλαβόντες αὐτὸν οἱ ἐπὶ τῷτο ταλέντες,
ῆγαν τὸν καναπάνηστρον πόλεις, πάσις τὸν πόλεις,
καὶ τὸν βασιλίσκον καὶ ὁσιωτατὸν πατριάρχην Τα-
ρασσόν εἰς ὑπάντησιν ἐξελιυθότων· ὑπαντήσαντες
δὲν καὶ περιπτυχάμενοι μετὰ τὸν πρεπόντος δοξολο-
γίας, ἀπέδειπτον ὡς τῷ ταύτης καθαρίσει, καὶ ὁ ὑπῆρ-
χε τὸ πρότερον ἀδρνακι, ὅθεν ὁ σκαλης καὶ βίβηλος
βασιλος ταύτην ἀφέλομεν·, τῷ βυθῷ παρέ-
πεμψεν.

16 Αὐτοὶ δὲν, οἱ εἰσκεκομικότες αὐτὸν ὡς τῷ Ὅ
Βυζαντῷ πόλει, διαρπαγίαις ἐποιήσαντο τὸν λειψά-
νων, οἵτε μεγιστέας, καὶ οἱ πάντα φέροντες,
ἀπὸ τη Αἴγαλασίνης, καὶ τὸν βασιλέως θυλατέ-
ρων καὶ ἐπέρων πλείσιον, ὡς καὶ τὸν κέρα τὸν
αγίαν, δι’ ἣς τὸ τέμπον ἐδέξατο, ὑπὸ Νικῆτα πα-
τρικής, τοεπικλην. Μονομάχος, ὡς τὴν Σικελῶν νή-
σον τὴν μάρτυρι ναὸν δειμαρίνη, ἀναδέδει ταύτην
ἐκεῖσε φασι· μικρὰ δὲν τίνα καταλειψέντα τὸν κά-
ρας ἀναποθέων τὴν πάλαι λάρνακι προσεγένετο
μετὰ καὶ ἐπέρων λειψάνων, ἃ καὶ φυλάττεσθαι, ὡς
λαρνακτικῷ μέχρι τὸν νῦν ἰσμεν, σὺν τοῖς συμμάρ-
τυσιν ἔνδον τηρεμενα· οἷμα δὲν καὶ τὸν δηλω-
θεῖσην νήσῳ τὸν λίμνα τίνα μέτρη καταλθίσας τὸν
σώματο. Ως δὲν ανεξιχνίασι προμηθέας· ως τὸν ακα-
ταλήπτη δυναστέα τὸν προνοίας τὸν πάντα ποιεῦ-
το· Θεῷ Ὅ οὔτις πάντα γάρ ποιεῖ, σόσα βέλεια·
ἀκόποτε δὲν βασιλεῖς καὶ ζύνετε, καὶ πάντας γῆς καὶ
ἐκπλάγυτε, ἔδειπτε τὰ μεγαλεῖα τῷ Θεῷ, καὶ ὑμίνσατε
τὸν ακαταληπτὸν αὐτὸν δυναστέαν· τίς μάρτιν, ἢ
ἀπεκαραδόκει ἐυρεθίσας ποτε τὸ τῆς πανσέφιμης
λειψανον; μηδὲν δὲν ζυντυχίας φίλης ποτε γεγον-
εισ ὡς τοῖς τοστάτοις χρόνοις, τίς δὲν δυνάμεων
Κύριος οἰδόκησεν ἐξαργυρός καὶ ἀπροσδοκήτως ποιε-
σα τὴς ακαταλήπτη αὐτὸν δυναμεως τὸ τεράσιον.
Ημέτερος δὲν τὴν μάρτυρι μικρὰ τοῖς ἀναξίοις κέλεσε
χαρετίσαντες, τέλος Ὅ λόγω ποιησομεν.

17 Χάροις Εὐφημία πανσέφιμε, χριστιανῶν κα-
ταρθρίους· χάροις Εὐφημία πανσέφιμε, ιερῶν ιε-
ρον ἔγκαττώπισμα· χάροις Εὐφημία πανσέφιμε,
ἀδενῶν καταρθρίους· χάροις Εὐφημία πανσέφιμε,
θλιβομέγων προσθρήματος· χάροις Εὐφημία πα-
νόλειτε, βασιλέων περιτέχισμα· χάροις Εὐφημία πα-
νόλειτε, συνοδικῶν δογμάτων ασφάλεια· χάροις
Εὐφημία πανσέφιμε, ιαμάτων μῆρα τῷ κόσμῳ
προχέσσα· χάροις Εὐφημία σεπτή, αἱρετικῶν σο-
μάτων

A μίτων χαλινὸς ὄχυρώτατο· χαύροις Εὐφημίᾳ παλ-
γέρασε, βαρβάρων αντίσπαλε· χαύροις πάτων ἡμῶν
καταφυγή καὶ περιστρόγονον, καὶ πρὸς Θεὸν μεσίτης,
καὶ προσβεία ἀχούρητος. Μέμνησο δὲν, ὃ τὸ οὐε-
μάρτυς, καὶ μᾶλλον τὴν τακτικὴν καὶ δυσλιώτερην· καὶ δέχε-
ται τούτην τὸν στρατὸν τῆς προτετελέας ἐ-
πιτύμβιον σύγραμμα, ἔργατον πάσι τοῖς πό-
λεσ ἀεὶ τὴν σὺν ἐπιτελθσι σεβάσμιον καὶ θαυμα-
τργὸν μηδεμιν, ἀναξὶ τε καὶ ἀρχιποιέμενον, ἵερεσσὶ^{τε}
τε καὶ μονάρχοις, ἀρχύσοις καὶ ἀρχομένοις, τοῦ τῆς
ἐκ δεξιῶν τοῦ Θεοῦ τούτου παρασάστας, καὶ τῆς τῆς
οἰκουμένης ἀγαθῶν ἀπολαύσεως, καρίτης καὶ φιλανθρω-
πίας τοῦ Κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ, φην δόξα, καὶ
τὸ κράτος σὸν τῷ ἀνάρχῳ Πατρὶ, καὶ τῷ παναγίῳ
καὶ ὁμοστόφιῳ ζωοποιῷ Πνεύματι, νῦν καὶ αἰς, καὶ
εἰς τὰς ἀπεράντης αἰώνας τῆς αἰώνων. ἀμήν.

A. CON-
STANT.
EP.

Gaude veneranda Euphemia, oris hæreticorum fre-
num validissimum. Gaude digna omni honore Eu-
phemia, barbarorum adversaria. Gaude omnium no-
strum refugium & munitio, quæ es apud Deum
nostrum perpetua intercessio. Memento autem, o Dei
Martyr, mei quoque humilis & infelicitis, & susci-
pe hoc vile & nullius notæ scriptum funebre meæ
temeritatis, petens pro omnibus, qui cum deside-
rio tuam venerabilem & miraculorum effectricem
semper peragunt memoriam, regibus & pastoribus,
sacerdotibus & monachis, principibus & subjectis,
ut assequantur, ut sedeant à dextris Dei, & bonis
fruantur æternis, gratiâ & clementiâ Domini no-
stri Iesu Christi, cui gloria & potentia cum Patre
principii experte, & sanctissimo & consubstantiali
& vivifico Spiritu, nunc & semper & in secula
seculorum. Amen.

ANNOTATA.

a Obiit Constantinus Copronymus anno 775, mense Septembri: Leo IV ipsius filius & successor defunctus est anno 780. Tum Irene Leonis vidua, quæ erat Catholica, cum filio Constantino imperare coepit.

B b Scholarii erant custodes palatii, ut explicat Cangius in Glossario Greco-barbaro.

c Dicit hic Andreas catalogo episcoporum Chalcedonensis, quem tom. i Orientis Christiani contexuit Lequien: nec mihi aliunde quidquam de eo occurrit.

d S. Tarasius, cuius Vita data est ad 25 Februarii, presuit ecclesia Constantinopolitana ab anno 784 ferè finito usque ad annum 806, quo obiit, ut probatum est in Historia patriarcharum Constantinopolitanorum tom. i Augusti pag. 102 & 103.

e Nicetas hic patricius Graecorum Fastis adscriptus est die 6 Octobris, ubi in Menologio Basiliano dicitur fuisse consanguineus Irenes augustæ, ab eaque legatus ad concilium Nicanum II, deinde Sicilia prefectus, ibi præclarè rem administrasse. Tandem à Leone Armeno in exsilio missus dicitur, in eoque obiisse. Hac aliaque de eo ad dictum diem examinari poterunt, si de legitimo cultu satis considererit.

f Ex hisce satis colligitur, ossa Sanctæ ad loca varia deinde translata esse, prout ea in locis plurimis modo honorari diximus in Commentario § 4. In quadam relatione Ms. de reliquiis variorum Sanctorum in Gallia, ad Majores nostros præcedente seculo missa, dicitur corpus S. Euphemiae esse quecumque scriptor ille dicat: Colitur (in loco jam dicto) integrum sanctæ Euphemiae corpus, illuc à Patre du Boisson ejus Ordinis Religioso Româ allatum, & in facello Domini du Boisson de Beaucaire dixerit, non esse ossa omnia illuc translata.

E

F

EXPOSITIO TABULÆ

C pictæ de martyrio Sanctæ cujusdam Euphemie

auctore Asterio episcopo Amaseno.

Ex editione Ruinartii.

Auctor visâ
tabellâ ele-
ganter pictâ,

Nuper, o viri, Demosthenem egregium illum oratorem præ manibus habebam, eamque Demosthenis orationem, quâ ille Æschinem a acerbis entymematibus impedit. Diu autem proleta lectio, pæneque obruta mente, aliqua remissione ac ambulatione, quo fessus animus nonnihil labore levaretur, egebam. Egressus autem domo, postquam in foro aliquantulum cum notis ambulâsem, illinc me in Dei templum b otio oraturus recepi. Cùm verò hoc quoque consecutus, unam quamdam ex porticibus transirem, vidi in ea picturam quamdam, cuius me species omnino cepit. Dixisse Euphranoris c artificium esse, aut eorum alicuius, qui olim plurimum dignitatis picturæ conciliârunt, non aliter pin-

Septembbris Tomus V.

gentes, quâ si vivas in tabulis formas exhibent. Adesdum verò, si voles: quippe etiam nunc per tempus enarrare licet: egoque picturam exponam. Neque enim nos musarum alumni d' pe-
iores pictoribus colores habemus.

d 2 Sacra quædam femina, intemerata virgo, suam Deo castitatem dicavit. Euphemiam appellant. Cùm autem quandoque tyrannus pios homines ac Christianos persequeretur, illa admidum alacris, vitæ aleam sponte adiit. Cives autem, ejusque socii religionis, pro quâ ea mortem obiit, ceu fortitudinis, ac sanctitatis gloriâ insignem, admirationi habentes, haud procul templo sepulcrum ædificantes, ac posito loculo, honores ei publicos adhibent, annuum ejus

in qua mar-
tyrium cu-
jusdam Eu-
phemie ex-
primebatur.

N n 2 certa-

A. ASTERIO EP.

certaminis diem e, communem, ac totius populi conventu lætam, facientes celebritatem. Sacri quidem sacramentorum Dei interpretes jugi sermone memoriam honorant, populosque convenientes, ut illa patientiæ certamen consummarerit, omni studio informant: sed & pictor pie-tati & ipse studens, artis operâ historiam totam in sindone, quam licuit, viva expressione designans, ibidem juxta sepulcrum facram ad spectaculum appendit tabellam. Sic autem habet artis hoc præclarum opus.

picturam ex-plicat

B 3 Sedet judex throno sublimis, acerbo ac truci vultu contuens Virginem. Ars quippe in inanimi quoque materia irascitur, cum lubet. Porro adfunt magistratus, fatellites, ac milites non pauci, ac quidem commentarienses tabulas ferunt ac stylos: quorum alter manum è cera educens, intensè adspicit in adstantem judicio Virginem, totam deflectens faciem, tamquam ju-beat loqui clarius, ut ne difficile audiens mendosa scribat, ac digna reprehensione. Adstat autem Virgo pulla veste, ac pallio philosophiam professâ, ut quidem putavit pictor, ipso quoque vultu lepida, ut autem ipse existimo, egre-giè ornato virtutibus animo. Ducunt autem ad præsidem duo milites, alter quidem ante trahens, alter verò à tergo urgens. Porro Virginis habitus pudore ac constantiâ mixtus enitet. Inclinat quidem, ac cernua oculos demittit, tamquam virorum erubescens obtutus; stat verò imperterita, nihil in certamine timidum patiens. Quam obrem cum alias hactenus pictores, Colchicæ filius mulieris fabulam contutus, laudarem; ut gladium filii adactura, misericordiâ ac irâ divideret faciem; ac alter quidam oculus iram ostenderet, alter matrem parcentem ac facinus horrentem designaret; nunc planè ab ea cogitatione ad hanc picturam admirationem converti: mirumque in modum opificem admiror, ut accuratiùs mores quam colores miscens, pudorem simul ac fortitudinem, affectiones utique per naturam contrarias, præclarè temperarit.

Opificia quia-tormenta Sanctæ illa-ta refert.

C 4 Ulterius autem procedente imitatione, car-nifices quidam in levibus nudi tunicis, operi-jam insistebant: ac alter quidem apprehendens caput, ac retro inflectens, alteri os Virginis præ-bebat expeditum ad poenam: alter autem adstantis dentes g excutiebat. Porro supplicii organa, malleus videntur & terebra. Ceterum resolvor deinceps in lacrymas, mihiique affectio intercidit sermonem. Sic enim perspicue guttas sanguinis adpinxit penicillus, ut verè dicas à labiis fluere, ac lamentans discedas. Iterum car-

cer; iterum casta Virgo in pullis vestibus se-dens sola, manus ambas extendit in cælum, Deumque in malis adjutorem invocat. Porro oranti illi appareat super caput ejus signum illud, quod Christiani adorare ac appingere solemne habent: putoque appetentis passionis symbolum. Mox ergo ac post modicum ignem validum loco alio accendit pictor, hinc inde rutilanti rubrica condensans flammam. Statuit verò Virginem medium, expansis quidem manibus in cælum, nullam tamen vultu præferentem tri-stitiam, sed magis gaudentem, uti ad incorpo-ream ac beatam commigrantem b vitam. Hacte-nus cum pictor manum tenuit, tum ego sermo-nem ac linguam. Ceterum tempus tibi est, ut & ipsam, si velis, picturam absolvas; quo plenè perspicias, num longè impares enarrandæ fuerimus.

D

ANNOTATA.

a Demosthenes & Aeschines oratores fuerunt amuli.

E

b Ecclesia S. Euphemiae Chalcedonensis non erat foro tam propinqua, ut de ea loqui videatur auctor.

c Pictor est famosus, qui floruit ante Christi tempora.

d Ha voces insinuant, juvenem fuisse Asterium, quando hac scripti.

e Noverat itaque Asterius, quo die coronata esset Sancta. At nec diem martyrii, nec nomen imperatoris aut judicis, sub quibus passa est Euphemia, exprimere curavit, quia tabellam pictam solam explicabat.

f Medeam designat apud poëtas famosam, quæ filios suos occidisse dicitur, ut Iasoni marito dolorem crearet.

g Pœnam banc S. Euphemiae Chalcedonensi illatum, nullus antiquus umquam afferuit: neque istud in ullis Actis legitur. Itaque verisimile non est, tabellam, quam exponit Asterius, visam fuisse Chalcedone: neque enim omnes scrip-tores tam singulare supplicium ignorabant, si S. Euphemiae Chalcedonensi revera fuisse illatum, & in tabella prope sepulcrum posita expressum. Quare ex hoc loco Tillemontius aliisque discere debuissent; de nostra Euphemia non agere Asterium. Vide Commentarium § 5.

F

h Hoc ipsum non congruit S. Euphemiae Chalcedonensi, quæ flamnis quidem fuit tradita; at in iis minimè exstincta.

AP-

A P P E N D I X

DE S. EUPHEMIA V. M. CULTA

AVRIÆ IN GALLÆCIA.

Cultus Euphemiae, quæ forsan est eadem cum Chalcedonensi.

De S. Euphemie Avriæ cultæ corporis inventione

* Orense

Oannes de Marieta in Opere Hispanico de Sanctis Hispania lib. 4 cap. 13 agit de S. Euphemia virgine & martyre, quam hoc die xvi Septembris testatur coli Aurie * in Gallegia, quamque distinctam credit ab Euphemia Chalcedonensi. De eadē scribit Ambrosius Morales in Chronico Hispania lib. 10 cap. 27, Franciscus de Padilla, aliquae plures, qui ejusdem sunt sententia, cui etiam assentitur Nicolaus Antonius in Opere posthumo Ms., Majoribus nostris olim in Hispania communicato. Scribunt illi, reliquias esse inventas per revelationem puelle pastoritiae factam, quod illa videret manum ē terra erumpentem, & in ejus digito anulum, quem detraxit; aut potius patri puelle, cui illa dedisse dicitur anulum. Nam, cū pater ad locum à filia sua designatum accessisset, dicitur audivisse voces Hispanicas hisce Latinis conformes: Hic jacet corpus S. Euphemiae: transfer illud quantocius cum veneratione ad ecclesiam S. Marinæ. Hoc autem ipse exsecutioni mandasse asseritur. Locus porrò, ubi corpus inventum fertur, erat prope confinia Lusitaniae decem sere milliaribus à civitate Aurienſi, ibique vicina erat ecclesia S. Marinæ, de qua apud nos actum est breviter ad xviii Julii. Ex loco autem reperti corporis locum martyrii colligunt antēores mox allegati, a juncte Petrum Seguinum, illius temporis episcopum Auriensem, inventionis historiam scriptis mandasse.

2 Addunt laudati scriptores, corpus anno 1153 à jam dicto Petro Seguino translatum esse ad ecclesiam cathedralēm Auriensem, & illius translationis historiam suissē conscriptam ab Alfonso episcopo Seguini successore. Vellelā sanè laudata Petri Seguini & Alfonsi ejus successoris Opuscula vidissim, ut securius de re tota agerem. Etenim cogor dubitare, an ejusmodi Opuscula à laudatis episcopis umquam fuerint exarata, & consequenter an sancta Euphemia Aurienſis omnino sit distincta à Chalcedonensi. De Petro Seguino agit in Bibliotheca Hispanica Nicolaus Antonius lib. 7 cap. 5, dictumque Opusculum de inventione S. Euphemiae eidem attribuit. At innuit, numquam illud se vidisse, nisi ex editione Joannis Tamaji Salazarii, quem frequentissime arguit ut scilicet Opusculorum editorem. Certè, si illa, quæ edidit Joannes Tamayus ad viii Augusti, sint Petri Seguini, jam non modo historia Inventionis innotescet, sed simili etiam historia martyrii: nam utramque Hispanicè edidit sub nomine Petri Seguini, utramque etiam Latinè

tamquam ex antiquo Breviario Aurienſi. Attamen ipsi scriptores laudati agnoscunt, nihil innotuisse de tempore aut modo martyrii. Quapropter non video, tūc me credere posse, Seguinum esse scriptorem illorum, quæ de inventione dicuntur, ac translationem ab Alfonso episcopo suissē conscriptam.

3 Præterea dubium mibi videtur, an reliquia S. Euphemiae revera anno 1153 ad cathedralēm Auriensem fuerint translata, ut affirmant Morales aliisque scriptores allegati. Quippe cum illa translatione parum concordant afferat Alvari Gomelii in Vita Cardinalis Francisci Ximenii lib.

3 pag. 987 editionis Francofurtensis. Narrat ibi, Ximenium proficiſci voluisse ad Philippum I regem Compostella degentem; sed intellexisse in via, cum jam inde discessisse. Hac de causa, ut subiungit, cogitūt Ximenius Orense (id est Auriā) divertere; ut primo quoque tempore Philippum convenienter.... Iter per montes illos facienti vicus quidam occurrit, in cuius perverto & malè farto templo divæ Euphemiae corpus asservabatur: cuius præsens patrocinium innumeris per eam regionem editis miraculis, cūm alii finitimi populi, tum præsertim accolæ Giguri, in quorum træctu Orense oppidum & vicus ille est, frequenter senserunt. Ad eam visendam continuo antistes venit: quam quoniam ob vici inopiam parum pro dignitate contineri comperit, ære suo ædiculam Divæ exædificari jussit, ubi orationi apparatu coleretur. Quæ postea (ut audio) Orense translata est. Sedecim millia passuum vicus ille ab Orense aberat. Secundum hanc relationem reliquia, quæ corpus vocantur, seculo xvi translata sunt ad cathedralēm Auriensem.

4 Deinde eo modo de S. Euphemia loquitur scriptor ille sacerdos contemporaneus & planè egregius, ut non aliam designare videatur, quām celeberrimam nostram Chalcedonensem. Si enim loqueretur de aliqua Euphemia minus nota, illud verisimiliter indicasset. Accedunt & alia, quæ augent suspicionem, distinctam à Chalcedonensi non esse Euphemiam, quæ colitur Auria. Primo precipua festivitas habetur eodem die xvi Septembris, quo Chalcedonensis colitur. Secundò habemus Officiū propria diœcesis Compostellana, quæ metropolis est cathedralē Aurienſi, impressa anno 1596, in quibus ad xvi Septembris S. Euphemia colenda prescribitur officiō ritus duplices, idque ex antiqua consuetudine. Hanc autem esse Chalcedonensem Euphemiam, colligitur ex commemoratione addita. Nam, cūm in Breviario Romano fiat commemorationis SS. Euphemiae, Luciae & Geminiani & in Compostellano autem Luciae & Geminiani tantum; liquet, Officium fieri

E
dubitandum
videtur:
nam corpus
illius serius
translatum
scribitur.

F
Foris &
Euphemia
illa est ipsa
Chalcedo-
nensis.

AUCTORE
J. S.

ri de Euphemia eadem, de qua in Romano fit commemorationis. Jam verò quis credat, in ecclesia metropolitana Gallicia omissem fuisse Sanctam ejusdem provinciā miraculis insignem; celebratam verò fuisse Sanctam Chalcedonensem sine justa ratione? Non alia porrò invenietur ratio, quād quod Compostellani Euphemiam in sua provincia miraculis coruscantem non aliam quād Chalcedonensem crederent.

S Tertiò in Breviario Toletano non alia celebraur Euphemia quād Chalcedonensis. Nam ibi & socios habuisse dicitur septem numero septies, sive quadraginta & novem, dicitur in flammis manisse illeſa, dicitur ad arenam deducta, ubi defuncta est, & Populis Chalcedonensibus adiungitur. Hec autem omnia Chalcedonensi congruunt, nec additur quidpiam, quod eidem non conveniat. Tamayus verò, qui alteram civitatem Chalcedonensem quæſivit in Hispania, risu magis dignus est quād refutatione. Aequè filitium est, quod Euphemiam S. Attilii Severi Gallæciæ reguli & Calliae ejus uxoris filiam cum oculo sororibus facit. Meras has esse nugas agnoscit Nicolaus Antonius in Opere posthumo Ms., & facile agnoverint Morales aliique, quorum opinionem examino, si vidissent Tamayi Martyrologium. At ego etiam dubitare cogor, qn multò sint meliora, que illi de inventione & translatione corporis S. Euphemiae tradiderunt, queque forsan ex mera traditione populari primū litteris sunt confignata.

S Attamen Morales lib. 10 cap. 27 testatur, vidisse se authenticam scripturam confirmationis eiusdem privilegii, quod anno 1165 Ferdinandus rex Legionensis ecclesia confirmavit. Hac scriptura civitatem Auriensem ecclesia ab Alfonso patre datam, eidem confirmasse dicitur, ut augeretur & ex parva major fieret civitas, ubi sepultum est corpus gloriosissimæ virginis Euphemiae. Affert istud instrumentum Morales, ut pro-

bet, corpus S. Euphemiae anno 1165 jam fuisse Auriam translatum. Quod ex allegatis verbis bene colligitur, modo verba instrumenti recte sint exposita. At neque ista verba facile componere cum verbis Gomecii num 3 datis. Nam secundum illa jam anno 1165 corpus S. Euphemiae erat Auria; secundum Gomecium eò tantum fuit translatum seculo XVI. Viderint eruditii Hispani, qui loco viciniores sunt, utrins afferita sint veriora. Verum, et si pro certis haberemus verba ex privilegio mox allegata, ex iis inferre non possemus, aliam à Chalcedonensi fuisse Euphemiam, cuius corpus Auria esse afferitur. Itaque ea de re dubitare semper cogar, nisi solidiora proferantur instrumenta, quam hactenus fuerunt allata, ad S. Euphemiam à Chalcedonensi diversam Gallicia afferendam.

D Illud sane non satis certò colligitur ex corpore ibidem, ut fertur, servato: neque enim novimus, quot aut qualia sint ossa, quæ corpus nominantur: neque improbabile est, aliqua Sanctæ Chalcedonensis ossa olim in Hispaniam fuisse transportata. Tamayus festivitatem precipuam S. Euphemiae annuntiat ad xxvi Julii Obobrigæ in Gallæcia, & eodem die Ferrarius in Catalogo Generali Auria in Hispania. Hec apud nos in Pratermissis ad xxvi Julii notavit Sollerius noster, observavitque, Euphemiam illam verisimiliter à Chalcedonensi non esse aliam. Tamayus ejusdem translationem commemoravit ad vii Augusti: quo die translationis festum Auria celebrari testantur Morales aliique scriptores Hispani. Itaque cultus certissimus est Auria: neque negavero ibidem servari anulum, magnoque haberi in pretio, qui in digito Sanctæ fuerit repertus, ut afferit Morales: nam reliquia Sanctorum frequentur ejusmodi ornamenti decorantur. Quis & lubens de S. Euphemia Auriense, ut certo distincta, prolixius scribam, si certa distinctionis argumenta mihi suggererint eruditii Hispani.

ad eam osrid
afferendam
non sufficiant.

E**B**

nam que
afferuntur
pro distinc-
tione,

DE SS. LUCIA ET GEMINIANO

MARTYRIBUS

C**F**

R O M Ä,

U. S.

SYLLOGE HISTORICO-CRITICA.

§ I. Cultus Sanctorum antiquissimus: Acta fabulosa: horum ex Adone compendium.

SUB DIO-
CLETIANO
Cultus San-
ctorum no-
strorum

N signum martyrum Lucia & Geminiani constantissima celeberrimaque in monumentis ecclesiasticis memoria certam illorum atque indubitatam in tota Ecclesia Catholica consecratam venerationem dilucide ostendit, adeò ut inutile esse videatur, pro stabiliendo ipsorum antiquissimo cultu argumenta alia in medium pro-

ferre. Tametsi enim vetustioribus Fastis Hieronymianis à Florentinio vulgatis inserti non sint, aliis fere omnibus Martyrologiis & Kalendariis SS. Luciae & Geminiani nomina inscripta sunt. Hieronymiana contracta Rhinoviente, Richenoviente & Labbeanum Roma Luciam & Geminianum recolunt, Gellonense & Angustianum, Fuldense, Ottonianum, Wandelberti, Beda, ac Rabani Martyrologia, & Kalendarium Vaticanum 3806 di-

A disertè utrumque annuntiant, sed palestram fusa eorum sanguine nobilitatam non assignant. Romanum parvum Rosweydi curâ editum, & ab ipso Romanum *vetus appellatum*, etiam locum, quo passi sunt, hoc modo adnotavit; Romæ, Luciæ & Geminiani martyrum: & in Kalendario Romano, Frontonis operâ illustrato, ad præsentem diem legitur: Natalis SS. Luciæ & Eusemiæ; laudatus autem Fronto hec ibidem observat: Non sic in Sacramentario Pamelii & Menardi: sed primum S. Euphemia. Deinde eodem die SS. Luciæ & Geminiani. Tres ecclesiæ Romæ nomine Euphemia dicatas ait Baronius, licet Alexandriæ (*in Chalcedone*) passa sit. At Lucia Romæ passa est.

ex Martyrologiis,

2 Quod ad Kalendarium suum observavit Fronto, in precipitata Martyrologia non pauca irrepsit, cum eodem modo annuntient, Luciæ, Euphemia & Geminiani: & Rhinoviense scribit Eugenia; Vaticanicum verò sensum videtur habere continuatum & Luciam Chalcedoni quoque adscribere: sed istud verbulo indicasse sufficit. Sancti Martyres nostri reperiuntur etiam in Adonis & Usuardi Martyrologiis, quod ultimum brevi hoc elogio eos exornat: Romæ sanctorum martyrum Lucia nobilis matronæ & Geminiani, quos Diocletianus poenis gravissimè afflictos, diuque tortos, tandem post laudabilem martyrii victoriam gladio animadverti præcepit. Observat Sollerius in Usuardo suo in hac annuntiatione nihil contineri, quod magnopere in dubium vocari possit, si modo Diocletiani persecutio in ipsis persecutoris locum substituatur. Ab Usuardino textu vix differt Romanum Baronii Martyrologium, cuius propria ea, ut & aliorum verba censui hinc non esse exprimenda. Sanctorum Lucia & Geminiani memoria etiam celebratur in Sacramentario Gregorii ad præsentem diem. Attento igitur hoc martyrologorum numero, non possum non cum Florentinio in Annalibus ad xvi Septembri mirari, quomodo neque in Florentini codice, neque in Corbeiensi & Antwerpensi SS. Luciæ & Geminiani memoria agatur, cum tamen alii Romani martyres in plures ordines divisi indicentur ab illis præteriti.

Menais, & Menologii Græcorum,

3 Sanctos quoque nostros sequenti die signant Menea Græcorum, additis quatuor versiculis, quos Latinè non reado, eo quod peculiare nihil, quod ampliorem illorum notitiam possit ingerere, complectantur. Menologium Græcorum Eminentissimi Sirleti fusius de illis agit hoc modo: Eodem die (xvii Septembri) natalis sanctæ martyris Lucia viduæ & sancti Geminiani filii & martyris. Hæc sub Maximiano & Diocletiano imperatoribus in urbe Roma opibus & genere illustris, annos nata septuaginta quinque, triginta sex vidua transegit: accusata apud Diocletianum, quod Christianam fidem coleret, graviter verberata est, postea in æreum lebetem pice ferti plenum (ponuntur tum puncta aliquot, quia deest verbum unum alterumve, forte missa & inde) exiit incolunis, cùmque Urbem circumduceretur, occurrit illi Geminianus, qui eam sequens, paulò post baptizatus ejus filius appellatus est. Postremo Lucia post multos cruciatus martyrio coronata est, Geminianus verò postea capite obtruncatus, in caelum est assumptus. Idem Græcorum Menologium Græce olim jussu Basiliī imperatoris, nunc Græce & Latinè editum studio & opera Eminentissimi Annibalii Albani, quod Geminianum scribit, addit insuper aliqua, quæ infra, ubi de Actis & palestra martyrii agimus, commodiis dissentientur.

4 Hec omnia planè sufficient, ut antiquum AUCTORE admodum esse ac legitimum horum Sanctorum U. S. cultum negare nemo possit. Confirmatur ex eo, aliisque o- quod in Annalibus ad Martyrologium Adonis scri- studiar. bit Dominicus Georgius: In ordine Romano XII Cencii Camerarii num. xl pag. xcii fit mentio ecclesie S. Geminiani in Urbe: nec minus stabilitur ex Baronio, in Annalibus ad Martyrologium suum dicente: Est præterea juxta Tiberim vetus memoria eorumdem Martyrum, ubi & eorum sacra corpora condita esse dicuntur; licet Lu- censes eadem ad se translata testentur: sed acci- disse putandum, sicut frequenter in ceteris, ut pars ipsorum & non integra fuerint translata cor- pora. Observat Tillmontius in persecutione Dio- cletiani, art. 15, Florentinum, licet Lucensem, translationis istius non meminisse. Landanus Baronius hæc ibidem addit: Confundunt aliqui hanc Luciam cum illa Syracusana, sive & ec- clesia ab Honorio Papa erecta in Esquilino, dicta Diaconia S. Lucia ad septem folia, apud basilicam S. Sylvestri postea illi tribuitur. Verum alteram ab altera distinguendam esse, probat cul- tus, urique ab Ecclesia exhibiti, disparitas. Sed hec apius examinabuntur ad diem XIII Decembris, ubi etiam expendendum erit, cuius Lucia nomen sacrofæcta Missæ Canonis insertum sit. Vide interim, si lubet, Sollerii observationem in Mar- tyrologium Usuardi ad diem XIII Decembris.

E

5 Quam certus & minimè dubitabilis est SS. Gestæ eorum Lucia & Geminiani cultus, tam incerta & omnino dubia ipsorum gesta sunt, ita ut vix quidquam iuri & sine erroris periculo pressum af- serere. Baronius memorato supra loco, Recitat. inquit, horum acta Mombrini tom. 2. Habe- mus ea in veteri codice manuscripto, quorum est exordium: Consulibus Diocletiano octies & Ma- ximiano septies &c. Habent tamen aliqua, quæ corrificantur. Et hec quidem Eminentissimi viri sat mitis censura. Octavius Cajetanus in suis ad Vitas Sanctorum Sicularum Animadversionibus, animadversione prima in Certamen Sanctorum martyrum Lucia & Geminiani, postquam pra- misserat, ex quibus codicibus manuscriptis, tum Siculis tum Romanis certaminis hujus historiam concinnasset, enumeratis insuper anterioribus ali- quot, qui consentientia manuscriptis Acta typis vulgârunt, ita satur.

6 Ceterum præmoneo, conficiendis his Actis non nisi ex nonnulla recidisse me ex MSS. libris, quæ ne- mo probârit, præque me doctissimus Baronius advertit, habere ea Acta, quæ corrificantur; quamvis, quæ castiganda essent, ille non ex- plicaverit. Nos per pauca commemoratus. No- minantur in iis Actis Gebal affessor imperatoris Diocletiani, & Pyropogon Romæ vicarius, quæ nomina barbara ac suspecta falsi. Traditur, Lu- ciæ in carcerem detrusâ, ex ejus fundamentis flu- vio exundante, medium urbem interiisse: domum verò Diocletiani à fundamentis evulsam. Qui Lu- ciæ fuisse cædebat, lapideum effectum, extra unam manum, quæ carnea remansit: Diocletianum autem, qui cædi jusserrat, exaruisse; sed Lucia precibus sanatum: Geminiano domi fuisse ultra tria millia & ducenta simulacra: Romæ hiatu terræ templum Jovis absorptum; Diocletianum post excruciatos Luciam & Geminianum Ro- mâ digressum, ad pontem Galatium in flumine Thein cum mille trecentis quadraginta sex viris submersum. Quæ omnia nugæ. Alia prætero, ne videar otiosus. Hæc verò recensui, ut Acta in noanullis corrupta cognoscerentur, ac nemo

Actis fabu- loſis

mire-

AUCTORE
U. S.

rum manus-
criptis,

miretur, quædam refecta à me, alia jure emenda-

B 7 Ita ille, & rectè: an autem de cetero Acta etiam quoad ea, qua minimè suspecta falsi ha-
bet laudans Cajetanus, inò & iueri conatur, admetti possint, infra videbitur. Acta Mombri-
tianis simillima habemus in gemino codice mem-
branaceo descripta, quorum prior signatus lit-
terâ P. Ms. 19, alter Q. Ms. 6. Habemus etiam duplia Acta manuscripta, quorum alterum ex
antiquo P. Sirmondi manuscripto extractum, col-
latumque cum manuscripto S. Audomari ad nos-
missum est anno 1630; alterum ex manuscripto
Fuldensi, quod cum manuscripto S. Maximini
Treviris collatum fuit. Acta hac manuscripta à
Mombritio in verbis non raro dissentunt, sed ea-
dem facta continent, prodigia eadem, easdem
que, ut Cajetanus appellat, nugas. Lectorem ta-
men hic monitum volo, à Mombritio historiana
submersionis Diocletiani ne verbo quidem attingi;
an autem ipse meam residerit, utpote quam
fabulosam ac merè commentitiam esse facile po-
tuerit deprehendere, an Acta ipsa, qua descri-
psit, fabellâ istâ caruerint, non facile divi-
nem.

rum impres-
fis

8 SS. Luciae & Geminiani Acta prælo donâ-
runt insuper varii, quorum hic aliquos recensere
arbitror non futurum inutile. Edidit ea Bellova-
censis lib. 12, cap. 39 & sequentibus. In non-
nullis contrâctior est ejus historia, quam sint ma-
nuscripta supra memorata: interdum omittit al-
liqua, que enumerare supervacaneum est: sub-
merzionis Diocletiani fabellam sic apud ipsum mi-
tigatam reperio: Cùmque Diocletianus eis (San-
ctis nostris) dimissis, à Roma recessisset, & in
quodam fluvio navigaret, cum mille trecentis
quadraginta sex in flumen cecidit, qui tamen
solus evaluit. *In iugis habet*, Ex gestis: in margine
autem adscribit: Vitam hujus (sancte martyris
Luciae) describit Ado, quam habet Surius xvi
Septembris, sed latus Petrus lib. VIII, cap. L-
xxxv. *Perrum de Natalibus designat*, qui SS. Lu-
cia & Geminiani Acta manuscriptis nostris con-
formia summatim exhibet, sed memoratam de
Diocletiano fabulam paulò aliter expositam ibidem
lego his verbis: Dum pervenisset (Diocletianus)
ad pontem Gallatum, judicio Dei pons ceci-
dit, &, multis in fluvio necatis, ipse vix cum
paucis eyasit. *Santus quoque Antoninus I part.*,
tit. 8, cap. 1, § 37 brevem de Sanctis hisce hi-
storiâ ex Bellovacensi adornatam refert, in qua
dicitur Diocletianus Româ profectus Pyrrhopo-
nem suum reliquise vicarium. Variant & Acta
in numero simulacrorum, que in edibus Gemi-
niani habebantur, sed discrimen illud enucleare
opera pretium non est.

diseimas.
Adonis

9 Ex iis, que num. 6 ex Cajetano adduxi,
facile prudens lector statuet, qualis sit Actorum
illorum auctoritas: mihi certè videntur tot fabel-
lis referta, ut pro certo habeam, de reliquis et-
iam omnibus, utpote ex fonte tam purido haustris,
merito dubitandum esse. Quare Acta hec fabu-
losa hic non excudam: non abs re tamen fuerit
satis longum, quod ex iis concinnavit Ado, com-
pendium annexare, ut aliquod Actorum specimen
habeatur: sic autem scribit ad diem xvi Septem-
bris: Romæ, natalis sanctorum Lucia & Ge-
miniani, imperatore Diocletiano, judicibus A-
pofrasio & Megasio. Manserat beata Lucia in
viduitate annos triginta sex, totius autem vitæ
ejus fuerunt anni septuaginta quinque. Quæ ac-

cusata à filio Euprepio, quod Christiana esset, jussit eam Diocletianus sibi adduci, & dixit ei: Audio, quia reum illum Crucifixum confiteris, & deos nostros derides. Nunc ergo si parata es vivere, parati sunt dii omnipotentes, ut eis offeras thura, ut possint tibi esse propitii & vi-
vas. Sancta Lucia respondit: Nec sibi sunt propitii, nec cultoribus suis. Nam mihi propitia-
bit Dominus meus Jesus Christus, pro cuius
amore parata sum ignem, vincula, & quas vo-
lueris peccas suffere.

D

Actorum
compondi-
um, quod

10 Audiens Diocletianus constantiam fidei e-
jus, jussit eam trahi ad carcerem, ubi confola-
tionem divinam promeruit. Reducta autem ite-
rum ante Diocletianum sedentem pro tribunali,
extensa est gloria Femina, & fustibus diutissi-
mè verberata. Et ecce terræ motus subito fa-
ctus est, & templum Jovis ita subrutum, ut
nec lapis super lapidem ædificii remanserit. Dio-
cletianus autem ollam æream adduci fecit, eam-
que pice & plumbo jussi impleri, & in circui-
tu ligna aggregari & succendi, sanctamque Lu-
ciam infra (Acta scribunt in) ollam demergi,
ubi Sancta Dei psallens triduo vixit. Mittens ve-
ro Diocletianus, qui renunciaret ei, si tota jam
in cineres esset resoluta, is, qui missus fuerat,
intimavit rediens imperatori, quod absque ulla læ-
sione sana viveret. Tunc impius tanto miraculo
nullo modo ad credendum Christo incitatius,
jussit, ut onerata ferro & plumbu per civitatis
plateas duceretur. Pervenit autem ante domum
hominis præpotentis, nomine Geminiani, in cu-
jus domum dæmonum innumerâ simulacula e-
rant.

in nonnullis
discrepat

11 Dumque sancta Lucia domum ipsam per-
transisset, subito columba alba velut nix descen-
dit de celo, & super caput Geminiani tertio fi-
gurans crucem resedit. Geminianus respiciens vi-
dit sibi patre cælum, & statim arripiens cursum
peruenit ad locum, ubi iam Sancta Dei torque-
batur. Et prosternens se pedibus ejus, cœpit
narrare, quod viderat, & Baptismi lavacrum ex-
petere. Erat vero quidam sacerdos Protasius no-
mine, cui nocte apparens angelus Domini mo-
nuit, ut iret ad carcerem, & Geminianum, qui
fontem salutis requirebat, baptizaret. Qui cùm
evigilasset, festinatus abiit, & beatum Virum a-
quâ salutari lavit. Post diem tertium exhibita est
sancta Lucia Diocletiano, & cum ipsa Gemi-
nianus, de quo jam imperator audierat. Quos
ille poenis gravissimè afflictos diuque tortos, tra-
didit cuidam perversissimo judicii, ut quod dece-
rat poenarum, ipse suppleret. Qui primo jussit
cervices eorum fustibus contundi, & mox ter-
ræ motu facto, camera domûs judicariae ceci-
dit, & judicem impium opprescit. Deinde san-
cti Martires exhibiti sunt Apofrasio, sub quo &
septuaginta quinque martyrum implevere, qui,
visis miraculis, quæ circa Sanctos suos Dominus
operabatur, crediderant. Hic judex impiissimus,
post sanctorum horum martyrum necem, à dia-
bolo equum ejus incitante, de ponte lapideo
præcipitatus in flumen est. Corpus ejus postea
nullo loco repertum. Deinde beata Lucia & san-
ctus Geminianus à Megasio viro consulari ar-
ctati, post laudabilem victoriam, martyrii gla-
dio animadversi sunt sub die sexto decimo Kalendas Octobris. Quorum corpora rapuit quæ-
dam mulier Christiana nomine Maxima, &, ut
deceit, Martyres sepelivit.

E

12 De hisce omnibus, que ex Adone jam
de-

A
ab Actis
jam recensi-
tis.

descripti, in persecuzione Diocletiani art. 15 bre-
viter pronuntiat Tillemontius: Quod Ado de iis
(Martyribus nostris) dicit, prorsus nihil valet:
censura tamen sue causam nullum adducit. Qua-
potuerint illi displicere, suspicor esse insolita illa
& stupenda prodigia, commemoratum terra mo-
tum, ex quo Jovis templum omnino subversum
sit, quod Cajetanus ipse ad aniles fabulas ablegat,
bisque similia, quibus immorari non lubet, pra-
ferunt cùm ex diëtis & dicendis facile colligi pos-
sint. Observo tamen, Adonianam synopsem in
non paucis diffentire ab Actis ium manuscripsis,
tum typo editis: hac enim planè omnia Luciam
ac Geminianum angelorum ope in Siciliam Româ
delatos scribunt, Ado vero de transvectione ea ne
verbum quidem: Acta hac referunt Luciam post
eruiciatus multos placide emisse spirillum; Ge-
minianum autem gladio suis obtruncatum; Ado
disertè utrumque ferro necatum scribit &c. Cùm
autem existimandum non sit, Acta ab Adone
aut mala fide, aut vitiōse descripta suisse, con-
sequens est, ut suspicari liceat, SS. Luciae &
Geminiani Acta Adonis tempore non adeo, ac
nunc sunt, suisse interpolata.

B

§ II. Tempus & palæstra mar- tyrii.

Tempus
martyrii incer-
tum.

Eminentissimus Baronius aliique SS. Luciam
& Geminianum inter eos recentent, quorum
certus, quo coronati martyria sunt, annus mi-
nimè habetur expressus. Et certè agonis illorum
tempus determinare difficile est, cùm tot fabellis
Actorum auctoritas planè convulsa sit: lubet ta-
men hic expendere, an solido fundamento statui
possit gloriosum Sanctorum nostrorum certamen
ante annum Christi 303. Convenit nunc omnino
inter eruditos, immanissimam Diocletiani per-
secutionem non ante annum imperii ejus 19 captam
esse, agente consulatum octavum Diocletiano,
Maximiano autem Herculio septimum, & per
consequens crudelissima carnificina initia certo re-
ferenda sunt ad annum Christi 303, in quem in-
cidit memoratus senis utrinque consulatus. Cùm
ergo SS. Lucia & Geminianus in sacris Fafis si-
gnentur sub Diocletiano, aut saltem saeviente ejus
persecutione cœs, bac autem in Christianos non ex-
arserit ante annum 303, verisimilis est, ante il-
lum has pro Christo victimas non occubuisse.

Opinio Cajetani,

14 Octavius Cajetanus supra laudans ani-
madversione 2 in Certamen SS. Luciae & Gemi-
niani, juxta codicum quorundam scriptiōnē pu-
tar illorum martyrium contigisse anno 13 imperii
Diocletiani, censetque consulatum Diocletiani
octavum & septimum Herculii, utpote minimè
conjungendum cum 13 imperii anno, perperam à
scriptoribus additos suisse Martyrum illorum A-
ctis, atque mirum non esse, falsos in his Actis si-
gnari consules, cùm nonnulla alia in iisdem sint
depravata. Ut annum hunc Sanctorum martyrio
tribuat, induci etiam se afferit ex eo, quod Lu-
cia vidua & Geminianus exstincti sint sub Me-
gasio Sicilia consulari; anno autem 20 imperii
Diocletiani non Megasius, sed Paschasius, qui
Luciam Syracusanam affectit martyrio, Sicilia
consularis erat: Verosimilis igitur est, inquit,
SS. Luciam & Geminianum anno 13 imperii
Diocletiani & Maximiani, certamen Romæ cœ-
Septemberis Tomus V,

pisse, quod dein duos aut tres circiter post an-
nos in Sicilia expleveré: verū de his infra la-
tiis.

AUCTORE
U. S.

15 Objectionem autem, que contra hanc suam
sententiam fieri posset, ita prævenire ibidem stu-
det laudatus scriptor: Nec te moveat, quod A-
cta meminere edicti à Diocletiano editi anno im-
perii xix, mox enim dicam, quodnam edictum
istud fuerit: & animadversione s sic loquitur:
Ne accipias immanissimum illud edictum, quod
Diocletianus & Maximianus, ... promulgārunt
extremo imperio: sed edictum primum intelligas,
quod à Diocletiano anno tertio imperii Romæ
editum est adversus Christianos, qui Romæ
agerent: nam hoc ipsum edictum Acta signifi-
cant, cùm tradant, ad saevitiam persecutionis o-
stendendam, nullam urbem, nullum vicum fuisse,
in quibus simulacra non statuerentur, quo
videntur allusisse ad Diocletiani jussa initis impe-
rii data, ut nemini vendere nec emere liceret,
nec quidpiam commercii exercere, nisi prius si-
mulacro thus incendisset, ut constat ex Areto e-
piscopo & Beda. Sic difficultatem omnem am-
pliri conatus est, decreto illo sub initia imperii
Diocletiani fixo, quod etiam faciunt Acta S. Se-
bastiani, que habes in Opere nostro ad diem xx
Januarii.

E

16 At longè mibi videtur verisimilis, edi-
tum illud, quo ubique palam expositis demonum
simulacris incensum adulere omnes jubebantur,
referri debere ad annum, quo persecutionem cæ-
piam diximus: ante hanc enim alia, ex ipsis
Diocletiani editis profecta, admittenda non est.
Ut ita censeam, facit auctoritas Eusebii, qui lib.
8 Histor ecclesiast., cap. 4 felicem Ecclesie statum
primis octodecim regnantis Diocletiani annis de-
scribens, demonem tum alto quasi oppressum so-
pore, & fideles Christi summa in veneratione o-
mnibus suisse testatur. Civiles quoque tumultus &
bella penè continua ab exteris nationibus Diocle-
tiano & Maximiano illata ipsorum curas omnes
& studia tum exegerunt adeo, ut minimè videan-
tur cogitasse de Christianæ religionis tam acerba
vexatione, quam demum turbis bellicis soluti,
& victoriarum suarum multitudine inflati, dirum
in modum concitârunt. Hinc sententia mea adsti-
pulatur quoque Laeliani pulcherrima oppositio,
inter imperium Diocletiani pacem cum Christia-
nis servantis, & ejusdem eos persequentiis: sic an-
tem habet lib. de Mort. persecut., cap. 9: Dio-
cles... tamdiu... summa felicitate regnavit,
quamdiu manus suas Christianorum sanguine non
inquinaret: & cap. 17: Hoc igitur scelere (per-
secutionis) perpetrato, Diocletianus, cùm jam fe-
licitas ab eo recessisset &c.

F

17 Juverit hoc etiam transferre verba Euse-
bii lib. 8 Histor. ecclesiast., cap. 13. Igitur an-
tequam bellum nobis indicatum est; quamdiu im-
peratores placido ac benevolo erga nos animo
fuerunt, quantâ copiâ omnium bonorum, quantâ
felicitate abundaverit imperium Romanum,
quis explicare sufficit? Et paucis interiectis: Ita
cùm eorum principatus absque ullo augeretur
obstaculo, novisque indies incrementis floreret;
repente mutato consilio, pacem, quam nobiscum
servabant, solyentes, bellum nobis inexpiable
intulerunt. Necdum alter annus hujus bellici mo-
tus effluxerat, cùm ecce novus & inopinatus
casus rem Romanam pœnè subvertit. Irrefraga-
bilis ista utrinque scriptoris hujus auctoritas, &
instituta comparatio inter felicitatem imperatorum
Christianis faventium, & infelicitatem eorumdem
Chris.

Q Q

AUCTORE
U. S.

Christianos persequentium, non videretur sane conciliari satis posse cum tam atroce Diocletiani editio, quod anno tertio imperii latum ad decimum tertium & ultra viguisse contendit Cajetanus.

18 Sed & Cajetani assertum minus fit probabile ex eo, quod Acta, in hoc punto minime ab ipso correcta, SS. Luciae & Geminiani certamini Diocletianum Roma presentem statuant; ubi tamen nullo satis solidu fundamento nisi videntur Diocletiani anno 13 imperii in Urbe presentia; imo efficaciter ostendi potest, eum Româ tunc absuisse. Multa sane sunt, que persuadent, dicto anno in Oriente versatum fuisse Diocletianum, & Alexandriam subegisse mense octavo à copta obfide, cedibusque ac proscriptionibus totam replevisse Agyptum, intersecto seditionis auctore Achilleo, quo duce sex ante annis à Romana potestate defecratur Alexandria cum omni Agypto. Hac fuisus deducta probataque curiosus lector reparet in Critica Pagii ad annum Christi 296. Consulteriam potest Tillemontius in Histor. imperat. tom.

B 4, art. 14, 15 & 16, ubi multa leguntur, que Diocletianum annis 12, 13 & 14 imperii sui Româ absuisse, testatum faciunt. Unde apparet, Acta ex hac etiam parte nullius esse auctoritatis, & erroris convinci codices illos, qui Sanctorum nostrorum martyrium illigant anno 13 imperii Diocletiani, simulque, sed omnino contra historiam veritatem, notant consulatum ejus octavum.

19 Edicti, quod initio imperii Diocletiani latum vult Cajetanus, meminerunt quidem Acta S. Sebastiani, quae à Baronio Hessilio quendam laudata incubrationibus suis inferuit Bollandus; verum ea ut plene authenticata non adoptavit; & ne ut talia admittantur, facit preter alia id, quod subdo. Tom. 2 Januarii, pag. 275 num. 64 ita in Actis legitur: Imperantibus Carino, Diocletiano & Maximiano. Sed Diocletianus in Urbe erat cum Maximiano: Carinus autem erat cum omni exercitu in partibus Galliarum positus. Quis credit, Diocletianum Roma fuisse, quamdiu Carinus in Occidente rerum summâ potiretur? Indubitatum quippe nunc est, Diocletianum Chalcedone, & non ante XVII Septembribus anni 284 fuisse ad purpuram assumptum post Numeriani cadem. Carinus, Juliano, qui in Occidente imperatoris nomen ceperat, perempto, in Illyricum movit

C adversus Diocletianum, & post varia pralia vicitur suorum icibus occubuit anno 285, ut ex Ida- iiii Fastis monumentisquo aliis eruditè demonstrat Pagius ad dictos annos. Superstite igitur Carino, Roma non fuit Diocletianus, quod cum adstrinxerat Acta S. Sebastiani, vacillat illorum auctoritas, videturque cum Tillemontio in Persecutione Diocletiani, art. 3 dici posse, ab Auctorum illorum collectore Diocletiane imperii initii tributum fuisse, quod ad ejus finem referendum erat.

20 At, inquires, dubitari non potest, quin ante annum 19 imperii Diocletiani tum Roma, tum alibi martyres aliquot Christi fidem suo sanguine confignariint. Hoc negandum non puto; sed non videatur propterea admittenda immanis illa Christianorum vexatio, quam ab anno tertio Diocletiani ad decimum tertium Cajetanus statuit. Si enim primis ab adito imperio annis, jubente Diocletiano, sagittis confossus S. Sebastianus, si aliquot alii occisi, potuit ille vel captanda Romanorum benevolentia ergo, vel particularibus aliis de causis in Christianos quosdam animadvertere: dicendum tamen est, eum postea, perspecta

Christianorum fidelitate & erga se meritis, odium in amorem commutasse, praesertim cum constet, nonnullos Christianos ab eo, minimè cogente idolis sacrificare, provinciis praefectos fuisse. Si alios ante cœptam anno 303 persecutionem oportet agnoscere, eos sublatos dicam privata superstitione ac crudelitate praefectorum, antiqua imperatorum edicta, licet à Diocletiano non innovata, in Christianorum perniciem suscitantium: sive eo paet quis contendenter, ante annum 303 martyrio coronari potuisse SS. Luciam & Geminianum, non refragabor. Verum de his plus quam satis.

D 21 Ut de anno, ita & de die, quo passi sint Potuerunt sancti hi Martyres, certi nil statui potest; quod pati 16 Septembribus annis hic, ut eorum natali sacer, à ple-

no 303. risque martyrologis signetur, vel ex eorum arbitrio, vel ex Actis orum habet, quorum, ut supra dixi, fides nulla. Tillemontius in Persecutione Diocletiani, art. 15 ait: Certum est, Diocletianum, cui S. Lucia fertur praesentata, non fuisse Romæ mense Septembri; at nullam addit voculam, quâ stabilitat hanc suam certitudinem, nec indicat eam unde hauerit. Quoniam ergo mentem critici hinc non nisi conjectando assequi possum, exquisito, ceriam ei visam fuisse Diocletiani dicto mense ab Urbe absentiam, quia diem XVII Septembribus imperii Diocletiani natalem indubitanter agnoscit, eoque ipso die, si Romæ fuisse, imperii vicennalia fuisse celebrata: verum quantum hac opinio de die natali imperii Diocletiani ab evidenti certitudine absit, videre lector poterit, si Stephani Balusii notas in cap. 17 libri de Mort. persecutorum voluerit expondere, ubi argumenta Pagii, pro die XVII Septembribus digladiantis, soluta sunt. Obiter hinc obseruo, Balusii ratiociniis Tillemontii opinionem efficiaciis convelli ex eo, quod ad sigendam imperii Diocletiani natalem diem XVII Septembribus initiatum maximè legum quarundam subscriptione, & auctoritate Chronici Alexandrini: verum non semel agnoscit ipse Tillemontius, ex legum subscriptionibus non admodum validum deduci argumentum, & non numquam errorem in iis deprehendit: Chronici quoque Alexandrini, aliorumque deposita à Diocletiano purpura assignantium annum Christi 304, auctoritatem deserit, ut meliori, sic ipse eam vocat, Laetantii adharet. Vide, si lubet, tom. 4 Histor. imperat., Notis super Diocletiano 9, 17, 18 & 19.

E F 22 Atque hac de tempore martyrii, nunc de palestra, quam gloriose Pugiles nostri suo sanguine purpurârunt, hic agendum. Sed ad hanc controversiam priusquam accedo, ex Actis aliqua, in quibus lis tota sita est, equi lectoris examini subjicio. Post narratam Geminiani jam simul cum Lucia ad Diocletiani tribunal constantem fidei professionem, toleratimque ab iis fustuarum, subditur dominus, in qua impium exercebatur judicium, subversio; ipso iudice, multisque gentium oppressis, exanimis Lucia ac Geminianus dimissi divina virtute in Siciliam deportati ducuntur: de uno dein in alium locum transeuntes, impervias fluminis undas hibernis auctas imbris, Dei implorata ope, pedibus calcant, non secus ac stratos lapides. Ad oppidum Mendens progressi, demonia regionem infestantia expellunt, solitusque perpetratis prodigiis, plures Christo crucifaciunt. Ab Apophrasio iudice deos suos ultro, dum vietima septuaginta quinque pro Christi nomine impio ferro cervices prebuere, plenam oderamentorum phialam super occisorum corpora effun-

A effundunt angeli: at, divina nemesis judicem subsequente, ab equo à demonio arrepto excusum corpus inventum nusquam est. Megafis judicis alterius rabiem formidantes SS. Lucia & Geminianus repentina montis biatu oculuntur, & in fonte sua fonte è saxo mirabiliter profunde reficiuntur, ac demum, cum illa placide, hic ferro vitam finissent, pia mulieri, tumulandis sanctis corporibus operam danti, adjumento fuerunt angelis fruendis illorum sepulchris marmora deferentes.

B multis argumentis

23 Que commemoravi, extracta sunt ex editis à Cajetano *Actis inter Vitas Sanctorum Siculorum* tom. 1. Vidi num. 6 aliqua, quæ Cajetanus meritò expunxit ex *Actis*, velut fabulam redolentia. Ego, ut de iis, quæ num. precedente retuli, precipitanter nihil statuam, imprimis cum *Ruinartio in Annotatione ad Acta martyrum sincera editionis Parisina anno 1689*, pag. 344 lubens profiteor, Rejicienda non esse martyrum Acta eo nomine, quod quandoque in eis... Insolita miracula à fidelibus interserta sunt; quin immo contendō, summa cum veneratione suscipienda esse ingentia prodiga, & tamquam divinitate omnipotentia testimonia habenda, si vel ab iis narrentur, quorum non sit suspectum suffragium, vel aliunde non dubiè comprobentur; at si ea non nisi ab exigui nominis auctoribus referantur, vel arbitrii jure possit, an non sint ab ingeniosis poetis adornata, ea prudenti cuilibet ad exacta trutina leges expendenda judico. Fontes ergo, ex quibus hausta sunt, rerumque momenta, quibus nituntur hic controversa, perscrutemur.

C contendit Cajetanus,

24 Cajetanus contendens, SS. Luciam & Geminianum certamen, quod Roma cœperant, in Sicilia consummâsse, ait *Galesinium*, scribentem, Romanam humum illorum morte nobilitatam, decupum fuisse, minimè perspectis manuscriptis codicibus, librisque editis, contra *Galesinium* discernentibus: illos enim, ait animadversione 24, ex urbe Roma in insulam Siciliam divina ope delatos, . . . docent membranæ manuscriptæ. . . . Præterea scriptores indigenæ rerum nostrarum periti & in iis fide digni; ad hoc externi, Petrus episcopus Equilinus, Vincentius Beluacensis, D. Antoninus. Premiserat autem animadversione 13: Plures sanctos Martyres angelorum ministerio in alias terras deportatos fuisse. Exempla in eorum *Actis* lege. Ego nec limites positos volo omnipotenti divina, nec fieri id potuisse infiior; at factam fuisse prodigiosam hanc translationem, eamque subsecuta fuisse insolita miracula, Cajetano solidis minimèque falsi suspectis monumentis erat ostendendum. Singula ejus argumenta inspiramus.

D aliique scriptores; sed

25 Translationem hanc, inquit, adstruunt codices rum Romani, tum Siculi. Esto; at quoniam, ut vidimus, Cajetanus vitiata fabellis plurimis Sanctorum nostrorum *Acta* agnoscit, eaque vel idcirco castiganda judicavit, illius intererat, certioribus testimonis evincere, in reliquis, que non correxit, genuinam esse Actorum sinceritatem, scriptoremque, qui quoad bene multa imposuit, in aliis fidelem, minimèque fabulatorum fuisse: ego enim existimo non esse à fabula suspicione immune id omne, quod ex historia nugis commentisque farta accipitur, & aliunde non probatur. Scriptores indigenas pro hac translatione stare asserti: nullum cum nominet, momenta rationum, quibus sententiam suam stabilire conantur, expendere non potui: si non nisi *Acta* edidere, fas mihi arbitror afferere, non esse eos majoris, quam

September Tomus V.

sint *Acta ipsa auctoritatis*: quid quod forte in scriptores Siculos cadat, quod de externis à Cajetano memoratis Natalis Alexander tom. 3 *Histor. ecclesiast.*, Parisis recusa anno 1714, ad seculum 1 dissip. 17 pag. 185 dixit: Addo Vincentii Bellovacensis & S. Antonini in rebus historicis auctoritatem levioris esse ponderis. Qua de re viri eruditissimi Melchioris Cani Canariensis episcopi censuram subjicere placet; lib. 2 de Locis theologicis, ubi agit de humanæ historiæ auctoritate, cap. vi regula 2: "De Vincentio Bellovacensi, inquit, & D. Antonino, liberis, riūs judico; quorum uterque non tam dedit operam, ut res veras certasque describeret, quād ne nihil omnino præteriret, quod scriptum in schedulis quibuslibet reperiretur. Ita ad historiam unamquamque existimandam, mentoque suo ponderandam, non artificum staterà, sed ne populari quidem trutinā usi sunt. Quam ob rem boni licet ac minimè fallaces viri, qui tamen nec auctores eos, à quibus suis exscriptis libros, diligenter examinārunt, nec res justis libratas ponderibus metiæ prodiderunt, apud criticos graves atque severos auctoritate carent".

E

26 Hac Melchioris Cani censura etiam *Petrum de Natalibus* meritò ferit, eoque magis pro expensis eorum momentis, opinione facit, quod tam hic, quād laudati duo scriptores editis à se SS. Luciae ac Geminiani *Actis* inscruerint non paucā, que Cajetanus recusuit, ut à nemine probanda, nugasque appellavit: quibus hic recensendis cum necesse non sit immorari, illorum scripta curiosus lector adeat. Ad id, quod Cajetanus addidit de pluribus Sanctoris in regiones alias angelorum ministerio translatis, respondeo, si major non sit Actorum fides, nec securiora pro illorum historia veritate fundamenta, translationes base non minus falsi suspectas habendas esse, quād eam, qua de agimus. Reliqua Cajetani argumenta petuntur ex veteri ecclesiistarum Sicilia traditione, cultuque SS. Luciae & Geminiani apud Netinos; insuper ex monumenis, que illorum in ea loca adventum saxis insculptum referunt; ex fonte, qui ad restinguendam illorum fidem mirabiliter fluxit, miraculis inclito, populi ad speluncas corum latebra divinitus patescram concursu: ac denique ex eo, quod Lucia nostram majores vocarent Montanam, ut eam à cognomine Lucia Syracusana distinguerent.

F

27 Argumenta hec, aliaque, que pro vindicandis palæstra Sicilie SS. Lucia & Geminiano fieri possunt, martyrii suum haberent robur, iisque lubens vietas manus darem, si probaretur traditionis hujus per Siciliam receptissima origo solida: at cum perspectissimum sit orbi eruditio, sepe factum aliquod memorabile in patriæ sue commendationem ab otioso ingenio confitum, ac dein à piè credulis avide id, quo gaudent, amplectentibus pro vero adoptatum diuque recentum fuisse; cum insuper Cajetanus ipse fateri cogatur, contra historicam fidem ac dignitatem variis Sanctorum Siculorum *Actis*, ac nominatim iis, de quibus hic, errores non paucos intrusos fuisse à viris piis (abstinenti durius quid suspicari) simplicibusque, qui religionis, Sanctorumque cultum, & fidelium in Cœlestes venerationem vel sic angere fas sibi putabant, non possum traditioni huic assentiri hactenus. Quid enim, nonne ad aniles fabulas relegat Cajetanus prodigium, quod *Acta* referunt, de carnifice in lapidem converso, unde tantum manu carnæ remanente? Scribit tamen in *Hemerologio* suo sa-

O O 2 cro

ero hic Piazza, locum Roma nunc appellatum Macellum corvorum, olim dictum fuisse, ad S. Marcum ad manum carneam, citatque antiquum Cæremoniale; Piazza consonat Floravantes Martinellus in Roma sua sacra pag. 43: prior tamen originem appellationis hujus repetit ab eo, quod lictor Luciam obruncaturus, alter quod eam fuisse cœsurus, in lapidem conversus fuerit. Nihiligitur ex traditionibus popularibus presidii haberi potest.

cum martyrologis probabilius

28 Sed nec existantia, ad quæ Cajetanus provocat, monumenta, non specus, non fons etiam nunc superstes aliquid evincunt: quidquid enim desuper haberi potest, non nisi ex eadem vitiata scaturigine profluere videtur: potuit certè pia popularum simplicitas Actis depravatis nixa inscriptiones has fabricare, potuit fontem, ut miraculose ortum revereri, & tutelares apud Deum digere Sanctos nostros, ob quorum merita fidibus beneficia. à Cajetano commemorata elargitus est halenus, ac porrò perget elargiri Deus, qui fidelium, quocumque loco existentium, opem Sanctorum, quocumque loco passorum, implorantium fiduciam remunerari solet. Utinam simplicia sinceraque sanctorum horum Martyrum Acta eruderet aliquis, ut falsa à veris distinguendo, odiosæ controversie finis imponatur. Quod dum dolemus usque nunc factum non esse, sua maneat antiquis Martyrologiis, Luciam ac Geminianum Roma signantibus, auctoritas, non facile, etiam quoad locum & mortis obita annum atque similia, deserenda, dum certis rationum momentis non constat, in sacros hosce Fastos errorem circa hac irreppisse.

Rome

29 Huic Martyrologiorum auctoritati opponunt, tum Cajetanus loco sepè laudato, tum Thomas de Angelo in Annalibus historico-criticis ecclesiae Sicula pag. 89, illos Romæ annuntiari, non quod ibidem decesserint, sed, inquit Cajetanus, quia ibidem cœperunt pati; verum ad id abunde responsum jam est. Thomas autem de Angelo sic loquitur: Galefinius Romæ passos consignat, eo ductus, quod in Martyrologio Notkeri solemnis in Urbe ipsorum dies habeatur. Offereret sane, si argumentum hujusmodi efficax esset, quod Martha & Magdalena Hierosolymis obierint, earum enim memoria ex Fastis ecclesiasticis & Martyrologiis ibi solemnari ritu celebrata constituitur, ut eruditè expendit Natalis Alexander. (Seculo i scilicet, dissert. 17 editionis supra citata, pag. 186) Quos terræ protulit, non quos cœlo, Urbs solemniter colit. Ita ille: sed antequam argumenti ejus vim expendo, Galefinium male relatum restituo: sic autem habet Notatione ad xvi Septembbris: Sunt, qui in Sicilia eos martyrium obiisse scribant, sed perspicue falluntur, cum Romæ id pertulisse, dilucidè ostendant Ecclesiae Romanæ monumenta, & Aquileienses tabulæ, & S. Antoninus, & Mombritius, & antiqui Martyrologii scriptores. Hoccine est so-

lius Notkeri auctoritate duci? An autem rectè pro se alleget Galefinius S. Antoninum, nihil hic atinet disputare.

D
adjudicatur,
sæc. LXXV
martyribus,
de quibus
Acta,

30 Nunc ad argumentum Thome de Angelo, Natalis Alexandri auctoritate firmatum, respondeo, verum omnino esse, ex eo, quod Sanctus aliquis in urbe quadam colatur, minimè sequi, ut ea in urbe obierit: at rectè concludi autem in hunc modum: quotiescumque Sanctus aliquis à martyrologis loco cuidam determinato ascribitur, nec aliunde constat de scriptorius errore, locus hic ab eruditis habetur Sancti illius mortalium: sed à Martyrologio Romano aliisque confignatur Romæ martyrium SS. Luciæ & Geminiani, nec aliunde authenticò instrumento ullo ostendi potest, in Martyrologia errorem irrepisse; restat ergo, ut Romanum solum, & non aliam orbis plagam illorum sanguine purpuratam fuisse credamus. Præluxit huic responsori mea laudatus Natalis in eadem differt. 17, pag. 180, ubi objectum sibi de Magdalena in Provinciam appulsa veterum martyrologorum silentium diliens, ejusque causas redens, sic demum concludit: Verum Ecclesia Romana hunc scrupulum excutiens, addit veteribus Martyrologiis, (loci) in quo, ex hac vita migraverunt designationem his verbis: "Apud Massiliam, natalis S. Mariæ Magdalenæ &c. Thara, sii in Gallia Narbonensi S. Marthæ &c. Mafiliæ in Gallia Lazari &c.",

E
hic merito
prætermisit.

31 Vidimus num. 22 paulò post medium, in editis à Cajetano Actis recitari LXXV cum viros tum mulieres à SS. Lucia & Geminiano ad Christum adductos, & Apophraſo saviente, obruncatos. De his in Prætermisis ad diem xiii Septembbris in Opere nostro sic legitur: Martyres LXXV apud Octavium Cajetanum & Ferrarium annuntiantur Mendis in Sicilia. At cum hi innotescant ex Actis parum accuratis SS. Lucia & Geminiani, simul de omnibus agendum est die, quo Lucia & Geminianus sunt in Martyrologio Romano, xvi Septembbris. De hisce in compendio Actorum apud Adonem leguntur sequentia: Sub quo (Apofraſo) & septuaginta quinque martyrum implevere, qui, visis miraculis, que circa Sanctos suos Dominus operabatur, crediderant. Verumtamen laudatus Ado illos nec cum SS. Lucia & Geminiano, nec alio loco illos annuntiat ut Martyres alicubi cultos. Quapropter, considerata exigua horum Actorum fide, expensoque omnium vetustorum martyrologorum de martyribus illis septuaginta & quinque silentio, quo saltem dubitare cogimur, an alicubi cultum obtineant, de iis in titulo silendum censuimus. Cum enim LXXV istorum martyrum notitia tantum profixerit ex Actis SS. Lucia & Geminiani multiplici nœvo infectis, cum nullus antiquior martyrologus illorum meminerit, non ausim iis hic locum dare, donec vel de Ecclesiae sensu, vel de legitimo ipsorum cultu ex monumentis minimè suspectis confiterit.

F

A
DE SS. ABUNDIO PRESBYTERO , A
BUNDANTIO DIACONO , MAR-
CIANO ET JOANNE

M A R T Y R I B U S R O M A E.

C O M M E N T A R I U S P R A E V I U S.

U.S.

§ I. Sanctorum in Martyrologiis memoria : Acta à variis edita
& edenda.

B
SUB DIO-
CLETIA-
NO.
Memoria
Sanctorum

Æviente in Christianos Diocletiano , glorioſo martyrio coronati Roma perhibentur SS. Abundius presbyter , Abundantius diaconus , Marcianus ejusque filius Joannes. Baronius in Annalibus Martianum scribit ; in antiquis codicibus & monumentis ſepe legitur Habundius & Habundantius , talisque reperta eſt inſcriptio , dicitur ſacra eorum exuvia cum loculis suis inventa fuit anno 1582 in ecclēſia SS. Cofme & Damiani : ego ſecutus ſum exemplar Martyrologii Romani , quod Sanctos noſtrōs ad praesentem diem his verbis annuntiat : Roma viā Flaminia ſanctorum martyrum Abundii presbyteri & Abundantii diaconi , quos Diocletianus imperator unā cum Marciano viro illuſtri & Joanne ejus filio , quem illi à mortuis fuſcitaverant , decimo ab Urbe laſpide gladio feriri jussit.

in Martyro-
logiis

C

Licet Abundios plures , plures Abundantios ac Marcianos martyrologi recenſcant , ut in Notis ad Historiam ſuam , inſrā landandam , obſervat Fulvius Cardulus litteris c & v ; ſanctos tamen quatuor hōſce Martyres in nullo alio legi Martyrologio , quam Romano. Grevenus in Augusti Uſuādi apud Sollerium ad diem xxviii Auguſti ita habet : Abundii & Abundantii martyrum : omnino autem exiſtimo memoratos à Greveno non eſſe diſtinguendos ab Abundio & Abundantio noſtris ; nam in Bodcenſi codice , de quo inſrā , ſic legitur : Incipit Paſſio SS. Abundii preſbyteri & Abundantii diaconi , quæ eſt quinto Caſtells Septemb. , quo fortiaſſe codice aut alio ſimiſi uſus eſt Grevenus : quod autem ſolos memo- ret Abundium & Abundantium , ex eo oriri potuit , quod hi ſoli in titulo ſignentur , pretermiſſis Marciano ac Joanne.

C apud Ba-
ronium in
Annalibus ,

De Sanctis noſtris tom. i Annal. Eccleſiaſt. ad annum Chriſti 303 ſic loquitur Eminentissimus Baronius : His igitur imperatoribus (Diocletiano & Maximiano) coronati martyrio habentur viā Flaminia Abundius preſbyter & Abundantius diaconus , quos Diocletianus (ut habent tabulae ecclēſiaſticæ) unā cum Martiano viro illuſtri & Joanne ejus filio , quem illi à mortuis fuſci-

taverant , decimo ab urbe laſpide feriri jussit. Extant ipsorum Acta ex antiquis memoris reſtituta atque etiam notis egregie illustrata à collegio Societatis Iefu , eademque aucta eorumdem translatione : veneranda enim corpora SS. Abundii & Abundantii tranſlata ſunt in basili- can Farnesianam eujusdem Societatis Iefu Romæ primariam. Habetur quoque in iſdem Actis mentio aliorum viginti trium martyrum , qui duci jussi extra Urbem viā Salariā veteri , ibi truncati capite ſunt : quorum corpora collecta à Joanne preſbytero , ... & à pia & nobili femina Theodora , ... ſepulta ſunt in cœmeterio eadem viā poſito ad clivum Cucumeris.

4 Horum elegium ex memoratis à Baronio alioſque Aelis texuit Ferrarius in Catalogo Sanctorum I scrip- toriis , pag. 594. Sanctorum noſtrorum etiam me- minorunt Ughellus Italia ſacra tom. i , in ci- tatis Caſtellana episcopis , Bartholomaeus Piazza parte 2 Hemerologii ſacri , aliique , de quibus inſrā redibit sermo : paucula interim hic obiter obſervanda ſunt. Sanctorum viginti trium anonymous martyrum memoriam ad diem v Auguſti Operi noſtro inſeruit Sollerius ex landatis à Ba- ronio Aelis , qua ſuo tempore diſcutienda ibidem pollicitus eſt. Hos viginti tres martyres milites no- minat Aringhus Romæ ſubterranea lib. 4 , cap. 25 , num. 5 ; ſed hoc ipsorum vita inſtitutum nec in Romano Martyrologio , nec in Aelis Car- dulii , que duo tantum allegat Aringhus , agens de Sanctis illis , nec in Actis ullis aut manuſcri- ptis aut impressis , que ad nos pervenerunt , re- peri.

5 Joannes ille , qui dictos viginti tres marty- res eosque , de quibus nunc agimus , honorificare ſculptura mandavit , idem forſitan eſt cum eo , de quo ad diem xviii Auguſti in Martyrologio Ro- mano legitur : Romæ beatorum Joannis & Crif- pi preſbyterorum , qui in perſecutione Diocle- tiani multa Sanctorum corpora officiosiſi- ſimè ſe- pelierunt , quorum meritis & ipſi poſtmodūm ſociati gaudia vitæ aeternæ meruerunt. Certe , li- cet cognomines alii pari in ſanctos Martyres reli- gione claruerint , nullus tamen in Martyrologio Romano eo titulo & ſub eodem tyranno inſignitur :

OO 3 de

E

AUCTORE
U. S.

de isto autem Joanne simul cum Cripto aetum est ad praelaudatum diem XVIII Augusti. De Theodora vero matrona, quam in eadem persecutio ne legimus sedulo martyribus ministrasse, quid sit statuerandum, videbatur ad diem sequentem, quo Romano Martyrologio inscripta est. Nunc Sanctorum nostrorum Acta consideremus.

Acta ex vetustis codicibus manuscriptis

6 Prelo data antiquiora non vidi quam ea, qua nomine collegii Societatis Iesu Romani Fulvius Cardulus ejusdem Societatis sacerdos Roma edidit typis Francisci Zanetti anno 1584: addita sunt imagines Sanctorum confessionem, crucifixus, mortem ac postremam translationem ad basilicam Farnesianam representantes. De Actis his ad Sanctissimum Dominum Gregorium XIII Pontificem Maximum ita proloquitur laudatus editor: Quapropter ex tribus vetustissimis codicibus manuscriptis, quorum unus in oppido Ariniano (ubi Martyrum corpora à beata Theodora sepulta, per annos circiter CCC jacuerunt) penes nobilissimum virum Lucium Sabellum, ejus opipidi dominum, asservatur, alter Romæ in tabulario venerandæ basilicæ S. Mariæ Majoris exstat, tertius, qui cum Arianensi exemplari pœnè ad verbum consentit, in monialium per antiquo retinet eœnobio & ecclesia, quam in Etruria prope urbem Senas Pipinus Caroli Magni imperatoris filius, Italæ rex à Leone III Pontifice Maximo appellatus atque inunctus, his sanctis Martyribus ædificavit.

B Ex iis, inquam, veteribus scriptis (quæ, cum priscam illam simplicitatem pietatemque redoleant, à notariis S. R. E. manâsse creduntur) brevem totius martyrii narrationem collegimus, unâ cum prima translatione, ab Ottone III aucto ria facta anno Domini circiter M, cùm ex Ariniano Roman sacra corpora sunt importata & in templo S. Adelberti episcopi & martyris, ab eodem imperatore inter duos pontes exstructo, quod postea S. Bartholomæi nomine appellatum est, collocata. De altera translatione, quâ in ecclesiam SS. Cosmæ & Damiani fuerunt illata, quamvis omnia investigaverimus perscrutati que simus, tamen ut nihil compertum habemus, ita suspicari aliquid seu conjectare possumus, quod in nostris ad Historiam Notis explicabimus. Hanc tertiam, Tuo jussu factam, adjecimus, ut maxi beneficii perpetua exstet memoria. Haec tenus Fulvius Cardulus, cuius judicium de simplicitate & sinceritate codicum manuscriptorum, quibus usus est, mox expendemus.

C O à Juditta Lai, cum premissa

8 Prater Acta à Cardulo vulgata, habemus Sanctorum martyrum Abundii & Abundantii Vitam Italicu sermone conscriptam editamque Senis apud Silvestrino Marchetti anno 1616, quam ex antiquissimis pariter manuscriptis colligit, & sere nissima Francia ac Navarra regina Maria Medicea inscripta venerabilis soror Juditta Luti, cœnobii, Santabunda dicti, extra urbem Senensem monialis. Vita hac quoad totam martyrii rerumque eo tempore gestarum relationem cum Carduli Actis pene ad verbum consentit: unde, quod de illis jam dicemus, idem de hac Juditta Vita hic statuendum. Anterior tamen est, premissâ brevi historiâ conversionis SS. Abundii & Abundantii ad fidem, quam innectit anno Christi 286, & in qua tradit, Sanctos hosce cives Romanos fuisse, nobilissimis ortos natalibus & fratres secundum carnem, eosque ex idolorum cultoribus Christi milites factos, ac dein à Ciriaco Papa sacris undis ablutos, & Abundium quidem

presbyterum, Abundantium vero diaconum ab eodem Ciriaco creatos fuisse scribit.

9 Historiam hanc haud dubie Juditta hanc ex Senensi exemplari, in quo, ut in suis ad Historiam Notis litterâ docet Cardulus, horum Sanctorum non modò martyrium, sed horariæ etiam preces atque adeò propria Missa continetur; il lam ramen ipse, quam ob causam nescio, suis Actis non inseruit, licet, si fide dignam haberet, videri ipsi debuisse accuratiorem ipsorum notitiam posteris relicturâ. Ego ut securè affirmare nequeo, ita nec omnino negare intendo, SS. Abundium & Abundantium germanos fratres, Romanâ, eaque illustri, ortos prosapiâ, & à profana superstitione ad Christi sacra adductos fuisse: attamen quo minus relationi huic roti assentiar, faciunt panca, qua subdo. Quis Ciriacus ille, quem sanctum Pastorem & Papam Juditta nominat? Si Pontificem Romanum intelligat, nullus eo tempore Romanam divi Petri Cathedram Ciriacus tenuit, ut consilenti Romanorum Pontificum catalogos manifestum fiet.

10 Deinde dicit Juditta, post acceptum Baptismum & Ordines sacros illos al quanto tempo, aliquo, seu, ut à nonnullis vertitur, brevi tempore occultos in abscondito vixisse, multisque fibi aggregatis sociis, fidei incrementum fecisse. Sed quî fit, ut spatium, quod ab anno 286 ad 303 fluxit, tempus aliquod seu breve dicatur? Non potest autem, si Actis, quæ Juditta sequitur, inhabendum sit, eorum martyrium statui ante annum 303. Quomodo qui conversionem illorum collectisque ab illis commilitones memorârunt, non etiam saltet aliqua, quæ ab illis intermedio tot annorum spatio gesta sunt, litteris consignârunt? Hoc quoque in Juditta Vita singulare occurrit, quid martyrum Sanctorum nostrorum illigetur anno Christi 284: verum id non possum non adscribere typothetarum incuria; utcumque enim credatur Juditta edificationi potius, quam historica veritati in scribendo studuisse, quis tamen fibi persuadeat, eam usque adeò animo distractam fuisse, ut serio statueret annum mortis 284, ubi illorum conversioni attribuerat annum 286: sed de anno mortis infra pluribus.

11 Tillemontius tom. 5 Monument. in persecuzione Diocletiani, art. 48 affirmat, Acta sanctorum horum Martyrum à se non fuisse visa: sed attento, quod ex iis concinnavit Ferrarius, compendio, Licet, inquit, judicare, nihil in iis probè authenticum aut magni ponderis esse. Et sane quamvis Cardulus codices, ex quibus suam colligit Historiam, vetustissimos nominet, quamvis afferat illos priscam simplicitatem pietatemque redolere, non pauca tamen sunt, que dubium ingerunt de eorum sinceritate, codicesque, quibus tum Juditta tum Cardulus usi sunt, interpolationis suspectos omnino reddunt: aliqua hic subnello. Longiores in primis SS. Abundii & Abundantii cum Diocletiano sermones, prolixiores eorum aliorumque viginti trium martyrum ad Deum precationes, saepe multiplici sacrarum Scripturarum phrasij ingeniosissime reserta, utpote ad exornandam historiam aptissima, videntur Actis inserta fuisse à scriptoribus, industriam suam in eo locantibus, ut Sanctis ea verba tribuerent, quibus eos ad exemplum aliorum Sanctorum pro rerum temporumque adjunctis uti possuisse crediderunt. Scio quidem, non omnem proprietatem Actis fidem detrahendam esse: at cum longiores hi sermones precatio nesque in Actis manuscriptis, quæ habemus, non

que minimè
accurata est,
Eexaminan-
tur, & du-
bie fidei
F

A non legantur, inculenter appetit, dubitari saltem posse, sine revera Sancti sic locuti, ut illos Acta impressa locutos tradunt. **ac interpolationis suspicita esse ostenditur.**

12 Aliud, quod subdo, majorem etiam interpolationis suspicionem mihi ingerit, & nemo facile Sanctis adjudicabit. Post commemorata Dei beneficia, post agonem suum illi commendatum, ita Sancti inducuntur loquentes: Redde verò maligno Diocletiano, sicut operatus est in innocentes servos tuos: afflige verò ejus incredulum cor & obduratum & lapideum ejus spiritum ad correctionem eorum, qui contemnunt tuam magnitudinem. **Hac, inquam, Viris sanctis minus con-**

suspicio, antiquitus scriptum fuisse juxta delubra: nam cùm apud probatos auctores legamus, tempore persecutionis Diocletiani juxta fontes, in compitis & foris, plateisque promiscue omnibus idolorum imagines fuisse expositas, additis, qui sacrificare omnes cogerent, ministris; quidni liqueat presumere etiam viam Flamineam collocatas fuisse similes icones, pro iisque delubra quadam fuisse exstructa. Fieri autem potuit, ut ex voce delubra scilicet aliquis aut incirii amannenses lapsu temporis civitatem Lubram efformaverint: verum, ut monui, mera haec est conjectura.

infra excusanda.

16 Sua quoque difficultate non caret Marcianus historia: nam Lubram constituit Cardulus XIII se- rè ab Urbe millario quingentis à via passibus distantem: juxta Lubram autem Marcianus filium mortuum lugens occurrit SS. Abundio & Abundantio, à quibus, si in Christum crederet, redi- vivum videndi filium spe recreatus, cadaver qua- siturus discedit, ministris interim nolentibus sub- sistere. At quantum nullum Actorum exemplar martyrii palestram longius quam XIV ab Urbe millario removet, quomodo Marcianus, utcumque rapido cursu, totum suum iter, cui ex compitu Carduli impendendi erant passus mille, sa- tis tempestivè potuit absolvere, praesertim cùm in reditu & filii sui cadavere & urceo cum aqua onus incederet? Senserunt hanc dubiè difficultatem hanc Bartholomaeus Piazza Hemerologii sacri parte 2, & Philippus Ferrarius in Catalogo Sanctorum Italiae, atque ideo verisimiliter ipsum illum redditumque satis molestum declinatur, Marciani historiam sic retulerunt, acsi primo statim occursu mortuum filium ante SS. Abundii & Abundantii pedes collocasset. Prater hac nihil in Actis reperio, quod à quoque magnopere in du- bium vocari possit.

E

B *Acta Ms. ex codice Bodeconsi reliquis simpliciora,*

13 Quare, omissis Carduli ac Juditta Actis, alia Sanctorum nostrorum Acta manuscripta in- frà dabo, que P. Gamansius Societatis nostra sa- cerdos ex Bodeconsi cœnobii Ord. Regular. S. Aug. diæces. Paderborn. Passionali pergameno Ms. in- signi mensis Augusti fol. 262 extracta ad Mu- seum nostrum transmisit anno 1641. Ea cum Actis impressis quoad totius rei geste seriem omni- no congruunt, ab iis tantum discrepant in levioribus quibusdam, prout in Annotatis observabo. Acta hæc cùm non habeant longiores basæ locu- tiones, de quibus num. XI, nec imprecationem il- lam de qua num. 12, aliis simpliciora, ac vel ideo preferenda mihi videntur: ea tamen lectori non ut indubia & planè authenticæ offero; nam si ea, de quibus jam memini, excipiamus, iis- dem hac, quibus illa, difficultatibus laborant, quarum unam alteramve paucis hic attingere, non abs re fuerit.

non tamen indubitata

14 In primis tam in hisce manuscriptis, quam in Actis typo vulgaris Diocletianus semper in persona propria Sanctos interrogat, redarguit, cruciatis in equuleo Abundio & Abundantio coram assit, capitalemque in eos ipsam fert sententiā, cùm tamen per delegatos ab ipsis tyran- nis judices ac praefectos Christiani ut plurimum interrogati, torti, condemnatique fuerint: unde quod in Observationibus ad Usuardum suum sape faciendum dixit Sollerius, hic quoque fieri debere automo, ut nempe Diocletiani persecutio in ipsis persecutoris locum substituatur. Alteram de Acto- rum sinceritate dubitationem ingerit incognita ge- ographis antiquioribus civitas Lubra vel Lubra, de qua Cardulus in Notis suis littera t ita scri- bit: Cujus urbis apud scriptores mentio nulla invenitur; ex quo verisimile fit novum ea tem- pestate & exiguum fuisse oppidum; nonnulli ad lœvam viam Flamineam ab Roma proficiscentibus XII ferè millario circa ea loca fuisse suspicantur, ubi nunc quingentis à via passibus parva quædam ædificiorum vestigia & ruinæ cernuntur.

ac planè ge- nuina & au- thenticæ,

15 Hæc Carduli suspicio & conjectura mini- mè facit, ut ausim afferere, Lubram aliquando re ipsa existisse: sed nec id evincit recentiorum quorumdam geographorum auctoritas; cùm enim Acta Carduli in testem suum adferant, majoris non est momenti, quam sint Acta ipsa. Ego, si fas est plusculum hic conjecturis indulgere, magis

Sanguinis nobilitas Sanctis
F
L icet perspicillissimum habeam, & genus & proavos & qua non fecimus ipsi, nostra mi- nus vocanda esse, parumque ex sanguinis clari- tudine accedere Sanctorum gloria, quia tamen iam nefas est veram negare, quam ridiculum ad- struere fictitiam nobilitatem, lubet Sanctorum no- strorum natales breviter investigare. Et ad SS. Marcianum ac Joannem quod attinet, cùm Acta planè omnia clarissimi viri titulo Marcianum compellent, nihilque in his occurrat huic prero- gativa contrarium, eos præclaro loco natos fuisse, nemo prudenter inficiari potest: addit Cardu- lus in Notis littera v, Marcianus, . . . Romanus, ut creditur, & qui fortassis prædia ad Lubram haberet. Juditta Luti, ut num. 8 obseruavi, SS. Abundium & Abundantium illustri stirpe pro- gnatos scribit, quam nobilitatis prærogativam ipsis vindicare conatur Cardulus in Notis littera c: argumentorum ejus examen non ingratum fore le- tori existimo.

18 Sic habet laudatus editor: Hoc idem præ- terea ex ipsa historia facilè intelligi potest. Nam XXV simul Christianos ad tribunal produktos Dio- cletianus interrogans, ut videt in fidei confessio- ne constantes, jubet XXIII quidem confessum viam Salariæ ad secundum lapidem obruncari: hos

à Cardulo
aliisque

ve-

AUCTORE
U. S.

verò duos, quos tamquam illorum magistros, dices & impostores accusaverat, primò in vincula conjicit, tum xxii aut xxv post diebus eductos è carcere rursus interrogatione pertentans ad cultum idolorum hortatur: deinde cùm frustà suaderet, equuleo torquet, demum eorum patientiâ iratior factus, viâ Flaminia ad x lapidem securi eos percuti mandat. Cur hos duos à reliquo cœtu sejungit? Cur non cum illis statim occidit? Cur tot diebus ad mutationem consilii servat? Cur denique tam longè ab Urbis mœnibus ad necem amandat? Atque hæc Christianæ alioqui religionis hostis acerimus? Alia profectò causa nulla, quātū ipsorum insignis quædam nobilitas & auctoritas, & Romani nominis respectus ac dignitas proferri potest.

attribuitur:
eorum

B 19 Cardulum secutus est Bartholomaeus Piazza loco suprà ciuitate afferens, eos, quia nobiles erant Romani, ne populi moveretur seditio, à tyranno obtruncari iussos fuisse duodecimo ab Urbe milliari. Sanctorum nostrorum claros natales, ut num. 9 dixi, impugnare animus mihi non est: verum cùm nec in Actis à Cardulo editis, nec in manuscriptis, infra excudendis, vox ulla occurrat, qua nobilitatem certò indicet, eam ut dubiam relinquo, & penes fidem manuscripti Senensis, aliorumque ex quibus hausta est: nobilitatem autem illam non probant Carduli argumenta. Si enim insignis Sanctorum nobilitas tyrannum impulerit ad concedendum eis dies aliquot ad mutationem consilii, cur non id saltem verbo significatur, ut in aliorum Sanctorum Actis sèpe factum legimus? Si metus concitanda à populo seditionis efficerit, ut tam longè ab Urbe iussi sint obtruncari, mirum non eos clanculum ad mortem ductos fuisse, quod tamen certò factum non est, cùm legantur occisi, ingenti populo spectante, ut in ipsis Actis suis habet Cardulus: Tunc, inquit, multitudo populorum, quæ ad spectaculum convenerant mortis &c.

rationes ex-
penduntur.

20 Sola itaque mortis dilatio & palestra ab Urbe distantia non videtur argumentum satis efficax ad probandam SS. Abundii & Abundantii nobilitatem; multæ enim rationes tyrannum moveare potuerunt, ut in anonymos statim, in hospice vero serius saviret, illos non procul ab Urbe, hos longius occidi vellet; sed hisce immorari non vacat. Nihil quoque in Actis occurrit, quod civilium turbarum merui ob nobilitatem Abundii & Abundantii à Piazza afferre saveat, contraria non paucæ, quæ obsunt: nam illorum nece videtur tyrannus intendisse, populum à Christiana religione deterrere: cùm enim iterum ad Diocletianum producti in Christi fide constantissime perseverarent, Acta Carduli, quibus consonant & alia, sic habent: Legisconsultor dixit, præsenente Diocletiano: si isti exstincti non fuerint, non erit clarus timor: & omnis civitas Romana ad horum scætam curret. Quid quod Acta ipsa seditionem commemorent mortam à pontificibus & presbyteris paganorum, decreta contra Christianos postulantibus, & in eos tamquam sacrilegos animadvertisse cupientibus. Vide etiam infra dicenda num. 29 & 30.

Ordines sa-
cri non in
Martyrolo-
gio Romano,

21 Ad Sanctorum autem vita institutum quod spectat, Abundium sacerdotali dignitate fuluisse, Abundantium vero diaconatus gradum obtinuisse, Acta manifestè tradunt: in primo cùm tyranno cangreffi sacerdotem se nuncupat Abundius dicens: Primo nomine ex speciali Christianus sum & presbyter dico. Confirmant hoc ipsum repertum anno 1582 super ipsorum loculis inscriptiones, quas in tertia translationis historia sic refert Car-

dulus: Atque in uno quidem sub cornu Euangelii erat tabella marmorea signo crucis & hoc epitaphio notata: HIC REQUIESCIT SANCTUS HABUNDIUS PBR. ET MONACHUS ET MART. In altero autem sub cornu Epistolæ altera item tabella eodem signo atque hoc titulo inscripta: HIC REQUIESCIT SANCTUS HABUNDANTIUS DIAC. ET MART. Gregorius quoque XIII, apud Cardulum pag. 38, in litteris suis Apostolicis, quibus translationem suprà dictam fieri mandavit, Abundium presbyterum & Abundantium diaconum appellat: non rectè igitur dicit Tillemontius à Martyrologio Romano, Abundium presbyterum & Abundantium diaconum signante, inverso suis fece eorum titulos.

D

22 Ferrarius huic Tillemontii opinioni videtur occasionem dedisse: nam post compendio relatam Sanctorum nostrorum historiam, licet ipse Abundium presbyterum & Abundantium diaconum antea vocasset, in annotatione tamen sic scribit: In altari lateritio reperti sunt duo alteri loculi sacrorum ossium pleni: in quorum uno hujuscemodi erat inscriptio: REQUIESCIT S. ABUNDANTIUS PRESBYTER, MONACHUS ET MART. In altero vero,

sed in Cata-
logo Fer-
rii.

HIC REQUIESCIT S. ABUNDIUS DIACONUS ET MART. Quâ autem fultus auctoritate ita scribat, adnotatum non invenio: certè fatetur Ferrarius totam Martyrum historiam unâ cum sacrorum corporum translationibus ex nullis aliis instrumentis à se haustam fuisse, quam ex monumentis ecclesie Castellana, & eorumdem Martyrum passione nuper à Societate Jesu typis excusa: nam sola hac duo ad finem narrationis sua allegat.

perperam in-
versi fue-
rum.

23 Quæ sint ista Castellana Ecclesia monumenta à Ferrario adducta, non inquiro: certè Ugellus in civitatis Castellana episcopis saepe memorate Carduli Historia acceptum refert, quod Crescentiani servata fuerit memoria, ita scribens: Quæ (Martyrum nostrorum Historia) si tacuisset, nulla Crescentiani mentio fortasse dimanasset ad posteros. In Arrianensi vero codice, ex quo legitur translatio SS. Marciani & Joannis ad Castellanam ecclesiam, Sanctorum vero Abundii & Abundantii ad basilicam S. Adalberti, habetur nuda, titulo omni pretermisso, Abundii & Abundantii martyrum: allata autem num. 21 ex Cardulo verba satis superque offendunt presbyteri titulum ad Abundium pertinere. Oportet ergo ut vel ipse Ferrarius autographum suum vitiōse describerit, vel, quod magis suspicor, incurius quidam hypotheta Ferrarii scriptiōem non sat accurate observarit. De Carduli autem fide hac in parte ambigi non potest, tum propter lundatas litteras Apostolicas, tum etiam ex eo quod Historiam suam ediderit anno translationem proxime subsecuto, cùm certè adhuc plurimi essent superstites, qui inscriptiones coram viderant: non videntur itaque dubium, quin S. Abundius presbyter fuerit.

E

24 Verum non ita constat, fueritne revera monachum professus: hoc ei vite institutum attribuit inscriptio, de qua suprà; sed cùm Acta de eo silent, nec ulla tali inscriptio legatur ante inventa sacra corpora in ade SS. Cosma & Damiani, non ausim afferre eum monachum fuisse. Fortè post primam sub Ottone III inventionem titulus hic tumulo impositus fuérat ab aliquo, qui ob suam in monachos venerationem putaverit, taliter haberi posse S. Abundium ex eo, quod in Actis legeret, SS. Abundium & Abundantium absconditos vixisse cum aliis virginis tribus sociis, quibus ministrabant, quosque diuinis Christi my-

An S. A-
bundius fue-
rit mona-
chus?

ste-

A steris imbuebant. Non inferior quoque fieri potuisse, ut ante cæptam Diocletiani persecutionem solitariam vitam egerit, quam, tyranno Christianos vexante, deseruerit ad confirmandum labantes in fide, sive saltem minus stricti nominis monachus appellari potuerit: nam, an primis Ecclesie secularis exsisterint monachi, quales nunc gremio suo latet complectitur, nihil hic attinet disputare. Sed de his jam satis.

*Actis inha-
rendo passi
funt*

25 Dixi num. 10 certamen Sanctorum, de quibus hic nobis sermo est, figi non posse ante annum Christi 303, si nempe Acta in sensu proprio interpretetur: cum enim Roma sub Diocletiano, illo ipso capitalem in eos ferente sententiam, gladio percussi dicantur, non potuerunt ante cæptam ab eo persecutionem pati: sed ea non cœpit ante annum 303: nam lib. de Mort. persecut., Parisii recuso anno 1748, cap. 9 scribit Lactantius, cuius unius hac in parte testimonium plurimorum instar est: Diocles (sic enim ante imperium vocabatur) cum rempublicam talibus consiliis & talibus sociis everteret, ... tamdiu tamen summa felicitate regnavit, quamdiu manus suas justorum sanguine non inquinaret. Tum, interjecta Christianos persequendi causa, cap. 12 sic loquitur: Inquiritur peragendæ rei dies aptus & felix, ac potissimum terminalia diliguntur, quæ sunt ad septimum Kalendas Martias.... Qui dies cum illuxisset, agentibus consulatum senibus ambobus octavum & septimum &c; quæ verba evidenter designant annum Christi 303, ut contra Onuphrium, Baronium, Petavium aliosque, contendentes persecutionem illam cœpisse anno 302, in suis Notis ad hunc locum Lactantii invicè probat Balusius, quem, si lubet, consule.

26 Sed nec, si, ut Acta perhibent, sub Diocletiano in persona propria passi sunt, ultra annum 303 extendi potest Sanctorum illustre martyrium: nam, eodem teste Lactantio, cap. 17, Diocletianus hoc (persecutionis Christianorum) scelere perpetrato, ... cum jam felicitas ab eo recessisset, perrexit statim Romanum, ut illic vicennialium diem celebraret, qui erat futurus ad XII Kalendas Decembres. Celebratis autem vicennialibus, populi Romanii libertatem dicacitatemque non ferens, etiam ante Kalendas Januarias anni insequentis ager animi ex Urbe prorupit, quam usque ad Kalendas Maii anni 305, quando & imperium & purpuram exuit Diocletianus, numquam amplius ingressus est, ut laudari operis capita 17, 18 & 19 luculentissime demonstrant: si ergo Sanctorum nostrorum Actis pressè insistendum sit, omnino necesse est illorum martyrium concludere terminis anni 303: nec videtur aliquid adferri posse, quo offendatur, veritati historica repugnare opinionem illam, quæ anno 303 adscribit gloriosum sanctorum horum Martyrum triumphum.

27 Quamvis enim Eusebius lib. 9 Histor. Ecclesiast., cap. 2 & 3, scribat, anno persecutionis primo immanitatem persequentium in solos ecclesiastum presides deservisse, atque altero demum anno missas fulse imperatoris litteras, Quibus, inquit, generali präcepto jubebatur, ut omnes ubique locorum ac gentium publicè idolis sacrificia ac libamina offerrent; verisimilis tamen est, non dudum ab inchoata vexatione adversus Christianos passim omnes supplicis actum esse: nam Lactantius, (cui plus hic deferendum est, quam Eusebio,) cap. 13, sic habet: Postridie (post dirutam ipso terminaliam festo Nicomedensem ecclesiam) propositum est edictum, quo cavelbatur, ut religionis illius homines carerent omni Septembrio Tomus V.

*Respondetur
ad auctorita-
tem Eusebii.*

honore ac dignitate, tormentis subiecti essent, *AUCTORIB* ex quocumque ordine aut gradu venirent: quæ *U. S.* voices, ex quocumque ordine aut gradu, plus aliquid significant, quam ut rectè accipi possint pro iis tantum, quibus ecclesiarum commissa erant gubernacula.

28 Sententiæ huic etiam clarius adstipulatur argumentis Lactantius cap. 15 inquiens: Omnis sexus & ex Lactantio tatis homines ad exustionem rapti; ... domestici alligatis ad collum molaribus mari mergebantur. Nec minùs in cæterum populum persecutio violenter incubuit.... Pleni carceres erant. Tormentorum genera inaudita excogitabantur. Et cap. 16: Vexabatur ergo universa terra, & præter Gallias, ab Oriente usque ad Occasum tres acerbissimæ bestiæ sævientibantur.

Non mihi si linguae centum sint, ora que cen-
tum,

Ferrea vox, omnes scelerum comprehendere
formas,

Omnia præcarum percurrere nomina possim, quas judices per provincias justis atque innocētibus intulerunt. Ac tum demum cap. 17 narrat Diocletiani Romam iter, quod certè contigit anno Christi 303. Illo igitur anno & cruciatibus & pœna mortis in fideles quoslibet actum est; nam Lactantium prolepsi usum hic fuisse, non videtur alla ratione ostendi posse.

E

29 Facit etiam, ut Sanctorum martyrium anno 303 verisimiliter omnino illigari possit, quæ in eorum Actis si mentio seditionis à pontificibus adversus Christianos concitata: nam in Passione S. Sabini, apud Balusium lib. 2 Miscellaneorum, ita legitur: Maximiano augusto quinto decimo Kalendas Maii in circa maximo missio Sexto Veteros vincente, pars major populi clamabant dicentes: Christiani tollantur, & voluptas constat. Dictum est duodecjes. Per caput augusti Christiani non sint &c. Licet hic populus, in Actis verò Martyrum nostrorum pontifices excidium Christianorum postulasse dicantur, suspicor tamen eamdem utrobique seditionem memorari, adeò ut Acta nostra primos turbarum incitatores recenseant, Passio verò S. Sabini plebem commemoret, que ab idolorum sacerdotibus in Christianos commota, furoris incendium latius dispersit. Tillemontius seditionis istius historiam amplecti non audet, quod Acta S. Sabini non videantur ipsi satis authenti-
ca. Hujus loci non est ea expendere: interea tam locum hic habeat opinio Sollerii ad diem xxx Decembres in Observatione ad Martyrologium U-
suandi: Certè, inquit, tot simplicis sinceritatis radii inter obscuriores nubeculas in oculos incur-
runt, ut laudata Acta à Tillemontii censura per nos vel successores nostros aliquando vindicatum iri non diffidam.

F

30 Quod ad rem presentem amplius facit, martyriam Tillemontius Notâ 14 in persecutionem Diocletiani fatetur, non posse aptius, quam anno 303 il- ligari decretum, cuius meminerunt Acta S. Sabini, si illud revera adversus Christianos omnes tulerit Herculius: Sed, inquit, aliunde edictum Christianos omnes morti addicens, juxta Eusebium non nisi secundo persecutionis anno latum est, & secundum Lactantium, auctore Diocletiano, qui de eo ad Maximianum scribebat. Verum cum totus Lactantii contextus, ut num. 27 & 28 breviter ostensum est, manifestè innuat, etiam primo immanissima persecutionis anno universos Christi fideles neci adjudicatos fuisse, scrupulum mibi nullum inicit, quod ibidem addit Tillemontius: Nulla saltem ratione appetet, Herculium reman-

P p

AUCTORE

U. S.

tanti momenti, illo (*Diocletiano*) inconsulto, aggressum esse: & tamen inter diem xvii Maii, quo hoc edictum populus rogavit juxta Acta S. Sabini, & xxii, quo Maximianus in senatu concessit, verisimiliter non consuluerat Diocletianum, qui tunc Nicomediæ erat. Nam edictum illud flagitavit populus die xvii non Maii, sed Aprilis, ut habent Acta: Quinto decimo Kalendas Maii, unde non parum elevatur robur argumenti Tillemontiani. Sed nec Diocletianum consulere necesse erat, cum cap. 15 scribat Laetanius: Etiam litteræ ad Maximianum atque Constantium commeaverant, ut eadem facerent.... & quidem senex Maximianus libens paruit per Italiam, homo non adeo clemens. Premiserat autem verba, qua num. 28 & 29 dedit, horrendam Christianorum omnium stragem describens, quam post relatas Diocletiani ad Herculium litteras, cap. 16 lamentabilem in modum pergit depingere.

*illigari posse:
tempus tam
men*

B

31 Quæ hactenus de anno mortis differuimus, id efficiunt, ut omnino quidem probabiliter liceat contendere, annum Christi 303 Sanctorum nostrorum martyrio illustrari potuisse; minimè tamen evincunt, anno illi indubitanter adscribendum esse. Post inchoatam enim persecutionem duos adhuc annos & menses, ac dies aliquot imperitavit Diocletianus, multumque eo tempore tum Rome tum alibi Christiani sanguinis fusum esse, in comperto est. Post abdicatum quoque à Diocletiano & Maximiano imperium, annos octo tenuit vexatio, Galerio tunc augusto, qui primus socero suo fuerat malorum adversus Christianos incensor, aliisque Diocletianæ impietatis emulis, sua in Christi fideles rabide ferocitati, quantum poterant, indulgentibus. Si ergo juxta dicta num.

*determinari
cerid nequit.*

C

32 Sed nihil etiam obstat, quo minus Sanctorum martyrum referri possit ad tempora anno Christi 303 anteriora: quod enim afferit Eusebius, Christianos magna religionis sua libertate fructos esse primis initii à Diocletiano imperii annis, ad Orientem potius, quam ad Occidentem pertinere videtur. Nec sane ambigendum est, quin plures ante edita à Diocletiano edita martyrii lauream consecuti sint, quos vel Herculii, hominis ferociissimi & sedem imperii Italianam tenantis immunitas, vel particulares urbium aut provinciarum prefecti pro privata superstitione aliisque de causis, antiqua imperatorum edita in favorem suum allegantes, sustulerint, ut ad diem xiii Augusti de SS. Claudio, Asterio &c Commentarii prævii num. 18 & 19 probatum reperies. Cedes autem illa Diocletiano, utpote primum in imperio locum obtinenti; attribui potuerunt ab iis, qui Sanctorum, de quibus hic agimus, aliorumque martyrum Acta tabulis consignarunt, quos secuti biographi Diocletiani nomen & personam assumpserint. Sanctos igitur nostros cum Baronio aliisque inter eos referendos censeo, quorum annus certus, quo passi sunt, minimè habetur expressus, ideoque initio hujus Commentarii illorum martyrum latè fixi sub Diocletiano.

§ III. Cultus Sanctorum antiquissimus: ecclesiæ illis erectæ; loca aliquot reliquiis ipsorum nobilitata: dubia quædam discussa.

D

R Estat modò ut ea, qua de legitimo Sanctorum nostrorum cultu ejusque antiquitate apud scriptores reperiuntur, hic annexamus. Ve- Cultus San- storum no- storum an- tiquissimus, apud scriptores reperiuntur, hic annexamus. Ve- tiquissimus, at determinatum inchoati illius tempus expressum in nullis reperi monumentis, adeoque certo assignari nequit. Codex Arinianensis, ex quo Cardulus descripsit Historiam prime inventionis translationisque, ineunte seculo xt facta, meminit ecclæssia SS. Abundii & Abundantii martyrum, ex qua sacra tum eorum, tum Marciani & Joannis aliorumque exuvia in alias asportata fuerunt: nec dubito, quin ecclæsia illius edificatio seculo x multis anterior sit. Cardulus existimans non diu post gloriosum Sanctorum nostrorum agonem publica venerationis obsequia à fidelibus exhibita illis fuisse, de ista ecclæsia ad translationis Historiam Nota 18 ita censet: Quæ (ecclæsia) adhuc extat multis abhinc seculis exstructa, ut creditur, sedatis nimirum persecutionum procellis: in Notis verò ad Historiam martyrii litterâ y ita scribit: Ceterum in hoc B. Theodoræ prædio, (locus hic fuit, ut Acta perhibent, quo pia matrona Martyres sepelivit,) quod ad viam Flaminiam erat, tempore procedente, beatissimorum martyrum Abundii & Abundantii nomine ædem exstructam constat, quæ etiam nunc cernitur, & oppidum Arinianum, quod ibidem est, B. Gregorii Magni Romani Pontificis ætate ædificatum legisse se Blondus affirmat.

34 Aringhus Roma Subterranea lib. 4, cap. 40, num. 2 sic habet: Prædium (B. Theodore) viâ Flaminia juxta montem Soractem eo potissimum loco exstebat, ubi nunc Regnani oppidum situm est; in eorumdem quippe honorem ecclæsia erecta cernitur; ubi ipsa insuper Theodora digna Martyribus meritorum confortio juncta pari quoque honore condita est: atque ex hisce quidem locum novimus ecclæsia illis erecta, at epo- cham eruere nequimus. Si subsistat, quod piè credit Cardulus, forte ab ipsa Theodora erectum super Martyrum sepulcro oratorium fuerit, quod vel ipsa deinde, si persecutioni supervixerit, vel alii, ejus in Martyres pietatem amulantes, piè liberalitate auxerint. Forte templum illud erexit Gregorius Magnus, cuius etate oppidum Ari- nianum situm eo loco, quo olim fuerat prædium Theodoræ, conditum Blondus scribit. Potuerunt certè fideles vel ex traditione, vel aliunde tempo- re Gregorii Magni locum nōsse Sanctorum sepul- tura, eoque religionis ergo frequentes confluere, potuitque ea devotione fidelium induci sanctissimus Pontifex tum ad oppidum, ut Blondus scribit, tum ad templum etiam extrahendum, ut incola- rum frequentiæ Sanctorum veneratio redderetur celebrior: verum hac per conjecturam dicta sun- to; neque enim defectu monumentorum penitus investigari possunt.

35 Alterum templum seculo ix ineunte SS. A- bun-

*& forte non
di post mor-
tem inchoa-
tus est.*

E

F

A bundii & Abundantii nomini erectum, additumque illi sacrarum virginum gynaceum, in supra dicta ad Historiam martyrii annotatione commemorat Cardulus, cuius verba visum est hic transcribere. Non est silentio prætereundum, quod in Senensi codice manuscripto legitur de altero templo his sanctis Martyribus jam olim construeto: est enim res memoratu cognitique dignissima. Sic autem se habet. Pipinus Caroli Magni filius (qui à Leone III Pontifice Maximo anno Christi DCCCI rex Italæ inunctus & consecratus est, regnavitque usque ad annum DCCX) cùm Romam proficens, ad urbem Senas pervenisset, horum sanctorum Martyrum famam commotus, cogitationem de basilica illis ædificanda suscepit. Conquisitis accersitque fabris opus grandi pecunia locat. Illi, ut imperatum erat, prope urbem viâ publicâ, in plano loco ad radices montis, qui Plasianus tunc vocabatur, hodie S. Abundii nuncupatur, templi fundamenta primo die jace-re incipiunt; postridie ad locum reversi, vestigium inchoati operis nullum inveniunt.

B Quærendo fortè ad verticem montis cùm ascendissent, inceptam ibi ædem aspiciunt: demoliti materiam ad plana deportant, & in pristino loco iterant fundamenta; sed in sequenti luce idem, quod pridie acciderat, offenderunt. Rei novitate miraculoque attoniti ac stupefacti, ædificationem templi, in cacumine montis divino nutu atque angelico ministerio ceptam, alacriter prosequuntur, omnipotenti Deo gratias agentes, qui, ubi templum sibi, sanctisque Martyribus suis ædificari vellet, ostendisset. Igitur regià munificentia & pietate absoluta est ædes, quam ab Roma revertens Pipinus VII Kal. Septemb. sanctis martyribus Abundio & Abundantio dedicandam consecrandamque curavit: amplissimosque ei annuos census attribuit, & cœnobium amplum sacrarum virginum Ordinis S. Benedicti adjunxit: quod etiam hodie singulari religiosi ac sanctimoniae laude, famaque celebratur, & B. Joannis Columbini, civis Senensis & Jesuitorum auctoris (qui in eodem cœnobio filiam virginem Christo dicarat, & tertiam bonorum suorum partem benignè piéque donarāt) sacro corpore nobilitatur. Ex quo non obscurè perspicitur, quot antè seculis hi beatissimi Martyres in honore fuerint apud fideles & orthodoxos.

C 37 Cœlestem templi hujus ædificationem non affero quidem prorsus commentiam esse, hanc ausim tamen eam ut bene firmam ac solidè adstrœtam lectori obtrudere sine melioribus, quæ fidem faciant, documentis. Illius in Annalibus Ordinis sui non meminit Mabillonius, ut ante me observavit Cuperus in Vita B. Columbini; Henschenius in Actis B. Petri Petroni tom. VII Maii, pag. 211, cùm retulisset B. Columbini filiam antiquissimo illi ac nobili sacrarum virginum gynaceo ab ipso parente traditam suisse, in Annotationis ita habet: Coluntur autem SS. Abundius & Abundantius XVI Septembri, in quem diem optamus nobis suggeri, quidquid de illius monasterii fundatione & Sanctorum ibi reliquiis, quæ nominis occasionem dederint, haberi poterit; votum suum eadem super re tom. VII Julii in Commentario prævio ad Acta B. Joannis Columbini, num. 43 iisdem verbis expressit Cuperus: haec tamen autem instrumenta satis authentica nulla aut acceptimus aut comparare potuimus.

38 Ad codicem Senensem à Cardulo landatum, quique etiam hanc dubiè Juditta preluxit, quod attinet, ignoro, cuius nota ac temporis si- Septembri Tomus V.

deique sit, & an ejusmodi, ut lectorem prudenter facilè pertrahat ad offensum prodigo tam memorabili præstandum, maximè cùm admirabilem hanc ædificationem dubiam insuper faciat Pipinorum, quibus à variis adscribitur, diversitas & annorum fermè 50 discrimen. Etenim Intronatorum academia Fafsi Senenses sic aint: Anno DCCLVIII sub Pipino rege, in parthenonem à SS. Abundio & Abundantio dictum eximiè benefico, cœlites in construendum illius parietem operam impendisse feruntur: atque ita manifestè Pipinum Caroli Magni patrem innunt; vox autem ipsa feruntur, ut per se patet, admodum debilis est. Cardulus contra Pipinum Caroli Magni filium cœnobii illius auctorem statuit: Qui, inquit, à Leone III Pontifice Maximo anno Christi DCCCI rex Italæ inunctus & consecratus est, regnavitque usque ad annum DCCX. Pipino quoque Caroli Magni filio laudem hanc attribuit Juditta.

39 Atque ista scriptorum circa annos & reges diffensio sufficere mihi videtur, ut meritò licet de re tota ambigere. Itaque quod suprà citato loco Cuperus edixit, hinc quoque obtineat: Nos hanc angelicam monasterii Benedictini constructionem, ... penes fidem relatorum Senensem relinquimus; penes codices, inquam, quibus nuntiuntur Cardulus & Juditta, aliisque, si qui sint, prodigiis istius assertores: nos interim beneficii loco habituri semper sumus, si quis, hanc dicto cœnobio gloriam vindicandi cupidus, idonea ad nos monumenta submittere dignatus fuerit. Non satis etiam liquido constat, quid causa fuerit monasterium istud appellandi à SS. Abundio & Abundantio, an propter peculiarem fundatoris erga Sanctos hos venerationem, an propter sacras illorum reliquias: primum tamen mihi verisimilius videtur: nam ut ostendit Cardulus occasione alterius cuiusdam controversie, infra paucis memorande, prima nostrorum Martyrum inventio ac translatio contigisse tantum legitur inveniente seculo XI, & in postrema seculo XVI ad finem vergente facta, nihil scilicet præter S. Abundii caput defiderabatur, quod in templo beatae Marie Aræ-Cæli visitur: certè anno 1584 constat sanctimoniales Senenses impetrasse à Gregorio XIII partem aliquam reliquiarum; neque ullum reperi instrumentum, quo probari possit, ante hunc annum in laudato gynaceo ulla requievisse nostrorum SS. Abundii & Abundantii sacras exuvias.

40 Auxit SS. Abundii & Abundantii cultum Pius II Pontifex Maximus, dum anno 1464 in sanctimonialium Senensem cœnobia veneratus sacra pignora B. Joannis Columbini, Omnibus & singulis hanc ecclesiam, ... sanctorum Abundii & Abundantii festo visitantibus septem annorum totidemque quadragenarum perpetuò elargitus est indulgentiam, ut patet ex inscriptione marmorea tabula incisa, de qua vide Josephum Bonafede lib. 2, cap. 22 in Vita B. Joannis Columbini. Nec minus ad amplificandam SS. Abundii & Abundantii venerationem contulit Gregorii XIII piissima voluntas, quam in Litteris suis Apostolicis die x Septembri anno MDLXXXIII datis. in hunc modum expressit: Ecclesiam domus professorum Societatis Jesu de Urbe, corporibus SS. Abundii presbyteri & Abundantii diaconi, sanguinis pro nomine Christi effusione insignium martyrum.... ornare decrevimus, ut ibi collocata, majori devotione & populi frequentia venerentur. Circa finem autem sic habet: Et ut Christi fideles ad eorum corporum sanctorum translationem frequen-

AUCTORE
U. S.
circa adi-
cationis tem-
pus & au-
torum

dissentienti-
bus, vacillat.

E

Indulgentia
à Pio II &
Gregorio
XIII con-
cessa.

AUCTORE
U. S.

tiores, majoreque devotionis studio conveniant, omnibus Christi fidelibus ipsis utriusque sexus vere penitentibus & confessis ac sacra Eucharistiâ refectis, qui translationi praedictae interfuerint, plenariam omnium peccatorum suorum indulgentiam ac remissionem misericorditer in Domino enlargimur. *Qua omnia SS. Abundii & Abundantii eulium immemorabilem ac legitimum abunde monstrant.*

41 *De antiquitate quoque cultus exhibiti à fidelibus SS. Marciano & Joanni dubitari nequam potest: ea enim, qua pro afferenda veneratione publica SS. Abundio & Abundantio antiquitus impensa differuimus num. 33 & 34, etiam militant pro vetustissimo SS. Marciani ac Joannis cultu: certum quippe est, eos tumulo eodem, quo SS. Abundius & Abundantius, à Theodora reconditos fuisse: certum quoque est super sepulcro erectum fuisse postmodum ecclesiam, que quidem solummodo dicta est SS. Abundii & Abundantii; cum tamen verisimile non sit horum memoriam fuisse conservatam, sanctorum vero Marciani & Joannis penitus oblitteratam tunc cum ecclesia conderetur, & hos ibidem cultos invocatoresque fuisse mihi persuadeo, donec, translati ad S. Adalberti ecclesiam SS. Abundio & Abundantio, Crescentianus ecclesiae Castellanae præsul religiosissimus, Ottonis III pietatem emulatus, ossa SS. Marciani & Joannis in beatissima Dei Genitricis basilicam maxima celebritate deferenda curavit: quam translationem, ut in Appendice videbitur, ad Sanctorum suorum apud se gloriam meritaque manifestanda, divina benignitas prodigio non uno dignata est illustrare.*

42 *Ceterum, ut scribit Aringhus Roma Subterranea lib. 4, cap. 40, num. 3, in eadem Castellana ecclesia haec tenus religiosè afferuantur corpora SS. Marciani & Joannis: Aringho consentit Ughellus Italia Sacra tom. I, in civitatis Castellanae episcopis, ita loquens de Marciani & Joannis corporibus translati ad ecclesiam Castellanam: Ibique haec tenus honorificenter asservantur octava ipsa die Dominicæ apparitionis. Per verba ista ultima verosimiliter innuit Ughellus, festivitatem illorum ibidem celebrari XIII Januarii die, qui Octava Epiphania consecratus est; eo certè die Arinianensis codex SS. Marciani & Joannis reliquias à Crescentiano episcopo in ecclesia beatissima semper Virginis Mariae reconditas elevatasque fuisse notat, adeoque tamquam translationi sacer haberi potest; an autem preterea diem Sanctorum illorum emortualem, qui communiter censetur XVI Septembbris, celebret ecclesia Castellana, adnotatum nusquam reperi: similiter edere nequeo, an integra SS. Marciani & Joannis corpora in dicta ecclesia quiescant, an alia insuper preciosi ieiuniis thesauri paricipes facta fuerint.*

43 *Plures autem ecclesias SS. Abundii & Abundantii sacris pignoribus nobilitatas fuissent, tum ex antedictis colligi potest, tum ex dicendis infra amplius patebit; quapropter supersedeo singulas hic recensere. Dubium cuiquam suboriri posset, an Augusta Vindelicorum aliqua S. Abundii nostri reliquia asserventur: cum legatur in Vita S. Udalrici episcopi Augustani, apud nos tom. 2 Julii, cuiusdam S. Abundii caput à laudato sancto episcopo Augustam Romam delatum fuisset. Dubitacionem hanc movit Cardulus in Notis litterâ c ad finem, resolvitque ex tempore, quo gemina S. Udalrici peregrinatio Romana contigit: verum cum difficulter conciliari possint epocha prioris itineris*

Vetusissimus SS.
Marciani & Joannis
cultus:

B

borum reliquias in civitate Castellana.

C

Dubium de
S. Abundii
capite discutitur.

à Cardulo allata, ut obseruavit Pinus in Commentario prævio ad Acta S. Udalrici num. 10, facilius, infestando tamen vestigiis Carduli, dubitationem tolli posse autem in hunc modum. Certum est S. Udalricum obisse anno 973; non videtur autem aliquo instrumento ostendi posse, ullas S. Abundii nostri reliquias Romanam delatas fuisse ante annum 1000, quo primum corpora sanctorum illorum Martyrum in ecclesia Arinianensi reperta fuisse noscuntur, & SS. Abundii & Abundantii corpora Romam ad S. Adalberti basilicam, sanctorum vero Marciani & Joannis in civitatem Castellanam delata sunt, ut latius in Appendice videbitur: quod ergo Augustam detulit S. Udalricus, S. Abundii nostri caput esse nequit. Nunc Acta Sanctorum nostrorum, sub ea cantela, quam insinuavi num. 13 & seqq., lectori exhibeo.

D

P A S S I O

Auctore anonymo,

E

*Ex manuscripto Bodecensi,
collato cum Actis editis
à Cardulo & Juditta
Luti.*

T Emporibus Diocletiani & Maximiani imperatorum orta est sedition b in urbe Roma pontificum templorum dicentium: Contra salutem nostram c quidam de * Sepianis populum seducentes, persuadent relinquere tempa deorum; per nefandam sectam eorum increduli diis nostris insultant. Jubeat ergo clementia vestra, ut deficient d, aut thura & libamina ponant diis nostris: qui vero sacrificare noluerint, pietas vestra velut in sacrilegos autoritatem exerceri præcipiant edicto e proposito in urbe Roma. Factum est autem post biduum, stetit quidam legis consultor ante imperatorem & dixit: Pietati vestre suggero, ut jubeat require in urbe absconditos, qui hujus sectæ sunt authores & populum seducunt à templis deorum, & faciat eos teneri atque per diversa tormenta vitam finire, aut diis omnipotentibus thura ponant & sacrificent.

2 Eadem horâ ambulaverunt milites in vicum, qui dicitur Canarius f, & invenerunt in cuiusdam domo Theodoræ matronæ christianissimæ Sanctos Dei absconditos numero viginti quinque. Inter quos tenuerunt Abundium g presbyterum & Abundantium diaconum & perduxerunt eos ante imperatorem vincitos. Dicit eis Diocletianus h: Unde estis, aut cuius religionis estis? Respondens Abundius presbyter dixit: Homines, quos conspicis, Christiani sunt, & nomina eorum i scripta sunt in celo. Diocletianus dixit: Ut video, tu eos seducis, ut non sacrificent diis omnipotentibus. Tunc omnes quasi ex uno ore dixerunt: Numquam sit bene dæmonibus tuis, quos colis k, ut nos eis inclinemus aut sacrificemus.

Accusatia
pud impera-
torem, b
c
* I. Chri-
stianis

d

e

F

g ad eum
adducti
Christianum
f

g

h

i

k

l

m

n

o

p

q

r

s

t

u

v

w

A cemus, sed nosmet-ipsos offerimus sacrificium piaæ devotionis Deo nostro Jesu Christo in odo-rem suavitatis.

3 Dixit autem Diocletianus imperator ad **A-**bundium presbyterum: Quis vocaris? Respon-
dēt libere prædi- dēt libere prædi-
cant. l m

m 3 Dicitur Abundius presbyter: Primo nomine ex speciali Christianus sum & presbyter dico; secundo vero & corporaliter Abundius nuncupor servus Domini mei Jesu Christi; nam **m** isti, qui semel scripti sunt, numquam obediunt diis tuis. Respondens Abundantius ad Diocletianum impe-
ratorem dixit: Putas, quod nos adoremus idola muta & surda, sine sensu & sine anima ad injuri-
am summi Dei, qui fecit cælum & terram: cervices quoque nostras inclinamus ei, qui debet adorari, qui fecit hoc, quod factum est. Respon-
dēt libere prædi- dēt libere prædi-
cant. l m

B 4 Dixit autem Diocletianus imperator: Quid variatis per multa? Sacrificate Deo Herculi **n** & abscedite illæsi. Responderunt sancti Homines & dixerunt: Nos numquam sacrificamus dæmoniis vestris. Diocletianus vero jussit sanctum Abun-
dium presbyterum & sanctum Abundantium dia-
conum in custodia Mamertini **o** deduci & recludi: ceteros vero tredecim **p** in Christo fideles juf-
fit duci foras muros civitatis & ibi capitibus truncari; qui decollati sunt a spiculatoribus octavâ Iduum **q** Augusti; quorum corpora colle-
git Joannes presbyter & Theodora matrona & sepelierunt eos in crypta ad clivum Cucumeris **r**. Tunc Theodora matrona ambulavit ad carcerem **s** ad beatum Abundium presbyterum & Abundantium diaconum & narravit eis, quomodo cum gloria suscepissent sanctos martyres, & quomodo beatus Joannes presbyter collegit corpora Sanctorum & cum aromatibus linteaminibusque felicitivit eos. In eadem via in crypta illuc mysteria Christi in pace sumuntur.

ac 5 Post dies, vero triginta **t** jussit sibi Diocletia-
dein nus imperator produci sanctos Dei de custodia Abundium presbyterum & Abundantium diaconi & præsentari in tellude **u** in foro **x** ante templum: qui præsentati sunt vinciti catenis. Tunc Diocletianus his eos verbis affatus est: Quid tra-
tatis pro salute vestra? Deponite pertinaciam & in artibus magicis nolite confidere, ne percatis, sicut & illi, cum quibus tenti estis. Responde-
runt Sancti & dixerunt: Illi non perierunt, sed modò gloriabantur cum Christo. Respondit quidam legis consultor, præsente Diocletiano, & dixit: Si isti extinti non fuerint, non erit clarus **y** timor. Eadem horâ Diocletianus imperator jussit eos elevari in equuleo & diu torqueri. Qui, cum diu torquerentur, dicebant: Gloria tibi Domine Je-
su Christe.

capite da- 6 Dicit eis Diocletianus: Iterum Christum no-
mnatur. minatis? Modò extinguam pertinaciam vestram per virtutem magni Herculis, & jussit eos sta-
Ovpii in via tim duci in viam Flaminiam **z** milliario ab urbe Roma quarto decimo **aa**, ut ibi capite truncaren-
Marciani tur. Qui, cum ducerentur vinciti catenis, vencen-
z runt juxta civitatem Lubras **bb**, & obvius est vir clarissimus Marcianus nomine, qui lugens & flens dicebat: Heu me, quia amisi filium meum. Dicit ei beatus Abundius: Et quis tulit tibi filium tuum? Respondit Marcianus: Mortuus est.

Statim dicunt sancti Martyres: Citiùs perduc eum ad nos, & videbis opera Domini nostri Je-
su Christi. Qui dum abiisset, ut filium suum ad-
duceret, ministri diaboli noluerunt sustinere, us-
que dum venisset de civitate Lubras.

l 7 Postquam autem ad prædictum locum per- filium à mor-
venerunt, ecce Marcianus cursu rapidissimo ve- te suscitavit,
nit, & mortuum filium in ulnis suis deferens per- & cum uro-
dibus Sanctorum devolutus est, dicens: Per i- que,

psum vos adjuro, pro quo hæc patimini, ut me simul vobiscum faciatis venire ad coronam post resurrectionem filii mei. Tunc populus, qui ad spectaculum venerat, mirabatur, si potuisset ab eis mortuus suscitari. Eadem horâ prostrati in terra cum lacrymis oraverunt ad Dominum dicentes: Domine Jesu Christe, qui Lazarum quadruum fetentem in monumento suscitare dignatus es, tu dignare mittere angelum sanctum tuum, ut revocet spiritum in hoc corpus extinctum, & cognoscant omnes, quod tu es Christus Filius Dei vivi, veniens mundum fractum solidare, qui cum Deo Patre omnipotente & Spiritu sancto vivis & regnas in sæcula sæculorum. Amen.

A. ANO- 8 Exurgens vero de oratione sanctus Abun-
dinus ad defunctum dixit: Tibi dico, terra ari-
da, surge in nomine Domini Jesu Christi, qui vivit & non morietur, in cuius nomine mortui resurgent & vivent in æternum cum illo. Et statim aperti sunt oculi defuncti & resurrexit. Tunc Marcianus obtulit urceum cum aqua, quem accipiens beatus Abundius presbyter baptizavit eum in nomine Patris, & Filii, & Spiritus sancti, cum filio suo, qui fuerat resuscitatus. Eadem horâ ipsi spiculatores surgentes comprehendenterunt & Marcianum & filium ejus. Tunc posuerunt genua in terra, &, dum gratias egissent, decollati sunt quintâ Calendarum **dd** Septembri. Eadem vero nocte venit Theodora matrona cum pueris suis, & posuit eos in cubiculo **ee** suo & asportavit eos in prædiolum suum milliario ab urbe Roma vigesimo octavo **ff**, & ibi cum aromatibus & linteaminibus honorificè sepelivit in pace, largiente gratia Domini nostri Jesu Christi, cui est honor & gloria in sæcula sæculorum. Amen.

ANNOTATA.

a In codice Bodecenſi, unde hec excudimus, ut observavi num. **2** Commentarii prævii, soli in titulo exprimuntur Abundius & Abundantius: in titulo Vita à Juditta edita nulla fit mentio Marciani & Joannis; sed in Carduli Actis uterque adscriptus legitur.

F

b Vide dicta in Commentario num. 29 & 30.
c Cardulus & Juditta scribunt, vestra: sunt & alia similes minutæ; in quibus inter se Acta discrepant; verum has imposterum passim inobservatas prateribo.

d Id est, vitam & mores mutent, qua significatione Cicero lib. 2, epist. 16 utitur verbo deficitio; vel, relinquant sectam suam & ad nos transeant, quo sensu vocari solent defectores, qui ad aliena castra adeant.

e Vide que differimus Commentarii num. 30.

f Nec Carduli nec Juditta scripta locum promunt, quo comprehensi fuere: in manuscripto, quod sequor, vitiōsè illum notari arbitror; vi- cum enim nullum, qui Canarius dicitur, reperi apud scriptores antiquitatum Romanarum: forte pro Canarius legendum Lanarius; hic autem vi- cus, juxta Onuphrium Panvinium lib. 1 Com- mentariorum reipublica Romana, & Sexium Ru-

PP 3 sum

fum de Regionibus Urbis, situs erat tertia Urbis
regione, cui ab Iside & Moneta nomen.

g Manuscriptum, quod excuso, aliquando
habet Abundus, aliquando Abundius: posteriore
scriptionem semper servavi ad conformitatem; sed
& lectorem de eo monendum censui.

h Vide dicta in Commentario num. 14 sub ini-
tium.

i Liberrima huc est Christianae fidei professio con-
juncta cum indubitate fiducia. Editio Carduli
habet: Et nomina dederunt in caelo; Juditta:
Et nomina eorum sunt in caelo. Qua varietas
rum hic tum alibi sepe occurrentes satis ostendit,
sanctorum horum Martyrum Acta non esse
accurate exscripta & verisimiliter à descriptoribus
variis nonnihil immutata.

k In editione Carduli & Juditta sensus vide-
tur perfectior, adiectâ vocula Absit.

l Cardulus & Juditta legunt spirituali:

m Nisi hac particula causalis ad antedicta re-
feratur, sensus apparet mutitus: atque hinc for-
tè est, quod in Actis impressis legatur hoc modo:
Nunc autem certissimè scias, quod neque me,
neque aliquem ex istis, quos vides, à Christi fa-
de deviare poteris, qui semel conscripti sunt &c.

n Solins Herculis expressio, præter ea qua di-
xi num. 14, facit ut suspicer, non Diocletianum
in persona propria, sed vel Maximianum augu-
stum, vel ejus praefectum huic præsedisse tragedia:
cur enim Diocletianus glorie & estimationis sua
alioqui cupidissimus, qui Jovii, tamquam si Jovi
heres esset, nomen sibi usurparat, non iussi-
set Jovi sacrificari? In Actis impressis ita qui-
dem hoc loco legitur: Sacrificate deo Herculi &
Jovi; sed infra Diocletianus alloquens SS. Abun-
dium & Abundantium, equuleo tortos, solum
Herculem exprimit: Per virtutem magnam dei
Herculis.

o Non satis liquet, cur à scriptoribus eccl-
esiasticis ita vocetur carcer ille, qui ab ea parte,
quam Servius Tullius adificarat, Tulliani nomen
habet: situs autem erat media Urbe in regione
octava Fori Romani ad radices capitolii.

p Ammannium hic error est: ex premissis e-
nim, & addita voce Ceteros patet legendum
esse non tredecim sed viginti tres.

q Apud Cardulum legitur Nonis Augusti, quo
die Martyrologio Romano inscripti sunt:

r De hoc cœmeterio ita scribit Aringhus Roma
subterranea lib. 4, cap. 35, num. 1: Veteri via
Salaria secundo circiter ab Urbe lapide extructum
fuit. Hoc autem titulo idcirco (ut ejus originem
altius repetamus) inscriptum appellatumque est,
vel quod sub clivo quodam situm erat, qui cu-
cumeris formam intuentibus præ se ferret; vel
certè, quia id genus poma ab agricolis, ibidem
seri consueverant; vel demum, ut nil profrus
lectorem lateat, ob pomis ejusdem formam alieni
lapidi vel ædificio insculptam, ex quo subin-
de locus nomen traxerit, quod plerisque aliis in
Urbe locis contigit &c.

s Satis amplam fuisse Christianos captivos in-
visendi libertatem, probant varia Sanctorum A-
cta. Consule, si lubet tom. III Septembbris, Com-
mentarium prævium ad Acta S. Adriani, num.

22.

t Dies viginti duos tantum scribunt Acta im-
pressa: at neutrum spatium videtur satis amplum,
si iis diebus, quibus columtur, passi sint tum 23
anonymi martyres, tum SS. Abundius & Abun-
dantius: nam inter diem v Augusti & XVI Se-
ptembbris, mediant dies quadraginta & unus: m-

cumque autem diu dicantur cruciati equuleo, D
non est tamen credibile, eos suppicio isto affectos
fuisse totos decem aut amplius continuos dies:
nec tamen in Actis ulla sit mentio aut aliorum
cruciatiuum, aut alterius in carcere detentionis.

u In exemplari Senensi, inquit Cardulus in
Notis, Scriptum est in tellure: atque hinc opin-
atur, Telludem dictam, quasi telluris ædem. Tem-
plum autem illud juxta Publum Vitorum de Re-
gionibus urbis Roma, situm erat in quarta re-
gione, dicta Templum pacis.

x Baluzius in Notis ad Acta S. Sabini sic ha-
bet: Confueville judices judicare Christianos in
foro, spectante populo, probant præter alia te-
stimonia, Acta sanctorum Saturnini, Dativi &
sociorum cap. III, & Acta sancti Pontii marty-
ris cap. XVI. Posteriora, à Valerio teste oculato
conscripta habes in Opere nostro ad diem XIV
Maii; priora vero ad diem XI Februarii.

y Sensus hic videtur; nisi isti de medio tollan-
tur, non satis à Christi cultu deterrebuntur popu-
lus, sed, ut in Actis Carduli sequitur: Omnis
civitas Romana ad horum sectam curret.

z Via... hæc à porta initium fortitur, quæ Flum-
entana olim... Flaminia vero deinde... nuncupa-
ta est.... Verùm hac nostra ætate... Populi porta
denominatur, quippe quæ frequentiori præ cæteris
adeuntium pede atteritur, ac paſsim confluentum
ore celebratur, per quam videlicet catervatim popu-
lus, ut ita dicam, in urbem quotidie influit: I-
ta Aringhus lib. 4 Roma subterranea, cap. 38,
num. 2. Alii credunt eam appellatam portam Po-
puli à populo arbore ibidem frequenti. Viam au-
tem hanc à Flaminio viro consulari denomina-
tam fuisse tradunt auctores apud laudatum A-
ringham; sed alii Flaminio seniori, juniori ad-
judicant alii.

aa Decimo ab Urbe milliario legunt tum Mar-
tyrologium Romanum, tum Acta Carduli, qui in
Notis suis litterâ sic scribit: In Senensi exem-
plari legitur uno milliario (habet tamen Vita Ju-
ditte Luti decimo) sed perperam sine dubio &
mendosè, cùm id sequenti narrationi repugnet.
Marciani ad civitatem Lubram occursum certè
designat laudatus editor, sic prosequens: Roma-
num habet XIV, quod quidem reprehendi non
potest: sed utro modo scribatur X an XIV, parùm
aut nihil penitus refert: neutrum enim ab histo-
riæ veritate dissentit. At si scribatur decimo mil-
liari, non videtur satis apta conjectura Carduli
de civitate Lubra: nam juxta hanc Lubra dista-
bat Româ duodecimo ferè milliari, & in Actis
Sancti dicuntur etiam longius progressi ad destina-
tum agoni suo locum.

bb Legitur etiam, inquit Cardulus, Lubram
numero singulari. Vide qua de Lubra diximus in
Commentario num. 15.

cc Aut facultatem hanc trucidandi obvium
quemque Christianum, idolis sacrificare renuen-
tem, milites à tyranno acceperant, aut quidam
fortè praefetus vel iudex aderat, qui hoc ad fi-
dem Christi accessu actus in rabiem statim Mar-
cianum cum filio Joanne capite plecti jussit.

dd Acta Carduli habent XVI Kalendas Octo-
bris, quem diem tamquam illorum natali sacrum,
servat Martyrologium Romanum.

ee Describentium oscitante hoc adscribendum
videtur, legendumque cum Cardulo, vehiculo.

ff Consule dicta de predio Theodora in Com-
mentario num. 33 & 34. Cardulus in Notis di-
cit viginti tantum millaria jam numerari, quia
breviora erant olim, quam hodie sint millaria,

id-

A idque exemplis probat, quem, si lubet, consule.

AUCTORE
U. S.

APPENDIX

*De variis translationibus sacro-
rum corporum, locisque
quibus reliquiae eorum-
dem concessae sunt.*

CAPUT I.

*De prima translatione ex eccle-
sia Arinianensi:*

B P A R S. I.

Dubia quædam de translationis
auctore & tempore discu-
tiuntur.

*Translatio-
num His-
torie unde e-
denda.*

EX premissa martyrii Sanctorum nostrorum Historia constat, illorum corpora religiosè collecta & asportata sive in praedium B. Theodore, de cuius situ, erectaque ibidem lapsum temporis ecclesia, aliqua differimus in Commentario num. 33 & 34. Eo loco per annos circiter septingentes jacuisse Martyrum exuvias scribit Cardulus (verba dedi num. 6) & rellè: neque enim translationem iullam, etiam partis alicuius reliquiarum, à quoquam memoratam reperio; antequam ex Arinianensi ecclesia corpora SS. Abundii & Abundantii ab Otone III in S. Adalberti, sanctorum vero Marciani ac Joannis in Beatisima Virginis basilicam Castellanam à Crescentiano translata sunt. De hac translatione aliisque pauca delibavimus § 3, Commentarii prævii, ubi etiam aliqua attigimus de locis ipsorum venerationi erectis, aliisque in quibus sacra ipsorum exuviae quiescent & cultu ecclesiastico honorantur: sed que ibidem de translationibus ac locis, que Martyrum istorum reliquias nobilitata sunt, breviter diximus, opere pretium visum est hic enucleatius prosequi. Utar autem Carduli ac Juditæ relationibus prelo vulgatis: que tamen superflua videbuntur, brevitatis ergò aut omittam, aut pauculis verbis referam, ac per decursum, cum necesse fuerit, non nulla observabo.

**Otto III ba-
silicam S.
Adalberto**

2 Arinianensis codex, ex quo prima transla-
tionis historiam Cardulus descripsit, multa pra-
mittit de Vita S. Adalberti, episcopi Pragensis
ejusque martyrio: ea in Opere nostro fusè deducta
curiosus lector inveniet ad diem XXIII Aprilis,
quæcum ad rem presentem non pertineant,
refecanda censui, sed & antequam translationem
ipsam refero, non nulla disputanda sunt. Atque
in primis perperam ab aliquibus Ottoni II imper-
atori adscribitur erectione edis sacre, ad quam S.
Abundii & Abundantii reliquie delata sunt ex Ar-
inianensi ecclesia: nam Otto II è vivis excessit

anno 983; sanctus verò Adalbertus non nisi anno 997 martyr occubuit: & tamen basilica que nunc S. Bartholomai dicitur, numquam anteriores temporibus legitur insignita sive alio titulo quam S. Adalberti. Vide, si lubet, tom. V Auguſti, Gloria poſthuma S. Bartholomai cap. 3, § 4, num. 227. Hujus igitur ecclesia auctor habendus Otto III, quem codex Arinianensis landata basilica institutorem signat his verbis: Qui (Otto III) manus (brachium) scribit Dlugoffus aliique ejus (S. Adalberti) auferens, auro & gemmis mirè exornavit, & ecclesiam nomini ejus inter duos pontes fabricavit & magnæ dignitati tradidit. Eam nempe dicit Cardulus multis ab Ottone prædis, muneribus ac privilegiis donatam sive, ut constat ex litteris Friderici I Enobarbi imperatoris.

3 Ipsius quoque ecclesia situm non innuile fuit latius exponere. In ſula, quæ olim à Tiberi Tiberina, & Lycaonia à Jovis Lycaonii templo appellata fuit, paſſim nunc S. Bartholomei dicitur: tria quondam in hac insula extiterunt idolorum templi, Jovis nempe Lycaonii, Aſculapii & Fauni: ad Aſculapii fanum erexitam sive ab Ottone III S. Adalberti basilicam, scribit Cardulus in Notis, atque eam vocari inter duos pontes ea ratione, quæ alia quædam Urbis loca nuncupantur inter imagines, inter duas lauros, inter duos hortos. De pontibus bisœ ita scribit landatus Cardulus: Alter pons, qui insulam Urbi conjungit, ab auctore Fabricius dictus est.... Hodie Quatuor capitum vulgo vocatur ab Jani, five Termini quadrifrontis marmoreis simulacris, in pontis aditu humi defixis. Alter item, qui Transſiberinam regionem attingit, ab auctore olim Cestius, modò S. Bartholomei à proxima B. Apostoli basilica nuncupatur &c. Nec sanè dubium est, quin tam ecclesia, quam pons & insula ipsa S. Bartholomei nomen induerint ob traditionem de aſſervato ibidem sancti hujus Apostoli corpore.

4 Reſtat, ut translationis, de qua hic agimus, Translatio epocham figamus, ex qua sponte fluet tempus e- prima vide- recte S. Adalberto ecclesia: nam, ut testatur tur omnino codex Arinianensis, basilica hæc ab Ottone III ere- ða fuit ad honorificè recondendum S. Adalberti reliquias, & ad eamdem exornandum quæſita sunt & translata aliorum Sanctorum corpora. Translationis annum non exprimit landatus codex, sed diem signat his verbis: Et eorum (Martyrum nostrorum) sanctæ reliquiae inventæ ac delatae sunt, five translatae XII Kalend. Decembris. Non potest igitur translatio contigisse ante annum Christi 1000, multis jam mensibus procelatum: nam, prout con- ſtat ex Chronico Hildesheimensi, annum ordien- te à Natali Domini, Otto III non nisi anno 1000 Quadragesima tempore ad S. Adalberti tumulum orationis causâ accessit, eodemque Romam rever- ſus Christi Nativitatem ibidem celebravit: de do- natis autem à Boleslao Polonorum duce Ottoni III S. Adalberti reliquiis, liquet ex Dlugoffo, quamvis hic perperam profectionem illam Ottonis refe- rat anno 1001.

5 Cardulus, ut diximus in Commentario num. 7, translationem illigat anno circiter 1001, & in Notis adificationem ecclesia S. Adalberti & ipsam consequenter translationem refert ad eundem an- num: ego verò omnino censeo translationem inne- ñetendam esse anno 1000. Epochæ nostræ favent multa, atque in primis auctoritas Leonis Ostien- sis, qui lib. 2 Chronicæ Casinensis, cap. 24 aſſerit, Ottonem III anno redempti orbis 1000 à Beneventanis postulasse S. Bartholomai apostoli cor-

PMS. 2

AVCTORE

U. S.

pus, & apud insulam honorifice condidisse acceptum ab illis corpus S. Paulini: cùm enim eo anno de transferendis sancti Apostoli exuviis cogitaret Otto, non videtur aptiori tempore collocari posse Sanctorum nostrorum translatio, pro quorum corporibus obtainendis non adeò ipsi videtur laborandum fuisse. Favet item memoratus codex Arinianensis, facta Sanctorum Abundii & Abundantii translationi assignans diem xx Novembris, qui minime, ut mox videbimus, conciliari potest cum anno 1001. Denique non obest ratio temporis, quo minus dici possit, factum illud accidisse die xx Novembris anni 1000, ut ostendam, ordinando gesta Ottonis III posterioribus vita annis precipua, de quibus-lis aliqua posset moveri. Disputatio autem tota è vergit, ut Arinianensis codicis scriptio in sensu proprio illa conservetur, qua monumentis antiquis debetur veneratio, quando nihil afferri potest, quo fides illorum elevetur: nil autem legi uspiam, quo ostendatur errorem cubare in die signato ab auctore codicis Arinianensis.

*discutitur e-
pinio Cardu-
li*

6 Audiamus modò, quid in confirmationem epocha sua adferat Cardulus, ita in Notis loquens num. 15: Id ab ipso (Ottone III) factum oportuit anno Christi 1001, quo anno is in Italianam magna celeritate se retulit;.... tunc bellica cura & labore perfunctus, ut piaculares functiones sibi jam pridem à beato Romualdo, quòd Crescensem, sive Crescentium consulem Romanum contra interpositam fidem occidisset, injunctas obiret (cùm jam antea eo nomine apud Ravennam in S. Apollinaris Claffensi cœnobio,.... totam Quadragesimam cum paucis familiaribus,.... transgisset) Casinum adiit duasque coronas argenteas S. Benedicto donavit, inde nudis pedibus ad Garganum montem contendit &c. Hanc maximam partem hauisit Cardulus ex Sigonio lib. 7 de regno Italiae, circa finem. Verum, ut rectè observarunt viri eruditii, qui Sigonii Historiam annotatis illustrarunt, multò antè in Italianam reversus fuerat Otto, quod ex dicendis manifestum fiet. De anno exactè ab Ottone III in Claffensi cœnobio Quadragesima quamvis nihil hic attineat dicere, malim iamen seguire cùm Mabillonio, infra laudando, & pœnitentiam illam innectere anno 1001, ad quem omnino videtur illa pertinere, ut facile lector poterit observare.

*C
illam illigat-
is anno
1001.*

7 Anno autem 999, vel 998 illigandum est iter Ottonis III Casinum & oblatio dñarum coronarum, quod utrumque Cardulus innectit anno 1001. Pro anno 998 facit, quod scribit Leo Ostiensis lib. 2 Chronicæ Casinensis, cap. 22: Hic (Joannes, abbas Casinensis hujus nominis tertius) primo anno ordinationis suæ recepit præceptum confirmationis totius abbatiæ ab Ottone tertio imperatore... Quo etiam tempore idem imperator, hinc per dies aliquot remotus, duas coronas argenteas beato Benedicto obtulit. Nam annus primus Joannis abbatis III coincidit cum anno Christi 998, ut ostendit Peregrinus in Serie abbatum Casinensis pag. 43: Nuncus quoque in Notis ad laudatum Ostiensis locum sic adnotat: Datum (præceptum Ottonis) VIII Kal. Junii anno Christi DCCCLXXXVIII. Regest. num. cxxv. Diploma illud Ottonis III integrum refert Erasmus Gattula in Accessionibus ad Historiam Casinensem pag. 91 & sequente, datumque legitur Roma laudato die & anno: si igitur voces, Quo etiam tempore, ita accipiamus, ut annum primum Joannis abbatis currentem designent, do-natio Ottonis, ab Ostiensis memorata, figenda est

anno 998: verum cùm eadem voices non incongruè ita sumi possint, ut aliquot mensium extensioem patiantur, maximè cùm ad eum locum observeat Nucus, Deficit, quo etiam tempore, nil vetat Ottonis ad ecclesiam Casinensem profectionem innectere anno 999: ceterum de anno illo statuat lector, quod voluerit, neque enim propriè controversiam praesentem spectat. Reliqua discutiamus.

8 Pro stabilienda epocha mea num. 5 adduxi Vindictar Leonem Ostiensem, adeoque illius hinc mibi fides vindicanda est. Eruditæ observatores, de quibus suprà, ad finem libri 7 Sigonii sic aiunt: Peregrinationem autem Ottonis ad montem Garganum post oblata in monte Casino argenteas coronas anno millesimo affigit (Leo Ostiensis,) sed citra verum, cùm annum illum ferè totum in Germania egerit Otto imperator. Peregrinatio Ottonis ad montem Garganum verè ab Ostiensi illigatur anno 1000. De tempore, quo votiva dona in monte Casino obtulit, ex jam dictis statue: sic autem annum 1000 in Germania non exegit Otto, ut falsum sit, quod de ejus ad archangeli Michaëlis templum profectione anno eodem instituta Ostiensis scribit. Chronologiam preciuporum gestorum Ottonis annis 999 & 1000, in quantum ea illustranda ac confirmanda epocha a me suprà asserta inservit, subiecto, simulque ex ejus ordinazione ostendere intendo, Leonis Ostiensis dicta falsitatis immerito argui, cùm iter Ottonis in Poloniā minimè obsliterat, quo minus eodem anno 1000 ad Garganum montem piaculares functiones obiturus accedere potuerit, & S. Bartholomai ossa à Beneventanis expetere ac Romam deferre, seu sancti Apostoli (quod hinc non inquirimus) seu alterius cuiuscumque Beati corpus.

9 Joannis pseudopape ejusque fautoris Crescentii & ex serie nece turbas Romæ compositas fuisse anno 998 nemo jam merito negaverit. Eventum hunc ex auctore Vite S. Nili Hegumeni Pagius in Critica innedit mensi Martio. Tam schismatis hujus finem quam & alia quedam Ottonis gesta hunc secuta perperam refert Sigonius ad annum 997, qui similiter Gregorii V obitum anno uno anticipat, adeoque quæ is narrat ab Ottone facta anno decepsus Gregorii retrahenda sunt ad annum 999. Diploma Ottonis III, memoratum apud Gattulam Historia Casinensis seculo vi pag. 312, testatur, illum hoc anno Capua moratum fuisse, sed dubium est, ut agnoscat Gattula, legendumne sit mense Martio, an Mayo: posterior mihi lectio preplacet, quia, defuncto XII Kalendas Martii Gregorio V, Silvester II tantum quarto Nonas Aprilis successit, nec verisimile est, ante Silvestri ordinationem Româ procul abfuisse imperatorem, de rebus Ecclesiæ rectè disponendis maximè sollicitum, cujusque favor ad sublimandum Silvestrum summopere juit, ut tradunt scriptores.

10 Ejusdem anni 999 mense Junio, aut Iulio Beneventi fuit Otto: Inde (verba sunt Sigonii loco laudato) Augusto mense Otho in agro Licensi fuit, per Decembrem autem Ravennæ, ac paulò post: Eo anno (1000) Otho profectus in Germaniam v Idus Maii Aquis transgredit, unde etiam diplomata dedit: quale Cremonensi ecclesia dicto die & anno concessum refert Ughellus tom. 4 Italia sacra. Redierat jam tum ex Polonia, ut constat ex chronographo Hildesheimensi & cum S. Adalberti reliquiis Italiam repetebat: tempus autem abundè suppetit absolvendis ante Kalendas Novembris itineribus à Leone Ostiensi assertis; ante Kalendas Novembris, inquam, quia eum Roma fuisse Kalendas Novembris anni 1000 constat ex variisque diplomatis

D

*fides Leonis
Ostiensis.*

E

F

G

ex

A ex diplomate in favorem ecclesie Vercellense dato, quod apud Ferrerium de Episcopis Vercellenibus curiosus lector inveniet. Itinera ista sic ordinat Mabillonius tom. 4 Annalium Benedictinorum, pag. 141: Inde (Aquigrano) Alpes iterum emensus Otto Italianam repetit.... Papiam ubi advenit, bona & possessiones suburbani sancti Salvatoris monasterii pridie Nonas Julii confirmavit. Inde Romam versus progressus, Romualdo hortante, Garganum montem nudis pedibus adit; iustratio obiter Casinate monasterio, ubi duas coronas argenteas... donavit.

B at monumentis aliis ostenditur, ut fidem mercatur, nec quidquam video, quod eam possit evertere: sed cum Leonis Ostiensis verba non exigant imperatoris ad Casinenses iter anno 1000, inquit Ottonis dona illiget Leo anno 998 vel 999, ut diximus hic num. 7, itineri ad Casinenses substituatur Beneventanum, nisi quis velit, quod necesse tamen non est ad propositum nostrum, utrumque iter ad Casinenses & ad Beneventanos eo anno contigisse, & facilè quivis perspiciet spatiū quatinus fere mensum, quod fluxit a die vi Iulii, quo Papa substituit, usque ad diem Octobris ultimum, quo Romam denū regressum fuisse Ottонem oportet dicere, satis longum esse, ut, reconditis in insula Tiberina S. Adalberti reliquiis, montem S. Michaelis adire, Beneventanos pro obtinendis sacris pignoribus convenire (adde, si libet, & Casinenses) atque in Urbem regredi potuerit. Tempus etiam minimè deest inter diem i & xx Novembris conquirendis & Ariniano Romanam deferendis sanctorum Martyrum corporibus, ut manifestum est: nihil igitur obest, quo minus adhæreatur epocha translationis Martyrum nostrorum à me affixa anno 1000, serveturque, ut ante monui, scriptio codicis Arinianensis.

factum istud serius quam anno 1000

C 12 At in Carduli sententia, assignantis translationi annum 1001, dies celebritati isti attributus ab auctore manuscripti Arinianensis planè deferendus est. Otto enim, de quo laudatum manuscriptum loquitur ut Romæ præsente, cùm inventa & translata fuerant SS. Abundii & Abundantii corpora, non videtur Roma fuisse die xx Novembris anni 1001, sed Ravenna. Id colligo ex diplomate ejus, quo archiepiscopo Ravennati varia conceduntur privilegia. Videri potest apud Ughellum in archiepiscopis Ravennatis col. 359, ubi in margine adnotatum est, illud a Fontanino haberi ut supposititum, sed à Muratorio vindicari. Quidquid autem sit de hoc diplomate, x Kal. Decemb. Ravenne dato, aliunde manifestè consequitur, postremis anni 1001 mensibus longè aliam Ottomini III fuisse curam, quam de exornanda Romæ S. Adalberti basilica: nam Romani novas tunc turbas ciebant vel contra Silvestrum Papam, ut scribit Siganus, vel contra Ottomem ipsum, ut B. Petrus Damianus, mox laudandus, afferit, quibus componendis Otto totus tunc incubuit. Constat hoc tum ex Vita S. Heriberti archiepiscopi Coloniensis, apud nos tom. 2 Martii, pag. 470, num. xi, tum ex Vita S. Romualdi, apud nos tom. 2 Februarii: aliqua ex posteriori hic transcribo.

collocari non posse.

13 Videns ergo Romualdus, quod secundum suæ voluntatis ardorem ibi (in Pereo sive Percta insula 12 milliaribus Ravennâ distante) labores non posset, regem (Ottomem III Imperatorem) protinus adiit & acceptæ promissionis exactor, ut rex monachus fieret, insistere vehementius ceperit. At ille facturum se quidem, quod ex-

Septembris Tomus V.

gebatur, afferuit, si tamen prius Romam, quæ fibi rebellabat, impeteret, &, eā devictâ, Ravennam cum victoria remearet. Cui Romualdus, Si Romam, inquit, ieris, Ravennam ulterius non videbis.... Rex itaque secundum beatuī viri prophetiam vix à Roma reverti incipiens, mox languore correptus, apud Paternum defunctus est. Obitus Ottonis anno 1002 à nemine serius collatur, quam die XXVIII Januarii, & diebus aliquot citius contigit secundum Hildesheimensem chronographum, Hermannum Contractum ac Ditarum. Ex hac tenuis autem disputatis epocha mea, si non omnino certa, longè saltem verisimilior evadit: fusus autem hīc differt, quam necesse videri cuiquam posset, ob rationem allatam numeri circa finem. Nunc landata translationis Historiam subiecto.

P A R S I I.

Prima inventio atque Transla-
tio ex codice Arinianensi
descripta, & à Ful-
vio Cardulo S. J.
edita.

Tunc a incepit inquirere corpora sanctorum martyrum, & præcepit, ut ubicumque inventa fuissent, ad ecclesiam B. Adelberti deportarentur: & nunciatum est illi, quod in ecclesia b. beati Abundii & Abundantii martyrum, quæ est juxta montem Soractis, erant plura sanctorum martyrum corpora, qui misit suos nuncios, episcopos, & clericos, & monachos, ut cum omni honore & diligentia & hymnis Dei ad ecclesiam beati Adelberti ea deferrent. Qui protinus abierunt & cooperant inquirere, ubi essent tumuli eorum. Et invenerunt in uno tumulo corpora beatorum Abundii & Abundantii posita & in alio corpus beatæ Theodoræ e, quæ in prædio suo eos sepelierat. Invenerunt etiam inter eos sanctos martyres f, qui habebant inauratas vestes & mirè exornatas & super altare eorum mensam sculptam & nimis decoratam. Et deportata sunt omnia secundum iussum imperatoris ad ecclesiam beati Adelberti martyris.

15 Tunc episcopus, qui præerat sanctæ Castellanæ ecclesiæ, Crescentianus g nomine, post sanctorum prædictorum Martyrum corpora deportata cœpit tristis esse, etiam & plorare; & accedens ad locum eumdem, cœpit querere diligenter, & amplius inferius fodi fecit, si ibidem remansissent aliqua corpora Sanctorum, quæ sibi consolationem præbuisserent: quod Dei nutu factum est; & invenit ibi corpora beatorum martyrum Marcianni & Joannis filii ejus, quos beatus Abundius presbyter & martyr baptizaverat; & cum magno honore & reverentia collectis clericis, ad civitatem Castellanam h ipsa corpora cum lætitia deportavit.

16 Et dum juxta ecclesiam beati Eutichii i martyris transirent, ii, qui ea deferebant, videbant ex imagine beatæ Theodoræ, quæ ibi erat depicta, aquam incipientem defluere, ita ut etiam sacerdotes, qui ibidem vigilias celebrabant,

Q. q. ex

Quæ occasio-
ne & quæ
translata sint

a

b

c

.

d

.

e

F

f

.

g

.

h

.

i

.

j

.

k

.

l

.

m

.

n

.

o

.

p

.

q

.

r

.

s

.

t

.

u

.

v

.

w

.

x

.

y

.

z

.

aa

.

bb

.

cc

.

dd

.

ee

.

ff

.

gg

.

hh

.

ii

.

jj

.

kk

.

ll

.

mm

.

nn

.

oo

.

pp

.

qq

.

rr

.

ss

.

tt

.

uu

.

vv

.

ww

.

xx

.

yy

.

zz

.

aa

.

bb

.

cc

.

dd

.

ee

.

ff

.

gg

.

hh

.

ii

.

jj

.

kk

.

ll

.

mm

.

nn

.

oo

.

pp

.

qq

.

rr

.

ss

.

tt

.

uu

</div

AUCTORE

U. S.

ex ea faciem sibi lavare potuissent. Quod Omnipotens ad hoc demonstrasse putandus est, quod Sanctorum Martyrum absentiā locus, in quo sepulti fuerunt, in prædio beatæ Theodoræ captivus & remansit. Quæ quidem aquæ emanatio nec antea visa fuerat, nec postea visa fuit; & deportata sunt in ecclesiam beati Hippolyti martyris, quæ est in crypta supra portam civitatis ejusdem ædificata. Et dum in ipsam ecclesiam delata fuissent, novum ibi miraculum est exortum. Lilia namque, quæ in præfata ecclesia ex multo tempore jam aruerant, licet tunc frigida hiems esset, mox in ipsorum introitu emiserunt florem & odorem, sicut & verno tempore, cum Dei omnipotens nutu & lilia florent, & omnis herba vivescit & pollet. Quod episcopus & comes & omnes cives testati sunt se vidisse.

ad civitatem
Castellanam,
miraculis

17 Qui quidem episcopus Crescentianus statim misit suos nuncios ad Lambertum episcopum sanctæ Polismartis & ecclesiæ, & episcopum sanctæ ecclesiæ Gallefanæ m, ut cum honore, hymnis & Dei laudibus ad ecclesiam gloriosæ Dei Genitricis & temporis Virginis Mariæ nreferrentur. Et convenientes episcopi & clerici tota nocte in vigiliis, orationibus & hymnis Deo vacarunt: quæ insurgente austro à seculo usque manè crebris pluviis inundavit. Manè autem facto, cunctis ipsius civitatis collectis habitatoribus, una cum comite & conjugi sua, efferebant corpora Sanctorum prælibata, introducerunt ea in ecclesiam beatæ Virginis supradictæ; sed mox ut eadem corpora Sanctorum de ecclesia beati Hippolyti supradicta educta fuissent, inundatio pluvia stetit, & cœli serenitas pariter secuta. Et sic cum gaudio unusquisque ad propria remeavit, Missis primò solemniter celebratis.

Opere beneficiis
illustratur.
Ex tabulis

18 Sed miro modo aliud enarrò miraculum. Quædam puella, quæ erat in ipsa civitate, maxima infirmitate detenta diu noctuque vigilias ducebant, & omnino dormire non poterat; quam parentes ejus ad obtinendam salutem ad reliquias eorumdem Sanctorum Martyrum perduxerunt: & ita ipsorum Sanctorum meritis incolmis est reducta, ac si nulla fuisset infirmitate detenta. Aliud etiam miraculum narrò. Inventæ fuerant in tumulis Sanctorum Martyrum marmoreæ tabulae niveo candore decoratae, tanti ponderis & magnitudinis, ut nec à quatuor paribus boum trahi potuissent, quæ ad honorem Dei & Martyrum prædictorum uni vili pari boum junctæ tanta celeritate deportatae sunt, ac si nullum in se pondus habuissent; qui dum ante præfamat ecclesiam Dei Genitricis venient, convenerunt multi, ut eas in ipsam ecclesiam introducerent.

in sepulcro
inventis

19 Una autem ex his marmoreis tabulis, quæ præ nimia latitudine ad altare intromitti non poterat, tam ingens erat, ut vix à quindecim viris defiri posset. Columna marmorea & trabs, quæ erat ante altare, super collum episcopi & qui cum eo aderant, cum hac tabula cecidit, sed Domini gratiâ nec fracta nec lœsa fuit, nec aliquis aliquam persensit lœsionem. Tunc Crescentianus episcopus, collecto clero, altare B. Genitricis à novo ex eadem tabula marmorea & aliis supra scriptis construi fecit: & illam, quam super corpus beati Abundii & Abundantii o invenit, in superiori parte altaris posuit; & aliam, quam supra corpus beatæ Theodoræ adiunxit, ex ea parte, quæ consistit presbyter celebrans, constituit.

20 Alias autem aliis partibus ipsius altaris an-

nexuit; & ita per quatuor angulos altare à fundamento ædificavit. Inventæ fuerunt etiam in tumulis eorum structuræ ferri, quæ continebant corrum sepulera, ex quarum ferro idem D. episcopus quædam capsulam ligneam noviter fabricatam circumdari & astringi fecit: & ibidem sanctas reliquias condidit, ipsamque in idem altare intromisit. Passi sunt autem sancti Martyres xvi Kalend. Octobris sub Diocletiano & Maximiano, crudelissimis imperatoribus: & eorum sanctæ reliquias inventæ ac delatae sunt sive translatae xii Kalend. Decembri sub D. Othono III magno imperatore: reconditas verò sunt à Crescentiano episcopo in ecclesiam beatæ ac semper Virginis Dei Genitricis Mariæ Idibus Januarii in Octavis Theophania p ad honorem Dei & Domini nostri Jesu Christi, cui est honor & gloria & potestas & imperium in sæculorum. Amen.

D
altare no-
vum edifi-
catur.

P

A N N O T A T A.

a Post reconditas nempe reliquias S. Adalberti, de quo non nulla præmitit auctor: de tempore autem satis dictum est § 1 hujus Appendix.

E

b Vide dicta de hac ecclesia tum in Commentario num. 33, tum in Appendix num. 1.

c Mons est, ut notat Cardulus, in Etruria prope Tiberim in finibus Vejentum & Phaliscorum, olim Apollini facer; postea exploso idolorum cultu, sancti Silvestri primum successu ac latebra, deinde templo etiam celebris, mutato nomine, ut oppidum ad ejus radices Tiberti imminens, sic mons ipse, ut Blondus & Viaterranus scribunt, sancti Silvestri à Christianis est dictus.

d Hallucinatus videtur Ughellus, dum Italia sacra tom. 1 in civitatem Castellanæ episcopis B. Adalbertum invenisse corpora Sanctorum nostrorum, scriptis in hunc modum: Cùmque aliquando accidisset, B. Adalbertum corpora SS. martyrum Abundii & Abundantii sub Soracte monte (potius juxta, vel, non procul ab eo) Crescentianæ diœcesis reperiisse. &c. Hallucinatur, inquam, dum inventionem sacrorum corporum B. Adalberto attribuit: nam editus à Cardulo codex Arrianensis nullum Adalbertum hujus inventionis auctorem facit: non aliis tamen documentis ullis nisi videatur Ughellus, quam vulgatâ à Cardulo Historiâ; Quæ, inquit, si tacuisse, nulla Crescentiani mentio fortasse dimanasset ad posteros. Non potest autem Adalberto illi, cuius meminit landatum ab Ughello instrumentum, inventione hac attribui: is enim jam anno 997 gloriosus martyr occubuerat, & ejus sacra adis exornanda gratiâ sanctorum martyrum corpora inquirebantur ab Ottonis III ministris. An autem circa hec tempora floruerit alter quidam B. Adalbertus, qui unus esse potuerit ex ministris Ottonis, disputatione non vacat, cum verisimile sit, ab Ughello, apographum suum non satis accuratè inspiciente, eum inventionis auctorem factum esse, cuius venerationi apud fideles augenda studens Otto sanctorum Martyrum corpora queri jussit. Sed nesciimus annum 998 translationi assignavit landatus Ughellus, ut ex disputatis § precedente evidens est.

F

e Ex sequentibus constat, B. Theodora corpus etiam delatum fuisse ad ecclesiam S. Adalberti: quod an etiam nunc ibi requiescat, an vero aliud asportatum sit, inquiri poterit ad diem sequentem.

f Qn?

C A P U T II.

A f Qui fuerint illi, non exprimitur: verisimile mihi est, istos censeri posse ex eorum numero, qui sub Diocleriano passi à B. Theodora fuerant sepultura donati.

g Vide dicta ad litter. d.

h Sitam, inquit Cardulus, viâ Flaminia, ultra Arinianum, viii mill. Hanc Blondus & Volaterranus Fesenniam à Plinio, Fescennium à Catone & Strabone vocatam confirmant: Solinus ab Argivis ædificatam testatur. Plura qui desiderat, adeat Ughellum, Orlandum, Cluverium, aliosque.

i Juditta hinc scribit Eustachii: ecclesia hac verisimiliter sita fuerit in transitu Ariniano ad Castellanam civitatem; ceterum incomptus est mihi situs ejus, uti etiam, scribendum sit Eustachii an Eustachii, nec opera pretium visum est operiosius indagare.

k Locus hic captivus vocatur, ait Cardulus, non ut Latini loquuntur, vincitus & in alterius potestatem redactus, sed per abusionem viduus & privatus.

B l Blondus & Sagonius Polimartium nominant: hodie vulgo Bomartium vocatur. Oppidulum est in Etruria, nunc Balneoregensis diocesis, xiv millario à civitate Castellana. Videtur ergo corrigendus hic locus, scribendumque Polimartii ecclesiae. Ita Cardulus hinc.

m Galliensium oppidum lib. i Italiae illustratae de Etruria scribens Blondus appellat: Sagonius in Historia de Regno Italiae, ceterique ferè scriptores Gallesium sive Castellum Gallesii. Id situm est in Etruria Castellanam civitatem inter, Ortamque, sive, ut Plinio placet, Hortanum, distante à Tiberi amne paulò amplius mille passibus: à Castellana civitate viii mill., ab Orta totidem. Multis jam statibus haec tres ecclesiae Castellana, Ortana & Gallesana ab uno episcopo gubernantur. Ita saepe laudatus scriptor.

n Primariam & episcopalem Castellane diocesis, ut tradit Ughellus, aliquae.

o Cùm, teste Ughello, Arinianum ad Castellanam diocesim pertincret, forte Crescentianus episcopus adiutus, cùm ministri Ottonis III effoderent SS. Abundii & Abundantii ac B. Theodore exuvias; forte intellexit ex aliis, qui interfuerant, aut certe ex indicis quibusdam cognovit, tabulas, de quibus & hinc & paulò post, sacris bise corporibus impositas suisse.

p Vox hæc Theophania, quæ olim usurpabatur tam pro Nativitatibus quam pro Apparitionis Dominicæ festivitate, ut docet Cangius in Glossario, hinc per adjuntas Idus satis determinatur, ut intelligamus, elevationem sacrarum reliquiarum factam esse in die Octava Apparitionis; est autem vox à Graco Octo Deus & Deus appareo.

De translationibus aliis, reliquiisque ad varias ecclesiias missis.

C Onstat ex dictis, corpora SS. Abundii & Abundantii in ecclesiam, nunc S. Bartholomai dictam, illata fuisse anno Christi 1000, ibidemque honorifice recondita: at quanto temporis spatatio in ista basilica requieverint, incomptum est, uti & quo seculo & anno inde asportata fuerint in sacram SS. Cosme & Damiano adem, è cuius altari lateritio die xviii Augusti anno 1582 effossi fuerunt horum Martyrum loculi. Cardulus, ut vidimus in Commentario num. 7, circa translationis hujus auctorem & tempus omnia investigavit; nec tamen quidquam comprehendere potuit, quod fidem minimè dubiam mereretur: attamen laudatus scriptor suspicatur, translationem banc incidisse in pontificatum Innocentii II, qui Honorio iidem II successit die xiv vel xv Februarii anni 1130, & adversarium vel eodem vel postero die naclus est Petrum Leonis, Anacletum II à schismatisca fautoribus suis appellatum, qui, ut seculo potens erat & consanguineorum opibus fultus, legitimum Pontificem Romam excedere compulit, Sedemque Apostolicam vicecrilega ad mortem usque usurpavit.

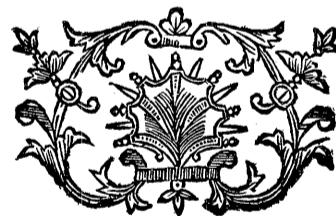
22 Conjectura sua afferit Cardulus rationes sequentes, quas in pauciora verba contractas lectori exhibere sufficiet. Anacletus fertur dedicasse altare in templo B. Mariae Are-calii situm ante sacrarium: non potest autem factum hoc adscribi S. Anacleto Papæ, cuius tempore eb loco adhuc existabat Jovis Feretrii fanum, in cuius ruinis dicitur S. Gregorius Magnus ecclesiam Christiano ritu exstruxisse: oportet igitur, ut memorati altaris dedicatio attribuatur Anacleto pseudo-pontifici. In dicta ecclesia caput S. Abundii argento tellum servatur, illudque Abundii nostri esse contendit Cardulus ex eo, quod ferè solum illud desideraretur ex sacris ossibus, cùm reperta fuerunt anno 1582 sacra pignora SS. Abundii & Abundantii; ac demum concludit: Fieri ergò potuit, ut hic pseudopapa, cùm vellet simul SS. Cosme & Damiani, quam ipse obtinuerat, diaconiani insigni aliquo munere cohonestare, simul aram illam, quam solemni ritu sacrare constituisset, horum etiam Martyrum reliquiis & præcipue S. Abundii capite, quod postea in mecum prolatum est, exornare: fieri, inquam, potuit, ut sacra corpora ex insula Tiberina in templum SS. Cosme & Damiani ad forum Romanum per id tempus deportaverit.

23 Quoniam defectu instrumentorum certi nihil hinc statui potest, Carduli conjectura adhaerendum puto, eamque ut verisimilem omnino amplector. Favet huic opinioni Baronius tom. 12 Annal. Ecclesiast., pag. 202 de Anacleto pseudo-pontifice ita scribens ad annum Christi 1130. De dicata namque legitimus Romæ nonnulla ab eo & consecrata fuisse altaria, & æditiuorum incuria servatas adhuc inscriptiones, quas delendas cura-

quo facta est
translatio
altera

F.

Q. q. 2 via

AUCTORE

U. S.

vimus. Tum idem Eminentissimus ex titulo consecrationis tabula marmorea inscripto resert, ab Anacleto illo dedicatam fuisse anno 1130 die xxv Maii ecclesiam S. Laurentii, & in altari ejus majori recondita fuisse aliquot sanctorum martyrum corpora. Potuit inaque similiter pseudo-pontifex iste & altare in ecclesia B. Mariae Ara-calii consacrare, & ad basilicam SS. Cosmae & Damiani sanctorum Abundii & Abundantii corpora transferre.

amplius eluci-
cidatur.

24 Hac autem conjectura ex eo etiam fit verisimilior, quod Martyrum illorum ossa ignota jacuerint in templo SS. Cosmae & Damiani usque ad annum 1582, quemadmodum afferit Cardulus in tertia translationis descriptione. Si enim legitimi cuiusdam Pontificis auctoritate facta fuisse translatione mirum sane videri deberet, illius apud fideles adeo oblitteratam fuisse memoriam, ut nullo uspiam monumento consignata reperiatur: quod de gestis pseudo-pontificis, ob scelera sua omnibus invisi, minus mirandum est, et si aliquorum ejus gestorum memoria perseverasse dicenda sit. Non potest autem translatio illa, ut opinamur, a pseudo-pontifice Anacleto facta, aptius illigari quam

B

anno 1130, quia, ut narrat Baronius, cum cerneret apud fideles aboliri non posse recordationem sacrilega ecclesiarum depredationis ab ipso perpetrata, per largitiones ab eo sacris quibusdam edibus factas anno 1130, alia via populorum favorem sibi conciliare conatus est. Atque hoc de secunda translatione, pro qua meliora non suppetunt documenta.

Inventa
Sanctorum
nostrorum

25 Tertia translatio SS. Abundii & Abundantii annum Christi 1583 in Societatis nostra Fastis insignem reddidit, quando Gregorii XIII beneficentia sacris hinc pignoribus dignata est exornare ecclesiam domus professorum, Farnesianam dictam ab auctore suo Alexandro Farnesio S. R. E. Cardinali, cuius in Societatem nostram egregia merita predicanter Fasti nostri. Translationem hanc fuisse describit Cardulus. Satis mihi erit praeципua delibasse. Cum Pontificis iussu in templo SS. Cosmae & Damiani facillum instauratur fabri demolirentur vetustum altare, quod posteriorem templi partem ingredientibus sinistrum est, post aliorum Sanctorum reperta ibidem corpora, die xviii Augusti anno 1582 effossi sunt Martyrum nostrorum loculi. Atque in uno quidem (verba sunt Carduli) sub cornu Euangeli erat tabella marmorea signo Crucis & hoc epitaphio notata: HIC REQUIESCIT SANCTUS HABUNDIUS PBR. ET MONACHUS ET MART.

C

In altero autem sub cornu Epistolæ altera item tabella eodem signo atque hoc titulo inscripta: HIC REQUIESCIT SANCTUS HABUNDANTIUS DIAC. ET MART. Horum reliquie transmissæ in loculos plumbeos, sigillo Cardinalis Sabelli, Pontificis in Urbe vicarii, ob signatos, ut transferrentur in Farnesianam basilicam, precepit Gregorius XIII litteris suis Apostolicis, quas ex editione Carduli hic recenseo.

corpora Gre-
gorius XIII

26 Gregorius Papa XIII universis Christi fidibus, præsentes litteras inspecturis, salutem & Apostolicam benedictionem. Ecclesiam domus professorum Societatis Jesu de Urbe, structura insigni & sumptuosa nuper absolutam, corporibus sanctorum Abundii presbyteri & Abundantii diaconi, sanguinis pro nomine Christi effusione insignium martyrum, quæ in ecclesia SS. Cosmae & Damiani requiescent, ornare decrevimus, ut ibi collocata majori devotione & populi frequentia venerentur. Idcirco per præsentes mandamus, ut prædicta corpora ex ipsa ecclesia SS. Cosmae

& Damiani, ubi aliae Sanctorum reliquæ & etiam corpora visitanda remanent, cum plumbeis thecis, in quibus corum nomina sunt inscripta, educantur, & ad novam professorum prædictorum ecclesiam, sanctissimo nomini Jesu dicatam, majore qua poterit pompa, à vicario nostro in spiritualibus de Urbe die Dominico vel etiam non festo, pro libito suo præscribenda & ordinanda, devotè transferantur & recondantur honorificè apud illam.

D

27 Præcipimusque ac interdicimus superioribus, fratribus, ministris & personis domus prædictæ ecclesiarum SS. Cosmae & Damiani, ac qui buscumque aliis, ne educationem & translationem prædictas per se vel per alium seu alios impedi re audeant quoquo modo: qui secus fecerint, excommunicationem incurvant eo ipso. Et, ut Christi fideles ad eorumdem corporum sanctorum translationem frequentiores majoreque devotionis studio convenient, omnibus Christi fidelibus ipsis utriusque sexus verè penitentibus & confessis, ac sacrâ Eucharistiâ refectis, qui translationi prædictæ interfuerint, plenariam omnium peccatorum suorum indulgentiam ac remissionem misericorditer in Domino clargimur. Datum Romæ apud sanctum Marcum sub annulo pectoris die decima Septembris M D LXXXIII, Pontificatus nostri anno duodecimo. Cæ. Glorierius. Neque hic stetit piissimi Pontificis munificentia; sed & pecuniam insuper ad augendam translationis celebratatem liberaliter adiicit, ut testatum facit Historia Societatis nostra pars. 5, lib 3 sub initium.

E

28 In memoratis statim litteris Pontificiis tantum legitur indulgentia concessa iis, qui translationi interfuerint: verum haud dubie, ut omnes de sacro hoc thesauro faciliter participarent, eam Sanctissimus Dominus ampliavit in eum modum, quo dicitur in programmate fidelibus publicè exposito. Illud ex laudata editione subiecto: Indulgentia à Sanctissimo D. N. Gregorio XIII Pont. Max. iis omnibus amplissima conceditur, qui sacra confessione expiat & suavissimo Christi Corpore pasti, piis à Deo precibus fidei Catholicæ felicitatem, hæreticorum conversionem, principum Christianorum concordiam efflagitaverint, & aut sanctorum martyrum Abundii presbyteri & Abundantii diaconi corporum translationi, quæ à templo SS. Cosmae & Damiani ad basilicam nominis Jesu die Jovis xvii Kalendis Octobris horâ xix fiet, religiosè interfuerint, aut reliquo ejus diei vel in sequenti luce, quæ ipsorum Martyrum cruento natali sacra est, alterutram adierint ædem (nominis Jesu, vel SS. Cosmae & Damiani) aut Sabbato sive Dominico die ecclesiam nominis Jesu visitarint. Cui hæc facere non licebit, ei confessarius, quod multæ visum fuerit, commutandi protestatem habeto. Ceteri vero, qui decretint statu tempore piacularē confessionem atque communionem obire, sepe anorum indulgentiam consequuntur.

F

29 Priusquam cetera spectantia ad hanc celebri tatem enarrabo, pauca sunt observanda. Romanis translationis horas numerare incipiunt ab occasu solis & ad pars reliquias quartam semper ascendunt; cum itaque sol ea anni tempestate, quâ contigit translatio, circiter horâ sextâ occumbat, hora decima nona apud Romanos respondere circiter debet tempori inter horam primam vel secundam nostram pomeridianam. Liquet autem ex iam dictis translationem ad ecclesiam domus professorum factam esse die xv Septembris, uti in Notis ad Martyrologium Romanum etiam signavit Baronius his verbis:

A bis: Eadem (*Martyrum nostrorum Acta*) modò edidit Romæ collegium patrum Societatis Jesu, in quorum basilicam Farnesianam... translata sunt **xvii** Kalend. Octob., anno Domini **MDLXXXIII**. *Vidit certè notam* *hanc Tillemontius*, & tamen *tom. 5 Monument.*, in persecutione *Dio-*
cletiani art. 48 ita scribit: Eorum (*Martyrum nostrorum*) corpora translata sunt **xvi** Octobris **MDLXXXIII** ad collegium Jesuitarum. *Diem & mensem ex levi inadvertentia & sinistra Kalenda-*
rum interpretatione male signavit Tillemontius, locum quoque, ad quem sacra corpora translata sunt, putavit collegium Societatis, foris quia in annotatis Baronii legerat, *Acta sanctorum horum Martyrum Roma edita fuisse à collegio Societatis Je-*
su. Resumo tantisper intermissam narrationis seriem.

concessa tem-
plo SS. Cof-
mae & Da-
miani. Cele-
brrias

B *Prinsquam è basilica SS. Cosme & Damia-*
ni efferrentur sacre reliquie, concessit *Gregorius*
XIII, *ut S. Abundii integra tibia & quatuor offi-*
cula, ac *S. Abundantii totum brachium in me-*
morata ecclesia servarentur, quæ *sacrarum exu-*
viarum partes loculis extractæ sunt die XIII Se-
ptemberis; ac tandem die **xv** ejusdem mensis elata
è *sacrario & in ara principe exposita sacra cor-*
pora solemní apparauit ac celebritate maxima ad
basilicam Farnesianam delata sunt. *Longiorem*
tum ornatus tum viarum, per quas agmen reli-
giostum processit, descriptionem pratermitto, quam
curiosus lector apud Cardulum reperiet. Interfue-
runt festa huic celebritati viginti tres virorum Reli-
gioforum familiae, alii in collegiorum semina-
riorumque, quæ in Urbe Societatis Jesu cura
commissa sunt, minorum undecim ecclesiarum ca-
nonici & custodes, sodalites clericorum S. Ma-
riae Transtiberine. & S. Laurentii in Damaso,
basilarum S. Marie Majoris, Vaticana & La-
teranensis collegia, illustrissimus Vincentius Porti-
cus archiepiscopus Ragusinus, Cardinalis Sabelli
vices gerens, archiopiscopi & episcopi plures,
a que inter hos episcopus Assaphenus Anglus Car-
inalis vicarius suffraganens, aliae quoque Urbis
senator, consules, magistratus ac primaria nobili-
tatis viri, qui, denis è Societate presbyteris sa-
crum ferentrum per vices deferentibus, umbellam
gestare & pio oneri identidem succedere honori
fibi ducebant.

translatio-
& anima-
rum ex ea
fractes.

31 *Vias omnes innumera opplevit multitudo*, ad quam submovendam simul & ad sacrorum corporum dignitatem quinquaginta è pretorianis suis Helvetiis Pontifex concesserat. *Sacra officia & divina Mysteria tum ipso translationis dic tum*
tribus aliis consequentibus peraëta sunt ab episco-
po Assaphenus, quæ omnia fusè apud Cardulum exposita legere est, qui demum ingentia animarum lucra hinc obtenta his verbis describit: Quapropter per occasionem tam amplæ indulgentiæ adipiscendæ, horum quoque beatissimorum Martyrum suffragatione adjuvante, permulti peccataritè confessi ad salutarem Eucharistię mensam accessere, suam insuper erga illos religionem ac pietatem modò rosariorum seu coronarum ad sacram ferentrum admotione, modò, quod rariùs est, lacrymarum profusione testati. Atque hic omnis generis hominum concursus diutiùs sine dubio tenuisset, nisi jam elapsò quadriduo, sanctæ reliquie post primam noctis horam è templo sublata superque altare sacrarii fuissent depositæ, ibi tantisper mansuræ, dum & ipsa basilica... confectur ac dedicetur, ubi demum, quo decet honore ac dignitate, parato sarcophago, è Punico rubenti marmore inclusæ condantur.

32 *Paucis interjectis, ita pergit Cardulus: In-*
terea dum in sacrario sacra ossa servantur, ex
U. S. līs nonnihil desumptum est & in Japonem, Pars altera
novi orbis regionem, ad neophytorum alendam reliquiarum
confirmandamque in Christiana pietate constan-
tiā, transmissum: & postea Senensium sancti-
monialium, quæ templum cœnobiumque horum
sanctorum Martyrum incolunt, rogatu ac preci-
būs, summique Pontificis concessū, ex iisdem
loculis, reclusa arcâ præsente notario, Nonis
*Maïi anno Domini **MDLXXXIV** desumpta sunt a-*
lia ossicula duo, hoc est, particula brachii S. A-
bundii, & fragmentum maxillæ S. Abundantii,
traditaque ibi reverendissimo domino Francisco
Bandino Piccolomineo archiepiscopo Senensi,
qui ea Senas simul ad ipsorum sanctorum Marty-
rum ecclesiæ ornamentum, simul ad earum mo-
nialium aliorumque fidelium augendam erga San-
ctos pietatem ac religionem transportanda cura-
ret. Quanta porrò veneratione quantoque appar-
tu a Senensibus excepta fuerint sacra pignora,
docet Juditta Luti narratio, ex qua non nisi pre-
cipua delibanda censui.

33 *Reliquias sanctimonialibus Senensibus con-*
cessas retulit Cardulus particulam brachii S. Abun-
dii & fragmentum maxillæ S. Abundantii, quibus ad-
jicit Juditta Sancti utriusque digitum unum, den-
temque itidem unum; infra autem easdem reliquias
capsule, auro obdñe, inclusas enumerans, cœnobio
suo attribuit os brachii S. Abundii, juncturam digitū
& dentem; sancti vero Abundantii maxillam, junctu-
*ram quoque digitū & dentem. Ut ut sit, die **III Junii***
 *anni **1584** Senas delatae sunt sacrae reliquie & ad*
 breve tempus summa totius cleri religione depositæ in
ecclesia metropolitana, monitis jussu illustrissimi
*Piccolominei sanctimonialibus, ut in diem **XIIII e-***
jusdem mensis omnia decenissime pararent hono-
risce sacrarum reliquiarum exceptioni: laudatus
*insuper archiepiscopus, ut afferit Juditta, **IX Junii***
die Dominico in metropolitana aliisque multis ecclie-
suis populum universum ad comitandum sacras reli-
quias & lucrandum indulgentias à Summo Pontifice
concessas invitari jussit. Brevis Apostolici tenor a-
pus Judittam hic est, ut omnes fideles utriusque
sexus verè pœnitentes, & Senis confessi ac sa-
cra communione refecti, vel usque ad cœnobium
S. Abundii reliquias comitati, omnium peccatorum
suorum remissionem consequantur: quam indul-
gentiam sanctimonialibus in perpetuum, laicis ve-
rò ad annos decem in die festo solemnitatis Pon-
tifex concessit.

34 *Interfuerunt translationi plures Religioforum* apparatum
familiae, cleris universus, bini vicarii, *Camillus Burghesius* cleri, *Antonius Martellinus Religio-*
forum, & *illustrissimus episcopus Grossetanus Clau-*
dinus Burghesius. *Reliquias deferabant quatuor sa-*
cerdotes, *umbellam gestantibus viris itidem qua-*
tuor è primaria Senensi nobilitate. Confluxit ad
celebritatem ingens populi multitudo, ut facile
septena hominum millia in sacrarum reliquiarum
comitatu recenserentur: in ecclesiam delatae, ex-
positæ sunt fidelium venerationi in altari ad hunc
finem preparato, & quoniam angustius templum
erat, nec tanto confluentium numero sufficiens, in
erecto foris ante ecclesiam altari collocatae fuerunt
ad satisfaciendum piis omnium desideriis. Ingens
quoque fuit animarum fructus, adeò ut ad me-
moratum statim altare quingentos homines sacro-
santo Christi Corpore refectos fuisse scribat Judit-
ta. Plura hīc non addo de templi viarumque, per
quas sacris reliquiis transitus fuit, ornata: mi-

ad moniales
Senenses de-
ferunt

E

QQ 3

310 TRANSLATIONES SS. ABUNDII, ABUNDANTII ETC.

AUCTORE
U. S.

nitora quoque nonnulla huc spectantia pratermitto, que curiosus lector inveniet apud sepe landatam Judittam.

Cultus SS.
Abundii &
Abundantii
in basilica
Farneſiana,
& S. Maria

B 35 Pro coronide paucula ſubdo de ſpeciali cul-
tu, quo hodieum in aliquot ecclesiis Roma hono-
rantur SS. Abundius & Abundantius. In Farne-
fiana Societatis Iesu basilica ſub ara principi re-
condita ſunt eorum corpora, legiturque ibidem de
iis Officium ritu duplo & cantatur Missa ad
diem xvi Septembriſ. Ad eundem diem patres
Ordinis S. Francisci in Ara-celi Officium duplex
de iſdem Sanctis quotannis recitant de communi
plurimorum Martyrum primo loco. Ex eorumdem
Directorio, quod pre manibus habeo, accipe ſe-
quentia: xvi (Septembriſ) SS. Abundii & Abun-
dantii MM. dupl. min... (adſunt corpora)...
In Martyr. i loc. folemnis commemoratione. Ve-
rū illa verba Adſunt corpora non poſſe intel-
ligi de integris SS. Abundii & Abundantii corpo-
ribus ex ſuprā memoratis perſpicuum eſt. Acci-
pienda ſunt igitur pro parte aliqua corporum,
quemadmodum etiam tradit liber, qui Italice in-
ſcribitur: Memoria historicæ eccleſiae & conven-
tus S. Mariæ in Ara-celi, auctore Cafmilo Ro-
mano fratre Minore; qui liber editus eſt Roma
anno 1736. Capite autem 8 de reliquiis eccleſiae
ſequentia Latine leguntur: In eccleſia S. Mariæ
de Ara-celi ſunt inſtrā scriptæ Sanctorum reli-
quiæ... Item capita SS. Abundii & Abundantii
martyrum in duobus vasis. Ceterū elenches iſte

reliquiarum factus dicitur ſub pontificatu Mar- D
tini V.

36 S. Abundii caput, quod in eccleſia, Ara- de Ara-cæ-
li dicta, viſtū, Abundii noſtri eſe, cum li, ubi ca-
Cardulo, num. 22 hic laudato, planè existimo. pita ſervari
Verū de Abundantii capite non ita auſim aſſe- dicuntur.
rere: nam Cardulus, qui annis centum quinqua-
ginta & amplius post Martini V pontificatum ſcri-
pſit, ita loquitur in ſecunda translationis Hifta-
ria: In quo quidem altari (in eccleſia B. Mariae
de Ara-celi) cùm aliorum Sanctorum oſſa, tum
nonnihil etiam ex Abundii & Abundantii mar-
tyrum reliquiis conditum exiſtimatur. In eadem
certè basilica caput S. Abundii... argento tectum
religiosè aſſervatur & viſtū: quod unum cete-
ris amborum Martyrum oſſibus deeft. Quæ ulti-
ma verba manifeſtè denotant etiam anno 1583,
quo facta eſt poſtrema translatio, caput S. Abun-
dantii reliquis ſacris oſſibus fuſſe coniunctum,
ſi enim caput integrum S. Abundantii tum defuiſ-
ſet, nulla ratione videtur ſcripturus fuſſe, ſolum
S. Abundii caput fuſſe deſideratum, maximè cùm
Hiftoriam ſuam ediderit anno translationem pro-
xiſe inſecuto, quando hand dubiè multi adhuc e-
rant ſuperflites, qui ſacras exuvias corām inſpe-
xerant. Igitur S. Abundantii caput, quod ſerua-
ri dicitur in eccleſia B. Mariae Ara-celi dicta,
vel alterius cuiusdam Abundantii eſt, vel accipi-
debet pro particula aliqua capitū.

E

DE S. INNOCENTIA VIRG. MART.

ARIMINI IN AEMILIA.

U. S.

S Y L L O G E.

Cultus Sanctæ legitimus: tempus martyrii & alia pleraque,
quæ de Sancta memorantur, incerta: ſitne diversa ab
ea, quam colunt Vicentini?

F

C
SUB DIO-
CLETIA-
NO.
Memoria
Sanctæ apud
recentiores
martyrolo-
gos,

Riminum civitas Italia in pro-
vincia Aemilia, quam Roman-
diolam hodieum vocant, inter
alios tutelares Sanctos ſuos ad-
legit S. Innocentiam virginem
& martyrem, que antiquiori-
bus quidem Martyrologii adscripta non invenitur;
ſed variis tamen documentis legitimum ejus cul-
tum minimè dubitabilem eſſe, oſtendit potefit. Re-
centioribus Fastis ſacris annua ipsius memoria ad
præſentem diem intexitur. Constantius Felicinus ita
habet: Innocentia virgo & martyr nobili stirpe
nata, annorum septemdecim, cum nollet idolis
ſacrificare, jubente Diocletiano, poſt multos
cruiciatus gladio transfixa fuit Arimini, ubi cor-
pus ejus requiescit, ac festum celebre & tutela-
re. Ferrarius in Catalogo Sanctorum Italia eam
annuntiat cum hoc elogio: Innocentia virgo ex
nobili genere nata Arimini, in Diocletiani im-
mani perfecutione, Christiane fidei, in qua enu-
rita fuerat, accusata comprehendi jubetur, ac
modis omnibus, ut Christo renuncaret, & deos

colet tentata, cùm nullo pacto diis, quos ina-
nes & falſos aſſerebat, vellet immolare, carceri
mancipatur; cùmque educta varièque excrucia-
ta in fidei professione immobilis perſiſteret, jufſu
imperatoris ad extreſum gladio transverberata, ad
palmam duplum virginitatis & martyrii feliciter
pervenit xvi Kalendis Octobris. Cujus corpus à
Christianis honorificè conditum eſt. In Notis au-
tem ad Catalogum Sanctorum, qui in Martyrolo-
gio Romano non ſunt, aſſerit, festum S. Innocen-
tiae Arimini cum Octava celebrari, qui ritus ſi
exſtiterit, oportet illum poſtmodum eſſe immuta-
tum; nam Calendarium Sanctorum Ariminensis
eccleſia pro anno 1644 Octave non meminit, &
ad xvi Septembriſ Innocentiam ſignat ſub ritu di-
plici maiore.

2 Prolixius de sancta Martyre noſtra agit Ce-
ſar Clementinus in Collectione historica Arimini
lib. 2, pag. 128 & seq., unde quæ peculiaria
ſunt, & à Ferrario non adnotata, buſ transfero,
ut qualemcumque Sancta noſtra notitiam lector ha-
beat; Acta enim nulla, licet ab Henschenio &

Geforum
compen-
dium, &
varia.

Pape-

A *Papebrochio in itinere Romano studiosè quæsta fuerint, nacti sumus. Afferit tamen Ferrarius, Roma se vidisse Monumenta ecclesiæ Ariminensis, in quibus Innocentiaæ Acta pluribus enarrantur, iisque haud dubiè usus fuerit laudatus martyrologus ad elogium suum concinnandum. Primo dicit Clementinus, accusatam fuisse Martyrem nostram apud Diocletianum in transitu per Hungariam, & ejus jussu accersitam è villa montis, cui à Tauro nomen, inventiamque fuisse ante Crucifixi imaginem cum pedissequa sua orantem: post constantem fidei professionem, spretis cùm minis, tum promissis, eam afferit, à carnifice transfixis ense lateribus, semivivam relictam fuisse, & hora unius spatio intrepide precibus institisse, ac salutari Crucis signo munitam spiritum Deo reddidisse. Tertiò scribit, corpus ejus à fidelibus marmoreo loculo exceptum reconditumque, factamque illius fuisse memoriam, erectâ dedicatâque lapso temporis ecclesiâ paraciali, cum episcoporum sede, hac opinione, quod eo civitatis loco steterint ades propria dicta Sancta. Tradit deinde eam Ariminensem patronam electam fuisse, & singulis annis solemní supplicatione à senatu populo quoque Ariminensi ecclesiam illam visitari ad diem xvi Septembri, glorioſe Innocentiaæ martyrio consecratum, cuius interveniente patrocinio, innumera ait impetrata fuisse beneficia & celestes favores.*

B

*legitimi cul-
tus testimo-
nia.*

³ *Affirmat insuper Clementinus* - tato anno sa-

3 Affirmat insuper Clementinus, toto anno sa-
ris frequentem esse populi concursum ad aedes San-
ctæ nostræ sacras, quia summorum Pontificum in-
dulso gaudent participatione indulgentiarum al-
ma Urbis. In supra dicta quoque villa ad mon-
tem à Tauro dictum erectam dicit montis Tauri
parœciam, totius dioceſeos antiquissimam, quæ et-
iamnum sub ejus sancto nomine vifiur, & fama
refert, eo loci natam fuisse Virginem nostram.
Praeclarum est venerationis Sanctæ nostræ testimo-
nium, quod subdit, consuevit scilicet multo tem-
pore Ariminenses episcopos non alio uti sigillo,
quam S. Innocentia imagine. Tot certè hic legi-
tima longoque plurium ſeculorum uſu consecrata
venerationis documenta habemus, ut nullus fu-
perfit de cultu S. Innocentiae ambigendi locus. Ra-
phael Adimarus de Situ Ariminii lib. 1, pag. 132
& 133 inter Ariminenses parœcias tertio loco re-
cenſet ecclesiā S. Innocentiae, Quæ, inquit, ci-
vitatis tutelaris est, unitaque palatio episcopali,
quam præterea tradit, ipsius episcopi pastorali
cura assignatam esse.

*Tempus &
adjuncta
martyrii,*

4 Quam indubius ex iam dictis S. Innocentiae
cultus est, tam incerta sunt tempus & adjuncta
martyrii varie à variis enarrata, circa qua pana-
cula observo. Afferit Ferrarius, martyrio corona-
tam fuisse in Diocletiani immanni persecutioне, a-
deoque non ante annum Christi 303, quo eam cœ-
ptam esse, in confessio est: at Clementinus scribit,
passam esse sub Diocletiano in transitu ad Hun-
gariam, premiseratque fidèles aliquot, tum ex-
teros, tum Ariminenses in decima persecutioне
(qua utique Diocletiana est) claruisse fuso pro
Christo sanguine. Verum decima illa persecutio
non recte concluditur cum Diocletiani itinere ex
Italia in Pannoniam. Nam à xxv Februario anni
303, quo cœpta persecutio est, usque ad 1 Maii
 anni 305, quo purpuram exxit Diocletianus, ex
Italia in Pannoniam profectus non est. Verum A-
cta illa, qua recentioribus scriptoribus preluxe-
runt, tam antiqua non puto, nec tam fidelia, ut
ex iis certum tempus martyrii erui possit. Ex di-
ctis igitur patet, incertum esse tempus martyrii,
quod propterea latè fixi sub Diocletiano.

AUCTORE
U. S.
ac Sanctæ
conditio in-
certa.

5 Tradit Clementinus, Innocentiam apud Diocletianum accusatam, ejus imperio acceritam fuisse ex arce, sita in monte à TAURO dicto, quem Adimarus oclavo ab urbe Ariminensi millario collocat, inventamque fuisse orantem cum pedissequa, de qua altum filiet Ferrarius, & Henschenius in litteris Arimino ad Bollandum datis, De pedissequa, inquit, nihil scitur. Quapropter nec de pedissequa illa, nec de loco aut modo, quo capta est sancta Virgo, certi reddimus, cum nesciamus, unde illa omnia fuerint deprompta. Nil quoque certo statui potest de Sancta nostra natalibus & conditione, Ferrario hoc solum afferente, quod nobili genere prognata fuerit, Clementino eam insuper dominam appellante villa sita ad montem sapie dictum, & Adimaro post alios dicente, fuisse eam comitem dominamque dicti loci, nobilitate divitiisque affluentem. Verum hac leviter nimis asseruntur, nec congrua sunt temporibus, quibus Sancta floriisse, & martyrio coronata creditur.

Civitatem Ariminensem sacris S. Innocentiae exuvii ditatam esse, negari minimè potest. Ferrarius in Annotatione ad S. Innocentiam Arimi-

*nensem in Catalogo Sanctorum Italia sic habet : Corpus in ecclesia cathedrali decentissimè affer-
atur. Venetiæ non ita laudari potest, ut in Cagliari*

go Sanctorum, qui in Martyrologio Romano non sunt, ubi ita lego: Urbis Ariminensis est patrona..... Corpus ibidem. Papebrochus in suo manuscripto Itinere Romano, quod in museo nostro asservatur, signaturque **¶** Ms. 146, fuscè enarratis Sanctorum reliquiis, quas in ecclesia cathedrali, S. Columba sacra, veneratus est, de Innocentia ibidem reliquiis ne meminit quidem: at dum enumerat sacra pignora asservata in templo S. Gaudentii, ita loquitur: Ex adverso autem illius (arca, in qua creditur conditum fuisse S. Gaudentii corpus) alia stabat lapidea arca, in qua SS. Neri, Achillei & Innocentiae esse reliquias, indicabat descriptus characteribus non admodum vetustis paries: & infra: Deinde in S. Innocentiae ædicula venerati sumus illius corpus, quod ibidem post altare in arca lapidea, ligneo operculo tecta, asservatur. Atque hoc, quæ Papebrochus scripsit, conformia sunt iis, quæ tradunt Clemens & Adimarus, afferentes, S. Innocentiae ossa in ecclesia ejus nomini eretta asservari; quam ecclesiam vetustate collapsam anno Christi 1477 à fundamentis readificavit Bartholomaeus Cochapanus de Carpo Ariminensis episcopus, ut testatur manuscriptus Ariminensem episcoporum Catalogus, qui in Museo nostro servatur signatus **¶** Ms. 139, ex inscriptione in pariete antiqui episcopatus lapidi incisa. De hoc puncto nihil habet Ughellianus catalogus, qui etiam Bartholomaum statuit LIV, nosfer vero manuscriptus LXI Ariminensem episcopum.

7 Præter Ariminensem hanc Innocentiam, ad
hunc diem xvi Septembris Vicentinam alteram re-
censet Ferrarius cum sorore Euphemia, citatque
in Notis ad novum suum Catalogum Sanctorum
tabulas ecclesia Vicentine: in Catalogo Sanctorum
Italiae allegat Monumenta ecclesiastica & Annales
urbis Vicentina. In hisce tabulis, inquit Ferrar-
rius, dicuntur Euphemia & Innoceptione suisso-
rores SS. Leontii & Carpophori martyrum, sub
Diocletiano & Maximiano Aquileia passorum.
De his actum est in Operे nostro ad diem xx
Augusti. Eodem tempore virgines has martyrio
affectas scribit, quo fratres: hoc tamen afferit non
esse planè certum. Illud, inquit, indubitatum,
corpora ipsarum circa annum salutis MCCCCL (in

AUCTORE
U. S.

generalis catalogo annum signat 1358) inventa, in ecclesiam Vincentiae cathedralem translata fuisse; cùmque miraculis ad ipsarum tumulos resurgere coepissent, & ipsas à Vincentina ecclesia coli cœptas esse. In annotatione autem ait, dubitari posse, an Euphemia non sit eadem cum cognomine martyre, quæ Aquileia passa est cum Dorothea, Thecla & Erasma; item an Innocentia diversa sit ab ea, quæ Arimini colitur. Quod ad Euphemianam spectat, vide, lector, in Pratermissis ad præsentem diem: quid de Innocentia statuendum sit, paucis examinare aggredior.

admittenda
sit alia Inno-
centia Vicen-
tina,

8 Ferrarius respondet, dubitationi locum non esse, cùm ex tabulis Ariminensibus habeamus, Innocentia Ariminensis corpus Arimini quiescere; Innocentia autem Vincentina corpus afferetur Vincentia; at timidius subdit: Nisi corpora earumdem sanctorum Virginum per partes in diversis ecclesiis quiescere dicantur, qua in re inspectio- ne opus esset. Franciscus Barbaranus de Mironi in Historia ecclesiastica Vincentina lib. I, cap.

B

16 dicit, corpora SS. Euphemia & Innocentia Vicentinarum occulta latuisse usque ad annum 1359; infra autem contendit, distinguendam omnino esse Innocentiam Vincentiam ab Ariminensi, quia Vincentina Aquileia, Ariminensis autem Arimini passa est, & corpora sanctorum Vicentinarum Vincentia afferantur, cognominis autem Innocentia ossa Arimini, allegataque in testem utrumque Ferrarii Catalogum. Ex tempore quoque, cui Barbaranus illigat martyrium tum SS. Carpophori & Leontii, tum SS. Euphemia & Innocentia, ar- gumentum formari posset pro distinguenda utraque Innocentia: sed cùm argumentum illud ruinosum debeat fundamento, pluribus non attingo: vi- deri à curioso poterunt ea, quæ Pinus noster disseruit in SS. Leontio & Carpophoro ad diem xx Augusti, Commentarii previi num. 2 & 3.

expensisque
Vicentino-
rum docu-
mentis,

C

9 Ego, ut candide mentem meam aperiam, in omnibus, quæ adducunt Ferrarius & Barbara- nus pro adstruendis duabus Innocentii; nihil invenio, quo tuò prudenterque inniti possim: se- quentia interim eruditis Vicentinis consideranda propono. Pinus in SS. Leontio & Carpophoro tom. IV Augusti pag. 33 inquirens, an SS. Eu- phemia & Innocentia fuerint germanæ sorores SS. Leontii & Carpophori, ait nescire se, cuius nota ac temporis sint tabula Vicentina, incertum que esse, qua fide in dictis tabulis ferantur San- ctæ germanæ fuisse SS. Leontii & Carpophori, sub- ditque: Verum cùm annuncientur à Ferrario ad

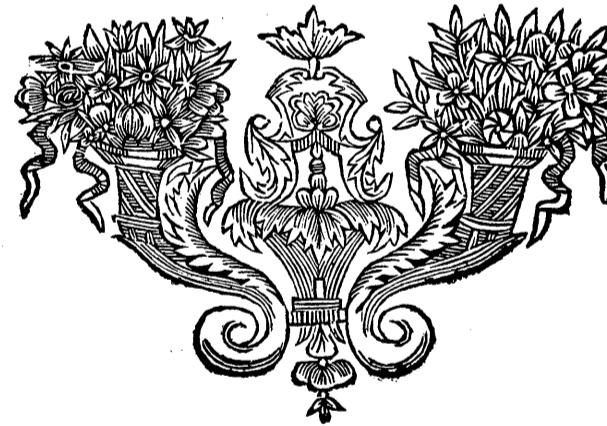
diem XVI Septembri, quo apud Vicentinos co- luntur, poterit fortè pluribus tunc agi de illo puncto, si comparuerint satis apta documenta, quæ ad ulteriorem indagationem sternere possint viam. Voto nostro usque nunc factum satis non est, neque ulla nocti sumus instrumenta, quibus controvergia hec dirimi posse: non enim qualecumque tabula Vicentiae a Ferrario & Barbarano adducta, non illorum ipsorum auctoritas, ejusdem censenda ponderis, cuius sunt allegata tabule, sa- tis indubii vades sunt, ut Vicentinorum tradi- tioni acquiescendum sit, presertim cùm nulla san- ctarum Sororum Vicentinarum in Actis SS. Leon- ti & Carpophori ab episcopo Equilino vulgatis mentio fiat.

10 Antiqua igitur desideramus monumenta, iumentia ne- quæ utinam eruderent & nobiscum communicent gativa veri- Vicentini, ostendantque ab auctoribus fide dignis similius ap- conscripta, & seculo XIV anteriora: haec tenus e-

nim verisimile omnino mibi est, per sacra Innocentia pignora, quæ Vicentia afferantur, & se- culo tantum XIV innotuerunt, ac venerationi, te- ste Ferrario, esse coeperunt, minimè comprobari duarum Innocentiarum distinctionem, crediderim que potius varias ecclesias unius Innocentia cor- pore in partes diviso gaudere. Barbaranus con- tendit SS. Euphemia & Innocentia apud Vicen- tinos venerationem longè esse antiquorem, Fer- rariumque dicentem, Corpora ipsarum anno M- CCCLVIII inventa... venerationi esse coeperunt, ita explicat, ut non intelligantur prima ipsarum culius exordia; sed majoris dumtaxat celebrioris que venerationis initia ad dictum annum referen- da sint. Sed quis non videat, plana Ferrarii verba ad miserum sensum eà expositione detorqueri, Barbarano ipso fatente, dictarum Sanctorum reliquias tanto tempore occultas fuisse, ut omnis qua- si perierit ipsarum memoria. Utinam saltet probasset, minimèque dubiis documentis ostendis- set, revera Innocentiam aliquam ante annum 1358 aut 1359 Vicentia cultam fuisse, ut pro- posita jam difficultas enodari, & Innocentia Vi- centia ab Ariminensi distinctione solido fundamen- to affirmari posset à viris partium studio non ad- dictis. Paulus Majini in Bononia sua perlustra- ta ad XVI Septembri annuntiat S. Innocentiam virginem & martyrem cultam in ecclesia S. Ga- brielis, afferitque ibidem reliquias ejus affervari: que hec sit Innocentia, & an ab aliis distingta, incompertum mibi est.

E

F

DE S. GISLEMERIO MARTYRE,

*LEGIONIS, UT FERTUR, THEBÆÆ MILITE,
BURGI S. DOMNINI IN ITALIA.*

SYLLOGE

U. S.

Loci Notitia: Sancti memoria & cultus apud Burgenses ex
Ferrario: adjuncta incerta.

Sub Dio-
cletiano
et Maxi-
miano.
Loca notitia,
Cultus
Sancti

EIdentia, qua & Julia, conjunctioque ab aliquibus utroque vocabulo, Julia Fidentia nominatur, hodie dum verò recenti appellatione Burgus S. Dominini dicitur: urbs episcopal in Longobardia Cispadana, Parmensem inter Placentinamque civitates sita est. Loco nomen dedit S. Domininus, Martyrologio Romano inscriptus ad diem ix Octobris, primarius dicti Burgi patronus, post quem ut alterum tutelarem veneratur S. Gislememus martyrem, qui, fatente Ranuccio Pico in Theatro Sanctorum Parmensium, scriptoribus planè omnibus ignotus est: nullum quoque, qui Sancti nostri meminerit, reperi martyrologum antiquorem Ferrario. Hic verò in Catalogo Sanctorum, qui in Martyrologio Romano non sunt, his verbis eum annuntiat: Juliæ in Æmilie S. Gislememii martyris, urbis ejusdem patroni. Prolixius ipsum recenset in Catalogo Sanctorum Italiae, ubi ita habet: Gislememus unus ex Thebæis militibus, cum ex Gallia ex finibus Sedunorum una cum aliis in Italiam refugisset, ne Maximiano imperatori, qui Christianos idolis immolare cogebat, immanibus eos suppliciis afficiens, militaret, ab hostibus fidei comprehensus, martyrio affectus apud Juliam: ibique conditus putatur. Nam & later Martyris sanguine conspersus in templo ejus urbis majore cernitur adhuc, &

epitaphium hujuscemodi legitur: *Hic requiescit S. Gislememus Thebæus martyr. Illum Burgenses, ut præcipuum post S. Dominum patronum hac die venerantur.*

2 Ferrarius, ut ipsemet testatur, hauist hac ex tabulis & monumentis ecclesie Burgensis, que in Notis ad landatum primo loco Catalogum antiqua appellat. Ea nasci non sumus, unde cujus nota ac temporis fideique sint, & an talia, ut prudenter illis inniti quis possit, ignoramus. Hoc certum, ex toto Ferrarii elogio non nisi dubiam haberi notitiam Sancti, nec tuò edici posse, an revera Burgus S. Dominini sacris S. Gislememii ex viis nobilitatus sit; verbum enim putatur à Ferrario adhibitum admodum debile est. Nihilo certius, fueritne gloriose legionis Thebae miles: ita quidem afferit allata à Ferrario inscriptione; sed cuius ea momenti sit, non adnotat: ad stipulatur quoque, ut in S. Gislememio tradit Ranuccius Picus, vetus traditio; sed cum, illo ipso teste, traditione hoc non aliunde promanasse videatur, quam ex eadem inscriptione, non est traditionis major, quam ipsius inscriptionis auctoritas, hæc tenus mibi incomperita. Donec igitur meliora comparuerint documenta, qua ulteriori indagationi viam sternere possint, Gestæ S. Gislememii intactæ relinquisimus, contepti cultum ejus apud Burgenses ex Ferrario & Ranuccio Pico assignasse.

E
Pleraque
qua de eo
traduntur,
incertajunt.

F

DE S. DULCISSIMA VIRG. MART.

SUTRII IN ETRURIA PONTIFICIA.

Ex Ferrario.

J. S.

SUtrum civitas est olim illustris & episcopal, sed à prisina celebritate non parùm decedit ac episcopatus ipsius conjunctus est cum Nepesino, ita ut modo idem sit episcopus Nepesinus & Sutrinus. Utraque civitas est in ea Tuscia parte, qua paret Romano Pontifici. Colunt autem Sutrinii hoc die S. Dulcis-

simam, de qua Ferrarius in Catalogo Generali ita habet: Sutrii in Etruria sanctæ Dulcissimæ virginis & martyris. Addit in Annotatis: Ex tabulis ecclesiæ Sutrinæ, quæ corpus, uti accepimus, habet; illiusque natalem hac die celebrat: Acta, à nobis perquisita, intercidisse responsum est. Ferrarium exscripsit Arturus à Monasterio in Gyneceo, Dulcissimam similiter hodie memorans. Neque nos plura invenimus.

Septembris Tomus V^e

R. I

DE

DE S. PRISCIANO MARTYRE,

NUCERIAE IN ITALIA.

J. S.

Ex apographis Hieronymianis.

Riscianum martyrem Nucerium hodie annuntiant omnes codices Hieronymiani pleniores, sed brevissime. Florentinus ex suis edidit: In Nocerea Prisciani. Et pag. 1068 ex Blumiano: In Noceria Prisciani. Codex Corbeiensis addit Maximum, aliò verisimiliter spectantem, ita habens: In Noceria Prisciani, Maximi. In Ant-

verpiensi nomen nonnihil luxatum videtur, cùm urbis tum Martyris; cùm in eo legatur: In Nuceria Prisciani. Gemina est Nuceria in Italia, utræque episcopalis, altera est in Umbria sub Romano Pontifice, altera est in regno Neapolitano & sub metropoli Salernitana. Utro vero habuerit Priscianum martyrem, defactus ulterioris de eo notitia refire nequeo.

B

DE S. CAMELLA AUT CAMELA VIRG.

J. S.

IN VICO S. CAMELÆ DIOECESIS MIRAPICENSIS IN OCCITANIA.

Cultus Sanctæ in vico cognomine,
& Tolosa:

Anc Sanctam hodie annuntiat Castellanus in Martyrologio universalis verbis: Prope Mirapicum, S. Camellæ virginis, Ordinis Cisterciensis, martyrio coronata ab Albigensibus.

Nullam apud alios martyrologos hujus Sanctæ mentionem invenire potui. Attamen S. Camelam in Catalogo Sanctorum commemorat Simon Peyronet, qui Tolosa scriptor, & sic omnia ad hanc Sanctam spectantia faciliter refire potuit. Primo eam habet breviter pag. 380. Deinde pag. 467 in Annotationis de Camela scribit hoc modo: Quæ spectaculi cultu honoratur in diecepsi Mirapicensi in vico, cui ab ea inditum nomen, ubi erecta jam pridem in ejus honorem ecclesia, frequenti populi concursatione votisque admodum celebris, ob insignia, quæ illuc præstat, mulieribus maximè prægnantibus, à quibus potissimum invocatur, opitulationis suæ beneficia. Quo autem viserit tempore sancta virgo Camela, quæ dimicaverit arenâ, quo armorum genere, adversus quem tyrannum, nobis planè incompertum. Hoc habemus: fortiter dimicavit, partaque duplice laurea, æternum in caelo gloriouse triumphat. Non nullasque ejus pretiosi corporis exuvias Tolosæ servari, & venerationi esse in sanctæ Catharinae ecclesia, quæ in sancti Michaëlis suburbio erat, discimus ex ejusdem ecclesie reliquiarum elenco.

2 Ab hereticis Albigensibus martyrii coronam meruisse, indigenæ perhibent, ac vetus traditio

idem: nec amplius quidquam de S. Camela liget afferere. Hactenus Peyronetus, ex cuius verbis liquet, gesta Sanctæ prorsus esse incognita. Hac de causa non satis capio, quo fundamento Camelam Ordini Cisterciensi attribuerit Castellanus. Certè apud ipsos Ordinis Cisterciensis scriptores, quos consulere potui, nullam de S. Camela inventi mentionem, ne in Catalogo quidem Sanctorum & Beatorum Ordinis Cisterciensis, impresso post Martyrologium Castellani, sive anno 1712. Accedit aliud argumentum, quo evinci videtur, S. Camelam longe antiquiore esse Ordine Cisterciensi & heresi Albigensium, ita ut similiter fundamento carere videatur popularis illa traditio, quæ creditur ab Albigensibus interfecta. Nam in novissima Historia Occitania, ab eruditissimis Benedictinis Congregationis S. Mauri conscripta, tom. 2. inter Instrumenta col. 104 & seqq. recitatitur Testamentum Hugonis episcopi Tolosani, conditum circa annum 960, in quo legatur Alodes de sancta Camella cum ipsa ecclesia. Itaque S. Camela saltē obiit ante medium seculi x, quo nec Albigensum heres nata erat, nec Ordo Cisterciensis. Quapropter malum atatem S. Camellæ relinquere incertam, quam eam cum Castellano figere seculo XIII; cùm saltē aliquot seculis sit antiquior. Si martyr sit, nec tamen passa sub imperatoribus gentilibus, potuit pati sub Gothis Arianis, aut sub Saracenis, sive Mauris; vel etiam alio quocumque modo. Plura non addo, quia omnia videntur incerta præter culsum Sanctæ.

DE

DE SS. EINBETTA, VORBETTA ET VILLBETTA VIRG.

ARGENTORATI IN ALSATIA.

S Y L L O G E.

J. P.

De scriptoribus, unde hausta est Sanctorum notitia;
de reliquiis & cultu.

FORTE
SUB FI-
NEM SE-
CULI IV.
Einbeta cu-
jus hodie in
recentiorum
Fastis

Res Virgines ista ignote fuerunt omnibus omnino martyrologis antiquioribus, & duo posteriores etiam recentioribus. Sola Einbeta, mutata aliquantulum nominis scriptio, occurrit hodie apud varios. In Auctariis Molani ad Usuardum & in Martyrologio Germanico, quod Canisius passim nuncupatur, sequens annuntiatio est: In territorio Argentinensi sanctae Einbeta virginis praecellaræ sanctitatis. Ferrarius in Catalogo generali Sanctorum, citans Molanum & Canisium, sic habet: In territorio Argentoratensi sanctæ Eimbethæ virginis. Labiers in Menologio virginum pag. 230: In Alsatia sanctæ Eimbertæ virginis. Castellanus in Martyrologio universali: Argentorati S. Eimbertha virginis. Sanffayus & Arturus more suo elogium addunt paulò prolixius: sic scribit ille in Martyrologio Gallicano: In Alsatia depositio sanctæ Eimbertha virginis, quæ Argentorati puros Christo famulatus exolvit, funestaque perfectæ sanctitatis officiis, animam, ornatam meritorum monilibus, transmisit ad nuptiarum Agni fruitionem. Hic autem sic in Gynaceo: In Alsatia in territorio Argentinensi depositio sanctæ Aimbertha, virginis ejusdem Ordinis, quæ non minus sanctis moribus, quam mentis ac corporis puritate, Christo sposo complacere jugiter studiit.

C memoria est,
verisimiliter
sociæ fuit

2 Evidem dum instrumenta ac monumenta Argentinensia mox proferenda considero, miror, cur jam recitati martyrologi, præserit auctor Martyrologii Germanici & Molanus, quos secuti sunt alii, S. Einbettam memorârint, Vorbetam & Villbettam preterierint; cum eadem pro singulis absque ullo discrimine esset ratio: ut proinde summopere dubitem, an antores illi ullam de memoratis monumentis ac trium Virginum reliquiis, Argentine servatis, habuerint notitiam; imò suspicor, Einbettam ipsas innouisse ex ejus reliquiis, que modo Molshemii servantur apud patres Carthusianos, ut ostendam infra num. 14, queque verisimiliter cultum habuerunt anè apud eosdem Carthusianos in canobio, quod olim extitit prope Argentinam. Suffisionem anget ipsem martyrologorum annuntiandi modus, S. Einbettam commemorantium in territorio Argentinensi, non in ipsa civitate. Idem ipsum de SS. Vorbeta ac Villbeta generale in Fastis silentium, hanc dubie occasio fuit, ut Hermannus Crombachius absoluere afferere ausus non facerit, Einbettam, hodie Septembribus Tomus V.

die memoratam, eamdem esse cum Einbeta sociæ Vorbettæ ac Villbettæ. Is enim in Opere, quod Ursulam vindicatam inscripsit, tom. 2 lib. xi cap. xi agens de tribus Virginibus nostris, ita habet: Fit autem apud martyrologos multos passum ad diem xvi Septembribus primæ harum vel alterius eiusdem nominis mentio; de qua Canisius, Ferrarius & in primis Molanus in additionibus ad Usuardum &c., verba dedi num. præced.

3 At vero, cum nullibi alterius sanctæ Virginis Argentinensis eo nomine occurrat mentio, nec & Villbettæ, præter unam ipsi Argentinenses, quos super hodie juxatraditionem memorata consulendo curavimus, ullam Einbettam agnoscere videantur, egridem eamdem planè esse credidero, donec majora dubitandi argumeta proferantur; imò donec ista proferantur, corrigendum credidero Arturum, qui absque ullo teste. Einbettam virginibus Ordinis S. Benedicti adscriptissæ videtur, dum in Gynaceo post commemoratam S. Editham, dicti Ordinis virginem, mox annuntians S. Einbettam, ejusdem Ordinis virginem dixit. Absque ullo, inquam, teste, nam Molanus, Sanffayus, Ferrarius & Canisius, quos solos citat in Notis suis, de Ordine S. Benedicti altum silent, nec in ullis, quos vidi batientes, Sanctorum hujus Ordinis catalogis comparet Einbeta vel, uti ipse scribit, Aimbertha. Certe in hoc puncto adversaur etiam Arturo traditio Argentinensium, qui unanimi consensu tum Einbettam tum Vorbettam ac Villbettam, socias S. Ursula, non tamen martyres fuisse, existimat.

4 Hac Argentinensem traditione suspensus me Argentinae aliquamdiu tenuit dubiumque, an hodie de sanctis Virginibus agerem, an vero, prout hoc usque passim fecerunt Majores nostri, eas remitterem ad diem xxi Octobris, quando Acta S. Ursulae ac Sociarum ex professo examinanda venient. Agendum de illis hodie consultius tandem esse iudicavi, tum quid utcumque necesse esset indicare, quanam sit probabilitas Einbeta apud martyrologos memorata, tum quid gesta earumdem, utpote non Martirum, minùs connexa sint cum Historia Ursulana. Crombachius in Opere superiori lundato agit locis variis de sanctis Virginibus nostris, earumque nomina pro diversitate verisimiliter monumentorum, que allegat, diversimodè exprimit. Tom. 2 lib. 7 cap. 31 ex MSS. Germanicis, Argentinam acceptis, & à se Latine redditis, producit qualemque gestorum compendium, quod hic subnecho.

5 Ad majus solatum & auxilium S. Aureliæ R 12 (quæ

SS. Vorbeta
& Villbettæ

E

F

Argentiniæ
celebrem, de
sodalitate S.
Ursule vir-
ginum.

AUCTORE

J. P.
Gestorum
qualecumque
compendium

(quæ in reditu ex urbe Romana Coloniæ versus, dum navigando febriter) S. Ursula tres ei è fodalitate Virgines reliquit, Einbettam, Worbetam & Wilbettam: hæc, piè jam mortuæ, & sepultæ S. Aureliæ, in loco, ubi decesserat, virginalem pudicitiam suam castâ, integrâ & innocentem vita, Deo noctes diesque serviendo, consecrârunt. Erant extores patriâ, carebant solatio parentum, & amicorum, &, quod summo dolori & molestiae erat, destituebantur confortio & contubernio earum, quas in vita carissimas habuerant, fodalium Ursulanarum: privabantur palmâ martyrii, quâ socias virgines jam decoratas non ignorabant. Interim solæ supererant in hoc calamitosissimo mundi exilio & vita mortalis peregrinatione, ac præstolabantur magnâ patientiâ, extrema paupertate, & solitudine finem exitus è vita, quem iis Deus præfixisset: interim constanter omnium virtutum usu & exercitatione continua, usque ad præstitutum & decretum ipsi à Deo diem perseverant, quo piè è vita hac decesserunt, & in templo Argentoratiensi, quod Seniorem S. Petrum appellant, sunt tumulatae.

B

Ex corporum
inventionis
tempus,

6 Multis deinde decursis temporibus, cùm omnis earum ex humanis mentibus erafa videretur memoria, divinâ providentiâ factum est, ut casu sepulcrum illarum aperiretur: ecce tibi apparent omnes tres juxta se collocatae Virgines, totæ, integræ & incorruptæ, virginali amictæ habitu, & ipso penitus incorrupto: juxta titulus erat collocatus, in quo sanctarum Virginum nomina continebantur, & quomodo de fodalitate parthenica S. Ursula Argentinam cum S. Aurelia febrente venissent. Ita rursum conjunctæ, sed decentiori loculo compositæ sunt, & reconditæ prope altare quoddam ejusdem ecclesiæ, ubi & hodie in pace requiescant. Haec nus ille ex laudatis MSS., nihil addens, unde antiquitatem reperti in sepulcro tituli vel conjectando eruamus, imò ne indicans quidem, quo tempore corporum inventio contigerit. Suspicio iam contigisse seculo xv, eodem nimis, quo inventum est corpus S. Aurelia, semel & iterum memorata. Nam idem Crombachius cap. 30 ejusdem lib. 7 instrumentum recitat istius inventionis historiam complectens, quod verisimiliter non alium auctorem habuit, quodque sequens habet initium: Paucis antè annis nostrâ memoriam accedit, circa annum

C Domini MCCCCCLXVIII.

7 Porro cum recitati gestorum compendii au-examinatur. Elor non alleget alia monumenta quâ titulum sepulcrale, imò cùm uicinque insinuet, se autius non fuisse instratum, ex eo enim immotuus indicat, quæ Virginibus, quarum ex humanis mentibus erafa videbatur memoria, fuerint nomina, & quomodo à S. Ursula apud eam Aureliam relicta sint Argentorati, merito dubitari potest, an reliqua rerum gestarum series eodem seculo xv anterior sit, nec ab ipsomet auctore adjecta ac piè excogitata secundum habitam anè Ursulanæ Historiæ notitiam. Sane licet nihil incredibile, nihil usque adeo mirabile contineat, euidem plus ei auctoritatis attribuere non ausim, quâ relatio-ni non sufficientibus testimoniis firmata.

8 Crombachius, qui idem instrumentum pluri-s fecit, unam difficultatem in eo se invenisse exi-stimavit & mox diluisse. Dubium, inquit, mo-veri posset, quod illud S. Petri senioris templum anno Christi CCCCCLXVIII & sequentibus, cùm eæ Virgines ibi sepultæ sunt; cùm primus loci episcopus S. Amandus nominetur, qui à Dagoberto Fraucorum rege institutus anno DCXI, ut te-

Levis diffi-cultas super
loco sepulta-
re

statur Franciscus Guillimannus lib. episcoporum Argentinensis. Tum dubium dissolvens ad eundem Guillimannum recurrit & ad Browerum in Annalibus Trevirensibus, juxta quos aliosq[ue] templum S. Petri Senioris multò antiquius est episcopatu S. Amandi, extrinsecum scilicet à S. Materno, S. Petri discipulo; ac ita concludit: Potuere ergo Virgines illæ tres à superstibus qui beldam Christianis in D. Petri templo tumulari.

9 Sed demus tantisper, quod in titulo sepul-
trali expressis verbis notatum fuerit, sepultas suis-
se Sanctas primū in ecclesia S. Petri senioris;

demus etiam, quod titulus ille tumulo appositus fuerit mox, ubi primū sepulta fuerunt sanctæ Virgines, qua duo valde incerta sunt, & quæ tamen tamquam certa admitti debuerunt à Crombachio, ut aliquale formaret dubium super ex-
structi templi S. Petri senioris epocha: ne sic qui-
dem nobis probatur dubii solutio. Nam sicut tom.
iv Septembri ad diem mensis xiv, declaravimus,
longè probabilior nobis est eorum sententia, qui
S. Maternum in Gallias Germaniasque missum fuis-
se afferunt post medium seculi IIII, ac proin juxta
nos non exstitit templum S. Petri senioris anno
CCXXXVII, cui illigat Crombachius martyrium so-
cietas Ursulana: si igitur mox ab obitu Virgines
nostra in templo illo sepultæ fuerint, dicendum
est, quod dia post martyrum superstites fuerint
fodalibus suis, imò S. Materno convixerint & tem-
pli ejusdem primordia confixerint; vel potius,
quod serius, ac velit Crombachius, contigerit me-
moratum martyrium Ursulanum, circa annum
nempe 384, quæ multorum hodie opinio est,
quamque ego, donec res ista plenius examinata
fuerit mensi Octobri, secutus sum notando suprà
in margine: Fortè sub fine seculi IV. Pergo
ad cultum, mulio probatiorem, quâ pleraque
haec discussa.

10 Crombachius, qui, ut suprà monui, locis variis de sanctis Virginibus nostris sermonem in-
stituit, testimonium scriptum producit assignato
tom. 2 Operis sui lib. xi cap. xi, quo ad pro-
bandum cultum antiquius nullum penes nos est;
librum nempe Sodalitatis Ursulana nomine vul-
gatum circa annum 1496, in quo, ipsiusmet
verba sunt, cùm instauraretur navicularis unde-
cim millium virginum congregatio, novo collec-
to piorum operum thesauro, sub initium libelli,
typis ibidem (*Argentina*) publicati, menitio
fit trium S. Aureliæ Sodalium, ut præcipuarum
Argentinensis civitatis & congregationis Ursula-
nae Patronarum. His subdit ex libello sequentia:
Laus, honor & gratiarum actio tibi concinatur
ð æterne, immense, omnipotens & benignissime
Deus, principium & origo bonorum & omnis
creaturæ, à quo ceu vivo perennique fonte bo-
na omnia in Humanitatem Christi & sanctissimam
Dei Genitricem Virginem Mariam, postea tot bo-
na in S. Ursulam & universam ejus fodalitatem
dimanârunt: præterea in S. Aureliam & ejus so-
cias virgines Einbettam, Warbettam & Villbet-
tam nominatas, quarum omnium corpora quie-
scunt Argentinæ, partim in S. Aureliæ, partim
in S. Petri senioris ecclesia. Quibus nostris Pa-
tronis omnipotens & æternus Deus singularia ma-
ximaque beneficia contulit, eas vehementer ex-
altando erectione fodalitatis hujus præclarissimæ
& utilissimæ, quam doctissimi prudentissimique
viri religiosi & ecclesiastici è remotissimis locis
penè innumeris suis inscriptis nominibus honorâ-
runt. &c.

11 Prater jam recitata, nihil supererat, quod
de

A

Instrumen-tum anni
1496, unde
cultus proba-
tur.

E

A de Virginibus nostris lectorem doceremus. Scriptum in Ecclesia S. Petri Senioris Argentiniæ, ut si quid de S. Einbetta ipsi compertum esset, id communicare nobis sum haud gravaretur. Votis respondit vir humanissimus & quam anè nobis sponte addixerat, operam contulit. Transmisit die 2 mensis Octobris anno 1752 instrumentum ab admodum reverendo domino Ludovico Geiger, decano ecclesie collegiate SS. Michaelis & Petri Senioris, descriptum ac sigillo minutum, unde & alia cultus antiqui indicia, & ipsa corpora ibidem etiam usque nunc honorifice conservata esse didicimus. Instrumento sequens premititur titulus: Extractus ex libro statutorum ecclesie collegiatæ sanctorum Michaëlis & Petri vulgo Senioris intra Argentinam, in quo sic scriptum reperitur manu propria reverendissimi domini Gabrieли Haug, sacrae theologiae doctoris, episcopi Tripolitani, suffraganei Argentinensis & decani SS. Michaëlis & Senioris divi Petri Argentiniæ.

ubi earum
sacrae exu-
vie servan-
tur,

12 Incipit autem laudatus episcopus enumeraendo dictæ ecclesie sanctos patronos, atque hos inter collat SS. Einbettam, Vorbettam & Villbettam virginem; tum sic prosequitur: Horum corpora requiescent in ecclesia nostra Senioris divi Petri Argentiniæ, à me infra scripto in præsentia dominorum Floriani Rieden, sacrae Theologiae doctoris domini officialis, & Francisci Schlitzweck canonicorum, nec non domini Christophori Han, parochi in Holtzheim, & Joannis Willii, curiæ episcopalis Argentinensis notarii, anno MDCXLVI inventa & translata. Signatum Gabrieли Haug, sacrae Theologiae doctor, episcopus Tripolitanus, suffraganeus Argentinensis, & decanus SS. Michaëlis & sen. divi Petri Argentiniæ. Suum mox testimonium subjicit admodum reverendus decanus hodiernus, ut sequitur. Hic extractus à me infra scripto de verbo ad verbum ex libro statutorum fideliter descriptus est. Datum Argentiniæ die ix Augusti MDCCLII.

(L.S.) L. Geiger, decanus ecclesie collegiatæ sanctorum Michaëlis & Petri senioris Argentiniæ.

C olim facellum exsistit illis conseratum.

13 Monet autem preterea laudatus dominus Geiger, eadem reperi de verbo ad verbum in libro Annalium ejusdem collegiatæ ecclesie; in alio autem libro perantiquo invenisse se addit, ecclesiam istam cum suis altaribus ac facillis desi-

gnatam, quæ singula recenseret ipsiusmet libri verbis, unde ad propositum nostrum voces sequentes dumtaxat hoc transfero: Capella sanctorum Einbettæ, Vorbettæ & Vilbettæ extra chorum. Sed inquit, Nota bene. Altaria & capellæ, extra chorum & in navi ecclesiæ sita, non amplius subsistunt, quia chorus adhuc actu muro ab ecclesia separatus est, quâ Lutherani soli utuntur, & officium nostrum non nisi in choro exerceri potest. Denique ut sciamus, quem locum hodiecum occupent sacra exuviae, ita instrumentum suum claudit: Corpora autem & reliquæ suprà dictorum & suprà dictarum in cista quercea inclusa, triclini sera clausa, in medio summi altaris prope sepulchrum altaris requiescent: quæ omnia oculis meis vidi & manibus meis tenui, dum in corpus altaris nostri deposita fuerunt, præsentibus ecclesie nostræ canonicis. Quæ omnia, ut suprà scripta sunt, veritati consentanea esse hisce attestor. Argentiniæ datum ix Augusti MDCCLII.

(L.S.) Ludovicus Geiger decanus.

14 Ceterum, dum suprà num. 12 episcopus Tripolitanus restatur, sacra corpora à se anno MDCXLVI inventa ac translata fuisse, id non de prima inventione, sed de secunda aliqua seu postius de inspectione ac translatione accipiendum esse, colligi potest ex dictis num. 6 & seq. Dum autem dicitur, ea corpora servari in ecclesia S. Petri Senioris, id de integris omnino corporibus intelligi non debere, manifestum fit ex instrumento citato num. 10, ubi dicuntur corpora SS. Einbettæ, Vorbettæ & Villbettæ quiescere Argentiniæ, partim in S. Aureliæ, partim in S. Petri Senioris ecclesia. Accedit, quod etiam Molshemii (oppidum est haud procul Argentiniæ situm) serventur reliquie S. Einbettæ de Societate S. Ursula apud RR. PP. Carthusianos, prout fibi indicatum afferit R. P. Albrecht ab uno memoratorium patrum, sed qua occasione istuc pervenerint, quæ ibidem afficiantur cultu, non exprimit. Verisimile tamen est, perlatas illuc fuisse sub finem sculi decimi septimi, cum à Lutheranis Argentoratense Carthusianorum cœnobium eversum est, & monachi in vicino traxi Molshemien sedem collocârunt, ut tradunt Miraeus in Originibus Carthusianorum monasteriorum cap. 13, & Theodorus Petrus in Elucidatione ad cap. 25 Chronicæ Carthusiensis, à Petro Dorlando conscripti. Denique conjecturam meam super his reliquiis & memoria solius Einbettæ in Martyrologiis indicavi num. 2.

F

DE S. NINIANO EPISCOPO,

PICTORUM AUSTRALIUM APOSTOLO,

U.S.

CANDIDÆ CASÆ IN SCOTIA,

COMMENTARIUS HISTORICO-CRITICUS.

§ I. Pictorum, & sedis episcopalis Sancti nostri notitia: tempus emortuale, & suscepti apostolatus exordia.

SECULO V.
Picti qui &
unde ditti;

Ciurus de Apostolo Pictorum (quem Beda Niniam, Malmesburiensis Ninam, alii Ninum, & Scotti vernaculo sermone Rlingen nominant, nos cum Martyrologio Romano Ninianum appellabimus) quadam prælibanda censui, quæ in gentis Pictorum sedisque episcopalis Sancti nostri notitiam deducant. Pictorum nomen à corporum pictura ortum, si Camdeno & Alfordo credimus, non ante Diocletiani & Maximiani tempora apud scriptores occurrit. Existimat Alfordus in Annalibus ecclesiast. Britanniæ ad annum Christi 210, num. 3, Pictos non alias esse ab iis, quos Dio, Severi expeditionem Britannicam describens, lib. 17 in Caledonios & Meatas distinxit ita loquens: Ceterum Brittanorum duo sunt præstertim genera (nimurum in quos pugnandum erat) Caledonii & Mæatae.... Incolunt Mæatae juxta eum murum, qui insulam in duas partes dividit, Caledonii post illos sunt. Probat Alfordus ex eo, quod Herodianus, lib. 3 domitas à Severo in Britannia gentes depingens, de iis inter alia scribat: Quin ipsa notant corpora picturâ variâ.

corum regio
bodierna
Scotia.

C

2 Pictos in Dicalidores (mavult Camdenus legere Dencalidores) & Vecturiones divisi Ammanus Marcellinus lib. 27, cap. 8. Dicalidores, inquit Alfordus ad annum Christi 365, num. 2, illi fuerunt, qui inter Pictos Occidentem insulæ tenebant, quasi manum dexteram, quæ Di vel Deu syllabâ notatur: ut levam habebant Vecturiones. Beda Histor. ecclesiast. gentis Anglorum lib. 3, cap. 4 Pictos in Australes & Septentrionales distinxit: Septentrionales Pictorum provincias eas vocat, quæ arduis atque horrendibus montium jugis ab Australibus eorum sunt regionibus sequestratae; Australes Pictos eos dicit, qui intra eosdem montes habent sedes. Bellicosissimæ gentis sola nunc supereft memoria, aboliito quoque Pictorum nomine: eorum sedes obtinent, quos hodie Scotos dicimus. Fuerintne autem Picti non alii quam Britones, an natio aliunde advecta, aliaque his similia, discutia qui voluerit: mihi sufficit, aliquam Pictorum notitiam hic dedisse.

3 Qui Sancti nostri meminere auctores play omnes, eum Candida Casæ episcopum scribunt. Candidam autem Casam, Britonibus Withern seu Wit-Herne dictam, Camdenus in Scotia, locorum sita sic postulante, existimat non esse aliam à Promem Lencopibia, quam ipse more suo à Græco

Atrox oixidia, id est, domicilia candida, appellatur, cuius loco unius alteriusque littera mutatio Leucopibiam obtruserint hypothetæ. Alfordus ad annum Christi 394 num. 3, Est hic locus, inquit, in Novantibus, quem hodie Gallovidiam vocant: est autem Baudrando in Geographia Gallovidia seu Galdia provincia ampla Australis Scotiæ, in ora occidua, ubi incipit meridionalis, è regione Hiberniæ & Monedæ insulæ, à quibus tantum xv milliaribus Scoticis distat. Malmesburiensis lib. 3 de Gestis pontificum Anglorum, in Candida Casæ episcopis sic loquitur: Candida Casa vocatur locus in extremis Anglia juxta Scotiam finibus.... Nomen loco ex opere inditum, quod ecclesiam ibi ex lapide Britonibus miraculum fecerit, Sanctus scilicet Ninianus. Usserius de Britannicarum eccliarum Primordiis editionis Dubliniensis pag. 665 putat, ex albo haud dubiè lapide adificatam fuisse ecclesiam illam, Ex candido quoque colore, inquit, appellatione re-tenta.

4 Beda lib. 3 Histor. ecclesiast. gentis Anglorum, cap. 4. & nominis Candida Casæ etymon, ejus situs &

*eius situs &
appellatio
varia.*

& ejus situm his verbis perfrinxit: Qui locus ad provinciam Berniciorum pertinens, vulgo vocatur ad Candidam Casam, eo quod ibi ecclesiam de lapide insolito Britonibus more fecerit. Atque hec Beda, Malmesburiensis, Usserii, aliorumque, quos adducere supervacaneum arbitror, auctoritas appellationis hujus originem mihi adeò verisimilem facit, ut prudenter dubitari non posse credam. Casam aliam assignat Sancti nostri Vita aliqua manuscripta, de qua infra. Aliis etiam nonibus signata interdum reperitur Candida Casæ; sic eam Niniopolim à primi antistitis sui S. Niniani nomine dictam fuisse, testis est Bandrandus: aliqui eam S. Martini vocitarunt à templo in S. Martini Turonensi honorem ibidem erecto. Cujus juris, an Anglo-Saxonum, an Scotorum fuerit Candida Casæ, acriter disceptatur inter gentis utriusque scriptores: litiis hujus arbiter ego sedere nolim, & instituto Majorum meorum ab hac odiosa controversia abstinendum mihi duxi. Audiantur tamen Beda laudato loco: Cujus (Sancti nostri) fedem episcopatus, sancti Martini episcopi nomine & ecclesiâ insignem... jam nunc Anglorum gens obtinet. Que Scotti contendunt Bedam dixisse pro tempore futuro; alii, ut verba videntur præ se ferre, pro ipsis Beda tempore accipiunt. Sed de his satis: nunc de tempore apostolatus Sancti nostri & conversionis Pictorum dicendum est ali-

quid.

A *5 Verum vel ab ipso disquisitionis ingressu lectorem monendum puto, multa in utroque punto hoc indagando occurrere perplexa adeo, ut verum tempus non facile determinandum sit: accipe interim lector, quod de conversione sua tempore tradunt scriptores Scotici. Hector Boetius Scotorum Historia lib. 6, fol. 86 verso ita loquitur: Severo imperante Romanis, apud Victorem Pontificem Maximum... per legatos obtinuit (Donaldus Scotorum rex,) ut viri doctrina & religione insignes in Scotiam ab eo missi, se cum liberis & conjugi Christi nomea profitentes baptimate insignirent. Regis exemplum Scotica nobilitas sequuta, averata impietatem, Christique religionem complexa, sacro fonte est abluta. Fuit annus ille, quo Scotti ad lumen verae pietatis, Dei Optimi Maximi benignitate vocati sunt & recepti, ab eo, qui primus fuit humanae salutis, tertius supra ducentesimum... Acciderat nostris diversum quiddam atque Britonibus, tametsi illi ad veram religionem priores accesserint. Si quidem Britones recte in fide primum instituti, postea persecutionum saevitiae & ethnicorum fuscionibus eamdem aliquoties sunt aversati. Nostri, qua fide & pietate instituti semel fuerunt, hactenus, erroribus aspernatis, perseverant.*

B *6 Leslieanus de Rebus gestis Scotorum lib. 3, in Donaldo I securus est Boetium, à quo tantum in verbis discrepat. Georgius Thomsonus de Antiquitate Christianae religionis apud Scotos pag. 2 sic fatur: Ex Scotorum quippe Annalibus ac perpetua quadam majorum traditione constat sub Victore Pontifice ad annum Christi 203, Donaldum Scottiae regem cum universo suo regno Christiana sacra suscepisse, cuius etiam rei non obscurus testis est Tertullianus, qui in libro suo contra Judaeos "Britannorum, inquit, inaccessa,, Romanis loca Christo vero subdita sunt., Et pag. 4 eamdem tradit Scotorum in fide constantiam, quam laudati supra Boetius & Leslieanus. Tillemontius tom. 16 Monum. in S. Patricio, art. 10 de universi Scotorum regni cum Donaldo ad Christum conversione ad dictum annum à Scoticis scriptoribus asserta ita breviter pronuntiat: Sed horum omnium in probatis auctoribus vestigium nullum reperitur. Nolim quidem ego contra Scotos scriptores omni modo Tillemontii censura subscribere. Ignoscunt tamen mihi Scotti, si eos in patria sua commendationem paulo liberaliores fuissent dixerit, ob rationes, quas mox subdam.*

C *7 Qui in Donaldo I universi Scotia regni factam Christo acquisitionem invictamque in fide constantiam predicavit Leslieanus, ad annum Christi 290 in Crathlinto ita habet: Floruere circa haec tempora apud Scotos Amphibalus, Modocus, Priscus, Ferranus, Ambianus, Carnocus, multique alii viri doctrina & religione insignes, Dei cultores (Culdei nostra vulgari lingua dicti) ob Diocletiani & Constantii tyrannidem ex Britannia profugi, quos rex Crathlinton comiter & benignè accepit: illisque Monam insulam, expulsis Druidibus antiquis incolis, incolendam tradidit, & Amphibalum eorum episcopum creari fecit. Sic omnes gentilium profani ritus, qui ad illa usque tempora ibi extingui prorsus non valebant, hujus regis pietate abrogati sunt. An, que hic scribit Leslieanus, nullatenus pugnant cum iis, que dicit in Donaldo, non examino: illud in narratione hac imprimis displicuit Usserio, quidam Constantium Christianae religionis hostem faciat, mibiique certe omnino improbatum, cum plane constet, Christianis impensè favisse Constantium. Vide mul-*

tiplex auctorum testimonium apud Usserium pag. 170 & sequenti. Unum addo omni exceptione maiorem Laclantum lib de Mort. persecut., cap. 15: Constantius (qui Britanniam cum Galliis tenebat) ne dissentire à majorum præceptis videretur, conventicula, id est, parietes, qui restitui poterant, dirui passus est: verum autem Dei templum, quod est in horninibus, incolume servavit. Ex quo habes Constantium quidem permisso ut aliqua everterentur ecclesia, nullo ramen id precepisse editio: pramiserat Laclantis Romani orbis universi stragem, exceptis Galliis Constantio subjectis.

8 Nunc qua contra assertam anno Christi 203 apud Scotos fidei Christianae originem faciunt, parcer exsequor. Scotti ipsi religionis Christianae apud se primordia post Saxonum in Britanniam adventum referunt: ita scribunt in Apologia ad Bonifacium VIII directa, apud Usserium pag. 646: Quin immo per venerandas reliquias B. Andreæ Apostoli divina revelatione navigio de Graecia delatas in Scotiam, Hungo rege tunc regnante ibidem (de Saxonibus ipsis impugnantibus tunc Scotiam hostiliter, maximè Scottis à Deo concessâ victoriâ ad ostium Tini fluminis ut habet Historia) Scotti ipsis primò suscepserunt fidem Christi &c: & Bonifacius VIII in Bulla ad Eduardum I, Noste potest, inquit, regia celsitudo, qualiter regnum ipsum (Scotie) per B. Andreæ apostoli venerandas reliquias, non sine superni Numinis grandi dono acquisitum & conservum fuerit ad fidei Catholicæ unitatem. His plene subrumpunt ea, que de suscepta fide anno Christi 203 allata sunt num. 5 &c 6. Nam Boetius adventum reliquiarum S. Andrea in Scotianis illigat anno Christi 369; Boetius consentit Leslieanus & Dempsterius in Apparatu ad historiam Scottiam lib. 2, cap. 22 § 4 factam scribis anno 362.

9 Sed & quominus fidei apud Scotos initia illigari possint anno Christi 203, facit, quod ajunt de victoria ab Hungo Pictorum rege de Saxonibus reportata: non enim diu ante annum 449 in Britanniam appellere posuerunt Angli sive Saxones, immo ex Beda videtur ostendi posse, eo circiter anno illorum adventum consignandum esse: nam, licet impressa Beda exemplaria, tam in Historia, quam in Epitome annum exprimant 409. Legi debet, inquit Alfordus ad dictum annum 449, annus ccccxl ix, ut in correctissimo Ms., quod penes me est, expressè habetur. Recit senisse Alfordum ex hoc etiam liquet, quod Beda lib. 1 Histor. ecclesiast., cap. 13 refert: Ad hunc (Aëtium) pauperculæ Britonum reliquæ mitunt epistolam, cuius principium hoc est: "Aëtio ter consuli gemitus Britannorum,,: tertius siquidem Aëtii consulatus incidit in annum à Christo nato 446, ut docet Bucherii Chronicorum & Critica Pagii. Beda autem ibidem subjungit: Neque hæc tamen agentes quicquam ab illo auxiliis impetrare quiverunt. Et post varias Britonum calamitates demum cap. 15 narrat, quomodo Anglorum sive Saxonum gens à rege Vortigerno invitata in Britanniam advecta sit.

10 Ex his colligere est, non esse tantam fidei conversionem apud Scotos antiquitatem, quantam venditant eorum historici; nec solido fundamento innecti posse seculo III vixdum inchoato Christianismi apud illos exordia. Sed nec opinioni mea refragatur adductus supra à Thomsono locus Tertulliani, quem seculo III floruisse scio, & in Romanorum historiis versatissimum fuisse non inferior: per me quoque licet, ut, quod vult Thomsono

*Ex ipsis
Scotorum te-
stimoniorum*

E

*ostenditur
non posse
probabiliter*

F

*dubia omni-
no sum &
perplexa.*

DE S. NINIANO EPISCOPO

320

AUCTORE
U. S.

sonus, per inaccessa Britannorum loca, ea Britanniæ pars intelligi debeat, quæ nunc Scotia dicitur, in quam Romanorum arma nondum ea estate penetrarant: sed non propterea tam universalem, tam constantem, tam incontaminatam totius Scotia regni ad Christum conversionem, quam lem ipsi jaellit, admittere necesse est. Dico igitur Tertullianum in libro contra Iudeos operam omnem in eo posuisse, ut perfida genti demonstraret felicissima Christiana religionis incrementa. ostendendo Christi imperium humilitate ac mansuetudine sua iura latius faciliusque extendisse, eoque penetrasse, quo Romana aquila tanto cum armorum strepitu pervadere nequiverant, vestesque quasi ferreos, & insuperabilia Romana majestati obsecula, vitrificibus Servatoris nostri signis sponte cesserent.

anno Christi
203.

B

11 His Tertulliani mentem sufficienter exprimi, nec latius extendendam puto, quam ut fidei rudimenta quadam & tenuem Christianorum manipulum Tertulliani tempore, imo, si libet, ante illud in Scotia agnoscamus. Nonne enim mihi licet dicere: Din ante Tertulliani tempora remotissima Indorum nationes Christo vero subdita fuerunt, cum certissimis constet monumentis Christiana religionis semina apud Indos à S. Thoma apostolo jacta fuisse, & dubitari minimè possit, quin laboribus ejus fructus saltem aliquis acceperit, non tamen tantus, ut universa plane India Christo acquisita fuerit, & ab eo numquam recesserit? Sic pariter Scotticis scriptoribus consentio, regionem hanc, que nunc Scotia dicitur, fidei sancta radis illustratam fuisse; non nego Donaldum quemdam, sive is Scotorum rex, sive vir inter suos princeps fuerit, Christianis sacram initiatum fuisse, & exemplo suo nonnullos Christo lucrificisse. Hoc unum nego, utpote nullo nixum fundamento, Scotorum nempe sive Pictorum gentem universam ab anno Christi 203 veritatis Euangelica lumen recepisse ita, ut ab ea numquam defecerit. Scotorum certè Pictorumque à fide defectionem ostendunt clarissimè duriora S. Patricii verba, qua hic subnecro. In Epistola ad Christianos Coronci tyranni subditos, que exstat tom. 2 Martii, pag. 538 & sequentibus, ita lego: Socii Scotorum atque Pictorum apostatarunt: & infra: Præfertim indignissimorum, pessimorumque atque apostatarum Pictorum.

C
Referuntur
varia

12 Quæ disputavi hactenus, sufficiunt, ut dispiaciat unusquisque Scotticis scriptoribus circa fidei in sua regione exordia non omnino credendum esse, præsertim cum non desint ejusdem gentis antiquiores auctores, qui conversionem illam Donaldi regiam silentio preterierunt, & diversa sit Scotorum de conversionis modo sententia, ut videre est apud Alfordum ad annum Christi 203. Rejetis igitur iis, quæ nemo facile probaverit, ad ea, quæ cum majori aliqua verisimilitudine dici possunt, pergamus. In scedula quadam, Papenbrochii manu scripta, de tempore conversionis Pictorum, postquam dictum est, multiplicem à Scottis conversioni sua annexam fuisse fabulam, ita pergitur: Hoc certius, S. Ninianum circa finem seculi IV, paulò antequam S. Martinus moreretur, apud Pictos cœpisse fidem disseminare: ibidemque magistri sui morte divinitus cognita, primam ejus nomine consecrâsse ecclesiam: post quem quia nullus fuit, qui bene cepta proficeretur: & Picti Romanos omnes, Romanique adhaerentes Britannos (à quibus potuissent hac in parte juvari) odio prosequabantur capitali; fieri vix aliter potuit, quin fidei adhuc teneræ no-

vella exarecerent germina, & errorum zizania repullularent: quibus avellendis sanctus demum Columba, ex Hibernia in Albaniam transiens, nare operam utilissimam cœpit anno, ut auctor est Beda lib. III, cap. IV, Incarnationis Dominicæ quingentesimo sexagesimo quinto. Vide Annotata Papenbrochii ad suprà laudatam S. Patricii epistolam.

13 Papenbrochus praluxerat Fordunus lib. 3 Historia Scotorum, cap. 9 ita scribens: Imperatoris istius Theodosii junioris temporibus sanctum obiisse ferunt Ninianum pontificem: ipsum namque secundum Historiarum scripta sub imperio sui patris Arcadii & Honorii patrii scimus veraciter floruisse: nam eorum anno quinto B. Martinus Turonensis episcopus obiit, cuius adhuc in carne viventis alloquo sanctus meruit Ninianus saluberrimo recreari. Pius de Scriptoribus Britannia, in S. Niniano annum mortis signavit hoc modo: Ad Candidam Casam sanctissime diem suum obiit, & ibidem in templo ei dedicato sepulturam accepit decimo sexto Calendas Octobris anno reparatæ salutis CCCXXXII. Pius secundus est Alfordus ad annum Christi 432, num. 12. hac ex Magdeburgensibus, Cent. 5, fol. 1429 subnecens: Apud quos (Pictos) tandem Gallovidiae in Candida Casa pontifex primus obiit anno salutis CCCXXXII. Catalogus manuscriptus Sanctorum Scotie, qui inter scripta ad res Hibernie Scotiaque spectantia in Museo nostro servatur, hoc elogio Sanctum nostrum exornat ad diem XVI Septembribus: S. Ninianus, S. Martini ex sorore nepos, episcopus Candida Casa in Gallovidia Scotie regione, Pictorum & Britonum insignis doctor, ad quem celeberrima peregrinatio institui solebat. Floruit anno CCCXXXVII. Sed qui Catalogus hunc Majoribus meis Lovanio submisit Brunnus, non aliunde mihi notus, quam ex ista subscriptione, in epistola sua ita scribit: Est etiam in his ipsis non satis certa alicubi conjectura de tempore, quo vixerint Sancti, sed error nec magnus, nec in multis est.

14 Patricius Ninianus Wemyss Societas Je-
su, in manuscripto de indubitate Scotie Sanctis ad Sollerium missio 2. Julii anno 1720, emortua-
le Sancti nostri tempus signat annum 437. Mar-
tyrologium Anglicanum Joannis Wilfoni, anno
Christi 1608 vulgatum, ita habet: Obiit post-

de S. Ni-
niani

modum (Sanctus noster) in Scotia circa annum Christi DXII: annum alium signant alii. Scriptoribus de tempore emortuali sancti Antistitis nostri tam diversimodè sentientibus, malui initio hec Commentarii tempus illud late figere seculo V, quam ipsum divinando assequi. Wilsono tamen S. Niniani obitum ad seculum VI removenti assentiendum non putavi proper ea, quæ tum ex Aetatis (licet suspectis admodum) tum ex auctoribus penè omnibus dicemus de Sancti nostri cum S. Martino Turonensi conversatione: cum enim ne-
mo sit, saltem quem viderim, qui obitum S. Martini posteriore statuit anno Christi 402, imo ve-
risimilimum sit, annis etiam aliquot citius eum obiisse, quis S. Ninianum ad annum 512 super-
fuisse sibi persuadeat? Maximè si verum est, quod tradit auctor Vita S. Niniani, cum scilicet, jam consecratum episcopum, ad S. Martinum diver-
tisse.

15 Sed nec annus, quo predicationis Euange-
lica manus apud Pictos suscepit S. Ninianus, mortuus &
certò videretur figi posse. Alfordus apostolatus ejus
exordia innectit anno Christi 394, ita loquens ad
dilectum annum num. 1: Quo etiam tempore Ni-
nia-

D

auctorum de
pmiones

E

F

A nianus noster... à Siricio Papa consecratus episcopus jubetur in insulam redire & Pictos Romanæ Ecclesiae fideique subjugare. *Pergit num. 3*: Ubi (*Candida Casa*) teste Camdeno Theodosii junioris tempore episcopalem sedem Ninianus erexit. Unde ad hæc potius tempora, non ad priora, ut quidam faciunt, referimus & Pictorum Australium conversionem, & novæ sedis institutionem: licet autem hic Theodosius non junior, sed respectu alterius augusti senior censeatur, Beda tamen lib. I, cap. x (mendum hic est, legendumque cap. xi) Theodosium hunc juniores vocat, & ita intelligi debet Camdenus. Malim ego Camdeni aliorumque verba accipere, ut sonant, cùmque Theodosii junioris temporibus facta hæc illigant, Theodosium ab iis signari putio, non *Magnum*, Arcadii & Honori patrem, sed Theodosium Arcadii filium. Ad Bedam autem quod attinet, rectè sensisse puto Chiffletum nostrum, dum in correctione editione Parisiensi anni 1684 locum Bedæ sic restituit: Tenente imperium Honorio augusto filio Theodosii minore. In *Nostis autem sic observat laudatus Chiffletius*: Vulgata habent: Theodosii junioris, Trevirensis codex: Theodosii minoris. Repono ex vero & ex Bedæ ipsis mente: Filio Theodosii minore: major enim illi filius fuit Arcadius. Et sanè verisimilis est, in describendo Beda errasse incurium amanuensem, & pro minore scriptisse minoris, quo alii substituerint junioris, quam ipsum Bedam hallucinatum ita fuisse, ut Theodosium *Magnum*, ante quem nullus ejus nominis imperator invenitur, juniores appellari.

16 Laudatus Alfordus ad annum Christi 395 suscepit apud Pictos fidem Sequenti, inquit, anno, id est Christi trecentesimo nongesimo quinto, Theodosio tertium & Abundatio Coss., S. Regulus confirmavit; qui ex Achaia in Britanniam veniens, sacras Andreæ apostoli reliquias secum asportavit in ecclesiis nuper erectis deponendas.... Quod ad tempus spectat, accidisse adventum S. Reguli uno altero anno post Valentini mortem affirmat Holinshedus: quod cum Pictorum conversione optimè congruit. Quid censendum sit de bise S. Andrea reliquiis in Scotiam delatis, discuti poterit vel ad xv Octobris, ubi de S. Regulo, vel ad xxx Novembri, ubi de S. Andrea agendum erit. Ad reliqua ab Alfordo afferia pauca observo. Primi certum est falsos ab ipso consules signari: anno enim Christi 395 consulatum tenuere Sextus Anicius Olybrius, & Sextus Anicius Probinus. Secundò non facile admirero tantos tam brevi tempore fidei in populo barbaro progressus, quantos adstruere videtur Alfordus, utpote qui S. Ninianum non nisi anno 394 consecratum Roma episcopum, & inde per Gallias in Pictorum terras deinceps statuit, & tamen anno proximè subseguente varias ecclesiæ erectoras scribit. Tertiò ex Holinshedo non probatur, allatas fuisse in Scotiam S. Andrea reliquias anno 395: verum quidem est, anno 392 obiisse Valentinianum II, sed cùm Holinshedus scribat simpliciter post Valentiniani mortem, ut apud Alfordum lego, & Valentinianus I anno Christi 375 deceperit, dubium manet, an Valentinianum I, an II designavit. Pictorum igitur Australium conversionem latè figo vel sub finem seculi IV, vel sub initium V, cùm hoc solum ex Beda certum sit, eos diu ante annum 565 ad fidem adductos fuisse.

Septembris Tomus V^e

§ II. Variæ Sancti nostri Vitæ, quarum una fabulosa, aliæ minimè authenticæ: gestorum ejus usque ad episcopatum ex iis compendium.

U Sserius de Britannicarum ecclesiarum primordiis pag. 669 de S. Niniani *Ælis ita loquitur*: Vitam S. Niniani... ab Ælredo Rievallensi abbe conscriptam, in bibliothecis Angliae vidimus. *Pisces pag. 230 inter Opera Ælredæ Rievallensis recenset Vitam S. Niniani episcopi*, librum unum, *adscriptumque*, Multorum bonorum viorum, per que verba *Vita istius initium designatur*: *hæc ad nos non pervenit*. *Patricius Wemyss in landato suprà scripto hac haber*: A fide dignis accepi illius (*Sancti nostri*) Vitam variis in formis conscriptam haberi in bibliothecis Angliae, quam numquam mihi licuit videre. *Uffarius pag. 1059 de altera S. Niniani Vita sic scribit*: Extat & apud Hibernos nostros ejusdem Niniani Vita: in qua ob importunam tum à matre tum à consanguineis frequentatam visitationem, desertâ Candidâ Casâ, ut sibi & suæ quieti cum discipulis vacaret, Hiberniam petuisse, atque ibi impetrato à rege loco apto & amoeno, Cluay Conerde, cœnobium magnum constituisse, ibidemque post multos in Hibernia transactos annos obiisse traditur. *Uffarius & secundo loco laudatam ab eo Vitam fecutus est Ludovicus Augustinus Alemandus in Historia monastica regni Hibernie, titulo*: Præcipui sancti fundatores, qui fermè omnes Hiberni sunt, & ibidem domos Regularium considerunt, ubi hac addit: S. Ninianus v seculo fundator exstitit domus dictæ Cluain Coner. *In inicio autem catalogi istius premiserat*, intelligi debere domum spectantem ad Canonicorum Regularium institutum, quotiescumque Ordinem alium non exprimit. *Vox autem Cluain, ut observat idem Alemandus pag. 24, ad distinctionem addita, alind nil Hibernicè significat, quād quod dominus he, quibus vox ista Cluain præfigitur, in amenis pratis sita esset*.

*18 Alfordus post recitata verba, que ex Uffario secundo loco dedi, ad annum 432 sic pronuntiat: Sed nota est Hibernorum ambitiosa piezas, Britanniæ Santos, si jure non possint, injuriâ ad se trahentium. Major testis est Malmesburiensis, qui de Niniani sepulchro hæc habet lib. 111 de Gestis pontificum: "Candida Casâ, inquit, vocatur locus in extremis Angliae juxta Scotiam finibus: ubi beatus confessor Ninia requiescit." Potuisse quoque Alfordus pro se adducere locum Bedæ lib. 3 *Historia*, cap. 4: Ubi (in ecclesia S. Martini ad Candidam Casam) etiam ipse (Sanctus noster) corpore unâ cum pluribus Sanctis requiescit. Repudiata ab Alfordo Vitam, aut saltem huic similem admodum, transumptam habemus ex manuscripto P. Fitzsimon, quod eo procurante ex Hibernia acceperunt Majores mei. Quo minus ei acquiescamus, credamusque S. Ninianum, derelictâ Candidâ Casâ, in Hiberniam commigrâsse, prohibet fabella multiplex, ex qua tota penè confuta est.*

19 Accedit & alia ratio non levis. Etenim S. Ninianus Pictos fide Christiana imbuendos suscep-

E

F
meritare
ciendam offe
illam,

Sf
pe-

AUCTORE
U. S.
que eum in
Hibernia
obisse scri-
bit.

probatur ex
victori Ec-
clesie disci-
plina,

B

ac fabella
multiplici,

C

qua Vita
hec refer-
ta est.

perat, & sedem episcopalem Candida Cafa ere-
xerat. Quis igitur facile credat incepto fabulato-
ri nascentem ecclesiam, & gregem in fide te-
nendum ab eo desertum, praesertim cum rei adeo
insolita non afferatur idonea ratio; cumque alia
Vita minus fabulosa de itinere illo Hibernico pror-
fus sileant, Sanctumque in episcopatu suo obiisse
tradant?

20 Verum ut amplius lectori fiat perspectum,
quam inceptum in multis, & sepè sibi minimè constet
auctor, paucula ejus verba, qua id demonstrant, hoc
fideliter transfero. Fuit, inquit, pater ejus (Sancti
nostris) rex Britanniae, qui sibi in uxorem legitimam
filiam regis Hispanorum matrimonio copulavit,
vitæ & moribus venustam. Ex his duobus fideliter
in Dei servitio perseverantibus &c. Et paulo infra: Traditur denique à patre suo cle-
ricali disciplinæ. Pergit deinde exponere raras e-
jus animi dotes, orationis sanctarumque vigilia-
rum studium, jejunia, corporisque macerationes,
ac subdit: Missa manè celebrata, Horisq[ue] jam
dictis, divinae lectioni sedulè incumbens &c. Et
post alia his similia subjungit: Nititur interea rex
pater ejus ipsum ad curiam suam revocare...
Fuit enim Vir sanctus statura procerus, corpore
strenuus, facie præclarus & inter omnes conci-
ves totius patriæ altior capite supererebatur.
Pro hac re voluit eum pater gladio accingi mi-
litari.

21 Utcumque mutabilia sint hominum sensa,
quis tamen in animum inducat, S. Ninianus pa-
rentem, quem fidelem & quidem fideliter in
Dei servitio perseverantem dixit Vita hujus au-
tor, derepente factum fuisse impie sacrilegum?
Quid quod ipsum etiam sanctum Ninianum sui &
arrepti vita instituti oblitum quodammodo statuit:
inter alias enim ejus virtutes castimonia studium
celebrarat his verbis: Non solum mulierum col-
loquium, sed & aspectum, ne attenderetur, au-
fugit: & ecce vix in Hiberniam pedem immi-
serat Sanctus noster, cum scena narratur presens
hujusmodi, quam oculi etiam leviter taniamca-
sti planè refugerent, diciturque auctor miraculi
causam, quod silentio prætereundum mibi omnino
duxi, ne pudicas aures ladan impudens nar-
ratio. Post hac quis credat fabulatori, etiam si ve-
ra esse possint, que narrat? Unde dubia saltē
habenda sunt, que scribit de campana, ad San-
cti preces de calo delapsa, ut ejus beneficio subdi-
tos ad studium sacramque lectionem convocaret.
Nihilo quoque certius est, quod tradit de ecclesia
lignea, divinâ potius virtute quam artificum operâ
adficata: cui exstruenda materiam necessariam
de nemore ad locum templo destinatum devexe-
runt servi ferocissimi, artifex autem ipse citha-
rista fuit, nec ante nec postea in architectonica
versatus.

22 Sancti nostri utramque fugam, in Gallovi-
diam alteram, & inde alteram in Hiberniam de-
scribens, clandestinam vocat, in utraque tamen
numero cleri discipulorumque catu stipatum af-
serit. Fabulam alteram prolixè in hac, qua de
agimus, Vita relatam in pauca contraho. S. Ni-
nianus patris vexationem fugiens consenso navi-
gio in Gallovidiam devehit: ampio in campo re-
sideret, & ad fabrum circumiacentium agrorum do-
minum nuntios ablegat oraturos, ut sibi suisque
noctis unius hospitium viteque necessaria submini-
strentur. Sed, nuntiis superbè contumeliosèque re-
jeclis, cum indignatione coactus est Sanctus rece-
dere, qui fabri ades pertransiens baculum suum
ad altitudinem trium digitorum tanta vi in in-

cudem defixit, ut humana manu revelli non pos-
set. Hoc prodigio stupefactus faber cum filio ad-
Sancti pedes provolvoitur, veniamque orat & exo-
rat. Fabri domum Sanctus post ingreditur, nul-
loque negotio scipionem suum extrahit, sed, in-
quit Vita auctor, semper patuit foramen in incu-
de & in æternum patebit. Postero die faber vil-
lam cum adjacentibus agris Viro Dei in perpetuum
possidendam offert; hac solūm patiōne adiecta,
ut ex nomine fabri Terna, & filii ejus Wyt lo-
cus appellaretur, Compositumque est, inquit in-
eptus nugator, nomen loci illius de Wyt & Ter-
na Wyterna, seu Candida Cafa. Pluribus su-
percedeo; jam dicta enim sufficiunt, ut S. Niniani
in Hiberniam commigrationem habeamus commen-
titiam, & quivis judicet, Vitam hanc plane in-
 dignam, qua in Operē nostro locum accipiat.

23 Geminam insuper sancti Apostoli nostri Vi-
tam manuscriptam habemus, quarum altera tran-
sumpta est ex Manuscripto Rubeæ Vallis, alteram
ex Manuscripto Carthusie Colonensis accepit, &
Majoribus meis submisit P. Hugo Vardens, qui
in prefatione, quam illi prefixit, fatetur primò
accuratiorem & locupletiorem esse Vitam S. Ni-
niani à Capgravio editam, de qua statim Secun-
dò menda & errores irrepsisse in Manuscriptum
Carthusiense, ut sunt xvi Idus Octobris, pro xvi
Calendas, & episcopi Scotici pro Britannici. Ter-
tiò Finianus, pro Ninianus scribitur, & hoc di-
cit ortum habere ex similitudine litterarum N &
V in veteribus manuscriptis, & ex simili sono
litterarum F & V apud Germanos. Quartò, Pos-
sunt, inquit, aliqua suppliri, quæ apud Capgrave-
rium historicum desiderantur, ut illud de baco-
lo Niniani crescente in arbore, & prope eum
emanante fonte, quæ in Hibernia configerunt.
Verum utramque hanc historiam in Capgravii e-
ditione Londinensi anni 1516 diserte expressam
lego. Quod autem in Hibernia facta sint ambo il-
la miracula, mibi non probatur ex eo, quod sub-
dit Vardens: Ex qua (Hibernia) oriundus vi-
detur ille Ninianus discipulus: nam discoli scholas
fugientes extraneas, domum reverti ad parentes
solent. Poterat certè, si vera est tota narratio,
è Gallovidia ad parentes ausugere, et si non prae-
cisè in Hiberniam, quod pluribus refellere nil fa-
cit ad rem presentem. Ceterum Vita hac in re-
bus pricipiis cum Capgravio ita convenit, ut non
nisi interdum sit contractior, interdum verbis au-
tior.

24 Sola itaque examinanda est Vita, qua à
Capgravio luci data est, ut de aliis prudens le-
ctor statuat. Ut ordinatè procedam, ab ipso au-
tore ordior. Capgravius, teste Pitseo, vir pieta-
tis & eruditio[n]is laudibus insignis, edidit, Cata-
logum Sanctorum Angliae. Henricus Wharton in
Appendice ad Historiam ecclesiasticam Guilielmi
Cave, ait Capgravium Historiam istam explicá-
se ex volumine quodam, quod in bibliotheca Cot-
toniana manuscriptum afferatur. Whartono con-
sentit Ondinus in Commentariis de scriptoribus
ecclesiasticis, tom. 3, col. 2595 afferens, Capgra-
vium excerptissime Legendam suam ex manuscripto
volumine Joannis Tinmouthensis; de qua explica-
tione etiam Fanningum nostrum monuit D. Smith
ecclesiæ Anglicane presbyter. Quidquid sit, sive
primus Catalogum hunc Sanctorum Anglia ador-
naverit Capgravius, sive à Tinmouthensi priùs ad-
ornatum verbatim descriperit, umerque certe à
Niniani etate nimis remotus est, ut relatis in hac
Vita gesis assensum prabeamus indubium: etenim
Joannes Tinmouthensis floruit anno Christi 1366,

Cap-

F
Ex edita à
Capgravio
Acta

Gemina item
Vitamana-
scripta

E

A Capgravius autem, si Baleo & Wharibono credimus, obiit anno Christi 1464; si Pitseus, Vossio & Mirao, anno 1484: at S. Ninianus scriptorum penè omnium suffragio dicitur mortuus Theodosio Juniore regnante, cuius annus imperii & vita ultimus incidit in annum Christi 450. Insuper quo minus Vitam hanc ut probè authenticam & omnino sinceram habeamus, facit affinitas miraculorum cum iis, quæ à Sanctis aliis in eodem Catalogo narrata referuntur, ut per decursum interdum observabo; hoc unum lectorem monitum volo, me ea minimè negare prodigia, sed quoniam ea ab antiquioribus scripto prodita non sunt, obtinet hic, quod auctor Catalogi Sanctorum Anglia scribit in S. Neoto abbate fol. 240 post insoliti miraculi narrationem: Hoc, inquit, nec asserere contendo, nec de Dei potentia (addo ego, aut Niniani meritis) diffidens abnegare præsumo.

25 Juverit lectori ab oculis ponere singula, & unde hauſta ita rerum à S. Niniano gestarum quædecumque compendium exhibere. Orditur in hunc modum: S. Niniani confessoris sacra conversationis primordia, & sanctitatis insignia, dignitatem officii & fructum ministerii, finem optimum & laboris præmium Venerabilis Beda in Anglorum Historia (lib. 3 cap. 4) paucissimis commendans verbis, ita de eo scribit. Quæ S. Ninianum propriè speßant transcribo, omisis alii, ex ipso Beda, quem non satis accurate descripsit auctor laudati Catalogi: Australes Piæti, relieto errore idolatriæ, fidem veritatis acceperant, prædicante eis verbum Ninja episcopo reverentissimo & sanctissimo viro, de natione Britonum, qui erat Romæ regulariter fidem & mysteria veritatis edoctus; cuius sedem episcopalem sancti Martini episcopi nomine & ecclesia insignem (ubi etiam ipse corpore unâ cum pluribus Sanctis requiescit) jam Anglorum gens obtinet. Qui locus &c. Tum subdit Vita auctor: Verum quod Beda brevius scripsit, latius Deo auctore prosequi placet. Suspiciari licet, usum fuisse libro de miraculis S. Niniani conscripto, qui ad nos non pervenit, solumque innotuit ex Breviario manuscripto ecclesia Aberdonensis, ubi in Officio S. Niniani, lectione vii dicitur laudatus liber Barbaricè scriptus; quam conjecturam meam firmat conformitas penè omnimoda eorum, quæ in dicto Officio recitantur, & in edita S. Niniani Vita memorantur.

C illoram au-
toritas. Na-
tales
26 Pitseus in Joanne Tinmouthensi de Volu-
mine Sanctorum Vitas complexo agens, Ex infi-
nitis penè, inquit, auctoris res varias ita com-
paginavit, ut quæ deessent in aliis, ex aliis ad-
jiceret; quæ redundarent, tam discreter reſecare-
ret, ut nihil in illa tota Historia redundans aut
mutilum. Tantum abest, ut Pitsei judicio favora-
bili subscribam, ut potius pro certo habeam fore,
ut quicumque vel oscitante Vitas Sanctorum An-
glia pervolverit, primâ fronte offendat non pau-
ca, quæ ad accuratiorem trutinam (ne quid dic-
cam durius) revocare oporteat. Intermixtam tan-
tisper epitomen resumo, non aliis imposterum, ni-
si cùm contrarium expressero, quæ Capgravia-
na editionis verbis usurps: In Britannia majöri
regali ex profapia B. Ninianus extitit oriundus,
in ea, ut putatur regione, quæ in occiduis i-
psiis insulæ partibus, ubi oceanus quasi brachium
porrigens, & ex utraque parte quasi duos angu-
los faciens Scotorum nunc & Anglorum dividit
(regna, additur in manuscripto Rubea Vallis) con-
stituta, usque ad novissima Anglorum tempora
proprium habuisse regem, non solum Historia-
Septembri Tomus V.

rum fide, sed & quorundam quoque memoriâ comprobatur. His verbis manifestè insinuat au-
tor Vita, natum esse Sanctum nostrum in antiquo Cumbrorum regno, quod propriis regibus paruiſſe usque ad annum 946, constat ex Anglorum Annalibus citatis ab Ufforio pag. 664, & Cam-
deno pag. 648, in Cumbria. Situs autem pro-
vincia Cambrensis optime congruit cum descrip-
tione loci natalis S. Niniani, ut ex mappis geo-
graphicis ad oculum patet. At Balaw, aliisque eum Venedotam faciunt: est autem Venedotia, teste Baudrando in Geographia, pars Walliæ bo-
realis in Anglia, regio à Cambrensi regno omni-
no diversa. Ut̄ de loco natali S. Niniani rectius statuerint, non inquirō, cùm solum hoc ex Be-
da certum sit, eum fuisse de natione Britonum.

27 Quod autem spectat ad regios S. Niniani
natales ab auctore Vita assertos, eos nec impu-
nho, sed nec ut certos admitto. Audiatur Alfor-
dus de his ita loquens ad annum Christi 370,
num. 6: Cùm audis Ninianum regis filium, pu-
ta legendariorum dialectum esse, qui in eo titu-
lo pluribus attribuendo admodum liberales sunt.
Verum ea voce intelligunt viros in provincia
principes ac regulos: quos sine ullo dubio Bri-
tannia omni seculo frequentes habuit. Post hec
auctor totus est in describendis S. Niniani inteme-
ratis moribus egregiisque virtutibus. In manu-
scripto Carthusieni & Lectione ix laudati suprà
ecclesia Aberdonensis Officii ita legitur: Hic in i-
pla infantia sacrosancti baptismatis undâ renatus,
vestem nuptialem, quam candidatus suscepit, im-
maculatam conservans, victor vitiorum, Christi
eam conspectibus præsentavit, ac Spiritum san-
ctum, quem primum habuit mundatorem, sanctissimi
moribus sui. Sacri pectoris meruit illustra-
torem. Tum Vita auctor Sancti nostri in Urbem pere-
grinationem paucis verbis exsequitur. Huic pere-
grinationi David Camerarius in Sanctis Scotie ad
diem xviii Septembri premitit cohabitationem
Sancti nostri cum Culdeis patribus: Horum (Cul-
deorum) inquit, institutum amplexus Ninianus,
mirum est, quanto desiderio teneretur conversio-
nis animarum: verum quia mos tunc erat inter
Culdeos patres, ut non prius subiret aliquis o-
nus Euangelicum & apostolicum, quin prius limi-
na Apostolorum visitasset, Roman proficiscitur
&c. Quid statuendum sit de Culdeis (alii scri-
bunt Culdeos, alii Keldeos, Colideos alii,) quos
Scoti affirmant etiam seculo iii in patria sua flo-
ruisse, colligi potest ex dictis num. 7.

28 Peregrinationem hanc à S. Niniano suscep-
ptam putat Alfordus anno Christi 370, in An-
nalibus ad dictum annum num. 1 sic scribens:
Quod ad tempus spectat, tunc incidisse profectionem oportet, cùm Damasus Pâpa in Urbe Pon-
tifex federet. Quia post aliquot annorum spatia redire debet Ninianus in patriam, & S. Martinum Turonensem . . . de via salutare. Lex etiam Valentiniani imperatoris hoc anno (370) lata . . . plures invitavit . . . Et quia Treviris data est, . . .
Britanniae nostræ statim innotuit. Idem Alfordus ad annum Christi 394, S. Ninianum eo tempore
à Siricio Pâpa consecratum episcopum & ad Pi-
etos fide vera imbuedendos remissum tradit, sicque
ejus in Urbe commorationem 24 circiter annorum
statuit. Cùm nulla alleget Alfordus monumenta,
quibus suam stabilitat chronotaxim, solis videtur
nisi conjecturis, quæ meo judicio rem minimè con-
ficiunt; videnturque mihi omnia, quæ de Ninia-
ni Romana peregrinatione, ejusque in Urbe mora-

O adole-
scens S.
Niniani:

E

F

iter Sancti
Romam ab
Alfordo

DE S. NINIANO EPISCOPO,

324

AUCTORE
U. S.

traduntur, sufficienter salvari, etiam si statuatur annis aliquot serius Romanum iter accidisse; nec omnino necesse est tot annos adstruere, ut, quod Beda scribit, Roma regulariter fidem & veritatis mysteria edocens sit Sanctus.

29 Dicitur in Vita adolescens Romam profectus, & pluribus annis in Urbe conversatus: sed etiam a veteribus vocati fuerunt adolescentes, qui etatis annum superaverant, ut videtur est ex antoribus allatis in Roberti Stephani Thesauro lingue Latina, verbo Adolescens; & mulierum annorum mora dici potest ea, que 24 annorum spatio longe inferior est. At, inquit Alfordus, Tunc incidisse professionem oportet, cum Damasus Papa in Urbe Pontifex ficeret. Hoc quoque gratis admissio, annum 370 tamen non extenderet; quia fedit Damasus usque ad annum 384. Gratis, inquam, admissio, quia nec ab auctore Vita, nec ab alio quoquam nominatum reperio Pontificem, tum a quo Romam veniens benignè comiterque exceptus, tum a quo deinde episcopus ordinatus fuerit S. Ninianus; nec aliquid obest, quo minus utrumque sub Damasi successore Siricio potuerit contigisse. Cum enim Siricius S. Petri Cathedram occuparit ab anno 385 ineunte, si ei anno innervet Romanam S. Niniani professionem, usque ad annum 397, ante quem certe non obiit S. Martinus Turonensis, tempus abunde sufficeret, quo & divinarum Scripturarum mira eruditione imbui, & fidei mysteria edoceri potuerit Sanctus noster, & simul ad S. Martinum divertere, eamque annorum suppurationem eo lubentius amplectior, quod induci non possem, ut credam, ferventissimum animarum zelum & fidei propaganda ardorem, quo flagravit S. Ninianus, & cuius explendi ergo, teste Alfordi, Romam petiit, per 24 circiter annos coarctatum fuisse, in tanta preferrim Pictorum necessitate, & Niniano, & Romana Sedis Antistiti hand dubie notissima.

B **30** Lex autem Valentinianni de studiorum retra institutione & alumnorum delectu, quam in subfidium advocat Alfordus, nil evincit. Verè quidem spectat ad annum 370, cum signata sit Valentinianni & Valentis angustorum consilatu tertio, incidente in annum Christi 370, & quia Treviris lata est, non diffiteor, eam facile potuisse Britannia innotescere; inde tamen non sequitur, ut statim a lata ista lege ad Romanas scholas se contulerit Ninianus. Cum ergo desint solida monumenta, quibus chronotaxim suam stabiliat Alfordus, ab ea recedere satius puto, quam diuturnam adeò Sancti nostri in Urbe moram admittere, maxime cum certum mihi videatur, non posse statui ejus ad Pictos missionem diu ante annum 394, cui eam illigat Alfordus. Nam Candide Casæ ecclesia à S. Niniano dicata fuit S. Martino Turonensi; hoc autem apud populum recens fide imbutum prudenter fieri potuisse non videtur, antequam sancti episcopi Turonensis per Occidentem veneratio, & sanctitatis miraculorumque fama percrebuisse. Hac paulò fuisse disputavi, ne quis nimis fideret Alfordianam chronotaxim amplectatur: ex quibus etiam liquet, quod paragraphe primo sapientius innui, non posse tunc determinari tum fidei apud Pictos exordia, tum annum suscepti à Niniano muneric apostolici.

C **31** Sed & memorata jamjam ecclesæ Candide Casæ à S. Martino appellatio facit, ut non difficulter credam, saltem ex parte, Joanni Spotswood, in Historia ecclesiæ Scotie pag. 6 afferenti, ante Romanum iter cum S. Martino versatum fuisse Sanctorum nostrum. Si enim sub extrema vita S.

platuiur annorum circuitus 24; Alfordi
argumenta discutuntur: refellitur Spotswoodus afferens.

Martini tempora statuamus, saluberrimo ejus alloquio recreatum fuisse Apostolum nostrum, & aliquot deinde annos Roma versatum, spatium habebimus, quo S. Martini memoria clarescere poterit, & sine illa noviter conversorum offensione ecclesiam ipsius nomini erigere Niniano licuerit. Et quamevis S. Niniani Acta congressum ejus cum S. Martino consignat post Romanum iter, statimque, postquam narrarunt nova ecclesia adificationem, subdant: Cùm jam sanctum Martinum, quem miro semper venerabatur affectu, a terris ad cœlos migrasse didicerat, ipsam ecclesiam in ejus honore dedicavit; cùm iamen, ut liquet ex dictis, & ex dicendis amplius patet, exiguae admodum Acta illa sint antoritatis, non video, cur nefas sit suspicari, ab auctore Vita, à S. Niniani estate multum remoto, ejusdem congressus, si umquam acciderit, ordinem inversum fuisse; nec dubito ullatenus afferere, id, quod ab auctore Vita statim à S. Martini excessu consignatur, annis aliquot à morte ejus factum esse.

32 Atque hoc pacto evitatur difficultas non una, quæ Alfordiana chronotaxeos dispositioni opponi potest. Verè, ut præmonui, Spotswood non nisi ex parte crediderim: nam quod cum Boëtio altisque Ninianum S. Martini ex sorore nepotem, & sub ejus disciplina educatum fuisse assertit, plane incertum mihi est; non enim Vita auctor, in aliis corradendis, ut videbimus, admodum liberalis, de utroque hoc tam alium siluet; non Bedam fugisset ista consanguinitas & educatione sancta, quem non latuit Ninianus, ad hauriendum ex primo purissimoque veritatis fonte Christianam disciplinam, Romana profectio. Autoritatem autem Bedæ, de Niniano dicentis lib. 3 Historia, cap. 4, Qui erat Romæ regulariter fidem & mysteria veritatis edocens, nescio, an satis prudenter voluerit extenuare Spotswoodus, nullo allato teste idoneo, addens, judicatu facile esse Ninianum, sub Martini viri tanti disciplina enutritum, non novitum Romanam profectum fuisse. Videtur sane mihi Spotswoodus hic plusculum induluisse genio hominum sui surfuris, conantium invidiōse declinare, quidquid quoquo modo in Romana Ecclesia commendationem facere potest, licet proferatur a testibus omni exceptione majoribus. Interruptum tamen per Auctorum examen, & vita Sancti nostri ex iis compendium prosequamur.

S. Ninianum
educa-
tum fuisse à
S. Martino.
E

F

§ III. Reliqua S. Niniani gesta: miracula in vita patrata: varia scriptorum e- logia.

P Riusquam apostolicos S. Niniani in suo Candidæ Casæ episcopatu labores, eorumque fructum exhibeo, & asserta ab auctore Vita prodigia expondo, observare labet panca in landatum (num. 27) Davidis Camerarii locum, ubi inter alia sic loquitur de Sancti nostri ab Urbe reditu: In Scotiam per Galliam & Belgium, in quibus mirabiles animarum conversiones fecisse legitur, rediens ad convertendas Deo creatori suo animas se totum intendit. Quod cum strenuè diu præstisset, & simillimam angelorum vitam inter mortales egisset, Candidæ Casæ primus episcopus nominatus & nominatum acceptare cogitatur. Utinam attulisset

Sanctus ve-
risimiliter
Rome ordi-
natus est epi-
scopus:

C.

A Camerarius auctorum testimonia aut monumenta a-
lia, in quibus legerit ingentia illa animarum lucra,
qua pradicat! Verisimile quidem omnino est, Virum
spiritu apostolico plenum etiam in itinere suo Dei
gloria & animarum salutis operam navasse; sed
cum & auctor Vita & scriptores alii de Ninianis
per Galliam Belgiumque prædicatione admirandis
que illius effectibus taceant, afferitorum à Came-
rario fides penes ipsum esto. Quod autem Ninianum
in Scotia (Pictos Australes hanc dubit intel-
ligit) multos annos laborasse afferit, ac demum
episcopum ordinatum, repugnat certè auctori Vi-
tae, scriptoribusque aliis, qui eum, priusquam
Româ digredieretur, ad episcopatus gradum subli-
matum fuisse tradunt, quibus hac in parte plus,
quam Camerario, deferendum puto. Cum enim
dubitare non possimus, quin Rome formatus fui-
rit ad apostolicum munus, cum insuper certum
sit, eum episcopum fuisse, verisimilis est, Roma
consecratum fuisse, ut ab ipso prædicationis exor-
dio populo, ad quem destinabatur, amplius pro-
deesse posset.

apostolici c-
jus apud Pi-
ctos labores.

B

34 Jam auctorem Vitæ audiamus: Ninianus
cùm ad locum suæ legationis venisset, magnus
populorum fit concursus, ingens cunctis letitia,
mira devotio, laus quoque ubique resonat Chri-
sti: quoniam sicut prophetam eum habebant. Cæ-
pit mox malè plantata evellere, malè collecta
dispergere, malè ædificata destruere. Purgatis ab
omni errore fidelium mentibus, omnia quæ fi-
delibus agenda verbo docuit, operibus & exem-
plis monstravit, & multis miraculis confirmavit.
Elegit autem sibi sedem in loco, qui nunc Wi-
tterna dicitur in littore maris, ipso pelago clau-
ditur, à parte tamen Aquilonari via ingredi volen-
tibus aperitur. Ibi de lapide ecclesiam construxit,
ante quam nullam in Britannia de lapide dicunt
esse constructam. Et quoniam jam S. Martinum,
quem mīto semper venerabatur affectu, à terris
ad cælos migrasse didicerat, ipsam ecclasiam in
eius honore dedicavit. Infra autem, postquam mi-
racula duo, de quibus statim, narravit, sic pergit:
Interea S. Ninianus Australes Pictos, quibus ad-
huc error gentilitatis inhærens idola venerari ac
colere compellebat, aggrediens, Euangelii verita-
tem sequentibus signis prædicabat. Cæci vident,
claudi ambulant, leprosi mundantur, surdi audi-
dunt, mutui resurgunt, oppressi à dæmonibus
liberantur: siveque fides suscipitur, error abdicator,
destructis templis ecclesiae eriguntur; currunt ad
salutis lavachrum divites & pauperes; gratias Deo
agunt, in insulisque procul sunt habitantes. Or-
dinavit presbyteros, episcopos consecravit, &
totam terram per certas parochias divisit. Confir-
matis in fide omnibus, cùm ad ecclesiam suam esset
regressus &c. Hac auctor de Apostolicis Sancti
laboribus. Nunc miracula in Vita S. Niniani me-
morata inspiciamus.

Cecum illu-
minat; calu-
nniam ab in-
nocente de-
pellit;

35 Primum his verbis narratur: Fuit in ea-
dem regione (Pictorum) rex quidam... Tudwaldus
nomine dives & elatus, monita Viri Dei con-
temnens... Quodam autem die cùm plū solito
molestus esset Viro Dei, non ultra passus Judex
cælestis Servi sui injuriam inultam, intolerabili
morbo superbum percussit in capite & elatos il-
los oculos cæcitas repentina invaserit... Saniori
tandem ductus consilio, ad Virum Dei misit ob-
secrans, ... ut retribueret ei bona pro malis... Vir
autem Dei primò increpando regem corripit:
deinde ipsum tangens, oculis signum Crucis im-
pressit; nec mora, fugit dolor, cæcitas fugatur
&c. Huic omnino affine est in Vita S. Kentigerni,

item in Vita S. Malachiae, ad quas auctorem re-
mitto. Alterum quia longius, in pauca contraho.
Puella quedam impudentis procii succubuerat libi-
dini, trimenque sacerdoti cuidam de Niniani cle-
ro affinxerat, jamque mater facta, omni pudore
exuto, in ipsa ecclesia sacerdotem sui corruptio-
rem clamitans, puerum in faciem ejus projectis:
tum ad puerum non nisi pánctis diebus natum Ni-
nianus, Heus, inquit, ô puer, in nomine Jesu
Christi, si presbyter iste te genuit, coram plo-
be edicito: nec mora ex infantili corpore vox
clara insonuit, mendacem convicit, & innocentem
sacerdotem absolvit: & extendens dexteram
propriumque patrem in populo designans: Hic
est, inquit, pater meus, ipse me genuit &c.
Simile legitur in Vita S. Adelmi cum hoc solo di-
scrimine, quod ibi sola accusati innocentia dete-
gatur, hic verò insuper impudica calunniatricis
(quod quidem ad sacerdotem absolvendum nece-
sē non erat) socius reveletur:

36 Tertium prodigium divina erga Sanctum
nostrum providentia manifestum est testimonium:
cum enim quidquid olerum superfluerat, manè ter-
ra mandatum esset, nihilque restaret esui aptum,
Episcopi iussu horum ingressus frater, cui illius
cura fuerat demandata, porros herbasque eodem
die terra insitas, non crevisse tantum, sed & se-
men produxisse cernens, quantum sufficeret, decer-
pit. Quarum sic narrat Vita auctor: Cùm fu-
res animalia ejus (Sancti nostri) abducere nite-
rentur, taurus quidam quasi in furorem versus
illos invasit, & principem illorum prostravit,
& ventrem cornibus perforans, animam cum vi-
sceribus excussit. Deinde terram unguis fodens
mirabiliter impetu saxum, quod invenerat, pede
percussit, & in tanti miraculi testimonium, qua-
si in molli cera, in lapide pes mergitur, relin-
quens in petra vestigium, & ob vestigium usque
hodie loco nomen. Tum dicitur S. Ninianus
prædonem mortuum suis precibus ad vitam revo-
rare. Miracula reliqua divinosque favores in Vi-
ta commemoratos paucis expedio. Cùm sub
dio recumbens etiam inter densissimas pluvias aut
meditaretur, aut legeret, ipse cum libello suo ab
omni semper humore immunis persistit: simile re-
fert Vita S. Kentigerni.

olera uno die
nata; serua-
ta pecora;
Sanctus ab
imbre infa-
ctus;
E

37 Verum, pergit auctor Vita, inter psallen-
dum B. Ninianus oculos à libello detorsit, tactus
modicū cogitatione illicita, cùmque in distra-
ctionis pœnam codicem ejus imber invaserit, In se,
inquit, reversus Episcopus erubuit, eodem
que momento temporis & cogitationem depositit
& imbre suspedit. Nec minus singulare est, quod
sequitur. Inter plures, qui sub S. Niniani disci-
plina instituebantur, juvenes unus deliquerat,
qui, quam mernerat, pœnam veritus ausigit,
baculum, quo niti Sanctus solebat, auferens, na-
vicularum concendit, jamque flutibus hauriendus,
Niniani baculum in uno foraminum defixit, &
ad littus fosses appulit verum eo minimè con-
tentus prodigio, in littore maris Sancti baculum
fixit, orans, ut in tanti miraculi testimonium ra-
mos frondesque produceret, cui prodigio alind sta-
tim adjectum fuit; Nam, inquit auctor Vita, ad
radicem arboris fons limpidus erumpens rivulum
ducta longiori emisit, infirmis ob Sancti merita
utilem & salubrem. Facile admisero Deum, ad
propalandom servi sui Niniani sanctitatem, plu-
rima eaque præclarissima operatum fuisse prodi-
gia; verum ut ad discoli cuiusdam preces bina
ultima miracula verè patrata fuisse credam, cer-
tiora firmioraque requiri testimonia, mecum, o-

temporatem
sedat Ninia-
ni baculus fit
arbor & ad
ejus radicem
fons erumpit;

AUCTORE
U. S.

ab ipsis heterodoxis dicitur miraculis celeber.

pinor, agnoscet quilibet partium studio non minimum addiclus.

38 Compendium hoc Vita S. Niniani, gestorumque ejus ex Catalogo Sanctorum Angliae concluso his verbis, qua num. 24 in fine dedi: Nec affere contendo, nec de Dei potentia diffidens abnegare prae summo prodigia supra commemorata; verum ea ut dubia habeo, quamdiu non alia proferentur monumenta; infirma enim omnino mihi est auctoritas Catalogi Sanctorum Angliae, cuius scriptor non videtur satis accuratè examinasse ea, qua posteritati transmisit, unde etiam non raro fabellas Operi suo inseruisse eum reprehendet, qui voluerit concinnatas ab eo Sanctorum Vitas pervolvere. Certius est, quod tradit Fordunus in Scotorum Historia lib. 3, cap. 9: Erat autem (Sanctus noster) mirandæ virtutis vir & sanctitatis coram Deo & hominibus, ac innumerorum vivens miraculorum, etiam post transitum & hæcenus operator mirificus. Constat scilicet adeò fuit miraculorum Niniani fama, ut ipsi heterodoxi ea negare ans non fuerint, utcumque miracula Sanctorumque cultum impie aversentur. Magdeburgicorum verba cent. 5, fol. 1429 dat

B

Alfordus ad annum Christi 432, num. 12, ea qui videre voluerit, Alfordum adeat. Hoc elogium, quamvis nequeat adulatio nis suspectum haberi, referre supersedeo, quia ad stabiliendam Sancti venerationem necesse non est, & pio lectori gratiora futura sunt, ac majoris ponderis testimonia, que subdo.

39 Romanum Martyrologium ad xvi Septembris Sanctum nostrum ita annuntiat: In Scotia sancti Niniani episcopi & confessoris. Isdem plenè verbis eum recolunt Grevenus & Molanus in auctariis ad Uſnardum: in ipso autem Uſardo Ninianum non invenio, apud quem tamen memorari eum afferit Camerarius, inquiens, De Niniano sancto agunt Uſardus in Martyrologio, Molantis &c. Castellanus in Martyrologio universali sic habet: In Scotia S. Niniani episcopi & confessoris, adscribitque, circa annum ccccxxviii; in margine vero adnotat, Sine cultu: in Supplemento tamen ita scribit: Ad notam in S. Niniano adde, nisi is sit, qui colitur Cortraci die xvii Novembris à monialibus S. Catharinæ à Sion. Cum ob istam observationem censuissim, inquirendum mihi esse, an eo foriè loco aliqua Sancti reliquia affervarentur, qua cultui occasionem dedissent, religiosissima laudati cœnobii priorissa domina Maria Anna Tyberghein afferuit, nullas in cœnobio suo S. Niniani reliquias, nullum cultus alienus indicium aut documentum extare, statimque exhibuit ac Museo nostro lubens donavit exemplar Proprieti Sanctorum, quo utitur landatum cœnobium, quodque est Canonicorum regularium congregationis Windesemensis, in quo de S. Niniano verbum nullum. Dum tamen scribit Castellanus sine cultu, fallitur manifestissime, quia non viderat ea, que mox adducam. Anglicanum Wilsoni Martyrologium editum anno 1608, & recusum anno 1640 prolixius eum celebrat. Ea tantum hinc transcribo, quæ magis peculiaria sunt: Sacrum ejus corpus in eadem S. Martini ecclesia sepultum, ibidem magna venerazione servatum fuit usque ad tempora Henrici regis VIII (editio altera habet Jacobi regis VI, quæ lectio omnino preferenda est.) Multa etiam præclara templa atque altaria in ejus honorem pristinis Catholicorum temporibus ercta ac dedicata fuerunt in regno Scotiæ.

40 Boëtius in Scotorum Historia lib. 8, pag.

115 de eodem Sancto sic loquitur: Scotorum vi-

D

delicet, Pictorum Britonumque doctor & paedo-

E

nous non vulgaris, & eo nomine omnibus, qui Albionem incolunt, vel hac nostra ætate in

F

multa veneratione habitus. Leflaus in Scotorum de-

G

scriptione pag. 9, Candida Casa, inquit, epi-

scopali sede, nec non & celeberrimo ante exor-

tas hæreses monasterio ornata fuit. Ibi D. Ninia-

nus... magnâ totius insulæ frequentiâ, multas

virtutes Deo per illum monstrante, religiosissi-

mè colebatur. Et lib. 4 de Rebus gestis Scoto-

rum, pag. 133 & seq. hæc addit: Cujus (San-

cti nostri) præstantissimæ virtutis eti id fuerat

luculentissimum testimonium, tamen hoc illius

pietatem per insignem arguit præcipue, quod,

cum bella, (quæ inter Scotos, Pictos ac Britan-

nos æstuabant maximè) omnem vel his ad illos,

vel illis ad hos viam intercluserant: illi tamen

ad singulos, cum liberet, tutissimus pateret adi-

itus. Arbitrabantur enim verè in Ninianum, vi-

rum solidæ virtutis gloriâ præstantem, sicutum,

dolum, malitiam nullo modo cadere potuisse. Ad

utriusque auctoris Boëtii & Leslei verba, qui-

bis adstrinxunt, Ninianum Scoris, Piëlis & Bri-

tonibus apostolum fuisse, observo cum Joanne

Majore utique Scoto, de Gestis Scotorum lib. 2,

cap. 2, Scotos perperam intrudi. Sic habet: Hic

intelligas, quod meridionalibus Piëlis & Britoni-

bis B. Ninianus verbum Dei euangelizabat, &

hoc ex ejus collecta colligitur, in qua sic dici-

tur: "Deus, qui populos Pictorum & Britonum

, per doctrinam S. Niniani episcopi & confesso-

, ris docuisti." In qua de Scottis mentio fit nulla:

sed jam à multis annis, post Pictorum regnum

eversum, locum & sanctum corpus Scotti habent.

Elogia alia,

postulata ad

tumulum e-

jus preces.

41 Patricius Ninianus Wemyss in Manu scrip-

to de indubitate Scoriae Sanctis, suas de S. Ni-

niano observationes ita claudit: Solemne sancti

Præfusilis jejuniū in ore omnium versatur: sole-

bat enim Vir sanctissimus quotannis à Feria quin-

ta Majoris Hebdomadæ ab omni cibo potuque

abstinere, dum sacro lanctia die Paschatis Domini-

æ Resurrectionis mysteria perageret, miraculo-

rum gloriâ cum S. Dutaclo in regno Scotiæ lon-

gè celeberrimus. Hisce elegiis omnibus accedat

testimonium viri in megerimi Alcuini diaconi, qui

seculo VIII floruit, summamque suam de Ninia-

ni meritis estimationem testatus est in epistola ad

fratres Candida Casa, quam refert Uffrinus de

Britannicarum eccliarum primordiis pag. 669.

Illam juverit hinc transcribere: Venerande dilectio-

nis fratribus in loco Deo servientibus, qui dici-

tur Candida Casa, Alcuinus diaconus salutem.

Deprecor vestræ pietatis unanimitatem, ut nostri

nominis habeatis memoriam, & intercedere pro

mea paritate dignemini in ecclesia sanctissimi pa-

tris vestri Ninia episcopi, qui multis claruit vir-

utibus: sicut mihi nuper delatum est per car-

mina metricæ artis, quæ nobis per fideles no-

strorum discipulos Eboraenesis ecclesiæ scholasticos

directa sunt, in quibus & facientis agnovi erudi-

tionem, & ejus perfcientis miracula sanctitatem,

per ea, quæ ibi legebam. Utinam ad nos perve-

nissent carmina illa! Cum enim auctor eorum ad

S. Niniani etatem accedat proprius, certiora ha-

beremus monumenta ad illustranda ejusdem ge-

sta; quæ enim nunc supersunt, non nisi dubiam no-

titiam actorum sancti Episcopi subministrant.

§ IV.

§ IV. Cultus ejus antiquus & legitimus: gloria postuma: scripta à nonnullis illi attributa.

Cultus ejus
in Scotia an-
tiquissimus
ostenditur.

ETI, que paragraphe precedente adduxi, vix illum cuiquam de legitimo S. Niniani cultu dubium relinquere possint, ne quid tamen hic defideretur, utque luculentissimè constet de publica, multorumque seculorum usu consecrata Sancti nostri veneratione, ad alias etiam extra Scotiam regiones extensa, pauca, que reperi, addo. Ex antedictis siquidem planum sit & templo & altaria ejus nomini erecta suisse, & jam Alcuini evo miraculis celebrem exsiliisse Ninianum, cuius se patrocinio commendatum voluit landatus diaconus, aliorum preces ad Sancti tumulum pro se postulans. Huc etiam facit ecclesia Aberdonensis Breviarium, de quo num. 25, ex quo Breviario liquet, S. Niniani memoriam recoli soluisse in dicta ecclesia: est autem Officium novem electionum, que omnes ex Beda & S. Niniani Vita desumpta sunt, Antiphona etiam, hymni ac pleraque alia propria sunt, Collectam hic adscribo: Deus, qui hodiernam diem B. Niniani confessoris tui atque pontificis festivitate honorabilem nobis dedicasti; concede propitius, ut cujus eruditione veritatis tuae luce perfundimur, ejus intercessione cælestis vita gaudia conseq'vamur.

S. Niniani
brachium
Duaci reli-
giōsē affe-
vatur.

C
* & abundat

43 Sed non in sola Scotia stetit S. Niniani veneratio, ad Belgum quoque nostrum pervasit, allatis Dei benignitate ad Diacense Scotorum seminarium sacrosanctis ejus reliquiis, de quarum authentia instrumentum publicum illusterrimi Atrebatenſis prælo vulgavit Rayffius in Hierogazophylacio Belgico, pag. 489, quod, quantum spectat ad S. Ninianum, hoc transfero: Paulus Boudot Dei & Apostolicæ Sedis gratiâ episcopus Atrebatenſis, univerſis praesentis inspecturis salutem in Domino. Cùm juxta sanctos canones & concilii Tridentini decreta, Sanctorum, quorum corpora viva habitaculum fuere Spiritus sancti, & quorum intercessione multa bona hominibus praestantur, debito honore sunt venerandæ ac nullæ & * novæ reliquiae, nisi recognoscente & approbante episcopo, recipiendæ. Hinc est, quod fide dignis constitutis testimoniis reliquias nobis exhibitas per R. P. Lambertum Lobetum superiorem seminarii Scotorum Duaci; videlicet brachium S. Niniani episcopi & confessoris recuperatum per R. P. Alexandrum Marquarri presbyterum Societatis Jesu à quibusdam Catholicis Anglis & consignatum comitissæ de Linlithquo, quod postea præsente reverendissimo episcopo Antverpiensi probus & honestus vir Alexander Selonius R. P. Joanni Robæo etiam presbytero Societatis Jesu ad seminarium deferendum tradiderat.... Nos ad humilem supplicationem prædicti R. P. seminarii Duacensis superioris, viisi prius attestationibus reverendissimi domini Antverpiensis, dominæ comitissæ de Linlithquo... easdem reliquias pro veris... recognoscentes & approbantes, ab omnibus & singulis Christi fidelibus venerandas & honorandas exponi publicè posse decrevimus & decernimus, harum testimonio litterarum, sigilli nostri subimpressione munitarum. Atque ut erga eas re-

liquias cultus & veneratio incitetur; omnibus, AUCTORE U. S.
qui eas devotè coluerint, quadraginta dierum indulgentiam impertimur. Datum in palatio nostro episcopali Atrebatenſi die quarta Septembris anno millesimo sexcentesimo vigesimo septimo. De mandato reverendissimi domini. Sigillum pendebat in rubra cera. Joannes Monnier secretarius.

44 Fidelium *venerationem consecuta sunt miracula ad Sancti tumulum perpetrata, quæ apud antores varios dispersa, hic colligo. Ordior ab auctore Vita, cuius prolixorem narrationem summam exhibeo. Plebeia quedam fœtum ediderat miserabilem, membris omnibus in contrarium versis: parentes tedium ac morore vieti ad S. Niniani sepulchrum detulere informem puerum, qui noctis tempore vidit Virum cœlesti luce coruscum & pontificalibus vestibus præfulgentem, qui infirmi caput tangens sanum surgere jussit, membris omnibus ad loca naturalia facili motu retortis. Hic, inquit auctor, temporis processu attonitus in clericatum & ad sacerdotium promotus, in S. Niniani obsequiis vitam finivit. Subditus: Duo leprosi ad fontem S. Niniani accedentes, aquâ illius se ablunt, & caro eorum mundata, sicut caro parvuli restituta est. Fortè hic designat fontem illum, qui ad discoli pueri preces mirabiliter profluxit. Vide, quæ de ea dixi num. 37.*

45 Beneficium erga se S. Ninianum expertus est David Scotie rex anno 1348, ut auctor est Heitor Boëtius Scotorum Historia lib. 15, pag. 324 his verbis: Telum autem unum regis tibiæ infixum extrahi statim non potuit, nec priusquam S. Ninianum inviseret: visa enim tum est tibia manifestò aperiri ac telum proflire. Pietatis in S. Ninianum sua remunerationem etiam consecutus est Jacobus IV Scotorum rex, qui ad sacrum corpus S. Niniani frequenter veneratus accedebat, ut narrat Camerarius in Sanctis Scotia ad diem XVIII Septembris in hunc modum: Inter alia contigit semel, ut Margareta regina ejus uxor (fuit haec Henrici VII Anglorum regis filia) gravissimis morbi doloribus post partum tentatur, nec ulla consolatio humana permulceri posset. Quod videns rex, omni spe de uxoris valetudine in Deum collocata, ad ædem D. Niniani in Gallovidia summa animi demissione pedes proficiscitur. Regis devotionem Deo gratissimam fuisse, ex eo liquet, quod regina paulo post, omni vehementi morbi abstersa, convalescerit... Integris vero viribus affecta, cum rege ad eamdem Niniani ædem sequenti Julio mense anni MDVII profecta est Deo, (¶) famulo ejus D. Niniano gratias actura.

46 Aliud ibidem subjicitur miraculum, certe à multis immutatum, ut inquit Camerarius, prætermis, quodque dicitur contigisse sub annum Christi 1608. Ipsa Camerarii verba do: Erat facellum D. Niniano sacrum non longè à Spea fluvio, ubi in oceano influit. Quidam anno uno aut altero ægrotus decubuerat: destitutus jam viribus, curavit uxor, ut transferretur in dictum facellum, quamvis techo privatum, ut Deo creatori suo ibi pietatis causâ spiritum redderet. Tota nocte remansit sub dio æger mortem expectans; sed ecce tibi circa galli cantum obdormisevit: in somno adstat senex venerabilis admodum, qui crura ipsius stringens, surgere jubet & domum repetere. Fecit, quod imperabatur, occurrit uxor, turbatur, spectrum se videre existimat. Loquitur æger uxor se esse, non spectrum: clamat, remnamat, tandem simul Deo & Niniano sancto gratias

Miracula
post mortem,

E

¶ beneficia
ad Sancti in-
vocationem

F

AUCTORE.
U. S.

tias agunt. Quæ omnia utinam nos firmior tuior
que docuissest auctoritas quam Camerarii, Boëtii &
Capgravii.

B 47 Narrationem miraculorum ab excessu San-
cti nostri patratorum concludo iis; quæ Alfordus
scribit ad annum Christi 432, num. 15 in fine
post verba Malmesburiensis, Sanctum hunc Ni-
niam præclarum virtutibus experta est antiqui-
tas, subdens: Intelligit, opifior, hic author Alcuini
sæculum, quando miraculis coepit in claresce-
re. Tunc enim Niniani, vel Niniæ, vel Nini no-
men celebre, & tunc Paschalias Radbertus mi-
raculum scripsit, quod sacerdoti ad ejus corpus
celebranti contigit. "Quidam presbyter fuit reli-
gioſus,,, inquit ille (Radbertus scilicet lib. de
Corpore & Sanguine Domini cap. 14, num. 5.)
"Plecnis nomine, frequenter Missarum solemnia
celebrans ad corpus sancti Nini episcopi &
confessoris: qui, cum digno moderamine san-
ctam duceret vitam, coepit omnipotentem
Deum piis pulsare precibus, ut sibi monstraret
natram corporis Christi atque Sanguinis; non
ex infidelitate, ut assolet, sed ex pietate men-
tis ista petivit,,. Tum pluribus narrat, Christum
in forma pueri sacerdoti apparuisse: qui forte non
alius fuit à Niniani fratre, quem passim auctores
Plebeiam vocant, Capgravius & Timmuthensis
Sanctum. Miraculum hoc ad Sancti nostri tumu-
lum contigisse, verisimile sit ex eo, quod Radber-
tus afferat, se narrationem hanc hauſſe ex Ge-
fis Anglorum. Notat autem Martenius, qui li-
brum hunc Radberti novis typis edidit anno 1733,
legi in editis codicibus Nini, in Manuscripto au-
tem Turonensis Majoris monasterii Nili.

C 48 Ad scripta S. Ninjani quod attinet, Uſſe-
rius de Britannicarum ecclesiæ primordiis sub-
dubie ita loquitur pag. 669: Ipse quoque Ninia-
nus, ne videretur omnino posteriorum immemor,
inaffectato sed utili exarabat stylo Psalterii me-
ditationes lib. 1, & ex sententiis Sanctorum lib.
1, si Joanni Balæo credimus. Balæo consentit
Dempſterus lib. 13 Historia Ecclesiastica gentis
Scotorum, & Pitœus De illustribus Britannæ scri-
ptoribus, ubi sic habet in S. Niniano: Quæ autem
junior docuerat, jam senex factus scriptis manda-
vit & posteritati tradidit, quorum tamen postea

maxima pars periit. Ex iis, quæ post se reliquit,
aliqua saltem nomine tenus tenemus, teste Sixto
Senensi, Meditationum in Psalmos Davidis li-
brum unum, de Sanctorum sententiosis librum u-
num. Et alia. Sextum Senensem Bibliotheca san-
cta lib. 4, in S. Niniano accurate legi, sed quæ
huc spectant, verba alia non inveni, quam se-
quentia: Scripsit aliqua in sacras Litteras magnæ
pietatis & eruditioñis commentaria: de quibus
maximè celebrantur meditationes in Davidicos
hymnos. Videri potest etiam Possevinus in Appa-
ratu sacro, ubi in S. Niniano conformiter scri-
bit ad verba Sixti Senensis. Cum non per venerint
ad nos scripta illa S. Niniani, & Uſſerius, qui
hanc dubie bibliothecas Anglia lustravit, de iis
ambigue loquatur, statuat de iis lector, quod vo-
luerit, ego ea nec plane affirmo, nec plane nego,
sed auctorum, qui ea allegant, fidei relinquo.

D 49 Dempſterus loco suprà laudato ait: Inju-
rius ei (Sancto nostro) hæreticus Joannes Foxus.
Verba ejus non adscripit Dempſterus, qui si vere
arguat Foxum, oportet is sibi minimè conſite-
rit. Alfordus enim hoc Foxi in Aelis & Monu-
mentis verba adducit ad annum Christi 432,
num. 15: Hoc seculo secuti sunt in Britannia
Fastidius, Ninianus, Patricius & plures alii, qui
multo tempore ecclesiam Britannorum gubernâ-
runt Christiana & salutari doctrina: & hoc omni
tempore, spatio scilicet quadringentorum anno-
rum, & à Lucio rege religio fuit incorrupta, &
Verbum Christi verè annuntiatum est usque ad
Augustini & Sociorum adventum. In iis certè
nihil Niniano injurium, sed ampla potius com-
mendatio fidei ejus incorrupta. Sed, pergit ibidem
Alfordus, mox accusat (Foxus) Augustinum,
vocatque fidei corruptorem: quia Romani Pon-
tificis auctoritate munitus Sanctorum cultum in
Britannia propagavit: dein pluribus Foxi argu-
menta convellit Alfordus. Si ergò vera sunt (ne-
que enim illud operosius inquirere, aut utile aut
necessæ) quæ de Foxo dicit Dempſterus, voluerit
verisimiliter S. Ninianum hæreti sua faventem ex-
hibere Foxus, qui de S. Augustino conqueritur,
quod cmlum Sanctorum in Anglia propagaverit.
Quidquid autem sit, Foxi & id generis hominum
auctoritas morari nos minimè debet.

E

F

DE

DE S. PRINCIPIO EPISCOPO,

CENOMANIS IN GALLIA,

COMMENTARIUS PRÆVIUS.

U.S.

Sancti cultus : Acta : tempus episcopatus.

VEROSI-
MILITER
INTRAT
ANNUM
DXI ET
DXX.
Sanc*t*i no-
men in Fa-
stis dixer-
fis,

B

*S*ancti Principii, septimi Cenomanensem episcopi, res præclarè gestas illustraturus, ea præmitto, quæ legitimum ejus cultum civis testatum faciant. Gestæ episcoporum Cenomanensem seculo IX conscripta, eum omni virtutum splendore conspicuum exhibent, miraculisque ante & post obitum patratis illustrem, Beati nomine appellant; quod sufficiens cultus ejus argumentum est, cùm titulum hunc non tribuant aliis quam cultum habentibus. Gemina Uuardi auctaria apud Sollerium sanctum Antistitem nostrum recolunt ad hunc diem XVI Septembris, quo à reliquis infra memorandis Martyrologiis etiam resurget. Daveronensis codex his verbis: Cenomanis civitatis depositio sancti Principii episcopi & confessoris. Grevenus Sanctum iisdem verbis annuntiat, omissa tantum voce civitatis. Utrique consonat Martyrologium Germanicum Canissi dictum. Claudius Castellanus in Martyrologio universali locum sepulture adjecti, ita scribens: Cenomanis S. Principii episcopi, sepulti cum aliis antiquis civitatibus hujus episcopis in majore ecclesia monialium Pratenium. Martyrologium Parisense editum anno 1727 etiam tempus, quo Sanctus noster floruit, adnotat hoc modo: Cenomanis S. Principii episcopi, qui concilio primo Aurelianensi sub Clodovæo magno subscrivit.

eiusque ca-
tus ostendi-
tur.

C

2 Martyrologium Gallicanum Saussayi prolixius habet ejusdem sancti elogium, quod hic visum est transcribere. Cenomanis sancti Principii episcopi & confessoris, qui sedem hanc non tam dono quam merito adeptus, post sancti Victorii decepsum, admodum laudabiliter suscepit ecclesie gubernacula gesit, sanctarumque actionum gloria clarus, postquam concilio primo Aurelianensi cum uno & triginta episcopis interfuisset (ubi sanctissimæ constitutiones de sacris theoris ecclesiasticaque disciplina editæ sunt) exactis in felici gloriose præsulatu annis viginti novem, diutini laboris sui mercedem dignam accepit à Domino. His consonant auctores plurimi, qui, concilii Aurelianensis primi sanctoribus, & episcoporum, qui subscriperunt, nominibus editis, S. Principium recensent inter eos praesules, qui sanctitatis famam incliti consecuti sunt virutum suarum premium, publicam fidelium veneracionem. Videri etiam possunt Corvaiserius & Bondoneus in Chronologia episcoporum Cenomanensem. Atque hoc sufficiunt, ut Sancti nostri cultum antiquum esse ac legitimum agnoscamus.

Acta illius
varia

3 Prater S. Principii Acta à Mabillonio lucida tom. 3 Analetorum, geminum habemus Vitæ eius exemplar manuscriptum. Horum alterum accepterunt Majores nostri à P. Joanne Dardes, qui illud descripsérat ex veteri & insigni manu-

Septembris Tomus V.

scripto procurato per D. Aubert monachum Anjolianum; & hunc prefert titulum: Vita beatissimi domini Principii episcopi. De cetero cum præfatis in laudata collectione Actis penè ad verbum consentit, manuscriptum hoc, sed vacuum interdum, pro tribus quatuorve vocibus spatiis relinquit, quas, eratis haud dubiè pre vetustate litteris, scriptor legere non potuerat: verum ex contextu patet, easdem esse, quas in editione Mabillonii, non ita detritum apographum forsan natli, invenimus. Unum est inter præladata Acta discrimen notatu dignum: Mabilloniana quippe sancto Presuli nostro tribuunt annos episcopatus xxix, mensem i, dies xxi; manuscriptum autem nostrum annos dumtaxat xxv, menses iv, & dies similiter xxii.

E

4 Alterum exemplar descriptum est ex libello, cuius impre-
sa, tam
Ms.

cuius titulus: Nomenclatura seu Legenda aurea pontificum Cenomanorum, per Joannem Movelum Lavallensem Parisiensis academiæ doctorem theologum & Cenomanensem canonicum, ex vetustissimis cathedralis ecclesiarum Cenomanensis codicibus & pollegitis in archivis prædictæ ecclesiae diu reconditis in compendium fideliter congregata anno Domini MDLXXII. Exemplar hoc acceptum debemus benevolentia Juliani Mufferoti presbyteri, ecclæsiae cathedralis Cenomanensis canonici semi-præbendati, qui ex memorato libello Sancti nostri Acta, cum plurimum aliorum antistitum Cenomanensem Vitis manu propria descripsit, ea fidelitate, quam in litteris ad Papebrochium datis xx Februario 1669 testatur his verbis: Integrum volumen gestorum B. Aldrici episcopi nostri (à cuius Vita scriptiōne suam ordiūr) sicut in archivo nostro sancte affervatur, reverentia vestra perleget exaratum, & quidem tam scrupulosa conformatio, ut barbara Latinitas paſſim exire potius permitta sit è calamis, quam ad unum apicem immutari. Vitam hanc collatam cum editi à Mabillonio Actis infra excerdam.

F

5 Quanta sint auctoritatis episcoporum Cenomanensem Acta, indicavit Stillingus ad diem xxv Augusti Commentarii previi de S. Victore, num. 22: Hæc, inquit, probabiliter dici possunt, si quis Actis illis Cenomanensis inhærente velit: sed fateor illa minoris esse ponderis, quam ut ex iis res omnino fiat certa. Et pauculo infra: Malum unius episcopi ætatem longævam admittere, quam ecclesie Cenomanensis Fastos episcopales omnino perturbare. Nam, ut fatetur Tillemontius tom. 4 Monument. pag. 731, "Molestem est, ordinem episcoporum alicujus ecclæsiae inverttere.... Quin imò ille ordo magis servandus est in ecclesia Cenomanensi, quam in aliis, quia saltem nititur monumentis ix seculi, quod in paucis aliis invenitur". Quod ibidem de Actis præsulatum Cenomanensem univer-

quanta sint
auctoritatis?

T 1 sim

sim dictum est, etiam obtinet pro Actis S. Principii. Prudenter de iis censuit Jacobus Longueval- lius in Historia ecclesie Gallicana tom. 2, lib. 5, ubi sic habet: S. Principius colitur xvi Septembris.... Auctores Vitæ ejus eum confude- runt cum S. Principio, fratre S. Remigii & episco- po Suessionensi; atque hæc hallucinatio reli- quia, quæ de eo referuntur, suspecta facere pos- test. Erroneam verisimilius censendam esse hanc narrationem, que S. Principium nostrum S. Remigii fratrem germanum afferit, ex mox dicendis apparet. Longuevallius, igitur ob errorem hunc sancti Presulis nostri Acta suspecta pronuntians, id tantum vult, ex iis nihil tamquam omnino indubitatum statui posse. Verumtamen si quis propriea detractam Actis cupit fidem omnem, etiam eam, quam narrationibus verisimilibus adhibemus, censura ejus nolim subscribere, tum propter dicta de Gesis Cenomanensem, tum quia non videntur fabulosa.

Probatur, Sanctum no- strum

6 Corvaiserius in laudata episcoporum Ceno- manensem Historia, in S. Principio subdubie pri- mūm ita loquitur: Vel scriptores nostros omnes hallucinari necesse est, vel satendum S. Remi- gio Remensium archiepiscopo binos fuisse fratres, qui ambo essent episcopi, alter Suessionensis... alter Cenomanensis, qui post S. Victurii dece- sum electus fuerit. Verum in planè consentit, Sanctum nostrum fuisse fratrem germanum S. Remigii. Meliorem viam elegit Bondonnetus in Vi- tis episcoporum Cenomanensem pag. 156 & se- quentibus, in observationibus suis in S. Principium. Agnoscit primo in manuscriptis codicibus, auto- ribusque omnibus continuatum & usque ad tem- pora sua à nemine castigatum errorem esse, quo S. Principius noster frater statuitur S. Remigii ar- chiepiscopi Remensis; dein contendit, facili nego- zio detegi errorem hunc posse, ac denique con- cludit, minimè culpandum se, quod eum è Vi- ta S. Principii expunxerit. Argumenta Bondone- ti summatim juverit protulisse.

*verisimilius
non fuisse*

7 Ex Vita S. Remigii, ab Hincmaro Remorum archiepiscopo conscripta, constat, Amelium & Celiniam S. Remigii progenitores fuisse, qui flo- rentibus annis duos procrearint liberos, primogeni- tum nomine Principium, & alterum, quem non nominat, nec designat aliter, quam quod frater fuerit S. Principii Suessionensis. & filium gennarit, qui Lupus dictus patruo suo in episcopatu successorit. His ambobus mundo datis, ge- nerandi finem habuerunt, usque dum speciali Dei providentia in estate decrepita senio fratti præter natara ordinem gennarunt S. Remigium, post quem vero summum filius illis aliis natus non est. Non est igitur, inquit, locus Principio nostro Cenoma- nensi, nisi quis velii adstruere eum prius Suessio- nensi ac dein Cenomanensi præfuisse ecclesia, quod dici nequit; cum Principius Suessionensis in sede sua deceperit, sepultusque fuerit in ecclesia S. The- cle. Contendit insuper Bondonnetus, dici non posse S. Principium nostrum fuisse fratrem S. Remigii ab Hincmaro innominatum, cum nullum extei in historia monumentum, ex quo colligatur, eam ante episcopatum uxoratum fuisse, quod tamen necesse est, ut S. Lupi parens fuerit. Nec, inquit, veri- simile est, fratres duos, ita propinquæ nativitatis ordine se contingentes, eodem nomine appellatos fuisse: non enim eo tempore curæ cuiquam erat binos ejusdem nominis habere liberos, ut per fraudem familiis beneficia affererentur.

8 Alio insuper, ut ostendat S. Principium no-

brum non fuisse S. Remigii fratrem, utiur ar- gumento, quod hic paucis contrahe. Si S. Remigii frater fuerit, eadem, quā ille matre natus est, numquam viro alteri, quam Emilio nuptiā; cū ergo ad longevam senectutem vixerint, dici non potest, à S. Principio nostro redditum fuisse visum matri sua, quem mariti sui jacturam ni- miūm lugens amiserat. Verum argumentum illud mihi planè videtur ruinosum: etenim nullum Bon- donnetus allegat monumentum, quo constet, à S. Principio nostro matri sua collatum fuisse istud beneficium: nec in Actis Sancti nostri tam editis, quam ineditis ullam reperio voculam, qua de eo fidem faciat. In his quidem lego, Hic (Sanctus noster) cœcum illuminavit, & matri jugiter flenti videntem reddidit. Sed quis vel modicum Lat- nè peritus hæc verba ita accipiat, ut matri S. Prin- cipi ab ipso filio suo restitutum fuisse visum cre- dat afferi? Priori igitur Bondonneti argumento inhæreo, censeoque per illud longè verisimilius confici, ut non eo, quo passim traditur, sanguinis vinculo conjunctus fuerit S. Remigio sanctus E- piscopus noster.

9 Restat, ut de tempore episcopatus Sancti no- bri pauca dicamus. Acta à Mabillonio edita, & Tempus adi- vita infra edenda afferunt, eum tenuisse cathe- dram episcopalem annis xxix, mense I, diebus xxi, quam scriptioem non facile deserendam arbitror, preferendamque manuscripto, de quo num- 3, cum facile fieri potuerit, ut in cyfras error ir- reperet, presertim quia apographum, ut ibidem annotavi, vetustate detritum locis aliquot legi non pornerat. Initii à Sancto nostro episcopatus & mor- tis obite tempus determinare sane perquām dif- fícile est, auctoribus in variis abeuntibus senten- tias. Castellanus annuntiationi Sancti nostri in margine adscribit: circa annum 530: Martyro- gium Parisiense annum notat 513. Huic epocha adstipularunt Cointius in Annalibus ecclesiasticis Francorum, ad annum Christi 513 ita scribens: Hoc anno migravit è vita Principius episcopus Cenomanensis, postquam sedisset annos viginti novem, mensem unum, dies viginti & unum. Non desunt, qui contendant sedem episcopalem post ejus mortem aliquandiu vacasse, sed hi scrip- tores perperam volunt illum obiisse vel anno priori, vel ante biennium, postquam ex Aurelianensi concilio reversus esset.... Falluntur sa- nè, qui Principio Innocentium, Innocentio Do- minolum subrogant.... Innocentius quidem me- dius inter Principium & Domnolum sedet, sed & præterea Victor inter Principium & Innocen- tium &c.

10 Ego, ne hæc actum agam, lectorum remitto ad ea, quæ ad diem xxv Augusti in S. Victore bīte annus, operosè disputata sunt à Stirlingo, ex quibus vi- debit, medium hunc Victorem non esse necessariò admittendum. Auctores alii alium morti S. Prin- cipi annū assignant: Corvaiserius annum 511, quem hac in parte sequitur Bondonnetus, & adi- tum à Sancto nostro episcopatum scribit anno 482. Quod si verum est, planè salvantur Acta S. Princi- pi, annos episcopatus viginti novem illi tribuēntia. Verum hec omnia perplexiora sunt, quam ut pe- dem alicubi certò figere possim. Quod contra Bon- donneti epocham facit, ex ipsis scriptoris illius principiis subiecto. Fuxta probabiliorem commu- nioremque sententiam anno 511 celebratum afe- rens concilium Aurelianense primum, sic logi- tur: Sed Fasti consulares multò sunt his omnibus certiores: quare in hac chronologia statui sequi P.

A P. Sirmondum: & infra de Corvaiserio loquens ait, placuisse illi opinionem hanc ab eoque adoptatam, at non longo tempore fuisse. Certe mihi videtur telum istud, quo Corvaiserium petit, in Bondonnetum recidere; non enim magis constanter sequitur Fastos consulares, quos tamen habet securos chronologia adornanda duces. Ignorare minimè potuit Bondonnetus, in Actis S. Victorii legi; Obiit ergo prædictus vir beatus Victorius Kalandis Septembri, plenus dierum, Fausto juniore & Longino bis Confl.: quorum consulatus incidit in annum 490. Qui ergo fieri potuit, ut, Victorio usque ad annum 490 superfite, in ejus sedem anno 482 successerit S. Principius?

11 Malim ego candide fateri, nihil admodum certi ac determinati hic statui posse. Hoc unum viderur sine errore dicendum, Sanctum nostrum non obiisse ante annum 511, quo celebratum est concilium Aurelianense primum, cui reperitur subscriptio: quanto autem tempore illi supervixerit, non facile divinem. Si subsistat epocha mortis S. Victorii, & tempus episcopatus S. Principii in Actis pontificum Cenomanensem notatum, si Bondonneti de interponiticio duorum annorum post mortem S. Victorii opinio vera est, non poterit S. Principii decessus aptius referri, quam ad annum 520 aut 521. Verum hoc ne fiat, obstat iterum titulus Gestorum S. Innocentii, habens eum floruisse temporibus Clodovai primi Francorum regis Christiani & Childeberti filii ejus: cum enim jam apud eruditos passim receptum sit, obiisse Clodoveum anno 511, XXVII Novembris, debuisset Innocentius cathedralm adiisse non diu post celebrationem concilium Aurelianense primum, ut mense faltem uno alterove regnantis Clodovai dici possit ecclesiam Cenomanensem rexisse. Quia ergo hac incerta & perturbata sunt adeo, initio hujus Commentarii tempus mortis S. Principii fixi subdubie hoc modo: Vero similiter intra annum D XI & DXX. Nunc Acta ipsa notationibus illustrata subjicio.

V I T A

Auctore anonymo,

C Ex Ms. Cenomanensi,
collato cum editis à Mabillo-
nio Actis.

S. Principii natales & miracula aliqua:
B Eatus Principius septimus urbis Cenomanniæ episcopus ex nobili Francorum genere ortus, divi Remigii Remensis archiepiscopi frater germanus a exsilit, quicunque ab ipsa infantia conservatus, ejus exemplis & doctrinis plenè instrutus, Domino & ecclesiæ Cenomanensi sibi commissæ amabiliter meruit famulari. Ambo enim prævisi sunt & angelica revelatione b prædicti, hic futurus episcopus, alter gentis suæ liberator & à malorum incursiis: nec eos fecellit celeste praesagium; nam miris in vita sua claruerunt miraculis. Hic siquidem beatus Principius suæ sanctitatis dans specimen, cæcum illuminavit & matris suæ jugiter flenti videntem reddidit. Cujus meritiss & precibus alii multi, Domino largiente, Septembri Tomus V.

à diversis languoribus sunt sanati & pristinæ sanitati restituti.

2 Præter hæc ipse summus amator religionis & hospitalitatis, & de rebus ecclesiasticis mirifice follicitus, complures ecclesiæ in sua parochia & diœcesi, ruinam præ nimia vetustate minantes, reædificavit, & reliquas de novo fundavit. Sacravit autem ecclesiæ amplius quam triginta: ex quibus a census & luminaria ad matrem ecclesiæ, tam in cera, quam in oleo, five trientes censuit persolvi. Xenodochiam * quoque seu valitudiniorum curam geslit maximam. Non tamen tanta fecit, quanta facere disposuit, propter ortam seditionem & persecutionem f tam famulorum suorum, quam aliorum in locis vicinis in sua diœcesi degentium: quia tanta sœvit suo tempore persecutio, quantum * vix sustinere quivit. Attamen quantumcumque ei licuit tempore persecutionum, in divinis cultibus elaboravit, & à prædictis seditionibus, Domino auxiliante, multos ex sua diœcesi de persequientium jugo & saevientium captione liberavit, sanctæque matris suæ sedis ecclesiæ tradidit: nihil enim in se tepidum habuit, adeo ut inter confabulantes experientiam causarum omnium habere perhiberetur.

3 Erat etiam patiens frigoris & æstus: crebro jejunans, præfertim quartâ & sextâ feriis; quotidie Missam celebrans, nisi gravi infirmitate præpediret: nam secundum relationem eorum, qui cum eo conversabantur familiariter, numquam à tempore ordinationis suæ unum diem præteriit, quin Missam aut publicam, aut secretam celebraret, antequam infirmitas (quam ipse obiit) cum perversisset: sœpe enim ita infirmus Sacris operatur, seu Missam celebrabat, ut à duobus suis ministris coram altari sustentaretur, quia citra alterius auxilium subsistere nequibat. Non ergo episcopalis dignitatis fastigio ipse elevabatur, sed potius divino amore succendebatur.

4 Tantam etiam habuit curam infirmorum & debilium, ut non nullis diebus (quando per otiū ei licebat) non ministris erga eos uteretur, sed per se ipsum, quæ eis erant necessaria, præberet. Discurrebat etiam per xenodochia seu hospitalia infirmis ministrans, ollas eorum tergens, jus gestans, olera præparans, coclearia offerens, panem frangens, & eulogias seu munuscula singulis tribuens, cibosque ministrans, calicem diluens, & alia cuncta faciens, quæ servis & ministris mos est singulis diebus operati. Quibus bonis semoti psum ædificans, aliisque exemplum præbens, Autori suo se placabilem reddere obinxè studuit. Fecit autem Ordinationes in sua diœcesi triginta duas, presbyteros ordinavit ducentos quinque, & levitas atque alias ministros ecclesiasticos, quantum necesse esse prævidit.

5 Floruit autem temporibus b Zenonis & Anastasii imperatorum, & Clodovæ, primi regum Francorum Christiani. Sedit autem episcopus in prædicta Cenomanensi urbe annis viginti novem, mense uno & diebus viginti uno, & cessavit episcopium post ejus obitum aliquo tempore propter prædictam perturbationem, & ingentem, quæ grassabatur, seditionem. Interea sedit chorepiscopus quidam i, nomine Petrus. Obiit autem beatus Principius, emenso hujus vitæ curriculo, decimo sexto Calendas Octobris, & sepultus est ab aliis episcopis, & à suis discipulis & ceteris sacerdotibus decenter & honorifice, hymnis angelicis concinentibus atque excelsè reboantibus, in ecclesia Apostolorum ultra fluvium Sartæ k, jux-

A. ANO-
NYMO.
ejus erga res
sacras stu-
dium,

d
e
*i, xenodo-
chiorum

f
*i, quan-
tam

E
virates va-
ris,

g

o cura in-
firmorum,
quibus ipse
ministrat.

F

Tempus epi-
scopatus, dies
emortalis.

i

k

VITA S. PRINCIPII EPISCOPI,

332

A. ANO-
NIMO.

juxta sepulchra sanctorum pontificum Thuribii, Pavati, Victuri ac Victurii : cuius obitum præcesserunt multa virtutum miracula & etiam subsecuta sunt. Nunc autem vivit cum Christo, cum quo nos, Domino tribuente, cælestibus in sedibus una cum ceteris Sanctis Dei vivere perpetuò mereamur. Amen.

A N N O T A T A.

a Vide dicta Commentarii prævii nam. & sequentibus.

b Hec, ut & in antecedentibus ac subsequen-
tibus, in Mabilloniana editione, verbis paulo a-
liter dispositis, paucioribus aliquando, aliquan-
do pluribus referuntur; prædictio quoque, de qua
hic, in editis à Mabillonio Actis solum spectat
S. Principium: verum cum tanti facienda non
sint Acta hac, ut quamcumque verborum muta-
tionem necesse sit indicare, minutias similes im-
postorum inobservatas preteribo.

c S. Remigius scilicet natus est singulari, ut
Hincmarus in ejus Vita tradit, providentia Dei
volentis lactuosis Gallia calamitatibus modum po-
nere.

d Mabillonius in Annotationibus ad Acta e-
piscoporum Cenomanensem, putans illorum aucto-
rem cœtiisse, cum notas consulares adjecit, subdit
in hunc locum: Nec scio, an rectius censu o-
lei ecclesiæ à primis illis episcopis assignatos, aut
monasteriorum conditions ab eisdem factas di-
xerit. Statuat lector, ut voluerit; mihi ob dicta
ad litteram b necesse non videtur operiosus id in-
dagare.

e Triens, inquit Cangius in Glossario, tertia
pars solidi, in Lege Salica tit. 40, § 13 editio-
nis Baluzii. Valorem trientis in Pæsto Legis Sa-
lica edito à Gotefrido Wendelino sic lego tit. 41,
§ 15: Tridentem; quod est tertia pars solidi, id
est, tredecim denarii & tertia pars unius dena-
rii.

f Per seditionem persecutionemque suspicor in-
telligi hic debere invidorum & paganorum mol-
mina adversus Christiana sacra & sanctissimi Pra-

fulis studium augenda religionis: in præmissis ta-
men dicitur Sanctus noster consecrâsse ecclesias plus
quam 30, non paucas restituisse, multas de no-
vo adiicâsse; hoc certè satis amplum Christianæ
fidei incrementum est, præsentim cum non paucis se-
dentiis Principi annis Francorum rex Clodovans
idola sequeretur.

g In Laudatis supra Annotationibus rectè sic
obseruat Mabillonius: Qui gesta Principi epi-
scopi scripsit... ait, cum quotidie Missam
celebrâsse, "sicut ab ipsis dedicimus, inquit,
qui cum eo conversari solebant... Atqui tre-
centis annis Aldrico superior fuit Principius, ut
proinde auctor unus & idem Aldrico superstes
fuisse, & Principii discipulos vidisse non potue-
rit. Et paucis interjectis: Verum, inquit, repa-
ni potest, auctorem illum, qui Aldrici facta re-
censuit, quædam præ oculis habuisse monumen-
ta de Principio, ab ejus discipulis tradita... Consimiles enim loquendi formulæ hoc sensu a-
pud alios occurrunt auctores. Sed hoc lectoris
arbitrio permettere satius fuerit.

h Accuratam esse hanc epocham putat Bon-
donnetus, atque Sanctum nostrum penè aquâ-
se regnantis Clodovai annos; floruisse autem annis
novem Zenonis, & viginti imperantis Anastasi.
Sed hac planè incerta. Consule Commentarium
prævium num. 10 & 11.

i Nihil habent Acta apud Mabillonum de chor-
episcopo Petro: catalogus tamen episcoporum Ce-
nomanensem apud eundem num. 7 ita habet:
Beatus Principius episcopus sedet annis xxviii
(Acta scribunt xxxix, ut vidimus) mense 1, die-
bus xxi. Petrus chorepiscopus.

k Sarta Gallæ fluvius Alenconium altuit &
Cenomanum, ubi Huisnam recipit.

l Hac ad nos non pervenerunt. Laudatus su-
pra Julianus Miserotus in responsionibus ad po-
stulata Majorum nostrorum scribit: Schedulas, in
quibus miracula ceteraque gesta pontificum no-
strorum continentur, surripuerunt hæretici supe-
riori saeculo & cum pluribus aliis instrumentis
tradiderunt igni cremandas.

DE S. EUGENIA VIRGINE ABBAT.

c

HOHENBURGI SEU IN MONTE S. ODILIAE IN ALSATIA.

J. P.

S Y L L O G E.

De illustri Sanctæ stemmate, cultu & reliquiis.

SECULO
VIII.
Situs & pri-
mordia

Signatum monasterium quarto
milliaro ubi urbe Argentina si-
tum est in pœaldo monte, ubi
olim castrum exsisterat, atque
hinc ei Hohenburg vulgo nomen
fuit, Latinè vero Altitona &
Hohenburgum, nunc passim vocatur Mons S. O-
dilie à prima ejusdem abbatissa. Primordia sua
acepit seculo VII à pietate dicta Odilia seu Ottilia
virginis, atque à liberalitate hujus parentis,
opulentissimi ducis, cuius nomen varie exprimunt

auctores; Adalricum nuncupant nonnulli, Atti-
cum alii, Ethiconem plurimi, ut videre est apud
Hieronymum Vignerum, Georgium Eccardum,
Marcardum Hergott, & Dionysium Albrecht in-
frà laudandum, qui de vera Serenissima Augu-
stissimaque domus Habsburgo-Austriaca origine
scripserunt, quique hanc originem unanimi con-
sensu omnes à dicto Ethicone deducunt, quantum-
vis de altiori ejusdem Ethiconis stemmate diversi-
modè sentiant.

2 Eundem Ethiconem avum habuit Eugenia, parthenonis,

se-

A secunda memorati monasterii abbatissa, prognata scilicet ex Adalberto Ethiconis filio & in ducatu Alemannia successore, atque Gerlinde prima Adalberti conjugé. Hac adeo certa sunt apud laudatos antores, ut in neminem haec tenus incidem, qui ea in dubium vocaret, si unum excipias Mabillonism, qui loco mox citando videtur existimasse, quod alius Eugeniae parenti, quamvis Ethiconis filio, nomen fuerit. Non ita compertia sunt vita ejus, sanctissime procul dubio pertinete, gesta; duo dumtaxat ad nos transmisit antiquitas, primum quod cum binis sororibus in Hohenburgensi parthenone se subjicerit regimini amita sua S. Odiliae; alterum quod subrogata fuerit abbatissa eidem Odiliae; an defuncta, ut arbitrantur plures, an etiam tunc superstiti & sponte regimen abdicanti, questio est propriè pertinens ad Acta S. Odiliae, illustranda ad diem xii Decembris, quo annuntiatur in Easliis sacris. Nam cum nonnulli Odilia obitum differant ultra medium seculi viii, hac stante opinione, dici deberet, Eugeniam fuisse abbatissam, vivente amita, quoniam ut talis comparet anno circiter 722, ut videbitur num. 7.

B in quo San-
cta,

C eaus illustre
genus

3 Primum autem discimus ex Vita S. Odiliae, per anonymum exarata seculo xi, ut Mabillonio visum est. Verba hæc sunt: Habebat etiam (Odilia) & fratrem nomine Adalbertum, qui habebat tres filias, quarum una Eugenia, alia Attala, tertia Gundelinda dicebatur, quæ audientes opinionem sanctæ Virginis, cogitaverunt & ipsæ, Dei amore succensæ, mundum relinquere & disciplinatui suæ amitæ se mancipare, quatenus ejus exemplis instructæ, perfectè disserent omnes voluptates in se carnales edomare & Domino Jesu dignam persolvere servitutem, ut simul cum illa immarcescible æternæ vitæ præmium mererentur accipere. Illa autem, ut audivit illarum desiderium, eas libenter suscepit, & diligenter edocetas Domini servitio mancipavit. Ita in apographo nostro Ms., quod defumptum noratur ex membranis MSS. monasterii Windbergenensis in Bavaria, collatumque partim cum MSS. Corsendoneano canonorum Regularium, partim cum Dilingano.

4 Edidit eandem Vitam Mabillonius part. 2 Seculi 3 Benedictini ex Ms. codice Chesiiano, in qua eadem leguntur, vocibus tamen hinc inde non nihil immutatis. quod ferè à describentibus proficiuntur. Sic, quod utcumque ad rem præsentem pertinet, sorores Eugeniae illuc Atalia & Gunlindis scribuntur, pater vero Adalardus, quæ postrema immutatio tantum valuit apud laudatum Mabillonism, ut hanc ei annotationem subjucerit: Et tamen Lazi loco citato (lib. 8 de Transmigratione gentium) non numerat Adalardum inter Adalrici filios quatuor, scilicet Adalbertum, Hettensem ex Augiensi abbe episcopum Strateburgensem, Hugonem & Bataconem. Quid autem per annotationem suam intenderit, non omnino intelligo: attamen existimo, rellè à Lazio Adalardum annumeratum non fuisse filii Adalrici seu Ethiconis.

5 Certè in nullo instrumento, quamvis plura ad Ethiconis progeniem pertinentia exhibeant Vignierius & Ecardus, comparet Adalardus aliquis Ethiconis filius, nec in ullis tabulis genealogicis, quarum consulin permultas, illi, ut ejus filio, locus conceditur; at in his contrà collocatur semper Adalbertus, in illis frequens ejus est mentio. Quidquid sit, dubium mihi non est, quin Eugeniae patri Adalberto nomen fuerit. Sic scribitur in tribus MSS. Vita S. Odilia apographis, quæ

præ oculis habeo; sic in altero ejusdem Vita apographo ex codice Ms. collegii Claromontani Societatis Jesu Parisii apud Vignierium; sic in Genealogia S. Odiliae & Attale virginum apud Eccardum. Verba accipe: Hic Athicus genuit filiam, nomine Odiliam, genuitque filium nomine Adelbertum. Hic Adelbertus duxit uxorem, nomine Gerlindam, nobilem satis, de qua genuit filiam Attalam cum reliquis duabus sororibus, scilicet Eugenia & Gundelinę. Sic denique, ut recentioribus supersedeam, scribitur apud eundem Eccardum in Fragmento codicis Ms. pergameni, publicato per Joannem Schilterum, quod Vitam S. Attale complectitur & ita habet: Pater ejus (Attale) dux Adelbertus & Gerlindis mater existierunt.... Genitores autem ejus, cum essent nobiles & justi, filiam suam Attalam cum duabus sororibus ejus Eugenia & Gundelinę sub disciplina Dei erudierunt. Quæ audientes devotionem beatæ virginis Odiliæ, quæ tunc conventum ancillarum Dei, concessione paterna, Hohenburg religiosè regebat, ad ipsam, oblita domum patris, configurerunt, ut ejus exemplis insisterent.

6 Imò ipse Mabillonius eidem sententie subscripsit tom. 2 Annalium Benedictinorum pag. 58 veribus sequentibus: Hoc ipso tempore (sub annum 720) Argentoratense S. Stephani monasterium regebat Attala, filia ducis Adalberti, Odiliæ fratris, qui hoc cœnobium inter rudera veteris Argentorati extruxerat. Is sagittæ i&tu interisse dicitur, tresque filios reliquisse, Liutwinum*, patrem, Liutfridum ducatus successorem; Masonem, cognominis auctorem monasterii, & Eberhardum, conditorem cœnobii Murhacensis; ad hæc filias quinque Eugeniam, Attalam seu Atalię, Gutlindem, Savinam & Liutgardem, ex quibus Attala, ut mox dicebamus, prima fuit abbatissa parthenonis S. Stephani apud Argentoratum; Eugenia vero & Gutlindis sub Odiliæ amitæ sua disciplina religiosam vitam duxerunt in monasterio Hoëmburgensi, ubi ipsa pariter Attala educata fuerat. Itaque quando apud Mabillonum in Vita S. Odilia pater Eugeniae Adalardus legitur, mendum est librario attribuendum: & sic S. Eugeniae illustre stemma, ac religiosum vita institutum sufficienter demonstrata sunt.

7 Virginem nostram Hohenburgensi parthenoni secunda fuit præfusse abbatissam, unanimi quoque consensu affirmant, prater jam nominatos, scriptores plurimi; Humbertus Belhomœus in Commentario prævio ad Acta S. Hidulph apud nos tom. IIII Julii pag. 112 & 113; Gallia Christiana continuatores tom. 5 col. 839; Hugo Peltre in Vita S. Odilia, anno 1699 Gallicè edita Argentorati; Bucelinus part. 2 Germania sacra pag. 68; Tepes in Chronico S. Benedicti pag. 400; Ruyrus in Antiquitatibus Vosagi part. 2 lib. 4 cap. xi & 12; Crucifixus dodecada in Annalium Suevicorum, vulgata anno 1595 pag. 276; Bruschius Centuriæ primæ monasteriorum Germania, anno 1551 impressa, pag. 154, & Hieronymus Gebwiler in libello de illustri S. Odilia stemmate, ex antiquis ac veris, ut ait, historiis collecto, ac primùm Latina, dein Germanicè edito Argentina anno 1521. Porro car tot hic citaverim auctores, colligi poterit ex numero. 9. Horum autem aliorumque dicta confirmantur per instrumentum donationis, factæ Honauiensis monasterio à Liutfrido ac Eberardo Eugeniae fratribus anno tertio Theodorici regis, Christi circiter 722, cui post fratres ita subscripti Virgo nostra: S. Ego Eugenia, acsi indigna abbatissa, quæ consensi. Totum instrumentum habes apud

DE S. EUGENIA VIRGINAE ABBATISSA,

AUCTORE
J. P.

§ 34 Mabillonum tom. 2 Annalium pag. 696, & apud Eccardum col. 100 & 101. Erat Honau- gense virorum monasterium, fundatum ab Adalberto Eugeniae patre in insula Rheni paulo infra civitatem Argentineensem & consecratum S. Michaeli archangelo.

Gesta ejus
incomperita,

8 Preter jam allata duo nihil de gestis S. Eugeniae nobis compertum est, ut monneram supra. Memoratus num. I admodum reverendus pater Dionysius Albrecht, canonicus Regularis celeberrimi Ordinis Premonstratensis ac monasterii Hohenburgensis hodie dum prior; nam, postquam illud conflagrasset anno 1546, dispersae sunt sacre Virgines, & canonici Premonstratenses restitutum deinceps ecclesia incoluerunt; is, inquam, R. P. Albrecht Germanico idiomate, corrasis undecimque monumentis, Historiam Hohenburgensem seu Montis S. Odilia à primordiis usque ad nostra tempora concinnavit ac typis Selestadiensibus commissam vulgavit anno 1751. Huius exemplar buc dono transmisit vir. officiosissimus, in quo totum cap. 4

B

nece non men-
sacris Fastis
insertum; cul-
tus tamen

paris 3 S. Eugeniae attribuit, fateturque similiter, nihil de Vita ejus scriptum reperi; inventam quidem fuisse addit in ejus tumulo, cum sub annum 1622 is destructus fuit, membranam Vi- ta ejus compendium continentem; at quod illa dein evaserit, hactenus nesciri; in ea notatum fuisse addit, diem Sancte emortualem, XVI scilicet mem- sis Septembbris, eundemque notari similiter in char- ta, que hodie dum cum reliquiis servatur in E- henhemieni oppido, de quo infra redibit sermo.

C

9 Evidem exanimavi Fastos sacros & catalogos Sanctorum multos, tum antiquiores tum recentiores, at neque ad dictum diem, neque ad alium S. Eugeniae memoriam deprehendi, quod mirabar, cum apud tot scriptores, quos vel idcirco nominatum & assignatis locis recensere visum est num. I & 7, frequens ejus fuit mentio, atque à nonnullis ei Sancte titulus attrivatur. Bucelinus loco cit. S. Ottilia, inquit, primam Hohenburgensis parthe- nonis egit abbatissam, eique pari sanctitate S. Eugenia successit. Bruschius: S. Eugenia, secunda hujus monasterii domina & abbatissa in eodem facello (in quo S. Odilia) cubat honorificè tu- mulata. Gebwille, quem fecutus est Ruyrus, non modo Sanctam appellat hisce verbis: S. Eugenia fuit ducis Adelberti filia & altera Hohenburgensis abbatissa, sed ut taler etiam honoratam fuisse affirmat sequentibus: Postquam S. Odilia virgo defuncta ac sepulta esset, dominæ Hohenburgensis parthenonis superioris & inferioris (erat hic alter ab ipsa S. Odilia fundatus ad pedem montis Hohenburg, & Nider-münster appellatus) de eligenda abbatissa consilium inierunt. Elege- runt autem utriusque monasterio (cui prius una præfuerat Odilia) abbatissam suam: Eugeniam scilicet, filiam fratris S. Odiliae in Hohenburg, & Gundelindam illius sororem in inferiori monasterio. Binæ hæ sorores abbatissæ vitam duxerunt austera & planè sanctam; eapropter post mortem etiam ut Virgines sanctæ honoratæ sunt. Eugenia etenim tumulata est in facello S. Joannis ex adverso sepulcri S. Odiliae &c. Ita ille in libello Germanico, quem solum habemus.

ex aliis scri-
ptoribus o-
ffenditur.

10 Gebwileri dicta confirmat Peltrus lib. cit. cap. 13: S. Eugenia, inquit, amitam suam se- cuta est ad cælestem gloriam, paucis annis post electionem suam: nam Hohenburgum modera- ta est tantum annis quindecim. Corpus ejus tu- mulatum fuit in facello S. Joannis Baptistæ ex parte Epistolæ, ubi honoratum fuit usque ad bel- lum Mansfeldianorum (ad annum 1622) qui tu-

mulum ejus destruxerunt, ut post dicetur. Alia assert cultus testimonio R. P. Albrecht in memo- rata Historia Montis S. Odilia lib. 3 cap. 4: ac primò quidem servari hodie dum affirmat litanias omnium Sanctorum Argentinensis diœcesis olim de- cantari solitas, atque his inserta esse nomina SS. Odiliae, Eugeniae, Attala & Gundelinde. Secun- dò in oratione, quâ illic utuntur ex usu antiquo & consuetudine in consecratione aqua pro peregrin- antibus, invocari sanctissimam Dei Matrem Ma- riæ, S. Josephum & SS. Odiliam ac Eugeniam. Tertiò imaginem ejus à longo tempore abscondi im- positam fuisse. Quartò recoli quotannis festum ejus die XVI Septembbris, & sacras reliquias publicè exponi in Oberhebenheim (alii simpliciter Ehen- heim scribunt) civitate Alsatia, distante juxta Baudrandum tribus milliaribus Germanicis Sele- stadio & totidem Argentorato. De cultu hoc pau- ca addava, postquam retulero, quid de facio cor- pore actum fuerit, & quo pacto eas reliquias ob- tinuerint Ehenhemieni.

11 Laudatus Peltrus, uti se facturum promi- serat cap. 13, exponit cap. 19, quomodo tumu- lus Sanctæ usque ad annum 1622 intactus, sacri- lego Mansfeldianorum militum furore destruktus fuerit. Premittit primùm, sub dictum annum irru- pisse illos in Alsatiam, omnia replevisse metu ac terrore, penetrasse tandem in Montem S. Odiliae, atque illic injecto igne omnia adficia in cineres redegisse. Cum autem exercitus in Lotharingian- perrexisset, Franciscus Bornius (verba sunt lau- dati auctoris è Gallicis Latina) sacræ Theologiae doctor, consiliarius Archiducis (Leopoldi Au- striaci id temporis episcopi Argentinensis) & pa- rochus Ehenhemienis, vicarium suum in mon- tem misit, ut, quæ damna intulerant inimici re- ligionis nostræ, exploraret. Comitati illum sunt plures deputati è civitatis magistratu, qui rei e- jusdem desiderabat fidelem & ex juris norma com- positam relationem. Citat hic auctor in margine relationem Pistorii consulis & civium Ehenhemien- si, factam anno 1650.

12 Deputati (ita ferè pergit Peltrus) nihil primùm repererunt præter rudera, cineres, lapides ac faxa etiam tunc ardentia; spectaculum sanè, quod illos ingenti commiserationis sensu percurrent ec- perat, quando lætitia inventi absque læsione tumuli S. Odiliae conceptum dolorem compressit. Verum quidem est, impactos ei fuisse per milites ictus aliquot, quorum vestigia deprehendebantur, sed, prohibente divina providentia, ulterius progres- si non fuerant. Non eodem modo actum fuerat cum sepulcro S. Eugeniae; confregerant illud Mansfeldiani milites; verumtamen sive quod ape- ruissent dumtaxat, ut auferrent, quæ in eo pre- ciosa reperturos se frustra speraverant, sive quod suavis odor, quem exhalabat tumulus, venera- tionem illis inspirasset & horrorem à mox perpe- trando criminis, certum est, relicta illic fuisse sa- cra Sanctæ ossa simul cum membrana, cui pau- cis verbis inscripta erant tempus & sanctitas vitæ ejus ac mortis.

13 Eæ reliquiae à vicario ceterisque deputa- tis, quantâ fieri potuit reverentiâ, Ehenhemium deportatae, & apud civitatis parochum depositæ sunt, ubi cælestem odorem emittere non desti- terunt, prout Pistorius consul atque alii plures, qui eas conspexere, testati sunt sape. Postmo- dum (anno 1624) sacras reliquias, thecæ ligneæ deauratae impositas, illustrissimus Adamus Peetz, (Argentoratensis antisitis suffraganeus) convo- cato adjacentium locorum clero, rituque suppli- can-

Sepulcrum e-
jus ab here-
ticis destrui-
tur;

servata nos
sive prodigio
sacræ ossa

F

magno hono-
re afficien-
ti.

Acantium composito agmine, comitante abate Stivagensi ac innumera populi multitudine solemniter in montem retulit. *Hec laudatus Peltrus, seculo precedente in Monte S. Odilia canonicorum Premonstratensium superior, postquam eodem in Monte triginta annis moratus fuisse, inque singulari diligenter inquisivisset, ut intelligo ex litteris ejus cum libello memorato ad Majores nostros olim destinatis. Eadem penè tradit R. P. Albrecht prior loci hodiernus in Historia Germanicè edita: ut ergo autem in narrata rei confirmationem producit litteras illustrissimi domini comitis ab Aldringen episcopi Tripolitani, suffraganei & vicarii generalis Argentinensis, Rubeaci anno 1632 die xxiv Februarii Latino sermone scriprias ad super laudatum Archiducem Leopoldum, & ut loquitur Peltrus, ex vero suo originali desumptas MDCLXVI, quas, licet paulò longiores sint, huc pro majori saltem parte transferendas censui, quia ratione reliquiarum S. Eugeniae conscripta sunt, & quanto illæ tum temporis essent in pretio, luculententer ostendunt.*

Alum deinde de restituendo a. r. mno

*ecclesia &
S. Eugenia
sepulchre*

*per haereticos
illatos;*

14 Serenissime ac potentissime Archidux, Princeps ac Domine. Vestra Serenitas clementissima recordari dignabitur, qualiter ante annos circiter decem sacrilegi illi Mansfeldii, inter alia sacra loca, omnia ædificia in monte Hohemburg, & inter cetera etiam quatuor illa facella, S. Otthiliae virginis sacra, unà cum majore templo igne absumperint; quæ tamen vestra Serenitas, felicissimo suæ administrationis tempore, magnis impensis cum immortali nominis sui gloria ex antiquis ruderibus erecta illustrârat: ut postea successu temporis propter quotidiana miracula in tantum excrevit hujus loci celebritas, ut in toto episcopatu Argentinensi nullum habeamus similem.

15 Cùm autem viderem, quòd, propter prædicta incendia, antiqua fidelium devotio paulatim deficeret, putavi mei muneric esse, quatenus antiqua illarum ecclesiarum ædificia, quantum fieri posset, restaurarentur: & quia in colligendis expurgandisque ruderibus hinc inde inventa sunt Serenitatis vestræ dejecta ac partim combusta, partim etiam confacta insignia, curavi, ut eadem pro merito Serenitatis vestræ, meaque in eamdem devotione, quantum fieri potuit, cum pristino decore suis locis restituerentur. Unde posteritas colligere possit, quantum Serenitas vestra olim in hoc episcopatu ad majorem Dei gloriam, & honorem sanctorum virginum Otthiliae & Eugeniae, in hoc loco quiescentium, pro sua pietate & archiducali munificentia præstiterit.

16 Et licet quidem prædicti Mansfeldii sacrilegi sepulchra prædictarum sanctorum Virginum malleis aliisque instrumentis confringere, & sacras earum reliquias sacrilegè inde auferre, & memoriæ earum delere molirentur: & tamen ecce, quâ mirabilis sit Deus in Sanctis suis, qui singulari quodam miraculo comprobare dignatus est, scilicet jam ab æterno ordinâsse, ut corpora harum sanctorum Virginum hîc in pace quiescerent, & simul sepulta manerent. Nam & siquidem isti incendiarii sepulchrum S. Otthiliae totis viribus perfringere, & reliquias S. Eugeniae sacrilegè furari vellent, illis tamen locus iste adeo terribilis factus est, ut ad perpetuam rei memoriam & confusione omnium haereticorum, sepulchrum S. Otthiliae intactum relinquere, abreptasque S. Eugeniae reliquias restituere cogerentur. Quæ omnia ad serenissimam Infantem, paulò fusijs prescripsi, humillimè rogando, quatenus eadem sepulchrum

S. Eugeniae, quod adhuc restaurandum restat, pro **AUCTORE** sua in Patronam istam pietate restaurare & exornare digaretur. Cujus quidem sicut & serenissimæ domus Austriacæ licet naturalis simi subditus, quia tamen nec ipsi serenissimæ Infantæ, neque etiam aulæ suæ Bruxellensi hac tenus innotui, ideo Serenitatem vestram humillimè rogo, quatenus non tantum hasce meas, ad ipsam directas, adjacentes litteras cum pia mea intentione, sed etiam meam personam ipsi serenissimæ Infantæ pro sua apud eamdem auctoritate clementissimè commendare dignetur &c.

17 *Litteras utrasque in aula Bruxellensi benignissimè exceptas fuisse indicat Peltrus, sed spatum effectum non fuisse subsecutum; quia piissima Belgii princeps, ad quam preces directe fuerant, Isabella Clara Eugenia Bruxellis, hanc ita dudum post, pura exequente anno 1633, è vivis abiit. Causam non subsecuti effectus verisimiliorem allegat Albrechtus, irruptionem nempe Suecorum in Alsatiâ sub eundem annum 1632, qua occasione perdeperitas esse ait reliquias S. Eugeniae, unâ cum theca deaurata, cui inclusæ fuerant anno 1624, antequam ex Ehenhemieni civitate in Montem S. Odilia referrentur. Perdeperitas esse ab illo tempore agnoscit similiter Peltrus, suspicatur tamen, eas dieti belli causâ reconditas fuisse ab aliquo, qui, non indicato loco, deinde mortuus*

E

*tempus de-
perdita sunt
sacra offa:*

18 *Quidquid sit, supersunt alibi hunc deditum aliquæ saltem sancta Virginis exuviae, ut idem testantur Albrechtus & Peltrus: priusquam enim corpus in Montem transferretur, dono relictum est os notabile in ecclesia Ehenhemieni, quod, civitatis sumptibus statua magnifice ex argento conflata inclusum, publica venerationi exponitur. Adit Albrechtus, sese in libro dictæ ecclesia vidisse annotatum, quotannis in eadem ecclesia, expositis reliquiis S. Eugeniae, in ejus honorem decanari Missam votivam de Sanctissima Trinitate die xvi Septembris. Sed & alibi ejusdem Sancta reliquias servari, auctor est idem Albrechtus; nam, ut refert citato cap. 4 lib. 3, cùm Adamus Petz, idem quem supra Peetz nominabat Peltrus, in Willgottssheim, seu Wilsheim in Alsacia ecclesiam consecraret, ejusdem altari imposuit reliquias ex ossibus S. Eugeniae, idque in aliis etiam hujus diœceseos ecclesiis facilitavit: imò eodem teste, anno 1735 illustrissimus Joannes de Paros, Argentinensis episcopatus suffraganeus & vicarius generalis, in eodem Willgottssheim novum altare consecratus, reperit in veteri reliquias S. Eugeniae ab Adamo Petz istic collatas, easdemque summopere veneratus, ad ulteriore cultum seposuit. Unde dictas reliquias adeptus fuerit laudatus Petz, primum est colligere; is enim anno 1624 Ehenhemienibus sacram os concedens, sibi hanc dubiè aliquot etiam corporis particulas reservaverit. Atque hoc dicta sufficient de S. Eugenia. De S. Altala ejusdem sorore agetur ad diem terium mensis Decembris, & eadem occasione soror etiam de Gundelinda sorore altera; nam Albrechtus, licet de hujus sanctitatem & cultu satis constare antumet, satetur tamen, nescire se, an aliquo determinato die festiva ejus habeatur commemoratio. De S. Odilia, earumdem amita, plura dicenda veniente ad diem xiii. dicti mensis Decembris, quando Peltri & Albrechti solidis argumentis ostendi poterit, servari etiam nunc in Hohenburgensi ecclesia S. Odilia corpus, contra Lubinum & Saussaym.*

F

DE S. SEVOLDO,

IN ABBATIA S. WALARICI ET ABBATIS-VILLÆ

IN PICARDIA.

FORTE
SEC. VIII.
De cultu
Sancti

* Abbeville

B

X iisden documentis , qua die
præcedente brevem suggererunt
notitiam de S. Rithberto confes-
sore , nunc paucā dabimus de
S. Sevoldo , qui similiter coli-
tur in abbatia Lenconœnsi , nunc
passim S. Walarici dicta . Castellanus in Martyro-
logio universali de S. Sevoldo egit ad diem 2
Novembris , ubi ipsum Gallicè annuntiat verbis
iis , qua Latina redit : In Pontivo , S. Sevoldi
confessoris , cuius reliquie conservantur Abbatis-
Villæ * in ecclesia S. Vulfranni . Et pag. 988 ad-
di vult hac verba : Ubi festivitas ipius celebratur
xvii Septembris . Peyronet in Catalogo Sanctorum
pag. 210 paucā de S. Sevoldo memorat , cuius ,
inquit , sacræ reliquie asservantur in monasterio
S. Walarico supra mare , colunturque 2 Nov. ,
pro hisce laudans Henschenium in Opere nostro
ad 1 Aprilis , ubi agitur de S. Walarico . Hen-
schenius revera in S. Walarico , saltem prout
verba ejus impressa sunt , diem 2 Novembris af-
signavit festivitatē S. Sevoldi , ac die xvi Septem-
bris S. Vulganium ibidem colli insinuavit . Verū ,
sive id scribentis , sive typotheta errore contige-
rit , diem festivitatis alterius alteri assignatum in-
venio . Nam , ut liquet ex Epistola ad Cangium

ex abbatia S. Walarici data , & Henschenio com-
municata , colitur ibidem S. Sevoldus hoc diē xvi
Septembris , & S. Vulganius die 2 Novembris .
Officium verò fit de communi : neque de gestis
S. Sevoldi in eo quidquam legitur : nulla quoque
de iis documenta haberet in abbatia S. Walarici te-
statur laudata Epistola .

C de reli-
quiis.

2 Quod spectat ad reliquias S. Sevoldi , quas
Castellanus attribuit ecclesia S. Vulfranni Abbatis-
Villa ; Peyronet verò abbatie S. Walarici ;
crediderim , utroque loco notabilem illarum ser-
vari partem . In recognitione enim , facta in ab-
batia S. Walarici anno 1651 , de S. Sevoldi re-
liquiis hec dicuntur : In capsa S. Sevoldi reper-
ta sunt ossa viginti notabilia cum fragmentis mul-
tis . Itaque major pars corporis S. Sevoldi potest
esse Abbatis-Villa & ut afferit Castellanus . De ge-
stis Sancti nihil invenio . Imò non ausim certò edi-
cere , fueritne confessor , an martyr . Confessorem
vocat Castellanus . At ut martyrem annuntiari
in Martyrologio S. Walarici , testatur Epistola
jam iterato laudata , additque , credi Anglum
fuisse natione . Seculum VIII pro epocha mortis San-
cti assignat in margine Castellanus . Verū igno-
ro , quo fundamento , aut quā conjecturā nitatur .
Hinc plura non addo .

E

DE SS. ROGELIO ET SERVIO-DEO
MARTYRIBUS

C

F

CORDUBÆ IN HISPANIA ,

C. S.

SYLLOGE HISTORICA.

De eorum cultu , & martyrio per S. Eulogium scripto .

ANNO DC-
CCLII.
Sancti Mar-
tyrologio Ro-
mano &c.
adscripti ,

Andos Emilam & Hieremiam ,
Cordubenses martyres , in per-
secutione Arabica passos , præ-
cedenti die dedimus . Hosce po-
stridie prosecutum ad cœlos est
alterum par Pugilum , de qui-
bus Romanum Martyrologium Baronii ad hunc
diem sic meminit : Cordubæ sanctorum martyrum
Rogelli & Servidei , qui manibus pedibusque
abscissis , ad ultimum decollati sunt . Eosdem
Martyrologio jam inseruerat Petrus Galefinus ,
sed mutato secundi nomine in Servium , eodem
die hac referens : Cordubæ in Hispania , beato-

rum martyrum , Rogelli & Servii , qui & in for-
ro & in carcere Christi fidem prædicando , Ma-
humetis impiam superstitionem omni verborum
gravitate detestando , coronam martyrii , datis
pro Christiana religione cervicibus , tulerunt . Ad
hunc pariter diem in Martyrologio Hispano Ta-
maji annuntiantur , ut & in aliis recentioribus ,
quibus recensendis superfedeo . Præterea S. Rogel-
lium tamquam sui Ordinis monachum Benedicti-
nis Fastis hoc etiam die inscripserunt Wionius ,
Menardus , Dorgainus & Bucelinus ; quo jure ,
infra videbimus .

2 In antiquioribus , puta Adonis , ac Usuar-
di

Adi Martyrologii, nulla eorum exstat mentio, ne quidem in hujus Auctariis apud Sollerium: quod in Usuardo quidem mirari quis posset, cum is anno 858 Corduba fuerit, ibique SS. Emilie ac Hieronymae, aliorumque in eadem illa persecutione martyrum certamina didicerit, & Martyrologio suo inseruerit, prout praecedent die in Sylloge historica de martyribus mox nominatis num. 3 observavimus. Ambrosius quoque Morales in Scholiis ad lib. 2, cap. 13 Memorialis Sanctorum, à S. Eulogio conscripti, notat, eosdem in nullo Breviariorum commemorari; scriptis autem Morales post medium seculi XVI, quando laudatum Eulogii Opus recentiter repertum fuerat. Sed quemcumque fuerit Usuardi ac Cordubensem Breviariorum silentii causa, ex iis, que in eadem Sylloge num. 7 & 8 protulimus, merito dubitari nequit, eos Cordubensi Breviariorum deinceps inscriptos fuisse.

**annuum cul-
tum 20 Se-
ptemb. ha-
bent.**

3 Diversè enim ibidem testatur Martinus de Roa, sacro illo honore omnes eos martyres, quos vel ex S. Eulogii libris vel ex probatis aliis Historiis Corduba passos fuisse constabat, jussu illustrissimi Antonii de Paçcos, ejusdem civitatis episcopi, illustratos fuisse cum Officio ex Communi, cùmque hoc Kalendarium paucis post annis, incertum qua de causa, suppressum fuisse, illustrissimum Franciscum de Regno, Antonii successorem, ut justis piorum querelis, eam abrogationem graviter ferentium, satisfaceret, in ipsis episcopatus sui initius operam dedisse, ut eorum Officia, numero & gestis martyrum completata, à Sancta Sede Apostolica probarentur; probata edi, . . . edita recipi ac celebrari precepisse. Porro inter hosce locum etiam suum Martyres nostros habuisse, tum verba ibidem relata demonstrant, tum etiam colligere licet ex Kalendario, quod laudatus Martinus de Roa libro suo de Festis & Sanctis Cordubensis Hispanice edito præfixit, & cui hunc titulum fecit: Kalendarium festorum & Sanctorum, de quibus in hoc libro scribitur, ad dies, quibus eos celebrat ecclesia Cordubensis. Nam in hoc eorumdem festum die xx Septembris reponitur, monito tamen lectore, martyrium in XVI ejusdem mensis incidisse; quorū autem hac festi dilatio facta sit, non compiri, neque ad propositum facit; cùm de publico cultu vel sic eaque constet.

Concordia nomina, prout ea apud S. Eulogium exstant, retinenda censui, scribendumque Rogellum & Servio-Deo, non Rogellum & Servum dei, ut Baronius in Martyrologio, vel Servium, ut Galesinius, habent. Et Baronius quidem ita scriptissime videatur, ut secundi nomen Latina terminationi adaptaret: nam in Annalibus ad annum Christi 852, num. 12, cumdem etiam Servio-Deo appellat. Quā vero ratione Galesinius illum Servium dixerit, exploratum non habeo. Quod ad Martyrum patriam spectat, S. Eulogius horum primum Rogellum Eliberi natum tradit. Fuit autem Eliberis vel Illeberis antiqua Hispanie civitas episcopalnis, concilio ibidem olim habitu celebris; nunc adeò excisa, ut ne de loco quidem, ubi fuerit, certò constet, aliis Granatam, cognominis regni caput, ejus ruinis inadiscatam, aliis eam non procul ab hac urbe in colle, qui Elvire nomen etiamnum retinet, sitam fuisse opinantibus. Franciscus Bermuder in Antiquitatibus Granatenibus lib. 1, cap. 2, & Martinus de Roa in Festis ac Sanctis Cordubensis, ad hanc diem, S. Rogellum prope Eliberim in vico Parapanda dicto genitum putant, nisi eodem, quo nos, S. Eulogii testimonio, ex quo id erui non posse, ar-

Septembbris Tomus V.

bitramur. Verba Sancti subjingo. Unus, inquit, auctore Eliberi progenitus, ex vico, qui dicitur Parapanda, monachus & eunuchus jam senex, proiectaque ætatis, nomine Rogellius advenit. Hec ipse, quibus verbis mihi dicere viderur, illum quidem ex vico Parapanda Cordubam venisse, sed Eliberi genitum esse. De alterius patria nihil habet Eulogius, nisi quod Orientalem fuisse satis indicet, dum eum ante paucos annos ab Orientis partibus ultra maria peregrinum Cordubam advenisse ait; unde Syrum fuisse aliqui suspicati sunt.

5 Rogellum professione monachum fuisse, ex verbis proximè datis indubitatum est; videturque in laudato vico Parapanda habitasse, ex quo Cordubam venit zelo divino in impios Mahumetanos & martyri ardore succensus. Vicum hunc Ambrosius Morales in Scholiis suprà laudatis suo tempore ignotum fuisse observavit: at Franciscus Bermuder loco pariter citato de eodem veluti no-

unus fait mo-
nachus

tissimo loquitur, illumque in una ex illis montium catenis, que Granatam ambiunt, vulgoque la Sierra vocantur, positum fuisse statuit; addens eam montium partem ab eodem nomen traxisse. dicique la Sierra de Parapanda. Quam porro Regulam Sanctus professus fuerit, plane inexploratum est; nam quod Benedictini martyrologi, num. 1 relati, consenserint Joanne de Marieta lib. 3, cap. 13 Hist. Eccles. Sanctorum Hispania, eum suis adscribant, non alind fundamentum habet, quām quod à S. Eulogio monachus fuisse dicatur: id autem nihil probat, cùm S. Fructuosi Regula id temporis in Hispania etiam observari potuerit; prout in simili causa ad diem xx Augusti in SS. Leovigildo & Christophoro observatum jam est. In ea tamen opinione Mabillonius etiam fuisse videtur, dum eum Sec. 4 Benedictino, parte 2, pag. 584 recensuit.

6 Utrum alter Martyrum Servio-Deo monachus etiam fuerit, non edicit S. Eulogius, qui de illo sic loquitur: Alter Servio-Deo vocatus, spado adhuc juvenis, ante paucos annos ab Orientis partibus ultra maria in praedictam urbem habitaturus peregrinus accessit. Verumtamen hunc quoque monachum fuisse, ipsa verba verissimum faciunt: vox enim spado (ut suprà de Rogellio eunuchus) in morali sensu accipienda videtur, eo scilicet, quo Christus Dominus in Evangelio Matt. 19, ¶ 12 ait: Sunt Eunuchi, qui scipios castraverunt propter regnum cælorum. Qui potest capere, capiat. Nec aliter ea verba intellexit Eminentissimus Baronius tom. 10 Annalium, ad annum Christi 852, num. 12, ubi eum ipsum Eulogii locum laudans, ait: Die verd sequenti Rogellus Eliberitanus monachus, itemque Servio-Deo ex Syria monachus, dirè excarnificati &c.

ac fortè et-
iam alter;
sed cuius Re-
gulae, incer-
tum.

Hnic sententia etiam saret arcta illa hujus cum S. Rogellio monacho consenso, cui similis professio occasionem facile potuit dedisse. Benedictini vero instituti etiam hunc fuisse, ut Marieta citatus ait, omni probabilitate caret, neque id ipsi Benedictini contendunt.

7 Circa occasionem martyri nonnulla etiam annotanda sunt. Duo Athletæ nostri, teste S. Eulogio, initio fædere spönderant, sese ab invicem non recessuros, nec remissuros certamen, donec sanguine suo martyrum coronam retulissent. Sic animati Mahometanorum delubrum, ubi hi tum congregati erant, intrepide ingrediuntur, turbaque immixti, Christum in ipsa veluti gentilium arce prædicant, pseudo-propheta impia dogmata execrantur atque convellunt. Hec martyrio occasionem dedere, presertim cùm barbari illi legela-

Eorum fa-
tum, quo
nec fæde-
rationem de-
dere.

AUCTORE

C. S. *ia vetuissent, ne quis Christianorum, quorum vel attacum piaculi instar horrebat, delubra sua ingredierentur. Rem pluribus narrat Eulogius; verum, quod huc pertinet, queri hic posset, an sic liceat irritare tyrannos, ut quis martyri lauream consequatur, & an sic occisus tamquam martyr honorandus sit. De questione hac consuli meretur Eminentissimi Prospere de Lambertinis, nunc Benedicti XIV summi Pontificis feliciter regnantis, praelarum Opus de Servorum Dei beatificatione & Beatorum canonizatione, lib. 3, cap. 17, ubi de similibus tyrannorum provocationibus fusè & crudelè differunt, multaque hujusmodi Sanctorum exempla proferuntur, quos nibilominus ut vere martyres Ecclesia veneratur.*

ex sancti Spiritus impulsu

8 *Ac primo quidem cum S. Thoma 2. 2. quest. 124, art. 1, ad tertium, ibidem generalis regula instar statuit, eas provocationes per se martyri licitas non esse; atque hinc à variis auctoribus, ibi pariter citatis, similia Sanctorum facta, qui Martyrum catalogo adscripti sunt, ad speciam Spiritus sancti impulsu referuntur. Inter hujus autem impulsu indicia & notas alii miracula subsequentia, alii perseverantiam in confessione & mortem secutam numerant. Quamquam verò de SS. Rogelli ac Servio-Deo miraculis nihil legerim, prophetiam tamen eorum de tyranni morte, dum in ergastulo detinebantur, insinuamque in confessione ad mortem usque constantiam, S. Eulogius dixerit celebravit. Ibi etiam (in carcere, inquit) adhuc prædicant, prophetizant, instare mortem tyranno annuntiant, laudant religionem, vanitatem refellunt. Et cum penitus vigor membris decesset, qui ferret supplicium, non tamen desstitit lingua usque ad mortem à praecanando (id est, prædicando) veritatis oraculo.*

*orum vide-**tur.*

B

Hanc porrò singularem ac heroiacam constantiam ipsis etiam gentilibus prodigiis instar suisse, deinde observat, tragicamque tyranni Habdarraghmani mortem, quam Sancti prædixerant, divinitus infictam esse commemorat cap. 16: que omnia Spiritus sancti impulsu satis insinuare videntur. Pluribus supersedeo, presertim, cum ex hujusmodi provocationibus, ut idem Sanctissimus num. I monet, locus aperiat questioni, non quoad eos, qui jam inter martyres recensiti sunt, sed quoad eos, de quibus queritur, an beatorum martyrum catalogo sint adscribendi; utrum scilicet provocatio à Spiritu sancto, an ab animi levitate, aut deliberationis præcipititia provenierit. De hoc argumento plura qui volet, audeat laudatissimum Opus loco supra citato. Legi etiam meretur sapa laudati S. Eulogii Memorialis Sanctorum liber primus, ejusdemque Apologeticus Martyrum, in ea persecutione passorum, quos ipse adversus eorumdem obrectatores pro vindicanda iis martyri lauream conscripsit. Sed & Cardinalis Baronius tom. 10 Annalium, ad annum Christi 852, num. xi Santos nostros velut organa à Spiritu sancto impleta laudare non dubitavit. Nunc eorumdem passionem ex S. Eulogii Memorialis libro 2, cap. 13 subjungo.

*Sanctorum**elegium,*

10 *Cum adhuc præfatos martyres (SS. Eusebium & Hieremiam, de quibus ad hec diem egimus) ergastula haberent, ecce alii duo supervenient, eodem, quam ceteri professionem tenentes, eodemque voto hostem fidei expugnantes: quorum unus Eliberi progenitus, ex vico, qui dicitur Parapanda, monachus & eunuchus, jam senex proiectaque ætatis, nomine Rogellius, advenit. De Eliberi, Sancti patria, vicoque Parapanda vide dicta num. 4 & sequenti.*

Alter, (prosequitur S. Eulogius) Servio-Deo vocatus, spado adhuc juvenis, ante paucos annos ab Orientis partibus ultra maria in prædictam urbem (Cordubam) habitatus, peregrinus accessit. Hi vero pari se fædere colligantes, unum propter justitiam Dei usque ad mortem certandi votum gesserunt; nullo casu ab invicem recessi, quoisque cælestia sanguine mercarentur. Ideoque fanum illud sacrilegum petentes, in quo exceptum vulgus abominabiles ritus saepius reddere convenit, transcendunt limina, turmis se ingerunt, prædicant Euangelium, sectam impie-tatis subfannant, arguunt coetum. Appropinquâsse regnum cælorum fidelibus, infidelibus autem gehennæ proponunt interitum, quem procul du-bio ipsi incurerent, nisi ad vitam recurrerent.

D

11 *Antequam progrediamur, juverit hic re-comprehensio tulisse, qua de memorato fano Morales annotavit. Templum hoc, inquit, Cordubense intelligit, Arabicae structuræ, quod hodie perdurat, majorisque ecclesiæ dignitatem obtinet, & sua magnitudine, columnarum multitudine, marmororum præstantiæ, operis subtilitate, & multis aliis sui partibus admirationem, atque adeo stuporem spe-ctantibus præbet. Jam enim fuerat ædificatum ab rege Habdarraghman secundo, & Issen ejus filio. Authores sunt Rafis, & Rudericus Toletanus antistes in Arabum Historia. Haecen Morales; nunc S. Eulogii textum resumamus. His & hujuscemodi verbis populum exhortantes, necedum ab ore eorum sermo recesserat, & ecce, quasi crepitans in sentibus rogas, cohors malignantium adversus Dei Famulos exardescens, cædit, lace-rat, percudit, obruit, nititurque perimere Sanctos, qui delubrum suum intrare præsumperant (quod apud illos quoque grande facinus reputant) & nisi judex adesset, qui quodam priviligio potestatis insanientis populi murmur compescuit, tunc jam vitæ spiraminibus privarentur.*

F

12 *Quos ereptos cædentiū manibus, carceri deputans, astringi ferro gravius jubet, furibusque admisceat. Ibi etiam adhuc prædicant, prophetizant, instare mortem tyranno annuntiant, laudant religionem, vanitatem refellunt. Et cum penitus vigor membris decesset, qui ferret supplicium, non tamen desstitit lingua usque ad mortem à praecanando veritatis oraculo. At vero pro eo, quod templum suum Euangelizando intrâ-sent, decernunt eos tyranni & consules*, prius manibus pedibusque abscessis, decollari postremo. Gaudent tali decreto Fâmuli Christi, exhilarantur oppido hujuscce mortis sententiam excepturi. Instat ferocissimus carnifex, clamat, frendet, minatur, festinare ad pœnam jubet Eleos, quos utique cernebat majorem migrandi habere affe-ctum, quam idem inferendi interitum gerebat. Quis illius horæ, fratres charissimi, crudelitatem exponat? Quis referat clades? Quis cruces adnuntiet? Quis denique admirabilem Sanctorum enaret constantiam? Cùm & ipsa gentilitas tali spectaculo stupefacta, nescio quid de Christianismo indulgentius sentiebat.*

*& gloriosum**martyrium,*

F

** i. e. magi-stratus*

13 *Igitur statuti in loco decollationis Martires sancti, antequam lictor admonet, palmas extendunt, lacertos parant, injectumque jugulum * ulnis excipientes, in diversa manus diffiliunt. Deinde cruribus amputatis, nullâ compuneti tristitia, abscessis denuo collis, corruerunt: quorum cadavera, ut erant truncata, patibulis affigentes, ultra fluvium crucibus ceterorum adsciscunt, xvi Kal. Octob. Erâ, quâ suprà. Huc usque S. Eulogius de SS. Rogelli ac Servio-Deo*

*ex S. Eulo-gio.*** i. e. gla-dium vel securum*

cer-

A certamine. Ceteri, circa quorum corpora crucesque truncata Sanctorum nostrorum cadavera patibulis affixa ait, fuerant SS. Emila & Hieremias, quos post amputata similiter capita ultra flumen Baetim, qui Cordubam preterlabitur, suspenso fuisse ostendimus ipso die, quo passi sunt, xv Septembribus, ubi de iisdem Syllogem dedimus. Eadem quoque Era Hispanica est, quam in illorum Passione S. Eulogius signavit, nempe DCCXC, que cum Christi anno vulgari 852 concurrit.

Combustorum corporum cineres collecti, tyrannimors

14 Quid porro sacris hinc corporibus deinceps factum fuerit, idem S. Eulogius cap. 16 ibidem docet, necemque tyranno Habdarraghmano, quem Sancti varicinati fuerant, divinitus infictam his verbis exponit: Cœpit rex alta ædium petere, scanditque sublime solarium, oppida lustraturus; confitimusque è regione pendentia stipibus Sanctorum corpora intuetur. Continuò suppositis ignibus cremari ea præcepit; quorum cineres, Deo fauore, per loca sancta repositi sunt. Et ò admiranda potentia Salvatoris, & stupenda virtus Domini nostri Jesu Christi, qui semper quæsus in tribulatione adfisit, pulsatus aperit, invocatus exaudit? Nam os illud, quod Sanctos Dei comburi præcepit, repente eadē horā divinitus obstruitur; lingua verò, angelo percu-

tiente, repressa, suo hærens palato, ultrà fari non potuit: sive portantium manibus in stratum redditus, quādam noctis ipsius horā spiritum redens, priusquam roges sanctorum cadaverum extingueretur, idem vitâ exemptus, æterno clibanō deputatus est, relinquens successorem imperii Mahomed primogenitum, hostem Ecclesie Dei, & Christianorum malivolum prosequotem.

15 Eminentissimus Baronius in Annalibus tragicam hanc mortem ad annum Christi 852 merito retulit contra S. Eulogii Scholiastem, qui eam, ut ait, initio subsequentis affixerat. Ratio est, quod corpora, de quorum combustionē Eulogius ibidem meminit, non aliorum, quam SS. Emila, Hieremias, Rogellii ac Servio-Deo esse potuerint, ut agnoscit Morales; neque verisimile sit, ea usque in sequentem annum in patibulis permanissemus fuisse, cum Christiani vel minutos Martyrum cines res tam sedulo colligerent. Baronio consenit Pagi in Critica, observans, etiam ab Annalistâ Beriniano Habdarraghmani mortem eidem anno affigi. Ceterū Mahomed, quem alii Mahometum appellant, is est, sub quo S. Eulogius, ad Toletanum episcopatum jam electus, anno Christi 859 martyrium consummavit.

hoc anno
852 staten-
da videtur.

E

DE S. LUDMILLA, VIDUA MART.

BOHEMIÆ DUGISSA ET PATRONA,

TETINÆ IN BOHEMIA.

COMMENTARIUS PRÆVIUS.

C. S.

§ I. Dies, quibus Martyrologiis inscripta est: locus martyrii: Officia ejus ecclesiastica, & gemina festivitas: Vita auctore Christanno danda: Vitæ aliæ MSS.

C
SECULO X
ALIQUOT
ANNIS IN-
CHOATO.
Memoratur
in aliquot
Martyrolo-
giis die 16

E sanctis Slavorum apostolis Cyriillo atque Methodio vel Methodio, qui fidei lumen in Moraviam, atque inde in proximam Bohemiam seculo nono invexerunt, actum est in Opere nostro ad diem ix Martii. Hodie eorumdem, aut certè Methodii, vel transmissi per illum presbyteri discipula, susceptaque religionis, una cum viro suo Borzivojo, per Bohemiam strenue propagatrix, S. Ludmilla memoranda venit, Bohemia ducissa & martyris, sanctique Wenceslai, ducis pariter ac martyris avia, & in Christiana fide magistra. Nihil de ea in Romano Martyrologio legitur; ceteri vero Fasti, qui ejusdem meminerunt, non eodem illam die signant. Florarium Ms. Sanctorum in Museo nostro de ipsa ad hanc diem xvi Septembribus, corrupto in Ludvillam vocabulo, sic habet: In Bohemia passio S. Ludmillæ, viduæ & martyris. Ad eundem diem eam celebrat Ferrarius in Catalogo generali, ubi & cadiis locum simul indicat, dicens: Tetinæ in Bohemia S. Ludmillæ, ducissæ & martyris. His duobus consonat Septembribus Tomus V.

Castellanus in Martyrologio suo universalis, in quo ipsam brevi aliquo elogio exornat.

2 At vero Grevenus in Auctariis Usuardinis apud Sollerium nostrum eamdem ad diem xv hujus mensis maluit transferre; Ludmillæ, inquiens, viduæ & martyris, avia S. Wenceslai, ducis Bohemiae & martyris. Idem fecit in Martyrologio Germanico Canisius, vel quisquis ejusdem auctor est. Et priores quidem haud dubie nituntur proprio archidiaceps Pragensis, aut similibus tabulis, in quibus sancta Ducissa ac Martyris Oficium ecclesiasticum ad diem xvi recitandum prescribitur; alii diem emortualem signarunt, de quo in Vita inferius recudenda hac legere est: Sufficit autem martyrium felix, Deoque devota famula Christi Ludmilla septima Sabbathi die & xvii Cal. Octobr., primâ vigiliâ noctis. Utrique igitur sententia sua justa ratio est, nos priorem more nostro secuti, huius sanctæ Ducissæ gesta ad hanc diem, quo colitur, illustranda censimus. Porro altera ejusdem festivitas ad diem x Novembribus in Auctariis Usuardinis Sollerii annotatur; inter quæ codex Hagenoyensis sic habet: In Boemia sanctæ

F

15 Se-
piembribus, &
10 Novem-
bru.

V V 2

Leo.

AUCTORE

C. S.

Leodemilæ aviaæ S. Wentzelai. Que verò hæ festivitas sit, Grevenus ibidem ita indicat; Ludmillæ ducissæ Bohemiæ & martyris translatio: de qua translatione nos suo loco agemus.

Notitia Te-

ting, ubi paf-
fa est.
3 De cedis loco, Tetina scilicet, pluribus dis-
serit Bohuslaus Balbinus in Historia Montis sacri,
Anctario 1, cap. 8, unde pauca hic refero. Ait
is, Tekam, Croci secundi Bohemia principis filiiam, Libussa post Crocum patrem regnantis so-
rorum, anno 712 arcem super fluvium Misam in alta abruptaque petra condidisse, & à suo no-
mine Tetin appellasse, ac post celebratas cum Sla-
wosio nuptias, cognominem civitatem adiecisse. Hac de loci primordiis, aliaque præsertim ad Christianam religionem spectantia præfatus Balbi-
nus, tandem subdit: Hoc antiquitatis & religio-
nis Christianæ monumentum, Tetenam arcem op-
pidumque, quia Catholicorum partes sequebatur, Hussitæ, gens ad excidium sacerorum nata, à Carl-
steina anno MCDXXII turpiter cum Polonis repulsi, ut dolorem ulciscerentur suum, flammis & ferro deduxere ad terram. Hodie Tetina ægrè suis fe ruderibus ab oblivione vendicat. Ceterum idem

B

Balbinus in Miscellaneis historicis regni Bohemia lib. 3, cap. 8, § 2 Tetin, quod castrum sanctitate magis, quam alia dote illustre ait, in Podbr-
densi tractu quinque ab urbe Praga milliaribus distatum testatur.

Officia ejus
ecclesiastica.

4 Ad Sancte cultum quod attinet, infra vi-
debimus, veterum illum, nec diu post ejusdem
cadem inchoatum esse, sacro ejus corpore divini-
tus primùm illustrato, ac deinde per sanctum ne-
potem ejus Wenceslauum ducem Pragam delato,
ubi in S. Georgii illustri virginum Ordinis Bene-
dictini abbatia boidedum quiescit. Interea accipe,
qua de Ecclesiastico ejus cultu habemus. Inter Bre-
viaria variarum nationum sunt in Museo nostro
officia propria archidiœcesis Pragensis, anno 1653,
& diœcesis Olomucensis anno 1630 edita. In ho-
rum prioribus S. Ludmillæ festum, quo beatus i-

C

psius in celo natalis recolitur, die xvi Septembbris
ritu dupli secunda classis assignatur, die verò x
Novembbris ejusdem corporis Tetinæ Pragam trans-
lati memoria ritu duplicitis majoris. Utraque fe-
stivitas in Olomucensibus Propriis, que consensu
& authoritate S. D. N. Urbani VIII omnibus o-
mnium ordinum sacerdotibus recitanda præscri-
pta sunt, ad eosdem dies reponitur; cum eo ta-
men discrimine, quod festum natale ritu tantum-
modo duplice, Translatio verò non nisi semidu-
plici peragatur. Eadem illa Propria annis 1679
& 1732 Praga recusa, prioribus consona sunt,
nisi quod in Pragensi ad diem xvi Septembbris San-
cta velut Patrona regni & ritu duplicitis prima clas-
sis honoranda proponatur; ad diem autem x No-
vembbris ejusdem Translatio ritu tantummodo du-
plici. Castellanus in Mariyologio universali no-
nat, prius festum etiam a populo, sive cessatione à
servili opere celebrari, quod titulus Patronæ re-
gni omnino facit verisimile.

E Sanctæ
biographis,
quos habe-
mus;

5 De scriptoribus Vita ejus sequentia monet
laudatus Balbinus in Miscellaneis historicis Bohe-
mia lib. 4, parte 1, § 7: Scripta S. Lud-
millæ Vitam permuli; primus idemque antiquissimus, Christannus, Divæ pronepos. Legendaæ
veteres, ut vocant, plenæ sunt ejus virtutibus
& miraculis. Nicolaus Salius, domo Pragensis,
& Societate Jesu, Vitam Latinè edidit, quam re-
tulit Joannes Bonifacius Societatis Jesu Hispánus in Historia Virginali, & Surius descripsit. Con-
suluntur Hagek, Chanowsky, Pontanus &c. O-
mnium accuratissimè S. Ludmillæ vitam nostrâ

memoriâ descriptis Georgius Ferus Societatis Je-
su. Quæ nos hæc attulimus, pleraque ex lectio-
nibus vetustis Breviarii Pragensis excerpta sunt.
Hæc Balbinus, qui laudatum à Christanno
conscriptam Vitam lib. 1 Epitomes Rerum Bohe-
micarum, cap. 10 edidit, & observationibus il-
lustravit, que magno nobis usui erunt. Unde por-
rò eam Vitam accepit Balbinus, ibidem in No-
tis historicis sic indicat: Hanc Vitam ex perve-
tusto membraneo codice celebris cœnobii cano-
nicorum Regulârum S. Augustini, Trebonæ in
Bohemia anno MDXLV descripsi.

D

6 Opusculum ipsum hoc modo inscriptum est:
Vita S. Ludmillæ incipit fæciter. Domino & ter-
beato, sanctæ ecclesiæ Dei Pragensis secundo

venerissimus

est Christian-

nus.

Pontifici Adalberto, humillimus & omnium mo-
nachorum, nec dicendus, infimus frater Sanctus
nomine Christianus, in Christo Jesu prosperis
successibus ad vota pollere. In Praefatione autem
biographus laudatum Adalbertum alloquens, ait:
Qui ex eodem trahit (SS. Ludmillæ & Wen-
ceslai) lineam propaginis trahit. Et rursum post
aliqua: Pontifex inclite, & nepos charissime,
illum compellat. Ad hac nonnulla annotanda sunt.
In primis monet Balbinus, pro Christianus legen-
dum videri Christannus; id enim liquere tum ex
litteris originalibus fundationis cœnobii Brevno-
viensis apud Pragam, anno 993 datis, in qui-
bus Christannus frater illustrissimi ducis Boleslai
scriptus legitur; tum ex Weleslavino, à quo di-
citur Christannus de Skala, tertio loco genitus
Boleslai Sævi filius, cuiusdam privilegio ejusdem
cœnobii subscriptissime. Primum instrumentum Ma-
gnoaldus Ziegelbauer Benedictinus Epitoma histo-
rica monasterii Brevnoviensis inseruit, quod rei-
psa notatur datum per manum domini Christani,
fratris illustris ducis Boleslai, anno Gratiæ D-
ccccxciiii, in ipsa die dedicationis monasterii su-
præ scripti. Itaque & nos cum Balbino cum Chri-
stannum appellabimus.

ipsius Sanctæ
pronepos

7 Idem scriptor Christannum hunc S. Ludmil-
læ pronepotem fuisse probat, adjectoque schemate
ostendit, eum ex patre Boleslao I, avo Vratislao I,
& Borzivoio sanctaque Ludmilla proavis natum
esse; quod cum instrumentis mox allatis apprimè
convenit. Deinde etiam docet, cur Adalbertus,
sanctus scilicet Pragensis episcopus & martyr, à
Christanno nepos charissimus, & ex eodem tra-
mite (SS. Ludmillæ & Wenceslai) lineam pro-
paginis traxisse dicitur. Id enim per Strzezylas-
vam, Christanni ex Boleslao I sororem, Slavniæ
comitis Libicensis uxorem, sanctique Adalberti
per hunc matrem, factum probat. Hisce plane
favent, que monachus S. Adalberto coœvus in hu-
ijs Vita ad diem xxxii Aprilis secundo loco apud
nos edita, pag. 187, num. 1 de ejusdem Adal-
berii parentibus tradidit. Pater, inquit, suus no-
mine Slawnitza, magnus & præpotens erat...
Mater ejus nomine Strziezislawia, ex genere Bo-
hemorum, nobilissima caro, digna jugalis jun-
cta digno marito; marito videlicet, qui regum
tangit lineam sanguinis; quem longè latèque ju-
ra dantem hodie tremunt, Henrico regi (sancto
scilicet ejus nominis imperatori) accessit proximus
nepos.

ipsius Sanctæ
pronepos

8 Fuit porrò Christannus monachus Benedicti-
nus in celebri monasterio Brevnoviensis prope Pra-
gam, quod seculo 15 ab impiis Hussitis direptum, sis.
incensumque fuit, abbate cum nonnullis è suis in
tempore Brannam elapo, ubi Brevnoviensis ab-
batia deinde instaurata est, & boidedum perseve-
rat, teste Ziegelbano in Epitome suprà landa-
ta.

ta.

A 1a. Is ergo Christianus pro sua pietate Passionem S. Wenceslai, sancteque Ludmillæ proavia sue, S. Adalberto, sororis sua filio, & secundo episcopo Pragensi, à se conscriptam dedicavit. Non omnium tamen primus eam curam suscepit; sed aliorum lucubrations, ubi visum fuit, emendavit, auxilique ex testimonitis eorum, qui vel vi-
su vel auditu certiora referrent. Ita ipse in Pra-
fatione testatus est, Passionem, inquiens, B. Wen-
ceslai simul cum avera (*id est* avia) sua beatæ
memoriae Ludmilla, qui velut nova sidera lu-
mine virtutum suarum patriam suam Bohemiam
cum omni simul gente irradiant, diversis com-
positionibus, & non pleniter disertam reperiens,
dignum duxi, ut ad vestram sanctitatem, qui
ex eodem tramite lineam propaginis trahitis, ad-
irem; quod ex iustione veltra simul & licentia
aliquo modo eam corrigerem; vel, si qua deef-
sent, hos, qui adhuc superstites essent, senes
seu religiosos quoque, qui eorum gesta vel a-
cie oculorum hauisserent, seu auditu aliorumque
narratione comperissent, percunctarer, atque hic
adderem.

qui codem
seculo x
scriptus,

9 Néque admodum difficile fuit biographo se-
nes aliquot reperire, qui sanctæ Proavia sua con-
vixerant; cum Vitam illam anno circuiter post
mortem ejus sexagesimo, aut paulò etiam citius
ediderit. Sanctus enim Adalbertus, cui ea in-
scripta est, anno Christi 983 Pragensis episcopus
consecratus, reliktæ Pragæ, Romam anno 989
profectus est; neque Praga deinde nisi brevi tem-
pore commoratus est, ut videlicet apud Hen-
schenium nostrum in Commentario prævio de eodem
ad diem xxxii Aprilis, § 1. Inter annos i-
gitur 983 & 989 Vita illa scripta videtur, cum
ad Adalbertum velut in diaœsi sua præsentem
dirigatur. Ludmillæ vero cedem seculo de-
cimo aliquot annos inchoato (alii annum 920,
alii 927 statunt) figendam esse suo loco videbi-
mus. Ex dictis etiam observa, Balbini sententiam,
ex qua suprà num. 5 afferit, Christianam pri-
mum & antiquissimum omnium esse, qui sanctæ
Ducisse martyris gesta scripserunt, à vero aber-
rare, nisi id unum voluerit, Christiani lucubra-
tionem vetustissimam omnium esse, quæ ad nos
pervenere.

etius Opus-
culum dabi-
tur. Aliæ
Vitæ

10 Quod ad scriptianem pertinet, ea obscu-
ris, parumque aptis periodis sepe constat, res-
que Moravicas & Bohemicas altius, quam ne-
cessè erat, repetit; utque ad suscepce Christiana
fidei initia perveniat. longius prefatur. Quæ vero
de S. Ludmilla enarrat, hujusmodi sunt, ut non
minus pium, quam coæsum, nec ineptum scri-
ptorem redoleant. Dabimus ergo Vitam hanc ex
laudata Balbini Epitome, & de more nostro in
capita partitam Annotatis illustrabimus. Ejusdem
Vita laciniam reperi, descripsique in bibliotheca
S. Crucis, Ordinis Cisterciensis in Austria, dum
hoc anno 1753 bibliothecam illam cum singulare
ejusdem loci reverendissimi abbatis ac religiosissi-
morum monachorum benevolentia & hospitalitate
lustraremus. Lacinia hac in insigni Passionali mem-
branaceo in folio descripta, a S. Ludmillæ mar-
tyrio orditur, terminaturque cum miraculis Teti-
ne ad Sanctæ tumulum factis, verbis tantummo-
do hinc & inde discrepans à Christiano. Prolixius
est aliud exemplar olim transmissum ad nos à Joanne
Gamanso, Societatis nostræ presbytero, ex
Bodeensis cœnobii Ordinis Regularium S. Augu-
stini Passionali membranaceo mensis Septembbris.
Hujus compilator nonnulla de SS. Cyrillo & Me-

thodio premittit, ac deinde Christiani Opusculum,
mutatis tamen nonnumquam phrasibus, subtexit.
Hinc nobis aliquando usui erit ad viriosas perio-
dos emendandas. Porro partem hujus Vita Bolla-
dus noster ad diem ix Martii inter Vitas SS. Cy-
rilli & Methodii postremo loco excudit. Prater
Christiani Opusculum alia Vitarum apographa ha-
bemus. Horum unum descriptum est ex Ms. Pra-
gensis, annoque 1642 ad Majores meos trans-
missum. Illius initium est: Fuit in provincia Bo-
hemorum princeps quidam nomine Borzivoy &c.;
estque plane simile, si nonnullas voces excipias.
Sanctæ Officio proprio, quod in sex Lectiones hi-
storicas divisum, & veterioribus typis excusum,
ex Breviario, nescio quo, sed probabiliter Pra-
gensis, ad hunc quoque diem sepositum reperi. Ni-
hil tamen continet, quod non habeat Christianus,
ex quo contractum fuisse putamus.

11 Alterum eodem anno acceptum, ex L. vitæ
S. Procopii transumptum notatur, & tale habet
exordium: Diffundente Sole iustitiae radios sanctæ
fidei Christianæ orbis per climata universa &c.
Hujus auctor multa pariter ex Christiano mu-
tuatus, S. Ludmillæ virtutes stylo oratorio cele-
bravit, & sacris textibus atque historiis exorna-
vit. Fuisse autem Christiano juniores, vel ex eo
manifestum est, quod S. Adalbertum, cui inter
vivos degenti Christianus Opusculum suum dedi-
cavit, inter sanctos martyres recenscat. Tertium
Ms., similiter Pragensis, prioris tantummodo pars
est, & à Sanctæ viduitate orditur his verbis:
Factum est, ut post mortem venerabilis viri sui
assecla Christi B. Ludmilla usque in finem vitæ
suæ in castitate utriusque hominis perseverans,
corpus suum vigiliis, jejunii, diversisque affli-
ctionibus castigaret &c. Sub finem corporis trans-
lationem, à S. Wenceslao procuratam auctor pre-
termisit: Christiano tamen juniores eo, quo su-
præ diximus, modo se prodit. Ad manus mihi
insuper est sermo quidam ab ignoto mihi codice
avulsus: verum nec hic habet aliquid, quod le-
ctor merito desideret, cum ejus auctor sanctæ
Martyris laudes sacri oratoris more celebret, non
vitam conscribat. Exstat denique apud Joannem
Burchardum Menkenium tom. 3 Scriptorum Re-
rum Germanicarum, col. 1634 & seq. quadam
S. Ludmillæ Vita, & item altera ibidem col.
1808, sed suprà enumeratis ferè consonæ aut
simillima. Ceteros, qui de ejusdem Sanctæ gestis
scripserunt, suis locis, ubi visum fuerit, landa-
bimus.

E

F

§ II. Sanctæ patria, parentes, ethnica educatio, & conjux Borzivojus; hujus ad fidem conversio & ba- ptismus.

Ludmillam proaviam suam illustri in Bohemia
genere è paganis parentibus natam, & prio-
ribus vita sue annis idolorum superstitioni in pri-
mis deditam fuisse, Christianus in Vita num. 10
bis verbis testatur. Habuit (Borzivojus) etiam
uxorem nomine Ludmillam, filiam Slaviboris co-

Ludmilla &
parentibus
ethnicis
Melnicii
nascitur.

mittis ex provincia Slavorum, quæ Bislow antiquitus nuncupabatur, nunc à modernis ex civitate noviter constructa, Mielnik vocatur; quæ, sicut ei par fuerat, in errore gentilitatis immo-
lando simulacris, ita & in religione Christiana, imitando, imò præcellendo, virtutes sui viri, facta est verè famula Christi. De eadem Cosmas Pragensis decanus, seculi duodecimi scriptor, in Chronicis Bohemia ad annum Christi 894 sic scribit: Fuit filia Zlauboris comitis de Castello Plov, nomine Ludmila. Nicolans Salius in Vita ejusdem Sancte, à Surio ad hunc diem edita, nescio quo auctore, tradit eam, quia ob egregias animi corporisque dotes populo amabilis futura certo credebatur, à parentibus Lidmilam nuncupatam fuisse, quod nomen Latinus scriptor in Ludmillam mutaverit. Marem ipsius laudatus Salius, uti & Balbinus in Miscellaneis historicis Bohemia lib. 4, part. 1, § 7, aliquie Lidoſlaviam appellant. Est autem Melnicum seu Mielnik regia civitas cum arce vetusta, ubi Albis & Moldava confluunt, inquit idem Balbinus lib. 3, cap. 7 in Indice civitarum Bohemia, ubi eam in Boleslavensi circulo, quatuor milliaribus à Praga metropoli distam docet. Addit, eamdem reginarum Bohemia olim propriam fuisse, & postquam in regum ditionem accessit, dotalem tamen reginis permanesse. Porro Borzivojus S. Ludmillæ conjux, primus è Bohemia ducibus Christiana sacra amplexus est, & unâ cum Uxore sua strenue propagavit, initio quidem non sine periculo amittendi ducatus, quem à gentilibus subditis suis alteri properea collatum, alterique denuo conferendum, post incerti temporis exsilium, feliciter recuperavit, tenuitque.

B 13 Ut vero de hisce consentiunt rerum Bohemicarum scriptores, ita de anno suscepit ab illo fidei multum variant. Cosmas Pragensis decanus in Chronicis Bohemia felicem illum eventum anno Christi 894 affixit. Huic consonat Hagecius pariter in Chronicis Bohemicis, & Pontanus à Brautenberg, lib. 1 Bohemia Pie, qui diem insuper suscepit à Borzivojo Baptismi assignant Vigiliam S. Joannis Baptista, sive xxiii Junii. De anno similiter consentit Pagius in Critica, Cosma auctoritate nixus. Ad eosdem propè accedit Aeneas Sylvius cap. 12 Historia Bohemia, ubi annus 995 assignatur, ex palpabili typothetarum errore, aut memoria lapsi, pro anno 895; cum id imperante Arnulpho cælare contigisse, disertè ibidem addatur. Nescio, an simili errori adscribendum sit, quod apud Volaterranum lib. 7 Geographia idem eventus ad annum 998 relatus sit. Possina de Czechorod lib. 2 Martis Moravici, cap. 5 diem xxiii Junii etiam servat, sed annum 864 prefert: Balbinus lib. 1 Epitomes, retento similius baptizati die, hunc ante annum 856 collocandum arbitratus est.

C Ex iis, que Christannus de baptismoe eius
14 Bollandus noster tom. 2 Martii, ad diem IX in Commentario prævio de SS. Cyrillo & Methodio, § 4, num. 35 sententiam Cosme Pragensis, quique cum secuti fuere, veluti longè verisimiliorem amplexus est, quatenus bi Borzivojum non à Cyrillo, sed à Methodio baptizatum esse statunt; nec tamen de anno 894 iisdem adspicuntur, nec mentem suam edicere voluit. Tanta porro scriptorum de hac epocha diversitas satis indicat, rem obscuram esse, nec ultum productum monumentum, ex quo certa ipsius anni nota habetur. At licet annus determinari nequeat, quid tamen probabiliter cum aliqua latitudine de eo

statui posse, inquiramus: quod ut melius fiat, D Borzivoji ad fidem accessus ex Christanno præmittendus est. Is num. 5 & sequentibus in Vita sic ait: Hic (Borzivojus) cum excellentissime formæ & egregia juventutis flore nitescit, quodam tempore negotii sui populique sibi commissi caufâ ducem suum vel regem Swatopluk Moraviae adiit, à quo benignè suscipitur, ad convivium pariter cum reliquis assistit. Verum sessionis ei locus inter Christicolas minimè conceditur; sed ritu paganorum ante menam pavimento jubetur insistere. Cujus præful Metudius injuriaz condolens, fertur dixisse ad eum: Vx, inquit, quod tu talis tantusque haud erubescis à principalibus repelli sedibus, cùm & ipse in fascibus ducatum obtineas; sed magis cupias ad nefandam idolorum culturam cum subulcis humo tenus incurrare!

15 At ille, Quid, inquit, ob hujuscmodi in vita rem perfici patior, vel quid boni mihi confert didit. Christianitatis ritus? Si, inquit, præful Metudius, abrenunciaveris idolis, & inhabitantibus in eis dæmonibus, dominus dominorum tuorum efficeris, cunctique hostes tui subjicientur ditio- ni tuæ, & progenies tua augmentabitur, velut fluvius maximus, in quo diversorum confluent fluenta rivulorum. Et si, inquit Borzivoj, res ita se habet, quæ mora est baptizandi? Nulla, inquit, pontifex; tantum paratus esto ex integro corde credere in Deum Patrem omnipotentem e- jusque Unigenitum, Dominum nostrum Jesum Christum, & in Spiritum paraclitum, illuminatorem omnium fidelium, non tantum mundialis causâ substantiæ, verum etiam capeſſendæ salutis tuæ, & animæ acquirenda perennitate gloriſæ palmæ, atque percipienda societate Sanctorum, ineffabili laetitia. His & hujuscmodi meliſſuis exortationibus accensa mens juvenis, reſtuiabat gratiam baptizati percipere, & ut ne ultra mora fieret, cum suis omnibus, qui eum comitabantur, terratenus pedibus pontificis advoluti, obnixius postulavere. Quid plura? Manè facto, ipsum ducem cum suis triginta, qui advenierant, catechizans, peractis jejuniorum ex mōre solemniis sacroſancto baptizmatis fonte inno- vavit &c.

16 Ex hac relatione tria pro indagando ba- G ex gestis
ptismi tempore observanda habemus. Primo; Bor- SS. Methodo-
zivojum à S. Metudio seu Methodio, jam tum dì ac Cyrillici,
episcopo baptizatum fuisse. Secundo Swatoplukum
in Moravia sum regnasse. Tertio denique eumdem Swatoplukum velut ducom suum vel regem eo tempore à Borzivojo agnatum fuisse. Id quoque preterea observasse juverit; nullam hic de S. Cy-
rillo fieri mentionem; sed soli Methodio; quasi Cyrilus minimè adiunxit, Borzivojus conversionem adscribi. Porro de SS. Cyrillo ac Methodio ex su-
pra laudato Bollandi Commentario sequentia, que
huc faciunt, accipe. Hi duo Slavorum apostoli
à Nicolao I PP. è Moravia, ubi regem gentemque Christo adjunixerant, Romam evocati, Nico-
lao Idibus Novembbris anno 867 defuncto, &
Hadriano II eidem suffecto, illuc advenierunt, &
ab hoc Pontifice episcopi Moravorum ordinati
tunc fuere. Dubitavit tamen Bollandus, an Cy-
rillus ad Moravos umquam reversus sit, ob ra-
tiones, que ibidem § 4, num. 32 legi possunt.
Sed Methodium rediisse, indubitatum est. Versa-
tur hic etiam in Moravia anno Christi 879,
quando apud Joannem VIII PP. de doctrina falso
accusatus, Romam denuo evocatus est, propter
con-

Swatoplukus hoc anno 894 regnandi finem fecerit. AUCTORE C. S.

20 Ex hactenus dictis sequitur primò, admitti figi debet:

non posse Pessina & Balbini sententias, quorum primus Borzivoji baptismum ad annum Christi 864, alter etiam ante annum 856 collocandum censuerunt; quo scilicet tempore nec Swatoplukus Moravia regno potitus, nec S. Methodius episcopatu*m* initiatu*s* erat; cùm tamen Christannus & hunc episcopum, & illum ducem... vel regem... Moraviae fuisse, dum Borzivojus baptizaretur, disertè affirmet. Scio eidem, non defuisse, qui Raſtizen seu Ratilaum etiam Swatoplukum diēum esse arbitrii sunt. Verum hoc etiam gratis concesso, manet difficultas de episcopatu*m* Methodii, quem, ut suprà vidimus, non ante annum 868, vel certè non diu ante praecedentis finem suscepit. Collige secundò, memoratum baptismum inter annum 870, quo Swatoplukus regnum avunculi sui obtinuit, annumque 894, quo idem ipse aut obiit aut disparuit, Borzivojo collatum fuisse. Ut autem id posterioribus potius annis Swatopluki factum suspicere, suadet hujus in illum dominatus, suprà num. 14 à Christanno assertus.

E

21 Etenim Annalista Metensis superiùs citatus ad propositum nostrum sequentia habet: Anno Dominicæ Incarnationis DCCXC. Arnulfus rex (Germania) concessit Zuentibolh, Marahrensum Selavorum regi, ducatum Bohemensem, qui haec tenus principem suæ cognationis ac gentis super se habuerant, Francorumque regibus fidelitatem promissam inviolato feedere conservaverant. Eadem habet Regino Prumiensis in Chronico. Ad hunc igitur aut unum è sequentibus annis rectè referri possunt, qua Christannus de occasione suscepit a Borzivojo baptismi suprà memoravit, dicens: Quodam tempore (Borzivojus) negotii sui, populique sibi commissi causâ ducenti suum vel regem Swatopluk Moraviae adiit &c. Pergebat scilicet Borzivojus Bohemiam velut dux gubernare; sic tamen, ut Swatoplukum tamquam ducem suum vel regem agnoscet, ab eo que dependeres; neque enim crediderim ducatum Borzivojo eruptum fuisse, sed potius veltigalem factum Swatopluko, qui Borzivojum etiam velet subditum trahabat, jubens eum ante mensam in pavimento prandere. Virum verò ante concessum Swatopluko Bohemie ducatum Bohemi aliquem huiusmodi in Moravia regibus dominatum agnoverint, inexploratum mihi est, ideoque Borzivoji baptismum tantum probabilitas circa citatum annum 890 collocandum puto, eis contestari nolim, aliquot annis citius contingere non potuisse.

F

22 Ne tamen eumdem usque ad annum 894 baptizatus cum Cosma Pragensi differendum censem, obstat fuisse videatur, Borzivojus in Vigilia S. Joannis Baptista, sive die XXIII Junii, baptizatus fuerit. Christanus enim in Vita num. 13 & seqq. scribit, Borzivojum sacro fonte jam ablutum cum presbytero, nomine Caich, in Bohemiam reversum, ecclesiam exstruxisse, popularunque, id est, magnam saltem populi pariem, ad Christum adduxisse; & concitato propriae paganorum in se odio, cedere coactum, ad Swatoplukum & Methodium consugisse; ubi benignè rursum exceptus, Christiana mysteria & praeceptia plenius edocitus est. Interea vero dum in Moravia ille moraretur, Bochimi rebelles, eodem teste, quemdam principem,

no-

A constat ex ejusdem Pontificis epistola 194 ad Tumentarum data, editaque à Labbeo tom. 9 Conclitorum, col. 126 & sequenti.

alii/que instrumentis

17 In ea Joannes sic scribit: Quia verò audiimus, quia Methodius vester archiepiscopus, ab antecessore nostro, Hadriano scilicet Papa, ordinatus, vobisque directus, aliter doceat, quam coram Sede Apostolica se credere verbis & literis professus est, valde miramur; tamen propter hoc direximus illi, ut absque omni occasione ad nos venire procuret, quatenus ex ejus ore audiamus, utrum sic teneat & credat, sicut promisit, aut non. Epistola hec notatur data XVIII Kalendas Julias, Indictione XII, id est anno Christi 879, Joannis autem anno 7. Pontificio mandato obsecutus S. Methodius, Romam adiit, cùmque de objectis sese purgasset, ab eodem Pontifice ad Moravos cum laude remissus est. Ita denuō liquet ex landati Pontificis epistola 247, data mense Junio, Indictione XIII, id est, anno 880, ad Sventopulcrum comitem, sive Swatoplukum regem Moraviae, quae exstat in citata collectione col. 175 & sequentibus. Sed & in viuis illum apud Moravos fuisse anno 881 docet ejusdem Joannis Papa epistola 268, ibidem col.

& variis
Annalibus,

193 & sequenti edita, & ad ipsum Methodium archiepiscopum scripta decimo Kalendas Aprilis, Indictione decima quarta, seu anno assignato. Quamdiu verò supervixerit idem sanctus episcopus, ignoratur, cùm de ejusdem obitu nihil placere aliunde habeamus.

18 De Swatopluko Christannus in Vita edenda tradit, eum arunculo suo rege expulso, oculisque privato, regnum obtinuisse. Factum hoc Annales Fuldenses apud Chesiūm tom. 2 Scriptorum Historia Francie, Bertiniani & San-gallenses ibidem tom. 3, Weyngartenses apud Mabiloniu*m* in Analectis, & Hermannus Contractus apud Henricum Canisium tom. 1 Antiquarum lectionum, pari consensu ad annum 870 retulerunt, prout locis citatis videri potest. Id unum ex predictis Annalibus obseruo, regem illum Moraviae, quem Raſtizen & Restitum, alii Ratilaum appellarent, non ab ipso Swatopluko, qui Zuentibaldus ibidem vocatur, exceccatum esse, sed ab eodem post irritas infidias sibi straelas cum armata manu sese aggredientem, vielum captumque, & Carolomanno traditum, & ab hoc in Bajoriam missum, ubi damnatum Ludovicus Germanie rex oculis orbari, & monasterio includi jussit. Ab hoc igitur anno 870 Moravicū Swatopluki regnum inchoandum est.

is seriis,
quā anno
856 & 864

19 De ejusdem verò Swatopluki obitu Annales Metenses tom. 3 apud landatum Chesiūm, ad annum 894 hoc habent: Circa hanc etiam tempora Zuentibolch (id est Swatoplukus) rex Marahrensum Selavorum, vir inter suos prudentissimus, & ingenio callidissimus, diem clausit extremum. Cosmas Pragensis decanus in Chronicis Bohemia ei determinate anno Swatopluki aut obitum aut regnandi finem disertè affixit, ibidem inquiens: Eodem anno Zuatoplick rex Moraviae (sicut vulgo dicitur) in medio exercitu suorum delituit, & numquam comparuit. Tum subdit, eum paenitentiā ductum, quod adversus Arnulphum Germanie regem rebellasset, media nocte à suis fugā clapsum, inter eremicolas aliquo tempore vixisse, mortique proximum hac filiis suis per eosdem eremitas indicari curasse. Sed sive hac vera historia sit, seu fabula popularis, in eo tamen Cosmas Metensi Annalista consentit, quod

nomine Stroymir, gente quidem Bohemum, sed qui à multo tempore apud Theutonicos profugus exulabat, missis legatis reduxerunt, eique duca-
tum suum detulere. Tum subdit & hunc quoque propter idiomatis patrii ignorantiam pluribus dis-
plicuisse, tandemque post varia confilia, nec sine pugna, illo ejecto, Borzivojum in Bohemiam re-
vocatum, & in pristinum locum restitutum suis-
se. Quis autem credat, hoc omnia semestri spa-
tio, sive extrema anni 894 parte contigisse, praesertim cùm eadem anno Swatoplukus contra Arnulphum infelicitier pugnans, regnandi finem se-
cerit. Longè ergo probabilius felicem illam epo-
cham ab uno è tribus precedentibus annis inchoa-
mus, licet nullum certò possimus determinare.

Respondetur 23 Ad hac reponi potest ipsa Christanni aucto-
ritas, qui in eadem S. Ludmillæ Vita de Swa-
topluko sic loquitur, quasi hic ab ipso regni sui
exordio arrepta tyrannide, S. Methodium, &
quam predicabat, religionem contempserit, eoque
cum suis devenerit impietatis, ut Sanctus episco-
pus regnum ejus anathemate perstrinxerit, nulla
cum eodem rege facta deinceps reconciliatione;
quod sanè cum supra dictis non coharet. Verum

B(præterquam quod eadem difficultas Coima sol-
venda sit) cùm hoc pacto Christannus sibi mani-
festè contradiceret, dicendus est de eo dissidio mi-
nis accurate scripsisse, nec rationem temporis hic
observasse, vel certe Swatopluki penitentiam &
reconciliationem cum Methodio pretermissee. Sa-
nè ea Christanni narratio si rigorose & ad litteram
acciupatur, nec cum ipso Christanno, nec
cum Joannis VIII PP. epistolis supra citatis po-
rest conciliari, praesertim cum epistola 247, anno
880 ad Swatoplukum data, in qua hujus regis,
populique ejus, devotionis sinceritas & erga Apo-
stolicam Sedem observantia muliū laudantur.
Lucem hisce afferet auctor Vita SS. Cyrilli & Me-
thodii, apud nos secundo loco editæ ex Ms. Blau-
burano, qui illam Swatopluki impietatem, di-
ctumque a Methodio anathema, ceteraque hic
pertinentia initio illius regni illigat; sed mox eti-
am ejusdem regis penitentiam, missamque ad S.
Methodium legationem, & sancti in Moraviam
reditum atque festivam exceptionem exponit. Ju-
verit ipsa verba hic retulisse.

Cad argumen-
ta 24 Post relatam Swatopluki ab initio regni
tyrannidem, num. 13 biographus ille sic pro-
sequitur: Post hoc Swadopluki penitentiâ ductus
super his, quæ viro sancto (Methodio) injustè
intulerat, misit per auntios ad virum sanctum,
per quos petiti, ut reverteretur ad ecclesiam
suam, promittens errata emendare. Tunc vir Dei
gregem suum revisere properat, quem reliquerat
corpo, non affectu. Ad cuius adventum
occurrentes nobiles cum civibus patriæ, & in
mirum exultationis gaudium versi, grates Deo
dixerunt: Visitâsti, Domine, terram tuam, læ-
tificâsti eam, remittens nobis nostrum pastorem
animarum. Deinde vero de Borzivoji baptismo
mox subdit numero sequenti: Accidit autem, ut
rex Swadopluk in quadam convivio ducem Bo-
hemiarum, nomine Worsiwoi, sub mensa sua in
detestationem perfidia sua locaret, incongruum
asserens, debere cum Christicolis gentilem ho-
minem edere &c. Ita ille.

Cuius opinio-
ni opposita.
25 Id ipsum in lacinia Vita ex Ms. Bodecen-
si inter Vitas SS. Cyrilli & Methodii quarto loco
apud nos editæ, num. 1 dicitur afferitur his ver-
bis: Princeps igitur iste Boriwoi, cùm excellen-
tissimæ & egregiæ juventutis flore nitesceret,
quodam tempore negotii sui, populique sibi com-

missi causâ ducem sibi vel regem Zuentepulck, qui ab incepta pertinacia mitigatus, viam veritatis constanter apprehenderat, adiit tunc tempore Moraviae unâ cum Methodio pontifice com-
morantem. Manifestum autem est, hac ratione
omnem difficultatem evanescere, nihilque obsta-
re, quo minus postremis Swatopluki annis Bor-
zivojus eo modo, quo assertit Christianus, à
S. Methodio instruî baptizarique potuerit. Ce-
terum argumentum à juvenili etate, in qua
baptizatus est, contra nos peri non potest, cùm
annus, quo regnare coepit, omnino incertus
sit, & ab aliis alius pro varia de baptismi tempo-
re opinione assignari soleat. Deinde eis tum etiam
quadraginta annos numerasset, juvenili etate nituisse
non inepit dici potuit, cùm is modus loquendi
aliquam hujusmodi latitudinem facile patiatur.
Hec autem paulò latius tractanda censui, quia
à tempore baptizati Borzivoji pender tempus bap-
tizata ejusdem conjugis Ludmillæ.

§ III. Ludmillæ, idolis mul- tum addictæ, instructio & baptismus : Borzivoji reli- gionis ergo exsilio : illius in Bohemiam reditus, & pia utriusque munificentia.

ASsignato utcumque tempore, quo Bohemia Ludmillæ,
dux Borzivojus fidem suscepit, ad sanctam idolis
ejus uxorem Ludmillam redeamus. E paginis eam
parentibus Slavibore & Lidoſlava natam esse,
initio præcedentis paragraphi diximus; sed & i-
dolis admodum devoutam fuisse, dum nupta est,
ex verbis ibidem relatis pariter liquet. Balbinus
in Epitome Historia Bohemia lib. I, cap. 4 ali-
quod idolatriæ ipsius monumentum, vineam sci-
licet, meliori usui postea deputatam memorat;
quod haud scio, an certiori, quam popularis
traditionis, testimonio nitatur. Monstratur hodié-
que, inquit, vinea, quam S. Wenceslai voci-
tant, vno à Boleslavia nostra milliari, divæ Lud-
millæ, Michnicensi quondam dominæ, dotalis,
in qua Wenceslaus jam princeps exercere vires
suas, fodere, colere, putare, & denique quod
opus esset, agere non erubuerit, ut vinum Sa-
cristi sufficeret, nondum vini usu passim vulga-
to, quod Swatoplucus Moravia rex Bohemos
primum docuit, misso pridem cado vini plenissimo
ad Borzivojum; quo munere excitata Lud-
milla nondum Christiana, deæ sua Crofinæ ho-
norandæ vites ex Moravia adserri, vineamque in
natali suo Michnicensi effodi jussit. Haec tenus Bal-
binus.

C27 Nicolaus Salius in Vita apud Surium de
Ludmillæ propenso in idolorum venerationem a-
nimò, Crofinaque statua sequentia pariter nar-
rat: Cùm eam (Borzivojus conjux) inflammato
studio honorandorum delubrorum agi observasset,
ad solatium ejus idolum aureum feminæ vultus
fabrefecit, quod altitudinem cuiusvis hominis ex-
cederet; idque in penetralibus ædium suarum ha-
bitaculis erexit. Quod Ludmilla, errore vano
implicata, nunc prece, nunc donis, nunc sa-
crificiis, onerabat, & æternos illi ignes sacra-
bat. Ex vino quoque à Swatopluko misso eam
diu addicta,
nupta Bor-
zivojo duci,
Cres.

AUCTORE
C. S.
baptizata es-
se probabi-
lius videtur.

A Crofina libasse ait; additque, tum forte factum, ut, cum agri trimestri spatio defectu pluvia arnifissent, secundis imbris mox recrearentur; quod populus quidem Ludmillæ in deos pietati, ipsa verò Crofina sua acceptum referri volebat. Hoc ipse, qua unde didicerit, non docet; nec alia forsan, quam vulgi traditionibus, saepe nimium incertis, auctoritate fulcuntur. Id unum ex Christiano certum est, Ludmillam, antequam Christiana fidei lumine illustraretur, gentilitia superstitioni non parum additam suisse.

28 Quis Ludmillam Christianis precepit & baptismi initiari, non edicit Christianus; at Balbinus in Miscellaneis historicis lib. 4 parte 1, § 7 & alibi, aliisque passim, id S. Methodio, qui virum ejus Borzivojum baptizaverat, pariter adscribunt. Et Balbinus quidem hoc ait: Ludmilla Slavibori comitis de Michnik, tum adhuc pagani, & Lidovlavæ filia, Michnici nata est, Borzivojo Bohemorum principi nupta, S. Methodium magistrum fidei Christianæ accepit, qui eam Michnici cum patre & fratribus sacris aquis abluit. Ita ipse; verum ex Christiani relatione mihi multò probabilius apparet, id ipsum attribuendum esse cuidam presbytero, nomine Caich, quem S. Methodius Borzivojo jam baptizato, & in Bohemiam redeunti, comitem dederat, quemque nonnulli eumdem esse suspicantur cum Paulo, qui Ludmillæ ad mortem usque à sacrâ fuit. Sic enim Christianus in Vita num. 7 loquitur: Manè facto, ipsum ducem (Borzivojum S. Methodius) cum suis triginta, qui advenerant, catechizans, peractis jejuniorum ex more solenniis, sacrosancto baptismatis fonte innovavit, pleniterque eum de fide Christi instruens, multis locupletatum donis ad propria redire concessit, tribuens eis venerabilis vitæ sacerdotem, nomine Caich: qui reversi in sua, in castello, cui vocabulum inerat Hradecz, supradictum sacerdotem statuunt, fundantes ecclesiâm in honorem B. Clementis Papæ & martyris, multa detimenta satanæ ingerentes, populum Christo Domino acquirentes.

**Christum e-
docta, abeo-
que**

B Secundum hec primo non videtur Ludmilla in viri sui comitatu fuisse, dum hic adito Swatopluko à S. Methodio sacro fonte ablatus est; alioquin enim non minus de ipsa, cuius Vitam scribebat, quam de triginta Borzivoji comitibus baptizatis, Christianus meminisset. Secundò discimus, S. Methodium cum duce ceterisque neophytiis in Bohemiam profectum non esse; sed sui loco dedisse presbyterum Caichum, qui tum ipsos in suscepit religione confirmaret, aleretque, tum alios ad eamdem adduceret; quod & ab eo strenue praestitum Christianus affirmat. Id ipsum etiam clarissim legitur in Vita SS. Cyrilli ac Methodii ex Ms. Blasburano apud nos edita, cuius auctor num. 14 hec ait: Quo (Borzivojo per S. Methodium) baptizato, sacerdotibus secum receptis, Bohemiam revertitur, & uxorem suam Ludmillam cum multitudine gentis Bohemiæ curavit baptizari. Vix itaque dubium est, quin inter Caichi discipulos, ab eoque salutari lavacro expiatos, Ludmilla quoque numeranda sit. Si tamen à S. Methodio revera Baptizata sit, id potius contiguisse videtur, quando Borzivojus post aliquantulum temporis infidias suorum, quos suscepit propagataque religionis odium in ipsum concitaverat, prudenter declinans, ad Swatoplukum ac Methodium in Moraviam confugit: attamen prior sententia mihi verior apparet.

30 Balbinus lib. 1 Epitomes, cap. 3 S. Ludmillæ baptismum usque ad secundum Borzivoji Septembbris Tomus V.

in Bohemiam redditum, ex qua triennio eum ex-sulasse statuit, differendum putavit, afferens Methodium ea occasione ad Bohemos venisse, & tam ipsi Ludmillæ, quam ejusdem liberis Spitigneo, Wraislao ac Boleslao, nec non & parentibus ipsius, fratrique baptismum contulisse. Sed, quidquid sit de hoc Methodii adventu, & baptismismo ceterorum, de quibus apud Christianum nil legitur, non placet mihi tam diuturna baptismi in Ludmilla dilatio, cum presbyterum Caichum jam habuisset, à quo instrui & baptizari potuerat, nec quidquam obster, quo minus ipsa ceteris annumeretur, quos Borzivojus & Caichus Christo adjunxit supra num. 28 dicuntur. Tam diuturam quoque Borzivoje in Moravia moram parum verisimile esse, mox dicemus. Quam ob rem quæ de tempore conversi ad Christianam fidem, expiatiæ sacris undis Borzivoji, paragrapho praedicti protulimus, Ludmillæ baptismi tempori applicanda sunt, cum aliqua tamen latitudine, quia ipsius maritus secundum dicta aliquamdiu saltans ante illam baptizatus fuit.

31 Tam feliciter cæpta gentilium subditorum Borzivojas rebellioni perturbavit, & neophytorum ducum fidem exercuit. Non poterat scilicet gens dedita idolis, queque horum cultum consequuntur, vitiis affusa, tam sanctæ religionis quotidiana incrementa pacato animo ferre. Hinc in religiosissima ducem concitata odio, eum non modo è ducatu suo deturare, verum etiam è medio tollere decrevit. Quo agnito (verba Christiani sunt) princeps se se ab eis removit, rursusque regem Swatopluk, seu pontificem Metodium, Moravia repetit, à quibus charissime, & ut decebat, suscipitur; aliquantulum apud eos degens, perfectius doctrinam Christi nanciscitur. Pergit deinde rebellium molimina, & amicorum Borzivoji conatus enarrare. Principem nempe, nomine Stroymir, qui apud Theutonicos dudum exsulabat, missis è gente sua legatis, rebelles reduxerunt, expulsique principis loco ducem salutârunt. Verum cum ob patrii sermonis inscitiam brevi dispergisset, Borzivoji partibus addicti sedulo egerunt, ut ejecto tyranno, optimus princeps restitueretur; quod drectis adversariorum insidiis, initâque de improviso feliciter pugnâ, & profligatis hostibus, obtinuerunt.

32 An fugientem in Moraviam conjugem S. Ludmilla comitata fuerit, non tradidit biographus; sed quoniam alii alter sentiant, comitatam esse, mihi verisimilius apparet. Neque enim satis ipsi tutum fuisse apud Bohemos morari, qui virum ejus religionis causâ, quam ipsa etiam jam profitebatur, ducatu vitâque privatum volabant, ejusque loco tyrannum substituerant. Incertum quoque est, quanto tempore Borzivojus, & cum eo Ludmilla apud Moravos exsulaverit: nam quod Balbinus ait, triennio exsulâsse, id nec rerum gestarum series posulat, nec suadent verba Christiani; quippe qui eum aliquantulum dumraxat ibidem commemoratum esse affirmat. Hinc non improbabilis mihi est Dubravii episcopi Olomucensis lib. 4 Historia Bohemie sententia, ubi ista omnia decem mensium spatio acta esse puravit. Utui est, mirari licet Borzivoji in fide constantiam, quia cum amplioris regni, à S. Methodio promissi, spe animum ad Christiana sacra primùm adiecisset, seque ob eadem ducatu suo jam exiitum, exsulemque videret, non modo non ad idola relapsus est, verum etiam voto se se obstrinxit fore, ut sanctissima Dei Matri Maria ecclesiam exstrueret, si in ducatum suum umquam restitueretur. Promissis suis fecit Borzivojus, simul atque probata jam vi-

DE S. LUDMILLA VIDUA MARTYRE,

AUCTORE

C. S.
ad suos re-
dux templum
Deipars ex
voto condit.

346
ri constantiā, divino natus à suis revocatus est.

33 De hoc voto, singulariisque Borzivoji, ad suos jam reversi, studio in propaganda religione, Christannus in Vita num. 9 sic scribit: Quomodo verò idem princeps, Moraviae degens, omnipotenti Deo votum voverat, videlicet quod, si eum Dominus ad propria cum honore reduceret, basilicam iā honore beatæ Dei Genitricis & perpetuae Virginis Mariæ edificaret, reverlus sine mōra votum implere studuit in ipsa civitate Pragensi. Hic primus fundator locorum sanctorum, congregatorque clericorum, & tantillæ, quæ tunc fuit, religionis institutor exstat. *Hæc ipse, ad qua Balbinus sequentia annotavit: Basilica illa, à Borzivojo fundata, est basilica Teinensis, stans in medio foro veteris urbis Pragensis, in qua Pragensis universitas juramenta sua, aliosque honores Deo ab academicis debitos consuevit peragere. Balbino consentit Pessina in Phosphoro, Radio 3, ubi ait: Templum honori & nomini divæ Deiparæ Virginis à Borzivojo ex voto nuncupatum, in majori urbe Pragensi prope vetus Krzezomyssi ducis palatium, Læta curia postea dictum, vulgo in Teyn, & aliud SS. Petri & Pauli in vicino colle Zderaz, aliaque eriguntur. De loco etiam consentit Georgius Crugerius in Sacris pulveribus Bohemia, ad diem xxiiii Martii; ubi tam monet, se pereesse quidem facellum, in quo Spicignus, Borzivoji filius, sepultus fuit, sed ecclesiam Teinensem, qualis suo tempore existabat, circa annum 1400 à mercatoribus exstructam fuisse.*

Pia Sancta
munificen-
tia,

34 Dubitandum porrò non est, quin eorum omnium pars aliqua, fors non exigua, S. Ludmillæ debeatur, idque satis insinuat biographus ejus, dum verbis mox relatis subdit: Habuit etiam uxorem, nomine Ludmillam, . . . quæ . . . in religione Christiana imitando, imò præcellendo, virtutes sui viri, facta est verè Christi famula. Certe quæ de pia ejusdem munificencia post mortem viri ipsius narrat biographus, omnino suadent, eam hac quoque in parte, quantum facultates permitterent, ipsi minimè cessisse. Etenim dum sancta Vidua virtutes recenset, inter cetera ait: Cunctis etiam his silentibus, testantur casæ Christi, quas diversis ditavit opibus auri, argenti; non, ut quibusdam moris est, ex rapinis vel substantia egentum, sed de sibi collata à Deo substantia. Pontanus lib. 4 Bohemia Pia ecclesiæ omnino septem ab ea edificatas afferit. Nicolaus Salius in Vita apud Surium alias quoque recenset, Ludmillæ seu propriis, seu communibus cum viro suo expensis erectas. Tetinensem S. Catharina adem ejus solius opus esse, Bohemia scriptores passim affirmant, sed quo fundamento, ignoro.

de qua qua-
dam etiam
incerta tra-
duntur.

35 Nec magis exploratum habeo, unde didi-
cerit Balbinus, quæ in Miscellaneis historicis lib.
4, part. 1, § 7 scripti in hunc modum: Con-
fractis dæmonum simulacris, (quæ variis me-
tallis constabant) quidpiam æri Corinthio simile
cum confluxisset, varia inde templis (præcipue Mielnicensi & Boleslavensi) donaria misit; ex
quibus esse imaginem divæ Virginis Boleslavien-
sis, non vanè suspicantur peritissimi antiquitatis
viri. Eamdem de predicta sanctissima Dei Geni-
tricis imagine, miraculis celeberrima, sententiam
pluribus tuerit lib. 7, cap. 2. Epitomes Rerum
Bohemiarum, ubi eamdem gravissimorum viro-
rum esse ait, ex quibus laudat Bertholdum Pon-
tanum, ecclesia cathedralis Pragensis prepositum, &
Casparum Arsenium, metropolitana ecclesia. deca-
num & Officiale, & alios plerosque, ut ait,
senes, qui & à majoribus suis audisse, & in ec-

clesia Boleslavensi veluti rem certam & conte-
statam ab omni memoria fuisse scribunt, imagi-
nem Dei Matris, de qua nobis est sermo, ex i-
dolo aureo Krofyna, quod diva Ludmilla, cùm
Christo nomen dedisset, & a S. Methodio Chri-
stiano ritu Mielnici in arce sua abluta fuisse,
confregerat, fusam & procusam Ec. Atque ita
quidem Balbinus, qui idem simul observat, sa-
cram illam imaginem ex ignoto metallo constare,
ideoque ex variis metalli idolis conflatam videri.
Premiserat tamen etiam aliorum opinionem, qui
eamdem à SS. Cyrillo & Methodio ex ecclesia Gra-
ca allatam esse arbitrantur. Res planè incertia est:
facile tamen credidero, idola, aliaque ad profa-
nas hujusmodi superstitiones ex metallis conflata,
ad sacros deinde resūs à sancta Ducissa redacta
fuisse.

D

§ IV. S. Ludmillæ liberi : Borzi-
vojus ducatum probabilius
numquam abdicavit : hujus
annus emortualis & ætas
incerta : utriusque gesta cum
S. Ivano : antiquus Borzivo-
ji cultus, si umquam fuerit,
cessavit.

E

C Hristannus in Vita num. 10 S. Ludmillam Ludmilla
sex liberos Borzivojo genuisse testatur; Suf- sex libero-
cepit autem, inquiens, ex ea fæpe memoratus rum mater.
princeps tres filios, totidemque filias. Filiarum
nomina & res gestas non reperti: mentionem tamen
de iis aliquam in quodam Breviario Pragensi
exstississe, indicat Balbinus, dum in Notis ad
Vitam ait: De quibus vetus Breviarium ecclæ-
siæ Pragensis, Ex filiis Christannus duos nominat,
Spitigneum scilicet primogenitum, & Wratislauum,
qui post patrem suo ordine regnaverunt. Tertium
Dubravins lib. 2 Historia Bohemia, & Balbinus
tum loco mox laudato, tum ibidem lib. 1, cap.
3 Boleslaum appellant, quem & paulò post sus-
ceptum baptismum, in infantia obiisse posterior
affirmat. Hinc factum opinor, ut tam Cosmas
Pragensis, quam Aeneas Sylvius, aliique, Spi-
tignæ & Wratissas tantummodo meminerint. Por-
ro Spitigneus improlis obiit; Wratislauus autem,
ejus in ducatum successor, Dragomiram ethniam
mulierem, uxorem duxit, ex qua suscepit piissi-
mum principem S. Wenceslauum, paterni ducatus
heredem & martyrem, itemque impium Boles-
laum, cognomento Sævum, qui per fraternalum
parricidium ducatu potitus fuit.

Que de ab-
dicatione
ducati, se-
cessuque

37 Idem Balbinus in Miscellaneis lib. 4, § 3,
& lib. 1 Epitomes, cap. 4 scribit, Borzivojum
divino amore successum, circa annum Christi
905 filio suo Spitigneo ducatum cessisse, unaque
cum conjugi sua S. Ludmilla Tetinam se recepisse,
unde post vitam multis annis sanctissime exalbam
ad celum evolaverit. De secessu, translatioque in
Spitigneum filium ducatum, consentiunt Dubra-
vins lib. 4, Pontanus in Bohemia Pia libro 2,
Salius in Vita, aliique; sed horum prior alias
prosersus abdicandi ducatus secedendique causam
alte-

AUCTORE
C. S.
Emortuale
tempus Bor-
zivoji incer-
tum,

A allegat; metum scilicet novae rebellionis, quam subditorum pars, idolis etiam addita, ex Christiana religionis odio palam minabatur, non latram sese ultrà principem jaellitans, qui inter sacella arasque & sacerdotes delitescens, cetera nihil pensi haberet. Subdit, Spitzineum initio aditi principatus, dumque monitoribus, quos pater ei adjunxit, sedulo pareret, pie ac laudabiliter regnasse; sed deinde spretis cum eorum, tum etiam parentum consiliis, à pristina integritate descivisse, nec diu post correptum morbo, sine liberis è vixis sublatum esse. Tum verò, si ipsi credimus, ducatus Borzivojo denuo oblatus est, quem ille rursum respuens, filio suo Wratislao à Bohemis impetravit ea lege, ut ipse juvenem praeceptis suis informaret, regereque consiliis, donec is firmata etate, tanto oneri ferendo par evassisset.

B 38 Addit præterea, defuncto interim Boleslao, Borzivoji ac Ludmillæ, ut suprà diximus, filio, parentibus metum injectum fuisse, ne sua posterritas deficeret; ideoque ab iis sedulo agitatum demanda uxore Wratislao, qui è masculino sexu solus ipsis supererat. Quanquam autem Christianam virginem parentes filio suo maximè cuperent, juntam ei tamen fuisse Dragomiram paganam, quæ suis de suscipiendo baptismate promissis minimè stetit, impiaque deinde ac nefaria in sanctam Socrum suam, filiumque Wenceslaum, & religionem anfa est, ut suo loco videbimus. Nescio enim verò, unde isthec omnia (exceptis tamen, quæ de Dragomira dicuntur) didicerint laudati scriptores, Christanno, Cosmeque Pragensi non modo incognita, sed etiam contraria. Christannum audiamus. Suscepit autem (inquit num. 10 Vita) ex ea saepe memoratus princeps (Borzivojus) tres filios, totidemque filias; & ut ei B. Metudius propheticō ore prædixerat, quotidianis incrementis cum omni gente sua, regnoque augmentabatur; peractoque temporis cursu, plenusque dierum bonitateque, diem clausit ultimum, triginta quinque (latet hic hand dubie error) vita complens annos.

C 39 Suscepitque pro eo regnum ejus primogenitus filius ipsis Spitzine, cunctis virtutibus bonitatis, famaque sanctitatis admodum fulgens. Imitator siquidem factus patris, fundator extitit ecclesiarum Dei, congregator sacerdotum, clericorumque; perfectus in fide Christi, peractis vitæ suæ annis quadraginta, luce ex hac migravit, astra petens. Cujus post translatum frater ejus Wratislauus regni suscepisse dignoscitur gubernacula, dicens uxorem, nomine Dragomir &c. Quis non videat, secundum hoc Borzivojo, ex Moravico exfilio reduci, omnia ex sententia ad mortem usque fluxisse; nec nisi defuncto patri Spitzineum, & huic denique, post pium justumque regimen similiter mortuo, Wratislauum suffictum esse? Ita itaque Borzivoji ob imminentem rebellionem ducatus abdicatio & secessus, ceteraque à laudatis scriptoribus asserta, Christanno contraria afferenti ignota fuere. Nec minus eadem Cosmam Pragensem latuerunt, dum in Chronico ait: Borivoj autem genuit duos filios, Zpitzineum & Wratislavum, ex ea, quæ fuit filia Zlauboris, comitis de castello Pfov, nomine Ludmilla. Quo feliciter universæ carnis viam ingresso, successit paternum in principatum Zpitzineum; post cuius obitum obtinuit Wratislav ducatum, qui accepit uxorem, nomine Dragomir.

40 Credimus itaque, Borzivojum cum familia conjugi sua Ludmilla ducatum Bohemia ad mortem Septembbris Tomus V.

tem usque tenuisse. Sed in quem annum hac inciderit, anigmaris instar est; neque enim in scriptoribus ejus etati proximis de mortis tempore quidquam legitur; recentiores vero sine solidi arguento variant, in eo tamen convenientes, quod ipsum ad seculum 10, aliquot annos inchoatum, pervenisse velint. Inter hosce etiam est Papebrochius noster ad diem XXIV Junii, in Commentario prævio de S. Ivano eremita Bohemo, cuius Acta, auctore Balbino, ibidem recitat. In hisce autem multa ad Borzivojum Ludmillamque, quæ ipsi convixisse dicuntur, spectantia occurunt, quæ præcisus ceteris, mox recitabo. Interea observo, emortuale Borzivoji annum, ne circiter quidem ex iis Actis eruiri posse. Recentiora enim ea sunt nam, ut ait ibidem Papebrochius num. 3, antiqua de sancto (Ivano) monumenta nulla existant, præter brevissimam quondam, nec fortè vetustissimam Legendam, ex qua & ex constanti traditione sumpta fuisse oportet, quæcumque de illo scripsisse auctores hujus vel superioris seculi.

D 41 Christannus in Vita num. 10 Borzivojo morienti triginta quinque annos dumtaxat trahuit; ad quem accedit Hagecius annos ipsi triginta & sex assignans. Contra Balbinus, aliique, qui Borzivoji regnandi initium, baptismumque multo citius collocant, monendum hic cubare arbitrantur; & Balbinus quidem annos 75, Weleslavinus, eodem teste, vel totidem, vel 77 ipsis dandos putant. Sed quidquid sit, facile potuit in Christanni exemplar, à Balbino visum, aliquis error circa numeros irreppisse, cum Borzivojus eodem loco plenus dierum obiisse dicatur: sic enim ibidem legitur: Peractoque temporis cursu, plenusque dierum bonitateque, diem clausit ultimum, triginta quinque vitæ suæ complens annos. Hic loquendi modus, Plenus dierum, majorem utique quam triginta quinque annorum etatem insinuat. Adde, quod Spitzineus, qui patri Borzivojo successit, & brevi tempore regnavit, annis quadraginta vixisse ibidem dicatur. Necesse tamen non est tot ipsis annos adscribere, quo Balbinus & Weleslavinus & quisquis cum ipsis sentit, voluerunt.

E 42 Accipe nunc, quæ de Borzivojo, ejusque sancta conjugi Ludmilla, in suprà laudatis S. Ivani Actis leguntur. Anno à Christo nato DCCCXIX Borzivojus, qui primus è ducibus Bohemiæ Christo nomen dederat, ex arce vicina sua Teten, venationem quæsturus, exierat. Processerat in silvis longius; excitatur subito primæ magnitudinis cerva, quæ ipsis Borzivoj (ut felices principum manus sunt) jaculo vulneratur. Sequuntur fugientem latratus & suspitia canum, ac promptiores vertagi vulneratam & vulnera lavantem ad rivum, qui è faxo quodam vivus profunditur, consequuntur. Aufa est etiam in aquis vitam à canibus defendere, dum equo adactus princeps, in flumen pedes ardore prædæ desiliret, atque ense conficeret; ex quo vulnere ingens latet copia, quasi tum primum hinnulos effudisset, emanavit. Dum feram princeps, & qui paulatim acceperant, aulici mirantur; ecce tibi silvestri, torvoque vultu, quem, ut ita dicam, horrificaverant descendentes per faciem pilii, longâ togâ, nudis pedibus, baculo innixus senex, ex antro procedit. Is oratione vultui suo convenienter increpare principem exorsus, quærit, quid in ea loca venisset, quietem sollicitaturus suam; unicunque famis suæ præsidium certam interemisset?

F 43 Certatum aulici pro se quisque principem

X x 2 ad-

probabilis
commentaria
sunt.

AUCTORE
C. S.
inter venan-
dum inven-
tus,

admonent, caveret belluam, demonem silvarum esse; alii timidiores fugam etiam spectabant. At animi plenus Borzivojus, Quidquid es, exclamat, in Dei, qui condidit omnia, & Filii ejus Christi Jesu nomine, stare te jam isthinc, & respondere jubeo. Senex, protinus adorato Dei nomine, Servus, inquit, Christi sum, intemeratae Virginis Mariæ, & Joannis Baptistæ cliens; (nomen etiam edidit) Iwan appellor. Respiravit Borzivojus, & familiari principibus curiositate, & interrogationum humanitate senem detinuit. Deinde postquam Balbinus Iwanum rationem vite sua exponentem induxit, denuò prosequitur: Admirabatur Borzivojus singula; & cum annonæ nihil videret, de eibō querere instituit. Misericordia Dei, reposuit Iwan, servum suum lacte hujus, quæ interempta est, cervæ nutritivit. Hic princeps in terram sese abjecere, & culpam deprecari parabat; Iwan vetuit, bonoque animo esse iussit; non venantis impetu, sed Dei voluntate occisam cervam, ut quæ jam sibi mortem propediem exspectanti necessaria non foret. Tum Borzivojus, Da, inquit, hoc Iwane mihi, da coniugi meæ Ludmillæ, da meis; meumque hunc equum concende, & ad nos proficiscere.

B
Ludmillam
accitus invi-
sit; que de
ipius

44 Vir sanctus multa causatus, Si, inquit, Dei voluntas fuerit, brevi vos videbo... Tum vale principi dicere, ac bene precari cepit tam liquidis affectibus, ut novissima verba Borzivojo lacrymas exprimerent. At Ludmilla, cùm totam rei gestæ seriem ex ordine à marito acceptisset, noctem eam insomnem gaudio traduxit; neque exspectato die, primo crepusculo Paulum facerdotem charissimum cum famulis sex omnino dimittit; irent properè, virumque sanctum ad se Tetinum adducerent... Paulo veniente, nihil moratus Iwan, asello imponitur. Prodiere obviam venienti ad multum itineris principes, & multo, ut par erat, exceptum honore, in arcem accipiunt. Ne multa: convivium apponitur; nihil attingit Iwan, cùm suas silvas, snaque nemora identidem respiceret ac cogitaret; nisi quod sanctissimis sermonibus utrumque principem ad cœli amorem mirificè inflammârit. Remissus eodem die, solus nullo comitante, ut optabat, revertit. Tum subdit, ab agresti quodam homine in via caput ipsi missa lapide sauciatum, atque ita in speluncam suam agrè reversum esse. Post hec de S. Ludmilla rursus habet sequentia.

C
instanti obitu
monita,
presbyterum
ipsi mittit:

45 Pauci intercesserant dies, cùm per quietem Ludmillæ duci cœlestis appareret genius, monetque facerdotem Paulum mitteret, qui (ut abiens vir sanctus oraverat) coram eo Missæ sacrificium Deo offerret; senem brevi pôst tempore discessurum è vita. Paruit cœlestibus monitis Ludmilla, confestimque Paulus mittitur, qui divinissimis Pœnitentiæ & Eucharistiæ Sacramentis Iwanum ad mortem comparavit, simulque coram eo Divina peregit. Inter cetera autem, quæ S. Iwanus Paulo presbytero ea occasione narravit, id unum erat, quod sibi à S. Joanne predictum fuisset, templum in eo loco (in quo solitariam vitam ducebat,) honori sanctissimæ Crucis, Virginique Mariæ Borzivojum quemdam Bohemiæ principem possestum. Narrata deinde S. Iwan morte, Balbinus § 2 ita progreditur: Iwanum, cuius viventis virtutem honorabant principes, mortuum ejusque memoriam majore etiam cultu sunt prosecuti; tamque illustrem in locum (gloriâ ejus cœlestem approbante miraculis Divinitate) viri fama pervenit, ut pro Sancto com-

muniter habitus, hodieque inter indigetes ac minores Bohemiæ patronos numeretur.

46 Sacellum primùm angustum oppidò, quantum scilicet rupes durissimæ, atque aliud, quod incoluerat, antrum patiebantur, super vii sancti tumulum Borzivojus & Ludmilla statuerunt. Id beatissimæ Dei Matris & S. Joannis Baptistæ titulum, aut etiam, ut alii auctores sunt, una cum his sanctæ Crucis diu gesist; posteri S. Iwanum nominavere. Ne verò meta ad divinas laudes solitudo foret, sacerdotibus advocatis tutela loci committitur: addita necessaria ad tuendam vitam subidia &c. Haecen Balbinus, cuius narratio simul cum adjectis à Papebrochio observationibus loco citato latius legi potest. Ego hac præsenti Commentario inferenda putavi, quia Borzivoji ejusque sanctæ conjugis Ludmillæ religionem, pietatemque commendant. Porro quia de Borzivojo in sequentibus nulla amplius facienda est mentio, priusquam de S. Ludmillæ viduitate agam, premittenda censui, quæ de ejusdem Borzivoji vetustâ cultu Balbinus in Miscellaneis historicis lib. 4, § 4 commemorat.

mortuo sa-
cellum erigit.

Borzivoji
cultus, à
Balbino af-
fertus,

47 Virtutes, inquit tanti principis & vita Christianis institutis sanctissimè acta meruere, ut eum Beati titulo antiquitas honoraret: conditus est in S. Georgij ecclesia in arce S. Wenceslai Pragæ; quodque memorabile & firmius ad fidem sanctitatis faciendam, corpus Borzivoji in ara ipsa intra altare, quod est in ecclesiæ medio, condidere religiosi Majores nostri; qui fuit ritus veterum quempiam beatorum & Sanctorum numero aggregandi, (canonizationem hodie vocant) ut ex Cardinale Baronio pridem ostendi: nempe lib. 2 Epitomes rerum Bohemicarum, cap. 13. Dubravius in Historia Bohemiæ Borzivojum in basilica sua Teineni conditum significat; sed subscriptorem non habet: nam ceteri rerum Bohemicarum scriptores, Borzivojum in nova abs se honori sancti archangeli Michaëlis constructa ecclesia Tetini sub arce, ibidem Tetini mortuum & humatum esse affirmant; unde successu temporum sacra ejus ossa levata, & quod decebat maximè, in eandem ecclesiam, ubi S. Ludmilla conjux sepulcrum invenerat, sunt illata. Ita Parocius, Crugierius, Pessina ac ceteri.

48 Hac Balbinus; qui tamen nullum præterea cultus indicium, aut diem (quæ nec ego alibi reperio) assignavit. Hoc certè seculo nullum in illustri illo S. Georgii Pragensi parthenone cultum habere videtur, nullaque de affervari ibidem corporis loco, nec nisi incerta de translato illuc quondam memoria extare. Ad manum enim mihi est ejusdem monasterii Historia, anno 1715 Vetero-Praga edita, à Joanne Floriano Hammer Schmidt conscripta, & celissimæ principi ac abbatis ejusdem loci, Franciscæ Helena Pyeroniane de Galilio dicata, in qua § 29 de Borzivojo, nullo addito Beati titulo, hac tantummodo invenio: In Novo templo S. Michaëlis archangeli, inter arcem & oppidum Tetinum à se ædificato, tumulatur. Cujus ossa successu temporis inde levata, & in ecclesia S. Georgii in castro Pragensi intra altare, quod est in medio, sacrarum instar reliquiarum recondita esse perhibent. Ita P. Crugierius in Ms. syllabo Sanctorum & Beatorum Bohemiæ. Hec utique nullum Borzivoji apud sacras istas virginis cultum, nec nisi incertum de translatio ad eas olim ejusdem corpore memoriam manifestant.

§ V.

§ V. Sanctæ martyrium : Tentinense sepulcrum mox miraculis clarum : cœmeterium omnis alterius cadaveris impatiens : corpus Pragam translatum.

Ludmilla,
abdicata ne-
potum edu-
catione,

DE gestis S. Ludmillæ, optimo viro viduata, ac deinde utroque filio suo, qui in paternum ducatum invicem successerant, Spitiene primùm & post hunc etiam Wratislao orbata, plura non habemus, quām quæ lector in Vita reperiet. Supereft tamen, ut de causa martyrii ejus, modoque ac tempore aliqua dicamus. Et eadis quidem causam fuisse Christianam religionem, quam profitebatur & propagabat, quamque impia ejusdem nurus Dragomira, gentilis mulier & altera Jezabel, immanni odio prosequebatur, ex biographo satis manifestum est, nec à quoquam in dubium revocatur. Wratislaus Borzivoji sanctaque Ludmillæ pius filius, & post Spitieneum fratrem, qui illiberis obierat, Bohemia dux, duos liberos rares, sanctum scilicet Wenceslaum, & impium Boleslaum, quos ex Dragomira suscepserat, moriens reliquit. Horum prior jure natalitio in ducatum patri succedit; sed cum pueritia vel adolescens annos nondum excessisset, communis optimatus consilio sanctæ Avice sua una cum juniori fratre suo Boleslao educandus commissus est. Quamdiu verò tam pia institutione sanctus princeps uti potuerit, non explicas biographus, sed cum multum profecisse, ejusdem sanctitas martyrio coronata declaravit.

Tetinam se-
cedit,

CExarxit ad hoc imperiosa mulier Dragomira, quæ non minus idolis suis dedita, quam avida imperii, ringebatur, una cum filiis suis precisam sibi spem esse tum pro arbitrio imperandi, tum nefariam idolorum culturam in Bohemia restaurandi. Nec intra pectus conceptum hinc odium, invidiamque continuit; sed ut erat ad omne facinus comparata, initio cum suis afflicis consilio, sanctam Socrum suam è medio tollere decrevii, ejusque vita caput insidiari. Attamen non tam occulte molitiones suas habuit, quin ad Ludmillæ aures pervenirent, quæ gnara in bono vincere malum, nihilque minus quam ducatum appetens, cedendum censuit, & nurui sue ista jussit placide renuntiari. Non aliqua regni tui portio male blandientis cupiditatis animum invasit, neque tui dominationem cupio ullam habere. Recipe filios tuos, &c, ut animo lubet, regna cum illis: mihi verò libertatem concede serviendo omnipotenti Christo, quocumque locorum placet. Hasce optime Socrus sua preces cum impia nurus ne audire quidem voluisset, Ludmilla sponte sua Pragam deserens, Tetinam, cuius notitiam suprà dedimus, cum presbytero suo Paullo fecisset, & ad martyrium, quod instare minime dubitabat, quotidianis virtutum exercitiis, precibusque se comparavit, quod etiam in eodem loco, incertum, quanto post tempore, missis à Dragomira impietas sue ministris, feliciter consummavit.

§ I Quod ad eadis modum attinet, Christian-

nus in Vita num. 17 & seq. testatur, Cumiam vel Tumiam & Gomonem cum valida manu vespere, sive inchoata jam nocte, ad Sanctæ ades adventasse, relicisque ante fores custodibus, effractis valvis in domum ac cubile Principis irratisse, atque è lecto dejectam, & si sua mors omnino decreta esset, caput sibi potius amputari postularem, ut Christo sanguinem funderet, fune gutturi ejus immisso strangulasse. Ita ipse pluribus loco citato. Contra Hagecius ad annum 920, Balbinus lib. 4 Mischellaneorum § 7, aliique rem aliter narrant, nescio, quo nixi instrumento. Ajunt squidem, duos predictos parricidas, quos Tumam & Kuman appellant, à Dragomira missos, conceptum facinus simulata amicitia celantes, Tetinam venisse; tūmque à S. Ludmilla, non ignara, quid ageretur, hospitio convivioque benignè excepti fuissent, nocte intempesta Sancta cubiculum ingressos, precipibusque intentam proprio velo suo strangulasse. Addunt, sanctæ Martyris caput dum ipsa à parricidis injecto fauibus velo raptaretur, in obvium saxum, in quo flexis genibus Deum adorare solebat, tanto impetu illisum fuisse, ut sacro sanguine conspersum suo adhuc tempore appareret.

§ 2 De parricidis convivio exceptis, veloque Nonnulla ad strangulandum exhibito, consentit etiam Officium proprium Pragense. De saxo autem qui id credere noluerit, inquit Hagecius, huic suis oculis spectare Tetinæ licebit. Similiter Balbinus in Andario: Historia Sancti Montis, cap. 8 scribit: Monstratur hodie in templo S. Catharinæ ad Tetinam durissimus quidam lapis, quem si bi Ludmilla ante stratum ponì jussicerit, in quo genibus affusis precari & meditari æterna solebat. Ad eum lapidem parricidæ, quos nominavi, Tuman & Cuman, Matronæ sanctissimæ caput allisere sèpius, & resperserunt sanguine: at lapsus divinitus innocentem sanguinem attaxit, & post tot secula vivacissime retinet, neque illa arte elui aut aboleri potest, quem pridem vel soli peregrini osculis potuissent atterere. Idem solum ad S. Georgii in Pragensi arce monialium Benedictinorum ecclesiam postea translatum fuisse, discimus ex laudato Proprio Pragensi, ubi ad diem x Novembris, quo sacri corporis translatio recolitur, nona Letio sic habet: Depositus est thesaurus tantus (S. Ludmillæ corpus) in ecclesia sanctimonialium S. Georgii in arce Pragensi, ubi & lapis, ejusdem sanctæ Martyris sanguine purpuratus, & alic sacra monumenta cum venerazione asservantur.

§ 3 Vidi ego illud hoc anno 1753 in prædicta ecclesia in altari ejusdem Sanctæ retro vitrum serita, exambulsum, & rubras in eo maculas observavi, an faxo innatae essent, non satis potui discernere. Ceterum, si ea Pragensium traditio vera sit, miror Christianum de hisce martyrii adjunctis nihil meminisse, cum tamen res ipsa id postularet. Nam cum Ludmilla ab eo diserit dicatur exemplo martyrum sanguinem fundendo, testimonium Christo perhibere gestiens, rogasse parricidas, ut caput sibi potius amputarent, quid est, cur illam ea saltē sanguinis effusione voti compotem factam esse non afferat, sed ad aliud recurrit, mox subdens: Quam etiam (martyrii palmam) non dubitamus eam promeruisse, sacra Scriptura testante: "Justus quacumque morte præoccupatus fuerit, in refrigerio erit", Nihil certè alia hujus silentii ratio probabilior occurrit, quam quod adjuncta illa ignoraverit biographus, que tam-

AUCTORE
C. S.
ubi à Drz-
gomira mi-
nistris stran-
gulata.

E

F

350
AUCTORE
C. S.

Martyrii
tempus incer-
tum,

men, si vera sint, difficulter cum latere potue-
runt.

§ 4 Martyrii tempus Christianus in Vita num-
19 in hunc modum designavit: Suscepit autem
martyrium felix, Deoque devota famula Christi
Ludmilla, septima Sabbati die & xvii Cal. O-
ctobr., primâ vigiliâ noctis. Eodem plane modo
in exemplari abbatia S. Crucis prope Viennam
Austria legitur. Ita ipse de mensâ, die ac noctur-
no tempore, annum tacitè præteriens, incertum
martyrii tempus, ejusque divinandi locum reli-
quit. Balbinus in Miscellaneis lib. 4, § 7 an-
num Christi 927, & diem quidem Sabbati, sed
xvi Kalendas Octobris assignat, simul monens,
annum 920 à Weleßlavino alijsque, inter quos
etiam est Hagecius, probabilius statni. Rationem
autem, ob quam diem xvi Kalendas, non xvii
Kalendas Octobris, ut habet biographus, assigna-
verit, nullam reddidit, nec aliam esse arbitror,
quam quod Sancta martyrium die xvi, non xv
Septembribus in archidiœcesi Pragensi & Martyro-
logiis passim celebretur, quo eam passam esse Ni-
colaus Salinus in Vita apud Surium etiam scribit.
Porro si Christiani Opusculum recte ediderit Bal-
binus, & hoc loco re ipsa legendum sit xvii Cal.
Octobr., præferenda erit opinio priori loco rela-
ta, secundum quam scilicet Ludmillæ cades in
annum 920 inciderit. Etenim hoc anno Sabbatum
cum die xvii Kalendas Octobris, sive die xv
Septembribus concurrit, qui dies anno 920 feria
sexta erat, non Sabbatum.

sed inter an-
nos 920 &
929 veri-
milius sta-
tuendum.

§ 5 Contrà verò dies xvi Septembribus anno 920
Sabbatum erat, atque adeò, si ita legendum sit,
præponenda erit Hagecius atque Weleßlavini sen-
tentia, qui hunc annum ipsi supremum fuisse op-
nuntur. Utro autem loco Balbinus emortualem
diem ex suo codice rectius annotaverit, explora-
tum non habeo, cum Ms. exemplar istud mihi
non licuerit inspicere; nec si licuisset, spondere
possem de non admisso ab amanuensi errore, præ-
fertim cum etiam infrâ, ubi de translatione cor-
poris agitur, huiusmodi error aliquis irrepsisse vi-
deatur. Diem tamen xv Ms. S. Crucis, ut dixi-
mus, etiam exhibet. Adde, quod, etiam si de die
emortuali constaret, ne sic quidem annus cedes
ipsius certò posset determinari, cum inter annos
920 & 927 dies xv Septembribus anno 921, &
dies xvi ejusdem mensis anno 926 in Sabbatum
inciderit. Id unum igitur Bohemis scriptoribus
bac in parte credere possumus, sanctam ducissam
suam Ludmillam ad suprà dictum tempus po-
nuisse supervivere, quamvis nullum determinate
annum possimus assignare; ideoque mortem ejus
latiori termino in margine annotavimus; quam
tamen inter annos 920 & 929 contigisse puta-
mus.

Sancta se-
pulchrum
miraculis il-
lustrata Te-
tine,

§ 6 Post peractam sanctissima Vidua cadem,
impii parricida tam dirò nuntio Dragomiram ex-
hilarârunt, que raptâ sibi sua Socrus supellec-
tive, occupatoque ducatu impotentius cœpit regna-
re; nec quidquam prætermisit, ut pia Ludmillæ
præcepta institutionemque è filiorum suorum ani-
mis penitus evelleret. Et licet in S. Wenceslao
frustra laboraverit, Boleslaus tamen filiorum
alterum, sui simillimum habuit; quippe qui per
Wenceslai fratribus ducisque sui parricidium Bohe-
miam postmodum sibi vindicavit. Sed ut ad Lud-
millam redeamus; clerus & domestici ejus, quos
tam immane in Dominam suam facinus, mortis-
que timor in latebras compulerat, resumptis post
impierum discessum animis convenientes, sa-

crum Martyris corpus in cœmterio ecclesie S. A
Catharine, quam ipsa extruxisse fertur, magno
cum luctu sepelierunt. Nec diu tamen inglorium
jacuit: quippe erumpente è tumulo mirâ odoris
fragrantia, & cœlesti lumine nocturnis temporis
bus desuper rutilante, Martyris gloria publicè
agnita & à populo celebrata est.

§ 7 Ut verò hec divina prodigia pierum ani-
mos mulùm recrearunt, ita novos odii invide-
que stimulos impia nurui addiderunt. Sed sive po-
puli tumultum metueret, sive etiam in Demortua
corpus favere puderet, anfa non est tumulum pro-
fanare; verum novo nra consilio, domum in mo-
dum ecclesia, seu sacelli, ut opinor, super eo
S. Michaëli archangelo extrui curavit, & San-
ctorum reliquias in ea deponi, ut, si qua inpo-
sterum miracula ibi fierent, ea Christiani non
Ludmillæ; sed vel S. Michaëli, vel Sanctis,
quorum lipsana ibidem servarentur, accepta re-
ferrent. Sed non est sapientia, non est prudensia,
non est consilium contra Dominum: cœpit dehinc
etiam pluribus prodigiis Ludmillæ tumulus cele-
brari, donec ipsa à sancto nepote suo Wenceslao
inde Pragam solemni pompâ translata est, prout
ex Christiano dicemus, ex quo etiam cetera mox
relata desumpsimus.

§ 8 Prinsquam de memorata translatione aga-
mus, premittendum est, quod de eodem, in quo
sacrum Ludmillæ corpus jacuit, cœmterio ali-
qui Bohemi scriptores tradiderunt. Inter hos Ha-
gecius ad annum 922 de eo sic scribit: Tetenæ
verò, ubi ejus corpus in cœmterio humatum fuit,
nemo in hodiernum usque diem sepeliri potuit.
Nam dum quispiam ibidem tumulatur, sive ipse
junior, senex aut puer fuerit, is manè extra
sepulcrum reperitur. Atque hoc verissime ita est:
ego enim W. Hagek eamdem Tetenensem eccl-
esiā probè novi, cum in ea quinque cum di-
midio annis presbyter vixerim; ibidemque à per-
sonis fide dignis certa testimonia obtinui, sed &
id etiam recenter aliquoties contigit. Hagecio
consonat Balbinus loco suprà laudato, ubi addit:
Idque cum Hagecio omnis retrò sensit antiquitas.
Idem ex pervetusto Pragensis ecclesiæ Breviario
confirmatur, Lectione vi in Translatione S. Lud-
millæ: "Cœmterium B. Ludmillæ, jam in ec-
clesiam conversum, nullius exinde hominis se-
pulturam admittit, quin altera mox die cada-
ver è terra ejectum reperiatur".

§ 9 Hac eadem in recentiori anni 1679, i-
temque in altero anni 1732 Breviario ejusdem
archidiœcess, quod utrumque ad manum habeo,
totidem verbis leguntur. Unum preterea addo Jo-
annis Floriani Hammerschmidt testimonium, qui in
Historia monasteriorum S. Georgii in Castro Pra-
gens, sanctique Spiritus in antiqua urbe Pragen-
si, quam anno 1715 Praga typis excudit, cum §
29 de isto cœmterio eadem, qua suprà, retulif-
set, subjunxit: Imò ego à fide dignissimis audi-
vi, quod ante paucos annos cuiusdam domini
infans in cœmterio S. Catharinæ, in quo olim
sepultum fuit corpus S. Ludmillæ martyris, se-
pultus, altera die corpus illius extra sepulchrum
sit inventum, & deinde ad ecclesiam S. Michaë-
lis sepultum. Hisce, quorum biographus non me-
minit, annotatis, ad translationem progredior,
quam cum ipse in Vita pluribus describat, suffi-
cerit ea hic tantummodo tractasse, que elucida-
tione indigent.

§ 10 Sub impia matris Dragomire imperio jam S. Wences-
ludum gemnerat sanctus juvenis Wenceslaus, eo laus, regnare,
pra-auspiciatus,

E

Cœmteriam
in quo ejus
corpus ja-
cuit,

F

nullum ca-
daver pati
perhibetur.

Aprincipiè ex capite, quòd ipsa non modò in Christianos iniquam fœse exhiberet, verum etiam clericos ac religiosos viros, quorum colloquiis ille multum delectabatur, omni nisi ab eo arceret, gravissimas ipsis minas intentans, si ad illum accedere attarentur; & occultis machinationibus, eorumdem vita insidiata, ita ut pius princeps, divini verbi in primis avidus, non nisi clām & nocturno tempore ab eorum aliquo instrui jam posset. Hanc itaque tyrannidem exosus, & ulterius ferre impatiens, accitam ad se matrem, & quotquot ex optimatibus ipsa impietatis sua socios habebat, acri oratione perstrinxit, negansque se maternis imperiis impostorum pariturum, ipse regnare auspiciatus est, faventibus ipsis atque auxiliantibus primariis ducatis proceribus, qui ejus lateri soluerant adhaerere. Nec multò post matrem suam omnis mali machinatricem interim relegavit, donec ipse perturbatum ab ea Bohemia datum composisset, damnaque religionis repasset.

sacrum corpus Pragam transferri jubet.

61 Inter ceteras quoque curas, sanctissima via sua Ludmillæ in mentem venit, quam & in Christianis mysteriis magistrum habuerat, & ob vitæ sanctimoniam à Dragomira impie crudeliterque strangulatam esse, jamque cælestibus prodigiis in Tetenensi humili tumulo inclinaruisse, probè sciebat. Paulum igitur presbyterum, qui Ludmillæ à sacris olim fuerat, & cum eo alias presbyteros ac religiosos viros Tetenam mittit, qui charissima Avia vel ossa, seu pulvarem consumptæ earnis digna translatione ad se usque perducerent. Itum ergo Tetenam est, ibidemque gesta humo, loculo præ putredine partim jam conjuncto, sanctæ Martyris corpus mira integritate conspicuum, integrisque vestimentis indutum, à Paulo repertum, Pragamque delatum est. De tempore, quo hac contigerunt, admodum obscurè loquitur biographus, sic inquiens: Repertum est autem corpus fælicis & Deo devotæ famulæ Ludmillæ quartodecimo Kalendas Novembbris, hora XII, feriâ quartâ. Intulerunt autem eam Pragam die tertio, feriâ VI, XII horâ ejusdem mensis. Præmisserat autem, eadem nocte, quâ inventa snerat, metropolin usque, ad urbem Pragam scilicet portatam fuisse.

62 Hinc liquet, mendum aliquod in hisce notis chronicis cubare, quod non facile divinare est. Si enim pro die tertio, quo sacrum pignus in Pragam illatum dicitur, diem decimumtertium Kalendas Novembbris interpretetur, convenient quidem corporis inventi Tetenæ, & excepti Pragæ, dies per Kalendas notati; sed tum vel priori loco pro feriâ quartâ legendum erit feriâ quintâ vel posteriori pro feriâ sextâ, substituendum feriâ quintâ. Verum cùm de Sanctæ anno emortuali ex supra dictis non constet, & nihil certius de spatio temporis, quo corpus ejus Tetenæ jacuit, habemus, frustra quis ex allatis biographi verbis translationis annum eruere laboret. Ex tempore tamen, quo Tuto, qui à S. Wenceslao Pragam advocatus sacrum corpus tumulavit, Ratisponensi sedi præfuisse legitur, certi limites statui possunt, intra quos memoriam translationem contigisse oportet. Chronicum breve episcoporum Ratisponensium à Joanne Georgio Eccardo tom. 2 Corporis historici medii ævi, à col. 2243 editum, Totonem anno DCCCLXXXV Asperto suffictum, annis XXXV sedisse, annoque 921 Iengrinum eidem successisse tradit. In alio Chronicò ibidem à col. 2253 excuso, idem Tuto episcopatum anno 890 iniisse, cumque annis 36 alias 35 tenuisse dicuntur; qui

calculus illum ad annum Christi 925 vel 926 perducit.

nec quid-
quam certi,

63 Huic serè consonat altera Episcoporum Ratisponensium series Ms. in Museo nostro asservata, ubi Totonis episcopatus initium anno 891 affigitur, & post 36 annorum presulatum anno 926 successor ipsi assignatur. At verò Arnolitus Vochburgensis in suo pariter Chronicò de eodem ait: A septimo anno imperii (Conradi regis) usque ad duodecimum regni Heinrici Saxonis in vita permanxit; atque adeo episcopatum ejusdem usque ad annum 931 extendit; nisi forte Tuto eum ante mortem abdicaverit, quod aliunde mihi incompetum est. Id unum itaque exhibe habemus, translationem S. Ludmillæ ultra citatos annos differri non posse. Non desunt tamen, qui determinatum aliquem annum, & tempus, quo Tetenæ corpus jacuit, assignent. Hagecius in Chronicò Bohemia, secundum quem cedes sanctæ Ducisse anno 920 contigerat, translationem mensi Novembri anni 922 illigavit, atque ita corpus ejus duobus circiter supra biennium mensibus Tetenæ jacuisse arbitratus est. Dubravius lib. 5 Historia Bohemia, plus quam biennium; Pontanus à Brautenberg lib. 2 Bohemia Pie integrum triennium Tetenensi sepulture adscribunt.

64 Biennium pariter, annumque 922 statuit nisi latè sta-
tui potest. Balbinus in Auctario 1. Historia Sancti Montis, cap. 8, ubi hac haber: Est Tetenæ S. Catharinæ virginis perpetuus templum, à S. Ludmillæ anno DCCCX conditum, in cuius templi ambitu (cœmeterium vocamus) biennio Ludmillæ corpus cæsum jacuit, nihil omnino à morte mutatum, magno miraculo nullam è cælo aut terra injuriam passum, recens semper & plenum vitæ apparuit, quod anno DCCXXII, x Novembri Wenceslaus sanctissimus nepos Pragam ad D. Georgium, ubi hodieque servatur, transluxit. Contra Thomas Pessina in Phosphoro, Radio 3, quia S. Ludmillam anno 927 martyrio coronatam censuerat, translatam anno 929 consequenter credidit. Hunc consonant Officia propria archidiœcesis Pragensis, & diaœcesis Olomucensis, in quibus ad diem x Novembri, quo Translatio recolitur, hujus tempus assignatur decima Novembri anni salutis DCCXXXIX. Res, ut patet, dubia est, & pro variorum sensu variè dereminata. Ego verò nihil de ea certum habeo, quā quod posterioribus Totonis episcopi annis contigerit, de quibus consule supra num. 62 & 63.

65 Non eodem, quo Pragam corpus allatum est, die ac mense, in S. Georgii ecclesia, teste biographo, tumulatum est. Nam primo quidem postquam omnium oculis publicè spectandum expositum fuisse, cùm terra jamjam mandandum esset, è sepulcro, quod paraverant, aqua subito erumpens, ducem Wenceslaum cum adstantibus ab incepto deterruit. Hinc repletâ denuò scroba, sacrum pignus in suo loculo supra eamdem depositum interim fuit, dum Deus aliter revelare dignaretur. Spatio dehinc temporis elapso modo, S. Wenceslaus Totonem Ratisponensem episcopum, cui Bohemi in sacris tum suberant, per legatos ea de re consuluit; qui illud nibilominus tumulandum esse respondit. Episcopi placitis acquiescit Wenceslaus; at cùm ecclesia illa, à pare suo Wratislao condita, nondam ab episcopo consecrata esset, ab eadem petiti, ut Pragam venire, tum ut eam dedicaret, tum ut sacram corpus ipsum sepeliret.

66 Hisce pii principis postulatis vicissim affensus est Tuto, adveniensque, ut ait Chrysanthus, Tuone,

in

352 in primis templum Domino consecravit. Posthinc sex elapsis dierum circulis, suprà fatum corpusculum tumulavit eodem in loco, quo aqua inundaverat. *Ex hac observatione dicta Christanni, in quantum is translationem circa medium Octobrem factam scribit, conciliari possunt cum suprà laudatis Bohemia historicis, & Officiorum concinnatoribus, secundum quos eadem die x Novembribus peracta est. Videntur nempe hi translationem corporis Tetinâ Pragam factam cum ejusdem solemnî in S. Georgii ecclesia inhumatione, & consequenter varium utriusque tempus confusisse; que si cum Christanno distinxerimus, facile intelligemus, sacrum istud Duxisse martyris pignus circa medium Octobrem Tetinâ Pragam transferri, ibidemque in dicta ecclesia die x Novembribus denuo tumulari potuisse: neque enim Ratíspona tam procul Praga distat, quin ad ea, qua Christannus memorat, peragenda satis superque temporis inter utrumque fluxerit.*

67 A Trebonensi exemplari, quod nos ex Balbino recudimus, hic discrepat Bodecense apographum, in quo memorata ecclesia S. Georgii consecratio, sanctaque Ludmillæ sepultura, Tutanonis quidem iussu, sed non ab ipso, verum ab aliquo, qui non nominatur, coëpiscopo ipsius facta dicuntur. Juverit ipsa verba hic retulisse.

Modico post hæc temporis elapsio, supradictus princeps B. Wenceslaus, Ratísponam missis legatis (quia Boëni tunc temporis episcopatus illius parochiæ erant subditi) pontificem ejusdem civitatis, nomine Totonem, consuluit, quidnam sibi foret agendum de prædicto corpore Martyris Christi. At ille secundum datam sibi à Deo scientiam, ut vir magnæ discretionis & industria, alta consideratione rem ipsam perpendens, postquam audivit basilicam illam adhuc benedictione pontificali carere; (nam & hoc ipsum diligentissimè ab his, qui transmissi fuerant, inquirere curavit) coëpiscopum suum cum aliquantis clericorum choris allegavit, quo ecclesiastiam istam dedicaret, & postea corpus beatæ Martyris in loco ipso, quo aqua inundare cœperat, tumularet. Quod ubi completum est eo ordine, quo dixerat episcopus, nullum prorsus aquæ vestigium apparuit in loco, quo tumulanda erant sacratissimæ Martyris ossa. Consecratio itaque basilicæ ritè peracta, & beata Martyre tumulata, episcopus ille remuneratus à principe, ut dignum fuerat, propria petivit. Hac ibi, quibus aperiè refragatur Christannus in Balbini editione, qui tamen in tantum pariter faret, quod antistitem illum coëpiscopum bis nominet. Verum parum refert, uter è duobus ea peregerit, cum utrumque exemplar consentiat, sub Totonem Ratísponenſi prefule eadem facta esse. Malo tamen Balbiniano exemplari, quam Bodecenſi hinc inde nonnihil mutato, credere.

C

§ VI. Sanctæ corpus post incendium templi repertum: ejusdem tumba gypsea, & argentea capitinis theca exhibentur: traditio de quadam Crucifixi imagine: pars pepli miraculo clara: reliquiæ aliæ Pragæ & Ulyssipone.

D

Sancii Georgii in castro Pragensi ecclesia, à Wratilao I. S. Ludmillæ filio condita, ad quam hujus Sanctæ corpus à sancto nepote suo Wenceslao Tetinâ translatum fuisse, § precedentibus diximus, eodem seculo x nobili parthenone Ordinis S. Benedicti auctum est. Loci fundatrix fuit Milada sive Milada, Boleslai Sevi filia, & ipsius Sanctæ proneptis, qua religionis ergo Romani profecta, episcopalem sedem Bohemis, & monasterii ad S. Georgium erectionem à Joanne XIII Papa imperavit, ipsaque suscepto velamine, prima ibidem abbatissa profecta, vitam sanctissimè exegit, post mortem Beata titulo etiam decorata, prout in Opere nostro ad diem XXVIII Martii inter Pratermissos, & suis apud Balbinum in Miscellaneis lib. 4, § 13 videre licet. Corpus eius è terra sublatum, pretiosaque lipsanotheca inclusum apud laudatas moniales in quodam facelio, extra altare tamen, venerationis causa afferatur, ubi illud hoc anno 1753 per crystalla ipse spectavi. Utriusque foundationis litteras, à landato Pontifice ad Boleslaum II Bohemia ducem datas, exhibet Joannes Hammerschmidt in Historia ejusdem monasterii jam aliàs citata. Eorumdem quoque exemplar ex vetusto quodam Chronico Bohemo Ms. transumptum babeo; sed neutrubi annus adjectus est: Bohemi scriptores Christi 971 assignant. Floret etiam nunc illustre illud monasterium, cuius abbatis principise titulo gaudet, & in solemnitaribus ducali pileo utitur.

Corpus Sanctæ in ecclesia abbatis S. Georgii

E

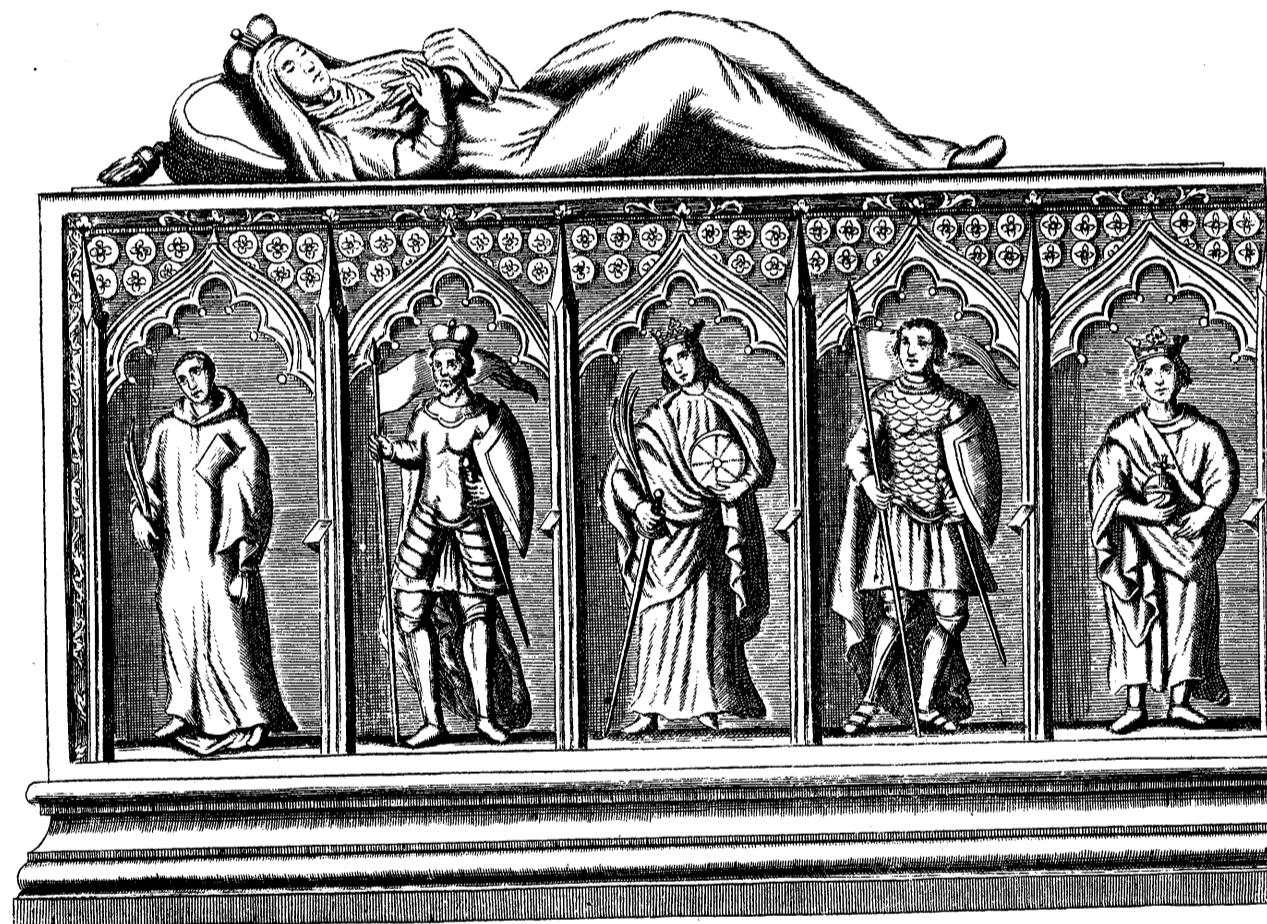
69 Hagecius ad annum Christi 1142, & post cum alii narrant, prædictum monasterium seu templum hostili igne non modo conflagrassè, verum etiam penitus corruisse: nocturnis vero temporibus post exstinctum ignem, visas nonnullis esse è templi ruderibus flammæ, & inter hasce celestes spiritus ad celum usque ascendere. Sanctimoniales autem, que ad S. Joannis ecclesiam in Vltavia ripa se receperant, ea re intellecta, S. Ludmillæ corpus inter ruinas quari mandasse, illudque à clementario quodam, nomine Wervevio, illasum repertum esse. Quod ad visionem illam pertinet, ea non nisi traditione, ab omnibus forte nimium credulis orta, nisi videtur. Corpus tamen Sanctæ è ruinis editum, libenter credidero; verum id eo minus mirabile videri debet, quod sub terra lateret; quod scilicet flamma non poterat penetrare. Restauratum deinde item templum est, Sanctaque corpus in eo rursus collocatum.

F

70 Facet ibidem hodieum retrò altare suum, jacet ibidem tumba gypsea seu ex albo lapide inclusum, quam in tumba rectro ejusdem iconem mihi datam, à chalcographo nostro incisa

ab incendio illasum repertum,

G

A *Sam curioso lectori exhibeo. Quo tempore et cum tumba facta sit, ignoro; sed antiquam esse, opus ipsum & celatura manifestat. Ante tumbam, ut dixi, altare visitur eidem sanctae Martyri dicatum, in cuius medio ipsa ducali pilea redimita, veloque collum ligata, quia scilicet velo strangulata fuisse creditur, & palmam martyrii manu gestans exhibetur: ad cornu vero Epistole S. Wenceslai, ad cornu Euangeli S. Viti, patronorum regni statua spectantur. In eodem altari saxum religiosè afferatur, de quo consule supra num. 51 & duobus sequentibus. Ceterum ara hac recentioris est operis, quam ut ari incidi, & hic exhiberi mereatur.*

Pars capititis lipanotheca inclusa.

71 *Servatur ibi præterea, & fidelium veneratio exponitur altera lipanotheca argentea, sive herma, S. Ludmillæ referens, in cuius capite aliqua ejusdem capititis portio continetur, quam & ego ibidem anno supra notato veneratus fui. Eam ari pariter incisam huic Commentario inferere vixum est. Iconi autem ejusdem Pragâ ad nos transmissa una ex monialibus, quantum apparet, sequentia verbis Gallicis subscripta erat: Hæc est statua argentea S. Ludmillæ, aviae S. Wenceslai, omnis generis anathematis exornata. In medio capititis aliquæ reliquiae capititis ejusdem Sanctæ inclusæ sunt, super quas vitrum superpositum est, ut fidelium osculis possint exhiberi. Fertur insuper Praga quedam traditio de lignea crucifixi Domini imagine, quam super S. Ludmillæ tumulo olim stetisse aiunt, quanque alii sepe memoratis S. Georgii monialibus, alii ecclesia metropolitana adscribunt.*

Traditio de quadam Crucifixi imagine.

72 *Celfissima Francifca Helena Pieronin de Galliano, prædicti parthenonis abbatissa & principes, in Vita S. Ludmillæ Germanica, quam ipsa angustissima imperatrici Eleonore Magdalene Theresia dicavit, & cuius exemplar anno 1694 excusum habeo, de sacra illa imagine scriptit, eam, cum anno 1142 S. Georgii ecclesia hostili incendio, cuius supra meminimus, penitus consumpta fuisset, supra Sanctæ tumulum omnino illasam ab igne repartam esse, eamdemque anno 1283 supra ejusdem item tumulum è sinistro pede sanguinem stillasse, sterilitatis, famis, quaque basce consequi solent, calamitatium presunatum. Sub finem addit: Hic autem prodigiosus Crucifixus hodieum in choro virginum, in monasterio S. Georgii, debita cum devotione colitur, magnique sacri thesauri instar habetur. Ejusdem Crucifixi effigiem cum adjecta illius brevia historia, Germanice edita, per manibus habeo, in qua eadem discuntur, laudaturque Vita S. Ludmillæ & Traditio. De loco, ubi nunc sacra illa Crux afferetur, Joannes Pessina in Sacris Pulleribus Bohemia ad diem xv Januarii, & ex eo Joannes Hammerschmidt, jam ante landatus, sic aiunt: Crucifixus porro, tot malorum prodigiose illo sudore denuntiator, hodieque vel in odeo monialium venerationi earumdem expositus est, vel in metropolitana prostat in facello, per quod choralistæ suum chorum concidunt: utrique enim loco fama suffragatur.*

Pars pepiti S. vilia

73 *Magis contestatum est, quod de ejusdem S. Ludmillæ poplo Cosmas Pragensis decanus, oculatus prodigiis testis, lib. 3 Chronicæ Bohemiae tradidit; Eodem, inquiens, anno (1100, ut premiserat) admirabile, & saeclis commemorabile, quod divina gratia per merita sanctissima matris Luidmillæ dignata est revelare miraculum, uti ipsi vidimus, vestra caritati pandimus. Nam domina abbatissa Windelmuth, famula Deo de-*

Septembbris Tomus V.

vota, ecclesiam S. Petri Apostoli, sitam in territorio ejusdem monasterii, cui præerat, ex vetustate à fundamento dirutam usque ad perfectiō nem deducens, reædificavit. Quam ut consecraret præfus, cùm impetrasset abbatissa, dum ex more reliquias collocat in pyxide, inter alia obtulit domina præfusa pannum unius palmæ latum, quem accepérat de poplo S. Luidmillæ, rogans, ut similiter inter reliquias sanctas ponat eum in pyxide. Tunc præfus quasi indignans, ait:

Tace, domina, de ejus sanctitate; dimitte avum Aviam quiescere in pace.

ignem illæsa persit:

74 Ad hæc abbatissa, Noli, inquit, domine, noli talia dicere; multa enim Deus per ejus merita quotidie operatur magnalia. Mox iussu præfus farto adfert magna, prunis ardentibus plena, ubi invocato sanctæ Trinitatis nomine, præfus injecit pannum super flammivmos carbones. Mira res! Fumiculus & flammicula circa pannum emicuit, sed minimè nocuit. Et hoc etiam magni fuit in argumentum miraculi, quod propter nimium ardorem diu non potuit pannus de flammis eripi, & tandem ereptus, sic visus est integer & firmus, acsi eadem die foret textus. Quo tam evidenti præfus & omnes nos perculsi miraculo, lacrymas fundimus * præ gaudio, & gratias retulimus Christo. Dedicata est autem ecclesia in honorem S. Petri Apostoli vi Non. Octobris. *Huc usque Cosmas, miraculi spectator.* Ubi autem Windelmuth, (quod non abbatissa, sed monasterii nomen fuisse, Hagecius aliisque omnes aiunt) situm fuerit, non potui assequi, nisi quod in Vita Germanica, de qua supra meminimus, in Romano imperio fuisse dicatur.

E
** fudimus*

ejusdem brachium in metropolitana Pragensi,

75 *De aliis sanctæ Ducisse nostræ reliquiis præterea reperi, earum partem aliquam in Pragensi metropolitana S. Viti ecclesia affervari. Ita asserit Joannes Pessina, Radio 4. Phosphori, in Dia-rio sive indice sanctarum reliquiarum, quas eadem ecclesia religiosè complectitur; ubi ad diem xvi Septembbris sic habet: S. Ludmillæ M. aviae S. Wenceslai, brachium & duas minores partes. Solius brachii meminit apographum Ms. Kalendarii sanctæ Pragensis ecclesie anno 1647 ad Museum nostrum transmissum, in quo ad diem x Novembbris hac lego: Translatio S. Ludmillæ viduæ & M., aviae S. Wenceslai, de castello Thetin ad ecclesiam S. Georgii in castro Pragensi, jumente & procurante S. Wenceslao: cuius brachium auro & argento ornatum habet ecclesia Pragensis. Neque dubium videtur, quin etiam aliis in locis sanctissima hujus Matronæ aliquot sacra reliquie honorentur, quamvis nullam cerram de iis notitiam acceperimus.*

76 *Ulyssipone tamen in Lusitania aliquam earumdem portionem in domo professorum Societatis Jesi in veneratione esse comperi, quam una cum multis aliorum Sanctorum reliquiis Joannes Borgias, S. Francisci Borgie filius, ejusque conjux Francisca Aragonia, a Rudolfo II Romanorum imperatore, & augustissima hujus matre Maria, impetrarunt, annoque 1587 mense Octobri Ulyssiponem allatam, prædictæ domui Societatis nostræ donarunt. Ha omnes postquam ab archiepiscopo Michael de Castro legitime approbatae fuisse, anno sequenti, qui erat Christi 1588, die xxv Januarii ingenti cum pompa solemniter translate fuerunt, & in laudata domus ecclesia depositæ. Solemnitatem pompe Albertus Austriacus, tum temporis Lusitanæ prorex, qui dictas reliquias pie venerans fuerat, mandari litteris voluit; exstatque de ea libellus ab Emmanuele de*

Y y

alio reliquia

Ulyssipone

Cam-

AUCTORE
C. S.

Campis Lustaniè conscriptus , quem Alvarus de Veancos deinde Hispanice reddidit. Hujus translationis Majores mei in Pretermisis ad diem xxv Januarii meminerunt , ubi & Catalogum omnium carum reliquiarum lector inveniet.

in domo Professorum Societatis Jesu honorata.

77 Utrumque libellum in Museo nostro habemus ; sed quia ea celebritas plurimis sanè communis est , & aliorum Sanctorum insigniores , quamqua S. Ludmillæ sunt , reliquia in ea translate fuisse videntur , visum non fuit eum hic excudere. Observe dumtaxat magnum illum reliquiarum thesaurum variis pretiosis thecis inclusum , & duodecim ferentis impostum , festivè circumlatum fuisse. In sexto autem ferebro erat etiam theca argentea duos palmos longa , unumque cum dimidio lata , ex una parte inaurata , variisque vitris seu crystalis , elegantii opere dispositis , perspicua , qua inter ceteras reliquias aliquam etiam S. Ludmillæ portionem continebat , ut laudati scriptores testantur. Addunt etiam omnes hafce in ea theca inclusas , ab Horatio Malaspina , nuncio Apostolico apud Rudolphum II , ante approbatas fuisse , atque ita constare ex litteris patentibus , die xxiv Martii anno 1579 datis , propriaque manu ac sigillo firmatis. Plura de hac sancta Duccissa ac Martyre non reperi : Vitam itaque subjungo.

V I T A

Auctore Christanno de Scala ,
monacho , Sanctæ prone-
pote

*Ex editione Bohuslai Balbini ,
lib. I , cap. IO Epitomes
Rerum Bohemicarum.*

P R A E F A T I O.

S. Adalberto
causam scri-
bendi exponit

D Omino & ter beato sanctæ ecclesiæ Dei Pragensis secundo pontifici Adalberto b humilius , & omnium monachorum , nec dicendus , infimus frater , Sanctus nomine Christianus c , in Christo Jesu prosperis successibus ad vota pollere . Passionem B. Wenceslai d , simul cum avera e sua beatæ memorie Ludmilla , qui velut nova fidera lumine virtutum suarum patriam suam Bohemiam cum omni simul gente irradiant , diversis compositionibus , & non pleniter dissertam reperiens , dignum duxi , ut vestram sanctitatem , qui ex eodem tramite lineam propaginis trahitis f , adirem , quod ex iussione vestra , simul & licentia , aliquo modo eam corrigerem , vel si qua decessent , hos , qui adhuc superstites essent , senes , seu religiosos quosque , qui eorum gesta vel acie oculorum haussissent , seu auditu , aliorumque narratione comperissent , percunctarer , atque hic adderem . Quod etiam sollicitus fui agere , non jactantæ cuiusdam causâ , quippe cum omnibus modis imperitus sim sermone , & ab omni lepore verborum extraneus (quamvis si hæc cuncta in prom-

ptu forent , moles tamen peccaminum ad me-
rita tantorum propalanda devitaret ;) sed quia in-
eptiæ nostræ simul & pigritiae maximæ sunt ,
studia nostra studiis scholasticorum compara-
ta , studia esse desistunt , non desperans de venia
ob enormitatem criminum , prout vires suffi-
cient ex adjuvamine ipsorum Sanctorum confi-
dens , ut se res habeat , aggrediar exarare stylo.

*Opus suum-
que Opus
ipsi commen-
dat.*

g

2 Sed in primis hoc dicendum : quomodo ,
si talium , tanquam præcipuorum Sanctorum , at-
que idoneorum testium Christi , gleba in parti-
bus Lutherorum seu Carlingorum g , cæterarum , vel Christianarum gentium contigeretur , in
signum miraculorum virtutibus vernans , olim ge-
sta hæc aureis , ut ita dixerim , apicibus depin-
xissent , responsoriom , cantilenarum cum antiphonis adjectis , sermonum exhortationibus de-
corassent , cum plurimorum mœnibus coenobiorum , quamvis ipsi horum similium martyrum ,
sanctorum confessorum , virginum , reliquorumque Sanctorum exultent possidere venerabilia pi-
gnora ; at nos horum carentes cunctorum , hos ,
ut ita fatear , post Dominum solos habentes ,
quasi indignè tractamus , eorumque de die in
diem virtutes videntes , veluti increduli mane-
mus , eis servire dissimulamus . Haec tenus de no-
stra desidia dixisse sufficiat ; nunc vos deprecor ,
pontifex inclyte , & nepos h chatissime , ut qui
me immeritum hoc opus subire fecistis , precibus
apud communem Patruum i juvetis , ut qui vos
meritis suis ad pontificale decus descendere sta-
tuit , dum vobis in futuro apud Christum Do-
minum coronam gloriae , reportato lucro de
creditis ovibus , acquisierit , nobis saltem veniam
criminum impetrare dignetur . Vestrâ etiam illu-
stri sapientiâ , quod nostra fatuitas insipienter
ebullivit , obnoxie petimus oblitterari , atque do-
ctrinâ vestrâ decorari . Auctoritate etiam vestrâ
hæc eadem firmare dignemini , quod saltem per
parochiam k vestram scribatur , legaturque . His
itaque breviter prælibatis , ad gesta eadem pro-
palanda accingamur , tam meritis beati martyris ,
quam precibus vestris effulti , auxiliante Domino
nostro , & Salvatore Iesu Christo .

E

b
i

k

A N N O T A T A.

a Unde hanc Vitam Balbinus accepit , dixi-
mus in Commentario previo num. 5. Apud lau-
dandum Balbinum præmittitur : Vita S. Ludmillæ
incipit feliciter.

F

b Hujus sancti episcopi & martyris Vitam il-
lustratam habes in Opere nostro ad diem 23 Apri-
lis . Ibidem in Commentario previo § 1 dici-
tur episcopus Pragensis consecratus anno 983 ,
annoque 989 episcopatu reliquo Romam adiisse ,
atque inde circa annum 994 Pragam remissus ;
quam non diu post , commota adversum se per-
secutione , denudo reliquit , neque umquam eo re-
gressus , anno 997 in Prussia martyrio coronatus
est .

c De Christanno (sic enim cum probabilitate
appellatum fuisse diximus) consule Commentarium
previum num. 5 & seqq.

d De S. Wenceslao , Bohemia duce ac marty-
re , agendum erit ad diem 28 hujus mensis Septem-
bris , quo colitur . De eodem frequens mentio in
hac Vita recurret .

e Id est avia : fuit enim S. Ludmilla , prout ex
sequentibus patet , mater Wratislai I Bohemia
ducis , ex quo & impia Dragomira , ethnica mu-
liere , S. Wenceslaus natus est .

f S. A-

A *f* S. Adalbertum per Strzezylavam matrem fuisse ab nepotem S. Ludmillæ ostendimus in Commentario prævio, num. 7, quem consule.

g Per partes Luthoringiam & Franciam, ubi Caroli Magni posteri regnârunt. Obscura autem periodo Christannus populares Bohemos suos redarguit, & ad religiosorem SS. Ludmillæ & Wenceslai cultum excitat exemplo Francorum, apud quos ait landatos Sanctos insigniori cultu honorandos fuisse, & eorum corpora habuissent, licet iidem plurimas aliorum Sanctorum reliquias possideant, apud Bohemos autem prater ista vix ulla reperiantur. Porro gleba in eadem periodo pro corporibus seu reliquiis usurpatatur.

h Erat enim S. Adalberti avunculus Christianus, matris scilicet ipsius Strzezylava frater, sancteque Ludmillæ prænopus. Adi Commentarium prævium num. 7

i Designare videtur S. Wenceslaum, Boleslai Sevi, qui Christanni pater, sanctique Adalberti avus fuit, germanum fratrem ex Wratislao I & impia Dragomira.

k id est per Diaecsim Pragensem.

C A P U T I.

Bulgarorum & Moravorum ad Christi fidem conversio: Borzivoji Bohemia ducis baptismus, exsiliu[m], reditus in ducatum, & religio.

*S. Cyrilus
Bulgaris &
Moravis
predicat:*

a M oravia regio Slavorum antiquis temporibus, famâ memorante, creditur & noscitur Christi fidem percepsisse, Augustini magnifici doctoris, ut aiunt, temporibus a; Bulgari vel Bulgarii attamen longè antè eadē potiti fore referuntur gratiā. Siquidem Quirillus quidam, natione Græcus, tam Latinis, quam ipsis Græcorum apicibus instructus, postquam Bulgri crediderant, aggressus est in nomine SS. Trinitatis ac individua Unitatis etiam supradictæ genti Moraviæ degenti, fidem D. N. Iesu Christi prædicare b, & cooperante gratiā divinā, postquam illos Christo lucratus erat, etiam apices & characteres novos comperit, & Vetus Novumque Testamentum, pluraque alia de Græco seu Latino sermone, Slavonicam in linguam transluit c; Missas præterea, ceteraque Canonicas Horas in ecclesia publica voce resonare statuit; quod & usque hodie in partibus Slavorum à pluribus agitur, maximè in Bulgariis, multeque ex hoc animæ Christo Dominino acquiruntur. Cumque quodam tempore memoratus Quirillus Romanam causâ orationis adisset, à summo Pontifice, vel à reliquis sapientibus, & rectoribus Ecclesiæ redarguitur, ut quod contra statuta canonum ausus fuerit Missarum solemnia instituere, canere Slavonicâ linguâ.

*Rome se
purgat, &
moritur.*

d Illo humiliter satisfaciente illis, nec omnino eos mitigare valente, arrepto Psalterio, versum Psalmographi in medium recitavit, quo diecit, Omnis spiritus laudet Dominum, & ipse versui Septembbris Tomus V.

A. CHRI-STANNO-DE SCALA.
alludens: Si, inquit, omnis spiritus laudet Dominum, cur me patres electi, prohibetis Missarum solemnitatem modulari Slavonicè, seu alia queque de Latino vel Græco verbo, eorum vertere in sermonem? Si enim quivissem ullo modo subvenire populo illi, ut cæteris nationibus lingua Latinâ vel Græcâ, omnimodo id non presumfissim, sed cernens populum duræ cervicis fore, & omnino idiotas, & ignaros viarum Dei, solum hoc ingenium Omnipotente cordi inspirante comperi, per quod etiam multos illi acquisivi. Quapropter ignoscite mihi patres & domini, si quidem & beatus apostolus Paulus, docttor gentium, in Epistola ad Corinthios iussit: Loqui linguis nolite prohibere. At illi hæc audientes, & admirantes tanti viri fidem, autoritate sua statuant, & firmant supradicto sermone partibus in illis Missarum solennia, ceterasve canonicorum horas, hymnizari. Ipse autem B. Quirillus inibi persistens, monachicumque habitum suscipiens, diem clausit extremum d, relinquens supramemoratis in partibus fratrem suum nomine Metodium, virum strenuum, omnique decoratum sanctitate.

e *Qui & postquam multos Christi Domini manipulos in horreo congregavit, ab ipso principe, qui partibus in illis tunc dominabatur, & imperabat universæ terræ, cou magnificus imperator e, statuit summus pontifex, habens sub se septem ejusdem sanctitatis pontifices. f Sed quia ab ipso mundi exordio, vetiti postquam sumisit amaritudinem Protoplatus pomi, seminarium discordiæ inter humilitatem & superbiam, inter dilectionem & odium, & reliqua virtutum odoramenta, vitiorumque sectorum humani generis inimicus usque ad præsens fundere non desistit, ac dolens populum, suis servitiis mancipatum, sibi subtrahi, veroque regi Christo Domino acquiri, totis nequitiarum armis indutus, novos satellites, & ignaros ad tantam perfidiam bellandi adit, discordiarum venenata semina inter ipsos primarios rectoresque jactitat, superbie ac avaritiæ ignita tela parat, in tantum, ut Swatopluk, qui erat nepos principis, vel regis religiosi, quiq[ue] institutor & rector totius Christianitatis seu religionis benignius extiterat, ipsum avunculum suum insidiis appetitum regno pelleret, visu privaret, vitamque ejus veneno conatur auferre. Sed hausto ille pestifero potu, protegente se divinâ gratiâ, nil adversi patitur g.*

h *4 Dehinc Swatopluk tyrannide suscepit, factu arrogantiæ inflammatus, cum sibi militibus sodalibus, pontificis Metudii prædicationem mellifluam quasi respuit, monitaque faciatissima non pleniter recipit; verùm membra sua, scilicet plebem populunque, partim Christo, partim diabolo servire exhibuit. Quapropter à pontifice beatæ memorie supranotato, pugnus h e-
jus cum habitantibus incolis anathemate percusa, cum sulcis suis & fructibus diversis cladibus attrita, usq[ue] in hodiernum diem defletur; data est enim in direptionem, & captivitatem, & prædam, & derisum, & desolationem, & in sibilum universæ carni gradienti per eam i, quomodo non est societas hici ad tenebras, nec conjunctio Christi cum Belial: Quorum exempla nos quoque videntur respicere, qui eisdem passibus conamur incedere; quoniam qui domum vicini sui conspicit concremari, suspectus debet esse de sua.*

i *5 At verò Slavi Bohemiæ k, ipso sub Arcturo positi, cultibus idolatriæ dediti, velut e-*

Y y 2

A. CHRI-STANNO-DE SCALA.
g cui succedit
di colus
Swatoplu-
kas.

d

E

*Moraviæ
rex conver-
sus, expel-
litur,*

f

F

h cui succedit
di colus
Swatoplu-
kas.

h

i

k

quaus

A. CHRISTANNO
DE SCALA.
Bohemorum
dux Borzivoyus

356
quus infrenis sine lege, sine ullo principe vel re-
ctore, vel urbe, uti bruta animalia sparsim va-
gantes, terram solam incolebant. Tandem pesti-
lentiae cladibus attiti, quandam pythonissam *l*,
ut fama fertur, adeunt, postulantes specie con-
sili*i*, responsumque divinationis. Quo accepto,
civitatem statuunt, nomenque imponunt Pra-
gam. Posthinc invento quodam sagacissimo atque
prudentissimo viro, cui tantum agriculturæ of-
ficium erat, responsione pythonissæ principem
seu gubernatorem sibi statuunt, vocatum cog-
nominé Przemysl, juncta ei in matrimonio su-
prâ memoratâ pythonissâ virgine, sique à cla-
de & multiplice peste tandem eruti, dehinc à
suprâ memorato principe ex sobole ejus recto-
res seu duces imposuere sibi, servientes dæmonio-
rum simulacris, & profanis sacrificiorum ritibus
bacchantes, donec ad extremum dominatus ejus-
dem regni *m* pervenit ad unum, ex iisdem princi-
pibus ortum, vocatum Borziwoy. Hic cum ex-
cellentissimæ formæ, & egregiæ juventutis flore
nitescit, quodam tempore negotii sui popu-
lique sibi commissi caufsa, ducem suum vel re-
gem Swatopluk *n*, Moraviae adiit, à quo be-
nignè suscipitur, ad convivium pariter cum re-
liquis assistitur. Verùm sessionis ei locus inter Chri-
sticolas minimè conceditur, sed ritu paganorum
ante mensam pavimento jubaretur insidere.

m Moravia
w S. Metho-
dio instru-
tus,

B 6 Cujus præsul Metudius injuriæ condolens,
fertur dixisse ad eum: Væ, inquit, quod tu ta-
lis tantusque, haud erubescis à principalibus re-
pelli sedibus, cùm & ipse in fascibus ducatum
obtineas; sed magis cupias ad nefandam idolo-
rum culturam cum subulcis humo tenus incubarē!
At ille: Quid, inquit, ob hujuscemodi rem
pericli patior, vel quid boni mihi confert Chri-
stianitatis ritus? Si, inquit præsul Metudius,
abrenunciaveris idolis, & inhabitantibus in eis
dæmonibus, dominus dominorum tuorum effi-
cieris, cunctique hostes tui subhijecientur ditioni
tuæ, & progenies tua augmentabitur velut flu-
vius maximus, in quo diversorum confluent
fluenta rivulorum. Et si, inquit Borzivoy, res-
ita se habet, quæ mora est baptizandi? Nulla,
inquit pontifex; tantum paratus esto ex integro
corde credere in Deum Patrem omnipotentem,
eiusque Unigenitum, Dominum N. Jesum Chri-
stum, & in Spiritum Paraclitum illuminatorem
omnium fidelium; non tantum mundialis causâ
substantiæ, verùm etiam capessendæ salutis tuæ
& animæ, & acquirenda perennitate gloriose
palmaræ, atque percipienda societate Sanctorum
ineffabili lætitia.

C *q* baptiza-
rias, rebellans-
tibus propte-
rea suis,

7 His & hujusmodi mellifluis exorationibus
accensa mens juvenis, astuabat gratiam baptismi
percipere, & ut ne ulla mora fieret, cum suis
omnibus, qui eum comitabantur, terratenus pe-
dibus pontificis advoluti, obnixiūs postulavere.
Quid plura? manè factò, ipsum ducem cum
suis triginta, qui advenerant, catechizans, per-
actis jejuniorum ex more solenniis, sacrosancto
baptismatis fonte innovavit, pleniterque eum de
fide Christi instruens, multis locupletatum do-
nis, ad propria redire concessit, tribuens ei ve-
nerabilis vitæ sacerdotem nomine Caich; qui re-
versi in sua, in castello, cui vocabulum inerat
Hradecz *p*, supradictum sacerdotem statuunt,
fundantes ecclesiam in honorem beati Clementis
Papæ & martyris *q*, multa detrimenta satha-
næ ingerentes, populum Christo Domino acqui-
rentes. Quæ cernens perfidus chelydrus, propriis

armis sumptis & antiqua bella repetit, populum
cunctum Bohemorum in furorem principis acce-
dit, èd quod paternos mores relinquere, &
novam atque inauditam sanctitatis legem Chri-
stianorum arriperet. Surgunt adversus eum uno ani-
mo, eademque sententiâ, suisque eum à finibus pro-
turbare conantur, seu etiam vitam auferre mo-
liuntur.

D 8 Quo agnito, princeps se se ab eis removit, fugit in Mo-
raviā:

rurstusque regem Swatopluk seu pontificem Me-
tudium Moraviae repetivit, à quibus charissimè,
& ut decebat, suscipitur, aliquantulm apud
eos degens, perfectius doctrinam Christi nanci-
scitur. At verò plebs perfecta * in nequitia sua
permanens, quendam ducem, Stroymir nomi-
ne, cujus in Latinum sermonem vertitur, RE-
GE PACEM *s*; qui apud Theutonicos profugus
exulabat, gente ex sua missis legatis, ad propria
eum reducunt, sibi principem statuunt. Verùm
quia Veritas minimè fallit, quæ ait in Euange-
lio: "Omnis plantatio, quam non plantavit Pa-
ter meus cœlestis, eradicabitur,,, ipsa coope-
rante, dissipatum est consilium pravorum fœli-
citer. Nam idem eorum electus dux, licet ex eis-
dem genitus fore, diuturna tamen exultatio cum
proprii privaverat eloquio labii. Quapropter à
suis electoribus rejicitur, se ipsos primū accu-
fantibus, videlicet quod talē sibi elegissent, cuius
neque vocem neque sermonem nōssent haurire,
quoque clamores aures ejus ignaras linguaæ suæ pe-
netrare non valerent *t*. Et quoniam Dei providentia
disponente, suprâ memoratus princeps Borzivoy,
plurimos amicorum inibi secedens reliquerat, agi-
tur eorum consilio, ut animus furentium ple-
biū erga benignum rectorem mitigaretur, at-
que adversus invasorem perfidum toto annisu
instigaretur ad necem. Verùm, quoniam pars
quæ maxima perfidorum tyranno favebat, in-
eunt consilium partibus ex utrisque, quo civita-
tem metropolim, Pragam scilicet, egredientes
in campo, quod sibi gerendum foret, perqui-
rentur *u*.

E 9 Sed perfida pars perfidorum properè agens,
arma secum, loricasque occulte in eundem cam-
pum deferens, piorum adversus partem signum
occultum necis inter se condixit, scilicet, ut si
ibi, qui ex parte principis Borzivoy erant, eis
assentire nollent, quilibet eorum excelsa voce
occultum in medio proclamaret signum, inqui-
ens: Variemus, variemus nos! sicque jam lori-
cis & galeis, quas absconditè tulerant, induti,
universos sibi contradictores frameis necarent.
Quod consilium eorum pessimum minimè par-
tem Borzivoji latuit; itaque & ipsi loricas sub-
tunicis induti, procedunt in campum pro defi-
niendo statuto *x* principis. Cumque parti Stroy-
mir non placuisse consultus partis Borzivoji,
unus eorum vocem in altum elevans, procla-
mat: Eja nostri, variemus nos! Quia voce hau-
sta & cognita, pars Borzivoji, que & loricata
sub tunicis advenerat, Bene, inquit, bene dixisti!
Ecce nunc diversis coloribus apparebis variatus.
Sic ferro obtruncato *y*, cunctos ejus socios fu-
gam inire coegerunt, eorumque falsum principem
ex patria pepulerunt. Moraviae & dehinc prope-
rantes, pristinum ducem reducentes, loco pro-
prio restituunt. Quomodo * verò idem princeps *z*
Moraviae degens, Omnipotenti Deo votum vo-
rat, videlicet quod si eum Dominus ad pro-
pria cum honore reduceret, basilicam in honore
beatæ Dei Genitricis, & perpetuæ Virginis Ma-
riæ

F *u* inde revo-
catus, ec-
clesiam edi-
ficat, &c.

x

y

z

al. Quo-

niam

A tiae ædificaret, reverfus, sine mora votum suum implere studuit in ipsa civitate Pragensi. Hic primus fundator locorum sanctorum, congregatorque clericorum, & tantillæ, quæ tunc fuit, religionis institutor exstat.

ANNOTATA.

a Non satis liquet, quam conversionem hic indicet Christianus. S. Paulinus in Vita S. Ambrosii episcopi Mediolanensis ad S. Augustinum, scribit Fritigildem Marcomanorum reginam, missis ad landatum Ambrosium munieribus, de religione Christiana instrui petuisse, eamdemque, accepta ab illo sancto doctore epistolâ, in catechismi modum conscriptâ, una cum viro suo regnique Romanis in clientelam se dedisse. Huc forte respexit Christianus, sive quod Moravia aut aliqua Moravia pars Fritigildi olim paruerit, sive quod ea occasione lumen aliquod fidei etiam penetraverit. Marcomanos autem ante Scavos Moraviam tenuisse, plurimi scriptores tradiderunt.

B a Aeta SS. Cyrilli & Methodii, Sclavice gentis apostolorum, illustrata habes ad diem 9 Martii; ubi etiam de Bulgaris, Moravis, Bohemis, aliisque gentibus per eos ad Christi fidem adductis tractatum est. Verum non satis accuratè hic loquitur Christianus, dum Bulgaros fidem suscepisse ait longè ante Moravia incolas, cum tamen hocce S. Augustini... temporibus conversos suisse suprà dixerit; istos vero, Bulgaros scilicet, a SS. Cyrillo & Methodio, iù est, circa aut post medium seculi noni, hic afferat. Dicendus itaque est biographus hic solùm affirmare voluisse, Bulgaros à landatis Cyrillo atque Methodio Christianis sacris, quæ dudum deseruerant, initiatos suisse multis annis, antequam Bohemi eadem admiserunt.

c De novis hisce Sclavicis characteribus, & sacris libris Sclavonicè versis studiosus lector consulere potest Bollandum nostrum in laudato Commentario prævio ad Aeta SS. Cyrilli & Methodii, § 3, & Balbinum in Notis ad hanc Vitam S. Ludmillæ.

C d Adi Commentarium prævium ad Vitas SS. Cyrilli ac Methodii, loco mox citato, ubi tam hac, quam alia ad Sanctos istos spectantia exposta fuerunt. Observo tantum, ex Christiani narratione conversionem Bohemorum S. Cyrillo adscribi non posse, licet nonnullis alter visum sit.

e Fui hic Raftizes Moravia rex, ab aliis Restitus appellatus, neque defunctus, qui eundem etiam Swatoplukum dictum suisse opinantur.

f Septem hos episcopatus a se dudum questos fatur Bollandus noster in Annotatis ad Lectiones ecclesiasticas de SS. Cyrillo & Methodio tom. 2 Martii, pag. * 24 datas, neque repertum fibi esse præter Nitrensem, cui sub Methodio archiepiscopo præfuit Wichinus, ut ex litteris Joannis VIII PP., ibidem pag. * 18, num. 32 relatis, habemus.

g Vide, qua in Commentario prævio num. 18 & 23 de Raftize & Swatopluko nepote ejus ex variis Annalibus breviter annotavimus: de propinato tamen eidem Raftizi per Swatoplukum veneno nihil apud alias reperi. Porro Raftizis captivitatem iidem Annales anno Christi 870 illigant.

h Ita in Ms. sua Treboniensi legit Balbinus, qui in margine annotavit: Al. humus. Certè quemque vox à Christiano hic adhibita fuit, ea

humum seu terram sive regnum significat.

i Huc spectant, que in Annalibus Metensibus apud Cheſniū tom. 3 Scriptorū Franciæ, ad annum Christi 894 leguntur. Circa hæc etiam tempora Zuentibolch (sic Swatoplukus ibi appellatur) rex Marahenium Scavorum, vir inter suos prudentissimus & ingenio callidissimus, diem clausit extremum. Cujus regnum filii ejus paucō tempore infeliciter tenuerunt, Ungaris omnia usque ad solum depopulantibus. Hisce consonat Cosmas Pragensis decanus lib. 1 Chronicī, ubi post relatam Swatopluki mortem subdit: Cujus regnum filii ejus parvo tempore, sed minus feliciter tenuerunt, partim Ungaris illud diripiētibus, partim Teutonicis Orientalibus, partim Poloniensibus folotenus hostiliter depopulantibus. Plura qui volet, consulat obvios Moravorum scriptores. Porro observandum hic est, Christianum, ut res Moravicas compendio perstringeret, earumdem tempora non distinxisse; qua de re consulte Commentarium prævium num. 23 & duobus sequentibus.

k Hic incipit de Bohemis agere, qui Scavi origine eam regionem jam olim occupaverant; ad quorum conversionem us devenerat, res patrias altius repetit.

l Bohemii scriptores pythonissam hanc Libussam, vel Luboslam, Croci II Bohemiae ducis filiam suisse tradunt, de qua & marito ejus Prisnilao multa memorantur fabulosa, quæ apud Cosmam Pragensem lib. 1 Chronicī, & apud Aeneam Silvium cap. 5 & 6 Historia Bohemiae legi possunt.

m Borziwojum seu Borzivojum, alis Borivojum & Borivorium dictum, Hosiviti Bohemorum ducis filium & successorem suisse, Bohemiam scriptores affirmant.

n Nonnulli, inter quos Bollandus noster est, opinantur, hunc Swatoplukem seniorem suisse, distinctumque ab illo Swatopluko, de quo Christianus suprà num. 4 nominatim meminit; quod nobis quidem minus probabile apparere, diximus in Commentario prævio § 2.

o Vitosa hæc periodus in Ms. Bodecensi inter Vitas SS. Cyrilli & Methodii edito à Bollando, sic restituta legitur: Tantum paratus esto ex integro corde credere in Deum Patrem omnipotentem,... non tantum mundialis causâ substantię, verum capessendæ salutis animæ tuæ, & acquirendæ peregrinatis gloriæ, simul etiam percipiende societatis Sanctorum, & ineffabilis lætitiae eorum.

p De hoc castello Balbinus lib. 3 Miscellaneorum, cap. 8, § 3 sic ait: Hradecz Kralowe (Græcum, Reginohradecium, Koniggratz) urbs libera, reginæ dotalis cum arce pervetusta & eaduca. Notat etiam ibidem, eam 13 milliaribus à metropoli Praga distare. In Bodecensi exemplari Gradicz vocatur.

q Ad hæc landatus Balbinus lib. 1 Epitomes, cap. 10 annotavit sequentia: Primum in Bohemia templum, & communis totius Bohemiam traditione, & Hagecii & omnium Bohemiam scriptorum testimonio, Reginohradecii conditum est. Ad illam sacram ædem post multa secula RR. PP. Ordinis S. Dominici habuere cenobium, quod qua ratione abolitum, & in curiam conversum sit, nullibi invenio. Sed constant hodie que sibi omnia; Hradecz castellum, nunc civitas, templum S. Clementis, vetus & per manus tradita majorum memoria. Deinde ad remandam cuiusdam opinionem, qui primam totius Bohemiam ecclesiastam Litoměřicio vendicare tum nn-

A. CHRI-
STANNO
DE SCALA.

E

F

A. CHRISTIANO
STANNO
DE SCALA.

per incepit, se convertit. Quod autem Borzivojus Reginobradicense templum S. Clementii Pontifici martyri excederit, factum suspicor, suadente S. Methodio, qui unum cum Cyrillo ejusdem martyris corpus pridem invenerat, Romanumque portaret, prout in saepe landatis horum Sanctorum Attilis legere est. Ceterum de tempore, quo Borzivojus baptizatus sit, consule Commentarium nostrum previous § 2.

^r Apud Balbinum legitur propis actibus sumptus, sed is ipse in margine fatetur, tres illas voculas in exemplari suo a se legi non posuisse. Ego lectionem restitu ex Ms. Bodecensi. Forte legendum est protinus: magis tamen ad Balbini exemplar accedemus, si propriis armis sumptis legamus.

^s In Bodecensi exemplari legitur: Quemdam ducem Zrenir, cuius nomen in Latinum vertitur sermonem JUDICA PACEM.

^t Bodecense rectius sic habet: Quapropter a suis electoribus rejicitur, primum seipso accusantibus, videlicet quod talis sibi elegissent, cuius neque vocem neque sermonem possent haurire, & quorum clamores aures ignaras lingue suæ penetrare non valerent.

^B ^u In landato exemplari ita habes: Incunt consilium, quod civitatem metropolim Pragam aduent, & ibi simul egredientes in campum, quid sibi gerendum foret, juxta beneplacitum utriusque partis diligenter exquirant.

^x Ibidem melius legitur, statu.

^y Ibidem additur, illo.

^z Id est, in Moraviam. Bodecense habet: Morave dehinc properantes, pristinum principem Borivoi illinc reducunt, & loco proprio restituunt. De tempore, quo hac acta sunt, aliisque huc spectantibus, consuli potest Commentarius nosfer § 3.

C A P U T II.

^C *Borzivoji conjux S. Ludmilla ad fidem conversa: utriusque proles: sanctæ Viduae virtutes, secessus in arcem Tetinensem, martyrium & sepultura.*

^a *Borzivoji ex S. Ludmilla protœ; illi succedit Spytigene,*

^b **H**abuit etiam uxorem, nomine Ludmillam, filiam Slaviboris comitis ex provincia Slavorum, quæ Bissow antiquitus nuncupabatur, nunc à modernis ex civitate noviter constructa Mielnik vocatur ^a; quæ, sicut ei par fuerat, in errore gentilitatis, immolando simulacris, ita & in religione Christiana imitando, in modo præcellando virtutes sui viri, facta est verè Christi famula. Suscepit autem ex ea saepe memoratus princeps tres filios, totidemque filias ^b, & ut ei B. Metudius propheticò ore prædixerat, quotidianis incrementis cum omni gente sua regnique augmentabatur ^c, peractoque temporis cursu, plenusque dierum bonitateque, diem clausit ultimum, triginta quinque vitæ suæ compleans annos ^d. Suscepitque pro eo regnum ejus priogenitus filius ipsius Spytigene, cunctis virtutibus bonitatis, famaque sanctitatis admodum

fulgens. Imitator siquidem factus patris; fundator extitit ecclesiarum Dei, congregator sacerdotum, clericorumque; perfectus in fide Christi, peractis vitæ suæ annis quadraginta, luce ex hac migravit, astra petens ^e.

^f ⁱ Cujus post transitum, frater ejus Wratilas regni suscepisse dignoscitur gubernacula, dicens uxorem nomine Dragomir, ex provincia Slavorum paganorum, quæ Ztodor f dicitur, Jesabeli illi assimilandam, quæ prophetas malitiæ suâ trucidavit, seu Evæ protoplasti uxori, quæ Cain & Abelem enixa est. Siquidem Dragomir peperit ex ipso principe natos binos, unum vocatum Wenceslaum, alterum verò Boleslaum. Sed hæc locum suum præstolantur. Igitur religiosa matrona Ludmilla, viduata viro, orbata jam filio uno majore, in domo propria confitens, memorans pristinæ ignorantia, errorisque, quotidie cum lachrymis præterita deflebat criminæ, & sicut antè exhibuerat membra sua servire immunditiae, & iniuriant ad iniuritatem, ita demum exhibebat eadem servire justitiae in sanctificationem, dicens illud Apostoli: "Quem fru-
,, etum habui tunc in illis, in quibus nunc erubefeo,"? Testantur hoc inopie pauperum frequenter sublevatae ab ea, quorum indigentia ut mater obsequebatur, esurientes alens, sitientes refocillans, peregrinos & egenos vestimentis tegens. Testantur etiam clerici, quos devota, ceu natos proprios procurabat.

^g ¹² Cunctis etiam his silentibus testantur casæ Christi, quas diversis dotavit opibus auri, argenti, non, ut quibusdam moris est, ex rapinis vel substantia egenitum; sed de sibi collata à Deo substantia, pia atque mansueta in cunctis, omnibusque benevolentiae fructibus repleta; in eleemosynis larga, in vigiliis pernoct, in oratione devota, in caritate perfecta, in humilitate profusa, in obsequiis servorum Dei succincta, tantum, ut, quibus diurnæ lucis solatiū minime adimplere g valeret, noctis in latibulo domesticorum per manus solatia allegare desudaret, Euangelicum implens illud, quo jubetur agapem agere, ignorante sinistrâ nostrâ, quid faciat dextra. Verù cuncta virtutum ejus insignia stylo si conemur depingere, lux diurna nobis antè deficit, quam pagina. Et quidem janua domus ejus nocte dieque transeunti patuit; ita ut cum beato Job proclamare valeret: "Ostium meum
,, viatori patuit, oculus fui cæco, & pes clau-
,, do,", mater orphanorum, consolatrix viduarum, vinctorum seu carceratorum indefessa visitatrix, & in cunctis operibus perfecta bonis.

^h ¹³ Igitur ut prælibavimus, cum præfatus dux Wratilas in regno fratris sui defuncti succederet, firmato regno, basilicam in honore B. Georgii martyris h statuit, sed morte præventus, ejus consecrationem diu desideratam minimè perspexit; filium verò suum ætatis præeuntis Wenceslaum i æstuantis animi in lege divina literis imbuendum tradiderat in civitatem, quæ Budecz k vocabatur, ubi ab antecedente fratre suo Spytihæ in honore principis Apostolorum B. Petri consecrata inerat, & inest ecclesia. Cùmque sagax ingenio, cuncta, quæ à pædagogo sibi tradita forent, Spiritu se inspirante, altè memoriae traderet, genitore interim ex hac vita migrante annorum ferè triginta trium l, revocatur metropolitanam in urbem Pragam, sedemque in paternam ab omni plebe sublimatur. Sed quoniā pueritiae vel adolescentiae necdum perfectè florem mundaverat, inito cuncti satrapæ prudenti con-

<sup>religio &
misericordia.</sup>

<sup>Susceptam
nepotum cu-
ram,</sup>

^h

ⁱ

^k

^l

^{filio,}

A filio, beatæ memorie Ludmillæ Christi famulæ ducem ipsum rudem cum fratre suo Boleslao educandos commiserunt, donec illis robur ætatis, favente Deo, accresceret.

14 Quo viro, mater supradictorum puerorum, *nuru sua i-deo furente, deponit,* quæ viduata viro, folio ejusdem utebatur, diabolo instigante, totum venenosi pectoris animum in famulam Dei Ludmillam accedit, malisque suspicionibus arctatur, aestimans ob educationem juvenum, quos Socri suæ cunctus commiserat populus educandos, se regno, rebusque privari, illamque sibi dominatum nanciscituram universum: initoque perversissimo cum viris Belial consilio, toto annisu eam extingue molitur. Venerabilis autem & devota Christi famula Ludmilla, hoc agnito, humilitatis atque patientiae arripiens arma contra arrogantiæ stimulum, per internuncios mandare studuit nurui, inquiens: Non aliqua regni tui portio male blandientis cupiditatibz ardore *m* animum invasit meum, neque tui dominationem cupio ullam habere: recipe filios tuos, &, ut animo libet, regna cum illis; mihi vero libertatem concede serviendi omnipotenti Christo, quoconque locorum placet. Verum, ut afolet fieri semper, ut in quantum se humilitas pro Deo incurvaverit, in tantum se arrogantiae fastus, diabolo impingente, erigit, mitiflamm atque benignissimam precem S. Ludmillæ ductrix, nurus videlicet sua, non solùm suscipere, verum insuper audire contempfit.

15 Quod cernens Christi Famula, memorans illud Apostolicum: "Nolite resistere malo, sed date locum iræ;," & illud Evangelicum: "Si perfecuti vos fuerint in civitate ista, fugite in aliam, à civitate metropolitana se cum suis auferens, castellum quoddam haud longe, cui vocabulum inest Tetin*n*, adiit, tantò magis virtutum gemmis se exornans, quantò certior erat, mox persecutore & sequente, martyrii palmam promereri; orationi devotissimè insistens, vigiliis & jejuniis insudans, eleemosynis largam cunctis manum præbens. B. Wenceslaus vero, teneræ licet adhuc ætatis esset, cum matre degens, etiam spiritu prophetiae in illis tunc diebus claruit, cunctaque, quæ ventura erant, Christo Domino sibi revelante, cognovit apertâ visione. Noctis concilio, fortè cujusdam presbyteri Pauli *p*, qui sepe memoratae B. Ludmillæ lateri devotè inhæ-

Crens, devotissimè obsecundabatur, atrium, quod amoenis & vastis ædium muniebatur ambitibus, sub sancti Deoque pleni Wenceslai carissimo obtutu omnium mœnium cultu defectum *, & humanæ possessionis habitatione omnino comparuit alienum; quod videlicet ipse, pulsâ somnii carnalis gravitate, cordis speculatione pervigili excitatus, quibusdam, quæ visa sunt, prudenti fermone innotescens, subindéque, quod verius futurum, edita antè pronunciasset ostensio, prophetanti ore edifferens, convocatos hujusmodi dictis alloquitur: Serd me accubante, dulces amici, vosque & familiares clericuli *q*, noctis silentio gravis & alta sustulit visio: quomodo Pauli presbyteri porticum totâ ædificiorum sublimitate ac hominum cultu videbam penitus defolatam.

16 Quo viro meestus dejicior, ac internâ profidelibus sollicitudinis molestiâ consternor; sed tamen ut immensa omnium Cognitoris pietate in spe, quâ credenti cuncta posse permissum est, transferor, hujus somnii veritatem, imminentem jam casu pernoscendam, claræ solutionis interpretationem ad certam rei extensionem explanare ag-

gredior. Domorum namque visa destrutio, faciliem aviæ meæ Ludmillæ, sanctæ ac venerabilis matronæ portendit obitum, quæ videlicet matris meæ tam genere, quam operum etiam inquisitione gentilis, furiali cum aliquot ministris, ad scelus æquè paratis, factâ conspiratione, non multum hinc processu tempore dandum *r*, irruentibus perversorum armis, pro Christiani nominis ac fidei professione corporis crudelē subbit passionem. Porticus autem, ut visio testatur, Pauli deserta, amplitudine cleri, nostro inclusi tutamine, miserabilem præfigit à regno expulsionem, totiusque constantiae non debitam admissionem. Enimvero execrabilis memoriae genitrix mea, sectæ vitali, quam pro toto posse confiteri, colere corde tenus, sequi & amare insto, & posthac aliorum irevocabilis instabo, moraditer invidens, eosdem diversorum clericos ordinum, quia mecum sentire non negant, ope terrena privatos, regno severius ejicere molietur.

17 Hac denique sagacis conjecturâ prædivinationis mens veri conscientia minimè frustratur, sed ut interpretationis congrua sonuerunt indicia, erga jam scripta peremptionem Matronæ, clericique, longo adjacentium ambitu religionum in ejus subjectionem, imò in ditissimam largitatem se promptè concedentis, ferocem expulsionem, ordine incorrupto non longè post cuncta jam fuisse impleta constat. Siquidem, ut præfati sumus, subtrahente se famulâ Christi Ludmillâ, ab obtutis perfidorum in eodem castello, quò consergerat, ab inimicis insequitur. Ductrix etenim præfata, quosdam proceres suos, filios iniquitatis, Cumiam & Gomonem *t*, valida cum manu ad perdendum Socrum suam Tetinis direxit. Præficia vero Christi memorata Famula futurorum, antè fatum presbyterum suum Paulum accersens, monuit eum sacra Missarum solennia modulari, confessionemque suam ante conspectum Scrutatoris cordium effundens benignissimè, conscientia jam de percipiendis beneficiis Altissimi, armis se ipsam fidei totam muniens, orationi procumbens, Deo preces effudit, quò ejus spiritum, quem ipse creaverat, in pace dignaretur susciperet. Celebritate dehinc Missarum peractâ, Dominici se Corporis & Sanguinis participacione muniens, psalmodiam indefessâ mente concinere studuit.

18 Vespere vero facto, suprà notati tyranni domum illius aggressi, valvas dirumpentes, reliquos sociorum forinsecus armatos frameis clypeisque statuunt; ipsi autem capitanei homicidæ Tumia Gomoque, paucis secum assuntis, cubulum, quo Dei Famula incumbebat, osium dirumpentes, ingrediuntur bacchantes. Quibus B. Ludmilla humili sub voce: Quænam, inquit, repentina vos vesania agitat? & non erubescitis, neque mente pertractatis, quemadmodum egomet vos ceu filios proprios educavi, auro argentoque, vestibus insignibus dotavi? Verum siquia in vobis mea iniquitas inest, intimate queso. At illi furentes, faxis rigidiores aures ad hæc obturantes, non veriti sunt manus in eam proprias injicere, lectoque extractam terrætenus projectarunt. Quibus illa: Paulisper, inquit, orationi incumbere me finite. Quibus hoc concedentibus, expansis oravit manibus. Post hoc, inquit: Mei interitus causa si adventastis, obsecro, ut munrone auferatis caput; exemplo Martyrum sanguinem fundendo, testimoniū Christo perhibere gestiens, ac palmam martyrii cum ipsis sine fine percipere optans, quam etiam non dubitamus

* al. deser-tum

S. Wence-s-laus dixini-tus præ-agit:

ad quod, &
ip/a pre/a-
ga, se parat

E

f

& à Drago-
miræ mini-
bris

A. CURI-STANNO
DE SCALA.

mus eam promeruisse, sacrâ Scripturâ testante : Justus quacunque morte präoccupatus fuerit, anima ejus in refrigerio erit.

strangula-tur, & sepe-litur à suis.
* al. vidu-
ra

19 Funesti ergo carnifices preces ejus verba que spernentes, fine gutturi ejus immisso, suffocatione vitam illi abstulerunt präsentem, vituram * in ævum cum eo, quem semper dilexerat, Jesu Christo Domino. Suscepit autem martyrium felix, Deoque devota famula Christi Ludmilla, septimâ Sabbathi die & xvii Cal. Octobr., primâ vigiliâ noctis n. Clerus verò ejus cunctus, universique vernaculae utriusque sexus, Pastore & peremto, in diversa sparsi, diversis in latibulis latitantes, vitam präsentem sibi met stiudierunt conservare. Post hoc recedentibus crudelissimis carnificibus, ad funeris ejus officium magno cum metu & ululatu convenientes, honefissimè cuncta, quæ ad sepulturam fore ternebantur, peragentes, terræ glebam ejus sanctissimam commendavere. Cruentissimi verò carnifices spoliis direptis, dominam ad propriam regressi, gaudium illi permaximum intulerunt Innocentis de nece, aestimantes se in æternum locupletari, atque in ævum victuros, quibus atrocia & inextinguibilia gehennæ ignis supplicia parata mox inerant.

ANNOTATA.

a In Bodecensi exemplari Sancta scribitur Liut-mila, diciturque fuisse filia Zlauboris comitis in provincia Slavorum, quæ Speu antiquitus nun-cupabatur &c. A Cosma Pragensi ipsa Ludmilla, pater Zlaubor, provincia Plov vocatur. De Melnicio Sanctæque parentibus egimus in Com-men-tario num. 12.

b Ex hisce tribus filiis duo fuere Borzivoji patris in ducatum successores, Spitigneus & Wratislans. Tertius Bolelaus quidam fuisse dicitur, non diu post baptismum infans moriunus. De filiabus nihil compertum est. Vide dicta in Com-men-tario num. 36.

c Hic definit lacinia Vita ex Bodecensi Ms. à Bollandio edita, qua hic diversa à nostra est, atque ita habet : Suscepit igitur ex ea sa-pe memoratus princeps tres filios, totidemque filias, ut ei Methodius pontifex propheticus ore prædixerat, & quotidianis incrementis cum omni gente sua regnoque coagmentabatur. Secun-dum hac ista tergmina proles à Methodio prædicta fuisse Borzivojo, dum hic ad Christianam religionem adduceretur, adeoque post baptismum nata fuisse, quod cum ratione temporum, quam in Commentario secuti sumus, dictisque biogra-phi non cohæret. Sed tota hac difficultas evanescit ex Ms. Balbini, quod edimus, ubi S. Methodius non numerosam prolem, sed regni ampli-tudinem Borzivojo promisisse dicitur.

d Errorum in numeris hic esse monni in Com-men-tario num. 41.

e Vide, qua circa hac observavimus in Com-men-tario prævio num. 36 & quatuor sequenti-bus.

f Provinciam Ztodor Balbinus in Notis Lucen-sim sen Zatecensem vocat, quam lib. 3. Miscel-la-neorum, cap. 4, § 2 scribit à Pragensi prin-ci-patu separatam propriis suis ducibus paruisse : nunc una est ex regni Bohemiae provinciis. Porro Dragomiram, ab aliis Drahomiram dici, ait i-dem Balbinus in Notis, ubi etiam addit, eam ab aliis Wlastislai Lucensis principis filiam, ab aliis neprem ex Przoflao fuisse credi, refraganti-

bus aliis, qui Wlastislai Lucensis stirpem in Zbi-slao filio extinctam ante fuisse scripserant.

g Adimplere substitui pro adimpletur, mani-festo utique errore. In Bodecensi legitur. Impen-dere.

h Joannes Florianus Hammerschmidt in His-toria monasteriorum S. Georgii in castro Pragen-si, & Sancti Spiritus in veteri Praga, hujus ecclesie adificationem annis 912 & 913 affigit. Additum ipse eodem seculo, procurante Miladâ, illustre virginum asceterium, quod hodie dum per-severare, in Commentario prævio, num. 67 di-ximus.

i Hic est S. Wenceslaus, qui tamquam æta-tis präeuentis, id est natu major, pii Wratislai, impiaque Dragomira filius, in patris ducatum succeſſit, quem ei frater ejus natu minor Bolelaus simul cum vita postmodum ademit. Colitar is die 28 Septembris, quo ejusdem Acta illustrabimus.

k De civitate hac nihil usquam reperi, quam quod Balbinus lib. 1 Epitomes rerum Bohemia, cap. 3, nescio quo fundamento, scribat & acade-miam ethnicam, quam in Miscellaneis lib. 3, cap. 16, § 6 ad Libusse tempora refert, in ea floruisse, in ejusque locum Christianam a S. Me-thodio substitutam esse.

l Hat atas non est S. Wenceslaus, sed patris ejus Wratislai.

m Vocem ardore, qua in Balbini editione deerat, ex Bodecensi Ms. supplevi.

n De hac arce, cuius etiam infrà recurret menio, consule Commentarium prævium num. 3.

o Hanc quoque periodum ex Bodecensi apo-grapho nostro restitu, cum apud Balbinum ad-modum mendosè sic legeretur: Ut tantò se virtu-tum gemmis ornans, quanto certior erat, mox se persecutore persequente, martyrii promerere-tur victoriæ palmam.

p Hunc nonnulli eumdem putant cum Caicho presbytero, quem biographus supra num. 7 à S. Methodio datum fuisse ait Borzivojo, dum ba-ptismo instratus, ex Moravia in Bohemiam re-versus est.

q Clericuli diminutivum est à clericis. In Bodecensi legitur: Clientuli, uti & supra: Accuban-tem, pro accubante. Sed & aliquot aliae voces in hoc Sancti sermone variant, qua opera præ-tium non est annotasse.

r Bodecense melius habet: Clanculum irruen-tibus, prætermisso dandum. At cetera Wenceslai verba post passionem usque ad finem numeri ibi-dem desiderantur.

s Obscura hac & vitiosa periodus, qua in Bodecensi deest, significat & S. Ludmillæ cadem & clericorum Religiosorumque expulsiōnem, ut sanctus princeps vaticinatus fuerat, non multò post contigisse.

t Alii hosce Tumam & Cumam appellant.

u Easdem temporis notas habet Bodecense apo-graphum, ex quibus tamē nihil pro anno Sanctæ e-mortuali statui posse in Commentario prævio, § 5, num. 54 & sequenti ostendimus. Consule etiam cum-dem §, num. 51 & sequentibus de nonnullis martyrii adjunctis, qua ab aliis tradantur.

x Per Pastorem ipsa S. Ludmilla hic designatur.

CAP.

C A P U T III.

Sanctæ parricidarum pœna: Dragomira à S. Wenceslao aliquamdiu relegata: Sanctæ corpus incorruptum repertum, & Pragam translatum: puer contractus, ibidem erectus.

Parricidae, jam Dragomira omni- busque exosí,

PRÆFATA autem perfida domina perfidorum, usurpans supellecilem Socrus suæ cunctam, cum antè fatis tyrannis regnare cœpit, ditans eos, propinquosque eorum, ac familiam opibus eximiis auri, argentei, vesteque pretiosa inæstimabili. Regnaveruntque in tota provincia Bohemorum, velut magnifici duces, sed non ex Deo.

B

Quibus opimatè viventibus, atque inæstimabili- ter gaudentibus, lætantibusque, ultio justa divini- næ vindictæ improvisè subfœquitur impios, qui tam grande tamque crudele piaculum non hor- ruerunt patrare, q̄ o manus suas inhonestissimas in præclarissimam Christi Famulam moverant abs- que cauſa. Namque pater suo, principe discordiarum, diabolo exagitante, coævos coætaneosque suos cœperunt contemtu habere omnes; qua de re excrévit diffensio, odiumque permaximum inter ipsos primarios suprà notatos, Cumiam vi- delicet Gomonemque, dominamque ipsorum, ita ut omnis cogitatus sermoque dominæ de interitu ipsorum diu noctuque versaretur.

cum stirpe sua male pe- reant.

21 Quod cernens memoratus tyrannus Cu- mia, irruente in se pavore horribili, cunctis cum sibi met affinitate junctis ex eadem provin- cia fugâ labens, omnibus exosus, vagus, pro- fugusque, huc illucque versatus est, nemoque ex stirpe illius progenitus, in propria ulterius re- ditum habuit. Gomo autem, cùm fugæ latibula germano cum suo quæreret, comprehensus, at- que capitali sententiâ addictus, cum fratre vitam præsentem pariter & futuram amisit. At verò do- mina eorum cernens eos fugientes, omnem ve- nenoſi peccoris furorem in posteros eorum diffun- dens, universos eorum, à majore usque ad mi- nimum, una die unâque sententiâ perdidit. Hoc quoque primum signum Ludmillæ claruit, dum Dei disponente providentia, ex interfectoribus ejus nullus superfuit: alii propriis habitaculis fe- cedentes, in diversaque fugientes, cunctis exo- si effecti, diva ultiōne tacti, exhalaverunt spi- ritum vitæ, parvuli eorum impiissima morte de- funditi, quām plures verò capite gladio plexi sunt. Sic impletus est sermo Dominicus, quem in E- vangelio infit: "Omnis, qui acceperit gladium, gladio peribit."

Ludmilla tu- mulas mira- culis illastra- tur.

22 Iisdem verò diebus ad tumulum beatissimæ & sœpe memoratæ venerabilis matronæ & martyris Ludmillæ Dei, divina cooperante clemen- tia, virtutum miracula præclara patuerunt. Nam ex ejusdem monumento tanta fragrantia miri ac suavissimi odoris emanavit, quæ cunctorum aro- matum florumque odoramenta vinceret. Quām plures etiam cereos, lampadasque lumine flagran- tes divino, intempestæ noctis silentio terque qua- terque oculorum hauserunt acie. Quæ cuncta do-

Septembrii Tomus V.

minam, interfœtricem ipsius videlicet, minimè A. CHRI- latuere: quibus cognitis, timore nimio prostra- STANNO ta, agendum sibi quid foret ignorabat. Tandem DE SCALA, rursum venenosum instaurans consilium, appari- tores suos Tetinis misit, quo venerabile corpus tumulatum jacebat, in mandatis jubens, quod domum super tumulum B. Ludmillæ statuerent in modum basilicæ; aptans & nomen in hono- re B. Michaëlis archangell, quod si deinceps ini- bi clariusset signum aliquod, non meritis beatae Martyris, verum Sanctorum, quorum pignora inibi detinerentur, deputaretur. Quo factō, tan- tū cunctos ingredientes basilicam horror invatis, quod haud aliter, nisi veneratione cum maxima, inibi auderent ingredi, præclaraque & insignia ex hinc in eodem patuere loco virtutum miracula.

23 His ita gestis, annuente Christo, olim e- lectus dux B. Wenceslaus, annos pueritiae trans- cendens, gratissimo flore juventutis nitescebat, cuncta, quæ à pædagogo apicum sibi tradita fuerant, altâ memoriâ revolvens, animo æstuanti opere implere cupiebat, quod aure perceperat.

Quapropter genitrix ipsius perfida cum quibus- dam sibi assentientibus filiis Belial, invidentes a- cibus illius, studiisque sanctissimis, inito invi- cem consilio, dixerunt: Hei quid agimus, quó- ve nosket vertemus? Princeps siquidem noster, qui à nobis in regni fastigio sublimatus est, per- versus à clericis, & ceu monachus factus, per abruptam & assuetam vitiorum nostrorum se- mitam nos gradi non sinit. Et si hoc nunc in pue- ritia vel adolescentia gerit, quid putas facturus est in juventute vel senecta? Ab illo ergo die ni- mis importuni esse ei cœperunt, nimis incre- pantes, aliaque perplura importuni illi ingeren- tes scelera. Quæ cuncta vir Deo charus armis fidei repellens, & clypeo se patientiæ muniens, animo illæso perferebat. Siquidem & clericos ejus, & quosdam Religiosos, quadrum doctrinâ ipse pascebatur, infidiis assiduis impii appa- tentes, trucidare moliti sunt, minisque maxi- mis teruerunt, quod nemo illorum ad eum ac- cessum quiret habere.

24 Ipse verò cunctorum horum scius, cum cum acri ob- sibi fidelibus viris occultè posterulas agens a, ruen- jurgatione te sole in occasum, clanculè clero quolibet ac- cerfito, cuncta, quæ sibi proficia erant, nocte addiscens, crepusculo illucescente, didascalum, a

feu sibi carum clericum, latenter abire sinebat, codicellulumque b suum oculens, subque te- gime gestans, ubiunque locum quietis repe- riebat, eum cum diligentia lexitabat, & cum gemitu interno de duritia cordis populi sui, & cœcitate vel incredulitate dolebat nimium. Tar- dem confortatus à Deo, & virtute se præcin- gens, matre sua, universisque primariis accitis, ut decuit, increpavit, quemadmodum liber Sa- pientiæ testatur: "Verba sapientium quasi stimu- li, & velut clavi in altum defixi., Sed B. Wен- ceslaus, Cur, inquit, filii scelerorum & fe- men mendax, virique iniqui, prohibuisti me discere legem Domini nostri Jesu Christi, & ob- temperare mandatis illius? Quod si vos tædet Christo servire, cur saltē cæteros impeditis & Ego verò si hactenus vestra sub providentia vel potestate degi, amodò tamen illud respo, Deo omnipotenti sincero ex animo servire cu- pio. Orta est postmodum pro ejusdem rei cauſa variisque rebus aliis dissidio prægrandis viros in- ter ipsos primarios, qui lateri ducis religiosi in- hærebant, & inter reliquos, qui partes nequissi- mas dominæ impiae juvabant, divisique sunt con-

Z z filia-

S. Wences- laus impiam maris domi- nationem

E

F

b

A. CHRI-
STANNO
DE SCALA.

*camque rele-
gat ac postea
revocat:*

siliarii invicem & primates terræ, discordiarumque inter eos spinæ pullulaverunt ad sanguinis usque effusionem. Verum pars justorum, licet minima foret, prævaluit tamen adversus partem multimodam, ut semper, iniquorum.

25 Nam semper memoratus dux Wenceslaus sollicitus de nanciscenda pace, Spiritu sibi sancto inspirante, corde consilium captavit, quod genitricem suam, quæ caussa totius nequitiae inerat, proturbaret è patria, quatenus eâ propulsâ, cunctisque consentaneis ejus viris impiis, invicem furor discordiarum sopiret, paxque Ecclesiæ Christi accrefceret, unum eundemque Dominum cuncti possidentes, veram Christi doctrinam perfecissimè addiceferent, dispositisque cunctis, quæ ad pacem regni pertinere cernebantur, proturbatis & expulsis filiis discordia, composita quiete, matrem rursus cum honore ad propriâ revocaret. Quæ cuncta, juvante se opifice Deo, opere complevit: nam matrem regno cum decore maximo pepulit, dignam ei ultionem omnipotente Deo reddente ob effusionem sanguinis innocentis B. Ludmillæ, quem sine causa fuderat. Sed quoniam timore casto, qui permanet in sæculum sæculi, plenus erat, memor præceptorum divinorum, quibus patrem honorare debemus & matrem, eam rursus tempore elapsu reduxit; verum honore dominationis pristinæ caruit usque ad obitum sui diem. Sed hæc cuncta qualiter gesta sunt, ob sui enormitatem prætreuntes, coepta prosequamur. Post multa adversa & incommoda pertulit, etiam filii sui necem ab generato suo juniore d.

*miffi ab eo
Tetinam.
Sancta cor-
pus*

26 Recordatus deinde Aviæ suæ B. Wenceslaus, quantæ sanctitatis in præsenti fuisse, quantæque claritatis meritum apud Omnipotentem obtineret, lacrymarum imbre infusus totus, initio consilio sacratissimo cum sacerdotibus & Religiosis quibusdam, misit eos in præfatum castellum Tetin, mandans eis, quod vel ossa, seu pulverem consumtae carnis, digna translatione ad se usque perducerent. Ipse verò, Spiritu sancto sibi revealante, paucis familiaritate junctis sibimet innocentia, certus erat, divina cooperante clementia, aliquid inibi legatos memoratos signorum haurire. Impletos autem iussa domini sui legati, qui fuerant basilicam ingressi, ac monumentum humo revoluta detegentes, tabulam sepulchri, quæ venerabilis gleba tegebatur, partim putredine consumtam reperientes, sublevare formidaverunt. Si lignum, fatentes*, putridum est, quoniam magis ea, quæ intùs latent? Rursumque sarcophagum claudi voluerunt diligentia cum summa. Quorum consiliis unus ex eis presbyter Paulus obsistens, cuius & superioris mentionem facimus, qui illi, dum in terris degit, in amicitia junctus, semperque in omni servitio obsecundatus est, inquit: Nequaquam, ut dicitis, fiet sed juxta principis iussa, vel si pulverem consumtae carnis invenero, tollam.

* i.e. dicen-
tes

*incorruptum
Pragam
transfert,*

27 Cui cæteri assensum præbentes, unanimiter tabulam sublevârunt, quam dum sustolluant, frangitur, ita ut memoratus Paulus cum humo super corpus jacentis caderet. Qui concitè surgens, humumque velocius amovens, cum fibi junctis sodalibus invenerunt corpus sacrum ab omni corruptione sejunctum, præterquam quod supra memini, videlicet vultum ejus pulverulentum, quod ei de fractura cooperculi, dum amoveretur, infederat. Ingenti dehinc gaudio succensi, grates immensas Cunctipotenti exhibentes, glebam ejus sanctissimam de terra sustollentes, lin-

teaminibus pretiosis, ut decebat, involventes; altari præsentaverunt, laudes gratesque immensas divinæ clementiæ referentes, ritèque cunctis folenniter peractis, feretro eam locantes, duorum equorum terga onerant, siveque eadem nocte metropolin usque, ad urbem Pragam scilicet, constanter properant. Repertum est autem corpus felicis & Deo devotæ famulæ Ludmillæ quartodecimo Kalendas Novembbris, horâ XII, feriâ quartâ e. Intulerunt autem eam Pragam die tertio feriâ VI, XII horâ ejusdem mensis f, lætitia cum ingenti, gratulantibus, cunctisque Christum laudantibus. Vehitores siquidem ipsius, urbi prius quām eam inferrent, ad principem bajulos boni nuncii præmiserunt. Qui venientes, sopori eum membra collocasse cognoverunt, eumque suscitaverunt lætum, taleque ei gaudium intulerunt; quod omnipotente Deo favente, corpus tantæ talisque Matronæ, Aviæ videlicet suæ, incorruptum reperissent.

*ubi à S.
Wenceslae
exceptum,*

28 Qui continuè surgens, ecclesiamque cum summa alacritate properans, Christo Domino grates immensas persolvit. Sole terram irradiante & jubare tenebras propellente, accito clero turbâque fidelium, processione cùm ingenti obvius ire properat. Occurrunt autem illi & fideles geruli, vehentes sèpe memoratam glebam S. Ludmillæ, quam statim sacerdotes & levitæ alacriter suis imponentes humeris, benedicentes Deum, cum psalmis & laudibus intulerunt urbi Ecclesiamque ingressi, coram pavimento statuere, strepitumque sonitu ingentem personuere. Quod popularis tam fidelium quām infidelium curiositas, perscrutans quod factum erat, in unum congregati, petunt ecclesiæ januas. Consilio dehinc princeps inito cum sacerdotibus, plebe coram cuncta corpus ejus detexerunt, ut omnes fidem adhiberent, incorruptam eam à Christo Domino fuisse servatam, cunctique intuentes magnalia Christi, vocibus indefessis personuere, nemoque obfistere veritati quibat, quoniam cunctis patebat integritas corporis ac capillorum firmitas, vultusque nitescebat veluti in hac constituta vita. Vestimentorum insuper pulcritudo, integritasque talis splendebat, ac si eodem texta forent die: quod universi prospicientes, præconiorum vocibus persultantes, omni cum honore ac laude dignissimam judicaverunt.

*post fructu-
tentiam se-
pulturam*

29 Humo debinc effossam, compositamque fossâ, in eadem basilica g tumulare eandem conati sunt. Sed ex eadem fossa repente aqua inundavit: quod plurimi intuentes, mente captavere, eundem sepulchri locum minimè Christi Famulæ placere. Replentes rursus fossam, sarcophagum cum ipso pignore sacro statuere super eandem, præstolantes divinum auxilium, & sic ad propria feliciter properavere. Spatio dehinc temporis elapsu modico, supradictus princeps, Ratissonam missis legatis, pontificem ejusdem civitatis, quia erant Bohemiæ viri ipsius temporis parochiani sui, consuluit nomine Totonem h, quidnam sibi agendum foret de suprà notato corpore. Qui divinæ Legis scripta perlustrans, secundum datam sibi à Deo sapientiam, in responsis hæc dicta mandavit: Scilicet ut corpus, initium ab ipso exordio protoplasti sumens, cui dictum est: Terra es, & in terram ibis, pulvis es, & in pulverem revertēris, sepulturæ traderent, donec gloriam Christi cerneret.

*ab episcopo
Ratisbonensi
translati.*

30 Quare ingenti zelo divino accensus princeps, præfatum antistitem humili prece exoravit, quatenus usque ad se dignaretur venire, ac cor-

A corpus ipse sepulturæ daret, basilicamque adhuc, quæ benedictione pontificali carebat, dedicaret. Adveniensque, in primis templum Domino consecravit. Posthinc sex elapsis dierum circulis, supratum corpusculum tumulavit eodem in loco, quo aqua inundaverat. Mira adque Christi Famulæ declarandum meritum sufficiens res; videlicet quod sacerdotibus, in consecrato eam cupientibus tumulare loco, aqua exorta est, adveniente vero coepiscopo, sacrâque basilicâ funditus consecratâ, haud congruè satis, ut quæ fœlici conversationis suæ vitâ fruebatur fœliciter, ut cum benedictione majore sepeliretur, quæ cum Sanctis ad Christi erat locanda dextram i. Ritè his itaque peractis, coepiscopus remuneratus, ut dignum fuerat, à principe, propria petivit.

*Puer contra-
ctus, ibidem
erectus.*

ⁱ 3¹ Anniversario autem ejus volente die post translationem ipsius glebae sacræ ad gloriam nominis sui, & ad declarandum meritum Famulæ suæ Christus Dominus insigne dignatus est operari prodigium. Nam ut moris est Christianæ religioni, congregato clero, memoriam talium agere, cùm post orationes ad refectionem corporum unà pariter residerent, quidam parvulus infirmitate corporis gravatus, curvatus est, sursum omnino non valens aspicere, cùm autem ostium basilicæ, corpus ubi tantæ requiescit Matronæ, virtutem Christi meritumque ipsius Sanctæ imploraret, erexitur est, virtutique propriæ restitutus. Quod intuentes plurimi, omnipotenti Christo laudes canebant, suam quod per Famulam dignatus sit magnalia declarare sua, cui est gloria in saecula saeculorum, Amen.

ANNOTATA.

^a Posterula Latinæ posticum est. Indicat itaque biographus, S. Wenceslaum, ut matrem, ejusque impietatis ministros falleret, soluisse clericos vesperi per posticum ad se introducere.

^b Id est, parvum codicem, seu libellum, qui vel preces, vel pia aliqua precepta continebat.

^c Ista Balbinus in Notis sic excipit: Videtur Christannus innuere terribilem illam Dragomiræ mortem, nam dehincem tellure, ut lib. 2 dicam, periit: deinde ignoscendum est nepoti, quod aviæ suæ ignominiosam mortem, aliqua pietatis imagine perstrictus, narrare omisicit. Rem ipsam tum multi alii Bohemiæ scriptores, tum laudatus Balbinus cap. 4 enarrat. Ajunt scilicet,

Dragomiram, cùm in curru suo ante quamdam ecclesiam prætervehernetur, & auriga ipsius, auditio ad adorandum in Eucharistia Sacramento Christum tintinabulo, è curru defiliens, ecclesiam ingressus esset, instar furia exarsisse, Christianos omnes orco devovisse, ipsumque Christum maledictis incessere ansam, dehincem mox terra, simul cum curru equisque absorptam esse. Subdit denique: Placuit postea locum velut execrabilem sepibus incingi; hodie columna lapidea eo in loco viâ arcis (Pragensis) Occidentali exstructa tam funestæ rei viatoribus præbet indicium. Columnam hanc ego hoc anno 1753 Pragæ degens, plus semel spectavi.

^d Indicat cædem S. Wenceslai, quem frater ejus natu minor Boleslaus impiè peremit. Ex hoc loco Balbinus contra Hagecum statuit, Dragomiram S. Wenceslao supervixisse.

^e Adi Commentarium prævium num. 61 & sequentibus.

^f Vide, quæ in eodem Commentario loco mox citato de translationis tempore observavimus.

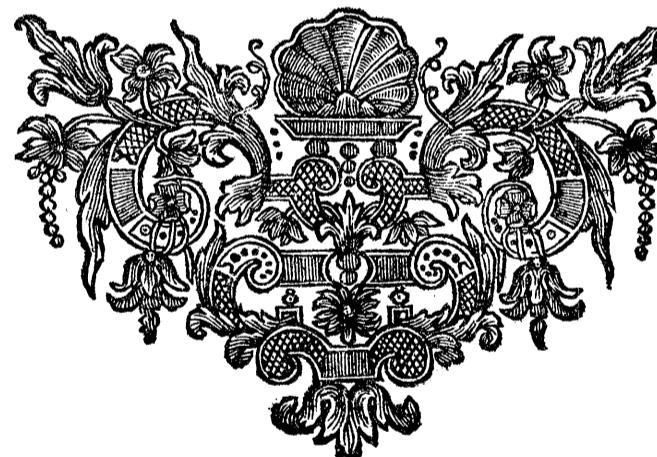
^g Basilicam hanc esse S. Georgii ecclesiam, à Wratislao S. Wenceslai patre exstructam, omnibus indubitatum est. De ea egimus in Commentario num. 67 & sequentibus.

^h Totonis episcopatum Ratisbonensem Annales, in Commentario prævio num. 62 & 63 à me citati, alii inter annos Christi 885 & 921, alii inter 889 & 925 vel 926, alii denique inter 891 & 926 statuunt. Unus est Arnulfus Vochburgensis, qui Totonem illum usque ad annum 931 superstitem facit. Vide diæla ibidem. Suberant autem tum temporis Ratisbonensi episcopo Bohemi, qui post medium ejusdem seculi proprium episcopum, procurante Milada Boleslai Sevi filiâ, à Joanne XIII Papa primum impetrârunt.

ⁱ Implexa, luxataque hac periodus, quæ omnino abest ab apographo Bodecenti, in hunc modum potest restituiri: Mira, adque Christi Famulæ declarandum meritum res; videlicet quod sacerdotibus in consecrato eam cupientibus tumulare loco, (haud congruè satis, ut quæ fœlici conversationis suæ vitâ fruebatur fœliciter,) aqua exorta est; adveniente vero coepiscopo, sacrâque basilicâ funditus consecratâ, ut cum benedictione majore sepeliretur, quæ cum Sanctis ad Christi erat locanda dextram, in eodem loco nulla aliqua reperta est.

E

F

A
DE S. EDITHA SEU EADGITHA,

VIRGINIS SANCTIMONIALI,

WILTONIAE IN ANGLIA,

C.S.

COMMENTARIUS PRÆVIUS.

§ I. Sanctæ memoria in sacris Fastis & cultus : Vita edenda,
quid censendum sit de tribus aliis Edithis , quæ eodem
seculo in Anglia sanctitate fulsisse dicuntur.

NON DIU
POST AN.
CMLXXXIV.
Sanctæ me-
moria in
Martyrolo-
giis

Anctum Edgarum sive Eadgarum confessorem, Anglia regem, tom. 2 Julii ad diem VIII in Opere nostro dedimus ; sanctam verò Wilfridam, quæ & Vulfridis, & Wolfrudis appellatur, Wiltonensem in Anglia abbatissam, tom. III Septembri, die IX, ad quam Martyrologiis inscripta est. Horum filiam, matrisque in laudato parthenone discipulam sanctimonialem, Martyrologium Romanum Baronii ad presentem diem sic annuntiat : In Anglia, sanctæ Edithæ virginis, Edgari Anglorum regis filia, quæ in monasterio à teneris annis Deo dicata, sæculum hoc ignoravit potius, quam reliquit. Hisce simillima leguntur in Romano Galefini, unde deprompta sunt. Ejusdem memoriam ad hunc diem celebrat codex Hagenoyensis apud Sollerium inter Auctaria Uuardina, ubi legitur : Item in Anglia sanctæ Edithæ, reginæ & virginis. Reginam autem hic per regiam filiam interpretare. Editio Lubeco-Coloniensis ibidem sic habet : In Anglia, sanctæ Edithæ virginis. Paulò latiū Grevenus : In Anglia, Edithæ virginis abbatissæ, filiæ Edgari regis Anglorum. Quæ à religiosis parentibus bima Christo consecrata, & sanctissimè conver- fata, seculum ignoravit potius, quam reliquit. Codex Antverpiensis Major ibidem ad eundem diem habet : Eodem die, sanctæ Eadipas virginis ; Sollerio nostro merito existimante, Editham hic quoque designari, præsertim cum Eadgitha etiam appellata dicatur.

C 2 Ad hunc pariter diem exstat memoria ipsius in Florario nostro Sanctorum Ms., ubi tamen perperam Oditha scribitur ; at in Indice prævio Editha. Meminit ejusdem & Wilsonius in Martyrologio Anglicano, prioris editionis, anni nempe 1608, in quo die XVI Septembri hoc eam elogio illustrat : Eodem die Wiltonie in ecclesia S. Dionysii, depositio S. Edithæ virginis & abbatissæ, filiæ S. Edgari regis Angliæ, quæ contempta omni mundanâ temporalique gloriâ, religiosam vitam in monasterio Wiltonensi amplexa est, sub suæ propriæ matris Wilfridæ cura & disciplina, post cuius obitum ipsa ejusdem loci abbatissæ facta est, ubi in omni vitae sanctitate animam suam cœlesti Sponso tradidit anno Christi CMLXXXIV. Multa etiamnum præclara templa ac monumenta ipsius nominis variis in locis Angliæ spectantur, atque unum in oppido Church-Eaton

dicto in Staffordiæ comitatu, ubi parvus aquæ fons visitur adversùs varias infirmitates perquam salutaris, vulgo Fons S. Edithæ appellatus. Ha- E stenus Wilsonius, sed non sine errore, ut suo loco docebimus. Idem Martyrologus in altera editione anni 1640, nescio qua de causa, sanctam Virginem nostram ad hesternum diem, videlicet XV Septembri retulit, & de ejusdem sepultura hac subdit : Et sepulta est Wiltonie in ecclesia S. Dionysii, quam ipsa olim fundaverat, ibique diu in magna veneratione servata est. Ut vero hac addidit, ita contrà pretermisit, quæ de variis ecclesiis, monumentisque in priori editione dixerat. Sed quantum ad diem spectat, XVI Septembri ipsi emortualis fuisse in Vita danda afferitur, eo que ipsam cultam videbimus.

3 Prætereo Arturum in Gynaceo, Bucelinum elevatio ad 3 in Menologio, Wionium in ligno Vita, Maihem Novembris ;

wum aliosque, qui eamdem in sacris Fastis suis

cultus anti- quis.

recensuerunt. Alteram S. Edithæ nostra memoriā, elevationis scilicet virginis corporis ejus, ad diem III Novembris annuntiat laudatus Wionius his verbis. Ibidem (nempe in Anglia, ut præmis- rat) elevatio corporis S. Edithæ virginis & sanctimonialis. In annotatis verò laudat Vitam Sanctæ apud Surium ad diem XVI Septembri, in qua, ut & in nostra Ms. sacram corpus istud diē die Novembris revera elevatum fuisse dicitur Wiltonie in S. Dionysii ecclesia, quam ipsa fundaverat. Wionium secutus est Wilsonius in priore Martyrologii sui editione ad præcitatum diem Novembris. Porro de vetusto ipsius celebrique per Angliam cultu sic scribit Guilielmus Malmesbu- riensis libro 2 de gestis pontificum Anglorum : Ha- betur ergo in pluribus locis Angliæ festum ejus venerabile, quod nemo impunè temerare præsumat. Ad manum quoque mihi sunt duo Brevia- ria Sarisburiensis ecclesia in Wiltonia, quorum n- num anno 1499 Londini, alterum anno 1557 Parisiis excusum est, & in quibus S. Edithæ no- stræ Officium cum Lectionibus propriis hac XVI Se- ptembris die præscribitur. Plura per decursum di- cenda venient.

4 Vitam S. Edithæ edidit Surius ad presentem Auctor Vita diem, stylò mutato, & sine auctoris nomine, sed Gotcelianus graviter tamen scriptam esse judicavit. Ex Surio creditur, eam Mabillonius Actis Sanctorum seculi V Bene- dictini, pag. 637 & sequentibus inseruit. Eamdem & nos habemus Ms., ex Ms. Rubra Vallis transumptam, minus quidem comptam, sed Su- ria.

Ariana editioni cetera simillimam, ut dubitari n^{on} queat hanc aut similem ipsi præluxisse. Præterea etiam aliam habemus in quadam Vitarum collectione Musei nostrⁱ signata **¶** Ms. 160. Ea multo brevior est, & ex priori contraria, ideoque nulli nobis usui futura. Itaque Ms. nostrum edemus, inter Annotata relaturi, si quid in Surii editione observatu dignum occurrerit. *Laudatus Mabillonius in Observatione prævia exsilitat*, *Goscelinum seu Goscelinum vel Gocelinum monachum, qui S. Augustini Anglorum apostoli gesta conscripsit, hujus quoque Vitæ auctorem esse*. De hoc scriptore actum in Opere nostro est ad diem 111 Februarii in Commentario prævio ad Vitam S. Werenburgæ virginis, § 1, & die xxvi Maii in Commentario item prævio ad laudati S. Augustini vitam & alibi; dictumque est, illum seculo xi ad finem vergente floruisse.

5 Accipe ejusdem elogium ex predicto Malmesburiensis de Gestis regum Anglorum lib. 4, cap.

I. Hic occasio temporum Willielmi (II regis) translationem Augustini præcellentissimi Anglorum apostoli cum sociis suis exponi animaret, nisi peritissimi Goscelini præcurrisset ingenium; Goscelini, qui monachus de S. Bertino cum Hereman^o episcopo Salesberiæ quondam Angliam venerat, insignis litterarum & cantuum peritiæ. Is multo episcopatus & abbatias perlustrans tempore, præclaræ scientiæ multis locis monumenta dedit, in laudibus Sanctorum Angliæ post Bedam secundus... Denique ir numeras Sanctorum recentium Vitas stylo extulit, veterum vel hostilitate amissas, vel informiter editas, compitiū renovavit... Felix lingua, quæ tot Sanctis servierit, felix pectus, quod tot vocales melodias emiserit, præsertim cum in ejus conversatione certaret honestas doctrinæ. Ratio autem, cur Mabillonius Vitam, de qua agimus, ipsius quoque Opus esse arbitretur, hæc est, quod, ut inquit, Acta S. Eadgathæ virginis scripsisse dicatur in Catalogo scriptorum Britannia, & apud Wionem & Possevinum; quodque Eadgatham illam eamdem cum Editha esse pro certo habeat.

6 Sententiam hanc aperiè tradit Valerius Andreas in Bibliotheca Belgica, inter Goscelini Opera recensens Vitam S. Edithæ seu Eadgithæ virginis, quæ olim Ms. exstitit Londini apud Augustinianos, teste Bunderio. Sed & Baleus in Scriptoribus Magnæ Britannie, ex eoque Warthonius & aliis, inter Goscelini Opera Vitam D. Eadgithæ lib. 1, recensent. Poteſt itaque ea ipsi probabilit̄ adscribi, præsertim cum ejusdem stylum satis redoleat. Porro cum S. Editha circa annum Domini ccclxxxiv in landata Vita obiisse dicatur, Goscelinus autem seculo xi vergente ad finem floruerit, non potest scriptoris aetas, toto seculo posterioris, magnam auctoritatem Vitæ conciliare. Fortè tamen aliqua monumenta habuit, ex quibus eam concinnaverit; sed nec multa ipsis gesta enarrat, quæque refert hujusmodi non sunt, ut scriptoris fidem in iis merito suspectam habeas, nisi quod in chronotaxi non nihil à vero aberraverit. Denique Guilielmus Malmesburiensis lib. 2 de Gestis regum Anglorum, maximam eorum partem recenset, ex hac ipsa forsan Vita, ut suis locis observabimus.

Ex 3 aliis Edithis, que eodem seculo 7 Mabillonius supra laudatus in Observatione prævia tres alias Edithas, easque regias pariter virgines, in hunc modum recenset: Eodem anno tres alias Edithæ, regiae virgines in Anglia vixisse dicuntur, præter Eaditham Ottonis Magni uxorem. Una Ethelwif regis filia, Alfredi regis soror, quæ

S. Modwenna abbatissæ (de qua in Sanctis prætermisis Sæculi iv) tradita est. Altera Editha Eadwardi senioris filia, Æthelstanus soror: tertia, Edwardi regis filia, Eadgari soror; omnes sanctæ, & quidem sanctimoniales in cœnobio Pollesworthensi, quod juxta silvam Ardenniam in Cestrensi dioceſi est. Prima laudatur in Actis S. Osithæ apud Surium die vii Octob. & S. Modwenna abbatissæ Streneshalensis apud Capgraviū, quæ Modwenna Pollewortensi monasterio à ſe condito Editham, Alfridi regis ſororem, præfecitſe prohibetur. Locus poſtea dictus est sanctæ Edithæ Polleworth, ſeu, De Polleworda, uti fidem faciunt vetera monumenta in Monastici Anglicani tom. I, pag. 179*. Altera Editha: Eadwardi filia, Sithrico Northumbrorum regi ab Æthelstano fratre in conjugem data, fed ab eodem poſtmodum repudiata, Pollewortum fecellit, ibique reliquum vitæ religiosè exegit, teſtante Matthæo Westmonasteriensi ad annum Dccccxxv.

* l. 199

ſanctitate eſ-
fūſiſſe di-
cumur; pri-
ma

E

8 Tertia est Editha, Eadmundi regis filia, Eadgari ſoror, neptis Edwardi senioris, cuius filiam fuſſe Editham ſecundam diximus. Thomas Maihevius ad diem xv Julii, ubi de his tribus ſimil agit, ſuſpicatur ſecundam & tertiam non eſſe diuersas, nec aliam quam Edwardi senioris filiam: nam nullam Editham, Eadmundi filiam, Eadgari regis ſororem inveniri. Verum in Vitæ ſequenti cap. I laudatur Editha, Edgari regis ſoror. Hujus tamen difficultatis ſolutio non ita pendet ex ſequenti Vita, ut nullum inde dubium relinquatur. Nam si ejus auctor Gotſelinus, qui ineunte * ſeculo xi florebat, ex ejus ſententia rem certò definire non poſsumus. *Haētenus Mabillonius. De priori harum trium inter Prætermiſſos ad diem xiv Maii in Opere nostro brevi- ter actum eſt verbis, qua ſubdo*: Editha, Ethelwolfi regis & monarchæ Anglorum ſoror indi- catur ab Alfordo in Indice Sanctorum Angliæ, quaſi hæc debuifet in Martyrologio Anglicano hoc die collocari. Poterit unā de hac agi ad diem diētam xvi Septembris. *Hanc autem: licet ab Alfordo ſoror, non filia Ethelwolfi vocetur, eam- dem eſſe cum ea, cuius Mabillonius primo loco menint, inde liquet, quod apud Capgraviū in Vita S. Modwenna, que tam à Maihevio, quam à Mabillonio laudatur, ſoror item, non ſilia ejusdem regis; in Vita vero S. Osithæ apud Surium, ab utroque ſimiliter laudata, ſoror Alfre- di, adeoque filia Ethelwolfi dicatur.*

* l. exente

9 Sed neque S. Modwenna, qualis apud Cap-

ex incertis
monumentis
nota eſt; de
ſecunda,

gravium exſtat, neque S. Osithæ apud Surium Vi- ta, ſatis idonea eſt, ut ejusmodi Editham vel umquam exſtitisse certò perſuadeat; quippe quæ utraque ſædis paracronismis laborat, que cum Ethelwolfi ſeculo neutiquam poſſunt conſiſtere. Et de priori quidem conſule, ſi lubet Opus nostrum tom. 2 Julii, ad diem v, quo de ea Sancta a-ctum eſt; alteram vero, videlicet S. Osithæ Vitam apud Surium ad diem vii Octobris, ad quem apud nos pariter diſcutienda veniet. In Monastico Anglicano tom. I, pag. 197 ſimilia de Editha leguntur, recitatūque ibidem monumenum quodam Anglice scriptum de S. Modwenna & Editha, que posterior utrobique Atulphi, ſive Ethelwolfi ſoror, non ſilia vocatur. Verum nec hoc instrumentum ſatis antiquum eſt, ut certam fidem faciat. De ſecunda Editha ſic ſcribit Matthæus Westmonasteriensis ad annum Christi 925: Anno gratiæ Dccccxxv Æthelstanus rex Anglorum Eadgitham ſororem suam Sithrico Danica natione progenito, Northumbrorum regi, matrimo-

Z 2 3 nio

nō honorificē copulavit. Qui ob amorem virginis paganisūm relinquens, fidem Christi suscepit; sed non multō pōst beatam virginem repudiāns, ac Christianitatem abjiciens, idolorum culturam restauravit, & pōst modicūm temporis apostatus vitam mirabiliter terminavit.

ejusque cul-
ta

10 Sancta itaq̄e puella, virginitate sibi reservata, apud Pollesberiam in jejuniis & vigiliis, in orationibus & in eleemosynarum studiis, usque ad finem vitæ suæ bonis pollens operibus perseveravit. Transiit autem pōst laudabilis vitæ cursum ex hoc mundo Idibus Julii, ubi usque hodie divina miracula non desinunt celebrari. Parūm tamen nota fuit Guilielmo Malmesburiensī, cūm hic lib. 2 de Gestis regum Anglorum cap. 5 Eduardi senioris liberos recensens, inter alia dicat: Primogenitum Ethelstanum habuit ex Egwina illustri foemina, & filiam, cuius nomen scriptum non in promptu habeo. Hanc ipse frater Sithrico Northanimbrorum regi nuptum dedit. Et rursum cap. 6 de Ethelstano ait: Cum Sithrico rege Northanimbrorum, datā ei in matrimonium, ut praelocutus sum, unā ex fororibus, victurum fœdus perculit; quo post annum mortuo, provinciam illam sibi subegit, expulso quodam Aldulpho, qui rebellabat. Clarum est, de eadem Ethelstani forore, quam Westmonasteriensis S. Editham appellat, hic agi; nec tamen ullā mentio fit de ejusdem repudio, virginitate servata, vita monastica, miraculisque post mortem patratis, quæ ex Westmonasterensi retulimus. De bīscī pariter silet Florentius Wigorniensis in Chronico ad annum 925 sic scribens: Strenuus & gloriōsus rex Anglorum Æthelstanus fororē suam eum magno honore & gloria Northanimbrorum regi Sithrico, Danica stirpe progenito, in matrimonium dedit. Deinde vero ad annum sequentem narrat Sithrici mortem, occupatumque ab Ethelstano ejusdem regnum; sed de Editha nihil preterea commemorat.

satis constare
videtur.

11 Verum tamen istud silentium obesse non potest, quo minus Westmonasteriensi afferenti credamus, presertim cūm Editham illam etiam suo tempore miraculis in suo Pollesworthensi monasterio claruissē asseveret. Difficile tamen est virginitatem ipsi intactam, ut ille ait, vindicare, si Sithrico non tantum despōnsata, sed & tradita fuerit. Inter neotericos de eadem variis in locis tomī 3 Annalium agit Alfordus, qui ad annum 925, num. 10 arguit Scoticarum rerum scriptores, quōd hi in ipsam, quam Beatricem perperam appellant, rejacerint tumultum causam, qui id temporis in Northumbria exorti fuere; eamdemque venenum Sibrico parasse, laseque majestatis convictam, pœnas violenta morte ibidem dedisse confinxerint. Mortem vero ejusdem in monasterio Pollesworthensi idem annalistā fixit circa annum 980, laudans Martyrolium Anglicanum, in quo tamen anno 926 obiisse dicitur, prout ipse adverterat, & corrigendum monuerat num. 2 ad eundem annum 926. Porro Editham hanc, quam laudatus Westmonasteriensis etiam ad annum 901 sanctam Editham appellat, pr̄ter Wilsonum in memorato Martyrologio, Wionius, Dorganius, Bucelinus, aliique sacris Fastis ad diem xv Julii, quo Westmonasteriensis eam obiisse refert, inseruerunt. At in Opere nostro ibidem inter Pretermisso relata est, eo quōd de cultu ipsius aliunde ignoto ex solis Martyrologiis istis monasticis non satis constare videretur. Attamen quæ ex Westmonasterensi suprà retulimus, exiguum de eo dubitandi locum relinquent.

12 Tertiā Editham Vita sancta Virginis nostra in frā num. 1 sc̄ indicat: Inter multa autem Sanctorum exempla, ... interque præsentia Sanctorum & maximè propinquorum religiosorum lumina, vicinius accendebat (Sancta nostra) virginali palma sanctissimæ amitæ suæ Edithæ, Edgari regis patris sui germanæ, quæ in monasterio Pollesworth provinciæ Werwici, meritorum signis, sicut & ipsa Wiltoniæ, refulsi. Hinc ipsa quoque velut ab aliis distincta, à Wilsonio aliisque martyrologis ad diem xv Maii inter Sanctos, apud nos vero inter Pretermisso recensita est. Laudatam Vitam pariter secutus videtur Nicolaus Harpsfeldius in Historia ecclesiastica Anglica, dum Seculo 10, cap. xi ait: Præfuit hoc saeculo cœnobio sacrarum virginum Pollesworthi Editha pia mulier, Edgari regis soror. At vero Maiherwus illam, ut superius diximus, eamdem cum secunda, sive cum Eduardi senioris filia opinatus est; putavitque errorem, quo hec Edgari regis soror credita est, orihi potuisse ex eo, quod S. Edithæ nostra amita diceretur, cūm tamen ea vox more apud eos recepto etiam avi sororem, qualis Eduardi senioris filia Virgini nostra erat, significaret. Sanè hec suspicio minimè inanis est, & hujusmodi error facile potuit biographo obrep̄isse, quem tq̄o circiter seculo, aut eo etiam amplius post Sancta obitum scripsisse diximus. Ratio autem, ob quam Editham illam Edgari amitam potius, quam sororem credimus, hoc est, quod de ipsius amita, ejusque vita in Pollesworthensi monasterio sanctissimè exacta ac miraculis post felicem obitum usque ad seculum XIV ibidem perseverantibus, diserte meminerit Matthæus Westmonasteriensis, eamque exstisisse etiam alii scriptores admittant; Editham vero Edgari sororem ex sola Sancta nostra Vita habeamus, cujus scriptor ex dictis hic facilè falli potuit.

13 Nec obstat ratio temporis, quo minus Edgari amita in vivis superesse potuerit, dum S. Editha nostra in Pollesworthensi parthenone degebat. Sancta enim Editha circa annum Christi 984, etatis sua 23 obiisse à biographo dicitur. Editham vero Edgari amitam anno Christi 925 Sibrico sponsam datam, repudiataque Pollesworthum secessisse scribit Westmonasteriensis. Habuerit igitur hec anno 925 etatem 20 annorum, tantum octogenaria circiter fuisse, moriente S. Editha nostrâ; sed & aliquot annis junior esse potuit, dum despōnsata est, & ante Sanctam nostram obiisse; ita ut ex hac parte nihil impedit, quo minus dua ista virgines eodem tempore vixisse creditur. Ejusdem nobiscum sententia est Alfordus in Annalibus, ubi ad annum 962, num. 4 Wilsonium corrigendum putat, quod is ad diem XIV Maii Editham, quam anno 980 defunctam ibidem scribit, Edgari sororem vocaverit, distinxeritque ab ejusdem Edgari amita, cujus ad diem xv Julii meminit, quamque anno 925 obiisse perperam statuit. Atque hec de Edithis occasione Sancta Virginis nostra dicta sufficient.

A § II. Illustres Sanctæ parentes : chronotaxis vitæ examinata : Vita monastica , gestaque usque ad mortem : corporis elevatio : miraculum ab Harpfeldio relatum.

Sancta ex
SS. Edgardo
& Wilfrida
nascitur.

Illustres S. Edithæ parentes biographus ejus in ipso Vita limine his verbis indicavit: Beata virgo Editha filia fuit Edgari regis, & Wolfrudis, regii ducis filiæ, quam rex insolubilibus votis regno sociare disposuerat; sed partu explicito, castè vivere, quā illecebris deservire maluit propter Deum; habitumque monialium de manu S. Ethelwoldi episcopi apud Wiltoniam suscepit, & virtutibus & exemplis proficiens, virginibus mater spiritualis effici meruit. *Edgarus hic, alias Eadgarus dictus, Anglia rex fuit, & inter sanctos confessores relatus, cujus gesta tom. 2 Julii ad diem VIII in Opere nostro illustrata habet. Eodem honores Wolfirudis, quæ & Wilfrida aliisque etiam nominibus appellatur, sanctitate vita sue promerita est, prout ad diem IX Septembris, ubi de ea pariter actum est, jam ostendimus. Porro indecoros S. Edithæ natales biographus datis verbis tacitè insinuat; nam non ex legitimo parentum conjugio eam natam esse, in Commentario historico de S. Wilfrida § 2 docuimus, ubi etiam pro insigni Edgari pænitentia lectorem ad ejusdem sancti regis Syllogam historicam § 2 remissimus.*

Chronotaxis
ejus, à bio-
grapho affer-
ta,

15 Chronotaxim vita biographus hanc tradit: Anno XXIIII ætatis suæ, XVI Cal. Octob. migravit ad Christum, circa annum Domini Dccc-LXXXIV. Premiserat etiam: Cūm autem quindecim esset annorum, à patre suo rege Edgardo super tria monialium monasteria . . . abbatissâ effecta est. Secundum hæc Sancta nasci debuit circa annum 961 vel 962, & abbatissâ officio decorari anno circiter 976 vel proximè subsecuto aut precedente. Verum ista non parvam difficultatem patiuntur ex patris ejus S. Edgari chronotaxi, quæ aut supremam Virginis eratē paucis annis minuendam, aut mortem tantumdem serius statuendam suadet. Etenim septennis pænitentie, quam Edgarus ob illatam Wilfrida virginis vim, ex qua S. Editha progenita est, à S. Dunstano sibi impositam humiliiter servidique exegit, finem in annum Christi 973 incidisse, Westmonasteriensis, Malmesburiensis, Wigorniensis & Hovedensis non obscurè indicant, dum Edgarum summo cum optimatum gaudio ab ipso S. Dunstano coronatum eo anno suisse scribunt: pænitentia enim imposita pars erat, ut toto illo septennio coronam regni sui gestaret.

aliquam dif-
ficultatem
patitur.

16 Jam verò si septennium ab anno 973 subduxerimus, prodibit Christi annus 966, adeoque vel hoc, vel præcedenti anno ille Edgari lapsus contigisse debuit, nec potuit Editha anno 961 vel 962 nasci, nec anno 984 moriens vigesimum tertium etatis sue numerasse; nisi regis flagitium ab anno 961 usque ad 966 vel 965 tam studiose occulatum fuerit, ut ante id tempus in publicum non eruperit, nec ad S. Dunstani aures pervenierit. Præterea cum S. Edgarus die VIII Julii

anni 975 ad beatam vitam commigraverit, prout in ejusdem Sylloga historica oftensum est, non potuit Editha annum etatis 15 agens ab eodem abbasissa perfici, nisi jam ab anno 961 in lucem edita fuisset. Hæc itaque præsentem chronotaxim dubiam faciunt: attamen discrimen non nisi paucorum, ut liquet, annorum est. Quin & ipse biographus, de anno Sanctæ emortuali non omnibus consituisse satis indicat, dum illum circa annum Domini CM LXXXIV collocat: vocula enim circa aliquam latitudinem patiuntur, & scriptoris dubium indicat. Hinc illum cum simili latitudine in margine annorandum putavi.

17 De Sanctæ gestis sane pauca tum ex biographo tum aliunde habemus, eademque brevi compendio Baronius in Romano Martyrologio relata complexus est, dicens: In monasterio à tenebris annis Deo dicata, sacerdolum hoc ignoravit potius, quā reliquit. Certè biographus num. 1 Vita scribit, eam sub materna cura in Wiltoniensi cenobio relictam, in eaq[ue] consentiente rege patre suo, velatam, vitam suam transfigisse. Fuit autem monasterium illud in Wiltonia comitatu[m] stum, de quo Malmesburiensis lib. 2 de gestis postificum Anglorum sic meminit: Wiltoniensis cœnobium B. Editha, filia regis Edgari, sedem ossium suorum dulcibus exuvias ornat, amore sovet. Wiltuna est vicus non exiguis supra Wile fluvium positus, tantæ celebritatis, ut totus pagus ab eo vocetur. Ibi ab infantia Editha Deo sacrata, incorrupta virginitate Domini, obsequiorum sedulitate hominum gratiam emebat, natalium tumorem ingentitatem mentis premens. Hac ille: paulò latius Camdenus in prædicti comitatu[m] descriptione de ejusdem loci situ, veteris que ac sui temporis statu agit, unde huc spectantia describo.

18 Ubi verò, inquit, hi amnes (Willey & Nadder) confluent, Willey Wilton oppidum aquis irriguum nomini adoptat, olim totius agric caput, cui & appellationem fecit, antiquitus Ellandunum dictum. Hoc enim docent membranæ antiquæ, quæ exprestè habent, Weolstanum Ellanduni comitem, id est, Wiltoniæ, & alibi: "Ellanduni, id est, Wiltoniæ monasteriolum posuisse . . . , Saxonico verò sacerculo in primis civitum frequentiâ floruit; sacrarum virginum monasterio ornavit rex Edgarus, ut habent Annales, filiamque suam Editham prefecit. Verum ex antiqua ipsius Edgari charta, data CM LXXXIV, antiquius esse constat. Sic enim in illa scribitur: "Coenobium, quod ab atavo meo Edwardo rege in celebri loco, qui à solicolis noto Wiltun vocatur nomine, fundatum." Et in Vita S. Edwardi confessoris legimus: "Dum S. Edwardus monasterium B. Petri Westmonasterii molitur, Editha ejus uxor Wiltoniæ, ubi educata fuit, regio opere lapideum monasterium pro lignea ecclesia inchoavit, prosequuta affectum regis affectu suo. Nec ita concidit hoc oppidum, (licet Sueni Dani rabie gravissime dilaceratum fuerit,) donec episcopi Sarisburientes viam, quâ priùs hac in occidua regiones itum erat, deflexerint; tunc enim paulatim quasi contabuit, & nunc tantum tenuis quasi viculus, Majore tantummodo pro magistratu summo, & elegantissimis comitis Penbrochiae ædibus, quæ è diruto monasterio surrexerunt, gloriatur.

19 Haecnam Camdenus, restè observans, monasterium illud S. Edgardo vetustius esse, prout etiam dicitur in Monastico Anglicano tom. I, pag. 191: sed quæ Camdenus ex Vita S. Eduardis:

AUCTORE
C. S.

Vitam in wo-
nafterio
Wiltoniensi
transfigit,

E

F

AVTORE

C. S.

di confessoris subdit, Edgardo posteriora sunt; neque in ejusdem S. Eduardi Vita per S. Ealredum conscripta, & in Opere nostro ad diem v Januarii edita leguntur. Dubitandum porro non est, quin Edgarus, erga sacras ades cœnobiaque penè supra fidem munificus, ut in ejusdem sepe laudatis gestis § 2 videre licet, Wiltoniense quoque asceterium in Wilfrida filia sua Edithæ gratiam bonis auxerit atque amplificaverit. Certe ipsa sacra Virgo ecclesiam S. Dionysio ibidem exstruxisse, & xenodochium in atrio ejusdem monasterii instituisse, in Vita num. 5 & 6 dicitur, in quo, testante biographo, etiam suo tempore tredecim pauperes refici sive ali solebant. Ceterum monasterium illud usque ad tempora Henrici VIII Anglia regis superius discimus ex Monastico Anglicano, in cuius tom. I, pag. 1045 in catalogo sacrarum in Anglia edium, ejusdem regis iussu confecto, una cum annuis redditibus resenserunt.

ac foris monasterium Tamawordie: non fuit abbatissæ.

20 Camdenus in descriptione comitatū Stafforū dia alium parthenonem ab ea Tamawordie exstrūctum his verbis meminit: Editha Edgaris regis filia, quæ nuptias aversata, castitatis opinione in Sanctarum catalogum inscripta, aediculam virginibus velatis hic constituit, quam post paucos annos Marmioni Normanni, quibus hoc oppidum largitus est Guilielmus I, ad Pollesworth transulerant, cum collegiatam hic erigerent ecclesiam &c. Unde autem hæc didicerit Camdenus, ignoro; at in Monastico Anglicano tom. I, pag. 198 simile quid de veiusiori Editha, Ethelwif scilicet sorore, dicitur; nec exploratum mihi est, uero loco rectius referatur. Abbatissæ titulum S. Edithæ nostræ dandum non censui; quia, etiæ tribus virginum monasteriis à patre suo prefesta fuisse in Vita legitur, presuisse tamen unquam negatur, diciturque, aliis abbatisse cunque loco prepositis, maluisse mari sue S. Wilfrida in Wiltoniensi parthenone subesse, quam alibi ceteris imperare. Quam ob rem abbatissæ manus Virgini nostræ à parte quidem oblatum videtur, sed ab ea non acceptatum. Quod autem Wilfoni suscipit num. 2 ait, eam defuncta matri sue in Wiltoniensi cœnobii regimen successisse, falsum esse videbimus.

Regibus patri fratrique superest,

21 Regi patri suo S. Edgardo, anno 975 vitam functo, fratrique suo Eduardo; sed ex alia matre genito, annoque 978 dolis noverea sua Alfrida perempto, Editha supervixit, & si biographo credimus, ad paternum Anglia solium à magnis regni invitata est, præterito Etheldredo Alfrida filio, cui hæc per sancti privigni sui paricidium viam ad illud straverat. Verum Editha caffissimis celestis Sponsi sui deliciis dudum assueta, invitantibus constanter restitit, sacramque velamen diademati præferens, humilem sub disciplina matris sue in monasterio vitam agere maluit, quam in paterna aula rerum domina regnare. Ejusdem sancti fratris sui corporis translationi una cum matre sua Wilfrida, ceterisque asceterii sui sacris virginibus adiunxit, quam alii anno 979, alii restè 981 affigunt, uii in Commentario prævio ad ipsius S. Eduardi Historiam martyrii & translationis, § 1 ad diem XVIII Martii ostensum est. Translatione verò ipsa ibidem pag. 645 pluribus resertur, unde ea, que ad præsens argumentum pertinent, huc transfero.

posterioris translationi adiit.
*Wiltoniensi

22 Nuntium quoque (Alferus comes, qui sarcinum martyris corpus transferendum curabat) ad abbatissam Wolfridam, in monasterio Wintoniensi * dirigit, & ut ad peragendas tanti viri exequias

cum sibi commissis virginibus conveniat, denuntiat. Erat autem in eodem monasterio quedam venerabilis virgo, soror ipsius S. Eduardi, magna vita & morum honestate pollens, Editha nuncupata, quæ suprà dicti regis Edgari, & ejusdem conjugis Wolfridae (vide dicta superius) nondum Deo sacratæ filia erat. Quibus mox cum summa diligentia & veneratione convenientibus, episcopis quoque cum abbatibus, ut diximus, congregatis, prædictus Alferus ex Dorsata non modicam virorum ac mulierum multitudinem coadunavit, & usque Warham, ubi corpus viri Dei per triennium sepultum jacuerat, pervenit. Sequitur deinde translationis historia, qua hac præterea non pertinet, ideoque eam ulterius non recenseo. Cetera, quæ ad S. Editham spectant, commentaryne non egent, & inter Annotata ad Vitam satis elucidabimus: unum tamen, quod in ea non legitur, hic referendum est.

23 De emortuali sanctæ Virginis nostræ anno Error bio- ex suprà dictis nūcumque statui potest: refutat, ut graphi in af- tempus elevati virginis corporis à biographo af- fertum hic examinemus. Is num. 8 Vita id fa- dūlum ait elapsis post depositionem B. Edithæ an- nis tredecim per B. Dunstanum, cui ipsa appa- rens ita fieri mandaverat; additique, tertio No- nas Novembri corpus sanctum de terra levatum fuisse. Hac secundum biographi calculos deduc- cent nos ad annum Christi circiter 997, cum ipse Sanctam circa annum 984 obiisse statuat. Ve- rū id temporis S. Dunstanus è vivis etiam iam excesserat, defunctus scilicet anno 988, prout in ejusdem Aëli: ad diem XIX Maji probatum est. Itaque biographus in elevationis tempore vel au- ëtore errasse dicendus est. Sub S. Dunstano tamen eam contigisse scribit etiam Joannes Bromton in Chronicō, & ipse Malmesburiensis lib. 2 de Ge- stis regum Anglorum, cap. 13, & lib. 2 de Ge- stis pontificum pariter Anglorum satis insinuat. Hinc juverit Malmesburiensis verba ex priori lo- co retulisse.

24 Post memoratam Sanctæ mortem sic pro- facri corpo- greditur: Nec multò pôst idem Beatus (Dun- ris, partim stanus, ut premiscerat) vidi somnii visione S. incorrupti, Dionysium Virginem amicibiliter manu tenentem, & ex oraculo divino constanter jubentem, ut à famulis honorificaretur in terris, sicut à Sponso & Domino venerabatur in cælis. Ita crebrescen- tibus ad tumbam miraculis edictum, ut corpus virgineum levaretur, & altius efferretur; inventumque in cineres totum resolutum præter digi- tum & alyum, & alvo subiecta; unde disputan- tibus nonnullis, uni ex his, qui viderant, dormienti Virgo ipsa astitit, dicens, non mirum esse, si partes illæ corporis putruerint, quod usus fue- rit *, examinata corpora in quosdam arcanos na- turæ illius sinus defluere, & ipsa, utpote puel- la, membris illis peccaverit; ceterum justè ven- trem nulla corrumpi putredine, qui nulla sit a- culeatus umquam libidine; sed immunem se fu- se crapulæ & carnalis copulæ. Eadem repetit lo- co alio mox citato.

25 Porro biographus noster duplē visionem elevationis num. 8 & 9 recenset, utramque S. Dunstano obla- anno, vel auctore. tam, & in quarum priori S. Editham solam ipsi apparentem, jubentemque corpus suum elevari, ac memoratam incorruptionem prædicentem indu- cit. In altera vero S. Dionysium Virginis adjungit, ejusdem dicta confirmantem, jussorumque execu- tionem suadentem. Non facile autem dixerim, utrius auctoritate hic potius standum sit: verum illud probabilius est, elevationem hanc à S. Dun- stanis.

D

E

F

* al. habeat

A non factam fuisse, ideoque biographum in assignando tempore errasse. Michael Alfordus tom. 3 Annalium ad annum Christi 984, num. 12 ut eum errorem tollat, pro annis tredecim legit mensibus tredecim, itaque legendum monet, corrigendum que Capgravium, qui totidem annos pariter recessit. Hac, fateor, ratione omnis difficultas sublata est; tum enim & S. Dunstanus adhuc in viuis erat, & sic recte intelligitur Sancta, tredecim elapsis ab obitu mensibus, ipsi apparuisse, corpore que suum jussisse elevari; idque tertio Nonas Novembri executioni mandatum esse. Denique in hac sententia recte etiam sese habet Malmesburiensis narratio, quae hec omnia non multò post S. Edithæ mortem accidisse statuit. Attamen non tantum Capgravius, sed & Surius cum Ms. nostro habent annis tredecim.

*Historiam
divinæ vindictæ
in violatores festi*

26 Nicolaus Harpsfeldius in Historia Anglicana Ecclesiastica, sec. 10, cap. 10 mirabilem divinæ vindictæ in petulanties vigiliae Nativitatis Domini violatores historiam refert, ex quibus unum Theodoricum finem pœnae sue Wiltonie apud S. Edithæ tumulum impetrassæ affirmat, laudans quemdam vetustum Eboracenſis aut Dunclmenſis, ut arbitratur, ecclesia codicem, ceteris scriptoribus ignotum. Profanati festi pœnam variis scriptores tum Saxonia, ubi contigisse dicitur, tum Anglia tradidere, inter quos Guilielmus Malmesburiensis lib. 2 de Gestis regum Anglorum, & Matthæus Westmonasteriensis, ad annum Christi 1012 eam retulerunt. Rei gestæ hac summa est: Cum duodecim vel quindecim viri cum tribus puellis in vigilia Nativitatis Domini prope S. Magni martyris ecclesiam in Saxonia lascivas choreas agerent, loci presbyter post irritas admonitiones, ipsis imprecatus fuisse dicitur, ut toto illo anno ita canere & saltare pergerent; itaque, ut imprecatus fuerat, contigisse. Elapso anno in somnum inciderunt, deinde nonnullis ex eorum numero mortuis, ceteri ab invicem divisi, horrendo membrorum tremore variis in locis dirum sui spectaculum dedérunt.

*Nativitatis
Domini, &
horum unius
fanationem*

27 Verum historia hæc fabulosis adjunctis vestimentis est, ut eam hic referre pœget, & de ipsa rei substantia cogar dubitare. Producunt quidem scriptores illi testimonia veluti à S. Brunone Tullenſe episcopo, qui deinde Pontifex Romanus creatus, Leo IX dictus est, & à Peregrino S. Heriberti Coloniensis episcopi successore data; verum hæc eadem de causa suppositionis ad minimum suspecta sunt, nec admittere pro veris possumus, nisi aliunde eorumdem esse magis solide probetur. Certe ea narratio, quam Guilielmus Malmesburiensis à Peregrino seu Peligrino scriptam ait, impetraram satis manifestat, dum sub finem hac habet: Filia presbyteri (una ex istorum saltantum numero) cum aliis duabus continuo efflavit (animam scilicet, expleto in pœna anno;) ceteri continuis tribus diebus & noctibus dormivimus, aliqui postea obierunt & miraculis coruscant; ceteri pœnam suam tremore membrorum produnt. Quis credat fabulatori huic, è lascivis istis aliquot caelesti vindictæ immortuos, miraculis mox coruscasse, dum eorum socii etiam pœnas darent.

*ab Harps-
feldio rela-
tam preter-
mittimus.*

28 Novi equidem S. Augustini tempore septem filios ac tres filias, quibus furibunda mater imprecata fuerat, ut terrarum orbem pervagantes, omnibus horrore essent, prodigioso tremore concusso, diras matri explevisse, & ex hisce duos fratrem scilicet cum sorore apud S. Stephani promartyris memoriam Hippone regio incolumentem impetrassæ, prout landatus sanctus doctor lib.

Septembbris Tomus V.

22 de Civit. cap. 8, & Serm. 322, alias 31 de diversis, luculenter testatur. Verum ea Sancti narratio, et si mirabilis est, nihil tamen continet, quod meritò suspectum habeas, proculque absit à similibus fabulis, quæ in historia, de qua agimus, occurrant. Hanc itaque hic pretermittimus, letitrae, qui eam legere voluerit, ad citatos scriptores remitto. Unum addo, nempe istam Theodorici apud S. Edithæ tumulum prodigiosam curationem, quam anonymous ille, qui sese rei gestæ aequalē fuisse persuadere nititur, apud Harpsfeldium refert, biographo aequè ac scriptoribus Anglicis, qui de predicta historia meminerunt, plane ignotam fuisse. Sed de hisce plus quam satis. Vitam igitur subjungo.

V I T A

Auctore, ut creditur, Gotfeli-
no monacho.

E

Ex Ms. Rubra Vallis.

B Eata virgo Editha filia fuit Edgari regis, & Rege patre nata, in Wiltonienſe monasterio vela. *a*; *b* *c* proficiens, virginibus mater spiritualis effici meruit. Sancta vero Editha sub materna cura relicta, de consensu tandem regis in eodem monasterio habitum religionis suscepit; quam mater non auro ac monilibus aut vario ornata, sed litterarum ac virtutum decore ornare studuit. Inter multa autem Sanctorum exempla, quæ in libris legebat, interque præsentia Sanctorum & maximè propinquorum religiosorum lumina, vicinius accendebat virginali palmâ sanctissimæ amitæ suæ Edithæ *d*, Edgari regis patris sui germanæ, quæ in monasterio Pölloworth provinciæ Wewicæ, meritorum signis, sicut & ipsa Wiltonie, resulſit.

F *virtutibus
fulget: cili-
cipium sub ni-
tida veste ge-
flat:*

2 Sororibus enim Martham, Christo se præbuit Mariam: singulis in ministrando inclinabatur, & omnes hospites in Christi visceribus amplexans, sic abstinentes, acsi epularetur, sic epulans, ut frugalitas servaretur, terrenis favoribus valedixit, languidis ac destitutis se impendit, & regis natis leprosos præposuit. Quantò quisque apparebat morbis deformior, tantò hæc effertur benignitate compatiens, & famulatu suffulsa: oculus cæcorum, baculus debilium, vestis & alimonia indigentium, atque omnium desolatorum extitit solarium. Cilicio asperimo ad carnem utebatur, nitidis vestibus exterius decoratur. Unde cum B. Ethelwoldus videret illam cum ornatiore habitu aliquando procedentem, ait: O filia, non his itur ad thalamum Christi induimenti, non exteriori cultu delectatur Spousus cælestis. Illa vero interim conscientia Habitatoris, taliter respondit. Crede mihi, ô pater, nequam dæterior mens, Deo aspirante, sub hoc habitabit tegmine, quam sub caprina melote. Habebo Dominum meum, qui non vestem, sed mentem attendit *e*.

A a a 3 Sen-

e

Ex Ms.
Crucem fie-
quenter for-
mat, præffe-
renuit:

3 Sensit ergo vir Dei in Virgine gratiae auctoritatem, nec ausus est contristari supernum in illa Praesidem; lætatur magis, Dominum in Sanctis suis omnia, prout vult, operantem, animadvertis etiam, nihil differre in purpura aut sacerdotio; si mens munda versetur. Ubi cumque Editha incedebat, crux Christi comes erat, crucem in fronte, in pectore, in itinere, in omni opere suo praetendebat. Quodam enim tempore epulas ex more cum in disco efferret, quas in finu pauperis absconderet, occurrit a latere puer, eleemosynam petens: cui cum illa cum solito crucis signaculo porrexisset, ita mendicus disparuit, ut nullus videretur, qui reciperet. Cum autem quindecim esset annorum, a patre suo rege Edgardo super tria monialium monasteria, scilicet Wintoniensis f, Berkingum g, & tertium abbatis effecta est; a domo tamen, in qua Deo servire coepit, avelli non poterat; sed singulis locis spirituales matres, tamquam efficaciores, disposuit; malens matri subesse, quam aliis praefesse; matrem timere, quam aliis imperare h.

4 Mortuo autem patre suo Edgardo i, & succedente filio suo Edwardo adhuc infantulo k, somnivavit Virgo sancta, oculum sibi decidisse dexterum: quod referens fororibus, simulque exponentes, ait: Vide, inquit, mihi videor hanc visionem Edwardi fratris mei portendere casum. Nec multo post Edwardus, dum fratrem suum Ethelredum videre desiderat, a filiis iniquitatis, sicut in ejus Passione claret, occisus est l. Cumque magnates Virginem sanctam de monasterio extrahere, & in patris folio, sicut plerisque nationibus feminæ principiantur m, sublimare niterentur, & instarent, & denique vim facere vellet, facilius saxa in plumbum converti, quam illa in proposito suo & Dei servitio reflechi, valerent.

5 Cum enim in honore S. Dionysii ecclesiam fabricasset, & B. Dunstanum n ad ejus dedicacionem invitasset, idem pontifex vidit beatam Virginem pollicem dexterum frequenter protendere, & signum crucis fronti imprimere. Ex quo delectatus Dunstanus, apprehensam manu ejus dextram, ait: Nunquam putrefact digitus iste. Continuo inter Missarum solemnia in lacrimas profundit Dunstanus, & inquisitus a diacono suo, cur fleret, suspirans ille, imo trahens a pectore vocem, ait: Hæc Deo dilecta Anima, hæc siderea gemma, ad Sanctorum patriam rapietur ab illuvione terrena & ærumnoса cohabitatione nostra: nec epim sceleratus mundus jam dignus est tantæ lucis præsentia. Quadragesima enim tercia die ab hodierna occidit nobis hæc prælucida stella; auferuntur ab ergastulo nostro Sanctorum luminaria, & nos sedemus in tenebris & mortis umbra: nos pigritantes senes ætas damnat immatura, quæ nobis dormitantibus intrat cœli palatia o.

6 Appropinquante autem horâ, quæ de hoc mundo transiret ad Dominum, adest S. Dunstanus, & exhortationibus atque orationibus animam ejus armans, & egressam a corpore in manus Dei commendavit. Quædam interim foror trepidus currens de ecclesia S. Dionysii, ubi Virgo sancta obierat, ad monasterium, audit tamquam in choro multitudinem psallentium. Cui hærenti occurrit quidam speciosi vultus & habitus gloriose; Ne appropies, inquit, huc, quia angeli sancti Godam puellam (sic enim gratiosius appellabatur, quæ patria voce Bona cognominatur) convenerunt, ut ad æterna gaudia hinc

secum auferant, quatenus cum isto concentu exercitū cœlestis aulam introcat perpetuæ jucunditatis. Sicque anno xxiiii ætatis suæ, xvi Cal. Octob. migravit ad Christum, circa annum Dominiccccclxxxiv p; & sepelivit eam Dunstanus in ecclesia S. Dionysii, quam ipsa fundaverat. Hunc locum præsaga mente sepe notaverat, & Hic locus requietionis meæ est, dixerat, atque hunc frequentans, assiduo imbre lacrimarum infigaverat. Xenodochium in atrio monasterii, quo tredecim pauperes usque hodie reficiuntur, instituit.

7 Tricesimo obitus sui die apparuit Virgo sancta Wolstrudi genitrici suæ ita pulchra & læta, ac lumine, sicut vestimento, amicta & gloriosa. Narrat se Regi suo bene acceptam in gloria æterna. Et satanas me, inquit, coram Domino meo accusavit, sed sanctorum Apostolorum patrocinis caput ejus contrivi, & in cruce Domini mei Jesu Christi dejectum triumphavi. Tricesimo transitus sui die nata est ex illustrissimis parentibus parvula q, super quam ipsa B. Editha ante mortem rogata, ut de sacro fonte hunc partum, cum nasceretur, susciperet. Suscipiam, inquit, cum Deo placuerit: sed illa antè nata est cœlo, quam ista mundo. Allata itaque ad ecclesiam infantula, cum Elphegus r jam baptizaret, & post cereum prætenderet, dixit: Accipe puerla lampadem, cum qua introreas ad nuptias Domini, subito quasi S. Editha coram tenente susceptam infantulam, palmulam porrexit, cereumque suscepit ac tenuit. Intellexit repente Elphegus episcopus, hoc esse mirabile præfigium divinæ revelationis; & statim parentibus ejus dixit: Hanc infantulam soli Deo desponsandam nutrit, & post ablæctationem monasterio tradite. Hæc enim puerla, Britogina vocata, apud Wiltoniam abbatis est effecta f, & in sancta conversatio ne vitam finivit.

8 Elapsis post depositionem B. Edithæ annis tredecim, apparuit B. Dunstano archiepiscopo t dicens: Reminiscens *, inquit, miserationum tuarum, affumperit me, placetque ineffabili bonitati suæ, ut clarificer in salutem fidelium suorum apud homines, quam glorificavit apud angelicos concives in cœlis. Vade ergo Wiltoniam, & divina mandata exequere, & corpus meum de terra elevare stude: ne dubites, nec ullâ te phantasiam illudi existimes. Hoc enim veritatis tibi dabitur signum, quod scilicet præter officia membrorum, quibus in pueriali levitate abusa sum, id est, oculorum, manuum, pedum, invenies reliquum corporis mei, sicut illibatum, ita & incorruptum. Nam libidinis & crapulæ semper expers fui: pollicem quoque dexteræ manus, quo mihi assidue crucis impresseram signum, videbis nihil minus illæsum, ut appareat benignitas Domini in parte servata, & paterna castigatio in parte absunta.

9 Dunstanus itaque, dum apud Sarum u prope Wiltoniam pernoctavit, per viñum transferitur in ecclesiam Wiltoniæ usque ad tumulum Virginis sanctæ; & ecce, videt angelica claritate S. Dionysium altari assisteré, & virginem Editham luce & candore splendidam tali dilectum patronum compellare devotione: Scis, pater, de me quid Dominicæ placuit gratia; tu summi consilii interpres & divinæ voluntatis legate, huic advenæ, quæ fide & auctoritate huc eum invitavimus, edisse. S. Dionysius ait: Animadverte, frater, visionem, quam nuper vidisti, veram esse super hujus Dilectæ Domini declaratione. Digna est

D

p

matriappa-
ret in gloria:
infantis ba-
ptismo adfli-
tisse credi-
tur.

q

E

r

S. Dunstano
apparens, ju-
bet corpus
suum eleva-
ri,
* addit Deus
t

quod ille ex-
sequitur, &
partim incor-
ruptum inve-
nit.

u

fratris ca-
dem prævi-
det, regnum
oblatum re-
spuit.
* ejus

i k

l

m

n

Policem ejus
non corrump-
endum, &
mortem illius
predicit S.
Danstanus.

o

Mors ejus
dizinxit il-
lustrata:

A est terrigenis venerati, quæ inter cæleginas meruit coronari: dignum est honore hoc corpus, hoc templum virginalis pudicitiae, in quo amator virginitatis regnavit Dominus rex gloriae: nam ejus placabilia apud Christum suffragia mortali bus sunt necessaria. Igitur tertio Nonas Novembris corpus sanctum de terra levatur, & omnia, ut præmittitur, inveniuntur.

*Temerarii
divinitus re-
pressi: cor-
pus S. Juui
divinorum
ibiretentum:*

x

10 Monachus quidam Glastoniæ **x**, nomine Edulphus, collectam temere in rugam à corpore sancto tunicam cultello praescidit, simulque sanctum corpus ferro percussit: nec mora sanguinis unda, acsi de viva vena, elicta, prorupit, vestesque ac pavimentum respersit. Territus præsumptor, ferrum cum sacra rapina projiciens, in faciem ruit, cùlpam fletibus lavare curavit. Cùmque à satisfactione surrexit, jam nullus crux apparuit. Et cùm soror quædam de vita sacri capitatis partem abscondere tentaret, vitale caput se erexit, ac præsumtricem minaci indignatione absterritus. Clerici Pictorum scrinio circumferentes sanctum confessorem Juium **y**, in cœnobio sanctæ Virginis honorifice suscepiti, in altari B. Edithæ reliquias deposituerunt: cùmque clerici vellet abscedere, tanto Juius affixus est pondere, ut ab altari nullo conamine levare possent. Plorant advenæ, ejulant, vestes scindunt, & crines evellunt; desperati tandem receptis duorum milium solidorum à Wolstrude abbatissa, ad propria tristes abiérunt.

y

11 Cùm rex Canutus **z** in festo Pentecostes apud Wiltoniam convivans, solempnes cachinnos in B. Editham effunderet, numquam se crediturum dixit, Filiam regis Edgari sanctam fore, cuius pater libidini semper ac tyrannidi deditus fuit. Contradixit Ednothus **aa** archiepiscopus, tunc præfens, & statim sepulchrum Virginis aperuit, ubi defuncta Virgo cingulo tenus se erigens, in contumacem regem impetum facere vi fa est. Hoc ille metu turbatus, humi quasi exanimis cecidit, & tandem respirans, latus erubuit, & suæ præsumptionis & temeritatis veniam postulans, sanctam Virginem deinceps in magno honore habuit; unde semel orta in mari tempestate, B. Editham invocavit, & serenitate redditæ, ad portum optatum applicuit **bb**.

*Cantus à
Sancta sever-
rè correptus;
cui postea*

z**aa**

*uti & alteri
in mari peri-
clitantibus
succurrat: in-
justus inva-
sor punitus.*

cc**dd**

12 Alredo Eboracensi archiepiscopo **cc** in mari Adriatico periclitante, sanctam Virginem invocavit, & statim visibiliter apparet: Ego sum, inquit, Editha; & subito maris tranquillitatem reduxit. Cùm quidam terram S. Edithæ usurpasset, & morte superveniente impenitens correptus fuisse, post aliquantulum temporis spatiū, quo mortuus fuerat, surrexit, dicens: Succurrite, amici, subvenite omnes fideles Dei; ecce S. Edithæ indignatio intolerabilis ab omni plaga cæli & terra hanc infelicem animam meam excludit, siue juris invasorem nusquam subfistere permittit, nec in hoc corpore durare, nec vivere mihi, nec mori concedit. Redditæ autem terrâ, sine mora spiritum emisit **dd**.

ANNOTATA.

a De hisce sanctis Edithæ parentibus consule Commentarium prævium § 2.

b De S. Ethelwoldo episcopo Wintoniensi in Anglia actum est in Opere nostro ad diem 1 Augusti, ibidemque § 3 ostensum, eundem anno 963 ad dictum episcopatum elevatum, consecratumque fuisse.

c Hujus parthenonis notitiam dedimus in Com- Septembbris Tomus V.

mentario prævio num. 17 & sequentibus.
d Adi eumdem Commentarium à num. 7, us- bi egimus de tribus Editis, qua preter Sanctam nostram eodem seculo in Polleworthensi sacrarum virginum asceterio sanctitatis laude floruisse di- cuntur.

e Factum hoc Guilielmus Malmesburiensis lib. 2 de Gestis pontificum Anglorum sic refert: Unum à majoribus accepi, quo non mediocriter judicium offendebat hominum, fallens videlicet ocu los eorum apparatu auratarum vestium. Siquidem cultioribus indumentis ornata procederet, quæ illius professionis sanctitudo exposceret; unde à S. Ethelwodo palam increpata, respondisse feretur nec inepte nec infacetè. Verax, inquit, & irrefragabile judicium Dei sola mortalium operitur conscientia: nam in fôrdibus luctuosis, ut Augustinus dicit, potest esse jactantia. Quocirca puto, quod tam incorrupta mens potest esse sub istis auratis vestibus, quæ sub tuis discissis pelibus. Eadem fere repetit lib. 2 de Gestis regum Anglorum, cap. 13, ubi addit: Hoc dicto reperciens pontifex, & veritatem dicti approbans taciturnitate sua, lætumque erubescens, quod scintillante Puellæ sententia fuerit injustus, filuit. Ita ipse, quasi hoc post suscepsum à S. Editha sa- crum velamen habitumque contigissent; quod sanè minimè probabile est. Crediderim ego eadem ad anterius tempus referenda esse, quo in landato quidem monasterio, sed nullis monasticis legibus al ligata, sub matris cura educabatur: sic enim & ipsi pia fronde sub auratis vestibus cilicium tege re licuit, & S. Ethelwoldus eamdem veluti va nitati deditam corripere, acceptoque responso ac quisere potuit, nec ulterius urgere. Si tamen hec de ea jam sanctimoniali accipienda sint, ob ve stes monasticas solito nitidores, non auro, de quo etiam biographus non meminit, exornatas correpta fuisse dicenda est.

f Preclarum fuit hoc sacrarum virginum mo nasterium Wintonia, nunc vulgo Winchester di- Elæ, in Hantonia sive Hanthire, Anglia provin cia, cuius rudera antiquam celebritatem suam innunt, teste Camdeno in ejusdem provinciæ de scriptione.

g Fuit & hoc aliud sanctimonialium cœnobium ad Tamisim fluvium in Essexia Anglia comitatū.

h Itaque licet tres istæ abbatia sancta Virginis nostra à patre suo oblata fuerint, ipsa tamen ab batissa non fuit, ut in Commentario observavimus. Circa etatem vero Sanctæ, quæ biographus hac con tigisse ait, vide dicta in eadem Commentario, num. 15 & 16.

i Beatus hujus sancti regis obitus incidit in annum Christi 975, prout in ejusdem gestis ad diem 8 Julii in Opere nostro ostensum est.

k Sancto patri suo sanctus filius succedit Eduardus martyr, Edithæ frater, sed ex alia matre editus. Ejus Acta illustrata habes ad diem 18 Martii, quo colitur. Id unum hic observo, infantulum hic pro adolescenti poni, prout ibidem pag. 643, num. 16 annotatum est.

l Perfidia scilicet noveræ sua Alfrithæ, seu Elfdriæ, que filio suo Ethelredo regnum ambiebat, & tali parricidio obtinuit. Contigere hac anno 978, de quibus consule, filubet, Opus no strum ad diem mox citatum.

m Principiantur substitui pro principaliter, ut Ms. nostrum manifesto mendo habeat. Surius, qui stylum mutavit, posuit dominantur. Ceterum quæ biographus hic de oblate, recusatoque An glia sceptro habet, aliunde confirmare non possum.

A a 2

n Den.

n Designatur hic S. Dunstanus, ex abbate Glastoniensi episcopus Wigorniensis & Londinensis, ac denique archiepiscopus Cantuariensis, cuius gesta illustrata sunt ad diem 19 Maii.

o Que toto hoc numero recitavimus, habet etiam Guilielmus Malmesburiensis tam lib. 2 de Gestis regum Anglorum, cap. 13, quam lib. 2 de Gestis pontificum item Anglorum; at nihil de his memorant S. Dunstani Vita loco præcitato extuse.

p De difficultate circa hunc annum emortnam collatum cum asserto etatis, quo obierit, anno & S. Edgari patris ejus gestis, adi Commentarium prævium num. 15 & 16. Malmesburiensis ueroque loco ad lit. proced. citato eisdem etatis annos ipse attribuit.

q Nimiù oscitavit Mabillonius, dum tom. 4 Annalium ad annum Christi 984, num. 61 puellulam hanc ex Wolfetrude sive Wilfreda, sancta scilicet S. Edithæ, ut ipse ibi ait, matre genitam fuisse scriptis, nescio quo errore vel inadvertentiâ hallucinatus. Certè S. Wilfrida post Edithæ partum, quam invita viue subiecta concepisse videtur, multos jam annos vitam sanctissimè instituerat in cœnobio Wiltoniensi, ibidemque abbatissa preerat tum filia sua tum aliis, quando hac obiit, ut supra dictum est.

r Videtur hic designari S. Elphegus, Wintoniensis primum episcopus, deinde archiepiscopus Cantuariensis & martyr, de quo actum est in Opere nostro ad diem xix Aprilis.

s Harpsfeldius in Historia Anglicana, Sec. 10, cap. 10 sub hac abbatissa, quam Britinam vocat, contigisse ait illam Theodorici ad S. Edithæ tumulum curationem, de qua in Commentario prævio num. 26 & seqq. meminimus.

t Confule Commentarium prævium num. 23 & sequentibus.

u Sarum, Sarisburia & Salisburia, Anglis Salisbury, primaria urbs est Wiltonia provincie in Anglia.

x Glasconia, quam Angli Glassenbury dicunt, Anglia urbs & pagus est in Somersettensi comita-

tu, ubi celebre ac antiquum monasterium floruit. y Surius legit Juvium: Alfordus in Annalibus ad annum Christi 704, num. 18, Ywium appellat, sanctique Cuthberti discipulum facit, laudans Capgravium. Ceterum monet, memoriam ejus exhibere in supplemento Martyrologii Gallicani ad diem 6 Octobris. Ad eundem diem illum memorat Wilsonius in Anglicano, quo die hec ulterius examinari poterunt.

z Canutus hic, alias Cnutus vel Knutus, Swani vel Suani Danorum regis filius fuit, & rex ipse Danorum, regnum Anglie, quod tam ille quam pater ejus occupare dudum tentaverant, post Edmundi mortem tandem obtinuit; quod Alfordus in Annalibus ad annum 1016 & 1017 resert.

aa Ednodus etiam legitur apud Guilielnum Malmesburensem, qui hec eadem narrat lib. 2 de Gestis pontificum Anglorum. Suspicor tamen legendum esse. Edelnothus vel Egelnothus, aut certè Ednodum cumdem fuisse cum illo, quem & Cantuariensem archiepiscopum fuisse, & Canuto regi, apud quem auctoritate sua multum valebat, sape utilem ac salutarem operam praefuisse, ex eodem Malmesburensi lib. 1 de Gestis regum Anglorum, & aliunde didici. Ednodum verò archiepiscopum istius temporis nullum inveni.

bb De hoc seu miraculo seu beneficio nihil habet Malmesburiensis: sed in Miraculis. S. Augustini Cantuariensis episcopi, à Gorcelino conscriptis, tom. 6 Maii, pag. 399, num. xi idem rex simili periculo per laudati Sancti invocationem erexit fuisse dicitur.

cc Floruit is medio seculo xi, quando Romam adiit, teste Malmesburensi lib. 3 de Gestis pontificum Anglorum, ubi consuli potest. Verum ibi, uti & apud Surium, Aldredus vocatur.

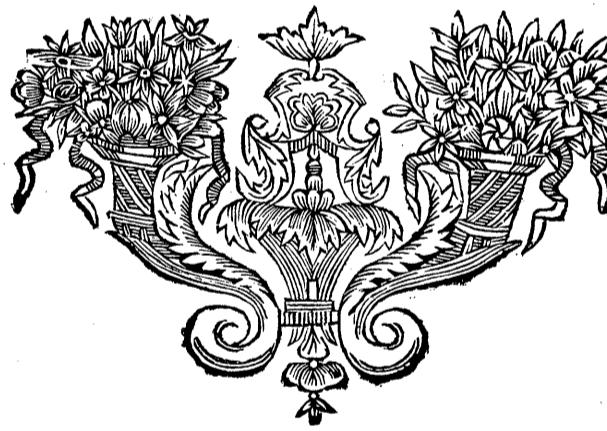
dd Tota hec narratio satis innuit, injustum illum possessorem non mortuum, sed mortuo similem tum fuisse, quamvis contrarium premittatur.

B

E

C

F

DE

DE B. VICTORE TERTIO,

PONTIFICE ROMANO,

CASSINI IN ITALIA.

COMMENTARIUS PRÆVIUS.

U.S.

§ I. Antiquus Beati cultus : quare h̄ic tantūm Beatus dicatur
 & an martyr vocari debeat ? Aliquot ejus elogia ;
 Officium , cuius lectiones propriæ dan-
 tur.

B
 ANNO ML-
 XXXVII.
 Cultus Beati
 legitimus.

Eati Pape Victoris tertii , quem usque ad suscep̄tam in monasterio S. Sophia Beneventi vitam monasticam Dauferium , exinde vero usque ad supremi Pontificatus apicom , invito licet ac reluntanti collatum , Desiderium appellatum fuisse , tradunt scriptores , tam manifesta legitimi & antiqui cultus documenta se offerunt , ut de eo ambigere minimè possimus . Etenim publica fidelium erga Beatum nostrum venerationis initia posteriora serie non sunt Pontificatus Anastasi IV , annis non multo pluribus , quam sexaginta ab obitu Victoris III : qua primordia cultus Beati nostri alii censem etiam civis statuenda & temporibus Callisti II innecunda esse . Quidquid sit , hoc constat , cum ab Anastasio IV altare S. Nicolai in Urbe , à Callisto II edificatum , decentius exornaretur , inter Romanos Pontifices ad cornu Epistola Pontificalibus vestibus induitos , mitrāque ac diademate orbiculato circa caput insignitos , sive tum primū depictam , sive tum concinnius expressam , populo ad venerandum exhibitam fuisse Victoris III imaginem , simili plane modo expressam , cum hac inscriptione S. Victor Papa III , ut plenius expositum est a Sanctissimo Domino nostro Benedicto XIV , universam Christi Ecclesiam felicissime gubernante & illustrante , lib. 1 , cap. 41 praeclarissimi Operis de Servorum Dei beatificatione ac Beatorum canonizatione , quod olim Cardinalis conscripsit , ac deinde Pontifex recognovit . In hujus Operis editione Patavina ari incisam dedit dicti altaris effigiem , cui non multum absimilem inseruit Papebrochius Propylæo Maji ad pag. 208 .

Sanctus ab aliquibus dicitur :

2 Ex laudata inscriptione haud dubiè promanavit Sancti titulus , à Bucelino in Fastis Benedictinis , aliisque Victori III passim attributus : & sanè appellationem hanc ei utcumque dari posse , minimè insicior , præsertim si minus rigide loqui velimus . Nam , ut refert laudatus Sanctissimus Dominus lib. 2 , cap. 24 , num. 15 , cum dubitatum fuisse , an retinenda esset appellatione , quâ Terea & Sancia (de his vide tom. III Jullii ad diem XVII ejusdem mēnsis) Sanctæ passim nominabantur , sacra Rituum Congregatio die xxx Maij 1705 attendens , ab immemorabili tempore hoc titulo eas fuisse honoratas , appellationem i-

stam retineri jussit : ita tamen , ut ex illa argumentum deduci non posset pro earum cultus augmento . Pari ferè ratione Sancti titulum Victori III attribui posse , omnino censeo . Placuit tamen cum nonnullis aliis , quos inter Menardus , Beati tantum titulo hic cum appellare , quia at habet prefatus Benedictus XIV Papa lib. 1 , cap. 37 , num. 7 , Juxta consuetudinem sanctæ Sedis & Congregationis sacrorum Rituum , Beatus dicitur ille Dei servus , qui beatificationem obtinuit , sive formalem sive æquipollentem ; Sanctus autem ille , qui fuit canonizatus alterutro ex modis supra explicatis .

3 Neutro autem modo in Sanctorum album sed ista aprelatus censeri potest : non primo , quia nulla exstat Romani alicujus Pontificis sententia , quâ , servata juris formâ & adhibitis consuetis ceremoniis , Sanctis adscriptum esse , probari posse . Non etiam altero : nam æquipollens canonizatio , verbis utor ejusdem Sanctissimi Domini lib. 1 , cap. 41 , num. 1 , ea est , per quam . . summus Pontifex aliquem Dei servum in antiqua cultus possessione existentem , & de ejus heroïcis virtutibus , aut martyrio & miraculis constans est historicorum fide dignorum communis assertio & continuata prodigiorum fama non deficit , jubet in universa Ecclesia coli per Officii ac Missæ recitationem determinato aliquo die , nulla accidente formaliter definitiva , nullis præmissis judicialibus processibus , nullisque consuetis cæremoniis adhibitis . Eodem autem cap. 41 , num. 31 circa Victorem nostrum mentem suam clarius aperit laudatus Benedictus XIV , cuius hic verbum est adscribere .

4 Quamquam quæ de aliis Pontificibus Alexandro II , Victore III , in superioribus diximus , non perinde dicta sunt , atque assere velimus , eos inter Sanctos & canonizatos esse recensendos . Nec enim simplex Sancti denominatio , ut alibi demonstrabitur , nec imago in loco sacro depicta , & eo tempore ornamenti decorata , quibus Sanctorum imagines decorari consueverunt ; si ceteræ desint circumstantiae , vel cultus scilicet ad universam Ecclesiam , sciente & approbante summo Pontifice , extensi , vel definitivæ sententiae ab eodem prolatæ de sanctitate & cultu in universa Ecclesia præstante , sufficiunt , ut quis inter Sanctos & canonizatos sit

B. Victori
 non congruit:

A a a 3 recen-

374 recensendus : sed sufficiunt tantummodo supradicta , ut illi , quorum imagines , Romani potissimum Pontificis auctoritate , tali modo , cum tali titulo & in tali loco expressæ sunt , haberi queant inter eos , quibus cultus aliquis in determinato loco permittitur ; qui porrò cultus , nisi subinde augeatur juxta modum antè expositum , nec canonizationem formalem , nec æquipollentem constituere potest. Affirmamus autem ex imaginibus , Romani potissimum Pontificis auctoritate , tali modo , cum tali titulo atque in tali loco depictis & collocatis inserri cultus permissionem in loco determinato : quia , ut observat abbas Cajetanus in Commentariis ad Vitam Gelasii II pag. cxxxv , loquens de tabula eadem Lateranensi , neque Callistus II , & Anastasius IV imagines eo modo depictas & eo titulo decoratas in facello collocassent , neque eorum successores , præsertim verò ii , qui per ducentos continuos annos in eodem facello & altari sacra celebravere , imagines ipsas ibidem retineri passi fuissent , nisi in animo habuissent indulgendi & permitten di cultum in eorum honorem , qui per imagines quidem ipsas exhibebantur. At , cùm asseruerimus

B etiam , cultum prædictum non constituere formalem aut æquipollentem canonizationem , nisi augeatur secundum ritum alibi expositum , ideo nec formaliter nec æquipollenter dici poterunt Canonizati Alexander II , Victor III &c. Haec tenus Sanctissimus Dominus noster Benedictus XIV , in hac materia & diurniore experientia & assiduo labore versatissimus. Ejus porrò prudentissimis vestigiis insitendum mihi duxi , absinendumque haec tenus à concedendo Victori III titulo Sancti , eum nempe secundum Ecclesia consuetudinem rigidè interpretando.

C Officium de Beato obtinetum , cuius lectiones

5 Idem Sanctissimus Dominus laudati jamjam capitum num. 24 extensionem aliquam cultus B. Victoris III refert his verbis : Ejus insuper Officium , cum lectionibus propriis , à sacrorum Rituum Congregatione approbatis , sub ritu duplici celebratur in monasteriis Cassinensi & Caveni , in civitate Beneventana , atque in civitate ac diœcesi Vaccensi ; quam concessionem Erasmus Gattula Historia Cassensis seculo vi acceptam refert Benedicti Papa XIII beneficentia. Officii hujus , quod totum est de communi confessoris pontificis præter orationem & lectiones secundi Nocturni , quatuor lectiones proprias , tamquam compendium Actorum , hic subjungo :

LECT. v. Victor Papa Tertius , Desiderius ante dictus , Beneventi principe familia natus , à primis annis ecclesiæ frequens invisebat , divinis lectionibus vacabat , & piorum hominum consuetudine delectabatur. Adolescens paris nobilitatis sponsam sibi destinatam deferens , claram eremum petiit , & cucullum induit. Sed à matre , & consanguineis summa vi domum revocatus , in sancta vocatione persistens , elusis custodibus , ad Cavense monasterium confugit ; ubi aliquantulum commoratus , & sub sancti Alferii abbatis disciplina solidam pietatem edocitus , ob importunas principis Beneventani preces , ea conditione in patriam remeavit , ut sub habitu regulari in monasterio sanctæ Sophiæ monachi vitam ducere ei permitteretur. Sed veritus , ne civium & familiarium consuetudine à Dei servitio retraheretur , ad insulam Tremitensem , monachorum ibi degentium famam sanctitatis alleatus , perrexit.

LECT. vi. Ejus eximiâ prudentiâ , & insigni sanctimoniali captus Tremitenensis abbas , eidem monasterii regimen committere , & insulas resignare

decrevit. Quod cùm Desiderius intellexisset , latere magis , & nesciri cupiens , ad monachos in eremo montis Maiellæ , rudem ac asperam vitam ducentes , se contulit. Horum tamen consuetudine non diu frui potuit , à Leone Papa IX ad Beneventanum sanctæ Sophiæ monasterium iterum redire coactus , ubi longâ abstinentiâ & diurnis vigiliis , quibus assiduè vacabat , maceratus , gravem in morbum incidit. Ex eo , dum convalescisset , Casinum se recepit , ibique monachorum coeti adscriptus , summa animi demissione , & egregiâ morum innocentia omnium amorem & venerationem sibi conciliavit ; adeo ut communis suffragio abbas (ut in somnis jam pridem divinitus fuerat præmonitus) designatus fuerit , approbante Stephano nono , à quo etiam pro instauranda ecclesiæ Græcæ communione cum Apostolica Sede legatus Constantinopolim designatus est.

6 LECT. vii. Mortuo Stephano , Desiderius proprio retinatur.

E jam transfretare paratus , à suis ad abbatiam capessendam accersitur ; & paulò post à Nicolao secundo S. R. E. presbyter Cardinalis eligitur , & Casinensis abbas consecratur. Eo in munere cùm in reipublicæ Christianæ procurandis negotiis sedulus vacaret , & à summis Pontificibus in rebus difficillimis distincretur , domesticis tamen curis minimè defuit. Nam monachorum mores ad exactam Regulæ normam revocavit ; eorum numerum adauxit ; monasterii ædificia ferè omnia ex integro ampliora restituit : sacram supellectilem mira arte elaboratam , ingenti pretio coenit ; basilicamque Casinensem , quam à fundamentis exercerat , ac splendidè ornaverat , singulari pompa ab Alexandro secundo dedicari curavit. Eo Præfule , nedum summi ecclesiarum pastores , & facili priores , ac dynastæ , sacri loci visendi studio frequentes accessere , sed etiam plures viri sanctitate celebres , quos inter B. Petrus Damiani , qui monachorum cultissimos mores & abbatis summam humilitatem demiratus , illis luculentum contextuit elogium , Desiderium verò monachorum Archangelum appellavit.

LECT. viii. Desiderii autem humilitas maximè enuit in responda per integrum ferè annum supremæ Cathedræ dignitate , quam ei Gregorii septimi sanctissimi sui prædecessoris judicium , & totius Ecclesiæ suffragium detulerat ; enixi tamen præfulum & principum votis ac precibus vietus , in Capuana synodo Victori nomen , & pontificatus insignia , quæ abjecerat , resumpit. Romanum deductus , solemniter xitu consecratur , & divi Petri basilicam , deinde Urbem , pseudo-pontifice Guiberto , ejusque factionis hominibus ejetis , recepit. Exercitum , sub vexillo S. Petri ex tota ferè Italia collectum , contra Saracenos transmisit in Africam , ubi commissio prælio , illorum centum millia cæsa sunt ; cuius victoriae miraculo partæ argumentum est , quod eodem die in Italia cognita fuit , quo in Africa fuerat reportata. Beneventi , coacta synodo , schismaticos anathemate perculit ; investiturarum usum , quo in Ecclesia electionum libertas opprimebatur , omnino proscripsit , pluraque alia ad ecclesiasticam disciplinam pertinentia decrevit. Peracta synodo , lethali morbo correptus , Casinum , Cardinalibus & episcopis comitatus , se deferri jussit , ubi assiduis laboribus pro concilianda Ecclesiæ pace fractus , sextodecimo Kalendas Octobris anni millesimi octuagesimi septimi , cùm sedisset à suæ consecrationis die , mensis quatuor & dies septem , animam Deo reddidit , sanctitate vita & merito-

*An debat
martyr ap-
pellari?*

A torum gloriâ clarissimus. *Hactenus lectiones Officii. Ad cultum etiam facit translatio sacrarum Beati nostri reliquiarum, de quibus aliquid infrâ.*

*7 Nonnulli B. Victorem martyris titulu insinuaverunt, acsi ob suam in tuendis Ecclesie juribus constantiam, veneno in calicem injecto, sublatus sit. Ita Trithemius lib. 4 de Viris illustribus Ordinis S. Benedicti, cap. 12 loquitur: Henricum imperatorem sensit inimicum, cuius tandem infidis & fraude (ut suspicantur multi) veneno in calice jacto, dum celebraret, necatus est. Ptolemaeus Lucensis lib. 13 Histor. ecclesiast., cap. 13 sic habet: Hic (Beatus noster) ut Martinus scribit, veneno in calice posito, & ipsum sumens extinguitur. Vincentius autem dicit, quod disenteria moritur: quod esse potuit ex virtute veneni, administrati sibi per amicos Henrici. Angelus de Nuce in notis ad cap. 73, lib. 3 Chronici Casinensis, Victorem, inquit, veneno in sacro calice propinato exstinctum fama tulit, ex Antonino, Caranza, aliisque; nostratisbus id minimè prodentibus. *Hoc sane scriptorum, Victori coærorum, silentium tanti momenti videtur, ut præfata suspicione gratis confitam habere possimus; non enim tacitus præteriit Petrus Diaconus rem ad Victoris III commendationem, & Guiberti aliorumque schismaticorum ignominiam maximi certe ponderis, qui tum Guiberti, tum Henrici adversis Ecclesiæ criminis cap. 70, lib. 3, & sepè alias fatis graphicè depinxit. Quidquid igitur sit, ut Victori III martyris titulum tribuamus, sufficere non videtur hec suspicio, non satis idoneis aliunde documentis confirmata.**

*Memoria
apud recen-
tiores marty-
rologos,*

*8 Beatum Victorem in recentioribus Fastis sa-
cris inscriptum invenio. De eo agit Ferrarius in
Catalogo Sanctorum, qui in Martyrologio Roma-
no non sunt; Wion in Ligno Vite. Menardus in
Martyrologio monastico Benedictino ad xvi Se-
ptembres ita cum annuntiat: In monasterio Ca-
sinensi obitus beati Victoris Papæ tertii, sanctitate
vitæ & miraculorum gloriâ clarissimi. Buce-
linus in Menologio Benedictino sic habet ad eum-
dem diem: Depositio S. Victoris III Pontificis
Maximi, egregia vitæ sanctitate & admiranda
animi demissione celeberrimi: subdique compen-
dium Actorum Beati, circa quod per decursum
nonnulla observabo. Porro qualis quantusque vir
fuerit beatus Papa Victor III, gravissimorum
scriptorum luculenta testimonia declarant. Leo
Ostiensis in Prologo ad lib. 3. Chronici Casinensis
eum vocat Admirabilem & singularem Ordinis sui
(S. Benedicti) Virum. Petrus Diaconus Opusculo
de Viris illustribus Casinensis cap. 18 illum pre-
dicat compunctione timoris Dei plenum, castita-
te singulari prædictum, professione & opere mo-
nachum.*

*& aliquot
Beati elogia.*

*9 Mitto Baronii, Possevini, Pagii, aliorumque
præclara de Victore III testimonia. Quanti cum
fecerit Stephanus Papa X, declaravit, dum elec-
tionem Desiderii, duos nondum annos apud Ca-
sinenses conversati, confirmavit probavitque, af-
serens, neminem Desiderio aptiorem ad id munus
assumi potuisse; licet plures eo tempore Casinense
cœnobium religiosos viros, spirituales, multaque
honestate ac prudentia præditos haberet. Vide Vi-
tam infrâ dandam num. 15. Beatus quoque Pe-
trus Damianus Beato nostro multa familiaritate
conjunctissimus, ut crebra ad eum littera testan-
tur, quam egregiam de integerrimis ejus moribus
exstimationem conceperet, saper numero prodidit,
dum eum modò sanctæ conversationis Abbatem,*

modo Archangelum monachorum appellavit, &
lib. 1, epist. 9 ita de eo loquens: Ecce Deside-
rius religiosus Cassinensis monasterii abbas acce-
dit, qui nimis sicut B. Daniëli cognatione
jungitur nominis, sic eum ab illo non separat
assertio veritatis. Nec in Occidente tantum latè
dispersa vigebat beati Pontificis virtutum fama,
ipsum penetravit Orientem. Michaël enim Ducas
Parapinarius, se, liberos suos, & imperium hujus
Beati ac fratrum ejus orationibus commendans,
multa ad eum dona transmisit, ut videre est in
Vita num. 72. Tempus honorifice donationis hu-
jus auctor Chronicus his tantum verbis adnotavit:
Circa hos dies: ea autem, quæ premiserat, teste
Nuceo, referenda sunt ad annum 1072. Ego epon-
cham hanc figere certò nolim, mirorque inter do-
nationum diplomata ab Erafmo Gattula adducta
non inveniri instrumentum, quo à Petro Diacono
dicitur idem imperator constituisse, ut de pala-
tio Constantinopolitani imperii per annos singulos
solvenerent aurum libra viginti quatuor.

*10 Brevem Vita gestorumque Beati syllogen
continet epitaphium, quo sepulchrum ejus ornatum
vistur, illudque hic subnecto, ex editione Petri
Diaconi de Viris illustribus Casinensis cap. 18
in annotatione:*

*Qui fuerim, vel quid, qualis, quantusque,
doceri*

*Si quis forte velit, aurea scripta docent.
Stirps mihi magnatum, Beneventus patria,
nomē*

*Est Desiderius, tuque, Casine, decus.
Intactam sponsam, matrem, patriamque, pro-
pinquos*

*Linquens, huc propero, monachus efficior.
Abbas dehinc factus, studui pro tempore to-
tum,*

*Ut nunc aspicitur, hunc renovare locum.
Interea fueram Romana clarus in urbe
Presbyter Ecclesie, Petre beate, tuæ.
Hoc senis lustris minus anno functus honore
Victor Apostolicum secundo dehinc solium.
Quattuor & semis vix mensibus inde pera-
ctis,*

*Bis sex lustra gerens, mortuus hic tumulor.
Solis virgineo stabat lux ultima signo*

*Cum me sol verus hinc tulit ipse Deus.
Quæ hic observari possent nonnulla, suam, dum
de singulis speciatim agemus, lucem accipient.*

*Compendium
vitæ gesto-
rumque Bea-
ti.*

E

F

S II. Calumniæ gravissimæ, à variis Beato impactæ, fo- lidè confutatæ.

Quod Sanctis penè omnibus commune fuit, Plures Bea-
tuum calumniati sunt:
suos B. Victor III habuit adversarios &
obtreclatores. Hos inter primatum tenet Hugo ar-
chiepiscopus Lugdunensis, sociato sibi in partem
sceleris Richardo Massiliensi. Ex Hugone haufe-
runt alii Victoris amuli, qui suam in eum bilem
evomuerunt, quicumque demum illi fuerint, ne-
que enim illos accuratiæ investigare & nomine-
tenus hic adscribere necesse est. Causam, ob quam
alienato exacerbatoque in Victorem animo fuerit
Hugo, exponit Papebrochius, in Prophœto Maji,
pag. 199 his verbis: Triduo ante mortem suam
consultantibus de futura electione Cardinalibus,
tres Gregorius VII proposuerat: quorum pri-
mus

AUCTORE
U. S.

mus Desiderius, alter Hugo Lugdunensis archiepiscopus: qui, quò magis feriò constanterque reluētari à suscipiendo pontificatu nitebatur Desiderius, eò propiorem se tantæ spei esse existimans, cùm præter opinionem intellexit, quòd Desiderius pontificatum acceptāsset, vehementissimè commotus est animo, atque comitissæ Mathildi scriptis epistolam, quæ in Labbeana editione Conciliorum (tom. 10) prodiit, excepta ex Chronico Virdunensi. *Inter nominatos à Gregorio VII, qui in Sedem Apostolicam sufficerentur, tertius Otto Ostiensis, qui deinde Victori III successit, prater quem quartum ab eodem Sancto propositum tradit Petrus Diaconus, Anselmus scilicet Lucensem episcopum, ut testatur Vita Beati infra num. 94, antiquæ autem editionis cap. 65. Nunc Hugonis epistolam calumnias resertam subjicio, in compendium tamen contractam: qui eam integrum videre cupit, laudatos scriptores adeat.*

hos inter
Hugo Lug-
dunensis

B

12 Epistolam suam orditum Hugo, post pau- ea, ad rem præsentem nil facientia, ab electio- ne Casinensis abbatis se absente facta; Cui, inquit, tam ego, quàm & ceteri fratres mei sanctæ Ro- manæ Ecclesiæ filii, diligentes magis gloriam hominum quàm Dei, pro temporis infirmitate af- fessum præbuimus. Reclamè hic seipsum depinxit Hugo, hominem nempe propria sua potius gloria magis, quàm Dei amantem, qui Virum sanctissimum enoribus impetere ausus est calumniis, cùm frustratam vident ambiosam spem suam. Per- git deinde: Postquam autem ad montem Casinum, quòd ipse jam præcesserat, Romiæ aliquan- diu remorati, iphius ducatu pervenimus, ex ejusdem familiaribus nobiscum colloquiis, dum vi- delicit nefandissimos actus suos in auribus episco- porum & Cardinalium jactanter recitare non e- rubesceret, copiosius necessest deprehendimus, quàm intolerabiliter Deum in ipsius electione offendierimus. Tum crimina enarrat: primùm, quòd Henrico IV opem addixerit ad obtinendam imperii coronam: alterum, quòd eundem indu- xerit ad invadendas ditionis Apostolicae terras: tertium, quòd Attonem Cardinalem Medi- lanensem anathematis vinculo ligatum, in eoque mortuum, beatum prædicarit: quartum, quòd Gregorii VII decreta & verbo improbarit & rei- psa destruxerit.

atrocias in
eum conjectis
maledicta

C

13 Reliquum epistola bene longa torum eò ten- dit, ut ostendat Victorem III electioni de se factæ affensum præbere noluisse, sub terribili, inquit, attestatione affirmans, numquam acquievisse se aut acquieturum. Deinde afferit Victorem, re- sumpto ad Capuam electionis negotio, quibusdam mollibus & gestuosis repulsionibus fautores suos provocasse, ut ad assumendum pontificatum com- pellereetur. Tum inquit Hugo, studuisse se cum aliis ipsius versutie contraire, palamque pronun- tiasse, consensurum se numquam electioni Deside- rii, publiceque ab alio quodam clamatum fuisse, infamem personam non debere in Romanum Pontificem assimi. Dissoluto sic conventu, Victo- rem ait Rogerii ducis gratiam mercatum fuisse, polliticum, Alfanum consecratum iri in Salernitanum archiepiscopum Dominico die Palmarum, subditque, familiari ambitiosis mentibus impu- dentia: Eadem itaque die cùm post prandium Ab- bas, dux & princeps, uterque à somno meridiano surrexisserint, . . . heu! proh dolor! Abbas pro mercede nefandissimæ coniurationis, fultus auto- ritate ducis, pluvialem sibi ipse imposuit. Ha- bes hit, lector, summam fætidam illam e-

pistolam, putidum delusa ambitionis factum: sa- nè quot in ea verba, tot penè calumnias, tot re- perire est iniquissima commenta.

14 Singula porrò jam dudum à variis scripto- ribus refutata sunt, ut omnino necesse non sit, convellendis hisce criminationibus operam hinc meā impendere. Ne quid tamen lector desideret, aliorum verba transcribere abs re non erit, ut pateat, quām immerito in Virum sanctissimum Hugo Lugdunensis insurrexerit. Natalis Alexan- der Historia ecclesiastica Parisis recusa tom. 6, pag. 428 & sequenti, post relatam majori ex parte Hugonis epistolam, ita pergit: Calumniis hæc Hugonis archiepiscopi epistola... tota scatet. Fi- ctitia sunt crimina, quæ Victori III objicit, à quibus ipsum satis superque purgat Gregorii VII de ipso judicium, qui ipsum inter omnes pon- tificatu dignissimum & Ecclesiæ utilissimum judi- cavit: ipsum purgat insignis ejus humilitas, quâ tam constanter supremam dignitatem recusavit, nec suscepit, nisi caritate Ecclesiæ compulsus. Hisce addi potest mira Cardinalium, episcopo- rum & principum constantia in urgendo ipsum ad pontificatum suscipiendum.

D

15 Tum primum, additi à Victore Henrico IV auxili, crimen ita diluit laudatus Natalis: Promiserat quidem Henrico regi suam apud Gre- gorium VII intercessionem, ut imperator creare- tur: sed optimè noverat, Pontificem sanctissimum coronam imperii ipsi non concessurum, nisi pe- nitentiam ageret, Ecclesiæque satisfaceret; eamque hypothesim involvebat Desiderii promissum. Reliqua Victori impaetla crimina sic confutat idem auctor: Cæterum quàm esset Sedis Apostolicæ & ecclesiasticae libertatis studiosus, demonstravit ea occasione: Henricum enim jam excomunicatum non adiit, nisi ut eum ad pacem hortare- tur, & ab eversione Cassinensis monasterii prohi- beret. Cum regis cancellario aliisque ministris, quamvis amicis olim suis, excommunicatione pa- riter irretitus, comedere, bibere, orare noluit. Præcipienti Henrico, ut sibi fidem juraret, ac monasterium de sua manu recipere, ac minas in- tentanti, respondit: "Se non modò monasterii causâ sed ne pro mundo quidem toto id fa- "eturum." Hac Desiderii responso sensu quidem consonat, at verbis paulo aliter exprimitur in e- ditione Chronici Casinensis, quam fecutus sum: vide Vitam infra, num. 82. Plura post hac con- gerit Natalis ex Chronico Casinensi desumpta, qui- bus invictam Desiderii pro Ecclesiæ dignitate tuen- da constantiam ob oculos ponit, gestaque in va- riis congressibus cum adherentibus imperatori epi- scopis, ipsoque pseudo-pontifice, quæ hic non ad- scribo, quia legi possunt in Vita num. 82, 83 & 84.

E

ab ipso ab aliis jam du- dum

16 Dein ita prosequitur: Porro qui ita se ges- fit, ac libertate tanta imperatorem, ejus ministros & antipapam allocutus est, imperatori non est adulatus, nec absque calumnia dici potest, illum ad invadendum patrimonium S. Petri excitasse: nec etiam verisimile est, illum parvipendisse Pon- tificias excommunications, qui excommunicato- res, eti amicos suos, osculari noluit, nec orare cum eis, neque cum iis manducare aut bibe- re, quod laudatus auctor (Chronici Casinensis) testatur. Quanti verò fecerit Gregorii VII de- cessoris sui decreta, Beneventana probat syno- dus, in qua ipsa renovavit, præcipue quæ con- tra dantes & accipientes investituras sanxerat. Vi- deri haec constitutiones possunt in Vita apud nos num. 112 & 113, ubi paulo ante leguntur ea, qui- bus

*confutata.
Hugo iste ab
Ecclesiæ*

Abus ipse Victor in synodo Beneventana ab Hugo-nis se calumnii vindicavit, in qua synodo tam Hugo, quam Richardus, ob suas in legitimum Pon-tificem machinationes à fidelium communione re-scti sunt. Quia, inquit Victor III in Vita apud nos num. 112, Romanæ Ecclesiæ communione sua sponte sejuncti sunt.

17 Hugonis tamen turbas, inquit idem Na-talis ibidem, usque ad consummatum schisma progressas non esse, probat ejus ad Mathildem comitissam epistola altera, è chartulario Clunia-censi edita in Spicilegio Dacheriano, & inde trans-scripta tomo x Conciliorum editionis Labbeanæ, in qua ita scribit: "Tandem scire vos volumus, (verba tantum è maximè spectantia transcri-bo) ab unitate eorum, quâ in corpore sanctæ Ecclesiæ ad serviendum B. Petro divina digna-tione compacti sumus, nec discessisse, nec in perpetuum, Deo miserante discessuros; imò habere propositum Apostolicæ Sedis profectibus modis omnibus deservire." Ibidem contra Cluniacenses monachos expostular, quod ipsum ab Ecclesiæ Romanæ communione discessisse dicerent: "Inter alia autem, inquit, unum impuden-tissimè mentiuntur, quia à communione Roma-næ Ecclesiæ nos sponte nostra sejunximus; cùm testis nobis sit conscientia nostra & caritas, quâ in Domino copulamus, nos non solùm communione eorum non evitasse, sed omni-bus hoc persuadentibus restitisse." Relè quidem obseruat Alexander, ortum non sive schisma con-summatum ex turbis Hugonis, quia hic, cùm ad-harentes sibi paucos haberet, rito se Ecclesia reconciliare studuit, & revera reconciliatio est sub Urbano II. Attamen allata ipsius verba magni faciencia non sunt. Nam etiè foris non ea intentio-ne se opposuerit Victori, ut schisma contra ipsum exortaret, sed fortasse speraverit, ipsum sponte i-terum pontificatus, quem toto ferè biennio recusa-verat, renuntiaturum; fecit tamen ea, quibus indi-nignum se communione Ecclesia reddidit, ut suo loco probabitur.

Ostenditur, reliquias o-mnes

18 Tertium crimen Victori ab Hugone im-po-situm ejus calumniandi pruriginem abundè com-monstrat. Hac super re Papbrochius loco supra-num. xi laudato ita loquitur: Notabilis autem im-primitis est objectio sumpta à laude, quam mor-tuo Athoni Mediolanensem archiepiscopo dede-rit Victor, quamvis per Gregorium VII excom-municato, sententiā subscribente ipsomet Desi-derio. Confunditur enim Atho, vir verè sanctus, cum Theobaldo schismatico & simoniaco: quem rex Henricus archiepiscopum fegerat loco Goti-fredi æquè schismatici, & populi orthodoxi odium diutius sufferre non valentis. Certe Atho canonice electus est, probavit electionem Alexander II, par tes Athonis contra Theobaldum, ab Henrico intrusum, tuitus est Gregorius VII, adeoque imme-rito Victorem III carpit Hugo. Plura de hisce Mediolanensibus turbis, quæ Divina aqñè ac hu-mana omnia perturbaverunt, de quo Gregorii VII in Athonem propenso affectu, videri possunt apud Ughellum Italæ sacra recusa tom. 4, pag. 114 & sequenti.

accusationes & crimina-tiones

19 Atque hisc omniibus sufficienter demonstra-tum puto, nullam Hugoni fidem haberi posse. Quod addit de impio mercimonio, & pollicitatione du-ci facta de ordinando Alphano Salernitanorum epi-scopo, ejusdem omnino furoris appareat. Utcum-que enim se res habeat quoad Alphanum: certè pon-tificatus Victoris non pendebat à consecratione Al-phani; cùm omnes, & ipse etiam Hugo, roga-

Septembbris Tomus V.

rent Victorem, ut pontificatum tandem accepta-ret. Deinde, quis, nisi amens, credat eum, qui tamdiu pontificatum recusarat, tandem voluisse B. Petri cathedram descendere, dato Salernitanis archiepiscopo, gradu illo ob ambitionem indi-gno? Fidem certè in re tam incredibili non me-retur epistola Hugonis tot mendaciis referta. Imò non credimus, Alphanum II, de quo agitur, gradu illo sive indignum, etiam Cardinales & episcopi, qui Victorem elegerunt, aliquo tempo-re ipsum consecrare noluerint: novimus enim a liam dilationis sive causam.

20 In Actis num. 109 Petrus Diaconus scri-bit, à Rogerio Calabria duce Romam dimissum sive Henrici imperatoris prefectum. Et ratio hec additur: Propter illud videlicet odium, quod e-piscopi & Cardinales, faciente tamen Salernitano principe, Salernitanum archiepiscopum facra-re noluerunt. Ex his facile colligimus, non obsti-tisse Cardinales consecrationi, quia Alphanum ju-dicabant indignum, sed quia nolebant ipsum con-secrare contra voluntatem principis Salernitani; Rogerium verò Calabria ducem agerrimè tulisse, quod ea in re majorem haberent rationem prin-cipis Salernitani, quam sui: nam eam ob causam dicitur dimississe è carcere prefectum Henrici, Ca-tholicos Romæ vexatorem. Rogerius Salernum ar-mis occupatum eo tempore possidebat: Gisulphus vero princeps Salernitanus erat cum episcopis & Cardinalibus, ac verisimiliter nequam cesserat ju-re suo in urbem Salernitanam. Erat igitur alia omnino ratio differendi consecrationem Alphant, quam quod ipsum indignum crederent. Verum res haud dubiè tandem composita est, sive quod prin-cipes Salernitanus tandem consenserit in consecra-tionem, sive quod censuerint episcopi, ipsum im-merito amplius obsecrare. Uscumque se res habeat, abundò pauci, Hugonem non nisi materiam calu-miandi quasivisse.

21 Gentili suo Hugoni nimium favens & cre-tum Flavi-

dulus Hugo Flaviniacensis in Chronico Virgunden-si bis Victori nostro injurias est. Pag. 232 episto-lam quamdam profert, in qua Urbanus II, Victo-ris III successor, ita locutus fuerit: Dominus no-ster Papa Gregorius beatus ac dignæ memoriae cùm apud Salernum gravi teneretur infirmitate, unde ipse postea obiit, convenerunt ad eum e-piscopi & Cardinales Romani, qui ibidem ade-rrant, rogantes eum & postulantes, ut, quem si-bi vellet subrogari successorem in pontificatu, eis ostenderet. At ille secum aliquantulum cog-i-tans, hæc illis verba dedit: Quemcumque horum trium, Lucensem scilicet episcopum, Ostiensem, aut archiepiscopum Lugdunensem habere poteri-tis, in Pontificem eligit. Quæ Pagius in Critica ad annum Christi 1087, num. 5 sic excipit: At hæc Urbanum II, ante pontificatum Cardinalen-rem Ostiensem dictum, scripsisse, prorsus incredibile; cùm ipsem Victoriae III sacraverit, pro-bèque noverit Gregorium VII cum se ipso, Hu-gone Lugdunensi & Anselmo Lucensi Desiderium abbatem Casinensem pro successore suo propo-suisse. Quare si illa Urbani epistola conficta non fuit ab Hugone Flaviniacensi abbatte, qui post e-jusdem Urbani mortem Chronicon suum in lu-cem emisit, ex ea Desid. nomen expunxit, ad Hugonem Lugdunensem archiepiscopum ex-cusandum, ostendendumque, se non sine ratio-ne à Desiderii electione abhoruisse.

22 Fragmentum epistole Urbani II ad Casinen-ses monachos, data vi Decembris anni 1098, re-fert Erasmus Gattula Historia Casinensis seculo vi,

Beato impa-denter impa-etas,

B b b pag.

pag. 171, in qua de Victore III honorificentissime loquitur: Quæstio, inquit, acta est à sanctæ memoriae Desiderio Apostolicæ Sedis presbytero Cardinali, & monasterii Cassinensis abbate, qui postmodum divinæ dignationis gratiâ ad summum pontificatus apicem pervenit, sed exiguo tempore supervixit &c. Atrocius Victorem III calumniatur Hugo Flaviniacensis Chronici sui, à Labbe in Bibliotheca nova excus⁹, pag. 234 hac comminiscens: Hie igitur (Victor III) consecratus ab Ostiensi episcopo, cùm Missas apud S. Petrum diceret, infra actionem judicio Dei percussus est: & quamvis tardè cognoscens se errasse, se ipse deposituit, & accitis fratribus de monte Cassino, q̄ai secum aderant, præcepit se illò defterri, & in capitulo, non ut Papam, sed ut abbatem sepeliri.

*meras esse
imposturas.*

B

23 Hanc chronologi Virginiensis imposturam ita convellit Natalis Alexander loco sape landato: Calumnia, inquit, est, quod errorem cognoscens se pontificatu abdicarit: ad extremum enim verò spiritum Pontificis munus obiit, designato etiam successore. Calumnia pariter est, quod Dei judicio sit percussus, quem potius Deo fuisse gratissimum sanctitas vitae, miraculis comprobata testatur. Et Papebrochius in Propylæo Hungonis Flaviniacensis calumniam sic perstringit: Interim constat ex Leone Ostiensi lib. III, cap. LXXXIII, quod non sit Romæ aut infirmatus aut mortuus: sed concilium Beneventi celebrans, „in eodem... graviter infirmatus, post aetum per tres dies concilium, festinanter Casinum rediit, atque post diem tertium feliciter migravit ad Dominum.“ Omitto plura hic convergere, nec ullo responso dignum puto scribillatorem quemdam, de quo Natalis Alexander, suum de Victore III articulum concludens, ita fatur: Imperit & ineptè omnino anonymous in compilatione chronologica, quam inter rerum Germanicarum scriptores ex Pistorii bibliotheca editos legere est, de Victore III scriptis: „Iste in schismate schismaticus fuit., Calumnias siquidem omnes, ut observat Mabillonius ad Acta Sanctorum Ordinis S. Benedicti seculo vi parte 2, expungit unanimis scriptorum gravissimorum consensus, Victorem multis laudibus celebrantium.

C

§ III. Acta Beati, à variis conscripta, ex libro tertio Chronicis Casinensis danda: illius auctoritas vindicatur.

Acta Beati partim Leo Ostiensis,

*R*es gestas B. Victoris III litteris consignarunt variis, alii brevius, prolixius alii: at ex eodem fonte videntur omnes suam hancisse scriptiōnem. Unde omissis reliquis, infra dabo beati Pontificis Acta ex lib. 3 Chronicis Casinensis desumpta. Hunc Chronicus Casinensis librum tertium Orderis abbatis precepto, ut in Prologo ipse testatur, composuit Leo Mariscanus, nunc communiter dictus Ostiensis: at non totum, ut recte observat Mabillonius Annalium Benedictinorum lib. 67, num. 27 ita sribens: Desiderii Acta omnia non absolvit, sed Petrus Diaconus, Leone longè gravitate & auctoritate inferior, qui librum tertium à cap. xxxv, ut modò dicebam, prosecutus est, & totum quartum adjecit. Hunc qui-

dem Leo pollicitus erat, sed promissum non implevit, sive morte præventus, sive aliis distensus negotiis &c. Hac Mabillonii observatio luculentiter probatur ex Prologo libri quarti, ubi ita loquitur Petrus Diaconus: Et quia abbatum series à patris Benedicti temporibus usque ad renovationem ecclesiæ beati Martini à prædicto Leone fuerat exarata, nos ab ejusdem ecclesiæ renovatione scribendi sumentes initium, ea, quæ de sanctissimi Desiderii Vita descripta non erant, eidem historiæ adjungere curavimus, ne ex maxima parte tertius liber detruncatus videretur.

25 Ceteri perspicuum adeò & clarum est hoc partim Petri Diaconi testimonium, ut mirer, Pagium Critica tom. 4 ad annum Christi 1083, num. 4 ita scribere potuisse: Leo Ostiensis episcopus &

Cardinalis, qui Historiam Casinensis monasterii libris tribus compositus, & ad mortem usque Victoris III Papæ perduxit: neque enim insidianda Pagio Petri auctoritas, quā ipsius uisit eo loco, ut Baronium corrigat. Nullum igitur dubium relinquatur, quin tertius landati Chronicus liber partim à Leone Ostiensi, partim à Petro Diacono concinnatus sit: sed an ipsum caput 34, antiquæ divisionis, Leo exaraverit, an potius ipsius Petri fatus sit, discepiatur: sufficiet hic adduxisse verba Angeli de Nuce in Notis ad caput 34, litt. c ita loquens: Hoc caput claudit codicem B, qui solam Leonis Ostiensis historiam continet. Perperam verò Lauretus Ostiensis scriptiōnem terminari putavit capite præcedenti, pravè accipiens testimonium Petri, qui cap. LXVI lib. IV auctorem se scribit auctarii hujus Chronicus à renovatione ecclesiæ beati Martini, cùm id exclusivè accipendum esset, non inclusivè. Certè hoc caput legitur in codice Leonis, cuius stylum sapit, & multa hic variavit Petrus, ut hinc saltem agnoscerre potuerit Lauretus, ab utroque scriptum fuisse: deinceps enim varias lectiones nostrorum manuscriptorum non habebis; ex unico quippe Petri codice sequentia desumplimus. &c.

26 Habemus ergò geminum scriptorem, qui A- Elia Beati nostri infra danda posteritatis memoria consecravit. Nunc lectorem pacis monitum volo, quam editionem landati Chronicus, & qua de causa secutus sim. Ludovicus Muratorius tom. 4 Scriptorum rerum Italicarum, typis Mediolanensis edito anno 1723, Casinense Chronicum reaudit, ita in prefatione differens: Prodiit autem Marsicanus Chronicum Venetijs anno MDXIII, tum Parisiis anno MDCLII, deinde Neapoli cum notis Matthæi Laureti anno MDCLXVI, & denique Parisiis anno MDCLXVIII, una cum commentario sive adnotationibus Angeli de Nuce Neapolitani, abbatis Casinensis. Postrema hæc editio reliquis præcedentibus utique præstat, eamque propter ea sequutus sum ad novam hanc instruendam. De tribus prioribus editionibus, à Muratorio memoriatis, Joannes Baptista Marus in annotatione ad cap. 30 de Viris illustribus Casinensis sic fatur:

Quas quidem editiones collatas cum antiquissimo exemplari Ms., in Casinensi bibliotheca servato, quod Chronicum Casinense appellatur, fuisse ab integratatis sue deturbatas gradu, mendisque obfitas, facilè cognoscere per se sedulus lector vallebit. Qui illarum editionum ab autographo variationes plurimas singillatim nōesse cupit, adeat paragrapnum 1 Apologia pro Leone Ostiensi & Petro Diacono, quam ad calcem Historia Casinensis subjecit Erasmus Gattula.

27 Atque hac causa est, cur Nucci editionem, à Muratorio recusam, sequendam mihi duixerim:

E

Chronici Casinensis editio à Nuce adornata,

F

ca

A ea autem tantum recudam capita, que ad illistrandam beati Pontificis Vitam faciunt, prætermisis ceteris. In Annotatis tamen breviter editam, quid in capite vel parte capituli omisi ab auctore tractetur. Post prologum Leonis Ostiensis dabo antiquam capitum partitionem, prout habet editio Nucei: cuius etiam Notas magna ex parte retinebo, ubicumque aut utiles vise fuerint aut necessaria. Ea autem, ad qua nihil observavit Nuceus, pro instituto Majorum meorum annotatis illustrabo, sicuti necesse fuerit. Sed quoniam fides gestorum Beati maxime nititur auctoritate Leonis Ostiensis & Petri Diaconi, nonnullique reperiuntur, qui aliqua, etiam ad Victorum III speclantia, aut arroserint, aut interpolationis accusarint, non abs re fuerit paucula hoc adducere, que scriptorum illorum fidem, integratatemque stabiliant.

Fides & autoritas scriptorum

B 28 Muratorius in laudata prefatione Chronicon Casinense universum maximi faciendum afferit, taleque esse eruditorum omnium judicium tam aliis de causis, tum etiam ex eo, Quod Leo, magnæ gravitatis & auctoritatis vir, ad ipsum conscribendum simul archivio Casinensi aliisque antiquitatis venerandæ monumentis est usus. Leonis autem auctoritatem paulo ante celebrarat his verbis: Ejus quippe nomen celebre nimis apud Baronium, Bellarinum, Possevinum, Labbeum, Vossium, Dupinium, Caveum, aliosque scriptorum ecclesiasticorum Vitam & scripta recententes, quos facile lector consulere poterit. Insignis etiam est Petri Diaconi existimatio apud viros graves, qui illius sèpè testimonia ad res à se narratas confirmandum utuntur: quare illas hic recensere supervacaneum arbitror: neque hujus loci est singula, que duobus hisce scriptoribus obiecuntur, discutere, cum id praestiterit Gattula in laudata Apologia, adductis eruditorum testimoniis, quem propterea consulat curiosus lector, ne Commentarii hujus tetricam lectionem reddam, si ad vindicandam fidem auctorum Chronicis Casinensis, multa hic inseram, ad Beatum nequam pertinenzia.

Chronici Casinensis:

C 29 Duo tamen sunt ad Leonis fidem in enarrandis Victoris III Actis pertinentia: primum apud nos in Vita num. 44 tangit famosam Floriacenses inter & Casinenses controversiam de S. Benedicti corpore, quod utrique se possidere contendunt: sed actum agam, si de hoc facto dispuitem, à Stiltingo tom. I Septembribus accurate discussso, ubi sacri pignoris partem ad Gallos delatam, alteram vero apud Casinenses servatam, magna omnino verisimilitudine ac solidis argumentis concludit, & litigantes utrimque auctores minimè contemnendos ea ratione componendos esse censem. Vide Commentarium primum de S. Aigulpho, paragrapho 2 & 3. Alterum, ad Casinensium monachorum sub Desiderio abbate missionem spectat, & variorum in Sardinia cœnobiorum institutionem: de hisce agit Vita apud nos num. 33 & seqq. Rem breviter accipe: ad constituendum in Sardinia cœnobium, rogarat Barefo Desiderium, ut quosdam de suis eò transmitteret: paruit Abbas, sed missos depulere Pisani; post diuorum tandem annorum intervallum, duos fratres Casino submissos accepit Barefo, Torchitorio, Sardinie rege altero, pietatem Baresonis emulante.

illud hic interpolatum esse,

30 Contra narrationem hanc anonymous auctor Mediolanensis, regius Ticini lector tom. 10 Scriptorum rerum Italicarum, de Tabula chronographica medii aevi sectione 6, num. 20 circa finem, ita insurgit: Alibi, inquit, interpolatum Leo Septembribus Tomus V.

nem Ostiensem, nisi errore teneamur, utique novimus. Certissime Leo, quæ longè post ejus mortem evenerant, non potuit scribere; nec consulterò interpolator lib. III, cap. xxiii inter Acta Desiderii abbatis Casinensis intexere debebat expeditionem illam duodecim monachorum in Sardiniam, ibi Barefone regnante. Etenim is Barefo lollum anno MCLXIV ex judice rex Sardiniae fuit dictus à Friderico Ænobarbo, ut synchonus Morena, Albericus, Sigonius, Calchus noster, aliqui antiquiores & conterranei, mox laudandi, sub dicto anno MCLXIV concorditer produnt. At interpolator Baresonem & expeditionem illam confignat anno V Desiderii, qui tamen abbas fuit ab anno MLVIII ad MLXXXVI (imò ultra illum annum, quia Casinensem regimen numquam dimisit) ... Leo vero ad summum vidit annum MCXV, teste commentatore Angelo à Nuce sub num. CCCCLX (qui anachronismum non observavit.)

D 31 Pergit dein opinionem suam probare, & offendere nullum in Sardinia fuisse regem state Desiderii, sed illam seculo XI à Pisani quadriparitam quatuor judicibus traditam fuisse admirstrandam, quoad Ænobarbus Arboreensem Baresonem novo regis titulo insigniverit, quod auctores ab anonymo laudati revera innectunt anno 1164, ac demum ita concludit: Hinc omnis evanescit suspicio, alium regem seniorem, nomine Parestone vel Baresonem regnare potuisse in Sardinia ab anno MLV ad LXXXVI, ut falsò scribit interpolator Leonis. Postremis hisce premiserat, Musacum Saracenum regem è Sardinia Coriscaque pulsam anno 1015; Mugetum autem Balearium insularum regem, qui Sardiniam hostiliter invaserat, anno 1050 à Pisani feliciter captum fuisse. Ita anonymous ille, licet paulo ante afferuerit, durum videri Leonis Ostiensis Chronicon interpolatum dicere, hac in parte fidem auctoritatemque Chronicorum hujus non mediocriter elevari.

E 32 Huic interpolationis accusationi omni studio se opponit Erasmus Gattula Historia Casinensis seculo VI, pag. 154, ubi post allata anonymi verba, quæ ego contrafacta dedi, ita loquitur: Hoc tamen loco interpolatum fuisse Leonem nostrum, celeberrimi auctoris pace nemo unus dixerit, qui antiquos ipsius codices, alterum Langobardicis, ut vocant, literis exaratum, Latinis alterum hoc præsertim capite XXIII lib. III cum recens edito ab Angelo de Nuce animadverterit prorsus consentire. Hujus etiam duodecim monachorum in Sardiniam expeditionis, & alterius duorum, qui missi postea fuerunt, meminit Leo cap. xxiv & cap. xxvi, quo ultimo de Aldemario loquens, haec habet: "Qui meus in conversione magister extiterat, quique in abbatem fratibus in Sardiniam missis dudum fuerat ordinatus &c." Tum subdit Gattula, Leonem, utpote coœvum Desiderio, ejus gesta probè perspecta habuisse: cumque minime deceptum fuisse, cum tam Baresonem, quam Torchitorum Sardinia reges appellavit, eo quod viri illi in donationum diplomatis sigillisque titulum hunc sibi tribuerent. Quod, inquit Gattula, jure in injuria præstitum ab istis viris fuerit, ad Leonem & Petrum discutere non spectabat.

F 33 Post pauca adducit inscriptionem, quam retinuit figurum plumbeum obsignans Baresonis privilegium, estque talis: Barefone rex. Hoc autem, subdit Gattula, privilegium, cujus autographum in archivio nostro servatur, quodque referemus

380 in dissertatione de Cassinensi jurisdictione de verbo ad verbum, reperitur in veteri privilegiorum ac donationum monasterii Cassinensis Regesto, quod, jubente Seniorecto Cassinensi abbatore, qui ab anno MCXXVII ad XXXVII monasterio praecepsit, concinnatum fuit, & eidem abbati nuncupatum a Petro Diacono. Igitur Regestu hujus fol. LXVIII, num. margin. cl hoc Baresonis privilegium, Langobardico charactere conscriptum, hanc habet rubram epigraphen: "Præceptum Baresonis regis, Sardorum de monasterio sanctæ Mariæ in Bubalis, lis Desiderio abbati." Panula hæc verba ad institutum nostrum sufficiunt, integrum videre studiosus lector poterit in Accessionibus Gattula ad Historiam Casinensem pag. 174. Torchitoris alterius Sardinia regis diploma, quo Casinensis cœnobio sex donavit ecclesiæ, exstat in eodem Regestu fol. 259, num. margin. 639: integrum adducit Gattula in Historia pag. 154 & seq. Satis nobis erit, illius initium hoc transfluxisse, quod ita habet. In nomine Domini nostri Jesu Christi Dei æterni. Anno ab Incarnationis (Incarnatione) ejus MLXVI regnante domino nostro Torchitori rex (rege) Sardiniae &c.

B rationes
adie,

34 Ex his paret, si rectè arguat anonymous Mediolanensis, non solum Leonis Ostiensis Chronicon habendum esse tamquam interpolatum, sed & Petri Diaconi Regestum loco non uno fabulis commentisque refertum censeri debere, quod facere ob levem quemdam scrupulum, nemo non videt, quam sit iniquum. Malim ego regis titulum mitius interpretari, per eumque intelligere regulum, virumque inter Sardos primarium ac principem, qui regis sibi titulum arrogarit, à legitima potestate nondum concessum: quod quam frequens apud varias nationes fuerit, nemo ignorat, qui in re historica vel modicum sit versatus. Hac autem conjectura mea ex eo etiam si verisimilior, quod legati Genuenses Baresoni judicii Arboreensi regium nomen dignitatemque Enobarbum imperatorem flagitaturi, teste Caffaro Annal. Genuens. lib. 2, petierint, ut Bareso esset solus rex, & teneret insulam Sardinia pro imperatore: qua vocula solus fundatam omnini ingerit suspicionem, quod regis titulum usurparint quatuor illi judices, quorum administrationi universam Sardiniam quadripartitam traditam fuisse, post alios scribit anonymous Mediolanensis.

C quibus tam
anonymous
Mediola-
nenſis,

35 Atque hac, opinor, sufficient, ne quis ob levem regii tituli scrupulum, Chronico Casinensi interpolationis notam inurat: sed præter dicta, suspicionem hanc diluit alterum Baresonis regis diploma, subscriptum anno 1182, & Casinensi cœnobio multa bona concedens, cum sic inter alia habeat: Ego Parason Arboreæ rex & judex, avi & patris mei sequens pro posse pia vestigia, ... concedimus ecclesiæ S. Benedicti de monte Casino ecclesiam S. Nicolai de Gurgo cum omnibus pertinentiis suis... tali pacto atque conventione, ut duodecim ibidem ad Deo serviendum... dirigat monachos &c. Privilegium illud integrum reperiere est in Accessionibus Gattula ad Historiam Casinensem pag. 266 & seq. Certè voces illæ, avi & patris mei sequens vestigia, innuunt major res istius Baresonis singulari studio affectos fuisse monachis Casinensis, & verisimiliter sub tali pactione, qualem iste Bareson hic exprimit: unde minimè persuaderi mihi poterit, vel falsa hic scripsisse Leonem Ostiensem, vel inconscium interpolatorem Leonis Chronico monachorum in Sardiniam missionem inseruisse.

36 At, inquiet aliquis, certum est ex landa-

tis ab anonymo Mediolanensi auctoribus, quatuor Sardinia judices à Pisaniis prefectos fuisse, omnem que ab illis accepisse auctoritatem suam: quid ergo fieri potuit, ut post impeditam à Pisaniis, cuncta diripientibus, duodecim monachorum missionem, D

quam ali-
ram argu-
menta di-
launtur.

Bareso, quantumcumque regis titulum sibi arrogarit, à Pisaniis, dominis utique suis, satisfactionem exigere potuerit, quod tamen afferit Leo Ostiensis cap. 241. (apud nos num. 34.) Nihil hic ego in hisce omnibus reperio, quod difficulter conciliari possit: illum enim in Pisaniis iniquorem censeo, qui violentiam illam direptionemque patet profluxisse à legitima magistratum Pisaniorum auctoritate: sed omnino existimo, illam adscribendam esse prædonum quorundam malevolentia & cupiditati. Utut sit, minimè dubium est, Desiderium apud vicinos principes maximo in honore & pretio fuisse. Adhuc constat ex Vite num. 35, pro ablatorum restitutione, apud Pisanios instituisse Alexandri II legatum, & apud Desiderium se purgasse Pisanios, eique fidelitatem pollicitos esse, interveniente Godefrido Tuscia duce seu marchione, de quo etiam mentio fit cap. 89 & 99 lib. 2 Chronicis Casinensis. Vide ibidem, si lumen, Nuclæ annotata. Atque hoc paulò fuisse disputavi, ut perspiciat eonus lector, in enarrandis beati Pontificis gestis securè inniti me posse Chronico Casinensi, maxime cum ostenderim, nullius esse momenti, qua à rigidiore critico illi imputantur.

E

§ IV. Beati natales præclaris: chronotaxis gestorum, usquedum Casinum adiit, & quædam in his controversa: locorum notitia.

I Llustrissimos Beati natales breviter perfrinxit Beatus noster circa annos 1027 Leo Ostiensis, eum afferens ex nobilissima Beate circu annæ neventanorum principum origine sanguinis lineam duxisse: sed festinans ad majora, nec nativitas eius tempus, nec parentes exprefxit. Camillus Peregrinus in Serie abbatum Casinensis, titulo Desiderius, ita loquitur: Hic natus in anno ferè 1127, vocatusque Dauferius. Epocham hanc firmat Victoris III epitaphium, in quo sic legitur: Bis sex lustra gerens mortuus hic tumulor. Constat enim obiisse illum anno Christi 1087: si igitur sexagenarius deceperit, oportet illum natum fuisse anno circiter 1027; circiter, inquam: incomptum enim est, fuerintne completa duodecim lustra, an vero postremus illorum annus solùm inchoatus, an etiam nihil lustris duodecim addendum, que uti & diem mensemque nativitatis ejus ignorare malim, quam sine ullo fundamento divinare.

38 Landatus Peregrinus de Stemmate principum Longobardorum, qui ex genere prodierunt Atenulfi Capuae comitis & demum principis Beneventi, Beati natales paulò altius investigat, dum circa finem ita differit: Dauferius ex innominato patre natus, filio, ut reor, Landulfi V, atque Salernitanæ principi Guaimario IV consanguinitate propinquus, nō fallor, ob Gaitelgriman Beneventani principis Pandulfi II filiam, Landulfi V sororem & Guaimarii matrem.... Nec ambigendum est, hunc Virum talibus signis

F

Agnis ab Ostiens, tamquam penicillo & coloribus ob oculos repräsentatum, genus duxisse ab Atenulfo: quibus nec minimum obstat primitivum & genitale ejus nomen Dauferius, in Atenulfi gente peregrinum & nunquam aliás auditum; neminem cum lateat, in singulas alias familias, sicuti nostra etiam aetate fieri videmus, aliena nomina sæpe sibi immigrasse, de quo non unum in hoc ipso stemmate Atenulfi occurrit exemplum &c. *Causas deinde immutandi nominis aliquas afferit, vel in gratiam scilicet uxorum, vel eorum, qui parvulos de sacro fonte suscipiunt, & in margine ait, plures omittere se, quae nunc esse solent occasiones nomen imponendi diversum ab usitato in aliqua familia, quibus etiam mibi non lubet immorari.*

*principum
Beneventa-
norum,*

39 *Marus in Vita Victoris III, Dialogis ejus praefixa, afferit illum, Beneventani principis unicam prolem, originem traxisse ex familia Epiphania. Nisi à Graco ἐπιφανής, Latinè illustris, appellationem derivarit, ignota mibi omnino est familia Epiphania: sed nec illa comperta fuit Peregrinio, qui tamen sagacissimè omnia lustravit.*

BPaulo ante verba jamjam recitata ita loquitur: Præter expositas haec tenus familias.... (*de Epiphania nullum uspiam verbum deprehendi*) alias longè plures eadem de gente ibidem (*Capua*) nec non Beneventi aequè inclaruisse,.... ultero consentiet prudens omnis ac peritus lector, et si de iis vel in ipsis Beneventanis archivis nil ultrà repererim. *An vox Epiphania revera fuerit cognomen familie, de qua ortus est Beatus noster, ut innuere videtur Marus, ego penitus non inquirō, cum hoc ad illustranda Victoris III Acta minimè sit necesse. Unum hoc observo, varia esse capita, ob quæ, ut in eadem dissertatione recte afferit Peregrinus, illi, qui ex communi stirpe descendebant, peculiarem sibi constituerunt familiam diversamque assumperunt denominationem: at nulli ex hisce causis satis congruere videtur appellatio Epiphania.*

40 *Atque hec de Beati stemmate utcumque sufficiunt. Videndum nunc breviter, recte scripsit Marus, Victorem fuisse Beneventani principis prolem unicam. Angelus de Nuce in Notis ad cap. 1, lib. 3 ita commentatur: Joannes Baptista Marus.... Desiderium Beneventani principis unicam prolem fuisse tradit: verum nullis*

Cprobatis tabulis, nec sanè vero mihi simile videatur, id à nostris silentio involvendum fuisse. *Fatetur, Mari assertum non esse omnino indubium, illudque à scriptoribus Chronici Casinensis expressè non tradi. In Mari tamen sententiam vehementer inclino: nam Ostiensis dicto cap. 1 sic habet: At pater illius... eum,... utpote unicum unicè diligens &c. Quæ quidem verba, si in omni rigore accipiuntur, tantum excludunt sobolem alteram masculam, non verò sexus etiam sequioris prolem omnem: existimo tamen, ex Ostiensi erui posse nullam Desiderio fuisse etiam sororem germanam, saltem à patris obitu superstitem, idque ex eo conjicio, quod nulla uspiam sororis alicuius mentio occurrat, tunc quoque, cum & res & locus ad exornandam historiam id maxime exigeret, capite scilicet tertio antiqua partitionis, ubi Ostiensis describit matris lacrymas, persuasionsque, ut Beatum de actioris vite proposito dimoveret; at de sorore vel sororibus alium filet. Cum autem ille, teste Nuceo, Desiderii gesta ubertim omnino & floridius professatur, id verisimiliter non fuisse pretermis-sus.*

41 *Toto partitionis nostra capite primo comple-
ditur Ostiensis Beati res gestas, usque dum ad U. S.
Casinenses accessit. Peregrinus in Serie abbatarum Beati, donec
Casinensis Acta illa per annos breviter sic dicit: ad Casinensis
In anno circiter vigesimo suæ aetatis, Christi n.
XLVI, patre à Nortmannis perempto orbatus, è
solitaria, quam eodem tempore delegerat, vita
à matre vi abductus, perque annum penè inte-
grum, nempe MXLVII, sub arcta custodia serva-
tus, ex eaque in anno dilapsus MXLVIII aetatis
suæ XXII, Salernitanumque ad principem Gui-
marium, consanguinitate sibi propinquum, acce-
dens petensque, ut quoniam in patria vivere mo-
nachus non sibi permittebatur, Deo quietè ser-
vire apud illum licet: voti compos ad mona-
sterium sanctæ Trinitatis, quod ad Cavam nun-
cupatur, se volente, ab eodem principe trans-
missus fuerat: cum mater Filium à proposito di-
movere non valens, ab illo impetravit, patroci-
nio etiam fulta Beneventani principis Landulfi,
scilicet VI (mallem, Pandulfi, nempe III patris
ejus) ut saltem Beneventum rediret, atque apud
monasterium S. Sophiae, sub monastica, ut ex-
petebat, professione degeret, quod ipse non re-
cusavit....*

E

42 *Ibi autem per aliquot annos commora-
tus (puta tres, & ad annum usque aetatis suæ
XXV, Christi MLI) ad monasterium Tremenense,
in insulis Diomedis situm, se contulit; ubi non
parvum tempus (haud quidem diuturnius sesqui-
anno, vel circā) exegit; unde abiens in exitu
ferè anni MLI, aetatis suæ XXVI, & aliquandiu
apud Trasimundum comitem, Theatinum vide-
licet, ejusque uxorem sibi affinem hospitatus: hoc
est usque ad initium mensis Februarii anni MLI, aetatis suæ XXVII, ab ea die ad tertiam Domini-
cam post Pascha, per tres circiter menses apud
montis Majellæ solitarios mansit, ac tandem iterum ad S. Sophiae monasterium rediit. Post ve-
rò non multos dies, Papa Leone IX è partibus
ultramontanis regresso ac Beneventi degente,
eidem factus validè familiaris;.... eopse scilicet
anno MLI, quo idem Pontifex mense Junii à
Nortmannis in Apulia bello victus, post novem
circiter menses Romam repedavit, & in anno
obiit MLI. At Desiderius deinde in languorem
decidens, Salernum petuit, ibique aliquantis per
commoratus, Beneventum ad S. Sophiam remea-
vit, & aliquantulo tempore exacto, quoniam
rumor increbuerat, Victorem Papam II ab ul-
tramontanis partibus Romanam advenisse (advenit
Victor in anno MLI, aetatis Desiderii XXIX) ad
illum Florentiæ tunc degentem accessit, eodem
scilicet anno synodum celebrantem Florentinam;
ibique per aliquantulum tempus manens ad Pe-
trum non ante multos dies, id est in exitu præ-
fati anni MLI electum abbatem Cassinensem, li-
teris ejusdem Papæ illi commendatus, recessit,
ineunte videlicet anno MLI, aetatis suæ XXX.*

F

43 *Atque hec gestorum chronotaxis tota e-
ruta est ex relatione Ostiensis, & suis singula an-
nis à Peregrinio tanta verisimilitudine innexa
sunt, ut non videam, quid magnopere à quoquam
in dubium vocari possit, neque alibi certiores
temporum notas reperio, quibus enarrata magis
indubitate confignari valeant. Porro in Actis Bea-
ti huc usque deductis non nisi duo reperio, quæ
alicui controversie, eique leviori, materia præ-
bere possint. Primum ad nuptias spectat, ad quas
Beatum à parentibus collectum destinatumque fui-
se, Ostiensis scribit hoc modo, apud nos in Vita
num. 1: At (cum) pater illius sacerularibus eum
ne-*

AUCTORE
U. S.

negotis cupiens implicare, . . . per posteritatis illius lineam suæ nobilitatis nomen disponeret propagare, pueram ei adæquè nobilem, cùm jam inciperet adolescere, studuit despōnare, utque parentela eadem ad invicem firmaretur, modis omnibus maturare. Sed quoniam Dei Spiritus suo igne cor Desiderii ad mundi contemptum accenderat &c.

quam re vera contra-
xisse.

B 44 Petrus autem Diaconis lib. de Viris illustribus, cap. 18 innuere videtur, nuptias insuper celebratas fuisse, dum ita loquitur: In nuptiis sponsam suam relinquens, eremum petuit. Petri sententiam amplexi sunt & alii, quos nil attinet recensere. Certe si inita fuerint nuptiae, statui nequeunt post primam Beati in eremum fugam, quia, ut habet Ostiensis in Vita num. 5, Annum sc̄re integrum sub ingenti custodia in domo matris, habitu tantummodo sacerdotali, cæterum mente cælebs exegit, nullusque illi neque de nuptiis, neque de aliquo actu sacerdotali persuadere aliquatenus potuit. Ego verò minime credo, Beatum nuptiis umquam illigatum fuisse, quamvis id parentes maximè in votis habuisse dicendi sint, tum quia Ostiensis de initis nuptiis altum sit, tum quia retractio è fuga & ad matrem violenter rediſto nullus de contractis nuptiis, aut de relicta sposa loquitur, nec illa ipsa, licet suā maxime interesset, uspiam comparet, Sponsum à proposito avocatura. Hac differui, quia, tamēs inepissimè & omnino insulse id fiat, Beatum nostrum duplicitis hac in parte peccati accusatum reperio apud maledicos quosdam, quorum vel nomen Commentario huic inferere nolo. Videat interim lector, quām fraudulentiter ad seducendum incauſos falsa pro veris venditent, statuatque, quām merito abstineam à convellendis ceteris ilorum calumnis & maledicentis, quae per se ipsa prudenti cuilibet in oculos incurront.

An, & qua ratione

45 Alterum ad antiquam Cavenses inter & Casinates controversiam spectat. Beato quidem Cavensis merito gloriari, indubitatum est; an pari jure cum sibi vindicent Cavenses, paucis vi-deamus. Arnoldus Wion, cui consentient & alii, Ligni vita part. 1, lib. 1, cap. 8. sic habet: Desiderius . . . ex monacho sanctæ Trinitatis Cavensis, primum præpositus &c.; quibus mani-festè eum Cavensi cœnobio afferit. Contra Wionem eique adharentes omni studio insurgit Nuceus in Excursu historico ad cap. 7, lib. 3 sape laudati Chronicci, quem, si lubet, lector consulat. Non abs re tamen fuerit, prolixam Nucei dissertationem, in pauca contractam, hic exhibere. Ita ar-guit: Nequit Cavensis cœnobii alumnus dici Desiderius, nisi vel monasticum habitum sumpserit, vel monachum ibidem professus fuerit: neutrum autemullo probari posse documento contendit, quia monastica ueste primum donatus à Santari eremico, iterumque à Siconulfo, S. Sophia apud Beneventum præposito, eā indutus ad Gnaianum principem Salernitanum accessit, à quo ad Cavense monasterium transmissus est, teste Ostiensi, qui monastica ibidem professionis non meminit, cuiusque testimonium irrefragabile appellat Nuceus.

Cavensis
adscribi
possi?

46 Tum contra Cavenses testim adducit Desiderium ipsum, lib. 3 Dialogorum, pag. 155 ita lo-quentem: Alferius abbas monasterii sanctæ Trinitatis ab ipso in latere montis ædificati, qui inter Salernitanam & Amalfitanam civitates præminet mari, existit: cuius religiosam ac Deo amabilem vitam & ipse ex parte vidi, qui apud eum aliquantulum

familiariter mansi &c. Ex quibus ita concludit Nuceus: Hospitem itaque se fatetur Alferii, non alumnum, imò aliquantulū solum temporis hospitem, licet familiariter habitum. Sanè si Cavenses contendant, cum omni rigore alumnum suum dicendum esse Desiderium, ipsis incumbit docu-menta adferre solida, quibus id stabiliant. Dispu-tationem suam hinc verbis claudit Nuceus: Quod attinet ad ultroneam liberalemque Laureti deci-sionem, aliquantulam videlicet illam Desiderii apud Cavas mansionem sub Alferii disciplina id posse confidere, ut Alferii discipulus & Cavensis domus alumnus Desiderius aliquatenus appelletur, gratam Cavensibus minime futuram reor. Facile siquidem fuerit prudentissimis litigantibus prospicere, falsam matrem à sapiente illam judi-candam, quæ filium dividi patiatur. Nescio, an quid amplius, quām quod illis concedit Lauretus, exigant Cavenses, cùm eorum & argumenta & postulata non viderim. Hoc tamen certum puto, Cavenses minime velle, ut sibi solis Desiderius adjudicetur. Unde an recte afferat Nuceus, eos Laureti, seu liberalitate, seu justitiâ contentos, falsa matris titulo appellandos esse, judicet le-dor.

C 47 Nunc aliqua de virtutibus, quibus Beatus noster mirificè in preludatis locis resplenduit, que virtuti-hic subiecto, quæ ab Ostiensi variis locis sparsa bus suis sunt: Spiritu potius, inquit in Vita num. 1, quām carne nobilis esse ab ipsis rudimentis infantiae ceperit, & Dei magis servitio operam dare. Tantus scilicet divino obsequio totum se mancipandi animo ejus fervor infederat, ut vehementer obstupuerit Sancti eremico, cuius se disciplina subiecturus venerat, quod Puer tam nobilis, tam delicatus, tam dives, & præcipue parentibus singularis, tam ferventer, universis seculi pompis ac vanitatibus spretis, sub tam districto proposito servitus Domino accessisset; ita Ostiensis in Vita num. 3. De studio continen-tie & illibata puritati ex antedictis statui potest. Quantopere autem stideret corpus suum in ser-vitatem redigere, colligi potest ex his verbis in Vi-ta num 9: Interea Desiderius ob nimiam absti-nentiam multaque vigilias in languorem non modicum decidens &c. Singularis autem animi de-missio, quæ, ut ex supradictis & infra dicendis manifestè eruitur, individua Beato comes adfuit, ex hoc quoque loco eum discedere compulit, ad quem paulò ante illum attraxerat fama sanctitatis & studiorum virtutis. Ita Ostiensis in Vita num. 7: Sed cùm ab eodem abbatte (Tremitenis cœnobii) adeò diligenter, ut eandem ei abbatiam, se quoque vivente, contradere cuperet, ille verò subjectione potius quām prælationi mentem accommodaret, ac propterea cedendum loco illi decerneret &c.

48 Sed nec inutile fuerit, brevem hic adjice-re notitiam locorum aliquot, qua suarum virtu-tum fulgore præ ceteris illustravit Beatus. Bene-ventum . . . urbs archiepiscopalis regni Neapolitanii in provincia Principatus ulterioris . . . ad Sabatum fluvium, ubi Calorem recipit, teste Baudrando, patria fuit Victoris III Pontificis Maximi. In ipsa civitate Beneventana natum esse Beatum, omnino quidem verisimile est, nō ta-men planè certum, id minime prudentibus au-thoribus synchronis. Porro, teste Lubino in No-titia abbatarum Italia pag. 45, monasterium sanctæ Sophiae haud procul à muris Beneventanae urbis situm erat. Conditor illius fuit Arichis,

D

F

illustravit
Desiderius,

qui

A qui primus Beneventi princeps appellari voluit, ut testatur Leo Ostiensis lib. i Chronic Casinensis, cap. 9, ita scribens: Hic (Arichis) intra incenia Beneventi templum Domino opuleatissimum ac decentissimum condidit, quod.... Sanctam Sapientiam nominavit,ac sanctimonialium cœnobium statuens,...id sub jure beati Benedicti in monte Casino tradidit in perpetuum permansurum. Nuceus autem ita in hunc locum adnotat: Quod (cœnobium) postea in virorum monasterium transivit, demum monachis desitutum commendatorio paret abbatii.

brevi notitia.

49 Cavense cœnobium Ordinis Cluniacensis sub S. Benedicti regula, & titulo sanctæ Trinitatis, in diœcesi Salernitana situm est, in loco ad Cavanum dicto, non procul à civitate Salernitana, à qua, ut vult Lubinus in Notitia abbatarum Italie pag. 94, non nisi quinto milliari distat; Baudrandus autem scribit, vix quatuor milliaribus inde abesse. Tremitenis monasterii notitiam hic nullam subiicit: suus infra paragrapgo 6 cœnobio isti locus dabitur, ubi obscuriora quedam elucidare conabor. De Magella sive Majella in notis ad cap. 6 ita observat Nuceus: Mons est in Aprutio omnium ejus provinciae maximus, ibique inter montanas rupes monasterium sancti Spiritus, à Cœlestinis nunc cultum, tunc (cum scilicet eo se contulit Desiderius) à Casinatibus, seu potius monachis S. Benedicti subjectis jurisdictioni Casinatum. Plura de hoc monte videri possunt apud Leandrum Albertum in Descriptione totius Italie, pag. 392. Nobis sufficit aliqualem locorum iſtorum ideam proposuisse.

§ V. Præpositus Capuanus, dein de Casinensis abbas eligitur: legatur Constantinopolim: Cardinalis cretur: variis interest conciliis: castrum novum aedificat.

An primum apud Casinenses monachum professus?

Hæc enim beatum Pontificem deduximus usque in Casinense cœnobium. Praerat tunc illi Petrus, in abbatum Casinensium serie quintus & trigesimus. Ab eo decenter receptus est tam Desiderius, quām, cui ille sanctioris vita auctor exfliterat, Alfanus. Ab eodem abbatte Petro, ut testatur Ostiensis in Vita num. 12, monasticam ambo consecrationem adepti sunt. In hunc locum ita commentatur Nuceus: Duo distinguunt Ostiensis: Fratribus sociati, videlicet Casinensi cœnobia nomen dederunt, & monasticam consecrationem adepti. Quis dubitet professionem? Hoc Leonis testimonio nixus Nuceus, utrumque Casinensis indubitanter adscribendum esse contendit; vide dicta num. 45 & 46. Nolim ego hic Nuceo contradicere: merito tamen ambigendum mihi videtur, an tunc primum, cum ad Casinense cœnobium accessit, religionis vinculo se suaque Deo consecravit Beatus. Hoc enim liquido constat, nil eum magis ambivisse, quām seculo nuntium remittere. Cum ergo in Vita num. 6 scribat Ostiensis: Tali igitur tandem aliquando condicione ad Beneventum redeat, impetratur, ut sine alicujus impedimento vel contradictione apud monasterium S. Sophiæ sub monasti-

ca professione sibi manere liceret: cūmque certum sit ex Vita num. 6, eum per annos aliquos ibidem religiosissime commoratum fuisse, verisimilimum, ne dicam evidens, mibi quoque sit, illam ex tunc religiosa vota nuncupasse. Illud etiam confirmatur ex eo, quod in Vita num. 7 dicitur Beatus secum crebro reputasse, monachum in sua patria perfectum esse non posse. Verum levioris hac sunt momenti, quām ut discuti operi debant.

51 In Vita num. 13 insignis refertur Beati Capuano cœficio, quæ, ut Ostiensis scribit, Manifestissime nobis preponit.

portendere visa est,Desiderium Benedicti patris vicem in hoc monasterio suscepturum, quod non multo post tempore rei probavit evenitus. Quām diurna fuerit mora Beati in Casinensi monasterio, priusquam ad Capuanum transmissus est præpositus, non omnino liquet. Hoc saltem ex Ostiensis colligitur, id muneric Desiderio impostum fuisse ab eodem Petro, qui cum inter Casinenses adoptarat, adeoque ante xxii Maii anni 1057, quo dignitatem suam Petrus depositus. Res autem in Capuano cœnobia gestas prætermisit Ostiensis, solum hoc commemorans: Sed cum Pandulfus ipsius civitatis princeps indigna quædam & superflua juxta priorum temporum consuetudinem Desiderio vellet injungere, ille constanti, ut erat, pectore nequaquam in his ei congruum duceret assentiri, Capuam egressus, ad Richardum accessit. Erat is Richardus comes Aversanus, de Normannorum gente, Capuam tunc obsidens, ejusque principatu non multo post positus.

E

52 Pandulfum, cuius iniquam vexationem sua fortiter devitare, Capuā relietā, coactus est Beatus, qui-

tum appellat Peregrinus in Serie abbatum Casinensium titulo Desiderius, ac subdit, Quem hinc adparet non antea defunctum. Michael ve-

rò Monachus in Catalogo principum Capuae loco

penultimo recenset Paldolfum unā cum filio Lan-

dolfo, Paldolfum autem scribit miserabiliter o-

bisso anno 1049, ac demum sub Landolfo filio,

ut vocat, ultimi Paldolfi Longobardorum, domi-

natum Capuae extinctorum referat. Uter rectius sta-

tuat, non inquiro, cum ad Beati gesta parvū

aut nihil interfici, sive iniquus in eum fuerit

Pandulfus V, adhuc superstes, ut vult Peregrini-

nus, sive Landulfus ejus filius, ut Michael in-

niuit. Porro non explicat Ostiensis, quid à Desi-

derio exegerit Capuanus ille princeps. Verum

cum addat, Juxta priorum temporum consue-

tudinem, non aliam ob causam opinor Desiderium

principi restitisse, quām ob bonorum, tum ad ec-

clesiam, tum ad S. Benedicti cœnobium pertinentium

direptionem, & in usus profanos distractionem, ob

qua lib. i Dialogorum, pag. 30 & seqq., Pan-

dulfum Capuanum (Peregrinio & aliis quartum)

Desiderius refert à Conrado imperatore principa-

tu exutum ac demum divinitus punitum.

53 Desiderium Richardi Aversani patrocinio Roma Cas-

fultum, & in ecclesiis ac prædiis Capuani cœno-

bii extra urbem sitis commorantem, ad se Ro-

manum evocavit mense Augusto Stephanus IX (quem

X alii appellant) ejusdem mensis die 2, anno 1057,

electus Romanus Pontifex, qui ex cancellario

Leonis IX Casinensis monachus factus, jam jam

dicto anno, xxiii Maii, creatus fuerat supre-

mus Casinensis moderator post voluntariam Pe-

tri abdicationem. At vix Romanum advenerat Bea-

tus noster, cum adversa eum valetudo Casinum

redire compulit, quo & Stephanus mense De-

cembri 1057 se contulit, gravique morbo penè

Romanum redux

abbas eligi-

tur,

ad

AUCTORE

U. S. ad extrema deductus, circa ipsam, ut scribit Peregrinus, Natalis Domini festivitatem monachis fecit potestatem eligendi abbatem, qui defuncto succederet; Qui, pergit Peregrinus, Desiderium conclamauunt, ipsi Pontifici jam pridem apud Beneventum tempore Leonis IX, & nuper in Casinensi monasterio ante non plenum biennium, tempore abbatis Petri, etiam familiarius notum. *Vox omnia in unum consiprassè Desiderium, auctor quoque est Ostiensis; at non ita, quin prius alium & alium assumendum judicarent. Vide Vi-*

planè invi-
tus, si Buce-
linus credi-
mus:

B

ta num. 14 circa finem.
54. De hac Desiderii electione ita scribit Bucelinus in Menologio Benedictino ad xvi Septembres: Monachum professus tanta enuit vitæ sanctitate, ut sanctissimo illi orbis atque Ordinis archistariorum Casinensi abbas præficeretur; imò præesse cogeretur, cùm nolentem ac multum reluctantem, ferventissima fratrum vota ac lachrymæ vix exorarent. *Vidimus num. 47 sub finem, Beatum,* ne præesse cogeretur, subesse potius cùm desideraret. Tremitense cœnibium reliquise: videbimus infra detrectantem omnis humana majestatis supremum fastigium: atque hac Desiderii, tum ante tum post suscepsum Casinensem moderamen, insignis modestia ad hoc saltē valet, ut liceat suspicari, maluisse eum privatam vitam transfigere, quam reliquis profici. Si tamen, ut Bucelinus afferit, omni modo abhorruerit Beatus factam de se electionem, mirum, id ab Ostiensi ne verbulo quidem indicatum fuisse: & ob hoc ipsum Leonis silentium, si conjecturis agere fas est, exstimo eum, utcumque subjectionis cupidus exsistere, id muneric non omnino renitentem suscepisse, vel ob visionem, qua, ut Ostiensis perhibet, Mafestissimè portendere vita est, . . . Desiderium Benedicti patris vicem in hoc monasterio suscepturn, & in qua fori ab eodem beato patre id ipsi injunctum fuerit; (de hac autem egimus num. 51) vel quia ex tunc animo moliebatur res illas præclarissimas, quas in Casinensem utilitatem posse tam feliciter opere complevit.

Confamino-
politana le-
gatione infé-
cta, Casinum redit.

C

55. Utut sit, summi Pontificis suffragio comprobata est electio, ea tamen conditione, ut non prius regimen adiret Desiderius, quā, uti jam dudum statuerat Pontifex ei imponere, ex legatione Constantinopolitana reversus fuisset. Sanxit quoque Stephanus, ut, si, vivente se, Constantinopoli rediret, statim Casinum præfasset, si vero reditum Desiderii Pontificis mors præcessisset, reducem congregatio universa grataanter recipere, nec ullus ei auderet refragari. His ita constitutis, sociisque Desiderio à Pontifice adjunctis, ad iter se accinxit Beatus. At sive ob aeris hiemali tempore inclemantium, sive ob recondita divina providentia decreta, legatio exitum non habuit, defunctorum Florentia Stephano, exente mense Martio anni 1058, ut latius exponitur in Vita num. 16. Intellecta igitur per nuntios à Casinatibus transmissos Pontificis morte, habitoque cum itineris sodalibus consilio, suorum vota expleturus Desiderius Casinum festinanter regressus est, & xix Aprilis ipsa Dominica Resurrectionis festivitate ab omnibus alacriter in patrem moderatoremque deno expetitus ac solemnitate maxima ordinatus est.

Præclaræ e-
jus facinora
perstringan-
tar.

56. In hoc apice locatus quā merito ab Ostiensi in Prologo ad Vitam num. 1 appellatus fuerit cœnobii Casinensis instaurator ac renovator, luculententer ostendunt egregia illius facinora: non enim tantum cœnobium illud totum decentiorem informam, aptioremq; ad fratrum usus, restituit, sed & monasterii ditiones & prædia adversus ini-

quos invasores communiuit, mirificèque pia viorum principum liberalitate auxit, presentissimum in omnibus Dei auxilium expertus: curas quoque suas minimè passus est solus Casinensis cœnobii terminis concludi, sed & illas ad monasteria Casinatum jurisdictioni subdita libenter extendit, illorum utilitat, & ecclesiarum nitoris sollicitè invigilans, basilicas sacras, tum alibi, tum vel maximè Casini magnificè partim innovavit, partim erexit de novo, & quam potuit congruentissimo inhabitanti supremæ Majestati ornatu instruxit, sacramque ad peragenda tremenda Mysteria supellestilem sumptuosissimam undeque conquisuit.

Quæ omnia, quia in Vita fuse enarrantur, Commentario huic inserere supersedeo: per decursus tamen, quantum fieri poterit, suis singula temporibus innectere conabor.

D

Cardinalis
creatur à Ni-
colao II,

E

57 Appendix ad Chronicon Casinense, à Narratorio recusum, amplam resert formulam, quā abbas Casinensis eligi, electus à Romano Pontifice confirmari, ac demum ab eodem consecrationem seu solemnem benedictionem accipere debeat. *Vidimus num. 55 electionem Beati a Stephano IX confirmatam. Consecrationem ejus factam à Nicolao II memorat Ostiensis num. 22 Vita infra. Contigit* *haec Auximi, civitate Italæ ditionis Pontificie in Marchia Anconitana, anno Christi 1059 die VII Martii, postquam die proximè precedenti idem Pontifex illum sacerdotio initiatum crearat Cardinalem presbyterum tituli S. Cecilia. Quanti porro Beatum fecerit Nicolaus, satis superque ostendit privilegium amplissimum, ab Ostiensi num. 22 breviter indicatum. Integrum illud videre est apud Gattulam in Accessionibus ad historiam Casinensem pag. 159 & seqq. Panca huc transfero: Tibi, dilectissime fili Desideri, quem abbatem consecravimus, concedimus . . . monasterium almi patris Benedicti, . . . cum cellis suis, castellis, prædiis, & omni sua pertinencia, & hac nostra auctoritate confirmamus . . . Præterea corroboramus Tibi tuisque successoribus in omni conventu episcoporum & principum superiore omnibus abbatibus sedem . . . Porro præter summum Apostolicæ Sedis Præsulem, cuiuslibet ecclesiæ episcopum vel sacerdotem in præfato monasterio, vel in cellis ipsius ditionem quamlibet sibi præsumere hac nostra interdicimus auctoritate.*

& preter a-
lios favores,
Papa vices
gerere jube-
tur.

58 Reliqua amoris summaque existimationis erga cœnobium Casinense ipsumque Desiderium indicia, in litteris hisce Apostolicis sat prolixis contenta, pretermitto. Quæ autem commemoravi, & Desiderio & successoribus ejus communia fuerunt Apostolica gratia indulta. Postremum Beatum nostrum specialiter respiciebat: Porro, inquit Pontifex, cupientes consulere monasticæ religioni, . . . te tantummodo diebus vitæ tuæ vicarium nobis, . . . assumere decrevimus &c.; adeo scilicet Nicolao II perspecta erat Desiderii virtus, ut illum ibidem Religiosum & prudentissimum successorem S. Benedicti appellare non dubiari, sperans, futurum ut pia ejus industria ac sollicitudine monasticæ vita status turbulentis illis temporibus integer & incolumis perseveraret. In fine legitur: Datum Auximi octavo Idus Martii anno Jesu Christi millesimo quinquagesimo nono, qui cum anno primo pontificatus paucis mensibus inchoato concurrit. Ceterum ad quas terras se extenderet vicaria hæc potestas Beato concessa à Nicolao II, colligitur ex hisce verbis: Ab ipso fluvio Piscaria, sicut influit in mare, scilicet per totam Campaniam, Principatum quoque & Apuliam atque Calabriam: horum porro locorum, quia in

Vi-

A *Vita infra non semel mentio occurrit, brevem aliquam notitiam subdo. Fluvius hic memoratus Italii Piscaria dicitur ab exiguo castello Piscaria, veteris oppidi Aterni, à quo prius fluvio nomen est, fundamentis inadiscato. Est autem Aternum, nunc Piscaria, oppidum munitum regni Neapolitani in Aprutio citeriori. Campania, cognomento Felix, Italia regio, qua nunc partem maiorem complectitur Terra Laboris, qua provincia est regni Neapolitani. Principatus à geographis duplex assignatur, alter citerior, ulterior alter, uterque regni Neapolitani in Italia provincia: citerior eo in traetis est, ubi olim Picentini & pars Occidentalis Lucania: ulterior, ubi alias populi Hirpini. Apulia quoque gemina statuitur Dauinia & Pencetia, prior etiam Capitanata regni Neapolitani provincia dicitur, altera Barientis in eodem regno. Calabria quoque duplex, citerior & ulterior, utraque in regno Neapolitano, prior magis Boream versus, altera magis in Meridiem extensa. Plura qui desiderat, adeat Leandrum Albertum in Descriptione totius Itiae, & Baudrandum in Lexico geographico: utroque ad hanc regionum istarum notitiam exhibendam usus sum.*

B *Adversus Fratenses & Trajetenses,*
59 Jam jam memorata Desiderii ad sacram purpuram assumptio refertur ab Ostiensi cap. 13 antiquae partitionis: huic autem cap. 12 premititur, qua de causa Castellum novum construxerit Beatus. At factum illud ejus initio Cardinalatu posteriori esse tempore, mox ostendam. Juvat prius verba Ostiensis hic recitare. Ita habet num. 21: Interea Fratenses (alii Fratenses scribunt) oppidani, inquietorum scilicet ac perfidorum hominum genus, acsi quidam latrunculi, junctis sibi Minturnensibus aliisque vicinis, nunc furtim, nunc palam oppida sibi contigua, nobis pertinentea infestare non desistebant. Tum Fratensem fraudem & altercationum causas refert, ac demum subdit: Desiderius, cum neque beneficiis eos neque rationibus aliquatenus sedare valeret, ad eorum tandem violenter fraternam nequitiam totus intendit, & Adenulfi Cajetani ducis... adminiculo fultus, mox castellum, cui Novum propriè nomen inditum est, in monte, qui Peganus dicitur, omni instantia contra illos erexit &c.

Casinensis ditionis invasores,
60 Mabillonius Actorum Sanctorum Ordinis S. Benedicti seculo vi, part. 2, pag. 593, totum illud Ostiensis cap. 12 summam ita exhibet: Hoc in capite, inquit, Desiderius dicitur Castellum novum Adenulfi Cajetani ducis ope construxisse adversus oppidanos Fratenses, qui Minturnensibus & vicinis oppidis Casinensis ditionis infestabant, cum frustra eos rationibus ac beneficiis sedare tentasset. Verum non rellè videtur Mabillonius intellexisse Ostiensem, cum ejus verba ad eum detor sit sensum, acsi à Fratibus iniqua passi fuissent Minturnenses, cum potius hos illis fœderatos, conjunctim ditionis Casinensis terminos invassisse manifestum sit, ut patet legenti tantum Ostiensis verba num. precedente allata. Nuceus in laudatum capit ita commentatur: Minturnae in ostiis Gariliani, quas olim fluvius interfluebat, nunc dirutæ; quin etiam ævo Leonis, ut proinde Minturnenses hic accipere cogamur pro Trajetensibus; cum enim Trajectum ex reliquiis Minturnarum extiterit, priscam appellationem non immerito retinere potuit. Certe Trajectum hodiernum regni Neapolitani urbem in provincia terra Laboris prope os Liris fluvii, qui alii Garilianus dicitur, collocat Baudrandus, & Leander Albertus in Descriptione Itiae, pag. 210, Tra-
Septembbris Tomus V.

jactus, inquit, non procul eo loco, quo Minturnæ quondam urbs fuit. De Fratibus autem latus Albertus ibidem hoc habet: Tertio dein lapide juxta ripam Liris Spennum est oppidum: inde octavo Frata.

61 *His premissis, tempus investigemus, quo Castrum novum adversus Fratensem Trajetensemque incursiones construxerit Desiderius. Hoc ex Ostiensi certum est, Cajetani ducis Adenulfi ope erectum fuisse propugnaculum istud: item ex eodem habemus, non ante id factum esse, quam Adenulfo gratiam principis conciliasset, Richardi scilicet Capuani, ut ait Peregrinus in Serie abbatum Casinensem, titulo Desiderius, ubi ita pergit: Qui (Richardus I) ex comite Aversæ Campanum principatum limitata quadam potestate in anno obtinuit MLVIII, plenissimè autem in anno LXII, post quem annum, in anno videlicet MLXIII, atque exacto mense Maio, qui Desiderii fuit annus VI, Richardum cum Adenulfo concordasse; eique ducatum Cajetanum retinere, innotis nunc conditionibus, permisisse, intelligere est ex innumeris antiquis chartulis, in quibus ipse unà cum filio Jordano, æquè principatus dignitate insignito, dux etiam Cajeta ab anno jam dicto MLXIII appellari coepit. Michael verò Monachus in Catalogo principum Capua Normannorum scribit, Richardum occupasse ducatum Cajetanum anno 1064. Quidquid sit, Peregrinii autoritas facit, ut putem, longè seriùs contra Fratenses aliosque se suaque munisse Desiderium, quam id exigat scriptio ordo, in Chronico Ostiensis servatus.*

E *62 Sane edificationem Castrum Novi posterioremanitatis i-*
esse anno 1059, quo Cardinalis creatus est Beatus, manifeste eruitur ex iis, qua haber Gattula in Accessionibus ad Historiam Casinensem pag. 158, ubi refert Desiderii abbatis privilegiorum Trajetensibus concessum, cuius tenor talis est, ut optimè congruat iis, qua num. 59 ex Ostiensi attulimus, clarèque ostendit, Desiderium studuisse beneficiis & immunitatibus devincire sibi Trajetenses, quos Marinus comes Trajetensis cum Obduiana conjugé Casinensi monasterio subjecerat, una cum parte castrorum Fratrum, ut videre est in diploma te Marini apud laudatum Gattulam pag. 157 & seq. Desiderii autem privilegium datum legitur anno tertio principatus Richardi, qui cum Casinum principatum certè non adierit ante annum 1058, edificatio Castrum Novi contra Fratenses Trajetensesque, quos conciliare frustra studuerat, contingere dudum debuit post annum 1059, quo Cardinalis dignitatem Beatus obtinuit. Atque nec disputata sum, ut perspiciat lector, non omnino Desiderii gesta suis ordinata esse temporibus. Nihil tamen propere auctoritati Ostiensis derogandum, cum nullibi innuat, se temporum ordinem ubique sectari, sed studiosè etiam profiteatur, multa se prætermissurum ex iis, qua noverat; dicatque tantum velle se quoquo modo ejus opera perfringere.

F *63 Beatum nostrum Cardinalem creatum, in Casinensi cenobio S. Benedicti festam lucem celebrans, indeque ad Paschalem solemnitatem Romam redisse, auctor est Ostiensis num. 23 Vita. Celebrabat iunc in Laterano Nicolai II concilium, cui episcopos centum & tredecim intersuisset, testantur Algerus, Lanfrancus & anonymous Chiffletianus: huic Beatus in hunc modum subscripsit, Desiderius Card. tit. sanctæ Ceciliae, ut videre est apud Harduinum tom. 6 Conciliorum, parte 2, col. 1066. In hac porro synodo Berengarius ha-*
*Intercessi consilio Roma-
no.*
Ccc res.

AUCTORE
U. S.

resim suam tertio ejuravit: varia sapienter decreta sunt contra sacerdotes incontinentes, contraque simoniacos; editaque est constitutio de electione Romani Pontificis, de qua redibit infra sermo. Huius concilii non meminit Ostiensis in editione, quam sequor: Nunc tamen in Notis ad num. 8 ita observat: Codex B. habet præterea, quæ hic suprà (littera c) de constitutione Nicolai in concilio Romano circa electionem summi Pontificis.

Beneventano & Melphitanum,

64 Celebrata synodo Romana, duas alias coëgit Nicolaus, alteram Melphianam, Beneventanam, ambas anno 1059. Utrique interfuit Beatus, Beneventanus, ut restatur laudata Harduini collectio tom. 6, part. 2, col. 1069, ubi inter presules recensetur Desiderius abbas & presbyter Cardinalis; Melphitanam quoque, ut perhiber Ostiensis num. 23 Vita his verbis: Urbem egrediens (Beatus noster) Melphiam Apuliam urbem perrexit, ubi tunc idem Apostolicus (Nicolaus II) concilium celebrare disposuerat. Postremum hoc concilium celebratum Amalphiae in Apulia scribantum suprà memorata collectio Harduini, tum Labbeana tom. 9, col. 1105, quam scriptiōnem Pagius in Critica ad annum 1059 errorem vocat, eumque refellere nititur ex eo, quod Ostiensis, quem citat utraque Collectio, non Amalphia, sed Melphia synodus afferat collectam fuisse. Certe, ut recte ibidem observat Pagius, diverse sunt omnino civitates Amalphia & Melphia; hac siquidem ad Basilicatam regni Neapolitani provinciam, illa ad ejusdem regni Principatum citeriorum pertinet.

quod postremum ab aliis
Amalphitanum

65 Errorem tamen reprehensione dignum in utraque Conciliorum collectione hactenus non reperio: nil enim prohibet conjicere, Melphiam Basilicata provincia civitatem utroque nomine designari, ut de Amalphia Principatus citerioris testatur Orlendius Orbis sacri & profani parte 1, lib. 4, cap. 3, num. 4 ita scribens: Melphis, quæ Melphia & Amalphia vocatur. Certe Melphiam Apuliam; ut eam vocat Ostiensis, non tantum Melphiam, sed etiam Amelphim dictam fuisse, dubitari non potest: etenim Richardi Capuani principis diploma, cuius meminit Ostiensis num. 23 Vita, quodque ex Regesto Petri Diaconi num. 404, fol. 174 integrum dat Gaetula in Accessionibus pag. 161, ita in rem nostram habet: Anno Incarnationis Domini nostri Jesu Christi MLI, Indictione XII, domino Nicolao venerabili Papa, apud Amelphim sacram synodus cogente &c.

C

66 Diploma autem illud indubie non aliam, quam qua ab Ostensi recitat, synodum indicat: & Baronius, de eodem concilio agens, Malphias scribit, tom. xi Annalium, pag. 271. Quid quod omnis ambiguitas à laudatis Conciliorum collectoribus sublata videatur per additam vocem in Apulia; Amalphia enim Principatus citerioris ad Campaniam pertinet; Melphis vero, Nicolai II synodo nobilitata, sita est in provincia Basilicata, & hoc sensu ad Apuliam spectare dici potest, vel quod, ut scribit Ughellus, Apulia sit Janua, vel quod Basilicata provincia partem continet Apulia Penezia, ut docet Baudrandus in Lexico geographicō. Hac porro hunc in finem dicta sunt, ut discrepantes Chronicī Casinensis & Regesti Petri Diaconi scriptioēs concilientur.

D

§ VI. Monasteriorum Tremitensis & Sublacensis reformatio: Casinensis ecclesiæ instauratio & consecratio, post quam totum cœnobium innovatur.

V Idimus num. 57 & 58, quanto Desiderius Beatus ab Alexandre II Tremitensis reformato: monasterium disciplinam ipsius vigili industria sartam teatamque servaturus. Nicolai II pri- vilegium suo quoque calculo confirmavit, seu potius innovavit Alexander itidem II, plenissimam immunitatem concedens cœnobio non tanum Casinensi, sed ecclesiis insuper omnibus ad Casinensem ditionem pertinentibus, ut videtur est in Vita num. 41. Quantum autem Desiderii prudentia consideret idem Pontifex, abunde declaravit, cum eum ad Tremitensis & Sublacensis cœnobiorum disciplinam instaurandam auctoritate Apostolica submisit. Quid porro egerit, ut Tremitense monasterium, improbis inhabitantium moribus inquinatum, meliorem in statum reduceret, exponitur in Vita num. 42 & seqq. Mabillonius Annalium Benedictinorum lib. 62, num. 115 Leonis Ostiensis narrationem contraxit, illud Desiderii factum referens inter alia Benedictinorum gesta. que con- tingerunt anno Christi 1066.

68 At reformati per Desiderium Tremitensis inquiritar cœnobii epocham censio minime illigandam esse an- in tempore rei no illi, tamque potius referendam existimo ad an- gosce, num 1071, aut certe non multò citius; nam Ostiensis de Transmundo in locum Adami abbatis suffecto scribit, eum paucos post dies, ubi rever- sus ad sua fuerat Desiderius, monachis tribus ocu- los eruisse, alteri lingnam præcidiisse; tum expoiso Desiderii mœrore, subdit Vita num. 43, Quo- niam eodem anno dedicationis ecclesie nostræ fieri præstolabatur sollemnitas, ad eam sustinetur venturus, ac juxta culpæ modum sententiam ex- cepturus. Ex quarelacione certum cum sit, Transmundo à Desiderio de crudelitate reprobans punitumque fuisse anno 1071; eo squidem, fa- tem ipso Mabillonio, contigit Casinensem basili- cam dedicari; cùmque afferere videatur Ostiensis, exiguum temporis spatium fluxisse inter Transmundi ordinationem ejusque jamjam memoratum facinus, non est verisimile ab anno 1066 suscepisse fuisse à Desiderio Tremitensem reformationem; nisi quis dicendum putet, Desiderium quidem an- no 1066 ad Tremitenses se contulisse, ibique or- dinato novo abbatem, rebusque ad monasticam disci- plinam pertinentibus, rectè dispositis, ad Casinense cœnobium regressum esse, relictis aliquot de suis, qui religiosa observantia invigilarent, & de quibus porro intelligendus sit Ostiensis, dum ait: Redeuntibus nostris, paucos post dies &c. Ver- rūm de relictis ibidem Casinensis, qui Desiderii partes supplerent, nulla sit ab Ostensi mentio, imò aperie dicit, Transmundo datos a Beato Tremitenses quosdam, quorum consiliis juvandus es- set. Minus etiam rectè tempus consignavit Lubinus, in Notitia abbatarum Italiae scribens pag. 392: De hujus (Tremitensis) monasterii abba- te circa annum MLI mentionem facit idem (Ca- sinense) Chronicon lib. 3, cap. xxvii.

69 Transmundi memoratum facinus savum &

E

F

A
¶ alia ad-
juncta non-
nulla.

crudele exilimavit Beatus, cumque propterea juxta prescriptum Regula S. Benedicti castigatum, loco dejectum, ad Tremenses ultra reverti passus non est. Contra Hildebrandus Romana Ecclesiae archidiaconus & Cardinalis, ac post Alexandrum II summus Pontifex Gregorius VII dictus, que Transmundus gesserat, approbat, censuitque illum in malignos homines strenue animadvertisse. In quem locum ita commentatur Nucens: Et Desiderii lenitas & Hildebrandi severitas virtus fuit laudabilis: ad eundem siquidem finem plura sunt mediae & quandoque opposita. Zelus certè bonus est & laudabilis, si sit secundam scientiam: Transmundi autem zelus an omni ex parte talis fuerit, decidat, qui voluerit.

Notitia il-
lius cœnobii,
quod veri-
silit

70 Reformatum à Desiderio cœnobium Tremense idem esse exilimat Mabillonius Annalium tom. 4, pag. 682, cum eo, in quo Desiderius aliquo tempore versatus fuisse dicitur ab Ostiensi Vita num. 7, ubi editio, quam sequor, Tremenus legit, non Tremensis, ultimam tamen scriptiōnem servant editiones paſſim aliae. De monaſterio Tremenſi, in quo Desiderius junior comoratus est, ita scribit Ostiensis loco mox laudato: Quod videlicet in Adriatico mari apud insulam, Diomedis quondam nomine vocitatem, triginta circiter milibus à terra distans situm esse dinoſcitur. Et Nucens in Notis ad cap. 89 libri 2 Chronicis Casinensis sic commentatur ad num. 10: In mari Adriatico quinque Apulie adjacentes sunt insulæ, è regione Gargani montis; quarum præcipua cœterisque major Tremitus à tribus in ea montibus dicta &c. De insulis Diomedis in Thesauro geographico hæc habet Ortelius: Ego in tabula, quæ harum picturam continent, quinque adhuc, si, quæ scopuli potius, quam insulæ formam repræsentent, annumeres, extare video, quorum maxima & monaſterio decorata S. Nicolai nomen refert, secunda S. Domini &c. Præmisserat autem Ortelius ex Collenutio, omnes hodie dum uno nomine de Tremite comprehendendi, maximamque, Leandro teste, appellari S. Mariam de Trimiti; alteram autem, quæ S. Domini dicitur, etiam S. Jacobo apostolo Majori sacram esse, tradit Pennottus Historie Tripartite lib. 3, cap. 13, § 3.

idem est cum
eo, quod
Beatus ju-
nior incolue-
rat;

71 Quoniam igitur ex Ostiensi constat, monaſterium illud, quod Desiderius junior incoluit, quodque postea reformare aggressus est, in insula Tremenſi situm esse, aut saltem in aliqua ex Diomedis; cùmque ita loqui videatur Ortelius, ut in hisce insulis non nisi unum, alicuius saltem nota, monaſterium agnoscere debeamus, Lubinus quoque in Notitia abbatarum Italiae unum tantum insula Tremenſis cœnobium assignet, consequens est, illud, quo de agimus, non esse diſtinguendum ab eo, quod nunc est Canonicon Regularium sub titulo S. Maria Tremitis, ut pag. 392 scribit landatus Lubinus, afferens, abbatem illius memorari Chronicis Casinensis lib. 3, cap. 27, illo utique, quod agit de reformatione à Desiderio suscepta. Huc etiam facit, quod lego apud Pennottum lib. 3, cap. 13, § 13, ubi refert iniſium privilegi Tremenſibus concessi, quod ita habet: Urbanus Episcopus servus servorum Dei, dilecto filio Ferro Tremetensi abbatи &c. Perperam autem typothetarum incuria ibidem privilegium illud dicitur Urbani III, nam cùm cetera Romanorum Pontificum privilegia, a Leone IX usque ad Gregorium XIII, referat Pennottus eo ordine, quo ſederunt, cur Urbani III privilegium premisſerit illi, quod Alexander III conces-

Septembris Tomus V.

fit? Unde vix ambigo, quin privilegium, ab Urbanus abbatи Ferro indultum, ad Pontificem spectet ejus nominis secundum: nam Ferro aliquis à Transmundo sufficiens, ac demum à Desiderio in Tremenſis cœnobii regimine confirmatus dicitur in Vita num. 39 & 40.

72 Lubinus cœnobio Tremenſi statim descrip-
to, cādem pag. 392 aliud subiungit his verbis:
Abbatia titulo S. Mariæ de Treniche, cuius anno 1144 abbas erat Transmundus filius Oderisii comitis Marsorum sexti, qui fuit Valvensis episcopus; sicut Ughellus observat tom. 1, (antiqua editionis) pag. ccvi. At non potuit non animadvertere Lubinus, vitiosam esse apud Ughellum ſcriptionem: praterquam enim quod Tremenſe locus sit geographis planè, quos vidi, omnibus ignotus, Transmundus, qui ab Ughello dicitur anno 1074 ad episcopales insulas ecclesia Valvensis subiectus, hanc dubiè non est alius ab eo, quem memorat Ostiensis, ſep̄ laudato cap. 27, lib. 3. Is autem à Beato nostro circa annum 1071 Tremenſi prefecitus cœnobio, & eodem anno dignitate exiuit, patrocinante Hildebrando archidiacono, obtinuit abbatiam titulo S. Clementis de insula Balvensis, ſeu, ut habet verior lectio, Pennenſis comitatū, ut ipfe Lubinus observat pag. 176, ibidem insuper dicens, abbatia iſtius meminiffe Chronicorum Casinense lib. 3, cap. 27. Iſte autem Transmundus, teſte Ostiensi ibidem, ex abbatie S. Clementis, antilles Balvensis, ſeu, ut nunc scribitur, Valvensis factus est. Evanescit igitur abbatia de Treniche, diſtincta à Tremenſi: quod autem Ughellus ſcripſerit, ex abbatie S. Mariæ de Treniche, ex eo fortè ortum est, quod vetuſum detritumque nactus fit exemplar.

73 De reformatione monaſterii Sublacensis, Sublacensis quod ſitum est intra fines Tiburtine diocesis in canobii re-
Latio, nunc agro Romano, ad Anienem fluvium, formatio fe-
& ubi S. Benedictus primordia vita monaſtice po-
litice ſuſcep-
tuit, non meminīt Ostiensis. Illam Mabillonius pta.

Annalium tom. 5, pag. 49 & seq. refert ad an-
num 1072. Erat ſcilicet, referente Mabillonio, cœnobium illud miſerabile in ſtatū redactum, tum ob exterñorum vexationes direptionesque, tum ob monachorum diſſolutoſ mores, ac vel ma-
xi-
mè ob infirmitatem ſeniumque Humberi abba-
tis, ſuos ad officium revocare non valentis. Hec
ubi innotuerunt Alexandro Papa II, Hildebran-
dum archidiaconum, noſtrumque Desiderium cō-
ſubmiſi, labenti domui prompto medicamine sub-
venturos. Quod quā feliciter cū ab ipſis, tum
a Joanne, ſacri loci abbae trigesimo ſecondo, in Humberi locum ſuffecto, praſitum fuerit, a-
pud laudatum Mabillonum videre curiosus lector
poterit. Nescio autem, quis fit iſte venerabilis
Hugo, Ostiensis & Veletrensis episcopus, qui, ut
Mabillonius ait, Alexandro Papa defolationem
illius cœnobii expoſuit. Certum ſiquidem eſt, B.
Petrum Damianum, à Stephano IX creatum Car-
dinalem episcopum Ostiensem, ſuperſuſſe uſque ad
annum 1072, eique in ſedem Ostiensem ſuccēſſe
Giraldum ſeu Gerardum, ſub pontificata Grego-
rii VII, anno, ut tradit Ughellus, 1077 mor-
tuum. Consulatur Mabillonius ipſe tom. 5 Anna-
lium, ad annum Christi 1067, num. 8, ubi a-
gens de instrumento quodam, cui Gerardus, tam-
quam Ostiensis episcopus, ſubscriptus legitur, ait,
ſi iſta ſubscriptio vere ſubſtitat, oportere ut viven-
ti adhuc Petro Damiano ſuccēſſerit, ſeu illi di-
gnitatem abdicanti ſubſtitutus fuerit, afferitque
demum Gerardum poſt Damiani obitum ab Ale-
xandro II creatum fuſſe Ostiensem episcopum.

Ccc 2 74 In-

nec diver-
ſum ab eo,
quod de Tre-
nichen vocat
Lubinus.

AUCTORE

U. S.
Casinensem
ecclesiam in-
genti molito-
ne redi-
cat.

74 *Interruptum gestorum ordinem resumamus.* Paucum num. 56 dixi de beati Pontificis preclaris facinoribus molitionibusque verè ingentibus, quibus, abbas cum esset, tum Casinense aliaque cœobia restauravit, tum B. Benedicti basilicam, aliasque ad Casinatum ditionem perijentes innovavit. Veteri ecclesia in monte Casino destruta, anno 1066 novam perquam magnifice adificare aggressus est. Quanta molis opus illud fuerit, breviter indicat Nucens in Notis ad cap. 28 litter. i. Majora (inquit) fabricæ Casinatis impendia exhausta fuisse, nec quidem in iis, quæ extant, sed in iis, quæ non extant, facile colliget, qui nativam hujus montis faciem cogitaverit, excindendis nempe saxeis crassis, demoliendiisque igni ferrove rupium molibus abruptissimis, ut magnificaë substructioni pateret area. Uni cisternæ excavandæ (sunt autem Casini octodecim) plura aureorum millia consumpta sunt. Adeò scilicet arduum opus videbatur, ut humanis illud viribus multorum etiam annorum spatio perfici posse diffidenter monachi Casinenses, ac propterea beatum Abbatem suum à proposito deterrere omni modo conati sint.

piorum ad-
jutus elemo-
nitis: solo-
mis

75 Verùm ardente Desiderii animum, ut, quæ conceperat, prosequeretur, fiducia in Deum vehementer accedit, & ad inchoata perficienda misericordia juvit multorum insignis pietas & munificencia. At quoniam religiosa virorum principum liberalitatis luculentia testimonia in Vita infra danda sùe enarrantur, nihil attinet hic recensere donationes illas, quibus Casinatum fortuna maxime pere aucta fuerunt, & Desiderio facultas accessit absolvendi basilica struturam sumptuofissimam, eamque pretiosissimis ornamentis ditandi, quæ omnia hic referre supersedeo, utpote ab Ostiensi sufficienter exposta. Annos quinque vasto huic & elegantia operi impendit Desiderius, & anno 1071 absolutum, ipsis Kalendis Octobris non minori honore & magnificentia ad sempiternam nominis sui famam dedicari curavit. Festivitatem hanc Ostiensis latissimè describit, addens quæ quoque nova basilica loco recondita sint Sanctorum reliquia: brevius solemnitatem dedicationis refert Marcus Antonius Scipio in Elogiis abbatum Casinensis, titulo Desiderius, cuius hic verba transcribo.

illius conse-
cratio, ma-
gno virorum
principum
presulam-
que

76 Itaque festæ celebritatis gratulationem & pompam frequens facrorum præsulum numerus & honestissima clarissimorum virorum corona misericordie cumulavit; quippe supra monachorum centuriæ & ipsum Romanæ nobilitatis florem, cùm ex Italiae totius episcopis & amplissimo Purpuratorum Patrum cœtu ad quinquaginta quatuor antisites Alexandrum Pontificem comitabantur, (inter quos duodecim nostri Ordinis Cardinales eminebant) tum verò principes Salerni, Capuae, Beneventi, Neapolis; comites Marsorum ac Bellunsum, cum sua quisque asseclarum familia ad sacrae dedicationis celebritatem convenere; at vero vulgarium hominum concursus, vicinis præfertim ex oppidis, aded ingentes facti, ut capacissimo coenobio occupato, ac subiectæ urbis domiciliis hospitium multitudine onusstis, omnia editi montis latera, viæ omnes, & longè latèque extensa camporum planities concursu undâque populi sternerentur. Hæc autem tanta multitudo per septem dies Desiderii studio & charitate librali cibo potuque refecta est.

concursu :
numerus epi-
scoporum,

77 *Hec Scipionis narratio conformis est iis, quæ infra in Vita uberioris referuntur: discrepat in eo, quod Scipio quinquaginta quatuor antisites isti celebritati interfuerint, nomina propria refert, laudatque libellum manuscriptum de hac dedicatione, quem ex biblioteca Casinensi cum aliquot aliis monumentis vulgaris Antonius Carraciulus typis Neapolitanis anno 1626. Recensus ille est tom. 5 Scriptorum Italia pag. 76 & seqq. atque hunc titulum prefert: Anonymi, sed antiqui & fide digni scriptoris narratio celeberrimæ consecrationis & dedicationis ecclesiæ Cassinensis ab Alexandro II P. M. factæ ex Ms. cod. XLVII bibliothecæ Cassinensis. Præmissis autem multis de Desiderii conatibus in exstruenda basilica, deque illius ornatu, ita subdit auctor anonymus: Opti-*

piscopos scilicet decem, episcopos verè quadraginta tres. At Nucens in Notis ad caput 30 ita loquitur ad num. 4: Codex B legit quadraginta & quatuor: in idem tamen recidunt. Codex Petri Castellanum electum non computat episcopum & computaverat Leo, nam altero post consecrationem basilicæ die ordinatus est & in episcopum unus. Teste eodem Nuceo in Notis ad cap. 34 num. 3, codex signatus litterâ B solam Ostiensis scriptiōmem continet. Verùm si Castellanum adnumeraverit Leo, non quadraginta quatuor sed quadraginta quinque episcopos scriptum oportuit: quibus enim recentios in Chronico cap. 30 præsules computans, cum Castellano electo antisites inventi quinquaginta quinque à sede sua denominatos, nisi foris dicendum sit, unam eamdemque personam duos obtinuisse episcopatus, vel alicuius nomen bis positum esse levi quadam & facile condonandâ inadvertentiâ.

78 Postrema hac conjectura satis mihi apparet verisimilis: nam inter episcopos loco vigesimo tertio memoratur Melfitanus, & iterum trigesimo nono Melfittensis, nihilque video, quod magno peret vetet de eadem persona utramque scriptio-

*qui septe ce-
lebratii in-
terfuerunt,*

nem accipere. Scio quidem inter episcopatus Italiae non tantum reperiri Melphitanum seu Melphitensem dictum à civitate Melphi provincia Basilicata, sed insuper Melphitensem à Melpheta, seu Malfatta vel Morsetta in Apulia Peucetia, & hujus quidem episcopatus originem antiquissimam putari, referrique ab aliquibus ad tempora Principis Apostolorum: verum, ut recte observat Orendius Orbis Sacri & profani part. 2, lib. 4, cap. 28, num. 10, Mirum.. est, episcopatum aded vetustum, ut ab Apostolorum temporibus suum jactet exordium, in nullo ex sacris conciliis, quæ ante seculum duodecimum sunt habita, conspicuum esse. Primus enim episcopus Melphitenensis (Ughellus scribit Melphitenensis) cuius memoria ad posteros fuerit traducta, est Joannes, qui inter episcopos Romanæ provinciæ subscriptus legitur in concilio Lateranensi ab Alexandro III summo Pontifice anno MCLXXIX indicto. Faretur quoque Ughellus tom. I Italia Sacra, col. 916, ante jam dictum Joannem nullum reperi loci istius episcopum. Hoc sane scriptorum silentium non parum conjectura mea favet; si enim Melphitenensis episcopus, à Melphitano in provincia Basilicata distans, tam celebri festivitati adfuerit, quomodo non aliqua saltē illius memoria à quoquam scriptore suis transmissa? Quomodo Ughellus ipse, minimè adversans antiquitati episcopatus Melphitenensis, non hunc saltē anonymum ante Joannem notasset? Ut ut sit, statuāt de conjectura mea lettor, quod voluerit: minoris enim res hac momenti est, quam ut operosius inquireat.

79 Mabillonius de B. Victore nostro agens in & de his Aëlis Sanctorum Ordinis S. Benedicti seculo VI, variorum part. 2, aliquorum episcoporum, qui consecratio basilica Casinensis interfuerint, nomina propria refert, laudatque libellum manuscriptum de hac dedicatione, quem ex biblioteca Casinensi cum aliquot aliis monumentis vulgaris Antonius Carraciulus typis Neapolitanis anno 1626. Recensus ille est tom. 5 Scriptorum Italia pag. 76 & seqq. atque hunc titulum prefert: Anonymi, sed antiqui & fide digni scriptoris narratio celeberrimæ consecrationis & dedicationis ecclesiæ Cassinensis ab Alexandro II P. M. factæ ex Ms. cod. XLVII bibliothecæ Cassinensis. Præmissis autem multis de Desiderii conatibus in exstruenda basilica, deque illius ornatu, ita subdit auctor anonymus: Opti-

mum

AUCTORE
U. S.
allegantur
& confexan-
tur.

scripitorum
relationes,

Anum autem mihi & non contempnendum videtur, nomina & numerum episcoporum & magnatium aliquot, qui adfuere (cum universos non sit facile reminisci) memoriae tradere, quatenus eorum numerositate, innumerâ etiam populi multitudine, qui tunc undique terrarum confluxit, ipsius dedicationis gloria innoteat.

80 *Ego quoque tum ob eamdem causam, tum ad horum episcoporum ampliorum notitiam anonymi elenchum hoc transferendum censui. Post verba statim relata sic habet:* Sunt autem hi: Joannes episcopus Portuensis, Joannes episcopus Tufculanensis; Ubaldus episcopus Sabinensis; Alphanus archiepiscopus Salernitanus; Ildebrandus archiepiscopus Capuanus; Joannes archiepiscopus Neapolitanus; Joannes archiepiscopus Surrentinus; Girardus archiepiscopus Sipontinus; Bisantius archiepiscopus Tranensis; Drogo archiepiscopus Tarentinus; Erasmus episcopus Siginus; Petrus episcopus Anagninus; Honestus episcopus Verolensis; Ambrosius episcopus Taracinenis; Leo episcopus Cajetanus; Pandulphus episcopus Marficanus; Palumbus episcopus Soranus; Martinus episcopus Aquinensis; Guilielmus episcopus Theanensis; Joannes episcopus Calenus, sive Foriclaudensis, ut est in Bulla Alexandri II; Petrus episcopus Venafranu; Goffridus episcopus Aversanus; Joannes episcopus Picenus; Maraldus episcopus Pestanus; Albertus episcopus Bojanensis; Rogerius episcopus Civitatis; Campo episcopus Draconariensis; Stephanus episcopus Trojanus; Balduinus episcopus Melitensis; Joannes episcopus Cannensis; Robertus episcopus Florentinensis; Nicolaus episcopus Termulensis; Guillelmus episcopus Laxensis; Petrus episcopus Guardiensis; Joannes episcopus Vigiliensis; Innacius episcopus Monorbinensis; Guilielmus, sive Guibertus episcopus Rubbesanus; Datto episcopus Ostunensis; Petrus episcopus Monopolitanus; Joannes episcopus Juvenatiensis; Maynardus episcopus Ariensis; Arnaldus episcopus Acherontinus; Constantius episcopus Venusinus; Ugo episcopus Hydruntinus; Goffridus episcopus Perusinus; Theobaldus electus Castellanu, qui videlicet altero post dedicationem die episcopus consecratus est.

nonnulli di-
verse,

Bum autem mihi & non contempnendum videtur, nomina & numerum episcoporum & magnatium aliquot, qui adfuere (cum universos non sit facile reminisci) memoriae tradere, quatenus eorum numerositate, innumerâ etiam populi multitudine, qui tunc undique terrarum confluxit, ipsius dedicationis gloria innoteat.

81 *Elenchus hic presules, adnumerato Castellano electo, sex supra quadraginta recentes: Chronicon autem quinquaginta & quinque, nisi, ut verisimile est ex dictis supra num. 78, Melfitanus & Melfittensis eadem sit persona. Observat Mabillonius loco statim laudato, multo plures anti-
stites ab Ostiensis recenseri, quam ab anonymo, archiepiscopos nempe Amalfitanum & Oiretanum; priori nomen fuit Joannes, ut colligo ex Ughello, qui eum anno 1070 creatum scribit: posterioris nomen edicere nequeo, ant sedem satis certio. Anonymus quoque Acherunitinum sive Acerentinum & Hydrunitinum tantum episcopos scribit, quos Ostiensis archiepiscopos nominat, & rectius, cum, teste Ughello, Acherunitina sedes facta sit archiepi-
scopalit sub Leone IX, vel certe sub Urbano II, & Hugo Hydrunitinus, eodem Ughello teste, anno 1068 archiepiscopum se subscriperit. Contra ubi Ostiensis Tarentinum epif bum dumtaxat scri-
bit, melius eum archiepiscopum notat anonymous, cum sedes hac archiepiscopal dignitate donata fuisse legatur ab anno 978.*

82 *Desiderantur quoque in anonymi elenco e-
piscopi nonnulli ab Ostiensis memorati, & quorum*

*nomina ex Ughello hic suppleo: Balvensis, Joannes dictus & creatus circa annum 1071, Pen-
nensis Pampus; Rosellanus, nunc Grosseranus, cum Grosserum ex antiqua Russelle ruinis exsurrexerit,
Bodo sive Dodo; Nolanus foris Saxo, qui sub Urbano II floruit & anno 1093 etiam superstes
fuisse legitur; Lucerinus verisimiliter Azo, qui anno 1075 sedisse scribitur; Serniensis sive Sar-
nensis verisimiliter quoque Ritus I, auctoritate Alexandri II creatus anno 1066, cuius dies obitu-
tus ignoratur; at in Ughelli catalogo nullus inter ipsum & Joannem, qui sedit anno 1119, est me-
dius; Salpitonus sive Salpensis, vel Raynaldus,
vel ejus successor Gulielmus. Desideratur etiam apud anonymum episcopus Avellinenensis seu Abellinen-
sis, sed hujus nomen detegere non licuit, cum, teste Ughello, post Timotheum, qui ecclesiam banc
ad huc regebat anno 501, nomina episcoporum per annos sexcentos notata non sint: De Melfitano,
quem etiam annumerat Ostiensis, vide nostram num. 78 conjecturam. Anonymus duos episcopos ab Ostiensis omisso commemo-
rat, Venafranum & Picenum: atque haec de discrimine inter utramque scriptio-
nem dicta sufficient.*

E

Dedicationis
hujus in Fa-
bis memoria.

83 *Elencho anonymi hac subdit Caracciolum:* At ex originali diplome Alexandri II, quod est in archivio Cassinensi, habentur praeterea prelati ecclesiastici interfusse huic ecclesiae Cassinensis consecrationi, videlicet Ildebrandus archidiacus S. R. E., Petrus Dam. Ost. episcopus. Et post episcopos omnes hi Cardinales subscribunt jam dicto diplomati: Ego Firminus Card. S. R. E., Leo Card., Stephanus Card. presbyter, Landulphus Card. presbyter, Leo Card. presbyter pro omnibus presbyteris, Cardinalibus, diaconi-
bus & clericis S. R. E. Ceterum laudate dedicatio-
nis celebritatem Menardus Fafis suis Benedi-
ctinis inscrut, tamquam annua ibidem veneratio-
ne cultam, ita scribens ad diem 1 Octobris: In-
 ipso die dedicatio & consecratio ecclesiae patriar-
chalibus sancti patris nostri Benedicti in monte Ca-
sino ab Alexandro Papa secundo. Menardum se-
cundus est Ferrarius in Catalogo generali Sancto-
rum, qui in Martyrologio Romano non sunt.

84 *Post adificatam dedicatamque ecclesiam cu-
ras suas Beatus convertit ad cenobium, quod qui-
dem initio prefectura sua renovare coepit, sed
nondum sufficiens erat ingenti monachorum num-
ero indies crescenti. Nam, ut perhibet Ostiensis in
Vita num. 57, intra biennium à dedicatione ad
alterum fere centenarium Congregationis Cassinensis
multitudo accendentium undique copiâ excreverat.
Trium circiter annorum spatium strutura
huic impensum fuit. Monasterii restauracionem
innovationemque compendio resert Mabillonius
ad annum 1072, in Annalibus tom. 5, pag.
48, ubi circa finem habet: Cum vero mons
ad illius caput spatiū ampliandum sufficeret,
frequentes terræ motus facti sunt, quod Leo
Marsicanus ob sepulturas tunc necessariò viola-
tas, quae forte sanctorum hominum fuerant, ac-
cidisse putat, tametsi consimiles illic non raro fiant:
quas voces non raro si, ut videtur, Mabillonius
referat ad tempora Leonis, manifestè ipsi con-
tradicit, cum ita scribat Leo Vita num. 65: Alias
sanè fatis raro in hoc loco solet fieri terræ mo-
tus, atque ita legunt Chronicci Cassinensis editiones
planè omnes, quas vidi. Hanc Ostiensis scriptio-
nem intactam servavit, imò & inobservatam pra-
teriit Mabillonius in Actis Sanctorum Ordinis S.
Benedicti seculo vi, part. 2, pag. 606. Non in-*

Frequentes
terræ motus
tempore in-
novati Cas-
tinensis

AUCTORE
U. S.

390
quiro, verēne iſi terra motus adſcribendi ſint ſe-
pulcrorum violationi, ut cum multis aliis exi-
ſtimāſſe ſe affirmat Ostiensis: lubens etiam fateor,
commemoratos terra motus ex cauſis naturalibus
oriri potuſſe. Verūm undeumque profecti ſint,
malim credere Leoni, ſcribenti, ſua eatae infre-
quentes alias fuſſe terra motus; quām Mabillo-
nia, multis ſeculis ab ea eatae remoto, contrarium
aſſerentia.

*monasterii:
huiusſtru-
ctura jam
penè nihil
ſupereſt.*

85 Plura de cœnobioſſisq; à Desiderio
aut exſtructis aut innovatis hic non addo: brevi-
ter tamen obſervo, nunc tum baſilice tum cœno-
bii, ab ipſo edificari, penè nihil ſupereſt. Ingenit
enim terra motu dejecta deſtructaque ſunt anno
1349, ut reſtaurus Gattula in Historia Casinensi,
pag. 545 de ſola loquens ecclſia. At Scipio in E-
logiis abbatum, titulo Guilielmus epifcopus VI,
abbas LXXVI, Quo tempore, inquit, celeberrimi-
num illud, longeque ſpeciosiſſimum templum,
quod olim Desiderius abbas edificarat, cum in-
ſigni monaſterio funditus everſum eſt, adeò ut
ne cubiculum quidem incolume remanferit. Nu-
ceus in Notis ad cap. 28 num. 5 docet, ſitum
ſolum & pavimenti teſſellari reliquias etiamnum
reſtare, ſed veteris ſtructura magniſcentiam in ru-
inis etiam iſpis detegi.

*Versus à
Beato in ap-
ſide ecclſia
descripti.*

86 Sepe laudatus Nuceus in Notis ad cap.
29, lib. 3 Chronicus inquirit, an Casini, an Su-
blaci lex monaſtifica à S. Benedicto fuerit promul-
gata. Diſſertationi huic anſam dederunt versus a-
liquot, quos Beatus in apſide baſilice describi juſ-
fit. Reſeruntur illi infra in Vita, num. 53, le-
gemque Casini prium editam fuſſe non dubie af-
firmant. Versus illoſ omnino adoptat Nuceus, mul-
tiſque argumentis ſtabilire nititur militantem pro
Casinatibus veſtigiiſſimam, ut loquitur, tradicio-
nem, à recentioribus quibusdam in dubium revo-
catam. Controversia hæc huic proprie loci non
eſt, unde ſufficiet hic adduxiſſe, que Nuceus, re-
latis Zacharia, Urbani II, Callisti II, Romano-
rum Pontificum, alivrumque teſtimoniis ſubdit:
Atque hæc ſanè Desiderium pernovertint, ut con-
ſtantī inconcuſſaque ſecuritate in abſida novæ baſi-
licae cubitalibus aureiſque litteris inſcribi jufſe-
rit: LEX HINC EXIVIT &c.: notiſiſſimam enim
tunc veritatē cavillari, & in invidiam trahi poſſe
non timuit, & revera per tot ſecula non legitur
cavillata. Nucei Excuſum hiſtoricum conſular
prudens lector, ſi lubet, expenſiſque rationum mo-
mentis, tum pro Casinatibus, tum contra illos ad-
ductis, ſtatuat, quod voluerit, de iſta controverſia,
quām hæc decidere minime mihi viſum eſt ad in-
ſtitutum noſtrum pertinere.

J. S.

§ VII. Plurimæ donationes ad
ordinem chronologicum re-
ductæ: violata ecclſia Caſi-
nenſis, ideoque ad aliquot
dies interdicto ſuppoſita: do-
nationum aliarum chronota-
xis.

*Varie dona-
tiones anno
1069 & ſe-
quentibus*

Petrus Diaconus post relatam electionem Gre-
gorii Pape VII, plurimas refert principum
virorum donationes, B. Desiderio abbati ant mo-

nasterio Caſinensi faſtas, ſed ordine nonnihil per-
turbat. At illæ ad ordinem utcumque reduci poſ-
ſunt ope instrumentorum, que edidit Gattula in
Historia Caſinensi, & in Accessionibus ad illam
Historiam. Nam ex illis liquet, multas donatio-
nes, quas ſub Gregorii VII pontificatu narravit
Petrus Diaconus, ante illum eſſe, figendas. Pri-
ma ex illis viderur donatio Borelli comitis, re-
lata in Actis num. 72, quā Caſinensis concedit
ecclſiam S. Petri de Avellana: Donatio enim a-
pud Gattulam in Accessionibus recitata pag. 179
notatur anno 1069, mense Martio, Indiſtio-
ne septima. Sequitur ibi reſtitutio facta eidem mo-
naſterio per Gualterium, ſed ſine ulla temporis
nota, ita ut diu poſt factam, Petro Diacono fa-
cite credamus. Sequenti mense ſecuta videretur do-
natio comitum Theodini & Oderiſi fratribus, &
Bernardi comitis, quos omnes Valvenſes comites
vocat Diaconus. Hi dederunt Caſinensis duo mo-
naſteria, per S. Dominicum abbatem in comitatu
Valvenſi erēcta, de quibus Acta num. 73. Do-
natio quidem apud Gattulam notatur anno 1067,
mense Aprilis, ſed Indiſtione septima, qua inſi-
nuat annum 1069. Quapropter, cum Petrus Dia-
conus hanc poſt alteram narraverit, malim crede-
re, hanc poſteriorē eſſe, quām toto ferè biennio
priorem, & in annos aera vulgaris poſt mē-
diū irrepiffe, quām in annos Indiſtioniſ. Anno
1070 ſigende etiam videntur aliqua donationes,
aut pratermiſſa, aut ſeriū relata in Chronicō Caſi-
nenſi. Tales ſunt donationes comitum Teanenſium,
Joannis & Landulfi, qui ſinguli per diploma di-
ſtinctum donati mediā partem caſtri, quod Mortu-
ula vocatur, & alia etiam Mirtula dictum fuſit;
ſed modo ferè deſertum eſt. Utrumque donationis
instrumentum recitatur apud Gattulam in Acce-
ſionibus pag. 170, & ſignatur anno millesimo fe-
ptuageſimo, ... mense Septembri, nona Indiſtio-
ne, qua eo anno inchoata eſt mense Septembri.
Eodem anno, eademque Indiſtione, ſed mense No-
vembri, ibidem pag. 171 notatur donatio Berardi
Marforum comitis, qui tunc Caſinensis donavit
moнаſterium sanctæ Dei Genitricis & Virginis
Mariæ, qui dicitur Lucas, ut habeat diploma
latiū videndum. Solum h̄c obſervo, Berardum
hunc Marforum comitem planè eumdem mihi ap-
parere cum Bernardo, qui mox memoratus eſt in
alia donatione cum Theodino & Oderiſo comiti-
bus Valvenſibus: nam in utroque instrumento di-
citur filius quondam Berardi comitis. Eodem an-
no aut ſequentibus ſecuta eſt donatio Nobilonis co-
mitis caſtri Vipera, qui mox memoratus eſt in
alia donatione cum Theodino & Oderiſo comiti-
bus Valvenſibus: nam in utroque instrumento di-
citur filius quondam Berardi comitis. Eodem an-
no aut ſequentibus ſecuta eſt donatio Nobilonis co-
mitis caſtri Vipera, qui mox memoratus eſt in
alia donatione cum Theodino & Oderiſo comiti-
bus Valvenſibus: nam in utroque instrumento di-
citur filius quondam Berardi comitis. Eodem an-
no aut ſequentibus ſecuta eſt donatio Nobilonis co-
mitis caſtri Vipera, qui mox memoratus eſt in
alia donatione cum Theodino & Oderiſo comiti-
bus Valvenſibus: nam in utroque instrumento di-
citur filius quondam Berardi comitis. Eodem an-
no aut ſequentibus ſecuta eſt donatio Nobilonis co-
mitis caſtri Vipera, qui mox memoratus eſt in
alia donatione cum Theodino & Oderiſo comiti-
bus Valvenſibus: nam in utroque instrumento di-
citur filius quondam Berardi comitis. Eodem an-
no aut ſequentibus ſecuta eſt donatio Nobilonis co-
mitis caſtri Vipera, qui mox memoratus eſt in
alia donatione cum Theodino & Oderiſo comiti-
bus Valvenſibus: nam in utroque instrumento di-
citur filius quondam Berardi comitis. Eodem an-
no aut ſequentibus ſecuta eſt donatio Nobilonis co-
mitis caſtri Vipera, qui mox memoratus eſt in
alia donatione cum Theodino & Oderiſo comiti-
bus Valvenſibus: nam in utroque instrumento di-
citur filius quondam Berardi comitis. Eodem an-
no aut ſequentibus ſecuta eſt donatio Nobilonis co-
mitis caſtri Vipera, qui mox memoratus eſt in
alia donatione cum Theodino & Oderiſo comiti-
bus Valvenſibus: nam in utroque instrumento di-
citur filius quondam Berardi comitis. Eodem an-
no aut ſequentibus ſecuta eſt donatio Nobilonis co-
mitis caſtri Vipera, qui mox memoratus eſt in
alia donatione cum Theodino & Oderiſo comiti-
bus Valvenſibus: nam in utroque instrumento di-
citur filius quondam Berardi comitis. Eodem an-
no aut ſequentibus ſecuta eſt donatio Nobilonis co-
mitis caſtri Vipera, qui mox memoratus eſt in
alia donatione cum Theodino & Oderiſo comiti-
bus Valvenſibus: nam in utroque instrumento di-
citur filius quondam Berardi comitis. Eodem an-
no aut ſequentibus ſecuta eſt donatio Nobilonis co-
mitis caſtri Vipera, qui mox memoratus eſt in
alia donatione cum Theodino & Oderiſo comiti-
bus Valvenſibus: nam in utroque instrumento di-
citur filius quondam Berardi comitis. Eodem an-
no aut ſequentibus ſecuta eſt donatio Nobilonis co-
mitis caſtri Vipera, qui mox memoratus eſt in
alia donatione cum Theodino & Oderiſo comiti-
bus Valvenſibus: nam in utroque instrumento di-
citur filius quondam Berardi comitis. Eodem an-
no aut ſequentibus ſecuta eſt donatio Nobilonis co-
mitis caſtri Vipera, qui mox memoratus eſt in
alia donatione cum Theodino & Oderiſo comiti-
bus Valvenſibus: nam in utroque instrumento di-
citur filius quondam Berardi comitis. Eodem an-
no aut ſequentibus ſecuta eſt donatio Nobilonis co-
mitis caſtri Vipera, qui mox memoratus eſt in
alia donatione cum Theodino & Oderiſo comiti-
bus Valvenſibus: nam in utroque instrumento di-
citur filius quondam Berardi comitis. Eodem an-
no aut ſequentibus ſecuta eſt donatio Nobilonis co-
mitis caſtri Vipera, qui mox memoratus eſt in
alia donatione cum Theodino & Oderiſo comiti-
bus Valvenſibus: nam in utroque instrumento di-
citur filius quondam Berardi comitis. Eodem an-
no aut ſequentibus ſecuta eſt donatio Nobilonis co-
mitis caſtri Vipera, qui mox memoratus eſt in
alia donatione cum Theodino & Oderiſo comiti-
bus Valvenſibus: nam in utroque instrumento di-
citur filius quondam Berardi comitis. Eodem an-
no aut ſequentibus ſecuta eſt donatio Nobilonis co-
mitis caſtri Vipera, qui mox memoratus eſt in
alia donatione cum Theodino & Oderiſo comiti-
bus Valvenſibus: nam in utroque instrumento di-
citur filius quondam Berardi comitis. Eodem an-
no aut ſequentibus ſecuta eſt donatio Nobilonis co-
mitis caſtri Vipera, qui mox memoratus eſt in
alia donatione cum Theodino & Oderiſo comiti-
bus Valvenſibus: nam in utroque instrumento di-
citur filius quondam Berardi comitis. Eodem an-
no aut ſequentibus ſecuta eſt donatio Nobilonis co-
mitis caſtri Vipera, qui mox memoratus eſt in
alia donatione cum Theodino & Oderiſo comiti-
bus Valvenſibus: nam in utroque instrumento di-
citur filius quondam Berardi comitis. Eodem an-
no aut ſequentibus ſecuta eſt donatio Nobilonis co-
mitis caſtri Vipera, qui mox memoratus eſt in
alia donatione cum Theodino & Oderiſo comiti-
bus Valvenſibus: nam in utroque instrumento di-
citur filius quondam Berardi comitis. Eodem an-
no aut ſequentibus ſecuta eſt donatio Nobilonis co-
mitis caſtri Vipera, qui mox memoratus eſt in
alia donatione cum Theodino & Oderiſo comiti-
bus Valvenſibus: nam in utroque instrumento di-
citur filius quondam Berardi comitis. Eodem an-
no aut ſequentibus ſecuta eſt donatio Nobilonis co-
mitis caſtri Vipera, qui mox memoratus eſt in
alia donatione cum Theodino & Oderiſo comiti-
bus Valvenſibus: nam in utroque instrumento di-
citur filius quondam Berardi comitis. Eodem an-
no aut ſequentibus ſecuta eſt donatio Nobilonis co-
mitis caſtri Vipera, qui mox memoratus eſt in
alia donatione cum Theodino & Oderiſo comiti-
bus Valvenſibus: nam in utroque instrumento di-
citur filius quondam Berardi comitis. Eodem an-
no aut ſequentibus ſecuta eſt donatio Nobilonis co-
mitis caſtri Vipera, qui mox memoratus eſt in
alia donatione cum Theodino & Oderiſo comiti-
bus Valvenſibus: nam in utroque instrumento di-
citur filius quondam Berardi comitis. Eodem an-
no aut ſequentibus ſecuta eſt donatio Nobilonis co-
mitis caſtri Vipera, qui mox memoratus eſt in
alia donatione cum Theodino & Oderiſo comiti-
bus Valvenſibus: nam in utroque instrumento di-
citur filius quondam Berardi comitis. Eodem an-
no aut ſequentibus ſecuta eſt donatio Nobilonis co-
mitis caſtri Vipera, qui mox memoratus eſt in
alia donatione cum Theodino & Oderiſo comiti-
bus Valvenſibus: nam in utroque instrumento di-
citur filius quondam Berardi comitis. Eodem an-
no aut ſequentibus ſecuta eſt donatio Nobilonis co-
mitis caſtri Vipera, qui mox memoratus eſt in
alia donatione cum Theodino & Oderiſo comiti-
bus Valvenſibus: nam in utroque instrumento di-
citur filius quondam Berardi comitis. Eodem an-
no aut ſequentibus ſecuta eſt donatio Nobilonis co-
mitis caſtri Vipera, qui mox memoratus eſt in
alia donatione cum Theodino & Oderiſo comiti-
bus Valvenſibus: nam in utroque instrumento di-
citur filius quondam Berardi comitis. Eodem an-
no aut ſequentibus ſecuta eſt donatio Nobilonis co-
mitis caſtri Vipera, qui mox memoratus eſt in
alia donatione cum Theodino & Oderiſo comiti-
bus Valvenſibus: nam in utroque instrumento di-
citur filius quondam Berardi comitis. Eodem an-
no aut ſequentibus ſecuta eſt donatio Nobilonis co-
mitis caſtri Vipera, qui mox memoratus eſt in
alia donatione cum Theodino & Oderiſo comiti-
bus Valvenſibus: nam in utroque instrumento di-
citur filius quondam Berardi comitis. Eodem an-
no aut ſequentibus ſecuta eſt donatio Nobilonis co-
mitis caſtri Vipera, qui mox memoratus eſt in
alia donatione cum Theodino & Oderiſo comiti-
bus Valvenſibus: nam in utroque instrumento di-
citur filius quondam Berardi comitis. Eodem an-
no aut ſequentibus ſecuta eſt donatio Nobilonis co-
mitis caſtri Vipera, qui mox memoratus eſt in
alia donatione cum Theodino & Oderiſo comiti-
bus Valvenſibus: nam in utroque instrumento di-
citur filius quondam Berardi comitis. Eodem an-
no aut ſequentibus ſecuta eſt donatio Nobilonis co-
mitis caſtri Vipera, qui mox memoratus eſt in
alia donatione cum Theodino & Oderiſo comiti-
bus Valvenſibus: nam in utroque instrumento di-
citur filius quondam Berardi comitis. Eodem an-
no aut ſequentibus ſecuta eſt donatio Nobilonis co-
mitis caſtri Vipera, qui mox memoratus eſt in
alia donatione cum Theodino & Oderiſo comiti-
bus Valvenſibus: nam in utroque instrumento di-
citur filius quondam Berardi comitis. Eodem an-
no aut ſequentibus ſecuta eſt donatio Nobilonis co-
mitis caſtri Vipera, qui mox memoratus eſt in
alia donatione cum Theodino & Oderiſo comiti-
bus Valvenſibus: nam in utroque instrumento di-
citur filius quondam Berardi comitis. Eodem an-
no aut ſequentibus ſecuta eſt donatio Nobilonis co-
mitis caſtri Vipera, qui mox memoratus eſt in
alia donatione cum Theodino & Oderiſo comiti-
bus Valvenſibus: nam in utroque instrumento di-
citur filius quondam Berardi comitis. Eodem an-
no aut ſequentibus ſecuta eſt donatio Nobilonis co-
mitis caſtri Vipera, qui mox memoratus eſt in
alia donatione cum Theodino & Oderiſo comiti-
bus Valvenſibus: nam in utroque instrumento di-
citur filius quondam Berardi comitis. Eodem an-
no aut ſequentibus ſecuta eſt donatio Nobilonis co-
mitis caſtri Vipera, qui mox memoratus eſt in
alia donatione cum Theodino & Oderiſo comiti-
bus Valvenſibus: nam in utroque instrumento di-
citur filius quondam Berardi comitis. Eodem an-
no aut ſequentibus ſecuta eſt donatio Nobilonis co-
mitis caſtri Vipera, qui mox memoratus eſt in
alia donatione cum Theodino & Oderiſo comiti-
bus Valvenſibus: nam in utroque instrumento di-
citur filius quondam Berardi comitis. Eodem an-
no aut ſequentibus ſecuta eſt donatio Nobilonis co-
mitis caſtri Vipera, qui mox memoratus eſt in
alia donatione cum Theodino & Oderiſo comiti-
bus Valvenſibus: nam in utroque instrumento di-
citur filius quondam Berardi comitis. Eodem an-
no aut ſequentibus ſecuta eſt donatio Nobilonis co-
mitis caſtri Vipera, qui mox memoratus eſt in
alia donatione cum Theodino & Oderiſo comiti-
bus Valvenſibus: nam in utroque instrumento di-
citur filius quondam Berardi comitis. Eodem an-
no aut ſequentibus ſecuta eſt donatio Nobilonis co-
mitis caſtri Vipera, qui mox memoratus eſt in
alia donatione cum Theodino & Oderiſo comiti-
bus Valvenſibus: nam in utroque instrumento di-
citur filius quondam Berardi comitis. Eodem an-
no aut ſequentibus ſecuta eſt donatio Nobilonis co-
mitis caſtri Vipera, qui mox memoratus eſt in
alia donatione cum Theodino & Oderiſo comiti-
bus Valvenſibus: nam in utroque instrumento di-
citur filius quondam Berardi comitis. Eodem an-
no aut ſequentibus ſecuta eſt donatio Nobilonis co-
mitis caſtri Vipera, qui mox memoratus eſt in
alia donatione cum Theodino & Oderiſo comiti-
bus Valvenſibus: nam in utroque instrumento di-
citur filius quondam Berardi comitis. Eodem an-
no aut ſequentibus ſecuta eſt donatio Nobilonis co-
mitis caſtri Vipera, qui mox memoratus eſt in
alia donatione cum Theodino & Oderiſo comiti-
bus Valvenſibus: nam in utroque instrumento di-
citur filius quondam Berardi comitis. Eodem an-
no aut ſequentibus ſecuta eſt donatio Nobilonis co-
mitis caſtri Vipera, qui mox memoratus eſt in
alia donatione cum Theodino & Oderiſo comiti-
bus Valvenſibus: nam in utroque instrumento di-
citur filius quondam Berardi comitis. Eodem an-
no aut ſequentibus ſecuta eſt donatio Nobilonis co-
mitis caſtri Vipera, qui mox memoratus eſt in
alia donatione cum Theodino & Oderiſo comiti-
bus Valvenſibus: nam in utroque instrumento di-
citur filius quondam Berardi comitis. Eodem an-
no aut ſequentibus ſecuta eſt donatio Nobilonis co-
mitis caſtri Vipera, qui mox memoratus eſt in
alia donatione cum Theodino & Oderiſo comiti-
bus Valvenſibus: nam in utroque instrumento di-
citur filius quondam Berardi comitis. Eodem an-
no aut ſequentibus ſecuta eſt donatio Nobilonis co-
mitis caſtri Vipera, qui mox memoratus eſt in
alia donatione cum Theodino & Oderiſo comiti-
bus Valvenſibus: nam in utroque instrumento di-
citur filius quondam Berardi comitis. Eodem an-
no aut ſequentibus ſecuta eſt donatio Nobilonis co-
mitis caſtri Vipera, qui mox memoratus eſ

A pe Dianæ Tifatinæ (à Tifata monte proximo) templum ibi fuisse , et si auctores sillerent omnes , ex foliis lapideis litteratis monumentis , ibidem adhuc extantibus , habere potuit . Altera ejusdem principis Richardi donatio habetur apud Gattulam ibidem pag . 177 , notaturque facta eodem anno millesimo septuagesimo secundo , mense Augusto , Indictione decima . Donat ibi Casinensis ecclesiam S. Benedicti Piczoli , sitam in Capua non longè ab ecclesia archiepiscopatus &c. , una cum ecclesia S. Petri in Scaphato , sitam in territorio Neapolitano &c. Eodem anno , mense Septembri , monasterium Casinense accepit ecclesiam S. Magni in civitate Fundis cum tribus aliis , ut habent Acta num. 73 , ubi donatores dicuntur Leo & Girardus Fundani consules . At in diplomate donationis apud Gattulam in Historia Casinensi pag . 259 solius fere Girardi consulis fit mentione cum Labinia conjugi . Leonis tamen consulis , tamquam donatoris , etiam qualiscumque sit mentio post medium diplomatici , ita ut putem recte utrique attributam donationem . Notatur illa anno millesimo septuagesimo secundo , mense Septembri , Indictione decima . Notanda erat Indictio xi , que inchoatur mense Septembri . Donatio Joannis Hiserniensis , qua in Actis narratur num. 74 , facta est eodem anno & mense secundum diploma , recitatum in laudato mox Opere pag . 264 , ubi donantur monasterium S. Benedicti de Bangnara cum duabus aliis ecclesiis , sicut in Actis legitur . Datum est diploma anno millesimo septuagesimo secundo , mense Septembri , undecima Indictione . Eodem verisimiliter anno , mense Decembri , figura est donatio Azzonis , nobilis Marsicanus , qui Casinensis abbatie dedit castrum Mota , ut in diplomatici , aut Meta , ut vocatur in Actis num. 73 , cum omnibus , quae possidebat in valle de Orbeto . Donatio mendosissime scripta notatur anno millesimo septuagesimo secundo , & dies mense December per Indictionem decimam . Notanda quidem erat eo anno & mense Indictio undecima , sed tabelliones in Indictionibus frequenter errant . Ceterum Petrus Diaconus in loco Aclorum , quem exponimus , non nominat Azzonem donatorem , sed plura simul donata dicit à quibusdam nobilibus Marsicanis .

89 Anno forsan eodem , aut forte etiam 1073 , donatio ampla Littefridi consulis Fundani , aut Littefrida ducis , ut vocatur in diplomatici apud Gattulam in Accessionibus pag . 180 , figura videtur . Nam notatur mense Octobri , & Indictione undecima , sed barbare omnino scripta est , ut dubium admodum sit , an Indictio , qua annum 1072 innuit , recte sit expressa . Donatio satis exposta est in Actis num. 74 , modo addamus , absolutam non fuisse , sed factam sub ea conditione , ut locum haberet , si legitima prole careret Littefridus . Anno 1074 , mense Octobri , Nobilo comes , qui ante Casinensis abbacie dederat monasterium S. Eustasi , eidem adjectis quatuor alias ecclesiis cum possessionibus ad illam spectantibus , videlicet S. Marci , S. Barbatii , S. Hilarii & S. Eleutherii . De his Petrus Diaconus lib . 3 cap . 61 sic habet : Præterea & Nubilo comes de castro Vipera obtulit huic loco monasterium sancti Eustasi infra eundem * castrum , & ecclesiam sancti Barbatii & sancti Eleutherii & sancti Hilarii , atque monasterium sancti Eustasi in castello Ribza . Hac nuncumque differunt ab iis , quae dedi ex instrumento donationis , edito apud Gattulam in Historia , pag . 283 ; non solum quia melius serius utramque donationem ponit Petrus

Desiderio
abbati

* idem

Diaconus , quam instrumentum , quod notatur AUCTORE factum anno Domini MLXXIV , & XXXVII anno principatus domini Landolfi principis , mense Octobris , XIII Indictione ; que omnia indicant annum 1074 ; sed etiam quia refert , alterum S. Eustasi monasterium à Nobilone aut Nubilone comite donatum . Itaque verisimile est , hoc ultimum monasterium serius donatum , & sic tres donationes diversis annis factas ad idem tempus relatas esse à Petro . Porro Landolus princeps , in diplomatici memoratus , est Landolphus IV princeps Beneventanus ; ex eoque colligitur , castrum Vipera fuisse in ditione Beneventana . De illo castro meminit Marius de Vipera archidiaconus Beneventanus in Chronologia Episcoporum Beneventorum pag . 93 , ubi ait castrum istud à familia de Vipera possessum fuisse usque ad annum Domini MCCCV .

90 Anno 1075 , aut potius 1076 , contigit donatione Joffredi Ridelli , natione Normanni , & ducis Cajeta , qua satis exponitur in Actis num. 75 . Donatio apud Gattulam in Historia pag . 267 notatur facta millesimo septuagesimo quinto , mense Februarii , quartadecima Indictione . Indictio innuit annum 1076 , & hunc probabilius donationi adscribere debemus , quia etiam additur , & octavo decimo anno principatus domini Richardi , Capue principis . Nam suprà eodem mense Februario Indictio decima , sive annus 1072 , jungitur cum anno decimo quarto Richardi in ipsius diplomatici . Hic igitur annus ejus decimus octavus debet concurrere cum Indictione decima quarta & anno 1076 . Verisimiliter tabellio anni initium desumpit à Paschate , ut in multis provinciis usitatum erat eo tempore , & sic currebat ipsi annus 1075 mense Februario , quando nobis est annus 1076 . Eodem anno , mense Augusto , figura est donatio Landonis Hirpinensis domini , qua refertur in Actis num. 75 : nam geminum Landonis diploma , apud Gattulam in Accessionibus pag . 181 datum , notatur anno millesimo septuagesimo sexto , mense Augusto , Indictione XIV . Anno 1077 notatur donatio Roberti de Bello Prato , natione Normanni , qui Casinatis concessit ecclesiam S. Joannis , sitam in territorio oppidi , quod Pons curvus dicitur , & non longe Aquino distat versus Lirim fluvium . Diploma Roberti habetur apud Gattulam in Historia pag . 313 , datum anno millesimo septuagesimo septimo , mense Aprilis , quintadecima Indictione . Anno eodem aut sequenti figura est donatio Petri nobilis Romani , qui Casinatis dedit ecclesiam S. Antonini , sitam in territorio montis Porculi . Notas hasce solum chronologicas habet donationis instrumentum , editum a Gattula in Historia pag . 236 , quod datum sit sub pontificatu Gregorii VII , Indictione prima , mense Septembri , die vigesima quarta . Quare si tabellio Indictionem inchoavit à Kalendis Septembri , ut tunc usitatus erat in Italia , designat annum 1077 , si verò (quod minus est verisimile) Indictionis initium à Kalendis Januarii sumpsi ; signavit annum 1078 .

91 Cerò anno 1078 contigit controversia illa Casinensi inter Casinates & Capuanos , qua refertur in Actis num. 77 . Nam illa Capua tractata est coram Gregorio VII , quem anno 1078 Capua fuisse constat ex Epistola ipsius prima libri sexti , datâ Capua Kalendis Junii Indictione prima , ut videri potest apud Labbeum tom. 10 Conciliorum col. 196 . Præterea eodem anno , mense Novembri , Gregorius Papa controversiam illam Roma

det

AUCTORE
J. S.

decidit in favorem Casinensem. Judicium Gregorii edidit Gattula in Historia pag. 254 & 255, datumque est Romæ vi Idus Decembris, ... anno vi pontificatus domini Gregorii VII Papæ, Indictione secunda. Omnes nota congruunt cum anno 1078. Eodem anno Jordanus princeps Capitanus dedit Desiderio pro abbatia Casinensi castellum aliquod, Suju dictum, & in ducatu Casertano situm. Donatio apud Gattulam in Accessionibus pag. 187 notatur nono Kalendas Octubris, anno ab Incarnatione Domini... millesimo septuagesimo octavo, per Indictionem secundam. At, quod ibidem pag. 186 habetur privilegium, ab eodem Jordano Cassinatibus datum, videatur figendum anno 1077, et si anno millesimo septuagesimo octavo notetur. Nam illum annum innuit prima Indictio cum mense Decembri conjuncta, & annus vigesimus principatus Richardi & Jordani, & mentio Richardi tamquam viventis, qui in altero tamquam defunctus memoratur. Observavit hoc ipse Gattula, monnitque, annum 1078 per incitantiam scriptum fuisse pro 1077. Anno 1079 Joannes comes donavit suam partem de castello Sujo, quod idem esse puto cum castello Suju memorato; & similiter suam partem de monasterio S. Erasmi in civitate Formiana, jam ante donato per Joffridum Ridellum. Donatio apud Gattulam in Historia pag. 267 & 268 recitat, factaque est anno 1079, mense Maio, Indictione secunda. Petrus Diaconus de his ita scribit cap. 44: Præterea Johannes filius Hugonis comitis, patris exemplum fecutus, obtulit atque firmavit beato Benedicto integrum partem suam de castello Sujo, quod est medietas ipsius, cum universis ad eamdem medietatem pertineantibus, tam intus quam foris; nec non & integrum partem suam de supradicto monasterio sancti Herafimi in Furmia. Existimo, eorumdem bonorum donationes aliquando reperitas fuisse à diversis, quia hi de legitima eorum possessione contendebant. Certe tale exemplum infra dabo.

Ecclesia Casinensis violatur

92. *Eodem anno 1079, verisimiliter mense Aprili, violata est ecclesia Casinensis iussu Jordani Capuae principis, quem jam variis vicibus beneficum in idem monasterium vidimus, & postea etiam videbimus. Tam gravior tulerit S. Gregorius VII illam ecclesie violationem, ut & in principem, & in monachos quoque, tamquam negligenter reos, commotus sit, & officia divina in eadem ecclesia ad unam alteramve hebdomadam cessare jussit, ut refertur in Actis num. 78. Rem contigit anno 1079, & quidem mense Aprili, colligimus ex Epistolis Gregorii VII hac de causa datis. Recitat Baronius ad annum 1078 num.*

24. *Epistolam Gregorii ad Jordanum principem, quem acriter objurgat, & ad satisfactionem horatur. Data autem est Romæ undecimo Kal. Maji, Indict. secunda, id est, xxi Aprilis anni 1079. Itaque de anno saltet dubitandum non est, & ne de mense quidem, quantum videtur; quia Gregorius, qui intra duos aut tres dies factum scire poterat, hanc dubie sine mora scriptis ad Jordanum, idque ipse innuit, dicens: Novissimè ecclesiam beati Benedicti sacrilego ausu intrare, deprædar; & violare non timuerit. Ex gemina Epistola Gregorii ad Casinates, edita utraque apud Gattulam in Historia pag. 149, licet alias careant anno & die, quibus sunt datae, idem de mense Aprili fit verisimile; quia in secunda dicit Gregorius, se nuper ob violatam ecclesiam posuisse interdictum; & mox subjungit: Verum quia Ascensionis Domini sollempnitas toto vene-*

rabilis orbe nunc imminet, nolentes jam propter alicuius scelus in tanto festo tanâ religiosum locum officio pietatis carere, decrevimus & vos & eumdem locum ab interdicto absolvere. Erat anno 1079 Pascha xxiv Martii, & consequenter festivitas Ascensionis Domini die 2 Maii. Quare verisimile est, interdictum fuisse postum circa idem tempus, quo ad Jordanum principem scripsit Gregorius, durasse ad octo circiter aut decem dies, & violationem ecclesie fuisse commissam aliquot diebus ante interdictum, certè mensis Aprili.

D

93. Porro, etiam si Gregorius Papa Desiderium abbatem ejusque monachos nimis arguat timiditatis, rationem tamen divina officia prohibendi non repetit ex culpa ipsorum, sed ex crimen Jordani principis & violatione templi, ita loquens in prima ad monachos Epistola: Quapropter hujus temeritatis noxam inultam esse non ferentes, præsertim cum locum vestrum violatum esse, & exemplo hujus facinoris deteriora posse vobis contingere perpendamus, ammonemus, ut divinum officium in ecclesia B. Benedicti non faciatis, sed altaria omnia, quæ intus sunt, detegentes, quantum sit hujusmodi violationis periculum, quoque cognoscere faciatis &c. In altera Epistola, quâ solvit interdictum, nullam facit mentionem de culpa Abbatis aut monachorum, sed & se & inimicos suos ipsorum precibus commendat, & tandem ipsum Jordanum principem his verbis: Nec non & pro illo, qui tam sanctissimum locum, toto mundo famosum, violavit, preces effundit, ut Deus det illi cor penitens, & sic eum ad se convertat, ut in hac vita & futura mereatur gratiam Dei obtainere. Ex iis autem, qua Jordanus posset contulit Casinensi abbatiae beneficia, facile colligimus, ipsam Casinensis omnino satisfacti, & pristinum erga ipsos amorem instaurasse. Ad hanc emendationem non parum ipsi fortasse profuit pena post illatam violentiam divinitus inflicta, de qua Petrus Diaconus ita scribit: Sed non in longum, postquam officium de ecclesia nostra interdictum est, vindictam distulit dextera Dei. Nam princeps tanti auctor sceleris, postquam pecuniam accepit, lumen amisi. Poterat sanè ejusmodi flagellum miserantis Dei principem, levitate forsan magis & indignationis cuiuscumque impotentia, quam malitia lapsum, ad mentem revocare.

E

94. Anno 1080 Robertus Guiscardus, dux Apulia & Calabria, gestis suis in historia notissimus, donavit B. Desiderio abbatii monasterium S. Petri Tarenti, civitatis recenter capta, ut habent Acta num. 91. Instrumentum donationis, quo & alia quadam Casinatibus dantur, recitat Gattula in Accessionibus pag. 183 & 184, ibique notis bis insignitur: Anno ab Incarnatione... millesimo octuagesimo, mense Junio, Indictione tercia. Eodem anno figendum est Jordani Capuae principis mox memorati diploma, quo confirmantur Casinatibus omnes donationes, tam ipsius Jordani, quam patris ipsius Richardi. Habet quidem notas chronologicas invicem non recte consonantes, prout editum est in Opere jam laudato pag. 184 & seqq.; cum datum notetur, tertio decimo Kalendas Octobris, anno ab Incarnatione millesimo octogesimo, Indictione tercia. Nam mense Septembri anni 1080 inchoata erat quarta Indictio, sicut mense Septembri quinta Indictio notatur in sequenti diplomate anni 1081, & sexta in tertio anni 1082, licet tria illa ejusdem sint principis & ab eodem notario scripta. Anni quoque principatus Richardi in hoc instrumento non congruunt

cam

F
Donationes
alia principum viro-
rum

A cum annis principatus sequentium instrumentorum, ut consideranti patet. Itaque imperitie tabellionis vel incuriae transcribentium aut imprimentium hac imputanda sunt. Attamen vix dubitare possum, quin anno 1080 datum fuerit dictum Jordani diploma, quia Petrus Diaconus lib. 3 cap. 47 dicit, biennio post hæc (sive post hoc diploma) factam esse à Jordano donationem monasterii S. Rufi, que clare figuratur anno 1082 & mense Septembri. Hoc vero confirmationis diploma laudatus Petrus anè memorat his verbis: Eodem anno (non quo violata erat ecclesia Casinensis, ut perperam explicat Nucens; sed quo Gregorius concilium Romanum VII celebraverat, de quo postremo agebat, sive anno 1080) Jordanus princeps, cuius suprà meminimus, more priorum principum generale præceptum huic monasterio fecit de omnibus finibus ac pertinenciis ejus. Quo etiam præcepto specialius confirmavit eidem monasterio universa, quæ tam pater quam ipse huic monasterio concederant, seu concambiaverant, vel reddiderant. *Enumeratio omnium ibi poterit videri.*

anno 1080

* Quintiani

C 95 Eodem anno 1080, mense Octobri, Robertus Guiscardus donavit monasterium S. Nicandri, de quo in Actis num. 91, una cum duabus ecclesiis S. Nicolai & S. Thomæ, ut latius videri potest in diplomate apud Gattulam in Historia pag. 276, ubi recte signatur anno millesimo octogesimo, mense Octobre, Indictione quarta. Die tertia Novemboris secuta est donatio Oderisi, de qua Petrus Diaconus lib. 3 cap. 61 ita habet: Oderisius præterea Landonis filius, de Babuco ad hunc locum veniens, ecclesiam S. Mariæ sitam sub ipso castro, & aliam ecclesiam S. Mariæ in jam dicto castro, & S. Pauli, & sancti Archangieli in Mozzani, & S. Quinziani * in hoc cœnobio devotissimus obtulit. Instrumentum donationis habetur apud Gattulam in Historia pag. 816, ubi datum legitur anno Dominica Incarnationis millesimo octuagesimo, & Gregorii VII anno octavo, Indictione tertia, mensis Novemboris die tertia. Fuerat quidem notanda Indictione quarta; at cum reliqua nota chronologica consonant in annum 1080, id tabellionis aut transcribentium incuria imputandum. Babicum oppidum, in quo facta donatio, in Latio memorat Leander Albertus, & civitatem vocat. Accessit eodem mense donatio Sanonis, de quo Petrus Diaconus cap. 44 hec scribit: Item Sanzo, filius Alberti, de comitatu Pinnensi, cartam fecit huic monasterio de integra forte hæreditatis suæ, id est, de medietate castelli, quod dicitur Planellu, cum ecclesia sancti Stephani ibidem, & de medietate Passianiani, cum terra mille modiorum mensura. Donationis diploma recitat Gattula in Accessionibus pag. 182, in quo omnia latius exponuntur. Datum legitur anno millesimo octuagesimo, & die mensis November per Indicione prima. Rursum fallit Indicio, que tunc erat quarta. At imperitus tabellio, qui linguam Latinam non noverat, hunc errorem facilius committere potuit, quam errare in annis æra Christianæ.

96 Anno 1081 Jordanus Capua princeps iterum se beneficium exhibuit abbatì nostro Desiderio, ipsique pro monasterio donavit tres partes majoris lacus Aquinensis, fisco suo addictas ob comitum Aquinensem cum principe inimicitiis, ut in instrumento legitur apud Gattulam in Accessionibus pag. 187. Notatum ibidem est anno millesimo octoagesimo primo, & sextodecimo Kalendas Octobris, ac demum per quintam Indicione Septembri Tomus V.

nem. *Quæ omnia recte congruant Anno 1082, aut probabilius 1083, ipsi comites Aquinenses predictum lacum Desiderio abbatì donaverunt scripto diplomate, quod in laudato Opere subditur pag. 188. Diploma hoc datum legitur, Anno ab Incarnatione millesimo octogesimo secundo, Indictione sexta, mense Februario, vigesimo quinto anno principatus domni Jordani gloriosi principis. Omnes nota chronologica insinuant annum 1083, modo excipiamus Incarnationis annum, ita ut verisimile sit, hunc suisse signatum more multis locis tunc usitato, quo annus 1082 currebat usque ad Pascha anni 1083. Quare ante hanc donationem facta videtur donatio altera laudati principis Jordani, donantis Casinariis ecclesiam S. Rufi civitatis Capuane. Certe hujus diploma pag. 189 datum est octabò Kalendas Octobris, anno ab Incarnatione millesimo octogesimo secundo, scriptum Capuæ per sextam Indictionem, & anno principatus Jordani vigesimo quinto. Hac enim omnia consonant in annum 1082, & mensem Septembrem.*

97 De predictis donationibus Petrus Diaconus cap. 47 ita scribit: Biennio post hæc (scilicet post confirmatas omnes donationes) oblata est ab eodem principe (Jordano) in hoc monasterio ecclesia S. Rufi intra civitatem Capuanam, quæ dudum sibi concessa, & per sacramenta firmata fuerat ab his, quibus jure hæreditario juxta mortem patriæ pertinuerat, cum servis & ancillis atque colonis, nec non & libris & ornamenti, & omnibus omnino tam foris quam intus pertinentiis ipsis, mille librarum auri pœnâ propositâ id violare conantibus. Per eos etiam dies comes Adenulphus simul & fratres fecerunt oblationem suam in hoc loco de lacu majori, qui est juxta civitatem Aquinensem, cum omnibus ejusdem loci pertinentiis, super eam oblationem, quam ante annum principis Jordanus fecerat, Nimirum princeps mense Septembri anni 1081 obulerat tres partes lacus comitibus ademptas: comites vero, qui erant quatuor fratres, Adenulphus, Landolphus, Pandulfus & Lando, post annum & quinque ferè menses, seu mense Februario anni 1083 totum lacum donarunt, postquam verisimiliter cum principe amicitiam redintegraveram.

§ VIII. Gesta Desiderii ad conciliandum cum S. Gregorio VII
Robertum Guiscardum, aliosque principes Normannos: ejusdem gesta cum Henrico Germaniae rege: reliqua ante pontificatum ejusdem.

Q Uam gratos apud omnes vicinos principes fuerit beatus abbas Desiderius, utcumque ce inter jam liquet ex tot donationibus, quas eidem pro Normannos monasterio Casinensi factas usque ad annum 1083 & principi Salerni frustra tentas vidimus. Quantus vero fuerit pacis amator, quantumque gratiâ illâ, quâ apud principes mirifice valebat, Sedi Apostolica profuerit, nunc expoundem. Pars ea Italia, que hodiernum regnum Neapolitanum constituit, multos co tempore habebat principes. Verum inter omnes longe eminebant Normanni, nimirum Robertus Guiscardus,

D d d cui;

394
cui Nicolaus II Papa ducatum Apulia & Calabria dudum confirmarāt, ejusque frater Richardus, quem Capua principem idem Pontifex similiter confirmaverat. Verū principes illi, ut erant bellicosi magis quam religiosi, non solum Gracorum & Saracenorum urbes invadebant, sed & principes Longobardos bello impetebant, & civitates Ecclesie Romanae subiectas occupare subinde conabantur. Hac de causa variis vicibus à communione sua eos Romani Pontifices separarunt. Petrus Diaconus lib. 3 cap. 45 varia narrat de progressibus Roberti Guiscardi contra Saracenos in Sicilia, & contra Gracos in Apulia. Relata autem expugnatione Panormi in Sicilia, hæc ad propositum nostrum subdit: Talia igitur ad votum sibi dux evenisse advertens, immenso valde congregato exercitu, super Salernum (Longobardo principi Gisulfo subiectum) castra locare disponit. Quod supradictus Papa Gregorius cùm competrisset, per patrem Desiderium Gisulfo principi ducis pacem expetere monuit: ad quod ille nec responsum quidem reddere voluit. Dux vero suum exercitum congregans, circa Salernum tentoria fit. Ex alia autem parte. Richardus princeps ro-

B gatu ducis occurrens, cum diversis bellorum machinis illam oppugnare vehementissimè coepit. Hoc Desiderius audiens, Richardum principem adiit, eumque unā secum ad Gisulfum venire rogavit. Quod dum venissent, post multa verba in vacuum abita*, eorum Gisulfus spernit consilium, & cum duce nullo pacto se confederaturum jurejurando affirmat. Itaque capit Salernum, & Gisulfus principatum suum amittit namquam recuperandum, quamvis titulum principis Salernitanī retinuerit.

C 99 Post relatam Salerni expugnationem, ita pergit laudatus auctor: Inde autem dux cum exercitu, sociato sibi principe, ad hoc monasterium (*Cassinense*) venit, atque à Desiderio & Fratribus honorifice suscepimus, illorumque se orationibus commendans, attentiū Campaniam expugnaturas ingreditur. Talia Papæ Gregorii cùm pervenissent ad aures, ducem & principem à liminibus separavit, collectoque exercitu super eos ire disponit. Quod ubi duci nunciatum est, concitè unā cum principe Capiam remeans, dux supra Beneventum, princeps vero supra Neapolim obsidionem firmavit. In hac obsidione Richardus Capua princeps anno 1078, cui mors ipsius passim illigatur, ab excommunicatione solitus, defunctus est, cui successit Jordanus filius ejus, ait laudatus Petrus. Mors porro Richardi profuit B. Desiderio, ut optatam inter principes Normannos & S. Gregorium VII pacem conciliaret. Nam primò Jordanus princeps, Richardi filius, favens Papæ Gregorio, non modo abstinuit ab oppugnanda ulterius Neapoli; sed etiam Roberto duci se opposuit, ita ut inter hos jam bellum oriretur. Desiderius interea pater hæc audiens, ducem adiit, eumque ad pacem redire rogabat. Cujus monitis Robertus obtemperans, pacem cum principe facit. Et post aliqua minoris momenti loca à duce expugnata, iterum Petrus hac subiungit: Desiderius præterea ægrè ferens, ducem à matris Ecclesiæ gremio diu extorrem manere, Romanum adiit, & Papam Gregorium rogare coepit, ut ducem ab anathematis vinculo, quo eum ligaverat, solveret. Quo impetrato, pacis amator & conservator Desiderius cum Cardinalibus ad ducem profectus, eum ab excommunicationis vinculo solvit. Ex hisce colligitur, B. Desiderii operâ factum esse, ut pax inter Gregorium Papam

& Robertum ducem, qua utilis erat & necessaria Ecclesiæ, firma & stabilis componeretur.

D 100 Operæ pretium erit, si annum facti adeo memorabilis investigemus. Baronius pacem illam illigat anno 1080, ubi ejus conditiones refert num.

pax hec fa-
cta anno
1078.

35 & seqq. Pagius verò credit, Robertum excommunicatione solutum esse, & Ecclesiæ conciliatum anno 1077, idque latè ostendere conatur ad annum 1074, & rursus ad annum 1077. At utraque sententia errori obnoxia viderur, pax que illiganda est anno 1078. Nam primò pax illa coaluit post mortem Richardi Capua principis, qua contigit anno 1078 non multum procello, ut facile ex ipsis & filii ejus Jordani diplomatis colligi potest. Secundo pax facta est post solutam obsidionem Beneventi, ut liquet ex dictis. Atqui Beneventum adhuc obséssum erat circa initium Martii anni 1078. Nam Gregorius VII in concilio Romano IV, quod habitum est anno ab Incarnatione Domini millesimo septuagesimo octavo, . . . : Gregorii Papæ VII anno quinto, & quinto Nonas Martii, Indictione prima, excommunicat omnes Nortmannos, qui invadere terram sancti Petri laborant, . . . & eos, qui Beneventum obsident &c, ut latiñs videri potest apud Labbeum tom. 10 Conciliorum col. 370. Itaque saltem pax conclusa est post initium Martii anni 1078, & sic abundè refutata est sententia Pagii, eam fagentis anno 1077. Contra Baronii sententiam non solum militans Pagii argumenta, quibus evincitur, non tam diu differri posse dictam pacem, cùm variis scriptores illam statim narrarent post gesta anni 1077; sed etiam Petrus Diaconus innuit, factam esse non diu post solutam Beneventi obsidionem, & non multò diutius post mortem Richardi Capua principis. Hic autem certò mortuus erat ante Kalendas Junii anni 1078: nam eo die Capua erat Pontifex, ut vidimus num. 91; Capuanum autem non venisset, dum in excommunicatione vivebat Richardus. Imò jam defunctus fuisse videretur Richardus, quando die IIII Martii ejusdem anni concilium supra dictum habebat Gregorius. Nam aquè excommunicatus fuisse videretur obsidentes cum Richardo Neapolim, quam obsidentes Beneventum. Plura igitur non addo, presertim cum Baronii sententia nullis nitatur fundamentis. Ad videndas dictæ pacis conditiones, qua ad gesta B. Desiderii minùs pertinent, lectorem studiosum remitto ad

E

suprà laudatum Baronii locum, ubi juramentum fidelitatis, à Roberto factum Pontifici, notatur tertio Kalendas Julii; sed annus non adjungitur.

F

101 Gestæ B. Desiderii cum Henrico rege, quædamus in Actis cap. 8, figenda sunt anno 1083. Etenim vocatus est beatus Abbas ab Henrico, postquam hic Romanum ex parte occupaverat, ut colligitur ex ordine narrandi, quem observat Petrus Diaconus. Nam hic ante ea, quæ ex ipso in Actis damus, cap. 50 de capta per Henricum parte Urbis Transiberina, in qua est basilica S. Petri Vaticana, sic habet: Henricus interea imperator, alio anno exercitum congregans, Romanum advenit, & porticum sancti Petri per vim cepit, & ex magna parte destruxit, atque archiepiscopum Ravennatem invasorem Apostolicæ Sedis absque consilio & voluntate totius Romanæ Ecclesiæ constituit. Hec facta sunt anno 1083, ut scriptores consentiunt, & ut aliis verbis narratur in Actis pontificalibus, collectis ex Chronico Bertoldi, & datis apud nos tom. vi Maii, ubi post duas relatas expeditiones Henrici contra Romanum,

Beatus ad
Henricum
regem acce-
dit.

* habita

Robertum
Guiscardum
feliciter
Gregorio
VII conci-
hat:

A de *tertia auctor sic habet*: Anno **M**lxxxiii ite-
rum Henricus cum multitudine schismaticorum
five excommunicatorum ante Pentecosten Ro-
mam impugnaturus aggreditur: sive Guiber-
tum Ravennatem, perjurum, depositum & ana-
thematisatum, apud sanctum Petrum introniza-
vit; non per Ostiensem & Albanensem & Por-
tuensem episcopos, qui hoc privilegium habent,
ut & Papam consecrent, sed per Mutinensem
& Ariminensem episcopos &c. *Hac omnia ad an-*
num 1083 figit Baronius, quemadmodum & ge-
sta inter Henricum & Desiderium abbatem.

*causam
Gregorii VII
strenue pro-
pugnat.*

102 *Quam strenue & constanter S. Gregorium
apud Henricum defenderit abbas Desiderius, A-
cta satis declarant. At crediderim, plus etiam,
quam ibi legitur, pro Gregorio fecisse Desiderium.
Certe Gregorius, simul atque anno 1081 intel-
lexerat, Henricum regem cum exercitu Romam
velle circa Pentecosten venire, monuit ea de re
Desiderium, eumque ad fidem sibi servandam
hortatur his verbis: Tu vero ipse, amande fra-
ter, cognoscis, quia, si nos amor justitiae &
honoris sanctae Ecclesiae non teneret, tamque pra-
vae voluntati ac nequitiae regis & suorum velle-
mus favere, nulli aliquando praedecessorum no-
strorum ab antecessoribus regibus seu etiam ar-
chiepiscopis tam amplum & devotum servitium,
sicut nos ab hoc rege & ab archiepiscopo, ha-
bere potuerunt. Verum quoniam illorum minas
& saevitiam pro nihilo ducimus; magis, & neces-
se fuerit, mortem suscipere parati erimus, quam
impietatibus eorum assensum præbere, aut justi-
tiam relinquere. Quapropter rogamus & mone-
mus, ut quemadmodum te decet, ita nobis ad-
haeres, quatenus sanctæ matris tuæ Romanæ Ec-
clesiae honor, quæ de te multum confidit, nunc
& semper robur obtineat. Addit, se certò intel-
lexisse, Henricum operam dare, ut per nuptias
filii sui cum filia Roberti Guiscardii hunc ducem
ad partes suas trahat; Sed, inquit, prudentia
tua sollicitè invigilet, & quid super hac re actum
sit, diligenti examinatione cognoscat. Tu ipse et-
iam quantocyus ad nos propera. Ex hisce verisimi-
le est, allaborasse Desiderium, ut Robertus Guis-
cardus, cui acceptus erat, Gregorio fidelis ma-
neret, quemadmodum revera permanxit.*

Anno 1084
Henricus
Urbem caput,

103 *Qua in Actis num. 86 referuntur de ca-
pta Urbe, de obfesso in arce Sancti Angeli Ponti-
fice, ac de eodem per Robertum Guiscardum li-
berato & Caisnum ducto, innectenda sunt omnia
anno 1084. Chronotaxim hanc clare habemus ex
Actis pontificalibus Gregorii VII, qua concinnata
sunt ex Bertoldi Constantiensis Chronicō, & data
apud nos tom. vi Maii, in quibus pag. 147 num.
17 hac leguntur: Anno **M**lxxxiv Henricus in
Romanorum finibus hiemavit, ibique Guibertum
Ravennatem suum Romam venturum exspecta-
vit. . . His temporibus Constantinopolitanus (*im-
perator Alexius Comnenus, quocum Robertus
Guiscardus bellum gerebat in Illyrico*) maximam
pecuniam Henrico quondam regi transmisit, ut
Ruodbertum Wifcardum ducem Calabriæ & Ap-
uliæ, conjuratum militem Domini Papæ, in
ultionem ejusdem regis bello appeteret. . . Sed
Henricus acceptam pecuniam . . . ad conciliandum
sibi vulgus Romanum expendit: cuius ad-
jutorio Lateranense palatum seriā quintā ante Pal-
mas (*id est* xxi *Marii*) cum suo Ravennate
Guiberto intravit. Nobiles autem Romani, præ-
ter admodum paucos, cum Domino Papa Gre-
gorio tenuerunt, qui & quadraginta obsides ei
dederunt. Papa autem in castellum Sancti Ange-
Septemberis Tomus V.*

li se recipit, omnesque Tiberinos pontes & fir-
miores Romanorum munitiones in sua obtinuit
potestate. Erat igitur Henricus in Urbe, sed non
omnino ibidem prævalebat. Interim in festo Pa-
schali à Guiberto antipapa coronari voluit, ut in
Actis sequitur. Nihil quoque prætermittebat, quo
Urbem sibi afferere, & arcam Sancti Angeli expug-
nare conaretur; sed non habebat vires sufficietes
ad brevi tempore id perficiendum, & Robertus
Guiscardus non permisit, ut dominus Roma moraretur.

104 *Nam eodem anno, ut habent laudata A-
cta num. 18, Robertus Wifcardus, dux Norman-
orum, in servitium sancti Petri, post Kalendas
Maii Romanam armata manu invasit, fugatoque
Henrico, totam Urbem Gregorio Papæ rebel-
lem penitus exspoliavit, & majorem ejus partem
igni consumpsit, eo quod Romani querendam ejus
militem vulneraverunt. Deinde acceptis obsidibus
à Romanis, & in castello S. Angeli, quod do-
mum Theodorici dicunt, reservatis, ipse ad re-
cuperandam terram S. Petri reversurus, in bre-
vi plurima castella & civitates Domino Papæ
recuperavit. Henricus autem Ruodberto refi-
stere non valens, ad partes Teutonicorum satis
sestinanter revertitur... Dominus autem Papa,
collecta synodo, iterum sententiam anathematis
in Guibertum hæresiarcham & Henricum & o-
mnes eorum fautores promulgavit: quod & in
festo S. Joannis Baptista præterito jam dudum
Romæ fecit, cum Henricus adhuc ibi morare-
tur. In Actis pontificalibus Centii Camerarii num.*

14 *dicitur Henricus fugisse uno die, antequam
Romanum advenit Robertus. In tertis Actis pontifi-
calibus num. 15 legitur de Henrico: Cui nunti-
tus advenit, si non de obsidione exigeret, à
Roberto Guichardi duce Apulia expulsus esset.
Quo accepto nuntio, Romanis suis valedixit. De
igne per Robertum in Urbem injecto omnia Acta
consentiant; sed secunda & tercia habent, incen-
dium illud fuisse in partibus Urbis circa Latera-
num & Colosseum, quæ etiamnum raras admo-
dum domos habent.*

105 *Quod vero habet Petrus Diaconus in A-
ctis de Roberto, acsi capti Româ, liberatoque Gre-
gorio ex arce Sancti Angeli, mox cum eodem Pon-
tifice Urbe egressus esset, resupinatur ex omnibus
Actis Pontificalibus. Verba ex primis mox ad-
duela insinuant, concilium à Gregorio celebratum,
antequam ex Urbe discessit. Centius Camerarius in*

*Actis secundis num. 14 sic habet: His igitur ita
peractis, dux ad propria rediit & patrem suum
Gregorium Pontificem, in Lateranensi palatio se-
dente, cum fratribus suis episcopis & Cardinali-
bus in pace dimisit, pertractantem Ecclesiæ ne-
gotia pro sui officii debito, de diversis mundi parti-
bus emergentia. Et num. 16: Hic ter quaterque
verè beatus Pontifex, post diuinam in Urbe mo-
ram, descendit in Apuliam, & occurrente sibi jam
dicto duce Roberto Guiscardi, Salerni famosam
civitatem gloriouse intravit. Duo laudati scripto-
res, ambo contemporanei, consentiunt de mora
notabili, quam Roma traxit Gregorius post fugam
Henrici; sed prior afferit, castella Pontifica in-
terim per Robertum recepta esse; alter ait, Ro-
bertum ad propria rediisse. Utrumque fieri potuit:
nam potuit Robertus ad expugnationem castrorum
& civitatum duces & milites suos relinquare, &
interim in Apuliam proficiisci brevi reversurus.
Tertia Acta minus antiqua num. 16 habent: De-
hinc ivit (Robertus) ad castrum Sancti Angeli,
dominum Papam ab eo abstraxit, secumque La-
teranum deduxit. Post alia vero num. 17: Dux*

*sed per Ro-
bertum Gaif-
cardum fu-
gere cogitur:
& Grego-
rius Papa*

E

F

D d d 2

ve-

AUCTORE

J. S.

verò Apuliae secum dominum Papam deducens, apud Salernum dimisit.

106 indeque pri- aliquot saltem hebdomadis, & forsan mense uno altero Rome mansisse post fugatum mense Maio Henricum. In Vita quidem S. Anselmi Lucensis, data apud nos ad XVIII Martii, num. 18 brevior mora innuitur, quando auctor de Roberto dicit: Ante cuius adventum Henricus, Urbe reliqua, fugit: quam una die manu armata dux fidenter expugnavit, Dominumque Papam de angustia turris in latitudinem facri palatii Lateranensis cum magno triumpho & gloria reduxit. Itaque, peractis ibi aliquot diebus, Salernum pariter perrexerunt &c. Verum nescimus, quantum temporis spatium per aliquot dies ille auctor designare voluerit, & meritò dubitamus, an exinde inquisiverit, quanto tempore Gregorius in palatio Lateranensi subsisterit. Quare magis credendum est scriptoribus ante laudatis, qui longiorem afferunt moram, præsterrim cum ex Chronico Barriensi, apud Pagum ad annum 1085 num. 9 laudato, constet, Robertum tantum mense Octobri mare trajecisse ad expeditionem suam contra imperatorem Gracum cum filio continuandum, ita ut nihil obstet, quo minus usque ad mensem Julianum pro Gregorio pugnare potuerit. Porro Gregorium à Roberto Casinum fuisse deductum, nullus habet ex laudatis auctoribus prater nostrum in Actis. Attamen res idcirco non videtur dubitationi obnoxia, cum eundem esset Salernum, & vix breviori via Salernum ire possent, quam per Casinum. Itaque Româ Casinum, indeque Salernum profecti sunt.

Donationes anno 1084

107 Anno 1084, in quo versamur, piorum liberalitate rursum creverunt possessiones monasterii Casinensis. Primam, quam invenio hujus anni, donationem commemorat Petrus Diaconus lib. 3, cap. 56 his verbis: Sequenti verò tempore Theodinus, filius Maynerii de Trivento, obtulit huic loco monasterium sancti Salvatoris, quod situm est prope fluvium Tresta, simul cum castello, quod eidem monasterio pertinet, vocabulo Pesclatura, & duabus aliis ecclesiis, id est, sancta Maria de Colle Rotundo, & sanctus Paulus de Petra Corvina, cum universis earumdem ecclesiarum mobilibus & immobilibus. Litteras donationis hujus edidit Gattula in Accessionibus pag. 190, ubi signatur millesimo octagesimo quarto anno, mense Aprili, septima Indictione Monasterium ibi dicitur situm in territorio Triventino, propinquum flumine Tresta. Civitas autem Triventino, nunc Trivento sibi dicta, est in Samnio, sive in hodierno comitatu Molisii, ad Trinium flumine, ut habet Baudrandus. Alteram donationem ad hunc annum refert Gattula in Historia pag. 238, ubi comes Henricus Casinatus donat ecclesiam quamdam S. Petri in territorio Lucerinæ civitatis. Hec alias dicitur Nuceria Saracenorum. Donatio natur mense Novembri, quinta Indictione, & Alexii imperatoris quarto anno, fine anno æra Christianæ. Annum hunc 1084 insinuat annus quartus Alexii Comneni; at Indictio congruit anno 1081. An dictum instrumentum videatur satis authenticum, examinare poterunt, quorum interest. In Chronico Casinensi de donatione illa nihil reperio.

108 Aliam ibidem refert mox laudatus Petrus Diaconus, ita scribens: Transmundus quoque Teatinus comes similiter obtulit in hoc monasterio tria sui juris castella in comitatu Pinnen-

et sequen-
tibus mona-
sterio

fe, quorum unum vocatur Arseta, alterum dicitur Bacucca, tertium nominatur Bisenti, cum terra nichilominus decem milium, & eo amplius modiorum. Donatio hec latius exponitur in Transmundi diplomate, edito apud Gattulam in Accessionibus pag. 191, ubi dicitur datum anno millesimo octagesimo quinto, & dies mense October per Indictionem octavam. Si imperitus notarius Indictionem recte notavit, & annum novum cum nova Indictione, ut aliqui fecerunt, ordinari voluerit; donatio facta est anno 1084; si erraverit in Indictione, ad annum 1085 referenda est. Sequuntur apud Gattulam in laudato Opere pag. 191 & 192, due donationes Jordani Capua principis, quas ille ambas ad annum 1085 refert. At, cum utraque notetur Indictione nona, utraque anno vicefimo octavo principatus Jordani, existimo potius illam, quæ ibi prima ponitur, & octavo Kalendas Martii facta legitur, esse posteriorem, & spectare ad annum 1086. Etenim nona Indictione nequit inchoari ante Kalendas Septembres anni 1085. Itaque diploma datum anno 1085, mense Februario, certè datum non est nona Indictione. Accedit annus principatus vigesimus octavus, qui necdum videtur inchoatus fuisse mense Februario anni 1085, cum principatum cum patre suo obtinuerit Jordanus anno 1058, sed post mensem Februarium, quantum ex variis ipsis diplomatis colligere potui. Quidquid sit, alterum diploma certò datum est anno 1085, quartâ decimâ Kalendas Decemb. & alterum verò octavo Kalendas Martii, & anno 1085, sed forte ad Pascha usque producto, & sic nobis erit annus 1086. Donationes in ipsis diplomaticis videri possunt. De iisdem etiam & aliis ejusdem principis fit mentio in Chronico Casinensi lib. 3 cap. 61.

109 Ut numerosis donationibus finem imponam, *Casinensi facie*

demum addo Sikelgaita, vidua Roberti Guiscardi donationem, de qua in Actis agitur num. 91. Donavit illa oppidum Cetrarium, in dotem sibi concessum. Diploma donationis apud laudatum Gattulam datum legitur, anno millesimo octagesimo sexto, Indictione nona. Hacenus de donationibus maximis & plurimis, qua Beato Desiderio liberalitate Catholicorum principum obtigerunt pro monasterio Casinensi. Ex iis utcumque colligere possumus, quanti præclarum illum Abbatem fecerint viri illustres & principes, qui in vicinis monasterio Casinensi provinciis dominia sua habebant; quantoque amore & veneratione & ipsum Desiderium, & monasterium Casinense fuerint prosecuti. Quanta vero fuerit exultatio abbatis Desiderii apud S. Gregorium VII, & apud Cardinales Romanæ Ecclesiæ, magis patebit ex illis, qua de electione ipsius ad summum pontificatum modò illustrare aggredior, omissis donationibus & transactionibus aliquot, qua minus attinent ad propositum nostrum, & in Chronicæ Casinensi videri poterunt.

§ IX. Mors Gregorii Papæ VII,
cui diu reluctans substitui-
tur Desiderius, assumpto no-
mine Victoris III : gesta i-
psiis in pontificatu, ac bea-
tus obitus.

*Gregorius
VII, anno
1085 defun-
ctus, præce-
teris*

Tempus beati obitus S. Gregorii VII Papa tam claris & invicem consentientibus notis Chronologicis in Actis num. 94 assignatur, ut nullum possit esse dubium, quin obierit anno 1085, die xxv Maii, qui erat Dominicus, ut liquet ex littera Dominicali E. Paulus Benedictensis consensit de die, dum in Vita Gregorii, apud nos data ad xxv Maii, num. 102 scribit, Gregorium defunctum esse in festivitate Urbani prædecessoris sui. Nam S. Urbanus Papa I colitur xxxv Maii. Acta Pontificalia, ex Bertholdo ibidem data, num. 19 tempus idem clare assignant his verbis: Tandem ex hac luce anno Incarnationis Dominicæ MXXXXV, Indictione VIII, VIII Kalendas Junii subtractus, supernæ vocationis βραβεῖον accepisse non dubitatur, sepultus Salerni in ecclesia S. Matthei, quam ipse eodem anno dedicavit. Mitto alios: nam res certa est & indubitate, ut credendum sit, aut memoria lapsu aut typicæ vitio contigisse, ut mors Gregorii VII in Annalibus Baronii ad hunc annum legatur fixa vigesimæ quartæ mensis Maii. Nam etiam Martyrologio Romano ad xxv Maii S. Gregorii memoria adscripta est. Porro commendatum à Gregorio ad pontificatum præ ceteris Desiderium nostrum, non solum habent Acta, sed etiam Vita Gregorii jam laudata, in qua num. 101 hac leguntur: Præterea rogatus (in supremo morbo Gregorius VII,) ut in tanta fidelium perturbatione sibi successorem & ecclesiæ contra prænominationem adulterum (Guibertum antipapam) designaret ultorem, trium dedit optionem, videlicet Desiderii, Cardinalis & abbatis cenobii Cassinensis; atque reverendissimorum episcoporum, Ottonis Ostiensis, & Hugonis Lugdunensis.

*Desiderium
abbatum ad
ponificatum
commenda-
vit:*

111 Verum quia Otto nondum à Germaniæ & Galliæ partibus redierat, ... Hugo quoque sua iustrans gubernacula procul aberat; interim suavit eligi vicinum Desiderium, licet brevissime victurum, non tamen absque typo victoriae Vito rem esse appellandum. Hisce tribus à Gregorio nominatis quartus additur in Actis nostris, videlicet Lucensis episcopus S. Anselmus, cuius Vita edita est ad XVIII Martii. Attamen in Vita S. Anselmi nihil inventio de eo per S. Gregorium proposito electoribus, ita ut illud ipsum utcumque dubium videatur. *Wilhelmus Malmesburiensis lib. 3 de Gestis regum Anglorum pag. 108 de illis habet sequentia: Rogatus est (Gregorius) à Cardinalibus, ut Papam constitueret, beati Petri exemplum referentibus, qui lactantis Ecclesiæ rudimentis vivens Clementem præfecerat. Negavit ille idem exemplum secuturum, quod ab antiquo concilii esset vetitum; consilium vero se daturum. Si vellent hominem in seculo potenter, eligerent Desiderium abbatem Cassinensem, qui salubriter & in tempore numero militari violentiam Guiberti infringere; sive ecclesiasticum*

& eloquentem, acciperent episcopum Hostiensem Odonem. Ita scriptor ille loco & tempore remotior à rebus gestis, quām sint alii à nobis laudati, ita ut ipsius relatio ut minus accurata sit habenda, sive spectemus numerum illorum, quas proposuit Gregorius, sive attendamus ad rationes eligendi, quas addidit. In laudata mox Gregorii Vita hæc ad propositum nostrum sequuntur: Prædixerat eidem Desiderio Pater sanctus, quod non interfuturus esset migrationi ipsius, quamvis ob hoc infirmantem invisiisset, & * cum eo usque in finem perseveraret, & sanctas exequias cum ceteris celebraret; multumque eum attonitum trimestre reddiderat. Cūmque hæreret in admiratione, quidnam impedimenti futurum esset, subito nuntiatur ei à Nortmannis facta circumvalratio cuiusdam castelli suo monasterio subiecti; & compulsa necessitate succurendi suis, abeundi licentiam accepit: siveque, licet invitus, ex plenæ prophetæ locum dedit. *Hacenus de postremis gestis & obitu S. Gregorii VII, qui etiam ibi legitur prædictissime victoriæ, tempore Victoris III à Catholicis de schismaticis in Germania relatam, de qua ad annum 1086 videri potest Bertholdi Constantiensis Chronicón.*

112 Tempus, quo Desiderius abbas legitima electione in locum Gregorii VII substitutus est Pontifex, clare exprimitur in Actis, ubi post annuam ferè moram, quæ ex ipsius tergiversatione & detractione orta est, tandem qualicumque adhibita violentia legitur electus anno 1086 in ipsa Dominica festi Pentecostes, quæ eo anno incidentebat in XXIV Maii. Tanta dilationis unicam suisse cansam, quod Desiderius pontificatum constanter decretaret, dilucidè ex Actis colligitur. Paucis diebus post mortem Gregorii vota omnium, qui Salerni erant congregati, jam conspirabant in Desiderium, ab ipso Gregorio commendatum. Obierat enim Gregorius XXV Maii, & jam ante Pentecosten, tunc die VIII Junii celebratam, rogatus ab omnibus est, ut pontificatum susciperet, uti Acta habent num. 95. Autò electorum numero, cum vim ei inferre pararent ope Jordani principis Capnani, ausus est Casnum. Post servorem astatim, nimis Septembri mense aut Octobri, exercitum diuersus princeps collegerat, ut Desiderium omnesque electores Romam duceret; at noluit Romam ire Desiderius, quod vim sibi inferendam suspicaretur, & sic iter prætermissum est. Tandem post Pascha anni 1086 Romanum, quod multi ex aliis partibus episcopi & Cardinales convenerant, cum aliis proficieti statuit Desiderius, forte minus tunc sibi à vi inferenda metuens, quod longè major futurus esset electorum numerus; & fortasse etiam, quod non comitaretur Jordanus Capua princeps, & Rainulphus Normannus Aversa comes, qui ambo jurare noluerant, vim Desiderio non inferendam. Nam Gisulphus Salernitanus princeps, qui Salernum, à Roberto Guiscardo expugnatum, ab aliquot annis amiserat, magis verisimiliter indigebat amicitia Abbatis Casinensis, quām ut ab eo timere deberet. Demum extrema necessitas eligendi Pontificem efficere apud Desiderium poterat, ut qualemcumque timorem suum utilitati Ecclesiæ posshaberet. Itaque sic tandem die XXIV Maii electus est Desiderius, & Victor III nominatus, non tamen consecratus eodem anno, quod nollet assentiri, aut, si utcumque assensus erat, pontificatum vellet depolare.

113 Anno 1087, in Dominica Palmarum, seu die XXI Martii, multis precibus principum

AUCTORE
J. S.

E
*Hic vero
vehementer
obligans,
tandem cli-
gitur anno
1086, XXIV
Maii,*

D d d 3 vi-

AUCTORE

J. S.
électionem
acceptat an-
no 1087,
xxi Martii,
consecratur
ix Maii.

virorum, episcoporumque & Cardinalium permo-
tus Victor III, Pontificie dignitatis insignia in
conventu Capuano resumpsi, & supremi Pasto-
ris officiam exercere statuit, ut habent Acta num.
101. Itaque post festivitatem Paschalem Casini ce-
lebratam, ad Urbem perrexit, deducente prin-
cipe Capuano cum agmine militari. Cum autem
Guibertus antipapa Urbem teneret, & eam op-
pugnare nollet Victor, Tiberim prope Ostia Tibe-
rina eum suis trajecit, ut civitatem Leoninam
& basilicam S. Petri in ea occuparet, quod satis
erat ad propositum suum. Ubi vero ex basilica S.
Petri, seu potius ex porticu, quam munierant,
pulsi erant Guiberti affecte, consecratus est Victor
III die Dominica post Ascensionem Domini, sive
ix Maii, duobus ferè annis post mortem Gregorii VII,
& integro anno, exceptis diebus quin-
decim, post electionem suam. Hec tanta Victo-
ris ad supremam dignitatem acceptandam mora
luculenter ostendit, quam longè absuerit ab ea
ambienda. Judicium verò Gregorii VII, qui Vi-
ctorem optimè noverat, & cui reliquorum o-
mnium judicium tam constameruit conforme,
ut hi non minus in offerenda ei dignitate perseve-
raverint, quam ipse in eadem reuicienda, abun-
dè probat, summo pontificatu dignissimum fuisse
Victorem. Vel sic tamen Hugo Lugdunensis epi-
scopus, qui dolebat spem suam fuisse elusam, in
gravia contra Virum sanctum erupit maledicta,
& Epistolam calumnias referat contra eum ad
Mathildem comitissam circa hoc tempus scripsit.
Calumnia ille hoc loco refutanda venirent, nisi id
jam factum esset § 2. hujus Commentarii. Quare
hic tantum addo, Mathildem comitissam Hugoni
calumnianti minimè credidisse, ut colligitur ex
Actis infra edendis num. 103. Si enim pontifica-
in indignum credidisset Victorem, non statim cum
exercitu Romam advolasset ad eum videndum &
adjuvandum.

Beatus scri-
bit ad prin-
cipes: pro-
moveret expe-
ditionem.

B

114 Victor porro, suscepso tandem pontifica-
tu, strenuum Gregorii VII successorem mox se
ostendit. Nam Bertholdus Constantiensis ad annum
1087, relata Victoris ordinatione, ut loquitur,
sed forè ultimam electionem, aut potius accepta-
tionem Victoris insinuat, ita prosequitur: Qui sta-
tim post electionem suam missis usquequa litteris,
se juxta decreta sanctorum patrum declar-
avit incessurum. Judicium quoque sui antecef-
foris piz memoriae Gregorii Papæ super Heinri-
cum & omnes ejus fautores confirmavit. Con-
secratus est autem execute Maii mense (imò die
ix Maii) apud sanctum Petrum, à Cardinalibus
episcopis, Ottone Ostiensi & Petro Albani-
ensi, cum reliquis Cardinalibus. Hac ultima
de consecratione utcumque insinuat, de electio-
ne ante locutum esse Bertholdum; & sic landa-
ta Victoris littera jam ante consecrationem sue-
rint exarata. Circa idem tempus, sive post accep-
tam electionem à Victore, sive post consecratio-
nem, sive etiam mense Junio, quando cum pre-
clarissima comitissa Mathilde Victor Roma de-
gebat, figendus est conatus ipsius ad conjungen-
dos principes & populos Italia contra Saracenos
in Africa dominantes, de quo in Actis agitur
num. 108, ubi ingens relata de iis victoria
Victori sic attribuitur, ac si ipse exercitum con-
gregasset, & ipso vivente clades maxima Sarace-
nis Africanis fuisse illata. Verum, consideratis
aliis quoque scriptoribus, existimo Victorem eo
ferè tantum modo hujuscè expeditionis ducem fui-
se, quo successor ipsius Urbanus II promovit cru-
cesignatorum expeditionem in Terram sanctam,

nimirum hortando, animandoque populos ad eam
expeditionem suscipiendam. D

115 Mox laudatus Bertholdus ad annum
1088 habet sequentia: His temporibus Pisani &
Genuenses, & alii multi ex Italia, Africatum
regem paganum hostiliter invaserunt, & depræ-
data eis terra, ipsum in quandam munitionem
compulerunt, & eum deinceps Apostolicæ Se-
di tributarium effecerunt. Hoc ipsum, quid re-
gem illum Apostolicæ Sedi tributarium fecerint,
satis insinuat, aliquam in ea expeditione partem
habuisse Pontificem. Nolim tamen inde inferre,
militis Pontificis aut etiam abbatis Casinensis ad-
fuisse expeditio, cum Victor omnibus viribus
suis indigeret, ut se contra Guibertum utcumque
tueri posset. Franciscus Maria Florentinus in
Operc. Italico de Vita Mathildis comitissa lib. 2
pag. 238 laudat verba antiquissimi Martyrologii
Lucensis, in quo ad annum 1089 hac habentur:
Fecerunt Pisani & Genuenses stolum* in Affri-
cam, & ceperunt duas munitissimas civitates,
Almadiam & Sibiliam in die S. Xisti (vi Augu-
sti,) in quo bello Ugo vicecomes filius Ugonis
vicecomitis mortuus est. Ex quibus civitatibus,
Saracenis ferè omnibus interfectis, maximam præ-
dam auri & argenti, palliorum & ornamento-
rum abstraxerunt. De qua præda Pisanam eccle-
siam mirabiliter in diversis ornamentis amplifi-
cavere, & ecclesiam B. Sisti in Curte veteri æ-
dificaverunt. Hec præcedentibus minimè repu-
gnant, ne quoad tempus quidem. Nam expeditio
suscipi anno 1087 potuit, hortante Victore III,
& eodem aut sequente anno bellum in Africa in-
choari, & continuari anno 1089, quo dua ci-
vitates dicuntur occupata. Anonymus Casinensis in
Chronico ad annum 1086, relata ordinatione Vi-
ctoris III, ita deinde habet: Pisani apud Africam
certantes, Saracenos vicerunt. Notatur quidem
apud Muratorium tom. 5 Scriptorum Italia pag.
58 anno 1086; sed omnia, que ad illum an-
num habet anonymous ille, spectant ad annum se-
quentem 1087. Ex dictis abunde liquet, Pisani
fuisse præcipios in illa expeditione cum Ge-
nuensibus; Victorem vero fuisse hortatorem, &
ita exemplum præbuisse expeditonibus crucisigna-
torum in Terram sanctam, post aliquot annos sub
Urbano II secutis.

* id est
classem

E

116 Victor porro, exacto Romæ mense Ju-
nio, & forsitan aliqua parte Julii, Casinum re-
babet concilio Bene-
dictum, & ecclesiam S. Nicolai in Pica consecravit. F
Deinde Beneventum profectus est mense Augusto,
ibique concilium celebravit. In hoc sententia excom-
municationis iterata est contra Guibertum antipa-
tam ejusque fautores schismaticos; & prater a-
lia decreta, Hugo archiepiscopus Lugdunensis
ac Richardus Massiliensis abbas à communione
Ecclesie separantur, quia ipsi se suis molitioni-
bus contra Victorem a communione Ecclesie sepa-
raverant. Negat quidem Hugo Lugdunensis in
Epistola secunda ad Mathildem, se discessisse ab
unitate & communione Ecclesie. At in prima
Epistola satis fatetur, se eo tempore, quo Victor
ipse electionem suam ratam habuit, numquam
consentire voluisse, & in ea mente persistisse us-
que ad tempus, quo ad Mathildem scribebat.
Etenim conqueritur de Ottone episcopo Ostiensi,
quem, verisimiliter falso, dicit secum conspirasse in
concilio Capuano contra Victorem, quod eidem
obedientiam exhibuerit. Verba aliqua hoc trans-
fero: Immemor, inquit, factus propositi, & fa-
ctæ nobis sponsionis, quod dicere pudet, cum
abate, (id est cum Victore Papa) pacem fa-
ciens,

A ciens, reverentiam ei per omnia sicut Papæ persolvit. *Hac Hugo indignans de Ottone Ostiensis, quem accusat, quod Victori persolverit reverentiam sicut Papæ. Non potuit igitur postea meritò inficiari, se Victori reverentiam & obedientiam ut Papæ prestare noluisse; nisi fateri voluisset, se fecisse, quod factum ab Ottone improbat. Accedit Epistola illa tota calumniis contra Victorem plena, quam verisimile est eo animo scriptisse Hugonem, ut Mathildem in partes suas traheret, ad Victorem de pontificatu dejiciendum. At frustra Mathildem tentavit Hugo: imò vix dubitandum videtur, quin preclara illa principis epistolam Victori communicaverit, ut magis ab Hugonis molitionibus caveret. Quod spectat ad Ottонem Ostiensem, quem in dicta Epistola ut sibi antea consentientem & Victori contrarium exhibet Hugo, non facile crediderim, Ottонem aliter Hugoni consensisse, nisi ad eligendum alium Pontificem, si Victor in detrectando pontificatu constanter perseverasset. Hoc meritò improbari non poterat; sed Hugo longius processit, & Victori, post iteratam & ab eo acceptatam electionem, non modo obedientiam negavit, sed persecutiones etiam inferre voluit. Itaque meritò dicitur à communione Ecclesiae se separasse: resipuit tamen sub pontificatu Urbani II, & cum eo conciliatus, multa postmodum egregie gessit, sicut videri potest in elogio, quod ipsi contextum est in *Gallia Christiana tom. 4 inter antisites Lugdunenses col. 97 & seqq.**

egrotusredit Casinum, ubi abbatem eligendum curat:

117 Eodem verisimiliter mense Augusto, cum in ipso concilio, quod tribus tantum diebus continuatum est, gravi morbo correptus esset B. Victor, Benevento Casinum rediit, ut habent Acta num. 114. Ubi Casinum pervenerat, aliqua primum ad utilitatem canonii Casinensis decreta condidit. Deinde successorem suum abbatem per monachos eligendum curavit, electumque Oderisum S. R. E. Cardinalem, qui erat monasterii prepositus, suo suffragio confirmavit, & abbatialibus ornamentiis insignivit. Post hec alio rursum die Cardinales & episcopos convocabavit, & monuit atque præcepit, ut loquitur Petrus Diaconus num. 115, ut Ottонem Ostiensem eligerent summum Pontificem. Fecit hoc B. Victor ex mente S. Gregorii VII. Nam ex tribus aut quatuor, quos ille pontificatu præ ceteris dignos pronuntiaverat, solus tunc dignus supererat Otto Ostiensis. Mortuus enim erat S. Anselmus Lucensis, quem nominatis à Gregorio annumerant aliqui. Morti appropinquabat Victor, ex Gregorii consilio eleitus. Vivebat quidem Hugo Lugdunensis; sed appetendo nimium supremam illam dignitatem, & indignis episcopo calumniis Victorem impetendo, se pontificatu prorsus indignum reddiderat. Solus igitur supererat Ostiensis ex nominatis à Gregorio, à quo Victor recedere noluit.

commendat electionem successoris sui,

118 Porro ita locutus Victor legitur, ac si voluisse se pontificatu abdicare, ut, vivente se, successor eligetur. Non tamen tam strictè intelligenda est vox præcepit, ut libertatem electoribus auferre voluisse censendus sit Victor. Quia de causa æquè dubium est, an verbis Petri Diaconi tam pressè sit inherendum, ut dicendum videatur, voluisse Victorem, ut ante mortem suam fieret electio successoris. Imò ipsa quoque verba tam claram id non insinuant, ut rem satis certam crederem, et si certo constaret, verba Victoris exactissimè relata esse. Dicitur quidem Ottонem manu apprehensum episcopis ceteris presentasse, ita loquens: Accipite eum, & in Romanam Eccle-

siam ordinate, meamque vicem in omnibus, quo usque id facere possitis, habete. Verum non eximmo hec necessariò intelligenda de abdicatione pontificatus, quemadmodum intellexit Nuceus, in hac ita commentans: Quibus verbis facultatem illis tribuit novum Pontificem subrogandi, necdum supremo spiritu exhalato, & pontificatus abdicat per tantulum illud spatium, quo animam agebat, ut ita successoris electio legitimè celebraretur à clero, & ipse se ante obitum imminentis timore schismatis exsolveret &c. Hac, inquam, explicatio minus necessaria; imò & minus probabilis mihi appareat. Nam, vel abdicabat se eo ipso tempore, vel non abdicabat. Si abdicabat, non poterat amplius suas vices aliis demandare: si non abdicabat se Victor, non poterant alii ante mortem ejus eligere. Malum igitur existimare, Victorem voluisse, ut post mortem suam, quam posset citissime, fieret electio; ideoque vices suas alii demandasse, ut omnia disponerent ad electionem quam citissime faciendam post mortem suam.

119 Post hec sepulcrum sibi iussit preparari, & demum post diem tertium obiit anno 1087, die xvi Septembbris. Illud post diem tertium male intellexerunt & pessimè explicarunt aliqui, ac si obiisset post diem tertium contracte infirmitatis.

Nam cum Beneventi morbo fuerit corruptus, & multas in ipso morbo dispositiones fecerit, verisimilis est, cum obiisse post tertiam ferè hebdomadam contracte infirmitatis, quam post diem tertium. Tempus ipsum abundè hoc docet. Nam concilium triduanum, in quo egrotare coepit, habuit mense Augusto, & defunctus est xvi Septembbris. Alii crediderunt, post dictum tertium electi abbatis Oderisi defunditum esse Victorem. At id omnino incertum est, & magis credo, defunctum esse tribus diebus post mandatum de preparando sepulcro. Hinc incertum manet, quo die abbatem sibi sufficiendum curaverit, nisi accuratè assignatum sit tempus, quo abbatiam administravit. Hoc circumscribitur hoc loco, annis viginti novem, mensibus quatuor, quibus adduntur dies sedecim. Etenim regimen abbaticæ propriè inchoavit anno 1058, die xix Aprilis, ut dictum est num. 55; illud igitur secundum hunc calculum depositum die quarta Septembbris: quod non est incredibile. Attamen in prefatione num. 1 dicitur præfuisse annis viginti novem mensibus quinque; sed ille quintus mensis certò non est completus, ita ut credibile sit, antelorem ibi rotundo numero usum esse, & sic dixisse quinque menses pro mensibus quatuor & diebus sedecim. Quod speletat ad tempus gesti pontificatus, hoc triplici modo enumerari potest, à consecratione, quod mensibus quatuor, diebus septem Acta rectè circumscribunt, videlicet à die ix Maii usque ad xvi Septembbris; aut ab acceptata in concilio Capuano electione, quod factum eodem anno, die xxi Martii; & sic præfuit quinque mensibus & diebus viginti sex, aut demum à prima electione, facta anno 1086, die xxiv Maii, & ab eo tempore præfuit anno uno, mensibus tribus, & diebus viginti tribus. At hi mensis & dies in Actis, prout edita sunt, fuerunt prætermitti.

120 Porro ex iis, qua per decursum Actorum dicuntur de infirmitate corporis B. Victoris, queque ibidem leguntur de supremo ipsius morbo, clare elucescit, defunctionem non esse morte subitanea, aut veneno eidem propinato, quod jam satis refutatum est § 2. De preparato sibi sepulcro à B. Victore in absida, ut recant, capituli meminerunt

Sepulcra
Beati &
varie trans-
lationes.

AUCTORE

J. S.

Acta num. 115. De sepultura verò breviter Petrus Diaconus de Viris Illustribus cap. 18 ita scribit: Sepultus verò est in absyda capituli Casinensis. De corporis translationibus Gattula in Historia Casinensis sec. 6 pag. 172 memorat sequentia: Sanctissimi Pontificis corpus duobus abhinc saeculis à veteri ante capitulum sepulchro ad vetus S. Berthario dicatum facellum translatum. Anno deinde MDCL, cùm basilica reficeretur, in sacra-rium; ex quo anno MDCLXVI magnâ pompâ ab Angelo de Nuce, abate tunc Cassinate, atque archiepiscopo postmodum Rossanensi, ad latus dexterum novi facelli S. Bertharii humatum est, ut constat ex Actis notarii Francisci Pagliarri ci-vis Sangermanensis. Tandem verò, instituta anno MDXCII magna solemnitate ac pompa, corpus S. Victoris iterum elevavit, humavitque sub ara facelli, ejus nomini dicati, Andreas Deodatus, abbas tunc Cassinensis, atque deinde archiepiscopus & ipse Rossanensis, ut ex instrumento constat, eodem anno die xix Martii rogato penes Acta Joseph Ricardi tabellionis Sangermanensis, cui duo protonotarii unusque notarius Apostolici interfuerent. Hisce plura non addo; nam & epitaphium & Officium Beati data sunt § 1, ubi de cultu actum.

ter Desiderius in me ab ipsa ferè infancia habere dignatus est dilectione; cùm me, vix dum quatuor & decem annos egressum, in hoc sancto loco quam libenter suscepit, instruxit, enutrit ac provexit.

D

2 Cernens insuper, & dolens cum tanti utilitate operis memoriam quoque tanti Viri, scriptorum negligentiâ paulatim in oblivionem ac per hoc in contemptum fore venturam; licet non eleganter, licet denique non sufficienter valeam ejus opera ex toto complecti; aggrediar tamen, confisus de auxilio Dei, quoquo modo illa perstringere, & ad gloriam Dei, tantique Viri sanctam* memoriam, nec non ad solacium filiorum ejus, fratrum nostrorum, literis utcumque mandare; æquius utique judicans cum obedientia & devotione inscitæ notam subire, quam de tam pretiosa materia ex toto silere: & indignum prorsus esse decernens, ut, et si omnia nequeo, vel aliquanta non studeam de tot tantisque operibus ejus referre; prudentissimo utique more ve-nantium, insequantium feras, qui, et si omnes capere nequeunt, nequaquam tamen, quotquot possunt, capere negligunt. Et quoniam plurima prorsus & ferè innumera tanti Viri sunt opera, multa me ex ipsis etiam, quæ scio, pratermis-surum confiteor; quoniam scribere si omnia voluisse, prolixam certè & enormem historiam condidistem: quamvis ob hoc multis nostrorum, qui mecum pariter illa recolunt, me redarguendum fore non dubitem: sed ego lectorum fastidio utiliter consulens, si ea tantum, quæ relatu-est dignissima, scriberentur, sufficere judicavi. Nam si qua minus nostris literis reperiuntur, in ejus operibus luce clarius conspicuntur.

E

3 Hujus sanè Viri primordia, quoniam, opitulante Christo, hinc exordium sumere gestio, ab his, qui ejus ab incunabulis extitere sodales, ad-didici. Multa præterea ex ejusdem ore veridico, cùm me frequenter sibi nimia bonitate faceret ad-hærere, percepit. Nonnulla etiam à prioribus quibusdam audivi. Cætera postremò illius & ocu-lis propriis plurima vidi; & universis ferè usque ad obitum ejus interfui. Unde lectorum meum reddere certissimum volo, nulla me in hoc o-pusculo extrinsecus additamenta facturum; nul-la prorsus de illo, nisi veraciter comperta, scri-putrum: utpote qui me simplici intellectu legis-ge meminerim: Perdes, Domine, omnes, qui loquuntur mendacium, salvo utique intellectu a-lio, quo dictum id de hæreticis affirmatur. Quòd si forte aliquis, invidentiâ seu malitiâ ductus, fidem his accommodare noluerit, & favoris potius gratiâ huic rei me operam dedisse putaverit; huc, si placuerit, properans aperiat visus & videat, ac per ea, quæ videntur, illa quoque, quæ videri non possunt, semoto livore, considerans admiri-tur & credat, credensque bonorum omnium Largitori laudes super hoc & gratias referat; sic que tandem me de multis illius pauca, deque maximis minima prorsus scripsi cognoscat.

F

ANNOTATA.

a Tempus, quo Casinense monasterium rexit Desiderius paulò aliter ab aliis notatur, ut dixi Commentarii prævii num. 119.

b Ad locum hunc ita commentatur Angelus de Nuce: Huic Petri Diaconi, ut conjecto, periodo prætulisse verba Leonis; quæ ad oram ex ejus Codice edimus. Proprius quippe & con-cinnius ad rem faciunt. Adscripta autem & à Mu-

712

C
Scribendi
occasio. E
multis

a

b

c

d

e

f

g

h

i

j

k

l

m

n

o

p

q

r

s

t

u

v

w

x

y

z

aa

bb

cc

dd

ee

ff

gg

hh

ii

jj

kk

ll

mm

nn

oo

pp

qq

rr

ss

tt

uu

vv

ww

xx

yy

zz

aa

bb

cc

dd

ee

ff

gg

hh

ii

jj

kk

ll

mm

nn

oo

pp

qq

rr

ss

tt

uu

vv

ww

xx

yy

zz

aa

bb

cc

dd

ee

ff

gg

hh

ii

jj

kk

ll

mm

nn

oo

pp

qq

rr

ss

tt

uu

vv

ww

xx

yy

zz

aa

bb

cc

dd

ee

ff

gg

hh

ii

jj

kk

ll

mm

nn

oo

pp

qq

rr

ss

tt

uu

vv

ww

xx

yy

zz

aa

bb

cc

dd

ee

ff

gg

hh

ii

jj

kk

ll

mm

nn

oo

pp

qq

rr

ss

tt

uu

vv

ww

xx

yy

zz

aa

bb

cc

dd

ee

ff

gg

hh

ii

jj

kk

ll

mm

nn

oo

pp

qq

rr

ss

tt

uu

vv

ww

xx

yy

zz

A ratorio ad calcem remissa verba sunt sequentia : Quem videlicet omnipotens Deus adeo carissimum habuit , ut illud , quod suo fidelis famulo Benedicto olim promiserat , locum istum , quem tunc gentibus destruendum , diripiendumque tradere censuerat , in maiorem longe , quam tunc erat , statum , famamque & gloriam fore venturum , per ipsum nostro hoc tempore dignatus sit , ut cernitur , ad effectum perducere . Hujus planè &c.

c Ita hic observat laudatus Angelus : Sive à librarii manu , sive à seculi dialecto reliquid pro reliquit inductum est , religiosè retinuimus . Quemadmodum alius pro aliud , sicut pro sed , itcirco pro idcirco . Duas enim has litteras D & T Latinoribus quoque permutatas observavimus in marginibus apud Gruterum . Similia in cursu occurrent non pauca vel amanuensium incuria vel temporis istius dialecto attribuenda , ut abitus pro habitus , nichil pro nihil ; sed hec impostorum , ut pote minutiora , inobservata præterito , ne annotationes nimium accumulem .

B d Observat hic Angelus : Ex hujus ... tantum prologi lectione religiosam (Ostiensis) modestiam , judicii maturitatem ac sapientiam undique redolentis , qualis quantusque Desiderii fuerit encamistes Leo , facile est aestimare .

e Oderisius hic Desiderio in monasterii Cassensis regimine successit , sub ipso functus praepositi munere , & à Nicolao II Cardinalis creatus .

Antiqua capitum partitio.

C Apud i. De origine , & infantia , & adolescentia Desiderii .
Cap. ii. De susceptione monastici abitus ejusdem .
Cap. iii. De vi sibi illata propter abitum suscep-
tum .
Cap. iv. De fuga Desiderii ad monasterium Ca-
væ .
Cap. v. De reditu ejusdem ad monasterium S.
Sophiæ de Benevento .
Cap. vi. De profectione Desiderii ad monasterium Tremitense , & monasterium Magellæ , & reditu ad S. Sophiam .
Cap. vii. De Alphani & Desiderii adventu ad
hoc monasterium .
Cap. viii. De visione Desiderii & præpositura e-
jusdem , & archiepiscopatu Alphani .
Cap. ix. De electione & confirmatione Deside-
rii à Papa .
Cap. x. De susceptione Desiderii in abbatiam .
Cap. xi. Qualiter incepit renovare monaste-
rium & ædificia .
Cap. xii. Qua de causa castellum novum con-
struxerit Desiderius .
Cap. xiii. De ordinatione Papæ Nicolai , & qua-
liter ab eo Cardinalis & abbas est consecra-
tus , & qualiter idem Apostolicus apud Mel-
phiam Apuliæ consilium fecerit , & qualiter sancta Maria de Calena sit S. Benedicto con-
cessa .

Cap. xiv. De restitutione S. Benedicti de Salerno , & de concambio sancti Laurentii , & qua-
liter cartæ sancti Benedicti de Salerno nobis
pertinentes repertæ , absconditæ , adque incisæ
pro nostra invidentia fuerint .
Cap. xv. Qualiter à prædicto Papa dominus O-
derisius diaconus sit ordinatus , & in Aquino

September Tomus V.

dompnus Martinus , & in Benafro dompnus Petrus episcopi constituti .

**A. LEONE
MARI-
CANO.**

Cap. xvi. Qualiter Ryccardo principatum , & Roberto Guisquardo ducatum idem Apostoli-
cus confirmaverit , & qualiter uterque illorum
id adquisierit .
Cap. xvii. Qualiter idem princeps fecerit præ-
ceptum de platea publica monasterio nostro Ca-
puæ fito .

Cap. xviii. Qualiter aliquanta finitima nobis ca-
stella partim concederit , partim commutaverit .
Cap. xix. De quorundam oblationis ecclesiis & a-
liis oblationibus .

Cap. xx. Quot , vel qualia ornamea Desiderius
tunc vel acquisierit , vel fecerit , & de portis
ecclesiæ brevibus .

Cap. xxi. De ordinatione Alexandri Papæ , &
controversia Cadaloy .

Cap. xxii. De flagello fulminum & visione Ab-
batis super hoc .

Cap. xxiii. Qualiter per Baresonum regis Sar-
diniae duodecim illuc monachos dixerit , &
qualiter à Pisanis disturbati fuerint . Item de ob-
lationibus ipsius & alterius regis in Sardinia , &
de satisfactione Pisanorum .

E

Cap. xxiv. Item de oblationibus ipsius & alte-
rius regis in Sardinia , & de satisfactione Pisa-
norum .

Cap. xxv. De adventu ducis Roffridi ad Aqui-
nium , & de ingressu Normannorum in Mar-
chiam .

Cap. xxvi. Quot hujus monasterij fratres à præ-
dicto Papa ad honores promoti sint , & de pri-
vilegio nobis contra Hildeprandum archiepi-
scopum facto .

Cap. xxvii. De monasterio Tremitensi à prædi-
cto Abbe recepto & ordinato .

Cap. xxviii. Qualiter ab eo vetus ecclesia ever-
sa sit , & nova constructa .

Cap. xxix. Qualiter Constantinopoli artificibus
accersitis , musivo & lapidibus eandem basi-
licam decoravit , & vitro , & picturis .

Cap. xxx. Quantâ gloriâ ipsam ecclesiam dedica-
verit , & quibus eam reliquiis adornaverit .

Cap. xxxi. De frequentia populorum propter ab-
solutionem huc concurrentium .

Cap. xxxii. De regina Agnete & oblationibus e-
jus .

Cap. xxxiii. De variis ecclesiæ ornamentis , &
qualiter ad ampliandum claustrum , destructis
prioribus officinis , iterum eas fecerit .

Cap. xxxiv. De renovatione ecclesiæ sancti Mar-
tini , & constructione mansiunculae Desiderii ,
& qualiter dedicaverit ecclesias sancti Bartho-
lomæ & Turrium paradisi .

F

Cap. xxxv. De Alberico , & qualiter vocatus in-
terfuerit synodo . De Alfano ; de Amato , &
Constantino Africano .

Cap. xxxvi. De dæmoniaco & Claudiad quadam
curatis ab Alexandro Papa , & de cambio de
sancta Maria de Palladio , & concessione Ter-
racinensis civitatis .

Cap. xxxvii. De restitutione sive oblatione ac
constructione monasterii S. Angeli ad Formas .

Cap. xxxviii. De septem miraculis meritis beati
Benedicti patratis .

Cap. xxxix. De quibusdam refutationibus & obla-
tionibus .

Cap. xl. De quibusdam miraculis beati Benedi-
cti meritis in Galliis & hic patratis .

Cap. xli. De quorundam oblationibus .

Ecc Cap.

A. LEONE
MARSI-
CANO.402
Cap. XLII. De mota quæstione coram Apostoli-
co super ecclesiam sanctæ Sophiæ, & eccl-
esiam sancti Angeli de Formas.Cap. XLIII. De miraculis quorundam hujus mo-
nastrorum monachorum.

Cap. XLIV. De quorumdam oblationibus.

Cap. XLV. Qualiter Robertus Guiscardus Sici-
liam ceperit, Salernum & ecclesiam sancti
Matthæi apostoli construxit, brachium sibi re-
servans & quam plurima loca.Cap. XLVI. De pecunia violenter abstrata & in-
terdicto.Cap. XLVII. De quibusdam oblationibus & con-
firmationibus.Cap. XLVIII. De quorumdam monachorum mi-
raculis, & renovatione sancti Liberatoris.Cap. XLIX. De causa dissensionis inter Henricum
imperatorem & Gregorium Papam, & qualiter
Robertus Guiscardus Romaniam ingressus est.Cap. L. De archiepiscopo Ravennate invafore A-
postolicæ Sedis, & qualiter Desiderius iverit
ad imperatorem, manserit & redierit.Cap. LI. De obitu duorum monachorum hujus
monasterii.

Cap. LII. De castello Saracenso & Suio.

Cap. LIII. Qualiter Robertus Guiscardus addu-
xit Apostolicum ad hunc locum.Cap. LIV. De visione nocturna cuiusdam Joha-
nisi, & cum Missam Apostolicus celebravit.Cap. LV. De quadam parte salutiferæ Crucis huc
apportata, & renovatione sancti Benedicti in
Capua, & pluvia postulata.Cap. LXI. De quorumdam oblationibus, & Al-
demario hujus cœnobii monacho.Cap. LVII. De obitu Roberti Guiscardi, & bra-
chio sancti Matthæi apostoli.Cap. LVIII. De oblationibus ejusdem Roberti in
hoc cœnobia.Cap. LIX. De quibusdam oblationibus & commu-
tationibus.Cap. LX. De quibusdam concessionibus à Desi-
derio factis, & quorumdam oblationibus.

Cap. LXI. De quorumdam oblationibus.

Cap. LXII. De Guaiferio Salernitano.

Cap. LXIII. De libris, quos Desiderius fieri fecit.

Cap. LXIV. De latronibus.

Cap. LXV. De obitu Gregorii Papæ, & de ele-
ctione tractanda.

C Cap. LXVI. De electione de Desiderio facta.

Cap. LXVII. De reditu Eleæti ad Casinum.

Cap. LXVIII. De consecratione electi Papæ Vi-
ctoris. De corpore sancti Nicolai.Cap. LXIX. De ecclesia sancti Petri, & visione
ejusdem Apostoli.Cap. LXX. De Guiberto æresiarcha & persecu-
tione ecclesiarum.Cap. LXXI. Qualiter Papa Victor misit exerci-
tum in Africa contra Saracenos, & de victo-
ria ejusdem exercitus.Cap. LXXII. De concilio generali & constitutio-
nibus.Cap. LXXIII. De obitu Papæ Victoris, & con-
stitutione abbatis Oderifii.Cap. LXXIV. Quos * & qualia ornamenta eccl-
esiastica reliquid in hoc monasterio in suo obi-
tu. Papa Victor, qui & Desiderius abbas.

* I. quot

D

C A P U T I.

*Beati natales & sancta adole-
scencia: fuga duplex è patria:
profectio ad varia cœnobia:
Leoni IX perquam carus, &
à Victore II commendatus, Ca-
sinense institutum amplecti-
tur.*

CAP. I.
Desiderii
natales, &
adhuc pueri
pietas.

Desiderius igitur ex nobilissima & Beneven-
tanorum principium origine sanguinis lineam
ducens, spiritu potius, quam carne nobilis esse
ab ipsis rudimentis infantæ ceperit, & Dei ma-
gis servitio, quam saeculi vanitatibus operam da-
re ab ipsis, ut ita dicam, huberibus matris ele-
git. Studebat nanque Puerulus adhuc frequentare
ecclesiam, divinas lectiones & audire libenter &
legere, cum quibusdam etiam religiosis saepe de
his sermones innescere, & quæque ab eis de bo-
nis moribus addiscere poterat, in semetipso fata-
gebat exprimere. At pater illius saecularibus cum
negotis cupiens implicare, &, utpote unicum b
unicè diligens, * per posteritatis illius lineam suæ
nobilitatis nomen disponeret propagare, puellam
ei adæquè nobilem, cum jam inciperet adolesce-
re, studuit despousare c, utque parentela eadem
ad invicem firmaretur, modis omnibus matura-
re. Sed quoniam Dei Spiritus suo igne cor Desi-
derii ad mundi contemptum accenderat, è con-
trario longè aliter, quam pater disposuerat, age-
re Puer egregius destinabat, seque potius here-
num, quam nuptias appetere, secretis, qui-
bus poterat, gestibus indicabat, & fecisset suis
desideriis satis, nisi quodd diligens parentum cu-
stodia, & singularis amor ac sollicitudo ingens
impediebat.

* adde cum

2 Non post multos dies, Dei judicio, patre
à Normannis perempto, Desiderius aliquo modo
nactus occasionem, quam dudum optaverat, o-
mnibus cœpit modis, claram licet, fatagere, ut
desiderium, quod cogitatu conceperat, opere par-
turiret. Cuidam igitur monacho bene sibi no-
to, prudenti satis in saecularibus viro, nomine d
Jaquinto, cujus hoc ego relatione percepī, con-
silium totum communicat, pandit votum, vo-
luntatem ostendit, &, ut ei super hoc fidenter
auxiliaretur, fideli prece depositit. Erat tunc
circiter annorum viginti. Nōsti, inquiens, mi pa-
ter, qualiter me seculo huic propinquui
innexuerint: sed quoniam, ut verè tibi fatear,
jam dudum Deo vacare decrevi; per ipsum te
obtestor, & obsecro, ut juxta quod scis & po-
tes, his me vinculis exolutum, Deo liberius ser-
viturum, clam omnibus ad aliquam remotissi-
mam solitudinem transferas. Quid multa? Pol-
licetur in omnibus Jaquintus auxilium; sed cave-
re imperat, ne fortè sit hæc suggestio dæmonum e.
Verum cum ejus per omnia firmum in Christo
peccatum agnoscit, & iterum iterumque illum fre-
quentando pertemptans, idem semper, quod pri-
dem, invenit.

rr.
Anachoret-
ica vita pro-
positum

3 Quadam die jam circa vesperam pariter a-
fcer-

d

e

A exsequitur, & veste monastica induitur.

scensis equis, quasi spatiandi gratiâ, civitatem egressi, consequentibus aliquot famulis, ecclesiam beati Petri, cognomento Majoris, quæ juxta eandem civitatem est sita, perveniant, ibique quasi causâ orationis ingressi, equos & gladium, quo idem Desiderius tunc erat accinctus, prædictis famulis pro foribus, veluti fervanda relinquent. Inde jam serò, per quandam illius ecclesiæ posterulam vadentes, iter aggrediuntur, & cùm non plus octo milliariis ab inde locus ille distaret, ad quem pergere disposuerant, noctis errore simul ac pavore confusi, vix illuc alterius dici manet pervenient. Quos cùm vir Dei, qui solitariam inibi vitam ducebat, Santari nomine, conspexisset, valdè miratus atque lætatus est. Moxque induceas illos in cellam suam, ac Desiderium frequenter exosculans, cœpit sollerter exquirere, cur ita venissent. Cognitâ itaque Desiderii voluntate, vehementer obstupuit, quod Puer tam nobilis, tam delicatus, tam dives & præcipue parentibus singularis, tam ferventer universis seculi pompis ac vanitatibus spretis, sub tam districto proposito serviturus Domino, accessisset. Sed quoniam nil Deo difficile aut impossibile esse sciebat, laudes illi & gratias maximas referens, veterem hominem cum actibus ejus Desiderium, ipso vel maximè insidente, exuit, & novum, qui renovatur in Dei cognitionem, illum consequenter vescivit, &, Jaquinto in sua maturius redeunte, solus Desiderius cum Santari solo remansit.

III. Ex eremo vi reductus ad fratres,

f

g

c

IV. fugit Salernum, & inde ad monasterium

b

4 Famuli igitur ejus, ut suprà dictum est, cum equis & armis ipsius frustra illum pro foribus ecclesiæ prestatantes, cùm discessum illius tandem aliquando cognovissent, vicina jam nocte ad civitatem maturius revertuntur, matrique ac propinquis, quid accidisset, pavitantibus animis referunt. Noctem illam mater continuavit in lacrimis; propinqui verò & affines ipsius, mane factò, equis ascensis, per diversas vicinias requiriendi illum gratiâ disperguntur, ac tandem, quod erat in re, suspicantes, probatum ejus indicio ad Santari cellam deveniunt. Quam statim violenter ingressi, veste illum monastica vestitum repriunt, ac vehementer irati, præfatum Dei servum contumelias magnis, & conviciis multis adorunt, & inhonestè satis sacram vestem Desiderium exuentes, manibus eam propriis scindunt, eumque priori ueste revestunt, invitum licet ac repugnantem. Ac postrem illum equo impositum, ipsis lora tenentibus, quasi maximum ante se prædam agentes, ad urbem more triumphantium revertuntur. Hic jam matris lacrymas, & querelas simul ac suadelas frustra jam in Desiderium jaegas, propinquorum, immò totius urbis, tripudium quis referre contendat? Annum ferè integrum sub ingenti custodia in domo matris, habitu tantummodo secularis, cæterum mente celebs exegit, nullusque illi neque de nuptiis, neque de aliquo actu sæculari persuadere aliquatenus potuit. Ita quem fidelem ac strenuum domui suæ Dispensatorem constituere Dominus disponebat, ab omni eum carnis contagii macula purum immunemque servavit, unde non immiterò à cunctis civibus mirabilis ac desiderabilis habebatur.

5 Sed cùm jam ferè nulla fugæ ipsius suspicio matrem teneret, eumque, quoniam conjugatum non poterat, retinere secum vel clericum niteretur, ad episcopum, quod domui suæ fatus erat contiguum, primò quidem non sine custodia, dehinc securitate crescente, solum saepius ire sinebat. Erat tunc in monasterio S. Sophiæ *h*

Septembbris Tomus V.

præpositus nomine Siconofius, qui Desiderii desiderium pleniter noscens, quoniam per diem, ne suspicio reviviseret, non præsumebat, nocte cum eo apud episcopum saepissimè loquebatur. Post non multos dies noctu, sicuti confueverat, ad eum cum equis veniens, cucullâ indutum clàm Salernum perduxit, ac Beneventum pernixerit rediit.

6 Mox Desiderius ad principem Guaimarium i consanguinitate sibi propinquum accedit, adventus causam ostendit, orat, ut, quoniam in patria vivere monachus parentum pertinaciâ non auderet, quietè apud illum Deo sibi servire licet. Si hoc mereretur impetrare, nusquam inde procederet; si verò aliquando illum reddere propinquus deberet, modò sibi potius licentiam daret aliò properandi. Hujus igitur adventu nimis exhyclaratus Guaimarius, & vehementer admiratus tantum in tanto Adolescentem fervorem, annuit postulatis, eumque secum per dies aliquot retinens, nullique se contra votum reddendum, fidissimè pollicens, demum ad monasterium sanctæ Trinitatis, quod ad Cavam k nuncupatur, non longè à Salerno situm, eodem petente, transmisit. Quod propinqui persequentes * magis ac frequentibus precibus Desiderium sibi reddi, Guaimarium interpellant: sed principe in promissione, quam Desiderio fecerat, permanente, per semetipsum Landulfus Beneventanus princeps matris ac propinquorum orationibus fatigatus, Salernum venit, & Desiderium affinibus reddi depositit.

7 Tali igitur tandem aliquando conditione ad Beneventum redeat, impetratur, ut sine alicuius impedimento vel contradictione apud monasterium S. Sophiæ sub monastica professione sibi manere licet. Postquam ventum est Beneventum, universi affinibus sibi obviâ simul cum civitate ruentibus, cum omni pariter comitatu princeps illum ad monasterium est prosecutus. Gregorius tunc vir valdè prudens & strenuus eidem monasterio præterat in abbatem, qui Desiderium multa hylaritate recipiens, pro eo quod universis desiderabilis erat, tunc primum mutato ejus nomine, Desiderium appellari præcepit: nam usque ad id tempus Dauferius vocabatur.

8 Ibi ergò illo per annos aliquot l sub vita religiosissima commorante, & saepè secum reputante, monachum in sua patria perfectum esse non posse, pervenit interim ad notitiam illius fama monasterii Tremitenus m, quod videlicet in Adriatico mari apud insulam, Diomedis quondam nomine vocitatum, triginta circiter milibus à terra distans, situm esse dinoscitur. Et quoniam jam dudum apud Beneventum familiaritatem abbatis prædicti loci adeptus fuerat, vix licet impetrata licentiâ, illuc perrexit, ibique satis austere conversationi se tradens, non parvum n tempus exigit. Sed cùm ab eodem abbatे adeò diligenteretur, ut eandem ei abbatiam, se quoque vivente, contradere cuperet, ille verò subjectione potius quam prælationi mentem accommodaret, ac propterea cedendum loco illi decerneret;

9 Quodam tempore idem abbas ad res monasterii disquirendas egrediens, eundem Desiderium secum ire rogavit, quam ille egressionis opportunitatem libenter amplexus minimè differendam putavit. Cùmque pariter ad Trafmundi o comitis, quoniam res ita poscebat, curiam perrexissent, uxor ejusdem comitis super adventu Desiderii, propter quod ejus affinis esset, valdè exhyclarata, à viro suo, ut secum illum aliquandiu retineret,

*A. LEONE
MARSI
CANO.*

*Cavense mit-
titur, & quo
i*

*E
* al. præ-
sentientes*

*v.
retractus, in-
greditur cæ-
nobium S.
Sophiæ:*

*vi.
hinc in va-
ria monas-
teria migrans;
l
m*

*n
ad S. Sophia
redire com-
pellitur.*

A. LEONE

MARSI-

CANO.

p

q

VII.

Leoni PP.

IX carus est:

incidit in

morbam De-

siderius,

r f

B

t

u

x

qui Alfano

fanctioris vi-

te auctor sit,

y

C

d cum ead ad

Victorem

PP. II ac-

cedit: à quo

etiam invito abbate, obtinuit, cuius videlicet retentio aucto ipsem, ut dicit, extit. Audiens autem celebre tunc nomen heremitarum, Majella p degentium, illuc properare ac Deo secretius servire desiderans, praedictum comitem, ut ibi transmitteretur, oravit, quod & factum est. Ubi cùm tribus circiter mensibus, à principio videlicet Februarii usque in tertiam post Pascha Dominicam, sub ingenti continentia remoratus fuisset, transmissus est illuc suprà nominatus Jaquintus cum litteris ex parte Apostolici q ad herem ipsius priorem, quarum tenor & priori sub intermissione jubebat, ne illum amplius retinere præsumeret, & illi nichilominus mandat, ne vel aliquantas inibi moras innectere auderet. Ita regresus ad S. Sophiae monasterium est.

10 Non post multos dies Dominus Leo Papa r sanctissimus, à partibus ultramontanis regressus, Beneventum intravit, & quoniam Desiderius jam dudum Humberto Sylvæ Candidæ f episcopo cognitus & nimis carus extiterat, tam per illum, quam & per Fridericum, tunc cancellarium, eidem Papæ notus & valde familiaris effectus, adeò ut illi frequenter in altaris officio adhæreret, & Euangeliū ad ejus Missas sacerdiū legeret. Per idem tempus præfatus Pontifex descendit in Apuliam cum Normannis dimicaturus: Ed Dei iudicio ab his superatus, ac Beneventum regressus, ordinato Vodelrico x archiepiscopo, quem secum adduxerat, post novem circiter menses Romam reversus atque defunctus est. Interea Desiderius ob nimiam abstinentiam multaque vigiliā in languorem non modicum decidens, medendi gratiā Salernum perrexit.

11 Ibi itaque illo aliquandiu remorante, Alfanus y, qui postmodum ejusdem civitatis archiepiscopatum adeptus est, prudentissimus & nobilissimus clericus, maxima illi est familiaritate coniunctus, cuius animum frequentibus monitis ad mundi contemptum exhortans, sic tandem ab illo exigit, ut monachus fieret; si prius, ut jam dudum mente conceperat, Jerusolimam ire permisus fuisset. Hac inter illos sponsione firmata, Beneventum reversus Desiderius est, atque post non multos dies mandat eidem Alfano, ut ad se veniat. Renuente illo, ac potius pavitante Salernum egredi, iterum Desiderius ad illum abiit, eumque, propter quorumdam inimicantium illi timorem, cucullā suā indutum nocte de civitate educens, secum Beneventum adduxit. Cùm verò cœpissent Alfanum nobiles quique viri ac clerici frequentare, eumque ob maximam ejus prudentiam decenter excolere, propositum autem Jerusolimitanæ viæ paulatim cœpisset & in ejus mente tepeſcere, seque à Desiderii latere nullo unquam modo, nullo unquam tempore assereret velle dividere, tempus ab his aliquantum apud monasterium S. Sophiae exactum est.

12 Cùm ecce fama percerebuit, Victorem Papam ab ultramontanis partibus Romanum venisse, eumque ad partes istas in proximo venturum fore. Territus Alfanus hujusmodi nuntio, quod fratres suos super Guaimarii principis occisione insimilando procul dubio nōsset, præoccupare statuit Apostolicum, secumque ire orat suppliciter Desiderium. Et quoniam miram cantandi peritiam & medicinæ artis scientiam non parvam habebat, ejusdemque artis codices nonnullos secum à domo detulerat, magni aliquid se habendum in summi Pontificis curia, omnimodis confidebat. Confectis igitur atque aptatis, quotquot potuit, medicaminibus, unā cum civitatis ipsius

archiepiscopo z ad Romanum Pontificem in Tusciam proficisciuntur, eumque apud Florentiam remorantem reperiunt. In brevi itaque maximam apud illum familiaritatem adepti & satis honorifice habiti sunt.

13 Sed cùm jam ibi per tempus aliquantum remorati, pro certo Desiderius comperisset, Papam minimè ad partes istas venturum, insuper ultra montes proximè profecturum, simulque valde inutilem esse proposito suo considerans in ejusdem Pontificis curia conversationem, cœpit omnimodis instare Alfano, ut jam jamque petret ab eo licentiam revertendi. Petrus aa ante non multos dies huic monasterio electus fuerat à fratribus in abbatem, qui pro ipsa sua ordinatione insinuanda, duos hujus loci ad Papam tunc fratres transmisserat. Igitur Desiderius, optata jam dudum opportunitate reperta, accedit pariter cum Alfano ad Romanum Pontificem, simulque pedibus illius prosterentes, orant recedendi licentiam, adduntque petentes, ut gratiā religiosius vivendi per monachos, qui ad eum à Calinfensi monasterio venerant, illuc eos transmittere, suisque litteris illos abbati dignaretur ac fratribus commendare. Annuit Apostolicus, atque ita, E

sicut poposcerant, cum fratribus illis ad hoc cœnobium transmissi sunt, receptique decenter ab abbatे & fratribus sociati, honestè nimis atque humiliter inter illos aliquandiu conversati sunt, & ab universis in dilectione plurima habiti, nec non & monasticam ab eodem abbate consecrationem adepti, Friderico bb super eorum adventū, plus quam satis est, gratulante.

ANNOTATA. U. S.

a De Beati natalibus differimus in Commentario num. 37 & seqq., quem, si lubet, consulte.

b Vide dicta in Commentario num. 40.

c Fuit quidem Beati parentibus animus eius nuptiis illigandi, numquam tamen nuptiæ re vera contractæ fuerunt, ut dictum est Commentarii prævii num. 43 & 44.

d Qui abbas postea fuit monasterii sancti Benedicti in Salerno, infrà cap. xiv (antiquæ partitionis) "Abbati suo Domino Jaquinto nostro, confratri per ordinem propalavit, Ita Nuceus hic.

e In hunc locum laudat Nuceus monitum Regula S. Benedicti cap. 58, & hac verba adscribit: Noviter veniens quis ad conversionem, non ei facilis tribuatur ingressus: sed, sicut ait Apostolus, Probate spiritus, si ex Deo sunt &c.

f Notat Nuceus in manuscripto legi referuntur, idque emendatum à se fuisse.

g Teste Officii num. 1 beatus Juvenis satis indicat flagrare se desiderio vita solitaria, ac forte celebre erat Santari nomen, ut facile propinquui suspicari potuerint, Beatum nostrum ad ipsum configuisse.

h Vide dicta in Commentario num. 48.

i Peregrinus de stemmate principum Longobardorum, qui prodierunt ex genere Atenulfi comitis Capua, pag. 292 Guaimarium hunc ejus nominis IV Salernitanum principem appellat, atque Beatum cum ipso consanguinitate propinquum fuisse ob Gaitelgimam, sororem Landulfi V, quem Beati patrem existimat. Vide dicta in Commentario num. 38.

k Consulte Commentarium num. 49.

l N.

D

z

imperatis
litteris, uter-
que inter Ca-
finenses ad-
solvitur.

E

bb

F

A 1 *Nucens hic ita notat: Puta tres ex computo Peregrinii, quem consule in Desiderio. Peregrini verba dedi Commentarii num. 42.*

m Tremitenis legit editio Parisina anni 1603, quam secutus est Mabillonius tom. 6 de Actis Sanctorum Ordinis sui, part. 2 in B. Victore III Papa. Vide dicta de hoc cœnobio num. 70 & seq. in Commentario previo.

n Moram Desiderii apud Tremitenis concludit Peregrinus sequianno. Vide Commentarii num. 42.

o Peregrinus in Desiderio comitem Theatinum nuncupat, scribitque Trasimundi: *Nucens in Notis hic habet Transmundi, uti & Mabillonius in Beato nostro.*

p Consule dicta in Commentario num. 49.

q Vox hæc Apostolicus à mediis eci scriptoribus passim adhibetur ad designandum Romanum Pontificem.

r *Hujus nominis IX, de quo nonnulla in Commentario num. 42.*

f Silva.. Candida, olim *Sylva Nigra* dicta, erat urbs Tusciae viâ Aureliâ, cuius episcopatus postmodùm à Callisto II unitus est ecclesiæ Portuensi finitima, inquit *Pagius in Breviario Pontificum* pag. 108. Civitatem hanc nunc dirutam esse testatur *Baudrandus in Lexico*.

t *De Beati cum S. Leone IX familiaritate aliisque hic ab Ostiensi enarratis lib. 3 Dialogorum Victoris III lego sequentia: Quemque (Leonem IX) etiam vidi, ejusque familiaritatem habere meum: saepe etiam eo in ecclesia Missas celebrante, cum illo ad divinum altare sacris induitus vestibus stet, eique Euangeliū legi.*

u *Contigit infortunatum hoc prælium anno 1053, ut testatur Chronicon Casinense lib. 2, cap. 87, ubi in sepe landata Nucen editione reclusa ita lego: Apuliam cum Normannis dimicatus perrexit anno Domini millesimo quinquecentimo tertio. Nucen editionem Lutetiae Parisiensium adornatam anno 1668, in qua eodem modo legitur, verisimiliter non vidit Franciscus Pagius, cum tom. 2 Breviarii, pag. 351 scripsit; Errat itaque Leo Ostiensis lib. 2, cap. xxxviii, qui prælium,...rejicit in annum MLI. Hunc quidem annum signat editio Parisina anni 1603, sed haud dubie amanuensium aut hypothetarum incertam, aut errore aliunde orto adjecta fuit cifra una.*

C *Locos plures, in quibus Laurentii Vincentini editio (Parisinam jam laudatam nibilo meliorem appellat Nucens in Præfatione ad lectorem) dissentit ab ea, quam curavit Nucens juxta codices manuscriptos Leonis Ostiensis & Petri Diaconi, dat Erasmus Gattula § 1 Apologia pro Leone Ostiensi, ad calcem Historie Casinensis.*

x *Editio, quam sequor, hic in Notis legit Hodlerico.*

y *Hujus nominis I inter antistites Salernitanos. Toppius in Biblioteca Neapolitana scribit, eum fuisse principis Guaimarii propinquum; idem existimat Nucens, in Notis ad cap. 7 antiquæ partitionis scribens: Erat ergo Alfanus ex cognatis Guaimarii & ex illis, de quibus lib. 2, cap. lxxxv, quo scilicet narratur Guaimarii cædes perpetrata conjuratione Amalphitanorum,... nec non & cognatorum ac Salernitanorum quorundam. Verum ex Alfani terrore sub initium num. nostri 12 memorato, si alia desint instrumenta, non ausim concludere ejus cum Guaimario cognitionem, cum potuerit esse ex illustri quadam alia vel Amalphitanorum vel Salernitanorum familia; qua principis cadiis particeps erat. Ceterum,*

test Mabillonio in Annotatis ad Acta Beati nostri, Alfanus hic memoratus celebris est inter autores ecclesiasticos ob varia Opuscula, quæ Petrus Diaconus recenset in libro de Viris illustribus Casinensis cap. xix... Ab Arnoldo Wione dicitur inter Sanctos relatus, sed ejus nomen in ulla Fastis sacris reperire non licuit.

z *Erat is Joannes hujus nominis primus.*

aa *Lib. 2 Chronicorum, cap. 94 ita scribit Ostiensis: Quam ob rem duo fratres ad eum (Victorem II Pontificem) qui omnem illi rei hujus veritatem seu necessitatem exponerent, ex parte abbatis & fratrum directi sunt. Electionem scilicet Petri in locum defuncti Richerii, se insciofam, indignè ferebat Pontifex.*

bb *Erat is natione Lotharingus, & Petre sponte cedenti sufficiens est abbas Casinensis, nec multò post à Victore II creatus est Cardinalis, ei que in Pontificatu successit Stephanus IX, alias X appellatus.*

A. LEONE
MARSI-
CANO.

C A P U T II.

E

Insignis Beati visio: electio in abbatem: gesta usque ad Cardinalatum: interest concilio Melfitano.

V Iderat per hos dies Desiderius visionem non contemnendam, quam satis proximè rei commendavit effectus. Cernebat siquidem, se unà cum Alfanu in quadam excelsa ac valde pulcherrima turre, quæ juxta capitulum fratrum sita esset, consistere; in qua nimur pater Benedictus videbatur sede decentissima residere. Cumque ad illius visionem stupefacti paverent, & accedere propius nequaquam præsumerent, beatus Benedictus Desiderio hilariter inhiuebat, eumque juxta se sedere manu porrecta jubebat. Alfanus vero, quoniam vocatus ab eo non fuerat, quasi indignè ferens, de domo illa exibat; quæ nimur visio manifestissimè portendere visa est, & Alfanum in loco hoc non diu remoraturum, & Desiderium Benedicti patris vicem in hoc monasterio suscepturnum.

viii.
Visio Desiderii, qui

15 Non multò post igitur à Gisulfo & principe Alfanus expostulatus primò apud Salernum in monasterio S. Benedicti b abbas effectus; dehinc ejusdem civitatis archiepiscopatum indeptus est. Desiderius vero ad Capuanum monasterium c est transmissus præpositus. Richardus tunc Aversanus comes Capuam expugnabat: sed cum Pandulfus d ipsius civitatis princeps indigna quædam & superflua, juxta priorum temporum consuetudinem Desiderio vellet injungere, ille constanti, ut erat, pectore, nequaquam in his ei congruum diceret assentiri, Capuam egressus ad Richardum e accessit, & omnium, quæ extra civitatem erat, monasterio pertinentium ab eo securitate accepta, & maximè insuper illi ex tunc federatus amicitia, in obedientiis f ejusdem monasterii aliquandiu remoratus est, paucissimis in monasterio relictis fratribus, & cæteris ad se accersitis.

Capuano
principi for-
titer ressistit.
a b
c

16 Dehinc cum predictus Fridericus in abbatem hujus loci electus, demum vero in Romanum Pontificem, ut suo in loco jam suprà g ta-

f
ix.
Casinensis
abbas eiigi-
ter, Stephano PP. IX.
g
xa-

E e e 3

A. LEONE
MARSI-
CANO.

xavimus, ordinatus fuisse, Romanum ad illum mente Augusto cum duodecim aliis loci hujus fratribus nominatim ab ipso vocatus perrexit, ibique Romana febre percussus, post paucos dies huc rediit. Cum autem idem Apostolicus ad monasterium hoc post quatuor circiter menses venisset, non multò post gravi languore detentus, atque ad extrema ferè perductus est. Accersitis itaque cœnobii hujus prioribus, dat optionem illis in abbatem eligendi, quem vellent. Qui cum, habito ad invicem consilio, nunc illum, nunc alium, ut in talibus consuetudo est, eligendum censerent, communis tandem universorum consensus in Desiderium expetendum aspirat, & ut ipse illis in patrem concederetur, communibus votis Papam exorant.

approbat
eab patro le-
gationis Con-
stantinopolis
tana,

B 17 Cumque satis sibi placere eandem electionem Apostolicus afferuerisset: nam & olim à tempore Leonis Papæ optimè illi apud Beneventum notus extiterat, & ex quo Petrus abbas eundem Desiderium non ante plenum biennium receperat; multa se illi familiaritate devinxerat, ita quidem, ut in camera erat, fratrum electionem confirmavit, dicens: Quod quamvis plures eo tempore religiosos ac spirituales viros, multaque honestate & prudentia præditos monasterium hoc haberet, neminem tamen magis idoneum eligere ad id officium de suo collegio potuissent. Et quoniam, dum ipse adviveret, nulli se mortalium eandem abbatiā traditurum decreverat; Desiderium verò ad Constantinopolitanum imperatorem jam dudum Romanæ Sedis apocrisarium *b* facere disposuerat, constituit, ut, si idem Desiderius, se superstite reverteretur, ipse illi vellet abbatiam contradere, si verò ante illius reversionem defunctus fuisset, redeuntem illum absque aliqua contradictione in abbatem congregatio universa reciperet. Stephanum itaque Cardinalem, & Mainardum, postmodum Sylvæ Candidæ episcopum illi socios itineris donans, & in epistolis, quas...operatori mandabat, Casinensis abbatiae illum electum commemorans, emisit à se, præcipiens, ut, expleta legatione, reverti, quam posset citius, festinaret.

C 18 Desiderius igitur injunctum sibi officium perficere fatagens, assumptis quæque essent tanto itinerti necessariis, simul cum sibi traditis sociis inter aggressus, ad monasterium S. Johannis, quod appellatur in Veneris *i*, ut ibi mare ingredieretur, profectus est. Cum autem per dies aliquot ibi frustra remoratus fuisse, & propter aëris inclemantium mare ingredi nequaquam præsumeret, Si ponunt *k* inde contendit, ibi navem, quæ Barim *l* navigaret, ingressus, per quandam episcopum, qui orationis gratiâ montem Garganum adierat, fratribus se commendari, seque mare ingressum, illis significari rogavit: sed cum apud Barim quoque causâ tempestatis aliquandiu restitisset, alium item nuntium huc dirigere studuit, per quem videlicet significando mandabat, ob temporis intemperiem usque ad illam diem apud Barim morari. Contigit autem dispositione divina, quæ illum ad loci hujus recipiendum honorem hactenus retardaverat, ut eo die, quo idem nuntius huc applicuit, eo quoque die fratres nostri, qui cum Papa profecti fuerant, illo apud Florentiam defuncto atque sepulto, redissent. Mox itaque nostri, consilio habito, duos fratres, qui Desiderium revocare, nuntiata Apostolici morte, deberent, festinanter transmittunt.

m 19 Jam tandem Desiderius sufficienter necessaria quæque itineri capto paraverat, jam jamque simul cum Argiro Barenium magistro *m* naviga-

re disponebat, cum ecce ipso Palmarum Dominico circa vesperam eosdem nuntios à nostris directos accepit, defunctum Apostolicum, & se ad revocandum illum festinanter transmissos ab universis fratribus, afferentes; rediret ergò quantociùs, & regimen monasterii, prout Dominus ordinaverat, cunctis se desiderabiliter præstolantibus, sumeret. Obrigit Desiderius tam subita Apostolici morte percussus, moxque sociis auctoratis aperuit, quid nuntii detulissent, cooperante pariter cum Argiro satagere, qualiter, antequam mors Papæ divulgaretur, reverti valerent. Non enim dubitabant te, cognito ejus obitu, & Normannis vel capiendos, vel disturbandos. Redemptis igitur protinus, seu adquisitis pro se a sociis aliquot, quibus veherentur, jumentis, secundâ Feriâ post Palmas iter aggredientes venerunt ad Robertum Viscardum *n*, tunc quidem Normannorum tantum Apuliæ comitem, postmodum verò totius Apuliæ, & Calabriæ atque Siciliæ ducem, rogantes, ut securè illis per terram ipsius transire liceret. Qui, ut fuit vir maximæ bonitatis, licet jam Papæ transitum compertum haberet, & securitatem illis concessit, & tres Desiderio equos, quibus adhuc indigebat, largitus est.

D
*Pontificis
morte prä-
ventus, ad
suos reverti-
tur,*

E 20 Ita Deo in omnibus prosperante, sine aliquo impedimento reversi, ipso Paschali Sabbato jam tardiusculè ad civitatem S. Germani *o* applicuerunt. Dominicâ verò sancti Paschæ valde diluculo huc ascendentes, de more monasterii capitulum fratrum ingressi sunt, praesidentibus Humberto S. Rufinæ, & Petro Tusculanensi episcopis, & Stephano Cardinali ac Mainardo Desiderii sociis. Nam prædicti episcopi Humbertus & Petrus, ut longè jam supra *p* retulimus, à Roma tunc Mincii *q* ordinationem fugientes, Beneventum Pascha celebraturi pergebant; sed, Deo ordinante, gratiâ tantæ festivitatis à nostris prioribus invitati atque retenti fuerant. Post sollemnem itaque diei tanti sermonem, mox Umbertus, totius illius ordinationis optimè conscius, Desiderium advocat, eique, quemadmodum olim fuerat à Papa dispositum, obedientiam abbatæ recipere ex parte fratrum omnium imperat. Nulla in medium *r* mora, nulla expectatio responsionis, protinus universi surgentes eundem Desiderium acceperunt, atque cum maximis laudibus ad ecclesiam deportantes, in sede illum abbatis honorificè locaverunt, universi tum pro sollemnitate Paschali, tum pro ipsis ordinatione immensa lætitia & jocunditate repletis, anno scilicet Dominicæ Incarnationis M^lVIII *f*.

*o Casinens-
ium modera-
men admit-
tit.*

F 21 Igitur, abbatâ suscepit, Desiderius coepit modis omnibus studere, atque fatagere, ut, quod dicebatur, dici veraciter posset. Cernens itaque totius monasterii officinas *t* & angustas ambitu & formâ deformes, & cum vetustate, tum inertia ruinosas, adeò ut & contiguo viderentur omnes domate & coopertæ, & ingressus unius ingressui connexus esset alterius; incitabatur quidem animo illas aggredi ad renovandum; sed angebatur iterum, quia, ut tam arduum inciperet opus, nichil ferè pensi *x* habebat. Primo itaque, quasi experiri cupiens, si quid valeret, palatum, quod dudum Richerius abbas ab orientali parte monasterii inchoatum ad solarium usque perduxerat, opere satis decente perfecit, juxtaque ipsum versus ecclesiam, parvulam quidem, sed competentem planè, in qua libri reconderentur, ædicularum fabricavit. Quod cum sibi prospero eventu cernebat obvenisse, domum etiam, in qua abbates ma-

o

p
q

r

s
xi.
*Monasterii
vetusta edi-
ficia*

t

u

v

w

x

y

z

aa

A nere confueverant, quæ videlicet à septentrionali parte adhærens ecclesiæ, & vilissimis ligni surculis ab inferiori parte sustentata, & viminibus ex parte maxima videbatur constructa, à fundamētis ædificare instituit, adjuncto illi palatio cum absida, quod veteres Todericum y appellarē solebant.

y infaurat, novi que exoriat:

22 Dehinc, inspirante ac prosperante Deo, mansionem etiam illam, quæ fratres quiescentes diversis præ sui exiguitate solariis continebat, nichilo fegnius renovare aggressus est; in latere scilicet prioris à meridiano, quam funditus evertere ob claustrī spatiū disponebat. Nam propter ipsius montis verticem, cui nulla ferè constabat planities, vix in hoc loco parvissimi claustrī speciem juxta absidam ecclesiæ priores effecerant. Persepta est igitur eadem domus in longitudine cubitorum sexaginta & centum, in latitudine verò cubitorum viginti & quattuor, in altitudine autem, propter ipsius montis inæqualitatem, quantitatē diversæ, maxima tamen, eamque abietinis trabibus satis pulchre contignans, lateribus cooperuit diversique coloribus decoravit. Nichilque mōratus, pari tenore vetus capitulum funditus diruens renovavit, illudque gypſeā urnā z in gyro, vitreifque fenestrīs, ac pulchro variorum marmorū pāvimento decorans, tegulis nichilominis coope- ruit, & nimis venusta colorum varietate depinxit.

xii. arcem contra prædones confruit.

aa

23 Interea Frattenſes aa oppidi, inquietorum scilicet ac perfidorum hominum genus, acsi quidam latrunculi, junctis ſibi Minturnensisibus aliisque vicinis, nunc furtim, nunc palam oppida ſibi contigua nobis pertinentia infestare non defiebant: terminum ſiquidem, qui inter nos & illos antiquitus dividebat, id est duo lapidei leones, cùm non procul ab eorum caſtro conſistet, olim malitiosè clām confringentes in proximum demerferant puteum; qua nimirum fraude fidentes, si quando terminum noſtrum inter duos leones, ſicut præcepta continent, computabamus, illi de leonibus, qui fecus portas S. Gregorii poſti ſunt, illud dici pertinaciter affirmabant. Horum igitur frequentissimas moleſtationes Desiderius egerrimè ferens, ſimulque illius ſententiæ reminiſcens, Observatio ordinis noſtri ſumma deposit quietem & ſecuritatem, cùm neque beneficiis eos, neque rationibus aliquatenus fedare valeret, ad eorum tandem violenter frānandam nequitiam totus intendit, & Adenulfi Cajetani ducis, cui gratiam principis conciliaverat, admīniculo fultus, mox caſtellum, cui Novum proprie nomen inditum est, in monte, qui Pernus dicitur, omni instantia contra illos erexit, ſicque ſua deinceps eos tutare, non autem amplius aliena pervadere compulit.....: bb

bb XIII. Creatur Cardinalis & vicarius Pa- pe,

cc

24 Mandat (Papa) deinde ad hoc monaſterium, quatinus dominus abbas ſibi in Marchiam proficiēti, quāc citiū potest, occurrat, videlicet ut proximo Martii mensis jejunio & presbyteri gradum & Cardinalatū pariter officium recipere debeat. Dominicā igitur primā Quadragesimā, paratis omnibus necessariis, iter arripiens, apud Farfense cc monaſterium Apostolico ſe conjuxit, ubi nimis ab eo amicabiliter honorificēque receptus, Auximum ſimul cum ipſo profectus est. Ibidem itaque ſecundo Quadragesimā Sabbato, quod tunc pridie Nonis Martii evenit, Cardinalis presbyter ab eodem Apostolico ordinatus, & ſequenti Dominicā abbatiae consecrationem adeptus, privilegium ab eo fatis honorificum, juxta conſuetudinem prædeceſſorum ſuorum recepit, quo inſuper ad Cardinalatū videlicet ejus dignitatem, &

honorificentiam patris sanctissimi Benedicti, per totam Campaniam & Principatum, Apuliam quoque atque Calabriam ab ipſo fluvio Piscaria, ſicut fluit in mare, vicem ſuam idem Apostolicus illi concessit dd.

A. LEONE MARSICANO.

dd interefſynodo Melfita-

ne.

25 Post hæc, acceptā licentiā remeandi, Romanum veniens proximā Dominicā mediantis Quadragesimā, apud eccleſiam beati Petri Miffam ſollemniter celebavit, atque Romanorum turbā innumerā comitatus, ad titulum S. Cæciliæ trans Tiberim, maxima cum laude deductus est, ſicque ad hoc monaſterium in beati Benedicti est festivitate reverſus. Et quoniam ab eodem Pontifice Paschalis festivitatis gratiā invitatus fuerat, Rōmam reverſus, post festum Urbem egrediens, Melfiam ee Apulæ urbem perrexit, ubi tunc idem Apostolicus concilium celebrare diſpoſuerat, in qua etiam synodo, dum Richardus Ca- puanus princeps cum aliis quāc pluribus inter- fuſſet, à ſuprā dicto Papa Nicolao ammonitus, præceptum ff fecit B. Benedicto de monaſterio S. Mariæ in Calena cum pertinentiis suis.

ee f

A N N O T A T A. U. S.

E

a Erat is ejus nominis ſecundus, Guaimarii, de quo ſuprā, filius, princeps Salernitanorum, quibus imperavit usque ad annum 1075, quo à principatu dejectus est, reſte Peregrinio in Stemmate Longobardorum aliquot principum Salerni.

b Cafinatum jurisdictioni ſubditum erat illud cœnobium: & quamvis teſte Nuco in Notis ad cap. 14 lib. 3, celle monaſterii Cafinensis, ſeu granciæ & obedientiæ non per abbates, ſed per præpositos de more conſueverunt regi, ... Salernitanis tamen morem gerere volens princeps, abbatem ibi conſtituerat.

c Cœnobii iſtius S. Benedicto ſacri eccleſiae Beatus inſtaurāſſe dicitur lib. 4 Chroñici Cafinensis, cap. 33, quam deinde Paschalis II Papa anno 1108 ſolemniter conſecravit.

d Vide dicta in Commentario num. 51 & seq.

e Consule dicenda ad caput seq. Litt. g.

f Cangius in Glosſario ita ſcribit: Obedientiæ verò præfertim diſtæ cellæ, præpofituræ & gran- giæ à monaſteriis dependentes, quod monachi ab abbate illuc mitterentur vi ejusdem obedientiæ, ut carum curam gererent &c.

g Lib. 2 ſcilicet Chronici, cap. 97.

h Apocrifarium ſcribunt alii: eſt autem vox à mediī avi ſcriptoribus adhibita ad ſignificandum legatum Pontificis vel epifcopi. Hujus porrò legationis finis fuit Grecos ad concordiam cum Latinis revocare, teſte Pagio Breviarii tom. 2, pag. 366.

i Labinus in Notitia abbatiarum Italiæ pag. 409 ſitum ejus ſic deſcrit: Non longè à portu Veneris, à fano Veneris nomen fortito, unde aliquando dicitur abbatia S. Joannis Veneris in Adria, in agro Lancianensi, in diocesi Theatina, ubi fluvius Sarus, ſive Sacer, vulgo San- gro, Adriaticum mare ingreditur &c.

k Urbs eſt Apulia Daunia in ora maris Adriatici ad radices Gargani monis; Caroli Mag- ni etate exciſa fuit: ejus porrò ruine etiam nunc Sipontum dicuntur, teſte Baſdrando hic.

l Civitas eſt regni Neapolitani, ſita in ea Apulia parte, que Barianus ager dicitur.

m Id eſt, præfetto, duce, inquit Nuco hic.

n Guifcardum ſcribit Peregrinus in Stemma- te Normannorum principum Apulia, eumque à ſum-

A. LEONE
MARSI-
CANO.
*summa calliditate ita nominatum fuisse tradit. Fuit
autem primus Normannorum Apuliae, Calabriae
& Siciliae dux.*

*o Oppidum est ad radices montis Casini.
p Lib. 2 Chronic., cap. 101.*

*q Alio nomine dicitur Joannes Veliternensis
episcopus, Benedictus X pseudopapa. Nuncius autem
ita hic notat: Leo scriperat, "Simoniaci
„tunc Mincii“, quam simoniæ notam rejecisse
videtur Petrus, consanguinei sui famæ parcens,
quantum posset.*

*r Alias legitur, Nulla post imperium mo-
ra.*

*s Diem Peregrinus in Desiderio adscribit XIII
Kalendas Maji, in quem incidebat Resurrec-
tio-nis Dominica festivitas.*

*t Officina dicuntur in monasteriis, teste Can-
gio, adicula, in quibus afferuantur, quæ ad vi-
ctum aliosque monachorum usus spectant.*

u Vox Greca est, rectumque significat.

*x Videatur Pensum vel Pensus aut Pensa vox
derivata à Pensare, solvere, hincque significat,
Beato tum ferè nihil fuisse, quo necessarias ex-
pensas solveret.*

B *y Nuncius ita observat ad hunc locum: Pa-
latium hinc accipio curiam, & tribunal absidam ju-
ri dicendo destinatam: Todericum verò cur ap-
pellatum, hue usque non invenio: nisi liceat ario-
lari à Theodorico Gothorum rege dēdūctum no-
men, qui cùm in Italia solus regnaret, ac ne-
mini juris dicendi potestatem permitteret, nisi
à se dependentem, idē omne tribunal Toderi-
cum dictum fuerit &c.*

*z Cangius in Glossario, adducto hoc Ostiensis
loco, urnam limbū interpretatur.*

*aa Vide quæ de hisce Frattensum infestationi-
bus, ac tempore exstruci à Beato adversus hos
aliosque propugnaculi, diximus in Commentario
num. 60 & seqq.*

*bb Puncta ostendunt nonnulla ad Beatum non
spectantia, ex Chronicō pratermissa esse.*

*cc De hoc cœnobio Muratorius in prolego-
menis ad Chronicō Farfense sic habet: Inter ce-
tera... monasteria Farfense potissimum olim
splenduit, in agro Sabinensi & ducatu Spoleto-
no ad fluvium Farfam (qui & Fabaris ac Farfa-
rus dicitur est, teste Baudrando) situm, & cir-
citer quadraginta passuum millia ab ipsa urbe Ro-
ma distans.*

*dd Nonnulla ex hoc Nicolai II privilegio de-
libavimus in Commentario num. 57 & seq., lo-
corum notitiam habes ibid. num 58.*

ee Consule Commentarium num. 65 & 66.

*ff Praeceptum illud integrum recitat Nuncius in
Notis: pauca hic sufficient. Accersito domino
Desiderio veneribili abate Casinensi pro reme-
dio animæ meæ, meique avunculi Rainulfi ac
fratris mei Ascletini, investivi eum de abbatia,
quæ dicitur sancta Maria in Calena, sita in fi-
nibus Apuliae inter montern Garganum & mare
Adriaticum, juxta castellum, quod dicitur Besti,
Vestam seu Vestiam civitatem, ut tradit sepe lan-
datus Lubinus.*

C A P U T III.

*Cœnobii sui honori utilitatique
prospicit: rem sacram au-
get: pro Alexandro II Ro-
mam petit: cœnobia in Sar-
dinia constituit.*

Tunc temporis Gisulfus Salernitanus princeps
Desiderio, super hoc conquerenti, reddidit
huic sancto loco cellam a S. Benedicti de Sa-
lerno, quam à jure nostri cœnobii Salernitanorum
b eatenus violentia subtraxerat. Sed cùm ,
exinde subducto abbate, præpositum ibi iusta
morem cellarum nostrarum constituisset, Saler-
nitani nimis hæc indignè ferentes, eidem princi-
pi instare cœperunt, ut monasterium illud or-
dinatum, sicut antea fuerat, esse permetteret.
Coactus itaque princeps illorum rogatu, mona-
sterium S. Laurentii c, intra civitatem Salernita-
nam constructum, quod sibi jure hæreditario per-
tinebat, in hoc monasterio ex integro optulit;
nec tamen restitutionem d, quam antea de suprà
dicta cella fecerat, irritam fecit.....e.

27 Hisdem quoque diebus (Papa) & Richardo
principatum Capuanum & Rothberto ducatum A-
pulie & Calabriæ atque Siciliæ confirmavit f,
cum sacramento fidelitate Romanæ Ecclesiae ab
eis primò recepta, nec non investiture censu
per singulos annos, per singula boum paria de-
narios duodecim. Sed quoniam horum duorum
magistrorum, Robberti scilicet atque Richardi g,
qui præ cæteris sui temporis mortalibus locum
hunc dilexerunt, quique huic nostro Desiderio
nimis devoti, fideles & amicissimi in omni vi-
ta extiterunt, decurrentis historia attulit mentionem,
dignum videtur, qualiter sit uterque ad sue di-
gnitatis honorem proiectus, vel breviter Opul-
culo isti inserere.....h, Jam verò dominum
Abbatem, licet dudum apud Capuam præiden-
tem, ut suprà diximus, sibi amicissimum fecer-
it, ex eo tamen illum, acsi patrem, modis o-
mnibus venerari, ejus consiliis se committere,
ipsi quasi domino libenter obtemperare.

28 Primo igitur anno, quo princeps simul
cum Jordane filio factus est, juxta morem pri-
orum principum generale præceptum i fecit huic
monasterio de omnibus omnino pertinentiis ac
finibus suis: sequenti verò tempore fecit præcep-
tum monasterio nostro, quod Capua situm est,
de platea publica, quæ erat inter murum civi-
tatis & claustrum ejusdem cœnobii, unde ma-
gnam inquietudinem fratres tam à quibuslibet
transientibus, quam & à vicinis sceminarum gar-
rulitibus cotidie patiebantur.

29 Tantæ igitur potestatis Desiderius. Dei
nutu amicitia fretus, nequaquam tam accepta-
bile tempus negligendum ducens, eidem principi
k tum precibus, tum muneribus non exiguis in-
stare cœpit, ut huic monasterio, quod tantopere se
diligere fatebatur, quietem dignaretur & securi-
tatem largiri, & castella nobis finitima, quibus
undique frequenter infestabamur, quæ videlicet
jam in suam dicionem redegerat, eidem mona-
sterio in perpetuum possidenda firmaret. Ejus i-
taque

xiv.
Salernita-
num cœno-
biū Casin-
enſis ſubdi-
tum.

E

c
d
e
xvi.
Roberto
Guiscard
& Richar-
do Capuano,
amicissimus.

f

b
F
xvii.
cum poſterio-
re varia

xviii.
in Casin-
enſium tran-
quillitatem

k

A taque votis princeps gratantissimè annuens, primò quidem castrum, quod Mortula dicitur, simul cum casa Fortini, dehinc oppidum Frattarum, cuius jam suprà meminimus; sequenti verò anno Roccam *l*, cognomine Cucurizzum*, cum omnibus pertinentiis ejus, turrem quoque, quæ juxta mare sita est, in eo videlicet loco, quo mari Lyris fluvius admiscetur, nec non & castellum Teramense: hæc, inquam, omnia principalibus singillatim præceptis huic loco ex integrō concessit & confirmavit.

30 Data sunt autem in commutacionem eidem principi pro Frattis castellum, quod dicitur Capriata cum omnibus pertinentiis suis, aditis insuper trecentis bifanteis *m*. Pro Teramensi verò castro datum est illi castellum, quod dicitur Conca, quod ipse nobis dudum reddiderat, unâ cum curte *n* S. Felicis de Miniano.

Oppidum præterea vicinus monasterio, quod Pemontis vocatur, & infestius ac molestius cæteris eodem tempore à comitibus Aquinensibus Desiderius commutavit, pro quo videlicet roccam quidem, vocabulo Cellarellum*, & Postam illis ex toto concessit, retento sibi lacu ejusdem loci cum ecclesiola, quæ juxta est; partem verò de municipio S. Urbani, nobis tunc pertinentem, id est centum viginti familias, singillatim dedit comiti Adenulfo *o*, in vita tantum sua tenendam, retentis sibi familias duodecim cum ecclesia S. Urbani, & cum terra, quæ sufficeret ad duo paria boum: ea videlicet condizione, ut, si vellet, nobis prædictus comes in vita sua easdem hominum familias redderet, nos daremus illi quinquaginta libras denariorum; sin autem post mortem illius, in nostram omnes illi homines dicionem redirent....*p*.

31 Aestuabat interea ingenti desiderio Desiderius ecclesiastica etiam ornamenta, de quibus usque ad id temporis pauperes admodum videbamus, undecimque conquerere: sed bonum desiderium, donante Deo, non potuit in tanto homine inefficax esse, sicut in sequentibus pervidebitur. Partim itaque de propriis deferens, partim verò à Romanis amicissimis mutuans, centum & octoginta librarum pretio congetto, omnia ferè ornamenta Papæ Victoris, quæ hac illacque per Urbem fuerant pignorata, redemit, quæ videlicet sunt hæc. Pluviale diarodanum *q* magnum, totum undique auro contextum, cum fimbriis nichilominis aureis. Planetam diacitrinam *r* magnam aureis listis *s* undique decenter ornatam. Aliam quoque exametam *t* friso nichilominis in giro circumdatam. Dalmaticam similiter exametam auro & alb. * à capite & pedibus ac manibus insignitam. Tunicam diapistin *u* cum urna amplissima à pedibus & manibus ac scapulis aurea. Stolas auro textas cum manipulis & femincinthiis suis numero novem. Pannum diarodanum cum listis aureis pro faldistorio. Libet præterea hoc in loco designare singula, quæ ex eo, quo ordinatus est, tempore, usque ad renovationem basilicæ majoris, in ecclesiæ utensilibus five fecerit, five adquisierit: nam cetera deinceps pleniùs exequemur.

32 Pastoralem virgam argento vestivit & deauravit: fecit ante faciem altaris tabulam auream cum gemmis librarum circiter decem, nec non & turibulum de auro cum gemmis & smaldis *x* librarum duarum. Librum quoque Epistolarum ad Missam describi faciens, tabulis, aureâ unâ, alterâ verò argenteâ, decoravit. Codicem etiam Regulæ beati Benedicti pulchro nimis opere de in-

tus comptam, asoris argento vestivit, similiter fecit & de sacramentoriis altaris uno & altero, & duobus nichilominis Euangeliis & Epistolario uno. Nam usque ad illud tempus in plenario Missali tam Euangelia, quæ Epistolæ legebantur, quod quæcumque esset tunc inhonestum, modò satis advertitur. Id ipsum fecit & de alio libello, in quo sunt orationes processionales. Fecit & libellum ad cantandum ante altare, five in gradu, eumque tabulis eburneis mirificè sculptis & argento ornatis annexuit. Codicem quoque de Vita S. Benedicti, & S. Mauri, & S. Scolasticæ describi studiosissimè fecit.

33 Fecit & portellas argenteas ad ingressum chori librarum circiter triginta. Fecit & sedilia lignea in circuitu chori cum dossalibus eorum, sculpturâ simul & picturâ præstantes; sed & gradum nichilominis ligneum ejusdem operis extra chorum in amonis* modum satis pulchrum constituit, in quo videlicet tam lectio in nocte, quæcumque etiam & Epistolæ & Euangelia ad Missas præcipuarum festivitatibus legerentur. Per eos etiam dies, cum rumor increbuisse, regem ad Italiam venturum, nequaquam senix* perrexit Amalfim, ibique vi- ginti pannos fericos, quos triblattos *y* vocant, coëmit, ut, si fortè necessarium esset, haberet certè, quod regi donaret, pro tutela videlicet & honore monasterii hujus. Hydriam quoque argenteam librarum septem, ibidem tunc adquisivit, ut quam ad ministerium aquæ sanctificatae in processione dierum Dominicorum, cum alia ejusdem metalli & quantitatis hydria, postmodum illi donata, esse confituit. De triblattis verò omnibus, quoniam rex de via reversus fuerat, pluviales protinus fieri jussit. Videns autem tunc portas aeras episcopii Amalfitanæ, cum satis placuerint oculis ejus, mox mensuram portarum veteris ecclesiæ Constantinopolim misit, ibique illas valde pulchras fieri fecit. Nam nondum disposuerat ecclesiæ renovare, & ob hanc causam porte ipsæ sic breves effectæ sunt, sicut actenus permanent.

34 Interea, ut superius redeam, defuncto apud Florentiam Apostolico, post duos annos & dimidium, quibus Ecclesiæ præfuit, cum maxima sedition inter Romanos cœpisset de ordinando Pontifice exoriri, Hildebrandus archidiaconus cum Cardinalibus nobilibusque Romanis consilio habitu*, ne dissensio convalesceret, Anselmum tandem Lucensem episcopum post tres circiter menses in Romanum Pontificem eligunt, eumque Alexandrum vocari decernunt, nostro Desiderio simul cum principe Romam proficisci, eique in omnibus suffragante z... *z*

35 Quintum jam ferè ordinationis suæ complebat Desiderius annum, cum terribilius solito, de flagello permissione divina, fulmine monasterium istud fulminatum attactum est. Cum enim fratres in ecclesia die quodam de more primæ horæ follemnia agerent, subito cælitus fulmen elabsum ipsum ebdomadarium sacerdotem, cui Manno erat vocabulum honestæ famæ virum, in choro stantem feriens, extinxit, cæteros verò circumstantes, velut exanimes, ad terram prostravit. Novicium etiam quendam, extra chorum stantem, ante ipsam maiorem crucem percutens occidit. In capitulo tabulas officiales excidit, ipsumque tabularium acsi mortuum reddidit: vultum imaginis abbatis Richerii in eodem capitulo in tabella depictum sciit pariter ac porro dejectum, & in plerisque monasterii locis percussit; fuit autem dies hæc quinto decimo Hcalendæ Februarij.

36 Quam ob rem consilio cum fratribus Pa- Beati vissio, Fff ter

*al. Cucuriz-
zum *l*

transgit De-
fiderius.

m

n

*al. Cellar-
olam

E

o

p
xx.
Supellecti-
lem sacram

q *C*
r
s
t

* Nucleus
albis

u

amplificat,
Et templi ac
cœnobii

x

xxi.
Alexandro
II PP. Juf-
fragatar:

*i. e. segnis

y

F

*i. habito

z

xxii.

de flagello

fulminum

A. LEONE
MARSI-
CANO.

410
ter venerabilis habito, ad iram Dei placandam, statuit tunc, per omnes menses primam sextam Feriam communiter ab omnibus in abstinentia peragi, ac disfalcatis pedibus procedendo, Missam proinde specialiter celebrari, nec non & omnibus per annum cotidianis diebus orationem profulgere ad Missam publicam & ad psalmos speciales edici. Porro autem dominus Petrus Damiani, cuius jam suprà meminimus, ad hoc monasterium veniens, cùm verbo pariter & exemplo ad Dei servitum ferventi zelo, quoscumque posset, accenderet, tandem promissione domini Abbatis à cuncta congregazione voluntaria oblatione in remissionem omnium peccatorum obtinuit, ut per totius anni sextas Ferias pane tantum & aquâ contenti essent, ac per singulas singuli disciplinas data confessione reciperent. Insuper & triduanum jejunium in caput Quadragesimæ per annos singulos agerent. Multotiens vero Desiderio cogitanti, & revelari sibi oranti, quidnam esse vellet, quod sic frequenter hunc locum prædictum flagellum attereret, quadam nocte per visum Benedictus pater apparuit, eique inter alia de hoc sollicitè percontanti, nichil aliud, quam diabolicas infidias & antiquam pro loco invidiam esse perdocuit aa....

B
aa.
xxiii.
Frates in
Sardiniam
mittunt,
bb

* i. e. scri-
niis reli-
quiarum

quospellunt
Pisani;

C

ce
xxiv.
sed his po-
stea concili-
atiis,

dd

Desiderius
monasteria
erigit.

37 Per idem tempus legati ex parte Baresonis bb regis Sardiniae ad hoc venere cœnobium, per quos beato Benedicto duo magna & optima pallia rex idem transmittens, orat sibi aliquot ex nostra congregazione fratres ad monasterium constituendum transmitti, spondens & pollicens maximum in regno suo nostris utilitatibus honorem & commodum per venturum, si monasticæ religionis studium, hactenus partibus illis incognitum, qualiter apud nos tunc vigore perceperat, apud eos deinceps, nobis studentibus, assūceret. Mox venerabilis Pater, deliberato consilio, duodecim de melioribus hujus cœnobii fratribus elegit, eisque tam divinarum Scripturarum codices cum diversis ecclesiastici ministerii apparatus ac Sanctorum patrocinii plurimis, quam & diversarum rerum supellectilem abundanter præbens, nec non & abbatem, qui illis præesse deberet, instituens, nimirum eos honorificè illuc cum Cajetanorum navis direxit.

38 Verumtamen, Deo permittente, & satana impidente, res eadem eodem tempore ad effectum pervenire non potuit. Pisani siquidem maximâ Sardorum invidiâ ducti, cùm jam nostri ad insulam, quæ Lilium vocatur, prospero fatis eventu transissent & scaphis egressi opportunum navigationis tempus attenderent, ex improviso super illos cum armatis navigiis veniunt, & tam nostros, quam cæteros omnes indiscretè simul & nimis injuriosè tractantes, universa diripiunt cc....

39 Sardorum interea rex, digna pro tantis iniuriis satisfactione à Pisaniis recepta, cùm rursus ad hoc monasterium mandasset, se quidem multo ardenter in priori devotione persistere, nos vero propter id, quod evenerat, nequaquam debere neglegere, duos tandem illuc fratres jam post bennum ferè transmissos rex idem alacriter nimirum recepit, eisque ecclesiam beatæ Mariæ in loco, qui dicitur Butalis dd, nec non & sanctum Heliam de monte sancto cum integro ipso monte ad monasterium constituendum per præceptum concessit, cum colonis & servis quamplurimis, & cum substantiis ac possessionibus magnis.

40 Hunc æmulatus ad bonum alter rex ejusdem Sardiniae, nomine Torchitorius, fecit & ipsæ cartulam oblationis suæ, & transmisit ad hoc

monasterium, de sancto scilicet Vincentio de Tiberna cum servis suis multis & substancialiis plurimis, nec non & de sancta Maria ad flumen tèpidum, & de sancta Martha, & de sancto Pantaleone ad Olivaram, & de sancto Georgio de Tulvi, atque de sancta Maria de Palma; omnes, inquam, ecclesiæ has, cum universis eorum pertinentiis ad monasterium ex eis constituendum rex prædictus per cartam beato Benedicto contribuit. Ad Pisanos præterea legatus ab Alexandro Papa simul cum monacho nostro directus est, ut, nisi anathema vellent Apostolicum protinus experiiri, causam beati Benedicti, quam nequiter abriuerant, ex integro redderent, & debita se satisfactione purgantes, numquam amplius eos aliquatenus disturbare præsumerent. Qui mox ejus obsecundantes imperiis, & impiè circa nos egisse se profitentes, veniam supplices postulant, & quæque tunc superesse ac reperiiri de his potuerunt, supplici satis devotione restituunt, exceptis duntaxat Sanctorum reliquiis, pro quibus se, ut superius dictum est, juramento constrinxerant. Non autem multo post, cùm Gotfridus ee dux Pisam venisset, atque ad eum Desiderius, qua de causa nefcio, profectus fuisset, duce interveniente atque studente, post multiplicem satisfactionem Pisani in ejus gratiam redeunt, & tam eidem Patri, quam & loco huic se fidelissimos fore de cætero pollicentur.

ee

E

A N N O T A T A . U . S .

a Monasterium intellige : cœla enim nomine apud scriptores varios veniunt exigua monasteria & abbatia majoribus subjectæ. Vide dicta ad cap. præced. litter. f.

b Notat Nucus alias legi, jam dudum parentum ipsius violentia subtraxerat.

c Edificatum erat in latere montis, inquit Nucus in Notis, & Lubinus in Notitia abbatiarum Italiae.

d Licet monasteria Casinatibus subdita non per abbates, sed per prepositos, regi consuevissent, ex speciali tamen concessione Salernitanum S. Benedicti, ut & quædam alia, abbatem obtinuerunt, teste Nuceo hic.

e Reliquo cap. 14 pergit Ostiensis loqui de charitis & editis oblationis monasterii Salernitani ad Casinenses pertinentibus &c.

f Nicolaus scilicet II Papa, qui bellorum peritus, ut habet Nucus, cum Normannis pacem initit, terrasque, quas armis acquisierant, illis concessit.

g Ex comite Aversa princeps Capuanus de gente Normannorum primus fuit Richardus. De Roberto actum in Annotatis ad cap. 2, litter. n. Pro ampliore utriusque notitia, consule, si lubet, Peregrinium, aliosque.

h Roberti & Richardi fortunam resque gestas fuisse describit.

i Vox præceptum hic significat diploma, quo privilegia conceduntur.

k Richardo scilicet Capuano. Commutationibus autem hoc & seq. num. commemoratis Casinatum securitati providit Beatus, qui castra viciniora & monasterio infesta recepit, remotiora vero dimisit. Ceterum locorum istorum omnium situm hic accuratius describere opera pretium visum non est : sunt enim pleraque ignobiliora, quam apud geographos passim obvios locum habeant. Poterit interim curiosus lector consulere Erasmi Gatala Accessiones ad historiam Casinensem, ubi to-

ram

A tam ditionem Casinensem exprimit & in tabella geographica ob oculos ponit.

I Roccum castellum vel praesidium in rupe seu clivo exstructum dici vult Cangius in Glossario. Gattula autem Historia Casinensis pag. 97 & seq. Rocca nomine oppidum intelligit, atque olim castelli nomine venisse oppidum parvum.

m Byzantius nummus aureus est ab imperatoribus Constantinopolitanis census Constantinopoli, quae olim Byzantium vocabatur, unde moneta nomen.

n Curtis villam denotat, vel vicum villa adjacentem.

o Adenulfus, qui hic comes dicitur, idem videtur cum eo, qui num. 23 Cajetanus dux appellatur, eratque simul comes Aquinenensis.

p Omissum totum cap. 19, quod Mabillonius in B. Victore III compendio ita refert: In capite autem xix varias donationes (narrat) à Gregorio consule Romano, Baldoino comite de Valle-Sorana, Pandulfo Venafrano comite, Landulfo comite Minianensi,... & aliis viris piis & illustribus factas, quas hic singillatim recensere nihil juvat.

q Diarhodinus, ut scribit Cangius, color roseus intensor.

r Id est, coloris citrini intensoris.

s Limbos intellige: est autem limbus pars vestis extrema.

t Id est, ex panno holoserico: & vox sequens Frico fimbriam significat.

u Cangius in Glossario ad vocem Diapistus sub finem hec habet ex Hugonis Falcandi Historia Sicula apud Muratorium tom. 7 Scriptorum Italicæ, col. 256: Hic diapisti color subviridis intentum oculis grato blanditur aspectu.

x Idem Cangius vocem Smaldus & Smalatum exponit encaustum, quia Smaldo Italæ dicitur encaustum. At hic potius lapides pretiosos vox illa videtur significare, ut etiam in illo textu, quem recitat ex veteri scheda bibliotheca Cluniacensis pag. 563: Gemmis ac lapidibus, videlicet eis, quos Smaldos vocant.

y Id est, pallia coco ter tincta, teste Cangio; quem pro notitia ornamentorum ecclesiasticorum, qua hic enarrantur, proque interpretatione volum quarundam, ad quas nihil observavi, lector consulat.

z Reliquo isto capite agitur de schismate Cadalo aduersus Alexandrum II Papam.

aa Reliqua parte narrat Leo alias frates à fulmine.

bb Historiam hanc contra anonymi Mediolanensis censuram vindicavimus in Commentario num. 30 & seqq.

cc Reliqua narratio exponit, quam indignè à Pisani habitu fuerint.

dd Et hujus & aliorum locorum tum hoc, tum num. seq. memoratorum situm exploratum non habeo.

ee Gotfridus seu Godefridus hic memoratus Etruria & Lotharingia dux, obtentâ Marchiâ Tuscæ, etiam marchio appellatus, frater erat Stephani IX Papæ, cognomento Barbatus, diversus que à Godefrido Bullonio, ut probat Nucens in Notis ad cap. 89 lib. 2 Chronicæ Casinensis.

C A P U T IV.

Cœnobii Casinensis immunitas obtenta, & Tremitenis à Beato suscepta reformatio: nova basilice exstructio, ejusdemque pretiosa exornatio.

E Odem tempore a sollempne Desiderie privi- xxvi. legium idem Apostolicus, præter cætera, Casinense super omnimoda hujus cœnobii libertate conce- cœnobium sit, ne videlicet aliquis alicuius ecclesiaz episco- soli Pape pus, præter Romanum Pontificem, non solum subiectum in nostra ac principali ecclesia, verùm etiam in omnibus ubique locorum nobis pertinentibus cel- lis quilibet dicionem usurpare quolibet modo præsumeret, auctoritate Apostolica interdicens. Quo etiam tempore cùm Hildebrandus Capua- nus archiepiscopus, elatione quadam turgidus, contra hanc auctoritatem fuisset summurmurate conatus, publicè in Romana synodo b, nobis super hoc proclamantibus, privilegiis Apostolicae Sedis convictus, se peccâsse confessus est. Unde tam sibi, quam suis successoribus universis, sub districto tunc anathemate interdictum est, ut nullam ulteriùs inde auderent assumere quæstionem, nullam prorsus contra hunc venerabilem locum promovere aliquando litem.

42 Præterea cùm de rectoribus Tremitenis c ccenobii, quod nobis antiquitus pertinuisse, Ro- xxvii. manorum quoque Pontificum privilegia pleraque testantur, multa eo tempore inhonestæ & nefanda divulgarentur, eidem Desiderio ad disquirendum & disponendum illud, prout sibi optimum videretur, data ab Apostolico auctoritas est. Qui cùm abbatem ejusdem loci Adam, multorum facinorum reum convictum, exinde subduxisset, Roberto de Laurotello & Petrone de Lefina comitibus & episcopis Trajano Draconariensi, ac Civitateni, nec non & abbe Terræ majoris se comitanibus, insulam præfata ingressus, Transmundum inibi, filium Oderisi Marforum comitis, nimis honorifice ordinat in abbatem, egregiæ sanè tunc indolis adolescentem, prudentiæ & littoris non parùm valentem, honestis quoque moribus hoc in loco à puero institutum; nisi demum pessimorum loci iplius fratrum consiliis assensus fuisset: sed illorum planè, quos illi etiam nostræ Abbas injunxerat auscultandos. Nam redeuntibus nostris, paucos post dies tribus de prioribus e-jusdem loci monachis oculos eruit; uni verò lingam abscedit; fuerant enim apud eum de rebellione insulæ à sociis insimulati.

43 Quod ubi Desiderio nostro relatum est, in- fide colla- dignè nimis & graviter exceptit, & maximo est piam disci- super ista merore consecutus, tum pro passorum plinam miseria, tum pro jubentis saevitia, tum denique, quod erat præcipuum, & quod magis cor ejus angebat, pro loci hujus infamia. Et quoniam eodem anno dedicationis ecclesiaz nostræ fieri præstolabatur sollemnitatis, ad eam sustinetur venturus, ac juxta culpæ modum sententiam excepturus. Quem, cùm venisset, in totius monasterii conventu aspera nimis & digna castigatione correptum, graviori pœnitentiaz subdidit, eumque

F ff 2 il-

A. LEONE
MARSI-
CANO.

illuc remeare ulterius non permisit. Hildebrandus autem archidiaconus ea, quæ Transmundus gesserat, omnino approbat, & nequaquam illum hoc crudeliter, sed strenue ac dignè in malignos homines fecisse, confirmans, nondum anno completo, eum à domino Abbatे aliquando difficuler extortis, atque abbatiam sancti Clementis de Insula Balvensis d'comitatū primò illi committens, paulò pōst eidem Balvensis episcopatū addidit dignitatem.

*Rudet erige-
re, recto-
re que
* al. Trans-
mundus*

44. Post hāc Desiderius Ferro monachum, cui præfatus Transmundus * monasterium commis- rat, ad te venire mandavit. Qui cū ad illum accedere detrectaret; Desiderius verò ad illas partes pergere pro his, quæ contigerant, quodammodo erubesceret, post annum integrum & octo circiter menses, duci à Sicilia revertenti super his conquestus est, qui protinus illuc transmittens, eum exire compulit, & in potestatem Desiderii delegavit. Comitatus itaque dux f epis- copis & abbatibus ac monachis simulque Petrone comite Lesinensi duabus galeis & armatis insulam ingressus est, & à monachis loci honorifica satis processione receptus, die altera ab universis ejusdem cœnobii fratribus de eadem abbatia sollempniter investitus b. Rogatus autem, ut illos firmaret, ne aliquando idem monasterium monasterio Casinensi, se vivente, subjiceret, sed in dicionē illud propria retineret, annuit. Rogatus etiam, ut ab omni deinceps Casinensem fratrum calunnia vel querimonia in perpetuum illud esse quietum statueret, abnuit, & hoc se, quia iustum esset, nequaquam facere debere respondit. Ita ergo, juxta quod placuit, omnibus ordinatis, tribusque de fratribus nostris ad custodiā derelictis, reversus est.

*illi variis
præficit.*

45. Sed cū postmodum, revocatis prædictis fratribus, cuidam alii de nostris ejusdem loci regimen commisisset, ille maligno usus consilio, fastu quodam superbiae inflatus, assumpta tyrannide, rebellare elegit, ita ut semel & bis evocatus ad Desiderium venire contempserit. Quem cū excommunicasset, non multos post dies studio fidelium Desiderii simul cum suis fautoribus turpiter captus, atque ad eum perductus est. Et illum quidem non multò pōst ab excommunicatione solutum rursus Afculensi i cellae præfecit: in prædicto verò cœnobia suam vicem abbati Terræ majoris k commisit; quo post non multum tempus defuncto, rursum quasi jam nauseans supradicto Ferro ejusdem loci curam restituit; ita dumtaxat, ut, se vivente, sibi exinde responderet: post mortem verò suam in manibus illud Pontificis Romani remitteret. Sed de his haec tenus. Nunc ad superiora redeamus, & quemadmodum novam beati Benedicti basilicam vel aedificaverit, vel dedicaverit, vel adornaverit, prout ipsi præsentes inspeximus, describere properemus.

*xxviii.
Basilicam
novam Cas-
ni*

46. In omni igitur Abbas venerabilis prospexitate atque quiete, meritis beatissimi patris nostri Benedicti divinitus constitutus, & in tanta ab universis in circuitu honorificentia habitus, ut non modò medioeres quique, verùm etiam ipsi eorum principes ac duces libenter ei obedire, ejusque voluntati, non aliter quām sui patris ac domini, in omnibus parere studearent, ad veterem diruendam ecclesiam, & novam pulchriùs atque augustiùs aedificandam, non sine divino instinctu, animum appulit, quamvis plerisque tunc de nostris prioribus grave nimium id & intemperabile videretur, plurimumque ab hac intentione mentem illius avertere tum precibus, tum rationibus, modisque

omnibus sint conati, quippe à quibus omni vitæ suæ tempore tantum opus non posse perfici aestimaretur, cùm ille, Deo fidens, ad omnia, quæ pro Deo fiunt, Dei sibi solius polliceretur ac præstolaret auxilium.

D

47. Anno itaque ordinationis suæ nono l, diuinæ autem Incarnationis millesimo sexagesimo sexto, mense Martio, Indictione quarta, construētā priùs juxta infirmantium domum non satis magnâ beati Petri basilicâ, in qua videlicet fratres ad divina officia interim convenient, suprà dictam beati Benedicti ecclesiam, tam parvitatem, quām deformitate, thesauro tanto tantæque fratrum congregati incongruam, evertere à fundamentis aggressus est. Et quoniam in ipso montis vertice constructa, & ventorum vehementibus labbris quaquarefusa patuerat, & igneis frequenter fuerat attracta fulminebus, statuit, de solo Dei auxilio fidens, ejusdem montis faxeam cristam igni ferroque excindere, & quantum spatio fundandæ basilicæ possit sufficere, locum in imo defossū, quo fundamenta jaceret, complanare. Ordinatis igitur, qui hāc toto nisu & instantiā summā perficrent, ipse interea Romam profectus est, & amicissimos quoque conveniens, simulque larga manu pecunias oportunè dispensans, columnas, bases ac Illia m, nec non & diversorum colorum marmora abundantanter coëmit, illaque omnia ab Urbe ad portum, à portu autem Romano per mare usque ad turrem Gariliani n, indeque ad Suium, navigiis conductis, ingenti fiducia detulit: ab inde verò usque in hunc locum plaustrorum vehiculis, non sine labore maximo, comportavit.

*vias compla-
nat, artifi-
ces conductis,
* i. e. mole-
stia*

48. Et ut magis fervorem fidelium obsequientium admireris, primam hic columnam ab ipso montis initio sola civium numerositas colli brachiique virtute imposuit: namque ad augmentum fatigii * montis hujus ascensus nimis tunc erat clivosus, artus & horridus; needum enim in cor ejus ascenderat eandem viam complanare ac spatiare, quemadmodum postea fecit. Tandem igitur totius basilicæ præter aditum, cum difficultate non parva, spatio complanato, & necessariis omnibus abundantissimè apparatis, conductis protinus peritissimis artificib⁹, tam Amalfitanis, quām & Lambardis o, & jactis in Christi nomine fundamentis, cœpit ejusdem basilicæ fabricam in longitudine cubitorum centum & quinque, in latitudine verò cubitorum quadraginta & tres *, in altitudine autem cubitorum viginti & octo, basibusque suppositis, columnas desuper decem à latere uno, totidemque ex altero, in cubitis novem erexit, fenestras quoque in superioribus fastis amplias, in navi quidem viginti & unam, in titulo p verò sex longas & rotundas quatuor, ac duas in absida mediana instituit. Porticus etiam utriusque parietes in altitudine cubitorum quindecim subrigens, fenestris hinc decem, totidemque inde distinxit.

F

49. Aditum interea cū planicie basilicæ, quæ cubitorum fermè sex putabatur, consequenter disponeret coæquare, tres non integras ulnas fodens, subito Benedicti patris venerabilem tumulum repperit, moxque cum religiosis viris communicato consilio, ne illum aliquatenus mutare præsumeret, confessim, ne quis aliquid de tanto posset thesauro furripere, eundem tumulum, eodem, quo situs fuerat loco, pretiosis lapidibus reoperuit, ac desuper arcam de pario marmore in transversum basilicæ, id est à Septentrione in Meridiem, quinque per longum cubitis opere nimis pulchro con-

*o. S. Bene-
dicti corpus
decentius re-
condit.*

A. LEONE
MARSI-
CANO.

A construxit. Hoc itaque modo aditus in eminentia priori permanxit, ita ut à pavimento ipsis usque ad pavimentum basilicæ octo gradibus descendatur, sub fornice scilicet maximo, qui eadem adito imminent, præter illum utique gradum, quo undique ad altare subitur.

50 Porrò in absida majori ad Orientalem plam statuit altarium beati Baptiste Joannis, in eo videlicet loco, ubi ejusdem olim oratorium Benedictus pater exstruxerat: à parte verò Meridiana altarium beatæ Dei Genitricis: à Septemtrionali autem altarium beati Papæ Gregorii, juxta cuius absidam bicameratam q̄ domum ad thesaurum ecclesiastici ministerii recondendum extruxit, quæ videlicet domus secretarium r̄ consuetudinaliter appellatur, eisque ejusdem nichilominus operis alteram, in quā ministri altaris præparari debeant, copulavit. Sanè quoniam spatiandæ ecclesiæ gratiæ partem non modicam cameræ sitæ subtraxerat, consequenter etiam prædicto secretrario conjunctam eandem cameram ampliorem priori potius ac pulchriorem effecit; fecus ipsam verò, juxta porticum scilicet principalis ecclesiæ beati Nicolai, curvato pariete, brevem quidem, sed pulchram admodum fundavit ædicularum, ab ipsa autem usque ad extimam basilicæ frontem venerabile satis beati Bartholomæi apostoli oratorium opere pari porrexit.

51 In ejus etiam fronte prope balvas * majoris ecclesiæ de quadratis & maximis axis mirificam arcem, quæ vulgo campanarium s̄nuncupatur, erexit. Fecit & atrium ante ecclesiæ, quod nos Romana consuetudine paradisum & vocitamus, longitudine cubitorum septuaginta septem ac semis, latitudine quinquaginta septem & semis, altitudine verò quindecim & semis; quatuor & totidem in geminis frontibus, octo autem & octo per latera singula super quadrigidas bases habens gerens & columnas. In cuius etiam Meridiano latere cisternam maximam, tantumdem longitudinis habens, arcuato opere sub ejusdem pavimento atrii fabricavit. Ante ingressum verò basilicæ, nec non & ante introitum atrii quinque desuper fornices, quos spiculos * dicimus, voluit. In occidentali porrò atrii parte in singulis cornibus singulas basilicas, modo turrium valde pulchras erexit; in dextro quidem sancti archangeli Michahelis; in laeo autem beati Apostolorum principis Petri, ad quas videlicet interius ab atrio quinque gradibus est ascensus. Jam verò extra atrii vestibulum easdemque basilicas, quoniam clivosus valde ad ecclesiæ erat ascensus, montem ipsum sexaginta & sex per longum, totidemque per latum, septem verò cubitis in altum excavavit, adeò ut ab imo usque ad ipsum vestibulum atrii quattuor & viginti marmoreis gradibus, quos ibi constituit, ascendatur, habentibus in spatio latitudinis cubitos sex & triginta.

52 Legatos interea Constantinopolim ad locandos artifices destinat, peritos utique in arte musaria & quadrataria, ex quibus videlicet alii absidam & arcum atque vestibulum majoris basilicæ musivo comerent; alii verò totius ecclesiæ pavimentum diversorum lapidum varietate consernerent. Quarum artium tunc ei destinati magistri, cuius perfectionis extiterint, in eorum est operibus extimari *; cum & in musivo animatas ferre auemnet se quisque figuræ & quæque virentia cernere, & in marmoribus omnigenum colorum flores pulchra putet diversitate vernare. Et quoniam artium istarum ingenium à quingentis & ultra jam annis magistra Latinitas intermisera, & stu-

xxix.
Accersitis
Constantino-
poli artifici-
bus,

* lege æsti-
mari

dio hujus inspirante & cooperante Deo nostro, hoc tempore recuperare promeruit, ne sanè id ultra Italiae deperiret, studiū Vir totius prudentiæ plerosque de monasteri pueris diligenter eisdem artibus erudiri. Non autem de his tantum, sed & de omnibus artificiis, quæcumque ex auro vel argento, ære, ferro, vitro, ebore, ligno, gipso vel lapide patrari possunt, studiosissimos prorsus artifices de suis sibi paravit. Sed hæc alias.

53 Nunc verò constructam basilicam qualiter ex parte decoraverit, demumque sacraverit, prout possumus, designemus. Plumbeis igitur domibus * illam totam cum titulo & utroque porticu ac vestibulo decenter operiens, absidam & arcum majorem musivo vestivit, in cuius videlicet circuitus amplitudine aureis litteris hos versus describi præcepit:

Ut duce te, patria justis potiatur adepta,

Hinc Desiderius pater hanc tibi condidit aulam.

In absida verò hinc inde sub pedibus sanctorum

Baptistæ & Evangelistæ Johannis versus istos:

Hac domus est similis Synai sacra jura ferentes*, * ferentes

Ut lex demonstrat, hic quæ fuit edita quoniam,

Lex hinc exivit x, mentes quæ ducit ab imis,
Et vulgata dedit lumen per clymata seclæ.

Fenestras omnes tam navis quam tituli plumbo simul ac vitro compactis tabulis, ferroque convexis * inclusit. Has verò, quæ in lateribus utriusque porticus sitæ sunt, gipseas quidem, sed similis ferè decoris extruxit.

45 Dehinc supposito trabibus laqueari, coloribus figurisque diversis mirabiliter insignito, parietes quoque omnes pulchra satis colorum omnium varietate depinxit, pavimentum etiam universum totius ecclesiæ cum adhærenibus oratoriis beati Bartholomæi & beati Nicolai, simul etiam & cameræ suæ, mira prorsus &c actenus partibus istis incognita cæsorum lapidum multiplicitate constravit: sed illud præcipue, quod fecus altarium est, & in choro gradibus illis, quibus ad idem altare concenditur, crustis pretiosorum marmorum decenti diversitate distinctis.

Frontem quoque chori, quem ferè in medio basilicæ statuit, quattuor magnis marmorum tabulis sepsit, è quibus porphyretica una, viridis altera, reliquæ duæ ac cæteræ omnes in chori circuitu simplices *. Vestibulum autem ecclesiæ de super quidem musivo fecit pulcherrimo cum superliminis arcibus decorari; ab inde verò usque ad imum pavimenti totam basilicæ faciem gipso vestiri. Arcus etiam ejusdem vestibuli deforis musivo nihilominus vestiens, versus Marci y poëta inibi aureis litteris scripsit. Reliquas verò tres atrii partes diversis, tam Veteris, quam Novi Testamenti historiis ab intus ac deforis depingi præcipiens, marmoreo totum pavimento constravit. Desuper autem laquearibus ac tegulis adoperuit, vestibulo quoque ejusdem atrii cum geminis turribus pari modo depicto, aperto ac marmorato *.

* al. candi-
dæ

F

y

* i.e. mar-
moribus
ornato

A N N O T A T A. U. S.

a Anno scilicet 1066, quo Alexander II. memoratum infra privilegium concessit, eo scilicet Godefridum Tuscia ducem adversus Normanno's misit Pontifex, eumque cum Cardinalibus comitatus est; ut narratur cap. 25, & Catinense cœnobium invisens, nonnullos ad dignitates promovit, ut initio cap. 26 refertur, quæ, utpote ad Beatum non spectantia, prætermis.

b Ughellus in archiepiscopis Capuanis hoc Hil-
F f f 3 de-

A. LEONE
MARSI-
CANO.

debrandi (ab aliquibus dicitur Ulderinus) famulum innectit synodo Romana anno 1063 celebrata: at ex jam dictis liquet, Alexandrum II hanc Casinatibus immunitatem concessisse dumtaxat anno 1066, adeoque illigari etiam non potest synodis 2 & 3 ab Alexandro II Roma habitis. Itaque statuendum est, factum illud Hildebrandi contigisse in synodo Romana ab eodem Alejandro Roma coacta anno 1070, qua quidem synodus in Collectione conciliorum locum non habet, celebratam tamen esse constat ex Cosma Pragensi, quem vide, ut & Criticam Pagii ad laudatum annum 1070.

c Cenobii istius notitiam dedi in Commentario nam. 70 & seq., ibidem num. 68 & seq. reformationis ab Ostiensi relate epocham utcumque fixi.

d Consule dicta in Commentario num. 72.

e Roberto scilicet Guiscardo, qui, ut narrat Ostiensis antiqua partitionis cap. 15, ad expugnandam Siciliam profectus fuerat.

f Adnotat hic ita Nuceus: Deficit dux.

g Galea medio aeo passim pro triremi sumitur.

h Id est, admissus in possessionem.

i Asculum à geographis geminum memoratur, alterum cognomento Satrianum, in Capitanata regni Neapolitani provincia; in Marchia Anconitana alterum, Picenum appellatum: utri ex duabus hisce civitatibus attribuendum sit landatum ab Ostiensi monasterium, non inquiro.

k Abbatia Terra Majoris Ordinis est S. Benedicti, sitaque in diacef Beneventana. Vide Lubinum in Notitia abbatarum Italiae.

l Si in omni rigore loqui velimus, mense Martio anni 1066 nondum currebat annus 9 ordinacionis Desiderii, cum die tantum 19 Aprilis anni 1058 in abbatem sit ordinatus; sed vox ordinatio minus strictè hic accipienda est, ac foris ad Desiderii electionem, que facta est circa Natalem Domini anno 1057, respexit Ostiensis.

m Epistylia vocat lilia, quod litorum formam referre solent. Ita Nuceus hic.

n Alio nomine Liris dicitur, estque fluvius Italiae Latinum à Campania Felice separans: Turus autem Gariliani eo loco exstet, quo in mare Tyrrhenum se exonerat.

o Nuceus ita hic obseruat: Utriusque siquidem nationis cementarii artifices frequentissimi erant, nec modò infrequentes.

p Cangius in Glossario sic habet: Titulus pars ea ecclesiae, in qua altare consistit, βῆμα Græcis, Presbyterium Latinis ecclesiasticis scriptoribus. Adductis autem tum hoc tum nonnullis aliis ex Ostiensi textibus, ita demum subdit: Ubi perperam Angelus à Nuce titulum partem esse transversam ecclesiae, quam nostri la croisee dicunt, existimavit.

q Id est, duabus cameris constantem.

r Secretarium nunc ecclesiastici appellamus sacrorum cimeliorum domum, quam & sacrarium & sacrifitiam. Ita Nuceus hic.

s Campanarium dicitur turris ecclesia, in qua campana pendent.

t Paradisus, teste Cangio, est atrium porticibus confitum, quod etiam Leo satis hic exprimit.

u Mabillonius in B. Victore III, & editio Chronicæ Casinensis Guillelmi de Bruel, solùm legunt habens, omissa voce gerens. Alterutra certè redundat.

x Consule dicta in Commentario num. 86.

y Marcus hic discipulus fuit S. Benedicti, qui

magistri sui laudes carmine celebravit, quod post Chronicon edidit Nuceus, ubi à curioso vide ri potest.

C A P U T V.

Nova basilica solemnis dedicatio: populi ad eam con cursus: imperatricis Agnetis dona.

His igitur omnibus intra quinquennii spatiū, xxx.
Deo prosperante & auxiliante, peractis, dedicare basilicam sollemnitate maxima & ingenti tripudio ad sempiternam memoriam Desiderius statuit, adiensque summam Sedis Pontificem Alexandrum, ad eandem illum dedicationem venire devotissime invitavit. Quo libentiū annuente, Hildebrandum quoque archidiaconum ejus, ceterosque Cardinales ac Romanos episcopos a, de que Urbanis clericis ac nobilibus plurimos affectu familiarissimo convocavit. Die tantæ sollemnitas ex consulo Apostolici & Cardinalium in ipsis Hcalendis Octobris constituta, ac litteris invicatoriis ejusdem Apostolici ad universos episcopos Campaniæ, Principatibus, Apuliae atque Calabriæ datis. Famâ itaque hujus rei longè latèque vulgarata, tanta totius ferè Italæ episcoporum, abbatum, monachorum, clericorum, magnatum nobilium, mediocrium, diversæque condicione virorum pariter ac mulierum ad diem condicam multitudo confluxit, ut stellarum ferè cœli, quā illorum omnium numerositatem, cuiilibet fierit estimare facilis b. Ita universæ monasterii officinæ & ipsa quoque officinarum omnium tecta, ita totius ab imo usque ad summum montis itinera, & quid dicam, domus civitatis omnes o mnesque plateæ, omnia etiam longè latèque camporum adjacentium spatia congregatorum ad tantæ sollemnità cuneis stipata erant, atque conferta.

56 Apparatus interea per tres illos continuos dies, præcedentes ac subsecuentes eandem sollemnitatē, in pane videlicet ac vino, carniumque c diversarum ac piscium multiplicitate adeo est copiosus expositus, ut nullus ferè aliquis intam innumera multitudine, qui non se sufficienter hæc accepisse dixerit, potuerit reperiri. Interfuere itaque tantæ tunc celebritati archiepiscopi decem d: id est, Capuanus, Salernitanus, Neapolitanus, Surrentinus, Amalfitanus, Sipontinus, Tranensis, Acerentinus, Ydronthinus, Oretanus. Episcopi autem quadraginta & tres, id est, Portuensis, Tusculanensis, Savinensis, Seguinus, Anagninus, Berulanus, Terracinenensis, Cajetanus, Aquinenensis, Soranus, Marsicanus, Balvensis, Pennensis, Teanensis, Calenus, Rosellanus, Avverfanus, Nolanus, Avellinenensis, Pestanus, Trojanus, Florentinenensis, Melfitanus, Lucerinus, Draconariensis, Civitatenensis, Termulensis, Guar diensis, Larinenensis, Arianensis, Serniensis, Bovianensis, Salpitonus, Cannensis, Rubessanus, Venetus, Monorbinensis, Vigiliensis, Melfittensis, Juvenazensis, Monopolitanus, Stunensis, Tarentinus, Perusinus, & Castellanus electus, qui videlicet in episcopum altero post dedicationem die sacratus est.

57 De magnatibus autem Richardus princeps ipso Papa & presulibus bene multis,

F

d

d

d

d

d

d

d

d

d

d

d

d

d

d

d

d

d

d

d

d

d

d

d

d

d

d

d

d

d

d

d

d

d

d

d

d

d

d

d

d

d

d

d

d

d

d

d

d

d

d

d

d

d

d

d

d

d

d

d

d

d

d

d

d

d

d

d

d

d

d

d

d

d

d

d

d

d

d

d

d

d

d

d

d

d

d

d

d

d

d

d

d

d

d

d

d

d

d

d

d

d

d

d

d

d

d

d

d

d

d

d

d

d

d

d

d

d

d

d

d

d

d

d

d

d

d

d

d

d

d

d

d

d

d

d

d

d

d

d

d

d

d

d

d

d

d

d

d

d

d

d

d

A
principibus-
que viris jo-
lennitatem
bonitati-
bus.

e**f****g**

*Recensentur
sacra pigno-
ra*

h**b****C**

*in altaris
aliisque tem-
pli locis*

Capuanus cum Jordane filio & fratre Rainulfo; Gisulfus princeps Salernitanus cum fratribus suis, Landulfus quoque princeps Beneventanus, & Sergius dux Neapolitanus, Sergiusque dux Surrentinus e. Nam dux Robbertus Panormitum eo tempore oppugnabat, ideoque tantæ sollemnitatæ tunc interesse non potuit: sed & Marsorum comitum, ac Balventium, filiorumque Borelli frequentia. Cæterorum verò potentium seu nobilium, tam nostratum, quām Normannorum, omnium circumquaque terrarum, vel nomina, vel numerum innumerum nulla proflus fuit possibilitas, vel consilium recensendi. Horum igitur omnium summa devotione & ingenti lætitia, maximo honore ac præcipuâ gloriâ dedicata est eadem beati Benedicti basilica, cum quinque altaribus suis, ipsa die Hcalendrum Octobrium, anno Incarnationis divinæ millesimo septuagesimo primo, Indictione nona, die Sabbati: & altaria quidem mediana, beati videlicet Benedicti & sancti Johannis vocabulis insignita, manu propria prædictus Apostolicus benedixit: altare verò, quod in Australi parte ad honorem sanctæ Dei Genitricis est situm, Johannes episcopus Tusculanensis: quod autem in parte Aquilonari ad nomen beati Gregorii, Hulaldus episcopus Savinensis: sancti verò Nycolai Heraclius episcopus Segninus sollemniter dedicârunt.

§ 8 Quorum sanè Sanctorum reliquiæ tunc in singulis altaribus sint reconditæ, opportunitum hoc in loco inserere duximus. In altare itaque beati Benedicti habentur reliquiæ Sanctorum apostolorum Philippi & Jacobi, martyrum autem Alexandri Papæ, Sebastiani, Cyriaci, Chrisanthi & Dariæ. Os scilicet cruris, brachii, capitii, & ancæ g Abdon & Sennen, atque Ceciliæ virginis. Præter has etiam duo argentea scrinia, plurima diversorum Sanctorum pignera continentia, intra ipsum altare honorificè sunt in marmore superiori suspensa, quæ reverendissimus Benedictus b Papa ob amorem & reverentiam sanctissimi patris nostri Benedicti de arcivo Lateranensis palatii abstrahens, in hac ecclesia Casinensi direxit primo anno abbatis nostri Theobaldi, anno Dominicæ Incarnationis millesimo vicefimo tertio, & hoc omnino interdixit idem sanctissimus Papa, ut nullus præsumat hinc aliquid auferre. Reliquiæ autem istæ sunt de Ligno Domini, de Sanguine Domini, de vestimentis Domini, de spinea corona, de lapide sancti Sepulchri, de velo sanctæ Dei Genitricis Mariæ, apostolorum Petri & Pauli, Andreæ, Joannis, Jacobi & Thomæ, Bartholomæ & Mathiae, Simonis, Judæ & Mathæi. Spongiam cum sanguine sancti protomartyris Stephani, Laurentii, Stephani Papæ, Pelagii Papæ, Martini episcopi, Prudentii, Juliani, Augustini, Christophori, Æmiliani, Nicandri & Marciani, Alexii, Anastasi, Eugeniae, Johannis & Pauli, Quadraginta Martyrum, & aliorum multorum locatæ sunt.

§ 9 In altare sancti Johannis habetur de sponsa, quæ fuit imposta Christo cum aceto; de lapide sancti sepulchri sanctæ Dei Genitricis Mariæ; ex oleo de candela sancti sepulchri, quæ videlicet per singulos annos, modo valde mirabilis, cælitus die sancti Sabbati Paschalis, videntibus cunctis acceditur. De manna sepulchri sancti Johannis Euangelistæ. De aqua Jordanis ex eo loco, ubi Dominus baptizatus est, & de reliquiis sancti Laurentii, Sebastiani & aliorum multorum. In altare sanctæ Mariæ habetur de

lapide sepulchri ejusdem, & de reliquiis martyrum Dionysii episcopi, Cæsarii diaconi, Stephanii Papæ, Primi & Feliciani. In altare sancti Gregorii habetur de lapide sancti sepulchri, de vestimento sanctæ Mariæ, de vestibus apostolorum Petri & Pauli, & de reliquiis Sanctorum Quadraginta Martyrum, nec non Pancratii, Valentini & Hylarii, Martini episcopi, & de dalmatica sancti Ambrosii. In turri argentea, quæ est in arcu majori, hæ reliquiæ positæ sunt; de capite sancti Johannis Baptistæ, de vestimentis sancti Johannis euangelistæ, Andreae apostoli, Sebastiani, Quadraginta Martyrum, de velo sanctæ Agathæ, de vestimentis sanctæ Susannæ. In absida sancti Joannis. In * corona Salvatoris, Lignum Domini, lapidem sancti sepulchri.

§ 10 Super omnia verò hæc, quod tacendum non duximus, in singularum columnarum ejusdem basilikæ capitellis, tempore constructionis, reverenter satis in æreis pixidulis reliquiæ Sanctorum Philippi & Jacobi, Johannis & Pauli, Nicandri & Marciani, Cornelii & Cypriani, Cyri & Maximi, Sebastiani, Focæ, Euticii, Quadraginta Martyrum, de capillis sancti Remigii episcopi, & aliorum multorum locatae sunt. In altare sancti Nycolai habentur reliquiæ Sanctorum martyrum Cornelii & Cypriani, Sebastiani, Nicandri & Marciani, Cyri & Maximi, Focæ episcopi, Euticii, Quadraginta Martyrum, & de capillis sancti Remigii episcopi. In quatuor angulis campanarii hæ reliquiæ sunt, Lignum Domini, de lapide sancti sepulchri, de vestimentis sanctæ Mariæ, lapide de sepulchro e- jus, Sanctorum apostolorum Jacobi, Philippi, Bartholomæi, Martini episcopi. In cruce campanarii Lignum Domini, de capite sancti Johannis Baptiste, Bartholomæi apostoli, Cyriaci diaconi. In frontispicio ecclesiæ in cruce ærea Lignum Domini, de lapide sancti sepulchri, Mauri abbatis & Sanctorum martyrum Johannis & Pauli.

§ 11 Peracta igitur sollemniter celebritate Mis- farum & Apostolicæ Potestatis auctoritate tam iis, quos tunc præsentes esse contigerat, quām o- mnium *, qui per octo continuos dies ob devo- tionem tantæ sollemnitatis ibidem accurrere pos- sent, confessorum peccatorum absolutione con- cessa, cum maxima & ingenti lætitia singuli re- dierunt in sua. Verùm præfatae absolutionis gra- tiâ, tanta undique huc diversi sexus atque æta- tis per eosdem octo dies hominum se continua- vit frequentia, ut neminem ferè illorum, qui ad primum diem confluxerant, domum rimeâ- se putares.

Nec modus est, populis coëntibus agmine denso,

Nec requies, properant in lucem à nocte, diemque

Expectare piget.

Lucani * coënt populi, coit Apula pubes, * al. Cam-

Ac Calabri, & cuncti, quos alluit æstus u-

terque,

Qui lœvâ & dextrâ Latium circumstrepit o-

mne,

Ipsaque cælestium * facis procerum monumen- * cælestium

tis,

Roma Petro Pauloque potens rarefcere gau-

det;

Milia profundens ad menia celsa Casini,

Vincit iter durum pietas, amor & Benedi-

cti,

Vincit & alma fides, præsens de * omnibus istic * lege Deus

Cre-

A. LEONE
MARSI-
CANO.

* foris, de
corona,
¶ mox de
lapide
honorifice
condita.

E

xxxi.
*Ingens popu-
li concrus
ad celebra-
tem, ex qua
* l. omni-
bus*

F

A. LEONE
MARSI-
CANO.

Creditur, & summi Benedictus gloria Christi. Infidelem certè quisque se credere, miserum penitus aestimare, si tantæ sollemitatis vel fini tandem non fatageret interesse.

*& Desiderii
& Cazini no-
men inclare-
scit.*

62 Ex eo jam per totum Christianum orbem cœpit celebratæ tantæ gloria divulgari; ex tunc locus iste, licet ab olim Benedicti patris meritis famosus, ac nobilis fuerit, nobilior multò ac gloriosior cœpit haberi, patrisque Desiderii nomen, apud plerosque jam dudum magnum & celebre, celebrius deinceps ac nobilius per Occidentem totum diffundi, prudentiæ simul ac religionis maximæ ab omnibus prædicari, omnibusque ipsius temporis abbatis ubique locorum, non solum in Occidentalibus & Orientalibus partibus, sed & per orbem terrarum ab omnibus censebatur jure præferri. Partim igitur desiderio Desiderium visendi, partim vero templi tam vulgati & tam celebris contuendi, partim denique in hoc sacrosancto cœnobio conversandi, & Deo quoad viverent, serviendi, multi ex multis & extimis terrarum partibus huc cœpere confluere, & hylariter Desiderio recipiente, factum est, ut intra ipsum fermè biennium ad secundum circiter centenarium congregationis loci hujus se numerus porrexisset. Jam vero diversorum regum atque potentium utriusque sexus quanta circa eundem venerabilem Patrem cœperit haberi devotio, supplices ad eum litteræ & munera decentia testabantur, quibus se suosque omnes, tam suis, quam fratribus sub eo degentium precibus attentiùs commendabant.

63 Nec imperatricis quoque Agnetis k dignum videtur religiosam tacere devotionem, quæ ve- lūt altera regina Saba, Salomonis alterius & alterius templi magno videndi desiderio ducta, ex ultimis huc Germaniæ finibus adventavit, ac per medium fermè istic anni spatium commo- rans, multò majora se de his, quæ super hoc loco auditu perceperat, tam secundūm Deum, quam secundūm seculum, videre gaudebat & asserebat, meritò censens & locum & Pa- trem & fratres per totum orbem sui ordinis hominibus celebriores habendos. Optulit autem B. Benedicto, prout augustalem dignitatem decebat, dona magnifica, id est, planetam dia- speram l, totam undique auro contextam. Al- bam quoque à scapulis & capite ac manibus friso decentissimè adornatam, à pedibus vero frisea nichilominis listâ, mensuram fermè cu- biti in latitudine habens*, circumdatam, similque & amictum cum brusto m, pluviales duos purpureos, pretiosis aureis listis ornatos; pannum diarodanum frisatum cum auro ante faciem majoris altaris; nec non & pallium ma- gnum cum elefantis, quod dossale n cognomi- nant: Euglium o cum tabula fusili de argento o- pere anaglifo, & pulcherimè deaurato: duo quoque candelabra argentea æquè fusilia, pondo librarium xii.

ANNOTATA. U. S.

a Nucens in Notis hic episcopos intelligit Ro- mano Pontifici assistentes, Ostiensem videlicet, Portuensem &c.

b Hyperbolica hac locutio est:

c In tam effusa populi frequentia consuetam à carnis abstinentiam hospitibus prescribere incommodum fuisset & impossibile, inquit Nu- cens hic.

d De presulum numero aliisque huc facienti-

bus consule dicta in Commentario num. 77 & D seqq.

e Magnates paulò aliter recenset anonymous in Commentario num. 76 laudatus. Ita habet: Principes autem Capuani Richardus & Jordanus filius ejus, & Jordanus patruus, Gisulphus prin- ceps Salernitanus, Pandulphus princeps Beneven- tanus, Sergius dux Surrentinus, Raynulphus comes.

f Gentile Borelli nomen derivatum puto, ut alias non infrequenter factum legimus, ab oppido vel castro quodam, cuius seu comites, seu domini erant: locum autem hujusmodi, Burella dictum, invenio in Aprujo Citeriori, hanc procul à fluvio Sangro & comitatu Molisino. Borellum titulo comitis exornat Petrus Diaconus in- stra num. 72. Borellos quoque sapè recenset Caro- lus Borellus in Catalogis baronum, quos subtexuit suo Neapolitana nobilitatis Vindici.

g Vox est Italica, qua Latine coxendix.

h Hujus nominis VIII in serie Romanorum Pontificum.

i Ad omnes istas reliquias nihil annotandum censui, ne justo longiora fiant annotata.

E

k Agnes imperatrix, vidua Henrici impera- toris, qui inter Henricos Germania reges est ter- tius, mater Henrici IV, tunc regis Germania ac postea imperatoris, prestanti erat pietate mulier, nec consentiebat molitionibus Henrici filii sui con- tra Sedem Apostolicam. Peccaverat tamen Cada- loo pseudopapa contra Alexandrum II adharendo. Hoc ut expiaret, & simul ut quietius viveret, in Italianam se receperat, & plerumque Romæ dege- bat, ut videri potest apud Baronium, tom. 10 Annalium, ubi multa de Agneta imperatrice va- riis locis habet. Erat Cazni anno 1073: ut li- queret ex Epistola Gregorii Papa VII, tunc recenter e- lecti, ad Desiderium abbatem, sive ad Beatum nostrum, qua videri potest apud Baronium ad annum 1073 num. 29.

l Diasprum alias legitur. Vox est satis frequen- ter usitata medio aeo in ornamentis ecclesiasticis, ut videri potest in Glossario Cangii auto, in quo tamen significatio ejus non explicatur. Crediderim voce diaipro colorem intensissime album designa- ri, quia recentiores Graci (ut etiam observat Nucens ad eamdem vocem lib. 2 cap. 43 ex Meursio, cui & alia Lexica Graeco-barbara con- sentiunt) voce ἀσπρον album significant. Hinc Macri in Hierolexico vocem diasprum exponunt dupliciter album. Sic paulò inferior vocem dia- rodanum exponendam puto de roseo colore in- tensiore, ut idem sit quod diarhodenus, quæ est vox aucta ex rhodinus rosei coloris seu Graca voce πόδον rosa.

m Id est, cum fascia, vel friso aurato, in- quid Nucens. At in Glossario Cangii bruslus & brustum exponitur opus phrygium sive acu pi- clum.

n Dossale aut Dorfale est pallium sive aulaum, quod parieribus appenditur, ut habet Glossarium Cangii, ubi varia ad id probandum allegantur exempla.

o In Margine notatur Euangeliu.

CAP.

A

C A P U T VI.

Quæ Beatus contulerit nova basilia ornamenta, & quæ tum intra, tum extra claustrum adficia fecerit: deque variis instauratis & sacratis ecclesiis.

xxxiii.
*Sumpuosa
ornamenta,*

Libet nunc post ecclesiæ dedicationem residua

deinceps valeamus Desiderii gestis, tam in ædificiis, quam & in aliis quibuslibet magnificentiis operam dare. Ad supradictam igitur regiam urbem quandam de fratribus cum literis ad imperatorem, & auro triginta & sex librarum pondo transmittens, auream ibi in altaris facie tabulam,

cum gemmis ac smaltis & valdè speciosis patrari mandavit, quibus videlicet smaltis nonnullas quidem ex Euangeliō, ferè autem omnes beati

Benedicti miraculorum insigniri fecit historias. Quem certè nostrum confratrem imperator Ro-

amano b nimis honorifice suscepit, & quamdiu ibi mansit, honestè cum suis omnibus reverenterque tractavit, & quidquid ornamentorum * inibi vellet efficere, imperiale ei licentiam tribuit. Fecit itaque & cancellos quattuor fusiles ex ære, ante altare scilicet hinc inde inter chorūm & aditum statuendos; trabem quoque nichilominus fusilem

ex ære, cum candelabis numero quinquaginta, in quibus utique totidem cerei per festivitates præ-

cipias ponerentur, lampadibus subtèr in æreis uncis ex eadem trabe triginta & sex dependentibus.

b Quæ videlicet ærea trabes, æreis æquè bra-

chiis ac manibus sustentata, trabi ligneæ, quam

pulcherrimè sculpi, & auro colorumque fucis

interim fecerat Desiderius exornari, commissa est,

& supra sex columnas argenteas, quattuor & se-

mis in altitudine cubitos habentes, & octo libras

per singulas, in ipsa chori fronte constituit: sub

qua nimirum trabe quinque numero teretes ico-

nas suspendit, tredecim verò quadratas paris men-

suræ ac ponderis desuper statuit: è quibus vide-

licet decem ex quadratis prædictus frater apud

Constantinopolim crosso c argento sculpsit ac deau-

ravit, habentes per singulas aliæ libras quattuor-

decim, aliæ duodecim: rotundas verò omnes,

argenteâ solùm urnâ quattuor librarum circum-

dans, cætera coloribus ac figuris depingi Græ-

câ peritiâ fecit: tres verò alias de quadratis ejus-

dem metalli atque mensuræ patrari suorum ar-

tificum opere nequaquam dissimili Desiderius juf-

fit. Alteram quoque iconam rotundam, ex ultra-

que parte argento mirificè sculpto ac deaurato ve-

stítam, argenteis etiam bullis extrinsecis in giro

circumdatam, quidam nobilis tunc beato Benedic-

to à regia urbe transmisit, cui postmodum simili

lis altera fieri iusla; utraque est in ciborio alta-

ris hinc inde suspensa.

*abundè in-
struxit De-
siderius,*

c Ceraptata d etiam ærea fusilia valdè pulchra,

duo magna, & parva septem, supradictus frater se-

cum à Constantinopoli detulit. Fecit præterea De-

siderius & aliam trabem de argento, librarum

circiter sexaginta, sculptam nichilominus ac deau-

September Tomus V.

ratam, quam in fornice majori ante altare, super quattuor argenteas columnas, ex parte inauratas, decem libras, & quinque cubitos altitudinis habentes, locavit. Fecit & duas cruces magnas argenteas librarum per singulas triginta, quarum imagines cælaturâ satis mirificâ prominerent, easque sub prædicta trabe inter easdem columnas hinc inde super marmoreos stipites statuit. Tres porrò residuas majoris altaris facies argento librarum octoginta & sex, bene sculpto ac deaurato, vestivit: nam reliquorum trium altarium facies veteribus tabulis à tribus partibus adornatae sunt. Quattuor etiam trabes propter ciborium altaris simili modo sculpto ac deaurato argento extrinsecus induit; ab intus verò petalis e & coloribus decoravit, è quibus duæ habent cubitos in longitudine sex, libras viginti & viginti, duæ verò aliæ cubitos quattuor ac semis, libras viginti & viginti.

d Sex etiam candelabra magna, tres cubitos altitudinis habentia, de productis ac sculptis argento lamminis fecit, ana f sex vel quinque librarum, quæ videlicet in festis præcipuis ante altare in directa linea posita accendi cum maximis facilis debeant. Pulpitum quoque ligneum ad legendum five cantandum, longè priori præstantius & eminentius, fecit in ascensi graduum sex, idque diversis colorum fucis & auri petalis * de pulcherrimum reddit: ante quod columnam argenteam, viginti & quinque librarum, partim deauratam, ad modum magni candelabri, sex cibitorum in altitudine habens, supra basem porphyricam statuit, super quam videlicet cereus magnus, qui Sabbato Paschali benedicendum est, solemniter beat exaltari. Fecit & pharum g, id est, coronam maximam de argento, librarum circiter centum, habens in circuitu cubitos viginti, cum duodecim turribus extrinsecis prominentibus, sex & triginta ex ea lampadibus dependentibus, eamque extra chorūm ante Crucem majorem satis firmâ ferreâ catenâ, septem deauratis malis distinctâ, suspendit. His tantisper de constructione, consecratione, partimque decoratio-

e ne novæ basilicæ quoquomodo * exaratis, ad cæ- * al. quo-

teria monasterii ædifica percomplenda, simul cum modolibet

nostro Desiderio redditum faciamus.

f Post transactam igitur solemnem basilicæ Cœnobii Ca-

dedicationem, cernens Desiderius, divina coo-

perante potentia, simulque patris Benedicti me-

ritis, omnia, quæ cœperant, ad perfectum, prout

optaverat, pervenisse, audientior jam, immò va-

lentior factus, totius cœnobii ambitum decrevit

ingenti animo spatiare, &c, ut jam de aliquibus

fecerat, reliquas officinas, cum his etiam, quæ

ipsem ante ecclesiæ constructionem construxerat, renovare. Et primò quidem claustrum, quod

tantæ congregationi adhuc permodicum esse con-

stat *, ampliare desiderans, everso mox vetere * al. consta-

refectorio, quod satis enormiter à latere templo, bat

à fronte verò capitulo inhærebat, quoque * et-

iam ipse dudum bis tempore diverso adauxerat,

in ulteriori illud parte futuri claustrī, juxta Me-

ridianum scilicet atrii ecclesiæ latus, decorum

valdè satisque magnum extruxit, diversisque to-

tum coloribus pictorum artificio complit, & la-

queari apposito trabibus, tegulis desuper operuit.

Legivum h quoque per pulchrum & eminens in eo

constituit, quod valdè decenter gipso vestitum,

cunctis spectabile reddidit. Cujus videlicet domus

longitudinis * in cubitis quinque & nonaginta ex-

tenditur, latitudo in tribus & viginti porrigitur,

in quintadecimum * verò altitudo sustollitur, ab *

al. quin-

G g g

Orien-

decim

b

*

al. quod-

que

*

al. que

*

longitu-

do

*

al. quin-

*

al. decim

A. LEONE
MARSI-
CANO.

destruit, no-
vaque

* i. e. craf-
sam

decentiora
& commo-
diora

* al. circi-
ter decem

* al. pul-
cherimis

*exstruit, edi-*k*
ficia quoque
erigunt*

Orientali parte habens ingressum, ab Occidentalē verō absidam, ante quam profectō ampla valdē abbatis mensa ex transverso cernitur constituta. Habet autem à latere Meridiano fenestras quattuordecim, circa pulpitum tres, à Septentrionalē verō duas tantum, duas quoque rotundas in frontibus singulis, omnes vitro tam gipso quam plumbō insigniter laboratas.

64 Juxta eandem quoque domum, ab Australi parte, coquinam fratrum, amplam satis & pulchram, in duobus invicem connexis forniciis, quos una tantum columna sustentet, erexit, interque ipsam & refectorium, gradus & januam, unde quoque necessaria in idem refectorium sive conferantur, sive referantur, constituit. Ex altera verō ipsius coquinæ parte cellarium statuit, ex quo videlicet tam refectorio quam coquinæ quilibet debeat necessaria tribui. Post hæc, cum necdum sufficiens sibi ad tantam fratrum multitudinem claustrī spatiū videretur, Vir certè magnanimes & nimis magnæ fiduciae, dormitorium atque capitulum, quæ dudum ipsem magno valdē sumptu ac studio fabricaverat, necnon & veterem infirmantium domum ex integrō est aggressus evertere, & claustrī ampliandi occasione eadē quoque domos ampliores efficere. Quoniam igitur exteriorem dormitorii murum porrō longē ab altero in magno montis præcipitio statuebat erigere, quinque crossam * cubitis maceriam in fundamento maximæ firmitatis gratiâ jaciens, eam in ducentorum spatio cubitorum per longum extendit, in altitudine autem cubitorum triginta erexit, quatuor & viginti cubitis à muro interiori distans. Habens à Meridiano tantum fenestras amplas viginti, è quibus tres maximæ tribus columnellis marmoreis fulciuntur. Quæ videlicet domus longè priore amplior, firmior ac pulchrior, studiosè nimis est & fabrorum peritiâ lateribus testa, & pictorum artificio coloribus decorata. Juxta quam etiam in ulteriori capite ipsius vestiarium fratrum confixit, parvum quidem, sed satis competens, pulchrumque.

65 His triennio circiter consummatis, montem è vestigio, qui intrâ jacebat, suffodere aggressus est, per longum scilicet cubitis centum & quinque, per latum autem quadraginta & novem, per altum verō circiter septem *; sicutque capituli ædem ab Orientali parte per transversum constituit, ut interior ejus frontispicij angulus angulo exteriori tituli i basilicæ sit connexus; absida verō ipsius appropriare dormitorio videatur: cuius videlicet dominus longitudi cubitorum quinquaginta & trium, latitudo viginti, altitudo autem octo & decem habetur; habet autem à latere uno fenestras vitreas speciosissimas novem, ab altero totidem, à frontispicio Aquilonali tres rotundas, ab Australi verō duas æquè rotundas, laqueari & pavimento, seu picturis pretiosissimis * sufficientissimè decorata. Tantam autem tunc, cum ista suffoderentur, terræ motuum sumus experti frequentiam, ut uno quidem die vicibus decem & septem, per alios verō aliquot dies nunc quatuor, nunc duobus, modò etiam sex, vel quinque vicibus, id per dies singulos sentiremus. Quod certè propter innumeras ejusdem loci sepulturas k, tunc necessariò violatas, quæ sanctorum fortè hominum fuerant, non ab re contigisse, multi putavimus: alias sanè satis rarò in hoc loco solet fieri terræ motus.

66 Verùm quoniam ingenis præcipitum ab interiori dormitorii parte remanserat, erectis secus domum eandem cameris l, & terrâ saxisque cæ-

tera replens injectis, itemque ante refectorium, in fronte videlicet claustrī, curvâ nichilominis camerâ cisternam maximam fabricans, ita demum totius claustrī superficiem coæquavit. Mox itaque arcus per girum deambulatorios super centum & decem marmoreos columnellas * instituens, claustrum omne in longitudinem cubitorum centum & quinque *, in latitudinem verō quinque & septuaginta * diffudit. Cujus quia ea pars, quæ majoris basilicæ erat contigua, si ceteris coæquaretur, non aptus in eandem basilicam esset ingressus, subtus item, & supè deambulatorios fornices fecit, & in ejus utriusque angularis * marmoreos gradus, quibus in cetera descendetur, instituit, ad capitulum * quidem quintodecimum, totumque in circuitu & lapideis pavimentis Bizantei artificum * stravit, & picturis pulcherrimis compisit. Nichil hoc moratus exploto, solarium palatii illius, quod à Richerio cœptum, ipse perfecrat, ab eminentia priori ad claustrī planitiam depositum, adque inibi * infirmorum fratrum quietem constituit. Porrò ab Occidentalē parte claustrī, juxta cisternam videlicet, quam praediximus, cellam noviciorum ordine fas-sis aptavit, in qua videlicet idem * juxta regulare institutum & meditari & quiescere atque comedere novicii ipsi deberent; sicutque jam tandem fratres, qui eatenus super tot operibus inquietati ac molestati plus quam satis extiterant, opportuna simul & amoena quietis statione locatos, ordini de cetero regulari, quantò ordinatiūs, tantò distractiūs, operam dare perdocuit.

67 His igitur omnibus ex voto perfectis, & interioribus fratrum officinis decentissimè, ut aptaverat *, consummati, ad exteriora se nihilominus ædifica monasterii perficienda * impiger ac fortis accingit. Ab Occidentalē parte primū maceriam firmissimam erigens, portam cubitos penè triginta extra veterem de quadratis ac septis * lapidibus statuit, supra quam turrem fortissimam in quattuor magnis columnis erectam ingenti camera confirmavit. Verùm cum exteriūs præcipitum pateret immensum, tumulus verō interius magnus existeret, eo defosso, præcipitum illud faxis ejus & terrâ, clivoso licet tramite, pervium fecit, ibique juxtâ, extra portam scilicet, xenodochium maximum fabricavit: itaque demum hinc inde muro contiguo, ac civitatum more m munito, universum monasterium circumsepsit. Dehinc Aquilonali parte palatum quantitatis non modicæ ad hospitium quorumque receptionem ædificavit. Pistrinum quoque tanto deco-re construxit, ut multi peregrinorum huc venientium, ignorantes, quasi ad ecclesiam, saepius illic oraturi convenerint. Non cessabat, dum ista agerentur, Desiderius conquirendis ecclesiæ ornamenti insudare, & undecumque posset, quibuscumque posset ingenii, quæ ejus apta essent pulchritudini, comparare.

68 Christo igitur duce, omnia sibi, prout optaverat, evenisse cognoscens, hinc ad ecclesiam beati Martini, quæ sola ferè jam intra monasterii ambitum de veteribus ædificiis remanserat, renovandam, totum cor Desiderius vertit. Diruta namque priori ejusdem beati Martini basilica, etisque in Christi nomine fundamentis, cœpit ejusdem ecclesiæ fabricam in longitudine cubitorum trium & quadraginta, latitudine viginti & octo, altitudine viginti & quatuor; fenestras verō ab uno latere novem, ab altero totidem. Porticus etiam utriusque parietes in sedecim cubitorum altitudine erigens, fenestræ n quatuor & quatuor,

D

* al. colu-
mnas mar-
moreas
* al. octo-
ginta &
quinque
* al. quin-
que & fe-
xaginta
* al. angulis

* al. à capi-
tulo
* al. artifi-
cii

* al. inibi
cum bal-
neo & cete-
ris oppor-
tunitatibus
* al. addi-
tur juxta
refecto-
rium vide-
licet fra-
trum cel-
lam

extra septa,
& clau-
strum muro
cingit.
* al. opta-
verat
* al. refi-
cienda
* al. seftis

F

xxxiv.
Ecclesiæ B.
Martini in-
staurat,

m

to-

A totidemque ab altero distinxit, & illas quidem, quæ in navi sunt, plumbo simul & vitro compatis tabulis ferro ligatis inclusit. In frontispicio porrò ejusdem ecclesiæ fenestræ tres, ac unam in absida distinguens, similes decoris patrari mandavit: illas autem, quæ in porticibus sunt, gipseas quidem, pari verò decore construxit. Columnas verò novem ab uno latere, totidemque ab altero erexit. Secus ipsam quoque ecclesiæ curvato pariete, brevem quidem, sed per pulchram domum ad ejusdem ecclesiæ ministerium construxit. Cancellos verò lapides ante beati Martini altarium mirificos patrari fecit: absidam autem musivo decenter vestivit, in qua etiam aureis litteris hos versus describi præcepit:

Cultibus extiterat quondam locus iste dicatus Dæmonicis, inque hoc templo veneratus Apollo: Quod pater huc properans Benedictus in omnipotens. Vertit honore Dei, Martini & nomine sancti; Hoc Desiderius post centum lustra vetustum, Parvumque evertit, renovavit, compxit & auxit.

B
S. Bartholomaei, alias que dedicat, i. e. pulpitum

69 Jam verò ipsius ecclesiæ pavimentum quā sit conspicuum, quām sp̄eciosum ac diversorum marmorū multiplicitate conformatum, oculis omnium patet. Leginum* quoque pulcerimum, auro atque coloribus pictorum ingenio decoratum, ibidem extrui jussit. Ante ipsius namque beati Martini altarium tabulam argenteam ac deauratam & pulcerimè scultam, quatuor & quadraginta libras habentem, Desiderius patrari mandavit, in qua omnes ferè beati euangelistæ Matthæi & sancti confessoris Christi Martini desculpsit historias. Fecit & portas æreas in ingressu ejusdem ecclesiæ. Juxta eandem verò basilicam mansiunculas, in qua ipse maneret, construens, trabibus appositis, tegulis desuper operuit. Hæc ubi cooperante Domino, prout optaverat, consummavit, beati Bartholomæi apostoli basilicam, cum fratribus universo conventu tertio Nonas Januarias à Johanne hujus antè cœnobii monacho, post Sorano episcopo, fecit sollempniter dedicari. In cuius altari Apostolici corporis partem non exiguum in argentea recondidit capsa, in qua etiam has reliquias posuit: de lapide sancti sepulchri, & sanctorum Johannis & Pauli, Viti, Januarii, Hermits & Quadraginta Martyrum. Enimverò tantæ apud Romanum Pontificem Desiderius auctoritatis habebatur & gratiæ, ut in quibuscumque vellet, proprio pastore viduatis ecclesiis vel cœnobis, juris ei esset suis ex fratribus episcopos substituere, vel abbates.

¶ reliquias exornat.

* i. e. hordeaceis

70 Non multo post hæc temporis evoluto, ædicularas quoque illas, quas instar turrium in atrii diximus angulis constitutas, alteram ab eodem Johanne, alteram à Leone fecit Aquinensi episcopo, magna cum lætitia dedicari quarto Idus Septembbris. Sanè in altari beati archangeli Michaëlis reliquias condidit sanctorum Nicandri & Marcianni, Johannis & Pauli, Viti, Mercurii & Caterinæ, & vocabula o sanctorum Apollinaris episcopi, Proti & Jacinthi. Altare verò Principis Apostolorum Leo Aquinensis episcopus divino nomini, ipso domno Abbat, omniumque fratum præfente conventu, cum magna lætitia & devotione sacravit: in eodem verò altario reconditæ sunt reliquiae istæ: de quinque panibus ordeccis*, & sanctorum apostolorum Petri, Matthæi, Jacobi, Nazarii & Celsi, Januarii, Felicissimi & Agapiti, Sergii & Bacchi, Nicandri

Septembbris Tomus V.

& Marciani, Aurelii, Protasi, Fortunati & sacerorum ejus, & de vestimentis trium puerorum p....

A. LEONE
MARSICANO.

P

ANNOTATA J. S.

a In Lexicis Græco & Latino-barbaris Cangii voces Smaldus & smaltus aut smaltum expoununt secundum significationem vocis Italicae Smalto encaustum. Verum, ut jam dictum est ad cap. 3 lit. x, variis reperiuntur textus, qui magis innuunt genus quoddam lapidis pretiosi. Fortè intelligendi erunt lapides, quos ars encanistica speciosos fecerat.

b Romano more Italico pro Romanus. Nam nomen est proprium, & designatur Romanus Diogenes eo tempore imperator Constantinopolitanus, cuius imperii finem post Baronum Pagius in Critica fit anno 1071. Missus igitur erat ille frater Constantinopolim ante dedicationem ecclesiæ, & verisimiliter pleraque ecclesia ornamenta ante dedicationem fuerunt parata.

c Crocco pro grosso aquæ barbaro ponitur. At vox grosso eo tempore muliū usitata erat pro voce crassis, magnus &c. Nucens voces explicat de argento, ex quo icones sunt compastæ, dicens: Non bracteis tantum argenteis vestivit. Forsan crocco argento idem hic est ac magnis expensis.

d Vox ceraptata etiam occurrit in Chronico hoc lib. 2 cap. 102; sed eam à Nuceo expositam non invenio. In Glossario Cangii nonnulla allegantur exempla, que omnia mihi videntur insinuare candelabra ad cereos imponendum.

e Petalis, id est, laminis, ut latè probat Nucens. Vox Πέταλον in eadem significatione Gracis medii ari usitata fuit, ab iisque ad Latinos verisimiliter translata.

f Ana idem hic significat, ac si diceretur singula, ut ostendit Nucens, & Cangius in Glossario.

g Pharus Latine dicitur turris prope mare posita, in qua noctu in coramodum navigantium multum luminis accenditur. Ingentes vero illæ lucerne sive corone, que in ecclesiis suspenduntur, & multa simul luminaria continent, ob qualemcumque cum pharis similitudinem, medio aero etiam non raro phari fuerunt appellatae; ut ostendunt Nucens & Cangius.

h Id est, pulpiture ad legendum.

i Notat Nucens, vocem tituli abesse in alio codice.

k De his terra motibus in Commentario num. 84.

l Arcubus videlicet & fornicibus, non cubiculis; inquit Nucens.

m In alio codice, ac propugnaculis civitatum more munito. Sequuntur & alia quedam lectiones variantes apud Nuceum. At illas omis- quod nullius sint momenti.

n De variatione in numero fenestrarum & mox columnarum hac observat Nucens: In codice B numerus vacat. Opinor, quo tempore Leo (Ostiensis) scripsit, fabricam non fuisse consummatam t vel inter fabricandum numerus est variatus. Sic ubi vetustior codex legit. "Columnas, numero sexdecim, : codex Petri (diaconi) habet: Novem & novem,"

o Quid hic significet vocabulum, valde obscurum est. Recurrit vox illa in eadem significatione lib. 4 cap. 8, ut notat Nucens, qui fatetur se ignorare, quid eâ proprie significetur.

p Hoc loco finem scribendi fecit Leo Ostiensis,

Ges. 2

ns

A. PETRO
DIAONO.

ut observat Nuceus, ita scribens: Hoc caput claudit codicem B., qui solam Leonis Ostiensis Historiam continet... Certè hoc caput legitur in codice Leonis, cuius stylum sapit. Et multa hīc variavit Petrus, ut hinc saltem agnoscere potuerit Lauretus, ab utroque scriptum fuisse. Deinceps autem varias lectiones nostrorum manuscriptorum non habebis: ex unico quippe Petri codice sequentia sumpsimus &c. Lectiones varian tes, quas non dedi, sere tantum consistunt in omissionibus, ut apud Nuceum videri potest.

C A P U T VII.

*Varia variorum donationes: jus
in ecclesiis S. Sophiae & S.
Angeli Casinensis confirmata
tur à Gregorio VII, qui Casi
nensi ecclesia sacris interdit.*

B

xxxvi.
Alexandri
Pape alio
rumque,
a b

c d

e

f

g

h

i

k

l

m

n

xxxix.
Desiderio
impense fa
ventiam,
m

n

Sequenti tempore supradictus Papa Alexander a Urbe egrediens, venit ad hoc monasterium, qui à Desiderio honorifice suscepimus b.... Fecit præterea idem sanctissimus Pontifex patri Desiderio privilegium de monasterio sanctæ Mariæ in Palladio c, cum attinentiis suis, recipiens ab eo ecclesiam sanctæ Jerusalæm d, quam Leo Papa reverendissimus, sicut supra taxavimus, Richerio abbati nostro tradiderat. Concessit etiam prædictus Papa Alexander personaliter e nostro Desiderio civitatem Terracinensem, cum pertinentiis suis. Defuncto autem eodem Pontifice f cleris populisque Romanis in unum conveniunt, Hildebrandumque Sedis Apostolicæ archidiaconum eligentes, Gregorium g appellari decernunt; qui eodem ordinationis suæ anno ad hoc monasterium veniens, sociato sibi Desiderio h, Beneventum perrexit i.... Per idem tempus Richardus princeps per præceptum obtulit beato Benedicto ecclesiam sancti Angeli, quæ nuncupatur ad Formas k.... Et quoniam locus idem valde amensus & satis aptus monasterio erat, rogavit humiliiter Desiderium, ut pro amore suo specialiter inde stuperret, quod & fecit, de monasterio Albanelæ l integrum omnium mobilium medietatem accipiens, & cum medietate etiam ejusdem loci monachorum illuc transmittens, cœpitque Desiderius illud ædificare ex integro tam speciosè, tam spatiösè, quemadmodum hodie cernitur, ubi etiam intra breve tempus quadraginta & eo amplius monachos regulariter victuros aggregavit....

72 Circa hos dies Michael m Constantinopolitanus imperator patri Desiderio per nuntios, quos ad eum direxit, dona quâm plurima transmisit, poscens, ut pro se ac liberis, & pro statu imperii sui Dei omnipotentis clementiam assidue supplicarent. Insuper etiam ob patris Benedicti reverentiam, pro salute animæ suæ, per præceptum aurea bullâ, bullatum constituit, ut per unumquemque annum hoc monasterium accipiat de palatio Constantinopolitani imperii auri libras vi ginta quattuor, & pallia quattuor ad nostræ congregatioris sustentationem. Borrellus n autem comes, Borrelli majoris filius, cùm ob nonnulla sua in hoc loco servitia Desiderii familiaritatem

fuisset non immerito adeptus, monasterium sancti Petri, quod vocatur de Avellana, quod videlicet pater ipsius beato Dominico o ante quatuor & quadraginta annos ad construendum traxiderat, quodque idem Borrellus fatis ampla terrarum possessione ditaverat, cum ecclesiis & coloniis, & cum omnibus omnino pertinentiis ac possessionibus suis, quod est terra quinque millium circiter modiorum, beato Benedicto devotissimus optulit: cujus monasterii cùm longe post Gualterius nepos ipsius duodecim casales de rivo Franci nequiter retineret, veniens ad hoc monasterium sua sponte nobis ippos restitavit ac reddidit.

73 Theodinus quoque & Oderius atque Bernardus, Balvenses comites, non multò post, & ipsi quoque monasterium sancti Petri, quod situm est in valle de Lacu, & aliud monasterium heremitarum in loco, qui dicitur, Pratum Cardosum, quæ nimurum & ipsa nichilominus à beato Dominico ante non plures annos fundata extiterant, pari modo in hoc monasterio obtulerunt, cum quinque scilicet adjacentibus lacubus, cum ecclesiis & coloniis, & cum omnibus omnino pertinentiis ac possessionibus eorum, tam in eodem

præclare do
nationes in
gratiam

comitatu Balvensi, quâm in Marsicano & Teatino. Eodem anno oblatum est beato Benedicto à quibusdam nobilibus Marsicanis castellum, quod nominatur Meta, in valle de Orbeto, cùm omnibus finibus ac pertinentiis suis, nec non & ecclesia sancti patris * in loco, ubi Formæ vocantur, & ecclesia sancti Donati super ipsas Formas, cum omnibus, quæ ad easdem ecclesiæ pertinent, insuper & universis, quæ ad præfatos nobiles jure hereditario pertinebant, tam in ipsis Formis. quâm & in valle Frigida p. Eodem etiam anno Leo & Girardus Fundani q consules optulerunt beato patri Benedicto monasterium sancti Magni cum omnibus sibi pertinentibus, & cum quarta parte de ipsa piscaria Fundani lacus, & cum ecclesia sancte Mariæ juxta amphitheatrum Fundanæ civitatis, sancti Mauri & sancti Martini ad Tirille r, & sancti Andreæ in Terracina, & sancti Nicolai in urbe Romana, loco, qui dicitur ad Fosca, cum omnibus pertinentiis ac rebus illarum.

*scilicet Be
nedicti

74 Pari modo autem una cum Richardo cognomento de Aquila idem * consules optulerunt huic loco ecclesiam sancti Onufrii cum pertinentiis suis. Et quoniam locus idem habilis ad construendum monasterium erat, Desiderius cupiens ibidem facere monasterium, per Girardum f præpositum sancti Nicolai in Pica, qui quintus post eum hujus cœnobii abbas effectus est, in statu quo nunc cernitur, crexit. His quoque diebus Litteratus Fundanus consul cartam fecit huic monasterio de omnibus, quæ sibi pertinebant de civitate Fundana, & valle de Cursa, & Aquaviva, & Ambrise, & Pastina & Ynola, Campu de Melle Vetera, & de tertia parte piscaria ad sanctam Anastasiam, & de monasterio sancti Archangeli, & de omnibus, quæ ei pertinebant à paterno vel materno jure. Per idem quoque tempus Johannes Hiserniensis vir nobilis similiter optulit huic Casinensi cœnobio monasterium sancti Benedicti, in loco Banlarola, cum duabus aliis cellis ipsius, id est, sanctæ Mariæ & sanctæ Luciæ, cum universis earum pertinentiis. Idem fecit & Morinus comes Benafranus t de quattuor aliis ecclesiis, id est, sancti Nazarii de Piperozza, sancti Petri de Sexto, sancti Barbati de Rovenola, & sancti Martini de ipsa Furca.

cœnobii Ca
sinensis.

* iidem

F

s

xli.

75 Eodem tempore, cùm Landenulfus, qui

fue-

A
Restitutio-
nes & con-
cessiones
quædam a-
llie.
** l. debe-*
rent

u
w
x
** l. hoc*

B
y
z
aa

xlvi.
Lis super
monasteriis
S. Sophiae,

bb

C
c
S. Ange-
li, Casinensi-
bus ad-
judicatur à
Gregorio
VII,

cc

uerat comes Caleni *u*, contendisset nobiscum de alveo fluminis Gariliani *w*, quod non deberet aliquo modo pertinere castro nostro de Mortula, & quod ipsi homines de criptis ejusdem loci nichil nobis deberet*, judicio judicum Sueffanorum *x* causâ ipsâ diutiùs ventilatâ, victus rationibus cessit, & de his omnibus per cartam se manifestavit nullam prorsus habere justitiam. Sed & Loffridus, qui cognominatus est Monius, per idem tempus ex imperio Richardi principis veniens ad hunc* monasterium in praesentia Desiderii sponte sua per scriptum se manifestavit ac refutavit in manus ejus ipsas piscarias, quæ sunt in flumine Gariliano ad ipsos currentes, qualiter incipit à rivo, qui dicitur Vivus, qui descendit ab ipsis criptis, & vadit usque in rivum, qui descendit à sancta Cruce, & mittit in prædictum fluvium Garilianum, quæ videlicet pisca-riæ antiquitus pertinuerunt partim huic monasterio, partim sancto Salvatori de Cucuruzzo, quas etiam usque ad illud tempus Sueffani comites violenter & malo ordine retinuerant. Sequenti tempore Loffridus, cognomento Ridellus, dux Cajetanorum *y*, obtulit in hoc loco monasterium sancti Herafmi de civitate Firmiana *z*, & monasterium sancti Petri De Foresta in pertinentia Pontiscurvi cum universis possessionibus ipsorum. Tunc etiam & Lando dominus Arpinensis *aa* civitatis ad mortem veniens, judicium fecit in hoc monasterio de omnibus, quæ sibi jure hereditario pertinebant, id est, de medietate Arpini & Montis nigri, & sancti Urbani, & Vici albi & Casa Silverii, pœnâ appositâ judicii hujus violatoribus centum librarium auri omnibus id removere querentibus.

76 Per idem tempus supradicto Papa Gregorio Romæ synodum celebrante, Leo hujus loci bibliothecarius, qui post Ostiensis episcopus factus est, ex iustitione patris Desiderii proclamacionem fecit de cella sanctæ Sophiæ in Benevento, quam nuper Beneventani à dictione hujus ecclesiæ violenter abstraxerant, cùmque ad placitum res perducta fuisset, relecta sunt in omnium audiencia nostra munimina, qualiter Archis *bb* princeps, ejusdem ecclesiæ constructor, illam per præceptum huic cenobio Casinensi tradiderat; demum verò qualiter omnes Romani Pontifices, imperatores, reges, duces ac principes prædictam cellam in hoc loco confirmaverant. Quo auditu, Papa Gregorius ait, quod nequam possent Beneventani ecclesiam monasterio Casinensi primitus delegatam ab ejus potestate subtrahere: sed Casinensem ecclesiam omnino canonice ac legaliter eandem cellam in perpetuum obtinerè debere....

77 Eodem tempore, cùm prædictus Papa Gregorius apud Capuam moraretur, clerici ejusdem civitatis invidis apud eum quæstibus usi sunt, dicentes: Ecclesiam sancti Angeli, quæ olim fiterat juris Capuanæ ecclesiæ, iniquo concambio in jus monasterii nostri transisse. Quam nimirum querimoniam idem Apostolicus, oratu Desiderii, indiscrepantem manere non patiens, per idoneos ac veraces viros diligenter inquirere studuit, utrum concambio, quod pro eadem ecclesia datum fuerat, conveniens esse videretur. Qui videlicet hoc studiosissime disquirentes, invenerunt & probaverunt, quod ecclesia sancti Johannis de Landepaldi, quæ pro eodem concambio data fuerat, satis plus possessionis & ornamentorum tempore concambii habuisset. Quod etiam Ervæus *cc* tunc ejusdem civitatis archie-

piscopus se veraciter cognovisse asseverabat. Quo competenti testimonio præmotæ litis omni dubitatem sublata, censuit præphatus Apostolicus, tam archiepiscopum, quām & Capuanos clericos in perpetuum ab hac quæstione quiescere, nullamque ulteriùs de ipso concambio item movere. Qui mox privilegio firmum hoc & in perpetuum stabile judicans atque decernens, ut idem monasterium sub cura & regimine Casinensis abbatis manere perpetuò debeat. Eodem quoque privilegio cuncta, quæ vel ibi tunc concessa, vel in futurum essent concedenda, confirmans, temeritoribus quidem hujus decreti, nisi forte resipuerint, excommunicationis sententiam intulit: observatoribus verò benedictionem Apostolicam & pacem perpetuam provenire optavit....

78 Eodem quoque tempore Rosellanensis *dd* qui Casinensis ecclesiæ pontifex ad hoc coenobium veniens, non parvæ pecuniae summam in hoc loco depositus. Quod ubi Jordano *ee* principi relatum est, missis militibus eandem pecuniam de ecclesiæ secretario abstractam ad se deferri mandauit. Fratres autem ad hæc: Pecunia*, quæ patri Benedicto credita est, nos alicui viventium minimè damus, sed illam in secretario ponentes, exinde qui præsumperit, auferat. Milites verò hæc audientes & diabolico stimulo debriati pecuniam de secretario ecclesiæ abstractantes ad principem deterunt. Tantum verò & tam immane & inauditum flagitium Gregorii Papæ dum pervenisset ad aures, hujus temeritatis noxam inultam esse non ferens, & verens, ne exemplo hujus facinoris iterum nostra ecclesia violaretur, divinum officium in patris Benedicti ecclesia interdixit, altariaque omnia denudari fecit, asserens, quod in tanto scelere nimia negligentiæ & acriter ulciscendæ timiditatis & Desiderium ac fratres arguere posset, & gravius adversus congregationem nostram commoveri debere, nisi eà, quâ locum istum semper dilexerat, caritate detineretur....

ANNOTATA J. S.

a Hoc iter Alexandri Papa II, & gesta ipsius cum Desiderio abbe, innatenda sunt anno 1072, sive inter dedicationem ecclesie Casinensis, factam 1 Octobris anni 1071 & mortem Alexandri, de qua mox loquemur.

b Omessa hic sunt quædam ab Alexandro II Casini & Aquini gesta, quod non spectent ad B. Victorem.

c In Urbe situm est hoc monasterium, de quo etiam meminit Leo Ostiensis lib. 2 cap. 97, ubi hæc obseruat Nucens: Palladium monasterium erat sub titulo SS. Sebastiani & Zoticus inter arcam Titi & arcum Constantini, seu inter Colloseum & S. Mariam novam, ut ait Antoninus, Callixtus II in bulla pro monasterio Casinensi & Innocentius III, Monasterium S. Sebastiani in Palladio. In bulla verò Alexandri II, quam ad hunc locum partim recitat Nucens, ita loquitur Pontifex: Tradimus & concedimus abbatiam sanctorum martyrum Sebastiani & Zozimi, quam vulgares usitato nomine Pallarium solent nupcpare. Sic Pallaria vocatur loco allegato ab Ostiensi. Hæc utcumque diversa videntur, quia uno loco dicitur S. Mariae, alio S. Sebastiani & Zozimi vel Zoticus; alias etiam in Palladio, alias in Pallaria vel Pallara. His de causis, opinor, Lubinus pag. 340 duas ejusdem fere nominis abbatias tamquam diversas recenset, & primam vocat Pal-

A. PETRO
 DIAONO.

xlvii.
qui Casinensis
sive ecclesiast
meritatio
ligat.

dd
ee

*E**F*

A. PETRO ladium, alteram S. Mariæ in Pallara. At quæ **DIAONO.** de situ utriusque dicit, mihi persuadent, eamdem esse; cum omnia loca sint vicina, quibus unquamque jungit. Quod autem ante S. Mariæ, deinde S. Sebastiani sūt dicta, non habet difficultatem. Martinellus in Roma sacra pag. 303 de illa abbatia agit sub nomine in Palladio, atque in Pallaria dictam fuisse corrupto vocabulo. Collapsa fuerat, sed a Thadeo Barberino Urbis prefecto & Urbani VIII nepote restituta est, sive rursum adificata, & militia Hierosolymitana tradita, ut narrat Martinellus. In novissima Roma veteris & hodierna descriptione, edita Italice anno 1750, de eadem ecclesia agitur sub nomine di S. Sebastiano alla Polveriera tom. 1 pag. 411, sed breviter.

d Abbacia est Sancta Crucis in Hierusalem, quam nunc tenent Cistercienses Congregationis Lombardicae. Ecclesia illius abbacie una est ex septem stationibus Urbis. De variis Ordinibus, qui ad tempus ecclesiam illam tenuerunt, plura dabit Lubinus pag. 333.

B e De donatione Terracine, que civitas est episcopalis ditionis Pontificia prope mare Mediterraneum, & non longè à limite regni Neapolitani, recte observat Nuceus, datam personaliter esse Desiderio, non abbati aut monasterio Casinensi.

f Mors Alexandri II ab aliis figuratur die 20 Aprilis anni 1073, ab aliis die sequenti 21, ab aliis demum die 22, quo sepultus est. Poterit de beato Alejandro II agi in Supplemento Operis nostri ad 20 aut 21 Aprilis: nam cultum ipsius Majoribus nostris antea incognitum, eaque as Victoris III, probavit Sanctissimus Dominus Benedictus XIV in egregio Opere suo.

g Electus est S. Gregorius VII ipso die sepultura Alexandri II, sive 22 Aprilis, ut omnes consentiunt; & postridie de electione sua scriptis ad Desiderium abbatem, eumque Romam invitauit his verbis: Tu autem ipse quantocius ad nos venire non prætermittas, qui quantum Romana Ecclesia te indigeat, & in prudentia tua fiduciam habeat, non ignoras. Totam Epistolam dat Labbeus tom. 10 Conciliorum col. 6. An Romanum revera tunc profectus sit Desiderius, non invenio.

C h De hoc itinere S. Gregorii VII agit Baronius ad annum 1073 num. 96. Erat Pontifex Beneventi cum Desiderio, quando intrante mense Augusto, aliqua pactio inter Gregorium & Landolphum principem Beneventanum facta est, cui cum aliis subscripti Desiderius presbyter Romæ Ecclesiæ, omisso abbatis titulo.

i Aliqua hic omessa sunt spectantia ad Gregorium VII.

k Consule de hac donatione Commentarium num. 89. Omititur hic, quo modo Richardus princeps eam ecclesiam permutatione acquisivisset.

l De Albaneta monasterio plura leguntur in Chronico lib. 2 cap. 30, ubi observat Nuceus, quingentis ferè passibus à Casinensi cœnobio in Occidentem esse distitum, nimis in ipso monte Casino. Addit, nunc quoque parvum ibi esse monasterium. Et demum: Ibique magnus magna Societas institutor Ignatius religioso secessu ad exercitia Spiritualia peragenda cum Petro Ortizio aliquamdiu mansit. In cuius deinde honorem cubiculum à sancto viro habitatum, in aediculam consecratum est à Casinatibus, tanti hospitis memoriae obsequentibus. De secessu S. Ignatii in

montem Casinum, ubi quadraginta diebus manfit ad exercitia Petro Ortizio tradenda, agitur in Vita utraque ipsius ad 31 Julii.

m Michael Ducas imperio potitus est anno 1071, illudque perdidit anno 1078, secundum chronotaxim Pagii.

n Borelli numerantur inter viros illustres, qui interfuerunt dedicationi ecclesie Casinensis num. 56.

o Borellus pater monasterium S. Petri de Aveliana S. Dominico abbatii fundavit, ut legitur in Vita S. Dominici, juxta Soram in alio monasterio defuncti. Data est illius Domini Vita apud nos ad 22 Januarii, ibique in Annotatis de hoc monasterio actum. In eadem Vita, refertur fundatio monasterii in Valle de Lacu, quod ibi vocatur S. Petri de Lacu. Et in Prato Cardoso S. Dominicus eremiticam vitam aliquo tempore duxisse dicitur. Quare, ne longior sim, ad illam Vitam remitto. Et solam observo, S. Dominicum hunc non esse confundendum cum S. Dominico Loricato, de quo agetur ad 14 Octobris. Parrò pro chronotaxi harum & sequentium donationum consulendas est Commentarius prævious § 7.

p Loca illa regionis Marsorum, aut comitatus Marsicani, curiosius non investigo.

q Fundi civitas est episcopalis regni Neapolitani non longè à limite ditionis Pontificia, & decem circiter milliaribus distita Terracina, que est in ditione Pontificia. Monasterium vero S. Magni nunc Ordinis Olivetani esse, obseruat Nucens.

r De ecclesia illa in comitatu Fundano sita iterum agitur lib. 4 cap. 84, uti & de ecclesia S. Magni mox memorata, & de monasterio S. Onuphrii inferius memorando.

s Hic Girardus, stirpe illustri comitum Marsorum genitus, sub Desiderio factus est monachus, ut dicitur lib. 4 cap. 43. De singulis ecclesiis, qua Casinensi abbatia fuerunt donata, nihil observo, ne annotationes in immensum excrescant.

t Venafrum civitas est episcopalis in Campania, sive in provincia Terra Laboris, decem tantum milliaribus, ut scribit Baudrandus, distans à monte Casino. Hujus comes hand dubiè hic designatur, littera v mutata in b, ut frequentissime fit in Chronico Casinensi.

u Calenum item erat civitas Campania; sed qua dudum destrutta est, ut plerique volunt. Baudrandus tamen existimat, eam modo Carinulam dici, aut certè Carinulam ex Caleni ruinis crevisse. At Carinula ipsa nunc ferè deserta est, ut observat.

w Garilianus fluvius, Italice Garigliano Latinè Liris dictus, Latium à Campania felice separat, decurritque in mare Mediterraneum.

x Suesa, vulgo Sessa, civitas est episcopalis Campanie, quatuor milliaribus distans à meminato flumine Liri versus Capuam.

y Caleta, civitas item episcopalis in Latio novo & regno Neapolitano, in peninsula maris Mediterranei sita.

z Formiæ civitas erat vicina Cajeta, sed excisa fuit à Saracenis, ejusque episcopatus Cajetam translatus. Ait Baudrandus, apud Gracos Phormiæ & Hormiæ dictam fuisse; & ex ejus ruinis crevisse Molam, quod oppidum est satis amoenum ad finum Formianum, nunc Cajetanum dictum. Observat Nucens, monasterium illud possea ad Olivetanos transfrisse, locumque nunc dici Castellone, prope Molam in tabulis notatum.

aa Arpinum oppidum est regni Neapolitani in

D

E

F

L

A *Latio non longè à ditione Pontificia, inter mon-*
tem Casinum & Soram.

bb *De donatione monasterii S. Sophiae, sive ex-*
terne Sapientiae, per Arichem principem Beneven-
tum, qui sororem suam ibi abbatissam primam
statuit, agitur in Chronico lib. I cap. 9. A:,
quando ibi habitavit Desiderius noster, abbas pree-
rat, non abbatis. Fuerat enim initio constru-
atum pro monialibus, ut legitur lib. I cap. 6.

cc *Ervæum, sive Hervæum, anno 1073*
factum archiepiscopum Capuanum existimat Ugh-
bellus tom. 6 Italiae sacra recusa col. 325; quia
huc contigisse anno 1073, quo Gregorius VII fuit
Capua cum Desiderio nostro, sibi certò persuaserat.
Verum Pontifex ille etiam Capua fuit anno
1078, quo huc facta esse ostendi in Commenta-
rio num. 93. Quapropter incertum est, an Her-
væus ab anno 1073 fuerit archiepiscopus.

dd *Rusellæ, alias Rosellæ, civitas fuit anti-*
qua Etruria in ditione Senensi, quæ episcopatu-
gavisa est usque ad seculum 12; sed tum episco-
patus Grossetum translatus est, ut colligitur ex ca-
talogo episcoporum Rosellanorum aut Rosellenium
& Grossetanorum, quem dat Ughbellus tom. 3 Ita-
lia Sacra col. 660 & seqq. Attamen ex illo ca-
talogo nequit certò colligi, quod sit nomen episco-
pi, de quo hic fit mentio.

ee *Jordanus erat princeps Capuanus, filius Rh-*
chardi sape memorati. De tempore rei peractæ,
pœnaque & emendatione Jordani, consule Com-
mentarium num. 94 & seqq.

C A P U T VIII.

Desiderii cum Henrico IV con-
gressus, in quo Ecclesia ju-
ra invictè tuetur: commu-
nio cum Cluniacensibus san-
cita: varia transactiones.

L. *Henricus IV* *minacibus*
litteris *a* *b* *c* *d* *e* *f* *g* *h* *i* *j* *k* *l* *m* *n* *o* *p* *q* *r* *s* *t* *u* *v* *w* *x* *y* *z* *aa* *bb* *cc* *dd* *ee* *ff* *gg* *hh* *ii* *jj* *kk* *ll* *mm* *nn* *oo* *pp* *qq* *rr* *ss* *tt* *uu* *vv* *ww* *xx* *yy* *zz* *aa* *bb* *cc* *dd* *ee* *ff* *gg* *hh* *ii* *jj* *kk* *ll* *mm* *nn* *oo* *pp* *qq* *rr* *ss* *tt* *uu* *vv* *ww* *xx* *yy* *zz* *aa* *bb* *cc* *dd* *ee* *ff* *gg* *hh* *ii* *jj* *kk* *ll* *mm* *nn* *oo* *pp* *qq* *rr* *ss* *tt* *uu* *vv* *ww* *xx* *yy* *zz* *aa* *bb* *cc* *dd* *ee* *ff* *gg* *hh* *ii* *jj* *kk* *ll* *mm* *nn* *oo* *pp* *qq* *rr* *ss* *tt* *uu* *vv* *ww* *xx* *yy* *zz* *aa* *bb* *cc* *dd* *ee* *ff* *gg* *hh* *ii* *jj* *kk* *ll* *mm* *nn* *oo* *pp* *qq* *rr* *ss* *tt* *uu* *vv* *ww* *xx* *yy* *zz* *aa* *bb* *cc* *dd* *ee* *ff* *gg* *hh* *ii* *jj* *kk* *ll* *mm* *nn* *oo* *pp* *qq* *rr* *ss* *tt* *uu* *vv* *ww* *xx* *yy* *zz* *aa* *bb* *cc* *dd* *ee* *ff* *gg* *hh* *ii* *jj* *kk* *ll* *mm* *nn* *oo* *pp* *qq* *rr* *ss* *tt* *uu* *vv* *ww* *xx* *yy* *zz* *aa* *bb* *cc* *dd* *ee* *ff* *gg* *hh* *ii* *jj* *kk* *ll* *mm* *nn* *oo* *pp* *qq* *rr* *ss* *tt* *uu* *vv* *ww* *xx* *yy* *zz* *aa* *bb* *cc* *dd* *ee* *ff* *gg* *hh* *ii* *jj* *kk* *ll* *mm* *nn* *oo* *pp* *qq* *rr* *ss* *tt* *uu* *vv* *ww* *xx* *yy* *zz* *aa* *bb* *cc* *dd* *ee* *ff* *gg* *hh* *ii* *jj* *kk* *ll* *mm* *nn* *oo* *pp* *qq* *rr* *ss* *tt* *uu* *vv* *ww* *xx* *yy* *zz* *aa* *bb* *cc* *dd* *ee* *ff* *gg* *hh* *ii* *jj* *kk* *ll* *mm* *nn* *oo* *pp* *qq* *rr* *ss* *tt* *uu* *vv* *ww* *xx* *yy* *zz* *aa* *bb* *cc* *dd* *ee* *ff* *gg* *hh* *ii* *jj* *kk* *ll* *mm* *nn* *oo* *pp* *qq* *rr* *ss* *tt* *uu* *vv* *ww* *xx* *yy* *zz* *aa* *bb* *cc* *dd* *ee* *ff* *gg* *hh* *ii* *jj* *kk* *ll* *mm* *nn* *oo* *pp* *qq* *rr* *ss* *tt* *uu* *vv* *ww* *xx* *yy* *zz* *aa* *bb* *cc* *dd* *ee* *ff* *gg* *hh* *ii* *jj* *kk* *ll* *mm* *nn* *oo* *pp* *qq* *rr* *ss* *tt* *uu* *vv* *ww* *xx* *yy* *zz* *aa* *bb* *cc* *dd* *ee* *ff* *gg* *hh* *ii* *jj* *kk* *ll* *mm* *nn* *oo* *pp* *qq* *rr* *ss* *tt* *uu* *vv* *ww* *xx* *yy* *zz* *aa* *bb* *cc* *dd* *ee* *ff* *gg* *hh* *ii* *jj* *kk* *ll* *mm* *nn* *oo* *pp* *qq* *rr* *ss* *tt* *uu* *vv* *ww* *xx* *yy* *zz* *aa* *bb* *cc* *dd* *ee* *ff* *gg* *hh* *ii* *jj* *kk* *ll* *mm* *nn* *oo* *pp* *qq* *rr* *ss* *tt* *uu* *vv* *ww* *xx* *yy* *zz* *aa* *bb* *cc* *dd* *ee* *ff* *gg* *hh* *ii* *jj* *kk* *ll* *mm* *nn* *oo* *pp* *qq* *rr* *ss* *tt* *uu* *vv* *ww* *xx* *yy* *zz* *aa* *bb* *cc* *dd* *ee* *ff* *gg* *hh* *ii* *jj* *kk* *ll* *mm* *nn* *oo* *pp* *qq* *rr* *ss* *tt* *uu* *vv* *ww* *xx* *yy* *zz* *aa* *bb* *cc* *dd* *ee* *ff* *gg* *hh* *ii* *jj* *kk* *ll* *mm* *nn* *oo* *pp* *qq* *rr* *ss* *tt* *uu* *vv* *ww* *xx* *yy* *zz* *aa* *bb* *cc* *dd* *ee* *ff* *gg* *hh* *ii* *jj* *kk* *ll* *mm* *nn* *oo* *pp* *qq* *rr* *ss* *tt* *uu* *vv* *ww* *xx* *yy* *zz* *aa* *bb* *cc* *dd* *ee* *ff* *gg* *hh* *ii* *jj* *kk* *ll* *mm* *nn* *oo* *pp* *qq* *rr* *ss* *tt* *uu* *vv* *ww* *xx* *yy* *zz* *aa* *bb* *cc* *dd* *ee* *ff* *gg* *hh* *ii* *jj* *kk* *ll* *mm* *nn* *oo* *pp* *qq* *rr* *ss* *tt* *uu* *vv* *ww* *xx* *yy* *zz* *aa* *bb* *cc* *dd* *ee* *ff* *gg* *hh* *ii* *jj* *kk* *ll* *mm* *nn* *oo* *pp* *qq* *rr* *ss* *tt* *uu* *vv* *ww* *xx* *yy* *zz* *aa* *bb* *cc* *dd* *ee* *ff* *gg* *hh* *ii* *jj* *kk* *ll* *mm* *nn* *oo* *pp* *qq* *rr* *ss* *tt* *uu* *vv* *ww* *xx* *yy* *zz* *aa* *bb* *cc* *dd* *ee* *ff* *gg* *hh* *ii* *jj* *kk* *ll* *mm* *nn* *oo* *pp* *qq* *rr* *ss* *tt* *uu* *vv* *ww* *xx* *yy* *zz* *aa* *bb* *cc* *dd* *ee* *ff* *gg* *hh* *ii* *jj* *kk* *ll* *mm* *nn* *oo* *pp* *qq* *rr* *ss* *tt* *uu* *vv* *ww* *xx* *yy* *zz* *aa* *bb* *cc* *dd* *ee* *ff* *gg* *hh* *ii* *jj* *kk* *ll* *mm* *nn* *oo* *pp* *qq* *rr* *ss* *tt* *uu* *vv* *ww* *xx* *yy* *zz* *aa* *bb* *cc* *dd* *ee* *ff* *gg* *hh* *ii* *jj* *kk* *ll* *mm* *nn* *oo* *pp* *qq* *rr* *ss* *tt* *uu* *vv* *ww* *xx* *yy* *zz* *aa* *bb* *cc* *dd* *ee* *ff* *gg* *hh* *ii* *jj* *kk* *ll* *mm* *nn* *oo* *pp* *qq* *rr* *ss* *tt* *uu* *vv* *ww* *xx* *yy* *zz* *aa* *bb* *cc* *dd* *ee* *ff* *gg* *hh* *ii* *jj* *kk* *ll* *mm* *nn* *oo* *pp* *qq* *rr* *ss* *tt* *uu* *vv* *ww* *xx* *yy* *zz* *aa* *bb* *cc* *dd* *ee* *ff* *gg* *hh* *ii* *jj* *kk* *ll* *mm* *nn* *oo* *pp* *qq* *rr* *ss* *tt* *uu* *vv* *ww* *xx* *yy* *zz* *aa* *bb* *cc* *dd* *ee* *ff* *gg* *hh* *ii* *jj* *kk* *ll* *mm* *nn* *oo* *pp* *qq* *rr* *ss* *tt* *uu* *vv* *ww* *xx* *yy* *zz* *aa* *bb* *cc* *dd* *ee* *ff* *gg* *hh* *ii* *jj* *kk* *ll* *mm* *nn* *oo* *pp* *qq* *rr* *ss* *tt* *uu* *vv* *ww* *xx* *yy* *zz* *aa* *bb* *cc* *dd* *ee* *ff* *gg* *hh* *ii* *jj* *kk* *ll* *mm* *nn* *oo* *pp* *qq* *rr* *ss* *tt* *uu* *vv* *ww* *xx* *yy* *zz* *aa* *bb* *cc* *dd* *ee* *ff* *gg* *hh* *ii*

A. PETRO

DIACONO.

k sit. Cūnique adhuc exigeret, ut virginam & abbatiae ab ipso recipere, respondit, quia cūm Romani imperii coronam eum habere vidisset, tunc, si sibi videretur, abbatiā ab ipso recipere, si verò nollet, dimitteret. Post hæc imperator, accepto à principe magno quantitat̄ p̄tio, per p̄ceptum aureā bullā bullatum confirmavit totius Capuani principatus attinentias, retento sibi & imperio monasterio Casinense *l*, cūm universis rebus ac pertinentiis suis. Super hæc interim, quandiu ibi permanxit Desiderius, cotidie ac sēpē cum episcopis, qui cum imperatore erant, de honore Apostolicæ Sedis contendit, & p̄cipue etiam cum episcopo Ostiensi *m*, qui etiam Papæ Gregorio favere videbatur: cūm ille ei privilegium *n* Nycolai Papæ, quod cum Hildebrando archidiacono & centum viginti quinque episcopis fecerat, ostendisset, ut numquam Papa in Romana Ecclesia absque consensu imperatoris fieret, quod si fieret, sciret se non pro Papa habendum esse, atque anathematizandum. Unde Desiderius tam illum, quām omnes, qui eum adjuvabant, palam convictit.

*contra Henricianos fortiter propugnat.**C**LII.*
Communio cum Cluniacensibus initia: varie transactio-
*nes.**p q**LIII.*

84 Dixit enim, neque Papam, neque episcopum aliquem, neque archidiaconum, neque Cardinalem, sed nec ullum hominem justè hoc facere potuisse: Apostolica enim Sedes domina nostra est, non ancilla, nec alicui subdita, sed omnibus est p̄lata; & ideo nulla ratione posse constare, ut eam aliquis, quasi famulam, vendat. Quod si hoc à Nycolao Papa factum est, injustè procul dubio & stultissimè factum est, nec pro humana stultitia potest aut debet amittere suam dignitatem Ecclesia, nec unquam debet à nobis hoc aliquatenus consentiri, nec, Deo volente, amplius fiet, ut rex Alemannorum Papam constituat Romanorum. Cūm ad hæc iratus episcopus dixit: Quod si hæc Ultramontani audirent, omnes simul adunati unum fierent: Desiderius respondit: Certè si non solum hi, sed etiam totus mundus contra hoc in unum congregate, numquam nos ab hac sententia excludere posset: potest quidem imperator ad tempus, si tamen permiserit Deus, prævalere, & vim ecclesiasticæ justitiae infere, nostrum tamen consensum ad hoc numquam poterit inclinare. His & hujuscemodi pluribus cotidie cum eis & s̄pissimè contendebat, & justis eos rationibus convincebat. Cum archiepiscopo etiam Ravennate super eadem re satis contendit, & de p̄dicto privilegio justis eum rationibus vicit, cur etiam de Papatu se intromisisset, non leviter reprehendit; sed cū multis ratiōibus satisfacere voluisset, nec valuisset, invitum se fecisse respondit: nam si hoc non fecisset, honorem suum imperator procul dubio perdidisset. Desiderius autem ab eodem imperatore p̄ceptum aureā bullā bullatum de hujus loci possessionibus accipiens, & licentiā redeundi ab imperatore impetratâ, ad hoc monasterium est reversus.

85 Circa hæc tempora Ugo p̄ venerabilis abbas Cluniacensis, vir celeberrimæ vitæ ac famæ, ad patris Benediti limina valde devotus advenit, quem venerabilis Desiderius honorificè, ut tantum decebat virum, suscipiens, & societatem Cluniacensium fratrum nostrarum congregationi adjungens, memoriam q̄ illorum apud nos, nostræque congregationis apud illos, in morte & in vita iidem viri venerabiles in perpetuum habendam sanserunt.... Sequenti tempore Jannellus & Scifridus pro parte sua & parentum suorum renuntiaverunt se huic monasterio de castello Sarace-

nisco *r* cum pertinentiis suis, recipientes p̄fentialiter à Desiderio monetæ Papensis solidos ducentos, centum librarum auri pœnâ propositâ. His porrò diebus Desiderius ante p̄fentiam Jordani principis concessit Goffrido, cognomento Monio, diebus vitæ suæ castrum Suiense *s*, in eo tenore, ut ipsum castrum non recognoscere, neque à principe, neque ab ullo homine, nisi à p̄dicto abbate & successoribus suis, & serviret inde huic monasterio & ejus abbatibus per rectitudinem, ad mortem verò p̄dictum castrum in loci hujus potestate rediret.

ANNOTATA. J. S.

a *Nimirum Henricus rex Germania, & po-*
stea imperator, qui Romam obſidebat proper ini-
micitias cum S. Gregorio VII, à quo erat excom-
municatus. Vide Commentarium num. 101, ubi
ostendi hac figenda esse anno 1083, quo capta
ab Henrico civitas Leonina, sive pars Urbis trans-
tiberina cum ecclesia Vaticana.

b *Quia non tantum excommunicatus, sed re-*
gno privatus erat.

c *Farfa est abbatia Ordinis S. Benedicti cum*
oppido in Sabinis.

d *Ad Jordanum nimirum Capua principem.*
e Factum hoc S. Leonis refertur à S. Prospero
sub consulatu Valentini oīlavo & Anihemii,
id est, ad annum 455. Urbem, inquit, omni p̄
ſedio vacuam Gensericus (Wandalorum in Afri-
ca rex) obtinuit, occurrente sibi extra portas sancto Leone Episcopo: cuius supplicatio ita eum
Deo agente lenivit, ut, cū omnia potestatis i-
psius essent, tradita sibi civitate, ab igne tamen
& cæde atque suppliciis abstineretur: non tamen
ab expilatione, ut sequitur. Poterat noſter adi-
cere legationem S. Leonis ad Attilam Hunnorū
regem, ab eodem auctore relatam.

f *Narratur hoc in Vita S. Sabini episcopi Canu-*
ſini in Apulia, que data est apud nos ad 9. Fe-
bruarii. Nam cap. 3. Totila Gothorum rex Ari-
anus dicitur à S. Sabino aut Savino ad prandium
invitatus. Cū autem cæcus esset Sanctus, & do-
no prophetia clarus, Totila pro servo eidem po-
culum prabuit, ut videret, an id prophetia spi-
ritu nosceret. Sanctus verò non modò poculum è
manu regis accepit, sed simul indicavit, cuius
manu preberetur. Si pro Totila legendum sit At-
tila, ut notatur apud Nuſcum in erratis corri-
gendas, erravit Petrus Diaconus, quia Attila
numquam vidit S. Savinum.

g *Historia narratur à S. Gregorio in Vita S. Be-*
nedicti apud nos tom. 3 Martii pag. 285 num.
31. Zalla autem ille non modò Gothus erat Ari-
anus, sed etiam crudelis & ferox. Venit ad S. Be-
neditum pessima intentione, sed miraculo repre-
sus, & monitis emendatus recessit. Voces verò
in oratione suscepit non sic intellige, ac si cum Zal-
la Ariano orasset S. Benedictus, quod S. Grego-
rius non dicit. At forte Petrus per in oratione
suscepit, tantum voluit dicere, ad colloquendum
admisit. Nam cum eo locutus est, ut abstineret
ab affligendo rustico, quocum venerat.

h *Albanum est civitas parva episcopalit Lati.*
Episcopus autem Albanensis est unus ex sex epi-
scopis Cardinalibus.

i *Diēlio hic valde obscura est, & fortasse cor-*
rupta. Sensus est, quod Henricus rogaverit De-
siderium, ut juvaret pro acquirenda corona im-
periali, quantum posset, salva dignitate & con-
scientia sua.

k *Præ-*

C A P U T IX.

Beatus Gregorium VII fugientem benignè fovet : Roberti ducis donationes in gratiam Desiderii : ejus cura circa rem litterariam & indigentes.

A *k* Precedentia facile concedere poterat Desiderius, quia non debebat Henricum juvare ad coronam impetrandam, nisi debito & licto modo, nimurum si se emendare & pacem cum Pontifice inire vellet. At investituram ab imperatorē non accipisset, cum Gregorius VII investituras laicorum hominum manibus collatas gravissimè prohibueret, & ejusdem cum Gregorio sententia esset Desiderius, ut postea ostendit in pontificatu suo. Hac de causa, ut se illis Henrici sollicitationibus liberaret, insinuavit, abbatiam suam non esse sub alterius quam imperatoris coronati protectione ; promisique vel investituram se tunc accepturum, vel dimisjurum abbatiam, hoc ultimum scilicet intendens, si eō usque in angustias redigeretur.

1 *D*esiderabat Desiderius, ne supremum dominium temporale alteri traderetur, sed sub solo imperatore maneret.

m *Erat tunc episcopus Ostiensis Otto, qui postea electus est Pontifex, & Urbanus II dicitur. Caput fuerat Otto Ostiensis ab Henrico, aut potius detentus, quando ad ipsum missus erat, ut legitur in Actis pontificalibus Gregorii VII, apud nos tom.*

6 *Maii pag. 146 num. 15. Postea tamen Otto ab Henrico dimissus est, ut habent altera Acta pontificalia ibidem pag. 153 num. 15. Dubium revera mibi videatur, an de illo agat auctor, licet vocet episcopum Ostiensem. Nam Guibertus antipapa etiam Cardinales creaverat, interque eos Joannem aliquem, de quo Ciaconius tom. 1 col. 871, Ostiensis episcopi titulo decoraverat. Itaque dubium est, utrum verus Ostiensis, an personatus hic intelligatur. At si verus Ostiensis cum Beato nostro ibi disputaverit, id tantum fecit exercitii gratiā, ut veritas magis eluceret.*

n *Agitur de privilegio Nicolai II, dato in gratiam Henrici IV in concilio Romano sub Nicolao II, anno 1059. De hoc decreto multa ad illum annum collegit Baronius. Poterunt illa videri, ut & concilium & decretum ipsum apud Labbeum tom. 9 Conciliorum col. 1099 & seqq.*

o *Guibertus archiepiscopus Ravennas erat, quem Henricus IV contra Gregorium VII fecerat antipapam, & Clementem III vocabat. Erat hic in exercitu Henrici, & anno 1084 in captam Urbem introductus est.*

p *Colitur S. Hugo abbas Cluniacensis die 29 Aprilis, ad quem ipsius Acta apud nos data. Advenit Casinum eodem verisimiliter anno 1083, quo apud Henricum fuit Desiderius.*

q *In precibus videlicet, ut ostendunt annotationes Nucei. Hic etiam recitat epistolam Desiderii abbatis ad S. Petrum Damianum, cui promittit, se memoriam illius obitūs quotannis celebraturos.*

r *De Saracenisco oppido aut castello, ut hic vocatur, quod jam diu ante Casinatis concessum fuerat, plura leguntur in Chronico Casinensi lib. 2 cap. 90. Situm est in valle, & etiamnum subest Casinatis.*

s *Occasione hujus castri in feudum ab abate concessi recitat Nucus juramentum fidelitatis, quod faciebant, qui abbatis Casinensis fiebant vasali.*

Septembbris Tomus V,

A Lio præterea anno Eynricus imperator Romanum cum exercitu venit, & supradictum Papam Gregorium, qui in arce sancti Angeli se contra eum munierat, cum diversis bellorum machinis oppugnare modis omnibus ceperit. Hoc ubi Robberto a duci, qui ea tempestate Constantinopolitum imperatorem expugnabat, relatum est, Boamundum b filium suum in ipsa expeditione relinquens, Italiam citissimè reddit, ac immensum valde exercitum congregans, ob Papæ liberationem contra imperatorem ire disponit. Quod ubi Desiderio nuntiatum est, nuntium Romæ illico destinavit, qui & Papæ liberationem, & imperatori c adventum ducis nuntiaret. Tunc imperator Urbe egrediens, ob id scilicet, quia sine militum praesidio erat, civitatem Castellanam d ingressus est. Robbertus autem dux Romæ cum exercitu ad ecclesiam sanctorum quattuor Coronatorum intempestæ noctis silentio dum advenisset, ex consilio Romanorum consulis ignem in Urbem immisit. Romani igitur re inopinata percussi, ac in igne extingendo dum essent intenti, dux confestim cum exercitu ad arcem sancti Angeli properans, Pontificemque inde abstrahens, Romam sine mora e egressus, Papam Gregorium ad hoc monasterium usque deduxit. Quem Apostolicum noster abbas usque ad ipsius exitum f cum episcopis & Cardinalibus, qui eum secuti fuerant, sustentavit.

87 His porro temporibus quidam Amalitanæ civitatis nobilis, mundo mundanisque omnibus abrenuntians, ad hunc locum pervenit, & à Desiderio gratauerit suscepitus & monachus factus, partem non exiguum ligni salutiferæ & vivificæ Crucis, auro & lapidibus pretiosis ornatam, & in aurea ycona locatam, quam ipse de palatio Constantinopolitano abstulerat, in conjuratione, quæ contra Michaëlem g imperatorem facta est, beato Benedicto devotissimus optulit. Desiderius autem post ista Capuanam pergens, & officinas monasterii Capuani in ruinis jam positas cerheas, ad renovationem illius animum dedit : dirupta namque priori ecclesia, jussit conduciri artifices alios ad capitella columnarum miro opere facienda ; evocansque ad se Benedictum ejusdem loci præpositum, præcepit, ut in ejusdem ecclesiæ renovatione, omnibus rebus postpositis, specialiter invigilare studearet & cuius ille imperio parens, patris Benedicti basilicam, sicut nunc cernitur, pulcherrimam satys construxit. Quæ quidem ecclesia habet in longitudine cybitos octo & nonaginta, in latitudine duos & quinquaginta, in altitudine quadraginta ; columnas ab uno latere novem, ab altero totidem....

88 Hoc interea anno Robertus b dux, qui cum Constantinopolitano imperatore ejusque exercitibus multa jam dudum prælia prosperè gesserat,

H h h mul-

t.
Gregorium
VII ab
Henrico IV
profagam
scipit Bea-
tus.

a

b
c
d

e

f

l.v.
Donum S.
Crucis Ca-
no factum t:
canobii Ca-
puani restau-
ratio.

g

t.vii.
Obitus Ro-
berti ducis,
cuius

b

A. PETRO
DIAONO.

i multasque ejus urbes occupaverat, cùm esset in eadem expeditione, obiit.... Non autem videatur indignum huc ex parte aliqua summam oblationum istius ducis ejusque conjugis Sicelgaitæ *i* ad scientiam posteriorum annectere, qui supra omnes ferè sui temporis mortales locum istum, patrem Desiderium, & nostram congregationem diligere, exaltare & honorare studuerunt. Prima i-
k gitur vice quando idem Abbas Regium k perrexit ad eos, donavit ei dux sexcentos bizantios, & quinque pallia, & unam naviculam auream. Alia vice pallium unum magnum & gemmas atque margaritas quam plures pro sacerdotiis / septingentis. Item alia vice ad castrum Villari donavit ei sexcentos bizantios & duo millia tarenos *m* Africanoꝝ & tredecim mulos cum tredecim Saracenis, & unum tappetum * magnum: item quando ægrotavit, mandavit huic mille sacerdotiis: item à Gallipoli *n* mandavit trecentos bizanteos & duo millia tarenos.
ut & Sicel-
gaiæ conju-
gis
B
** hospitali*
o
p
q
r
s
t
dona plane
egregia]
w
x
** onychino*
** id est, par*
y z
aa
bb
cc
dd

tuor minores. Circitoria ee de altare sancti Benedicti quattuor. Duas cortinas Arabicas ff, quæ pendunt supra chorū; alias duas cortinas, quæ appenduntur in circuitu chori per Quadragesimam. Item quando venit huc post mortem ducis, posuit in capitulo quinque libras auri, & duas dedit in infirmario, unam pro expensis, alteram pro balneo construendo.

91 Super hæc omnia & multa alia, quæ nec recoli, nec numerari possunt, optulerunt beato Benedicto monasterium sancti Petri imperialis in Tarento, cum decima de piscaria & cum decima manualium suorum: monasterium sancti Angeli in Troja, sancti Nyctandri, sancti Anastasii in Calabria, sancti Nycolai in Sellestano & Fundicum in Amalfi cum pertinentiis suis. Anno sequenti eadem ducissa Sicelgaita per consensum filii sui ducis Roggerii gg optulit beato Benedicto per cartam auream bullam signatam locum, qui Cetrarius dicitur in Calabria, cum toto portu suo & omnibus pertinentiis suis, atque universis colonis ibidem habitantibus, quod videlicet in domum à prædicto conjuge suo duce Robberto dum receperat, ea tamen condicione, ut, quoad ipsa viveret, idem locus in ejus dominio permaneret: post obitum vero ejus absque ulla haeredum seu successorum suorum calumnia ad hujus monasterii jus remearet, appositâ pœnâ centum librarum auri, quicunque hujus oblationis suæ violator existere temptavisset. Super hæc autem transmisit beato Benedicto per Desiderium altare pretiosissimum auro ac smaltis, margaritis & gemmis, quodque his omnibus multo pretiosius est, beatissimi apostoli & euangelistæ Matthæi sacro-sanctis reliquiis mirificè decoratum.

92 Non solum autem in ædificiis, verùm etiam in libris describendis operam Desiderius dare per maximam studuit: codices namque nonnullos in hoc loco describi præcepit, quorum nomina hæc sunt: Augustinum contra Faustum: De Opere monachorum: de Sermone Domini in monte: Omelias quinquaginta super Epistolam ad Romanos: Sermones, Epistolas Pauli hh: de Genesi ad literam: Epistolas ejus: Pastorale ejus: de Baptismo parvolorum. Ambrosium de rebus gestis in ecclesia Mediolanensi: de Patriarchis: de Fide ad Gratianum imperatorem: Sermones ejus. Registrum Leonis Papæ. Registrum Felicis Papæ. Regulam Basili. Jeronimum super Ezechielem; super Epistolas Pauli; super duodecim Prophetas. Eusepium ii. Sermones Severiani kk: Historiam Anastasii. Historiam Langobardorum, Gothorum & Wandalorum. Historiam Jordani * episcopi de Romanis, & Gothis. Historiam Gregorii Turonensis. Josephum de Bello Judaico. Historiam Cornelii * cum Onero. Historiam Erchemerti ll. Bedam super Tobiam. De Loci sanctis. Euangeliū majorem auro & lapidibus pretiosis ornatum, in quo has reliquias posuit: de ligno Domini, & de vestimentis sancti Johannis Euangelistæ.

93 Sermones Leonis Papæ. Sermones Gregorii Nazianzeni. Doctrinam patrum. Sacramentorum mm cum Martirologio. Sacramentorum aliud. Ordo episcopal. Gualfridum nn de Officiis. Super Regulam. Passionaria totius anni, libros quatuor. Antiphonaria de die duo, in choro semper habenda. Antiphonarium de nocte. Vitas patrum. Instituta patrum. Actus Apostolorum cum Epistolis canonice, & Apocalypsim, Epistolas Pauli. Paralipomenon. Super Cantica Canticorum Originis, Gregorii & Berengarii. Johannem Crisostomum de Reparatione lapsi. Dialogum oo, quem ipse

D
ee
ff

commemo-
ratur.

gg

E

lxiii.
Desiderius
libros com-
plures de-
scribi

hh

ii
kk

* al Jornan-
des vocatur

* Taciti, o-
pinor

ll

cura, & fa-
mis tempore
egentibus
subvenit.

nn

oo
ipse

A ipse cum Alberico diacono edidit de miraculis monachorum loci istius. Dialogum aliud. Dialogum de Vita sancti Benedicti. Hilarius mystiforum & ymnorum. Sedulium de Euangeliis. Juvencum de Euangeliis. Medicinalis. Psalterium. Cresconium de bellis Libicis. Versus Arichis, Pauli & Caroli. Versus Paulini. Ciceronem de Natura deorum. Instituta Justiniani, Novellam ejus. Terentium. Oratum cum geometria. Ovidium Fastrorum. Senecam. Virgilium cum Egogla* Theodori. Donatum Hoc præterea tempore famas maxima per totam ferè Italiam facta est. Tunc Desiderius, cum fratribus communicato consilio, cibos indigentibus abundantanter confebat.

* ecloga
lxiv.

ANNOTATA. J. S.

a De hoc facto vide Commentarium num. 103, ubi offendimus, omnia esse facta anno 1084. Robertus certè tunc bellum gerebat contra Alexium Comnenum imperatorem Gracum; at ipse non amplius erat in ea expeditione, quando Roma ab Henrico capta est die 21 Martii. Nam sic non habuisset tempus sufficiens post capta Urbis nuntium acceptum, ut exercitum colligeret, & jam mense Mayo esset Roma. Itaque jam ante in ditionem suam redierat, ut Gregorio in tempore posset succurrere. Paginus ad annum 1082 contendit, jam illo anno Robertum in Apuliam redisse.

b Hic ille est Boamundus, qui in prima expeditione principum crucisignatorum egregiè se gessit, & Antiochia, suā maximè operā occupata, anno 1098 principatum obtinuit.

c Hunc nuntium verosimiliter misit B. Desiderius, non ignorantē Roberto, quod hic maler fugare Henricum, quam cum illo pugnare. Volebat quidem succurrere Pontifici; at nolebat hostem habere Henricum.

d Civitas Castellana viginti & octo ferè miliaribus Italicas Romā distat, estque civitas Etruria in colle posita. Quamdui ibi substiterit, nullus exprimit; sed citio se in Germaniam recepit, ut alii testantur.

e Non tam citio Romā egressus est Gregorius, quam hic innuitur, ut probavi in Commentario num. 105 & 106.

f Hoc verum esse potest. Non tamen Casini manxit, sed Salerni mortuus est anno sequenti Gregorius.

g Michael Ducas anno 1078 imperio spoliatus est, & in monasterium detrusus, ut passim notum est apud historiographos.

h De tempore mortis Roberti Guiscardi, cuius bella contra Alexium Comnenum apud historicos videri possunt, hac notat Nuceus ex Anonymo Barense: Anno MLXXXV, in mense Julii, in die S. Alexii (id est, 17 Julii) obiit Robertus dux in Kefalonia. Est autem Cephalenia insula Graecia in mari Jonio, olim etiam Samos dicta.

i Sikelgaita vocatur in diplomatis donationum Roberti, uti & in proprio, quo post mortem mariti anno 1086 oppidum Cetrarium dedit Casinensis, apud Gattulam in Accessionibus pag. 193.

k Regium Julium intellige, quod aliqui Rhegium malunt scribere. Est autem urbs archiepiscopal, & caput Calabriae ulterioris, sita in ora freti Siculi, è regione Sicilia insula.

l Voce shcifati, pro qua squifati, scyfati & schifati scribunt alii, nummos designari notabilis Septembris Tomus V

valoris, satis liquet ex hoc loco, & ex aliis in A. PETRO GLOSSARIO CANGII AUTO AD VOCEM SCYPHATI. At va- DIA CONO. lorem explicatum non invenio.

m Tarenus est nummus aureus, de cuius va- lore consuli potest laudatum GLOSSARIUM.

n Gallipolis est civitas episcopal regni Neapolitani ad finum Tarenunum.

o Michalati, alias Michaëlitæ, sunt nummi aurei, imagine cuiusdam Michaelis Constantino- politani imperatoris insigniti, ut ex Tyrio proba- tur apud CANGIUM.

p Aquinum civitas est regni Neapolitani non longè à limite status Ecclesiastici & à monte Casino.

q Barium notissima civitas est ejusdem regni ad mare Adriaticum. Hanc Grecis eripuit Ro- berius.

r Tibur civitas est Latii in ditione Pontificia, vulgo Tivoli dicta.

s Vocem farganas ignotam sibi ait Nuceus, sus- picaturque forte legendum farganas. Hanc verò vocem exponit sportas vitineas, crates ex jun- cis. Verum, si legendum est farganas, malim cre- dere lodices designari, cum donum sit datum pro dormitorio. Certe per voces vicinas fargea & far- gia lodices medio aro subinde intelliguntur, quia lodices frequenter componuntur ex panno illius no- minis. Eadem igitur ratione farganæ aut serginæ dici potuerunt.

t Per Romaniam hic intellige ditionem impe- ratoris Constantinopolitani.

u Id est, mappis lineis, & verisimiliter etiam mantibus accumbentibus.

w Id est, coloris cerulei subobscuri, qualis est floris mali persicae, à qua nomen coloris, Italis perso, Gallis pers.

x Id est, ex tela bombycina: metalla enim Italica est massa aliqua filorum collecta, ut liquet ex Vita S. Francisci Romana tom. 2 Martii pag.

* 103 num. 2, ubi eadem vox babetur & ex- plicatur.

y Superior pars candelabri malum dicta, quod instar mali fructū rotunda est, inquit Nu- ceus.

z Vox bazili, alias bacile, baccile, & baci- no habet obscuram satis originem. At pelvum sig- nificat, ut liquet ex variis exemplis apud Can- giū adductis.

aa Nuceus in caput ultimum lib. 2 illud cum nigello explicat de encausto, & consentit GLOSSARIUM CANGII, ubi dicitur encaustum nigrum vel subnigrum, ex argento & plumbo confectionum.

bb Id est, calices aut cyathos ad bibendum.

cc Conca vel concha est vas aut labrum ad lavandum: aquimanile verò aut aquamanile vas ad aquam, quæ ad lavandum effusa est, recipien- dam.

dd Quid voce roto significetur, non invenio.

ee Quibus altaria circumvolverentur ad custo- diam, ait Nuceus. CANGIUS IN GLOSSARIE dicit: Ubi circitoria nescio an alia sint à pannis, qui- bus tempore Quadragesimæ tegebantur ac vela- bantur altaria. At neutra opinio mihi placet, quia neutra rectè videretur congruere variis locis, in quibus occurrit eadem vox circitorum. In Chro- nico Casinensi lib. 3 cap. 74 inter ornamenta, quæ reliqui abbatis sue Beatus noster, hac enumera- tur: Circitoria magna & optima undecim. Mox iterum: Circitoria quinque, & coopertoria quinque. Deinde, Circitorum aureum &c. Plura ibi enumerantur circitoria, & ferè semper jungun- tur cum coopertoriis. Quis modo credat, fuisse

Hhh 2 tan-

A. PETRO DIAONO. tantum numerum circitoriorum, si illa tantum usui fuissent ad circumvolvendum altare ad cunctiōdiam, aut ad obiectendum tempore Quadragesima? Quis persuadeat sibi, circitoria ad illos usus adhibita fuisse aurea? Quapropter magis existimo, per vocem circitorum designari velum illud, quo calix tegitur, quando acceditur ad altare ad sacrificandum, aut ab altari receditur; vocē vero coopertorium significari corporale, ut vocamus, cui & sacra hostia imponitur & calix, quodque eo tempore simul serviebat prolineo illo calicis operculo, quod modo pallam dicimus. Ratio prima conjectura mea est, quod inter dona Roberii hoc capite recensita, inter dona relata a B. Victore III, qua enumerantur cap. 74, nihil recensetur, quo illa duo, ad Sacrificium quam maximè necessaria, significari possint, nisi designentur per voces circitoria & coopertia. Ratio hac magis urget in Chronico Cavenſi apud Murasorium tom. 7 col. 951, ubi enumerauntur omnia, qua Roffridus Casinensis abbas anno 1189 in sacrificia invenit. Recensentur ibi circitoria & cooperatoria plura; at præter illa nihil aliud, quo vela calicis & corporalia possunt designari, cum tamen illa quam maxime sint necessaria ad Sacrificium, & in sacrificia haberi debeant. Altera ratio est, quod circitoria & coopertia plerumque in enumeratione conjungantur, ideoque usum non quidem eundem, sed vicinum habere videantur. Verum hec de istis sufficiant.

B ff Aulea nempe textura Arabice.
gg Rogerius erat filius & successor Roberti Guiscardii. Donationem Cetrarii, & monasteriorum mox dictorum suis locis in Commentario recensui. De Cetrario hac notat Nuceus: Locum autem dicit, non castrum, vel terram, ut totum illum tractum comprehendere se velle indicet, intra cuius fines plures olim fuerunt vici, seu pagi, & villæ, ut Cetrarius, S. Angelus &c. Forum ditio possidetur adhuc à monasterio Casinensi pleno jure in utroque foro, spirituali & temporali.

C hh Intellige expositas ab Augustino, quia hujus Opera recensentur.

ii Scriptis aliquis Eugippius, aut Eugepius presbyter, Vitam S. Severini Noricorum apostoli, datam ad 8 Januarii. Hicne, an alias fuerit Eugippius, qui multa collegit ex Operibus S. Augustini, hoc loco non inquiero.

kk Severianus Gabalorum in Syria episcopus, & S. Joannis Chrysostomi amulus, Sermones aut Homiliae aliquot posteritati reliquit.

ll Erchempertus fuit monachus Casinensis, qui scripsit Historiam Langobardorum Beneventi, Capuæ, Salerni &c., inquit Gattula in Historia Casinensi pag. 70, ubi & plura de eo videri possunt.

mm Id est, Sacramentarium, ut vulgo vocatur, aut Sacramentorum codicem.

nn Designatur Walafridus Strabo, qui scriptis de Officiis divinis & alia quadam.

oo De Dialogis B. Victoris Petrus Diaconus lib. de Viris illustribus cap. 18 hec scribit: De Miraculis præterea, quæ à B. Benedicto, & à monachis Casinensis gesta sunt, unà cum Theophilus diacono libros edidit quatuor. Ad hec pauca observanda. Primo Dialogos illos anno 1651 primus Roma edidit Joannes Baptista Mari, ac deinde sapientis recusi sunt. Verum, ut observat Gattula in Historia Casinensi pag. 183, ex hisce Dialogorum libris tres tantum supersunt, eorumque tertius, in quo de miraculis extra cœ-

nobium Cassinense factis agitur, mittitus est. Secundo in Actis vocatur Albericus diaconus, qui Dialogos illos cum Beato edidit, in loco allegato Theophilus. Fortè Albericus est verum nomen, Theophilus verò nomen ad interloquendum adoptatum. Tertiò addo ex laudato Petro Diacono, qua de aliis Beati scriptis subjungit: Cantum etiam B. Mauri compositum. Tum utrumque Opus commendat his verbis: In quibus, qui vult, artis grammaticæ tramitem, & monochordi sonori magade reperiet notas. Epistolas etiam aliquot ab eodem in pontificatu scriptas ad Philippum regem Francorum, & ad sanctum Ugonem abbatem Cluniensem, testatur.

D

C A P U T X.

Mortuo Gregorio VII diu relutans & invitatus substituitur
Desiderius, qui, depositis Pontificatus insignibus, Casinum revertitur.

E

A Nno autem Dominicæ Incarnationis millesimo octogesimo quinto, Indictione octava, cum venerabilis ac semper recolendæ memorie dominus Gregorius VII Papa apud Salernum infirmitate magna detineretur, interrogatus ante diem tertium obitus sui ab episcopis & Cardinalibus, qui tunc unā cum Desiderio præsentes erant, quid post suum obitum de Romanæ Sedis ordinatione juberet; respondit, ut, si unquam aliquo modo possent, eundem Desiderium ad hoc Officium promoverent: is enim præter id, quod primū presbyter Cardinalis Romanæ tunc Ecclesiæ esset, & prudentiâ maximâ, & religione singulari, & principum circummanentium amicitiâ multâ polleret: si verò hunc nullatenus fletere ad ista valerent, aut archiepiscopum Litudunensem Ugonem a, aut Ottонem Hostiensem b aut Lucensem episcopum, quem priùs ex is * habere possent, in Papam eligere post suum obitum quantociùs festinarent. Hoc statuto, defunctus est octavo scilicet Hcal. Junii, die Dominico, & honorabiliter intra ecclesiam c beati Matthæi apostoli & euangelistæ sepultus, cùm sedisset in Pontificatu annis duodecim, mense uno, diebus tribus.

LXV.
Gregorii VII
de successore
judicium.

95 Et quoniā Romana Ecclesia Pastore destituta remanferat, & hæretici atque schismati more luporum illam nitebantur invadere, Desiderius unā cum episcopis & Cardinalibus, nec non & laicis religiosis, qui actenus in Catholica unitate & obedientia Papæ Gregorii fideliter perstiterant, coepit unanimiter agere, qualiter eam posset decentissimè ordinare. Miserunt ergo & convenire fecerunt undique aptas huic officio personas, quatinus ex eis unanimi consensu eam personam cum gratia & auxilio Dei eligerent, quæ idonea & apta tanto Ordini esset. Convenientes post hæc ad prædictum Abbatem episcopi & Cardinales, cooperant eum super præfati Pontificis judicio appellare, utque in tanta temporis necessitate periclitanti subveniret Ecclesiæ, papatum suscipiendo, instantissimè flagitare. Ad hæc ille, papatum se suscipere obstinatissima respon-

a * his
b
c
F

Defiderius
novi Pontifi-
cis elec-
cio-
nem promo-
vere

fio-

A sione recusavit: aliis verò, quibus sciret & posset, modis ad Romanæ Ecclesiæ servitium sè paratum esse spopondit. Die Pentecostes Savinenli & episcopo & Gratiano e Româ venientibus occurrit, eisque verba, quæ cum Papa Gregorio de Ecclesiæ ordinatione habuerat, retulit, pariterque cum eis Jordanum principem & Raynulfum cōmitem adiit, atque ad servitium & adiutorium Romanæ Ecclesiæ adhortatus, libentissimè ad omnia paratos invenit.

f *Studet, sc i-
psum omni-
modo exclu-
sum cupiens.*

g ** hortari*

B *b* *i* ** id est, epi-
scopi Car-
dinales*

LXVI. *Nallis preci-
bus aut ratio-
nibus*

k

C *l*

d *e*

e

96 Cœpit deinde Cardinalibus vehementer insistere, ut de Pontificis eligendi persona quanto- ciùs deliberarent, & ut ad comitissam Matildam litteras mitterent, quatinus studeret, ut & ii, quos prædiximus, episcopi, & quotquot idoneæ tanto officio personæ judicarentur, Romam sine tarditate venirent. Quod illi facere negligentes, cum Jordano principe clām machinabant eidem Abbatii pastoralem curam injungere, & suasionibus multis nitebantur eum quoquo modo Romam perducere, putantes, violenter se id ei posse impo- nere. Quod ipse præsentiens, omnino renuere & contradicere coepit, sicut ad hoc monasterium reversus, iterum Normannos & Langobardos g, & omnes, quotquot potuit, ortari * ad Romanæ Ecclesiæ servitium cœpit, & multos ex eis promptos & paratos ad rem ipsam invenit: sed quia fervor æstatis nimius erat, propterea tunc Romanam ire distulerunt, quo usque sc & calor æstatis imminueret, & tempora infirma b transirent. Postquam verò princeps, conducto exercitu, hu- jus rei gratiâ Romam eundi Campaniam venit, comitantibus etiam se unà cum Desiderio non nullis partium istarum episcopis, ipse suspectus i prædictorum consiliorum, amplius procedere no- luit, dicens, Quòd nisi Jordanus princeps, & comes Raynulfus, & episcopi Romani * fidem suam sibi præsenti darent, nullam super hac re vim illi illatueros, neque alios inferre passuros, ipse cum eis nullatenus pergeret. Renuentibus facere, hac de causa res tunc infecta remansit.

97 Jam ferè annus in tali fluctuatione transie- rat, quo in Apostolica Sede nullus Pastor erat, nullus Dominici gregis curam subibat, & Gui- bertus æresiarcha k oves Christi sanguine redemptas suis cum sequacib⁹ laniabat, cùm circa Paschalem festivitatem episcopi & Cardinales Romanæ Ecclesiæ de diversis partibus Romanæ convenientes, mandaverunt prædicto Abbatii, ut unà cum episcopis & Cardinalibus Romanis, qui secum tunc morabantur, & cum Gisulfo Salernitanico principe, qui tunc à Cysalpinis partibus venerat, ad eos quantociùs pergerent, quatinus de Romanæ Ecclesiæ ordinatione simul tractarent. Ille nichil suspicans, de se jam illos aliquid cogitare, cùm jam nulla de eo mentio ab aliquo fieret, assumptis præphatis omnibus, Romanam pervenit ad urbem. Eo die, quo applicuit, in Vigiliis Pentecostes, instante Desiderio, ut pon- tificatus apex personarum earum injungeretur alicui, quæ vel ipsis vel ei videbantur idoneæ, renuerunt prorsus omnis Romanus & clerus & populus consentire. Per totam autem ipsam diem multa frequentia, quotquot Catholicæ parti fa- vebant, tam clerici quam laici, ad eum convenientes, jam circa vesperam congregati sunt pa- riter omnes tam episcopi & Cardinales, quam & cæteri Romani, qui in fidelitate beati Petri A- postolorum principis perseverabant, in diaconi- ñam sanctæ Luciæ, quæ est juxta Septe solis l, cœperuntque omnes unanimiter Desiderium multis precibus obsecrare, ut Romanum pontifi-

catum suscipere non recusaret, eumque obtestare per divina, per humana omnia, ut subveni- ret periclitanti Ecclesiæ, in naufragio constitu- tæ, multotiens ad genua ejus, nonnullis lacry- mantibus, omnes pariter ruentes.

98 Desiderius verò, qui jam dudum decre- verat vitam suam in quiete transfigere, & qui magis optabat in divina peregrinatione suum tem- pus finire, coepit omnimodis refutare, & hoc se numquam consensurum firmiter repromittere. In- stare illi vehementer, perseveranter insistere, ipse vehementius reniti, resistere perseverantius, dicens: Pro certo sciatis, quia si aliquam michi violentiam super hoc intuleritis, ego quidem, prout citius potuero, Casinum redibo, & nul- lo modo unquam inde me intromitto; vos au- tem propter hoc ridiculum magnum & vobis & Romæ Ecclesiæ facitis. Et quia tardior jam ora * * hora processerat, imminentे jam nocte, ad sua qui- que reversi sunt. Summo manso Dominica Pen- tecostes omnes unanimiter ad eum iterum conve- nientes, eadem cœperunt repetere, & ipse nichilo- minus in semel fixa sententia perdurare. Videntes se omnino jam nichil proficere, dixerunt Desi- derio presbyteri & Cardinales episcopi, quoniam quemcumque ipse illis consuluisse, ipsum illi parati essent eligere. Unde, cum Cencio Roma- norum consule consilio habito, tandem ut Ho- stiensis episcopus Papa eligeretur, decrevit.

E *m*

99 Post hæc quæsierunt ab eo, ut ipsum *deum invi-
tus eligitur* Pontificem, quem eligerent, in Casinensi mo- nasterio reciperet, eumque donec Ecclesiæ tran- quillaretur, cum suis omnibus sustentaret, sicut & de supradicto Papa Gregorio fecerat; quod Desiderius libentissimè facere reprobavit, & per ferulan, quam manu gestabat, eos in fide sua de hoc investivit. Cùm autem jamjamque de Ho- stiensi episcopo decernerent, repente iterum qui- dam de Cardinalibus, contra canones *m* esse hanc electionem affirmans, nequaquam se consensu- rum clamavit: illi pro tempore, pro necessitate hoc ferre oportere astruentibus *, nequaquam eum ad suam sententiam flectere valuerunt. Verū ut sapientum Salomon sapiens attestatur, non est prudentia, non est consilium contra Deum: mox enim episcopi & Cardinales, unà, cum clero & populo, in Desiderii duritiam stomachantes, & vi- dentes se nil posse cum eq̄ precibus agere, sta- tuerunt violenter causam perficere. Tandem ita- que universi pariter uno consensi & animo il- lum capientes, invitum & renitentem attrahunt, & ad ecclesiam prædictam Christi martyris Lu- cia perducunt, ibique eum juxta morem Ec- clesiæ eligentes, Victoris ei nomen imponunt. Sed quoniam hæc omnia, ut diximus, contra e- ius animum & voluntatem fecerunt, cappam quidem rubream induebat, albam verò numquam ei potuerunt induere.

F *LXVII.* *n* *ad stru-
tes*

100 Eo igitur tempore præfectus imperatoris à duce & ejus matre dimissus, propter illud vi- delicit odium, quòd episcopi & Cardinales, sa- ciente tamen Salernitano principe, Salernitanum archiepiscopum sacrare noluerunt o, die noctu- que cum aliquantis, ære iniquo conductis, in ca- pitolium contra eundem Electum conveniens, persecutiones ei maximas intulit. Post quattuor dies idem Electus Romanum egreditus, abiit Ter- racinam p, ibi per triduum remoratus, abiit Ter- racinam, ab inde crucem & clamidem * & cætera pontificatus insignia ita dimisit, ut eis ulterius uti nullo unquam modo persuaderi potuerit, decer- nens potius omni vita sua tempore in divina

A. PETRO DIAONO. peregrinatione vitam finire, quām tanti Ordinis fascibus gravissimis colla submittere. Infistebatur ei cotidie precibus lacrimisque crēberrimis, objiebantur ecclesiarum magna discrimina, ingerebatur plurimarum perditio animarum, quibus ei manifestissimè divina indignatio intendebatur; sicutque Casinum reversus est. Ceterū per anni totius q̄ curriculum adeo mentis ejus propositum immobiles perstittit, ut nullis omnino argumentis ad eorum potuerit hortamenta precatione que deflecti. Non tamen ob hoc Cardinales & episcopi, qui cum eo erant, aliquatenus quiescentes, Jordano principi instare cooperunt, ut quanto cius properaret, & propter consecrationem ejusdem Electi Romam cum eis pergeret: qui cum magno exercitu ad hoc monasterium veniens, partim deortatione ipsius Electi, partim timore secessatis ulterius progredi nolens, reversus est.

A N N O T A T A. J. S.

B a Hugo amea fuerat episcopus Dienensis, & legatus erat Pontificius in Gallia, vir sane multis rebus bene gestis praeclarus; sed invidiā contra Victorem III, ut videbimus, ad tempus in transversum actus. Vide de omnibus Commentarium nostrum num. 110 & seq.

b Hic Otto post Victorem electus est Pontifex, dictusque est Urbanus II; Lucensis vero episcopus erat S. Anselmus, cuius Vita apud nos edita ad 18 Martii.

c De corpore S. Gregorii VII, ibidem invento integro post quinque fere secula, & translato, consule Commentarium ipsius Vita praeium apud nos tom. 6 Maii pag. 104.

d Secundum Ciaconium in Gregorio VII, fuisse Domnizo, qui & Regizo, inquit, hic Sabiniensis episcopus, cum dicat illum interfuisse exsequiis S. Anselmi Lucensis, anno sequenti 1086 defuncti. At nec Domnizo cum Regizone confundendus est, neque alterius fuit episcopus Sabiniensis, quantum existimo; licet in novissima Ughelli editione uterque in catalogo episcoporum Sabiniensem reperiatur. Errori occasionem dedit Baronius in Annalibus ad annum 1086, num. 10: nam cum in Vita S. Anselmi legatur, Sutrensis episcopus, nomine Bonizo; ex ea apud Baronium legitur, Sabiniensis episcopus dominus Domnizo. Inde error Ciaconii aquē ac Ughelli. Porrō Ughellus in catalogo episcoporum Sabiniensem col. 160 collocat Gregorium, quem Gregorius VII misit ad Henricum regem, atque tunc creatum fuisse episcopum Sabiniensem, & vixisse usque ad pontificatum Urbani II. Itaque hic effet episcopus Sabiniensis hoc loco memoratus. Verum Gregorius ille erat diaconus Romana Ecclesie, quando à Gregorio VII missus est ad principes regni, ut legitur in sapientia laudata Vita Gregorii num. 79. Potuit tamen idem Gregorius postea creari Sabiniensis episcopus; at fateor, me frustra quesiisse, ut argumento solido id certum facerem.

e Gratianus hic procul dubio erat Cardinalis, & inter Cardinales presbyteros ponitur à Ciaconio in Gregorio VII.

f Mathildis comitissa celeberrima est in Historia hujus seculi ob defensionem Pontificium contra Henricum IV. Vita ipsius fuit versibus heroicis à Domnizone presbytero conscripta, ex qua Annalibus suis multa inferunt Baronius.

g Principes designat hodierni regni Neapolitanii, qui origine plerique erant Normanni, eodem seculo in illas provincias ingressi, aut Longobardi,

qui seculo sexto, quo in Italiam irruperunt, aliquot in hisce provinciis principatus acquisiverunt.

h Tempora infirma vocat mensē astivos, quibus peregrini vix Romam ire possunt sine gravis morbi & mortis periculo.

i Id est, suspecta habens predicta consilia.

k Hæresiarcham vocat, quia antipapa erat & princeps schismatis.

l De hac S. Lucia diaconia, seu ecclesia & titulo Cardinalis diaconi, agit Martinellus in Roma sacra pag. 366, vocans eam S. Lucia in septem viis; observansque, etiam nominatam fuisse, In septizonio, In septa solis, & In septodio. Addit, sic dictam fuisse à septizonio, quod Appollini palatino sacram fuerat.

m Volut, ut observat Nuces, contra canones fore electionem, quia Ostiensis jam erat episcopus, & ad alium episcopatum transitus erat, quod antiquis canonibus fuit prohibitum, ut ambitioni & avaricie occasio eriperetur. Verum necessitas eligendi dignissimum Pontificem fecit, ut jam ante non semel, & postea sapientia, illis canonibus derogatum sit.

n Quis ille sit, non invenio. Attamen existimo, illum Romam fuisse relicum ab Henrico imperatore, quando hic Romam deserebat anno 1084, adveniente Roberto Guiscardo; & eo tempore captum fuisse à Roberto duce, captivumque detentum. At mortuo Roberto, dux Rogerius ipsius filius & successor, & Sikelgaita mater ejus illum Henrici prefectum Romam abire permiserunt, ut opponeret se episcopis & Cardinalibus Catholicis, ipsique electo Pontifici.

o Ratio, cur Rogerius dux in Cardinales & episcopos male animatus, Henricianum prefectum dimiserit, hic datur; videlicet quia illi noblebant consecrare Alphanum II archiepiscopum Salernitanum, quem Rogerius dux consecratum volebat; sed obstat Gisulphus princeps nomine & jure Salernitanus; sed urbis illius possessione exutus.

p Ardea exiguum oppidum est ditionis ecclesiastica in Latio, sexdecim millibus passuum, ait Baudrandus, Romam distans, & paulo longius Terracina, quo tendebat Victor, ornamenta pontificalia depositurus, & Casinum reversurus.

q Non integro anno, sed usque ad finem anni 1086, & diutius etiam, ut videbimus.

D

E

F

C A P U T XI.

Beatus Papa coronatur: Ghiberti antipapa depopulationes & sacrilegia: Victoris de Saracenis triumphus.

LXVIII. *Tandem as-
siduis episco-
porum alio-
rumque po-
stulationibus*

S Equenti anno mediante Quadragesima, apud Capuam episcoporum concilio congregato, cùm praedictus Electus unā cum episcopis & Cardinalibus Romanis eidem concilio præfuerit, Cencius etiam Romanorum consul cum aliis nobilibus Romanis, & Jordanus princeps & Rogerius dux cum omnibus ferè suis optimatibus interfuerit, post finem concilii rursus insperatè, & nihil eo de his suspicante, cùm multis precibus lacrimisque à clericis & laicis perurgetur, biduo immobiles perstittit. Tandem cùm dux & princeps,

una

A unà cum episcopis ceterisque Catholicis viris, flentes ejus pedibus adjacerent, multis rationibus & orationibus coactus, vix tandem succubuit, & præteritam electionem crucis & purpuræ resumptione firmavit, duodecimo scilicet Aprilis, Dominica in ramis Palmarum: inde Casinum reversus, ibidem Pascha celebravit.

cedit, & in Pontificem conferatur.

B 102 Peracta festivitate, cum Capuano ac Salernitano principe Romanum perrexit, ac juxta civitatem Hostiensem Tiberim cum omnibus transiens, cùm gravi infirmitate detineretur, extra porticum sancti Petri tentoria fixit, & quoniam Ravennas ærefiarcha, qui, vivente Papa Gregorio, papatum invaserat, ecclesiam sancti Petri armata manu tenebat, non integro die à militibus principis Dei auxilio expugnata & recepta est. Dominico verò die post Dominicam Ascensionem, multis Romanis & omnibus ferè Transtiberinis sollemniter cum maxima frequentia occurrentibus, præfatus Electus à Romanis episcopis, Hostiensi videlicet, Tusculanensi, Portuensi atque Albanensi, Cardinalibus quoque & episcopis atque abbatibus quād plurimis assistentibus, more ecclesiastico consecratus & in Apostolicam Sedem locatus est septimo Idus Magi. Quo ciuiam die corpus sancti confessoris Christi Nicolai a civitate Mirense, in qua per annos septingentos septuaginta quinque quieverat, Barim delatum est. Prædictus autem Pontifex per octo circiter dies Romæ remoratus, unà cum prædictis principibus ad hoc monasterium rediit.

C 103 Post exiguum verò temporis spatium comissa Mattildis Urbem adiens, magnis eundem Pontificem supplicationibus per legatos interpellavit, quatinus ejus frui aspectibus, ejus potiri colloquiis mereretur: eam quippe causam sibi Romam veniendi fuisse permaximam suggerebat. Cogebant corporis languor loco non abscedere; sed quia pro sancta utilitate Ecclesiæ omnibus se disposerat vel extrenis periculis objectare, iter per mare aggressus est. Cūque ad Urbe pervenisset, à comissa & ejus exercitu ac cæteris beati Petri fidelibus devotissime officiosissimeque suscepimus est, atque apud ecclesiam beati Petri octo diebus permanxit. Deinde in festivitate sancti Barnabæ super altare sancti Petri Missam sollemniter celebrans, eadem die auxilio & ope præfatae comissa per Transtiberim ad Romam intravit. Transtiberim tunc totam, Romanorumque permaximam partem, & nobilium penè omnem populum, castellum quoque sancti Angeli, basilicam beati Petri, civitatem Hostiensem ac Portuensem in sui iuris dictione tenebat: morabatur verò apud insulam Romæ, quæ & ipsa sui juris extabat.

D 104 Die igitur, qui Apostolorum natalitia præcedebat, nuntius quidam, quasi ex imperatoris parte adveniens, omnes consules, senatores ac populum Romanum de corona summovit e imperii, cùm subito Romani supervenientes, præter beati Petri ecclesiam, universa ceperunt: ecclesiam verò ipsam, quam supradicti Pontificis homines desuper tuebantur, ingredi nullo modo potuerunt. Sed quia Guiberti ærefiarchæ multitudine permaxima erat, hi, qui ex parte Papæ Victoris erant, contra tantam hostium manum obsistere non valentes, in transtiberim, sive in castellum sancti Angeli discesserunt. Jam die mediante in ecclesia sanctæ Mariae in Turribus Ravennas ærefiarcha Missam cantavit: nam utrumque campanile, igne & fumo supposito, ceperat; sole autem jam ad occasum vergente, hii, qui in ecclesia steterant, palam cum armis suis descendens

recuperat ecclesiam S. Petri.

E

tes, reversi sunt. Ita ea, prò dolor, Apostoli A. PETRO & Universalis beati Petri Ecclesia, eo die, DIAONO, quo ejus præcipue festivitas extitit, omni tam nocturno, quād diurno officio caruit. Sic Guiberti ærefiarchæ spes frustrata est, qui in Apostolorum solemnitate Missas illic celebrare affectabat. Altera die ab hæreticis Apostolicum altare lotum, & Missa est ibi peracta. Die verò sequenti omnes ad propria sunt reversi, & eadem ecclesia in directionem Papæ Victoris rediit....

F 105 Guibertus interea ærefiarcha, qui post præfita domino suo beatæ memorie Gregorio septimo Papæ fidelitatis sacramenta & obedientiam novem annis exhibitam, Apostolicum thronum invaserat, cernens Victorem Papam ab omnibus in maxima veneratione haberi, Heynricum imperatorem f solvens ab observatione juramenti, quod apud Canusiam g Tusciae oppidum olim Papæ Gregorio fecerat, Romam attraxit, & cum eo expugnare Catholicam Ecclesiam h cœpit. Hī verò, qui ex parte Papæ Victoris in ultramontanis partibus erant, imperatorem Romæ removere cognoscentes, contra eum rebellare disponunt. Contra quos Heynricus imperator adveniens, facto, ut assolet, vario bellandi eventu, diutissimè pluribus deprædationibus & incendiis ac cædibus utrimque decertatum est.

G 106 Tandem præphatus imperator, relicis ad resistendum in Germania copiis, assumto partim suo, partim conductio sive gregario exercitu, Romam & suburbana ejus deprædationibus & incendiis ac cædibus, quibus valuit, quadriennio i devastauit, & tandem suo Simone magis pretio quād vi inthronizato, ab eodem imperiali coronam accepit, & tam non faventibus, quād non communicantibus sibi suisque complicibus, & Romæ, & in omni Romano imperio, saevissimam & diuturnam intulit persecutionem. Hujus rei causâ & ecclesiæ penè totius Romani imperii desolatae, & Christiana religio propemodum dissipata, & viginti milia hominum & eo amplius in diversis regionibus, katopapa k Guiberto cooperante, cæsa sunt. Qui etiam, pulsis Catholicis episcopis & abbatibus & aliis ecclesiarum præpositis, scientiâ pariter & religione pollutibus, sceleratos & idiotas singulis civitatibus & cœnobis vel ecclesiis singulos, interdum autem binos vel annuos prælatos dampnabili prioris magistri sui Simonis magi mercimonio substituens, in deprædationibus sanctorum locorum & Christianorum sibi non faventium, dum non esset, qui armato resisteret, longè latèque voluntate quidem Neronis & Decii, sed minus possibilitate crassatus est.

H 107 Idem verò Guibertus, qui multò rectius Papa demens, quād Clemens l dici debuit, in oppidulo suo, quod Argenteum dicitur, quasi ad sui munitionem excelsa turri fabricata, præstolabatur simoniacos angelos, cum quibus volando in putidissimas stigias paludes ritteret scilicet, cruribus suis, Deo per omnia Papæ Victori propitiò, confractis & ad nichil redactis: cui nemmo Apostolicam reverentiam sive obedientiam exhibebat, præter imperatorem & complices ejus, vel qui se illi propter avaritiam, quæ est idolorum servitus, vel perpetuò, vel ad tempus, patto juſjurando, vendiderunt, quorum plurimi, quibus ejus perfidia claruerat, dum execranda sacrificia celebraret, non intererant, scientes eundem nulli Romanorum Pontificum successisse, sed præscripto modo perjurum & invasorem ac simoniacum Papæ Gregorio fuisse superinjectum:

** forte graſ- fatus*

obedientiam exhibentibus

Victori III: l

nam

A. PETRO
DIAONO.

nam Catholici, qui fidem & religionem zelo Dei
tuebantur, Papæ Victorii, scientiâ & religione
præstantissimo, adhærebant.

LXXI,
eius de Saracenis insignis
victoria.

m

108 Aestuabat interea ingenti desiderio idem
Victor Apostolicus, qualiter Saracenorum, in Af-
rica m commorantium, confunderet, conculca-
ret atque contereret infidelitatem. Unde, cum e-
piscopis & Cardinalibus consilio habito, de omni-
bus ferè Italæ populis Christianorum exercitum
congregans, atque vexillum beati Petri apostoli
illis contradens, sub remissione omnium pecca-
torum, contra Saracenos in Africa commorantes
direxit. Christo igitur duce, Africanam devoluti-
dum esissent ad urbem, omni nisu illam expugna-
tes, Deo adjuvante, ceperunt, imperfectis de Sa-
racenorum exercitu centum milibus pugnatorum.
Quod, ne quis ambigat, hoc abique voluntate
accidisse divina, illo die, quo Christiani de Sar-
acenis victoriam adepti sunt, eo etiam Italæ di-
vinitus patefactum est.

ANNOTATA. J. S.

B a De translatione corporis S. Nicolai Barim
agetur ad diem 6 Decemboris, quo colitur.

b Colitur S. Barnabas xi Junii, ita ut circa
initium Junii Romam rursum venerit Victor,
& vix octo diebus Casini potuerit commorari.

c Videatur auctor voce illa Transiberin in va-
ria uti significatione, nisi ubique designet partem
Urbis transiberinam versus Etruriam, quæ longe
minor est parte opposita, sed continet castrum S.
Angeli, & basilicam Vaticanam S. Petri. Veri-
similiter Romam seu majorem Urbis partem intra-
vit per pontem ante castrum S. Angeli impostum
Tiberi, aut per insulam Lycaoniam, S. Bartho-
lomei nunc dictam, quam Tiberis in Urbe effi-
cit, in qua commoratus fuisse dicitur.

d Hostiensis aut potius Ostiensis civitas, alias
Ostia, aut Ostia Tiberina, civitas erat prope os-
tia Tiberis in mare illabentis; & ex altera Tibe-
ris parte erat Portus Romanus, hic Portuenis
civitas dicta. Utraque excisa est à Saracenis; sed
utrinque episcopatus manet. Ostiensis decanus est
sacri collegii Cardinalium, Portuenis vero subde-
canus.

e Forte legendum summonuit, ut observat Nu-
cens.

C f Observet studiosus lector, de Guiberto antipa-
pa & Henrico imperatore hic narrari præterita,
qua facta erant sub pontificatu Gregorii VII, licet
auctor per illa, cernens Victorem Papam &c.,
quasi insinuat, se recente narrare.

g Castrum erat munitissimum Mathildis comi-
tissa, quæ Tusciam sive Etruriam possidebat, ea-
que forsan de causa Canusian in Tuscia colloca-
vit auctor. Attamen non erat in Tuscia strix'e
sumpta, sed potius in Lombardia Cispadana, sive
in hodierna ditione ducis Mutinensis, & prope
confinia ducatis Parmensis, ut etiamnum in ta-
bulis geographicis notatur Canossa. Leander Al-
bertus pag. 567, ubi egerat de Regio Lepidi, il-
lustrans loca vicina, quæ sunt ad levam flumi-
nis Lencia, de Canusia hec scribit: Propiusque
ad amnum Canossa, munitissimo situ castellum,
ubi Mathildis comes Gregorium VII Pontificem
Romanum abdidit, insidiis & vi Henrici IV im-
peratoris, Ecclesiæ Romanæ hostis, petitus. Qui
dein criminis poenitens hoc capite pedibusque de-
nudatis summa hyeme per nives & glaciem im-
petrandæ venia causâ ad Pontificem grassatus,
ab eo perhumaniter admissus, & in gratiam ac-

ceptus est. Res peracta est anno 1077, absolu-
tusque ab excommunicatione Henricus sub condi-
tionibus, quas observaturum se promisit, quasque
minimè implevit. Videri potest Gregorii VII Vita
ad 25 Maii.

h Venit Henricus cum exercitu, ut Guibertum
Romam duceret anno 1081; sed non ante annum
1083 partem Urbis Transiberinam cum basili-
ca S. Petri intercepit, & anno 1084, auro Ro-
manis multis, alteram Urbis partem occupa-
vit, eodem anno fugatus per Robertum Guis-
cardum, ut dictum in Commentario num. 101.
Attamen ab eo tempore Guibertus semper aliquos
sibi faventes in Urbe habuit, & passim ibi man-
st.

i Hic repetuntur jam dicta, quia Henricus non
nisi illo quadriennio, aut potius triennio, Roma aut
in ejus vicinia fuit.

k Forte voluit dicere cacopapa, id est, ma-
lo Papa, à Græco χαρὸς malus.

l Vocabatur à suis Clemens III.

m Hæc expeditio militaris in Africam, si sim-
pliciter accipiatur, prout verba enuntiare viden-
tur, difficultatem patitur. Quapropter consule Com-
mentarium num. 114 & 115, ubi probavi cap-
tam quidem expeditionem, vivente & promoven-
te Victore, sed victoriam fuisse relatam post e-
ius obitum.

E

CAPUT XII.

Synodus Beneventi celebrat Vi-
ctor: ejus decreta, & Casi-
num reversi sanctus obitus:
supellex sacra ab eo relicta.

Pæraphatus autem Victor Papa tertius Urbem
egrediens, venit ad hoc monasterium, socia-
tisque sibi episcopis & Cardinalibus, ecclesiam
sancti Nicolai in Pica solemniter dedicavit. Men-
se autem Augusto sinodum celebrare cum episco-
pis Apuliae & Calabriæ, nec non Principatum
statuens, Beneventum perrexit. In qua videlicet
idem Apostolicus præsidens, ait: Novit dilectio
vestra, carissimi fratres & coëpiscopi, omni et-
iam orbi non latuit, sancta Romana & Apostoli-
ca Sedes, cui, Deo auctore, deservio, quot ad-
versa pertulerit, quot denique per simoniæ hæ-
refoes trapezitas malleis crebrisque tunisionibus
subjacerit, adeo ut columpna Dei viventis vi-
deretur jam penè concussa nutare, & sagena sum-
mi Piscatoris, procellis intumescentibus, cogere-
tur in naufragii profunda submergi. Guibertus e-
nim æresiarcha, qui, vivente sanctæ memorie
prædecessore meo Papa Gregorio, Romanam in-
vasit Ecclesiam, præcursor antichristi ac signifer
satanæ effectus, non cessat oves Christi concul-
care, occidere & dilaniare.

110 Irritator enim, persecutor, exaggerator
& accensor in injuriarum Papæ Gregorii factus, quan-
tas calamitates, quantas tribulationes & quantas
persecutiones ei intulerit, referre quis valeat? Con-
spirations & conjurations adversus eum exci-
tavit, Urbe fugavit, Sacerdotio perjurus ac si-
moniacus, quantum ad se fuit, privavit, atque
contra eum Romanum imperium, gentes & re-
gna commovit, & quod à seculo non est audi-
tum,

LXXII.
Synodus
Beneventi
cogit, in qua

Guiberti-
norma/cele-
ra exponevis

A tum, ipse excommunicatus & dampnatus, eundem sanctum Pontificem excommunicare præsumpsit, & Romanam urbem aeternus sacrilegiis, homicidiis, perjurii, conspirationibus, flagitiis & omnibus vitiis & criminum ludibriis deturpare non desistit, & Simonis Magi munitus perfidiam ipsiusque officina factus, nequitiarum suarum complices ad tam impiissimum & execrabile facinus evocans, imperatorisque exercitum congregans, Apostolicæ Sedis invasor est factus, contra præcepta Euangelica, contra Prophetarum & Apostolorum decreta, contra canonum & Romanorum Pontificum jura, nullo Cardinalium episcoporum præcedente judicio, nullo Romani cleri approbante suffragio, nullo devoti populi fervore adibito, in sancta Romana Ecclesia omnis malitia, nequitia & perditionis caput est factus.

eum anathemate ligat:
Hugonem
Lugdunensem

B 111 Sed omnipotens Dei clementia prædictum Pontificem Gregorium, post labores & certamina, ad æternam requiem evocante, cum jam unanimi concordia episcoporum & cleri ac populi Romani nostram parvitatem, omnibus modis contradicentem & renitentem, Apostolicæ Sedis præfessent, non timens æterni Imperatoris judicium, usque nunc Christum & oves, pro quibus suum sanguinem fudit, persequi non omisit. Idcirco auctoritate Dei & beatorum apostolorum Petri & Pauli & omnium Sanctorum, omni sacerdotali officio, honore * privamus, & à liminibus illum Ecclesiæ separantes, anathematis vinculo innodamus. Nostis præterea, & bene nostis, quantos dolos, quantasque persecutiones mihi intulerint Ugo Lucidensis ^a archiepiscopus, & Richardus ^b Massiliensis abbas, qui pro fastu & ambitione Sedis Apostolicæ, quam aeternus latenter habuerant, postquam se non posse adipisci perviderunt, in sancta Ecclesia schismatici facti sunt, & Richardus quidem electionem nostram Romæ cum episcopis & Cardinalibus fecerat. Ugò autem post modicum ad nos veniens, pedum effusus vestigis, dum obsequium nobis Summi Pontificis invitatis ac retractantibus exiberet, legationem à nobis in partibus Galliarum postulaverat & accepterat, quoad itaque parvitatis nostræ infirmitatem, factæ & collaudatae à scipis electioni, conspicerant repugnare, omnibus ipsi nobis modis insistebant, ne onus abicerem, pro Ecclesiæ necessitate impositum.

* & honore

C 112 Sed ubi nos ad id deflexos contemplati sunt, conceptam diu ambitionis flammarum clibanus exturatus ^c evomuit. Quapropter omnium sibi fratrum videntes unanimitem pertinaciis in eo scandalorum scelere reluctari, ab eorum, & nostra continuè sunt communione sejuncti. Unde vobis Apostolica auctoritate præcipimus, ut ab eis abstinere curetis, nec illis omnino communicietis, quia Romana Ecclesiæ communione sua sponte sejuncti sunt, quoniam, ut beatus scribit Ambrosius, qui se à Romana Ecclesia segregat, verè est hereticus dæstimandus. Constituimus etiam, ut si quis deinceps episcopatum vel abbatiatum de manu alicujus laicæ & personæ suscepere, nullatenus inter episcopos vel abbates habeatur. Nec ulla ei episcopo seu abbatи audience concessatur. Insuper ei gratiam beati Petri & introitum Ecclesiæ interdicimus, quousque locum, quem sub crimine tam ambitionis, quām inobedientiae, quod est scelus idolatriæ, cepit, resipiscendo non deserit. Similiter etiam de inferioribus ecclesiasticis dignitatibus constituimus.

Et Richardum Massiliensem vitarijabet.

113 Item si quis imperatorum, regum, duorum, marchionum, comitum, vel quilibet secundum, *Decretum edit de investituris.*

Septembbris Tomus V.

larium potestatum aut personarum investitutam episcopatum, vel alicujus ecclesiastice dignitatis dare præsumperit, ejusdem sententiae vinculo se astriatum esse sciat: nec mirum, cum omnes venientes & ementes trecenti decem & octo patres in Niceno concilio congregati excommunicaverunt, dicentes: Qui dat, & qui recipit, anathema sit. Quando ergo tales episcopos, vel abbates, vel reliquos clericos non devitatis, si eorum Missas auditis, vel cum eis oratis, cum illis excommunicationem subitis: quos quidem sacerdotes esse saltim credere, omnino errare est. Pœnitentia vero & communio à nullo, nisi à Catholicis suscipiatis: si vero nullus sacerdos Catholicus affuerit, rectius est sine communione manere visibili, & invisibiliter à Domino communicari, quām ab heretico communicari, & à Deo separari. Nulla enim conventio Christi ad belial, ait Apostolus, neque pars fideli cum infideli: omnis autem hereticus infidelis est: simoniacus vero, quia hereticus ^g, id est infidelis; sacram enim communionem Christi quamvis visibiliter & corporaliter Catholici, propter imminentes hereticos, habere non possint, tamen, dum mente & corpore Christo coniuncti sunt, sacram Christi communionem invisibiliter habent. Hæc igitur dum cunctorum episcoporum, in eodem concilio residentium, auctoritate confirmata fuissent, facientes exemplaria per Orientem & Occidente disseminaverunt.

114 In eodem verò concilio idem Pontifex graviter infirmatus, post actum per tres dies concilium, festinanter Casinum rediit, atque cum episcopis & Cardinalibus ad hoc monasterium ascendens, in capitulum fratrum se ferri præcepit, & sub districtissimo anathemate interdixit, ne quis successorum ^h suorum auderet vendere, vel alienare territicum ⁱ, ecclesiæ, villas vel quascumque possessiones huic Casinensi cenobio pertinentes. Simili modo interdixit, ne quis monachorum auderet facere cartam vel libellum, absque scientia abbatis sui, quod si fecisset, irritum esset. Constituit etiam tunc, ut omnia monasteria, quæ sub dictione hujus nostri Casinensis cenobii sunt, prandium ^k per unumquemque annum huic nostræ congregationi faciant. Hoc statuto, omnium monachorum unanimi consensu, præfatis episcopis in eodem capitulo residentibus atque confirmantibus, dominum Oderisium ^l, religiosum valde vivum, & Romanum diaconum, qui tunc in hoc monasterio præposituræ fungebatur officio, abbatem constituit.

115 Post hæc, convocatis eisdem episcopis atque Cardinalibus, monuit atque præcepit, ut, juxta quod predecessor suis Papa Gregorius jam dudum decreverat, Ottонem ^m Ostiensem episcopum in Papam eligere, quanto possent citius, perstudenter, eumque, quia præfens erat, manu apprehendens, ceteris episcopis tradidit, dicens: Accipite eum, & in Romanam Ecclesiam ordinante, meamque vicem in omnibus, quoisque id facere possitis, habete. His ita dispositis atque decretis, sepulchrum sibi construi in absida ⁿ ipsius capituli jussit, atque post diem tertium feliciter migravit ad Dominum sexto decimo Hælendas Octobris, anno Dominicæ Incarnationis millesimo octogesimo septimo: à patris autem Benedicti transitu anno quingentesimo septuagesimo nono ^o, cum præfuisset in hujus monasterii regimine annis viginti novem, mensibus quattuor, dies sedecim: in Sede verò Apostolica ab ipso suæ electionis exordio anno uno; sacrationis mensibus quattuor, diebus septem.

iii 116 I.

LXXXIII.
Casini varia
ordinat, ^p,
designatis fi-
bi

^h
ⁱ

^k
^l
^m

ⁿ

^o

^g
^E

^f
^{*}suscipi-
tur

^z

^F
^l

^m

A. PETRO

DIACONO.

LXXIV.

Recensetur

numeroſa ſi-

mal ac ſum-

piuosa

P

*ex holofe-

rico

q r

f

t

w

iv

x

y

z

C

Cafinensi

ecclesia reli-

cta.

aa

bb

cc

A tem sibi de ipsa congregazione eligerent. Fratres verò, habito consilio, omnes pari consensu Oderisium ad tantum ordinem recipiendum dignum proclamantes, elegere. Quod cùm supradicto Papae Victori retulissent, ipse voluntatem eorum & electionem valde laudabat, eumdemque protinus vocari faciens, omnino invitum & renitentem, & virtute, quā poterat, obsidentem, sequē infirmum, & neficiū tantum ordinem rege-re voce, quā poterat reclamantem, & per ipsum Deum, ne hoc ficeret, obtestantem, per vir-gam & Regulam de abbatia eum investivit. *De hoc abate Oderiso lib. 4 cap. 25 legitur, cum obiisse 4 Nonas Decembri, ubi obseruat Nuceus, ipsius memoriam Fastis Benedictinis adscriptam es- se. Poterit igitur ad prædictum diem examinari, an etiam legitimo cultu honoretur.*

m Eundem jam cum nostro Victore comen-daverat Gregorius VII: & revera electus deinde fuit, ac Ecclesiam bene administravit sub nomine Urbani II.

n Per absidam capituli intelligitur pars capi-tuli interior in arcum defnens.

B Secundum hanc epocham S. Benedictus obiis-set anno 508 aut 509. At vixit multò diutius; sed de Benedicto nunc non agimus. De tempore verò, quo Beatus abbatia & Sedi Apostolica prä-fuit, consule Commentarium num. 119.

p Planeta diaspræ sunt coloris albi, diarodanæ rofei, diapistæ viridis, cetrinæ verò coloris citri-ni, ut jam ante dictum. Menda Grammaticalia lector ipse observare poterit.

q Vox semicinctum varia significat. Hic autem videtur vestis propria episcopis aut abbatibus, qui pontificalibus utuntur. Apud Cangium allegatur textus, quo abbatii cuidam conceditur, ut in fe-stis utatur mitrā, chirothecis, dalmaticā & semi-cinctio. Multa etiam de semicinctiis allegat Nu-ceus ad lib. 3 cap. 20. Existimo hic designari ve-stem illam, que nunc passim tunicella vocatur, quāque induuntur episcopi infra dalmaticam.

r Fano linteum aut sudarium significat. Hic stri-ellus vox illa sumi videtur pro mappula subdia-conorum. Mappula autem illa, quam portabant in brachio sinistro, ut portatur manipulus, veri-similiter tunc erat formā nonnihil distinctā à mani-pulis diaconorum & sacerdotum.

C *s Camisia est illa vestis talaris, que passim alba vocatur, queque superius etiam alba fuit dicta; amictus verò est vestis, que collum cingit, & sub alba induitur.*

t Vox pannus multa medio aeo significabat, & jam aliquot vicibus in his Actis occurrit. Peri-stroma autem inter alia significari hac voce, clare liquet ex allegata apud Cangium Vita S. Athana-sii Neapolitani. Itaque hic item per pannos possunt designari peristromata pretiosa, quibus altaria un-dique exornari possent. Attamen probabilitas puto, per pannos designari mappas lineas, quibus men-

sa altaris cooperiri debet: nam in enumeratione supellebitis sacra ejusdem monasterii, que habetur in Chronico Cavensi tom. 7 Scriptorum Italiae col. 951 non fit mentio pannorum, sed tualliarum, que ibi idem esse videntur, quod hic panni. Tualliae autem magis designant mappas altaris, quām per istromata, que non sunt necessaria.

u Si panni, ut dixi, mappas designant; ab itis necessariis distinguida est facies. Hac autem illud altaris ornamentum, quod in Rubricis Missæ pal-lium vocatur, mibi videtur. (In Belgio passim an-tependium dicitur.) Confluit enim faciem altaris à suppeditaneo usque ad mensam. Minor tamen illius ornamenti usus est in Italia: quod illa pars altaris plerumque pretioso marmore sit ornata.

w Quid sint coopertoriā, & mox circitoria, vide in Annotatis ad cap. 9 lit. ee.

x Hac voce significari aulæ, jam antè obser-vavi.

y Tapetes dicit, qui ante otiū appenduntur.

z Nucens in Excursu bistorico, quem habet ad cap. 64 lib. 4, probat, similes fistulas in usu suis se ad communionem sub specie vini dandam popu-lo, quando populus sub utraque specie communi-cabat.

E

aa Coppetella vasculum est. Pernas verò esse conchas marinas, ex quibus colliguntur margari-te sive uniones, obseruat Nuceus cum variis Le-xicis.

bb Vidimus mox fanones subdiaconorum. Hic ve-rò vox illa significationis est nonnihil diverse. Nam fano etiam significat limentum aut sudarium, in quo fiunt oblationes à populo: atque eo sensu hic vide-tur usurpari.

cc Vox scaramanga aut scaramangum passim in Lexicis exponitur chlamys, penula aut pallium. Cangius in Lexico Graco-barbaro ex Leunclavio de ea voce sic loquitur: Vestis, quam viri milita-res gestant supra vestes alias interiores, ad arcen-das pluvias, nives, gelu, & cætera aëris incom-modata. Ea vocis expositio multis texibus compre-batur. Attamen non omnia exempla, que ab eo-dem Cangio afferuntur in Glossario Latino-barba-ro huic vocis significationi satis videntur congrue-re. Dubito etiam, an huic loco satis conveniat da-ta expositio, cùm non videam, unde tot chlamy-des imperiales accepisset monasterium Casinense.

Malim igitur conjicere, suisse pallia accepit à Michaële Duca imperatore Constantinopolitano. Nam inter hujus dona num. 72 in Actis leguntur pallia quatuor singulis annis mittenda Casinensis. Hac autem quatuor pallia si tribus annis misserit,

erunt pallia duodecim, que imperatorum veri-similiter vocantur, quia imperatoris erant dona, non quia pallia erant imperatoria. Ceterum si que

voces barbare hic non sint exposita, illas jam antè expositas lector inveniet. Menda verò Grammati-calia lectoribus ipsis observanda reliqui, quia ni-mis sunt frequentia.

F

DE B. LUDOVICO ALAMANDO

ARCHIEP. ARELAT. ET S. R. E. CARDINALE

*SALONÆ JUXTA CAMPOS LAPIDEOS
IN PROVINCIA.*

COMMENTARIUS PRAEVIUS.

§ I. Ludovicus Bullâ pontificâ Beatis adscriptus : cultus ipsius , & Officium , diu intermissum , postea resumptum : ho- diernus reliquiarum ipsius status.

B
AN. MCDL.
B. Ludovi-
cus Ala-
mandus

Llustraturus Vitam, moresque & gesta beati Cardinalis Ludovici Alamandi, ab utroque extre- mo cavendum mihi esse vi- deo. Primò videlicet cavendum, ne contradicam ipsius beatitati, miraculis à Deo patefactæ, & Sedis Apostolica ju- dicio comprobata, licet alias varia ipsius gesta pro- bare nequeam. Neque enim ignoramus, multos Sanctorum Fastis adscriptos esse, multosque insigni etiam præ aliis gloria in calis coronatos, de quorum gravibus peccatis nullum potest esse dubium. Rursum nihil minus cavendum, ne ob titulum Bea- ti Ludovico concessum in id labamur extremum, ut omnia ipsius gesta laudare velimus & approba- re, cum constet & Sanctos fuisse homines errori- bus obnoxios, variosque ex iis in errores satis gra- ves periculosque fuisse lapsos, & aliquando etiam non sine culpa. Verum divina bonitas, que Paulum ex persecutore Ecclesie fecit Apostolum, que Petrum graviter lapsum erexit, que ex pu- blicanis & meretricibus non paucos ad excelsum sanctitatis gradum perduxit, que latronem in cra- ce illuminavit; divina, inquam, bonitas electos suos ita sapienter regit, ut, quos ex iis ad tempus à recta semita aberrare permittit, eos misericor- diâ suâ infinitâ in viam veritatis reducat. Hint in Christianis minus consideramus, quales fuerint in primo aut in medio vita sue cursu, quam qua- les fuerint in fine. Hujus autem Beati exitus cer- tè fuit laudatissimus, immo & laudabile fuit ini- tium, & , quantum nôsse possumus, laudabilis vita pars longè maxima. Itaque, si ipsum ad tem- pus aberrantem à recta via viderimus, cogitare debemus, id ei commune esse cum multis aliis, et iam si forè non sine culpa erraverit, priora vero & posteriora ipsius merita effecisse, ut miraculis post mortem fulserit, & numero Beatorum legitima au- cloritate sit adscriptus.

*a Clemente
VII Beatis
adscriptus ,*

*2 Ceterè Ludovicum Alamandum Beatorum Fa-
stis unà cum B. Petro Luxemburgico adscriptis Cle-
mens Papa VII per bullam pontificiam, datam an-
no 1527, die ix Aprilis. Bulla hec apud nosjam
edita est in B. Petro de Luxemburgo ad 2 Julii
§ 4. Quare hoc solùm pauca ad B. Ludovicum
spectantia transferre placet. Primò affirmat Pon-
tifex , magnum dudum fuisse Christi fidelium, &
potissimum civitatis... Arelatensis erga Ludovi-
cum Alamandum, S. R. E. Cardinalem, & eccl-*

sæ Arelatensis archiepiscopum, cuius corpus in Arelatensi ecclesia quiescit, devotionis affectum, populumque non solum dictæ civitatis, sed etiam aliarum partium ad ipsum tamquam ad protec- rem concurrit. Secundo afferit, mirum non esse, si miraculis illustretur, cum, ut fide dignorum habet assertio, Jesu Christi pro posse imitator ex- titerit. Hoc autem probat, quia Ludovicus exe- git vitam cælibem, castamque & inviolatam,.... calcatis hujus mundanæ vitæ, quamvis illustri es- set ortus prosapia, illecebris. Tertiò dicit, Rena- tum Sicilia regem, cui Provincia suberat, ob mi- racula Ludovici in ecclesiam Arelatensem fuisse be- neficium ; canonicos vero... ob singulares... Lu- dovici virtutes, ... nec non jejunia, orationes, vigilias, & quam plures Deo gratas & acceptas operationes desiderare, ut sibi liceat corpus ipsius ad commodiorem locum ecclesia sua transferre, cum pro Beato colere & venerari. Quartò annuit Pon- tifex, ut canonicis liceat Ludovici corpus ad com- modiorem locum transferre, eundem colere & venerari ut Beatum. Quintò demum de utroque Beato subjungit Pontifex hanc restrictionem : Non intendimus tamen propterea, eosdem Petrum & Ludovicum in catalogum Sanctorum esse relatos, donec servatis debitibus solemnitatibus, in Sancto- rum canonizatione servari solitis, ad illorum ca- nonizationem devenutum fuerit &c. Hec de bullâ illâ Pontificali, que loco assignato integra videri potest, ad propositum nostrum sufficiunt.

3 Porro, accepta hac permissione Pontificia, corpus fuit elevatum & translatum. At hujusce elevationis & translationis Acta, si qua tunc fue- rint composta, dudum sunt perdiit, ut colligo ex Actis in nupera corporis visitatione, de qua mox agam, compostis. Officium quoque compo- sum est, & veteri Breviario Arelatensi additum sub Joanne Ferrerio archiepiscopo Arelatensi, qui cathedram illam occupabat, quando cultum B. Lu- dovici permisit Clemens, quiq[ue] defunctus est an- no 1621, succedente in archiepiscopatum ex fra- tre ipsius nepote ejusdem nominis. Postea tamen dictum Officium diu fuit prætermisum. Hinc Sa- xiū in Pontificio Arelatensi in B. Ludovico ita de propagato ejus post beatificationem cultu scribit : Illique facellum Arelate & Altæcumbae (in Sa- bandia) extructum est, invocato ejus patrocinio ut confessoris pontificis in Breviario nostro per- vetusto his verbis : "Quo die obiit gloriosæ me-

mo-

A „moriæ beatus Ludovicus Alemandi Cardinalis Arelatensis, fit Officium semiduplex cum pri- „mis & secundis Vesperis, & omnia dicantur de „communi confessoris pontificis,, nimirum præ- ter orationem & lectiones secundi nocturni. In An- notatis ad Saxum de Breviario illo additur hac notula: Antiquum Breviarium Arelatense, à Fer- rero præfule compositum anno MDI, & à Fer- rero nepote MDLXVII mendis purgatum restitu- tumque. Necdum poterat anno 1501 Officium Breviario inseri; sed eidem postea ad calcem fuit additum. Attamen deinde omissum est, neque il- lud invenire potui in Officiis propriis Arelatensi- bus, quæ gemina habemus seculo XVII impressa. Hinc Saxius addis: Cur verò tanti Cardinalis Of- ficium intermissum fuerit, ignoro. Restitutatur tamen necesse est Gaspari præfulis curâ, stu- dio & diligentia, provinciale synodum hoc an- no celebratur. Ita Saxius circa annum 1629; sed necdum tam citò resumptum fuit dictum Of- ficium.

resumitur
anno 1670,
cujus oratio

B 4. Resumptum tamen fuit seculo XVII cum le- vinscula forsan immutatione, fixumque die Do- minico ante festum Dedicationis S. Michaëlis ar- changeli, ut in perpetuum eo die dicatur ritu du- plici. Tale nobis transmissum est anno 1752 curâ & diligentia humanissimi domini Josephi Antonii de Brantes, thesaurarii & pénitentiarii ecclesie me- tropolitanae Avenionensis, cum hīsc annotatis: Officium beati Ludovici Alemandi, S. R. E. Car- dinalis, archiepiscopi Arelatensis, in veteri Bre- viario Arelatensi tempore Ferrerii archiepiscopi notatum, nunc à seculo intermissum, instante capitulo Arelatensi, ab illustrissimo & reverendissi- mo domino D. Francisco Adl'eymar de Monteil de Grignan, archiepiscopo Arelatensi, restitu- tum, à synodo provinciali approbatum, & deinceps celebrandum singulis annis die Dominica ante festum Dedicationis sancti Michaëlis archangeli in sola S. Arelatensi ecclesia sub ritu duplici con- fessoris pontificis, ex decreto dato die xix Aprilis anni 1670. Omnia dicuntur de communi confessoris pon- tificis præter orationem, & tres lectiones secundi no- ctturni, quas dabo. Oratio hec est: Deus, qui meri- tis & intercessionibus beati Ludovici confessoris tui atque pontificis, dignaris mortuos suscitare, cœcos illuminare, claudis gressum, furdis audi- tum restituere; concede propitius, ut omnes, qui ejus implorant auxilium, salutarem consequantur effectum. Per Dominum &c.

& tres le-
ctiones

C 5. LECTIO IV. Ludovicus Alemandus apud Bu- gesios ex illustri familia ortus, morum sanctitate conspicuus, scientiâ & doctrinâ clarus, inter canonicos & comites Lugdunenses primam digni- tatem habuit. Postmodum episcopus Magalonensem, five Montis Pessulanii factus, post discessum Joannis de Embroniaco ad Pisam, ad ecclesie Arelatensis curam & administrationem voca- tus est. Mox à Martino V summo Pontifice eodem anno presbyter Cardinalis sub titulo sanctæ Cæciliae creatus. Tanta egit apud Ludovicum ter- tium, Neapolitanum regem & Provinciæ comi- tem, summa cum auctoritate & gratia, ut rex ratas habuerit omnes imperatorum regumque Are- latensium concessiones in ecclesiæ Arelatensis utilitatem factas. In Italianum vocatus, Bononiæ legationem obtinuit. Inde ad concilium Basileense, à Martino V indictum, se contulit.

pro Vice
compendio

6. LECTIO V. Ecclesiastice disciplinæ tenaci- simus fuit; immaculatae conceptionis Virginis Ma- riæ acerrimus defensor, festum ejusdem conce- ptionis sexta Idus Decembris in Ecclesia summo

cum honore deinceps celebrandum curavit. A Ni- colao V summo Pontifice benè meritus, in infe- riorem Germaniam, legationis munere fungens, missus est. Multos labores pro concilianda Eccle- siæ pace tulit. Arelatem rediens, effusa in sacras ædes liberalitate fuit commendatissimus. Nam suis sumptibus & impensis præcipuam matris ecclesiæ partem, quæ sancta sanctorum dicitur, peram- plis forniciis erectis, intermediiis aliis minoribus, & novem hinc inde capellis, construxit. Arcam argenteam, reliquiis Sanctorum, præcipue S. Tro- phimi, nobilem, quam Gasbertus dedicarat, in pastophorio, seu ædicula, supra majus altare in- clusit, & singulis annis in festo S. Trophimi exhibendam coram populo mandavit. Maxima char- itate in pauperes excelluit, vitam angelicam duxit.

7. LECTIO VI. Tandem Vir ex omni parte bea- tus migravit ad cælum Salone ad Cravum, die de- cima quinta Calendas Octobris, ætatis suæ sexa- gesimo nono, salutis millesimo quadringentesimo quinquagesimo. Ejus corpus translatum est Arela- te, ubi ferè tota provincia ad celebrandas ejus exe- quias advolavit. Numerantur enim viginti tres ur- bes, quæ præter sacerdotes, Religiosos & plebem, huic celebrationi adfuerere. Tantâ ejus tumulus mi- raculorum gloriâ enituit, ut referente Pio II Pon- tifice Maximo, ex omni parte invalidorum fre- quens undique concursus spe sanitatis factus fue- rit. Cœcis visum, claudis gressum, mutis loque- lam, furdis auditum restituit, mortuos suscitavit. Quibus miraculis permotus Clemens Papa VII, Ludovicum Alemandum unâ cum Petro de Lu- xemburgo in Beatorum numerum retulit, & tam- quam Beatum in ecclesia Arelatensi venerari & in- vocari permisit. Ejus ossa à subterraneo tumulo e- ducta, in capsula honorificè condita sunt, & us- que ad hodiernum dicim piè & devotè à Christi fidelibus coluntur. Hactenus Officium, in quo flu- diosè prætermissa sunt omnia, quæ spectant ad con- troverbias concilii Basileensis cum summo Pontifice.

8. Porro ad notitiam ulteriorem de Beati reli- quis dandam proderit visitatio corporis, facta an- no 1752 per reverendissimum dominum abbatem Jacobum de Grille d'Estonblon S. T. D. & vica- riū generalem archiepiscopi Arelatensis, presen- tibus amplissimis dominis Jacobo Henrico de Gril- le de Robiac, præfecto sacrarii, & Joanne Jo- sepho Harenboure thesaurario ecclesiæ metropoli- ticae Arelatensis, qui deputati erant à capitulo, ut ad eadē apertione arcæ, prædicto vicario demanda- ta ab illustrissimo domino Joanne Jacobo Chapelle de Jumelhac, archiepiscopo Arelatensi: nam accu- ratè in Abla relatum est, quid in arca fuerit in- ventum, Ablaque ipsa, sigillo archiepiscopi muni- ta, & à prædictis omnibus nomine subscripto con- firmata, ad nos per ante laudatum dominum de Brantes, quo petente visitatio reliquiarum facta est, fuerunt transmissa. Ex hīsc igitur Abla, Gallicè scriptis, ea colligam breviter, quæ ad propositorum nostrum sufficere videbuntur.

9. Primò conservantur reliquie in arca lignea inaurata. Secundo, apertâ arcâ, inferius inventa est tabula, & fascia rubra in quatuor extremi- tatis oblongata signata sigillo archiepiscopi Arelatensis Ja- cobi du Forbin de Janson, qui anno 1711 digni- tatem illam est adeptus. Ruptis vero signis, quæ integra erant reperta, invenerunt omnes ferè reli- quias, involutas gossypio & tela serica, ac ple- raque ossa benè conservata, maximè caput, cui etiamnum inherent sex dentes. Tertiò in arca re- pererunt Abla triplicia tandem visitationum. Pri- ma in membrano scripta erant archiepiscopi Are-

recitantur

E

Ex visitatio-
ne reliquia-
rum, facta
anno 1752,
conflat,

F

reliquias esse
in bono sta-
tu, ac eleva-
tas fuisse an-
no 1632,

AUCTORE

J. S.

latensis Joannis Jaubert de Barrant, que erant inchoata die xix Novembris & finita xxx Novembris, anno 1632. Etenim cum laudatus archiepiscopus reliquias invenisset sine ullo testimonio scripto, quo de illarum veritate constitisset, alia via in earum veritatem voluit inquirere. Nam primum in illo loco, ubi indicio epitaphii inventa olim fuerant Beati ossa, diligenter fodi jussit usque ad imum, ut videret, an non alia quoque ibidem reperirentur ossa, que horum veritatem possent dubiam reddere. Cum autem alia nulla fuissent inventa, advocavit peritum medicum, dominum Nicolaum de Valleriole, qui, post diligentem ossium lustrationem, afferuit, omnia esse unius corporis. Hisce peractis inquisitionibus, laudatus archiepiscopus arcam, in qua continebantur Beati ossa, publice fidelium venerationi magna cum solemnitate supra majus altare exponi jussit die xxx Novembris usque ad finitas Vesperas, post quas ipse cum primariis ecclesiasticis, comitante supplicantium longo agmine, arcam ad locum suum reportavit.

10 Altera Acta erant Francisci Adheimar de Monteil de Grignan, qui precedenti archiepiscopo successerat. Hic anno 1655 sacra ossa B. Ludovici visitare voluit, & omnia invenit, ut decessor invenierat. Tertia Acta sub eodem archiepiscopo scripta sunt anno 1666, die xxiiii Maii, compositaque iussu Stephani Francisci de Gerard, canonici ecclesiae metropolitanae, & vicarii generalis archiepiscopi. Ex hisce constat, sacras Beati reliquias ex theca priori tunc fuisse translatas in aliam inauratam, que hodierna videtur. Prater hac Acta, in eadem arca anno 1752 reperta sunt tria alia testimonia authenticè scripta. Primum datum est anno 1676, die x Martii per Joannem Baptistam Adheimar de Monteil de Grignan, qui tunc archiepiscopi coadjutor erat, & postea fuit successor. Testatur hic, se predictas reliquias visitasse. Alia duo sunt Jacobi de Forbin de Janson, qui priore, quod datum est anno 1714, die xxv Augusti testatur, se dedisse partem aliquam reliquiarum B. Ludovici Alamandi episcopo Montis Pessulanus; secundo, quod anno 1740, die xx Decembris datum legitur, laudatus archiepiscopus docet, aliam reliquiarum Beati partem a se datam esse episcopo Pistoriensis, suffraganeo archiepiscopatus Florentini. Hec sane sufficiunt, ut intelligamus, cultum B. Ludovici legitimè inchoatum fuisse; deinde tamen intermissum, rursumque resumptum & hodie perseverantem.

11 Bailletus ad xvi Septembris in B. Ludovico Alamando, de inchoato ipsius cultu satis bene scribit. Verum addit, intermissum fuisse scrupulis illorum, quos nimis male habebant ea, quae fecerat pro concilio Basileensi contra Eugenium IV. Admirabilis auctor est Bailletus, qui potuit sine auctore discere causam intermissionis cultus, quam Saxius ipse, quem laudat in margine, ignorare se proficitur. Saxius enim de intermissione cultu hec tantum scribit: Cur vero tanti Cardinalis Officium intermissum fuerit, ignoro. Restituatur tamen necesse est Gaspari præfusis curâ, studio & diligentia. Hoc verba invitabant Bailletum ad inquirendum, an Officium non esset resumptum; non ad communis scandam causam intermissionis Arelatenibus ipsis ignotam, & plusquam integro seculo preteritam. Nihilo felicior est Bailletus initio Vita B. Ludovici, ubi dicit, nullam ferè difficultatem fieri hoc tempore, quo minus inter Sanctos primi Ordinis numeretur B. Ludovicus Alamandus. Ad probandam ineptam hanc obser-

vationem, postea affirmat, inter Sanctos primi ordinis numeratum esse à Canisio in Martyrologio, non obstante prohibitione Pontificis, vetantis titulum Sancti B. Ludovico dari, antequam fuerit canonizatus. Addit, non auctor esse idem Andreum Sansayum, sed ab hoc solum Beatis adscriptum.

12 Verum hisce observationibus nihil est inanius, nihil falsius. Non potui reperire ullum martyrologum, a quo B. Ludovicus honoretur titulo Sancti. Canisius, sive potius Martyrologium Germanicum, quod ejus nomine passim laudatur, in gemina editione anni 1573 & anni 1599 ne titulum quidem Beati strictè concedit, sed solum ita habet: Item beata memoria Ludovici archiepiscopi Arelatenis & Cardinalis. *Sanssayus longiori elogio Ludovicum exornat & Beatum clarissim nominat, titulumque probat his verbis: In Arelateni metropolitana æde sepultus est, ubi tot miraculis claruit, ut horum multitudine exercitus Clemens Papa VII Romæ dato diplomate illum in cælitum numerum beatitatis nomine retulerit, honoribusque, quibus Beati coli consueverunt, unâ cum B. Petro de Luxemburgo prosequendum decreverit, elato de subterraneo situ ad basilicæ intimum gremium ejus corpore venerando. Castellanus in Martyrologio Universali eundem memorat hoc modo: Salone ad Cravum in Provincia, beati Ludovici Alamandi, archiepiscopi Arelatenis, Cardinalis tituli S. Cæciliae. Preiverat omnibus auctor Florarii Sanctorum Ms., sed sine titulo Beati, cum sic habeat: Item Ludovici Cardinalis Arelatenis. Hec ultima annuntiatio ostendit, post mortem Beati nostri fuisse magnam sanctitatis ipsius famam, cum ille auctor in Belgio scripserit anno 1486, id est, post Beati obitum annis solum triginta & sex.*

D

refutatur: memoria Beati in aliis quot Martyrologiis.

E

visitatas anno 1655, in aliam thecam translatas anno 1666 & sepius deinde inspe-
tas.

C

Bailleti ine-
pte obser-
vations

§ II. Acta Beati ex Ms. dan- da : alii quidam scriptores, qui de ipso egerunt

N Ullam hactenus B. Ludovici Alamandi Vitam antiquam typis editam novimus; nulla hoc tempore Acta antiqua Beati in tabulariis ecclesie Arelatenis inveniri potuerunt, ut nobis perscripsit diligentissimus investigator dominus Josephus Antonius de Brantes jam laudatus, cuius diligentia accepimus, quæ de cultu & reliquiis Beati modo dicta sunt, cum veteri epitaphio, quod suo loco dabitur. Verumtamen in Bulla Clementis VII mentio fit de vita Annalibus, ita ut credendum sit, aliqua fuisse conscripta de gestis & miraculis B. Ludovici ante annum 1527, quo Bulla illa Pontificia fuit data. Habeo revera præmanibus qualecumque Beati Vitam, eratam ex Ms. Rubeæ-Vallis, qui prioratus est Canonicorum regularium in Brabantia. Acta hec verisimiliter conscripta sunt eodem seculo xv, quo B. Ludovicus obiit, certè ante annum 1527, quo Beatis adscriptus est Ludovicus: nam ea de re in Actis nulla fit mentio. Videtur auctor aut in concilio Basileensi presens fuisse, aut gesta B. Ludovici in illo concilio didicisse ex aliquo, qui ibidem fuerat: nam cum in reliquis omnibus admodum sit jejunus, iis maximè infilit, quæ de moribus Beati Basileæ fuerunt cognita, caritatem patientiamque ipsius præ ceteris commendans, & aliquot

Qualis-
que Beati
Vita ex Ms.
edenda:

F

A liquot exemplis illustrans. De controversiis verò, quæ viguerunt concilium inter & Eugenium Papam, maluit altum silere, quam judicium suum proferre. Sic enim laudat Ludovicum, ut ne verbo quidem Eugenii IV gesta aut concilii Basileensis improbet. Miracula etiam varia enarrat, post mortem Beati patrata, quæ speciatim ab alio quopiam relata necdum vidi, quamvis de miraculis B. Ludovici generatim multi loquuntur. Acta hac edam, ut fide digna, sed minus plena, & in aliquibus minus accurata, quia auctor verisimiliter in Belgio scriptus, nec omnia illa, quæ Arelate melius investigari potuissent, tam diligenter querere curavit.

14 Inter scriptores, quorum Opera typis vulgarata sunt, primus locus pro Vita Beati nostri debetur Aenea Silvio Piccolomino, qui postmodum ad summum eveletus pontificatum, Pius II di-
etulus est. Nam hic Ludovicum nostrum multis annis in concilio Basileensi vidit, ejusque mores obseruare & considerare potuit. Notandum quidem est, Pio II maximè displicuisse Opuscula, quæ degens Basilea contra auctoritatem Summi Pontificis, & pro auctoritate concilii exaravit, omniaque illa ab eodem fuisse retractata in Bulla, quam Labbeus edidit tom. 13 Conciliorum col. 1407.

In hac etiam abunde retractat omnia, quæ contra Eugenium IV erant scripta, dum fatetur, se juvenem & inexpertum Basileam venisse anno 1431, ac vera esse credidisse, quæ à maledicis contra Eugenium dicebantur. Nihil tamen retractavit de iis, quæ in commendationem morum B. Ludovici protulit: sed ea potius confirmavit, dum dixit: Quantum capiebamus, tantum defendimus aut oppugnavimus: nihil mentiti sumus, nihil ad gratiam, nihil ad odium retulimus. Quæ igitur dixit de moribus Ludovici, vera credenda sunt, cum in hisce falli minus posset. De B. Ludovico subinde etiam meminit Historia Concilii Basileensis, scripta per Augustinum Patricium, canonicum Senensem, cui alias quosdam scriptores, concilii Basileensis defensores addit Bailletus in tabula critica ad hunc diem. Verum utile magis nobis erit Pontificium Arelatense Petri Saxii, qui in eo multa de Beato nostro memorat: nūi & Opus Ludovici Doni d' Attichi, quod inscripsit Flores Historia sacri collegii S. R. E. Cardinalium, in quo etiam sat multa de Beato nostro sunt collecta. Hi tamen duo non sunt Beato contemporanei, cum ambo floruerint seculo XVII, id est duobus ferè seculis post obitum Beati. Reperiuntur & alii ejusdem seculi scriptores, quos per decursum suis locis nominabimus.

15 Pleniorem inter novissimos B. Ludovici Alamandi Vitam suo stylo concinnavit Bailletus, jam aliquot vicibus memoratus. Hic autem eo scriptit modo, ut non obscurè ex beatitate Ludovici patrocinium querat illis, qui decretis Romanorum Pontificum pertinaciter opponere se presumunt. Verum inanis est ille conatus, cum Beatus mentem mutaverit. Reperiuntur & alii scriptores recentissimi, qui crediderunt, aut saliem contendebant, B. Ludovici Alamandi beatitatem uilem esse ad auctoritatem conciliorum efferendam supra auctoritatem Romani Pontificis, aut ad excusandum illos, qui vocem supremi Ecclesiae Pastoris audire detrectant, ejusque mandatis obedire. At illi vix minus ridiculè ratiocinari videntur, quam differeret ille, qui ex sanctitate Pauli Apostoli aut synagogam Judaicam ecclesiam Christianam primis temporibus preferendam fuisse contenderet, aut persecutoribus Ecclesia patrocinium quereret

aliqui ex recentissimis.

& excusationem. Verum hac, qua breviter suo loco tractanda sunt, necdum agimus. Dicta interim sufficere credimus de scriptoribus, licet multo plures de Beato egerint singulis à morte ipsius seculis: nam omnes, quorum opera nesciunt, suis locis nominabimus.

§ III. Beati patria, natales, dignitates variæ, officiaque & gesta usque ad concilium Basileense.

DE natalibus & patria beati Ludovici Acta Stirps Beati habent, natum esse ex nobili prosapia in finibus Franciæ ac Subaudiæ. Vera hac sunt, sed minus distincta. Scriptores verò seculi XVII de his in varias abierunt sententias. Petrus Monod in Amedeo Pacifico num. 76 satis insinuat, novam se proferre sententiam, ubi de patria Beati nostri sic loquitur: Galli, non renuentibus Italìs, tanti Viri natales sibi vindicant. Constat tamen est apud Salutenses Subalpinos fama, eum gentilem suum esse, ex oppido S. Michaëlis ad Vallem Macram, in quo oppido vicus est itemque turris, quæ ab Alemannis nomen habent. Alemannorum autem nobilissimam familiam è Germania, quam Alemani vocant, (unde & illis nomen hæsit) ortam esse perhibent, easque partes insedisse Othonibus in Italia latè dominantibus. Ludovico pater fuit Antonius nomine, cui frater Franciscus, apud Arelatenes diversatus, ubi etiam nepos Ludovicus melioris literaturæ tyrocinium posuit. **Hac ille.** At dissentient alii. **Ludovicus Doni d' Attichi episcopus Augustodunensis,** & Petrus Saxius in Pontificio Arelatensi, ab hisce longè abeunt; sed invicem rectè consentiunt. **Saxius,** qui paulò post Monodum, & aliquot annis ante Donium Attichium scriptus, ita habet: Natalis Ludovico Alemando locus fuit Arbencium, municipium apud Bugesios, prope cœnobium S. Claudi Vesonionum archiepiscopi. Petrus illi pater ex illustri gente, quæ Arbenio imperitabat; mater verò soror Francisci de Conzi, quæ præter Ludovicum, Hugoianum peperit Arbencii dominum...

E

17 Est & alia gens Alemandorum nobilis in Gallia, quos hodie Delfinates appellant. Utrique familiae stirpem eandem inesse censet, qui Cadurcenses episcopos vulgavit. Alteram gentem Alemandorum apud Salutenses Subalpinos... inesse, fama est in oppido S. Michaëlis ad Vallem Macram, ubi vicus & turris, quæ ab Alemannis nomen habet. Amplissimam familiam eas partes insedisse constat, Ottonibus in Italia latè dominantibus. At licet diversis in provinciis diversæ Alemandorum supersint familiae, una tamen Bugesiorum Arelatenibus Ludovicum dedit. Hisce consonat quoad rem laudatus Donius, cuius verba idcirco non adduco. Verum Samuel Guichenon in Historia Bressia & Bugesia, quæ circa medium seculi XVII Gallicè scripta est, pro patria solum assentitur Saxio, non item pro patre & matre Beati. Nam part. 3 pag. 3 consentit, Ludovicum Arbencii in Bugesia natum esse, & refutat sententiam aliquorum, qui in comitatu Burgundia natum dixerant, nūi & Monodum, qui Ludovicum Salutensis attribuerat. Patrem vero

F

patria, pa-
rentes, fra-
tres.

AUCTORE

J. S.

verò Beati nec Petrum vocat, nec Antonium; sed Joannem Alamandum vocatum fuisse declarat. Matrem verò illius fuisse dicit Mariam de Castellione, eosque matrimonio fuisse junctos die 2 Septembbris anni 1374. Hicce porro liberos attribuit quatuor, nempe Petrum, Joannem, Galterum & Ludovicum. Hac sententia ceteris probabilius apparet, quia landatus scriptor magis videtur examinasse genealogias, quam alii; & assert probations aliquot. Verum trice illa genealogica non tantum faciunt ad honorem B. Ludovici, ut illis diuinis inhære lubeat. Quapropter solum addo verba Dionysii Sammarthani, qui Guichenonem sequitur, tom. 1 Gallia Christiana col. 582, de primordiis Ludovici ita scribentis: Ludovicus natus est anno circiter mcccxc parentibus Johanne Alamando, domino Arbencii in pago Belicensi, ac de Montgeffon (in comitatu Burgundia secundam Guichenonem) & Maria de Castellione de Michaille.

Natus vide-
tur anno
1381 vel
1382,

B

18 Quod spectat ad annum natalem Beati, ille passim figuratur circa 1390, nec sine aliquo fundamento. Nam cum constet, ipsum obiisse anno 1450, & Pontifex in Bulla beatificationis diccat, defunctionem esse sexagesimo vel circa etatis anno, ex his videatur colligi, circa annum 1390 fuisse natum. Dubito tamen, an ea opinio non aberret ad annos aliquot: immo potius vix dubito, quin aberret ad annos satis multos. Certè in electionibus Officii Ludovicus dicitur obiisse anno etatis sue sexagesimo nono. Hoc enim si verum est, natus fuit anno 1381 post xvi Septembbris, vel anno 1382 ante predictum diem. Si modò respiciamus ad alia, que majorem aut minorem pro alterius sententia verisimilitudinem inferunt, statbit omnis verisimilitudo pro electionibus Officii. Secundum Guichenonem parentes ipsius matrimonio juncti sunt anno 1374, ita ut verisimilius sit Ludovicum, qui inter liberos recensetur quartus, post septem aut octo fere annos, sive anno 1381 aut 1382, natum esse, quam post annos sexdecim, praesertim cum Galterus, inter fratres tertius, jam anno 1390 canonicus Lugdunensis dicatur à Guichenone. Accedunt officia ipsius Ludovici, quae innuant, ante annum 1390 verisimiliter mundo datum. Nam anno 1418 Magalonensem creatum videbimus episcopum, postquam jam varia obiverat officia ecclesiastica. Fuisse igitur in etate viginti & octo annorum creatus episcopus; quod non est quidem incredibile, si afferantur monimenta certa; minus tamen verisimile, quando de etate aliunde dubitatur. Præterea fuit Beatus in concilio Constantiensi, quod anno 1414; & in Pisanio, quod anno 1409 inchoatum est, ut suo loco videbimus. Fuisse igitur jam in concilio, quando necdum viginti habebat annos, si natus esset anno 1390. Demum Officio B. Ludovici major fides hic habenda viderur, quam Bulla Pontificie; cum quia auctor Officii non videtur recessurus fuisse à bulla, nisi certas habuisset pro majori etate Beati rationes, tum quia ipsa Bulla insinuat, non fuisse exactè in etatem Beati inquisitum, dum dicit sexagesimo vel circa. Itaque probabilius existimo, Beatum fuisse natum anno 1381 vel 1382, quam circa 1390.

in juventute
in canonicus
Lugdunen-
sis,

19 Post studia, quæ Arelate peracta scribit laudatus num. 16 Monodus, tacentibus ea de re aucti canonicus liis plerisque, aut forè etiam ante peracta omnino studia, Lugduni canonicatum B. Ludovicum datum, plerique scriptores habent. Istud beneficium obtinuisse Ludovicum resignatione fratri sui Galteri, afferit Bailletus, non alio forsitan funda-

mento, quam quod Galterus anno 1390 Lugdunensis fuisse canonicus dicatur à Guichenone. Ipsius quoque canonicius non aliud invenio fundatum, quam assertionem Saxii aliorumque, qui Saxum sunt secuti. Monodus in Amedeo Pacifico pag. 176 de juventute Ludovici diversa scribit, sed forsitan minus vera, ita loquens: Tantumque deinceps studio libris incubuit, ut inter doctissimos illius ævi merito censeretur: quo factum, ut Amedeus Cardinalis Salutensis eum in domesticis habere voluerit, enituitque inter paucos Avenione in aula pontificia. Non admodum verisimilia sunt ista, presertim quæ dicuntur de commemoratione Ludovici inter domesticos Amedei Cardinalis Salutensis. Quod verò de aula Avenionensi dicitur, ubi degebat Petrus de Luna antipapa, quem Gallia pro vero Pontifice aliquo tempore coluit, non est omnino improbabile. Certsunt tamen, quod mox subiungit: Petrum Lunensem, ut ferè Galli omnes, principio coluit, tergiversantem deinde deseruit. Hoc commune fuit Beato nostro cum aliis Sanctis. Ludovicus Donius alias quoque dignitatem, aliorum judicio attributam beato Ludovico, ita memorat: Addunt Frizonius, Robertus, & Auberius (ac deinde Bailletus) cœnobii Trenorchiani Ordinis S. Benedicti in diœcesi Cabilonensi administrationem ei concessam. Idem creditur Dionysius Sammarthanus in archiepiscopis Arelatenibus; sed postea tom. 6 Gallia Christiana col. 799 retractatur is error, diciturque ortus ex confusione Ludovici nostri cum Ludovico de Palude. Utrum non èque ex aliqua confusione apud landatum Sammarthanum in Arelatenum archiepiscoporum catalogo dicatur ante episcopatum fuisse præceptor Valentiniensis, inquirendum aliis relinquo.

20 Verumtamen ante episcopatum alia quadam officia habuit B. Ludovicus, qui magister & decretorum doctor in Vita vocatur. Ut doctor quoque intersuit concilio Constantiensi, ac verisimiliter etiam Pisano. Certe utrique interfuisse se dicit apud Aeneam Silvium de Concilio Basileensem lib. 1 in fine, ubi fuisse se Pisus ac Constantinus, dixit Ludovicus noster, nec umquam sessionem vidisse quietiorem aut devotiorem, quam eam, nimis Basileensem, de qua agebat. Idem Ludovicus ante apud Aeneam fol. 13 Basileenses sic alloquitur: Constantiensis concilii recens memoria extat, ubi & plurimi ex nobis fuerunt, & ego etiam, qui nondum Cardinalis nec episcopus, sed tantum doctor eram &c. Quantum egerit Ludovicus in dictis conciliis, non liquet, ut necesse non sit, illorum conciliorum historiam texere. Pisani celebratum est anno 1409 propter schisma Ecclesiae, qua duos habebat Pontifices, Gregorium nempe XII, qui passim pro vero Pontifice agnoscitur; & Petrum de Luna, qui se dicebat Benedictum XIII, & pro antipapa habetur. Ambo in illo concilio fuerunt depositi, & electus est Papa Alexander V. Attamen depositi non acquererunt, & aliqui dubitaverunt, an legitima fuerit depositio, & consequenter canonica electio Alexandri. Itaque post concilium Pisani pro duobus tres erant Pontifices. Hac de causa anno 1414 & sequentibus habitum est concilium Constantiense, ubi schisma ferè sublatum est, cedentibus pontificatu duobus, & deposito Petro de Luna, qui tamen numquam se submittere voluit. Habebat B. Ludovicus tempore Pisani concilii annos circiter viginti septem aut octo secundum epocham nostram; in Constantiensi verò triginta duos aut paulò plus. Intersuit igitur multis actionibus con-

D

E

intercessio
cilio Pisano,
& deinde
Constantien-
si ut doctor:

F

tra

A
fit abbas S. Petri de Turribus, deinde episcopus Magalonensis,

tra dubios Pontifices institutis; unde fortè contigit, ut crederet eadem licere contra Eugenium IV, certum Pontificem.

21 Dionysius Sammarthanus tom. 2 Gallia Christiana col. 754 Ludovicum numerat inter abbes seculares S. Petri de Turribus, diaecesis Aniciensis, ubi die 1 Martii anni 1417 vicarium habebat Petrum de Crotis canonicum ecclesie cathedralis. Alia, quæ habebat beneficia, dum anno 1418 creatus est episcopus, mox videbimus. Saxius quidem episcopatus ipsius nullam aliam dignitatem prater canonicatum premittit, ita scribens in Pontificio Arelatense col. 330: Primam dignitatem sustinuit canonicus & comes Lugdunensis: unde ad altiorem gradum ascendit. Nobilitate siquidem generis, & morum sanctitate conspicuus, Francisco de Conzi Avenionensem legato (& archiepiscopo tunc Narbonensi) episcopus Magalonensis inauguratus est. Verum tom. 6 Gallia Christiana col. 798 de initio episcopatus Magalonensis, & de dignitatibus B. Ludovici præviis hac leguntur: Petri demortui in locum Magalonensis episcopus creatus est Ludovicus decretorum docttor. Fuerat canonicus & præcentor ecclesiæ Narbonnensis, Lugdunensis vero custos erat, & abbas S. Petri de Turre, cum à Martino V bullâ datâ Gebennis x Calend. Julii, pontificatus anno 1 (hic est MCDXVII) promotus est. Agebat tunc Beatus, secundum chronotaxim nostram, annum atatis trigesimum sextum aut septimum; idque verisimilius est, quam fuisse annorum tantum circiter viginti & octo, ut sequeretur ex sententia eorum, qui circa annum

1390 natum scripsérunt. Aliqui scriptores non Magalonensem, sed Maclovensem in Britannia Aremorica, episcopatum B. Ludovico attribuerunt. At is error jam satis ab aliis refutatus est, & ex sola nominis similitudine ortum duxerat. Tanto autem facilius oriri potuit, quanto minus notus erat seculo XVII episcopatus Magalonensis: nam ante medium seculi XVI sedes ex civitate & insula Magalona, quæ tota undique mari cingitur, ad civitatem non longè distantem, & in continente sitam, quæ Mons Pessulus aut Mons Pessulanus dicitur, à Paulo Papa III translata est.

quam ecclesiam per vicarios rexit, residens in aula Pontificia vicecamerarius.

22 Porro laudati auctores tom. 6 Gallia Christiana observant, numquam tempore episcopatus sui Magalona degisse Ludovicum, sed Florentia in aula Pontificia Martini V fuisse, dum vicarios sibi substituit ad regendum episcopatum. Ludovicus ergo electus Magalonensis, inquit, Florentia degens in curia Romana, ubi Francisci Narbonensis archiepiscopi, Papæ camerarii, in partibus ultramarinis agentis, locum tenebat, cum ipse per se ecclesiam suam adire non posset, Petrum Anianæ abbatem aliosque commisit die VIII Martii an. MCDIXIX vicarios generales, qui eo absente Magalonensem ecclesiam regerent. Nonnulla pro Monspeliensi academia à summo Pontifice, cuius lateri semper assidebat, obtinuit privilegia XVI Calend. Jan. anni MCDXXII, quæ apud Gariellum prolixius recitantur. Graftante Ticini pestilentia, cum concilii locum mutari, Senasque transferri patribus placuisse, Ludovicus præcepit Martinus, ut cum Senensem oratoribus de excipiendis Patribus, & tuenda concilii libertate, ad quod unâ cum Cardinalium cœtu se conferre meditabatur, pacificeretur. Bulla data apud S. Mariam Majorem Idibus Augusti, pontificatus anno VI, id est, anno 1423. Hec ultima ex Odorico Raynaldo in Annalibus eccl. Septembbris Tomus V.

siaisticis ad annum 1423 num. 3, ubi pars bulle recitatur, defumpta sunt. Meditabatur nimirum Martinus V generale concilium Senis habere, Senasque adire; sed propositum adeundi eventu caruit. De gestis autem Ludovici in episcopatu Magalonensi hæc demum subjiciuntur in Gallia Christiana: Latam à Francisco Narbonensi archiepiscopo, Papæ camerario, sententiam executioni mandavit, & absolvit Reginaldum sancti Guillelmi abbatem ab excommunicatione aliisque, quas incurrerat, censuris, instrumento dato Romæ apud S. Mariam Majorem die Venoris, x mensis Septembbris, an. MCDXXIII, Indict. I.

23 De translatione Ludovici ad archiepiscopatum Arelatensem iidem scriptores sic habent: Ludovicus autem paulò post III Nonas Decembris ejusdem anni ad Arelatensem metropolim à Martino V assumptus est, ut constat ex Actis consistorialibus. Hac epocha congruit cum dictis Dionysii Sammarthani, qui tom. 1 col. 582 in archiepiscopis Arelatenibus observat, Ludovicum in instrumento, facto x Septembbris anni 1423, tantum vocari Magalonensem episcopum; sed electum fuisse Arelatensem ante diem xix Januarii anni sequentis. Tum subdit: In Arelatenibus tabulis nullum instrumentum ejus nomen præfert ante diem vi Junii anni MCDXXV. Anno MCDXXVI, ix Cal. Julii Cardinalis tituli S. Cæciliae creatur à Martino Papa V. Hac pro Chronotaxi, certè quoad annos, sequenda sunt, etiam si Saxius eodem anno archiepiscopum & Cardinalem creatum crediderit.

24 Lubet tamen audire Saxonum, laudes ele- ac deinde Cardinalis
tii Cardinalis celebrantem. Illustris, inquit, gene- nere, illustris ingenio, illustris sanctimoniali, illus- tris dignitate, purpurâ illustrissimus evasit, & vulgo Cardinalis Arelensis audiebat. Eum vero egisse apud Ludovicum III, Neapolitanum regem & Provinciæ comitem, summa cum autho- ritate & gratia, testatur diploma, quod conse- cutus est in utilitatem Arelensis ecclesiæ, quo rex ratas habuit imperatorum regumque Arelaten- sum concessiones, in ejusdem ecclesiæ utili- tam factas, pro urbibus, castris, municipiis, privilegiis, libertatibus, franquesis, quas vo- cant, sive immunitatibus, aliisque latifundiis, quæ episcopus Arelensis & ecclesia possident in provincia Arelensi. De die, quo Beatus noster cum undecim aliis creatus est Cardinalis, conser- tant Raynaldus in Annalibus ad annum 1426 num. 26, & Oldinus in Opere Ciaconii aucto- tom. 2 col. 841. Nam ambo scribunt, duode- cim illos Cardinales fuisse creatos anno 1426, die xxiv Maii.

25 De gestis Ludovici in cardinalata hæc so- lùm ante concilium Basileense afferit Saxius; Lu- dovicus antistes noster in Italiam vocatus, Bo- noniam legatus obtinuit. Sammarthanus ita lo- quitur: Ludovicus fuit præterea Bononiæ lega- tus, & Apostolicus vicecamerarius. At viceca- merarius fuisse videtur ante cardinalatum. Lau- datus Oldinus col. 842 de officiis in Italia à Ludovico gestis observat, dici à Ciaconio, ipsum vicecamerarium ac prolegatum Bononiæ ante car- dinalatum renunciatum fuisse. Addit autem: Quid- quid sit, certum est cardinalatus dignitatem titu- lo S. Cæciliae ei delatam à Martino fuisse, & in Italiam vocatum, ejusdem Martini jussu functum legationis munere Bononiæ: inde, jubente ipso Martino, Basileam ad synodum, quam indixerat Martinus anno sui pontificatus ultimo, fese contu- K k k lif-

AVTORE

J. S.

lisse. Verum in hinc aliqua sunt incerta, alia ex errore profecta. Incertum primo, an B. Ludovicus in Italianam vocatus sit à Martino V, cùm potius ab initio episcopatus Magalonensis usque ad cardinalatum, imo usque ad concilium Basileense, in Italia videatur mansisse, nisi forte ad breve tempus ad civitatem Arelatensem profectus sit: de quo non constat.

*Basileensi
non interfuit
ab initio.*

26 Incertum secundò, utrum prolegatus fuerit Bononia, an legatus: & utrum hoc officium gesserit ante, an post cardinalatum obtentum. Legatum fuisse plures affirmit; quibus accedit Epitaphium antiquum, circa finem Commentarii dandum, in quo tamen legatio Bononiensis cardinalati preponitur. Falsum verò videtur primò, Ludovicum nominatim à Martino V ad concilium Basileense fuisse missum, cùm illud concilium jam fuerit indictum à Martino ab anno 1424 in bulla, quā confirmat decresum concilii Senensis, de celebrando post septennium Basileae concilio generali latum. Bulla illa videri potest apud Raynaldum ad annum 1424 num. 5. Falsum etiam est, Ludovicum ex legatione Bononiensi ad concilium fuisse profectum; cùm Romā clanculum discesserit, postquam concilium diu fuerat inchoatum, ut videbimus. Sammarthanus de eo ante concilium hac memorat: Anno MCDXXX, IV Idus Martii, subscripsit (B. Ludovicus) quibusdam statutis, ad Cardinalium dignitatē speccantibus, post electionem Eugenii IV, qui etiam ea confirmavit, antequam coronaretur. Verum hoc procul dubio facta sunt anno 1431, quo Eugenius IV creatus est Pontifex: sed more illorum temporum currebat adhuc annus 1430 die XIIII Martii anni 1431, quo res peracta est.

§ IV. Gesta Ludovici in concilio Basileensi, in quo non fuit ab initio, sed postea præcipuam auctoritatem habuit.

*Concilium
Basileense,
statim sc̄ op-
ponens Eu-
genio, diu
erat inchoa-
tum,*

Eodem die IIII Martii anni 1431, quo Pontifex electus est Eugenius IV, debuisset inchoari concilium Basileense secundum ea, quæ in Constantiensi, & postea in Senensi concilio fuerant statuta. Alexander abbas Virziliacensis, aut potius Veziliacensis in Burgundia, Basilea eodem die adfuit, & presentiam suam testatus est instrumento coram multis testibus facto, quod videri potest apud Martenium tom. 8 Amplissima Collectionis pag. 2. Hoc erat famosus illius concilii qualcumque initium. Eodem tamen anno plures paulatim advenerunt. Inter hos erat Julianus Cesaroni, Cardinalis S. Angeli, praes concilii dum nominatus à Martino V, & deinde ab Eugenio IV confirmatus. Itaque prima sessio concilii habita est eodem anno, mense Decembri, pascitantes presentibus, interque eos paucissimis episcopis. Eodem mense Decembri Eugenius Papa IV concilium Basileense dissolvit: legatum suum Cardinalem Julianum revocat, & aliud concilium, Bononiam post annum cum dimidio celebrandum publicè indicit, inquit Augustinus Patricius in Historia concilii Basileensis, edita apud Labbeum tom. 13 Conciliorum, ex quo illam semper lan-

dabo. Prima ratio dissolvendi hæc datur ibidem col. 1492: Patres parvo numero non supra decem Basileæ convenisse; quamvis tempus præscriptum septennii (à Concilio Senensi) ante octo menses esset elapsum; neque videri æquum, à tam paucis episcopis universæ Ecclesiæ leges præscribi. Aliæ rationes ibidem videri possunt. Hoc initium fuit controversiarum, quæ inter Eugenium IV & concilium Basileense viguerunt: nam Basileenses, quamvis revera pansi, statim se opposuerunt dissolutioni, variasque anno 1432 sessiones habuerunt, in quibus omnia ferè diriguntur ad attollendam auctoritatem concilii supra ipsum Pontificem, quem uti & S. R. E. Cardinales cum interminatione pénarum ad concilium vocarunt. Nimirum fortia consilia placuerunt Patribus Basileensibus, cùm verisimiliter plus profecissent, si magis pacifica & moderata fuissent secuti. Verum bisce immorari nolo, cùm anno 1433 pax inter Eugenium IV & Patres Basileenses fuerit initia, revocante Eugenio decretum dissolutionis concilii; cùmque B. Ludovicus Alamandus, de quo unice agimus, concilio non adfuerit ante pacem cum Eugenio factam; aut certe solūm venerit, quando de concordia traclabatur.

D

*quando B.
Ludovicus,
clanculum
Romā eges-
sus,*

28 Etenim de adventu Ludovici Cardinalis Arelatensis docemus ex Epistola Philippi ducis Mediolanensis, quam edidit Martenius tom. 8 Collect. Ampl. col. 620. Data est Epistola anno 1433, die XXI Julii, quando Cardinalis Arelatensis Genue degebatur, ut veniret ad concilium. Philippus autem, qui istud Patribus Basileensibus prescribit, hostis erat Eugenii, & vel ea de causa concilio magnopere favebat, ut vel ipsa hac Epistola luculenter manifestat. Quæ porro de Ludovico nostro narrat Philippus, huc transfero: Ut autem ego vobiscum participem, inquit, quæ habeo de tangentibus bonum præfati concilii, significo vobis, quid reverendissimus dominus Cardinalis Arelatensis ad civitatem meam Januæ nuper applicuit seminudus & quasi solus; ita quidem quid quando attigit, omnes videntes ad magnam pietatem * induxit. Afferit ipse, quid cum sacerdoti numero petivisset licentiam à summo Pontifice transferendi se ad illud sacrum concilium, illeque eam semper sibi negasset, applicuit proximis diebus galea aquardia magnificæ civitatis meæ Januæ in fauces Romanam, & facta sibi notitia, deliberavit omnino à Roma discedere, & cùm jam sub certo alio colore urbem egressus fuisset, remisit, &c. Cùm verò procederet ad galeam, contigit, quid à nonnullis hominibus apud Tyberim insultatus est, quos putat fuisse ex illis Cardinals de Ursinis. Sed cùm equum præstantem haberet, cœpit fugere, quamquam & ipse & equus in cursu deciderint, non absque læsione unius genui sui. Equo autem hinc inde vagante, cœpit solus ipse pedibus ambulare, studens appropinquare galeæ, & cùm non reperisset eam ita citò, sicuti voluisset, occultavit seipsum in certis arbustis, gratiam divinam expectans, & si quid posset de galea sentire.

* i.e. com-
misseratio-
nem

F

29 Tandemque factum est, quid nonnulli socii galeam exeuntes & quærentes super ripam ipsum dominum Cardinalem, emissis, ut fieri solet, vocibus & clamoribus, quia nullibi videbatur, cùm ipse prima facie dubitaret*, ne alii esent, eum pro parte summi Pontificis inquirentes, post cognitos socios signum fecit, ex quo ad eum statim quatuor accesserunt, deferentes eum super humeros ultra Tyberim, attingente etiam aqua flumiatis usque ad guttura deferentium. Re-

*navique Ge-
nuam vectus,
anno 1433.
ad illud ve-
nit.*

* i.e. time-
ret

du-

Aducto ergo in galea, & satis attonito pro discrimitibus, in quibus fuerat, cum patronus galeæ diceret, non satis tutum esse ibi morari diutiis, deliberauerunt, &c. recedere, & Januam se dirigere, quod in diebus quatuor attigerunt. Demum præfatus dominus Cardinalis ad illud concilium statim accedet, intenturus toto studio & animo agendis ibi rebus. Ex cuius accessu, non dubito, recipiet illa sancta synodus solamen & gaudium singularare, nec indignè quidem, cum sit ipse Præf sapientissimus & maximæ reverentia: cuius præsentia ipsum concilium non mediocriter quidem ornabit & augebit, dabique magnum favorem & præsidium rebus agendis. *Hactenus Philippus dux, ex cuius Epistola certum est, non fuisse B. Ludovicum in concilio duobus primis annis, sed venisse anno 1433, quando de pace agebatur. An autem Pontificem deseruerit, & ad concilium venerit, quia existimat, se debere obedire concilio, sub gravibus penitatis omnes vocanti, an alia quamplam de causa, difficulter divinare possumus.*

Oriæ controverſiæ de loco, Eugenius concilium transſort Ferrariam:

30 *De Cardinale autem Arelateni in Historia concilii nihil reperio, quamdiu utcumque pacifica & tranquilla fuerunt sessiones. Verum in sessione XVII, habita mense Januario anni 1437, acris orta est contentio, quia eligenda erat civitas, ad quam venirent Graci ad tractandum cum Patribus concilii de concordia sancienda inter Ecclesiam Latinam & Graciam. Nolebant Graci Basileam venire, nec Avenionem jam ipsis propositam, nec in Sabaudiam; sed cupiebant, ut aliqua civitas Italiæ pro tractanda unione designaretur. Eugenius Papa ejusdem cum Gracis erat sententia. Cum igitur, regantibus Gracorum legatis, ut aliqua civitas Italiae designaretur, res snisset proposita, in duas factiones scissum est concilium. Nam una pars nihil Gracis concedere voluit, nisi ante oblata loca, videlicet Basileam, Avenionem, & Sabaudiam. De his Augustinus Patricius col. 1543 ita loquitur: Secedit magna pars Patrum, quæ Pontifici erat infensa, & concilium in Italia nullo pacto volebat. Hæc factio vili ex plebe magna ex parte constabat; quamvis ducem haberent Cardinalem Arelatensem, & nonnullos alios prælatos. Quo modo factio hac numerum suum auxerit, explicat his verbis: Clericos undique cogunt: veniunt turmatim ex vicinis oppidis & civitatibus sacerdotes, & qui etiam in urbe Patribus serviebant plerique, & in ecclesia togati convenientes, jussa præstabunt suffragia. Opposita pars, qua Florentiam & Utinum in Foro Julii, aut aliam civitatem Gracis oblatam volebat, sic ab eodem describitur: In alia parte sanctæ Sabinæ, qui & sancti Angeli dicitur, sancti Petri ad Vincula Cardinales erant, & plerique alii digni prælati, numero tamen longe superabantur. Hæc discordia in sessione 26 duo peperit decreta contraria, ut ibidem videri potest. Notatur autem sessio habita iv Kalend. Junii anni 1437. Ex illis vero decretis Eugenius Papa approbavit illud, quod concilium in Italiam transferebat, ut Graci desiderabant. Itaque cum inter Gracos & Pontificem recte conveniret de celebrando in Italia concilio, illud primò Ferraria inditum est, eoque pervenerunt Graci cum imperatore suo Joanne Palæologo & cum patriarcha Constantinopolitano.*

Basileenses verdrursum incipiunt contra Eugenium agere,

31 *Interim Basileenses, sive pars major & deterior concilii, dum intellexissent, Eugenium favere Gracorum desiderio, & parti concilii ipsi consentiens, in sessione 26, que est 27 apud Patricium, reversi sunt ad criminationes & ad processus contra Eugenium Papam, prohibente tamen Septembbris Tomus V.*

& protestante Juliano Cardinale sanctæ Sabinæ præsidente concilii. *Nec modo contra Eugenium bruta fulmina jecerunt Basileenses, sed etiam contra synodum, quam Ferrarie convocavit, dissoluta Basileensi. Rursus sub gravissimis comminationibus omnes Basileam vocant Cardinales, & presentibus ibidem prohibent discedere. Principes interque eos Sigismundum imperatorem in suas partes trahere conantur. Verum imperator, quantumvis multum antea favisset concilio, dignum pie-tate sua dedit responsum, apud Patricium col. 1547 sic expressum: Ad ea cæsar respondet, molestissimo se animo audire has novas seditiones inter Pontificem & concilium exoriri: hortari, ut maturius in tanta re se gerant, neque ea agant, quæ divisionem & schismata sint paritura, quo nihil rebus gerendis perniciosius evenire potest: invenisse eos Ecclesiam Dei pacificam: ... meminisse debere Patres sua professionis, cum prædicent, se ideo convenisse, ut Christiani populi mores emendent, haereses pellant, & dissidentium animos componant: cavendum, ne contrarios effectus pariant, ut quæ Græcos se unituros pollicentur, Latinos seque ipsos scindant &c. Graci ipsi viderant, quæ parum à tali concilio sperare possent, & missos Constantino-polim concilii legatos rejecerant, & cum Pontificiis navigabant in Italiæ. Quod cum Basileæ nuntiatum esset, inquit Patricius col. 1550, illos scilicet è Græcia soluisse cum legatis Papæ, variæ inter Patres sententiae, multæque contentiones agitabantur. Addit, Julianum Cardinalem publica oratione eos ad concordiam cum Eugenio revocare conatum; sed obstinati animis frustra narrabatur fabula, eodem testante. Perstant in sententia Basileenses, & nisi in loco à se delecto non videntur pauci concilium celebrari.*

E

descendenti-bus Eugenii legatis cam aliis multis, Ludovicus eligitur præses.

32 *Verum illa Basileensem pertinacia efficit, ut legati Pontifici omnesque Cardinales, uno excepto, Basileâ discederent. Hac de re Patricius col. 1554 ita habet: Julianus autem Cardinalis sanctæ Sabinæ, sancti Angeli appellatus, ut vidit Basileenses in proposito Pontificem deponendi obstinatos, Basileâ discessit v Idus Januarii (anno 1438.) Et Patres, concione advocata, Ludovicum Cardinalem Arelatensem, qui unicus Cardinalis in concilio supererat, præsidentem creant cum plena potestate. De eodem Aeneas Silvius, tamquam concilii præside, in Commentariis de concilio Basileensi lib. 1 fol. 2 sic loquitur: Medius erat inter omnes primo loco ut judex fidei, totiusque disputationis moderator & arbiter, Ludovicus Cardinalis & archiepiscopus Arelatenensis, prælatus cum multis virtutibus insignis, tum præcipue fortis & constans. Sub hoc Præside Basileenses nihil segnius aut moderatiæ processerunt contra Eugenium Papam, eique adherentes, quam antea fecerant. Novi quidem, hac non facere ad gloriam Beati; nihil tamen dissimulandum censeo, sed omnia, quatenus Ludovicus partem in illis habuit, breviter perstringenda. Itaque Basileenses varias propositiones, tamquam fidei veritates in concilio definendas produxerunt. Octo simul propositas exhibet Aeneas Silvius in Commentariis de gestis concilii Basileensis lib. 1 fol. 2. Tres priores erant generales, quas his verbis exprimit laudatus Aeneas: Veritas est Catholicæ fidei, sacram generale concilium supra Papam, & alium quemvis potestatem habere. Secunda est: Generale concilium legitimè congregatum, sine ipsis consensu, nec dissolvere, nec transferre, nec prorogare ad tempus ex autoritate sua potest Romanus Pontifex, idque veritatis ejusdem est. Tertia:*

F

K k 2 Q. ii

AVTORE

J. S.

Qui pertinaciter his veritatis se opponit, hæreticus est censendus. Has propositiones multis contentionibus occasionem dedisse, liquet ex eodem auctore.

Cum octo articuli contra Eugenium definiendi essent propo-
fisi,

33 Narrat fol. 10, varios principum legatos rogasse, ut decisio differretur. Recitat compendio orationem Panormitanæ archiepiscopi, dilationem multis rationibus persuadere conatus, cui alii multi adheserunt. Inter alia autem dicebat, solis episcopis dandam esse vocem decisivam, alias vero consultativam tantum habere vocem, futurumque hac vice scandalum, si sine episcopis res fidei terminum sumeret. Ut brevis sim, fortius insilebat, ut expectarentur principum oratores, qui Magoniam ad principum conventum erant profecti. Ipsi quoque consenserunt presentes principum oratores, & quasi facta conspiratione, inquit Aeneas, in unam sententiam consonarunt, conclusionem pro viribus impedituri. Deinde contra horum omnium sententiam longa oratione definitionem dilectorum articulorum persuaserunt Ludovicus Alamanus, de quo sic Aeneas Silvius fol. xi: Ubi autem complures sunt audi, . . . Ludovicus Cardinalis Arelatensis, vir omnium constantissimus, & ad gubernationem generalium conciliorum natus, oratorum omnium, qui loquuti fuerant, verba resumpsit. Mox conatus est ostendere, plerorumque principum oratores affuisse examini articulorum, ut probaret, non amplius esse expectandum. At archiepiscopum Mediolanensem offendebant hoc Ludovici verba: Ex territorio ducis Mediolanensis archiepiscopus Mediolanensis affuit: qui licet orator non sit, qualis tamen quantusque prælatus habeatur, non ignoratis. Nam subdit Aeneas: Cumque ita dixisset, commotus aliquantis per archiepiscopum, Haud melius, inquit, præsidentis locum tu tenes, Arelatensis, quam ego oratoris ducalis. Pluribusque lacessere eum verbis pergebat. At Cardinalis, ut est patientissimus injuriarum, nullaque proflus contentione provocabilis; Hoc est, ait, quod mox volebam. Namque si orator est archiepiscopus, nulla omnino superest suo duci querela, qui oratorem suum in terum discussione habuit. Modica hac contentio, quam patientia sua prudenter composuit Ludovicus, multum conduxit ad patientiam ipsius commendandam, ideoque à me observata est.

B

*34 Quod modo spectat ad longæ illius orationis compositionem, que adversarios, maximè epis-
copos, acerrimè pungit, aptior est ad movendum
animos mediocriter doctorum, quam ad objectas
difficultates dissolvendas, profanaque eruditione
magis abundat, quam sacrâ. Ad objectionem Pa-
normitani de non permittenda decisione rerum fi-
dei suffragiis multitudinis, ita respondet: Memi-
nerit tamen ipse Panormitanus, quoniam non est
novus hic procedendi modus. Ordinem proce-
dendi ipsum sibi concilium ab initio dedit, nec
unquam postea immutavit: tibique hoc alijs,
Panormitane, placuit, cum multitudo te seque-
retur: nunc, quia non sequitur, displicet. Sed
non sunt decreta conciliorum, ut voluntates homi-
num, mutabilia. Scias præterea, quia illi ipsi
episcopi, qui verbo tecum sentiunt, mente non
sentient &c. Addit alia plurima, parum ad rem
pertinentia. Verum in illo concilio voces inferioris
ordinis frequenter prevaluisse, multa Oratoris di-
cta insinuant. Nam fol. 13 ita loquitur: Utcum-
que est, opus Dei hac vice autumno, ut inferiores
ad decidendum reciperentur. Revelavit enim
ea nunc Dominus parvulus, quæ sapientibus ab-
scondit. En horum inferiorum zelum, constan-*

*contentioque
gravis orta,
Ludovicus
longam ha-
buit oratio-
nem,*

tiam, rectitudinem, magnanimitatem videtis. Ubi nunc concilium, si soli episcopi, folique Cardinales vocem habuissent? Ubi nunc conciliarum authoritas &c.? Brevis responso est. Nam concilium fuisse Ferraria, & postea Florentia, sub capite suo congregatum, nec schisma excitasset Basilea. Paulò post iterum dicit: Episcopi autem, quos solos Panormitanus habere vult vocem, videtis quam pauci nobiscum sunt; & illi ipsi, qui praesentes adstint, haudquaquam valent virtute irrumperem iniquitatem: extimescunt terrenam faciem potentis, & ponunt scandalum in agilitate sua. Auditis hodie vota prælatorum, auditis quod omnes voluntati regis dixerunt se acquiescere, nullus Dei &c. Hoc satis ostendunt, quam paucos episcopos sibi faventes in illa controversia habuerit Cardinalis Arelatensis, cujus tota oratio magis pungit adversarios, quam probet causam.

*35 Attamen non caruit Orator plausu adulan-
tium, ut Aeneas fol. 14 enarrat his verbis: Cum Arelatensis fecisset loquendi finem, omnes in eum affixis vultibus admirationem stupore prodebat: deinde laudare, hic memoriam, ille doctrinam: hunc esse unum, qui dignissime præsideret; qui & confutare objecta nôsset, & (ut præsidentem decet) impenetrabilem se convitiis exhiberet. Sic tamen res necdum erat peracta. Verum opposuerunt se vehementissimè omnes, qui Panormitano adhaerabani. Nec res sine violentia fuit, inquit auctor, cum nec mandata Præsidentis reciperentur, nec ordo in rebus agendis solitus custodiretur. Fussit quidem Arelatensis articulos decernendos prelegi; sed Panormitanus interlocutus est hoc modo: Vos (ait) Patres, nostras contemnitis preces, reges & principes contemnitis, prælatos contemnitis. At cavete, ne, dum omnes despiciatis, ab omnibus despiciamini. Vultis concludere, sed vestrum non est concludere. Nos prælatorum major pars sumus, nos concilium facimus, ad nos concludere spectat: egoque nomine prælatorum superseedendum esse concludo. Vera hac erat, & minimè inepta oratio. Hanc tamen longiore oratione refutare voluit Joannes de Segovia, qui post inepita & falsa non pauca, conclusit hoc modo, Præsidem alloquendo: Quare si hinc sine conclusione abeas, rationem te hujus rei in districto Dei judicio redditurum scito. Eodem modo virum urgebant alii plures fol. 16 nominati, in tantumque illum premebant, ut nec animum resumere paterentur. Mitto convitia, minas, turbas, aliaque multa, ut videamus, qua arte se expediverit Ludovicus nostrar, & quo modo pro tribus articulis ex octo stabiliendis concluserit. Utendum astu censuit, ait Aeneas, utque tumultum aliquantis per componeret, Habeo, inquit, novas ex Francia litteras. Ita silentium noctis est, & nonnihil de litteris locutus, paulatimque ad rem regressus, subito adjunxit, se pro tribus propositionibus in nomine Patris, & Filii, & Spiritus sancti concludere. Atque his dictis latus alacerque consurgens, ab omnibus suæ partis hominibus summè probatus & laudatus recessit. Et alii quidem eum, alii vestimentorum fimbrias deosculabantur, secutique ipsum complurimi, prudentiam ejus magnopere commendabant, qui licet origine esset Gallicus, Italos tamen hac die, summè homines astutâ, superasse. Communis tamen omnium opinio fuit, hoc Spiritus sancti magis, quam ipsius Arelatensis opus fuisse. Hac Aeneas Silvius, postmodum meiora doctus.*

36 Restabat alius actus, simili aut majori etiam festinatione finiendus. Condendum & appro-
ban-

D

*magnaque
plausu exce-
pus, pro tri-
bus prioribus
concludit §*

E

F

deinde pro decreto de iis facta, non expectatis legatis, qui gravissime indignantur,

bandum erat decretum. Reversi autem ex convenitu Moguntino principum oratores impedire decreturn statuerant. Condito decreto, & à particularibus approbato, convocantur omnes, etiam principum oratores, ad approbationem decreti die nona Maii anni 1439. Verum legati, ut observat Aeneas fol. 16, in choro ecclesiæ detinebantur, ibique de pace, si qua posset haberi, agitabatur. Hac usus occasione Cardinalis Arelatensis, lectis iis, que erant congregati prælegenda, ex more conclusit, oratoribus principum adhuc in choro persistentibus, ut Aeneas Silvius testatur, cuius sanè testimonium minimè potest esse suspectum. Verum oratores, ut intellexerunt, se adeo deceptos, non modo totum templum querimoniis impleverunt; sed etiam inanis esse dixerunt conclusiones, que eo modo fierent, & in Cardinalem presidem acerbissimè invicti sunt. Archiepiscopus Mediolanensis, ad convitia conversus, de Arelatensi dicebat, ipsum esse, qui copistarum pædagogorumque gregem nutriri, remque cum eis fidei concluderet, alium eum Cathelinam vocitans, ad quem desperati & perditæ omnes confugerent: illorumque ipsum esse principem, & cum illis ecclesiæ regere; nec in re omnium maxima magnis prælatis & magnorum principum oratoribus auscultare. Panormitanus non minus acriter pungebat, dicens, ipsos non esse ex Deo, cum verba Dei non audirent; & lucem odisse, quod malæ agerent, ac tandem ex malis fructibus malos cognosci. Addidit verè, se timere, ne hujusmodi conclusiones revocarentur, tamquam malæ fructus arboris. Mitto alia ab aliis magis subtiliter contra conclusiones factas disputata.

quosque oratione placare frustra studet. Abeuntibus legatis, cetera peragunt:

37 Preses interim filebat. At ubi omnes dixerant, modesta oratione omnes placare, & dicta quorundam refutare conatus est. Mediolanensi verò, inquit Aeneas fol. 17, quod cum nimis turbatur videbat, nimiumque commotum, nihil respondit, ne forte ex gravibus verbis graviora suscitarentur. In fine orationis versus ad multitudinem, bono animo esse Patres rogavit, quia nunquam eos dimitteret, etiamsi oporteret mori eum, dedisse se suam concilio fidem, illamque velle obsermare, nec eum ex suo proposito aut minas aut preces cuiuspiam posse dejicere; paratum se ad omnia fore, quæ sacrum sibi concilium præciperet &c. Finita oratione, rursus orta sunt contentiones, clamores, protestationesque oratorum tantæ, ut decretum legi non posset. Inter hac verò subito Arelatensis surrexit, cum multitudine Patrum recessurus, ut videbatur. Verum cum Panormitanus aliquæ legati vellent soli in ecclesia manere, ille iterum cum suis resedit; legati verò post protestationes peractas abierunt. Arelatensis autem, illorum recessu silentium nactus, lectis omnibus, quæ necessaria reputavit, potentibus promotoribus, concilius, & facto fine concionem dimisit. Addit hisce Aeneas Silvius, concilii tunc admirator & laudator maximus: Bis igitur (nimirum ante adventum legatorum, & rursus post abitum) magnis in difficultatibus conclusit Arelatensis; quoniam nec materia nec forma potuit sine concertatione concludi: fuitque utraque miraculosa conclusio, & præter spem omnium, vel Arelatensis industria, vel Spiritus sancti munere habita. Sic ille. At eventus docuit contrarium, & edificium, quod fundamento carebat, diu stare non potuit.

38 Ut omnis forma videretur observata pro tribus propositionibus dictis, indicanda erat sessio. De hac iterum gravis fuit alteratio inter Panor-

mitanum, cui reliqui adhærebat principum oratores, & Ludovicum presidem, qui multitudinem ordinis inferioris faventem habebat. Hic autem evicit, ut sessio haberetur die Sabbati, sexta decima Maii (in Actis est hec sessio xxxiii) & Panormitanum acriter pupugit, quod factus videtur Eugenii defensor, qui antea ipsi maximè fuerat contrarius. Addidit, si contra eas (propositiones generales) sentiret Eugenius, Papam corrigi æquius esse, quam veritatem omitti. Speciosum sanè dictum hoc est; sed legatis aliisque prælatis non constabat de veritate, ideoque sessioni, quam impidere non poterant, interessè noluerunt. Attamen legati ad chorum venerunt, & conditiones aliquas petierunt, ut ad sessionem venirent. Interbas erat, ut sola prima propositio declararetur definita. At non obtenta hac conditione, recesserunt. Audiamus tamen, quos Ludovicus noster habuerit præsentes in sessione, indeque colligemus, quibus auctoribus in omnibus prævaluerit. Nullus Arragonensium prælatorum interfuit, nullusque omnino ex tota Hispania. Ex Italia soli Grossitanus episcopus, & abbas de Dona... Ex duabus aliis nationibus (Gallica & Germanica) mittati (id est, episcopi aut abbates) fuerunt solum viginti. Itaque secundum Aeneam, qui ipse adiuit, erant episcopi & abbates simul viginti & duo, ex quibus verisimiliter ne decem quidem fuerunt episcopi. Nam Grossitanus erat tantum episcopus à concilio creatus, & forte alii quidam tales fuerunt. Alii verò domi latebant, fidem in corde, sed non in ore habentes, inquit auctor, qui non rarò aliquos accusat, quod aliter sentirent, aliter loquerentur, idque ipsum Arelatensis frequenter dictabat. At judicium de iis, que in corde hominum latent, Deo rectius permittetur. Non obstante absentia plororumque episcoporum, plena tamen omnia fuerunt subsellia procuratoribus episcoporum, archidiaconis, præpositis, prioribus, presbyteris, ac divini & humani juris doctoribus, quos aut quadringentos, aut certè plures esse dijudicavi, ait Aeneas, eosque maximè unanimes semper fuisse observat. Mirabile verò est, quod præmittit, factum Arelatensis ad implenda loca episcoporum. Cogitarat Arelatensis, quod erat futurum, plurimasque Sanctorum reliquias tota urbe perquiri jussit, ac per sacerdotum manus in sessione portatas, absentium episcoporum locum tenere: quæ res maximè devotionem auxit &c. Tam novum id erat, quam alia multa in eodem concilio facta. Ceterum sessio pacifice habita est, promulgatumque decretum, nullo contradicente, quia omnes aberant, qui contradicere voluerint. Addit quoque Aeneas, duos ex legatis principum, nimirum Cesareum & Gallicum, in sequenti congregazione se excusasse de absentia, & utrumque dixisse se solum absuisse, quia mandatum habebant de pace componenda, non quia dubitabant de veritate propositionum definiendarum. His verò de hac declaratione gratias egit Arelatensis.

§ V. Prosecutio gestorum Ludo-vici in concilio Basileen-si usque ad finem schismatis.

S Tatuis tribus propositionibus, tamquam fidei veritatibus, in conventu Basileensem, non diu post Patres illi ad condemnationem Eugenii Papæ

AUCTORE
J. S.
indicta pro
iisdem arti-
culis & pa-
cifice habita
sessio, prin-
cipum lega-
tis adfæ no-
tentibus.

AUCTORE

J. S.
Legati prin-
cipum fru-
stra rogant,
ut Basileen-
ses

progressi sunt. Verum Aeneas Silvius illum actum cum adjunctis suis non enarravit, forte quia pestilentiā contactus, illis gestis non affuit. Certe pestis circa id tempus Basileenses gravissimè affixit, ut videbimus: ac ipse etiam Aeneas eā se laborasse scribit. De initio illius pestilentie Augustinus Patricius col. 1565 ita habet: Mense Martio anni MCDXXXIX pestis Basileæ serpere coepit. Ubi deinde idem auctor narravit breviter contentiones exortas inter Basileenses ob octo propositiones, ex quibus tres priores tandem à multitudine approbatas vidimus, subjicit col. 1568 postulationes legatorum principum, ut Basileenses abstinerent à processu contra Pontificem, qua proposta sunt die XXIII Maii, anno 1439. At Patres post multam disceptationem, die XIII Junii responderunt, Neque sibi licere, neque utile esse reipublicæ, ut à judicio contra Eugenium supersederetur. &c.

40 Hec aliquot rationibus probare conati sunt, abstineat à ut ibidem videri potest col. 1569, ubi etiam se-judicio con-tra Euge-nium:

B illi verdē de-positionis sententiam dant contra Pontificem.

B judicium conficiendum parent, & communī consensu quinque alias conclusiones, quas veritates fidei appellabant, jam legatis silentibus, approbant ix Kalendas Julii (five die XXIII Junii) ejusdem anni, ac publico edictō citari statuunt Eugenium Pontificem ad sententiam audiendam ad vii Calendas ejusdem mensis, id est, die XXVII Junii. Propositiones quinque tunc approbatae habentur apud Aeneam Silvium fol. 2. Prima ex illis facit Eugenium veritatibus fidei repugnante, quia translulerat concilium Basileense; secunda facit respicentem, quia edictum translatiōnis revocavit; tercua facit inexcusabilem in errore, & quarta relapsum in errorem revocatum, quia rursum concilium translulit; quinta demum facit pertinacem in errore & consequenter hereticum.

41 Habita igitur fuit sessio XXXIV die dicta XXV Junii anni 1439, in eaque Eugenius IV de pontificatu dejectus declaratur, ut contumax, inobediens, rebellis, canonum violator, pacis perturbator, Ecclesiae scandalizator, simoniacus, perjurus, incorrigibilis, schismaticus, à fide devius, pertinax hereticus, &c. &c. In hac ses-sione, inquit Patricius, insulati præstiles triginta novem interfuerūt inter episcopos & abbates, inferioris autem Ordinis non minus trecentis. Eugenius Pontifex tunc utilissimè occupabatur Florentia in concilio, ubi Græci Ecclesia Romana se subjecerunt die VII Julii sequentis. At illud ipsum concilium jam ante illegitimum declararārunt Basileenses. Finita verò condemnatione Eugenii, legatos mittunt ad principes, ut doceant ipsos causam abdicationis, jubeantque hujusmodi decre-tum ab omnibus suscipi. Noverant sāne illi imperare, si fuissent, qui obedire vellent. At jam veniebat tempus, quo qui omnes videbantur despicerē, ab omnibus despicerentur. Neque enim principes desierunt Eugenium pro vero & legitimo Pontifice habere. Curas ipsorum declarat breviter Patricius col. 1572 his verbis: At Basileenses, dejecto luis decretis Eugenio à pontificatu, magis magisque in dies angebantur, cū pestis domi admodum s̄aviret, & Eugenius eos foris acriter impugnaret, præsertim unione Græcorum confecta. Dicla autem pestilentia dubitationem ingessit Basileenses, an non esset consultus ad electionem Pontificis mox procedere, quam sexaginta diebus exspectare. Attamen vicit sententia, quæ sexaginta

diebus exspectandum suadebat.

42 Quantum porro s̄aviret lues, quóque in ea calamitate modo se gesserit Ludovicus Alaman-dus, exponit Aeneas Silvius lib. 2 fol. 20 ita scribens: Cūque jam steriles exureret Syrius a-gros, latius undique griffata est pestis, & fervescens dietum morbus, incredibile est, quantas animas orco dimiserit. Horribile visu erat, hora-tim funera per vicos exportari, semperque aut Dominicum Corpus aut unctionis extremæ Sa-cramentum, in viarum compitis esse; & ubique planctum, ubique gemitum exaudiri. Nulla expers luctus in tota urbe domus patebat.... Cadebat sine numero urbana plebecula: utque in primo autumni frigore sylvarum folia concidunt, sic juventutis corpora expirabant. Tan-taque morbi vis fuit, ut aliquem nunc in platea lœtum & validum cernens, post horam decimam humatum fore audires. Jamque tot erant morien-tium funera, ut sepulturæ loca deforent.... Quam ob causam ita exteriti Patres erant, ut nullus jam in eorum facie sanguis rubesceret. Tum nar-rat mortem Ludovici protonotarii, & Ludovi-ci patriarcha Aquileiensis, quos ut Eugenio in-festos s̄apè exhibuit, eosque vocat duas concilii columnas. Mox addit obitum aliorum, quorum unus in Helvetia, alter Argentina, tertius Spi-ra, quartus in Hungaria, quintus in Bohemia pro Basileensibus erant; & subiungit: Eratque & intra concilium & extrā ubique timor & tremor. Demum generatim multos in concilio defundos e-numerat, & aliquos etiam ex ipsis Cardinalis A-relatenſis domesticis.

43 Et mox fol. 21: Illis autem diebus, qui bus tertidior erat pestis, quibusque dietim plus quam centum apparebant funera, magnæ apud Arelatensem habitæ preces sunt, ut vicinum aliquod in rus secederet: eratque omnium dome-sticorum aut familiarium ejus vox eadem: Quid agis, spectate Pater? Fuge hunc saltem lunæ defectum: salva tuum caput, quo salvo, salvamur omnes; quo etiam pereunte, omnes perimus. Quod si te pestis opprimit, ad quem con-fugiemus? Quis nos reget? Quis ductor hujus fidelis exercitus erit? Jam tuam cameram irrepit virus, jam secretarius tuus, jamque cubicularius tuus mortem obiit. Considera discrimen, & sal-va te ipsum, & nos. Sed neque illum preces, neque domesticorum funera flectere potuerunt, volentem potius cum vita periculo salvare concilium, quam cum periculo concilii salvare vitam. Sciebat enim, quoniam se recedente, pau-ci remanserint, facileque committi fraus in ejus absentia potuisset. Addit, alios quoque ipsius ex-emplo mansisse; ex eaque cum vita periculo perseverantia insert, Patres Basileæ potius quasivis-se fidei veritatem, quam propria commoda. Forte rectius intulisset, s̄avâ illa pestilentia monitos fuisse à Deo, ut magis examinarent, an justa & Deo grata essent, que moliebantur. Interim per-gebant, sed, ut habet Patricius col. 1572, undeclimo deinde Kalendas Augsti, cū acrius pestis griffaretur, Arelatensis consilium erat, ces-sandum à conventione & actibus conciliaribus usque ad finem Septembri, differendamque no-vi Pontificis electionem ad Kalendas Novembri. At illud consilium effectu caruit: & perrexerunt agere Basileenses.

44 Verum, cū legatos misserint ad princi-pum conventum, qui habebatur Moguntia, nihil contra Eugenium obtinuerunt. Eugenius verò in

D Interim pe-stis Basileæ se-riens mul-tos ex ipso concilio ex-singuit,

E

multique suadent Lu-dovicō, ut se-cdat: quod favere re-nuit.

F

con-

A concilio *Morentino* acriter percusso Basileenses per bullam die IV Septembris anni 1439 datam, quā ipsi & ipsorum veritates damnantur, eosque declarat excommunicatos esse, & privatos omni dignitate honore & beneficio &c. Observat Patri-
cios, qui hac narrat col. 1575, Patres magnā molestiā fuisse affectos, & ad apoligiam recur-
rissē. Erant, qui petebant, ut decretum Pontifi-
cis, ut libellus hæreticus publico confensu dam-
naretur. At, dissuadente Joanne Segovio, quam-
vis Arelatensi aliter videretur, res in aliud tem-
pus dilata est. Ad hoc obseruo, bis consequenter
actum esse contra consilium Cardinalis Arelaten-
sis, cuius auctoritas eo tempore videtur nonnihil
fuisse imminuta, ut etiam ex sequentibus patet.
Audiamus Patricium: Mense deinde Octobri,
cum subrogandi Pontificis tempus à Basileenibus
præfixum adesset, plures è vicinis locis, & maxi-
mè è Sabaudensi principatu Basileam ad con-
cilium accesserunt, ut Tarentasiensis archiepiscop-
sus &c. Hac accessio Sabaudorum Cardinalem
fecit suspectum, ut videbimus. Afferuntur & lit-
tera imperatoris, acriter conquerentis de Eugenii
depositione, rogantisque, ne procederetur ad elec-
tionem alterius. Arelatensis verò Cardinalis pro-
perandum dicebat, neque amplius differendum,
aut *Patricius*, consilendum Ecclesiæ & puritati
hædi, auctoritatique generalium conciliorum, ne-
que quempiam timendum; se paratum esse & vi-
tam ponere pro defendenda Ecclesia. *Huic con-
silio alii acquieverunt, & omnia ad electionem
parabantur.*

B 45 Primò à concilio tres diliguntur, abbas
Scotus, Joannes Segobius, & Thomas Corcellus.
Hi futuri erant electores Pontificis, sed antè eli-
gere debebant secretè alios electores usque ad eum
numerum, ut præter Cardinalem, qui unicus era-
rat alii simul essent triginta & duo. Nullus ex
tribus illis erat episcopus, & dolebat Cardinalis,
exclusum se quoque potestate nominandi electores
alios. Videligitur nimis serio, Ordini inferiori ni-
miam se dedisse auctoritatem. Quare Arelatensis
Cardinalis, conventus sive deputationes adiens,
conquerebatur, sibi injustè adscribi, quod multitu-
do ex Sabaudia ad novam electionem suā o-
perā advenisset, quasi corum suffragiis uti vellet
ad electionem &c... Dolere autem, quod non
plenè de se confidenter Patres; quod cum con-
fuetum esset, præsidentes Cardinales ab omnibus
deputationibus admitti in consultationibus, ipse
ut canis spretus in deligendis electoribus admissus
non sit, officia sua in defensionem concilii com-
memorans. Conversus tandem ad imaginem Cru-
cifixi, magno juramento juravit, se nullum cu-
pere Pontificem, nisi per quem conservaretur Ec-
clesiæ status: oportereque eligi virum potentem,
ut per se ipsum posset se sustentare: alioquin a-
ctum esse de Ecclesia. Post hæc in sessione XXXVII
leges condite sunt pro electione futura, ac demum
electores publicè declarati in congregazione, qua
habita est XXIX Octobris.

C 46 Observat *Aeneas Silvius* lib. 2 fol. 22,
miram omnium fuisse curiositatem ad audiendam
electorum nominationem. De Ludovico hac no-
tat: Cardinalis autem Arelatensis in tanta re an-
xius, & pluribus occupatus negotiis, aliquanto tardius
venit, quā tempus exigit, expectationemque sui non sine admiratione omnibus præ-
buit. Qui tamen, ut ad subsellia resedit, morā
suā primitus excusat: Hodie, inquit, magna-
res agitur: in nominatione, quæ statim aperietur,
status Ecclesiæ pendet. Si tres viri, quibus rem

commisisti, bene egerint; fateor quippe * tar-
diusculè me venisse: si autem malè, nimis cito
assum. Quæ verba & trementi voce & ore pal-
lido, atque ex abundantia cordis pronuntiavit.
Qui sic locutus, aspectu tristis, animo turbat-
us, & oculis minax, cunctis terrori erat, tan-
tumque mentis mœrorem ostendit, ut plurimi
collachrymati sint, qui ejus in fronte statum
suum condiscunt. Addit auctor, causam tanta
trepidationis fuisse, quod timeret Cardinalis, ne
in electione omisi essent præcipui prælati. Hinc,
ubi omnium nominationem intellexerat, exhibi-
ratus est Cardinalis animus, ait fol. 23 qui u-
que ad illam horam trepidus stupidusque perman-
serat, nec persuaderi sibi poterat nominationem
istiusmodi fieri. Ut autem vidit episcopos & ab-
lates in magno numero assumptos, & nationes,
quæ in concilio erant, æquis portionibus hono-
ratis, & animi simul vigorem, & frontis rece-
pit colorem. Factusque latus, sereno vultu con-
cionem quoque exhilaravit, quæ illo mœstitiam
ostendente, non tristis esse non poterat. Non
poterat tamen Cardinalis timere, ne ipse exclu-
deretur, quia elector erat jure proprio, ait fol.
22, ut fuissent omnes Cardinales, si qui venire
voluissent. Primus itaque omnium electorum Car-
dinalis fuit Arelatensis, vir & constantia insupe-
rabilis, & prudentia incomparabilis, cuius virtu-
ti haud adscribere titubaverim, quæcumque in con-
cilio gesta sunt, quia nec sine illo prælati per-
verâissent, nec alicujus principis umbra protexis-
set. Ita *Aeneas*, cum illo deinde conclave in-
gressus, non tamen ut elector.

D 47 Die sequenti XXX Octobris rem divinam fe-
cit Cardinalis Arelatensis, qui electores omnes
communicavit, inquit *Patricius* col. 1578. *Tum*
in sessione XXXVIII aliquot leges, maxime pro e-
lectione, sunt promulgatae. His omnibus publico
decreto firmatis, Arelatensis primū, & tum a-
lii electores juramentum, ut alias conceptum e-
rat, præstiterunt. *Aeneas Silvius* fol. 23 multū
laudat pietatem Ludovici, singulis sacram com-
munionem distribuentis. Quam rem sic ordinatè,
inquit, sic solenniter, sic devotè peregit, ut ex
videntibus nemo tenuerit lacrymas, nisi qui pe-
ccatus habuit aut saxeum aut ferreum. *Ejusdem ju-*
ramentum sic exprimit: Ego, (inquit) reverendissimi Patres, coram Domino meo Jesu Christo,
cujus modò sacratissimum corpus indignus
peccator manducavi, cuique in tremendo & ma-
gno finali judicio de omnibus per me factis rationem
sum redditurus, promittō, juro & voveo,
quoniam in hoc electionis negotio, ad quod nunc,
volente concilio, mittimur, nil aliud quæram,
quā populi Christiani salutem, & universalis
Ecclesiæ bonum. Idque mihi curæ erit studere,
ne authoritas generalium conciliorum vilipenda-
tur, ne fides Catholica expugnetur, neve Pa-
tres in concilio persistentes opprimi possint. Hoc
quæram, hoc solicitabo, ad hoc viribus totis in-
cumbam: nihil in hac re aut mei aut meorum
amicorum causā faciam: sed solum Deum & Ec-
clesiæ suā utilitatem respiciam. Hoc animo, hac
mente, hoc denique corde conciliare suscipio ju-
ramentum. Fuitque ejus sermo & vivax & ter-
rificus, omniumque astantium commovit animos.
Deinde, ubi alii etiam juraverant, eodem die
conclave, cuius cubicula per sortem singulis af-
figuata erant, ingressus est Ludovicus, pontifica-
libus ornamenti inditus, & populo benedicens,
sequentibus longo ordine aliis. Ingressus vero con-
clave, in facello, quod celebrandis Missis para-
tum

AUCTORE
J. S.
* foris qui-
dem

multam an-
xietatis &
follicitudinis
offendit.

AUETORE
J. S.

illos postri-
die hortatur
ad eligen-
dum virum
potentem :

tum erat , ante altare , & ante ipsum Christi vexillum genibus flexis & nudo capite orationibus Deo porrectis , & domui & habitatoribus benedixit . Sicque positis pluvialibus & mitris , illuc se quisque recepit , ubi nomen suum recognovit . Hoc Aeneas , qui ut ceremoniarum clericus simul fuit ingressus .

48 Quid sequenti die electoribus commendaverit Ludovicus , silente Aenea , Patricius col . 1578 exponit his verbis : Postridie vero , antequam suffragia inirentur , Arelatensis Cardinalis multis verbis hortatus est collegas suos , ut in Pontificem eligerent virum quempiam genere & divitis potentem , qui necessitatibus Ecclesiae providere posset : alioquin omnia frustra cessa : opus esse magna & praesenti pecunia ad quadragesima millia nummorum ; & tali Pontifice , qui in suo imperio Patres susciperet , & ab adversariis queri possit . Aeneas vero fol . 24 multa refert de ordine conclave , interque alia de cibariis observat , vetitum fuisse plus quam unam speciem ad singulos deferre , ita ut subtraheretur altera variis species . si gemina deprehenderetur allata . Hoc autem cum contigisset archidiacono Cracoviensi ; eaque de re conquerenti responderetur , Quoniam id idem obtigisset Cardinale , sic respondisse archidiaconum refert Aeneas : Proh Cardinalem mihi aequiparas , hominem Gallicum , parcum , eventrem , aut (ut verius loquar) non hominem . Ego apud ipsum meo infortunio sum locatus : omnia , quae facit , perlustris mihi certina indicat : nec adhuc aut bibere eum aut comedere vidi : & , quod mihi molestius est , insomnes noctes infomnesque dies dicit . Aut legit semper , aut negotiatur : nulla ei minor quam ventris est cura . Mihi nihil cum eo commune est : ego Polonus sum , ille Gallicus : mihi ardet , illi friget stomachus : illi sanitas , mihi mors jejunitum est . Ego , nō multum comedam & multum dormiam , citò deficiam . Illi econtrario omnia sunt . Jejunent Gallici , & Poloni comedant . Quo dicto , cunctos in risum vertit . Ex hisce factis Poloni dictis varii scriptores commendant sobrietatem Ludovici in vita & in somno , miseramque frugalitatem .

49 Quod vero spectat ad electionem , cum & multi Sabaudi essent inter electores , & Ludovicus omnium caput ipse in ditione ducis Sabaudia natuus esset , non miramur multa statim suffragia in Amedeum Sabaudia ducem ab initio consiprasse , licet laicus esset , & in rebus ecclesiasticis inexpertus . Volebant enim electores hominem potenter , eoque loquebantur modo , acsi Ecclesia satis prospectum esset , modo ipsi se per suum Pontificem contra Eugenium tueri possent . Aliqui ramen obstatabant , teste Aenea fol . 25 , & non esse homini laico citò imponendas manus dicebant , quod videretur omnibus monstri simile , principem seculi ad Romanum pontificium accersiri : quae res nimil ecclesiasticis derogaret viris , quasi nullum haberent tantæ dignitati idoneum . Alii hominem , qui fuerit conjugatus , cuique proles esset , ineptum sacerdotio existimabant . Alii , Romanum Episcopum legis doctorem esse oportere , asseverabant , multisque litteris præpollentem . Bene hi ratiocinabantur in mala causa , quales aliqui semper fuerunt Basilee . At alii videbant actum esse de suo concilio , nisi eligerent hominem , qui illud suā potentia protegere posset , talemque dicebant Amedeum Sabaudia ducem , qui alterum in Italia , alterum vero in Gallia pedem habet ; cui omnes ferè Christianorum principes aut san-

guine attinent , aut amicitia favent cuiusque quanta sit virtus , jam suprà retulimus , inquit aliquis apud Aeneam fol . 26 . Itaque mirari non debemus , Patres Basileenses , qui multa fecerunt mirabilia , consensisse in Amedeum sex & viginti suffragiis (apud Aeneam fol . 26) Nonis Novembris , illumque , qui princeps simul erat & solitarius , unico saltu ad pontificatum Basileensem & Sabaudorum ascendisse . Mirarer sane , si id aliis factum esset ; sed tassis mirando gesta Basileensem , illorum facta amplius mirari nequeo . Porro , cum ex triginta tribus electoribus tantum viginti sex suffragia sua dedissent Amedeo duci ; Arelatensis , ait Patricius col . 1579 , septem illos , qui Amedeum non elegerant , hortatur , ut eūam ipsi Amedeum , eligerent . Qui respondentes , fatis esse , si electionem laudarent , aliam electionem facere recusarunt . Perfecta electione , . . . Arelatensis nomine collegarum retulit omnia , quae gesta erant , & rursus omnium nomine elegit Amedeum Sabaudiae ducem in Romanum Pontificem &c .

50 Factam electionem in sessione xxxix confirmarunt Basileenses . Deinde legatos numero viginti quinque ad Amedeum legant , qui concilii nomine electionem nuntient , & consensum exigant , teste Patricio col . 1581 . Princeps legatus Cardinalis Arelatensis erat . Amedeus autem erat Ripalae , . . ibique cum decem aliis nobilibus viris habitum gestabat eremiticum , vocabaturque militum sancti Mauriti decanus , non abdicato tamen ducam . Processit obviam legatis dux eremita , intellexit electionem , & conditio-nes sibi propositas . De hisce nonnihil difficultatis ostendit , maximè de juramento , quod exigebar-atur . Attamen facilius in omnia consensit , quam credi potuisse de homine solitudinis amante , & acceptis pontificalibus indumentis , benedictionem ab Arlatensi , & annulum Piscatoris accepit &c . Postridie Ripalae profecti sunt Tonuntum , ubi Amedeus , jam Felix dictus , barbam eō usque rentam depositit . In die autem Epiphaniæ (anni 1440) celebratis sacris , Arelatensis orationem habuit , in qua multa differuit de virtutibus , & nobilissimo genere electi Amedei . Hic deinde , rogante Ludovicō , ducatum filio suo dimisit , & alia fecit ad nos minus attinentia . Ludovicum deinde per litteras jussit presidere cœtu Basileensium . At ha littera non placuerunt Basileensibus . Nam Patricius col . 1583 ita habet : Literæ Felicis post hæc , quibus legationem & præsidentiam concilii Cardinali Arlatensi demandaverat , cū lectæ in concione non placerent , deleteæ sunt , & ex registris abrasæ , & rursus aliis verbis concessæ .

51 Die xxiv Julii anni 1440 Amedeus , si-
ve Felix antipapa , Basilea coronatus est in sugge-
stu præ foribus templi ex materia excitato , &
consecratus in Romanum Pontificem , Cardina-
le Arelatensi vicem Ostiensis episcopi gerente , in-
quit Patricius col . 1585 , ubi de his plura . La-
tius tamen omnem pompam enarrat Aeneas Sil-
vius in Epistola ad Joannem de Segovia , que
à curiosis videri potest . Neque enim totam con-
cilii Basileensis aut schismatis historiam scriben-
dam suscipio ; sed solum , gesta Ludovici Alaman-
di . Anno 1441 Ludovicus cum alio , quem Car-
dinalem dixerat Felix , venit ad diatam Mogun-
tinam , ubi jam ante ipsum erat Joannes de Se-
govia , tamquam Cardinalis & legatus Felicis .
Quo ibi modo fuerit exceptus Ludovicus cum
aliis , exponit Patricius col . 1590 his verbis : Pau-
lo

C
eligitur de-
mum Ame-
deus Sabau-
dia dux :

A Iò post Cardinalis Arelatensis, ut legatus de latere, unà cum Joanne Frisingensi, quem appellabant S. Martini Cardinalem, Maguntiam venit. Principes Joannem Lysuram ad eum mittunt: afferunt se Arelatensem honoraturos ut verum Cardinalem, si legationis insignia ponat, auditurosque eum æquo animo, & alios, si ille crucem, alii habitum Cardinalis domi dimittant. *Hoc principum responsum nequaquam placuit Ludovico ejusque sociis, quos pro Cardinalibus non habebant principes, sicut nec Ludovicum pro legato, quia Felicem non habebant pro vero Pontifice.*

minus bene
excipitur,
& re infec-
ta, redire
cogitur.

52 Attamen demum cedere statuunt. Igitur ix Kalendas Aprilis Cardinalis Arelatensis, cruce domi relicta, cum aliquibus ex collegis & familiis suorum Cardinalium, quos etiam domi dimiserat, ad locum congregationis venit, ubi multa primùm ipse, & plura Thomas de Corcellis ejus collega dixit de potestate suprema conciliorum, de recto concilii iudicio contra Eugenium, & de legitima & necessaria electione Felicis. Post hos similiter auditi sunt legati Engenii Pape non sine magno principum applausu, cùm vili essent optimè adversariorum objecta repulisse, ait Patricius. Idem col. 1592 obseruat, Joannem Segoviensem a Basileensibus electum fuisse, posthabito Ludovico nostro, qui responderet ad argumenta legatorum Eugenii; eumque, dimisso domi Cardinalari habitu, tamquam privatum multa coram principibus, disputasse pro causa Basileensium. Verum, etiò ille electus ad dicendum esset, quod doctrinâ & eloquence valeret, legati Engeniani, ut pote causâ prævalentes, eorum veritates, quas tanto-pere extollerent, affirmârunt esse falsas fatuitates, eorum omnia gesta, ut iniqua & satua, damnantes & irridentes. Basileenses verò, post hæc audiiri petentes, non sunt amplius admissi. Itaque redire poterant Basileam, re infecta.

Legatus item
Francofor-
diam ad Fre-
dericum ce-
farem, nihil
obinat pro
Felice:

53 Anno 1442 de Ludovico nostro rursum aliquia memorat Patricius col. 1599. Primo, cùm Basileenses ad imperatorem Fredericum legatos destinarent cum epistola synodali, eaque composita esset à Panormitanu, non placuit dicta Epistola. Hortante autem Arelatensi Cardinale, Æneas Sennensis alias formulam edidit, quæ ab omnibus, & etiam ab ipso Panormitano probata. Vchemens videtur fuisse epistola contra Eugenium, quantum ex compendio appetet. Plura dicenda sunt de convenitu Francofordiensis, ad quem cæsar properabat, & quid à Basileensibus designati sunt legati Cardinalis Arelatensis, & Panormitanus & Joannes Segobiensis, Cardinales vocati, qui mense Maii secundo Rheno iter acceperunt in celebritate Pentecostes. Deinde col. 1600: Basileenses legati interim... sexto Kalendas Junii Francofordiam navibus appulerunt, suscepitque sunt à civibus perbenignè, non tamen ut legati Apostolici, jussique sunt insignia legationis domi dimittere. Eadem die Federicus cæsar Francofordiam ingressus est... Qui vetuit Basileenses sibi honoris gratiâ obviâ dari. Post aliquot dies Basileenses cæsarem adierunt, redditisque litteris concilii & Felicis, causam suam, Panormitano orante, commendant, &c. Respondit cæsar, pacem se desiderare, exspectareque illos jussit, donec Aquisgrano, quo coronandus ibat, esset reversus; atque interim causam suam exponerent coram eis, quos ipse suo & principum nomine ad hoc opus constituerit. Fece- runt id Panormitanus & Segobiensis. Verum Arelatensis Cardinalis, ubi cæfari gratias egit, obtulit se comitem itineris cæfari, afferens, se ut Arelatensem archiepiscopum principem imperii esse,

Septembbris Tomus V

pertinereque ad se coronam cæfari imponere, quod prædecessor suus Arelatensis alijs fecisset. *Quid ad hec responderit Fredericus cæsar, non addit au-
tor, sed post duos dies discessit, quem Arelaten-
sis fecutus est. Post disputationes Francofordie ha-
bitas, nihil obtinuerunt Basileenses pro Felice suo.
Postea tamen imperator Basileam accessit, sed ur-
bem intrare noluit, nisi prius Basileenses promis-
terent, se consenserent in aliud concilium. Acce-
pta hac promissione, ingressus est, ad latu[m] comi-
tante Ludovicu[m] cum alio Felicis Cardinale, vidit-
que Felicem, & accessit; non tamen veneratus est ut Pontificem.*

54 Private etiam cause in concilio acta sunt, ut Patricius narrat col. 1606, ubi obseruat, Arelatensem magnâ curâ cum alijs sua fuisse, ne Joannes Bacchestein causa sue iudicium prosequeretur, sed frustra. Alii volebant, ut quatuor essent praesides: quod annidente Felice, ac Arelatensi Car- dinale, admissum non est. *Alia deinde anno 1443 contentio fuit inter Basileenses de ecclesia Frisingen-
si, eaque finita est contra sententiam Ludovici no-
stri, ut videri potest col. 1609. Relanguit deinde fervor Basileensium: nam oratores regis Arago-
nia, inter quos precipuus erat Panormitanus, fuerunt revocati, & Felix ipse jam ante illos Basilea discesserat Lansanam, quod demum se transstu-
lerunt illi etiam, qui Basilea manserant, donec iussu Frederici imperatoris coacti sunt discedere. Æ-
neas Silvius, quem antea concilio Basileensi addi-
ctissimum vidimus, sed qui, Basilea reliktâ, ad Fredericum imperatorem se contulerat, ibique men-
tem mutaverat, in Opere de statu Europe cap.
38 de conatibus Felicis antipapa ita loquitur:
Fuerunt ei cum rege Francie Karolo, cum Al-
fonso rege Aragonum (qui tum hostis Eugenii Pa-
pæ fuit) cum Philippo duce Mediolani, cum plu-
ribus aliis de recipienda ejus auctoritate tracta-
tus: qui omnes incassum abidere. Fuit & Fride-
ricus imperator apud eum in Basilea; sed clara
nocte intempesta, ne adorâsse idolum videretur,
abiit. * Reverentiam ei, tamquam Vicarij Jesu
Christi, subditi ejus tantum & Suitenses populi, &
Basileenses, & Argentinenses, & qui Alberto pa-
rebant Bajoariæ duci, præbuerunt. Fuit etiam ma-
gna spes obtinendæ Germaniae, cùm sex prin-
cipes electores in eam sententiam fœdus inissent, ut,
nisi Eugenius postulatis eorum annueret (postu-
labant autem res prorsus negandas) in Amedei,
quem Felicem V appellaverunt, obedientiam trans-
irent. Sed cùm illorum consilia Fridericus perver-
tisset, & qui sub nomine synodi Basileæ degebant,
abire jussisset, desperato meliori successu, inter-
veniente per legatos suos Karolo Francie rege,
Ecclesiæ pacem dedit, & Nicolao Pontifici Ma-
ximo reconciliatus, relicto nomine Papæ, car-
inalatius honorem retinuit, in quo paulò post non
sine boni viri opinione decepsit, felix princeps &
nimirum felix, si senium suum ecclesiasticis titulis
non fœdasset. Ita ille, qui ante & Basileense con-
cilium & Felicis electionem tantopere prædicave-
rat.*

55 Porro ad propositum nostrum minus spectat,
operose inquirere, quibus gradibus ad concordiam
sit perventum. Satis sit dixisse, de concordia jam
actum fuisse ante mortem Eugenii IV, qui anno
1447, die xxiiii Februario, pè defunctus est, Ro-
ma tunc degente Ænea Silvio, Frederici impera-
toris legato, qui mortem Eugenii & electionem
Nicolai V fuisse narrat in Oratione ad Fredericum
codem anno habita, quam edidit Baluzius tom.
7 Miscellaneorum pag. 525 & seqq.; conditiones

De pace a-
gi cœptum
ante mortem
Eugenii; at
illa conclusa
biennio post,

LII

ve-

AUCTORE
J. S.

verò pacis suisse compostas interveniente Carolo VII Galliarum rege cum aliis principibus. Addant scriptores, Lugduni habitum suisse conventum ad componendas pacis conditiones, certumque videtur, fundamenta pacis ibi facta esse, licet nullus de illo conventu prolixam & enucleatam dederit relationem. Ludovicum nostrum in illo conventu suisse principium ex parte Felicis eique adherentium, constat ex Monstreleto illius temporis scriptore, quem allegant varii. Verba ipsius videri possunt apud Coloniam in Historia Litteraria Lugdunensi tom. 2 pag. 388. Felix iis conditionibus nomen Pape abdicavit, ut Cardinalis esset & legatus Apostolicus in Sabaudia, sive in tota ditione, ubi fuerat pro Pontifice habitus. Ludovicus noster, qui ob schisma omnibus dignitatibus erat privatus, in omnia jura praecedentia fuit restitutus. Ita etiam alii omnes, qui schismati adhaerant, in pristina jura sunt restituti.

56 Non tamen Felici concessum est, ut illi, quos ipse Cardinales dixerat, eam dignitatem omnes haberent. Docet hoc Raynaldus ad annum 1449 num. 7 his verbis: Quod spectat ad Amedaei pseudocardinales, non venisse cum ipsis ad paictionem ullam Nicolaum, refert Stephanus Infissura; sed voluisse, ut pontificio arbitrio se permitterent. Hoc satis colligitur ex iis, quae Aeneas Silvius cap. 38 de Europa statu in hunc modum scribit: Johannes Segobiensis, homo Hispanus, moribus & doctrinâ illustris, qui cum summos theologiae præceptores doctrinâ æquaret, ab Amedæo, dum se Papam dixit, cardinalatus eminentiam acceperat: & deinde unioni consentiens, à Nicolao Pont. Max., cardinalatus dimisso titulo, Cæfariensi ecclesiæ præfectus fuerat, in altissimis reconditus montibus parvo monasterio contentus, Alchoranum verit & refutavit. Aliquos tamen ex iis, quos Felix Cardinales creaverat, purpurâ ornavit Nicolaus, ut observat Raynaldus; at non omnes. Vi conditionum admissarum aliquos suisse relictos in ea dignitate innuit S. Antoninus part. 3 tit. 22 cap. 12. Convenit etiam inter Nicolaum Papam & Felicem, ut omnes censuræ aliquique processus occasione schismatis facti revocarentur, quemadmodum utrumque factum est, & quidem à Felice eo cum apparatu, ac si suisset Pontifex. Demum die VII Aprilis anni 1449 Felix abdicavit pontificatum in cœtu Basileensem.

C Basileenses vulnerunt similiter cum honore gesta sua concludere. Itaque habuerunt alteram sessionem Lausana ad abrogandas censuras aliosque processus contra Eugenium aliosque factos, & ad confirmandum alia quedam. In tertia sessione elegerunt Nicolaum V Papam, ac si Sedes vacasset; in quarta Amedæum creant Cardinalem episcopum Sabinensem. Hec Basileensem, qui ea omnia Lausana fecerunt, decreta non suissent necessaria; sed utilia hanc dubiè visa sunt ad schisma penitus extingendum.

Vera conciliij 57 Edmundus Martene in prefatione ad tom. Basileensis confusa. 8 Amplissima sua Collectionis longè ubiorem reddit relationem de concilio Basileensi, quam pag. 46 concludit his verbis: Et sic finis fuit schismatis, simulque concilii Basileensis, quod per annos circiter novem & decem (imo octodecim) pauca bona, infinita peperit mala, partium studio & defectu debitæ summo Patri reverentiae. Suos habuit propugnatores, qui pro ejus defensione scripserunt, Aeneam Silvium, Dominici Capranici secretarium, & postea episcopum Senensem, Cardinalem, ac tandem Papam Pium II, qui vidente adhuc Eugenio errorem agnovit, & veniam

petuit: & Antonium (imo Nicolaum) Panormitanum, à Felice purpurâ donatum, qui & ipse purpuram abjecit, & graviter Panormi ægrotans, querebatur sœpè de nepotibus suis, quorum consilio & impulsu in Basileensi concilio se abripi cum schismaticis passus est, ut refert Rochus Pirrus in Sicilia sacra tom. I, pag. 165. Obiit Nicolaus Panormitanus archiepiscopus anno 1445, id est, ante Eugenium IV, & ante schisma finitum. Opusculum igitur, quod scripsit pro defensione gestorum Basileensium, compositum est tempore schismatis, non postea, ut aliqui credidisse videntur.

§ VI. Judicia varia variorum de gestis B. Ludovici cum Basileensibus: refutantur illi, qui negant, ipsum pœnituisse gestorum in concilio.

S Anetus Antoninus, presul Florentinus, doctri- E S. Antonius
nâ theologicâ & mira vita sanctitate prestantissimus, qui floruit concilii Basileensis tempo- levens acris
ribus, & omnia per otium considerare potuit, ge- fyo per-
sta omnia Basileensem part. 3 tit. 22, cap. 10 a- stringit:
tris pingit coloribus. Nam § 4 observat primò, multos suisse Cardinales Basileas, quando concilium ab Eugenio auctoritate Apostolica dissoluteum est, & legatus revocatus ab ea præsidentia. Illi tamen, inquit, obturaverunt aures suas, non audientes vocem Domini, sed, congregatione illa facta conciliabulo nullas vires habente, nisi ut synagoga fathanæ, autoritate suæ temerariæ præsumptionis cœperunt Eugenium ad adeundum concilium citare, solicitati ad hoc à duce Mediolani, ægrè pontificatum ejus ferente, quid non sibi favebat. Et post panca, quo brevitatis causâ omitto, ita pergit: Qui igitur in Basilea congregati erant, . . . suam temeritatem prosequentes, deposito Eugenio à papatu, exererunt sibi in idolum prædictum ducem Sabaudiæ Amedæum dictum, quem apostaticum factum Felicem nuncupaverunt. Qui in thronizatus, non in Sede Petri, sed Luciferi, qui sedem suam posuit ad Aquilonem. Addit quædam contra precipuos schismatis autores, & maxime contra legatos regis Aragonia, Eugenio tum infensi. Deinde subdit: Et per hunc modum Basilea peperit basiliscum . . . Permansit autem hoc schisma usque ad tempora Nicolai quinti &c. De fine schismatis & subjectione Amedæi idem breviter agit cap. 12. Verum data verba sufficiunt ad mentem S. Antonini de Basileensem gestis intelligendam. Ludovicum nostrum, post cuius obitum scripsit, non magis accusat, quam reliquos, neque ipsum excusat, sed generali censura involvit.

F 59 Huic porro censura S. Antonini omnes fe- Monodus
rè scriptores, qui de hisce postea egerunt, merito putat Ludo-
subscribunt. Nolim tamen multos accumulare, vicum no-
quandoquidem præ reliquis omnibus gesta sua con- strum ex ze-
tra Eugenium damnasse videatur ipse Ludovicus, lo errasse,
ut contra scriptores quosdam recentissimos inferius probabo. Petrus Monod in Amedæo Pacifico omnes intendit ingenii vires, ut Amedæum, graviter à S. Antonino perfrictum, criminis macula eripiat. De ipsis vero promotoribus pag. 170 non auget tam favorable ferre judicium. De nostro autem Ludovico pag. 175 nominatim agere incipi-

A pit hoc modo : Princeps (*promotorum Amedai*) occurrit Ludovicus Alemanius, tituli sanctæ Cæciliæ Cardinalis, Arelatensis vulgo nuncupatus, quem tantò libentius probris eripio, quanto religiosius est consecratos & Divis adscriptos pia oratione tueri. Tametsi enim in iis, quæ adversus Eugenium gessit, errasse illum nunc in cōperto sit, zeli tamē quām' offensionis plus in ejus actionibus fuisse, ausim affirmare. *Deinde pag. 177* : Quid illum Eugenio commiserit, non invenio, nisi quod Vir ecclesiasticæ disciplinæ tenacissimus ferre non poterat, Eugenii indulgentiā in suos solvi eas leges, in quibus condendis Constantiensis synodus tam impensè incubuisset. *Conjectura est incerta, cùm non ostendatur, quas leges Constantiensis synodi Eugenius solvi permittere.* Altera ratio; que additur, petitur à multorum lingua maledica, quā lacerabatur fama Eugenii, acsi illis nimium credidisset Ludovicus. At ne hac quidem mihi placet, quia Eugenii mores abunde perspectos habere poterat Ludovicus, qui satis diu Roma cum ipso fuerat. *Deinde multa in laudem Beati accumulat postmodum danda.*

Spondani
conjectura,
& Attichii
multas

C *Spondanus ad annum 1438 num. xi de B. Ludovicō Alamando scribit sequentia* : Vir qui dem ille Arelatensis legationibus Apostolicis aliisque rebus præclarè gestis insignis, magna pie tate, doctrinâ & religione, ac vitæ austerritate conspicuus (ut plurimorum auctorum elogia, quæ in unum colegerunt auctores Amedæi Pacifici, & Additamentorum in Vitas Pontificum Ciaconii) sed quem sine similitate aliquam (à pluribus asserta, licet non adeo probata) seu zelus non secundum scientiam, & nimia credendi calumniatoribus facilis, ab Eugenio retraxerat, & in defensione concilii Basileensis, quod legitimū credebat, ob firmaverat, præcipuum sanè illius column post abscessum ceterorum omnium Cardinalium, aliorumque præcipiorum antistitum. . . Sed schismatis hinc exorti culpam penitentiā ipsum diluisse, intelligi datur ex sapientia ejus fine &c. *Hic omni no consentit Attichius jam ante landatus, qui in hanc sententiam varia ex variis collegit. Primo ait* : Ludovicus Cardinalis Arelatensis (*inter Basileenses erat*) velut splendidissimus quidam sapientiæ sol inter minora sydera, sed tamen pro infirmitatis humanæ ratione eclipsim passus. *Deinde, expositis aliquot gestis Ludovici in catu Basileensem, ita pergit* : Quæ verò ei contra Eugenium tanta livoris causa fuerit, & unde graves illæ, quas cum eodem Pontifice gessit, inimicitia pro fluxerint, ambiguum est. Certè Cardinalis de Turcremata illum vocat Eugenii summi Pontificis inimicum, quia ab eo, inquit, juxta insatiabilem ambitionem suam non valuerat impetrare, ut avunculo suo succederet in officio camerarii Apostolici. Auberius alias etiam causam huic non assimilem ex Alano Carterio adducit, quod, cùm à Martino Papa S. R. E. camerarius constitutus esset, ab hoc ipso officio amotus est per Eugenium. Sed ego cum Saxio, Victorello & Spondano probabilius censeo, non odio aut simultate aliqua stimulatum esse Ludovicum nostrum, aut in felle amaritudinis & obligatione iniquitatis fuisse adversus Eugenium, ut arbitrii sunt multi; sed fortasse nimia credulitate calumniatoribus ejusdem Pontificis datâ deceptum, & pravo aliquo zelo ductum propugnandi acta concilii Basileensis, cuius ipse præses & coryphatus fuerat, quodque ipse legitimū credebat, ægerrimè* ferre consueverimus ea rescindi, quæ à nobis consti tuta fuere, aut æqua semel vila sunt, cùm unus

*. cùm &
gerrimè

Septembri Tomus F.

quisque in suo sensu abundet : vel quod Vir ecclæsiasticæ disciplinæ tenacissimus æquo animo tolerare non poterat, folvi aut relaxari, ut sibi videbatur, ab Eugenio, errore fortasse facti, qui in Romanum Pontificem cadere potest, eas leges, in quibus condendis synodus Constantiensis tantopere desudasset.

61 Traxit ergo eum, ut opinor, potius inordinatus iustitiæ amor, quām vindictæ cupiditas, cùm referat suprà memoratus Æneas Sylvius, gravis & oculatus testis (quāvis & ipse tunc eodem tuendi Basileensis conventiculi studio ac morbo exceccatus) tantò fuisse in semel suscep tis pro religionis causa, ut putabat, propositis perseverantia Ludovicum Cardinalem, ut, sèviente quamvis apud Basileam pestilentia, nullis amicorum precibus aut consiliis, domesticorumve suorum funeribus, ob oculos continuò positis, fleti potuerit, quod ab ea discederet, vel rus ad aliquot dies aut menses peteret, malueritque potius cum propriæ vitæ periculo servare integratatem concilii, quod sciebat se discedente solutum iri, quām cum ipsius concilii & Ecclesiæ, ut existimabat, dispendio vitæ ac saluti corporis sui consulere. At non in hoc solùm multiplex ejus virtus enituit; sed in multis quoque aliis, quæ, nisi quod in mala causa fuerunt acta, digna omnino videntur admiratione, quæque ad posteritatis memoriam & imitationem fideli calamo transmittantur; quamquam mala apud Deum fortasse causa illi non fuit, qui bona fide concilio, aliàs tunc illegitimo, adhæsit. *Tum laudat conclave, quod revera optimè fuit ordinatum, subditque* : Ut autem ad Ludovicum nostrum... redeamus. Erravit tamen, idque periculosissimè ac perniciofissimè, cùm post decretum Eugenii Papæ de translatione concilii, Cardinalibus & plerisque aliis, & ecclesiæ præ sulibus Basileâ discedentibus, ipse penè solus remansit, cuius proinde potissimum authoritate constitit tota illa hominum colluvies, quæ aliàs sponte dilapsa & dissipata fuisse. Quamobrem debitas non immerito poenas luit, cùm ab Eugenio sacro fulmine ictus, omnique beneficio ac dignitate ecclesiastica, tanquam factionis Basileensis præcipuus author ac primipilus, est spoliatus. Sed... cum Felix ultrò apostolicam dignitatem... depositus Ludovici nostri consilio, qui ei pontificiam tiaram priùs Ripalliam usque detulerat,...

E

Nicolao Papa V in gratiam receptus, ac pristinæ dignitati restitutus est, ut nullæ schismatis reliquiæ aut vestigia superessent. *Hadenus Attichius, ex quo brevitate causa non pana omisi.*

F

62 Si quis modò ex me quæsividerit causam, quæ Forte Ludovicum in tantas contra Eugenium contentiones, ac tandem in fadum schisma impulit, dicam candidè me causam non satis novisse. Omnia enim, aut pleraque certè, quæ hactenus attata sunt, ex meritis conjecturis videntur prolata. Si tamen meas quoque conjecturas ex modo procedendi, quo usus est Ludovicus, & simul ex assertis auctorum synchronorum adjungere liceat, dicam specie boni deceptum & zelo nimio abruptum videri Ludovicum. Non quidem prorsus negaverim, parum de Eugenio contentum fuisse, cùm id afferatur ab aliquot auctoriibus illius temporis. At illis scriptoribus non concederim, ultionis libidine ad arma contra Eugenium profundiisse Ludovicum, cùm Viri intentionem illi perspicere non potuerint, ac ipsius sanctitas a tali cogitatione abstinere nos cogat. Contentum de Eugenio non fuisse Ludovicum, utcumque ostendit clandestina hujus fuga, quā, vetante frustra Eugenio, ad concilium se proripiuit. Petit

L 112 qui-

AUCTORE

J. S.

quidem sepe ab Eugenio facultatem adeundi concilium, sed ea semper negata est, ut dictum numerum 28. Reputsa hac sepius iterata vel sola efficere posset, ut minus bene erga Eugenium afficeretur, imo & minus bene de ipso sentiret, preferentiam quam in ea videatur fuisse opinione, ut crederet, concilio vocanti potius parendum esse, quam Eugenio retinendi. Nam & fuga ipsa, & omnia deinde gesta in concilio, omnino evincere videntur, persuasum fuisse Ludovico, potestatem generalis concilii majorem esse potestate summi Pontificis, ac Pontificem debere concilio parere, non concilium Pontifici. Talem potuerat opinionem paulatim imbibere in concilio Pisano & magis in Constantiensi, quibus juvenis intersuerat. Nam ibi conciliis auctoritas supra dubios Pontifices fuerat confirmata: & fortasse non satis adverit, quantum intersit inter Pontifices dubios unicumque & indubitatum Christi Vicarium.

& concilii auctoritatem defendebat: quod faciem ultra limites progressus est:

63. Cum igitur maximam haberet existimationem de auctoritate concilii generalis, & de obedientia ipsi prestanta; minorer vero de auctoritate summi Pontificis, quam exigunt claves Petri data, & mandatum Christi, quo eidem oves suas pascendas commisit; non potuit non agerrime ferre, facultatem adeundi concilium sibi ab Eugenio negari, idque fugâ ipsâ ostendit. Non alia autem intentione fugam arripuisse videtur ad concilium, quam ut concilio pareret, & auctoritatem conciliorum defendebat, si pergeret Eugenius concilium Basileensem velle dissolvere. Hinc nihil postea frequentius in ore habuit, quam sanguinem etiam fundendum pro auctoritate concilii generalis. Itaque opinionem suam, quam ex disputatis in concilio Pisano & Constantiensi altè menti impresserat, nimis fervore propugnare voluit, imo usque ad Pontificis depositionem & alterius electionem, usque ad schisma, inquam, summa contentione & pertinacia defendit. Defectus certè hic fuit non levis, nec magna carens temeritate, ut satis viderunt illi, qui scientia ceteris praestabant in concilio, quales erant Panormitanus, Ludovicus Romanus, aliisque apud Aeneam Silvium lib. 1 de Gestis Basileensium fol. x & xi memorati. At Ludovicus noster, qui scientia theologica minus imbutus fuisse videretur, quam lectione multorum librorum, ut facile colligi potest ex iis, que variis vicibus disputavit, adeo in sua opinione se obfirmaverat, ut nec rationes contraria disputantium satis intelligere potuerit, nec adverterit, cœtum illum Basileensem, quando ipse presidebat, non posse amplius haberi pro concilio generali; ac demum omnium principum legatos offendere non timuerit urgendo depositionem Eugenii. Tanta Viro, nimium pro sua opinione servido, orta erant tenebrae.

C at errorem agnovit, & penitentia male gesta correxit.

64. Verum infelix exitus tantorum moliminum oculos aperire potuit Viri alias minimè mali. Videlicet demum sedum schismà conflatum esse in Ecclesia, & Pontificem suum, quem forte agne, ac Martinum V post concilium Constantiense, citè ab omnibus agnoscendum speraverat, à toto fere mundo improbari. Videlicet non paucos ex iis, qui inter precipuos fuerant in concilio, non Felici suo, sed summo Pontifici subjectos, ac Felicis purpuram ab aliquibus etiam abjectam. Hinc videre potuit, gesta sua improbari; potuit serio & tranquillo examine facta sua excutere, & eorum temeritatem tandem agnoscere & deflere. Neque dubitandum, est, quin id fecerit, ut offendam contra aliquos id negantes. Quare de penitentia B. Ludovici ita scribit laudatus Attichius: Nec facile est explicare, quantos præteritæ culpæ penitentes, pro Ec-

clesiae dignitate & tranquillitate curanda, ac fo-
piendo schismate, labores adierit. Quin imò, tam-
quam alter Petrus, Ecclesiae pro Christo princeps,
recordatus eorum, quæ ab ipso adversus Domini-
num, & adversus Christum ejus Eugenium Ba-
sileæ, quamvis forte ignoranter, commissa fue-
rant, recogitansque annos suos in amaritudine a-
nimæ suæ, flevit amarè, ac penitentia lacrymis
bonisque operibus, delictum suum diluere & ex-
piare satagens, relictâ Romanâ curiâ, in qua pri-
mas olim tenuerat, mundique pompis ac nego-
tiis nuntium remittens, in diœcensem suam Arela-
tentem se recepit, boni pastoris munia deinceps
illuc obiturus. Enimvero jejuniis, orationibus,
pauperumque largitionibus vacans, quibus ipse
met frequens in nosocomiis ministrabat &c. Ha-
cenus Attichius, cui diploma beatificationis con-
sonat, quatenus commendat jejunia, orationes, vi-
gilias Beati. De suscepiti vero laboribus ad schis-
ma penitus extinguendum Saxius loquitur hoc mo-
do: Nec facile est explicare, quos pro concili-
ienda Ecclesiae pace, & abrogando schismate la-
bores tulerit. Dionysius Sammarthanus tom. 1
Gallia Christiana col. 584 de Ludovici penitentia
ita differit: Sed schismatis hinc exorti culpam peni-
tentia ipsum diluisse, intelligi datur ex sancto
ejus fine &c. Hoc solum argumentum suffice-
ret, etiamque alia omnia decessent. Mitto scri-
ptores alios, qui de penitentia B. Ludovici con-
sentiant, ut examinemus argumenta illorum, qui
mallent, defunctum fuisse in ea opinione, quam
sequebatur tempore concilii Basileensis.

65. Bailletus, Natalis Alexander, aliique ne-
gant penitentiam B. Ludovici, contenduntque, in
ea defunctum opinione, quam fecutus fuerat concilii
Basileensis tempore. Non difficulter percipimus,
quid scriptores illi pra oculis habeant, dum susti-
nere nituntur opinionem illam aquè mirabilem ac
improbabilem. Vellent inter Beatos invenire aliquem,
qui Romana Ecclesia decretis constanter se oppo-
suit, nec mentem umquam, ne in morte qui-
dem, mutavit, acsi rebellibus Ecclesia filii ni-
bil amplius timendum foret, postquam Beatum a-
liquem futilibus aliquot ratiunculis exhibere cona-
ti fuerint sibi in rebellione similem. Verum tam
incepta & frivola sunt rationes, quibus Basileen-
ses labe schismatis eximere, & quibus penitentiam
Ludovici Alamandi negare contendit Alexander,
ut mirer, similia scribi potuisse ab homine alias
eruditio. Etenim fatetur, nec justam fuisse deposi-
tionem Eugenii, nec canonicam electionem Felicis,
vel sic tamen tom. 8 dissert. 8 art. 7 affirmat,
schismaticos propriè dictos non fuisse Basileenses.
Quam autem futilibus utatur argumentis, mox vi-
debimus, ubi breviter ostendero, schismaticos re-
vera fuisse Basileenses.

Contra ne-
gantes schis-
ma Basileen-
se, & peni-
tentiam B.
Ludovici,

66. Primo S. Antoninus, doctrinâ theologicâ
& sanctitatem prestans, cuius verba dedi num. 58,
non dubitavit, quin fuerint schismatici Basileen-
ses, quorum congregationem vocat conciliabulum,
& Felicem idolum, dicens, illum non in Sede Pe-
tri, sed Luciferi sedisse. Secundo Eugenius IV,
quem indubitatum Pontificem agnoscit Alexander,
in sessione publica concilii Florentini, quod Ale-
xander oecumenicum fatetur, dedit constitutionem
Moyses, in qua sic habet de Basileensibus: De-
cernimus etiam & declaramus, omnes & singulos
prædictos fuisse & esse schismaticos & hereticos.
Non erant illa inania fulmina: sed est declaratio
summi Pontificis in concilio oecumenico. Tertio
verba S. Thomæ, qua allegat ipse Alexander, lu-
culenter ostendunt, schismaticos fuisse Basileenses.

ofenditur,
Basileenses
revera fuisse
schismaticos,

Etc-

A Et enim *S. Thomas secunda secunda quest. 39 art 1* ita habet: Ecclesiae autem unitas in duobus attenditur, scilicet in connexione membrorum ad invicem seu communicatione, & iterum in ordine omnium membrorum Ecclesiae ad unum caput.... Hoc autem caput est ipse Christus, cuius vicem in Ecclesia gerit summus Pontifex. Et ideo schismati dicuntur, qui subesse renunt summo Pontifici, & qui membris Ecclesiae ei subiectis comunicare recusant. *Certum autem est manifestum est*, Basileenses renuisse subesse Eugenio IV, quem ut certum & indubitatum Pontificem venerata est tota Ecclesia, ut & ipsi talem agnoverunt Eugenium ante depositionem. Aequè certum est, Basileenses recusasse communicare membris Eugenio subjectis, cum excommunicaverint concilium Florentinum aliosque Eugenio adherentes. Mitto alia argumenta, quia schisma Basileensium clarissimum est, quam ut pluribus probari debeat.

67 Quia verò respondentur ab Alexandro, tam infirma sunt, ut pro omnibus ferè schismaticis similia afferri possent. Primo recurrit ad bonam fidem, quā ipsos excusat, quod credent

B *se jus habere contra Eugenium, & hunc revera culpabilem. Verū eodem arguendo, si quis voluerit malignari, excusat omnes schismaticos & hereticos: nullus enim illorum fuit, qui pro opinione sua non allegaret aliquid rationis aut argumenti verisimilis. Verū, ut abstineam ob odios comparationibus, an *S. Paulus* non dicit *Act. 26*: Et ego quidem existimaveram, n̄ie adversus nomen Iesu Nazareni debere multa contraria agere, quod & feci Jerosolymis &c. An igitur propter illam suam opinionem, quā Ecclesiam persequi cōpīt, illam persecutionem peccatoris carnifice, seque bene fecisse, credidit *Paulus*? At peccatum suum hic multis locis confitetur. Itaque non omnis ignorantia, non qualiscumque opinio de honestate actionis, male operantem peccato eximit, nec excusabuntur in supremo iudicii die rebellis Ecclesie filii, etiamsi frivolis aliquot ratione tandem sibi persuaserint, non obligari se ad obedientium decretis summi Pastoris, & Christi in terris Vicarii. Etenim in re tam gravi, qualis est rebellio contra summum Pontificem, non leviter aut temere procedendum est, nec statim doctorum quorumlibet sequenda opiniones, quas non raro superbia potius dictavit & pertinacia, quam vera ratio, Quapropter incredibile prorsus est, Basileenses omnes in tam diuturna rebellione contra indubitatum Pontificem, & contra concilium Florentinum, tam bona semper fide processisse, ut nihil nimia contentione, nihil temeritate, nihil superbo supremi Capitis contemptu, nihil pertinaciā peccaverint, ut nullum ipsis de iusta sic procedendi ratione, nullum de jure suo, nullum de equitate cause sue, nullum de potestate sibi arrogata, nullum de veritate criminum Eugenio affectorum, nullum de necessitate depoñendi Pontificem & alterum eligendi, suborta sit dubitatio. Non facile profecto crediderim majorem fuisse illorum omnium & singulorum ignorantiam in scindendo Ecclesiam, quam olim fuit Sauli in persequendo. Fingamus tamen aliquos inter illos fuisse, qui semper bona fide crediderunt, omnia recte & legitimè agi, illi materiales, ut loquuntur theologi, saltē fuisse schismatici.*

68 Secunda Alexandri ratio est, quia Basileenses objectum schismatis crimen in Eugenium regerebant. Quid, queso, ineptius dici potest ad

*illos excusandos? Nam id fecerunt omnes heretici & schismatici: id hodieque faciunt Janseniani, qui minimè dubitant pelagianismum aut semi-pelagianismum Catholicis adversarii objicer. Tertia Alexandri ratio est aquæ inepita, nimisrum quod Basileensibus ad Ecclesia unitatem redeuntibus non sit proposita certa aliqua forma, schismaticis proponi solita, quodque processus contra ipsos facti fuerint aboliti, honoreque omnibus restitutus, imo & Nicolaus ab ipsis electus Pontifex, ac Sedes vacasset. Respondeo, illis omnibus solum probari, misericorditer cum ipsis egisse Nicolauum, ut nulla schismatis semina remanerent. Facile credidero, non aquæ omnibus Basileensibus constitisse de causa sua iniustitia. Hinc multi non sūissent concordia assenti, si duriter & secundum disciplinæ rigorem procedero voluisse Nicolauus. Quapropter misericordia in illos usus est, sicut frequenter alias fecit Ecclesia, ut schisma penitus aboliretur: idque revera consecutus est. Hinc *S. Antoninus*, cui mens Nicolai Papæ poterat esse optimè perspecta, tit. 22 cap. 12 ita scribit de fine schismatis: Verū post duos annos (à suscep̄to per Nicolauum pontificatu) vel circa, in se ipsum reversus (*Felix*) & ab aliis exhortatus, per procuratores suos coram ipso Nicolao renuntiavit omni juri, quod haberet seu pretendenter habere in papatu, certis conventionibus adhibitis, videlicet ut Cardinalis remaneret ipse Amedeus, ac legatus in regione illa; & aliqui etiam ex suis Cardinalibus in dignitatibus suis persistenter, qui doctissimi viri erant, & alii prælati in sedibus suis. Quibus omnibus Nicolauus verus Pontifex cum Cardinalibus acquievit pro bono pacis, & amotione schismatis Basileensis: quod cessavit in totum. *Antonino consentit Jannotius Manettus*, tēsis item synchronus, qui afferit, tanta benignitate usum Nicolauum, ut cœtum Basileensium dissolveret & schisma. Nam in Vita Nicolai V, edita apud Muratorium tom. 3 Scriptorum Italiae part. 2 col. 922 affirmat, id suis virtutibus consecutum Nicolauum, ut schisma jam dudum inveteratum, prædicto Amedeo illius concilii principe errata sua recognoscente ac confitente, & pœnitente, & sanctitati suæ, ut par erat, adhærente, dissolvet deleretque. Ipsū enim Romanæ ac Catholicæ Ecclesiae, ubi veteres perfidiæ suæ errores recognovit, Cardinalem sponte creaverat: quod solum, unicum, & certum dissolvendi illius concilii remedium, conveniensque & idoneum ejusmodi dissolutionis antidotum fore suā sapientiā existimaverat &c.*

69 Quario ait Alexander, non probari, Basileenses revera fuisse schismaticos ex eo, quod schismatici sapè fuerint vocati ante pacem factam. Respondeo, ut schismaticos fuisse condemnatos ab Eugenio IV in synodo octogenaria Ferrarensi & Florentina. Verū, inquit, schismatis rei fuisse Gallicana ecclesia, rexque Christianissimus, & alii principes, qui cum synodo Basileensi ad extremum usque communicaverunt. Respondeo, aliquos principes multa egisse, ut pacem comparent inter Basileenses & summum Pontificem; at me investigare nolle, an aliqui non nimis mollier cum Basileensibus egerint. Depositio saltem Eugenii & electio Felicis a principibus improbata est, ideoque certum est, schismati Basileensium assensos non esse principes. Hoc in Carolo VII Francorum rege laudarunt Eugenius IV & Nicolauus V, & magis etiam laudavit Nicolauus (ut quinta habet aquæ frivola obiectio) labores Caroli VII, quos

ab Alexander adductis.

AUCTORE

J. S.

tandem diligentē & feliciter impendere cōpīt ad schisma penitus tollendum, & pacem Ecclesia restituendam. Totum, quod hactenus attulit Alexander, & quo tres paginas implevit, reducitur ad bonam fidem Basileensium, qua semper diversis modis afferitur, sumquam probatur. Quare transīo ad ultimum ipsius argumentum: nam id solum serè spēllat ad propositum nostrum.

*Frustra ob-
siciuntur mi-
racula &
beatis Lu-
dovici,*

B

70. Sexto itaque ait, ne Basileenses dicantur schismatici, prohibet Ludovici Alamandi miraculis comprobata sanctitas. Misericordia ratione, cūm constet, multos peccāsse, ac deinde tamen Santos evasisse. Inter Sanctos prima classis habemus Paulum, cūm ipse tamen dicat 1 Timoth. 1 v. 15: Christus Iesus venit in hunc mundum peccatores salvos facere, quorum primus ego sum. Miraculis autem non claruit Ludovicus in concilio, sed postquam omnia, qua ibi male strūcta erant, destruxerat. Verū contendit Alexander, Ludovicum numquam pānituisse gestorum in concilio Basileensi, idemque contendit de Felice, qui consilio Ludovici nostri papatum depositus. Ut autem assertum tam improbabile sustineat, utitur argumento negativo, dicitque nullum afferri illius pānitentia testem. At ego jam adduxi pro pānitentia Felicis duos testes synchro- nos, num. 68 landatos, videlicet S. Antoninum & Jannotum Manettum, qui ambo disertis verbis affirmant Felicis sive Amedei pānitentiam. Ludovici verò pānitentiam insinuat ipsum epitaphium, ubi legitur: Devote viam est universae carnis & Catholicæ ingressus. Quid illud catholicè significaverit apud Arelatenses, quando morsus est B. Ludovicus, facile intelligemus, modo advertamus, Arelatenses tempore schismatis semper adhēsisse Romanis Pontificibus, & consequenter eo tempore abhorruisse a Basileensibus, & eorum Papa Felice.

cūm hanc
gestorum
Basileensium
penituerit.

C

71. Quippe Ludovicus anno 1440 non modo sententiā Pontificiā exūtus est archiepiscopatu Arelatensi aliisque dignitatibus: sed vicarius etiam in ecclesia Arelatensi à Pontifice statutus est; curavitque Renatus Sicilia rex & Provincia comes, ut sententia Pontificia executioni mandaretur, quemadmodum testatur Raynaldus in Annalibus ad annum 1440 num. 3. Hinc, cūm Ludovicus ecclesiam suam invisere vellet, pessime exceptus est ab Arelatensibus, sicut habet Vi- ta num. 8. Hinc Arelatenses in gemino Ludovicī epitaphio, utroque satis prolixo, nullam plāne faciunt mentionem de Basileensibus Ludovicī gestis, illa ipsa silentio suo non obscurè damnant, ut etiam sit in Bulla beatificationis, & in lectionibus Officii. Quapropter Arelatenses, qui tempore schismatis aversabantur Ludovicum, quique eundem in exequiis miro concursu honorarunt, dum observant catholicè defunctum esse, sat clare insinuant, defunctum non esse in iis opinionibus, quas tempore schismatis defenderat. Hoc etiam ex ipsis Beati factis elucebit. Mitto igitur alia scriptorum testimonia, quibus minime indigemus, cūm facta ipsa loquantur. Facta autem clare offendunt, longe alia mente suisse Ludovicum, quando Felici persuasit, ut se subjeceret, ipseque se subjecit Nicolao V, quam fuerat in aſtu disputationis contra Eugenium IV.

Ipsa Ludo-
vici & alio-
rum subjectio
demonstrat,

72. Primo certum est, non alia sensisse Nicolaum V de iis, que inter Basileenses & Eugenium Papam fuerant disputata, quam senserat Eugenius ipse, factaque Eugenii probata suisse Nicolao, Basileensem verò molitiones gravissimis verbis improbatas. Hoc non solum ex conjectura habemus, nec dicimus,

quia Nicolaus fuit Eugenii discipulus & successor; sed ex ipsis quoque Nicolai litteris, partim ad Carolum Francorum regem, partim ad omnes fideles datis, quas edidit Harduinus tom. 9 Conciliorum. In omnibus optimè loquitur de Eugenio, & in quarta col. 1316 ipsum etiam vocat sanctæ memoriae predecessorem. In secunda vero ad omnes fideles contra Basileenses & Felicem ipsorum Papam fortiter scribit, & col. 1313 sic loquitur: Quā sit plena periculis & horrenda schismaticorum immanitas, ... animarum illorum perditio docet, qui... viam universæ carnis ingressi, in terrum barathrum dilabuntur. Contra quos licet per felicis recordationis Eugenium Papam IV predecessorem nostrum, sacrasque & oecumenicas Ferrariensem, Florentinam & Lateranensem syndicos plurimi processus tam generales quam speciales habiti fuerint, diversas penas & sententias continentis, quas in suo robore volumus permanere, & habere presentibus pro expressis. &c. Tum omnibus decreatis Eugenii, quæ allegatis verbis confirmata sunt, novam pānam adjungit contra Felicem ejusque fautores, nec dubitat verbis notorii scismatici, heretici, excommunicati &c. Amedeum compellare. Ex his liquet, non mindis forte contra schismaticos fuisse Nicolaum, quam fuerat Eugenius, quem in hac Epistola etiam superat. Liquet præterea, à Nicolao confirmatam esse constitutionem Moyses, quā damnantur propositiones Basileensium, quas ut fidei veritates ipsi decreverant, & pro fundamento statuerant ad condemnandum Eugenium. Itaque Basileenses, qui Eugenium, sc̄itias illas fidei veritates non admittentem, pro heretico habuerant, aut sententiam mutare debebant, aut non poterant Nicolaum habere pro Catholicō.

73. Nunc studiosus lector attendat, & consideret, an Basileenses potuerint Nicolao Pontifici se subjecere, aut eundem Pontificem eligere, nisi abjicerent fatuas illas fidei veritates, quæ totius rebellionis contra Pontificem fuerant fundamentum.

non perfis-
tisse ipsos in
erroribus
fuis,

Si in eadem erant sententia, in qua antea fuerant, si Eugenium credebant hereticum, Nicolaum similiter hereticum existimabant, quia eadem sentiebat. Si Felicem credebant legitimū Pontificem, Nicolaum habere debebant pro schismatico. Quo igitur modo sine gravissimo crimine poterant persuadere Felici, ut jure in pontificatum cederet in favorem Nicolai, hominis, (ut credidisse sanguinunt) heretici & schismatici? Licebatne forsan pro bono pacis Felici suadere, ut heretico & schismatico pontificatum traderet? Deinde quomodo Basileenses cessionem Felicis laudare poterant? Quomodo Nicolaum poterant ipsi Pontificem eligere, si suis fidei veritatibus inherentes, hereticum credebant & schismaticum? Quapropter aquæ omni fundamento ac verisimilitudine deslituta est opinio Natalis Alexandri, & aliorum quorumdam, contendentium errores suos a Basileensibus non suis agitos, & non ideo correctos, quia tandem viderunt se male egisse. Gravissimam enim prævaricationem adiecissent opinioni sua schismaticæ, si pristine insistentes opinioni, secundum quam hereticus erat Nicolaus, vel sic tamen ipsum elegissent. Quippe non solum tenebantur subesse summō Pontifici Nicolao, sed etiam corrigere errores intellectus sui Ecclesiæ unitati contrarios, & ingenium suum subjecere in obsequium fidei. Non solum, inquam, obedire debebant Nicolao, sed etiam credere, se recte facere ipsi obediendo ut summō Pontifici: nemo enim recte operatur, nisi operetur secundum conscientiam suam.

74. Ita-

A
secundum
quos non po-
terant Nico-
lao obedire.

74 Itaque, cum Basileenses contraria omnia fecerint gestis in concilio contra Eugenium, omniamque contra hunc gesta pro non gestis haberi voluerint; cumque Nicolao, Eugenii vestigis fideliter insistenti, debitam obedientiam curaverint restituendam; nequaquam dubitandum est, quin viderint, se male egisse, ideoque male gesta correxerint, quia intellexerunt mala esse. Sic minimè dubitamus de pœnitentia furis, ubi novimus, ingentem pecunia summam, quam furto abfuderat, domino suo restitutam. Nihilo magis dubitamus, quin calumniator viderit, male se egisse, si perspiciamus, ipsum strenue laborasse ad famam alienam, maledictis suis laetam, quantum fieri poterat, reparandam. Nam, quotiescumque errores suos quis corrigit, creditur id facere, quia vidit se errasse. Ita Basileenses, qui coram universo orbe errores suos correxerunt, & male facta emendarunt, credendi sunt id fecisse, quia viderant se errasse & male fecisse. Ita Certe sentendum de Felice, de Ludovico nostro, & de majore illorum parte. Nolim tamen negare, aliquos fortasse inier illos sive, qui nec opinionem nec mentem mutaverant, quique in concordiam & dissolutionem cœtus sui non consenserint, si rem potuissent impedire. De illis, siqui fuerint, sanè non dispicio: de illis unicè ago, quorum opera concordia fuit inita, & obedientia summo Pontifici restituta.

*Quod con-
jicit Alexan-
der, non
pœnituisse
Ludovicum,*

75 Alexander tamen contendit, consultiū afferi & verius, Ludovicum Cardinalem Arelatensem gestorum in synodo Basileensi.. non pœnituisse, quia nihil se egisse pœnitendum persuasus erat. Vellem sanè, ut satis probabiliter possem existimare, sine omni culpa in concilio sive B. Ludovicum. Imò & lubens agnosco, videri ex ignorantia processisse omnia illa, qua in concilio pœnitenda commisit. Verum iterum dico, non omni ignorantia excusari male agentem. Quare malum Deo committere judicium de ignorantia Beati nostri; nec ausim judicare, quo usque illa excusare potuerit actiones temerarias & schismaticas. Illud pro certo habeo, illam ignorantiam B. Ludovico profuisse, ad veniam à divina misericordia facilis impetrandam. Verum omni iudicio carere mihi videtur dictum Alexandri, non pœnituisse, quia nihil se egisse pœnitendum persuasus erat. Etenim, etiam perrexisset credere, si fortasse in actionis fervore crediderat, omnia justa esse contra Eugenium, videbat saltē omnia illa in sumos abiisse. Videbat, nihil sere boni in concilio saeculum. Videbat, innumera mala ex schismate, quod agendo contra Eugenium induxerant, orta esse, & damnum animarum non leve. Itaque, nisi cor habuisset saxo durius, non poterat non deploare tantam animarum jaetum. Audiamus porro, unde ille credat, persuasum sive Ludovico, se nihil egisse pœnitendum.

*prosperus im-
probabile est,
& funda-
mento defi-
tum:*

76 Afferit pro improbabili illa opinione decre-
tum Lausanne, quo Basileenses Nicolau ele-
gerunt Pontificem, quia in illo decreto ne verbo quidem insinuant, se male processisse; sed potius gesta sua laudant Basileenses, ut videri potest apud Raynaldum ad annum 1449 num. 5. Re-
spondeo, non tantam sive Basileensem omnium humilitatem, ut exemplo S. Augustini publicam erratorum & male gestorum suorum confessionem facere voluerint, quemadmodum alii multi nōrunt & dolent se peccasse, qui tamen nolent scripto publico peccata sua mundo manifesta facere. Quapropter minus attendendum est ad verba illius de-
creti, quam ad subjectionem ipsam, & secutam pan-

lo post cœtus Lausanneis dissolutionem. Non enim poterant se Nicolao subjicere, si credidissent hereticum; non poterant non credere hereticum, si suas fidei veritates, quae omnium male gestorum erant fundamentum, defendere pergerent ut tales. Quare, cum Nicolao se subjecerint, sive cum ipsum elegerint Pontificem, quod facere non poterant, nisi mutata opinione, viderunt ruinosum esse fundamentum suum: viderunt Eugenium perperam abjectum, perperamque electum Amedeum. Viderunt, multas à se turbas in Ecclesia excita-
tas, de quibus non poterant non dolere subjectionis autores. Pœnitentiam igitur, quam verbis dissimularunt, facto prodiderunt. Sic dissimularunt, pontificatum Nicolai V pro legitimo à se haberri ante electionem suam, dum ipsum quasi elegerunt. At, ablata sibi libertate alterius eligendi satis ostenderunt, non sive illam electionem strictè dictam, qua non sit sine libertate; sed potius a-
gnitionem Pontificis antea electi.

77 Si quis modò quasiverit, quare tantopere pœnitentiam dissimularint Basileenses, quando ad obedientiam Nicolai Pontificis accesserunt; responso erit facilis, nimurum ut verecundia sua & honori parcerent, quantum fieri poterat. Hoc ut ipsis facere licet, permisit Nicolaus V, cum ut perniciosum schisma tolleret, tum ut nulla schismatis reliquia permanerent. Etenim credibile quidem est, nonnullos Basileensium, ubi semel errores suos agnoverant, animo satis sive gene-
rosò ad publicam illorum confessionem faciendam. At cum in multititudine hominum multi semper reperiantur infirmi, cumque in cœtu illo aliqui verisimiliter pristinis erroribus inhaerenter, alii solū de jure suo dubitarent; sperare non poterat Pontifex, omnes unanimi consensu se subje-
cturos, si in decretis, quibus ad obedientiam ac-
cedere debebant, errores suos aperiè agnoscere & publicè confiteri debuissent. Sperandum magis era-
rat, dissoluto semel cœtu, singulos salutis sue cu-
ram habituros, & recogitatuos in amaritudine animæ sue, quibus procellis & fluctibus univer-
sam Ecclesiam exposuissent. Allegatus num. 68 Jannotius Manettus insinuat, isto confilio usum sive Nicolau; & verisimilis est, eadem ratione permotus sive concordia autores, inter quos pri-
mus fuit Ludovicus noster, ad ita condenda sub-
missionis sua decreta, nisi forte & hi voluerint honori suo parcere, quantum possent. Quidquid sit, B. Ludovicus sincere se Nicolao Ponti-
fici subjecit, multisque dicitur pertulisse labores ad schisma penitus extingendum.

F

§ VII. Gesta Beati post con- cilium usque ad obitum : beata mors , sepultura , epitaphia , miracula.

DE gestis B. Ludovici, post pacem Ecclesia restitutam, pauca innotuerunt. Saxius, ubi dixerat, Ludovicum dignitati Cardinalitiae, quā fuerat privatus ab Eugenio, à Nicolao restitutum, subiungit: Exinde in inferiorem Germaniam, legationis munere fungens missus est, et in itinere detentus, equis, mulis onerariis, & com-
meatu privatus. Nec facile est explicare, quos pro concilianda Ecclesia pace, & abrogando schismate labores tulerit. Quibus discordiis sopia-
tis

*Afferta
Beati legatio
in Germa-
niam inferio-
rem est incer-
ta:*

AUCTORE

J. S.

tis & extinctis, Arelaten redit. *Eadem habet Atticis, & lectio secunda Officii de legatione etiam consentit; sed non addit, spoliatum esse in istinere.* Attamen dubitare cogor, an illa in inferiore Germaniam legatio sat habeatur firmata, cum de illa apud antiquiores nihil inveniam, & in Actis quoque alium de illa legatione sit silentium. *Quin potius Acta nostra nra. 7 & 8 utcumque contraria sunt.* Nam ibi Ludovicus in legatione suœ pro Basileensibus Francosurtum ad Fredericum imperatorem, quem etiam Aquigranum usque secutus est, rebus suis dicitur spoliatus, quando Moguntia Basileam revertebatur. Potuit igitur ex confusione aliqua oriri illa opinio de legatione per Nicolaum V Ludovico demandata, illaque pro dubia, ut minimùm, habenda videtur.

at hic tempore concilii collegit documenta pro immaculata conceptione,

79. Officium, laudatum in Commentario num. 6, celebras Beati pieratem in afferenda immaculata beatissima Virginis conceptione, ipso atriuit, quod Conceptionis festivitas sexto Idus Decembris fuerit instituta. Ad hoc propositum Spondanus in Annalibus ad annum 1435 num. 12 scribit sequentia: In Actis Navarricis extat mandatum concilii (Basileensis, quod anno 1435 erat legitimum) decimo Calendas Junii praesentis anni datum Ludovico Cardinali Arelatensi, qui aderat: quo post narratas disputationes, quæ factæ fuissent apud delegatos concilii pro rebus fidei tractandis, de Conceptione beatissimæ Virginis, utrum ejus anima in instanti sua infusionis in corpore, præservata fuerit à peccato originali, an non: injunxit, ut diligenter procuraret, per omnes bibliothecas ac singula archiva universitatum, ecclesiarum, monasteriorum, regumque ac principum, perquiri quoscumque libros, scripta, acta, deliberationes, decisiones, conclusiones publicas vel privatas qualibet in generalibus studiis & alibi de hac materia factas, aut ad eam quomodolibet spectantes; easque extrahi, & ad synodus deferri, ut iis adjuta posset illa questionem hanc decidere & definire. Id vero Ludovicum Cardinalem diligenter præstisset, intelligitur ex declaratione facta post quadriennium in sessione xxxvi.

quam ab omnibus pro pugnandam decreverunt Basileenses tempore schismatis.

80. Rursum ad annum 1439 num. 38 scribit Spondanus, decretum de immacula Conceptione conditum in Sessione 36, observatque illud boni saltem ab iis prefatis, ne semper malè agere dicí possent. Ex ipso Decreto apud Labbeum tom. 12 Conciliorum col. 622 aliqua buco transfero. Observatur, questionem diu disputatam fuisse in utramque partem. Tum subiungitur: Nos vero, diligenter inspectis auctoritatibus & rationibus, quæ jam à pluribus annis in publicis relationibus ex parte utriusque doctrinæ coram hac sancta synodo allegatae sunt, aliisque etiam plurimis super hac re vīlis & matura consideratione pensatis, doctrinam illam, differentem gloriosam Virginem Dei Genitricem Mariam, præveniente & operante divini Numinis gratia singulari, numquam actualiter subiacuisse originali peccato, sed immunem semper fuisse ab omni originali & actuali culpa, sanctamque & immaculatam, tamquam piam & consonam cultui ecclesiastico, fidei Catholicæ, rectæ rationi, & sacræ Scripturæ, ab omnibus Catholicis, approbadam fore, tenendam & amplectendam, diffinimus & declaramus, nullique de cætero licitum esse in contrarium prædicare seu docere. Renovantes præterea institutionem de celebranda sancta ejus Conceptione, quæ tam per Romanam, quam per alias ecclesias sexto Idus Decembris antiqua & laudabili consuetudine

celebratur, statuimus & ordinamus eamdem celebritatem præfata die in omnibus ecclesiis, monasteriis, & conventibus Christianæ religionis, sub nomine Conceptionis festivis laudibus colendam esse &c. Hactenus Basileenses, quorum decretum vim nullam habuit, quia erant schismati, quando illud considerunt. Putat tamen Spondanus, illo decreto obtinuisse Basileenses, ut pessis, quæ gravissime affligebantur, cessaret, ut revera tunc cessavit. Ac nihilominus, inquit, tanta etiam fuit vis hujus Basileensis decreti, antimam ejusmodi doctrinam confirmantis, ut, quod alicubi observatum reperimus, immediate post tota civitate experimento palpabilis remissa sit, quin immo & cessaverit, quæ vehementer, ut vidi mus, græssabatur pessis gravissima. *De festivitate vero immaculata Conceptionis beatissima Virginis multa collegit Benedictus XIV, feliciter regnans, in Opero Italico de Festis D. N. Iesu Christi & B. V. Mariae, quod Latinum fecit Michael Angelus de Giacomellis, part. 2 num. 184 & seqq.*

81. Porro de munificentia Beati, qui effusa in sacras ædes liberalitate commendatissimus erat, Saxius hoc memorat: Suis sumptibus & impensis medium ecclesiæ matricis partem, & eam, in qua Sancta sanctorum ad Orientem erant, quod antiquitatem redolerent, solo prostravit, ut diruta amplioribus spatis nova excellentiorique forma excitarentur. Constructa autem est ecclesia & efformata, per amplis fornicibus erectis, intermediiis aliis minoribus, & ædificatis hinc inde novem cubiculis, quæ capellas dicimus: & in absidæ seu superiori curvatura principis fornicis, sub quæ positum est primarium altare, pastophorium, thalamum scilicet cubiculum interius (ut explicat Hieronymus) constituit, in quo arcam argento assabre elaboratam, quam Gasbertus (archiepiscopus Arelatensis, anno 1341) dedicarat, magno cultu & reverentiâ inclusit, cineribus Sanctorum & præcipue Trophimi nobilem, quotannis per vigilio diei, quæ divo Trophimo sacra est, exhibendam. Spectante enim populo, sacri illi cineres ex supraæædicula in theatrum, ad altaris gradus excitatum, funibus demittuntur, præbente in ipso descensu non tam gratum, quam piuum, venerandum, perpetuâque memoriâ celebrandum spectaculum. *Et mox:* Sunt & alia, quæ tanti Viri munificentiam & liberalitatem testentur. Ornavit enim castrum Saloniæ urbis variis ædificiis; & episcopium, quod Arelate est, aulis, diversisque contignationibus illustravit. Eadem ex Saxio dat Atticus. Ex tot constructis aut ornatis edificiis nuncumque etiam colliguntur, Beatum, concordia Ecclesiæ restitutâ, non multum abfuisse à sua ecclesia, quam antea raro viderat, degens in aula Romana, aut in legatione Bononiensi, & demum Basilea & Lauzana.

82. Alia Beati gesta Saxius non commemorat, sed generatim solum dicit: Quod summum est, angelicam vitam duxit, gratiâque miraculorum excelluit. De miraculis, opinor, post mortem loquitur, & sic multis habet sibi afferentes, cum de miraculis in vita nihil uspiam reperiatur. Ad obitum itaque Beati mox accedit Saxius, & partem hymni recitat, in quo mentio fit de extrema unctione Beato data, de loco obitûs, & de corpore Arelatæ citè translato. Verba subiungo: Atque omni parte beatus, Salone ad Cravum obiit anno MCDI: Arelatæque translatus est, ut patet ex sacro & solemni in ejus laudem carmine:

Hic laborans in extremis,
Sacramentum Unctionis

D

Munifica
tia Beati in
ecclesiam A-
relatensem :

E

pia mors Sa-
lone, & cor-
poris trans-
latio Arela-
tem :

Si-

A

Sibi dari complacuit,
Minorum ac in Ordinis
Conventu castri Salonis
Felix ejus finis fuit.
Citò corpus, ut decuit,
Translatum in Arelatem,
A clero plebeque fuit
Susceptum honorificè.

Salona, aut Salona, ubi hic aquæ ac in Officio Beatus dicitur defunctus, oppidum est Provincia inter Aquas Sextias & Arelatem, ut habet Baudrandus in Lexico, qui etiam observat, situm esse juxta Campos lapideos, regiunculam Provincia lapidibus obductam, que nunc vulgo la Crau dicitur. Hac de causa ab aliquibus dicitur Salona ad Cravum, à nobis Salona juxta Campos lapideos. Paulò post observat Saxius, obitum B. Ludovici ab auctore Amedei Pacifici colloquari Alte-comba in Sabaudia ex veteri traditione. At ea opinio, licet eam non refellat Saxius, omnino appareat improbabilis, quia locus ille nimis distat Arelate. Neque enim verisimile est, Beatum, postquam ad ecclesiam suam acceperat, ibique multa exstrueret cœperat, longius recessisse. Aut certè, ut id credamus, major requiritur auctoritas, quam afferratur pro ea opinione contra omnium aliorum consensum. Facile crediderim, Ludovicum nostrum aliquando Alte-comba apud Cistercienses fuisse; sed malim, suspicari, id contigisse, postquam Basileenses Lausanam sè receperant, aut quando de pace agebatur; tunc enim minus ab eo loco aberrat, & sepè à negotiis vacabat.

exequia maximo cursu honorate: epitaphium,

83 De exequiis Beati, magno populum concursu celebratis, ita habet laudatus Saxius: Celebrandis verò exequiis tota ferè provincia Arelatem advolavit. Numerantur enim viginti tres urbes, quæ per sacerdotes, Religiosos, & plebem processioni seu exequiarum celebritati adfuere. Eadem habet Officium, & Attichius. Saxius verò subiungit: Ejus ossa veneranda in dextro altaris cornu recondita fuere, hac sepulchrali epigraphe:

„Omnia sunt hominum tenui pendeant filo,
„Et subito casu, quæ valuere, ruunt.
„Unde, sicut Deo placuit, anno milleno qua-
„tuor centeno cum quinque deno, luce verd
„sextâ mens. Septemb. decimâ, bonæ memoriae
„reverendus in Christo pater & dominus Lu-
„dovicus, sacrosanctæ Romanæ Ecclesiæ tit. S.
„Cæciliae presb. Card., Arelatenensis vulgariter nun-
„cupatus, sacræ hujus basilicæ administrator be-
„ne meritus, & princeps vita laudabilis & con-
„versationis honestæ, ad majus vocatus tribu-
„nal, devotè viam est universæ carnis & Ca-
„tholicæ ingressus. Orate pro eo, ut ejus anima
„requiescat in pace. „Sobrium sanè est hoc epitaphium, & à turpi adulazione alienum. Quin &
„autores, qui non adhaerent schismati Basileensi, non nihil de anima defuncti videntur timoris indicare per illa verba: Ad majus vocatus tribunal. Laudant verò mores honestos & vitam laudabilem, observantque sollicitè, defunctorum esse devotedè & Catholicè. At, qui Ludovicum tempore schismatis Basileensis male exceperant, ut in Vita legitur num. 8, quique de gestis ipsius in concilio Basileensi altissimum ubique servant silentium, quid illa improbarent, non observassent, catholicè defunctum esse, nisi scivissent, ipsum gestorum suorum tempore schismatis pœnituisse, ut jam antea observavi. Ex miro illo ad exequias Ludovicus cursu similiter colligitur, notam in Provincia fuisse Ludovicii pœnitentiam. Cum enim in Provincia abhorruissent à schismate Basileensi, non concurris-

Septembbris Tomus V.

sent tanta cum alacritate ad exequias Viri, quem olim pro schismatico habuerant, nisi constitisset de mente mutata.

AUCTORE
J. S.

84 Aliud epitaphium, aut certè precipuam alterum epitaphium edidit Dionysius Sammarthanus tom.

1 Gallia Christianæ inter instrumenta pag. 103.
Illud ipsum ex Ms. nobis transmisit laudatus ante dominus de Brantes, notans haberi in libro Ms. Capituli metropolitici Arelatenensis, signato B, ante primum folium. Conscriptum est rudi & vitorio carmine, quale subiungo:

Marmor (alias hic lapis) ostendit, ad quid ca-
ro mortua tendit:

Nam cinis est factus, mortis jam vulnera tactus.
Millibus ab annis centum quater, & quinqua-

ginta

Exulat * Alamandi Ludovicus à seculo fatus*, * al. exultat

Hic tumulatus, saliens in æthera sumnum, * al. fatus

Doctor egregius, præsulque Magalonensis

Camerarii Papæ vices * longo tempore gerens, * al. vice

A Magalona basilicam * ad hanc translatus, * al. basilica

Bononiæque datus à Papa dignus legatus

Cæciliae sanctæ Romæ* titulo decoratus * al. Roma-

Cardinaquelatus post apice sublimatus, næ

Pro cuius anima, precor, effundite preces. E

Spernite mortales fugientia quæque fodales,

Flebilem hunc mundum, Adam petitote se-

cundum,

Quem qui quæserit, valde beatus erit.

Videt lector, varias lectiones ad marginem nota-
tas esse, quia variè exscriptum fuit, forte quia character fuit lectu difficilis. Deinde studiosus le-
ctor observet, officia & dignitates Beati diligenter
in epitaphio fuisse expressas, omisis tamen gestis
in concilio Basileensi. Si tanto odio Arelatenensis das-
mnabant gesta Basileensia, ut illorum nullam fa-
cere voluerint mentionem, Ludovicum tamen in æ-
thera sumnum translatum sine dubio afferebant; nos
dubitare minimè possumus, quin noverint Basileen-
sia gesta ab ipso Ludovico damnata fuisse. Si igitur
de penitentia Ludovicii nullus aperiè loquitur,
ne Clemens VII quidem in Bulla beatificationis, ut
objicit Natalis Alexander, id fallum, quia o-
mnes acta Basileensia malebant silentio damnare,
quam & acta illa & pœnitentiam Beati com-
morare.

85 Laudatus Sammarthanus post datum epitaphium statim subjungit hec verba: Anno MCDLI, Anno 1451
xix Januarii, ac sequentibus diebus, inquisitum est
in miracula, quæ variis in locis patraverat. Hu-
ius autem inquisitionis Acta in archivis ecclesiæ
cathedralis asservantur. De inquisitione cœpta anno
1451, die xix Januarii, facile credo Sammar-
thano, quia Beatus in ipsa sepultura miraculis
cœpit clarescere; nisi tamen epocha inquisitionis ex-
pressa sit modo veteri, quo annus inchoabatur à Pa-
schate, & sic inquisitio inchoata fuerit die xix Ja-
nuarii anni 1452, sive anno uno & quatuor men-
sibus post Beati obitum. Verum, sive anno 1451, &
quatuor mensibus post obitum Ludovici, sive anno
1452, inchoata fuerit inquisitio; dubito, an Acta
illius inquisitionis etiamnum in archivis ecclesiæ ca-
thedralis asserventur. Certe nobis perscriptum est an-
no 1752, preter ea, qua nobis erant transmissa, a-
liud nihil reperiri potuisse in archivis tam archiepi-
scopalius quam capituli, licet illustrissimus dominus
archiepiscopus Joannes Josephus omnia diligentissime
perquiri jussit, ut nobis transmiserentur. Itaque,
licet etiam in perlustrandis bibliothecis Romanis
Acta illa quæsiverimus, ex miraculis illis nihil
habere potuimus præter pauca, quæ leguntur in
Actis edendis, Verumtamen, quid scriptores gene-
ra-

M m m

AUCTORE

J. S.
qua siebant
ad sepul-
crum, ut via-
rii scripto-
res

ratim dicant de miraculis B. Ludovici, videamus.

86 Primus ex illis, qui innotuerunt, de miraculis B. Ludovici testis est Aeneas Silvius, in libro de Europa statu cap. 38 ita scribens: In Arelate ad sepulcharum Ludovici Cardinalis sanctæ Cæciliæ, ejus urbis episcopi, quem Basileæ in confessu Patrum præsidentem vidimus, magna miraculorum opinio orta est, & invalidorum frequens undique concursus spe sanitatis factus. Ex hoc alii haurire potuerunt. Horum, quod sim brevior, enumerationem accipe ex Attichio num.

12, ubi post verba Aenea jam data, sic pergit: In eundem ferè sensum, imò & verba, Philippus Bergomensis: "Ludovicus (inquit) Arelatensis, vir doctissimus atque eloquentissimus, qui Basileæ synodo ex consensu omnium Patrum præfuit his temporibus, cum multa edidisset Opuscula (quæ odio, ut existimo schismatis pereirunt, ait Attichius) & quidem digna, non si ne magna sanctitatis opinione decessit: & ob eam rem ad ejus sepulcrum magna miraculorum opinio orta est, & infirmorum magnus cursus." Dubito sane, an vera sit assertio Bergomensis de scriptis Ludovici nostri, cum nihil de

B scriptis ipsius apud alios reperiatur. Saxius tamen quæ ac Attichius suspicatur, ea odio schismatis periisse. Si revera perierint, crediderim, ipsum Ludovicum ea aboleuisse, quantum potuit. Pergit Attichius: Vernerus illorum temporum æqualis, sed veneno, ut reor, infectus schismatis, cui autoritatem ex Cardinalis nostri sanctitate frustra conciliare nititur: "Ludovicus, ait, Alamandi episcopus Arelatensis, vir sanctæ vitæ & miræ patientiæ, singularisque columna concilii Basileensis, cui diu præsedet, multis coruscat miraculis." Ad hac observandum, Wernerum Rolewink, professione Carthusianum, nequaquam fuisse schismaticum; dubitate ratiæ, utrum jure an injuria Basileense concilium egerit contra Eugenium. Nam, relato schismate, subdit: Causa fuit satis nova, nec ante hæc tempora vita, quia concilium Basileense depositum Eugenium, unicum & indubitatum Papam &c. Hæc autem verba potius sunt improbantis molimina Basileensem, quam approbanti. Plura videri apud ipsum possunt ad annum 1434 fol. 88 à tergo.

87 Redeo ad Attichium, qui ita prosequitur: Quæ (verba Wernerii) totidem ferè verbis repeatit Philippus de Lignamine. Paradinus quoque illum scientiæ incomparabilem, & miraculis editis celeberrimum vocat. Lambertus Vanderburchius & Joannes Chenu in Historia præfulum Galliæ, admirandæ sanctitatis ac eruditioñis fuisse scribunt, & miraculis fulsisse testantur. Quemadmodum & Georgius Garnefelt, Cartusia Colonensis alumnus, Ludovicum, inquit, Cardinalem Alamanum, vulgo Arelatensem appellatum, post mortem miraculis claruisse invenio in libro benefactorum nostrorum minorum. Addit demum Andream Sanffayum, qui lapsum in cœtu Basileensem Ludovicum, & erroris penitentem agnoscit. Precedentes verò scriptores etiam recensent Saxius, & auctor Amedai Pacifici, excepto Garnefeldio, pro quo additur Nostradamus in Historia Provincia, cuius verba Monodus pag. 179 ita recitat: Ludovicus Alemandus Cardinalis, Arelatensis archipresul, vir sanctæ vitæ & patientiæ inauditæ, singularis columnæ concilii Basileensis celeberrimi, cui diu præsedet, multorum & grandium miraculorum famâ illustris. Hisce de miraculis & virtutibus Beati confona est bulla Clementis Papa VII, quæ Beatis adscribitur.

testantur
cum Bulla
beatificatio-
nis.

88 Ceterū Baileetus mirè in hisce non modo triumphat, sed etiam insultat Cathòlicis, qui stant pro auctoritate concilii Ferrariensis & Florentini, ac si ea consistere non posset cum beatitate Ludovici. Verum neceps non existimo refutare hominem, quem ad singulos ferè passus cespitantem invenio. Tot errores manifestos & exaggerationes ineptas in Vita B. Ludovici commisit Baileetus, ut multitudine me deterrerit, quominus ubique errantem corrigerem. Ad triumphos verò ipsius abundè respondi, quando ostendi, omnia gesta Ludovici contra Eugenium ab illo ipso destructa esse, cum omnia haberet voluerit pro non factis; cùmque curaverit, ut tota Ecclesia se subjeceret Nicolao, qui Eugenio se similem exhibebat in agendo contra Basileenses, & Eugenium etiam superavit in Epistola ad omnes fidèles apud Harduinum tom. 9 col. 1314. Præteriorum igitur paenitens erat Ludovicus, ant prævaricator. Paenitentes autem multos reperi Beatis adscriptos, prævaricatores nullos. Quare nullas habent spes consequendi eternam salutem rebellis Ecclesia filii, qui usque ad finem in pertinacia sua perfistere volunt; si solùm tales habent, quales ex B. Ludovici beatitate ineptis ratiociniis sibi configere nituntur. Audiant vocem supremi Pastoris, cui Christus oves suas pascendas commisit, ut ovibus Christi revera annumerari mereantur. Unico passu humilis obedientia magis accedent ad beatam aeternitatem, quam mille ratiociniis, quibus vel invita & reclamanti conscientia silentium impone frustra laborant.

D
Explodun-
tur ineptie
Baileti.

E

V I T A

Auctore anonymo,

Ex Ms. Rubea Vallis.

P R O L O G U S.

Gloria & honor omnipotentis Dei est, virtuosam electorum ejus conversationem scriptis recitando auribus fidelium commendare, quatenus omnes, ad quos lucerna gestorum ipsorum, super candelabrum agnitionis constituta, luminis sui radios emiserit, ad sublimia virtutum studeant exercitia descendere. Scripturus igitur aggredior narrationem per modum tragediæ ad profectum omnium fidelium, qui lecturi sunt; ubi evidenter apparebit, quam potenter, quamque prudenter beatissimus & patientissimus vir Ludovicus, sanctæ Romanæ Ecclesiæ presbyter Cardinalis, omnia tela nequissimi hostis scuto patientiæ devicit; insuper & quæ diabolus per se non valuit, * addesec per nequissimos homines perpetravit; sicuti patet de multis opprobriis & convitiis, quas * Vir iste sanctissimus libenter sustinuit, & cum sancto prothomartyre Stephano pro persequentibus se excoravit. *

Ratio scri-
bendi.

F

* adde sed
* que

A N N O T A T I O.

a Tinlus Prologo prepositus hic erat: Prologus in Vitam beati Ludoici Alemani, Romanae Ecclesiæ presbyteri Cardinalis, qui floruit anno Domini millesimo quadragesimo quadra-

ge-

A gesimo. Porro studiosus lector satis advertet, auctorem hujus Vita non sive concilium Basileensis, neque etiam Eugenio Pape. Itaque videtur sive ex illis, qui de controversis inter Eugenium & Basileenses agitatis judicare solebant; quales multi erant etiam post pacem Ecclesie restitutam.

C A P U T I.

Beati natales, dignitates, gesta varia, obitus & sepultura.

Beati patria, dignitatesque usque ad concilium Basileense:

Basileensem est preses, flores virtutibus,

misericordia, liberalitate, mansuetudine,

B Eatus Ludoicus Cardinalis ex nobili profapia in finibus Franciae ac Sabaudiae a extitit oriundus; & a pueritiae sua tempore virtutibus ac moribus optimis fuit imbutus; quique litterarum studiis mancipatus, in tantum profecit, ut magister & decretorum doctor factus magnificus, ecclesiæ Arelatensis archiepiscopi primum, nec non Ecclesiæ Romanæ presbyter Cardinalis tituli sanctæ Ceciliae exinde dignè ordinaretur & sublimaretur.

c *Hic post decessum domini Juliani b Cardinalis sancti Angeli cum pluribus aliis prælatis, ad consolationem sacrofancæ synodi Basileensis, universalem Ecclesiam representantis, ob magnitudinem animi, & constantiam fiduciæ, fuit destinatus ad præsidendum ibidem, sicut usque ad finem ejusdem sacri concilii fidelissimus Athleta Christi & Ecclesiæ in multis periculis, & labioribus, & temptationibus perseveravit septendecim annis, Ipse enim quasi pater erat omnibus inhabitibus Basileam, integer corpore, gratus aspectu & affatu, caritate diffusus, in exercitacione sancta die ac nocte assiduus, in patientia singularis, sobrius & justus, affatus & visus mulierum fugitans. Parens erat in somno, quippe qui tribus ferè horis per noctem quiescebat, adeo ut hi, qui illi parebant, & cum eo divinas laudes decantabant, quas etiam reverenter & distinctè legebat, in his & aliis officiis fatigati, ejus promptitudinem admirarentur.*

C *4 Ipse neminem, quantum fieri poterat, sine consolatione relinquebat, & saepè lachrymabatur ob inopiam afflictorum, non parcendo sibi, ut aliis prodesset consilio & auxilio. Ipse quam plurimi eleemosynas publicè & privatum faciebat, doctribus & viris religiosis larga manu subveniebat: qui alias ob privationem honorum & beneficiorum suorum propter decreta & mandata Eugenii Papæ & principum, ex timore aut consilio recessissent. Hos omnes alebat & consolabatur, testificans majoribus & minoribus, quoniam per multas tribulationes oportet nos introire in regnum celorum. Erat etiam magnificus valde in gratia hospitalitatis, ut nemo eo tempore similis illi. Disciplinam inter domesticos conservabat. Ad maledicta aut convitia, à quam pluribus etiam & à subditis illata, non remordentia verba, sed grata & decentia benignè ac sine clamore respondebat, aut ad ædificationem astantium tacebat, immo obsequiis ac beneficiis mitigabat. Ex hoc nonnunquam quidam & in concilio dicebant: Domine, cur sustinetis injurias à talibus indignis illatas? Quibus respondebat, sursum oculis erectis, hoc modo: Domine Jesu Christe, zelus domus tuæ comedit*

Septembbris Tomus V.

me, & ob hoc volo libenter sustinere propter te.

s Ipse etiam pro reductione Bohemorum d, & Græcorum sincerè & ferventer totis viribus laborabat, & pro reductione Græcorum præcipue de substantia sua plura liberaliter tribuebat, immò pretiosissima clenodia & vestes ac dalmaticas pontificatus sui, insuper libros codicesque præclaros cum vasis argenteis impignoravit, pecuniam recepit, ac horum causâ expendit, & protantis beneficiis convitia multa & damna pertulit, quia ficta & indurata eorum mens permanxit, nam duplici corde e in sacro Basileensi concilio comparuerunt & recesserunt.

A. ANO-
NYMO.
*zelo Græcos
uniendi Ec-
clesie,*

d

f In abbatia sua Francfordiæ coram domino imperatore Frederico, atque imperii electoribus, & aliis principibus justitiam & veritatem sacrofancæ synodi manifestavit f ac prædicavit. Ibidem etiam publicis injuriis æmolorum obtricatione plexus non respondit. Unde quidam prælatus contumeliam ejus ferre non valens, nec tollerare, sed patientiam illius increpans, opprobrianti ait, falsè dicta prompsisse. Quem beatus Ludovicus repellens, ait: Nunquid non ego tollerare debeo verbales injurias, cum Jesum, cuius res agitur, nedum verba, sed verbera dira confixerint. Eiderit etiam, de Maguntia redeunti versus Basileam, insidiæ graves, ac cæteris ambasadoribus g factæ sunt: duo enim comites cum armatis satellitibus quadringentis ipsos insecuri, quadraginta & amplius prælatos & clericos in quædam silva citra Argentinam captivaverunt & spoliaverunt ac in turribus recluserunt, ac decem diebus humiliaverunt, ubi & prophetia denuo Joannis in Apocalypsi impleta est, dicentis: Ecce missurus est diabolus ex vobis in carcere, & habebitis tribulationem diebus decem: esto fidelis usque ad mortem.

E *7 Tandem omnibus rebus spoliati, Deo favente, fuerunt dimissi, præsertim quia inter eos non erat, qui quærebatur. Dominum enim Ludicum Arclatensem arbitrabantur se cum cæteris comprehendendisse, qui pro decem millibus computabatur, sed frustrata fuit eorum sæva malignitas, Deo cuncta disponente, ac Servum suum protegente: nam aliis præcedentibus & captivatis, contigit Dominum Arclatensem paululum & parumper tardare in oppido, ubi mansit. Tamen omnia ejus clenodia & utensilia cum aliis, quos spoliaverunt, prout in comitiva invenerunt, cuncta tulerunt. Cives vero oppidi non permisérunt eum egredi, donec recessisset, atque consules & cives Argentinenses venissent cum lanceariis multis, à quibus in salvo conducti eorum cum his, qui secum fuerant, non sine ingenti furore & audacia prædictis hostibus insequentibus, & saepè vim inferentibus, demum cum magno timore in civitatem Argentinensem salvus introductus est. Deinde omnibus rebus spoliatus, Basileam regressus, æquanimiter in patientia pia propter spem futurorum portabat, gratias agens Deo, qui non deserit sperantes in deo. Cum autem Ecclesia Dei congregata in Basilea voluisset gladio spirituali punire omnes persecutores illos, & sententiæ excommunicationis ligare, ac omnibus Christi fidelibus denunciare, ipse pius & misericors remisit offensam h & injuriam cum omni benignitate: insuper suppliciter rogavit pro eis, ne sententia formidabili ab Ecclesia tam ipsi quam sequaces eorum ligarentur, propter penitentiam, quam sperabat ab eis futuram. Et sic Patres sacri concilii multa prece superati, cessaverunt à persecutione, Deo injuriam committentes.*

*quas mira
lenitate tole-
rabat, ut va-
riis*

F

b

A N O -
N Y M O .
exemplis o-
ffenditor.
Beatoebitus
Sepultura.

S 8 Præterea à domino Eugenio Papa ecclesiâ suâ privatus , rege quoque Franciæ bona sua arrestante & minas inferente , ut plena ejus patientia ostenderetur , in humilitate suam causam Deo plurimùm commendavit. A civibus etiam & incolis episcopatus sui , quos pio amore per aliquot dies visitare venerat , inhonestè receptus fuit , quibusdam eum subsannantibus , quibusdam posteriora sua contra eum nudantibus. Ipse manibus complosis dixit : Misereatur vestri omnipotens Deus , fratres & filii mei , & cedens furori eorum , inde recessit. Qui tamen postea de hoc & de aliis malis valde pœnitentiam egerunt. Tandem post multos & agones patientiæque coronas xvi die mensis Septembris in Sallone in convenitu fratum Minorum beato fine quievit in Domino , & in crastinum fuit portatus in ecclesia sua cathedrali , & à parte altaris magni tumulatus , deinde exequæ honorabiliter factæ fuerunt , prout decuit.

A N N O T A T A .

B a De Natalibus & patria Beati aëtum est in Commentario § 3. Locus natalis tunc erat sub duce Sabaudia , nunc verò est sub rege Gallie.

b Julianus Cesarinus , S. Angeli Cardinalis , preses erat concilii Basileensis ; sed anno 1438 , cùm Eugenius IV concilium translocasset Ferrariam , cùm aliis legatis Pontificiis , Cardinalibusque & episcopis , discessit Basilea , & Ferrariam profectus est. Manet tunc Ludovicus Alamandus , invito Eugenio , & electus est preses Basileensem. Vide dicta in Commentario num. 30 & seqq.

c Duravit cœtus Basileensis ultra annos septemdecim ; sed Ludovicus non fuit tanto tempore illic preses.

d Per Bohemos intelliguntur Hussita heretici , qui tunc in Bohemia prevalebant. Ad convertendos autem Hussitas , & ad Gracos Ecclesie unendos , erat congregatum concilium. At Basileensis parvum profecerunt apud Hussitas ; Gracos verò ad Ecclesiam reduxit Eugenius in concilio Florentino.

e Immerito Gracos accusat auctor , quia illi maluerunt esse in concilio , in quo presens erat visibile Caput Ecclesie , quam in cœtu contentioso , qui contra Caput suum insurgebat.

f De gestis Ludovici coram Frederico aëtum est num. 53. Hic auctor omnia , que laudata ab aliquo intellexit , laudare non dubitavit.

g Vox barbara aut Gallica Ambasiator legatum significat. Qua hic referuntur facta , redeunte Ludovico cum sociis Basileum , Saxius retrulit post pacem Ecclesie redditam. At magis crediderim huic auctor , tamquam antiquiori.

h Satis nō poterat Ludovicus , dueabus suis legationibus , fulmina Basileensa non multum terroris allatura. Vel sic tamen laudanda est Viri patientia.

i Anno 1440 ecclesia Arelatensis privatus est Ludovicus , ut dictum in Commentario num 7 Habebat etiam aliqua beneficia in ditione regis adliarum. Hac non tam citò subtracta Ludovico crediderim , tandem tamen & hec subtracta , quando Carolus VII omnino voluit Basileenses ad concordiam impellere. Vox arrestare Gallica est , & significat detinere.

k Auctor jam variis vicibus ostendit , se nimis addictum concilio Basileensi. Hunc verò affectum hic quam maximè prodit , cùm transcat unico saltu ad mortem Beati , nulla facta mentione conciliaцииis Ludovici & Basileensem cum Nicolao V.

Excusari tamen utcumque potest , cùm similiter tacuerit de gestis contra Eugenium , & de Felice ne meminerit quidem. Ceterum de loco mortis , & exequiis Ludovici , plura allata sunt in Commentario num. 82 & 83.

D

C A P U T II.

Miracula Beati post mor tem.

I N die dictæ sepulturæ presbyter quidam Are latensis exequiis interfuit : qui cùm longo tempore antè febricitaret , retulit in verbo veritatis , quòd de post non febricitavit.

Post paucos dies homines sancti Amantii a , qui locus est de temporalitate * dictæ Ecclesiæ Are latensis , volentes celebrare exequias dicti Patris , nec ceram in promptu habentes ad hoc necessariam , mutuo receperunt cereos , & illos ponderari fecerunt , ut redderent , & solverent , quod consumptum fuisset : qui dictos cereos ardere fecerint in principio exequiarum usque ad finem per spacium duarum horarum cum dimidia. Cōmpleto officio , cerei denuo ponderati , reperti sunt tantum ponderare , & aliqui plus , quam fecerant ante illuminationem.

Cùm hospes diversorii Mutonis b Arelatensis intrasset quandam cameram suæ domûs , repperit lectum incensum , nec potuit extingui , sed recommendavit domum suam Deo , & beatæ Virginis , ac dicto domino Cardinali flexis genibus & devotè & in continentia dictum incendiū cef- favit , & ultrà non processit , licet esset ventus validus & boreas fortis. Ea propter prōmisit tenere unam lampadem ardenter ante tumulum ejus per annum integrum.

10 Quædam matrona de Arelate paralytica , incedens cum appodiamentis * , & audiens miraculum ceræ , factum in loco sancti Amantii , votit se Deo & dicto domino Cardinali : & quadam die ad ecclesiam se transtulit , ibidemque juxta ejus tumulum Missam celebrari fecit ad Dei & dicti Cardinatis laudem. Quâ finitâ , supra tumulum devote se prostravit ; deinde post modicum spatium surrexit sana : relictisque sustentaculis , incolumis domum abiit , gratias agens Deo & servis suis.

Alius , decem septimanis in membris contritus & impotens per omnia , adductus est ad tumulum , votoque facto , sanatus surrexit , ac per se recessit. Simile quoque contigit alteri.

Quædam infirmitatem mulier quædam per plures annos passa , ita ut interdum visu privaretur , nocte somniavit sic , quod , si se Deo & domino Cardinali recomendaret , levaretur ; sed somnium illud nihil pendens , utpote quæ nulla audierat de seipso miracula facta , per octo dies distulit. Postea recordata somnii , promittens caput cereum , se domino Cardinali recom mendavit. Quo facto , statim recepit sanitatem.

11 Puer biennis , febribus laborans , pulsum amisit , clausit & colorem mortis induit , adeo ut ab hominibus mortuus putaretur. Mater verò ejus flens , illum ad ecclesiam portari fecit , & supra tumulum Viri Dei posuit. Quo facto , multitudine populi præsente ac vidente , subito cœpit sudare , deinde pulsum & colorem vitæ reci pe-

* i.e. de do minio tem porali

& miracula

* i.e. fulcris

patrocinia

c

A pere, eodemque contextu fuit sanitati restitutus. Cùm puella quædam, nondum trima, per se ptem dies in tantum fluxum ventris pateretur, ut de ejusdem vita diffideretur; voverunt illam parentes ejus Deo & Servo suo, promittentes ei imaginem ceream, si eorum filia sanitati restitueretur: quæ illico cœpit melius habere, & paulò post restituta est pristinæ sanitati.

Puella quædam alia, duodecim annis furda, adducta ad sepulchrum Viri Dei, auditum recepit.

Alius quidam à gutta liberatus est.

Furiosi tres compotes mentis redduntur.

De peste quoque ac epidemia aliqui liberantur.

Puella quoque, decem annis muta, loquela recepta.

Erat quidam Arelate adeo contractus & impotens, quod non poterat incedere sine sustentaculis, nec manibus quidquam posset ori porrigere. Hic recommendavit se, similiter & parentes ejus, Deo & Servo ejus: & per eosdem portatus super tumulum, aliquantulum jacuit, sed facto modici temporis intervallo sanus surrexit.

B *Ludovici* 12 Fäber quidam ejusdem civitatis per novem septimanas jacuit lecto impotens, & infirmus corpore, & contractus sic, quod non potuit pati, ut in aliqua parte sui corporis tangatur: & ob hoc cordam alligatam super lectum habebat, mediante qua de uno latere ad aliud cum magno labore se volvbat. Tandem se Deo & ejus Servo recommendans, supra tumulum Viri Dei se portare fecit, ibique per aliquod intervallum temporis jacuit, & tandem surrexit incolmis, multitudine populi vidente atque gratias agente.

Filia cuiusdam gravissime infirma, habens apostema sub axilla, & ab omnibus desperata, per matrem Deo & Viro Dei commendata, ac ad tumulum delata, paulisper pausans, tandem, multis videntibus, convaluit.

Quidam febres pestilentiales & apostema habuit, de cuius vita desperabatur: qui tribus diebus ac noctibus nec dormivit nec comedit. Tandem nocte tertia pater ejus, solus jacens in camera prostratus in terram, filium suum Deo & domino Cardinali vovit, promittens pro eo unum dare cereum, si recuperaret sanitatem: & facto voto, exivit cameram, & repperit filium juxta ignem jacentem, qui jam incepérat dormire. Et sciscitatus horam, quæ dormire initiativit*, cognovit, quoniam eadem horæ, quæ votum fecerat. Et post hujusmodi dormitionem febres reliquerunt, dictumque apostema crepuit, ita quod infra duos dies omnimodis sanatus fuit.

C * i. e. cœpit variis personis 13 Alius sex septimanis uno brachio sic contractus & impotens, quod minimè moveri potuisset, accessit ad suprà dictum tumulum, & supra illud se depositus devotè orando: qui inde surrexit sanus, in præsentia multorum brachium super caput ponens, & circumcirca volvens in signum sanitatis.

Incola quidam Arelatensis, duodecim diebus in uno latere ac tibiis se sustentare nequiens, facto voto, ad tumulum ductus & prostratus, post modicum surrexit sanus.

d Quidam Carpensis d, carens in sinistro oculo visu, auditus miraculis Viri Dei, Arelaten se transtulit: atque supra sepulchrum ejus flexis genibus per horæ spaciū oravit, visumque recepit, præsentibus multis, qui Deo & Servo suo gratias egerunt.

Sexagenarius quidam, duobus annis cæcus, emissio voto ad ecclesiam ductus, ibique confessus, in altari juxta tumulum Viri Dei Missam celebrari fecit, & novenam complevit, infra quam visum totaliter recuperavit.

Alius Avenionensis, cùm fuisset cæcus per tres annos, insuper ita contractus & impotens, quod se mouere non potuit, emissio voto de sepulchro visitando, & completo, recuperavit visum pristinam ospitatem.

14 Septuagenarius quidam Arelatensis, quatuor annis omnino lumine orbatus, per alterius duatum sepulchrum Viri Dei adiit; & peccata confessus, supra tumbam ejus duobus diebus stetit, devotè per intervalla prostratus: die autem tertia visum recuperavit, præsente episcopo pluribusque aliis.

Puer quidam Arelate quadriennis, supra quādam trabem more puerorum ludens, cecidit super quoddam gradarium e lapideum: qui pro mortuo elevatus, & per aviam ac fororem supra sepulchrum Viri Dei portatus, infra spatiū unius horæ surgens, cum eisdem ad domum paternam rediit sanus.

Quidam post ludum invitatus ad cœnam, sensit se post cœnam multum gravatum in stomacho, & illico loquela amisit, fuitque per aliquot dies non manducans neque bibens. Qui recolens, quanta Deus per Servum suum operatur miracula, se eidem recommendavit, pollicendo, quod, si recipiret sanitatem, nudus, tacens, nec comedens neque bibens, tumulum ejus visitaret. Quo voto emisso, unum morsum spongæ pilis nigris mixtum evomuit, & statim curatus fuit.

15 Quædam mulier, de civitate exiens in quendam suum hortum extra mœnia, dicensque secum filiam bimam, & alios duos parvulos, illos dimisit juxta quendam puteum; cùmque mater intenderet circa collectionem herbarum comestibilium, parva ejus filia in puteum cecidit. Quod mater ut cognovit, nullum habens solacium, dictum puto adjutorio cuiusdam perticæ intravit, & dictam filiam, submersam & mortuam, ad se traxit; donec supervenirent personæ, quæ matrem & filiam à puto abstraxerunt, easque vestibus exuerunt ac lintheis calidis induerunt. Cùm autem hoc filiae non proficeret, mater illam Deo & Servo ejus devovit, moxque illa respiravit & convaluit.

Quidam per quotuor annos leprosus, & propterea in nemore separatus habitat: cui in somnis occurrit, quod se voveret Deo & domino Cardinali, de quo tamen nihil audierat. Qui transiuntem hominem quodam die alloquens, & unde veniret, interrogans, responsum ab eo accepit, quod de corpore sacro. Et inquirens, de quo corpore, audivit, quod de corpore domini Cardinatis, quod erat in ecclesia Arelatensi humatum. His auditis, memor somnii sui, devotè se vovit corpori sacro, & post tres dies cœpit sanari, ita quod squamæ de facie ac manibus ejus cedrunt: unde sanus ad domum suam rediit, gratias agens Deo, qui cum Unigenito Filio suo & Spiritu sancto vivit & regnat trinus & unus per infinita secula seculorum. Amen.

ANNOTATA.

a Castrum S. Amantii notatur in extrema parte diœcesis Arelatensis, & non longè à Salona, u-

M m m 3 bi

A. ANO-
NYMO.

A *bi Beatus obiit, apud Dionysium Sammarthanum in tabula provincia Arelatensis.*
 b *Vox mutonis ponitur pro vervecis, opinor, à Gallico mouton.*
 c *Oculos verisimiliter addendum, licet non habeatur in apographo nostro.*
 d *Carpum, vulgo Carpi, oppidum est in di-*

tione Ducis Muinenis. *Hujusne oppidi effet incola, an alterius cuiusdam loci synonymi, edere nequo.*
 e *Gradarium est series graduum Latinè scalæ dicta. Hic tamen locus magis innuit lapidum acerum.*

D

DIES DECIMA SEPTIMA SEPTEMB.

SANCTI, QUI COLUNTUR XV KAL. OCTOBR.

S anctus Heraclides } martyres
Episc. } in Cy-	S. Lambertus seu Landebertus,
episcopus Traiectensis & mar-
S. Myro Episc. } pro.	tir, & ea occasione BB. Pe-
S. Ariadne martyr, Prymnesiae
in Phrygia Salutari.	tritus, Andoletus &c., Leo-
B S. Justinus presbyter Martyr, Romæ.	dii in Belgio.
S. Narcissus } MM. Romæ.	S. Columba virgo sanctimonia-
S. Crescentio } MM. in An-	lis M., Cordubæ in Hispa-
S. Socrates } MM. in An-	nia.
S. Stephanus } glia.	B. Reginaldus eremita, cultus
S. Floscellus puer M., qui co-	in ecclesia Melinæensi pro-
litrur Belnæ in ducatu Bur-	pe Flexiam in provincia An-
gundiæ.	degavensi.
S. Agathoclia ancilla M.	S. Hildegardis virgo, magistra
S. Valerianus }
S. Macrinus } MM.	sororum Ord. S. Benedicti
S. Gordianus }	in Monte S. Ruperti juxta
S. Theodora matrona, Romæ.	Bingium in diœcesi Mogun-
S. Satyrus conf., Mediolani.	tina.
c S. Rodingus vel Chraudingus,
fundator & abbas Bellilocen-
sis, prope Bellum-locum in
Campania Galliæ.	B. Gandolphus conf., presby-
ter Ord. S. Francisci, Politii
in Sicilia.
	B. Petrus Arbuesius, Canoni-
cus regularis Mart., Cæsar-
augustæ in Hispania.

PRÆTERMISSI ET IN ALIOS DIES RELATI.

Hilippus, ex monacho Eremi Sancte Crucis fontis Avellana factus episcopus Nucerinus in Umbria, apud Ughellum tom. 1 Italia sacra recusa col. 1067 inter episcopos Nucerinos memoratur cum titulo Beati, diciturque obiisse anno 1285, die 21 Januarii; sed adjungit Ughellus, in antiquo Calendario Fontis Avellana diem ejus obiit notari 17 Septemb. his verbis: xvii Septemb. obiit D. Philippus episcopus Nucerinus monachus congregationis. Vitam Philippi in variis Opusculis scripsit Ludovicus Jacobillus, & ubique cum titulo Beati; primò in Opusculo de Sanctis &

Beatis Gualdenibus pag. 99, ubi obitum Philippi figit 21 Januarii; rursum eamdem Vitam cum aliqua diversitate edidit in Opere de Sanctis Umbria tom. 1 pag. 111, ibique eundem obitum diem statuit, monet tamen, alios obitum Philippi figere 17 Septembbris. Verum dum tertio de Philippo egit in Chronologia Episcoporum Nucerinorum, obiisse eum dicit die 17 Septembbris, ut ibidem videri potest pag. 88. Demum tom. 3 de Sanctis Umbria pag. 350 iterum agit de Philippo episcopo, & mortuum dicit anno 1285, die 17 Novembris. Ex omnibus his quid de die mortuali concludere debeam, haec tenus ignoro. Indicia cultus publici, que profert Jacobillus, non sunt etiam cer-

- A** certa. Quare examen omnium labens remitto ad supplementum Operis
Charalampi cum Pantaleone & Sociis hodie breviter meminerunt Menea & Menologium Sirletianum, verisimiliter quia simul in eadem ecclesia Constantinopoli fuerunt culti. De Charalampo & Sociis actum est ad x Febr.
S. Hoildis virginis translationem hac die celebra-
ri Trecis in Campania, scribit N. Des Guer-
rois in Opere de Sanctis, quorum reliqua Tre-
cis servantur. De S. Hoilde egerunt Majores
nostris ad xxx Aprilis.
SS. Justini & Similini presbyterorum & confessorum memoria hodie à Molana celebratur in additionibus ad Uſuardum, uti & à Sauffayō in Supplemento Martyrologii Gallicani, à Ca-
niso in Martyrologio Germanico, & Ferrario. Omnes laudant S. Gregorium Turonensem, qui de illis agit lib. de Gloria Confessorum cap.
49. At Similinus ibidem in editione Ruinarti vocatur Misilinus. De utroque jam apud nos actum est cum aliis Martyrologiis, de Justino nimirum die 1 Maii, de Misilino, aut Misfolino die 24 ejusdem mensis. Adeat igitur studiosus lector dies 1 & xxiv Maii.
Odo, presbyter Ordinis Predicatorum, Gandavi in Flandria memoratur cum titulo Beati apud Jacobum Lafon in Anno Dominicano. At de cultu ipsius nihil novimus, & jam in Pretermisis memoratus est ad xix Junii.
S. Pantaleonem martyrem cum Charalampo & Sociis hodie breviter annuntiari à Gracis, idque verisimiliter fieri, quia Constantinopoli simul in eadem ecclesia coluntur, suprà monui. De S. Pantaleone apud nos actum est ad xxvii Julii.
SS. Piftis, Elpis & Agape cum matre Sophia, Latine Fides, Spes, Charitas, & Sapientia, memorantur hodie in Meneis Gracis, & in Menologio Sirletiano. At de iis actum est, ut jam heri dictum, die 1 Augusti.
Sidonii, nescio cuius, mentio fit ultimo loco in Martyrologio Labbeano, apud nos tom. 7 Junii edito. Si forte indicetur S. Sidonius Appollinaris, actum de eo est ad xxiii Augusti.
S. Nicolai Tolentinatis Orlava annuntiatur apud Belinum. Actum est de Sancto x Septemb.
S. Mauriti episcopi conf. mentio fit in codice Uſuardino Bruxellensi, & in addisionibus Ms. ejusdem urbis ad Grevenum. Forte legendum erit Maurilius, de quo actum est ad xiii Septembris.
SS. Emiliani (alias Emiliae) & Hieremias martyrum Cordubensium meminimus hodie Uſuardus, quem alii etiam secuti sunt. Acta data sunt ad xv Septembris.
SS. Maximi & Theodoti martyrum in Gracia memoriam ad hunc diem repetit Galesnius. De illis una cum Asclepiodota, quibuscum etiam repetuntur in Meneis, egimus xv Septembris.
S. Merinus abbas hodie est apud Camerarium. Vide dicta in Pratermissis ad xv Septembris.
SS. Luciae & Geminiani martyrum ad hunc diem memoria est in Meneis & Menologis Gracorum. At de illis egimus cum Martyrolo-
gio Romano ad xvi Septembris.
S. Euphemias martyris memoria repetitur hodie in Faſis Hieronymianis apud Florentinum, ubi etiam habetur xvi Septemb.
BB. Petri & Adoleti, tamquam martyrum cum S. Lamberto in Catalogo generali meminimus Fer-
rarius. Dantur hodie Acta S. Lamberti, ibique
- examinabitur, quidquid ad comites ipsius Pe-
trum & Adoletum spectat.
- Alpaïs pénitens pluribus commemoratur apud Rayssum in Auctario ad Natales Sanctorum Belgii.
Lambertus monachus Valcellenſis, ut venerabilis, memoratur apud landatum Rayssum.
Broganus, ut Sanctus laudatur apud Colganum in Opere de Sanctis Hibernie tom. 1 pag. 515, ubi dicitur scripta Vitam metricam S. Brige-
dae, vocaturque Brogananus, cognomento Cloen. In Annotatis ad hac pag. 518 subjungit Colganus: S. Brogananus, qui in ecclesia de Ros-
tuirck in Oſſoria colitur xvii Septembris, juxta Marianum, Gormanum, Calendarium Caffe-
lense, & alios: nam illa ecclesia est vicina moni-
ti Bladhimay & ecclesiæ Cluainmorensi, ubi scholastæ hujus hymni suprà in præfatione
afferuit, hymnum compositum esse. Hec sa-
nè viderentur sufficere ad cultum Brogani af-
ferendum; si alia non obstante, ac dubitatio-
nem ingererent. Verum Brogananum non invenio
in amplissimo Sanctorum Hibernorum catalogo, qui impressus anno 1621 multò etiam plu-
res ut Sanctos continet, quam revera colan-
tur in Ecclesia. Non occurrit, inquam, in illo
Catalogo, nisi forte idem sit cum Brochano
episcopo, qui ibidem recensetur ex Vita S. Pa-
tricii per Focelinum scripta, ubi cap. 50 apud
Colganum Brochanus sine titulo Sancti lauda-
tur ut episcopus, & filius sororis S. Patricii.
In Annotatis ad locum allegatum Colganus pro-
mittit, se acturum de Brocano, ut ibi scribi-
tur nomen, ad viii Julii & xvii Septembris.
At eo usque Opus suum non produxit. Allega-
tis tamen verbis utcumque insinuat, cumdem
sibi videri, qui viii Julii & qui xvii Se-
ptembris memoratur. Quidquid sit, ad viii Ju-
lii Brocanum in Pratermissis tanum memora-
vit Sollerius noster; sed quæ de illo protulit,
diversa videntur ab iis, quæ de hodierno af-
ferruit Colganus. Nihil igitur definitio; idemne sit
hodiernus, an distinctus, non inquiero. De cul-
tu vero mihi non satis constare dico, cum for-
san allegata Colgani verba nihil significent, nisi
memorari à landatis martyrologis Broganum
in ecclesia, ubi defunctus aut sepultus est. Si
revera colatur, libenter dubitationem depone-
mus post debitam instructionem.
- B** Tarralis, aut Tarasii, confessoris hodie memo-
riam annuntiat Grevenus, ita scribens: Tarra-
lis confessoris, cuius corpus juxta Constan-
tinopolim in spelunca repertum, titulo appo-
sito: Hic requiescit corpus S. Tarralis confes-
soris, in urbem primum regiam, deinde Ve-
netias translatum, in monasterio B. Zachariæ
quiescit. Hisce ferè consonant Molanus in Ad-
ditionibus ad Uſuardum, Maurolycus in suo
Martyrologio, Canifus in Germanico, & Fer-
rarius in Catalogo Generali. Pluscula habet
Petrus de Natalibus in Catalogo Sanctorum
lib. 8 cap. 37, ubi sub titulo de S. Tharrasi
confessore ita scribit: Tharralis confessor, Græ-
ciā, ut creditur, oriundus: eo quod de vita
ipsius nihil certum habetur, confessione Chri-
sti & pénitentiā clarus apud Constantinopolim
eremī incola, angelicam vitam duxit, ubi
in pace quiebat. Corpus autem ejus in spelun-
ca repertum est (in qua & pénitentiam egisse
putatur,) cum titulo in tabula scripto: Hic
requiescit corpus sancti Tharralis confessoris.
Quod inde levatum tempore Alexii confesso-
ris,

A

ris, intra urbis regiae ambitum honorifice sepulturæ traditum est. Processu vero temporis inde translatum fuit Venetas ab ipsius patræ civibus: atque in monasterio S. Zachariæ depositum quiescit. Cujus translatio facta est xv Cal. Octobris. Nam de eo, quo tempore flourit, quovis die ad Christum migravit, aliter reperiri non valuit. *Hacdenus Venetus ille scriptor.* Monasterium autem S. Zachariæ, in quo depositum Tarasii corpus testantur variis, est monialium Ordinis S. Benedicti. Ex dictis inventum est, cuius Tarasii sit istud corpus. Verum ad xxv Februarii egimus de S. Tarasio patriarcha Constantinopolitano, cuius corpus sepultum est extra Constantinopolim in monasterio, quod ipse exstruxerat in sinistra parte Bospori Thracii, ut habet Vita num. 16. Hunc vero sepulture locum si conferamus cum Historia translationis, ab Andrea Dandulo scripta in Chronico Veneto, dubitare non possumus, quin corpus sit S. Tarasii patriarchæ, licet id Dandulus ipse ignorasse videatur. Accipe igitur relationem Danduli ex Chronico, sicut editum est tom. 12 Scriptorum Italia, ubi col. 236 hac leguntur: Hoc tempore, Imperante Basilio apud Graecos, corpus Sancti Tharasii taliter Venetas translatum est xvi * Kaledas Octobris. Quidam namque mercatores Veneti ad promontorium quoddam pervenerunt, cui nomen Chilendro, & dum moram ibi contraherent, quidam sacerdos Mathemauensis ecclesie cum duobus sociis Petro & Joanne ad ecclesiam, quam propè sitam audiverat, orationis causâ profectus est; & cum illuc appropinquarent, monasterium cernunt, sed in eo neminem reperiunt. Cumque sacerdos ecclesiam intrare vellet, inspiratus intelligit sibi dici: Tolle hoc corpus sanctum, & defer tecum. Cum autem corpus ubi esset ignoraret, utpote qui numquam affuerat, super ecclesiæ pavimentum se stravit, & lachrymabiliter divinam precabatur Clementiam, ut si Divina fuerit commonitio, sibi plenius referetur. Surgit autem post orationem, & ei suggerebatur, ut tolleret corpus sanctum. Coepit ergo per ecclesiam omnianque respicere, & tandem ad altare accedens, videt superius Sancti imaginem, cuius subscriptio erat SANCTUS THARASIU: videtque in pariete pannum affixum. Quo elevato, per fenestram intra speluncam quamdam aspexit. Ibi enim sanctum jacebat corpus serico panno velatum, quatuor lampadibus ardentibus ante eum. Casu autem quodam sacerdos manu læsus erat, eamque ad collum pendenter tenebat. Ut vero fenestræ eam apposuit, continuo sanitatem recepit. Lætus igitur & animosior factus, securus manum imposuit; ut probaret, si corpus moveare posset. Cum igitur sinistra manu apprehendisset, tanta corpus agilitate sublevatum est, ut vivens videretur ipse consurgere, & dicere: Tolle me, quia tecum venire præstorum. Sublatum igitur corpus ad navem, quæ tribus milliaribus aberat, celeriter portant, cuius dominus & patronus erat vir nobilis & devotus Dominicus Dandulo, qui læto animo corpus sanctum cum reverentia suscepit; à quo degradando duo duces, videlicet Henricus Dandulo, & nos Andreas qui loquimur, originem duximus. Non multò autem post corpus sequuntur monachi cum lachry-

* apud Cas-
gium vii

B

C

mis ululantes, atque proclamantes: Reddite nobis Patrem nostrum, crudeles homines; hinc exire non poteritis, nisi reddatis eum. Una alia vice quidam exteræ nationis unum ipsius dentem furati sunt, & donec redderent, nequaquam exire potuerunt. Veneti autem se ad redditum parant, eorumque verba contemnunt; & cum aliæ naves procellarum violentiâ jactarentur; illa, in qua erat pretiosus thesaurus, quasi anser natare super undas maris videbatur. Cum reverentia igitur multa deducitur: & devotione incomparabili ab episcopo, clero, & populo Venetiarum suscipitur, potissimum à monialibus sancti Zachariæ, ubi tunc ducentarum ancillarum Christi collegium manebat, ibique sacrum corpus depositum est. Patuit autem incunctanter tam ex loco, quam ex habitu, quod heremiticam duxerat vitam, nam post tergum cujusdam feræ pellim quasi pro pallio habere videbatur. *Hac laudans Dandulus, qui seculo XIV Venetiarum duxisse, & pro tempore suo admodum eruditus. Cangius in Constantinopoli Christiana lib.* 4 pag. 190 eamdem translationem recitat ex Chronico Ms. Danduli, quod afferuat in bibliotheca regia Parisiensi. Video tamen, subinde verba aliqua esse mutata: quod mirandum non est, quia Muratorius, qui Chronicon edit, in prefatione conqueritur de mendis codicum, in quibus illud habetur. *Quod præcipue ad nos spectat, apud Cangium ad nomen Tarasii additur patriarchæ, sed putem esse vocem adjicitiam, cum Veneti ignoraverint esse corpus S. Tarasii patriarchæ, ut liquet ex ultimis vocibus:* Patuit autem incunctanter tam ex loco, quam ex habitu, quod heremiticam duxerat vitam &c. Non rectè quidem ratione inveniuntur Veneti, quando ex iis indiciis colligebant, Tarasium eremitarum suisse fundatorem, & in eodem sepultum. Nam ex eclarum videtur, corpus S. Tarasii patriarchæ translatum esse Venetas. *Hujus vero translationis adjuncta omnia latius examinari poterunt in Supplemento Operis ad diem, quo de S. Tarasio patriarcha Constantinopolitano actum jam est,* xxv Februarii.
F
 Paulus de Trincis, sepè vocatus Paulutius, frater Ordinis Minorum, & præcipuus promotor reformationis Observantium, non solum in Martyrologiis Franciscanis ad hunc diem memoratur cum titulo Beati apud Arturum à Monasterio, sed etiam in variis Opusculis à Ludovico Jacobillo Beatus nominatur, & ab aliis pluribus. Defunctus est hoc die 17 Septembris Fulginei, anno 1390, ut vult Jacobillus, qui Vitam Pauli separato etiam Opusculo Italice edidit anno 1627. Exhibet ibidem imaginem venerabilis Pauli radiis illustratam, sed nullibi dicit, antiquitus eo modo suisse depictam. Unicum afferat antiqui cultus signum pag. 90 afferens, capellam aliquam vetustate collapsam esse, quæ jam erecta fuerat memoriae B. Pauli. Verum non possumus indubitate habere fidem assertioni probationibus destituta, cum aliunde perspectam habeamus facilitatem Jacobilli in afferendo ex conjecturis aut incertis traditionibus. Quare, priusquam Paulum Trincium Beatis inferamus in Opero nostro, certiora requirimus legitimi cultus testimonia, libenter scri-

A scripturi de Viro gestis & virtutibus illustri, ubi dubitatio de cultu exempta fuerit. Jacobus, laicus Ordinis Minorum, Tiferni in Umbria annuntiat hoc die in Martyrologio Franciscano cum titulo Beati. Accedit Jacobillus in Sanctis Umbria tom. 2 ad hunc diem, & Angelus Conti in Opusculo Italico de Sanctis & Beatis Tifernatibus pag. 83. Hi duo afferunt, corpus, quod ante sepulchrum jacebat post altare maius, anno 1620 fuisse translatum ad sepulchrum ejusdem ecclesie, ibique in arca inaurata supra altare illius facelli locatum: atque ibi quotannis vissari à populo. Agerem haud dubie de Jacobo ut Beato, si illa translatione centum annis praecepsisset celebrem Urbani VIII Bullam, quia sic qualemcumque Jacobi cultum satis probatum haberemus. Verum, cùm nullum aliud cultus argumentum afferatur, illaque translatio paucis tantum annis laudatam Bullam praeceperit, cultus immemorialis non satis certus nobis appetet: eaque de causa sufficiat interim hæc annotâsse.

B Agnes & Clara, virgines Ordinis S. Clare, à variis scriptoribus ita celebrantur, ut plane crediderim, nos de iis autros inter Beatas. Omnibus vero diligenter expensis, medium viam inire statui: neque enim invenio tam certa publici & satis antiqui cultus indicia, ut nulla remaneat dubitatio. Itaque spectantia ad praecellaras istas Virgines, quarum gesta minus cognita sunt, compendio hic exhibeo. Ambe Affilio in Hispaniam & Barcinonem dicuntur missa à S. Clara, cuius Agnes dicitur fuisse consanguinea, & Clara rursum consanguinea Agnetis. Certius est, primum Ordinis S. Clare monasterium à dictis Virginibus Barcinone fundatum & inhabitari coepit anno 1233, ut varii antores affirmant. Prima illius monasterii prefecta, & ut certè nunc vocatur, abbatissa, fuit Agnes, qua cum fama sanctitatis obiit anno 1281, die XVII Septembbris, secundum epitaphium ejus sepulcro insculptum, quod Hispanice exhibet Franciscus Diago in Historia comitum Barcinonensem lib. 3 cap. 8. At Waddingus in Annalibus Minorum ad annum 1281 exhibet idem Epitaphium, sed nonnihil in die & anno obitūs diversum, illudque dicit, suo etiam tempore conspectum fuisse lapidi marmoreo insculptum eo loco, ubi ante translationem Agnes fuerat sepulta. Verba subjungo: Hic est sepulta sancta virgo Agnes, quæ hujus monasterii per quadraginta & septem annos & amplius prima abbatissa existens, tanto in morte & post gloriosa coruscavit miraculis, quanto, dum vivet, sanctitate vitae & claritate famæ præfulsi. Obiit autem anno Domini MCCCLXXX Kal. Octobr. feria IV. Apud Diagum vero ultima verba sic habentur: Obiit anno Domini MCCCLXXXI, xv Kal. Octobr. in feria IV. Dies XV Septembbris erat anno 1281 feria quarta, ut colligitur ex littera Dominicali, que illo anno erat E. Verum anno 1280 tam XV Septembbris, quam I Octobris, quæ est dies in Latino Epitaphio expressa, erat feria tertia. Itaque preferendum videtur Epitaphium, prout Hispanice legitur apud Diagum, morsque Agnetis figura anno 1281, die XV Septembbris. Clara vero non diu post obiisse dicitur; sed tempus proprius non assignatur. De prima sepultura ad annum 1281 hac scribit Waddingus: Utraque sepulcrum accepit sub dio in cœmiterio, quod postea hortus evasit, ubi detectæ beneficio Septembbris Tomus V.

magni splendoris, super sepulchra cælitus non coruscantis, translatæ sunt ad sepulchrum S. Joannis, & repositæ honorificè in duabus arculis ligneis, byssو & auro cooperatis. Tum describit statum, in quo utraque inventa est. Verum non potni ullum reperi argumentum idaneum, quo evincam, laudatas Virgines ante sub dio sepultas fuisse, ac deinde ad sepulchrum S. Joannis translatas. Quin & Epitaphium insinuat, ab initio sepultas fuisse in sacello S. Joannis, ibique mansisse in primo sepulcro usque ad annum 1601, quando locus sepulcri mutatus est, ut partim esset intra chorum, partim in anteriori parte facelli, ubi est populus. In hac translatione facta sunt, ut liquet ex Aelis à notario scriptis, quorum exemplar habeo, que ad aliam translationem, verisimiliter numquam factam, refert Waddingus. Fuit revera in illa translatione, quæ ambaram corpora die 28 Februarii ad alium ejusdem facelli locum delata sunt, aliquid solemnitatis, præsente episcopo cum sex abbibus. Celebratum est divinum Officium: dixit ad concionem episcopus. Attamen in Aelis non invenio, corpora publicæ venerationi fuisse exposita. Praeterea translatio, anno 1601 ob priuam devotionem monialium ab episcopo facta, non est satis antiqua ad probandum cultum immemorialem, nec ullum aliud invenio publici cultus indicium. Qua de causa à titulo beatitatis dando cogor abstinere hæc tenus, sicut causè abstinuerunt Majores nostri in Pretermisis ad 28 Februarii, ubi memoratur jam diuina translatio; & solùm moneo, in cenobio Barcinonensi, ubi corpora servantur, non exstare Vitam Ms. Agnetis & Claræ, ut aliqui crediderunt.

E Sensum, laicum Ordinis Minorum, pietate & virtutibus inclytum, hodie producit Arturus à Monasterio in Martyrologio Franciscano cum titulo Beati. Eundem titulum venerabili huic Viro attribuit Jacobillus in Opere Italico de Sanctis & Beatis Umbria tom. 2 pag. 259, ubi ipsius Vitam compendio enarrat. At illorum loquendi modus non sufficit nobis ad agendum de Senso, tamquam de Beato, cùm ipsi titulo beatorum quosvis pios facile donarent, maxime primus, quem alter sine alio examine sepè sequitur. Waddingus Sensum laudat ad annum 1370 & seqq., sed à titulo beati abstinet; alii verò nulla ecclesiastici cultus indicia proferunt. Itaque de hoc Viro venerabili videri possunt allegati antores. Plures etiam alii sine probatione cultus apud Arturum laudati sunt, de quibus ille consuli paret. Nos tamen etiam agemus de uno ex illis, cuius cultus ostendi potest.

F Casimiri, abbatis Olivensis, Ordinis Cisterciensis prope Gedanum in Prussia, ut martyris & Sancti, memoriam annuntiat Henriquez, quem & Chalemorus & Bucelinus in suis Menologiis sunt secuti. At non allegat ea cultu ecclesiastici indicia, quibus de eo nobis constare possit.

Clara Bugia, virgo Ordinis S. Clara Venetiis, laudatur cum titulo Beatae apud Benignum Fremant in Opere Belgico de Vitis Servorum Dei Ordinis S. Francisci ad hunc diem, ubi compendiosam dat Vitam. Verum certa publici cultus indicia non affert: & Waddingus, qui Claræ gesta memorat ad annum 1514 num. 12 & seqq. Beatae titulo eam non honorat. Quare

- A** re eam interim pretermittimus, ut & Beatricem Venieri, quam simili titulo honorat Freemanus.
- Ervagindi Conf. meminit codex Bruxellensis in Usuardo Sollerii. At illum, cum ponatur in Wastagio, eumdem credimus cum Chraundo, aut Rodingo, cuius nomen varie admodum scriptum & luxatum reperitur, & de quo hodie agemus.
- Martyres aliquot & forsan etiam confessores tanta cum confusione & luxatione nominum proferuntur hodie in Martyrologiis Hieronymianis, ut nec de numero illorum, nec de loco martyrii aut mortis, certi aliquid statuere valeam. Quare satis mihi erit apographorum verba hoc transferre. Textus Florentinii post annuntiatam Chalcedone S. Euphemiam, de qua pridie egimus, sic habet: Saleosi. Suiportio depositio S. Pauli episcopi. Macrobi. Gaudiani. Yfici episcopi & martyris. Codex Corbeiensis, ibidem in Annotatis laudatus, tantum differt in ultimo, quem ita annuntiat: Isici martyris. Magis differt vetustissimus codex S. Willibrordi, seu Epternacensis, apud Florentinum Antverpiensis dictus, cum ista contineat: Saleoti, Stoporci, Paulini episcopi, Macrobi, Gaudiani, Husici. Hic omnia videntur esse Sanctorum nomina, omnesque videntur locari Chalcedone cum S. Euphemia, cum in aliis Suiportio, locum potius insinuare videatur, quam nomen Sancti. Tria Martyrologia contractiora, in multis invicem consentire solita, tres ex omnibus sine loco afferrant, eosque iisdem his verbis enuntiant: Pauli, Isici martyris, Macrobi. In aliis Martyrologiis vetustis nihil de his invenio.
- Madilama, ut sancta virgo Martyr, reperitur in Faslis Alexandrino-Ethiopicis apud Jobum Ludolfum. Ejusdem fit mentio in alio Coptorum Menologio, imperite Latine reddito, ubi virgo vocatur sine mentione martyrii. Castellanus Madilamam memoravit ex laudatis Faslis. At nobis non satis nota est ad eamdem inter Sanlos locandam.
- Germanus abbas notatur in additionibus Bruxellensibus ad Grevenum; sed sine adjunctis, ex quibus nosci possit.
- Hodiani nomen est in Martyrologio Augustano. At legendum Gordiani, de quo cum duobus Sociis infra agetur.
- Landomari, in indice Laudomari, episcopi confessoris, meminit Florarium Ms. Sanctorum. Aut nomen corruptum est, aut Episcopum illum necdum novimus.
- Leandræ virginis mentio est apud Grevenum, & in Florario Ms. Sanctorum, at nihil adjungitur. Suspicer esse nomen luxatum aut S. Landradæ, aut alterius Sanctæ, vero nomine satis nota.
- Stephanus, Conversus Ordinis Cisterciensis, in Clara-valle, cum titulo Beati, memoratur in Menologiis Cisterciensibus, ac miraculis post mortem clarifice dicitur; sed nulla proferuntur publici cultus indicia.
- B. Ursulinæ virginis mentio est in additionibus Ms. Bruxellensibus ad Grevenum; sed sine aliis adjunctis: neque ullibi quidquam de beata aliqua Ursulina reperimus.
- Robertus Bellarminus, ex Societate Jesu S. R. E. Cardinalis, magnâ sanctitatis famâ hoc die obiit Roma. Verum necdum de viro virtutibus & meritis alias inclito agere possumus: actu-
- ros tamen aliquando aut nos aut posteros nostros confidimus.
- Desiderii martyris hodie meminit Martyrologium Morbacense apud Martenium tom. 3 Anecdot. Puto designari S. Desiderium episcopum, ut fertur, Rhedenensem, qui cum Reginfrido archidiacono suo occisus est in Alsacia. Desiderii simul & Reginfridi meminit Martyrologium Usuardinum Hagenoyense, bac ex parte annetum, ut & Greveni editio. Solum Desiderium ponit codex Montis Sancti cum titulo Rudunensis episcopi. Plura Martyrologia utrumque simul annuntiant xviii Septemb.
- SS. Joannis, Victoris & Stephani martyrum apud Marsos memoriam in utroque Sanctorum Catalogo hodie recolit Ferrarius. Verum ipse eosdem reducit die sequenti, quo coluntur xviii Septemb.
- SS. Sophia & Irene MM. hodie memorantur in Menologio Sirletiano. At redeunt die sequenti, quo adscripta sunt Martyrologio Romano & Menais xviii Septemb.
- S. Eustorgius Mediolanensis episcopus memoratur hodie in Florario Ms. Sanctorum. At in Romano Martyrologio & in Mediolanensi xviii Septembris.
- S. Thomæ à Villa nova episcopi hodie meminit Balinghem in Kalendario Mariano. Colitur in Ecclesia die xviii Septemb.
- Constantini, alias Constantii, aut Constantiae, cum socio Santino aut Sanctia, meminerunt apographa Hieronymiana; annuntianturque in Nocera aut Nuceriae, quod in idem recidit. In contractioribus, qua apud nos data sunt tom. vii Junii, magna similiter est varietas. Cum tamen ubique Nuceria assignetur horum Martyrum palestra, ibique tam in Martyrologio Romano, quod pro ordine dierum sequimur, quantum fieri potest, quam in aliis pluribus, memorentur biduo serius Felix & Constantia martyres, omnes istas varietates remittimus ad xix Septemb.
- Martyrum centum hodie meminit Galeinus cum Meneis, ubi hi annuntiantur in Egypto; & mox agitur de Peleo & Nilo, ac denum de Martyribus Palæstinis. De omnibus ipsis simul agitur in Menologio Basiliano, quo etiam die Romano Martyrologio inserti sunt, xix Septemb.
- Simon eremita Camaldulenensis cum titulo Beati ad hunc diem memoratur apud Castellum; sed à pluribus refertur ad diem, quo obiisse etiam legitur in Historia Ordinis Camaldulensis lib. 2 cap. 50, & quo cultus examinari poterit, xix Septembris.
- S. Hiltrudis elevatio commemoratur apud Molanum, aliosque martyrologos recentiores. De Hiltrude agetur cum Martyrologio Romano ad xxvii Septemb.
- Sigebertum regem Orientalium Anglorum hodie dat Castellanus. At Martyrologio Anglicano inserius est ad xxvii Septemb.
- S. Francisci stigmata hoc die celebrantur in Ecclesia, & in multis Martyrologiis. At de iis agetur, quando dabitur Sancti Vita, die iv Octobris.
- Monachi conf. in Hibernia mentio fit in impresso Catalogo Sanctorum Hibernie, notaturque hic dies 17 Septembris, ac laudatur Martyrologium Carthusianorum, cuius auctoritas nobis non sufficit, presertim cum in variis Sanctorum Hibernorum catalogis eumdem non reperiamus. Redit tamen Monachi memoria in Greveno, quo die

A die ulterius de cultu inquire poterit, ad xvii Octob.
S. Florentii Auracensis (lege Araucani) episcopi & conf. mentio est in Florario Ms. Sanctorum. At toto mense e loco suo motus est; nam colitur xvii Octobris.
Theodote martyr Menais impressis hodie inserta est cum prolixo elogio. At eadem recurrat in Menais, quo etiam die est in Menologio, cum Socrate presbytero xxi Octobr.
S. Gebetrudis, Habendensis in Lotharingia abbatissae, inventio hodie memoratur in Usuardo Sollerii nostri ex codice Montis-Sancti. Natalis S. Gebetrudis, ut jam insinuatum est ad 20

Augusfi, veniet die viii Novembris. Tobias, quintus episcopus Hierosolymitanus, inseritus est Martyrologio universali à Castellano, forte ob ea, qua ex Theodorico Pauli dedit Papebrochius noster in Catalogo Patriarcharum Hierosolymitanorum ante tom. III Maii pag. vi. At jam observavit ibidem Papebrochius, memoriam Tobiae, cuius gesta ignota sunt, neque in Græcorum, neque in Latinorum Fastis ullis antiquis occurserunt. Addit tamen Tobiae Hierosolymorum episcopi memoriam recurrere, (quando res ulterius examinari poterit) in Florario Ms. Sanctorum ad xvii Decemb.

DE SS. HERACLIDE ET MYRONE

EPISCOPIS MM. IN CYPRO INSULA.

SYLLOGE.

B

Ex Martyrologiis & Vita S. Auxibii.

J. S.

E

SEC. I ET
FORTE II.
Horum
Martyram
memoria in-
Fatis &
culius:

Enodium Gracorum, quod Latinum fecit Sirletus, hodie tres unda Martyres videtur annuntiare, cùm ita habeat: Eodem die natalis beatorum martyrum, Heraclidi episcopi Tamasi Cypri, & sanctarum seminarum Sophiæ & Irenæ. Verum Sophia & Irene disjunguntur ab Heraclide in Meneis, & ibi, uti & h̄c rursum, membranantur die sequenti, quo de illis agemus cum Martyrologio Romano. In Meneis impressis alias cum Heraclide hodie jungitur. Græce enim habent, que subjungo Latine: Eodem die sacrofæctorum martyrum Heraclidi & Myronis episcoporum Tamasiensium in Cypro. Poteſt ſanè eodem die utrinque memoria celebrari, etiamſi eodem die & anno non ſint defuncti, ſi ejusdem civitatis fuerunt episcopi. Lequienus in Oriente Christiano tom. 2 col. 1059 Heraclidem primum, & Mironem secundum ponit inter episcopos Tamasiensium in Cypro, laudatque Stephanum Lusnianum in Historia Insulae Cypri, que mibi deest. Lusnianus igitur non modo utrumque statuit episcopum, & utrumque martyrem; ſed etiam, teſte Lequieno, Ejus (Mironis) natalis solemnitatem mense Septembris à Cypriis agi ſolitam ait ipſo die, quo Heraclidis.

2 Verum memoriam lapsus est Lequienus, dum hunc diem ex Menologio Gracorum dicit eſſe xxvii Septembris, cùm fit xvii ejusdem mēſis dies. Hoc die memoria horum Sanctorum etiam reperitur apud Maximum Cytheraum: & Ferrarius S. Heraclidem inseruit Catalogo ſuo generali, ſed fine Socio, quod ignorare Menea Greca. In his annūtiationi adduntur duo hi versiculi:

Πορφύτες Ηρακλείδης καὶ Μύρων,
Οτις προσπέχθυσαν ὡς ὄσμη μύρων.
Rogo impositi Heraclides & Myro,
Deo oblati ſunt ut odor unguenti.

Hi versiculi utcumque inſinuant, igne combuſtos fuſſe Sanctos. Id tamen ex illis omnino certum non eſt, quia anclor fortalē metaphoricē loqui voluit; rogoque uti potuit pro qualcumque corporis affl-

Septembris Tomus V.

elione Martyribus illata. Utrum ſatis quoque certum fit, Myronem fuſſe ſuccēſorem Heraclidi in episcopatu Tamasiensi, non definio. Imo magis credo, S. Heraclidem ab initio Salaminenſem potius fuſſe episcopum, quam Tamasiensem. Certè id magis conforme videtur. At illis mox landandis, ex quibus geſta ipſius utcumque innoſcunt. Uraque autem urbs apud antiquos notiſſima eſt. Salamis, aut Salamine, poſtea nomen mutavit, & Conſtantia dicta fuit, ac tum certe fuit totius Cypri metropolis ecclæſiaſica.

3 Paucā porro, qua de S. Heraclide invenimus ſcripta, leguntur in Actis S. Barnabæ parum certis, & in Vita S. Auxibii Solorum in Cypro episcopi, que etiam auctorem non habet coeūm; ſed aliquot ſeculis poſteriorē. In Actis S. Barnabæ, ſub euentito nomine Joannis Marci ſcriptis, & apud nos editis ad xi Junii, ſive tom.

2 diclī Mensis, ad propositum noſtrum auctōr de S. Barnabæ, & S. Joanne Marco, cuius perſonam aſſumit, narrat ſequentia: Cūmque ab urbe La- pitharum (nota in Cypro) egressi fuſſemus, per montes transivimus, & venimus in caſtellum no- mine Lampadifum... Illic invenimus Heracleo- nem, & apud eum diversati ſumus. Hic erat ab urbe Tamasiortua, qui venterat, ut ſuos viſeret. Quem cūm Barnabas inſpeſiſſet, agnovit eum eſſe, cui aliquando in urbe Cithienium occurrit unā cum Paulo; cui & Spiritum ſanctum dede- runt, & mutato nomine Heraclidem appellārunt: eumque in iſula Cypro episcopum ordinavimus, & ecclæſiam in ſpelunca apud Tamafum, & fra- tres, qui erant illi, unā cum ipſo inſtructos con- firmavimus, & Dei sermonem illi commendavimus. Secundum haec S. Heraclides fuit conve- ſus à S. Paulo & Barnabae, quando hi fue- runt in Cypro, ut refertur in Actis Apoſtolorum cap. 13. Episcopus verò ordinatus eſt a Bar- nabæ & Joanne Marco, qui navigarunt in Cy- prum, poſquam Barnabae à Paulo ſeparatus eſt, ut legitur Act. 15 ¶ 39. Deinde in diclī S. Bar- nabæ Actis pag. 434 rurſum de S. Heraclide fit menio. Nam ubi auctōr dixerat, ſe cum Bar- na- ba

S. Heraclides conve- ſus à S. Paulo, deinde à S. Barnabae ordinatus epiſcopus,

F

epiſcopi am-
bo fuerunt in
Cypro.

N n n 2

AUCTORE

J. S.

Pauli man-
dato posita
S. Auxi-
bius

ba venisse Salamina, & ad loca vicina, hec sub-
jungit: Ibi rursus Heraclidem invenimus, quem
studiosè Christi Euangelium prædicare docuimus.

4. Hisce conformia reperiuntur in Vita S. Auxibii Solorum in Cypro episcopi, qua data est a-
pud nos ad xix Februarii, sive tom. 2. Nam Bar-
nabas dicitur in secunda sua peregrinatione per
Cyprum cum Joanne Marco venisse Salaminem:
& deinde additur: Cumque Heraclidem insulæ ar-
chiepiscopum invenissent, agnatum prædicandi
Christi Euangelii rationem eum edocuere, ecclæ-
sias atque in eis ministros constituere, eumque
complexi, in pace solverunt. Postea in iisdem A-
ctis dicitur S. Paulus Apostolus misisse Epaphram
& Tychicum, aliosque nonnullos in Cyprum...
ad Heraclidem insulæ archiepiscopum, eidem scri-
bens, ut Epaphram Paphi, Tychicum Neapoli
episcopum constitueret, in urbibus vero aliis altis
colloca: sed & in urbem, inquit, Solorum de-
scende, in eaque virum Romanum, Auxibium
nomine, perquire, eumque Solis constitue epi-
scopum... Litteris, quas Apostoli miserant, ac-
ceptis & perfectis, exemplo B. Heraclides nihil
cunctatus, id, quod jubebatur, præstitti. Cum-
que Solos ingressus, B. Auxibium investigaret, in-
dicatum est ipsi, ecquo is in loco habitat. Ur-
be igitur egressus in locum Dios, sive Jovis, di-
stum, illum ibi reperit, & post mutuam saluta-
tionem & complexum, hisce B. Heraclides ver-
bis usus est: Fili Auxibi, ad te à Christi Apo-
stolis missus sum.

episcopum
Solorum
constituit:

5. Quousque hoc in loco delitescis, nec te i-
pse ostendis? Quamdiu abscondis lucernam sub
modo, ac non potius ponis super candelabrum
Salvatoris, ut luceat iis, qui hac in urbe sunt?
Agesis in posterum, & eos, qui in idolatriæ
tenebris versantur, illumina. Agedum, esto deinceps
præco veritatis. Quousque pecuniam absconde-
s, quam à Domino tuo accepisti? Septuplo
illam lucro cumula. Contende tu quoque audi-
re! Euge serve bone & fidelis: in modico fide-
lis esto: supra multa te constituam. Num sacram
audiisti Scripturam dicentem, quod qui seminant
in lacrymis, in exultatione metent? Semina præ-
senti hac hieme, ut in exultatione & cum pace
metas. Ne timeas eos, qui occidunt corpus; sed
eum, qui potest animam & corpus perdere in ge-
henna. Ipse enim dixit: Ecce ego mitto vos si-

Cicut oves in medio luporum. Et rursus: Quando
tradent vos ducibus & regibus, ne sitis solliciti,
quomodo aut quid loquamini: sanctus enim Spi-
ritus docebit vos, quæ loqui oportet. His dictis,
sanctus Heraclides, adjuncto sibi sancto patre
Auxibio, civitatem ingressus est. Et facta oratio-
ne, ecclesiae formam, ambitu quidem parvam,
sed Christi gratiâ magnam, in terra delineavit.
Eoque totum canonem ecclesiasticum, ut ab A-
postolis ipse didicerat, edocto, Numinique com-
mendato, post osculum ei impressum, in suam se-
civitatem recepit. Hacenus Vita S. Auxibii. At
necessario fatendum est, tam hanc, quam Vitam
S. Barnabe mendis non carere, nec fidei esse indu-
bitate.

6. Quapropter notanda sunt nonnulla, quæ in
allegatis minus certa, aut etiam non satis proba-
bilia videntur. Primo, quod dicitur de Epaphra
missio in Cyprum, ut Paphi episcopus statueretur,
non facile se admitturum, jam observavit Solle-
rius noster ad xix Julii in S. Epaphra, qui pas-
sim creditur Colossensis fuisse episcopus, & certè
Colossensibus aliquo tempore prædicavit. Attamen
certi erroris argui nequit auctor Vita: nam EPA-
PHRA, postquam jam Colossensibus prædicaverat,
captiuus Roma fuit cum Paulo. Non manst igi-
tur constanter apud Colossenses, ita ut postmodum
in Cyprum mitti potuerit, ibique episcopatum ac-
cipere. Lequienus in Oriente Christiano tom. 2,
col. 1059 inter episcopos Paphi primum nominat
Epaphram ex allegata Vita, sed fide relitta pe-
nes auctorem. Dubium similius est, quod additur
de Tychico ad episcopatum Neapoleos in Cyprum
destinato: nam Tychicus variis civitatibus tribui-
tur episcopus, ut videri potest ad xxix Aprilis,
ubi breviter de Tychico actum. Nolim sane con-
tendere, Vitam S. Auxibii esse irrefragabilis au-
toritatis; at monumenta, quæ pro aliis Tychici
episcopatibus afferuntur, non sunt certè majoris
ponderis, sed potius levioris. Laudatus Lequienus,
qui col. 1061 Tychicum ponit primum Neapoleos
episcopum, alium ejusdem nominis producit Nea-
politanum episcopum multò posteriorem.

D
verum exre-
latis aliqua
non omnino
certa,

7. De Actis S. Auxibii, ex quibus pleraque de
S. Heraclide deprompsimus, jam observavit Bollan-
dus noster, scripta non fuisse ante tempora Con-
stantini Magni, sive ante seculum IV, quia in
illis legitur, Salaminem urbem tunc Constantiam
fuisse dictam; quo verò tempore scripta fuerint,
difficiliter dici posse. Ex hisce, ut etiam ex an-
notatis quibusdam Bollandi satis liquet, non esse
irrefragabile illius Vita S. Auxibii auctoritatem,
cum auctor duobus aut tribus, ut minimum, se-
culis posterior sit sancto Auxibio. Attamen talis
quoque non est Vita illa, ut inter aperi fabulosas
computanda veniat. Tillemontius quidem tom. 2
Monument. Eccl. notâ 5 in S. Joannem Marcum,
Acta S. Auxibii, etiam agnoscat scripta esse cum
gravitate, multò vehementius accusat, & ad tem-
pora longè posteriora reducere conatur. Verum le-
ves omnino sunt objectiones: neque enim vox ar-
chiepiscopus Vita inserta evincit, ipsam seculo IV
posteriorem esse; neque id ostendit illa alia Til-
lemontii objecio, ut facile probari posset, si hic lo-
cus talem disputationem exigeret. At nunc alia me
vocant. Quare de aetate S. Heraclidis solum obser-
vo, verisimiliter defunctorum esse seculo I, quo eti-
am vitam finire potuit S. Myro, maxime si u-
terque martyrio coronatus est, ut habent Menea.
Quia tamen ea epocha minus certa est pro S. My-
rone, dubitanter epocham posui: Seculo primo,
& forsitan secundo. Episcopatum S. Heraclidis non
affixi certè civitati, quia vocatur ubique in Actis
Archiepiscopus Cypr. Lequienus Heraclidem pri-
mo ponit Tamassi, deinde Salamine; Myronem
vero Tamassi Heraclidis successorem.

E

ui nec Acta
S. Auxibii:
annus emor-
tuus igno-
ratus.

F

DE S. ARIADNE MARTYRE

PRYMNESIÆ IN PHRYGIA SALUTARI.

J. S.

Ex Martyrologio Romano & Fastis Græcis.

SUB A-
DRIANO
VEL AN-
TONINO
PIO.
Memoria
Sancṭe in
Fastis sa-
crais : elo-
gium ,

D hunc diem transluit Baro-
nius S. Ariadnen martyrem ,
quam in Martyrologio Romano
memorat his verbis : In
Phrygia sanctæ Ariadnæ mar-
tyris sub Hadriano imperato-
re. At Gracorum. Fasti omnes consentiunt in
diem sequentem , ubi Menologium , ab Eminentissimo
Sirleto Latine redditum , ita habet : Item
sanctæ martyris Ariadnæ , quæ sub Adriano im-
peratore martyrii certamen consecit , propterea
quod idola excraretur , & Christi fidem colens ,

B pro illius confessione sanguinem fudit. Menolo-
gium Basiliandum Sanctam longiore , & nonnihil
diverso elogio celebrat. Hoc ex Latina interpre-
tatione hoc transfero : Ariadne martyr floruit A-
driano & Antonino imperatoribus. Hæc Chri-
stiana , & cuiusdam opulentis hominis , qui Phry-
giae principatum tenebat , serva , die quadam ,
cum filii heri sui natales celebrarentur , com-
pellitur idolorum fanum unum cum illis ingredi ,
festumque diem agere. Quod cum facere nollet ,
crudelissime cæditur. Deinde carceri tradita , in-
ediâ maceratur. Inde educta , ad regionis præ-
ficiūm adducitur , ut torqueretur : à quo iterum
impulsa idolis sacrificare , cum ad id induci ne-
quiret , suspenditur , & in lateribus scalpitur. Mox
soluta è carcere , correpta occasione , ad montem
fugam intendit. Quod ubi cognovere milites , in-
secuti cum gladiis eam sunt. At illa , cum sibi
nullum patere effugium cerneret , Deum oravit ,
ut ab illis liberaretur : statimque discissa divino
nutu petra illam exceptit : iterumque clausa &
coagamentata , eidem gratias agenti ac decedenti
pro sepulcro fuit.

2 Hac ultima multis videri poterunt fabulosa.
Attamen illa novo iterum prodigo augentur in
Meneis impressis , quæ alias consentiunt de qua-
titate Sanctæ , & de occasione martyrii. Graeca
huc non transfero , quia jam impressa sunt , &
quia elogium non videtur tanti faciendum : sed
elogium fideliter Latine redditum subjungo : Hæc
Adriano & Antonio * imperantibus decertavit ,
ancilla cuiusdam Tertilli , viri principis Prymne-
siæ civitatis in Phrygia Salutari. Et quia recusa-
bat natalem herilis filii in fano idolorum cele-
brare , atrociter cæsa est & dimissa. Cum autem
rursus eam persequeretur præfectus ; appropin-

quans ad aliquam petram , rogavit Deum , ut
liberaretur. Discissa autem divino nutu petra ,
in medio illius inventa est , petris rursum coëun-
tibus. Viri verò , qui illam insequebantur ,appa-
ritione angelorum equis insidientium & haftas te-
nentium oceisi sunt & perierunt. Tam discissa
petra , quam angelorum apparitio , ad fabulas
amandande videntur. In Meneis adduntur hi
versiculi :

Σωζει παγεῖσα τὴν Αριάδνην πέτρα
Χριστὸς γὰρ αὐτὴν λοχεῖται ζῶντα πέτρα.

Servat discissa Ariadnen petra :

Christus enim ipsam visitavit vitæ petra.

In Synaxarib , quod olim fuit Sirmondi , additur ,
Ariadnen alio nomine etiam Mariam suisse di-
cam , quod alibi non invenio.

3 Quod spectat ad tempus & locum martyrii , tempus & lo-

cus martyrii .

si eorum dicta de tempore conciliare vellemus ,
dicendum esset , S. Ariadnem passam esse anno
138 , quo Adrianus Antoninum Pium adopavit
& cesarem fecit , quoque ipse deinde mortuus est ,
& Antoninum habuit successorem. Nam sic aliquo
modo verum esset , sub Adriano passam esse San-
ctam , & passam esse sub Adriano & Antonino.
Verum tanta non est autoritas monumentorum
allegatorum , ut multum nos torquere debeamus
ad asserta omnia concilianda. Quapropter mar-
tyrium fixi sub Adriano vel Antonino Pio. Lo-
cus martyrii in Meneis propriè assignatur , quia
in Menologis ; quæ tamen loco in Meneis assi-
gnato non repugnant. Dicitur Tertillus Sanctæ he-
rus suisse primus τῆς Προμητῶν Πόλεως , eaque
ponitur in Phrygia Salutari. In enumeratione autem
urbium & provinciarum Orientalis imperii , quæ
fecit Hierocles Grammaticus , apud Bandurum
in Imperio Orientali pag. 41 inter civitates Phry-
gia Salutaris nominatur Πρύμνης ή Prymneus ,
quam indicatam existimo. Nam etiam apud Cel-
larium in Geographia antiqua tom. 2 pag. 89
inter urbes Phrygia Magna , cuius pars deinde
Salutaris dicta fuit , occurrit Prymnesia aut Prym-
neus ; advertitque auctor in Notitia episcopa-
tuum Phrygia Salutaris haberi ή Προμητών , ubi
scribitur eodem planè modo , quo in Meneis.
Fuit hac civitas episcopal , ut videri potest apud
Lequienum in Oriente Christiano tom. 1 pag. 843 .
ubi aliquos recenset illius episcopos.

E

F

DE S. JUSTINO PRESB. MARTYRE

R O M E

C O M M E N T A R I U S P R A E V I U S .

§ I. Sancti memoria diversis diebus in Martyrologiis,
& cultus.

CIRCA
AN. CCCLIX.
Sanctus hoc
die à variis
annuntiatus
et confessus,

B Anctum Justinum presbyterum diversis diebus plurima annuntiant Martyrologia cum nonnulla diversitate: alia enim martyrem faciunt, alia confessorem. Primum ex omnibus, qua Justinum memorarunt ad hunc diem xvii Septembri, est Romanum parvum, à Rosweydo editum, in quo sic habetur: Romæ, Justini presbyteri, ad quem beatus Laurentius in vico Patricii nocte venit. Ad eo ad eundem diem longius contextuit elogium, ita scribens: Item Romæ via Tiburtina, ad S. Laurentium, natale B. Justinii presbyteri, quem beatus Sixtus ordinavit. Ad quem beatus Laurentius in vico Patricii in crypta Nepotiana nocte venit, ut thesauros sibi à sancto Sixto commendatos pauperibus erogaret. Cui & dixit: Comple votum meum, ut laventur pedes Sanctorum & vestri per manus meas. Beatus Justinus respondit: Hoc Dominum præceptum est: fiat voluntas Domini nostri Jesu Christi. Et posita pelle, misit aquam, & lavit omnium virorum pedes. Veniens autem ad B. Justinum, coepit primò osculari pedes ejus & lavare. Et ubi lavit omnium pedes, commendavit se beato Justino. Hic ejusdem martyris corpus honorifice sepelivit in prædio Cyriacæ videlicet, quam idem martyr facto signo Christi, & posito super caput ejus linteo, de quo exterferat Sanctorum pedes, ab infirmitatibus capitum sanavit. Hic sanctum Hippolytum & Concordiam, Irenæum, Abundium, Cyrillam filiam Decii cæsaris, martyres, & alios plurimos sepulturis condidit. Et persecutione Decii, Galli, & Volusiani, confessionis gloriæ insignissimus fuit. *Hactenus Ado, qui pra otulis habuit Acta S. Laurentii, ex quibus omnia sunt accepta, ut inferius ostendam: atque ea est ratio, cur de martyrio ejus taceat. Usuardus S. Justinum eodem die ut confessorem Martyrologio suo inseruit, ut & Notkerus, sed uterque multo brevius. Accedit antiquum Martyrologium, quod ex Trevirensi codice edidit Martenius tom. 6 Collect. Amp., ubi brevissime ad hunc diem legitur: Et Justini confessoris.*

*ab aliis ad
iv Augusti,
partim ut
confessor,
partim ut
martyr,*

C In multis item antiquis Martyrologiis ejusdem sancti Justini memoria recolitur ad iv Augusti. Rabanus hic habet: Sancti Justini confessoris Christi, de quo narratur in Passione Xisti atque Laurentii, quod multos ad fidem Christi converteret, nec non & sanctorum martyrum (*corpora*) sepeliret. Notkerus: Item Justini presbyteri, de quo narratur in Passione sancti Laurentii, quod multos ad fidem Christi convertere, & plurimorum martyrum corpora sepeliret.

Hieronymiana apographa eodem die Justini obscuris meminerunt, claris alia Martyrologia mox laudanda eundem ut martyrem annuntiant. Hac de causa Sollerius noster in Pretermisis ad iv Augusti dubitavit, an idem sit Justinus, qui in Hieronymianis aliquando Justinus, alias Justus vocatur, observavitque, certò eundem esse, qui illo die à Rabano & Notkero sine martyris titulo; à Wandelberto vero & aliis ut martyr laudatur. Wandelberti verba hac sunt:

Justinus pridie proprio celebratur honore Presbyter in numero Sanctorum, cæde peremptus

Crudeli, exquirens tumulos qui condecoravit.

Plurima Martyrologii Usuardini ancilia Wandelberto consentiunt de Martyrio S. Justini. Illud afferunt codices MSS. apud nos laudati, Antverpiensis maximus, Ultrajectensis, Leydensis, Lovaniensis, Centulensis, Bruxellensis, Aquincimetus, unus Regina Suecia, quibus accedunt editiones Greveni, Belini & Molani: at genus martyrii ab his non explicatur.

F 3 Codex Hagenensis genus mortis exponit, atque habet sequentia: Item Romæ viâ Tiburtinâ, natale S. Justini presbyteri & martyris, qui sub persecutione Decii & Galli atque Volusiani imperatorum, confessionis gloriæ insignissimus fuit, & multos sepelivit martyres, & plures Christianos in domo sua abscondens, & alimenta præbens, tandem per pontem in Tiberim præcipitatus martyrium complevit. Unde accepit auctor, ea morte peremptum esse S. Justinum, me planè latet, cum neque in Actis, neque apud alios scriptores antiquos inveniam, eo modo Sanctum esse defunctum. De martyrio tamen recentiores plerique, partim ad iv Augusti, partim ad hunc xvii Septembri consentiunt. Ex his Baronius in Martyrologio Romano Sanctum laudat verbis sequentibus: Romæ viâ Tiburtinâ natalis sancti Justinus presbyteri, qui in persecutione Valeriani & Gallieni confessionis gloriæ fuit insignis. Hic beati Xisti Pontificis, Laurentii, Hippolyti, aliorumque plurimorum Sanctorum corpora sepelivit, ac demum sub Claudio martyrium consummavit. Piazza in Hemerologio sacro ad xvii Septembri testatur, S. Justinum coli ut martyrem in ecclesia S. Laurentii extra muros, ubi, inquit, jacet sepultus in angulo confessionis. Addit, ibi venerationi fidelium exponi ipsius caput, & unum brachium, atque altare esse S. Justino dedicatum. Eudem coli affirmat in ecclesia S. Praxedis, ubi alia pars corporis asservatur; & in ecclesia S. Laurentii in Lucina, ubi exponitur brachium. Aliquid etiam reliquiarum attribuit ec-

Rome in variis ecclesiis ut martyris cultur;

E

F

cle-

A clesis sancte Mariae Majoris, sancti Clementis, & S. Laurentii in Panisperna. Addit, olim in atrio S. Petri ecclesiam fuisse S. Justino dicatam, & turrim ab eodem denominatam. In aliis quoque regionibus coli S. Justinum ob translatas eò reliquias, inferius videbimus.

4 *Baronius in Annotat. ad Martyrologium Romanum de Actis S. Justini ita scribit: Intextus sunt ejus res gestae in Actis S. Laurentii martyris: seorsum autem positas, & uberiori conscriptas habemus in nostra bibliotheca, ubi legitur, illum non tantum Valeriani & Gallieni temporibus fuisse gloriâ confessionis illustrem, sed etiam supervixisse ad tempora Claudi imperatoris, tuncque martyrio coronatum fuisse. Sanè quidem Wandelbertus, & antiquiora monimenta eumdem appellant martyrem. Hec eo loco Baronius; sed in Annalibus sub Claudio II imperatore non meminit de martyrio S. Justini, licet ibidem ad annum 269 agat de multis martyribus per Justinum sepulture traditis. Eadem enim causa, quâ alii martyrologi S. Justinum ut confessorem memorârunt, alii ut martyrem, effecit, ut Baronius, dum secundum Annalium tomum elucubrabat, ipsius martyrium videatur ignorasse; illud verò cognoverit, quando Martyrologium Annotatis illustravit. Ado nimurum, aliquique ipsum secuti, non viderant nisi Acta S. Laurentii, in quibus de Martyrio S. Justini nihil legitur, eaque occasione ipsum pro confessore habuisse videntur. At Wandelbertus, aut ipsa Justini Acta vidit, prout deinde vidit Baronius, aut illius martyrium aliunde didicit. Itaque martyrologorum quorundam de martyrio silentium non potest impedire, quominus S. Justini presbyteri martyrium pro certo & indubitate habeamus.*

Acta hec, que vidit Baronius, que pre manibus habeo, non modo martyrium afferitur, sed latè etiam describitur. Nostrum apogaphum noratur exscriptum ex codice Ms. Vallicellensi, additumque haberi etiam in codice Lateranensi. Dubitare nequeo, quin eadem sint Acta, que vidit Baronius, cum quod dicat, habemus in nostra Bibliotheca, id est, in Vallicellensi; tum quod omnia Baronii dicta nostris congruant. Acta porrò illa nec auctoris coetanei sunt, nec ab homine peritò sunt scripta, nec multum auctoritatis habere possunt, cum erroribus aliquot non careant. Attamen tam aperie fabulosa non sunt, aut talia, ut facta precipua, que de S. Justino narrantur, pro veris haberi nequeant. Quapropter Acta illa, debitissimis annotationibus illustrata, inferius edenda censui. At cum de S. Justino multa etiam legantur in Actis S. Laurentii, apud Surium editis ad x Augusti, que Pinus noster edere noluit, quia fabulis saltem sedata sunt; ex his huc traducam spectantia ad Justinum: hec enim pleraque talia sunt, ut credere possimus vera esse, sicut multa alia vera & sanctorum Patrum auctoritate confirmata in iisdem actis leguntur.

6 Itaque primò laudata S. Laurentii Acta apud Surium de gestis inter Laurentium & Justinum hec habent: Beatus Laurentius audivit, in vico Patricii multos Christianos in crypta Neapoliana adunatos. Eò accedens cum rebus, quæ essent Sanctis necessariae, comperit ibi esse homines promiscui sexus ferme septuaginta tres, intransque cum lacrymis, pacem omnibus impetravit. Erat illic Justinus presbyter, à beato Sixto ordinatus, ad cuius pedes se misit beatus Laurentius, & ambo in pavimento volutabantur, atque invicem osculabantur pedes. Dixitque be-

tus Laurentius ad beatissimum Justinum: Complete votum meum, & laventur pedes Sanctorum & vestri per manus meas. Justinus presbyter dixit: Hoc Dominicum præceptum est: fiat voluntas Domini nostri Jesu Christi. Et accepta pelvi, misit aquam in eam, & lavit omnium virorum pedes: veniensque ad beatum Justinum, primò osculabatur pedes ejus, deinde lavit. Lotis omnium pedibus, commendavit se beato Justino. *Hec facta dicuntur, postquam S. Sextus Papa S. Laurentio prædixerat martyrium propinquum. Relato paulo post martyrio S. Sixti, dicuntur venisse clerici, presbyteri & diaconi, & pluri-mi è plebe Christiana, qui S. Sextum & socios martyres sepelierunt. At ex illis nullus nominatur, ita ut incertum sit, an inter illos fuerit S. Justinus.*

7 *At relato postea martyrio S. Romani militis, qui in certamine S. Laurentii conversus est, & ante ipsum coronatus, ut ad ix Augusti apud nos videri potest in S. Romano, mox de S. Justinus nostro hoc subjungitur: Venit autem Justinus presbyter noctu, collectumque corpus ejus sepelivit in crypta in agro Verano. Rursum, relatâ morte S. Laurentii, dicuntur tyranni abiisse, relicto corpore ejus in craticula. Et subditur: Porid summo mane rapuit illud Hippolytus, & e suis facultatibus condidit aromatibus & linteis, significavitque Justino presbytero... Itaque B. Justinus presbyter & Hippolytus, plorantes & multum tristes, tulerunt corpus ejus, venientesque in prædium viduæ Cyriacæ viâ Tiburtinâ, usque ad vesperam illuc deposituerunt illud in crypta viâ Tiburtinâ in eodem Cyriacæ viduæ prædio, in agro Verano, quarto Idus Augusti, jejunantesque celebrârunt vigilias noctis triduo cum multa Christianorum frequentia, nec cessarunt à luctu & lacrymis. Beatus verò Justinus presbyter obtulit Sacrificijum laudis, & participes ejus facti sunt omnes. De S. Cyriaca viuâ & martyre, de qua hic mentio est, actum est apud nos ad xx Augusti. Hippolyti verò, similiter memorati, martyrium cum Concordia & tota familia sua, de quibus apud nos ad xiii Augusti, in landatis S. Laurentii Actis continuò sequitur, relataque omnium morte, hec subjunguntur: Relictaque sunt corpora Sanctorum in campo juxta Nympham, ad latus agri Verani Idibus Aug. Noste eadem venit Justinus presbyter, collectaque eorum corpora eodem loco sepelivit.*

S. Concordiam diu quiescam,
8 Cœpit verò curiosè inquirere diebus multis corpus B. Concordiae martyris, & cum non inveniret, moerore affectus, non cessabat lacrymas fundere. Tertio decimo autem die ab Hippolyti passione Porphyrius miles venit ad cloacarium quemdam, sperans se in vestimentis B. Concordiae aurum, argentum & gemmas reperturum, dixitque cloacario: Si possis tacitum apud te habere; indicarem tibi quiddam non parum tuæ arti quæstuosum. Cloacarius respondit: Secretum apud me erit: tu modò dicas veritatem. Ait Porphyrius: Ante hos dies jussit Valerianus præfectus coram se Concordiam quandam è familia Hippolyti Christiani plumbatis interfici, & ejus mortuæ corpus projici in cloacam. Eam ego puto in vestibus suis habere margaritas & aurum. Cum esset autem cloacarius fidelis, & occulte Christianus, dixit ad Porphyrium: Demonstra mihi locum, & ego nocte quæram eam: atque, ubi invenero, nuntiabo tibi. Dicebatur verò cloacarius ille Irenæus: venitque ad Justinum presbyterum, & narravit ei omnia, quæ fecisset, &

in-

AUCTORE
J. S.

472 indicasset porphyrius. B. Justinus Presbyter gratias agens Deo omnipotenti & Domino Iesu Christo flexis genibus, cum lacrymis dixit: Eamus nocte, fili, ad cloacam. Respondit Irenæus: Sine, ut prius accedam ad Porphyrium. B. Justinus presbyter dixit: Vide, fili, ut sacramentum tibi creditum conserves. Abiit Irenæus ad Porphyrium, isque indicavit ei locum, venitque cum illo nocte, & invenerit sacrum corpus intactum: quærentes autem in vestibus ejus, nihil repererunt. Fugit ergo Porphyrius. Irenæus verò vocavit ad se Abundium Christianum, & cum illo attulit corpus B. Concordia ad Justinum presbyteram. Qui illud suscipiens, gratias egit Deo, & sepelivit apud corpora sanctorum Hippolyti & ceterorum.

*SS. Ireneum,
Abundum.
Multos con-
vertit,*

B 9 Altera die Valerianus id audiens, Irenæum & Abundium comprehensos, jussit vivos in cloacam detinergi: atque ita necati sunt vii Calend. Septemb. Eorum corpora beatus Justinus presbyter inde extracta sepultura mandavit juxta corpus beati Laurentii in crypta in agro Verano. *De SS. Ireneo & Abundio actum est apud nos ad xxvi Augusti. At laudata S. Laurentii Acta necdum tacent de S. Justino. Nam relata modo improbabilis Decii imperatoris morte, de Tryphoniam, quam uxorem Decii statuunt, sic pergunt: Uxor autem ejus Tryphonia venit ad beatum Justinum presbyterum, & cum filia Decii Cirilla misit se cum lacrymis ad pedes ejus, orans, ut baptizarentur. Eas cum gaudio exceptit B. Justinus presbyter, indixitque illis jejenum ad septem dies. Die septimo expleto, baptizavit eas: quæ res toto orbe divulgata est. Altera die Tryphonia orans reddidit spiritum; & corpus ejus beatus Justinus presbyter in ea sepelivit crypta, in qua humatus est S. Hippolytus, quintodecimo Calend. Novemb. Quid sentiendum de hisce, quæ certè parum probabilitatis habere videntur, examinari accuratius poterit ad xvii Octobris: quo die nomen S. Tryphonia Martyrologio Romano adscriptum est. Interim Acta sic pergunt: Ab illa die B. Justinus accurate pervestigavit, sicuti corpora Sanctorum abscondita essent, promisitque præmium militibus. Audientes autem milites Tryphoniam Decii uxorem cum filia Cyrilla Christo nomen dedisse, ad sex & quadraginta venerunt ad beatum Justinum presbyterum cum uxoriis suis: prostratique ad pedes ejus petierunt se baptizari.*

*osque mar-
tyrio corona-
tos deinde se-
pelit.*

10 Deinde B. Justinus, collecto omni clero, perquisivit, quis in locum B. Sixti substituendus & ordinandus esset. Et ordinaverunt venerabilem virum Dionysium, eumque consecravit Maximus Ostiensis episcopus. Obtulit autem ei ad baptismum Justinus presbyter quadraginta sex milites, & ab eo baptizati sunt in nomine Trinitatis. His auditis, Claudiu's princeps jussit comprehendendi Cyrilam, filiam Decii cæsaris, & milites.... Deinde narrato Cyrrilla martyrio, sequitur: Collegit autem corpus ejus beatus Justinus presbyter, & sepelivit cum matre ejus, ubi jam ante posuerat corpus beati Laurentii, quinto Calendas Novembbris. *De S. Cyrrilla latius agetur ad xxviii Octobris, quo colitur. Militum verò: qui cum ipsa comprehensi dicuntur, martyrium, latius examinandum ad xxv Octobris, quo leguntur in Martyrologio Romano, similiter subjungitur, & de sepultura eorumdem additur: Corpora illorum Justinus presbyter & Johannes nocte collegerunt, & sepelierunt in crypta, multis præsentibus Christianis, in via Salaria, in clivo Cucu-*

meris octavo Calendas Novembbris. *De cemeterio ad clivum Cucumeris, quod erat veteri via Salaria, & ubi sepulti sunt hi ultimi martyres, latè agit Aringhus in Roma subterranea lib. 4 cap. 35. Idem auctor lib. 4 cap. 16 fuisse tractat de cemeterio S. Cyriaca, quod erat in agro Verano juxta viam Tiburtinam, & in quo sepulti sunt omnes martyres superius memorati. In eodem etiam cemeterio sepultus demum est S. Justinus, tot Sanctorum sepulturâ clarus, ut habent Acta inferius danda.*

D

§. II. De reliquiarum translatione Frisingam: deque reliquiis in aliis civitatibus.

Q uamdiu in primo sepulcro manserit corpus S. Justini, certò non invenio. Illud liquide una tamen indubitarum mihi est, aut seculo ix elevatum fuisse, ant citius. Etenim anno 834 reliquia S. Justini presbyteri una cum reliquiis S. Alexandri Pape Frisingam translatæ videntur. *E* Hoc certè legitur in Officiis propriis ecclesie Frisingensis ad iv Augusti, quo festivitas Sancti ritus duplice celebranda prescribitur. Verba lectionis sexta hec sunt: Cujus venerandas reliquias anno post Christum natum octingentesimo tricesimo quarto, Calendis Julii, Hitto episcopus Frisingensis Romæ à Gregorio IV Papa post instantissimas preces obtinuit, easque unâ cum S. Alexandri Frisingam adduxit. Quæ multis & magnis miraculis in itinere attactu solius feretri claruerunt. Nam tertiana & quartana febre laborantes, sanati sunt. Quidam etiam mente captus, incolumis est effectus. Cæcus etiam per manum tractus ad feretrum, lumen recepit. *Hac abunde confirmantur ex Actis ipsis translationis, que accepimus olim ex codice Ms. bibliotheca universitatis Ingolstadiensis, transmittente Joanne Gamanio frequenter laudato in hoc Opere. Præmittitur Vita compendium, ex Actis S. Laurentii concinnatum, quo certi reddimur, agi de Justino hodierno, etiam si Frisinga colatur ut confessor, & die iv Augusti, quo hodiernus Justinus presbyter revera martyrio coronatus est. Non aliam autem causam esse putem, cur Frisingenses Justinum presbyterum colere cœperint ut confessorem, quæ quod sola viderint S. Laurentii Acta, extractumque ex iis de S. Justino compendium.*

12 Missa itaque inutili illo vita compendio, brevia translationis Acta, pro majorè saltē parte, hoc transfero: Anno ab Incarnatione Domini Dccccxxiv, xii Kal. Julii*, Icto venerabilis antistes Frisingensis Romam pervenit. Quem Papa Gregorius in die Pentecostes excipiens honorabiliter, ejus petitiones invititus admisit. Venerat namque pro sanctis Alexandro atque Justino. Post igitur allocutiones instantissimasque preces cor Apostolici* Dei est emollitum, & thesaurum illum tradidit pontifici. Ferimus igitur pretiosi ponderis nobilem sarcinam. Cives mirati, subito concurrunt. Fama Sancti totam concitat urbem, præcipue propter sanctum Alexandrum, qui quintus* post beatum Petrum pontificalem tenens cathedram martyrio est coronatus. Sanctum etiam Justinum presbyterum, cuius

*ab Hittone
episcopo ob-
teria, &
factis aliquot
in via mira-
culis,
* lege Junii.*

** supple vir-
tute*

** in Sex-
tus*

A jus mentionem facit Passio Laurentii levitæ, si-
bi de Roma tolli vehementer dolebant. Sequenti ve-
rò die venit tanta multitudo, quantam vix ca-
pere posse totam credes civitatem. Eximus ala-
cres, sed egressum nostrum subitus imber ac ni-
misius * inhibere non valuit. Geroldus qui-
dam, tertiana febre diu vexatus, tacto feretro,
Engelboldus verò, quartana febre laborans, fuit
sanati. Quidam coccus, Giac nomine, mente fuit
captus: qui ductus ad tabernaculum, meritis
Sanctorum ibi incolumis est effectus. Anemunt
quidam de nostris visum perdiderat: sed per ma-
num tractus, per feretrum lumen recepit. Tunc
& alia quā plurima, quæ testibus roborata,
qui pè sapit, inficietur.

* defam vo-
ces aliquot

Frisingam
translate.

B 13 Hujusmodi gratiarum rumore comperto
&c. Incipit hic auctor narrare, quantus fuerit
concurrus populi in oppidis & vicis, quos cum
sacris reliquiis transibant. At cogor aliqua omit-
tere, cùm plures voces in Ms. legi non potuerint,
& sic dictio redderetur prorsus imperfecta. Itaque
omissis illis, que exigui sunt momenti, cum Ms.
prosequor: Et erat jam veluti quadam lege san-
cūtum, ut ab obcurrentibus catervarum tur-
mis ed usque per octo sc̄re aut amplius spatio
milliarium Sancti deducerentur, donec quoque
aliarum villarum plebes cum crucibus obviā
properarent. Singuli turmarum globi sua signa fe-
rebant. Quibus præuentibus confusa multitudo
maxima permiscetur. Nonnumquam verò aut
profundæ paludes, aut asperimæ caules aqua-
rum, aut lapsus, aut angusti tramites, fauces
præruptæ, persequentes præpediebant; sed
omnia vincit amor. Terentianus versus est: Ni-
hil tam difficile est, quin facile fiat, quod vo-
luntarii agas. Quis alias his hunc ardorem, ni-
si tu, Ihesu bone, donaveras? Tu enim solus
etiam vincis, cùm judicaris. Et idcirco etiam
tuos semper invincibilis facis, ut ille castrorum
tuorum miles & invictissimus athleta, Quis, in-
quit, separabit nos à charitate Christi, tribula-
tio an angustia? Non. Item: sed "Omnia supera-
mus propter eum, qui dilexit nos,". Me miser-
rum! fateor totiens ipsis etiam membris intremuisse,
quotiens aut ad vehendum manus admovi,
aut ad supplicandum adii. Quiddam enim supra
naturam humanam adesse sentiebatur, ab his uti-
que, qui fideliter accedebant. *Hattenus auctor,*
qui ubique insinuat, se rebus gelis adfuisse. At
nihil addit de receptione reliquiarum in civitate
Frisingenſe, indeque conjicio, hac ipsum ad Fri-
singenſes scripsisse antequam reliquia in urbem
effēt delata.

Anno 834,

14 Porro jam monni, initio pro Julii, legen-
dum esse Junii, quia Hitto Romanum venit ante
Pentecosten; dies verò duodecimus Kalendas Julii,
sive dies vigesimus Junii mensis numquam venit
ante Pentecosten. Anno autem 834 Pascha inci-
debat in quintum Aprilis, & consequenter Pen-
tecoste in xxiv Maii; cùmque dies xii Kalen-
das Junii sit vigesimus primus Maii; censendum
est, Hittonem venisse Romanum tribus diebus ante
Pentecosten, quod cum sequentibus aptè coheret.
Donatio tamen reliquiarum fieri potuit ipsis Ka-
lendis Julii, ut habet Officium: neque enim ve-
rifimile est, Hittonem episcopum venisse Romanum,
ut paucis tantum diebus ibi maneret. Carolus
Meichelbeck in Historia Frisingensi lib. 2 cap. 1 §
4 pro translatione dictarum reliquiarum laudat
scriptorem fæculi sive undecimi, sive ad summum
duodecimi, qui ad iv Idus Decembri Martyro-
logio venerabilis Bedæ sequentia de Hitone e-

Septembri Tomus V.

piscopo adjecit: Qui & S. Alexandrum, & S.
Justinum de Roma huc attulit. Deinde Meichel-
beckius ipse subjungit: Translationem verò cor-
porum sanctorum Alexandri Papæ & martyris,
& S. Justini presbyteri referri videamus ad an-
num Christi DCCCXXXIV, quo Hittonem Romanum
venisse, & à Gregorio IV Papa benignè exce-
ptum, ac sacris illis aliisque reliquiis in festo
Pentecosten donatum fuisse scribunt. Verum de
donatione in festo Pentecosten peracta non constat
ex Actis.

15 Addit mox laudatus scriptor: Sacrae illæ
divorum Alexandri & Justini exuviae deinceps sue-
re translatæ in ecclesiam cathedralem, ipsique
Sancti inter patronos hujus diœcesis præcipuos
hodieque locum habent, atque annuo uterque
officio etiamnum colitur. Incertum tamen est,
sub quo episcopo ea posterior translatio accide-
rit. Weihenstephanenses nostros S. Alexandri bra-
chium religiosè olim asservâsse, alicubi legimus;
quidquid Bartholomæus Piazza ad diem 11 Maii
& xvii Septembri alter de horum Sanctorum
reliquiis fentiat. *Hattenus ille, primū attri-
buens reliquias illas cœnobio sui Ordinis Benedictini,*
quod Frisinga in monte S. Stephani situm est, &
*Weihenstephanense vocatur. Hanc autem senten-
tiā deinde cap. 2 § 3 confirmat instrumento do-
nationis anni 838, in quo leguntur haec verba:*

Ad Frisingas in monte S. Stephani, in ecclesia,
ubi requiescant sanctorum corpora Alexandri
Papæ atque Justini confessoris. *Aliud traditio-
nis instrumentum hunc in finem allegat cap. 3 §
3, illudque part. 2 inter instrumenta edidit pag.
353. In hoc autem leguntur sequentia: Hoc fa-
ctum est in publico * synodo in monte sancti*
*Stephani, ubi ossa cum pulvere sancti Alexan-
dri & sancti Justini honorabiliter humata cernun-
tur, die quo factum est, id est Octobris, anno In-
carnationis Domini DCCCLX, Indictione VIII.
Hisce adjungit auctor hanc annotationem: Sacras*
illas exuvias posteris temporibus fuisse translatas
in ecclesiam cathedralem, discimus ex Chronico
Weihenstephanensi, in quo post annum Christi
*DCCCLX hæc legimus: "Non longo abhinc tem-
poris intervallo venerabiles illæ reliquæ SS.*
*"Alexandri Papæ & martyris, & S. Justini pre-
sbyteri, ad cathedralē Frisingensem sunt trans-
latæ A quo autem episcopo, quove*
"anno preciosus ille reliquiarum thesaurus ab
"ecclesia S. Stephani fuerit ablatus, non fatis
"constat."

E

* publica.

16 Hæc omnia sat firmis nisi videntur funda-
mentis, & facile componi possunt cum assertis
Bartholomai Piazza de reliquiis Romæ etiamnum
servatis; modo utrumque scriptorem explicemus
secundum consuetudinem ferè ordinariam loquendi
de reliquiis Sanctorum. Etenim non contendent,
opinor, Frisingenses, omnia sibi tradita fuisse ossa
SS. Alexandri & Justini, neque solebant Ro-
mani tota Sanctorum corpora aliis tradere, ut
frequenter in Opere nostro dictum est post Baronium.
Illi tamen, qui notabilem corporis partem acce-
perant, partem suam solebant corpus vocare, n-
ihi & partem retentam corpus vocabant Romani.
Ita & factum de S. Justini corpore, dubitare vix
possum. At Moguntini accedunt eriam, & simi-
liter reliquias S. Justini presbyteri habere se cre-
dunt. Certe Serarius in Moguntiacis lib. 1 cap.
17, ubi enumerat reliquias Moguntia servatas,
iis accenset S. Justini nostri reliquias, cùm sic
habeat in illo catalogo: Sanctus Justinus presby-
ter, qui S. Laurentium & alios martyres sepe

F

O O O

li-

AUCTORE

J. S.

lavit, de quo Romanum Martyrologium die xvii Septembris, & ibidem Baronius. Verum dubitari potest, an Moguntini satis nōrint, cūjus Justini sint reliquias, quas possident.

17 Nam in antiquo Breviario Moguntino, quod impressum notatur anno 1495, ad iv Augusti prescribitur Officium Justini confessoris celebriter, sicut de confessore pontifice. Certè Justinus noster non est pontifex. Nomen Justini commune est multis Sanctis, ita ut Moguntini possent habere alterius cūjuspiam reliquias. Attamen dies iv Augusti, quo iam diēto Breviario adscripta fuit festivitas S. Justini apud Moguntinos, fāvet sententia Serarii, cūm illo ipso die Sanctus martyrio coronatus dicatur in Actis, cūmque eodem die cultus fuerit à Friburgensibus, ita ut pars reliquiarum vel à Friburgensibus vel à Romanis fortasse ad Moguntinos pervenerit. Gabriel Bucelinus in Sacrario Benedictino ad hunc diem alius omnino locis assignat reliquias S. Justini presbyteri, de iis hac scribens: Ejus insignes reliquiae habentur in Hirsfeldt: reliquum corpus asservatur in monasterio S. Mariæ Novæ Romanæ. At inter corpora & reliquias Sanctorum ecclesie S.

B Maria Novæ, de quibus agit Marinellus pag. 230, non invenio mentionem S. Justini. Quām verò sit certum, quod afferit Bucelinus de reliquiis in Hirsfeldt servatis, planè ignoro. Ceterū Hirsfeldt oppidum est Hassia, quod apud abbatiā Benedictinam accredit. Joannes Tamayus in Martyrologio Hispanico ad hunc diem corpus S. Justini martyris hodierni attribuit monasterio Antiquarense Patrum Excalceatorum sanctissimæ Trinitatis. Accepérunt revera Patres illi corpus aliquis sancti Martyris, quem Justinum nominauerunt, erutum anno 1641 ex cæmeterio S. Callesti cum aliis pluribus. At illud non est corpus S. Justini, de quo nunc agimus, sed alicuius Sancti incogniti. Videri potest Chronicon Ordinis SS. Trinitatis Excalceatorum, quod Hispanice scriptum Alexander à Matre Dei, part. 3 pag. 112, ubi narrat, quo modo corpora illa Roma fuerint obtenta, & variis Hispania monasteriis donata.

ACTA

C

Ex Ms Vallicellensi.

Persequente
Christianos
Claudio II,

a

b

P Ost mortem Decii cesaris & Valeriani prefecti a magnum sancti Dei viri ceperunt habere gaudium: unde multi ex paganis ad eos venientes baptizabantur in nomine sanctæ Trinitatis. Tunc Claudius Rex b, volens & ipse sui nomen exaltare imperii, in duritia suæ mentis persistens, & assumens sibi auctoritatem contra Christianos, milites misit, ut curiosè & diligenter quærerent, ubi ipsi Christiani essent. Tunc milites studiosè perscrutantes, ubi Christi fideles manerent, & quo scumque invenire poterant, nolentes diis dare libamina interficiebant. Quos occulte tollens Justinus presbiter cum lacrimis sepeliebat. Auditio autem Claudius de beato Justino, quod & ipse curam habet de Sanctis, & quod confortat & confirmat Sanctos, ne tyrannorum penas pertimescant, irā commotus misit auctoritatem suam, ut quicumque illum invenire potuissent, comprehensum presentię suę

presentarent. Quod cūm relatum fuisset Justino presbitero, cepit timere de Christi fidelibus, qui cum eo absconsi erant, pro persecutionibus impiorum, ne, si ipse, qui custos & predictor eorum fuerat, martyrio deficeret, grēx & turba fidelium, qui cum eo aethenüs absconditi latitabant, terrore martyrii pavesacti, viam salutis relinquenter, &, quod deterius foret, compulsi à carnificibus, simulacris manufactis libamina incederent.

2 Tum beatus Justinus, collecta Christianorum multitudine, extendens manus suas super omnes, suspiciens in celum oravit cum lacrimis, dicens: Domine Deus omnipotens, rex celi & terræ, cuius potestia angelii nutriuntur & homines, respice ad Ecclesiam tuam: da ei robur, præbe fortitudinem, gratiam, constantiam: depelle timorem, separa mollitiem, remove formidinem, tolle mobilitatem: funda istos tuos fideles Christianos in tuo amore, consolida eos in tua dilectione, liga eos in fidei tuae fidelitate, firma cor & mentem istorum, ne callidus hostis adversarius noster diabolus, qui circuit ut leo, querens, quem devoret, possit eos subvertere, & à veritatis tramite deviare: prebe eis auxilium gratiæ tuae, concede mortis effugium, quatenus & ut te toto corde diligent, &, quæ dignè postulant, assequantur, per Dominum nostrum Jesum Christum filium tuum, qui tecum vivit & regnat per omnia secula seculorum: cūmque omnes cum lacrymis, & suspiriis respondissent, Amen, facta est illico vox de celo ad beatum Justinum, dicens: Constanſ esto, Justine, cum plebe fidelium, quoniam tibi & fidelibus istis corona parata est: nam multa vobis debentur certamina.

3 Ad hanc itaque vocem perterriti martyres, prostrati in terram propter luminis splendorem tamquam mortui jacebant. Videns itaque beatus Justinus, quod exaudisset Dominus orationem, quam pro se & pro Sanctis ad Dominum profuderat, benignè excitans eos consolabatur, exhortans & confortans eos de visitatione, eo quod dignatus est eos Dominus visitare, & dare eis spem & tollerantiam perferendi martyrium pro gloria regni sui & pro vita eterna, quam promisit diligentibus se. Tunc milites tenuerunt quosdam, quos invenerant in via Salaria, qui veniebant à Christianis: & duxerunt ad Claudiū. Quibus Claudiū dixit: Miseri & sine corde, quare deos immortales liberatores orbis atque conservatores reipublicæ non adoratis? Qui respondentes, dixerunt uno animo: Nos adoramus dominum Jesum Christum salvatorem nostrum, qui in celis est, qui fecit celum & terram, mare & omnia; quæ in eis sunt: ipsi confitemur, ipsum deprecamur, qui nos de manibus tuis potest eripere, & vitam nobis tribuere sempiternam: nam simulacris manufactis numquam humiliamur, nec statuis hominum mortuorum thurificare debemus, qui non solum nos; verum etiam seipso ab eterno interitu liberare non possunt. Hoc audiens Claudiū imperator, precepit eos cum plumbatis cedi: & cūm diu cederentur, clamabant omnes, quasi ex uno ore, dicentes: Gratias tibi agimus, Domine Iesu Christe, quoniam regni tui januas ingredi meruimus, & pervenire ad gloriam tuæ visionis: & hec dicentes, Deo reddiderunt spiritum.

4 Tunc venit nocte Justinus presbiter & auferens corpora eorum cum aliis Christianis, multum tristis & merens, sepelivit. Tunc milites Claudiī invenientes eos, tenuerunt beatum

Justinus de
ipolorum com-
plania solli-
citus est;Aliqui ex
ipsis capi-
martyrio co-
ronantur:

E

Ju-

Ego gratias ago Domino meo Jesu Christo, qui Ex Ms.
me dignatus est connumerare inter servos suos,
sed tu, miser, torqueris in infania & in furore
tuo. Tunc Claudius zelo diaboli repletus, prece-
pit eum cordis fortiter corripi, & lectos ferreos
adduci. Et dixit Claudius ad B. Justinum: Re-
sipisce, miser, à stultitia tua, & adora deos,
quos nos adoramus: quod si non feceris, super
hunc lectum ardentissimum mactaberis. B. Justi-
nus dixit: Infelix, has epulas ego semper concu-
pivi: nam ista tormenta temporalia michi sunt
ad gloriam: tibi autem parant eternum interi-
tum.

7 Tunc Claudius dixit: Video in te artem *& martyrio*
magicam: & profectò novi, quia tormenta delu-
dis: me tamen non deliras. Et dixit Claudius suis
ministris: Extendite eum, & cum scorpionibus
cedentes affligeite. Eâdem horâ Justinus prostratus
in lecto ardentissimo, subridens, gratias agens,
dicebat: Benedictus es, Pater Domini nostri Je-
su Christi, qui donasti misericordiam tuam mi-
chi famulo tuo, quam meritus non fui. Ministri
autem fortiter agitantes Martyrem cum furcis fer-
reis jacentem in lecto ardentissimo, coperunt de-
ficiere. Eâdem horâ beatissimus martyr Christi Ju-
stinus alaci vultu contra Claudium dicebat: Di-
sce, miser, disce, quanta sit Domini mei Jesu
Christi misericordia: nam tormenta, quae tu mi-
chi modò irrogas, michi refrigerium, tibi eter-
num supplicium parant. Omnes etenim, qui ade-
rant, mirabantur de constantia sancti Martyris.
Audiens hoc Claudius, jussit eum capitis subire
sententiam: & levatus de lecto, in quo jacue-
rat, ibi coram Claudio capite truncatus est. Tunc
venientes noctu, levaverunt Christiani cum la-
cramis venerabile corpus ejus, jejunantes & agen-
tes vigilias noctis, sepelierunt illud in crypta in
agro Verano d pridie Nonas Augusti: ubi florent
orationes ejus usque in hodiernum diem ad lau-
dem & gloriam Domini nostri Jesu Christi, cui
est honor & imperium in secula seculorum. A-
men.

E

d

ANNOTATA.

a Hac verba congruunt cum Actis S. Lauren-
tii, in quibus Decius cæsar & Valerianus præ-
fectus frequenter vocantur: at non congruunt cum
veritate historica, & clare insinuant, auctorem
non fuisse peritum historia illorum temporum. Im-
perante Decio, Valerianus revera floruit, &
prefecturis aliisque dignitatibus exornatus fuit.
Uterque etiam Christianos acriter persecutus est;
sed, mortuo Decio, imperavit primum Gallus
cum Volusiano filio; deinde verò Valerianus, qui
Gallienum filium sibi collegam assump̄it. Imperâ-
runt bi simul usque ad tempus, quo Valerianus
à Persis captus est. Tunc Gallienus imperare per-
rexit octo circiter aut novem annis, atque eo tem-
pore ceſſavit acris illa persecutio, quam contra
Christianos moverat Valerianus.

F

b Claudius II, qui hic rex vocatur, impe-
rium adeptus est post Gallienum anno 268. Pa-
gins ad annum 268 & 269 rotundè edicit,
nullos fuisse martyres sub Claudio II; sed ratio-
nes non allegat, quibus id possit evinci. Tillemon-
tius vero tom. 4 Monum. in S. Dionysio Papa
agnoscit, aliquos probabilis sub Claudio II esse
passos.

c De sepultis per S. Justinum SS. Laurentio,
& Romano milie, aliisque multis, dictum est in
Commentario q̄num. 7 & sequentibns. Verumta-
men

OOO 2

A Justinum solum, (alii, relicto eo, fugerunt) &
ligatum adduxerunt ad Claudium. Tunc jussit
Claudius parari sibi tribunal in palatio suo & præ-
sentari sibi Justinum catenis vincitum: quem sic in-
terrogat, dicens: Tu es Justinus sacrilegus, qui
nec deos colis, nec principum instituta custo-
dis? Beatus Justinus dixit ei: Ego sacrilegus non
sum, sed sum servus Domini mei Jesu Christi,
quem tu, miser, blasphemare non times. Tunc
iratus Claudius jussit os ejus lapidibus cedi. Qui
dum cederetur, gratias agebat Deo. Eâdem horâ
ceciderunt vincula de collo, & de manibus ejus:
quem Claudius iterum sic aggreditur, dicens:
Quare, stulte, per diversa tormentorum gene-
ra perire desideras? Ecce commoneo te: sacri-
ficia diis immortalibus. Respondit Justinus presbi-
ter, & dixit: Miser, manufactis idolis me humiliare
compellis? infelix, te potius humiliare de-
beres Christo Creatori omnium, & non manu-
factis idolis vanis: nam tu & dii tui pariter peri-
bitis, quos injustè adoras. Eâdem autem horâ
Claudius jussit eum in equuleo levari: qui dum
distenderetur nervis, cepit gratias agere Deo.
Tunc Claudius imperator jussit laminationes arden-
tes circa latera ejus poni, & cingulis radenti-
bus lacerari.

& aliis mo-
dis tentatis,
c Eâdem horâ jussit Claudius beatum Justi-
num deponi de equuleo, & tradidit cuidam mi-
nistro officii in custodia. Post dies verò quadra-
ginta Claudius sedens pro tribunali, precepit si-
bi beatum Justinum presentari. Qui dum presen-
tatus fuisset, dicit ei Claudius: Sic & tu stultus
factus es, Justine sacrilege? an putas nos fa-
cilegia tua ignorare, quæ cum similibus tuis
profanis jam per longa tempora commisisti? non-
ne tu ausus es temeritate nefaria agere contra
deos, & contra precepta invictissimorum impe-
ratorum, quia facilegium illum Laurentium & se-
pelisse diceris: & Romanum militem perditissi-
mum absconsè tulisse deprehenderis: & quām plu-
rimos hujus nefariae factæ vestre tecum pariter
absconsos habuisse inclamaris. Vel hoc re-
cordare, quia non colens deos traditus es in
manus nostras. Infelix, putabam te ad sensum
redire, & tibimet ipsi quasi sapientem consu-
lere: ideo tibi dulci ac leni sermone loquebar,
& decus atque potentiam eminentissimi imperii
tibi, qui penè nichil es, exequabar. Et tu con-
fidis in arte magica, & non honoras deos, ne-
que principum præcepta custodis. Eâdem horâ
beatus Justinus dixit ad Claudium: Tormenta
tua, miser, non pavisco; sed cupio: nam tormenta
æterna metuo, que te torquere habent, & pa-
trem tuum diabolum.

constantem
se prebet,
6 Tunc Claudius irâ commotus jussit, ut cum
scorpionibus diu cederetur. Et cum diutissimè cæ-
deretur beatissimus Justinus, hilari vultu gratias
reddebat Deo, dicens: Gloria tibi Domine Jesu
Christe, quia tu es Deus omnium rerum. Eâdem
horâ dixit Claudius ad Justinum presbiterum: Mi-
ser, considera ætatem tuam, ne & tu pereas. Re-
spondit B. Justinus, dicens: Ego potius desidero
pudicè mori, quām impudicè vivere. Tunc Clau-
dius imperator dixit: Adhibete ei & fustes. Ille atten-
tem pro nichilo tormenta reputabat. Eâdem horâ
Claudius iratus dixit ad beatum Justinum: Sacrifica
diis immortalibus. Beatus Justinus dixit: Ego me
obtuli sacrificium Deo & Domino Jesu Christo,
quia sacrificium est Deo spiritus contributus.
Tunc iratus Claudius jussit eum in conspectu suo
expoliari, & diutissimè flagellari, sub voce præco-
nia dicens, Deos blasphemare noli. B. Justinus dixit:
Septembbris Tomus V.

A men Acta non sunt tam accuratè aut peritè scripta, ut ratiocinia iis inserta sic prolata credamus. Illa potius auctoris, qui personis convenientia meditari voluit, quam tyranni. & Martyris esse existimamus.

d Id est, in cœmterio S. Cyriaca, ubi Ju-

stinus S. Laurentium, aliosque multos sepelierat. Ceterum Acta illa procul dubio diu post mortem Sancti scripta sunt ab auctore parum perito, nec multum auctoritatis habere possunt. Illa rāmen dedi, cum quia commemorata sunt à Baronio & aliis, tum quia non habemus meliora.

D

DE SS. NARCISSO ET CRESCEN- TIONE MARTYRIBUS

J. S.

R O M A E

Ex Martyrologiis, & Actis S. Laurentii.

FORTE
SUB VA-
LERIANO.
Sancti hi
Martyres
pluribus Fa-
bis adscrip-
ti,

Bscura admodum est memoria duorum Martyrum, quos ad hunc diem Baronius in Martyrologio Romano commemorat his verbis: Item Romæ sanctorum martyrum Narcissi & Crescentionis. Laudat pro bise Bedam aliosque antiquos. At per Bedam apud Baronium intelligitur Martyrologium Beda quidem nomine impressum; sed minus antiquum, aut, si quid Beda habeat, multis partibus auctum. Primus martyrologus, qui bise Martyres simul annuntiavit, est auctor Romani parvi per Rosweydem editi, qui post annuntiatum Rome S. Justinum presbyterum, de quo hodie agimus, ita pergit: Item Narcissi & Crescentiani. Ad hunc sequi, & aliunde augere solitus, sic habet: Romæ in crypta arenaria, sanctorum martyrum. Narcissi & Crescentionis. Adonem secutus est Ussardus his verbis: Item Romæ sanctorum martyrum Narcissi & Crescentionis. Similia habet Notkerus. Recentiores martyrologi plerique antiquorum verba adoptarunt. At Ferrarius in Catalogo Sanctorum Italiae prolixius texnit elogium. Duas tamen addidit conjecturas minime certas. Prima est expressa his verbis: Narcissus & Crescentio eodem anno, eademque persecutione, quibus sanctus Laurentius, passi sunt. Hac nec in Actis S. Laurentii leguntur, nec in ullo monumento antiquo, quantum exissimo. Altera Ferrarii conjectura hæc est: Martyrio coronati sunt xv Kal Octobris. Hujus conjectura nullum aliud invenio fundamentum, quam quod illo die primùm annuntiati sunt ab auctore Romani parvi, deinde ab aliis. At illa conjectura frequenter fallit, cum ille auctor non raro dies pro arbitrio fixerit.

2 Acta S. Laurentii apud Surium ad x Augus-
tus habent sequentia: Eadem nocte (S. Lau-
rentius paulo ante martyrium suum) abiit inde:
notis sunt in
Actis S.
Laurentii;
perquisivit, ubi congregati essent Christiani, si-
ve in domibus sive in cryptis. Venit autem in
vicum, qui dicitur Canarius, reperiisque eis de thesauris,
Christians in aedibus cuiusdam Narcissi Christiani
collectos: ingressusque in eas cum lacrymis,
pedes eorum lavit, deditque eis de thesauris,
quos beatus Sixtus episcopus ei tradiderat ero-
gandos. Invenit autem illuc etiam Crescentionem
cæcum, cum lacrymis ipsum rogantem, & di-
centem: Pone manum tuam super oculos meos,
ut videam faciem tuam. Beatus Laurentius la-
crymans dixit: Dominus noster Jesus Christus,

qui aperuit oculos cæci nati, te illuminet: im-
pressoque signo Christi in oculos ejus, vidit lu-
men & beatum Laurentium, sicut petiit. De
martyrio SS. Narcissi & Crescentionis in illis
Actis nihil habetur, ita ut ex illis colligi ne-
queat, utrum passi sint sub Valeriano, sicut S.
Laurentius, an vero deinde sub Claudio II, si-
cuit S. Justinus presbyter, in iisdem Actis sepe
memoratus, aut etiam sub Aureliano aut se-
rius.

E

3 Reperiuntur in Apographis Hieronymianis & omnia ad
varii Martyres, qui nomine Crescentii, Cres-
centionis & Crescentianii annuntiantur. Horum
aliquem esse eundem cum Crescentione hodierno,
non est inverisibile, ut jam observavit Sollerius
nostrus ad iv Augusti, ubi Crescentianus cum a-
liis datur ex Hieronymianis. Crescentianus ille
Romanus cum hodierno Crescentione idem esse
potest: nam & hodiernus in Romano parvo no-
minatur Crescentianus. Potuit idem auctor, qui
Justinum presbyterum à iv Augusti ad hunc diem
translulit, idem facere de Crescentiano. Dantur
& dua martyrum classes ad x Augusti, & in
utroque reperiuntur Crescentio. Si hi duo revera
sint, uterque potest esse idem cum hodierno. At
satis conjecturarum incertarum. Piazza ad hunc
diem corpora SS. Narcissi & Crescentionis attri-
buti ecclesi S. Praxedis, nescio, quo fundamento.
Baronius in Annotatis ad Martyrologium scri-
bit ista; Erat nomine Crescentionis dictum nobile
coemeterium Romæ via Salariâ, non longè à
coemeterio Priscillæ, ut indicant tabulæ Vatica-
næ, in quibus coemeteriorum nomina perlegi-
mus. Plura non addo, quia omnia mihi viden-
tur valde incerta.

F

4 In Martyrologio Hispanico Joannis Tamayi
Salazar ad hunc diem celebratur translatio S.
Narcissi martyris Romani, quem auctor ille ho-
diernum intrepide declarat. Hispali, inquit, in
Bætica depositio sacrorum pignorum sancti Nar-
cissi martyris Romæ passi, quæ in cœnobio Fra-
trum Sanctissimæ Trinitatis Excalceatorum, ele-
ganti theca inclusa, cultu magnifico venerantur.
Hæc omnia vera esse exissimo. At in Anno-
tatis Tamayus nimis facile designat Narcissum,
cujus modo Acta investigamus. Verum Sanctus
ille, cuius anno 1641 corpus accepérunt Religio-
si Patres Excalceati sanctissima Trinitatis, non vi-
detur esse Narcissus hodiernus. Certe id colligere
nequeo ex Chronico landati Ordinis, scripto Hi-
spanicè per Alexandrum à Matre Dei, qui part.

prout incer-
tum est no-
bis, ubi mo-
dò sit corpus
S. Narcissi.

3 pag.

A 3 pag. 112 narrat, quo modo varia Sanctorum corpora ex cæmetrio S. Callisti Roma fuerint obtenta per P. Joannem ab Annuntiacione, procuratorem generalem Ordinis sui. Inter hac corpora recensetur corpus S. Narcissi martyris, idque una cum corpore S. Callisti traditum dicitur conventui Hispanensi ejusdem Ordinis. At non additur, utrum corpus cum illo nomine sit inventum, an vero uomen postea sit impostum. Si an-

tem nomen revera inventum fuerit, necdum erit certum, hodiernum esse, quem possident Hispanenses. Habeo ante me Epistolam P. Maximiliani Ledent, anno 1673 ad Papebrochium nostrum datum, in qua hac leguntur: Quidam è nostris Venetis scribit esse illic nobilem, qui è catacumbis dictis S. Calepodii accepit sacrum corpus S. Narcissi martyris, cuius festum incidit in xvii Septembbris.

D

DE SS. SOCRAVE ET STEPHANO MM.

IN ANGLIA

C. S.

SYLOGE.

FORTE
SUB DIO-
CLETIA-
NO.
Memoria in
Martyrolo-
giis.

Osce duos Magne Britannia Martires, nomine tantum & palestrâ Anglicanâ notos, vetusta èquè ac recentiora Martyrologia ad presentem Septembbris diem magno consensu annuntiant. Ex Hieronymianis apographis Epternacense apud Florentinum in Notis ad Martyrologium suum eos sic memorat: xv Kal. Octobris: Britanniæ Socratis Stephani. Beda in Martyrologio apud nos ante tomum 2 Martii edito, ad eundem diem habet: In Britanniis, Socratis & Stephani; in Metrico tamen altum sileat. Iisdem verbis eos refert Norkerus: consonat Rabbanus & Ado, & post hunc Uuardus, uti & Ms. Florarii nostri Sanctorum compilator, In Britanniis, inquietes, sanctorum Socratis & Stephani. Hos deinde secutus Baronius in Martyrologio Romano hanc die ait: In Britannia sanctorum martyrum Socratis & Stephani. Cetera Martyrologia, que magno numero proferre possem, prætereo: quia præter Martyrum nomina, incertamque in Britannia palestram, nihil nos docent.

Eorundem
elogium

C

in Martyro-
logio Angli-
cano

2 A prolixius de iisdem agit Joannes Wilsonius in suo Martyrologio Anglicano, primum anno 1608 ac deinde cum nonnullis emendationibus anno 1640 edito. Elogium, quod ibi texxit, ex Anglo Latinum subjungo. In posteriori itaque editione sic habet: In Wallia Australi Pas-
sio SS. Stephani & Socratis martyrum, natione nobilium Britannorum, qui cum per S. Amphibalum presbyterum & martyrem ad fidem Christi conversi essent, in persecuzione Diocletiani imperatoris per acerbissima tormenta in Britannia necati sunt circa annum Christi CCCIV. Eorum memoria antiquitus celebris fuit in Wallia Australi, præcipue in ducatu Monumethensi, ubi multa etiamnum monumenta eorumdem nomini & honori dicata supersunt. Hec ibi, mutatis nonnullis, que in priori editione paulò aliter posuerat. Dixerat enim Sandos cum aliis multis ob eamdem causam (Christianam scilicet religionem) necatos fuisse; de cultu vero scripserat: Multa etiamnum in Wallia supersunt tempula, antiquitus in honorem eorum consecrata; ubi etiam ipsorum memoria ad hæc usque tempora celebris est, præsertim in ducatu Monumethensi, & adiacentibus partibus Australibus.

3 Hisce consona habet Michael Alfordus in Annalibus ecclesie Britannicae, tom. 1, ad annum Christi 287, num. 30, laudans prædictum Martyrologium, & auctores, quorum neminem

exprimit, quique mihi aliunde ignoti sunt. Non magis scio, que vetera manuscripta viderit Eminentissimus Baronius, de quibus in Notis ad textum Martyrologii sui supra relatum sic meminit: Agunt de iisdem hac die Beda, Uuardus, Ado & alii; quibus etiam adstipulantur vetera Manuscripta. Cerè ego hujusmodi nec in Museo nostro reperi, nec ab aliis in lucem data legi, neque Baronius ipse de hisce sanctis Martyribus, quantum reprehendere potui, in Annalibus suis mentionem fecit. In hac itaque instrumentorum penuria aliud facere non possum, quām indagare, quo fundamento Wilsonius dicta nisi videantur Santos Britannos sive Anglos fuisse, martyrium in ea insula consummatum satis verisimile facit; quod autem ad nobilitatem stirpis-sorum attinet, qua ratione id probabit Wilsonius?

4 A verisimilitudine pariter non aberrat, satis verisimile, expō in ea enim suos heroes etiam Anglia spectavit,

de quibus Beda lib. 1 Historie, cap. 7 de S. Albano agens, hæc scripsit: Passi sunt ea tempestate Aaron & Julius, Legionum urbis cives, aliisque utriusque sexus diversis in locis perplures, qui diversis cruciatis torti, & inaudita membrorum disceptione lacerati, animas ad supernæ civitatis gaudia perfecto agone miserunt. De SS. Aarone & Julio actum in Operे nostro est ad diem 1 Julii; de Sanctis vero Albano, ejusque in fidem magistro Amphibalo, clero ad xxii Junii, ubi in Altis secundo loco editis, circiter bis mille ejus operâ ad Christum conversi, coronatique martyri laurea fuisse dicuntur, quorum omnium martyrium ad magnam Diocletianeam persecutionem anni 303 ibidem relatum est. Inter hos ergo SS. Socrates ac. Stephanus fuisse à Wilsonio crediti sunt, ideoque S. Amphibali discipuli, & acerbissimis tormentis necati, ab eodem dicti sunt: quod eti certum non sit, non inepta tamen conjectura est. Eadem de causa palestram eorum in Australi Wallia collocavit, quia multi in ea provincia à S. Amphibalo Christum edocli gloriose martyrio defuncti sunt. Huic opinioni multum favet, si, ut Wilsonius ait, in Monumethensi ducatu, vulgo Monmouth-shire, sancti Martyres nostri ecclesiæ sibi dipatas olim habuerint, & nunc etiam eorumdem sacra monumenta supersint, de quibus tamen ego post diligens examen nihil potui apud alios reperire.

5 Porro quamquam Martyrologia omnia, que Tamayi a de hisce sanctis Martyribus meminere, palestram ferum fictorum in Britannia statuant, Joannes Tamayus tunc.

Ooo 3

ta-

E

F

AUCTORE

C. S.

tamen in Martyrologio Hispanico ad hunc diem
Septembri eosdem Britonia sive Bronia, que o-
lim Hispania in Gallia civitas fuit, nunc ex-
cisa, passos afferere non dabitavit. Britonia in Hi-
spania, inquit, SS. Socratis & Stephani, qui
in dira Ulpiani Trajani persecutionis procella propter
fidem capti Catholicam, variis tormentis dilaniam-
ti, tandem martyres supremo coronantur agone.
Hujus asserti sui, cui martyrologos ceteros adver-
sari agnoscit, vadem citat pseudo-Julianum,
quem more suo ceteris omnibus prefert. Julianus, ait,
archipresbyter Toletanus in Chronico, anno xciv,
num. xxvi, fol. xvi, licet in codice edito cor-

rupta nomina Sanctorum Martyrum & locus
palæstræ reperitur, eos agonem compleuisse af-
firmat in Britonia Hispanæ hac serie: "In ea-
dem persecuzione (Trajani) in Hispania, ci-
vitate Bronia vel Briania (lege Britonia) san-
ctorum martyrum Sociotis (repone Socratis)
& Stephani. Alii sub Nerone., Subdit etiam
ibidem ejusdem Juliani Epigramma Ms. inter
poemata Hali de eisdem agens: verum tam hec,
quam prædictum Chronicon cum in Opere nostro
tum ab aliis filium esse jam toties ostensum est;
ut ulteriori refutatione nil opus sit."

DE S. FOSCELLO, PUERO, MART.,

QUI COLITUR BELNÆ, IN DUCATU BURGUNDIÆ.

B

E

COMMENTARIUS PRÆVIUS.

De cultu, translationibus, tempore martyrii, & Actis.

*Colitur Bel-
na, quod cor-
pus eius*

*Elnæ, que oppidum Gallia in
ducatu Burgundia est, medio
aero Belnum, indigenis Beaune
appellatum, cujusdam sancti pue-
ri, Foscelli, vel Flocelli, aut
sicut in nonnullis ipsis Aelis
legitur, Victoris Flocelli, corpusculum in vene-
ratione est, quo jam ab aliquo seculis translatum
fuisse, multisque miraculis inclarusse perhibetur.
Castellanus in Martyrologio universalis ad hunc
xvii Septembri diem in margine notat, cum
Gallicè passim saint Flaceau, & quibusdam in
locis etiam saint Frouceau appellari. De corpore
ejusdem ad prædictum oppidum translato sequentia
accipe ex Martyrologio Belnenſi, fol. 63, ad nos
olim transmissa, & ad hanc diem seposta. Unde-
cimo Calendas Maji. Belno castro, Exceptio
SS. Foscelli & Hernei, ex quibus gloriosus Christi
athleta Flocellus, sicut Passio ipsius scripta te-
statur à fidelibus Christianæ religionis scriptoribus,
in villa Duurnunensi, quæ est in pago Constan-
tino, digna veneratione sepultum, & à Deo
magnis est virtutibus clarificatum.*

*ex Constan-
tienſi agro
translatum*

* adde op-
pidum

* quibusvis

prædicta est translatum anno Domini millesimo
ducentesimo sexagesimo quinto.
3. Que hic de prima sancti Martyris nostri in dicitur in
Constantieni pago, vulgo le Coutantin in Nor- Passione c-
mannia Inferiori, sepultura ex ejusdem Passione jus
dicuntur, nullam certam fidem merentur; cum
illa Passio, ut infra ostenduri sumus, inter fabu-
losas rejicienda sit, & in ipso citato loco fabula-
torem suum prodat. Scriptor enim illius anonymus,
cum dixisset, S. Foscellum, quando in
ardentem rogum conjiciendus erat, petiisse à Deo,
ut non igne, sed alio quolibet supplicio corona-
retur, utque mereretur corpus suum, consumma-
to martyrio, ad propriam patriam, atque ad pa-
gum proprium redire, qui dicitur Constantinus;
cum hec, inquam, dixisset scriptor, narrata
postmodum Sancti cade, his verbis progressus est:
Christiani autem auferentes ejus corpusculum,
absconderunt eum animo devoto, loco quieto
& satis bene ornato. Quiescente autem ibidem
ipsius corpusculo quatuor & eo amplius mensi-
bus, commoniti in somnis nautæ * Christiani
de provincia B. Flocelli, eunes, furati sunt
corpusculum ejus; quod optimo * siadone * optima
vestitum navi immittentes, & extenso velo per
magnum pelagus navigantes, cum cereis insigni-
ter ardentiis, tertia die venerunt ad provin-
ciam pagi, qui vocatur Constantinus.

4. In crastino vero congregatis omnibus pro-
vinciæ ipsius episcopis, die tertio Kalendarum
mensis Martii inter psalmorum melodiam & o-
mnium psallentium gaudia sepelierunt membra ejus,
veluti ingenti odore aromatum fragrantia, in mo-
numento locelli, vocabulo Christonno, in vil-
la, quæ ab hominibus illius provinciæ & pagi
nominatur Duurix Duuronno. cam adjec-
tis fabulosis
Hallenus ipse:
sed quis credat fabulatori illi, qui Antonini tem-
poribus, serventeque, ut afferit, persecutione, in
qua Flocellum passum stans, ecclesiam Dei in
Constantieni pago tot vicinis episcopis florentem,
tamque pacate sacri corporis exceptione publicè
exultantem comminiscitur, quam sub Christianis
imm.

C

F

* i.e. nautæ

* optima

A imperatoribus umquam potuit fuisse? De Constantino quoque pago communior sententia est; illum à Constantio Chloro, vel ab ejus nepotibus Constante aut Constantio, id nomen accepisse, prout apud Hadrianum Valesum in Notitia Galliarum videre licet. Hinc per prolepsim vocabulum istud à scriptore Passionis usurpatum fuisse dicendum est: sed eo ipso is sese à S. Floscelli etate longius abfuisse manifestat.

¶ tempore incerto.

¶ Villam Duurix Duuronno, vel Duurnunensem, ut in Belnenſi Martyrologio legitur, fruſtra quæſi. De Rufiana in Sequanis, ad quam sancti Martyris corpus deinde tranflatum fuisse, idem Martyrologium afferit, consuli potest mox laudatus Valeſius. Quis verò gentilium furor in ci- tato Martyrologio memoreretur, incomptum mihi est, niſi forte aliqua barbarorum irruptio deſignetur. Ad S. Herneum quod attinet, is haud dubie est Erneus, cuius vitam illuſtratam habes apud nos tom. 2 Augusti, ad diem ix, pag. 425 & seqq., ubi eum ſeculo 6 inclinante vixiſſe ostenditur, ſepultumque in vico Celciaco, in ecclſia S. Georgii martyris. In Annotatis ad lit.

B nova S. Ernei tranſlatio ex Analectis Mabil- lonii memoratur, facta à Francone ſeniori, epi- ſcopo Cenomanensi, qui ab anno 793 uſque ad 816 ſediffe ibi dicitur; verū & ea tranſlatio intra vicum Celsiacum peracta fuit. Ceterū fa- tetur ibidem Boschius noſter, neſcire ſe, quò sacra Ernei oſſa tandem evaſerint. Per Ottonem comitem, cuius tempore Belnenses, ut habet eo- rum Martyrologium, ſacra illa pignora acce- perunt, veriſimiliter aliquis ē Burgundia comiſib⁹ indicatur; cuius nominis cùm non unuſ fuerit ante annum 1265, quo ultima tranſlatio facta eſt, nihil hinc quoque certi determinare poſſimus.

6 Utut haec ſe habeant, certiora ſunt, qua de Tranſferetur poſtrem S. Floſcelli tranſlatione intra eamdem ibidem denud eccleſiam Belnenſem numero 2 retulimus ex ſape anno 1265; dicto Martyrologio. Simon enim titulo S. Ceciliae S. R. E. Cardinalis, per quem ea facta dicitur, fuit Simon de Bria Gallus, qui legationibus pro Apostolica Sede Romana in Galliis diu ſunctus eſt, annoque 1281 Nicolao III in Pontificatum ſuc- ceſſit, Martinus II, alius IV dicitur. Girardus autem Aduenſis, ſive Auguſtodunenſis epifcopus, in cuius diocesi Belna eſt, quique & ipeſe tranſla- tioni adſuit, tom. 4 Gallia Christiana, col. 402

& ſequentiibus cognominatus fuisse dicitur de Ru- pe, ſen de Rocca, vel potius de Beauregard, in eaque ſede, ad quam anno 1253 electus fue- rat, anno 1275 adhuc ſediffe. In elogio ipſius ibidem de hoc ipſo argumento legitur: Sub eo corpus S. Floſcelli Belnae in honestiore locum elevatur per Simonem Cardinalem S. Cæciliæ legatum, v Idus Nov. mclxv. Eadem habet Claudius Robertus in ſua item Gallia Christiana in laudati Girardi periodo. Ceterū utraque tranſlationis annuntiatio num 1 & 2 relata, à Sollerio noſtro inter Auctaria Uſuardi totidem verbiſ recenſita eſt ex codice S. Maria Belnenſis, cum eo tamen diſcrimine, quòd prior tranſlatio, ſive Exceptio ſacrorum corporum, ibidem non un- decimo Calendas Maii, ſive xxii Aprilis, ut ha- bet Ms. meum, ſed xxvi Aprilis referatur, quo die etiam in Opero noſtro in indice Pretermiſſorum de ea facta eſt mentio.

7 Geminus autem Officio ecclſiaſtico Sanctum noſtrum apud Belnenſes coli, aut ſaltē coli ſoli- tum fuisse, docent me lectiones proprie à patre Petro Francisco Chiffletio nobis deſcripta ex Bre- viario S. Mariae Belnenſis, edito MDXVII, ubi

ubi gemino
Officio coli-
to;

primò legitur: In Natali S. Floſcelli xvii Se- ptembris. Lectiones iſte compoſita ſunt ex Actis e- jufdem, que inſra examinabimus. Pro antiphonis verò Laudum ſequentes verſus hexametri ſa- tis inepti leguntur.

Spiritus invictus habitacula carnea linquens, Eſt viſus multis comitari coetibus almis. Millia mox ſeptem populorum credere Christo, Et lithphis vivis properant cum Cæſare naſcio. Ex patria Sancti hautæ venerabile querunt Corpus, & inventum patriæ cum laude redu-

cunt.

Conveniunt noti, confines, atque propinqui, Ac Margaritam condunt veneranter honestam. Martyris ad tumulum ſi quis conducit egenum, Ex ejus meritis fertur medicina ſalutis.

Alterum de eodem Officium In Tranſlatione S. Floſcelli ix Novembriſ, qua ſcilicet die corpus ejus intra ecclſiam Belnenſem ad honorabiliorem locum tranflatum fuisse diximus, ibidem preſcribitur. Sed, quod mireris, lectiones proprie, ex reliqua Paſſionis parte conciunata, martyrium Sancti tantum continent, nec ullam de tranſlatione aut elevatione ſacri corporis mentionem faciunt.

E

8 Nec Belna tantum, verū etiam per totam uici etiam uno Conſtantienſem in Normannia Inferiori diacefim in Conſtan- S. Floſcellum aliquo cultu gaudere, diſcimus ex tienti diacef. ejufdem epifcopatus Breviario, ex Nicolai de Briroy Conſtantienſis epifcopi mandato, & Capti- tuli conſenſu, anno 1610 Conſtantii edito, quod habeo pre manibus. In eō enim ad diem xvii Septembris Officium ecclſiaſticum novem lectionum de S. Flocello martyre, ſimul & de S. Lam- berto recitandum preſcribitur. Officium autem il- lud totum eſt de Communi, excepta oratione, quam ſubdo. Concede nobis, clementiſime Pa- ter cæleſtis, meritis & interceſſionibus sancti martyris tui Floſcelli noſtrorum cunctorum ve- niā peccatorum, ac beatæ perennitatis in glo- ria tua cum electis tuis prämium ſempiternum. Per Dominum &c. Cultus hic haud dubie ipſi ibidem defertur tamquam Sancto indigena; quia nempe Paſſio inſra examinanda illum in Conſtantieni pago natum eſſe narrat. Baronius num. 13 laudandus, memoriam ejufdem etiam Auguſto- duni celebrem eſſe affirmat: verumtamen in ejuf- dem diacefis Breviario, quod anno 1534 auſto- ritate Jacobi Huralti epifcopi Aduenſis excu- ſum, in Muſeo noſtro exſtat, nullam porſus de eo Sancto mentionem factam reperio. Hinc conje- clare licet, Baronium ita ſenſiſſe, quia illum Au- guſtoduni paſſum credebat, aut Auguſtodunum pro Auguſtodunenſis diacefis oppido, quale Belna eſt, ſcripſiſſe; vel certe, ſi de ecclſiaſtico Officio ibi agat, in posteriori aliqua ejufdem Breviarii editione Officium de Sancto noſtro additum fuisse;

F

9 Porrò hujus sancti pueri Martyris nulla o- Sanctus, an- mnino in antiquis Martyrologiis, Gallis aquæ ac tiguis igno- ceteris, exſtat memoria, licet eum ſub eihnicis tuis. à re- imperatoribus Romanis coronatum fuisse Acta centioribus tradant. In recentioribus tamen ad hunc diem xvii ſatis notus eſt. In primis Dominicus Geor- gius in Annotatis ad Martyrologium Adonis obſer- vat, Floſcellum vel Floſcellum martyrem in uno e ſuis Adonianis codicibus, uti & in Sangerma- nensi apographo ſuo hodie annuntiari. De eo- dem ad hunc diem meminerunt varia Uſuardi Auctaria apud Sollerium, que ob veriſiorum inopiam juverit hic recitare. Codex Hagenoyenſis ſic habet: Ipoſ die ſancti Floſcelli martyris. Ma- tricula Carthusia Ultrajectina: Floſcelli pueri mar-

AUCTORE
Q. S.

martyris. *Codex Bigotii*: Ipso die, sancti Floscello martyris. *Belnensis codex*: Natale sancti Floscelli martyris. *Belinus mendose*: Ipso die, sancti Fleselli, martyris egregii. *Ac denique etiam mendosius editio Florentina*: Ipso die, sancti Stefelli, martyris egregii.

10 *Prolixior hic est Grevenus, sancto Martyri elogium ex ejusdem Actis texens in hunc modum*: Passio S. Floscelli pueri, qui tempore Antonini imperatoris, cum Christianos in tormentis positos confortaret, cum leone in carcere, ab eo devorandus missus est; sed ipso orante, leo moritur. Eductus est carcere, atque in ignem missus, igne extincto, ipse postmodum martyrium suum implevit. *Brevius*, non sine mendo tamen, habet *Molanus*: Ipso die, sancti Frecilli, martyris egregii. *Longum denuo elogium recitat auctor nostri Ms. Florarii Sanctorum*, eadem, qua Grevenus, aut similia Acta secutus. *Hacenus illi*, nullo addito martyrii loco. At *Petrus Galefnius*, Augustoduni, inquit, sancti Florelli martyris, qui decem annos natus, pietate in Christo adhaerens, egregie coronatur. *Eamdem palestram simul & mortis genus Eminentissimus Baronius in Martyrologio Romano assignavit his verbis*: Augustoduni, sancti Floscelli pueri, qui sub Antonino imperatore, & Valeriano praeside multa passus, demum à feris disceptus, martyrii coronam adeptus est. *Consonat Andreas Saussayus in Martyrologio Gallicano*, ubi satis prolixum elogium more suo exhibet. Verum hac jam discutienda sunt.

11 *Puerilis sancti Martyris actas, qualem non nulli ex relatis martyrologiis & Actorum scriptor ipsi tribuant, ex sacri corpusculi mole haud dubie deprehensa est; aliqua tamen Actorum apographa eundem modo puerum, modo virum appellant. Palestram qui notant, eam non aliunde didicisse uidentur, quam ex Catalogo Petri de Natalibus, qui lib. 8, cap. 92 de Sancto sic orsus est: Floscellus, puer decennis, passus est apud urbem Augustodunensem. Non aliunde, inquam; quia in nullo è Ms. nostris, infra enumerandis (si unum minoris momenti excipias), nec in edito apud Mombritium, martyrii locus Augustodunum assignatur: sed vel omnia palestram silent, vel Romanum assignant; quamquam hoc ad cetera non satis consequenter.*

De martyrii quoque genere non omnino convenient eadem apographa: horum enim tria de eos agunt: Beatae verò memoriae virum Floscellum ad se revocatum (Antoninus imperator) expoliavit vestibus, quibus erat induitus, & vestivit eum stolà linea, tradiditque eum foras in platea, & interfecerunt eum. Simili modo legit Mombritius, sic inquiens: Tandem imperatori presentatus Antonino, vestibus spoliatus, & stola linea induitus, foras in plateam traditus est quinto decimo Calendas Octobres.

12 *Consonant duo alia apographa ex Breviario Belnenſi, ubi hac legere est: Floscellum Iudaico more propriis exfoliatum vestibus, linea lugubrique stolà circumdans (Antoninus) in platea eum coram cunctis, proh dolor, occidendum, praecepit. In alio denique Ms. nostro legitur: Imperatoris iussu in platea civitatis Augustodunensis capite plexus est. Contrà auctor Florarii nostri Ms., Petrus de Natalibus in Catalogo, Baronius tam in Martyrologio, quam in Annalibus, & Saussayus in Martyrologio Gallicano, eundem à feris discriptum scribunt, quia scilicet hi omnes, aut eorum aliquis in sancti*

martyrolo-
gis hæc die
annuntiatus.

Martyris Actis pro voce foras legerint feris, vel certè sic legendum esse censuerint. De martyrii die magis convenit; quippe illum die xx Calendas Octobris coronatum fuisse, communis omnium sententia est, si Petrum de Natalibus excipias, qui sive ex diverso apographo, sive ex errore, xiv Calend. Octobris signavit.

13 *Nec magis certum est, quo tempore Sanctus passus sit. Longioris Passionis compilator id incerta.*

sub Antonino & Maximiano, post S. Georgii martyrium, quod sub Diocletiano contigit, factum esse, ridicule affirmat, ut num. 15 videbitur. In brevioribus Actis solus Antoninus memoratur; quod an de Aelio Antonino Pio, an de Marco Aurelio Vero Antonino, accipendum sit, denuo incertum est. Hinc factum puto, ut Eminenterissimus Baronius tom. 2 Annal. Eccles. ad annum Christi 154, num. 3 agens de martyribus in persecutione Antonini Pii coronatis, S. Floscellum ceteris annumeraverit, dicens: Augustoduni in Gallia Floscellus & alii: & ad annum 179, num. 37 inter martyres sub Marco Aurelio passos eundem rursus recensuerit, Inter alios, inquietus, magna laude dignum fuit martyrium Floscelli pueri, qui post multa tormenta feris objectus, ab illis disceptus est: celebris est ejus memoria Augustoduni. Eundem porro Floscellum utroque loco memorari manifestum est; idemque non nisi ex memoria lapſu, fallente Antonini nomine, Eminentissimus Annalistia eum in Annalibus geminasse dicendus est, quem in Martyrologio suo tantum unum agnovit. Verum quis ex tam dubiis Actis, qualia ea esse dicemus, certum martyrii tempus determinet? Ego quidem, donec meliora instrumenta producta fuerint, malo nihil, quam aliquid temere statuere.

14 *Actorum sive Passionis ejus apographa in Museo nostro varia servari, jam sape insinuavimus. Inter hac tria prorsus convenient, quorum unum à Petro Francisco Chiffletio, viro de Museo nostro optimè merito, ex Ms. monasterii Accincti & S. Benigni Divisionensis, alterum à Papetrochio nostro ex Ms. Cisterci, cod. 6. num. 35, tertium denique nescio unde, transumptum est. Horum omnium initium est: Passionem B. Floscelli pueri, qui tempore Antonini Cæsar & Maximiani, publicè praesentum, sub praeside Valeriano, pro fide Christi certans, pati promeruit, dignum duximus memoriam commendare. Alterum ab eodem Chiffletio è Breviario S. Maria Belnenſi, de quo num. 7 meminimus, descriptum, sic incipit: Eo igitur tempore, quo Antoninus cæsar & Maximianus Romæ praefuerunt, diabolice fraudis illusione decepti, non justitiae legibus Urbem regere & ornare, sed tyrannidis suæ crudelitatem exercere studuerunt. Hic simile est & aliud ex eodem foris Breviario desumptum.*

15 *Altera denique Passio, predictis multo longioris, cuius etiam geminum exemplar Ms. habemus, à Mombritio edita, sequens exordium habet: Temporibus Antonini passus est sanctus puer Floscellus sub Valeriano praeside. Ab hac non multum discrepat ea, quam Petrus de Natalibus in Catalogo Sanctorum lib. 8, cap. 92 recensuit. Id porro universim notari potest, alteras ex alteris vel contractas, vel amplias suisse; & quod in hujusmodi scriptis non raro accidit, contractiores paucioribus fabulis infartas esse. Certè ego prolixiora apographa nostra prelo indigna reputo, mecumque reputabit eruditus lector, dum aliquos eorumdem commenta perpen- de-*

Varia gemi-
nae Passionis
apographa;

F

A derit. In ipso morum limine, ut patet ex dictis, imperitus compilator S. Floscellum tempore Antonini cæsar & Maximiani passum afferit; quia si hi duo simul imperaverint, inter quorum imperium plus quam seculum intercessit, sive per Antoninum designatum voluerit Aelium Antoninum Pium, sive Marcum Aurelium Antoninum. Ne vero quis suspicetur Antoninum ex ammannensis errore pro Diocletiano in aliquem codicem irrepsisse; Antoninum habent omnia apographa, & solum quidem breviora, qualia etiam Petrus de Natalibus & Mombritius ediderunt. Sed & Antonini nomen in omnibus apographis postea recurrerit, Diocletiani nequam. Nihilominus sub Diocletiano, vel post ipsum S. Floscellum passum fuisse, idem ille scriptor imprudens significat, dum & ipse quadam de S. Georgio martyre, qui sub Diocletiano martyrium subiit, velut anteriora narrat, & judicem de iisdem loquenter inducit.

16 Idem fabulator imperatorem triginta tres pueros, qui secum idolis immolarent, elegisse comminiscitur, eoque audito, Floscellum puerorum congregatis omnibus viris ecclesiasticis & plebe cum ministris, pro Christiana fide publicè perorasse. Quamquam autem Puer ille divinis preceptis instructissimus ubique exhibeatur à biographo, idem tamen ille præsidem per idola, si ipsi credimus, adjuravit. Eodem teste, cum sanctus Puer in equuleo appensus esset, exceptor Officii, eum non solum illius civitatis, (quam tamen biographus nequam indicat;) sed & provinciæ totius dominum esse primusque affirmabat: quo audito, jussit eum præfectus de ecclœ submitti &c. De malefico quoque futilem quamdam fabellam texit in hunc modum: Tunc vocatus maleficus confixit in palmis & in lingua B. Floscelli clavos extra civitatem. Tunc Victor Floscellus maximè Deo gratias agere coepit, dicens: Repletum est gaudio os meum...

17 Cùm haec B. Floscellus decantaret, nuntiatum est Valeriano (præsidi,) qui vocato ad se maleficio dixit: Puniendo me corripis; nam non bene linguam seductoris confixisti; quia semper populum seducens, alloquitur. Cui maleficus iurans dixit: Per virtutem deorum crede mihi, quoniam plus, quam solebamus aliis Christianis, clavos in linguam ejus infixi: verum posco, ut aliquid mihi pecus adducatur, quatinus, ipsi taliter clavis impositis, videre valeas, si vivere poterit. Et continuò taurus adductus, cum confixus fuisset, mortuus in terram cecidit. Nec minus nugatorium est, quod ait, Sanctum verba sua, qua confixa clavis lingua loquebatur, cuidam dictasse, ab illoque proprio Martyris sanguine excepta fuisse. Dictavit autem, inquit, scriptori B. Floscellus hos sermones, quos scriptor in charta de sanguine ejus scripsit. Vide etiam, qua supra num. 3 & 4 de translatione sacri corporis ex eadem Passione retulimus: certa mitto, quia haec certè sufficiunt, ut hujusmodi Actis omnis fides abnegetur.

18 Non tam fabulosa sunt contrariae Passonis apographa, qualia scilicet Petrus de Natalibus & Mombritius edidere: nec tamen eam veritatis antiquitatisque speciem præferunt, ob quam bone nota instrumentis fidem prudenter non possumus negare. Imò ego non possum deponere vehementem suspicionem, ne istud Floscelli nomine fictitium sit, anonymo cuidam pueru martyri, cuius corpus in veneratione merito erat, attributum. Atque ipsa ex incerta traditione compilata, aut etiam penitus confusa. Formidinem brevior certe fidei, unde edenda.

banc movet mihi martyrum ejusdem ac memoria **AUCTORE**
antiquioribus omnibus martyrologis tam Gallis, **C. S.**
quam ceteris omnino ignota; Atla aut aperit fabulosa aut dubia, queque præter cultum aliunde cognitum, cetera omnia incerta relinquunt; aci-
plum denique Floscelli vocabulum, ignoti nomi-
nis puero martyri hand. inepte imponendum. At-
tamen cùm hac mea tantum suspicio sit, nolo
contractiorem illam Passionem à lectore desiderari, ideoque eam ex editione Mombritiona recu-
dam, annotatis more nostro, quæ ad eamdem il-
lustrandam facere videbuntur.

PASSIO

Ex editione Mombritioni.

T Emporibus Antonini & passus est sanctus pu-
er b Floscellus sub Valeriano præside. Nam
cùm Christianos in fide confortaret, dicens :
Nolite timere, à præside iussus est in eculeo sus-
pendi, & vehementer flagellari; deinde in carce-
rem cum leone devorandus mitti: fed, illo o-
rante, leo cecidit, & mortuus est. Apparue-
runtque ibi candelabra septem lucidissima cum
odore incensi, & escâ Domini refectus est. Au-
diens hoc quidam de civitate, qui habebat fi-
lium cæcum, surdum & mutum, intellexit esse
apud eum gratiam Dei, & veniens ad hostium * ostium
carceris, rogavit eum cum lachrymis, ut pro
puero oraret. Qui ait: Crede in eum, in quem
Christiani credunt, & sanabitur.

2 Tunc ille credere confessus est; & orante
Flocello, puer sanatus est. Apparitores autem à
præside missi ad carcerem, ut viderent, si à leo-
ne Floscellus devoratus fuisset, viderunt lumi-
naria, & leonem mortuum, & audierunt San-
ctum pfâllentem. Quod cùm renuntiâssent præ-
sidi, is ait: O Flocelle, quam prævalent ma-
leficia tua! Et præcepit rogum magnum ex-
tra civitatem fieri, cumque cremandum duci.
Qui cùm oraret, facta est vox de cælo confor-
tans eum. Properantibus eis ad ignem, semper
ab angelo dextro Sanctus Dei protegebatur. Et
cùm projectus in medio ignis jacere d, illico tem-
pestas valida, de cælo veniens, ignem extinxit,
ipsumque angelus illæsum ab igne liberavit. Post
hæc vocatus beneficus, in palmis & lingua ejus
clavos confixit e. Tandem imperatori præsenta-
tus Antonino, vestibus spoliatus, & stolâ lineâ
inditus, foras f in plateam traditus est quinto
decimo Calendas Octobris g.

ANNOTATA.

a Consule Commentarium num. 13 & duo-
bus seqq.

b Puer decennis legitur in editione Petri de Na-
talibus, ubi etiam palestra Martyris additur,
Apud urbem Augustodunensem. Vide Commenta-
rium num. xi.

c De hac refectione nihil habet Equilinus.

d Equilinus præter alia minoris momenti hic
habet. Sed Puer ab angelo sibi à dextris assisten-
te hortatus, ignem ingressus est, & continuò
tempestas &c.

e De malefico nihil memorans Equilinus, tan-
tum ait: Quem præses jussit linguâ & palmis
clavis configi.

pp

f Pro

A f Pro foras idem Equilinus legit feris, post verba ad precedentem litteram relata, sic inquiens: Et dum nihilominus Christum confiteretur, stolidus induitus linea, feris in platea exponitur, & ab eis disceptus, martyrio coronatur. Adi Comment. num. 12.

g In mox laudato Catalogo legitur xiv Cal. Octobris. Vide dicta in Commentario num. 12. In longiori Passione hic subditur translatio corpo-

D

ris ad pagum Constantiensem, quam num. 3 & seqq. retulimus & examinavimus. Subduntur etiam nonnulla generatim de beneficiis, qua ad eisdem tumulum ibidem impetrata fuerint; & ex quibus liquet, scriptorem istius Passionis a primis Christiana era seculis longius absuisse, cum inter cetera ibidem loquatur de pueris voti causâ sancto Martyri mancipandis.

DE S. AGATHOCLIA ANCILLA M.

J. S.

Ex Fastis Romanis & Græcis.

S. Agathoclia, Romano
Martyrologio ex Græcis

B

Gathocliam martyrem ex Fastis Græcis Martyrologio Romano inferuit Baronius, sic eam annuntians: Eodem die sanctæ Agathocliae ancillæ cuiusdam mulieris infidelis, quæ longo tempore verberibus, aliisque aerumnis ab ea vexata, ut Christum negaret, oblata demum judici & saeviùs laniata, cum in confessione fidei persistret, excisâ lingua, in ignem projecta est. Ita Baronius ex Menologio Sirletiano pro majori parte; sed Fasti Græci in exponentibus S. Agathocliae cruciatibus invicem utcumque dissentium, & non omnino consentiant cum Baronio. In Menologio Sirletiano Latine vocatur Agathochia; sed mendum putem esse typographicum, cum in reliquis Fastis constanter legatur Agathoclia, uti & in indice Martyrologii Sirletiani. In eo hac leguntur: Sancta martyr Agathochia, serva Nicolai cuiusdam Christiani hominis, & Paulinae uxoris, cum esset Christiana, & Deum timeret, quotidie cruciabatur, ab hera infideli muliere dolorum cultrice, quæ Agathochiam octo annis asperis lapidibus verberabat in vertice, eamque nudis pedibus ambulare cogebat in hyeme & frigore ad ligna colligenda, per totos octo annos studens illi persuadere, ut adoraret idola. Quod cum omnino recusaret, laniata est, & excisa lingua: & in carcerem conjecta: fame affligebatur: postremo injecto in collum igne, præsentem vitam cum æterna commutavit.

inserta, elogio
laudatur ut
martyr:

2 Menea impressa elogium exhibent huic serè consonum. Attamen ibidem S. Agathoclia non vocatur serva, sed potius Nicolai & Paulina dicuntur filia. Certe verba Græca sic exponenda videntur: Ήτις ἔγινετο Νικολάος θυγάτηρ ἀπὸ Χριστανῶν, καὶ Παυλίνης τῆς αὐτῆς γυναικός. Haec erat Nicolai Christiani filia, & Paulina ejus conjugis. De carcere, in quo fame afflita fuerit, nihil quoque habent Menea. Reliqua satis consonant: & duo

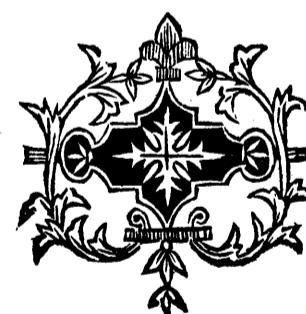
versiculi, qui adduntur, etiam habent igne in collum injecto occisam fuisse. Menologium Basiliense in pluribus diffidet, cum ita habeat: Martyr Agathoclia, professione Christiana, serva Nicolai cuiusdam, Paulinæque ejus uxoris, qui prius Christiani fuerant, deinde à Christo deficiente idola colebant: sollicitabatur & ipsa ut Christum abnegaret, & ad idolorum culturam se transferret. Verum cum ad id induci nequiret, annos octo excrucia fuit, adhibitis per singulos dies diversis tormentis. Nam aliquando asperis saxis in spondylo & facie, aliquando virgis in capite & humeris cædebatur. Sed cum in Christi fide constans permaneret, ferreo maleo comminuitur: tum præcisâ lingua, in carcere conjicitur, proposito interdicto, ne quis ei cibum afferret. Verum disponente Deo, luscinia avicula arboreos fructus deferens, illam alevbat. Postremo domina ejus ingressa carcerem, candente vecte ferreo eam interemit. In id omnes Græci consentiunt, non fuisse judici traditam; sed ab hera dirè tortam, & igne interemptam. Hoc autem non alio modo rectius intelligitur, quam si credamus occisam ferro candente ad collum admoto. Quam verò certa sint adjuncta aliqua, defectu meliorum scriptorum definiri nequit.

3 Vides, opinor, nec locum, nec tempus martyrii abullo indicari. Tantò facilius eam Hispanie adscribere potuit Joannes Tamayus Salazar in Martyrologio Hispanico ad hunc diem, ubi eam annuntians Octogesia in Illergetibus Hispaniæ, & passam ait sub Domitiano, anno Domini xciv. At solum laudat Flavium Dexterum, auctorem nempe Chronicæ filii, alioisque recentiores hunc secutos. Quare dicta illa Tamayi pro non dictis haberi debent, ut nōrunt eruditii Hispani. Gracum est Agathocliae nomen, & à solis Græcis olim fuit celebrata, ita ut dubitare non debeamus, quin alicubi in ecclesia Orientali sit passa.

E

Hispanie
adscribenda.

F

DE.

DE SS. MARTYRIBUS VALERIANO, MACRINO, ET GORDIANO

Ex Martyrologiis.

J. S.

Hi Martyres, in Martyrologiis antiquis non insinuati sunt,

Res sanctos Martyres, ex solis ferè Martyrologiis notos, Baronius in Romano sic hodie memorat: Novioduni sanctorum martyrum Valeriani, Macrini & Gordiani. Præcesserunt antiqui martyrologi, mutato tamen nonnihil nomine civitatis, que Sanctorum palestra statuitur. Nam Hieronymiana apud Florentinum ita habent: In Neviduno sanctorum Valeriani. Magrini. & Gurdiani. Epternacense ibidem habet: Neveduno Valeriani, Macrini, Gordiani. Corbeiente: Neveduno natalis SS. Valeriani, Magrini, Gurdiani. Ex contraëctioribus apud nos planè consentiunt Rhinoviense & Richenoviense. Contractiora alia minus quidem accurate sine loco, eosdem tamen Sanctos exhibent, ut & facit Gallonense apud Acherium, & Antiquissimum apud Martenium tom. 3 Anecdotorum. Ado in suo Martyrologio eosdem sic expressit: Nividuno, natalis sanctorum Valeriani, Macrini & Cordiani. Usuardus consentit his verbis: Nividuno, sanctorum martyrum, Valeriani, Macrini & Gordiani. Notkerus locum alio modo expressit, sic habens: Novioduno, Valeriani, Macrini & Gordiani. Haec tenus antiquiores, qui valde ambiguum relinquunt locum, in quo passi sunt Sancti.

non videntur alicui civitati satis certò adscribi posse,

C

Recentiores verò in varias abierunt sententias. Saussayus in Martyrologio Gallico ad diem sequentem eos tali exornat elogio: Novioduni in Nivernis sanctorum Valeriani, Macrini & Gordiani, sub Decio necatorum ob assertiōnē Christianæ pietatis. Qui Martyrologium Romanum fecerunt Gallicum, nimirum Philippus Labbe, Simon Mothier, & Claudius Castellanus, locum Gallicè vocarunt Nyon, qua est civitas Helvetiæ in ditione Bernensi, à Latinis aliquando Nevidunum dicta, ut invenio in aliquot lexicis Geographicis. Auctōr novissimi Martyrologii Pari-

sensis canit̄ Sanctos illos annuntiavit hoc modo: Niveduni sanctorum Valeriani, Macrini & Gordiani martyrum. Ex hisce vehementer suspicor, in nulla civitate Galliarum hos Sanctos bene notos esse, aut cultu aliquo honorari. Quod ait Saussayus, sub Decio passos esse, me moveret, si assertum esset ab auctōre, qui verba sua magis ponderare solitus esset, quam fecit martyrologus iste. Itaque, licet primo intuitu existimaverim, hos Martyres in aliqua Galliarum civitate passos esse, aut certè in Helvetia, ubi ipsos fixerunt plerique martyrologi Galli recentiores; cūm nec apud scriptores Gallos, nec apud Henricum Murer in Helvetia Sancta quidquam certi de illis inveniam; vehementer dubito, an ullo modo ad Galliam aut Helvetiam pertineant.

E 3 Certè antiqui solam nominant civitatem, & fortè non provinciam, in qua passi sunt Sancti. Fuit autem Noviodunum etiam in Pannonia, ut habet Cellarius in Geographia antiqua tom. I pag. 360.

Alind quoque Noviodunum assignat dictus auctōr pag. 371 in Mœzia inferiore, que postmodum Scythia fuit dicta, & nunc Bessarabia dicitur. Hinc nonnulla mibi suspicio oritur, Sanctos hodiernos posse eosdem esse cum illis, de quibus ex Fastis Gracis & Hieronymianis egi ad xiii, sive tom. IV Septembri pag. 55. Nam inter hos reperitur aliquis Valerianus, alias Gordianus, alias Macrobius apud Grecos, cuius nomen in Hieronymianis multipliciter scriptum est. Nihil certi potest affirmari, neque enim nominum similitudo ad hoc sufficit. Solùm insinuo qualecumque suspicionem, quia video illos, quos memoriavi ad xiii, non fuisse annuntiatos ab Adone, Usuardo, Nottero, qui hodiernos annuntiant. Hodiernos verò pratermissos à Rabano, qui illos memoravit. Verum hac solùm valent ad inquirendum ulteriū, si quid solidioris argumenti accederet, non ad statuendum aliquid certi.

E

F

DE S. THEODORA MATRONA

R O M Æ

U. S.

S Y L L O G E.

Sanctæ notitia unde hausta : memoria in Fastis nonnullis :
corporis Ariniano Romam translatio.

POST INI-
TIUM SE-
CULI IV.
Sancte me-
moria in
nonnullis

Mnis, quæ de sancta hac Matrona in Martyrologio Romano Fastisque nonnullis habetur, notitia non aliunde hausta est quam ex Actis SS. Abundii & Abundantii, datis ad diem præcedentem. Ferrarius in Catalogo Sanctorum Italia brevi hoc elogio Sancta memoriam recolit: Theodora nobilis matrona Romana Christum colens, Diocletiano & Maximiano Christianos persequenteribus, sanctis martyribus viventibus sedulò ministrabat: & post necem corpora illorum conquista & collecta sepelienda curabat. Hæc corpora sanctorum martyrum Abundii, Abundantii, Marciani, & Joannis noctu ad martyri locum accedens cum pueris suis, proprio vehiculo imposita, in prædium suum apud montem Soractem xxviii ab Urbe millario deportata, ibi apud Arinianum aromatibus condita & linteaminibus involuta sepelivit. Quæ in hujuscemodi pietatis officiis diu versata, tandem ad præmium evolavit in cælum xv Kalendas Octobris. In fine adscribit: Ex Martyrol. & Pass. SS. Abundii & Abundantii. Martyrologium Romanum Baroniū hand dubiè designat, in quo Sancta ad presentem diem breviter annuntiatur his verbis: Romæ S. Theodoræ matronæ, quæ in persecutione Diocletiani sanctis martyribus fedulò ministrabat.

Fastis: ab aliis, quibus idem nomen, distinguenda est.

² Sancta quoque nostra meminerunt Gallonius de Virginibus Romanis pag. 46, Arturus in Gynaecio & Bartholomaeus Piazza in Hemerologio sacro ad hunc diem. Horum autem verba transcribere necesse non est; nihil enim peculiare continent, solamque ipsius in sanctorum martyrum servizio exhibitam caritatem laudent. Ferrarius in annotatione observat primò, correctione egere signatam in Actis oppidi Ariniani ab Urbe distantiam, cum non 28 sed 20 tantum milliarium sit. Suspicatur Cardulus, ut diximus ad diem præcedentem in Annotatis ad Passionem SS. Abundii & Abundantii litter. cc, differentiam hanc ex eo oriri, quod breviora olim essent, quam nunc sint millaria. Observat Ferrarius secundo, distinguendam esse Theodoram nostram ab ea, que die i Aprilis in Martyrologio Romano recolitur. Rationem affert, quod illa soror fuerit S. Hermetis martyris, vixeritque & martyrio coronata sit sub Adriano, imò Trajano imperatore anno 117, ut ad diem i Aprilis dictum est in Opere nostro. Diversa quoque & ab aliis, quibus nomen est Theodora, queaque à veterioribus martyrologis recensentur, ut liquet tum ex regionibus, quibus adscribuntur, tum etiam ex adjunctis aliis. Greve-

nus in Auctariis Usuardi apud Sollerium nostrum ad diem xxviii Decembris sic habet: Theodoræ matronæ Romanæ, que si eadem est cum nostra, nescio, cur à Greveno ad illum diem relata fuerit.

³ Gestæ S. Theodoræ alia non novimus, quam paucæ ejus quod in illius domo Christi fideles delitescerent, gesta nota ut perhibet Passio SS. Abundii & Abundantii a-
pud nos num. 2: quod viginti tres anonymos martyres, de quibus eadem Passio, cum Joanne presbytero sepultura mandarit in crypta ad clivum Cucumeris, sicut viâ Salariâ veteri, ut ex Aringho diximus in Annotatis ad Passionem SS. Abundii & Abundantii litter. r; quod gloriosum illorum certamen in carcere Mamertino degentibus Abundio & Abundantio nuntiaverit, illosque etiam unâ cum SS. Marciano & Joanne in prædio suo honorifice sepeliverit. Locum, quo sicut erat S. Theodoræ prædium, in Commentario prævio de SS. Abundio & Abundantio &c. num. 34 dedi ex laudato Aringho Roma Subterranea lib. 4, cap. 40, num. 2. Addit ibidem Aringhus: Ubi ipsa insuper Theodora digna martyribus meritorum confortio juncta, pari quoque honore condita est. Cetera Theodoræ gesta, uti & annus illius emortalis, incompta sunt: unde illius obitum latè fixi post initium seculi iv.

⁴ Cardulus in Notis ad Historiam SS. Abundii & Abundantii litter. k de Theodora nostra preter alia hac habet: Quare non immerito inferiùs (in Historia prima translationis SS. Abundii & Abundantii apud nos Appendix num. 14) Beata nuncupatur, ejusque imago apud Arinianum in pariete depicta memoratur. Ex statim laudata translationis Historia liquet, S. Theodoræ corpus initio seculi xi iussu Ottonis III imperatoris unâ cum corporibus SS. Abundii & Abundantii aliorumque martyrum delatum frisse ad recenter exstructam basilicam S. Adalberti, nunc S. Bartholomai dictam, sicutque in insula Tiberina, in qua ecclesia S. Theodoræ corpus sua etate etiam quievisse, auctor est Bartholomaeus Piazza in Hemerologio sacro. Miraculum, quod in eiusdem translationis historia, apud nos num. 16 Appendix de SS. Abundio & Abundantio &c narratur, quia breve est, huc etiam transfero. Et dum juxta ecclesiam beati Eutichii martyris transirent ii, qui ea (corpora SS. Marciani & Joannis) deferebant, viderunt ex imagine beatæ Theodoræ, quæ ibi erat depicta, aquam incipientem defluere, ita ut etiam sacerdotes, qui ibidem vigilias celebrabant, ex ea faciem sibi lavare potuissent. Quod omnipotens Deus ad hoc demonstrasse putandus est, quod sanctorum martyrum ab-

corpus Ro-
manam Ari-
niano depor-
tatum.

F

ab-

A absentia locus, in quo sepulti fuerant, in praedium aquæ emanatio nec antea visa fuerat, nec postea visa fuit. D

DE S. SATYRO CONFESSORE

M E D I O L A N I.

C O M M E N T A R I U S P R A E V I U S.

J. S.

Sancti memoria in Martyrologiis & cultus: elogium à S. Ambrosio scriptum, & Vita ex eo composita: qualiscumque vitæ chronotaxis.

AN. CCCXC-
II AUT CC-
CXCIII.
Nomen San-
cti in Mar-
tyrologiis ad
hunc diem,

Baronius in Martyrologio Romano S. Satyrum, fratrem S. Ambrosii, hodie annuntiat his verbis: Mediolani depositio sancti Satyri confessoris, cuius insignia merita sanctus Ambrosius ejus frater commemorat. Praeiverat Galefinus, ita scribens: Mediolani sancti Satyri confessoris, de quo S. Ambrosius frater in libro, quem de illius obitu confecit. Addit in Annotatis: Alii postridie hujus diei de eo faciunt, sed ecclesia Mediolanensis hoc ipso die. Martyrologium Mediolanense Baronii verba repetit, atque ista in Annotatis subjungit: De S. Satyro agit Martyrologium Romanum, Breviarium & Missale Ambrosianum cum Missa propria, Officium ejusdem editum Romæ sub Clemente X Pontifice Maximo ad usum sanctimonialium S. Ambrosii &c. Longius elogium dat Philippus Ferrarius in Catalogo Sanctorum Italiae ad eundem diem, ibique adjungit hæc verba: Extat Mediolani ecclesia S. Satyro dicata, in qua corpus illius asservatur.

2 Verum quod de corpore dicitur, errori obnoxium est, ut observatur in Martyrologio Mediolani colitur, ubi de illa ecclesia hac leguntur: Ansperatus de Blafono, . . . archiepiscopus in umbilico ferè urbis Mediolani ædificandam curavit sacram ædem SS. Sylvestro & Satyro, quemadmodum

C antea scripti, in qua Ferrarius falso affirmavit assertari corpus divi Satyri. Etenim duo alia sunt ecclesæ, quæ de corpore Sancti litigant, ut infra videbimus, videlicet ecclesia S. Ambrosii, in qua facillum est, olim S. Victoris ad cælum aureum, nunc S. Satyri dictum, quod ipsi anno 1752 curiosè lustravimus; altera S. Victoris, Ordinis Olivetani, in qua multæ cernuntur inscriptiones ad corpus ejusdem sancti spectantes, quas ipsi exscripsimus. In hac autem splendidissima S. Victoris ecclesia festivitas S. Satyri celebratur ad XVII Septembbris ritu duplice prima classis, & habentur indulgentia plenaria. Habet eadem ecclesia facillum laterale cum altari dicato S. Satyro. Solemnem quoque memoriam S. Satyri Roma celebrari in ecclesia S. Ambrosii, quæ olim utriusque Sancti fuit domus paterna, ibique S. Satyri reliquias haberit, afferit Bartholomaeus Piazza in Hemerologio sacro ad XVII Septembbris. Verum de cultu S. Satyri die XVII Septembbris plura non addo: de controversia vero, quæ inter duas jam dictas ecclesias viget de possessione corporis, inferius ea proferam, quæ sufficiere videbuntur.

3 Memoria S. Satyri etiam resolutur in Mar-

tyrologiis aliquot antiquioribus, sed ad diem XVIII in antiquioribus ad XVIII Septembbris. Isto die codices Hieronymiani apud Florinum, post annuntiatum Mediolani S. Enfor-

ribus ad XVIII Septembbris.

E

gium episcopum, scilicet habent: Et sancti Satyri. Num dum Satyri nomen exhibet codex Corbeiensis, uti & Epfernacensis. Hisce consonant Rabanus, & multa Martyrologia contractiora, videlicet Richenovicense, Augustanum & Labbeanum apud nos, Gellonense apud Achierium, ac veterum Antissiodorensis apud Martenium tom. 3 Thesani Ane-

dotorum. Apud eundem tom. 6 Collectionis am-

plissima col. 721 aliud Antissiodorensis Martyro-

logium ita habet: Mediolano natale S. Saturi fra-

tris S. Ambrosii episcopi. Usuardus Satyrum suo

Martyrologio non inseruit. Attamen ipsius memo-

ria variis codicibus Usuardinis postea est addita,

ut & editionibus quatuor apud Sollerium nostrum,

ubique ad XVIII Septembbris. Ex his solam Greve-

ni annuntiationem hic transfero: Mediolani de-

positio beati Satyri confessoris, fratris sancti Am-

brosi episcopi, qui ejus virtutes elegantè deluci-

dans stilo, in libro, quem inscripsit de Excessu

Fratri, dicit eum sacri dona baptismatis casto

corpo & puro corde intemerata servasse. Mit-

to plura Martyrologia recentiora, quibus ad eum-

dem diem memoria S. Satyri est inserta: solumque

obervo, antiquiora omnia in hunc diem conspi-

care.

4 Acta S. Satyri primus conscripti S. Ambro-

Sanctus O-

ratione fune-

bri a fratre

Ambroso

laudatus,

sicut postmodum edidit. Oratio illa in novissima

editione Operum S. Ambrosii edita est tom. 2 col.

1113, vocaturque S. Ambrosii liber de Excessu

fratris sui Satyri. Habita autem est à S. Ambro-

so in ipso exsequiarum tempore, præsente exanimi

corpo, quod sepulcro erat inferendum, quodque

interim jacebat facie cooperta. Narravit in ea san-

ctus doctor insignes Fratris sui virtutes, & facta

aliqua historica inseruit. Attamen nec ordine hi-

storico omnia Sancti gesta exposuit; nec ullam re-

rurum etiam præcipuarum dedit chronotaxim. Hinc

non nisi ex probabilibus conjecturis haberi possunt

anni, quibus natus & defunctus est S. Satyrus.

Post dies septem iterum ad sepulcrum S. Satyri ac-

ccepit Ambrosius, & aliam habuit Orationem ad

lenendum dolorem communem; eaque, post pri-

mam edita, vocatur liber de Fide resurrectionis.

5 In ea rursum variis vicibus declarat ingen-

ac memora-

tem amorem in Fratrem defunctum, ostenditque,

tus in secun-

quam bene de felici ipsius morte sentiret; at gesta da Oratione

non memorat. Hac igitur nobis edenda non est,

ab eodem di-

eaque de causa huc aliqua transfero. Exorditur

eta:

PPP 3

hoc

AUCTORE

J. S.

*hoc modo : Superiore libro aliquid indulsumus de-
siderio, ne tamquam ferventi plagæ austeriora ad-
hibitæ medicamenta exasperarent magis quām le-
nirent dolorem ; simul quia Fratrem sacerdos allo-
cuti sumus, & oculis tenebamus, absurdum non
fuit relaxare paulisper affectum naturæ, qui la-
crys magis pascitur, fletibus delinitur, stupore
defigitur.... Nunc quoniam die septimo ad se-
pulcrum redimus, qui dies symbolum futuræ quie-
tis est, à Fratre paululum ad communem huma-
ni generis cohortationem juvat derivare mentem,
intentionemque transfundere, ita ut neque toti
sensibus defigamur in Fratre, ne obrepatur affectus ;
neque tantæ exsules pietatis & gratiæ, eum, quem
diligimus, deseramus. Hec attulit, opinor, Am-
brosius, ut rationem redderet, cur in prima Ora-
tione plusculum dolori indulserit, quam episcopum
decere fortasse credent aliqui, indolentia Stoïca
magis amantes, quām Christiana pietatis & patien-
tia. Col. 1145 S. Ambrosius iterum amorem suum
in Fratrem declarat, & morte ejus qualem exi-
stimet, his verbis insinuat : Præstitisti mihi, Fra-
ter, ne mortem timerem : atque utinam moria-
tur anima mea in anima tua ! In fine Orationis i-
terum ad Fratrem hoc modo se convertit : Quid
enim mihi superest solatii, quām quod me citius
ad te, Frater, spero venturum, nec digressus tui
inter nos longa divortia fore, tuisque intercessio-
nibus mihi hoc posse conferri, ut citius deside-
rantem tui advokes ? Plura in hac Oratione ad
propositum nostrum non invenio.*

*edenda Ora-
tio funebris,
& Vita ex-
ea composta.*

*6 Quapropter solam Orationem primam ex
novissima editione, cum Surii editione collata, in-
serius recudam, & annotatis debitis illustrabo. Ve-
rūm, quia illa Oratio formam Vita minus re-
fert, adjiciam Vitam S. Satyri, qua modo edita
habetur apud Mombritionum tom. 2 fol. 249 sine
auctoris nomine. Quo tempore Vita illa fuerit con-
scripta, non potest ex ea colligi, sicut neque au-
ctoris nomen mibi innotuit. At parum refert, cùm
scriptor ille in omnibus exactè conatus sit sequi S.
Ambrosium, & solum voluerit in ordinem redi-
gere, qua ille in funebri Oratione sine ullo or-
dine narraverat. Hanc igitur Vitam solum ea de
causa edendam puto, non quia plura habet, quām
Ambrosius de S. Satyro. Auctor Martyrologii Me-
diolanensis etiam nominat inter scriptores Vita S.
Satyri Hilarionem monachum, qui scriptit Vitas
Sanctorum à Jacobo de Voragine pretermisas,
& cuius Opus impressum est Mediolani anno 1494.
At ea Vita minime indigemus, cùm nihil addat
ad Vitam à Mombritione editam, que veterior est,
aut certè solum usui esse poterit ad corrigenda il-
lius editionis menda. In jam dicto Martyrologio
memoratur etiam Legendarium Ms. sacrarii Fran-
ciscani, quo fortasse continebitur Vita à Mom-
britio edita. Si tamen sit alia, non erit magnopere
necessaria, cùm posteriores biographi omnia
haurire debuerint ex Ambroso.*

*Sanctus na-
tus inter 330
& 340.*

*7 Hisce observatis, aliqua dabimus puncta qua-
liscumque chronotaxis : nam pleraquæ certis an-
nis nequeunt inneliri. Primo ignotus est annus na-
talis S. Satyri. Constat tamen, medium fuisse inter
S. Marcellinam sororem & S. Ambrosium fratrem.
Hoc enim ipse Ambrosius clare edicit num. 16,
ubi dicit, Virum inter duos fratres, alteram vir-
ginem, alterum sacerdotem, ætate medium. Erat igitur natu major S. Ambrosio, quem constat
pluribus annis juniores fuisse sorore sua Marcellina, ut probatum est ad Vitam Marcellinæ, die
xvii Julii datam. Porro Tillemontius tom. 10 Mo-
num. Eccl. Notâ 1 in Ambrosium recte ostendit,*

*natalem S. Ambrosii esse figurandum circa annum
340. Quapropter, cùm nesciamus, utrum uno
tantum aut pluribus annis Ambrosio senior fuerit
Satyrus, hujus etatem figo inter annum 330 &
340. Suspicor tamen propinquorem fuisse anno
340, quām 330 : quia Satyrus & Ambrosius,
ut vultu erant simillimi, sic etatè verisimiliter
non longè distantes.*

*8 Post peracta studia, Satyrus, dum juvenis in juventute
erat, in foro versatus est ut causidicus, sicut fecit
S. Ambrosius. Hic Fratris eloquentiam num. 14
laudat his verbis : Nam quid spectatam in flipen-
diis forensibus ejus facundiam loquar ? Quām in-
credibili admiratione in auditorio præfecturæ su-
blimis emicuit ? Hec verba non modo causidicum
eloquentem ostendunt ; sed etiam præfectum fuisse
Satyrum insinuant. Clarius tamen num. 17 Am-
brosius edicit, alicui provincia Satyrum praefuisse,
dum de ipso sic loquitur : Itaque qualis in univer-
sos fuerit, provincialium, quibus præfuit, stu-
dia docent ; qui parentem magis fuisse proprium,
quām judicem, loquebantur ; gratum piæ necel-
litudinis arbitrum, constantem æqui juris disce-
ptatorem. Hec provincia alicuius præsidem clarè
designant ; sed nullibi invenio, cui præfuerit pro-
vincia. Tempus etiam præfectura Satyri non assi-
gnatur.*

*9 Certum tamen est, juvenem fuisse Satyrum, fuit alicuius
dum causas in foro egit, & etatis fuisse non mul-
tum provelta, dum præfectura dignitatem obtinuit.
Etenim S. Ambrosius episcopus ordinatus est aut
anno 374, aut certè circa illum annum, ut bene
ostendit Tillemontius Notâ 3 in Ambrosium. Du-
bitare autem non possumus, quin Satyri præfectu-
ra episcopatum Ambrosii precesserit, cum quia
Satyrus erat natu major, tum vel maximè, quia
Ambrosio episcopo aut semper cohabitavit, aut cer-
tè, si præfecturam obtinebat, dum ille creatus est
episcopus, non din ab illo postea absuit. Itaque
præfectura Satyri omnino videtur figura ante an-
num 374, aut certè non serius, quām illo ipso
anno.*

*10 Ambrosius, qui Liguria præferat, dum fa-
cilius est episcopus, num. 8 declarat, ejusmodi di-
gnitates, nec à se, nec à Satyro fuisse desideratas,
simulque innuit, illas fuisse episcopatu suo pri-
ores. Quām nec ipsi nos, Frater carissime, facu-
li hujus delectabant honores, quod nos à nobis
invicem dividebant ? Quos ideo adepti sumus,
non quia fuit eorum appetenda perceptio, sed ne
vilis dissimulatio videretur. Aut fortasse ideo sunt
tributi, ut, quia immaturo tui obitu nostræ fu-
turus eras voluptatis occulus, sine nobis jam vi-
vere disceremus. Honores, de quibus loquitur Am-
brosius, non coëgissent Fratres diversi habitare lo-
cis, nisi eodem tempore habuissent præfecturas di-
versarum provinciarum. Itaque dum Liguria præ-
ferat Ambrosius ; altero cuidam provincia præside-
bat Satyrus. At non din ab Ambroso absu-
detur Satyrus, postquam ille ad Mediolanensem
promotus est episcopatum. Quippe Ambrosius ira
semper de Fratre loquitur, ac si toto episcopatu sui
tempore Satyrum habuisset secum, & domui sua
præpositum.*

*11 Accipe, lector, aliqua, qua simul doce-
bunt, quanto amore Fratres illi essent conjuncti. Et
ego te, Frater, non requiram ? ait num. 3, aut
possim umquam oblivisci tui, cum quo vitæ hu-
jus semper aratra sustinui, labore inferior, sed
amore conjunctior Qui pio semper sollici-
tus affectu latus meum tuo latere sepiebas, ca-
ritate ut frater, curâ ut pater, solicitudine ut
fratre Am-
broso habi-
tans,*

A senior, reverentiā ut junior. *Rurſus num. 7:* Quid igitur nunc agam, cūm omnes vitæ iſtius suavitates, cuncta ſolatia, cuncta denique orna-menta amiferim? Tu enim mihi unus eras domi ſolatio; foris decori: tu, inquam, in confiſiū arbitri, curæ particeps, deprecator ſollicitudiniſ, depulſor mœroris: tu meorum adſertor a-ctuum, cogitationumque defenſor: tu poſtremò unus, in quo domeſtīca ſollicitudo reſideret, publica cura requieſceret. *Plura ejusmodi præter-mitto: nam hæc abunde oſtendunt, Satyrum, poſt Ambroſi promotionem ad epifcopatum, non diu ab ipſo abſuſſe, ac deinde uſque ad mortem non recessiſſe ab ipſo, niſi ad breve tempus ad negotia peragenda.*

*12. Ex hiſce liquet, Satyrum non ſolū ha-
domum ipſius rexit. Bapti-
ſum uſcep-
pti,*

B *12. Ex hiſce liquet, Satyrum non ſolū ha-
bitaſſe cum Ambroſio epifcopo; ſed ſimul uſſe
economum & praefectum domū epifcopalis. Hoc
alii etiam locis afferit Ambroſius, & num. 12
obſervat, correſtioneſ ſervorum planè relietam
uſſe Satyro, ita ſcribens: Quām ſine felle ipſa
indignatio: quām ſervulis ipſis coērcitio non a-
maria, cūm te fratribus magis deferre, quām ex
affectu dices vindicare. Nobis enim professio re-
preſſit ſtudia coērcendi: immō tu Frater, ab o-
mni nos abducebas coērcitionis affectu, vindicare
pollicens, & lenire deſiderans. At aliqua hic o-
ritur dubitatio de tempore, quo baptizatus eſt
Sanctus. Certum eſt, baptizatum eſſe occaſione
naufragii, ut habeat Ambroſius num. 13 & 14.
Nam ubi naufragium ipſius refert Ambroſius,
ait ipſum unice timuiſſe, ne vacuus mysterii exi-
ret ē vita. Et num. 14 narrat, ipſum quidem
tunc baptiſmi uſcipiendi avidum uſſe; illum ta-
men noluiſſe accipere à ſchismatico, ſed exſpecta-
ſe, donec veniret ad ecclesiā Catholicā. Max-
verò, ubi primū copia liberior ecclesiæ fuit,
implore non diſtulit; Deique gratiam & accepit
deſideratam, & ſervavit acceptam. Clarum igitur
eſt, baptiſtum uſſe uſcipiētum à Satyro non diu
poſt naufragium.*

*13. At non aq̄e clarè liquet, quo tempore,
ant in quo itinere iſtud naufragium contigerit.
Tillemonius in Ambroſio art. 17 exiſtimat,
naufragium illud Satyri contigisse in ultimo ipſi-
us itinere in Africam, baptizatumque in Africa,
ex qua deinde reuertuſ, non diu poſt defunctus
eſt. Hac opinio ſi vera eſt, baptizatus eſt Satyruſ
aut eodem, quo obiit, anno, aut ſaltē non to-
to unius anni curriculo ante mortem. Fateor lu-
bens, verba S. Ambroſii occaſionem præbere iſtud
opinandi. Nam num. 8 ſic loquitur: O fallax
lætitia! ô incerta humanarum rerum curricula!
Ex Africa redditum, ex mari reſtitutum, ex nau-
fragio ſervatum, putabamus jam nobis non po-
ſe eripi: ſed graviora naufragia in terris poſi-
ti ſuſtinemus. Nam quem non potuerunt naufragia
maris ad mortem deducere, ſtrenuis natatibus
evitata, ejus mors coepit nobis eſſe naufragio.
Si quis hunc locum dumtaxat conſideret, credat
ſane, naufragium, de quo agit S. Ambroſius,
in ultimo itinere Africano contigisse, nec tempore
uſſe diſjuncta, qua ſimul hic coacervantur. At-
tamen, cūm oratores aliquando diſjuncta tempore
& loco ſimul conjuŋtant, diligentiū conſideran-
dum eſt, an ea ſit mens Ambroſii: nam diſſiſ-
ſerere poſſum, S. Satyrum multis annis
baptiſmo carere voluiſſe, poſtquam habitare co-
epit cum epifcopo Ambroſio, qui de ſe & ipſo
num. 7 ita ſcribit: Quis non uſus nobis, &
prope viſus ipſe, ſomnusque communis? Quæ diſ-
creta umquā voluntas? Quod non commune*

veſtigium? fere ut cūm gradum tollerem, vel
tu meum, vel ego tuum corpus videremur at-
tollere. *Difficulter, inquam, credi poſteſt, tan-
tam uſſe animorum conjuŋtioneſ, & vel ſic
multis annis a baptiſmo abſuſſe Satyrum, qui
ea de cauſa Ambroſio divina Myſteria pera-
genti numquam adeſſe potuſſet.*

14. *Præterea Ambroſius ipſe multa habet, que non in ultimo
prorū illi opinioni videntur contraria. Num. 14
dicit: Fortitudinem quoque ejus ſi quis pleniū
ſpectare volet, conſideret, quoties poſt naufra-
gium invicto quodam contemptu vitæ hujus ma-
ria transfrētaſe, diſuſasque regiones obivifſe, ſi in ultimo ſuo
itinere naufragium iſtud contigerit? Neque enim
ad ita loquendū ſufficit, ſi prope Sardiniam,
ut credit Tillemonius, naufragium paſſus, ul-
teriū in Africam perreverit, indeque redierit in
Italiā & Mediolanum. Nam hoc nihil aliud
erat, quām iter inchoatum perficere. Loquitur
ergo S. Ambroſius de naufragio diu preterito,
& de variis itineribus poſtea a Satyro inſtituīs,
ut etiam colligitur ex ſequentiibus verbis: Poſtre-
mō quoddi hoc ipſo tempore &c. De reditu enim
ex Africa hoc dicit, tamquam de facto nuper-
rimo, cūm tamen omnia in eodem facta eſſent i-
tinere ſecundum Tillemontium.*

15. *Secundō ubi naufragium Satyri narrat ſed in alio
Ambroſius, loquitur tamquam de re diu preteri-
ta, & vel maximē, quando exponit cautionem
ab ipſo adhibitam in baptiſmo petendo, nec ul-
lum adjungit verbum, quo innuat, in ultimo i-
tinere illa contigiffe. Tertiō quando num. 5 nar-
rat reditum Satyri ab ultimo itinere, non facit
ullam mentionem de ipſius naufragio, ſed memi-
nit de morbo, quo laboraverat, his verbis: Quo-
modo conſternata mens erat ægritudinis tuae nun-
tio? Quartō num. 8 pericula illius itineris ita me-
morat Ambroſius: Revocabam te, Frater, ne
ipſe Africam peteres, ac potiū aliquem deſti-
nares. Timebam te committere viæ, fluctibus
credere, & ſolito metus major inceſſerat ani-
mum. Sed & peregrinationem explicuisti, & rem
ordinasti, & veteri & ſentinoſo, ut audio, na-
vigo iterum te fluctibus credidiſti &c. Nihil i-
terum hic de naufragio, quod ibi tamen vel ma-
xime memorandum uifſet, ſi in illo itinere conti-
giffet. Quapropter in loco num. 13 dato, qui
mox ſequitur, loquitur Ambroſius de naufragio
aliquo diu preterito. Quintō demum, ubi num.
14 Ambroſius facundiam Satyri in foro & in
prefectura breviter perſtrinxerat, ſubjuguit: Sed
malo illa laudare, quæ, perceptis Mysteriis
Dei, duxit humanis eſſe potiora. His verbis
innuere videtur, aut in ipſa prefectura bapti-
zatum eſſe, aut non diu poſt prefecturam. Ceterè
paucā habuiffet dicenda de geſtis ipſius poſt ba-
ptiſtum, ſi illum in Africa ſuſcepiffet ante ul-
timum reditum, poſt quem obiit. Hac paulo pro-
lixiū diſputanda censiū, ne Vir sanctus, frater
& conviſtor S. Ambroſii jam epifcopi, ba-
ptiſtum uſque ad obitum ſerè diſtuliffe videatur.*

E

F

AUCTORE
I. S.

§ II. Refutantur variæ opinio-
nes de anno mortis Sancti,
& tempus, quo videtur
obiisse, assignatur.

Defunctus
est Sanctus
post redditum
ex Africa,

Restat investigandum tempus, quo S. Satyrus est ab hac vita ad eternam transiit. Annum non assignat S. Ambrosius, sed num. 8 & 6 clare dicit, Satyrum obiisse post redditum ex Africa. Redivisse vero videtur per Siciliam, & exiguo post redditum tempore obiisse; cum S. Ambrosius num. 6 sic habeat: Et quidem tibi, omnipotens æterne Deus, gratias ago, quod vel hæc nobis suprema solita non negasti, quod amantissimi Fratris ex Siculis Africanis regionibus exoptatum nobis redditum contulisti: ita enim maturè, postquam venit, eruptus est, quasi propter hoc solum videatur esse dilatus, ut ad fratres rediret. Secundo redditus ille videtur suscepitus biemali tempore. Nam Ambrosius num. 14 redditum illum landat, & Satyri fortitudinem, quod ad periculum venerit, patiens injuria, negligens frigoris. Ex duabus hisce observationibus difficulter credi potest, Satyrum obiisse XVII Septembris, quo colitur. Nam sic post redditum quinque saltē mensibus superfluerit, quod aliunde etiam minus fiet verisimile.

quando ma-
ximus erat
timor Me-
diolani,

17 Tertiò rediit & defunctus est Satyrus, quando ingens merus erat in Italia, & Mediolani nominatum. Hinc Ambrosius num. 9 dicit: Raptus est, ne in manus incideret Barbarorum: raptus est, ne totius orbis excidia, mundi finem, propinquorum funera, civium mortes, ne postremo sanctuarum virginum atque viduarum, quod omni morte acerbus est, colluvionem videret. De iisdem Fratrem deinde sic affatur num. 10. Nam quā eras sanctæ mentis misericordiā in tuos, si nunc urgeri Italianam tam propinquο hoste cognosceres, quantum ingemisceres, quā doleres in Alpium vallo summam nostræ salutis consistere, lignorumque concædibus construi murum pudoris? Quā afflictione mœreres, tam tenui discrimine tuos ab hoste distineri, ab hoste impuro atque crudeli, qui nec pudicitiae parceret, nec saluti. Porro timor ille jam impendebat, dum in Africa aut in itinere erat S. Satyrus. Ut enim paulò post habet Ambrosius, redditum Satyro dissuadebat Symmachus, quod ardere bello Italia diceretur, quod in periculum tenderes, (inquit Fratri) quod in hostem incurreres; respondisti hanc ipsam tibi causam esse, veniendi, ne nostro deesse periculo, ut confortem te fraterni discriminis exhiberes. Itaque terror non exiguo tempore, sed diu duravit.

& dum foror
ipsius Mar-
cellina ibi-
dem degebat.

18 Quarto mortuus est Satyrus, quando foror ipsius sancta Marcellina erat Mediolani. Hoc, quod etiam valet ad tempus mortis Satyri investigandum, aliquis perperam negavit, neglexerunt alii. At clarum est, Marcellinam fuisse cum Ambroso, dum redit & defunctus est Satyrus. Num. 10 Ambrosius Fratrem de ea sic alloquitur: Certe felicior (es tua morte) quam sancta foror, quam tuo solatio destituta, de suo pudore sollicita, duobus nuper beata germanis, nunc ex duobus fratribus ærumnosa, neque alterum (nempe Satyrum defundit) sequi potest, neque alterum derelinqueret: cui tumulus hospitium tuus, & corporis tui sepulcrum est domus. Atque utinam vel hoc datum diversorum! Hac clarissime demonstrant,

Marcellinam eo tempore fuisse Mediolani. Non minus clare idem ostendit num. 22 his verbis: Sanctæ verò forori quid fiet, quæ licet divino metu pietatem temperet; rursus tamen ipsum pietatis dolorem studio religionis accedit, strata humi, & totum gremio sui complexa tumulum, laborioso fessa incessu, tristis affectu, dies noctesque mœcrom integrat? Plura addit de fororis dolore. At hac sufficiunt, ut intelligamus Marcellinam fuisse Mediolani: ideoque necesse non est adducere plura, quibus id ipsum probari potest. Itaque annum, quo defunctus est S. Satyrus, nunc proprius investigemus.

D

Mors Sancti
non est figen-
da anno 378
aut 379,

19 Tillemontius Nota 8 in S. Ambrosum S. Satyri mortem figit anno 378 aut 379, secutus Hermantium, qui in Vita S. Ambrosii lib. 2 cap. 15 eamdem fere epocham statuit. At ea sententia mihi planè improbabilis appetit, quia S. Marcellina eo tempore non erat Mediolani, ut inferius ostendam; neque rationes Tillemontii sunt alicujus ponderis. Ait, anno 378 trepidari potuisse in Italia, quia Alemanni Rhenum trajecerant prope Basileam. At planè frivola est ea ratio, cum illi longè abessent, & Gratianus imperator jam eos vicerit mense Maio, ut narrat ipse Tillemontius tom. 5 Imperat. in Gratiano art. 6. Addit ille aliam rationem terroris, qui anno 378 aut 379 poterat esse in Italia. Etenim Gothi anno 378, die IX Augusti, ingentem de Valente Orientis imperatore retulerunt victoriam prope Adrianopolim in Thracia, occisoque Valente, varias vastarunt provincias, ut refert Ammianus lib. 31 cap. 16, tandemque venerunt ad usque radices Alpium Julianarum, si credimus Ammiano. At difficulter credi potest, Gothos eo anno tam longè progressos esse, cum post victoriam primò Adrianopolim frustra tentarint, indeque Perinthum & Constantiopolim versus duxerint exercitum. Certè Fornandes de Rebus Geticis cap. 26, relatà Gothorum viatoriâ, & morte miserabili Valentis, tantum subiungit: Quo tempore Vesegothæ Thracias, Daciamque Ripensem post tanti gloriam trophæi, tamquam solo genitali potiti, coepérunt incolere. Accedit, quod in hisce provinciis frequenter deinde visti sunt ab imperatore Theodosio, non verò prope Alpes Julias. Quare crediderim, Ammianum loqui de incursi quodam Gothorum, qui potesta contigit, agrotante Theodosio, ut habet Fornandes cap. 27. Quidquid sit, non poterat anno 378 dicere S. Ambrosius, in Alpium vallo summam Italie salutis consistere, cum eo tempore Gratianus imperator cum exercitu suo esset in Pannonia, ideoque Gothos facile observare posset, si in Italianam tendere voluissent.

E

nec probat
Tillemontius
defunctum
esse

20 Alia ratio Tillemontii mortem S. Satyri fignendi non multis annis post initium episcopatus Ambrosii petitur ex hisce Ambrosii verbis num. 8: Denique ea, quæ ambo nequiveramus concludere, solus impléstī. Plaudebat sibi, ut audio, Prosper, quod fæderotii mei occasione redditum se, quæ abstulerat, non putabat: sed vehementiorem tuam unius efficaciam expertus est quam duorum. Itaque solvit omnia &c. Ad hac verba rectè observat Tillemontius, S. Satyrum ob istud negotium verisimiliter suscepisse iter Africatum, post quod obiit. Nam verba sequentia Ambrosii istud omnino innunt, dum Fratrem sic alloqui pergit: Peregristi omnia, & ubi perfunditus omnibus revertisti, tu solus nobis, qui omnibus es præferendus, eriperis; quasi ideo mortem distuleris, ut consummaret pietatis officium, palam efficaciam reportares. Itaque lubens agnosco,

ne-

A negotium istud finitum fuisse paulo ante mortem S. Satyri.

21 Verum non aquè bona est altera observatio, quam huic ad propositum suum adjungit Tillemonius. Existimat, controvèrsiam illam cœptam esse ante episcopatum Ambrosii, quia Ambrosius & Satyrus simul negotium illud cœperant, & concludere nequivabant. At ego magis credo, rem esse cœpiam ab episcopo Ambroso & fratre ipsius, sed modeſtè, & non coram iudicibus, quod Ambrosius episcopus nollet de re temporaria coram iudicibus disceptare. Ideo nimurum plaudebat sibi Prosper, credebatque fæcerothi Ambrosii occasione se non cogendum ablata reddere. Id autem sibi ea occasione persuadere non poterat, nisi Ambrosius revera fuisse sacerdos. Quare ea verba nihil omnino habent, quod persuadere possit, Satyrum esse defunctum prioribus annis episcopatus Ambrosii.

22 Baronius ad annum 383 num. 14 existimat, S. Satyrum eodem anno 383 obiisse. Præfenti, inquit, anno obitus Satyri fratris contigit, ut ex eo perspicue potest intelligi, cùm idem Ambrosius ait, eum litteris Symmachi revocatum, ne ex Africa in Italiam veniret, flagrante ipsa Italia bello civili, nimurum cùm Maximus in Italiam (ut dicemus) ducturus dicereetur exercitum. Haecenius Baronius. At ea sententia non videtur probabilior, quam precedens. Etenim ille terror, de quo loquitur S. Ambrosius, & de quo Satyrum monebat Symmachus, in Italia certò non erat ante mortem Gratiani, qui cum exercitu in Galliam transverat adversus Maximum. Post mortem Gratiani adventus Maximi tyranni revera timeri poterat; sed Ambrosius ipse post auditam Gratiani mortem non diu Mediolani mansit. Nam statim, ubi mors Gratiani innoverat in Italia, Ambrosius ut Valentinianus junioris legatus in Galliam profectus est ad Maximum, & cum eo pacem iniit. Itaque nec ante legationem Ambrosii mors Satyri recè figi potest, quia post terrorem ex ea morte ortum Ambrosius non diu mansit Mediolani; nec post legationem, quia Ambrosius in ista legatione pacem cum Maximo conciliavit. Dici igitur nequit, S. Satyrum obiisse anno 383 post mortem Gratiani, ut etiam aliunde liquet: nam S. Marcellina soror Satyri anno 383 Mediolani non erat.

C neque anno 387, alii scriptores mortem S. Satyri fixerunt anno 387, quo Maximus tyrannus subito ex Gallia in Italiam irrupit, venitque Mediolanum, fugiente Valentiniano imperatore, ac totam occupavit Italianam. Dubitandum sanè non est, quin ingens terror tunc fuerit in multis Italia urbibus. Attamen neque de ista turbatione loqui videtur Ambrosius, neque anno 387 figenda est mors S. Satyri. Quippe Maximus in Italiam irrupit, quando ea de re minime sollicitus erat Valentinianus, cuius legatum Dominum dolis in eam adduxerat opinionem, ut Maximum pacis cum Valentiniano servando studiosum crederet. Audiamus hac de re Zozimum lib. 4 pag. 767, ubi narrat, Dominum à Valentiniano ad Maximum fuisse legatum, subditque: Itaque cùm venisset ad Maximum Dominus, capitibus legationis omnibus expositis, omni cum observantia comitateque exceptus est. Nam & dignabatur eum honore Maximus exitio, & tanta munera mole satiabat, ut imperatorem Valentinianum nullum huic partem habiturum amicum Dominus existimaret. Ac poterat usque adeo Dominum decipere Maximus, ut etiam partem exercitus sui cum eo

Septembri Tomus V.

mitteret, quæ imperatori contra barbaros, subiectis ipsi Pannoniis imminentes, esset auxilio. Posteaquam hæc consecutus Dominus abiisset, ac sibi placeret ob copiam magnitudinemque munerum, quæ accepérat, & concessorum sibi sciorum satellitum; viam ab Alpibus domum ducentem imprudens Maximo faciliorem reddidit. Quod Maximus futurum prospiciens, eaque de causa cunctis adparatis rebus, universis cum copiis subsequutus est, tacite præmissis in itinere custodibus, qui omnem curam adhibebant, ne cursu quis prætergressus, Maximi transitum in Italiam Domini comitibus nuntiaret &c. Hoc do-
lo, ut sequitur, omni cum celeritate Italiam, nemine præpediente, ingressus est, neque alius superfluit Valentiniana, nisi ut quam celerrimè fu-
geret. Itaque de hac irruptione non loquitur Am-
brosius, sed loquitur de hoste, qui necdum Alpes
transverat. Constat etiam, Satyrum non fuisse an-
no 387 defunctum, quia eo anno Marcellina non
erat Mediolani.

24 Verum hoc caput, quo tres sententiae jam relate simul refutantur, hoc loco stabiliendum est. S. Marcellina Roma velum virginitatis accepit à Liberio Papa, ut habemus ex Ambroso lib. 3 de Virginibus cap. 1. Perrexit illa deinde Roma cum aliis virginibus habitare annis non paucis, quando S. Ambrosius jam erat episcopus, ut ex variis colligitur. Primo enim habemus ex Epistola 5 S. Ambrosii, sanctam Marcellinam, absentibus Sa-
tyro & Ambroso, habitasse Roma cum Indicia virgine, de eaque testamētum esse, nulli eam se vitiorum familiaritati dedisse, optare cum ea sibi à Domino Jesu partem reservari in regno Dei. Hac innunt, satis diu Marcellina convixisse Indiciam; cùmque Roma simul habitaverint, absente Am-
broso; vix dubitari potest, quin simul ibi habi-
taverint, quando ille erat episcopus. Figitur qui-
dem illa Epistola ab editore circa an. 380; at fine ullo argumento, quo evinci possit, non aquè scri-
piam esse anno 390. Secundo Marcellina videtur
cum aliis virginibus Roma vixisse, quando an-
no 377 S. Ambrosius ad ipsam scriptis tres libros
de Virginibus. C. rie nullibi innuit Ambrosius, i-
psam tunc fuisse Mediolani. Contra lib. 3 cap. 14
insinuat, aliarum virginum fuisse magistrum. Hor-
tatur enim, ut de nimio jejunandi rigore nonnihil
remitiat, ut magistra suppari servetur aetati. Erat
igitur virginum magistra Roma, non Mediolani. F

25 Tertiò id colligitur ex Epistolis Ambrosii ad Marcellinam datis, quibus eam facit certiorem de gestis Mediolani. Inter haec prima ordine inter Ambrosianas novissime editionis est vigesima, quam Ambrosius ita orditum: Quoniam in omnibus fe-
rè Epistolis follicite quæris de Ecclesia, accipe,
quid agatur. Tum fuse exponit, quam fortiter re-
sisterit Valentiniano juniori pro Arianis ecclesiam
postulanti, quæ figuruntur anno 385 apud Tillemon-
tium in Ambroso art. 38, & ab editore Episto-
la. Altera est Epistola 22, quâ Sanctus sorori ex-
ponit inventionem corporum SS. Gervasi & Pro-
tasi, relatam à Tillemonio art. 47 ad annum 386.
Tertia est inter Ambrosianas quadragesima secun-
da, quâ Ambrosius Marcellinam narrat gesta cum
Theodoſo imperatore, post victoriam ab eo rela-
tam de Maximō tyranno. Figitur hæc anno 388.
Ex hisce igitur verisimilium fit, S. Marcelli-
nam constanter Roma manisse usque ad annum
388, & forsan etiam uno altero anno diutiis.
Attamen constat, ipsam deinde habitasse cum fra-
tribus Mediolani, quò venire potuit circa annum
390, certè inter 388 & 392: neque enim facile

Q. q. q. cre-

AUCTORE
J. S.

credidero, sacram sanctamque virginem solum venisse Mediolanum, ut fratres inviseret, indeque Romam reverteretur.

26 Erat Mediolani S. Marcellina, quando ac-

& ibidem
tamen habi-
taret, mor-
iente Saty-
ro.

tus fuit Indicia virgo, quacum ante Roma habitarat, ut certè colligitur ex Epistola quinta. Factum igitur illud circa annum 390 videtur fingen- dum. Erat Roma Marcellina, quando graviter agrotabat S. Ambrosius aliquot mensibus ante mor tem S. Satyri, ut liquet ex hisce Ambrosii verbis num. xi ad Satyrum directis: Denique proximè cùm gravi quodam atque utinam supremo urge- ter occasu, hoc solum dolebam, quòd non ipse assideres lectulo, ac votivum mihi cum sancta forore partitus officium, morientis oculos digitis tuis clauderes. Rursum colligitur ex verbis Ambrosii num. 5, Marcellinam aliquo tempore ante obitum Satyri fuisse cum Ambroso, cùm dicat: Etsi sancta supersit foror, integritate venerabilis, æqualis moribus, non impar officiis, tibi tamen ambo plus timebamus, in te vitæ hujus jucunditatem repositam putabamus &c. Porrò non venisse ad fratres suos Marcellinam, ut deinde Romam reverteretur, rursum colligitur ex verbis Ambrosii num. 10, ubi de illa dicit: Neque alterum (fratrem, Satyrum nempe) sequi potest, neque alterum derelinquere. Tum de se subjicit: Nam quid de me loquar, cui neque mori licet, ne sotorem relinquam &c. Si nec Ambrosius mortem optare poterat, nec Marcellina, ne alter alterum relinqueret, statuerant igitur deinceps simul vive re: nam exiguo invicem poterant esse solatio, si alter Mediolani, altera Roma habitaret. Accedit Vita S. Marcellina, ad xvii Julii data, in qua dicitur, postquam Roma virginitatem erat pro fessa, ibique habitaverat, Mediolanum ad fratre venisse, & ibidem cum ipsis habitasse, ac in eadem urbe post fratres obiisse. De sepultura demum nullus dubitat. Omnes fatentur Mediolani sepultam. Aliqui tamen existimârunt, Roma defunctam, & Mediolani voluisse sepeliri, idque colligunt ex epitaphio. Verum epitaphium ista non evincit, nec res ipsa est verisimilis. At, quo cumque loco obierit, erat Mediolani, moriente Satyro; cùmque ibi non videatur fuisse ante annum 388, ante hunc annum obitus S. Satyri non est figendum.

B

Figenda iugi-
tur est mors
S. Satyri

27 Quapropter querendum est aliud Italia periculum, idque satis perspicue reperiri videtur post mortem Valentiniani II, anno 392, mense Maio, Vienna in Gallia occisi. Etenim cades illa non modo gravissimum dolorem Ambrosio creare debuit, sed etiam ingentem formidinem Italiam affere, maximè Christianis, cùm Arbogastes, cuius scelere occisus erat Valentinianus, & barbarus esset & gentilis, Eugeniumque, quem Valentiniano sufficiendum curaverat, ad omnia posset impellere. Hac de morte Ambrosius in Epistola 53 ita scribit Theodosio imperatori: Silentium meum rupit sermo clementiae tuae: nihil enim in tam tristibus rebus melius facere in animum induxeram, quām, si fieri posset, me ipsum abdere. Sed quia in secessu aliquo delitescere, & sacerdotio exire non poteram, vel silentio intra me latebam. De iisdem temporibus in Epistola 59 ad Severum episcopum hac scribit: Nos autem objecti barbaris motibus, & bellorum procellis, in medio versamur omnium molestiarum freto &c. Paulinus in Vita S. Ambrosii num. 26 exponit, quām fortiter tempore Valentiniani oblitus est Ambrosius, ne Gentilibus concederet aram victoria & sumptus ceremoniarum. Tum subiungit: Sed postquam au-

gustæ memorie Valentinianus in Viennensi civitate (quæ est Galliarum civitas) vitam finivit; Eugenius suscepit imperium: qui ubi imperare cœpit, non multò pôst, potentibus Flaviano tunc præfecto & Arbogaste comite, aram victoria & sumptus cæremoniarum, quod Valentinianus auctus memorie, adhuc in junioribus annis constitutus, potentibus denegaverat, oblitus fidei suæ concessit.

28 Hoc ubi cognovit sacerdos, derelicta ci vitate Mediolanensi, ad quam ille festinatò ve niebat, ad Bononensem civitatem emigravit, at que inde Faventiam usque perrexit. Ubi cùm aliquantis degeret diebus, invitatus à Florentinis, ad Tusciam usque descendit, declinans magis sacrilegi viri adspectum, non formidans imperantis injuriam: nam & Epistolam ad eumdem dedit, in qua convenit conscientiam illius &c. Fuga illa S. Ambrosii figenda est anno 393: neque enim Eugenius ante annum 393 Alpes transvise videtur, cùm quòd bellum haberet in Gallia contra Francos, tum quòd legatos prius mitteret ad Theodosium imperatorem ad pacem cum eo sanciendam, ut narrat Zozimus lib. 4 pag. 776. Hisce observatis, qua Tillemontius quoque admittit in Theodosio art. 77, facile inveniemus, quo circiè tempore de functus sit S. Satyrus. Etenim omnia clare insnuant, defunctum esse inter mortem Valentiniani II & adventum Eugenii in Italiam. Huic tempori congruunt omnia, qua in Oratione funebri dixit S. Ambrosius, ut moñdo ostendendum est.

inter mortem
Valentinia-
ni II

29 Conqueritur Ambrosius in Oratione de moribus barbarorum, gravissima suis imminere malitia afferit, dolet in Alpium vallo summam suorum salutis consistere. Hac omnia erant verissima sub finem anni 392 & initium anni 393. Nam Eugenii exercitus magna ex parte constabat ex barbaris, barbarusque erat, qui non solum exercitu, sed ipsi etiam Eugenio imperabat. Audiamus Orosium illorum temporum scriptorem lib. 7 Historiarum cap. 35. Mortuo Valentiniano augusto, inquit, Arbogastes Eugenium tyrannum mox creare ausus est, legitque hominem, cui titulum imperatoris imponeret, ipse acturus imperium, vir barbarus animo, consilio, manu, audaciâ; potentiâque nimius, contraxit undique innumeras invictasque copias, vel Romanorum præsidis vel auxiliis barbarorum, alibi potestate, alibi cognatione subnixus. Itaque barbarus erat, natione Fran cus, & gentilis, qui totum quasi regebat exercitum, & maximam barbarorum ducebatur multitudinem. His igitur optimè congruunt dicta Ambrosii de moribus barbaricis.

& adven-
tum Eugenii
tyranni

30 Quantopere autem ab iis metuere deberet cum suis Ambrosius, docet Paulinus in Vita num. 31, ita scribens: Promiserat enim Arbogastes tunc comes, & Flavianus præfetus (eriam gentilis) Mediolano egredientes, cùm victores reversi essent, stabulum se esse facturos in basilica ecclæsiæ Mediolanensis, atque clericos sub armis probaturos... Causa autem commotionis hæc fuit, quia munera imperatoris, qui se sacrilegio miscererat, ab ecclesia respuebantur, nec orandi illi cum ecclesia societas tribuebatur. Non immēritò ergo ab illis metuebat Ambrosius jam ante ipsorum adventum. Demum aquæ verum erat tertium, nimirum in solo Alpium iugo constitisse salutem ecclæsiæ Mediolanensis, quando sub finem anni 392 aut initium anni 393 perorabat Ambrosius. Nullus enim aderat, qui ab ingressu Italia Eugenii exercitum arcere audebat aut posset. Sola Alpium iuga nivibus cooperata moram injicere poterant hiemali tempore.

in Italiam,

31 Ein

A 31 *Eidem tempori congruit, quod ait Ambrosius, Symmachum affirmasse, ardere bello Italiam, ut Satyro persuaderet, ne rediret Mediolanum. Nam hanc dubie multa fuerunt dissensiones in urbibus Italiae, electo Eugenio tyranno, dum alia ipsum vellent recipere imperatorem, alia recusarent agnoscere. Optimè etiam apparet, quo modo ille terror Italiae inchoari potuerit dum ante adventum Satyri, & post obitum ipsius adhuc durare, nimis quia Eugenius non statim duxit versus Italiam. Eidem tempori congruit consilium morientis Satyri, quod ipsum alloquens Ambrosius, ita refert: Qui etiam ultimo spiritu... de cavanaugh incursione barbarorum nos sibi admonebas, commemorans, non frustra te dixisse fugiendum. Nam revera Ambrosius istud consilium fecutus est, ut jam vidimus num. 28. Demum isto tempore Marcellina videtur suisse cum fratribus Mediolani, cum nullam habeamus Epistolam Ambrosii ad ipsam post annum 388. Quapropter omnia S. Ambrosii dicta aptè congruunt temporis, quod inter mortem Valentiniani II & adventum Eugenii in Italiam intercurrit; nec ullo tempore tam probabili figura potest obitus S. Satyri, quam anno 392 aut 393.*

B 32 *Si satis constaret de die, quo Sanctus obiit, alteruter ex diis annis certò assignari posset. Verum diem obitū non memorat S. Ambrosius, nec biographus, qui Ambrosium fecutus est. Hieronymiana quidem Martyrologia S. Satyrum habent ad XVIII Septembribus; at id factum videtur occasione S. Eustorgii episcopi Mediolanensis, quocum commemoratus videtur S. Satyrus, quod dies obitū effet ignotus. Mediolanensis revera S. Satyrum colunt hoc die XVII Septembribus, eaque de causa ad hunc ipsum diem Martyrologio Romano fuit insertus. Verum ex die festivitatis dicim obitū tuto deducere nequimus, maximè in hisce adjunctis, cum constet, diem festivitatis pro arbitrio statui, quando non constat de die mortuali, nisi alia quadam subi ratio aliquem diem eligendi. Itaque nihil certi pro die mortis S. Satyri ex Martyrologiis aut cultu haurire possumus, presertim cum verba S. Ambrosii magis innuant, Sanctum hiemali tempore obiisse. Nam loquens de ejus reditu, post quem obiit, laudat Viri fortitudinem, quod redierit negligens frigoris. Quare hiems inchoata saltē suisse videtur, dum Satyrus erat in itinere; cumque obierit non diu post redditum; obitus certò figendus illa hieme, quā finitus est annus 392 & inchoatus annus 393: neque proprius tempus assignare tuto possum.*

aut initium anni 393: dies obitū est ignotus.

§ III. Controversia de possessione corporis S. Satyri: Sanctus sepultus in ecclesia Portiana, apud S. Victorem, ubi corpus postea servatum.

Controversia de corpore S. Satyri

De corpore S. Satyri diurna est controversia inter duas ecclesias, sive inter duo praeclaras Ordinum Religiosorum cœnobia, que singula illud ecclesia sua attribuunt. De utraque ecclesia (altera ex iis rectius facillum vocatur) jam aliqua exposuit Henschenius noster ad VIII Maii in S. Vito Mauro, inclito martyre Mediolanensi, cuius nomine utraque aliquando fuit insignita. Altera Septembribus Tomus V.

ra ex his ecclesiis olim dicta fuit Portiana à conditore Portio. De hac frequenter meminit S. Ambrosius in Epistola 20 ad Marcellinam sororem, ubi narrat, quantum sibi fuerit certandum, ne ecclesia illa Portiana, quæ & extramurana basilica, & vetus ab eodem postea appellatur, Arianis tradetur, eam multis modis pro Arianis suis occupare tentante Justina imperatrice. Ibidem de nova etiam basilica meminit, ita scribens: Nec jam Portiana, hoc est, extramurana basilica petebatur; sed basilica nova, hoc est, intramurana, quæ major est. Quanam sit illa basilica nova, hic non examino, quia non conductit ad propositum nostrum, id solum observo, Portianam basilicam jam suisse veterem tempore Ambrosii.

AUCTORE
J. S.

34 Porro basilica illa Portiana postea dici coepit inter monachos Olivetanos S. Victoris, Possederunt illam S. Victoris ad corpus ecclesiam aliquot seculis monachi Benedictini, donec anno 1507 in eorum locum successerint monachi Olivetani, qui primū exstruxerunt amplissimum cœnobium, deinde & novam basilicam. Hac verò occasione, cum destruta fuit vetus basilica, Sanctorum corpora ex illa in novam anno 1576 translata sunt à S. Carolo Borromæo, qui & corpus S. Satyri unā cum corpore S. Victoris invenit & transfluit. Judicium sancti hujus Cardinalis archiepiscopi videtur sufficere debuisse adversa partis patronis ad acquiescendum, cogitandumque, esse alterius Sancti corpus, quod Satyri esse crediderant; at illi, ut in similibus frequenter contingit, non omnino depoferunt opinionem præconceptam de S. Satyri corpore apud se servato. Itaque horum etiam ecclesiam & facillum paucis illustremus.

& monachos Cistercienses S. Ambrosii,

35 Inter ecclesias Mediolani conditas à S. Ambroso una est, quæ, ipso etiam vivente, Ambrosiana fuit vocata. De illa meminit sanctus doctor in Epistola 22 ad Marcellinam, ubi & de dedicatione ejusdem agit, & de illatis corporibus SS. Gervasi & Protasi nuperrime inventis, de quibus ita scribit: Sequentie die translulimus ea in basilicam, quam appellant Ambrosianam. Hac Ambrosius anno 386, quo dedicata est ampla illa basilica Ambrosiana, quæ etiamnum exstat, quamque anno 1752 curiosè nos ipsi lustravimus, eque ac basilicam jam memoratam S. Victoris, & facillum S. Satyri modo memorandum. Juxta basilicam Ambrosianam amplissimum est cœnobium Ordinis Cisterciensis, cuius usui servit una pars ecclesie Ambrosiane: in altera verò parte ministeria sua obit cleris. Inter basilicam Ambrosianam & cœnobium Cisterciensium est facillum S. Satyri, in cuius pariete exteriū vidimus hanc inscriptionem satis recentem: Sacellum S. Satyri, olim S. Victoris ad Cælum aureum nuncupatum, exteriū reparatum anno Dñi MDLXXI.

F

36 Raphaël Moneta monachus Olivetanus in Opere, quo corpus S. Satyri basilica S. Victoris vindicat, quodque inscriptis, S. Satyri confessoris... tumulus illustratus, face 3 pag. 72 obseruat, istud S. Satyri facillum non videri, nisi unam ex basilice Ambrosianæ capillis, licet paululum extra ordinem, & sejunctam à primaria, in qua monachi asservant augustissimum Eucharistiæ Sacramentum. Tale mihi revera visum fuit facillum istud, nec umquam cernenti incidit cogitatio, particularem hanc esse ecclesiam. Laudatus anchor deinde hac subjicit: Longitudo autem Satyriane illius ædiculari non excedit duodecim, latitudo vero octo ulnas, quarum quatuor con-

Qui habent facillum S. Satyri.

Qq q 2 sti-

AUCTORE
J. S.

situunt ferè unam Romanam decempedam. Tantula capella, ipsaque adeo Ambrosianæ conjuncta, reputata fuit semper hujus membrum, quippe nullum alium nisi per eam habet accessum. Joannes Petrus Puricellus, *sacra theologia doctor & archipresbyter ecclesia Laurentiana, in Opere, quod scriptum de Monumentis basilica Ambrosiana, num. 19 multa differit de vetustate illius facelli, illudque Ambrosianâ basilicâ vetustius vide ri insinuat.* Attamen non profert argumenta, quibus cogamur tantam isti facello vetustatem attribuere. Tentat persuadere, fuisse ecclesiam Fausta, qua certò est Ambrosianâ vetustior, & de qua membris Ambrosius in Epistola 22 ad Marcellinam. At ea suspicio est contraria communi opinioni Mediolanensem, & jam abunde refutata apud laudatum Monetam face 3. Illud verum est, quod & probat Puricellus, facellum istud olim fuisse vocatum, S. Victoris ad cælum aureum.

Satyrus se-
pultus est ad
levam S.
Victoris M.;

B 37 Hisce observatis de utraque ade, videlicet de basilica olim Portiana, deinde S. Victoris ad corpus, & de facello S. Satyri, quod olim dicebatur S. Victoris ad cælum aureum, sepulturam, inventionem & translationem corporis S. Satyri sic exponam, ut ex iis prudens lector satis sit intellecturus, in qua ecclesia modo servari videatur Sancti corpus. Dungalus, scriptor seculi ix in libro Responsorum adversus Claudium Taurinensem, edito Antwerpia anno 1572, pag. 108 & 109 sic habet: Idcirco, ut arbitror, Ambrosius suum fratrem Satyrum, quem nimis dilexerat, juxta sanctum martyrem Victorem sepelivit... Cujus epitaphium hoc dictavit tetraстico.

Uranio Satyro supremum frater honorem

Martyris ad levam detulit Ambrosius.

Hæc meriti merces, ut sacri sanguinis humor
Finitimas penetrans adiuat exuvias.

Ad hoc epitaphium, quod ipsi Ambroso attribuit Dungalus, panca sunt obserwanda. Primò ex hoc epitaphio aliqui crediderunt, Sanctum nostrum fuisse vocatum Uranium Satyrum. At magis credo, vocem Græcam & spāvī, Latinè, cælestis, magnus, excelsus, honoris causâ nomini adjectam fuisse, presertim cum voce Uranius & Uranicus etiam apud Latinos usitate fuerint medio aeo, ut videri potest in Glossario Cangii. Cerè Satyrus nullo alio loco Uranius vocatus legitur, Secundò utraque pars litigantium consentit, Victorem Maurum esse, ad cuius levam sepultus est S. Satyrus.

hic autem se-
pultus jace-
bat in basili-
ca Portiana:

C 38 Vita inferius danda num. 12 habet, *sacrum corpus iussu Ambrosii prius deportatum fuisse ad basilicam Ambrosianam; subditque: Quod tamen in altera longè basilica [ad] levam gloriose martyris propriis manibus tumulavit. Eadem planè habet Hilarion monachus. Nam verò de altera illa basilica, in qua sepultus dicitur S. Satyrus, mira est contentio inter Puricellum, pro facello S. Satyri pugnantem, & Monetam, de basilica Portiana, seu S. Victoris ad corpus, locum rectè exponentem. Etenim hac explicatio fluit ex ipso Dungali loco. Nam, eo teste, & consentiente Puricello, S. Satyrus sepultus est apud S. Victorem Maurum. Atqui hic Sanctus jacebat sepultus in basilica Portiana, qua ideo deinde vocata est S. Victoris ad corpus. Itaque S. Satyrus etiam fuit sepultus in basilica Portiana. Tam porro certum est, S. Victorem fuisse sepultum in basilica Portiana, tamque communi scriptorum consensu receptum, ut Puricellus ipse fol. 29 non fuerit ausus id omnino negare. Cum tamen viderit, ea ratione sepulturam Satyri ibi quoque necessario statuendam, alio modo effugere tentavit, cogitavitque*

corpus S. Victoris translatum fuisse ante mortem S. Satyri, delatumque ad facellum jam dictum. Verum plane improbabilia sunt, quæ de illa translatione commentus est, & abunde per Monetam refutata. Præterea omnes passim scriptores tradidunt, corpus S. Victoris Mauri in Portiana basilica non solum sepultum esse; sed in eadem quoque servatum deinde fuisse, quod inventio demum confirmavit.

D 39 Contraria etiam Puricello sunt allegata ex Vita verbis, In altera longè basilica sepelivit. Quippe facellum S. Satyri non meretur nomen basilicæ; & certè non est altera basilica ubi Ambrosiana, cuius potius pars haberi debet. Ego enim vero longè magis credo, facellum illud necdum fuisse edificatum; sed postea fuisse basilica adjunctum. Quam fuisse ecclesiam Ambrosianâ vetustiorum. Cerè probari nequit, jam tum existisse; neque admodum verisimile est, S. Ambrosium prope facellum amplam edificare voluisse basilicam.

Pugnat tamen Puricellus variis armis, ut evadat ex loco opinioni sua incommodo, & textum suspicatur corruptum. Quare ex gemino Ms. docet, locum ita legendum: In altera non longè basilica ad levam gloriose martyris Victoris &c. Cedamus tantisper, hanc esse veram lectionem, quia multa mendosè in Mombratio edita sunt, nihil habebit Puricellus. Nam ne sic quidem cogitare possumus, corpus fuisse sepultum in facello S. Satyri, tum quod basilica non sit, nedum altera ab Ambrosiana, tum quod ibi non jaceret sepultus S. Victor. At Portiana ecclesia, que cathedralis olim fuit, utraque lectio rectè congruit. Nam erat basilica longè altera ab Ambrosiana: erat etiam basilica non longè distans ab Ambrosiana, cum exigua sit distantia inter Ambrosianam & S. Victoris ad corpus basilicam; erat etiam ditata corpore S. Victoris, ad cuius levam positus fuit S. Satyrus.

E 40 Objectionem habet Puricellus ex eo, quod corpus delatum prius dicatur ad basilicam Ambrosianam, eamque proponit his verbis: Sed ne credibile quidem cæteroqui hoc videtur, ut, si Satyrum Ambrosius sepeliri voluisse in basilica Portiana, eundem prius ad hanc deferret Ambrosianam, hic funebrem ad populum recitaret orationem, hic Missæ Sacrificium pro ipso celebraret. Quid enim vetabat, quo minus hæc ipsa commodè perageret in Portiana? Quæ, sicuti metropolitana olim fuerat, quidni satis etiam populi capax, qui ad Satyri funus conveniret? Certè autem non ita se habebat hæc sancti Victoris ad cælum aureum basilica. Quamobrem longè credibilius hoc videtur, ut propter ipsius angustiam & propinquitatem maluerit Ambrosius deferriri rectè funus ad Ambrosianam, ibique funebria peragi solemnia, ita ut, his omnibus in hac basilica peractis, non aliud restaret, quam ut cadaver in propinqua sancti Victoris ad cælum aureum basilica tumulo daretur. Quocirca consequens etiam illud esset, ut in hac ipsa sanctus etiam Victor martyr & Maurus, ac sanctorum Naboris & Felicis socius, unà simul cum eodem Satyro in eadem urna conquiesceret: quod auditu mirum videtur. Mirum profectò, sed non ita procul à vero. Ita ille satis acutè, si ratiocinando res solum peragenda esset.

F 41 Verum in eo ratiocinio aliqua pro certis habentur, quæ certa nequaque sunt. Primò non omnino certum est, corpus S. Satyri prius delatum fuisse ad basilicam Ambrosianam, ibique peracta solemnia, quamvis id auctor anonymous Vita,

Objectio Pu-
ricelli, ex
conjecturisincertis peti-
ta, vim non
habet,

per

A per Mombritium edita, tradiderit cum aliis ipsum secuis: neque enim ille scriptor tam antiquus videtur, ut rem sua auctoritate certam facere possit. Secundo minimè certum, imo parùm etiam verisimile est, ut superius monui, facillum illud S. Satyri, sive S. Victoris ad calum aureum, jam extitisse tempore S. Ambrosii. At, et si finge-re velimus utrumque esse certissimum, nihil absurdi fecerit S. Ambrosius, si in altera ecclesia Fratrem pro concione laudare voluerit, eumdemque in altera sepelire, ut pompa funebris fieret diuturnior, & forsan etiam ut Ambrosiana basilica, que Portianam amplitudine superabat, immensum populum, ad exequias accurrentem, melius caperet. Sic, ubi invenerat corpora SS. Gervasi & Protasi, ut ipse narrat in Epistola 22 ad Marcellinam, transfulit ea primum vespere jam incumbente ad basilicam Faustæ. Deinde sequenti die, inquit, transfulimus ea in basilicam, quam appellant Ambrosianam. Itaque neque aliquid inverisimile dicitur fecisse Ambrosius, neque ob qualemcumque verisimilitudinis excessum in dubium vocanda sunt, que aliunde sunt satis certa.

B 42 Talis est existentia corporis S. Victoris Mauri in basilica Portiana, que inde nomen traxit S. Victoris ad corpus. Fatetur Puricellus, mirum videri, si illud corpus sit in sacello S. Satyri, quia nullum potuit proferre scriptorem, qui id umquam affirmaverat, quia habebat sibi oppositam nubem testium, perpetuam traditionem, ipsumque nomen ecclesia S. Victoris ad corpus, & demum corporis inventionem authenticis tabulis consignatam. Laudat Moneta non modo scriptores, qui testantur corpus S. Victoris servari in basilica Portiana; sed in fine Operis sui etiam ex tabulario S. Victoris adducit septem antiqua diplomata, que idem de S. Victoris corpore continent. Septem autem illa diplomata, in quibus clare afferitur, corpus S. Victoris in sua ecclesia conservari, & que partim sunt seculi undecimi, partim duodecimi, testatur se in tabulario viduisse & examinasse Franciscus Coratus notarius publicus. Porro de numero testium, qui affirmarunt corpus S. Victoris in sua ecclesia quiescere, & de perpetua traditione, Moneta face 5 pag. 157 ita generatim loquitur: Omnibus seculis (veneranda antiquitas) proclamavit & coluit Mauri Victoris corpus in Portiana. Onerosum valde & superfluum foret, recensere, omnium atatum autores, qui hoc tradiderunt. Satis fuerit affirmare, quod nemo haec tenus in dubium verterit. De divo Satyro quidem nonnullis existimatum est, extra Portianam illum quiescere, nimirum in Ambrosiana, cum nondum ex Dungalo compertum fuisset & declaratum epitaphium ante dictum, docens, illum associatum martyri Victorii in sepulcro.... At verò de corpore S. Victoris Mauri profectò quis unquam dubitaverit, nedum negaverit, quiescere in sua basilica, ad corpus propterea nuncupata? Haec tenus Moneta, cui plura ab his non addo. Attamen breviter hic insinuandum censeo, communicaram perhumeranter nobis fuisse à RR. PP. S. Ambrosii Dissertationem Ms., cuius auctor ostendere conatus est, basilicam Portianam non fuisse illam, quæ postea illud nomen habuit, & deinde S. Victoris ad corpus dicta est; sed facillum S. Satyri. At, cum ea opinio mibi videatur fundamento carere, & componi non posse cum dictis S. Ambrosii de basilica Portiana, Dissertationem malui non allegare, quam refutare.

S V. Inventio & translatio corporum SS. Victoris & Satyri ad novam ecclesiam: translatio capitum in thecas argenteas.

E Xistentia corporis S. Victoris in sua ecclesia, & corporis S. Satyri apud Victorem sepulti, egregie confirmata est anno 1576, quando, exstructâ novâ à monachis Olivetanis ecclesiâ, vetus erat destruenda, ideoque reliquia ex vetere in novam transferenda. Praerat eo tempore ecclesia Mediolanensi S. Carolus Borromeus, S. R. E. Cardinalis, vir insigni doctrina, prudencia & sanctitate conspicuus. Hic autem rogans ab abate & monachis S. Victoris, ut vel ipse reliquias, quas in vetere ecclesia habere se credebant, inspirare velle, aut alios ad id delegare, cum ipse, ut habent Acta notarii, alii impeditus negotiis, huic muneri pro tunc vacare non posset, mandavit reverendo presbytero domino Ludovico Moneta, qui locum & arcas inviseret, in quibus illæ positæ erant. Qui ea diligenter recognovit, nullâ tamen arcâ aperta, & ipsi illustrissimo domino antistiti retulit. Postea verò & ipse illustrissimus & reverendissimus Cardinalis eò venit, & easdem inspexit & recognovit, atque etiam marmoream arcam aperuit, quæ defossa erat post altare majus, scilicet inter ipsum altare & loculum SS. Victoris & Satyri, de quo inferiùs &c. Acta illa, quia valde prolixa sunt, tota non luet exscribere.

F 44 Solum hoc transferam, quæ propriæ spectant ad SS. Victorem & Satyrum, vel ad diligentias à S. Carolo factas, de quibus paulò post subiungitur: Cumque verò aliæ quoque reliquiæ recensendæ essent & tollendæ, & inter alias corpus S. Satyri, qui in arca lapidea cum S. Victore martyre positus erat, ut inferiùs describitur; de quo S. Satyro esset aliqua controversia cum reverendis monachis S. Ambrosii, ut veritas appareret, mandavit reverendo domino Josepho Mascardo ejus vicario, ut & cæteras reliquias recenseret, transferendasque pararet, & sepulcrum ipsum, in quo dicerentur esse corpora ipsorum SS. Victoris & Satyri, diligenter inspiceret & consideraret. Qui sepulcrum ipsum inspiciens, quasdam litteras in ipso agnovit, qui nomen ipsius sancti Satyri præse ferrent, de quibus inferiùs, & cæteras reliquias ex arcis exemit, & paravit modo hic descripto. Sequitur enumeratio reliquiarum, die Veneris decima tertia Julii MDLXXVI per Mascarum inventarum. At ille nihil habet de loculo SS. Victoris & Satyri:

G 45 At horum sepulcrum aperuit ipse S. Carolus, ut habent Acta apud Monetam pag. 359 ipse aperit: hoc modo: Postea verò iterum eò venit illustrissimus & reverendissimus Cardinalis archiepiscopus, qui ipsum SS. Victoris & Satyri sepulcrum aperuit, corpora recognovit, inscriptiones consideravit, sustulit, & paravit ad translationem, ut hic describitur: Die veneris, vigesimo mensis Julii MDLXXVI. Ad præsentiam illustrissimi & reverendissimi D. D. Caroli, tituli sanctæ Prae-xedis presbyteri Cardinalis, sub altari majori

DE S. SATYRO CONFESSORE,

494

AUCTORE
J. S.

ecclesiæ S. Victoris fuit inventa marmorea quædam capsæ, sex lapidibus sibi mutuò cohærentibus, laminis plumbeis constructa, in qua reperita fuerunt corpora gloriosissimorum sanctorum Victoris martyris & Satyri confessoris, distincta inter se dilucido intervallo. Corpus enim S. Satyri erat à lœva S. Victoris, ejusdemque capitii innitebatur lapis lateritius (signum maximæ antiquitatis) in quo scripta legebantur hæc verba, videlicet S. SATYR. : à dextera vero S. Satyri erat sicut corpus S. Victoris, habens innixum omnino in omnibus similem lapidem lateritium supradicto, in quo legebantur hæc verba, videlicet, S. VICTOR, quorum litteræ V & T erant scriptæ modo retrogrado. Sequuntur nomina testimoniis hisce præsentium, inter quos nominatur ipse etiam abbas S. Ambroſii. At haec videri possunt ad VIII Maii in S. Victore, ubi num. 3 hac pars instrumenti ex Puricello data est.

S. Carolus corpora solemniter defert ad novam ecclesiam:

46 Recitatibus testimoniis nominibus, Acta sic pergunt: Post haec dicta corpora sanctorum Victoris & Satyri excerpta fuere ex dicta arca marmorea, & reposita in capsulis ligneis cum cineribus, & quæ sigillatae fuerunt & reconditæ in sacristia veteris ecclesiæ cum aliis capsulis aliorum Sanctorum corporum jam priùs in ea repositis, & janua seu ostium clausum cum clavi & sigillatum sigillo B. Virginis præfati illustrissimi Cardinalis, & S. Victoris dicti abbatis. Illico clavis consignata fuit penes illustrissimum & reverendissimum D. Cardinalem. Et in die sequenti ex ordine & jussu præfati illustrissimi & reverendissimi domini Cardinalis, reverendus D. Jo. Franciscus à Basilica Petri, & reverendus D. Rodulphus della Cruce primicerius ecclesiæ majoris, accesserunt ad dictam sacristiam, quam clausam & sigillatam repererunt eo ordine, quo priori die clausa & sigillata fuerat, & induiti cotitis, & accensis luminibus, adstantibus & adjuvantibus sacrista & aliis monacis dicti monasterii; primò corpus seu ossa S. Victoris extraxerunt è dicta capsula lignea, reponendo super mappa linea, & excerpta sunt ossa à cinere, & cinerem ipsum involverunt in panno lineo ad effectum reponendi in urna. Secundò extractum fuit corpus S. Satyri modo, quo supra, & excerptis (ossibus scilicet) à cinere, cinerem ipsum involverunt in alio panno lineo ad effectum, ut supra. Ossa autem reposita seu restituta fuerunt in suis capsulis ligneis, prout antea erant. Quæ capsæ postmodùm sigillatae fuerunt duobus sigillis pro utraque earum sigillo S. Victoris.

C

47 Quæ omnes capsæ corporum Sanctorum in dicta sacristia remanserunt usque ad hodiernam diem, quâ solemniter, & solemniter processione præcedente, ut infra, translata fuerunt ad ecclesiam novam. Hinc est, quod ita mandante præfato illustrissimo & reverendissimo D. cardinali & archiepiscopo, & eo assistente, convocato in ecclesia majori clero tam seculari quam regulari cum capitulo R. D. cardinalium ordinariorum nuncupatorum ecclesiæ, ac officialium præfatæ cathedralis ecclesiæ Mediolanensis, astantibus excellentissimo senatu, & magnificis D. vicario & duodecim provisionum indicte urbis Mediolani, & magna caterva populi processionaliter eundo recessum fuit à dicta ecclesia majori, & professionaliter ventum fuit ad ecclesiam novam, mox ad basilicam veterem S. Victoris, in qua illustrissimus & reverendissimus Cardinalis archiepiscopus, pontificalibus vestimentis indutus, unà cum cardinalibus ordinariis nuncupatis solemniter in-

dutis pluvialibus, capsas septem reliquiarum & ossium Sanctorum super humeros sustulerunt, &, cùm propter modicum intervallum ecclesiæ veteris & novæ, & longos cleri ordines longius procederetur, aliquam civitatis partem circumeundo, & perventum esset ad S. Ambroſii majoris, successerunt oneri R. P. abbates & seniores monaci dictæ congregationis cuculati. Qui cum ad dictam plateam reversi essent, ibi penes pontem præfatus illustrissimus & reverendissimus Cardinalis archiepiscopus, & cæteri nuncupati ordinarii iterato capsas ipsas sumperunt, & detulerunt ad ædem novam S. Victoris cum maxima copia luminarium.

D

*ibique impo-
nit are,
donec pera-
gerentur of-
ficia divina.*

48 Et depositis omnibus ipsis capsulis seu arcis super altare majus dictæ ecclesiæ, decantatæ fuerunt rogationes, & per præfatum illustrissimum & reverendissimum Cardinalem recitatæ multæ orationes Sanctorum. Mox etiam celebrata fuit Missa in cantu per ordinarios ecclesiæ majoris: & facto sermone ab ipso illustrissimo & reverendissimo antistite, ab ipsa ecclesia recessit, & ejus jussu capsæ prædictæ remanserunt supra dicto altari usque ad horas Vesperarum. Quâ horâ reversus ipse illustrissimus & reverendissimus Cardinalis, dictas capsas, seu arcas ligneas tolli & reponi, & custodiri mandavit in scurolo subtus altare dictæ ecclesiæ. Itaque factum fuit ad præsentiam præfati illustrissimi & reverendissimi domini Cardinalis archiepiscopi, existentis in scurolo dictæ ecclesiæ nomine S. Victoris, & ipsius illustrissimi & reverendissimi domini Cardinalis mandato & jussu facta fuit recognitio capsarum lignearum & sigillorum super eis impressorum, & nullam fraudem violentiamque factam fuisse, & omnia non violata, sed salva inventa fuisse. Et statim jussit arcas ipsas lignreas aperiri, & ex eis extrahi ossa & corpora Sanctorum, & illa reponi in capsulis seu arcis plumbeis, ad hunc effectum fabricatis.

E

49 Mox sequitur transpositio ossium in capsulas plumbeas, quam coram S. Carolo Borromeo peregerunt tres abbates, videlicet Clemens abbas S. Victoris, Philippus de Mediolano, unus ex visitatoribus congregationis Olivetanæ, & abbas

*Deinde cor-
pora plum-
beis capsis
imposita,*

beatæ Virginis Mariae loci Nerviani, ac Hieronymus de Armatis de Cremona, abbas monasterii beatæ Virginis loci Bedagii. Missa autem recensione aliarum reliquiarum, transe ad capsam quintam & sextam, de quibus pag. 368 haec leguntur: Quinta capsula lignea, sigillata duobus sigillis S. Victoris, inscripta S. V. : in qua adsunt ossa S. Victoris cum suo capite. Sexta capsula lignea, sigillata ut supra, cum inscriptione S. S., in qua adsunt ossa corporis S. Satyri cum capite suo. Hæc enim duo corpora recondita fuere in capsula plumbea intermediata eomet ordine, quo legitur in visitatione prædicta diei vigesimi, facta per illustrissimum & reverendissimum D. Cardinalem, scilicet à latere dextero, signato S. VICT., reconditum fuit corpus S. Victoris in sandali rubeo, cum capite involuto sandali rubeo propter separationem menti; & in ea parte capsæ positus fuit lapis lateritius cum inscriptione litterarum reversarum, S. VICTOR, qui repertus fuit in arca marmorea veteri, prout legitur in prædicta visitatione. Et ab alio latere dictæ capsæ plumbeæ, signato S. SATYR., reconditum fuit corpus S. Satyri in sandali viridi, cum capite involuto sandali viridi, cum lapide cocto, S. SATYRUS, invento in arca veteri, prout supra legitur.

F

50 Quæ

A & sub altari majori deposita, uti & cineres iu
urnis.

50 Quæ capsæ plumbea fuit clausa cum coperto plumbeo, & implumbata, ut suprà. Et transportata fuit supra in ecclesiam ad altare maius, & subitus ipsum altare deposita in arca marmorea cum fenestrella ferrea e latere Euangelii. Super qua arca inscripta sunt hæc verba: videlicet: CORPORA SS. VICT. MART. ET SATYRI CONFESSORIS, SUB ALTARI MAJORI ANTIQUARUM MEDIUM RECONDITA: INDE GREGORIO XIII PONT. MAX., HUC A CAROLO CARD. TIT. S. PRAXEDIS ARCHIEPISCOPO SOLEMNITER TRANSLATA SUNT, SEPT. CAL. AUG. MDLXXVI. Quibus corporibus sanctis in dicto altari majori reconditis, positæ etiam fuerunt cineres dictorum corporum sanctorum Victoris & Satyri in urnis duabus terræ coctæ coloris viridis, una ad dexteram, & altera ad sinistram altaris: super quibus inscripta sunt hæc verba, videlicet: COLLECTA EX SEPULCRO SANCTORUM VICT. MARTYRIS, ET SATYRI CONFESSORIS. Quibus ita peractis, cum serò factum esset, & hora tarda, præfatus illustrissimus & reverendissimus D. Cardinalis jussit supersederi à repositorio aliarum capsarum &c. Mitto aliarum reliquiarum depositionem, ut ex iisdem notariis Actis addam reliqua de SS. Viatore & Satyro.

B Depositio reliqui cinc
ris in alia
urna:
* hefterna

51 Die xxvii mensis Julii, ut legitur pag. 372, Clemens abbas S. Victoris, & alii duo abbates superius landati, coram testibus omni exceptione majoribus, accesserunt ad altare majus dictæ ecclesiæ novæ, in quo externa * die reposita fuit capsæ plumbea implumbata cum corporibus SS. Victoris & Satyri, & cum urnis duabus: & visitato ipso altari, compertum fuit clavus, prout heri serò clavus fuerat: & tunc, sublato lapide marmoreo seu coperto, in eo præfati DD. abbates posuerunt aliam urnam albam terræ coctæ, in qua positum erat reliquum cineris collectæ ex prædictis corporibus SS. Victoris & Satyri: & hoc è latere seu parte Epistolæ dicti altaris: & statim repositum fuit copertum, & clavus fuit circumcircè cum laminis ferreis implumbatis. Reliqua spætant ad alias reliquias. Acta hec, que multa simul diverorum dicrum instrumenta complectuntur, subscripta leguntur à tribus notariis, aut potius à quatuor, notaturque in fine per tertium notarium die quinto Septembris MDLXXVI, videlicet per ipsum Cardinalis archiepiscopi vicarium generalem, Cesarem de Bland.

C inscriptio ad conservandam hujus translationis memoriam, Gregorius Raynoldus abbas post annos centum lapidi incidentia curavit hæc verba, que juxta chorum ad latus Euangelii supra portam sunt posita: ADESTO CIVIS. SS. VICTORIS MARTYRIS ET SATYRI CONFESS. SACRA CORPORA SUB ARA MAJORI RECONDITA VENERARE, QUÆ IN BASILICA PORTIANA OLIM QUIESCENTIA, ET A S. CAROLO CARD. BORROMEO ARC. MED. RECOGNITA OLIVETANÆ FAMILIÆ PIIS STUDIIS ANNUENTE, RELIGIOSI PP. IN NOVA ECCLESIA MAGNIFICE EXSTRUCTA CONDIDERE ANNO MDLXXVI. Nec in ir
ritum cadunt vota GEMINO SANCTORUM INNIXA PATROCINIO, QUORUM ALTER SAN
GUINE TELLUREM HANC CONSECRAVIT, AL
TER VIRTUTIBUS D. AMBROSII FRATREM EXPRESSIT. SOLEMNIS TRANSLATIONIS PU
BLICIS TABULIS CONSIGNATÆ MONUMENTUM HOC EXTARE VOLUIT D. GREGORIUS RAY
NOLDUS HUJUS COENOBII ABBAS ANNO MDC-

LXXVI. Haec tenus de translatione ipsorum corporum.

AUCTORE J. S.
Anno 1602
SS. Victoris
& Satyri
capita

53 Anno 1602, die xxiii Martii, capita SS. Victoris & Satyri à prædicto loco ablata, & argenteis thecis inclusa sunt, regente tunc ecclesiam Mediolanensem Federico Borromeo, S. Caroli nepote ex fratre. Hujus translationis Acta edidit jam sapè laudatus Moneta post precedentia. Ex iis illa solum hic transferam, quæ necessaria videbuntur pro notitia rerum gestarum, omisis aliis. Narrat primò notarius Antonius Cerrutus, ex Actis, tempore S. Caroli Borromai factis, constare de capitibus utriusque Sancti, una cum corporibus in arca sub altari depositis; deinde sic prosequitur: Cùmque præfati reverendi abbas & monachi dicti monasterii S. Victoris, ob insignitatem dictarum reliquiarum, præcipue verò capitum dictorum SS. Victoris & Satyri, & ob eorum erga dictos Santos reverentiam, honorem & devotionem, & ad hoc, ut pietatis devotionisque excitanda causâ pro dicrum ratione piis Christi fidelibus exponi possint, & in processionalibus de more ferri, duas thecas argenteas magni ponderis & valoris fieri curârint, in una quarum caput ejusdem S. Victoris, in altera verò caput S. Satyri recondantur, & ad id requierint illustrem & reverendissimum J. U. D. dominum Antonium Senecam, decanum ecclesiæ majoris Mediolani, qui ut piæ & honestæ petitioni præfatorum reverendorum abbatis & monachorum satisfaceret, & pro præmissorum omnium & singulorum plena & omnimoda executione, hodierna die unà cum me notario infra scripto se contulit ad dictam basilicam S. Victoris, ibique ipse reverendissimus D. Seneca pluviali induitus, unà cum M. reverendo patre Don Michæle abate dicti monasterii, pariter pluviali induito; & reverendo D. Philippo de Mediolano abate Vicoboldoni, de sacrificia exiit præcedentibus monachis dicti monasterii cum quatuor intortiis.

54 Et facta ante altare majus oratione, dum motectum cantaretur in organo. Et aperto ipso altari majori, & tabula marmorea superiori amota, recognita fuerunt, quæ in eo continebantur: & in stipite altaris in medio reperta fuit capsula magna plumbea, cuius operculum erat implumbatum, ita ut nullo modo aperiri posset. A dextris urna viridis coloris: à parte sinistra urnæ itidem duæ, altera viridis, altera rubei coloris. In angulo altaris prope urnam rubeam vasæ quedam instar canarium, in quibus fortè sunt cineres. Ipsaque capsæ plumbeæ eductâ, & super mensam collocatâ, præfatus reverendissimus D. Seneca incensavit, factaque ejus recognitione, reperta est signata à latere dextro S. V., & ab alio latere S. SA., & quod reliquiae erant involutæ, illæ quidem Victoris, signatae S. V. à parte anteriori, serico rubeo: illæ verò S. Satyri, signatae S. SA., serico viridi à parte posteriori. Amoto velo rubeo, repertum est inter sacra ossa permulta S. Victoris, in una parte caput ejusdem S. Victoris, serico rubeo involutum.

55 Quibus sic recognitis, præfatus reverendissimus Seneca, unà cum M. R. P. abate super scripto partes minores capitum, mentum scilicet & aliquos dentes, à reliquo capitum separatos, serico eodem involutos, reposuit in eadem capsâ loco, ubi priùs erant. Pars verò capitum superior integra, mento excepto, fuit velo rubeo novo involuta, & reposita in theca argentea, honorifice con-

& argenteis
ibecis inclu
sa,

con-

E

AUCTORE

J. S.

confecta ad effectum, de quo suprà. Et duo dentes in pixide argentea repositi fuerunt ad partem pro illustrissimis Cardinalibus Borromæo & Sfondrato Deinde amoto velo viridi, in alia parte intermedia similiter reperta fuerunt ossa permulta, ita ut plena esset ossibus S. Satyri, & inter alia caput velo viridi involutum, cum latere perantiquo, scripto S. SATYR. His pariter sic recognitis, præfati reverendissimus Seneca & abbas supra scriptus, duobus dentibus ad partem in eadem pixide repositis pro præfatis illustrissimis dominis, tum reliquii S. Satyri corporali mundo tectis, caput integrum velo albo novo involverunt, & in theca argentea honorifica reposuerunt ad effectum, de quo suprà.

transferantur ad thecam maiorem supra altare:

B

56 Hisque peractis, præfatus reverendissimus D. Seneca, & reverendi abbates prædicti, thecæ argenteis acceptis, processionem fecerunt circa ecclesiam sub baldachino, præcedentibus monachis cum luminibus: & inde iverunt ad confessionem, ubi repositis thecæ super altari, Missa celebrata est à præfato reverendissimo D. Seneca. Interea verò capsula prædicta operculo suo cooperata, ac plumbo implumbata, reposita fuit in dicto altari suo loco. Deinde urnæ & capsula prædicta fuerunt panno serico, quem brocatellum vocant, coloris aurei tectæ. Tum stipes altaris tectus fuit lapide integro sericeo impolito: deinde mensa altaris superposita, prout antè erat, & opere cementario, ac ferreis quibusdam clavibus, ac plumbo cum stipite firma ta.... Celebratâ verò Missâ, reconditæ fuerunt thecæ prædictæ argenteæ, in quibus inclusa fuerunt sacra capita in reliquario, quod supra altare confessionis fabricatum est: cuius crates ferrea quatuor clavibus munita est, diverso opere fabrili confectis; præter antas nuceas exterius aucto ornatas seu depictas, cum verbis sequentibus. In anta dextra: SANCTORUM PETENDA SUNT SUFFRAGIA. In anta sinistra: UT IPSI SUPPLIMENTUM PRO ECCLESIA. Beda. Hactenus instrumentum, quod enumeratione testium, & subscriptionibus notariorum firmatur.

*inscriptio de
ibis posita.*

C

57 Hujuscem quoquè translationis memoriam conservare volunt Patres Olivetani per inscriptiōnem lapidi incisam in ecclesia sua, quæ sic habet: Sanctorum Victoris & Satyri capita, olim à S. Carolo inspecta, è suis loculis excerpta, & argenteis thecæ inclusa, Em. Card. Federico Borromæo Med. Arch. annuente, fuere in bono lumine collocata anno MDCIX. Pati non poterat Olivetani Ordinis pietas gemina sydera felicitatis horoscopos diutius delitescere. Habes ergo thesauros non jam humi defossos, sed pretiosæ religionis lucris expositos, quibus non tam oculi quam corda ditescant. Monumentum rei posuere MDLVI. Habetur & altera de hac translatione inscriptio, in parte postica altaris majoris posita, quam nos ipsi ibidem anno 1752 cum reliquis exscriptis; sed illam omitto, quia data sufficiunt. Ceterum novi quidem Puricellum & Religiosos Cistercienses S. Ambrosii hisce omnibus non acquiescere. At censio, judicium S. Caroli Bortomei, cum rationibus allegatis conjunctum, prudenti lectori sufficere debere, ut de veritate corporum SS. Victoris & Satyri ulterius non dubitet. Malui igitur brevitatem scitari, quam ratiocinia qualibet fuse examinare, cùm illud abunde videatur Moneta.

ACTA

SIVE ORATIO FUNEBRIS

Auctore S. Ambrosio.

*Ex editione novissima Operum
S. Ambrosii, cum editione
Surii collata.*

CAPUT I.

*Ambrosius mira pietate de obitu Fratris sui loquitur; exponit insignem caritatem, quā invicem erant conjunctissimi, E
Et varia Satyri officia recenset.*

D Eduximus, fratres dilectissimi, hostiam meam, hostiam uncontaminatam, hostiam Deo placentem, dominum & fratrem meum Satyrum. Memineram esse mortalem, nec se felicit opinio, sed superabundavit gratia. Itaque nihil habeo, quod querar: sed habeo, in quo Deo gratias agam: quia semper optavi, ut si quæ perturbationes vel Ecclesiam, vel me manerent, in me potius ac meam reciderent domum. Deo igitur gratias, quia in hoc omnium metu, cùm omnia motibus sint suspecta barbaricis, communem mœorem privato dolore transfigi, & in me conversum est a, quicquid omnibus timebam. Atque utinam hic consummatum sit, ut dolor meus publici doloris redemptio sit. Nihil quidem habui, fratres charifissimi, in rebus humanis tanto Fratre preciosius, nihil amabilius, nihil charius. Sed præstant pri vatis publica. Ipsius quoque si quis sententiam sciscitaretur, mallet occidi pro aliis, quam sibi vivere. Propterea enim pro omnibus secundum carnem Christi est mortuus, ut non nobis solis vivere disceremus. Accedit illud, quod ingratus divinitati esse non possum. Lætandum est enim magis, quod talen fratrem habuerim, quam dolendum, quod fratrem amiserim: illud enim munus, hoc debitum est. Itaque perfunctus * sum, *fortis perfrutus* quando licuit, concecco mihi fœnere: qui depositus pignus, recepit. Nihil interest, utrum abjures depositum, an doleas restitutum. In utroque enim fidei ambiguum, vitæ periculum est. An si pecuniam neges, culpa est: si hostiam neges, pietas est: cùm pecunia fœnector illud possit; naturæ Author, & necessitudinis creditor fraudari non queat? Itaque quanto uberior fœnoris summa, tanto gratior fortis usura.

2 Unde ingratii de fratre esse non possumus, quia quod naturæ communis fuit, reddidit: quod gratia singularis est, meruit. Quis enim communem conditionem recusat? Quis doleat proprium sibi pignus eruptum, cùm ad solatium nostrum Filium suum unicum pro nobis Pater tradiderit ad mortem? Quis exceptum se putet esse debere à con-

*Ambrosii
pietas, in o^m
bitu Fratris,*

*omnia divi-
na voluntati
permittentis;
communis
dolor*

A conditione moriendi, qui non sit exceptus à conditione nascendi? Magnum pietatis mysterium, ut mors corporis nec in Christo esset excepta: ac licet naturæ Dominus, carnis tamen, quam suscepserat, legem non recusaret. Et mihi necesse est mori: illi necesse non fuit? An qui de servo **b** dicit, Si eum volo sic manere donec venio, quid ad te? non potuit ipse sic manere, si vellet? Sed perpetuitate vitæ hujus sibi pretium; mihi sacrificium perdidisset. Quod igitur majus est solarium nostrum, quam quodd secundum carnem & Christus est mortuus? Aut cur ego vehementius fleam Fratrem, cum sciam illam mori non potuisse pietatem? Cur solum præ cæteris fleam, quem fletis omnes? Privatum dolorem communi dolore digessi: præsertim cum meæ lachrymæ nihil profint: vestræ autem lachrymæ fidem adstruant, consolationem afferant. Fletis divites, & flendo probatis, nihil opitulari repositas divitias ad salutem; cum pecuniaæ pretio mors differri non queat, & pari usu divitem inopemque dies supremus eripiat. Fletis senes, quod in hoc liberorum sortem pavetis. Et ideo quia vitam corporis producere non potestis, instituite liberos non ad usum corporis, sed ad virtutis officium. Fletis & juvenes, quod naturæ finis non sit maturitas senectutis. Fleverunt & pauperes, & quod multo est pretiosius, multoque uberior, lachrymis suis ejus delicta laverunt. Illæ sunt lachrymæ redemptrices, illi gemitus, qui dolorem mortis abscondunt: ille dolor, qui perpetuae ubertate lætitiae veteris sensum doloris obducat. Itaque licet privatum funus, tamen fletus est publicus: et ideo non potest fletus esse diuturnus, qui univerorum est affectibus consecratus.

*de morte Sa-
tyri, quo cum
conjunctissi-
mus erat
Ambrosius,*

C Nam quid te, mi Frater amantissime, fleam, qui mihi sic eruptus es, ut essem omnium? Non enim perdidi usum tui, sed coramutavi. Antè corpore inseparabilis: nunc individuus affectu. Manes enim mecum, ac semper manebis. Et quidem, cum viveres nobiscum, numquam te patria eripuit mihi, nec ipse mihi umquam patriam prætulisti. Et nunc alteram præstisti: cœpi enim hîc jam non esse peregrinus, ubi melior mei portio est. Numquam enim totus in me fui, sed in altero nostri pars major amborum: uterque autem eramus in Christo, in quo & summa universitatis & portio singulorum est. Hic mihi tumulus genitali fologror, in quo non naturæ, sed gratiæ meæ fructus est. In isto corpore enim, quod nunc exanimum jacet, præstantior vitæ meæ functio: quia in hoc quoque, quod gero, corpore, uberior tui portio. Atque utinam ut memoriam, ut gratiæ, ita etiam vitæ tuæ hoc quicquid est, quod spiramus, spirare possemus, diuidumque meorum decideret temporum, quod ad tuorum proficeret usum. Par enim erat, ut quibus indivisum semper fuit patrimonium facultatum, non esset vitæ tempus divisum. Vel certè qui indistincta semper habuimus vivendi confortia, non haberemus distincta moriendi. Nunc vero, Frater, quod progrediar, quóve convertar? Bos bovem requirit, seque non totum putat, & frequenti mugitu piuum testatur affectum*, si forte defecerit, cum quo dicere collo aratra consuevit. Et ego te, Frater, non requiram? aut possum umquam oblivisci tui, cum quo vitæ hujus semper aratra sustinui? Labore inferior, sed amore conjunctior, non tam mea virtute habilis, quam tuæ patientiæ tolerabilis: qui pio semper sollicitus affectu, latus meum tuo latere sciebas, chari-

* al. amo-
rem

Septembbris Tomus V.

tate ut frater, curâ ut pater, solicitudine ut senior, reverentiâ ut junior. Ita in unius necessitudinis gradu complurium mihi necessitudinum officia impendebas, ut in te non unum, sed plures amissos requirebam: in quo uno ignorata adulatio, expressa est pietas. Neque enim habebas, quod simulatione aderes, qui totum pietate comprehenderas, ut nec incrementa reciperes, nec vicem expectares.

4 Sed quod immemor officii, memor gratiæ, immodico dolore progredior? Revocat Apostolus, & tamquam frenos mœrori inducit, dicens, sicut nuper audisti: Nolumus vos ignorare fratres de dormientibus, ut non tristes sitis, sicut & cæteri, qui spem non habent. Date veniam, fratres charissimi. Neque enim omnes possimus dicere: Imitatores mei estote, sicut & ego Christi. Sed ad imitandum, si authorem queritis, habetis, quem possitis imitari. Non omnes ad dendum idonei: utinam omnes ad discendum habiles. At non gravem lachrymis contraximus culpam*: non omnis infidelitatis, aut infirmitatis est fletus. Alius est naturæ dolor, alia est tristitia diffidentiæ, & plurimum refert desiderare, quod habueris, & lugere, quod amiseris. Non solus dolor lachrymas habet, habet & lætitia lachrymas suas. Et pietas fletum excitat, & oratio stratum rigat, & precatio juxta propheticum dictum, lectulum lavat. Fecerunt & fletum magnum sui, cum patriarchæ sepelirentur. Lachrymæ ergo pietatis indices, non illices sunt doloris. Lachrymavi ergo, fateor, etiam ego: sed lachrymavit & Dominus. Ille alienum, ego Fratrem. Ille in uno lachrymavit omnes: ego in omnibus lachrymabo te, Frater. Ille nostro, non suo, lachrymavit affectu. Neque enim Divinitas lachrymas habet: sed lachrymavit in eo, qui & tristis fuit: lachrymavit in eo, qui crucifixus est, qui mortuus, qui sepultus. Lachrymavit in eo, de quo hodie nobis insinuavit Propheta, dicens: Mater Sion, dicit homo, & homo factus est in ea, & ipse fundavit eam Altissimus. In eo lachrymavit, quod matrem Sion dixit, genitus in Judæa, susceptus ex Virgine. Matrem autem secundum Divinitatem habere non potuit, qui author est matris. Ille factus est non divina generatione, sed humana: quia Homo factus est, Deus natus est. Sicut & alibi habes: Puer natus est nobis, filius datus est nobis. In pueru enim nomen ætatis, in filio plenitudo Divinitatis est: factus ex Matre, natus ex Patre: idem tamen & natus & datus, non diversum, sed unum putes. Unus enim Dei Filius, & natus ex Patre, & ortus ex Virgine, distanti ordine, sed in unum concurrente nomine, sicut & præsens lectio docet, quia & homo factus est in ea, & ipse fundavit eam Altissimus: homo utique corpore, altissimus potestate. Etsi Deus & homo diversitate naturæ, idem tamen, non alter, in utroque. Aliud ergo speciale naturæ suæ, aliud commune nobiscum, sed in utroque unus, & utroque * perfectus. Non igitur mirandum est, quia & Dominum eum, & Christum fecit Deus. Fecit ergo Jesum eum, utique qui ex corpore nomen accepit. Fecit eum, de quo etiam patriarcha scribit David: Mater Sion, dicit homo, & homo factus est in ea. Homo autem factus, dissimilis utique est, non Divinitate, sed corpore: nec discretus à Patre, sed exceptus in munere: manens in confortio potestatis, segregatus in mysterio passionis.

5 Plura loci hujus tractatus exposcit, quibus possimus ostendere autoritatem Patris, proprietas

*qui lacrymas
juas excusat
Christi ex-
emplo.*

c

d

E

F

ta-

A. S. AM-
BROSIO.
Affectus
Ambrosii in
Fratre,

tatem Filii, Trinitatis totius unitatem, sed consolandi hodiè, non tractandi partes recepi : quamquam abducere à mœrore animum intentione tractandi, consolationis usus sit. Sed temperandus mihi magis mœror, quam alienandus affectus est: ut malceantur magis desideria, quam sopianatur. Non libet enim abire à Fratre longius, & occupatione subduci: cum velut comitandi ejus gratiâ hic sermo suscepimus fit, ut diutius sensu prosequar proficiscentem, & quem oculis teneo, mente complectar. In illo enim totam oculorum aciem figere libet: cum illo totis animorum officiis immorari, illum toto blanditiarum ambire obsequio, dum stupet animus: nec amissum credo, quem adhuc cerno præsentem: nec mortuum puto, cuius adhuc officia non requiro: quibus ego vitæ mæ usum, & spirandi omne munus addixeram. Quid enim referam tantæ gratiæ, tanto labori? Ego te, Frater, hæredem feceram: tu me hæredem reliquisti. Ego te superstitem optabam: tu me superstitem dimisisti. Ego pro muneribus tuis, ut compensarem beneficia, vota referebam: nunc & vota perdidi, sed tamen tua beneficia non amisisti. Quid agam mei successor hæredis? Quid agam vitæ superstites? Quid agam exors hujus, quod capio, luminis? Quas grates, quæ munera referam tibi? Nihil à me, præter lachrymas, habes. Aut fortasse securus meriti tui, quas solas superstites habeo, lachrymas non requiris. Nam etiam cum adhuc viveres, flere prohibebas: mœremque magis nostrum, quam tuam mortem, tibi esse testabar dolori. Prohibet ulterius prodire lachrymæ, fletusque revocant. Prohibet etiam tui gratia: ne, dum nostra deflemus, de tuis meritis desperare videamur. At certè nobis etiam mœroris istius minus acerbitatem: non habeo quod timeam, qui timebam tibi: non habeo, quod mihi jam mundus eripiat. Etsi sancta superstite foror, integritate venerabilis, æqualis moribus, non impar officiis: tibi tamen ambo plus timebam, in te vitæ hujus jucunditatem repositam putabamus. Propter te vivere delectabat, propter te non pigebat mori. Te enim ambo superstitem preocabamur, tibi nos supervivere non juvabat. Quando non cohorruit animus, cum metus hujusmodi titillaret? Quomodo consternata mens erat ægritudinis tuæ nuncio? Væ miseræ opinioni: putabamus redditum, quem videmus dilatum. Tuis enim votis apud sanctum martyrem Laurentium impetratum esse nunc cognoscimus commeatum, atque utinam non solum commeatum, sed etiam prolixum vitæ tempus rogâsses. Potuisti annos plurimos impetrare vivendi, qui potuisti commeatum impetrare veniendi.

6 Et quidem tibi, omnipotens æterne Deus, gratias ago, quod vel hæc nobis suprema solatia non negâsti, quod amantissimi Fratris ex Siculis Africanisve regionibus exoptatum nobis redditum contulisti. Ita enim maturè, postquam venit, eruptus est, quasi propter hoc solum videretur esse dilatus, ut ad fratres rediret. Habeo planè pignus tecum, quod nulla mihi peregrinatio jam possit avellere. Habeo quas complectar reliquias. Habeo tumulum, quem corpore tegam. Habeo sepulchrum, super quod jaceam: & commendabiliorum Deo futurum esse me credam, quod supra sancti corporis ossa requiescam. Utiquam sic potuisse adversus mortem quoque tuam meum corpus objicere! Si gladiis petitus essem, me prote potius suffigendum dedisse. Si exeuitem potuisse revocare animam, meam potius obtulisse. Nihil mihi profuit ultimos hausisse anhelit-

de cuius re-
ditu gratias
Deo agit, &
cuius mortem
dolet,

tus: nihil flatus in os inspirâsse morienti. Putabam enim, quod aut tuam mortem ipse susciperem, aut meam vitam in te ipse transfundarem. O infelia illa, sed tamen dulcia, suprema oscularum pignora! O amplexus miseri, inter quos exanimum corpus obrigit, halitus supremus evanuit! Stringebam quidem brachia, sed jam perdidera, quem tenebam: & extremum spiritum ore relegebam, ut consortium mortis haurirem. Sed nescio quomodo vitalis ille mihi halitus factus est, & majorem gratiam in ipsa morte redolebat. Atque utinam, si tuam nequivi meo spiritu vitam producere, vel ultimi anhelitus tui vigor transfundì potuisset in meam mentem, & illam tui animi puritatem atque innocentiam noster spirasset affectus! Hanc mihi hæreditatem, Frater charissime, reliquiss, quæ non lachrymabili dolore percuteret affectum, sed memorabili gratia commendaret hæredem.

7 Quid igitur nunc agam, cum omnes vitæ multiplicita

istius suavitates, cuncta solatia, cuncta denique ipsius recentiora amiserim?

Tu enim mihi unus eras dominus officia, mi solatio, foris decori. Tu (inquam) in consilio arbitri, curæ particeps, deprecator solicitudinis, depulsor mœroris. Tu meorum assertor aetuum, cogitationumque defensor: tu postrem unus, in quo domestica solicitude resideret, publica cura requiesceret. Testor sanctam animam tuam, me in fabricis ecclesiae id sapienter veritum esse, ne displicerem tibi. Denique ubi redisti, objurgasti moram: ita domi forsique eruditus quidam & arbiter sacerdotis, ut domestica cogitare non sineres, publica curare censeret. Ut vereor, ne videar arroganter dicere. Haec enim laudis tua portio est, quia sine offensione ulla & gubernasti fratris domum, & commendasti sacerdotium. Sentio equidem, quod repetendis officiis tuis, recensendisque virtutibus afficiatur animus, sed tamen in ipsa mei affectione requiesco: atque haec mihi recordationes etsi dolorem renovant, tamen afferunt voluptatem. An ego possum aut non cogitare de te, aut umquam sine lachrymis cogitare? Et potero umquam, aut terti non meminisse Fratris, aut sine lachrymabili quadam meminisse gratia? Quid enim mihi umquam jucundum, quod non esset ex te profectum? Quid umquam mihi sine te, aut tibi umquam sine me voluptati fuit? Quis non usus nobis, & proprie visus ipse, somnusque communis? Quæ discreta umquam voluntas? quod non commune vestigium, ferè ut cum gradum tollerem, vel tu meum, vel ego tuum corpus videremur attollere? Quod si quando sine altero prodeundum fuit, intectum latus putares, affectum vultum cerneret, moestum animum judicares: non assueta gratia, non vigor solitus prænitezbat: suspecta omnibus solitudo metum alicujus ægritudinis afferebat. Ita novum videbatur omnibus nos dividi. Ego certè fraternæ oblitus hæc absentiæ, quasi præsentem, reflexa saepius cervice, quærebam, & coram alloqui atque adspicere videbar mihi. Sed tamquam suspensum collo jugum, ubi speratis excideram, trahere me putabam: difficilis progrexi, verecundus videri, & redire deproperans, quod sine te procedere non liberet. At verò ubi ambobus prodeundum fuit, non plura in itinere vestigia, quam verba, nec incessus, quam sermone crebrior, nec ambulandi cura, sed colloquendi gratia. Uterque enim nostrum ex alterius ore pendebat. Non intento adspectu legere iter, sed mutuo sollicitos excipere sermones, haurire oculorum gratiam, spirare fraternæ imaginis voluptatem.

8 Quæ

A
foleritamque
et ultimum
iter Africæ-
num.

8 Quàm virtutes tuas tacitus mecum ipse mi-
rabar? Quàm plaudebam mihi, quòd tali me Do-
minus Fratre donaverat, tam pudico, tam efficac-
i, tam innocentia, tam simplici: ut cùm tuam
innocentiam cogitarem, efficaciam desperarem:
cùm efficaciam cernerem, innocentiam non puta-
rem: sed utrumque mira quadam virtute junge-
bas. Denique ea, quæ ambo nequieramus con-
cludere, solus implèsti. Plaudebat sibi, ut audio,
Prosper, quod sacerdotii i mei occasione reddi-
turum se quæ abstulerat, non putabat: sed vehe-
mentiorem tuam unius efficaciam expertus est,
quàm diuorum. Itaque solvit omnia, nec modera-
tioni ingratus tuæ, nec illudens pudori, sed mo-
destiæ gratus, nec insolens efficaciæ. Sed cui,
Frater, illa quæsisti? Nos enim idem volebamus
laborum tuorum esse præmium, quod docu-
mentum erat. Peregisti omnia, & ubi perfunctus
omnibus revertisti, tu solus nobis, qui omnibus
es præferendus, eriperis: quasi ideo mortem di-
stuleris, ut consummares pietatis officium, pal-
mannam efficaciæ reportares. Quàm nec ipsi nos,
Frater charissime, seculi hujus delectabant hono-
res, quòd nos à nobis invicem dividabant: quos
ideo adepti sumus, non quia fuit eorum expeten-
da perceptio, sed ne vilis dissimulatio videretur.
Aut fortasse ideo sunt tributi, ut quia immatu-
ro tui obitu nostræ futurus erat voluptatis oc-
casus, sine nobis jam vivere disceremus. Equi-
dem præ sagæ mentis agnosco formidinem, dum
repeto sæpè, quæ scripserim. Revocabam te, Fra-
ter, ne ipse Africam peteres, ac portiùs aliquem
destinares: timebam te committere viæ, fluctibus
credere, & solito metus major incesserat animum.
Sed & peregrinationem explicasti, & rem ordi-
nasti, & veteri & sentinofo (ut audio) navigio
iterum te fluctibus credidisti. Namque dum cele-
ritatem aucuparis, cautelam prætermisisti, avidus
nostræ gratiæ, dissimulans periculi tui. O fallax
lætitia! ô incerta humanarum rerum curricula!
Ex Africa redditum, ex mari restitutum, ex nau-
fragio servatum, putabamus jam nobis non pos-
se eripi, sed graviora naufragia in terris positi su-
stinemus. Nam quem non potuerunt naufragia k
maris ad mortem deducere, strenuis natatibus e-
vitata, ejus mors cœpit nobis esse naufragio. Quid
enim supereft suavitatis, quibus tam prædulce de-
cus, tam charum in his mundi tenebris lumen ex-
tinguit est, in quo non nostræ solum familiæ,
sed totius patriæ decus occidit.

A N N O T A T A.

a Baronius ad annum 383 num. 14 ex hoc lo-
co credidit, periculum commune priuato S. Am-
broſi dolore fuſſe redemptum, remque contigisse
existimat anno 383, quando occiso Gratiano im-
peratore, timebatur, ne Maximus tyrranus exi-
tium afferret Italiae. Verùm ostendi in Commen-
tario §. 2, omnia hæc figenda anno 392 vel 393,
cùm, perempto Valentianu II, Eugenius tyran-
nus timebatur. Quod verò spectat ad commune
periculum, hoc necdum erat ablatum, dum ista
perorabat Ambroſius. Nam Eugenius reveracum
agmine suo in Italiam venit; sed minora, quæ
timeri poterat, intulit dama, & citò ab impe-
ratore Theodosio victus fuit.

b De S. Joanne apostolo Joan. 21.

c Verba sunt S. Pauli apostoli, quibus uti se
non posse ait humilius Ambroſius, quòd lucrum suum
nolle alii ad imitandum proponere.

d Non agnoscit hic in naturali illo dolore cal-
Septembri Tomus V.

pam levem, ut nonnemo credidit, sed solummo-
do negat gravem.

A.S.AM-
BROSO.

e Hoc loco expressi editionem Surii & aliorum.
Novissima habet: Sed lacrymavit eo, quo tristis
fuit: lacrymavit eo, quo crucifixus est, quo mor-
tuus, quo sepultus est. Et mꝝ: Eo lacrymavit,
quo matrem Sion dixit. Sensus est, non Divinitas,
sed homo, sive humana natura lacrymavit.

f Votum hoc S. Marcellina attribuit Baronius
ad annum 383 num. 15. At clarum est, vota
Satyri referri ab Ambroſio. Interim ex toto hoc
loco liquet, Marcellinam utriusque sororem fuſſe
Mediolani ante redditum Satyri, qui ante iter vo-
ta illa nuncupare S. Laurentio potuit.

g Editiones priores habent publicis. At novif-
simus editor Benedictinus observat, in omnibus
Mss. legi fabricis ecclesia. De Ambroſiana ecclesia
per S. Ambroſum ſructa egimus in Commentario
num. 35. Verūm & alias ille adificavit, de qui-
bus agi poterit ad 7 Decembri in Ambroſio.

h In novissima editione, impatiens & non obli-
tus absentia. At illud non certò redundat, ideo-
que hic Surium fecutus sum.

i Perperam hinc insulit Tillemontius, rem effe
ceptam ante sacerdotium Ambroſii. Nam si Pro-
ſper occasione sacerdotii se non redditurum puta-
bat, jam sacerdos sive episcopus erat Ambroſius,
quando ille reſtitutionem primò negavit. Fortè e-
rat hereditas aliqua fratribus debita, quam Pro-
ſper ad se traxerat, quāmque ambo simul fratres
amicè primū repetierant. Quis ille fit Prosper,
non liquet. At habitabat in Africa, ubi eum con-
venit S. Satyrus, ut liquet ex sequentibus.

k Licet naufragium aliquando passus sit S. Sa-
tyrus, & hic locus utcumque videatur inſinuare,
illud contigisse in ultimo illo itinere Africano; a-
lia tamen sunt argumenta, quibus ostenditur, dia-
ant illud contigisse naufragium. Vide dicta in Com-
mentario num. 13 & seqq.

E

C A P U T II.

Omnium dolor de morte S. Sa-
tyri, quem Ambroſius mor-
te sua periculis subtractum
docet: Sanctus naufragio e-
reptus, baptismum non vult
fuscipere à schismatico, sed
illum deinde in ecclesia Ca-
tholica fuscipit.

F

H Abeo sanè vobis, fratres dilectissimi, plebs
sancta, maximam gratiam, quòd non alium
dolorem meum, quæ vestrum putatis, quòd vo-
bis accidisse hanc nostri creditis solitudinem, quòd
fletum totius civitatis, ætatum omnium, ordi-
num omnium vota novâ quadam pietate defertis.
Non enim misericordiæ privatæ dolor, sed quod-
dam publicæ officium & munus est gratiæ. Aut si
qua vos mei tangit misericordia, quòd talēm Fra-
trem amiserim, habeo fructum uberem, habeo
vestri pignus affectus. Mallem Fratrem vivere: sed
tamen publicum officium in secundis rebus jucun-
dius est, in adversis gratius. Neque verò mihi

Ambroſius
laudans o-
mnium dolo-
rem, Saty-
rus tamen
felicem dicit,

R r r 2 me-

500 mediocre meritum tanti videtur officii. Neque otiosè vel in Aëtibus Apostolorum Thabitam & mortuam flentes viduæ describuntur: vel in Evangelio mota lachrymis viduæ prosequens turba fui-nus adolescentis inducit, cui resurrectio debet batur: illam tamen Thabitam viduæ, hunc tota civitas flevit. Non ergo dubium est, vestris lachrymis Apostolorum patrocinium comparari, non (inquam) dubium est, Christum misericordiâ motum. Cùm vos flentes videret, et si nunc non tetigit loculum, suscepit tamen commendatum spiritum: et si non appellavit corporis voce defunctum, divinæ tamen potestatis autoritate à cruciatis mortis, & nequitiae spiritalis incuriosibus ejus animam liberavit. Etsi non resedit in loculo, qui erat mortuus, tamen requievit in Christo. Etsi non locutus est nobis, tamen ea, quæ supra nos sunt, cernit, & quæ potiora sunt nobis, jam se videre lætatur. Per ea enim, quæ in Evangelio legimus, quæ futura sunt, intelligimus: & præsentium species, indicium est futurorum. Non opus fuit ei resurrectione temporali, cui æterna debetur. Quid enim in hanc miseram & ærumnosam recideret labem, atque in hanc fleibilem vitam redire, quem raptum magis esse extam imminentibus malis, urgentibusque periculis gaudere debemus? Nam si pacato seculo, bellisque cessantibus, raptum Enoch nemo deflevit, sed magis Prophetæ laudavit, sicut de illo Scriptura dixit: Raptus est, ne malitia mutaret cor ejus: quanto magis nunc jure dicendum est, cùm ad seculi lubricum vitæ accedat ambiguum: Raptus est, ne in manus incidet barbarorum? Raptus est, ne totius orbis excidia, mundi finem, propinquorum funera, civium mortes, ne postrem sanctarum virginum atque viduarum, quod omni morte acerbius est, colluvionem videret?

*quod morte
fua impen-
dientibus pe-
ricalis sit e-
reptus,*

10 Ego verò te, Frater, tum vitæ tuæ flore, tum mortis commoditate beatum arbitror. Non enim nobis eruptus es, sed periculis: non vitam amisisti, sed ingruentium acerbatum formidine caruisti. Nam quâ eras sanctæ mentis misericordiâ in tuos, si nunc urgeri Italianam tam propinquæ hoste cognosceres, quantum ingemisceres, quâ doleres, in Alpium vallo summam nostræ salutis consistere, lignorumque concædibus construi murum pudoris? Qua afflictione mœreres tam tenui discrimine tuos distineri ab hoste impuro atque crudeli, qui nec pudicitia parceret, nec saluti? Quoniam, inquam, hæc modo ferres, quæ nos perpeti, & fortasse, quod gravius est, spectare cogemur: rapi virgines, & avulsos à complexu parentum parvos liberos supra tela jaetari, incestari sacrata Deo corpora, & senilem viduæ maturioris uterum in usus desuetos onerum redire, non pignorum? Quoniam, inquam, modo ista tolerares, qui etiam ultimo spiritu, tui jam fortassis oblitus, & adhuc nostri non immemor, de cavenda incursione barbarorum nos fæpius admonebas, commemorans non frustra te dixisse fugendum: fortasse ideo, quod nos destitui tua morte cernebas: quod non infirmitate animi, sed pietate faciebas: et si infirmus pro nobis, tamen firmus tibi. Qui cùm à viro nobili revocareris Symmacho tuo parente *b*, quod ardere bello Italia diceretur, quod in periculum tenderes, quod in hostem incurreres: respondisti, hanc ipsam tibi causam esse veniendi, ne nostro decesses periculo, ut confortem te fratrem discriminis exhiberes. Felix igitur tam opportuno obitu, quia non es in hunc servatus dolorem. Certè felicior, quâm sancta soror, quæ tuo solatio destituta, de suo pudore

b

solicita, duobus nuper beata germanis, nunc ex duabus fratribus ærumnosa, neque alterum sequi potest, neque alterum derelinquere: cui tumulus hospitium tuus, & corporis tui sepulchrum est domus. Atque utinam vel hoc tutum diversorum! Cibus in fletibus, potus in lachrymis. Cibum etenim dedisti nobis panem lachrymarum, & potum dedisti nobis in lachrymis in mensura, aut fortasse ultra mensuram. Nam quid de me loquar, cui neque mori licet, ne fororem relinquam: neque vivere libet, ne à te revellar? Quid enim mihi sine te potest esse jucundum, in quo omnis semper fuit nostra jucunditas? Aut quid diutius in hac vita degere juvat, atque in terris morari, in quibus tamdiu jucundè viximus, quamdiu simul viximus? Etsi esset, quod hic delectare nos posset, sine te delectare non posset. Etsi quando voluissemus impensè vitam producere, jam tamen sine te esse nollemus. Hæc intolerabilia. Quid enim tolerabile sine te tanto vitæ comite, tanto laborum meorum officiorumque conforte? Cujus ego casum, quo esset tolerabilius, nec præmeditari potui: ita pavebat animus de illo tale aliquid cogitare, non quo conditionem ignorarem: sed quidam votorum usus sensum communis fragilitatis obduxerat, ut de illo, nisi secunda omnia, cogitare nescirem.

E

*declaratque
maluisse se
ante fratrem
sibi simili-
um vitâ
defungi,*

F

11 Denique proximè cùm gravi quodam, atque utinam supremo, urgeret occasu, hoc solum dolebam, quod non ipse affideres lectulo, ac votivum mihi cum sancta sorore & partitus officium, morientis oculos digitis tuis clauderes. Quid optaveram? Quid rependo? Quæ vota deficitur? Quæ ministeria succedunt? Aliud præparabam: aliud exhibere compellor, non jam ipse ministerium funeris, sed minister. O dura oculorum lumina, quæ potuisti fratrem videre morientem! O immites & asperæ manus, quæ clausisti oculos, in quibus plus videbam! O durior cervix, quæ tam lugubre onus, consolabili lictè obsequio, gestare potuisti! Hæc tu, Frater, mihi justius exhiberes. Hæc ego à te expectabam. Hæc ego officia desiderabam. Nunc verò ipse meæ vitæ superstes, quod sine te solatium capiam, qui solus mœrentem solari solebas, excitare lætitiam, mœstitudinem propulsare? Qualem te nunc ego, Frater, adspicio, jam nulla mihi verba referentem, jam nulla offerentem oscula? Quamquam ita mutuus semper utrique nostrum insederit amor, ut interiore potius foveretur affectu, quâm forensi blanditiâ divulgaretur. Neque enim aliorum quærebamus testimonium, qui tantam nostri gratiam tenebamus. Ita virilis se utrique nostrum germanitatis succus infuderat, ut non blanditiis probare amorem, sed conscientia mente pietatis interno amore contenti, fucum blanditarum non requiri videbemur, quos & ipsa in amorem mutuum imago formaret. Nescio enim qua expressione mentis, qua corporis similitudine, alter in altero videbamur. Quis te adspexit, qui non me visum putaret? Quoties aliquos salutavi, qui quoniam te prius consulataverant, se à me jam dicere salutatos? Quanti tibi dixerunt aliquid, qui se mihi dixisse memorarent? Quæ mihi hinc gaudia, quanta frequenter oborta lætitia, quod eos errare in nobis cernerem? Quâm gratus error, quâm jucunda prolapsio, quâm religiosa fallacia, quâm suavis calumnia? Neque enim de tuis erat aliquid aut factis, aut sermonibus, quod timerem, qui mihi tua lætabar ascribi. Tamen si vehementius contenderent, quod se mihi aliquid intimasse memorarent, respondebam ridens & gaudens: Vi-

de-

Adete, ne Fratri dixeritis. Nam cùm omnia nobis effsent nostra communia, individuus spiritus, individuus affectus: solum tamen commune non erat secretum amicorum: non quo conferendi periculum vereremur, sed tenendi servaremus fidem. Sanè si consilio pendenda res esset, erat semper commune consilium, non semper commune secretum. Nam et si amici ita alteri nostrum dicerent, ut dicta sua ad alterutrum pervenirent: tamen scio plerumque ita fidem secreti esse servatam, ut nec fratri committeretur. Erat enim fidele indicium, & extraneo non esse pròditum, quòd non esset cum fratre collatum. His igitur tantis ac talibus bonis in excessum quemdam, factor, mentis elatus: superstitem me timere desieram, quòd illum vitâ crederem dignorem. Et ideo excepti plagam, quam ferre non possum. Tolerabiliora enim tanti doloris præmeditata, quàm inexplorata, vulnera.

12 Quis jam mœstum solabitur? Quis afflatum levabit? Cum quo participabo curas? Quis me ab istius mundi vindicabit usura? Tu enim actor* negociorum, censor servulorum, arbiter fratrū; non litis, sed pietatis arbiter. Nam si quando aliquid cum sancta forore mihi conferendum fuit, utra melior videretur sententia, te judicem sumebamus: qui nullius læderes os, atque utriusque satisfacere gestiens, & amandi affectum tenebas, & censendi modum: ut & utrumque gratum dimitteres, & utriusque tibi gratiam vindicares. Aut si ipse aliquid disceptandum deferre, quàm grata contentio tua? quàm sine felice ipsa indignatio? quàm servulis ipsis coercitio non amara? cùm te fratribus magis deferre, quàm ex affectu dices* vindicare. Nobis enim professio repressit studia coercendi. Imò tu, Frater, ab omni nos abducebas coercitionis affectu, vindicare pollicens, & lenire desiderans. Non mediocris igitur prudentiæ testimonium, quæ ita à sapientibus definitur: Bonorum primum esse, Deum scire, & verum illud atque divinum pia mente venerari: illam amabilem & concupiscendam æternæ pulchritudinem veritatis tota mentis charitate diligere. Secundum autem, in proximos à divino illo fonte atque cælesti naturæ derivare pietatem. Quod etiam mundi sapientes nostris hau sere de legibus. Neque enim derivare ista in hominum disciplinas, nisi de cælesti illo divinæ legis fonte potuerint.

C *Satyrus, naufragium passus, & divino praefidio servatus.*

d *ibid. disceres mendose*

e

13 Quid igitur observantiam ejus erga Dei cultum prædicem? qui priusquam perfectioribus esset initiatus mysteriis, in naufragio constitutus, cùm ea, quâ veheretur, navis scopuloſo illis vado, & urgentibus hinc atque inde fluctibus solveretur, non mortem metuens, sed ne vacuus mysterii exiret è vita, quos initiatos esse cognoverat, ab his divinum illud fidelium Sacramentum d' poposcit: non ut curiosos oculos inferret arcans, sed ut fidei suæ consequeretur auxilium. Etenim ligari fecit in orario, & orarium e involvit collo, atque ita se dejicit in mare, non requirens de navis compage resolutam tabulam, cui supernatans juvaretur, quoniam fidei solius arma quæsierat. Itaque his se tectum atque munitum satis credens, alia auxilia non desideravit. Simul fortitudinem ejus spectare licet, qui fatiscente remigio, non quasi naufragus tabulam sumpserit, sed quasi fortis, ex scipio adminiculum suæ virtutis assumpserit. Nec deseruit spes, nec fecellit opinio. Denique primus servatus ex undis, & in portum terrenæ stationis evectus, præfulem suum, cui se crediderat, recognovit: statimque

ubi etiam cæteros servulos suos, vel ipse liberavit, vel liberatos comperit, negligens facultatum, nec amissa desiderans, Dei ecclesiam requisivit, ut ageret gratias liberatus, & mysteria æterna cognosceret, pronuncians nullum referendæ gratiæ majus esse officium. Quod si homini non referre, simili homicidio judicatum est: quantum crimen est, non referre Deo? Est ergo prudentis, agnoscerse seipsum, & quemadmodum à sapientibus definitum est, secundum naturam vivere. Quid enim est tam secundum naturam, quàm referre Authori gratiam? Adspice cælum hoc, nonne Authori refert gratiam, cùm videtur? Cæli enim enarrant gloriam Dei, & opera manuum ejus annunciat firmamentum. Mare ipsum, cùm sedatum atque tranquillum est, divinæ serenitatis testatur indicium; cùm movetur, indignatio superna terrori est. Nonne omnes Dei gratiam jure miramur, cùm advertimus, quòd insensibilis natura quadam sensibili ratione suos fluctus coercitat, & fines suos unda cognoscat? Nam de terris quid loquar, quæ divino obedientes præcepto, omnibus sponte animantibus pabulum subministrant: atque id, quod accepit agri, velut crescentibus usuris, multiplicatum, cumulatumque restituunt? Ergo ille, qui natura duce divini rationem operis igneo mentis vigore percepit, scivit primo omnium Servatori suo gratiam esse referendam. Sed quia referre non poterat, habere poterat. Est enim hujuscemodi gratiæ vis, ut & cùm refertur, habeatur: & habendo referatur.

14 Referebat igitur gratiam, deferebat fidem. *baptismum accipit in ecclesia Catholica.*

Nam qui tantum Mysterii cælestis involuti in orario præsidium fuisset expertus, quantum arbitrabatur, si ore sumeret, & toto pectoris hauriret arcano? Quàm majus putabat fusum in viscera, quod tantum sibi tectum orario profuisset? Sed non ita avidus fuit, ut esset incautus. Scimus enim plerosque aviditate studii prætermittere cautionem. Advocavit ad se episcopum, nec ullam veram putavit, nisi veræ fidei gratiam: percontatusque ex eo est, utrumnam cum episcopis Catholicis, hoc est, cum Romana Ecclesia f' conveniret. Et fortè & ad id locorum in schismate regionis illius ecclesia erat. Lucifer g enim se à nostra tunc temporis communione diviserat: & quamquam pro fide exulasset, & fidei suæ reliquisset hæredes, non putavit tamen * fidem esse in schismate. Nam eti^f *Satyrus fidem erga Deum tenerent, tamen erga Dei Ecclesiæ non tenerent: cuius patiebantur velut quosdam artus dividi, & membra lacerari. Etenim cùm propter Ecclesiæ Christus passus sit, & Christi corpus Ecclesia sit, non videtur ab his exhiberi Christo fides, à quibus evacuat^gur ejus passio, corpusque distrahitur. Itaque quamvis gratiæ foenus teneret, & metueret tanti nonnis debitor navigare: tamen eò transire maluit, ubi tutò possit exolvere. Judicabat enim divinæ solutionem gratiæ in affectu ac fide esse: quam quidem statim, ubi primùm copia liberior Ecclesiæ h' fuit, implere non distulit, Deique gratiam & accepit desideratam, & servavit acceptam. Nil igitur è prudentiæ sapientius, quæ divina & humana secernit. Nam quid spectatam stipendiis forensibus ejus facundiam loquar? Quàm incredibili admiratione in auditorio præfecturæ sublimis emicuit? Sed malo illa laudare, quæ perceptis Mysteriis Dei, duxit humanis esse potiora. Fortitudinem quoque ejus si quis plenius spectare volet, consideret quoties post naufragium invicto quodam contemptu vitæ hujus maria transfraterit, diffusasque regiones obeundo peragrārit.

rit. Postremò, quod hoc ipso tempore periculum non refugerit, sed ad periculum venerit, patiens injuriæ, negligens frigoris, atque utinam sollicitus cautionis: sed hoc ipso beatus, quod dum licuit vigore uti corporis, inoffenso ad exequenda, quæ vellet, funeris juventutis officio, vitam vixit, debilitatem ignoravit.

ANNOTATA.

a *Historia Tabithæ* (ita scribitur nomen) *Act. 8 v. 36* referunt. Illam defunctam omnes flebant propter insignia opera misericordiae. Petrus vero defunctam resuscitavit. *Historia illa*, uii & sequens de resuscitate unico vidue filio *Luc. 7 v. 12*, tantum afferuntur ab Ambroso, ut ostendat, non esse novum aut malum, sed bonum & laudabilem luctum illum, quem de Satyri morte omnes exhibebant.

B b *Hic Symmachus honoris tantum causâ parens dici videtur, quod senior esset & Satyrum amaret. Dubitandum non videtur, quin agatur de Quinto Aurelio Symmacho, celebri oratore, qui omnibus ferè dignitatibus fuit ornatus, licet esset gentilis. De illo latius agit Tillemontius in Historia Imperatorum tom. 5 in Théodosio art. 91.*

c *Ex hoc loco colligitur, Marcellinam jam ante ultimum iter Satyri cum fratribus suis Mediolani habitasse.*

C d *Ex his liquet, etiam tempore S. Ambrosii fidelibus, qui baptizati erant, permisum fuisse, Sacramentum Corporis Christi secum domum deferre, & in itinere circumferre, ut Baronius ad annum 57, aliquique scriptores ostendunt. At catechumenis, quibus nec sumere nec videre licebat Corpus Christi, quicunque ante consecrationem ex cœtu fidelium dimittiebantur, idem non erat permisum, quod baptizatis. Hac de causa Satyrus non vidit sacram Hostiam, sed eam sudario involutam collo apposuit. Faustum Satyri, Eucharistiam sic deferentis ad collum, fideliumque eam sic ipsi tradentium, non improbat S. Ambrosius; sed Fratris fidem laudat. Nihil itaque videntur fecisse, quod repugnaret consuetudini illius temporis. Verum consuetudo Eucharistiam laicis in manus tradendi, & omnino domi aut in itinere permittendi, postmodum recte abrogata est ob abusus inde ortos, & ad maiorem reverentiam sanctissimo Sacramento conciliandam.*

e *Orarium tempore S. Ambrosii sumebatur pro sudario, eaque significatione ille etiam utitur ea voce aliis locis.*

f *Hic sane locus aperte declarat, necessariam esse communionem cum Romana Ecclesia, ut quis censeatur Catholicus. Non solius Satyri aut Ambrosii haec erat sententia: totum concilium Aquilejense, anno 381 habitum, in quo plurimi fuerunt episcopi doctrinâ & sanctitate illustres, in eamdem ferè sententiam scribit ad Gratianum, Valentianum & Theodosium imperatores in Epistola inter Ambrosianas xi, ubi haec leguntur: Totius orbis Romani caput Romanam Ecclesiam, atque illam sacrosanctam Apostolorum fidem, ne turbari sineret, obsecranda fuit clementia vestra: inde enim in omnes venerandæ communionis jura dimanant. At haec breviter observata sufficiant, quia modo de his non agimus.*

g *Agitur de Lucifero episcopo Calaritano, quem alii repudiârunt ut schismaticum, alii ut Catholicum & Sanctum laudârunt. Eidem certò contraria sunt verba S. Ambrosi; sed alii quidam loquuntur mitius de facto Luciferi. At necesse non*

est, ut hic examinemus controversiam intricatissimam. Papebrochius noster ad 20 Maii dedit Acta Luciferi Calaritani, multaque ad eum purgandum attulit. Tillemontius tom. 7 Monum. Eccles. contrariam opinionem defendit. Sanctissimus Dominus Noster Benedictus XIV in Opere de Canonizzazione Servorum Dei lib. 1 cap. 40 multa accumulat pro utraque opinione, & rem indecisam relinquit.

In Africa baptizatum credunt, qui existimant in ultimo itinere Africano baptismum à S. Satyro susceptum. At ego in Commentario num. 12 & seqq. malò citius baptizatum ostendere conatus sum, & secundum opinionem meam locus baptisci est incertus.

CAPUT III.

Sancti verecundia, castitas, temperantia, justitia, aliaeque virtutes: Ambrosius suum & sororis Marcellina dolorem variis modis lenire conatur.

Q Uia vero prosecutione simplicitatem ejus differam? Ea est enim quedam morum temperamentia, mentisque sobrietas. Date, quælo, veniam, & permitte dolori meo, ut de eo mihi paulò uberioris liceat loqui, cum quo jam non conceditur colloqui. Certè & vobis proficit, ut advertatis, non fragilitate quadam vos hoc officium, sed judicio detulisse: nec misericordiâ mortis impulso, sed virtutum honorificentâ provocatos. Animæ enim benedicta omnis simplex! Tantæ autem simplicitatis erat, ut conversus in puerum, simplicitate illius ætatis innoxiae, perfectæ virtutis effigie, & quodam innocentium morum speculo reluceret. Intravit igitur in regnum cælorum, quoniam creditit Dei verbo: quoniam sicut puer artem repulit adulandi, injuriæ dolorem clementer absorbut, quam clementius vindicavit, querelæ, quam dolo, promptior: satisfactioni facilis, difficilis ambitioni, sanctus pudori: ut frequenter in eo superfluam magis verecundiam prædicares, quam necessariam quereres. Sed nunquam superflua fundamenta virtutis. Pudor enim non revocat, sed commendat officium. Itaque velut quadam virginali verecundia suffusus ora, cum vultu affectum proderet, si fortè aliquam subito veniens offendisset parentem, velut depressus & quasi demersus in terram, licet in ipso nequam dissimilis cœtu virorum, rarus attollere os, elevare oculos, referre sermonem: quod pudico quodam mentis pudore faciebat, cum quo castimonia quoque corporis congruebat. Etenim intemerata sacri baptismatis dona servavit, mundus corpore, purior corde, non minus adulterini sermonis opprobrium, quam corporis abhorrens: non minorem ratus pudicitæ reverentiam deferendam integritate verborum, quam corporis castitate. Denique in tantum castimoniam dilexit, ut nec uxorem expeteret: licet in eo non solùm castitatis appetentia fuerit, sed etiam pietatis gratia. Miro autem modo & conjugium dissimulabat, & jactantiam declinabat: tantaque erat dissimulatio, ut nobis quoque urgentibus dif-

E

F

ter-

A ferre magis confortium, quām refugere videtur. Hoc unum itaque fuit, quod nec fratribus crederet, non aliquā cunctationis hæsitatiā, sed virtutis verecundiā.

*temperantia
in variis,*

16 Quis igitur non miretur Virum inter fratres duos, alteram virginem, alterum sacerdotem, aetate medium, magnanimitate non imparem, ita inter duo maxima munera præstissime, ut alterius minoris castitatem, alterius sanctitatem referret, non professionis vinculo, sed virtutis officio? Ergo si libido atque iracundia reliquorum vitiorum educatrices sunt, jure castitatem atque clementiam dixerim quasdam virtutum parentes: quamquam pietas quoque, ut omnium principatus bonorum, ita etiam seminarii virtutum est cæterarum. Nam de parsimonia quid loquar, & quādam habendi castitate? Is enim non querit aliena, qui sua servat: nec inflatur immodico, qui contentus est proprio. Nihil ergo aliud, nisi proprium recuperare voluit, magis ne fraudaretur, quam ut ditaretur. Nam eos, qui aliena querunt, recte accipitres pecuniae nominabat. Quod si radix malorum omnium avaritia est, utique via exuit, qui pecuniam non requirit. Non umquam accurriores epulis, aut congestis ferculis delestat, nisi cum amicos ad epulas rogaret: quantum naturae satis esset, non quantum voluntati superesset, requires. Et certè erat non pauper opibus, sed tamen pauper spiritu *a*. De istius beatitudine nequaquam utique dubitare debemus: qui neque ut opulens exultavit in divitiis, neque ut pauper exiguum, quod habuit, judicavit.

*justitia seu
potius cari-
tas in omne
hominum ge-
nus.*

17 Superest ut ad conclusionem cardinalium virtutum, etiam justitiae partes in eo debeamus advertere. Nam etsi cognatae sint inter se, concretaeque virtutes, tamen singularum quādam forma & expressio desideratur, maximèque justitiae. Ea enim, sibi parcior, foris tota est: & quicquid habet, quādam inclemētiam sui, dum rapitur amore communi, transfundit in proximos. Sed hujus multiplex est species. Alia erga propinquos, alia erga universos, alia erga Dei cultum, vel adjumentum inopum. Itaque qualis in universos fuerit, provincialium, quibus præfuit, studia docent: qui parentem magis fuisse proprium, quam judicem loquebantur, gratum pia necessitudinis arbitrum, constantem æqui juris disceptatorem. Inter fratres autem qualis fuerit, licet omne hominum genus benevolentiam complectetur, indivisum patrimonium docet, nec distributa, aut delibata, sed reservata hæreditas. Etenim pietatem sibi causam esse negavit testandi. Nam hoc quoque ultimo sermone signavit, cum, quos dilexerat, commendaret, sibi nec uxoris arbitrium fuisse ducendæ, ne à fratribus divelleretur, nec testamenti faciendi voluntatem, ne nostrum in aliquo arbitrium laderetur. Denique & oratus, & obsecratus à nobis, nihil tamen condendum putavit, non oblitus pauperum, sed tantum obsecrans esse tribuendum, quantum nobis justum videretur. Quo uno satis & divini timoris expressit indicium, & humanæ edidit religionis exemplum. Nam quod pauperibus contulit, Deo detulit. Quoniam qui largitur pauperi, Deo senerat: & postulando, quod justum est, non exiguum, sed totum, reliquit. Hæc enim est summa justitiae, vendere quæ habeas, & conferre pauperibus. Qui enim dispersit, dedit pauperibus, justitia ejus manet in æternum. Ergo dispensatores nos, non hæredes reliquit: nam hæreditas successori queritur, dispensatio pauperibus obligatur. Unde non immerito, quantus fuerit, ho-

die quoque per votem lectoris parvuli Spiritus sanctus expressit: Innocens manibus, & mundo corde, qui non accepit in vanum animam suam, nec fecit proximo suo dolum. Hæc est generatio requirentium Deum. Hic ergo & in montem Domini ascendet, & in tabernaculo habitabit Dei: & ingressus sine macula, operatus est justitiam, locutus est veritatem, non decepit proximum: nec pecuniam sceneratus est suam, qui semper voluit recuperare hæreditariam. Agnosco oraculum: quod enim nulla ordinavit dispositio, Spiritus revelavit.

18 Quid verò illud recenseam, quod supra ipsam justitiam pietate progreslus, cum quādam incubatori communium fructuum mei contemplatione muneri putaret esse tribuenda, largitatis me jactabant authorem, portionis suæ lucrum ad commune confortium conferebat? Hæc & alia, quæ mihi tunc erant voluptati maximæ, nunc recordatione doloris exasperant. Manent tamen, eruntque semper, nec tamquam umbra prætereunt, neque virtutis gratia cum corpore occidit, nec idem naturæ meritorumque finis; licet ipsius naturæ usus non in æternum occidat, sed temporali quadam vocazione requiescat. Talibus igitur perfundit virtutibus, eruptum periculis, desiderio magis quam amissione flebo. Suadet enim ipsa opportunitas mortis, ut prosequendum magis gratiæ, quam dolendum putemus. Scriptum est enim, in communi dolore proprium vacare debere. Neque enim propheticō sermone uni illi mulieri, quæ figuratur, sed singulis dicitur, cum Ecclesiæ dictum videtur. Dicit ergo & ad me, & dicit Scriptura cœlestis: Hoccine doces, sic instituis Dei plebem? An nescis, quia exemplum tuum, periculum cæterorum est? Nisi fortè exauditum non esse te quereris? Primum istud arrogantis est impudentiæ, mereri solum velle, quod multis etiam Sanctis negatum neveris, cum scias, quia non est personarum acceptor Deus. Nam et si misericors Deus, tamen, si semper exaudiret omnes, non jam ex voluntate libera, sed ex quādam velut necessitate facere videretur. Deinde cum omnes rogent, si exaudiret omnes, nemo moreretur. Pro quantis quotidie rogas? Numquid constitutio Dei contemplatione solvenda est tui? Cur ergo non impetratum aliquando doles, quod non semper impetrabile esse cognoscis? Stulte*, *al. Stulta F

inquit, super omnes mulieres, nonne vides lugitum nostrum, & quæ nobis contigerunt? Quoniam Sion mater nostra omnium in tristitia contristatur, & humilitate humiliata est. Lugeat validissime & nunc, quoniam omnes lugemus: & tristes sitis*, quoniam omnes contristati sumus. *al. estote Tu enim contristaris in Fratre. Interroga terram, & dicet tibi, quoniam hæc est, quæ debeat lugere tantorum superstes germinum: Et ex ipsa, inquit, initio omnes nati: & alii venient, & ecce penè omnes in perditionem ambulant: & in exterminium fit multitudo eorum. Et quis ergo debet lugere magis, nisi quæ tam magnam multitudinem perdidit, quam tu, qui pro uno doles? Absorbeat igitur nostrum dolorem communis dolor, & acerbitatem proprii mœroris excludat. Non enim dolere debemus eos, quos cernimus liberatos. Neque enim otiosè tam sanctas hoc tempore animas corporeis vinculis reminiscimur absolutas. Namque velut divino iudicio tam graves viduas ita uno tempore defunctas videntur, ut profectio quidam videatur excessus, non mortis occasus: ne veterana emeritis stipendiis pudicitia in dubium diu servati pudoris incidet.

ret.

*Tantis orna-
ti virtutibus
mortem non
effe lugen-
dam,*

E

C minum genus benevolentiam complectetur, indivisum patrimonium docet, nec distributa, aut delibata, sed reservata hæreditas. Etenim pietatem sibi causam esse negavit testandi. Nam hoc quoque ultimo sermone signavit, cum, quos dilexerat, commendaret, sibi nec uxoris arbitrium fuisse ducendæ, ne à fratribus divelleretur, nec testamenti faciendi voluntatem, ne nostrum in aliquo arbitrium laderetur. Denique & oratus, & obsecratus à nobis, nihil tamen condendum putavit, non oblitus pauperum, sed tantum obsecrans esse tribuendum, quantum nobis justum videretur. Quo uno satis & divini timoris expressit indicium, & humanæ edidit religionis exemplum. Nam quod pauperibus contulit, Deo detulit. Quoniam qui largitur pauperi, Deo senerat: & postulando, quod justum est, non exiguum, sed totum, reliquit. Hæc enim est summa justitiae, vendere quæ habeas, & conferre pauperibus. Qui enim dispersit, dedit pauperibus, justitia ejus manet in æternum. Ergo dispensatores nos, non hæredes reliquit: nam hæreditas successori queritur, dispensatio pauperibus obligatur. Unde non immerito, quantus fuerit, ho-

A. S. AM-
BROSIO.

ret. Quos gemitus mihi, quos dolores tam acerba excitat recordatio? Etsi mororibus non vacabant, tamen in ipso dolore privato, in ipso tantorum amissio flore meritorum, communis quædam naturæ me conditio solabatur: defixusque in uno dolor, acerbitudinem publici funeris domesticae specie pietatis obduxerat.

*rationibus
& Scriptura
Jocis probat*

19 Repeto ergo, sacra Scriptura, solatia tua. Juvat enim tuis præceptis, tuis sententiis immorari. Quia facilius est cœlum & terram præterire, quam de Lege unum apicem cadere. Sed jam audiamus, quæ scripta sunt: Nunc, inquit, retine apud temetipsam dolorem tuum, & fortiter fer, qui tibi contigerunt, casus. Si enim justificaveris terminum Dei, & filium tuum recipies in tempore, & in mulieribus collaudaberis. Si hoc ad mulierem, quanto magis ad sacerdotem? Si de filio, non utique absurdum etiam de fratrum admissione talia posse memorari: quamquam si mihi fuisset filius, numquam eum amplius dilexisse. Nam sicut in obitu liberorum effusi labores, suscepti frustra dolores, merorem videntur augere: ita etiam in fratribus consuetudinis usus atque collegii acerbitudinem doloris accidunt. Sed ecce dicentem Scripturam audio: Noli facere hunc sermonem, sed consenti persuaderi. Qui enim fles casus Sion, & consolare propter dolorem Hierusalem. Vides enim, quia facta nostra contaminata sunt, & nomen, quod nominatum est supernos, penè prophanatum est: & juvenes nostri contumeliam passi sunt, & sacerdotes nostri succensi sunt, & levite nostri in captivitate fuerunt, & mulieres nostræ contaminatae sunt, & virginis nostræ vim passæ, & justi nostri rapti, & parvuli nostri prodditi sunt, & juvenes nostri servierunt, & fortes nostri invalidi facti sunt. Et quod omnipotens majus, signaculum Sion, quoniam resignata est de gloria sua, nunc & tradita est manibus eorum, qui nos oderunt. Tu ergo excute multam tuam tristitiam, & depone abs te multitudinem dolorum, ut tibi propitietur foris, & requiem faciat tibi Altissimus requitione dolorum.

*Ambrosius,
qui tamen
Fratri fre-
quenter erat
memor,*

20 Cessabunt igitur lachrymæ. Parensum est enim remediis salutaribus, quia debet aliquid inter fidos & perfidos interesse. Fleant ergo, qui spem resurrectionis habere non possunt: quam non sententia Dei eripit, sed fidei inclemens. Interfit inter Christi servulos, idolorumque cultores: ut illi fleant suos, quos in perpetuum existimant interfisse. Illi nullas habeant lachrymarum serias, nullam tristitiae requiem consequantur, qui nullam putant requiem mortuorum. Nobis vero, quibus mors non naturæ, sed vitæ istius finis est, quoniam in melius ipsa natura reparatur, fletus omnes casus mortis absterget. Certè si illi sibi aliqua solatia repererunt, qui finem sensus defectumque naturæ, mortem arbitrati sunt; quanto magis nos, quibus meliora post mortem præmia bonorum factorum conscientia pollicetur? Habent gentiles solatia sua, quia requiem malorum omnium, mortem existimant. Et ut vitæ fructu carent, ita etiam caruisse se putant omni fensu & dolore peccarum, quas in hac vita graves & assiduas sustinemus. Nos vero, ut erectiores præmio, ita etiam patientiores solatio esse debemus. Non enim amitti, sed præmitti videntur, quos non absumpta mors, sed æternitas receptura est. Cessabunt ergo lachrymæ, aut si cessare non poterunt, in communibus lamentis flebo te, Frater: & sub dolore publico domesticos gemitus tegam. Nam cessare quin poterunt, cum ad omnem sonum nominis tui lachrymæ sur-

repant, vel cum usus ipse recordationem excitat, vel cum affectus imaginem repræsentat, vel cum recordatio dolorem renovat? Quando enim dees, qui tantis officiis repræsentaris? Ades, inquam, & semper offunderis: & toto te animo ac mente complector, adspicio, alloquor, oscular, comprehendeo, vel in ipsa quiete nocturna, vel in luce clara, cum revisere & solari dignaris mœrentem. Denique ipsæ jam noctes, quæ quasi molestiores, vivente te, videbantur, quod mutui conspectus copiam denegarent: ipse jam somnus, colloquiorum nostrorum dudum interruptor inamabilis, dulcis esse jam cœpit, quia te mihi reddidit.

D

21 Non igitur miseri, sed beati, quorum nec præsentia deficit, nec cura minuitur, & augeatur gratia. Etenim somni similis imago mortis. Quod si in quiete nocturna vinculis adhuc corporeis inhaerentes, & quasi inter carceraria religatae claustra membrorum, possunt tamen animæ altiora & discretæ perspicere: quanto magis spectant hæc, cum jam puro æthereoque sensu nulla corporeæ labis impedimenta patiuntur? Meritoque mihi conquerenti, vergente quodam jam in occasum die, quod non reviseres quiescentem, totus omni tempore individuus, affluisti, ita ut illo perfusus corpore membrorum, cum ego vigilarem tibi, tu viveres mihi, dicerem: Quid est mors, Frater? Nam certè nullis à me separabare momentis. Ita enim ubique præsto eras, ut quam in istius vitæ usu habere copiam nequibamus, nunc nobis semper & ubique præsto sit. Nam tunc utique omnia præsto esse non poterant: nec enim complexiones nostræ, conspectusque & oscularum corporalium suavitates, locis omnibus & omnibus temporibus suppeditabant. Animorum imagines semper nobiscum erant, etiam quando non eramus una: quæ ne nunc quidem occiderunt, assidueque advolant, quod majore desiderio, eò majore copia. Teneo igitur te, Frater, nec mihi te aut mors, aut tempus avellet. Ipsæ dulces lachrymæ sunt: ipsi fletus jucundi, quibus restinguunt ardor animi, & quasi relaxatus evaporat affectus. Neque enim sine te esse possum, aut tui non meminisse umquam, aut meminisse sine lachrymis. O amari dies, qui interruptam copulam proditis! O flebiles noctes, quæ tam bonum confortium quietis, & individuum mihi comitem perdidistis! Quas ederetis crues, nisi se offunderet imago præsentis, nisi visiones animi repræsentarent, quem species corporis denegaret? Jamjam, Frater animo meo charissime, quamquam immaturo decesseris obitu, beatus tamen, qui ista non sustinet, nec amissum fratrem mœrere compelleris, quem absentem diu ferre non poteras, sed recursu celeri revisebas! Quod si tunc soliditudinis meæ tædia repellere, moestiam fraternæ mentis ablevare properabas: quantò nunc crebris afflictum animum debes revisere, & ex te conceptum, per te lenire merorem? At mihi tamen dat aliquas officii usus inducias, & obsequii sacerdotalis intentio abducit animum.

F

22 Sanctæ vero forori quid fieri? Quæ licet di-vino metu pietatem temperet, rursus tamen ipsum pietatis dolorem studio religionis accedit, strata humi & totum gremio sui complexa tumulum, laborioso fessa incessu, tristis affectu, diles noctefque merorem integrat. Nam licet fletum plerunque sermone suspendat, in oratione renovat. Et quamvis Scripturarum memoriâ consolationes fermentibus præcurrat, flendi tamen desiderium pre-candi assiduitate compensat, lachrymarum ubertatem tunc præcipue, quando nemo interrumpe-re

*dolor S.
Marcellina
fororis de
morte Saty-
ri:*

A re possit, instaurans. Ita quod miserearis, habes: quod reprehendas, non habes. Flere enim in oratione, virtutis est. Et quamquam istud familiare virginibus, quibus mollior sexus, tenerior affectus, contuitu communis fragilitatis, in lachrymas etiam sine domestici sensu doloris exuberat; tamen cum major causa morendi est, finis mororibus excluditur. Deest igitur consolandi via, quia suppetit excusandi gratia. Neque enim possis prohibere, quod doceas, praesertim cum religionis adstruat lachrymas, non doloris; & communis seriem deplorationis, metu pudoris obtextat c. Consolare ergo, qui potes adire animum, penetrare mentem. Cernat te esse praesentem, sentiat non esse defunctum, ut cuius secura de merito, ejus functa solatio, discat pro eo non graviter dolere, qui se admonuerit non esse dolendum.

*peroratio
Ambrosii ad
Fratrem
mox spe-
liendum.
d*

B 23 Sed quid ego te morer, Frater? quid expectem, ut nostra tecum commoriatur & quasi confeperiatur oratio? Licet ipsa species & exanimis corporis forma soletur, oculosque manens gratia & permanens figura demulceat: nihil, inquam, moror. Procedamus ad tumulum. Sed prius ultimum coram populo vale dico, pacem praedico, osculum solvo. Praecede ad illam communem omnibus & debitam, sed jam mihi prae ceteris desiderabilem, domum. Para hospiti confortium: & quemadmodum hic omnia nobis fure communia, ita illic quoque jus dividuum nesciamus. Ne, quæso, cupientem tuum diu differas: properantem expecta, festinante adjuva: & si diutiùs morari tibi videbor, accerce. Neque enim umquam prolixius absuimus à nobis, tu tamen solebas revisere. Nunc quoniam tu redire jam non potes, nos ad te ibimus. Aequum est, ut officium rependamus, subeamus vicem. Numquam nobis fuit vitæ conditio discretior: semper aut sanitas, aut ægritudo communis, ut cum alter ægresceret, alter in morbum incurreret: cum alter revalesceret, uterque consurgeret. Quomodo jus nostrum amisimus? Et nunc confortium ægritudinis fuit, quomodo mortis confortium non fuit? Tibi nunc, omnipotens Deus, innoxiam commendo animam: Tibi hostiam meam offero. Cape propitius & serenus fraternum munus, sacrificium sacerdotis. Hæc me jam libamina præmitto. In hoc ad te pignore venio: non pecunia, sed vitæ pignore: ne me diutiùs residere facias tanti feoenoris debitorem. Non mediocris est fraternali amoris usura, nec vilis naturæ fors, quam cumulavit incrementum virtutis. Possum ferre, si citò cogar exsolvare.

ANNOTATA.

a Hic in multis MSS. & editionibus additur: Quoniam ipsorum est regnum cælorum. At illæ voces dictiōnē reddunt minus perfectam, nisi forte aliae quedam exciderint, quæ sensum implebant.

b Ad hunc locum apud Surium in margine hac notantur: Etiam clara luce sæpè S. Satyrus apparet fratri suo. Verum existimo, omnia S. Ambrosii dicta satis intelligi posse de imaginacione sola, quæ sibi Fratris representabat speciem.

c Tam multa de lacrymis Marcellina sororis Mediolani dicere non potuisset Ambrosius, si ipsa, ut nonnemo voluit, tunc habitasset Roma. Nam neque illa scivisset mortem Fratris, neque scivisset Ambrosius, quid ipsa post mortem illius egisset.

d Ex his verbis liquet, S. Satyri corpus fuisse Septembbris Tomus V.

*praesens & facie non cooperta, quando peroravit Am-
brosius.*

VITÆ

Auctore anonymo

Ex editione Mombritii frequenter correcta.

P Robabile satis & laude dignum videtur, si clarorum gesta virorum non silentio tegamus, sed modis quibuscumque ad incitamentum multorum pandamus. Laus siquidem Dei est non minima, cum ea referuntur; evidens exemplum posteris relinquitur, Christianæ fidei profectus adquiritur; non parva sanctis angelis læticia trahitur: dæmonicis spiritibus ingens confusio & moror quotidie generatur: descripto denique summae sanctitatis titulo merito invidet, qui se contemni ac destrui per Christi gratiam vident. Beatissimum igitur Satyrum antiflitis eximii doctorisque præcipui institutoris ac nutritoris nostri reverendæ memorie sanctissimi Ambrosii fuisse germanum, plurimorum scientiæ constat notissimum: quorum Deo digna prosapia quam exulta atque præclara Romanorum principum apibus extiterit, usque adeo toto penè Occidenti est cognita*, ut præsenti putetur relatu superflua. Ambrosius a denique ipsorum illustris genitor sublimi in Romano senatu potitus honore, reipublicæ defensor & idoneus propugnator effectus, & præfecturæ administrationi condignus inventus, Galliarum provinciæ senatusconsulto profui industria prælatus est: cuius probitas morum & studiorum perspicacia in procreato ex eo germine conjici facilè poterit. Utrique etenim incredibili admiratione in adjutorio præfecturæ sublimes emicuerunt. Verum sanctissimi pontificis Ambrosii quæ fuerit à cunabulis vita, qualiter primò cum adolevisset ad consilium tribuendum præelectus fuerit; qualiterque in proximo Lyguriæ Hæmyliae que provincias ad regendum suscepérunt: qualiter etiam de consulatu b ad episcopatus fastigium nutu divino accitus sit, in libro Vite ipsius, qui nosse cupit, sufficienter invenire valet.

*Satyrus, fra-
ter S. Am-
brosi, nobili
stirpe natus,*

E

* cognitum
a

F

*S. Ambrosio
episcopo con-
vivit,*

b

2 Nunc de beatissimo fratre ipsius Satyro, de quo sermonem adorsi sumus, quantum in fratris ipsius scriptis cognovimus, breviter deflare, Christo opitulante, conabimur. Vir igitur Domini Satyrus, videns suum cælesti oraculo germanum subito ex præsidatu ad pontificale officium sublimatum, adeo ejus lateri adhæsit, ut domo propria ac genitali patria, rerumque omnium multiplici copia derelicta, unici fratris amorem ipsâ vitâ duceret cariorem: eratque illi, ut ipse Sanctus refert, in consiliis arbiter, curæ participes, deprecator sollicitudinis, depulsor mororis, bonorum assertor actuum, cogitationeque defensor. Postremò unus erat, in quo domestica sollicitudo resideret, publica cura requiesceret. Itaque sine offensione ulla gubernabat sacerdotium. Ita denique virilis se utrisque ipsorum germanitatis succus infuderat, ut non blanditiis probarent amorem, sed conscientiâ mentis & pietatis interno amore contenti fucum blanditiarum

SFF non

A. ANO-
NIMO.

*eidem valua
finillimus &
conjunctionis
mas.*

* Amb. Vi-
dete, ne

*placidis mo-
ribus excel-
lit: è nau-
fragio*

d

C

*servatus,
baptismum
desiderat:*

non requirerent, duos una in amorem mutuum imago formaret.

3 Quæ in tantum fuit assimilis, ut alter in altero videretur; adeo ut, cùm unum aspiceret, alterum te vidisse putares: unde persæpe contingebat, ut ab isto consalutati ab illo se dicerent resalutatos. Ita gratus erat in utriusque aspectibus error, jocunda prolapsio, religiosa fallacia, suavis calunia. Quanta autem iuncto pontifici hinc gaudia, quanta frequenter oborta læticia: qui errare alios in se & Fratre suo cerneret. Nam cùm in se vehementius intenderent, & sibi aliquid intimasse, quod Fratri solummodo condixerant, memorarent; respondebat ridens & gaudens: Vide te*, fratri dixeritis. Cùm enim omnia essent communia, individuus spiritus, individuus affectus, solum tamen commune non erat secretum amicorum: non quo conferendi periculum verebantur; sed ut tenendi servarent fidem. Reverendus quidem præful in divinis præstabat officiis: at strenuissimus Christi & confessor Satyrus adiutor & auctor erat negotiorum, censor servorum, & arbiter fratrum.

4 Media d inter eos religiosa foror Marcellina, carissimis germanis inconvulsè adhaerens, integritate venerabilis, æqualis moribus, non impar officiis existebat. Cùm quasi, quando aliquid conferendum fuit, cuius melior videretur sententia, beatum Satyrum judicem sumebant; qui nullum laderet, utrisque satisfacret, ut & utrimumque sibi gratiam vindicaret. At si ipse aliquid disceptandum deferret, quam grata contentio ejus etiam, quam sine felle ipsa indignatio, quam etiam in servulos ipsos non amara reprehensio; cùm se quasi fratribus magis honorem deferre, quam ex affectu in eos probaretur vindicare. Quid igitur observantiam ejusdem Viri erga Dei cultum prædicem? Qui, priusquam perfectioribus esset initiatus mysteriis, in naufragio constitutus, cùm ea, quam veheretur, navis scopulo illis vado & turgentibus hinc atque inde fluctibus solveretur; non mortem metuens, sed ne vacuus mysteriis exiret è vita, quos iniciatos esse cognoverat, ab his ipsis divinum illud fidelium Sacramentum poposcit; non ut curiosos oculos infereret archanis; sed ut fidei suæ consequeretur auxilium. Etenim ligari illud fecit in orario: orariumque involvit in collo: atque ita se dejecit in mare, non requirens de navis compage resoluta tabulam, cui supernatans juvaretur; quofiam fidei solius arma quæserat. Itaque his se teatum atque munitum satis credens, alia auxilia non desideravit.

5 Simil quoque fortitudinem ejus spectare licet: qui fatiscente remigio, non quasi naufragus tabulam sumpserit; sed quasi fortis ex se ipso adminiculum suæ virtutis adsumpserit. Nec deseruit eum spes, nec fefellit opinio. Denique primus servatus ex undis, & in portum terrenæ stationis evectus, præsulem suum, cui se cediderat, recognovit: statimque, ubi etiam ceteros servulos suos vel ipse liberavit, vel liberatos comperit, negligens facultatum, nec amissa desiderans, Dei ecclesiam requisivit, ut ageret gratiam liberatus: & mysteria æterna cognosceret, pronuntians nullum referendâ gratiâ maius esse officium. Quid si homini non referre, simile homicidio judicatum est; quantum crimen est non referre Deo? Referebat igitur gratiam, deferebat fidem. Nam qui tantum Mysterii cœlestis involuti in orario præsidium fuisset expertus, quantum arbitrabatur, si ore sumeret, & toto

pectoris hauriret arcano; quam majus putabat fusum in viscera, quod tantum sibi teatum orario profuisset? Sed non ita avidus fuit, ut esset incensus. Scimus enim plerosque aviditate studii prætermittere cautionem. Advocavit ad se episcopum, nec ullam veram putavit nisi veræ fidei gratiam: percunctatusque ex eo est, utrum cum episcopis Catholicis, hoc est cum Ecclesia conveniret.

6 Et forte ad id locorum in schismate regi-
nisi illius ecclesia erat. Lucifer enim se Catholi-
ca tunc temporis communione divisorat. Et quam-
quam pro fide exulasset, & fidei suæ reliquisset
hæredes: non putavit tamen fidem esse in schi-
smate: nam etsi fidem erga Deum teneret: tamen
erga Dei Ecclesiam non tenerent, cuius patieban-
tur velut quosdam artus dividi, & membra la-
cerari. Etenim cùm propter Ecclesiam Christus
passus sit, & Christi corpus Ecclesia sit; non
videtur ab his exhiberi Christo fides, à quibus
evacuatuerit ejus passio, corpusque distrahitur. I-
taque quamvis gratiæ scenus teneret, & metueret
tanti nominis debitor navigare; tamen eò trans-
ire maluit, ubi tutò posset exolvere. Judicavit
enim divinæ solutionem gratiæ in affectu ac fide
esse. Quam quidem statim, ubi primùm copia li-
berior ecclesiæ fuit, implere non distulit; Dei-
que gratiam & accepit desideratam, & servavit
acceptam.

7 Qua verò persecutione simplicitatem ejus
edisseram? Quæ tanta fuit, ut conversus in pue-
rum simplicitate illius ætatis innoxiae perfectæ vir-
tutis effigie, & quodam innocentium morum spe-
culo reliqueret. Itaque velut quadam virginali ve-
recundia suffusus ora, cùm vultu affectum pro-
deret; si forte aliquam subito veniens offendis-
set parentem, velut deprehensus, quasi diversus
in terram aspiciebat. Licet in ipso nequaquam
dissimilis cœtu virorum, rarus os suum attollere,
elevare oculos, referre sermonem: quod pudico
quodam mentis pudore siebat. Cum quo casti-
monia quoque corporis congruebat. Etenim in-
temerata sacri baptismatis dona servavit, mun-
do corpore, purior corde, non minus adulteri-
ni sermonis obprobrium, quam corporis per-
horrescens; non minorem ratus pudicitæ re-
verentiam deferandam integritate verborum, quam
corporis castitate. Denique adeo castimoniam
dilexit, ut nec uxorem expeteret, licet in eo non
solum castitatis appetentia fuerit, sed etiam pie-
tatis gratia. Miro autem modo & conjugium
dissimulabat, & jactantiam declinabat. Hoc unum
itaque fuit, quod ipsum nec fratribus crederet,
nec aliquâ cunctationis hæstantiâ, sed virtutis
vereundia.

8 Quis igitur non miretur Virum, inter fra-
tres duos, alteram virginem, alterum sacerdo-
tem, ætate medium, magnanimitate non impa-
rem, ita inter duo maxima munera præstasse,
ut alterius muneris castitatem, alterius sanctita-
tem referret, non professionis vinculo, sed virtu-
tis officio? Nam de parsimonia ejus quid loquar,
& quodam habendi castitate? Is enim non quæ-
rit aliena, qui sua servat: non inflatur immo-
dico, qui contentus est proprio. Nihil ergo a-
liud nisi proprium recuperare voluit, magis ne frau-
deretur, quam ut ditaretur. Nam eos, qui aliena
quærerent, rectè accipitres pecuniæ nominabat.
Supereft, ut ad conclusionem cardinalium vir-
tutum, etiam justitia partes in eo debeamus ad-
vertere: quæ qualis ei in universos fuerit, pro-
vincialium, quibus præfuit, studia docent: qui
parentem illum magis fuisse proprium quam ju-
di-

D

*sed recusat
eum à schi-
smatico acci-
pere, acci-
pit à Catho-
lico.*

E

*Sancti mira
verecundia,
insignis ca-
stitas,*

F

*parsimonia ,
justitia , ca-
ritas in fra-
tres ,*

A dicem loquebantur, gratum piæ necessitudinis arbitrum, constantem æqui juris disceptatorem. Inter fratres autem qualis fuerit, licet omne hominum genus benivolentiâ complectetur, indivisum patrimonium docet, nec distributa, nec delibata, sed reservata hæreditas. Etenim pietatem sibi causam negavit esse testandi. Nam hoc quoque ultimo sermone signavit, cùm quos dilexerat, commendaret, sibi nec uxoris arbitrium fuisse ducendæ, ne à fratribus divelleretur; nec testamenti faciendi voluntatem, ne ipsorum in aliquo arbitrium läderetur.

*liberalitas
in pauperes.
In Africam
proficiuntur,
peractaque
negotio*

9 Denique & oratus & obsecratus ab illis, nihil tamen condendum putavit, non oblitus pauperum; sed tantum obsecrans esse tribuendum; quantum ipsis justum videretur: quo uno satis & divini timoris expressit indicium, & humanæ edidit religionis exemplum. Nam quod pauperibus contulit, Deo detulit: quoniam qui largitur pauperi, foeneratur Deo: & postulando, quod justum est; non exiguum, sed totum reliquit. Hæc enim summa justicie e, vendere, qua habeas, & conferre pauperibus. Talibus igitur perfunditus virtutibus, eruptusque periculis **f**, fortissimus athleta Christi Satyrus, iterum ad Africanas partes repedare opus habuit, recepturus videlicet quosdam paternæ hæreditatis honores: quos tamen ideo repetere voluit, non quia fuerit horum appetenda perceptio: sed ne vilis dissimulatio videretur. Plaudebat enim sibi Propper, & sacerdotii occasione redditum se, quæ abstulerat, non putabat. Quod quidem iter ægrè tulit sanctus episcopus, non ferens animo diuturnam amantissimi Fratris absentiam: cùm nec ad modicum tanti Viri contubernio separari vellet. Missis ergo post ipsum litteris revocare Fratrem conatus est, ne ipse Aphricam pergeret: sed potius aliquem destinaret. At ille fretus animi fortitudine, cœptum iter proseguì non omisit: pervenitque, Deo volente, Siciliam **g**. Peregit omnia; peregrinationem explicuit; communem rem ordinavit: & ille, qui eam male invaserat, solvens omnia, vehementiorem unius efficaciam expertus est, quam duorum.

*revertitur,
non obstante
periculo,
quod Italia
imminebat:*

C

10 Post hæc Vir Domini perfunditus omnibus, reversionem acceleravit: qui dum à Symacho nobili viro suo parente revocaretur, quod ardere bello Italia diceretur, quod in periculum tenderet: quod in hostem incurreret; respondit: Hæc ipsa mihi causa est veniendi, ne communi periculo desim, ut consortem me fraterni discriminis exhibeam. Eo denique tempore hostiles per Galliarum Alpes barbarorum impetus Italiam irrumpe gestiebant, tam impuri atque crudeles, qui nec pudiciciae parcerent, nec saluti. Videres **h** rappi virgines, & avulsos à complexu parentum parvulos supra tela jactari, incestari sacrata Deo corpora, & senilem viduæ maturioris uterus in usus desuetos onerum redire, non pignorum. His & hujuscemodi gravibus nequaquam Vir sanctus terretur nunciis: sed veteri & sentinofo navigio iterum se fluctibus credens, reversus est, Deo comite, Mediolanum. In quo facto fortitudinem ejus si quis pleniū spectare volet: consideret, quotiens post naufragium invicto quodam contemptu vitæ hujus maria transfretaverit, diffusasque regiones obeundo peragrabit, postremò quod hoc ipso tempore periculum non refugerit; sed ad periculum venerit.

11 Nec multum post incommoditate tactus corporea, lectulo graviter fessus decubuit. Tum Septembbris Tomus V.

verò mœror & luctus omnium, præcipue tamen sororis irremediabilis dolor. Illum ex Aphrica redditum, ex mari restitutum, ex naufragio reservatum, tam insperato sibi eripi lachrymabili feabant cum eis universi sexus, ætates, & ordines: & auferri sibi proprium Patrem nova quadam pietate dolebant. Quid immoror? Ille quidem præsenti vitæ decadens, ad Christum, quem semper videre desideraverat, in æternum victurus, transit, sed immensum Italicus luctum reliquit. De cujus laudabilis vite excursu & fœlici excessu sacratissimi præsulis Ambrosii, sèpè nominandi fratris ipsius, quamvis immensi doloris & lachrymarum plena scripta habentur insignia: de quibus aliqua subnecere non incongruum duximus.

12 Translato denique ad cælestè regnum sanctissimo Satyro, magnificus pontifex sacrosanctum corpus ipsius ad basilicam Ambrosianam i honoriſcè deportari fecit, prosequentibus illud innumeris exequiarum turmis. Quod tamen ipse lachrymarum rivulis irroratum in altera longè basilica k [ad] levam glorioſi martyris propriis manibus tumulavit: & ultimum vale dicens, lachrymabili voce quasi viventem affatus est Fratrem: Nunc frater quod progrediar: quóve convertar? Bos bovem requirit, seque non totum vivere putat, & frequenti mugitu pium testatur affectum: si fortè defecerit, cum quo ducere aratra conſuevit. Ego te, Frater, non requiram, aut possum unquam oblivisci tui, cum quo vitæ hujus semper aratra sustinui, labore inferior, sed amore conjunctior, non tam mea virtute habilis, quā tuā patientiâ tolerabilis: qui pio semper sollicitus affectu latus meum tuo latere sepiebas, caritate ut frater, curâ ut pater, sollicitudine ut senior?

13 His & aliis quamplurimis verbis fraterno dolori satisfaciens, lachrymis suffusus, in cælum attollens oculos, ait: Tibi, omnipotens æterne Deus, gratias ago: quod vel hæc nobis suprema solatia non negasti, quod amantissimi Fratris ex Siculis regionibus exoptatum nobis redditum consulisti. Ita enim maturè, postquam venit, eruptus est, quasi propter hoc solum videretur esse dilatus, ut ad fratres rediret. Habeo planè pignus meum, quod nulla mihi peregrinatio possit a vellere. Habeo, quas complector reliquias: habeo tumulum, quem corpore tegam: habeo sepulchrum, quo jaceam. Et commendabiliorem Deo futurum me credam, quod supra sancti corporis ossa requiescam. Tibi nunc, omnipotens Christe, innoxiam commendabo animam: tibi hostiam offero. Cape propitius ac serenus fraternum munus, sacrificium sacerdotis; qui te immaculatum Deo Patri pro nobis omnibus sacrificium obtulisti. Tibi laus æterna & infinita gratiarum actio: quia tu es immortalis & benedictus Deus: qui cum Patre & Spiritu sancto vivis & regnas in sæcula sæculorum. Amen.

*oratione
prius lugu-
bri & la-
crymis lau-
datus.*

E

F

A N N O T A T A.

a Ambrosius pater S. Satyri erat prefectus Galliarum, quando natus est S. Ambrosius, ut habet S. Paulinus in Vita S. Ambrosii. At, cùm S. Satyri ætate Ambrosium precederet, non aquæ liquet, utrum jam Galliarum prefectus esset Ambrosius pater, quando natus est Sanctus noster. Stirpe certè natus est Romana & nobili, in qua dum fuerant consularis & prefectura, ut pro-

Sff 2 ba-

*A. ANO-
NYMO.
paulò post re-
ditum, lu-
gentibus o-
mnibus, mo-
ritur,*

*& ab Am-
brogio fratre
sepultura
traditur,
i*

k

A. ANO-
NIMO.

batum est ad 10 Februarii in S. Soteris virginem & martyrem, que sub Diocletiano passa est, & Ambrosii ac Satyri erat consanguinea.

b De S. Ambroso agetur ad 7 Decembbris. Hic solum obseruo, consalem non fuisse, ut hic dici videtur, sed consularem, sive prefectum Liguria & Emiliaque potestate consulari. Nam hi seculo IV consulares vocabantur, licet antea, quamdiu stetit Romana res publica, illi solum fuerint consulares dicti, qui consulatum aliquando gererant.

c Mendosè in editione Mombritioni legitur Christo. Mendum correxi ex Hilarione monacho, qui in omnibus ferè consentit huic Vita, ex qua suam fecit, omissis tantum aliquibus. Cum autem aperta ejusmodi menda sint frequentia apud Mombritionem, & facile aut ex Hilarione aut ex Ambroso possint corrigi, corrigam ea deinde, hocque hic premonuisse sufficiat.

d Si auctor velit dicere, medium etate inter fratres fuisse Marcellinam, aberrat: nam erat natu maxima. Quod vero dicitur mox inconvulse iisdem adhafisse, tantum verum est de tempore posteriore. Nam Marcellina non habitavit Mediolani cum fratribus usque ad annum 388, ut ostendi in Commentario num. 24 & seqq.; sed postea ipsas constanter cohabitavit.

e Verba hac, ut omnia ferè precedentia, sunt S. Ambrosii, qui divitias mundi non desiderabat, & Christi consilium allegat, sibi & sorori Marcellina secundum.

f Loquitur auctor de naufragio ante relato.

g Et procul dubio etiam in Africam.

h Hac ex S. Ambroso non recte collegit auctor. Nam Ambrosius metuebat quidem, ne talia contingent: at non afferit facta esse. Agitur autem de tempore, quo Eugenius tyrannus cum exercitu ex Gallia in Italiam venit, ut ostendi in Commentario num. 27 & seqq.

i Basilica Ambrosiana, à conditore Ambroso nomen sortita, etiamnum exstat. Ampla est & vetusta, partimque est cleri secularis, partim monachorum Ordinis Cisterciensis, quorum amplissimum cenobium est prope basilicam. Plura de hac basilica in Commentario § 3.

k Hac ecclesia creditur fuisse Portiana, à fundatore Portio sic dicta, sed postea vocata S. Victoris ad corpus, ob corpus S. Victoris martyris ibi sepultum. Destructa illa fuit anno 1576 ob nimiam vetustatem, novaque à monachis Olivetanis adificata, egregieque ornata, de qua in Commentario num 33 & 34.

D

E

DE S. RODINGO VEL CHRAUDINGO

FUNDATORE ET ABBATE BELLILOCENSI

PROPE BELLUM-LOCUM IN CAMPANIA GALLIÆ,

C. S.

COMMENTARIUS PRÆVIUS.

§ I. Notitia monasterii, quod condidit: memoria Sancti in Martyrologiis: cultus recentior & antiquus: ex Vitis quæ edenda? mentio illius apud varios.

CIRCA FI-
NEM SE-
CULI VII
Belli-loci
notitia.

BEllus-locus, vulgo Beau-lieu, olim Waslogium dictus, vetus monasterium est dioecesis Virdunensis in Argona, Gallia in Campania tractu, duobus miliaribus Gallicis Claramontio diffidit in Meridiem, teste Baudrando in Geographia, cui ferè consentiunt Mappa geographica, in quibus inter fluvios Arolam & Axonam collocatur. Sammarthani fratres tom. 4 Gallie Christiana pag. 154 illud modo congregationis Cluniacensis esse notant, ibidemque alia ejusdem nominis cœnobia recensent, ab hoc nostro distingnenda. At Mabillonius in Appendice 2 ad Sec. 4 Benedictinum in observationibus præviis ad S. Rodingi Vitam, & Bailletus in Vita, abbatiam illam non Cluniacensis, sed S. Vitoni Congregationis esse docent. Porro hujus loci fundator primusque abbas fuit S. Rodingus, vel, ut in Aëdis infra memorandis scribitur, Chraudingus, Gallicè S. Rouin, natione Scotus, qui è patria sua in Gallias appulsus, in Theologensi seu Tabuleiensi cœnobia in Vosago monachis primum adscriptus est, & forte etiam abbas præfuit. Deinde vero majoris soliditudinis amore ductus, in Argone silva prædicto monaste-

rio initium dedit, quod & post varios casus ab Austro viro potenti, aliisque adjutus perfecit, atque sanctissimis institutis, sacrificisque offibus suis, ex eremo, ut jussicerat, eò delatis, illustravit.

2. Emortualem ejus diem fuisse XVII Septembris, Vita ejusdem testantur, illoque die in Benedictinis Menologis, puncisque aliis ipsis memoria celebratur. Menardus de eo ad hunc diensem habet: In Argonia silva, Depositio S. Rodingi, episcopi & confessoris. Isdem verbis illum annuntiat Bucelinus in Menologio Benedictino, ubi ipsum Rodincum appellatum fuisse ait, ac deinde elogium satis prolixum contexit. Episcopum illum sanctique Pauli in Virdunensi cathedra successorem etiam facit Saussayus in Supplemento Martyrologii Gallicani; sed perperam, ut videbimus. Rectius Castellanus in Martyrologio Universalis ad eundem diem Gallicè habet: In Campania & Lotharingia confinibus, S. Chraudingus, monachus Tabuleiensis, & primus abbas Bellilocensis in Argona. Rectè item Martyrologium Parisiense: In Campania Gallica natalis S. Rodingi, monasterii Belli-loci conditoris & primi abbatis. Hac item die illum per totam diœcesim Virdunensem coli solitum commemoratione de commu-

F

Sancti hac
die memoria
& cultus,

ni

AUCTORE
C. S.
Quid de e-
iusdem cella
conendum?

A ni confessoris abbatis tam in *Missa*, quam in *Horis Canonicis*, habemus ex *Missali ac Brevario Virdunensi*, quorum hoc anno 1560 iussu Nicolai Psalmei episcopi & comitis Virdunensis editum, annoque 1625 Parisiis recusum, illud verò ejusdem episcopi auctoritate anno 1554 Parisiensibus pariter typis vulgatum, exstat in *Museo nostro*. Prima *Oratio in Missali de ipso ibidem prescripta est hujusmodi*: Deus, qui hodiernam diem sacram tam nobis in beati Rodingi, confessoris tui & abbatis solennitate tribuisti, adesto propitius Ecclesiae tuæ precibus, ut cuius gloriamur meritis, muniamur suffragiis. Per Dominum &c.

quem anti-
quitus jam
celebrem

3 *Antiquissimum* verò ejus apud Bellilocenses suos, imò & in Virdunensi diaœcœsi cultum manifester probant, que habet Flodoardus lib. 4 *Historia Remensis*, cap. 41, unde sequentia excerto. Cùm autem dominus Dado, Virdunensis episcopus, hanc (*Montis-falconis*) à rege impetrasset abbatiam, & hæc mira (*miracula S. Balderici abbatis*) cœpisset audire, constituit, ut omnibus annis trium monasteriorum sacra pignera simul in quemdam medium deferrentur locum, nomine Gaudiacum. De sede scilicet urbis Virdunensis S. Vitonus & S. Agericus, sanctus verò Baldericus de monasterio suo, & sanctus Rodvicus de Waflojo. In quo conventu innumerā postmodum sunt patrata miracula, ut vix præterierit hujusmodi coitio, in qua non aliquis infirmorum fuerit sospitare redintegratus; maximè tamen illi, qui patrocinia B. Balderici sunt experti. Rodvicus hic agè in editione Parisensi anno 1611 per Jacobum Sirmondum, quam in Duacena anno 1617 per Georgium Colvenereum curata, legitur; posterior tamen in Scholiis monet, in exemplari Ms., quo pro versione Gallica usus fuerat Nicolaus Chesneau, Rodincus de Waflojo haberet. Utut sit, certum est, hac non de alio, quam de sancto Abate nostro accipi posse.

fuisse proba-
tur; corpus
ejus Belli-lo-
ci.

C

* senum

4 Hac seculo nono ad finem vergente, vel decimo inchoato contigisse, liquet tum ex tempore episcopatus Dadonis, tum ex regno Arnulphi, qui Carolo Crafo sub finem anni 887 exauktoratio ac paulo post mortuo successit, quique is ipse rex est, à quo Dado abbatiam Montis-Falconis acceperat, prout Dado ipse testatur apud Richardum de Wassebourg in *Antiquitatibus Gallie Belgica* lib. 3, fol. CLXXXIII. Celebrem autem vel tunc fuisse S. Rodingi venerationem, nemo inficiabitur, qui Flodoardi dicta mox relata legerit. Alterum antiqui ejusdem cultus testimonium præbet Vita B. Richardi abbatis S. Vitoni Virdunensis, qui circa medium seculi XI obiit. De eo enim biographus ejus, monachus S. Vitoni, apud Mabillonum Seculo 6 Benedictino, parte 1, pag. 525 sic scribit: Ut autem venerabilium senum* fideli narratione didicimus, viginti & unius abbatiae rector & institutor hic beatus pater exstitit, ... in quibus adhuc quam plurimis servari vidi mus ejus institutionum insignia, inter quas Bellogensis ecclesia, meritis glorioſi martyris Mauriti⁹ insignis, & sancti Rodingi confessoris, cuius ipse Vitam honorifico sermone composuit, & feretrum auro & argento decoravit, exstat ejus sacrī studiis nobilitata, cuius fastigium augmentavit, clauſtro & necessariis officiis adornavit &c. Ceterūm sacram ipsius corpus in Belli-lo- ci monasterio adhuc religiose aſſervari Mabillonius in observationibus præviis, aliique affirmant.

5 Hisce addo, que in Vita ejusdem, ab Hu-

gone Menardo lib. 2 *Observationum edita*, anonymus scriptor de tuguriolo, in quo ultimam vitam atatem solitarius exegit, refert his verbis: S. Rodingi tuguriolum adhuc supereſt, ad quod ægroti confluunt, & maxime ex febre laborantes, qui haustâ aquâ de fonte, tugurio adjacente, sanitatem consequuntur. Hac ille: quatenus an vera sint, ant saltem an vere ejusdem Sancti sit tugurium, meritò dubitare nos jubet Vita altera, ab eodem Menardo in calce Opusculi sui, & à Mabillonio in Actis Sanctorum sui Ordinis vulgarata, qua & melioris, quam ista, note est, & B. Richardum mox landatum probabiliter auctorem habet. Cum enim B. Richardus ejusdem etiam loci abbas fuerit, & nihil minus locus, in quo S. Rodingus solitariè vixit, in ea Vita ignotus esse dicatur, non possumus dictis alterius biographi, qui etiam allias fabulatur, sine justa formidine assentiri; ant si tugurium aliquod ibi verè in veneratione sit, dubitate cerè licet, an illud à S. Rodingo reipsa fuerit inhabitatum. Verba autem landati biographi hac sunt: Verum longius à monasterio non recessit; sed inter opaca silvarum latitans, (incertum quippe est, ubinam habitaverit) miliario solūm dimidio disparatus mansit ab illo. Erat ergo, dum hac scriberentur, ignotum Sancti tugurium, locique, ubi habitavit, sola distantia cognita. Quidquid sit, in tabula diaœcœsi Virdunensis &c, apud Calmetum tom. 1 *Historia Lotharingiae* prefixa, locum aliquem S. Ruin, paulo minus, quam uno millario Gallico, à Belloloco diffitum reperi; an ibi presatum tugurium forte sit, divinare nequeo. Atque hac sunt, que de S. Rodingi cultu reperi, quem mox ab obitu capiſſe, verisimile est; ideoque negare non possumus, quod in eadem Vita apud Menardum primo loco de triduano populi ad sacram cadaver concursu dicitur: Corpus sacram delatum est in Belli-loci monasterium, ubi vix triduo post ob turbam ægrotorum, qui undique veniebant, sepeliri potuit.

6 Jam dixi, duas S. Rodingi Vitas ab Hugo- ne Menardo in *Martyrologio Sanctorum Ordinis Benedictini vulgaratas esse*. De harum prima, quam scilicet libro 2 *Observationum* inseruit, in ejusdem calce notavit: Hæc Vita decerpta est ex veteri Ms. codice, qui in abbatia Belli-loci servatur. Initium hujus est: S. Rodingus, vel Rodincus fuit natione Scotus, nobili loco natus anno quingentesimo nonagesimo quarto. Circa alteram verò, quam sub finem Opusculi adjectit, monuit sequentia: Hanc Vitam sumpsi ex veteri Ms. codice cenobii S. Petri Catalaunensis, quam hic, ne uno quidem apice mutato, posui, quamvis alteram lib. 2 *Observationum* inseruerim; cùm inter illas aliquod discrimen intersit. Nam quadam aliter narrantur, & nonnulla sunt in una, quæ non sunt in altera. Ex hoc autem vario modo loquendi, quo priorem Vitam ex veteri codice excerptam, alteram ne uno quidem apice mutato positam ait, videtur in priori illa quoad stylum saltē aliquā mutasse. Certè uno ut minimum in loco ea ab ipso interpolata est.

7 Utramque ab anonymo scriptam Mabillo- una recen-
nius viderat, dum Seculum secundum Benedicti- tor fabulis
num adornaret; sed quia neura satis aut sibi in-
vicem cohærente, aut accurata esse ipsi videbatur,
maluit S. Rodingi Acta ad alind tempus differre, dum meliora obtinuerit. Verum ex Bellilo- censi monasterio nihil, ex cenobio autem S. Pe- tri Catalaunensis non aliam Vitam, quam que à Menardo postremo loco recensita est, impetra-

Sff 3 vit.

vit, quamque propterea in Appendix 2 ad Secundum iv Benedictinum, parte 2 è suo Ms. excudit. De priori Vita Mabillonius ibidem in Observationibus præviis hoc tulit judicium: Quæ apud Menardum alia legiur Vita, auctoris est certè recentioris, qui ex Richardi (quem Vita à seedita auctorem facit) libello, & ex vulgi qualcumque traditione eam confarcinavit, ut cuivis legenti facile erit judicare. Mabillonio hac in parte lubens assentior; id certum est, populares in ea fabellas contineri, quas suis locis exhibebimus.

B 3 Non sic argui potest Vita altera, ab eodem Menardo, ut diximus, secundo loco, & à Mabillonio edita. Richardi abbatis S. Vitoni illam opus esse, licet nullum auctorem praferat, posterior non immerito judicavit ex dictis biographi ejusdem beati abbatis num. 4 relatis, secundum quam S. Rodingi confessoris... ipse Vitam honorifico sermone compositum. Hujus venerabilis, vel, ut alii volunt, beati Richardi, abbatis S. Vitoni Virdunensis, Acta in Opere nostro ad diem xiv Iunii illustrata habes, ubi anno Christi 1046 obiisse dicitur, consentiente Mabillonio Sec. 6 Benedicti, part. 1, pag. 518. Ex illius verò etate, dictisque biographi ejusdem mox laudatis, Mabillonius sic statuit: Nec dubito, quin illa ipsa sit (*Vita S. Rodingi à Richardo composita*,) quam referimus ex Ms. codice Catalaunensi, quem annorum fere sexcentorum esse dicunt. Codicem illum misi videre non licuit; sed si re vera id etatis sit, omnino verisimilis est Mabillonis opinio; nam & sic laudatus codex ad Richardi fere tempora referendus erit, & ipse Richardus canobii S. Petri Catalaunensis curam gessit, monachosque cum libris & ornamentis è suo monasterio illuc deduxit, prout apud eumdem Mabillonium tom. 4. Annal. ad annum Christi 1028, num. 43 videre est.

C 9 Jam quod ad ipsam Vita historiam spectat, ea nihil habet, propter quod auctorem ejus magnopere culpemus, ipsiusque fidem requiramus; nec tamen hujusmodi est, ut singula ejusdem dicta admittenda sint. Etenim quamvis de venerabilis viri bona fide dubitare non liceat, trium tamen, & ultrà, seculorum spatio, quod S. Rodingi inter ac Richardi tempora intercessit, nonnulla illius gesta, gestorumque adjuncta ex hominum memoria partim excidere, partim incertis traditionibus, ut fieri solet, adulterari potuerunt, quia ab invicem discernere hand ita facile fuerit Richardo, tanto post tempore scribenti. Incomperit etiam est, utrum ipsi antiquiora aliquot instrumenta, an sola traditio præluxerit. Hanc igitur, quia antiquior non suspetit, ex Mabillonio recudemus, collatam cum edita Menardi, & solitis Annotatis castigabimus illustrabimusque, postquam precipua rerum capita sequenti paragrapfo discusserimus.

Tertia Ms. 10 Præter duas istas Vitas typis editas, habemus & aliam Ms., à Theoberto abbe Theologensi anno 1735, die 1 Februario ad Museum nostrum transmissam, sepositamque ad hanc diem Septembri. Hac florido, facetoque stylo conscripta est, sed atate sua utrique supra memorata longè postponenda; à recentiori scilicet quopiam concinnata, qui Vitam à Menardo primo loco editam, aut aliiquid ejusdem exemplar Ms., elegantiori phrasè voluit exornare. Ceterum de S. Rodingo nostro agunt etiam Richardus Wasseburgius in Antiquitatibus Gallia Belgica, Coïntius in Annalibus Francorum, Jacobus Longuevallius in Historia ecclesie Gallicana, Bailletus in Vitis Sanctorum, Calmetus in Historia Lotharingia, Simon Mariannus in Sacris reliquiis eremii, aliique, quibus fe-

re omnibus utraque ista Vita aut alterutra præluxit. D

§ II. Sancti patria : episcopatus non satis probabilis : chronotaxis incerta : Vita monastica Tabuleii : Waslogium ab eo conditum : annus emortualis.

S Andatum Rodingum vel Chraudingum ex Scotia, quo nomine hodierna Hibernia olim ve- fuit Gallus niesbat, ortum esse, tam Vita utraque, quam scrip- ptores alii, quos quidem viderimus, consentiunt, excepto Wasseburgio, qui lib. 2 Antiq. Gallia Bel- gica, in Episcopo xvii Virdunensi, seu in Agreberto, cumdem illustri genere in Gallia natum scribit. Laudatus Agrebertus, (ait Gallicè,) in adolescencia sua educatus fuit cum quodam principe Gallo, propinquo suo (Gallicè son parent) no- mine Grodingo, qui seculum deferuit, vitamque religiosam duxit valde austera; ita ut post obi- tum suum inter Sanctos reputatus fuerit; & ex patrimonio suo monasterium, Waslogium nun- cupatum, fundavit, quod ex amore erga prædi- catum episcopum Agrebertum, hujus, ejusdemque successorum episcoporum Virdunensem ad- ministracioni perpetuò subjecit, prout scribit Ber- tarius in sua Historia. Porro cum idem Wasseburgius Agrebertum illum Pippini Heristalli propinquum pariter faciat, consequenter S. Rodingum ad illustris istius Majoris-domus familiam utcumque reducit.

E 12 Verum hanc Gallicam Sancti patriam, & sed Scotos, illustrem stirpem, ceteris omnibus ignotam, nescio, seu Hiber- unde didicerit Wasseburgius: nam Bertarius qui- dem, seu Bercarius, Virdunensis seculo nono & decimo presbyter, quem laudat, de iis nullo verbo meminit, sed in Agreberto tantum ait: Hujus tempore S. Grodingus Waslogium monasterium construxit, & sub dictione nostræ ecclesiæ posuit. Divinare itaque nequeo, unde in eam opinionem venerit Wasseburgius; alium enim auctorem nul- lum laudat. Sed neque verisimile appetit, tam illustres sancti Fundatores in Gallia natales, etiam quarto post ipsius obitum seculo, apud Bellilocenses suos usque adeo ignotos fuisse, ut vel hi, vel eorum abbas Richardus, illum gente exterum, & ex Scotia advenam, credituri fuisse, si vera es- sent asserta Wasseburgii. Aequè ignota ceteris fuit Waslogiensis monasterii ex Sancti patrimonio ere- ctio, ut ex dicendis constabit. Quapropter malo ego illum cum utraque Vita, reliquisque scripto- ribus, Scotum seu Hibernum dicere, qui, ut mul- ti alii fecere, ex insula sua religionis ergo egre- sus, in Gallias adventaverunt.

F 13 Hand ita facile crediderim, cumdem epi- scopatu in Scotia initiatum fuisse, antequam in fuisse episco- Gallias appelleret, ut amba Vita pariter afferunt, pus in quarum altera ex Catalaunensi codice à Ma- billonio edita, cui ibidem titulus erat: Vita san-ctissimi ac beatissimi Chraudingi episcopi & ab- batis, tantum dicitur officio pontificali insignitus; in altera apud Menardum, annum agens trigesi- mum septimum ad episcopatum promotus, eoque quatuor annos ritè & sapienter functus fuisse nar- ratur. Sanè hanc episcopalem dignitatem suspectam mérior habuit Mabillonius in Observationibus pre-

A viis ad Vitam; quia eo, ut inquit, titulo plerique donantur, qui ex Anglia vel Hibernia in has regiones commigrarunt, quosque nihilominus episcopos non sive existimat. Exemplo esse potest S. Fursey, cuius Acta apud nos illustrata habet tom. 2 Januarii, qui ibidem pag. 50 in Annotatis lit. b episcopus sive à nonnullis perperam creditus est. Mabillonio faret codex quidam Virdunensis, in quo, ipso teste tom. 1 Annal. Benedict., ad annum Christi 680, num. xi, exstat eadem Vita per Richardum scripta, in qua, licet eadem, qua supra, prefixa sit inscriptio, nulla tamen mentio est de episcopalij eius dignitate.

in Scotia;
cerè non
Virduni.

14 Favet item Virdunense Breviarium ac Mis-
sale, que, ut num. 2 dictum est, S. Rodingum
annua commemoratione ad diem xvii Septembri
honorandum prescribunt, sed tantum ex commun-
i confessoris abbatis, non episcopi. Hinc ego sa-
cras illas insulas, quibus biographus, gemino se-
culo & medio ipso junior, illum exornat, ut me-
ritò dubias, inter titulos ejusdem tacere malui,
quām attribuere. Quod autem Saussayus in Sup-
plemento Martyrologii Gallicani ad hunc diem di-
cit, eum S. Paulo in episcopatum Virdunensem
successisse, manifestus error est, ex eo forsan na-
tus, quod ipsum eidem Sancto, ad dictum episco-
patum electo, in abbatia Theologensi, cui is pre-
terat, suffectum sive, in Vita, quam Menardus
edidit, legisset, & abbatale munus cum episco-
pali incantus confuderit. Rodingus enim inter Vir-
dunenses episcopos minimè occurrit; imò Bercari-
nus mox landatus S. Pauli successores Gisalaldum,
Gerebertum, Armonium & Agrebertum recenset,
& sub hoc ultimo S. Rodingum nostrum Wasto-
gium seu Bellilocense monasterium condidisse affir-
mat.

Ipsius chro-
notaxis, ex
Vita deterio-
re

15 Quod ad Sancti statum, rerumque ab eo
gestarum tempora attinet, Vita prima apud Me-
nardum multa habet, ex quibus vita ejus chrono-
taxis maximam partem ordinari posset, si ejusdem
auctor ad faciendam fidem tam idoneus esset, quam
confidenter affirmat. Secundum illum S. Rodin-
gus... nobili loco natus anno D XCIV, ... annum
agens trigesimum, ad episcopatum promotus est;
quem cùm quatuor annos rite & sapienter admi-
nistrasset, à Deo iussus, ... in Galliam transfe-
ravit, & ad Theologensem, dioecesis Trevirensis,
monasterium devenit. Ibi cucullam induit... sub
magisterio S. Pauli abbatis;... cui ad pontificium
ecclesiæ Virdunensis honorem electo successit in
abbatiā invitus. Hoc munere landabiliter fun-
ctus, monachis divinam de suo decestu voluntat-
em aperuit, alioque abbate electo, Virdunum
venit, ubi cum S. Paulo antistite biennio mansit.
Post hec aliquod initium monasterio Bellilocensi de-
dit, quod & postmodum è Romano itinere redux
perficit, ex eoque duodecim annis supra centum
natus, in solitudinem secessit, in qua decimum se-
ptuaginta annos agens, pia morte ad celos evolavit die xvii Septembri.

à nonnullis
contexta,

16 Hisce presè inhærens Simon Martinus in
sacris reliquiis eremii ad hunc diem, nativitatem
ipsius anno 594, mortem anno circiter 711 vel
712 affixit; unde liquet, ex memoria lapsu aut
typothetarum errore factum esse, quod suprema e-
jusdem etas tantum septuaginta septem annos ex-
cessisse ibidem dicatur; cùm hoc pacto mors ad an-
num circiter 671 referenda sive sit. Ex iisdem bio-
graphi dictis Calmetus in Historia Lotharingiae
tom. 1, col. 404 in Annotatis, partem chrono-
taxeos S. Rodingis statuit: Natus est anno D XCIV.
Factus est episcopus anno DCXXIV. Secessit è Sco-

tia post quadriennium episcopatus anno DCXXVIII. Tam grandevam tamen etatem, quam Vita illa ipsi tribuit, maluit tacitè præterire, & mortem illius non anno 711, quò biographi calculi deducunt, sed tantum anno circiter 680 illigare, adeoque vitam ejusdem annis dumtaxat 86 con-
cludere.

17 Coëntius tom. 4 Annalium Francorum ad & à quodam
annum Christi 686, num. 25 suspicatus, mendum frustra cor-
recta, in numeros codicis Bellilocensis irreppisse, (ita sci-
licet, ut in anno etatis cxvii littera c nonnihil
loco mota sit, legendumque xcvi) retento natali
anno 594, beatum ejusdem obitum ad annum
Christi 691 adscriptis. Id autem è magis credi-
dit Coëntius, quia Armonium episcopum Virdu-
nensem, qui Sancto morienti adfuisse in Vita dicitur, ante annum 711 diu defunctum, annoque 691
Virduni sedisse statuerat. Et quod ad Armonium
quidem attinet, non satis exploratum est, quo an-
no is Virdunensem episcopatum adierit, quoque
eumdem cum vita deposuerit. Wasseburgius, &
post eum Coëntius annos Christi 689 & 701 affi-
gnant, Calmetus verò 691 & 703; at nullus co-
rum sua asserta probat. Bercarius jam suprà lan-
datus illum inter Gerebertum & Agrebertum re-
censet, sed nihil de annis meminit. Id unum cer-
tum habemus, cumdem anno septimo Childeber-
ti regis, qui fuit Christi 701 prædictæ ecclesie pra-
sedisse; ut patet ex charta Pippini Heristallensis
ejusque conjugis Pleistrudis, quam exhibet Calme-
tus tom. 1 laudati Operis, col. 262 & seq. inter
Instrumenta.

E

18 Verum est bac ratione Sancti obitus ad epi-
scopatum Armonii reduceretur, nequitnam tame-
non satis probabile est. mendum in annos etatis illius irre-
ppisse, & pro anno cxvii substituendum esse xcvi.
Etenim cùm in eadem illa Vita S. Rodingus dum
duodecim annis supra centum natus esset, designato
ab abbe Stephano, in eremum secessisse dicatur,
manifestum est, illam numerorum correlationem lo-
cum hic habere non posse. Hinc ego, quo magis
Vitam illam considero, diuque biographi cum e-
jusdem chronotaxi conservo, è magis persuasum
habeo, eam nibili faciendam esse, neque inheren-
dum esse calculis incerti minimè antiqui scri-
ptoris, qui tum alibi fabellas venditat, tum hīc
extraordinariam longevitatem non satis idoneus
auctor affirmat. Missis itaque factis, que biogra-
phus ille de anno ejus natali ceteraque chrono-
xi refert, alia quadam inquiramus, ex quibus
deinde tempus, quo vixerit, utcumque statui possit.

19 Vita edenda num. 1 Sanctum nostrum unà Non venit
cum SS. Columbanō & Gallo in Galliam adven-
tā, dubie affimat; Comites autem, inquieti,
itineris ejus sive traduntur BB. Columbanus &c dit,
Gallus. Sed hac traditio admitti non potest, neque
cum ceteris ejusdem biographi dictis consentit. E-
tenim cùm S. Columbanus aliquot ante seculi sexti
finem annis in Galliis jam versatus fuerit, & Ta-
buleiensē seu Theologensem cœnobium circa annum
623 primum conditum sit, qñ potuit S. Rodin-
gus ad monasterium, mox aut saltē non diu po-
sum in Gallias adventum secedere, ut idem bio-
graphus significat, si è cum Columbanō appule-
rit? Hunc porrò Rodingi in landatum cœnobium
secessum, susceptumque ibidem monachatum, etiam
Vita altera tradit, conscientibus, quotquot de
Sancto scripsere. Est autem Theologensem monaste-
rium nunc Ordinis S. Benedicti, vulgo Tholey di-
ctum, in diaecesis Trevirensis ac Lotharingie fini-
bus in Vosgo, non procul ab oppido S. Wande-
lini ad fluvium Saravum conditum.

20 In

AUCTORE

C. S.
ubi probabi-
liter sub S.
Wandelinus;

²⁰ In eo vixerat, vel fortasse etiam tum flo-
rebat S. Wandelinus seu Wendelinus, ejusdem lo-
ci abbas, natione, ut fertur, Scotus ac regia stir-
pe progenitus. Celebris quoque ibidem fuerat, aut
ad hunc erat S. Paulus, ad Virdunensem episcopa-
tum postea promotus, in cuius Vita, ad diem VIII
Februarii illustrata, pag. 176, num. 6 inter ce-
tera hac legere est: Cœperunt ad eum ex longin-
quis terra partibus, audita de eo famæ opinione,
multi confluere (ad Tabuleensem cœnobium,) &
se ejus magisterio non solum mediocrum filii, sed
& præpotentum ac nobilium generositate proge-
niti, unanimes convolare. Horum igitur, ant al-
terius desiderio, famâ per hos isti cœnobio
jam comparatâ illeculis, potuit S. Rodingus eò se
etiam contulisse, monasticis disciplinis in tam san-
cta schola imbuendum.

Et sub ma-
gisterio S.
Pauli

B

²¹ Vita primo loco à Menardo data disertè
afferit, id sub S. Paulo factum esse. Ibi, inquit,
cucullam induit, & sub magisterio S. Pauli ab-
batis prima rei monasticæ rudimenta didicit. At
vero Coëntius tom. 3 Annal. Franc., ad annum
Christi 640, num. 61, negans S. Paulum Tabu-
leensem abbatem umquam fuisse, sed ex magistro
scholarum ejusdem loci, episcopum creatum esse,
S. Rodingum nostrum sub illo quidem magistro,
sed abbate Wandelino, primis monastica vita præ-
ceptis institutum esse opinatur. Et Jane Paulum
tironibus quidem prefustum, sed numquam ab-
batem ibidem fuisse, ex ejusdem Vita pag. 176,
num. 5 longè probabilis appetat, cum de abba-
tiali ejus munere nulla in ea fiat mentio, & de
eodem exprestè dicatur: Amabatur ab omnibus,
venerabant universi, placebat cunctis, nimio-
que affectu pro suæ sanctitatis reverentia, exce-
pto nomine PASTORIS, colebatur vice magistri.

monasticam
vitam duxit;

C

²² Idem confirmari potest ex Vita Sancti no-
stri edenda, in qua biographus rationem reddens,
cur hic à S. Paulo jam episcopo benignissimè fue-
rit acceptus, de abbatiali Pauli dignitate nihil me-
morans, tantum ait: Qui ideo beatum Virum eā,
quā docebat, venerabatur honorificentiā, quia in
suprà dicto monasterio Tabuleio, ubi ille abbas,
existiterat, hic (Paulus) ante præsulatū officium
plurimos annos sub habitu monasticæ religionis
exegrat. De anno, quo landatus S. Paulus ex
Tabuleensi monasterio Virdunensis insulis admo-
tus est, neque ex antiquis monumentis constat, ne-
que satis consentiant recentiores. Consuli de hisce
potest Commentarius prævious ad ejusdem Vitam §
3, ubi Bollandus noster id non nisi anno Christi
630 aut sequenti factum esse, admodum probabi-
liter conjectat, quem & Coëntius & alii secuti
fuere. Hinc de tempore, quo S. Rodingus in eo-
dem monasterio habitaverit, utcumque conjicere
pariter licet.

Et forte ab-
bas præfuit.

²³ Porro post probatam Tabuleensis suis vir-
tutem S. Rodingus eidem monasterio abbas præ-
fetus est, ut utraque Vita ejus testatur. Decessorem
ejus non prodit Vita edenda, in qua num. 2 sic
legitur: His virtutum indicis cùm sancti Viri fa-
ma jam jamque plurimis notificaretur, defuncto
abbate, fratribus electione, & Trevirensis metro-
politani auctoritate, dominici gregis pastor insti-
tuitur. In altera vero apud Menardum S. Paulus
ad pontificium ecclesiæ Virdunensis honorem e-
vecto . . . in abbatiam invitus successisse quidem
dicitur; sed ex suprà dictis parum probabiliter.
Non video tamen, cur illum ejus loci abbatem
fuisse, tam confidenter negemus, quām negat Coëntius
citatus, licet nullum solidum argumentum in
medium adducat. Nam quod ipsum Grimoni ab-

bati subfuisse ait, Grimonem verò Wandelino suc-
cessisse, ut habet tum loco citato, tum ad annum
631, num. 13, non probat. Nec morari nos de-
bent Theologiensium abbatum editi Catalogi, quòd
Rodingo nomen in iis non occurrat, cùm hos ad
biographi nostri etatem ascendere non probetur,
imo ab ea quām longissimè absint.

D

²⁴ Ex laudato monasterio Sanctus noster, sive Waslogiensis
tum abbas, seu tantum monachus fuerit, secre-
tioris soliditudinis ergò cum suorum venia secedens,
S. Paulum episcopum Virduni convenisse dicitur;
ab eoque digressus, Waslogiensi monasterio in Ar-
gona silva aliquod initium dedisse. Et primò qui-
dem satis infeliciter: prohibente quippe Aufresio
loci domino, cœpta interrumpere coactus est, que
deinde post Romanum iter eodem sibi conciliato,
prosperrimè perfecit. Ista loci primordia Claudius
Robertus, ac Sammarthani fratres, in sua quique
Gallia Christiana, Coëntius in Annalibus, Calme-
tus in Historia Lotharingia, aliisque anno Christi
642 innelunt; ad quem ea revocari posse etiam
Mabillonius in Annalibus ibidem num. 15 admit-
tit. At verò licet nihil occurrat, ex quo ea sen-
tentia erroris certò arguatur, nihil tamen etiam
profertur, quod eam epocham anno 642 potius,
quām uni ex proxime precedentibus, aut subse-
cutis, qui scilicet inter annum Christi 630 vel 631,
annumque 649 aut unum alterumve priorem ef-
fluxere, quibus secundum communiorē sententiam
S. Pauli episcopatus continetur, illigandam esse
suadeat.

E

²⁵ Unica hisce opponi potest Bercarii, Virdu-
nensis, ut diximus, presbyteri auctoritas, secun-
dum quem primordia ista ad seculum VIII,
paucis salte annis inchoatum rejicienda sunt.
Ita enim post S. Pauli elogium ibidem pro-
quitur Bercarius: Post hunc extitit Gilfoaldus
episcopus, Gerebertus, Armonius, Agreber-
tus, episcopi. Hujus tempore S. Grodingus
Waslogium monasterium construxit, & sub di-
tione nostræ ecclesiæ posuit. Praesuit autem ec-
clesiæ Virdunensi Armonius, Agreberti decessor,
seculo octavo invenire, ut supra num. 17 pro-
batum est. Verum non tanti facienda est Berca-
rii hac in parte auctoritas, ut propter eam à bio-
graphis, ceterisque licet recentioribus recedendum
esse existimemus. Ex ipso etenim textu, quem de-
dimus, liquet, illum de quatuor ipsis episcopis pre-
ter nomina & successionis ordinem nihil scivisse;
arque adeo de rebus Virdunensis istius temporis
parum instructum fuisse: quod quidem eo minus
mirandum est, quod suo tempore, ut in Prologo
ipse præfatur, principalis Virdunensis ecclesia igne
succensa, librique ejusdem ex magna parte exu-
sti fuissent. Adde, quod ejusdem fides etiam alibi
vacillet: nam S. Paulum S. Germani, Parisiensis
episcopi, fratrem germanum fecit, quod admitti
non posse, Bollandus noster in Commentario præ-
vio, superius landato ostendit § 2, num. 7.

F

²⁶ Ex iisdem Bercarii verbis altera præterea
difficultas oritur, quam non facile est dirimere.
Ille squidem Waslogiense monasterium sub ditione
ecclesiæ Virdunensis à sancto Fundatore suo po-
situm fuisse afferit: cùm in Vita edenda num. xi
idem Sanctus dicatur à Childerico rege præceptum
impetrasse, quo hic ipsam abbatiam sua regia de-
fensione munitam, ab omni prorsus externo ser-
vitio liberam & immunem esse constituit, reser-
vato Virdunensem pontifici, cuius dicepsi conti-
netur, respectu sacrorum Ordinum & Benedictio-
nis. Quod autem Bercarius aliam, quām cuius
biographus meminit, subjectionem indicaverit, col-
li-

pro quo præ-
ceptum re-
gium impe-
trasse dici-
tur.

A ligitur ex eodem in elogio Amalberti chorepiscopi, ubi ait: Tunc (Amalberto vacantem sedem administrante) perdidit ista ecclesia Waslogium, & Tilliacum & Stagnum, & Merlam, & Cascam Petriam, & alia quamplurima: fuit enim hoc sub tempore Caroli Magni. Eò porrò majoris ponderis est h̄ic Bercarii testimonium, quòd res sue extati propiores enarrat. Quapropter ut isthac concilientur, nihil mibi aliud verisimilius occurrit, quam quod laudatum monasterium immunitate, quam à Childerico obtinuerat, non diu post Sancti mortem, sub Agreberto privatum fuerit, eamdemque sub Amalberto recuperaverit. Cericè hac ratione biographo sua stabit auctoritas, simulque intelligetur, unde Bercarius in eum venerit errorem, ut Waslogium sub Agreberto conditum & Virdunensi ecclesia subjectum sūisse existimaret.

Agaunensem Regulam

27 Quam Regulam sanctus Abbas observaverit, suisque præscriptis, non prodit Vita edenda. Benedictinam sūisse Menardus in Vita primo loco edita scribit; In hoc, inquietus, monasterio Regulam sancti patris nostri Benedicti, quam in cœnobio Theologensi didicerat, servari voluit. Ita vetus Vitæ illius codex Ms., qui in monasterio Bellilocci servatur. Menardo consentiunt alii Benedictini, qui S. Rodingum suis Menologiis, ac Mabillonius, qui eundem Annalibus, Sanctorumque Ordinis sui Actis, inservuerunt. Vellem equidem tam illustri Ordini tam sanctum Virum adscribere; sed, ut id faciam, non sufficit Vita illa ex codice Belli-locensi, quam veluti cuiusdam recentioris opus Mabillonius ipse rejicit, queque, ut supra diximus, non uno in loco fabulas olet. Non dubito tamen, quin eamdem Regulam, quam in Theologensi cœnobia didicerat, in Waslogiensis voluntate observari; verum hanc Benedictinam sūisse non constat, neque Mabillonius certò ansus est affirmare in annotatis ad Vitam S. Pauli, Sec. 2 Benedicti, pag. 270, ubi de eadem Theologensi abbatia sic ait. A primo conditu Regulae S. P. Benedicti addicta sūisse videtur.

ibidem servandam probabiliter tradidit.

C

28 Coïntius in Annalibus ad annum Christi 642, num. 65 non improbabiliter existimat, in utroque cœnobia non aliam tum servatam sūisse, quam qua in Agaunensi S. Mauriti abbatia vigebat. Verba ejus huc refero: Cùm Regula, inquit, quam Rodingus in cœnobio Bellilocensi custodiendam præcepit, non alia censenda sit ab ea, quam priùs in monasterio Theologensi didicerat, ut monachis Theologensibus, sic & Bellilocensibus normam Agaunensem præscriptam existimamus. Huic opinioni non parùm favet primarium templum, ut apud Agaunum, sic etiam apud Tabuleum, & apud Bellum-locum, Deo in honorem S. Mauriti, fociorumque martyrum dedicatum. Ita ipse, qui Belli-locensis codicis, utpote recentioris, auctoritate stare pariter recusat. Quamvis autem ea Coïntii sententia certa non sit, mihi tamen satis verisimilis appetat.

Monasterii nomen mutatum seculo xi:

29 Porro quia Bellum-locum primò Waslogium appellatum sūisse diximus, juverit de tempore atque occasione mutati nominis h̄ic aliquid addidisse. Factum id seculo xi esse docet Vita S. Popponis abbatis, in Opere nostro ad diem xxv Januarii edita & illustrata, ex cuius capite 7, num. 26 de hoc arguento sequentia excrpsi. Abbatiam insuper S. Mauriti, WASLOI dictam, cum omnibus ejusdem loci appendiciis ei (Popponi abbas) delegavit; utque eò in agendis, quæ oportuerant, defudaret, eum admonere curavit. Quà suscepta, quia eam, quam situs loci jucunditatem sui commendabilem dedit, in officinis, monasteriique bre-

Septembbris Tomus V.

vissimis claustris vilescere invenit, funditus monasterium cum adjacentibus illi receptaculis eversum, majori, quā fuerat, elegantiā reædificavit, atque pristino nomine mutato, ex honestate sui BELOACUM denominari dictavit. Atque eo quidem vocabulo jam ad præsens circumquaque est promulgatum; nec illo, evolutis ad nos usque diebus, constat esse privatum. Ceterū sive h̄ic in voce Beloacum aliquod mendum cubet, sive S. Poppo locum re vera ita appellari, ex vetero nomine Wafloii manifestum est, hodiernum Bellum-locum designari; atque hoc posteriori modo etiam in Vita edenda vocatur.

30 De anno, quo Sanctus mortem in eremo, annus Sancto emorialis incertus.

neotericos variare monui suprà num. 16 & 17; quorum tamen sententia eò redeunt, ut, qui Vita a Menardo primo loco date pressè adherent, id anno 711 vel 712, qui vero tam longevam septendecim suprà centum annorum etiam ipsius rejiciunt, anno circiter 680, ut Mabillonius ac Calmetus, vel 691, ut Coïntius, contigisse opinentur. Res plane dubia est, nec ullo certo fulta argumento, nisi quod in Vitis ipsius nonnullis viris illustribus convixisse dicatur, quorum etas cum ad seculum septimum jam decrepitum, vel certè senescens pervenisse persuadet. Inter hos S. Paulus Virdunensis episcopus circa ejusdem seculi medium obiit; Childericus II Austrasiae primū rex ac deinde monarca, à quo privilegium accepisse S. Rodingus dicitur, dudum post medium ejusdem factus est rex, eodemque senescente occisus; Armonius denique, qui secundum primam Vitam Menardi, Sancto morienti adstitit, seculo octavo inchoato Virdunensi ecclesia adhuc presidebat. Hinc ego mortem S. Rodingi nostri latiori phrasi circa finem seculi septimi censui collocandam.

E

V I T A

Auctore fortè B. Richardo abba te S. Vitoni seculo xi

Ex editione Mabillonii Sec. 4 f
Benedict. part. 2.

C A P U T I

Sancti in Galliam adventus:
monachatus in Tabuleio : se-
cessus in eremum, atque in-
de expulso : peregrinatio Ro-
mana, & reditus : monaste-
rii erectio.

Batus a, cùm jam esset Catholicæ fidei institu-
tionibus edoctus, & officio pontificali insignitus b,
patriam, parentesque relinquens, transmissis pro-
spera navigatione tribus, ut ajuat, maribus, Chri-
sto

E Scotia jam
episcopus ap-
palus, Tab-
ulicum ce-
redit,

a b

VITA S. RODINGI VEL CHRAUDINGI,

A. B. RI-
CHARD.

514
sto præduce, fines ingreditur Belgicæ regionis. Comites autem itineris ejus fuissè traduntur beati Columbanus & Gallus *c*, quorum alter Italiam, alter Galliam meritis tuetur & precibus. Vir autem Domini Chraudingus, cùm solitariæ vitæ flagraret desiderio, pervenit ad monasterium S. Mauricii, situm in saltu Vosago, quod Tabuleum antiquitus vocabatur, eo quòd se fætis in modum tabularum lapidibus fuerit aedificatum; nunc appellatur Theologum *d*, quòd theoreticæ vitæ sit aptum, vel quòd de Deo inibi frequens habeatur colloquium: ubi cùm à patre loci & fratribus benignè fuisset suscepitus, magnis in brevi cœpit publicari virtutibus.

*abi abbas fit:
substituto
deinde sibi
Chroduino,*

e 2 Erat enim obedientiâ præclarus, scientiâ prædictus, orationi deditus, caritate diffusus, Deo devotus, patientiâ mirabilis, morum benignitate per dulcis, agilis in opere, sedulus in taciturnitate, justitiâ insignis, humilitate incomparabilis. His virtutum indiciis cùm sancti Viri fama jam jama que plurimis notificaretur, defuncto abbate, fratribus electione & Trevirensis metropolitani auctoritate Dominici gregis pastor instituitur *e*, cuius nimurum industriâ idem cœnobium temporaliū quoque rerum locupletatum est opulentia, & suavi odore virtutum circummanentium respergit corda. Unde à multis Vir Dei cœpit frequentari, qui se orationibus ejus commendare desiderantes, & monitis salutaribus instrui cupientes, ad eum, quasi ad fontem vitæ cursitabant fitientes: quorum frequentiam molestè ferens, & remotioris vitæ desiderio fervens, subrogato sibi in regimine suo nepote Chroduino *f*, quem de natali solo secum adduxerat, ammonuit, ut gregem sibi commissum benignè regereret, bonis exemplis informaret, paternam super eos sollicitudinem gereret, & remigio piæ gubernationis ad portum salutis perducere satageret.

*inde abiens,
salutato B.
Paulo epi-
scopo Virdu-
nenſi,*

g 3 Tunc, data & accepta benedictione, vale dicens, fratribus quibusdam secum assuntis, de monasterio egreditur, ab illis non sine gravi incore separatur. Dispositum iter arripiens, proficiscitur, Virdunense pagum ingreditur, à B. Paullo, ejusdem civitatis episcopo *g*, cum digno honore suscipitur; qui ideo beatum Virum eā, quā decebat, venerabatur honorificentiâ, quia in supra dicto monasterio Tabuleio, ubi ille abbas extiterat, hic ante præsulatus officium plurimos annos sub habitu monasticae religionis exegerat. Venerabilis ergo pater Chraudingus obtenu familiariatis paucis cum eo diebus exactis *h*, rogatus ab eo, ne longius discederet, sed voti compos in proxima eremi vastitate locum ad habitandum eligeret, comitantibus secum duobus tantum, ut fertur, discipulis, saltum ingreditur Argoennæ *i* solitudinis.

*Argonam
ingressus,
Wallogii
monasterium
inchoat.*

k 4 Desideransque invenire locum suis votis commodum & circuens montes & colles & concava vallium, devenit ad locum, cui antiquitas vocabulum indidit Waslogium, præ nimia, ut reor, vastitate, quasi Vastus locus vocatum, quem moderni, mutato nomine, Bellum-locum *k* ob pulcherrimum loci situm vocari maluerunt: cuius amoenitatem Christi Famulus admodum delectatus, junctis sibi in labore fidissimis sodalibus, succisis undique virgultis, & radicibus arborum erutis, diu quæsitum construere cœpit habitationis locum. Interea, ubi erant lustra ferarum, fit domus orationum: inter fructeta salvificæ Crucis eminentes conspiceres vexilla: ibi chorus psallentium hymnidicas Deo laudes personat, ubi lupus ululare, vulpes gannire, philomela dulciter garrisce, o-

mniuumque genus bestiarum seu volucrum diversis vocibus perstrepere consueverat: locus ille solitudinis in cultum vertitur divinæ laudationis. Nec mora, divulgatur horum gestorum opinio per multos in populo, nuntiatur circumquaque, ignotos advenisse peregrinos, qui non inter homines, sed inter bestias agrestes sibi construere habitationes, famâ vulgante, referuntur.

*5 Hæc ad notitiam cujusdam divitis, nomine Austresii, qui in praedium suo, quod ex nomine illius vocatur Austresii-curtis *l*, per id tempus morabatur. Is denique cùm audisset, homines barbaricæ gentis silvam, quæ jure hereditario à se possidebatur, introisse, sibique in ea mansuendas, præcisis arboribus, construere, mandavit eis, dicens, non esse æquum aliena invadere; esseque superbæ temeritatis & audaciæ in non suo velle habitare. Recederent potius velociter, ne ibi periculum incurrent exitiale, ubi se putavarent habitationem tutissimam reperiisse. Quæ cùm Viro Dei nuntiata fuissent, parvi pendens minas hominum, opus noluit deferere inchoatum *m*. Cujus constantiam nuntiis domino suo referentibus, Austresius vesanæ mentis furiis exagitatus, missis fatellitibus, jussit eos flagellis cædi, & cum magno dedecore de saepe dicta silva expelli.*

*6 Quod cùm ministri diaboli perpetrassent, & pauperes Christi contumeliosis affectos injuriis extra limites silvæ illius expulissent, cernens Vir Domini, se suosque sodales omni humano solatio destitui, reperto salubri consilio, peregrinationis laborem denuo aggressus, ad Limina Apostolorum pervenire cupiens, Romani pergit, ibi eorum obtentu imploraturus per divinæ voluntatis judicium, quonam in loco sue peregrinationis aliquando posset figere gradum. Post cuius discessum impius Austresius cœlesti plagâ percutitur, liberis orbatus, animalibus cunctis ac pecudibus innumeris, servorumque & ancillarum numerositate privatur; super hæc quoque gravi corporis languore invaditur, cuius continuis doloribus noctes diesque insomnes ducere cogitur *n*. Interea almus Dei sacerdos Chraudingus Romanum perveniens, ibi ante sacratissimam Apostolorum præsentiam *o* fuis precibus, Spiritu sancto revelatus *p*, responsum accepit, ad Gallias iterum sibi proficiscendum fore, & ad locum dilectorum solitudinis, de qua expulsus fuerat, reverti debere.*

*7 Qua revelatione animatus, ad Gallias iterum reflexit, tandemque ad viculum, qui Riesfonis *q* vocatur, distans à monasterio sexdecim millibus, pervenit. Eo tempore ariditas magnæ siccitatis fines occupaverat illius regionis: cumque Vir sanctus super fontis cuiusdam marginem resedisset, & panis edulio, haustuque aquæ corporis lassitudinem refocillare desideraret, nulla aquarum copia inibi potuit reperiri, unde aviditas potandi in sitiente valeret extingui. Tunc conversus ad Dominum, de fonte misericordiæ suæ aquas sibi perfundere oravit, & virgam, quam manu gestabat, solo fixit. Mira res! mox fons ab imo terræ ebulliens proflivit, & aquas copiosissimas in amnum derivavit. Ad cuius facti spectaculum dum occurrerent universi, matrona, cuius ditioni reditus famulabatur ipsius fundi, inter ceteros affuit; cum qua Vir sanctus conventione facta, cùm sibi nihil esset pretii, divinæ largitatis munificentia in prædicto fonte tantum reperit pondus auri, quanti animadversum est per illud posse appretiari: & mox ab ea in conspectu omnium ædificandæ ecclesiæ primordiale incrementum suscepit possessionem ipsius fundi.*

D

*Hinc ab Au-
stresio con-
tumeliosè ex-
pulsus,*

E

Roman,
Austresio
interim poe-
nas luente,
comendit.

F

*Româ re-
diens, editis*
miraculis
prædium
comparat:

q

8 Ta-

A 8 Talibus propalatus ostentis, dum ubique vulgaretur, quædam vidua apud prædiolum suum, quod Argivilla dicitur, gravi ægritudine detenta, suppliciter mandavit, ut se visitare dignaretur. Ad quam mox ut Vir Dei ingressus, orationem pro ea fudit, à lecto ægritudinis incolument erexit: quæ collati non ingratia beneficii, confessum Medico suo tradidit in hereditatem possessio nem ipsius fundi r. Hæc & similia eo agente, non defuerunt, qui Austrois principi, diutino languore attrito, ea studuerunt narrare. Ille mente consternatus, quodd ipsum esse didicerat, quem à falso flagellatum præceperat expelli; inter spem tamen & metum positus, ut se invisere dignaretur, humiliiter mandavit. Vir autem patientissimus, immemor injuriarum, ad eum properare non renuit, & confitenti crimen, quod in se commiserat, benignè indulxit; nec mora, à Domino, ut sanaretur, obtinuit s.

f *Or hujus so-*
rorem sanat:
cæptum mo-
nasterium
perficit.

B 9 Ille ne Curatori suo ingratus existeteret & immunis, silvam, de qua eum indecenter expulerat, perpetuò possidendam contradidit. Non longè autem germana ejusdem Austrois, nomine Bava, in prædio suo, quod Bonna t dicitur, dissolutione membrorum debilis tenebatur; ad quam rogatus, mox ut Vir sanctus intravit, pristinæ eam restituit sanitati, & ipsum nihilo minus præ dium ab ea perpetuò habendum suscepit. His peractis, ad dilectæ solitudinis locum cum gau dio repedat, & cum sociis, undique in adjutorium concurrentibus plurimis, cæptum opus consummare accelerat. Construitur in honorem S. Salvatoris, sanctique Mauricii martyris & fociorum ejus monasterium n, quod in brevi collatione fidelium non parùm est locupletatum. Et quia monasticæ religionis nomen novum & quasi ignotum adhuc in illis regionibus habebatur, multi, non solum mediocres & pauperes, sed & nobiles & divites, lucra spernentes sœculi labentis, nudi evadentes naufragium mundanæ cupidinis, appulerunt portum ministerii & quietis x.

ANNOTATA.

C a *Vita altera*, apud Menardum lib. 2 Observationum edita, S. Rodingi, quem etiam Rodingum appellat, nativitatem anno 594 illigat; sed quā parū isti *Vita fidendum* sit, diximus in Commentario prævio, num. 6, 7, 15 & seqq.

b Annum agens trigesimum, inquit *Vita* mox laudata, addens ipsum eo quatuor annos landabiliter funclum fuisse, ante suum in Gallias adventum. Vide tamen dicta in Commentario, num. 13 & 14.

c De S. Columbano agendum erit die 21 Novembris, quo colitur; de S. Gallo autem die 16 Octobris. Horum socium itineris fuisse Sanctum nostrum non credimus. Adi num. 19 Commentarii.

d De hoc monasterio consule Commentarium num. 19 & sequentibus, ubi etiam repertus, sub quo abbate, quo magistro monastica vita rudimenta ibidem didicisse potuerit.

e In *Vita altera* apud Menardum non mortuo abbatii, sed S. Paulo, ad pontificium ecclesiam Virdunensis electo, in abbatiam successisse dicitur. Vide, si libet, Commentarium num. 23.

f Chrodiinus hic aliunde ignotus mibi est.

g S. Pauli, Tabulensis seu Theologensis pri mum monachi, deinde episcopi Virdunensis Acta apud nos illustrata habes ad 8 Februarii, ubi

Septembris Tomus V.

non nisi anno Christi 630 vel 631 episcopus fa clus, ac circa annum 649 vitâ functus esse dicatur.

h Biennio illum apud S. Paulum mansisse Vi ta altera afferit, quam secuti Coëntius ac Baille tus, quia Belli-locensis cœnobii primordia ad annum Christi 642 retulere, hunc ad S. Paulum accessum anno 640 illigârunt. Verum consule Com mentarium num. 24 & seq.

i Argona, Gallis l'Argone, Gallia tractus est in Campania.

k De hujus cœnobii situ adi Commentarium num. 1; de tempore fundationis ejusdem num. 24 & seqq., ac de mutato denique ipsis nomine, num. 29.

l Nescio, an locus is eo nomine adhuc notus sit. Huic tamen valde affine est Autrecour, quod Guilielmus de L'Isle in tabula Campanie, & adiacentium regionum, vix duobus milliaribus Orientem versus à Bello-loco collocat.

m Hac Sancti agendi ratio satis mira videri potest, meritque dubitari, an cum iisdem adjunctis, cum quibus hic narratur, res tota contingit.

n Vita altera hanc Austrois punitionem non sine adjuncta fabula refert. Interea Austrois domus gravibus morbis, iisque infanilibus à Deo percutitur: ejus uxor, liberique brevi intervallo moriuntur; solus ipse cum filia, nomine Bana, superstes mansit. Ut autem tantorum malorum origo ipsi Austrois non esset occulta, digitis puellæ nomen S. Rodingi scriptum apparuit, quod nulla arte potuit obliterari.

o Id est, corpora.

p Angelus apparenz id ipsi præcepisse in Vita mox citata dicitur. Præterea si eidem credimus, dum Sanctus Rome degeret, non tantum quidam pauper triennio jam quartana febre devexus, ad solum vestimentorum illius contactum sanitati restitutus est, verum etiam ingens ægrotorum turba ad eum venit, quos omnes signo Crucis sanavit, atque etiam manuum impositione, & quæ transibat, semper aliquod sanctitatis fuæ vestigium relinquebat; quæ quidem omnia ab alio, quam à biographo illo asserta desideramus.

q Videtur esse hodiernum Rezonville, quod apud Calmetum in Tabula Geographica diœcesis Virdunensis, tomo 1 Historia Lotharingia prefixa, pari ferè distantia, quam biographus mox assignat, à Bello-loco notatur in diœcesi Metensi.

r Prædiuム hoc in Vita edita à Menardo Ar gismilla, in altera apud eundem Argevillam appella tur; ubi omisso, quod priori numero retulimus, fontis eliciti prodigo, aurum hic à Sancto mirabiliter inventum dicitur, & pro eodem prædio Argevillam datum mulieri, qua sanata fuerat, quæ illud dono dederat. Sed quia, inquit, ipsi mulieri nihil residui ad vitam sustentandam superabat, extreum baculi in fonte, (ad quem confederat,) immergens, inde magnam vim au ri eduxit, quam mulieri in pretium prati dedit.

s *Vita altera* cæptam de Sancti nomine digitis puellæ prodigiæ inscripto fabulam, (de quavis supra ad litteram n°) hoc loco sic absolvit: Vir Dei ad eum (Austrois) venit, eumque cum filia Bana solo attactu sanavit; quæ in volam manus intuens, nomen S. Rodingi obliteratum animadvertisit. Porro in Vita, quam edimus, mox Bava occurret, que tamen non filia, sed soror Austrois fuisse dicitur.

Tit. 2.

t In

A. B. RICHARD.

^t In altera Vita, in qua, ut monui de Bava
Austri filia, non de Bana ejusdem sorore agi-
tur, de prædio Bonna nulla fit mentio.

^u In Vita mox citata de ecclesia à Sancto tum
condita, (nescio, an verè) dicitur: Ecclesia erat in-
gentis substructionis: in ea erant altaria quatuor
& viginti.

^x Calmetus tom. 1 Historia Lotharingie, col.
404 scribit, magnum illum discipulorum nume-
rum omnes Scotos fuisse; quod ubi didicerit, i-
gnoro. In Vita altera, inter eos etiam ecclesiæ
Virdunensis canonici non pauci fuisse dicuntur.
Ego plerosque eorum Gallos fuisse existimo. Be-
nedictinam Regulam à Sancto ibi prescriptam
fuisse eadem Vita mox citata afferit: verum adi-
Commentarium num. 27 & seq.

C A P U T II.

Privilegia, reliquia & bona mo-
nasterio per ipsum impetra-
^B ta: secessus in eremum:
sancta mors & sepul-
tura.

Româ privi-
legium à
Pontifice,
Agauno os
S. Maurii
refert:

^a^b^c^d^e^{* al. tradit}

atrad privi-
legium &
villam à
Childerico
obtinet.

^e^f

Cernens ergo Vir Deo plenus, idem cœno-
biūm necessariis rebus non mediocriter cu-
mulatum, dignum duxit, illud Sanctorum pi-
gnoribus insigniri, & privilegio Romani Pontifi-
cis roborari. Quapropter longissimum, sed feli-
cissimum iter aggrediens, Romam pervenit, cau-
sam, propter quam ierat, Papæ innotuit, sum-
toque pro libitu ejus auctoritatis scripto, ad Gal-
lias velocius gressum reflectit ^a. Transcensis igitur
Alpibus, pervenit ad locum, cui antiquitas no-
men indidit Agaunum ^b, ardensque desiderio adi-
piscendi reliquias Martyrum ^c, accersiri fecit loci
præpositum, cui omne animi sui secretum aperit,
& ut suis votis faveat, suasibilibus verbis alli-
cit, atque in recompensatione pondus pecunia-
rum excedens numerum repromittit. Conventio-
ne igitur utrumque firmiter habita ^d, nocte sequen-
ti ad priùs notatum multa curiositate gloriofissimi
martyris Mauricij accedit uterque sepulcrum, su-
mensque de pera, quod inæstimabilis thesauri ven-
ditor popofcerat pretium, os brachii à cubito,
quicquid usquam est gemmarum vel auri, pre-
ciosius recepit; moxque imperat suis fugam acce-
lerare, & in eundo nullam moram facere. Cúmque
lætitiae magnitudine infatigabiles acceleratio-
ne viæ jam monasterio propinquarent, undique
confluentibus populorum catervis, cum magno
gaudio excipiuntur, & sub oculis omnium Vir
beatus pretiosissimas reliquias egregii martyris
Mauricij in loco eodem collocat, patrocinioque
ejus & nomini & priùs adquisita, & post acqui-
renda perpetuò tradidit ^{*} & commendat.

ⁱ Itaque procerum larga liberalitate, vel pe-
cuniarum in coëmione possessionum profusione
usque ad septingentos septuaginta mansos & excre-
verat fundate noviter inceptio abbatæ; quas ni-
mirum res ne postmodum à ministris diriperentur
iniquitatis, confilio habito, regalis præcepti au-
toritate confirmari constituit. Adito ergo glorio-
so Childerico ^f, qui tunc temporis Francorum
obtinebat regnum, ipsius clementiâ voluntati suæ

implorat tribui effectum. Jungunt precibus ejus
preces diversæ palatinorum potestates, quorum
sanctitatis ejus fama occupaverat aures. Favore
ergo omnium usus, non modò, quod petebat,
obtinuit, verum etiam largitione principis villam
quamdam, Ermeriacam g nuncupatam, accepit,
quam ei rex præcepto delegavit; & ipsam abba-
tiæ sua regia defensione munitam, ab omni pro-
fusus externo servitio liberam & immunem esse con-
stituit, reservato Virdunensem pontifici, cuius
dicecesi continetur, respectu sacrorum Ordinum
& benedictionis. Compos igitur voti, ad mona-
sterium Vir Dei venerabilis rediit, & de boni gre-
gis augmentatione exultans, curam agebat filiorum,
sub tanti Patris vigilantia, partim ex circumja-
centis regionis finibus, partim ex transmarinis con-
fluentium, præsentiam ipsius desiderantium, pa-
triæ ac generis ejusdem Scotorum.

^g Subrogato si-
bi Stephano,
in eremum

¹² Compositis igitur, quæ fratrum necessaria
videbantur utilitati, cernens sibi quiddam subtra-
hi perfectionis, dum animo circa multa occupa-
to, & terrenis implicato negotiis, minus theoreticæ
vitæ intenderet dulcedini, convocatis fratribus suis
voti deliberationem aperuit; quod scilicet vel in
ultima senecta in solitudinem vellet secedere, ut
ab humano confortio remotus, liberiùs posset in
divina contemplatione oculum mentis figere. Erat
autem ejusdem Congregationis monachus quidam,
Stephanus nomine, plus ceteris religiosæ deditus
vitæ, ac regularis disciplinæ insignitus vigore. Hunc
itaque cum consensu fratrum eis patrem præfecit;
& uno comite contentus, egressus à monasterio,
secessit in locum horroris & vastæ solitudinis, &
deinceps habitavit secum ^b.

^b Verum longius à monasterio non recessit;
sed inter opaca silvarum latitans (incertum quip-
pe est, ubi habitaverit) miliario solūm dimidio
disparatus mansit ab illo ⁱ. Diebus etiam festis ad
monasterium recurrere consueverat, ibique Mis-
farum sollemnia peragens, ac fratribus spiritualis
alloquii pabulo refectis, ad squalorem solitudinis
remeabat. Noctibus insuper locum revisere sole-
bat, ut, si quid aeditari negligenter inveniret,
corrigeret. Cúmque circa pullorum cantum, vel
ad intuitum Arcturi, seu ortum Bosphori ^k, seu
ceterorum siderum diem nuntiantium, (erat e-
nīm, ut sunt plurimi nationis Scotorum, astro-
logiæ peritus) auroram propinquare sentiret, à
nemine visus, in solitudinem redibat, in psalmis,
hymnis, canticis spiritualibus perpetuans, terris
invitus, desiderio cœli civibus jam admixtus.

ⁱ ¹⁴ Igitur cùm jam Dominus Famulum suum
à tam laborioso certamine vellet quiescere, & ad
bravium supernæ vocationis admittere, viribus
corporis coepit destitui, & immanitate febrium
graviter vexari. Qui accersito discipulo jussit, ut
dilecto filio suo abbati Stephano id nuntiaret, &
ipse cum fratribus ad exitum suum Domino com-
mendandum properaret; quibus concurrentibus,
& in præsentia Patris, super humum cilicio tan-
tum substrato jacentis, adstantibus indicat, se jam
resolvi, & à convalle peregrinationis ad patriæ
cœlestis gaudia à Domino invitari. Quibus audi-
tis, filii mœstia intolerabili flere cœperunt su-
per discessum amantissimi Patris. Ille verò, quan-
tum poterat, ne pro se fletus emitterent, inhi-
bebat, quin potius sibi ad patriam revertenti ut
congratularentur, admonebat; simul etiam doce-
bat, mortem istam corporis Sanctis non esse ti-
mendam, sed magis appetendam, per quam Chri-
sto inhaesuri, transitum faciunt de morte ad vi-
tam. Dissolvi enim & esse cum Christo, multo
in-

D

g

E

b

^{secedit, unde}
^{suo sepe vi-}
^{sitat,}

k

F

^{Graviter de-}
^{cumbens,}
^{convocatis}
^{suis}

postrema monita dat,

A inquit, melius, quam prolongati incolatus mei quotidie affici angoribus.
 15 Cumque eum inter amarissimas lacrymas fratres rogarent, ut, dum adhuc viveret, ad monasterium se sineret referri, quod necessaria ejus funeri liberalius possent provideri; Domini, inquit, est terra, & plenitudo ejus: nec enim locus justificat, quem conscientia peccati condemnat. Hic ergo mihi erit terminus vitae praesentis, hic ingressus, Domino referante, vita subsequentis. Vos autem obsecro, ut diligent studio corpus meum condatis in tumulo, ut & vos preceptorum Domini memores excipiat Sanctis in celo promissa requies. Inter hujuscemodi verba deficiente virum valetudine, intelligens se mox recessum de corpore, Viaticum petuit; atque Dominici Corporis & Sanguinis participans communionem, fixis in terram genibus, tensis ad celum manibus, prior pro sui exitu exspectatione Responsorium coepit canere, psalmorum concentus modulariter & inconfusè ceteros, quia voce non poterat, signo manus admonere.

*moritur, &
in suo mona-
sterio sepeli-
tur.*

1

16 Hujus ultimi laboris intentionem perpetuans, decadibus ab altitudine celi manibus, cunctis artibus ad occasum vergentibus, inter manus sustentantium, inter lacrymosa suspiria filiorum, decimo quinto Kalendas Octobris animam vincilis carni carceris exemptam, mercibus plenam felicibus, reddit Christo, bonis inhaesuram perennibus*l.* Celebratis, quas ordo ecclesiasticus docet, funeralibus exsequiis, arreptum cadaver exanimé, humerisque superpositum, cum psalmis, hymnis & cantis spiritualibus ad monasterium usque deportant, & ante aram S. Johannis Evangelistae, ut ipse adhuc vivens mandando petierat, & petendo præceperebat, cum debita veneratione in defossum sepulcri deponunt locum, ubi præsentibus & futuris, indubitate fide quærentibus, ejus patrocini beneficia præstantur, largiente & cooperante Domino nostro Iesu Christo, qui cum Patre & Spiritu sancto vivit & regnat in secula, & nunc & semper Deus per omnia sæcula sæculorum. Amen.

ANNOTATA.

C a In Vita altera de secundo hoc Romano itinere privilegioque à summo Pontifice impetrato, nihil legitur; sed Sanctus ipsammodo alio modo, si isti biographo credimus, immunitati monasterii prospexit. Verba accipe: Monasterii opere feliciter absoluto, mala ipsi ventura providens ob quorundam nequitiam, qui aliquando monachos

essent vexaturi, eorumque facultates direpturi, A. B. RICHARD.
 frequenti populi concessu (*imò confessu*) pontificali ueste induitus, ejusmodi homines à fideliū communione separavit, clara & distincta voce psalmum centesimum octavum proferens: "Deus laudem meam ne tacueris," &c. Vix extrema psalmi compleverat, cum vox de celo ab omnibus audita est in haec verba: Petition tua exaudita est, & hanc domum in tutelam accipiam. *Habentus ibi, sed quam parum verisimiliter, judicet aequus lector.*

b De vetusto celeberrimoque Agaunensi ad inferioris Vallesie limitem, SS. Mauritii sociorumque ejus monasterio consuli potest Commentarius prius ad Vitam S. Severini abbatis Agaunensis, § 1.

c Ex sacris scilicet reliquiis S. Mauritii, aliorumve Thebae legionis, de quibus ad diem 22 hujus mensis Septembbris agendum erit.

d Hujusmodi sacrarum reliquiarum emptio-nes, ab antiquis frequenter facte, bona eorumdem fide excusanda sunt.

e De voce bac consule Cangium in Glossario, ubi varie usurpari ostenditur, & modo pro villa cum servis, modo pro certa agri mensura accipi.

E

f Designat Childericum ejus nominis II, Clodovei II filium, Austrasia primū regem, dein de monarcham. Cointius in Annalibus hunc Sancti accessum ad Childericum anno 665, dum & Austrasia rex tantummodo esset, nescio, quo fulitus argumento, illigavit. Attamen Childericus hic non Austrasia, sed Francorum regnum obtinuisse dicitur.

g Menardus edidit, Domeriacam.

h Vita priori loco à Menardo data illum duodecim supra centum annos numerasse ait, dum in hac eremum secessit. Adi Commentarium num. 15 & seqq.

i Vide, que de loco, in quo supremam statens exegit sanctus Eremicola, in Commentario num. 5 observavimus.

k Imò, Phosphori, ut recte habet editio Menardi.

F

l Secundum Vitam alteram, quam rejecimus, numerabat Sanctus tum decimum septimum suprà centesimum annum; ipsisque morienti, aut saltim funeri ejusdem, affuit episcopus Virdunensis Armonius, (de quo adi Commentarium num. 17,) affuit & quidam monachus Theologensis, ab angelo admonitus. Sed quam parum isti biographo fidendum sit, § 1 Commentarii diximus. De anno quoque obitū Sancti aëtum est in eodem Commentario, num. 30.

DE S. LAMBERTO SEU LANDEBERTO

EPISCOPO TRAJECTENSI ET MARTYRE, ET EA OCCA-
SIONE DE BB. PETRO, ANDOLETO ETC.

LEODII IN BELGIO,

COMMENTARIUS PRÆVIUS.

§ I. Notitia septem biographorum Sancti, quibus Reinerus non
est accensendus: Vitæ quatuor edendæ.

PROBABILIUS AN.
DCCIX.
Ex septem
principis
Sandibio-
graphis

Aneli Lamberti, Landeberti vel
Lantberti, Trajectensis episcopi,
Vitam septem veteres pricipiæ
scripserunt, videlicet Godeschal-
cus, Stephanus, poëta anonymus,
Anselmus, Sigebertus, Nicolaus
& Agidius, quorum primus diaconus, secun-
dus episcopus, quartus & sextus canonici, omnes
ecclesia Leodiensis, quintus & septimus monachi,
prior Gemblacensis in Brabantia, alter Aurea-val-
lis in ducatu Luxemburgensi fuerunt; secundus de-
nique, poëta scilicet, incerta professionis, sed patria
Leodiensis verisimiliter. Hisce alii addunt Reine-
rum monachum ad S. Laurentium apud Leodium;
sed perperam, ut probabimus. Godeschalcum me-
moratus Anselmus apud Joannem Chapeavillum
in Operे de Gestis pontificum Tungrensum, Tra-
jeclensem & Leodiensem, tom. 1, cap. 32 in Agilfrido sic indicat: Hic (Agilfridus episcopus
Leodiensis) primus Vitam S. Lamberti per quen-
dam clericum suum, Godeschalcum nomine, scri-
bi fecit. Anselmo consonat Sigebertus Gemblacen-
sis in Vita S. Lamberti, ubi ait: Vitam S. Lan-
berti primitus jussu Agilfridi episcopi scriptis Go-
deschalcus, diaconus ipsius congregationis, qui
fuit tempore Pipini tertii & Caroli Magni.

C
primus est
Godeschal-
cus,

2 Hisce adde Nicolaum, qui in Epistola dedi-
catoria, Vita prævia, agens de iis, qui prius Vi-
tam & martyrium B. Lamberti conscripserunt, &
quibus, ut ipse ait, etiam apud nos maximam
authoritatem non levis, sed venerabilis sanxit anti-
quitas, mox subdit: Horum primus (ut à majo-
ribus nostris accepimus) fuit Godeschalcus qui-
dam ecclesiæ nostre diaconus, tempore Caroli
Magni imperatoris augusti, & Agilfridi nostri e-
piscopi. Porro Vita, quæ Godeschalcum nomine
circumfertur, ejusdem vere esse agnoscunt etiam
neoterici, ut nihil opus sit plura testimonia pro ea-
dem adducere. Verum duo sunt, de quibus non
ita convenit: primum tempus, quo eam Gode-
schalcus conscripsit; secundum, an is ipse non
habuerit præ oculis alterum biographum priorem
se, cuius Opusculum tantummodo limaverit. Hi-
storia litteraria Francie scriptores tom. 4, seculo
8, in Godeschalcum non dubitant, quin Vita illa
contrà ac Nicolaus & is, quem Renerum appellant,
& post hoc neoterici crediderint, ante e-
piscopatum Agilfridi, sed à landato tamen Gode-
schalcum compoſita fuerit. Rationes, quibus id evin-
ci aiant, juverit hic expendisse.

3 Certum est, Godeschalcum gesta S. Lamberti
magna ex parte didicisse ex Theodoeno, ejusdem
sancti episcopi discipulo vel famulo, de quo ipse
Godeschalcus in Vita edenda num. 6 hac ait: Lan-
debertus pontifex perrexit ad monasterium, quod
vocatur Stabulaus; nec amplius in obsequium e-
jus remanserunt quam duo pueri: qui unus ex
ipsis nomine Theodoenus, qui multum nobis de
vita & opere ejus solitus est narrare. Jam verò,
inquit, Agilfridus Leodiensis ecclesie presuit an-
no 773, inter quem annumque 674, quo sanctum
Exsulem ad landatum monasterium se contulisse
statuunt, nimium temporis elapsum est, quam ut
Vita tum primum scribi potuerit cum iis adjun-
ctis, que retulimus. Argumentum alterum depro-
munt ex Vita S. Huberti, ab ejusdem discipulo vel
familiari conscripta. Jam exstabat, aiunt, Vita
S. Lamberti, quando Vita S. Huberti, successo-
ris illius, anonymus iste exarabat, cum hic illam
landaverit. Sanè in fragmento infra num. 191
recitando Hubertinus biographus post narratam
S. Lamberti translationem disserit ait: Quantis au-
tem, qualibusve miraculis suum velle Dominus
in tali facto per omne iter reversionis eorum
commendarit, schedula gestorum ejusdem sancti
Pontificis annotata continet.

4 Hanc porrò S. Huberti Vitam ante medium
seculi octavi scriptam fuisse censem, quia pro cer-
to habent, primam ejusdem sancti confessoris trans-
lationem, quam anno 743 illigant, anonymo oc-
casione dedisse scribendi, ut habent ibidem pag.
75. Nec parum illis favet, quod idem anonymus
Opusculum suum concluserit cum predicta trans-
latione, muneribusque à Carolomanno ea occasione
oblatis, neque de miraculis ad tumulum deinde
factis ullam præterea mentionem fecerit. Addunt
denique & tertium argumentum, ex quo conclu-
di posse arbitranur, Vitam S. Lamberti circa an-
num 729 vel 730 exarata esse. Manifestum e-
nim esse observant, Godeschalcum eam non edidisse,
nisi post sancti Martyris translationem, quam
ad annum 720 referunt; nec ante S. Huberti obi-
tum, quem anno 727 affigunt. Hoc autem utrum-
que, velut brevi ante contigisset, Godeschalcus sic
memorare ipsis videtur, ut significet, sese paucis
annis post Christi 727, ideoque circa annum 729
vel sequentem scriptisse.

5 Verba, quibus id indicari putant, hanc du-
bie ista sunt ex editione Mabillonii: Suffragante
Domino, narrare volumus, quid nuper post a-

qui non possit
medium se-
culi octavi,
E

F
sed diu ante
ejusdem me-
diuum,

Vitam illam
scriptisse vi-
detur,

li.

A liquot annos S. Landebertus per visionem cuidam viro venerabili apparuit, ut sine aliquo cunctamine corpus suum ad Leodicum deferretur... Sanctus autem Hubertus... illo tempore in hac regione pontifex erat &c. Ego eruditorum istorum sententiam eatenus amplector, quod laudatam S. Lamberti Vitam diu ante episcopatum Agilfridi (cujus initium tom. 3 Gallia Christiana antea, col. 831 anno 768 vel 769 innectitur) nec multis annis post ejusdem sancti Martyris translationem anno 721 vel 722 factam, scriptam esse existimem; sed annum ipsum nolim cum ipsis determinare. Primum suadent rationes ab iis allegatae, non item secundum. Sed neque solum temporis spatium, quod inter Sancti ad Stabulenses secessum & Agilfridi episcopatum fluxit, evincit, Vitam illam sub Agilfrido exarata non fuisse à Godeschalco; cum istud tantum non sit, quin Godeschalculus jam senex tum potuerit scribere, quæ olim junior à Theodoeno sene audierat; si hic quoque juvenis fuerit, quando cum sancto Episcopo suo exsultavit, & ad senectutem pariter pertigerit.

6 Alterum dubium movet Coëntius in Annalibus Francorum ad annum Christi 636, num. 10, ubi affirmare non dubitat, biographum illum, qui multa ex Theodoeno se didicisse ait, anonymum esse, omnium, qui de S. Lamberti gestis scriperunt, antiquissimum. Deinde huic aetate proximum statuit Godeschalculm diaconum sub landato Agilfrido, qui priorem authorem, ut ex utriusque, inquit, collatione constat, legit expolitique. Primi autem scriptoris anonymi Opusculum per fragmenta publicatum esse afferit à Cheseo tom. 1 Scriptorum Historia Francie; Godeschalculm vero ab Henrico Canisio, tom. 2 Lectionum antiquarum, & Joanne Chapeavillo tom. 1 de Gestis pontif. Tungrens. &c. Canisius, inquit, tomo 2. Antiquæ lectionis Godeschalculum publicavit, ratus illum ipsum esse, quem Godeschalculus præmanibus habuit; errorem ostendit Godeschalculus, editus à Chapeavillo. Coëntio faverat, quæ de tempore scripta Vita & Agilfridi episcopatu suprà diximus, nec satis conciliari posse observavimus.

7 Verumtamen malo ego memoratam Vitam cum Anselmo ceterisque omnibus Godeschalco tamquam primo auctori adscribere; licet idem Anselmus in assignando, quo ille scriperit tempore, hallucinatus sit. Quod autem fragmenta à Cheseo edita variis in locis phrasij discenterant ab aliis per Canisium, & Chapeavillum vulgaris, nihil planè evincit: id enim etiam in aliis Sanctorum Vitis frequenter accidit, ex describentium scilicet vel incuria vel licentia, quæ solæcismos & male tortas periodos, ne lectori tedium sint, corrigendas arbitrantur. Id autem in Vita per Godeschalculum scripta locum precipue habere potuit. Etenim non tam emendata eam exarata fuisse, quam Canisius & Chapeavillus edidit, liquet ex Sigeberto Gemblacensi, qui in Vita danda num. 63 de ejusdem autographo ita loquitur: Vitam S. Lamberti... licet pro simplicitate sensus multis barbarisini & stylacismi vitiis (Godeschalculus) expresserit, eam tamen totam ad honorem sancti Martyris ipse aurigraphus aureis litteris scriptit.

8 Ex hancen dictis collige, Godeschalculum tam tempore, quam loco satis vicinum fuisse S. Lamberto, nec alia ipsi desuisse adjumenta, ut ipsius Vitam rectè veraciterque conscriberet. Sed licet gesta ejusdem perspecta habere potuerit, pauca tamen ex multis exponere curavit, generalibus encomis Sancto suo exornando magis, quam factis sigillatim explicandis intentus. Quæ tamen ex iis recen-

suit, ea velut à veraci, idoneoque scriptore tradita, in pretio semper habita fuerunt, habenturque hodie dum, si causam martyrii, quam ipse tradit, excipias; quæ quia nonnullis minus illustris, quam vellent, videbatur, post duo secula disciplere capít, deinde in dubium revocari, tandemque velut ex timore ficta rejici: an recte, suo loco videbimus. Sanè Stephano, qui initio seculi x Leodiensis episcopus creatus est, in ea Vita nihil præter stylum displicuit, ut mox constabit. Utrinque auctoris etiam seculo XII adolescentem maximam apud Leodiensem auctoritatem fuisse, afferit Nicolaus, num. 2 relatus. Godeschalculum à veracitate (exceptâ tamen causâ martyrii) pariter landat Sigebertus Gemblacensis in Vita danda num. 63. Nunc ad ceteros biographos progredior.

9 Secundum Vitæ S. Lamberti scriptorem diximus Stephanum episcopum Leodiensem, cuius e-logium exstat tom. 6 Historia litteraria Francie, a pag. 168, ubi ex antiquorum testimoniosis etiam ab eruditione & eloquentia landatur. Ipse se in Epistola dedicatoria Vita prævia sic indicat: Domino patri Herimanno archipræfuli Stephanus humilis Tungrorum episcopus. Praefuit autem Tungrorum, id est, Leodiensi ecclesiæ ab anno 903 usque ad 920, prout cùm landati Historia litteraria, tum Gallia Christiana scriptores tom. 3, col. 836 & sequenti affirmant. Eodem tempore Colonienſi archiepiscopari funetus est Herimannus, ut in Opere postremo col. 643 & sequenti videre licet. Scribendi causam Stephanus ipse his verbis exponit: A quibusdam nobiscum agentibus festum S. Lambertii, qui litterariâ videbantur sibi met scientiâ prædicti, non minimum sumus despectuosis risuum injuriis lacestiti; quandoquidem priscorum haudquam cato eloquio edita legebatur apud nos præfati Patris Vita & Passio, atque nulla propria Ofiectorum cantabatur modulatio.

10 Displicuit itaque nonnullis seculo decimo in-eunte Godeschalci rudiis stylus, quorum uti & a- liorum precibus ut faceret satis Stephanus episco-pus, profitetur se veruſtam S. Lamberti Vitam stylo præpollentioris ingenii compiffisse, subnexuisse que musicæ artis ratione authentica... cum anti-phonis responſoria nova, in quibus ordini lectionum responderet series tonorum. Verum nisi ipsius eruditio vel eloquentia ab antiquis landata fuerit, rudi sane sermone propositum suum execu-tus est, nec aliam fere landem hac in parte me-ritus, quam religionis & sinceritatis, quæ & S. Lamberti gloriam in terris angere studuit, & pri-mum biographum fideliter interpretatus est. Ex-stat totum Opus hoc in membranaceo codice, cu-jus characteres à Stephani seculo non abhorrent, quique fuit olim Cornelii Duyñ, nunc Musei no-stri, notaturque P. Ms. 16. Ac primò quidem ha-betur proœmium, deinde Vita in novem lectiones partita. Sequuntur Antiphona & Responſoria pro Vesperis, Matutino & Laudibus, versis notis musicis inscripta. Subduntur antiqua Miracula, Euangelium & homilia. Porro Miraculorum scri-ptor manifestat, se sub Francone & Stephano e-piscopis, id est, seculo IX & x vixisse.

11 In eodem codice ponè sequitur Vita ejusdem Sancti metrica, versu heroico scripta, auctore qui-dem anonymo, sed quem Stephani tempore jussu que scriptissime constat ex postremis Operis veribus, qui sunt hujusmodi:

Pontifici Stephano sit laus & gloria sacro,
Cujus præcepto dicta haec sunt fulgida me-tro,
Nominis & claram carpat de voce coronam.
Por-

Secundus
biographus
Stephanus,
cur

E

F

Huic syn-
chronus ano-
nymus poëta
fuit.

AUCTORE

C. S.

Porro unum dumtaxat Stephanum, eum scilicet, de quo mox egimus, in Leodiensium episcoporum catalogo reperio. Videtur autem poëta iste eodem tempore scripsisse, quo scripsit Stephanus: cùm enim hic varios versus vita prosaica ex proprio ingenio suo intexuerit, in fine vero ejusdem Vita decem omnino versus, omnesque antiphonas, unā tantum exceptā, ad Nocturnos & Laudes ex laudato poëta mutuatis sit, verisimile est, Vitam illam metricam perfectam & Stephano traditam esse, dum hic prosaīcam penè absolverat, nec adhuc Officium ordinaverat. Divisum id Opus est in quadraginta capita, quorum tituli premituntur in fronte. Initium tale est:

Pagani ritus coluerunt templa deorum.

Et flatueram equidem poëma hoc, quantum scio, adhuc ineditum, vulgare; sed quia nullum reperi, parte scilicet posteriori capituli 40, capitibus 41, 42, 43, & priori parte capituli 44, ejusdem lacinias Commentario dumtaxat inseram, ne totum pereat.

12. De Anselmo, quem quarto loco nominavimus, qui paulo post medium seculi XI scripsit, consuli potest Commentarius previus ad Acta S. Theodardi § 1, num. 5 & 6, tom. 2 Septembris, pag. 581. Hujus Opus multis additionibus seculo XIII auxit Egidius de Leodio, Aurea-Vallis monachus, quas una cum Anselmo editas habes apud Chapeavillum jam alias laudatum. Alind ejusdem exemplar sine Egidii additionibus vulgaverunt Martenius & Durandus ex vetusto codice monasterii Andaginensis, tom. 4 Collect. ampliss., à col. 843. Post Anselmum etate sequitur Sigebertus monachus Gemblacensis in Brabantia, qui in fine seculi XI & initio XII floruit. *Hic in libro de Illustribus Ecclesie scriptoribus cap. ultimo sua etiam Opera recensens, ad propositum nostrum haec ait: Vitam quoque S. Lamberti cùm in primis urbanè meliorasse, postea rogatu Henrici, archidiaconi & decani ecclesie S. Lamberti, defloravi comparationibus antiquorum juxta consequentiam rerum. Quamvis priorem, utpote simplicem, quidam magis amplectantur, & curiosius transcribant: est enim sensu apertior & verbis clarior.*

Post hos
Anselmus,
auctus ab
Ægidio.
Sigebertus

duas Vitas
scripsit,
quarum una
Reinero

C

13. Vita secundo loco ab eo scripta, hacenus inedita, exemplar habeo ex collegio nostro Lovaniensi, cuius prima pars descripta notatur ex secunda parte Hagiologii Brabantinorum, collatum Ms. Rubeæ Vallis, ex quo etiam secunda pars alio charactere est addita. Titulus ei praefixus hic est: Vita & passio sancti Lambertii episcopi secundum Sigebertum Gemblacensem. Ex allegatis autem Sigeberti verbis dubitare amplius nequeo, quin Vita nomine Reineri vel Reineri, monachi ad S. Laurentium prope Leodium edita à Chapeavillo, Reineri non sit, sed ejusdem Sigeberti, primo scilicet loco ab ipso conscripta & landata. Ratio manifesta est, quod prater insertas variis locis comparationes ex veteri Testamento potissimum deponuntas, unumque S. Lamberti in pueritia miraculum, cetera omnia in utraque Vita tam similia sint, ut non nisi paucis vocibus hinc & inde discrepant. Hac vero discrepancia ipse Sigeberto tribui potest, qui dum dictas comparationes priori Vita intexeret, unicum istud miraculum postea cognitum, ceteris adjungere, & aliquot phrases, ut fieri afolet, immutare facile potuit.

14. Possem id adductis ex utraque Vita textibus hic demonstrare; sed ne longior sim, malo lectorem ad Vitam edendam cum edita à Chapea-

villo conferendam remittere. Addo tamen alterum argumentum, ipsius scilicet Reineri silentium, qui perfidum cùm lib. 2 de Scriptoribus monasterii sui Opuscula sua, & inter hæc aliquot etiam sanctorum Nicolaus seculo XII scripsit, sanctique Lamberti Triumphale Bulonicum recenseat, de ejusdem Vita ne verbo quidem meminit. Exstat autem Opusculum illud de memoratis Scriptoribus apud Bernardum Pez tom. 4 Thesauri anedotorum, parte 3, col. 19 & sequentibus. Eodem, quo Reinerus, seculo XII floruit Nicolaus, inter Sancti biographos à me ultimo loco recensitus, qui in Epistola dedicatoria Vita seipsum his verbis manifestat: Dilecto in Christo & verè diligendo domino suo Wederico, Letiensis ecclesiæ venerabili abbatì, Nicolaus ecclesiæ S. Mariae sanctique Lamberti, quæ est in Leodio, canonicorum & diaconorum ultimus, salutem. Wedericum hunc Letiensi in Hannonia abbatis, vulgo Liessies dicta, presuisse ab anno 1124 usque ad 1147, scribunt Gallie Christianæ auctores tom. 3, col. 124; unde licet tempus scriptæ Vite colligere.

15. Quid porro illum ad scribendum impulerit, ipse similiter ibidem sic exponit: Quidam ex dominis & prioribus nostris parvitatem meam saepius sunt exhortati, quatenus dignorem passionis causam beati Viri, & gesta ejus vetustate jam obruta, diligenter pervestigarem, & conscribendo tanquam in lucem retraherem... Assumpsi hoc opus plenum laboris & sollicitudinis; quia nihil penitus ex hoc inveniri poterat in libris eorum, qui prius Vitam & martyrium B. Lamberti conscripserunt, quibus etiam apud nos maximam autoritatem non levis, sed venerabilis sanxit antiquitas. Deinde primos biographos Godeschalcum & Stephanum nominat, de iisque sic prosequitur: Qui cùm de vita & sanctissima conversatione ejus quedam magnifice satis differuerint, mirandum valde est, cur gloriosam & tanto Sacerdote dignam martyrii ejus causam silentio præterierint, scribentes ea, quæ & gloriam videntur obscurare Martyris, & subsannandi occasionem præbere calumniatoribus & incredulis.

16. Habet hic, lector, Vitam crudendi causam, & quibus Sancti videlicet martyrum, à primis biographis, usus sit monumenis.

F

autem ipse Nicolaus post quatuor & ultrà à S. Lamberti martyrio elapsa secula pro nova Vita crudenda auctores adhibuerit, deinde enumerans, ait: Hæc equidem partim ex gestis regum Francorum, partim ex Chronicis Reginonis Pruniensis abbatis, & Sigeberti venerabilis monachi de cenobio Gemblacensi, partim ex epistolis diverorum episcoporum, partim ex Vita B. Landoldi presbyteri, seu S. Landradæ virginis, partim ex relatione majorum & scriptis virorum fideliū excerpere curavi, & in libelli formam seriemque redigi. Hacenus Nicolaus, cuius verba prolixius hic danda censui propter memoratam de martyrii causa controversam § 9 & sequentibus discentiendam.

17. Ex hacenus memoratis Vitis edemus quatuor. Primam auctore Godeschalco, cuius exemplar habemus in antiquo codice Ms. Musci nostri, quo ad editionem certè uterer, nisi multitudine mendorum, qua lectionem non modo ingratis, verum etiam frequenter vix intelligibilem faciunt, & amanuensi maxima ex parte adscribenda sunt, me deterruisset. Hinc cogor Mabilla-

Abillonii editionem sequi, quam ipse Seculo 3 Benedictino, parte 1, à pag. 69 ex editis à Chapeavillo, Henrico Caniso & MSS. curavit. Neque tamen codicem nostrum negligam, sed ex eo Mabillonianam editionem aliquoties corrigam, monito lectori, ubi opera pretium fuerit. Librum autem miraculorum & translationis, quem ipse à Vita separavit, sub uno eodemque titulo annelam: quamvis enim etiam in codice nostro hac ab illo separetur per solitam clausulam: Eplic, Vita vel obitus scti Landeberti episcopi, qui pafus est xv Kl. Octob., sine novo tamen titulo mox subditur de miraculis ac translatione: Post hæc in præfata villa &c.

¶ quare e-
dendæ.

B

18 Et consentit Mabillonius, hec ejusdem, cuius Vita est, auctoris esse: quia & stylus convenit, & Vita auctor promiserat, se sancti Epi- scopi martyris Vitam & virtutes scripturum, & in fine de miraculis & translatione rursum ait, se pauca... de Vita & de virtutibus, id est, miraculis, ejus narrasse. In codice nostro in calce Opusculi additur excusatio scriptoris, de humili stylo suo veniam petentis; sed ea ipsa excusatio tam barbari sermonis est, ut, licet alias ineditam, referre pigeat. Post Godeschalculum edam Stephanum ex codice num. 10 laudato, & ubi alicuius momenti discriben ab editione Chapeavilleana occurrit, lectorum in Annotatis monebo. Antiqua tamen Miracula, que in eodem codice nostro re- censentur, quia admodum prolixas & tetricas obseruationes, qua ad historiam minime spectant, ferè continent, hisce præcisis, Commentario inse- ram. Tertio loco subjiciam Sigebertum, hædenus ineditum, ex Ms., quod num. 13 indicavi. Ad- dam denique & Nicolaum ex recensione Joannis Chapeavilli tom. 1 de Gestis pontificum Tungren- si &c., à pag. 317. Visum autem est omnes hasce quatuor Vitas excudere, tum quod alia plura aliis contineant, tum ut variè sentientes de can- sa martyrii S. Lamberti, quibus auctoribus nitan- tur, perspiciant. De Anselmo & Egidio non- numquam in Commentario etiam agemus.

C

§ II. Sancti patria & illustres pa-
rentes, nomen & bapti-
fimus: fabulæ de ejus-
dem nutrice.

Sanctus na-
scitur Traje-
cti ad Mo-
sam

Trajectum, quod nunc insignis Belgii civitas est, in ripa Moës fluvii sita, S. Lamberto nostro patriam obtigisse, Godeschalcus, & qui post ipsum scripsere, biographi omnes tradiderunt. Il- lustres quoque tam generis nobilitate & opibus, quam religione Christiana ejusdem parentes fuisse, iidem consentiunt. Gloriosus igitur vir Landebertus pontifex, inquit Godeschalcus, oppido Treje- ctinse oriundus fuit & alitus ex parentibus locu- pleibus secundum sæculi dignitatem inter præsi- des venerandis & longa profapiæ Christianis. Con- sonat Stephanus his verbis: Landbertus... insigni ex profapia Trajectensi vico extitit oriundus. Sed & parentes ejus Christianissimos appellat. Simili- ter poëta anonymous cecinit:

Juxta cor proprium Pastorem quærere justum
Disposuit Dominus, plebis miserando labores,
Urbe Trijectensi faciens hunc corpore nasci
Germine, sublimi quod nobilitate vigebat.
Consentit pariter Anselmus apud Chapeavillum,
Septembbris Tomus V.

à quo ex nobilissima tunc temporis Trajectensium stirpe natus dicitur. Sed licet hi omnes S. Lamberti parentes à nobilitate celebrent, nullus tamen eo- rum nomina prodit.

20 At vero Sigebertus, aliisque posteriores, pa- trem ejus Aprum, matrem Herisplindem dictos es- se affirmant. Sigebertum, qui de iisdem præclare loquitur in Vita, audiamus. Lantbertus... insi- gni ex profapia Trajectensis oppidi vico extitit oriundus, & bonis ac religiosis parentibus na- tus... Hanc generis claritatem, ad se de longin- quo derivatam, pater & mater ipsius illustrabant de proximo. Matrem ejus, inter Francorum no- biles prænobilem, accepit à patribus posteritas, vocatam fuisse Herisplindem. Pater verò Aper no- minatus, cum esset de primo ordine senatorum, qui vocantur viri illustres, & qui in curia regis anteponuntur secundo & tertio ordini senatorum, qui vocantur viri respectabiles & viri clarissimi, inter ipsos primos excellebat. Hisce confona ha- bet Nicolaus canonicus, Lambertus, inquietus, ... insigni ex profapia in Trajecto extitit oriundus, qui est supra Mosam fluvium grandis vicus, non longè à dirutis urbis Tungrorum mœtibus.

21 Pater ejus Aper, vir illustris, hæredita- riā à majoribus suis sibi relictam comitatū il- lic strenue gubernabat dignitatem. Mater verò, Herisplindis nomine, claritatem nobilitatis mo- ribus exornabat pudicitia & honestatis. Prætereo Egidium, qui simillima habet in Additionibus ad Anselmum, patremque Sancti Aprum, matrem Hysplindem & Herysplindem vocat. Hac porrò generis nobilitas & parentum religiosa pietas opti- mè congruunt cum iis, que de sancti Pueri edu- catione, ceterisque ad ipsum spectantibus, iidem scriptores deinde enarrant. Paternam adem, in qua natus est Sanctus, nescio, que obscura traditio par- tem facit collegii nostri Trajectensis ad Mosam, que etiam hodie domus S. Lamberti vocatur, & in quodam cubiculo habet ejusdem Sancti fla- tuum seu hermannum cum inscriptione, que ipsum ibidem olim natum, ejusdemque adis ex herede patronum affimat.

22 Annum, quo primam lucem Sanctus aspe- xit, certum determinare non possumus, nec ta- men etiam ab eo multum aberrare, si vera sint nota chronologica, quas Sigebertus & Nicolaus in Vita apposuerunt. Horum prior de tempore ejus natali in Vita edenda num. 2 sic habet: Regnum autem Francorum tunc temporis regebat post Lo- tharium medianum filius ejus Dagobertus, qui regnans in Neustria, regnum Australiorum filio suo Sigiberto commiserat, & qui adhuc puero tuto- res dederat Cunibertum Coloniensem episcopum, & Majorem-domum Pipinum I, patrem sanctorum Gertrudis & Begge. Nicolaus quoque in Vita num. 5 ita ait: Eo tempore Eraclius post Focam Ro- mani fastigium adeptus erat imperii; eam verò partem regni Francorum, quæ Austria dicitur, Dagoberti regis filius Sigebertus, admodum ju- venis prudenter sub patre gubernabat per Cuni- bertum Coloniensem episcopum, & Majorem- domum Pipinum primum. Observat autem Coin- tius ad annum Christi 633, num. 2, Pipinum ab eis perperam nominari, totamque regni Au- striae administrationem fuisse Cunibertum & Adelgizum, vel Adalghizum ducem, qui vi- ces Pippini Majoris-domus expleret. Adelgizum ducem cum Cuniberto juniori regi tutorum etiam attribuit idem Sigebertus in Vita ejusdem S. Sige- bertii tom. 1 Februarii pag. 228, cap. 3; verum hac quæstio ad propositum nostrum non facit.

V v v 23 Se-

ex parenti-
bus illustri-
bus & piis,

E
Apro &
Herisplinde.

F

AUCTORE

C. S.
inter annos
633 & 638.

23 Secundum huc S. Lamberti nativitas inter annos Christi 633 & 638 reponenda est. Anno quippe 633 ex sententia jam recepta S. Sigebertus cum predictis tutoribus regno Austrasia a patre donatus est; anno vero 633 idem Dagobertus obiit: constatque, annos, qui inter utramque epocham effluxerunt, cum Mauricii imperio concurresse. Hinc Cointius S. Lamberti ortum ad annum Christi 636 referendum censuit, Hisce, inquietus, temporibus natus est S. Lambertus. Porro ut manifestum est, ex productis Sigeberti & Nicolai verbis certum annum excudi non posse, ita unum ex iis, qui inter Sigeberti apud Austrasias regni initium, Dagobertique mortem intercesserunt, Sancto nostro natalem suisse, facile credidero; quia in hac sententia Sanctus idoneus ad episcopatum statim fuerit, dum ad eum anno 669 vel sequenti promotus est, ut §. 4 dicemus; neque aliunde quid obstat, quod suadeat contrarium.

Nomen ejus
varie scri-
ptum: non
fuit baptiza-
tus

B. p. de his nominis etymo ita cecinit:

Quem tunc felices Puerum voluere parentes Landbertum dici; præsaga voce futuri Dicimus hoc factum, patriæ defensor ut esset, Lingue barbaricæ sat præsignante figura. Allusit scilicet ad voces Belgicas Land & Berd, quarum prima regionem, altera afferem significat; quasi sanctus Puer sic dictus suisset, quod patriæ sua velut contra hostes repagulum futurus esset. Nunc ad incerta fictitiaque progredior. Sigebertus Gemblensis in Vita num. 1 scribit, S. Lamberton à S. Remaclo baptizatum, aut certè è sacro fonte suscepit suisset. Bonis, inquit, ac religiosis parentibus natus, etiam per bonos & religiosos viros in Christo est renatus. Fuit siquidem Remaclii, postea episcopi Traiectensis, spiritualis in baptimate filius.

à S. Rema-
clo. In fulsa
Egidii

C.

de ejus nutri-
ce fabula

25 De baptimate hec etiam intellexit Egidius Aurea-Vallis in Additionibus ad Anselmum cap. 5, ubi ait: Qui (pater ejus) ... Puerum ex ingenia uxore Hyppinde habuit, illumque ad baptizandum Viro Dei Remaclo tradidit, ejusque in baptimate spiritualis existens pater, nomen Lamberton ei imposuit. Hec ipsi; sed ne probabiliter quidem. Sanctus enim Remaclius eo annorum spatio, intra quod Lamberton secundum ipsum Sigeberti dicta probabilius natum esse diximus, in Neustria adhuc agebat, nec nisi post in Austrasiam evocatus est, ut patet ex Commentario prævio ad ejusdem Vitam tom. 1 Septembri, pag. 673, §. 3. Multò minus persuaderi mihi patiar insulam fabulam, quam idem Egidius ibidem refert in hunc modum: Dicitur etiam, quod eadem (Sancti) nutrix vocabatur Lina nomine, & quod nata fuisset cæca, filia cuiusdam viduæ nobilis Francorum genere.

26 Quæ monita fuit visione angelica, ut ad domum comitis Apri in Trajecto accederet, quia de sua uxore Herysplende filium eodem tempore esset habiturus, quem cum suscepisset, & suas mammillas virgineas fuxisset, ex ipso lacte virginio defluenti suos oculos perungeret, & lumen suorum oculorum, sicut Montanus monachus in ortu B. Remigii de lacte Ciliniæ anus decrepitæ, recipere. Quòd cum virgo Linæ pervenisset, & ut edocta erat, implisset, statim lumen suorum oculorum recepit, & deinceps infantem Lamberton suo lacte virginio nutrire meruit. Quis sine

stomacho ferat hujusmodi fabulatoris ineptias, quibus nutritiem virginem sancto Pueru non erubuit comparare, scilicet ut hunc pro castitate casum esse melius persuaderet. De S. Remigio Remensi episcopo agendum erit ad diem 1 Octobris: consuli interim potest tomus 1 Maii, pag. 25 & 26, ubi de sancto illo Montano abdum est. Verum ex isto Montani facto pigmentum suum persuadere frustra nititur Egidius, cum Montanus oblitus oculis late Ciliniæ, vetula quidem, sed tamen matris S. Remigii, quem ipsa lactabat, visum recepisse dicitur; Egidius autem longè alia fingat.

27 Fiseno tamen placuit tam in Historia, quam rejicitur.

D

in Floribus ecclesie Leodiensis fabulam istam sine censura referre. Magis etiam miror, illam S. Lamberti nutritiem a quodam anonymo seculi xv apud Chapeavillum tom. 3, pag. 225 sanctam virginem Madalbertam dici, dum ibidem in Historia solemnis ostensionis reliquiarum Leodiensem ait: Pro quarta vice (ostensum fuit) feretrum S. Magdalbertæ virginis, nutritis & gubernatricis S. Lamberti in pueritia sua &c. Hujus callissime virginis Acta illustrata habes in Opero nostro ad diem vii Septembri; sed tam procul abest, ut in hisce simile quid occurrat, ut potius ex iisdem contrarium evincatur. Ex hisce collige, quantum fidei mereatur aliud prodigium, quod idem Egidius de S. Lamberto, dum ejusdem nutritis cura infantulus commissus esset, contigisse ibidem memorat verbis, que subdo. Deus autem omnipotens, ait Egidius, qui linguas infantium facit disertas, cui nihil est impossibile, ipse Lamberti infantiam pio & miro insignivit miraculo; qualis quoque vel quantus erga matres debeat esse filiorum affectus, per eum patenter exprimit.

de sancto In-
fanterie prodi-
gio & loquen-
te

28 Cum diebus jejuniorum mater pueri Lamberti ex more vellet loca Sanctorum circuire, quam humilius potuit, nutritem Infantis, sibi & suis familiarem, in secreto monuit; & ut panem subcinericum diei congruentem in redditu suo pararet, indixit; superaddens, ut erga Infantem adhuc in cunis vagientem lege nutritis pervigilaret. Ad manifestandum igitur imposterum B. Lamberti sanctitatem & nutriti præceptum dominæ obliviscendo neglexit, & domina, orationibus explatis, redditum maturavit. In ipso ergo redditu articulo Infans, cui ætas usum loquendi penitus negabat, ad nutritem in hæc verba dixit: Mater mea, o pia nutrita, jam ferè pulsat ad ostium; vide, si ex ejus jussu paratum habes panem subcinericum. Nutrix igitur, quia præter se & Infantem cuncti aberant, quis esset, qui ita loqueretur, mirari & circumspicere coepit; cum ecce Infans eadem ingeminando verba, ad nutritem aperte loqui coepit.

antiquiori-
bus biogra-
pis ignota.

29 Mox ergo domina adveniente, nutrita stufa ex miraculo, se ream ex suo neglectu apud dominam reddidit, & quomodo Infans aperitis verbis eam de præparando pane admonuisse, veraciter aperuit. Divina potentia, quæ ob notam incredulitatis erga cælestem nuncium os Zachariæ ad tempus clausit, ipsa simili ordine os infants Lamberti mirifice aperuit ante tempus, qui exemplo filii ejus Joannis, principis adulterium suo loco erat reprehensurus, & inde palmarum martyrii adepturus. Haecenius Egidius, ad cuius dicta sic præfatur Fisenus lib. 3 Hist., num. 14: Dabit, quam voluerit, fidem lector. Facti una testis est puella. Ego vero etiæ divina Omnipotentia nihil omnino impossibile esse agnoscam, prodigium istud reipsa contigisse non facile credam; non quod facti una testis puella sit, sed quod omnibus

an-

A antiquioribus biographis de eodem silentibus, solus Egidius, qui nutricem illam virginem insulte commentus est, minimè idoneus sit ad illud persuadendum.

§ III. Sancti Pueri educatio : an sub S. Landoaldo ? Ejusdem institutio sub S. Theodardo : hujus corpus ab illo Legiam allatum.

Sanctus Puer instruitur ; an à S. Landoaldo,

B

cum quo fontem elicuisse

C

Opus prunas ardenties in veste illæsa

R Eligios. Sancti parentes sedulo curasse, ut magna spei Puer humanis aequæ ac divinis litteris & preceptis pro sui generis claritudine excoletetur, Godeschalcus & Stephanus diserte docent in Vita. Horum primus num. 2 sic habet : Cùm vidisset pater ejus tantam industriam Filii, & à cunctis dilectum, exsultabat & gratias agebat Deo, lætabatur in gaudio pro eo, quod decoratam videbat Prolem. A prima fere ætate tradidit eum ad viros sapientes & historicos sacris litteris edendum. Ille verò cum magno studio officio usus assiduo adhæsit, & velociter ipsum consummavit. Similia habet, ut dixi, Stephanus, quo etiam teste, adhuc puer instructus... divinis dogmatibus, & ubertim vigoratus monasticis sanctionibus fuit; sed neuter eorum preceptores illos nominat. Unum tamen ex illis fuisse S. Landoaldum archipresbyterum, primus, quem quidem viderim, tradidit Nodgerus, seculi x & xi episcopus Leodiensis; vel qui ejus jussu scriptis ejusdem S. Landoaldi Vitam, apud nos ad diem xix Martii editam. In hac enim non modo de pia S. Lamberti per Landoaldum institutione fit mentio, verum etiam duo insignia miracula referuntur, quæ sanctum Discipulum non parum commendant.

31 Refertur, inquit ibidem biographus cap. i, idem B. Landoaldus specialem patronum nostrum, sanctum scilicet Lambertum, primâ pueritâ nutritissime, propter quod & illustris vir Aper, ejusdem Pueri pater, prædium vocabulo Wintershovum, super Archa fluvium positum, eidem ad inhabitandum, & ecclesiam construendam, perpetuo jure concessit, & eundem Puerum divinis dogmatibus imbuendum cum eo manere constituit. Ubi dum artifices operi insistunt, & aquam, utpote de paludibus turbidam, fastidiunt; B. Landoaldus cum puerō Lamberto, invocato Christi nomine, cum crucis protensione fontem limpidissimum baculi impressione omnium usibus fecit ebullire, qui fidem dictis præbet usque hodie. Alio item tempore cùm uiri necessario ignis deesse videretur, accitus à sancto viro Puer, ignem inferre jubetur. Cœpit idem imperio reniti, & cur statim jubenti non satisfecerit, palam fateri. Vas, inquit, domine, quo ignis opportune importetur, deesse vides; & quo hunc modo inferri jubes? Promptus quidem tibi obtemperare mihi est animus; sed ut votis tuis contrarie videar, ipse vasis cogit defectus.

32 At pius pater, ubi hesitantis Pueri animum perfensit; Placetne, inquit, fili, paternæ jussioni moram fieri, cùm eâ, quâ tegeris, veste ignis fatis commode queat inferri? Quâ Puer motus increpatione, cùm præterea obedientiae exemplo cogeretur, imperio patris sanè obtemperat, paullisque progressus, ignem requirere properat.

Septembbris Tomus V.

Quo tandem invento, nihil adesse videns, quo cum opportuniū ferret, gremium prunis ardentes laxat, easque nihil cunctatus, infrà collat, & ita veste illæsa ad patrem usque deportat. Tunc vir sanctus novitatem miraculi secum altius considerare, felicisque Pueri meritum perfectorum etiam non dubitat virtutibus comparare; quo quidem ardens elementum naturam suam vel ostendere timuit, vel omnino coactum est occultare. At ubi ad populares aures recens adhuc miraculum accessit, tum omnium ore Puer extollitur, tum etiam res divinitus gesta cum obedientis merito jubentis imperio adscribitur. Itaque ex utriusque sanctitate virtus eadem acta creditur. Operabatur & alia multa per eorum meritum illuc Christus miracula, quorum rumore Childericus rex, tunc sedem habens apud Trajectum, tañus compunctione, sumptus necessarios mittebat ei quotidie. Hactenus ille S. Landoaldi biographus.

33 Eudem deinde secuti fuere Siegeberthus Gemblacensis in Vita S. Lamberti, Nicolans canonicus, & Egidius. Inquirendum itaque est, quantum isthac fidei mereantur. Nodgerus, vel ejus

nomine biographus Harigerus, in eadem Vita S. Landoaldi loco citato, cap. 2, unde sua haeserit, his verbis indicavit: Huic repositioni (co:porum SS. Landoaldi & sociorum, à S. Floreberto Leodiensi episcopo factæ) interfuit quidam Frangerus, homo nostra ætate senissimus, qui & ante infestationem paganorum novem annis villæ ejusdem (Wentershovi) extiterat procurator & villicus: Hildebrandus quoque presbyter, quem propria manu ante paucos annos tumulavit Sarabertus æquè presbyter, hujus notitiae relator fidelissimus, qui & hæc, quæ præmisimus, ab eodem Frangero commemorabat, multis attestantibus, se audisse, & libellum de vita eorum pariter vidisse, (quem quia antiquaria manu commemorat scriptum, & à stillicidio ceræ penè infusum, lectorem ejus non ignoramus fuisse perrarum;) at verò, quæ hactenus paucis perstrinximus verbis, illinc se delibâsse, nuperrimè verò incursione Hungarorum (post medium seculi x) propter incuriam custodum cum aliis rebus eundem libellum deflagrâsse.

34 Ex hisce habemus, exstitisse quondam alteram SS. Landoaldi, sociorumque ejus Vitam, que non satis Nodgero Harigeroque multò antiquiore, quippe certum esse,

qua sub medium seculi x antiquaria manu scripta legebatur, ex qua Sarabertus presbyter suas memorias concinnavit, quas Nodgerus vel Harigerus in Vita conscribenda secutus est. Restat igitur, ut videamus, an ista S. Lamberti à Landoaldo institutio cetera chronologia non repugnet. S. Landoaldum anno Christi 651, à S. Martino I Papa S. Amando socium adjutoremque datum, in Belgium venisse probavit Henschenius noster in Commentario previo ad Vitam ejusdem S. Amandi die vi Februarii, § 12. Juxta dicta supra num.

22 & seq. S. Lambertus tum annum etatis 15 circa

agebat, aut etiam jam exceperat adeoque

in prima pueritia, ut in S. Landoaldi Vita dicitur, ab eo institui non potuit. Idem hoc ex tem-

pore suscepit ab eo episcopatus confirmatur: nam

cum S. Theodardo anno 669 occiso successerit,

debuit anno 651 primam pueritiam dñnum ex-

cessisse, nisi eundem admodum juvenem illâ sacrâ

insulâ donatum fuisse, sine solidâ fundamento di-

cere velimus.

35 Si pueritiam latius accipere velimus pro a-

dolescentia, evanescet quidem proposita difficultas, tate ab anti-

sed id parum conforme videbitur dictis Godeschalci quoribus af-

Vvv 2 ci, ferta,

DE S. LAMBERTO SEU LANDEBERTO,

AUCTORE
C. S.

524 *ci, qui in Vita num. 2 & 3 afferit, S. Lambertum adhuc puerum à magistris suis ad domum paternam rediisse, ibidemque pueritia annos excessisse, ac tandem jam adolescentem S. Theodardis disciplina traditum esse. Cùm autem imbutus fuisse, inquit ibidem, à prudentissimis viris, reveritus est ad domum patris sui. Pueritiae vero annos excedens, ævum adolescentiae cum industria sene-ctutis gerebat... Eodem tempore oppido Trajectense cathedralis pontificali præsidebat summus pontifex Theodoardus divinæ dispensatione pro-videntiae. Protinus pater ejus commendavit eum jam supradicto antistiti, divinis dogmatibus & monasticis disciplinis in aula regia erudiendum. Erat enim adolescentis sapiens &c. Simillima habet Stephanus, à quo dicerè vocatione Puer bona indolis, dum ad patrem rediit, & memorabilis adolescens, quando S. Theodardo est commissus.*

*& tempore
aditi episco-patus obser-vatur.*

B

36 Verèm & hos quoque mitius interpretari o-portet, tum quid parum verisimile videatur, San-ctum ante exactos pueritiae annos è magistrorum disciplina domum revocatum fuisse; tum ne idem ille circa annum 670 in episcopatum S. Theodardo successisse dicatur, cui à sex vel septem circi-tèr ante annis vix ephebus, instituendus traditus fuerat. Procedimus hinc in communiori eruditorum sententia, ex qua S. Remaclus, S. Theodardi proximus successor, non ante annum 660 episcopatum abdicavit. Si vero id ante Sigeberti regis mortem, qua non serias, quā Kalendis Februarii anni 656 contigisse nunc passim creditur, re ipsa præstiterit, (ut Limpenus ad diem x Septembri in S. Theodardo, § 3 dubitavit) minor erit in Godeschalci Stephanique dictis difficultas: quia sic aliquot annos citius in S. Theodardi disciplinam potuit transire. Ex hisce omnibus statue, qua de Sancti institutio-ne sub Landoaldo recensuimus, ut minimum ma-xime dubia fidei esse, nec posse Nodgeri Harige-rique autoritatem nos certos reddere, præsertim cùm in eadem Vita etiam alii errores historici o-currant, velut dum Traiectensis episcopatus post abdicationem S. Remaclii novem annis vacasse dici-tur; cùm tamen constet, Remaclo abdicanti Theodardum mox successisse, ut alibi in Opere nostro ostensum est.

*Traditur S.
Theodardo
episcopo*

C

37 Diximus suprà, S. Lambertum, postquam optimis magistris usus, humanis divinisque præcepitis egregie imbutus esset, ad domum paternam rediisse, in eaque commoratum esse, donec S. Theodardo, circa annum 661 ad episcopatum Traje-ctensem electo, à pio patre traditus est, divinis dogmatibus & monasticis disciplinis in aula regia erudiendus, ut ait Godeschalcus. Dubitari merito potest, qua ratione S. Lambertus monasticis disciplinis in aula regia erudiendus hic dicatur. Hinc ad ea verba Mabillonius Sec. 3 Benedictino, part. I, pag. 70 sequentia annotavit: Hic aulæ regiæ nomine ædem episcopalem interpretor. Neque enim verisimile est, Theodoardum, virum sanctum, assidue in aula regis versatum fuisse. Ni-si forte quis dicat, Landebertum quidem com-mendatum Theodoardo, qui eum divinis dogma-tibus & monasticis disciplinis in aula regia per ab-batem monachosque palatinos erudiri curaverit. At mibi utraque interpretatio displaceat: prima quidem, tum quia insolita ea vocis aulæ regiæ pro episcopali domo est usurpatio, tum quia Godeschal-cus ipse verbis mox recitandis utrasque edes satis distingue videtur. Secunda vero interpretatio Godeschalco etiam minus conformis est, qui Sancto Theodardum ipsum, non alios, magistrum affi-gnat, ut legenti manifestum erit.

38 *Malo itaque Godeschalcum unâ adjetâ vo-culâ & sic exponere, ut velit S. Lambertum Theo-dardo traditum fuisse; ut illé ab hoc tam mon-a-sticis disciplinis (monachus enim is fuerat) in do-mo episcopali, quād etiam rebus in aula regis trajectandis instrueretur. Ut ita sentiam suadet i-pse contextus, in quo mox sequitur: Erat enim adolescentis sapiens, aspectu amabilis, colloquio affabilis; recta conversatione tam cùm pontifice, quād & in domo regia militare coepit, ita ut om-nibus hominibus esset conformis. Quamquam autem Chiladericus II, de cuius aula hic agitur, & ceteri Austrasia reges, sedem suam Metis po-tissimum haberent, is tamen Traiecti frequenter commoratus fuit, prout Henschenius tam ex di-iplomatibus ibidem ab eo datis, quād ex Vita S. Landoaldi obseruavit in Annotatis ad eamdem cap. 2, lit. b; consentitque Coïntius tom. 3 Annal. ad annum Christi 667 num. 33. Nec video Theod-ardi sanctimonia obesse, si is pro ecclesia sua regni-que negotiis, & officiis causâ in regis sui adhuc penè pueri aula Traiectensi frequenter versatus sit, quod & ab aliis sanctis episcopis justis de causis facilitatum esse constat.*

D
erudiendus
in studiis
monasticis

39 Eodem, quo nos, modo Godeschalcum in-tellexit Sigebertus Gemblacensis in Vita num. 7 di-cens: Commendatur etiam huic (Theodardo) Lanbertus à suo patre, ut ad ejus exemplar erudiatur, qui in ecclesia & in curia multum videbatur suscipiens. Constat porro S. Theodardum sub S. Remacli disciplina monachum egisse, antequam episcopatu initiatus est, ideoque potuit sanctum di-scipulum suum Lambertum monasticis preceptis imbuere & exercere, quantum episcopale munus vivendique ratio permittebat. Stephanus ramen de monasticis disciplinis nil memorans, tanum ait: Huic (S. Theodardo) memorabilis adolescentis Lambertus, nobilitate cluentissimus, formâ cor-poris elegantissimus, commendatur in aula regia educandus; ut velut pretiosus lapis multiplicibus poliretur argumentis, & competens fieret cœlestibus ornamenti. Credimus igitur, S. Lambertum tum monachum nequaquam fuisse, licet eorumdem vi-tam unâ cum sancto magistro suo Theodardo, quan-tum per ecclesiastica negotia licebat, imitaretur. Quos autem sub tanto viro progressus fecerit, ejusdem sanctitas & episcopales aquæ ac monastica vir-tutes postmodum probaverunt.

E
& cum eo
regiam fre-
quentat.

40 Occiso ab impiis apud Nemetes circa an-num Christi 668 vel 669 S. Theodardo, ut ad diem x hujus mensis Septembri probatum est, ibi-demque honorifice sepulto, S. Lambertus, quod de dilectissimo magistro suo in terris supererat, sa-cro corpore se suosque privari iniquum ratus, eò advolavit, & post primos irritos conatus tandem impletum in villa Legia depositum. Silent quidem de hoc argomento Godeschalcus, Stephanus & poëta anonymous; sed preter ceteros, qui post illos de Sancto nostro scripsere, tractant illud etiam S. Theodardi biographi, quorum lucubrationes editas ha-bes ad mox dictum diem Septembri. Inter hos pri-mo loco editus anonymous perverstus cap. 2, num. 16 & seqq. sic habet. His itaque gestis, rumor sta-re loco nefciens, viresque cundo acquirens, ad B. Lamberti, ut liquet, postmodum in episcopio subrogati, notitiam pervenit; occisum scilicet an-pud Nemetes in Germania Theodardum, ibidemque sepultum miraculis fulisse. Qui almus Vir sce-lus horrendum per suspitia longa revolvens, ge-mitus ex alto ciebat, pulchras genas jam primo flore vernantes oculorum flumine calido perrora-bat: & quis à lacrymis temperaretur, qui vul-tum

Eiusdem S.
Theodardi
apud Neme-
tes occisi cor-
pus

A tum angelicum tanto mœrore obnubilatum conspi-
ceret?

41 Ergò quamprimum se ex more eripiens,
diu desiderati magistri præsentiam felix feliciter
requisivit, quæsumum invenit. Populo refragante,
quem toto corde desideravit, minimè adipiscens,
spem conceptam sibi considerans ademptam, con-
tinuò est reversus. Nec mora datur, nec requies.
Secundò etiam, parato multo ære, felicioribus
auspiciis se appulit ad eumdem locum. Mox ve-
nerabilis Viri repentina redditio illius terræ colo-
nos oppidò sollicitos reddidit; & quasi avium ag-
mina densatis cuneis ejus præsentiam proceres re-
petebant; quorum pectora saluberrimis cibans
mandatis, placido sic ore profatur: Fratres ca-
rissimi & commilitones constantissimi, semper pa-
ti, quām facere, præstat injuriam. Corpus pa-
tris nostri Theodardi præfusis, jam altera repe-
tatione petitus, nolite negare, quem à nobis
sospite vita digressum in confinio vestro rebus hu-
manis constat exemptum. Nolite, quæso, filios
proprio privare genitore; cùm potius ex præcep-
tis divinis proficuum orbatis solatium impende-
re debeatis. Sufficiat vobis, quod vestras sanguine
terras sacravit. Jam nunc exanime reddite cor-

B

& transla-
tum sepelit

42 His dictis omnium rigor astantium flecti
cecepit ad misericordiam; neque enim ante angelici
Viri mellifluam supplicationem quisquam inflexibilis quiverat permanere: & collatâ sententiâ,
humillimè deprecantem statuunt exaudire. Hos i-
gitur Vir Deo devotus, ut eos sibi arctius devin-
ciret, & suo proposito ficeret conniventes, loc-
ulis opulentissimis, quos secum tulerat, pate-
factis, non modò argenti xenia cuique virorum
ac mulierum parvolorumque, secundum cujusque
modulum non distulit erogare; & ut de plurimis
fileamus, numquam absitit, donec virorum quem-
que, senem & adolescentem, singulorum num-
morum, prægnantes verò gemino munere sola-
retur. Denique omnipotentem Deum, qui sibi
felices tribuerat successus, gratificans, omnibus
valefaciens, secum corpus beatissimi martyris cum
hymnis & laudibus feliciter avexit.

C

43 Tum demum sui potitus efficientiâ, in vil-
la, (hodie Leodio) quam uno ex latere fluminis
(Mosa) unda alluit, ubi idem postea successit
Episcopus, cineresque proprii corporis, ex hac
luce migrando, consecravit, sancto Dei præfuli
Theodardo summo cultu libitinam elegit. Hac-
tenus auctor ille anonymous, cui consonant Sigeber-
tus tam in Vita edenda, quām Reneri nomine e-
dita, Nicolaus, Anselmus & Egidius, quorum
tamen duo primi factum referunt quidem, ante-
quam de S. Lambertii episcopatu loquuntur, sed
tamen ante eumdem ab illo initum contigisse, ex-
presè non afferunt; alii verò posteriores duo idem
illud ipsi jam episcopo, nisi foris prolepsi usi sint,
adscribunt. Inter neotericos quoque hac de re non
satis convenit: nam Cointius ad annum Christi
668, num. 13, Bartholomaeus Fisen in Historia
ecclesiæ Leodiensis lib. 4, num. 2, & Joannes Ro-
berti in Vita S. Lamberti, Gallicè versa, & in
compendium contrafacta per Alardum le Roy, cap.
5, utrumque Sancti iter ad Nemetes & translatio-
nem corporis ad initia episcopatus ejus referunt;
Fouillon verò lib. 2, Historia Leodiensis cap. 12
episcopatui premittendum censuit, & pro hac sen-
tentia stat major antiquorum auctoritas.

an post ini-
tum episco-
patum conti-
gerit.

44 Si divinare liceat, à vero forstian non ab-
errabimus, si S. Lambertum, quod in primo iti-
nere nondum episcopus frustra tentaverat, sacris

infusis autum impestrasse dicamus. Hac ratione fa-
cilius apparet, cur sancti magistri sui corpus in
villa Legia, quæ modo amplissima civitas Leodium
est, potius quām Trajecti, ubi episcoporum sedes
erat, tumulaverit; quia scilicet in ea villa pre-
dium quoddam edesque erant juris proprii epi-
scoporum Trajectensium; aderat & sacellum seu
parva ecclesia SS. Cosma & Damiani, seculo vi
à S. Monulpho ereta. Locum hunc, quia oratio-
ni sacraeque solitudini aptissimus erat, S. Lamber-
to præ ceteris dilectum fuisse ait Nicolaus in Vi-
ta; ideoque satis verisimile est, ipsum sacras
Theodardi exuvias ibi deponere voluisse, ut ad
eas, quoties libnisset, securius & quietius preci-
bus vacaret.

§ IV. Electio ejus ad episcopa- tum Traiectensem, auctaque in eo usque ad exsiliū.

E

Sancto Theodardo per martyrium, ut dixi-
mus, è vivis sublato, sanctus discipulus ejus
Lambertus cum summo cleri, plebisque atque op-
timatum studio, annuenie Childerico II Austrasia
rege, in episcopatum successit: quod cùm non diu
post ejusdem Theodardi necem contigisse dicatur,
ad annum 668 ad finem vergentem referri solet,
cujus mense Septembri die x Theodardus interse-
sus passim creditur. Verumiamen ex iis, que a-
pud nos in Commentario previo ad S. Theodardi
Acta, § 3, num. 24 observata sunt, facile po-
tuit anno primū 669 contigisse; quod ob dicen-
da, § 8 & 10 nobis preplacet. Agebat tum se-
cundum dicta de natali ejus tempore num. 22 &
seq. annum etatis sua circiter 32; neque enim
Ægidio Aurea-Vallis assentiri possumus sine ullo
teste afferenti, ipsum anno etatis suæ vigesimo
primo episcopatum iniisse. Hac tamen Ægidii
opinio etiam placuit Fiseno lib. 4 Historia ec-
clesiæ Leodiensis, num. 1, eamque Bucherius in
Chronico episcoporum Traiectensium ad annum
Christi 635 & 656 dubiè admisit. At Hensche-
nius tom. I Februarii in S. Amando pag. 834
num. 91, & Cointius ad annum Christi 636,
num. 9, quibus Fouillonus lib. 3 Hist. Leod.,
cap. 1 proximè accedit, eamdem rectius reje-
runt.

45 Forstian Ægidius in hanc opinionem ivit, & ob viru-
quia S. Lambertum circa annum 638 natum esse tes Childeri-
ex Nicolao deduxerat, à quo anno usque ad 659, co II charus
cui secundum Chronica, ut ait, S. Theodardi est:
martyrium affixit, anni viginti & unus nume-
rantur. Quid sanctus Episcopus primis prefulatus
usque ad exsiliū suum annis egerit, non expli-
cant Godeschalcus & Stephanus, nisi quod eum
munere suo egregiè funeris dicant, & apud
regem Childericum auctoritate & confilio multum
valuisse; qua de re anonymous poëta sic etiam ce-
cinit:

Sed cùm jam dicta præful Tedardus ab urbe
Decessit, stimulis terebratus mortis iniquæ,
Orabant proceres constanter & ordo mino-
rum,
Ut sibi Landbertum meruissent sumere san-
ctum
Pastorem, dignos Domini qui pasceret a-
gnos.
Pontificalis eum quia susceptura nitebat

AUCTORE
C. S.

Cathedra , divino coepit splendere coturno.
Annuit his votis sublimis iussio regis :
Landbertum sanctum repetitum terque quater-
que
Gloria pontificis simul & cathedra recepit.
Quem rex præ reliquis , ut honoris munere
dignum ,
Tempore , quo vixit , carè ac veneranter a-
mavit.

*Sed non Clo-
doveo II ,
cujus diplo-
ma*

47 Nicolaus canonicus in Vita num. 15 & 17
air , eundem etiam apud Clodoveum II , Childeri-
ci patrem , summa in veneratione pretioque fuisse ,
landaque hunc in finem quoddam diploma in
ipsius gratiam ab eo datum , in quo ipsum hono-
rificis titulis exornaverit . Verba ejus subjungo :
Non immerito familiariter eo utebatur , ejusque
se orationibus commendabat , & consilio sub-
mittebat Clodoveus rex Francorum ; nec quic-
quam in dispositione regni sui videbatur ei satis
validum , quod non erat tanti Viri prudentia &
authoritate corroboratum . Quantæ autem existi-
mationis & auctoritatis B. Lambertus apud re-
gem fuerit , manifestè patet ; cum eum idem pa-
cificus rex non solum episcopum , sed & patrem
& apostolicum virum appelleret in eo privilegio ,
quod promulgavit , ipso sancto Præsule petente ,
pro immunitate & possessionibus ecclesiæ S. Mariæ
perpetuae Virginis , in cuius nomine & honore
eo tempore Trajecti vigebat post Tungris quæ-
dam dignitas pontificalis cathedralæ : quod privile-
gium usque hodie apud nos conservari dubium
non est.

*perperam
laudavit
Nicolaus.
An Theodo-
rico III ,*

48 Nicolai secutus est Fisenus lib. 4 , num.
6 , qui tamen facetus , memoratum diploma diu-
frustra à se questitum esse ; Id verò , inquiens ,
lectori dedissemus , si magno conquistatum stu-
dio usquam potuissems invenire . Nicolao pa-
riter creditit Fouillonus ; at de privilegio illo à se
reperto non meminit . Nec magis invenit illud
Chapeavillus , qui ista Nicolai dicta sine ulla an-
nataione prateriit . Sed & frustra sane quafuit
Fisenus , cùm Clodoveus II juxta receptam chro-
nologiam anno 655 vel 656 mortuus , S. Lam-
berto , anno 669 vel 670 ad episcopatum pri-
mum elevato , istud dare non potuerit . Quam ob
rem , si Nicolao credere velimus , aliquod hu-
jusmodi diploma in S. Lamberti gratiam à Clo-
doveo datum exstiffe , istud non Clodovei II ,
sed ejusdem nominis III fuisse oportet , qui patri
suo Theodorico III seculo VII decrepito in regnum
successit .

*ut ait Sige-
bertus ?*

49 Admitti pariter non potest , quod Sigeber-
tus Gemblacensis ait in Vita edenda num. 14 ,
sanctum videlicet Episcopum non minus Theodo-
rico in Neustria , quam Childerico in Austrasia ,
eodem tempore regnantibus , acceptum fuisse , sic
ut horum neuter sine consilio ipsius quidquam in
regnis suis decerneret . Id , inquam , admitti non
potest ; Theodoricus enim nimis exiguo tempore
cum majore-domus Ebroino regnavit in Neustria ;
neque etiam verisimile est , ipsum Austrasia Epi-
scopi consiliis pro regno suo administrando usurum
fuisse , etiam si mox è regno suo deturbatus non
fuisse . Quam ob rem , si sanctus Episcopus hujus-
modi gratia apud eundem umquam floruit , id
factum oportet , dum is postea monarchia potitus
est .

*S. Landra-
dam velasse ,
& eccliam
Belisensem*

50 Ex Sancti jam episcopi discipulis una fui-
se traditur sancta virgo Landrada , qua ab ipso
velata , Belisense puellare monasterium duobus
milliaribus à civitate Trajecto , totidemque Tun-
gris in ingressu Taxandria sive in Hasbania con-

didisse , & ejusdem ecclesiam ab eodem dedicari D
curasse dicitur . Nobilissima hujus virginis Vitam
illustratam habes apud nos ad diem VIII Julii ,
scriptam à Theodorico abbate Trudonopolitano ,
qui seculo XII paucis annis inchoato obiit . Is por-
rò num. 7 Vita , postquam narravit structam ab ea
in loco divinitus præsignato sanctissime Dei Gen-
trici ecclesiam , ad propositum nostrum sic progre-
ditur : Tunc verò Lambertum episcopum , postea
Christi martyrem futurum , evocat (S. Landra-
da) & pia communitione familiaritate , quâ se ab
initio sanctæ animæ obligaverant , novæ suæ &
ecclesiæ consecrationem , & reliquiarum impos-
itionem ex voto impetrat . Deinde ait , multas
virgines sese ipsius discipline subjecisse , subditque ;
Hac tali virginum militiâ , his gymnaſiis in bre-
vi locus adolevit , & in omnis humanitatis cre-
scens annositatem , non , ut prius , à beluis Be-
lula , sed Belisia , hoc est Bene Elysia , vocari
cepit .

51 De hinc nihil meminerunt Godeschalculus &
Stephanus : at Sigebertus & Nicolaus Theodori-
cum secuti sunt , eamque S. Lamberti consiliis ad
ista omnia usam esse affirmârunt . Tempus adi-
cati monasterii , dedicataque ecclesia non indica-
vit Theodoricus ; sed , si Sigeberto in Vita num.

*dedicasse vi-
detur circa
initia*

33 credimus , ea Francis Pippino (Heristallo)
principante , contigerunt ; qui cùm primùm an-
no 681 Major-domus Austrasia factus , S. Lam-
bertum Stabuleto , ubi inter monachos exsulabat ,
ad sedem suam reduxerit , eadem non ante pre-
cipitatum annum ex Sigeberti sententia possunt re-
poni . Verumtamen cum ex ipsius S. Landrada
Vita , qua Sigeberto præluxit , ibidem in Commen-
tario prævio num. 3 ostensum sit , illam circa
annum 620 nasci debuisse , maluimus ista ad
primos S. Lamberti episcopatus annos referre , ne
virginem , ab adolescentia asceticis exercitationi-
bus assuetam , tanto serius monasterium suum in-
choasse dicamus . Neque magna hic est Sigeberti
auctoritas ; qui cùm loco citato S. Landrada obi-
tum , curatamque à S. Lamberto sepulturam ,
qua sub Pippino contigerunt , etiam exponat , fa-
cile potuit tempora confudisse .

52 Porrò memoratam ecclesia dedicationem
Cointius ad annum christi 669 , num. 6 primis
Sancti episcopatus annis pariter innectendam cen-
suit , & scriptores Gallia Christianæ auctæ tom. 3 ,
col. 995 Belisensis parthenonis primordia ad an-
num 669 retulerunt . Ceterum de eodem mona-
strio , vulgo Munster-Bilsen nuncupato , plura in
Commentario prævio de S. Landrada § 1 reperies .
Exstat hodieque , sed in illustrium canonicarum
capitulum commutatum est . Idem Nicolaus in Vi-
ta duos alios S. Lamberti discipulos memorat ,
sanctum scilicet Hubertum , postea episcopum ,
sanctamque Odam viduam , Huberti amitam ,
quos ob Ebroini tyrannidem , ex Neustria in Au-
strasię concessisse , ait , ibidemque S. Lamberti
monitis adeo inflammatos esse , ut eorum alter san-
cto Magistro suo in episcopatum successerit , altera
apud Amanium in sancta viduitate reliquum vi-
ta exegerit . Quod ad S. Hubertum attinet , Joa-
nes Roberti libellum de Conversione ejusdem edi-
dit anno 1621 , ab anonymo conscriptum , in quo
idem ille è Neustria in Austrasię adventus ,
& institutio sub S. Lamberto adstruitur ; sed cùm
fabulosa illa S. Huberti per Sergium I Papam
consecratio ibidem cap. 3 narretur , non potest is
magne esse auctoritatis .

53 Verumtamen eundem S. Lamberti discipu-
lum fuisse , dubitare nos non finit , alter Huber-
ti

*ac forte et
iam S. Odam
instituit .*

Ati biographus synchronus ac familiaris, à Surio editus ad diem IIII Novembris, qui de eodem ad episcopatum jam electo hæc ait: Juvabatur namque præfatus Domini famulus non modò Christi exemplis, sed & Prædecessoris sui nupermissim institutis. Id ipsum adhuc clarus disertisque verbis docet Godeschalcus in Vita S. Lamberti num. 29 dicens: Sanctus autem Hucbertus, qui quondam Landeberti discipulus fuit &c. S. Odam Huberto Neustriae deserenti comitem fuisse prædictus Conversonis auctor cap. 1 scribit his verbis: Adhærebatque illi, quasi comes individua, amita sua Oda, quæ extitit Boggis Aquitanorum ducis recentes defuncti vidua. In diœcesi Leodiensi colitur die XXIV Octobris Officio semiduplici, in cuius lectionibus ad secundum Nocturnum similiter dicuntur, defuncto viro suo Bogo Aquitanorum duce, in Austrasia partes venisse, & una cum Huberto S. Lamberti monitis incitata, sanctioris vi-

te genus arripuisse. Multum quoque ibidem laudatur à xenodochiis & ecclesiis erectis, piaque in pauperes & ecclesiæ ministros munificentia, praesertim Amanii prope Hoyum in diœcesi Leodiensi, ubi, ut diximus, vitam sanctissimè finivit & colitur: que omnia, uiri & tempus rerum gestarum, ad diem XXIV Octobris examinanda relinquo.

AUCTORE
C. S.
Potuit tamen
dedicationi
ecclesiastarum

B
*Non inter-
fuit transla-
tioni S. Ve-
dasti,*

54 Sigebertus in Chronico, vel potius interpolator ejus, per Miraeum edito, ad annum Christi 658 scribit, S. Lambertum nostrum inter ceteros episcopos translationi corporis S. Vedasti per S. Aubertum facta intersuisse, quando S. Audomarus, qui pariter aderat, oculorum lumen, quo orbatus erat, recepit, eoque denuò privari impetravit. Hinc S. Lamberti in præfata translatione presentiam Massaus in Chronico lib. 13, Miraeus in Originibus Benedictinis, cap. 5, Locrinus in Chronico Belgico ad annum 687, Malbrancus lib. 4, cap. 1 de Morinis, Fisenus & Foullonus jam alias laudati, velut indubiam tradiderunt. Translationem hanc Henschenius ad diem VI Februarii in S. Vedasto pag. 787, num. 22 anno Christi 667 illigavit, à quo non multum differnit Coïntius, qui eamdem ad annum 666 retulit, circa quem eam contigisse etiam censuit Mabilionius. Henschenii sententia tamquam vero proxima ad diem IX Septembri in Audomaro pag. 390 denuò admissa est; sic tamen, ut uno altero anno serius aut citius dicta translatione fieri potuerit.

57 Sancti Vindiciani Vitam à Francisco Darmier abbate Montis-Eligiensi conscriptam edidit Henschenius ad diem XI Martii, in cuius capite 2, num. XI simillima de ejusdem templi dedicatione narrantur. Ipse Henschenius in Commentario præcio initium episcopatus ejusdem Vindiciani anno 676 innexuit ob suam de annis regni Theodorici sententiam, quam deinde in Exegesi preliminari ante tomum III Aprilis num. 18 corredit, monuitque idem illud initium ab anno Christi 670 repetendum esse. Coïntius verò annum 669 assignat, quod exiguum discrimen ad presentem controversiam nil facit; cum in utriusque sententia S. Lambertus memorata dedicacioni interesse potuerit, antequam circa annum 674 è sua sede pelleretur. Quo autem anno ea dedicatio facta fuerit, ignoratur. Verum dum Amalfridus monasterium illud anno 684 S. Bertino donavit, jam præerat ibi sanctimonialibus Auriana ejusdem Amalfridi filia, & verisimiliter aliquot annis jam præsuerat, adeoque & templum ibidem fuerat conditum. Hinc facile fieri potest, ut landata dedicatio ante S. Lamberti exstium contigerit.

**Hunicur-
tensis**

O Atreba-
tensis S. Ve-
dasti adju-
sc.

C

*ut afferuit
interpolator
Sigeberti.*

55 Nam verò ex supra dictis S. Lambertus non nisi anno 669, vel 670, episcopatu initiatus est, adeoque secundum Henschenii, Coïntii & Mabilionii sententiam non potuit S. Vedasti translationi interessere. Sed & ipsum eidem omnino non intersuisse, suadet trium præcipuorum de eadem translatione scriptorum silentium; anonymi scilicet monachi Vedasti, Alcuini & Fulberti, quorum lucubrationes Henschenius ad citatum diem Februarii recensuit, quique, ut recte observavit Coïntius, omnes de S. Audomaro, nullus de S. Lamberto, in iis meminerunt. Nihil quoque de hoc argumento apud S. Lamberti antiquos biographos legere est, ne apud Sigebertum quidem: unde utcumque confirmari potest Miræi sententia, Sigeberti scilicet interpolatori tribuenda esse, que de eadem translatione in laudato Chronico leguntur. Henschenii suspicionem, unde in hunc errorem interpolator ille inductus esse videri possit, mox memorabimus.

56 Is in Vedasto num. 27 Commentarii prævii opinatus est, S. Lambertum episcopum alteri

58 Porrò ex relatis Balderici verbis suspicatus est Henschenius, S. Lambertum nostrum, ut ad Hunicurtensem, ita & ad Atrebatensem S. Vedasti ecclesiam, quam S. Vindicianus absolvit, dedicandam ab hoc eodem evocatum fuisse. Cùmque in hac posteriori dedicatione corpus S. Vedasti denuò elevatum fuerit, hinc ipse factum censuit, ut S. Lamberton priori translationi sub S. Auberto, Vindiciani proximo decessore adstitisse ab aliis creditus sit: quam quidem suspicionem ibidem confirmat, observans, priorem translationem, qua in Aquincinio & Orteliano Ms. Chronico Sigeberti S. Auberto recte tribuitur, in Gemblacensi ac Lipsiano tribui Vindiciano. Verum hoc Henschenii suspicio vel conjectura tantum est, ex qua nihil certi statui potest, eoque minus potest, quod annus etiam postrema dedicationis aliunde non innoverit.

F

§ V. Sancti Episcopi è sede sua expulsio , intruso Faramundo : secessus Stabuleum , & illustre obedientiae & tolerantiæ exemplum.

*Cæso Childe-
rico, Sanctus
è sede sua
pellitur ,*

INterea dum sanctus Episcopus gregi suo sedulò invigilaret, cæso Childerico rege, immutata est regni facies, ipseque è sede sua pulsus, inter monachos Stabulei septennio exsulavit, ut omnes ejusdem biographi testantur. Inter hos Godeschalcus num. 5 & seq. sic ait: Igitur cum imperfectus fuisset ab impiis gloriosus rex Childeericus, tunc invidus omnium bonorum diabolus festinus insurrexit contra beatum Virum, cum adversariis sævissimis iniqua & falsa consilia machinantibus, ut eum de sede pontificali dejicerent. Ita autem prævaluuit iniquitas eorum, ut deponerent eum de sede sua sine causa; & privatus est honore suo absque culpa. Post hæc Faramundum in cathedram illius constituerunt. Electus autem Dei Landebertus pontifex perrexit ad monasterium, quod vocatur Stabalaus &c. Similiter Stephanus Godeschalco inhærens: Commovit (diabolus) odia, excitavit jurgia, turbavit ecclesie pacem, posuit firmamentum regni formidinem. Rabie crudelitatis adeo corda hominum accedit, ut non viderent cælum, neque recordarentur Dei judiciorum. Hoc itaque veneno per membra diaboli graviter disperso, princeps regni interficitur, videlicet Childeericus rex gloriósus.

*eique Fara-
mundus*
** fortis cele-
bris*

60 Mox etenim invidiae pondus & odium aduersus Dei famulum commovit Lantbertum. Hinc hostili rabie magis ac magis grassante, & invidia diaboli nequiter exardescente, Lantbertus sacerdos Christi inclitus debiti honoris privaturn dignitatibus, ac de pontificali cathedra vir cælebs * ejicitur sine causa. Pro nefas! Regalis interiit sublimitas, pravorum prævaluuit iniquitas, sacerdotalis confusa est sanctitas, justitiae profanata est æquitas! Heu! cogor scriptis depromere rem veritatis. Tunc suggestum Trejectensis ecclesiæ latro Faramundus invasit ineptè! &c. Hisce addo & anonymum poëtam, Stephano synchromum, qui de eodem argumento cap. 7 ita ecclinit:

Sed postquam tetigit mundanæ debita carni Rex, tuic primorum rabies exire coëgit Pontificem sanctum, propria de sede repulsum.

Qui quanto populis præsens in tempore mansit,

Lumina doctrinæ quia furva per avia fudit, Præcinctus lumbos, manibus gestare lucernas Ardentis studuit, cælestia semina misit; Dans exempla bonis, seriens & prava mæcheris.

61 Ille domum propriam præclaræ luminis instar*

Lumine lustrabat: sed non conventio lucis Esse potest tenebris; ideo mundana volentes Ejecere Sacrum, ne possit pellere pravum. Hoc qui patrârunt, Faramundum nomine quemdam

Arripiunt, & eum jam dicti in sede reponunt

*inique sub-
stituitur.
* I. lucis ad
instar*

Præfuis almifici, quò, Sancte, beator ef- fes: Nam Dominus Christus magis hos ait esse beatos. Propter justitiam quos dat dejectio passos. Præfui enim tunc cœnobium, quod nomine dicunt Stabolaum, subiens, monachorum dogmata duxit Annos per septem.

*Hactenus illi, nullum certum turbati regni, san-
ctique Præfuis exsilio auctorem indicantes, quem
Ebroïnum fuisse Siegerbertus ac Nicolaus recte af-
firmant. Ebroïnus majoratu domus regia, quem
sub Clothario III in Neustria Burgundiaque ges-
serat, succedente in regnum fratris sui Theodo-
rico, etiam fungebatur: verum Francos Burgun-
dionesque, quibus exosus erat, mox ita offendit,
ut hi post paucos regni Theodorici menses
evocatum ex Austrasia, ubi regnabat, Childe-
ricum sibi regem preficerent, tonis Theodorico &
Ebroïno, & horum primo in S. Dionysii prope
Parisios, altero in Luxoviense monasterium detrusis.*

E 62 Childerico deinde ante expletum in Neu-
stria regno quadriennium occiso, Theodoricus è monasterio dimissus, pristino regno suo restitutus est. Ebroïnus vero & ipse quoque Luxorio egres-
sus, multos ex Austrasiis, sibi conciliavit, ac primò quidem Clodoveum quemdam, quem Clo-
tharii III filium mentiebatur, in partem regni Austrasiae evexit; deinde autem desertis ejusdem partibus, initaque cum Theodorico pace, majo-
ratum domus apud eumdem obtinuit; prout apud Coïntium, Pagium, aliasque rerum Francicarum scriptores pluribus videre est. Porrò Ebroïnus in-
ter cetera, de quibus accusatur, sceleris, nihil prius habuit, quam ad firmandam potentiam suam viros magnos sanctosque, à quibus se olim lasum opinabatur, quosque tyrannidi sua minime affen-
suros noverat, loco suo dejicere & in exsilio ab-
legare. Ex hisce S. Leodegarium, Augustodunen-
sem episcopum, fidem, quam Theodorico dede-
rat, fallere & ad pseudo-Chlodovei partes transi-
re recusantem, evulsi oculis, Augustoduno ab-
duci, fame perimendum curavit; ac deinde tam-
quam Childerici cedis reum post diros cruciatu-
capite truncari; de quibus omnibus consuli po-
test ejusdem S. Leodegarii Vita apud Mabillonum
Seculo 2 edita, & ab auctore aequali conscripta.

F 63 Inter ceteros vero viros sanctitate illustres,
quorum sacerdotalem constantiam Ebroïnus vere-
batur, non postremo loco erat S. Lambertus no-
ster, quem summa quoque, quâ apud Childe-
ricum regem olim valuerat, auctoritas ipsi etiam reddebat magis exosum. Et hunc igitur è sede sua expulsum, exsulare coëgit, substituto in ejusdem locum Faramundo, Ebroïni moribus simillimo. Fa-
ctum hoc Coïntius Pagiusque ad annum 674 re-
ferunt, circa quem re ipsa referendum esse liquet ex ejusdem post septennium ab exsilio redditu, quem circa annum 682 contigisse, infra num. 83 videbi-
mus. Siegerbertus in Vita num. 18 hanc sancti Episco-
pi è sede sua expulsionem in synodo, à rege Theodorico
Ebroïni consilio convocata, factam esse scribit his ver-
bis: Consilio Ebroïni à rege Theodorico convocata
ad synodum episcoporum turbâ, qui quasi canes
muti non valebant latrare contra falsitatis testimo-
nium, alios episcopos exordinant, alios gemi-
natâ injustitiâ ordinant.

G 64 Et ne quis in regno vel ecclesia restaret,
qui pro veritatis defensione clipeum fidei auderet
erigere exemplo vel instinctu Lantberti, qui præ-
que dicitur
annis letiæs

A cæteris liberius iniustitiae adversari audebat, omnes diaboli complices insurgunt in Lambertum, veritatis amicum, & concinnatis iniustitiae causis, eum ab episcopatu deponunt. Similiter in Chro-nico ad annum Christi 685 ait: Theodoricus rex Ebroinum in gratiam recipit, ejusque consilio synodus episcoporum cogit, & in hac multos eorum ex sententia Ebroini episcopatu privat, aliquos etiam eorum irrevocabili exilio damnat. Sub tam procelloso domesticæ persecutionis tumultu Sanctus etiam Lambertus à Trajectensi amotus episcopatu, in cœnobio Stabulaus monachicæ quietis expedit portum, ibique per septem annos habitavit secum.

est coacta.

65 Sigebertum secutus Eminentissimus Baroniūs in Annalibus ad citatum annum 685, ipsius verba adoptavit: sed praterquam quod eo anno S. Lambertum sedi sua jam restitutum infrā visuri simus, nullus alius biographorum, ne Nicolaus quidem, de ea synodo meminit. Quapropter quod de Baronio Pagius ad annum 674, num. 7 exsilimavit, Sigeberto accidisse credo, ut in pseu-do-synodo, quam anonymous scriptor Vita S. Leo-degarii apud Mabillonum Seculo 2 jussu Theodorici ac Ebroini habitam ait, & in qua tam ejusdem Leodegarii inimici episcopi justo Dei iudicio plexi fure, quam S. Leodegarus iniuste damnatus, sanctum Lambertum episcopatu suo privatum fuisse crederet; quod Godeschalci Stephanique dictis minimè consonum est. Ambo enim Sancti nostri exsiliū post Childerici cedem sic referunt, ut illud non diu post hanc contigisse significent. Viriisque verba num. 59 & 60 recitavimus. At vero prædictam synodum aliquot annos serius convocatam fuisse, ex eadem S. Leodegarii Vita constat, eamque Coïntius & Pagius anno 678 alligārunt, dum S. Lambertus jam aliquot annis apud Stabulenses morabatur.

Aliorum de hoc Fara mundo,

66 Intrusum in Trajetensem scdm, Faramundum Godeschalcus, & post eum omnes appellant: Stephanus cumdem multis sceleribus onerat; sed neuer illorum, ut nec poëta anonymous, qualis fuerit ante invasum episcopatum, edicit. Primus omnium Sigebertus num. 18 Vita ipsum Coloniensem clericum fuisse afferuit: Fertur, inquiens, Coloniensis episcopus conspirasse huic pravorum factioni; qui etiam clericum ecclesiae suæ Faramundum ad episcopatum Trajetensem contra jus & fas passus est promoveri. Id ipsum iisdem verbis habet in Vita breviori, Reneri nomine edita, in qua cumdem episcopum de nefario pecunia in eam rem ius accusat. Verba ejus accipe: Fertur Coloniensis episcopus conspirasse huic pravorum factioni, zelo invidiæ ductus, & primores populi datâ pecuniâ ad odium Lamberti concitatæ, qui etiam clericum ecclesiae suæ Pharamundum ad episcopatum Trajetensem contra jus & fas passus est promoveri. Sigebertum viderat Nicolaus canonicus, neque tamen Faramundum ecclesiae Coloniensis clericum certò ausus est affirmare in Vita num. 19, ubi ait: Pharamundum quenidam, ut dicunt, Coloniensem clericum, calcata omni sacrorum canonum reverentiâ illuc obtrudendo, (Ebroinus) violenter intronizavit.

aliisque adjunctis opiniones expenduntur.

67 Hinc Gelenius de Colonia Agrippinensis magnitudine pag. 41 laudans Nicolaum, aliisque Leodienses scriptores, de Faramundo, quem inter Colonienses episcopos vigesimo primo loco recenser, sic ait: Putatur idem, qui ex clero Coloniensi intrusus in cathedram exulantis S. Lambertii fuerat. Multò tamen rectius Gallie Christiana scriptores tom. 3 col. 629 eam infamiam à Septembribus Tomus V.

Colonienſi sede amovent; cùm nec ratio temporis, nec quidquam aliud prater nomen isti opinioni saveat; nec aliunde verisimile sit, tam nefarium hominem, è sede, quam invaserat, expulsum, ad tam illustrem episcopatum ascendisse. Idcm Gen- lienius ibidem pag. 277 Annonem I illum episco-pum esse existimavit; de quo loquitur Sigeberius, suspicatusque est, eumdem in Pippini Heristalli cum Alpaide adulterium consensisse, & in S. Lambertum, pellicatum ipsum redarguentem, convocata synodo, depositionis sententiam pronun-tiâsse; quod certè à vero alienum esse, merito ob-servant laudati Gallia Christiana scriptores, col. 628 & sequenti. Perperam quoque Fisenus tam in Floribus, quam in Historia ecclesiæ Leodiensis, Aldewino crimen istud affingit, cuius episco-patus initium, in loco Gallia Christiana mox citato Coïntius ad annum 680, Sammarthani autem ad 690, id est utrique aliquot annos post Sancti ex-pulsionem, reponunt. Ego vero ob istud Sigeberii assertum, quod ipsem fibi dubium fuisse addita voce fertur, indicavit, malo nullum Colonienſum episcoporum tanti criminis suspectum habere, quam certum aliquem immerito insimulare.

68 Ejectum è sede sua sanctum Episcopum ad Stabulense diaœcis sua in Arduenna cœnobium una cum duobus seu discipulis seu famulis feso recepisse, omnes uno ore narrant ejus biographi. De hoc monasterio, quod hodiecum celebre est, vulgo Stavelo nuncupatum, ejusque conditore S. Remaclo Trajetensi pariter episcopo, pluribus a-ctum est in Opere nostro ad diem IIII Septembribus, quo hic colitur. Eumdem S. Remaclo Stabulen-sibus etiam tum præfuisse credidit Nicolaus, cùm in Vita edenda num. 32 scripserit, eum ibidem in vivis superfluisse, dum Sanctus noster post septen-nium in episcopatum suum restitutus est. Harige-rus quoque apud Chapeavillum in S. Remaclo cap.

51 Lambertum inter illius discipulos recenset; Noterus vero tom. I Septembribus, pag. 683 Lamberti in Stabulense monasterio commorationem sic recenset, ut ea sub eodem contigisse possit videri. Hinc Fisenus lib. 4 Hist. ecclesiæ Leod., num. 14, ut & in Floribus ejusdem ecclesiæ eam sententiam velut indubiam amplexus est.

69 Quidquid sit de Sancti discipulatu sub Re-maclo, ex dictis certum est, hunc, qui inter an-nos Christi 667 & 671 ad celos abiit, Stabuleto non præfuisse, dum sanctus Exsul noster eò advenit. Rectius Mabillonius tom. I Annal. Benedict. ad annum Christi 674, num. 40, Coïntius ad eundem annum, num. 12, & Gallia Christiana auðia scriptores tom. 3, col. 940 Sigolino abba-te id factum esse opinantur. E duobus exsiliis sociis unus fuit Theodoenus, ex quo Godeschalcus multa de S. Lamberto se accepisse testatur. Vitam tamen, quam Sanctus ibidem sanctissime duxit, præter u-num illustre obedientia ac tolerantia exemplum, tam ipse, quam ceteri biographi, non nisi gene-rali viriutum commemoratione perfrinxerunt, ut suo loco videre est. Attamen non ingratum fore lectori existimo, si, quæ de heroico isto faci-nore cecinit poëta anonymous, hic recensero. Ita-que sic habet.

70 Præful enim tunc cœnobium, quod no- ubi ob sonum
mine dicunt calceo edi-
Stabulaum, subiens, monachorum dogmata rum & iussus
duxit
Annos per septem; sed eosdem qualiter egit
Scripturis aliis, lector, sat scire valebis.
Nam modò parva loquor, metri ratione re-tentus,

530 DE S. LAMBERTO SEU LANDEBERTO

AUCTORE
C. S.

Pandens, simplicitas vel quæ pacientia mansit
Huic inter reliquos fraterni nominis actus.
Accidit ergo, vigil hyemali tempore noctis,
Cum solitas Domino vellet dependere laudes,
Ut surgens caperet celeri conamine foccos,
Unus & elapsus fugeret, terramque feriret,
Cujus de sonitu vexatio fratribus hæsit,
Quâ depulsa quies quosdam turbamine pressit,
Atque loci patrem talèm commovit in iram,
Ut præcepta daret, dicens: Quicumque per-

egit
Hoc opus, ille foras pergit, stans atque la-

borans
Jam crucis ad stabulum, nivis ac brumalia

tangat

Frigora, patratæ quæ sunt purgamina culpæ.
Hæc pater ignorans, sonitum quis fecerit, in-

quit.

Hoc Sacer aure trahens, per magna silentia
gressum

Fixit, & egrediens, nudis incedere plantis

Cœpit, apudque crucem gaudentí pectore

mansit,

Stanque, canensque Deo super hæc crucia-

mina carnis,

Cor, ait, attritum, quod mitis factio cingit,

Non Deus hoc spenit, sed secum lumine co-

mit.

Scilicet ut supplex Domini vestigia Christi

His imitans poenit, exemplum in corpore

ferret

Ejus, quod patitur tales in carne procellas.

71 Interea Sanctus cruciatus inditus altis

Stabat, & ad laudes cordis laxabat habenas.

Hinc angor quatit, inde rigor; nix influit

altis

Sedibus adveniens, hyemis quam cana fo-

dalisa,

Aspera mollices invisa caloribus, atque

Crudelis candor, nudis ac mitibus algors,

Cujus vestitus nullum portare calorem

Novit, & ut vestit, citius frigescit amictus.

Insuper & boreas undis dabat aspera duris

Flamina, saxosum qui jam nutriverat imbrem

Sic turbatus erat, sic densus inhorruit aëris,

Quod Sanctum Domini patientem tanta vi-

deret.

Hæc quoque Landbertus, cum jam sanctissi-

mus esset,

Dicta super paciens, psallebat famine dulci,

Ut posset Christi sollers imitator haberet.

Intendebat enim doctæ sub acumine mentis,

Quod caro non possit digno sociamine jungi

Spiritui, n̄ trita prius vapulamine duro,

Deserat illecebras pollutæ vestis iniquas.

Unde canit Paulus, nobis sat fidus amicus,

Sanguineæ carnis non est confundere sursum,

Incorruptelam nec jam corruptio carpet;

Hæc satis exponens, prius hoc, quod dixe-

rat, inquit.

72 Taliter instructus Landberti præfulis a-

ctus,

In bello fortis, ne princeps aëris hujus

Prævaleat, propriam domitabat verbere car-

nem,

Pro certo noscens, quod n̄ sit passio carni,

Agminibus caeli nulla compage ligari

Hæc valet, ut carpat paradisi gaudia veri.

Ut fratres igitur sacri solemnia ritus

Explere quidem, cupientes pellere frigus,

Tunc adeunt cellam, quâ mansio grata calo-

ris

hiemali tem-
pore in pre-
cibus perno-
dat;

Esse solet, quæruntque simul, quis frater ab-
effet,

Et quo detenus sacris non effet in ymnis *. * hymnis

Tunc ait abbati quidam de fratribus astans:

Te, pater, audivi nocte hac disponere quen-

dam, Ut crucis ad stabulum pergit dimittere cul-

pam. Tunc alias dixit: Dominus Landbertus ha-

betur Ante crucem constans, ymnis modulatur &

Nudatus plantas, & opertus tegmine duro;

Quem crudelis hyems adimet de nomine no-

fro, Ni citò subventum fuerit de more paterno.

Hæc pater advertens, cœpit cum supplice

voto Mente pavoratus, quosdam disponere fratres,

Ut subeant, ipsumque rogent ad ovile re-

verti.

73 Confestim pergunt, & ovantem pecto- stupentibus
re cernunt,

Erectis oculis, manibusque ad sydera tensis;

Te Dominum, dicunt, abbas fratresque pre-

cantur,

Hinc ut eas clemens, & eorum visibus astes:

Qui rumpendo moras, ad eorum limina ve-

nit.

Tunc pius allacrymans, illi prosternitur ab-

bas,

Atque simul fratres veniam de pectore po-

scunt:

Sancte Pater, nobis noxam de corde re-

mitte,

Ignorando quidem, quæ gessimus, acta fate-

mur.

Hæc dixerunt illi: sanctus Landbertus & illis,

Hæc vobis Dominus clemens indulget, in-

quit:

Nam Paulus dicit: Nudis & frigore tactis

Servitium Domini digno de corpore constat.

Continuò calidas ad aquarum ducitur undas,

Vestibus atque aliis indutum semper honorant,

Perque manus jam, perque pedes tunc oscula

donant,

Huncque Dei cui discipulum gaudenter ado-

rant,

Ac sic illorum pulsabant sydera voces:

Heu! nunc mi frater, quām heu, fratercule

nobis!

Nocte sub hac Dominus cur nos cœlavit, ut

effent

Cara Deo nimium nobis hæc abdita facta;

Nec sentire quidem suimus, nec cernere digni.

Ejus ut ex meritis accrescat gloria major,

Et nos denigret diro stillamine torpor,

Mansimus expertes hujus vexamine Sancti!

74 Hæc eadem etiam habent ceteri biographi, qui De illo pœ-

addunt, Sanctum, excepto aspero, quo indutus nitendi modo

erat, cilicio, cetera nudum fuisse: ex quo sanè fa-

ctio de reliquis ejusdem heroicis virtutibus, quas

per septennium inter monachos ibidem exercuit,

facile licet judicare. De cruce, ad quam sanctus

Episcopus illustre istud exemplum dedit, juverit

aliqua observasse. Hæc sub divo posita, teste Ni-

colao in Vita, num. 26, ex more monasterii

hujusmodi corrigendis erat disciplina. Ejusdem si-

tum & usum etiam indicat Sieberus num. 22

Vita dicens: Hæc crux lapidea inter oratorium &

dormitorium erat statuta. Filii Israël in deserto

ob tedium longi itineris ac laboris murmurantes

A & pro hac noxa percussione ignitorum serpentium pereentes, sanabantur ab aspectu ænei serpentis, in figura crucifigendi Filii hominis, à Moyse pro signo exaltati. Ad hunc modum credibile est, hanc quoque crucem pro signo positam fuisse, ut ad aspectum illius hi, qui erant Christi, carnem suam crucifigerent cum vitis & concupiscentiis, & si qui pertæsi longi laboris in via Dei lassescerent, ad aspectum crucis ex morte Christi longanimitatem spei resumerent, & sic ignita antiqui serpentis venenâ effugerent. *Et infra rursum ait:* Ad quam addicti regulariter pœnitabant, si qui graviusculis culpis delinquebant.

75 Hujusmodi autem pœnitendi modum etiam nonnulla obseruantur.

75 Hujusmodi autem pœnitendi modum etiam in aliis monasteriis usitatum fuisse, discimus ex Vita S. Austrebertæ, abbatis Pauliacensis, S. Lambertus synchronæ, in qua apud nos tom. 2 Februarii, pag. 422, num. 15 simile exemplum legitur. Cùm enim sancta abbatis per dormitorium molli passu incedens, inquireret, an omnes moniales rectè quiescerent, præposita nesciens, esse Dei famulam, valde eam increpavit, dicens: Cur ita agis, foror? Quare inquietas quiescentes? Vade, inquit, ad crucem. Illa autem gavisa cucurrit quantocytus, stetitque immobilis pâllens, donec hora competenti, signo tacto, consurgerent omnes. Præposita verò cùm cognovisset, quod fecerat, cadens ad pedes ejus, veniam precabatur. Sed Stabuleum redeamus; Eodem loco existat in hunc usque diem signum Crucis in facti memoriam, ait Mabillonius in Annotatis ad Vitam S. Lamberti. Fisenus quoque sape landatus, Ferrea (crux) hodie est, inquit, situ, ut aiunt, eodem; sed humilis, & monumentum exempli tam nobilis parum honestum.

76 Joannes Bertholet in Historia Gallica duatus Luxemburgici à paucis annis edita, tom. 2, pag. 133 de eodem loco quidquam singulare annotat, quod apud alios non legi. Verba ejus ex Gallicis Latina subjungo. Ostenditur hodie Stabuleti locus, in quo eam pœnitentiam subiit, & veneracionis ergo super eo exstructum est tectum ejus latitudinis, cuius terra erat, quam nix non operuit. Ita ipse, nescio quod servati immunis à nivibus terre spatii prodigium insinuans, biographis penitus ignotum. Cerè Godeschalcus in Vita num. 7 scribit, Sanctum ibi in medio nivium stetisse, nivibusque cooperatum fuisse. Interim, inquit, tantum jugiter nivis fundebatur, quæ desuper talos ipsius Pontificis usque pervenit. Et infra num.

9: Erat autem caput ejus & humerus cooperatus nive per totum. Godeschalco consonat Nicolaus num. 27 Vita, ubi tectus... nive magis quam veste dicitur: & rursum: Eruitur ab illa nivium densitate. Ait quidem Sigebertus num. 27, Nix cùm larga deflueret, non tamen ultra talos Præfulis ascendebat; sed & id ipsum insinuato prodigio contrarium est. Quapropter non video, super quod terræ spatium, nivibus ea occasione intactum, religionis ergo tectum construi potuerit, nisi foris super istud exiguum; quod ibidem stans pedibus suis pressit.

77 Tradit preterea Nicolaus num. 28 Vita, ab illo heroico sancti Præfulis facinore ortum apud Leodienses morem esse, ut intra principis ecclesia septa crux sub dio erigeretur in perpetuam rei gestæ memoriam. Specialiter itaque, inquit, ob humius triumphi memoriam in principali ecclesia Leodiæ, ubi idem preciosus Martyr corpore requiescit, mos iste primùm inolevit, ut intra claustra septa sub divo vexillum Crucis Dominicæ perpetuò stabiliretur; licet nonnullæ hoc ecclesiæ Septembbris Tomus V.

usuppare sibi videntur alio quidem religionis generi. Uti postremum hoc Nicolaus rectè addidit, ita nudum ejusdem afferium sine ullo antiquorum testimonio dubium mibi minimè eximit, an sicut ceteræ ecclesiæ, ita & Lambertiana Leodii, non alio religionis genere, quâm in memorati facti memoriam, crucem illam olim creixerit. Denique commentis annumeranda est ea opinio, de qua Fisenus in Floribus ecclesiæ Leodiensis pag. 17 sic ait: Neque desunt, qui S. Hubertum respexisse huc opinentur, quando urbi Leodio pro insigni dedit peronem aureum, aurea infixa cruce. Quasi verò S. Huberti arate hujusmodi insignium civitatibus usus jam snisset.

78 Queri hic potest, an S. Lambertus, dum Stabulei exsulavit, monasticum habitum monachus gesserit. Ad questionem ita respondit Mabillonius in Observationibus præviis ad Vitam num.

8. Eum in cenobio Stabulensi septem annos exsulem vixisse constat. Atqui tum temporis mos erat, ut etiam relegati, seu retrusi in monasteria, Religiosas vestes fusciperent. Testes sunt S. Leodegarius, Ebroinus Luxovii, Childericus Francorum rex Sithiu, ejusque filius Theodoricus Fontanellæ in monachos attonsi. Quantò magis id adfirmare licet de Landeberto, qui, licet de sede sua pulsus sit, volens Stabulaum cessit? Hinc Stephanus episcopus in ipsius Vita: „Inter quos, (inquit, monachos scilicet Stabulenses) venit novissimus ordine, sed primus exstitit sanctitate; postremus numero, sed præcipiis devotionis studio.“ Denique in Chronico Sigeberti nonnulli codices MSS. sic habent ad annum DCLXII: „S. Lambertus monachus efficitur, Haecenus Mabillonius, cuius sententia mihi quoque admodum verisimilis apparet.

79 Verumtamen id ex adductis exemplis non conficitur: isti enim, vel inviti iussi sunt tonderi, professum esse quid in regno moverent: sanctus autem Lambertus, cùm sponte sua ad Stabulenses se receperit, potuit inter eos non monachus commorari, donec, mutata rerum facie, sedi sua restitueretur.

Atque huic opinioni favet Godeschalcus, qui numero 6 Vita duos pueros seu famulos Sancto Stabuleti commoranti in obsequio mansisse affirmat; Nec amplius, inquiens, in obsequium ejus remanserunt, quâm duo pueri. An ergo ejus temporis monachi aliquot sibi famulos aliquando servabant? Nil pariter evincunt Stephani dicta, quæ vera essent, licet Sanctus monachum non induisset. Sigeberti quoque auctoritas, qui monachatum ipsius etiam in Vita num. 20 adstrinxit, non sufficit, ut quod quatuor ferè seculis ante ipsum contigit, certum faciat. Attamen cùm ex Godeschalco constet, S. Lambertum Stabuleti inter monachos etiam communis eorum dormitorio usum fuisse, verisimilimum omnino arbitror, cumdem ibidem monachum professum esse.

E

F

§ VI. Sancti Episcopi in sedem suam restitutio per Pippinum Heristallum: cura dioecesis & episcopales virtutes.

Septem annis expletis S. Lambertum Stabuleti In jedem inter monachos commoratum fuisse, quando, suam restitu- expulso tandem invasore Faramundo, Trajectensi tuitur.

AUCTORE
C. S.

332 cathedralē sua restitutus est, restatur Godeschalcus
num. 10 Vita, & post eum ceteri biographi omnes.
Tam felicis eventus tempus & auctorem laudatus
Godeschalcius his verbis significat: In illo tempo-
re erat princeps Pippinus super plurimas regiones
& civitates sitas in Europa. Auditis operibus bea-
ti Viri, sub unius diei articulo jussit eum cum
magnō honore ad propriam sedem revocare. Ste-
phanus verò de eodem argumento in Vita num. 23
hac scribit: Illo tempore Pippinus monarchiam
regni & principatum gerebat populi, vir armis
strenuus & divinæ religionis cultor præcipiūs.
Sigebertus autem num. 25 Vita sic ait: Pippinus
secundus Ansigisi & Beggæ filius, ubi cunctos,
qui inter se concertando Franciam discidebant,
viriliter vicit, solus sub Theodorico rege prin-
cipatum totius Franciæ obtinuit, & perturbatum
regni & ecclesiæ statum disposuit meliorare &c.

a Pippino
Heristallo,

B 81 Nec minus clarè loquitur Nicolaus in Vi-
ta num. 29, ubi ait: Interea evoluto septennio,
irâ Dei in misericordiam versâ, post horridam
tempestatem facta est in ecclesia Dei tranquillitas:
nam Ebroïnus, qui Franciam fraudè, crudelitate,
avaritiâ, diu vexaverat, justo Dei judicio miserè
interficiuntur. At dux Austræ Pipinus secundus,
Ansigisi filius, Pipini primi ex Begga filia nepos,
cujus ut erat haeres nominis & honoris, ita justi-
tiae & religionis, vir acer consilio & manu stren-
uus, totam potentiam suam & studium ad ho-
norem sanctæ Dei Ecclesiæ & liberationem pa-
triæ convertit, regemque Theodoricum, ut ty-
rannicam crudelitatem in principalem clementiam
commutaret, non minùs bellico apparatu, quâm
justitiâ suâ coëgit. Igitur tranquillatis rebus sub
Pipino, cùm jam nulla tempestas bellorum in-
tercluderet exequitionem legum &c. Hisce illi o-
mnes Pippinum Heristallum designant, sed non
eosdem annos; qui propterea paucis hîc distinguen-
di sunt.

C 82 Ebroïno, à quo sanctum Episcopum nostrum
è sede sua postsum fuisse, § 5 diximus, occiso an-
no 681, in majoratum-domus Theodorici regis
suffectus Warado vel Waratto, pacem & concor-
diam init cum Pippino Heristallo, qui velut mi-
litia dux Austrasii Theodoricu insensis praerat,
ut ostendunt Coïntius & Pagius ad hunc annum.
Idem merito censem, conditionem pacis eam præ-
cipue positam fuisse, ut Pippinus Theodoricum agnoscens, majoratu-domus in Austrasia fungere-
tur. Post hac anno 687 Pippinus Austrasios ad-
versus Theodoricum ejusque majorem-domus Ber-
thariorum denuò eduxit, profligavitque eos in cam-
po Textriciano. Nec multo post, interfecto eodem
Berthario, universa monarchia Francia major-do-
mus palati factus est. Consule, si lubet laudatos an-
nalisas & Henschenium in Exegeſi ad Diatribam
Dagobertinam, tomo III Aprilis prefiam. Nunc
unde digressi sumus, eò redeamus. Nicolaus cum
Sigeberto, ut ex dictis liquet, S. Lambertus redi-
tum ex monasterio ad episcopatum suum referat
ad annum Christi 687. Neque aliud preferunt
etiam Stephani verba; nisi fortè hic contra com-
munem usum per monarchiam regni solius Austra-
siae moderamen intellexerit; quam Pippinus tam-
quam militia dux tutabatur adversus Theodori-
cum, cui Austrasi parere aliquot annis detrectâ-
runt.

D 83 Contrà verò nihil obstat, quo minùs Gode-
schalci, proximi rebus gestis biographi, dicta ac-
cipiantur de majoratu-domus solius Austrasie, quo
Pippinum per initam anno 681 pacem potitus
esse diximus. Nam cùm eum non monarchiam ad-

ministrâsse, sed tantum super plurimas regiones
& civitates sitas in Europâ principem fuisse dicat,
ejus dicta de solo majoratu-domus Austrasie com-
mode accipi possunt: atque ita omnino accipien-
da esse existimo. Etenim si S. Lambertus exsili⁹ fi-
nem, quod septennio toleravit, usque ad annum
687 differamus, initium quoque ejusdem anno cir-
cicer 680 illigare oportebit. Tum verò qua ratio-
ne tam Godeschalcius, quām Stephanus secum
ipſis conciliari poterunt? Ex eorum enim sententia,
cūm imperfectus fuisset ab impiis glorioſis rex Chil-
dericus (anno scilicet 673, ut putat Pagius cum
Coïntio, vel 675, ut Henschenius,) tunc invi-
dus omnium bonorum diabolus festinus insurre-
xit contra beatum Virum, ... ut eum de sede
pontificali ejicerent; & mox, ut secundus logi-
tur, ... invidiæ pondus & odium adversus Dei
famulum commovit Lantbertum, ejecitque è ca-
thedra episcopali. Verba utrinque deditus num.
59 & 60.

E 84 Similis difficultas in Nicolai ac Sigeberti quo Pippi-
dictis occurrit: nam & hi ambo sancti Praefulis
exsiliū inter prima Ebroini sceleris post Childe-
rici necem recensent, licet tempora confundentes,
ea, quæ post acciderunt, eidem exsilio sine tem-
porum ratione præmittant. Deinde sic non potuit,
contrà ac duo posteriores biographi afferunt, ad-
mittuntque neoterici critici, Sanctus noster ab E-
broïno expelli; sed vel à Dagoberto II rege, an-
no 678, aut certè non serius, quām anno 680
mortuo, vel post ejus necem, dum Martinus cum
Pippino, vel hic solus Austrasiane militie duca-
tum gerebat, quod neutquam admittendum est.
Dixi, à Dagoberto: nam huic ut ceteras passim
Austrasianas, post Childerici necem, & pseu-
do-Chlodovei repulsam, Trajectum paruisse, so-
lidè probat Henschenius in Diatriba de tribus Da-
goberti lib. 2, cap. 8, & in Exegeſi in eamdem
Diatribam, cap. 3 ante tonum III Aprilis, con-
sentiente Pagio in Critica ad annum Christi 674,
num. 14 & sequenti.

F 85 Credimus itaque hujus exsiliī finem in an-
num Christi 681 vel sequentem incidiisse, ad quem
ab anno 674 vel 675 septem anni numerantur,
quos S. Lambertus inter Stabulenses monachos ex-
agit. Tum enim Pippinus, ut diximus, per initam
cum Theodoricu & Waradone pacem majoratu
domus regie apud Austrasios pacatè fungens, ad
reparanda ecclesia damna animum adjecisse, san-
ctumque Episcopum in sèdem suam restituisse vi-
detur. Eamdena sententiam tuenter Coïntius & Pa-
gius, quorum primus ad citatum annum 681,
num. 64, alter ibidem num. 31, præterea cen-
sent, occasionem Lambertum restituendi Pippino
tunc obtigisse, quod inter ceteras civitates Austra-
sianas, quæ vi coacte Ebroinianis partibus eo us-
que adheserant, Trajectum cum universa ferè di-
cessi per dictam pacem ad Pippini sortem acceſſe-
rit. Et in hac quidem opinione facilius intelligi-
tur, cur Sanctus totò septemio exsulaverit; ve-
rum cùm ex supra dictis Trajectum jam aliquot
antè annis Dagoberto paruerit, nec aliunde sciamus,
eamdem civitatem post hujus cædem ab Ebroinianis
occupatam fuisse, ista assertio non satis veri-
milis est. Ad hæc non adverit Pagius, qui ad
annum 674, num. 12 & seqq. contra Coïntium
cum Henschenio afferuerat, Trajectum Dagober-
to adhæſisse.

G 86 Videtur igitur S. Lambertus non diu post
Childerici regis cædem è cathedra sua ab Ebroïno,
qui magnam partem Austrasie suis partibus ad-
junxerat, ejactus esse, & in exsilio commoratus,
quām-

A quamdiu Trajectum Ebroino primū ac deinde etiam Dagoberto paruit. Causa autem, cur Dagobertus tam sanctum Praesulem non revocaverit, incompeta mibi est; nisi forte quod Dagobertus abhinc aliquot annis ex Hibernia, ubi ipse quoque exsulaverat, regressus, in regno suo hanc iuram pridem obierto nihil innovandum censuerit, aut quod Sanctus ipse inter Austrasia optimates, ut sape accidit, adversarios habuerit, qui ejusdem restitutionem impedierint. Quod ad Faramundum attinet, scribit Nicolaus canonicus in Vita num. 30, illum pacatis per Pippinum regni rebus, de episcopatu pessimè occupato, nec melius gesto sibi conscientium, cum episcoporum judicium formidaret, sponte sua fugisse, & nemine cogente, sedem vacuam reliquisse.

& Faramundum expulit.

B 87 Sed hic, ut sape alias, à vero deviat Nicolaus: Godeschalculus enim, Stephanus & Sigebertus disserunt docent, Faramundum è sede, quam invaserat, dejectum, totaque provinciā expulsum esse. Post septem annis expletis, inquit Godeschalculus, depositus est Faramundus de sede pontificali, & ejectus est de provincia Treiectense. De eodem Stephanus num. 23 ait: Interea infelix per vasor ecclesia Treiectensis, Faramundus ... suis exigentibus culpis, plurimorum criminatus convicis, expulsus est à pontificali cathedra, & ab eadem ejectus provincia. Septem quippe annis praefuit ibi solum nomine, nulla tamen die actionis profuit opere. Sigebertus denique sic habet: Cui (Pippino Heristallo) inter alia haec laudis materies occurrit: Traiectensis mercenarius Faramundus tandem justa cleri & populi abdicatus sententiā, non tantum ab ecclesia Traiectensi, sed etiam ex tota provincia expellitur.

Ejectio Faramundo, sanctus

88 Quanta cum exsultatione à grege suo exceptus fuerit sanctus Presul, quidque suis redditus mox præstiterit, videri potest apud biographos, neque commentaryne eget. Quapropter anonymi poëta de hisce versus hic tantum subjungo.

Expletis igitur septem feliciter annis,
Ex quo cœnobium jam dictum Sanctus adivit,
Rumor habens alas Faramundum narrat abisse,
Abjectumque foras, patriæ ac de limine pulsum.

Tunc plebs & cleris sustollit ad æthera voces,
Et clamore preces volitare per alta videres
Nubila, lector, ibi tandem si forte fuisses.
Deposcut ovium balatus undique mites,
Ut reddatur eis Landberti gratia sancti,
Pastoris prisci sub eorum vocibus apti.
Ista per alta meat, per rura, per infima cursat
Vox penetrans omnes secreti flaminis aures.
Tunc Pippinus erat princeps regionibus illis,
Ad quem fama Viri celeri delapsa volatu
Intrat & exponit tanti miracula Sancti.

89 Confestim princeps divino tactus amore
Jussit, ut eductum de cellæ sedibus, aptis
Pontificem sacrum plebis poscentibus odis
Restituant, sedisquo suæ perdebita reddant.
Ad caulas etenim Sanctus dum ducitur urbis,
Grex illi proprius claris exultat in ymnis,
Collaudans Dominum, qui perdita redditit illis
Latè diffusis patriæ per plana catervis.
Inde per externas vicini regminis urbes
Maxima prægrandes dabat exultatio laudes,
Sancta quod almifici Pastoris cura revixit,
Et florens iterum verborum semina mittit.
Hinc igitur propria Landbertus sede receptus,
Moribus eximiis, & vitæ clarus in actis,
Vestiri studuit divinæ tegmine vestis!
Hinc indeficiens Domini sub lege manebat,

summo cum gaudio suscipitur:

Cujus nulla means suberat contagio carni,
Hanc quia divino jungebant frena timori.

90 Omnibus atque horis illi custodia plebis

*AUCTORE
C. S.
plebi invigilat, diaconis lustrat,*

Stabat, & ad morsus mittebat tela lupinos.

Cor oculosque sui divina luce repleri

Poscebat cunctis humili sub pectore votis,

Ut Domini plebem recto sub calle regendam

Ejus sub manibus ducat sapientia mundam.

Non apud hunc viguit pravi persona potentis,

Unde eliminum fuerat per tempora passus;

Sed quemcumque bonâ cernebat degere vitâ,

Huic solamen erat ducens ex mente paterna.

Ille quidem vivens sancto sub flamme pauper,

Pauperibus Christi tribuebat dona decenter.

Cumque monasteriis coepisset visere fratres,

Dans elemosinam, cœlestia prædicat illis;

Quidquid eis tribuit, Christo est tribuisse gavisus,

Mente quidem tractans, quod dixerit esse beatos

Christus eos, qui sunt misero de corde vocati,

Clementes pariter, quos sic clementia cinget,

Ut veniam carpant omnis pro labore reatus.

E

Ille volebat enim vijli sub veste videri;

Sed mens testa fuit pretiosi stamine filii;

Non pompare suum carè decorando sedile

Quæsivit, fulgens ornatum mentis honestæ.

91 Cumque daretur ei fulgenti veste *virtutibus* venu-

itas fulget.

Maxima, quod secli præcellens quærit hone-

tas,

Sæpe retruncatam splendenti murice vestem

Induit, & clarum mansuetore fecit honorem.

Hic subiectus erat ferventi pectorore Christo,

Ejus & ad laudem terreno munere prædo

Dignus honore sacro, doctrinâ, lumine, ver-

bo,

Corrector scelerum, rectorum dulcis amator,

Fortis in adversis, humilis per prospera pacis,

Justitiae cupidus, recto non devius ulli,

Nec terrore teri potuit, nec munere frangit.

Carnem quippe Deo casto servavit honore,

Atque gregem proprium condigno pavit amore.

Sollicitus plebis patrias lustravit & urbes,

Confirmando fidem Trino de nomine natam,

Ut Patris ac Nati sancto cum Flamine numen

Esse Deum credit, jam quisquis amaverit unum;

Hic ubi manabat miseris gentilibus error,

Obvius assistens, firmabat pectora Pastor.

F

§ VII. Apostolatus ejus apud Taxandros: incerta quædam de ejusdem gestis cum S. Willibrordo, & apud Mechlinenses.

Neque intra gregem suum apostolicum Virum caritas sua continuit, sed ad ethnicos quoque Euangelico lumine illustrandos emisit. Amplissimum ad hoc opus campum offerebant ipsi vicini Taxandi, quos avita barbaries idolorum cultui adstrigos etiam tum tenebat. Taxandrorum regionis, quam alii Toxandriam, Texandriam & Thessandriam scribunt, situm & limites Nicolaus canonicus in Vita exponit. Ac primò quidem num. 35 ejusdem limites Trajectum versus sic assignat: Re-

*Taxandris
idololatris*

Xxx 3 gio,

534
gio, cui Taxandria nomen est, ... à Trajecten-
si oppido versus Septemtrionem vix tribus millia-
ribus disparatur. Et num. 42 de *Belisa monaste-*
rio, vulgo Bilsen, agens, Locus iste, inquit, in
ingressu Taxandriæ positus, duobus à Trajecto,
duobus à dirutis urbis Tungrorum muris distat mi-
libus. Fines vero ejusdem, quæ ad Septemtriones
extendit, ibidem num. 39 indicat, dum ait:
Fluvius Mosa Rheni fluminis aquis infectus & tu-
midus, jamque seipso major, fontique suo per
omnia dissimilis, non longè à mari Anglo-Taxan-
dros & cæteros ejusdem regionis incolas à Fri-
sonibus dividit.

Christum
prædicat, non
sine vita pe-
riculo,

93 Hinc Henschenius noster in Exegeſi de Epi-
scopatu Tungrenſi & Trajetensi, ante tom. VII
Maji, cap. 12 contra Philippum Cluverium do-
ces, Taxandros ad dexteram Demera fluvii par-
tem longissime versus Septemtrionem, ad usque
Caninefates & Batavorum confinia habitasse. Ha-
drianus quoque Valesius in Notitia Gallie Taxan-
driam à tertio à civitate Trajetto lapide usque ad
Mose Vahalisque, qui Rheni pars est, confluentes
expressius extendit. Ut verò lector minus miretur,
cur tam vicinus Tungris ac Trajetensibus popu-
lus ad id usque tempus, id est, usque ad secu-
lum VII jam decrepitum, in idolatria persevera-
verit, Nicolaum juverit audisse. Hæc siquidem
regio, ait num. 35, vastis & ferè continua pa-
ludibus obsita, & ob id ne finitimis quidem ali-
quo commercii jure tunc satis nota & pervia,
multitudinem agrestis populi in se continebat, cu-
jus mores barbaros ipsa etiam solitudo & super-
sticio efferaverat. His itaque barbaris S. Lambe-
rthus non sine præsenti vita sue periculo, ut tradunt
biographi, & res ipsa verisimile facit, Christum
annuntiavit tam felici successu, ut Taxandrorum
apostolus meritò appelletur.

*sed felicissi-
mo eventu,*

94 Etenim teste Godeschalco in Vita num. 13 &
seq., plurima templa & simulacra (ibidem) destru-
xit, tantumque apostolica sua prædicatione efficit,
ut barbari illi, qui primùm velut ferocissimæ be-
stiae eum discerpere cupiebant, postmodum ad-
tendentes sancti Viri bonitatem, tanta mansuetu-
dine conversi (sunt) & fide Christi confirmati...,
ut ipsum imitari optarent. Hæc eadem etiam clari-
rius habet Stephanus num. 36 Vita dicens: Tunc,
post strenuum prædicationem, egregius Doctor &
facundissimus Prædicator idola dejecit, populum
baptismate sanxit, ecclesias construxit, sacerdo-
tes ordinavit, totamque regionem illam Christo
Domino consecravit, & in servitatem Dei in per-
petuum delegavit. Juverit anonymum quoque poë-
tam hic retulisse sic canentem:

Post ubi pagani inerat vesania major
In tellure quidem, quæ fert Texandria nomen,
Illuc intrepidus fidei fervore perundus
Ivit, & inspiciens falsorum phana deorum,
Prædicat, æternis frangi debere ruinis,
Ut nova divinis fiant habitacula sanctis.
Hinc quoque sublato populis errore vetusto,
Jam simulacra, malis olim constructa sub annis,
Præcipitata ruunt passim per rura per urbes.

95 Tunc populi fremitus gentili voce re-
dundans

Auditur multus; sed non perterritus astas,
Sancte Dei Landberte, potens per verba, per
actus.
Nam quicumque prius succensi mente furoris
Advenere simul Sanctum discerpere vivum,
Auditis fidei verbis de munere Trinæ,
Abscessere, satis Christo de corde fideles.
Usus barbaricus sic est abjectus ab illis.

*multis eorum
conversis: in
ipsius labores*

Per hanc porrò S. Lambertii prædicationem magna
ad dioecesim Trajetensem facta est accessio, de qua
Nicolaus seculo xii in Vita num. 41 hec scriptit:
Tota itaque regio illa, quæ diversa ab incolis suis
fortitur vocabula, & quæ cursu Mosa dextro
latere usque in Septentrionale oceanum porrigitur,
apostolatu martyris Christi Lamberti debet,
quod errorem suum cognoscere, & quod Chris-
tianæ fidei gratiam obtinere meruerit; & ideo
Leodiensi parochiæ, sicut hodie cernimus, sub-
dita est. Haud scio tamen, an soli S. Lambertus
debeat, & non aliquam partem S. Hubertus,
ejusdem in episcopatu & apostolicis laboribus suc-
cessor, sibi merito vendicet. Etenim in ipsius Vita
ab ejusdem discipulo conscripta, editaque à Surio
ad diem III Novembri, inter populos ab eo con-
versos ad fidem Taxandri recensentur. Verba bio-
graphi subjungo.

96 Omnem namque Arduennam, hisce (ido-
lorum) cultibus haec tenus mancipatam, in brevi
sacrilega servitute liberam, famulitio Domini sub-
jugavit. Si qui autem facebent generali idolorum
cultu superercent, qui more sacrilego aut pulve-
ris eorum reverentiam haberent, vel cætera hu-
jusmodi observari debere, usi nefando putarent,
hos ad se deductos trienni penitentiâ plecebat;
sicque prælator Domini in fines eorum strenue
adversarias insequendo ac proterendo virtutes, im-
perium Domini in fines eorum longè latèque am-
pliavit, ita ut Taxandria & Brachbante, eorum
detegendo insidas, eos penitus annullaret, effigies-
que eorum populi, Christi gratiâ illuminati con-
fringerent, & penitus abdicarent &c. Ut ut est,
constat, S. Lambertum Taxandriæ apostolum me-
rito audire, eidemque velut auctori magnum il-
lud, cuius Nicolaus meminit, dioecesis Trajeten-
sis, nunc Leodiensis augmentum deberi, quæ lap-
su temporis ac præsertim seculo XVI per novam e-
piscopatum in Belgio erectionem multum muta-
lata est.

97 Nicolaus in Vita num. 39 & sequentibus
auctor est, S. Lambertum Euangelii lumen etiam
ulterius Septemtrionem versus, ad finitos Taxan-
driæ Frisiaque populos transtulisse. Post narratam
enim Taxandrorum conversionem ita progrederit:
Descendit Euangelicæ prædicationis gratiâ ad po-
pulos ipsi Taxandriæ finitos, quod fluvius Mo-
sa, Rheni fluminis aquis infectus & tumidus...
non longè à mari Anglo Taxandros & cæteros
ejusdem regionis incolas à Frisonibus dividit. Sic
ipse veterem Caninefatum sedem Batavosque de-
signat. Deinde subjungit, S. Willibrordum, qui
a S. Sergio I. Papa episcopus ordinatus, eodem tem-
pore in castello, quod Ulterius Trajectum dicitur,
Christi fidem etiam Frisonibus prædicabat, ab eo
conventum fuisse, hosque duos viros, collatis in-
vicem consiliis, apofolico muneri strenue vacasse.
Sed & locum, in quem S. Lambertus neophytis
prædicandi gratiâ cum eodem Sancto convenire
solebat, ex veterum traditione in pago Testebran-
to sius fuisse affirmat.

98 Verba ejus accipe. Si antiquorum relationi
creditur, locus est in pago, quem Testebran-
tum dicunt, haud longè à Mosa, aliquanta ar-
borum amenitatem inumbratus, ad quem B. Lam-
bertus, adscito in opus Euangelii viro Dei Wil-
libordo, solitus erat saepius descendere, & con-
fluentibus ad se noviter baptizatorum turbis ope-
ra Christianæ religionis exponere, annuncians
eis, quia, ut ait Apostolus, "Fides sine operi
bus mortua est." Eumdem denique locum, dum
ista scriberet, ecclesiâ S. Lambertus ibidem olim
de conjuncta
SS. Lamber-
ti & Willi-
brordi opera

A exstructa, annuoque populi confluxu celebrem fuisse, tradit his verbis: In eodem loco ecclesia in honorem B. Lamberti dedicata tantæ hodie venerationis est apud incolas regionis illius, ut singularis annis illuc ad impetranda Martyris beneficia concurrentes, etiam ipsas arbores, quæ atrium opacant, ferro atrectare sacrilegium reputent. *Henschenius in Exegeſi ante tomum vii Maii, cap. 12 notat, in divisione regni Lotharii anno 870 facta, comitatum Tostrebant nominari, quem ipſe Caninefatisbus adſcribit. De eodem pago Hadrianus Valesius in Notitia Gallia ex Godefrido Wendelino, canonico Tornacensi, obſervat, Tostrebant vel Teiferbant dici, quasi Taxandriæ limitem.*

in prædicatione Euangelii,

99 *Vix dubitare possum, quin S. Willibrordus ante ſuceptum episcopatū ordinem S. Lambertuſ notus jam fuerit. Ita mihi ſuadet Alcuinus in eius Vita apud Surium ad diem vii Novembris, ubi dicitur Pippinus Heriballus S. Willibrordum benignè exceptum, ad prædicandum in Austrasia verbum Dei aliquo tempore detinuisse, antequam cumdem pro obtinenda episcopalī conſecratione Romam ad Sergium Papam deſtinavit. Alcuini verba subjungo. Qui (Pippinus scilicet) eum cum omni honore ſuſcipiens, ſed nolens tanto doctore ſe vel ſuam privare gentem, loca ei opportuna intra terminos regni ſui prævidit, quod potuiffet idolatriæ ſpinas extirpare, & purissima verbi Dei ſemina per munda novalia abundantius ſpargere. Morabatur autem Pippinus ordinariè in diocesi Traiectenſi, nec procul à Trajecto; Heriballi ſciliacet, ubi palatiū habuit. Hinc veriſimile non eſt, iſta ſine conſilio S. Lamberti ejuſ regionis episcopi, cuius ſanctitas & apostolicus zelus Pippiño utique perſpecta erant, facta eſſe; niſi forte sanctus Episcopus eo ipſo tempore procul à ſede ſua Taxandriſ prediſcaverit.*

de qua nihil
habent ceteri
biographi.

100 *Idem S. Willibrordus, Pippino petente, à Sergio I Papa anno 696 in feſto S. Cecilia epifcopus Frifonum Rome confeſcratus eſt. & ad prædicandum iſdem Euangeliū remiſſus, uti in hujus ſancti Pontificis gestis ad diem ix Septembris, § 6 Commentarii prævii ex Beda probatum eſt. An eodem tempore, quo ipſi in caſtello Ulterioris Traiecti & apud Frifones apostolatu fungebatur, Lambertus ad poſtremos Taxandros tranſgressus ſuerit, mihi incompertrum eſt; verumtamen nihil occurrit, unde Nicolai aſſerta de communicatis collatiſque ab utroque ſancto apolloſo conſiliis, a- diſque in Teſtebranto, erroris convincam, aut conſirmem. Favet tamen ipſi traditio ab eo laudata, eccliaſque & annuis ad eam concurſus populi, ſua atate frequentata. Sed cum neque S. Lamberti, neque Willibrordi antiquiores biographi ea de re quidquam annotatum reliquerint, non poſſum ſoli Nicolao, ab utrinque atate longius remoto, indubitatam fidem habere.*

Creditur
Sanctus et-
iam predi-
casse

101 *Taxandria contigua eſt Brabantia noſtra, in qua Mechliniensis eſt ager, ubi S. Lambertus pariter prædicasse putatur. Certè Cornelius van Geſtel tom. I Historia ſacra & profana archiepifcopatū Mechliniensis, pag. 23 ſcribit, eum à Mechliniensibus velut ſuum ante adventum S. Rumoldi apolloſum honorari. Certum (eſt inquit) S. Lambertum, Tungrorum epifcopum, Christianæ ſidei lucem hic (Mechlinia) & in vicinis locis ingenti virtutum exemplo, prædicatione & miraculis invexiſſe; eaque ratione Taxandri & Malinates S. Lambertum omnes ut apolloſum ſuum ve- nerantur... Imò fertur Mechliniae Deiparæ ædes, nunc parochia & collegiata ecclesia, dignitate &*

civium numero ſecunda, ab eo in Mechlinia veteri confeſcrata. Jaſtant denique Muſena, Battela & Zempſa (pagi ſunt in Vicinia Mechliniæ) ſuas quoque olim à S. Lambertu dicatas eccleſias. Por- rò poſt ejus mortem ad reliquias ſuperſtitioſis, quas vix penitus dimiſerant, rediere.

102 *Huc pariter ſpectant, que Sollerius noſter Mechliniensibus, a- cap. i refert in hunc modum: Ceterū eo loci (in vico Malinas) miſionem ſuam, ſeu, ut loqui- tur Baldericus, eremiticā vitam adorſus eſt fan-etus Mechliniensium patriarcha Rumoldus, alter iſtius regionis apolloſus poſt S. Lambertum. Hunc Chronica Mſ., aliaque in Commentario prævio adduca ſtantur, etiam Mechliniæ, vel ſaltem ubi Mechlinia ſubinde condita eſt, vicinique lo- cis fidem annuntiāſſe; adeò ut colli apud Hofsta- de nomen ſupereſſe dicatur S. LAMBRECHS-BERG (Latinè Mons S. Lamberti eſt) quod ex eo colle gentilibus prædicaverit. Certè in ſumma olim ve- natione apud Mechlinienses fuiffe S. Lambertum, ſive quod primus eorum apolloſus fuerit, ſive quod Leodiensem eccleſiam ut dominam agnoſce- rent, clarissimè datur intelligi non ſolū ex fa- cello ei dedicato, ſed ex formula civici juramen- ti, ex urbis Regefſis mihi à nobilissimo Cuype- ro communicati, quod ad finem uſque ſeculi xvi uſitatum fuiffe, certiſſimum eſt. Hoc ſe civitate dōnandus obſtringet Do. S. LAMBERTO, Dæ. S. MARIE, REGI ET URBI FIDELEM FORE.*

E

103 *Pingi ſolitus erat in habitu pugnantis e- quitis, tamquam ejus duellū & patrocinio Norman- ni devicti & fugati fuerint. Eumdem ſanctum Mu- ſeniſ idolum evertiſſe volunt, ejectiſque idololatriſ, clericos ſeu canonicos ſubſtituiſſe, qui deinde S. Ru- moldo ſeſe aggregaverint; quo nomine intelligendæ veniant DEO MILITANTIUM COPIÆ ADU- NATÆ, de quibus tam diſerte meminit Theodo- ricus, S. Rumoldi biographus. Haclenus Sollerius. Consequenter ad hanc de prædicato apud ſuos per S. Lambertum Euangeliū, archidiaceſis Mechliniensis hodiēque celebrat diem ejus natalem Officio ritus dupliſis, in cuius lectione v de eodem leguntur ſequentia: Martyrii cupidus, ad Taxandros, Brabantos, alioſque finitimos populos digreſſus, eos jugi prædicatione & admirabili patientia ad Christum convertit. Idem Officium, ſed ritu tan- tū ſemidupliſi in proxima diocesi Antverpiensi legitur. In Leodiensi quoq[ue] Breviario, anno 1636 excuso, ad diem xxvii Octobris exſtat Officium de S. Rumoldo, in cuius lectione iv iſte Lamberti a- pud Mechlinienses apolloſatus pariter afferitur, verbiſ, qua ſubdo. Inde pervenit (S. Rumoldus) ubi Scaldis fluvius ad Mechliniam ſe in mare exo- nerat; ibique Christi fidem, per S. Lambertum epifcopum plantatam, ſic rigavit, ut poſt ipſum apolloſus Mechliniensium habeatur. Obiter tamen obſerva, perperam hic dici, Scaldim fluvium, qui Mechliniam non alluit, ibidem in mare exonerari.*

F

104 *Addo denique Latinè, quod ex quodam Ms. Chronicō Mechliniensi, Flandricè exarato, & quadam Tungris apud canonicos Regulares deſcripſit & ad patrōſenar- ratur, hunc diem ſepofuit Papebrochius noſter. Cūm S. Lambertus audiret, Danos in Mechliniensem a- grum irruiſſe, Muſenæ profectus eſt, ubi idoli templum ſtabat, ut dicitur; ibique multa mira- cula patravit. Templum hoc etiam ſupererat anno MD, jamque eſt S. Lamberti eccleſia. Col- legit populi turmam, & infidelibus obviauit, qui ad fluvii ripam caſtra metati erant in monte, nunc dicto BATTEL à commiſſa ibi pugna (pu- gnam vulgus Battallie dicit) fugavitque eos. In eu- jus*

jus rei memoriam S. Lamberti ecclesia ibidem visitur. Præterea legitur prope facellum extra portam dictam Audogems puerum sanasse, qui lapsus fuerat in cultrum, quem extraxit. Post multa pia opera, Mechliniæ exhibita, clericos & presbyteros ibi reliquit; ac propterea etiam ecclesiam ibidem fuisse necesse est. Cumque Mechlinia tunc ad unam fluvij (Dilia) ripam in agro Grimbergeni sita esset, oportet eam fuisse ecclesiam S. Mariæ. Etenim si alia quædam tunc existisset, ejusdem aliqua memoria supererisset. Prima, quam S. Lambertus dedicavit, ecclesia fuit Mufenis, ex qua canonici S. Rumoldi originem ducunt.

partim fabula,

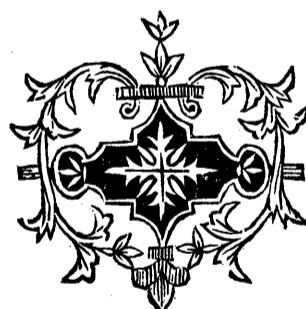
105 Nullus ante ipsum alias episcopus ibidem prædicasse legitur; quia verò is regionem adversus infideles tutatus est, Mechlinenses eum protululari habent, & effigiem ipsius instar equitis gladio manus armati exhibent... Anno mccciv S. Lamberti nomen formulae juramenti, quod civitas præstat aut admittit, insertum est, & vestuta S. Lamberti memoria renovata, additaque S. Mariæ Magdalena, veteri patronæ, antequam S. Lamberti nomen celebre evasisset. In hisce multa falsa incertaque veris immixta sunt: cuiusmodi in primis est ista contra Danos vel Normannos pugna, qui S. Lamberti etate in haec partes nondum venerant. Quam ob rem isti fabula fingenda occasionem forte dedit longissimo post Sancti obitum tempore ejusdem auxilium adversus eosdem barbaros à Mechliniensibus feliciter imploratum, unde equestris ejus effigies etiam portuit oriri. Quod de Mufenensi templo ait, infirmare non possum, nec certò admittere; cùm vestitatis amor multa huiusmodi soleat fingere, & Chronicum istud, quod ad annum usque 1530 pertingere annotavit Papebrochius, ad id persuadendum minime sit idoneum.

partim incep-

ta.

106 In ea quoque Dilia ripa S. Maria ecclesiam jam tum fuisse, parùm est verisimile ex iis, qua Sollerius variis in locis tam Commentarii prævii, quam Corollarii ad Acta S. Rumoldi, de ilius temporis Mechliniæ situ statuque differnit. Verumtamen ex Trajectensis civitatis vicinia satis verisimile est, S. Lambertum, ut Taxandria incolis, ita etiam Mechliniensibus aliisque Brabantis Christum annuntiasse, ideoque eundem tamquam suum, ante S. Rumoldum, apostolum non immerito ab illis honorari. Quot porrò annos sanctus Episcopus Taxandris & ceteris convertendis impenderit, nusquam reperi. Ceterum Sigebertus & Nicolans deinde agunt de pio S. Landrade in Belisensi suo parthenone obitu, apparitione & sepulchra per S. Lambertum mirabiliter curata, de quibus cùm hic nihil præterea annotandum habeamus, laudati biographi consuli possunt: nos ad ejusdem Sancti martyrium progredimur.

C

§ VIII. Sancti martyrium, de cuius tempore variant sententiæ, anno 709 probabilius illigandum: fabulæ de SS. Sergio & Huberto: responsio ad argumenta objecta.

Martyrium ejus, quod secundo viii seculo viii coniugis,

D E S. Lamberti martyrio duo controversa sunt, causa & tempus, quorum ultimum præsentis & examinabimus. Scriptor Vita S. Huberti, ejusdemque discipulus vel familiaris, in Vita à Surio edita ad diem III Novembris disertè assertit, S. Lambertum proximum ejus decessorem Pontificalem apicem apud urbem Tongensem quadraginta annis strenue tenuisse. Totidem annos in episcopatu ipse tribuunt Nicolans in Vita num.

73 & Sigebertus pariter in Vita tam edenda num. 63, quam in edita nomine Reneri cap. ultimo, aliisque. Quadraginta hosce annos incompletos interpretatus est landatus Sigebertus, qui eum anno episcopatus sui XL martyrium subiisse scripsit; idque S. Huberti biographo conformius est, quia alioquin tam pauci menses ad complendum annum quadragesimum primum defuissent, ut annos quadraginta & uno potius, quam quadraginta tantum exegisse ab illo dici debuisset. Hinc pro varia de episcopatū illius initio opinione eruditii annum ejusdem emortualem fixerunt. Mabillonius in Actis Sanctorum sui Ordinis Sec. 3, part. I, pagg. 66 & 77 cedem ejus circa annum 708 reposuit, quem tom. 2 Annalium ad eundem annum num. 1, uti & Coëntius, determinarunt, repetito ab anno 668 istorum 40 annorum initio; quod & alii fecerunt, quos nil interest nominasse.

108 At Pagius in Critica ad annum Christi anno Christi 698 num. 1 non alteri, quam anno 707 martyrium istud illigandum contendit, tum quod S.

709

Theodardum anno 667 occisum esse, eodemque Lambertum ipsi successisse, tum quod hujus Sancti corpus Trajecto Leodium anno 720 translatum esse crederet; quod utrumque ad diem x Septembris in S. Theodardo §. 3 refutatum jam est, & nos, quantum ad ultimam partem attinet, infra § 12 refutabimus. Sed nec annum 708 pro emortuali certò assignare audemus. Cùm enim ex dieclis num. 45 non satis constet, an S. Theodardus mense Septembri anni 668, an 669 martyrio coronatus sit, incertum pariter est, utro è duabus annis S. Lambertus in episcopatum ejusdem successerit, adeoque utrum ad annum usque 708, an 709 supervixerit. Quam ob rem dum aliunde non suppetent certa pro alterutro anno determinando argumenta, is pro Sancti emortuali habendus est probabilius, quocum cetera antiquissimorum biographorum dicta facilius possunt componi, quique minus difficultatis creat. Hunc vero esse annum 709 infra § 10 num. 147 & seq. probabimus, ideoque hanc veluti probabilius Sancti supremum in margine annotavimus: sancti enim Huberti biographo, à cuius auctoritate nihil nos recedere cogit, omnino standum existimamus.

109 Non eadem tamen, ut dixi, scriptoribus omnibus hac super re est sententia. Henschenius probabilitate invenit, non sententia.

probabilitate invenit, non sententia.

A nosfer, licet tam diuturnus 40 annorum episcopatus ipsi displacearet, in Diatriba tamen de Episcopatu Traiectensi lib. 2, cap. 6 martyrum eiusdem statuendum censuit anno DCCVII, aut etiam serius, uti dicetur, inquit, XVII Septembbris. Rursum in S. Amando tom. I Februarii pag. 837, num. 104 idem illud ante annum 707 figi non posse pronuntiavit. Verumtamen in Exegeſi de episcopatu Tungrenſi & Traiectensi, tomo VII Maii prefixa, cap. XI in eadem sententia vacillans, ait: De anno cædis non satis constat. Præ reliquias placet, quod in codice Ms. Aureæ-Vallis scribitur passus anno secundo Childeberti regis, qui foret annus Christi DCXCIX: neque hinc multum abest Sigebertus in Chronico, afferens passum anno DCXCVIII. Sed ea accuratiū erunt discussienda XVII Septembbris, die ejus natali. Ad eisdem seculi VII finem etiam multi alii scriptores, presertim rerum Leodienſum, mortem illius referunt, sed ex alio prorsus, quam Henschenius, capite, aliisque nixi historiā, quam ipse non uno loco inter commentitia rejicit.

Qae de cœde ipsius S. Sergio Papæ revelata

110 Narrat scilicet Nicolaus in Vita num. 55, S. Hubertum, suadente Lamberto, ad Apostolorum limina Romam adiisse, quo tempore S. Sergius I Cathedram S. Petri ibidem tenebat. Deinde num. 73 & sequentibus scribit, S. Lamberti martyrium eodem tempore, quo contigit, laudato Sergio per angelum nuntiatum esse, ipsi que ab eodem imperatum, ut virum, Hubertum nomine, quem eodem die in basilicam sanctorum Apostolorum principum introcūntem ex certis signis agnosceret, sancti Martyris in episcopali sede successorem ordinaret. Addit præterea, pastoralem ejusdem S. Lamberti virgam, seu pendulum, ne qua dubitandi ratio superesse, Pontifici ab eodem angelo traditum, & consequenter Hubertum à Sergio agnitus & episcopum consecratum esse. Unde vero hac hauserit Nicolaus, sic indicat: Qualiter autem à Papa Sergio eodem die cognitus (S. Hubertus,) & de nece dilecti magistri sui Lamberti per signum baculi ejus certior sit factus, si quis plenius scire desiderat, libellum illum relegat, quem à viris fidelibus editum de vita & conversatione ipsius Huberti ante episcopatum, à plerisque apud nos & haberi & legi non est dubium.

Consecrato-
que per eum-
dem S. Hu-
berto nar-
rantur,

111 Libellum hunc edidit Joannes Roberti Societatis Jesu presbyter in Historia S. Huberti, in cuius capite 3 non modò ea, qua ex Nicolao mox attigimus, referuntur, verum etiam alia non minus mirabilia narrantur. Nam teste anonymo illius scriptore, dum S. Hubertus episcopale munus deprecaretur, ecce omnibus divinitus pontificalibus B. Lamberti induitur, que subito a loco martyrii ab angelis translata sunt ei. Cùmque istis induito sola stola defuisse, statim stola ferica alba auroque contexta Huberto per angelum à beata Virgine Maria, ecclesie Tungrensis patrona, est transmissa. Nicolaum descripsit Egidius Aureæ-Vallis monachus in Additionibus ad Anselmum, cap. 21 in S. Huberto, eumdemque vel citatum anonymum Fisenus tam in Historia, quam in Floribus ecclesie Leodiensis secundum existimat. Porro cùm laudatus S. Sergius initio seculi VIII, anno scilicet 701 vel 702 obierit, ut in hujus Commentario ad diem IX Septembbris probatum est, variis S. Lamberti martyrium ad seculi VII finem retulerunt, sed ad diversum tamen annum pro sua item varia de episcopatus illius initio sententia.

Septembbris Tomus V.

112 Sigebertus in Chronico, ubi initium illud **AUCTORE**
anno 658 affixerat, Sancti cedem, additis 40 **C. S.**
episcopatus annis, ad annum 698 reposuit; quod fabule sunt
& Molanus in Natalibus Sanctorum Belgii, & ab eruditis
uirumque secundus Baronius in Annalibus fecerunt.
Bucherius vero in Chronico episcoporum Traiecten-
sium & Leodiensem, & Miraeus in Fastis Bel-
gicis episcopatum anno 656, necem 696 inne-
xuerunt. Verum tota illa de SS. Sergio Huberto-
que narratio jam dudum velut fabulosa explodi-
tur ab eruditis, inter quos sunt Henschenius in
Diatriba de episcopatu Traiectensi lib. 3, cap. 9,
Mabillonius Sec. 3 Benedict., part. I in Anno-
tatis ad vitam S. Lamberti, Coenitius ad annum
Christi 708, num. 43, Pagius, & quotquot de-
nique Sancti nostri martyrum ad seculum VIII
aliquot annis jam inchoatum referre non dubitant.
Consuli etiam potest in opere nostro ad diem IX
Septembbris Commentarius prævius de eodem S.
Sergio § 6, ubi ista ut antiquioribus ignota, me-
ritoque suspecta habita sunt. Ego vero eadem cer-
ta falsitatis arguere non dubito, cùm ex suprà di-
Ets certum sit, S. Sergium aliquot annis ante S.
Lamberti martyrium obiisse. Deinde quis tanta
prodigia credit incerti temporis fideique scriptori
anonymo, dum de iisdem altam silet ejusdem S.
Huberti biographus, & ipsius discipulus aut fami-
liaris, quique propterea hac nec ignorare potui-
set, nec debuisset praterire.

113 Lubet verba illius de S. Huberto ad epi-
scopatum evecto ex editione Surii hic referre. Post
gloriosum beatissimi ac præcellentissimi antistitis

Lamberti à rebus humanis excessum, qui pon-
tificalem apicem apud urbem Tungensem qua-
draginta annis strenue ferens, vitæ quidem exem-
pla posteris dereliquit, mortis autem acerbæ vi-
riliter ferendo discrimina, & summi Pastoris vesti-
giis inhæsit, & quantum amoris circa Dominicæ
oves haberet, aperuit; utpote quibus & vivens
vitæ contulit pæcua, & pro quibus non metuit
mortis subire dispendia, Hubertus venerandus
præsul ejus sedi subrogatur episcopus, cui non
erat virtute secundus. Ita ipse Vitam S. Huberti
ab ejusdem episcopatu exorsus, laudes ejus ge-
staque prosequitur, nulla mentione facta de tam
prodigiosa ordinatione, quâ ad commendandam
sancti episcopi sui sanctimoniam nihil illustrius
potuisset adferre. Quid cause etiam fuisse dice-
mus, quod memoratam de S. Lamberti martyrio

F
revelationem, per angelum S. Sergio factam, i-
gnoraverint aut prætermiserint Godeschalcus, Ste-
phanus, poëta anonymus, Anselmus & Sigebertus:
quid, inquam, cause afferemus quam quod ni-
hil tale acciderit?

114 Non opus esset de hac controversia pluri-
bus agere, nisi exstaret quidam libellus inscriptus ad argumen-
ta pro fine
tempore & causa martyrii B. Lamberti, Tun-
grensis episcopi, Diatriba chronologica & hi-
storica, excusus Leodii anno 1679, in quo non affer-
runtur quidem memorata prodigia, sed S. Lamberti
martyrium sub S. Sergio Pontifice contigisse, variis
argumentis defenditur. Autorem hujus Diatribæ,
qui nomen suum ipsi non prefixit, fuisse Renatum
Franciscum de Sluse, canonicum Leodiensem &
abbatem Amanensem, atque Eminentissimi Car-
dinalis Slusi germanum fratrem, aliunde didici.
Scriptori occasionem dedit illustrissimus Antonius
Godeau episcopus Vencensis, qui cum in Historia
sua ecclesiastica, Gallicè edita, tam causum, quam
annum martyrii S. Lamberti, quales à Leodiensi-
bus p̄issim creduntur, cum eruditis néotericis ne-
gasset, laudatum Slusium ad scribendas vindicias

Y y y sen

AUCTORE
C. S.

seu dictam Diatribam excitavit. Non est meum singulare Godean asserta, qua ad substantiam rei non faciunt, uti &, qua ipsis opposuit Slusius responsa, refellere aut probare; verum ea tantummodo referam, confutaboque, quibus hic Sancti martyrum circa seculi VII finem, sedente in Apostolica Cathedra Sergio, collocandum esse proponnat.

à Slusio producta; ac primò ostenditur.

115 Itaque cap. 3 adversus Henschenium nostrum hac ait: Scriptores nonnulli referunt, cognitum fuisse, Deo admonente, beati Viri obitum à Sergio PP., & ab eodem B. Hubertum Martyris nostri successorem divino iussu ordinatum. Hanc narrationem fabulis accenset Henschenius; quam recte, viderint alii. Antiquam tamen esse, diffiteri non potest, cum à Nicolao, qui duodecimo saeculo scripsit, tamquam à Majoribus tradita referatur. Vixerit igitur fabulae hujus auctor (ut hoc Henschenio concedam) ea saltem ætate, quā recentior erat B. Huberti ordinationis memoria. Itaque si narrationi suæ fidem conciliare volebat, nisi prorsus amens fuerit, iis saltem annis eam consignasse credendus est, quibus accidere potuerit, ne primo aspectu falsitatis redargueretur. Unde fabulosa sit, necne hæc narratio, parùm nostrā interest, dum ex ea constet, relatam jam tum fuisse beati Martyris nostri passionem ad annos Sergii, & non Constantini, quem inter & Sergium cadunt Joannes VII *, Joannes VIII * & Sisinnius.

* in d VI

* in d VII

opinione il-
lam non esse
tam anti-
quam, quam
velit:

B

116 Respondeo, nusquam à Nicolao afferi, eam narrationem à majoribus traditam, aut ut talem ab eo referri; cum tantum dicat, eamdem legi in libello, quem A VIRIS FIDELIBUS editum de vita & conversatione ipsius Huberti ante episcopatum à plerisque (Leodiensibus) & haberi & legi non est dubium. Non soli Majores viri fideles sunt: sed cuius temporis hi fuerint, non indicat Nicolaus. Quinimo cùm ipse nullam narrationi sua auctoritatem ab antiquitate vindicet, cùmque nec synchronus S. Huberti biographus, nec Godeschalcus, nec Stephanus, nec poëta anonymus, nec Anselmus, nec Siebertus denique eam umquam vidisse vel audisse videantur, verisimilis est, eamdem seculo XII antiquorem non esse. Quid igitur mirum, si is in assignando Pontifice, quo sedente S. Lambertus casus sit, erraverit, eumque Serum crediderit, qui tantum septem vel octo annis ante istius martyrium è vivis exceperat? Porro errasse ipsum liquet ex tempore emortuali S. Theodardi, annisque quadriginta, quibus Lambertum episcopatum gessisse, afferit non modo S. Huberti primus biographus, verum etiam ipse Nicolaus, aliquie supra nominati. Adde, quod scriptor, qui tanta prodigia, antiquioribus omnibus ignota, commentus est, etiam pro ceteris nullam fidem mereatur, dum alia obstant. Ad alterum argumentum progredior.

secundò, ba-
silicam S.
Lamberti,

117 Sed ne solis conjecturis (verba Slusii sunt) niti videamus, certum & ἀναμφισβήτορ τemporis illius characterem exhibere licet ex morte Grimoaldi, Pipini & Plectrudis filii, qui, ut praecedenti capite vidimus, anno Christi DCCXIV, mense Aprili cæsus fuit à Rangario IN BASILICA S. LAMBERTI, LEODICI. Scriptor Vitæ S. Huberti, ejusdem familiaris ac discipulus, narrat hanc basilicam constructam fuisse à beato viro (S. Huberto) circa ordinationis suæ annum XIII. Eo quippe anno B. Lamberti reliquias in illam transtulit IV Kal. Maii, cujus translationis annua festivitas solenni ritu hodieque celebratur. Ren-

rus monachus cæsum refert Grimoaldum pannis annis à translatione. Statue, anno saltem uno; neque enim minus potes, cùm translatio Aprili exente facta sit, & in Aprile etiam Grimoaldi cædes inciderit. Ni si fings, in ipsa reliquiarum translatione cæsum fuisse Grimoaldum, quod nullo teste probabis umquam. Igitur anno Christi DCCXIV labebatur saltem decimus quartus ordinationis B. Huberti, & illius annus primus saltem à XVII Septembbris anni Christi DCC numerandus erit, quo Sergius adhuc Sedem Apostolicam obtinebat. *Habentus ille.*

118 Admittimus Grimoaldum, Pippini Heristalli ex Plectrude uxore filium, in basilica S. Lamberti Leodii occisum esse: id enim Gestorum Francorum, Historia iussu Childebrandi conscripta, auctor libelli de Majoribus domus regia, & Annalista Metensis, quos Coindius ad annum 714 num. 1 exhibet, unanimi consensu testantur. Annum etiam cadi & mensem ibidem sic exprimit Chronicum San-Dionysianum: DCCXIV. Deposit. Grimoaldo in mense Aprili, & deposit. Pippino in mense Decembrio. *Ad eundem annum cadem illam refert Ado in Chronicō, à Slusio laudatus, ubi etiam addit, Theudoaldum in locum defunctorum patris sui Grimoaldi à Pippino substitutum esse anno Incarnationis domini DCCXIV in mense Aprili. Admittimus etiam auctoritatem biographi S. Huberti, secundū quem ille S. Lamberti corpus tertiodicimo anno sui præfusatus Trajecto Leodium transtulit, & in loco, ubi passus est, collocavit. Sed negamus, ante conditam aut dilatatam à S. Huberto ecclesam, nullam aliam Legia fuisse, quæ S. Lamberti nuncupata fuerit; quod & biographus Hubertinus non afferit, & cui oppositum discribit docet Godeschalcus.*

in qua Gri-
moaldus an-
no 714 occi-
jus est,

119 Hic in Vita num. 23 & sequentibus de Leodii exstis cultu ipsius in villa Legia non diu post obitum Sancti inchoato multa habet, quæ in compendium contracta subjicio. Post hæc, inquit, in præfata villa Leodio infra cubiculum, ubi Sanctus Dei felicem fudit cruentem, luminaria ex divina auctoritate resplendebant. Subiit, virum quemdam ob furtum uxoris sua ab eodem Sancto bis monitum castigatumque; duos item alios cacos, divinitus iussos eamdem cellam venerari, visum recepisse. Quo auditu, prosequitur Godeschalcus, coepérunt homines Sanctum Dei debita admiratione de die in diem jugiter expetere & cum magna diligentia locum illum venerari; & jam cùm basilicam populus ibidem copisset ædificare, auditis miraculis per universam regionem illam, quæ Dominus pro Servo suo dignatus est ostendere, omnis populus laudes dabat Deo. Addit & virginem, Odam nomine, cœcam pariter, cùm spe ducta ad eundem locum accederet, jamque appropinquaret, invocato Sancto, visum impetrasse. Tum pergit; Item ex hoc amplius concurrebat mistus vulgo populus utriusque sexus, senes & parvuli, ad basilicam in honore ipsius Sancti ædificandam, sive auxiliante Deo velociter consummata est. Similiter, ubi virgo lumen ex fide recepit, creditibus in testimonium basilica in ejus nomine est constructa, & assidue venerata.

dia ante-
quam S. Hu-
bertus

120 Etiam fideles & devoti Deum timentes, composuerunt lectum, & fabrili arte ordinaverunt illum, & sic posuerunt illum in locum, ubi jaculatus fuerat Pontifex. Ibi Dominus magnas & absque numero virtutes atque mirabilia operatus est cotidie. Post hac Godeschalcus Sancti appa-

E

F

A ritionem, anni circulo post mortem expleto, divinamque in Dodonem ceterosque parricidas vindictam, ac alteram denique ejusdem apparitionem, corpus suum Leodium transferri mandantis, exponit. Ac tum denique de translatione aeternus; Sanctus autem Hubertus, inquit, qui quondam Landeberti discipulus fuit, quique illo tempore in hac regione pontifex erat, auditis his miraculis, ... ordinem rei diligenter inquisivit &c. In Ms., quod edidit Chapeavillus, cap.

tertio Carlomanni regis (id est Majoris-domus,) qui cum anno Christi DCCXLIII vel DCCXLIV concurrit. Numera nunc retro annos xxx & xvi, sive xlvi, & in finem seculi septimi ac Sergii Pontificatum incures; sub quo scilicet & Lambertini mors & Huberti ordinatio consequenter contingit debuerunt.

123 De translationis tempore libens assintior, nihil pariter sed trigna istos episcopatus annos ex scriptorum,

quorum nullum nominat, fide non possum credere. Res quoque, à S. Huberto post translatum Leodiam S. Lamberti corpus gestis, non probat Stu-
fus tanta molis suis, ut ea intra annum 722, quo translationem factam esse dicemus, annumque 727, quo Hubertus obiit, fieri non potuerint. Ceterè nihil ejusmodi in ipsis biographo synchro-
& familiari legitur, multaque de hoc argumento fabulosa à recentioribus tradi non dubitavit Foul-
lonus lib. 3, cap. 4, ubi Huberina Leodii mae-
nia ceteris commentitiis annumeravit. Ceterum non
est hujus loci ea suis tractare, quæ examinari
refutarique latius poterunt ad diem IIII Novem-
bris, quo sanctus ille episcopus confessor colitur.

E

§ IX. Causa martyrii alia à duobus primis biographis, alia à ceteris assignata.

A litera, qua majoris momenti est, à scri-
ptoribus ventilata controversia, est de cau-
sa, ob quam S. Lambertus martyrio coronatus
fit; dum alii primorum biographorum scriptis
inherere malunt, alii speciosorem lauream cum
minus antiquis sancto Martyri adserere. Gode-
schalcus omnium primus Sancti biographus, qui

Pro causa
martyrii
Godeschal-
cus & Sie-
phanus

ipso aliquo tempore forte convixit, ut dictum est,
quique multa se de eo ex Theodoeno ejusdem mi-
nistro, & ex filii socio, didicisse testatur, non a-
liam cedis ipsius causam allegat, quam Galli ac
Rioldi necem; qui cum in ecclesia Traiectensis bo-
na hominesque impie & crudeliter debaccharentur,
ab ejusdem sancti Episcopi amicis, illo penitus in-
scio, commissis manibus interfecti fuere. Horum
enim cedem Dodo quidam, eorumdem consan-
guineus, vir in Pippini Heristalli aula imprimis
potens, tam impotenter tulisse dicitur, ut cum
collecta satellitum manu ad S. Lamberti eedes Le-
odiam advolaverit, nec Galli tantum ac Rioldi per-
cussores, sed & obvios quosque famulos, & i-
psum sanctum Episcopum in oratione prostratum
interemerit. Verum cum hac controversia in S. Lam-
berti gestis pricipua sit, opera pretium erit Go-
deschalcii verba hic retulisse.

F

125 Hic in Vita num. 15 & sequenti sic ait: cedem Galli
Et jam cum Dominus vocasset S. Landebertum, & Rioldi
ut propter tanta merita dignam redderet ei mer-
cedem, insurrexerunt duo pessimi homines, Gal-
lus & germanus suis Rioldus, in adversitatem
ejus, saevientes ecclesiae suæ in tanta opera per-
versa, ut nullus eos ferre posset; nec evadendi
erat locus ante illos. Repleti autem amici Pon-
tificis ira & tristitia, ac calamitate magna com-
pulsi, & humilitate compressi, interfecerunt eos ex
merito eorum. In diebus illis erat Dodo domesti-
cus jam supradicti principis Pippini, proprius
consanguineus eorum, qui interfecti fuerant; &
erant ei possessiones multæ, & in obsequio ejus
Yyy 2 pue-

S. Lamberti
corpus ed
transfluit.

B Postmodum ibidem populus cœpit ejus honori & nomini ædificare (ex virtutum illius magnificētia & admiratione animatus) honesti cultus ecclesiam, quæ ad augmentum dilatandæ gloriæ ejus multum profecit, ut quamvis ille locus ejus careret corpore, tamen & ex ædificio ecclesiæ pateret, & ex meritis & miraculis ipsius, quod ibi semper præsens esset, beneficia scilicet ibidem opem suam implorantibus à Deo impe-
trando. Consonat Sigebertus in utraque Vita, in ea scilicet etiam, quam Reneri nomine laudat Slnsus, in cuius cap. 25 post eadem miracula legitur: His augebatur recens veneratio novi Patroni, & accentu populi devotione basilicam Sancto ædificabat tanto citius, quanto devotius. Deinde caput 26 sic orditur: Hæc Legiensium devo-
tio adeò Domino placuit, ut jam crebrò multis Dei fidelibus ecclitius visio appareret, ut sanctus Martyr relatus Trajecto, martyrii loco re-
stitueretur &c. In hac igitur, qualiscumque ea
demnum fuerit, basilica S. Lamberti Leodici Grimoaldus Pippini filius, pro patris sui agrotantis
salute deprecans, occisus est Christi anno 714, post
mortem autem Sancti quinto vel sexto, quando
ea, quiescente etiam tum sacro corpore Trajecti,
variis miraculis à Deo illustrata, jam celebris e-
vaserat; ideoque auctor Diatriba emortualem S.
Lamberti annum ad Pontificatum Sergii revocan-
dum esse frustra probare conatur ex anno cedis
Grimoaldi, Sanctique translationis, quam anno 721
vel 722, & mense Decembri, non Aprili contigisse §
13 probabimus. Neque morari nos debet Reneri seu
Sigeberti auctoritas, dum Grimoaldi cedem trans-
lationi postponit, cum ea minimè tanta sit, ut
rationum momentis, quæ produximus, ullo modo
possit opponi.

C Tertium Stu-
sii argumen-
tam

122 Postremum argumentum pro confirmanda sententia sua Diatribæ auctor repetit à numero annorum, quos S. Hubertus in episcopatu exegit. Ex eadem, inquit, S. Huberti historia confirmatur, quod afferimus. Illum enim annis ut mil-
nimùm triginta cathedralm episcopalem tenuisse narrant scriptores; & tés ab eo gestæ non minus temporis spatium requirunt. Post translatas enim beati Martyris reliquias Leodium ex vico ignobili, ut vocat Godescalcus, in civitatem erexit, translata in illam episcopalē sede, muris cincta, legibus ornavit, basilicam D. Petro apostolo construxit; & ut compendio absolvam, ea gessit, quæ non xvii aut xx annorum, quot à translatis beati Martyris reliquiis ad ejus obitum fluxisse narrantur, sed longè majus temporis intervallum exigere videntur. At hujus beati confessoris reliquiae translatæ sunt anno xvi post ejus obitum (ut testatur scriptor, qui translationi interfuit, nempe ejusdem S. Huberti biographus)

September Tomus V.

Yyy 2 pue-

pueri multi. Cùm audisset autem necem proximorum, collegit magnam copiam virorum fortissimorum ad bellandum, moxque irruit ad interficiendum beatum virum Landebertum pontificem in villa, cui vocabulum est Leodio, sita super fluvium, qui vocatur Mosa. Ita Godeschalculus, qui deinde indignam sanctissimi Viri eadem pergit exponere, nullà aliâ martyrii causâ affigiatâ. Nec aliâ innuit Stephanus, Leodiensis episcopus seculo x, secundus, ut diximus, S. Lambertii biographus, qui eadem, licet aliis verbis enarrat.

Poëta anonymus isti addidit aliam

126 At poëta *anonymus*, Stephano synchro-
nus, prater allegatam causam, alteram ex fama
memorat, Dodonis scilicet in Sandam odium, ob
improbatum Alpaïdis fororis sua cum rege, id est,
cum Pippino Heristallo Majore domus regie pel-
licatum. Verba poëta, quia alibi dare non possum, hic subdam, exorsus, ubi supra deserat.

Sanctus enim quam sœpe ferens jejunia san-
cta,

Intulit in noctes tetris instantibus auris;
Sæpe suis cùm visceribus conduceret escam,
Clarens rorisluam præbebat luna lucernam:
Ultima namque dies astabat semper ocellis.
Illi, unde bonum fecit certamine cursum.
Eheu! musa canens, caufas canitura doloris!
Quis tibi flatus habet claras inducere voces
Inditus, extensis efflans hinc inde labellis?
Stridula quæ dulces effringet tibia cantus,
Garrulitate cavas mulcens hinnitibus aures?
Saltando coram quis & arrido jocosus
Histrio gannitus extollet voce decoros?
Unde prius calamis efflabas guttura plenis
Spumanti facie, mento vibrata subacto,
Inde redundantes adduces flaccida fletus,
Emittens tremulam lugenti pectori vocem,
Atrectare necem cantu cùm coepiris almam
Landberti sacri diro jugulamine cæsi.

127 Ergo propinquanti supremæ fine diei,
Cùm Sanctus Domini deberet ritè vocari,
Sacrî pro meritis decorandus luce perenni;
Ecce duo fratres, nam Gallus & inde Rioldus

Nomine sunt dicti, torta de fœce liquati,
Insurgunt pariter, per villas atque per agros
Ecclesiæ famulos predi & verbere pressos
Addicunt morti; qui non tolerare queunt,
Dedecus id notum per amicos, perque ne-
potes,

Efficiunt latè Landberti præfusis almi.
Qui nimis audaces, tulit hoc cùm fama, vi-
ritim

Accensi stimulis, & cordis vulnere læsi,
Atque irritati, seu crebra pericula passi,
Non potuere pati tales impunè reverti.
Sperantes justo tunc indignamine duci,
Consurgunt citius, confisi mente vel armis,
Atque adversantes mortis misere tenebris:
His etenim dictis sic deliquerè coacti.
Interea domui Pippini principis auctor
Hujus erat sceleris, dictus de nomine Dodo,
In quo fidentes, patriam vexâsse putantur
Jam dicti fratres, ejus de carne propinquui.

128 Fertur enim trito multis fermone, quod
effet

Præfus Landbertus diris invisus amicis
Pravi Dodonis, pallens ob stupra fororis
Illi ad regem, quam rex cum conjugè viva
Ducebat pelicem, proculans jura pudoris.
Hinc & Dodo suum plus exaltabat honorem.

à Sancto re-
prehensum :
utramque
etiam

Qui noscendo neces dictorum corpore fra-
trum,
Sat memor in dictis, quæ sunt de carne so-
roris,
Præfus exitum cecepit disquirere sacrum,
Explorando vias, quibus hunc occidere pos-
set

Atque illos pariter, noxae quos fama dedisset.
Ex hisce habemus, seculo x aliquot annis inchoato seu adolescentiæ, à multis exquisitatum fuisse, Dodonem ad inferendam S. Lambertu necem non sola Galli & Rioldi cede, sed & ejus Sancti euangelica libertate in improbando Alpaïdis Pippiniisque adulterio, incitatum fuisse; quod poëta *anonymus* amplectendum, Stephanus verò episcopus, velut Godeschalco scriptori synchroño aut coævo incognitum, rejiciendum aut saltē permittendum judicavit. Utramque istam causam etiam afferat, magisque exponit *Anselmus canonicus Leodiensis*, qui paulo post medium seculi xi scriptis, apud Chapeavillum in Gestis pontificum tom. i, cap. xi in S. Lambertu, unde sequentia excerpit: Talibus virtutum exercitiis ad gloriosum venitur martyrium, cuius causa duplex extitit.

129 Et prima quidem fuit, quod pervatores rerum ecclesiasticarum duos quosdam fratres aliqui ex beati Martyris propinquis, ipso nesciente, interfecerant; quod eorum proximus Dodo quidam in sanctum Pontificem caufam sui retoricit odi. Altera fuit causa, quod Pipinus Major dominus regis, face libidinis adulterinæ succensus, memorati Dodonis fororem Alpaïdem legitimæ conjugi Plectrudi superinduxerat. De qua re Sanctus Dei Lambertus, tantum in principem perhorrescens facinus, adulterini criminis eum arguere non reformidabat; & nunc terrores divini iudicij minitando, nunc honestatem legalis thalami commandando, & adulterii obscenitatem de testando, hoc apud ferocem animum Vir apostolicus efficerat, ut jam in fornicaria minus insaniret. Quod ubi illa primùm sentire potuit, furiis agitata libidinis, fratrem gemebunda per internuntios convenit, contumeliam sibi à Sacerdote illatam memorat, ejus instinctu aversum à se conqueritur principis animum, commodius sibi fore, Lambertum vitâ privari, quam à tanto vitro divortio separari: insidiatoris interitu hoc sibi posse præstari, quod nullius ab invicem dissidiis deinceps infortunium possit interveniri. Bibit ille transfusum à vipera fororis lingua vene num; armat statim ex domesticis regis domus in necem Episcopi milites auxiliares, & miser, dum in Sacerdotis necem crudeliter graffatur, necit, quia sibi æternam mortem, illi finem laborum & perpetuam pariat vitam &c.

130 Ab hac editione Chapeavilli differt ea, qui in altera quam Martenius & Durandus tom. 4 Amplif. collecti veterum scriptorum à col. 843 curaverunt ex Ms. codice Andaginensi, quem ante annos sexcentos, vivente Anselmo, exaratum fuisse, ac genuinum ejusdem fætum esse, cuius editum à Chapeavillo exemplar dumtaxat compendium fit, ibidem pronuntiant. Hic igitur col. 848 & sequenti toto cap. 6 nullo verbo de Alpaïde facto, unica martyrii causa rejicitur in Dodonem, Galli scilicet ac Rioldi nece stimulatum. Deinde Sancti cedes, sepultura, translatio Leodium & aliquot miracula memorantur usque ad finem capituli. Tum sequitur caput 7 cum hoc titulo: Item alia de eodem opinio. Huic beatissimo Viro testimonium perhibet Regino abbas Prumensis, ita scribens inter

E
affignat An-
selmus cano-
nicus,

B

G

tè Anselmus, vel quisquis istius capituli septimi auctore C. S.

auctor est, Reginonis textum truncando, cum ipsi errorem affingat, quasi is synodus seu concilia-

fæde consu-

bulum Aquileiense, circa annum Christi 698,

dit.

S. Sergio I Pontifice habitum, cum concilio oecumenico V, anno Christi 553 sub Vigilio Rapa Con-

stantinopoli celebrato confudisset; cum tamen idem

Regino utramque synodum disertè distinxerit. Li-

quet secundo, quam inepte synodos sic confunden-

do, S. Lamberti etatem cum Pontificatu Vigilii

eiusdem capituli auctor composuerit. Liquebat deni-

que tertio, totam illam de Pippini cum Dodonis

sorore pollicitu, & inde secura sancti Episcopi ce-

de historiam, qua virgulis affecta subjungitur, à

Reginone traditam non esse, sed ab alio incerti

nobis temporis & fidei scriptore, qui propterea

exiguum ponderis habere debet ad presentem,

quam tractamus, controversiam dirimendam. Pro-

grediamur modo ad alios, qui eamdem historiam,

sic coepit perfecerunt, novisque adjunctis exor-

narunt.

131 „ Ea tempestate claruit Lambertus Tungrensis ecclesiæ episcopus; qui dum regiam do-

mum zelo religionis accensus increpâset: (sic

habet alterius adhuc scripturæ relatio nobis à

prioribus relicta,) rex Pippinus tunc tempo-

ris monarchiam regni tenens, sororem memo-

ratì Dodonis legitimæ conjugi pellicem induxe-

rat, & suadente diabolo, lictos amores illici-

tis postposuerat: pro qua re hic solus auctori-

tate sacerdotali principem publicè adulterii ar-

guere non reformidabat; & nunc mimitando ter-

rores divini judicii, nunc honestatem legalis tha-

lami commendando, & contrà turpitudinem a-

dulterii detestando, hoc apud ferocem ejus a-

nimum Vir apostolicus efficerat, ut jamjamque

minùs in fornicaria insaniret. Quod ubi illa pri-

mùm persentiscere potuit, furore simul & libi-

dine æstuans, qualis Jezabel in Heliam, vel

Herodias in Johannem, fratrem gemebunda a-

diit, fratri contumeliam à Sacerdote sibi illatam

memorat; instinctu ipsius aversum à se regis a-

nimum; mori satius esse, quā tam honestis

ignibus privari cum dedecore; fäxit, ut Sacer-

dos intereat, nullum posthac regalis thalami

fore dissidium.

*& nescio
quod scri-
ptum*

B „ nimum Vir apostolicus efficerat, ut jamjamque

132 „ Bibit ille transfusum à vipera fororis

laudans, Re-

ginonis dicta

„ lingua alto pectore venenum: armat statim ex

„ domesticis regiæ domus ad necem Episcopi mi-

„ litas auxiliarios; & miser, dum in Sacerdotis ne-

„ cem crudeliter grassatur, nescit, quia sibi æ-

„ ternam mortem, illi finem laborum & perpe-

„ tuam pariat vitam.. Hanc passionis ejus causam

scriptorem Vitæ ipsius idè tacuisse arbitror, ne,

ut fit, eorum incurreret offensam, quorum ma-

jores tali notati essent infamia. Non vacat, nec

opere pretium est hinc inquirere, an istud Ando-

ginense exemplar genuinum Anselmi Opus sit, ut

landati editores censuerunt; sed quod ad argumen-

tum nostrum magis spectat, obseruo, non omnia ex

landata editione hic virgulis notata Reginonis esse,

sed pauca dumtaxat, eaque contra historicam ve-

ritatem turpiter truncata & avulsa à ceteris. Re-

gino enim editionis Argentoratenis anni 1609,

pag. 390 post annum 622 sic habet: Hoc tem-

pose synodus Aquileiae facta, ob imperitiam fi-

dei quintum universale concilium suscipere diffi-

dit. Quæ synodus facta fuerat temporibus Vigili-

lii Papæ contra hæreticos, qui beatam Mariam

solùm hominem genuisse affirmabant, in qua sy-

nodo Catholice institutum est, ut Maria semper

Virgo Oeotox diceretur; quia non solùm ho-

minem, sed verè Deum & hominem genuit. Ea

ætate (nempe qua synodus Aquileia S. Sergio Pon-

tifice habita est,) claruit Lambertus Tungrensis

ecclesiæ episcopus, qui dum regiam domum ze-

lo religionis accensus increpâset, ab iniquissimo

Dodone & aliis viris de palatio missis impro-

visè conclusis, intra domum ecclesiæ in Leodio

vico occiditur. Hec Regino, nec quidquam ea de

re amplius.

133 Hinc autem liquebat primò, quā imperi-

*Sigebertus
eamdem Al-
paidis hi-
storiam,
E*

*plurionum
exornavit,
F*

do-

tè Anselmus, vel quisquis istius capituli septimi auctore

auctor est, Reginonis textum truncando, cum ipsi errorem affingat, quasi is synodus seu concilia-

fæde consu-

bulum Aquileiense, circa annum Christi 698,

dit.

S. Sergio I Pontifice habitum, cum concilio oecu-

menico V, anno Christi 553 sub Vigilio Rapa Con-

stantinopoli celebrato confudisset; cum tamen idem

Regino utramque synodum disertè distinxerit. Li-

quet secundo, quam inepte synodos sic confunden-

do, S. Lamberti etatem cum Pontificatu Vigilii

eiusdem capituli auctor composuerit. Liquebat deni-

que tertio, totam illam de Pippini cum Dodonis

sorore pollicitu, & inde secura sancti Episcopi ce-

de historiam, qua virgulis affecta subjungitur, à

Reginone traditam non esse, sed ab alio incerti

nobis temporis & fidei scriptore, qui propterea

exiguum ponderis habere debet ad presentem,

quam tractamus, controversiam dirimendam. Pro-

grediamur modo ad alios, qui eamdem historiam,

sic coepit perfecerunt, novisque adjunctis exor-

narunt.

134 Sigebertus Gemblacensis in Chronico ad an-

num Christi 698 Reginonis dicta, num. 32 relata

sic interpretatus est: S. Lambertus Pipinum prin-

cipem increpare ausus, quodd pellicem Alpa-

dem suæ legitimæ uxori Plectrudi superduxerit,

à Dodone fratre ipsius Alpaidis Leodii martyri-

zatur. In Vita cap. 4 prolixiorum historiam te-

xens, primos Sancti biographos cum ceteris, ab u-

ntrisque aliquid mutuat, conciliare conatur, mul-

taque reliquis eatenus incognita sic exponit, quasi

ipse spectator adsuisset; qua omnia in compendium

contrafacta subjungo. S. Lambertus Pipinum de pel-

licatu cum Alpaido liberè crebrōque compellans,

eum acriter arguit, & tantum non ad officium

reducit. Hoc audito, Alpaidis de illata sibi ab Epi-

scopo injurya apud fratrem Dodonem conqueritur,

opem & vindictam precatur. Spondet ille, & ad-

hibitis secum potentioribus amicis, sanctum Pra-

turem ab arguendo fororis sua adulterio compesce-

re laborat. At ubi nil verbis profici advertit, Gal-

lum & Rioldum consanguineos suos in episcopa-

tus familiam & bona cum armata manu immittit;

quos duos, cum Sanclus paternis monitis ab

incepto cohibere frustra studiasset, Petrus & An-

dolescus vel Andoletus, ipso planè inscio, commis-

sā pugnā peremerunt.

135 Horum morte intellecta, Dodo S. Lam-

berti necem decernit, data opportunitate inferen-

dam. Interea Pippinus in villam suam Jopilam

venit, cui proximus erat Legia vicus, in quo

Sanclus predium aliquod cum adibus habebat, u-

bi, ut sape alias, solitudine loci delectatus, tum

morabatur. Inde consiliis causâ à Pippino accer-

titus, Jopilam properat. Inter convivandum Pip-

pinus craterem suum à sacra-Episcopi manu sibi

AUCTORE
C. S.542
donem ad tollendum è vivis fine ulteriori mora
Antislitem impellit: idque ille postero diluculo ex-
sequitur.

B quem Nico-
laus & A-
gidius ferè
fecuti sunt.

136 Habet hīc, lector, tragedia istius ex Si-
geberti relatione compendium, secundum quam
multo illustrior, & ad commendandum S. Lam-
bertum aptior est causa martyrii, quam quæ à
Godeschalco & Stephano allegatur. Quia verò no-
verat Siegbertus, nihil hujusmodi apud laudatos
biographos legi, in fine totius Vita de Godeschal-
co notat sequentia: Gesta quidem ejus veraciter
prosecutus, de causa martyrii parùm libero ore
locutus est. Quod hac de causa fecisse creditur,
ne sui temporis regibus culpam majorum suorum
videretur reprobare. Ex illico quippe Pippini
& Alpaidis conjugio natus est Carolus Martel-
lus, ex Carolo Pippinus tertius, qui ex princi-
pe in regem Francorum promotus est, de Pippi-
no Carolus Magnus. Porro utut glorioſor sit ea
causa martyrii, sub medium tamen seculi XII, id
est, inter annum 1143 & 1147, quo Nicolaum
scripsisse § 1 diximus, non alia ejusdem Vita,
quam quæ à Godeschalco vel Stephano scripta est,
in ecclesia Leodiensi legebatur. Tunc enim nonnul-
li, quibus ista primorum biographorum narratio
displiebat, quod tanto Martyre minus digna
videretur, Nicolao auctores suere, ut Vitam con-
scriberet, in qua alia cœdis causa traderetur; uti
manifestum est ex ipsius Nicolai dictis, quæ quia
num. 15 jam recitavi, hīc non recenso. Quos
verò scriptores ipse hac in parte secutus fuerit, sa-
tis declarat, dum inter monumenta, quibus pro
Vita concinnanda usus est, Reginonem Prumiensem
& Siegbertum Gemblacensem nominat; quem
posteriorem sic secutus est, ut que ille de Gallo ac
Rioldo ecclesiam iniquè vexantibus, & deinde ca-
sis, ex Godeschalco relationi sua immiscuerat,
tacitus præterierit; credo, ut purior illustriorque
martyrii causa appareret. Nicolai vestigiis inhaesit
Aegidius Aurea-Vallis monachus in Additionibus
ad Anselmum, cap. xi in S. Lambertu, apud
Chapeavillum.

C § X. Causa martyrii à Godeschal-
co & Stephano tradita asseri-
tur, & ad argumenta aliter
sentientium respondetur.

Godeschalci
auctoritas
nunc passim
admissa est,

Variantibus eo, quo diximus, modo de can-
sa, ob quam S. Lambertus martyrio corona-
tus sit, vetustis scriptoribus, qui post illos scrip-
serunt, eam partem din ampliæ sunt, que sancto
Martyri glorioſor videbatur; idque haud debet
eo confidentius, quod ratio silentii Godeschalci &
Stephani, quam Siegbertus allegat, omnino veri-
similis appareret. Hinc idem Stephanus apud Ba-
ronium tom. 3 Annal. ad annum Christi 698,
num. 1 vehementer vapulat, quasi principibus a-
dulandi studio, reprobensum à S. Lambertu Pip-
pinum adulterum subicuisse. Proficiente deinde
inter eruditos criti, ea sententia non modo in du-
biūm vocata, sed etiam velut commentitia à mul-
tis deserita est, ita ut opposita nunc sit communior,
si Leodienses scriptores excipias. Primus, quem
quidem neverim, Henichenius noster in Diatriba
de tribus Dagobertis lib. 4, cap. 7 & alibi, dein
de Bollandus in S. Suiberto tom. 1 Martii, pag.
79, num. 45 eam historiam, ut suspectam ut mi-

nimum habuerunt. Eamdem tamquam fabulosam
rejecerunt Hadrianus Valeſius tom. 3 Rerum Fran-
cicarum, lib. 23, Mabillonius Sec. 3 Benedict.,
parte 1 in S. Lambertu, Coenitius ad annum Chri-
sti 708, num. 9 & seqq., Pagius in Critica Ba-
ronii ad annum 698, num. 2 & seqq., Longue-
vallius tom. 4 Historia ecclesiæ Gallicana, aliisque.

D 138 Contraria sententia sui etiam non desunt
sc̄latores, inter quos sunt Joannes Roberti, Fise-
nus, Foulonius & Sulius in Diatriba jam sape
laudata § 8. Juverit itaque rationes, quæ in u-
tramque partem produci possunt, diligenter ex-
pendisse. Non tam inepta est ratio, ob quam Go-
deschalcum de repreheno Pippini pellicatu filiis-
ſe, adstrinxerunt memorati scriptores, quin eā indu-
ci potuſſet, si p̄dicta reprehensio causam mar-
tyrio reip̄a dediſſet. Etenim sive Godeschalcum
sub Carolo Magno, sive sub Pippino Brevi, sive
sub Carolo Martello scripsisse st̄mas, odiosum cer-
tè erat ea litteris consignare, quibus & Pippini
Heristalli, cetera optimi principis, turpis libido,
tam sancti Episcopifuso sanguine porata, & Martelli
probrosi natales, sui avi lectoribus revocarentur
in memoriam, & ad posteros transmittenterentur : E

139 Ait quidem Mabillonius in Observationi-
bus ad S. Lamberti martyrium, longè atrociorē
esse fabulam de Caroli Martelli damnatione, quam
tamen Hincmarus, Adrevaldus, aliique in vul-
gus spargere non dubitārunt, imperante Carolo
Calvo, illius abnepote: verū etiam equalis in-
famia ad Carolum Calvum inde redundasset, tan-
tum consequeretur, alios aliis audacieores in scri-
bendo fuisse. Ad id unum tamen dumtaxat va-
let allegata ſlendi ratio, ut, si ea Pippini adul-
teri reprehensio, illataque properea S. Lambertu
mors per alia satis idonea testimonia tradatur,
ſolum iſtud Godeschalci, Stephanique silentium mul-
tum ſui ponderis amittat. Videamus itaque, quibus
& quām vetustis monumentis nixa ea sententia
prodierit. Scriptor Vita S. Huberti, synchronus &
familiaris, de S. Lamberti martyrio ſic loquitur: F

Mortis autem acerbæ viriliter ferendo discrimina,

& summi Pastoris vestigiis inhaesit, & quantum a-

moris circa Dominicæ oves haberet, aperuit:

utpote quibus & vivens vita contulit pacuæ, &

pro quibus non metuit mortis subire dispendia.

Venerabilis Beda in Martyrologio de S. Lanber-

to martyre more suo tantum meminit; de causa

modoque nihil docet.

140 Nihil quoque de iſdem memorans Florus de Sancti

in Autario Bede ante tom. 2 Martii ſic habet: martyrio di-

In Gallia, in villa Leudegus, natalis S. Lambe-

ti epifcopi & martyris, qui feſtando iuſtitiam,

adeptus est martyrii palmam. Nec quidquam cer-

tius ex Wandelberto habemus, qui in Martyro-

logio ſuo metrico ait:

Lambertus quintum denum virtute coronat,

Factio quem cæſum ſemper tremebunda pa-

vicit.

Solius Dodonis meminit Rabanus Maurus in ſuo

item Martyrologio, ubi cum S. Lambertu ab ex-

ſilio, conſentiente Pippino tunc principe revoca-

rum, & epifcopatui ſuo redditum dixiſſet, ſubdit:

Ibique per plures annos in Ecclesia Dei nobiliter

vixit.

A vixit. Hunc verò Dodo, domesticus jam supradicti principis Pipini, machinatione pessima occidi fecit. Ipse verò per innocentem mortem ad Dominum migravit. *Plus aliquid dicit Ado, pariter in Martyrologio, his verbis:* Tungrensi dicēcesi, in Leodio, villa publica, natalis sancti Lamberti episcopi. Qui dum regiam domum zelo religionis accensus increpāset, cùm rediens orationi incumberet, ab iniquissimis viris de palatio missis, improvisè conclusus, intra domum ecclesiae occiditur.

**que novae
fententie**

141 *Adonem secutus Notkerus*, Tungrensi dicēcesi, inquit, natalis sancti Landeberti episcopi: qui, dum regiam domum zelo religionis accensus increpāset, intra domum ecclesiae occiditur. *Eadem quoque, quæ Ado, habet Regino Prumensis in Chronico, præterquam quod inter Sancti interflores Dodonem primo loco nominet: verba ejus dedimus num. 132.* At Usuardus simplicius ait: Apud Leodium, beati Lamberti episcopi Tungrensis, qui à nocentibus innocenter occisus, aulam cœlestis regni perpetuò intravit viēturus. *Habes hic vetustissimos, qui preter Godeschalcum de S. Lamberti martyrio meminerunt. Manifestum autem est, nihil ex quinque primis & ultimo eorum haberi posse pro stabilienda fententia, quæ Sancti cædem Alpaidi adscribit. Ceteri tres videntur mibi huic historiæ cœdenda primam occasionem dedisse. Cùm enim sanctus Episcopus ob increpitam domum regiam occisus apud istos legeretur, & aliunde constaret, Pippinum illicitis Alpaidis amoribus, ex qua Carolum Martellum & Childebrandum genuit, implicitum suisse; pronum fuit, ut istorum verba avide ariperent, & de reprehēso Pippini pellicatu interpretarentur omnes, quibus martyrii causa, à Godeschalco Stephanoque tradita, displicebat velut tanto Sacerdote minus digna, ut pluribus sua etate displicuisse, Nicolaus in Epistola dedicatoria testatur.*

**occasione
dederunt,
sed cum Go-
deschalco**

142 *Hinc igitur primus omnium anonymous poëta, cuius verba num. 128 recensuimus, ex trito multis sermone, Dodonem & Alpaidis fratrem, & ob improbatum ejusdem cum Pippino adulterium S. Lamberto infensum dixit, licet cetera Godeschalci narrationi inhäreret. Deinde Anselmus gentnam cœdam causam retulit, ut num. 129 & seqq. dictum est. Post hunc Sigebertus Gemblacensis utramque componere studuit, & famoso illo convivio præterea exornavit. Nicolaus denique priori causa penitus prætermissa, secundam unice retinendam censuit, & reliqua Sigeberti dicta adoptavit. Sic ego historiam illam paulatim concinnatam credo, cui multa adjuncta immiscentur, quæ illius autores non nisi pro suo ingenio fingere potuerunt. Verum ista martyrologorum & Reginonis dicta superius relata non hujusmodi sunt, quin cum primis Sancti biographis facile conciliari possint, adeoque & debeant; neque enim manifesta antiquiorum dicta ex ambiguis recentiorum, ubi nihil id cogit, fas est interpretari.*

C **facile conci-
liantr.**

143 *Tam verò minimè verisimile est, ut Mabillonius & alii ante me observârunt, S. Lambertum, dum ecclesiastica bona, gregemque tam ini- quæ & crudeliter à Gallo Rioldoque invadi vidit, de eorumdem prædonum injūstitia apud Pippinum, si aderat, aut apud alios, qui ejus vices gerebant, con- questum non esse; dumque nihil proficeret, etiam increpasse, ac divina iudicia minatum esse, nisi ab ecclesiæ gregisque sui oppressione abſtineretur. Interea cùm Sanctus hac conſtanter ageret, potuerunt Gallus & Rioldus ab illius consanguineis occidi, & horum nece vehementius incitatus Dodo, ad im-*

portunum, invisumque familiæ ſue Monitorem, ea data ulciscendi opportunitate, perimendum impelli. Hec expoſtio nec laudatorum martyrologorum & Reginonis, nec Godeschalci Stephanique dictis adverſatur; imò postremorum narratio eam exigit, cùm verisimile non sit, S. Lambertum ſuam pro grege auctoritatē apud optimates aulae, cuius Dodo unus erat, non interpoſuisse. Eadem interpretatio planè conformis eft S. Huberti biographo, qui verbis num. 139 recitatis, Lambertum pro Dominicis ovibus mori non metuiffe teſtatur.

144 *Hactenus ergò nihil habemus, unde Godeschalcum & Stephanum ex adulandi principiis studio, vel displicendi metu, veram martyrii caſam cum veritatis, sanctique Martyris gloria dispendio subtiliſſime arguamus; quippe quam aliam ſuiſſe, quām quæ ab eis tradita eft, nullus afferuit ex adductis scriptoribus, quorum alii eodem, quo Martyr occubuit, alii altero pōſt ſeculo floruerunt. At Slufius in laudata Diatriba cap. 4 credi vult, Godeschalcum, quod de Pippini reprehēſione palam dicere non audebat, lectori non oſcitaniſſi indicāſſe. Narrat enim, inquit, beatum Antifitem à Gallo & Rioldo "appetitum con-,, vitiis & contumeliis, & in rei familiaris dire-,, ptione gravibus dispendiis oppreſſum." Cauſam tot injuriarum non exprimit, ſed ita inſinuat, ut Alpaidis emissarios agnoscas. "Consanguineus, in-,, quit, horum erat Dodo;,, qui ex Galli & Rioldi cæde occaſionem, quam quærebāt, ſe tandem inveniſſe lœtatus eft ſæviendi in Antifitem. Pergit Godeschalcus, & poſt beati Viri cædem, plebis & procerum narrat lachrymas, ſed omnium "cum „ſilentio, ne accusarentur Dodoniſ ſcelus per „indictum fletūs damnaviſſe." De Pipino alterum ſilentium. Qui autem fieri potuit, ut tantus princeps, qui à pietate & iuſtitia non mediocriter commendatur, cædem Antifitis ſui, ante oculos ſuos crudeliter patratam, ultum non iret, non aliquo ſaltem doloris ſenſu proſequereſtur, ſi nihil ſuberat, quod eum ab officio revocaret? Proclivius ſanè eft credere, humana imbecillitate lapſum eſſe Pippinum, & (quod de Salome-„ne ac primo parente noſtro ait B. Auguſtinus) „noluiſſe contriſtare delicias ſuas..,*

145 *Sed rursus Godeschalcum audiamus. "Cor- „pus, inquit, exanime vili opeſimento conte- „ctum,, ſecundo Moſa Trajectum relatum eft, ut ſepeliretur. Ubi clerici "non audentes in de- „corando honesto cultu ſepulchri ejus immora- „ri, in tumba patris ejus Apri, ibidem quiescen- „tis, non tam conderunt, quām abſconderunt, „& ſuperjecto grandi lapide, non tam coope- „ruerunt, quām compreſſerunt.,, Unde hic me- „tus, niſi à Pipino, niſi ab Alpaidé, quæ mulie- „bribus illecebris Pipinum demenaverat? Hec Slu- „fius, quæ ne in compendium redacta aliquid ſui roboris amitterent, viſum eft totidem ipſius ver- „bis referre. Nunc reſpoſtum accipe. Cauſam in- „juriarum, quibus ſanctum Praefulem Gallus & Rioldus affecerunt, revera non prodidit Godeschalcus; ſed nec Dodonem fratrem Alpaidis dixit. Non magis eumdem lœtatum eſſe afferuit, ex Galli & Rioldi cæde occaſionem, quam quærebāt, ſe tandem inveniſſe ... ſæviendi in Antifitem. Verba ejus in editione Chapeavilli, quam Slufius ſecutus eft, hec ſunt: Horum (Galli & Rioldi) conſan- „guineus quidam, Dodo vocatus, de primatibus palatinis unus, utpote Pipini ducis familiaris, a- abundans poſſeſſionibus multorum ſervorum, & militum conſtipatus obſequio & comitatu, cùm au-*

544 audisset affinium neces, ad vindictam expetendam animatur, & sanguine sanguinem judicavit ulciscendum. *Quis hinc Slusi assertum eruat, nec potius dicat, solam consanguineorum suorum cedem Dodonem ad vindictam impulisse?*

B 146 Porro quot sunt perversorum hominum prava libidines, totidem potuerunt Gallum & Rioldum in S. Lambertum concitare, ut neceste non sit Pippini reprobationem, cuius Godeschalculus nusquam meminit, aut aliam certam causam determinare. *Quod ad populi ceterorumque metum atinet, nihil pariter opus est hunc a Pippino aut Alpaide repere, cum ea Dodonis potentia & apud Pippinum gratia, qualem Godeschalculus mox descripsit, satis superque esse debuerit ad incutendum ipsius timorem, ne accusarentur Dodonis scelus per indicium fletus (adde etiam per ornatum tumuli) damnasse.* Et erat quidem metus illantio justior, quanto certius ex recenti sancti Episcopi, ejusque domesticorum cades constabat, Dodonis ad sceleram audaciam non inferiorem ejus potentiam esse. Denique ut tam ad hoc, quam ad cetera hactenus objecta argumenta respondeam, dico verissimum esse, memoratas ecclesia Trajetensis per Gallum & Rioldum vexationes, atque ipsam S. Lamberti cadem, absente & Suevico bello in Alemannia detento Majore-domus Pippino contigisse. Rationem hujus asserti mei accipe.

C 147 Diximus supra § 8, probabile esse, S. Theodardum ad annum Christi 669 vivendo pervenisse, ejusque mense Septembri occisum; ideoque & S. Lamberti cadem, qui ipsi proximè succedens, eam cathedram quadraginta annis tenuit, in annum Christi 709 probabiliter incidisse. Hoc autem anno Pippinum in Alemanniam seu Sueviam exercitum duxisse, quatuor antiqui annalistae apud Chesneum in Historia Francie scriptorum iestantur. Annales Nazariani ibidem tom. 2, pag. 3 sic habent: dcccix Pippinus perrexit in Alamaniam: Petaviani pag. 6: dcccix quando dominus Pipinus perrexit in Suavis contra Wilarium; Tiliiani pag. xi: dcccix Pippinus pugnauit in Suavis: Metenses denique tom. 3, pag. 267: Anno ab Incarnatione Domini dcccix Pippinus contra Alamanos exercitum ducens, magnificè de illis, omnique illa regione triumphavit. Nam verò si Pippinus tum temporis Trajecto tam procul absuit, ruit tota ista Siegerberti ac Nicolai narratio, neque Godeschalci Stephanique fides culpanda est, nec Pippinus tam atrocis facinoris, quale est sancti Episcopi sui parricidium, reus agendus. Sanè in hac sententia omnia recte se habent, quæque objici possent, difficultates evanescunt.

D 148 In primis sic inconcussa manet primorum biographorum auctoritas, eorumdemque narratio multo verisimilior evadit. Nam mihi quidem ista ecclesia Trajetensis tam dira oppressio, queque subsecuta est S. Lamberti & domesticorum ejus barbara cades, presente, & quasi coram inspectante Pippino patrata, difficilis creditu semper visa est, nisi huic aliqua cum illo similitas intercessisset. Dum autem ista anno 709 illigamus, facile intelligimus, Gallum ac Rioldum ex Pippini absentia audaciores factos, memoratam vim adhibere, & consanguinei sui Dodonis potenti patrocinio fultos, S. Lamberto frustra reclamante, aliquo tempore impunè continuare potuisse, ac denique a Petro & Andoleto, cum nihil subsidii ab aula ferretur, vim vi repellentibus occidi. Eadem Majoris-domus absentia Dodoni quoque, ob utrinque cadem impotentiū excandescēti, animos addere potuit, ut non modò interfectores, sed & ipsum Episco-

pum, qui adversus predones illos apud palatinos hand dubiè fortier peroraverat, è medio tolleret, ne is apud Pippinum sibi suisque postmodum molestiam crearet. Ut vero hæc nihil habent à verisimilitudine alienum, ita conformia sunt Godeschalci & Stephani dictis, qui totam S. Lamberti martyri causam in Dodonem, consanguineorum suorum nece furentem reiciunt, de Pippino autem & Alpaide altum silent.

E 149 At enim, inquies, si Pippinus nullam in quando eo facinore partem habuerit, cur in ultimū reliquit? *Lambertus occisus est.* Sed præterquam quod potentiorum crimina sepe impunita maneant, eadem ipsa Pippini absentia favebat Dodoni, tum ut causas fingeret, quibus apud absentem scelus suum extenuaret, tum ut amicis deprecatoribus uiteretur. Favebat ipsi consanguineorum cades, cuius reum Sanctum fingere potuit: favebat potentia sua, pristinaque cum Pippino familiaritas. Favebat præterea belli Suevici continuandi apparatus, quod Pippinum tribus sequentibus annis partim per se, partim per duces suos prosecutum esse, suprà laudari annalistæ affirmant. *Hujusmodi autem turbulentia tempora animos principum ad bellicas curas magis, quam ad privatorum injurias vindicandas intentos reddere soluerunt.* Utut est, in hac mea sententia multo minus, quam in opposita, patitur Pippini existimatio, qui, teste Slusio, à pietate & justitia non mediocriter commendatur.

F 150 Supersunt duo Slusii argumenta, leviori Respondetur negotio dissolvenda. Primum defusum ab auctoriitate Marci Velseni, quasi hic S. Lambertum, instigante Alpaide, casum legisset in seculi octavi scriptoribus. Locus, quem Slusius laudat, habetur lib. 4 Rerum Boicarum, ubi Velserus agens de S. Corbiniano, primo episcopo Frisingensi, ex Aribone narrat, illum à Grimoaldo Boiorum duce invitatum, recusasse ad eum accedere, quamdiu Pilistrudem, Theobaldi fratris sui viduam, pro uxore haberet. Deinde subdit: Propè fuit, ut procax foemina (Pilistrudis) veterem Herodiadis tragœdiam repeteret; & recentia Alpeidis in Lambertum, Geilæ in Chilianum exempla erant ante oculos: nam constitit, agitata esse id genus consilia, non ignaro periculi Corbiniano. *Velseri dicta sic excipit Slusius:* Hæc Marcus Velserus ex auctoriibus, ut profitetur, fermè Godeschalco nostro συνχρόνοις. Ecce igitur, notum erat & publicum apud Boios, quod filebatur in Austrasia, Lambertum & Chilianum, ut pœnâ, sic etiam causâ pares; utrumque scilicet mulieris impudicæ, hunc Geilæ, illum Alpeidis furore cæsum fuisse.

G 151 Respondeo, ista Velseri dicta & sensa es- ex Marco Velsero, se, non auctoris Godeschalco fermè synchroni, Aribonis scilicet in Vita S. Corbinianii, quam ipse sape laudat, nosque ad diem VIII hujus mensis Septembres dedimus, in qua nullum de S. Lamberto vel Alpaide verbum legitur. Id unum ergò ex adducto loco sibi habet Slusius, Velserum ejusdem secum de Sancti nostri martyri causa opinionis fuisse, qui properea existimavit eamidem cognitam fuisse Pilistrudi, quam constat ex Aribone S. Corbiniani vita per Ninum quemdam insidiatam esse. Ceterum Marci Velseri auctoritas nos morari non debet. Ultimum denique argumentum Slusius format à titulo Martyris, quem mox ab obitu ejus communī omnium consensu ipsi adscriptum fuisse observat; atque inde deditur; eum non ob privatam familiæ suæ rixam, sed ob causam, quæ ad religionem pertineret, sanguinem fudisse. Martyrem enim, prosequitur, ut sæpe inculcat

B. Au-

- A** B. Augustinus; non facit poena, sed causa. Ideo-que in Romano Martyrologio ejus memoria hoc elogio celebratur, quod "cum regiam domum ze-,, lo religionis increpasset, à nocentibus innocens „ occisus, aulam regni cœlestis perpetuo vi-„ rus intraverit.

& à titulo
Martyris

152 Ego verò hac omnia libens admitto, san-
ctumque Lambertum ut Martyrem veneror. At
nego vel inde consequens esse, eumdem ob repre-
hensionem Pippini incontinentiam, vel in mea senten-
tia ob privatam familie sue rixam occisum esse.
Ad diem x Septembbris Martyrologii inscriptus
ut Martyr legitur S. Theodardus, Lamberti pro-
ximus in episcopatu decessor, qui, ut habet Roma-
num, animam suam posuit pro ovibus suis. Eum-
dem ut Martyrem anno Officio colunt Leodiensis;
nec aliam tamen causam proferunt martyrii,
quam quod pro ecclesia sua possessionibus, quas ab
inquis invasoribus frustra repeterat, Childericum
II regem Austrasie interpellatus profectus, in via
ab hisusmodi adversariis trucidatus sit. Ob simi-
lem bonorum ecclesia, gregisque sui defensionem
S. Lambertum occisum existimo. Gallus enim ac
Rioldus hunc & illa deprendabantur; neque dubi-
tare nos finit apostolica Viri virtus, quin apud pa-
latinos, quorum Dodo unus erat, justis querelis
& monitis, cùmque nihil his proficeret, etiam com-
minationibus adversus pradones illos egerit. Veri-
simile deinde est, Dodonem hinc adeo in Sanctum
exarsisse, ut audita consanguineorum nece, velut
data ulciscendi opportunitate, ad ejusdem cædem
advolaverit, quam ipse, teste Godeschalco, pla-
cidissime excepti.

petita & in
contrarium
adducta.

153 Planum autem est, hac ratione sanctum
Episcopum ob privatam familie sue rixam cæsum
dici non posse, licet Dodo hac, tamquam oppor-
tuna occasione, usus fuerit. Confirmari hac solide
possunt ex biographo S. Huberti jam sapè laudato.
Hic primam S. Lamberti Vitam certè viderat,
cùm ad eam lectorem remittat his verbis: Quan-
tis autem, qualibutve miraculis suum velle Do-
minus in tali facto (in translatione corporis San-
ti nostri) per omne iter reversionis eorum com-
mendârit, schedula gestorum ejusdem sancti Pon-
tificis annotata continet. Viderat ergo, inquam,
qua de Sancti martyrio in eo legebantur; neque
illud etiam tamdiu ante contigerat, quia ejusdem
satis recens memoria tum supereret, unde veram
cadis illius causam perspectam haberet. Nibilominus
congruerunt ad Godeschalci dicta ait, illum
pro ovibus suis mortem subiisse. Mortis, inquiens,
acerbæ viriliter ferendo discrimina, & summi pa-
storis vestigis inhæsit, & quantum amoris circa
Dominicas oves haberet, aperuit; utpote quibus
& vivens vitæ contulit pascua, & pro quibus
non metuit mortis subire dispendia.

Pia S. Hu-
berti de co-
dem sensa.

154 Porro martyrii palmam non recentiores
modo, sed & antiqui omnes S. Lamberto debitam
agnoverunt, prout abunde constat iam ex Gode-
schalco ceterisque scriptoribus, quam ex martyro-
logis jam allegatis & deinceps allegandis. Libet
tamen pia S. Huberti, viri omni exceptione ma-
joris, de ea sensa ex ejusdem Vita hic apponere.
Reminiscentes, ait idem biographus, perfectionis
Decessoris fui, ardebat cupiditate martyrii, mi-
nus se deputans habere perfectionis, qui nondum
pro Domino tradidisset morti etiam officia corpo-
ris. Doloris namque illius interni, amaritudinis
que animi, quo flagrabat amore martyrii, testes
erant lachrymæ, quæ solent prodere intima con-
scientiae, quas in recordationem B. Lamberti so-

Septembbris Tomus V.

litus erat dolor elicere, genarumque orbes assi-
dua humectatione alluere. Unde inter pias exu-
berationes fletuum, alta suspiria pulmonum, cre-
brò talia conquestus est: O me infelicem, ter-
que miserandum, cuius se peccata in tantam su-
stulere congeriem, ut non idoneus dignusque pos-
sim reperiri confortio tanti Viri, martyrii trium-
phum subeuntis, palmarumque victoriae invadentis!

155 Denique, antequam huic controversie tra-
ctanda finem imponam, queri potest, utrum igitur
S. Lambertus in causa pellicatus Alpaïdis cum Pip-
pino nihil egisse dicendus sit. Etenim cùm de illo
pellicatus, ex quo Carolus, cognomento Martel-
lus seu Tudes, natus, est, ex probatissimis scri-
ptoribus apud omnes constet, mirum sane videri
debet, si sanctus Episcopus noster tantum probrum
in diœcesi sua, & quasi coram tacitus tolerat. Re-
spondeo, et si de argomento hoc proximi ejus tra-
ctati scriptores nihil tradiderint, prudenter tamen
dubitari non posse, quin sanctus Antistes, quem
inter ceteras ipsius illustres virtutes, ab heroiaco a-
nimarum zelo merito commendat primus ejus bio-
graphus, quique eodem teste num. xi Vita, cle-
menter docebat, ordinabiliter instruebat, à con-
suetudine peccandi omni virtute retrahere niteba-
tur; & ut num. 12 loquitur, qui non respiciebat
ad personam potentium; dubitari, inquam, non
potest, quin talis tantusque Vir omni modo allabo-
raverit, ut principem, cetera religiosum & opti-
mum, tam pudendis vinculis expediret, & gregis
sui offendiculum tollereret.

156 Quando vero sanctis ejus conatibus Pippi-
nus cesserit, non constat omnino; quamquam hos
non inaequis fuisse colligere liceat ex Commentario
historico de S. Suiberto episcopo § 6, tom. i Mar-
tii, pag. 78 & sequentibus, ubi multa extremis
tum S. Lamberti tum Pippini annis ab hoc & Ple-
étrude, legitima ejus conjugi, piè gesta narran-
tur, qua abjectam tum Alpaïdem fuisse suadent.
Bartholomeus Fisenus in Floribus ecclesie Leodiensis
inter personas virtute illustres eamdem Alpaïdem in
Orpiensi parthenone pœnitentem, sanctaque mor-
tuam, ad diem xvii Septembbris recenset, laudans
Ms. Leodiense, Wasseburgium & Raiffium. Fisenus
credidit Cointius ad annum 692, num. 4; at Pa-
gius in Critica ad annum 698, num. 5 antiquiorum
testimonia merito requirit. Porro Orpium du-
plex est in Brabantia, Majus & Minus; Ma-
jus, de quo hic agitur, pagus est, nunc diœcesis
Namurcensis, ubi sacrarum virginum cœnobium
antiquitus floruit, in quo vixit S. Adilia, de qua
ad diem xxx Junii in Opere nostro breviter ait.
Seculo precedenti nulla ejusdem supererant ve-
stigia, teste Jacobo barone Le Roy in Topographia
historica Gallo-Brabantia pag. 249.

157 De Alpaide Orpii sepulta hec addit ibi-
dem: Tumulum ejus & inscriptionem ALPAÏDIS
COMITISSÆ, CONTHORALIS PIPINI DUCIS ante
has turbas fuisse accepi, in ecclesia majori, sed
nunc ne vestigium quidem est. De eadem etiam
agit Autbertus Miranus in Fastis Belgicis ad diem
xxv Junii in S. Odvino, ubi sic ait: Secundo la-
pide ab Hugardia & à Thenis oppido visitur
Orpium majus, pagus Brabantæ celebris, in diœ-
cesi Namurcensi, ubi eadem Alpaïs ad meliorem
frugem conversa, monasterium virginum funda-
rat, quod à Normannis aut aliis barbaris eversum
putatur. Alpaïdis autem tumulus in Orpiensi tem-
plo parochiali retro aram Deiparæ anno MDCXVIII
est inventus. Perperam tamen Alpaïdem illam i-
bidem dixerat Caroli Martelli, cuius mater fuit,

Sanctus Pip-
pinum ad
frugem re-
ducere

E

haud dubi-
conatus est.
Non jatis
certa sunt,

F

que de Al-
païdis in mo-
nasterio pœ-
nitentia

Z Z Z
pel-

AUCTORE

C. S.

ceterisque
huc spectan-
tibus narran-
tur.

pellicem fuisse. Incertum quoque est, an ista Orpi-
ense monasterium fundaverit, cum alii alios fun-
datores assignent.

158 Nec magis scio, utrum Hugardiense ca-
nonicorum collegium eidem Alpaidi initia dotem-
que suam debeat, ut laudatus Mireus loco citato
pramisit. Nam Fisenus in Historia ecclesiae Leodiensis
lib. 7, ad annum 980, num. 7 quamdam comi-
tissam Alpaidem Hugardiæ memorat, cuius pià
munificentia capitulum S. Pauli Leodii reddituum
incrementa ceperit. Atque hinc mibi altera suspi-
cio oritur, eam ipsam foris esse Alpaidem, cu-
jus tumulus Orpii olim inventus, synonyma Pip-
pini pellicis fuisse falso forsan creditus est. Utut
hoc se habeant, ego, ut dixi, dubitare vix pos-
sum, quin Pippinus S. Lamberti, aliorumque san-
ctorum virorum, quibus illum impensè favisse con-
stat, saluberrimis monitis obsecutus, Alpaidi nun-
tium remiserit. Si aliunde constaret, Dodonem Al-
paidis fratrem fuisse, minus agre admitti posset,
eumdem ob rejectam à Pippino sororem suam, ad
vexandum perimentumque sanctum Episcopum
privato aliquo odio accensum fuisse; verum id ex
iis tantum habemus, qui contra primorum biogra-
phorum auctoritatem ac fidem, novam martyrii
causam fixerunt.

§ XI. Martyrii locus & adjuncta :
**BB. Petri & Andoleti marty-
rium expenditur : eorumdem
corpora antiquitus honorata :**
poëtae anonymi narratio.

Sanctus occi-
sus est Leodii

D Iscussis, que ad S. Lamberti martyrii tempus
causamque pertinent, restant pauca quedam
de ejusdem martyrii adjunctis, deque illis, qui cum
ipso simul casu fuerit, dicenda. De loco, in quo San-
ctus passus est, convenit inter omnes biographos;
fuisse scilicet Legiam seu Leodium, tunc villam
exiguam, nunc unam ex amplissimis totius Bel-
gii civitatibus, Leodiensis ditionis caput, ejusdemque
episcopi ac principis sedem. Vetus loci hu-
jus sicut et faciem Nicolaus in Vita edenda à num.

C

57 exponit, merito observans, eam, in quam hic
excrevit, amplitudinem sancto martyri Lambertio
deberi; quippe cuius sanguine primum purpuratu-
s, deinde sacro ejusdem corpore per S. Huber-
tum ditatus, episcopali cathedra, ac subinde eti-
am principatus sede mernuit illustrari. Habebat
autem Sanctus ibidem quoddam predium adesque
ecclesia sua: aderat et sacellum, SS. Cosma & Da-
miano à S. Monulpho Trajectensi olim episcopo de-
dicatum, si hujus biographis in utraque Vita, tom.
iv Julii à pag. 157 data, uti et Nicolao in Vi-
ta S. Lamberti, et Egidio Auree-Vallis in S.
Monulpho cap. 33 fidem habemus. In hoc igitur
pradio suo Sanctus Episcopus morabatur, quando
ab impio Dodone ejusque satellitibus improvisò cir-
cumdatus atque occisus est.

in cubiculo
suo,

160 Ut autem Legiam sive Leodium pro San-
cti palestra omnes agnoscunt, ita de determinato
cades loco nonnihil dissentient. Godeschalcus tam
in nostro antiquo Ms. codice, quam apud Ma-
billonum, et Sigebertus in utraque Vita illum in
cubiculo suo cœsum esse diserte affirmant. Cubi-
culi etiam tantum meminit Stephanus, poëta a-
nonymus cellæ; Anselmus vero nullum locum

preter ejusdem Sancti domum designat. Contrà in
alio Godeschalcii exemplari per Chapeavillum edi-
to, cap. 8 narratur Sanctus Vir oratorium ingres-
sus, ibidemque occisus esse: idem locus nominis
sanctæ Trinitatis invocatione consecratus ibidem
dicitur. Nicolaus quoque cap. 6 Vita, num. 72
Lambertum ante altare sanctorum martyrum Cos-
mæ & Damiani telo transfixum scribit, videlicet
in eo oratario seu sacello, de quo mox meminimus,
et in quo ipsum passum esse perhibent iidem bio-
graphi S. Monulphi. Postiores sequuntur Fisenus
et Foulonus, quorum primus in Notationibus ad
Hist. lib. 4, num. 36 rationem sua opinionis ex-
ponit, et quoddam pictorum fragmentum refellit.

D

non in orato-
rio SS. Cos-
me & Da-
miani,

161 Sic autem habet: Godeschalcus (qualem
scilicet Chapeavillus edidit) martyrii locum ap-
pellat oratorium, & locum sanctissimæ Trinita-
tis invocatione consecratum. Nicolaus eodem mo-
do loquitur, & sanctum Præsulem ante altare
sanctorum Cosmæ & Damiani cœsum affirmit:
quos equidem secutus sum, quamquam alias vel
domit tantum cœsum vel in cubiculo dicat. At prius
magis consentaneum est famæ per Majores in hanc
extatem transmissæ. Hodieque in veteri choro,
qui martyrii locus est, altare visitur, ante quod
facra viætima Lambertus procubuit. Ac denique
quotannis ipsa Leodiensis ecclesia festo sancti Mar-
tyris die canit in, æde sanctorum martyrum pal-
marum obtinuisse Lambertum. Pictoribus tamen
nequaquam assentior, qui sacræ operantet in-
terfici pingunt. Veterum nemo unus id prodi-
dit. Et verò quis credat, Episcopum, jam-
jam à somno excitatum, in eo temporis articu-
lo, quo mortem videbat oculis, ad Sacrum fa-
ciendum se convertisse? Haec enim Fisenus; et re-
stet quidem, quia Godeschalcii exemplar Chapea-
villanum vel huic simile tantum viderat, aut ge-
nuinum iudicabat.

E

162 Verum mibi placet exemplari nostro ac ut apud non-
Mabilloniano inhærere, quippe cui Stephanus, ano-
nymus poëta et Sigebertus consentiunt, nec dissen-
tit Anselmus, ut merito suspicari liceat exemplar,
quod Chapeavillus fecutus est, interpolatum fuisse.
Quod spectat ad traditionem, et quæ ex Officio
Leodiensi laudavit Fisenus, ea exiguæ ponderis
sunt, cum Nicolai tempore Vita per Stephanum
scripta, in qua id non legitur, in ecclesia Leo-
diensi adhuc legeretur, ut supra observavimus,
et traditio illa quam antiqua sit, Fisenus non e-
dicat. Mabillonius in Annotationis verba Nicolai,
quibus Sanctum ante altare sanctorum martyrum Cosmæ & Damiani trucidatum ait, sic exceptit:
Hoc est in loco, ubi tempore Nicolai altare SS.
Cosmæ & Damiani cernebatur. Non enim in o-
ratorio, sed in cubiculo necatus est S. Lande-
bertus. Verum licet Nicolaus utcumque sic expli-
cari possit, id certè fieri nequit in Godeschalcii e-
xemplari per Chapeavillum edito, in quo non mo-
do Sanctus moriturus oratorium ingressus, sed et
intersector ejus eumdem locum nominis sanctæ Tri-
nitatis invocatione consecratum non reveritus esse
dicitur. Sed ut dixi, exemplari nostro standum puto.

F

Primus San-
cti impetus,

163 De modo animique motibus, quibus S. Lambertus hostium adventum primò exceptit, eti-
am non nihil varianti biographi. Godeschalcus in
Ms. nostro hac de re hac habet: Cùmque vidisset
hæc (hostes effraetis januis irrumpentes) memo-
ratus puer (Baldovens Sancti famulus) subito
currens nuntiavit Pontifici; qui Pontifex necdum
in soporem conversus, adhuc exspectabat felice
somno dormire, nesciens, quod ad agonem pro-
peratus esset; sed hoc auditio nuntio, velocissi-
mè

A mè Iurgens. Tunc sacerdos ilico Landibertus, discalceatis pedibus, fortissimus prælator, continuò adprehenso gladio in manibus suis, ut contra hostes suos pugnaturus accessit; & Christus, quem semper in auxilium sibi postulaverat, non longè ab illo erat. Sed apud Altissimum consilium inivit, sempiternum mansurum, tacita mente confisus in Domino. Nec mora, commutans gladium de manibus projectit ad terram, dicens: Si fugero, gladium devitare possum: si autem perstitero, aut cadendum mihi est, aut vincendum. Sed nec aliquando perdam victoriam meam; quia melius est mihi mori in Domino, quam super iniquos manus bellaturus inicere. Hisce quoad substantiam consonat editio Mabillonii, à nobis recendenda.

quo vim vi
repellere vo
luit,

164 Consonat etiam Stephanus, in eo tamen discrepans, quod S. Lambertum non à famulo monitum, sed armorum tumultu è somno excitatum esse afferret. Continuò Lambertus, ait, Dei agonitheta fortissimus, armorum congregazione exasperatus, à lecto surrexit, ensim manū corripuit, & contra hostes dimicare deliberavit. Nec mora extitit, sententiam prioris animi mutavit, gladium in terram projiciens, & hæc corde dicens: Eripe me de inimicis meis, Deus meus &c. Hac eadem paulò aliter leguntur apud Godeschalcul in exemplari, quo usus est Chapeavillus, in quo cap. 8 narratur Sanctus velut pugnando gladium vibrasse; cumque hostem in cubiculo nondum adesse adverteret, mutato confilio, abjecisse. Verba ejus accipe. Lambertus clamore illorum, fragore ac collisione armorum percelligitur, lecto excutitur, & oblitus cælestis armaturæ, quam spirituales nequitiae expugnantur, immemor etiam Apostolici præcepti, Et galeam salutis assumite, & gladium spiritus, quod est verbum Dei; arripuit gladium, & vibrato eo, non invento hoste, quem feriret, manum continuit; & ad se reversus, nam mente paululum exceserat: gladium projectit, & hoc orationis gladio se defendit: Eripe me de inimicis meis, Deus meus &c.

omni culpa
caret,

C 165 Sigebertus cum in Vita edenda, tum in edita à Chapeavillo Reneri nomine, de arrepto gladio pariter meminit, ac mox subdit: Sed ad se reversus, se temeritatis damnavit; & quia illicetē saltem attentaverat arma, se ante Deum congruenti addixit pœnitentia. Praiverat ipsi poëta anonymous, qui ex rumore, utique incerto, disserat, Lambertum propterea septennio pœnitere decrevisse, si superviveret. Verba infra num. 174 referemus. Contrà Anselmus in Vita cap. xi negat, ipsum quidquam hujusmodi tentasse; At Vir Dei, inquiens, intrinsecus somno, cui post vigilias defessa membra reclinaverat, improviso tumultuantum fragore expurgescitur, statimque nihil vel contrà moliri quærens, cum & posset, (sciebat enim, quia bellatores Christi exemplo Magistri moriendo potius, quam repugnando, nōrunt vincere) totum corpus in oratione prostrans, pretiosam constantissimè mortem operitur. Anselmi dicta adoptavit Aegidius Aureavallicus; Nicolaus quoque de apprehenso gladio priusmoque illo sese defendendi desiderio altum filuit.

166 Ego verò propter primorum biographorum auctoritatem dubitare non possum, quin sanctus Antistes somno gravis, ac nihil tale suspicatus, inopino hostium accessu mox perculsus, primo non consuli animi impetu pro defensione sui arma sumpscerit, eaque succedente statim rationis imperio, abjecerit. Sic humani quidem aliquid passus est, Septembbris Tomus V.

nec obfuit
martyrio.

sed nullius tamen peccati argui potest, præsertim cum vitam suam defendere etiam episcopis liceat. Ut autem abjiciendo gladio ipsum sui imperius pœnituisse manifestum est, ita fabellam olet ista inditta sibi septennii pœnitentia, quâ idem poëta ad aliam cundendam fabulam postea uitetur, ut suo loco videbimus. Porro quia ad martyrium requiritur, ut martyr illatam sibi mortem acceptaverit, juvat hic obiter observare, S. Lambertum post subito compressum illum sui defendendi impetum, non modo non repugnasse, sed & duobus nepotibus seu cognatis suis, ceterisque domesticis, qui hostibus fortiter resistebant, persuasisse, ut abjectis armis, mortem placide exciperent; ac eundem dentique, ne tentatà quidem fugâ, in oratione humi prostratum, occisum esse, ut inter omnes ipsius biographos convenit.

167 Non eadem est ratio de laudatis S. Lamberti nepotibus, Petro & Andoleto, quibus martyrii laureolam aliqui etiam adscribunt, quos Philippus Ferrarius in Catalogo generali Sanctorum secutus, ad hunc diem xvii Septembbris sic ait: Apud Ledum (id est Leodium) sanctorum martyrum Petri & Andoleti, Deinde in Annotatis laudat Passionem S. Lamberti episcopi, cum quo martyrio coronati sunt. Eodem velut sanctos martyres Fisenus in Floribus ecclesie Leodiensis ad præcitatum diem unâ cum S. Lamberto recentet, ubi post brevissimum hujus elogium subdit: Sancti ejus nepotes, Petrus & Andoletus, ut certaminis, sic & gloriæ socii sunt; ideoque & suus hic locus illis dari debuit. Gloriosum tamen illorum certamen, quia in S. Lamberti Vita describendum fuit, illud ibi lector inveniet. Videamus itaque, quid pro horum martyrio antiqui biographi afferuerint. Godeschalculus in exemplari Chapeavilli cap 8 de eorumdem cade sic loquitur: Interea, referatis ostiis, & admisso hoste, Petrus & Andoletus primum & matutinum sacrificium Deo immolantur: deinde cætera familiæ constipatio obruitur, mactatur, nulla facta discretio ne pueri & senis, maturæ ætatis & immaturæ.

168 Hisce consonat Stephanus in Vita num. 32, ubi ait: Cumque intrepidi (inermes tamen martyres habiti sunt. & ad excipiendam necem parati) ostio erupissent cubiculi, exemplo cædentiibus adversariis, martyrio digni, divinis conspectibus sunt immolati.

Anselmus quoque cap. 10 neminem nominans, omnes ea occasione casos, martyribus annumerat his verbis: Adversariis ex owni parte irrumptibus, multi ante Pastorem trucidantium ferro ad cælum præmittuntur, procul dubio martyres effecti. Eadem transcripsit Aegidius, sed primo loco Petrum & Andoletum nominavit. Sigebertus eos omnes ad occumbendum pro justitia & innocentia animatos à S. Lamberto fuisse, Nicolaus Petrum atque Andoletum amore ferventes martyrii cervices suas furentibus & ferientibus adversariis constanter objectâsse affirmant. At verò in nostro Godeschalci exemplari, cui conforme hac etiam in parte est editum à Mabillonio, dicuntur quidem duo isti sancti Antistitis Nepotes saltaribus ipsius monitis inducti, ut ab hostiis via repellenda desisterent, & pro eluenda, quara comiserant, Galli ac Rioldi cade mortem placide exciperent; verum de martyrii laurea sic obtusa nulla mentio habetur. Juverit ipsa verba ex editione Mabillonii retulisse.

169 Tunc duo nepotes ejus, Petrus & Andoletus, surgentes, arreptisque fustibus, ceperunt fortiter percutere, qui ingressi fuerant domum, & mox expulerunt eos à facie domus. Tunc

Z z z 2 ait

DE S. LAMBERTO SEU LANDEBERTO,

auctore
C. S.

548

ait vir Dei Landebertus ad nepotes suos , & ad juniores suos , qui ibidem in domo erant : Si me verè amatis , Christum , sicut ego , diligite & Domino Iesu Christo peccata vestra confitemini : me oportet dissolvi , & cum Domino vivere . . . Et ait ad nepotes suos : Recordate , quòd rei & noxi vos in crimen isto (*in cæde scilicet Galli ac Rioldi*) fuitis . Nescitis , quòd Deus non iudicabit bis peccatores , nec peccata dimittit in judicata ? Sed quod tunc egistis injuste , modò recipite justè . Quid ad me vos venitis ? Ambulate ante conspectum illorum , & ibi , quod dedistis , recipite . Melius est carnes vestras ad lacerandum tradere , & manus vestras servare innoxias , ut spiritus vester salvus fiat in æternum . Tunc respondit unus ex nepotibus suis : Lege modò in voluminibus Domini tui , & perfice opus tuum , quod cœpisti feliciter ; & ut Dominus vult , ita erit de nobis . Tunc sanctus vir Landebertus , arrepto Psalterio , istum versum primum reperit : "Quoniam requiret Dominus san- "guinem servorum . . .

varia nar-
atio expendi-
tur.

170 Sicut Zacharias , quem interfecerunt inter templum & altare , dum moreretur ait : Videntur Dominus & requirat ; ita & iste invictus & firmus permanxit . His dictis , omnibus extra cubiculum egestis , prostravit se in terram , extensis brachiis in cruce , orationem fundens cum lachrymis : & subito pervenerunt carnifices , & ingressi domum , interfecerunt in ore gladii omnes , quos ibidem invenerunt . Certe tota hac narratio eorum martyrii palmam obscuriore rem facit . Porro etiam Godeschalcus apud Chapeavillum , Stephanus & Siegerbertus agnoscent , eos ad predictam Galli ac Rioldi cædem suo sanguine expiandam à S. Lambertio induitos fuisse . De eadem cæde pariter meminit Anselmus cap . xi ; ita ut soli Nicolaus & Egidius eam tacite præterierint , hanc dubiè ut martyrii causam à damnato Alpaidis pellicatu unico repeterent : qua fide , aequus lector judicet . Fatendum tamen est , laudatos SS . Petrum & Andoletum vitam suam , quam ex sancti Episcopi contubernio plurimis virtutibus verissimilem ornaverant . Christiana heroica morte , ex virtutis amore libere acceptata , terminasse ; unde & minus stricte dicti martyres veterum more audire potuerunt . Et vero quis non suspiciat , viros , quibus stirpis nobilitas , atas florida & armorum usus ad licitam sui defensionem ingentes animos addebant , ad Sancti monita à ceteris cæptis mox abstinuisse , seque inermes hostium gladiis mactandos ultro objecisse , ut ecclesia predonum cædem luarent , quam pro ecclesiasticarum rerum & hominum adversus eosdem defensione ex bona fide & cum moderamine inculpata tutela , ut loquuntur Theologi , forsitan commiserant .

Eorumdem
corpora

171 Utut autem hæc se habeant , constat eos jam antiquitus ut sanctos martyres à Leodiensibus habitos , eorumdemque corpora inter Sanctorum reliquias Leodii asservata & in sacra venerazione habita fuisse . Hinc merito miratur Fisenus in Floribus ecclesie Leodiensis cap . 15 , nihil de eorum prima translatione vel elevatione apud S. Lambertii biographos repériri . Quid Petri , inquit , & Andoleti , ceterorumque , qui ceciderunt , corporibus factum fuerit , nemo prodidit . In æde SS . Cosmæ & Damiani condita fuisse , mihi persuadeo , quandoquidem nulla deinceps eorum fiat ab illis mentio , qui Legiam advectum denuò S. Lambertii corpus scripserunt . At jam inde ab olina SS . Petri & Andoleti corpora Leodii constat asservari colique . Quòd magis miror , ceteros , quorum

par in morte causa fuit , obscuros in tenebris & silentio delitescere . Sed apud Deum remuneratorem justissimum nullæ tenebræ , qui nullum umquam rectè factum relinquet inglorium . Placet mihi hec Fiseni observatio : nam quod ad sepulturam pertinet , eam verisimilem facit loci opportuna vicinitas , ad quem sine Dodonis invidia metuque facile potuerunt eorum corpora deportari .

D

172 Quod vero habet de cultu utrique Leodii jam antiquitus exhibito , manifestum id est ex Anselmo , Egidio , aliisque vetustis instrumentis , quæ infrà producemus . Anselmus scriptor seculi xi apud Chapeavillum tom . i , cap . 30 in S. Floreberto sic habet :

Leodii in sa-
cravenera-
tione servi-
ta.

Hujus (*S. Floreberti Leodiensis episcopi*) corpus cum Petro & Andoleto , qui occisi sunt cum B. Lambertio , uno compositum est sepulchro . Egidius ibidem de S. Floreberto , In magna , ait , sanctitate requievit in Christo , . . . sepultusque est in ecclesia S. Lamberti , ubi multis signis & miraculis choruscans , post aliquod tempus levatum est corpus ejus , & in feretro decenter locatum . . . Post multos vero annos levata sunt etiam corpora SS . Petri & Andoleti , qui cum B. Lambertio martyrizati sunt , & cum corpore B. Floreberti in uno collocata sunt feretro ; quod fererum in ciborio juxta corpus B. Lamberti usque in hodiernum diem collocatum est cum aliis Sanctorum pignoribus . Tempus elevationis eorum non potui assequi ; sed revera elevata fuisse , probant instrumenta laudata & suis locis referenda . Ceterum eorumdem memoriam nullo Officio ecclesiastico in Leodiensi Breviariis celebrari compéri . Nihil quoque de reliquis , qui cum ipsis interempti fuerunt , usquam deprehendi . Nunc de more subjicio , quæ de S. Lamberti martyrio cecinit poëta anonymous .

E

173 Contigit ergo Virum cælesti munere di-

S. Lamberti
de cetero-
rum cader-

gnum
Urbi vicinas extra secedere partes . Venit & ad villam , quæ Legia nomine fertur , Ignorando diem , quæ vult adducere finem Ultima supremum , cælos quando effet iturus , Corporis & claras quod sit clausura fenestras Ejus , & excelsis illum juncta catervis . Quod cum præscirent pravi Dodoni amici , Se sub agenda parant infanæ mentis , & inde Ipse siue simul laxantes corda furori , Insurgunt animis peramara mente subactis , Complicibus junctis pergunt ad funera Patris : Carnificem sævo se sic habet agmine Dodo . Ecce propinquantes præcingunt tecta domorum ; Et tunc Landberti quod sunt habitacula sancti , Suprà conspicunt Crucis admirabile signum , Auri ceu radiis fulgentibus instans . Ex his penituit quosdam post tempora , quo-

F

rum
Notificata manent dictis hæc signa decoris . Post igitur rupere moras , tunc Dodo siue , Quod cœpere dolí , pejus peperere dolori . Instantes obiter valvas munimini intrant , Disruptis claustris , sat jam per aperta meantes .

per anonym-
um poëtum

174 Tunc socii , familiique domûs , dicti que nepotes
Arreptis gladiis , fortis virtute resistunt , Et sic exsuperant , ut eos extra atria cogant . Tunc Domini Sanctus robusto pectori sumptis Armis militiæ , ceu pugnaturus adesse . Cœpit ; & hinc secum Christi mandata revol-

Ar.

vens , Non decuisse virum sacræ altaribus aptum , His ferramentis ut se præcingat & armis ; Nec jam terrori sub eis , qui corpora cædunt , Qui nullis animum possunt occidere telis ;

A

Arma solo tribuit, se pœnituisse notavit,
Hæc quia suscepit, Christi cùm miles adeset.
Hinc est fama volans, tensis sublimiter alis,
Quod dixisset enim Sanctus sub famine mentis,
Annis se septem voluisse reducere pœnis,
Si vitalis ei ferretur corpore fatus.

Inde suis tribuit mandata nepotibus ista:
Vos nolite manus [vestras *] inducere telis,
Sed potius factam per vos agnoscite culpam;
Sponte quidepi dignam nunc vobis carpite pœ-
nam.

Est etenim justum carnem conjungere flagris,
Ex qua probra ruunt laxis in corpore venis,
Spiritus ut possit salvare luce perenni,
Qui de cælorum descendit sede nitenti.

Quod Deus hic punit, jam bis non judicat i-
psum;

Et peccata quidem nulli sine verbere donat.

175 Hæc ait, & cellam cunctos exire coegerit,
Et sua membra solo crucis in velamine pressit,
Orans, ut Christus, cui se devovit habendum,
Se citè perducat paradisi ad gaudia lætum.

Carnifices, rursus stabilito robore, juxtim
Currentes obiter cuneata per agmina mixtum,
Fortius erumpunt, posteaque ac limina fran-
gunt,

Et quos inveniunt, confessim nubibus addunt.
Expavit nimiùm telis volitantibus aura,
Ac de conspicuis visa est nudata terifris,
Sic & tristis erat pallens nebulatenus aër,
Ut malè siccatis non flumina promeret arvis;
Hoc est, Omnipotens fidei documenta malignis
Nulla dabat, quia salvandos non esse videbat.
Cellam tunc adeunt, orans quâ Sanctus habe-
bat

Indita membra solo, manibus sub sydera tensis,
Dissolvi cupiens, claro sociamine Christo
Conjungi melius pensabat pectori puro,
Sicut, Paule, tuis promuntur verba loqueli.
Unus & ex illis scandens super ardua cellæ,
Hunc telo figens, auxit sibi vulnera culpæ.
Sic animam claris cælorum reddidit astris,

Quam sacer angelicus deduxit ad æthera cœtus.
*Hæc anonymous, in quibus pro licentia poetica pau-
ca sunt cum grano salis accipienda. Quod vero
num. 174 de indicia à Sancto fibimetip̄ per se-
ptennum pœnitentia ait, prater ipsum nemo me-
morat, & inter fabulas ablegandum est.*

*metrice ex-
posita.***B**

Et quos inveniunt, confessim nubibus addunt.
Expavit nimiùm telis volitantibus aura,
Ac de conspicuis visa est nudata terifris,
Sic & tristis erat pallens nebulatenus aër,
Ut malè siccatis non flumina promeret arvis;
Hoc est, Omnipotens fidei documenta malignis
Nulla dabat, quia salvandos non esse videbat.
Cellam tunc adeunt, orans quâ Sanctus habe-
bat

Indita membra solo, manibus sub sydera tensis,
Dissolvi cupiens, claro sociamine Christo
Conjungi melius pensabat pectori puro,
Sicut, Paule, tuis promuntur verba loqueli.
Unus & ex illis scandens super ardua cellæ,
Hunc telo figens, auxit sibi vulnera culpæ.
Sic animam claris cælorum reddidit astris,

Quam sacer angelicus deduxit ad æthera cœtus.

C

§ XII. Translatio sacri corporis Leodio Trajectum ; sepulta ra ibidem miraculis clara : cultus ejus & ecclesiæ Leodii : parricidarum pœna divinitus prædicta.

*Corpus Tra-
jectum vehi-
tur : fabula
de indicio
angeli*

Cæsis eo modo, quo diximus, S. Lambertus & domesticos ejus, pauci, qui communem stragem evaserant, post discessum basium re-
versi, sacrum corpus Episcopi (de ceteris enim apud nullum è biographis mentio est) cimba im-
positum è villa Legia Trajectum, quinque circiter milliaribus distatum, secundo flumine Mosa ave-
xerant, ut, ubi episcopalem sedem haberat, sepe-
lirentur. Appulsum tota civitas velut optimi Patris sui funus magno cum luctu ac lamentis exce-
pit, ut testantur biographi, & ipsa Viri merita exi-

gebant. Diem xvii Septembris, id est, eundem, quo casus est, Fisenus in Floribus ecclesie Leodiensis cap. 15 huic funebri pompa omnino verisimiliter assignat. Sed vulgarem fabulam sapit, quod de accepto adveniū ejusdem nuntio per angelum ibidem addit his verbis: Trajectensibus annuntiatum ferunt ab angelo, qui supra Dei Parentis ædem omnibus conspicuus, digito ad Mosam intento, gloriofas invicti Martyris exuvias com-
monstrârit: ejus hodie supereesse monumentum, angeli signum in ejusdem templi culmine, manu ad fluviū protenta. Ego istam angeli statuam memorato prodigo, cuius nullus biographorum meminit, confingendo occasionem dedisse potius existimo, quam ejusdem monumentum esse.

177 Non majoris facio alterum prætensum mi- & pellicum
raculum, quod veteribus pariter ignorum Sigebertus Gemblacensis primum ac deinde Aegidius in hac eadem translatione contigisse tradiderunt. Si-
gebertum num. 53 audimus. Deletabile ac pium erat videre omnes Pastori suo impendere pignus amoris; sed miserabile ac mirum erat circa erra-
ticas oves iram pii Pastoris advertere. Traditur enim à majoribus, quia cùm omnibus Sanctum ex osculandi liber aditus pateret, si qua pelex se ingerebat ad corpus Martyris osculandum, quasi quodam turbine rotata retrocedebat. Per pellicum ergò repulsam clarebat nimis, Deo & sancto Martyni pelicem illam odiosam fuisse, quæ duplice criminè Franciam infamaverat, & sanctam turbaverat ecclesiam. Per hanc pellicem designat Alpaidem, cuius jussu, contrà ac Godeschalcus & Stephanus tradunt, S. Lambertum occisum fuisse suprà retulerat. At ego vehementer suspicor, pro-
digiosum illum pellicum à sacro corpore repulsum pro prædicta Alpaidis fabula utcumque confirmanda, vel ex ea natum esse; quod minus mirabitur lector, si, quod § 2 retulimus, meminerit non dubitasse Aegidium pro via ad eamdem sternenda S. Lamberto infanti nutricem virginem dare.

178 Sancti Martyris corpus è navi in feretro Corpus in ec-
mox depositum, ad S. Petri ecclesiam, ubi ejus-
dem pater sepultus jacebat, delatum est, ut ha-
bent Godeschalcus, poeta, Stephanus & Sigebertus,

quorum duo primi etiam addunt, clerum populu-
que totam noctem sacras apud illud excubias egis-
se. Situm hujus ecclesia, quæ hodieque parœcialis
est extra civitatis mœnia, Nicolaus in Vita num.

76 his verbis exposuit: Erat autem solitaria, sita ferè in ipsa Mosa ripa ad Orientalem clivum montis, quem incolæ Castra vocant, habens inter se & Trajectum quasi quemdam limitem Je-
coram fluviolum. Ejusdem ecclesia etiam memi-
nit, eamque hereditatem S. Lamberti appellat Hu-
go II Leodiensis episcopus apud Henfkenium in
Exegeſi de episcopatu Tungensi & Trajetensi ante tomum VII Maji, cap. xi, num. 60, ubi lau-
dati episcopi diplomatis pars recitatur, in quo an-
no 1296 duci Brabantie Joanni concedit, ut to-
tum oppidum Trajecti & Wyck cum suis subur-
biis sint in dominio ducis, exceptis duabus pa-
rochiis, videlicet S. Maria, ubi, inquit, olim
nostra sedes fuit posita, necnon & S. Petrus exi-
stens in suburbio Trajetensi, qui quondam fuit
hereditas S. Lamberti.

179 Postero die Trajetenses perculsi timore, & in pater-
no sepulcro tumulatum, claræ mira-
culis.

550 D
SUCTORE Nicolaus, quod sacrum funus non eodem, quo ap-

C. S. pulerat die, sed postridie manè in predictam S. Petri ecclesiam illatum fuisse dicat, eo consilio, ne, si in celebriori S. Mariae aut Servatii ecclesia tumularetur, Pippini indignatio ingravesceret. Sed priorum auctoritas preferenda est: & à Pippino nihil propterea timendum fuisse, suprà satis multis ostendisse nos arbitramur. Nec desuere divina prodigia, quibus Deus Martyris sui merita palam fecit. Omnes enim biographi tradunt, ad sepulcrum ejus caelestem angelorum melodiam, & huic mixtam notissimam ipsius S. Lamberti vocem, die noctuque auditam esse. De suavissimo preterea odore, dum tumulabatur, divinitus effuso, Stephanus, & post ipsum alii meminerunt.

Poëta de bi- tigere, poeta anonymus subjectis versibus celebra-
fice narratio-
vit:

Cujus enim sacrum post tanta pericula corpus Naviculâ positum, patris redeuntibus, inde Dicitur evectum proprios ad sedis honores; Qui cùm ritè sinum cœpisset pandere portus, Maximus auditur per rura, per oppida luctus, Igitur quod sic Vir pretiosus ad æthera martyr. Complosis manibus dum fertur clamor ad alta, Cauta timoris erat sonitum constringere causa. Hinc feretro ponunt, & id ad sublimia ducunt Sedis, ubi Petrus suscepit Apostolus illud. Tunc clerus, populusque sacris sic questibus o-
rant,
Ut noctem vigiles divinis laudibus addant. Non id sunt ausi proprio decorare sepulcro, Callentes patrio statuerunt ponere tapho*, Tunc plus ossa patris sacrantur ab ossibus iktis. Exin præclaris anglorum* vocibus alnum Ecclesiæ templum reboabat dulce canorum. Ut subtilis erat dicti vox Præfulis alma! Illuc vicini, multo admiramine ducti, Sæpius accedunt, & quid sit, noscere querunt; Qui sint, quidve canant, vel quæ sint munera vocis.

Sed tunc interius proprios extendere visus Dum cupiunt, ea vox tenui subducitur aurâ, Ut solet audiri, cùm vas contingitur æris, Et sonus affurgens paulatim dicitur astris. Sed doctè dum se retrahunt, ut longius essent, Dulcibus auditu resonabat vocibus aëri. Solibus in primis mansit celebratio talis, Alme, tuo, Landberte, loco cælestibus y-
mnis.

181 Illustrato in eum modum Trajectensi sancti Praefulsi sepulcro, cœpit etiam Legiense ejus cubi- culum, in quo sacrum sanguinem juderat, miraculis adeò inclarescere, ut brevi in ecclesiam excœ- verit. Religionem loco conciliârunt primò lumina divinitus in eo crebro accensa, quorum fulgore tota domus resplendebat. Accessit gemina Sancti apparitio, Theodoenum quemdam in somnis placide monentis, ut peccinem suum, quem illius uxori furto inde absulerat, reddendum curaret; eoque non redditio, acriter reprehensum diro vulnere castigantis. Ad haec cœci duo, Baldegisilus & Raginfredus nomine, in somnis similiter admoniti fuerunt, primus quidem, ut in venerando illo Martys cubili excubaret, alter ut illud emundaret; & mox exerges factus Baldegisilus, recepto oculorum lumine, fecit imperata: Raginfredus vero, dum demandato operi sese accingeret, visu pariter donatus est, sequi eidem loco deinceps mancipavit. Miracula hac antiqui è quæ ac recentiores biographi narrant, adduntque, inde factum esse,

ut frequenti populo undique illuc confluente, basi-
lica ibi extrusi capta sit.

182 Ad inchoatum autem opus citius perficien-
dum multum contulit cuiusdam cœca virginis O-
da sanatio, qua ex auditis S. Lamberti miraculis
concepta spe visus, se quoque eò duci curavit;
cùmque jam non procul inde se abesse intelligeret,
invocato ejusdem Sancti nominé, sui voti compos-
mox facta est, & ad desideratum locum gratias
actura pervenit. Item ex hoc, ait Godeschalcus,
amplius concurrebat mistus vulgo populus utrius-
que sexus, senes & parvuli, ad basilicam Sancti
ædificandam; sicque velociter consummata est.
Addit in hujus miraculi monumentum etiam al-
teram ecclesiam erectam fuisse. Similiter, inquit,
ubi virgo lumen ex fide recepit, creditibus in
testimonium basilica in ejus nomine est constru-
cta, & assidue venerata. Credidero tamen, hanc
posteriorem, aut etiam utramque, facillum potius
fuisse quam basilicam, si hac vox pro majori ali-
qua ecclesia, ut solet, usurpetur.

183 Molanus in Natalibus Sanctorum Belgii, am eadem
ad diem xxvii Novembris recenset S. Odam vir-
ginem, Rhoda in dieceſi Silvaducensi patronam, cam synony-
eamque eamdem facit cum illa, de qua nunc loqui-
mur. Eamdem etiam annuntiat Mira in Fastis
Belgicis & Burgundicis; sed an ea ipsa fuerit, de
qua Godeschalcus, non edicit. Molanum secutus
est Fisenus tam in Historia, quam in Floribus, ubi
etiam ait, ecclesiam in loco, ubi visum acce-
perat, ab ea conditam, S. Walburgis nomini con-
secratam, totique monti ad suum usque tempus
nomen inde relatum fuisse. Utrum S. Oda, que
Rhoda colitur, eadem sit cum nostra, ad precita-
tum diem Novembris examinari poterit: sed quod
Fisenus ait, ecclesiam illam S. Walburgi tum di-
catam fuisse, neque cum Godeschalcus, neque cum
ipsius Fiseni dictis conciliari potest. Godeschalcus
enim disertè ait, ipsam in ejus (S. Lamberti uti-
que, ut res ipsa exigebat) nomine constructam
esse. Deinde cum ipse Fisenus S. Oda mortem sub
annum 713 cum Molano & Mireo collocet, qui
potuit hac ecclesiam S. Walburgi dicare, que cir-
ca annum 748 ex Anglia in Germaniam primùm
venit, & circa annum 780 defuncta est, ut in hu-
jus gestis videri potest tom. III Februarii ad diem
xxv, quo colitur. Sed Leodium redeamus.

184 De cultu, quem in eodem loco, quo oc-
cisis fuerat, S. Lamberto Leodienses impendere
perseverarunt, Godeschalcus ibidem sic prosequitur.

Etiam fideles & devoti composuerunt lectum, &
fabrili arte ornaverunt illum; & sic posuerunt
illum in locum, ubi jaculatus fuerat Pontifex. I-
bi Dominus magnas & absque numero virtutes at-
que mirabilia operatur cotidie. Per lectum in Vi-
tis Sanctorum sape feretur vel lipsanoteca defi-
gnatur; ac propterea hic pro simili re accipienda
est, quam scilicet super pavimento, quod suo sa-
cro sanguine asperserat, religionis & monumen-
ti causa imposuerunt. Atque hoc est illa basilica S.
Lamberti, in qua Grimoaldum, Pippini Heristal-
li atque Pletrudis filium & Majorem-domus Ness-
tria, dum pro agrotanti patris salute precaretur,
anno 714 occisum esse, variis veteres tradiderunt.
Consuli illi possunt apud Coïntium anno citato num.

1 & 2: sufficerit hic unum & alterum produxisse. In Historia jussu Childebrandi conscripta de
eo sic legitur: Egrotante Pippino Jobii-villâ su-
per Molam fluvium, cùm ad eum visitandum i-
dem Grimoaldus venisset, cùm ad orationem ia-
basilica S. Landberti martyris processisset, à cru-
de-

Cubiculo e-
jus Leodii
miraculis il-
lustrato,

Sancti cultus
Leodii; in
ejus ecclesia

Audito, princeps, exhinc sermone vocantis, AUCTORE
C. S.
Ibis, & ante Deum rationis famina pones,
Per te cur tetigit Landbertus limina mortis.
Nuncius advenit Dodoni & talia promisit.

188 *Hærenus poëta, cuius Opusculum, dilatato ex codice nostro membranaceo uno aut altero folio, deinde mutilum est, ut num. xi monuimus. Verum istud sepiennium, ceteris scriptoribus plane ignotum, quodque alia fabellâ, num.*

175 *rejectâ nititur, fabulosum planè est, sancto que Martyri, cuius gloriam Dens tam Trajecti, quâm Legia jam manifestaverat, parum honorificum, ne dicam, injuriosum. Ceterum Godeschal-
cus, Sigeberius & alii tradunt, Dodonem putrefactis intestinis, & per os fœdè projectis, horrenda morte sui sceleris pœnas luisse. Sigebertus ex fama, seu traditione, nescio quam certa, addit, ejusdem cadaver ob intolerabilem factorem in Mosam dejectum frisse. Alios tanti facinoris reos variis modis periisse, idem testantur, sic ut intra unius anni spatiū post Sancti apparentis vaticinium ex tanto parricidarum numero pauci superfluerint, quos tamen ipsos morte horribiliorem vitam duxisse idem Sigebertus asseverat. Huc spe-
ciat, quod Wandelbertus in Martyrologio suo ad* E

presentem diem cecinit:

Lambertus quintum denum virtute coronat,
Factio quem cæsum semper tremebunda pa-
vescit.

§ XIII. Corporis translatio per S. Hubertum facta Trajecto Leo- dium : ejusdem tempus & adjuncta quædam.

T *Am feliciter capto autoque S. Lamberti in S. Hubertus, villa Legia cultui novum magnumque incre-
mentum addidit ejusdem sacri corporis translatio, divinitas
faæta à S. Huberto, ipius, ut alias diximus, in monitus,*

*episcopali cathedra proximo successore. Translatio-
nis causam modumque posteritati commendârunt
duo primi SS. Lamberti & Huberti biographi ;
quorum prior rem gestam paulò latius prosecutus,
tempus non nisi confusè assignavit, dicendo eam
nuper post aliquot annos contigisse : alter verò F
tempus & aliquot alia adjuncta disertè expressit ;
sed pro miraculis in ea factis lectorem ad primum
remisit. Hinc utriusque narratio magno nobis usui
erit. Itaque S. Huberti biographus apud Mabilo-
nius Sec. 3, part. 1, pag. 81 de hoc argumento
scribit sequentia. Anno autem ordinationis ejus
(S. Huberti) duodecimo crebras sibi prodidit o-
blatas sub noctis quiete visiones, quibus se com-
monitum fatebatur, ut à Trajectensi oppido of-
fa levaret S. Landeberti, & in locum, quo ce-
lebratam ejus passionem nôisset, iterum humanda
reduceret. Quarum admonitio ejus animum inæ-
stimabili recreavit gaudio.*

190 *Attamen in quodam meditullio positus, corpus San-
cti Trajecto
Leodium re-
fert*

cùm neque visioni certam fidem tribueret, neque

omnino ei diffideret ; quod sic erat occultum,

judicavit à Domino quærendum. Nam cunctis,

tam monasterialibus indicito quâm & civitatis cle-

ricis, necnon & laicis jejunio, quæ sibi divina

voluntas de his agere præcipiteret, magnopere re-

quirere studuit. Tandemque edocitus, ancipiti sub-

motâ sententiâ, tertiodécimo anno præfulatus sui,

cœtu sibi clericorum adjuncto, nec non populari

agni-

A delissimo viro, impio Rangario nomine, interfectus est.

185 *Consonat annalistæ Metensis, qui ait : Anno ab Incarnatione Domini DCCXIV, ægrotante Pippino in Jopila villa publica, quæ sita est super fluvium Mosam, cùm ad visitandum eum Grimoaldus filius ejus properaret, & ad orationem in basilica S. Lamberti martyris processisset, & diutius in oratione propus persisteret, à nequissimo viro, nomine Rangario, gladio percussus occubuit. Ceterum eam Grimoaldi cadem predicto anno & antequam S. Lamberti corpus eò delatum esset, contigisse observavimus § 8 contra Reinerum seu Sigeberitum, qui eamdem post paucos annos translationis ejus perperam collocavit. Talia S. Lamberti cultus primordia in villa Legia fuerunt, cum quo hac in amplissimam civitatem, translatio subinde illuc ejusdem sancti Martyris corpore & episcopali cathedra, postea excrevit. Sequitur apud Godeschalcum aliosque divina in impium Dodonem & quos sacrilega cedis socios habuerat, vindicta, quam S. Lambertus Amalgiſilo theſaurario apparens, veridico ore vaticinatus est.*

186 *Laudatam apparitionem, quæque mox se-
cuta fuerunt, Godeschalcus anni circulo (nempe post Sancti martyrium) expleto contigisse affirmat ; cui proximè accedens Anslemus cap. xi pœnam Dodoni divinitus inficiam ipsi martyri illius anno illigavit. At magis discrepat poëta anonymous, qui integrum sepiennium inter utrumque intercessisse commentus est, quo toto tempore S. Lambertum nihil de se revelare voluisse fabulatur, ut sepiennium pœnitentia, quod propter apprehensa ar-
ma sibi proposuerat, penitus explaret. Attamen vel sic fabulantem andiamus.*

Hunc igitur Sanctum Dominus clarescere mul-
tis

Decrevit signis, virtutibus inde notatis,
Postquam dicta super stilus ascribenda peregit,
Ostendens mitem sacro de Præfule finem,
Quas non nostra suis audet contingere plectris
Calliope ludens, quia sunt miracula summi
Patris, ab excelsa qui conspicit omnia gyro :
Est & ei vilis stulti sapientia mundi.
Sed quod fama bonis ingesterat auribus olim,
Illiud enim pangam, pressis sub pectore fibris.
Illa piam ducens per celsa, per infima vocem,
Non reticere valet : Preciosus corpore Martyr !

187 Illius ergò facer coram cùm finis ad-
effet,

Et sumptis armis, voluisset miles haberi,
Hinc & pensasset cordis librâmine recti,
Abiectis armis, ut se prosterneret arvis,
Quod se dixisset septem gestare per annos
Pœnituisse bonum, carni si vita maneret ;
Cùm se ferre Deo sacris deberet in ymnis,
Et non militiæ nimium crudelibus armis.
Unde per hos septem tacito sub tempore jussa
Nulla revelando de se facienda jubebat.
Sed post expletos jam dicti temporis annos
Advenisse viro clarus narratur eidem,
Qui tunc clavigeras astabat reddere curas
Ecclesiæ sacræ : sic tunc cœpere loquentes :

Unde venit Dominus, multis non visus ab an-
nis ?

Ille quidem, Fuimus Romam jam visere, dixit ;
Sed nunc tempus adeſt, & nos idcirco veni-
mus,

Dignæ mercedis, frater, quod Dodo, suique
Præmia fusciant, dominis & debita reddit, Se quibus addiderant studiis servire malignis.
Nunc tu vade celer, Dodoni & talia defer :

C
*Of sociorum
eius predi-
cit :*

AUCTORE
C. S.

552 agmine coacto, accitis etiam venerabilibus episcopis & sacerdotibus, tumulum Viri Dei adiit, ibidemque spirituales observantes excubias, Divinitatemque pulsantes precibus, honorantes laudibus, rogabant, ut, quæ antistiti suo facienda, mandaverat, quo perficerentur, annueret, secundosque proventus attribuendo, suam voluntatem, ut taliter fierent, cunctis palam ostenderet. Quorum piis votis omnipotentiæ Divinitatis annuere libuit. Nam cum maxima veneratione urnam, quâ sanctissimus cinis conditus servabatur, adeentes, absque aliqua difficultate busta beati Viri ex loculo protulere, & cum magno gaudio, quâ venerant, referentes, in loco, in quo passus est, terræ mandavere.

non die 28
Aprilis,

B

191 Quantis autem, qualibusve miraculis Dominus suum velle in tali facto per omne iter reversionis eorum commendarit, scedula gestorum ejusdem sancti Pontificis adnotata continet. Fabrica ejusdem basilicæ, quâ beati Viri conditæ sunt reliquiae, qualiter ab eodem sancto viro Huberto ordinata sit, quia oculis videntium se offert, de ea aliquid dicere supersedi. Hactenus ipse de laudata translatione, qua quo Christi anno contigerit, in primis indagandum est. In variis Martyrologiis memoria ejusdem translationis adscripta legitur ad diem xxviii Aprilis, quo etiam de ea exstat Officium in Breviariis Leodienibus. Verumtamen eam hoc die factam non esse, discimus ex Reinerio, monacho S. Laurentii apud Leodium, in Triumphali Bulonico, apud Bernandum Pezium tom. 4 Thesauri anecdoto., part. 3, col. 152, ubi lib. 5, cap. 3 hac habet: Sanctum infuper (anno 1143 occasione castri Bulonici per S. Lamberti patrocinium recepti) episcopali est auctoritate, id ipsum ecclesia Leodiensi probante, ut 1111 Kalendarum Majarum ejusdem triumphi, necnon & translationis (quia idem Martyr de Trajecto in Leodium est translatus) solemnis in posterum agatur memoria, quoniam viii Kal. Januarii ipsa primitus translatio facta, eo die propter Dominicai Natalis vigiliam debitâ non posset celebrari honorificentia.

sed 24 De-
cembris,

C

192 Vixit autem Reinerus iste seculo XII Leodi, eoque ipso tempore, quo memoratum decreto conditum est; ac propterea non possumus testimonium ejus suspectum habere. Reineri verba seculo XIII adoptavit Aegidius, cap. 38 in Alberone II episcopo Leodiensi, apud Chapeauvillum tom. 2, pag. 92, ubi tamen seu ipsius, seu amanuensis aut editoris vitio, pro nono legitur octavo Calendas Januarii, manifesto utique errore; cum hic dies iisdem verbis, quibus Reinerus usus est, propter Dominicai Natalis vigiliam impeditus fuisset ab eodem dicatur. In recentiori tamen Leodiensi Breviario, quod pra manibus habeo, dicti triomphi festivitas ad præcitatum diem xxviii Aprilis instituta quidem tum dicitur, sed additur: Pariterque per eam prior illa antedicta translatio, (per S. Huberum facta,) cuius memoria die hac ab olim recurrebat, celebrior fuit redditia. At licet hac annum dicta translationis memoriam jam ante annum 1143 die xxviii Aprilis Leodi recoli solitam affeverent, eo tamen factam fuisset non affirmant, vel si affirmant, malo ego Reiner, quam Breviarii compilatori credere.

ut ostendi-
tur,

193 De eodem decreto ex Aegidio meminit Fisenus in Historia lib. 5, num. 2, & lib. 10, num. xi, neque id refutat. At vero Foullon lib. 3, cap. 3 incredibile appareat, tam solemnem Nata-

lis Dominici diem, mensemque hibernum Decembrem à S. Huberto translationi facienda electum esse. Neque inepta est hæc Foulloni observatio, qui cum adverteret diem xxv Decembres ab Aegidio assignatum non cum Vigilia, sed cum ipso festo natalitio concurrere, consequenter credidit, translationem in hoc non in illa factam esse, ab eodem affirmari. Ad hanc porro difficultatem responsum habebus ex Reinerio, qui diem xxiv cum Vigilia rectè composuit, & translationi assignavit. Quod ab hibernum mensem attinet, non est, quod propterea Reinerum erroris arguamus. Nam quid in eo tam incredibile appareat, si S. Huberius celestibus indiciis jam sapius monitus, & ab aliis, ut mox videbimus, quibus S. Lambertus apparen- tis eadem mandata dederat, interpellatus, celebratoque infuper ab universo clero populoque iunio, de divina voluntate jam plane edocitus, translationem divinitus imperatam ad proximum Ver minimè differendam censuerit?

194 Ceterè ex Godeschalco mox dicemus, san- idque anno

721 vel 722

ctum Martyrem mandasse, ut sine aliquo cun- stamine corpus suum Leodicum deferretur. Ade, quod Trajectum circiter quinque dumtaxat milliaribus Belgicis distet Leodio, ut hiberno die sacra illa pompa facile peragi potuerit. Præterea in sententia eorum, qui episcopalem sedem una cum sancti Martyris corpore Trajecto Leodium à S. Huberto translatam esse existimant, videri potest hic eum diem præ ceteris elegisse, ut postridie sacris ibidem solemniter operaretur, atque ita dies, qui Christo Domino Natalis erat, idem es- se & ecclesia Leodiensi. Ex dictis sequitur, me- moratam translationem anno Christi 721 vel 722 illigandam esse, ut paucis ostendo. Diximus § 8, S. Lambertum probabilitas anno 709, die xvii Septembres martyrii palmam consecutum esse. Huic succedit S. Huberius, qui tertio decimo anno præ- fulatus sui, ut ex ejusdem biographo mox pro- bavimus, translationem curavit, idque die xxiv Decembres, teste Reinerio. Itaque si S. Huberius ante xxv Decembres episcopatu initiatus sit, eo- dem die anni 721 currebat annus presulatus ejus tertius decimus; si vero seriis quam citato die, ejusdem annus duodecimus adhuc currebat xxiv Decembres anni 721; atque adeò translatio, de qua agimus, ad alterutrum ex assignatis annis repo- nenda est.

F
quod proba-
tur contra
Pagium,

195 Nobis proxime consensit Coëntius in An- nalibus, qui cum S. Lambertum anno 708, id est, uno anno citius quam nos, casum esse statuisset, & non viso Reinerio vel Aegidio, sequere- tur Martyrologia, in quibus translationis memo- ria quarto Kalendas Maii recolitur, ejusdem San- cti corpus anno 721 translatum fuisse non dubita- vit. Similiter Mabillonius in Annotatis annum 720 vel insequentem assignavit; quia martyrium circa annum DCCVIII fixerat. Verum cum ex dictis sanctus Martyr probabilitas anno 709 occisus sit, cumque de mensa, quo S. Huberius eidem sus- fectus fuerit, non constet, & translatio secundum Reinerum die xxiv Decembres facta sit, non au- sim annum 721 potius, quam 722 certò assignare. At certè nullo modo assentiri possum Pagio, qui in Critica ad annum 698, num. 1 ut eam- dem non alio anno, quam 720 contigisse per- suadeat, ita ratiocinatur. In primis ex ante di- catis à se statuit, S. Lambertum jam ab anno 667 episcopum fuisse; deinde additis quadraginta e- piscopatis annis, ejusdem martyrium anno 707 illigat; ac tandem anno tertio decimo post trans-

la-

A qui Sancti martyrum ad annum 667

lationem referit ad præcitatum annum 720.
196 De episcopatus illius exordio egerat ad annum 658, num. 5, ubi velut futile rejecit argumentum Cointii, quo hic S. Theodardum non ciuius quam anno 668 interemptum fuisse probaverat ex die ipsius emortuali, qui x Septembbris in Martyrologiis legitur, & precepto Childerici regis in favorem ejus dato Trajecti anno 667 die vi ejusdem mensis. Cum enim S. Theodardus, dum Childericum II regem pro ecclesiæ sue causis accederet, apud Nemetes occisus sit, idque ad diem x Septembbris referant Martyrologia, Cointius ex utrinque loci distantia reelestatuerat, S. Theodardi cedem non contigisse anno 667, cuius mense Septembri die vi tam Childericus quam Theodardus adhuc fuerat Trajecti. At vero argumentum istud Pagio futile visum fuit, quia Sancti, ut ait, plerumque aliis diebus, quam quibus coluntur, ad Deum migrarunt, & quia in S. Lambertii morte monstraturum se promittebat; Theodardum anno 667 vitam fungum esse. Videamus igitur, qua ratione promissa exsequatur.

B & translationem ad annum 720

197 Post ea, qua numero precedenti protulimus, ita fere prosequitur, Translatio S. Lamberti celebratur xxviii Aprilis, ad quam in plurimis Martyrologiis Ms. & excusis indicatur: cum verò hujusmodi solemnitates diebus Dominicis de more peragerentur, annoque 720, qui decimus tertius est ab anno 707, dies vigesimus octavus Aprilis in Dominicam inciderit, eo anno illa translatio facta videtur, idque & Hubertus Lambertus successisse. Deinde agnoscit quidem, diem illum nec in S. Huberti nec in S. Lamberti Vita memorari, & sanctorum translationes aliis, quam quibus contigerunt, diebus in Martyrologiis descriptas esse: sed cum Hubertus, inquit, Trajecto Leodium non tantum reliquias S. Lamberti, sed & cathedram pontificalem transtulerit, Legia seu Leodium, recuperato S. Lamberti corpore, in magnam urbem evaserit, & à populis etiam remotis orationis gratiâ frequentari ceperit, primum est existimare, eum diem semper huic translationi saerum fuisse, idque & Lambertum anno dcccvi martyri gloriam consecutum. Ita ipse, quod promiserat, monstrasse sibi visus est.

C perperam reponuit.

198 Tota igitur ratiocinii ipsius vis innititur Martyrologiis, in quibus S. Lamberti translatio ad diem xxviii Aprilis signata est. Hec autem fallere, probavimus ex Reinerio, donec quis Martyrologium hujusmodi anno 1143 antiquius proulerit, quod non praestitit Pagius, qui Reinerum non viderat, nec forte etiam consuluerat Aegidium. Frustra igitur Pagius propterea negavit, S. Theodardum die x Septembbris, quo Martyrologiis adscriptus est, martyrium subiisse, frustra ejusdem eadem anno 667, sancti vero Lamberti necem anno 707, & translationem denique anno 720 illigavit. An S. Hubertus eodem die una cum sacro Decessoris sui corpore episcopalem cathedram Trajecto Leodium transtulerit, hic non inquiero: si tamen id prefliterit, ut vult Pagius, ostendimus diem xxiv Decembbris, quo translationem corporis factam esse Reinerus affirmat, perquam idoneum fuisse, ut postridie in ipso Domini natali festo, episcopatum Leodii auspicaretur. De reliquis, qui à nobis hac in parte dissentient, dixisse sufficiat, eos pro varia sua opinione de SS. Theodardi atque Lamberti emortuali anno, varium translationis annum consignare. Haec enim Septembbris Tomus V.

de tempore translationis: nunc de nonnullis aliis ejusdem adjunctis agamus.

199 Vidimus supra ex Vita S. Huberti, hunc anno duodecimo ordinationis sua crebra visione monitum, ut S. Lamberti corpus Leodium transferret. De hisce visionibus non meminit Godeschalculus, sed ipsum S. Lamberton cuidam venerabili viro apparuisse, idque mandasse asseverat. Addit, etiam alios eadem de re divinitus monitos fuisse. Verba ejus audiamus. Nuper post aliquot annos S. Landebertus per visionem cuidam viro venerabili apparuit, ut sine aliquo cunctamine corpus suum ad Leodicum deferretur; & hoc idem sacerdotibus & fidelibus viris, Deum timentibus, multis revelatum est modis. Ne vero venerabilem illum virum fuisse ipsum S. Huberto credamus, ibidem mox ita prosequitur: Sanctus autem Hubertus, qui quondam Landeberti discipulus fuit, quique illo tempore in hac regione pontifex erat, auditis his miraculis, cum timore Dei festinans, ordinem rei diligenter inquisivit &c. Videatur ergo hic apparitiones S. Huberto factas ignorasse; forsitan quia ille has diuinacelavit, ita ut, quæ aliis obigerant, translationi causam dedisse perhiberentur. Alter autem biographus, S. Huberti discipulus, atque adeò de rebus ejusdem melius instructus, verisimiliter maluit referre, quæ ad sanctum magistrum suum propriè attinebant.

200 De episcopis, quos biographus ultimò Laudatus ad eam solemnitatem à S. Huberto fuisse ait, nihil planè memorat Godeschalculus, à quo tantum dicitur sanctus ille episcopus cum multis sacerdotibus & levitis & ceteris clericis psallentibus, & cum magna præterea Christianorum multitudine eam translationem peregrisse. Et nulla quidem appareat ratio, ob quam hic episcoporum presentiam ignorasse vel ex industria prætermissee dicatur; sed cum aliunde sciamus, moris fuisse, ut ad hujusmodi solemnitates vicini episcopi invitarentur, non est, cur id hic quoque factum esse non credamus, nisi forte Nativitas Domini festivitas eos domi cohiberet. Joannes Roberti in Annotatis ad S. Huberti Vitam recenset episcopos, quos ditta translationi re ipsa intersuissè accepérat. Clarissimus, inquit, vir D. Claudius Despretz in suis ad me missis Analectis, ex antiquis Ms. scribit, huic translationi affuisse Annonem archiepiscopum Colonensem, Rigoberturn archiepiscopum Remensem, Vindicianum episcopum Atrebatensem, Garulphum Tornacensem, Berkembodum * Morinensem, Dominicum Ambianensem & Willibordum Ultraiectensem.

201 Roberti Annotata secuti sunt Sammariani fratres tom. 2 Gallia Christiana in catalogo episcoporum Arbianensem in Dominico, & Adrianus dela Mortiere lib. 2 Antiquitatum Amianensem cap. 15; ubi tamen, omisso Rigoberto, Annonem, qui Colonensis fuit, Remensem archiepiscopum perperam dixit. Eodem etiam cum Roberto numerat Eisenus lib. 5 Historia cap. 2, qui & Agrebertum Virodunensem episcopum à Wasseburgio (lib. 2 Antiquitatum Gallia Belgica fol. cxiii) ceteris accenseri observat. Quia vero nescimus, quam vetusta, quantæ fidei fuerint ista à Claudio Despretz visa Ms., nec alia nobis suppetunt ejus rei monumenta, non tam inquirendum effet, utrum laudati episcopi hinc translationi interfuerint, quam an interesse potuerint; quod opera pretium non futurum judicavi. Id unum tuò afferre possum, aliquorū ex his e-

Quid de episcopis, qui interfuerint

F

*Erkeinbodenem à nonnullis dicuntur?

DE S. LAMBERTO SEU LANDEBERTO,

AUCTORE
C. S.

554

piscopatus tempus, quale à scriptoribus traditur, cum translationis tempore non concurrisse, aliorum vero admodum dubium esse, ac ceterorum denique presentiam plane incertam.

Corpus incorruptum regnum est.

202 Alterum in utroque biographo observandum est, quod in Vita S. Huberti, busta beati Viri è sepulcro levata dicantur. Id autem non sic accipiendum esse, quasi non nisi ossa & cineres sacri corporis illius superfluerint, liquet ex Godeschalco, qui illud integrum & incorruptum repertum esse non obscurè significat verbis, quæ subdo. Venerabilia membra Christi Martyris, odore suavissimo fragrantia, Huebertus pontifex solida & inlibata reperit, & cum timore & honore maximo de sepulcro elevans, in pretiosis vestimentis illa involvit; ea quoque, quibus dum fuerat indutus, sub sigillis cum magna cura reposuit. Similiter in exemplari à Chapeavillo edito cap. 14 dicuntur ejusdem venerabilia membra... odore suavissimo fragrantia... salva & intemerata inventa; eademque de mutatis affermativis que vestibus ibidem legere est. Anselmus quoque, licet in S. Huberto cap. 21 scribat, ossa sancti Martyris ab illo translatæ esse, capite tamen xi in S.

B *Lamberti dixerat: Ex revelatione divina, beato successore ejus Huberto agente, corpus sanctissimi Martyris in locum passionis, Leodium videlicet, cum incorruptum fuisset inventum, est translatum. Hac lectorem monendum censui, ne ex alterius biographi verbis inducat in animum, S. Lamberti corpus jam tum in cineres abiisse.*

203 Cetera ad eamdem translationem spectantia, qua aliqua elucidatione indigent, in Annalibus anonymi illustrabimus. Interim anonymi de eadem versus subjicio, qui in muto nostro codice translationem sic prosequitur:

Hinc etenim corpus solida cum carne repertum Suscipiunt, sacris altè volitantibus ymnis. Tunc urbs mœstiam conœctit laudibus a- tram;
Quod se conficiat visu Custodis abactam: Grex ovium luctus altis balatibus addit, Quod se desertum Pastoris cura relinquit. Coepit iter plebis veneratio mitis, Et comitantur idem crebris miracula signis. Sic adiœ locum Sancto dormire paratum, Carnis & illius roseo de rore perunctum. Illius inde loci plebs affurrexit ovanter, Et sua largis suis ornare cubilia donis Maturat, fatigisque, facros ut spargat o- dores.

C *204 Tunc alios audire fuit per compita cantus,*

Dum tuba mugitus per devia quærere claros Bombica temptaret, ringentibus undique musis: Stridula carpit iter resicare per alta canoras Tibia ritè vias: tali Landbertus honore Martyr & eximus deductus ad intima Præ-

ful,
*Carne quiescit ibi, vitam quo reddidit astris. Qui * terræ populus gemmis auroque niten- tem*

Egregiam struxisse domum signatur & aptam, Munera muneribus jungens & prædia donis, Mausolum comens, & dans laquearia fulcris, Quam Domini Christi sic lux virtutis hono-

rat,
Ut sibi Landbertum dilectum munere pro- mat.

Hactenus anonymous, qui Opusculo suo coroni- dem imponens, indicat se jubente Stephano epis- co- po Leodiensi, quem seculo x ineunte sedisse, num.

de eadem translatione.

* Cui

9 diximus, scripisse, dum ita subdit: Pontifici Stephano sit laus & gloria sacro, Cujus præcepto dicta hæc sunt splendida me- tro, Nominis & claram carpat de voce coronam.

S XIV. Miracula quædam in Leodiensi ecclesia antiquitus facta: Egidii narratio de Normannis divinitus territis &c discussa: nova ecclesia ex- structa.

T *Translato Leodium sancti Martyris corpore, Ecclesia ipsius miraculis magis magisque in- clarescere cœpit, de quibus Godeschalco sic lo- quitur: Pauca verò, quæ de vita & de virtu- tibus ejus narravimus, omnibus auditoribus si- dem certam præstare debent, dum hodie juxta tumbam ejus in argumentum rerum probandarum cippi fracti ostenduntur, & plurimæ catenæ & compedes rumpuntur, claudi gressibus solidatis, & diversis infirmitatibus vexati, omni languore de corporibus & anima sublato, incolumes ad propria revertuntur. Dum autem in parvis præ- cedentibus temporibus multa quidem miracula sunt gesta; quis modò digna æstimatione comprehendet, quanta & qualia per prolixa temporum spatha gerenda erunt, dum numquam juxta beati Præfus atque gloriose Martyris tumbam usque in hodiernum signa & mirabilia fieri cessent. Hec ipse seculo octavo; sed quæ ista fuerint mi- racula, ulterius non exponit.*

206 *Auctor Antiquorum miraculorum, quem num. 10 diximus sub Francone & Stephano, si- ve seculo x ineunte vixisse, tria miraculorum ge- nera recenset, quæ in eadem ecclesia contigerunt.*

Horum primum, quod ad Sancti Lipsanothecam spectat, num. 215 recensibimus. Duo alia, au- toris tempore facta, quia alibi commode dari nequeunt, hic accipe. Alio denique post multorum temporum in excursu memorandum universis seculorum succursibus tale communis visu spectan- tes crevimus. Nocte etenim Natalis ejus, dum Vi- giliarum cantisonis actitabatur cultus, jamque o- cœtavi Responsoriis altè personabat melos ymnidieus, uno in puncto, unoque momento, contractorum necnon pariter cœcorum officia virtute membro- rum cœlitus per dudum suetos poros refusa, septe- no lætantia numero spirant reparata. Quo in fa- cto aliquid laudium addere, magis est profectò decerpere. Animadversiones, quas pro suo inge- nio ibidem prolixè subdit, quia satis frivole in- pœque sunt, nec ad historiam pertinent, sciens pœ- tereo, & ad aliud, quod post has sequitur, pro- gredior.

207 *Tenente de cetero statim (post Franco- nem) successum episcopii viro sanctitatis atque ge- nerositatis illustri, Stephano pontifice insigni, so- lius Filii Dei prodigium in prælibati Patris cel- sitate perspeximus gestum, quod numquam de altero nec visu, nec relatu perceperimus notum. Quædam cœca nata, & quotenus plures prolium genuit, sic multata (id est, & plures liberos jam enixa, cœca permanens) in hunc modum per so- mnium audire meruit à voce Dominica, ter in*

*Ecclesia
Leodiæ mira-
culis magis
illustratur:*

E

*septem con-
tracti & cœ-
ci simul fa-
nari;*

F

*cœca nata ec-
clesiam adire
divinitus
monita,*

fin-

AUCTORE
C. S.

pit sospitatem: & ab illo tempore devotus & humilis circa venerationem B. Lamberti permaneat. *Hæc Aegidius, qui propter fabulas, quas alibi venditat, in hujusmodi rebus exigea apud me est autoritatis.*

Aegidii narratio de Normannis & lipsanothe- ca

B 213 Idem scriptor cap. 12 narrat, eamdem S. Lamberti basilicam, Francone episcopo, à Normannis succensam fuisse, sed pretiosam Sancti lipsanothecam ab eorumdem primum avaritia, ac deinde etiam ab aeris injuriis divinitus servatam esse. Sic autem habet: Processu temporis, Francone præfatus Leodiensis functo dignitate Normanni, gens scilicet Beluina feritate spirans, Leodium violenter irruperunt, & municipiis effractis atque combustis, civibus etiam immoderata cæde fusis, & substantiis eorum sublati, ad ultimum ecclesiam S. Lamberti igne consumperunt, eam solo coæquantes, sola ruinæ & combustiæ vestigia reliquerunt. Deinde ad locum, in quo sanctum corpus venerabatur, barbarica præsumptione volentes accedere, & optima, quæ invenirent, diripere, divinitus incussa formidine, resilientes aufugerunt. Qui fugientes hoc modo, fugam suam consolabantur, dicentes, sibi dispensum venisse, quod solam & non adeò pretiosam circa Martyris corpus micantem fabricaturam non abstulissent.

divinitus re- pulsus, & de prodigio ni- viam,

C 214 Detecto itaque sanctuario, & sancti sepulcro, flatibus ventorum, nivibus & pluvias exposito, mirabilis virtus Omnipotens apparebat in laude sui Martyris, quod toties complutum undique imbris terrâ & circumquaque nivibus operata, super sepulchrum ejus nec pluviae gutta defluebat, nec crispata nivium conspersio insidebat. Mirum erat & insolitum, quod locus corporis sacri nudo aeri patens, siccum aërem suscipiebat, humidum vero respuebat. *Fisenus lib. 5 Historia, num. 45* vix credere potest, Lambertianam basilicam à Normannis tunc succensam fuisse, quia Aegidium hujus rei primum auctorem credebat, neque ullus alius de nova ecclesia eo tempore edificata meminit, ac ipse denique Aegidius scribit, struelam à S. Huberto, & vetustate collabacrem, à Notgero postmodum restauratam esse. Hinc mavult Fisenus existimare, Normannos tam à S. Lamberti ecclesia, quam ab ejus lipsanotheca violanda divinitus absterritos fuisse. At fallitur: nam primo quidem Annales Francorum Bertiniani à Chesno vulgati tom. 3 Script., pag. 261 ad annum Christi 882 monasterium S. Lamberti in Leudico ab iisdem incensum fuisse diserte affirman.

corrigitur ex scriptore

* i. e. cor- pore

215 Secundò scriptor antiquorum miraculorum, de quo num. 206 meminimus, rei gestæ synchromus aut proximus, id ipsum tradit; sed filio tam barbato, tamque implexo, ut vix intelligi possit, quid sibi velit. Sic igitur scribit: Ergo dum truci peste Nortmannica quaquaresum quodcumque populando bachatâ, in cremata prorsus, quâ somate* quiescit (*sancitus Martyr*) suæ sedis aula, ne cumque saltæ mediæstinae reparacionis accelerata demum structa, de locis, ad quæ fugerat, relatum, sui custodes pernoctarent vigili cura, nivium enormis exuberantia, prout totum erat patulum fenestræ, affluens, nihil penetrabilium, nisi tantum ejus sandalia, dimisit inoperiens. Atqui neque per quipiam sursum, neque, quantum medietas palmæ capit, laterorum, his venerabilitatem servans, extitit accedere audens. Quod è vestigio manè palam plebeja multitudine scitum, mactæ mirabilitatis extollentia ubique fuit inaltatum. Cujusque tunc temporibus viso-

res, adhuc nobiscum degentes, morantur narratores. Post hec auctor ad pia monita conversus, observat, recte accidisse, ut nives sacro corpori parcerent illius, quem obedientie causâ in Stabensi monasterio sub dio in psalmis pernotantem olim cruciaverant.

Miraculo- rum antiquo- rum

D 216 Obscuram porro barbaraque narrationem sic interpretor: Post Normannicam vastationem, cum S. Lamberti corporis custodes apud illud, ex loco, quo Normannorum metu depor-tatum fuerat, jam relatum, in ejusdem exusta & ne rudi quidem opere restaurata ecclesia pernoctarent; ingens nivium vis per propatulum forniciis proruens, quidquid in ecclesia erat, cooperuit prater sandalia, id est velum, quo Sancti lipsanotheca contecta erat. Nihil nivium in illud desuper, nihil quoque circumcircà ad dimidiæ palmae spatiū, velut ex reverentia sacri pignoris, in pavimentum decidit: quod ubi plebs manè intellexit, summis landibus celebravit. Jam ad Aegidium redeamus. Videtur huic anonymous ille præluxisse; neque negare possumus, Lambertianam basilicam à Normannis succensam fuisse, cum id laudatus miraculorum scriptor tam diserte afferret. Neque hujus auctoritati obesse potest obiectum à Fiseno aliquorum de restaurata ecclesia silentium, quippe ex quo non nisi negativum argumentum desumi potest. Multò minus obstat, quod Notgerus ecclesiam à S. Huberto conditam, vetustate collabacrem postmodum restauraverit: potuit enim post Normannicum incendium pro ea temporum calamitate utcumque reparari, ac deinde seculo x decrepito, cum muri, qui incendio superfluerant, ruinam minarentur, à Notgero nova à fundamentis, uti factum est, suscitari.

E 217 Verum ex ejusdem anonymi relatione con-vincitur Aegidius addite fabule de tentata à Nor-mannis scire lipsanothecæ direptione, eorumdem que ob incussam divinitus formidinem precipiti fu-ga, quæ ipse, forsitan non intellecto anonymo, cum apud aliorum Sanctorum corpora aliquoties facta legisset, hic quoque contigisse opinatus est. At cum anonymous, rebus gestis proximus, de miraculo non tantum non meminerit, sed lipsanothecam securitatis gratiâ alio translatum fuisse affirmet, liquet Aegidius fabulatum esse. Adde, quod etiam aliunde verisimilius sit, S. Lamberti corpus, ne in barbarorum manus incidet, tempestive absconditum vel in tuorem locum translatum fuisse, uti Foullonus lib. 3 Hist. Leod., cap. 10, ei si ano-nymum non vidisset, adversus Aegidium jam ob-servavit, adductis aliorum sacrorum corporum translationibus, eadem de causa prudenter institutis. Præterea istud nivium miraculum, quod semel factum ab anonymo traditur, Aegidius liberaliter multiplicavit; Toties, inquiens, complutâ undique imbris terrâ, & circumquaque nivibus operata, super sepulchrum ejus nec pluviae gutta defluebat, nec crispata nivium conspersio insidebat.

F 218 De ecclesia à Notgero, qui anno 972 Leo-diensis episcopus consecratus est, edificata Ansel-mus cap. 50 apud Chapeavillum hec habet: Eccle-siam sanctæ Mariæ, & sancti Lamberti (quæ nu-na eademque est) ædificiis latioribus ampliavit, ornamenti ditoribus decoravit, claustra ad domorum ædificia renovavit. In editione Martenia-na legitur: Domum sanctæ Mariæ & sancti Lamberti, sicut in presentiarum est, cum ornamenti, claustro & ædificiis episcopii renovavit. Hec eadem Aegidius paulò latius prosecutus est in hunc modum: Monasterium B. Lamberti patroni no-stri,

Nova eccl- sia a Notge-ro condita.

AUCTORE
C. S.
in obsequio
Janeti Mar-
tyris

A singulis noctibus ita ad se exorsa: Quid diu in nativa durans manes cæcitate? Surge pernix, limna Lantberti martyris adi: inibi tibi dabitur potio gustus salutigeri, quâ haustâ, percipies vi- sum tui, quo solâ illius gloriâ in te demonstran- dâ actenus cassata caruisti. Dumque id tertio au- rium officio exceptit, finitimusque juxtim positis crebro rimate (*P̄ma Latine sermo eſt*) exposi- tum edidit, omnium hortamine coacta, habita- culum liquit, & in Leodicum usque itiner ten- dens venit. Tum eadem valvarum foribus gressu propinquans, extemplo acsi thanata (*id eſt moribunda à Oðavatō mors,*) solo cecidit, palpi- tans. Quam multis, qui assistebant, sustinenter præstolantibus, & quidnam fors eventuum fini- daret, nōsse cupientibus, felici auspicio illa post multum sensim respirans, & sessu paululum se erigere nitens, biberem (*id eſt cyathum ſeu potum*) fe* porrigendum clamoribus increpuit, hor- rendum sonans.

* sibi
*ibidem mira-
biliter dona-
tur vīsu.*

B 208 Quem cùm procul haudquaquam remora- tum funditus epotavit, ipsis suis manibus tamquam squamas ab oculis vellere coepit; ac nisi si ab aliis strictim tenta contrairetur, ultra opus ab ipsa frica- ti, radicitus stirparentur. Sic videscens, nec maritum nec filios erat cognoscens; sed velut quos nondum habuerat, qui essent, eis importunantibus, nescia interrogabat. Creaturarum substantias, quas antè nisi solis agnoscebat vocabulis, admodum stupidida mirans, tota sequenti ebdomada carum discere he- betando quærebat distantias; ita ut palam cunctis facultas daretur advertendi, quod numquam usq[ue] fuisse lumine sui. A pluribus tamen eam scientibus omni juramine testabatur, sic ortam exstisile pa- rentibus. *Potus, de quo ibi loquitur auctor, ve- rissimiliter fuit liquor quidam aliquibus S. Lam- bertii reliquis, vel ad ipsius invocationem benedictus, aut in vasculo, quo ipse olim usus fue- rat, propinatus.* Ceterum hec de miraculis in Leodiensi basiliça impetratis habet scriptor ille, qui prefatus erat, sese ex plurimis tria tantum ad san- diſſimā Trinitatis gloriam relaturum, quia, ut i- bidem ait, si omnia paginis ingesta singillatim scriptui mandarentur, nimia longitunitatis spa- tio vacantia, fastidium irrogare haberentur.

*Alter con-
tractus,*
C

209 Memorable quoque eſt, quod Anſelmus canonicus Leodiensis, qui paulo post medium ſe- culi xi ſcripsit, ſua etate ibidem contigisse anno- tavit in Geſis epifcoporum Leodiensium apud Mar- tenium & Durandum tom. 4 Coleet. ampliſſ. veterum ſcriptorum, col. 852 & seq., ubi cap. 12, cui titulus eſt, De contracto manifeste ere- cto, ſequentia leguntur: Liceat adhuc ad lau- dem & gloriam Domini, Martyris ejus pretiosi unum enarrare, cujus noſtra memoria gesti in præſenti ecclesia, ubi venerandum ejus requiescit corpus, tot eſſe poſſunt teſtes, quo, qui hoc idem videre, ſunt ſuperſtitie. Adolescentulus qui- dam à primis pueritiae annis ecclesiā, & quo- cumque procederemus, cum ſcabelliſ perreptare, & continuis ſeptem annis erga ſigna pulſanda, oſtia feranda & reſeranda ſedulius eſſe ſole- bat: quotidie ex fraternali ſtipe eleemosynarum alebatur; nec aliunde vivere noverat. Unde contigit, cùm inter fratres fermo incideret de gyrovagis quibusdam, ſigna in ſe facta mentien- tibus, ut, ſi iſte erectus foret, ſine dubio hoc credi debere affeſveraretur; quippe qui p̄e ni- mia ſimplicitate nedum aliquid fingeret, longè prius falli quā fallere poſſet.

210 Taliter apud nos ſeptem paulo plus mi- nufve conuerſatus annis, quadam vice, ſicut Septembriſ Tomus V.

erat hilariſ & ad exhibenda talia agiliſ; ſed ce- tera omnino clauduſ & debiliſ, ad mensam fra- tribus occurrere festinans, cryptam, in qua ſan- ti Martyris eſt mausoleuſ, pergit claudere. Venitur ad ſinistri lateris oſtium, cui dum ſum- mis innixuſ articuliſ pefſuſ obdere tenderet, ſenſit paulatiſ laxari tibiaſ, à coxiſ diſjungi; adeo ut non jam articuloruſ amminicuſ ſubri- gi, ſed ſic ſe ita poſſe credere, ut totuſ in di- rectum ad hoc valeret affiugere. Miratur ac stu- pet ſimplicitas adolescentuli novam in ſe re- cedendi potentiam; nec unde hoc ſibi con- gerit, intelligere valens, neſcio, timore an pu- dore, rem nulli publicat. It itaque incaſſu ſca- bellis aliquamdiu, multo nunc, quām antè verē debiliſ, impotentior; ac tandem ex matricula- riſ quemdaſ ad ſe ſecretō advocaſ, eidem, quid donante Deo poſſet, oſtendit. Ille primū p̄e pavore rei inuſitatæ fugiens, ſed ſubinde re- ſumptis viribuſ rediens, tempuſ & ordinem cu- rationiſ inquiſivit.

211 Illo ſimpliciter narrante, cognovi, no- bis narravit, & ex illo, ſcabelliſ in virtutiſ te- ſtimoniū ante Martyris tumulo derelictiſ, no- vellos baculo ſuſtentante didicit regere gressuſ. Contraētum priuſ & poſt erectum vidimus; ali- quantis eum poſt vixiſſe annis vidimus; ſcabella in teſtimoniū virtutiſ retinemuſ. Hæc ideo non dicimus, ut quotidiana Dei in nos ob sancti Martyris merituſ beneficia extenuare velimus, quæ tot ac tanta ſunt, ut humanuſ ea vix com- prhendere valeat animuſ; ſed ut hi, qui no- va & inuſitata mirari confiuere, ſatisfaceremus, & ut nova memorando, ad diſquirenda quotidiana ſtuſiſorum folliſitudo excitaretur. *Hac- enus Anſelmuſ.* Hisce duo addidit Aegidius in editione Chapeauilli tom. I, in S. Lamberto. Primum cap. 18 eſt de quodam laïco Leodiensi erga Sanctum piē affecto, qui cùm ter noctu era campana ad matutinum Officium pulſari au- diſſe ſibi viſus eſſet, ac totes ecclesiā, quam clauſam inveniebat, fruſtra acceſſiſſet, dum antè ſacellum S. Agathā aliquantulū in orando mo- ram faceret, viſum eſt ei, quod personam quam- daſ honestam & reverendam cano capite & ra- ſam coronam habentem, amictam pallio, egredi videret de capella illa, quæ illum manu appre- hendit, & ut ſequeretur, innuit.

212 Et cùm ad oſtium ecclesiæ perveniſſent, aperta eſt ilicò in eorum adventu janua miracu- losè, & ſic vir ille in ecclesiā introduciſſet uſque ad medium. Qui cùm velle chorūm intra- re, persona illa clauſit oſtium chori, & extra chorūm dimiſit eumdem. Tunc auditi interiū ſfragore & circa feretrum B. Lamberti ſonitum, & quædam ſigna, per quæ intellexit, quod ipſe eſſet B. Lambertus, qui eum in ecclesiā intro- duixerat; & ita Deum & Sanctum ejus glorifi- cans, horam matutinalem expectavit. Alterum recenſet cap. 19, eſtque huiuſmodi: Erat quidam miles de pago Hasbanico, qui ſolitus erat deri- dere facta B. Lamberti, & deridendo blaſphemare. Transiſit aliquantulū temporis ſine vi- dicta; ſed cùm parvi penderet correctionem ſuam, quædam die, juſto Judice judicante, os blaſphemum diſtortum eſt ita, quod videbatur os habe- re ad aures. Dedit iſta vexatio intellectum au- ditui. Qui illico venit Leodium ad misericordiam glorioſi Martyris, culpam ſuam coram omnibus recognoſcens. Sub feretro circiter tribus diebus in precibus jacuit; & ſic demum veniam obti- nuit, & per beatum Martyrem priuiliuſ rece-

A a a 2 pit

F
*mirè imro-
ductus; blaſ-
phemus pu-
nitus, ſana-
tur pœnitens.*

A ftri, cuius vita venerabilis, mors pretiosa, qui causā & pœnā martyr in sanguine suo locum civitatis nostre cultui divino consecravit, longè in melius, quam fuerat, immutavit. Ecclesia enim, quam B. Hubertus ædificaverat, infirmitate minoris operis & vetustate incumbentis temporis ad lapsum declinaverat. Hac diruta, templum sexaginta canonorum, juxta magnificentiam dilatati cordis sui, secundūm amplitudinem & sublimitatem operis, quæ cernitur, in caput & protectionem civitatis & patriæ protegenda exaltavit, ornamentis ditoribus decoravit &c. Incertum tamen est, an Notgerus eam omnino perficerit; quia eamdem a Baldrico, ipsis successore, primum dedicatam fuisse, tradit idem Anselmus cap. 59 dicens: Ipse, præsente Coloniensi archiepiscopo, videlicet Heriberto, sanctæ Mariæ sanctique Lambertii ecclesiam dedicavit. Ceterū hæc ea ecclesia est, in qua floret illustre illud canonicorum collegium, penes quod nunc est tota principis ac episcopi eligendi potestas, summaque inter principatus ordines anterioritas.

B § XV. Sacri feretri cum parte corporis translatio ad castra Leodiensium ante Bullionum : miracula ea occasione patrata.

Duo syn-
chroni, quo-
rum unus
Reinerus,

Sub medium seculi XII, anno scilicet Christi 1141, contigit celebris translatio S. Lamberti ad castra Leodiensium, qui cum episcopo suo Alberone II Bullionum obsidebant, cuius memoriam ob felicissimum eventum annua solemnitate Leodii ad diem XXVIII Aprilis recoli, suprà jam diximus. Rei gestæ seriem prolixè scripserunt duo synchroni, unus anonymous, alter Reinerus vel Renerus, monachus ad S. Laurentium Leodii, cuius etiam alia Opuscula extant. Anonymi liberum, qui Triumphus S. Lamberti martyris de castro Bullonio inscriptus est, in 22 capitula partitum edidit Chapeauvillii tom. 2 de Gestis Pontif. Leod., existimat que auctorem illius Nicolai canonicum esse, à quo etiam Vitam S. Lamberti scriptam habemus: quod eis satis verisimile, tamen certum non est; idoque illum anonymi nomine laudabimus. Reineri Opusculum, in quinque libellos divisum, ex Laurentiani monasterii Ms. codice vulgavit Bernardus Pez tom. 4 Thesauri Anecdota. parte 3 cum hoc titulo: Triumphalis Bulonici libelli v.

à Sancto mi-
raculoso sa-
natus,

220 Hosce Reinerus ipse suos esse agnoscit lib. 2 de Claris scriptoribus sui monasterii, cap. 9, apud landatum Pezium col. 42, ubi lucubratio- nes suas recensens, inter cetera ait: Præterea quinque exaravi libellorum Opusculo, qualiter diebus nostris ecclesia Leodiensis Bulloniense castrum, pervasoribus triumphatis, divina receperit virtute, tituloque præsignavi: Triumphale Bulonicum. Scribendi causam allegat grati animi officium érga eumdem Sanctum, cuius patrocinio à gravi morbo liberatus fuerat. Ita enim loquitur in Prologo: Verum, quod iners ego ac imperitus tantum aggredi negotium præsumpsi, amor dumtaxat in Sanctum & devotio me induxerunt. Quippe gratiarum debitor ille eram, quas ex historia tam solemnī dependere non otiosum habui. Etenim cùm per annum ferè duabus angerer quartanis, & aut ureret ardoribus, aut frigoribus contraheret, ita ut præsentium pertenso, misericordia

hi & oneri jam esset, quod vivere; postquam nuper à loco quietis, sicuti infra liquabit, reverendum Sancti corpus elatum est, inter languentium alios greges suffragium imploratus accessi; quod indignum inexhausta fuerit clementia exaudire dignatus, habui experimento beneficium hospitatis.

221 *Quod ad tempus scriptoris attinet, cap. ultimo alteram victoriæ anno 1153 relatam memorat, & ejusdem Sandi patrocinio adscribit.*

Quam ob rem non ante illum annum Triumphale suum scriptisse dicendus est, nisi forte pauca illa ceteris postea adjecerit. De fide, quæ libellos istos exaravit, in Prologo sic ait: Multi quidem multa loquuntur, atque, ut in ejusmodi solet negotiis, diverse diversorum sententiae sunt. Verumtamen prout investigare ab eis diligentius potui, qui interfuerere, possum veritatem... In quo (Opusculo) & si præter verum quidquam positum sit, relatoribus an scriptoribus æquius hoc imputetur, benivoli sententiae lectoris defero. Sed amica religiosis veritas est; unde à quibus haec accepi, nequaquam suspicer eos aliquid fixissime, dum modestia hoc excusat personarum. Porro un- terque scriptor fide dignus est, & quoad rerum substantiam consentit, licet adjuncta quedam alter ab altero referantur. Quia vero ambo multi sunt in rebus bellicis enarrandis, quod nostri instituti non est, consultius duxi ea tantum recensere, quæ ad S. Lambertum propriè spectant, cetera autem, quantum ad translationis ac triumphi notitiam necesse est, breviter exponere.

222 *Godefridus Bullonius, postmodum Hierosolymorum rex, cum sacram Terræ sanctæ expeditiōnem versus finem seculi XI meditaretur, castrum suum Bullonium, vulgo Bouillon, intra Ardennam silvam, in confinio ditionis Leodiensis situm, Oberto Leodiensi episcopo oppignoraverat, ea adjecta conditione, ut nisi à certis personis redimeretur, ad ipsius diæcesm perpetuò pertineret. Oblatam conditionem avide arripuit Obertus, quia castrum illud naturâ & arte admodum munitum erat, & ab ejusdem incolarum predationibus Leodienses multa suerant possi. Episcopus itaque, ait anonymous, miseriis pauperum compatiens, piè violentus, memoriam beati Martyris, loculum sci- licet, in quo jacebant sacratissime ejus reliquiae, auro coopertum exrustavit, & in majori ecclesiâ & omnibus totius episcopii ecclesiis aurum, gemmas & cetera, quæ decoro ambitu altaria, pulpita & textus ecclesiarum venustabat, detrahit, & mille trecentis argenti purissimi marcis (Reinerus tres auri marcas addit) undecumque corrasis, hâc summâ pecunia duci traditâ, prædictum castrum emit, direptiones, captivitates, mendicitates, pericula mortesque redemit.*

223 *Post hæc cùm nemo eorum, quorum ex paclio intererat, memoratum castrum redemisset, & Eustachius comes Bononiensis, Godefridi frater, testis Reinero, etiam juri suo solemittere cesseret, in jus ditionemque Leodiensis episcopatus transit, mansitque usque ad Alexandri episcopatum. Tum vero Rainaldus Barrensis comes, titulo repetenda hereditatis avite, corruptis, ut ajunt, custodibus, illud occupavit. Alexandro succedit Albero II, qui postquam pro eo recuperando cùm imperatorem, tum Romanum Pontificem frustra interpellasset, idem illud obsidione cinxit, repetitur vi & armis, quod aliter obtinere non posserat. Expeditionis initium Reinerus anno episcopatus ipsius quinto, XVI Kalendas Septembri illigat; anonymous anno Christi 1141. Obsidēs pre- erant*

DE S. LAMBERTO SEU LANDEBERTO,

558

AUCTORE

C. S.

erant duo Rainaldi filii Hugo & Rainaldus, quos in agris prædantes Leodiensis exercitus in castrum compulerat, quique à patre suo supprias exspectabant. Interea dum Leodienses obfisionem urgere motirentur, obfessi fortiter se defendenter, ut apud utrumque scriptorem pluribus videre est, injecta prioribus mens est de sancti Patroni sui auxilio apud deductum in castra loculum implorando.

postulante exercitu, corpus S. Lamberti

224 Ea dum geruntur, ait Reinerus, nutu Dei, omnia suaviter disponentis, episcopo, (qui in castris aderat) & majoribus ecclesiæ vistum est, ut venerabile B. Lamberti corpus, de loco motum suæ paufationis, ad castra deportaretur, quatinus præsentia vel munimine tanti Patroni amplior accresceret animus exercitui, atque ubi virtus cef- sisset humana, divina per suum operari Martyrem dignaretur Omnipotentia. Nam principes quoque exercitusque omnis, populus denique civitatis, qui edicto erat episcopal processurus, id sumithopere efflagitabant. Quocircà licet multa hæfitatione, multo deliberaminum traetu, postremò tamen complacitum est necessitatì tantæ satisfieri. *Anonymous* hcc eadem latius exponens, cùm episcopum suos ad fortiter pugnandum exhortantem induxit, cap. 10 sic progreditur: Postquam præfus finem dicendi fecit, crecti omnes, quasi divino moverentur oraculo, responderunt: Enitemur pro viribus modis omnibus, dabimusque operam, ut res nostra prosperè administretur, si venerit in castra noſter ille Martyr, cui militamus, qui constantiam infundat animis nostris, & corporibus provideat sanitatem, animabus æternam impetrat salutem.

Leodio ad castra

225 Ille denique, si huc afferatur, afflitos confolabitur, tœdiosos roborabit, vulnera nostra curabit, omnemque languorem auferet, opus cœptum maturabit, & paci nostræ consulet, & Deum pro nobis orabit, & placatum faciet. Respondit præfus, haec difficultia esse, ut Thesaurus tamdiu absconditus revelaretur absque sui præsentia; cùm per se quoque vix auderet illud sacratissimum corpus movere, nedum transportare absque archiepiscopi & suffraganeorum suorum, comitum quoque & principum, cæterorumque regni primorum solemniter advocata præfentia. Mandaret quidem populo de civitate, villisque & urbibus, ut sibi cum armis & viualibus affatim subveniret, beatus verò Martyr, utpote qui de- votione præsens erat, pro eis intercedere non cessaret. Quibus cùm haec verba non satisfacerent, sed magis magisque instarent, dicentes, se loco negotioque desistere, si non impleretur, quod ipsi divinitus inspirati acclamabant, vicitus tandem episcopus, videlicet quem pro tempore urgebat necessitas, communicato consilio cum archidiaconis, quos secum habebat, consensit, ut beati Martyris reliquiae illò afferrentur.

accersi jubes; clero Leo- diensi

226 Præmisserat quidem nuntium cum litteris, quibus mandabat congregari exercitum; sed ne forte minus ei crederetur, venerabilem Henricum archidiaconum præpositum, imitandæ humilitatis virum, cuius studium & fides valde erat necessaria, hac fungi legatione monuit, ut per eum res, quæ erat ad persuadendum difficillima, pro utilitate & pace communi à filiis ecclesiæ perficeretur. Spargebantur hinc inde, ut in tali refieri sollet, rumores varii; & licet ficta plerūmque dicebantur, pro qualitate verborum infundebant pluribus metum & spem partim timoris, partim gaudi. At ubi venit archidiaconus, congregatis in scholis B. Lamberti coarchidiaconis & religiosis viris, quibusdam præterea de clero & populo,

quos sanioris consilii esse sciebat, brevi mandata D peregit. Excubabant*, inquit, episcopus & comes * Excubant (Namurcensis Henricus) cum suis baronibus, ne- ccessariis egentes, parvisque copiis multitudinem hostium semper suspechtam habentes, die noctu- que in armis vix laborem sustinentes; sed spe & patientia adhuc adversa omnia superantes; mandantque per amicitiam & fidem, ut eis celerem succursum faciatis, si salutem, si pacem commu- nem, si eorum denique vitam diligitis.

227 Cum armis & viualibus venite; & quia *egre consen- tiente*. præfus indicit obedientiam, ut beati Patroni no- stri sacratissimum feretrum illò vobiscum depo- tetis. Nec diu consulendum, nec tardè vobis est succurrendum: omnis enim dilatio ruinosa est; sed quicumque fideliter beatum Martyrem dili- gunt, id maturiùs adimplant. Commune peri- culum est, si negligitur; soleme tripudium, si mandatis præfus & precibus vestrorum defenso- rum obsecundatur. Hæc fide, quâ poterat, cum lachrymis quoque archidiacono prosequente, o- mnium accensi sunt spiritus auxilium ferre, ple- bemque civitatis & omnes viros bellatores illic cum necessariis copiis mittere. De corpore verò beati Martyris movendo diversi diversa sensere. Fuerunt, qui dicent, unum de sociis passionis ejus (*puta* B. Petrum vel Andoletum) tollendum, ut satisfacerent hoc velamento petitionibus prin- cipum. Sed ubi plebi mandatum est, uti omnes omni occasione postposita egredierentur, & non exeuntium bona publicarentur, responderunt, se non ituros, nec opem aliquam, nisi precederet eos beatus Martyr, ullius incommodi seu damni intentione laturos. Unde licet multis displiceret, persuadente domino Joanne de Louveral archidiacono, necessitas coëgit afflensum.

228 Itaque consultum est, ut post matutinos hymnos loci convenientia notaretur, & manè ante conspectum populi humili devotione corpus sacratissimum moveretur. Quid autem ea nocte

Mira que- dam ad San- ti feretrum facta;

æditiū ecclesiæ viderint, quid audierint, quantis mirabilibus obstupuerint, supersedeo scribere; præsertim cùm & ipsi, qui haec viderunt, non haec auribus infuderunt multorum, & cælan- dum satius æstimaverint, quâ prodendum. *Hæ- etenus anonymous. De iisdem prodigiis Reinerus meminit, post verba num. 224 relata sic pro- cutus:* Quod (*confilium de Sancti corpore in ca- stra deferendo*) etiam approbâsse Martyrem, cùm successu rerum, tum & revelationibus & indiciis est quibusdam satis compertum, asseverantibus loci custodibus, quid tantis plerūmque motibus circa dies illos feretrum, quo felicia claudeban- tur pignora, concussum sit, tantus terror incess- erit divinus, uti non auderent illò, præsertim no- ñtibus accedere aut ingredi: nam obstupescunt carnalia, dum emicant spiritualia. Ad cumulum proœcto tuæ glorificationis hoc agebatur, ô Mar- tyr, ô decus & gloriæ corona Leodiensis, quid à loco transferebaris præstinæ quietis, quatinus tua per te reciperes, qui jam cohæres Christo factus in regno, nullius, nisi propter tuos, egens fa- cies es.

229 Pergo ex eodem Reinerio cap. 2, que dein- de saeta sunt, enarrare. Igitur vi Kalendarum Septembrium convenientibus tam monachis, quam clericis atque numerosâ diversi sexus & ætatis frequentia, abbates virique religiosi subeuntes in secretarium cryptæ, quod tantum asservabat the- faurum, debitâ sacrum feretrum reverentiâ ex- tulere, mellitusque laudum conventibus in voce exul-

ad quod in medio ecclie possum surda

A exultationis & confessionis personantibus, in medio est ecclesiæ locatum. Multa ibi vota, multæ præces ac lacrimæ fusæ: Sancti quoque virtus præfusit mirificè. Quædam mulier, quæ capitis obscuruerat dolore, cùm occurisset ad feretrum, opemque fideli affectione pio lacrimatu implorâset, subito in verticem grave quoddam pondus supernè sensit decidisse, & quasi duos ferri duculos utrique auri penetrabiliter infixos. Ex quo terræ confernata, dum ita cælesti medicamine sensum audiendi plenè recuperâset, Deo & Martyri gratias reddidit.

*aliquæ infir-
mi jofpitam-
tur.*

230 Denique puella quædam passionis trino genere miserabiliter angebatur. Modò etenim febre, modò paralysi, interdum epilepsia quæ fabatur incommodo. Super qua nimium parentes affecti, votum Martyri vovere, illiusque ad martyrium (*id est, lipsanothecam vel facellum*) cujuslibet speciei oblationem, infirmæ æquilibratam, deferre statuerunt. Piæ supplicum devotioni pia sanctæ Trinitatis operatio affuit, quæ actutum puellam eisdem ad integrum passionibus liberavit. Puer quoque erronei sensus ac turbidæ mentis in sobrium rationis statum compositus est. Alia etiam provenisse sanitatum ferebantur remedia. Sed miracula pro augenda fuit devotione: fit ergo ad devotionem provectionem, qui est ad credulitatem inclinatior. *De hisce miraculis nihil habet anonymous, licet S. Lamberti corpus cum sua lipsanotheca de secreto illo, in quo diu jacuerat, ad publicum à viris religiosis productum, & in medio ecclesiæ collocatum, magno cum circumfusi populi gaudio, precibus ac lacrymis frequentatum fuisset, similiter affereret. Sed videtur is de nonnullis rerum adjunctis minus recte instructus fuisse, quam Reinerus, ut liquet ex eo, quod mox subdit idem anonymous.*

*Pars corpo-
ris loculo in-
clusa*

B proveniente sanitatum ferebantur remedia. Sed miracula pro augenda fuit devotione: fit ergo ad devotionem provectionem, qui est ad credulitatem inclinatior. *De hisce miraculis nihil habet anonymous, licet S. Lamberti corpus cum sua lipsanotheca de secreto illo, in quo diu jacuerat, ad publicum à viris religiosis productum, & in medio ecclesiæ collocatum, magno cum circumfusi populi gaudio, precibus ac lacrymis frequentatum fuisset, similiter affereret. Sed videtur is de nonnullis rerum adjunctis minus recte instructus fuisse, quam Reinerus, ut liquet ex eo, quod mox subdit idem anonymous.*

231 Etenim ibidem sic prosequitur: Postera die tempestivis horis dictis Regularibus impositæ sunt reliquiæ, quæ delatae fuit in illo fætreto, quod auro olim exuerat Obertus episcopus, dum Bullonum venderet ecclesiæ B. Lamberti dux Godefridus. Certè hic ita loquitur anonymous, quæstorum S. Lamberti corpus ad castra translatum fuisset; quod dicit negat Reinerus, cuius narracionem resumo. Tunc primi, (*ait citato cap. 2*) atque saniores provido solliciti metu, ne quid fortè tristius super Martyris corpore accideret, si delatum in castra foret, (nam bellorum incertos eventus esse, atque nunc isthinc, nunc illinc adversa miseri & prospera) decreverunt, ut resignato eodem fætreto, inde levaretur, tunc rorique interim loco reconderetur. Quod videlicet sunt executi abbates religiosi, & ad hoc electi probabiles viri, qui beata ossa penes altare sanctæ Crucis, situm in oratorio eidem basilicæ adjuncto, ingenti, sicut par erat, metu ac devotione ad nocturnum transposuere silentium. Aliquas tamen in ipsum feretrum reliquias reponentes, denuo signaverunt, & hoc ad castra exhibuere perferendum.

*cum particu-
la sanctæ
Crucis fertur*

232 Non fuit igitur totum sancti Episcopi martyris corpus, sed aliqua tantummodo ipsius ossa in loculo ad obsecros translata: idque anonymous facile potuit ignorâse, cùm res in nocturno silentio & clanculum gesta fuerit; vel si sciverit, silendum censuisse, ne clero invidiam apud populum crearet. Reineri dicta adoptavit Aegidius Aurea-Vallis cap. 31 in Alberone II, quem Foulonus, qui Reinerum haud dubie non legerat, propterea perperam rejecit, nixus anonymous. Redeo ad Reinerum caput 4 ordinentem. Nec quicvit pietas po-

puli vovere vota, oblationes offerre, donec inde sublatum cum tabula operosè fabrefacta, cui Dominicæ Crucis portiuncula inesset, castris deportaretur, choris monachorum atque clericorum tanto Patri debito affectu & veneratione prosequentibus, atque cantorum officio usque Mosam fluvium per Publicum montem deducentibus, per Sanctorum cœnobia, inibi constituta, honrificè prius decantatis laudibus. Neque popularium defuit ingens turba; suas ipsi laudes, sua personuere cantica.

233 Verùm loculo venerabili exceptum navi *ad navim: perviam mi- raculis cla- rens,* devotus grex pium Pastorem multa obsecratione & lacrimis commendans, uti prosperè abiret, prosperius rediret, quia gressu non ulterius vallebat, diu tamen voto sequens & oculis, in sua tandem rediit. Concurrebat autem undique obviam fætreto sancto de vicis ac villulis utriusque sexus multitudo, fiebantque sanctates plurimæ tam medicabilis Ligni virtute, quam beati Martyris merito & oratione. Ad Nandriensem quippe villam ubi ventum est, homo languidus, quem acerba membrorum contractio dissolverat, ipsi fætreto applicitus, exorataque sancti clementi, celesti est hospitate instauratus. Deinde in villa Phriere (*ab anonymo Freitura dicitur*) cæcus lumen recepit oculorum. Unde cùm esset digressum, quidam miles, qui quartano diu typo (*id est, febri*) laboraverat, & capitis valitudinario utebatur assidue, ubi salubrem attigisset loculum, suppositisque humeris aliquanto tulisset spatio, incommodis fuerat liberatus. Qui etiam armis protinus resumptis, officiosas retribuens gratias, fecutus in expeditionem est. *De contraclo in Nan- drienensi villa sanato nihil habet anonymous; cetera consentiunt.*

234 Secuta delinc nocte (*verba iterum sunt honorificè Reineri*) apud villam Uphei (*anonymo Usey*) deducitur.

mansione disposita, ubi præstolabatur Leodensis exercitus, devota fidelium sedulitas cum incolis loci celebre exigit pervigilium. Irde matutino dum movissent, advenit, qui diceret, sequenti die, IIII videlicet Kalendas Septembres, Rinaldum comitem (*Barensem*) cum quingentis equitibus, & quindecim peditum milibus bello conflicturum. Quapropter accelerato itinere, prono jam in occasum sole, Thelim villulam venere.... Nocte ergo media directo exercitus ad episcopum veredario, qui super bello disceret, cùm in lucem jam aurora erumperet, exinde progressi, Vilantiam properatè villam contendere. Illuc rediens legatus, bellum eo procul dubio futurum die nuntiat. Sed formidolosus sinister facilè rumor enervat. Unde complures inepta formidine fracti, soloque auditu vulnerati sunt. Difidentiæ ergo diffugere muliebri. Ac cæteri cùm vitalis Ligni, tum sancti Martyris confidentiæ potius, quam ferro armati, per angustos semitarum tractus in auxilium sociis maturaverunt pectore virili. Ab utroque autem exercitu missi exploratores, qui, quomodo se se partes haberent, vestigare ac referre deberent, dum sibi occurrisserent, taciti ac dissimulantes ad socia se castra retulere: atque hostes quidem ex suis cognito, quanta obfidentium, quanta eorum, qui tunc confluerint, esset copia, satius probaverunt conatu temerario absistere, quam periculum in se ultrò arcessere. *Hic libelli 2 finis est.*

§ XVI. Lipsanothecæ solemnis adventus in castra : Hugonis morbus divinitus infictus , pœnitentia & pia mors : castri deditio.

Sacra reliquie in castris excepta

Rainerus lib. 3 , cap. 1 sacrorum lipsanorum in castra adventum , queque hunc subsecuta fuere , ita pergit exponere : Posteaquam fuerat auditum in castris , Dominicæ Crucis insigne cum tanto adesse patrocinio , ab episcopo exercituque , pro expectatione belli instruto , armis occursum est . Castrorum locum , in quo Sancti lipsanoteca deposita fuit , anonymous cap. 17 his verbis exponit : Episcopus beati Martyris loculum jussit ferri in eam partem castelli contra Malaum pertusum , in pratum , quod dicitur S. Lamberti , quod Symois alluit , ubi & castris locus & exercitui commeatus suppetebat . Illic in parvo arcto que fatis posuerunt feretrum tentoriolo , deputatis in circuitu suis in tuguriis cum domino Joanne archidiacono clericis , qui vespere & manè & meridie narrarent & annuntiarent laudes Domini , ut in tempore oportuno exaudiret voces eorum . Illic quoque cives & populus Legiæ sua fixere tentoria , quibus praefesse jussus est Eustachius advocatus de Asbania .

Leodienses gaudio , horfles metu implet.

B

236 Redeo ad Reinerum , qui cumdem in castris locum , sacris lipsanis paucis assignat , ac de ingenti alacritate , qua Leodienses , metuque , quo obfessos adventus eorumdem affecit , sic pergit narrare : Ea igitur incessit lætitia , ex choros ducentium voces infoniere , uti existimâsses , arcam feederis Domini exercituum tunc excepsisse Israhel . Et sacrum quidem feretrum intra paratum sibi tentorium , in loco , qui Pratum sancti Lamberti dicitur , receptum , deputatisque custodibus , & qui congruis temporibus divinas dicerent laudes , clericis , quidnam in se contineret , quantum detulisset opem , mirâ coepit continuò declarare potentiam , ut liquido patuerit omnibus , venisse Deum in castra . Enim verò ad præsentiam ejus , qui erant in castro sive præsidis , & invito se loci situ inexpugnabiles arbitrabantur , suita hebetudine ac metu , quasi fulmine tacti , per hoc , si mens non leva fuisset , sibi animadvertisserent prædicti , quod tali forent machina expugnandi .

Ad harum conspectum Hugo concidens ,

C

237 Quin etiam Ugo (Rainaldi Barrensis comitis filius ,) qui hereditario jure ipsum post patrem possidere castrum acceperat , dum viso eminus feretro , juvenili arrogantia insultaret , toto statim dissolutus corpore cœpit tremere , sensuque perditio , retrorsum ruit , excors & insolens , qui non intellexisset , cuius indignè fieri cohæres attentaret . Sed ubi paulatim se resumpsit , Rainaldum fratrem cum primis è familiari bus seorsum evocat ; quantum terroris patiatur , aperit ; intentionem in eo suam esse , quatinus sancto Martyri satisfaciat , suumque castrum illi restituat . Super quo etiam voluntatem esse patris quærerendam , ac sibi , quo urgeatur periculo , insinuandum . Se omnimodis obsecrare , ut pereundi paterna pietate prospiciat . Quod petebat , se execturos , illi promittunt . Inducia posuntur in hebdomadam , intra quam hoc ipsius

(patri) referri potuisset . Haec tenus narratis consentit scriptor anonymous , præterquam in dictis de Hugone , quæ non nihil aliter refert .

238 Nam primò quidem non ait , ipsum vi- castrum de- so Sancti fererro arroganter insultasse , ut auctor dere deside- est Reinerus . Verba ejus . cap. 13 accipe : Stabat rat : in vestibulo basilicæ , respiciens per fenestras Hugo Rainaldi filius , miles egregius , caput & principes obsessorum , qui viribus subito destitutus , repentinaque formidine correptus , examinis corruit ad aspectum sanctorum reliquiarum . Secundò scribit , ipsum , postquam ex delinqno sui compo factus est , arcem sub honestis conditionibus sine ulla mora Leodiensi episcopo dedere voluisse , illumque inter cetera ad suos hac loquentem inducit : Honesto itaque conveniente placito , cedamus Divinitati , humiliemus animas nostras Omnipotentiæ ejus , interim dum adhuc saluti nostræ & vitæ parcitur ; quia Miles emeritus , qui nunc in castra venit , velimus , nolimus , sua domo non fraudabitur . Quapropter si vestra patiatur benignitas , descendam , domumque hanc unà mecum perpetuæ Virgini , pioque Martyri dedam , ne veniat super nos indignatio , & corripiat nos Deus , non jam in misericordia , sed in judicio .

E

239 Tum subdit anonymous , Rainaldum ceterosque negasse , sese inconsulto patre castrum hostibus tradere posse : sed missuros ad ipsum , qui intra octiduum ejusdem mandata referrent ; & horum dictis Hugonem , licet agre , acquevississe . Hisce observatis , ad Reinerum redeo . Is narrata cunctisdam molendini , in quo hostile præsidium erat , incensione , cap. 2 sic prosequitur : Evolutis induciarum diebus , cum præscriptus juvenis (Hugo) suos requireret , quid egissent , quid super salute sua tractassent , vel patris quæ esset sententia , ubi nil actum (neminem scilicet ad patrem missum esse , ut habet anonymous) intellexerat , gravi stomachatus indignatione , Volentibus , inquit , sive nolentibus , quod suum est , Sanctus recipiet . Sed en ego divina plector animadversione , & vestra faciente obstinacia crudeli , en morior ! Verum dū milites , dū amici ! si misero parcitis , inite jam demum mihi ac vobis salubre consilium . Dum instaret vehementius , illi ultrà non ferentes , eum tam dirè anxiari , nocte secuta per abditos silvarum calles misere castri procuratorem & militiæ antesignanum , qui ad patrem illius rem perficeret , ac referret sententiam : qui juramento etiam firmavit , quod sequenti haud dubiè Dominica reverteretur , nisi fortè aut hostili captione , aut morte præventus .

F

240 Sed ab eo fide neglecta , posthabita est sponsio : nec enim peregit legationem , nec reddiit ad socios ; sed cuidam militi adjunctus , de his , quæ in castra convehebantur , prædationes agebat . Juvene , qui morarum fastidiebat tarditatem , condicta denuò die à suis exquirente , quænam voluntas seu deliberatio patris esset , ac respondentibus , se nuntium misisse quidem , minimè verò esse reversum ; tum acerrimo luctu ille æstuans , & mente captus , horrendo cœpit modo agitari , seipsum discindere , manus brachiaque dentibus appetere , ad Sancti velle feretrum prorumpere . Verum ligatus à ministris penes remotiora continebatur , divulgate , quoniam ægrotaret . Sed nullam eo admittente quietem , immò quæ sola sibi libera remanserent , labia lingua que morsibus lacerante , idque inter inconditas crebrius voces perstrepente ; Quarite consilium , quærите consilium ; sui mœrore & anxietate circum-

A cumfusi , statuere Rainaldum fratrem ejus tam tristis nuntium rei apud patrem fieri , fortasse præsentis aspectu , absentis alterius filii trahetur affectu , parvi penderetque alienam hæreditatem , ob quam tam gratum amitteret hæredem.

Rainaldus
patrem adire
frustra ten-
tav;

241 At cùm adolescenti processuro electissimum vellent equum exhibere , itatenus bestia neque iætibus urgeri , neque hortantium potuit vocibus moveri , ut fixo gradu in simulachrum putaretur obrigiisse . Qua scilicet difficultate facta , accessit experimento etiam artis industria : nam ipsius equi velavere oculos , agebantque , quantinus vel sic procederet . Quia verò non est consilium , non est conatus contra Dominum , hærente illo , astus sollertiaque exinanita est hominum . Ita ergo adolescentis iter impeditum . Possessor autem equi molestissimè habens , tanti se usi vehiculi destitutum , ne deficiens quoque in mortem confexisset , sequenti die armigerò jussit , si quo posset pacto aquatum illum producere & alicui saltem adversiorum attribuere . Quod ultroneum statim minantis sequens arbitrium , à montis est supercelio ad aquam deductum ; unusque militum mox ascendit transductum & bello habile & cursu probavit præstantissimum . Eadem de memorato equo narrat biographus , qui addit , ceteros , qui in castro erant , equos vires defecisse ; illum verò à Theodorico de Turre commodatum fuisse hac conditione , ut si perderetur , nec ei restitueretur , sexaginta libras susciperet pro equi commutatione . Denique addit , eumdem Henrico comiti Namurensi , qui in Leodiensi exercitu militabat , tunc missum , illumque eo usum fuisse .

captivus mi-
rabiliter elab-
bitur.

242 Igitur conjicere castrenses poterant , (prosequitur Reinerus cap. 3) fese divinitus impediri , atque superiori bestiæ repugnantia suam rebellionem pertinaciamque coargui . Nec minus porrò in eis , quâm in juvenibus illis , notam fecit Sanctus virtutem suam , qui post furoris quidem contentionumque iurgia , plerûmque tantâ adversum se metipso armabantur infanî , ut alterutros gladiis appeterent . Horroris quoque ac terribilis cuiusdam pavoris tetra super eos caligo incubuerat . Sic ut enim postmodùm fatebantur ipsi , singularem tunc in eis animadvertisse miseriam fuit , cùm exteriori non solùm obsidionis vallarentur angustia ; verùm , gravius quo nihil esset , intestino discordiæ malo sua lacerarent mutuò viscera . Quò contrà dum captivus quidam , qui plurimum jam tempus illic fecerat in compedibus , virtutem Martyris invocâsse , ex edito se turris loco deorsum mittens , quâlibet devolutus per asperima sit præcipitia , non solùm læsionis tantum nil pertulit , quin immò vincula , quibus stringebatur , superno soluta beneficio , ab eodem sunt ante feretrum deportata , & in argumentum tantæ virtutis appensa . Etenim fides ac devotione merentur gratiam ; perfidia & præsumptio incurront offendam .

Multis è ca-
stris Leo-
diensiumjam
dilapsi,

243 Capite 4 Reinerus agit de machinis bellis , que cùm ad prohibendos obcessos , ne aquam haurirent , tum ad expugnandum ipsum castrum magno molimine parabantur . Verùm cùm longioris more Leodiensis exercitus milites tederet , & ad annona inopiam atque continuos imbræ accederet etiam timor à Barrensi comite Rainaldo , qui cum plurimis copiis quamprimum ad futuros dicebatur , eorum pars magna è castris dilapsa est : adeo ut , teste anonymo cap. 17 , vix in duabus noctibus diebusque tribus in omni circa eam partem , in qua tentoriolum B. Lamberti splendebat , pla-

Septembbris Tomus V ,

nitie remanerent trecenti , partim tædio , partim inopâ necessariorum , partim metu hostium , qui superventuri sperabantur , pluribus recedentibus . Ea res episcopum & Leodiensium primores impulit , ut intermisâ machinarum fabricâ castrum invaderent . Ad quintum decimum itaque Kalendarum Octobrium , (ait Reinerus lib. 4 , cap. 1) qui dies gloriose splendescit natalitio B. Lamberti , ut se in expeditione quisque pararet , edictum est in castris : nam eo magis die virtus Sancti sperrabatur afflatura prælatoribus suis . Actum est viviter ab omni exercitu ; sed non eo , quem speraverant , successu .

244 Verumtamen , subdit Reinerus , ibi quoque tunc operata est manus Martyris : quamquam enim inconfultius plurimi pugnarent , ac nudo corpore & obviis pectoribus fuerint hostibus expositi , nullus tamen fuit , qui se illo quereretur fuisse assultu gravatum . Illud quoque animadversum est , obcessorum multos , velut sua defensionis salutisque immemores , etiam tum mutuo odio se invicem petiisse . Ceterum jam hespero diem claudente , descendit exercitus de monte , militibus dumtaxat loricatis studio acriori urgentibus inclusos . Sed proprior erat castræ deditio , quâm obcessores existimabant ; quippe quæ paucis diebus post , & quidem sine ullo sanguine ac periculo facta est , ut ibidem cap. 2 & 3 narrat Reinerus , cuius verba huc denuo transferro . Venit tunc in castra Heinricus comes Salmeniensis , ex forore ortus Rainaldi comitis . Hic ab episcopo & principibus petitis atque impetratis inducis , collocuturus nepoti suo Ugoni , quem esse inæqualem audierat , & tam illos , quâm cæteros ad deditiæ hortaturus , in castrum successit . . .

comes Sal-
meniensis indu-
cias facit :

Hugo &
Rainaldus

E

245 Comes denique (Salmenis ,) viso juvénis (Hugonis) tam exitiali malo , divinam esse ultionem animadvertit , compunctusque in lacrimas , ut simile caverent , reliquos ammonuit . Unius etenim plagam pluribus debere fieri cautelam . Accepta proinde ab universis sponsione , quidem , nisi intra dies septem à domino suo illis subveniretur , se & castrum dederent ; quatinus idem Ugo ad feretrum Martyris efferretur , & ab episcopo solveretur excommunicatione , & eorum , quæ in Sanctum deliquisset , veniam mereretur , obtinuit . Verumtamen talis interjecta pæctio est , ut , quo usque fieret deditio , ipse juvenis (Hugo) apud episcopum obses detineretur . Quin & frater illius Rainaldus , qui , ne fieret deditio , pertinaciter restiterat , gravi confessus dolore membrorum , ad feretrum perducitur , Sancto satisfacit , voto se obligat , quidem res ejus nulla ulterius temeraret pervasione , dummodò imminens evadere periculum meruisset . Nonnulli etiam adversiorum , alii alio ultiō modo multati sunt , ne quis leve æstimaret manus mittere in Sanctum Domini . Interea Ugo cruciatum longo angore consumptus , multumque Martyris nomen inclamitans , diem clausit extreum , sanè per hoc insinuans , quo indignante compulsus fit ad exitum . Hæc Reinerus , à quibus hinc inde diffinit anonymous , ut infra ostendemus , postquam cetera ex eodem Reinerro recensuerimus .

infirmi ad li-
pfanothecam
adducti :

Hugomori-
tur.

F

246 Is igitur narrationem sic texere pergit : Ad cuius scilicet partem comes præfatus (Salmenis) maturatò proficiscitur , supernæ indignationis iram , primogeniti mortem , alterius incommoditatem , suorum miseras exponit attonito , suadetque sibi tandem ac suis consulat . Cùm res enim tam in arto sint , cedendum esse , & debere dimitti , quod nequeat teneri . Itaque perpendens . . .

Lipsanothe-
ca in castrum
deditum in-
fertur.

B b b ille

AUCTORE
C. S.

ille, quia velle Divinitati repugnare, conatus esset humanos excedere, malorum vehementia extorsus, in deditio[n]em consensit anno à pervasione duodecimo. O diem triumphalem! Tunc pl[er]ac sicut sol in ortu suo rutilat, ita Mart[ir]is nomen effulgit magnificientia, qui de cœlo contra hostes dimicans, quod penitus non potuissent humanæ vires, divine virtutis hoc peregit potentia. Ejectis igitur è castro adversariis, xi Kal. Octobris intromissum est splendido cum triumpho feretrum venerabile, & in medio ecclesiae locatum, quæ camerato transvoluta opere, decentis stru[ct]uræ reddit aspe[t]um. Hæc S. Baptista Johannis sacrata est ad titulum, quem Lambertus splendide imitatus, æquè occubuerat propter justitiae & castitatis testimonium. Dicebantur itaque laudes Deo secundum multitudinem magnitudinis ejus, præconia Martyri, quoniam humiliasset, sicut vulneratum, superbum, & in virtute brachii sui dispersisset inimicos suos.

*Hugonis se-
ria fæniten-
tia,*

B

247 *Suprà mox monui, anonymum Triumphi scriptorem in nonnullis à Reinero diffidere. Dicitur enim est in tempore obitūs Hugonis, pacifice propterea conditionibus de reddendo castro: quod antequam exponam, libet ipsum de translato ad castra Hugone p[re]nitente audire. His, inquit, firmatis (utrimque per Henricum comitem Salmensem) conditionibus, deportatur infirmus (Hugo) in lecto ante episcopum, cuius tantummodo cognitionem tenuit, dominum eum appellans, & petuit, ut ab excommunicatione eum absolveret, & indulgentiam eorum, quæ in Sanctum déliquerat sua p[re]vadendo, hac extrema necessitudine largiretur. Flebat autem episcopus, & charitatis affectu compatiebatur misero; & ne quid super dolorem vulnerum adderet, absolutionem & indulgentiam, prout petebat, ei non negavit. Deinde ad patrem illius comes Salmenis revertitur, eique, ut ibidem subdit, periculum vite, in quo filius ejus natu[m] major Hugo versabatur, exponit; utque castrum dedi permittat, persuaderet, sub ea tamen conditione, si Hugo adhuc vivet.*

*& p[ro]mors,
ab anonymo
narrata,*

C

248 *Expendens, inquit, vir efferus, quia in se vadit, cùm vadit in Deum, annuit fieri, quod petebat; si tamen vivens adhuc inveniretur filius, qui ægrotabat: at si Vita excessisset, junior filius in obsidiatum transiret episcopi, deditio verò in suum differrebat adventum. Repe[nd]ant legati, juvenem viventem reperiunt, castris deditio[n]em continuò faciunt. O triumphalem & faustum diem! Deinde de pia Hugonis morte & tempore, quo obiit, cap. 21 hac habet: Itaque ea nocte legitimis possefforibus in castro exultantibus, adversarii quondam nostri, qui viderant oculis suis Dei mirabilia, dolore tormentum geminato, mortuo Hugone juvete clarissimo, egregio satis milite & industrio. De quo quidem multi nostrorum bonam spem habent, quod veniam & misericordiam possit adipisci, si permittat altius divitiam sapientie & scientiae Dei, cuius viæ investigabiles & judicia incomprehensibilia. Tertia enim, antequam excederet, die humili affectu Viaticum suscepserat, & postquam beatus Martyr, gloriösus Victor, in castellum delatus est, in ejus tentoriolo se deferrì fecit; in loco, in quo jacuerat, sanæ menti restitutus est, gratias de triumpho Martyris, de arce reddita egit, gratias eis quoque, qui sibi infirmo in castris obsequium præstiterant, resultit. Et licet mortem temporalem non evaserit, votens est Deus ab æterna morte liberare cum,*

qui non judicat bis in id ipsum. Et quis fecit, an ideo raptus sit, ne iterum malitia mutaret intellectum illius?

249 *Ex his manifestum est, alterutrum, Reinerum scilicet vel anonymum, in assignando Hugonis emortualis tempore errasse; cum hic illum post, ille verò ante deditam arcem obiisse affirmet: sed uterlibet verum dixerit, nil facit ad propositionem nostrum. Rainaldi quoque ad Sancti reliquias accessum, quem Reinerus præmisit, anonymous post deditio[n]em refert, de eoque sic scribit: Post hæc frater Hugonis junior Rainaldus adductus ante feretrum Martyris, toto ferè inutilis corpore, absolutionem postulat & meretur, promittitque, quod nihil in æternum de B. Lambertis possessionibus usurpabit, si ei præscens judicium evadere donetur. Hac ratione Bullionense castrum, quod armis inexpugnabile videbatur, S. Lamberti patrocino feliciter recuperatum est.*

*uti & p[re]ni-
tentia Rai-
naldi junio-
ris.*

§ XVII. Lipsanotheca non sine miraculis Leodium relata, & pretiosè exornata: festum annum decreatum: duæ aliæ victoriae: Officia instituta.

E

Re tam prosperè gesta, S. Lamberti lipsanoteca Dionanto & Namurco Leodium solemniter, nec sine miraculis relata est: qua de re anonymous, oculatus testis, cap 22 scribit sequentia: Manè post Missarum solemnia cum exultatione & lætitia inclitus Triumphator è castro elatus est, cuius sacrum feretrum super carrum impositum, usque Dionantum oppidum, (vulgo Dinant ad Mosam fluvium) evectum est. Quid referam solemnem gloriam, triumphum magnificum ingenio tenui, lingua vix balbutiente, cùm si adcessit mihi Maronis vel Homeri facunda loquacitas, non sufficeret explicare? Devotioni tamen tuae, beate Martyr, prout vires dederis, famulabor, dicamque, quod vidi; quām gloriose Namurci cæcum illuminaveris à nativitate puerum septennem: Andanæ (indigenis Andenne, municipium ad Mosam est in comitatu Namurensi) jam de ipsis mortis faucibus revocasti * clericum juvenem: Hoji (quod oppidum est vulgo Huy in ditione Leodiensi) contracto gressum dederis, quem numquam parentes viderant euntem. Jam perlatus Leodium, qua devotione suscepisti sis, quanto honore civitatem tuam coronaveris, dicant tui filii, quos dulciter enutris &c. Ita ipse Leodiensis cetera enarranda relinquens.

*Lipsanotheca
ca, patratis
per viam mi-
raculis,*

F

251 *At Reinerus lib. 5 iter quidem Bullionio Leodium res fertur, usque similiiter perstringit; sed quid Leodi præterea contigerit, paucis tamen memorat, ideoque juverit ipsius narrationem hic de more exhibuisse. Triumphatis, ait, hostibus, postquam noster Fortis armatus sua recepisset, omniaque illius jam in pace disponerentur, suam* repetere * suum Leodium placuit. Unde celebratis post biduum mature Missarum solemnias, feretrum plaustro superpositum ad oppidum Deonantum est subiectum: inde Namurcum petitur. Illic puero septenari cæco à nativitate videndi per Martyrem usus*

** revoca-
veris*

A usus provenit. Apud Andetennam quoque (*subpræ Andana vocatur*) clericus acerba corporis valetudine exhaustus, ab ipso penè mortis hiatu ad vitam retractus est & salutem. Nec Hojense opidum tam medicabilis gratia præteriit. Ibi contracto, quem numquam ambulasse testarentur parentes, novi gressus officia indulxit.

*ubi recepto
reliquo sacri
corporis, mi-
raculis*

252 Jam porrò ubi feretrum navigio Leodium peraccessit, triumphali coronata gaudio, tota se in occursum civitas effudit, plausibilibus que canticis ac festis ordinibus Duci emerito pompa morem prætulit. Exceptumque in portu S. Jacobi à monachis & clericis ecclesiastico cultu atque per insulæ monasteria deportatum, redditisque canora modulatione hymnis, ad majorem denuò est ecclesiam relatum. Corpus deinde beati Martyris ab altari sanctæ Crucis, penes quod repositum fuerat, levatum est, decentique illatum feretro, in medio ecclesiae debitis asservabatur obsequiis. Nec supernæ destitit pietatis munificencia, quæ ad probanda illius merita iterare sit dignata salutis opera. Nempe dum quidam languidus, quem totum possideret aegritudo, ad ejus martyrium deferretur vehiculo, gratia sanitatis illius fidei occurrente, in itineris medio, antiquo decem est leproorum salvatus exemplo, qui dum irent ostendere se sacerdotibus, jubente Domino, priusquam pervenissent, mundati sunt ab lepra incommodo. Exilivit ergo, stetit, & ambulabat ille homo; & omnis plebs, ut vidit, dedit laudem Deo.

aenad fulget;

253 Quemdam quoque captivum, quem in vincula, artamque custodiā barbaries conceperat hostium, se invocantem exaudiuit, ut eriperet pii Martyris meritum. Nam subito dissiluerunt, quibus vinciebatur, boīæ, sive indepta fugiendi opportunitate, ut suum honorificaret Liberatorem, easdem pro virtutis indicio ad ecclesiam detulit cum gratiarum actione. Sed Sanctorum vera beatitudo signorum non eget testimoniū: quocirca vanum astimo his superaddere plura, cùm prorsus pateat indubitate, infinitaque adstipulentur documenta, sancto Martyri apud Deum nihil esse impossibile. Verum acta hac Dominicæ Incarnationis anno MCLXII, Indictione IIII, regnante Romanis Cunrado II*, anno regni ejus quarto, episcopatus autem domini Alberonis II quinto. Laudes meritorum ipsius, & mirabilium, quæ fecit, præconia posteris mittent seculis, ut omnis cognoscat generatio. Prætero, quæ idem Reinerus, à Dei beneficiis ad justam ejusdem de peccatoribus vindictam transiens, de arcans in humanis vestibus ignibus, incendioque civitatis, quod ob S. Lamberti circumlationem, ab indignis factam, contigisse opinatus est, ibidem exponit; & ad propositum nostrum redeo.

*preciosè ex-
ornata depo-
nitur: me-
moria annua
decenniorum.*

254 Capite 3 & ultimo sic progreditur: Elapsis post hæc duobus ferè annis, venerabile Martyris corpus in crypta sub altari sanctæ Trinitatis ingenti cum gloria & honore xiv Kal. Januarias est rēlocatum, per hoc scilicet temporis spatium tam feretro, quām secretario eodem, auro ac gemmis, tum & lapideis extrosum tabulatis, superiorum triumphum operosâ repräsentantibus sculpturâ, præclarè adornatis. Sanctum insuper episcopali est auctoritate, idipsum ecclesia Leodigeni probante, ut IIII Kalendarum Majarum ejusdem triumphi, necnon & translationis (quia idem Martyr de Trajecto in Leodium est translatus) solemnis in posterum agatur memoria, quoniam VIII Kal. Januarii ipsa Septembbris Tomus V

primitus translatio facta, eo die propter Dominicæ Natalis Vigiliam debitâ non posset celebrari honorificentiâ. Quæ nimirum qualiter à sancto sit Huberto divina olim ammonitione præcepta, quot & quantis virtutum signis tunc mirificaverit Dominus Sanctum suum, quia reperitur à multis multimodè conscriptum, visum meæ est parviti inde habere silentium.

255 Fisenus lib. 10 Historia, num. 37 scribit, pretiosum illud feretrum, incensâ anno 1185 die xxviii Aprilis, translationi S. Lamberti sarcra, ob peccata populi Lambertianâ basilicâ, vi ignium metallo fave aureis suis laminis nudatum fuisse, solumque loculum ligneum, in quo S. Lamberti corpus jacebat, ingenii miraculo illesam permanisse. Sic autem ait: Sancti verò Lamberti conditorum, quod auxiliū (adversus incendium) implorandi gratiâ in medium templum protulerant, quasi sceleribus infensus opem ferre detrectaret sanctus Martyr, ignium vim non sustinuit. Metallum omne, quo fuerat ornatum, flammæ violentiâ defluxit. Subjectam è ligno aram, ipsumque marmor, quo solum substernebatur, flammarum ardor consecit, ac redigit in cineres. Quóve nemo ambigeret, potuisse S. Lambertum, non voluisse, ultrices impietatis flamas restinguere, interius ligneumque sacri corporis conditorum, non flamma, non ipse fumus violavit. Deinde post multa denuò ait: Augusto illo templo miserum in modum sic everso, corpus S. Lamberti cum ceteris Sanctorum reliquiis sacris ad S. Bartholomæi delatum est, dum novum opus surgeret. Ita quidem Fisenus, sed quo auctore hac scribat, non indicans.

256 Neque id facile credere possumus soli Fiseni afferenti. De incendio illo meminit Egidius *parum verisimilis.*
Aurea-Vallis cap. 53 apud Chapeavillum in Randolpho episcopo; verum de predicto miraculo nullum verbum facit. Nihil etiam de eodem habet Chapeavillus in Annotatis, ubi varia Chronica laudat, in quorum aliquibus memoratum incendium ad dictum annum 1183, in aliis ad 1185 refertur. Addit præterea eadem, que Egidius habet, legi in Vita S. Odiliae, per scriptorem, ut ait, synchronum conscripta, unde Egidius, aliquæ ista promptissime dicendi sunt. Fabulosum pariter aut leviter assertum hanc dubiè visum fuit Foullono, qui in Historia ad annum Christi 1185 idem incendium enarrat, de miraculo autem illo altum silens, tantummodo ait: Divi Lamberti ferculum, auro gemmisque insigni, exportatum est quidem, amissis tamen gemmarum præstantioribus. Sed & hunc hallucinatum arbitror, dum lectricum, quod apud Egidium legitur, ipse, ut in margine annotavit, pro S. Lamberti ferculo accepit. Egidius enim jacturam' sacra suppelætilis ea occasione factam recensens, inter cetera ita ait: Lectricum, auro, & gemmis pretiosis insigniter fabre factum, exportatum est quidem, sed de ipsis gemmis perditæ sunt præstantiores. Per lectricum autem cum Cangio pulpitum malo intelligere. Ceteram rectè observat Foullonus, sepe dictum incendium anno 1185 accidisse, si rectè se habeant versiculi ab Egidio ibidem relati, qui sunt hujusmodi:

Annis transactis à Christo mille ducentis,
Subtractis ter quinque, ruit locus iste per
ignem,

Festo Vitalis Domini fuit ultio talis.

257 Idem Reinerus ibidem vicitriam alteram *Dux alio
ab Henrico, ejus nominis II episcopo Leodien- vicitriæ
fi,*

564
AUCTORE

C. S.

si, de Henrico comite Namurcensi anno 1153 re-
datam memorat, sanctique Lamberti patrocinio
adscribit. De eadem victoria agit Egidius Au-
rea-Vallis cap. 43 ipsis Reineri verbis usus, sed
addit S. Lamberti corpus dici tum quoque ad
castra translatum fuisse, sic inquiens: Corpus et-
iam B. Lamberti portatum illuc dicitur, & in
prato quodam sub tentorio collocatum, ubi a ca-
nonicis, qui cum feretro venerant, nocte die-
que Horæ canonice & Missæ devotè decantabantur. *Ex quorum testimonio, quove rumore ista*
scripsit Egidius, nescimus; at cum nihil hu-
jusmodi apud Reinerum, nihil quoque apud a-
lios legatur, non possumus ea ex auctoritate. *Egidii admittere, qui tum alibi in venditan-*
dis ex incerto rumore fabulis nimium facilis est,
tum hic etiam satis indicat, se se asserti sui cer-
tum vadem non habere.

258 Est & altera victoria Leodii celebris, an-
nusque Officio ad diem xiii Octobris olim & ho-
diedum celebrata, sub nomine Triumphi S. Lam-
berti, de Brabantinorum duce Henrico, anno Christi

1213 relata. Historiam hujus satis prolixam ha-
bes apud Chapeavillum tom. 2, à pag. 604,

inscriptam, Triumphus S. Lamberti martyris in
Steppes. Auctor anonymous se canonicum Leodiensem & synchronum fuisse indicat. De eodem trium-
pho multis agit Egidius Aurea-Vallis, ibidem
in episcopo Hugone de Petraponte. Verum cum
utriusque lucubratio bella, queque ad historiam
Leodiensem propriè, non ad S. Lambertum per-
tinent, fermè contineat, locum ei hic minimè dan-
dum esse censeo. Id sufficiat hic meminisse, in ea
varias S. Lamberti seu apparitiones seu revelatio-
nes referri, factas præsertim Joanni Abbatulo,
eiusque matri Odilia, quos Leodienses scriptores
Beatorum titulo honorant, quibus revelationibus
tum Leodiensis instantes calamitates, tum insig-
gnem illam victoriam prænuntiari creditum est. Ci-
civis quoque quidam, teste anonymous scriptore Trium-
phi in acie ipsum euntem Martyrem confessus est
veraciter se vidisse.

259 Ut itaque tam insignis victoria memoria
de ultima fit annuo Officio celebraretur, à Leodiensis sanc-
tum est. Anno autem mcccix, inquit idem ano-
nymus cap. 19, rogatus à duce (Brabantia) pon-

tifex, id est, episcopus Leodiensis, ipsa Trium-
phi vigiliā intravit ecclesiam, festum ipsum pro-
hibens ultrà fieri, quod jam per septennium fue-
rat celebratum; convocatisque majoribus, & af-
fensum præbentibus voto suo, sic recessit. At
verò egrè id cives tulere & Joannes Abbatulus,
qui non secùs aco festum celebrandum esset, lumi-
naria præparavit. Et in Vigilia quidem de Trium-
pho nil factum est: Sequenti autem nocte (verba
sunt ejusdem anonymous) surgit vir Dei (Joannes)
oculus, deprecans Dominum, revelationes, quas
super hoc festo viderat, adimpleri. Pulsatique ad
vigilias signis solemnibus, paratisque luminaribus,
festivæ satis Dei nutu vigilæ decantantur... Fa-
cto igitur manè, cleris unanimiter convenit epi-
sycopum, prohibitioni factæ nequaquam ultrà
consentiens; & sic reversus ad ecclesiam, sole-
mnitatis residuum, hoc est, Missam & Vespertas,
celebrius, quam potuit executus est. Ex eo au-
tem tempore Triumphi hujus annua facta est me-
moria. Eadem hodieum, ut dixit, ibidem per-
severat, celebraturque quotannis ad diem xiii
Octobris Officio duplice, cuius Lectiones secundi
Nocturni historiam Triumphi exhibent.

260 Neque annua tantum festivitate Leodiens-

ses gratum suum erga S. Lambertum animum po-
steritati testari volueré: dum enim exercitus eo-
rum ab hostium cæde reversus est, decretum est,
ait idem anonymous cap. 19, ex communi con-
fensu capituli, ut in omni hebdomada apud ma-
jorem ecclesiam beati Martyris agatur memoria,
sicut & Sabbathis de beata statutum est Virgine...
Cumque per majorum incuriam in hebdomada,
quæ post Albas sequitur, hoc intermisset ob-
livio, & ipse homo Dei (Joannes,) sicut in vi-
su præviderat, de prædictis clerum argueret,
statutum est, ut deinceps, transactis mox festis
Paschalibus, numquam in hebdomada omni in-
termittatur hujus sancti Patrui memoria. Ex-
stat hodieum in Breviario seu in Proprio Leodiensi
Officium illud hebdomadale de S. Lamberto, o-
mniibus feris quintis extra Adventum, Qua-
dragesimam, Quatuor tempora, vigilias, dies-
que novem Lectionum Officio impeditos, recitan-
dum. Ad alia progredior.

D
hebdomada-
le Officium
prescribitur.

§ XVIII. Inspectio corporum

S. Lamberti, Petri & Andoleti : S. Lamberti capitis
solemnis circumlatio : eorumdem sacrorum corporum
publica exhibitio.

E

Seculo xv ad finem vergente, facta est inspec-

Anno 1489
corpus Sancti

lio sacrorum corporum, quæ in Lambertiæ
basilica Leodii affervantur; cuius rei existat in-

strumentum quoddam ab anonymo synchroño, ut
apparet, conscriptum, & à Chapeavillo in Suffri-
di Petri Opusculo editum tom. 3 De gest. Pont.
Leod., pag. 213 & sequentibus, hunc titulum
preferens: Historia visitationis feretri B. Lamberti
martyris & pontificis, & aliarum reliquiarum ec-
clesiæ Leodiensiæ. Ego, quæ ad S. Lambertum
nostrum, ejusque in morte socios pertinent, ceteris
pretermissis, ipsis anonymi verbis hic recensabo. An-
no à Nativitate Domini millesimo quadrageentesimo
octuagesimo nono, mensis Aprilis quartadeci-
ma, horâ sextâ de fero, venerabiles & generosi
viri, domini & magistri, Godemillus de Eldris
scholasticus, Henricus ex Palude cantor, Joanes
Biliton, presbyteri, Wilhelmus de Liberme
& Jacobus de Cörswaremia, subdiaconi cano-
nici Leodienses, unâ cum dominis Crispino Roefs
parvæ mensæ canonico & notario, necnon Bru-
none de Tills S. Materni, Joanne Jorlet etiam
parvæ mensæ, Joanne de Dyck, alias de Wert,
& Christiano de Goe, capellani ecclæsæ Leo-
diensiæ, testibus, de mandato & voluntate ve-
nerabilium & generosorum virorum, dominorum
decani & capituli Leodiensiæ, confessi & contri-
ti, sacris vestibus solemniter induiti, cum lumi-
naribus & omni decentia feretrum & locum glo-
riosi martyris beatissimi Lamberti accederunt.

262 Quo aperto, evaporavit coelatis & su-
per omnem humanam dulcedinem dulcissimus o-
dor, continuè durans. Et in ipso feretro repe-
rerunt sarcophagum pulcherrimum nobili ope-
re constructum, rubicundum, in cuius super-
scriptione habentur hæc verba: LOCULUS SAN-
CTI LAMBERTI MARTYRIS ET PONTIFICIS, de
anti-

suavissime
fragrans,
cum inscri-
ptis laminis;

A
* subducta

antiqua littera conscripta. Quo aperto & interius mundissima syndone subducto*, saepesfati domini repererunt primum pannum, sive baldetrum aureum, integrum, mundissimum; secundum autem baldetrum, in quo beatissimus Lambertus ab initio fuerat tumulatus, & deinde translatus, aliquatenus consumptum propter nimium temporis lapsum. Et inter illa duo balde trina repererunt unum epitaphium plumbeum, in quo de antiqua littera habentur hæc verba:

SANCTUS LAMBERTUS MARTYR ET PONTIFEX;

unà cum quodam alio epitaphio cupreo deaurato, in quo habentur hæc verba:

CHRISTI MARTYR ET TUNGRORUM VICESIMUS NONUS

ET PENULTIMUS EPISCOPUS LAMBERTUS HIC REQUIESCIT,

CUJUS SACRATISSIMUM CORPUS HIC REPOSITUM EST A LEODIENSI EPISCOPO ALBERONE SECUNDO XIV KALENDAS JANUARII, ANNO AB INCARNATIONE DOMINI MCXLIII, POST TRIUMPHATUM AUTEM ET RECEPTUM BULLIONEM, ANNO III.

C instrumento quodam

B

263 Nec non quodam alio protocollo hujusmodi tenoris: "Ad rogatum illustris D. domini Guidonis de Hembercourt, qui devotissimè à nobis alias reliquias petuit; Nos generaliter domini canonici præsentis ecclesiæ B. Lamberti annuendo ejus precibus contulimus sibi pretiosum munus, captum circum bases & venerandos pedes B. Lamberti martyris, præsentibus dominis, decano videlicet D. Joanne de Seranio & suo confratre etiam canonico M. Theodorico Godeschaldi &c. Cum præsentibus capellanis ejusdem ecclesiæ. Datum & visitatum anno Domini MCXLIX, mensis Januarii die Joannis Chrysostomi pro die Veteris, præsente me notario infrascripto, in testimonium cum prædictis vocato, præcisè horâ quintâ post vesperas. Ita signavi, Joannes Junenius".

inspectatur, et iterum includitur:

C

264 Deinde apertis omnibus panniculis, venerunt ad venerandum corpus beatissimi Lamberti, quod illic unà cum venerandissima testa, (*id est, salvaria*) capitis ipsius gloriose Martyris conservatum & collocatum repererunt, miro odore fragrantissimo. Quas quidem beatissimas reliquias inter corporalia sacratissimo (*videtur deesse* Martyris, *addit hic editor*). Christi sanguine aspersa, unà cum testa dignissimè reposuerunt, reliquerunt & dimiserunt, unà cum certa parte capillorum beatissimi Lamberti, neconon quadam corda nodosa, quâ uti consuevit idem Martyr gloriosus. Et iterum primò sarcophagum, & deinde feretrum suis clavibus clauerunt, & bene firmârunt, & deinde **TE DEUM LAUDAMUS** submissa voce dicto, se exierunt, & lotis manibus, & ablutione manuum ad sacrarium missa, abiuerunt ad propria.

inspicuntur etiam BB.
Petri &
Andoleti corpora,

265 *Quarta post die BB. Petri & Andoleti reliquia similiter inspectæ fuerunt, de quibus ibidem sic subditur: Decima octava ejusdem mensis fuit per dictum cantorem ex eadem commissione coram prædictis notario & testibus visitatum feretrum beatorum martyrum sociorum beatissimi Lamberti, scilicet Petri & Andoleti, quorum corpora integra reperta sunt, uno capite dempto, scilicet S. Petri, qui minor inter eos erat staturâ; ejusdem tamen capitum mentum sive mandibulum cum dentibus illic habetur. In quo retro duæ scedulae repertæ sunt & repositæ, quarum scedularum una sine sigillo continebat hæc verba: HÆC SUNT RELIQUIÆ PETRI & ANDOLETI COGNATORUM B. LAMBERTI EPISCOPI*

ET MARTYRIS, QUI CUM EO PASSI SUNT. Alia verò cum sigillo magno rotundo, virgineæ ceræ, ut apparuit, impresso, quod imaginem beatissimi Lamberti habebat, continebat hæc verba: **HIC JACENT CORPORA SANCTORUM PETRI ET ANDOLETI COGNATORUM B. LAMBERTI.** Scriptura autem de antiqua littera, quæ habebatur in circumferentia dicti sigilli talis erat: **SANCTUS LAMBERTUS EPISCOPUS LEODIENSIS ET PATRONUS.**

¶ aliorum reliquie, & suis locis responuntur.

266 Quibus omnibus debitè visitatis, & omnibus reliquiis debitè recollectis, idem D. cantor easdem in & ad eorum feretrum in pannis sericis & munda syndone involvit, & cum dictis scedula ac alio prothocollo præsentis visitationis, manu dicti D. Crispini notarii scripto & subscripto, decentissimè collocavit, ipsumque feretrum illic firmissimè claudi jussit, ac ad locum suum pristinum decenter reponi fecit & mandavit. Postridie reliquia SS. Materni episcopi & Magdalbertæ virginis, aliorumque Sanctorum similiter inspectæ fuerunt de quibus tom. III Septembris, pag. 109 in S. Madelberta, & tom. IV ejusdem mensis pag. 397 in S. Materno videre licet. Post ista laudatum instrumentum concluditur his verbis: Tandem omnibus his sacrosanctis reliquiis dignissimè in suis collocatis, claves feretri tam exteriores quam interiores fuerunt per dominos meos decanum & capitulum portatae & collocatae in archiviis ecclesiæ in capsa superiori, quæ intitulatur MECHLINIA.

267 Sequitur in ejusdem Suffridi Petri Opusculo apud Chapeavillum Historia solemnis festivitatis venerandi capitis S. Lamberti, Leodi habitæ eodem anno Domini MCDLXXXIX, ejusdem auctoris anonymi. Cum verò scriptor ille festivum apparatus, supplicationis ordinem pompaque, & cetera ejusmodi, quæ in similibus solemnitatibus solent adhiberi, admodum prolixè exponat, ne aequo longior sim, hac tantum perstringam aut præteribo, cetera ejusdem verbis recensabo. Post Prologum sic orditur: Anno igitur à Nativitate Domini MCDLXXXIX, Pontificatus verò sanctissimi in Christo patris & domini nostri, D. Innocentii divinâ providentiâ Papæ octavi anno quinto, episcopatus denique reverendi in Christo patris domini, domini Joannis de Horn, similiter quinto, cum pax patriæ Leodiensis, & regionum quies circumiacentium, propter temporum intemperiem & guerrarum * infultus, quæ * i.e. bellorum undique durius defævabant, & villas devastabant, & oppida, absente pastore, teperent; placandi cœlestis Numinis gratiâ meritis & intercessione Patroni, per venerabiles & generosos viros ac dominos decanum & capitulum ecclesiæ Leodiensis, gratiâ sancti Spiritus, ut piè credendum est, divinitus inspiratos, quia salutem non humana ope, sed Sanctorum tantum interventu proventuram sperabant, solemnisima hæc, de qua loqui intendo, est ordinata festivitas.

268 In qua præcipuo cum honore illud metuendum sanctissimi pontificis & martyris Lamberti, nostri patroni caput, quod per trecentorum quadraginta & sex & eo amplius annorum spatium penè occultum & intactum cum corpore supra chori ingressum sine præcipuo & singulari aliquo sibi honore exhibito in tomba jacuerat, est per fori & claustræ circuitum deportatum. Pergit aonymus & festivum ecclesiæ apparatus, Sanctique in primis lipsanothecæ è pretiosis pannis ornatum, reliquiarum ecclesiæ, cleri, Religiosorum, populi que ad Lambertianam basilicam confluxum, cœre

Eodem anno
1489 ob calamitatem
potesta

F

caput S.
Lamberti

AUCTORE
C. S.

raque hujusmodi commemorat. Deinde sic prosequitur: Postquam igitur SS. Laurentii, Jacobi, Ægidii, & Vallis S. Lamberti abbates, necnon ecclesia majoris ac secundiarum prælati atque suppoliti, habitu cum eleganti & ornatisimo in templi medio, & religiose sacerdotalibus vestiti, per sedium ordinem in choro, parochiarumque investiti cæterique reliquiarum gestores, in scaenam sanctuarii circa gradum suis in locis singuli substitissent, reverendus in Christo pater & dominus, D. Jasper abbas Stabulensis, vir jam grandævus, mitrâ caput ornatus & baculo sustentus pastorali, venerabilibus insignibusque viris ac dominis Petro de Hoelnoe diaconatus, & Jacobo de Corswarem, subdiaconatus fungentibus officiis, comitatus, Missarum celebraturus solemnia, ad altare processit.

ex lipsano-
sheca elatum

B

269 *Eo dehinc modesto gradu cum luminaribus & thuribulis locum, in quo Martyr gloriissimus quiescit, cum eisdem ministris ascendentibus, Tractum illum devotissimum, ADJUVANOS DEUS &c gloria modulatione in templi medio dominus cantor cum duobus canonice genibus flexis exorsi sunt. Hunc clerus prosequitur, humi sternuntur universi, oritur silentium, cessat strepitus, tussis reprimitur, attentissimis quaque animo & sensibus ea, quæ à nominatae facundiæ viro, domino Petro de Hollengnoel, hujus festivissimi causam dici & occasionem tam celebris nostro excitatæ Patrono reverentiae, atavis nostris & omnibus retrò sœculis invisa, præclarè, imò quām elegantissime declarante, verbis differebantur Gallicis, accuratiis auscultabat.*

magna cum
solemnitate

C

Fit deinde generalis peccatorum confessio: abbas absolutionem confert clero & populo genua flecentibus; & vice versa, clerus eidem. Et continuò per abbatem, diaconum & subdiaconum antedictos illud semper honorandum & populo tantopere expetitum caput de tumba assumitur, omnibusque continuò demonstratur.

270 *Quo viso, cunctorum commota sunt viscera, corda tremuerunt, & nemo tam ferrei pectoris, qui non fuerit commotus ad lachrymas; illamque extemplo antiphonam, LÆTARE ET LAUDA & univerius cleris genibus provolutus, cantore inchoante, devotissime jucundo modulamine cecinerunt. Quo facto, abbas & versus Occidentem & versus Orientem venerando populum capite signavit; ad altare desert, Missæ officium devotus exequitur &c. Post Missam facta est solemnissima supplicatio, quam anonymous prolixè describit, & inter cetera de sacris corporibus in ea translatis hoc habet: Hinc sancti feretrum Theodardi à quatuor parvæ mensæ canonice, & pari modo post eos à totidem S. Materni aliud pretiosius S. Lamberti, omni cum solemnitate cappas induitis rubeas, portabantur, circa quæ ministeriorum tortiones cum diversi generis luminaribus, quorum tanta fuit copia, ut numerum in scripta redigere difficillimum foret, dignissime sunt delineatae.*

* i. e. faces

Leodii cir-
cumseritur,
& populo
exhibitetur;

271 *Circumlatum in eodem supplicantum agmine sejunctum à sacro corpore est S. Lamberti caput, supra quod etiam pretiosum à quatuor junioribus capellanis, quām pulcherimas rubei coloris dalmaticas vestitis, tapetum ferebatur. Supplicatione finita, idem caput in Lambertianam basilicam relatum est, quod cum venerabili Sacramento, omnibus humi prostratis, supra mensam exquisito decore sub corona, altaris ad instar pie dispositam, collocârunt, circa quam tres abbates mitrati, eidem prius reliquiis & feretris*

super impositis, in cathedris dignissime paufaverunt. Post hymnum Te Deum, aliaque in laudem S. Lamberti cantata, venerabile Sacramentum, & caput venerandum cum reliquiis ad altare relatum est. Statim ostia chori lateralia sunt aperata; duo dominorum & beneficiorum totidem ad dignissimi capitis custodiam deputantur, qui acurrenti ipsum exhiberent populo intuendum, cuius tanta fuit illo die copia, & confluxus, ut exiguo viribus præ nimia pressura vix ad illud pateret accessus; unde & æreas per columnas restibus circumligatis, turbæ ab altaris propinquo nimium aditu arcebantur.

272 *A meridie post solemnes Vesperas, ver gente ad Occasum sole, omnibus una dominis cum luminaribus congregatis, insignes viri Godenolus de Eldris, Petrus de Holgnoel & Henricus ex Palude, pretiosissimè sacerdotalibus decorati, illum metuendissimum Sancti verticem, tympanis & choris suave sonantibus, maxima coram populi frequentia ac dulci cantorum & fistularum jubilo, ad locum suæ requietionis pristinum cum eximia gloria portaverunt; per eosdemque accepta benedictione, clericuli sua carmina jubilantes, & populi de sui magnificencia Patroni supremi Rectorem olympi laudibus prosequentes, ad propria sunt reversi. Contigit hac solemnitas die xxviii Aprilis, quo prima S. Lamberti translationis, facta Trajetto Leodium, & Bullionensis triumphi memoria celebrabatur. Foullonus ad dictum annum ex eventu observat, eamdem Deo placuisse; cum Hornei episcopi partes exinde nullam gravem cladem acceperint. Sacrum illud caput Erardus à Marka Leodiensis episcopus seculo xvi pretiosâ thecâ exornavit, teste Chapeavillo tom. 3, in Erardo cap. 3, ubi ista leguntur ad annum 1508: Zelo honoris Dei ac B. Lamberti martyris accensus, argenteam thecam inauratam, quā venerandi Martyris calvaria majori religione asservaretur colereturque, vocatis undecimque sumptu maximo aurificibus, affabre fieri curavit.*

D

deinde repa-
nitur. Pre-
tiosâ thecâ
postea inclusa
ditur.

E

273 *Eodem anno 1489 mense Julio in eundem finem sacre reliquia Lambertiana ecclesia populo denuò solemniter exhibita fuerunt, cuius rei Historia proxime sequitur apud Chapeavillum, cuius auctor idem anonymous creditur. Opera pretium non est Opusculum illud, ut ut exiguum, hic attexere, ideoque ea tantum referam, quæ de SS. Lamberti, Petri atque Andoleti reliquiis in eodem dicuntur. Cœpit ea reliquiarum publica exhibitio prædicti anni 1489 mense Julio, die x, variisque diebus, nonnumquam tamen interrupitis, ad accendendam Leodiensem pietatem & fiduciam continuata est. Prima itaque vice, publicæ venerationi expositus fuit amictus S. Lamberti martyris & pontificis. Sexta vice feretrum sanctorum martyrum Petri & Andoleti, sanguineorum consanguineorum B. Lamberti, qui cum eo passi sunt. In quo feretro omnia ossa eorum continentur, uno capite dempto, cuius tamen mandibula est ibidem; de quorum venerando martyrio in eorum ossibus magna signa apparent. Octava vice, corda nodosa B. Lamberti martyris & pontificis. Nona vice, amictus plenus sanguine, in quo Lambertus martyr gloriosus martyrium subiit. Decima vice, caput gloriosi martyris Lamberti, unâ cum capillis capitatis fui.*

Eodem anno
1489 S.
Lamberti
Petri &
Andoleti

F

274 *Denique ultima vice fuit ostensum feretrum beatissimi Lamberti, in quo veneranda ossa sui gloriosi corporis decentissime continentur. Item reliquie de-
nud publicè ostendamus.*

A Item baculus pastoralis ; quem eadēm horā, quā martyrium sustulit B. Lambertus , angelus Domini miraculosè presentavit Papæ Sergio , manē in aurora obdormienti , & annuntiavit ei martyrium B. Lambertī , quōdque S. Hubertum Romæ peregrinè in ecclesia S. Petri existentem præficeret in episcopum Tungensem. Quod & Papa fecit Sergius , & Huberto , Romæ in ecclesia S. Petri in oratione reperto , baculum affignavit , quem idem Hubertus Leodium reportavit. Item stola , maniptilum * , cirotecæ , sandalia , calcei ejusdem beatissimi Lamberti. *Hæstenus ipse* , ad quæ alius observandum non habemus , nisi quod ista pastoralis sancti Martyris pedi Romam per angelum translati historia , cerebraque , quæ de SS. Sergio Hubertoque ibidem dicuntur , refutata jam sint à nobis suprà §. 8.

* forte manipulus

§ XIX. Partes Sancti capititis Romæ , ac forte etiam Friburgi in Brisgoia : alterius Sancti corpus est , quod Pisauri in Italia , uti & illud , quod in dioecesi Gerunden si in Catalonia asservari dicitur.

Reliquie S.
Lamberti
Romæ

E Minentissimus Baronius ad annum Christi 828 , num. 23 scribit , alias S. Lamberti nostri reliquias Romæ & olim & suo tempore cultas esse. Postquam enim dixit , SS. Marcellini & Petri martyrum reliquias ab Einhardo sive Eginardo , Carolo Magno prius à secretis , tum abbatte Selingenstadiensi , Trajætensi ecclesia S. Servatii donatas , ibidem miraculis claruisse , subdit : At rependit Trajætensis ecclesia Romanæ Ecclesiæ pro sacris pignoribus Sanctorum duorum martyrum acceptis ab Einhardo , ad eamdem mittendo S. Servatii mentum & alias S. Lamberti , ejusdem ecclesiæ episcopi & martyris , sacras reliquias , quæ hactenus in basilica S. Petri Romæ servantur , atque digno honore coluntur. Incertum est , an Baronius hisce indicare voluerit , memoratas S. Lamberti reliquias codem circiter tempore , quo Trajætenses SS. Marcellini & Petri portionem acceperunt , an tantum diu postea , Romam allatas fuisse ; sed posterior ex dictis verisimilis est. Incertum pariter est , an per ecclesiam Trajætensem , que eas Romanis donavit , designarit Servatianam , an Leodiensem , ad quam prius Tungensis , deinde Trajætensis episcopatus , translatus fuit. Dubitandi ratio est , quod S. Lamberti corpus integrum seculo octavo Leodium translatum fuisse ex suprà dictis con fit.

in Vaticana
basilica ,

276 De iisdem sacris Reliquiis diserte meminit Proprium Vaticanum , sive Lectiones propriae Sanctorum , quorum corpora vel insignes reliquiae in sacrosancta Vaticana ecclesia coluntur ; ubi ad diem xvii Septembbris Officium de S. Lamberto ritus duplicis prescribitur , & in locutione sexta sic legitur : Corpus Trajeti primò sepultum , Leodium inde magnâ pompa traditum , cujus pars Romanæ translata , & in basilica S. Petri collocata est. Consonat Carolus Piaz-

za in Hæmerologio sacro ad hunc diem de loco cultus S. Lamberti inquietus : In S. Petri , ubi est pars ejus corporis , quæ colitur in suo altari in sacrario. Franciscus Torrigius in Diario Vaticano ad eundem diem Sancti caput ibidem esse affirmat. Eiusdem item caput auctor Roma antiqua & novæ inter reliquias , quæ in Vaticane ecclesia sacrario asservantur , tom. i , pag. 61 recenset. Verumtamen non integrum sancti Martyris caput , sed illius tantummodo insignem partem Roma asservari , monent Leodienses scriptores , ea que de re consentiunt Romani canonici Vaticani , teste Chapeavillo , qui Gerardus Vossius Tungensis praepositi litteras , anno 1604 Romæ datas , pro ea sententia landat & recitat. Juverit Chapeavilli dicta hic retulisse.

non sunt tamen ipsius caput.

277 In sape landato Operæ tom. 3 , pag. 638 hoc ait : Gerardus Vossius praepositus Tungensis , antiquitatum indagator , literis ab Urbe missis rogārat reverendum dominum Joannem Dullardum , decanum Leodiensem , certumne esset , caput seu calvariam S. Lamberti martyris , Leodiensem patroni , in ecclesia Leodiensi asservari , ex quo ea cum mento S. Servatii Romæ in archivis basilicæ S. Petri à quadringentis annis esse diceretur. Dominus Dullardus questionem propriū examinari fecit per historiæ Leodiensis peritos , & inter alios dominum Danielem Raymundi ad S. Materni in ecclesia Leodiensi canonicum ; qui ex veteribus ecclesiæ nostræ scriptoribus & continua traditione liquido testatum fecit , veram Martyris calvariam à passione illius anno decimo tertio , Domini verò 1100 (in 1100) è Trajetto Leodium per divum Hubertum translatam , illam ipsam esse , quæ hodie Leodiæ videtur & colitur. Qua re cognita , dictus Vossius negotio cum iis , ad quos res pertinebat , in Urbe examinato , obtinuit , ut Romani non amplius calvariam , sed aliquam saltem illius partem se habere profiterentur : sic enim ille ad decanum Dullardum ex Urbe quarta Septembbris rescriptit.

278 Sequitur epistola Vossii , quam hic sub jungo. Impetravi tandem , ut nuper Billeo nostro meis ad eum datis literis insinuavi , apud canonicos basilicæ S. Petri de Urbe , ut non amplius dicerent se habere caput S. Lamberti (quod inde magnum nimis præjudicium ecclesiæ Leodiensi generaretur) sed reliquias de capite S. Lamberti ; quo modo etiam jam epigraphen in suo reliquiario mutarunt , ac etiam in solemani ostensione reliquiæ altera Paschæ (die , seu Feria 2 Paschæ) recitarunt , non amplius dicendo : "In hac theca est caput S. Lamberti episcopi & martyris &c , ; sed : "In hac theca sunt reliquiae capitis S. Lamberti &c. , Easque jam ostendunt in pulchra theca argentea deaurata. Acceditque ad maiorem sanctorum Lamberti & Servatii honorem , quod illorum imagines ad cappellam præcipuam in sacraria majore ejusdem basilicæ spectabili pictura sunt depictæ cum nominibus eorum ibi appositis : quod ut fieret , ego multo tempore adlaboravi , ut Sancti illi patriæ nostræ illo in loco honorarentur &c. Hæstenus epistola Vossii , in qua , quæ virgulæ notata sunt , ex Italicis feci Latinæ. Ceterum de Gerardo Vossio , ejusque Operibus consuli potest Bibliotheca Belgica Valerii Andreae , in qua anno 1609 obiisse dicitur.

279 Eisennus lib. 12 Hist. eccl. Lead. num. foris secundum 22 ex tempore quadringentorum circiter anno rum ,

E

F

AUCTORE

C. S.

rum, ex quo canonici Vaticani, teste Vossio, eam sacri capituli portionem Romae servatam esse affirmabant, colligit, eamdem ab Hugone Petrapontino episcopo Leodiensi Romam attalatam fuisse, dum is eo profectus est, ut concilio Lateranensi IV, sub Innocentio III Papa anno Christi 1215 celebrato, interesset, & ab eodem Pontifice insignes reliquias etiam obtinuit. Fiseno consentit Foulonius in Historia ad eundem annum; & satis probabiliter, cum hac sententia dictis canonico-rum S. Petri conformis sit, & simul occasionem assignet, quæ sacra illa reliquia Romanis donata sint. Istud certum est, SS. Servatium ac Lambertum Roma antiquitus singulariter cultos fuisse. Id autem liquet ex facello cum altari utrinque nomini in veteri ecclesia S. Mariae de Febris, quæ Vaticana basilice, cui adheret, sacraria nunc est, jam olim dicato, & hodie datum superstite.

D
By antiquo
altari & sa-
cello

280 Paulus de Angelis à Fanningo nostro tom. VII Junii, pag. 157 in Basilica S. Petri Vaticana laudatus, inter cetera facella dicta ecclesia S. Mariae de Febris istud sic recenset: Sacellum sanctorum Lamberti & Servatii, à Georgio de Cæsarinis canonico, ad quod fuit translatum corpus S. Joannis Chrysostomi, & est sepulchrum omnium canonorum basilicæ. Idem ait Joannes Giampinus de Sacris adiustiis Constantini Magni cap. 14. sect. 13, unde discimus, facellum illud à memorato Georgio de Cæsarinis, (quod obscurè afferit de Angelis) amplissima dote locupletatum fuisse. De eodem facello apud Raphaëlem Sindqinem in Descriptione altarium sacrofæcta basilica Vaticana, anno 1744 Romæ edita, cap. 18 hec legere est: Ad Austrum (in ecclesia S. Mariae de Febris) alterum sequitur facellum antiquissimum, sanctis Lamberto & Servatio episcopis dicatum, & à Georgio de Cæsarinis, basilicæ canonico, redditibus auctum, in cuius altare, (ut infra dicetur) corpus S. Joannis Chrysostomi, antequam in facellum, quod chorum appellamus, jussu Urbani VIII transferretur, summo cum honore delatum, & in nobili marmoreo labro Ægyptiaco conditum fuit.

in ecclesia S.
Marie de
Febris ho-
norata.

C

281 Occasione eò translati S. Joannis Chrysostomi corporis altare illud anno 1567 denuò consecratum, iisdemque SS. Joanni, Lamberto atque Servatio dicatum fuit, ut constat ex instrumento, quod ibidem exhibetur. Tandem subditur: In hoc denique facello omnes ferè, quæ ad basilicam pertinent, Sanctorum reliquiae magno cum decore servantur, & feriâ secundâ post Pascha populo ostenduntur. Sunt etiam in ejus pavimento sepulchra canonorum, & olim Sacellum canonorum appellabatur, nunc vulgo La capella delle sacre reliquie; id est, facellum sacrarum reliquiarum. Hac de S. Lamberti reliquiis cultuque Roma ipsi exhibito dicta sufficiant, quibus, ut dixi, facile consentiunt Leodienses, quia, ut mox videbimus, hi non possunt diffiteri, ejusdem Sancti caput integrum apud se non affervari. Haud ita facilis fuit concordia cum Trajectensibus, qui ejusdem pariter caput inter sacra sua cimelia sese habere rebantur, exhibebantque, donec id facere prohibiti fuerunt; neque enim, quod ostendebant, aliqua dumtaxat capituli illius, quod Leodii est, pars dici potest.

Caput alte-
rius Traje-
sti.

282 De controversia hac jam dudum decisâ Fisenus supra laudatus scribit sequentia: Eiusdem enim Lamberti sacrum caput ostentant Trajectenses... At certè narravimus ex antiquis scriptoribus, incorruptum & ab omni putredinis

illæsum vitio fuisse beati Martyris corpus, cum Trajecto Leodium advcheretur. Quis ergo credit, cervices admoto ferro rescissas esse, ut Trajecti caput relinqueretur? Nulla certè à quoquam relicta est istius memoria. Postea verò aliquando missum Leodio fuisse, nemo unus ait. Sapienter ergo sanctum, ne populo deinceps Trajectenses exhiberent publicè venerandum, quod habent, caput, aut S. Lamberti esse affirmarent. In eodem tamen sacrario, sicut ab olim, servant, quod viri alicujus sancti esse negari non possit; fortassis unius ex illis, qui ejusdem cum Lamberto palmae socii fuerunt. Ita ipse post item, ut dixi, jam finitam: nec habeo, quod ad dam præterea; nisi quod idem illud caput in reliquiarum sacrario ibidem conspicerem, alicujus ignoti sancti titula exhiberi.

283 Aliam de ejusdem Sancti capite difficultatem pariunt Friburgenses. in Brisgoia, de quibus Molanus in Natalibus Sanctorum Belgii ad diem XVII hujus mensis Septembri sic ait: Est... celeberrima Martyris memoria apud Friburgenses in Brisgoia, qui se sancti Martyris caput habere gloriantur ex donatione Rudolphi episcopi, qui frater erat Bertholdi quarti Zeringiae ducis. Eadem afferit Philippus Engelbrechtus Egeninus in Vita metrica S. Lamberti, quam petente ejusdem civitati senatu, compositum vulgavitque anno Christi 1519, & in cuius calce Friburgenses ad S. Lamberti cultum invitans, ita cecinit:

Friburgenses
in Brisgoia
credunt,Cujus habet caput auspiciis urbs nata Ze-
ringiLibera Britgom Rudolfo autore Friburgum.
Hunc colite, ô læti cives, Heroa quotan-nis,
Phœbus in obscuras cum torquet lumina che-
las,

Scorpion obliquo visurus tramite nigrum.

Festa coronata suspendit ferta pueræ,
Votaque concipient omnes matresque nurus-que:
Hunc unum servate senes, lævisque juve-
tus:Hic arcere potest, quicquid perferre mole-
stum.Hic pestem prohibet, sœvas & Apollinis iras.
Nunc canite ad numeros lætum pœana cano-
ros!

E

Magne pater Lamberte, tuos defende clien-
tes,Qui tibi suppliciter præsentes vovimus aras;
Huc oculos defleste tuos, vitæque ruent
In servile nefas clavos oppone trabales,
Ut nos sincero Christum qui corde fatemur
Te duce, in æthereas post ultima tempora
fedeis

Lumina suscipiant nullis obnoxia fatis.

284 Quid porrò per S. Lamberti caput defi-
gnet, & unde acceptum sit, in Epistola dedicato-pences/ e et-
iam esse S.
Lamberti
caputria ad senatum Friburgensem his verbis declarat: Hic verò vestrum studium maximopere commen-
datur, quod indefesso labore, multis impensis,
Divum hunc nostrum tutelarem exornare non ces-
fatis, cuius penè totum caput, auro & argen-
to circumvestitum, magnis ceremoniis venera-
muri. Quod munus Rudolfus Zeringiae dux, fratri
suo Berchtoldo quarto gratificatus, cum esset
Trajectensis ad Mosam episcopus, huc à Leo-
dio transvexit. Rudolphus ille, quem alii Ra-
dulphum appellant, tom. 3 Gallia Christiana an-
næ,

A Etā, col. 875 & seq. Leodiensem episcopatum ab anno Christi 1158 usque ad 1191 tenuisse dicitur: quo propere tempore donationem illam factam esse oportet. Verumtamen non eodem seculo sacræ illæ reliquia publicam venerationem Friburgi habuisse videntur, sed in Friburgensem comitum sacrariis din delituisse, donec tandem inde in lucem eductæ fuerunt.

285 Ita docet idem poëta mox laudatus, qui in eadem Epistola dedicatoria sic denuò ait: Præclarè igitur facitis, qui tam incenarrabile donum, ante aliquot annos in sacrario comitum Friburgensem inventum, tam piè effertis. Cum itaque auctor ille anno 1519 Opusculum illud edidicerit, & prædictum caput ante aliquot annos primùm inventum fuisse afferat, non nisi seculo decimo sexto publica ejusdem veneratione Friburgi cœpta esse videtur. Modus, quo isthac cum Leodiensibus Sancti reliquiis componantur, is est, quem suggerit Fisenus lib. 5, num. 8, ubi postquam de Romanis ac Traiectensibus egit, Reliquum jam erit, inquit, cum Friburgensis certamen, quod quidem facili negotio dirimetur, si cum Romanis insignem facri illius capitis portionem habere se fateantur. Nec abnueri Leodienses possunt, quando id, quod colunt ostentantque caput, nequaquam integrum sit. Et rectè quidem, si Engetinus poëta auxili usus sit, dum Friburgenses reliquias pene totum caput appellavit, qua de re ego, qui nec hæc nec illas umquam vidi, nihil possum statuere.

Alterius
Sancti cor-
pus est,

286 Papebrochius noster in libello de Itinere suo Romano obseruat, Pisauri, quæ ducatur Uribinatis civitas est, in parœciali ecclesia S. Cassiani servari magnam partem corporis alicujus sancti martyris, quem Pisauenses cum S. Lamberto nostro confuderunt. Ita enim ait in ejusdem ecclæsiæ descriptione: In sacraria verò capsæ lignea (est) continens caput, præcipua ossa, & pyxidem cineribus plenam de corpore cuiusdam S. Lamberti martyris, ex Basque seu Vasconia inferiori huc delati, quem ex inepita cuiusdam scioli conjectura cuni magno Lamberto confundentes, die xvii Septembris colunt ut episcopum martyrem. Versus in lateribus capsæ descriptos incuria tempusque penè delevit, ex quibus nunc ferre tantum hæc supersunt. Sequuntur versus multi, quos integros hic subjicio ex Ms. à Nicolao Nicolino, priore ac rectore ejusdem ecclæsie anno 1660 ad nos transmiso.

Christus olympiades sancta sub lege ducentas
Et nonas decies egerat atque duas;
Antistes Romana Pius tum jura secundus
Sacra dabant fidei, quique Senensis erat;
Præful erat delubra regens in pace Joannes,
Quique sacerdotum firma columna fuit:
Sub duce Alexandro florebant celsa Pisauri
Mœnia, bellipotens Sfortia quem genuit;
Gallorum de gente trahebat Antistitis hic dux
Hæc Basque eduxit membra sacrata sui.
Martyris hæc igitur, putri tellare reliqua,
Lamberti corpus lignea capsæ tenet.

287 Notandum porrò est, olympiades hic usur-
ri in Italia pari pro lustris seu quinquenniis, atque ita defi-
gnari annum Christi 1460, quo Pius II Romanam S. Petri Cathedram tenebat, & Pisauri do-
minabatur Alexander Sfortia, de quo in verbis
pariter fit mentio; sed quis Joannes tum tem-
poris ibidem episcopus fuerit, exploratum non ha-
beo: nam apud Ughellum tom. 2 Italia sacra
recusa, col. 864 legitur Joannes de Benedictis ab
anno 1419 usque ad annum 1455 Pisauri se-
Septembris Tomus V.

diffe, & huic tum mortuo Barnabas Merlonius anno 1471 suspectus esse; nisi forte in alterutro anno mendum sit, ut suspicari facit tot annorum sedis vacatio, vel nisi aliquis episcopus interme- dius exciderit. Ut autem hac se habeant, ex ipso loco, ex quo sacrum illud corpus acceptum esse laudari versus affirmant, satis liquet, istud S. Lamberti Traiectensis episcopi non esse, cum de his in Vasconiam translatione nulla usquam exstet memoria, immo oppositum extra omnem con- troversiam sit.

288 Non magis probabiliter S. Lamberti no-
stri corpus penes se esse aliqui Hispani credida-
runt, ex quorum fide Joannes Tamayus in Mar-
tyrologio suo Hispanico ad hunc dicem Septembris
sic loquitur: Gerundæ in Hispania Depositio sa-
crati corporis B. Lamberti episcopi Traiectensis
martyris, quod in ecclesia B. Mariæ oppidi de
Lledo honorifico tumulo inclusum, apud accolas
pia religione percolitur. Nec tamen hic Tamayus
Chronicon Dextri, aut Juliani adversaria, vel
similia commentitia scripta, ut saepe alias, secu-
tus est; sed Antonium Domenecum, aliosque,
quibus tamen ipsomet in Annostis non andet af-
fentiri. Gotholani (id est, Catalani) nostri, in-
quit, contendunt ejus sancti Martyris corpus in
ecclesia collegiata S. Mariæ urbis Lledensis, dice-
cisis Gerundensis, translatum fuisse, ibidemque
honorificè conditum. Antonium Vincentium Do-
menec de Sanctis Gotholanis lib. 1, die xvii
Septembris, fol. 88 ausculta; qui postquam vi-
tam mortem & sepulturam beati Martyris descri-
psisset, prosequitur: "Postea decursis pluribus
seculis, corpus hujus gloriosi Sancti ad ecclæ-
siam collegiatam S. Mariæ de Lledo in episcopa-
tu Gerundensi translatum est, ubi cum magna
veneratione custoditur." Hæc nostri Gothola-
ni; sed procul dubio pro Leodiensibus stat pos-
satio, scriptorum frequentia, & prælumptionis
apex. Credorem aliquot sacra pignora apud Lle-
denses affervari, quibus saepe collegiata suffulta,
totum habere præsumit. Hactenus Tamayus: cu-
jus censuram probo; quamquam & id mihi valde
dubium est, an aliqua S. Lamberti Traiectensis
portio ibidem serbetur.

uti & illud,
quod in Ca-
talonia esse
dicuntur.

E

§ XX. Insignes Sancti reliquiae
in abbatia Lætiensi: aliæ et-
iam alibi & loca aliquot
ipsi dicata.

F

Nihil hujusmodi difficultatis habent S. Lam-
berti reliquie, quæ in Lætiensi abbatia jam
à multis seculis religiosè coluntur. Illustre hoc
Ordinis Benedictini monasterium, Latinè Læ-
tiæ, indigenis, Lieches dictum, conditum est in
Hannonia ad Helpram fluvium, primosque fun-
datores agnoscit Wibertum comitem & ejus con-
jugem Adam post medium seculi octavi, estque
S. Lamberto nostro dicatum. Magnus in eo sa-
crarum reliquiarum thesaurus servatur, de qui-
bus Cimeliarium conscripsit ediditque Montibus
Hannonia anno 1645 Philippus Brasseur presby-
ter Montensis. Hic in parte 2 reliquias quatuor
patronorum loci, quorum S. Lambertum primum
esse ait, recensens, sic loquitur: Temporis an-
tiquitate præcellunt S. Lambertus & D. Hiltri-
dis (virgo velata;) cuius rei fidem facit præal-

Lætiensi ab-
batia in
Hannonia

Cccc tum

AUCTORE

C. S.

tum phylacterium deauratum, notabilem utriusque Sancti particulam continens, à cuius tergo in summitate ita legitur: "S. Lambertus, & S. Hil- trudis benedictionem à Deo monasterio suo n. Lætensi patroni impetrant".

in signes habet S. Lamberti

290 Jam quod ad alias S. Lamberti reliquias pertinet, earum quædam dicto Wiberto fundatori per Walcandum episcopum Leodiensem donatae fuerunt; quædam etiam Wederico tertio abbatii Lætensi per Alberonem, episcopum itidem Leodiensem, anno MCLIII. De qua Alberonis donatione plenioris notitiae gratia venerandæ antiquitatis testimonium produco, videlicet litterarum copiam, quæ sic habet: "Anno ab Incarnatione Domini millesimo centesimo quadragesimo tertio, quarto decimo Kalendas Januarii facta est Leodii repositorum reliquiarum B. Lamberti martyris de vasculo, in quo post passionem à S. Huberto locatus fuerat, in vas aliud, quod in honore ipsius Martyris decenter fabricatum fulgebat, sub præsentia Leodiensis episcopi, videlicet Alberonis secundi, astante frequentia procerum & cleri. Huic repositioni interfuit dominus Wedericus, hujus ecclesiæ Lætensi abbas tertius, atque exinde de maxima & pretiosa dona revertens detulit, videlicet os de corpore ipsius Martyris, & de cinere tam carnis ipsius quam vestimentorum & lectuli, in quo primùm sepultus fuit.

reliquias, in
preiiosa the-
ca

291 Quæ decimo Kalendas Januarii cum gaudio Lesciis excepta, ad decus & tutelam ecclesiæ in vasculo argenteo in honore ipsius preparato jacent recondita. Hujus exceptionis lætitiam solemni festivitate hac ipsa die quotannis placuit renovare, ut & ecclesia de Patrone suo frequentius gaudeat, & rei gestæ veritatem posteritas agnoscat,. His litteris appensum erat sigillum rubeum, sed præ vetustate albescens, in quo erat videre S. Lambertum sedentem in solio, sinistrâ pedum gestantem, & dexteram habentem elevatam, in cuius circuitu hæc legitur superscriptio: SIGNUM SANCTI LAMBERTI MARTYRIS DE LÆCIIS. Idem instrumentum recitat Fisenus in Notationibus ad lib. 10 Historie, num. 4 acceptum anno 1636 a reverendissimo domino Antonio de Winghe abate ejusdem monasterii, qui testabatur, se illud descripsisse & contulisse cum originali scripto in membrana & sigillo munito. In utroque autem una & altera litterarum discrepanzia levis momenti occurrit; præcipua est in inscriptione, quam Fisenus sic edidit: signum S. Lamberti de Læciis. Redeo ad Philippum Brasseur, qui ibidem Cimeliarchium suum prosequitur.

argentea in-
clusas,

on pedes?

292 Cæterum dicti S. Lamberti reliquiae tam Wiberto, quam Wederico datae, communis lipanotheca cum aliis sanctis reliquiis simul inclusæ fuerunt ad (id est usque ad) annum MDCCXIIII; & tunc seorsim ab aliis separatas magnifice turri triangulari, tres partes * altæ, ex puro puttoque argento fabricatae, includi curavit D. Antonius de Winghe, ut constat ex tribus subjectis inscriptionibus. Prima inscriptio: "Calix, qui cum S. Lamberto sepultus fuit,. Calicem hunc eburneum esse albique coloris, notat auctor ad marginem. Deinde pergit eamdem primam inscriptionem referre. De vestimentis sacerdotalibus S. Lamberti. De linteo sancti Martyris sanguine tincto. Sie spectator, hic venerare reliquias S. Lamberti martyris, Tungrorum episcopi, Tandriæ apostoli, Leodiensem & Lætiensem

"patroni: quas Walcandus & Albero II, Leo- dienses episcopi, Wiberto Lætensis monaste- riū fundatori, & Wericus abbas III dona- runt.

293 Secunda inscriptio: "Hic reconditi sunt cineres carnis & vestimentorum S. Lamberti, ac lectuli, in quo primò sepultus fuit; quos Wedricus tertius abbas Lætensis cum aliis reliquiis ex prima corporis translatione secum Lætias retulit x Kalend. Januarii anno MCLIII. Tertia inscriptio: "Has reliquias S. Lamberti episcopi & martyris ab ejus successoribus Lætensi ecclesiæ donatas, & communis lipanothecæ cum aliis SS. reliquiis inclusas, Antonius de Winghe abbas XXXVII, & monachi Lætenses ob singularem tanti Patroni venerationem huc seorsim transferri curârunt anno MDCCXIIII. Hac Brasseurius de S. Lamberti reliquiis in abbatia Lætensi, de quibus aliqua obseruanda veniunt. Anonymus scriptor Vita S. Hiltrudis virginis & reclusa Lætensi, quam Mabillonius Sec. 3 Benedict., part. 2 seculo XI scriptam esse existimat, de ejusdem S. Lamberti reliquiis per Wibertum impetratis, & in Lætensi cœnobio, quod cum conjugé sua Ada condebat, depositis, diserte meminit loco citato pag. 421 & sequenti, unde transcripsi, que subdo.

294 Oratorio tandem expleto, & ecclesiæ parietibus erectis & culmine adposito, claustrum bene officinato, circummanentes episcopos vel abbates, præcipue Tungensem pontificem adeunt, Sanctorum reliquias & * consecrationem petunt & impetrant. Pontifex pretiosas plurimorum Sanctorum donavit reliquias, præcipueque S. Lamberti: unde ut ejus meritis novum suum oratorium dedicarent, familiaritate, amicitia, suasione exegit. Denuntiant rem Cameracensi antistiti, ad cuius dicēsimum oratorium respicit; qui cum debito honore & reverentia S. Lamberti nomini illud deditcavit die III Nonarum Novembribus. Est quidem anonymous hic tribus sculis secundum Mabillonii sententiam ea fundatione posterior, sed fortè antiquiora monumenta habuit, aut si non habuerit, ex eo tamen liquet illam de Lætensisibus S. Lamberti reliquiis traditionem minime recentem esse. Observat tamen Brasseurius supra landatus, in locum Walcani episcopi, a quo Wibertus eas accepisse dicitur in lipanotheca inscriptione, forsitan melius substituendum esse S. Florebertum, cum bunc, non illum, Wiberti tempore Leodii sedisse existimet.

295 Walcandus certè longius abest à tempore, ad quod loci primordia referri solent, quam illa donatio ipsi adscribi facile posse. An rum adhuc vixerit S. Florebertus similiter dubitari potest. Controversia pendet à tempore prima foundationis ejusdem monasterii, de qua agi poterit ad diem XXVII Septembribus, quâ Martyrologiis inscripta est S. Hiltrudis virgo reclusa Lætensi, & fundatorum filia. Dicendum præterea est, easdem reliquias Nortmannorum manibus, qui ut alia Belgij loca, monasterium istud vastarunt, in tempore humana operâ, aut casu vel divinitus subductas sniffe, ut, qua Wederico donata dicuntur, ibidem hodieque supersint. Quarâ etiam posset, quo pacto Wedericus, qui circa medium seculi XIII Lætensis presuit, tertius ejus loci abbas dicatur: verum ad hoc jam respondit Fisenus in Notationibus ad lib. 10, num. 4 ex litteris R. D. Antonii de Winghe abbatis docens, abbates à restaurazione monasterii dñnum post

partim We-
dericus ab-
bas

F

E

* foris ad

Nore-

A Nortmannicam vastationem denuo numerari cœpisse , nulla habita ratione eorum , qui eam præcesserant.

Leodio Lætius attulit : 296 Wedericum abbatem depositioni corporis S. Lamberti anno 1143 Leodii adfuisse , prout in instrumento num. 287 recitato afferitur , negari non potest. Idem ille est , cui Nicolam , canonicum Leodiensem , Vitam S. Lamberti edendam , ejusdem depositionis occasione , ut multis placet , conscriptam dedicasse § 1 diximus. In illius Epistola dedicatoria de Lætiensibus sancti Episcopi martyris nostri reliquiis sic meminit : Et quoniam vestra Lætensis ecclesia specialiter B. Lamberti patrocinio gloriatur , ejusque reliquias pro amore indubitate complectitur , hoc parvitas meæ Opusculum sanctitati vestra transmiso. Sunt , qui hoc de reliquiis per Wedericum à predicta solemnitate reduce Lætias allatis interpretantur ; quod etsi satis verisimile sit , certum tamen non est , cum Nicolaus Vitam illam citius scribere posuerit , & de prioribus reliquiis meminisse. Vide dicta § 1. Id certè ex laudati Nicolai testimonio indubitatum est , S. Lamberti , velut monasterii patroni , reliquias Lætii in pretio sacra que veneracione jam tum habitas & asservatas fuisse.

Ibidem triplex Sancti memoria recolitur.

297 Reverendissimi domini Antonii de Winche , qui pretiosam hierothecam , de qua num. 292 & seq. confici curavit , cara nobis postquam nostris memoria semper erit , exstatque ejus viri , de Museo nostro optimè meriti , insigne catalogum in Praesatione Bollandi ad R.D. Thomam Luyens , abbatem Lætiensem , ante tom. 1 Januarii cap. 4 , § 1. Eamdem lipsoni hecam , quam videlerat , multum laudat Arnoldus Rayfinus in Hieroglyphacio Belgico pag. 284 , ubi eam altam sanè maximique ponderis turrim quamdam , ex puro putoque argento , summa artificis manu & artificio prope admirabile fabrefactam esse ait , easdemque , quas retulimus , inscriptiones recenset. Porro tria S. Lamberti apud Lætenses memoria est in ejusdem monasterii Martyrologio Ms. Bedæ auæli , quod in Opere nostro habes ante tom. 2 Martii inter Bedæ & Flori auælia. Prima est ad diem XXVIII Aprilis , ubi legitur : Et commemoratio translationis reliquiarum S. Lamberti episcopi & martyris ; illius scilicet , qua Trajecto Leodium facta est , licet non eo die aut mense , ut supra jam docuimus. Altera ponitur die XVII Septembbris , qua Sancti in calo natalis est. Tertia denique ad diem XXIII Decembbris ea ipsa est , quam à Wederico institutam diximus , quæque ibidem annuntiatur his verbis : Eodem die adventus reliquiarum S. Lamberti martyris atque pontificis , quæ venerandæ memoriae Unedricus * , hujus loci abbas tertius , ab episcopo Leodiensi Alberone II devotissime impetratas , ecclesiæ Lætensi x Kal. Januarii solenniter invexit , folenniterque ipsius diei memoriam quotannis celebrandam instituit.

*. Wedericus

Aliæ ejusdem reliquie in Flandria

298 Fisenus in Notationibus ad lib. 5 , num. 2 insignes item & miraculis celebres S. Lamberti reliquias in Flandria pago prope Insulas civitatem servari afferit verbis , quæ subjicio. Pagus est primo ab Insulis lapide Watignia (incolis Watignies) dictus , viâ regiâ , quæ dicit Atrebatum. Hic in turri argentea , argenteoque brachio , S. Lamberti martyris reliquiae servantur , columturque insigni religione populi , magnâ frequentiâ concurrentis ; sed maximè natali die sancti Martyris , aliisque sequentibus septenis. Mortalium pietati miracula Deus rependit sapissimè. Septembbris Tomus V.

Ipsum translationis festum eodem ; quòd Leodii , die celebrari solitum est cum abstinentia ab ope re servili : sed abhinc paucis annis sublatum est ab episcopo Tornacensi , rogatu pastoris ob incommoda rusticorum ; & solum festum xvii Septembbris reservatum. Quod meo sanè judicio evincit antiquitatem cultus S. Lamberti , superant hominem memoriam initia. Constat ex istius ecclesiæ rationibus , jam tum ab anno supra millesimum quadringentesimo nonagesimo quarto celebres fuisse multitudinis concursus & donaria. Hæc ex pâstore Watignæ Joannes Matho noster accepit & ad me misit.

299 De duobus aliis locis in Artesia mox & Artesia , subdit ibidem : Bina sunt in Artesia miraculis & multitudinis concursu nobilitata S. Lamberti templa. Alterum Ariæ proximum , in pago pænè suburbano , quem Lambertum appellant , afferat sacrarum ejus reliquiarum portiones non ignobiles. Alterum est in agro Audomarensi. Ego hec ipsius fide retruli , quia de nullo è rribus istis locis alibi quippiam inveni. Ceterum dubitare nequeo , quin ejusdem Sancti reliquia aliquot etiam alibi in veneratione habeantur : nam & Pessina pag. 518 Phosphori Pragensis in Diario sacramentum reliquiarum , que Praga in metropolitana S. Viti ecclesia affervantur , ad hunc diem xvii Septembbris S. Lamberti episcopi & martyris duo insignia frusta , allata per Carolum (IV scilicet) MCCCCVII memorat , & aliquas illustri domino Guidoni de Hembercourt anno 1449 à Lambertianis canonicis donatas fuisse , ex authenticò instrumento num. 263 narravimus.

300 Est & in Brabantia nostra pagus nomine & in Brabantia prope Lovaniolum , vulgo Lovenioul , unum sermè milliare Belgicum a civitate Lovanio versus Theinas distans , cuius ecclesia parochialis S. Lambertum nostrum tutelarem jam à multis seculis veneratur. Certè jam stabat ibi vetusta ecclesia aliqua ipsius nomini dicata , & patrocinio celebris , tempore Anselmi canonici Leodiensis , qui paulò post medium seculi xi Gestæ episcoporum Leodium continuavit. In his enim apud Martenium & Durandum tom. 4 Collect. ampliss. veterum scriptorum col. 851 ipse de ea differè ita meminit cap. 8 , ubi titulus est , Quod apud Lovaniol in memoria ejus contigerit. Nec inter hæc prætereunda esse arbitror quædam de miraculis ejusdem sancti Martyris , quæ me ante biennium à presbytero quodam , nomine Waritio , contigit audisse. Possessiuncula est quædam hujus ecclesiæ (Leodiensis) nimis contigua oppido , quod Lovanium nomine , diminutivum ex suo nomine eidem villulæ indicit vocabulum ; cognominatur enim Lovaniol.

301 Continetur in eadem possessione ecclesia , quæ ut lignea antiqua patrum religione diu servata , parietes nunc minores meliorare student coementi & lapidum structurâ. Referebat memoratus presbyter , se multa audisse & vidisse in eodem loco Christi Domini miracula ; quæ cum majori ex parte memoriam exciderint , pauca , quæ in mente veniunt , strictum statui memorare. Deinde tria , ut ipse ea appellat , miracula recitat. Primum cap. 9 , De equo in rabiem verfo : secundum cap. 10 ; De quodam , qui pedem foribus ecclesiæ illisit , & putrefactum amisit : tertium cap. xi , De eo , qui vomitu furtum prodidit. Nescio , an meliora his ex Waritio dicerit Anselmus ; at nemo , ut reor , merito conqueretur , tria ista à me prætermissa esse. Subdit denique Anselmus : Pro hujusmodi miraculis CCC 2 Domi-

AUCTORE

C. S.

Domini non parva eidem loco servatur reverentia, nihilque indecens, quod inultum sit, circa eamdem ecclesiam sive atrium ejus credunt posse contingere.

*Loca alia in Germania*** Bavaria*

302 Idem Anselmus premerat ibidem cap. 8 duo alia loca in Germania, antiquo S. Lamberti cultu similiter celebrata. Capiti prefixus is titulus est: Quod in Bauvari & pago Wirzeburgensi ad memoriam ejus frequenter fiunt miracula.*

Tum sequitur: In diversis profecto terrarum partibus, ubi in honore & memoria venerandi Martyris oratoria habeantur constructa, pro ejus meritis frequenter fiunt miracula; ut liquidò constet fidelibus, nihilominus ejus preces vigere, ubi cineres ejus cernuntur abesse, quam nobiscum, ubi praesens est corpore. Est in Bavaria lacus, qui quondam infra se insulam blando stagnantis aquæ allambit circuitu. In hac in honore B. Lamberti situm est monasterium, quod ab antecessoribus domini Piligrini, Colonensis archiepiscopi ibidem cum claustro & officinis monasterio necessariis constructum, & opulentissimis prædiorum redditibus ab eisdem est datum: ubi quoddam saepissime ad memoriam sancti

B Martyris & episcopi nostri miracula Christi fiunt, frequenter audivimus. Verum hoc Anselmi fide dicta sunt; nam ego quidem de monasterio isto apud alios nihil reperi. Piligrinus, quem laudat, Colonensis ecclesia prefuit ante medium seculi xi.

S. Lambertus sequitur ibidem Anselmus) vicius cognomento Duckelinhusen ecclesiam habet in honore ejusdem sancti Martyris, ad quam in anniversario passionis ejus undique confluere conuentudinem

*habent provincialium frequentia; atque huc copiosa frumenti, vini & pecorum convehere sancto Martyri xenia: dumque devotè student offerre carnalia, præter invisibilia animarum amminicula, saepissimè lassorum quacunque parte corporum etiam sese gaudent inde se * referre medicamenta. Testis est dominus Thicuvinus episcopus, & quotquot ex illis partibus ad nos venire solent clerici sive laici. Thicuvinus, seu Theoduinus ille synchronus fuit Anselmo, quocum etiam Romanum profectus dicitur tom. 3 Gallia Christianæ aucta col. 859. Restè etiam observat Martenius ex Alberici Chronico, ipsum natione Noricum & de Bavaria fuisse, idemque idoneum ejus rei testem esse.*

C 304 Denique ut hisce finem imponam, celebris est ejusdem S. Lamberti insignita nomine abbatia olim in Carinthia, nunc in Styria, de qua videri potest Bucelinus in Topographia. Ad manum mihi est libellus de Styria collegiis & monasteriis præcipuis, Gracii anno 1740 editus, in quo de eodem monasterio agitur, & de vetustissima ibidem ante monasterium condita ecclesia sequentia legere est. Ecclesiæ vetustatem scriptus item codex alias commendat, in quo illa à Carastro Carnorum principe fuisse exstructa legitur eo, uti conjecturam capere licet, consilio, ut, cùm ab iis sanguinem duceret, qui oblatæ divo Lamberto necis fuere authores, sacra hac in æde majorum scelus perpetuis religionibus expiatetur. Hec ibi: quam verè, ignoro. Nunc antequam finem huic Commentario imponam, pauca aliqua de ejusdem S. Lamberti in sacris Fastis memoria, festisque & Officiis, quibus variis in locis colitur, subjungo.

§ XXI. Sancti memoria in Martyrologiis, festa & Officia
de eodem in variis dioecesibus.

*C Eleberrima sanè est apud martyrologos clas- Sancti me-
ficos S. Lamberti nostri memoria ad diem moria Mar-
hunc XVII Septembbris, qui ex sepe dictis ipsius mar- tyrologiis, quod tum subiit, consecratus est; quorum
et si aliquos alibi jam retulerimus, tamen pro mo-
re nostro eos hic recensebimus. Beda, ipsi Sancto
synchronus, in Martyrologio suo ante tom. 2
Martii edito, illum ut solet, breviter sic annun-
tiat: Natalis S. Lamberti episcopi & martyris.
Hinc mirari licet, cur in Martyrologio metri-
co, ejusdem nomine edito apud Acherium tom.
10 Spicilegii, S. Lamberti memoria non ad
diem hunc, sed ad Nonas Junii celebretur hoc modo:*

*E Junius in mundo Nonis miratur adeptum
Et summi Lantberti animam trans sydera verti.
Rectius Wandelbertus, in suo item metrico Mar-
tyrologio eum cum Beda prosaico ceterisque mar-
tyrologiis ad hunc XVII Septembbris diem retulit
his verbis:*

*Lambertus quintum denum * virtute coronat, * Kalenda.
Factio quem cæsum semper tremebunda pa-
vescit.*

*Quid istis indicare voluerit, docuimus num. 188.
Eodem seculo nono Rabanus prolixius elogium,
gesta ejus complectens, ad præcitatum diem ipse
texxit his verbis: In Gallia prope civitatem Tra-
jectum in villa Liudovico * passio Landeberti e-
piscopi, qui ab infantia Dei servitio mancipatus
fuit. Hic septem annos vitam sanctam agens, in-
ter monachos habitavit. Postquam autem Fara-
mundus de sede pontificali depositus est, &
ejectus de provincia Traiectense, tunc agmina
clericorum & vulgus populorum una pariter vo-
ce ingenti postulabant Dominum, ut pastorem
eorum dominum Landebertum recepturi essent,
quem, consentiente Pipino tunc principe, ad pro-
pria recipere meruerunt, ibique per plures annos in
ecclesia Dei nobiliter vixit. Hunc verò Dodo,
domesticus jam supradicti principis Pipini, ma-
chinatione pessima occidi fecit. Ipse verò per
innocentem mortem ad Dominum migravit.*

*F 306 Similiter etiam alii ejusdem seculi marty- ad diem 17
rologi eodem die ipsum celebrarunt. Ado sic ha- Septembbris
bet: Tungrensi dioecesi in Leodium *, villa pu-
blica, natalis S. Lamberti episcopi; qui dum re-
giam domum zelo religionis accensus increpasset,
cùm rediens orationi incumberet, ab iniquissimi-
viris, de palatio missis, improvisè conclusus in-
tra domum ecclesiæ, occiditur. Cujus sepulcrum
creberimis miraculis illustratur, ac mors ejus
nihilominus pretiosa in conspectu Domini com-
mendatur. Adonem penè descripsit Notkerus; U-
suardus verò propriis suis verbis uti maluit, sic
inquiens: Apud Leodium beati Lamberti, epi-
scopi Tungrensis, qui à nocentibus innocenter
occisus, aulam cœlestis regni perpetuò intravit vi-
cturus. Prætero multa alia Martyrologia, qui-
bus eodem die inscriptus est, & unum addo Ro-
manum Baronii, in quo legitur: Apud Leodium
B. Lamberti episcopi Traiectensis, qui, cùm re-
giam*

DIE DECIMA SEPTIMA SEPTEMBRIS.

573

data festivitati ab Alberone II episcopo Leodiensi **AUCTORE**
jam à seculo XII assignatum, Erardus à Marka **C. S.**

eiusdem civitatis episcopus & S. R. E. Cardinalis anno 1526 multò solemnidrem reddidit, consentiente canonicorum capitulo, ut in posterum festus esset in populo, annuaque supplicatione, in quam ipse perpetuò redditus constituit, nundinique celebraretur, que hodieque perseverant. Ita discimus ex Chapeavillo tom. 3 in Erardo, cap. 15, Foullono in Historia, & ex Breviario Leodiensi, in cuius lectione 6 legitur: Quas (translationes) postmodum Erardus à Marka, sanctæ Romanæ Ecclesiae Cardinalis & legatus, solenniore moderno ritu collustravit. Ceterum Officium ritu duplici prescribitur ex Communi unius martyris cum Lctionibus secundi Nocturni & Oratione propriis.

311 Rursus ad diem XIII Octobris memoria Leodiensi;

triumphi in Steppes, sed sine festo in populo, Officio Officium de

duplici cum Lctionibus propriis recolitur; de quo eodem

triumpho consule § 17 à num. 158. Solemnius

est festum Sancti natale die XVII Septembbris,

quod cum vigilia prævia & per Octavam cele-

bratur, habetque omnia propria ex Vitis ejus

concinata. Denique habent Leodienses Officium

eiusdem hebdomadale, occasione victoria in campis

Steps relata perpetuò prescriptum, uti loco mox

cito diximus. Neque intra Leodiensis diaecesis

terminos S. Lamberti cultus se continuit: nam &

suprà diximus, Romanos Vaticana basilica S.

Petri canonicos annum de eo Officium ritu du-

plici ad diem XVII Septembbris legere, & alia lo-

ca memoravimus, in quibus ejus veneratio viget.

Multæ quoque alia diaecesis ad prædictum Se-

ptembbris diem Officium de eodem recitant, aut cer-

tè olim recitârunt, ut liquet ex multis Brevia-

riis, sive Propriis variarum diaecesum, partim

nova, partim antiqua, quæ in Museo nostro af-

servantur.

E

diaecesis,
& apud Ci-
tercienses.

F

312 Hujusmodi sunt in Belgio diaecesis Me-
chliniensis, Antverpiensis, Rurmundensis, Ultra-
jeotensis, Tornacensis, Namurcensis, & Ando-
maropolitana: in Germania Colonensis, Mogun-
tina, Osnabrugensis, Hildesheimensis, Augustana
& Passaviensis; in Galliis Parisiensis, aliisque,
quas nimis longum foret recensere. De cultu e-
jus apud Lætienses in Hannonia satis diximus §
prædicti. De Cisterciensibus scribit Egidius Au-
rea-Vallis apud Chapeavillum tom. 2, pag. 266,
eos seculo XIII in comitiis suis generalibus, sua-
dente Roberto Langonensi, episcopo Leodiensi, de-
crevisse, ut per universum Ordinem singulis an-
nis prædicti Martyris festum solemniter celebra-
retur, de quo antea simplex tantummodo fiebat
commemoratio. Ad manum mihi est Cisterciense
Breviarium, anno 1643 Parisis editum, in quo
ad hunc diem Septembbris Officium duodecim le-
ctionum de Communi unius martyris re ipsa pre-
scribitur. Verum cum de celebri ejusdem cultu nemo
dubitare possit, hisce pluribus non immoror & vi-
tas cum Annotatis subjungo.

A giam domum zelo religionis incipasset, à no-
centibus innocens occisus, aulam regni cælestis
perpetuò victurus intravit. *Hædenus* de die na-
tali.

¶ ad alios
menjes

307 Inter auflaria Usuardina apud Sollerium
notrum ad diem XXVIII Aprilis translationem e-
eiusdem annuntiant Codex Bruxellensis, Matricula
Carthagine Ultrajectina, Editio Lubeco-Coloni-
ensis & Grevenus, quorum duo ultimi sic a-
iunt: Apud Leodium translatio sancti Lamberti
episcopi ejusdem loci (*imo Traiectensis*) & martyris.
In landata Matricula confessor perperam
dicitur. *Rectius Molanus ibidem*: In Leodium trans-
lato S. Lamberti martyris. *De hac translatione*
egimus § 13, ibidemque observavimus, festum
hoc apud Leodienses celebre esse, eoque geminam
translationem recoli, primam à S. Huberto, a-
lio tamen die ac mense factam Trajecto Leodium;
alteram factam ad castrum Bullionum, quæ &
Triumphus Bullionicus dicitur. *Gemina prete-
rea translationis meminit Molanus*, ibidem ad
diem XXIV Maji dicens: Translatio sancti Lam-
berti; & ad XXIII Decembri: Eodem die trans-
lato beati Lamberti ab ecclesia sanctæ Mariæ
in cryptam, & ejusdem cryptæ dedicatio in ho-
nore omnium Sanctorum. *Ita quidem ipse*, sed
non aequor, quas translationes hic indicet, quia
nullam istis diebus factam reperi; nisi unam
Lætias, de qua vide num. 297. Credibile tamen
est, ei aliquod Kalendarium preluxisse.

308 Ex hujusmodi certè vel simili libello hau-
sisse dicendus est, quæ ad diem XXVIII Octobris
denuo habet: Eodem die, dicens, dedicatio basi-
licæ sancti Lamberti martyris. Facta est autem
hæc dedicatio sexto anno episcopatus Baldrici
nostræ episcopi à sanctissimo viro Dei Hereber-
to Colonensi archiepiscopo. *Dedicationem hanc*
basilicæ, à Notgero episcopo eretæ, Fisenus ad eum-
dem diem anni 1014 refert lib. 7 Hist. num. 26.
Aliam denique festivitatem Grevenus & Molan-
nus die XIII Octobris annuntiant. Ipsi die, in-
quit Grevenus, Triumphus S. Lamberti episcopi
Leodiensis & martyris. Cum verò duplicum san-
cti Patroni sui Triumphum celebrent Leodienses,
Molanus expressius ait: Eodem die Triumphus
sancti Lamberti in Steps. Steppensis victoria an-
nuam memoriam, assignato die perpetuò celebран-
dam, à Leodiensis fæcitem fuisse seculo XIII,
narravimus suprà § 17 num. 258 & seq., quòd
lectorem remittimus.

Festa, quæ
de ipso quot-
annis

309 Sancti Episcopi Martyris nostri cultum
probare, actum agere esset, tum quid is ex ha-
bitu allatis luce clarior est, tum quid ex fa-
ma est notior, quam ut nostra illustratione indi-
geat. Attamen cum in Romano Breviario locum
nondum habeat, pro instituto nostro diaeceses ali-
quot recensabo, in quibus colitur. Illius sacra
venerationem tam Trajecti ad Mosam, ubi epi-
scopali munere functus, & in paterno sepulcro tu-
mulatus fuit, quam in villa Legia, in qua ab
impiis martyrium passus est, antiquam esse, ex suprà
dictis satis superque constat. Quantam verò in pos-
teriori loco is cultus creverit, postquam à S. Huberto
illuc delatum corpus ejus est, me tacente, clamat
Leodium, ex villa jam dudum una ex amplissimis
Belgii civitatibus, episcopi principis sede & illu-
sterrissimo Lambertiano canonicorum capitulo illu-
strata.

celebrantur
in ecclesia

310 Leodii dies tres sibi sacros quotannis ha-
bet. Primus est dies XXVIII Aprilis, quo, ut mox
diximus, prima S. Lamberti translatio simul &
triumphus Bullionicus recolitur. *Hunc diem lan-*

cccc 3

VITA

VITA PRIMA

Auctore Godeschalco, diacono
Leodiensi Seculo VIII, ex e-
ditione Mabillonii, col-
lata cum Ms.

PROLOGUS.

Si pagani & figmenta fœva & nefanda prolixâ studeant pompâ plurima mendacia codicibus suis commendare, ut eorum vana gloria discurrat, cur nos Christiani salutiferi taceamus miracula Christi, cùm possimus vel tenui sermone ædificationes de historia Sanctorum pandere hominibus? Ergo quamvis tantæ rei narratione sancti viri Landeberti pontificis opera indigni videamus loqui, auctorem tamen Christi caritas poposcit frequenter, etiam si Dei juverit favor, mihi quæ ab adolescentia comperta est b, & per viros prudentes cognovi adfirmantes; non leporem animo inquirens sermone, sed devotione plenissima, ipsius animatus precibus, enarrare tentabo, ejusque cursum vitæ, vel gloriosum peractum martyrium, in quantum ad nostrum pervenit auditum, licet inculo sermone, ferre conabor in publico, ut cuius vita est cùm Christo, memoria gloriæ relatu celebretur in mundo; pæsertim cùm traditione Ecclesiastica, & Apostolica admonemur auctoritate, Sanctorum vidas seu virtutes nonnullas commemorare, ut scriptum est: "Memoria Sanctorum cum laudibus, & " Laudemus viros gloriosos, qui contemserunt regna mundi. Ergo dignum esse credimus, ut quotiescumque Sanctorum follemnia curriculo anniversario celebramus, ex eorum gestis aliquid ad ædificationem convenientibus Christianis in Domini laudibus debeamus recitare: quoniam revera Christi munera est, quidquid in Sanctis ejus laudabile invenitur. Igitur sancti ac beatissimi antistitis Landeberti, adjuvante superna gratia, quamquam imperito sermone & impolita loquelâ Vitam & Virtutes exordiri procebro.

ANNOTATA.

a In codice nostro num. 1 Commentarii previi landato legitur paganorum, & premittitur istius minio piëtus. Incipit prologus de passione sancti Landeberti episcopi. Deinde semper Landebertus vocatur. Nos Mabillonii editionem, cui alii codices passim consentiunt, sumus secuti. Vide tamen de varia nominis ejus scribendi ratione Comment. num. 24.

b Ita locum hunc restitui ex codice nostro, cùm apud Mabillonum mendicis legeretur: Auctorem tamen Christi caritas poposcit, frequenter etiam favor mihi quæ ab adolescentia comperta est.

Sancti natales & institutio:
episcopatus Trajectensis, &
ex eodem expulsio: gesta
Stabuleti.

Gloriosus & igitur vir Landebertus pontifex oppido Trejectensi b oriundus fuit & alius, ex parentibus locupletibus, secundum fæculi dignitatem inter præfides venerandis, & longâ profapiâ Christianis. Ipse verò erat in pueritia formosus & nobilis, electus in gente & progenie sua, crescebat benignus inter famulos & cognatos suos vultu fulgenti, & omni affectione pollebat eminentis ætatis c. Cùm vidisset autem pater ejus tantam industriam Filii, & à cunctis dilectum, exsultabat & gratias agebat Deo, letabatur in gaudio pro eo, quod decoratam videbat Prolem. A prima ferè ætate d tradidit eum ad viros sapientes & historicos e sacriss litteris edocendum. Ille verò cum magno studio, officio usus assiduo adhaesit, & velociter ipsum consummavit. Cùm autem imbutus fuisset à prudenterissimis viris, reversus est ad domum patris sui. Pueritiae verò annos excedens, ævum adolescentiae cum industria senectutis gerebat. Spiritus sapientiae, & humilitatis gratia resplendebat in eum, augebaturque cotidie in bonis operibus.

z Eodem tempore oppido Trejectinse cathedrae pontificali præsidebat summus pontifex Theodoardus f divina dispensatione providentiae. Proutinus pater ejus commendavit eum jam supradicto antistiti, divinis dogmatibus & monasticis disciplinis in aula regia erudiendum g. Erat enim adolescentis sapiens, aspectu amabilis, colloquio affabilis, recta conversatione tam cum pontifice, quam & in domo regia militare cepit, ita ut omnibus esset conformis. Etiam cùm esset formâ præcipuus, fortis & velox, agilis & multum firmus in bello h, animo clarus, specie ornatus, caritate, castitate & humilitate fundatus, etiam & ad opus i lectioni vacabat. Tantam denique gratiam in conspectu pontificis invenire meruit, ut quasi filium heredem & successorem sibi eum adoptaret eligere, si licitum ei fuisset propter institutionem canonicam.

4 Interfecto itaque præfato antistite Theodoardo k, copiosa multitudine virorum, in regione illa habitantium, cognoscentes Landeberti prudentiam & opera atque conversationem nobilissimam, claram locutione in invicem eligere eum disponebant ad pontificalem sedem. Ergo optimates Viri & illustrissimi, qui eo tempore rectores palatii videbantur, glorioso domino Childerico regni l famam beati Viri innotuerunt & actus ejus non silentes, testimonium perhibentes, quod dignus erat sacerdotio fungi, & onus pontificale accipere. Habuit itaque effectum eorum petitio, libenterque obtinuerunt, quod devoti postulaverunt. Tunc * plebs, inspirante Spiri- tu sancto, uno accepto consilio, simul cum regis imperio, favente Domino, à quo jam dum electus fuerat, subrogatus est, ut pater esset ecclesiæ Trejectensis.

institutio &

S. Theodar-

do

f

g

h

i

cui in episco-

patum Tra-

jectensis

succedit;

k

* à plebo

s 1-

A
quo dñm op-
timè fungit-
ur, tñiquè
expulsi-
us

n
secedit Sta-
buleum, ubi
iusigne

obedientie
& tolerancie
P

C
* al. moto

q
* Et abun-
dat.

specimen
præbet,

5 Ipse verò timore Domini repletus, officio sumto, in opus bonum multiplicabatur in cotidie. Porrò rex, cùm altitatem & prudentiam ejus agnovisset, diligebat illum super omnes pontifices & optimates suos. Erat autem Landebertus pontifex staturā procerus, facie decorus, cæsarie formosa, inclitus oculis, manibus honestis, digitis longis, carne candida: à planta pedis usque ad verticem capitis fuit irreprehensibilis. Erat autem in consilio perspicax, & omnem sapientiam cum cura & moderatione gerebat: apud regem summum tenebat locum. Igitur cùm interfecitus fuisset ab impiis gloriosus rex Chil- dericus, tunc invidus omnium bonorum diabolus festinus insturrexit contra beatum Virum cum adversariis lævissimis iniqua & falsa consilia machinantibus, ut eum de sede pontificali dejecterent. Ita autem prævaluit iniquitas eorum, ut deponerent eum de sede sua sine causa; & privatus est honore suo absque culpa. Post hæc Faramundum in cathedram illius constituerunt.

6 Electus autem Dei Landebertus pontifex perrexit ad monasterium, quod vocatur Stabulae, nec amplius in obsequium ejus remanserunt, quam duo pueri. Qui unus ex ipsis nomine Theodoenus, qui multum nobis de vita & opere ejus solitus est narrare, qualiter per annos septem ibidem vitam sanctam & angelicam conversationem duxit devotione intentissima, in laboribus, in jejuniis, in vigiliis, in orationibus, in caritate, in longanimitate, & in omni custodia, Sanctorum exemplum imitabatur. Pater verò monasterii diligebat eum validè, & omnis congregatio cum magna pietate atque benignitate venerabatur illum. Constantiae virtus magis scilicet ac magis fulgebat in eo. Et dum esset Vir venerabilis Landebertus episcopus in præfato monasterio, contigit, eum mediante nocte pro consueto ordine expergesieri, ut ad solitariam orationem pergeret devotus; porroque manu, arreptisque sandalibus, de quibus unus elapsus, corruens de manu ejus cecidit in pavimentum, sonusque ejus quiescentium aures inquietavit.

7 Hæc audiens pater monasterii, nesciens, quis hoc egisset, ait: Qui istum sonum fecit, statim ambulet ad crucem p. Tunc Sacerdos religiosus ilicet obedientiam sine mora sequens, relictis omnibus, quæ habebat in manibus, nihil secum portans, nisi tantum unum asperum, quo induitus erat, cilicium, nudisque plantis discalciatis pedibus, clàm de lectulo exsiliens, muto vestigio festinus cucurrit usque ad locum, ubi fuerat ei imperatum. Erant autem media hieme nimia frigora, vehementissimusque algor brumali circulo ingruerat q, ita ut glacies congelaret & nix raro fluoret. At ubi Dei Fatimulus immobilis persistens, protensis manibus, inflexibiliibus brachiis diutius immorabatur, psalmorum cantus efficaciter persolvens; & * interim tantum jugiter nivis fundebatur, quæ desuper talos ipsius Pontificis usque pervenit.

8 Nec dominus immemor, qui cuncta die noctuque prævidet, & omnia scit, antequam fiant, laborantem Servum suum diutissime prospexit, ubi in quadragesimo primo psalmo canebat: "Quando veniam & apparebo ante faciem Dei, me! Cui Dominus paratus ad ignoscendum, audivit illum orantem; & à Domino factum est, ut solebat; in nocturno tempore citius galorum cantus adfuit: nec mora transacta, fratres monasterii, pulsato signo, ingrediuntur ad vigias. Officio peracto, exierunt de sanctuario fe-

stinanter, præ nimio frigore introgressi utique domum sibi ad calefaciendum. Interim sanctus Domini fortius certando semper stabat invictus * ad crucem. Tunc pater monasterii requirens, ait: Et si habemus omnes fratres nostros? E quibus unus dixit: Ego te audivi hac nocte indicare crucem; sed nescio: quis fuisset. Adhuc illo loquente, alius de fratribus intravit, dicens: Verè dominus Landebertus hac nocte diuipius ad crucem discalciatus perseverat. At ipse Abbas pavescens & in timore conversus, dixit ad fratres: Ite velociter, & postulate eum humiliter, ut veniat ad nos.

9 At illi procurrentes, invenerunt eum stantem ad crucem. Erat autem caput ejus & humerus cooperatus nive per totum. Ipse verò Dominus apostolicus tunc ore promebat: "Cor contritum & humilitatum Deus non spernit," & reliqua. Illi verò, qui missi fuerant, postulantes dixerunt: Domine, pater noster precatur, & fratres fugerunt, ut ambules jam in hospitium ad illos. At ille abiit cum eis: & ubi intus venit, statim pater monasterii una simul cum monachorum agmine ad pedes Pontificis provolutus genibus, veniam postulans, ait: Ignosce mihi, Pater, ignosce, quia nesciens peccavi, quod sic insipienter egi: da indulgentiam tuis devotis famulis. At ille: Data sit vobis à Deo indulgentia, quia tu non insipienter egisti, sed prudenter fecisti, ut Paulus dixit: In frigore & nuditate subiectio corpus meum. Et continuè fratres balneum paraverunt ei, & mutaverunt illi * vestimentis illuminatis, & osculantes manus & pedes, ad invicem mutuò dicebant: Noluit Dominus nobis in hac nocte notum facere, sed pro augenda ejus gloria & lucri promerenda poenitentia & absconditum fuit à nobis.

A. GODE-
SCHALCO
DIAONO.
* Mab. jun-
dus

mirante ab-
bate cum mo-
nachis.

A N N O T A T A.

a In codice nostro litteris minio duellis prafigitur titulus: Incipit Passio sancti Landeberti episcopi.

b Id est, Traiectensi: est autem Traiectum, in indigenis Maestricht, civitas Belgii ad fluvium Mosam, ubi fecoram recipit; unde & Traiectum ad Mosam appellatur. Vocatur etiam Traiectum Superius, ut distinguitur ab alio Trajecto, vulgo Utrecht, quod ad Rhenum conditum, Inferius dicitur. Adi etiam Commentarium præsum num. 20 & sequentibus, ubi de S. Lamberti patria & parentibus, quos Siegbertus & Nicolaus Aprum & Herisplindem vocant, ceterisque eò spectantibus aëtum est.

c Apud Mabillonum legitur: Et omni affectione pollebat eminenti ætate: sed partim resiliens ex codice nostro, qui ita habet: In omni affectione pollebat eminentis ætatis.

d In codice nostro voces ista à prima ferè ætate ad præcedentem periodum referuntur; sed ex consequentibus ad utramque referri possunt.

e Mabillonii editio habet stôicos, quæ vox barbara ejusdem significationis est. Siegbertus Gemblacensis & Nicolaus canonicus in Vitis tertio & quarto loco dandis primum sancti Pueri magni S. Landoaldum suisse scribunt.

f Ejus Acta illustrata habet ad diem 10 hujus mensis Septembbris. De episcopatu Traiectensi nihil opus est hic disputare; cum hunc Henschenius solidissimis argumentis haec tenus non convulsus, dudum stabilierit, ac deinde Petrus Dolmannus adversus Baronem de Craffier aquâ solidè propugna-

A. GODE- pugnaverit. Impugnavit quidem eumdem à pa-
SCHALCO tuis annis Joannes Bertholet Societatis Jesu pres-
DIACONG. byter Dissertatione 3, quam in calce tomī 6 Hi-
storia Luxemburgensis vulgavit; sed nihil novi
produxit, ad quod responso opus sit. Respondit
tamen jam nunc, consutavique ipsius qualiacum-
que argumenta Joannes Baptista de Marne, ejus-
dem Societatis presbyter. Dissertatione 2 sub calcem
Historia comitatus Namurcensis, anno 1754 e-
dita.

g Quomodo hac verba Mabillonius, & nos
contra ipsum interpretati simus, vide in Commen-
tario num. 37 & duobus sequentibus.

h Bellum hic spirituale intellige, ut suprà mi-
litare; neque enim profane militia nomen umquam
dedit.

i Alibi rectius legitur: Cūm opus erat, vel:
Cūm opus esset.

k S. Theodardi martyrum apud Nemetes in
Germania anno Christi 669 probabilis contigis-
se diximus § 4, num. 45, & § 8, num. 108,
ideoque initium episcopatus S. Lamberti eodem §
4 circa finem anni 669 vel initium 670 repo-
suimus.

B **l** Fuit is Childericus Austrasia rex, deinde
monarcha ejus nominis secundus.

m In Mabillonii editio, omissa voce in, habet,
opus bonum augebat cotidie.

n Hanc sanctissimi Episcopi è sede sua expul-
sionem circa annum 674 referendam esse ostendi-
mus § 5, ubi & de Childerici cade, Ebroini ty-
rannide & Faramundo pseudo-episcopo pluribus
actum est.

o Stabuleatum, vulgo Stavelo, hodieque cele-
bre est Ordinis S. Benedicti monasterium in Ar-
duenna, à S. Remaclo conditum, quem tum et-
iam in vivis superfluisse ejus loci abbatem; per-
peram credidit Nicolaus in Vita, ut num. 68 &
sequenti observavimus.

p Erat ea crux sub dio posita, ad quam mo-
nachi ex superiorum mandato delicta sua luebant.
Vide, quæ de hoc pœnitendi modo, & cruce Sta-
bulensi diximus in Commentario prævio num. 70
& sequentibus.

q Apud Mabillonum legitur: Erat autem me-
dia hieme, nimio frigore, vehementissimumque
algor: brumalis circuitus ingruerat. In sequenti et-
iam periodo paucæ ex codice nostro restitui.

C **r** Codex noster habet: Pro ipsius augenda glo-
ria & lucri promerenda præmia. Mabillonii le-
tio paulò melior est. Utroque autem indicatur,
divino nutu id ita accidisse, ut sanctus Episco-
pus sua merita accumularet.

C A P U T II.

Sancti in sedem suam refi-
tatio & cura pastoralis:
Taxandrorum conversio;
ejusdem martyrium.

Sed siue re-
mittitur o-
mnibus cum
applausu,

I Gitur post septem annis expletis, depositus est
Faramundus de sede pontificali, & ejectus est
de provincia Treverinse. Tunc agmina clericorum
& vulgus populorum una pariter voce in-
geati postulabant Dominum, ut pastorem ea-

rum dominum Landebertum reciperent. In illo
tempore erat princeps Pippinus super plurimas
regiones & civitates sitas in Europa **a**. Auditis
operibus beati Viri, sub unius diei articulo jus-
fit eum cum magno honore ad propriam * sedem
revocare. Longum est enarrare, quanta exsus-
tatio in universo populo fuerit, quantæ laudes
& hymni in adventu ejus. Tripudiantes psalle-
bant sacerdotes cum levitis, monachorum a-
gmina & universi clerici laudes Christi vociferan-
tes, advenæ & peregrini, inopes & pauperes,
viduæ cum pupillis per urbes lætantantes. Ita o-
mnis terra lætabatur, quasi unum ex Apostolis
Christi suscepissent.

b **i** Regressus autem Dominus apostolicus **b** multis virtutis
ad urbem propriam, institutionis suæ normam
cotidie augmentabat in melius: sed qualem se
demum quantumque se præstiterit, quis dignè
valeat explicare, vel quis tantæ copia verborum
instruere existimat, aut quæ oratio tantæ affluen-
tiæ ubertatem exundans, quæ cuncta ejus bona,
ut decet, queat prosequi? Erat enim in lege
Domini sine laßitudine persistens; nulla conver-
satione noxia se inquinabat. Actus vitæ suæ o-
mni hora custodiebat, oculum mentis suæ ad Do-
minum semper defixum habebat, consilium &
opus suum semper ad Dominum convertebat;
pedes ejus directi erant ad orationem & ad euau-
gelizandum pacem. Etiam sicut fidelis servus &
prudens à Domino constitutus, ut ejus familiæ
tribuat cibum in tempore opportuno, sic ille po-
pulum sibi conimissum omnimodis festinabat spi-
rituali reficere cibo. Clementer docebat, ordina-
biliter instruebat, à consuetudine peccandi o-
mni virtute retrahere nitebatur.

c **j** Erat enim spiritu fervens & sollicitudine
impiger **c**; operibus ornatus & valde clarus,
inter divites & pauperes medius, non respiciebat
ad personas potentium, sed potius ad morum
elegantiam. Quantum vivere unumquemque san-
ctius videbat, tanto eminentius illum honorabat.
Ipse quoque pauperibus fenerabatur cibum, &
oculis adspiciebat cælum, ulnas * tendebat ad
dandum, mercedem procul dubio exspectabat ex
alto. Quando verò monasteria visitabat, elymo-
sina prædicationem secuta est **d**: quidquid in illa
conferebatur, contulisse in Deum lætabatur, sem-
per revolvens illud, quod Dominus dixit: "Bea-
ti misericordes, quoniam ipsi misericordiam
consequuntur **e**". Erat & in vestimento vilis,
sedile proprium in privato numquam ornabat **e**;
& cùm ei vestimenta pretiosa ex more pontifi-
cali præpararentur, aliquoties retruncata & de-
formia ipsa induebat, quia unde alii videbantur
extolli, ille studebat se ex hoc semper humiliare.
Sub specie honesta animus benignus militabat.

f **g** Erat itaque Christo subiectus semper, &
devotione armatus, pontificio dignus & doctri-
nâ munitus, honorem sæculi recusando humilis,
subjectus in suscipiendo, in corrigendo vehe-
mens, & fortis in periculo, patiens in adversis,
gloriosus in misericordia, strenuus in disciplinis,
justitiae severitate terribilis, ad gratiam promi-
tus, ad ignoscendum paratus, in castitate cor-
poris perseverans, nutritor gregis, pastor ecclæ-
siæ perfectus, plebi monita Christi præcepta præ-
bens. Cura pastorali sollicitus, lustravit urbes &
municipia circumquaque sibi commissa, Euange-
liorum coruscabat lumine. Augebat fidem Chri-
stianorum, & crebro miserabilem errorem gen-
tilium nidoribus foetidis ejiciebat; cognitoque er-
ore,

D
* Mab.
printam

g munus
suum strenuus
obit

h * Mab. vul-
nus

i F

j suos eru-
diens; &
Taxandros
idololatras

A rore, illue intrepidus, & cum calore fidei inflammatus pergebat. Introivit itaque aliquando in Taxandriam *f*, ubi plurima templa & simulacra destruxit. Fremitum ergo gentilium, quasi signifer bellator, corporis timore abjecto, inertis, fidei fervore roboratus ingerebat, Christi caritate securus, prædicatione sancta sufficienter corda errantium replebat, & ad viam veritatis adducebat.

ad Christum convertens. **14** Illi autem, qui primùm velut ferocissimæ bestiæ eum discerpere cupiebant, postmodum adtendentes sancti Viri bonitatem, tanta mansuetudine conversi & in fide Christi confirmati erant, ut ipsum imitari optarent. Sicque demum quasi cælitus lumen ostendebat, & illustrabat ut radius solis partes illas, barbarorum usu abjecto. Itaque sc̄tores idololatriæ odore suavissimo quasi ex aromatibus adspargebat *g*. Cum omni auctoritate gentibus prædicabat, & semper suavissimam habebat de his, quæ Dei sunt, adlocutionem. Apostolicam normam habebat in doctrina humana; ostendebat contra vulnera regulam honestam, & rectè arguebat clementer, quod credens docebat, & quod docebat, imitabatur. Ipse vero roborabat se in vigiliis, in orationibus, in jejuniiis, in eleemosynis: fidem servabat, cursum consummationis & coronam justitiae exspectabat: ante oculos ejus semper dies ultima versabatur. Hujusmodi Landebertus pontifex exercitus virtutibus, divinâ gratiâ comitatus, uberior multa & magna operatus est, perficiens bona, quæ non sufficit evolvere lingua.

Iniqua patitur ab impiis: **15** Et jam cùm Dominus vocasset S. Landebertum, ut propter tanta merita dignam redderet ei mercedem, insurrexerunt duo pessimi homines, Gallus & germanus suus Rioldus in adversitatem ejus, favientes ecclesiæ suæ in tanta opera perversa, ut nullus eos ferre posset; nec evadendi erat locus ante illos. Repleti autem amici Pontificis irâ & tristitia, & calamitate magna compulsi & humilitate compresi *b*, interfecerunt eos ex merito eorum. In diebus illis erat Dodo domesticus jam supradicti principis Pippini, proprius consanguineus eorum, qui interfecti fuerant; & erant ei possessiones multæ, & in obsequio ejus pueri multi. Cùm audisset autem necem proximorum, collegit magnam copiam virorum fortissimum ad bellandum, moxque irruit ad interficiendum beatum virum Landebertum pontificem in villa, cui vocabulum est Leodio *i*, sita super fluvium, qui vocatur Mosa. Appropinquavit autem Pontificis gloria, & domestici *k* poena.

dum Legie p̄iè moratur, **16** Tunc adveniens vir Dei Landebertus pontifex in villam jam supradictam, quæ vocatur Leodio, circa medium noctem, sicut solebat, exsurgens solitarius, relictis discipulis, solus ibat in nocturno ad orationem devotus, totam spem suam Deo committens, psalmorumque canticis ac vigiliarum studio propè ad lucis ortum orando usque perduxit. Postea vero veniens, & cum baculo, quem in manu tenebat, pulsans ostium cameræ, vocans discipulos, ait: Experi- scimini & levate, jam adpropinquat & hora est, ut psallamus Domino in matutinum lætitia. Conlevatisque fratribus, tunc una cum illis Domino Matutinorum reddidit obsequia, Officioque peracto & cursu expleto, reversus est domum: & pro tantis laboribus in multis bonis operibus, quæ semper ab exordio suæ infantiae feliciter peregit, & in ipsa nocte, sicut erat consuetus, in vigiliis diutius immoratus est & multas Domino querulus fudit preces. Præ nimia autem lassitudi-

ne (erat quippe valde gravatus) ad lectum vadens, cupiebat quiescere paululum. At ille in stratu suo recubans, adhuc felici somno exspectabat dormire.

17 Manè vero factò, cùm fulgens aurora diei daret initium, unus quidam puer ex famulis ejus, nomine Baldoveus, cuius ad vigilandum in ipsa nocte ante Domnum apostolicum fuerat jussum, exiit foras in accubitu domus ipsius, & vidi turbam multam hostilis exercitus venientis per turmas & cuneos, quam nœbula sequens tegebat. Et nonnulli, qui sequebantur de ipso exercitu, viderunt super domum, ubi ipse Dominus apostolicus erat, sursum in altitudine inter cælum & terram crucis Dominicæ signum, clarius auri metallo fulgens. Et erat multitudo copiosa virorum pugnatorum ad bellandum, & erant induiti loricas & cassidibus, clipeis & lanceis, gladiisque præcincti, & sagittis cum pharetris armati præcedebant filium perditionis, impissimum Dodonem; ferratis dentibus, sicut lupi rapacissimi ad deglutiendum, & super Ovem Domini erant intenti ad immolandum, quem Christus promisit in medio luporum ponere. Cùm vero Dodo & plurima multitudo fidelium ejus cum eo appropinquasset, & intrare cœpisset, januis fractis, ostiis & sepibus disruptis, desuper ascendere * cœperunt.

18 Cùmque hoc vidisset memoratus puer, subito currens nuntiavit Pontifici: qui Pontifex nec *m* in soporem conversus, adhuc exspectabat felici somno dormire, nesciens, quid ad agonem properaturus esset; sed hoc auditio nuntio, velocissime surgens. Tunc fæcerdos Dei Landebertus ilicet discalciatis pedibus, ut fortissimus præliator, adprehendens gladium in manibus suis, ut contra hostes suos pugnaturus accederet. Sed Christus, quem semper in auxilium sibi postulaverat, non longè ab illo erat. Sed apud Altissimum consilium inuit sempiternum mansurum, tacitamente confititus in Domino *n*. Nec mora, commutans gladium de manibus suis projectit in terram, dicens: Si fugero, gladium devitare possum; si autem perstitero, aut cadendum mihi est, aut vincendum. Sed nec aliquando perdam victoriæ meam, quia melius est mihi mori in Domino, quam super iniquos manus bellaturus injicere. Hæc eo dicente, ecce subito venerunt impii ad ostium domus ejus, & lanceas suas in parietes desixerunt & nonnulli ingredi fierunt *o*.

19 Tunc duo nepotes ejus Petrus & Audolecus *p* surgentes, arreptisque fustibus coeperunt eos fortiter percutere, qui ingressi fuerant domum, & mox expulerunt eos à facie domus. Tunc ait vir Dei Landebertus ad nepotes suos & ad juniores suos, qui ibidem in domo erant: Si me vicariò amatis, Christum, sicut ego, diligite, & Domino Jesu Christo peccata vestra confitemini; me oportet dissolvi & cum Domino vivere. E quibus unus ex nepotibus suis, nomine Audolecus *q*, ait ad illum: Et non audi, Domine mi, quod fors inimici Dei clament: Ignem mittite, ut succendatur domus, & ardeant vivi? Tunc vir Dei Landebertus ait: Non timeamus persecutorum fævitiam *; quia ignis erit illis in vindictam, qui manducabit carnes eorum usque in medullis suis, donec deficiant: nos vero in Deo faciemus virtutem, & ipse ad nihilum deducet inimicos nostros. Et ait ad nepotes suos: Recordamini, quid rei & noctis vos in crimine isto fuistis *r*; nescitis, quid Deus non judicat bis peccatores, nec peccata

A. GODE-
SCHALCO
DIACONO.

domus ejus à
Dodone

E
** al. super-*
viris a ma-
tis cingitur;
m

F
o
ipse suos ad
mortem san-
ctè excipien-
dam
P

q
** Mal. insi-*
dias

r

D d d d

Septembri Tomus V.

A. GODE-
SCHALCO
dimitit in iudicata? Sed quod tunc egistis iustè,
modò recipite justè.

DIACONO.
horatus, post
reliquos occi-
dimus.

f 20 Quid ad me vos venistis? Ambulate ante conspectum illorum, & ibi, quod dedistis, in iudicio Dei recipite. Melius est carnes vestras ad lacerandum tradere, & manus vestras servare innoxias, ut spiritus vester salvus fiat in æternum. Tunc respondit unus ex nepotibus suis Audoleucus: Lege modò in voluminibus Domini tui, & perfice opus tuum, quod cœpisti feliciter, & ut Dominus vult, ita erit de nobis. Tunc sanctus vir Landebertus, arrepto Psalterio, istum verum primum reperit: "Quoniam requiriēt Dominus minus sanguinem servorum suorum." Sicut Zacharias, quem interfecerunt inter templum & altare, dum moreretur, ait: Videat Deus, & requirat; ita & iste invictus & firmus permanit. His dictis, & omnibus extra cubiculum ejectis, prostravit se in terram extensis brachiis in cruce, orationem fundens cum lacrymis; & subito per venerunt carnifices, & ingressi domum interfecerunt in ore gladii omnes, quos ibidem inveniebantur. Unus autem ex ipsis ascendens super terram cubiculi, ubi sanctus Landebertus orabat, in ictu teli jaculavit eum, qui, cursu beato consummato, reddidit spiritum, & cuius famulatui angeli praestant obsequium, & cum magna claritate efferrunt animam ejus.

B 21

u 22

ANNOTATA.

a Pippinus II, Herifallus dicitur, de quo, nisi & de tempore, quo hac contigisse credimus, consule Commentarium § 6.

b Hac vox, qua pro Romano Pontifice propriè adhiberi solet, à Godescalco hic & rursum inferius pro episcopo, sancto scilicet Lambertu usurpata est.

c Ista ab initio numeri buc usque desiderantur in editione Mabillonii.

d Mabillonius legit: Eleemosynam prædicatio secuta est.

e Apud eumdem Mabillonium legitur: Sed & in privato se numquam ornabat. Lectionem codicis nostri retinendam puto, & Godeschalcum allusisse ad sedile episcopale, quod dum munere suo Sanctus publicè fungeretur, de more episcoporum exornatum habebat, privatim domi sua vulgari usens. Eodem modo Godeschalcum interpretatus est Stephanus in Vita num. 27.

f Taxandria, quam alii Theßandriam, Taxandriam & Texandriam scribunt, Belgii tractus est, cuius situm & limites in Commentario prævio dedimus num. 92 & sequenti.

g Hinc Taxandrorum apostoli nomen promeruit. Sed & Mechlinenses, Taxandris proximi, eumdem velut suum ante S. Rumoldum apostolum venerantur. Adi Commentarium prævium § 7.

h Mabillonius pro & humilitate compressi, mendosè habet; & humanitate nimia.

i Villa hec post translatum è S. Lamberti corpus & episcopalem cathedram in amplissimam civitatem, qua principatus Leodiensem caput est, excrevit. Habet autem ibi sanctus Episcopus ades cum sacello SS. Cosme & Damiani, a S. Marnulpho episcopo Traiectensi, ut creditur, eretto.

k Id est, impii Dodonis.

l Mabillonius habet permisit; sed perperam, ut liquet ex verbo ponere, quod sequitur, pro quo ponni fuisset dicendum. Nostri codicis lectio bona est; nam sic alluditur ad verba Christi apud S.

Matt. cap. 10: Ecce ego mitto vos sicut oves in medio luporum.

m Nec deest in editione Mabillonii. Desunt & ista, quæ paulò post sequuntur: sed hoc auditio nuntio, velocissimè surgens; id est, surrexit.

n Mabillonius sic habet: Sed apud Altissimum, in quo consilium vivit sempiternum mansurum, tacita mente consilus, nec mora &c. Non peccasse autem S. Lambertum primo illo ad se defendendum impetu, nec hunc ejusdem martyrio obfuisse, in Commentario prævio num. 166 observavimus.

o Et nonnulli ingressi fuerunt desideratur etiam apud Mabillonium.

p Audoleucus habet tam codex noster, quam MSS., quibus usus est Mabillonius; ab aliis tamen Andoletus vocatur, & hoc nomine apud Leodienses notior est.

q Apud Mabillonium hic est Audioenus; sed Audolecum cum codice nostro retinendum censui, quia sic etiam habet Stephanus in Vita num. 35.

r Loquitur de cade Galli & Rioldi; quam tamen culpâ carere potuisse, observavimus supra in Commentario num. 170.

E

s Audoleucus desideratur apud Mabillonium.

t Non constat, qui hi martyrii socii fuerint, præter Petrum & Andoletum, quos duos ut sanctos martyres, corporibus eorum inter sacra lipsana religiose afferuatis, à Leodiensibus, sine Officio tamen ecclesiastico, honorari liquet ex dictis in Commentario prævio § xi, num. 167 & sequentibus, & § 18, num. 265 & 273.

u Annū ejus martyrii probabilitus fuisse Christi 709 diximus in Commentario § 8. Presuit autem episcopatu Traiectensi, teste biographo S. Huberti, annis quadraginta, quibus septennium exsilio includitur. De die convenienti biographi & martyrologi, qui eum die 17 Septembris coronatum dicunt, excepto Beda in Metriico apud Achenium tom. 2 Spicilegii, ubi de eodem agitur. Nonis Junii.

CAPUT III.

Sacri corporis Trajectum translatio & sepultura: Leodiense cubiculum miraculis illustratum, bina ecclesia erecta: pena parricidarum ejus: idem corpus Leodium relatum & depositum.

Corpus Tra-
jectum trans-
latum

C Orpus itaque beatissimi viri Landeberti pauci, qui à foribus fuerunt a & evaserunt, ex famulis ejus posuerunt illud in navicula sub vili tegmine opertum, & navigantes venerunt usque ad sedem pontificalem suam b Traiectensem. Auditio hoc nuntio per oppida, quod dominus Landebertus consummatus esset martyrio, contremuit universa regio, & in pavorem conversa est; & loquebantur ad invicem mutuū: Si diutius in mundo habitasset, aucta potius opera incrementasset. Ideo utinam cum ipso interemti fuissimus, quia absentiam ejus ferre non possu-

a

b

A possimus. Et jam ista fermocinantes nullo modo quibant temperare à fletu. Tunc subito currente nuntio, omnes plateas implevit rumor, civitas tota simul lamentabatur, repleti omnes tristitia & metu proceres cum silentio flebant amarissimè. Ergo cùm corpusculum ad portum pervenisset, petierunt eum ex more deponi de nave in fere tro; quem inditum in basilicam S. Petri deferunt clerici cum hymnis, populus cum lamentis, ibique excubias vicissim agentes, noctem pervaiglem ducunt.

*O in pater-
no sepulcro
tumulatum,
miraculis*

d

B

*illuminatur;
uit & cellae-
jus Legie,*

c

f

*ubi furium à
a Sancto vin-
dicator.*

C

* al. Theo-
doino

* Mab. ma-
net in eo

*Duobus ce-
cis ibi illumi-
natis, incho-
atur ecclesia,
cui*

22 Craftina autem die non fuerunt ausi decouratum parare sepulcrum, sed cum magno metu in tumba patris unà cum ipsius cadavere mancipatus est Sanctus, & multum festinanter saxo cooptus, ibi sub magno servatur honore, vallatus tumbâ, resurrecturus in gloria d. Ruit in obsequium funeris poenè omnis civitas. Tali pompa Pastor fudit cruentum in fine, & sic constipatus, repositus est in sepulcro: cuius angeli Dei custodiientes monumentum, diebus ac noctibus psallentes in ipsa basilica, & ad instar vocis ipsius sancti ac beatissimi Landeberti cum aliis ejus simili modulatione dulcissima resonantes. Quem multi ex loci illius civibus audientes & mirantes, cupientesque introire basilicam, nullo modo erant ausi intrare.

23 Etiam cùm nonnulli appropinquarent ad sanctum locum, ut certius audita inteligerent, mox paullatim filebant voces psallentium; cùm regredierentur longius, resonabant cantus psallentium, sive permanebat famulatus angelicus e. O ineffabilis potentia Creatoris generis humani! Quis potest investigare potentiam & misericordiam, qui tanta dignatus es ostendere servis tuis, ut non solum animas eorum, sed & cadavera permittas custodiri ab angelis tuis? Quis dubitate potest de promissis tuis, Redemptor saeculi, qui humanum non finis genus perire f? Post hæc in praesata villa Leodio infra cubiculum, ubi sanctus Dei felicem fudit cruentum, luminaria ex divina accensa potentia resplendebant crebrius, ita ut domus illa tota resulgeret, quasi radius solis.

24 Itaque remanserat ibidem pecten Pontificis optimus valde: mulier autem quædam videns eum, cupiditatis stimulo exagitata, rapuit eum, atque in propriam contulit mansionem. Quadam autem nocte apparuit per visum beatissimus Landebertus cuidam viro, marito hujus feminæ, nomine Theodoeno *, & ait illi, blando eum compellans sermone: Reddat uxor tua pectinem nostrum, quem retinet iustè. Ille autem cùm à somno evigilasset, ordinem visionis conjugi suæ narravit. Illa autem visionem hanc pro nihilo habens, absque tardio utebatur ipso. Post modicum secundò apparuit præfato Theodoeno, & cum magna comminatione, quod prius mandaverat, ingeminando subnexuit, & quasi è navi exiens, baculum manu tenens, subito ita per visum percussit illum in pectus; cui mox apparuit vulnus insanabile in ipso loco, & manat ex eo * tabes cum sanguine mixta. Tunc cum metu reddidit, quod blandè non intellexit.

25 Igitur in supradicta villa Leodio cæcus quidam erat, nomine Baldegisilus: ille admonitus fuit per visum surgere & excubare ad locum, ubi Vir Dei pro Christi nomine per martyrium sanguinem suum fudit. Expergefactus à somno statim lumina propria recepit, quasi numquam orbatus fuisset, & injunctam obedientiam perfecit, magnificans Dominum & S. Landebertum, pro cuius merito

Septembbris Tomus V.

lumina vitæ præsentis recepit. Item aliis in eodem loco, nomine Raginfredus, duobus capitis lumenariibus amissis, admonitus in somnis emundare locum pro sancti Pontificis martyrio reverendum, ubi se ad hoc opus incipiendum accingit, lumen recepit: sanus demum ab ipso loco non discessit, sed ad ipsum locum servire dispositus. Quo auditto, cœperunt homines Sanctum Dei debita veneratione de die in diem jugiter expetere & cum magna diligentia locum illum venerari. Et jam cùm basilicam populus ibidem cœpisset ædificare, auditis miraculis per universam regionem illam, quæ Dominus pro Servo suo dignatus est ostendere, omnis populus laudes dabat Deo.

26 In illis diebus erat quædam virgo cæca, *illuminata et
nomine Oda g, quæ cùm intellexisset signa & vir-*

iam Odā, a-

lia additur.

g

nomines Dei manifestas, cum magna fide cœpit iter carpere ad sanctum locum. Cùm autem appropinquaret, & qui cum ea erant, locum illum cernerent, indicaverunt, quod jam propè esset de eo. Illa cum gudio ex intimo corde nomen sancti Viri invocare cœpit. Continuò misericors Deus atque propitius omnibus, qui invocant eum, reddidit ei, quod antea numquam habuit, lumina scilicet præclara in oculis suis. At illa gratias agens Deo, pervenit ad locum prædestinatum. Item ex hoc amplius concurrebat mistus vulgo populus utriusque sexus, senes & parvuli, ad basilicam in honore ipsius Sancti ædificandam, sive auxiliante Domino, velociter consummata est b. Similiter ubi virgo lumen ex fide recepit, credentibus in testimonium basilica in ejus nomine est constructa & assidue venerata i. Etiam fideles & devoti Deum timentes composuerunt lectum k, & fabrili arte ornauerunt illum, & sic posuerunt illum in locum, ubi jaculatus fuerat Pontifex. Ibi Dominus magnas & absque numero virtutes atque mirabilia operatus est cotidic.

*Sanctus in-
terfectorum
suorum pœ-
nam predi-
cit,*

l

27 Post anni circulo expleto, in visione nocturna S. Landebertus thesaurario Amalgiilo, qui olim judex l ejus fuerat, apparuit, & leniter cum eo loqui cœpit. At ille causam adventus ejus diligenter interrogando inquirebat. Sanctus autem Landebertus respondens, dixit illi: Fuiimus visitare Romam, & inde reversi solliciti sumus de amico nostro Dodone & sociis ejus. Est enim tempus, ut debitum exfolvant, & digna recipiant eorum, quæ olim in nos impie fecerunt. Visione ablata, confessim verba hujuscemodi opera sunt secuta. Et jam Dodo, qui primus & princeps in necem Antistitis cucurrit, ultione divina percussus, omnibus infra arcana repositis, per os suum putrefactis & foetidè projectis, infelicem & pessimam vitam finivit præsentem m, post tantam pompa saeculi in profundum inferni retrusus, sine fine cruciatur.

m

28 Alii verò, quorum numerus non est computandus, proximi consanguinei, qui ibidem fuerunt, invicem gladiis sunt interempti. Ille autem, qui propriis manibus pupugit eum, à germano suo crudeliter imperfectus, in inferno funditus manet vallatus. Alii autem ex eis à dæmonibus vexati, & diversis generibus vocum ululantes, quæ humana natura contremiscebat, audire Landeberti nomen & auscultare formidabant: & paucis ex eis expleto anno remanentibus, ceteri omnes pessima & turpissima morte præventi, miserrimam & amarissimam vitam amiserunt, & in igne perpetuo, qui diabolo & angelis ejus præparatus est, pœnis & tormentis ineffabiliter cruciantur. Sanctus autem Landebertus insignis martyr palma victoria coronatus, cum angelis & archangelis & cum omni-

D d d 2

*eventu fe-
cuto.*

A. GODE-

SCHALCO

DIAONO.

n

S. Hubertus,
apparitionis-
tus previis
corpus ejus

omnibus semper exsultat in saecula justis n.

29 Suffragante Domino, narrare volumus, quod nuper post aliquot annos S. Landebertus per visionem cuidam viro venerabili apparuit, ut sine aliquo cunctamine corpus suum ad Leodium deferretur; & hoc idem sacerdotibus & fidelibus, viris Deum timentibus, multis revelatum est modis. Sanctus autem Hucbertus, qui quondam Landeberti discipulus fuit, quique illo tempore in hac regione pontifex erat, auditis his miraculis, cum timore Dei festinans, ordinem rei diligenter inquisivit. Et cum omnia sciscitatus esset, cum senioribus loci illius consilium iniens, & sciens, quod nutu Dei omnia revelata sunt, jussit, ut corpus beati Pontificis absque ulla dilatione ad locum praedestinatum cum magno honore deferrent. Praeparavit etiam vestimenta ornata, quae necessaria essent de sacratissimi corporis cura, & accessit cum multis sacerdotibus & levitis & ceteris clericis psallentibus, & cum magna præterea Christianorum multitudine, quæ circa beati Martyris corpus psalmos & hymnos & cantica secundum divinæ religionis ritum pia devotione decantabat.

B
integrum re-
periunt trans-
fert Leo-
dium.

30 At venerabilia membra Christi Martyris odore suavissimo fragrantia Hucbertus pontifex solida & inlibata reperit, & cum timore & honore maximo de sepulcro elevans, in pretiosis vestimentis illa involvit; ea quoque, quibus dudum fuerat induitus, sub sigillis cum magna cura reposuit. Hinc inde fratrum fideliter psallentium choiri cum cymbalis canoris, organisque suavissima modulatione sonantibus concinebant. Et hinc angelorum agmina in excelsis psallentium, & omnipotentem Dominum de triumpho martyris Landeberti laudantium, ab idoneis testibus visa & audita sunt. Porrò omnis plebs vario concentu & intermixto gemitu, antiphonarum quoque sonitu concinens, & præ magnitudine tristitia vix hæc verba sequentia explicare potuit: O Pastor bone, cui hanc plebem fervandam committis? O dulcedo pauperum, o illuminator gentium, noli deferere nos, quos divinis verbis, exhortationibus spiritualibus, sicut pater unicum filium admonebas & consolabaris.

Per viam
cæcus & con-
tractus sa-
natur.

P

q

Leodium ma-
gnifice depo-
nit, mul-
tisque mira-
culis

31 His autem dictis, turba multa rectum iter carpens, S. Landebertum prosequebatur. Refocillata autem plebe in loco, qui dicitur Nivialla p, contigit, ut alius pauper cæcus cupiens fermentum attingeret, & lumen recepit, & cum magno gaudio laudes Dei vociferans, & gratias ei & Landeberto referens, pergebat. Egressæ inde turbæ corpus sanctum in villam, cuius vocabulum Herimala q vixerunt. Dumque ibi commorati essent paullulum, ad augendam populi fidem, & ad famam Sancti accumulandam instigante Domino, aliis contractus in conspectu populi allatus est, qui cum adspexit feretrum, subito omnes compagines membrorum ejus solidatae & confirmatae sunt, atque illo Landebertum prosequente, omnis populus glorificabat Dominum. In præfatis autem locis, in quibus Dominus has virtutes operari dignatus est, à fidelibus & devotis Christianis basilicæ venerabiles in honore S. Landeberti ædificatae sunt.

32 Post hæc turba universa cum Sancto ad optatum locum pervenit; at omnes habitatores loci illius gaudentes ac exsultantes in occursum desiderati corporis exierunt, & cum honore magno suscepserunt, & dignam ei præparaverunt maniunculam, quæ opere artificum mirabili & copiosa mole auri, argenti & gemmarum & lapi-

dum pretiosorum, ac diversis structuræ speciebus, in eumdem locum à potentibus collatis, ita fabricata est, ut vix sermo narrantis sufficiat expondere r. Ibique, ut decebat, urbana & venerabilis mirifica memoria s hac prægrandi ecclesia composta est, ampliusque cotidie devoti Christiani eum venerantur. Ibi cæci lumine recepto, leprosi plurimi scabie mundati, paralyticæ lœsione corporis mundati, à daemonibus vexati resipescentes, divina largitate & gratiâ sanii efficiuntur. Sed si quis singillatim omnia mirabilia, quæ ibidem Deus per merita S. Landeberti assidue operatur, ut gesta sunt, nunc enotescere voluerit, fastidium legentibus irrogabit.

33 Paucæ verò, quæ de vita & de virtutibus ejus narravimus, omnibus auditoribus fidem certam præstare debent, dum hodie juxta tumbam ejus in argumentum rerum probandarum cippi fracti ostenduntur, & plurimæ catenæ & compedes rumpuntur, claudi gressibus solidatis, & diversis infirmitatibus vexati, omni languore de corporibus & anima eorum ablato, incolumes ad propria loca revertuntur. Dum autem in parvis præcedentibus temporibus multa quidem miracula sunt gesta, quis modò digna æstimatione comprehendet, quanta & qualia per prolixa temporum spacia gerenda erunt, dum numquam juxta beati Præfusilis atque glorioſi martyris tumbam usque in hodiernum signa & mirabilia fieri cesserunt per auxilium Domini nostri Jesu Christi, qui cum Patre vivit & regnat Deus in unitate Spiritus sancti per omnia saecula saeculorum. Amen n.

D

affidat illa-
stratur

E

t

n

A N N O T A T A.

a Mabillonius legit: Qui fideles erant.

b Idem Mabillonius habet: Usque ad sedem Pontificatus sui.

c Ista in Ms. nostro codice sic leguntur: Ergo cùm corpusculum ad portum pervenisset, suscepserunt ex more exppositum de navi in feretro: deinde ad basilicam S. Petri eum deferunt &c. Sed cùm hoc loco aliquot detrita voces manu recentiori restituta sint, malui editionem Mabillonii sequi, præterquam in voce portum, quæ antiqua manu in codice nostro legitur, & pro qua Mabillonius legit portam. De ecclesia S. Petri vide Commentarium num. 178.

d Apud Mabillonum est: Resurrecturus jacet cum gloria. Utrobique autem verba ista suspicione moveare possunt, hanc Vitam scriptam esse, antequam de sacro corpore Leodium transferendo agcretur. Huic suspicioni præterea favet, quod in codice nostro Vita ab Historia miraculorum & Translationis sejuncta sit per consuetam clausulam Explicit Vita &c.; & apud Mabillonum quoque utraque velut diversum Opusculum separatim sit edita. Verum ex dictis § 1 Vita & memorata historia ejusdem auctoris est, & utramque eodem tempore exaratum esse, suadet tum historia initium, que sine ullo titulo sic incipit: Post hæc in præfata villa Leodio, tum ipsa miracula, quæ mox post depositum Trajecti corpus, Leodii contigisse narrantur. Itaque aut Godeschalculus hic locutus est oratorum more, quibus non insolitum est in huiusmodi rebus præsenti tempore pro præterito nūi, aut dum Sanctum resurrectum dixit in gloria, non communem carnis resurrectionem, sed glorijsam ejusdem translationem designavit, per quam Leodium, unde venerat, reversus est.

e Stephanus infra in Vita secunda num. 38 celeste illum concentum primorum dierum tempore dñi.

F

- A** durâsse ait. Succinit poëta anonymous, dicens: Solibus in primis mansit celebratio talis, Alme, tuo, Landberte, loco cælestibus ymnis. Quot tamen diebus perseveraverit, non reperi.
- f Hic subditur in codice nostro: Explicit Vitta vel obitus sancti Landiberti episcopi, qui passus est xv Kl. Octb. Deinde alio titulo sequuntur, que subjicio. Mabillonius isdem hunc titulum praefixit: Liber de miraculis & translatione.
- g Vide, que de hac Oda virgine annotavimus in Commentario num. 183.
- h Hac est ea basilica S. Lamberti Leodici, in qua Grimoaldum, Pippini Heristalli filium anno 714, dum pro patris sui incolumente oraret, occisum esse varii veteres scriptores, num. 118 Commentarii laudati, testantur.
- i Adi Commentarium num. 182 & sequenti.
- k Lectus in Vitis Sanctorum pro ferero vel lipsanotheca solet usurpari: quare videntur Leodienses, eis sancti Martyris corpus penes se non esset, simile quid in loco, ubi sanguinem fuderat, in rei gesta memoriam posuisse.
- l Id est, opinor, qui in episcopali ejus curia officio judicis fuerat functus.
- B** m Sigeberthus in Vita ex fama addit, corpus ejus, scatens vermbus, ob intolerabplem fætorem in Mosam projectum fuisse.
- n In codice nostro de Dodonis sociorum pena paulo latius agitur; & post istas voces, funditus manet vallatus, filio barbaro ita legitur: Alii à dæmonibus vexati, ululant & diversa genera vocum hejulantes, Sancti Domini nomen formidantes & clamantes, perversa opera & deformissima facientes, quem * humana natura contremiscit audire, quanta & qualia pessima & turpissima atque crudelissima sunt operata * demones in corporibus eorum usque in finem vitæ ipsorum, & sic producti funestis * pro meritis solvuntur ab inferis. Quid etiam amplius de his miserrimis, & de infelice & amarissima eorum morte narrare queamus, quia si per singula, quæ gesta sunt, eorum detrimenta enotare voluerimus, dies antè quam sermo cessabit. Nam in modicum tempus post visione relata * de multitudine ostium qui cum Dodone domesticò ad necem S. Landiberti fuerunt, pauci ex eis infra annum remanserunt. Nam & ipsi pro nihilo reputati, manentes sine sensu & absque memoria, propter exemplum amarissimæ vitæ * fuit eis concessa ad tempus. Martyr Christi sanctus in perpetuum coronatus, triumphat cum Christo, post palmam victoriae in sinu Abraham receptus, exultas cum cunctis à * secula Sanctis.
- o In Commentario num. 189 & sequentibus recitavimus historiam hujus translationis ex biographo & familiari S. Huberti, ubi dicitur, huic anno... ordinationis ejus duodecimo per crebras revelationes id ipsum imperatum fuisse. Vide dicta ibidem.
- p In Vita S. Huberti apud Surium legitur hic Sanctus in quodam predio suo Nuvella vel Nivella capture piscium operam dedisse: hunc locum, qui longè aliis est à Nivella Brabantæ oppido, illum ipsum esse arbitror, qui in tabula Episcopatus Leodiensis per Nicolaum Visscher ad sinistram Mose ripam non toto milliari Germanico à Trajetensi civitate versus Leodium situs, notatur Nay alias Nyvels.
- q In laudata tabula notatur pagus Hermael in eadem Mosa ripa, eademque ferè distantia à Nyvels, quæ hic locus Trajecto abest. In citata S. Huberti Vita dicitur hic hospitatus esse in villa Han-
- * quæ
* operati
* funesti

* visionem
relatam

C
* amarissi-
ma vita
* per

A. GODE-
SCHALCO
DIAONO.

nale vel Harmalia, qui locus fortè idem est cum Hermael.

r De hac ecclesia biographus S. Huberti num. 191 Commentarii relatus sic ait: Fabrica ejusdem basilicæ, quæ beati Viri conditæ sunt reliquæ, qualiter ab eodem sancto viro Huberto ordinata sit, quia oculis videntium se offert, de ea aliquid dicere supersedi.

s Memoria aut ipsam sancti Martyris ecclesiam aut tumbam vel lipsanothecam significat. Quod ad translationis tempus attinet, in Commentario prævio § 13 probavimus, eam die 24 Decembris anni 721 vel 722 factam esse.

t Miracula aliquot ibidem antiquitus impetrata retulimus in Commentario § 14.

u In codice nostro sequitur auctoris epilogus, in quo suam in scribendo imperitiam excusat, sed filio tam barbare, tamque vitioso, ex amanuensium fortè inscitia, ut epilogum illum omitendum judicaverim.

VITA SECUNDA

E

Auctore Stephano episcopo Leodiensi,

Ex vetusto codice nostro P. Ms.

16, collato cum editione
Chapeavilli.

PROLOGUS.

D

ominō a patri Herimanno archipräfuli b Stephanus humilius Tungrorum episcopus c. Cūm cotidie aliorum explorari concertetur actio, ac, si quid reprehensibile infuerit, maculare non disert probrofa intentio, detergenda penitus difinitur meritò culpata contagio, per quam & blasphemantium jam esset cachinnalis derisio. Nam a quibusdam nobiscum agentibus festum sancti Lamberti, qui literarià videbantur sibi met scientiā prædicti, non minimū sumus despectuosis risuum injuriis lacestis, quandoquidem priscorum haud quamquam cato eloquio edita legebatur apud nos præfati Patris Vita & Passio, atque nulla propria Officiorum cantabatur modulatio. Abhinc sānē frequenti fratribus nostrorum precamine rogatus, səpissimis vicibus extiti coactus, ea omnia suscipere innovanda proprii impenzione sensus, notamque hujusmodi infamiae à nobis propellendam omnibus. Illis verò super hoc multimodè argumentantibus, & agendum quā plurimorum similitudine stipulantibus, animum revocans, restituente affixus, idque, quod monerent, an bonum fore, procera hæsitatione intra memet sum quetus.

2 Ecce tandem anguis sylogisticus per flexos globos latè sinuatus, linguisque trifulcis squamea colla tumidus, lumina mei cordis infundendo mersus, hujusmodi dialecticæ nuntius michi astitit, fatus: Omne, inquit, bonum utile, & omne utile bonum: utile bonum nullum malum; nullum malum utile bonum: Nullum bonum omne malum; omne malum nullum bonum. Ergò Crea-

Herimanno
archiepisco-
po Coloniensis
a b
t

F

D d d 3

causam, mo-
dumque

§82 VITA SECUNDA S. LAMBERTI SEU LANDEBERTI,

A. STEPHANO EPISCOPO.

tori in suis Sanctis laude celebratum, celebranti creaturæ in suis studiis utile bonum. Quodque meliorando optimum, nullum probatur existendo malum: econtra, quod ab sit, nam fors omnia versat, negligendo relictum, amborum esse nullum continet bonum. Tum equidem ei veraciùs credens, quæ vera à falsis iugi more solet esse secernens, aliquid monitæ utilitatis consequi ex eo malui gestiens, quām muti tenacitate silentii, laboris fructu carere negligens.

*scriptoris
jus exponit,*

3. Hoc itaque deliberativi generis consilium magis eligendo pertractans,

Invoco non Driades nymphas, nec clamito

Nādes,

Carmina quæ prodant, versus & comata de-

dant,

Nec peto Mercurium, linguā, sermone super-

būm,

*discurrere Qui pennata ferat citius discutere * verba,

Sed verum Dominum cunctorum supplico Re-

gem,

Omnia qui tribuit, numquam dispendia sentie,

Famine cuncta juvat, nil prorsus iussa retar-

dant,

B Arce poli residet, terram, pontumque guber-

nat,

d Quæque d sic penetrat, ceu pugno cuncta re-

cludat.

Is Pater & Proles, nec non & Spiritus almus,

Subsistens Trinus, sed substans creditur unus.

Personas numerat nam substantia ternas,

Esse tamen proprium numerat substantia nullum.

Det pedibus lucere meis, det lumina cordis,

Auxilium misero dignetur dedere verno *.

4. Enimvero neque fastu superbiæ tumens, ne-

que quemquam patrum contemptu habens, quin-

immo prælibatae utilitati parere libens, stilo præ-

pollentioris ingenii eandem acceleravi comens. Ex-

inde musicæ artis ratione autentica subnectuntur

cum antiphonis responsoria nova, in quibus or-

dini Læctionum series respondet tonorum, quote-

nus sibi æquando extendi quitur numerus horum.

Adhuc etiam animi visu extat delectabile in tan-

ti Patroni immorari laude.

e Cantica quapropter museo compta lepore e

Succinctim replicant, ac ejus gesta renarrant.

Quæ omnia, pater, tuo sensu corrigenda com-

mitto,

f Notitiâ f veri, quo numquam fallere nōsti,

Falsa sed ex veris prosternere cuncta moliris,

Quæ majora fide debent, quām sensus haberí.

Quocirca in soliditate tui pectoris jam requiescat

meæ vacillatio mentis viritim defensa, siquidem

meretur, pedo tuæ pastoralitatis; sin autem, fe-

* al. castiga cretim castigata * leni virga tuæ paternitatis.

A N N O T A T A.

a In insigni codice nostro Ms., de quo vide Commentarium prævium num. 10 sequens titulus minio notatus prefixus est: Incipit proemium in Vita vel Passione atque responsoriis beati Lambertii martyris.

b Herimannus hic (apud Chapeavillum Hermannus legitur) fuit archiepiscopus Coloniensis, de quo consule num. 9 Commentarii.

c Stephanus fuit episcopus Leodiensis; sed quia episcopalis cathedra Tungris primò collocata fuit, atque inde Trajectum, & Trajecto denique Leodium translata, Traiectenses ac Leodienses episcopi à primo sedis loco longo tempore etiam Tun-

grenses dicti fuerunt. Porro de Stephano consule D Commentarium num. 9 & 10.

d Chapeavillus habet omnia; verum hujusmodi minutias, ne annotata accumulem imposterum preteribo.

e Apud Chapeavillum est: Musæ decompta le-

pore. f Sic restitu ex laudata editione; nam in co-

dice nostro perperam legitur Notitiam. Melius ta-

men codex noster in versu mox habet: Falsa sed

ex veris; pro quibus ibidem est: Falsa sed exuris.

C A P U T I.

Nobiles Sancti natales: præclarar institutio: episcopatus Trajectensis, & ex eo depulsio.

Nobiliter
natus prob
eruditur:

Igitur gloriosus martyr Landebertus, & exter-
no Regi sacerdos dilectissimus, insigni ex pro-
fapia Trejectensi vico extitit oriundus. Hic deni-
que puerulus apud parentes Christianissimos de-
gens, & bona indolis esse incipiens, primevam
statim suam ætatulam, undâ sacri Baptismatis pu-
rificatam, Christo Domino consecravit, seque
totum adhuc, prout novit & valuit, divinis vo-
luntatibus mancipavit. Qua de re cælesti gratiâ
præente, ejus affines unanimiter decrevere, ut,
quem à pueritiae annis vita illustrabat sanctitatis,
auctoritas erudiret litteralis, juvaretque perdu-
cens ad fastigium summæ perfectionis. Hujus i-
taque consilii dispensatione reperta, immò eam
Dei disponente clementia, Puer formâ conspicuus,
sensu docibilissimus, peritissimus viris traditur e-
rudiendus. Ecclesiastica religione admodum insi-
gnitur, & cælestium mysteriorum igneo amore pe-
nitraliter inflammatur; tantoque celerius liberalium
fluenta artium epotavit, quanto ardenter in amo-
re Dei totum se olim transfigit. Nec celantur ei
quæcumque obscura geruntur, quoniam nulla ad
descendum mora est, ubi Spiritus sanctus doctor
adest.

6. Instructus tandem divinis dogmatibus, & u-
bertim vigoratus monasticis sanctionibus a, desti-
navit corde Puer bona indolis regredi ad domum
genitoris. Quod sagaci animo concepit, ad effe-
ctum actionis usque perduxit. Tunc benignus pa-
ter, carissimum pignus excipiens amabiliter, in-
tellexit, spirituali mente non mediocriter eum
transcendere annos pueritiae.

Gaudebant ambo, Lambertus honore paterno,

Et pater insignis Lambertii ex actibus almis.

Equidem Puer strenuus, nitens totis viribus vir-
fieri perfectus, juxta Psalmographi vocem ibat co-
tidie de virtute in virtutem, præparans se ad illa
peragenda, quæ incommutabilis Dei providentia
per ipsum ante tempora sæcularia fieri prædesti-
navit opera. Quamvis juvenis esset ætate, mo-
rum tamen grandevus probitate, jaçtantiam vi-
tabat, pomparam sæculi viriliter concubabat: quid-
quid habere poterat, pauperibus erogabat b, con-
dens cælo thesauros, ubi possideret eos, cùm
solitus feliciter transitoriis, vivere felicius inci-
peret mansuris.

7. Eodem tempore agius pontifex Teodardus,

domum re-
gressus, vir-
tuibus mi-
cat.

a

b

&

S. Theodardus magistro

A & clarissimus Christi martyr futurus, vir sacerdotali reverentia plenus, & coram divinis conspectibus sacerdos beatificandus, in memorato superius visto episcopalem administrabat dignitatem. Huic memorabilis adulescens Lantbertus nobilitate cluentissimus, formâ corporis elegantissimus commendatur, in aula regia educandus; ut velut pretiosus lapis, multiplicibus poliretur argumentis, & competens fieret cælestibus ornamenti. Tum sanè columba Christi sine felle amaritudinis, Lantbertus videlicet alumnus laudabilis, sollerter adhærens magisterio præfati antiœtis, cœpit illum venerari sicut dominum, diligere quemadmodùm patrem carissimum, & in cunctis actibus obsequi juxta edictum Apostoli, cui decebat Servum Domini. Enimvero ex tanti patris consortio replebatur propensius gratiâ, dabantur locupletius sapientiâ, augebatur cotidie meritorum affluentia. Quod isdem antistites tacito contemplans, & subtili indagatione perscrutans, quantum qualisque foret, intellexit, ideoque totum se in ejus amorem transvexit; utpote in dilectum heredem & gratissimum successorem.

* tacite

B mirabiliter profici; cui interfetto

c

d

e

communi confidū in epi/copatu Trajectensi.

C

dix relatta-
mus, suffici-
tur.

& eloctus admodum tenere monita Scripturarum, implebat duplex caritatis præceptum, diligens tota mente Deum, amplectensque proximum integrum amore, sicut semetipsum. Parvi pendebat praesentia, veluti devoverat in pueritia, æstimans pro nichil omnia, præter quod erat æternæ salutis gratia. Cælestibus animo inhiabat, se se in holocaustum illi mactabat, qui ei singulare desiderium factus erat. Postquam vero ab impiis interfectus, palmam beatitudinis sanctus percepit. Teodardus, fidelis Trejectensis caterva, pio pastore viduata, cœpit vehementer perquirere alium similem sanctitatem, quem in ejus loco posset subrogare. Diu quæsus, scrutatisque diligenter omnibus, sanctior nemo inventus Lantberto. Hunc itaque dictatum honoribus sanctimoniaz, illustratum commerciis parsimoniaz, Spiritus sancti præeunte clementia, plebs Trejectensis pariter congregata episcopum fieri elegit, & in loco magistri succedere acclamavit.

9 Regalis quoque celstudo ac palatinorum procerum multitudo, ejus opinione cognita, illum in folio pontificali sine mora constituerunt sublimari. At Vir mansuetus, omni bonitate refertus, & in humilitatis gradibus à Christo fundatus, indignum se mysteriis sacerdotalibus, multis denegavit prosecutionibus. Grandis, inquit, fratres mei, honor est pontificalis; sed grave pondus istius est honoris. Indignum me fore pronuntio; suscipere, quod vultis, nequeo; vires michi non subpetunt; sanctitatis opera non præstò affunt; vitæ innocentis regulam me tenere nequam cognosco: idè gubernaculum ecclesiasticae rectitudinis accipere diffido. Contra istiusmodi excusationis molimina Trejectensem caterva hujus responsionis intulit verba:

Prosapia polles, meritorum lumine fulges,
Moribus ornaris, pietate coruscus haberis,
Omnibus excellis; idè nos undique pasces.

10 Hinc vulgari more frementes, strepituque populari super eum irruentes, dixerunt simul omnnes: Lantbertus civis noster, operum plenitudine celeber, oportet, ut fiat episcopus noster: sic voluntas est Dei, sic principes statuunt regni. Illum omnis elegit clerus, universus acclamat populus. Sed Vir humillimus cum pleniter adhuc his non adquisiceret petitionibus, altius commoti, & divina inspiratione accensi, à maximo usque ad

minimum cuncti dixerunt ad illum: Non nos, A. STE-
Lantberte, diutius protrahas, sed pro certo scias, PHANO E-
quia, velis, nolis, noster episcopus eris, & Tre-
jectionis pastor vocaberis. Ita omni clero exclama-
mante, & sic utroque sexu vociferante, clamor
ad cælum tollitur, & mens Lantberti tantis vici-
bus moderatur. Adquievit eorum petitionibus, suscipiens curam præsulatus, ne obœdientiam de-
fereret, quæ ceterarum virtutum comes esse af-
solet. Ita Dei dexterâ exaltatus, & episcoporum benedictione consecratus, in Trejectionis ecclesiæ fascibus venerabilis Lantbertus pontifex est insti-
tutus.

11 Sortitus denique culmen religionis, perpetuè studuit pietatis augere opera, qui pontifica-
li auctor erat insula. Mactabat omni die holocau-
stum Domino, non ex alieno pecore, sed ex
proprio corpore. Nec vacabat à Missarum sol-
lempniis, celebrans memoriam salutiferæ passio-
nis, offerensque Deo libamen, pro quibus redi-
tetur se sciebat rationem. Erat planè letissi-
mus facie, serenissimus mente, alloquo dulcissi-
mus, conversatione mansuetissimus, mortuus
terrenis voluptatibus, vivens divitiis spiritualibus.
In domo quippe illius veritas erat ei gloria, in
operibus ejus aequitas splendebat & justitia. In-
stabat prædicationibus assiduis, arguens delinquen-
tes sermonibus veritatis. Increpabat desides cor-
ruptionibus temperantissimis, obsecrans rectè
gradientes exhortationibus paternis. Exuberabat
elemosinis, coruscabat miraculis, quosque mo-
nebat doctrinis, informabat exemplis.

Nec stilo scribi, nec fas est promere ver-
bis,

Quæ bona Vir strenuus, divino munere tre-
tus,

Edocuit verbis, ostendit denique factis.

12 Sed quia minimè poterat lucerna, candela-
bro cælitus imposita, latitare sub modii um-
bra, cœpit inter suos præcipuus haberi, quem
talibus iudiciis Christus Dominus mundo dispo-
suit manifestari. Interea longè latèque ejus sancti-
tatis diffusa opinione, pervenit ad notitiam re-
gis Childerici, qui eo tempore inter Francigenas
sceptrum obtinebat regni, quod Lantbertus
pastor ecclesiæ Trejectionis in famulatu summi
Creatoris supereminens haberetur mortalibus cun-
ctis. Unde factum est, ut cum summo honore
veneraretur à rege, primumque gradum vendica-
ret ejus amicitiaz, extans princeps amabilis in
regni palatio, & pontifex affabilis in regali con-
silio. Illius providentiâ optimatum dirigebantur
gesta, ipsius prudentiâ reipublicæ tractabantur
utilia. Magnificabilis rex & exercitus, qui tanti
Sacerdotis parebant jussionibus!

Quamvis multa Deo servirent, criminis victo,
Attamen hortator scelerum per corda malo-
rum

Effudit virus, gaudens in pejus abire
Omne genus hominum, cælos ne possit adire.

13 Quapropter commovit odia, excitavit jur-
gia, turbavit Ecclesiæ pacem, posuit firmamen-
tum regni formidinem, Rabie crudelitatis adeo
corda hominum accedit, ut non viderent cæ-
lum, neque recordarentur Dei judiciorum. Hoc
itaque veneno per membra diaboli graviter dis-
perso, princeps regni interficitur, videlicet Chil-
dericus rex gloriosus. Mox etenim invidiæ pond-
sus & odium adversus Dei famulum commovit
Lantbertum. Hinc hostili rabie magis ac magis
graffante & invidiâ diaboli nequiter exardescen-
te, Lantbertus sacerdos Christi inclitus debiti
hono-

*à Childerico
rege honora-
tur;*

f

F

*quo occiso,
pellitur ex e-
piscopatu
suo.*

A. STEPHANO E-
PISCOPO.

honoris privatur dignitatibus , ac de pontificali cathedra vir cælebs ejicitur sine causa. Prò nefas ! Regalis interiit sublimitas , pravorum prævaluit iniquitas , sacerdotalis confusa est sanctitas , justitiæ profanata est æquitas g.

C intrudi-
tur Fara-
mundus.

^b 14 Heu ! cogor scriptis depromere rem veritatis. Tunc suggestum Trejectensis ecclesiæ latro Faramundus ^b invasit ineptè. Præsulatûs nempe curam ad seculi miserrimus rapuit pomparam , non ad perennis vitæ palmarum. Etenim usurpavit episcopium , invasit dominium , animarum extit latro , ecclesiæ publicus prædo. Temeravit Sacramenta Dominici Corporis , commaculavit apicem canonicae reætitudinis , violavit sanctuarium , profanavit sacerdotium , confudit religionem , immutavit ordinem , perdidit innocentiam , captivavit naturam. Aequitatem debellavit , justitiam exhorruit , benedictionem habere contempnit , maledictionem adquirere non timuit , nullum facinus execravit , nullum scelus intactum reliquit. Monstravit verbo & opere , qua mentis intentione ad regimen introductus fuisset ecclesiæ. Plura referre pudet , quid doli magister egisset.

B

A N N O T A T A.

^a De sanctionibus seu disciplinis monasticis nihil habet Godeschalcus ; verum Sigebertus & Nicolaus in Vitis dandis ipsum sub disciplina S. Landoldi vitam monastica similem duxisse affirmant.

^b Neque de hac in pauperes liberali misericordia meminit Godeschalcus.

^c S. Lambertum sub Theodardi disciplina plurimum profecisse , etiam tradit Godeschalcus in Vita , quam consule num. 3.

^d Nescio , an hic stricti nominis votum , an propositum sancti Pueri indicare voluerit.

^e Probabilis anno 669 , die 10 Septembri.

Adi Vitam primam & Annotata ad eam cap. 1.

^f Childericus II ejus nominis , tum Austrasia regnum obtinebat.

^g De Childerici cæde , queaque eam secuta sunt , regni perturbatione , Ebroini Majoris-domus arrepia tyrannide , sanctique Lamberti expulsione consule Commentarium prævium § 5.

^h De hoc etiam egimus in eodem mox laudato §.

C

C A P U T I I.

Secessus in monasterium , vita ibi septennio acta : ejectionio Faramundi , Sancti que in sedem suam restitutio.

Sanctus inter
gregis sui
planctus

AT Lantbertus Christi athleta , clementer ferens cuncta , præsulatûs liquit sceptrum , commendans curam ovium ei , qui lavit baptismatem , ac redemit Sanguine. Cumque discederet Vir mitissimus , convictionum injuriis addictus , & numquam ad iracundiam labefactus , omnis eum populus lamentabatur , omnis clerus lugebat , & eum prosequendo gementes , dicebant : Cui nos committis , Pastor vigilansissime , cui nos deferis , Sacerdos sanctissime ? Quam ob rem relinquis

gregem devotum , & quare supplicem clerum ? quis nos ab insidiis tuebitur hostis ? quis orabit Deum pro nobis ? quis pestilentias depellet ? Invadent nos lupi rapaces , dilaniabunt nos ferociissimi hostes. Nemo erit , qui abigat , nemo erit , qui renuat. Tu stabilitas fortium , reparatio debilium , defensor in adversis , decus in prosperis , pauperum consolator , orfanorum adjutor , viduarum receptor. Te cuncti sequemur , tecum omnes moriemur. Si superbi te despiciunt , & filii Belial persequuntur , nos oves tuæ diligimus & veneramur.

16 It celo clamor fratrum , lacrimæque genitum

*discendens ,
Stabuletum
contendit ,*

Tunc Pater evictus , lacrimis ita fatur oboris :

Pro re pauca loquar :

Non pastor deerit vobis , non cura salutis.

Unum est , quod mando repetens , iterumque monebo.

O filii karissimi , & oves Pastoris summi servite Domino in timore , & exultate ei cum tremore. Declinate à malo , & facite bonum ; aderit vobis fortissimus adjutor , qui est verus promissor , neque sine perire , quos redemit sua passione Jesus Christus Dominus , qui est in secula benedictus. Post hæc sacras manus attollens , & oculos ad celum dirigens , benedixit clero & populo , consignans eos Christi signaculo. Quibus etiam dulciter omnibus exosculatis , ipse Dominus cum paucis comitibus ^a quoddam monasterium petiit , quod Stabulaus ^b olim vocabulum accepit. Ibi præsertim Vir memorabilis , sequestratus à custodia Dominicæ gregis , cum censoribus cœli infra curiam terreni conversatus est paradisi.

17 Sub regulari disciplina illic monachorum vivebat caterva , quorum conversationem esse inter cœlestia , plurimarum virtutum prodebant testimonia. Inter quos venit novissimus ordine , sed primus extitit sanctitate , postremus numero , præcipuus devotionis studio. Hunc patres monasterii ut carissimum patrem recolebant ; illi fratres universi assurgebant , ceu domino & patri. Quem Deus gratiæ perfuderat , omnibus bonis amabilis erat. Interea in præfato commorans cœnobio , famulabatur totis nisibus Deo , sitiens illi placere , cui se templum spoponderat esse. Incumbebat creberrimis orationibus , tantò siquidem liberius , quantò à pastorali cura quantisper fuerat alienatus. Quantam humilitatem erga prælatos exhibuit , quantum benignitatem apud omnes tenuit ! Nullus verbo explicare , nullus calamo potest comprehendere. Frugalitatem namque in eo laudari non est necesse , quam sic mirabiliter exercuit , ut ipsa macies corporis illum Domino comprobaret cunctis in odorem acceptum fore suavitatis.

18 Verum quid ad cumulum suæ perfectionis pietas voluit ostendere. Omnipotens , licet breviter commemorandum , præsenti tamen sermone non est transeundum. Cujusdam ergo noctis silentio , dum simul cum fratribus quiesceret in dormitorio , clam de lectulo voluit surgere , ut prolixis orationibus posset insistere attentiùs. Cumque suis alterum ex coturnis acciperet , alterum eorum à manu lapsum est , feriensque soli pavimentum , quieti fratrum incussit sonitum. At pater cœnobii exasperfactus , & hujus archani ignarus , dixit : Cujus reprehensibili audacia hæc modò contigit negligencia , nostrum morem expleat , crucem protinus adeat , & quod deliquerit negligenter , diluat obœdienter.

Tunc

*ubi inter mo-
nachos vi-
vens ,*

*jussus ab ab-
bate , bie-
mali tempore*

A Tunc Lantbertus sacerdos patientissimus, spē firmissimus, & animo lætissimus, iussionem prælati libentissimè complevit, & ad crucem, sicut ovis ad victimam, properavit. Nil detulit secum ad immane frigus repellendum, nisi tantummodo unum, quo indutus erat, cilicium.

19 Et quidem nox illa vehementissimi algoris gelu fuit asperrima, ac nivali glacie frigidissima. Ardebat planè interius flammā Paracitī Spiritus; iccirco exterius frigoris contempnit cruciatus. Stante verò illic sancte Trinitatis Hostia, & infatigabiliter sui Salvatoris exorante suffragia, cælum, ut veraciter credimus, ejus mundissimis patuit precibus, & ad supernos usque pervenit auditus. Ergò cùm illud Davidicum mente caneret, & ore proferret: "Quando veniam, & apparebo ante faciem tuam, Domine", aëtum est cælitus, ut gallorum cantus audiretur solito citius. Surrexerunt itaque fratres devoti, ut vigilias celebrarent more sollempni. Denique Officio competenter peracto, exierunt omnes de sanctuario, gestientes domi ignem accendere, quo exuerentur validissimo frigore; quem nimia aviditate ambientes, &, ut opportunum erat, undique circumdantes, abbas, dum astantes inspexit, Lantbertum deesse cognovit. Percunctatus alios, ubinam esset venerabilis Sacerdos, responsum est à fratribus illi, quod ipse foret, qui crucem adire judicatus fuisset.

20 Ad hæc abbas benignus in stuporem conversus, suspirans, imoque trahens à pectore vocem, inquit:

Heu! nimis infelix, quæ te dementia ceperit?

Innocentem damnare netas, Sacerdotem glacialibus pruinis destinare facinus est execrabile.

Sic mcerens dixit; post hæc astantibus infit: Ite fratres, ite, rogo, teleriter, poscite Patrem nostrum humiliter, ut ad nos veniat festinanter. At illi cursim properantes, & quod jussum erat, pererunt mansuetissimum Sacerdotem in frigore & nuditate mirabiliter Domino psallentem: Cor contritum & humiliatum, Deus, non spernas, sed benignè sacrificium nostræ servitutis accipias, ut ædificentur muri Hierusalem ad tui nominis gloriam & honorem, quod est benedictum in secula. Præterea cùm constantissimus Confessor Domini, & acceptabile sacramentum Spiritus sancti, ad sequentia Psalterii intentionem cordis dirigeret sui, astiterunt missi fratres, pro reliquis veniam implorantes, & hoc ex præcepto abbatis nuntiantes.

21 Abbas, dulcissime Pater, obsecrat, quod ad fratres quantotius abeas. Quorum verba non renuit, sed cum eis ad domum properavit, ubi monachorum turba inedicibili caurmante erat coacta. Ipso domino intrante limina, & inenarrabiliter reflagrante ejus facie beatissima, abbas cùm omni Christicolarum turma ad S. Lantberti prostratus est vestigia. Quem actutum talibus allocuti sunt sermonibus: Ignosce nobis, Pater venerabilis, ignosce fratribus tuis, & ne reputes, suppliciter flagitamus, quod contra te sic insipienter egimus. Miserere precantibus, dans indulgentiam petentibus.

Ad quæ hoc responsum paucis ita reddidit Heros:

Ne, deprecor, karissimi, ne, deprecor, dicatis Domini, surgite, obtestor, velocius, meis immo indulgete excessibus: nil adversum me deliquistis, quod valeam donare vobis. Quibus elevatis, & oppidò anxiatis, latus & hilaris Pa-

Septembbris Tomus V.

ter dixit amabilis: Quæso, patres, ne turbemini diutius; haud me terruit frigoris impetus. Assuit mihi Protector vitæ meæ, custodiens me in necessitatibus tribulatione, & exaudiens sua larga miseratione. Propter quod illi gratias rependite, & ejus nomen benedicite.

22 Hinc pias manus cælo intulit fratumque & ipsam balneum & recte reficit

O Deus omnipotens, cælestia lumine complens, Qui cælum, terras, pontum dictione gubernas, Ut sint cuncta tuis in tempore subdita votis, Hos, exposco, tuos benedic per secula servos. Protege ab insidiis, serva virtutibus almis, Donec te videant, & cæli regna prehendant, Te tribuente, Deus, qui nunc & semper in æ-

vum In triplici virtute tui benedictus haberis. Igitur omnibus respondentibus, Amen, sic facias Deus; cognoverunt senes cum junioribus, quod inmodicis præmiiorum munericibus sanctum sublimasset Lantbertum Dominus. Deinde officia caritatis illi cupientes impertire, & post certamen intolerabile amantissimum Patrem volentes reficere, balneum illi parare studuerunt, & vestibus nitidis eum circumdederunt. Sic fortissimus Christicola & patientissimus Dei Athleta post obedienciam honoratur, post tropheum sublimatur, non, ut promeruit tolerantiae sinceritas, sed, ut potuit mortalium possilitas. Inter hujuscemodi miraculorum insignia degebat Lantbertus Christi victimam, extans cotidie sacerdos & hostia in odorem suavitatis accepta; crucifixus hunc mundo, vivens Redemptori suo; dejectus à pestiferis hominibus, allactus à supernis civibus, pulsus ab episcopio, ascitus in æternitatis collegio; fugatus à cura oviuum, invitatus ad cæli palatum.

23 Interea infelix perversor ecclesiæ Trejectensis, Faramundus videlicet filius iniquitatis, falsò nuncupatus pastor ovium, appellandus meritò angelus tenebrarum, suis exigentibus culpis, plurimorum criminatus convicis d, expulsus est à pontificali cathedra, & ab eadem ejusdem provinciæ. Septem quippe annis præfuit ibi solum nomine, nulla tamen die actionis profuit opere. Dignè à fidelibus in terra est persecutus, qui manifeste Deo erat contrarius. Dilaniatus autem graviter populus, & clementer Dei miseratione liberatus, ceperunt totis viribus querere, & multiplicibus argumentis statuere, qualiter pontificen regnum ac patrem modestum mererentur recipere Lantbertum. Illo tempore Pipinus monachiam regni, & principatum gerebat populi e, vir armis strenuus, & divinæ religionis cultor præcipuus. Hic B. Lantberti percunctata mansuetudine, & admodum cognita sanctitate, misit legatos ad monasterium superius prælibatum f, qui sanctum depositerent Lantbertum, quatinus dignaretur venire ad regem, siue præsulatus recipere dignitatem.

24 Venientes illi, qui à rege fuerant missi, Lantbertum sacerdotem hujuscemodi sunt allocuti: Te, Pater, rex obsecrat, omnisque populus flagitat, ut à monasterio excas, gregem, quem dñum non sponte deliquisti*, recipias, & opus Domini, ut incepisti, perficias.

Tum Senior g pro re lacrimis ita fatur obortis: Fateor, rex, non ut decuit; vixi, non ut debui: pasceré ulterius non sum idoneus, præesse amplius non concupisco, qui prodesse nulli valeo.

Subjunxere viri, dicentes hæc Seniori:

Eccc

Te,

A. STEPHANO EPISCOPO. Te, virorum nobilissime, te, facerdotum sanctissime, per caritatem Dei deprecamur, per amorem proximi obtestamur, ut nobiscum venias, regimenque tuarum ovium dignanter recipias.

Altius, ecce, gemens responsum hoc reddidit

Heros:

Refutare, fratres, quod dicitis, non audeo; regis edictum contempnere non debeo; proximorum necessitatibus subvenire cupio. Vobiscum ire non differam; quod jubetis, incipiam: potens est Deus perficere, & ad finem certum usque perducere.

*cum ambo
ovium gau-
dio.*

25 Hinc ergo beatissimus confessor Lantbertus, felix commercium aggressus, multimoda examinatione probatus, ad propriam sedem est reversus. Sic Exul sacratissimus, ac inenarrabili patientia plenissimus, gregem suum recepit, magnificè protexit, & indefensè custodivit. Quanta, illo regrediente, exultatio in universo effubererit populo, quis peritissimorum potest comprehendere scripto? Exultabant cælorum cives, individuae Trinitati referentes immensas præconiorum laudes. Gaudebat omnis terra, jubilans Domino in lætitia. Plaudebant universi in excelsis, & dicebant non tantum voce excelsa, quantum mente devota: Agamus gratiarum actiones Domino; visitavit enim nos, oriens ex alto; quoniam retrubuit nobis Dominus Pastorem nostrum, Patrem & Custodem nostri vigilantissimum.

Sic rex & populi, pariter dites & egeni, Psallebant alacres, resonabant undique laudes. Ita Miles emeritus, Vir per maxima tribulatione purgatus, dignè ovium suarum vocibus attollitur, & in cathedra Trejectensem decenter reloctatur b.

ANNOTATA.

a Duos tantum ejus seu discipulos seu famulos ipsum ad monasterium Stabulense comitatos fuisse, testatur Godeschalcus supra in Vita num. 6. Præterea quæ Stephanus hic de Traiectensem in sancti Præsulis sui discessu, & hujus ad illos sermone refert, etià vero non abhorreant, ab ipso tamen Stephano aut excogitata aut amplificata, & pro suo ingenio exposita videntur.

b Vide dicta ad caput i Vita 1, ad lit. o.

c Vox Graeca καῦς Latinè æstus est; ideoque Stephanus, qui propter intensum frigus monachos ad hypocastum congregatos indicare voluit, ea male usus fuisse dicendum est; nisi locum illum vehementi igne astauisse voluerit dicere. Chapeavillus habet medicabilis caumate, atque ita sensus est integer.

d Id est, accusationibus.

e Pippinus cognomento Heristallus, qui hic designatur, numquam rex aut monarca Francorum fuit, sed Major-domus, primus Austrasia, deinde totius monarchia; sic tamen, ut prater titulum nihil ipsi regie potestatis deesset; unde & rex à nonnullis appellatus est. Hic autem per prolepsin monarchiam regni tenuisse seu ut Major-domus administrasse dicitur; cum Austrasia tantummodo Majoratu palatii fungeretur, quando S. Lambertum in suam sedem restituit. Adi Commentarium § 6.

f Stabuletum scilicet, ubi inter monachos monasticam vitam degebat.

g Senior apud mediæ ævi scriptores honoris tunculus est, & dominum significat. Hic de S. Lambertto dicitur.

h Hec circa annum 681 vel 682 contigisse ostendimus in Commentario § 6,

D

CAPUT III.

Sancti episcopales virtutes: diœcesis ab eo lustrata: Taxandri ad Christum adducti: martyrium: corporis translatio & sepultura prodigiis clara.

S Ublimatus namque iterum ad episcopale solum, tantis cœpit sanctitatibus choruscare, quantis Dei Pontificem constat decuisse. In corde illius sinceritas & legis plenitudo; in ore ipsius veritas, & lenitatis pulchritudo; in consilio ejus vigor & sapientia; in actibus suis æquitas & abundantia; in conversatione ipsius innocentia & castitas; in habitu ejus gloria & honestas. Erat nimis fide constantissimus, spe firmissimus, caritate integerimus, insignitus prudentia, præditus temperantia, fortitudine roboratus, justitia locupletatus, bonorum operum exhibitione singularis, doctrinâ & virtutibus admirabilis. Exornaverat illum pietas æterni Patris, sicut vita meritis, ita & prodigiorum miraculis a. Personas potentias non respiciebat, sed potius ad morum elegantiam intendebat. Quem religiosius vivere sciebat, illum eminentius honorabat. Omnibus omnia factus erat, ut omnes lucrificaret.

*Episcopalis
bus virtutis
bus fulget,*

E

27 Intra domus septa numquam ejus ornabatur sedilia b, sed volvebat in memoria humili, quæ possessorus erat in vita perenni. Vestimentorum tegumenta non adeò indubat preciosa: primus ei amictus foccus erat cilicus. Studebat corpus humiliare in terris, quatinus anima exaltari mereretur in cælis. Lustrabat villas ac oppida, sibi à Christo commissa, sciens repperire homines, quos faceret æternæ hæreditatis consortes. His equidem sollicitudinibus serviens, & hanc justitiae esuriem indeficenter habens, ingressus est Texandriam c, paganorum erroribus deditam, & idolorum spurciis profanatam. Ergo cum inibi facundissimo sermone fidem Catholicam cœpisset differere, pagenses * ejusdem prævintæ in unum convenere, volentes Prædicatorem veritatis unanimiter discerpere, & post contumeliarum ludibria ad ignominiosæ mortis destinare tormenta. Quos irâ & sævitâ frenientes, & diabolico spiritu bâchantes, confessor Domini Lantbertus intrepidus & fortis istiusmodi allocutus est verbis.

*diœcesim lu-
strat, Ta-
xandris pre-
dicat,*

F

28 O viri, fratres, quoniam estis sensus & rationis capaces, audite, quæfô, pacienter, & ea, quæ dixerim vobis, animis rationabiliter infigit vestris d. Omnipotens Deus, Pater ingenitus, cuius ego sum servus, quique solus habet immortalitatem, & lucem habitat inaccessibilem, ipse unus de se genuit sine tempore Verbum, per quod fecit omnia ex nichilo, quæ sunt in hoc mundo. Quam sine initio nativitatem, & absque fine generationem admirari spirituali intellectu possumus, sed intueri visu corporali nequaquam valimus. Nec Pater anterior, nec Natus posterior est. Nam ex his duabus personis, sed una individualia & incomprehensibili essentia, procedit Spiritus sanctus, Patri & Filio similis maiestate, & consubstantialis indiscreta Deitate. Hæc in perso-

*& expositis
illis*

d

** i.e. ethni-
ci*

A nis Trinitas & in clementia una & coæqualis Divinitas, postquam ex nichilo creavit universum orbem, compedit ex limo terræ primum hominem; cui dormienti costam abstulit, & de ea mulierem formavit, ut ex eorum immaculata sobole apostatarum sarcirentur angelorum ruinae.

Christianis mysteriis, ab idolis

29 Quos in paradiſo deliciarum posuit, & ex omni ligno comedere jussit, tantumque à ligno scientiæ boni & mali abstinere mandavit, ut per oboedientiam sine carnis morte ad cœlestem angelorum patriam quandoque potuissent, transire, si se astringeret caritatis vinculo per oboedientiam Creatori suo. Sed pro dolor! invidia serpentis, homo cupiditatum illectus est illecebris, siveque per hoc morti obnoxius, à paradiſo est ejectus.

Nec solus meritam præsumptor senserat iram; sed secum omnem generis sui traxit propaginem, & in mortiferi facinoris invexit acerbitatem. Hinc mundi princeps homines sibi subdidit omnes, donec is, qui egit e, carnem de Virgine sumpsit, quā hominem redimeret à reatu prævaricationis, quem pro infirmitate carnis malitia callidi seduxerat hostis. Quem verò ex Patre natum dixi sime tempore, ex intemerata Genitricē, Maria videlicet semper Virgine, natus est in tempore, & ad electri similitudinem unus in utraque & ex utraque natura, & Deus permanxit cum Patre, & ad redemptionem nostram homo mortalitatis factus est ex Virgine Matre. Qui verus Deus & homo prodiens ex Virginis utero, mortalium more est circumcisus, & ab Iohanne in Jordane baptizatus. Deinde discipulos elegit; plurima virtutum signa peregit, & quod veraciter erat, mundo palam declaravit.

ad Christianum transferi.

30 Ad ultimum suæ voluntatis potestate animam suam posuit in cruce, ut nos redimeret suo sanguine, quos diabolus à prima mundi origine astricatos tenebat captivitatī suæ. Celebrato tandem passionis mysterio, destructoque mortis imperio, vivens die surrexit tertio, reddens nobis privilegium naturæ, quod in primo perdidimus parente. Siveque quadraginta diebus suis discipulis manifestatus, eisdem ad ultimum recumbentibus apparuit, & in universum orbem ire mandavit, ut remissionem peccatorum prædicarent, & quod dicerant, cunctis gentibus annuntiarent. Ac demum, illis clementibus, cœlos rediit, & victor mortis ad dexteram assedit Patris. Qui Spiritus sancti carissime referti in cunctis finibus orbis sunt dispersi, & hanc fidem annuntiârunt omnibus, quam nos indubitanter credimus, & vobis in e-jus nomine & pro ejus amore constanter prædicamus. Hæc & his similia beatissimo Lantberto prosequente, & mirabiliter euangelizante, conversi sunt ad fidem Catholicam, quotquot erant præordinati ad vitam æternam. Tunc egregius Doctor & facundissimus Prædicator idola dejecit, populum baptismati sanxit, ecclesias construxit, sacerdotes ordinavit, totamque regionem illam Christo Domino consecravit, & in servitatem Dei in perpetuum delegavit.

*Gallus &
Rioldus in e-
pi copatum
bacchantes*

31 Interea talibus instaret curis dum Pastor herilis, dimicans bella victoriosissimi Regis, ut præliator invictus & fortis, triumphalem palmam martyrii merito compos in hoc modo contulit illi f. Duo siquidem fratres nequissimi, Gallus videlicet ac Rioldus vocati, adversus beati famulos insurrexerunt Lantberti, affligentes illos dira calamitate & multiplice. Quos cùm Antistes patientissimus humillimus, ut respiserent, exoraret precibus, & sœpissimis argueret increpationibus, tanto pertinaciùs gregem ecclesiæ dilaniabant,

Septembbris Tomus V.

quanto patientius, ut ovēs Domini, eorum savitiam perferebant. Quocirca Pontificis clientes & cognati, qui erant profapiâ nobilissimi, & rebus ditissimi, zelo doloris accenduntur, afflictione subiectorum instigantur, & ut maleficos persequi debeant, eo ignorantē, communi consilio deliberant. Nam supradictorum fratum prototypa crescente, & in malitia perdurante, viros generne famosissimos, armis conspicuos, ab inchoato opere nequaquam * piguit animum revocare.

32 Quid plura? Illos bello obpetierunt, utrosque mortis piaculo indiderunt. Quibus ita interemptis, & in inferni baratrum demersis, Dodo infelix, eorum, qui multati fuerant, proximus affinis, hereditatem infandi suscepit criminis. Persecutionis quippe successionem ad satiandam sui furoris immanitatem, non tamen ad suæ utilitatis recepit incolumitatem. Hic namque superbiat tumidus, consiliis habitis & armis rigidus & letum beati antistitis Lantberti ob consanguineorum necem corde cepit meditari, & ipsi opere insidiari. Unde sibi socios copulans audacter iniquos & ad præliandum fortissimos, Leodium adierat, quo Cœlebs h̄is diebus fortè manebat. Eadem nocte Pontifex dignissimus, coronâ martyrii sublimandus, relicta in domo soporatis fodalibus, ad orationem perrexit solitarius, quam diutissimè producebat, & infatigabiliter persolvens, ad lucis crepusculum usque protelavit, totamque spem suam Domino commisit.

Igneus astrigeras jam sol migrabat ad arcēs,
Crinibus & roseis tenebras aurora fugabat,
Cùm Pater memorabilis domum repetiuit, discipulos à summo excitavit, & ut matutinales hymnos secum canerent, eisdem imperavit.

33 Quibus strenue, & velut decebat, religiosè completis, ipse Dominus jejunii & orationibus nimirū erat fatigatus: qua de re famulis suggesterentibus, ad lectum regredi est compulsus, quatinus hastitudinem vexati corporis quantisper quiete alleviaret soporis. Sed frustra ibi quærebatur levamen, ubi nullam volebat habere mollitatem. Corpus etenim suum, quod per diem sine remissione macerabat, per noctem sine intermissione affligebat. Mundatus nempe dudum sacro baptisme, sublimatus demum sacerdotali consecratione, paracliti Spiritus purgabatur illustratione, candidandus ad ultimum proprio cruore. Non dum verò obdormierat, sed feliciter quiescere expectabat, cùm unus i è famulis domo foras exiit, & hostilem cuneum eminus venire conspexit. At ipse concitus intrò rediit, &, quid viderit, suis comitibus nuntiare nec distulit. Tunc omnes illi in stuporem formidinis subitò versi, Dominum pontificem non fuerint excitare ausi. Præstolati sunt diu silentes, donec appropinquarent adversarii venientes.

34 Sed neque transiliendum puto, quod quibusdam exercitum sequentibus à tergo omnipotens Dei ostendit celstido.

Fidicam scriptis, clamabo vocibus altis,
Totus ab integro saeculorum noscat ut ordo.
Viderunt planè signum mirabile instar Crucis Dominicæ supra domum Pontificis rutilare, quod præ splendore claritatis nec visu erat facile, nec dictu effabile * ulli. Hoc utique Christus Dominus ideò voluit ostentare mortalibus, ut per id liquido daretur intelligi, illum veraciter redemptum Sanguine Christi, atque crucifixum desideriis mundi. Cùm autem Dodo ferociissimus, armis nequitiae accinctus, junctis sibi nefandis complicibus, ad villam pervenisset superius nominata,

*Leodium
properat. qui
domum San-
cti,*

F

*supra quam
crux appa-
ret, effrin-
gunt:*

** effabile*

tam,

A. STE-
PHANO E-
VISCOPO.

tam, cœpit minister malicie arma concrepare, socios provocare, & sanctum Dei Sacerdotem hac illacque bachando perquirere. Hinc satellites, vesani lictoris iuslis obsecundantes, effractis foribus, disruptisque sepibus, sicut inter oves lupi, tortem atrociter sunt ingressi.

S. m. t. ab-
jecto gladio,
fus ad pa-
ciendum
k

35 Continuò Lambertus, Dei agonitheta fortissimus, armorum congressione exprefgatus k, à lecto surrexit, ensem manu corripuit, & contra hostes dimicare deliberavit. Nec mora extitit, sententiam prioris animi mutavit, gladium in terram projiciens, & hæc corde dicens: Eripe me de inimicis meis, Deus meus, & ab insurgentibus in me libera me: quoniam neque iniquitas mea, neque peccatum est, propter quod insurrexerunt adversum me fortés & iniqui. Ecce sinagogæ potentium querunt animam meam, quam deprecor ut suscipias in pace, qui es miserator & misericors, Domine. Hæc itaque cum lacrimis B. Lambertu implorante, impii apparidores procaciter fretabant, lanceasque parietibus infigebant, & domum penitram temptabant. Ait duo nepotes ipsius, Petrus videlicet atque Audolecus, fortiter eis resistebant, qui domum intrare volebant. Quibus ita frementibus, & viriliter agentibus, Vir inquit serenissimus: Si me, filii, habetis veraciter dilexitis, nunc consilii mei obcedite præceptis. Vefra Jesu peccata confitemini, & orate pro invicem, ut salvemini. Sic Pastor sanctus dixit; contrà sic Audolecus respondit. Ignem, Pater karissime, ignem minantur mittere, quo domus hæc incendatur, & nos pariter exuramur.

bortatur: his
occisis,

36 Ad hæc Vir venerabilis dixit: Nolite timere, filii, flamas incendii: certè potens est dextera Dei eripere nos à periculo imminenti. Ilos, ut timeo, sempiterna induet confusio: super nos, ut credo, Dei effloredit sanctificatio. Attamen vos, qui rei suistis in crimen l, sententiam ultionis modò recipite, ne vos infernalis cruciet gehenna, sed expiatos perennis excipiatis vita. Ita omnes informans, & sacerdotali potestate corroborans, à penitralibus jussit nepotes egredi, quod mererent fieri holocaustum Regis æterni. Cùm intrepidi hostio erupissent cubilii, exemplò cædentibus adversariis, martyrio digni divinis conspectibus sunt immolati m. Inde Pater egregius, & Pontifex constantissimus, pavimento foli in modum crucis posternitur, & misericordem Deum humillimis precibus deprecatur: verum quid ejus felix anima tunc Deo fuerit locuta, quæ mortalis valet prodere lingua? Sed sine dubio talia petiit, qualia statim impeetrare promeruit. Ingressi autem intrinsecus adversarii furentes, interfecerunt omnes in ore gladii, quo secumque repererunt ibi.

ipse quoque
interficiat.
Corpus Tra-
jectum dela-
tum

37 Denique unus ex crudelissimo agmine, inflammatus immanissimi furoris rabie, tectum desuper subiit, & beatum Pontificem terræ prostratum inspexit; moxque diabolico spiritu exagitatus, Percussit telo victurum in secula Christo. Sic pretiosus Domini sacerdos Lambertus, testis gloriosus, felici martyrio est consecratus, taliterque regnum cælorum, quod diu desideravit, vivens & coronatus feliciter intravit. Jacuit quippe beati Viri corpus exanime, perfusum sanguinis sui imbre; sed anima ab angelis in cælum est elevata, & inter confortia supernorum civium collocata, ubi fruatur gaudens & exultaas societate Apostolorum, glorificatione prophetarum, confessione * martyrum, cohereditate confessio-

* al. con-
fessione

rum, integritate virginum, obtinetque palmam perennis gloriæ, & stolam jocunditatis æternæ. Corpus tandem sacrofæcum pauci, qui evasere internecionis periculum, navi velociter imposuerunt, & ad Trejectum usque delatum, in ecclesia Apostolorum Principis honorificè sepelientunt n.

Exanimis artus nec liquit cælica virtus,
Monstravit populis, quantæ fuerit bonitatis
Hic, feritate furens quem Dodo peremerat a-
mens.

38 Nam dum conderetur tumulo, immensus odor affuit è cælo, vincens omnia aromata sua-
vitatis fragrantia. Nec defuit angelorum sublimi-
tas ejus sarcophago, primorum dierum illum custodiens tempore, ostendensque sui carminis pro-
sodiæ, quæ munerum præmia in cælesti aula e-
jus possideret anima!

Ut subtilis erat dicti vox Præfulis alma!
Illuc vicini multo admiramine ducti,
Sepius accedunt, & quid sit, noscere quæ-
runt,
Qui sint, quidque canant, vel quæ sint mu-
nera vocis.
Sed tunc interius proprios extendere visus
Dum cupiunt, ea vox tenui subducitur aura, E
Ut solet audiri, cùm vas contingitur æris,
Et sonus assurgens paulatim dicitur astris.
At doctè dum se retrahunt, ut longius es-
tent,
Dulcibus auditu resonabat vocibus aër o.

Convenit etiam omnis penè provintia, de absen-
tia ejus lugentes ineffabili mestitia & ad cælos
alta usque emittentes suspiria. Complevit autem
sacratiſſimus pontifex Lambertus & martyr Chri-
ſti glorioſſimus cursum ſui agonis xv Kl. Octo-
br., regnante Deo vivo & vero in Trinitatis
plenitudine, & Unitatis maiestate, cui extat laus
& Sanctorum jubilatio, nec non & perpes gra-
tiarum actio, nunc & ſemper per immortalia
ſæculorum ſæcula. Amen.

A N N O T A T A.

a Que miracula S. Lambertus episcopus patra-
verit, nullus veterum, quem quidem vidi, tra-
didit.

b Vide dicta ad caput 2 Vita prima, lit. e

c Consule Annotata ad cap. 2 Vita prima,
litt. f & g.

d Subdit hic prolixum sancti Episcopi sermo-
nem, quo Stephanus ipsum pro suo ſenſu doctri-
nam Christianam explicantem inducit.

e Id eſt, qui fecit ſenſu creavit homines.

f Virtuosa hac periodus eſt, qua tamen ſcripto-
ris mentem ſatis exponit. Apud Chapeavillum
legitur: Palmam martyrii Christus Dominus hoc
modo contulit.

g Ita refitui ex Chapeavillo, cùm in codice
noſtro mendosè legeretur: consiliis habitus &
armis frigidus.

h Ita etiam habet Chapeavillus. Idem Stepha-
nus ſuprà num. 13 eadem voce, de S. Lam-
berto agens, denuo utitur, ſic inquiens: Cathe-
drâ Vir cælebs ejicitur. Fortè inſignem Sancti
caſitatem voluit denotare, vel alludere ad vocis
etymon, de quo Feſtus apud Robertum Stepha-
num in Thesauro ait: Cælibem dictum existi-
mant, quod dignam cælo vitam agat.

i Baldoveus is erat, teſte Godeſchalco ſuprà.

k Hic diſcrepat Stephanus à Godeſchalco, qui
num. 18 Vita S. Lambertum, non armorum
ſtrepiuſ, ſed à Baldoveo famulo ſuo excitatum
dicit,

- A** dicit; sed Godeschalci potior est auctoritas.
 1 Quid per crimen hic significet, vide supra num. 32, & consule Commentarium num. 170.
 m De BB. Petri & Audoleci seu Andoleti martyrio & cultu adi Commentarium § xi, num. 167 & sequentibus, & § 18, num. 265 & 273.
 n De saeo ejus corpore ex villa Legia Trajectum ad Mosam avecto, ceterisque eodem spectantibus vide Vitam primam cap. 3 & Annotata ibidem.
 o Hicce indicat, ad S. Lambertum tumulum, ejusdem vocem inter celeste melos auditam suisse: qua de re adi caput 3 Vita prima. Ceterum verius illos, ut sepe alios, hauisit ex poeta anonymo, ex quo eos num. 180 Commentarii dedimus.

Coloniensem episcopum d, & Majorem dominum Pipinum primum, patrem sanctorum Gerdrudis & Beggæ e. Qualis hic Puer in mundo foret, ab incunabulis Dei dispensatio præmonstrabat: quæque enim bona indolis rudimenta, quæque lineamenta pulchritudinis in bonæ spei puero solet præformare natura, vel, quod verius est, ipsius Auctor naturæ, haec omnia jam in ejus infans apparebant; quia iam & membris formosus, & pro ætate inter cognatos & famulos vultu & affectu benignus esse videbatur, ac per hoc omnium dilectione dignus. Unde pater ejus non ingratus Deo, qui tantum sibi de Filio promittebat, divinæ voluntati suam contemperat voluntatem & Filium divino mancipat servitio, ad quod eum jam quodammodo videbat aspirare. Et quia doctrina vim promovet instantem, rectique cultus pectora roborant, sanctum sancto Filio magistrum elegit, ne simpli- cem oculum Discipuli tenebraret aliqua culpa magistri.

erudiendus
traditur S.
Landoaldo.
f
g

3 Initandum ergo studio litterali submisit eum Landoaldo f, viro satis spectato sapientia & scientia, sanctitate & industria. Hic Landoaldus sanctæ Romanæ Ecclesiæ presbiter fuit, & à Martino Papa g Romanorum Amando episcopo Trajectensis ad auxilium exercendæ prædicationis deputatus, ad Gallias venit, & ordinatus Trajectensis ecclesiæ archipresbiter, ibidem Deo militabat. Et quia idem episcopus pro studio prædicandi se expidierat episcopali sarcina, ipse vices episcopi diligenter & opportunè supplebat, & per noven annos rexit ecclesiam, episcopo vacantem, donec Remaclus cathedralm Trajectensis ecclesiæ suscepit b. Landoaldus ergo teneros annos sancti Pueri paterno finu suscipiens, ad normam sanctæ vita informabat primævæ ætatis mores. Requievit olim spiritus Heliae super Heliseum: nec hoc suffecit Heliseo: sed rem difficilem, tamen Deo possibilem petuit, ut spiritus Heliae duplex fieret in se: sic & nunc spiritus Landoaldi requievit super Lantbertum, & credo, quia spiritus magistri duplex factus est in Lantberto, cuius gratia super gratiam magistri excrevit in mundo.

b

4 Vir illustris Aper, ut filium suum Lantbertum faceret tenaciorem propositi, fundum suæ proprietatis, vocabulo Wentreshovum i, jure perpetuo delegavit illi illiusque tutori Landoaldo, ut ecclesia ibi constructa, tantò instantiū vacarent, ille docendi, ille discendi desiderio, quanto remotius degerent à seculi vanitate. Ubi dum infisteretur in ædificanda ecclesia, artifices super penuria potabilis aquæ conquerebantur; quia aqua ibi ex palustri colluvie collecta eos bibentes magis torquebat amaritudine, quam aliqua suavitate refocillabat. Sanctus magister, sanctiorque magistro Discipulus, fidem habentes in eum, qui amaris aquis de Mara dulcedinem indidit, communicato voto, pariter exorant pietatem Omnipotentis.

F

5 Invocato ergo sanctæ Trinitatis nomine, fontem elicit baculo designatur locus in modum sanctæ Crucis: res mira, sed fidei non inusitata! fons ibi statim emanavit limpidissimus, qui & aperuit, quantum Sancti apud Deum possent, & incolis ex tunc & modò omni usu habilis fuit. Cujus beneficii memoriam, dum patres, generatim narrando, transmittunt ad filios, merita Sanctorum accumulant, quia per eos nomen Domini benedicti faciunt. Ita Lantberto & Landoaldo diligenteribus Deum omnia cooperantur in bonum,

Eee 3

qui

Nobilissimis
parentibus
natus.

C Lariosus vir Lantbertus, æterno regi martyris acceptus, & vero Sacerdoti sacerdos dilectus, insigni ex prosapia Trajectensis oppidi vico extitit oriundus, & bonis ac religiosis parentibus natus, etiam per bonos & religiosos viros in Christo est renatus. Fuit siquidem Remacli, postea episcopi Trajectensis, spiritualis in Baptismate filius a. Hujus Pueri, majorumque ejus in Ecclesia Dei multa refusit gratia, multa in regno Francorum præminuit gloria: nam inconcussa Christianitatis fides eis inter orthodoxos augebat reverentiam, & carnis nobilitas per opulentiam rerum pariebat dignitatem seculi, & inter præceres regni multam potestatem. Hanc generis claritatem, ad se de longinquò derivatam, pater & mater ipsius illustrabant de proximo. Matrem ejus, inter Francorum nobiles prænobilem, accepit à patribus posteritas vocatum fuisse Herisplindem. Pater vero, Aper nominatus, cum esset de primo ordine senatorum, qui vocantur viri illustres, & qui in curia regis anteponuntur secundo & tertio ordini senatorum, qui vocantur viri respectabiles & viri clarissimi, inter ipsos primos excellebat.

c Regnum autem Francorum tunc temporis regebat post Lotharium medianum filius ejus Dagobertus b, qui regnans in Neustria, regnum Austrasiorum filio suo Sigeberto c commiserat, & qui adhuc puero tutores dederat Cunibertum

& nature
dotibus in
fructus, à
a pio patre
b c

A. SIGE-
BERTO
GEMBLA-
CENS.

qui ut essent Sandi, secundum propositum Dei vocati sunt. Renovatur hic antiquitatis historia: Moyses & Aaron penturam sitientium Hebreorum relevare à Deo-jussi, bis virginem percutes, aquas largas cieverunt. Sed illi ab Inspectore cordium redarguti incredulitatis, Terram re-promissionis intrare non meruerunt: isti verò in fide roborati, Detin coram omnibus sanctificaverunt.

*ignem in ve-
gile defert: ad
pavem reddit.*

6 Jussus aliquando sanctus Puer à magistro ad usus suos ignem afferre, cum non esset, in quo illum deferret, & non parere magistro nefas duceret, in veste positum ignem miranti magistro attulit. Et ille, qui tres pueros, in fornace Chaldeorum cum vestimentis suis detrusos, ita servavit, ut nec vestimenta eorum immutata essent, hujus etiam vestem illas servavit, ut claresceret, quia igne sancti Spiritus, quo interius ardebat, ignem materialem superaverit. Et Puer quidem strenuus jam tunc nitens totis viribus fieri vir perfectus, quantum sub serula sancti magistri profecerit, quam puro pectore adbiberit pietatis ac scientiae verba, otiosum est hinc inculcare verbis, cum fructum tam proficui laboris adhuc hodie passim exuberare videamus. Sub Landoaldo felix Adolescens non leniter exercitatus, ad genitorem regressus est; nec est facile dictu, quo uterque affectus sit gaudio, dum & Filius pro paterno affectu, & pater pro Filii profectu gratulabatur.

k
*Instituitur à
S. Theodardo:*

7 Sancto Theodardo Trajectensium episcopo k substituto, commendatur etiam huic Lantbertus à suo patre, ut ad ejus exemplar erudiatur, qui in ecclesia & in curia multum videbatur suspicendus. Ex cuius viri latere adeò profecit, ut in cunctis negotiis non tantum exemplo, sed etiam miraculo esset omnibus. Erat enim verè dignus, aspectu amabilis, colloquio affabilis in recta conversatione, & omnibus conformis, vix ullis imitabilis. Parvi pendebat præsentia, veluti devoverat in pueritia, aestimans pro nihilo omnia, praeter quod erat æternæ salutis gratia, cælestibus animo inhærens, sese in holocaustum Domino mactabat. Hic videor mihi videre Josue ministrum Moysi, qui, Moyse in monte Syna cum Deo remorante, excubans ad radices montis, conviviis & lusibus peccatorum non intererat, & Moyse in castra reverente, non recedebat de tabernaculo Fœderis; & ideò, imponente Moyse manus suas super eum, meruit Moysi successor fieri.

C
*corporis arti-
mique dotti-
bus*

8 Sed quid opus est hinc inde quæstis laudationum fucis illum colorare, quem sapientia ipsi coloravit virtutibus? Superfluum est extrà quædere materiam laudis, cum eum Creator ad tantam formaverit gratiam, ut in toto corpore ejus vix subrepserit aliqua naturæ menda, in animo vero ejus vix aliqua nociva macula apparuerit. Quia tamen oportet eum laudare, ut ex vero eum laudemus, decet. Is, qui habitudinem corporis ejus aut novit, aut ab his, qui eum noverrunt, didicit, scripsit eum fuisse fortem, velocem, multum agilem, firmum in bello, formâ præcipuum, staturâ procerum, facie decora, cæsarie formosa, inclitis oculis, manibus honestis, digitis longis, carne candida; ut à planta pedis usque ad verticem capitis esset irreprehensibilis. Et ut veniamus ad bona animi, erat charitate plenus, castitate præceptus, fundatus in humilitate, opportunè orationi, opportunè lectio, opportunè negotio seculari, vel rei familiari intentus. Ecce, vides Hominem adeò donis gratiæ, adeò bonis naturæ datum, ut dicas, eum ia virum

perfectum formatum à Deo. Ecce, inquam, habes hominem cuivis personæ habilem conformari, in quo si attendas ea, quæ sunt laici, quid de laico ei defuisse dicas? Si queras, quæ sunt clerici, totum clericum invenias.

D

9 Quis jam miretur pulchritudinem & bonam indolem legislatoris Moysi, quem præ elegantia ejus Thermuth filia Pharaonis aluit, & in filium adoptavit, in quo tam excellens gratia decoris fuisse legitur, ut quoties per plateas bajulabatur, vel gradiebatur, omnes visa ejus pulchritudine hærentes, ea, in quibus studium habebant, defenserent, & Moysi specie potius delestantur, Moyses in manibus Pharaonis à filia positus, & à rege sibi blandiente dignatus capiti suo regni diadema imponi, diadema in terram projectit, & pedibus conculcavit m: Lantbertus æquè principem mundi malè sibi blandientem aspernatus, diadema superbiæ ejus humilitate sua dejecit & conculcavit. Moysem contra Ethiopes fortiter & sapienter bellantem Tarbis filia regis Ethiopum admirata adamavit, ejusque amorem saluti patris & patriæ præferens, amplexibus ejus adhæsit n: Lantbertum sancta Ecclesia, qui Ethiopes mundi viriliter debellabat, sponsum sibi elegit.

m

n

E

*omnibus in
renovatione
est. S. Theo-
dardi occisi
corpus*

10 His causis facile comparatum erat, ut Lantbertus omni honore omniisque amore dignus judicaretur. Propter hoc itaque Theodardo episcopo erat cordi, ut præoptaret eum sibi eligere successorem, nisi sciret Apostolica auctoritate decreatum, ne sacerdotes audeant alios designatis nominibus sibi subrogare, ne episcopatus non divinum munus, sed hereditarium putetur esse compendium; & ne quisquam, quod Dei est, putet homini deberi. Porro in aula regis non levis erat aestimatio de Lantberti nomine, quem & regalis celstudo & procerum multitudo reverebatur. Theodardo præfule per innocentiam viam ad gloriam martyrum perducto o, Vangiones p, in quorum territorio mortem oppetierat, non credebant hoc fortuitu accidisse, sed Dei suaviter omnia disponentis nutu præsens novi martyris tutamen sibi procuratum esse sperabant; ideoque non patienter corpus ejus asportari à sua parochia, cuius præsentia optabant æternaliter gloriari.

o p

*à Vangioni-
bus Leodium
transfert.*

F

11 Haec acerbitas rei nimium perculerat Trajectenses, & Lantberti mentem, plus credo omnibus, confvernauerat. Sed ipse temperans dolori (quippe in quo post Deum tota urbs inclinata recumbebat) ad repetendum præfusilis corpus se accinxit. Et primò frustratus non destitit, sed toto animo & sensu suo ad excludendum operam usus, rem effecit ex sententia. Relatum itaque Sancti corpus in villa publica Leggia tumulavit q, præsciebas, quod eam Divinitas suo etiam sanguine & nomine specialiter conscrandam prævidebat, & ad ampliandam martyrum gloriam parabat in urbem ampliare r. Talis apparuit pietas Josephi erga Jacob patrem suum in Ægypto defunctum: talis quoque fuit diligentia Moysi erga requirenda Joseph patriarchæ ossa, in Ægypto sepulti, ut uterque eorum reserretur ad sepulturam patrum suorum.

q

r

ANNOTATA.

a De S. Remaclo episcopo Trajectensi ac deinde abbatte Stabulensi egimus ad diem 3 hujus mensis Septembri. Sed S. Lambertum ab eo baptizatum vel è baptisme suscepit fuisse, parum probabile esse diximus in Commentario previo num. 25.

b Fuit is Dagobertus I, Chlotarii II filius.

c In

- A *c* Indicat S. Sigebertum Austrasia regem, cuius gesta elucidata sunt in Opere nostro ad diem 1 Februarii.
d De S. Cuniberto Colonensi episcopo agendum erit ad 12 Novembris, quo colitur.
e B. Pippini de Landis Acta illustrata sunt ad diem 21 Februarii, S. Gertrudis abbatissae Nivelensis in Brabantia ad 17 Martii, S. Begga denique danda venient ad 17 Decembris. Porro quia de tempore S. Lamberti natali ex hinc statuimus, vide in Commentario num. 22 & sequenti.
f Vita S. Landoaldi archipresbyteri, ex qua ista habuit Sigebertus, data apud nos est ad diem 19 Martii.

g Is fuit S. Martinus Papa, ejus nominis I.
h Falsa esse, qua de Traiectensi sede novem annos vacante & per S. Landoaldum administrata narrat, probatum jam est in S. Amundo tom. 1 Februarii pag. 833, & in S. Remaclo tom. 1 Septembri, pag. 674. Quid verò de hac sancti Pueri sub Landoaldi institutione, cuius Godeschalculus & Stephanus non meminerunt, sentiendum sit, consule Commentarium nostrum primum num. 30 & sequentibus.

- B *i* Winterhoven pagus est Belgii inter civitates Hasletum & Tungros. De eodem memini Gottesfridus Wendelinus in Natali solo legum Salicarum, pag. 104, ubi locum hunc non alium statuit, quam Windogasti, unius ex quatuor legum conditoribus, domicilium, Windoheim sive Windohove appellatum.

k Qua de S. Lamberti per S. Theodardum institutione hic narrat, ea ex Godeschalco & Stephano deprompsit.

l Godeschalcum indicat, cuius verbis mox utitur.
m Ita omnia habuit Sigebertus ex Flavio Josepho, qui quantam fidem hic mereatur, videri potest ad diem 4 Septembri in Commentario ad Vitam S. Moyss prophetæ § 5, num. 40 & 41.

n Sunt & hac ex eiusdem Josephi fabulis, de quibus consule laudatum Commentarium § 6, num. 53 & sequentibus.

o Occisus est S. Theodardus probabilis anno 669, die 10 Septembri, apud Nemetes in Germania, ut alibi diximus.

p Germania populus, cuius caput est civitas, nunc Wormatia appellata.

- C *q* De repetito, translatoque S. Theodardi per S. Lambertum corpore nihil prorsus legitur apud Godeschalcum & Stephanum. At Sigebertus ea dicere potuit ex Vita S. Theodardi auctore anonymo pervetusto, data apud nos ad diem 10 Septembri, pag. 588 & sequentibus, in qua capite 2 eadem fuisse narrantur, quæ in Commentario prævio num. 40 & sequentibus inde recensuimus. Eamdem translationem idem Sigebertus narrat in Vita S. Theodardi, ad præcitatum diem Septembri tertio loco excusa.

r Ita ex Sigeberti conjectura dicta accipo: neque enim Godeschalcus aut Stephanus tradiderunt, S. Lambertum de martyrio suo jam tum edictum fuisse.

C A P U T II.

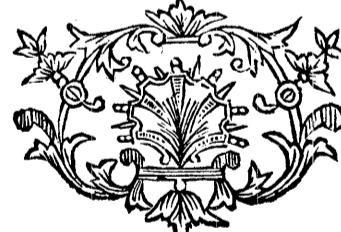
A. SIGE-
BERTO
GEMBLA-
CENSI.

Sancti episcopatus Traiectensis,
Ecclesia & regno utilis: epi-
scopi & abbates ipsi synchro-
ni: expulsio è sede sua: vita
monastica Stabuleti.

Quis Traiectensium ecclesiæ substitui debe-
ret episcopus, multum deliberabatur in ec-
clesia, multum super hoc in aula regis Hildrici a
tractabatur, qui mortuo patruo suo Sigeberto b,
regnum Austrasiæ à patre suo Clodoveo acce-
perat c. Jamque paulatim sermo de palatio ad ec-
clesiam, ab ecclesia ad populi frequentiam dis-
currebat, nullum Lantberto meliorem esse, ac
per hoc nullum episcopatu Traiectensium esse
digniorem: ei competere ex canonica auctoritate,
ut in ecclesia sua fructum militiæ suæ perciperet.
Cum palatio concordat ecclesia, consentit clerus
cum populo, unum optant omnium corda, mil-
lia populi uno ore acclamat. Se ille oneri negat
esse parem, ac per hoc magis cogi meretur. Quam
unanimis olim servor Israël & Judam inspiravit
ad eligendum sibi in regem David, quem Domi-
nus invenerat secundum cor suum, tam favora-
bilis erat consensus cleri & populi in eligendo
Lantbertum, quem & ipsum invenerat Dominus
secundum cor suum, qui faceret omnes volunta-
tes Dei. Et cum unum esset cor omnium, præ-
cæteris tamen credas dixisse Traiectenses ad Lan-
tbertum, quod viri Juda ad David contribu-
lem suum dicebant: Os tuum sumus & caro tua; he-
ri quoque & nudiusti tu eras, qui educebas
& reducebas Israël: tibi enim dixit Dominus
Deus tuus: Tu pasces populum meum Israël; &
Tu eris princeps super nos.

l Tandem Vir ditatus honoribus sanctimo-
niæ, illustratus commerciis parsimoniae, annuit
unus omnibus morigerari, ut omnes de se uno
in Christo gloriari possent. Adeptus culmen reli-
gionis perpetua studuit pietatis augere opera, qui
pontificali auctus erat insula. Macabat omni die
holocaustum Domino, non ex pecore alieno,
sed ex corpore proprio. Consilium & opus suum
semper ad Deum convertebat, cor & pedes di-
rigebat ad euangelizandam pacem. Septem quippe
dona Spiritus sancti, quæ Christo substantialiter
insunt, huic quoque pro captu humano acciden-
taliter aderant. Spiritus consilii in eo vigebat e-
gregiè, & quidquid agebat, spiritu sapientiæ mo-
derabatur. Rex verò Hildricus, videns eum cun-
ctis præstare, pluris eum habebat cunctis regni
primoribus, ejusque episcopis, eique apud ani-
mum suum, apud aures & os suum dabat pri-
mum locum, & cuius cor credebat Spiritus san-
cti oraculum esse, cuiusque linguam habebat pro
veritatis organo, ei ultrò dederat amicitiæ suæ
summam, eumque sibi à secretis fecerat, qui,
ut fertur, erat ejus etiam à commentariis. Unde
à corde & ab ore illius omnis Austrasia pende-
bat, eumque tota regalis curia reverebatur.

14 Frater quoque Hildrici regis Theodoricus, & Theodo-
ricon charus
qui in parte Franciæ, quæ Neustria dicitur, re-
gnabat, præsentiam appetebat Lantberti, & inter
& à consiliis
proceres & amicos suos ei servabat gratiæ copiam. Et
*Et S. sancti e-
piscopi*

592 VITA TERTIA S. LAMBERTI SEU LANDEBERTI,

A. SIGE-
BERTO
GEMBLA-
CENSI.
d

Et si quid in regno suo auctorizandum erat, non putabat satis ratum fore, nisi etiam Lantberti approbatum esset consilio *d.* Ipsi sanè Francorum reges Theodoricus & Hildricus, quamvis pro simplicitate minus per se saperent, in hoc tamen sapiebant, quia audiebant sapientes. Primus enim sapientiae gradus est sapere, secundus audire sapientem. Unde quia Lantberti tam sancti & tam prudentis viri, aliorumque sanctorum episcoporum consilio disponebantur regni negotia, erat in utroque regno rerum facies pulchra, & prosperabatur fides Ecclesiae. Erant quippe tunc temporis sancti episcopi, qui scientia prædicti & sapientia, sancte & justè secundas partes regni adjuvabant. In his præminebant Audoenus Rothomagensis *e*, Austrigilus Bituricensis *f*, Eligius Noviomensis *g*, Vindicianus Cameracensis *h*, Audomarus Arwanensis *i*, Leodegarius Augustodunensis *k*, Faro Meldensis *l*.

*abbates
Sancto syn-
chroni,*

B
m n
o p

*quorum me-
ritis ecclesia
& regna diu
tranquilla
fuerunt.*

C
q

*Ebroinus,
restituto in
regnum The-
odorico,*

r

chia tendere non potuit. Nam quia severior iusto quemdam nobilem Francorum, nomine Bodilonem, contra legem cædi fecit ad stipitem ligatum, ab eodem Bodilone in venando exceptus periit. Theodericus totum regnum recipit; recudescit malitia Ebroini, quoscumque compriunt favisse pertinaciis partibus Hildrici, hos perfundant, trucidant, privant honoribus, multant proscriptione, relegant exiliis.

*18 Quia Hildrico nullus fidelior vel amicior Sanctorum epis-
scopatu pel-
lit,*

fuit, quām Lantbertus, totum pondus tribulationis super eum incubuit. Videbatur enim nihil aquum fuisse morte Hildrici, si intimus Hildrici Lantbertus impunitus abiret, de quo certum tenebant, quia numquam factioni iniquitatis suæ assentiretur *f.* Ideò consilio Ebroini à rege Theoderico convocata ad synodum episcoporum turbā, qui quasi canes muti non valebant & latrare contra falsitatis testimonium, alias episcopos exordinant, alias geminata iniquitati ordinant. Et ne quis in regno vel ecclesia restaret, qui pro veritatis defensione clipeum fidei auderet erigere exemplo vel instinctu Lantberti, qui præ cæteris & pro cæteris liberius iniquitatiæ adversari audebat, omnes diaboli complices, insurgunt in Lantbertum, veritatis amicum, & concinnatis iniquitatiæ causis, quem ab episcopatu deponunt *x.* Fertur Coloniensis episcopus conspirasse huic pravorum factioni; qui etiam clericum ecclesiæ suæ Faramundum ad episcopatum Traiectensem contra jus & fas passus est promoveri *x.*

E

x

*qui Fara-
undo in-
trafō, reci-
pit se*

*19 Miser ergo Faramundus, quia abiit in con-
cilio ipsorum, in cathedra pestilentiae sedit, de
quo quid aliud poterat dici, quām quod Veritas
dicit: "Qui non intrat per ostium in ovile ovium,
sed ascendit aliunde, ille fur est & latro: qui
autem intrat per ostium, pastor est ovium. Fur
non venit, nisi ut surretur & mactet, & per-
dat." Lantbertus pastor bonus, exemplo Pa-
storis essentialiter boni, paratus dare animam suam
pro ovibus suis, non ut mercenarius fugit, sed
declinavit procellosum domesticæ persecutionis
naufragium, & clementer ferens cuncta, præsu-
latus liquit sceptrum, commendans curam ovium
ei, qui lavit baptismate, ac redemit Sanguine,
Habebat sanè Vir patiens exilii sui ducem David
regem, qui instinctu filii sui Absalon suis contra
se conspirantibus, assumpsit scutum patientiæ; &
ne esset causa ruinæ in Israël, flens operto capi-
te & nudis pedibus fugit, Deo causam justitiæ
suæ committens.*

F
*Stabulatum,
ubi sub discri-
pina mona-
stica*

*20 Expetens ergo Stabulaus *y* monasterium à
Sigeberto rege fundatum ante aliquot annos, &
fervore sanctæ religionis ubique nominatum, mo-
naстicæ quietis portum elegit, ibique per septem
annos angelicam ducens vitam, habitavit secum.
At ex omni ecclesiasticæ familiæ numero duo tan-
tum pueri ejus obsequio adhæserunt, quorum
Theodoenus nomine illi, qui primus scripsit Vi-
tam sancti Viri, relator verax & testis idoneus
operum ejus fuit *z.* Ecce, habemus Virum ad
exemplar virtutum omnibus propositum, qui sciens,
quid solum summus Magister à se discere mandâ-
rat, in humilitate mitis cordis, & in patientia sua
quærebat requiem animæ suæ. In obedientia ve-
rò se coheredi suo Christo conformabat, qui o-
bedivit Patri usque ad mortem. Quale rogo, erat
videre Virum nobilem natu, nominabilem san-
ctitate, præsulem officio, rebus olim potentem,
in tantillo temporis agentem jactu probatum mona-
chum, quod vix quilibet alter posset assequi mul-
ta annorum quantitate?*

z i Re

*17 Theodericus & Hildricus fratres biparti-
tum Franciæ regnum regebant; sed quia Theo-
dericus hebetioris ingenii erat, Ebroinus Major-
domus simplicitate ejus abusus, commovit in re-
gem odia totius populi. Franci enim alienam in-
vidiam in Theodericum retorquentes, dejiciunt
eum regno, & fratrem ejus Hildricum ex Au-
stria invitantes, ejum sibi regem præficiunt: quos
quamdiu habuit Hildricus moderatè *r*, potenter
utrique regno præfuit. Ubi & ipse modum exce-
fit, insolentiū agens, diu contra torrentem bra-*

A
mirum in
modum ful-
gat.

aa

21 Re vera non eum plus nimio res delecta-
vère secundæ, quem mutata non quassaverunt:
numquam enim amittitur sine dolore, quod cum
amore possidetur. Qui cupit, ille etiam metuit:
qui metuit, numquam liber vel securus vivit aa.
Lantbertus noster nihil mundi doluit perdere, quia
nihil concupivit; ac per hoc semper securus sūi
fuit, & liber in Christo. Amotus ab episcopatu
per iniquitatem, quando expostulavit de irrogata
sibi injuria? Quam appellavit personam? Ad cu-
jus se audientiam addixit? Cui jurisperito suam
commisit causam? Nullum regno vel ecclesiæ scan-
dalum concitat, suæ ruinæ nullius voluit misce-
re ruinam. Soli Deo causam suam revelans,
dicebat, quod Filius Dei ad Patrem dicebat
per Prophetam: "Exurge, Domine, & in-
,, tende iudicio meo, Deus meus & Dominus
,, meus, in causam meam." Jam nunc videamus
in uno testimonio obedientiae, quanti æstimata sit
Lantberti cœnobialis conversatio. Tendens sem-
per ad perfectionem, augebat aliquid ad suæ fer-
vitutis sensum, sciens, quidquid supererogaret, à
vero Samaritano sibi reddendum esse. Unde no-
tibus Canonicas vigilias præveniens, solvebat
Deo privatas excubias.

B
Ob excita-
tum sandalio
sonitum, pe-
nè nudus

bb

22 Ad hoc unâ noctium dormitorio volens
egredi, inquietavit fratres dormientes, altero san-
dallo à manu sibi elapso: qui sciens, quid ex
censura Regulæ deberet adire crucem, qui fra-
trum quietem turbasset, statim ad nutum indignan-
tis abbatis bb lecto exilivit, & sandalia, & quæ
habebat in manibus, relinquens, uno tantum af-
pero cilicio induitus, nudis pedibus discalciatus,
& penè nudus crucem adivit. Hæc crux lapidea
inter oratorium & dormitorium erat statuta. Fi-
lli Israël in deserto ob tedium longi itineris ac la-
boris murmurantes, & pro hac noxa percussione
ignitorum serpentum pereentes, sanabantur ab
aspectu ænci serpentis, in figura crucifigendi Fi-
lli hominis à Moyse pro signo exaltati. Ad hunc
modum credibile est, hanc quoque crucem pro
signo positam fuisse, ut ad aspectum illius hi,
qui erant Christi, carnem suam crucifigerent cum
vitiis & concupiscentiis; & si qui pertæsi longi la-
boris in via Dei lassescerent, ad aspectum crucis
ex morte Christi longanimitatem spei resumerent,
& sic ignita antiqui serpentis venena effugerent.

Sub dio ad
crucem per-
noctat:

cc

23 Lantbertus ergo cädem patientiâ, cädem o-
bedientiâ, quâ Christus obedivit Patri usque ad
mortem crucis cc, crucem adiit, ad quam addi-
cti regulariter pœnitabant, si qui graviusculis cul-
pis delinquebant; ibique psalmis & hymnis inten-
tus pernoctabat immobilis. Frigus noctis illius ge-
lu exasperabatur, & nix cùm larga deflueret, non
tamen ultra talos Præfulis ascendebat dd. Tota
prosus hiemalis facies nimis horrebat: sed ille mi-
tissimus, quia ardebat planè interius flammâ Pa-
raclyti Spiritus, iccirco exteriùs frigoris non sen-
sit cruciatus. Cælum ejus patuit precibus, & o-
ratio ad supernos pervenit auditus. Ipso interim
canente versum psalmi: "Quando veniam & ap-
parebo ante faciem Dei?," solito citius cantum
dabant galli. Fratres surgunt ad præscripta vigi-
liarum munia, & post hæc domum introgressi,
accendunt ignem copiosum. Inter calefaciendum
abbas inquirit, ubinam sit Lantbertus, qui fra-
trum conventui desit. Unus fratrum dixit, Lant-
bertum esse, qui Regulari iudicio per intempe-
stam noctem ad crucem sit addictus.

dd

24 Abbas expavescit, & ire fratres ad eum
revocandum urget. Eunt, eumque canentem of-
fendunt ee: "Cor contritum & humiliatum Deus

Septembbris Tomus V.

,, non spernit." Eo revocato, advolvitur ejus gen-
ibus abbas & omnis congregatio. Abbas se in-
cusat, & culpam excusans, veniam de ignoran-
tia vel intemperantia postulat. Lantbertus accu-
sator sui imputat sibi culpam, nihil esse dicens,
quod eis ignoscat. Fratres benevolentia ejus re-
compensant gratiam, & balneum illi parantes, ve-
stimenta ejus mutant. Inde manus ejus pedesque
exosculantes, gratantur ei unanimis dicentes, hoc
factum esse pro ejus augenda gloria. Egregius ve-
rò Præful, expansis in cælum manibus, fratres
sic benedixit:

O Deus omnipotens, cælestia lumine complens,
Qui cælum, terras, pontum ditione gubernas,
Ut sint cuncta tuis in tempore subdita votis,
Hos, exposco, tuos benedic per secula servos,
Protege ab insidiis, serva virtutibus almis,
Donec te videant, & cæli regna prehendant,
Te tribuente, Deus, qui nunc & semper in æ-
vum

In triplici virtute tui benedictus haberis ff.

ff

A N N O T A T A.

a Id est, Childerici II, tum regis Austrasie, ut
suprà diximus.

b S. Sigeberto Austrasiorum rege, fratre Chlo-
dovei II ex Dagoberto I, sed ex alia maire. Gestæ
ejus illustrata sunt ad diem 1 Februarii.

c Errat Sigebertus, dum Childericum Austra-
sias regem praefectum esse scribit à patre suo Chlo-
doveo, quem constat paucis annis antè obiisse. A-
di Commentarium num. 47 & sequenti.

d Quam parùm verisimilia sint hæc omnia, que
de Theodorico III, tum Neustria rege, posse mo-
narcha, hic scribit Sigebertus, ostendimus in Com-
mentario prævio num. 49.

e Hujus Acta illustrata sunt ad diem 24 Au-
gusti.

f S. Austregisili Bituricensis Vita data est ad
diem 20 Maii; verum is multis annis obierat,
antequam S. Lambertus episcopus crearetur, imò
antequam nasceretur.

g De S. Eligio agendum erit die 1 Decembris;
sed nec hic usque ad S. Lamberti episcopatum su-
pervixit.

h Hujus Vitam habes in Opere nostro die xi
Martii. Vide Commentarium nostrum præviu-
m num. 57.

i De S. Audomaro actum est ad diem 9 Septem-
bris.

k Hujus Sancti gesta elucidanda venient die 2
Octobris.

l S. Faro colitur 28 Octobris.

m De S. Bertino abbe Sibiveni actum est die
5 Septembri.

n Indicat S. Filibertum vel Philibertum, abba-
tem in Herio Gallie insula, de quo vide Opus no-
strum ad diem 20 Augusti.

o Fuit is abbas Fontanellensis, cuius gesta in
Opere nostro exposita sunt die 22 Julii: sed ante
S. Lamberti episcopatum vivere desit.

p De eo vide ad diem 18 Aprilis.

q Videtur patriarcham Joseph designare, de quo
in Genesi cap. 37, v. 3 legitur: Fecitque (pa-
ter) ei tunicam polymitam.

r Hanc vocem sic restitui, cùm in Ms. nostro tan-
tum legeretur: modera, omisso deinde duabus aut
tribus litteris spatio vacuo.

s De hisce omnibus consule Commentarium præ-
vium § 5.

t Pro valebant in contextu deleto, in margine

alio

A. SIGE-
BERTO
GEMBLA-
CENSI.
revocatus,
balneo &
veste fore-
tur.

ff

B

F

F

alio

A. SIGE-
BERTO
GEMBLA-
CFNSI.

alia manu adscriptum est; volentes.

*u Islam pseudo-synodum, in qua S. Leodega-
rius Angustodunensis episcopus iniquissimè conde-
mnatus fuit, aliquot annis serius, dum Sanctus no-
ster Stabuleti jam exsularet, habitam esse, dixi-
mus in Commentario num. 63 & sequentibus.*

*x Faramundum in sancti Episcopi sedem iniquè
intrusum fuisse, docent etiam Godeschalculus & Ste-
phanus; sed neuter eorum aliquem Coloniensem ar-
chiepiscopum ejus sceleris reum facit. Adi Com-
mentarium num. 66 & sequenti.*

*y Consule Commentarium num. 68 & sequenti.
z Ita ipse ex Vita prima num. 6.*

*aa In margine Ms. nostri pro vivit, alia ma-
nu notatur; erit.*

*bb Godeschalculus, qui id ex Theodoeno audire
potuit, disertè ait, abbatem, qui ignorabat, à
quo strepitus ille editus esset, hoc ita imperasse.*

*cc Id est, Christi exemplum, quantum potuit,
imitatus. Ceterum de eo pœnitendi modo aliquid
observavimus in Commentario num. 74 & sequenti.*

*dd Nescio, quod nivis prodigium, de quo nec
Godeschalculus, nec Stephanus meminit, hic indi-
care voluerit Sigebertus.*

B *ee In margine Ms. pro offendunt, alia dennò
manu notatur: attendunt.*

*ff Hos versus mutuatus est ex Vita secunda num.
22.*

C A P U T III.

*Sancti in sedem suam restitutio,
& cura pastoralis: Taxandri
ab idolis ad Christum addu-
cti: S. Landrade sepultura
per ipsum miraculo clara.*

*Ejecto Fa-
ramundo,
sua sedi re-
stituitur;*

a

E Voluto septennio, tandem Altissimo placebat, ut post horridam & diutinam tempestatem cœli faciem serenaret. Pippinus secundus, Angilisii & Beggæ filius, ubi cunctos, qui inter se concertando Franciam discindebant, viriliter vicit, solus sub Theodorico rege principatum totius Franciæ obtinuit, & perturbatum regni & Ecclesiæ statum disposuit meliorare. Cui inter alia hæc laudis materies occurrit: Trajectensis mercenarius Faramundus tandem justâ cleri & populi abdicatus sententiâ, non tantum ab ecclesia Trajectensi, sed etiam ex tota provincia expellitur b. Illico omnium ad cœlum tollitur oratio, omnium ad principem Pippinum legatio dirigitur, ne amplius Trajectenses pii patris Lanberti careant solatio. Punito divinitus Absalon invasore paterni regni, quanta super hoc fuit exultatio in Israël populo Dei; tanta tunc erat lætitia populo Dei pro repulsa invasoris Faramundi; & tantum isti gestiebant pro revocando Lanberto ad episcopatum, quantum illi laboraverant pro reducendo David in regnum. Placet justa petitio principi, & edicit Pastorem ovibus suis restitui.

*damna ecclæ-
siæ restaurat,
diœcœsum lu-
strat:*

b

26 Ita miles emeritus permaxima tribulatione purgatus, ovium suarum vocibus attollitur, & in cathedra Trajectensium decenter relocatur. Et merito, quia in corde illius erat sinceritas & legis plenitudo, in ore illius veritas erat & pulchritudo. Quanta super ejus reditu fuit exultatio omni ordinis, ætati & sexui! qualiter omnes, in

sua uniusquisque causa, jocundati sunt, ille novit, qui solus omnium affectus discernit. Regressus igitur Vir apostolicus ad propriam urbem, depravatam à pseudo-Christianis ecclesiasticæ institutionis reparavit normam. Et ut David dicebat, Non ignoro me hodie regem factum super Israël, & ipse credens, se nunc primùm episcopum factum, ea, quæ retro sunt, oblitus, in anterius se extendebat. Malens ergo esse, quād dici episcopus, superintendebat instantiū sibi & universo gregi, non subterfugiens, quod minùs omne consilium Dei annunciat omnibus; timensque servi mali & pigri notam, qui reposuit in sudario pecuniam domini sui, nihil remissi faciebat cordi & corpori suo; sed urbes & municipia lustrabat, & per corda, ligonibus verbi exulta, semen vitæ in tempore jaciebat.

D

*27 Aliquando etiam limites suæ diœcesis ex-
cedebat, ne à Domino diceretur servus inutilis,
quod id solum fecerit, quod facere debuerat. E-*

c

*rat in proximo provincia Tessandrorum c, ubi ad-
huc vigebat idolatria; & dolens fortis Christi Athleta, hostes Christiani nominis de tam con-
tiguo adversari regno Regis sui, armis fidei ac-
cingitur, & calore virtutis inflammatus, crebris eos assultibus lacescebat, & oblata eis pace Do-
minica, tentabat omnino, si quo modo super
filios pacis pax sua requiesceret. Illi cum fre-
rent ut barbari, & eum discerpere cuperent, ipse ultrò se ingerens bello, templa & simulacra eo-
rum destruebat, aliquando verò eos verbi dulce-
dine demulcens, sermocinabatur eis. Ut vos, in-
quit, fratres, de vera salute moneam, me &
mea & vestra utilitas monet; ut & vos salvemi-
ni, & ego de vobis fructum laboris habeam. Ni-
hil est homini utilius, quād salutem quærere: sed
quis salutem quærat, nisi sciat, quid sit salus? Quomodo quærat, si nesciat, unde expetenda
sit? Qui aliunde, quād à Deo, qui ipsa salus
est, quærit, nihil agit. Si homo, neglecta ani-
mā, corpori tantum consulat, nihil distat à pe-
cude, quæ secundum corporis sui habitum terram
inspiciens, soli corpori intendit. Quia ille est ho-
mo, qui seipsum agnoscit; agnosce homo, quis
sis, qualis creatus sis, quis futurus sis.*

E

*28 Homo es, quia de limo d plasmatus es,
animal rationale & mortale es, mediis inter pe-
cora & angelos. Per rationem es pecore melior,
per mortalitatem angelo inferior. Qualis verò crea-
tus sis, ostendit corporis tui habitus. Cur solus homo
creatus est ore sublimi, erecto pectore, &
rectis manibus? Nimurum ut corpore & corde &
actu semper cœlo intendant. Vis scire, qualis fu-
turus sis? Terra es, & in terram revertēris. Si
tamen e salutem animæ quæsieris, immortalitatem
consequēris. Ad hoc consequendum necesse est,
ut sciat homo, quis vel quid sit Deus. Si nescit,
quis vel quid sit Deus, sciat saltē, quis vel quid
non sit Deus. Vis scire, quid sit Deus? Deus
est, qui omnia ex nihilo creavit, qui omnia re-
git, qui semper vivit sine initio, sine fine, sine
circumscriptione loci & temporis, sine mutabili-
tate substantiæ. Audite etiam, quid sit Deus. Deus
est æternus & ipsa æternitas, sapiens & sapientia;
& quidquid virtutis alicui adeat per accidens, hoc
soli Deo inest substantialiter. Quis autem Deus
non sit, quis hominum nescit? Homo, lapis,
lignum, vel aliquid tale, non est Deus: postre-
mò nulla creatura Deus est. Non est Deus ali-
quid eorum, quæ per privationem aut contra-
rietatem boni dicuntur; ut sit injustus, malus,
vel aliquid tale. Qui homo est, hæc solius na-
tu-*

F *idolatriam
redargens,
d*

E

F

E

F

E

F

E

F

E

F

E

F

E

F

E

F

E

F

E

F

E

F

E

F

E

F

E

F

E

F

E

F

E

F

E

F

E

F

E

F

E

F

E

F

E

F

E

F

E

F

E

F

E

F

E

F

E

F

E

F

E

F

E

F

E

F

E

F

E

F

E

F

E

F

E

F

E

F

E

F

E

F

E

F

E

F

E

F

E

F

E

F

E

F

E

F

E

F

E

F

E

F

E

F

E

F

E

F

E

F

E

F

E

F

E

F

E

F

E

F

E

F

A turæ magisterio disset, & inspectâ creaturâ, Creatorem intelliget.

29 Deus creavit cælum & terram, & ultimum omnium creaturarum plasmavit hominem, dans ei arbitrii libertatem, ut per voluntarium boni appetitum gmereretur etiam boni præmium; talem eum condens, ut, si non peccaret, immortalis esset, si peccaret, mortalis fieret. Qui diabolo magis, quam Deo, credens, in mortem cum omni genere suo corruit, quod in tantam malitiam erupit, ut pœniteret Deum fecisse hominem, & per diluvium deleret de sub cælo omnem carnem, solas octo animas per annum integrum in arca reservans. Horum posteri, contra Deum volentes habere refugium, dum turrim usque in cælum erigerent, Deus superbiam filiorum Adam ponens super cor suum, linguâ humanâ, quæ una omnibus erat, divisâ in septuaginta duabus linguis, eos à se divisit. Omni malo gravior excrevit idolatria, quam quia solus pœnè Abraham abhorruit, benedictionem à Deo meruit & promissionem, quod in semine ejus, qui est Christus, benedicerentur omnes gentes. Hic de Virgine natus, verus Deus & verus homo in una sua persona faciens opera divinæ & humanæ naturæ, quidquid est hominis absque peccato, in homine egit & pertulit; & clarens verbis & signis, quod Dei est, non abscondit.

30 Sed ut uno calore solis cera mollescitur, & limus durescitur, sic ad calorem verbi divini boni ad fidem emolliuntur, mali contra fidem obdurantur. Ut ergo Deus operaretur opus suum, ut hominem scilicet salvaret, opus peregrinum & alienum adeò operatus est, ut ipse, qui est vita omnium, in homine pro homine gustaret mortem, & mortem crucis. Qui, spoliato inferno, à mortuis tertia die resurgens, & ad cælos ascendens, & Spiritum sanctum mittens discipulis cum scientia omnium linguarum, misit eos in mundum prædicare, & baptizare in nomine sanctæ Trinitatis. Hinc in omnem terram exivit sonus Apostolorum & apostolicorum virorum. Hic sonus tandem ad vos usque pervenit. Unde pro vobis, fratres, doleo usque ad animam, quia repellentes verbum Dei, judicatis vos indignos esse æternâ vitâ. Fugite, charissimi, ab idolatria. Sapientibus loquor; vos ipsi judgeate, quod dico. Quid prodest coli simulachra, quibus non est anima, neque vita? Fugite, inquam, ab idolatria, quia nulla major hæc est injuria in Deum, qui dicit per prophetam: "Gloriam meam alteri, non dabo." Fugite à tenebris, qui lucem naturalis rationis habetis.

31 Jam pœnè totus mundus credidit. Ut tres mundi cardines, Orientem, Meridiem, Occidentem, suâ præsentia attingit: Septentrionalem verò cardinem jactis radiis à longè illustrat; sic Sol mundi Christus Orientem nascendo sacrificavit, Meridiem in Ægyptum fugiens invisit, nec reliquit Occidentem, ubi Apostolos misit, per quos jam caput mundi Roma inflexit cervicem. Quartus hic cardo, quem incolitis, quamvis propter solis absentiam tardius lucem admittat, tamen à longè illuminatos videt; & si præsentia solis caret, solaris tamen lucis usi non minus eget. Hoc modo, charissimi, si ipsum Christum, si Christi Apostolos non vidistis, beati estis, si creditis in eum, quem non vidistis. Si in ipsum Solem non potestis aciem insigere, intendite oculos ad montes à Sole illustratos. Per hos montes, per apostolicos scilicet viros, longè latèque fidei luce transmissa, jam creditit Hispania, tripartita Gal-

Septembbris Tomus V.

Christum
predicat,

G

eoſ que tan-
dem

ad Christia-
na/aca

lia, Germania, & remotæ sub alio orbe Britania & Scotia. Francia de proximo vos arguit obstinatæ incredulitatis. Cùm misericordia Domini plena sit terra, quare super vos, tamquam super filios incredulitatis manet ira Dei? Currite ad lucem, credite in Deum Patrem, & in Jesum Christum filium ejus, & in Spiritum sanctum. Credite futuram earnis resurrectionem, timete ultimum judicii diem, in quo habebimus omnes iudicari; mali, ut eant in supplicium æternum; boni, ut habeant vitam æternam cum angelis, non in angelicam mutati naturam, sed pro meritorum varietate in variis angelorum ordinibus ad angelicam provecti gloriam.

32 His & talibus Prædicator Christi paulatim abolens ab eorum cordibus barbariem gentilitatis, inescabat eos ad Christianitatis mansuetudinem, & idolatriæ fœtorem h removens, spargebat ubique Christi bonum odorem. Illi tamen humanitatis respectu adduerti, attendeant virtutem & pietatem sancti Viri, qui, quod ore prædicabat, opere explebat; & eum imitari volentes, patientur se ab eo in fide Christi confirmari. Nec antè desstit Signifer Christi, quam omnia illam gentem, de regno diaboli abactam, ad regnum i Regis regum transduxit. Hæc est, Christe, tua gratia: hæc est boni Militis tui constantia, qui opus Apostolicum aggressus, ad castra tua insignem adduxit triumphum. Ecce Thessandriæ Apostolum, merito Apostolis & apostolicis viris conferendum. Cùm enim ad judicandum venerit Princeps pastorum, & quisque pastorum ei reprobaverit, quotam partem mundi sua prædicatione adduxerit ad fidem, hic Pastor noster inter pastores non inanis apparebit; sed etiam ipse multos suo labore ab idolatria vel malitia retrahet, & accipiet multiplicem gloriæ coronam.

33 Quam glorioſus sit Deus in seipso, nullo modo deprehenderetur ab hominibus, niſi aliqua mirabiliter in Sanctis suis operaretur, per quæ à nobis intelligatur verè esse mirabilis. Francis Pippino principante, construxit cœnobium in villa Belisia S. Landrada virgo k, per omnia S. Lambertii consilio animata & uia auxilio; quæ immidente die sui exitus, ut parata ad nuptias Sponsi sui intraret cum accensa bonorum operum lampade, accersivit familiariter eundem S. Lambertum, ut ab eo Vitæ viaticum acciperet. Accelerante viam sancto Viro, illa interim soluta est carnis ergastulo; sed Deus, cui nihil gratius fraterna charitate, nec illum, nec illam passus est privari fructu mutuæ amicitiae. Nam in eundo jocunda Præfuli apparuit visio. Ante oculos jacentis, & quasi per extasim semivigilantis stabat clara videri ipsa virgo Christi Landrada, eumque amicabili vultu & oris gratiâ compellans. Unde, inquit, tibi ô mi amice, hæc insolita mei incuria, ut te ad me visitandam tanta tenuerit mora?

34 Lantbertus, prætendens affectum familiaritatis, reddebat hæc verba excusationis: Me nec incuria nec moræ incusare habes, quem ad te venire maturantem prævenit octo mortis tuæ necessitas. Ecce, quia adsum, & tu jam intrasti in gaudium Domini tui, justa tibi solvam ex debito; tu, quæso, mibi iudica, quo in loco corpusculum ex tuo placito sepeliam. Et illa: Suspice, inquit, cælum, & diligenter illum in terris locum notato, in quo videris modò per micantem lucem cælitus apparere sanctæ Crucis signum. Lantbertus eam monstrantem sequens oculis & mente, ecce videt locum in terris cælesti luce de-

corpusculum
Wcnresho-
vii sepeliri,

S. Landrada
Lamberto
apparens,
jubet

k

F

f.

b

i

E

f.

A. SIGEBERTO
GEMBLA
CENS.

signari in modum sanctæ Crucis, & ab ore colloquenter sibi virginis hæc ultima verba accipit: Hunc locum, Lantberte, tibi insinuatum cœlitus, scias olim delegatum à Deo meæ sepulturæ. Hac vice sermonum sancta virgine cælo recepta, Vir sanctus somno solutus, applaudebit sibi de cœlestis visionis oraculo. Locus autem, qui cœlestis lucis signo irradiebatur, Wentreshovum erat, quem ipse S. Lantbertus, à S. Landoaldo inibi nutritus, prima suâ tyrocinii indole insigni-
verat.

*quod, eo in-
vito, Belis-
tum latum.*

35 Lantbertas tanto quidem properantiùs mat-
turabat viam, quanto sciebat hoc Deo & spon-
sæ ejus fore gratius; & veniens Belisiam tardiūs
voto, quām pedibus, (animo enim cupienti ni-
hil satis festinatur) visionem omnibus pandit, eos-
que ad illam exequendam nittitur flectere, quām
potest blandiūs ac facundiūs. Omnes contra unum
reclamant, omnes uno ore tumultuando conclamant: Absit, Lantberte, absit, o Praesul beate.
Hic ipsa sancta virgo à te Deo consecrata fuit: hæc ecclesia ejus operâ & impensis constructa, à te per eam est dedicata: hic omnia ejus per te ab ea Deo delegata sunt: hic Deo familiantum turba per eam & per te adulta est; & ubi digniūs ossa ejus quiescent, quām hic, ubi præsentiali-
ter tot bonorum ejus operum apparent testimoni-
a. Et hæc quidem omnia etiam tuæ sanctitatis merita, Lantberte, accumulant, dum per tuæ pastoralitatis studium hic & merito & numero au-
to fidelium populo, fidei & virtutis exuberant dona. Lantbertus offensus pervicaciâ omnium, Gratum est, inquit, præfite civibus; sed grave est omnibus placere. Ecce, quia sermo Dei & meus non capit in vobis, vos omnes invitatus se-
quar: certus sum tamen, quia cœlestis oraculi non deerit effectus.

*triduo p̄b
Wentresho-
vii inveni-
tur.*

36 Lantbertus igitur, sepulta sancta virgine magis ex populi, quām ex suo placo, animo fluctuabat, hinc de cœlesti oraculo certus, illic incertus de sepulco virginis corpusculo. Ob hoc omni orandi modo se addicens, quærebant rem ab eo, cui nihil impossibile esse sciebat. Sic exacto triduo, convocato populo ait, virginem Christi pridem defunctam, vestro etiam judicio magni dico fuisse meriti; & ideo non leve esse duco, quod ab ore ejus jam cum Christo regnantis mihi teneo indicatum. Idcō ne gravemini, quod precor, ut apertâ virginis tumba, rem ipsam oculis experiamur. Obeditur ei ab omnibus; tumba aperitur; sed nihil reperitur de sancto ibi se-
pulco corpore, cum ipso sarcophago alijs transpo-
sito. Expallet vultus omnium; solus Lantbertus gaudet, & attonitos paternè demulcens, Quia, inquit, dissidentiam vestram experti estis, jam nunc Dei mirificiam experiamur, & in loco mihi designato sancti corporis glebam quæramus. Eo duce Wentreshovum curritur, qui mente & oculis relegens cœlestis signi ostensa sibi vestigia, ostendit locum beneplacitum sanctæ virginis. O rem novam! Ibi sancti corporis glebam, cum ipso sarcophago transportatam inveniunt, tam com-
positè tamque dexterer relocatam, ut nulli esset dubium, angelico ministerio sanctam virginem il-
luc translatam fuisse.

37 Et quid mirum, si ille, qui martyri suo Clementi habitaculum in modum templi marmorei præparavit in mari angelicis manibus, hu-
jus quoque virginis corpus per angelos, mysteriorum Dei administros, tam competenter transfutum? Huic miraculo tamquam insulito si quis discredit, moveat eum saltem argumentum à con-

*Auctoris ob-
servatio, &
Sancti laus.*

m

n

trario. Quippe cùm sciat, multorum corpora in sanctis locis indignè sepulta, per angelos malos longè projecta esse, non diffidat, sanctos angelos ad nutum Dei sanctæ virginis suam impendisse o-
peram, & voto verbisque S. Lantberti fidem fe-
cisse. Atollunt ergo cuncti Dei virtutem, super omnia prædicant fidem & meritum gloriosi Lan-
berti, cujus conversatio jam in cælis erat, quamvis corpore adhuc teneretur in terris, in quo vi-
debat impleri illam Domini vocem: "Omnia pos-
sibilia sunt credenti." O Virum dignum Deo,
cui nihil deest ad perfectionis cumulum, para-
tum etiam ascendere ad illam charitatem, quā ma-
jorem nemo habet, ut animam suam ponere pro
amicis suis! Quam enim majorem daret Rex suo
emerito Militi, quām ut coronatum martyrio do-
naret rude æternæ quietis. Nos ut extremam ma-
num operi imponamus, jam nunc passionis ejus
vexillum erigamus.

D

A N N O T A T A.

a S. Begga, Pippini Landensis filia, Ansgisi, Ansegisi vel Ansigili uxor, & Pippini Heristalli mater, colitur die 17 Decembris.

E

b Faramundi expulsionem sanctique Lamberti in sedem suam restitutionem, ad annum 681 vel 682, quo tempore Pippinus solius Austrasia majoratum-domus gerebat, referendam esse ostendimus in Commentario § 6, quem consule.

c De Taxandria vide Commentarium num. 92.

d In margine legitur, humo.

e In margine notatur, sed cùm.

f In margine: Non quid.

g In Ms. nostro hac vox luxata, sic habetur opere.

h In margine est, fervorem.

i In margine pro regnum habetur æterni: unde consequenter mox pro regum legendum effet re-
gnum. Ceterum totus ille sermo Sigeberti, non San-
cti est.

k S. Landrade virginis & prima abbatis Be-
lisenensis Vita data est ad diem 8. Julii, auctore
Theodorico abbe Trudonopolitano, ut diximus
in Commentario prævio num. 50, ubi etiam num.
51 de tempore conditi ejusdem monasterii breviter
egimus.

l Vide Annotata ad cap. i, lit. i.

m S. Clemens Papa & martyr, quem hic in-
dicat, colitur 23 Novembris, quo die hac exa-
minari poterunt.

n Eadem leguntur in Vita S. Landrade, unde
ea discere possit Sigebertus.

F

C A P U T IV

Pippinus ob ductam Alpaïdem
pellicem correptus: pellicis o-
dium & infidia: Sancti, illâ
instigante, martyrium.

Pippinus, ut prædiximus, principabatur egre-
giè super omnes principes Francorum, cuius
gloriam augebant crebri victoriæ tituli, quem
ad virtutem incitare poterant saltem deducta ab
utroque parente nobilitatis & sanctitatis monu-
menta. Ut enim sileam de sanctitate Gerdrudis

Pippinum ob
ductam, vivo
conjuge,

512

A *a b* materteræ *a* ejus, vel Clodulei *b* Mettenis episcopi, qui fuit patrinus ipsius; quis S. Beggæ matris ejus vitam non miretur? Quis nesciat sanctimoniam paterni avi ejus Arnulphi *c*, qui primò major-domus regis, post Mettenis episcopum, & in vita & in morte mirabilis mundo fuit? Jam vero etiam filiorum ejus potentia vigebat in regno, & quibus Drogo *d* dux erat Campanensium, at Grimoaldus *e* hereditarium patris principatum expectabat. Hos illi generat legitima sua conjux Plectrudi. Et cum Pippino nihil gloriae, nihil potentiae, nihil felicitatis deesset, numquam ei super industriam fortuna fuit.

Alpaidem, argens,

f 39 O nihil umquam tutum apud diabolum! Vir tam victoriosus, de seipso non potuit triumphare, & ferreum pectus suum passus perforari molli telo libidinis, puellam nobilem & elegantem, nomine Alpaidem, superduxit legitimæ conjugi suæ Plectrudi, ex qua etiam suscepit filium Karolum, cui postea propter indomitam bellandi fortitudinem Tudetes, sive Martellus, agnomen fuit. Hæc foror erat Dodonis *f*, qui domesticus Pippini principis erat, vir plenus opibus, genere clarus, per amicos & cognatos, & multos sibi obsequentes pueros, multam potentiam assecutus in regno. Cum autem nullus esset episcorum, qui staret ex adverso, & opponeret se murum pro domo Israël, ut staret in bello in die Domini, Lantbertus oportunè, importunè arguebat principem, & alterum se Heliam vel Joannem exhibebat, & quorum imitabatur zelum, ad eorum quoque tendebat meritum, ut, quibus par erat in certando constantia, par foret in vincendo gloriæ. Helias Aab *g*... regem Israël hostem pertulit & vicit, & cum ad hoc arguendo attraxit, ut intentatam Dei iram à se differret, quam fortè ex toto effugisset, nisi eum Jezabel uxor sua, contra Deum concitans, sub peccato vendidisset.

incurrit in odium pelli- cis;

B 40 Joannem Herodes se arguentem metuebat, & pro eo multa faciebat; sed eum quoque Herodias uxor per lasciviam saltantis filiaj ad jusjurandum, & per hoc ad necem Sancti perpulit. Tertius Helias, vel alter Joannes noster, scilicet Lantbertus, in spiritu & virtute Heliae & Joannis, etiam ipse directus parare viam Domino, arguebat liberè Pippinum principem, nec secundæ Herodiadis timebat rabiem. Nam quod animi habebat Herodias, cum Herodes Joanni, eum pro adulterio argenti, libenter accommodabat aures; hoc animi habebat etiam Alpaïs *b*, cum Pippinus Lantberto, eum pro pelicato suo argenti, obediebat. Evidem vir alias laudabilis & religiosus, hoc excepto, multum Lantberti jocundabatur consiliis, & monitis flebatur; qui si amantem pelicem fallere potuisset, nimurum lucrosè audisset se meritò increpatem Præfulem. Helias in cælum raptus, expectat adhuc per Antichristi gladium victoriae palmam, Joannes pro veritate caput suum martyrio devovit; tertius duorum Lantbertus se quoque dignum exhibuit ad bindum calicem Domini.

enjus frater Dodo familiam Sancti inseflat,

C 41 Pelex rem ad fratrem suum Dodonem refert, eique omne consilium suum deferens, precebat, ut ejus ope aboleatur opprobrium generis sui, quod nimis invalesceret, si per Lantberti censuram contingeret suum à principe divorium. Ille causam suam & fororis cum valentioribus sui generis communicans, per se & per eos Episcopum compescere ab increpatione principis laborat; quem quia invenit inflexiblem, nec faciem alicujus contra iustitiam reviceri sensit, pro-

ximis & amicis suis promittit de causa fororis ultionem. Hinc duo fratres, Gallus & Rioldus, consanguinei Dodonis *i*, neptis suæ Alpaidis miserantes vicem, laceffendi Episcopum oportunitatem querunt, & insurgentes cum omnibus suis in ecclesiæ Trajetensis familiam omnem, qualcumque arte contra eos calumniam concinnant, nullam, quam eis inferre possunt, molestiam prætermittunt; si quo modo possent per hoc sententiam Præfulis infletere, ut saltet causâ suorum à redargutione principis defisteret. Sed res aliter, ac rati erant, cessit. Justus nempe, ut leo confidens, clipeo patiente contra omnes se protexit incursus, & gladio piritus, quod est verbum Dei, contra minas terrenæ potestatis se accinxit, & galeam salutis indutus, agebat indubitanter rem veritatis. Et primò quidem blandè compellebat eos, & quibus modis pietas Patris, & censura Præfulis poterat, eos ab injusta deterrebat violentia.

42 Sed quia in ventum fundebat verba, scilicet duobus suorum casis, ejusdem necem decer- nit. **E**

Exurge, Domine, & judica causam meam; memor esto opprobrii servorum tuorum. At filii Be- lial acrius Dei fideles impetebant, & omni gene- re nocendi tribulabant innocentes. Illi, quibus res erat pro anima, & quibus tota spes in sola in- nocentia pendebat, inconsulto Episcopo, armis obviâm ire parant, ut aut ulciscantur suas injuri- ras, aut ne moriantur inulti. Concursum est, pu- gnatum est. Pugnant illi pro temeritate, repu- gnant isti pro salute: Gallum & Rioldum, con- fanguineos Dodonis, locat superbia in prima fron- te belli, Petrum & Audolecum, consanguineos Præfulis, ex adverso in prima acie opponit ju- stitia. Galli & Rioldi degeneres animos timor ar- guit; Petri & Audoleci dexteræ ad virtutem eri- git innocentia. Virtus innocentiae favit, victoria cessit parti ecclesiastice: Gallus ac Rioldus, fa- ctionis iniquæ principes, cæsi oppetunt; Petrus atque Audolecus, ecclesiæ vindices, referunt ve- xillum victoriae *k*. Confusi sunt impii, nec eru- buerunt; victi sunt, sed defatigati non cesserunt: Dodo enim, qui fuerat incitor omnium malorum, jam & ipse efficitur belli auctor, & vilipendens, quod de sacerdotibus dicitur ex ore Dei: „Qui tangit vos, tangit pupillam oculi mei;,, grallatur in ipsum caput sancti Episcopi, devo- vet eum morti, in eum solum retorquet nepo- tum suorum ultionem.

43 Pippinus princeps illis diebus Jopilam *l* venerat, ad villam Leggiæ contiguam, ubi Vir sanctus, quasi pro regni negotio ad ejus curiam invitatus, suam præsentiam non negavit. Princeps & principis pelex vultum serenant contra eum; alii iram dissimulant, simulant alii lætitiam, multi pro suo quisque arbitrio habitum cordis variant. Traetabat autem pelex oportunè aliquem parare sibi precatorem, per cuius interventum posset sibi conciliare animum Episcopi, vel saltem ab importuna reprehensione principis in præ- sentiarum mitigare. Convivium apparatur; invi- tatur Episcopus; jocundatur prorsus omnis cu- rialis frequentia. Princeps oblatum sibi à pincer- na poculum innuit affetendum esse Episcopo, du- cens benedictionis vice, si de consecrata sancti Episcopi manu poculum acciperet, quod olim à Martino, Turonensi episcopo, sciebat quæsse Maximum imperatorem *m*. Sed Pippinus maior- rem benedictionem à Lantberto perceperet, quām Maximus imperator à Martino percepit, si talem gratiam apud Lantbertum uxor Pippini meruisset,

F fff 3 quia-

**A. SIGE-
BERTO
GEMBLA-
CENSI.**

A. SIGE-
BERTO
GEMBLA-
CENSI.
poculum Ab-
pudis bene-
dicere re-
vuit,
n

¶ cam sa-
lutare : hinc
ipja inflati-
gante, Dodo

cum arma-
torum manu
ad Sancti &
des

C

P

* fortè per-
stat

primo dilu-
culo prope-
rat. Crux lu-
cida

qualem apud Martinum uxor Maximi promeruit n.
44 Martinus melioris Maximo imperatore æ-
stinavit presbyterum suum, cui poculum por-
texit ante regem; Lantbertus nullum Pippino præ-
tulit. Exemplum principis fecuti minores proce-
res, omnes à sancta manu sancti Episcopi pocu-
lum sibi porrigi efflagitant. Dum ad hoc omnes
mixtim irruunt, & se confusè ingerunt, ut alter
alterum præveniat; ecce pelex sua manu clancu-
lum manibus aliorum intermixta, satagebat vel
sic de manu Episcopi præcipere poculum. Ille an-
tè & retrò oculatus, præcavit femineas insi-
dias callenti animo, & ad principem conversus,
de nimietate femineæ præemptionis conqueritur,
quæ callida arte quæsisset inurere sibi notam non
placitæ Deo communionis. Inde se aulâ proripuit,
& omnem illam principalis convivii imminuit jo-
cunditatem o. Nec sic quievit versutia feminæ, ni-
hil volentis relinquere inexpertum. Vesperi parante
redire Episcopo, ei per suggestionem pelicis
à principe iubetur, ne abeat infalutata sua conjugæ.

45 Episcopus, loquente in se Spiritu verita-
tis, Testor, ait, ô maxime princeps, testor ve-
rè Jesum, spem vitæ nostræ, me numquam for-
nicariæ communicaturum; quia mandavit nobis
Paulus: "Ne commisceamini fornicariis,". Testor,
inquam, Deum, me numquam eam salutaturum;
quia scio dixisse amicum Dei Joannem: "Si quis
non permanet in doctrina Christi, non eum reci-
piatis, nec Ave ei dixeritis: qui enim dicit illi
"Ave, communicat operibus illius malignis,". Te
ei communicare nimis doleo, te nolle resipisci-
re ægrè fero; propter hoc Dei iram tibi timeo.
Pelex igitur videns, causæ suæ nihil esse reliqui,
jamjamque, si diu advivat Lantbertus, timens si-
bi imminere dïvortium, rem totam seriatim fratri
furioso mandat, & oleum camino addens, obte-
statur, ut quantotius agat de occidendo Episco-
po. Dolorem, quem Dodo habebat de nece ne-
potum suorum, exaggerabat geminatus de repulsa
fororis suæ dolor; jamque in hoc totus erat, ut
sibi & forori suæ satisfaceret.

46 Präco veritatis Lantbertus, jam tendens
ad bravium supernæ vocationis, venerat Leodiu-
m; Dodo verò ad vicum Auridum secesserat,
satis Leodio contiguum: parat arma, socios ag-
gregat, à domo etiam regia, suo vel fororis suæ
nomine comparatos evocat auxiliarios. Dilationis
moras odit, iras colligit differendo, irascendo sti-
mulos furoris ad cōtem durissimi cordis acuit.
Lantbertus interim præscius instare suum agonem,
noctem illam insomnem duxit; non quia ter-
rent eum aliqua insomnia mortis; sed quia spe
præoccupabat furura quietis gaudia. In ipso nam-
que conticinio noctis surgens ad confitendum Do-
mino, angelico se in terris obsequio exercebat.
Horâ celebrandæ nocturnæ synaxis p excitatis
discipulis ait: Surgite otius, promisit Deus coro-
nam vigilantibus. Officio expleto, ceteri se lecto
reddunt; ipse prestat * boni operis cursum con-
summando. Circa crepusculum corpore corrupti-
vo aggravante animam, cœpit exemplo Domini
euntis ad passionem tædere, & oculis gravatis
fompno, captabat dormiens modicūm quietis.

47 Tunc ecce, circa auroram rarefcientibus
tenebris, hostilem exercitum cuneatim incedere
videt & nunciat excubitor episcopalis domûs, no-
mine Baldoveus; & quamvis nebula manè ascen-
dens liberum intuitum retunderet, facile erat rem
deprehendere vel ex visa multitudine virorum,
vel ex audita collisione armorum. Micabant lo-
ricæ, proëminebant cassides in capite, levæ te-

gebantur clipeis, dexteræ armabantur spatis &
lanceis; præbant fundibularii cum sagittariis. Au-
dite rem mirabilem, divinæ pietatis indicem! Ut
enim clareret, Lantbertum in nullo gloriari, nisi
in Cruce Domini nostri Jesu Christi, per quem
ei mundus crucifixus erat, & ipse mundo, ci-
que jam à terra in cælum per virtutem Crucis
ascensum in cælis parari, quidam sequentes exer-
citum vident signum admirabile stupentes supra
domum, in qua erat Pontifex, instar Dominicæ
Crucis, clarius omni metallo, à terra usque ad
cælum rutilare. Constat quibusdam, qui spe pa-
cæ mercedis, non aviditate fundendi sanguinis,
& tantum ad augendum numerum militum, non
ad patrandum scelus Dodonem sequebantur, san-
ctam crucem fuisse conspicuam; illis econtra
occultabatur objectu nebulæ, qui cupiditate ra-
pinæ & expectatione præmii spirabant in perni-
ciem sancti Pontificis q.

48 Primo Constantino imperatori ad bellum æ-
multi signum crucis igneo fulgere rutilum in cæ-
lo apparuit, quo inscriptum videbatur Terre victoriae
⁹
ed es appa-
ret.
r

E

J

49 Acies hostium jam quasi ad præcinctum
appropinquarebat: excubitor domûs inclamat dor-
mientes, quibus ipse jam circumstans exercitus
esse poterat nuncius horroris. Testis Christi Lant-
bertus attonitus gravedine sompni & rei acerbitate,
discalciatis pedibus surgit, & arripit gla-
dium; quasi se fuosque defensurus: sed ad se
reversus, se temeritatis damnavit, & quia illi-
citatatem attentaverat arma, se ante Deum con-
gruenti addixit pœnitentia r. Te, inquit, bo-
ne Jesu, qui dixisti: "Mihi vindictam, & ego
,, retribuam,, te precor, ne perdam victoriam
meam, quia satius est mihi mori in te, quam
super inimicos meos bellando mittere manus. Tu
bellator fortis, apprehende armæ & scutum, &
exurge in adjutorium mihi. Jam irruptis portis,
jam effraetis foribus, ipsos domûs parietes im-
pingebant lanceis; aliqui etiam introgessi, ignem
intentabant. Petrus & Audolecus introgessos eli-
minabant, & tam multis tam paucorum viribus
frustra conabant resistere; quos Sanctus pro
tempore consolans, Si, inquit, me, fratres,
vicariè amâstis, Christum, sicut ego diligo, di-
ligite: vestra Jesu peccata confitemini, & orate
pro invicem, ut salvemini. Me oportet jam dis-
solvi, & cum Christo vivere.

50 Scitis vos, ô nepotes mei, reos & noxios
fuisse in crimine isto " , de quomodo ultio expe-
moriendam
hortatus,
" " nem

A nem tangat. Non timeamus fævitiam persecutorum, quia illis erit in vindictam gladius & ignis, qui manducabit carnes illorum usque ad medullam. Vos tantum manus vestras servate innoxias, ut & spiritus vester in æternum sit salvus: vestras etiam carnes date illis ad dilacerandum. His ultimis monitis Patris sui, jam in agonia constituti, animati sunt omnes ad occumbendum pro justitia & innocentia. Ipse arrepto Psalterio, & primum psalmi versum, qui occurrit, pro prefatio accipiens: "Quoniam requiret Dominus sanguinem servorum suorum", hoc subjunxit ultimum: Videat Dominus, & requirat. Et egressis omnibus extra cubiculum, & quasi agnis in medio surientium * expositis, ipse extensis manibus, terra in modum crucis prosternitur, & orans cum lacrymis, in manus Domini animam suam commendavit, ut nemo umquam affectuosis se Deo commendaverit.

* I. furens
tum

bani recu-
bans, telo
transfixur.

x

B Carnifices interea Petrum & Audolecum peremierunt, & quotquot ecclesiasticæ clientelæ ibidem invenerunt. Unus cæteris truculentior, ascenso tecti culmine, eumque videns hærentem solo pavimenti, cor ejus jacto telo transfixit x; animam verò ejus cum ipso orationis murmurio angeli intulere cælo. Pretiosus ergo sacerdos Domini Lantbertus, qui hic fuerat particeps omnium custodientium mandata Dei, fruitur illic gaudens & exultans, omnium Sanctorum contubernio. Cum continentibus & virginibus redimitus ferto castitatis, confessor cum confessoribus, ante Deum bibt secundum calicem confessionis; monachus cum monachis accipit centuplum æternæ recompensationis; apostolus cum Apostolis in sede judicariae potestatis sedet; propheta cum prophetis spe gaudet, patriarcha cum patriarchis fide fulget; postremò martyr cum martyribus calicem salutaris accipiens, nomen Domini invocat, quia majus non habuit, quod Domino retribueret pro omnibus, quæ retribuit sibi. Inter novem etiam locum ordines angelorum habet, in quo singulis pro merito officii sui participet. Itaque factus omnium particeps, electus est in æterna curia municeps, ubi obtinet palam perhennis gloriae, & stolam jocunditatis æternæ.

ANNOTATA.

C

a Indicat S. Gertrudem virginem, abbatissam Nivelensem in Brabantia, cujus gesta elucidata sunt ad diem 17 Martii. Erat hac Pippini I, cognomento Landensis, filia, & soror S. Begga, ex qua & Ansegiso Pippinus II natus est.

b S. Clodulphum seu Chlodulphum Metensem episcopum indicare voluit, cujus gesta exposita sunt ad diem 8 Junii, quo colitur.

c S. Arnulphus ante aditum episcopatum in seculo uxoratus, S. Chlodulphum, cujus mox minimus, & Ansegisum procreavit, ex quo & S. Begga Pippinus, ut diximus, genitus est. S. Arnulphi res gestas vide ad diem 18 Julii.

d Drogo Campania dux, Pippini ex legitima uxore sua Plectrude filius, in variis Annalibus apud Coïntum obiisse notatur anno 708.

e Fuit hic alter legitimus Pippini filius, qui dum anno 714 in ecclesia S. Lamberti Legia pro egrotantis patris sui incolumentate oraret, interfecitus est.

f Dodonem Pippini domesticum ac potentem vi- rum fuisse, testantur etiam Godeschalcius & Stephanus; sed cumdem Alpaidis fratrem fuisse, primus,

quum novi, scripti anonymous, cuius verba reci- A. SIGE-
tavimus in Commentario num. 128. BERTO

g Lege Achab. Hic in Ms. nostro deinde vox u- GEMBLA-
na aut altera excidit, ut locus vacuus indicat. CENSI.

h In Ms. nostro mendose hic legitur Alpaidis. Porro hic incipit Sigebertus contra Godeschalci ac Stephani fidem novam martyrii S. Lamberti causam comminisci. Consule Commentarium nostrum §§ 9 & 10.

i Gallum & Rioldum Dodonis consanguineos fuisse, & Trajetensem ecclesiam rapinis suis gra- viter afflixisse; didicit ex Godeschalco & Stephano: verum bi nullam affligendi causam assignant, nec Alpaidis umquam meminerunt.

k Totum bellum hoc Sigebertus pro suo ingenio exornavit, cum Godeschalcius & Stephanus tantum dicant, Gallum ac Rioldum à Petro & Audole- co, qui ecclesiasticarum rerum predationes ultra ferre non poterant, occisos fuisse.

l Jopilia, Jopila, Jopilum, Jupila, Jobii-villa, vulgo Jupille, vicus est in ripa Mosa prope Leodium, ubi Pippinus villam habuit, in qua etiam obiisse creditur.

m Historiam hanc refert Severus Sulpicius cap.

23 Vita S. Martini, qui colitur die xi Novembris. E

n Adi Dialogos ejusdem Severi Sulpicii lib. 2, cap. 7.

o Et hoc quoque totum convivium antiquioribus omnibus ignorantum primus confinxit Sigibertus, atque ita retulit, quasi ipse eidem interfuisset.

p Id est, Officii nocturni.

q Quibus ea crux visa fuerit, quibus occulta, Sigebertus ex sola conjectura dixisse videtur, nam antiquiores biographi tantum dicunt, eam nonnullis de ipso exercitu, vel exercitum sequentibus ita apparuisse.

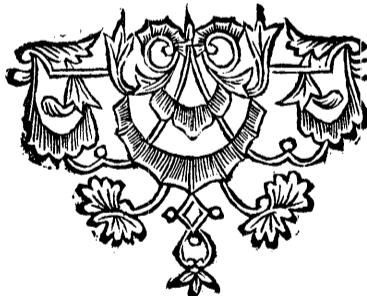
r S. Constantini imperatoris gesta illustrata sunt ad diem 21 Maii, ibique de prodigiosa cruce, quam adversus Maxentium motarus vidit, aëlum est cap. 3. Voces Græcas restitui, cum in Ms. nostro legereetur virtuose Duthoyca.

s Vita S. Benedicti, Ordinis sui fundatoris, auctore S. Gregorio Magno, data est die 21 Martii, ubi cap. 6 ista visio refertur.

t Sanctum, abieclo mox gladio, quem somno gravis primo mentis impetu ad sui defensionem arripuerat, mutasse sententiam, aiunt etiam Godeschalcius & Stephanus; sed de indicia sibi propriea penitentia neuter meminit. Poëta anonymous, num. 174 relatus, ex rumore fabulatus est, cum septennio paenitere, si viveret, statuisse. Vide Commentarium num. 166 & 188. F

u In code scilicet Galli & Rioldi, de qua consule Commentarium num. 167 & sequentibus.

x Primus Sigebertus scripti, S. Lamberti cor transfixum fuisse. Godeschalcius ait: In ictu teli jaculavit eum: Stephanus: Percussit telo victurum in secula Christo: Poëta anonymous: Hunc telo figens, auxit sibi vulnera culpe.

C A P U T V.

*Corporis sepultura Trajecti :
Dodonis & sociorum pœna :
miracula Leodii facta, &
ecclesia ibi edificata : Corpus
eò translatum : Grimoaldi
cædes divinitus punta : Nort-
manni à sacro corpore repul-
si : auctoris observatio : tem-
pus martyrii.*

*Corpus Tra-
jectum dela-
tum, ad ec-
clesiam S.
Petri,*

a

PAUCI ex satellitio sancti Martyris, qui eva-
serunt mortis periculum, tegentes vili tegmine
corpus roseo cruento perfusum, quantotius navi-
gio Trajectum transvexerunt. Volat fama per
populos, pavore & horrore universos concu-
tiens: pavent omnes pro offensa principis *a*, hor-
rent omnes pro indebita nece Præfusis, deflent
Trajectenses, se amisissæ pii Patris benevolentiam,
nec tamen satis audent debitam tanto Patri rever-
tentiam exhibere. Vix caros lugere, vix reos va-
cat odisse. Exposito ad portum sancto corpore,
eucurrit populus sine nomine & numero, &
quanti apud omnes S. Lambertus æstimatus sit,
ex confusis omnium planctibus æstimari poterat.
Impositus feretro defertur sanctus Martyr ad ba-
silicam S. Petri cum honore debito; clerus cum
psalmis & cantis prosequitur, populus complö-
dit manus cum lamentis: populus pernoctat so-
lemniter, clerus ritè frequentat excubias.

*pellices re-
pellens, in pa-
ternatumba
sepelitur :*

b

SUCCUBANT omnes allambere vestigia pii Patris;
magna se putat suffragia meruisse, cui contin-
gebat sanctis membris infigere oscula. Delectabile
ac pius erat videre omnes Pastori suo impende-
re pignus amoris; sed miserabile ac mirum e-
rat circa erraticas oves iram pii Pastoris adver-
tere. Traditur enim à majoribus, quia, cùm o-
mnibus Sanctum exosculandi liber aditus pate-
ret, si qua pelex se ingerebat ad corpus Marty-
ris osculandum, quasi quodam turbine rotata,
retrocedebat *b*. Per pelicum ergo repulsam cla-
rebat nimis, Deo & sancto Martiri pelicem *c* il-
lam odiosam fuisse, quæ duplice criminè Franciam
infamaverat, & sanctam conturbaverat Ecclesiam.
Tantus autem timor Trajectenses pro hujus rei
acerbitate incesserat, ut nec mausoleum dignum
tanti nominis Viro auderent præparare: idcirco
apertâ tumbâ Apri patris ipsius S. Lamberti, ma-
nè facto cum ossibus patris sui corpus sanctissimi
Filii ejus usque ad tempus tumulandum decreve-
runt.

*exclusis me-
todia ibidem
audita.*

SANCTUS artus non liquit cælica virtus,
Monstravit populis, quantæ fuerint bonitatis.
Ne enim terrorentur populi humano terrore, quo
minus sanctum Domini Lambertum digno hono-
re venerarentur, cecepit ad tumulum ejus noctu &
interdum in die audiri angelicum copticinum psal-
lentium, quoties ibi humanum silentium esse vi-
debatur. Nec defuerunt, qui rei ipsius veritatem
scrutabantur, & cùm apponenter omnem mentis
& aurium diligentiam, videbatur eis [ex qualita-

te vocis S. Lamberti bene sibi nota *d*,] quòd i-
pse Sanctus cum aliis, qui secum occubuerant,
divinæ Majestati dulcem melodiam caneret *e*. Si
quis eâ horâ vellet adire basilicam, præ horro-
re non poterat introire, & quanto quis se proprius
ingereret, tanto minùs angelicas voces admittebat
retusis auribus: cùm autem elongabatur, angelica
melodia amplius iterabatur. O ineffabilis po-
tentia tua, Christe! Quis compenset tua magnalia?
Ecce, palam facis, quod ore tuo dixisti:
„Non est Deus mortuorum, sed vivorum.., Om-
nes enim tibi vivunt, qui vivis & regnas in sa-
cula sæculorum.

SMILES Christi gloriosus Lambertus, quan-
tus apud Regem regum in cælis esset, cecepit sta-
tim in terris patefacere, per hoc multò beatior,
quòd per eum etiam post mortem nomen Domini
benedicebatur in populis. Apparens enim no-
ste thesaurario, nomine Amalgiſo *f*; judici quon-
dam suo, eum blando compellabat alloquio: qui
de causa adventus sui ab eodem viro diligenter
inquisitus; Romam, inquit, ivimus; Româ, ec-
ce, redimus, visitaturi Dodonem & complices
ejus; sanguis enim innocentium, qui mecum pro
Christo super terram effusus est, jam jamque ex-
petit ab eo vindictam, nec suam Dèus ab eis gra-
tiam elongabit. His dictis, disparuit. Sed quia vi-
sio non fuit fantastica, rerum exitus docuit. Do-
do nempe sancti Antifitis interfector statim incur-
rit iram divinæ ultiōnis: nam omnia vitalia pu-
trefacta & foetida per os suum projiciens, ostendit
omnibus infelicitatem suam per miserabilem
vitæ exitum; & qui hīc pompa seculi abusus est,
deputatus est in inferno jam * inextinguibili, &
vermi non morienti.

*Sanctus ap-
parens, Do-
donis & so-
ciorum ejus*

E

SET FERTUR etiam, quòd propter intolleriam
nimii factoris corpus ejus in fluvium Mosam pro-
jectum sit, vermis & tabe corruptum *g*; nec
aliam sepulturam meruit, qui miserabilem tanti
criminis sibi memoriam acquisivit. Dodoni in cri-
mine æquandus ille, qui Sanctum Domini suis
manibus peremit, fratri suo miser bello congrega-
tur, & fratrem perimens, mutuò à fratre per-
imitur. Ut ajunt, paucis omnia concludam: in-
fra anni ipsius spatium vix aliquis evasit, qui in
nece sancti Martyris reus fuit: & si quis super-
fuit, in tantum se aut sensu *h* perdoluit annullari,
ut illos sœlices duxerit esse, qui citata, quamvis
miserabili, morte consumpti sunt. At Christi Mar-
tyr coronatus triumphat, & victoriae palmam *i*
tenens, in sinu Abrahæ exultat. Sic, Christe, in
Sanctis tuis de inimicis triumphas, & diligentes
te diligens, honorificas honorantes te.

*mortem pre-
dicti, verus
dates.*

g

SANCTI legia, quæ illustrari meruit Patroni sui
martyrio, quamvis corpore ipsius se ad tempus
doluerit viduatam esse, tamen miraculorum ejus
immunis non fuit. In cubiculo namque martyrii
illius conscientia luminaria, divinitus accensa, sœpius
resplendebant; ut tota domus, quasi solis radius,
refulgeret, [ut lucem illam vix humanus ferret *k*]
oculus. Hæc famæ primordia verificabat sequens
gratia miraculorum, quorum hīc summa capitula-
lenda est. Theodimum *l* quemdam Vir sanctus se-
mel per visum monuit, ut pectinem suum optimum
redderet, ab ejus uxore sibi præceptum:
tertio *m* non parentis sibi pectus affecit insanabili
ictu, sivecum suum ab invito recepit. Baldigisilus
jussus per visum excubare ad locum martyrii ejus,
& alter quidam Raginfridus eundem locum emun-
dere monitus, ambo lumen oculorum, quo ca-
rebant, receptorunt, in suo quisque tempore.

*Sancti cabi-
culo divini-
tus illusratio,
cecis*

F

SANCTUS Veniebat cum fide ad hunc locum virgo

*Oda,**i**k**l**m*

- A** Oda, & ipsa cæca; & loco proxima ut nomen invocavit sancti Martyris, quod volebat, accipit. His augebatur recens veneratio novi Patro- ni, & accentu populi devotio Sancto basilicam ædificat, tanto citius, quanto devotius. Lectus etiam Sancti à fidelibus fabricatus, in illo loco positus est, ubi Sanctus teli iniqui transfixus fuit. Hæc Legiensium devotio adeò Domino placuit, ut jam crebro multis fidelibus cælitus visio appa- ret, ut sanctus Martyr relatus à Trajecto, martyrii sui loco restitueretur. Sanctus Hubertus, sanctissimi Lantberti discipulus & successor, non contrabat Dei & Martyris voluntati. Anno igitur episcopatus sui xiiii o tumulum Sancti aperiens, corpus ejus solidum & illibatum ac miro odore respersum invenit: mutavit vestimenta, & priora pro dandis pignoribus p servanda sigillavit.
- B** 59 Claruit vel transferendo, hoc beneplacitu- sum fuisse Domino: in villa quippe Nuella q re- quiescente populo, pauper & cæcus, ditatus est redditus sibi officio oculorum. Nec multò post in villa Hermala r cunctis requie relevantibus labo- rem, paraliticus s ibidem adductus, in aspeetu sancti feretri solidata compage membrorum, sibi redditus est. In singulis his locis statim basilicæ in honorem sancti Martyris fundabantur. Cum tali tripudio appropinquabatur tuo, o Legia, munici- pio! Quanta & qualis fuerit processio cleri & populi, quanta & qualis exultatio undique con- currentium, quanta omnium liberalitas in dandis Sancto muneribus, quanta fuerit fidelium orandi & vota solvendi puritas; hæc & hujusmodi fa- cilius à sapiente aestimari poterunt, quam alicuius ore vel stilo narrari.
- 60 Habes, Legia, tuum gaudium; ecce, tenes tuum speciale patrocinium. Hinc cœpit tui profectus * initium, per huic in urbem exaltata, proveheris de filia in matrem u: per hunc in episcopalem sedem promota, in omnem profecti honestatem. Aliis urbibus in senium quodammodo vergentibus, tu per hunc effloristi in pul- chrae juventutis statum. Protegat te in ævum suis sanctis Martyr suffragiis, qui te ad hoc provexit, ut in terra merito & nomine magnificeris. Ex tunc in reliquum tempus non est modus vel numerus miraculorum; cum omnibus per Lantberti no- men ibi Deum invocantibus in veritate semper patuerit ostium divinæ misericordiæ. Erat illic vi- dere competitorum vincula, debilium luctan- cula, in argumentum virtutis Dei appensa. Qui- cunque veniebat fidei tenax, numquam redibat inefficax.
- 61 Hic quoque sanctus Martyr, sicut piis & fidelibus pius & oportunus adjutor erat, ita erat contra impios aut severus correptor aut justus ultor. Post paucos enim annos translationis ejus x, ægrotante saepè nominato Pippino Majore-domus, ibat ad eum visitandum filius ejus Grimoaldus, qui devotus S. Lantberto, idèò fortè amplius, quia occubuerat pro defenso matris ejus Pliatrudi matrimonio y, divertit Legiam, & ad tumu- lum Sancti oraturus accessit. Inter orandum exce- ptus ibidem ante altare S. Lantberti perimitur à quodam satellite Rabbodonis ducis Frisonis, cuius filia à patre suo Pippino sibi desponsata connubium expectabat z. Sed Rabbodo id impunè non tulit, cuius instinctu innocens occubuit Grimoal- dus: nam non multò post idem Rabbodo mira- biliter à dæmone ludificatus, subita periit & æter- nali morte aa.
- 62 Post decepsum S. Lantberti gens Norman- nica beluina feritate spirans, Leodium, id est Le- Septembbris Tomus V.
- giam, violenter irruptis, & municipiis effractis atque combustis, civibus etiam immoderata ex- de fusis, & substantiis direptis, ad ultimum ec- clesiam S. Lantberti igne consumpsertunt, & eam solo coæquantes, sola ruinæ & combustionis ve- stigia reliquerant. Deinde ad locum, in quo san- ctum corpus venerabatur, barbarica præsumptio- ne volentes accedere, & optima, quæque inve- nirent, diripere, divinitus incussa formidine refi- lientes atfugérunt; qui fugientes hoc modo, fu- gam suam consolabantur, dicentes, sibi dispen- dium evenisse, quod solam & nunc adeò pretio- fam circa Martyris corpus ita micantem fabricam non abstulissent bb. Quia longum est & tædiosum singula S. Lantberti miracula particulariter enar- rare, Dei per eum operantis potentiam laude- mus universaliter.
- 63 Vitam S. Lantberti primitus iustu Agilisid episcopi scriptis Godescalcus, diaconus ipsius con- gregationis, qui fuit tempore Pippini tertii & Ca- roli Magni cc; quam licet pro simplicitate sensu multis barbarismi & stylocismi vitiis expesserit dd, eam tamen totam ad honorem sancti Martyris i- pse aurigraphus aureis litteris scriptis, & gesta quidem ejus veraciter prosecutus, de causa martyrii ee parùm libero ore est locutus. Quod hac de causa fecisse creditur, ne sui temporis regibus culpam majorum suorum videretur exprobrare. Ex illico quippe Pippini ff & Alpaidis conjugio natus est Carolus Martellus, ex Carolo Pippinus tertius, qui ex principe in regem Francorum pro- motus est; de Pippino Carolus Magnus gg, quo nemo ante ipsum vel post ipsum fuit major; de quo dubitari potest, fortior, an felicior esset, potentior in republica, an religiosior in Ecclesia- stica disciplina. Passus est autem S. Lantbertus xv Calendas Octobris hh, anno episcopatus sui xi, sub rege Francorum Hildeberto, Theodorici re- gis filio, à quo Theodorico reges Francorum so- lo nomine regnabant, penes maiores-domus po- tentiâ regni constitutâ, usque ad Pippinum ter- tium in regem promotum.
- A N N O T A T A.
- a Imò Dodonis, ut alibi sepe dictum est.
b Hanc mirabilem pellicum repulsam Sigeber-
tus primus è biographis tradidit.
c Alpaidem designat, quam S. Lambertus ne-
cis reum fuisse non credimus: F
- d Quæ uncis inclusa sunt, restitutus ex Vita
breviori ab eodem Sigeberto, ut § 1 probavimus,
conscripta, & Reinerio perperam attributa. In Ms.
enim nostro hic luxato ita legitur: Videbatur eis
vocis sibi notæ unde S. Lambertus, quod ipse San-
ctus &c.
e Consule Godeschalcum in Vita prima, num.
22, & Stephanum in Vita secunda, num. 38.
f A Godeschalco Amalgius vocatur; atque i-
ta etiam legitur in Vita breviori mox citata.
g De corpore in Mosam projecto nihil legitur
apud Godeschalcum.
h In Ms. nostro censu legitur; sed cum in Vita
breviori ad. lit. d laudata, habeatur sensu, hec
lelio præplacet. Fortè tamen legendum, sensum.
i Ms. nostrum habet: Viatoriam palinæ; quod
ex eadem Vita breviori corrixi.
k Uncis inclusa ex laudata Vita breviori denuò
restitui, cum in Ms. nostro post verbum resulge-
ret, omisis ceteris, tantum sequeretur, oculus.
l Theoduinum habet Vita brevior, Godeschal-
cus, Theodoenym.
- G g g m Go-

A. SIGE-
BERTO
GEMBLA-
CENS.

*m Godeschalcus tantum bis Sanctum ipse appa-
ruisse restatur; tertiam vicem adjunxit Sigebertus.*

*n De hisce tribus lumine donatis agit Godeschal-
cus cap. 3, ex quo, uti & quæ de ecclesia Leo-
dii erecta subdit, ea didicit Sigebertus.*

*o Hunc annum, quem in Christi 721 vel 722
incidisse ostendimus, deprompsit ex biographo S.
Huberti apud Surium.*

p Id est pro sacris reliquiis distribuenda.

*q In Vita breviori legitur Nivella. Vide An-
notata ad Vitam primam cap. 3 lit. p.*

*r In eadem Vita breviori est Harmala. Consule
precitatum cap. 3 Vita prima, ad lit. q.*

s A Godeschalco contractus dicitur.

*t Legia five Leodium, vivente S. Lamberto,
villa tantum fuerat; sed verisimile tamen est, eam
ob locum martyrii illius, miraculis & ecclesiâ il-
lustratum, jam tum incrementa cepisse.*

*u Matrem restitui ex Vita breviori; nam in Ms.
nostrâ perperam legitur, martyrem.*

*x Quæ hic narrat, anno Christi 714 contigisse
probavimus in Commentario prævio num. 118 &
sequentibus; ideoque erravit Sigebertus, dum ea-
dem aliquot annis post delatum è Sancti corpus
contigisse afferuit.*

*y Consule Commentarium § 9 & 10, ubi id re-
futavimus.*

*z Errat Sigebertus; Coïntius enim ad annum
Christi 711, num. 7 ex Annalibus Metensibus &
Ges' regum Francorum probat, Teufindam vel
Theodosindam, Radbodi Frisonum ducis filiam,
Grimoaldo re ipsa nuptiam fuisse, anno scilicet 711
secundum citatos Annales.*

*aa Fabulatur hic denuò Sigebertus, dum Rad-
bodum non multò post Grimoaldi cedem, in cuius
suspicionem ipse revera venit, iudicatum à demo-
ne obiisse ait. Constat enim ex Annalibus à Coïntio
ad annum Christi 719, num. 14 citatis, ipsum
primum predicto anno 719 vitâ functum esse, cum
jam ante Carolum Martellum cum exercitu suo
cecisset, ut apud eumdem Coïntium ad annum
Christi 716 num. 1 videre est. Quod de iudicatio-
ne demonis ait, consule Acta S. Willfranni episco-
pi Senonensis tom. 3 Marii, à pag. 146 in Ap-
pendice.*

*bb De hac irruptione Normannica consule Com-
mentarium prærium § 14, ubi ex vetustiori ano-
nymo ostendi, minime verisimilia esse, quæ de eo
metu ad S. Lamberti corpus Normannis incusso nar-
rat Egidius Aurea-Vallis; sed ibidem non ob-
servaveram, Egidio hac in parte Sigebertum præ-
luxisse. Anonymo tamen standum putamus.*

*cc De Godeschalco & tempore, quo scripsit, e-
gimus in Commentario § 1.*

*dd In Ms. nostro perperam legitur: represserit.
ee Ita correxi ex Vita edita nomine Reineri;
nam Ms. nostrum vitiōsè habet: & cum martyrii.*

*ff Vox Pippini ex Ms. nostro exciderat; quam
ex mox laudata Vita restitui.*

*gg De hac pretensi silentii causa consule Com-
mentarium prærium § 10.*

*hh De die martyrii convenit inter omnes: de
anno egimus in Commentario § 8 & 10.*

D

VITA QUARTA

Auctore Nicolao, canonico Leo-
diensi seculo XII,

Ex editione Joannis Chapeavilli.

PROLOGUS.

Dilecto in Christo, & verè diligendo Domi-
no suo Wederico, Letiensis ecclesiæ vene-
rabilis abbatì a, Nicolaus ecclesiæ sanctæ Mariæ, *
sanctique Lamberti, quæ est in Leodio, canonici-
corum & diaconorum ultimus, salutem. Sicut ni-
hil est, quod amicis & fratribus, honesta peten-
tibus, negare debeamus, ita & eorum est à no-
bis non exigere, quod nimis arduum tarditate aut
tenuitate ingenii assequi non valeamus. Temera-
rium enim valde est, quod quidam præclaras il-
lustrium virorum res & memoriā dignas aggrediun-
tur scribere, quibus nec ingenium natura, nec
eruditio doctrina, nec orationis splendorem
indulget eloquentia. Sieque fit, ut cum magnitu-
dinem rerum, quas exornare debuerant, verbis
nequeant explicare, ariditatem ingenii sui, & im-
peritiam coguntur * manifestare. Grandes enim
materias, ut ait Hieronymus ad Heliodorum e-
piscopum, ingenia parva non sufferunt, & in i-
pso suo conatu, ultra vires ausa, succumbunt.
Quod & mihi evenisse fateri non erubesco, qui
nec oratoriâ eloquentiâ clarus, nec subtilis inge-
ni mihi conscientis, vitam & passionem beati Lam-
berti martyris, quam scribere institueram, dignis
verbis pronunciare non sufficio.

2 Quod equidem opus non cuiuslibet levitatis
motu, seu jactantiae fastu in me sumptuose, sciat
vestra paternitas; sed quidam ex dominis & prio-
ribus nostris parvitatem meam sæpius sunt exhor-
tati, quatenus dignorem passionis causam beati
Viri, & gesta ejus vetustate jam obruta, diligen-
ter peruestigarem, & conscribendo tanquam in
lucem retraherem. Diu multumque super hoc hæ-
sitavi, quia & tantam rem aggredi valde invidio-
sum, & majorum meorum authoritati contradic-
cere erat insolens, & verè irreligiosum. Sed, ut
arbitror, nullam meretur, vel vereri debet cu-
jusquam obrectatoris invidiam, qui ad scriben-
dum non incitatur amore propriæ laudis, sed præ-
cepto cogitur præsidentis. Parui itaque injunctis,
& inter multiplices occupationes meas assumpsi
hoc opus, plenum laboris & sollicitudinis; quia
nihil penitus ex hoc inveniri poterat in libris eo-
rum, qui priùs vitam & martyrium B. Lamberti
conscripterunt, quibus etiam apud nos maximam
authoritatem non levis, sed venerabilis sanxit an-
tiquitas b.

3 Horum primus, (ut à majoribus nostris ac-
cepimus,) fuit Godeschalcus quidam, ecclesiæ
nostræ diaconus, tempore Caroli Magni, ex Fran-
corum regibus imperatoris augusti, & Agilfidi
nostrî episcopi c. Secundus vero felicis memorie
Stephanus, decimus post B. Lambertum Leodien-
sis episcopus d: qui cum de vita & sanctissima
conversatione ejus quædam magnifice satis dispe-
rue-

*Excusans
imperitiam
suam,*

E

*ait se scribe-
rerrogatum,
ut aliam*

F

*martyrii
causam pro-
dat: argu-
mentum O-
peris*

c

d

C A P U T I.

*Sancti illustres & pii parentes,
& institutio sub SS. Landoaldo & Theodardo: hujus corporis translatio Trajectum ab eo facta: in episcopatum successio.*

Gloriosus vir Lambertus, & aeterno Regi sacerdos & martyr electus, insigni ex prosperitate in Trajecto extitit oriundus, qui est super Moesam fluvium grandis vicus, non longe a dirutis urbis Tongrorum moenibus. Pater ejus Aper, vir illustris, hereditariam a majoribus suis sibi reliquit, comitatus illic strenue gubernabat dignitatem. Mater vero, Herispelensis nomine, claritatem nobilitatis moribus exornabat pudicitiae & honestatis. Eo tempore Eraclius post Focam Romanum fastigium adeptus erat imperii: eam vero partem regni Francorum, quae Austria dicitur, Dagoberti regis filius Sigebertus admodum juvenis, prudenter sub patre gubernabat per Cunibertum Colonensem episcopum & majorem domum Pipinum primum, viros fidei, justitiae, consiliis, conspicuus. Sub his itaque principibus, ab illustribus, ut praemissum est, Lambertus natus est parentibus. Qui, quoniam Christianissimi erant, in conjugali copula Deo placere studentes, cum hunc talem Deo promeruisse divitiarum suarum Hæredem, sacris eum literis imbuendum, & Ecclesiasticis ministeriis mancipandum, nec sine divina Providentia, dispositiuerunt; quod etiam ipsius Pieri beata spirare videbatur infantia.

6 Et quia pater ejus vir prudens erat, sanctum sancto magistrum elegit Filio, ne puerilis innocentia, columbina simplicitas, cuiuslibet pravitate doctoris inficeretur. Initium ergo studio literarum submisit eum viro venerabili Landoaldo, cuius vita integritas, & scientiae sermonisque ubertas, in hac regione tunc celebris habebatur. Hic siquidem Landoaldus sub S. Amando episcopo archipresbyter ecclesiae Tongrensis ordinatus, Deo ibidem militaverat, eandemque ecclesiam per novem annos episcopo vacantem, usque ad sacerdotium B. Remaci, diligenter rexerat. Landoaldus itaque teneros annos sancti Pieri paterno sinu complectens, ad normam sancte vitae informabat primaeve aetatis mores. Divina siquidem gratia, quae se ejus cordi abundanter infuderat, pueritiae ejus teneritudinem manifeste provehebat in virilis sensu maturitatem. Qui quantum sub eodem beato viro proficerit, quam puro pectore pietatis ac sobrietatis doctrinam hauserit, superfluum arbitramur inculcare verbis, cum fructum tam felicis arboris adhuc hodie paucum exuberare videamus.

7 At vir illustris Aper de profectu Filii sui non mediocriter exultans, & Deo verbis & factis gratias referens, fundum proprietatis sua, quod Wintershovium dicitur, jure perpetuo delegavit illi, illiusque tutori Landoaldo, ut ecclesiam ibi construeret, tantum instantius vacarent, ille docendi studio, iste discendi, quanto remotius viverent a va-

cum eoque ecclesiam edificans, fontem elicit;

G g g 2

604 VITA QUARTA S. LAMBERTI SEU LANDEBERTI,

A. Nico-
lao Ca-
nonico.

nitate saeculi. Ubi dum insisteretur in aedificanda ecclesia, artifices super penuria potabilis aqua conquerebantur, quia ibi aqua ex palustri colluvie collecta bibentes magis torquebat amaritudine, quam aliqua refocillaret suavitate. Sanctus magister, sanctiorque magistro Discipulus fidem habentes in eum, qui amaris aquis de Marath dulcedinem indidit, qui aquas de petra produxit, communī voto pariter exorant pietatem Omnipotentis. Invocato ergo nomine sanctæ & individuæ Trinitatis, baculo designant locum in modum crucis. Mira res, sed fidei non inusitata! Fons ibi statim emanavit limpidissimus, qui usibus hominum amabilis, dum quotidiano incolas reficit beneficio, tanti miraculi non sinit interire memoriam.

*prunas affer-
re ab eodem
gessus,*

B

8 Similiter die quadam, cum jam hyemalis algor inhorrisset, forte ignis in habitaculo venerabilis sacerdotis Landoaldi penitus defecerat: qui advocato praedicto Puer, Curre, inquit, Fili, & à vicina domo ardentes prunas defer, usibus nostris necessarias. Cumque vas ad convehendum ignem puer Lambertus in promptu non haberet, & doctoris urgeret imperium, cucurrit tamen velocius, ne modicā saltem morā ingratum faceret suum magistro ministerium. Homines autem regionis illius per sylvas & paludes, quibus abundant, dispersi, longe à se invicem distant & habitant. Itaque ad vicinum tugurium, in quo copiosum ignem ardere à longe notaverat, festinus accessit, sibique carbones dari à circumsedentibus expetiit. Quarentibus autem illis cum irrisione, (cum vas non haberet,) vellete eos in vestibus suis excipere; ille, ut erat columbinæ simplicitatis, palliolum suum ambabus manibus & brachiolis extensem diligenter aptavit, exceptamque in eo sufficientem ardentum prunarum copiam, ne qua tamen possent effluere, firmiter astrinxit, lætusque cum festinatione rediit.

*cas in veste
fua immo-
portat.*

b

C

9 Cumque coram magistro eas humiliter deposuisset, vestemque excusisset, nullum penitus in ea apparuit corruptionis signum, nullum vel modicæ adiunctionis vestigium. Mirari cœpit intra se venerabilis sacerdos, & omnipotenti Deo gratias agere; quia sicut videbat vestem illas ab incendio, sic mentem Pueri sinceram & mundam notaverat ab omni elationis vitio b. Interea felix adolescens Lambertus sub Landoaldo in divinarum & mundanarum literarum scientia non mediocriter exercitatus, & viam Domini juxta teneræ modum ætatis sufficenter est edoctus, mundus & integer mente & corpore ab iis vitius, adversum quæ parùm cauta est lubrica ætas adolescentium, maximè eorum, quos & nobilitas carnis & rerum opulentia impellit ad petulantiam.

*A. S. Theo-
dardo alte-
rius institu-
tus,*

c

10 Cum itaque jam juventutis attingeret florē, commendatur à patre, quem post Deum miro venerabatur affectu, sanctissimo viro Theodardo, qui B. Remaclii successor, Tungrensi c. tunc præsidebat ecclesiæ. Quem venerabilis pontifex Theodardus, quasi dilectissimum pignus & unicum filium, spirituali suscipiens & complectens desiderio, ejusque mores & actus tacita & subtili consideratione perscrutans, cœpit venerari & admirari; quia comprehenderat in Juvene multiplices divine gratiae donationes; multò feliciorem se reputans talis Alumni famulatu & contubernio, quam Moylen Josue, seu Heli Samuels ministerio. Erat enim verè dignus B. Lambertus, aspectu amabilis, colloquio affabilis, rectam conversationem habens cum omni-

bus hominibus. Parvi pendebat præsentia, veluti devoverat in pueritia, æstimans pro nihilo omnia, præter quod erat æternæ salutis gratia.

D

11 Cælestibus animo inhærens, sese in holocaustum Domino mactabat. Et sicut hi conscripserunt, qui quantitatē seu qualitatē formæ ejus memoriarum prodiderunt, ita eum summus Artifex & naturæ ratio composuit, ut in toto ejus corpore via aliiquid reperiiri posset, quod excedere videretur modum venustatis & elegantiarum. Denique tanta erat circa episcopum in obsequendo ejus humilitas, in sacra lectione assiduitas, in oratione devotione, in jejuniis moderatio, in eleemosynis largitas, in hospitalitate hilaritas, ut in oppido populofo, & inter magnorum principum assiduos conventus, quibus eum interesset Tungrensis ecclesiæ negotia sœpius cogebant, solus vita sua qualitate promeruerit, quatenus eum & boni possent veraciter prædicare, & mali formidant detrahere.

*Corpus S.
Theodardi
repetit, &
Leudit sepe-
lit.*

d

12 Contigit interea beatum præsulem Theodardum per innocentia viam in territorio Sprensum d ad martyrii coronam pervenire. Cujus rei acerbitate, & tam lugubri Lambertus consternatus est nuntio: quamvis enim eum sanctorum martyrum gloriâ sublimatum non dubitaret, tamen non temperavit à lachrymis, quas eliciebat non incredulitas diffidentia, sed desiderium charitatis. Angebatur maximè, quod dulcissimi patris saltem supremo non interfuisset funeri. Ut ergo eum, quem dilexerat vivum, honoraret mortuum, ad solarium universi doloris sui accinxit se constanter ad repetendum corpus exanime sacerdotis & martyris: & licet id frustra jam primò tentaverit, secunda tamen profectione, quod desiderabat, obtinuit. Relatum itaque tam sacratissimum pignus non sine magna exequiarum pompa sepelivit, ejusque tumulo honoravit villam Legiam e, tunc quidem ignobilem vicum, nunc vero ordinatione divina & ipsius B. Lamberti patrocinantibus meritis, totius hujus regionis caput, principatus domicilium.

*Autoris de
sede Tun-
grensi obser-
vatio.*

E

13 Eo siquidem tempore Tungrenorum civitas ab Hunnis jam pridem funditus eversa, evolutis ab excidio suo plūs quam ducentis annis, vix à paucis inhabitabatur, cunctaque sua antiquæ nobilitatis & claritatis insignia, vastitatis & solitudinis ipsius magnitudo oblitteraverat; solam vero pontificalis cathedræ dignitatem, quam à B. Materno f, primo ipsius civitatis episcopo, accepit, adhuc in ecclesia S. Mariæ perpetuae Virginis, inter ipsas murorum suorum ruinas inconscius retinebat. Et quoniam Trajectenses, qui erant ei versus Orientem satis finitimi, rebus, multaque populi frequentia tunc in ea regione potentiores habebantur; eorum ordinatione & dispositione Tungrensis sedes, tamquam decrepita & premortua mater, à validiore & prudentiore filia gubernabatur; adeò ut usque ad sacerdotium B. Huberti, non minùs Trajectensis, quam Tungrensis episcopatus diceretur g.

*S. Theodar-
do in episco-
patum,*

b

i

14 Igitur qui Tungrensi ecclesiæ substitueretur episcopus, multum desiderabatur in ecclesia Dei, multum super hoc tractabatur in aula regis Francorum Clodovei, ejusque filii Hildrici h, qui sub patre regnabat in Austria. Nam Sigebertus i, Clodovei frater, absque liberis jam obierat. Itaque paulatim sermo intra ecclesiam, ab ecclesia ad populi frequentiam, discurrebat, nullum Lamberto meliorem, nullum eo Tungrenium episcopatu esse dignorem, quem certissime nove-

rōve-

A noverant ditatum honoribus sanctimoniæ , illu- stratum commerciis parcimoniam. Spiritus sancti ergo inspirante gratia , plebs Traiectensem pa- riter congregata in episcopum eum sibi eligi , & in loco magistri succedere acclamavit. Regalis etiam celitudo ac palatinorum procerum multi- tudo , apud quos non levis existimatio Lamber- ti erat , electioni assentiendo , tulere suffragium. At vir Dei Lambertus , qui sacerdotium studuerat mereri , non fuscipere , se indignum tali honore , sc tanto oneri causabatur incongruum.

aliquantum
reluctans , suffici-
tar.

ⁱ Sed quantum plius repugnabat , tantò ma- gis omnium in se studia concitabat ; ed quod amplius ab omnibus judicabatur ambiens , quod in appetendo episcopatu inveniebatur minimè ambitiosus. Omnibus itaque acclamantibus , jam- que piam violentiam invito renitentique se fa- diuos minitantibus , cœpit Vir Deo plenus intra se cogitare , quia divinæ dona gratiæ meretur amittere , quisquis sub specie humilitatis pertina- citer refugit per ea , quæ habet , bona proximis prodeſſe. Timebat manifestæ Dei voluntati reſi- ſtere , & charitatis & obedientiæ terminos exce- dere ; siveque per omnia verè humilis , verè Deo ſubiectus , & fragilitatis humanae non imme- mor , tantæ plebis regimen fuscipere timuit ; ſed de Dei vocantis ſe virtute præsumendo , con- ſenſit. Sic Traiectensem testimonio , comprovin- cialium episcoporum judicio approbatus , per ſacræ unctionis ministerium Spiritus sancti virtu- tem fuscipiens , Tungrenſi cathedralē viceſimus nonus k præſedit episcopus.

A N N O T A T A.

a Hac Nicolans hanc ex Sigeberto in Vita tertia , num. 2. , de quibus vide dicta in Com- mentario , num. 22 & ſequenti.

b Totam hanc Landoaldi historiam deſcriptit ex Vita S. Landoaldi , aut ex Sigeberto in Vita mox laudata , iſpis illius verbis ſepe uſus.

c Vide dicenda inferius ad lit. g

d Nota eſt Spira Germanie civitas ad Rhenum flumen , antiquorum Nemeturum caput , nunc in Pa- latinatu Inferiori.

e Hanc tranſlationem didicit ex Sigeberto , vel qui huic prælūxit , antiquiore anonymo biogra- pho S. Theodardi , de quo ſuprā ad caput i Vita tertie , lit. q.

f S. Materni geſta illuſtrata ſunt in Opere no- stro ad diem 14 Septembris , ubi de hiſce conſu- li poſſunt.

g Cūm Godeſchalcs , Stephanus , Sigebertus , & ante hunc Anſelmus SS. Theodardum & Lam- bertum episcopos Traiectenses unanimi conſenſu appellent , itaque dictos eſſe Nicolans ipſe agnoſcat , hic Tungrenſes tamen appellare affectat , quæ episcoparii ſedes tum etiam Tungris fuſſet. Ve- rūm vide dicta in Annotatis ad cap. i Vita i , lit. f.

h Childericum II Austrasia regem , poſtea mo- narcham , Chlodovei II filium deſignat ; ſed errat Nicolaus , dum eumdem Childericum ſub patre ſuo regnasse in Austrasia dicit , prout obſervavimus ad cap. 2 Vita tertie , ſcripta à Sigeberto , quem Nicolaus hic , ut ſepe alijs fecutus eſt. Atque hinc in alium impedit errorem , dum de S. Lam- berto episcopo creando aetum eſſe ſcribit in aula Chlodovei , qui tum multis annis obierat. Vide dicta in Commentario num. 47 & ſequenti.

i Fuit is S. Sigebertus ejus nominis III , Au-

ſtrasia rex , cuius Alba habes apud nos ad diem 1 Februarii.

k S. Lambertus ſuit vigesimus episcopus Tra- jectensis : ſed Nicolans novem episcopos , qui ante S. Servatium Tungrenſes fuerunt , ceteris anni- merat , & omnes Tungrenſes appellat.

C A P U T II.

*Episcopatus à Sancto egregie
administratus : ejusdem de-
pulsio è ſede ſua : Vita ſe-
ptennio acta Stabuleti.*

S Ortitus itaque apicem dignitatis ecclesiasticæ , ſtuduit pietatis augere opera , qui pontificali auctus erat inſula. Non imminuit in eo , ſed mul- tiplicavit anterioris vitæ gratiam collatæ po-

Ob episcopa-
les virtutes
regibus Clo-
doveo

tatis excellentia ; nec penitus in ejus animo lo- cum habuit peſtis , quæ religiosarum meatiū ſta- tum ſapiens evertens , his , qui cæteris præſunt , nimis familiaris eſt , elatio. Mactabat omni die holocaustum Domino , non ex pecore alieno , ſed ex corpore proprio. Consilium & opus ſuum ſemper ad Dominum convertebat ; cor ejus & pedes directi erant ad euangelizandam pacem. Jam- que per acceptam ſuperabundanter spiritualium donorum gratiam opinio ejus longè latèque cele- briter prædicabatur , non ſolùm prærogativâ me- ritorum , ſed & claritate miraculorum. Unde non immerito familiariter eo utebatur , ejusque ſe orationibus commendabat , & consilio submittebat Clodoveus rex Francorum ; nec quicquam in diſpoſitione regni ſui videbatur ei ſatis validum , quod non erat tanti Viri prudentiæ & authorita- te corroboratum a.

ⁱ 17 Quantæ autem exiſtimationis & authorita- tis B. Lambertus apud regem fuerit , maniſtē patet ; cūm cum idem pacificus rex non ſolūm episcopum , ſed & patrem , & apostolicum vi- rum appetet in eo privilegio , quod promulga- vit , ipſo sancto Præſule petente , pro immuni- tate & poſſeſſionibus ecclesiæ S. Mariæ per- petuæ Virginis , in cuius nomine & honore eo tem- pore Trajecti vigebat poſt Tungris quædam di- gnitas pontificalis cathedralæ : quod privilegium uſque hodie apud nos conſervari non dubium eſt b. Similiter poſt obitum Clodovei S. Lambertum nimia familiaritate venerabatur Hildricus , qui pa- tri ſuccederat in regno Austriae c. Siquidem Au- ſtria dicebatur ea pars regni Francorum , quæ à Burgundia uſque ad mare Frilonum extendi- tur , & hinc Rheno , illinc ſylvâ Carbonariâ ſeu Hannoniâ concluditur d. Hæc tota sancti Viri ex- petebat authoritatem & consilium ; ejusque me- ritis ecclesia Dei tranquillata eſt , rexque Hildri- cus aliquamdiu bonitate floruit & proſperitate.

^e 18 Sed quia reges , ſicut nec ſervire cuiquam volunt , ita ſemper majorem dominationem de- ſiderare non defiſunt , Hildricus , poſtposito Viri Dei consilio , abjecto germanitatis affectu , animum & manum tetendit in regnum fratris ſui Theodorici , qui regnabat in Neuftria , eoque ex- pulſo , fraterni regni non ſine ſanguine uſurpa- vit principatum e. Sed non eſt diuturna ſcelere

Childeri-
co carus , pri-
vilegium ob-
tinet.

F

b
c

d

Theodorico
monarchâ ,
Ebroinus
Sauſtos per-
sequens ,

e

quæ-

G g g 3

A. NICOLA
LAO CA-
NONICO.

f

quæsita potentia : nam paulò post Hildricus ob insolentiam morum suorum insidiis quorundam Francorum in venatione exceptus , graviterque vulneratus interiit f. At Ebroinatu , vir crudelis & malitiosus , qui sub Theodoricu rege major domus Franciam sæpius turbaverat , audita morte Hildrici , sanctæ religionis habitum rejecit : nam timore Hildrici monachum in Luxovio professus fuerat. Ita maximum suæ factionis exercitum à Burgundia colligens , Theodoricum in regnum Francorum reduxit g ; non quia eum dili gebat , sed quia per eum se ulcisci desiderabat. Totam denique injuriarum suarum ultionem maximè in ecclesiam Dei retorsit , magnosque ac facerdotiales viros , quorum ei sanctitas & libertas vocis suspecta erat , de medio auferens , alios ex eis exilio proscriptio , alios carcerum & tormentorum maceratione afflxit.

S. Lamber-
tam à fede
sua pellit ,
inviuso Fa-
samundo :

B

19 De quorum numero B. Leodegarium , Augustinensem episcopum , miris cruciatuum modis Christo martyrem fecit. Et quia B. Lambertus intima & spirituali familiaritate Hildrico conjunctus fuerat , timens prædictus vir nequam , ne eum , qui sanctitate & autoritate cæteris præminiebat , suæ factioni haberet contrarium , & justitiae ac publicæ libertatis defensorem , eum ab episcopatu Tungrensi expulit , & Pharamundum quendam , ut dicunt , Colonensem clericum , calcatâ omni sacrorum canonum reverentiâ , illuc obtrudendo , violenter intronizavit h. Quanta autem per hunc invasorem facta fuerit in Tungrensi ecclesia totius divini & humani juris confusio , bonorum omnium desolatio , quam oppressa æquitas , quam dissoluta pravitas , si vellemus scripto prosequi , non jam videremur inchoati Operis historiam texere , sed tragediam , deplorando , conscribere. Per hunc Tungrensis ecclesia plùs experiendo , quam legendo didicit , quia sic non venit , nisi ut suretur & mactet & perdat.

quod sanctus
æquo animo
ferens ,

b

20 Hac itaque horribili tempestate in regno Francorum excitata , omnia omnino confusa , omnino turbata erant per prædictos sceleratos ministros , per Ebroinum Austria , per Pharamundum Trajectensis ecclesia. Sed omnipotens Deus , cuius gloriæ laus magnificatur , cum Sanctorum suorum virtus declaratur , fieri hoc misericorditer permittebat , ut , quanta esset in servo & sacerdote suo Lamberto fortitudo patientiæ , & virtus veræ humilitatis , manifestaretur per flagellum tribulationis. Nam Lambertus Christi athleta , clementer ferens cuncta , præfulatûs liquit sceptrum , commendans curam ovium ei , qui lavit baptismate , & redemit sanguine. Et quem nec dignitatis sublimitas tumidum , nec magnæ possessiones cupidum , nec diuturna tranquillitas efficerat resolutum , superveniente articulo per sequutionis , adeò Virum Dei patientiæ æquanimitas roboravit , ut nec eum vehemens tribulatio fractum , nec privatio honoris confusum , nec rerum temporalium damna conspexerint miserum.

sibi que gra-
tulans , sed
de grege fo-
licitus ,

c

21 Volebat tyrannis & oppressoribus Ecclesiæ Dei sacerdotali autoritate resistere ; sed eorum & multitudinem & mentis nimiam obstinationem considerans , infructuosum laborem prudenter declinando , cedendum tempori adjudicavit , ne etiam videretur intercepti honoris ultionem exercere , non pro justitia decertare. Gaudebat , honores transitorios & publicarum curarum se evasisse tumultus , seque nunc beatum pronunciabat & fœlicem , cum liber ab omnibus , diu optatam

monasticæ quietis obtinere poterat securitatem. Summa & sola pii Patris sollicitudo erat filiorum destitutio , quorum sicut semper in charitate Christi desideraverat salutem , sic sine maxima cordis contritione non poterat videre perniciem. Nec minor apparebat erga eum in orbatis Trajectensis filialis affectio , quem et si propter persequutionis fœtiam retinere non audebant , ab ejus tamen praefentia & amplexu avelli vix poterant.

D

*inter suorum
lachrymas
discedit ,*

22 Cumque discederet Vir mitissimus , omnis eum populus cum clero lamentabatur , longiusque eum ab oppido prosequentes , cum gemitu & lachrymis dicebant : Cur nos deseris , Sacerdos sanctissime ? Cui nos committis , Pastor vigilansissime ? Cur relinquis gregem devotum , & quare supplicem clerum ? Quis orabit Deum pro nobis , & quis sublato Pastore , à morsibus nostris luporum arcebit insidias ? Tu sacerdotes sermone & opere , tu populum prædicationis exhortatione informabas ; tu destitutis solatum , captivis precium , tu jejunis cibum , nudis largiebaris operimentum. O decus , ô lumen Ecclesiæ , ô custos & pater patriæ ! Educ nos tecum , ut qui in tranquillitate tuis instituti sumus præceptis , tuis jocundati beneficiis , tuæ mereamur participes esse tribulationis. At venerabilis Sacerdos tantis suorum vocibus & lachrymis permotus , lachrymas pietatis & ipse fundens , parumper substitit ; conversusque ad eos , qualiter verbum Dei , viam justitiae & salutis , quam ex ore ejus audierant , conservarent , edocuit ; adhibitusque Sanctorum de patientia exemplis & præceptis , ne in præsentibus tribulationibus deficerent , utque in Deo constanter sperarent , sæpius admonuit ; quia Deus non confundit sperantes in se.

23 Post hæc sacras manus & oculos ad cælum elevans pro astantibus & devotis sibi filiis paternam ad Deum fudit orationem , consignansque eos Crucis signo salutari , & absolutos in osculo pacis , animæquiores remisit ad propria i. Tanta autem fuit prædictorum tyrannorum potestas & crudelitas , ut ex omni ecclesiasticæ familiæ numero vix duo pueri obsequio tanti Viri adhædere non timerunt * ; quorum alter , Theodoenus nomine , ut majores nostri scriptum reliquerunt , operum ejus veridicus relator & testis idoneus extitit. His itaque comitibus , vir Dei Lambertus coenobium in loco , cui Stabulaus nomen est , situm expetiit. Hic siquidem locus inter vastos & confragos Ardennæ saltus , nulli tunc humanae habitationi habilis , squalidus horrebat , sterili & emoriente terra , non segetibus , non pomiferis arboribus apta , non alendis pecoribus grata , non commerciis quæstuosa , quâ , exceptis aliquot rivorum seu fontium irrigationibus , horribiliorem non incoluerunt Paulus vel Anthonus eremii soliditudinem.

*& cum duo-
bus servulis
ad Stabulan-
e coenobium*

i

24 Hic S. Remaclus coenobium devotione & expensis Sigeberti regis construxerat k & ordinaverat , aggregatis in eo multis fidelibus , quibus sub Regulari disciplina multis annis , illic strenue præfuit , vitamque & omnem conversationem suam , tamquam præclarum monasticæ perfectionis speculum subditis exhibuit. Hunc ergo locum , quia solitarium , & ideo congruum , monachis præbebat habitaculum , sanctus pontifex Lambertus elegit expetendum. Tantus itaque Vir , qui videbatur , & erat , sanctitate & dignitatis excellentiæ venerabilis , obedientiam Filii Dei summopere imitari desiderans , non affectata corporis aut verborum inclinatione , sed vera &

*se recipit ,
ubi inter mo-
nachos se-
pennium
transfigit :*

k

pro-

* timiderint

F

A profunda mentis humiliatione, jugum obedientiae & subjectionis ab abbe sibi imponi petiit & obtinuit; ibidemque per septem annos sanctam & angelicam vitam in omni virtutum observantia exigit. Ad declarandam autem veram animi ejus virtutem & patientiae fortitudinem, unum obedientiae ejus subjiciamus exemplum, ut perfecti audiant in illo, quid imitantur, & infirmi, quid venerentur.

*ob lenem fo-
nitam calceo
editum*

B 25 Solitus erat Vir memorabilis inter cetera ardui propositi insignia solemnis consuetudine publicas fratrum religioso furto prævenire vigilias, atque per secreta orationis devotionem divinæ contemplationis degustare dulcedinem. Cum igitur nocte quadam ad id peragendum clam lectulo se subtrahens, piè festinaret, unum de sandaliis, (quod genus calceamenti vulgariter cothurnos dicimus) à manu ejus elapsum corruit, feniensque pavimentum dormitorii, sonitu modico quidem, sed insolito, altum tanti conventus interpellavit silentium. O quanta erat apud eosdem Dei servos gravium culparum districta correctio, cum in hujusmodi fortuitis excessibus tam severo plementerentur judicio! Nam pater monasterii hoc repentina turbatus sonitu, tali culpæ Regularem non distulit adhibere medicinam; sed culpæ auctorem ignorans, signis & nutibus / quibusdam præcepit, ut exiret ad crucem, quicunque temerario sonitu interruperat fratrum silentium & quietem.

*jussus ab ab-
bate, bruma-
li nocte ferè
nudus*

26 Statim vir Dei Lambertus præceptum obedientiae, quasi prospera juberentur, adimplere contendens, sicut erat adhuc ferè nudus, solo cilicio contectus, discalceatis pedibus dormitorium egressus, crucem adiit, quæ sub divo posita, ex more monasterii hujusmodi corrigendis erat disciplina. Hyems erat, quæ nive & glaciali asperitate sævior inhoruerat; & ut pro comperto habemus, omnis ferè Ardennæ regio, & ea maximè, quæ præfatum obsidet cenobium, inter suas, quas prædiximus, incommoditates specialiter tantæ perurgetur aëris inclemenciam, ut longiorem & asperiorem, quam ceteræ partes Austriae, nivium & hyemalis horroris semper patiatur molestiam. Stabat ergo Sacerdos mitissimus, instar crucis ante se positæ, stabat planè vivens hostia Christi, crucifixus mundo carnisque desideriis, cum psalmorum modulatione offerens Deo suavissimos fructus obedientiae. Ardebat planè interioriùs flammæ Paracleti Spiritus; idcirco exterioriùs frigoris contempsit cruciatus. Quid ejus affectu devotius? Quid oratione mandius? ut confiteri constanter possumus, cælum ejus patuit precibus, & oratio ad supernos pervenit auditus.

*sub dio in o-
ratione per-
severat: inde
revocatus,*

27 Verè beatum Virum, & hoc supplicio sacratis martyribus Christi comparandum, quem divina Providentia & præsentibus tribulationibus exercebat, & ob multorum salutem ad majoris certaminis gloriam reservabat. Tectus itaque nive magis quam veste Martyr noster, purior auro, quod per ignem probatur, immobiliter perseveravit in orationis devotione, quoisque fratres vigilium solemnitate transacta, cogente eos summa necessitate, domum hyemalem ingressi sunt, accensoque igne copioso, calore refocillabant corpora sua, immanitate frigoris inter multiplices vestes jam ferè præmortua. Ibi abbas per absentiā Viri Dei, quid in eo egerit, ferè deprehendens, confusus expalluit, seque sacrilegum, se homicidii reum lachrymando protestans, cunctis fratribus stuporem incuslit formidinis, quod tantum ac sacerdotalem Virum pro levi excessu

tam injuriosæ deputâset poenitentia. Currunt fratres, alter alterum pia festinatione prævenire contendentes; & quem putabant seminarem, inventiunt cum alacritate spiritus psalmos Domino decantantem. Eruit ab illa nivium densitate, frustumque desiderantium conventui honorificè reditur, referens & obedientiae exemplum & suæ liberationis miraculum.

**A. Nico-
lao ca-
nonico.**

28 Abbas verò & universitas fratrum non temperantes à lachrymis, humiliiter ejus devolvuntur pedibus, suæ ignorantiae veniam deprecantes. At Vir justus seipsum, ut scriptum est, in primis accusans, sicut ad impositam sibi poenam extitit vere patiens & humilis, ita ad ignoscendum, quod rogabatur, non fuit pertinax aut difficilis. O vere manifesta in servo suo Lamberto divinæ virtutis operatio, per quam ad exequendum tam arduum hujus obedientiae præceptum inflammata est ejus mentis alacritas, quod vix umquam aliqua sit creditura posteritas. Specialiter itaque ob hujus triumphi memoriam in principali ecclesiâ Leodiâ, ubi idem preciosus Martyr corpore requiescit, mos iste primùm inolevit, ut intra claustralia septa sub divo vexillum Crucis Dominicæ perpetuò stabiliretur *m*; licet nonnullæ hoc ecclesiæ usurpare sibi videntur alio quidem religionis generere.

E
m

A N N O T A T A.

a Progrederetur Nicolaus in eodem errore, quem super in Annotatis ad cap. 1, lit. h observavi. Præterea, quod Sigebertus in Vita tertia, num. 14 de Theodorico III perperam scripsisset, ipse non magis re-*ele* Chlodoveo II adscriptus.

b Privilegium hoc ab aliis frustra questum esse, imò numquam existisse merito credi, ostendimus in Commentario prævio num. 48.

c S. Lambertus factus est episcopus sub finibus anni 669, vel initium sequentis, annuente Childerico II rege Austriae, qui non nisi post mortem patris regnare cœpit. Vide Annotata ad caput præcedens lit. h.

d Non iidem semper fuerunt regni Austriae seu Austriae termini, quos non est hujus loci examinare. Videri hoc de re potest Hadrianus Valens in Notitia Galliarum, ad vocem Austriae. Idem ad vocem Carbonaria silva profert locum ex Annalibus Metenibus ad annum 690, ubi dicitur: Pippinus ad Carbonariam silvam pervenit; qui terminus utraque regna (Austriae & Neustriae) dividit.

F

e Constat, Childericum ad regnum evocatum esse à Neustrasis, qui Ebroini Majoris-domis Theodorici tyrannidem pertulit, hunc & illum exaultarunt, & in monasteria relegarunt. Adi Commentarium num. 61, & Vitam tertiam num. 17.

f Consule mox laudatam Vitam & numerum g Caso Childerico, Theodoricus ex San-Dionysiano, Ebroinus è Luxoviensi monasterio prodierunt. Et Ebroinus quidem primū quendam pseudodo-Clodoveum, quem Chlotaris III filium mentiebatur, ad regni Austriae partem evexit, postea verò ad Theodoricum accessit; uti num. 62 Commentarii dictum est.

h De hisce omnibus consule Commentarium num. 63 & sequentibus.

i Isthæc omnia ex Nicolai conjectura dicta accipe.

k Acta S. Remacli illustrata sunt ad diem 3 Septembris, ibidemque in Commentario prævio § 6 actum est de Stabulensi cœnobii exstrictione.

I Nov

A. Nico-
lao Ca-
nonico.

1 Non signis & nūtibus, sed manifesto vocis im-
perio. abbatem istud māndāsse, dixerē aiunt Go-
deschalcus & Stephanus.

2 In Hoc ante Nicolam nemo veterum tradidit,
neque is satis idoneus testis mihi est, ut id credam,
cūm ut in ceteris ecclesiis, ita & in Lambertia-
na Leodiensi alio religionis genere ea crux statui
potuerit.

C A P U T III.

*Reditus ad episcopalem cathe-
drām suā: disciplina ecclē-
siastica restituta: Taxandri,
aliique ad Christum adducti:
congressus cum S. Willibordo.*

Pippino He-
ritallo Ma-
jore domus
facto,

Interea evoluto septennio, irā Dei in miseri-
cordiam versā, post horridam tempestatem
facta est in ecclesia Dei tranquillitas: nam Ebroī-
nius, qui Franciam fraude, crudelitate, avaritiā,
diu vexaverat, justo Dei iudicio miserè interfici-
tur. At dux Austriae Pipinus secundus, Ansigili fi-
lius, Pipini primi ex Begga filia nepos, cuius ut
erat hæres nominis & honoris, ita justitiæ &
religionis, vir acer consilio & manu strenuus, to-
tam potentiam suam & studium ad honorem
sanctæ Dei Ecclesiæ & liberationem patriæ con-
vertit, regemque Theodoricum, ut tyrannicam
crudelitatem in principalem clementiam commu-
naret, non minus bellico apparatu, quām justi-
tiā suā coēgit. Igitur tranquillatis rebus sub Pi-
pino, cūm jam nulla tempestas bellorum inter-
cluderet exequitionem legum, cooperunt inter Do-
mini sacerdotes faciles commeatus, & ad tractan-
da ecclasiastica negotia assidui fieri conventus.

fugit Fara-
mundus, &
ecclesia Tra-
jectensis

30 Quod Pharamundus, Trajectensis ecclesiæ
invasor & pestis, considerans, qui in rerum mo-
tibus & dubiis temporibus firmissimam spem hac-
tenus habuerat, cœpit formidare pacati statum
temporis, ecclasiastici æquitatem examinis, & si-
cūt scriptum est; „Fugit impius, nemine perse-
quente, „proprii sceleris eum perurgente con-
scientia, episcopalem sedem, quam malè diu oc-
cupaverat, pejus fugiendo dereliquit; &, ut di-
citur, in tota illa provincia numquam postea com-
paruit a. Sic tandem Deo propitio, à tyrannide
ejus liberata Trajectensis ecclesia, quanta pertu-
lerit, quām injustè dilectum patrem suum Lam-
bertum perdiderit, & miserabiliter recordari, &
liberè cœpit conqueri; totoque affectu conversi
ad Dominum, multis suspiriis & lachrymis depre-
cabantur, quatenus desstituto & luporum morsi-
bus exposito gregi, & desolatis filiis spiritualem
pastorem & desideratissimum patrem Lambertum
verus pastor Christus restituere dignaretur.

S. Lamber-
tum fibred-
di a Pippino

31 Et quia Deus liberaverat Austriam per Pipi-
num, qui, ut præmissimus, sub rege Theodori-
co rempublicam Francorum strenuè administra-
bat, eumdem principem unanimiter adeunt, suæ-
que præterita calamitatis deploratione præmissa,
Consule, inquiunt, princeps clarissime, misera-
biliter diuque afflictæ Trajectensi ecclesiæ, tuâ-
que industria restitue huic multitudini destitutæ,
huic desolato gregi Pastorem proprium, à qui-
bus pacifico tuo adventu, solâque famâ mode-

sticæ & justitiæ tuæ exterritum abegisti invasorem
& mercenarium. Et quia hoc tempus non longa
oratione, sed festina indiget consolatione, mitte,
qui perquirant, & educant à coenobio Stabulensi
beatissimum virum Lambertum pontificem no-
strum, in quo est sana doctrina, conversatio an-
gelica; quia certissimè aut ipsius, aut nullius,
reformabit magisterio, quæ depravata & cor-
rupta est in nobis per illum perditionis filium Pha-
ramundum, synceritas Christianæ fidei, & ecclē-
siastica religio.

32 At dux Pipinus vir, qui licet militaribus
studis occuparetur, divinitatis tamen cultum &
ecclesiæ Dei tranquillitatem in secundis non
habet, Trajectensem habitum veneratus est &
desiderium, eorumque petitionem non spren-
den-dam ratus, cūm rem altiori diligentia perscruta-
tus esset, summos & religiosos viros, quorū
familiaritate & consilio admodum utebatur, ad
præsumptum coenobium destinavit, ut non videre-
tur vanum & leve, quod tantorum legatorum
expetebatur autoritate. Nondum B. Remaclus,
illius fundator & rector monasterii, vitâ excesser-
at; sed in senectute bona diem vocationis suæ
& æternæ retributionis præmium feliciter expet-
ebat b. Igitur cūm ex legatis audisset venerabi-
lis ille sanctorum conventus & Trajectensem de-
votionem & religiosam pii principis petitionem,
pacemque ecclesiæ per eum redditam, immensas
omnium bonorum largitorum Deo gratias egerunt,
multumque de charitate Dei, de salute proximi,
ad invicem conferentes, sanctum ac Deo amabi-
lem virum Lambertum ad salvandum populum
sibi creditum, ad reformandam Catholicæ fidei
regulam, ab illa divinæ contemplationis dulcedi-
ne non sine multis gemibus & lachrymis abstra-
ctum emiserunt, eumque religiosâ honorificen-
tiâ persequentes, ad salutem multorum, quod e-
rat, esse compulerunt.

impetrat:
Sanctus Sta-
buleto re-
diens

E

communio-
nnium lati-
tiâ excipi-
tur,

33 Quis sufficienter verbis exprimere valeat
lætitiae magnitudinem devoti gregis in reditu pii
Pastoris sui? Quis ratione comprehendat utrius-
que sexus omnis ætatis & ordinis concursus ex a-
gris, effusiones ex oppidis? Præeuntium turbarum
lachrymæ gaudiis plenæ, voces, plausus,
congratulationes, circumquaque personabant, di-
centium: Benedictus, qui venit in nomine Do-
mini! At verè in Trajectensi clero & populo tan-
ta efferbuit exultationis amplitudo, ut ad viden-
dum & complectendum animarum suarum Patrem
& Conservatorem ipsa oppidi incenia & tecta fe-
rè è sedibus suis evelli viderentur & lætari. Nam
Tungensis & Trajectensis ecclesia, quid in præ-
sule suo Lambertum spiritualium beneficiorum ha-
buerit, plūs carendo, quām fruendo, modò sa-
tis experta, majoribus votorum gaudiis eum prose-
qui videbatur, & complecti restitutum, quām
primitus post electionem inthronizatum. Pīs ita-
que ovium suarum vocibus diu desideratus Pastor
attollitur, & in pontificali cathedra sua decenter
relocatur.

¶ collapsant
disciplinam
restituit.

F

34 Erat verè & sine superstitione religiosus,
nihil à coenobita per sacerdotium immutatus. Ne-
que sub obtenu resumptæ dignitatis rigorem mo-
naстicæ disciplinæ relaxabat, ita ut à cunctis vi-
deri posset ambiguum, utrum ejus industria &
magnanimitas in singulari professione & humili-
tate, an in episcopali prælatione, & hac com-
muni conversatione specialius & mirabilius apta-
retur. Qui ad reparandam ecclasiasticæ religionis
regulam, quæ per pseudo-christianos depravata
erat, valde sollicitus, plus erga corrigendos a-
gebat

A gebat mansuetudine, quām severitate, plūisque provocabat delinquentes ad obedientiæ salubritatem per exhortationem charitatis, quām per rigorem potestatis. Non enim poterat doctrina ejus esse contemptibilis, qui in omni actione sua videbatur & erat irreprehensibilis. Nam ut de ceteris à Deo sibi collatis virtutibus taceamus, tanta specialiter in eo absque elatione fulgebat illi angelica castitatis puritas, ut non solum fornicatio circa eum locum non haberet, sed nec quælibet immunditia nominaretur aut scurrilatas.

Dum Taxandris idolatrias predicat, *l. afficeret

35 Sed & tanta seruebat in eo latitudo Dominicæ charitatis, ut, sicut exultabat in Deo de salute fidelium, sic afficiebat * cor ejus error & perditio vicinorum gentilium. Nam regio, cui Taxandria nomen est, quæ à Trajectensi oppido versus Septentrionem vix tribus miliaribus dispartatur, neendum Euangelicæ gratiâ prædicationis cognitâ, idolatriæ cultu fordebat. Hæc siquidem regio vastis & ferè continua paludibus obsita, & ob id ne finitimus quidem aliquo commercii jure tunc satis nota & pervia, multitudinem agrestis populi in se continebat, cuius mores barbaros ipsa etiam solitudo & superstitione effaverat. Hanc constanter ingressus est Veritatis prædicator Lambertus, & ad illos sanctorum martyrum, seu etiam Domini nostri passiones, oculos mentis convertens, pro infidelium salute ad omnem non solum convitorum, sed etiam poenarum tolerantiam se præparabat.

bi idola ul- tur, armati concurrunt,

36 Et quia incolæ regionis illius non continebantur civitatibus, sed pluribus & sparsis vicis inhabitabant, fana eorum, in quibus ob deorum suorum culturam frequentes & celebres conventus habebant, intrepidus expetebat, prædicans & annuncians verbum salutis, lumen Euangeli, planèque contestabatur eis, quām prophana, quāmque Deo odibilis esset simulachrorum servitus, dum, quod uni & vero Deo, omnium Creatori, singulariter jure debetur, hoc ad ejus injuriam, creaturæ, immò dæmoniis, ab hominibus irrationabiliter exhibetur. At barbari, superstitionis & inveterati erroris sui valde tenaces, mirabantur quidem ad insolitam Viri sancti prædicationem; sed deorum suorum injuriam & objectiōnem æquanimiter ferre non poterant. Cucurrit itaque & commovit fama prædicationis ejus totam illam provinciam, & suggerentibus ac instigantibus templorum sacerdotibus, habitatores ejus barbarico more furentes, armati coētint, unanimiter statuunt, ut inventum Domini Sacerdotem priùs verberum & verborum contumelias afficerent, & postmodum ignominiosæ mortis supplicio interimerent.

sed eo viro, mansuetissimi, infraeuntur,

37 Sed cùm omnis illa furentis populi armata multitudine ad præsentiam sancti Pontificis irrupisset, tanta in vultu ejus lux celestis gratiæ resulfit, ut divino nutu perterriti, depositis armis & animis, starent parati obedire, qui venerant occidere. Tunc B. Lambertus, qui Teutonicæ linguis peritus erat, (& sine interprete sermo conferebatur) cœpit eis retexere humanae creationis & prævaricationis originem; & qualiter ob salutem hominum natus ex Virgine Dei Filius, in cruce moriendo, gravissimum mortis destruxerit imperium. Cūmque eis exposuisset tremendum post hanc brevem & caducam vitam illius extremi diei judicium; & quām beata & perpetua Sanctorum & timentium Deum futura sit retributio; & impiorum quām miserabilis damnatio, compunendi sunt corde, & profusis pœnitentiæ lachrymis, se peccasse confessi sunt.

Septembbris Tomus V.

38 At sanctissimus Christi sacerdos Lambertus, intelligens per Spiritum sanctum, visitatum à Deo cor eorum, dixit eis: Nemo vestrum salutis suæ desperatione frangatur, perviciaciâ obdurati cordis à remedio pœnitentiæ fontem divinæ Pietatis avertat; quia maximum misericordiæ suæ aditum omnibus salvare cupientibus benignitas nostri patefecit Salvatoris; & si veræ pœnitentiæ affectus in vobis est, solum & verum Deum, Creatorem omnium, ejusque unigenitum Filium Jesum Christum, Redemptorem nostrum, ore & corde credendo, confitemini, & falsorum deorum simulaecra, quorum spurcissimo ritu cum per ignorantiam offendistis, abjecite, & ad obtainendam omnium peccatorum vestrorum veniam & remissionem, sacrosancti Baptismatis suscipite purificationem. Cùm itaque ad hanc vocem sancti Prædicatoris certatim idola sua contrivissent aut abiecissent, confluebant cum maxima humilitate & contritione cordis ad suscipiendum divinæ regenerationis Sacramentum; & baptisata est ab eo infinita populi multitudo.

A. NICOLAUS CA-
NONICO.
Obapti-
zantur, ido-
lis objectis.

39 Et cùm ad nutrientam & informandam hujus novæ Christianitatis teneram, & quasi adhuc palpitantem rudemque infantiam, ecclesiæ per opportuna loca construxisset, & presbyteros & leuitas in eis ordinâset, descendit Euangelicæ prædicationis gratiâ ad populos ipsi Taxandriæ finitos, quo fluvius Mosa Rheni fluminis aquis infectus & tumidus, jaunque seipso major, fontique suo per omnia dissimilis, non longè à mari Anglico Taxandros & cæteros ejusdem regionis incolas à Frisonibus dividit c. Erat eo tempore in castello, quod Ulterius Trajectum dicitur, confessor Christi Willibrordus, quem beatus Papa Sergius e, petente prædicto duce Pipino, episcopum ordinaverat, eumque mutato nomine Clementem appellans, honorifice direxerat ad prædicandum incredulam * Frisonum gentem, in quorum regno idem castellum supra ripam Rheni situm est. Hujus itaque sancti Viri nomen & studium cùm audisset B. Lambertus, desiderabat videre eum, secum reputans, ut verè per omnia humiliis, suæ aliorumque saluti fore valde necessarium, si tanti patris in opus Euangeli præsentiam habere mereretur & confortium.

Rebus his
compositis,
alibi predi-
cans.

40 Similiter venerabilis sacerdos Willibrordus, qui & Clemens, comperta sancti viri Lamberti opinione, maximo eum videndi desiderio inflammatus, transmissis tot aquarum interfluentium obstaculis, venit ad eum, mutuoque se invicem fraternalis astringentes amplexibus, alterutrum sibi referebant, quæ & quanta per eorum ministerium divina gratia operata esset in gentibus. Et, si antiquorum relationi creditur, locus est in pago, quem Testebrantem dicunt, haud longè à Mosa, aliquanta arborum amoenitate inumbratus, ad quem B. Lambertus, adscito in opus Euangeli viro Dei Willibrordo, solitus erat saepius descendere, & confluentibus ad se noviter baptizatorum turbis opera Christianæ religionis exponere, annuncians eis, quia, ut ait Apostolus, "Fides sine o., peribus mortua estf."

cum S. Willi-
brordi con-
fert in Teste-
brando

41 In eodem loco ecclesia in honorem B. Lamberti dedicata, tantæ hodie venerationis est apud incolas regionis illius, ut singulis annis illuc ad impetranda Martyris beneficia concurrentes, etiam ipsas arbores, quæ atrium opacant, ferro atrectare, sacrilegium reputent. Tota itaque regio illa, quæ diversa ab incolis suis fortitur vocabula, & quæ cursu Mosæ dextro latere clausa, usque in Septentrionem * oceanum porrigitur, apo- * Septen-
H h h h trionalem

f
ubi in ejus
honoram ec-
clesia condi-
ta est.

610 VITA QUARTA S. LAMBERTI SEU LANDEBERTI,

A. NICOLAO CANONICO.

g

stolatui martyris Christi Lambertii debet, quod errorem suum cognoscere, & quod Christianæ fideli gratiam obtinere promeruerit; & ideo Leodiensi parochiæ, sicut hodie cernimus, subdita est.

ANNOTATA.

a Hanc spontaneam ex solo motu Faramundi cessionem & fugam Nicolaus adstrinxit contra omnium veterum auctoritatem, qui ipsum à clero populoque è sede, quam invaserat, totaque diæcœsi Traiectensis expulsum esse tradiderunt. Sed & eadem agno serius facta narrat, cum ex dictis in Commentario prævio § 6 ea contigerint, quando Pippinus, in sola Austrasia Majoratu-domus fungebatur.

b Imò verò jam ante aliquot annos ad celos evolaverat, inter annos 667 & 671 vitâ sanctus, ut in ejusdem gestis ad diem 3 Septembbris probatum est: finis autem exsiliis S. Lamberti incidit in annum 681 vel 682. Vide dicta in Commentario § 6.

c Hisce omnibus veterum Caninesatum sedem indicat, qui insulam Thalim inter & Mosam habitârunt. Ibidem etiam erat pagus seu comitatus Testebrantum seu Teysterbant, de quo sequenti numero meminit Nicolaus.

d Nota est ea Batavorum in Belgio civitas ad Rhenum, Caninesatum tractni vicina, vulgo Utrecht appellata. Vocatur autem Traiectum Ultrius seu Inferius, ut à Trajecto ad Mosam, quod Superioris dicitur, discernatur.

e De S. Sergio I Papa consule Opus nostrum ad diem 9 Septembbris, ubi § 6, pag. 437 de S. Willibrordi, cuius Acta die 7 Novembbris illustranda venient, episcopali consecratione anno 696 aëtum est.

f Hanc SS. Lamberti ac Willibrordi in apostolicis laboribus communem operam & conjunctiōnem primus è biographis Nicolaus tradidit. Adi Commentarium à num. 97.

g Magna hujus regionis pars, seculo xvi per novorum episcopatum erectionem in Belgio, à diæcœsi Leodiensi avulsa est.

c

CAPUT IV.

Belisensis parthenon, Sancto auctore, à S. Landrada conditus: ejusdem virginis apparitione, & sepultura miraculose ab eodem procurata: SS. Hubertus & Oda ad sanctimoniam inflammati.

S. Landrada, à Sancto olim velata,

* al. Belisia

Fuerunt etiam per idem tempus nonnulli in sæculari habitu, qui monitis & exemplis tantum Patris animati, ob amorem cœlestis patriæ spretis divitiarum fuarum illecebribus, ad arctiorem vitam se contulerunt. Ex quo numero Landrada virgo, claris orta natalibus, se & sua Deo contradidit, & in Bilia* proprietas suæ villa, cœnobio constructo, & de manu beati Pontificis ilibatae virginitatis insignita velamine, cum aliis

plerisque puellis arduum angelicæ castitatis inibi aggressa est propositum a. Locus iste in ingressu Taxandriæ positus, duobus à Trajecto, duobus à dirutis urbis Tungrorum muris distat milibus; eo maximè gloriosus, quod nunc usque continere meretur ecclesiam à S. Lamberto in honorem

B. Mariae perpetuæ Virginis dedicatam.

43 Hic itaque cum sacratissima Christi sponsa Landrada, postquam aliquamdiu ferventer exhibuit Deo virginæ professionis obsequium, superveniente valida carnis ægritudine, venit ad mortem, missoque nuncio, beatum Virum ausu sanctæ familiaritatis accersivit, ut in extremis suis orationum ejus consolationem promereretur & suffragium, quem in via Dei, in professione virginali, doctorem habuerat & concium. Et forte tunc Episcopus longius aberat; audita autem virginis gravissima infirmitate, consternatus est animo, omnesque moras festinatione redimens, Bilisiam properabat. Sancta verò virgo interim carnem soluta est; quod & beato Viro in loco, ubi ea nocte mansionem accepérat, per visum revealatum est. Apparuit autem in somnis ipsa virgo jocunda facie, cœlesti veste & lumine splendida, ut per ipsius habitus claritatem indubitanter sciret, eam jam transisse ad immortalitatis beatitudinem. Cumque eam Episcopus de collata sibi à Christo virginitatis corona familiariter congratulando alloqueretur, adjectit: Si absens corpore, non animo, circa finem tuum, dilecta filia, & jam verè Regis mei sponsa, tibi adesse non valui, saltem nunc edoce, quo in loco corpus tuum debam sepelire.

44 Cui illa, Suspicie, inquit, fursum Pater, & locum eum, quem lux in modum sanctæ crucis in terris tibi facit esse conspicuum, (& ecce, lux in modum crucis rutilans videbatur) hunc, inquam, locum scito mihi in sepulturam à Deo concessum. Locus autem ille, qui defuper emissa in modum sanctæ crucis claritate beato Viro in terris designabatur, Wintershovium erat, quem ipse S. Lambertus sub Landoaldo, ut præmisimus b, indole sua insigniverat. Evigilans itaque, & de tanta visione nihil hæsitans, sub omni celeritate venit Bilisiam; & convocatis fidelibus, quorum maxima multitudo ad exequias sacræ virginis convernerat, & suam præstolabatur præsentiam, revealata sibi mysterium aperuit visionis; omni modo ad id exequendum laborans facunda allocutione, paterna dulcedine, inclinare animos tantæ multitudinis. Sed id frustra tentatum est: nam ut sanctimonialium aures hic sermo perculit, quæ circa sacrum funus filiali affectione, virginea fedilitate, excubabant, dolor transiit in stuporem, visumque est eis tolerabilius perdidisse vivam, quam non habere saltem mortuam.

45 Querulis itaque fletibus perstrepentes, sancti Pontificis advolutæ pedibus, Cur, inquiunt, sanctissime Pater, hujus loci, hujus nostræ professionis ruinam moliris & excidium, cuius fundâsti principium? Certissime enim nos compellis hunc nostræ professionis locum deserere, qui addo fordens & indignus propter nos à te reputatur, ut non possit ad recondendos maternos cineres mundam saltem terram continere. Et ô nos infelices & miseris, quæ tam dulcissima matris nostræ & in carne perdidimus præsentiam, & ad cumulum doloris nostri non merebimur habere aut aspicere sepulturam! Sed parce pudori nostro, Pater dulcissime, moveantque te filiarum tuarum gemitus & lachrymosa suspiria, & patere, ut mater nostra hinc habeat sepulturæ locum, ubi tot an-

Wintersho-
vii sepeliri:
renuentibus
monialibus,

b

Belia tu-
mulatur, sed
triduo p̄st,

nis

A nis Deo acceptum, & tuo testimonio comprobatum sanctæ virginitatis custodivit propositum. Inclinaverat ad pietatem animos audientium tam lugubris sacrarum virginum habitus & oratio; conclamaturque à tota illa multitudine astantium, non debere contemni tam pium, tam humanum, tam rationabile earum desiderium.

46 Coarctatus Episcopus, hinc visionis certitudine, illinc tot fidelium clamosa petitione; Fiat, inquit, ut vultis: scitote tamen certissime, quia non erit irritum paternitatib[us] nostræ manifestatum cœlestis visionis oraculum. Sepelitur itaque honorificè sacram virginis corpus in eodem loco, non ex voluntate Pontificis, sed tumultuantis judicio multitudinis. At Vir Dei ad consuetum sibi recurrens orationis præsidium, toto triduo non desitum divinam implorare elementiam, ut omnipotens Deus suæ voluntatis de sepielienda virgine, quod sibi revelaverat, consilium non credentibus ficeret manifestum. Et post triduum exurgens ab oratione, cum summa reverentia & fide accessit ad tumulum virginis, convocatisque multis, qui aderant, fidelibus, Eja, inquit, filii, accedite, & aperite, hoc sepulchrum, ut experiamini, quod nobis revelatum est per visionem, completum esse per manifestam divinæ potentiae exhibitionem. Studiosè itaque huic se accingentes operi, cum omni diligentia & timore tumbam aperiunt; sed nulla profusa funeris indicia, nullas tam recenter sepulta virginis reliquias reperiunt, non vel ipsum lapideum, in quo reconclita fuerat, sarcophagum.

B *Wentersho-*
vii reperitur.

47 Mirantibus & præ novitate rei omnibus, qui aderant, stupentibus, solus vir Dei Lambertus optato sibi exhilaratus est miraculo, eosque paternè demuleens, Nolite, ait, turbari, sed super incredulitate vestra pœnitentiam agentes cum omni humilitate & contritione cordis, properate Wentershovium, orantes Dominum, ut & locum à se prædestinatum, & in eo virginis sue dignetur vobis manifestare monumentum. Statim cum summa devotione Wentershovium properant: at facerdos Dei Lambertus incunctanter adiit locum, sibi in visione cœlitus designatum; quem cum eo præcipiente aliquantis per fodiendo, egesta humo, penetrassent, invenerunt & agnoverunt sarcophagum, & in eo virginis corpusculum, sicut in Bilibia fuerat, tam decenter reconditum, ut omnibus pateret absque dubio hoc * nisi angelorum actum esse ministerio. Vertitur illa tota admiratio concurrentis populi in laudem omnipotentis Dei, dignisque præconiis sancti Pontificis efferunt' merita, qui in terris positus, mente habitabat in cœlestibus.

C
* addē non

SS. Huber-
tus & Oda,
in Austra-
siam venien-
tes

48 Eo etiam tempore, quo prædicti Ebroïni crudelitas regnum Francorum graviter opprimebat, erat adolescens nobilis, Aquitanus genere, sub Theodorico rege comes palati, Hubertus c nomine & literarum studiis eruditus, & armorum exercitatione strenuus. Hic, quia prudentis erat ingenii, considerans Ebroïnum ad omnem malitiam promptissimum, & præcipue ecclesiasticis viris singularem inimicum, execratus omnes aetius illius, Franciam Sequanorum deseruit, & in Austriam ad Pipinum, cuius iustitia & virtus bellica tyrannos circa se ferè omnes comprefserat, se contulit. Adhærebat ei, quasi comes individua, amita sua Oda, quæ erat Boggis Aquitanie ducis recens defuncti vidua d. Cūm ergo in parochia Tungreni circa memoratum principem vir illustris Hubertus aliquamdiu converfaretur, beati Pontificis celebre nomen, ejusque

Septembrib[us] Tomus V.

angelicæ conversationis & apostolicæ doctrinæ A. Nico-
gens præconium, famâ ubique discurrente, LAO CA-
cognovit; cupiensque videre & audire eum, def-
cendit Trajectum.

49 Quem Vir Dei gratarter accepit, mul-
tisque diebus secum detinuit; ex cuius sanctissimo contubernio & exemplo, frequentique collo-
quio cor clarissimi comitis adeò immutatum,
penitusque succensum est cœlestis patriæ deside-
rio, ut abjecto militiæ cingulo, calcata mundanæ potentiae gloriæ, castris Dominicis in clericali habitu adscribi voluerit: tamque pium sanctæ devotionis affectum mancipâsse effectui, si non
eum copula legitimi, quo alligatus erat, retinuisse
set conjugii e. Apostolicum tamen sequutus consilium, habebat uxorem, tamquam non haberet, rebusque secularibus sic utebatur, ut domum propriam non tam possidere videretur,
quam administrare. Deinde totus in virum commutatus alium, novo vivendi genere, solo habitu mundanam dignitatem profitebatur, re autem ipsa & affectu non miles, sed clericus, non comes, sed Lamberti discipulus erat.

*quorum pri-
mus ipsi suc-
cessit.*

E

f

50 Jam enim tunc occulte operabatur in eo Spiritus sanctus per ministerium sacerdotis sui Lamberti, quod ad salutem multorum postea manifeste latius propagatum est, cum per angelicam visionem in episcopali regimine ipsi beato Magistro dignus hæres succedens, sancta conversatione, apostolica prædicatione & Traiectensem ecclesiam illustravit, & postea Leodiensem feliciter fundavit, quam non sine Dei nutu ex ignobili vico in urbis claritudinem, ex filia in matris sublimavit dignitatem. Sed & amita ejus Oda, venerabilis matrona, cuius paulò superius memoriam fecimus, doctrinam sancti Pontificis gratarter expetebat, deposito secularis gloriæ ambitu, humiliiter sedens secus pedes ejus, audiens assidue ab eo verba castitatis & sobrietatis, quæ in corde suo tamquam in bonam terram semen recondens, & in his die ac nocte meditans, retulit in tempore suo Deo acceptum sanctæ viduitatis fructum sexagesimum.

51 Nam Christi sacerdotis Lamberti spirituali exhortatione ad contemptum mundi viriliter accincta, possessionum suarum redditus, qui erant amplissimi, in usus pauperum & servorum Dei cœpit abundantanter erogare: & ad ultimum, cum post passionem S. Lamberti omnium, quæ habebat, Christum scripsisset hæredem, in prædio suo, quod Amanium dicunt, non longè à Leodio ecclesiam in honorem B. Georgii martyris extruxit, ubi in sancto viduitatis proposito infatigabiliter Deo serviens, feliciter requievit. Hæc quidem & alia multa per sacerdotem suum Lambertum dignatus est Dominus operari; quæ si per singula scriberentur, fastidium lectoribus generare videbentur. Nos vero ut extremam huic operi manum imponamus, jam nunc passionis ejus vexillum erigamus.

*altera in san-
cta viduitate
defuncta est.*

F

ANNOTATA.

a Vide Annotata de tota hac S. Landrade bi-
storia ad caput 3 Vita tertia. Proficitur autem
Nicolaus in Prologo num. 4, Vitam S. Landrade
(de qua in Commentario prævio num. 50 memi-
nimus) sibi preluxisse.

b Suprà cap. 1, num. 6 & sequentibus.

c Hic est S. Hubertus, qui Sancto nostro in
episcopatum proximè successit. Colitur die 3 No-
vembrib[us], quando Vita ejus à discipulo suo vel

H h h 2 f.i.

612 VITA QUARTA S. LAMBERTI SEU LANDEBERTI,

A. NICOLAUS TANONICO.

familiari scripta dabitur. De presenti argu-
mento consule Commentarium primum num. 52
& 53.

d. S. Oda vidua, quæ Amanii in diœcesi Leo-
dieni obiisse dicitur, & corpore quiescit, colitur
24 Octobris, ad quam diem hec omnia examinari
poterunt. Vide interim dicta in Commentario num.
52 & sequenti.

e. S. Hubertum matrimonio illigatum fuisse,
ex quo S. Florebertus natus est, testatur etiam
illius biographus in Vita supra laudata, apud
Surium, ubi ait: Nos torum ipsius circum am-
bientes, unaque nobiscum egregius filius ejus
Florbertus, praestolabamur gloriosam ipsius mi-
grationem. Hic sanctus filius sancti patris in epi-
scopatu proximus successor fuit, coliturque die 25
Aprilis, ubi de eo actum est.

f. De visione hac, quam in Commentario ficti-
tiam diximus, infra sermo recurret.

dere poterat, zelum Phinees vel Eliæ tota men-
te concepit, plusque tanto viro in hac causa pro-
desse, quam placere appetens, ingressus est ad
eum in spiritu & verbis Joannis Baptistæ, san-
ctamque pristinæ dilectionis in corde conservans
dulcedinem, & in ore sacerdotalis constantia prä-
ferens autoritatem; Non licet, ait, tibi eam
habere uxorem e.

54 Exasperat Pipinus in humilitate cordis verba
hujus solitaris increpationis, totusque in conspectu
beati Pontificis confusione plenus, visus est velle,
quod redintegrato conjugio, & abjecta pellice,
niteretur obtainere remedium penitentiae. Sed mox
ut amatæ pellicis species oculis ejus se ingessit,
animus æger & adhuc incertus, vim tantæ tenta-
tionis ferre non prævalens, facile succubuit;
& quod in eo jam videbatur extinctum, revixit
acrius illiciti amoris desiderium. Nec sic tamen
destitit Lambertus constantia, saepiusque præsen-
tiā Pipini repetens, tamquam bonus & spiri-
tualis medicus, infundebat vulneri ejus modò
increpando aspera, modò demulcendo levia; a-
liquando etiē referebat laudando crebros victo-
riarum ejus titulos, patriæ valde utiles; afferens,
eum specialiter solum principem, cuius labore
& industria per Dei providentiam pax & justi-
tia vigeret in regno Franciæ, & floreret status
religionis ecclesiastice, & ob hoc verendum si-
bi esse dicebat, ne tantæ gloriae præconium de-
coloraret hujus infamiae opprobrium.

D

55 ad fra-
gem reduce-
re nititur.

55 Interea, dum non cessat Pontificis admis-
nitio, dum speratur & expectatur fructuosa prin-
cipis corredio, vir memorabilis Hubertus, per
omnia beati Pontificis usus consilio, Romam pro-
fectus est f. Proposuerat siquidem triumphalia A-
postolorum visitare limina, ut fervorem religio-
nis & temptum mundi, quem ex disciplina & in-
stitutione magistri sui Lamberti jam conceperat,
per eorum merita ad effectum perduceret, seque
Apostolicæ Sedis Præstulis orationibus commen-
daret. Quem qualiter Sergius Papa exceperit,
eique per angelicam visionem mortem ipsius B.
Lamberti martyris Romæ revelaverit, Deo an-
nuente, in sequenti narrabimus: sed nunc narra-
tionis nostræ seriem prosequamur. Alpais vero
illicitæ copulæ sibi conscientia, in metum suspicio-
nemque devoluta, graviter intrinsecus angeba-
tur, fratrique suo Dodoni quotidie deplorabat,
quas à Lamberto pontifice perferebat contume-
lias, qui suam cum principe conjunctionem præ-
sumebat vocare fornicationem, summoque studio
laborabat inurere ipsis & omni eorum posteritati
tantæ infamiae opprobrium, si per ejus impor-
tunitatem inter ipsam & principem fieret divor-
tium.

E

S. Hubertus
Romam pro-
ficietur.
Ab Alpaide
initiatus
f

56 Potuit facilè ad quamlibet nefandam hujus
injuria ultiō mens Dodonis impelli, in cu-
jus peccatore naturaliter regnabat superbia & cru-
delitas, omnemque publicarum legum contemne-
bat severitatem propter Pipini affinitatem. Et
licet gravi indignatione permotus Dodo, igno-
miniam fororis diluere jam deliberasset sacri per-
emptione Pontificis, non tamen furioso impetu
rem exequutus est. Videbat enim, tantæ sanctitatis
& authoritatis Virum non posse interfici sine
maxima totius Austriae perturbatione & scandalo.
Dissimulato itaque ad tempus furore, & motum
suæ indignationis contegens, aliqua rationis spe-
cie beatum Virum per domesticos & familiares
suos prius convenientem judicavit, studiosè per-
tentatus*, si quo modo posset, promissis majori-
bus munieribus & obsequiis, libertatem vocis cor-
rum.

F

Dodo, Lam-
bertum pro-
missis frusta
tentatum,

Sanctus Pip-
pinum de re-
pudiata Ple-
brade,

Pipinus vero, ut præmisimus, eo tempore
sub rege Theodorico regnum Francorum stren-
uè gubernabat, cuius principatum præcipue
illustrabat & rerum in bellis à se gestarum clari-
tas, & cum morum temperantia justitiae æqui-
tas. Sed ô misera, semperque incerta & casui
obnoxia, humanæ fragilitatis conditio! Vir tan-
tus & bellator præcipius, superveniente tenta-
tione, de seipso triumphare non potuit, quem
sicut virtus & industria inter adversa bellorum
efficerat modestum & fortē, sic, supereratis aut
pacatis hostibus, securitas & potentia resolvit in
adulterii turpitudinem. Cùm enim filii ejus Gri-
moaldus & Drogo a paternæ felicitatis gloriam
eo maximè exornarent, quod jam in ipso juven-
tutis flore à nobilitatis suæ splendore non vide-
bantur esse degeneres, Pipianus matrem eorum
Plebradem, uxorem suam legitimam repudia-
vit, eique superinduxit puellam elegantem,
Alpaïdem nomine b, quæ erat soror Dodonisc, c,
viri inter Francos proceres nobilis & potentis.
Et factum est in oculis totius Franciæ publicum
hoc adulterium.

b c
duisque
Alpaide pel-
lice arguit,
d

53 Sed hæc, quæ tanti principis gloriam ma-
culavit incepsus a turpitudo, facta est amatori
puritatis Lambertu pontifici dignissima honestæ
mortis occasio. Nam rectores ecclesiarum Au-
striæ tanti reatum criminis in principe manifestè
considerantes, non delictum corripiendo sanare,
sed penitus per adulacionem dissimulando, auge-
re studuerunt; siveque dum aut beneficia ejus am-
mittere, aut offendam verentur incurrire, facti
sunt tamquam canes muti non valentes latra-
re. Sed veritatis præco Lambertus, qui Pipinum
spirituali jam dudum diligebat affectu, ejusque
casum non sine gravi cordis sui afflictione vi-

* pertenta-
rum.

A rumpere, & animi constantiam infringere. Jacobab etiam, quanta in regno Francorum generis sui claritas exerevisset & potentia, quam ipse Praeful in sui perniciem incitatam graviter sentiret, si sororis suæ matrimonium saltem tacendo non approbaret.

*occidere fla-
tuui. Vetus
Leodii facies*

g

B

*sanctique
Monulphi
de eo zatici-
nium.*

h

C

*S. Lamber-
tus ibidem
ad eos habe-
bat, in qui-
bus*

*sepe mora-
tur virtuti-
bus fulgens.*

57 Sed animus beati Praefulis, qui zelo religionis fermebat, nec blanditis decipi, nec terroribus ad hoc potuit emolliri, ut per veritatis silentium videretur tantæ iniquitati præbere consensum. Cujus religionem & constantiam ad contemptum suum vir nequam Dodo, retorquens, acriori adversus eum favere cœpit invidiâ, tempusque opportunum querere, quo voluntati suæ satistaceret in ejus occisione, cuius explendæ matura venit occasio. Fortè his diebus, videlicet circa autumni initium, Pipinus Jopilam g venerat, villam regiam, & ad ministrandos principales sumptus tam ex seipso, quam ex adjacenciam regionum commoditatibus habilem & copiam. Eodem etiam tempore morabatur Christi fæcerdos Lambertus in viculo, non longè superius à nobis dicto Legia, qui in valle situs inter opaca nemorum, inter ardua montium, fontibus & fluviolis per prona decurrentibus, valde erat delectabilis & irriguus. Distat autem à Tungris versus Meridiem vix tribus miliaribus.

58 Hunc locum, sicut narrat antiquitas, & scripta patrum edocent, cum B. Monulphus h, vicesimus primus Tungrorum episcopus, quadam die cum suis intrascat, captus situ & amoenitate, substitut, propheticoque spiritu tactus; Eja, inquit astantibus, locus, quem Dominus ad salutem multorum fidelium suorum elegit, & quem per merita cuiusdam servi sui postmodum magnificè illustratum summis civitatibus æquabit. Statimque ecclesiolum illic ædificare præcepit, quam in honorem SS. Cosmæ & Damiani martyrum Domino dedicavit. Hæc idcirco de statu & habitu Legiæ interseruimus, ut liquidò sciamus, à quibus augmentum acceperit initis, & collato hujus & illius temporis statu, meritò magnificèmus Deum in martyre suo Lamberto, patrino nostro, per cuius merita, per cuius corporis præsentiam, promotus est locus iste in civitatis amplitudinem, & in episcopalæ cathedræ sublimitatem. Quam equidem causam suo tempore, suo ordine, si Dominus permiserit, scribere curabimus.

59 Hunc ergò locum vir Dei Lambertus valde diligebat, & frequenter, ut illic orationi aut lectioni liberius vacaret, inhabitabat; quia tunc temporis adeò erat inviatus & solitarius, ut quadam eremi videretur habere similitudinem. Nam ab Occidentali & Septentrionali plaga montibus & sylvis maximis cladebatur; Meridianam vero partem Mosa fluvius reducto & curvato paullum sinu ambiens, inaccessiblem faciebat; sed quæ Orientem spectat, adiri facilius poterat, montanis à Mosa aliquantulum recendentibus, seque juxta ejus ripam quinque ferè miliaribus usque Trajectum in directam & speciosam longitudinem clementer extendentibus. Habebat illic juxta præfatum sanctorum martyrum oratorium Lambertus compactam ex lignis cellulam, & alia hujusmodi ædificia suorum usibus necessaria, in quibus hi, qui tanti Viri digni habebantur contubernio, ejus moribus vivebant, & instituebantur exemplo.

60 Ipsa autem domus Pontificis in nulla referre videbatur à cuiuslibet privati mansione, nullum penitus sacerularis pompæ, nullum libidi-

nis aut luxuriæ signum; sed multimoda patientia & abstinentia præferens indicia. Et quamvis extrinsecus in oculis hominum, ad declinandum jaçtantiam, moderato & competenti, nec penitus abjecto habitu uteretur, intrinsecus tamen caro ejus vili & asperrimo atterebatur cilicio. Abstinentia verò ejus & vigilarum, seu orationum assiduitatem & instantiam ætas imbecillior nullo modo retardabat, quæ sexagesimum annum jam excesserat. Qui licet summis eremii cultoribus in omni spiritualium perfectione virtutum jure creditur æqualis, specialius tamen & peculiarius ornabatur humilitatis gratiâ & castitatis. Effulgebat in ejus angelico aspectu & paterna dulcedo & episcopalæ sanctitatis authoritas, ut vel sola facie ejus contemplatio aliorum maxima esse posset instructio.

61 Igitur, ut præmisimus, cum Pipinus eo tempore ad tractanda regni negotia in Jopilia aliquamdiu resideret, & Lambertus Legiam suam sancta & verè angelica conversatione illustraret, evocatur quadam die idem Vir Dei pro summis reipublicæ causis ad palatium, ad quod propter locorum vicinitatem non erat ei laboriosus ac difficilis transitus; exiguo enim spatio à se invicem distant Jopilia & Legia, duobus fluvii, Mosa & Urtâ k interfluentibus, seque illic commisscentibus. Descendit Jopilia, expletisque, pro quibus venerat, invitabatur à principe ad convivium, multisque ejus virtutis precibus, discubuit, gaudentibus maximè summis & illustribus viris, qui aderant, quod obtinere meruerint. Cum verò inter prandendum minister Pipino poculum obtulisset, ille religiosè admodum innuit porrigendum Episcopo, summopere desiderans refumere sanctificatum illius benedictione.

62 Exemplum ducis sequuti reliqui proceres, qui simul accumbabant, cum pateras suas Viro Dei ad benedicendum summa cum devotione transmitterent, esetque inter ipsos pincernas, dum alter alterum prævenie contendit, quantum principalis convivii disciplina patiebatur, religiosa quædam decertatio, diabolica non defuit tentatio. Nam prædicta Alpaïdis occasione hujus piæ jocunditatis credens, sibi non debere negari, quod videbat omnibus sic distribui, cyphum suum sanctificandum latenter ingessit Episcopo. Sensit hoc Lambertus, & conversus ad Pipinum, importunitatem & audaciam mulieris incusat, relictoque prandio, ipsam aulam egreditur, ne per cuiuslibet communionis vel benedictionis consortium reatu impudentis adulteræ aliquem videretur præbuisse consensem. Statimque immutata est tota illa convivantium procerum lætitia, timor, ne, vincente rationem furore, Pipinus per suggestionem mulieris gravius quid agere cogeretur contra salutem & vitam Pontificis.

63 Pipinus tamen, dissimulato magis, quam sedato animi sui motu, missis à latere suo honorabilibus viris, Lambertum iterum revocavit ad palatium, eumque multis blanditiis & magnis Beneficiorum promissionibus est aggressus, quatenus severitatem & constantiam ipsius inflecteret ad approbandum Alpaïdis matrimonium, dicens eam claritate & potentia generis sibi convenire, ex qua legitimos principatus sui generaret hæredes; nec debere vocari adulterium, sed potius honestatis duplicationem & augmentum. Affirmabat præterea sub attestatione divisi nominis, non levius se ferre posse hujus conjugii dissidium, quam propriæ vitæ & honoris dispendium. Sed cum Lambertus his parum moveretur, nolleque prioris

H h h 3 fen-

A. Nico-
LAO CA-
NONICO.

i

E

k

F

Alpaïdis pa-
teram bene-
dicere re-
nuens, ab-
scedit:

l

614 VITA QUARTA S. LAMBERTI SEU LANDEBERTI,

A. NICOLAUS CA
NONICO.

sententiae rigorem dissolvere; Pipinus dissimulatum haec tenus indignationis suæ æstum intra se ulterius non valuit cohibere, totoque habitu legitimi & Christiani principis transgressus modestiam, furore plenus, tamē se ei præbuit, qualem se vel sacrilegus Achab Eliæ, vel adulter Herodes Joanni Baptiste.

cum ea com
municatur
am, &
Pippino

m

64 Precepit itaque ei irâ tumens, si vitæ vel honoris sui periculum nollet incurtere, ut Alpaidem, tamquam honestam principis uxorem, placaret sibi humili satisfactione, eamque debito salutationis officio honoraret, antequam de palatio recederet m: jam enim declinabat dies ad vesperam. Tunc verò amator castitatis, & veritatis defensor, Lambertus Christi sacerdos, supremo religionis fervore succensus, erexit se aduersus Pippinum intrepidus, & manifestè loquente in se Spiritu sancto, Haec tenus, inquit, spem salutis tuæ habens, paterna dulcedine, mitioribus verbis, ad remedium pœnitentiae te exhortari & incitare non destiti, tamquam humilem & religiosum, verèque Christianum principem; sed, ut video, immanitatem perpetrati à te facinoris deditur recognoscere sublimitas tuæ potestatis, nosque per eam coactos vis divinæ legis prævaricari præceptum, si tantam, tamque manifestam iniquitatem tuam dissimulando, voluerimus cum adultera tua habere damnata communionis consortium.

B acriter incre
pito, Legiam
regreditur.

n

65 Vivit omnipotens Deus, cuius ego sum servus, me numquam communicaturum huic forniciæ, ex cuius conjugatione pristinæ virtutis tue gloria tam turpiter obscuratur; & quod gravissime doleo, æternæ perditionis interitus, nisi resipueris, tibi certissimè præparatur. Si verò protestarem, quam à Deo accepisti, commutas in tyranidem, paratus sum pro veritate, pro castitatis defensione, quascumque intuleris persequentes, ipsam etiam mortem, libenter excipere. Statimque in his verbis à conspectu principis & aula cum summa constantia recessit, transmissaque Mosa fluvio, ad dilectam sibi Legiæ solitudinem regressus est n.

ANNOTATA.

a De Grimoaldo & Drogone vide Annotata ad Vitam tertiam, cap. 4, litt. d & e; ex quo hoc deprompsit Nicolaus.

C b Constat Alpaidem Pippini pellicem fuisse, ex qua ei genitus est Carolus Martellus; at repudiam ab eodem fuisse Pletrudem, auctores non consentiant.

c Alpaidis fratrem fuisse Dodonem non legitur apud Godeschalcum & Stephanum. Nicolaus hic secutus est Sigebertum in Vita num. 39, cuius vestigiis etiam institit, ut aliam, quam que à Godeschalco & Stephano tradita fuerat, martyrii causam procuderet, licet ipso etiam teste in Prologo, istis etiam apud Leodienses maximam autoritatem non levis, sed venerabilis sanxit antiquitas.

d De adulterio seu pellicatu Pippinum argunt ceteri scriptores, de incestu nullus, quem sciam, præter Nicolauum.

e Dubitare non possumus, quin S. Lambertus Pippinum ad frugem revocare conatus fuerit, ut in Commentario num. 155 & sequentibus diximus; verum hunc usque ad ejusdem sancti Episcopi martyrium in pellicatu perstitisse, non est verisimile. Vide dicta ibidem.

f Viam sternit ad fabulam sequenti vpitie re-

ferendam, quam ipse primus è biographis Vitæ S. Lamberti inseruit. D

g Adi Annotata ad cap. 4, Vita tercia, lit. l.

h S. Monulphus colitur 16 Julii, ubi geminam ipsius Vitam habes: De structo SS. Cosma & Damiani facello, de quo mox Nicolans, vide Commentarium num. 159.

i Supremam Sancti etatem nemo preter Nicolaum tradidit; sed secundum dicta de tempore eius natali § 2, sexagesimum aliquot annis potuit superasse. In Vita S. Landrade die 8 Julii, num.

10 Sanctus senex vocatur, dum ad illam moritaram properabat.

k Alias Uta, exiguis fluvius, qui in Mosam à dextera ripa, in qua Jopilia sita erat, illabitur. Legia verò, que nunc utramque ripam Mose occupat, tum sinistra dumtaxat insidebat.

l Hoc Pippini responsum ceteris in convivio gestis, que primus invenerat Sigebertus, Nicolans adjectit.

m Sigebertus in Vita præcedenti cap. 4 scripsit, S. Lambertum post reuelatam cum sua patera pellicem, eamdemque feminæ audacia apud Pippinum accusatam, ex aula se proripiisse, & ex hujus mandato, insalutata conjugé, abire prohibatum, eam salutare abnuisse; quæ Nicolans alio rursum modo exposuit.

n Digna quidem hec est tanto Episcopo reprehensio; sed à nullo veterum tradita, & post quatuor ab ejusdem Saneli nece secula à Nicolao primùm concinnata.

E

C A P U T VI.

Sancti martyrium: hujus re
velatio S. Sergio Papæ fa
cta: corporis ejus translatio
Trajectum & sepultura ibi
dem prodigiis illustris.

A Lpaidis verò nimia confusione plena, tamquam altera Herodias, ad ultiorem hujus contumelie muliebri furore inflammata, Pipini animum, verbis Lamberti exasperatum graviter, facile impulit ad interfectionis ejus consilium. Et missis statim per noctem de palatio multis satellitibus & viris audacibus, fratri suo Dodoni, qui non longè aberat, quid Lambertus cum duce recenter egerit, quid dixerit, malitiosa mandat relatione, verbis depravatis ad deterius persuadendum studiosè compositis. Addit præterea, tamquam oleum camino, ut dum principi placet, dum dolor ejus recens est, Lambertum matureret occidere; quia ejus vita eorum erat opprobrium & ruina. Quibus ille auditis, totus in rabiem versus, vix se continet; oblatam, quam diu desideraverat, explendæ hujus nefandæ cædis opportunitatem inhianter arripit; & quamvis à ratione alienus in effusionem sanguinis innocui jam jamque præcepis ageretur, rem tamen differt in crastinum, metuens, ne crudelitatis suæ maximam pateretur jacturam, si Lambertus aut quilibet ejus contubernialis, latitando aut fugiendo, huic occisioni eximeretur obscuræ noctis beneficio a.

Dodo ab
Alpaido in
citatus, armis
paratis,
F

67 Conceptæ itaque iniquitatis cum exagitan-

te

A
dum San-
ctus, exacta
in precibus
nocte,

te conscientia, pervigil & quietis impatiens, hoc illueque velut animi impotens rapiebatur, armatos aggregans, & ad tam detestandum facinus informatus, saepissime causatus tardiorum noctis recessum, quæ sola desiderii sui morabatur effectum. At mitissimus Christi sacerdos Lambertus solitas sacrarum vigilarum Deo exhibebat excubias, offerens in conspectu Altissimi ex ingenti cordis contritione spirituales & placabiles mundissimæ orationis hostias. Solebat enim degustata modici somni requie, post primam noctis vigiliam ad orationem cum silentio solitarius exurgere, atque in fervore spiritus constitutus, uberiiores preces, quæ de charitatis ardore procedebant, effundere, cum pro commissso sibi grege, pro totius mundi & eorum, qui in sublimitate sunt, salute & tranquillitate supplicabat; seu cum de collatis sibi divinæ misericordiæ beneficiis, modò præterita recolendo, modò præsentia, vel quæ reposita sunt in futuro, Sanctorum præmia purissimæ mentis oculis contemplando & sperando, ineffabiles Deo gratias exhibebat.

*paululum
quietit, &
des ejus, su-
pra quas*

68 In his itaque cum plus quam medianam noctis illius partem transegisset, dato signo discipulos à somno excitavit, cum quibus nocturnos hymnos, ut à sanctis patribus est institutum, summa cum devotione celebravit. Quibus solemniter completis, ad orationem iterum procubuit, quam usque ad ipsius auroræ viciniam devotè producens, corpusculum suum, longo jejuniorum & vigiliarum usu attritum, exigua somni requie refecturus, in lectulo depositus; quia ejus discretionis spirituali experientiæ validè notum erat, quod immoderatae & irrationabiles pernoctationes & vigilæ frequenter dejecterunt, quos somnus superare non potuit. Rarescentibus itaque tenebris, & apparente jam luce, ecce Dodo ad expendum detestabile carnificis ministerium, furentibus animis, veniebat cum armata satellitum suorum multitudine. Sed & abs re videri non arbitramur huic operi inferendum, quod ad declarandum martyris sui Lamberti meritum omnipotens Deus, qui bus voluit, dignatus est ostendere.

*tronx divini-
tus apparet,
infringere
aggreditur.*

C

Nam quidam ex militaribus viris, qui Dodonis exercitum sequebatur, cum jam in prospectu esset Legia, erexit sursum oculis, viderunt supra cellam, in qua idem vir Dei Lambertus pausabat, in ipso sereno aere victoriosissimæ Crucis Domini signum flammeo colore ultra solis radios rutilare. Ut enim verè credimus, Lamberto, qui mundo crucifixus erat, & per crucem de antiquo hoste promittebatur victoria, & per claritatem splendoris in cœlestibus martyrii gloria. Dodonis igitur satellites & manipulares, cum atroci tumultu & terribili armorum strepitu ducem suum circumvallantes, locum pacis, domicilium religionis, cellam tanti Sacerdotis hostiliter sunt aggressi; omnibus, qui illuc in obsequio ejus aderant, ad insolitam armatorum aciem stupentibus, atque ipsius mortis expectatione trepidando huc illueque discurrentibus. Vir autem Dei repente à somno excitatus, quid præter solitum vellet tanta suorum inquietudo & trepidatio, non facilè inprimis potuit advertere.

*Lambertus
uos ad pie
moriendum
excitat,*

70 Sed cum aforis furentium inconditum claram & armorum collisionem audisset, rem, ut erat, se videlicet peti, veraciter intellexit; tandemque in se reversus, ad divinum confugit auxilium *b*; & fidei scutum, & consueta orationum arma corripiens; Exurge, inquit, Domine, & judica causam meam; & ne obliscaris pauperum tuorum in finem. Aderant illuc duo nepotes ejus, Pe-

trus videlicet & Andoletus nomine, viri genere & divitijs insignes, & rebus militaribus magnanes. Hi tam inopinato, tamque gravi cum beato Viro interceptu periculo, pristinæ virtutis suæ non immemores, arreptis fustibus, quos casus obtulerat, in sacrilegos, qui effractis foribus atrii, interiorem domum Pontificis conabantur irrumpere, audaci feruntur impetu, eisque longius proturbatis, mutua se & suos exhortatione ad virtutem exacuentes, ad resistendum adversariis se viriliter præparant. Quod cum mitissimus Christi sacerdos Lambertus subintellexisset, advocatis neptibus suis, Contine, ait, dilectissimi filii, manus vestras, & ab effusione humani sanguinis servate innoxias: valde enim alienum est à viris fidelibus, & à nostræ disciplinæ sectoribus malum pro malo reddere, & illatas manu propria ulcisci velle injurias.

71 Audite itaque charissimi, ultima hæc patris vestri verba, & ad eum, apud quem est misericordia & copiosa redemptio, spem cordis vestri firmiter erigite, atque ante ejus conspectum omnes reatus vestros humiliter confitendo, proprio vos condemnate judicio. Tunc Petrus & Andoletus per Spiritum sanctum veræ pœnitentiae affectu concepto, abjectis armis, per humilitatem confessionis implorant salutarem gratiam indulgentiæ & reconciliationis. Quos cum Sacerdos Christi secundum urgentis periculi instantiam absolvisset, & episcopaliter benedictione corroborasset, ait: Exite nunc, eja verè milites Christi, cum omni fiducia ad eos, qui querunt vos occidere, nobilitatemque animi per contemptum injuriarum & ipsius mortis viriliter demonstrate, ut, sicut in vobis est causa justior, conscientia purior, ita & virtus patientiæ, quam diligit Christus & coronat, effulgeat hodie robustior. De me, pro quo vos plurimum follicitos video, Domini voluntas fiat. Illi autem, tamquam divino accepto oraculo, statim velut ad præparatas gentes corporum delicias festinârunt, ostio cubiculari incernes, sed vultu interrito, proruunt, non carnificum manibus trahti, sed amore ferventes martyrii, cervicesque suas furentibus & ferientibus adversariis constanter objectantes.

72 Quibus crudeliter interfecit, satellites Dodonis, quasi quodam gusto hujus cædis ad acrem sævitiae rabiem instigati, disruptis sepibus, effractis parietibus, truculentiores belluis introrsus irruunt, laniando & maciendo inventum illic modicum gregem servorum Dei, qui innocentiæ suam etiam inter gladios carnificum conservantes, non resistendo aut fugiendo, sed mortem constanter excipiendo, victoriæ suam fortè patientia maximè decorabant. At electus Dei Lambertus ante altare sanctorum martyrum Cosmæ & Damiani *c*, martyr mox ipse futurus, in modum crucis se prostraverat, horam martyrii sui in loco sacrato & sacerdoti congruo, in summa orationis devotione expectans. Unus autem ex illa sacrilega impii Dodonis caterva, ad facinus cæteris audacior, super fastigium oratorii armatus incunctanter evolat, tanquam in conspectu principis sui rem gratam, rem facturus egregiam; statimque disjunctis cum impetu tegulis, cum beatum Virum introspexisset humi prostratum orare, non dedit honorem Deo, sed diabolico exagitatus spiritu, lanceâ *d*, quam tenebat, magno libratâ conamine, percussit eum, & mortali transfudit vulnere.

73 Sic sacrilegus Dodo & Deo odibilis propter fororis suæ adulterium in vitro Dei Lamber-

A. Nico-
LAO CA-
NONICO.

*et duobus
nepotibus
suis aliis-
que*

E

*cæsis, ipse
quoque Lan-
céa interimi-
tur.*

F

c

*Sancti mar-
tyrum Ser-
gio Pape
nanciatur ab
angelo ,
item*

d

616 VITA QUARTA S. LAMBERTI SEU LANDEBERTI,

A. NICOLA
O CA
NONICO.
* an per
turpe?

tem linguae sacerdotalis increpationem per turbæ* carnificis ministerium nefanda cæde ultius, & æternæ damnationis incurrit interitum, & posteritati suæ tanti facinoris jugem poenam, & indeficiens nsque hodie dereliquit opprobrium. Sic Lambertus martyr beatissimus annis quadraginta e Tungrensis ecclesiæ venerabiliter functus sacerdotio, vir divina religione & ætate venerabilis, omnium virtutum gratiâ adornatus, angelicæ castitatis puritate conspicuus, Taxandrorum specialis apostolus, tanquam matutinum sacrificium, in conspectu Domini pâmo manè immolatus, verè sacerdos & hostia ad basim altaris occubuit; itaque inter ipsa arcana affectuosæ orationis verba in laude & contemplatione Dei extremum spiritum exhalavit. O quam preciosa est in conspectu Domini mors Sanctorum ejus! Nam ipsa universi orbis imperio sublimis, & Apostolica Sede gloria urbs Roma mortem & meritum beati martyris Lamberti in ipso temporis momento jam cognoverat, quo eum divina dispositio in humili & ignobili tunc vico Legia manibus iniquorum laniandum tradiderat.

74 Siquidem beatæ memoriae Sergius f, qui Romanæ Ecclesiæ Sacerdotium vitæ merito, ut præmisimus, adornabat, vigiliis & orationibus fatigatus, modicum somnum fragilibus membris indulgens, circa ipsius diei obdormierat auroram, quâ sacerdos Christi Lambertus propter virtutis & castitatis defensionem & testimonium per manum scelerati Dodonis consequutus est martyrium. Et ecce angelus Domini, cœlesti luce conspicuus, ei in visione assistens, Diligenter, inquit, frater, iis, quæ tibi à Domino per me manifestantur, intende, & fidem verbis adhibe, & quod præcipietur, studiosius exequere. Lambertus Tungorum episcopus hâc ipsâ horâ intra sanctuarium Domini ab impiis est pro pietate immolatus; & quia in terris martyrum Christi imitari studuit fidem & constantiam, eorum in cœlesti curia confortium obtainere promeruit & gloriam. En eius pastoralem baculum, in quo gregem Christi sibi creditum vigilanter rexit & pavit, à loco passionis ejus tibi subito translatum suscipe. Et visus est ei baculum porrexisse, dicens: In hoc substitues ad regimen Tungrensis ecclesiæ tali Viro dignum hæredem & successorem, ipsius Lamberti doctrinâ & moribus institutum, à Deo in sacerdotem jam electum, Hubertum nomine, quem ad Apostolorum limina hodie venientem his & his signis inter alios poteris agnoscere.

75 Statimque evigilans Papa, cum de visione adhuc hæsitaeret, invenit juxta se repositum, sicut ab angelo in visu acceperat, pastoralem B. Lamberti baculum: quem cum timore & admiratione maxima suscipiens, & oculis prælustrans, non jam inanem & phantasticam, sed plenam fide, & certè divinam esse visionem intellexit, viisque religiosis, quos in obsequio suo habebat, quid viderit, quid audierit, quod signum accepterit, ex ordine aperuit. Facta igitur oratione & immolatâ laudis hostiâ, ad exequendum visionis præceptum circa Apostolorum limina studiosus advenientium perscrutator confedit. Et forte memorabilis vir Hubertus, finito longo peregrinationis suæ labore, eadem nocte in proximo Urbi vico mansionem acceperat. Qualiter autem à Papa Sergio eodem die cognitus, & de nece dilecti magistri sui Lamberti per signum baculi ejus certior sit factus, si quis pleniùs scire desiderat, libellum illum relegat, quem à viris fidelibus editum de vita & conversatione ipsius Huberti ante episcopatum, à plerisque apud nos & ha-

beri & legi, non est dubium g. Sed ad propositum redeamus.

76 Adeptus itaque impius Dodo tam sceleratam victoriam, in multa superbia cordis sui regreditur per vicini montis ascensum, qui nunc Publicus dicitur, qui ab Occidentali plaga longo quidem, sed leni tractu & clemente clivo versus Orientem se extendens, ferè in ipso Septentriionali latere prædicti oratori terminatur. Quam verò poenam pro commisso hoc piaculo, & quam horrendum nefariæ vitæ exitum Dodo sacrilegus cum suo exercitu incurrit, sequens libellus indicare poterit, quem de Translatione & miraculis B. Lamberti martyris scribendum disposuimus h.

Dodo & sôci divinitus puniri.

*h
Sancti Mar
tyris corpus
Trajectum
advehitur,*

E

77 Igitur pauci, qui ex domesticis sancti Viri evaserant periculum mortis, licet homicidarum illorum cuneus recessisset, adhuc tamer nimium pavidi, & vix sui compotes, sacratissimum Sacerdotis & Martyris sui corpus exanime inveniunt, præioso proprii sanguinis rore perfusum, in eodem orantis habitu, quo ante altare sanctorum martyrum prostratum mors occupaverat. Quod cum multo gemitu lachrymosique suspiris deosculantes, ab oratorio venerabiliter efferunt, impotumque naviculæ per defluum Mosæ alveum ad vicinum oppidum Trajectum dirigunt sepelendum. Ruit in obsequium funeris ferè tota regio, quam fama tanti sceleris velox nuntia circumquaque jam excitaverat. Cùm verò navicula portui Trajectensem applicuisset, sacrumque Martyris corpus exposuisset, vehementi clamore, ploratuque & planctibus utraque fluminis Mosæ ripa personabat, virorum scilicet & mulierum, quorum innumerabilis multitudo extinti Pastoris desiderio illuc confluxerat.

*g cum ma
gno omnium
planctu ex
cepum,*

78 Pauperum, viduarum, pupillorum ululatus maximè exaudiebatur, qui tanto Patre, tanto Consolatore & Defensore invidiâ & malitiâ iniuriorum se esse destitutos, protensis in cælum manibus conquerebantur. Sed & sacerdos ecclesiasticus ordo in lugubri veste suo assistens Pontifici, exequiarum celebrationem & psalmodiæ spiritualem modulationem crebris interrumpebat singultibus & suspiriis, quæ in recordatione amissi Patris eliciebat vis interni doloris & amaritudinis. Sic diei subsequentem noctem continuant, nullis questibus prætermisis, quos in tali casu doloris magnitudo suggerebat. Sed tantam lugentum multitudinem subitus rumor graviter consternavit: dicebatur enim, (nec id vanum erat) Pipinum, ejusque domesticos valde super hoc indignari i, reputantes ad suam invidiam studiosè fieri tam liberam, tam publicam de occisione Pontificis popularium querelam, tam illustrem & inter lachrymas gloriosem beneficiorum ejus memoriam, tam celebrem circa ejus exequias lamentantium frequentiam.

*i
præ timore
Pippini &
Dodonis sine
pompa*

79 Exterritis itaque omnibus, maximè quia Pipinus non longè aberat, communis planetus in silentium vertitur; nec jam credebant, quenquam ipsorum Dodonis crudelitatem effugere, cui in Sacerdotem Domini videbant tantum licuisse. Quapropter hi, qui potentiores inter eos videbantur, & penes quos specialius erat ejus exequiarum cura, accepto ad invicem consilio, statuerunt ad mitigandam principis indignationem sepelire eum in loco humili, minori quidem apparatu, quam exigeret dignitas tanti Sacerdotis & Martyris. Erant in ipso oppido Trajecto duæ celebres ecclesiæ, quarum una B. Mariae perpetua Virginis k, Tungrenium pontificum eo tempore secunda sedes habebatur; altera verò beati Apostoli Bartholomæi,

que

C
qui Romanam
sum venerat,
ei substitui.

A quæ sanctissimi confessoris & episcopi Servatii meritis & corpore magnificè decorabatur l. Sed in his venerabile beati Viri corpus tumulare minimè præsumperunt, ne claritas loci augere videretur gloriā & honorem Sepulti.

teraque adoptavit, sed Galli & Rioldi cedem, A. NICOLAUS
quò illuftrior appareret martyri causa, pretermi- LAO CA-
NONICO.

in paterno tumulo depo-
nitur, miro fragrans o-
dore,

m 80 Unde manè factō, feretrum ejus sine aliqua funeris pompa intulerunt in quandam ecclesiam S. Petri Apostolorum principis m, in qua vir illustris Aper, quem S. Lamberti suprà memoravimus patrem, in lapideo sarcophago corpore requiescebat. Erat autem solitaria, sita ferè in ipsa Moſæ ripa ad Orientalem clivum montis, quem incolæ Caſtra vocant, habens inter se & Trajetum, quasi quendam limitem, Jecoram fluviolum n. Igitur monumentum hoc aperientes, sacrofandæ Martyris filii membra in eo cum patris ossibus, tunc verè felicibus, reverenter composuerunt, astantibus multis fidelibus, quorum devo-
tio in recordatione extincti Pastoris nec affectum suum cælare, nec lachrymas poterat cohibere. Cùm verò beata illæ celebrarentur exequæ, ma-
xima dulcissimi odoris in eodem loco cælitus ef-
fusa est fragrantia, cuius mira suavitate omnes, qui aderant, reſecti sunt o.

B 81 Sed magnis majora succidunt: nam clauso & obsignato diligenter Martyris tumulo, & rece-
dente populi frequentia, sanctorum angelorum cum hymnis cælestibus & immenso lumine illuc affuit manifesta custodia, quorum præsentiam & dulcisonam modulationem multi religiosi viri sa-
pius audire & videre meruerunt, beatique Lam-
berti vocem, tamquam sibi cognitam, protestati sunt se verè audisse inter illum felicem chorum beatorum spirituum, sanctæ & individuae Trini-
tati hymnos decantantium p. Quæ visio quotidie circumquaque divulgabatur, plebsque Trajeten-
sium & tota vicinia cum omni alacritate & de-
votione sepulchrum Martyris frequentabant, pu-
blicos crebrosque conuentus illic agentes. Nec

jam poterat eos alicujus potestatis violentia ab-
sterrere à veneratione Martyris, circa cuius se-
pulchrum tantam considerabant gloriam & magni-
ficentiam nostri Redemptoris, qui vivit & regnat Deus per omnia sæcula sæculorum; amen. Passus est autem B. Lambertus quintodecimo Kalendas Octobris, sub rege Francorum Childeberto q, fi-
lio Theodorici regis, quo tempore fastigium Ro-
mani imperii invaserat Tiberius, qui & Absimus r, Leontius ab imperio excluso, & in custo-
diam retruso.

A N N O T A T A.

a Adverte hic, lector, quomodo hac de cœlo propter reprehensum Pippini cum Alpaïde pellicatum S. Lamberto historia tandem ita adoleverit, ut jam tota ejusdem Sancti cadiis causa in istud unicum rejiceretur. Anselmus geminam martyris causam retulerat; primam, quam ex Godeschalco & Stephano didicerat, Galli & Rioldi necem: alteram, reprehensum Pippini pellicatum. Sigeber-
tus utramque componere conatus, Gallum & Rioldum à Dodone Alpaïdis fratre incitatos scriptis ad ecclesiam affligendam, ut sanctum Episcopum à redarguento Pippino deterrent; dumque id age-
rent, ipsos cœlos fuisse. Deinde Pippini convivium commentus est, irasque Alpaïdis; necem denique subjunxit sancto Episcopo illatam à Dodone, con-
sanguineorum suorum cœde & sororis repulsâ in-
flammato. Nicolaus verò convivium quidem ce-

b De arrepto primū gladio, de quo omnes priores biographi meminerunt, aliū sicut Nicolaus; credo, quod id Sancto minus honorificum reputabat: verum hujusmodi silentium non finit historia veritas.

c Adi Commentariorum num. 160 & sequenti-
bus, ubi S. Lambertum non in oratorio SS. Cosmae & Damiani, sed in cubiculo suo intersectum esse obſervavimus.

d Telum ceteri biographi appellant, qua vox eti varia arma, qua manu tractantur, signifi-
cat, pro sagitta tamen potius usurpata videtur à Godeschalco, qui num. 20 Vita ait: In istu teli ja-
culavit eum.

e Totidem ei in episcopatu annos tribuit S. Huberti biographus & familiaris, quibus annu-
merandi sunt septem, quos Stabuleti exſul exegit.
Cœfus autem est probabilis anno 709, ut in Com-
mentario pluribus ostensum est.

f S. Sergium I Papam indicat, cuius Vita il-
lustrata est ad diem 9 Septembri. Porro, qua Ni-
colaus hic de S. Lamberti nece eidem sancto Pon-
tifici divinitus revelata, consecratoque per ipsum S. Huberto, & ceteris eodem spectantibus per-
git enarrare, fabula sunt in Commentario num.
110 & sequentibus jam rejecta, nec stare pos-
sunt cum chronotaxi vita S. Lamberti, ante quem
S. Sergius aliquot annis obierat.

g Hand dubiè designat hic libellum, qui Con-
versio S. Huberti comitis inscribitur, editusque
est à Joanne Roberti, in cuius cap. 3 ista com-
mentitia ordinatio cum aliis adjunctis fabulosis nar-
ratur.

h Utrum laudatum libellum scripsit Nicolaus,
incomptum mihi est; saltum ad manus meas
non pervenit.

i Incussum à Pippino metum primus dixit Ni-
colaus, quem non ab alio, quam à Dodone repe-
tendum esse ostendimus in Commentario num. 144
& sequentibus, ubi etiam observavimus, Pippi-
num verisimilius longè absuisse, quando S. Lam-
bertus occisus est.

k Exstat hodiéque ibidem ecclesia S. Maria, antico canonorum capitulo insignis.

l Hac ecclesia à S. Monulpho in honorem S. Ser-
vatii condita, Servatiana sicut appellari, dubitatur
que Henschenius in Exegeſi historica de Episcopatu Tungrenſi & Trajetensi ante tom. vii Maji,
cap. 9, utrum umquam S. Bartholomæ dicta fuerit, cùm hac appellatio ecclesia S. Marie videatur
convenire. Ceterum floret hodieum Trajeti S. Ser-
vatii basilica insigni collegio canonorum.

m Vido dicta in Commentario num. 178.

n Vulgo Jecker, Gallicè le Jar, fluviolus est di-
tionis Leodiensis, qui Tungros interfluit, & pro-
pe Trajectum in Moſam illabitur.

o Hujus fragrantia, silente Godeschalco, etiam
meminit Stephanus.

p Eadem leguntur apud Godeschalcum cetero-
que biographos.

q Childeberti III obitum Cointius & Pagius an-
no Christi 711 illigant: ideoque cùm S. Lamberti
martyrium ex dictis probabilis inciderit in an-
num 709, sub Childeberto recte dicatur contigisse.

r Tiberius Ap̄simarus imperio, quod invaserat,
tum exaultoratus erat, ab anno scilicet 705, ut
vult Pagius.

DE S. COLUMBA,

VIRGINE SANCTIMONIALI ET MARTYRE,

CORDUBÆ IN HISPANIA,

COMMENTARIUS PRÆVIUS.

§ I. Sanctæ memoria in Martyrologiis : hujus, non Senonensis,
aut alterius, celeberrimus cultus in Hispania.

AN. DCCC-
LIII.
*A vetusti-
ribus præ-
rita,*

B *miam, ad xvi verò SS. Rogel-
lum & Servio-Deo, in eadem urbe Cordubensi,
eademque persecutione Arabica passos dedimus.
Quæ hisce hodie accedit S. Columba, virgo Cordu-
bensis erat, quæ mortalium nuptias, quas & san-
guinis nobilitas, & forma venustas & opes lucu-
lenta ipsi facilè parabant, ex cœlestis Sponsi amo-
re aversata, religiosam omnibusque virtutibus e-
minentem vitam in monasterio Tabanensi, ac deinceps
in ipsa urbe Cordubensi prope basilicam S. Cy-
priani duxit, eamque præclaro martyrio feliciter
coronavit. Ignorârunt eam Ado & Uuardus, li-
cet hic paucis post ejusdem martyrium annis Cor-
duba fuerit, quemadmodum ad præcitos dies jam
obseruavimus. Sed & posteriori loco vidimus, non
omnes ejus temporis Cordubenses martyres ab Uuardo
cognitos, aut cerè non omnes Martyrologio ejus
insertos fuisse, cùm SS. Emila ac Hieremias in
eo legantur, non item Rogellius & Servio-Deo ; at
quà de causa, ignoramus.*

*Martyrolo-
gio Romano
aliisque ho-
die rectè in-
serta est,*

*2 In Romano Baronii ad hunc diem sic brevi-
ter annuntiatur : Cordubæ sanctæ Columbæ vir-
ginis & martyris. Paulò prolixius præverat Petrus
Galeſinius in Romano pariter Martyrologio eo-
dem die dicens : Cordubæ in Hispania, S. Colum-
bæ virginis & martyris, quæ omnibus virginalibus
virtutibus mirificè exulta, Christi sponsi,
quem unicè coluit, desiderio exardescens, gau-
denti animo datis pro eo cervicibus, martyrium
subiit. Ad eundem diem illam Tamayus in Mar-
tyrologio Hispano celebrat sequenti elogio : Cordu-
bæ in Hispania Bætica, S. Columbæ virginis &
martyris, quæ cùm in Tabaonensi cœnobio lilia
colligeret candida castitatis, & purpureas quære-
ret agonis rosas, ut Christo sponso florarium at-
texeret variegatum, urbem ingrediens, fidei suæ
documenta propalans, ad martyrium utrâque flo-
rum coronâ redimita eucurrit, & in petræ foramen
volitans, illic cœlestis Columba securitatem
adinvenerit æternam. Hoc denique die eamdem me-
morant in sacris Fastis Benedictini Menardus,
Dorgainus & Wionius, uti & alii recentiores in
suis, quos prætero.*

*3 Dies is xvii Septembbris sancta Virgini nostræ
S. Columba, in cœlis natalis fuit, teste S. Eulogio, qui eum di-
sertè signat ; attamen non semper eo die in Hispania culta fuit ; sed alibi die xxxi Decembbris, ali-
bi viii Januarii, alibi iii Aprilis, ut Ambro-*

*sus Morales in Scholiis ad S. Eulogii Memoriale
Sanctorum testatur. Porrò cùm die xxxi Decem-
bris S. Columba Senonensis, virgo pariter & mar-
tyr in Martyrologiis celebretur, hinc factum, ut
nonnulli hanc, non Cordubensem Martyrem, ab
Hispanis tum cultam fuisse existimaverint, prete-
ritâ Cordubensi. Suspicionem auxerunt Breviaria,
in quibus Lectiones de Senonensi virgine prescribe-
bantur, non de Cordubensi. Verum ad utrumque
hoc argumentum rectè jam respondit laudatus Mo-
rales, S. Columbam virginem ac Martyrem, quam
Hispani peculiari cultu prosequi soluere, non aliud
esse contendens, quâm laudatam ab Eulogio. Ju-
nerit ipsius Morales verba retulisse, quibus insignis
ejusdem Sanctæ cultus eâdem operâ probabitur.*

*4 Is itaque in Scholiis ad lib. 3, cap. 10 occa-
sione precis, quâ S. Eulogius, Vitam claudens,
eam invocat, sequentia annotavit : Quemadmo-
dum sanctæ hujus Martyris vitam & cædem co-
piosius atque etiam facundiùs divus Eulogius per-
scriperat, ita etiam pia prece hîc in fine voluit
ipsam compellare. Et utroque quidem fuit Virgo
dignissima : ut enim ejus vita eximiis sanctitatis
exemplis plena, constantiaque in morte admiranda,
majorem historiæ seriem, præstantiorisque
styli splendorem promerebantur ; ita quoque in-
gentem in cœlis dignitatem adepta, præsentius &
majus suis ferre patrocinium apud Deum poter-
at, quod avidè deberet exposci. Et hæc profe-
ctio insignis vitæ mortisque in hac Virgine præ-
stantia, hæc digna ejus invocatio, cui principium
jam hinc fecerat Eulogius, faciunt, ut credam
hanc nostratem Cordubensem Columbam, non
illam alteram ex Senonibus Gallicanam, esse,
quam tanto opere ubique insigni cum religione
Hispania tota concelebret. Et sunt præterea plu-
res aliae causæ, quæ me permovereant, cùm nul-
la sit, quæ contrarium possit ostendere.*

*5 Quæ enim, rogo, causa nos potuit inci-
tare, ut Gallicanam Martyrem longè ex Seno-
nibus, hoc est, ex remotissima Galliæ, quantum
ad Hispaniam pertinet, regione solummodo au-
ditam, tanto cultu veneraremur ? Celebritas,
credo, martyrii ejus, cuius Martyrologia uno
penè verbo meminerint, Equilinus paucula scri-
pserit ; cùm Breviaria nostrata minimè in Lectioni-
bus aut in die festivitatis ejus concordent. Fuit
profecto Senonica Columba virgo sanctissima,
martyr strenua ; sed ipsa in cœlis residens, inde
nos libenter audiens, optat nos veritatem invenire
& confirmare ; & illum legitimum cultum, qui
ut ab Hispanis Hispaniæ Divæ debetur, eidem
asseretur. Is verò cultus tantus est, & tanto ope-
re*

E

cajus cele-
berrimus

F

in Hispania
cultus

A re insignis ac penè singulare, ut non alienigenæ, sed Alumnæ tributus debeat videri. Delubra sunt in agris per Hispaniam quam plurima S. Columbae nomine sacra, quæ populorum eximia veneratione statis diebus solemnî ritu frequentantur. Parentes devotione in hanc Divam permoti, ejus nomen filiabus imponunt. Burgensis ecclesia inter dignitates (ut dicunt) habet S. Columbae abbatem. Habet eodem nomine & honore primariae dignitatis sacerdotem ecclesia Segoncina. Sacellum quoque hujus Divæ ibidem in summo templo est, structurâ nobile, cultu eximium, & proventibus insigniter locuples: quamquam utrobique corrupto jam nomine S. Coloma, non Columbia vocetur.

6 Hæc tanta veneratio, tam varius cultus religionis, plurimorum tot signis testata devotione, tot testimonii declarata, & tam pia animorum propensione semper exaucta, cur externæ, & non patriæ, cur alienigenæ, & non civi, cur peregrinæ, & non domesticæ & penè tutelari Divæ tribueretur? Indigenam habeamus, quereremus exterioram? Propria aderat, alienam advocaremus? Nostratem profectò nos colimus, Hispanam Martyrem veneramur, & vernaculum in ea, jureque quodam communis patriæ nobis debitum patrocinium meritò exquirimus legitima religione. Sed dies, inquis, quo S. Columbae festivitas in Hispania celebratur, Decembribus nimirum ultimus, S. Columbae Senonensis est natalitus, non Cordubensis; quæ si coleretur, xvii Septembribus debuit occupare. Dicam eguidem, quod sentio. Primum variant hic Breviaria. Segoncium namque viii Januarii die, Cauriente iii Aprilis, S. Columbam habent.

non est syno-
nyma Seno-
nensis,

B Sed ego credo, cum S. Columbam Cordubensem nostratum aliqui celebrare vellent, nec diem, quo passa martyrium, scirent; & ultimâ Decembribus Columbam coli cernerent, Cordubensem arbitrati, eum diem ei sine discrimine attribuerunt. At Lectiones Senonensis martyrii referunt. Nimirum quemadmodum dies natilitius nostratis Divæ erat incognitus, ita etiam vita & passio, quæ non paucum in divi Eulogii libris legebatur. Inde quæ ad manum erat, nomenque idem veluti proprium dabat, arripuerunt. Hoc ipsum in S. Marina nostrati, hoc est, Gallicensi, factum videmus. Nihil erat proprium, quod legerint; divæ Margaritæ historiam ex parte ei accommodârunt. Hæc habui, quæ de S. Columbae nostræ cultu dicere; liberum interim judicium eis relinquens, qui aliter sentire maluerint. *Hæc* *Morales*, non minus eruditæ, quam pie, ac denique modestè, S. Columbae in Hispania celebris cultum Cordubensi Virginis martyri vindicans.

sed Cordu-
bensis

C 8 Hæ rationes Eminentissimo Baronio in Annotationis ad Martyrologium Romanum placuerunt, & mihi quoque hujusmodi videntur, ut nullum aut perquam exiguum dubitandi locum relinquant. Ceterum errorem hunc, eruto è latebris post medium seculi 16 S. Eulogii Opere, Cordubenses saltem agnoverunt, quippe qui tam hujus sanctæ Virginis, quam ceterorum Cordubensium martyrum Lectiones ex eo excerptas, & auctoritate Clementis VIII PP., anno 1601 probatas, Breviario suo inseruerunt, S. Columbae Cordubensis virginis & martyris festo ad diem xvii Septembribus, quo Eulogius eam passam scribit, recte relato, prout dicimus ex Martino de Roa in libro de Festis Sanctisque Cordubensibus ad hunc ipsum diem, & in Kalendario, quod eidem Operi preficit. An cetera Hispaniarum ecclesie, in quibus ejusdem Vir-

ginis cultus viget, Cordubensem in hac parte postmodum secuta sint, inexploratum mibi est; nisi quod id suo tempore nondum factum suisse, laudatus de Roa queratur.

9 Prater Baronum & Roa, etiam Marieta virgo & in Historia Ecclesiastica Sanctorum Hispanie lib. 3, cap. 25, & Antonius de Yepes in Chronico generali Benedictino ad annum Christi 853, Ambroso Morales consentiunt. Et Yepesius quidem aliud insuper argumentum adjunxit, quo se magis motum ait, ut isti sententia firmius adhaceret. Advertit videlicet, Hispanos eam S. Columbam colere, cuius corpus in Hispania asservatur; id autem Senonensis martyris non esse, cum Galli istud sibi vindicent; atque ita ex pacifica utrimque corporum possessione satis probari, Senonensem non esse, quam Hispani tam propenso animo venerantur; adeoque non aliam, quam Cordubensem Martyrem. De S. Columba Senonensis corpore (nam & Ariminenses ejusdem sacra lipsana sibi etiam vindicare dicuntur) agendum erit ad diem xxxi Decembribus, quo colitur; de Cordubensi vero exuviis sequenti tractabimus. Citari scriptores eadem de celebri Virginis nostræ cultu ex laudato Ambrosio narrant, qui & ipse eadem habet in Chronico generali Hispanie lib. 14, cap. 21, ubi etiam ait, S. Columbam in Gallacia, Asturia & Lusitania, corrupto in Combam nomine, magna in veneratione haberet, ecclesiisque ac festis honorari. Sed & prope Beneventum locuples virginum cœnobium esse afferit sub ejusdem invocatione dicatum; verum id ipsius fidei relinquendo, cum aliunde nihil de hoc cœnobia, Sanctaque ejus tutelari didicerim.

E

10 Rationibus pro causa erroris à Morales alatis addi posset & altera, si Nagara, provinciæ Ruconia in Castella veteri civitas, olim Senonæ dicta fuisset, ut Yepesius in Chronico generali Benedictino, Centuriâ 6, cap. 2 ait, laudans quodam Ordonii II regis privilegium, in quo id dicitur. Nam cum S. Columbae nostræ corpus Nagaram vel prope eam antiquitus translatum fuisset, infrâ ostensuri simus, eò facilius fuit Hispanis Senonensis virginis martyris gesta & diem cultus Columbae sua Cordubensi adscribere, si Nagara dicta umquam Senonæ fuisset. Verum hujus appellationis fides sit apud Yepesium, qui & ipse eam suspectam habet. Tamayus in Martyrologio Hispanico ad diem xxviii Maji præter Cordubensem duas alias synonymas virgines in Hispania recenset; unam scilicet Adurensem ex Chronico Juliani, alteram Tritiensem ex Luitprandi Adversariis. Hisce ex aliis scriptoribus addit quatuor alias Lusitanas; videlicet Interamnensem, Tauragensem, Conimbricensem & Archensem; atque hinc contra Morales concludit, ex celebri illo S. Columbae in Hispania cultu nihil certi pro Cordubensi potius statui posse. Sed ad hæc paucis respondeo, Tamayum quoad duas priores deceptum esse suppositiis Juliani & Luitprandi schedulis; ex quatuor vero Lusitanis Conimbricensem ad diem xx Julii datum quidem esse in Opere nostro, sed ibidem simul observatum, eo solum titulo dari, quod ejusdem reliquias in regio sanctæ Crucis monasterio venerationi fidelium expositas populares scriptores testarentur. De ceteris autem tribus eadem occasione Sollerius noster ibidem addidit, verius dici; eas solo nomine cognitas esse, nec de cultu earum ha-
bitenus constare. Non est igitur, cur ad Sanctam illam Lusitanam, non nisi obscurè, aliasve etiam minus notas tam celebrem in Hispania venerationem referamus, dum Indigenam habemus, non minus sanctimoniam vite, quam martyrio illustrem.

F

iii. 2

Id

AUCTORE
C. S.

Id tamen facit Tamayi objectio, ut non tam certò afferere ausim cum suprà citatis scriptoribus, Columbam in Lusitania cultam, eamdem esse cum nostra.

§ II. Vita & Passio à S. Eulogio scripta: notitia Tabanensis monasterii, in quo vixit, quodque destructum flevit: factum Martyris mirabile: corpus ubi affervetur.

*Vitam eius
scripsit S.
Eulogius.*

B

Sancta Columba nostra gesta S. Eulogius Cordubensis presbyter, electus episcopus Toletanus, & martyr, qui etiam ceterorum in eadem Arabic persecutione Cordubensem martyrum Acta conscripsit, paulo latius, quam passim aliorum, lib. 3 Memorialis Sanctorum, cap. 10, posteriati transmisit. De hoc Sancto, cuius Vitam in Opere nostro illustratam habes ad diem xi Martii, nihil opus est hic plura annotare, nisi quid res magnam fortè partem sub oculis suis gestas referat, quodque viri sanctitas ac conditio nullum de ipsis in scribendo fide dubium permittant. Ea porro Vita tres Virginis status complebitur; secularem scilicet sub matris sue imperio, que rebus mundanis dedita, nuptias ipsi frustra persuadere conata est. Alterum religiosum in monasterio primùm Tabanensi, ac deinde in altero entra civitatem Cordubensem; ac denique martyrium, ad quod ex posteriori loco, divino igne accensa, convolavit. Neceps non est singula hic illustrare, cùm id in Annotatis de more Vita subjiciendis satis prestari possit: de monasterio tamen Tabanensi, quod Sancta nostra celebre reddidit, luxitque excisum, pauca dicenda sunt.

*Notitia mo-
nasterii Ta-
banensi,*

C

12 De hujus loci situ, fundatoribus ac praefatis, S. Eulogius lib. 2 Memorialis, cap. 2 de S. Isaaco ejusdem monacho & martyre scribens, docet sequentia. Ex improviso spiritali flagrans ardore (S. Isaac) monachorum vitam exoptans, Tabanos viculum petuit, qui in partibus Aquilonis inter prærupta montium, & condensa sylvarum septenis ab urbe milliaribus distans, formosissimis in exercitatione vitae monasticæ virorum atque ancillarum Dei rumoribus decoratur. Siquidem in eodem coenobio virum, summam timoris Dei reverentiâ præditum, Hieremiam patruelam habebat; qui etiam inclitus opibus, rebusque abundans, & conjux ejus venerabilis Elisabeth ac liberi, totaque penè cognatio, sumptu proprio fundamenta iphius coenobii jacientes, divinarum legum perenni adhæsuri obsequio, priusdem sese eò contulerant. Ibi per triennium B. Isaac sub regularibus disciplinis, seu sub reverentissimo abate Martino, prædictæ feminæ fratre, in sancto proposito militans, . . . judicem petuit &c. Quamquam autem monasterium illud feminas aquæ ac viros aleret, noli existimare, eos omnes sub eodem teclô habitasse; contrarium enim S. Eulogius in Vita à nobis danda, num. 7 dissentè affirmat, docens geminum coenobium suisse, cui utrique Martinus sic præsidebat, ut Elisabeth feminis præcesset, rarusque esset virorum ad mulieres accessus. Sed S. Eulogium audiamus.

13 Quia claustra fœminarum, inquit, à celulis monachorum altis interjectis disparata macteris, licet unius patris gubernaculo regerentur, hæ tamen sequestratis se mansuiculis retrudentes, nulli omnino contuendi se facultatem præbabant. Sed si subinde aut fratribus congrua instaret necessitas, aut hospitum pia impetraret *fornè imperaret in quo vixit, quodque ex-emplis suis

D

ibis exhibebat cernendam, quæ prior, & totius erat mater vera monasterii. *Quam Regulam Tabanenses illi professi fuerint, non reperimus: at Benedictini eos suis annumerant, quod nec confirmare, nec inficiari possumus. Porro Marrini ac Elisabetha soror erat S. Columba nostra, quorum pietate accensa, post obitum matris, quæ pio Virginis desiderio semper obſiterat, eò se contulit, ibique sub fratribus sororisque disciplina vitam monasticam amplexa est. Neque dubium viderur, quin sororis sua, ejusque conjugis Hieremia exemplo, facultates suas, quas ei mater reliquerat, ad dotandum promovendumque cœnobium impenderit. Quantum verò illud ipsum morum sanctimoniam, piaque eruditione illustraverit, ex eodem S. Eulogio conjicere prouum est. Verba sub-jungo.*

E

14 Ibi, inquit, sancta Virgo, terrenis se exuens, hæret cœlestibus, & mentem ad studium Scripturarum convertens, fit admodum eruditior investigandi ac differendi sententiarum obscura. Crescit beatæ Virginis sanctimonia, & latè diffusa cœnobii fama, etiam procul sitarum ad se urbium discursus invitat, quod talium exemplorum magisteriis imbuerentur. *Hinc ipsa ceteris virginibus instruendis prefecta est; cùmque deinceps ex solitarie vita desiderio, in semota à ceteris cœlula cum superiorum licentia, soli Deo vacans, aliquamdiu vixisset, denuò ad instruendos divinis pastibus convirginalium animos . . . ad cœtum revocata est. Erat autem utrumque cœnobium non tantum alumnis suis, sed & exteris, qui eò frequenter confluebant, sanctitatis schola, & velut martyrum instituendorum palestra. Audi S. Eulogium lib. 2, cap. 10 de sancta Sabigotho, ejusque viro martyribus loquentem. Virorum ac mulierum visitant monasteria, præcipiè tamen Tabanense cœnobium, . . . quia summis monasticæ regulis disciplinæ cunctum honestæ famæ rumoribus illustrabat Occiduum. Inde athleta fortissimi hauriunt documentum; inde instituta percipiunt; ibi se poculo vitæ perennis ingurgitant; ibi sanctissima Sabigotho frequenter cum ancillis Dei moratur; discit ibi totius sancti timoris industriam; ibi geminum pignus * sub beatarum tutela constituant.*

F

15 Ex eodem monasterio etiam aliquot ejusdem alumni ad martyrium prodierunt, à S. Eulogio memorati. Hi sunt S. Isaac anno 851, die IIII Junii, S. Hieremias, suprà laudatus Elisabetha conjux, & Isaaci patrelis, eodem anno, die VII Junii, S. Fandilas ex hujus loci monacho creatus sacerdos monasterii S. Salvatoris, anno 853 die XIII ejusdem mensis, ac denique S. Digna virgo eodem anno ac mense, sed die XIV; de quibus ad præcitos dies in Opere nostro aëtum est, quoque eodem anno S. Columba nostra, Digna forsitan magistra, aut certè in cœnobio socia, in martyrio subsecuta est. Tanta verò Tabanensis cœnobii celebritas non potuit non gentilibus Saracenis gravis esse; præfertim cùm illud velut quoddam armamentarium, unde divina adversus secta sua impietatem tela promerentur, instructique athleta procederent, merito posset

G à Saracenis destruc-
tum fecit,
*i.e. liberos

A haberi. *Hinc factum puto, ut inter cetera ascetaria hoc quoque virginum cœnobium excisum voluerint, sanctimonialibus ejus incolis ad urbem translati, prout S. Eulogius in Vita num. 10 scribit his verbis: Interea cum furor perseguitionis, qui in excidium ecclesiarum fremebat, hanc fœminarum collectam urbi admoveret, in prædolum, quod dudum sibi in confinio basilicæ S. Cypriani exstruxerant, sese conferunt retrudenda.*

16 De hac basilarum destruotione sequentia jussu regis Mahomadi, accipe ex eodem S. Eulogii Memoriali lib. 3, cap. 3. Interea cum saepius contra Dei catervam saeva principis conspiratio inolesceret, affligeretque ubique Christicolas, & nec sic omnes generali dilapsu, ut fidebat, ad ritum suum prouerent, jubet ecclesiæ nuper strætas diruere, & quidquid novo cultu in antiquis basilicis splendebat, fueratque temporibus Arabum rudi formatione adjectum, elidere. Qua occasione satrapæ tenebrarum inde capta, etiam ea templorum culmina subruunt, quæ à tempore pacis, studio & industria patrum erecta, penè trecentorum à diebus conditionis suæ numerum excedebant annorum. Ita ipse de persecutione sub Mahomado, Habbarrabmani filio ac successore, vehementius effervescente. Forte tamen mirabitur lector, Mauros virginibus sacris, quas ex deseris montibus exegerant, locum in ipsa urbe sua regia concessisse.

17 Sed, ut alias jam insinuavi, ipsi Christianos non tam exstinctos, quam sectæ sua aggregatos cupiebant, ne regio incolis orbaretur; ideoque præter enormia tributa singulis mensibus pendenda, sannis potius ac malediclis, ceterisque id genus opprobriis religionem Christianam ex animis indigenarum sensim evellere, quam ipsos indigenas extirpare malebant. Adde, quod, ut Eulogius ibidem cap. 4 ait, rebellionis insurgencia bella, fugatusque ac cœsus in aliquot locis Mahomadi exercitus, ipsum non parum sollicitum redderent, prohiberentque, ne omne suum odium in Christianos palam effunderet. Hinc satrum opinor, ut Tabanenses sanctimoniales in urbe sua habitare facile permiserit, quia ea ratione celebrem illam Christiana religionis palestram, ad quam in montibus postam plurimos confluxisse vidimus, clausam tenebat, & hac qualcumque humanitate sua nobilibus familiis Cordubensibus, ex quibus earum aliqua natæ erant, utcumque gratificabatur. Ceterum notat Morales in Scholæ ad libri 2 caput 2, nullum Tabanensis monasterii vestigium suo tempore existisse, neque se situm ejusdem conjecturâ assequi potuisse.

18 De causa martyrii hic ea denuò moveri posset quæstio, quam ad diem XVI bruis mensis in SS. Rogellio & Servio-Deo attigimus; utrum scilicet liceat martyri sponte se judici sibi, eumque ad martyrium inferendum provocare: nam & hoc sponte se fit, ut ex S. Eulogio habemus, cuius verba subjungo. Jam ardentius, inquit, in amore Christi succensa, concitis ad eum gressibus, cui fideliter servierat, anhelans pervenire; quibusdam etiam revelationibus ad id frequenter impulsa, quodam die, irrupto latibulo, referatis tacite foribus, in forum digrediens, licet incognita viarum urbis existeret, provido tamen exploratu, quo judex moraretur, addiscit. Ibi cum pervenisset, ejusque astaret obtutibus, dat professionem Catholicæ fidei, profert Euangelicam veritatem, iniquum dogma retundit, auctoremque magni esse sceleris talia præsummentem annun-

Sanctæ ad martyrium properantis

* i.e. ignara

cians, ipsum denuò arbitrum, quare se talibus sacrilegiis combinaret, blandis admodum verbis hortatur, &c. Certè non modo is sancte Virginis spontaneus ad judicem accessus, sed & clandestinus è monasterio suo egressus, ordinarias prudentialia ac martyrii leges excedit.

19 Verum hæc ex peculiari sancti Spiritus mirabile fa-impulso, qui martyri ardorem in S. Columba etum, ex peccatore vehementer accenderat, orta est, probant revelationes, quibus eam ad heroicum istud facinus frequenter excitatam fuisse, S. Eulogius testatur. Id ipsum omnino suadet vita ante ætate sanctitas, & insignis in confessione constantia; quæ duo nonnulli auctores apud Eminentissimum Prosperum de Lambertinis, nunc Benedictum XIV PP., in sepe laudato, laudandoque Operæ de Servorum Dei beatificatione, & Beatorum canonizatione, lib. 3, cap. 17, inter sancti Spiritus impulsus signa recensent. Et ante ætam quidem vitam summis elogiis celebrat S. Eulogius; nec minus in confitendo perseverantiam commendat. Bis enim, eo teste, confessa est: primò apud judicem, deinde in palatio & satraparum concilio; utrabiisque fortiter ac constanter. Quin & blanditiis, nuptiarumque & opum illecebris caffissime Virginis mentem ab iis frustra tentatam fuisse, idem biographus satis indicat, dum eam coram satrapis sic loquacem inducit: Non talem Christus habet sponsam, quæ immutari de pristina compactione arrarum ejus prævaleat. Nam quis ditior illo est, ut vos me copiis rerum creditis illicet? Quis pulchrior eo est, cujus specie forma præ filiis hominum claret, ut vos me nuptu terreno arbitremini oblectandam? &c.

20 Hinc cum fortissimam Virginis constantiam (prosequitur post aliqua S. Eulogius) confuses universi adverterent; & neque mutari posse talibus imbutam oraculis cernerent, neque hortatum assertionis ejus ferre valerent; continuò ante foras palatii eam trucidari præcipiunt. Subdit denique ultimum in ipsum carnificem suum virtutis actum, dicens: Non se priùs decollari permisit, quam præmio listorem Virgo sacratissima honoraret. Hisce addé sacri corporis ejus submersi inventionem, in qua aliquid prodigiæ intercessisse insinuat Eulogius, ut mox videbimus. Ade de denique celeberrimum ejusdem Sancte cultum in Hispania, quæ eam tamquam verè martyrem variis in locis veneratur. Neque hæc eò à me adducta existimari velim, quod de vero ipsius martyrio merito dubitari posse crederem; sed ne præclarum istud sancte Virginis factum, licet mirandum magis, quam imitandum, inobservatum preterire; utque nihil obstat ostenderem, quò minus illud Deum, qui mirabilis est in Sanctis suis, auctorem habuisse credatur.

21 Neque verò deerat ratio, quæ singulare aliquid andendum suadere poterat. Pergebat scilicet impius Mahomad Christianos in dies magis magisque vexare; & quorundam, qui se Christianos haberi volebant, operâ aliquos etiam ad negandum Christum compulerat, prout S. Eulogius cap. 5 acerbè conqueriter. Hinc imbecillioribus Christianis timor auctus est, Mauris verò non parum arrogantiæ, veluti de religione Catholica jam triumpharent, accessit. Audi S. Eulogium cap. 6 prosequentem. Hisce interim imminentibus malis, inquit, & hujuscemodi ærumnais Ecclesia vapulante, ferunt ob hoc regem ingenti copulatum lætitia, ampliora fidelibus scandala irrogaturum se promittere: &, ut alibi taxatum est, dira incursatione, molestiâque contritum, si commo-

E

ortum fuisse dicendum est.

F

Alia circa hoc factum observatio.

AUCTORE

C. S.

dura regnandi successum diutius obtineret. Adeò ut plerique procerum, olim decedentium martyrum subsannantes constantiam, nobis referrent: Quò nunc abit illa vestrorum virtus agonistarum? quò auffigit magnanimitas? quà absorpta temeritas delitescit? ubi se enervata fortitudo abduxit? Qui dudum concitis gressibus certatim ad expugnandum dogmatem nostrum (*Mahometum*) occurrentes, debita ultiōne perempti sunt. Nunc adsint, nunc veniant, modò properent, si divinitus inspirati, illud in veritate conservant certamen. Nemo non videt, in hujusmodi rerum statu opportunum Virginis factum & Ecclesia gloriosum fuisse; tum ut imbecilliores Christiani tam heroico facinore confirmarentur in fide, tum ut blasphemantia orā obstruerentur, discenterque infideles, frustra sē de vieta religione pristinaque fidelium fortitudine triumphum canere, dum etiam imbellies pueræ pro ea sanguinem suum fundere gestirent.

Corpus pri-
mum in S.
Eulaliæ ec-
clesia depo-
sum,

B 22 Cetera biographi dicta in *Annotatis*, *Vita* de more subjiciendis, satis illustrabimus: at de Sanctæ Martyris corpore nonnulla restant dicenda. *S. Eulogius* testatur illud, non ut cetera martyrum, in eadem persecutio[n]e cesorum, corpora, in patibulo suspensum, nec in platea gentilis plebeula fannis relictum; sed, ut erat lineis induatum, sponte impositum fluminique immersum, & post sextum diem illæsum & integrum quorundam solertia monachorum divinitus (*sibi*) allatum, dignoq[ue] officio in basilica S. Eulaliæ virginis & martyris, quæ in vico Fragella constituta est, honorabilem meruisse lepulturam. *Quid tamen divini in ea corporis sublatione contigerit, non edicit Eulogius.* De oppidulo quoque Fragellas nihil sē habere, quod dicat, ait *Morales* in *Scholiis*; in *Chronico* autem vicum de regione urbis, *Cordubensis* scilicet, vel de platea, Fragellas dicta, interpretatus est; quod & *Yepesins*, *Marieta* & *Roa* fecerunt: sed quisquis is locus fuerit, modò ignoratur. Nec magis certò scitur, quamdiu in dicta S. Eulalia basilica sacrum illud corpus permanserit, quave occasione inde postea sublatum & alio translatum fuerit; nisi quod aliqui non improbabiliter suspicentur, factum id esse fidelium curâ sub tyrannide Saracenorū, ne scilicet ab his impiis violaretur.

nunc in prio-
rato S. Co-
lumba, &
Nagare

23 Translatum autem fuisse laudati scriptores consentiunt, & suo tempore in *Ruconia* *Castella* veteris provinciæ, partim in regali S. Maria Nagarense abbatia, partim in S. Columbae prioratu, eidem abbatia subiecto, assertum affirmant. Unum pro ceteris *Ambrosum de Morales* audimus. Is lib. 14 *Chronici generalis Hispaniae*, cap. 21 verbis *Hispanicis* hec scribit: Regale S. Mariæ Nagrensis monasterium Ordinis S. Benedicti ibidem in vicinia prioratum possidet, SANCTAM COLUMBAM appellatum, in quo istius Sanctæ corpus in summa veneratione servatur, magna que cum istius tractus populi frequentia ac devotione invisit. Sanctum vero caput est in dicto regali monasterio, inclusum Sanctæ statuæ, affabre factæ & pretiosè ornatae, quod vidi. De Nagrensis monasterii fundatione consuli potest *Malibonius* tom. 4 *Annalium*, ad annum Christi 1052, num. 29. De eodem loco pluribus agit *Yepesius* in *Chronico*, Centuriâ 6 ad eundem annum, cap. 2 & xi, ubi catalogum abbatum & priorum illius exhibet.

24 De prioratu vero Sanctæ Columbae, quem, antequam Nagrensi monasterio subderetur, vetustam abbatiam fuisse afferit, cuius tamen initia

se ignorare fatetur, tractat tum alibi, tum præcipue Centuriâ 5 ad annum Christi 923, ubi simul observat, Sanctæ Martyris corpus post existitam dignitatem abbatiale in eo prioratu nichilominus semper remansisse, insignique cultu honorari perseverasse. Hisce scriptoribus opponit se Tamayus in *Martyrologio Hispanico* cùm ad diem xxviii Maii occasione cuiusdam S. Columbae patriter virginis, quam veluti Tritii sive *Nagara* passum eo die memorat; tum ad presentem Septembri diem, contendens, S. Columbam, cuius corpus *Nagara* honoratur, Nagarensem martyrem esse, non *Cordubensem*. Afferit sui unicum vadem appellat *Luitprandum* in *Adversariis* num. 149 & 150; illis scilicet, que haud ita pridem excogitata fuisse eruditæ critici, etiam Hispani, jam exploserunt: quam ob rem & Majores mei ad prædictum Maii diem de ea in *Prætermis* tantummodo cogerunt, secuti de *Roa*, qui cum *Morales* & *Marieta* sentit, ac properea locorem ad xvii Septembri remiserunt.

25 *Martinus de Ximena* in *Episcopatu Gienensis* & *Batiensis*, & *Annalibus ejusdem* ad annum 853, præterea scribit, in oppido Martos Hispanis diete, quod *Augusta Gemella Tuccina* fuisse à multis creditur, traditionem vigere de assertatis ibidem in quodam S. Martha parœcialis ecclesiæ facello reliquias S. Columbae *Cordubensis* aliorumque martyrum *Cordubensium*; ideoque facellum illud in singulari veneratione haberi. In hunc finem profert vetustam inscriptionem marmori incisam, quam olim in predicto facello positam fuisse, suo autem tempore in carcere visi affirmat. Ea porrò tam dubiè scripta, torque in locis detrita est, ut nihil certi pro argumento nostro inde erui possit, nisi quod hæc voces, *Augusta Gemella Tuccitana*, & *Victoria* & custodia sunt sancte Columbe, in ea occurrant; sed & Sancto martiris Cipriano ibidem etiam legitur; cetera, ipso teste *Ximena*, omnino obscura sunt, ideoque traditionem illam aut parum aut nihil posse firmare. Nunc *Vitam ex S. Eulogio subjungo.*

An ejusdem
reliquie in
oppido
Martos?

E

VITA ET PASSIO ,

Auctore S. Eulogio , presb. ,
mart.

F

Ex ejusdem Memoriali San-
ctorum lib. 3 , cap. 10.

C A P U T I.

Virginis natales & patria :
virtutis studium in seculo :
rejectæ nuptia : ingressus &
vita in monasterio Tabanensis.

Cogimur vel numerositate certantium, vel debita sponsione votorum, in longam di-
ctionis seriem stylum pretendere. Hinc est, quod Auctoris
prefatio.
ul-

- A** ultrà , quām putabamus , in magnum codicem materies aucta Opusculi , penè modum mediocritatis excesserit ; quia post tot funera & importabiliū ærūmnarum discrimina nullum prorsus talia opinaremur aggressurum. Nos tamen ab inchoatis nullatenus reticemus , quo cunctorum rationes , ut promisimus , enarremus *a*.
- Nuptias, invitā matre, averfata,*
- b*
- c*
- B** 2 Interea fuit virgo quædam nobilis & decora , Columba nomine , ex oppido Cordubensi progenita , p̄fati abbatis Martini & Elisabeth , de quibus in precedentibus memoravimus *b* , foror ; quæ cum inter bona parentum tenerimè in annis puellaribus degens , propositum Elisabeth fororis suæ , quod cum viro suo Hieremia *c* adhuc vulgo admixti gercabant , agnosceret ; (qui longè antequam monasterium peterent , multis se Christo religionibus inter conventus populi consecrârunt) perhæpe genitorum reliquo confortio , domum fororis frequentius visitans , talibus se consignandam votis exoptat , anhelaque hujus propositi verna cupit existere. Confestim itaque terrena omnia spernere desiderat ; sed adversatur Puellæ intentioni genitrix repugnatura ; quæ etiam contra solem Elisabeth , ejusque virum feedis iracundia motibus excitata , graviter conqueritur , quòd ita Adolescentis illiceret animum ; quòd sicut se , & istam disperderet , mundumque flore suo vernantem , dissipato matrimonio , relinquentes , in solatio exterorum id cuperent egerere.
- eā mortuā, Tabanense monasterium ingreditur,*
- C** 3 Inter hanc autem conflictationem (ut vulgi mos est) disquiritur ad copulam nuptialem Puella , crebrisque interpellationibus sæcularitate involvere exoptant , cælestium thalamorum nuptiis divinitus assignatam. Et cùm nec illa consentiret , nec mater desisteret , quòd nihilominus nuptui tradiceret , ipsa mater , Dei providentia , ex improviso molestiâ ægritudinis occupata , sub celeri vocazione mundo exempta recessit. Remanet Dei Famula , non tam matris obitu contristata , quām lætior gratiâ suæ devotionis sine cuiusquam præjudicio adimplendæ. Verum nonnullo tempore in sancta religione apud urbem utrisque fororibus versantibus , continuò expleto jam propriis , ut diximus , sumptibus Tabanensi cœnobio , eo se viri cum mulieribus Christo militaturi conferunt. Ibi sancta Virgo , terrenis se exuens , hæret cælestibus , & mentem ad studium Scripturarum convertens , fit admodum eruditior investigandi ac differendi sententiarum obscura.
- ubi virtutibus mirè fulgens*
- * fortè fletibus*
- D** 4 Crescit beatæ Virginis sanctimonia , & latè diffusa cœnobii fama etiam procul sitarum ad se urbium discursus invitat , quòd talium exemplorum magisteriis imbuerentur. Hæc autem Virgo sub fratri Martini & Elisabeth regimine manens , præcellit meritis , & gratiâ honestatis omnibus preit : in conversatione laudabilis , in humilitate sublimis , in castitate perfecta , in charitate firma , in exorando attenta , ad obediendum apta , ad miserandum clemens , ad indulgendum facilis , ad prædicandum diserta , ad instruendum prompta. His quoque virtutibus clarens , cunctorum in se provocat affectum , omnibus norma speculumque sanctitatis existens. Et quia crebro adversarii tentationibus propulsabatur , ideo frequentioribus se coram Domino fletibus * mactat ; verens , ne diu congesta laborum vilissimi prædonis irruptione perirent. Hinc ad majorem sanctitatis cautelam erigitur , metuque hostis adusta , solertiū ad summam virtutum disiunctiori vitâ contendit.
- E** 5 Hanc sæpe ægrimonis tentator macerat , immittit fastidium , speciem virorum prætendit ,

longum astruit viatum , diversisque fatigatphantasiis. Quibus horribili metu compulsa , luget immaniter , ne lapsu mortis à confortio dirimatur Sponsi , cuius tanto se ardore charitatis assebat interius esse conflagratam , ut quasi excisa carnis cicatrice , pro ejus desiderio rante vulnerata existens , nisi solo ejus intuitu in celis , nullo modo , se perhibebat *d* , posse sanare. Nullum umquam peccatorem , quamvis gravioribus oppressum peccatis , sermone suo lætit , de nullius actibus judicavit , de nullius desperavit salute ; nec quemquam , licet fœdis infamatum despexit rumoribus. Scio , referebat , versutias dæmonum , scio insolentias hominum , qui interdum ipsum maledictionis subsannatione impetunt , quem probatum dignioribus meritis habet Omnipotens. Multa enim sunt judicio condemnata humano , quæ divino sunt probata & sanctificata consilio.

*A. S. Eu-
logio
tentationibus
exercetur:
temerarii ju-
dicii.*

d

*detraktionis,
iratundiae*

E

6 Et plerumque opinionibus suis transgre- diuntur homines divinam sententiam , dum cu- jus meriti apud illum quisque permaneat , nef- ciant. Et tamen jam quasi præfigi occultorum , vel dignum prædicent , vel reprobum infament. Cùm utique inculpabilius , si ad se reverterent , judicarent ; & si , quanto vel quali oneri unusquisque subjaceat , vel quo sit debito reus , in- tenderent , nullatenus culpabiliter de incognitis dis- putarent. Sed agunt nonnulli hæc , quòd in veri- tate exprobratio divina , contra nos olim prolata firmetur , quæ ait: Attendite & auscurate. Ne- mo , quod bonum est , loquitur , nullus est , qui a- gat poenitentiam propter peccatum suum , dicens : Quid feci ? Qui proprii facinoris trabe neglecta , de festucis aliorum solliciti permanentes , quod levi susurrationis jure captaverint , verum nihilominus & nullatenus incredibile esse affirmant. Numquam autem Virgo clementissima sine causa iram admovit , nisi cùm fortè aut infantulis *e* , aut aliquam è fororibus negligenter aspiceret ; quas solo intuitu oculorum redarguebat humiliiter.

*otiosi ser-
monis fugi-
tans , & jo-
litudinis a-
mans*

F

7 Numquam aliquando in cuiusquam proru- pit contumeliam ; numquam os ejus vaniloquio est occupatum ; nusquam aniles & otiosas fabu- las suis passa est admitti auditibus. Christum eorrede , Christum ore sp̄ciis meditans , illam fre- quentiū cum omni affectu canebat antiphonam , quam in laudem Sanctorum beati Patres suavi cantu aptaverunt : Aperi mihi , Domine , para- disi januam , ut ad illam patriam revertar , ubi mors non est , ubi dulce gaudium perseverat. Cum his colloqui delectabatur , quorum mens spirituali virtute succincta , mortificata cum vi- tuis & concupiscentiis membra geregant ; nec cui- quam se , nisi fortè spiritualibus viris , & id per- rarum ac seriū , visendi præstebat accessum : quia claustra fœminarum à cellulis monachorum altis interjectis disparata maceris , licet unius pa- triis gubernaculo regerentur , hæ tamen sequestratis se mansueticis retrudentes , nulli omnino contuendi se facultatem præbebant. Sed si subinde aut fratribus congrua instaret necessitas , aut hospitium pia impetraret * humanitas , sola venē- * fortè im- peraret

*solitarie vi-
vit;*

Annunt pro rogatu sanctæ forores , præbentque administrivolum suo consensu augendi Virginis san- citatem , quæ aliquam etiam inde percipere con- fide-

A. S. Eu-

legio.

fidebant mercedem. Ut enim præmio dignum est sanctæ conversationis studium, ita & erga piè viventes religiosus affectus. Nec distat à factis bona consensio, quæ non virtute animi, sed vi-
trium quassatur defectu: ut cùm fortè non fuerit vigor corporis talia exercendi, sit mentis inten-
tio similibus delectandi. Communia sunt enim operis sancti commercia, & eò fuit Christo gra-
tissima, quod simpliciter in charitate perfecta ad no-
strum referimus communum fraternæ sanctitatis studium.

*ad instituen-
das moniales
revocata,
dono oratio-
nis & lacry-
marum emi-
tit.*

f

B

g b

C

C

Denique indeptæ benedictione sororum, ex-
ors omni cœnobialem actione curarum, Virgo
venerabilis in contemplatione Dei & meditatione
Scripturarum multum temporis perseverans, post
crebra suspiria & fletus immensos, in quibus spe-
ciali munere supra plurimos cælitus eminebat, de-
nuò ad instruendos divinis pastibus convirginia-
lium animos revertitur ad cœtum. Ferunt namque
illam persæpe ternas & quaternas horas, nec non
usque in medium diem in oratione decumbere;
& cùm nulla resonarent suspiria, nulloque singulu-
tu membra incuterentur, in magno tamen silen-
tio fletum promebat: adeò ut subitus matta f, in
qua illa prostrato corpore exorabat, humectum
lacrymis pavimentum ostenderetur. Maximum et-
iam in obsecrationibus stando expendens curricu-
lum g, in tantam subito ferebatur theoriam h, ut
geminatus ex utroque oculo rivulus lacrymarum
ad mentum descendens, in unum conversus mea-
tum, crebra stillatione guttatum, quasi è techo,
in humum influeret.

ANNOTATA.

a Ita S. Eulogius initio capituli 10 prefatur, ut
hoc cum præmissis connectat.

b De Martino ac Elisabetha egerat lib. 2, cap.
2, unde & nos eorumdem notitiam deditus in
Commentario prævio num. 12 & 13, quem con-
sule. De eadem etiam in Opere nostro ad diem 9
Maji inter Pretermisso facta est mentio ex Gy-
naceo Arturi, ubi cum titulo Beatae annuntiatur,
sed non probatur cultus ejus.

c Hic Elisabetha conjux in Tabanensi mona-
sterio, quod unà cum uxore fundaverat, inter mo-
nachos, prout ipsa ibidem inter sanctimoniales vi-
xit, indeque ad martyrium evectus est. Ejus ge-
stæ ex S. Eulogio data habes apud nos ad diem
8 Junii. De Tabanensi autem monasterio vide
Commentarium littera b citatum.

d Pro perhibebat lege perhiberet, uti & mox
sanari pro sanare.

e Per infantulas hand dubiè juniores puellas in-
telligit, que in Tabanensi monasterio inter sacras
virgines educabantur, & quarum cura ipsi com-
missa fuerat.

f Id est, storea, sive stratum è juncis, strami-
ne, similiue materia contextum.

g Id est, temporis spatium.

h Vox Greca Θεωρία Latinè contemplatio est.

CAPUT II.

D

Virginum cætus in urbem trans-
latus : rerum cælestium &
martyrii desiderium in Sancta
vehementer accensum : glo-
riosa confessio & martyrium:
corpus è fluvio receptum &
tumulatum.

I Nterea cùm furor persecutionis, qui in ex-
cidium ecclesiarum fremebat, hanc fæmina-
rum collectam urbi admoyeret, in prædiolum,
quod dudum sibi in confinio basilicæ S. Cypriani
extruxerant, sese conferunt retrudendæ a. Hic jam
constituta beatissima Virgo incomparabiliter fle-
bat, lugebatque ubertim, & suam quietem, quam
gerebat in montibus, & tumultus, quos in urbe
incurrerat. Semper tamen & corde & lingua cla-
mabat: Tu nôsti, Domine, quia diem hominis
non concupivi super terram. Semper predicabat,
semper orabat, semper psalmos canebat, semper
in ore ejus laus & benedictio Domini resonabat.
Et quia virginum mansio præfati sanctuarii parie-
tibus cohærebat, tantumque objectu maceria à
vestibulo altaris dirimebatur, si quem fortè can-
tum Sanctorum laudibus resonantem per natalitia
martyrum audisset à clericis psallentibus, conse-
cim quadam jucunditate cælestium desideriorum
compuncta, prorumpet in lacrymas, ut non mi-
nus illam introitus crederes proclaimare: Sitivit
anima mea ad Deum vivum; quando veniam &
apparebo ante faciem Dei! Fuerunt mihi lacry-
mæ panes die ac nocte, dum dicitur mihi quo-
tidie: Ubi est Deus tuus?

*In urbanum
monasterium
cum ceteris
translata,*

a

E

*ad sola cælo-
stia anhe-
lans,*

F

i Ipsis etenim nexibus corporis, quibus in
hac peregrinatione mens Sancti cuiusque retenta,
ab illa ineffabili claritate Sanctorum, cum magna
superiorum desideriorum siti exulta sejungitur,
velut obstantibus murorum repagulis, ne ad ci-
vitatem viventium concito, quo vult, gressu per-
tingat, quasi è regione onus membrorum sibi cre-
dens resistere, plorat & dicit: Fuerunt mihi la-
crysæ meæ panes die ac nocte, dum dicitur mihi
quotidie: Ubi est Deus tuus? Cum illo utique
esse desiderat, cum quo Apostolus, resoluta jam
mortalitate, cupiens permanere, dicebat: Dissol-
vi & esse cum Christo, melius est. Verum inde-
finenter his votis S. Columba insistens, cùm plus
aliquid, ut reor, in semetipsam cruciatum ipsa
inferret, quâm furens imploderet b carnifex, vi-
giliarum, jejuniorum atque orationum scilicet con-
tinuando labores, quasi parva essent ista omnia,
proprio & ultroneo in se voto illata tormenta,
velut de suis etiam meritis, et si majora exercebat,
non confidebat.

*& martyrii
cupida, ju-
dicis filia;*

b

12 Ac metuens, ne centesimum virginitatis suæ
fructum vacuum apud Patrem commodi reperi-
ret, ad ineffabile martyrii indubia lucrum aspirat,
quod peccatores etiam directo tramite in regnum
mittit cælorum, dicente Evangelio: Regnum cæ-
lorum vim patitur, & violenti diripiunt illud. Hinc
jam ardentiùs in amore Christi succensa, conci-
tis ad eum gressibus, cui fidelites servierat, an-
he-

- A** helans pervenire, quibusdam etiam revelationibus ad id frequenter impulsa, quodam die, irrupto latibulo, referatis tacite foribus, in forum digrediens, licet incognita & viarum urbis existaret, provido tamen exploratu, quod judex moraretur addiscit. Ibi cum pervenisset, ejusque astaret obtutibus, dat professionem Catholicæ fidei, profere Euangelicam veritatem, iniquum dogma retundit, auctoremque magni esse sceleris talia præsummentem annuncians, ipsum denuò arbitrum, quare se talibus sacrilegiis combinaret, blandis admodum verbis hortatur d. Cujus speciem, verbaque miratus, illico eam in palatium dicens, satrapum concilio repræsentat;
- 13* Ibi adhuc profitetur, prædicat, admonet, omnes suæ potius debere saluti consulere, quam vanis insistere deceptionibus, quibus eam transvertere conabantur. Dicebat etiam: Non tam Christus habet sponsam, quam immutari de pristina compactione arrarum ejus prævaleat: nam quis ditior illo est, ut vos me copiis rerum credatis illucere? Quis pulchrior eo est, cuius speciei forma præ filiis hominum claret, ut vos me nuptu terreno arbitremini oblectandam e? Quis cultus vel secta Euangelicæ fidei veritate sanctior est, quam per totum orbem Apostolorum vocibus promulgata, æternæ spei creditibus præmium re-promittens: omne prophetismum, quod ab illa dissentit, anathema esse, in veritate non dubium est. Quam ob rem, relicta vanitate, verum Euangelii Duxem requirite; quod melius filii lucis, quam genimina tenebrarum, mortisque soboles, appellemini. Ille etenim dixit: Qui sequitur me, non ambulabit in tenebris, & omnis, qui vivit & credit in me, non morietur in æternum.
- 14* Igitur cum fortissimam Virginis constantiam confuses universi adverterent, & neque immutari posse talibus imbutam oraculis cernerent, neque hortatum assertionis ejus ferre valerent, continuo ante fores palatii eam trucidari præcipiunt. Quam cum summa reverentia foro constituentes, non se prius decollari permisit, quam præmio lietorem Virgo sacratissima honoraret: sive propter cervicem inclinans, in lapsu juguli g delatum corpus sternitur. Nec mora, ut erat lineis indutum, cadaver sportâ immissum alveo h projici principes mandaverunt, nec sicut cetera occisorum cadavera, aut pro foribus neglexerunt, aut equuleo suspenderunt i, xv Calend. Octob., Erâ dcccxcî k.
- 15* Quod post sextum diem illæsum & integrum quorundam solerti monachorum divinitus

nobis allatum est, dignoque officio in basilica S. Eulaliae virginis & martyris, quæ in vico Fragellas l constituta est, honorabilem meruit sepulturam. Hoc nobis ad fidem de ea relatum est. Ceterum tu sacratissima, quæ utiliter Ecclesiam Catholicam & vivens conversationis exemplo, & moriens celso meritorum instituis patrocinio, esto memor cultoris tui, erue me de laqueis mundi, abstrahere perturbationibus sæculi, & confer post mortem requiem paradisi. Per Dominum nostrum Jesum Christum, qui vivit cum Patre & Spiritu Sancto, unus & immortalis Deus, per infinita sæcula sæculorum. Amen.

A. S. ELOGIO.
recipitur à
Christianis.
Auctoris e-
pilogus.
l

ANNOTATA.

a De regis Mahomadi adversis ecclesiis mandato, causisque, ob quas sacras virgines in Cor-dubensi civitate potius, quam in Tabanensi mona-sterio habitare permisisse videatur, consule Com-mentarium prærium, num. 15 & duobus sequen-tibus.

b Id est, inflicturus fuisset.

c Voce incognita pro ignara apitur.

d De isto clandestino sanctæ Virginis è mona-storio suo egressu, spontaneoque ad judicem accessu e-gimus in Commentario prævio num. 18 & sequen-tibus.

e Ex hisce liquet, sanctam Martyrem non solum ad renunciandum Christianæ religioni, ut verbis subseqentibus indicatur, sed etiam ad terrenas nu-prias, propositis opum carnisque illecebribus, ab illis Saracenorum optimatibus sollicitatam fuisse, sed irrito planè successu.

f Consules hic pro magistratus vel gentis pri-moribus usurparit. Sic lib. 2, cap. 1 annum con-sulatus Habdarrahmani pro ejusdem regni anno adhibuit.

g Jugulus hic pro gladio vel securi, qua jugu-lari solet, accipitur.

h Videtur Baetis fluvius hic indicari, qui Cor-dubam præterlabitur.

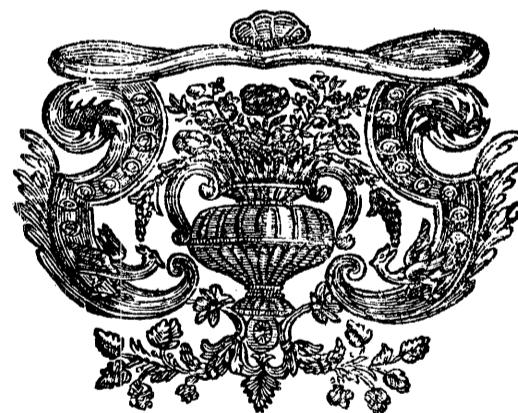
i Sic inter cetera SS. Emilia, Hieremia, Rogellii ac Servio-Deo corpora crincibus vel equuleis trans-fluvium ab iis suspensa fuisse vidimus ad diem 15 & 16 hujus mensis, ubi de iisdem sanctis mar-tyribus actum est.

k Id est anno Christi 853.

l Ignotum hunc locum esse scriptoribus Hispanis, diximus in Commentario prævio num. 22. Ceterum ibidem & numeris sequentibus de translato postmo-dum alio corpore etiam egimus.

E

F

DE B. REGINALDO EREMITA,

CULTO IN ECCLESIA MELINÆENSI PROPE
FLEXIAM IN PROVINCIA ANDEGAVENSI.

J. S.

SYLOGE.

§ I. Corporis translatio, cultus, miracula.

AN. MCIV.
Reliquiae B.
Reginaldi
servatae in
abbatia Meli-
næensi,

*Uem ad hunc diem remiserunt
Majores nostri beatum Reginal-
dum, in nullis reperi potui
Martyrologiis, etiam Gallicis.
Corporis verò elevatio & trans-
latio, solemniter facta die xi
Augusti, effecit, ut Sollerius noster in Pratermis-
sis ad eumdem diem hac notaret: S. Reginaldi e-*

*remitæ translatio in ecclesia Melinæensi, dice-
sis Andegavensis, facta anno MDCLIII hoc die,
recolitur quâvis i Dominicâ Augusti. Optamus, ut
alicunde cruarit Vitâ, & antiquus liber miracu-
lorum ejus in diem, quo obiisse legitur, xvii Se-
ptembribus. Hac Sollerius, ex quibusdam indicis
conciens, exstare aliquam Sancti Vitam & librum
miraculorum. Verùm ex variis epistolis, quas de-
bice ante me habeo, satis perspicio, nec Vitam
exstare, nec relationem miraculorum tam copio-
sam, ut liber vocari possit. Dabo tamen infrâ de
geslis & miraculis, quantum accepi. De ecclesia
Melinæensi, qua est abbatia Canonicorum Regula-
rium, sic habent Sammarthani fratres in Gallia
Christianâ tom. 4 pag. 532: S. Joannis Melinæ-
nsis Ordinis Augustiniani, diceesis Andegavensis,
fundatorem agnoscit Henricum II, regem Angliae . . . Aucta est postmodum abbatia, . . . apud
quam servantur reliquiae B. Renaldi eremitæ, qui
locum, ubi sita est abbatia, cum sociis incoluit,
& anachoretæ B. Mariæ de Melinais nuncupaban-
tur. Unita est nunc Collegio Flexiensi Patrum
Societatis Jesu, nimirum ab Henrico IV Galliarum
rege.*

C
petentibus
Canonicis
abbatia,

*2 Porro cùm Canonici Regulares dictæ abbatia
desiderarent, ut corpus B. Reginaldi elevareretur,
ac decentiâ locaretur, antistiti Andegavensi, qui
erat illustrissimus dominus Henricus Arnaldus, ob-
tulerunt libellum supplicem, quem Latinè redditum
ex Actis translationis hoc transfero: Cùm ab
aliquot annis in resarcienda ecclesia S. Joannis Eu-
angelistæ Melinænsis multis in locis inventa sit
imago Eremitæ unius, cuius ad basim scriptum
esset, S. RENAULD; in fenestella item prope al-
tare majus ad latus Epistolæ capsâ lignea his vo-
cibus prænotata: JESUS, MARIA, S. RENAUD; in capitello ejusdem fenestellæ faxeo scriptum quo-
que apparuerit S. RENAUD 1556; in abbatia
ejusdem capitulario multa extant monumenta au-
thentica, quibus constet, jam inde à seculo non
uno concursum populorum magnum factum esse
ad eas reliquias colendas, cùm ruinam traheret
pars ecclesiæ, in oratorio domestico postea depo-
sitas, remedium morbis desperatis ibidem inven-
tum; idcirco in festis solemnibus easdem reliquias
incensari quidem solitas: cùm nulla tamen adhuc
dies assignata fuerit, quâ ejus Sancti memoria re-
colatur: quamobrem supplicant Canonici Regu-*

lares abbatia Melinænsis, Ordinis S. Augu-
sti, illuſtrissimo ac reverendissimo domino Hen-
rico Arnaldo episcopo Andegavensi, ut aliquem
probatæ fidei ac virtutis virum illuc mittere ne
gravetur, qui de rei veritate inquirat: tum ipse,
si commodum est, venire ne gravetur, quò reli-
quias S. Reginaldi è loco, in quo sunt, in decen-
tiorem, hoc est omnium primum, probè resar-
citum, solemini cultu transferat. Haec tenus libellus

E
ab episcopo
Andega-
vensi anno
1653

*3 In Actis verò, prout nobis Latinè transmis-
sa sunt, mox subjungitur: Ea supplicatione ad-
missa, episcopus Melinæsum misit venerabilem
virum Petrum Syette, ecclesiae Andegavensis ca-
nonicum & præcentorem: qui rem ita habere com-
perit, ut exposita fuerat iv Septembribus anni MD-
CLII. En igitur, quo res modo deinde peracta
est, episcopi publicum instrumentum. Tum sequi-
tur Instrumentum authenticum, episcopi Ande-
gavensis de translatione reliquiarum S. Reginaldi.
Henricus Dei misericordiâ, & Sedis Apostolicæ
gratiâ, episcopus Andegavensis omnibus, ad quos
spectat, salutem in Domino. Notum cunctis fa-
cimus, quod, cùm ad preces Canonicorum Re-
gularium abbatia Melinænsis Ordinis S. Augu-
sti, jam à die xxx Julii, post inquisitiones ante
factas jussu nostro de reliquiis S. Reginaldi con-
fessoris decrevimus personaliter accedere ad di-
ctum cœnobium S. Joannis Euangelistæ, situm in
parœcia S. Columbae prope Flexiam, diceesis hu-
jus nostræ, ad easdem reliquias è loco, in quo
nunc depositæ sunt, in locum nobis designatum
transferendas, afflentibus venerabilibus & dis-
cretis viris, magistris Carolo Ogier poenitentia-
rio & Renato Brecheu promotore nostro, in ec-
clesia cathedrali nostra canonico utroque, tum
Sylvano Gandon doctore in theologia, canonico
ecclesiæ S. Petri Andegavensis, & Joanne Bapti-
sta le Mercier baccalaureo, parocho Moranensi,
eleemosynariis nostris, ac magistro Baltazare Mu-
fard, qui nobis est ab epistolis, die Sabbati ix
Augusti anni MDCLIII Andegavo profecti, eodem
die Flexiam accessimus, ac biduo pòst, die Lu-
næ, mensis ejusdem undecima, mane Melinæ-
siam unâ cùm iisdem devenimus.*

F
diligenter
recognite,
que

*4 Occurrerunt nobis F. Andreas Freslon cœ-
nobii prior, ac ceteri Religiosi cum cruce, can-
delabris & aqua benedicta, atque ad altare majus
deduxerunt. Adoratâ S. Eucharistiâ, itum in sa-
cristiam est. Ibi nos pontificalia vestimenta induimus,
ceteri suorum officiorum propriâ. Dictâ in
choro Tertiâ, processum est ad oratorium con-
ventuale ejusdem abbatia. Religiosos comitabantur
multi, partim parochi, partim capellani ex
vicinia, puta ex parochiis S. Columbae, S. Quintini,
Vallis Landerici, Clefs, Thorée &c., at-*

A que ex urbe ipsa Flexiensi sacerdotes permuli. Decantato hymno, VENI CREATOR, inquisivimus nos quoque ipsi de reliquiis S. Reginaldi. Itaque ad cornu Epistolæ ostensa nobis est arca lignea probè clausa, cuius clavis penes nos erat, data scilicet ab eo, quem illuc paulò antè miseramus, commissario. In arcâ capsâ erat item lignea, istis vocibus inscripta: JESUS, MARIA, S. RENAULD: in qua Prior afferuit reliquias esse S. Reginaldi confessoris, in iis locis olim eremitarum, in illud oratorium ante annos octo novemve relatas è capella ecclesiae, præ vetustate collabente. Ejus rei multi testes auditio. Aperta est illa in altari, adstantibus præter ceteros ante appellatos M. Antonio Barard medico, & Urbano de la Plamese chirurgo, utroque Flexiæ accito. Extracta ossa post incensationem medicus & chirurgus, qui rem antè examinaverunt, post solitum juramentum, affirmârunt ossa ea esse hominis proceræ staturæ, atque hominis ejusdem: quod ex colore & proportione aestimarent; vetusta porrò illa, sic ut plurima deessent.

& magna cum solemnitate

¶ Ex reliquiis sic antè recognitis partem aliquam sumptuositatem ad dedicationem altarium, & umerum crucis pectoralis, partem aliis ecclesiis aliquot distribuimus. Melinæsi relicta ossium pars longè maxima, in capsula iterum inclusa, & retro imposta, post solemnum incensationem processionaliter delata à diacono & subdiacono & majoribus, quam Religiosi aliquot cum pluvialibus ac facibus comitabantur, cùm interim chorus decantaret antiphonam, SURGITE SANCTI &c. Ubi per ventum in ecclesiam est, deposita sunt sacra ossa ad latus Euangelii in mensa ad id præparata. Facta deinde est processio cum reliquiis suo deinceps loco restitutis. Reliquo die, donec facta est translatio, iisdem custodes adhibiti sunt Religiosi duo. Celebrata de more est Missa de uno Confessore non pontifice. Quâ absoluta, & data benedictione pontificali, publicata est indulgentia XI dierum in eorum gratiam, qui huic ceremoniæ vel ejus parti alieni interfuerint. Decantata deinde Sexta. Post prandium, dictâ Nonâ, habita est concio ab uno è Religiosis de prærogativis vitæ solitariæ, & veneratione sacris reliquiis debita. Vesperas post in habitu pontificali decantavimus.

C 6 Secuta est processio, uti mane, & dum chorus decantaret antiphonam, DE HIERUSALEM & alias convenientes, in capella, antè S. Jacobi dicta, depositæ sunt sacræ reliquiae, in qua ab annis propè quingentis quieverant, donec, muro satiente, inde auferrent anno MDXXXVI, & juxta altare primum, post in oratorium conventuale transferrentur. In nova capsâ è ligno deaurato inclusa sunt, intra velum album floribus distinctum, cranium, alia quædam capitis ossa, aliaque partim minora, partim majora. Inclusa ibidem sunt Acta authentica ejusdem translationis cum Sancti elogio. Hæc præcipua. "Anno Domini MDCLIII, die undecima Augusti, regnante Ludovico XIV, hæ reliquiae corporis S. Reginaldi confessoris ab illustrissimo ac reverendissimo domino Henrico Arnauld episcopo Andegavensi visitatae, translate, & in hac capsâ publico ac solemni ritu conditæ fuerunt. Capsæ ejusdem claves Priori deditus, vetantes, ne quis eam absque nostra licentia aperiat, & inter ipsius altaris superiorum structuram * inclusus.

* vox dubia
in nova arca
recluta &
translate
sunt,

7 Decantato demum hymno TE DEUM LAUDAMVS, ad celebrandum quotannis ejus translationis Septembbris Temus V.

tionis festum, Augusti diem undecimum assignavimus. Datum Melinæsi die undecima Augusti anno Domini MDCLIII. Henricus episcopus Andegavensis. Et inferius. De mandato domini episcopi. Muten. Festivitas autem, quæ ipso translationis die XI Augusti hic fitur, postmodum ab eodem episcopo ad alium diem translata est, ut sequitur: Ut commodius populi è vicinia ad celebrandum illud festum conveniant, ab eodem illustrissimo episcopo assignata deinde eidem est Dominicâ prima Augusti.

8 Quibus porro locis sacris aliquid reliquiarum B. Reginaldi dederit episcopus, exponit ipse in charta similiter subscripta, quam Latinè huc transfero: Aliquid ex reliquiis S. Reginaldi habuerunt in ejus translatione præter illustrissimum episcopum & abbatiam S. Joannis Melinæsiensis, abbatia Omnit Sanctorum Andegavi, Ordinis S. Augustini; abbatia B. Mariæ de Bello-loco prope Cenomanum, ejusdem instituti; ecclesia prioratus Castellensis, Ordinis ejusdem; nosocomium Andegavense; moniales S. Ursulæ Andegavi; moniales B. Mariæ Flexiæ *; moniales S. Francisci Flexiæ; nosocomium S. Josephi Flexiæ; moniales Visitacionis Flexiæ; moniales Benedictinæ Balgiæ *; nosocomium S. Josephi Balgiæ. Hæc ad cultum B. Reginaldi demonstrandum abundè sufficiunt. Observare autem poterit lector, passim hic vocari Sanctum; à nobis verò Beatum. Nolim idcirco improbare modum loquendi illorum, qui titulum Sancti B. Reginaldo attribuunt; at mihi visum est, sufficere posse titulum Beati, cùm cultus, uni fere loco affixus, cultum, quo Beati coluntur, non excedat.

9 In scripta quadam de Beato notitia, olim à Melinæsibus ad Papebrochium nostrum missa, de celebratione festivitatis hæc adduntur: Id enim verò fit insolito hominum concursu ex vicinis opidis pagisque, cùm præsertim ecclesiam Melinæensem ea die visitantibus indulgentiam plenariam concesserit Alexander Papa VII. Eodem confluunt quotidie multi, præsertim quois febris vexat, ut ab ea liberentur, & multæ steriles, ut fecundæ fiant. Quam multa in iis apud Deum possit S. Reginaldus, eventus docet. In epistola Gallica Prioris Melinæsi, cuius nomen commode legere nequeo, data anno 1692 ad Papebrochium nostrum, afferitur, facillum & altare, in quo depositæ sunt Beati reliquiae, ab episcopo eidem suisse dicatum. In alia notitia mox landara solùm dicitur, sacras reliquias suisse ab episcopo in locum pristinum restitutas, sive in capellam eam, quæ ex re jam S. Reginaldi dicitur. Accedit laudatus Prior in suis litteris testis magna devotionis, quâ vicinorum locorum populus in necessitatibus suis ad Beatum recurrit, maximè in feribus, mulieres in sterilitate, & ad recuperandas res perditas. Adjungit, ante translationem reliquiarum interrogatas & examinatas suisse ultra triginta personas fide dignas, quæ testatae sunt, sibi post invocationem illius Beati accidisse innitata & miraculosa. Addit, sibi ab annis sexdecim, quibus in illa abbatia vixerat, multa revelata suisse à personis privatis, quæ ille invocatione B. Reginaldi obtinuerant.

10 Quin & paulò magis exponit beneficium clientibus monasterio suo ab aquis periclitanti concessum, suis cuius fuerat testis ocularis. Rem in pauca contraho ex relatione Gallica. Cùm nives abundantes, quæ obtegebant vicinos monasterio colles, subito dissolventur, tanta deripentè fuit aquæ copia, ut impletis stagnis; ascenderent ad summittatem ag-

AUCTORE
J. S.
instituto
translationis
festo,

* La Fle-
che
E
* Baugé

F

K k k 2
ge-

AUCTORE
J. S.

geris, qui precedente anno fuerat perruptus, & consequenter minus poterat esse solidus. Religiosi omnes, moniti de periculo, quod monasterio suo imminebat, simul se contulerunt ad reliquias B. Reginaldi, & ipsius opem implorarunt. Reslit ager aquis, donec ha paulatim defluerent, & sic omnne periculum cessaret. Hec paulo pluribus in laudatis litteris. *Hic demum adjungo aliqua beneficia, prout nobis transmissa, & Beati patrocinio creduntur obtenta. Illis legitur subscriptus Petrus Syette, canonicus & praecitor ecclesiæ Andegavensis, cui ante translationem illorum examen ab episcopo fuerat commissum. Titulus illius scripti est: Miracula facta ad invocationem S. Reginaldi.*

*varia vici-
fim prestita
beneficia.*

11 Multi proiectæ ætatis homines id uno ore afferunt, magnum ab omni memoria populorum concursum fieri solitum, ut remedium morbis penè desperatis ea re paretur, præsertim febribus, ut steriles fœcundæ fierent, ut res perditæ recuperarentur.

B Duo filii Petri Bussion, caffarum patroni apud Flexiam, lenti febribus confecti, cùm Misam celebrari curâssent ad tumulum S. Reginaldi, statim sanati sunt: quod pater cum juramento afferuit.

Petrus le Boussier è parochia Clefs pedem frè omnino sibi incautus abscederat. Invocato sancto Confessore, heri sanatus est, quod testatus est N. Langlois chirurgus Flexiensis.

Renata le Barbier, vidua Renati Bussion caufidi Flexiensis, multis ac præsertim primogenito filio, quartanâ laboranti, sanitatem eodem modo obtinuit, cùm frustra fuissent alia remedia. Id testata est ipsa, gravi quoque ægritudine ope S. Reginaldi liberata.

Margarita Nadreau Flexiensis, cùm anno ætatis xxv tertianâ laboraret, repente curata est, cùm ad tumulum ejusdem Sandi supplicem venisset.

C Mærtialis Blondeau, faber ferrarius, cùm mensis tres quartanâ laborâsse in eiente hieme, adhibitis sibi reliquiis S. Reginaldi, repente convalescit. Hi omnes id afferuerunt jurati coram domino Syette commissario.

hydropica Anna Vedie, soror domestica, ut vocant, in nosocomio Balgiensi, lenta febre pridem languens; ac prope hydrops, frustra tentatis remedis, ipso die sanata est, quo Franciscus Maudoux cognatus, tum parochus Torcensis, Melinesii Sacrum celebravit. Scripto id ipsa testata est, adhibito juramento.

§ II. Beati ætas, & gesta parùm certa.

De Beati ge-
stis conjectu-
re

D E gestis B. Reginaldi paucissima habentur cognita. Constat tamen, ipsum florisse seculo xi, & sub initium seculi xii defunctum. Creditur primo Religiosus suisse in abbatia S. Joannis de Vineis Suezione, deinde discipulus B. Roberti de Arbrisello, Ordinis Fontis Ebraldi fundatoris, de quo actum est apud nos ad xxv Februarii; ac demum in solitudine sibi oratorium struxisse, S. Joanni Euangelistæ sacrum, ubi nunc est abbatia Melinaensi, ibique cum discipulis pie vizisse, ac vitam finivisse xvii Septembris anni 1104. Prædicta habeo ex litteris & notitiis ad Papebrochium nostrum anno 1692 missis. F. Soriz, Prior cœnobii Fontebraldensis mentem suam declarat his ver-

bis: De sancto Reginaldo hæc accipe. Ille prope Flexiam in provincia Andegavensi B. Roberti Arbrisellensis discipulus & socius, ejus exemplo heremico, in agro, seu in silva Melinaensi monasterium extruxit & rexit, quod nostræ domus Fontebraldensis quædam adhuc præ se fert vestigia. Illud enim colunt Canonici Regulares, & Canonicus Regularis erat sanctus Robertus. Templo habet sancto Joanni Euangelistæ facrum: & virorum in suo Ordine facella sub eodem nomine inaugaverat Robertus. Insignia monasterii hujus aquila sunt, sunt & nostra. Ista denique eodem tempore, quo Fontebraldense archi-coenobium, condita domus. Hæc omnia pro certo apud nos habentur, rescruntur ab historicis, & ab ipso Malleacensi Chronico ad annum MCV* indicantur. Eumdem Reginaldum autem, de quo Ivo Carnotensis in suis Epistolis, illius solitudinis incolæ Canonici, & verisimile est. *Hadensis de B. Reginaldo laudatus Prior Fontebraldensis.*

* iudicis in im-
presso MCV

13 Altera notitia paulo prolixior ita habet: probables Sanctus Reginaldus, natione Gallus, ortus in Picardia, Ordinem Canonorum Regularium S. Augustini ingressus, plures annos exegit in abbacia S. Joannis de Vineis Suezione seculo undecimo magna sanctitatis laude. Sed cùm perfectioris vitae studiosus urbium tumultum fugere vellet, solitudinis amore captus, B. Roberto de Arbrisello comitem ac discipulum se dedit. Is in silva Cratumneni (oppidum Cratumnum * est apud Andes non ignobile) eremum sibi fecerat, in qua Deo vacabat unà cum discipulis pluribus. Yvo magnus ille Carnotensium episcopus, cùm vita genus, illis temporibus sanè insolens, non approbaret, nihil non egit, ut Reginaldum ab eo consilio avocaret, scriptâ ad illum epistolâ sanè acri, quæ inter ipsius Epistolas est ducentesima quinquagesima tercia *. At frustra omnia. Igitur B. Roberto sic adhæsit, ut magistro discipulus, ut patri filius. Verum cùm deinde Fontis Ebraldi silvam elegisset Robertus, in qua prima Ordinis fundamenta jaceret, ejusque discipuli secessissent alii alio, abdidit se Reginaldus in silva Melinaensi dicta prope Flexiam: ibiquæ facellum exstruxit S. Joanni Euangelistæ sacrum, ad suum eorumque usum, quos vita solitariae socios & quasi discipulos habuit.

14 Eo in loco hominibus penè nullis, at Deo angelisque notissimus, in pœnitentia in primis austeræ operibus se annos permultos exercuit, omni præterea virtutum genere clarissimus: atque in eodem Deo spiritum reddidit, ineunte seculo duodecimo; quo die, quove anno, incertum. Constat illud tantum, eum in vivis adhuc existisse anno MCV* secundum Chronicon Malleacense. In eo facello, in quo Deo inservierat, hoc est, in opere suo, est sepultus, ac multis deinceps miraculis claruit. Quo factum, ut ex provinciis vicinis Magnus ad ejus tumulum concursus hominum fieret, & solitudo ipsa solitudo esse desinet. Non ita multò post eodem in loco abbatiæ insignem fundavit Henricus II, Anglorum rex idem & Andium tunc comes. *Hec ibi.*

qui mortuam
dicunt sub
initium seco-
li xii:

15 At modò aliqua observanda sunt de gestis pleraque de Beati, quæ in datis notitiis ex conjecturis fere referuntur. Longuevallius noster in Historia ecclesiæ Gallicana tom. 8 pag. 130 & 131 inter discipulos B. Roberti Arbrisellensis etiam recenset B. Reginaldum nostrum, consentitque de monasterio Melinaensi ab eo pro solitariis condito. Chronicon Mal- leacense, quod laudatur, ad annum 1103 hec solum habet, post recentiores duos alias sanctitate

* in impresso
Chronica
MCV

flo-

A florentes: Tertius quoque monachus in Britanniae & Turoniae finibus florebat Rainaldus. *Hec vero similiter de B. Reginaldo nostro, qui in Andibus, non longe à finibus Britannie ac Turonensis provincie degebat, explicantur. Nescio tamen, an ea explicatio sit omnino certa, cum auctor brevius nominare potuisse ipsam provinciam Andegavensem, in qua Beatus noster degebat. Verisimile etiam potius, ut dicit landatus Prior, quam certum est, Epistolam Iovonis Carnotensis, quae in secunda editione est 256, & fratri Rainardo inscribitur, datam esse ad B. Reginaldum. Ex illa Epistola, opinor, orta est conjectura, Beatum nostrum prius habitasse in abbatia Suesionensi S. Joannis de Vineis. Nam improbat Ivo, quod Rainardus, relata ecclesia beati Joannis Baptiste, in qua Deo servire cuperat, vitam solitariam esset aggressus. Itaque certius non est, B. Reginaldum habitasse prius in monasterio S. Joannis Baptiste de Vineis, quam sit certum, landatam Iovonis Epistolam ad ipsum suissè scriptam.*

obitus Sancti fixus hoc die
& anno
1104.

* in alio Re-
gnaldus

*16 Quod verò dicitur de anno & die mortuæ li ignotis, non congruit cum gemino exemplari alicujus antiqui scripti, quod ante me habeo. Unde extractum illud fuerit presumptum, neglexit annotare, qui misit. Verum tam fuit veterus character, ut aliqua legi non potuerint, quemadmodum Gallicè adscriptum reperio. Primo ita habet utrumque exemplar, manu omnino diversa scriptum: xv Kal. Octobris obiit Raynaldus venerabilis heremita tempore domini Bernardi secundi abbatis anno MCXIIII. Tum sequitur tale epitaphium: Beatus Raynaldus * egregius anachorita sub hoc jacet tumulo, qui tempore domini Bernardi secun-*

di abbatis hujus monasterii obiit xv Kal. Octob., anno Domini MCIV. Post cujus obitum frequens, & penè innumera variis morbis ac doloribus languentum turba, fusis ad ejus tumulum precibus incolumentem recepit. *Quis fuerit Bernardus ille, secundus abbas jam anno 1104, non invenio. Certe fundatio abbatia Melinænsis eo tempore posterior est, factaque ab Henrico II Anglorum rege, ut liquet ex diplomatis de ea datis apud landatos num.*

1 Sammarthanos fratres. Fuerit igitur Bernardus abbas monasterii illius, quod excitare cœperat B. Reginaldus, qui forsan amore solitudinis & vita private Bernardum sibi successorem vivens substituit. Nihil certè obstat, quo minus regia fundatio potuerit accedere ad hunc locum dudum inchoatum & inhabitatum.

17 Verum quiscumque fuerit ille Bernardus abbas, quem fateor mihi non satis notum, beneficium aliquod B. Reginaldi ex jam laudatis exemplaribus scriptis buc transfero: Anno Domini MDXXXVIII à decimo die Septembri ad quindecimum Decembri frater Georgius Carrel, hujus monasterii Religiosus, membrorum penè omnium laborans impotentia atque imbecillitate, precibus ad divi Reginaldi tumulum fusis, idque novem diçrum spatio, convaluit omnino ex morbi gravitate. Propter quod acceptum beneficium, hoc fereretur suis expensis componi ac depingi curavit anno MDXLVII. Hec, que poterant cum aliis Beati beneficiis conjungi, ad hunc locum potius retuli, quia in iisdem chartis notata sunt, in quibus de morte & anno emortuali agitur. Plura non addo, quia plura ad notitiam nostram non pervenerunt.

beneficium
Religioso
præfatum.

E

DE S. HILDEGARDE VIRGINE,

MAGISTRA SORORUM ORD. S. BENEDICTI

IN MONTE S. RUPERTI JUXTA BINGIUM IN
DIOECESI MOGUNTINÆ.

C

F

COMENTARIUS PRÆVIUS.

§ I. Acta S. Hildegardis jam edita, & illius auctores: alia quædam ex Ms. edenda: Vita supplenda in hoc Commentario maximè ex Sanctæ scriptis.

AN. MC-
XXIX.
Vita Sanctæ
impressa,
cujus auctor
Theodorici-
cus,

Nter Sanctos, qui seculo XII floruerunt, locum non vulgarem habet S. Hildegardis virgo, virtutibus, miraculis, propheticis scriptis, ac mira nominis celebritate clarissima, cuius gesta modò illustranda suscipio. Vita ipsius ad hunc diem impressa est apud Surium, & jam anno 1566 Colonia edita. Auctorem Vita Theodoricum abbatem Benedictinum omnes pañim recentiores dicunt, sed non addunt, cuius monasterii sit abbas. Apud Surium de Theodorico hac notantur: Claruit is anno MCC, estque diversus à Theodorico ab-

bate S. Trudonis. *Distinctio hec certa est, cum Theodoricus, Trudonopolitanus abbas anno 1100 floruerit. Trihemius in Catalogo illustrium viorum pag. 138 parum exactè de Theodorico, ejusque ætate loquitur: Theodoricus, inquit, abbas Ordinis S. Benedicti, beatæ Hildegardis quondam amator castissimus, vir tam in Scripturis sanctis quam in litteris secularibus exercitatus & doctus, ingenio promptus, sermone scholasticus, scripsit ad multorum ædificationem Vitam ejusdem Hildegardis sponsæ Christi lib. 4, Epistolas quoque varias ad diversos, & quædam alia nobis incognita. Claruit temporibus Henrici*

Kkk 3 VI,

AVTORE

J. S.

VI, (defuncti anno 1198) anno Domini MCC. Trithemius memoria lapsu, aut, ut magis credo, errore transcribentium aut imprimentium, Vitam in quatuor libros videtur dividere, cum tantum sint libri tres, ut clarum & certum est ex singulorum prefatione, & conclusione libri tertii. De scriptorum atate infra.

*sed una cum
Godefrido, qui librum
& composuit:*

2 Primus fortè est Trithemius, qui Theodoricum biographum vocavit abbatem; multumque dubito, an revera abbas fuerit, immo potius credo, monachum fuisse, non abbatem. Certe monachus sanctum fuit, quando Vitam conscripsit. Præterea non solus Theodoricus laudatam Hildegardis Vitam scriptis; sed eam ante ipsum scribere cœpit Godefroidus monachus, cuius est liber primus. Secundum verò & tertium composuit Theodoricus, iubentibus Ludovico & Godefrido abbatibus. Hec omnia clare eruuntur ex prefationibus, quas omnes composuit Theodoricus. Etenim toti Vita ita præfari incipit: Dominis venerabilibus, Ludovico & Godefrido abbatibus, Theodoricus humilis servorum Dei servus, salutem cum devotis orationibus. Authoritatis vestræ præceptum accepi, ut post Godefridum, virum ingenio clarum, Vitam sanctæ ac Deo dilectæ Hildegardis virginis (quam ille honesto stylo inchoavit, sed non perfecit) in ordinem redigerem, & quasi odoriferis floribus ferta contexens, visiones ejus, gestis suis insertas, sub divisione librorum, in unius corporis formam redigerem. Tum post aliquot excusationes, quid fecerit, sic explicat: Itaque parui modo, ut præfati viri liber, primæ positionis locum obtinens, nullam suæ dispositionis patiatur jacturam: deinde secundus liber visionum pulcherrimum & admirabilem textum: tertius miraculorum... à nobis digestam, divisam & ordinatam contineret scripturam. Itaque primus liber est Godefredi, excepta præfatione, continetque pleraque Sancta gesta, non tam mortem: visiones quoque & miracula in hoc libro aliqua referuntur. At liber secundus de visionibus & tertius de miraculis & morte Hildegardis, solum sunt Theodorici.

*neuter abbas
fuit, ambo
monachi:*

C

3 Nam verò ambos hosce scriptores, non abbas, sed monachos fuisse, habeo ex Actis MSS., pro Canonizatione S. Hildegardis compositis, & apud nos edendis, in quibus num. 7 hac leguntur: Bruno custos S. Petri in Argentina & presbyter juratus dicit de vita beatæ Hildegardis, ... quod in libello, qui de ejus vita à duobus Religiosis, scilicet Gotfrido & Theodorico, qui cum beata Virgine morabantur, statim post ejus obitum est scriptus, legit: quem omnibus modis vera credit continere &c. Ex his habemus primò, autores Sancta convixisse, & non modo esse contemporaneos, sed in multis etiam testes oculatos. Hac de causa Theodoricus, licet in prefationibus de more multis utatur excusationibus, numquam pro excusatione allegat ignorantiam gestorum, visionum aut miraculorum S. Hildegardis, & ne insinuat quidem nisi raro, se aliorum instructione indigere, aut aliorum relatione uti, ad gesta Sancta conscribenda. Itaque dubitare non possumus, quin Godefroidus & Theodoricus fuerint ex iis monachis, qui in monasterio B. Hildegardis rem divinam peragebant, eaque de causa poterant omnia habere perspectissima. Godefroidus verosimiliter erat natu major, isque solus Vitam scripsisset, nisi mors intervenisset. Nam defunctum fuisse Godefridum, quando scribebat Theodoricus, liquet ex prefatione libri secundi, in qua Godefroidus bona memoriae vocatur. Habemus secundò, Vitam fuisse scriptam statim post Sancta obitum, Habemus ter-

tio, errasse Bailletum in tabula critica, non modo quia Theodoricum facit abbatem, & solum Vitæ scriptorem, cum Trithemio, sed etiam magis, quia dixit, eum vixisse viginti aut triginta annis post mortem S. Hildegardis, acsi non esset scriptor omniho contemporaneus. Hanc Vitam primo loco recudam ex Surio, collatam tamen cum Ms. Bodecensi, cujus lectiones variantes accepimus.

4 Alteram quoque habemus Vitam S. Hildegardis in codice nostro Ms., qui notatur P. Ms. 17: eademque nonnihil interpolata nobis transmissa est ex codice Ultrajectino S. Salvatoris. Utrumque Ms. coptuli, & initio nullam fere differentiam inveni, circa finem verò annotationes quasdam Vita insertas reperi in codice S. Salvatoris, que non habentur in codice nostro, olim etiam Ultrajectino. Autòr hujus Vita ignoratur, sed verisimiliter non habitavit Moguntia, aut in ejus territorio, cum de scriptis Sanctæ ita loquatur: Sande si cui placet de illius visionalibus verbis legere, acquirat de ejus scriptis, quæ jam circa partes Maguntiæ vulgantur dispersæ. Præterea non opinor, auctorem illius Vita prorsus fuisse Sanctæ contemporaneum. Qua de causa illam edendam non censeo, præsternum cum paucissima doceat, quæ in priori Vita non leguntur, & tota fere ex scriptis Sanctæ sit contexta sine multo delectu. Dabo igitur ex brevi illa Vita in Commentario, quidquid utile ad lectorum instruendum credidero, omissis longis textibus, qui in ipsis Sanctæ scriptis legi possunt, & ad ipsius gesta aut mores minimè spectant.

5 Aliud scriptum de S. Hildegarde anno 1641 ad Bollandum misit P. Joannes Gamans, frequenter in hoc Opere laudatus. Unde acceptum sit, adscriptit Gamansus his verbis: Ex Bodecensi coenobii Regularium S. Augustini, dioecesis Paderbornensis, Passionali pergameno Ms. insigni mensis Septembbris fol. ccxlvii, ubi post mutilam Vitam S. Hildegardis attexuntur sequentia. Titulus scripti hic est: De testimonio miraculorum sanctæ Hildegardis; quæ Dominus ejus meritis operatus est, tam in vita ejus, quam post mortem. Compendium est Actorum, quæ anno 1233 composita sunt ab iis, qui in virtutes & miracula S. Hildegardis inquisiverunt, & Acta inquisitionis sua ad Sedem Apostolicam transmisserunt. De tempore & Actis ad summum Pontificem missis liquet ex fine hujus compendii. Verum collector hujus compendii adeo omnia refecuit ad solam Actorum formam spectantia, ut ex illo nequeam perspicere, cujus auctoritate delegati fuerint inquistores illi, archiepiscopine Moguntini, qui tunc erat Sigefridus III, an verò summi Pontificis Gregorii IX. Verum ex Epistola Gregorii IX, recitanda num. 208 & 209 habemus, Acta illa fuisse composta iussu ipsius Gregorii, qui ad examen illud instituendum delegavit prepositum, decanum & scholasticum Moguntinos. In eadem verò Epistola conqueritur Pontifex, defectus aliquot in Actis illis esse inventos, quod non essent omnia satis clare exposita. At illis defectibus non perit Actorum fides historica. Quare dabo hec inquisitionis Acta post Vitam, debitiss annotationibus illustrata.

6 Præter antiqua hac documenta de S. Hildegarde multa ipsius Opera, partim impressa, partim etiamnum manuscripta habemus. Ex hisce majorem præ ceteris ad augendum hunc Commentarium materiam præbebunt Epistola, quarum magnum numerum habemus impressum Colonia anno 1566 unà cum aliquot Opusculis & Vita Sanctæ,

D

*Acta Vita
Ms., non e-
denda:*

*Acta inqui-
sitionis in
virtutes &
miracula,
ex Ms. e-
denda.*

E

*Opera Sav-
anne in Com-
mentario
laudanda,
& scriptores
alii.*

A Etiam, recusumque in Bibliotheca Patrum editionis *Lugdunensis* tom. 23. Alteram non modicam partem dedit *Martenius Amplissima Collectio* tom. 2. Nonnullas etiam locis editas inveni, nonnullas habeo *Mss.*: nec dubito, quin plures variis locis etiam in tabulariis aut bibliothecis lateant. Precipuas tamen, que in coenobio Sanctae in unum volumen erant collectae, omnes editas existimo. Alia quoque *Sancta Opera*, que latius suo loco recensabo, aliquod etiam dabunt subsidium ad gesta & virtutes ipsius illustrandas. Scriptores aliqui paulo posteriores, quales sunt *Vincentius Bellovacensis*, *Richerius Senonensis*, *Albericus monachus in Chronico*, qui seculo XIII floruerunt, alii plures, pro gestis S. Hildegardis, non sunt omnino negligendi. Verum hos aliosque suis locis laudabimus, & sequemur vel refutabimus, prout ratio exigere videbitur. Ceterum neceesse non est recensere omnes *Vitas posterioribus* seculis & variis linguis scriptas. Habeo sanè *Italicam*, *Hispanicam*, *Germanicam*, *Gallicam*, *Belgicam*. At nulla illarum quidquam addit ad antiqua documenta prater errores. *Bailletus* quidem crism profitetur, eamque severam, sed sepe plura corrumpit quam corrigit, & raro producit documenta aliis ignota. Hunc tamen subinde sollemus corriger, quia saltet severitate criss nomen sibi peperit.

§ II. Natales, pueritia, vita monastica in Monte S. Disibodi: visionibus à pueritia illustratur, easque demum scribere cogitur: quo modo

Opera sua scripserit.

*Nata est
Sancta anno
1098,*

DE tempore natali S. Hildegardis *Vita Ms.*, tam in codice nostro quam in *Ultrajectino S. Salvatoris*, ita habet: Anno Incarnationis Domini MC, qui erat annus quadragesimus quintus Henrici illustris, hujus nominis quarti regis, & tertii imperatoris, fuit in Galliae citerioris partibus virgo tam generis quam sanctitatis ingenuitate nobilis, in territorio Maguntinae civitatis. Pro designato anno mox adducuntur S. Hildegardis verba hoc modo: Post Incarnationem, inquit, Domini anno millesimo centesimo, dum doctrina Apostolorum, & ardens iustitia, quam in populo Christiano sanctus Spiritus constituerat, laxari coepit, nata sum, & parentes mei cum spiritu Deo me fovebant. Hac quidem Hildegardem natam faciunt anno 1100, laudanturque tamquam ipsa Sancta verba pro illa opinione. Verum ex *Vita edenda*, in qua lib. 2 cap. 1 ille ipse S. Hildegardis locus rectius allegatur, intelligimus, epocham anni 1100 solum dari pro designando tempore, quo iustitia laxari coepit; & Sanctam solum dicere, illis temporibus se natam. Voces autem illis temporibus explicari debent cum aliqua latitudine, ac si dictum esset circa illa tempora; cum S. Hildegardis annum suum natalem alio modo & certius assignet in prefatione Operis sui precipui, quod *Scivias* nominavit. Cerè in laudata prefatione afferit, se scribere jussam visiones suas anno 1141, & tunc suis-

se quadraginta duorum annorum, septemque mensium. Secundum hæc verba anno 1098, aut prioribus mensibus anni 1099 nata est Sancta. Quo minus verò nativitatem ipsius ad annum 1099 differri posse credamus, facit annus emortualis, non aliis figendus quam 1179, quo annum agebat octogesimum secundum. Nata igitur est anno 1098, & quidem ante XVII Septembres, quo defuncta est, cum alias non inchoasset annum etatis octogesimum secundum.

8 *Joannes Trithemius, abbas Spanheimensis, genere nobili in Chronicis Hirsaugiensis ad annum 1150 de parentibus & patria S. Hildegardis ita loquitur:*

Fuit autem hæc sanctissima Virgo... oriunda ex comitatu Spanhemensi de villa Bickelleheim dicta, patre Hildeberto milite, matre vero Mechtilde progenita, temporibus Henrici imperatoris IV nata in mundum, anno videlicet Gebhardi abbatis Hirsaugiensis VII. Cujus pater in curia comitum de Spanheim cum aliis nobilibus militans versabatur, homo rectus & Deo devotus. Comitatus Spanheimensis est in Palatinatu inter fluvios Mosellam & Naham, & pro spirituali jurisdictione in diœcesi Moguntina. Annus Septimus Gebhardi abbatis, quo Hildegardem natam statuit Trithemius, ab eodem connectitur cum anno 1098, quem & nos Sanctæ natalem statuimus. Quid tertio ætatis sua anno contigerit S. Hildegardi, ipsa exponit in *Vita lib. 2 num. 16*. Consentit *Vita Ms.*, in qua hec leguntur ex Hildegardis scriptis adducta: Ac in tertio ætatis meæ anno tantum celitus lumen vidi, quod anima mea in visceribus meis contremuit: sed præ impedimentis infantiae de his nil potui proferre. Mirabile etiam est, quod traditur in testimonio miraculorum inferius edendo num. 7; idque dixisse afferitur, cum quinque annos haberet. In Proœmio vero jam allegato de his ita scribit: Virtutem autem mysteriorum, secretarum & admirandarum visionum à puellarī ætate, scilicet à tempore illo, cum quinquennis esset, usque ad præsens tempus, mirabili modo in me senseram, sicut & adhuc, quod tamen nulli hominum, exceptis quibusdam paucis & religiosis, qui in eadem conversatione vivebant, quæ & ego eram, manifestavi. Itaque tertio ætatis anno mirabile lumen vidi sine intelligentia sufficienti, quinquennis vero visiones cœpit intelligere.

9 *Neoterici aliqui memorie lapsu quinquennem Hildegardem vita monastica adscribunt sub disciplina Jutta. At Vita num. 2 testatur, octo serè annorum fuisse, quando tradita est Jutta, sorori comitis Spanheimensis, instituenda religiosis disciplinis. Consentit de octavo ætatis sua anno Testimonium miraculorum num. 7, eamque ab ea ætate sub beati Benedicti Regula à parentibus oblata fuisse in Monte sancti Disibodi testatur. De hinc vero in Vita Ms. verba ipsius Sanctæ ista allegantur: In octavo autem anno in sanctam conversationem spiritualis vitæ oblata sum, & usque ad quintum decimum annum fui multa videntis, & plura simpliciter loquens, ita quod illi admirabantur, qui haec audierunt, à quo essent, & unde venirent. Tunc & ego in membris ad mirata sum, quod, cum intra in anima mea haec vidi, exteriorem etiam visum habui, & quod hoc de nullo homine audivi. Quapropter & magno timore correpta sum, nec amplius de meo interiori lumine cuiquam manifestare audebam. Attamen multa loquendo ac de futuris dicendo sapienti protuli. Et quando hujus visione luminis ple-*

ne

Spanheimensis. Ab infinita

visiones habebit: obtentus traditur vita monastica.

nè perfundebat , multa , quæ audientibus aliena videbantur , loquebar . *Hæc ipsa uberioris recitata leguntur in Vita edenda lib. 2 cap. 1 , ubi etiam declarat , crescente ætate , magis se magisque de suis visionibus filuisse , quamdiu erat sub disciplina magistri sue B. Juttae , & post mortem quoque ipsius aliquot annis , donec Deus cogeret visa revelare , & demum conscribere . Hinc de ipsis visionibus rursum dicit in proœmio ad librum Scivias : Interim usque ad id temporis , quo illud Deus suâ gratiâ manifestari voluit , sub quieto silentio compressi . De modo autem , quo visionibus istis fruebatur , ibidem hæc subjungit : Visiones vero , quas vidi , non eas in somnis nec dormiens , nec in phrenesi , nec corporeis oculis , aut auribus exterioris hominis , nec in abditis locis percepit ; sed eas vigilans , circumspiciens in pura mente oculis & auribus interioris hominis , in apertis locis secundum voluntatem Dei acceperit . Quod quomodo fit , carnali homini perquirere difficile est . Hæc interim de visionibus Sanctæ , de quibus plura dabo inferius .*

Mortua B. Jutta , S. Hildegardis præf. : 10 *Dum vero visiones suas tanto studio occultabat S. Hildegardis , è vivis abiit Jutta magistra , cui humiliter solebat obedire , ipsaque cœpit aliis præesse . Dodechinus , sub finem ejusdem seculi abbas S. Disibodi , in Appendice ad Chronicon Mariani Scotti ad annum 1136 ad propositorum nostrum ita habet : Obiit divæ memoriam domina Juda , quæ viginti quatuor annis in Monte S. Disibodi inclusa , foror Megenhardi comitis de Spanheim . Hæc sancta mulier inclusa est Calendis Novembribus , & aliae tres cum ea , scilicet Hildegardis , & Sumet (Mabillonius legit suimet id est Juttae) vocabuli duæ , quas etiam , quoad vixit , sanctis virtutibus imbuere studuit . Hæc quidem chronotaxis non omnino consonat afferis de vita monastica per S. Hildegardem inchoata , dum fere octo erat annorum . Nam , si Jutta virginis & quatuor annis fuit reclusa , & defuncta anno 1136 ; reclausa se primum anno 1112 , aut certè circa 1112 , si anni illi fortè non fuerint completi , aut si qui illis superaddendi sint menses . At S. Hildegardis anno 1106 erat octo annorum , eaque de causa videtur sex annis cum B. Jutta vitam monasticam duxisse ante epocham Dodechini . Dicendum itaque videtur , aut in numeros Dodechini errorem irrepsisse , aut Hildegardem alio prius loco vixisse sub disciplina ejusdem Juttae . Certè omnia antiqua instrumenta unanimi consensu Hildegardem ab anno etatis octavo faciunt monacham in Monte S. Disibodi . Erat locus in comitatu Spanheimensi , eratque ibi cœnobium Ordinis Benedictini , de quo fuse actum est ad VIII Julii in Commentario previo ad Vitam S. Disibodi fundatoris . Abbas vero cœnobii Fulchardus eodem anno cum Jutta obiit , & successorem habuit Cononem aut Cunonem , sub finem anni 1136 consecratum . Sub hujus obedientia igitur erat S. Hildegardis , quando anno eodem paucis præesse cœpit .*

C 11 *Post obitum B. Juttae , de qua ad xxii Decembribus agendum erit , S. Hildegardis , ut ipsa afferit in Vita num. 17 , perrexit de more visiones habere , easque silentio premere , donec tandem stimulis divinis excitata , de iis monachum magistrum suum consulueret . De his in proœmio ad Scivias sic habet : Sed puellari meta transacta , cùm ad præfatam ætatem perfectæ fortitudinis pervenisset , audivi vocem de cœlo dicentem . Ego lux vivens & obscura illuminans , hominem , quem volui , & quem mirabiliter , secundum quod mi-*

hi placuit , excussi , in magnis mirabilibus ultra modum antiquorum hominum , qui in me multa secreta viderunt , posui . *Hæc omnia dicuntur de S. Hildegarde , quam Deus ad sublimem visionum gradum provehere volebat . Quæ sequuntur de eadem sunt , docentque , quantum Deus illam humiliaverit , ne excellentiâ visionum in superbiam elevaretur . Verba subdo : Sed in terram stravi illum , ut se non erigeret in tilla elatione mentis suæ . Mundus quoque non habuit in eo gaudium nec delectationem , nec exercitationem in rebus illis , quæ ad ipsum pertinent , quia eum de pertinaci audacia abstraxi , timorem habentem , & in labioribus suis paventem . Hæc sanè obscura sunt , sed sensus est : mundum pro S. Hildegarde nibil habuisse , de quo gauderet , quo delectaretur aut exercitaretur , quia Dei timore erat plena .*

12 Hæc utcumque explicantur sequentibus verbis : Ipse enim in medullis & in venis carnis suæ doluit , constrictum animum & sensum habens , atque multam passionem corporis sufferrens , ita quod in eo nulla securitas habitavit , sed in omnibus causis suis se culpabilem aestimat . Nam ruinas cordis ejus circumsepsi , ne mens ipsius per superbiam aut per vanam gloriam se elevaret , sed magis in omnibus his timorem & dolorem , quam gaudium aut petulantiam sentiret . Unde in amore meo scrutatus est in animo suo , ubi illum inveniret , qui viam salutis curreret . Et quemdam (scilicet monachum directorem) invenit , & eum amat , agnoscens , quod fidelis homo esset , & similis sibi in aliqua parte laboris illius , qui ad me tendit ; tenetique illum simul cum illo in omnibus his per supernum studium contendit , ut absconsa miracula mea revelarentur . Et idem homo super semetipsum se non extulit , sed ad illum in ascensionem humilitatis , & intentione bonæ voluntatis , quem invenit , se in multis suspiriis inclinavit . Tu ergo , ô homo , qui hæc non inquietudine deceptionis , sed in puritate simplicitatis accipis , ad manifestationem absconditorum directa , scribe , quæ vides & audis . Hæc omnia , licet utcumque obscura sunt , dirigeantur à Deo ad animandam Hildegardem , ut scriberet visiones suas secundum consilium illius monachi , quem tunc cœperat consulere .

13 Quid illa post ejusmodi visionem fecerit , subiungit hoc modo : Sed ego , quamvis hæc videarem & audirem , tamen propter dubietatem & malam opinionem , & propter diversitatem verborum hominum , tam diu , non in pertinacia , sed in humilitatis officio , scribere recusavi , quo usque in lectum ægritudinis , flagello Dei depresfa , caderem ; ita quod tandem multis infirmatibus compulsa , testimonio cuiusdam nobilis & bonorum morum puellæ , & hominis illius , quem occulte (ut præfatum est) quæseram & inveniram , manus ad scribendum apposui . De visione porrò illa , quæ præcipue ad scribendum animata fuit & adjuta , statim in principio Proœmii sui hæc memorat : Ecce quadragesimo tertio temporalis cursus mei anno , cùm cœlesti visioni magno timore tremula intentione inhærem , vidi maximum splendorem , in quo sancta est vox de cœlo , ad me dicens : O homo fragilis , & cinis cineris , & putredo putredinis , dic & scribe , quæ vides & audis . Sed quia timida es ad loquendum , & simplex ad exponendum , & indocta ad scribendum ea , dic & scribe ea , non secundum os hominis ,

A nis, nec secundum intellectum humanæ adinventionis, nec secundum voluntatem humanæ compositionis; sed secundum id, quod ea in cælestibus desuper in mirabilibus Dei vides & audis, ea sic differendo proferes, quemadmodum & auditor, verba præceptoris sui percipiens, ea secundum tenorem locutionis illius, ipso volente, ostendente & præcipiente, propalat. Sic ergo & tu, ô homo, dic ea, quæ vides & audis: & scribe ea, non secundum te, nec secundum alium hominem; sed secundum voluntatem scientis, videntis & disponentis omnia in secretis mysteriorum suorum.

quæ intellegit
etiam ipsius
mirè illastra-
tur, fortius
impellitur.

B 14 Et iterum audivi vocem de cælo mihi dicentem: Dic ergo mirabilia hæc, & scribe ea hoc modo edocta, & dic: Actum est millesimo centesimo quadragesimo primo Filii Dei Jesu Christi Incarnationis anno, cùm quadraginta duorum annorum septemque mensium esset, maximæ coruscationis igneum lumen aperto cælo veniens, totum cerebrum meum transfudit, & totum cor totumque pectus meum velut flamma, non tamen ardens, sed calens, ita inflammat, ut sol rem aliquam calefacit, super quam radios suos immittit. Et repente intellectum expositioonis librorum, videlicet Psalterii, Evangeliorum, & aliorum Catholicorum, tam veteris quam novi Testamenti, voluminum sapientiam, non autem interpretationem verborum textus eorum, nec divisionem syllabarum, nec cognitionem casuum aut temporum callebam. *Hæc* Sancta ipsa, cuius posteriora verba Vita inserta sunt num. 2. Nunc quædam veniunt observanda. Primo ex allegatis clarum est, Sanctam humili & verecundo timore diu noluisse de visionibus suis scribere, divinisque inspirationibus ad scribendum invitantibus utcumque refutasse, donec gravi & mirabili correpta morbo, rem communicaret cum monacha, & per hunc cum abate Conone, ut Vita habet num. 4, ubi etiam additur, morbo liberatam fuisse, simul atque animum ad scribendum appulit. Prodigiosa ista sanatione non minus, quam precedenti morbo aquæ prodigio, excitatus abbas, post aliquod tempus priora Sanctæ Scripta detulit Moguntiam, ibique ea cum archiepiscopo Henrico & cum precipuis viris ecclesiasticis communicavit, ut habeat Vita num. 4, & rursum num. 17, ubi ipsa allegantur Sanctæ verba sequentia: Hæc ad audienciam Moguntinæ ecclesiæ allata cùm essent & discussa, omnes ex Deo esse dixerunt, & ex prophetia, quæ olim prophetæ prophetaverant.

C 15 Secundo constat ex allatis verbis, scientiam S. Hildegardis non fuisse studio acquisitam, sed infusam à Deo. Hinc in Vita num. 17 ipsa dicit, scribere se cœpisse, cùm vix notitiam litterarum haberem, inquit, sicut indocta mulier me docuerat. Ignorabat certè linguam Latinam, quia eam numquam didicerat. Attamen superno illustrata lumine, intelligebat scripta Latina, quantum apparet, eo sensu, ut sciret, quid scriptis illis contineretur, non quid singula verba significarent. De mirabili illo modo, quo intelligebat mysteria, quoque ea demum scribere compulsa fuit, ex variis ipsis scriptis, que partim edita non sunt, plura habentur corrasa in Vita Ms. Hec igitur, cùm non omnia habeantur in Vita impresa, hoc transferam: Ab infancia ergo mea, inquit, usque ad prefens tempus, cùm jam plus quam septuaginta annorum sim, hoc lumen in anima mea semper video, & non exterioribus oculis, nec cogitationibus cordis, nec ulla col-

Non ueba-
tur doctrina
studio acqui-
sita, sed mi-
rabilimodo,

Septembbris Tomus V.

latione quinque sensuum exteriorum illud percipio, manentibus tamen exterioribus oculis aperitis, & aliis corporeis sensibus in sua virtute. Lumen enim, quod video, locale non est, sed nube, quæ solem portat, multò lucidius; nec altitudinem, nec longitudinem, nec latitudinem in eo considerare valeo. Illudque UMBRA VENTIS LUMINIS mihi nominatur: atque sicut sol, luna, & stellæ in aqua apparent, ita scriptæ & sermones, & virtutes, & quædam opera hominum formata in illo mihi resplendent. Quidquid autem in hac visione video, vel dicero, hujus memoriam per longum tempus habeo: & simul video & audio & scio, & quasi in momento, quod scio, disco. Sed quodcumque non video, illud nescio, quia velut illitterata sum, & de his, quæ ex illo lumine scribo, non alia verba pono, quam quæ audio, Latinisque verbis non limatis (*adde utor vel quid si male.*) Nec audio verba, sicut quæ ab ore hominis sonant, sed sicut flamma coruscans, & ut nubes mota in aëre puro. Hujus quoque luminis formam nullo modo cognoscere valeo, sicut nec sphæram solis perfectè intueri possum.

E 16 Attamen aspicio interdum in eodem lumine aliam lucem, quæ mihi LUX VIVENS nominatur; sed hanc non video frequenter, ejusque formam multò minùs, quam prioris luminis formam, sufficio determinare. Dumque istam lucem intueor, omnis mihi tristitia omnisque dolor aufertur de memoria, ita ut tunc mores simplicis puellæ, & non vetulæ mulieris habeam. Anima autem mea nullâ horâ caret primo lumine, quod umbra viventis luminis vocatur: & illud video, velut in lucida nube firmamentum absque stella aspiciam; & in ipso video, quæ de fulgore viventis lucis loquor. Permanxi autem ab infantia mea usque ad quadragesimum ætatis annum prædicta semper videns, & sæpè aliquid inde loquens, sed penitus nihil scribens. Et tunc in eadem visione sensi venas meas & medullas plenè viribus restitutas, quibus per multas infirmitates à juventute mea defecram. Tuncque compellente me Spiritu, intimavi ista cœdam monacho, quem mihi magistrum proposueram. Qui satis admirans de his, injunxit mihi, ut, quæ viderem & quæ vidissim, absconsè scriberem, quatenus ipse, viso initio & fine scriptorum, posset de iis judicare, vel saltem aestimare, quid rei esset.

F 17 Porro Sancta, ubi morbo se tandem scribere compulsa testatur verbis jam datis ex processu, & de Scivias, hac subjungit: Quod dum facerem, altam profunditatem expositionis librorum (ut prædicti) sentiens, viribusque receptis de ægritudine me erigens, vix Opus istud decem annis consummans ad finem perduxerit. In diebus autem Henrici Maguntini archiepiscopi, & Conradi Romanorum regis, & Cunonis abbatis in monte beati Disibodi pontificis, sub Papa Eugenio, hæ visiones & verba facta sunt. Et dixi & scripsi hæc, non secundum adinventionem cordis mei aut ullius hominis, sed ut ea in cælestibus vidi, audivi, & percepvi per secreta mysteria Dei. Et iterum audivi vocem de cælo mihi dicentem: Clama ergo, & scribe sic. Epochæ data non habet difficultatem, praterquam in Eugenio Papa, & Henrico archiepiscopo, Conradus enim diu fuit rex & Cono abbas, antequam Sancta cœpit scribere, sive ante annum 1141. Verum Eugenius tantum Papa creatus est anno 1143: Henrici archiepiscopi Moguntini initium in

AUCTORE
J. S.

in Gallia Christiana tom. 5 col. 471 figitur anno 1142. Respondeo, hec non obstat, quo minus credamus, Sanctam cœpisse anno 1141. Nam Eugenium nominasse videtur, quia major pars ipsius Operis sub ejus pontificatu scripta est, & quia ille partem Operis vidit & probavit, licet sub duobus Eugenii successoribus aliqua scribere cœpisset. Eadem fuit ratio nominandi Henricum Moguntinum, qui partem Operis jam ante Eugenium viderat. Hinc tamen colligimus, scripta Sancta non statim, ubi illa scribere cœperat, ad Moguntinum archiepiscopum perlata esse, sed serius, ubi pars notabilis erat absolta. Albericus in Chronico ad annum 1141 nobis omnino consentit, ita scribens: Hoc anno S. Hildegardis cùm esset annorum quadraginta duorum & septem mensium, librum Scivias per Spiritum sanctum visitata incepit, & per decem annos consummatum est.

18 Restat inquirendum, an S. Hildegardis libros suos conscripsit propria manu, & eo plane sermone & modo, quo eos habemus conscriptos. Trithemius in Chronico Hirsaugiensi ad annum 1147 ita de scriptis Sanctæ loquitur, acsi creditisset, nullo alterius subsidio in scribendo usam fuisse, & sic aliis quoque locis loquitur. At rem videtur magis examinasse in Chronico Sponheimensi ad annum 1179, ubi de conscriptis per S. Hildegardem Operibus ita scribit: Hæc sancta Virgo divinis revelationibus visitari à juventute sua meruit: ex quibus multa iussione divina ad utilitatem posterorum conscripsit. Verum cùm esset Latini sermonis ignara, & præter simplicem psalmodiam nihil ab homine didicisset, interno Spiritus sancti magisterio edocta, omnem scripturam, positionem, seu constructionem orationis perfectè intellecta. Revelationes autem suas & visiones celestes partim Latino partim Teutonico protulit eloquio; quas Gotfridus monachus S. Disibodi, capellanus & confessor ejus, fecit Latinas & congruas, redigens in eum ordinem & formam, in qua hodie leguntur. Inter cetera vero ejus volumina, magnum in eodem loco volumen, quod Epistolas ejus ad diversos, Homilias, Vitas Sanctorum, & alia, quæ divinitus edocta edidit, continet: quod moniales istius loci eam propria manu scripsisse falsò confirmant, cùm & Latini sermonis fuerit ignara, & ad scribendum propter crebras infirmitates & humidum caput penitus indisposita. Nihil enim eorum, quæ ibi ostenduntur hodie, propria manu scripsisse credendum est: quippe cùm nesciret scribere; sed præfatus monachus omnia vel scriptis, vel scribi procuravit.

C *Hæc Trithemius, cuius opinio conformis est antiquis documentis. Gotfridus vero ille aut Gotfridus monachus, cuius opera in scribendo usus est Sancta, idem forte est cum illo, qui librum primum Vita compositum.*

19 Eo autem modo, quo exponit Trithemius, composta esse omnia scripta S. Hildegardis, colligitur ex ipsa ejus Vita, in qua num. 2. afferit Gotfridus, litterarum ignoram ita fuisse, ut nec interpretationem verborum nosceret, nec divisionem syllabarum; nec cognitionem casuum aut temporum vocum Latinarum haberet. Deinde Theodoricus in prefatione libri secundi modum scribendi insinuat, ita scribens: Magnum est etiam illud & admiratione dignum, quod ea, quæ in Spiritu audivit vel vidit, eodem sensu & eiusdem verbis, circumspeta & pura mente, manu propria scripsit, & ore edidit, uno solo fideli viro summysta contenta, qui ad evidentiā grammatica artis, quam ipsa nesciebat, casus, tempora, & genera quidem disponere, sed ad sensum vel intellectum eorum nihil omnino addere præsumebat vel demere. Addit autem ex ipsius Hildegardis Epistola ad Adrianum Papam, a Deo monitam fuisse, ut, quando desuper ostensa non protulisset in lingua Latina more apto hominibus, ille, qui limam habet, ad aptum sonum hominum explere non negligat. Utebatur igitur adjutore in scribendo, Deo ipso jubente, quia non noverat cogitationes suas Latino sermone explicare. Sic ipsa dicit verbis numeris adductis: Quodcumque non video, illud nescio, quia velut illiterata sum. Et de his, quæ ex illo lumine scribo, non alia verba pono, quam quæ audio, Latinisque verbis non limatis. Dictionis est imperfecta. At hoc Sanctam velle dicere existimo: Scribo verba Latina audita, & alia non addo Latina ad explendam dictionem, q̄nt ad juncta exponenda.

20 Quare, quantum concipere possum, S. Hildegardis has in scriptis suis habuit partes. Visiones suas vernaculo sermone explicabat, verba vero Latina, quæ in iis audiebat, manu sua scribebat, prout audierat. Deinde, ipsa dirigente, Godefridus omnia faciebat Latina, omniaque aperte connetebat. Hinc laudatus Trithemius dicit: Visiones cœlestes partim Latino (nimurum verba audita) partim Teutonico protulit eloquio, scilicet personas aliasque reevisas. Hoc modo scribere cœpit in monte S. Disibodi, ubi monasticam vitam inchoaverat, teste Theodoricu in Vita num. 14. At primum Opus suum, ut idem testatur, diu post absoluit in monasterio novo, de cuius fundatione modo agendum.

*¶, quantum
videtur,
Latina fa-
ciebat, que
ipsa non no-
verat Latin-
nè dicere.*

E

§ III. Aucto monialium numero, S. Hildegardis fundat cœnobium in Monte S. Ruperti: non vidit ibi S. Bernardum, nec regulam Cisterciensem amplexa est: Scripta Sanctæ ab Eugenio III probata: finitum Opus Scivias.

F

Ubi S. Hildegardis revelationes suas scriptis consignare cœperat, p̄fillus virginum catus, cui à morte B. Jutta præfuerat, multum cœpit accrescere. Cū igitur locus, in quo habitabant, nimis fieret angustus, cogitatum est de construendo novo cœnobia, ut haberet Vita num. 6, ubi additur, locum Sancta fuisse revelatum. Vel sic tamen morbus intervenire debuit, ut Cono aut Cuno, abbas S. Disibodi, in discessum Virginis consentiret. Verum plura non addo de iis, quæ satis in Vita sunt exposita. Trithemius de nova illa fundatione in Chronico Sponheimensi ad annum 1148 scribit sequentia: Anno MCXLVIII, . . . sancta virgo Hildegardis, magistra sponsarum Christi in Monte S. Disibodi post mortem B. Juttae (sicut diximus) constituta, divinitus admonita, cum decem & octo sanctis virginibus ad Bingos transivit, & monasterium in monte trans Naham fluvium, juxta sepulcrum S. Ruperti ducis & confessoris ædificavit, ipsumque locum cum omnibus rebus & possessionibus partim precio de manu comitis Hildegardi.

*Aucto mo-
nialium nu-
mero, San-
cta novum
cœnobium*

A denheimensis, in Treviensi parochia manentis, partim commutatione, partimque donatione comitis de Spanheim & aliorum fidelium, in jus proprietatis redigens, defensioni ecclesiae Moguntinae temporibus perpetuis, Apostolico interveniente privilegio, commandavat. Deinde, post aliquam de natalibus & de scriptis Sancte, de causa nova fundationis rursum ista scribit: Verum, cum multi in circuitu nobiles filias suas magisterio ejus traderent, & fieret eis locus ad manendum angustus, de licentia tam summi Pontificis quam abbatis sui, ad Montem S. Ruperti (sicut diximus) cum octodecim sacris monialibus transivit, inter quas una erat Hiltrudis, filia comitis Meginhardi, virgo sanctissimae conversationis, & B. Hildegardi multum familiaris, ob cuius intuitum comes pater multa eidem loco beneficia impedit. *Hacenus Trithemius, qui fundationem figit anno 1148.*

*fundat in
Monte S.
Ruperti :
fundatio, ut
minimum,
cepta anno
1147.*

22. In Gallia Christiana novissima editionis tom. 5. col. 653 cœnobium vocatur, Sanctus Rupertus Bingensis, seu Mons S. Ruperti vel Roberti juxta Bingam. *Ibidem observatur, esse aliud cœnobium monialium Ordinis Cisterciensis, quod etiam vocatur Mons S. Roberti in diœcesi Leodiensi.* De tempore vero & loco fundationis laudata *Gallia Christiana* sic habet: Fundatur hoc cœnobium puellare Ordinis S. Benedicti anno MCLVII à S. Hildegarde, prima ejusdem abbatissa, prope oppidum Bingen ex altera parte fluminis Nahæ, ubi in Rhenum influit, quatuor à Moguntia miliaribus, Germanicis videlicet. *Hæc satis accurata credo.* Bingen vero oppidum est in ditione electoris Moguntini, jacetque ad ripam Rheni, Latinè olim Pinguia sepiùs, nunc passim Bingium dictum. Porro videt lector, uno anno hic citius figi fundationem, quam apud Trithemium, & recte, cum certum sit, saltem cœptam esse anno 1147. Etenim, quando Eugenius Papa III anno 1148 scripsit ad S. Hildegardem, ut videbimus, Epistolam inscripti, Dilecta in Domino filia Hildegardi, præpositæ in Monte beati Roberti. *Erat igitur fundatio jam tunc facta, & anno precedenti inchoata, præsertim cum Epistola non in fine anni, sed circa initium mensis Januario aut Februario fuerit data.* Finis tamen ejusdem Epistola insinuat, fundationem suisse recentem. Nam ita ad ipsam scribit Eugenius: Quod autem insinuasti nobis de loco illo, quem in spiritu tibi prævidisti, hoc permisione & benedictione nostra & episcopi tui fiat, ita quod ibi regulariter cum sororibus tuis vivas secundum Regulam S. Benedicti sub clausura ejusdem loci. *Ad hanc respondit Sancta:* Ego autem, ô Pater, in loco celitus mihi ostendo, juxta verba benedictionis tuæ, secundum Regulam S. Benedicti, sub clausura ejusdem loci cum sororibus meis maneo, & hoc me tamen vivente, quam defuncta, semper observari desidero.

23. Trithemius in Chronico Hirsaugiensi ad annum 1147 narrat, S. Bernardum venisse ad Montem S. Ruperti, sive ad oppidum Bingum, ibique cum S. Hildegarde egisse, quando in Germania circa partes Rheni prædicabat, bortabaturque fideles crucem assumere ad expeditionem in Terram Sanctam. Res figura eft anno 1146, si satis videretur certa. At Manricus in Annalibus Cisterciensibus, & post ipsum Pinus noster ad xx Augusti in S. Bernardo pag. 193 merito dubitamus. Accedit Mabilonius in Annalibus Benedictinis tom. 6 pag. 410, aut fortasse Martenius, qui tommum illum, defuncto dudum Mabilonio, complevit, & anno 1739 edidit. Nam ille edicit can- Septembbris Tomus V.

didè: Quæ de Bernardi cum ea (S. Hildegarde) colloquio refert Trithemius, valde suspecta sunt. Addit etiam rationes, quas paulò magis exponam. At audiamus prius Trithemium, cuius relatio saltem decebit, quam varia fuerint judicia hominum de scriptis Sanctæ, quidque de iis senserit S. Bernardus. Inde (Francofurto, ubi predicaverat S. Bernardus) navigio descendens pervenit ad Bingios, ubi Hildegardis monialis, virgo Christi devotissima, . . . in Monte sancti Ruperti construxit cœnobium, cum qua dulces fertur de futura felicitate misericordie sermones. Erat namque divo Bernardo sancta Christi Famula & scriptis nota, & relatione multorum in Domino comprobata. Ad quam cum pervenisset, post orationes consuetas & salutationis obsequia, præcepit sibi volumina exhiberi, quæ illa divinitus inspirata conscripsit.

*quamvis re-
tulit exponat
judicium S.
Bernardi*

24. Quibus diligenter ex parte revisis, ultrà quam dici potest admirans, dixisse fertur ad socios: "Hæc scripta non sunt humanitas ad inventa, nec potest ea mortalis homo capere, nisi ad Dei similitudinem intus & in anima fuerit reformatus per amorem." Ad hæc præpositus virginum, monachus devotus & sanctus, nomine Heribertus, viro Domini respondit: "Reverendus Pater, vera quidem sunt, quæ dixisti; sed multi homines, docti & indocti, Religiosi & mundani, animam Famulæ Christi quotidianis oblocutionibus cruciant, dum cerebriphantia, smata, aut fallaciter per dæmones indoctæ Fœminæ garrulantur immissa." Cui vir Dei: "Non miramur, inquit, frater charissime, si dormientes in peccatis divinas revelationes existimant somnia, cum sciamus verum dixisse sanctum Apostolum: Animalis homo non percipit ea, quæ sunt Spiritus Dei; stultitia enim est illi, & non potest intelligere, quia spiritualiter examinatur. Omnibus enim in peccatis superbiæ, luxuriæ, avaritiae, seu aliis vitiis, quasi dormiendo, jacentibus, divinæ admonitiones consueverunt somnia videri, quoniam, si vigilaret in timore Domini, signa divinæ operationis vera cognoscerent. Qui autem hæc immitti à dæmonibus existimant, ostendunt se divinæ contemplationis nullam penitus habere scientiam, similes illis judicandi sunt, qui Dominum & Salvatorem nostrum Jesum Christum in Beelzebub potestate ejicere dæmonia dixerunt." Ad sanctam quoque Hildegardem per interpretem: "Et tu, Filia, inquit, non timeas locutiones hominum, cum Deum habeas protectorem, quoniam illorum sermones peribunt ut stipula, verbum autem Domini manet in æternum." Post hanc vir Dei navigio descendit ad Bopardiam &c. *Hacenus Trithemius, ad cuius relationem aliqua breviter observabimus.*

F

25. Primo verba S. Bernardo attributa omnino conformia sunt tam admirabili sanctitati & sapientia ipsius, quam judicio ejusdem de scriptis & meritis S. Hildegardis, in Epistola inferius danda expresso. Quapropter facile credidero, similia de scriptis Sanctæ dixisse Bernardum, quando ea Treviros allata vidi, & examinare potuit. Secundo visitatio illa S. Bernardi, & iustratio scriptorum S. Hildegardis in ipso monasterio, prorsus apparent commentitia, aut certè ex errore solium profectæ. Etenim de adventu S. Bernardi ad S. Hildegardem tacent antiqui scriptores omnes, cum qui de S. Bernardo scripserunt, tum qui de S. Hildegarde, licet biographus noster S. Bernardum commemoraret, ut Sanctæ & scriptis ejus addictissimum. Præterea S. Bernardus ad S. Hildegardem scripsit

*de visionibus
Sanctæ, on-
nino videatur
improbabilis.*

AUCTORE

J. S.

anno verisimiliter 1148; hoc verò respondit, ut videbimus. Epistola autem sic scripta sunt, ut videantur invicem numquam vidisse. Demum nec S. Bernardus in itinere, de quo agit Trithemius, per Rhenum navigio descendisse videtur, cùm in libro Miraculorum ipsius. tom. iv Augusti pag. 338 terrestre iter describatur, ita ut ipse non modo Bingium non venerit, sed neque illud praternavigârit, aut prope accesserit. Ipsa quoque Hildegardis verisimiliter necdum erat Bingii, quando cō ad ipsam venisse dicitur S. Bernardus. Visitatio igitur illa S. Bernardi prorsus est improbabilis: neque nos morari debet, quod eam admiserit Bailletus, alias non raro iusto severior in crisi exercenda. Nam nimis sēpē experimur, scriptorem illum non tantā diligentia inquisuisse in facta Sanctorum à recentioribus tantum tradita, quantā uī debuisset, ut Vitas Sanctorum scriberet erroribus vulgaribus expurgatas.

Sinē idem Bailletus aliam quorundam scriptorum Cisterciensium opinionem aquè improbabilem pari facilitate adoptavit. Chrysostomus Henriquez, quem ille laudat, in Menologio Cisterciensi pag. 316 Ordini Cisterciensi attribuit Hildegardem, quam tamen initio Benedictinam fuisse agnoscit. Habitum verò ab ea mutatum dicit, horante sancto Bernardo. Laudat pro sua opinione Barnabam de Montalbo, qui afferit, mutationem à S. Hildegarde factam ob devotionem, quā in D. Bernardum ferebatur. Deinde adducit Annales Ordinis, in quibus eadem afferuntur. Mitto alios scriptores idem ex errore afferentes. Errorem hunc jam observavit Papebrochius noster ad xviii Junii in S. Elizabetha Schonauensi, quam aliqui aquè ac Hildegardem Cisterciensibus adscripserunt, quamvis utraque sit Benedictina. Contigisse hoc videtur ex confusione plurium monasteriorum ejusdem nominis: nam num. 22 monui, in diœcesi Leodiensi esse monasterium monialium Cisterciensium, quod Mons S. Roberti dicitur, quem admodum illud, quod juxta Bingium S. Hildegardis incoluit. Hoc verò esse instituti Benedictini certum est. Laudatus Papebrochius pag. 606 num. xi testem oculatum exhibet se his verbis: De Hildegarde pridem nobis constabat, qui Bingii fueramus anno MDC LX, ibique sacra illius & ossa & scripta, nec non cucullam videramus coloris non candidi, ut Cisterciensium, sed ex rufo subnigri, ut Benedictinarum fuit. Plura non addo, quia res est minime dubia.

Cum initio anni 1148 ante concilium Remense Treviris effect

26 Sinē idem Bailletus aliam quorundam scriptorum Cisterciensium opinionem aquè improbabilem pari facilitate adoptavit. Chrysostomus Henriquez, quem ille laudat, in Menologio Cisterciensi pag. 316 Ordini Cisterciensi attribuit Hildegardem, quam tamen initio Benedictinam fuisse agnoscit. Habitum verò ab ea mutatum dicit, horante sancto Bernardo. Laudat pro sua opinione Barnabam de Montalbo, qui afferit, mutationem à S. Hildegarde factam ob devotionem, quā in D. Bernardum ferebatur. Deinde adducit Annales Ordinis, in quibus eadem afferuntur. Mitto alios scriptores idem ex errore afferentes. Errorem hunc jam observavit Papebrochius noster ad xviii Junii in S. Elizabetha Schonauensi, quam aliqui aquè ac Hildegardem Cisterciensibus adscripserunt, quamvis utraque sit Benedictina. Contigisse hoc videtur ex confusione plurium monasteriorum ejusdem nominis: nam num. 22 monui, in diœcesi Leodiensi esse monasterium monialium Cisterciensium, quod Mons S. Roberti dicitur, quem admodum illud, quod juxta Bingium S. Hildegardis incoluit. Hoc verò esse instituti Benedictini certum est. Laudatus Papebrochius pag. 606 num. xi testem oculatum exhibet se his verbis: De Hildegarde pridem nobis constabat, qui Bingii fueramus anno MDC LX, ibique sacra illius & ossa & scripta, nec non cucullam videramus coloris non candidi, ut Cisterciensium, sed ex rufo subnigri, ut Benedictinarum fuit. Plura non addo, quia res est minime dubia.

27 Anno 1148 contigerunt, quæ biographus num. 5 narrat de examinatis Treviris Sancta scriptis iussu Eugenii Papæ III, & presente S. Bernardo. Biographus ait, ea Treviris acta esse post concilium Remense. At Pagius ad annum 1148, quo passim concilium Remense creditur habitum, quod inchoatum est mense Martio, pluribus ostendit, Eugenium fuisse Treviris, ibique concilium celebrasse ante Remense. Certè ex Actis Inventionis S. Matthiae apostoli, apud nos datis tom. IIII Februarii, cap. 4, pag. 453 habemus, Eugenium III fuisse Treviris xliii Januarii anni 1148, cùm co die templum S. Matthiae dedicaverit. Cùm autem ibi tribus mensibus dicatur substitisse, necesse est, ut dicamus, ipsum jam Treviris fuisse mense Decembri anni 1147. Brouwerus itaque in Annalibus Trevirensibus ad annum 1147 bise conformia scribit, quando ait, Eugenium III Treviros ingressum esse die Sabbato ante Dominicam primam Adventus. Egit igitur Pontifex Treviris totis fere mensibus Decembri, Januario & Februario, ita ut Januario aut Februario mense figenda sint, quæ de

examinatis ibi in concilio Sancta scriptis tradit Vita scriptor. At hic, ut ex diétis liquet, in levilo temporis adjuncto erravit, quod examen scriptorum postponat concilio Remense: nec incredibile est in eum errorem incidere potuisse scriptorem contemporaneum, quandoquidem hoc factum plus quam tringinta annis effet prateritum, dum ab ipso fuit conscriptum. Ipsa tamen S. Hildegardis in eundem errorem non incidit: nam afferens in Vita num. 17, scripta sua ab Eugenio examinata, non aliud assignat tempus, quam quo Treviris erat Pontifex.

28 Trithemius in Chronico Hirsaugensi ad annum 1150 facta Treviris paulò latius, quam legantur in Vita, enarrat, hec scribens: Anno prænotato (imo anno 1147) Eugenius Papa III venit ad Trevirim cum decem & octo Cardinalibus, episcopis quoque & abbatibus multis, invitatus ab Adelberone Trevirorum archiepiscopo, quibus ipse per menses tres ibidem commorantibus in cibo & potu copiosissime providit. Eugenius autem Papa, convocatis episcopis, abbatis, & clericis multis ex tota Germania & parte Galliæ, synodus celebravit; & multa constituit ad Ecclesiæ Dei honorem simul & utilitatem...

In memorato concilio Treviris celebrato miracula, visiones, & scripta, quæ omnipotens Deus per famulam suam Hildegardem operabatur apud Bingios, ad aures summi Pontificis Eugenii plurimorum narratione pervenerunt. Quibus auditis, Pontifex volens rem novam & arduam investigare diligenter, misit ad Virginem Christi Adelbertum (seu potius Alberonem) Virdunensem episcopum cum quibusdam aliis viris doctis, & Deum timentibus, dans eis in commissis, quanto dictorum omnium inquirerent veritatem. Qui cùm pervenissent ad Famulam Dei, & ea, quæ à summo Pontifice habebant in commissis, cum reverentia exequerentur, non solam revelationum seriem & famam, sed modum quoque & causas ab ea diligentissime inquirebant. Quibus illa simpliciter respondebat ad omnia, & quid circa eam operata fuisset Divinitas, cum summa humilitate aperuit. Informatione sufficiente accepta, nuncii Apostolici, libris visionum Virginis, illa petente, secum assumptis, ad Papam Trevirim redierunt: & quod omnia invenierunt vera, quæ dicebantur de Famula Christi, & solida, renunciârunt. Deinde volumina, quæ illa divinitus illuminata scripserat, unā cùm Epistola, quam derat, Eugenio Papæ cum reverentia tradiderunt.

29 Monendum hic lector, non nihil exaggerationis esse in illis, quæ dicuntur de volumibus Sancta. Neque enim volumina multa eo tempore conscripserat Sancta, sed primum revelationum suarum Opus solum inchoaverat, ita ut folia intelligere debeamus per volumina. Quod additur de Epistola, incertum, ut minimum, & parum verisimile est. Petiti tamen ab Eugenio, verisimiliter per dictos nuntios, ut sibi liceret habitare in Monte S. Ruperti. At pergamini cum Trithemio: Pontifex scripta Virginis coram multis fecit publicè recitari, & per se lectoris quandoque funsus officio, partem non modicam legens recitavit. Omnes, qui audiebant verbum lectionis, in admirationem duci, Omnipotentis misericordiam, qui talia operabatur in fragili sexu, collaudabant. Aderat his D. abbas Bernardus, aderat & Ludo-vicus abbas S. Matthiae Trevirensis, amicus sanctæ Virginis: quibus mediantibus, omnium dubitationum nebulæ à cogitationibus auditorum pellebantur. Omnibus ergo rogantibus, qui aderant, si-

Eugenius III, misit examinatores ad S. Hildegardem,

E

Ipse in concilio scripta eius examinat:

si-

A simul & hortantibus Romanum Pontificem, ne Lucernam tam insignem, divinaque illustratione succensam, pravorum hominum machinatione patetur extingui, libenter consensit, & litteras virginis Hildegardi tenoris sequentis transmisit.

30 *Litteras Eugenii ex collectione tom. 23 Bibliothecæ Patrum editionis Lugdunensis pag. 537 huic transfero: Eugenius servus servorum Dei, dilectæ in Domino filie Hildegardi, præpositæ in Monte beati Roberti salutem & Apostolicam benedictionem. Miramur, ô filia, & supra id, quod credi potest, miramur, quia Deus jam nostris temporibus nova miracula ostendit; cum te spiritu suo ita perfudit, quod diceris multa secreta videre, intelligere & proferre. Hoc à veridicis personis ita esse percepimus, qui se fatentur te & vidisse & audisse. Sed quid nos ad haec dicere valemus, qui clavem scientiæ habentes, ita quod claudere & aperire possimus, & hoc prudenter facere per stultitiam negligimus. Congratulamur igitur gratiæ Dei, congratulamur & dilectioni tuae, hoc admonentes, ut scias, quod Deus superbis resistit, humilibus autem dat gratiam. Gratiam autem hanc, quæ in te est, conserva & custodi, ita ut ea, quæ in spiritu proferenda senseris, prudenter proferas, quatenus illud audias: Aperi os tuum, & adimplebo illud &c. Conclusio Epistole data est num. 22. Respondit Eugenio Sancta per Epistolam admodum prolixam, & ex visione compositam, libertate sibi consueta, quam mirari non debemus, cum ipsa non sequeretur ingenium suum, sed accepta in visione proferret, juvante & combinante omnia monacho directore. Initium Epistole hoc est: O mitis Pater, ego paupercula fæmina scripsi tibi haec (hanc Epistolam) in vera visione in mystico spiramine, sicut Deus voluit me docere. O fulgens Pater in tuo nomine, tu venisti in terram nostram, sicut Deus prædestinavit, & vidisti de scriptis veracium visionum, sicut vivens lux me docuit, & audiisti eam amplexibus cordis tui. Nunc finita est pars scripturæ hujus. Sed tamen eadem lux non reliquit me, sed in anima mea ardet, sicut eam ab infantia mea habui. Unde nunc mitto tibi litteras istas in vera admonitione Dei &c. Deinde multa stylo prophetico dat Eugenio monita, quæ videri possunt. In fine dicit, se manere in loco cœlitus sibi ostendo, ita ut certum sit, ipsam jam habitasse in monte S. Ruperti, quando ad Eugenium rescripsit.*

Hec in novo monasterio habitare cœpit circa initium anni 1148,

31 *In eodem jam habitasse loco videtur, dum ad ipsam scribebat Eugenius, cuius Epistola anno 1148 data est, & verisimiliter mense Januario aut Februario, cum sub finem Februarii aut initium Martii Pontifex discesserit Treviris, concilium Remense mense Martio inchoaturus. Certè Epistola inscriptio, Præpositæ in Monte B. Roberti insinuat, Hildegardem ibi tunc habitasse. Attamen non æquè certum appareat, in eodem loco fuisse Hildegardem, quando ipsa examinata est à nuntiis Apostolicis. Vita enim num. 5 habet, missos fuisse ad cœnobium, sub quo eadem Virgo tot annis degebatur inclusa, id est, ad cœnobium in Monte S. Disibodi, nulla mentione facta de commoratione Hildegardis in Monte S. Ruperti, cuius fundationem auctor narrat post omnia, que de examine scriptorum diximus. Conjicere quidem possemus, auctorem prius omnia spectantia ad scripta narrare voluisse, & deinde novam fundationem. At numerorum adventus ad Montem S. Disibodi semper perget suspicionem ingerere, Hildegardem tunc ibi habitasse, nisi è ex nova habitatione fuerit voca-*

ta, ut coram abbate S. Disibodi examen fieret. At hec evocatio est incerta, & à nullo asserta. Itaque foris S. Hildegardis adhuc habitabat in Monte S. Disibodi, quando fuit examinata, peralioque examinatione, licentiam ab abbatæ & nuntiis obtinuit discedendi ad novum monasterium. At, quidquid sit de conjecturis illis incertis, constat certò, monasterium novum à Sancta inhabitari cœptum circa tempus, quo scripta ipsius Treveris examinata sunt, id est, inveniente anno 1148, aut anno precedentem.

32 *Porrò quando S. Hildegardis ad Eugenium eotempore Papam retribebat, absoluta erat pars scripturæ partem primi Operis sui, quod tribus libris distinxit, & Scivias nominavit, duabus vocibus connectis, Scivias, id est, Nosce vias Domini. Hujus Operis verisimiliter liber primus erat perfectus, dum ipsa ad Eugenium scribebat, partem esse absolutam. Omnes libri fuerunt perfecti circa annum 1151:*

nam ipsa decennium attribuit compositioni Operis prædicti, quod inchoatum anno 1141 vidiimus num. 17. Ex his clare intelligimus, partem solam Operis visam fuisse in concilio Trevirense, non totum Opus, nedum omnia S. Hildegardis Opera, quæ diu post paulatim fuerant conscripta. Probatio vero scriptorum Sanctæ in concilio Trevirense hac est. Judicavit Eugenius Papa cum Patribus concilii, Sanctam non ex illusione demonis, non ex cerebri phantasmatis, ut calumniabantur aliqui, sed ex divinis revelationibus haurire, quæ scribebat; ideoque permisit Sancta, ut scribere prudenter pergeret visiones suas. Sollicitè tamen monet, ut in humilitate se conservet; idemque monuit S. Bernardus in Epistola inferius danda. Recluse quidem illi & prudenter, cum humilitas Christianæ donorum Dei & viri etatissima sit custos ac conservatrix. At id ipsum non ignorabat S. Hildegardis, à Deo docta & donis cœlestibus, inter quæ locum non minimum habet humilitas, largissime ditata, ut ex ipsis ejus scriptis intelligitur.

33 Ceterum Opus Scivias impressum fuit Parisiis anno 1513 typis Henrici Stephani, una cum visionibus quinque aliorum. Deinde recusum fuit Colonia anno 1628 una cum Revelationibus S. Elizabethæ Schonangiensis. Has editiones ante me habeo; plures alias aliis investigandas relinquo. Primus liber complectitur sex visiones prolixè expressas; secundus mulio prolixior septem alias; tertius omnium prolixissimus visiones tredecim. Totum Opus attente perlegere studui, multaque in eo inventi preclaræ documenta: sed non pauca sunt obscuriora, quæ ut facile à quolibet intelligi valent. Sancta raro de se loquitur. Ubi vero id facit, insigni cum humilitate loquitur. Accipe, lector, pauca. Librum secundum sic orditur: Et ego homo, litteras non callens more fortium leonum, nec docta ex infusione illorum, sed manens in mollitie fragilis costa, imbuta mystico spiramine, vidi &c. Terii libri hoc est initium:*

Et ego homo sumpta ab aliis hominibus, quæ non sum digna nominari homo propter transgressionem legis Dei, cum deberem esse justa, & sim injusta, nisi quodd Dei creatura sum ipsius gratiæ, quæ me etiam salvabit, vidi &c. In illa visione paulò post sic habet: Et iterum audivi eum dicentem mihi: O quæ pulchri sunt oculi tui in divina narratione, dum ibi consurgit aurora divino consilio. Et iterum respondi de interiori scientia visionis ipsius: Ego mihi appareo in fini animæ meæ ut cinis cinereæ putredinis, & sicut pulvis instabilitatis: uide sedeo pavens in umbra si-

E

*hoc Opus,
Scivias di-
ctum, & va-
riis vicibus
impressum.*

F

* id est,
mulier-

AUCTORE

I. S.

cut penna. Sed ne deleas me de terra viventium ut peregrinam, quia in magno sudore labore in hac visione, & quia etiam de vilitate mei stulti sensus, qui meus est in carne, reputo me frequenter in minimum & in vilissimum locum, ita quod non sim digna vocari homo, quia valde timeo, non audens tua mysteria narrare. O bone ac misericordis Pater, doce me, quae tua voluntas sit, quid debeam proferre: & tu metuende Pater, & tu dulcissime, & tu plene omnis gratiae, ne derelinquas me, sed conserva me in tua misericordia. Et iterum audivi eundem mihi dicentem: Nunc dic, quomodo edoceta es. Volo, ut dicas; quamvis cinis sis. *Plura in Opere ipso videri possunt.*

§ IV. Fama Sanctae multum in-
clarescit : ad ipsam scribunt
S. Bernardus, Conradus Ro-
manorum rex, multi episcopi,
quibus illa liberrimè respon-
det.

Fama San-
cta

Baronius in Annalibus ad annum 1148, re-lato examine scriptorum S. Hildegardis, num. 33 hanc subjungit observationem: Visitatio ista & examinatio de Hildegarde facta majorem illi conciliavit existimationem, de qua Joannes Saresbiensis haec habet libro Epistolarum sancti Thomae Epist. 171 in fine: Visiones & oracula beatæ illius & celeberrimæ Hildegardis, quæ apud vos sunt (mittite scilicet.) Quæ mihi ex eo commenda est & venerabilis, quod eam dominus Eugenius specialis charitatis affectu familiarius amplectebatur. Explorate etiam, & rescribite, an ei sit de fine hujus schismatis aliquid revelatum. Prædictum enim in diebus Papæ Eugenii, quod non esset, nisi extremis diebus, pacem & gratiam in Urbe habiturus. *Albericus monachus, scriptor seculi XIII, in Chronico ad annum 1141 multa refert de revelationibus S. Hildegardis, quæ ex ipsa jam dedi, & de scripto Opere Scivias omnino diffit consentit. De autoritate ejusdem Sanctæ obseruat sequentia:* Quæ fuit ista Hildegardis, & quantæ authoritatis, insinuant epistolæ magnatum terræ ad eam transmissæ, Apostolicorum Eugenii, Anastasi & Adriani, imperatoris Conradi & Frederici, patriarchæ Hierosolymitani, & archiepiscoporum, abbatum & præpositorum, & una specialis Epistola B. Bernardi abbatis Clarevallenfis. Addit ibi multa, quæ omitto, quia jam aliunde data sunt.

C 35 Idem Albericus ad annum 1153 de S. Hildegarde hec scribit: Eodem anno quædam virgo Christi Hildegardis de Alemannia, cùm esset magni nominis, Spiritu sancto inebriata, per capitulum & seniores Cistercienses, qui literas suas ei dederant, sciscitata & rogata, ut secundum quod Deus ei manifestaret, rescriberet eis, si quid esset in Ordine, quod Deo displiceret, rescripte litteram istam in persona Domini nostri Jesu Christi Cisterciensi capitulo generali in hæc verba: Ego fons vivus dico ad illos, qui propter nomen meum tunicâ meâ induiti, peregrini sunt in vena-tione mundi. &c. Hæc autem Hildegardis, cùm neque literas neque Latinum didicerit, fecit li-brum Epistolarum egregium, in quibus multa de-

temporibus novissimis continentur: & alium li-brum, qui Scivias, id est Sciens, intitulatur; & tertium, qui inscribitur: Divinarum operum expositio. *Hæc tenus Albericus.*

36 Verum, ut magis perspiciamus, quanta fuerit fama S. Hildegardis apud viros, quos præcipios tunc habebat Ecclesia, ipsas adibimus Epistolas ad Sanctam datas, & ab eadem rescriuntas. Inter priores certè, si non omnium prima, est Epistola S. Bernardi, quam conjicio datam anno 1148 tempore concilii Trevirensis. Hanc ex ante laudata Bibliotheca Patrum tom. 23 pag. 552 totam subjicio. Dilecta in Christo filia Hildegardi, frater Bernardus Clarævallenfis vocatus abbas, si quid potest oratio peccatoris. Quod de nostra exigitate longè aliter quam nostra sese conscientia habeat, quidam sentire videntur, non nostris meritis, sed stultitiae hominum imputandum est.

Ad dulcedinem autem piæ charitatis tuæ scribere properavi, quamvis id brevius omnino, quam vellem, negotiorum multitudine compellat. Congratulamur gratiae Dei, quæ in te est, & ut eam tamquam gratiam habeas, & toto ei humilitatis & devotionis affectu studeas respondere, admonemus; sciens quod Deus superbis resistit, humilibus autem dat gratiam, quod in nobis est, hor-tamur & obsecramus. Cæterum, ubi interior eruditio est, & uncio docens de omnibus, quid nos aut docere possumus aut monere? Diceris enim cælestia secreta rimari, & ea, quæ supra homines sunt, Spiritu sancto illustrante, dinoscere. Unde rogamus magis, & suppliciter postulamus, ut nostri memoriam habeas apud Deum, & eorum pariter, qui nobis in spirituali societate juncti sunt. Nam cùm spiritus Deo conjungitur, confidimus quod nobis multum prodeesse valeas & subvenire. Multum enim valet deprecatio justi assidua. Nos etiam pro te assidue oramus, ut conforteris ad bona, instruaris ad interiora, dirigaris ad permanitura, ita ut ne hi, qui spem suam in Deum posuerunt, desperando pro te claudient; sed ut in proœctu benedictionis, quam à Deo accepisse cognosceris, bene confortati, in melius & melius proficiant. *Hec S. Bernardus, non minus clare quam prudenter exprimens suum de S. Hildegarde judicium, quod sexcentorum a- liorum judicio aquivalet.*

37 Si ad gloriam S. Hildegardis conductit Epistola talis S. Bernardi, ut revera conductit plurimum; non minus S. Bernardo honorifica est Epistola S. Hildegardis, presertim cùm ipsa passim omnibus Epistolis suis horrari soleat, monere, & subinde acriter etiam increpare; rarissime vero & parcissime laudare, ita ut nullam inter Epistolas ipsius inveniam tot laudibus plenam, & omni simul redargutione ac monitione vacuam. Hac de causa integrum hoc transfero. In spiritu mysteriorum tibi dico, o venerabilis pater, qui mirabiliter in magnis honoribus virtutis Dei valde metuendus es illicitæ stultitiae hujus mundi, vexillo sanctæ Crucis cum excelsa studio in ardenti amore Filii Dei capiens homines, ad bella pugnanda in Christiana militia contra tyrannorum fævitiam, quod sum valde constricta in visione, quæ apparet mihi in spiritu mysterii, quam non video exterioribus oculis carnis. Ego misera & plus quam misera in nomine femineo, ab infantia mea vidi mirabilia magna, quæ lingua mea non potest proferre, nisi quod me docet Spiritus Dei, qualiter ea dicam. Certissime & mitissime pater, audi me in tua bonitate indignam famulam tuam, quæ numquam ab infantia mea securè vixi, & de tua pie-

D

Epistola S.
Bernardi ad
S. Hildegarde;

Ep. Hilde-
gardis
F

A pietate & sapientia intellige in anima tua , secundum quod doctus fueris in Spiritu sancto , quoniam ea , quæ tibi de me dicta sunt , secundum hunc modum sunt. Scio enim in texu interiore intelligentiam expositionis Psalterii , Euangelii , & aliorum voluminum , quæ monstrantur mihi in hac visione , quæ pectus meum tangit , & animam meam sicut flammam * comburens , docens me haec profunda expositionis ; sed tamen non docet me literas in Teutonica lingua , quas nescio. Sed tantum scio in simplicitate legere , non in abscissione textus , quia homo sum indocta de ultra magistratione cum exteriori materia : sed intus in anima mea sum docta : unde loquor tibi , de te non dubitans , sed de sapientia & pietate tua consolabor pro eo , quia multa schismata sunt in hominibus , sicut audio homines dicere. Nam cuidam monacho , quem scrutata sum in conversatione probatoriis vitæ , hæc primum dixi : & illi omnia secreta mea monstravi , & consolatus est me ita , quod hæc magna & timenda sunt.

38 Volo , pater , ut propter amorem Dei in orationibus tuis mei recorderis. Ego ante duos annos te in hac visione vidi sicut hominem in sole aspicere , & non timere , sed valde audacem : & ploravi , quod ego tantum erubesco & inaudax sum. Bone pater & mitissime , pono me in animam tuam : ora pro me , quia magnos labores in hac visione habeo , quatenus , quod video & audio , dicam. Et interdum in magnis infirmitatibus de hac visione in lectum prosternor , quia taceo , ita quod non possum me erigere. Ergo cum moerore coram te plango , quia mobilis sum cum motu in torculari arbore in natura mea , orta de radice surgente in Adam , qui factus est exul in peregrinum mundum de suggestione dialboli. Nunc autem surgens curro ad te. Ego dico tibi : tu * es mobilis , sed semper erigens arborum : & viator in anima tua es , non tantum te ipsum solum , sed etiam alios homines in salvacionem erigens. Tu autem aquila es aspiciens in sole. Oro te per serenitatem Patris , & per ejus Verbum admirabile , & per suavem humorem compunctionis , scilicet Spiritum veritatis , & per sanctum sonitum , per quem sonat omnis creatura ; & per ipsum Verbum , de quo ortus est mundus , & per altitudinem Patris , qui Verbum suavi viriditate in uterum Virginis misit , unde illud carnem , sicut circumædificatur mel favo , fuxit , ut non ociosè in verbis meis torpeas. Sed ea in cœtu pone , ita ut non cesses , tum transeas per foramen animæ tuæ ad Deum per me aspiciens , quia ipse te vult. Vale , vale in anima tua , & esto robustus in certamine in Deo. Amen. Ita Hildegardis , cuius Epistolam postposui , sicut edita est. Attamen existimo , hanc prius scriptissimam Bernar-dum verò respondisse. Utcumque etiam suspicor , scriptissimam Hildegardem , antequam ipsa & scripta ejus erant iussu Eugenii III examinata ; dictumque exame occasione harum litterarum institutum esse.

39 Inter priores principes , qui ad S. Hildegardem scripsierunt , fuit Henricus archiepiscopus & elector Mogunitinus , anno 1153 de dignitate dejectus , & defunctus post annum & medium , ut habeat Pagius ad annum . 1153 num. 1. Hic ad Hildegardem scribens , Epistolam suam pag. 541 orditur his verbis : Cùm multa bona & admiranda miracula de te audiamus , pigritia nostræ reputandum est , quod te tam sàpè non visitamus , ut possemus. Sed plurimis negotiis impediti , animam ad ea , quæ æterna sunt , vix

Scribit ad
Sanctam
Henricus
Mogunti-
nus ,

* foris flam-
ma non
comburens

ad Bernar-
dam.

B

* foris ad-
dendum non

C

aliquando & tardè sustollere valemus. Tum rogat , AUCTORE imò precipit , ut quamdam monialem , abbatis sam electam , permittat abire cum illis , qui veniebant ipsam abductari ad predictam dignitatem. Epistola humana est , excepto mandato satis fortè de tradenda moniali. Mirabitur fortasse lector responsum S. Hildegardis ; sed tanto magis videbit , ipsam non suo ingenio Epistolam compoñisse ; sed revelata à Deo scriptissimam. Si quem enim revereri & amare alias debebat ; revereri debebat archiepiscopum , & protectorem suum , qui se , quantum certè novimus , semper benignum exhibebat. Attamen ita propheticō more respondet : Perspicuus fons , qui non est fallax , sed justus , dicit : Hæ causæ , quæ de potestate hujus pueræ sunt allatæ , apud Deum inutiles sunt , quoniam ego altus & profundus & circuiens , qui sum incidens lux , eas nec constitui , nec elegi , sed factæ sunt in conviventi * audacia ignorantium cordium. Omnes fideles audiant hæc in capi- cibus auribus cordis , & non in auribus , quæ foris audiunt , ut pectus , quod sonum capit , & non verbum , Spiritus Dei in zelo dicit : O pa- stores , plangite & lugete in hoc tempore , quia nescitis , quid facitis , cùm officia in Deo consti- tuta dispergitis in facultates pecuniarum & in stu- titiam pravorum hominum , timorem Dei non habentium ; ubi maledicta malitiosa , & minan- tia verba vestra , non sunt audienda. Virgæ ve- stræ hoc modo superbè elatae , non sunt in Deo extenta , sed in pœnis præsumptionis flagitiosæ voluntatis vestræ.

* foris con-
niventi

E

40 Sed & ille , qui est , ô homo , tibi dicit : Audi quæ * in multis servitiis me negligis. Cæ- lum de ultione Domini apertum est , & nunc ini- micis funes dimissi sunt. Tu autem surge , quia dies tui breves sunt : & reminiscere , quia Nabu-chodonosor cecidit , & quod corona ipsius periit. Et multi alii ceciderunt , qui se temere in cælum exaltaverunt. Ah ! tu cinis , quare non erubescis in altum te spargere , cùm debebas esse in putre- dine ? Nunc ergo rabidi erubescant. Tu verò surge , & maledictionem relinque , illam fugiendo. Hactenus S. Hildegardis , quæ non obscurè exem- plio Nabuchodonosor prædicit , Henricum dignita- te sua privandum , & non diu admodum viliu- rum , prout revera factum est. Multi tamen vo- luerunt , Henricum non adeo fuisse culpabilem , & deinde piè defunctum. Illam verò monialem , que abbas erat electa , & cuius electionem tam graviter Sancta improbabat , exstimo fuisse sororem Hartvici archiepiscopi Bremensis , de cuius morte agetur num. 46 , & de qua verisimiliter loquitur Sancta in Actis num. 23. Ceterum non dubito , quin in hac quoque Epistola verè dicere potuerit S. Hildegardis , quæ scripta ad Arnoldum Hen- rici successorem , Mystica verba à me non profe- ro , sed secundum ea in viventi lumine video , ita quod sàpè , quæ mens mea non desiderat , & quæ etiam voluntas mea non querit , mihi ostenduntur , sed illa multoties coacta video. Verū de scriptis ad Arnoldum plura dabo inferiū.

cui reser-
bens depo-
tionem &
mortem pre-
dicti.
* foris qui
aut quia

F

41 Prioribus , qui litteras ad S. Hildegardem dederunt , annumerandus est etiam Conradus III Conradi Ro- rex Germanie , vulgo imperator dictus , licet non manorum re- fuerit coronatus : nam anno 1152 defunctus est , & ita ut Epistola ipsius , pag. 551 impressa , inter annum 1148 & 1152 figenda sit. Partem huc transero : Quia regali culmine impediti , inquit , ac diversis turbinibus & procellis quassati , te in- visere pro velle nostro non possumus , literis ta- men nostris te adire non omniumus. Nam , ut

240

ATTORE

J. S.

audivimus, revera superabundat in te confessio
summae laudis per sanctimoniam vitæ innocentis,
& per magnificentiam Spiritus desuper mirificè
in te venientis. Unde quamvis secularem vitam
agamus, ad te properamus, ad te configimus,
ac orationum & exhortationum tuarum suffragia
humiliter quærimus, quoniam longè aliter vivi-
mus, quam debeat. Addicit deinde favores
suos, & filium suum Sancta precibus commendat.

*E responsione Sancte illum monen-
tis & varia predicentis;*

42 Ad has litteras Sancta respondit, partim
Conradum suaviter monendo, partim predicendo
pejora tempora, qualia fuerunt sub Frederico I
Conradi successore. Prima Epistola pars hac est:
Qui vitam dat omnibus, dicit: Beati sunt, qui
candelabro summi Regis dignè subjacent, & quos
Deus in magna providentia procuravit, ita ut eos
de sinu suo non abscondat. In illo, ô tu rex,
permane, & squalorem de mente tua abdice, quo-
niam Deus omnem, qui eum devotè & purè qua-
rit, conservat. Sed & regnum tuum ita tene, &
tuus unamquamque justitiam provide, ut à superno
regno alienus non fias. Audi, in quadam parte à
Deo te avertis: & tempora, in quibus es, velut
in muliebri persona, levia sunt, & etiam in con-
trariam iustitiam, quæ justitiam in vinea Do-
mini destruere tentat, se inclinant. Postea verò pe-
jora tempora venient, in quibus veri Israëlitæ
flagellabuntur, & in quibus Catholicus thronus
in errore movebitur: & ideo novissima eorum,
velut cadaver in morte, blasphemiae erunt. Un-
de & hic dolor in vinea Domini fumigat. Non
obscure hic Sancta predicit schismata, aliisque Ec-
clesia mala, qua nata sunt sub Frederico I, ad
quem deinde etiam scripsit Epistolam hac multò
fortiore, ex qua suo loco aliqua dabo. Addit
multa eodem spirito propheticō de variis Ecclesie
temporibus & vicissitudinibus, illaque non difficul-
ter explicari possent, si luberet futura tunc tem-
pora propius lustrare. Verum, omissis illis, clau-
sulam Sancta ad Conradum subjungo: Et iterum
ille, qui omnia novit, tibi, ô rex, dicit: Hæ-
tu, homo, audiens, te ipsum à voluntate tua com-
pescere, & te corrige, quatenus ad tempora illa
purificatus venias, in quibus de factis tuis am-
plius non erubescas.

*Arnoldi ar-
chiepiscopi
Coloniensis,*

C

43 Arnoldus archiepiscopus Coloniensis circa ea-
dem tempora ad Hildegardem humanissimam scri-
psit Epistolam, quâ librum ipsius petuit, quâque
ipsam pag. 543 sic alloquitur: Quia enim, uti
jam diu disposuimus, ad vos minimè venire va-
lemus, in quantum in presentiarum possumus,
nos vobis committimus, manus nostras in vestras
damus, fidem, fide conjugimus, totum nos vo-
bis commendamus. Præterea librum, quem ipsa
divino Spiritu inspirata scripsisti, remota omni
occasione, quia nec volumus nec possimus eo
carere, si imparatus sive non, per præsentium
portitorem nobis transmittere non dubitetis, ubi
Deum tentare nolumus, sed ubi mirabilia ejus
videre desideramus. Qua ad Arnolendum responder
S. Hildegardis, mystica sunt pleraque & uicu-
que obscura. De libro suo clariora subjungit his
verbis: Nunc autem, ô pastor populi tui, ego
paupercula scripta veracium visionum istarum ti-
bi misi, sicut petisti, nihil humani ingenii & pro-
priæ voluntatis meæ continentia; sed quæ inde-
ficiens lumen compositione sua, & eisdem verbis
manifestare voluit, quomodo sibi placuit; cùm
nec ipsum, quod nunc tibi scribo, ingenio meo,
nec ullo humano arbitrio, sed superna ostensi-
ne compositum sit.

44 Ad eadem ferè tempora spectat Epistola Hil-

lini Trevirensis archiepiscopi, qua pag. 544 ita
habet: Quoniam Dei sapientia, quæ infirma mun-
di elit, ut fortia confundat, jocundum tibi * Hillini Tre-
virensis,
habitaculum in tua virginitate eligere complacuit,
lucis suæ gratiam in Spiritu consilio & scientiæ
amplioris in te largius effudit: cuius, ut arbitror,
lucis effusione etiam aliorum mentes ad studia me-
liora & saluti viciniora excitari voluit & illustra-
ri, te mediante, Mater veneranda, & sincerissi-
ma charitate amplectenda. Superest igitur, Virgo
Christi dilectissima, veræ Vitis, cujus sub um-
bra quiescet, cujus fructus gutturi tuo dulcis &
amplexabilis, veræ, inquam, Vitis propagines in
hoc mare procellosum latius extendere, cælestis
poculi, quo inebriaris, dulcissimum saporem ad
lucra animarum quaqueversum propensiùs dilata-
re; quæ gratis acceperisti, gratis dare, ne forte
arguaris lucernam, ad utilitatem proximorum ac-
censam, sub modio abscondere voluisse. Rogo
ergo, Mater sancta, cum cæteris ad portum con-
solationis tuæ configentibus, . . . quatenus de cel-
la illa regis vinaria, cujus voluptatis abundantia
etiam in hac vita mirabiliter inebriaris, guttas a-
liquas ad me peccatorem per præsentium latorem
stillare scripto digneris; tum propter eum, qui
tibi ea posse præstítit, tum ea propter, ut veri-
tatis experientia comprobet, quod quorundam
auribus de gratia tibi cælitus infusa rumor dubi-
tanter infert &c. Epistola, quam rescripsit S. Hil-
degardis, partim mystica & enigmatica est, partim
etiam prophetica & hortatoria in conclusione, qua
talis est: Species columbae te docet, & verbum Dei
non caret in te scientiæ. Nunc ergo vigila & in
virga ferrea constringe: doce, & vulnera tibi
commissorum unge, & in æternum vives.

45 Scripsit etiam circa hac tempora ad S. Hil-
degardem Gonterus Spirensis episcopus, qui inter
alia pag. 546 sic illam alloquitur: Quod bonus
odor es tam remotis quam vicinis, & de Spiritu
sancto solamen omnibus te quærentibus, divinae
pietati gratias referimus. . . . Rogamus autem inti-
mè sanctitatem tuam, quatenus pro dilectione
nostra Deum pro nobis interpellas, & orationibus
tuis eum nobis placabilem facias. . . . Rescri-
pta quoque tua ad nos desideramus. Sancta verò
respondens, multis ad emendationem vite hortatur
Gonterum. Sic autem orditur: Lux summæ in-
spirationis, ô homo, tibi dicit: Admonitionem
Spiritus sancti, qui in te ascendit, ne abscondas
à te per malam consuetudinem operum tuorum,
quia Deus requirit in te, quod olim attendit per-
ditam ovem reducere, quando crima hominum
absterrit. Et paulò post: Unde tu, ô homo, qui
multa nigredine involutus es, surge citius ad rui-
nam, & ædifica in cælestibus, ut nigri & fordi-
di erubescant in tua exaltatione, cùm surgis à ni-
gredine tua, quia anima tua vix vivit propter o-
pera tua &c. Tota Epistola est hortantis ad pa-
nitentiam. Talis ferè est responsio S. Hildegardis ad
episcopum Constantiensem, cuius nomen non ex-
primitur, & cuius hanc ob causam Epistola tem-
poris est magis incerti. Ille pag. 547 Sancta preces
& litteras petit his verbis: Fama sapientiæ tuæ,
longè latèque diffusa, à nonnullis veridicis mihi
relata, ad id desiderium me provocavit, ut de
remotis partibus solatium atque sublevamen tuum
quærerem, & me precibus tuis commendarem. . . .
Quapropter dilectionem tuam sincera devotione
deposito, quatenus apud Dominum orationibus
tuis mihi succurras, & rescripto tuo me munias:
quia tam propria voluntas mea, quam cura ter-
rena, ferè omnibus modis à servitio Dei me ab-
tra-

Gonteri Spi-
rensis episco-
pi, item Con-
stantiensis,

F

A trahit. *Rescriptum Sancta minime blaudiens, sed inanem gloriam in ipso praecipue redarguens. Epistolam vero concludit hoc modo: Surge ergo ciuitas, & ambula recta itinera, antequam sol tibi occidat, & antequam dies tui deficiant.*

46 Incerti etiam temporis est Epistola Hartvici archiepiscopi Bremensis, qui hic Hertuvigus vocatur, cum ultra annos viginti fuerit episcopus, & obiisse dicatur circa annum 1168. Per scriptum illae pag. 543 obitum sororis sua, Richardis abbatis, quae monialis fuerat sub disciplina S. Hildegardis, & a fratre ad memoratam dignitatem pertraeta, ita ut possit esse ea, quam petebat Henricus Moguntinus archiepiscopus, ut dictum est num. 40. Porro testatur Hartvicus, pie admodum defunctam suisse, & ex toto corde lachrymabiliter desiderasse, ut manisset in claustrum S. Hildegardis, a quo invita fuerat avulsa. Hinc veniam de illo recessu petens, ita Sanctam alloquitur: Et si in aliquo delinquisse videtur, cum ex ea non fuerit, sed ex me, saltem lacrymas ejus, quas pro recessu claustrum illius effudit, quarum multi testes sunt, attendas: & nisi mors impediisset, vix habitu licentia ad te venisset: & quia morte detenta est, me pro ea venturum, si Deo placet, scias. Sed Deus, qui remunerator omnium bonorum est, de bonis, quae sibi exhibuisti sola inter omnes, & super omnes tam cognatos quam amicos, de quibus Deo & mihi gratulabatur, hic & in futuro ad omnem voluntatem tuam te remuneret. &c. Rescriptum Sancta Epistolam satis prolixam, & praelaris monitis plenam. Laudat etiam Harrvicum, & Richardem ipsius sororem, de qua dicit: Plena charitas in anima mea fuit ad ipsam, quoniam vivens lux in fortissima visione docuit me ipsam amare. Post multas ipsius laudes, animam ipsius fratri commendat, & Epistolam ita concludit: Unde & ego abjicio dolorem illum de corde meo, quem miseri fecisti in hac filia mea. Deus concedat tibi per suffragia Sanctorum rorem gratiae suae, & beatam remunerationem in futuro seculo.

& abbatis Eberbacensis cum Sancte responsa.

C *47 Abbas Eberbacensis, Ordinis Cisterciensis, in diocesi Moguntina, & ferè inter Moguntiam & Bingium, sed ultra Rhenum, & magis prope Moguntiam, ex prioribus videtur suisse abbatibus, qui ad S. Hildegardem scripterunt. Nomen exprimitur pag. 554 littera E, sed mendosè, opinor, cum nequeat ferè alias esse à Ruthardo, primo illius cœnobii abbatore, & littera E sequentibus etiam non congruat. Landatus abbas Sanctam ita alloquitur: Magnificamus & glorificamus pro voluntate Christum Salvatorem nostrum, qui resipicit fere trementes, potens exaltat humiles, qui & magna volis fecit, quia potens est. Elegit, sicut ipsi audivimus & vidimus, sacrarium pectoris vestri in habitaculum sibi, scientiamque divinam, incerta & occulta sapientiae suæ vobis manifestavit.... In omnibus his oleum effusum nomen vestrum, & ideo adolescentulæ dilexerunt vos, & nos currimus in odorem unguentorum vestrorum. Addit alia similia, preces Sancta flagitat, & sua eidem servitia offert. Ad has litteras S. Hildegardis egregia monita reposuit, & in fine optima abbatipredixit, ita scribens: Tibi autem, ô homo, perfectio fiet in cinctura femorum tuorum, ubi verum desiderium in manibus tuis habes, cum thesaurum veræ pecuniae non negligis. Terra tibi dormit, quoniam naufragium mundi te non lædit. In fine temporis tui Deus suscitabit te: ipse in magno honore te constituet. O serve bone, illum laudabis, & ipse in æternum salvabit te.*

Septembbris Tomus V

§ V. Ad Sanctam scribunt Anastasius IV & Adrianus IV, Romanii Pontifices, Fredericus imperator, episcopi, abbares, aliique multi, quibus respondet.

Q Uamquam difficile est Epistolas S. Hildegardis in ordinem redigere, cum notis chronologicas non sint insignitæ, volui tamen ex tempore, quo persone floruerunt, qualemcumque saltem ordinem inducere, & sic hoc usque dedi solas ferè Epistolas inter annum 1148 & 1153 scriptas. Nunc prosequendo ordior ab Epistola Anastasi IV, que data est anno 1153 aut 1154, cum ille priori anno sit Papa creatus, sequenti defunctus. Anastasi Epistola pag. 539 hac habet: Anastasius Episcopus, servus fervorum Dei, Hildegardi dilectæ filiæ in Christo, salutem & Apostolicam benedictionem. Exultamus in Domino & gratulamur, quod nomen Christi de die in diem glorificatur in te, ita ut & admirantes dicamus: Quis similis tui in fortibus Domine? quis similis tui, magnificus in sanctitate, terribilis & laudabilis, & faciens mirabilia? Audivimus enim & vidimus multa de te. Scimus etiam, quod piæ memoriae prædecessor noster, cui ad nutriendum Sponsam Christi per divinam gratiam successimus, te multo affectu dilexit, amplexus est, & audivit. Cujus & nos vestigia secuti, scribere tibi studuimus, & rescripta tua videre desideramus, quærentes illa, quæ Deus in te operatur, quamvis nos in bonis claudicemus... Admonenus igitur, rogamus, & obnoxie tibi injungimus, ut cum foribus tuis preces ad Dominum fundas, quatenus per virtutem ipsius ad justitiam nos erigere valeamus &c.

Ad Sanctam amanter scribit Anastasius IV,

*49 Responsum S. Hildegardis multo prolixius est. Hortatur Dei nomine Anastasium, ut mala fortiter eradicet. Deinde varia propheticè predicit, & de suis visionibus aliqua subjungit. Demum iterum hortatur Anastasium ad subditos corriganos. Ex singulis pauca hoc transfero. Sic ordinatur: O persona, quæ es præcellens armatura, & mons magistrionis valde ornata civitatis *, quæ constituta est in desponsatione Christi; audi illum, qui non incepit vivere, nec lassatur in defensione. O homo, qui in oculo scientiæ tuæ lassus es ad refrenandum magniloquia superbiæ in hominibus in finum tuum positis, cur non revocas naufragos, qui de magnis casibus suis surgere non possunt, nisi per adjutorium? Et quare non abscondis radicem mali, quæ suffocat bonas & utiles herbas, dulcem gustum & suavem odorem habentes? Filiam Regis, scilicet justitiam, quæ in supernis amplexibus est, & quæ tibi commissa fuerat, negligis. &c.... Hanc admonitionem post multa concludit, & ad predictionem pergit hoc modo: Unde tu, ô homo, qui sedes in principali cathedra Domini, contemnis, quando malum amplectaris, ita quod illud non abjicis, sed oscularis, quoniam ipsum sub silentio in prævis hominibus sustines. Et ideo omnis terra turbatur per magnam vicissitudinem errorum; quia quod Deus destruxit, homo amat. Et tu, ô Roma,*

cui Sancta respondet, prædicans mala Urbis imminentia,

** i.e. Ecclesia.*

AUCTORE
J. S.

ma, velut in extremis jacens conturbaberis, ita quod fortitudo pedum tuorum, super quos ha-
cenus stetisti, languescerit, quoniam filiam Regis, videlicet iustitiam, non ardenti amore, sed quasi in torpore dormitionis amas, ita ut eam à te expellas: unde & ipsa à te fugere vult, si non revocaveris eam. Sed tamen magni montes maxillam adiutorii tibi adhuc præbebunt, te sursum erigentes, & magnis lignis magnarum arborum te fulcientes &c. Roma certè multum turbata est per schisma, quod exortum est quinque aut sex annis post hanc predicationem: & jam anè turbari cœpra est Ecclesia sub Adriano IV per Fredericum imperatorem.

*hortans
ad curam pa-
storalem.*

B

* id est, non
consentit

Adriano
IV, ad se
scribent.

C

Hildegardis
multa predi-
cit certami-
na.

hominum, in quibus æstuando refrenabis capillos currentium equorum, qui non desistunt currere ad semitas prædarum. Et post similia plura: Sed hoc grave pondus magisterii, quod portas, non est in indignatione Dei, ubi etiam mores urforum & pardorum, & interdum venenum aspidum, tibi & subsequentibus occurrit. Sed gladius Dei illos occidet, ita dum inter illos bonus dux surgat. Nunc autem moneo te, ut subjectis tuis frenum imponas, nec eos malum adversus te loqui sinas. Unde & vera Lux tibi dicit: Quare non percritis nequissimos servos, qui tibi occultè insidiantur, sicut araneæ, quæ pungunt? Vigila ergo strenue, quod postulat causa in moribus populi in hoc tempore. O mitissime pater, memorare quod homo in terra es, & ne timeas, quod Deus derelinquit te, quoniam lumen illius videbis.

50 Deinde Sancta de se subjicit verba partim landata in Vita num. 14, ubi tamen scripta dicuntur ad Adrianum IV, ita ut vel in Vitam irreperitur mendum, vel in collectionem Epistolarum, sed primum est verisimilius. Quidquid sit, ad alterutrum Pontificem hac scripsit S. Hildegardis, cuius verba subiungo: Sed ille, qui sine defectione magnus est, modò parvum habitaculum tetigit, ut illud miraculum videret, & ignotas literas formaret, ac ignotam linguam promeret, atque ut multimodam, sed sibi consonantem, melodiam sonaret. Et dictum est illi: "Hoc, quod in lingua desuper tibi ostensa non secundum formam humanæ consuetudinis protuleris, quoniam consuetudo hæc tibi data non est, ille, qui litam habet, ad aptum sonum hominum exposuit, lire non negligat.", Epistolam demum claudit admonitione tali: Tu autem, ô homo, apparenς constitutus pastor, surge, & curre citius ad iustitiam, ita ut coram magno Medico non accuseris, quod ovile ipsius à forde non exterferis, nec oleo unixeris. Ubi autem voluntas criminis nescit, & ubi homo desiderium non rapuit*, ibi homo omnino in profundum judicium non cadit. Sed culpa hujus ignorantiae per flagella tergitur. Ergo tu, ô homo, sta in recto itinere, & Deus salvabit te, ita quod in stabulum benedictionis & electionis te reducet, & in æternum vivas.

51 Adrianus IV, qui Anastasio successit sub finem anni 1154, pag. 540 ad S. Hildegardem scribit sequentia: Gaudemus, filia, & exultamus in Domino, quod honestatis tuæ opinio ita latè longè diffunditur, ut multis fias odor vitæ in vitam, & à turba fidelium populorum in tui præconium exclametur: "Quæ est ista, quæ ascendit per desertum tanquam virgula sumi?", Unde cùm animam tuam usque adeo existimemus divini amoris igne succendi, ut ad bene operandum exhortatione aliqua non indiges; supervacaneum duximus exhortatoria tibi verba multiplicare, animumque tuum, virtute divina sufficienter innixum, aliqua verborum suppositione fulcire. Addit tamen pulchram exhortationem ad perseverantiam, subditque in fine: De cætero autem commonitoria verba de te audire desideramus, quia spiritu miraculorum Dei imbuta diceris &c. Respondit breviter S. Hildegardis, multaque Adriano predicens & gravia certamina, hortatur ad fortitudinem, non sine ipsius laude, ita ut etiam salutem eternam ipsi satis claram videatur prædicere.

52 Audiamus initium, & alia quadam. Qui vitam dat viventibus, dicit: O homo diram duritiam leænarum & fortitudinem leopardorum patiendo sustinebis, & naufragium in captura prædarum senties, quoniam omnibus his datus es in fatigationem ad tē currentibus. Habet enim intelligibilem intellectum contra sævissimos mores

D

Fredericus
imperator ad
eamdem scri-
bens, ait im-
pleta esse,
qua prædi-
xerat:

E

Fredericus
imperator ad
eamdem scri-
bens, ait im-
pleta esse,
qua prædi-
xerat:
Epistola enim à Frederico tum imperatore, & ante schisma, quantum appetit, data est, sed fortasse non ante dissensiones inter Fredericum & Adriannum exortas. Fredericus autem pag. 551 ad Sanctam ita scribit: Notum facimus sanctitati tuæ, quoniam ea, quæ prædicti nobis, cùm Ingelheim manentes, te ad præsentiam nostram venire rogavimus, jam in manibus tenemus. Séd nos tamen in omni conatu pro honore regni laborare non cessabimus. Quapropter dilectionem tuam quæcumq; intimè admonemus, ut cùm sororibus tibi commissis ad omnipotentem Deum preces pro nobis fundas, quatenus in terrenis negotiis laborantes, ita se convertat, ut gratiam ipsius obtinere valeamus. Certum autem debes habere, quod super omni negotio tuo, ad nos per te directo, neque amicitiam, neque odium alicujus personæ attendemus, sed solius iustitiae respectu æquitatem judicare proponimus. Ex his habemus primò, S. Hildegardem habuisse colloquium cum Frederico in Ingelheim, quod est inter Moguntiam & Bingium; secundò, tunc aliquia Frederico à Sancta fuisse predicta, que impleta sunt. Habitum verisimiliter illud colloquium, dum rex erat Fredericus, & necdum coronatus imperator, sive inter annos 1152 & 1155, de anno ramen certè non constat, nisi neque de rebus predictis, nisi forte Sancta prædixerit Frederico dissensiones, quas cum Adriano IV erat habiturus. Habemus tertio, S. Hildegardem habuisse aliquam controversiam, que judicanda erat in curia Frederici; at qualis illa fuerit, aquæ est ignorantum.

F

Ex responso vero S. Hildegardis abundè col-
ligitur, molitiones varias Frederici ab ipsa mini-
me fuisse probatas, aut potius à Spiritu sancto,
qui per Sanctam alias indoctam loquebatur, aper-
tè improbatas. Nam imperatorem sic incipit allo-
qui: A summo Judice hæc verba diriguntur ad te: Valde admirabile est, quod hanc personam homo habet necessariam, scilicet quæ tu rex es. Deinde dat parabolam minus claram, quæ ipsius imperium videtur improbari, & mox clariorem subjicit molitionem, ita scribens: Nunc, ô rex,
solicite provide, quia omnes regiones sunt obum-
bræ cum fallaci turba illorum, qui in nigredine peccatorum iustitiam delent. Raptore & errantes
quem illa re-
scribens for-
titer mouet,
viam

A viam Domini defruunt. O tu rex, cum sceptro misericordiae pigros & peregrinos & fævissimos mores rege. Tu enim habes nomen gloriosum, quod rex es in Israël. Valde gloriosum est nomen tuum. Vide ergo, quando summus Rex te considerat, ne accuseris, quod officium tuum recte non dijudicaveris, & ne tunc erubescas: quod absit. Manifestum est, quod justum est, ut præceptor prædecessores suos in bono imitetur, quia nigerrimi sunt mores illorum prælatorum, qui in lascivia & in putredine currunt.

*predicens ei
imperium fa-
tis longum,
sed turbulen-
tum.*

* *foris ad-
huc*

*Arnoldo
Moguntino
moriens citò
venturam
predicere*

B *Ad sanctum hunc episcopum alio planè sty-
lo uititur Sancta, quam usq[ue] fuerat in priore Epis-
tola; nam Eberhardum passim laudat. Ex longius-
cula Epistola initium & alia pauca hoc trans-
fero: O tu persona, inquit, quæ in vice Filii Dei
viventis es, statum tuum nunc video, velut duos
parietes quasi angulari lapide conjunctos, quo-
rum alter ut candida nubes appetet, alter aliquan-
tulum umbrosus; sic tamen, quod nec candor
ille huic umbrositati, nec eadem umbrositas huic
candori se intermiscat. Parietes isti labores tui sunt,
animo tuo conjuncti, ubi ex altera parte intentio
& suspiria tua per angustum viam ad Deum in
candore anhelant, & ex altera circuitus laboris
tui aliquantulum in umbrositate ad populum tibi
subjectum pertinet, ita tamen, quod candorem
intentionis tuæ velut domesticum habes, & um-
brostatem secularium laborum velut quoddam
tibi alienum inspicis, nec hæc tibi intermisceri
permittis, & ideo fatigationem in animo tuo fre-
quenter habes. Deinde pulchre docet, labores ex-
ternos, ex caritate & obedientia suscepitos, mini-
mè obesse viro Deum amanti, & concludit hoc mo-
do: Nunc, ô pater, ego paupercula forma vi-
deo, quia voluntas tua januam virtutum optat,
quæ tibi veniet, ita quod in ipsis virtutibus mo-
lendinum finis corporis tui complebis. Qui est,
& qui omnia perscrutatur, animam & corpus tuum
in salute sua tenet. Vita hujus S. Eberhardi, cu-
jus nomen in Epistola non exprimitur, sed ex se-
de & tempore innotescit, data est apud nos ad
xxii Junii. Defunctus est anno 1164.*

C *Epistola Arnoldi archiepiscopi Moguntini
data non est post annum 1160, & verisimiliter
non ante schisma anno 1159 exortum (cui Ar-
noldus adhesit cum Frederico imperatore) aut sal-
tem non diu ante. Arnoldus autem Sancta pag.
541. hac scribit: Scimus quia Spiritus, ubi vult, &
quomodo vult, inspirat, dividens unicuique dona
sua, prout vult. Hoc autem dicimus, nihil haesitan-
tes de te. Nam quid mirum est, si ille inspiratione
sua te docet, qui quondam agri cultores & sycomo-
res vellicantes, prophetas constituit, & asinam hu-
mana verba proferre fecit. Dona ergo Dei refutare
non debemus nec valemus. Tum preces Sancta fla-
gitat. Respondit S. Hildegardis, Arnoldum fortiter
increpans, & interitum ipsi prædicens, ut multi
jam observarunt, Aliqua hoc transfero: O pater,
vivens Lumen hec verba mihi ad te dedit: Qua-
re faciem tuam abscondis à Deo, quasi in pertur-
batione iracundæ mentis tuæ?... Lux vivens ti-
bi dicit: Cur non es fortis in timore tuo? Qua-
si zelum habes, quasi triticum excriberes, ita ut
superando dejicias, quod tibi contrarium est. Sed
hoc nolo. De oculo autem cordis tui inquietam
mentem absterge, & de te ipso & de populo tuo
injustitiam absconde, quia tempus bellorum in mo-
ribus hominum nunc instat, ita quod nec in dis-
ciplina, nec in districione timoris Domini sunt.
Tu autem ne formides eos ad bonum coercere,
quoniam, si propter hoc tribulationem & angu-
stiam sustinueris, ne paves, quia Filius Dei ea-
dem passus est. Surge ergo ad Dominum, quo-
nam tempus tuum citò veniet. Hac S. Hildegardis
Arnoldo, cuius eadem, à Moguntinis anno
1160 in Nativitate S. Joannis Baptista præclamata,
ex Conrado narrat Baronius ad annum 1160 num.
32, observans, ipsum eodem anno in conciliabu-
lo Papensi primum subscriptissime sententia contra
Alexandrum III, legitimum Pontificem late.*

D *Floreat eodem tempore S. Eberhardus ar-
chiepiscopus Juvavensis sive Salisburgensis, qui
Septembris Tomus V.*

partes Alexandri Pontificis defendebat, multum
que sollicitus metu Frederici imperatoris, ad S.
Hildegardem circa annum 1160 ita scribepat pag.
544: Ego peccator in valle lacrymarum positus,
multis seculi turbinibus & procellis attritus, intus
timores, foris pugnas passus, obnoxie tuam po-
stulo dilectionem, ut pro me preces fundere di-
gneris, quatenus divina misericordia suæ pietatis
viscera super me aperiat, & ab omnibus tribula-
tionibus clementer eripiat, quia & imperator pro
schismate, quod nunc in Ecclesia est, nobis vim
inferre conatur. Meminisse etiam debet charitas
tua, Virgo Deo digna, quia cum esse apud
Moguntiam in curru ejusdem imperatoris, sanctis
orationibus tuis attentiùs me commendavi. Dein-
de petit litteras Sancta, sed sigillo obsignatas.

E *58 Ad Sanctum hunc episcopum alio planè sty-
lo uititur Sancta, quam usq[ue] fuerat in priore Epis-
tola; nam Eberhardum passim laudat. Ex longius-
cula Epistola initium & alia pauca hoc trans-
fero: O tu persona, inquit, quæ in vice Filii Dei
viventis es, statum tuum nunc video, velut duos
parietes quasi angulari lapide conjunctos, quo-
rum alter ut candida nubes appetet, alter aliquan-
tulum umbrosus; sic tamen, quod nec candor
ille huic umbrositati, nec eadem umbrositas huic
candori se intermiscat. Parietes isti labores tui sunt,
animo tuo conjuncti, ubi ex altera parte intentio
& suspiria tua per angustum viam ad Deum in
candore anhelant, & ex altera circuitus laboris
tui aliquantulum in umbrositate ad populum tibi
subjectum pertinet, ita tamen, quod candorem
intentionis tuæ velut domesticum habes, & um-
brostatem secularium laborum velut quoddam
tibi alienum inspicis, nec hæc tibi intermisceri
permittis, & ideo fatigationem in animo tuo fre-
quenter habes. Deinde pulchre docet, labores ex-
ternos, ex caritate & obedientia suscepitos, mini-
mè obesse viro Deum amanti, & concludit hoc mo-
do: Nunc, ô pater, ego paupercula forma vi-
deo, quia voluntas tua januam virtutum optat,
quæ tibi veniet, ita quod in ipsis virtutibus mo-
lendinum finis corporis tui complebis. Qui est,
& qui omnia perscrutatur, animam & corpus tuum
in salute sua tenet. Vita hujus S. Eberhardi, cu-
jus nomen in Epistola non exprimitur, sed ex se-
de & tempore innotescit, data est apud nos ad
xxii Junii. Defunctus est anno 1164.*

AUCTORE
J. S.
S. Eberhar-
dus Salis-
burgensis,
metuens à
Frederico,
scribit ad
Sanctam,

cui illa re-
sponsum scri-
bit laude &
solida conso-
latione ple-
num.

F *Epistola
Conradi
Wormatiens-
sis episcopi ,*

59 Ad eadem serè tempora fortasse spectat Epi-
stola Conradi I, episcopi Wormatiensis, qui tom.
5 Gallia Christiana col. 674 defunctus dicitur an-
no 1163. Attamen magis credo scriptam esse ante
schisma Ecclesæ. Quidquid sit, Conradus aliorum
more ad S. Hildegardem recurrit tamquam ad o-
raculum, eique hac scribit pag. 547: Deo gra-
tias agimus, qui te lucernam clarissimam auro
candelabro imposuit, & lucis suæ claritatem lon-
gè latéque per te in domo sua clarescere fecit.
Quapropter soror & filia dilectissima, ex radiis,
quibus te Solem justitiae indubitanter illuminare
credimus, nubila mentis nostræ, quæ nos oppri-
munt, ex incongruenti tribulationum turbine &
diversarum cogitationum inundatione, depelli ob-
noxie exoramus. Addit, nuntium plura de rebus
suis dicturum, & responsum flagitat. Respondit
Sancta partim hortando, partim laudando, ita or-
diens: Tu persona es sedens supra cathedram
Christi, & virginem ferream in manu tua habes
ad regendum oves tuas. Aspice ad Solem justitiae,
& ad plurimas stellas, quæ sunt genera virtutum,
ut non deficias in cibo vitæ: quia bonus pastor
est, qui semper in bonis operibus floret, & qui
in

AUCTORE

J. S.

in recta viriditate oves suas pascit... Qui vero proprietatem voluntatis sue de se abscedit, cælesti ædificium cum margaritis & preciosis lapidibus & optimo auro ornat. Tu igitur te talem fac, ut lapis preciosus sis, & in summa Hierusalem orneris. Cetera hinc conformia sunt.

60 Adelbertus episcopus Verdunensis, qui anno 1148 ab Eugenio III ad S. Hildegardem examinandam fuerat legatus; cum primicerius erat, anno 1156, ut aliqui habent, admotus episcopatui, quem deinde cum vita monastica mutavit, circa eadem tempora, verisimiliter ante schisma, ad S. Hildegardem scriptis, sic exordiens: Benedicta gloria Domini de loco sancto suo, quæ te sibi à teneris annis mancipavit famulam. Tum hortatur ad humilitatem, & preces flagitat ac litteras. Respondens vero Sancta, hortatur ad curam pastoralem, sic incipiens: Lux vivens, quæ miracula ostendit, dicit: Qui pater es in persona tua, & pastor in propositione animarum, extende brachium tuum, ne inimicus homo superseminet zizania in agro tuo &c.

61 Magis incerta est epocha Epistole patriarche Hierosolymitani, qui ad S. Hildegardem scriptis ex Oriente Epistolam, ut ipsius ac sororum ejus precibus se commendaret. Nomen patriarchæ scilicet insinuat littera I, & quidem mendosè, ut existimo, quia Amalricus fuit Latinus patriarcha toto illo tempore, quo fama S. Hildegardis adeo inclaruerat. Itaque dubitandum non videtur, quin Epistola sit Amalrici, qui pag. 549 Hildegardem sic alloquitur: A multis per longa terrarum spatia partes nostras adcentibus, & genua sua ad sepulcrum Domini flecentibus, multoties percepimus, quod divina virtus in te & per te operetur: unde ipsi gratias indefessas, prout possumus, humiliiter offerimus. Mox ait, se diu desiderasse occasionem scribendi, quæ demum oblatâ utitur; & in laudes Sanctæ excurrens, preces his verbis postulat: Nunc autem, o Filia, ad te referentes consolationem tuam, coelitus tibi ostensam, humiliiter requirimus, ac nos orationibus tuis cunctarumque sororum tuarum commendamus, quatenus nobis, in procellis mundanarum curarum fluctuantibus, piè apud illum interveniatis, cuius thalamum post hujus vitæ terminum intrare desideratis &c. Respondit S. Hildegardis per Epistolam initio plenam allegoriis satiis obscuris. Deinde vero patriarcham his consolatur verbis: Video autem te in anima tua sollicitum in via, quæ ad Deum tendit. Sed cum mens tua in turbinem ierit propter vicissitudinem laborum tuorum & aliorum, columba te perfundet, & simplicem turrim ante conspectum Dei te faciet. Pugnam vero, quam intus & exteriori, in utroque scilicet homine pateris, Deus in temporibus tuis circa te hoc modo allevabit, ut eam sustinere possis: unde fiduciam tuam in ipsum pone, nec de misericordia ejus despera. Et hoc faciens in gratia Dei ad vitam vives.

62 Post hanc sequitur Epistola Henrici, episcopi de Bevez, cuius nominis nullam invenio civitatem, ita ut suspicer, nomen esse corruptum. Quidquid sit, ille etiam ex longinquis partibus ad S. Hildegardem recurrit, ita scribens: Benedictus Deus, qui benedixit te in omni benedictione spirituali, ita quod in odore unguenti, quo unxit te Deus unctione misericordiarum suarum, trahatur etiam per te in longinquis partibus mundi multorum devotionis. Nam manifesta Dei circa te dignatio mihi peccatori, ac turbinibus se-

culi gravato, magna est consolatio, quamvis à te corpore, sed non mente, plurimum remoto... Nos igitur propriæ conscientiæ diffidentiæ nullam in actibus nostris adipiscendæ salutis habentes confidentiam, per charitatem sancti Spiritus te obsecramus in remotis regionibus, ut orationibus tuis indulgentiam peccatis nostris implores à Domino. Præterea quantulamcumque consolationem, seu admonitionem saluti nostræ necessariam, nobis rescribere non pigeat tuam dilectionem &c. Respondens S. Hildegardis, pulchrâ uitetur parabolâ, quâ ipsum ad veram sapientiam & charitatem hortatur. Principium, cui reliqua sunt conformia, hoc transfero: Vivens Lux ostendit mihi hæc, & dixit: Dic ad hominem illum: Vidi quasi pulchram formam virtutis, quæ fuit pura scientia. Facies ejus valde clara erat, oculi ejus velut hyacinthus, & indumenta ipsius quasi pallium sericum. Habebat quoque super humeros suos episcopale pallium simile fardio. Et hæc advocavit pulcherimam amicam Regis, videlicet charitatem, dicens: Veni tecum. Et venientes, pulsabant ambæ ad januam cordis tui, dicentes: Tecum habitare volumus. Cave ergo ne resistas nobis &c.

D

E

§ VI. Sancta à multis personis consulta de occultis & arcanis, quæ sine revelatione divina scire non poterat.

Tanta est multitudo litterarum, quas accedit, & quibus respondit S. Hildegardis, ut nullo modo ad suos singula annos reduci possint defacti notarum chronicarum, presentim cum non pauca sint personarum, que aut minus sunt cognita, aut que diu in codem officio fuerunt versatae. Hac de causa ad quemdam rerum ordinem Epistolas Sanctæ reducam, & modò recensabo illas, quibus consulta fuit de occultis & arcanis. Harum tantus est numerus, ut manifestè liqueat, quasi universalem suisse hominum persuasionem, occulta & arcana multa S. Hildegardi revelatae suisse. Ordior à Cunone aut Conone abbate S. Dysibodi, sub cuius prefectoria fuerat Sancta, antequam fundaret cœnobium in Monte S. Ruperti. Hic igitur ipsam optimè noverat, & eidem hac scribit pag. 559: Quia Sanctitas vestra in eo, qui nec fallit nec fallitur, plurima secreta spiritu videt, peto, ut, si qua de patrono nostro B. Dysibodo Deus vobis revelaverit, mihi aperiatis, quatenus cum fratribus meis illi ex hoc devotissimas laudes referre non differam. Precibus ipsius enixa se commendat.

Sancta de S.
Dysibodi ge-
stis consulta,

64 Respondit Sancta ad interrogata de S. Dysibodo, de quo aliqua generatim ibi scribit, ut in ipsa Epistola videri potest: de Vita ejusdem Sancti scripta inferius agemus. Verum non solum id egit Sancta; sed Canonem etiam libere reprehendit de nimia in subditos severitate, & instantem mortem eidem prædictit. Paucæ huc traduco: O quæ magna stultitia in homine illo est, qui se ipsum non corrigit, sed querit, quid in alieno sinu sit; & crimina illa, quæ in eo invenit, non celat.... Et mox Dei nomine. Et quare non times frangere hominem, quem non creasti? Tu enim non ungis eum, ita ut nec eum regas, nec colas sed in nimietate illum corrigis.

de his pauca
generatim.
plura de aliis
rescribit.

Nunc

A Nunc tempus deficiendi tibi adest. Sed Deus , qui te creavit , te perdere non vult. Hæc ergo intellige. *Rursum in conclusione* : Tu autem , ô pater , qui hæc à me paupercula forma petisti , talem te in conspectu Dei fac , ut cùm tempus in hoc seculo tibi defecerit , tempus tuum in æternitate feliciter prolongetur , ita ut in salvatione justorum appareas.

Adamus abbas Ebracensis confudit S. Hildegardem,

65 Adamus abbas de Ebra , sive Ebracensis , Ordinis Cisterciensis , in diœcesi Heripolensi , vir sanè multum laudatus apud Manricum in Annalibus Cisterciensibus , ad S. Hildegardem pag.

553 scribit sequentia : Cùm primum notitiam nominis vestri suscepisti , gavisus sum gaudio magno. Adauxit Deus gaudium meum , cùm nutu benigno & mirabili direxit nos , ut videretur facies , & audiretur vox vestra in terra nostra , miliisque , quod vix sperare poteram , mutuam concessit colloctionem. De quibus autem me vobis dixi anxiū , confido vos non immemorem esse , & quia diversi diversa sentiunt , alii illud , si bonum est , & salus apud Dominum , benedictus Deus : si periculum , orate Deum , bonum mihi , & salutem animæ tribuat , & omne periculum excludat. Nunc verò literas mitto , & nuncium nostrum dorino imperatori pro causa vestra , & spero per gratiam Dei nos exaudiiri , & ubicumque servitii nostri indigneritis , parati erimus servire vobis. Mox petit preces , & rescripta Sancta ad dubitationem suam , qua videtur suisse de retinendo aut deponendo abbatis munere , ut colligitur ex responsu S. Hildegardis. Interim observo , Sanctam aliquando excurrisse versus partes Heribolenses , sicut eamdem in aliis quoque provinciis videbimus. Quod verò spectat ad negotia Sanctæ per Adamum abbatem imperatori commendata , qualia illa fuerint , ignoramus. At vix dubitamus , quin eadem sint , de quibus loquitur Fredericus imperator in Epistola ad S. Hildegardem , commemorata num. 53. Nunc panca de Sancta responso. Epistola est admodum longa , parabolis non nimis obscuris tota serè contexta , laniibus Adami abbatis conspersa , & praelaris monitis. De officio non deponendo ipsum monentes inducit varias virutes , & nominatim charitatem & humilitatem. Solam dabo conclusionem : Et tu , pater , audi : sicut stella matutina auroram in lumine suo præcurrat , sic omnibus præbe auxilium ab osculo dilectionis , quam tibi Deus dedit : & vitam tibi dabit , quam in prima die inspexit.

uni & abbas S. Anselmi in Urbe,

66 Ordinis item Cisterciensis erat abbas S. Anselmi in Urbe , quem ad scribendum S. Hildegardi , præter vulgarem famam , movere posuerat non solèm S. Bernardi auctoritas , sed etiam Eugenii III , qui ex abbatे ejusdem cœnobii Pontifex fuerat electus. Quid ille petat à Sancta , quam ante mirificè laudat , his verbis exprimit pag. 555 : Et quoniam familiare Christi organum , receptaculum Spiritus ejus es , humili prece te poscimus , ut in spiritu & veritate ores pro me & his , qui curæ nostræ commissi sunt... De cætero rogo , ut Spiritus , qui revelat arcana & occulta sapientiae suæ , indicet tibi , quid mihi expediatur in portando obedientiæ Christi onere , scilicet perseverare , an quiescere , ut vacem ipsius contemplationi. Quidquid super hoc revelatum fuerit tibi , ne abscondas mihi ; quia paratum cor meum , Deus , paratum cor meum ; ut faciam voluntatem tuam. Librum , quem scripsi , ut scribatur nobis , & consilio & adjutorio vestro opus habemus... Desideramus enim

quām maximè videre illum , & inspicere mirabilia Dei in illo &c. Ad propositam dubitationem S. Hildegardis ita responderet : Perfice ergo sustentationem ovilis tui , & da ei præcepta , scilicet virgam magistri præbendo , & postea unguentum medici exhibendo , quia utilius tibi est , ut in hoc labore vigiles , alis per doctrinam tuam in subjectione ministrantibus , quām te ipsum in voluntate tua exerceas. Nam si te supponeres , tandem te vallaret , ita ut mens tua aresceret. Ideo vigila super gregem tuum præbendo ei bona exempla , quæ desiderat anima tua &c.

67 Conradus abbas de Keisheim , (in titulo abbas aliùs ,

scribitur , de Ketsheim , & forte legendum de Reisheim , ut habeat Trithemius) similem dubitationem S. Hildegardi proponit pag. 555 ita scribens , post varias Sanctæ landes : Obscro igitur cum omni devotione , ut ad ipsum Sponsum , qui requiescit in cubiculo cordis tui , qui tuis petitionibus aurem clementiæ suæ libenter inclinat , pro me intercedas , & ab ipso petas , quatenus tibi manifestetur , utrum mihi utilius sit onus pastoralis curæ deponere , an diutius ferre , quia in eo valde premor , & memet ipsum oblicatione trado. Respondit Sancta non dissimulando crimina subditorum ipsius , sed ea gravibus verbis innenda , nec ipsum videtur Conradum excusare , sed ad penitentiam hortatur. Tum cumdem sic alloquitur : Nunc tu , ô miles , esto robustus & armatus per vias planas ; & cura cineturam renum illorum , qui tecum sunt , & coërcere te ipsum in bonis operibus , ut cor tuum illuminetur in sole , & non fatigeris in recto itinere , contra te ipsum bellans. Ergo pastoralē curam non relinque.... Circui ergo sollicitè in bona providentia , ne talentum tuum infeliciter abscondas &c. Addit tamen restrictionem verbis obscuris , quæ insinuant , ipsi relinquendum officium , ubi nihil boni præstare apud suos posset.

68 Manegoldus abbas celeberrimi olim cœnobii Hirsaugiensis in Silva-nigra , & in diœcesi Spirensi , simile quid petierat , ut colligitur ex responsu S. Hildegardis , quamvis ipse in Epistola id non declaret , sed ingentem de S. Hildegarde existimationem solum insinuet cum hac petitione pag. 556 : Rogo te , mea Mater & Domina , memento mei in tuis sanctissimis orationibus , diligere humillimè te diligenter : recognosce in Christo te reverentem , & literas mihi rescrive in Deo rogata. Sancta sic respondet , varia predicens : O dulcissime pater , & in amore Christi frater , ollam video circumdatam tam magna claritate , ut vix videre possim , si olla sit. Sed & ibi video aliquantulum amari gustus , contritum tamen magna contentione , & postea turbinem , qui tamen ad præmium Dei prædestinatur. Vigila ergo strenue , quia causa populi in moribus in hoc tempore talia postulat : O mitissime pater , ego paupercula forma in vera luce non video , ut omnino de officio tuo movearis... Tu enim in præfentia Dei es , sicut fumus myrræ & thuris : unde mons Sion queritur , ut sis esca in domo Jacob.... Quapropter per septem fenestras prospice , considerans , ubi accipiter veniat ; & cave , ne ille te decipiatur. Pasce ergo oves tuas in mansuetudine correptionis , quia dies salutis non fugit , & nondum cinis eris. Haec S. Hildegardis , cuius verba de turbine ad futurum tempus referenda omnino existimo , licet Trithemius in Chronico Hirsaugensi ad annum 1161 , recitans hanc epistolam , crediderit , eam suisse scri-

Manegoldus abbas Hirsaugiensis

E

M m m 3 ptam ,

AUCTORE

J. S.

ptam, quando orta erat dissensio inter monachos, qui ea de causa ad S. Hildegardem scripserunt, & abbatem hunc Manegoldum. Agnoscit quidem Trithemius, turbas Hirsaugiensis cœnobii a Sancta fuisse prædictas, sed verbis coram, non scriptis litteris. Agam de re tota § sequenti, ibique dabo Epistolam monachorum cum Sancta reponso.

B 69 Abbas S. Mariæ, Trithemio S. Mariæ ad Martyres apud Trevirim, pag. 557 smilem interrogationem proposuit S. Hildegardi, cuius aliquid, licet brevissimum, aliquando se nactum fuisse dicit, post alia in laudem Sanctæ prolata, ita scribens: Per ipsum autem, cui devotè vivitis, à quo & arrham Spiritus accepistis, hoc singulare ac secretum munus à vobis expetimus, quatenus familiaritatem impetrandi obtinere studeatis à Domino, ut inter cætera revelationum charismata, nostræ conditionem humilitatis vobis insinuare dignetur, videlicet utrum in hoc officio honoris & onoris, prælationis & periculi, animæ salutem mereri me providerit, vel ab hoc absolví, utile mihi fore perspexerit: & si quid revelationis super hac re acceperitis, per eumdem præsentium latorem scripto id contiente mœstiam nostram consolari vestram non pigate charitatem. Non respondit S. Hildegardis ad quæsta omnia: insinuavit tamen, nimis anxium esse abbatem, eique potius cogitandum esse de se & subditis corrigendis, quam de officio dimittendo, ita concludens: Sed ego hanc causam, quam requiris, inutili tibi esse vidi. Unde te ipsum cum officio tuo coërcere, apprehenso aratro. Deus autem succurrat tibi in omnibus necessitatibus tuis, & non sinat te inutiliter laborare.

C 70 Abbas Campidonensis in Suevia ad S. Hildegardem similiter recurrit, arcana intelligere desiderans. Epistola initium & finem dabo. Benedictus Deus, inquit pag. 558, cuius Spiritus, ubi vult, spirat, & cordis vestri penetralia dulcedine cœlestis harmonia sic implere & pinguefcere consuevit, ut admodum mirabilem ac venerabilem viris æquè & foeminis vos efficerit. Et concludens: Utique & vos pro nostris supplicare curetis peccatis, & aliqua de statu nostro & ecclesiæ nostræ nobis divinitus revelata intimare humillimè depositimus. Ad hec S. Hildegardis dedit responsum satis prolixum, hortans ad excienda diligenter mala semper pullulantia, atque ita exordiens: O homo, declina à malo, & fac bonum: quia homo in se habet, quod semper in mente errat, & millenarium numerum ibi proponit, quem nequaquam perficit. In fine egregiam addit consolationem, ubi observarat per poenitentiam & confessionem deleri peccata, hac scribens: Sic tu, chare fili Dei, fac, quia in æternum viues, & quoniam lapis in cœlesti Jerusalem eris; ideq etiam acriter lucrari debes.

D 71 Magna sollicitudine ad S. Hildegardem, tamquam ad interpretem Dei, recurrit abbas S. Martini Colonensis, cuius nomen A expressum, Alardus est, ut existimo, quia ipse Sancta contemporaneus fuit, & defunctus est ante annum 1160. Hic Epistolam suam pag. 559 ita orditur: Domina, domina, ut verè creditur, à Deo dilecta & benedicta, omnia, quæ per vos virtus operatur divina, vera profectò esse novi & sancta. Nec etiam fallor, quin quæcumque à Deo petieritis, impetrare possitis, uti fideles homines adstruunt, qui hoc in veritate probaverunt. Unde & ego certus, quantum audeo, sanctitatem vestram rogo, Deo pro me peccatore clementiam implorare, quatenus mihi nimium fluctuant

& in miseriis laboranti, quodlibet solatium consolationis impendere dignetur. Siquidem anxiatus est in me inopinabiliter spiritus meus, & in me turbatum est cor meum pro his, quæ heu! peccatis meis exigentibus, multis annis, & nunc maximè patior, & nemo præter Deum nōsse poterit, cuius oculis omnia nuda sunt & aperta. Et quia tantum in solius Dei cognitione sunt; ... idcirco per gratiam cooperatoris & protectoris nostri Spiritus sancti obsecro, ut quidquid, eo revelante, vobis innotuerit, vel spei de me ostendere dignatus fuerit, per omnia, sicut se res habet, scriptis tradita, per hunc reverendissimum D. abbatem renuncientur, uti ipse idem repromisit. Addit, desiderasse se ad ipsam venire, si fieri potuisset, ut omnia verbis explicaret.

E 72 Responsum S. Hildegardis & pulchram instructionem, & magnam cum adhortatione perpetua consolationem continet. Principium & finem buc transfero. De vivente Lumine, inquit, hæc verba audivi: Tu fabro illi similis es, qui multa vasa fundit, & ea fulgentia per ignem non^{*} facit. Hinc disce, quod opera tua fulgore charitatis non careant. Sed discretione ea circumfode, quatenus unumquodque opus tuum rationabile sit. Et hæc quoque in abstinentia & oratione, ac in bona consuetudine Sanctorum fiant, qui de vivo fonte velut rivuli emanabant, & qui cibum hominibus dederunt, quem in gaudio deglutire potuerunt. Si enim tribuli pro pane dantur, comedи non posunt: ita etiam si stridentia verba per magistros discipulis dicuntur, ipsos non ædificant, sed in errorem eos ducunt. Magister namque verba doctrinæ suæ in materna dulcedine cribrare debet, ita ut discipuli gaudentes os suum aperiant, & illa deglutiunt. Sequuntur alia multa, sicut pulchra & varia: sed ad conclusionem progredior. Tu autem, ô fili Dei, Deus, qui te creavist, per victoriæ militiæ suæ te vult, ut in oculo scientiæ suæ appareas; quoniam te non derelinquet. Solem ergo per fidem aspice, ut fidelis servus sis, & in nocte lunam attende, quando vitia te opprimere volunt; ita ut timor Domini omnia in te pertranseat; & non læderis, sed in aeternum vives.

F 73 Anxia etiam & dubia erat abbatissa S. Glodefindis Metensis, quæ pag. 560 ad S. Hildegardem hec scribit: Quia de gratia vestra & benevolentia multum præsumimus, nolumus vos latère, quod in periculo magno positæ sumus, dum multorum regere animas cogimur, quæ nobis non sufficiimus. Inde est, quod Sanctitatem vestram rogamus attentiùs, & obsecramus in Domino Iesu, quatenus inficiam nostram literis vestris confirmare & exhortari curetis, quid facere debeamus, vel stare in obedientia nobis injuncta, vel cedere, ut alia succedat, & melius agat; siquid Dominus Iesus inde vobis revelare dignetur. Reponuit Sancta Epistolam satis prolixam, in qua varia dat monita ad rectè regendum, & praefaturam non deponendam, satis clarè insinuat, inter alia, quæ brevitatis causâ mitto, hac scribens: Unde unusquisque magister, quamdiu verba doctrinæ proferre potest, virgam correctionis, quam de manu Dei accepit, non abjiciat, quia saepè lutum luto abjicitur, sicut magister per discipulos, & discipuli per magistrum abluuntur... In his enim disce, ne propter nebulam vicissitudinis discipulorum tuorum; nec etiam propter tedium laboris fugias. Nam multi plus propter tedium laboris, quam propter necessitatem illam, quod discipulos suos vincere non possunt, fugiunt &c.

abbas S.
Martini
Colonensis

Similiter in-
struit abba-
tissam S.
Glodefindis.

F

C.

A
Arcana ex
Hildegarde
querit abbas
Ervacensis.

Colonia primū editas, & in Bibliotheca Patrum recusas. Hisce plurimas adjecit Martenius tom. 2 Collectionis Amplissima, ex quibus aliqua ad propositum nostrum similiter decerpam. Verū cùm multa ibi locorum nomina videantur luxata, aliqua conabor restituere ex Trithemio in Chronico Hirsaugensi ad annum 1150, ubi enumerat eos, qui ad S. Hildegardem scripserunt. Albertus abbas Ervacensis in Suevia (nunc prepositura ibi est Canonorum) col. 1012 ad S. Hildegardem ita scribit: Libenter beatitudini vestræ salutationis officium, tanto terrarum spatio interjecto, porrigitur, amplectentes in vobis magnalia Dei, qui vos & purioris vitæ sanctitate pollere fecit, ac spirito prophetæ supra humanam opinionem vobis indidit præsentia tangere, revolve præterita, futura prævidere, ut divini muneric novitate dupliciter honorata, verè hominibus hujus temporis stupenda sitis & veneranda.... Cujus interventu & veniam peccatorum, & remedium laborum, & consolationem dolorum obtinere, atque divinæ secretum dispositionis cognoscere gaudemus. Accusat nos conscientia nostra, terret culpa, peccata redargunt. Turbamur intus, foris periclitamus, nusquam nobis securitas, undique circumsonat hostis.... De his & aliis, super quibus maturitatem vestrā nuntii nostri consuluerint, divinum oraculum consulite, & quidquid nobis de misericordia Dei exspectandum sit, Mater sanctissima, rescribite. Sancta, ad hac respondens, partim hortatur ad majorem constantiam, partim afflictum consolatur, ac prædictit, tempus ultionis divine neendum venisse. Solum initium hic rectio: Qui videt, nec vicissitudine mutatur, dicit: Tu homo, nondum habes alas volandi, quæ tempestates tolerant, & quæ ad rectam moderationem aëris pertinent.... Nam lenis es, & non acutus in oculo correptionis ad arguendos pravos & nigros mores hominum; sed tamen gratia Dei inspicio te, non habentem clausuram duritiae cordis &c.

abbas Zwi-
faltenfis,

75 Bertholdus abbas Zwifaltenensis (Trithemio Zwifaltenis in Suevia) col. 1017 conqueritur de injuriis & tribulationibus, quas crudeles persecutores ipsi inferebant, petiisque ut voluntatem Dei inquirens, aliquod solatum per litteras remittat, idque claritate ingenio suo accommodatum. Licet enim, inquit, consolationibus verborum vestrorum factus sum sæpè lètior, obscuritatibus tamen eorum, eo quod non plenè intellectui meo patarent, factus sum tristior. Sancta breviter sic rescribit: Lux vivens dicit: Quemdam hominem vidi, quem quasi debilem ac claudum in præcelientia magisterii dimisi. Quomodo? Qui in imbecillitate carnis suæ, velut nudi naufragi, rebelles erant, hos ipse fugit propter timorem bellum. Sed nunc illum video, sicut humilem flebilem peregrinum. Unde illum inspicio, velut filium hereditatis, virgâ verberatum propter inquietudinem morum mentis suæ &c.

aliisque

76 Abbas Rettinhafensis, cùm etiam electus esset abbas Salemensis in Suevia, Ordinis Cisterciensis, dubitans, quid facere deberet, col. 1018 cum S. Hildegarde rem communicavit, sicut cum sponsa & famula Christi & conscientia secretorum Dei, petiisque, ut sancti Spiritus voluntatem, similius de hac re insinuaret. Respondit Sancta hoc modo: Quicumque agrum vel ovile propter fidem procurationis suscepit, ipsa dimittere non debet, sed sicut paterfamilias ea reget. Qui enim ovile suum relinquit, & aliud recipit, præceptorum Dei prævaricator nominatur. Addit pia ad regen-

dum monita. Abbas Zwifaltenensis, Ordinis Cisterciensis in Austria, cura gregis multum gravatus, col. 1024 consultit Sanctam, an abbatis deponere dignitatem debeat, petitque, ut, quidquid placuerit Spiritui sancto, rescribat. At Sancta partim hortatur ad curam pastoralē strenuè & mansuetè continuandam, salutaria dans eum in finem monita. Consilium verò istud abbatis ab initio improbat, sic ordiens: In mente tua cogitando exageras, quod de unoquoque labore quiescere vel desistere velis, ac sic manum ad operandum opus Magistri tui non levas; sed frementibus dentibus intra te dicis: Omnia, quæ mihi contradicendo adversantur, sustinere non possum &c.

AUCTORE
J. S.

77 Richardus, abbas in Sprinchersbat, (Trithemio Germanicè Sprengerbach, olim idiomate magis Belgico Springerbach, ut invenio nomen expressum in aliquo diplomate apud Hohenheimum in Historia diplomatica archiepiscopatus Trevirensis, sed etiam ibi nomen variatur. Est autem Regularium Canonorum in diœcesi Trevrensi) cùm crederet se viribus destitutum tam mentis quam corporis, dum desideraverat S. Hildegardem visere, quando per litteras col. 1031 ad ipsam venit, in quibus ait: Nunc itaque, sanctissima & inter feminas benedicta, per vos Dominum querere de causa mea, ex more Dornimum cupio consulere, an mihi jam ab hac ipsa occupazione & dispensatione potius cessandum & defiendum sit. Si id liceret, per vos maximè vellem cognoscere & investigare &c. Rescriptit Sancta, ipsum hortans ad onus portandum, consolansque ut virum Deo carum. Prelatus in Hegennehe (apud Trithemium præpositus Canonorum Regularium in Heyna) col. 1034 de multis queritur corporis & mentis infirmitatibus & defectibus, ut & de jugo inimicorum suorum: atque his omnibus malis liberari cupit per S. Hildegardis processus. Hac etiam adjungit: Peto etiam, ut de futuro statu vitæ meæ me doceatis. Hæc autem omnia à vobis querere ea præsumptio fecit; quia hæc omnia vobis possibilia esse per eum, qui in vobis habitat, Christum celebris fama divulgavit. Respondit breviter S. Hildegardis, fügeret prælationem, si te non audiunt, inquit. Magis tamen eidem suadet, ut eam retineat, & vigil sit.

E

78 Hanc questionem summa cum sollicitudine & proposuit S. Hildegardi col. 1036 proponit abbas de Vescera, Ordinis Premonstratensis, in comitatu Hennebergensi, solatum simul & consilium quærens, quod se inutilem crederet. Ne igitur, inquit, Domini gem propter meam negligentiam contingat periclitari, cogitavi curam suscepitam derelinquere, & ad alterum locum me transferre. Quapropter suppliciter precor, ut dubiam mentem consilio vestro confirmetis, & quæ sit voluntas Domini super hac re, mihi scriptis vestris remandate... Ecce vestrū super hac causa exspectamus judicium, quoniam, quidquid Domino inspirante mihi suggereritis, id me subire proposui &c. Huic omnino suadere videtur Sancta, ut curam pastoralē deponat ob defectum fortitudinis. Nam post aliqua defectum illum insinuantia, hac subdit: Unde idem faciat se similem ovi, & non pastori. Tu homo es, sicut undans in aquis, qui vix liberatur, ne dimergatur: ita quod ubique prudentiam inspicis, sed tamen deficitis in viribus, non autem in voluntate. Unde & gratia Dei ad te resplendet.

F

79 Prepositus Vallis-Dei, diœcesis Moguntina in Rhingavia, ubi modò sunt moniales Ordinis Augustiniani, col. 1043 rogat S. Hildegardem, ut

76.

AUCTORE**J. S.**

velit solvere, quod promiserat. Ex responso autem liquet, ipsum petuisse consilium de prepositura deponenda. Hoc enim Sancta fortiter dissuadet, ita exordiens: Nunc tibi dico, homo, qui vineam aut faxosum habet agrum, & intra se dicit: Laboriosum est hic laborare, ac sic eos reliquit, tedium laborator est..... Vinea sacerdotalis officium est. Qui autem virgam correptionis in populo gravi habet, hic faxosum agrum possidet. Quem ista fatigant, intra se dicit: Illa vita est aliena vita, ac ista vita mihi melior est. Et sic quod hoc tempore excogitat, hoc tempore derelinquit, sicut flos, qui arescit... Sacerdos autem erigit se, & alios festinet adjuvare. Nunc haec provide,.... quia si secundum cogitationes tuas, quae in te volant, faceres, in utraque parte deficeres, & in poenitentia recordareris, quid deliqueris. Tu autem cum populo isto mane, & eum non relinque, ut in eternum vivas.

Diversorum

B 80 *Abbas in Rappenberg (Trithemio prepositus in Coppenberg, ac forte legendum in Cappenberg, Ordinis Premonstratensis in Westphalia) col. 1044 longè diversam S. Hildegardi questionem proponit. Voluit ipse ad Sanctam venire; sed inquit, in tanto turbine tempestatum & procellarum, quâ tota Ecclesia nunc quatitur & turbatur, impeditus, rebus & corpori timens, retardatus venire non potui. Videntur haec insinuare schisma Ecclesia, quod contra Alexandrum III fecerat Fredericus imperator, ita ut pralatus ecclesiæ suâ ejecetus, de illo verisimiliter Sanctam consuluerit, per fratrem, quem pro se misit, & de quo scribit: Ad consulendum enim Spiritum Dei, qui in vobis habitat, de praesenti statu ecclesiæ nostræ, eum ad vos direxi. Ad haec S. Hildegardis pralatum pulchre consolatur, docens Deum adversa homini immittere, ut eum corrigat. In fine sic hortatur: Ideo tormenta tua ne timeas, quia locum tuum in dispersione non video, sed ligaturam oneris tui (id est prefecturam) Deus sic vult; & oves, quae ad te currere volunt, collige. Quæ autem te nolunt, in miseratione tolera, donec te vocant, & in eternum vive.*

Ordinum.

C 81 *Quanta esset multorum existimatio de cognitione arcanorum quorumlibet in S. Hildegarde, ostendunt etiam Epistole sequentes trium prepositorum. Prima col. 1046 est prepositi S. Victoris Moguntini, qui multis peccatis inquinatum se fateatur, quæ vos, inquit, Domina, Spiritu sancto revelante, melius scitis:... Spiritus enim docet vos omnia. Ergo vestræ sanctitatis pedibus advolutus, cùm sim pulvis & cinis, humillima devotione posco, ut super me Consolatorem & Liberatorem animarum nostrarum invocetis, meque scire faciatis, an mihi sit spes salutis, an praedestinatus ad vitam, aut praescitus ad mortem &c. Verum S. Hildegardis ad ultimam questionem non respondit, ut passim alias, licet aliquando viris sanctis eternam vitam clare videatur pradicere. Hortatur igitur, ut declinet à malo & faciat bonum; spemque ingerit his verbis: Unde eligi tibi rectas vias, & in eternum vives. Metum etiam incutit, ita concludens. Ergo, ô fili Dei, citò surge, antequam tibi sol occidat. Prepositus Confluentinus col. 1047 Sanctam sic alloquitur: Quia in omnibus tribulationibus meis semper tuis consolationibus me mercasti*, & cuncta jam sunt impleta, quæ mihi prædictisti: quæso, ut & nunc misericordiae Dominum in cunctis, quæ me foris & intus premunt, consolari depositas: & si quid de me vides, & maximè si à benigno Jesu aliquam spem*

** foris re-creasti*

in futura vita audeam sperare, ô dilectissima, & amantissima, transcribas. *Rescribens Sancta, hortatur, ut vicissitudinem morum corrigat, moneretque occulta esse Dei iudicia, hoc addens: Sed Deus non jubet, ut iudicia sua super te edifferant, sed ut prote ore. Prepositus S. Andreae Coloniensis col. 1048 multis temptationibus oppugnatum se queritur, Sanctamque consulit, paratus, inquit, face re quidquid mihi, sive revelatione divina, sive consilii tui sapientia præceperis. Ne paveas, nec celes &c. Ad haec ita respondit S. Hildegardis, ut simul doceret prepositum, qualis moribus esset, instrueretque & moneret, ut fieret melior.*

De schisma te rogata Sancta, responsum declinat.

E 82 *Abbas quidam col. 1055 mulium sollicitus de schismate, quod erat contra Alexandrum III, patrocinante Frederico imperatore, & cuius causâ multi prelati persecutionem patiebantur, consilium S. Hildegardis quefecit, ita scribens: Igitur quoniam Ecclesia in Apostolica dignitate & nomine claudicat, & ad quod Caput suum respiciat, veraciter ignorat,... inito bono consilio, ad vos configo, simulque efflagito, ut quidquid, Spiritu sancto edocta, de hoc vel de me ipso sentiatis, mihi describere velitis: vestris enim consiliis in omnibus obedire paratus sum. Non absoluie respondit ad hanc questionem S. Hildegardis, quia, ut innuit, responsio non profuisset. Nam sic orditur: In visione, quâ ab infantia mea vigilanti oculo in spiritu meo vidi, per aliam viam, quam in hoc sæculo nata sim, in altum aspexi, & haec verba ad te dicere vidi & audivi: Mens tua aratro similis est, quod dura, aspera, ac mollia evertit & dividit. Tu enim cognoscere, evertere ac dividere illa attendis, quæ in tanta duritia sunt, quod ea perfringere non potes; & quæ in tanta asperitate sunt, quod te vulnerarent, si ea tangeres; & quæ in tanta mollitie sunt, quod ea contereres, si illa dirè & asperè tangere velles. Duritia namque, quæ à Sole justitiae claudavit, Ecclesiam nunc circumdedidit, quam tu perfrare non prævales. Unde in corde tuo ad Deum dic: Domine, qui omnia nôsti, in magistris meis tibi obedire volo, quamdiu Catholicæ fidei me resistere non cogunt. Hac utcumque exponuntur. Duritia erat in ipso schismate, asperitas in principibus secularibus, mollitie in episcopis; ac si dicceretur, durius est schisma, quam ut possit illud tollere: & principes faculi in tanta asperitate sunt, quod te non audirent, si eis dices, quod in scientia tua justum habes, ut sequitur: episcopi verò tantam mollitatem nunc sectantur, ut nescires, quid cum illis ageres. Monet tamen Sancta abbatem, ut Christi exemplo discipulos suos teneat, reliquos Deo dimittat. Unde qui te per obedientiam osculantur, & per caritatem amplexantur, in summo studio tene, nec eos relinquæ; alios autem Deo dimitte. Et mox: Tu ergo spe tua ad unum Deum tende, quia ipse Ecclesiam suam non derelinquet.*

Abbatissæ interim varie

F 83 *Quemadmodum abbates multi, sic non paucæ abbatissæ S. Hildegardem consuluerunt. Abbatissa in Alnwick (Trithemio in Altwick, Trajetensis dioecesis) col. 1061 ad Sanctam hac scribit: Dominus noster.... inspiravit cordi meo, ut puto, quatenus onus regiminis, quod graviter porto, derelinquam, & me soliditudini alicujus cellulæ includam... Ergo quoniam scio, vos apud Deum esse tanti meriti, quod ex Spiritu sancti revelatione cognoscere valeatis, quid expediat homini facere, propterea humiliibus precibus exoro pietatem vestram, quatenus pro me Dominum velitis consulere, & quidquid gratiæ Dei per Spi-*

A Spiritum suum sanctum de his placuerit, revelare.
Post pauca S. Hildegardis ita responderet: O filia, non est utile apud Deum, ut onus tuum abjicias, & ovile Dei relinquas, cùm illud lumen habes, per quod illi luceas &c. *Abbatissa in Kizingen* (forte Kitzingen in Franconia ad Mænum, ubi modo sunt Ursuline) col. 1063 post multa elogia Sanctam his verbis compellat: Sonet vox tua in auribus meis, & quid salubrius sit, utrum onus, quod porto, deferam, an diutius feram, mihi potenti divinitus enarr. *Respondet S. Hildegardis abbatissam landans, & ad fiduciam de Deo excita:* Bonum est tibi onus laboris tui, quod in Deo suscepisti, portare ita, si oves volunt audire admonitionem Dei per magistrationem tuam. Et si ulla scintilla in eis coruscet, non relinquere illas, ne raptor eas rapiat. *Abbatissa in Widergoldefdorf col. 1070 idem rursum petit hoc modo:* Quapropter, Dulcissima, obnoxie supplico, ut digne-
 mini à Deo perquirere vobis, utrum sit ipsius voluntas, ut istam sarcinam portem, aut abjiciam; quia plus adhuc constrictione obedientiae, quam Dei amore perseveravi. Idcirco, si auderem, de loco magisterii libenter discederem: quia mihi valde durum esse videtur, ut omnibus moribus aliorum serviam, & ut in voluntate illorum permaneam &c. *Hortatur S. Hildegardis, ut perget martyrium, quo eam in officio suo affligi fatetur, constanter portare, sic eam consolans:* Sed tamen in hac parte plurimi Sancti sicut martyres ad Deum veniunt. Ac ideo & tu confide in Deum, quia non derelinquet te, & Spiritus sanctus dolorem tuum minuet.

confilium S. Hildegardis

84 *Abbatissa de Cronchdal, in Vita Crutental, que S. Hildegardem apud se viderat, col. 1071 ad ipsam sic incipit scribere:* Postquam diu desiderata præfenti & affabilitate vestra, Deo opitulante, merui relevari à pusillanimitate spiritus, & tempestate priori, aliquantis per quieti, & quia verba vestra non ab humano ingenio, sed à Luce vera . . . non dubito procedere, consilio vestro, quod proposui facere, distuli adhuc perficere. *Ex responso liquet, ipsam etiam consilia agitasse de officio deponendo. In fine precatur, ut quid correptione vel correctione dignum Lux viva per Spiritum suum de me, inquit, vobis manifestaverit, scribere mihi non differatis.* *Respondet S. Hildegardis breviter:* Ubi vides lumen, illud ablue, & quod aridum est, fac viride: sed & aromata, que habes, fac saporem habere. *Deinde monet, ne tempore de aliis judicet. De solitaria vita sic ipsam instruit:* Quoniam in solitaria vita, quam requirit sonus verborum tuorum, non valeres quiescere propter vivisitudinem diversorum morum: quia tunc novissima tua multò pejora fierent, quam prima, & etiam tam gravia, ut jaætura lapidis est.

de arcans exquirant.

85 *Abbatissa Superioris monasterii Ratisbonensis col. 1074 ad S. Hildegardem scribens, de duabus inquisitionibns responsum petit, si videbit, inquit, de re, pro qua jam maximè affligitur cor meum, aliquod periculum timendum, vel de Dei misericordia præsumendum sit. Hoc in alia Epistola expositum fuerat. Alterum est de officio abbatissæ deponendo. Ad hoc ita S. Hildegardis responderet:* Nunc autem dulcissima filia, curam tibi creditam in tali veritate provide, ne propter tedium aut laborem eam dimittas. *Mox hortatur ad studium honorum operum. Primam verò questionem, que forsan erat de prædestinatione, gravibus verbis reprehendit, ita scribens:* O filia Ada, . . . attende Scripturas... Scriptu-

Septembbris Tomus V.

ra enim speculum est, in qua per fidem Deum aspicimus: quia adversarius noster vigilat & non dormit. Ideo cum illa adversus eum pugnare debemus, & Deum tentare non debemus, sed devotè adorare.... Sæpè enim homo quasi in impietu à Deo scire vult, quod scire non licet, & per hoc servitatem Dei dimittit: unde diabolus multum gaudet, & in utraque parte eum deficeret videt. Talis verò sciscitatio stulta est, sicut illa, quæ à falso propheta quæritur. In omnibus his Deus non tentari, sed adorari debet &c.

86 *Sacerdos quidam, volens amplecti vitam monasticam, dolensque suum illud propositum differri, ad Sanctam recurrit, hac rogans:* Quapropter, Virgo Deo devota, nos omnes post Deum ad te suspirantes, summopere petimus, querimus, pulsamus, quatenus à solitis precibus nullatenus desistas, donec locum certum habitacionis nobis, aut, si id tibi tentatio in Deum videatur, saltem nunc discretum religionis Ordinem misericors Deus tibi pro nobis insinuare dignetur.... De cetero litteras tuas & de his & aliis desidero. Præterea librum tuum transcribere multum cupio. *Rescribens S. Hildegardis hortatur ad constantiam in proposito: nec tamen edicit locum aut Ordinem, cui ille se aggregaret. Ratio silentii non alia erat, opinor, quam quod Deus de illis nihil ipsi revelaret. Sic frequenter observo, ad interrogata non respondere Sanctam, aut solum ex parte respondere, quia plura petebantur, quam Deus per ipsam manifestare volebat.*

87 *Non minus arcana erat, quod col. 1092* *Sanctam confidunt*

querebat magister quidam Trajectensis, taleque, ut rarissimè ea de re responderit Sancta, quando erat interrogata, licet id ipsum personis aliquot piis non interrogata indicaverit. *Queritur ille se ob poccata sua multis modis esse afflictum. Unde, inquit, non inani quidem temeritate, nec superflua curiositate; sed tamquam in camino tribulationis excoctus, restuanti desiderio ex tuis cupitis re*

scriptis supplex & anhelus exspecto refrigerari,

desiderans ex ipsis tam superni Dispensatoris de

statu vel exitu mearum angustiarum præfinitam sententiam animadvertendo experiri, quam à te

confilium sanitatis ex ipsis inspiratione suscipere.

Sed ante omnia, & per omnia, ardenter si

tio ex te certificari, si tandem in cœtu salvandorum me Divinitas præordinavit computari. Re

scribit Sancta instructionem, & tum addit: Nunc

autem, ô serve Dei, in meliore via parvæ fe

nestellæ in splendido lumine in te apparent, ita

quod exoptando bonum desideras. In altera

verò via in nigro turbine occupatus es. Sed tu, ô

miles, cum clara militia surge, & turbinam hunc

vincere, quoniam gratia Dei te tangit & monet,

sicut etiam in scientia secreti tui intelligere pos

tes. Sic declina à malo, & fac bonum, & Deus te

requirit, & in te quiescat.

88 *Anonymous quidam Weisionensis col. 1108*

multum obtestatur Sanctam, non solum ut pro

se preces fundat, sed etiam ut apud Deum ex

quirat arcana his verbis proposita; Quid sit, quod me toties ad se clamantem de profundis nequitiarum & de luto facis eripere dignatur, si sperare ulterius veniam, si spiritum contribulatum & contritum mihi largiri velit, Domina, intenta prece exquire &c. Verum S. Hildegardis pro re

sponsio ad ejusmodi questionem, quam satis clarè improbit, rescribit uilem monitionem, ut stabilis

fit in bono. Nunc mentem tuam, inquit, ad

bona restaura, & aspice in fontem aquæ salien

tit, & non requite diversas causas in aliena do

N n n
mo

AUCTORE
J. S.

mo.... Mens tua pura sit in Deo, & in esurie justitiae Dei, ac in recto itinere, & Deus suscipiet te. Unde labores, quos propter Deum incepisti, & quos facis, tibi sufficiant. Sed mentem tuam & cogitationes tuas, quantum potes, ad Deum dirige. *Canonicus quidam Traiectensis col.*
1109 ita ad S. Hildegardem scribit: In humilitate itaque supplico, ... quatenus arcana divinæ revelationis de statu meo, præcipue secundum interiorem hominem, mihi in ministerio tuæ manifestationis ad doctrinam & cautelam spiritus mei exhibeas. Quod debes quidem ex promisso; quia cùm in transitu meo versus Romanam ire, hæc à tua Caritate impetraverim. *At respondens S. Hildegardis, monet ut velocius surgat, & à diabolo fugiat.*

B § VII. Sancta à multis con-gregationibus consulta de-iis, quæ emendari possent, aut etiam de arcanis aliis, & invitata ad monita con-scribenda.

Clero Coloniensi, in- structionem flagitanti,

H Aetenus offendi, S. Hildegardem ab abba-tibus & abbatissis multis, & ab aliis et-iam personis consultam fuisse de rebus occultis, quas sine revelatione divina scire non poterat. Nunc in-tegras clericorum aut monachorum producam con-gregationes, quæ simili de causa & pari fiducia ad Sanctam scripperunt. Agmen ducat cleris ecclesia metropolitana Coloniensis, qui S. Hildegardem in urbe sua viderat, & monita salutaria dantem admirabundus audiverat. Unde Philippus decanus cum omni clero pag. 572 ad ipsam hac scribit: Quia maternam pietatem vestram diligimus, vo-bis notum facimus, quia postquam à nobis re-cessisti, cùm per divinam iussionem ad nos ve-nissetis, ubi verba vita, prout Deus vobis inspi-ravit, nobis aperuisti, in maximam admiratio-nem duxisti sumus pro eo, quod Deus in tam fragili vase, in tam fragili sexu hominis, tanta mi-ra secretorum suorum operatur. Sed Spiritus, ubi vult, spirat: nam ex multis rerum indiciis ma-nifestum fit, quod in præcordiis vestris placitam sibi sedem elegerit. Merito & nos in admirationi-bus nostris ad vos, quasi ad vivum Dei tem-plum, preces oblatur accedimus, & de corde vestro, sicut revera de Dei oráculo, veritatis responsa flagitamus. Beatitudinem enim vestram quam intimè exoramus, ut desideria nostra, quo-niam ad curam animarum respiciunt, intentiùs Deo commendetis: & si quid adhæren Deo ani-mus vester in vera visione (ut afflolet) de no-bis pveriderit, literis nobis intimare curetis. Ro-gamus etiam, ut ea, quæ viva voce nobis priùs dixisti, literis quoque commendetis, & nobis transmittatis; quia dum carnalibus concupiscentiis dediti sumus, spiritualia, quæ nec videmus, nec audimus, facile per negligentiam oblivioni tradi-mus. *Hacenus cleris Coloniensis.*

Salutaria scribi moni-ta,

90 Remisit Sancta scriptum longissimum, quo gravissimis verbis & Dei nomine negligentiam cle-ricorum in cura animarum, aliaque vitia repre-hendit, monitaque dat plurima, multasque etiam misceret predicationes. *Panca è multis excerptam,*

praesertim monita & predicationes. *Principium hoc est:* Qui erat, & qui est, & qui venturus est, pa-storibus Ecclesiae dicit. *Et post multa:* Vos con-stitui sicut solem & cætera luminaria, ut luce-retis hominibus per ignem doctrinæ, in bono ru-more fulgurantes, & ardentina corda parantes. *Deinde rursum:* Benedicti & signati in cœlestibus per-sonis habitaculum esse debuistis, myrrham & thus redolens, in quo etiam Deus habitat. *Inferius:* Per doctrinam, quoque Scripturarum... anguli fortitudinis Ecclesiae esse deberetis eam susten-tes, sicut anguli, qui terminos terræ sustinent. *Circa medium Epistola multa incipit prædicere mala, quibus Deus Ecclesiam castigaturus erat, quia ecclesiastici nec in moribus nec in doctrina tales erant, quales esse debuissent. Tam clarè autem prædicit futuros hereticos, ut ea de re nullum videatur dubium relinqu. Attamen bona aliqua im-miscet, & satis declarat, hereticos non omnino prævalituros.*

91 *Panca solùm excerpto:* In tempore illo, cùm istud fiet, per quendam errantem populum, pe-jorem erranti populo, qui nunc est, super vos prævaricantes prævaricatores ruina cadet, qui u-bique vos persequetur, & qui opera vestra non celabit *Et post multa de illis:* Cùmque isti cursum erroris sui hoc modo confirmaverint, doctores & sapientes, qui tunc in fide Catholica fideliter persistunt, undique persequentes expellent: sed tamen non omnes, quoniam aliqui eorum fortissimi milites in justitia Dei sunt. Sed & quasdam congregations Sanctorum, quorum conversatio sancta est, movere non poterunt. Quapropter principibus & divitibus consilium dant, ut eosdem ecclesiæ magistros, & reliquos spirituales homines, scilicet subditos eorum, fustibus & li-gnis coercent, quatenus justi fiant. Et in aliquibus hoc complebitur: unde alii territi contremi-scent. Sed tamen, secundum quod Eliæ dictum est, multi justorum servabuntur, qui in erroribus istis non confundentur. *Deinde obseruat, ha-reticos illos, de quibus loquitur, non esse socios Antichristi, sed precursores, ita sribens:* Iste au-tem deceptores illi non sunt, qui ante novissimum diem venturi sunt, sed præcurrens germeñ illo-rum sunt. *Similiter admonet, nec hereticis impu-nitam fore impietatem, nec Catholicis, qui fideles permanerint, inutili fore persecutionem illam.* Sed tamen, *inquit, postquam ipsi in perversitatibus Bâal, & in aliis pravis operibus sic inventi fuerint; principes & alii majores in eos irruent, & velut rabidos lupos eos occident, ubicumque eos invenerint. Tunc aurora justitiae, & novissima vestra meliora prioribus erunt, ac de omnibus præteritis timorati eritis, & quasi purissimum aurum fulgebitis, & sic per longa tempora per-manebitis.*

92 *In conclusione ad Colonienses ita se conver-tit:* Nunc, ô filii Dei, audite & intelligite, quid Spiritus Dei ad vos dicat, ne de meliore parte pereatis. Et Spiritus Dei vobis dicit: In civitatem & regionem vestram adspicite, & nefarios homi-nes à vobis abjicite, qui pejores Judæis sunt, & similes Sadducæis. Nam quamdiu vobiscum man-ferint, tuni esse non poteritis. Ecclesia enim super iniuitate istorum plorat & plangit, quoniam filii ejus iniuitate istorum contaminantur. Quapropter ipsos à vobis projicite, ne congregatio & civitas vestra pereat, quoniam in Colonia pri-dem convivium regalium nuptiarum præparatum est, unde plateæ ejus adhuc fulminant. Ego au-tem timida & paupercula per duos annos valde

de multa de-heticis fu-turis, qui tan-men

E

Colonia non eram per-manjuri, prædictis S. Hildegar-dis.

ta-

AUCTORE
J. S.
uti & bona
ex constan-
tia in fide,
zelo, & do-
ctrina alio-
rum,

A fatigata sum, ut coram magistris & doctoribus ac ceteris sapientibus in quibusdam majoribus locis, ubi mansio illorum est, vivente voce ista proferrem. Sed quia Ecclesia divisa erat, vocem hanc interim substraxi. Hac tenus S. Hildegardis, que videtur Lutheri tempora prædictissima; sed id clarissim perspiciet, qui omnia non modo Colonensibus, sed etiam Trevirensibus, & Wernerio de Kircheim prædicta, accurate voluerit expendere. Periculum non modicum eo tempore imminentem Colonia, que archiepiscopum suum vidit ab hereticis corruptum; sed feliciter caput erexit & hereticos expulit; ut hic Sancta ipsos monere videtur.

Trevirensi-
bus similiter
peccantibus.

93 Treviris item fuerat S. Hildegardis, in eadem verisimiliter excursione, quæ Colonenses invi- fit. Hinc propositus S. Petri cum toto clero Trevirensi ad eamdem hac scribit pag. 576: Cùm per divinam permissionem revelentur ex multis corribus cogitationes nostræ ad vos per divinam voluntatem, cum toto annisu corporis, tota devo- tione mentis vos diligimus. Scimus enim Spiritum sanctum vos inhabitare, & plurima ceteris hominibus incognita per ipsum vobis manifestari. Nam ex quo à nobis recessistis, cùm in diebus

B Pentecostes nuper ad nos superna dispositione venissetis, ubi comminationem Dei nobis imminere prædictissimis, multa dispensia ecclesiarum, & multa pericula hominum circa nos & apud nos vidimus & experti sumus, quia secundum bonum consilium, quod nobis dedistis, iram Dei placare negleximus, & nisi per misericordiam Dei vindicta ipsius retractata fuisset, tortisan eisdem periculis imminentibus in desperatione succubuisse- mus. Et quia Deus in vobis est, & verba ipsius ab ore vestro sonant, quæ intime maternalem dilectionem vestram exoramus, ut ea, quæ viva voce obis tunc propalatis, per praesentem ba- julum scripta nobis transmittatis, quatenus suc- cedens posteritas & vindictam Dei & misericordiam ejus super nos directam videat, & vos con- sciā secretorum ipsius veram & dilectam esse cognoscat &c.

prædicti ma-
la civitati-
bus & clau-
stris ex ha-
refi oritura,

94 Ad hac S. Hildegardis prolixè respondit, multa monendo, increpando, & prædicando, ita incipiens: Ego paupercula forma, quæ in me nec sanitatem, nec vim, nec fortitudinem, nec do- trinam habeo, sed quæ magistris subdita sum, de mystico lumine veræ visionis, ad prælatos & clerum Trevirensium hæc verba audivi: Docto- res & magistri tubâ justitiae canere nolunt: ideo oriens bonorum operum in eis extinctus est &c. Postquam negligentiam pastorum & prælatorum multis redarguit, ad predictiones bonorum & ma- lorum futurorum ita pergit: Unde vocem hanc de cælo dicentem audivi: O filia Sion, corona de capite tuo inclinabitur, & pallium dilatationis di- vitiarum tuarum tibi imminuetur, & in parvum numerum constringetur, & de regione in regio- nem expelleris. Per potentes enim homines pluri- mæ civitates & claustra dissipanda sunt. Et prin- cipes dicent: Abstrahamus ab eis iniquitatem, quæ totum mundum in ipsis subvertit. Et vidi & audivi, quod hæc pericula & contritiones re- gionibus & claustris propter prævaricationem o- bedientiæ aliorum præceptorum legalium constituti- onum occurrit; & vidi, quod tum in hujusmodi prævaricationibus aliqui Deo adhærebunt, & ad ipsum anhelabunt, quemadmodum in tempo- re Heliæ factum est.

95 Hi verò cum magno honore persistent, & velut holocaustum Deo habebuntur, quia à ma- lis recesserunt, ut Noë & Loth. Et hæc eadem

Septembbris Tomus V.

purgatio in hoc muliebri tempore in modo in- cipiet, & postea major fiet. Et deinde virile tem- pus veniet, in quo bella & prælia ex justo Dei judicio erunt. Sed hoc muliebre tempus tamdiu non durabit, quamdiu huc usque persistit. Tunc justitiae & judicia Dei surgent, & disciplina ac ti- mor Dei in populo erunt, & justi & boni homi- nes in spirituali populo fient, qui tamen in par- vo numero propter humilitatem manebunt, & in primam auroram sicut eremiti revertentur.... Et tunc fortes viri surgent & prophetabunt, & omnia vetera & nova Scripturarum, & omnes sermo- nes per Spiritum sanctum effusos colligent, & intellectum eorum sicut monile cum preciosis la- pidibus ornabunt. Per hos & per alios sapientes plurimi sæculares boni fient, & sanctè vivent. Hoc autem studium sanctitatis citè non arescit, sed diu durabit, quia hæc omnia propter errans tempus fient, ubi multi martyres in fide erunt. Nam Vir præliator hoc faciet, qui initium & fi- nem operum suorum in his aspicit, quatenus er- ranti populo in hoc resistat.... Post hæc omnia spiritalia sine tædio & defectu confortabuntur.... Et tunc vires & fortitudo ac sanitas in populo fient, quia Vir præliator ærem sanitatem replebit, & etiam viriditatem virtutum producit, ne fide- les corpore & animâ in errante tempore deficiant. Addit: Sed tempus hoc errorem hoc modo te- nebit, usque dum illud Deus in gratia & misericordia, ac in zelo suo discutiat.

96 Sub finem ait: Et Trevirim novo igne, qui discipulis in igne linguis apparuit, inter fideles primo valde ornatam vidi, ita quod omnes pla- teæ ipsius in aurea fide cum miraculis tunc diffu- sa fuerant. Plura non addo. At non dubito ob- servare, nihil in omnibus ipsis me reperire, quod non fuerit impletum. Facile hoc videbit, qui hi- storiam ecclesiasticam utcumque cognitam habet, modo attendere voluerit, quantum Ecclesia seculo XVI passa sit detrimentum, quantumque eo etiam tempore Catholici doctrinâ & moribus præstare ce- perint majoribus suis, qui multis ante S. Hildegar- dem seculis, & aliquot etiam post ipsam vixen- runt. Treviris ab hereticis mulium passa est, ut prædixerat Sancta; sed prævaluit, & mores pri- stinos emendavit; ut futurum clarè enuntiat.

97 Jam vidimus num. 47 Epistolam abbatis Eberbacensis ad Sanctam. Eadem quoque cum tota congregatione scriptit Meffridus Prior illius canobit Cisterciensis, preces flagitans, & Epistolam San-cta, quam de secularibus, inquisiunt pag. 578, & idiotis, ad spiritalem conversationem conversis, quos nos conversos dicimus, Spiritu sancto vos scripsisse audivimus. Misit hanc dubiè Sancta Epi- stola, ad Griseos monachos, id est Cistercienses, inscriptam, qua admodum prolixa est, quamque inchoat hoc modo: Ego paupercula, in lecto æ- gritudinis plusquam per biennium jacens, hæc vi- di, & vocem de cælo ad me sic dicentem audivi: Ad spiritalem populum, quem Deus in præscien- tia sua cum miraculis prophetæ, secundum quod ipsi placuit, præscivit, quæ vides & audis, scri- be &c. Multam sanè landem Ordinis illius Epi- stola continet; sed arguit illos, quos ipsi conver- sos vocant, quorum plurimi se ad Deum in moribus suis non convertunt, inquit Sancta. Hinc inferius ita monet: Nunc vos, magistri, supradi- etos homines, scilicet conversos, in ordine ve- stro corripite & corrigite, quia plurima pars eo- rum nec in die nec in nocte operatur, quoniam nec Deo nec seculo ad perfectum serviant. Alia quoque documenta prudens lector inveniet in ca- dem

E

Opus Trevi-
rim postea
magis in fide
florentem fo-
re.

Instructio
Cisterciensi-
bus scripta,
& petita ab
Eberbacensi-
bus.

Nnnn 2

dem Epistola, quam Sancta concludit hoc modo :
Ego autem paupera, ab infancia mea debilis & infirma, in mystica & vera visione ad hanc scripturam coacta sum, eamque in gravi ægritudine in lecto jacens, Deo jubente & adjuvante, conscripsi, quatenus illam prælatis & magistris, qui ad servitium Dei signati sunt, repræsentarem, ut in ipsa, quasi in speculo considerarent, qui & quales essent, & ut eam illis demonstrarent & aperirent, qui per obedientiam illis subjecti sunt. Et audivi vocem de cælo dicentem : Nemo verba haec contemnat, ne si ea contempserit, vindicta Dei super eum cadat.

*Fratribus in
Kircheim
Sancta*

98 Wernerus de Kircheim (oppidum est Suevia in ducatu Wirtenbergensi, ubi etiam fuerat Sancta) cum cæteris societatis suæ fratribus, non modò preces S. Hildegardis enixè postulavit, insigni eam ornans elogio, sed etiam, quemadmodum Colonenses & Trevirenses, verba ipsius scripto commendata habere voluit, eam gratiam postulans his verbis pag. 581 : Adhuc unam petitionem vos petere præsumimus, scilicet ut verba, quæ Spiritu sancto vos docente, nobis & aliis quam plurimis in Kyrcheim præsentibus de negligentia sacerdotum, quam in divino Sacrificio habent, aperuistis, materna pietate nobis scribere & transmittere non negligatis, ne à memoria nostra elabantur, sed ut ea attentiùs præ oculis nostris habeamus &c.

*visionem
Juam exponit
de Ecclesia,*

99 Sancta ita incipit respondere : In lecto ægritudinis diu jacens, anno Dominicæ Incarnationis millesimo centesimo septuagesimo, vidi vigilans corpore & animo pulcherrimam imaginem, muliebrem formam habentem, quæ electissima in suavitate, & charissima in deliciis tantæ pulchritudinis erat, ut eam humana mens nequaquam comprehendere valeret, & cuius statura à terra usque ad cælum pertingebat. Facies quoque ipsius maxima claritate effulgit, & oculus ejus in cælum aspexit. Candidissima etiam veste ex albo serico induebatur, & pallio preciosissimis lapidibus, scilicet smaragdo, saphiro, baccis quoque & margaritis ornato, circumdabatur : calceamenta ex onychino circa pedes habens. Sed facies ejus pulvere aspersa erat, & vestis in dextero latere scissa fuerat, atque pallium ejus elegantem pulchritudinem suam amiserat, & calceamenta ipsius denigrata erant. Sequuntur querela gravissima illius imaginis, quæ, ut inferius exponitur, Ecclesiam representabat, contra vitia & peccata non levia sacerdotum.

*cujus futura
mala, ab ha-
reticis*

100 Deinde sequuntur predictiones, quæ seculo XVI omuino impletæ sunt, hoc modo : Principes enim, & temerarius populus super vos, ô sacerdotes, qui me hactenus neglexistis, irruent, & vos abjicent & fugabunt, & divitias vestras vobis auferent, pro eo quod tempus sacerdotalis officii vestri non attendistis. Et de vobis dicent : Adulteros istos & raptores, & plenos omni malo ab Ecclesia ejiciamus. Et in hoc facto obsequium Deo se exhibuisse volunt, quia Ecclesiam per vos pollutam esse dicunt. Unde Scriptura dicit : Quare fremuerunt gentes, & populi meditati sunt inania ? Adstiterunt reges terræ & principes convenerunt in unum ? Nam permissione Dei super vos in iudiciis suis fremere incipient plurimæ gentes, & multi populi de vobis meditabuntur inania, cùm sacerdotale officium vestrum, & consecrationem vestram pro nihilo computabunt. His assistent in eversione vestra reges terræ, & terrenis rebus inhiabunt, & principes, qui vobis dominabuntur, convenient in hoc uno confilio, quatenus vos de terminis suis expellant &c.

101 Nescit sanè, quid seculo XVI factum sit in magna parte Germania, & in aliis quoque regnis, infligenda, imo in ipsa Suevia, ubi hac dicta fuerunt, qui prædicunt, non perspicit, omnia esse completa. Ad majorem verò predictionis claritatem observe, hic non addi illam consolationem, qua additur in scriptis ad Colonenses & Trevirenses, quod civitates istæ in fide deinde sint futura magis florentes, sicut revere in Kircheim factum non est. Contra additur alia prædictio, his verbis expressa : Et iterum ego paupera, foeminea forma gladium evaginatum in aëre pendente vidi, cujus acies una ad cælum, altera ad terram versa erat. Et gladius iste super spiritalem populum extendebat. . . . Et vidi, quod gladius iste quædam loca spiritualium hominum abscondebat, quemadmodum Jerusalem post passionem Domini absessa est. Hoc iterum clarissime factum est Lutheri temporibus. Demum adjungitur hac qualiscumque consolatio : Sed tamen vidi, quod plurimos timoratos, puros & simplices sacerdotes in adversitate ista sibi Deus observabit &c.

102 Ad S. Hildegardem alia de causa scriptit Congregatio Fratrum in Hagenhe, discordiis scissa, quod Sancta innoverat, & cui malo jam mediari cœperat. Post honorificam enim cum elogio salutationem, sic ipsam compellat pag. 582. : Hoc autem idecirco dicimus, ut dissensionem, quam in loco nostro ortam esse scitis, quemadmodum incepistis, Spiritu sancto vos docente, sedare & extirpare non omittatis : & ut per hoc quoque litteras commonitorias nobis transmittatis, quia nisi citius extinguatur, periculum magnum tam animarum quam corporum facile incurremus. Respondit S. Hildegardis per Epistolam longam, quæ de multis vitiis & virtutibus instructionem continet, admonitionemque & adhortationem ad studium virtutum. Verum pauca solum hoc transferro. Initium hoc est : Ego paupera, multa ægritudine diu gravata, per veram Sapientiam cogebar, ut haec verba ipsius populo loci hujus proferrem &c. Conclusio est ejusmodi : Nunc itaque ego paupera & debilis forma, vobis loci hujus præfatis fratribus dico : Inextinguibilis vita ignis in vobis ardeat, & vos lumine suo ita perfundat, ita ut in ipso permanere valeatis, ut prius incepistis. &c.

103 Sacerdotes in Rutdelingun (forte Reutlingen, vulgo Reutlingen in Suevia) apud Martenum col. 1093 ad S. Hildegardem ita scribunt : Aliae con-

gregations, F
Exultavimus & delectati sumus in his, quæ dicta sunt nobis, scilicet legationem consolatoriam nobis affuturam. Et exspectantes exspectavimus, & nondum intendisti. Paulò post innuunt, novi aliquid se aggressos, præcesque Sancta instanter postulant. Suspicer, fuisse congregationem sacerdotum, qui vitam Religiosam erant amplexi, qui que consilia S. Hildegardis sequi volebant. Certe ita respondet Sancta, ac si scriberet ad sacerdotes, qui mundanis rebus nuntium remiserant, dicens : O quales illi sunt, qui in peregrinatione vitam requirunt, & qui in exilio alieni sunt partis illius, quam propter Deum reliquerint. Ceterum laudat ipsorum propositum, & hortatur ad fortitudinem in servitio Dei, ita concludens : Intrate ergo pugnam, ut fortis vernaculi, qui enim in exilio sunt, non possunt habere certam victoriam in corpore manentes ; sed fugere debent pestilentiam naufragi mundi, & solidare columnam mentis suæ cum angulari Lapide. Ideo, ô fortissimi milites, non fatigemini per vicissitudinem instrumenti, quia Deus requiret agnos suos inter lupos.

104 Prefectus eidam hospitali domini dielus

ma-

A magister *pauperum* in Lutherum, *cum suis col.* 1112 S. Hildegardem *consultit his verbis*: Salutaria itaque sanctitatis vestrae documenta exoptamus à vobis audire, & statum vitæ nostræ diligenter à vobis intelligere: & quidquid vobis Deus super hoc revelaverit, nobis dignamini rescribere, hoc scientes quod consiliis & monitis vestris pro posse nostro obtemperare decrevimus. Nam nobis injunctum est, ut pauperibus serviamus, quod sine gravedine tumultuantis animi implere non possumus. Quapropter à vobis scire desideramus, utrum nobis utilius sit ad claustrum nos recludere, an in tumultu isto perseverare. *Rescribens* S. Hildegardis, eleganter exponit parabolam hominis, qui in latrones inciderat, per Samaritanum sublevato & curato; monetque, ut, sicut Christus vulnera Adami sanavit per se & suos; ita ipsi imitentur verum illum Samaritanum, curando scilicet corpus & animam pauperum. Ita, inquit, & tu fac in ministerio, ad quod à Magistro tuo constitutus es; quoniam Deo placet ut misericordia egentibus impendatur, & ut peccantes ad penitentiam ducantur.

B 105 Monachi Benedictini Sigebergenses, in diœcesi Coloniensi trans Rhenum, ad S. Hildegardem col. 1114 ita scribunt: Quam speciali caritatis affectu vos in matrem spiritualem elegerimus, & in consortium orationum nostrarum suscepimus, omnium secretorum Cognitor novit, & ex frequentibus nuntiis, quos vobis transmittimus, vestra quoque Dilectio animadvertere potuit. Sed vos econtra affectum matris in nobis numquam ostenditis, literas commonitorias, quas etiam nolentibus, utpote mater filii, dirigere debueratis, ne quidem desiderantibus umquam obtulistis... Petimus enim, ut aliqua de statu loci nostri, in vera visione edocta, nobis aperiatis, & ut verba comminatoria, & correptionem habentia, nobis transmittatis &c. *Rescriptit* demum S. Hildegardis monitionem cum laude cœnobii Sigebergensis, in quo tamen non omnes aquæ seruentes fuisse insinuat his verbis: Congregationem enim istam video ut nubem, quæ appetit ut lux illa, quando dies abscedit & nox appropinquat. Inter vos etiam video quosdam in bona intentione ut stellas lucere, quosdam autem in obscuritate fatigationis lassescere. Unde surgite, & apprehendite disciplinam, ne quando irascatur Dominus, & pereatis de via iusta &c.

C 106 Monachi Hirsaugenses, quorum abbatem S. Hildegardi scribentem vidimus num. 68, alia de causa ad ipsam recurruunt col. 1116. In cœnobia illo, alias florentissimo, discordia orta erat inter abbatem & priorem, cui major monachorum pars adhærebat. Hi ea de causa Sanctæ sententiam exquirunt hoc modo: Deo teste, domino abbati in nullo detrahimus, quem tamen paternæ lenitatis per multa in nobis immemorem, & quibusdam familiaribus suis laxius indulgentem, libera quoque potestate in omnibus immoderatius utentem ingemiscimus. Si quidem maximis calumniis & infamis opinionem nostram super hæc lacerari perpendimus, & præcipue pro lacrymabili discordia pridem inter nos orta, & nihilominus inter ipsum abbatem nostrum & priorem nuper commota..... Quapropter incerti, quid agamus, ut vestris orationibus divina voluntas nobis aliquatenus super his eluceat, humillimè imploramus &c. *Rescriptit* Sancta litteras, multum consolationis habentes, quæ pacem reduxerunt. Nonnulla exceptam Dei nomine prolata: Valles interdum virent & florent de rore cæli & de

calore solis, ac interdum arescunt & deficiunt in vicissitudine tempestatum. Sed tamen valles istas, quæ propter diversitatem tempestatum aliquando pulchritudinem suam perdunt, non habeo omnino in tali obliuione, quasi amodo in pulchritudine sua non resurgent. Sic etiam non oblitiscar loci hujus, in quo tu stas, quia sapientia non carebit in eo materiâ sanctitatis, ut ipse primùm in rectitudine processit. Tu autem esto lucidum ovile in victoria, conculeans vitia, quæ in inquieto tempore concutunt te: & non erubefce, quod te propter mala opera tua accuses, quoniam Deus omnia vulnera ingerit & tergit in pœnitentia. *Hec omnia ad ipsum cœnobium Dei nomine proferuntur.*

107 Tum subditur, consumaciam inferiorum contra superiores ortam fuisse ex defectu misericordiae horum, & omnes invitantur ad misericordiam invicem exhibendam. Trithemius, qui discordiam illam narrat in Chronico Hirsaagiensi ad annum 1161, post recitatas S. Hildegardis litteras subiungit: Postea vero quam fratres has à B. Hildegarde litteras suscepissent, non parum in Domino gavisi sunt, & mentibus compuncti, de pace inter se tractare unanimiter cooperunt. Magoldus quoque abbas (de cuius ad Sanctam Epistola, & hujus responso actum est num. 68) monita Virginis secutus, omnem de corde amaritudinem expulit, & se patrem filii juxta Regulam deinceps pientissimum pro viribus exhibitum in omnibus reprobavit. Unde fratres dulcedine verborum ejus compuncti, se ut humiles & obedientes patri subjectos praestare in cunctis pollicentur. Per misericordiam itaque omnipotens Dei, & orationes S. Hildegardis, pax inter dissidentes reformata est, & finis optatus turbationi impositus. Porro laudans Trithemius ad annum 1160 scribit, S. Hildegardem tunc Hirsaugie fuisse, & monachis illam discordiam, nisi se emendarent, praedixisse. Verum in allegatis litteris nulla fit mentionis excursionis ad Hirsaugensem, & predictionis S. Hildegardis. Quapropter, etiam si revera apud Hirsaugenses aliquando fuerit Sancta, ut videbimus § 12, omnino mihi persuadeo, illam Sanctæ excursionem serius figendam. Quod vero spectat ad predictionem relata discordia, non aliam fuisse patem, quam qua legitur in Epistola ad Magoldum abbatem num. 68.

108 Monachi Eberbacenses, quorum abbas S. Hildegardi ante scriptis, ut vidimus num. 47, ut & eorum prior num. 97, unanimi consensu ad Sanctam has detulere preces col. 1118: Dilecta Domina, obedire debemus maternæ ammonitioni vestrae, quia veritas Domini per vos loquitur. Ammonitiones enim vestras libenter percipimus, precamurque humili petitione, ne, quod in nobis corrigendum est, nos celetis, sed ut Domino, qui vobis multa secreta referat, placuerit, nobis id insinuare studeatis. *Fecit Sancta, quod petebatur, monuitque, ut caveant à discordia & contentione. Paucæ hoc transfero.* Cavete ergo, inquit, ne felicitatem illam, quæ in prædestinatione Dei in vobis esse videtur, retrorsum abiiciatis per nimietatem bellorum temeritatis &c.

109 Prior & monachi Zwifelden col. 1119 ad Sanctam recurrente pro reformatione sua, hec scribentes: Ceterum quia abyssus desperationis in reparanda cœnobii nostri religione vallavit nos, & pelagus irrationalitatis ejus cooperiuit capita nostra, humili & suppliciter ante faciem vestram prostrati, consiliis vestri solatium cum omni devotione exposcimus. Speramus enim, quod vestris

ad concordiam reducit
Sancta.

E

F

Aliæ Con-
gregations

dereforma-
tione sua

AUCTORE
J. S.

orationibus apud Dominum obtinere possitis, quatenus per Spiritus sancti revelationem aliqua nobis profutura denuntiare debeatis &c. Respondit Sancta per monitionem longam & fortam, quā negligentiam & varia monachorum illorum vitia acriter perstringit, eosque ad paenitentiam & emendationem hortatur. Moniales Zwifeldenses simili modo col.

1120 ad S. Hildegardem scribunt. Rogamus etiam Pietatem vestram, inquit, ut, cum divinae visioni insistitis, commonitoria verba ad nos dirigatis, & quomodo à via negligentiae ad viam correctionis redire debeamus, nobis ostendere non negligatis. Hisce fortissimam monitionem remisit Sancta, arguens & increpans, hortansque ad vitam magis regularem. Ceterū de Suifaltensibus in Suevia monachis & monialibus hic agi, ostendam num.

179.

solicite, consilium eadē re

110 Prior & monachi Montis S. Disbodi, quibus S. Hildegardis non poterat non esse notissima, col. 1123 monita ipsius partim precibus, partim querelis exigunt, sc̄c ordinantes: Cum in exteris nationes verba admonitionum vestiarum mittatis, & quā plurimos viam restitudinis desiderare faciatis, nos, qui vos ferè à cunabulis

novimus, & apud quos per plurimos annos fuistis, miramur, cur verba cælestium visionum nobis sicutientibus subtrahatis. Scimus enim, quomodo apud nos educata, quomodo docta, quomodo convergata esis; quia non alio quā muliebri operi institutis, non aliis codicibus quā simplici Psalterio imbuta esis, & sine querela bonam & sanctam conversationem dilexisti. Sed divina pietas cælesti rore, ut voluit, vos imbutit, & magnitudinem secretorum suorum vobis aperuit. Et cum in his vobis congaudere deberemus, Deus vos nobis aolentibus eripuit, & ad alias homines transfluit: quod cur fecerit, perscrutari nec scire possumus, sed tantum hoc nolentes & volentes in multa perturbatione sufferimus. Nos enim sperabamus salutem loci nostri in vobis fidem esse; sed Deus aliud, quā vellemus, disposuit. Nunc autem, quia voluntati Dei resistere non possumus, ipsi cedimus, & vobis congaudemus, quoniam plurima hucusque invisa, hucusque inaudita, per divinam revelationem manifestasti, hucusque clausa referasti. Nam Spiritu Dei plena, multa scribitis, quae ab homine non didicistis, quae sancti & docti viri mirantur. Ea propter, quamvis longè à Sanctis simus, quia peccatores existimus, supplices rogamus, ut tum pro gloria Domini, tum pro antiqua & justa familiaritate memor nostri sitis, & verba consolationum nobis porrigitis &c. Ad hec rescripsit S. Hildegardis prolixam abortionem, cui admiscere videtur prædictiones futurorum, quāque monet monachos illos, ut ad primum fervorem redeant.

S. Hildegardis requiriunt.

111 Monachi S. Eucharii Trevirenſis col. 1126 ad S. Hildegardem tamquam ad matrem scribunt, laudantes Deum, qui, inquit, haec à sapientibus & prudentibus hactenus abscondit, quæ mirabiliter diebus nostris Humilitati tuæ revelavit. Proinde, quia viam mandatorum Dei corde dilatato currere non possumus, admonitionis tuæ stimulis excitari, prout tibi Deus deridet, vehementer desideramus. De cetero indubitanter cognoscas, quia in litteris tuis, scilicet in libro Scivias, delectati simus, sicut in omnibus divitiis. Sancta prolixè rescripsit, nonnulla in monachis istis laudans, nonnulla reprehendens, docensque obedientiam, humilitatem, caritatem & alias virtutes. Sequitur col. 1130 Epistola Prioris & monachorum Cistellensium ad

Sanctam, quam ut superiorem & ut carissimam matrem venerari se dicunt. Si consulimus responsum ad hanc Epistolam, videbimus idem hujus responsi esse principium cum initio Epistola S. Hildegardis, relato in Chronico Alberici ad annum 1153, ubi illa Sancta Epistola dicitur anno 1153 scripta Cisterciensi capitulo generali. Reclit, opinor, id habet Albericus, quia Cisterciense coenobium aliquando etiam vocatur Cistellense, ut habet Valentinus in Notitia Galliarum pag. 146, & revera Cistellæ nomen cum Gallico Citeaux magis convenit, quā vulgare nomen Cistercium. Hi autem Cistellenses inter alia S. Hildegardem sic alloquuntur: Nam multa audivimus de vobis, unde valde gaudemus, ut possitis arcana Dei scrutari, & de occultis suis non modica manifester. Proinde clementiam vestram petimus, ut, quod in nobis, & in Ordine nostro, scilicet monastico, vobis, immo, divinis oculis displicet, secundum quod Deus vobis ostenderit, nobis rescribere non ambigatis. Præstiti S. Hildegardis, quod pertebatur, rescripsit Epistolam bene longam, quā vehementer queritur, dulcissimam caritatem ab ipsis scissam esse. Priorem tantum Epistola partem dedit Martenius, quod tria folia à codice absissa essent.

112 Ultima tandem Epistola illarum, quas edidit Martenius, ad S. Hildegardem, est Henrici (imo Helingeri) abbatis & conventus Montis S. Disbodi, nec responsum Sancta ad hanc edidit Martenius. Jam vero occasione mutati nominis

Abbas S.
Disbodi te-
statur fru-
etum, quem
Sancta ibi
presens fece-
rat,
Helingeri in Henricum, que tam certa est, quā notabilis luxatio, lectorum monendum censem, plura nomina propria hominum aut locorum procul dubio luxata esse apud Martenium, & non pauca me restituere conatum ex Trithemio aut aliunde, non tamen omnia certò emendare potuisse: nam eis clare subinde videam, nomina Germanica ab editore Gallo à naturali sono detorta esse; non aquè est facile vera substituere. Malui igitur inemendata relinquere illa, quā non poterant conjecturâ quasi certâ restitui. Errum audiamus Helingerum cum suis: Quia, Mater dilecta, omnipotens Dei, sancti Paracleti Spiritus instinctu, nec non & iustione ejus, qui vult omnes homines salvos fieri, & ad agnitionem veritatis venire, nuper vestram Sanctitatem ad nos venisse cognovimus, eidem Paracleti, prout possumus, licet non condigne valemus, gratias incessanter referimus. Quia, ut veraciter fateamur, illustrationis ejus ardorem & tactum plenissime inter nos & in nobis persensimus; dum omnis odii & inimicitiarum fomenta, per plures jam annos inveterata, omnes unanimi consensu abjecimus, & in veræ caritatis unitatem pleniter, quasi uno corpore & animâ, convenimus. Eapropter Sanctitatis vestræ Dilectionem obnoxia precibus pulsamus, ut prædicti splendoris, divinâ gratiâ vobis collati, inspettu, per quem vestræ Caritati clausa, & ceteris mortalibus absconsa, oculis cordis vestri referantur, ... si veraciter in vera caritate, quæ est initium omnium bonorum, convenerimus, vel si qua radix alicujus dissensionis inter nos adhuc lateat, manifestetis: sed & de aliis quibusque majoribus (ut de minoribus admissis taceamus) quæ divinæ Majestatis oculis contraria cognoveritis, nobis scriptis manifestare velitis. Hac ostendunt frumentum, quem præsens in Monte S. Disbodi trulebat Sancta. Monachos vero ad majorem etiam ex ejus monitis fructum colligendum anhelasse, monstrat ipsa postulatio.

113 Altera eorumdem petitio subjungitur hoc

mon-

A
petique, ut
scribat Vi-
tam S. Dis-
ibodi: quod
poeta fecit.

*modo: Super hæc unanimi consensu januam ve-
stre Caritatis opportunè & importunè pro de-
scriptione gestorum ac virtutum, nec non & Vi-
tae patroni nostri, nec non & vestri, beatissimi
Disibodi, in cuius domo ab ipsis cunabulis hu-
trita estis, pulsamus, vestraeque Pietatis aures
intimè commonemus, atque obnixis pteibus in-
defessè profusis expetimus, quatenus etiam me-
moria vestrae Beatitudinis per hoc in laudibus
ejusdem patris nostri habeatur, ut quidquid
Deus de ipso vobis revelaverit, nobis aperiatis
&c. Huic petitioni, quantum valuit, satisfecit
Sancta. Nam habemus Vitam S. Disibodi, edi-
tam apud nos ad VIII Julii. Eadem exstat in
codice nostro, qui notatur O Ms. 12, ex quo
principium hoc traduco: In mystica visione, ut
Deus voluit, propter mentionem & iussionem
prælatorum meorum, scilicet Helengeri abba-
tis, cunctorumque fratrum, in Monte S. Disi-
bodi Deo famulantium, de vita & meritis e-
jusdem beati patris aspiciebam, & post prolatas
visiones libri Vitæ meritorum, anno Dominicæ
Incarnationis millesimo centesimo septuagesimo,
regnante Frederico Romanorum imperatore, sub
pressura Apostolicæ Sedis, fere per triennium in
lecto ægritudinis jacens, ex pietate Sapientiae
vocem de cælo, vigilans corpore & anima, sic
dicentem audivi &c. Tum subjungitur Vita S.
Disibodi, de qua inferius, ubi de omnibus Sanctæ
Operibus agetur, plura dicam. Quid verò ad pri-
orem postulationem responderit S. Hildegardis, &
an omnino ad illam responderit, plane ignoro. Di-
cit quidem Martenius: Responsum ad hanc Epis-
tolam (Helengeri) extat inter editas S. Hilde-
gardis Epistolas; sed fallitur: nam solum exstat
responsum ad aliam Helengeri Epistolam, num.
123 memorandam.*

*Sancta à brevi hortatione, quâ ad gregem suum AUCTORE
diligenter pascendum excitat Eberhardum. Tum ita J. S.
ad quæstionem progradientur: Nunc, ô pater, ego
paupercula ad verum Lumen prospexi, & secun-
dum quod ibi in vera visione vidi & audivi, quod
tibi exponi petisti, ita expositum, non verbis meis,
sed veri Luminis, cui nunquam ullus defectus est,
in hunc modum transmitto. Tum patris aternita-
tem, Filii aequalitatem, connexionem Spiritus
sancti, oratione satis longa & subtili sic exponit,
ut doctissimus theologus multum sudaret, & fra-
stra fortasse, ad talem expositionem dandam. Con-
cludit demum Epistolam hoc modo: Nunc, ô pa-
stor & pater populorum, Deus tibi det, ut ad
lumen pervenias, ubi scientiam veræ beatitudi-
nis accipias.*

*115 Sacerdos quidam, cuius nomen per C so-
lum designatur, pag. 561 multum se precibus
S. Hildegardis commendat, ut, inquit, orationibus*

*theologice
& ad fidem
spectantes.*

*vestris ad Dominum adductus, merear illuminari,
& à cæcitate cordis sanari. Et mox: De Cor-
pore & Sanguine Christi, in quibus tota spes fi-
delium est, etiam docete me, & qualiter in spi-
ritu tam incorrectum quam correctum ad idem
Sacramentum sacerdotem accedentem videatis,
mihi in Domino manifestare curetis. Respondere
sic incipit Sancta: In vera visione vigilantibus
oculis de Sacramento Dominici Corporis hæc
verba audivi & vidi: Deus id, quod fuit, per-
mansit; &, quod non erat, assumpsit. Subjungit
Incarnationem Filii Dei, eaque enarratâ, ita
pergit: Itaque eadem virtus Altissimi, quæ in u-
tero Virginis carnem operata est, super altare ad
verba sacerdotis oblationem panis & vini in Sa-
cramentum Carnis & Sanguinis convertit, virtu-
te sua illud fovens. Addit alia multa, qua bre-
vitas causa miro, ibidem videnda.*

E

*116 Wibertus aut Guibertus, monachus Gem-
blacensis, Ordinis S. Benedicti in Brabantia, tri-
ca etiam ma-
ginta & octo quæstiones difficillimas, ex Veteri giscarioe,
Novoque Testamento, & ex historia ecclesiastica quam nece-
collectas, quas monachi Villarienses, abbatia i-
tem in Brabantia celeberrime, ad Sanctam pro-
ficiunt commiserant. S. Hildegardi transmisit,
eamque per litteras rogavit, ut earum solutio-
nem aggredieretur. Cur eas ipse non tulerit in lit-
teris pag. 583 exponit hoc modo: Gaudium, quod
de visione & colloquione tua, cum abbate no-
stro tempore quadragesimali ad te proficisciendo,
divinitus mihi indulsum credideram, ad tempus
quidem mihi invidiâ (ut puto) diaboli sublatum
est. Nam cum Coloniam usque processissimus,
iter nostrum, impedito fathana, . . . ulterius de-
stitutus . . . Interim tamen de quæstionibus illis,
quas per me fratres Villarienses ad te solvendas
mittebant, quasque ego revocatus ab itinere,
tibi preferendas dilecto mihi Baldo comisi, quid
actum sit, vehementer scire cupio, utrum vide-
licet, necne ad te pervenerint. Quod si perve-
nerunt, obsecramus omnes nostræ partis amici
tui, in spiritu tuis affusi pedibus, ut mare so-
lutionis earum fiducialiter ingrediens, auræ Spi-
ritus sancti vela committere non pertimescas, ta-
li duce freta, sine difficultate placido portui mox
allapsura &c. Aggressa est Sancta opus arduum,
quod proponebatur, & ad omnes quæstiones re-
spondit, ut videri potest pag. 584 & sequenti-
bus. Attamen tale est responsum istud, ut dubia
omnia non solvantur. Responso addidit litteras ele-
gantes, quibus Wibertum hortatur ad virtutes
instituto monastico congruas & necessarias, ma-
xime ad caritatem & humilitatem. Panca solum*

F

C
Proposita et-
iam S. Hil-
degardi
quæstiones

*Q*UAMQUAM non possumus non mirari, San-
ctam à tot viris, dignitatibus & scientiâ
inclitis, de rebus occultis & arcans consultam
fuisse, magis tamen obstupescere cogor, dum per-
spicio, ad Mulierem indeam, & omnis scienc-
ia studio acquisita expertam, delatas fuisse quæ-
stiones ex theologia subtilissimas, ex sacris Litte-
ris difficillimas, ipsamque non dubitate responsa-
dere theologica & scripturistica, quamvis ali-
quando ad quæstia, curiosa magis quam utilia, plet-
num responsum non dederit. Eberhardus epis-
copus Bambergensis, qui Sanctam ante inviserat,
quæstionem eidem subtilem admodum proposuit,
ita scribens pag. 545: Hujus bonaæ opinionis
fragrantiam odorati, ad Dominum, qui in te
veneratur & consulitur, ex toto corde occurrimus.
Quod enim multis præstisti, uni mihi non de-
negabis. Nam cum de curia imperatoris per te
transiremus, quia Spiritu sancto imbuta es, tuæ
charitati exponendum commisimus. "In Patre ma-
net æternitas, in Filio æqualitas, in Spiritu
sancto æternitatis æqualitatisque connexionio."
Quod & nunc, secundum quod Deus tibi reve-
lavit, expositum videre desideramus. Orditur

G

AUCTORE
J. S.

excerpo. Nunc, ô fili Dei, inquit, in valle veræ humilitatis positus, in quiete ambula sine elatione, quæ præcipiti monti assimilata, difficilem & velut impossibilem ascensum vel descensum præbet innitentibus, & in cuius summitate nullum ædificium patet. Homo enim, qui tentat altius ascendere, quæ possit pervenire, ille nomen sanctitatis absque securitate possidet, quia solo nomine sine ædificio bonorum operum, & quâdam ineptâ lætitâ mentis gloriatur &c.

Congregatio canonici Hunniensis utilem magis pro vita rectè instituenda doctrinam à S. Hildegarde petiit, videlicet expositionem Regulae S. Benedicti, dicens ad eam se confugere in necessitatibus articulo, tamquam ad firmissimum inex- pugnabilis municipii asylum, ac post magnifica elogia, hac subdens:

Itaque relatum est nobis de Operibus vestris, quoniam breviter & lucide Ecclesiæ filiis tanquam desiderabiles divitias contulisti, & quia nec hoc dono caretis, pedibus sanctitatis vestrae convoluti, omnes in commune petimus Pietatis vestrae almitatem, ut aliiquid super Regulam B. Benedicti patris nostri memoriale vestrum relinquatis, admodum nobis necessarium.... Preciosius itaque opibus Croesi, imò totius mundi gazis opus carius exhibebitis, si petitioni nostræ in hoc, admodum universis claustris necessariae, fatereris. Si enim totam sacram Scripturam exponeretis, nihil tam utile, tam charum nobis, exhibere possetis. Fecit Sancta, quod rogabatur, & in Regulam S. Benedicti scripsit Commentarios, post Epistolam ipsius impressos pag. 590 & seqq. Præfatiunculam ipsius hic recito: Et ego paupercula foeminea forma, & humano magisterio indocta, ad verum Lumen, & ad memoriam beati Benedicti, secundum petitionem vestram prospexi, quatenus ea, quæ in doctrina Regulæ ipsius intellectui hominum difficiliora & obscuriora sunt, mihi per gratiam Dei manifestarentur &c. Opusculum verò concludit his verbis: Igitur ego paupercula foeminea forma hæc verba de Sapientia audivi, quæ me obscura verborum Regulæ supradicti patris B. Benedicti docuit, quatenus illa apertè proferrem. Unde mansueti, mites & timorati hæc audiant, & pio corde intelligent, & humili devotione suscipiant.

C docet confessarium, quomodo confitentes tractare debeant,

118 *Sacerdos quidam Trevirensis, qui curam animarum habebat, apud Marienium tom. 2 Ampl. Collekt. col. 1095 simul flagitat pro se preses S. Hildegardis, & consolatoria verba, ac deinde addit: Et quomodo his præesse possim, quos sub regimine sacerdotii regere debeo, benignè insinuetis. Breviter quidem ad hæc, pulchritam, aliqua documenta rescribit Sancta. Primo monet, ut peccatorem medicus frequenter cum misericordia ungat, nec foetentem livorem in illo esse finat, quia lepra per summum Medicum abstergitur, ubi se homo sacerdoti ostendit. Secundo observat, aliquos venire sine debita preparazione & proposto se emendandi, qui nolunt relinquere malas vias suas. Certè hi, inquit, debent ligari, . . . quoniam iniquitates suas deferere nolunt. Addit tertio: Homo autem, qui semper cum dolore iniquitates suas deserit, ita quod non vult in fordida peccata sapientius demergi, non est prædicto modo ligandus, sed in doloribus suis ungendus, in quocumque loco sit. Magnus enim Medicus vigilantes sulcit, & dormientes corrigit, & in malis suis perseverantes occidit.*

119 *Magister quidam theologus Parisiensis col. 1097 ostendit, magnam etiam suisse Parisiis fa-*

mam S. Hildegardis. Nam post varia elegia difficilem & subtilem ei proponit questionem, ita scribens: Nos autem, quamvis à te longè positi simus, fiduciam in te habentes, quædam à te petitum; scilicet quoniam plurimi contendunt, quod Paternitas & Divinitas Deus non sit, quid inde in cælestibus sentias, nobis exponere & transmittere non differas. Error ille erat Gilberti Porretani episcopi Pictaviensis, qui illum retrahavit anno 1148 in concilio Remensi, agente maxime S. Bernardo. Ad propositam questionem insigni cum humilitate respondere incipit S. Hildegardis, comparans se cum parva penna, quam de terra levat, & volare iubet Deus, & ita pergens: Penna autem à se ipsa non volat, sed aëri eam portat. Sic ego non sum imbuta humana doctrinâ, nec potentibus viribus, nec etiam astuo in sanitate corporis, sed in adjutorio Dei consisto. Et dico tibi, quomodo in vera visione edocta sum, quid Paternitas & Divinitas sit, quoniam ego à te percepi, hoc plurimis necessarium esse, quatinus veraciter in fide roboren- tur. Nam ad verum Lumen vidi, & didici vigilanter & apertè videndo, . . . quod Paternitas & Divinitas Deus est, quia homo hanc potestatem non habet, ut de Deo dicat, sicut de humilitate hominis. . . . Vivens ergo Lux in secreto verbo sapientiae dicit: Deus plenus est & integer, & absque principio temporum, & ideo non potest dividi sermone, sicut homo dividi potest; quoniam Deus totum est & non alius, ac idcirco illi nihil abstrahendum aut addendum est. Nam etiam & Paternitas & Divinitas est ille, QUI EST, ut dictum est, EGO SUM, QUI SUM, & QUI EST, plenitudinem habet. . . . Et quicumque negat, quod Paternitas & Divinitas Deus sit, Deum negat, quia vult, quod aliqua vanitas in Deo sit, quod non est; sed Deus plenus est; & quod in Deo est, Deus est &c. In fine breviter hortatur doctorem ad servanda Dei præcepta.

120 *Frater quidam col. 1099 multum conqueritur de schismate, quo divisa tunc erat Ecclesia; sed ea de re tunc S. Hildegardis nihil respondit. Ille verò in fine aliam proponit questionem his verbis: Nam à malignis spiritibus multoties tam occultè quædam aperte impugnor, qui me plurimum fatigant & seducere volunt: & quid de his sentias, rogo, ut per scripta tua mihi renunties. Ad hanc questionem prolixè satis respondit Sancta, dividens aërios spiritus in quatuor partes, hominesque variis modis ab illis tentari afferens. Prima parti attribuit tentationes per luxuriam . . . in omni genere vitiorum. Secundam partem dicit dominari in omni inconstantia, & hominem, inquit, in insanam iracundiam immittit. De tercia ait, eam velut in ostensione angelorum & prophetiarum errores producere, multumque laderi in vana gloria per jaçtantiam & per contumaciam. Quartam demum partem ait in multiplici diversitate familiarius agere cum hominibus, abhorrire tamen à Cruce & passione Domini; permettere verò quædam bona in hominibus, sed ipsis in eisdem bonis moderationem abstrahere, ita quod suggestione sua eos in maiorem altitudinem in mentibus suis ascendere permitit, quæ perficere possint, & sic ipsis requiescere non sinit. Nam sanctitatem, & præci- piæ vanitatem, non formidat; sed fortitudinem & stabilitatem in magno odio habet &c. Plura de his ibidem videri possunt.*

D
respondeat dō-
ctori theolo-
go, Dizini-
atatem à Deo
non distin-
gui;

E

monachum
infruit de
variis modis,
quibus homi-
nes à demo-
nibus tentan-
tur.

F

§ IX. Multi ad Sanctam scribunt, ut preces, consolationem, monita, aliaque similia obtineant: quibus illa rescribit.

Ad Hildegarde scribit S. Elisabetha Schonauensis,

VIdimus, S. Hildegardem à multis fuisse consultam de rebus arcatis, aut de questioniōnibus difficultibus. Nunc eamdem videbimus plurimorum litteris pulsari variis de causis, acsi commune fuisse omnium fere refugium. Primam hic pono S. Elisabetham Schonauensem, qua eodem tempore in diocesi Trevirensi florebat, & multis revelationibus inclaruerat. Citius tamen obiit S. Elisabetha, nimirum anno 1165, ut apud nos ostensum est ad Acta ipsius, data ad xviii Junii, ubi etiam recitatur Epistola satis prolixa, quam ad impetrandam consolationem scripta ad S. Hildegardem. Pauca ex illa feligo, ad Sanctam hanc maximè spectantia: Gratia & consolatio Altissimi replet vos gaudio, inquit Elisabetha, quia meæ perturbationi benignè compassa estis, sicut ex verbis Consolatoris mei intellexi, quem de mei consolatione diligenter communquistis. Si-cut enim vobis de me revelatum fuisse dixistis, fateor verè quandam perturbationis nubem me nuper in animo concepisse propter ineptos sermones populi, multa loquentis de me, quæ vera non sunt. Sed vulgi sermones facilè sustinem, si non & hi, qui in habitu religionis ambulant, spiritum meum acerbius contristarent. Nam & hi, nescio quibus stimulis agitati, gratiam Dei in me derident: & de his, quæ ignorant, temere judicare non formidant. Audio & quosdam literas, de suo spirito scriptas, sub nomine meo circumferre &c. In fine preces flagitat, & consolatoria verba.

quam illa
consolatur
& instruit.

C

122 Respondit S. Hildegardis pag. 562, de more premittens, non se loqui de suo ingenio, sed de serena Luce. Tum differit de homine, & de inspiratione Dei, quā homines aliquos præ certis illustrare dignatur. Demum ad S. Elisabetham ita se convertit: Audi, ô solicita filia, quia homines istos, quos inspiratio Dei ita imbuīt, aliquantulūm fatigat ambitiosa suggestio antiqui serpentis.... Nunc iterum audi: qui opera Dei perficere desiderant, semper attendant, quod fictilia vasa sunt, quoniam homines existunt: & semper aspiciant, quid sint, & quid futuri sint: & cælestia relinquant illi, qui cælestis est, quoniam ipsi exules sunt, cælestia nescientes, sed tantū mystica Dei canentes, sicut tuba, quæ solummodo sonos dat, nec operatur, sed in quam alijs spirat, ut sonum reddat. Sed & loricam fideli induant mites, mansueti, pauperes, & miseri existentes, sicut etiam Agnus ille fuit, cuius sonus tubæ ipsi sunt, mores etiam simplicis infantis habentes; quia Deus illos semper flagellat, qui in tuba ipsius canunt, prævidens, ne fistile vas illorum pereat; sed ut sibi placeat. O filia, Deus faciat te speculum vitæ. Sed & ego, quæ jaceo in pusillanimitate timoris, interdum sonans aliquantulūm, velut parvus sonus tubæ à vivente Lumine: unde Deus juvet me, ut permaneam in suo ministerio. Ex chronico Alberici monachi ad annum 1155 colligitur, S. Hildegardem

Septembbris Tomus V.

aliquando etiam à S. Elisabetha visitatam fuisse.
123 Helengerus, abbas S. Disibodi, & Cononis anno 1155 successor, qui S. Hildegardem diu noverat, ita eidem scribit pag. 558: Cùm totus mundus veraci præconio clamet, vos sancti Spiritus ditatam esse jubilo, ego, qui primus de bueram esse, & alios ad Beatitudinem vestram invitare, huc usque inertis tædio delitui: sed nunc tandem timore & pudore correptus, his verbis vos salutare necessarium duxi. Mox se ipse accusare incipit, & conqueri de male observata in suo monasterio disciplina regulari. In fine verò ait: Consolationis ergo vestræ scripta humilitati meæ dirigite &c. Rescripsit Sancta multum hortando ad emendationem vita. Demum circa finem hoc addit: Ego autem paupercula video in te nigerrimum ignem contra nos accensum: sed ejus in bona scientia obliviscere, ne gratia & benedictio ipsius à te recedat tempore officii tui. Habuit revera S. Hildegardis difficultates cum abate S. Disibodi circa liberam electionem directorum suorum, ut postmodum videbimus.

122 Abbas S. Emmerami Ratisbonensis (qui abbas S. Emmeram provisorem se vocat in inscriptione, sed Epistola meram Ratisbonensis, ultraque fatus innuit, prefatum fuisse sive abbatem cœnobii) opem S. Hildegardis pro alio implorat, ita scribens pag. 556: Per te enim omnes justi magnificè gloriantur, & haec tenus desperati beatificè lætificantur, quia sperant, se per te posse reconciliari Christo. Unde & præsentium litterarum lator, ut asserit, de salute sua desperans, nuper mihi miserias suas conquestus est, obsecrans, ut eum ad præsentiam tuæ Beatitudinis cum litteris commendatiis dirigerem. Idecirco, ô Famula Christi, pietati & compassioni tuæ eum commendo, suppliciter rogans, ut pro amore Dei omnipotentis pro salvatione ejus totis viribus cum omnibus tibi obedientibus labores &c. Utrum fuerit monachus, an alius, qui mittebatur ad Sanctam, non liquet manifestè; nec invenio, quo successus S. Hildegardis pro ipso laboraverit. Attamen ex hujus responso suspicor, monachum fuisse gravibus conscientia stimulis, & fortasse scrupulis agitatum. Qualiscumque fuerit, Sancta abbatem gravibus verbis hortatur ad curam gregis sui, ita ordiens: Qui est, dicit: O homo, ubique circumspicere debes, ut abigas infidiatores ovium tuarum. Vide etiam, ut inspicias cicatrices vulnerum illorum, quia multæ nebulae circueunt in spirituali populo &c.

F

125 Abbas Neuenburgensis magnò etiam cum affectu scribit ad S. Hildegardem pag. 556, dicisque, belli timore impeditum se fuisse, quomodo ad ipsam veniret. Tum preces ipsius studiosè flagitat, & subiungit: Aliquod pignus salutis, per quod prosperare valeam, & vestri memoriam habeam, per præsentium latorem transmitte. Rescripsit S. Hildegardis, ipsumque hortata est ad fortitudinem in cura pastorali, rectè observans, belli tempore non abjicienda militi arma ob difficultates exortas. Similia pag. 561 per litteras petit abbatissa in Elostat, insigne texens Sanctæ elegium, eamque deinde sic alloquens: Igitur Mater benedicta, da veniam, & sustine non modicum quid insipientiæ meæ, sed magnam insipientiam meam: sine, ut paululūm coram te cordis mei dolorem aperiam: & cùm audieris, consolare, obsecro, ancillam tuam. Porto enim pondus importabile, quoniam jubeor tortitudines sororum mearum corrigerem &c. Breviter, sed amicè admodum rescribit S. Hildegardis, ipsam animans ad laborem pro suis continuandum. Pruden-

O o o

AUCTORE
J. S.
Helengerus
abbas S. Di-
sibodi.

AUCTORE
J. S.

dentia tamen opus esse in Dei servitio, recte obseruat his verbis: Quicumque agrum corporis sui per discretionem lacerat, subitanea præventio finis illi non nocebit, quia symphonia Spiritus sancti, & læta vita eum suscipiet. Sed cavendum est, ne homo per nimietatem laborum corpus suum occidat, sed in rationalitate peccata prohibeat. Filia, memor esto, quod possibiliter hōminem creare (*potentiam creandi hominem*) non habes. Unde Deum leniter ora, ut melioram vitam tibi det: & hoc Deo acceptius est, quam quod in nimietate tristitia ipsum deprecantis. Deus te templum vitae faciat. Similiter amicam Epistolam pag. 563 scribit G. prepositus Francofurtensis, cui illa respondit per adhortationem seriam ad mores corrigendos.

superiores

126 Epistolas olim editas, qua hac spectant, habentur recensui. Accedunt aliae multæ apud Martenium tom. 2 Collect. Ampl. nuper vulgata. Hic col. 1013 scribit abbas Mullenbrunnensis (alias Mulbrunnensis in diœcœsi Spirensi & in ducatu Wirtenbergico) petens litteras, quibus instruatur, confortetur, consoletur corpus ipsius & anima. Abbas S. Michaelis Bambergensis col. 1016, mor-
Bti se propinquum credens, preces S. Hildegardis vehementer rogat, & scripta consolationis. Utique sic rescripsit Sancta, ut ad virtutem hortetur, & instructionem utilem subministret. Pro consolatione primi in fine addit hac verba: Dominus non derelinquet te, sed dabit tibi refectionem salutis. Alterum responsum concludit his verbis: Vigila strenue & surge in lumine, ut virgam ipsius, honeste in die feras: nam si exterior homo in flagello Dei aliquando fatigatur; interior tantò fortior exsurgit de fortissima vi, quæ te sustentare vult in circumante rota gratiae suæ. Abbas S. Encharii Trevirenensis col. 1019 ad Sanctam scribit, preces flagitans & admonitoria verba. Idem rursus col. 1021 litteris aliis exigit litteras promissas, & in fine addit: Sed & etiam, quod tibi visum fuerit de negotio tibi commisso, rescribas. In his de S. Hildegarde ita loquitur, Quam Deus cum mirabilis castitatis prærogativa tam alta & tam insigni mirificavit ingenii excellentia, ut non solum philosophorum & dialeticorum, verum etiam antiquorum prophetarum exsuperes acumina. Ad priorem Epistolam S. Hildegardis apta rescripsit ad pascendum gregem monita, ut etiam ad secundam.
C

ad S. Hildegarde

127 Abbas Bosonis-villa in Lotharingia, cum ob turbas in cœnobio suo ortas infamia laboraret cum monachis, col. 1022 ad S. Hildegardem scribens, flagitat super hoc aliquod consolationis verbum, & preces, quibus reconcilientur Deo & hominibus. Rescribens S. Hildegardis, cœnobii illius statum exponit, & ad emendationem hortatur. Nicolaus abbas Halesbrunnensis (Trithemio in Heilsbronn) insinuans, se solitum S. Hildegardem subinde visitare, col. 1025 litteras, quibus præmoneatur, petit, ac preces, quibus à malo eripiat. Rescribit Sancta, ipsius intentionem laudans, ipsumque ad laborem adhortans. Addit alia quæ-

dam obscuriora. Hanc sequitur col. 1027 Epistola quinque simul abbatum Ordinis Cisterciensis, ac diœcœsi Bisontina, videlicet Bella-vallis, Cari-loci, Clari-fontis, Caritatis & Bethania. Hi duo diversa petunt, Sanctam prius magnifico elogio ornantes. Primum sic exprimunt: Quatenus aliqua nobis de nostro statu divinitus vobis revelari, nobisque insinuare curetis, humillimè deposcimus. Alterum hoc modo: Sed hæc mulier præsentium latrrix, femina nobilis est, & cujusdam amantissimi viri uxor est. Hæc devotione multa venit ad te humilis & pedestris, cum in equis & multo comitatu possit venire. Causa autem hæc est adventus ejus. Jam multo tempore sterilis permanxit, cum tamen primum pueros generavit; sed illos mortuis, & alios non gignens, dolore vehe-
Dmenti afficiuntur ipsa & maritus ejus. Hinc est, quod ad te Ancillam & familiarem Christi confugit, habens fiduciam, quod meritis & orationibus tuis obtineas apud Deum, ut possit adhuc fecundari, & benedictum fructum ventris in prolis procreatione exhibere Christo &c. Ad primum S. Hildegardis cum laude illorum abbatum egregia reposuit monita & documenta. Ad secundum ita respondit: Quod verò matronam Dei adjutorio fecundari petitis, hoc in Dei voluntate & potestate est; quia ipse novit, ubi prolem concedat, ubi prolem auferat... Ego enim, quoniam rogatus, pro ipsa Deum orabo; sed ipse faciat, quod inde piè & misericorditer fieri dispositum.

128 Abbas Eberburda, extra Germaniam positus, forsan Averbodiensis in Brabantia, cum hujus abbacie nomen Belgicum & Gallicum utcumque cum Eberburde consonet, col. 1029 Epistola satis prolixâ, & elogiis plenâ, preces S. Hildegardis postulat. Hac contrà hortatur, ut gregem suum diligenter pascat, & in se etiam osculos deflectat. Alius abbas, qui frequenter coram egerat cum S. Hildegarde, quam cum antiquis prophetis comparat, col. 1033 petit verba consolationis, quibus in procellis fluctuantem erigit. Illa verò per varias figuræ ipsum hortatur ad strenue vigilandum, antequam, inquit, umbra obitus tui appropinquet. Prepositus de Flanheim tunc Regularium, ait Trithemius, diœcœsi Moguntina, col. 1033 ita preces suas S. Hildegardi proponit. Interim igitur accepta sit vobis, quæsto, devotio mea: & sicut dudum verbo rogavi, orate pro me ad Dominum, ut vobis revelet, quæ circa me sunt, quatenus de bonis reddere gratiæ, de malis verò dignis poenitentia fructibus Deo satisfacere merear, antequam moriar. Monet Sancta, ut strenue vigile, & ovile suum corripiat, hac in fine addens: O bone miles, nunc surge, quia gratia Dei ad te currit, & in æternum vives, ita quod vivens lapis sis in cœlesti Jerusalem. Pralatus monachorum in Elvestat col. 1037 conqueritur de non accepto ad litteras suas responso, & preces S. Hildegardis postulat. Hac vero rescribens, videtur in illo aliquid scrupuli improbare, illumque hortari ad sacrificandum, dicens: Tu habes fiduciam cogitando in Filium Dei: sed tamen dubitas cibum illum frangere, quem ipse comedere vis in dictante mente tua &c.
E

129 Pralatus in Selboth, in diœcœsi olim Moguntina, col. 1037, magnis elogiis S. Hildegardem celebrans, non modò preces enixa flagitat: sed etiam hac addit: Neque enim dubito, quin omnia, quæ volueris, apud Habitatem tui sancti pectoris Spiritum sanctum obtainere possis. Sed nec de hoc ambigo, quin omnem statum meum, & omnia, quæ circa me aguntur, præ-

te-

A terita, præsentia & futura, per præfentes litteras, ipso revelante, cognoscas. Unde, si ullo modo vilitas parvitatis meæ id petere præsumit, pedibus Sanctitatis tuæ toto animo & corpore submissis deprecor, ut pro eodem statu meo, sive ammonendo de præteritis atque præsentibus, sive præmonendo & cautum faciendo de futuris, & vitæ meæ fine, si id contrarium tibi non sit, per scripta tua animam meam lætificare ne dedigneris. Respondit S. Hildegardis ad petita, non tamen ad omnia. Humilitatem verò ipsi maximè necessariam esse insinuat, & hanc addit rationem: Quia Deus non habitat in illo habitaculo, quod in se ipso stare vult: sed amat domum illam, quæ se nescit, & dat illi unguentum optimum. *Prepositus in Herde col. 1039 ita ad Sanctam scribit:* Quas gratiarum actiones, Domina & Mater sanctissima, vestræ condigne referre poterimus pietati, quæ ad visitationem nostri monasterii, nec imbecillitatem nimiam corporis vestri attendere voluistis, nec difficultatem itineris prænima cordis vestri dulcedine abhorruistis: & rursum iterata visitatione nos lætificare studiustis. Deinde preces flagitat & rescripta. Rescribens S. Hildegardis hortatur, ut in loco suo sit, acsi petuisse consilium de loco mutando, quod præsens forfasse fecerat.

B *130 Prepositus Augustinianorum Hamelensis in ducatu Brunsvicensi, qui S. Hildegardem aliquando inviserat, diuturna corporis infirmitate fatigatus, preces & scripta Sancta postulat. Et hoc adjicit: Finem laborum, si licet, Sanctissima, ut remandes, imploro. Reposuit Sancta instructionem & adhortationem ad corporis infirmitates fortius & constantius tolerandas; sed laborum finem non memorat. Abbas in Wadeo (apud Trithemium in Wadeo: Wadeoienis designatur seu Wadeoienensis, Ordinis Præmonstratensis in diœcœsi Trevirensi) col. 1041 vehementer Sanctam videre desiderans, visitationem ipsius flagitat, saltē scripto & precibus, si nequit præsentia corporali. Misit illa scriptam Epistolam, quæ hortatur ad cautelam & pœnitentiam. Sic prepositus in Understorf (Trithemio in Elversdorff) col. 1042 brevi Epistola auxilium consolationis à S. Hildegardē petens, responso ipsius monetur, ut Deum timeat, in ovibus paucis fortitudinem adhibeat, & candorem in verbis. Prepositus Erfordiensis in Thuringia col. 1049*

C commendat familiarem suum, amore Dei proficiëntem ad S. Hildegardem, cuius etiam preces flagitat. Rescripsit S. Hildegardis salutaria monita, inter alia dicens: Cessa à peccatis tuis, quoniam Deus non vendidit te in perditione, sed requirit te in perdita ove, quæ revocata est ad vitam. Hartmannus prepositus ecclesiæ metropolitana Moguntina col. 1050 postulat doceri, quid in se Deo displiceat, & quomodo illud emendare posse, Sanctam compellans his verbis: Tibi enim cumulata felicitate concessum est, & sentire sapienter, & proferre utiliter. Stillantum auctoritas Scripturarum sedem invenit in te, manet apud te, & de te facit armarium &c. Reposuit Sancta monitionem, ut fageret duplicitatem, & alia quædam vitia, ita finiens: Nunc autem ora & confide, quod Deus non derelinquet te, & aurora citò ad te procedet in liberatione.

D *131 Heldericus prepositus S. Simeonis Trevirensis col. 1051 preces S. Hildegardis flagitat, eamque insigni celebrat elogio, cuius partem subjungo: Multorum relatu, propriique corporis mei auditu suavissimum tuæ beatitudinis odorem hauriens, lætatus & admiratus sum in his, quæ dicta*

Septembbris Tomus V.

sunt mihi... Quis enim umquam legit vel audiavit, mulierem indoctam vel penitus illitteratam de profundissima abyssu divinorum arcanorum tantas eructationes exhalare, de fluminibus aquæ vivæ tantam abundantiam scientibus propinare? Verè mirabilis Deus, verè benedictus Dominus Deus, qui facit mirabilia magna solus &c. Reposuit Sancta hortationem seriam, ad rubiginem peccatorum abstergendum, antequam umbra mortis superveniat. *Prepositus in Kneiphede, Ordinis Præmonstratensis in diœcœsi Coloniensi, col. 1052, mulum de Sancta confidens, querit remedium consolationis, cupitque doceri, quo ordine magis placare possit offensam divinæ Majestatis. Rescribens Sancta hortatur ad magnam de Dei ope fiduciam.* Tu etiam, inquit, in ipsum confide, ita quod omnia opera tua ante eum ponere non erubescas, & dic, sicut filius patri suo dicit, cùm delinquens corripitur, quod prolis suæ in ipso non obliviscatur. *Prepositus Bonnensis col. 1059 mirum in Sanctam declarat amorem, quia, ut dicit, ipse probaverat omnia, que ante de ipsa per famam adiverat. Respondens S. Hildegardis, egregiam mitit instructionem, hortans maximè ad mundi contemptum, & sic statim exordiens:* O homo, qui sacerulum diligis, & qui illud in voluntate tua habes, in comprehensione morum tuorum tempestati similis es, quæ raro pura est &c.

E *132 Abbatissa quaque complures ad S. Hildegardem recurrerunt, ut preces, consolationem, monita salutaria, aliaque similia ab ipsa impetrarent. Inter has prima occurrit Hadelheidis abbatissa Ganderheimenensis, in ducatu Brunsvicensi, olim Sancta discipula, quæ suum declarat affectum, preces pro se & pro grege suo petit, & venturam se expedito tempore ad Sanctam promittit, ut ore, inquit, ad os loquamur, manu ad manus, quod bonum est, operemur; sive antiqua stabiliter societas, quam in nobis confirmet Deus caritas. Rescribens S. Hildegardis, hortatur, ut uni Deo constanter serviat. Altera abbatissa loci non nominati col. 1057 preces similiter postulat, & consolationis litteras. Hanc Sancta respondens hortatur ad constantiam, & fiduciam de Deo. Abbatissa in Wethderswinkel (Trithemio in Wekerwinkel, legendum in Wechterswinkel, eratque Ordinis Cisterciensis in diœcœsi Herbipolensi) col. 1058 cupit assumi in filiarum S. Hildegardis numerum, petitque ipsius orationes, & litteras comonitorias, quas, inquit, pro Dei amore libenti animo semper observabo. *Huic Sancta sic respondet: Vivens Lux dicit: Aridum fabuluni inutile est, & terra, quæ per aratum nimis frangitur, rectum fructum non dabit... Et sicca terra, quæ saxosa est, germinat spinas atque alias inutiles herbas. Sic incongrua abstinentia, quæ non habet justum modum & rectum statum, prosternit carnem hominis, quia non datur ei viriditas justæ refectionis: unde etiam homo arescit. Ubi hoc est, certè ibi peribunt volatiles virtutes, scilicet humilitas & caritas, pulcherrimorum florum; quoniam nimia abstinentia caret viriditate virtutum: sed ibi crescit ventosa fama inutilitatis, ibique insurgunt multi terrores, quasi sancti sint, & sancti non sunt. Tota Epistola pergit idem argumentum pulchre tractare. Abbatissa de Altena col. 1060 queritur de non acceptis diu litteris, easque perit. Respondet Sancta per varias parabolæ, quibus hortatur ad fortiter Deo serviendum.**

F *133 Abbatissa S. Maria Ratisbonensis col. 1063 complures sibi multum gratulatur de notitia S. Hildegardis, quam sibi fuisse salutis declarat, imo & meritis i-*

Ooooo p̄ius

- AUCTORE** p̄fius, in articulum mortis ruentem, se servatam insinuat. **S.** Sancta vero ipsam hortatur ad patientiam, monetque, ut ab ira caveat; atque inter alia scribit sequentia: In proximo enim tempore ipse (Deus) castigando te admonuit, & ob aliquam causam, quam in te video, adhuc monebit de malâ consuetudine, quam tibi bonum est vitare. **Abbatissa in Konungim** (Trithemio in Kegsungen) col. 1065 hec ad S. Hildegardem scribit: Celebre factum est in ore omnium volumen illud volans, quod prophetæ datum est in escam, in tuo quoque ore.... requiescere... Discurre autem, festina, excita Ecclesiam, imò principes Ecclesiæ... Virgam enim ab Aquilone super iniquitatem vigilantem te vidisse, & gaudemus & contremiscimus: unde & litteras tuas consolatorias recipere desideramus &c. Ad hac nihil respondet S. Hildegardis, sed serio monet abbatissam de vita emendanda ante mortem, quam non longè abesse prædict. In spiritu, inquit, veraciter tibi dico: animam tuam custodi.... Hoc ante diem mortis facito... Accipiter enim inimicus tuus circuit, tentans, quomodo animam tuam vulnerare possit. Ab illo te custodi per studium bonorum operum, & per abstinentiam peccatorum, quia dies tui longa tempora non habent &c. **Abbatissa in Gerbestede** (apud Trithemium in Gerbestede) col. 1066 preces S. Hildegardis flagitat. Præterea rogo, inquit, ut aliquid mihi de libris vestris transmittatis, omni devotione semper deserviendum. **Rescriptum Sancta differens de lapsu Adami, & de Incarnatione Christi, qui hominem lapsum reparavit.**
- C** 134 **Abbatissa Montis S. Cyriaci prope Erphordiam** col. 1067 enixè pro se suisque flagitat preces S. Hildegardis. Hec verò prædicta abbatissa caritatem non parùm laudat, sed in ea requirit mentem magis quietam. Omnia, inquit, quæ pro anima tua poëcis, implebo. Nunc cessa de inquieta mente, & quietem tibi assūme. Monet etiam, ne corpus nimià abstinentiâ frangat, bac addita ratione: Sæpe video, quando homo per nimietatem abstinentiæ corpus suum affligit, quod tædium in illo surgit, & tædio vitia se implicant, plusquam si illud justè pasceret. Demum in fine hanc dat consolationem: Video animam tuam valde rutilantem in puro homine. **Abbatissa in Lubboldesberge** (apud Trithemium in Lubbelberg) col. 1069 consolationem afflieta querit; & hanc abundè obtinuit. Nam S. Hildegardis, landans ipsam, quod abstineret à peccatis, bac subdit: Unde video tescut rutilantem fulgorem solis per inspirationem Spiritus sancti, nec omnino exsiliū perditionis; sed aspicientem ad solem sicut aquilam per pœnitentiam, quæ dulcissima mater est: & ideo Deus valde amat te. **Abbatissa alia loci non expressi** col. 1069 queritur, multum se affligi & periclitari temptationibus malorum spirituum. **Rescriptum Sancta monitionem egregiam, cuius initium subjungo:** O filia Adæ, in vera visione sic doctum. Quicumque hoc facit, quod voluntates corporis sui relinquunt, hic Abraham, qui patriam suam reliquit, & viro sapienti, qui domum suam supra petram ædificat, assimilatur. Homo enim, qui in hac terrena vita aliam vitam colit, hujus saeculi eum non movet, nec terroribus diabolicæ deceptionis prosternitur. Sed sicut Abraham patiā suam reliquit, & præceptis Dei obedivit, sic iste carnalia desideria sua derelinquit, & præceptis Dei per eleemosynas & orationes ac per alia bona opera obedit &c.
- C** 135 **Abbatissa Bambergensis** col. 1072 cupit in confortium fraternitatis à S. Hildegardere recipi, & commonitorii litteris confirmari. Rescribens à S. Hilda Sancta ipsam hortatur ad laborandum apud populum, & ad filias suas sub disciplina continendas. **Abbatissa Veteris-monasterii Mogentini** col. 1073 ita S. Hildegardem alloquitur: Si aliquantulum, Domina mea, de infirmitate vestra convalueris, gaudeo: sin autem, ex animo condoleo. Preces insuper petit, & litteras. Respondet Sancta: Voluntas Dei quasi in signo mortis me straverat, velut anima mea de hoc sæculo suspiraret: sed gratia Dei aliquantulum me in novo dono nunc erexit. Addit, Deo gratum esse commiserationis affectum, ipsamque hortatur ad constantiam in Dei servitio. **Abbatissa Nussimensis** (Trithemio in Nusia) col. 1076 multum sollicita, causam animæ sua se S. Hildegardi permittere scribit, & rescripta petit. Hanc Sancta ad pœnitentiam hortatur, & ad bona opera, priusquam moriatur, facienda. **Abbatissa Coloniensis** col. 1077 ad S. Hildegardem, quam habere matrem cupiebat, filia inflar scribit, ut ab ea consolationem obtineat. **Rescriptum Sancta instructionem brevem, ut constans es sit in bonis, ita ordiens:** Onus tuum in recto itinere firmiter porta, & oves tuas, quantum potes, coerce: & hoc melius tibi est, quā diversa vagatio mentis. **Abbatissa de Didenkirkim** (apud Trithemium in Didenkirchen) juxta Bonnam col. 1078, quam Sancta antè inviserat, enixè rogat commonitoria verba. Rescriptum S. Hildegardis instructionem satis prolixam ad rectè regendum, & ad mores suos corrigendum. **Panca solūm excerpto:** Cùm enim homo carnem suam moderatè paſcit, lætos & mansuetos mores habet. Sed cùm in nimietate ciborum & conviviorum vivit, unumquodque nocivum vitium in se pullulare facit. Qui autem per immoderatam abstinentiam corpus macerat, semper iratus vadit &c.
- C** 136 **Abbatissa Autunacensis** (apud Trithemium prope Andernach) col. 1079 varia inquirit de confusitudinibus monasterii S. Hildegardis, premittens bac verba: Multorum namque testimonio didicimus, de secretis cælestibus plurima mortalibus intellectu difficultia & rara, vobis divinitus ad scribendum revelati, & quæque vobis agenda, non deliberatione humana, sed Deo edocente ordinari. **Tum ita pergit:** Aliud etiam quoddam de consuetudine vestra ad nos pervenit, virgines videlicet vestras festis diebus pro ornamento candidis quibusdam uti velaminibus, coronas etiam decenter contextas capitibus earum desuper impositas, & his utraque parte & retrò angelicas imagines infertas, in fronte autem agni figuram decenter impressam: insuper & digitos earumdem quibusdam decorari anulis. Quæ omnia, ut credimus, ad amorem superni Sponsi ducitis... Præterea, & quod in his omnibus non minus mirandum nobis videtur, in confortium vestrum genere tantum spectabiles & ingenuas introducere: quod nos plurimum etiam admiramur &c. De his omnibus, quod nova viderenur, reverenter rationem petit abbatissa, aliquot etiam Scriptura textus objiciens. **Rescriptum S. Hildegardis Epistolam prolixam, in qua rationes reddit de ornata monialium suarum, & de instituto suo recipiendi solas nobiles, prout ibidem videri posserit.** **Abbatissa de Crouchdal*** (alia virisimiliter, quam cuius Epistolam memoravi num. 84, cùm in altera H nomen indicet, in altera A) col. 1082 magno studio flagitat, ut S. Hildegardis dicet, quo modo pro excessibus suis Deum placare possit. **Rescriptum Sancta longam instructionem, in qua**

E

F

* Cruten-dal

A *qua multas virtutes commendat, maximè caritatem, obedientiam & humilitatem.*

Aliæ personæ 137 Sanclimonialis quadam, litterâ G nomen suum indicans, olim discipula S. Hildegardis, sed diu ab illa & longè remota, verisimiliter quia ad aliquam dignitatem erat promota, suum in Sanctam amorem declarat his verbis col. 1086: Quid scribam vel quid dicam tam unicae tamque in Christo dilectissimæ Matri, penitus ignoro; quia ipsa vis amoris omnem mihi sustulit scientiam locutionis, immò etiam vinum mœroris, quo divina absentia tua me ineibriari fecit, tantum me afflxit, ut non solùm dictandi, verùm etiam vivendi mihi fastidium generarit. Melius enim mihi fore crederem numquam te vidisse, numquam te erga me tam benignam tamque materna viscera gerentem sensisse, quām per tanta locorum spatio latè separata sine mora lugeo te quasi perditam. Subiungit spem suam de ea adhuc videnda, & preces enixe flagitat. Ad hac S. Hildegardis magna cum lande & consolatione illius virginis respondet, circa finem sic eam alloquens: Nunc autem de te gaudeo, quia in te completa sunt, quæ de te audivi & desideravi, & tu mecum gaude... Et

B concludens: Gaudie igitur & lætare in Deo tuo, quoniam in æternum vives. Aliquis anonymous col. 1088 muliū sè excusat, & veniam petit, quid Sanctam diu non visitasset, ne litteris quidem: & miram ipsius affabilitatem simul exprimit, dicens: Quippe quem antea nec voce, nec habitu, nec facie, necdum etiam famâ agnatum, ut primùm veni, ... gratiâ vestri benignissimè recepistis, & statim vestri colloquii participatione, quod magnum duco, recreare dignata estis. Remisit Sancta brevem instructionem, quā hortatur ad mundi contemptum. Monachus quidam Benedictinus col. 1089 flagitat preces, & litteras correptionis, addita hac ratione: Credo enim per Spiritum, per quem cuncta, præterita, præsentia, & futura perspicis, etiam tibi patere secreta mei cordis. Verè numquam vidi diem mihi dulciorē, quām ut ad tuam præsentiam pervenirem. Mallem namque nudis pedibus incedere pro sola verborum tuorum auditione &c. Rescribens S. Hildegardis, desideria ipsius bona laudat, ipsiusque infirmit, ut sint puriora, ipseque sit fortis.

*C religiose 138 Alius anonymous col. 1090 preces S. Hildegardis flagitat his verbis: Cognosco me peccâsse, orate pro me. Non quæro terrenum lucrum, non rem transitoriam, sed gratiam Dei mei, & salutem animæ meæ. Succurrite mihi &c. Respondit Sancta hortando ad pœnitentiam, cuius quinque gradus assignat. Quidam frater col. 1096 queritur, peccatis sè gravatum, & blasphemiz spiritu circumvallatum. Huic S. Hildegardis instructionem remittit, in qua dicit: Unde & homo, qui per scientiam boni & mali se multū peccâsse recordatur, cùm ad Deum suspirat, denuo per pœnitentiam in Deo renascitur. Decanus S. Martini Moguntini, cupiens videre iterum S. Hildegardem, magno cum affectu col. 1102 litteras ipsius petit, quibus consolationem obtineat. At illa utilia magis, quām blanda, rescribere solita, serib hortatur ad pœnitentiam, & orditur hoc modo: De nimio cibo & de immoderato potu vini immoderata vita crescunt, & caro etiam hominis sæpè languescit, ita quod vix vivere potest. Alius cuidam congregacioni prefectus col. 1103 sè suamque congregationem precebus S. Hildegardis multam commendat. Hoc vero rescribens, docet variis similitudinibus, à quibus in regimine suorum cavere debeat. Monachus quidem Mulenbrunnensis * col. 1104 petit à S.*

* al. Mul-
brunnensis

Hildegarde, ut sibi mittat aliiquid de cælesti admonitione. Misit revera ad ipsum Sancta elegantem instructionem, quā egregie docet, illos, quos præteriorum peccatorum pœnitit, & qui se emendare student, benigne recipi, à cœlesti Patre familiias, non vero radiosos, qui contra superiores suos obmurmurare volunt magis, quām se emendare.

139 Monachus Ebrensis, Ordinis Cisterciensis, varias in col. 1107 humiliis litteris orationes & verba strictiones consolationis à S. Hildegarde petens, responsum accepit, cuius hoc est initium: Video, quod Deus faciem suam à te non abscondit, sed cum flagellis suis te constringit, sicut ipsi placet. Item in animam tuam, & in gaudium corporis magnum lumen consolationis Dei venturum video, cùm ipse voluerit. Addit alia similia; sed monet, ut quædam iniuria fugiat. Monachus quidam & presbyter col. 1110 multū sibi gratulatur, quod benevolè à S. Hildegarde suisset exceptus, pétique sequentia: De ceteris, inquit, quæ vobiscum secretis contuli, cùm opportunum fuerit, scriptis me certificare curabitis. Rescribit Sancta pulchram parabolam de tribus mulieribus, quas ita explicat: Nunc, fili mi, primam mulierem, & pueras ejus attende... Prima enim mulier caritas est cum puellis suis, videlicet benevolentia & largitate... Sed mulierem rugosam omni studio fuge.... Mulier rugosa... amor sacerularis est... Mulier autem mercatricem ad te collige... Mulier vero mercatrix philosophia existit, quæ omnem artem instituit, & quæ crystallum, id est fidem, invenit, cum qua ad Deum pervenitur.

E

§ X. Epistolæ quædam S. Hildegardis ad Philippum abbatem Parcensem, & hujus ad ipsam ex Ms.: gesta cum S. Gerlaco: aliæ Epistolæ seriūs ad Sanctam datæ cum responsis ejusdem.

Johannes Majus, abbas Parcensis, Ordinis Premonstratensis, prope Lovanium, anno 1641 ad Bollandum transmisit tres Epistolæ S. Hildegardis ad Philippum abbatem Parcensem, & unam Philippi ad Hildegardem, quam aliquando inviserat. Cùm autem duo abbates Parcenses contemporanei fuerint S. Hildegardi, qui ambo Philippi nomen habuerunt, merito dubitarem, utrum primus, an secundus fuerit Philippus, qui illud litterarum commercium cum Sancta habuit, nisi Epistolæ addita effet hec annotatio: Fuit iste Philippus secundus abbas Parcensis ab anno Christi MCXLII usque ad annum MCCLXV, vir non tantum multū pius, sed & doctus. Unde plurimos libros suo tempore in pergamenō exscribi curavit, qui adhuc modò extant. Inter hos numerantur Visiones S. Hildegardis. Fuit ille Philippus primus, sed inter abbates secundus, cui post breve alterius regimen Philippus II successor, ut hic è quæ ac primus à S. Hildegarde litteras accipere potuerit. De Epistolæ porrò hac missis tale testimonium dedit ipse Majus: Copiæ supra positatum Epistolæ R. D. Philippi abbatis Parcensis ad S. Hildegardem, & S. Hildegardis ad ipsum R. D. Philippum, sunt extractæ & exscriptæ ex anti-

Litteræ quæ-
dam S. Hil-
degardis ex
Ms. huic
missæ.

Oooo 3 quif-

AUCTORE

J. S.

quissimo codice bibliothecæ nostræ Parcensis, & de verbo ad verbum cum originalibus conveniunt. Quod testor hac x Octob. MDCXL. Joannes Masius abbas Parcensis. Dabo has Epistolæ integras, quia necdum editas novi, & quia spiritum propheticum Sanctæ, quo absentia & abdita cognoscet, egregie manifestant. Non est omnino certum, quo scripta sint ordine. Eo igitur ordine singulas recitabo, quo exaratas irtumque inuit ipse contextus.

Sanctæ scribit Philippi abbati Parcensi,

B

141 Prima ad Philippum scriptissime videtur Hildegardis, mittens ad ipsum mulierem quamdam pœnitentem, quæ non fuerat recte confessa, & cui peccatum expонendum indicaverat, ut ex responsu Philippi patet. Hanc igitur Epistolam, lector, accipe: Philippo abbati Hildgard. O Pater, qui in omni negligentia tua, Deum times, & qui eum diligis, ita quod pro quibusque inutilibus ad ipsum suspiras, tu ad Fontem aquæ vivæ curre, non solum te, sed etiam alios infirmos, quos vulneratos vides, lavando; ipsiusque vinum pœnitentiae infunde, & eos oleo misericordiæ ungere non cesses. In hoc enim illum, qui vivus fons & integra rota est, imitaris, qui peccatores ad auxilium misericordiæ ejus confugientes comprehendit, impiosque ei contradicentes amaro iudicio judicat. Circulum verò hujus rotæ nullus mons tangere valet, quoniam umbra ipsius super omnia excelsa est: nec ipse etiam ab ullis infimis obaibili potest, cum omnia excellat. Deus namque per nullum, nisi per seipsum, vivit: unde nec initium nec finem habet. Ideo quicumque ad auxilium gratiæ suæ configurit, à beatitudine æternæ vitæ numquam deficiet; sed denuo per Deum vivum scintilla salvationis excitatur, quia ipse peccatoris mortem non vult, sed ut per eum vivere incipiatur. Nunc autem, ô misis pater, qui in vice Christi es, suscipe hanc mulierem, scilicet Idam, quæ occulta vulnera sua nondum perfectè manifestavit, & eam, ac cæteros ad te confugientes diligentissime medicinâ pœnitentiae percura, quatinus in rota vere Trinitatis in æternum vivas. *Ida, de qua fit mentio, aut apud S. Hildegardem fuerat, & cum his litteris ad Philippum abbatem missa est, aut litteras ab Hildegarde acceperat. Certè ipsam monuit Sancta de peccato aliquo in confessione exponendo, ut liquet ex Philippi abbatis Epistola, quam subiungo.*

C
qui eidem
rescribi de
muliere, cui
illa pecca-
tum detex-
rat:

*foris fasti-
dio

142 Philippus Dei gratiâ ecclesiæ beatæ Mariæ, quæ est in Parco Lovaniensi, dictus abbas, H. de Binga ancillarum Dei venerabili magistræ bonum salutis æternæ. Crede, Mater venerabilis, crede, Dilecta Deo, ex quo virtutum tuarum, quibus Ancillam suam divina Benignitas mirificavit, fama prædicante, notitiam habui, te dilexi, de te mihi sermo cum laudibus frequenter si ne fastigio*, tu cordis mei meditatio fuisse saepissime. Hujus rei testis est labor itineris, quem assumpsi, ut venerabilem vultum tuum, speculum videlicet illuminatæ mentis tuæ, videre, & tecum loqui ore ad os possem. Deo gratias: quam quæsivi, quam diu multum optaveram pœnitentia tuæ dulcedinem promerui, & collocutionis tuæ consortium indigno mihi non denegasti. Sed doleo, quod adquievi fratribus meis, qui mecum venerant, & nullam moram facere sinebant tecum, ut volebam. Sed spero, quod adhuc te fruar in Domino, sive in præsenti vita, sive post eam, tuis orationibus amena paradisi introductus. Ora igitur, Mater venerabilis, ora pro me amante, & venerante gratiam Dei in te, & pro congregatione fratrum & sororum, quam habeo re-

gere, ut pacem & concordiam nobis Dominus triviat, peccata dimitiat, perseverantes in suo servitio faciat. De pœnitente autem muliere, Ida videlicet, voluntati tuæ, quam Dei credo, obedivi, pœnitentiam jungens *pro peccato, quod, *foris in-
Domino revelante, ad purum ei detexisti. Sed quia senio consecuta, & legibus pœnitentia multo jam tempore confracta est, peto, ut, quomodo scis, & animæ suæ utile profixeris, unde relevetur, ei impendas.

143 Ad hanc respondit, opinor, S. Hildegardis altera Hildegardis per Epistolam mox dandam, etiam si in ea nihil dicat de minuenda aut protrahenda. Ida pœnitentia, quia id verisimiliter abbatis prudentia totum relinquere voluit. Epistolam preclara monita continentem subiungo. Philippo abbati Hildegardis. Fides, quam homo per inspirationem Spiritus sancti ardenti corde ad Dominum habet, valde gloriofa est, cum in amplectione dilectionis invisibilia, tamquam ea, quæ visa delectant, amplectitur. Sic etiam laudabile est in te, quod propter amorem Dei me debilem & indoctam formam videre & audire dignatus es. Ventus enim de excelso monte flavit, coram ornatis civibus & turribus parvam pennam flatu suo movens, nullam per se possibiliter* volandi, nisi per ventum, habentem. Quod nimurum Deus omnipotens idcirco facere curavit, ut ostenderet, quid per rem, quæ nec minima de se præsumeret, operari posset. Vos autem, qui in officio prophetarum, cui adjuncta est cura apostolici ordinis, viriliter statis, suffragium orationum vestrarum mihi, quam super stratum infirmitatis meæ usque adhuc decumbentem coram positam vidistis, porrigit, ut in gratia Dei valeam permanere, quoniam nullam in me securitatem retinens, omnem spem meam & fiduciam in Dei folius misericordiam constitui.

144 Nunc autem, ô pater, qui in vice Christi es, curam super oves congregationis tuæ cum virga præceptorum Dei habe, quibus eas corripias & regas, ne in superbiam eleventur: quod vitium assimilatur urbi, quæ supra petram nequaquam fundata est, idèoque ruendo destruitur, quoniam firmum fundamentum non habuit. Peccatores quoque, qualicumque crimen vulneratos, oleo misericordiæ frequenter inunge: nec in mala consuetudine peccatorum, velut quatriduanus Lazarus, feteant: cornuque salutis, id est, veræ humilitatis in omnibus tuis erige: (quæ virtus nubi saphirini coloris, per quam sol potenter fulget, comparatur) in hoc verum Solem, scilicet Filium Virginis, imitando: qui in summa humilitate ad terras descendit, in qua etiam ad dextram Patris sui ascendit. Ab eis etiam malam consuetudinem peccatorum abscede, eosque hoc modo, velut monile, cum pretiosis lapidibus adornare satage, ut tu cum eis, & ipsi tecum, ad æternum gaudium pariter veniatis. Nunc autem gratia Spiritus sancti lucernam veræ charitatis omnipotenti Deo te efficiat: qui etiam pro adjutorio, quod animæ & corpori modò exhibes, æternam mercedem tibi donare dignetur.

145 Quæ restat Epistola S. Hildegardis ad Philippum, rescripta est ad interrogacionem ipsius, tertia ad timentis ob signum, quod ei in celebratione diuinorum acciderat, & de quo multum sollicitus fuisse videtur. At hæc Epistola timorem facile exemerit. Philippo abbati Hildegardis. O bone & fidelis serve Dei, qui causam vel significationem signi Dei, nuper ostensi, pertimescens scrutaris, quod in scientia solius Spiritus Dei est, qui ini-

D

altera Hildegardis

E
*i. e. potentiam

ad Philip-
pum Episto-
la:

cumdem.

A tium non habet, & cui nulla creatura affini-
lari valet, audi, quæ ad interrogationem tuam
respondeo. Istud, quod tibi accidit, velut ramum,
in multis ramusculis divisum, video. Quare non
propter te solum factum est; sed etiam propter
subditos tuos, & propter alios multos, ut cor-
da eorum, qui hoc audierint, paveant, & negli-
gentias suas corrigan, & non nisi cum timore
& reverentia divina celebrent, ne ut * judicio
Dei, vel irrisione dæmonum ex permissione i-
psius Dei subjaceant. Nam & istud ego factum
esse vidi quadam irrisione aëreorum spirituum,
permittente tamen Deo propter causas suprà di-
etas. Unde, dulcis & mitis pater, non conturberis:
sed age Deo gratias, si causâ tui aliqui hoc
audientes corrigan. Et facerdotale officium
propter hoc ulterius agere non differas: sed
confessione & poenitentiâ purgatus, in celebratio-
ne Missarum Deo feryire stude. Nunc ergo ser-
ve Dei, sine trepidatione gaudie, & exulta in
Domino, quia ipse Deus te amat, & animam
tuam suscipiet. *Hælenus S. Hildegardis ad Philippium abbatem Parcensem.*

B
Sancta visionem habet de futura gloria

146 Cum autem versemur in Belgio, lubet
hoc loco referre, quid S. Hildegardi intercesserit
commercii cum S. Gerlaco eremita, qui ipsius
tempore vitam valde austera duxit in ducatu
Limburgensi, duobus fere milliaribus Belgicis à
civitate Trajetensi, & in hodierna diecesi Rura-
mundensi, ubi modo est cœnobium virginum Ordini-
nis Premonstratenſis, Sanctus Gerlacus dictum.
Auctor Vita S. Gerlaci, data ad v Januarii,
cap. 8 ad propositum nostrum scribit sequentia:
Erat eo tempore in partibus Maguntiæ virgo
quædam sanctissima, Hildegardis nomine, famo-
sissima illa prophetissæ Novi Testamenti, cum
qua familiariter locutus est Deus, & ostendit ei se-
creta cœlestia. Hæc per manum sanctæ memorie
domini Henrici Maguntinensis archiepiscopi sa-
cro velamine Domino consecrata, cum nullis
litteris, nisi tantum Psalmis Davidicis esset eru-
dita, per Spiritum sanctum edoceta, de divinis
oraculis & sacramentis sibi revelatis grandia e-
dedit volumina..... Hæc per multa temporum
curricula doctrinæ salutaris lampade sanctam Ecclesiam illuminavit, Epistolis ad diversas per-
sonas missis corroboravit, & claris miraculis
illustravit.

C
S. Gerlaci, cui misit corona suam.

147 Hæc igitur Christi Sponsa, dum Re-
gem & Dominum dominantium sedentem in
throno more solito in vera videret visione, &
assistentium ei Sanctorum distinctos ordines &
choros lustrando circuiret, inter confessorum
splendidissimum chorum fedem confexit luci-
dissimam, inæstimabili decore circumdatam,
& mirifice adornatam. Et videns, vehementer
super hoc admirata, didicit divino edoceta oracu-
lo, hanc gloriam & honorem sancto præparatam
esse Gerlaco, qui S. Servatium quotidiana peregrina-
tione frequentaret in Trajecto. Hac revela-
tione Virgo Domini de meritis B. Gerlaci certi-
ficata, tota in ejus sacrum amorem succensa fla-
gravit; & in signum perpetuæ, quam cum eo
quandoque perceptura erat, societatis & felicita-
tis, coronam, quâ in die consecrationis suæ ab
episcopo coronata est, ei transmisit: quæ hujus
rei testis, devotè nunc usque in ecclesia nostra
conservatur. *Hec auctor anonymous quidem, sed S. Gerlaco & magis Hildegardi suppar, cum cap.*
148 narret, se egisse cum aliquo sene, qui S. Ger-
lacum viventem cognoverat.

148 Supersunt aliqua illustrium virorum Epi-

stole, necdum memorata, quas in hunc locum
distuli, quia data sunt posterioribus S. Hilde-
gardis annis, ut ex his perspiciat studiosus le-
ctor, insignem sanctitatis & sapientie cœlestis fa-
mam, quâ circa annum 1148 Sancta inclares-
cere coepit, usque ad obitum ejus continuatam
esse. Rudolphus, alias Rodulfus episcopus Leo-
diensis ab anno 1168 usque ad 1191, in lau-
data Bibliotheca Patrum tom. 23 pag. 547 ad
S. Hildegardem scribit, in maxima mentis & cor-
poris fluctuatione constitutus, quia, ut fatetur,
& alii scriptores consentiunt, innumeris malis
Deum offenderat. Petit autem preces & rescripta
Sancta ad excitandam somnolentiam, in qua e-
rat, & ut vel ultimam æternæ quietis sortiretur
mansioem. Rescriptu S. Hildegardis, hortando ad
vitam bonam, & ad curam animarum, finit-
que Epistolam his verbis: Deus te protegat, &
animam tuam de æterna poena liberet.

149 Godefridus episcopus Ultrajectinus pag. Godefridus
548 suum erga S. Hildegardem affectum decla- Ultrajecten-
rat his verbis: Soror charissima, ex quo primò te sis,
coepi in Christi charitate diligere, nunquam me-
moria tua, super mel & savum dulcis, in ani-
mo meo potuit excidere. Cogit enim me in tuam
dilectionem virtus Dei, quæ habitat in te, quæ
operatur per te, quæ familiarem præ cæteris il-
li Sponso reddit te, qui æternaliter salvat omnes
sperantes in se. Et quoniam charitas diffusa est
in corde tuo, rogo te in charitate, quâ in omnes
abundas, ut omni diligentia, omni conatu stu-
deas Deum pro me exorare &c. Reposuit S. Hil-
degardis adhortationem seriam & satis claram, ex
qua nonnulla hic transfero. Tu etiam populo
adjutoriorum in vice Christi præbe, ne sis sicut tu-
ba, quæ sonat, & non operatur. Sed esto bo-
nus odor virtutum, ut in æternum vivas. Et
dic; Exaltabo te, Deus meus Rex, & benedicam
nomini tuo in seculum seculi. Nam quando in-
telligis, quia in episcopali cathedra es, in omni-
bus viis tuis Deum lauda, in bonis operibus
cum exalta, & præcepta ejus sine tædio iteran-
do ruma, per fidem eum osculare, & in bonis
operibus eum amplectere: in bona conversatio-
ne Deum tuum ipsum ostende, & in judiciis
suis eum ut justum Regem magnifica, ita ut po-
pulum tuum rectè regas, & cum misericordia un-
gas, & noxiale crimen post te non trahas, sci-
licet ut munus pro justitia accipias: & sic invo-
ca nomen ipsius, ut in omnibus his timorem ad
ipsum habeas, quoniam Rex est, & hoc omni-
bus diebus vita facias &c.

F

150 Episcopus Pragensis, cuius nomen littera episcopus
H innuitur, ad Sanctam etiam scripsit. Fuerit Pragensis,
fortasse Henricus, qui episcopatum Pragensis
addeptus certè non est, nisi sub finem vita S. Hil-
degardis: nam huic nullus aliis Pragensium epi-
scopus convixit cum illo nominis initio. Quisquis
fuerit, ad Sanctam hæc scribit: Dominum Deum
nostrum magnificando glorificamus, cuius Spir-
itu illuminata, plurimorum tribulationibus conso-
lando & sublevando subvenis; & fructum boni
operis, eodem Spiritu cooperante, in multorum
mentibus multiplicas, sicut etiam per plurima
terrarum spacia de te referri audivimus. Unde
Sanctitas tua neverit, quia magnum desiderium
ineft nobis te videre, atque colloquio tuo per-
frui in Christo: sed magna difficultas locorum
hoc fieri impedit. Postular deinde, ut orationibus
suis subveniat, & bona consilia porrigit. Remis-
sit S. Hildegardis monitionem seriam, quâ hor-
tatur ad majorem in virtute constantiam, cum
in

AUCTORE
J. S.

*in prosperis tum in adversis , quamque conclu-
dit hoc modo : Nunc tu, ô homo , qui circuis
in meribus tuis per plateas vicissitudinaum tua-
rum , & non ardenter intueris aspiciens in medi-
cinam tuam & alterius ; surge respiciens in So-
lem in recta moderatione , & lumen non fuge ,
illud abjiciens per austерitatem iniquitatis , qua-
tenus non erubescas , quando summus Rex inqui-
rit opera tua in sacculo tuo , & in æternum vi-
ves.*

*Arnoldus
archiepisco-
pus Trevi-
rensis ,*

*151 Arnoldus I , ab anno circiter 1170 ar-
chiepiscopus Trevirenſis , suum erga S. Hildegar-
dem affectum per litteras pag. 550 gratiōe de-
clarat , testaturque ad episcopatum sē promotum
esse contra voluntatem suam . Hac igitur de re
Sanctam consulit , ita scribens : Sed quia nescimus ,
cujus vocatione [adde promoti] simus ad tale
ministerium , hoc maximē anxietatem nobis infli-
git . Si ex Deo esse sciremus , crederemus , quod
qui coepisset in nobis opus bonum , & perfice-
ret . Itaque & responsum de his , & crebras pe-
tit S. Hildegardis instructiones . Rogat etiam de e-
nergumena in Monte S. Ruperti liberata , de qua
postmodum agam . Nunc verò quid ad alia re-
sponderit Sancta , audiamus . Orditur illa hoc mo-
do : Tu arbor es à Deo constitutus , quemad-
modum Paulus dicit : Omnis potestas à Deo est ;
quia secundum summum Magistrum per invoca-
tionem nominis sui omnis potestas nominata est .
Deinde incipit salutaria dare documenta , serioque
monet , ut caveat à superbia , à cupiditate divitia-
rum , ab iniquitia , à vanitate , ac ut virtutes am-
plectantur statui suo congrua . Tum subdit hæc verba :
Ego autem , ut iussisti , ad verum Lumen aspexi ,
& vix inceptionem bonorum operum adspicere
potui . Tu quidem bona opera studiosius operare ,
ut postea per gratiam Dei plura scribam .*

*Philippus
Coloniensis ,*

*152 Philippus archiepiscopus Coloniensis pag.
550 S. Hildegardem per litteras sic alloquitur :
Quamvis locorum diversitas mutui aspectus &
desiderabilem collocutionis subtrahat gratiam ;
quos Christi charitas conjunxit , semper tamen
tenebit animorum vicinitas . Unde est mihi desi-
deratissimum , quod in hoc anno , dum transitus
viæ , & gratia te videndi diu desiderata occurrit .
Sed ægritudo & tenuitas tui corporis cor meum
& multorum in terra nostra , te in Christo am-
pleteantur , turbavit & perculit , semper exoptan-
tium vitæ tuæ ospitatem , veræque salutis æter-
nitatem . Tum laudat Sanctam , ut perfusam di-
vini charismatis munere , & ut in cælo conver-
fantem ; petitque ex occulto Dei inquirat , fibi-
que commonitoria verba , prout Deus...dona-
verit , transmittat . Paruit S. Hildegardis , mis-
que adhortationem satis claram , ex qua lubet
nonnulla recitare . Tu autem , qui lucida stella
per episcopale officium appellaris , & qui de no-
mine summi sacerdotis radias , lumen tuum , quod
verba justitiae sunt , subditis tuis non abscondas ;
quoniam in corde tuo sèpè dicis : Si ego mihi
subjectos verbis ternerem , molestum me habe-
rent , quia eos superare non valeo . Utinam ami-
citiam eorum tacens retinere possem ! Itaque sic
dicere & facere tibi non expedit . Sed quid ? Ter-
ribilibus verbis , propter episcopale nomen &
corporis tui nobilitatem , eos , ut rapiens acci-
piter , non terreas ; nec pericolosis verbis , ve-
lut clavâ , eos percutias : sed verba justitiae cum
misericordia eis misce , & ipsos cum timore Dei
inunge , proponens eis , quam periculosa anima-
bus & felicitati eorum iniquitia sit . Certissimè ,
certissimè , certissimè , hoc modo audient te . Per*

C

squalidos autem & instabiles mores te illis non
admisces , nec quid cuique placeat seu dispi-
ceat , inspicias : quoniam , si hoc feceris , minor
ceteris coram Dœ & hominibus apparebis : nam
talia personam tuam non decent . *Hoc aliaque
latiñ prosecuta , sic concludit : Nunc , ô tu pa-
ter , qui in pastorali nomine es , paupertatem
hominis hæc scribentis non dederis , quoniam
ista non secundum me , nec secundum altum ** * folia
*hominem dictavi nec protuli : sed ea hoc modo
scripti , quemadmodum ipsa in vera visione , vi-
gilans mente & corpore , vidi & audivi ; quia ,
ut aliqua ad te scriberem , iussisti .*

*153 Philippus Alfaius Flandriæ comes pag.
552 ad S. Hildegardem hæc scribit : Vestra nove-
rit Sanctitas , me paratum esse ad faciendum ,*

*& Philip-
pus Flandriæ
comes .*

*quidquid scirem vobis placere , quia sancta con-
versatio vestra & vita honestissima sèpissimè meis
insonuit auribus , omni famâ suavior . . . Unde
est , quod ad Pietatis vestræ gratiam mitto præ-
sentium latorem , fidelissimum servientem meum ,
qui pro me misero peccatore vobiscum loquatur ,
cum ego tamen multò libentiùs ad vos venisse ,
& vobis locutus fuissim . . . sed . . . ad hæc vaca-
re non poteram . Instat enim jam tempus , quo
aggrexi debeam iter Hierosolymitanum , . . . super
quo consilium vestrum mihi intimare dignemini per
litteras vestras . Postulat insuper preces S. Hildegar-
dis , consiliumque , utrum manere potius debeat in
Terra sancta , an post expeditionem susceptam re-
verti ad suos . Rescripsit Sancta ad comitem instru-
ctionem , quâ ipsum maximè hortatur ad justitiam .
Ultimam partem buc transvero : Tu etiam pro o-
mnibus negligentiis & peccatis , ac pro omnibus
injustis judiciis tuis cum signaculo Crucis ad
Deum vivum confuge , qui via & veritas est ,
& qui etiam dicit : Nolo mortem peccatoris , sed
magis ut convertatur , & vivat . Et , si tempus
venerit , quod infideles fontem fidei destruere la-
borant , tunc eis (quantum per adjutorium gra-
tiae Dei potueris) resiste . Ego enim in anima
mea video , quod sollicitudo , quam de angu-
stis animæ tuæ habes , auroræ , quæ mane oritur ,
similis est . Unde Spiritus sanctus te in pura & vera
poenitentia ardenter solem efficiat , ut eum quæ-
ras , & ipsi soli servias , ita ut in summa beatitu-
dine in æternum vivas .*

E

**§ XI. Sancta monasterium suum
omni onere liberat : energu-
mena ibi liberata : ob sepul-
turam cujusdam olim excom-
municati Sanctæ ecclesia in-
terdicto subjecta.**

F

*A*cta num. 9 & 10 testantur , S. Hildegar-
dem , Deo iubente , effecisse , ut monasterium
suum in Monte S. Ruperti carerer omni onere ,
& ut nullum jus pro re temporali in illud habe-
ret abbatia S. Disibodi ; pro direktione verò secun-
dum Regulam S. Benedicti non aliter dictæ ab-
batia subfasset , quam quod Religiosa virgines ex
illa abbatia directores & præpositos suos libera e-
lectione assumerent . De hisce S. Hildegardis in O-
pusculo ad congregationem sororum suarum , post
Epistolas impresso , pag. 594 sic loquitur : O fi-
liae ,

A liæ, quæ vestigia Christi in amore castitatis subsecutæ estis, & quæ me pauperculam in humilitate subjectionis propter supernam exaltationem vobis in matrem elegistis, non ex me, sed ex divina ostensione per materna viscera vobis dico: Locum istum, videlicet locum requietionis reliquiarum beati Roberti confessoris, ad cuius patrocinium confugistis, inveni in evidentibus miraculis per voluntatem Dei in sacrificium laudis, & in permissione magistrorum meorum ad ipsum perveni, & eum mihi & omnibus me subsequentibus cum divino adjutorio liberè attraxi. *Hac initio fundationis facta sunt, probante & confirmante Henrico archiepiscopo Moguntino. Nam ab hoc fundationem confirmatam testatur Vita num. 10.*

155 Quod vero adjungit ibi biographus, ab ejusque reditus liberosei vindicat,

Arnoldo etiam archiepiscopo, qui anno 1153 Henrico successit, omnia fuisse confirmata, fidum existimo, postquam abbas S. Disibodi aliquid juris attribuere sibi voluerat in bona monasterii S. Ruperti. Nam tunc S. Hildegardis, jubente & per morbum cogente Deo, fecit ea, quæ pergit narrare hoc modo: Postea autem per admonitionem Dei ad Montem B. Dysibodi, à quo per licentiam secesseram, perrexi; & petitionem hanc coram omnibus ibidem habitantibus perfeci, scilicet ne locus noster & prædia eleemosynarum loci nostri ab illis essent ligata, sed soluta, quærens tamen in opportunitate utilitatis salvationem animarum nostrarum, & sollicitudinem regularis distinctionis. Et secundum quod in vera visione percepī, ad patrem, videlicet ad abbatem loci illius, dixi: Serena lux dicit: Tu sis pater præpositi & salutis animarum mysticæ plantationis filiarum mearum. Eleemosyna earum nec ad fratres tuos pertinet; sed locus vester refugium earum sit. Si autem in contrariis sermonibus vestris perseverare volueritis, contra nos frendentes, eritis similes Amalechitis & Antiocho; de quo scriptum est, quod templum Domini despoliauit. Quod si aliqui inter vos in indignitate * sua dixerint: Allodia earum volumus imminuere: tunc ego, qui SUM, dico, quod pessimi raptores sitis. Si autem pastorem spiritalis medicinæ ipsis abstrahere tentaveritis, tunc iterum dico; quod similes sitis filiis Belial, & in hoc iustitiam Dei non inspicias: unde & iustitia Dei destruet vos.

* indignatione

C ac filias suas monet, ut in eo post mortem suam pacificè manuant.

156 Et cùm ego paupercula forma his verbis prædictam libertatem loci & allodiorum filiarum mearum à præfato abbe & à fratribus ejus peterem, eam cum permissione codicis omnes mihi constituerunt. Cuncti autem, tam majores, quam minores, hæc videntes, audientes, & percipientes, maximam benevolentiam ad ista habebant, ita ut etiam ad nutum Dei scriptis firmata sint. Unde fideles hæc discant, affirment, perficiant & defendant, quatenus benedictionem illam percipiunt, quam Deus Jacob & Israëli dedit. *Hac facta sunt, ut jam dixi, tempore Arnaldi archiepiscopi Moguntini, qui prefuit ab anno 1153 usque ad 1160.* Porro videtur S. Hildegardis, quando hæc scribebat, in spiritu previdisse, diffensiones in monasterio suo orituras. Nam satis insinuat, post obitum suum fore. ut non eodem modo floraret, sollicitaque monci filias suas, ut à discordiis caveant. Verba Sanctæ subjungo: Sed à quam magnum plantum hæc filiæ meæ post obitum Matris suæ habebunt, quoniam verba ejusdem Matris suæ amplius non fugent: & sic in gemitu & luctu per plurima tempora cum lacrymis dicent; Heu, heu! libenter Ma-

Septembbris Tomus V.

tris nostræ ubera sugeremus, si eam modò nobiscum præsentem haberemus. Quapropter, ô filiæ Dei, admoneo, ut charitatem habeatis inter vos, sicut ego Mater vestra à pueritia mea vos admonui... Spiritus sanctus vobis dona sua det, quia post finem meum vocem meam amodo non audietis. Sed vox mea numquam ducatur inter vos in oblivionem, quæ frequenter inter vos in charitate sonuit.... Unde si quis in hac turba filiarum mearum discordiam & dissensionem hujus habitationis & spiritalis disciplinæ facere voluerit, donum Spiritus sancti avertat hoc de corde illius. Quod si Deum contemnens, id tamen fecerit, manus Domini occidat illum coram omni populo, quia dignus est, ut confundatur. Quapropter, ô filiæ, locum istum, quem ad militandum Deo elegistis, omni devotione & stabilitate inhabitate, quatenus in eo superna præmia adipiscamini &c.

157 Non invenio, ullam deinde difficultatem Electionem S. Hildegardi creatam fuisse de possessione libera bonorum temporalium. Verum abbas S. Disibodi, sive Helingerus iste fuerit, sive Helingeri successor, positi seu directoris scripsit edicere nequeo, difficultatem movit, contra liberam electionem prepositi seu directoris. Scriptit ea de re S. Hildegardis ad Alexandrum Papam III, durante adhuc schismate, ita ut controversia illa certò figenda sit inter annum 1159, quo Alexander III electus, & schisma inchoatum, ac inter annum 1177, quo Fredericus imperator cum suis Alexandro se subjecit, & schisma finivit. Existimo tamen, rem contigisse aut post annum 1170, aut non dis ante illum annum, cum quod S. Hildegardis in Epistola sua dicat, Ecclesiam diu schismate laborasse, tum quod in scriptio mox memorato, quod composuit, dum septuaginta erat annorum, id est, circa annum 1168, nullam de illa controversia faciat mentionem. His breviter de tempore observatis, audiamus controversiam ipsam ex Epistola S. Hildegardis ad Alexandrum III, quem pag. 540 alloquitur hoc modo: Nunc, ô mitissime Pater, ego & sores meæ genua coram Paterna pietate tua flectimus, orantes, ut digneris paupertatem pauperculæ Formæ respicere: quæ nunc in magna tristitia sumus, eo quod abbas de Monte S. Dysibodi & fratres ejus privilegiis & electioni nostræ contradicunt, quam semper habuimus, de qua semper magnâ cautelâ providendum nobis est, ne aliquatenus nobis tollatur; quia si nobis timoratos & religiosos, quales quererimus, non concederent, religio spiritalis omnino in nobis destrueretur.

158 Unde Domine mi, proptei Dominum adjuva nos, ut vel electionem nostram obtineamus, vel alios, ubi possimus, qui nos secundum Deum & utilitatem nostram procurent, liberè quæramus & accipiamus. Nunc iterum rogamus te, piissime Pater, ne petitionem nostram, & etiam nuntios istos despicias, qui per fidelem amicum nostrum moniti, te petentes, ad nos diverterunt; & hoc, quod apud te obtinere querunt, facias, quatenus post finem hujus vitæ, quæ ad vesperum jam declinat, in indeficientem lucem pervenias &c. Obtinuit Sancta, quod cupiebar. Alexander tamen ad ipsam non rescripti; sed ad Wezelinum prepositum S. Andrea Colonensis misit Epistolam, in qua habet sequentia: Ex parte dilectorum in Christo filiarum nostrarum Hildegardis, priorissimæ Montis S. Roberti in Binga, & fororum ejusdem loci, ad nostram audientiam noveris pervenisse, quod, cum magistrum sibi & præ-

ad Alexandrum III Epistolâ, obtinuit S. Hildegardis,

D P P P

po-

ADTORE

J. S.

* additio
tionem

positum de monasterio S. Dysibodi, sicut consueverant, elegissent; abbas illius loci*, quæ de persona monasterii sui facta fuerat, concedere soluit, sed eamdem personam eis renuit adhuc assignare. Unde, quoniam prædictis sororibus in his, quæ ad salutem pertinent animarum, diligenter convenit provideri, discretioni tuæ per Apostolica scripta mandamus, quatenus utramque partem, cum super hoc fueris requisitus, ad tuam præsentiam convokes, & rationibus super electione præpositi hinc inde diligentius intellectis, causam ipsam, justitia mediante, decidas. Et si prædictæ sorores de illo monasterio præpositum habere non potuerint, facias, ut saltem de alio habeant competentem. *Videtur accepisse Sancta, quod petebat;* & verisimile est, abbatem S. Dysibodi maluisse consentire electioni jam facta, quam permittere, ut præpositus ex alio cœnoboio eligetur.

159 Porro occasione Epistola S. Hildegardis ad Alexandrum obseruo, Sanctam in schismate adhæsse Alexandro legitimo Pontifici, etiamq[ue] archiepiscopatus Moguntinus tunc occupatus esset à Christiano, qui antipapa & Frederico imperatori adhærebat; sed deinde Alexandro se submisit. De legitimo autem Alexandri pontificatu mentem suam in ipso Epistola initio sic declarat Sancta: O summa & gloria persona, quæ primùm constituta es per Verbum Dei, per quod omnis creatura rationalis & irrationalis in genere suo facta est, tibi specialiter idem Verbum claves regni cælestis per indumentum humanitatis suæ, scilicet ligandatque solvendi potestatem concessit. Eundem deinde hortatur, ut facilem se prebeat in via schismatis concedenda, si pœnitentiantur, hac scribens: Sic & tu, ô misericordia Pater, benignum Patrem imitare, qui pœnitentem filium, & ad se revertentem, saginatum vitulum propter illum occidens, cum gaudio suscepit... Et stella matutina, quæ solem diei præcucurrit, esto in ecclesia, quæ diu schismatis caligine confusa, lumine justitiae Dei caret. Et tu ergo secundum zelum Dei corripe, & de oleo misericordia pœnitentes unge, quoniam Deus magis vult misericordiam, quam holocaustum. Hac Epistola, opinor, occasionem erroris præbuit Trithemio, qui in Chronico Hirsaungensi ad annum 1150 Alexandrum III ponit inter illos, qui ad S. Hildegardem scriperunt; nisi Alexander revera ad ipsam scriperit, & Epistola non sit edita.

Cum mulier nobilis energumena in monasterio. 160 Vita lib. 3 cap. 2 longam refert históriam de quadam muliere nobili, quæ multis annis à damone fuerat obessa, ductaque ad varia loca Sanctorum celebrata patrocinio, nec tamen malo illo liberata, antequam venit ad monasterium S. Hildegardis, ubi damon mulierem tandem reliquit. Contigit hec liberatio circa annum 1170, us colligo ex Epistola Arnoldi archiepiscopi Trevirensis num. 151 memorata. Nam scripsit Arnaldus ad Sanctam, quando non diu electus erat archiepiscopus: (electionem Arnoldi figurunt alii anno 1169, alii 1170, quod exactius investigare non est necesse) & de liberatione illius energumena, tamquam de re recenti Sanctam interrogat his verbis: Et scimus quod Deus in loco sancto suo apud vos salutem operatus, obessam misericorditer liberando, visitaverit plebem suam. Unde, ut modum liberationis obessa nobis rescribat, ... attentissime rogamus. Ad hec S. Hildegardis ita respondit: In illa autem, quæ obessa fuit, multa mirabilia vidimus, quæ modò per scripta proferre non possumus: sed cognovimus,

quod diabolicus sufflatus de die in diem usque ad recessum suum defecit: & eadem mulier à fatigazione diaboli liberata est: & etiam infirmitate, quam ante in se non cognovit, tunc occupata est. Sed nunc vires tam corporis quam animæ plena sanitate recepit.

161 Mulier illa videtur suiss Colonensis, dicitaque Sigewize. Certe decanus eccl[esi]e Colonensis Sanctorum Apostolorum ipsam optimè novaret; & pro filia habebat, ut discimus ex ipsius ad S. Hildegardem Epistola, in qua pag. 577 hac scribit: Ex die, quæ nobis innovuit, quod sororem, immo filiam nostram specialem, dominam Sigewizem, in vestrae Beatitudinis consortium collegistis, non solum nos, immo universa Colonensis civitas, nutu Dei ad pietatis amorem succensa est. Inde est, quod jam manifestè per omnes terminos terræ nostræ à cunctis proclamatur: Ecce odor dominarum de S. Roberto, sicut odor agri pleni, cui benedixit Dominus. Benedictæ itaque sitis à Domino, quæ in modico & humili vestro mōnūculo ea opera pietatis celebrastis, quæ cunctæ sublimitates montium, universæque vallium nostrarum latitudines celebrare, non dicimus, non potuerunt, sed neglexerunt. Audivimus siquidem nuperrimè, fama prodente, quod ille hostis antiquus per orationes vestras ejectus sit. Quod si ita est, obsecramus, modum & ordinem ejectionis nobis rescribendo significetis, quatenus vobis congaudeamus, & perpetua vobiscum devotione Deum collaudemus. Ipsam quoque dominam Sigewizem, sicut familiaris cognoscimus, ita specialius salutamus, devotas in Christo orationes promissas renovantes, & easdem ab ipsa expectantes.

S. Hildegardis maligno hospite liberata esset, interrogata

E

162 Humillime respondit Sancta, multorum simul bonis operibus ejctionem demonis attribuens, & sic ordiens: Deus opus suum fecit, sed illud uno modo non constituit. Deinde docet, Deum varia variorum bona opera ad unum finem dirige. Tum subiungit: Sic etiam in hac muliere, de qua queritis, gestum est: pro qua alti & altiores, parvi & minores, cum laboribus & orationibus unum dixerunt, & singulatim clamaverunt; secundum quod Spiritus sanctus eos hoc officium docuit. Nam quidam per suspria misericordia, & quidam per orationes & vigilias pro ipsa laboraverunt: quidam etiam jejunia & castigationem in corpore suo sustinebant: multi quoque pro ipsa elemosynas dederunt; & maxima turba cùm adiutorio, cuiusque boni, quod facere potuit, se ad ipsam declinavit: & aliqui in magno studio sine tædio hoc perfecerunt, & ita omnes ad Deum pro ipsa simul adspiciebant, quemadmodum etiam dies circulum suum complet. Nunc autem cum laude simul dicamus: Gloria tibi, Domine. Benedicatio Dei in gratia ipsius super vos sit, & super omnes, qui super illam misericordiam moti sunt, quoniam ipse Dominus dicit: Misericordiam volo, & non sacrificium. Hac lata sanè erant; sed modò alia referam, quæ non potuerunt non gravissimum Sancta dolorem creare.

Sancti, librationem bonis operibus maiorum attribuit.

F

163 Tempore schismatis duo erant de archiepiscopatu Moguntino contendentes, alter nimurum legitimus, & adherens Alexandro III Papa, erat Conradus; alter vero Christianus per Fredericum imperatorem intrusus, qui tamen archiepiscopatum postea retinuit, & anno 1177, quando pax inita est inter Alexandrum & Fredericum, cedente Conrado, Christianus ab Alexandro Papa confirmatus est, ita ut ab eo tempore legitimus fuerit archiepiscopus Moguntinus, & cum Alexan-

Cum in coetero S. Hildegardis sepultus esset juvenis olim excommunicatus,

d're

Adro IIII conjunctissimus. Mansit autem Christianus in Italia aliquot annis post pacem initam, & interfuit concilio Lateranensi, quod inchoatum est anno 1179, die 2 Martii. Ante illud concilium, verisimiliter anno 1178, juvenis aliquis, qui antea fuerat excommunicatus, sed dudum absolutus, in cæmeterio S. Hildegardis fuit sepultus. Hac de causa prælati Moguntini, qui pro absente archiepiscopo ecclesiastiam illam administrabant, mandatum misserunt S. Hildegardi, ut corpus illud juberet exhumari, vel abstinere à divinis in ecclesia sua celebrandis. Quomodo mandatum illud exceperit Sancta, exponit in scripto, inter Epistolas edito pag. 563, quod hunc habet titulum: Ad prælatos Moguntinenses propter divina per illos interdicta. Illud scriptum sic inchoatur: In visione, quæ animæ meæ, antequam nata procederem, à Deo opifice infixa est, coacta sum ad scribendum ista, pro ligatura, quâ à magistris nostris alligata sumus propter quemdam mortuum, conductu sacerdotii sui apud nos sine calumpnia sepultum.

164 Quem post paucos sepelitionis suæ dies cùm eumdem magistri nostri nos à cæmeterio nostro ejicere jussissent, ex hoc non minimo terrore correpta, ad verum Lumen, ut solita, aspexi, & vigilantibus oculis in anima mea vidi, quod, si juxta præceptum ipsorum corpus ejusdem mortui efferretur, ejectio illa in modum magnæ nigredinis ingens periculum loco nostro minaretur, & in similitudine atræ nubis, quæ ante tempestates & tonitrua apparere solet, nos circumvallaret. Unde corpus ejusdem defuncti, utpote confessi, inuncti, & communicati, & sine contradictione sepulti, nec efferre præsumimus, nec consilio seu præcepto istud suadeat vel jubentium acquievimus, non confilium proborum hominum, aut prælatorum nostrorum omnino parvi pendentis: sed ne Sacramentis Christi, quibus ille vivens adhuc munitus fuerat, injuriam saevitate feminæ facere videremur. In Examine de miraculis, infra dando, num. 6 dicitur ille injustè fuisse excommunicatus, ut suspicio oriatur, excommunicatum fuisse tempore schismatis, & fortasse quia defendebat partes Alexandri III, legitimi Pontificis. Additur ibidem de S. Hildegarde, quando ejendus erat ille sepultus: Ipsa tumulum ejus baculo suo signo Crucis signavit, & sic sepulcrum ejusdem adhuc non poterat inveniri.

Ceclesia in-
terdicto sub-
jicitur. Hoc
verò ubi ali-
quo tempore
fervarat,

* i. e. Cor-
poris

Redeo ad scriptum S. Hildegardis, que pergit hoc modo: Sed ne ex toto inobedientes existemus, à divinarum laudum canticis hacenus secundum eorum interdictum cessavimus, & à participatione Dominicæ Corporis (quoniam per singulos ferè menses ex confluetudine frequentavimus) abstinuimus. Super quo dum magna amaritudine tam ego quam omnes forores meæ affligeremur, & ingenti tristitia detineremur, magno tandem pondere compressa, verba ista in visione audivi: Propter verba humana, Sacraenta induimenti * Verbi mei, quod salus vestra est, & quod in virginea natura ex Maria Virgine natum est, dimittere vobis non expedit: sed inde vobis à prælatis vestris, qui vos ligaverunt, licentia quærenda est. *Hujus mandati ratio additur.* Tum verò subjungit Sancta: In eadem quoque visione audivi, quoniam in hoc culpabilis essem, quod cum omni humilitate & devotione ad præsentiam magistrorum meorum non venissem, ut ab eis licentiam communicandi quærerem, maximè cùm susceptione illius mortui culpâ non teneremur, qui omni Christianæ rectitudine munitus à sacerdote suo, cum tota Pingensi processione sine contra-

ditione eujusquam sepultus esset. Et ita hæc vobis dominis & prælatis nuncianda, mihi divinitus imposita sunt. Aspexi etiam aliquid super hoc, quod vobis obedendo hacenus à cantu divini officii cessantes, illud tantummodo legentes remissè celebramus, & audivi vocem à vivente Luce procedentem de diversis generibus laudum, de quibus David in Psalmis dicit: Laudate eum in fono tubæ &c. Pergit hic multa proferre de cantu sacro, quem diabolo exosum affirmat.

166 Deinde verò ad prælatos Moguntinos hanc dirigit monitionem: Quapropter summâ vigilantiâ vobis & omnibus prælatis satagendum est, & antequam os alicujus ecclesiæ laudes Deo canentium per sententiam claudatis, vel eam à tractandis vel percipiendis Sacramentis suspendatis, causas, pro quibus hoc faciendum sit, diligenter prius discutiendo ventiletis. Et studendum vobis, ut ad hoc idem zelo justitiae Dei, non indignatione vel injusto motu animi, seu desiderio ultionis trahamini: & cavendum semper, ne in judiciis vestris circumvenienti à fathana, qui hominem à cœlesti harmonia, & à deliciis paradisi extraxit. Pensate itaque, quoniam, sicut Corpus Jesu Christi de Spiritu sancto ex integritate Virginis Mariæ natum est, sic etiam canticum laudum secundum cœlestem harmoniam per Spiritum sanctum in Ecclesia radicatum. Corpus verò indumentum est animæ, quæ vivam vocem habet; ideoque decet, ut corpus cum anima per vocem Deo laudes decantet Qui ergo Ecclesiæ in canticis laudum Dei sine pondere certæ rationis silentium imponunt, confortio angelicarum laudum in celo carebunt, qui *

* serie quia

Deum in terris decore suæ laudis injustè spoliaverunt, nisi per veram penitentiam & humilem satisfactionem emendaverint. Qui ergo cœli claves tenent, districte caveant, ne eis & claudenda aperiant, & aperienda claudant, quia judicium durissimum in his, qui præsunt, siet; nisi, ut ait Apostolus, præsint in follicitudine &c. Plura non addo ex illo scripto, quod longissime producendum est, quia nihil ferè præterea habet, quod pertinet ad hanc controversiam, immo cùm omnia deinde sint moralia, suspicor, non unum esse Sanctæ Opusculum, sed multa variis occasionibus ad Moguntinos scripta in fine huic addita fuisse.

F167 Hoc S. Hildegardis scriptum tale est, ut administratores ecclesiæ Moguntine non videantur flagitare, at sine insigni dignità negare potuisse, quod petebat. Etenim non solum venit Moguntiam, ut laudatum scriptum offerret, sed etiam probare voluit, sepultum in cæmeterio suo dudum ante mortem fuisse absolutum. Vel sic tamen, non nisi interposta autoritate archiepiscopi Coloniensis ad tempus obtinere potuit, quod cupiebat, ac deinde in easdem reducta fuit angustias. Hac omnia habemus ex litteris S. Hildegardis, ad Christianum archiepiscopum in Italia degentem anno 1179 datis, in quibus pag. 542 Sancta factum exponit his verbis: O mitis pater, cùm prælati nostri Moguntini mortuum juvenem, ante mortem suam ab anno diu absolutum, & omnibus Christianæ fidei Sacramentis munitum, sicut etiam ante in litteris tibi insinuavi, apud nos sepultum, à cæmeterio nostro ejicere nos jussissent, vel à Divinis nos cessare, ego ad verum Lumen, ut soleo, aspexi: & in illo Dei mihi præcepit, ne unquam voluntario consensu meo ejiceretur, quem ipse à finit Ecclesiæ in gloriam salvationis deputandum suscepit; quoniam nigredo magni periculi nobis

AUCTORE

J. S.

inde proveniret, eo quod contra voluntatem ejus Veritatis esset. Si enim iste timor omnipotentis Dei mihi non obstatisset, eis humiliter obedisse, & quemcumque in nomine tuo, qui dominus & advocatus noster es, eumdem mortuum jussissent efferre, si excommunicatus non esset, servandum jus Ecclesiæ grata voluntate concessum.

*quod tandem
obtinet, pa-
trocrinante
archiepiscopo
Coloniensi.*

168 Cùm autem per aliquod tempus non sine magno dolore & tristitia cessasset, in vera visione animæ meæ à summo Jūdice (cujus præcepto resistere aula non fui) pondere gravissimæ infirmitatis coacta, ad prælatos nostros in Moguntiam veni, & verba, quæ in vero Lumine videram, ut ipse mihi præcepit, scripta repræsentavi, quatenus in illis cognoscerent, quæ voluntas Dei in hac causa esset. Veniam quoque coram ipsis, qui tunc aderant, amaris lacrymis petens ab eis, flebiliter & suppliciter misericordiam quæsivi. Sed cùm eorum oculi ita caligassent, ut nullo respectu misericordiæ me respicere potuerint, plena lacrymis ab eis discessi. Sed cùm plurimi homines super nos misericordiæ moverentur, licet pro voluntate sua nos adjuvare non possent, fidelis amicus meus, scilicet Colonensis archiepiscopus, ad ipsos in Moguntiam venit, & quodam milite libero homine assistente, qui sufficien- tibus testibus probare voluit, quod ipse & prædictus mortuus, adhuc in corpore vivens, cùm pariter in eodem excessu fuissent, pariter etiam ab anno, eodem loco, eadem horâ, ab eodem sacerdote soluti essent, eodem sacerdote etiam, qui eos absolvit, præsente, ab eis cognita hujus rei veritate, idem præsul de te præsumens, licentiam celebrandi divina usque ad redditum tuum securè in pace obtinuit. *Hec ad Christianum archiepiscopum S. Hildegardis, qua ab eodem ante illam controversiam humanissimas accepérat litteras, hoc modo pag. 542 à Christiano conclusas:* Nos autem vobis in omnibus necessitatibus vestris adesse, ac in omnibus prodesse, prout Deus donaverit, pro certo sciatis. *In iisdem Sanctam anicè sic alloquitur:* Et quia divino Spiritu te inspirat cognoscimus, exhortatoria verba tua desideramus. &c. Ad hec quoque responderat S. Hildegardis per egregiam abortionem ad curam pastoralem, docens episcopi esse gregem suum pacere.

*Deinde re-
novatur in-
terdictum
jussu ab sen-
tis archiepi-
scopi, ad
quem Sancta
supplex scri-
bit.*

169 Attamen, sive Moguntini administratores nimis exacerbati fuerint in S. Hildegardem, quod ipsa tempore schismatis se satis declarasset pro Alexander III, sive nimis agre tulissent, quod non statim obediisset præcepto de excommunicando homine excommunicato, Christianus archiepiscopus renovavit interdictum, instiganibus procul dubio vicariis Moguntini. Nam S. Hildegardis in Epistola prius laudata, post verba jam recitata, sic pergit: Cùm autem, dulcissime domine, fiduciā maximam de tua misericordia haberemus, per eosdem prælatos nostros post reversionem suam à Roma è synodo litteras tuas Divinorum interdictiorias accepimus: quas, ut paternæ pietati tuæ confido, numquam misfissas, si veritatem hujus rei agnoverissemus. Sicque, mitissime pater, in priori ligatura multò majori dolore & tristitia tuimet ipsius jussione constitutæ sumus. Unde in visione animæ meæ, in qua numquam me aliquo verbo turbasti, jussa sum corde & ore dicere: Melius est mihi incidere in manus hominum, quam derelinquere præceptum Dei mei. Ergo, mitissime pater, obsecro te in amore Spiritus sancti, ut propter pietatem æterni

Patris, qui pro salute hominis in suavi viriditate misit Verbum suum in Virginis uterum, plangentium & dolentium filiarum tuarum lacrymas despicer non velis, quæ ob timorem Dei tribulationes & angustias hujus injustæ ligaturæ sustinemus. Spiritus sanctus infundat tibi, ut ita super nos misericordiæ movearis, ut etiam tu post finem vitæ tuæ pro hoc misericordiam consequaris. In hac eadem Epistola S. Hildegardis orditur à gratiarum actione de litteris gratiofis, quas ante à Christiano accepérat; indeque fiduciam sibi ortam dicit ad causam ipsi exponendam, hac subjiciens: Unde, bone domine, nos famulæ tuæ, quæ sedemus in tristitia tribulationis & angustiæ, in spiritu humilitatis pedibus tuis provolutæ, causam intolerabilis doloris nostri in pura veritate lacrymabili tibi aperimus eâ fiduciâ, quod ignea charitas, quæ Deus est, tibi inspiret, ut cum paterna pietate lamentabilem vocem, quâ in tribulatione nostra afflcta ad te clamamus, misericorditer exaudiri * digneris. *Hac tamen S. Hildegardis, cuius Epistolam hanc si quis recte considereret, non minùs fortè reperiet, quam humilem & suppli- cem. Non possum sane non admirari, tam duri- ter actum fuisse cum Sancta; præsertim postquam absolutio excommunicati abundè videtur probata fuisse, curante archiepiscopo Coloniensi. Ut autem magis etiam miretur studiosus lector, totum Christiani archiepiscopi responsum subjungo.*

E.

170 Christianus D. G. Moguntinæ sedis archiepiscopus, reverendæ & in Christo dilectæ dominæ Hildegardi, & universis sponsis Christi, cum ipsa Deo famulantibus, de virtute in virtutem ascendere, & Deum deorum in Sion videre. Etsi in admiranda ac laudanda potentia Dei & Salvatoris nostri clementia, minimè sufficientes, imò prorsus indigni simus, tuo tamen, ut digni efficiamur, charissima in Christo Domina, sedulo consili suffragio, illum gratiarum actione prosequimur, à quo omne datum optimum & omne donum perfectum descendens, utpote à Patre luminum, cui in anima tua dignè complacuit, & eam vero & inestimabili lumine suo illustravit, cuius gratia præveniente & sub sequente collatum est sanctæ devotioni tuæ cum Maria ad pedes Domini sedere, & supernæ Hierusalem visionibus vacare. Hæc manifesta sanctæ conversationis tuæ indicia & stupenda veritatis testimonia, ita animam nostram, charissima in Christo Domina, tuis iussionibus, ne dicam precibus, obligatam tenent, ut quidquid umquam sanctis votis tuis accedere noverimus, ad hoc cordis nostri intentionem meritò inclinare debeamus, sperantes, & summam post Deum in tua Sanctitate fiduciam habentes, nos sanctissimo odoramento orationum tuarum gratiam Dei prævenientem & subsequentem percipere, & hanc peccatricem animam nostram tuæ Sanctitatis interventu clementiam Creatoris sui, sibi tandem placitam, innire. Inde est, quod super tribulatione & afflictione, quam ex suspensione Divinorum unà tecum facer conventus sustinet, tanto arctius vobis condolemus, quantò evidentius innocentiam vestram in hac parte perpendere valemus.

F.

171 Verum quia constat Ecclesiæ, sepultum apud ecclesiam vestram defunctum in vita sua excommunicationis sententiam incurrisse, dum adhuc eidem Ecclesiæ de absolutione ipsius incertum extitit, vobis interim propter statuta sanctorum patrum (non evitanda) clamorem cleri declinare & scandalum Ecclesiæ dissimulare, periculose nimis fuit, donec idoneo testimonio bonorum vi-

*interdictum-
que tolli ju-
ber, probata
sepulci abso-
lutione.*

10

A rorum in facie Ecclesiarum illum absolutum fuisse comprobetur. Proinde vestræ, (ut dignum est) afflictioni ex intimo corde compatiens, ecclesia Maguntinæ rescriptimus in hunc modum, ut, si bonorum virorum veraci assertione de absolutione præfati defuncti ei ostensum fuerit, divina vobis officia celebrari præcipimus, rogantes & obnoxiam Sanctitatem vestram supplicantem, quatenus, si ex culpa nostra vel ignorantia vos in hac parte molestavimus, petenti veniam non substrahatis misericordiam: & Patrem misericordiarum exorare dignemini, ut sanos & incolumes nos vestro sancto conspectui & ecclesia Maguntinæ repræsentet, ad honorem Dei & ecclesia vestram, & salutem animæ nostræ. Conseruet vobis Dominus sanitatem & sanctitatem. *Hæcenus Christianus archiepiscopus, vir multis natura doris ornatus, sed miles potius, quam episcopus. Invaserat ille archiepiscopatum Moguntinum tempore schismatis, expulso. Conrado legitimo archiepiscopo, anno 1165. Ab eo tempore semper aut rebus bellicis aut politicis occupatus fuit, non ducis tantum, sed & militis subinde officium exercens. Initia anno 1177 pace inter Alexandrum Papam & Fredericum imperatorem, hortante frustra S. Hildegardis, ut Christianus ad ecclesiam suam veniret, mansit tamen in Italia, rebus plerumque bellicis occupatus, & illo ipso anno, quo datam Epistolam scriptit ad Hildesheim, cum clade suorum captus est, & bennio in carcere detentus, ac demum anno 1183 in castris defunctus. Hac susus relata videri possum in Moguntiacis Serarii auctis, & Francofurti impressis anno 1722, tom. I pag. 569. Si miles ille episcopus tanti faciebat statuta sanctorum patrum non evitanda, poterat ea tanto rectius sibi occidere, quanto evidenter, ut fatebatur, innocentiam Sanctæ perpendere valebat.*

§ XII. Varia S. Hildegardis itinera, & loca, ubi fuit, exposita. Fundat cœnobium Ebingense.

S. Hildegarda multos etiam vivæ voce docuit & monuit:

Non litteris tantum scriptis S. Hildegardis Christi fideles, Religiosos maximè & clericos, ad pietatem instituere conata est, sed vivæ etiam voce accedentes ad se erudiebat. Horum autem ingentem fuisse multitudinem testatur Vita num. 19, ubi auctor ait, ex omni tripartita Gallia atque Germania confluisse ad eam undique utriusque sexus populorum examina. *Hominum non vulgaris nota, qui ex longinquis Germania, Gallia & Belgii partibus ad Sanctam profecti fuerunt, varia in recensendis Epistolis se nobis obtulerunt exempla. Vidimus infuper, S. Hildegardem in variis locis fuisse, & ubique dedisse monita salutaria. De hisce Vita num. 44 sic habet: Inter haec etiam illud de ipsa est notabile, quod Coloniam, Trevirim, Metim, Heribopolim, Babenberg, Spiritu divino non modò acta, sed coacta, veniens, clero & populo, quæ Deus voluit, annunciat: & in Monte sancti Disibodi, Siberg, Eberbach, Hirsaugia, Swifelden, Mullenbrunnen, Rudenkyrchen, Kitzingen, Crutental, Herde, Werde, Andernacho, in Monte S. Mariæ, in Elsim & Winkelo, quæ ad utilitatem animalium pertinebant, juxta ea, quæ ei Deus revelaverat, manifestavit. Loca hic nominata, & alia*

aliunde addenda, ostendunt, Sanctam itinera instituisse satis longa ad varias Germania partes, ita ut procul dubio multum temporis itineribus illis insumpsum fuerit.

173 At dubitari potest, utrum S. Hildegardis eodem tempore consequenter tot civitates, aliaque loca adiverit, an diversis temporibus, modò proficiendo versus unam partem, modo versus aliam. Secundum mihi appetet verisimilius: imo satis etiam certum est, aliquas excursiones S. Hildegardis non posse conjungi cum itinere Coloniensi & Trevirensi. Etenim ex Epistola Frederici imperatoris, num. 53 memorata, habemus, Sanctam certè ante annum 1159, & verisimiliter ante annum 1155 fuisse Ingelhemii cum Frederico, & ibidem nonnulla ipsi prædictissime, quæ impleta erant ante 1159. Eodem forsitan tempore, quo fuerat Ingelhemii, Sancta profecta est in Franconiam. Nam ibi fuerat, antequam ad ipsam scribebat abbas Ebracensis, de cuius Epistola egi num. 65. Manricus autem in Annalibus Cisterciensibus ad annum 1155 num. 4 existimat. Epistolam Adami abbatis Ebracensis scriptam esse circa dictum annum, idque admodum verisimile est; & non longè à vero abesse potest, cum obitus Adami abbatis figuratur anno 1161. Quare videtur Sancta in Franconia fuisse inter annum 1150 & 1160, & consequenter credibile est, ipsam eo tempore fuisse Heribpoli, & Bambergam, quæ antiquo nomine Babenberg in Vita vocatur, usque pervenisse. In eodem etiam itinere viserit cœnوبium monialium Benedictinarum Kitzingense, quod paucis milliibus supra Heribpolim ad Mænum erat situm, sed postea ab hereticis destruendum est, ut docet Ignatius Gropp in Collectione rerum Wirceburgensium dissert. 6 num. 8, ubi addit, monasterium illud modo inhabitari ab Ursulinis. De Epistola abbatissae Kitzingensis ad Sanctam egi num. 83.

174 Alio verisimiliter itinere excurrunt S. Hildegardis ad partes Germania Inferioris, & Coloniam usque pervenit. Fuit autem Colonia, quando Philippus, qui anno 1167 aut 1168 factus est archiepiscopus, illius ecclesia erat decanus. Videtur igitur iter figendum inter annum 1160 & 1167: nam etiam innuit num. 92, Ecclesiam jam aliquo tempore divisam fuisse, schismate, opinor, quod anno 1159 exortum est, antequam Coloniensis prediceret ea, quæ num. 90 & seqq. videri possunt. In eodem itinere procul dubio cœnobium Sigebergense instituti Benedictini, quod in diœcesi Colonensi ultra Rhenum ad Sigam amnum situm est, non longè à Bonna oppido. In Vita quidem Siberg scribitur; sed leviuscula illa nominis mutatio scrupulum mouere non debet, presertim cum alias frequenter Sigberg & etiam Siberg vocetur. Sigebergenses affectu speciali, tamquam matrem prosequebantur S. Hildegardem, ut patet ex ipsorum Epistola, de qua egi num. 105. In diœcesi etiam Colonensi est Werde, abbatia Ordinis Benedictini, Latine Werthina, Werdena aut Werda, quam S. Hildegardis legiūr invisiſſe. Multo longius itaque progressa est: nam Werthina est ad confinias comitatū Marchia, & ad Ruram flumen sita. Attamen & aliud fuit cœnobium in diœcesi Colonensi Werda dictum, situmque ad Rhenum duobus aut tribus milliaribus infra Dusseldorfum, ubi modò oppidum vulgo Keyserweert, sive Cœfaris Werda nominatum. Alterutrum certè visitaverit Sancta. Ad oppositam planè partem diœcesis Colonensis, & in limite ferè Trevirenſis ad Rhenum, est Andernachum, alias Antenacum

F

excurred in
Franconiam
ad varia lo-
ca,

venit Colo-
niam, varia
que invisiſſe
cœnobia,

PPP 3

di-

AUCTORE
J. S.

dictum, ubi etiam in illo itinere fuit S. Hildegardis. Propè Antenacum erat cœnobium feminarum, cuius abbatissa ad Sanctam scriptis, ut vidimus num. 136. Tale quoque cœnobium erat in Didenkirchen juxta Bonnam: nam abbatissa in Didenkirchen scriptis ad S. Hildegardem, ut dictum est num. 135. Quantum verò presentia ipsius Sancte ibidem placuisse, liquet ex laudata Epistola. Abbatissa enim apud Martenium col. 1078 monita flagitans, hac utitur ratione: Me etenim ex his corroborari, dum præsens aderatis, opportuno tempore proposuistis. Tum subdit: Præterea, si non amplius audeo rogare, utar tamen precibus Cananeæ, quæ respondebat Domino in Euangeliō, dicens: Quod etiam catelli edant de micis, quæ cadunt de mensa dominorum suorum. Eadem fidei devotione vos secundari rogo, ut de mensa vestra, id est, de visione illa, quâ multa mirabilia frequenter videtis, mihi valde desideranti de suprà dictis summatim apponatis &c. Ex hac porrò Epistola, uii & ex aliis quibusdam, certò habemus, plura monasteria fuisse visitata à Sancta, quâm quæ exprimuntur in Vita. An etiam plura ex memoratis in Vita spectent ad diœcēsim Colonensem, aut ad hanc S. Hildegardis excursionem, edicere nequeo, cùm aliquorum situm non satis certò inveniam.

B
fugit Tre-
virois &
Metas,

175 Trevirois fuisse S. Hildegardem in diebus Pentecostes, novimus ex Epistola cleri Trevirensis ad Sanctam, num. 93 laudata. At de anno, quo ibi fuit, nihil certi reperio. Browerus quidem in Annalibus Trevirensibus, aliisque ipsum secuti, existimat S. Hildegardem anno 1160 venisse Trevirois: sed nullam aut rationem aut conjecturam illius epochæ assignat. Quapropter mibi annus est incertus, & agnoscere incertum, utrum ante an post iter Colonense Trevirois venerit Sancta. Verumamen, cùm in fine Epistole ad Colonenses Sancta dicat, Per duos annos valde fatigata sum, ut coram magistris & doctoribus ac cæteris sapientibus in quibusdam majoribus locis, ubi mansio illorum est, vivente voce ista proferrem; cùm his, in aliis autem scilicet annorum itinera insinuat; suspicor intra biennium & Coloniam & Trevirois venisse Sanctam, & ad alia loca; ita ut duorum annorum spatio frequenter fuerit in itinere, licet subinde ad monasterium suum redire potuerit. Verum, quidquid sit de tempore, id certum est, S. Hildegardem Trevirensibus agnoscere ac Colonensisbus multa tam mala quam bona prædixisse. Quod autem credit Browerus, illa fuisse impleta in schismate, quo anno 1183 per septennium divisa est ecclesia Trevirensis, nequaquam admittendum videtur, nisi de malis citè venturis, quæ modicamentum futura dixerat. Nam præcipua mala & bona, quæ prædicebat, diu post superventura, ipsa clare satis insinuat. Porro Treviris Metas proficiisci potuit S. Hildegardis. Certè ipsam Metis fuisse Vita testatur; sed non invenio, quid ibi nominatum egerit.

C
lustrat ali-
quot mona-
steria diœcē-
sis Mogun-
tinae,

176 Inter majores civitates, ad quas S. Hildegardis profecta est, Trithemius in Chronico Hirsaangiensi ad annum 1160 ponit etiam Moguntiam, de qua tacet Vita. Non dubito, quin fuerit aliquando Moguntia, cùm illam in itinere pertransire potuerit; an verò ibi quoque ea manifestaverit, quæ in aliis civitatibus, ob silentium biographi, minus est certum. Certius est, ipsam in variis Moguntinae diœcēsis monasteriis fuisse, variaque sibi a Deo revelata ibidem manifestasse. Hac de causa fuit in Monte S. Disibodi, ubi erat educata. Quantum verò ibi emendationis fructum suis monitis

produxit, jam dictum est ex Epistola abbatis num. 112. In eadem diœcēsi est Everbach, ut in Vita scribitur, alias Eberbach, abbatia Cisterciensis, jam saepius memorata, sitaque in Rhingavia. Hanc & facile, utpote non longè distante, adire poterat Sancta, & cum fructu sua enuntiare, cùm monachi Eberbacenses monita ipsius maximi facerent, ut liquet ex ipsorum Epistola num. 108 commemorata. Tertium cœnobium diœcēsis Moguntina, quod adiuvisse S. Hildegardis dicitur, in Vita est Rudenkyrchen, alias Rodenkirchen, quasi Rubea ecclesia. Erat abbatia Ordinis Premonstratenis, & diœcēsis Moguntinae, ut clarum fit ex aliquot epistolis Pontificiis apud Martenium tom. 4 Collect. Ampl. col. 468 & seqq.: nam haec inscribuntur episcopis Wormatiensi & Spirensi, ac dilecto filio abbati monasterii in Rodenkirchen, Premonstratenis Ordinis, Moguntinae diœcēsis. Hoc jam observatum erat in Gallia Christiana tom. 5 col. 600, sed ulterior illius monasterii situs ibidem non adjungitur. In Winkel etiam fuisse dicitur S. Hildegardis, quo nomine designari monasterium diœcēsis Moguntinae existimo. Certè ad ripam Rheni in Rhingavia inter Bingium & Moguntiam est vicus Winkel, qui aliquando Vinicella Latine dicitur. Erat ibi prope abbatia Mons S. Joannis dicta, de qua videri potest Gallia Christiana tom. 5 col. 582. An aliud etiam in Winkel fuerit monasterium, me latet.

E

177 Ad eamdem Rheni partem uno tantum miliiari à suo cœnobio S. Hildegardis aliud monasterium fundavit, nec dubitandum est, quin illud saepius inviserit. In Actis inquisitionis de miraculis num. 8 hac secunda fundatio breviter sic exprimitur: Præterea trans flumen Rheni ad unam leucam aliud monasterium fundavit, ubi triginta præbendas instituit; id est, censum sufficientem triginta monialibus. Nomen loci Hibingen exprimitur ibi num. 3, diciturque S. Hildegardis iussisse ad villam Hibingen, ubi monasterium etiam fundaverat, atque in transflui Rheni pueræ, quæ caca erat nata, visum dedisse, aquâ Rheni oculos ejusdem lavans. Tempus illius foundationis expressum nullibi invenio. In Gallia Christiana tom. 5 col. 654 mentio fit monasterii Eibingen in catalogo abbatisarum Montis S. Ruperti, que se cum suis monialibus Eibingam receperunt, quando seculo XVII canobium S. Ruperti à Suecis in cineres fuit redactum. Hoc contigit anno 1632 afferitur, indeque abbatissa utriusque monasterii titulum sumpsierunt; nimirum Montis S. Ruperti & Eibinge, ut adjungitur. Situs verò & fundatio ibi sic exprimuntur: Porro Eibingense hoc monasterium, S. Giselberti memoria sacrum, situm est in Rhingavia, proximè Rudesheimum, montana versus, ab ipsa B. Hildegarde excitatum, fuitque semper titulo prioratus pathenoni Rupertino subiectum adunatumque. Majores nostri, Henschenius & Papebrochius anno 1660 Eibinge fuerunt, & ab abbatissa, cum monialibus ibi tunc degente, perhumeriter excepti fuerunt, ut ipse Papebrochius natus in Itinere suo Romano Ms.

F

178 Excurrit etiam S. Hildegardis in Sueviam. Etenim inter monasteria, quæ invisi, duo certè in Sueviam, reperiuntur in Suevia, Mulbrunnū videlicet in ducatu Wirtenbergico, & in diœcēsi Spirensi situm, vulgo Maulbron dictum; & Hirsaugia, eidem inclusa diœcēsi, sed situm paulò longius in Silva Nigra. De adventu S. Hildegardis ad cœnobium Hirsaangiense agit Trithemius ad annum 1160, aitque ab illa ante discessum hac verba ad Hirsaangienses fuisse prolata: Lux divina negligens.

A gentias filiorum suorum valde odit & detestatur, quia nemo recte servit Deo, qui spiritum torporis & negligientiae non penitus à corde suo repellit. Et ideo dicit vobis Lux illa, quæ omnia potest: Considerate semitas vestras, & nolite declinare à via recta, quoniam expeditiv vos satanas ad tentandum, & nisi cautè ambulaveritis in timore Domini, citò & velociter suscitabit vobis gravem in medio vestri perturbationem. Non negaverim ejusmodi monita Hirsauiensibus à Sancta fuisse data; at non existimo, iis predictam fuisse discordiam, de qua egi num. 106 & 107, quia mihi persuadeo, hanc Sancta excursionem serius fuisse susceptam. Magis credo, verum esse, quod de ulteriori S. Hildegardis itinere Trithemius subiungit his verbis: Ab Hirsauia digrediens sponsa Christi religiosissima Hildegardis, ad cœnobium Swifaltense nostri Ordinis proficisciatur, & tam monachis quam virginibus Christi tunc ibidem commorantibus verbum à Domino sibi commissum fideliter annuntiavit.

^{illius provincie loca visitat,} 179 Hec, inquam, vera esse opinor, licet inter illud satis prolixum non uno tractu verisimiliter absolverit, & fortasse adierit loca quadam intermedia. In Vita quidem monasterium illud vocatur Swifelden, non Swifaltem, ut modo passim dicitur; sed, premissa diligentia inquisitione, cumdem utroque nomine locum designari puto. Situm autem est cœnوبium Swifaltum, vulgo Swifaltem, in diœcesi Constantiensi, & in montibus Suevia, ad rivum geminum concurrentem, & paulo inferius, aliquot milliaribus supra Ulmam, Danubio se miscentem. De Epistola abbas Zwifaltenensis, qui Zwinielensis scribitur apud Murtensem, egi num. 75. De Epistola Prioris & monachorum, qui ibidem de Zwifelda scribuntur, & de monialium Swifeldensium litteris differni num. 109. Ex tribus illis Epistolis, & maximè ex illis, quibus S. Hildegardis ad singulas respondit, aperie colligitur, disciplinam in duplice illo virorum & mulierum cœnobio multum fuisse relaxatam co tempore, ipsosque monachos & moniales modum quæsivisse, quo reformarentur. Itaque dubitari vix potest, quin S. Hildegardis tantum iter suscepit, ut disciplinam collapsam in illo monasterio restituaret. Non alios autem esse Swinielenses, Swifeldenses aut Zwifaldenses, quam Swifaltenenses, de quibus agitur, ob has rationes existimo. Primo

C Trithemius, qui omnes S. Hildegardis Epistolas vidit, inter abbates, qui ad ipsam scripserunt, recenset Swifaltensem, & nullum alium similis nominis. Secundò idem docet, Sanctam ibidem fuisse, licet Vita habeat, eam fuisse in Swifelden. Tertiò Swifaltenense cœnobium erat duplex, virorum & seminarum. Tale erat etiam Swifeldense dictum, cum tam monachi quam moniales ad Sanctam scripserint. Quarto multum quæsti, an abbatis aliqua Swifeldensis reperiatur in Germania preter Swifaltensem; nec ullam aliam reperi potui. Quinto demum in Spicilegio ecclesiastico Germania part. 3 pag. 864 & seqq. aliqua edita sunt decreta, ad cœnوبium Swifaltenense spectantia, in quibus video nomen illius abbatis seculo XII & XIII varie scribi: nam variis vicibus vocatur Swifelda, alias Swiveltum, sed sapiens Swifalten.

^{et salutaria multis dat monita:} 180 In eodem itinere S. Hildegardis videtur venire ad oppidum Kircheim, quod Suevia est in ducatu Wirtenbergico, vulgo Kirchen modo dictum. Nam Sanctam ibi quoque fuisse, multaque & gravia de futuris temporibus prædicta in Kircheim, liquet ex iis, que narrata sunt num. 98 & seqq. Porro ex initio visionis, quam Sancta si-

git anno Dominice Incarnationis millesimo centesimo septuagesimo, videtur satis evinci, totum illud S. Hildegardis iter in Sueviam contigisse aut illo ipso anno 1170, quo visionem ibi verbis prolatam, & postea scriptam, habuerat, aut certè non diu post. Ceterum si incole ducatus Wirtenbergensis velint attenè considerare, que S. Hildegardis in Kircheim prædixit de ejiciendis sacerdotibus, & de locis sacris abscondendis, divitiisque ecclesiistarum auferendis, videbunt, impleta esse, que illa seculo XII futura dixerat. An in illo itinere plura monasteria inviserit Sancta, mihi non constat. Restant certè alia, que in Vita afferuntur adivisse. At haec tenus invenire non potui, ubi terrarum illa fuerint sita; preter ultimum mox in diœcesi Moguntina memoratum.

181 Primum ex illis in Vita vocatur Crutendal, in Epistolis Crouchdal. Erat abbatia feminarum, eaque in Germania, ut nomen Germanicum insinuat. Epistolam abbatissæ in Crouchdal, in qua ait, se S. Hildegardem vidisse præsentem, reconsu num. 84, & alteram quoque alterius forsan illius monasterii abbatissæ num. 136. Secundum ex illis monasteriis est Herde. Bucelinus in Germania sacra part. 2 pag. 44 ait, Herde esse præposituram Ordinis Præmonstratensis. Idem scribit Hugo in Annalibus Præmonstratensibus tom. I col. 816, laudans Trithemium in Chronico Hirsaugensi ad annum 1150, ubi haber in editione Francofortensi Præmonstratensium. Verum in editione posteriori anni 1690, que accuratius facta est typis S. Galli, Regularium dicitur præpositura, & locus Herad scribitur, ita ut res sit valde incerta. Attamen certum est, S. Hildegardem bis in Herde fuisse, & iterata visitatione illius monasterii Religiosis gaudium attulisse, ut ex Epistola Præpositi ad ipsam, de qua egi num. 129, intelligitur. Tria posteriora cœobia, de quibus nihil invenio in Epistolis, sic in Vita exprimitur: In Monte S. Mariæ, in Elsim & Winkelio. De Winkelio egi num. 176; de aliis nihil habeo dicendum.

182 Ceterum ad itinera S. Hildegardis, modo ex Actis & Epistolis memorata, accedit aliud fastis longinquum in Galliam. Hoc in Vita omnino prætermisum est. At Acta inquisitionis in virtutes & miracula S. Hildegardis num. 9 & 10 testantur, ipsam fuisse peregrinatam ad sepulcrum S. Martini, sive ad civitatem Turonensem, & in illo itinere venisse Lutetiam Parisorum, ubi scripta sua dedit examinanda, que, ubi Turonibus Parisios redierat, examinata recepit, ut infra dicatur. Iter illud biennali tempore, aut saltuum autumnali susceptum, cum in Octava S. Martini, sive circa medium Novembris fuerit. Parisis, quo rediit mense Januario. De anno illius peregrinationis non constat; cerium tamen est, sub finem vite sue eam à Sancta susceptam esse, cum anno 1233 adhuc duo testes viverent, qui Parisis sacra theologia studebant, quando ibidem fuit Sancta. Itaque, cum inter annum 1173 & 1233 sint anni sexaginta, verisimilis est, post annum 1173 ibidem fuisse Sanctam, quam ante, ne dicere necesse sit, testes illos fuisse octogenariis maiores.

§ XIII. Scripta S. Hildegardis
multorum elogiis celebrata:
scriptorum enumeratio: ali-
qua eidem affixa.

*De Sancte
dono prophetic
tico sive
scientia ar-
canorum
communis e-
ra seculo XII
persuasio,*

Quanta fuerit fama sapientia divinae S. Hildegardis viventis, quanta existimatio de scientia ipsius prophetica, sive de cognitione quoniamlibet arcanorum, abunde vidimus ex Epistolis ad ipsam scriptis. Epistolas enim ultra centum & triginta recensui ad Sanctam datas, & plerasque personarum minimè vulgarium. Adeo autem inveni omnes elogis ipsius insignes, ut vix illa sit, qua testimonium non dicat, aut certè persuasionem non insinuet, de cognitis à S. Hildegarde occultis iis, ad quæ scientia hominum non solet pertainere. Vita quoque scriptores de visionibus Sancta, & de scientia rerum arcanarum clarissima dant testimonia. Accedunt Acta anno 1233 composita ad inquirendum in virtutes & miracula S. Hildegardis: nam in hisce plurimi rursum testes communem illam opinionem suis testimonio confirmant. Eodem fere tempore vixit scriptor Vita S. Gerlaci, cuius elogium de S. Hildegarde deditum. 146. Vocatur ab ipso famosissima Prophetissa Novi Testamenti, cum qua familiariter locutus est Deus. Afferitur per Spiritum sanctum edocta, de divinis oraculis & sacramentis sibi revelatis grandia edidisse volumina, & doctrinæ salutaris lampade sanctam Ecclesiam illuminasse &c. Ex Chronico Alberici monachi, qui etiam seculo XIII floruit, jam aliqua de sanctitate & scriptis propheticis S. Hildegardis antea recitavi.

*continuata
seculo XIIII.*

184. Eodem etiam seculo floruit Vincentius Belovacensis, qui in Speculo historiali lib. 27 cap. 83 de S. Hildegarde scribit sequentia: Per idem tempus in Alemanniae partibus admirabilis quædam Virgo proœcta ætatis erat, cui tantam divina virtus gratiam contulerat, ut cum laïca & illitterata esset, mirabiliter tamen rapta frequentius in somnis disceret, non solum quod verbis effunderet, sed etiam quod scribendo Latinè distaret, ut dictando Catholicæ doctrinæ libros conficeret. *Hac ille ex alio, quem non nominat, corrigenda in eo, quod in somnis dicitur sua dicuisse; cum ipsa passim testetur, se vigilantem & apertis oculis fuisse, quando visiones habebat.* Deinde Vincentius subjungit: Hæc fuit, ut æstimo, S. Hildegardis, quæ multa fertur prædictissime futuris: ad quam scripsisse dicitur etiam beatus Bernardus Clarevallensis, Richerius monachus Senoniensis, ejusdem seculi XIII scriptor, in Chronico Senoniensi lib. 4 cap. 15. S. Hildegardem celebrat hoc elogio: Ante hos annos fere triginta (imò fere octoginta) fuit in inferioribus Alemanniae partibus Sanctimonialis quædam inclusa sanctissimæ conversationis & vitæ, Hildegardis nomine, cui Deus etiam inter cætera gratiam prophetæ contulerat. Et, quod mirum est dictu, quod numquam antea didicerat, lingua loquebatur Latinâ, & scribebat. Prophetavit quippe de statu regnum, & eventibus futurorum: & inde libros propria manu conscripsit. Scriptit etiam librum medicinalem ad diversas infirmitates, quem ego Argentinæ vidi.

Non admittenda tamen omnia Richerii dicta.

185. Scriptit siquidem de Ordine futurorum Prædicatorum & Fratrum Minorum, qui temporibus nostris primum esse cœperunt. Dixit quippe

pe aperte, quosdam Fratres futuros altè tonsuratos in habitu religioso, sed inusitato, qui in principio sui quasi Deus à populo reciperenr: nec aliquid proprium habituros prædictis; sed tantummodo eleemosynis fidelium vicitarent, nec de his eleemosynis in crastinum reservarent: & ita tali paupertate contenti, civitates, & castella, & regiones prædicando circuirent; & ita in primordio suo Deo & hominibus cari haberentur: sed proposito suo decidentes, viliores haberentur. Hæc Hildegardis de Prædicatoriis & Minoribus Fratribus fertur prædictissime, quod postea verum actus ipsorum esse probavit. *Habenus Richerius. Verum exiguam ille fidem meretur in iis, qua de Ordinibus Prædicatorum & Minorum dicit, tum quod ubique in Chronico suo Prædicatoriis iratum se exhibeat & iniamicum, tum quod in referenda utriusque Ordinis institutione varios committat errores, ut verisimile sit, ipsum panca de utroque Ordine novisse præter malignos vulgi rumores, quos avidè videatur arripuisse. Certe modo tam improbabili contra Prædicatores variis locis declamat, ut sibi magis apud prudentes nocuerit, quam laudato Ordini. An autem S. Hildegardis aliquid predixerit de origine Ordinum Prædicatorum & Minorum, mibi planè incompertum est; imò & minus probabile, quia id apud alium auctorem satis probatum non reperi. Vix tamen dubito, quin Richerius viderit fictitiam illam prophetiam, de qua inferius plura dicemus.*

186. *Prætermitto elogia scriptorum, qui sequentibus seculis prophetica S. Hildegardis scripta celebrarunt, quia de fama Sanctæ nullus dubitare etiam*

Scripta ipsius ab aliis

merito poterit. Ex omnibus tamen duos felio, quod ipsi libros S. Hildegardis legisse se refentur. Primus est Vincentius Cartisanorum Axpacensis in Austria Prior, qui remittens exscriptos S. Hildegardis libros, de iis ita scribit in Thesauro Anecdotorum Bernardi Pez tom. 6 pag. 356: Prædilecte mi pater, ante aliquot dies finivi dicta S. Hildegardis, quæ potuisse citius finivisse, nisi patres de Tegernsee (abbatia est in Bavaria) suassissent mihi, ne in scribendo me gravarem. Quæ dicta Hildegardis præ festinatione scribendi parum attendi, dum scriberem. Idcirco oportebit me ipsa de novo perlegere. Attamen scribendo aliqua memoria adhaeserunt, videlicet de triplici tempore, scilicet muliebri, acro, & cadente: quorum primum, cuius finem spero adesse, multum & plus quam credi potest, Ecclesiam debilitavit. Secundum, scilicet acre vel acrum (alias virile à S. Hildegarde dictum) ipsam mirabiliter confortabit, per multis labores & sudores ipsam à peccantibus humoribus expurgando. De uno miror & doleo, quod videbile ex auditu prophetiarum ipsius Hildegardis, aut ex lectione earumdem non invenio aliquid, qui percusat peccatum suum, vel qui scandat vestimenta sua, sicut Josias rex propter inventiōnem libri Legis fecisse legitur. Sed quasi omnes ipsam nec approbant nec improbant.... Scriptum per fratrem Vincentium in Axpach in profecto S. Martini anno MCDLX.

187. *Trithemius, qui variis locis & in diversis Opusculis suis de S. Hildegarde scribit, in Chronico Hirsangensi dicit: Nos vero cuncta eius scripta non solum legimus in virginallibus librīs, qui sunt in ejus monasterio apud Bingios repositi, sed fecimus etiam pro nobis rescribi, cum adhuc monasterio præsideremus D. Martini in Spanheim. Ibidem paulò ante de scriptis San-*

*deinde com-
mendata ut
prophetica.*

Sl.

A *de ita loquitur*: Et revera, in quantum nos judicare possumus, ejus scripta, non humano sensu vel intellectu sunt edita, sed divino potius Spiritu mirabiliter infusa, & ideo non passim intelliguntur ab omnibus, sed ab illis dyntaxat ut cumque possunt intelligi, quorum pura mens Deo per amorem meruit uniri. *Idem scriptor S. Hildegardem laudat, ut prophetis, scriptis Opusculis & miraculis illustrem in Chronico Sponheimensi ad annum 1180, & in Catalogo virorum illustrium Germania pag. 138, ac demum in Viris illustribus Ordinis S. Benedicti lib. 2 cap. 119 & lib. 3 cap. 334. Ex ultimo hoc loco quedam huc transfero*: Sancta verò Hildegardis famula Christi, per multos annos in camino paupertatis & infirmitatis decocta, quò plus affligebatur in corpore, eo amplius proficiebat in mente. Crebris enim revelationibus angelicis consolabatur ægritudinem carnis. Sub ejus magisterio maxima disciplina regularis vitæ in præfato cœnobio vigebat &c. *Adit plura, jam satis ante dicta, & aliqua etiam minus accurata, tam hoc loco quam aliis; sed illa ex antea disputatis poterunt corrigi.*

B *Varia Sanctæ Opuscula*, 188 *Opuscula S. Hildegardis Trithemius variis etiam locis enumerat, prout ea viderat manuscrita, & pro se exscribi curaverat. In Chronico Hirsaugensi ad annum 1147 ea enumerare incipit hoc modo: De cuius mirandis Opusculis nos vidimus & legimus subjecta; In Regulam sancti patris nostri Benedicti brevem Explanationem, lib. 1. Impressa est hac Explanatio cum Epistolis S. Hildegardis in editione Colonensi anni 1565 pag. 231 hoc titulo: Regula S. Benedicti juxta S. Hildegardem explicata. Deinde verò recusa est in Bibliotheca Patrum Lugdunensi. Ad Wigbertum monachum Gemblacensem super triginta quaestiones Responsum lib. 1. Hic item liber iisdem locis una cum Epistolis impressus est. Vitam S. Ruperti ducis Bingionum lib. 1. De Vita S. Disibodi Hiberniensis episcopi lib. 1. Ambas has Vitas habemus in codice Ms. una cum explanatione Regula S. Benedicti. Ambæ etiam impressæ sunt apud Surium & in Operæ nostro, prior nimirum ad diem xv Maii, altera ad viii Iulii. Octo & quinquaginta Homiliae super Euangelia Dominicalia per anni circulum lib. 1. Hoc Opusculum non vidi, nec editum esse novi. Idem tamen Homiliarum Opusculum aliis quoque locis recenset Trithemius, & in laudato Catalogo illustrium Virorum pag. 138 de laudatis Homiliis dicit; Super Euangeliis Dominicalibus Homiliae LVIII composuit valde obscuras, & (non) nisi devotis & eruditis intelligibiles. Forte obscuritatis causa non sunt edite. Redeo ad enumerationem Trithemii. De Sacramento Altaris contra quosdam haereticos, lib. 1. In Viris illustribus Ordinis S. Benedicti lib. 2 cap. 119 hunc librum dicit esse scriptum contra Catharos, ut in Germania nominabantur illius temporis haeretici, in Gallia Albigenes dicti, qui non pauca cum Calvinianis deinde natis habebant communia. Hic quoque liber non est editus, nisi sit illa Epistola prolixissima, quam ad Moguntinenses inscriptam habemus inter Epistolas.*

partim edita, 189 *Volumen quoque magnum, quod Scriptor vias prænotavit, in quo de via Domini atque Sanctorum ejus valde subtiliter disputat. Hoc Opus editum est ab anno 1513, & deinde variis vicibus recusum. Non meminit de Operis in tres libros divisione Trithemius, sed grande volumen vocat. In tres tamen libros divisum est, & libri singuli in varias visiones. Subjungit Trithemius: Septembbris Tomus V.*

Aliud etiam volumen, quod Vitæ meritorum prænotavit, & in tres libros divisit. *Hoc ineditum* *huc usque puto*. Volumen simplicis medicinæ, opus naturale multumque mirabile lib. 1. Aliud compositæ medicinæ librum unum. *De his duobus libris addit Trithemius in Catalogo Virorum illustrium pag. 138*: In his duobus mirabilia & secreta naturæ subtili expositione ad mysticum sensum refert, ut nisi à Spiritu sancto talia fæmina scire minimè posset. *Joannes Albertus Fabricius in Bibliotheca media & infime Latinitatis lib. 8 pag. 779 de his ita scribit*: Liber simplicis & aliis compositæ medicinæ eidem Hildegardi à Trithemio tribuuntur: atque typis exscripti exstant sub ejus nomine libri quatuor physicæ, quorum primus medicamenta ex aquis, terris, salibus & metallis; secundus & tertius ex plantis, quartus ex animalibus persequitur. Prodiere Argentorati apud Joannem Schottum MDLXXXI. &c. *Libros illos impressos* S. Hildegardis esse, certò affirmare non ausim: sed, cum nec impressos ejus nomine viderim nec scriptos, malim ea de re judicium relinquere iis, qui utrosque conferre potuerunt. *Mattheus Westmonasteriensis ad annum 1292* etiam aliqua S. Hildegardis scripta recenset, & de his sic loquitur: Atque librum simplicis medicinæ secundum creationem, octo libros continentem, librumque compositæ medicinæ de ægritudinum causis, signis atque curis, qui omnes recepti sunt, atque incanonizati à Papa Eugenio in concilio Trevirensi &c. *Hoc ultimum certè, quod de omnibus* S. Hildegardis scriptis oscitantur asseritur. à variis, plane falsum est, quia necdum inchoati erant illi libri, quando anno 1148 Eugenius Papa probavit prima Sanctæ scripta, sive partem libri Scivias dicti.

E
partim inedita enumerantur.

190 *Post data verba subjungit Trithemius: Volumen magnum, cuius titulus est, DIVINORUM OPERUM. Hoc ineditum puto; sed quatuor diversis locis à Trithemio insertum est catalogo Operum S. Hildegardis, uti & liber Vitæ meritorum. Utrumque etiam recenset Westmonasteriensis loco mox allegato. Verumtamen laudatus mox Fabricius existimat, duo illa Opuscula non distinguuntur à tribus libris visionum S. Hildegardis, qui titulo Scivias impressi sunt. Ratio Fabricii hac est, quod Trithemius variorum Operum initia recensens in libro de Scriptoribus ecclesiasticis pag. 281 idem ferè initium attribuat libro Scivias, & libro Divinorum operum. At nec idem prorsus initium est, quod recitat Trithemius, & mox videbimus, Opera illa certissimè distinguuntur, & diversis longè temporibus esse composta. Interim pergamus cum Trithemio, qui subdit: Epistolarum ad diversos magnum volumen composuit. In Catalogo Virorum illustrium pag. 128 alia quedam addit, ita scribens: Ad clerum Trevirensis urbis (scripti) de futuris Ecclesiæ calamitatibus librum unum: ad Colonenses quoque de eadem materia librum unum. Miranda in his prædictis, tamen sine determinatione temporis. Hac inter Epistolas impressa sunt, & de illis egi § 7. Scriptis etiam ad petitionem quorundam sacerdotum Exhortatorium secularium lib. unum: ad Sorores suas Exhortationis lib. unum. Posterioris hoc editum est cum Epistolis loco ultimo, & continet expositionem Symboli S. Athanasi vulgo dicti. At Exhortatorium secularium non videtur editum. Ad Monachos griseos lib. unum. Editus hic liber inter Epistolas, uti & alia à Trithemio memorata, exceptis carminibus. De his verò subdit: Carmina diversa, dulci melodiâ composta. Et lib. 2 VI-*

AUCTORE
J. S.

orum illustrium Ordinis S. Benedicti cap. 119 :
Carmina & cantica cum dulci & mirabili melo-
dia de vitiis & virtutibus per modum dialogi
plura composita. De his hactenus ineditis mox plu-
ra videbimus.

Certiiora
Sancta scri-
ptariorum
merata

191 Porro certiora S. Hildegardis scripta re-
censentur etiam in Actis inquisitionis de miracu-
lis, anno 1233 compositis. & infra edendis; ibi-
que additur, quo ordine & quanto tempore singu-
la fuerint conscripta. Ibidem num. 9 de primo O-
pere legitur: Librum suum Scivias decem annis
complevit, nimirum illum inchoavit anno 1141,
ac finivit circa annum 1151, aut hoc ipso anno,
ut jam observari num. 32, ubi plura de illo O-
pere. Sequentur alia Opera sequentibus octo annis
composita hoc modo: Librum (scriptis) simplicis
medicinae, librum expositionis Euangeliorum,
Cælestis harmoniae cantum, linguam ignotam cum
suis litteris: quæ omnia octo annis perfecit: quod
pleniùs in accessu (sive prefatione) libri Vitæ
meritorum colligitur. Tria hic recensentur Opus-
cula intra octo annos, sive ab anno circiter 1151
usque ad 1159 composita, de quibus etiam men-
tio fit in Vita num. 14. At suspicor, illo etiam
tempore compositum fuisse librum Compositæ me-
dicinæ, & fortè incuria transcribentium illius me-
moriæ hoc loco excidisse. Certe in iisdem Actis
inferius num. xi cum aliis Sancta Opusculis re-
censetur, ita ut dubium non sit, quin illud quo-
que Opusculum Sancta exaraverit, aquæ ac librum
Simplicis medicinae. De expositione Euangeliorum
numquam edita jam satis egimus superius. De Ca-
lestis harmonia cantu illud observo, voces cantus
additas fuisse ignotas, sive ignota lingua, ut eti-
am Vita habet num. 14. An alia, ab hoc Cantu
sint Carmina, quæ Trithemius suprà dicit compo-
sta de vitiis & virtutibus per modum dialogi, &
an hac satis certò sunt S. Hildegardis, judicandum
relinquo iis, qui codices ipsos MSS. consulere po-
terunt. At minimè credo, S. Hildegardis esse Car-
mina illa, quæ de secta Flagellantum heretico-
rum edita sunt apud Ignatium Groppe in Collectio-
ne Scriptorum Virceburgensem pag. 122 in Chro-
nica Michaelis de Leone.

ordine, quo
fuerunt com-
posita.

B

192 Landata Acta post verba jam data sic per-
gunt: Postea quinque annis subsequentibus (id
est, ab anno circiter 1159 usque ad 1164) li-
brum Vitæ meritorum scripsit. Postremo vero li-
brum Divinorum operum septem annis scripsit,
quod per accessum ipsius libri plenius patet. Ita-
que hic liber videtur inchoatus circa annum 1164,
finitusque circa 1171. Verum enumeratio data
annorum tam certam non producit epocham, ut
ultimo Opus non potuerit duobus aut tribus an-
nis serius esse finitum. Potuit enim, absoluto uno
Opere, subinde multis mensibus exspectare, ante-
quam aliud aggrederetur, presertim cum multas
& aliquando prolixas iisdem temporibus scriberet
Epistolas, & parva quadam Opuscula Epistolarum
codici deinde inserta, & idcirco Epistolis
annumerata. Hoc autem scripta modo ex Actis e-
numerata, una cum codice Epistolarum, de quo
mentio fit num. xi, S. Hildegardis esse in illo exa-
mine, cuius Acta laudamus, conventus fuit con-
fessus, ut legitur num. xi. Præterea, cum poste-
rioribus vita sua annis S. Hildegardis Lutetiam
Parisorum pertransiret, ut sepulcrum S. Martini
inviceret in urbe Turonensi, tria precipua Opus-
cula sua doctoribus Parisiensibus examinanda de-
dit, scilicet librum Scivias, librum Vitæ merito-
rum, librum Divinorum operum, ut dicitur num.
9. Dicuntur autem fuisse in manibus doctorum Pa-

C

risensium ab Octava Martini usque ad Octavam
Epiphaniæ, id est, per duos ferè menses. Deinde
libri examinati dicuntur redditii per magistrum
Wilhelmm Antissiodorensem, S. Hildegardi di-
centem: Quod esset magistrorum sententia, non
in eis esse verba humana, sed divina. De hoc li-
brorum examine, præter monialium partem, qua-
tuor laudantur jurati testes, ex quibus duo eodem
tempore Parisiis studuerant.

193 Certissimis his S. Hildegardis Opusculis
accedit volumen Epistolarum, quo continentur et-
iam sequentia saltem Opuscula, superius ex Tri-
themio enumerata, videlicet Expositio Regula S. Be-
nedicti; Responso ad Wibertum Gemblacensem de

Varia Opus-
cula codici
Epistolarum
olim inferia,
& cum illis
edita:

triginta, aut potius triginta octo questionibus; Ad
Clerum Trevirensem de futuris Ecclesiæ calamita-
tibus; Ad Colonienses de eadem materia; Exhortatio
ad Sorores suas; Ad griseos monachos. Opus-
culum de Sacramento Altaris etiam editum vi-
detur inter Epistolas alio titulo pag. 117, ubi in-
scribitur, Ad prælatos Moguntinenses propter di-
vina per illos interdicta. Nam hoc inchoatur, In
visione, quæ animæ meæ; quale initium Opuscu-
lo de Sacramento Altaris assignat Trithemius in li-
bro de Scriptoribus ecclesiasticis. Certe in illo ad
Moguntinenses Opusculo de Sacramento Altaris
variis locis differit Sancta. Præter Epistolam ad S.
Bernardum, quam inter libros ponit, Trithemius
mox laudatus recenset codicem Epistolarum ad di-
versos centum triginta quinque, ut etiam in Ca-
talogo Virorum illustrium. At in Viris illustribus
Ordinis S. Benedicti lib. 2 cap. 119 inter scripta S.
Hildegardis recenset Epistolas multas ad diversos
numero centum triginta sex; nimirum tunc reli-
quis annumerans Epistolam ad S. Bernardum. Ex
hac verò enumeratione colligo, editas modo esse
omnes S. Hildegardis Epistolas, quas codex ille
continebat, exceptâ forsitan ultimâ ad abbatem S.
Disbodi. Nam in editione Coloniensi præter adje-
cta Opuscula impressas inventio Epistolas quinqua-
ginta & tres, recensas in Bibliotheca Patrum. Mar-
tenius verò edidit alias octoginta & tres Hildegar-
dis Epistolas, & ultimam ad abbatem S. Disbodi
omisit, si scripta fuit. Edita igitur sunt ex illo co-
dice Epistola centum triginta sex. Si autem ali-
qua ibi sit omissa, poterit illa, que extat longis-
ima ad Moguntinenses, inter Opuscula numerari.

194 Ceterum dubitandum non est, quin & plu-
res, quam illas 136 codici insertas, Sancta E-
pitolas scriperit: nam & alia Vita inserta est, &
tres alias dedi ad solum abbatem Parcensem da-
tas. Præterea Mabillonius tom. 2 Veterum Ana-
lectorum pag. 548, ubi enumerat Opuscula Ms.
Guiberti sive Wiberti Gemblacensis, ad quem S.
Hildegardis scripsit Responsum de triginta octo
questionibus, memoratum num. 116, & iterum
ex Trithemio num. 188 ait, se vidisse aliquot Epi-
stolas Guiberti ad S. Hildegardem, & hujus San-
cta ad Guibertum, quæ certò non sunt edita præ-
ter unam dictis questionibus adjunctam. Afferit i-
bidem etiam Mabillonius, vidisse se Epistolam Gui-
berti ad Philippum archiepiscopum Coloniensem,
cujus mandato de scribenda sanctæ Hildegardis
Vita se parere dicit. Hinc oriri potest suspicio,
landatum Guibertum Gemblacensem etiam scripsisse
Vitam S. Hildegardis. Verumtamen non existimat,
id ab ipso revera perfectum, cum quia Mabillo-
nius non dicit, se tale ipsius Opusculum vidisse,
quod invenisset aquæ ac Epistolas Guiberti, tum
quod nullus umquam de Vita S. Hildegardis per
Guibertum scripta meminerit. Itaque meditatus
fuerit tale Opusculum, sed verisimiliter pretermi-
sc-

alique Epi-
stole nec co-
dici inserta
nec edita.

A ferit, quia intelligebat, Vitam Sancte jam scriptam esse à Godefrido & Theodorico, & fortasse alia etiam de causa. Quidquid verò sit causa, ex ineditis Guikerti & Hildegardis Epistolis, abunde liquet, non omnes S. Hildegardis Epistolas fuisse codici insertas, & deinde editas. Idem rursum ostendi potest ex enumeratione Trithemii, de qua aliquid observabo in Annotatis ad Miracula lit. z. Verisimiliter aliqua conservata non fuerint, quod non videtur opera pretium, alia forsan aliis de causis neglecta.

B Speculum futurorum temporum, nomine S. Hildegardis laudatum,

* legendum
Gebeno
* Eberbach

ex Operibus
S. Hildegardis
compositum est

C

* addit. fun-
datrix

, bere possunt vel legere ea, quæ de futuris temporibus, & de Antichristo in tribus libris suis, scilicet Sci vias, quem nominavit sic, eo quod doceat scire vias, & libro Divinorum Operum, & libro Epistolarum suarum prophetavit, in hunc unum libellum ex maxima parte collegi, & prout melius potui, in quinque tempora ordinavi. Quæ quidem quinque temporis, qui diligenter legere & studiosè distinguere voluerit, & præsentem statum Ecclesiæ, & omnia futura tempora, & pericula ac adventum Antichristi, quasi in speculo pvidebit. Unde, si placet vobis, vocetur liber ipse Speculum futurorum temporum, sive Pentachronon sanctæ Hildegardis, id est, de quinque temporibus, de quibus in eo prophetat. PENTACHRONON enim quinque, & CHRONOS tempus Græcè dicitur, &c. Hactenus ex Epistola Gebenonis Cornerus, qui multa addit de S. Hildegarde, sed minus necessaria ad propositum nostrum. Hac verò abunde docent, cuius sit Opus, quod laudat Westmonasteriensis. Attamen sunt dicta pleraque & vaticinia S. Hildegardis, sed subinde mendoza, que attulit Westmonasteriensis, ut videre poterit studiosus lector, si conferre voluerit Epistolam S. Hildegardis ad Colonenses, laudatam à nobis num. 90 & seqq.; cui aliqua etiam inserta sunt ex Epistola ad Trevirenses.

E

195 Alia quedam S. Hildegardis nomine inventio laudata, quæ illius non sunt. Sic Matthaus Westmonasteriensis ad annum 1292 laudat in Operis S. Hildegardis aliquod Speculum temporum futurorum, sive Pentachronon, (legendum Pentachronon)... in titulo de novis religionibus, ex eoque producit locum bene prolixum, quem incepit interquet contra Fratres Minores. Verum Opus illud non est propriæ S. Hildegardis, sed ex ipsis Operibus collectum à Gebenone, Priore Eberbacensi, qui floruit sub initium seculi XIII, & supparuit S. Hildegardi. Bernardus Pez in Thesauro Aneccotorum tom. 3 part. 3 dat Monumenta monasterii Benedictoburani in Bavaria historiam illustrantia, recensensque codices MSS., pag. 629 sic habet num. XIV: Gebenonis Prioris in Eberbach Speculum futurorum temporum, sive Pentachronon sanctæ virginis Hildegardis. Codex scriptus est manu seculi XIV. Incipit Opus: "Honorabilibus viris semper in Christo diligendis Mag. Raymundo Scholastico & Mag. Reinhero canoniciis S. Stephani in Moguntia frater Selene*", dictus Prior in Elerbach*, si quid potest peccatoris oratio. Sancta virgo Hildegardis fundatrix & magistra monasterii S. Ruperti &c. Fabricius in Operi jam laudato pag. 79 de Gebenone agit, cum que ait floruisse circa annum 1220, ipsique laudatum ex Pezio Speculum futurorum temporum attribuit. Quapropter, si paululum attendisset, non attribuisset idem Opus deinde S. Hildegardi.

196 Hermannus Cornerus, scriptor Ordinis Predicatorum, qui floruit sub initium seculi XV, optimè noverat laudatum Gebenonis Opus, & dicta nostra egregie confirmat. Nam in Chronico suo edito apud Georgium Eccardum tom. 2 Corporis Historici mediæ avi, ad annum 1140 hæc scribit de S. Hildegarde, post natales ejus non bene expositos: Hæc multa & miranda prædicta. Quantæ autem sanctitatis fuerit hæc sancta Mulier, ostenditur in Epistola Gebenonis in Pentachronon S. Hildegardis, ubi dicitur: "Sancta virgo Hildegardis* & magistra monasterii S. Ruperti, quod situm est apud Pingram, quantæ sanctitatis quantique meriti fuerit apud Deum & apud homines, caritatem vestram latere non credo. Sed, si forsitan ignoratis, legite libellum Vitæ ejus, legite diversas Epistolas magnatum terræ ad eam transmissas, & præsertim trium Apostolicorum, puta Eugenii, Anastasi, & Adriani, Conradi quoque regis & Frederici imperatoris, patriarchæ Jerofolymitani, archiepiscoporum, episcoporum, abbatum & præpositorum, & tunc dicere potestis in veritate: Magnificavit eam Deus in conspectu regum, & facies principum admirata est eam. Hæc sancta Virgo libros quosdam Deo jubente, in modo con gente, scripsit, in quibus quædam valde utilia, & nostris temporibus necessaria, de præfenti statu Ecclesiæ, & de futuris usque ad Antichristum, & de ipso Antichristo prophetavit.

197 „Sed quia omnes libros ejus pauci ha- Septembri Tomus V.

AUCTORE
J. S.
à Gebenone
Priore E-
berbacensi;

Speculum il-
lud perperat
laudatum
sunt contra
Francijca-
nos.

Oudinus S.
Hildegardis
revelationes
vocat illu-
siones cerebri:

198 In Epistola ad Colonenses nihil prorsus inventio, quod spectare possit ad Ordinem S. Francisci præter hæc verba: Sed & quasdam congregations Sanctorum, quorum conversatio sancta est, movere non poterunt, deceptores scilicet heretici, qui prædicuntur. Sicut autem Ordo S. Francisci merito haberit potest una ex sanctis istis congregations, quibus heretici non prevalerent, prædicente S. Hildegarde; sic etiam videtur produxisse aliquot ex viris illis, quos iisdem temporibus futuros prædictis S. Hildegardis in Epistola ad Trevirenses his verbis: Et tunc fortes viri surgent, & prophetabunt, & omnia vetera ac nova Scripturarum, & omnes sermones per Spiritum sanctum effusos colligent, & intellectum eorum, sicut monile cum pretiosis lapidibus, ornabunt. Per hos & per alios sapientes plurimi saeculares boni fient & sanctè vivent. Hoc autem studium sanctitatis citè non arescat, sed diu durabit &c. Hec, inquam, re Elius congruunt præclaro Ordini Minorum, quam quæ sine judicio & deleitu attulit Westmonasteriensis. At nec Franciscani tam sui Ordinis amantes erunt, opinor, ut eadem aliis quibusdam religiosis Ordinibus congruere non fateantur.

F

199 Catholici autores, qui Bibliothecas scrip-

torum ediderunt, meritis passim laudibus S. Hildegardem celebrarunt. Ipse etiam Guilielmus Cave, licet heterodoxus, in Historia litteraria ad annum 1170 Sanctam his verbis laudat: Raris animi dotibus prædicta, & egregia erga Deum pietate, erga religionem zelo insignis, visionibus divinitus concessis & prophetis inclaresce coepit. Addit plura, sed sine omni obtricatione. Attamen Cafimirus Oudinus in Commentario de Scriptoribus ecclesiasticis tom. 2 col. 1572, post recitata Cavei verba, pergit in hunc modum: Clariuit igitur multis, ut volunt, revelationibus, quæ apud amantes mysticarum visionum, devotosque simplices, plurimi testimantur: sed apud graves atque à muliebri simplicitate alienos viros modici admodum ponderis sunt, nullius meritū, purissimæ vacui cerebri illusiones nocturnæ: qui idem omnino ac meritò sentiunt de aliis omnibus mulierum ejusmodi visionibus, sexum muliebrem

Qqqq 2

præ-

præsertim, utpote infirmiorem, affientibus. *Vides*, lector, *Oudinum* nihil facientem visiones & vaticinia S. Hildegardis, licet iis in admirationem sui & amorem traxerit Romanos Pontifices, imperatores, principes alios, seculares & ecclesiasticos, episcopos & abbates plurimos, doctores eruditio[n]e præstantes, congregations clericorum & monachorum complures, ac demum quasi totam Germaniam, ac magnam Gallie & Italie partem.

A laudat tamen prophetiam sicutiūam contra Ordines mendicantes.

200 At audiamus iterum hominem, illis omnibus suo judicio sapientiorem. Post enumerata aliquot Sancta Opuscula, sic loquitur: Inter prophetias Hildegardis præstantissima illa est, quam necdum impressam vidi; nempe "Revelatio Hildegardis de fratribus quatuor mendicantium Ordinum". Et mox: Quam (prophetiam) ab aliquo Cisterciensi concessam mihi aliquando, ex Ms. codice transcriptam, admiratus sum ita clare depingentem Ordines quatuor mendicantes cum Jesuitis, etiam longo post tempore ipsis succedentibus. Verum talia scribere non potuit, nisi excacatus malitia sua, odioque virorum religiorum, quos tam stolidè oppugnat. Etenim aut ea tantum scribere voluit, que vera credidit; aut sine veri cura calumniari studuit Oudinus. Si primum, quomodo existimare potuit, ex purissimis vacui cerebri illusionibus, quales dicit visiones S. Hildegardis, potuisse ita clare depingi Ordines quatuor mendicantes cum Jesuitis, etiam longo post tempore ipsis succedentibus? Quomodo, inquam, credere potuit, ex illusionibus cerebri prævisos esse viros diu post futuros, coramque mores clare descriptos, nisi ipse fatuus passus sit cerebri illusiones? Si vero calumniari solùm studuit Oudinus; quomodo saltem curam non habuit, ut caute procederet, & invicem pugnania in brevi elogio non conjungeret? Verum frustra hac ego in Oudino requiro: nam & auctoritatem revelationibus S. Hildegardis detrahere voluit, & rursum illius, vel invita, ut voluit auctoritate ad infamandum Ordines Religiosos; neque illa facere potuit, nisi secum ipse pugnaret.

At visiones S. Hildegardis pro illusionibus non sunt habendae:

C 201 Nunc breviter examinemus utramque seorsum assertionem Oudini. Quod spectat ad primam de exigua fide adhibenda revelationibus & visionibus quibuslibet, maximè mulierum, minus me habere bac in re repugnantem, si modum non excessisset, si non nimis omnem fidem iis detraheret voluntet, si distinxisset inter visiones & prædictiones nullius judicio probatas; & visiones celeberrima S. Hildegardis, aliarumque aliquot Sanctorum. Etenim satis novimus, qualibet visiones mulierum, subinde potius imaginationes phantasticas, non admittendas esse pro veris ac divinis revelationibus. At non minus constat, spiritum prophetiae non esse extinctum in Ecclesia, darique aliquando revelationes vere divinas, tam virorum quam mulierum. Itaque ad extremum nimis declinat non solum ille, qui omnibus visionibus indifferenter fidem adhibet; sed ille etiam, qui omnes habet pro vacui cerebri illusionibus. Nam vero, si non omnes indifferenter admittenda sunt visiones, nec omnes rejicienda; necessario dicendum est, inter personas, qua visiones habere se dictant, distinguendum esse. Si autem illa est persona medii aevi, de qua multorum judicio, aliquisque indiciis constat, gravissam fuisse divinis revelationibus, ea est S. Hildegardis. Hanc enim gratia propheticā à Deo ornatam, judicavit S. Bernardus, judicarunt Eugenius III Papa cum Trevirensi concilio, Anastasius IV & Adriannus

IV, summi Pontifices: & hi quidem tale tolerunt D judicium post matrum examen persona ipsius, & scriptorum ejus usque ad id tempus. Hisce assensi sunt per annos triginta, quibus deinde supervixit Sancta, persona innumera, interque has multi doctores, episcopi, principes; multi item, qui Sanctam à pueritia noverant; multi, qui familiariter sepè cum ipsa egerant. Horum omnium judicio cùm suum preferre velit Oudinus, mereatur profectò, ut rideamus potius hominis arrogantiā & superbiam, quam ad ipsius dicta attendamus, præsertim cùm censendus sit illa protulisse eadem levitate, qua Religionem suam & fidem apostata derexit.

202 Revelatio Hildegardis, ut vocat Oudinus, de fratribus quatuor mendicantium Ordinum, quam ipse tantopere mirari se fingit, & Jesuitis etiam liberaliter adaptat, acsi nulla inter institutum aut mores Jesuitarum & Ordinum mendicantium esset differentia, nihil quatuor Ordines mendicantes invicem differant, est declamatio inepta,

& fictilia contra Ordines Meudicantes prophetia nimis apertam ostendit calumnam.

cujus stylus S. Hildegardi adeo non convenit, ut vix aliud scriptum produci possit, quod à stylo ipsis magis sit alienum. Facta vero enuntiata in illo scripto, sive mores hominum ibidem expositi, minime congruunt cum moribus Ordinum mendicantium aut Jesuitarum. Ego sanè non modo nullum ex dictis Ordinem novi, sed ne unum quidem in ulla ex laudatis Ordinibus hominem, cuius mores tales sunt, quales in dicto scripto depinguntur. Inò tam aperta est calumnia Oudini, qui inter Catholicos diu vixit, ut plus quam mulieris simplicitatis esset, si credere possem, ipsum tales existimasse Ordines mendicantes & Jesuitas, quales homines insulsa illa lacia describit. Fuerit perversus, fuerit pessimus Oudinus, atque ea de causa facile mala de aliis formaverit judicia; non sinam tamen mihi facile persuaderi, ipsum adeo fuisse insipientem, ut sine mendacio scribere potuerit, mores Ordinum mendicantium & Jesuitarum in scripto illo rectè exprimi, aut Ordines illos dicto scripto fuisse prædictos. Ceterum prophetiam illam verisimiliter confitam esse circa medium seculi XIII, & quidem contra Dominicos & Franciscanos, quando Guilielmus de S. Amore cum aliis Ordines mendicantes oppugnare cœpit; postea vero nonnihil immutatam; nec inventam in monasterio Bingensi, ubi alia S. Hildegardis scripta servantur, jam observarunt Majores nostri tom. I Martii pag. 667 in Annotationis ad Vitam S. Thome Aquinatis.

F

§ XIV. Mors Sanctæ figenda anno 1179: sepultura: reliquiae, destructo coenobio S. Ruperti, ad Eibingense translatæ: miracula: tentata canonizatio, sed non perfecta: nomen Martyrologiis adscriptum, & cultus.

D E anno, quo S. Hildegardis ad meliorem vitam translata est, non convenit inter scriptores. Trithemius in Chronico Hirsaugiensi ad annum 1180 scribit sequentia: Anno Conradi abbatiss. iv, Indictione Romanorum XIII, in die S. Lamperti, hoc est xv Kalend. Octobris, moritur sanctissima Christi famula Hildegardis, præ-

Mors Sanctæ non est figura genda anno 1180,

A posita & magistra sanctimonialium in Monte di-
vi Ruperti prope oppidum Bingen, quod in def-
censu Rheni fluminis quatuor distat à Moguntia
miliaribus, anno ætatis suæ octogesimo secundo.
Cujus corpus in eadem ecclesia, quam ipsa du-
dum à fundamentis construxerat, ante majus alta-
re fuit cum reverentia populi magna sepultum.
*Consentientia h[ab]e[re] de etate, anno mortuali & se-
pulchra S. Hildegardis habet Trithemius aliis quo-
que locis, nimirum in libro de Scriptoribus ec-
clesiasticis & in Chronico Sponheimensi. Epocham
Trithemii, quam non longè à vera abesse alia
quadam insinuant, sine ulteriori examine secuti
sunt scriptores varii. At Pagius vidit epocham
Trithemii non recte consonare cum Vita S. Hil-
degardis, ideoque ad annum 1178 eam corrige-
re voluit, ita scribens num. 8: Hoc anno S. Hil-
degardis abbatissa (proposita aut magistra mon-
ialium alias nominata) in Monte S. Ruperti propé
Bingium in diœcesi Coloniensi (inô
Moguntina) ad Deum migravit. Theodoricus en-
im abbas (potius monachus) qui anno MCC flo-
ruit (recte dixisset, qui S. Hildegardi convixit) in
ejus Vita cap. ult. ait, eam LXXXII ætatis sua
anno, xv Kalend. Oct., ad cœlestem Sponsum
migrasse. Subdit, id contigisse primo crepusculo
noctis Dominicæ diei. Quare cùm xv Kalend.
Octob., seu dies xvii mensis Septembris hoc anno
in Dominicam incidat, evidens est, Trithemium
in Chronico Hirsaugensi, quem passim
alii sequuntur, perperam hanc mortem in annum
MCLXXX distulisse. Hætenus Pagius.*

*nec 1178;
sed obint an-
no 1179.*

B 204 Verum recte quidem ostendit, Sanctam non
vixisse usque ad annum 1180, quia tunc dies
xvii Septembris incidebat in diem Mercurii, sive in
feriam quartam: sed non æquè evincit, defunclam
non esse anno 1179, quo dies xvii Septembris
concurrebat cum die Luna. Etenim dicitur obiisse
primo crepusculo noctis Dominicæ dici, id est,
primo diluculo sub finem noctis illius, quæ diem se-
quitur Dominicum, sive die Luna, oriente aurora,
ut pluribus probabo in Annotatis ad Vitam. Hec
expositio non est violenta, sed ob alia argumenta
omnino necessaria. Nam ex dictis § xi constat, San-
ctam superfluisse aliquo tempore post concilium La-
teranense anno 1179, mense Martio habitum. Præ-
terea aliunde etiam necessaria est, quia alio argu-
mento probari potest, S. Hildegardem certò non obiisse
ante annum 1179. Rem paucis ostendo. Ex præ-
fatione ad librum Scivias S. Hildegardis scribere
cœpit anno 1141, cùm quadraginta duorum an-
norum septemque mensium esset. Si autem anno
1141, etiam primo die anni, tantum annos ha-
bebat quadraginta duos & menses septem, non
poterat anno 1178 annum etatis agere octoges-
imum secundum, quo defuncta est, quia sic annum
octogesimum primum complebat die 1 Junii anni
1179 aut serius. Constat igitur, Sanctam usque ad
annum 1179 supervixisse: & ulterius ex dictis
liquet, annum etatis ipsius octogesimum secundum
fuisse tantum inchoatum, aut eam certè non vixisse
nisi ad annos octoginta unum, & ut summum
mensis tres aut ferè quatuor.

*Corpus San-
ctæ in choro
sepultum, an-
no 1489 vi-
sitatum,*

C 205 Corpus S. Hildegardis, testis Trithemio,
sepultum fuit in choro ante altare majus. Ma-
gnum vero fuisse concursum populi ad ipsius sepul-
chrum in anniversario Sanctæ die, testantur Acta
inquisitionis num. 5: neque id mirandum, cùm
& ante & post sepulturam ipsius varia fabla sint
miracula, in iisdem Actis asserta, aut in Vita
num. 57. Porro solemnem corporis elevationem
nullam invenio. Ea verisimiliter numquam est

fæta, quod canonizatio sapienter quidem fuerit ten-
tata, sed hactenus, ut videbimus, ad finem non
perduta. De visitatione reliquiarum minus sole-
mnem Serarius in Moguntiacis lib. 2 cap. 38 hæc
scribit: Cùm ibi (in Monte S. Ruperti) diver-
sarer, volumenque (in quo collecta sunt Sanctæ
scripta) de quo paulo antè, per currerem, inveni
notata hæc: "Anno MCDLXXXIX, Novembris
,, die XVII, ex commissione reverendissimi & gra-
,, tiosissimi domini, D. Bertholdi (archiepiscopi
,, Moguntini) missi reverendus & nobilis domi-
,, nus Wolfgangus de Bicken, ecclesiæ Mogunti-
,, næ canonicus, & in spiritualibus vicarius, & ho-
,, norabilis D. Jo. Bertram de Numburg, artium
,, & sacrae Scripturæ doctor, reliquias S. Hilde-
,, gardis aperuerunt: sed sine testimonio litterali de
,, ejus canonizatione. Acta in præsentia nob. & De-
,, votæ domine Alheidis de Reiffenberg abbatissæ,
,, & virginum sanctimonialium & nob. & venerabilis
,, domini Petri Nothafti canonici Moguntini, &c.
Landatus Serarius, cuius Opus anno 1604 impres-
sum, paulo antè dixerat: In Rupertino ipsius co-
nobio servantur adhuc ejus reliquiae, ac magnum
scriptorum in pergameno volumen, sicuti & Epi-
stolarum in Eberacensi Rhingaviæ monasterio.

E
G, dirato S.
Ruperti mo-
nafterio, de-
latum ad Ei-
bingense cum
aliis reli-
quiis.

206 Verum, postquam anno 1632 per Sue-
cos combustum est monasterium Rupertinum, ut
diictum est num. 177, aliò delata sunt reliquia
S. Hildegardis, & S. Ruperti aliorumque, vi-
delicet ad monasterium Eibingense, de cuius
per S. Hildegardem fundatione & situ in Rhin-
gavia num. 177 egi. Etenim Papebrochius no-
bler in Itinere Romano Ms. pag 23 narrat, se
anno 1660 cum Henschenio Moguntiæ excurresse
in Eibingen. Tum subdit de reliquiis ibi visis:
Ibique, monstrante abbatissa, vidimus reliquias
præclarissimas, corpus S. Ruperti, ... totum cor-
pus S. Hildegardis, quæ monasterium in Monte
S. Ruperti Bingii fundaverat virginibus nobilibus,
quod cùm esset per bella Suecica dirutum, in
hoc Eibingense sibi subjectum cùm abbatissa sua
se transtulerant virgines, toto reliquiarum the-
sauro mirabiliter detecto, & conservato per ipsos
Suecos, nocturnis luminibus circa locum con-
spectis incitatos, ut Catholicis querendas reli-
quias & asportandas permetterent. Ibidem vestis
illius erat, & caput cincinnis crinium ex rufo
canescensibus obductum, culter quoque hyacin-
thino instructus manubrio veluti dimidius, à S.
Bernardo (ut fertur) donatus Divæ unâ cum the-
ca ex bubalino corio confecta. Inter libros in-
gens volumen membranaceum erat Ms. ac bi-
columnare, continens omnia Opera S. Hilde-
gardis: sed nusquam illa fabulosa revelatio de
hominibus Antichristum præcessuris, quæ contra
Dominicanos ac Franciscanos primùm concinna-
ta, his temporibus de Societatis hominibus ex-
posita, per calumniatorum nostrorum manus va-
gatur cum plausu ignorantis plebis. Hætenus Pa-
pebrochius. Ceterum non reperto, ossa S. Hildegar-
dis divisa fuisse, aut aliis donata. At de capillis
Sanctæ in veneratione habitis apud Trevirenses te-
stantur Acta Miraculorum num. 5. Gelenius et-
iam in Colonia sua, recensens thesaurum sacrum
ecclesia SS. Joannis & Cordulae, ei pag. 445 a-
liquid annumerat de capillis S. Hildegardis.

F

207 Sanctam & in vita & post mortem mul-
tis clarissime miraculis, habent Vita & Acta Mi-
raculorum; in his tamen num. 10 additur, mi-
raculis, que
racula deinde cessasse, precipiente archiepiscopo
Moguntino, ut à signis cessaret, ne videlicet ni-
mio populi ad Sanctæ sepulchrum confluentis tu-
piscopo:

Q. q. 3 mul-

AUCTORE

J. S.

multu

D

divinum Officium & religio monialium detrimentum pateretur. His conformia scribit laudatus supra Serarius. Cæterum, inquit, narrat Germanicus vitæ libellus, tot ad illas ejus reliquias divina vi miracula fieri solita, ut propter ingentes hominum concursus valde impeditur virginum quies, in temploque pietas ac religio: venisse igitur Moguntinum archiepiscopum, & Beatae ipsi præcepisse, mirabilium id genus operum finem ut faceret: ipsamque, ut majoribus obsequendum mortua etiam doceret, paruisse: illocum tamen vel oculatos, vel diligentes ac certos examinatores fuisse non paucos, qui anno Domini MCCXXXIIII, Decembri die XVI, suis communia sigillis ea Romam mitterent, & à Sede peterent Apostolica, ut in Sanctorum ac Sanctarum catalogum Beata hæc referretur. Acta hunc in finem confecta de virtutibus Sanctæ & miraculis, quæ jam frequenter laudavimus, & post Vitam edemus, predicta omnia abundè confirmant.

Ata pro canonizatione composita de miraculis,

B

sed non satis accurate: hinc Gregorius IX aliud examen,

C

* forte tantum

208 Illud porrò examen institutum esse, ea que Ata confecta jussu Gregorii IX summi Pontificis, discimus ex Annalibus ecclasiasticis Odorici Raynaldi ad annum 1237 num. 59. Nam ibi in aliis suis litteris Gregorius IX de illis sic loquitur: Supplicantibus nobis olim dilectis in Christo filiabus abbatissæ & sororibus monasterii S. Roberti de Bingia Maguntiensis diœcesis, ut recolendæ memoriae Hildegardem abbatissam ejusdem monasterii, quæ in vita & post mortem multis dicitur coruscasse miraculis, Sanctorum ascribere catalogo curaremus, deferri ad nos libros ipsius, quos sancti Spiritus revelatione compo-
fuisse creditur, facientes, cum præter Psalterium nullas litteras didicisset, nos præposito majoris ecclesiae W... decano & A. Scholastico S. Petri Maguntini nostris dedimus litteris in mandatis ut de ipsius vita, conversatione, fama, meritis & miraculis, ac generaliter de omnibus circumstantiis per testes fide dignos inquirent diligen-
tiū veritatem, nobis quod invenirent, cum prædictis libris sub sigillis suis fideliter remittentes. Hec Pontifex de mandato suo, vi cuius laudata Ata sunt composita.

209 Verum cum hoc executioni mandatum non fuisset cum tanta accuratione, quantam in re tanti momenti requirebat Gregorius; per litteras modo recitari cœptas aliud jubet examen institui. In his enim litteris, anno 1237 datis, ita pergit: Quorum ad nos inquisitione remissa, quosdam invenimus in illa defectus; cum enim habeatur in depositionibus testium ad nostram præsentiam destinatis, quod eadem multos curaverat dæmoniacos & infirmos, nec personæ, nec loca, nec tempora designantur; neque reperitur in eis, quid vel quæ magistra dixerit, cum tamen dicatur ibidem, majorem partem conventus idem, quod magistra, dixisse. Præterea cum magistra ipsa primò interrogata deposuerit, illam multa signa fecisse, in dictis depositionibus invenitur, tam* dixisse idem, quod testes alii & cōventus. Quocirca mandamus, quatenus in inquisitione præfata diligenter ac providè juxta formam illis traditam procedentes, quæ inveneritis, sub sigillis vestris distinctè ac prudenter exposita, usque ad nostrum beneplacitum fideliter conservetis. Dat. Viterbiæ 11 Non. Maii Pontif. nostri anno XI. Utrum hoc Gregorii IX mandatum exactius fuerit perfectum, nullibi invenio. Fortè priores illi miraculorum inquistores partim erant defuncti, aut ad alias dignitates promoti. Ex testibus etiam non pauci poterant deesse, cum interim quatuor anni post primum examen

effluxissent, & proiectæ atatis essent testes complures. Quidquid fuerit causa, de repetito illo examine nihil invenio.

210 Innocentius IV, Gregorii successor, anno 1243 alias dedit litteras ad decanum, scholasticum, & alium canonicum Moguntinum, repetens defectus prioris inquisitionis, teste ibidem Raynaldo num. 39, & adjungens sequentia: Mandamus, quatenus si processis, in inquisitione hujusmodi, recipiendo singillatim super præmissis testes fide dignos, & eorum dicta, prout quilibet per se simpliciter & seriatim depositus, faciendo conscribi, processum ipsum sub sigillis vestris nobis transmittere studeatis. Alioquin de prædictis omnibus, & novis miraculis, si quæ fecisse dicitur; nec non de vitâ ipsius per fide dignos inquirentes sollicitè veritatem, dicta ipsorum testium, quos singillatim examinare curetis, prout eorum quilibet per se coram vobis purè, simpliciter, & distinctè, ac ordinatè, quod super prædictis omnibus sciverit, deposuerit, faciatis cum attentione conscribi, nobis illa sub sigillis eisdem fideliter remittentes. Datum Later. VIII Kal. Decemb. Quem hoc mandatum habuerit effectum, ignoro: at certè causa S. Hildegardis ad finem perducta non est sub Innocentio IV, aut sub ipsius successoribus toto seculo XIII; & sic res siebat semper magis difficilis.

aliud etiam
Innocentius
IV insti-
tuit:
jabet:

211 Attamen seculo XIV iterum tentata est canonizatio S. Hildegardis, ut refert Trithemius in Chronico Hirsaugensi ad annum 1317, ita scribens: Joannes Papa vigesimus secundus ad instantiam Petri archiepiscopi Moguntini Willichino abbatii Spanheimensi & quibusdam canonicis ecclesiæ Moguntinæ per Apostolica scripta manda-
vit, quatenus ad Montem sancti Ruperti prope oppidum Bingen, ubi Nahus Rhenum influit, accedentes, de vita, moribus, signis atque miraculis divæ Hildegardis, primæ fundatricis & abbatissæ dicti monasterii,... inquisitionem facerent diligenter: & quidquid invenissent veritate probatum, ad Apostolicae Sedis examen fidi narratione transmitterent. Inquisitionis peracto scrutinio memorati commissarii vitam præsatæ Monialis reli-
giosam atque sanctissimam, ac multis miraculis, tam post mortem ejus, quam prius, sufficienter comprobata invenierunt: eamque dignam canonizatione censentes, necessaria pro effectu negotii ad Romanum Pontificem memoratum destinâ-
runt. Pontifex autem, testimonis sibi destinatis diligenter relectis, ad canonizandam Virginem non fuit difficilis, quemadmodum Apostolico scripto factus sum certior, quamvis optatum à multis negotium non perduxit ad effectum. Ejus quoque prædecessor, Clemens Papa quintus, in eadem re commissarios antè dederat. Hoc Trithemius de tentata seculo XIV canonizazione. At illa semper siebat difficilior, quia ad mandatum archiepiscopi Mo-
guntini miracula cessaverant, nec testes supereesse poterant ad probandum miracula prioribus post mortem annis patrata. Itaque solemnis canoniza-
cio, qua facile fieri potuisset, si primi delegati ad causam examinandam accurati processissent, numquam est peracta.

E

212 Verumtamen martyrologi à seculo saltem XV S. Hildegardem celebrare cœperunt, ita ut verisimile sit, cultum ipsius fuisse permisum, et iam canonizatio non fuerit solemniter celebrata. Codex Hagenoyensis, exhibens auctum nonnihil Usuardi Martyrologium, & anno 1412 exaratus, apud Sollerium nostrum in Usuardi auctariis hoc die sic habet: In monasterio S. Ruperti in Pingwia, Maguntinæ diœcesis, sanctæ Hildegardis fan-

Memoria
Sanctæ à se-
culo 15
Martyrolo-
giis inserta,
fan-

A sanctimonialis & prophetissae. *Ibidem* Hildegardis virginis *meminit matricula Cartusiae Ultrajectinae. Longius elogium contexuit Grevenus hoc modo: A-pud Pingiam in dioecesi Maguntinensi, depositio sanctæ memorie Hildegardis virginis, quæ tempore S. Bernardi abbatis odorem suæ sanctitatis latè sparsit, adeo ut plurimi Romani Pontifices ei scribentes, se & Ecclesiam Romanam orationibus illius commendaverint: cùmque Latini sermonis esset ignara, Spiritu sancto docente, omnia, quæ scripsit, Latinè exceptoribus dictavit. Molanus eamdem celebrat his verbis: Apud Bingam, sanctæ Hildegardis virginis, quæ tempore S. Bernardi abbatis odorem suæ sanctitatis latè sparsit. Accedit Baroniūs in Martyrologio Romano, ita scribebat: Apud Bingiam in dioecesi Maguntinensi sanctæ Hildegardis virginis. Baroniūs secuti sunt omnes, qui Martyrologium Romanum variis idiomatibus exhibent.*

& cultus circa idem tempus verisimiliter inchoatus.

B *213 In Florario Sanctorum Ms., quod seculo xv compositum, de S. Hildegarde ad xvii Septembri bac habentur: In Brugis (lege Bingis) depositio sanctæ Hildegardis virginis anno ætatis suæ lxxxi, anno salutis mclxxxix, imo 1179. Petrus de Natalibus, episcopus Equilinus, qui floruit seculo xiv, de S. Hildegarde virgine multò prolixius dat elogium, in quo nihil invenio corrigendum præter diem obitūs male fixum x Cal. Julii. Mitto tamen istud elogium, quia omnia ibi dicta jam abundè sunt exposita. Menardus in Martyrologio Benedictino ad hunc diem sic habet: Apud Bingiam, in dioecesi Maguntinensi, sanctæ Hildegardis virginis & abbatissæ. Wion ad eundem diem: Apud Bingam depositio S. Hildegardis virginis & abbatissæ, quæ tempore S. Bernardi abbatis odorem suæ sanctitatis latè sparsit. Hi cum aliis pluribus S. Hildegardi dant titulum abbatissæ, quia cœnobio à se fundato presulit. Atramen abbatissæ titulu ipsa numquam usæ videtur, nec viventem umquam abbatissam ab aliis dictam inveni; sed frequenter magistrum monialium, alias præpositam, alias priorissam. Quæ vero post Sanctam cœnobio ipsum Rupertino præsuerunt, abbatissæ fuerunt dictæ. Bucelinus in Menologio Benedictino afferit gestorum plerorumque compendium, quod in paucis corrigi potest ex disputatis in hoc Commentario. De cultu S. Hildegardis Tri-themius de Viris illustribus lib. 3 cap. 334 breviter hac scribit: Cujus festum agitur iv Calendas Octobris; sed verisimiliter legendum est xv Calendas Octobris, sive die xvii Septembri. Cultum hunc seculo xiv aut xv inchoatum suspicor, quia nomen Hildegardis tunc Martyrologii insertum.*

V I T A

Auctoriis Godefrido & Theodoro monachis.

Ex editione Colonensi & Suri, collata cum Ms. Bodencensi.

P R A E F A T I O.

*a D*ominis venerabilibus Ludovico & Godefrido abbatibus, Theodorus humilis ser-

vorum Dei servus, salutem cum devotis orationibus. Authoritatis vestræ præceptum accepi, ut post Godefridum, virum ingenio clarum, Vitam sanctæ ac Deo dilectæ Hildegardis virginis, (quam ille honesto stylo inchoavit, sed non perfecit) in ordinem redigerem, & quasi odoriferis floribus servata contexens, visiones ejus, gestis suis insertas, sub divisione librorum, in unius corporis formam redigerem. Vifum est mihi hoc opus viribus meis nimis arduum, quin etiam & verecundum, ut scilicet quasi quidam arbiter federem, & de alieno opere sententiam tenerem. Cùm ecce dubio & anxio influxit animo, quodd vires, quas imperitia denegat, charitas ministrat; & melius esse, cum pudore hominum ferre ridiculum, quam obedientiæ subire periculum. Itaque parui eo modo, ut præfati viri liber, primæ positionis locum obtinens, nullam suæ dispositionis patiatur jacturam: deinde secundus liber, visionum pulcherrimum & admirabilem textum; tertius, miraculorum, quæ mirabilis Deus per eam operari dignatus est, à nobis digestam, divisam & ordinatam contineat scripturam. Ita præcedentis scriptoris non minuetur gloria, & ad veram sapientiam, cœlestemque visionem & divinam virtutem legentium incitatibit memoria. Quis enim bonus non magis incitatibit magnis affectibus ad vitam perennem, sanctè & piè & justè vivendo, anhelare; cùm viserit Gemmam præclaram, tot ornamenti virtutum, videlicet virginitatis, patientiæ simul & doctrinæ, tam insigniter radiare? Idcirco dedimus operam, ne in absconde vel sub modio accensa Lucerna Christi poneretur, quasi occultanda, sed super candelabrum posita, luceret omnibus, qui in domo Dei sunt, vitae, verborum & morum splendituis exemplis imitanda. Quod si quid in hac re indocta obsequentiis peccavit temeritas, benigna jubentium dominorum indulget charitas: totumque suo delictum ascribat studio, quæ tam gravi nos imbecillos voluit onerare operis negotio b.

E

b

A N N O T A T A.

a Prefatio deest in codice Bodencensi. Qui fuerint duo illi abbates, Ludovicus & Godefridus, aliis divinandum relinquo.

b Hattenus locutus est Theodorus, tum sequitur toto libro primo dictio Godefridi. Titulos capitum antiquæ divisionis, datos in editione Colonensi, sed à Surio omisso, hoc loco dare possem, sed quia nimis multa & minuta sunt capitata, titulis historiæ nihil addentibus Vitam augere nolo.

F

L I B E R I.

De gestis Sanctæ.

C A P U T I.

Sanctæ natales, pueritia visionibus illustrata: vita monastica sub Jutta magistra.

*I*N Romana republica regnante Henrico a, fuit in Gallia citerioris partibus virgo, tam generis quam sanctitatis ingenuitate illustris, nomine Hil-

A. GODEFRIDO.
Santæ natales: visiones
in ipsa pueritia cœptæ:
vita monastica:

b

c

* in M.
cūmque

* ibidem
Jutta

B

d

virtutes exi-
mia: crebri
morbi.

* in Ms.

perfectæ

* Ms. no-

minata

C

* Ms. pudici-
bundi silen-
tii

Jubente Deo
scribere inci-
pit visiones
suas:

Hildegardis, patre Hideberto b, matre Mechtilde progenita. Qui licet mundanis impliciti caris & opulentia conspicui, Creatoris tamen donis non ingrati, Filiam prænominatam divino famulatu manciparunt, sed quod jam in etatis ejus præmatura sinceritas ab omni carnalium habituine multum dissentire videretur. Mox namque ut poterat primam tentare loquaciam, tam verbis quam nutibus significabat his, qui circa se erant, secretum visionum species, quas præter communem ceteris adspectum, speculatione proflus insolita intuebatur. Cum jam ferè esset octo annorum, confepienda Christo, ut cum ipso ad immortalitatis gloriam resurgeret, recluditur in Monte sancti Disibodi, cum pia Deoque devota sc̄mina Jutta *, quæ illam sub humilitate & innocentia vele diligenter instituebat. & cartinibus tantum Davidicis instruens, in psalterio de chordo jubilare præmonstrabat. Ceterum præter simplicem psalmorum notitiam, nullam literatoriae vel musicæ artis ab homine percepit doctrinam, quamvis ejus extens scripta non pauca, & quædam non exigua volumina. Verum hoc ex ipsis potius dictis in promptu est declarare. Ait enim sic in libro suo, qui Scivias prænotatur: Cum quadraginta duorum annorum, septemque mensium esset, maximæ coruscationis igneum lumen aperto celo veniens, totum cerebrum meum transfluit, & totum cor, totumque peritus meum, velut flamma, non tamen ardens, sed calens, ita inflammavit, ut sol rem aliquam calefacit, super quam radios suos ponit. Et repente intellectum expositionis librorum, videlicet Psalterii, Euangelii, & aliorum Catholiconrum, tam veteris quam novi Testamenti volumen sapiebam, non autem interpretationem verborum & textus eorum, nec divisionem syllabarum, nec cognitionem casuum aut temporum habebam.

Sed ut ad propositum redeam, Virgo Christi voto monasticæ professionis & sacri velaminis benedictione proiecta crescebat, & ibat de virtute in virtutem, annitente & congaudente provectionibus ejus suprà prænominata matre venerabili, quæ jam ex discipula magistram, ac præviā semitarum excellentium, eam fieri cum admiratione cernebat. Flagrabat siquidem in ejus pectore charitatis benignitas, quæ nullum à sua latitudine excluderet. Turrim quoque virginitatis murus tuebatur humilitatis: hinc cibi potiusque parsimonia vestium vilitate fovebatur: inde tranquillitas cordis pudibunda silentio * ac verborum partitate monstrabatur: quæ omnia sanctarum monilia virtutum, summi fabricata manu Artificis, patientia custos in Sponsa Christi exornanda fererbat. Sed quoniam vasa figuli probat fornax, & virtus in infirmitate perficitur: non defuerunt ei ab ipsa ferè infantia crebri & penè continuū languorum dolores, ita ut pedum incessu perraro uteretur: & cum tota carnis materia fluitaret, vita illius esset quædam pretiosa mortis imago. Quantum verò exterioris hominis viribus deerat, tantum interiori per spiritum scientiæ ac fortitudinis accedebat: & corpore tabesciente, mirum in modum servor spiritus inæstuabat.

Cumque in sancto proposito multis annis succrescens, soli Deo complacere satagret, jamque tempus instaret: quod ad multorum præstum vita ejus ac doctrina patesceret, commonetur divinitus, voce ad eam facta, ut de cætero, quæ videret & audiret, scribere non cunctaretur. Illa verò per sc̄minam verecundiam, &

vulgi vaniloquia, & temeraria hominum iudicia trepidante, cum quæ ostensa sunt celitus secreta, revelare stimulo acriori coarctaretur non habuisse, tandemque dum longa ægritudine tabefacta decubuisse, primo quidam monacho, quem sibi magistrum proposuerat, & per eum abbati suo, cum metu & humilitate causam hujus flagelli aperuit. Ille rei novitatem insolitam mente pertractans, quanquam Deo nihil impossibile esse cognoscet, adhibitis de collegio prudentioribus, experiendum judicavit, quod audiebat: ac de scripturis & visionibus ejus quædam sc̄scitatus, ea, quæ Deus daret, montu declarare. Mox ut illa scribendi opus, quod non didicerat, attentavit, redeunte virium sibi solita possibilitate *, de lecto languoris erigitur. Tunc abbas, accepta iniustati miraculi certitudine, non sicut contentus iudicio, rem ad publicam notitiam vidit * esse proferendam: veniensque ad matricem sedem Moguntinam *, coram venerabili archipræsule Henrico & capitaneis ecclesiæ, quod cognoverat, exposuit. Scripta quoque, quæ Virgo beata nuper ediderat, ostendit.

5 Per idem tempus sanctæ Romanæ Sedis Antonites, felicis memorie Eugenius, celebrato Rhenis universali concilio e, per Adelberonem Trevirorum archiepiscopum devocatus *, Treviri morabatur. Vifum est pontifici Moguntinæ civitatis & majoribus cleri, ad Apostolici cognitionem esse * veniendum, quatenus ipsius autoritate nosceretur, quid de compertis recipiendum aut refutandum foret. At Papa summæ discretionis, auditu tantæ novitatis attonitus, cum Deo sciret cuncta esse possibilia, rem diligentius investigare gestiens, venerabilem Virduni præfulem f, & cum eo Adelbertum g primicerium, aliasque personas idoneas dirigit ad cœnobium, sub quo eadem Virgo tot annis degebatur * inclusa; ut sine strepitu vel curiositatibus acumine, quid rerum * esset, ab ipsa sc̄scitarentur. Quibus humiliter inquirentibus, cum illa simpliciter, quæ de se erant, aperuisset, ad Apostolicum redierunt, & magnâ ipsius, magnâ cunctorum adstantium expectatione, quæ audierant, retulerunt. His Papa recognitus, jubet repræsentari scripta beatæ Hildegardis, quæ sibi de præfato cœnobio perlata suscepserat, & ex manibus propriis tenens, ipseque recitatoris vice functus, archiepiscopo & Cardinalibus, omnibusque, qui de clero aderant, publicè legit, ac responsa virorum, quos ad hæc indaganda miserat, pronuncians, omnium mentes & voces in laudem Conditoris, & congratulationem excitavit. Aderat etiam ibidem sanctæ recordationis Bernardus abbas Clarevallis, quo mediante, ceterisque annitentibus, monebatur summus Pontifex, ne tam insignem Lucernam silentio tegi pateretur, sed gratiam tantam, quam tempore ipsius Dominus manifestare vellet, sua autoritate confirmaret. Ad hæc reverendus Pater patrum, tam benigne, quam & sagaciter, assensum præbens, literis salutatoriis beatam Virginem visitavit, in quibus concessa sub Christi & beati Petri nomine licentiæ proferendi, quæcumque per Spiritum sanctum cognovisset, eam ad scribendum animavit. Sed & locum, quo illa fovebatur, honoravit, datis ad Abbatem h & fratres cœnobii gratulatoriis ex suo nomine literarum apicibus.

ANNOTATA.

a Tempus natae Virginis proprius exponitur in Commentariis num. 7, & locis num. 8. Vocatur Gal-

D

* Ms. potes-
tate

* Ms. judi-
cavit

* ibid. Mo-
guntiam

scripta ipsius
Treviris ex-
aminata &
laudata ab
Eugenio III.

e
* Ms. vo-
catus

* Ms. de his
esse

f
g
* Ms. tege-
batur

* Ms. quod
verum

F

h

A Gallia citerior respectu Germanie. Ms. Bodecense sic incipit: Henrico hujus nominis quarto Augusto &c.

b In Ms. Bodecensi: Patre Hildeberto, matre Mathilde &c.

c De visionibus Sanctæ ab ipsa infantia consule Commentarium § 2, ubi etiam num. 9 de tempore, quo tradita est vita monastica sub disciplina B. Jutta.

d Quam mirabiliter à Deo illuminata fuerit, & quot stimulis ad scribendum excitata, fuisse ostendi in Commentario num. xi & seqq. Deinde num. 19 probavi, ipsam adjuvare monacho usum esse ad compendia Opera sua.

e Fuit Eugenius III Treviris sub finem anni 1147 & anno 1148 ante concilium Remense, ut ostendi in Commentario num 27, ubi vide omnia hac expoita.

f Albero vocabatur, & episcopatum ultrò dimisit anno 1156. Deinde defunctus dicitur anno 1158. Beati honoratur titulo in Gallia Christiana Sammarthanorum inter episcopos Virdunenses. Castellanus verò Alberonem ut venerabilem memorat ad 2 Novembbris, ubi de cultu inquiremus.

g Hic Alberoni in episcopatu successit anno 1156, & scriptus ad S. Hildegardem, ut dictum in Commentario num. 60.

h Nimirum ad Cononem abbatem S. Disbodi. At ha littera numquam videntur edita.

re, dum esset in prædio ecclesiae villa Wilara, A. GODE-tanta vexatione subito percussus est corporis, ut FRIDO. de vita quoque desperaret, linguamque in immensum turgentem ore continere non posset.

7 Postulavit ergo nutibus quibus poterat, ut ad sancti Roberti ecclesiam deferretur: moxque, ut illic vovit, quod ulterius non obstaret, sed pro posse anniteretur, protinus recepta incolumente, cœpit adjutor esse præparantium mansio-

*Sancta, no-
rum in
Monte S.
Rupertii*

nnes, & propriis manibus dissipare vieta, ubi domus ædificarentur, sanctimonialium receptaculis aptæ. Ipsa verò, cuius migrationi hæbitacula præparabantur, dum propter moras divinæ visionis exequendæ jaceret gressuum penitus officio destituta, & tanquam saxe rupes, delecto, in quem deciderat, nullatenus moveri posset, non satis credulus abbas referentibus, intravit, ut videret. Cùmque totis viribus per se conaretur, vel de capite illam sustollere, vel de latere in latu reclinare, nihilque conando penitus efficeret, tam infelix stupefactus miraculo, cognovit non passionis humanæ, sed divinæ correptionis esse, quod gerebatur, nec ulterius * contraeundum fore ecclesiæ edicto, ne deterius quippiam & ipse pateretur. Quoniam verò locus prænominatus partim ad Moguntinæ Ecclesiæ canonicos pertinebat, & fundus cum oratorio sancti Roberti possessio erat comitis Bernhardi de Hildensheim, facta per interventum fidelium legatione, Virgo Dei præficia licentiam sibi & sororibus suis obtinuit illuc inhabitandi.

* *Ms. nec
sibi ulterius*

E

8 Igitur post longam gradiendi defecitionem, exfractæ dum jam utrinque deliberatum esset, ut cum consororibus * dimittaretur ad locum, quem in spiritu præviderat, ingressus abbas ad jacentem & afflictam, dixit, ut in nomine Domini surgeret, suis abitura ad mansionem sibi cælitus prædestinatam. Tunc illa dicto citius surgente, tanquam nihil tam prolixo tempore debilitatis sensisset, stupor & admiratio cunctos, qui aderant, apprehendit. Nec immerito, cùm & ea, quæ circa decumbentem fieri * visa erant, non minùs essent stupenda, * *Ms. geri* quia ex quo locum mutandi cælitus accepit mandatum, quoties res ad effectum tendere videbatur, toties illa levamen passionis in suo corpore sentiebat: ac vice mutata, quoties obnitemum contradictione cassari negotium cernebatur, toties ista, licet absens, intensiore gravamine laborabat. Aliquando de stratu repente consurgens, cunctosque reclusionis angulos & habitacula perambulans, loqui omnino non poterat: rursumque ad lectum rediens, deficiente gressu, loquebatur ut priùs. Quo languoris genere non tunc solùm laboravit: sed & quotiescumque sceminea trepidatione tardasset vel dubitasset supernæ voluntatis peragere negocia, hoc certitudinis in se capiebat argumentum.

F

9 Tandem ergo Dei Famula cum decem & oī illudque cum cto puellis Deo sanctis * pristinæ habitationis suis monialibus inhabito loco decedente, quantum his, quos deserebat, doloris & luctus derelinquebat, tantum regioni, * *Ms. sa-* ad quam accedebat, gaudii & exultationis afferebat. Fuerant namque illi de Bingensi * oppido & * *Ms. Bi-* contiguis villis multi honoratorum, & de plebe guensi non exigua multitudo, qui eam cum grandi triduio & divinis laudibus exceperunt. At ipsa cum suo (immo Christi) grege pusillo paratum sibi locum ingressa, divinam, quæ cuncta dispensat, sapientiam devota cordis alacritate magnificabat, & commissas tutelæ suæ sanctimoniales virginis materno affectu fovebat, & regularibus institutis prudenter imbuens non cessabat. Et ne alieni ju-

ris

Cum locus decesset au-
diomonia-
lium numero,
* *Ms. cir-
cumflu-
bant*

* *Ms. Spi-
ritum san-
ctum*

a
b

* *Ms. priùs*

I Gitur beata Hildegardis cum fiducia humillimis verbis, quæ non ab homine, neque per hominem acceperat, aperuit & perfudit tam sanctæ opinionis odorem bonum longè latèque fragrante. Tunc confuebant * ad eam filiæ nobilium non paucæ, sub habitu religionis regularibus semitis instituendæ. Cùmque omnes unum reclusoris habitaculum vix caperet, jamque de transwendis & ampliandis earum mansionibus consilium versaretur; demonstratur illi per Spiritu * locus, ubi Naha a fluvius Rheno confluit, videlicet collis à priscis diebus sancto Ruperto b confessori ex nomine attulatus, quem ille olim patrimonii jure possederat, ibique cum beata genitrice sua, Bertha nomine, & sancto Wiberto confessore, vitam feliciter in Dei opere ac famulatu consummavit, ac de sepultura ejus ac reliquiis loco nomen inhæserat. Itaque dum Virgo Dei locum transmigrationis, quem non corporalibus oculis, verùm intima visione cognoverat, abbatì suo & fratribus designaret, sed illis hæsitantibus, eò quod discessum ejus molestè ferrent, ne jussum Dei peragere impediretur, decidit, ut pridem *, in lectum prolixi languoris, de quo non antea surrexit, quam abbas & cæteri divino se nutu urgeri consiperent ad consentiendum, nec obstarent, sed pro posse anniterentur. Ex quibus Arnoldus ex laico monachus, qui fortis obstinatione renitendo cæteros ad obstantem videbatur anima-

Septembris Tomus V.

R. 11

A. GODE-

FRIDO.

ris possessionem videretur invadisse vel occupare, de donariis fidelium, quæ famâ nominis ejus ad ducti deferebant, locum suæ habitationis, partim dato precio, partim facto concambio, à proprietariis prædictis obtinuit. Quem quia liberum suscepit, liberum manere perpetuò constituit; ita ut patrocinio tantum Moguntinæ ecclesiæ subiectus, non alium, quâm sedis ipsius archiepiscopum haberet defensorem, ne, si laicum advocationum assumeret, ovili lupum videretur inducere: quo ferè generali morbo per orbem plurimæ vexantur ac vastantur ecclesiæ. Erga prælatos cœnobii, de quo migraverat, hoc tantum subiectio nis sibi suisque filiabus retinuit, ut quæ de spiritualibus, hoc est, de ordinis tenore & de monachatus professione quærenda essent, ab eis potius, quâm aliunde susciperent: & prout res & tempus posceret, sacerdotes de ipso cœnobio susciperent, quos propria & libera electione & nominatum expetivissent: qui eas tam in cura animalium ac divinis exequendis officiis, quâm in temporalium procuratione sustentarent.

*C. sub prote**ctione solus**archiepiscopi**constituit.*

d

10 Quæ omnia non solum permisit, sed & consulo venerabilis Henrici atque Arnoldi d' Moguntinæ metropolis archipræfulum, sed & scriptis eorundem cum consensu abbatum, decreta & confirmata sunt: ne quid potestatis in prædia sancti Ruperti sibi usurparet ecclesia sancti Disibodi, privilegiorum autoritate, immò, ut presiū dicam, superni Numinis interdicto vetitum est: siquidem hæc ipsa Virgo, dum revelatione intima cognosceret, pro tali negotio eundum sibi esse ad idem cœnobium, & instar Jonæ prophetæ trepidationis quâdam detineretur, divinæ castigationis flagello tacta, penè languit usque ad mortem. Quo verbere commonita, se fecit in oratorium deportari, ibique sc̄e, quò Deus jubebat, ituram, si correptio cessaret, devovit. Deinde petiit, ut equo imposita, & manibus sustentata dederetur: moxque ut viæ pauxillum deducta est, receperit viribus, letabunda procedebat. Pervenientisque ad Montem prænominati confessoris, cui * venire compulsa esset, exposuit, atque locum suæ habitationis cum allodijs ad se pertinentibus, ab illis * cœnobii fratribus absolvit, relicta illis plurima portione possessionum, quæ illi cum sororibus suscepit traditæ fuerant, & insuper pecuniarum non modica quantitate, ne quid usquam justæ querela relinqueretur.

** Ms. quo-**modo*** Ms. illius**C**Contempla-**tioni sic erat**addicta.*

e

*Ms. ali-**quid dicatur*

f

** Ms. addit-**temper*

11 Verùm, ut ea, quæ series narrationis exigit, repeatam, beata Hildegardis, quamvis in se Liæ parturientis crebros dolores sustineret, nihilominus speciosæ Rachelis oculos claros lumine speculationis internæ pascebat: & quæcumque interiùs adspexisset, dictis & scriptis, prout noverat expedire, pandebat. De quo genere speculandi seu videndi modo (qui perrarus ac pluribus etiam excellentium Sanctorum noscitur in hac mortalitatis umbra incompetitus fuisse) res poscit ut aliqua dicantur: * quod ipsius verbis potissimum, quantum vel ipsa pandere potuit, cognoscatur. Sic enim dicit in epistola, quâ ad Wibertum Gemblacensem f' monachum, de his, quæ de ea relatu famæ audierat, sciscitantem, rescripsit: Deus (inquit) ubi vult, ad gloriam nominis sui, & non terreni hominis, operatur. Ego quidem * trementem timorem habeo, quoniam nullam securitatem ullius possibilitatis in me scio. Sed manus meas ad Deum porrigo, quatenus velut penna, quæ omni gravedine virium caret, & quæ per ventum volat, ab ipso sustinatur: nec ea, quæ video, perfetè scire possum,

quamdiu in corporali officio sum, & in anima invisibilis*, quoniam in his duobus homini defetus est. Ab infanthia autem mea, ossibus & nervis ac venis nondum confortatis, visionem hanc in anima mea usque ad præsens tempus semper video, cum jam plusquam LXX annorum sim: animaque mea, prout Deus vult, in hac visione sursum in altitudinem firmamenti, & in vicitudinem diversi aëris ascendit, atque inter diuersos populos se dilatat, quanvis in longinquis regionibus & locis à me remoti sint. Et quoniam hæc tali modo in anima mea video, idcirco etiam secundum vicitudinem nubium & aliarum creaturarum ea conspicio. Ista autem nec exterioribus oculis video, nec exterioribus auribus audio, nec cogitationibus cordis mei, nec ulla collatione quinque sensuum meorum percipio: sed tantum in anima mea, apertis exterioribus oculis, ita quod nunquam in eis defectum ecstasis passa sum, sed vigilanter die ac nocte ea video.

D
* Ms. invi-

12 Itaque sicut ex verbis præcedentibus colligimus, verè mirus & perrarus * huic sanctæ Virgini speculationis adfuit modus. Nempe ad similitudinem sanctorum animalium, quæ vidi Ezechiel g, ipsa certum pennatum animal ibat, & non revertebatur: & iterum ibat, & revertebatur: quia ab activa vita, quam apprehenderat, ad quælibet infima non revertebatur: & à contemplativa, quam, carne obsita, jugiter tenere non poterat, in activam vitam revertebatur. Quasi enim ei de activæ vitæ modo diceret Deus, Non te deseram neque derelinquam, à bono proposito non permisit eam redire: & iterum, quasi de contemplativæ vitæ modo ei diceret, Averte oculos tuos, quia ipsi me avolare fecerunt, de speculatione suæ incomprehensibilis Majestatis ad actualis vitæ laborem eam permisit redire. Averte (inquit) oculos tuos à mea contemplatione, quia ipsi me avolare faciunt, dum me in hac vita ad perfectum comprehendere non sufficiunt. Unde & Psalmista ait: Accedit homo ad eorū altum, & exaltabitur Deus: quia quo altius puro corde queritur, eo sublimius, quâm sit incomprehensibilis, comprehenditur. Eo modo beata Virgo in carne adhuc posita, & per activam laborabat, & per contemplativam in ipsam Divinitatis lucem totis desideriis inhiabat. Sed hæc primo libro ponentes terminum, benedicamus Dominum, qui Ancillam suam ab ipso ortūs sui principio electam respexit, & eam dilectam usque ad claritatem visionis suæ provexit.

E
* Ms. per-F
g

ANNOTATA.

a Nava Latinæ, aut Navus dicitur, vulgo Naw. Modicus est amnis in Palatinatu inferiori, & prope Bingium, juxta quod cœnobium fuit conditum, in Rhenum influit. Locus expositus est in Commentario num. 22.

b De S. Ruperto Bingii duce & B. Bertha ejus matre aëlum est apud nos ad 15 Maii.

c Pro libertate electionis ad Alexandrum Pamam recurrit aliquando Sancta, ut dictum in Commentario num. 157. Itaque, cum Alexander creatus sit Pontifex anno 1159, non uno aut altero anno laboravit Sancta, sed plus quâm toto decenio, ut omnia rectè ordinarentur.

d De Henrico & Arnaldo archiepiscopis aëlum est in Commentario variis locis.

e Respicit anchor ad frequentes Liæ partus, non ad difficultatem, quæ major fuit Rachelis.

f Habemus resonum S. Hildegardis ad multas

qæs.

A *questiones Guiberti Gemblacensis monachi, ut dictum est in Commenario num. 116. At Epistolam hic citatam necdum editam vidi; & plures ad Guibertum ineditas esse, observavi num. 194. g. Locus in Ms. sic exprimitur: Quæ Ezechielis propheta tangit, ipsa certè tamquam pentatum animal &c.*

LIBER II.

De visionibus Sanctæ.

PROLOGUS.

*Auctor de
visionibus
scripturum se
dicit.*

Grandem quidem materiam ingenia parva non sufferunt: sed charitas & obedientia, quibus me totum semper vobis debere profiteor, Ludovice & Godefride abbates optimi, mentem meam etiam de impossibilibus ad possibilem facultatem efferunt. Unde quanvis nullo fretus ingenio, tamen præceptis vestris in charitate Christi obtemperavi, & libellum secundum de Vita beatæ Hildegardis virginis, secretis & arcanis visionibus quasi quibusdam amoenis floribus respersum, ab eo loco, quo præcedentem librum Godefridus *a* bona memoria terminavit, ordinare & perficere, Deo favente, curavi. In quo ex verbis ipsius Deo dilectæ Virginis tanta eluet claritas prophetæ, ut nihil minus ab antiquis patribus videatur percepsisse gratiæ. Nempe sicut legitur de Moysi, quod inde sinenter fuerit in tabernaculo, sic & ipsa in visionum cœlestium morabatur umbraculo: videlicet ut, sicut ille, sic ista à Deo, ut aliquid disceret, aut auditores suos aliquid doceret. An non morabatur in cœlesti tabernaculo, & transcederat nebulam totius carnalitatis, cùm dictatum & verba Euangeli Johannis, In principio erat Verbum, & cetera, eam docuit Spiritus veritatis? Ipse enim Spiritus sanctus, qui in cor Johannis profluxit, quando hanc profundissimam revelationem de pectore Jesu suxit, per divisivam suæ dignationis gratiam hoc istam voluit discere, quod ille dignus fuit dicere. Sed de his iterum loqui differamus, & proposita, adspirante ipso Spiritu, differamus. Nec moveat lectorem, quod quædam, quæ in præcedenti libro Vitæ ejus præscripta sunt, eadem in subsequenti etiam Opere visionum ejus, nihilominus descripta sunt: quia dignum judicavimus, ut & qualitas ordinis in recitatione historiæ ejus servaretur, & authoritas vel integritas verborum, quæ per Spiritum sanctum prolatæ sunt, in descriptione visionum ejus nullatenus mutilaretur *b*.

ANNOTATA.

a Godefridus ille primum librum scriptit, excepto prologo. Reliqua omnia sunt Theodorici, qui hoc scribit.

b Præcipua ratio repetitionis est diversitas scriptorum. Noluit Theodoricus librum primum multare iis, quæ erant allata de visionibus, nec ea hic omittere voluit. Prologus ille in Ms. Rodecenſi erat omissus.

Septembri Tomus V.

Sancta Latini sermonis ignara, libros tamen Latinè scribit: visionibus à pueritia gaudet: eas cogitur scribere: multos consilio juvat & monitis, & suas rectè dirigit.

Igitur beata Virgo in loco, ad quem visu dīvino migraverat, librum visionum suarum, quem apud Montem sancti Disibodi inchoaverat, consummavit *a*, & quædam de natura hominis & elementorum, diversarumque creaturârum, & quomodo homini ex his succurrentum sit, aliqua multa secreta propheticō spiritu manifestavit. Pater etiam, quād eleganter epistolis, de diversis provinciis ad se directis, responderit, si quis tenorem verborum ejus, ex revelatione divina *b* prolatorum, altius considerare voluerit. Sunt tamen in unum volumen compilatae & suæ, & illæ, quæ ad se fuerant * destinatae. Quis verò non miretur, quod cantum dulcissimæ melodiae mirabil protulit symphonia, & literas non prius vias clum lingua edidit antea inaudita *c*? Præter hæc, Euangelia quædam exposuit, aliasque typicas expositiones composuit: quæ omnia quia ei clavis David aperuit, gratulari meritò & cantare animæ suæ licuit, quod eam Rex in cellaria sua introduxit, ut inebriaretur ab ubertate domûs suæ, & potaretur torrente voluptatis suæ: unde & ipsa, sicut scriptum est, à timore Domini concipiens, pareret spiritum, & salutes a super terram faceret. Magnum est etiam illud & admiratione dignum, quod ea, quæ in spiritu audivit vel vidit, eodem sensu & eisdem verbis, circumpœda & pura mente, manu propria scripsit, & ore edidit *e*, uno solo fideli viro symmysta contenta, qui ad evidentiam grammaticæ artis, quam ipsa nesciebat, casus, tempora & genera quidem disponere, sed ad sensum vel intellectum eorum nihil omnino addere præsumebat vel demere. De hoc certè etiam ad Adrianum Papam *f* scriptit, quod sic in cœlesti visione sibi dictum audivit: Cùm desuper tibi ostensa ad formam humanæ consuetudinis non protuleris in Latina lingua, quia hæc consuetudo tibi non est data, ille qui limam habet *, ad aptum sonum hominum explere non negligat.

i Congruum autem videtur, ut hoc in loco scripta visionum ejus aliqua inferamus: & ex his, quād convenienter sententia illa de Canticis, Di-lectus meus misit manus suas per foramen, & venter meus intremuit ad tactum ejus, sibi adaptari queat, videamus. Hæc scripta ita se habent. In mystica (Inquit) visione & in lumine charitatis * de sapientia, quæ nunquam deficit, verba hæc sic audivi & vidi: Quinque toni jūstitiae humano generi à Deo missi intonant, in quibus salus & redemptio credentium constat. Et hi quinque toni excellentiores omnibus operibus hominum sunt, quia omnia opera hominum de his natriuntur, qui sunt, qui in sonis non sunt, sed cum quibus omnia opera hominis in

*Sanctæ scri-
pta propheti-
ca.*

E

** Ms. vene-
rant*

*c**d**e**F**f*

** Ms. scien-
tiam habe-
ret
Visio ipsius
singularis:*

** Ms. clari-
tatis*

A. THEO-
DORICO.* foris pa-
etum* Ms. con-
tra Deum
* ibid. mo-
do

B

quonodo ab
infantia vi-
siones habue-
rit,* Ms. suspi-
riis

* foris intra

* Ms. nihil
horum

quinq[ue] sensibus corporis ejus perficiuntur. Et de illis talis ratio est: Primus tonus per fidele Abel sacrificium, quod Deo immolavit, opere completus est. Secundus autem, quando Noe per præceptum Dei arcam ædificavit. Tertius vero per Moysen, quando ei lex data est, quæ punctum circuncisionis Abrahæ fuit. Sed in quarto tono Verbum summi Patris in Virginis uterum descendit, & carnem induit: quia idem Verbum cum aqua limum coagulaverat, & sic hominem formaverat: unde & omnis creatura per hominem ad ipsum clamavit, qui eam fecerat, sicut propter hominem Deus omnia in se portavit. Alio enim tempore hominem creavit, alio autem ipsum portavit: ut omnes, quos consilium serpentis perdiderat, sibi attraheret. Quintus autem tonus perficietur, cum omnis error & irrisio finietur: & tunc homines videbunt & cognoscent, quod nullus citra Dominum * quicquam facere possit. Hoc vero * in quinque tonis à Deo misericordia & novum Testamentum perficietur, ac mirificus numerus hominum complebitur. Et post hos quinque tonos Filio Dei quoddam lucidum tempus dabitur, ita quod ab omni carne palam cognoscetur. Postea Divinitas in semetipsa operabitur, quandiu vult.

16 Sapientia quoque in lumine charitatis docet, & jubet me dicere, quomodo in hac visione constituta sum. Et ego verba hæc non dico de me, sed vera Sapientia ista dicit de me, & sic loquitur ad me: Audi, o homo, verba hæc, & dic ea, non secundum te, sed secundum me: & docta per me, hoc modo dic de te: In prima formatione mea, cum Deus in utero matris meæ spiraculo vitæ suscitavit me, visionem istam infixit animæ meæ. Nam post Incarnationem Christi anno MC doctrina Apostolorum & ardens iustitia, quam in Christianis & spiritualibus constituerat, tardare cœpit, & in hæsitationem vertebatur. Illis temporibus nata sum, & parentes mei cum suspicio * Deo me vovebant, ac tertio ætatis meæ anno tantum lunen vidi, quod anima mea contremuit: sed præ infans de his nihil proferre potui. In octavo autem anno ætatis meæ in spiritualem conversationem Deo oblata sum, & usque in quintum decimum annum fui multa videns, & plura simpliciter loquens, ita quod & admirabantur, qui hæc audierunt, unde venirent, & à quo essent. Tunc & ego in me ipsa admirata sum, quod cum infra * in anima vidi, exteriorem etiam visum habui: & quod hoc de nullo homine audivi, atque visionem, quam in anima vidi, quantum potui, celavi: multaque exteriora ignoravi de frequenti ægritudine, quam à lacte matris meæ hucusque passa sum, quæ carnem meam maceravit, & ex qua vires meæ defecerunt. His valde fatigata, à quâdam nutrice mea quæsivi, si aliqua, exceptis exterioribus, videret: & nihil mihi inde respondit, quoniam nihil * videbat. Tunc magna timore correpta, non audebam hæc cuiquam manifestare, sed tamen plura loquendo, dictando, de futuris solebam enarrare. Et quando hac visione pleniter perfundebar, multa, quæ audientibus aliena erant, loquebar. Sed cum vis visionis aliquantulum cessit, in qua me plus secundum mores infantis, quam secundum annos ætatis meæ exhibui, valde erubui, & saepe flevi, & multoties libenter tacuisse, si mihi licuisset. Præ timore autem, quem ad homines habebam, quomodo viderem, nulli dicere audebam. Sed quædam nobilis foemina, cui in disciplina eram subdita, hæc notavit, & cui-

dam sibi notæ monachæ g aperuit.

17 Eadem fœminæ Deus per gratiam suam quasi rivulum ex multis aquis infudit, ita quod bonis operibus quietem non tribuit *b*, quousque bono fine præsentem vitam finivit, cuius etiam merita Deus per quædam pulchra ostendit signa. Post cùjus finem ita permansi videns in quadragesimum ætatis meæ annum. Tunc in eadem visione magnâ pressurâ coacta sum palam manifestare ea, quæ videram & audieram. Sed valde timui & erubui proferre, quæ tam diu silueram. Venæ autem medullæ * meæ tunc plenæ virium erant, in * Ms. & me- quibus ab infantia & juventute meæ defectum ha- dulla

bebam. Ista cuidam monacho magistro meo intimavi, qui bonæ conversationis & diligentis intentionis ac veluti peregrinus à scisitationibus morum multorum hominum erat. Unde & eadem miracula libenter audiebat: qui admirans mihi injunxit, ut ea absconsa * scriberem, donec videret, quæ * & unde essent. Intelligens autem, quod à Deo essent, abbati suo intimavit, magnoque desiderio deinceps mecum in his laboravit. In eadem visione scripta Prophetarum, Evangeliorum, & aliorum sanctorum quorumdam philosophorum, sine ulla humana doctrina intellexi, ac quædam ex illis exposui, cum vix notitiam literarum haberem, sicut indocta mulier me docuerat. Sed & cantum cum melodia in laudem Dei & Sanctorum absque doctrina ullius hominis protuli & cantavi, cum nunquam vel neumam *i*, vel cantum aliquem didicissem. Hæc ad audienciam Moguntinæ ecclesiæ allata cum essent & discussa, omnes ex Deo esse dixerunt, & ex prophetia, quæ olim prophetæ prophetaverant. Deinde scripta mea Eugenio Papæ *k*, cum Treberi esset, allata sunt, qui ea gratariter coram plurimis legi fecit, ac per seipsum legit, multumque de gratia Dei confidens, benedictionemque suam cum literis mihi mittens, præcepit, ut ea, quæ in visione viderem vel audirem, scriptis attentiūs commendarem.

18 Itaque * beatæ Virginis pulcherima visione, & sui timoris, quem ad accessum Spiritus sancti capiebat, recitatione, de Apostoli quota benedictione, & de percepta ab eo scribendi permissione, patenter colligimus, quod ille dilectus suus Sponsus cœlestis Jesus Christus verè misit manum suam, id est, operationem & inspirationem Spiritus sancti, per foramen, hoc est, per occultam gratiam suam, & venter ejus, scilicet mens sua, ad tactum ejus, hoc est, ad infusionem gratiæ suæ intremuit, ob insolitum vigorē spiritus & pondus, quod interius sensit. Quid aptius? quid convenientius? Certè sicut per illum in Helia / sibilum auræ tenuem * frequentior visitatio signatur: ita divini Spiritus saporem toties degustabat mens ejus, quoties in contemplationis sublimitate suspendebatur. Et quid fecit? Surrexi, inquit, ut aperiрем Dilectō meo. O venerè beata Virgo! quæ, sicut scriptum est, quia dilexit cordis munditiam, propter gratiam labiorum suorum habet amicum Regem, id est, Christum, à quo tale perceperit donum. Secundum mensuram enim, quam sibi dare Spiritus sanctus voluit (nam sicut spirat, ubi vult, sic etiam dividit singulis, prout vult) quin surgeret & Dilectō aperiret, recusare non poterat: & nunc voce, nunc literis, pessulum ostii sui aperiens Dilectō, foris exequebatur, quod intus audivit. Quid intus audivit? Deriventur foras fontes tui, & in plateis aquas tuas divide.

19 Igitur dum ad hunc modum bonorum ope- rum

D

g
ea/que scri-
bere cœperit,
ac scripta
fuerint exa-
minata.
b

* Ms. ab-
sconsè
* Ms. que
effent *o.c.*

E

*Sanc*t*a mira-
bili modo à
Deo visita-
ta,*
* Ms. Igitur
ex *O.c.*

F
* Ms. tenuis

A
mallos con-
ficio, doctri-
nā, exhorta-
tione ju-
vat,

m

B
Et subditas
tuas diligen-
ter & manu-
sucie regit.

* Ms. bene-
dictis sine
eis

rum roris affluentibus quasi paradisi fluminibus irrigaretur, non modò tota vicinia, verùm etiam ex omni tripartita Gallia atque Germania confluebant ad eam undique utriusque sexus populorum examina, quibus per gratiam Dei utriusque vitæ affatim accommoda impendebat exhortamina. Ad salutem enim animarum suarum proponebat eis & solvebat quæstiones sanctarum Scripturarum m. Plurimi consilium ab ea percipiabant necessitatum corporalium, quas patiebantur: nonnulli quoque benedictionibus suis à languoribus alleviabantur. Quia vero propheticō spiritu cogitationes & intentiones hominum cognoscet, quosdam perversa & frivola mente ad se, quasi ad explorandum, accedentes redarguebat: qui dum spiritui, qui loquebatur, non valerent resistere, correpti & emendati, cogebantur à proprio incepto desistere. Sed & Judæos, dum ad se venirent causâ interrogationis, convictos de lege sua, ad Christi fidem exhortabatur verbis piæ admonitionis. Omnibus enim, juxta Apostolum, omnia facta, extraneis quidem adventantibus, quanvis reprehensibilibus, blandè & leniter, prout eis videbat competere, loquebatur.

20 Secum autem commorantes puellas cum multo dilectionis ac maternæ dulcedinis affectu castigabat, quoties vel rancor cuiuslibet controversiae, vel dolor secularis tristitia, sive desidia, aut negligētia in eis oriebatur. Denique voluntates, intentiones & cogitationes earum in tantum perspiciebat, quod in officiis etiam divinis, secundum qualitatem cordis sui, propriis benedictionibus eis * respondēbat. Prævidebat enim in spiritu vitam hominum & conversationem, nec non & vitæ præsentis quorundam consummationem, ac secundum qualitatem morum & meritorum, gloriam & paenam animarum eorum: quæ tamen tanta mysteria nulli, præterquam illi soli homini revelabat, cui (ut prædiximus) omnia secreta sua manifestabat. Sicut denique tempus tacendi, ita noverat, quid & ubi, & cui, & cur, quomodo, & quando tempus esset loquendi. In his autem omnibus summam omnium virtutum servabat humilitatem. Et sciens, quia Deus superbis resistit, humilibus autem dat gratiam, semper gratiæ divinæ omnipotentem laudabat benignitatem.

A N N O T A T A.

C

a Loquitur auctor de primo Opere Scivias dito, quod anno 1141 in Monte S. Disibodi inchoavit, & circa 1151 in Monte S. Ruperti finivit.

b De Epistolis, quæ aequè ac alia Opera spiritu propheticō scripta sunt ex visionibus divinis, multa dedimus § 4 & seqq.

c De Opere musico, quod Sancta compositus, consule Commentarium num. 191, ubi & reliqua ipsius Opera enumeravi.

d Ultima verba in Ms. sic leguntur: Conciens pareret, & spiritum salutis super terram faceret.

e Audita Latinè scriptit, visa, opinor, Germanicè aut scriptit aut adjutori suo Latinè vertenda oretenus exposuit. Consule dicta in Commentario num. 19 & 20.

f Epistola data est ad Anastasium Papam, quæ allegatur, ut observavi in Commentario num. 50. Scriptit tamen Sancta etiam ad Adrianum IV, indeque factum puto, ut ex Epistolis in codice conjunctis unam pro altera nominaverit auctor.

g In Ms. legitur, Cuidam noto sibi monacho aperuit. Hac lectio verior videtur: nam famina, cui Sancta rem aperuit, fuit B. Jutta magistra ipsius, & hac verisimiliter directori suo.

h Hac de B. Jutta, de qua ad 22 Decembbris agemus, iterum rectius habentur in Ms. hoc modo: Ita quod corpori suo in vigiliis, jejunis, & cœteris bonis operibus quietem non tribuit.

i In Ms. neuma, quod pro modulatione sumitur.

k De examine scriptorum Treviris facto consule Commentarium num. 27 & 28. Reliqua vero de visionibus ipsius § 2 exposita sunt,

l Sibilus auræ tenuis 3 Reg. 19 v 12 significabat Eliae visitationem Domini.

m Quot quamque diversa de sacris Litteris, de rebus theologicis, de arcans & occultis, quæstiones S. Hildegardi proponerentur, videri potest ex disputatis in Commentario § 6, 7 & 8.

A. THEO-
DORICO.

C A P U T II.

Sancta in visione discit locum ad fundandum monasterium, ea- que occasione multa patitur: Deum tamen in omnibus ad- jutorem habet & consolato- rem.

E

T Antis ac talibus gratiarum adornatam dotali- bus Sponsus cælestis Sponsam suam dilectam, licet crebris inviseret visitationibus, tamen, ut scriptum est, quanto magna erat, humiliaret se in omnibus, permisit eam sœpe variis ægritudinum vexari passionibus. Quod ut evidenter pateat, textus visionum ejus producatur in medium, ut & virtus in infirmitate perfecta non lateat, & letoris etiam, dum alternis uti delectatur, allevietur tedium. Vis scire, quid perpetua fuerit pro eo, quod non manifestaverit ostensam sibi cælitus visionem, propter suam de loco, in quo tunc erat, in aliud transmigrationem? Audi ipsam ita scribentem: Quodam (inquit) tempore ex caligine oculorum nullum lumen videbam, tantoque pondere corporis deprimebar, quod sublevari non valens, in doloribus maximis occupata jacebam: quæ ideo passa sum, quia non manifestavi visionem, quæ mihi ostensa fuit, quod de loco, in quo Deo oblata fueram, in aliud cum pueris meis moveri deberem. Hæc tam diu sustinui, donec locum, in quo nunc sum, nominavi: & illico visu recepto, levius quidem habui, sed tamen infirmitate nondum ad plenum carui. Abbas autem meus, & fratres & populus ejusdem provinciæ, cum perceperissent de hac mutatione, quid hoc esset, quod de pinguedine agrorum & vinearum & de amoenitate loci illius ad ina- quosa, ubi nulla essent commoda, ire velle- mus, mirum habuerunt: & ne hoc fieret, sed ut nobis resisterent, in invicem conspiraverunt. Me quoque quadam vanitate deceptam esse dicebant. Cumque hæc audissem, cor meum con- tritum est, & caro mea & venæ aruerunt: & per dies plurimos lecto decumbens, vocem magnam audivi, me prohibentem, ne quicquam amplius in loco illo de visione hac pro- ferrem vel scriberem.

F

Sancta visio- nem de loco mutando ce- lans, graviter agrotat,

Rrrr 3

22 Tunc

A. THEDORICO.
in mutando
aurem loco
plurimas pa-
titur obloca-
tiones,
*Ms. vide-
tur

* Ms. nul-
lamque

B

* Ms. addit
solum
postea modò
prospera ha-
buit, modò
adversa.

C

* vox utili-
bus non est
in Ms.

* non est in
Ms. mihi

* Ms. in majo-
rem

22 Tunc quædam nobilis marchionissa, nobis nota, archiepiscopum Moguntinum adiit, & ei hæc omnia, aliisque sapientibus manifestavit. Qui dixerunt, quod nullus locus, nisi per bona opera sanificaretur: unde & hoc, ut fieret, conveniens videtur*. Tuac antiquus deceptor per multas irrisiones me extrahavit, ita quod multi dixerunt: Quid est hoc, quod huic stultæ & indoctæ scemina tot mysteria revelantur, cum multi fortes & sapientes viri sint? In dispersionem itaque vertetur. Multi enim de revelatione admirabantur, utrum à Deo esset, an de inaquafitate æterorum spiritum, qui multos seducunt. Et ita in isto loco *a cum* viginti puellis nobilibus, & de divitibus parentibus natis, mansi, nullam* habitationem seu habitatorem hic inveniens, excepto veterano quodam & uxore ejus ac filiis. Tanta quoque adversitas tribulationum & pressura laborum super me cecidit, velut cum tempestuosa nubes solem obtigit, ita quod valde suspirans & lachrymas fundens, dixi: O, ò, Deus nullum confundit, qui in ipsum confidit. Sed iterum Deus gratiam suam mihi adhibuit, quemadmodum cum sol recendentibus nubibus apparet, & velut cum mater flenti infanti lac praebet, unde ipse post fletum gaudet. Tunc in vera visione vidi, quod tribulationes istæ in exemplo Moylis super me venissent: quia cum ille filios Israel Ægypto trans mare rubrum duceret in desertum, ipsi contra Deum murmurantes, Moysen quoque valde afflixerunt, quanvis eos Deus mirificis signis illustrasset. Ita Deus aliqua parte me affligi permisit à communi populo, à propinquis meis, & ab aliquantis, qui mecum manserunt, cum eis necessaria defuerunt, nisi quantum nobis per gratiam Dei in eleemosynis dabatur: quia sicut filii Israel Moysen afflixerunt, ita & isti super me caput moventes, dixerunt: Quid prodest, quod nobiles & divites puellæ de loco, in quo eis nihil desuit, in tantam penuriam devenerunt? Nos vero gratiam Dei nobis succurrere expectabamus, qui hunc locum nobis* ostenderat.

23 Post pressuram doloris hujus, gratiam suam Deus super nos pluit. Nam multi, qui nos prius contemnentes in aquosam inutilitatem nominaverant, venerunt ad nos undique adjuvantes, & benedictionibus nos replete. Multi etiam divites mortuos suos in honore apud nos sepeliérunt. Plurimi quoque visionem hanc in fide cognoscentes, magno desiderio ad nos venerunt, sicut per Prophetam dictum est: Venient ad te, qui detrahebant tibi. Tunc spiritus meus revixit, & quæ prius in dolore flevaram, nunc, quia Deus in oblivionem me non duxisset, præ gaudio flevi, cum locum istum extollendo, & multis utilibus* rebus & ædificiis multiplicando confirmavit. Sed tamen Deus noluit, quod in plena securitate constanter perseverarem, sicut ab infantia mea in omnibus causis meis fecerat, cum nullam securitatem gaudii vitæ istius mihi dimisit, per quod mens mea elevari posset. Nam cum librum Scivias scriberem, quandam nobilem puellam, supradictæ marchionissæ filiam, in plena charitate habebam, sicut Paulus Timotheum, quæ in diligenti amicitia in omnibus se mihi conjunxerat, & in passionibus meis mihi* condoluit, donec ipsum librum complevi. Sei post hæc propter elegantiam generis sui, ad dignitatem majoris nominis* se inclinavit, ut mater cuiusdam sublimis ecclesiæ nominaretur: quod tamen non secundum Deum, sed secundam ho-

norem seculi hujus quæsivit. Hæc in alia regione à nobis remota, postquam à me recessit, vitam præsentem cum nomine dignitatis citè perdidit b. Aliæ etiam quædam nobiles puellæ similiiter fecerunt, se à me separantes: ex quibus quædam postea tam negligenter vivebant, quod multi dixerunt, quia opera earum ostenderent, quod in Spiritum sanctum, & in hominem, qui de Spiritu sancto loquebatur, peccassent. Ego autem & diligentes me admirabamur, cur tanta persecutio super me veniret, & Deus consolationem mihi non adhiberet, cum in peccatis perseverare non vellem, sed bona opera, Deo adjuvante, perficere desiderarem. In his librum Scivias complevi, sicut Deus voluit.

24 Ex præcedenti visionis descriptione & beatæ Virginis lique afflictione, quod locum, quem sibi præmonstratum, & pro quo retardantem cætitate castigavit, ipse Dominus elegit & præelegit in hereditatem sibi, ut nomen suum sanctum impensis glorificaretur ibi, tum propter S. Ruperti merita, & secum ibi in Christo quiescentium, tum propter profectum sanctæ Virginis, & secum illuc venientium. Inter hæc subit mente veteris historiæ recordatio, & pulchra se nobis offert de Delbora* prophetissa c, & loco, in quo sedit, ad nostram prophetiam & locum nostrum comparatio. Sic enim Origenes dicit: Præstat non minimam consolationem mulierum sexui, & provocat eas, ne pro infirmitate sexus desperent, etiam prophetæ gratiæ capaces se fieri posse: sed intelligent & credant, quod meretur hanc gratiam puritas mentis, non diversitas sexus. Delbora quippe, quæ apes interpretatur, in prophetæ forma versatur. Certum namque est, quod omnis propheta suaves cœlestis doctrinæ favos & dulcia divini eloquii mella componat, ut David dicit: Quam dulcia fauibus meis eloquia tua super mel ori meo! Hæc inter Rama & Bethel sedere dicitur: & Rama, excelsa: Bethel, domus Dei interpretatur. Nihil enim humile, nihil dejectum erga prophetæ sedem reperitur. Sicut & apud Salomonem sedes sapientiæ, vel in portis civitatum consistit, vel in murorum mœnibus habitat, vel in turribus liberè agit. Hoc modo prophetia in beata Hildegarde inter domum Dei & excelsa dicitur habitasse, quod nunc videri etiam in promptu sit localiter: potest tamen accipi & spiritualiter. Dicit enim te, ò sancta anima, quæcumque ibi habitas, quæ super terram sunt, respuere, & quæ in cœlorum excelsis sunt, ubi Christus in dextera Dei sedet, querere. Illuc te prophetia ejus hortatur ascendere, illuc auditores suos molitur imponere. Benedicta ergo gratia Dei* de loco suo, de cuius emancipatione, quam in spiritu prævidit beata Virgo, dicit ita in scripto suo.

25 Vidi in visione, & docta & coacta sum, ut prælati meis revelarem, quod locus noster cum suis pertinentiis loco, in quo Deo oblata fueram, absolvendus esset, præterquam quod subjectionem & obedientiam Deo ibi servientibus debemus, quandiu bonam fidem erga nos inveniremus d. Hæc abbati meo e intimavi, sed infirmitate correptus, nihil inde disposuit, quoniam & * post paucos dies vitam finivit. Ad abbatem vero succedentein & Moguntinum archiepiscopum & maiores ecclesiæ cum hæc pervenissent, in fidè & charitate ea suscepserunt, atque ita fieri cum sigillo scripture confirmaverunt. Inter hæc à quibusdam multas infestationes pertuli, sicut Josue, quem præ aliis viatorem inimici conabantur d-

D

b

Observatio
de spiritu
prophetico
Sanctæ.

E

* Debbara
c

* Ms. glo-
ria Domini

que in ad-
versis Deum
semper ha-
buit adju-
rem,

d e
* Ms. quia
etiam

cc-

A cere in confusionem : sed sicut Deus ipsum adjuvit, ita me & filias meas liberavit. Sed sicut Joseph fratres sui invidebant, quod à patre plus aliis amaretur, ac ipsum vendentes, tunicam ejus scissam patri retulerunt, diceentes, quod fera illum devoraverit : ita & quidam malevoli tunicam gratiae & laudis Domini in nobis scindere volebant : sed Deus nobis succurrerit, sicut Joseph in honorem restituit. Quanvis autem multam profusuram habereimus, tamen per gratiam Dei augmentabamur, sicut & filii Israel, qui quanto plus opprimebantur, tanto magis crescebant. In gaudio itaque cordis mei ad Deum adspiciebam, & quia in tribulationibus mihi adstiterat, secura esse volebam.

*consolato-
rem, eum-
donque ca-
fligantem*

26 Hic opportunè considerare possumus, quod beata Virgo, licet corpore infirmitatis attritione, diabolice quoque & humanæ infestationis prægravaretur vexatione, semper tamen divina robori & confirmari meruit consolatione. Siquidem Spiritus sanctus gratiam suam multis profutaram in electo Vase suo volens conservare, omnis facientiae rubiginem limâ correctionis in ea studuit elimare, ut ex castigatione proficiens, voluntatem Domini diligenter investigaret: & iuxta Apostolum, rationabile obsequium Deo reddens, totum vitæ suæ cursum ad ejus sententiam ordinaret: & meritò. Gratuito enim suo dono naturæ & gratiæ simul illustrans eam bono, preparabat ei gratiam in abundantia magna & gloria, gratiam in terris, gloriam in celis, gratiam sublimium meritorum, gloriam ineffabilium præmiorum dabat. Inde est, quod à terrenis castigatur, sicut scriptum est: Flagellat Deus omnem filium, quem recipit, ut in ea meritorum augerentur merita, sicut & in subsequenti visione declaratur, quam describit ita:

*morro plane
mirabili.
* Ab. me-
dullæ*

27 In lectum ægritudinis quodam tempore me Deus stravit, & aëris pœnis totum corpus infudit, ita quod venæ cum sanguine, caro cum liquore, medulla * cum ollibus in me aruerunt, velut anima mea à corpore eximi deberet. In isto strepitu tringita dies fui, ita quod ex calore aërei ignis venter meus servebat. Unde quidam hanc ægritudinem pro pœna computabant. Virtus quoque spiritus mei, carni meæ infixa, defecit, nec ex hac vita translata, nec pleniter fui in ea. Corpus etiam meum immutatum sternebatur in terram super cilicium, nec tamen vidi finem meum, cum & prælati mei, filiæ & proximi, cum planctu magno venirent, & obitum meum viderent. At ego in vera visione aciem magnam angelorum, humano intellectui innumerabilem, per hos dies interdum vidi, qui de exercitu illo erant, qui cum Michaële contra draconem pugnabant, & hi sustinebant, quid de me Deus fieri juberet. Sed unus fortis ex eis, clamabat ad me, dicens: Ei, Ei, aquila, quare dormis in scientia? Surge de dubitatione. Cognoscēris, ô gemma in splendore, omnes aquilæ videbunt te, sed mundus lugebit, vita autem æterna gaudebit: & ideo aurora ad Solem surge. Surge, surge, comedere & bibe. Mox acies tota clamabat vox sonora: Vox gaudii, nuncii siluerunt, nondum venit tempus transiendi: Puella, ergo surge. Statim corpus meum & sensus mei ad præsentem vitam mutabantur. Quod filiæ meæ, quæ prius fleverant, cernentes, de terra me levantes, in lectum reposuerunt, & sic pristinas vires recepi. Pœnalis autem infirmitas à me pleniter non recessit: sed tantum spiritus meus de die in diem plus, quam prius, in me confortabatur.

Nam pessimi aërei spiritus, quibus pœnales cruciatu hominum injuncti sunt, pœnam hanc, quæ mihi ab eis, ut Deus permisit, inferebatur, subministrabat, sicut & tortores fecerunt, qui beato Laurentio & aliis martyribus prunas apponebant, qui & ad me festinantes, voce magna clamabant: Seducamus istam, ut de Deo dubitet & blasphemet, cur eam tantis pœnis implicet. Sicut enim in Job permissione Dei factum est, quod satan corpus ejus ita percussit, quod veribus scateret: ita aërius ignis subintrans, carnem meam consumpsit: quod & Jeremiæ accidit, qui dolore suum flebiliter planxit. Sed diabolus ei persuadere non potuit, quod Deum blasphemaret. Ego verò mollis in carne, timida in mente, de pœnis istis plurimum terribar. Sed Deus me confortavit, quod eas patienter ferebam, atque in spiritu meo dixi: O, ô Domine Deus, omnia, per quæ me tangis, bona esse scio, quoniam cuncta opera tua, bona & sancta sunt, quoniam haec ab infantia mea promerui. Sed tamen confido, quod animam meam in futura vita sic cruciari non permittas.

A N N O T A T I A.

E

a Loquitur de loco sibi ostendo, sive de Monte S. Ruperti, licet verbum mansi contrarium videatur innuere; sed mansi idem ibi est ac habitare cœpi. At Sancta, cum dicit cum viginti puellis, videtur contraria biographo num. 9, ubi dicit, eam ex Monte S. Disibodi discessisse cum decem & octo puellis. Utrumque erit verum, si due se adjunxerint in adventu ad Montem S. Ruperti.

b Hac abbatissa, de cuius recessu Sancta dominuit, videtur esse soror Hartvici Bremenis archiepiscopi, qui mortem ipsius ad S. Hildegardem perscripsit, ut dictum in Commentario num. 46.

c De Debora videri potest liber Judicum cap.

4.

d In Ms. est, quam diu bonum videre illorum erga nos inveniremus.

e Hic abbas S. Disibodi verisimiliter fuit Conon aut Cano, anno 1155 defunctus, quando succedit Helingerus.

C A P U T III.

F

Morbi mirabiles Sanctæ, instru-
ctio monialium, convercio
malè suspicantis philoso-
phi: visiones variae.

Cumque in his doloribus adhuc laborarem, Sancta morbo aliisque in quo Deo oblata eram, irem, & verba, quæ Deus mihi ostenderat, proferrem: quod & feci: ac in eodem dolore ad filias meas redii. Ad alia quoque loca congregationum iter arripui, ac verba, quæ Deus jussit, explanavi. In his omnibus vas corporis mei quasi in clibano contum est, sicut & Deus multos probavit, quos verba sua proferre jussit: unde laus sibi sit. Qui & magnum auxilium in duabus filiabus meis & aliis mihi præbuit, quod passionibus meis infatigabiliter condolebant. Unde & suspirans Deo gratias egí, quod homines tedium mei non habebant.

A. THEO-
DORICO.

bant. Si enim tantam pressuram dolorum, qui à Deo non essent, in carne mea habuissent, tam diu vivere non potuissent. Quanvis autem in his cruciater, in superna visione tamen dictavi, cantavi, ac scripsi, quæ Spiritus sanctus per me proferre volebat *a*. In his autem languoribus triennio finito, vidi, quod Cherubim in flagrante igne, in quo speculum mysteriorum Dei est, aëreos spiritus, qui me torquebant, quasi igneo gladio insequebatur, ita quod à me fugerent, clamantes: Ah, Ah, Væ, Væ. Num ista, ista sic abibit, quod eam non rapiemus? Mox spiritus meus in me pleniter revixit, corpusque meum in venis & medullis recreatum est, sicut tota convalui.

*¶ demum
divinitus post
multam pa-
tientiam li-
beratur:*

b

¶ 29 Ecce qualiter sancta Virgo duplice modo nunc languorum doloribus cruciata, nunc dæmonum terroribus vexata *b*, sub defensione angelica glorificabatur. Denique ex una parte, qua laborabat infirmitate, fœmina miræ innocentia munivit se virtute patientiae, & quasi ejus molestiae sermo divinus blandiretur, Sufficit, inquiens, tibi gratia mea, nam virtus in infirmitate perficietur: libenter gloriabatur in infirmitatibus, ut inhabitaret in se virtus Christi: & eo præsumebat se diligi, quo merebatur argui. At ex altera parte, quæ dæmonum irritabatur arte, Bellatrix egregia iterum se doctrinæ Apostolicæ armavit custodiâ. Quà? Galeam, inquit, salutis afflumite, & gladium spiritus, quod est verbum Dei. Et iterum: Induite vos armaturam Dei, ut possitis stare adversus insidias diaboli, quia non est nobis colluctatio adversus carnem & sanguinem, sed adversus principatus & potestates tenebrarum harum. Hac itaque magna bellandi arte, & his armis Propugnatrix invicta decertabat: & adhuc carne inclusa, & in terris posita, contra spirituallia nequitia in cælestibus dimicabat. Quapropter & ipsi principes tenebrarum horruerunt, quando tanta arte instructam & omni armatura fortium vallatam Fœminam contra se procedere viderunt. Horruerunt, inquam, & Væ suum clamantes, cum confusione fugerunt, quoniam timor & tremor super eos venerunt, cum videbunt cherubin terribilem, ut castrorum aciem ordinatam, Famulam quidem Dei protegentem, se flammeâ frameâ, ne eam vexarent, prosequentem.

c

Itaque admirati sunt, conturbati sunt, commoti sunt, tremor apprehendit eos, ita ut dicerent: Castra Dei sunt hæc, fugiamus Israëlem. Et statim fugerunt. Ita inter superos & inferos spiritus Athleta Dei luctabatur, propulsisque adversariis, lætâ semper victoriâ gloriabatur. Nec illud silentum, quod cùm quadam vice febris laboraret, quosdam Sanctos vidit, qui dicebant: Vindica Domine sanguinem Sanctorum tuorum. Et alii ad ipsam: Dolorem, inquiunt, quem pateris bona voluntate sufferre debes. Et ecce alii Sancti ita inter se conferebant: Nobiscum ibit, an non? Et alii respondebant: Præterita, præsentia, & futura nondum permittunt eam: sed tamen cùm opus perficerit, nobiscum eam tollemus. Tunc simul omnes clamabant: O felix anima & certissima, surge, surge sicut aquila, quia sol te produxit, & nescisti. Et illico convaluit.

*philosophum
malè suspi-
cantem con-
vertit: mo-
nialium ton-
ationes divi-
nitus noicit.*

30 Nec solum cùm molestiam languorum vel saevitiam dæmonum, sed etiam cùm insectiones incurrit hominum, affuit ei Dominus, & corda adversariorum convertit in melius, sicut ipsa describit de conversione philosophi, primò sibi, immò Deo contrarii, in quo verè postea facta est mutatio dexteræ Excelsi; & cùm vanitates,

quæ per deceptionem satanæ oriebantur in coribus puellarum suarum, removit exhortationibus sanctorum Scripturarum, de quibus ita dicit: Quidam philosophus, de divitis honoratus, cùm de his, quæ videram, diu dubitasset, tandem ad nos venit, & locum nostrum ædificiis, allodiis, & aliis necessariis valde ornavit: unde anima mea exhilarata fuit, quia Deus in obliionem nos non adduxit. Acri enim scrutatione, sed sapienti, exquisivit, quæ essent vel unde essent visionis hujus scripta, donec inspiratione divina pleniter credidit, & qui prius malitiosis verbis nos spreverat, cùm Deus injustitiam in corde ejus suffocasset, majoribus benedictionibus ad nos conversus fuit: sicut & Pharaonem Deus in mari rubro submersit, qui filios Israël capere voluit. De hujus immutatione multi admirati, magis crediderunt, & per ipsum sapientem Deus benedictionem suam super nos fudit, sicut unguentum, quod descendit in barbam, barbam Aaron. Unde & omnes nos eum patrem nominavimus. Hic & qui tantus princeps in nomine suo fuit, petiit, ut apud nos sepeliretur, & ita factum est. Tunc mens mea solidata est, & curam egi filiarum mearum in necessariis tam corporum quam animarum, sicut à magistris mihi erat statutum. Ad veram ergo visionem adspiciebam magna solicitude, quomodo aëri spiritus contra nos pugnarent: vidique, quod iidem spiritus quosdam nobiles filias meas per diversas vanitates, quasi in rete perplexerant. At ego per ostensionem Dei eis hoc innotui ***, ipsaque verbis sanctorum Scripturarum & regulari disciplina, bonaque conversatione circumfodi & munivi. Sed quædam ex eis, torvis luminibus me adspicientes, verbis occulte me laniabant, dicentes, quod importabilem strepitum regularis disciplinæ, quo eas constringere vellem, sufferre non possent. Sed Deus in aliis bonis sapientibusque fororibus, quæ in omnibus passionibus meis mihi adstiterunt, solatium adhibuit, sicut in Susanna factum est, quam Deus à falsis testimoniois liberavit. Quanvis autem hujusmodi tribulationibus frequenter fatigarer, tamen librum Vitæ meritorum *c*, divinitus mihi revelatum, per gratiam Dei ad finem perduxi.

** Ms. hoc in
eis notavi*

31 Sic inter adversa & prospera se agebat Virgo Deo devota, ut nec in prosperis elevaretur, nec in adversis deprimeretur: sed in utroque unum & eundem servans vigorem, nec vituperio conceutiebatur, nec laude seducebatur. Intatum enim, tanquam arcum, animum ad omnem disciplinam habebat: quo non languescente, autoritate modò mansueta, modò severa, se suosque regebat. Erat quippe in ea comitate condita gravitas, & ex ejus lingua melle dulcior orationis profluebat suavitatis. Habebat vero in omnibus sanam doctrinam, sicut de natura hominis, de conflictu carnis & spiritus, de sanctorum patrum exemplis scribit, quod percepit per revelationem divinam. In vera, inquit, visione vidi figuram hominis, qui quanvis in duabus naturis dicitur anima & corporis, unum tamen ædificium est, velut cùm homo ex lapidibus domum componit, de cinerosa quoque materia eam tegit, & confirmat, ne cadat & confundatur. Homo enim opus Dei est, & cum omni creatura est, ac omnis creatura cum ipso est. Sed opus hominis, quod sine vita est, operi Dei, quod vita est, simile non est, sicut vas figuli, ædificationibus fabri simile non est. Natura vero animæ ad infinitam vitam adspicit: corpus autem

*Virtutes San-
ctæ: ejus dis-
putatio*

*F**d**ca-*

* in Ms. Fi-
lium men-
dose

A caducam vitam amplectitur : nec unanimes sunt, quia quavis simul sint in homine, in duo ta- men dividuntur. Hac similitudine cum Deus Spi- ritum * suum per prophetiam & sapientiam, vel per miracula in hominem mitit ; carni illius saepe dolores infligit, quatenus Spiritus sanctus ibi habitare possit. Si autem eam doloribus non constringit, tunc secularibus moribus facilè admis- cetur : sicut in Samsone & Salomone alisque acci- dit, qui in suspiciois spiritus defecerunt, ad de- lectionem carnis se inclinantes : quia prophetia, sapientia & miracula in gaudio jucunda sunt. Sed cum homo interdum delectationem carnis per fug- gitionem diaboli colit, saepe dicit : Ah immundo fœtore fœcis fœto. Quid est, quod spiritus carnem affligit? Quia ipse spiritus gustum peccati ex na- tura sua odio habet. Cum autem caro desideria animæ frangit propter frequentem delectationem, in qua per fœtorem peccati se involvit, ita quod spiritus propter eandem molestiam suspirare non potest, tunc caro affligit spiritum, & afflictio hæc in duas partes per gratiam Dei dividitur.

de pugna
carnis &
spiritus, &
de carne
* imò à filio

* Jude

32 Conflictus vero iste, qui dictus est de fi- gura, quæ homo est, in Abel incepit, quem frater suis odio habuit: & in Noe, qui à filiis * suis injuriam pertulit: & in Abraham, qui de a- micis opprobria sustinuit: & in Jacob, qui propter fratrem suum profugus fuit: atque in Moy- se, qui ab amicis afflicitus est, quia inimicis consenserunt. Hæc afflictio quoque inter discipulos Christi erat, quia propter duritiam infidelitatis caro unius * spiritum suffocavit. Cæteri autem cum spiritu in afflictione contra carnem erant. Za- chæus quoque Euangelicus cum spiritu in affli- cione contra carnem fuit. Juvenis autem, qui in Euangelio cum Christo loquebatur, contra carnem cum spiritu in afflictione non erat: unde & à Filio Dei fugit. Saulus etiam in incredulitate sua spiritum primitus continuat: sed Deus malum hoc in ipso dissipavit, sicut de cælo satanam in abyssum projectit, & de Saulo Paulum fecit. Abel autem, qui in affluentio desiderio animæ immo- lavit, sanctificatus est: Cain autem repudiatus, quia caro spiritum ejus per odium suffocavit. Noë etiam justificatus, quia Deo sacrificavit. Sed filius ejus spurcitæ carnis patrem deridendo re- spondit: & ideo libertate caruit, nomine filii indi- gnus, servus vocatus est. Abraham quoque multi- plieatus est, quoniam Deo obediens, carnem suam contra carnis jura diligenter affligebat. Hic in alienam gentem conversus est. A filiis autem & a- micis ejus libertas illorum, qui sibi resistebant, evanuit: à filiis quippe Israël ejecti sunt, qui li- beri extiterunt. Jacob quoque Deo dilectus, quia in desiderio animæ justitiam semper bibit, in benedictionibus Dei perseveravit. Esau au- tem frater ejus benedictione spoliatus est, propter odium, quod ad ipsum habuit. Moyses famulus & amicus Dei, quæ in mysteriis & mi- meulis habuit & servavit, responsum carnis in se opprescit. Unde qui eum odio habebant, peric- runt, nec in terram promissionis pervenerunt. A- postoli carnem suam opprimebant. Sed Judas in desiderio animæ totus cæcus fuit, qui Christum magis sequebatur, ut à populo honorificaretur, quam ut in eum crederet; sicut & discipuli, qui desiderium animæ pleniter non habebant, doctri- nam quidem Christi libenter audierunt, sed quo- niam in spiritu tædiosi erant, cum perfectionem justitiae ejus sufferre non possent, ab eo fugerunt.

33 Zachæus in jucunditate carnis afflictionem spiritus contra carnem habuit, ita quod opera

Septembbris Tomus V.

sua sibi displicerunt. Unde cum de Filio Dei au- disset, quod justus esset, illico ad eum eucurrerit, & in eum credit, quia peccata sua prius per spiritum planxit. Sed juvenis in Euangelio posi- tus, divitiis oneratus, famam rerum libenter au- diens, ad Dei Filium venit, quærens, quid factu- rus esset: fed cum perfectum responsum accep- set, in tristitiam corruit: & quia caro spiritum suffocavit, à Christo recessit. Saulus quoque im- portunus corde indurato contra fidem Christi cornua superbæ erexit: sed Deus illum stravit, carnis voluntatem in eo mortificavit, & ad bo- num eum convertit. Ego autem paupercula for- ma hos præcipue dilexi & invocavi, qui car- nem suam in spiritu afflixerunt, & ab his decli- navi, qui se contra spiritum induraverunt, & eum suffocaverunt. Nec unquam requievi, sed in tribulationibus plurimis fatigata fui, donec ro- rem gratiæ suæ super me pluit, sicut familiari suo dixit: Inimicus ero inimicis tuis, & afflig- gentes te affligam, & præcedet te angelus meus. Et iterum: Famulo meo præstigi honorem ma- gnum, & omnes inimicos ejus humiliavi. Sed & in plurimis injuriis Deus ita me constrinxit, quod cogitare non audebam, quanta benignitas gratiæ ejus erga me foret, cum tamen magnas contrarietates illis occurseret videbam, qui veritati Dei resistebant. Et de tribulationibus & pœnis, quas de aëreo calore passa sum, corpus meum ita con- culcatum est, sicut limosa terra, cum aqua con- glutinatur. Magnæ profectio esset utilitatis, inda- gare obscuritatem eloquiorum tantæ sublimitatis, si non esset nobis indictum, potius textum visio- num sanctæ Virginis scriptis exarare, & histo- riæ vitæ ejus aliquibus verbis explanare. Exer- cet * enim sensum nostrum, ut fatigatione fieret * Ms. exer- dilatatus: & quod capere non posset ociosus, ca- ceret.

A. THEO-
DORICO.
affigenda,
in prævalent
spiritus.

E

Viso Saui
de hominibus
diversis:

34 Tres turres in visione adspiciebam, per quas Sapientia quædam occulta mihi manifesta- vit. Prima tria habebat habitacula. In primo no- biles puellæ cum quibusdam aliis erant, quæ in ardentí charitate verba Dei ex ore meo audi- bant, atque in hoc quasi esuriem semper habe- bant. Sed in secundo aliæ quædam stabiles & sa- pientes fuerunt, quæ in cordibus suis veritatem Dei amplectebant, dicentes: O, quandiu ista no- biscum perseverabit? Et ex hoc fatigatae non sunt. In tertio vero habitaculo fortes armati ex com- muni populo erant, qui vehemens ad nos iter facientes, in admirationem de prædictis miracu- lis ducti sunt, magnoque desiderio ea amaverunt, & hoc sæpè faciebant, sicut communis populus in firma & forti turri alicujus principis defensio- nem querit, ut ab inimicis muniatur. In secun- da vero turri tria habitacula erant, quorum duo arida in siccitate fuerunt, & eadem siccitas qua- si densa nebula apparebat. Et qui in his duobus habitaculis fuerunt, in unum consentientes, di- xerunt: Quæ & unde sunt ista, quæ hæc quasi de Deo loquitur? Durum est nobis alter vive- re, quam qui nos præcesserunt, aut qui adhuc vivunt. Quapropter ad illos, qui nos cognoscunt, convertemur, quia in aliis perseverare non possumus. Sicque ad præfatum communem populum e, & nec in illo, nec in præfata turri ul- lius utilitatis erant. Et in vera visione audivi vo- cem ad ipsos dicentem: Omne regnum in se i- psum divisum desolabitur, & domus supra do- mum cadet. In tertio autem ejusdem turris habi-

Sfff 724

C

A. THEO-
DORICO.

taculo communis populus fuit, qui multiplici amore verba Dei, quæ de vera visione proferebam, dilexit, ac in tribulationibus mihi adstiterit, quemadmodum publicani Christo adhaeserunt. Sed & tertia turris tria propugnacula habebat, quorum primum ligneum fuit, secundum ex fulgentibus lapidibus ornatum, tertium de sepi factum. Aliud autem ædificium in visione mihi occultatum est, ita quod verba de eo nunc non dico: sed in vero lumine audivi, quod futura scriptura, quæ de illo exarabitur, fortior & excellentior præcedentium erit.

alia, in qua intelligentia Euangeliū imbuatur:

* *Ms. scien-*
tiam

B

* *Ms. omne quoque*

observatio auctoris in laudem San-
ctæ.

f

35 Subsequenti demum tempore mysticam & mirificam visionem vidi, ita quod omnia viscera mea concussa sunt, & sensualitas corporis mei extincta est, quoniam scientia mea in alium modum conuersa est, quasi me nescirem. Et de Dei inspiratione in scientia * animæ meæ quasi guttæ suavis pluviae spargebantur: quia & Spiritus sanctus Johannem Euangelistam imbuit, cùm de pectori Jesu profundissimam revelationem suxit, ubi sensus ipsius sancta Divinitate ita tactus est, quod absconsa mysteria & opera aperuit. In principio, inquiens, erat Verbum, &c. Nam Verbum, quod ante creaturas sine initio fuit, & quod postea sine fine erit, omnes creaturas procedere jussit, & opus suum in ea similitudine produxit, sicut faber opus suum fulminare facit: quia quod ante ævum in prædestinatione sua fuit, modò visibiliter apparuit. Unde & homo opus Dei cum omni creatura est. Sed & homo operarius Divinitatis, & obumbratio mysteriorum Dei esse, atque in omnibus sanctam Trinitatem revelare dicitur, quem Deus ad imaginem & similitudinem suam fecit. Sicut enim Lucifer in malignitate sua Deum dispergere non potuit, ita nec statum hominis destruere valebit, quanvis in primo homine id tentavit. Omnem itaque * dictatum & verba Euangeliū hujus, quod de initio operis Dei est, prædicta visio me docuit, & me explanare fecit. Vidiq[ue] quod eadem explanatione initium alterius Scripturæ (quæ neendum manifestata erat) esse deberet, in qua multæ scrutationes creaturarum divini mysterii querenda essent f.

36 Ecce quantum scribentes progressi sumus, tantum nobis insignium visionum, actuum & verborum sanctæ Virginis auctor est culmus. In quibus summæ gratiæ tanta exuberat doctrina & veritas, ut eam summo opere non amplecti, omni conamine non venerari, ingens sit obstinatæ mentis temeritas. Quis enim nisi Spiritus divinus, gratiarum largitor optimus, tam profuso fonte sapientiæ salutaris eam potavit, quod affluentia spiritualis doctrinæ, quasi flumen aquæ vivæ tam largiter de ejus corde emanavit? Pennâ liquidem internæ contemplationis in ipsa abdita volavit supernæ visionis, ubi didicit Euangeliū Johannis. Et quis sapiens ambigat, hanc Sanctam sedem fuisse æternæ Sapientiæ, cui revelavit Deus tantum thesaurum internæ scientiæ? Certè moralis disciplina honestas, qua sibi familiaris fuit, ita naturales animi sui motus composuit, ut amore divinæ speculationis rationabili progressu ad superna proveheretur, ubi læto cordis jubilo spōso suo Christo proclamare delectaretur: Trahe me post te, curremus in odo re unguentorum tuorum: ubi inter habentes tres citharas caneret canticum Moysis servi Dei, & canticum Agni, Legis scilicet & Euangeliū. Et nos igitur secundi libri termino hic fixo, etiam canticum laudis Domino canamus, dum tam va-

stum pelagus visionum sanctæ Virginis enavigamus. Interim autem respiremus, & ad miraculorum ejus libellum describendum vela navigii nostri, Spiritu sancto favente, reparemus.

A N N O T A T A.

a *In Ms. tantum: quæ proferre volebam.*

b *Post vocem vexata, in Ms. aliqua adduntur hoc modo: non solum non superabatur; verum etiam multiplici victoria sub defensione angelica glorificabatur.*

c *Vide dicta de hoc Opere in Commentario num.*

192.

d *Id est, duabus constat partibus. Modus ille loquendi, quo animam & corpus duas vocat nativas, frequentius occurrit in Sanctæ scriptis. At nihil censenda est intelligere illo loquendi modo, nisi duas partes, ut liquet ex sequentibus verbis, ubi dicit unum esse ædificium.*

e *Dictio, qua hic imperfecta est, in Ms. perfecta est hoc modo: Sicque ad præfatum communem populum se convertebant, &c.*

f *Huc usque codex Bodecensis, ex quo lectio-nes variantes dedi. At sequens caput, & totus liber tertius in illo deest.*

E

L I B E R III.

De miraculis & morte beata.

P R O L O G U S.

D E cursis jam duobus libris superioribus de beatæ Hildegardis virginis vita & visionibus, subsequenter de miraculis ejus & virtutibus scribere ulterius mihi quidem non est pigrum, vobis autem necessarium, ô Ludovice & Godfrido abbates clarissimi. Itaque hunc tertium agredior ordinare librum, non securitate efficietæ, sed præsumptione suscepimus obedientiæ. Sed quare vobis necessarium? Utique, quia valida causa est amor sanctus, quo sicut eam in vita dilexisti, ita & in morte ab ea non separari pio affectu proposuisti. Hoc itaque sancto amore affectis vobis fuit necessarium, quod per me vestrum vicarium gesta ejus ad notitiam pervenirent futurorum hominum, ut pro his glorificarent Dominum, qui in Sanctis suis mirabilis, mirabiliter in ea operatus est, ut in omnibus bonis esset immutabilis. Quicquid enim de ea dici potest, totum est jucundum & amabile, totum decorum, utile & honorabile, quia non solum omni morum sanctitate, vel mysteriorum Dei interna contemplatione, verum etiam spectabilis fuit & est miraculorum insignium operatione, quorum numerum excedens tanta habetur copia, quod eam verbis vix possint extollere etiam præclara ingenia. Sed tamen ad enarranda pauca de pluribus, si vobis orantibus Dominus dignetur nobis in altum ductis Spiritus sui auram prosperam dare, secundo verbi cursu portum salutis speramus intrare. Valete.

*Auctor go-
neratim mi-
raculorum
copiam lau-
dat.*

F

CAP. I.

C A P U T I.

Sancta varius patrocinio suo sanat agrotos, etiam aliquos absentes: exponit litteras divinitus productas: adit multa loca pro populi salute.

Agroti variis,

IGitur curationum tam potens gratia in Virgi-

ne eniuit beata, ut nullus ferè ægrotus ad eam accesserit, quin continuò sanitatem receperit. Quod ex subiectis satis patebit exemplis. Puella quædam nobilis Hildegardis parentes, domum & seculum reliquerat, & sanctæ Hildegardis piæ matris magisterio ad votum adhæserat.

Hæc quodam tempore, cùm tertianis febribus vexaretur, nec ullo remedio curaretur, unicum

sibi incidit consilium, ut sanctæ Virginis imploraret auxilium.

Quæ juxta verbum Domini, Super ægros manus imponent, & bene habebunt, manum sibi imponens cum benedictione & precibus, sanavit eam, propulsatis febribus.

Subsequenti tempore quidam frater Roricus, qui in quadam cella sub monachico habitu & proposito religiosè conversabatur, simili modo tertianis acriter torquebatur. Qui audiens in prædicta forore factum miraculum, devotè & humiliter ejus petiit & obtinuit benedictionis signaculum: ex quo statim febris fugata est, ægrotus curatus est.

In eodem cœnobio Bertha quædam ancilla sacerdotibus sedulè serviebat, quam tumor colli & pectoris vehementer angebat. Siquidem ad hoc dolor processerat, quod nec cibum, nec potum capere, nec salivam deglutire poterat. Hæc ad Famulam Dei adducta, signis potius quam verbis, morbi, morti jam proximi, flagitavit remedia. Cui illa compatiens, etiam propter boni servitii sui assiduitaten, signo sanctæ Crucis locis dolentibus contrectatis, optatam reddidit sanitatem.

interque illos etiam absentes,

39 Suevus quidam de vico Dalevingun toto corpore intumuit: & auditâ famâ ejus, emenso magno itinere, ad eam veniens, spe sua frustratus non fuit. Denique per aliquot dies charitativè eum secum detinuit, & manibus suis languidum contrectans & benedicens, per gratiam Dei pristinæ incolumitati restituit.

Infans quidam de Rudenesheim a Simon, septem hebdomadas natus, miserabilis motu membrorum omnium fuit agitatus: qui à nutrice sua delatus, precibus ejus, Deo annuente, est sanatus.

Non solum autem vicini, sed etiam subveniebat longè positis. Quidam enim Arnoldus de Waccherneim, olim sibi notus, guttus ita dolens, quod halitum suum difficulter trahebat, quia per se non poterat, orationum ejus suffragia devotè expetebat. Quæ confidens de Dei misericordia, aquam benedixit, amico misit: quam ut gustavit, dolor (Dei dono) eum dimisit.

Mulieris cuiusdam Hazechæ filia in Binga infirmabatur, & post triduum nihil loquebatur. Cumque mater currens pro filia, sanctæ Virginis auxilium peteret, nihil aliud quam aquam

Septembbris Tomus V

benedictam ab ea accepit: quâ illa gustatâ, statim vocem & vires recepit.

A. THEODORICO.

In eodem castro juvenis tanta ægritudine detinebatur, quod jam in extremis esse putabatur: huic præfata mulier, cujus filia convaluerat, quam adhuc reliquam habuit aquam, in potu dedit, & faciem inde abluit: & protinus receptis viribus convaluit.

40 In episcopatu Trevorum Lutgardis quædam nobilis puella, cùm adolescentuli cuiusdam ad carnem speciosi vehementi amore deperiret, quia copiam explendæ voluptatis suæ præ sui custodia habere nequiret, parentes ejus, causâ reſcitâ hujusmodi defectionis, consilium & auxilium sanctæ Virginis per nuncium fideliter expetiérunt: & pro desiderio cordis sui efficaciter exaudiri mœruerunt. Ipsa enim, oratione præmissa ad Deum, panem profusis lachrymis benedixit de sua mensa, quem puellæ missum cùm deditissent ad comedendum, illico ardoris illius penitus in ea refriguit incendium.

Matronam etiam Sibyllam de civitate Lau-
fanensi trans Alpes b, quæ ejus adjutorium per
nuncium expostulavit, missis ei subiectis literis,
à profluvio sanguinis liberavit. Hæc, inquit, ver-
ba circa pectus & umbilicum tuum pones in no-
mine illius, qui omnia rectè dispensat: In san-
guine Adæ orta est mors, in sanguine Christi extin-
cta est mors. In eodem sanguine Christi impe-
ro tibi, ô sanguis, ut fluxum tuum contineas.
Itaque, ut dixit unus, matrona præfata hoc mo-
do est liberata.

41 Nec hoc prætereundum, quod cùm particulæ crinum vel vestimentorum ejus quibuscumque languidis apponebantur, pristinæ incolumitati restituebantur. Denique uxor Scolteti c Bingensis, cùm partu diutiùs laboraret, & de vita jam de-
speraret, ad monasterium Virginis D. i oxyùs cur-
ritur: si aliquid ad subveniendum esset tantopere laboranti, queritur: puellæ ejus restem capillo-
rum ejus, quam aliquando servaverant, obtulerunt: & ut hac ad nuda circuncingeretur, ad-
monuerunt. Quod ut factum est, illa, partu felici-
ter edito, morte liberata est.

Similiter & aliæ duæ matronæ per eandem re-
stum liberatæ sunt simili parturitionis labore.

Nec minùs profuit duabus de Sudernesheim mulieribus, quas propter mentis amentiam cùm parentes ad loca sancta circunducerent, & nihil proficerent, tandem ut, puellis transmissis, ipsa resti circuncinctæ fuerunt, illico sospitatem men-
tis & corporis receperunt,

42 Quid illud, quod eadem Virgo etiam per vi-
sum eos præmunire in necessitatibus voluit, quos in orationibus commendatos habuit? Juvenis de Ederich Rudolphus noctu in parva villa fuit ho-
spitatus: qui cùm tempore quietis cubitum iret, suffragia sanctæ Virginis fuit precatus. Mira res! Illa eodem schemate & habitu, quo in corpore fuit, per visum ei apparuit, & quod periculum vitæ ab insidiantibus sibi inimicis incurreret, si non citius recederet, aperuit. Qui statim ut de loco cum quibusdam sociis discessit, quosdam illic remorantes hostium phalanx circa mane op-
pressit: qui se stultè egisse cognoverunt, quia tempestivè ad visionem ejus non recesserunt.

Quanvis sit miraculosum, non tamen est incre-
dibile, quod sanctæ Virgini adhuc in carne de-
genti, hominibus impendere beneficia in spiritu
fuit possibile, cùm ad declarandum ejus meriti
Christus ei tam absentium quam præsentium
desideria revelare dignatus est per spiritum. Nam

*Absentem,
monet de pe-
riculo; alte-
rum fauat:*

Siffi 2 mi-

A. THEODORICO.

d militem quandam, juxta Andernacum in extremitate jacentem, cum amici ejus inviserent, & de rebus suis consultarent, forte affuit hora, ut signo auditio, reliqua ad custodiad folia feminam, ipsi ad ecclesiam properarent. At ille silentium noctis, toto corde altis suspiriis Deum invocavit, & ut per meritam hujus sanctae Virginis sanitatem sibi coasferret, suppliciter postulavit. Nec mora: finita oratione, recreari meruit tali visione. Videri sibi videbatur venerabilem Virginem ad se ingredientem, &, si fanus fieri vellet, blanditer inquirentem. Quod ut oppidum se desiderare retulit, illa capitulum suo manum imponens, subintulit: In nomine ejus, qui dixit, Super aegros manus imponent, & bene habebunt, infirmitas haec a te recedat, & esto fanus. Quo dicto, visio disparuit: & aeger de lecto surgens eum admiratione omnium, qui cognoverant, convaluit.

Litteras in corporali divinitus scriptas exponit:

B 43 Non abs re videtur etiam referre, quod de presbytero quoddam factum est, quia & quædam sanctæ Virginis virtutum in eo portio est, & res digna miraculo rectè memoria in exemplum mandatur, quod negligenter quilibet vivens, Deo volente, emendetur. Res in Shevia vico Rudesheim ita gesta est. Presbyter ille quadam vice, peracto jam die, cum nox instaret, intravit ecclesiam, ut lumen Sanctis daret, cum ecce vidit super altare duas candelas ardentes radiare. Venerat secum unus juvenis scholaris, in adjutorium divini servitii sibi assiduus & familiaris. Ad quem cum diceret, quare candelas extinguere neglexisset, & ille responderet, quod eas extinxisset: accessit sacerdos ad extinguendum, & invenit pallam altaris explicatam, sicut evolvitur ad divinum Sacramentum agendum. Cumque staret stupescens, juvenis ille corruiens in terram, clamavit, & ipse in ecstasi factus: Gladius Domini occidit nos. Quem cum presbyter percussum putaret, festinavit ut eum a terra levaret. Sed ille nullam habens lesionem protulit hunc sermonem: Si litteras, quæ in palla altaris sunt, videbitur, non moriemur. Existimans autem eum hoc prætimore ignoranter clamare, accessit iterum ad altare & in loco, quo sacra conficiuntur, inventit in palla e quinque litteras f in modum crucis absque humano opere scriptas, scilicet in expansione. A. P. H. in erectione, K. P. D. His visis, & diligenter notatis, juvenis viribus receptis erigitur. Sacerdos, pallia complicata, & candelis extinctis, domum stupidus revertitur. Literæ septem diebus duraverunt, octavo die & deinceps non comparuerunt. Quod secum mirans, religiosis & sapientibus factum innotuit. Secundum quid portenderet, a nullo homine experiri potuit, donec post sedecim tandem annos, cum fama toti mundo beatam Hildegardem Spiritu sancto illustratam divulgaret, veniens ad eam, cognoscere meruit, sicut ipsa per Spiritum sanctum dicit, quid tantum oraculum designaret. Sicut enim quondam Daniel in pariete vias, sic ipsa in palla descriptas, in hunc modum exposuit literas: K. Kyrium. P. Presbyter. D. derisit. A. Ascendat. P. Poenitens. H. Homo. Quod ille audiens, timore corruptus, peccatricem accusat conscientiam: & correctus & monachus effectus, præteritæ vitæ negligencias emendare aggreditur per poenitentiam, & sicut sancta Virgo litteras exposuit, ad altiorem & districtiorem vitam ascendens, perfectum Dei servum se in sancta conversione exhibuit.

g 44 Inter haec etiam illud de ipsa est notabile, quod Coloniam g, Trevirim, Metim, Herbipoli-

lim, Babenberg, Spiritu divino non modo acta, sed coacta, veniens, clero & populo, quæ Deus voluit, annunciat, & in monte sancti Disibodi, Siberg, Everbach, Hirsaugia, Zuisfelden, Mullenbrunnen, Rudenkyrchen, Kitzingen, Crutental, Herde, Werde, Andernacho, in monte sanctæ Mariæ, in Elsim & Winkelo, quæ ad utilitatem animalium pertinebant, juxta eam, quæ ei Deus revelaverat, manifestavit.

D
*varia loca,
jubente Dco
adit: alia
miracula.*

Interea cum juxta villam Rudesheim, Rheni fluente navigio sulcaret, & ad contiguum monasterium sanctimonialium properaret, quædam mulier cæcum puerulum gestans in ulnis, navi appropinquavit, & ut ei sanctas manus imponeret, flebiliter acclamavit. Quæ pio affectu memor illius, qui dixit, Vade ad natatoria Syloë, & lava, aquam fluvii sinistram hausit, & benedixit manu dextera: quam ut oculis pueri injecit, divina favente gratia, visum recipit.

Alio tempore homo quidam, qui caducum morbum acriter patiebatur, venerabilem Virginem, ut sibi subveniret, anxius deprecabatur. Quæ salubri benedictione ita eum consignavit, quod à die illa & deinceps idem morbus amplius eum non gravavit. Quod cum domi nunciasset in se factum miraculum, gavisi sunt domestici eius, Deoque gratias egerunt.

E

A N N O T A T A.

a Rudesheim oppidum est ad oppositam Rheni ripam prope Bingium.

b Laufanna civitas est Helvetia, olim episcopalis, sed modo ab hereticis possesta. Non Germanis propriæ, sed potius Italæ trans Alpes sita est.

c Id est, prætoris.

d Antenacum vocatur à Bandrado, estque oppidum ad Rhenum Electoris Colonensis, situm in confinio ditionis electoris Trevirensis, aliquos milliaribus infra Confluentiam.

e Palla in tota hac relatione significat linteum, cui tempore Missæ sacra Hostia imponitur, quod alias modo corporale vocamus.

f Quinque tantum sunt litteræ, etiam si bis tres simul legantur, quia P media bis legitur, & hoc modo ponuntur A P. H.

K

g De locis his aliisque, in quibus Sancta fuit, Fegi § 12.

C A P U T II.

Diuturnus S. Hildegardis moribus: mulier nobilis, qua à damone obsessa, & frustra ad varia loca fuerat ducta, in ejus monasterio liberatur.

I Nter cætera autem virtutum insignia, data est à Domino sanctæ Virginis ab obcessis corporibus dæmones ejiciendi gratia, sicut de quadam nobili & adhuc teneræ ætatis femina describit factum ipsa venerabilis Mater, ait enim: Posteaquam me visio docuit dictatum & verba Euangelii Johannis, in lectum aegritudinis decidi, de

Sancte moribus diuturnus: differit de modo, quo demon homines obsebat,

cu-

A cujus pondere nullo modo me levare potui. Hæc de flatu australis venti in me afflata est; unde corpus meum tantis doloribus contrebatur, quod anima vix sustinebat. Post dimidium annum idem fatus corpus meum ita perforavit, quod in tanto agone fui, quasi anima de hac vita transfire deberet. Tunc alias ventosus fatus aquarum huic calori se admisit: unde caro mea aliqua parte refrigerabatur, ne ex toto combureretur. Sic per integrum annum afflita sum, sed tamen in vera visione vidi, quod vita mea in temporali cursu necdum fineretur, sed adhuc aliquantulum protraheretur. Interea mihi relatum est, quod in inferioribus Rheni partibus à nobis remotis quædam nobilis fœmina à diabolo effet obsessa. Nunc quoque de hac ad me sèpius venerunt. At ego in vera visione vidi, quod ipsa permissione Dei quadam nigredine & fumo diabolice congregobositatis obsessa erat & obumbrata, quæ totam sensualitatem rationalis animæ illius opprimebat, nec eam elevato intellectu suspirare permittebat, velut umbra hominis aut alterius rei, vel fumus opposita obtigit & perfundit. Unde hæc rectos sensus & actus perdebat, & inconvenientia sèpius clamabat & faciebat. Sed cum hoc malum iussione Dei in illa attenuabatur, tunc levius gravabatur. Et me cogitante & scire volente, quomodo diabolica forma hominem intraret, vidi, & responsum audiui, quod diabolus in forma sua, ut est, hominem non intrat, sed cum umbra & fumo nigredinis suæ obumbrat & obtagit. Si enim forma illius hominem intraret, citius membra ejus solverentur, quam stipula à vento dispergatur. Quapropter Deus non permittit, quod hominem in sua forma intret. Sed supradictis perfundens, ad insaniam & inconvenientia evertit, & per eum, quasi per fenestram vociferatur, & membra illius exteriùs movet, cum tamen in eis in forma sua interius non sit, anima interim quasi sopita, & ignorante, quid caro corporis faciat.

*& de mali-
tia, quā ho-
minibus no-
cent. Mulier
obsessa,*

C 46 Deinde vidi prædictæ artis & perversitatis agmen malignorum spirituum, qui totum mundum pertransiunt, quærentes, ubi inveniant eos, per quos schismata & diversitates morum faciant. Hi ab initio, ut creati sunt, coram justissimis angelis Deum contempserint, dicentes: *Quis est iste, qui tantam habet potestatem super nos?* Hoc in invidia, odio & irrisione dicentes, adhuc in his perseverant, & omnia in his faciunt, quia errorem irrisione primi incepert. Quoniam verò Deus populum per istos purgare vult, permissione & iussione ejus stuporem in aëre commovent, ac per spumam aëris pestilentiam evomunt, atque inundationes & pericula in aquis faciunt, bella excitant, adversitates & mala producunt. Hæc Deus tunc fieri permittit, cum homines per arrogantiā criminibus ac homicidiis involvuntur. Sed cum Deus populum suum sic purgaverit, eosdem spiritus in confusione ducit, sicut in præfata muliere contigit. Cum enim nequam spiritus, Deo permittente, plures per eam, propter pravos mores & peccata, quæ eis persuaferat, palam confunderet, quibusdam exterritis, & per hoc peccantibus, idem malignus spiritus confusus est. Nam Deus amicos suos adversitatibus & infirmitatibus affligi permittit, ut à malis purgantur, unde inimici confunduntur, cum electi per purgationem fulgentiores lapides coram Deo efficiuntur. Cumque mulier illa per plurima le-

ca ad Sanctos effet deducta, spiritus, qui eam oppresserat, devictus meritis Sanctorum & votis populorum, vociferabatur, quod in superioribus Rheni partibus Vetula quædam effet, per cuius confilium expellendus foret. Quod amici ejus percipientes, octavo anno fatigatiois suæ ad nos eam, sicut Dominus voluit, perduxerunt.

*de qua ad
Sanctam
scribit abbas
Brunvillæ-
reysis,
b*

47 Operæ precium est, hoc in loco, antequam verba Virginis Christi ulterius perseguamur, epistolas inserere, quas abbas de Brunvillæ b scribi, & ipsa vicissim illi, de hac dæmoniaca voluntate, ut ex his apertiūs intelligatur & diaboli nequitia, & laudentur propensiūs, licet occulta, semper tamen justa, Dei judicia. Cum enim post septem annos ipsa mulier Brunvillæ adduceretur, ut ibi meritis sancti Nicolai liberaretur, nequam spiritus conjuratus, dixit, secum non relictum vasculum, nisi per cujusdam vetulæ in superioribus Rheni partibus, sicut ipsa suprà dixerat, consiliu & auxiliu, nomen ejus evertens, & quod Scrumplgardis vocatur, deridens. Itaque consilium inierunt, & literas deprecatorias in hunc modum ei traferunt: Hildegardi dominæ & matri venerandæ, totisque visceribus amplectendæ Christi sponsæ, & Regis altissimi filiæ, G. qualiscunque Brunvillensis cœnobii provisor, cum suis fratribus in valle lachrymarum sedentibus, ut possunt, in orationibus omnimodæ dilectionis devotum formulatum. Quanvis, amantissima Domina, facie nobis sitis incognita, virtutum tamen vestiarum famâ nobis effusis celeberrima: & licet absentes sumus corpore, spiritu tamen vobis praesentes sumus assidue, & qualis sit erga vos nostræ dilectionis affectus, novit scientiarum Dominus. Auditum est itaque in terra nostra, & celebri sermone vulgatum verbum hoc, quod factum est de vobis à Domino, qui * fecit vobis magna, qui potens est, & sanctum nomen ejus. Sed quibus quantisque miraculis in vobis clarescat fons vividae lucis, tam nomen, tam cleru, quam populus, & rerum protestatur eventus. Nam in vobis fulget opus non humanum, sed divinum, gratia præcedens, donum præpollens, quod non dictat humana ratio, sed quod procedit ex fonte lucidissimo. Sed quid moramur? Flere magis libet, quam loqui. Ergo sanctitatis vestræ, ô Domina piissima, dulcedo non reputet temeritati, quod in simplicitate cordium, sed nimia necessitate compellente, aperire vobis causam necessitatis nostræ præsumimus, quoniam à vobis bonum consilium recipere non dubitamus. Nam quædam nobilis fœmina à maligno spiritu per aliquot annos obsessa, per amicorum manus ad nos deducta pervenit, quatenus adjutorio beati Nicolai (sub cuius patrocinio sumus) ab hoste imminenti liberaretur. Sed versutia & nequitia callidissimi & nequissimi hostis tot hominum ferè millia duxit in errorem & dubium, quod Ecclesia sanctæ maximum timemus detrimentum. Nam omnes nos cum multitudine populi pro liberatione fœminæ istius jam per tres menses multis modis laboravimus, & quod sine misericordia dicere non possumus, peccatis nostris exigentibus, nihil profecimus. Omnis itaque spes nostra post Deum in vobis est. Daemon enim iste nunc quædam die conjuratus, tandem manifestavit nobis mulierem hanc obsessam liberandam esse per virtutem vestræ contemplationis, magnitudinem divinæ revelationis. Nunquid & magna in ejus liberatione intendit Deus?

E

* forè quia

F

S f f f 3 Ut-

A. THEODORICO.

Utique. Itaque largissima benignitas nostri Redemptoris laborem nostri negotii & mœroris, sed & lætitiae & exultationis, per vos plenissimè consummare dignabitur, ut omnis error & infidelitas hominum adnihiletur, & obfessa famula Dei liberetur, ut cum Propheta dicamus: A Domino factum est istud, & est mirabile in oculis nostris, & : Laqueus contritus est, & nos liberati sumus. Quidquid ergo Deus de his vobis insinuaverit, seu visione revelaverit, nobis Sanctitas vestra litteris designare studeat, obnoxie & humiliiter precamur. Vale.

*¶ de qua
liberanda
confilium dat
S. Hildegardis.*

B

48 Cumque beata Hildegardis literas istas suscepisset, diligenterque perspexisset, rogantibus piè condolens, omnes forores monuit, ut pro præfata necessitate publicis & privatis orationibus humiliiter insisterent: ipsaque, oratione præmissa, oculos mentis ad Dominum elevabat: & responsum hac, secundum quod in vera visione vidit & audivit, & non per alium, quam per inexhaustam sapientiam dictatum, ita rescrivit: G. ecclesiæ Brunwillarenſis Abbatii, H. Cum flagellis Dei sim longa & gravi ægritudine constricta, vix aliquantulum petitioni vestræ respondere valeo. Hæc à me non dico, sed ab illo, qui est. Diversa genera malignorum spirituum sunt. Hoc verò dæmonium, de quo quæreris, has artes habet, quæ moribus hominum in viuis assimilantur: unde & cum hominibus libenter manet, ac ideo etiam Crucem Domini & reliquias Sanctorum, ac cætera, quæ ad servitium Dei pertinent, aliquantum negligit, & deridet, nec multum pertinefecit. Ea quidem non diligit, sed fugere dissimulat, velut aliquis stultus & negligens homo verba & minas, quæ sibi à sapientibus inferuntur, parvipendit: quapropter & difficilius, quālius aliud dæmonium, expellitur. Nam nisi in jejuniis, flagellis, orationibus, eleemosynis, ac ipso iussu Dei * ejicietur. Audite ergo, & non responsum hominis, sed ipius, qui vivit. Eligite septem boni testimonii, & quos vita meritum probat, sacerdotes in nomine & ordine Abel, Noe, Abraham, Melchisedech, Jacob, & Aaron, qui viventi Deo sacrificium obtulerunt, fæptimum in nomine Christi, qui seipsum Deo Patri in cruce obtulit: & jejuniis, flagellis, orationibus, eleemosynis, & Missarum celebrationibus præmissis, humili intentione & habitu sacerdotali, cum stolis ad patientem accedant, & eam circumstantes, unusquisque eorum virgam in manu teneat, in figura virgæ, quā Moyſes Ægyptum, mare rubrum, petramque præcepto Dei percussit, ut sicut Deus ibi per virginem miracula ostendit, ita & hinc pessimo hoste virgis ejecto, seipsum glorificet. In figura septem sacerdotes erunt, ut Spiritus sancti septem sacerdotes erunt, ut Spiritus Dei, qui in initio ferebatur super aquas, & qui inspiravit in faciem hominis spiraculum vitæ, spiritum immundum ab homine fatigato exsufflet. Et primus, qui in nomine Abel erit, virgam in manu tenens, dicat: Audi maligne & stulte spiritus, quicunque in homine isto habitas, audi verba hæc non per hominem præmeditata, sed per illum, qui est, & qui vivit, manifestata, &c. Cumque sancta Virgo literas istas, Spiritu sancto revelante, perfecisset, per manus ejus, qui occulè quæsierat, sicut in libro Scivias dicit, ad monasterium, ubi mulier tenebatur, quisit, ut super eam humiliter recitarentur. Cumque venisset lector ad locum illum, ubi in finem scriptum est: Et ego indocta & paupercula fœminæ Forma, ô blasphemæ & derisor spiri-

* dæmons vi-
detur non

C

tus, tibi dico in illa veritate, quâ ego paupercula & indocta Forma de lumine sapientiæ hæc vidi & audivi, & per eandem sapientiam tibi præcipio, ut de ista homine in vera stabilitate, & non in turbine instabilitatis tuæ exeras: idem nequam spiritus totus infremuit, ac tantos ululatus cum horridis clamoribus ejulando emisit, quod adstantibus maximos terrores incussit. Et dum his ferè per dimidiam horam bacchando institisset, tandem, ut Deo placuit, vas, quod diu possederat, reliquit. Mulier cum se esse liberatam sensit, manus adstantibus porrexit, ut eam erigerent, quia vires non habuit.

D

49 Tunc ante principale altare sancti Nicolai se prostravit, & gratias Deo pro liberatione sui egit, populis hæc cernentibus, &, ut vulgus solet, perstrepentibus, sed & gratias & laudes Deo cum signorum pulsationibus resonantibus, fratribus quoque hymnum, Te Deum laudamus, canentibus: heu, quod miserabile dictum est, idem antiquus hostis occulito Dei judicio rediit: & vas, quod reliquerat, repetiit. Unde fœmina tota contremiscens, & cum stridore & clamore se erigens, plūs quam priùs insanire ceperit. Unde exterritis, qui aderant, & moestitiâ completis, nequam spiritus interrogatus, cur repeteret ausus fuisset creaturam Dei, quam reliquerat, respondit: Signum Crucifixi exterritus fugi. Sed cum nescirem, quod ire, vas meum vacuum & non signatum repeti. Cumque præfatis literis & conjurationibus sanctæ Virginis, ut exiret, coheretur, frendens clamabat, quod non nisi in præsencia ejusdem Vetulas egredieretur. Tunc, qui senioris erant consilii, amicis & tutoribus fœminæ persuaserunt, ut ad beatam Virginem eam perducerent. Accepta itaque abbatis & fratrum benedictione cum commendatiis literis, cœperunt illò ire. Literæ autem in hunc modum erant: H. venerabili dominæ, omni gratiarum actione dignæ, G. Brunwillarenſum abbas indigenus, cum suis fratribus vivere, proficere, mundum pede subter habere, & quidquid famulæ Christi excellentius optari potest. Quod Dominus vos respexit, gratiamque suam infudit, jam totus mundus novit. Sed nos, qui hactenus per nuncios nostros & literas pro necessitate mulieris, maligno spiritu obfessæ, Sanctitati vestræ locuti sumus, nunc saltem per personam ipsius cum magna spe ad vos directam, urbem necessitatibus repetimus, & preces precibus devotè superaddimus, ut, quod magis est vobis vicina corporaliter, ed amplius sitis ei propitia spiritualiter. Nam dæmon literis vestris, quas Spiritu sancto dictante misit, conjuratus, vas possellum per brevem horam reliquerat: sed heu, nescimus quo iudicio Dei, rediit, vaseque derelictum denud invadens, illud nunc acrius, quam priùs, fatigat. Nobis autem eum iterum conjurantibus, & fortiter ei insistentibus, tandem respondit, quod vas possellum non nisi in præsencia vestra relinquat. Eapropter ipsam ad Sanctitatem vestram mittimus, ut quod nos, peccatis exigentibus, non meruiimus; per vos compleat Dominus, & antiquo hoste ejecto, ille, qui potens super omnes est, in vobis glorificetur. Valeat materna dilectio vestra.

F

50 His epistolis prælibatis, congruum videatur, ut ad hoc, unde paululum deflexit, oratio revocetur, & videamus, quomodo Deus ad Virginis suæ glorificationem tam diu hujus fœminæ distulit liberationem. Poterat enim Omnipotens & per alios Sanctos, ad quos circunducta

*ad Sanctam,
ubi post mal-
ta pietatis
exercitia,*

A ducta tot annis fuerat , pro obsessa facile , quod petebatur , præstare . Sed gloriam hujus miraculi in sanctam Virginem transferens , meritorum eius qualitatem evidenter voluit cunctis suo tempore manifestare . Quod qualiter acciderit , ex verbis ipsius melius cognosci poterit . De adventu , inquit , præfatæ mulieris multum exterritæ fuimus , quomodo eam videre vel audire possemus , de qua plurimus populus per tot tempora erat commotus . Sed Deus rorem suavitatis suæ super nos pluit , & absque horrore & tremore in habitacula fororum absque adjutorio virorum eam locavimus : & deinceps nec pro horrore , nec pro confusione , quâ dæmon supervenientes pro peccatis confudit , nec pro irrisoriis vel turpibus verbis , quibus nos superare voluit , nec pro pessimo flatu suo , ei ulla tenus cessimus . Et vidi , quod in ipsa muliere tres cruciatus passus est : primum , cùm illa de loco ad locum Sanctorum ducta est : secundum , cùm communis populus eleemosynas pro ea dabit : tertium , cùm per orationes spiritualium ex gratia Dei abire compulsus est . Itaque à Purificatione sanctæ Mariæ nos & comprovinciales nostri utriusque sexus , jejuniis , orationibus , eleemosynis , & corporum castigationibus usque in Sabbathum Paschæ pro ipsa laboravimus . Interim per Dei potentiam coactus immundus spiritus , multa de salute baptismi , de Sacramento Corporis Christi , de periculo excommunicatorum , de perditione Catharorum & his similium , ad confusione sui , ad gloriam Christi , coram populo , quanvis invitus , protulit : unde multi fortiores ad fidem , multi promptiores effecti sunt ad peccatorum emendationem . Sed , ubi illum falsa proferre in vera visione vidi , illum statim redargui : unde mox conticescens , dentibus in me frendebat : loqui verò illum propter populum non prohibui , cùm vera proferebat .

prorsus libe-
ratur in Sab-
bato sancto.

B Denique Sabbatho sancto , cùm fons baptismatis consecraretur , per flatum sacerdotis , quem in fonte mittit , cum verbis , quæ Spiritus sanctus rationalitati hominis & doctoribus Ecclesiæ infudit , quoniam in prima creatione Spiritus Domini aquas movit , sicut scriptum est : Spiritus Domini cerebatur super aquas : mulier illa præsens ibi erat , atque timore magno correpta , ita contremuit , quod terram pedibus perfodit , & de horribili spiritu , qui eam oppresserat , sufflatum sèpe emisit . Mox in vera visione vidi & audivi , quod vis Altissimi , quæ sanctum baptismum obumbraverat , & semper obumbrat , ad diabolicam conglobositatem , quâ fœmina illa fatigabatur , dixit : Vade satana de tabernaculo corporis mulieris hujus ; & da in eo locum Spiritui sancto . Tunc immundus spiritus per verenda loca fœminæ cum egestione horribiliter egressus est , & ipsa liberata est , ac deinceps sana in sensibus animæ & corporis permanet , quamdui in præsente seculo vixit . Quod postquam in populum divulgatum est , omnes cum cantice laudum & verbis orationum dicebant : Gloria tibi , Domine . Itaque ut Deus permisit , quod satan totum corpus Job horrore & fœtore vermium perfunderet , & ut ille æstimabat , quod per deceptionem suam , quâ honorem Dei abnegaverat , istum etiam superare posset , Deo animam ejus custodiente , tangere eum non potuit , quia Job Deum in fide non dereliquit , unde & confusus ab eo discessit , quia Deus per ipsum satan superavit , ut sciret , quoniam Deo nullus prævalere posset ; sic & hæc mulier cum mali-

gno spiritui ad vexandum tradebatur , Deus non permisit , quod anima ejus in bona fide deficeret ; unde & inimicus in ea confusus est , quia à justitia Dei eam avertere non potuit . His & hujusmodi verbis , Virgo Dei divinæ misericordiæ opera , propter se & per se celebrata , nihil sibi attribuens , leniter , suaviter , verecundè & humiliter referebat : quia virtutum jactantum fuisse , virtutis loco ducebat .

A. THEO-
DORICO.

ANNOTATA.

a Hec non congruunt cum sententia theologorum . Vide itaque Benedictum XIV in Opere frequenter laudato lib . 4 part . 1 cap . 29 num . 2 .

b Cœnobium est Ordinis Benedictini , unius bore intinere Coloniæ distans , quod Brunvillarium aut Brunwillarium , aut etiam Bruwiler vocatum reperio . Secundum Catalogum abbatum , quem tom . 3 Gallia Christiana col . 759 & seqq . dat Dionysius Sammaritanus , abbas hic landatus debuit esse Geldolphus , cuius mors figuratur anno 1177 .

c Novatiani heretici , qui orti sunt seculo 3 , se Graco nomine Catharos sive puros dixerunt . At hi Cathari , qui seculo 12 fuerunt in variis Europa provinciis , longè sunt diversi . Ne dicta repetam , videri possunt ea , quæ de Catharis seculi 12 & 13 observarunt Henschenius tom . 3 Aprilis pag . 679 .

E

CAPUT III.

Gravis morbus Sanctæ , quæ
in visione sanatur : beneficia
variis praæfita : mors & se-
pultura miraculis honestata .

Unde & post hujus virtutis tam humilem & nihil omnino de se præsumentis recitationem , quasi cum Apostolo diceret , Ne magnitudo revelationum extollat me , datus est mihi stimulus carnis meæ , angelus satanæ & , qui me colaphizet , statim subsecutus eam , quæ subsecuta eam fuit , quasi verè stimulus contra extollentiam , totius carnis suæ debilitationem . Post hæc , inquit , nimurum post mulieris illius liberationem , magna ægritudo iterum invasit me , ita quod venæ meæ cum sanguine , ossa cum medullis emarcuerunt , & viscera mea infra * me distracta sunt , totumque corpus meum ita elanguit , sicut herbae viriditatem suam in hyeme perdunt . Et vidi , quod nequaria spiritus inde irridebant , cachinnando dicentes : Vah ista moritur , & amici ejus flebunt , cum quibus nos confundit . Ego autem exitum animæ meæ adesse non vidi . Infirmitatem autem istam plusquam quadraginta dies & noctes patiebar . Inter hæc in vera visione mihi ostensum fuit , quod quasdam congregations spiritualium hominum , virorum ac mulierum , inviserem , eisque verba , quæ Deus mihi ostenderet , manifestarem . Quod dum tandem facere tentarem , nec vires corporis haberem , infirmitas mea aliquantulam lenita est : & præceptum Dei exequens b , dissensiones , quas quidam inter se habebant , sedavi . Has vias , quas Deus mihi præcepit , cùm negligenter propter populi timorem , dolores mihi corporis sunt augmentati , nec cessabant , quoque obediens : sicut & Jonæ con-

Gravis San-
ctæ morbus :
invicit va-
rias congre-
gationes :

F

b

A. THEO-
DORICO.

*Janitas ei-
dem in suavi
visione rebi-
tua.*

contigit, qui valde afflictus fuit, quo usque ad obedientiam se reclinavit.

§ 3 Supernam post hæc Sponsa Christi meruit visitationem, quâ tantam percepit consolacionem, ut ex ejus delectatione diceret, se repletam fuisse inestimabilis gaudii exultatione. Pulcherrimus, inquit, & amantissimus vir in visione veritatis mihi apparuit, qui tantæ consolationis fuit, quod omnia viscera mea velut odore balsami ejus adspectus perfudit. Tunc gaudio magno & inestimabili exultabam, semperque eum prospicere desiderabam. Et ipse his, qui me affixerunt, præcepit, ut à me discederent, dicens: Abscedite, quia nolo, ut amplius eam sic torqueatis. Qui cum magno ululatu recedentes, clamabant: Ah quod huc venimus, quia confusi recedimus. Mox agitudo, quæ me inquietaverat, velut aquæ, quæ per procellosos ventos inundatione commoventur, ad verba viri me dereliquerunt, & vires recepi, quemadmodum peregrinus, cum in patriam revertitur, possessiones suas recolligit, atque venæ cum sanguine, ossa cum medullis in me reparata sunt, quasi de morte suscitata fuisset. At ego tacui in patientia, filii in mansuetudine, & sicut pariens post laborem, ita loquebar post dolorem.

*Opera que-
dam scripta:*

c

d

C

*beneficia mi-
seris*

e

§ 4 Post hæc ab abbe meo & fratribus humillimâ instantiâ & devotione coacta sum, ut Vitam c sancti Disibodi, cui prius oblata eram, ut Deus vellet, scriberem, quia nihil certi inde haberent. Et oratione cum invocatione Spiritus sancti præmissa, ad veram Sapientiam, in vera visione commonita, prospexi: ac secundum, quod ipsa me docuit, Vitam & merita ipsius Sancti conscripsi. Deinde librum Divinorum operum & scripsi, in quo, ut omnipotens Deus mihi infudit, altitudinem, profunditatem & latitudinem firmamenti vidi, & quomodo sol & luna, stellæ & cætera in illo constituta sunt. Multa & alia scripturarum monumenta, & insignia prophetiæ gratiæque documenta sancta Virgo consecit, sicut superius diximus, in quibus eruditæ à Spiritu sancto ejus animæ ac divinis deditæ indicia colligimus. Plurimum enim emolumenti in eis invenire possunt, qui amorem doctrinæ & scientiæ gerunt, utpote quæ à Deo ordinata, & per ipsam hominibus sunt propalata, in qua Dei Sapientia, quasi in solio potentia sublimi auctoritate sedebat, & per eam mirabilia faciens, rerum judicia decernebat.

§ 5 His, prout possilitas ingeniali suppeditabat, à nobis digestis, calatum ad verba sanctorum filiarum ejus vertamus, & quæ de ipsa memoratu digna scriperunt, maximè quæ de beato transitu ejus sunt, viderunt & audierunt, & manibus suis tractaverunt, adjuvante Domino, fideliter & veraciter huic operi annexamus.

Mulierem, inquiunt, quandam acriter à dæmonio muto vexatam, super quam & fratres de Lacu, plurimum laboraverant, cum ad se magno labore virorum in lecto deportata esset, pia Mater, audaciæ & præsumptioni dæmonis verbis à Spiritu sancto prolatis confidenter resistens, ab orationibus & benedictionibus non cessavit, quousque per gratiam Dei ab hoste maligno eam liberavit.

Simili modo & alia mulier, quæ propter furorem insaniæ diris vinculis ligata fuit, cum ad se adducta fuisset, solvi eam monuit, & statim sub admiratione omnium, qui aderant, sanitatem mentis & corporis recepta, cum gratiarum actione remeavit ad propria.

§ 6 Item de claustro Schefenburch sororem D quendam diabolus ad sancta opera, orationes, *prefixa*. vigilias & jejunia, ad perceptionem quoqne Sacramentorum, simulans se esse angelum lucis, hortabatur, & criminalium confessione, quibus nunquam subjacuerat, confundere eam nitebatur. Inter quæ etiam ita eam afflixit, quod nomina & aspectum quorundam hominum & animalium in tantum abhorrebat, quod ipsis visis vel auditis, horribili voce per longam horam perstrepebat. Hæc à Priore & Conventu cum literis ad sanctam Virginem missa, ab ea & confortata, & à diaboli errore est liberata.

Eadem virtute alias duas mulieres à dæmonio obfessas, liberavit, quarum una, cum esset pauperula & cæca, in eleemosynam ejus recepta, in spirituali habitu vitam feliciter consummavit.

§ 7 His itaque præmissis, quia ad finem operis hujus festinamus, finem quoque vitæ sanctæ Virginis, quibus Deus illustraverit, sicut præfatæ sorores eum descripsérunt, videamus. Cum beata, inquiunt, Mater Domino multis laborum certaminibus devotè militasset, vitæ præsentis tædio affecta, dissolvi & esse cum Christo quotidie cupiebat. Cujus desiderium Deus exaudiens, finem suum, sicut ipsa præoptaverat, spiritu prophetiæ ei revelavit, quem & sororibus prædixit aliquandiu. Itaque infirmitate loborans, octogesimo secundo ætatis suæ anno, xv. Kalend. Octobris, ad Sponsum cælestem felici transitu migravit. Filiae autem ipsius, quarum omne gaudium & solatium ipsa erat, funeri dilectæ Matris amarissimè flentes assistebant. Nam licet de præmiis & de suffragiis sibi per ipsam conferendis non dubitarent, propter discessiōnem tamen, per quam semper consolabantur, maximo cordis mœrore afficiebantur. Deus vero, cujus meriti apud se esset, in transitu suo evidenter declaravit.

§ 8 Nam supra habitaculum, in quo sancta Virgo primo crepusculo g noctis Dominicæ diei felicem animam Deo reddidit, duo lucidissimi & diversi coloris arcus in firmamento apparuerunt, qui ad magnitudinem magnæ plateæ se dilataverunt, in quatuor partes terræ se extendentes, quorum alter ab Aquilone ad Austrum, alter ab Oriente ad Occidentem procedebant. At in summitate, ubi hi duo arcus jungebantur, clara lux ad quantitatem lunaris circuli emergebat, quæ latè se protendens, tenebras noctis ab habitaculo depellere videbatur. In hac luce crux rutilans visa est, primum parva, sed crescendo postea immensa, circa quam innumerabiles variis coloris circuli, in quibus singulis singulæ rutilantes cruciculæ oriebantur cum circulis suis, priore tamen minores conspiciebantur. Et cum hæc in firmamento se dilatasset, latitudine sua ad Orientem magis pertingebant, & terram versus domum, in qua sancta Virgo transierat, declinare visæ, totum montem clarificabant. Et credendum, quod hoc signo Deus ostendit, quanta claritate Dilectam suam in cælestibus illustraverit. Nec defuerunt, antequam sepeliretur, miracula meritum sanctitatis ejus attestantia. Nam duo homines, qui sanctum corpus ejus spe bona tangere præsumperunt, à gravi infirmitate convaluerunt. Exequis igitur venerabiliter à reverendis viiris celebratis, in venerando loco est sepulta, ubi meritis ejus, omnibus pio corde querentibus præstantur multa beneficia. Odor quoque miræ suæ suavitatis de sepulchro ejus redolens, dulcedinis suæ fragrantia aliquorum hominum nares perfundit & pectora. Speramus itaque & indubitanter

Mors Sancte

f

*sepultura
miraculis il-
lustrata.*

g

F

cre-

ACTA

A credimus; apud Deum esse memoriam immortalem, qui in hac vita donorum suorum prærogativam ei contulerat specialem, cui laus sit & honor in secula seculorum, Amen.

ANNOTATA.

a *Stimulus carnis & angelus satanae, de quo loquitur Apostolus 2 Cor. 12 § 7, variis modis exponitur. Hic anchor cum aliis multis intelligit corporis infirmitatem, quæ vexatus fuerit S. Paulus, ne revelationum suarum excellentiæ in superbiā erigeretur. Hoc sensu verba rette adaptantur S. Hildegardi.*

b *Varia Sanctæ itinera exposui in Commentario § 12.*

c *De scripta Vita S. Disibodi actum est in Commentario num. 188, & num. 113, ubi etiam recitavi partem Epistole abbatis id potentis.*

d *De scripto libro Divinorum operum actum est num. 192.*

e *Cœnobium Lacense, sive de Lacu, Ordinis S. Benedicti, in finibus Trevorum, non longè ab Andernaco ponit Bucelinus in Germania sacra part. 2 pag. 51.*

f *Anno 1179, ut ostendi in Commentario num. 204.*

g *Per crepusculum noctis Dominicæ dici intelligenda est aurora sequentis diei Luna, ut observavi in Commentario num. 204; non vero aurora diei Dominicæ, ut locus intelligi posset, si nihil obstante. Itaque obiit Sancta die Luna xvii Septembri, circa horam quartam post medium noctem. Datur quidem crepusculum vespertinum & matutinum: sed hic matutinum intelligi, colligo ex sequentibus, ubi dicitur: Clara lux... tenebras noctis... depellere videbatur. Nam in primo crepusculo vespertino tantum oriri incipiunt tenebra; in primo matutino tenebre sunt, & haec tantum incipiunt dispelli per modicum lucis. Jam vero Sanctam fuisse defunclam, non die Dominicæ, ut credidit Pagius; sed die Luna primo diluculo, quando nox diei Dominicæ adhuc durabat, necessario dicendum est, quia constat, non esse defunclam ante annum 1179, quo dies 17 Septembri incidebat in diem Luna. Nam in Epistola ad Christianum archiepiscopum Moguntinum, laudata in Commentario num. 169, S.*

Hildegardis meminit de prelatis Moguntinis, qui reversi erant à Roma è synodo, Lateranensi videlicet, quæ habita est mense Martio anni 1179. Vivebat igitur anno 1179, & non potuit ante illum annum, & ante mensem Junium, inchoare annum etatis sua octogesimum secundum, ut in Commentario ostendi, num. 204. Quapropter, cum argumentis istis certum fiat, non esse defunclam i anno 1178, quo dies 17 Septembri erat Dominicæ, locus omnino exigit explicationem datum; dicendumque, biographum studiosè crepusculum noctis Dominicæ dici distinxisse à crepusculo diei Dominicæ; nec dixisse Sanctam die Dominicæ defunclam esse, sed sub finem noctis sequentis.

Septembri Tomus V.

Inquisitionis de virtutibus & miraculis.

Ex Ms. Bodecensis cœnobii Regularium S. Augustini, diœcesis Paderbornensis.

Nos igitur hujus auctoritate mandati a ad monasterium sancti Ruperti personaliter accedentes, testes fide dignos receperimus, in hunc modum de vita, conversatione, fama, meritis & signis, ac aliis circumstantiis beatæ Hildegardis, numerositatem testimoniū refutantes, cum potius tempus, quam testimoniū copia, non possit haberi. Magistra sancti Ruperti in Pingua, Elsa b nomine, jurata de miraculis beatæ Hildegardis protestatur, quod viderit Mechildem apud tumbam beatæ Hildegardis liberatam à dæmonio obsessam. Vedit Regnissim, Segnissim, nobiles mulieres, eodem loco liberatas à dæmoniis, quæ postea servirent in eodem monasterio per tempora vitae suæ. Vedit etiam epilepticos ibidem quam plures liberatos. Similiter tertionarii, quaternarii c, apud sepulcrum ejus ad nominis ejus invocationem sunt liberati. Idem jurata dicit priorissa Agnes, soror magistræ. Idem dicit Beatrix custodissa d, Odilia cellaria, Hedewigis conversamente e ibidem dicunt se vidisse. Sophia cantrix idem dicit. Roricus sacerdos juratus idem dicit, sed addidit, quod cum ad jurandum f venisset ipsam dæmoniacam, & antequam quidquam loqueretur ei, binomium ipsum vocabat, dicendo: Henrice Rorice: quod antè in partibus illis fuerat ignotum. Vedit etiam quatuor corvos in fenestrâ infra ecclesiam tunc residentes. Requires à dæmoniaca, qui illi corvi essent, respondit, dicens, quod socii sui, & egressum ejus expectarent. Quo dicto, hiatum magnum faciens, fumum nigerrimum exhalavit: & sic obsessâ liberatâ, statim non comparuerunt: quod sanior pars ita protestatur. Addidit etiam, quod vidi decem & octo dæmoniacos per invocationem ejusdem Virginis liberatos apud ejus sepulcrum. Daniel sacerdos juratus idem dicit. Episcopus g loci ejusdem juratus idem dicit.

2 Requisita magistra h Jutta, de ipsa dicit, alia de via-
quod infra triginta annos haec omnia contige-
runt. Beatrix custodissa de Confluentia jurata di-
cit, quod cum esset annorum duodecim, oblata
eidem monasterio fuit, & aliquo tempore cum
beata Hildegarde conversata, vidi & audivit,
quod sancta Hildegardis diem obitus sui publicè
in capitulo prædixit, & quod post mortem ejus
vidit Mechildem i cæcam, illuminatam per invoca-
tionem ejusdem Virginis. Vedit etiam mente
captum restitutum sanitati. Item vidi ancillam
Metzam, quæ cum terram de ejus sepulcro de-
portasset, & loco minus honesto locasset, à bea-
ta Hildegarde correptam & percussam: sicque
compulsa, terraque reposita, & de hoc conter-
rita *, statim est liberata. Vedit Clementem k fo-
ritra * Ttt ro- k

De ener-
gen-
menis libe-
ratatis multo-
rum testimo-
nia,

a E b

c

d

e

f

F g

b

i

k

Ex Ms.

* foris de-
votissimè

rorem, quæ nunc est, quod propter crines beatæ Hildegardis; quos fratri suo dederat, flagellata fuit, donec ab eodem deo tissimè * crines fuerunt restituti. Vedit etiam laicam mulierem, cui superexcreverat os in crure, quod ire non potuit. Eodem osse beatæ Hildegardis crinibus linito, statim os evanuit, & sic est curata. In istis crinibus articulis major pars & sanior capituli regina / jurata concordat. Vedit etiam eum, qui ex indignatione beatam Hildegardem trusit pede, pede privatum per flagellum Dei. Hoc idem dicit cellararia jurata, quæ beatæ Virginis commorabatur sex annis & amplius; adjiciens, quod quædam tertioria m ejus auxilium implorans, ipsa aquam per calicem suum eidem transmisit: quâ gustata, curata est. Adjecit etiam, quod, cum duæ puellæ servirent refectorio beatæ Hildegardis, dixit illis: Bene cavete vobis per quatuordecim dies, & agite poenitentiam: & finitis illis diebus, exspiraverunt. Adjecit etiam eadem de quodam clero, quod eisimili modo contingere: cui cellararia n Hedwigis conversa jurata concordat.

B
partim à vi-
veniente patra-
tis,* adde no-
minaverit

3 Mechilidis jurata dicit, quod ipsa à matre sua audiverit, se esse cæcam natam, & [cum] beata Hildegardis ad villam Hibingen, ubi monasterium etiam fundaverat, iret visitatum, occurrit ei mater sua eam deferens, & gratiam beatæ Hildegardis implorans; ipsa vero beata Virgo, cum adhuc in navi esset, aquâ Rheni oculos cæcae liniens, visum ei restituit. Irmingardis requisita & jurata dixit, se hoc idem vidisse. Addidit etiam, quod beata Hildegardis quamdam pueram, quæ in scholarem se transmutaverat, nomine expresso, scilicet Bertrum *, licet eam autem non viderit; cui dixit: Convertere ad statum meliorem, quoniam annos tuos non ultrâ novi; acsi diceret, Hoc anno morieris. Sed cum beatam Hildegardim vidisset, compuncta, confessa est, se esse mulierem: & sic conversa, eodem anno mortua est. Cum hac concordant superiores juratae. Eadem etiam puella propterea ejus pulchritudinem, ne à pluribus amaretur, colore tetro se fuscavit, & propterea tota vicinia clamat idem. Adjecit etiam, quod, cum quædam matrona de morte sui mariti esset suspecta, & expurgatio ferri candens sibi indicaretur, ad beatam Hildegardim cucurrit, factum sibi indicans, beata vero virgo Hildegardis ferrum benedixit candens: & cum ferrum candens deportaret, illæsa permanxit. Cui factio publica fama concordat in civitate Pinguensi. Dixit etiam, quod, cum bis ipsa in extremis laboraret, invocato ejusdem beatæ Virginis auxilio, liberata est. Dicit etiam, quod viderit, eam mortuâ & vivâ, ejus nomine invocato, dæmoniacos & epilepticos liberatos.

C
partim post
mortem,

P

4 Hoc idem dicit Hedwigis de Alcea jurata, adjiciens, quod beata Hildegardis in lecto ægritudinis semper fuit perlustrata p; & cum sequentiam instanti Spiritus sancti, quæ sic incipit: O VIRGA ET DIADEMA per claustrum ambulando decantabat. Cui concordat custodissa, & cellararia juratae. Item dicit, quod viderit candalam ardensem super tumbam ejus, cum cantabatur Missa pro defunctis. Quâ extinctâ, Evangelio incepto, per se est accensa, non femele, sed saepius. Vedit etiam hominem insanum & ligatum & dæmoniacum super tumbam ejus, à quibusdam violenter deductum, à quorum manibus tandem se exemit, & in flumine Naho, quod est in pede montis, se submersit: & cum multi cir-

cumstantes crederent, eum esse mortuum, inventâ ejusdem Virginis gratiâ, vivus est extractus. Qui se liberatum à dæmonio confessus est, & ab aqua per manicam beatæ Virginis esse defensum. Huic facto publica fama concordat, & major pars conventus jurata. Rapodo, Hilde, Humbertus, cives Pinguienses dicunt, quod beatam Hildegardim viderint multis diebus, & quod dæmonia ab omnibus q sua province, & aliunde venientibus ejecerit, epilepticos curarit, & multa alia signa, quæ fecit, & hoc ipsi viderint, & quod de sanctitate ejus non sit dubitandum. Hartradus juratus concordat cum prædictis, & hoc adjecit, quod quatuor dæmoniacos & epilepticos per merita ejusdem Virginis vident liberatos. Henricus canonicus Pinguiensis juratus dicit, quod crines beatæ Virginis duabus mulieribus infirmis apposuit, & statim sunt liberatae: de dæmoniacis & epilepticis concordat cum prædictis, scilicet cum Rapodone, Hilde, Humberto civibus, & cum Hartrado canonico Pinguiensi. Conradus tamen Pinguiensis de visu concordat de dæmoniacis cum prædictis.

5 Item magistra r jurata certâ relatione, & à melioribus fide dignis, & ab ipsa domina de Dorebecq didicit, quod cum in anniversario sanctæ Hildegardis quoddam lumen, cuius longitudo manum non excessit, quod vix per celebracionem Missæ posset durare, accensum in honore præfatae Dominae, quod ab hora vespertina usque ad horam Missæ sequentis diei perduravit: in ejus etiam anniversario tota vicinia confluit & confluxit ad ejus sepulcrum. Intellexit etiam à senioribus monasterii de pueri cæco nato f, cui visum restituit aquâ Rheni oculis suis linitis, dum inter Ruedesheym t, quod distat à sepulcro ejus per milliare, quod ipsa etiam trepidam coram nobis est confessa ita esse. Intellexit enim * à majoribus, quod, cum Wilhelmus Trevirensis archidiaconus, cui cum crines beatæ Hildegardis dati pro reliquiis essent, & in pixidula serica recondidisset, & illam intra ligneam locâset, in ecclesia Dalvanii super altare posuisset ecclesiæ, & his, quæ erant in altari, exustis, pyxidula serica permanuit illæsa, ipsâ pyxidulâ lignac penitus combustâ. Intellexit etiam, quod quædam mulier nobilis Trevirensis, cum per incantationem eujusdam juvenis mente capta esset, ita quod penitus mente alienata esset, parentes super hoc dolentes ad beatam Hildegardim confrigerunt, gratiam ejus querentes: quæ panem in mensa sua benedixit, & eidem infirmæ transmisit: quo gustato, statim curata est. Quod miraculum vident Odilia cellararia & Hedwigis conversa juratae, quæ tunc secum fuerunt in mensa u. Intellexit etiam à majoribus monasterii, quod, quæcumque soror monasterii in diuino Officio cogitaret, beata Hildegardis eam statim reprehendit; & cum lectiones legerent, eis secundum earum intentionem benedictiones dabant, de verbo ad verbum exprimens earum voluntatem: quarum quasdam vident, quod idem postea in habitu Cisterciensis Ordinis sunt confessæ.

6 Item cum quidam injustè excommunicatus in suo monasterio esset tumulatus, & cum propter hoc ecclesia Moguntina divina ibidem suspenisset, & ejici w deberet, ipsa tumulum ejus baculo suo signo crucis signavit, & sic sepulcrum ejusdem adhuc non poterat inveniri. Item cum quidam per homagium diabolo se astrinxisset, ut quolibet anno aliquod animal eidem sacrificaret; animalia primò obtulit, deinde filios, ultra uxorem.

D

q

at de aliis be-
neficiis

f

* foris et-
ian.

E

w mirabilis-
bus

w

- A rem. Ipsa hoc sentiens, ad beatam Hildegardim confugit, auxilium implorans, rem ei ex ordine exponens. Ipsi verò partem crinium suorum eidem tradidit; & illa secundum ejus mandatum suis crinibus innexuit. Quod dæmon sentiens, marito dixit: Me deceperisti: nihil juris in ea habeo propter incantationes Hildegardis. Ipse maritus eam in balneo denudans locavit, ut sic tandem perficeret, quod volebat. Et cùm diabolus eam habere non posset, marito collum confregit. Item cùm quidam episcopus Maguntinensis, Christianus ^x nomine, per pulsationem campanarum Pinguia recipetur, ipsas campanas personare intellexit, unam hæc verba, PASTOR LUGE; alteram, IN SALUTE TUA CITO FUGE. Hæc verba videbantur esse ad episcopum. Quasi in persona episcopi: ABEO, TERRAM IN CONFUSIONE RELINQUO. Et hæc verba præsentibus fororibus dixit in spiritu. Cum qua concordat priorissa Agnes, ^{*} custodissa Odilia, Sophia, & aliæ quamplures juratae. Mechilis etiam jurata dicit, quod ipsa diu vexabatur à dæmonio, & dicit, quod per invocationem beatæ Hildegardis sit liberata, & quod conventus eam sic vexari & liberari viderit, qui adhuc hodie ibidem fuit.
- B 7 Dicit etiam, quod viderit alios dæmoniacos & quaternarios & tertios ibidem liberatos: cum qua concordat Jutta, ita quod addidit, puerum quemdam epilepticum, pro quo aptid tumbam beatæ Hildegardis exoravit, esse liberatum, & quod carpentarius castrum matri ^{*} suæ, cùm mente captus esset, invocata beata Hildegarde, auxilio ejus est liberatus: cum qua concordat publica fama ejusdem loci Mechilis jurata dicit, quod viderit beatam Hildegardim, & quod ei continuè permorabatur, quæ etiam concordat cum Mechilde cæca nata. Deta etiam, quæ post mortem beatæ Hildegardis visum recepit, & in aliis concordat cum magistra. Bruno custos sancti Petri in Argentina & presbyter juratus dicit de vita beatæ Hildegardis, sed ^{*} quod per publicam famam audivit, & quod in libello, qui de ejus vita à duobus religiosis, scilicet Gotfrido & Theodorico, qui cum beata Virgine morabantur, statim post ejus obitum est scriptus, legit: quem omnibus modis vera credit continere, scilicet quod à nobilibus parentibus originem duxit; quæ, cùm quinque annos haberet, vaccam vidit, & suæ nutrici dixit: Vide, nutrix, quā pulcher vitulus est in vacca illa, albus & diversis maculis in fronte & in pedibus & in dorso distinctus: quod nutrix admirata, statim matri retulit. Mater verò, cuius vacca fuit, præcepit, quod, postquam pareret, partum ei præsentaret. Quo facto, omnia, sicut puella beata Hildegardis prædixerat, vera esse cognovit: quod parentes ejus admirantes, & alienos mores ab aliis hominibus eam habere cernentes, eam monasterio includere disposuerunt: quam octavo ætatis suæ anno cuidam inclusæ, Juttæ nomine, forori comitis de Spanheim, commendantes, sub beati Benedicti Regula eam servire Domino in Monte sancti Disibodi obtulerunt.
- C 8 De conversatione vitæ dicit, quod, cùm fama de ejus sanctitate latè diffunderetur, nobiles quamplurimæ puellæ ad eam confluxerunt. Sed cùm domus reclusionis habitaculum omnes capere non valeret, à Domino tum commonita, immò coacta, ut ad sanctum Rupertum ducem se transferret. Quod cùm abbati per suum confessarium retulisset, & ipse hoc molestè ferret, quibus miraculis licentiam obtinuerit, & ad lo-
- cum divinitus ostensum transferit, & quomodo Ex Ms. in loco ignoto monasterium novum construxerit, & cum decem & octo nobilibus puellis ibidem Domino inservire instituerit, in Vitæ ejus libello plenius invenitur. In quo monasterio quinquaginta dominarum præbendas instituit, & duas sacerdotum: præterea pauperum matronarum septem in honore sancti Spiritus, & in honore beatæ Mariæ. Præterea trans flumen Rheni ad unam leucam aliud monasterium ^y fundavit, ubi triginta præbendas instituit. De fama dicit, quod tres Apostolici, ejus famâ auditæ, ei scripserunt, Eugenius, Adrianus, Anastasius, quibus & ipsa scripsit: præterea Moguntinus, Colonensis, Trevirensis, Magdeburgensis & archiepiscopi; patriarcha Hierosolymitanus, episcopi & quamplures, & sanctus abbas Bernhardus Claræ Vallis, ac alii abbates, & præpositi, & ceteri ecclesiæ prælati ei scripserunt: quibus & rescriptis: quæ omnia ex libris Epistolarum ejus colliguntur.
- 9 De meritis ejus dicit: Conradus rex, Fredericus imperator, de exitu eorum inquirentes, futura audierunt, & sic ad meliora eos reduxit: quod ex jam dicto Epistolarum libro plenius habetur. Et quod annuatim in ejus anniversarii die multus populus tam vicinorum quam remotorum ad ejus concurrit sepulcrum, salutem animæ & corporis ab ea postulantes. Præterea cùm magnum tenemium ^{aa} non habuerit, quadragesimo secundo ^{bb} ætatis suæ anno libros non paucos scribere incepit Spiritus sancti revelatione, quod plenius in accessu libri ejus Scivias continetur. Librum suum Scivias ^{cc} decem annis complevit: librum Simplicis medicinæ, librum Expositionis Euangeliorum, Cœlestis harmoniæ cantum, linguam ignotam cum suis litteris, quæ omnia octo annis perfecit: quod plenius in accessu libri Vitæ meritorum colligitur. Postea quinque annis subsequentibus librum Vitæ meritorum scripsit: postremè verò librum Divinorum operum septem annis scripsit, quod per accessum ipsius libri plenius patet. De signis ibi dicit, quod modis omnibus credit, quod signa, quæ in vita ejus per eam Dominus fecit, quæ etiam in Vitæ ejus libello scripta, vera sunt: & plura tam in vita quam in morte ejus miracula per eam Dominus sit operatus, quam hominum memoria habeat. De circumstantiis dicit, quod cùm libros ejus, scilicet librum Scivias, librum Vitæ meritorum, librum Divinorum operum, secundum monasterii sui exemplaria conscripsisset, & cùm in peregrinatione ad beatum Martinum Thuronis ^{dd} ire dispositusset, libros jam dictos secum Parisius ^{ee} detulit, &, ut securius in eis studere posset, ab episcopo ^{ff} loci, tunc præsidente, per multis labores & magnas tribulationes obtinuit, quod omnes in theologia tunc magistros convocabat legentes, & cuilibet eorum per tres quaternos ipsos libros ad examinandum dedit ab Octava Martini usque ad Octavam Epiphaniæ. Quibus examinatis, episcopo restituerunt: qui magistro Wilhelmo Autissiodorensi, pro tempore suo magistro, eos assignavit: qui & sibi ^{*} eos restituit, ^{* id est, Hildegardis affirmans, quod esset magistrorum sententia, non degredi in eis esse verba humana, sed divina.}
- 10 Dicit etiam de fama, quod mater sua, cùm alia testimonia: cur cœf. de monasterio, quod construxerat, ad duo distare millaria, in villa, quæ dicitur Lorche ^{gg}, sacerdoti: racula: cum aliis quampluribus matronis, cognitæ beatæ Hildegardis sanctitatæ famâ, eum secum transverxit, suppliciter rogans, ut sibi benedictionis manum

<sup>* foris degit
Beatrix</sup>

^{multis. Testimonium de stirpe, pueritia, vita religiosa, * foris matris}

^{* foris scilicet}

^{gesitus, fundatione duorum monasteriorum, insigni fama,}

Septembbris Tomus V.

Ttt 2

Ex Ms.

num imponere dignaretur : quod & fecit. De libris examinatis magister Arnoldus, Scholaisticus sancti Petri, idem dicit, quod Bruno, quia tunc Parisius studuit in theologia : magna pars conventus ita concordat cum Brunone ; præter ejus accessum ad beatam Hildegardim. Magister Johannes, canonicus Maguntinensis, & nunc præpositus Pingiensis, de examinatione librorum concordat etiam cum prædictis, quia eodem tempore Parisius studuit in theologia, dicens, quod pauca jam viventes melius quam ipse de sancta Hildegarde neverint veritatem. Quarentibus etiam nobis à conventu, quare beata Hildegardis modò non faceret signa, dixerunt, quod, cùm post mortem ejus Dominus tot miracula ostenderet, & concursus populorum tantus fieret ad sepulcrum ejus, quod religio & divinum Officium per tumultum populi turbabantur in tantum, quod domino archiepiscopo Maguntinensi illud retulerunt. Unde ipse accedens personaliter ad locum, præcepit ei, ut à signis cessaret.

libri S. Hildegardis cum his Actis ad Pontificem missi.
bb
* magni
ts

11 Dicit etiam Roricus sacerdos, suprà cum primis testibus numeratus, quod in membris illici obseßæ bb, quam conjuravit, dæmon apparuit in modum magnæ * muris, & appositis crinibus beatæ Hildegardis de uno membro ad aliud fugit visibiliter : quod etiam colore nigro, sicut carbo fuscavit. Tandem, cùm diu esset fatigatus, abscessit in modum fumi teterimi, nec ultra cum corvis apparuit. Scripta ii etiam ejus, quæ conventus ita confessus est suæ esse, scilicet librum Scivias, librum Vitæ meritorum, librum Divinorum operum, Parisius per theologiæ magistros examinatos ; librum Expositionis quorundam Euangeliorum, librum Epistolarum, librum Simplicis medicinæ, librum Compositæ medicinæ, ac Cantum ejus cum lingua ignota, cum libello, qui de ejus vita conservatus est scriptus, per eumdem Brunonem sacerdotem, sancti Petri in Argentina custodem, virum fidelem & bonæ famæ, & supradicti monasterii procuratorem, sub sigillis nostris clausos transmittimus, vestræ sanctitatis Paternitatem genibus pro voluntis exortantes, quatenus Lucernam tam eximiæ, haecen quasi sub modio absconsam, nunc super candelabrum ponere velitis, ut luceat omnibus his, qui in domo Dei sunt, nomen ejus Sanctorum catalogo inferendo, aliquibus viris idoneis dantes in mandatis, ut actum auctoritate vestra tam pium opus ad debitum effectum prosequatur, contradictores per censuram ecclesiasticam compescendo. Acta sunt hæc apud S. Rupertum. Datum anno Domini millesimo ducentesimo trigesimo tertio, decimo septimo Calendas Januarii.

ANNOTATA.

a De his Actis egi in Commentario num. 5, ubi observavi, Acta fuisse composita jussu Gregorii Papa IX, qui ad examen de virtutibus & miraculis S. Hildegardis instituendum delegavit præpositum, decanum & scholaisticum Moguntina ecclesia. At collector Actorum resecuit illa omnia.

b Erat illa cœnobii præfœta, quæ abbatissa diceretur, si jam illo titulo usæ fuisse præfœta S. Ruperti, uti usæ sunt postea.

c Id est, laborantes febri tertiana & quartana.

d Custodissa est præfœta sacrario.

e Videtur aliquid esse mendaci, forse scriptum fuerit una mente.

f Verisimiliter, ad adjurandum.

g Non capio, quis ille sit episcopus, & dubito, an vox non sit mendoza, nisi forte sit chor-episcopus, qui episcopus loci secundum Gra-cam vocis etymologiam vocatur.

h Cujus loci hæc Jutta fuerit magistra, non additur. Elza erat magistra cœnobii S. Ruperti. Eadem igitur non præerat Jutta. Itaque Jutta forte præerat cœnobia Eibingen, de quo agetur num. 3 ; aut forte etiam magistra vocatur, quia presuerat cœnobia S. Ruperti, & ob se- nium vel alia de causa prefecturam deposuerat.

i Si omnia rectè sint exposita, alia hoc est Mechilidis, quam sit illa, qua num. 3 testatur, visum sibi puellula restitutum.

k Verisimiliter Clementia vocata fuerit.

l Vox regina redundat, aut scriptum fuerit cum Regina.

m Id est, aliqua tertiana febri laborans. Di- dio est imperfæcta, sed perficietur, si pro im- plorans legatur implorante.

n Suspicor, deesse hic nomen cellararia, qua num. 1 vocatur Odilia, legendumque, ut ibi- d m, Odilia cellararia, Hedewigis conversa &c.

o Vicus modò vocatur Eibingen, situ ultra Rhenum in Rhingavia. De fundato ibidem mo- nastry Eibingen sermo recurret num. 8, & de illa fundatione latius egi in Commentario num.

177.

p Testatur, opinor, ipsam fuisse vulna aut capite divinitus radiante.

q In margine apographi notatum est, fortè hominibus. At non video, illam correctionem esse necessariam, si codex clarè habuerit, omnibus. Neque enim incredibile est, omnes energumenos, qui ad viventem perducti sunt, malo suo fuisse liberatos.

r Utrum Elza magistra num. 1 laudata, an Jutta num. 2, non exprimitur.

s Mechilidis caca nata num. 3 testatur, se infantem aquâ Rheni sanatam, allegans matris sua testimonium. Hic verò puer cacus natus dicatur visu donatus. Attamen suspicio esse potest, idem rursum referri miraculum, cùm vox Germanica, quæ respondet Latina voci infans, & quæ significet puellum & puellam.

t Hic aliqua voces sunt omisæ. Verisimiliter scriptum fuerit inter Ruedesheim & Eibingen erat, quod num. 3 dictum est Hibingen, ubi monasterium fundavit : nam hoc num. 8 dicitur ad unam leucam distare à sepulcro Sanctæ. Ruedelheim verò intermedium est utriusque loco, & mi- nus distat.

u Ibi nempe viderunt benedicentem panis, misso ad puellam mente captam ; at sanationem illici ex aliis intelligere debuerunt, nisi mulier fuisse deducta ad monasterium : quod non afferitur.

w De hisce actum est in Commentario § xi.

x de Christiano archiepiscopo quadam sunt dicta ibidem num. 163 & 171, ubi mors illici relata. Que autem hic referuntur, non posse contingere, nisi tempore schismatis : nam in diaœsi Moguntina Christianus numquam fuit post pacem anno 1177 Ecclesia restitutam.

y Gestæ hec latius in Vita sunt exposita. Pri- mum monasterium, quod fundavit, & ubi quin- quaginta præbendas, id est, reditus pro quin- quaginta monialibus nobilibus, fundasse dicitur,

est

A est Mons S. Ruperti, ubi ipsa habitavit; alterum est cœnobium Eibingense, quod primo erat subiectum, & de quo videri possunt dicta in Commentario num. 177. De Epistolis quoque latè aëlum est § 4 & seqq.

z Inter editas S. Hildegardis Epistolas nulla occurrit archiepiscopi Magdeburgenſis. Attamen inter eos, qui ad Sanctam ſcripferunt, archiepiscopus Magdenburgensis etiam recenſetur à Trihemio in Chronico Hirsaugienſi ad annum 1150, ibique additur; Archiepiscopus Ravennensis, cuius Epiftola ſimiliter non eft edita, & multi de Italia, cum paucas tantum editas habeamus Epiftolas ex Italia ad Sanctam datas. Itaque dicendum, quorumdam Epiftolas non fuiffe codici Epiftolarum insertas; dum ille codex eft collectus, nec poſtea editas, ut oſtendit in Commentario num. 195.

aa Vox hæc veriſimiliter mendosè ſcripta eft, aut planè eft barbara. At ſuſpicor, designari intellectum, & hunc eſſe ſenſum: Etiſi Sancta intellectu naturali nequaquam excelleret, multos tamen ſcripſit libros ex Dei revelatione.

B **bb** Impleverat Sancta annos quadraginta duos & menses septem, quando cœpit ſcribere, ut clare habetur ex prefatione ad librum Scivias hic laudata, dictumque in Commentario num. 13 & 14.

cc Anno 1141 cœpit hunc ſcribere ex allega-

to Commentario num. 17. At hujus & reliquo-
rum librorum tempora affignavi num. 191 &
192.

dd Notissimum eft, ſepulcrum & corpus S. Martini in civitate Turonensi multis ſeculis fuſe maximè celebratum, magnoque peregrinorum concurſu honoratum. Verū de his agemus in S. Martino ad xi Novembriſ. Peregrinationem ve-
rò illam S. Hildegardis posterioribus vite ejus anni ſigdā, oſtendit in Commentario num. 182.

ee Nimirum Lutetia Pariforum in itinere oc-
currebat, & jam eo tempore universitatem habe-
bat maximè celebrem. Vox Parisiſus frequenter
medio aeo ponitur ſine immutatione.

ff Epifcopus Parifiensis erat Mauritus, qui cathedram illam longo tempore adminiftravit, pluribus laudatus in Gallia Christiana tom. 7 col.
70 & seqq.

gg Vicum Lorich ad oppofitam Rheni ripam duobus circuiter milliaribus Germanicis infra Bi-
gium in variis tabulis notatum invenio.

hh De hac obſeffa, & testimonio Rorici plura num. 1.

ii Hic examinatores, qui à Gregorio IX juſ-
ſi erant etiam Opuscula ſcripta S. Hildegardis transmittere, ut liquet ex verbis Gregorii in Com-
mentario num. 208 datis, ad Pontificem ſe con-
vertunt, & poſt enumerationem librorum, quos mittebant, flagitant canonizationem.

E

J. S.

DE B. GANDOLPHO CONFESSORE,

PRESBYTERO ORDINIS S. FRANCISCI

POLITII IN SICILIA.

COMMENTARIUS PRÆVIUS.

F

s I. Memoria B. Gandolphi in aliquot Martyrologiis: Vita
scripta & edita per modum Dialogi, recudenda ſine pa-
rergis unà cum miraculis: processus pro cononizatio-
ne impressus, è quo alia danda.

CIRCA AN.
MCCLX.
Beati memo-
ria ad hunc
diem recen-
tioribus Fa-
fis inserta:

Olitum celebre oppidum Si-
cilia in diœſe Cephaladitana, ad
xvi Aprilis dedit nobis ci-
vem ſuum alio loco defunctum,
S. Guilielmum eremitam, ho-
die verò ſuggerit B. Gandol-
phum, Ordinis S. Francisci presbyterum, in Ita-
lia quidem natum, ſed Politii defunctum, ibi-
que plurimis miraculis celeberrimum. Memoriam
hujus Beati primus, quantum novi, in Fafis
celebravit Octavius Cajetanus, in Martyrolo-
gio Siculo ad hunc diem ita ſcribens: In Politio
S. Gandolfi confessoris, Ordinis Minorum S.
Francisci. Secutus eſt Ferrarius in Catalogo gene-
rali, ubi habet: Politii in Sicilia B. Gandulphi
Ordinis Minorum. In Annotatis obſervat, San-
ctum vocari à Cajetano, hec adjiciens: Colitur
enim in ea urbe, uti Patronus illius. De quo in
Chronico Minorum. Obiit circa annum ſalutis

MCCLIV. Arturus à Monasterio in Martyrologio
Franciscano ad eundem diem B. Gandolphum me-
morat his verbis: Politii in territorio (potius dia-
ceſi) Cœphaludensi beati Gandulphi confessoris,
virtutibus & miraculis glorioſi. Franciscus Car-
rera in Pantheo Siculo B. Gandolphum comme-
moravit longiori elogio, quod prætermitto. De
cultu Beati, qui ſeculo XIV inchoatus eſt, & cer-
tissimus, latius & commodius agam poſt Vitam:
hoc ſolūm interim obſervo, non obiuiſſe beatum
Gandolphum die XVII Septembriſ; ſed præcipuam
Beati festivitatem eo die celebrari.

2 Vita B. Gandolphi non ſtatiu poſt obitum Vita scripta
illius ſuit conſcripta. Attamen non tanto poſt tem- à Jacobo e-
pore ſuit compoſta, ut non potuerint præcipua pifco poſt
facta in hominum memoria perfeverare. Auctor auditoſ te-
reſ, quoque multum diligētia videtur adhibuiſſe, ut
omnia, qua Politienſes nōſſe poterant, exacte in-
veſigaret, nec dubitandum videtur, quin Fran- eſ-

Ttt 3

AUCTORE

J. S.

ciscanos etiam consulerit. Vitam autem conscripsit anno 1320, id est, annis circiter sexaginta post mortem Beati, Jacobus de Narnia, episcopus Cephaleditanus, qui apud Pirrum in Sicilia sacra tom. 2 pag. 442 dicitur episcopatum adeptus anno 1304, obiisse vero anno 1324. De Vita ab eo scripta laudatus Pirrus ita scribit: Per id temporis anno eodem (1320) Ind. IIII, suam perlustrans dicebat, cum Politum adiisset, ubi a clero populoque illius rogatur, ut venerabile corpus B. Gandolphi Ordinis Minorum, qui anno MCLX obierat, & tam in Vita, quam post eam, multis coruscabat miraculis, exhumaretur, & honorifico atque decenti locaretur sepulcro, precibus eorum se præbuit difficultem, ne levitatis insimularetur, quod corpus Viri pii, cuius sanctitas testibus non fuisset comprobata, colendum exponeret. Attamen voluit Deus, ut quem gloria & honore coronaverat in caelis, homines venerarentur in terris. Divinitus ergo munitus * est antistes agnitusque, ex Dei voluntate non esse populi petitionibus resistendum. Ergo tum de vita sanctitate, tum de prodigiis diligenter inquirens, publicis omnia tabulis consignari voluit, ac de tota re Dialogum ipse conscripsit &c. Has fatus insinuant, accuratam in scribendo diligentiam à Jacobo episcopo adhibitam.

* monitus,
opinor

¶ cum mul-
tis parergis
per modum
Dialogi,
breuius recu-
denda.

B

3 Rursum pag. 477 Pirrus de Vita à Jacobo scripta sic meminit: Mox antistes B. Gandolphi acta, gesta & miracula pluribus comprobans testibus, librum de eo, novem lectionibus compactum, per modum dialogi conscripsit. Octavius Cajetanus in Animadversionibus ad Vitas Sanctorum Sicularum tom. 2 pag. 18 de his observat sequentia: Res gestas B. Gandolphi Dialogo complexus est Jacobus Narnia episcopus Cephaludensis anno Christi MCCCXX. Autographum membranis exaratum Politii in argentea lipsanotheca B. Gandolphi servatur. Dialogus ille post mortem Cajetani editus est anno 1632, multisque testimoniis roboratus, ut videbimus inferius. Cajetanus vero, qui authenticum apographum habuit, rationem subjungit, cur ipse Dialogum integrum non censuerit edendum, ita p̄gens: Sed quoniam ea Vita à Jacobo episcopo, inductis personis, copiosius descripta, multa continet, quae ad rerum gestarum fidem nullum habere momentum videbantur; nos, iis recisis, alteram Vitam composuimus, plerisque rebus additis, quae apud Politienses certa fama constant, ut historiæ cupidis faceremus satis. Vera & idonea est ratio non edendi integrum Dialogum, quam allegat Cajetanus, quia Dialogus plura continet ad Beatis gestas minime spectantia, & sic attentio levioris, Dialogum pervolventis, avocaretur à Beato ad quæsiunculas varias nequaquam necessarias, que magnam Dialogi partem constituunt. Quapropter superflua illa similiter rescindam, edamque Vitam B. Gandolphi sine forma dialogi, sicutamen, ut omnia sim daturus ad Beatum spectantia, ipsaque auctoris verba accurate sine ulla mutatione representaturus. Ubi vero superflua quedam omittentur, puncta interposita non modo innuent omissionem, sed eriam in Annotatis verbulo indicabo, quid fuerit omissum.

Collectio
malorum
processuum
impressa,
quam etiam
habuit

4 Porro Vita illa, ut jam innui, impressa est anno 1632 in collectione variorum processuum, qui de vita, gestis & miraculis B. Gandolphi fuerunt instituti sub duobus consequenter episcopis Cephaleditanis, videlicet Martino Mira, & Stephano de Muniera. Prioris episcopatus apud Pir-

rum tom. 2 pag. 467 inchoatur anno 1607, & extenditur usque ad annum 1619, cui non statim, sed anno 1620 substitutus est alter, anno 1621 consecratus, ac deinde anno 1631 defunctus, ut latius ibidem videri potest. Deinde succedit Octavianus Brancifortius, cuius tempore tota collectio impressa est hoc titulo: Processus auctoritate ordinaria, & delegata à sancta Sede Apostolica formatus per illustrissimum ac reverendissimum Fr. Don Stephanum Muniera episcopum Cephaludensem super sanctitate vitæ, miraculis & veneratione piæ memorie B. Gandolphi à Binasco, patroni generofæ civitatis Politii, Ord. Minorum S. Francisci &c. Ad hunc titulum breviter observo, unum quidem dumtaxat exprimi episcopum, cuius auctoritate processus formati fuerint; varia tamen in eadem collectione contineri Acta sub decessore ipsius facta. Waddingus, dum scribebat Annales Minorum, eamdem collectionem de B. Gandolpho accepit, ut scribit ipse ad annum 1260 editionis postrema num. 50, ubi sic habet: Misit mihi nuper senatus Politianus librū auctoritate delegata Scdis Apostolicæ compactum per episcopum Cephaludensem, fratrem Stephanum Muniera de sanctitate, miraculis, & veneratione hujus beati Viri, in quo omnia per modum processus congesta sunt, quæ ad ejus famam posthumam quoquo modo spectare videntur.

E

5 Tum contenta libro sic breviter exponit: Diligenter describitur facellum bipartitum, in quo ejus corpus honorificè requiescit; referuntur ornatū, donaria, & tabulæ miraculorum, quorum peculiaris & distincta habetur memoria. Adjicitur Vita & Historia translationis à Jacobo Narniensi, episcopo Cephaludensi descripta, quam nos ad compendium reduximus. Subduntur undecim miracula ante corporis inventionem facta; deinde ducenta quinquaginta duo ab invento corpore usque ad annum MCCCXXII, inter quæ, præter aliqua particularia & præclara prodiga, per suas classes, relatis & nominatis ipsis personis, referuntur duo à vexatione dæmonum liberati; duodecim surdi, cæci viginti novem, muti tres, variis languoribus oppressi quatuor, scrophulis laborantes quinque, brachiis sauci vi-ginti octo, renes & latera dolentes quinque, ventris & sanguinis profluvio ægrotantes tres, her-niam & calculos patientes octoginta duo, crurum & pedum infirmitate detenti sexdecim, paralyticæ decem, hydropticæ octo, nervis attracti octo; fistulæ, rheumate, aliisque malis affecti viginti tres, sancti Viri precibus integræ sanitati restitu-ti. Post hæc subjungit exemplum miraculorum hoc posteriori tempore editorum. Primum expenduntur patrata in ipsa civitate Politii, cuius est patronus; deinde ea, quæ in civitate Castelli Veterani; tertio quæ in oppido Calata-Vulturii; quartò, quæ secundò in supradicta civitate Politii Deus per intercessionem hujus sui Famuli operari dignatus est. Sequitur demum Officium proprium ejusdem Gandolphi, quod in ejus festivitate recitabatur in ecclesia cathedrali (lege in parochiali & primaria oppidi Politiensis) & com-memoratio, quæ memoriam ejus notis musicis quotidie celebrare solebant &c. Haec tamen Waddingus, ex cuius relatione facile colligit lector, in illo libro multa esse ad gloriam B. Gandolphi spectantia, quæ in ordinem reducam, & omnia hoc transferam.

F

6 De auctore Dialogi, ex quo gesta in vita habentur, jam supra egi. Post Dialogum vero se-quuntur-

Waddingus,
illius fun-
mam exhib-
bens.

AUCTORE
J. S.
laudatur
brevi elogio

A *Ex illa Collectione multa de Beato danda.* *quuntur Miracula ante corporis elevationem facta, qua verisimiliter eodem tempore, & forie etiam ab eodem Jacobo episcopo Cephalæditano conscripta sunt. Hoc tamen ultimum non est certum; quia de Dialogo quidem per Jacobum scripto sati certare reperimus testimonia, non item de Miraculis sine forma dialogi exaratis. Post dicta Miracula sequitur pag. 70 Corporis inventio & translatio, qua non videtur conscripta ab episcopo; sed a presbytero quodam Politensi. Nam continet aliqua, qua facta sunt, postquam episcopus Politio discesserat. Demum pag. 73 subdantur plurima Miracula post corporis elevationem patrata. Hec auctorem habent presbyterum Politensem, ut liquet ex relatis ibi pag. 77, apud nos infra num. 45, ubi fit mentio de Sacerdote, per episcopum ad scribenda Sancti miracula deputato. Idem fuerit presbyter, qui elevationis Historiam conscripsit, ut certè verisimilimum est. Porro omnia illa, quia Vitam integrum constituant, consequenter annotatis illustrata dabo. Deinde vero ex variis notariorum Actis, partim Latinis, partim Italicis, breviter colligam spectantia ad cultum Beati, ut & miracula nonnulla posterioribus seculis facta, ut studiosus lector habeat conjuncta, que ibidem latè dispersa sunt.*

§ II. Quædam in Actis omisa supplentur & examinantur.

Beatus Binasci in ducatu Mediolanensi natus

P Atria B. Gandolphi in Vita nullibi exprimitur. At scriptores Franciscani aliique, qui de Beato agunt, passim affirmant, Binasci in ducatu Mediolanensi natum esse. Hinc ab illis vocatur Gandolphus de Binasco. Attamen Petrus Rodulphius Toffianensis in Historia Seraphica Religionis lib. I pag. 103 patriam Beati tam ambiguè exprimit, ut magis videatur insinuare, Mediolani natum sive, & cognomento familie dicendum esse de Binasco, aut, ut ipse scribit, de Benasco. Nam supra effigiem Beati hac posuit verba: Vera B. Gandolphi Mediolanensis effigies. Elogium vero orditur hoc modo: Beatus Gandolphus de Benasco Mediolanensis &c. Eundem loquendi modum servavit Waddingus ad annum 1260 num. 42, ubi de Beato sic incipit narrare: Obiit hoc anno beatus Gandolphus de Benasco Mediolanensis &c. Sic quidem illi loquuntur: suspicor tamen, non dici ab ipsis Mediolanensem, quia in urbe natum crediderunt; sed quia natus est in territorio aut ditione Mediolanensi. Certè Arturus à Monasterio in Martyrologio & Freemanus in Legendis Belgicis Franciscanorum, eti Waddingum passim sequi soleant, Binasco natales B. Gandolphi attribuunt. Siculi vero omnes, quos de Gandolfo consului, in Binascum consentiunt. Pro omnibus adduco Cajetanum, qui B. Gandolphi Vitam orditur in hunc modum: Gandolphus in opido Binasco, quod in Gallia Cisalpina haud longè Mediolano distat, ortus est; incertum, quo anno; sed in ea tempora incidit, quibus Ecclesiæ Dei columen, sanctissimus Franciscus, Ordinem suum cœlestibus instituit præceptis. Consentit Processus impressus de patria Binasco. Nam pag. 12 inscriptio tabula picta in Beati facello habet, Binasci natum esse: & rursum pag. 30 dicitur ea de re constare famâ publicâ & antiqua traditione.

8 *Landatus mox Toffianensis B. Gandolphum tali laudat elogio: Beatus Gandolphus de Benasco Mediolanensis, suo tempore concionator devotus, cuius vita semper probata fuit, & mores inculpati, vir magnæ abstinentiæ & assiduæ contemplationis, cui panis & aqua plerumque cibum potumque præbabant. Rudibus vestibus carnem suam edomabat. Otium fugiebat malorum omnium seminarium: in bona opera perpetuò erat intentus, ut malignus spiritus, hostis humani generis perpetuus, eum semper occupatum inveniret. Castitatis fuit per quam studiosus, obedientiæ sanctæ constanter & integrè addicetus. Paupertate & humilitate facilè omnes superabat. Doctrinam ecclesiasticam moribus ornatissimis illustrabat. Divinâ quoque perfusus sapientiâ intrinsecus, semper cœlestibus fruebatur delectationibus. Porro B. Gandolphus in hoc præcipuus, ut incenderet corda & commoveret animos ad crucem Christi bajulandam: qui cum anno MCLX concionaretur in oppido Pollici provinciæ Siciliæ, obiit in die Sabbati sancti, in hospitali S. Nicolai, sepultusque in cathedrali ecclesia, quia tunc temporis non aderat ibi locus Fratrum, qui postea fuit constructus, concepta jam devotione in B. Gandolphum, vel ab universitate, vel, ut aliis placet, à regina Blanca, sub titulo S. Francisci.*

9 *Accuratam Vitæ B. Gandolphi chronotaxim dare non possumus, cum illam neglexerit primus biographus, ne mortualem quidem assignans annum. Hac de causa dubito, an plane certo nitatur fundamento assertio Franciscanorum & Sicolorum, communī consensu dicentium, Beatum obiisse anno 1260: neque enim ullum porci reperi argumentum, quo omnem eximerem dubitatem, & nonnulli testes in Processu dissentiant, pauci tamen. Attamen, cum nihil præterea in contrarium reperiam, communī ferè opinioni libenter acquiesco. Ex illo autem obitū anno colligitur, natum sive Beatum sub finem seculi XII, aut seculo XIII non multis annis proœcto. Etenim biographus num. 3 innuit, Gandolphum ad Ordinem S. Francisci venisse, dum hic Sanctus fundator in vivis erat. Certè illis verbis, Audiens... S. Francisci vitam cœlibem, tamquam de vidente S. Francisco loquitur. Cum autem hic obierit anno 1226, & Gandolphus non dicatur puer sive adolescentulus, quando Ordinem ingressus est, verisimile sit, non diu post annum 1200 mundo datum esse. Aliunde etiam verisimile est, non diu admodum ante dictum annum natales B. Gandolphi figendos. De senectute enim ipsius in Vita non fit mentio, ut etatis quidem fortasse fucrit proœcta, & sexagenarius aut sexagenario major, non tamen septuagenarius aut octogenarius. Verum hoc solum ut verisimilia, non ut plane certa, prosequor. Porro dissentiant scriptores de loco, ubi Ordinem S. Francisci amplexus est Beatus. Waddingus cum aliis scribit: Sancti Francisci institutum amplexus est in Sicilia. Cajetanus vero cum aliis etiam: Ejus (S. Francisci) militia instiœtua Dei Gandolphus in Italia nomen dedit. Exinde in Siciliam juvandæ rei Christianæ missus, Panormi aliquamdiu commoratus est. Alterutrum certè verum est, sed mirumque ambiguum.*

* * *
* *
*

VITA

V I T A

Auctore Jacobo episcopo

Ex editione Politensi anni

1632

C A P U T I.

Beati virtutes generatim : vita religiosa in Ordine Minorum : propositum vita solitaria : predicationes , predictiones , miracula , & pius obitus.

B

*Virtutes Bea-
ti generatim
perfricta ,*

a

Sanctorum a nos ad exemplum nil efficacius provocat, quam si vitam ipsorum & actus, secundum hujus nominis Sancti interpretationem, noscamus. Illum profecto sanctum assurimus, qui, saltem voto, sanguine proprio tingitur in melius firmat propositum, & terrenis minimè affectibus est effectus. Beatus itaque pater noster Gandolphus sic carnem suam cum vitiis & concupiscentiis crucifixit, ut trabea carne b consumpta, ossa ejus, quasi adhaerentia pelli, intuentibus vultum squalidum demonstrarent, sic etiam nimia macie despectibilis videretur, ut vitali tantummodo in ejus corpusculum spiritu, palpitante corpore, migraret; mentem ejus sic ipse Sanctus firmo proposito virtutibus stabilivit, ut de arcta tunc Minorum Regula deserti solitudinem artem, contemplationi amicam peroptaret, & ut antra saxe locum in solatium, liberius Christo serviturus, peteret, terrenis erat corde & corpore jam exutus. Talis namque ejus vita praecesserat, ut, si miraculis caruisset, impossibile utique vi-

c

Cederetur: & talia secuta fuerunt miracula ingentia. Quod si utrumque sermone dialogico clarius referam, vitam ejus & actus imitabuntur huvius, qui ejusdem exempla toto corde sequi & opere concupiscunt.... c.

d

*Et cum qua-
litatibus lili
collate.*

d

Gandolphus namque candor lili fons d interpretatur: sunt enim aliquæ proprietates in lilio, quæ sancti Patris actibus coaptantur, candor videlicet, odor, fulgor, & croceus color, reflexio terræ, adhæsio humoris, attractio, distributio, & inopinabilis emptio. Beatus igitur Gandolphus sic corporis puritate canduit, ut de illo dicatur: Candor e est lucis aeternæ, & speculum sine macula. Sic odore innocentiae per exempla bonæ vitae flagravit, ut sibi * dicatur à Domino: Ecce odor Filii nostri, sicut odor agri pleni, quem Dominus benedixit. Sic in cœlesti sapientia per evitationem peccati fulsit in seculo, ut de illo decantet populus: Præ fulgore in conspectu ejus nubes, id est, peccata, transierunt, grando, & carbones ignis, id est, poenæ peccati. Sic per charitatem ultra, quam credi potest, colore croceo rubuit, ut sibi dicat Dominus: Dilectus meus candidus & rubicundus, electus ex millibus. Sic etiam per humilitatis virtutem reflec-

* id est, ei

xit in abdicatione sæculi, ut verè ipsum alloquatur Dominus: Super quem respiciam, nisi super humilem & quietum? Sic per perseverantium boni propositi Deo hæsit, ut sic dicat Dominus: Cœnabo cum ipso, & ipse tecum. Sic de virtute in virtutem abundantius crevit, ut dicat ipse Dominus: Crescere me fecit Dominus in terram paupertatis. Sic divini humoris gratiam proximis distribuit in miraculis, ut de eo dicat Dominus: Domus Dei extruitur, & crescit in manibus ejus. Sic per adoptionem gloriæ de mundo in cœlum erupit, ut dicat tibi Dominus: Conjugere Deo, & sustine, ut crescat in novissimo vita tua. Ejus itaque nomen & rei consequens fuit, ut ipsius finis probat eventus, & præclaræ ejus opera, qualia futura erant, indicant manifestè ejus finem & miracula. Reverendus f pater & dominus dominus Jacobus venerabilis Cephaludensis episcopus, scripsit anno Domini millesimo trecentesimo vigesimo, Indictione 3, tempore translationis ejusdem.

3 Gandolphus servus & amicus Omnipotens, doctrinæ Christi non oblivious factus, sed factor operis, mundi hujus anfractus & vana oblectamenta, quibus præfens solet ætas frequentius implicari, propiciens, pedemque à talium semitis retrahens, per hujus abrupta sæculi immaculato calle transire. Adeo sibi displicebat, quidquid agebat in sæculo, ut inquinamenta peccati sibi non deesse putaret, si consilia Christi, velut præcepta, ipsum ad frugem vitæ melioris non adstringerent. Et tandem, suis renuntiatis & propriis g, sub jugo sanctæ obedientiæ loco Domini se homini mancipavit, in cuius manibus & voluntatem propriam abdicaret. Audiens autem Vir beatus sancti Francisci vitam cœlibem, & ejus Regulam Euangelicam, verbo luculentam & opere, nominari, sancti Spiritus ductus consilio, sub ejus elegit vita & habitu Domino defervire: sub cuius diligentí observantia Regulæ sic innocenter alitur, ut Ada, veteri homine, continuò spoliatus, Christum indutus, in virum brevi tempore quasi alterum videretur mutatus. Et patris h jam facer æmulus, taliter in ea per tempora virtutis actibus perseveranter se egit, ut jam nominis ejus fama celebri Sanctus ex fratribus acclametur i....

*Ingriditur
Beatus Or-
dinem S.
Francisci,
in quo*

f

g

h

*multis virtu-
tibus clare-
scit,
* forte habi-
tantem*

*k
* forte etiam*

** forte quem
nudum*

nanq.

4 Beatus itaque Gandolphus Spiritum sanctum ex suis virtutis actibus in se habentem * præfensit, cum futura minabatur prædicendo pericula, intra conscientiam corrigendo enormia, ad virtutum hortando regimina, correctis consilia dando falubria, devotos confirmingo in gratiam, & pro omnibus orando gloriam. Sic enim & ipsi Apostoli, prius sanctum recipientes Spiritum, postea prædicabant. Temporalia namque bona sic ipse abdicavit ex intimis, ut sic egressus de sæculo, ut ingressus dives paupertatis præsidio, solis cœlestibus gloriaretur. Fidei etiam unitatem sic observare sollicitè studuit in vinculo charitatis, ut nunquam se à Dei & proximi societate aliquâ culpâ disjungeret, uni corde sibi k & animo Deo junctus. Tantam enim * in Christo delectationem prætendit, ut in obitu suo, quod in vita delicitabiliter gessit, ostenderit; cum non nisi in cruce Domini, quam nudam* nudus secutus est; & Christi Matris salutatione angelica, eam reiterando sœpius, gloriaretur, singulis dicendo singulis, Ave. Et ex erant delectationes ejus usque in finem, ut Spiritum sanctum se induerit habitantem, quem nunquam per culpam repulit; nunquam locum dedit aliqua occasione diabolo:

nanq.

A nunquam fomento consentiens secum, dum per inhabitantem Spiritum sanctum potius hostem calavit fortiter, satellitem & superbum.

*et magna
vita austeri-
tate.*

I 5 Et, quia nequit abscondi civitas super montem posita, & ardens lucerna, quin luceat; quanto famam sanctitatis ejus præcipue in Minorum Ordine extollebant, ciborum cruditas, vestium asperitas, vigiliarum pernoctatio, & disciplinarum castigatio. Ipse enim Vir vitæ venerabilis secundâ & quartâ & sextâ feriâ, & tribus antiquorum Fratrum quadragesimis **I**, in annos singulos consuetis, semel in die tantum modico pane sustentabatur & aquâ: una tantum vili tunica tectus præter cilicium, quod nuda gestabat in carne. Totam quasi noctem ducebat insomnem amicæ contemplationis dulcedine. Sic etiam mente levabatur in Dominum, ut non nisi præ lassitudine quandoque corporis, fatigatus etiam sine intermissione orando, somno raperetur fortiter. His verò & aliis castigatus quotidie disciplinis, de suæ sanctitatis fama, quod sibi dispicebat quamplurimum, Fratres loci audiens quandoque conferentes, honestam fugæ materiam, sibi non modicum necessariam, invenire, si eam sibi Dominus revelaret, intra se cogitare ceperit. Audiens autem in Petraliae **m** alpibus montes esse asperri- mos, omnis copiâ penuria abundantes, negantes ascendere volentibus iter, hominum sejunctus solatio, in quibus solitaria loca sunt contemplationi amica, vitam sibi cupit solitariam ducere, ut in antro faxeo, sibi providendo à Domino in solatum, vacare liberiùs Dei possit servitio, locumque, non mentem, mutare disponit **n**....?

*Deinde soli-
tariam agere
vitam cu-
piens,*

B 6 Prodest enim, fili, pro salute animæ interdum loci mutatio, dummodo mititur affectus. Naturæ hominis est etenim, ut sibi stare negetur, eò quod nunquam juxta verbum propheticum in eodem statu permanet, in quo si non proficit, deficit. Vir itaque Dei famulus mandatorum in sæculo complementum perfecerat: sed viam consiliorum in Regula ei * circumaggredi concupivit, * foris etiam * negligens ne in mandatis forte aliquando negligenter* exigit, quod, qui minima, ut ait Apostolus, negligit, paulatim deficit. Sed tandem, ut magis à corporis contradictionibus omnino quisceret, & ut de virtute in virtutem proficiens, Deum videat deorum in Sion, ad ultimum perfectionis gradum volens pertingere, seipsum juxta veritatis vocem abnegans, crucem proprii corporis per viam asperiem accipit, ut sequatur liberè Christum ejus **o**.... Vir autem vitæ venerabilis, quamvis perseverare perfectè se forte in Regula existimat, impulsu tamen timet inanis gloriae, quæ mundi contagio & hominum consortio in multis fuit casus facilis ad ruinam. Non enim posset quis rectè toto corde habitare cum Domino, qui multorum accessibus frequentatur: nec sine causa, Elongavi ecce fugiens, per Prophetam dicitur, & in solitudine mansi, in qua se debet solitarius & tacebit, ad altum contemplationis confundens, ut levet se super se: & ideo, Fuge, B. Machario dictum est, homines, & fallaberis.

*impetrata li-
centia, eum
in finem
transit Poli-
tium,*

C 7 Licentiâ tandem sui superioris impetratâ & habitâ, quemdam de Fratribus, Paschalem nomine, qui ejusdem Patris in omnibus sequebatur monita, secum sumens, ad tam pium propositum, sibi divinitus inspiratum, de loco Fratrum Panormo perrexit, Christi nomine invocato. Et cum allectus Servus Dei contemplationis quiete ac dulcedine, gradu concito ad preparata sibi à Deo loca solitaria properaret, corporis lassitudine.

Septembbris Tomus V.

ne fatigatus, Domino ditigente, pervenit Politum. Est autem Politum in Sicilia partibus locus imminens *, frigoribus asper, rebus frugifer, populo habitatus insigni, à Petraliae montium alpibus milliario sexto. Erat autem in eadem terra religiosa quædem fæmina, Pisana nomine, pauperum hospita, quæ Dei Famulum domum suam recipiens, omnem sibi humanitatem exhibuit **p**...

8 Cernens itaque Politii populus sancti Viri verborum eloquentiam, ejus facundam facundam, vitam admirabilem, & efficacem in moribus disciplinam, ut pro eorum ædificatione totâ ibi Quadragesimâ populo prædicet verbum Dei, & * omnium communiter precibus invitat. Quos, ne tam ipsius impediant propositum, columbina simplicitate precatur. Sed eorum tandem divinus instantiâ, suam utilitati communis non præferrens, spiritu humilitatis affensit **q**.... Participavit itaque Vir beatissimus bonitatem divinam ex providentia, & ei * idcirco cura sibi de eo fuit: & ejus voluntatis motum cognoscens, ex causâ pium ejus propositum impedivit. Præviderat enim Dominus, ut de tanto corporis ejus thesauro Politii terram ditaret munificè, ut in hoc loco insignior ab omnibus & celebrior haberetur.

9 Sed cum Servus Dei in Quadragesima verbo prædicationis insisteret, contigit socium ejus, Paschalem nomine, in infirmitate decumbere. Cumque sic gravatus de vita desperaret, & morti jam proximus, diebus quinque persistens in transitu prædicto, locutionis officio nimium angustiari coepit, & defixo intuitu sic totis oculis Dei Famulum respiciebat quandoque, quasi ejus compassionem saltem peteret, ut velut parturientis dolore detractus, nimium torqueretur. Sed cum morientis spiritus esset penè à corpore absolutus, ipse frater nec morti poterat, nec ad vitam nisi miraculosè reduci; nimurum * in modum beatus pater Gandalphus suo compatens * socio, jam lacrimis orationi procumbens, & quod hæc * esset de Fratre jam quasi mortuo, precibus à Domino impetravit. Et tandem ab oratione surgens, continuè socium sic alloquitur: Adjuro te (inquiens) Frater, per Dominum Jesum Christum, ut, si peccatum aliquod, cuius nondum poenitentiam egeris, seu cuius miseriâ antiquus hostis te sic miserabiliter corpore cruciat; aut, ne in aeternum pereas, misericorditer te, ut poenitent, Dominus expectat, mihi tanquam presbytero statim pandas: & ut sic de tanta liberatus angustia, unâ mecum simul per * te Domini, * pro ut tibi ipse indulgeat, misericordiam imploremus. Ad cuius vocem Frater continuè reviviscens, Gratias Deo, & tibi refero, (inquit) Pater, quod me de poenis inferni, & de corporis angustiis, tuis gloriois precibus Dominus liberavit. Incuria, Pater, seu negligentiâ peccata quædam confiteri omiseram, quibus me diabolus fatigabat. Quorum confessione facta, & Patris sacerdotis beati absolutione obtenta, factâque reverentia Sancto, inclinato capite dictus Frater migravit ad Dominum **t**.... Hic autem... ad vitam jam prædestinatus erat aeternam;... sed præviderat Dominus, beatum Gandalphum pro eo rogare debere, ... ne in peccatis decederet, ... ut orationibus beati Patris in ejus resuscitatione majus miraculum appareret. . .

10 Obeunte autem diem ejus socio, alias Fra- ter de sui mandato superioris, Rogerius nomine, alteri prædi- beato Viro adjungitur. Erat enim adiunctus so- cit morteni infelicem, cius vagis oculis in aspiciendis mulieribus, verbis vanis ac lubricis, in aliis etiam quamplurimum

A. JACO-
BO EPISC.

* eminen-
tis
opinor

*p
ubi precibus
populi deti-
netur ad con-
tionandum*

* foris cum

*q
* ei redun-
dat*

*E
socio mort-
bundo loque-
tam ad confi-
tendum re-
stituit;*

** foris mi-
rum
* compa-
tiens
* quid hoc*

F

f

t

*alteri prædi-
cit morteni
infelicem,*

VVVV

dik-

A. JACO-
BO EPISC.* patibulo
n.birundines
tempore con-
cionis silere
gubens, ha-
bet obse-
quentes.

B

Mortem
prædictam
pè obit.
* i. e. ful

dissolutus, qui, cùm, à talibus ut abstineret, per beatum Virum sèpe commonitus, incorrigibilis penitus videretur, voce scilicet prophética tam Viri vita venerabilis: Quiesce, prædixit, fili, & à talibus resipiscens, animum retrahe: aliquo post meum obitum vitata tuam malo fine concludes. Sed Viro Dei tandem corporis debitum persolvente, miser ille Frater, habitu Religionis deposito, & sacerularis Messanam adiens, ex perpetrato per eum maleficio, patibolo* est affixus n....

11 Cùm autem beatus Gandolphus quartâ majoris hebdomadæ feriâ in majori ecclesia Politii populo prædicans, garitu hirundinum nequam audiri posset, maximus ex hoc populi tumultus increvit. Attendens itaque Vir vitæ venerabilis, quod ex iis verbum Dei non fructificabat, ad nutum facto silentio, Ex parte Domini nostri Jesu Christi (inquit) vobis, aves, præcipio, quod, donec verbum Dei annunciem, penitus silentis. Ia tantum autem hirundines, quasi auscultare volentes, continuò siluerunt: quæ, donec, completo sermone, reverendus Sanctus eis mandavit, non cantarunt w.... Beatus itaque pater noster Gandolphus.... tribus temporibus insignia miracula, quatuor in vita, & post mortem viginti tria, & post translationem quasi infinita operatus est, ut de ipso recte dicatur: In vita sua fecit monstra, in morte mirabilia... Multos igitur Sanctos legimus, èd quod justi erant, quibus animalia sævissima servierunt.... Et ideo, si tanto Patri paruerunt hirundines, non mireris.

12 Completo itaque tanto prædicationis ministerio, sui obitus præscius, Domino revelante, ejus* corporis dissolutionem sic populo prophetice nuntiavit: Scire volo vestra honestatis præsentiam, me huc non prædicaturum deinceps; quasi diceret: Me Dominus ad se vocat. Et confessim ad hospitium rediens, corporis coepit infirmitate gravari. Et videns Christi Confessor, Dominum ad se cum vocare, tamquam athleta Domini fortis, armis cœlestibus se protexit. Et cùm tandem viribus corporis repente se videret destitui, junctis manibus, ex cœpti laboris ne fraudaret effectu, humiliiter Domino supplicavit, ut, si vivere plus in sæculo sibi prorsus negaretur, nihilominus passionis Christi lamentabiliter gemit: qui super eam flens & dolens, magno die Sabbati post Parasceven x feliciter obdormivit in Domino, regnante Domino nostro Jesu Christo, qui cum Patre & Spiritu sancto vivit & regnat Dominus in sæcula sæculorum. Amen.

ANNOTATA.

a Vita, ut impressa est, hunc prefert titulum: Legenda B. Gandolphi, à reverendissimo Jacobo Narnia, episcopo Cephaludensi, scripta anno Domini mcccxx, Indict. 3. Prima pars, quæ ad obitum usque pertingit, & in novem lectiones dividitur, dialogus est inter Jacobum & Thomam. Verum omnia, que Thoma nomine dicur-

tur, ad Beatum non spectant. Hac de causa omitto omnia Thome attributa cum iis, qua Jacobus protulit ad solvendas Thome objectiunculas. At nihil omnissimum est, quod pertinet ad Beatum. Omnia vero connexa sunt eo, quo scripta sunt ordine.

b Pro carne forsan auctor scripsit carnis. Certè dictio sic est magis concinna, & suspicor aliquot menda hypothetarum in Vitam irreperisse. At menda, aut suspicionem de mendis, tantum breviter notabo in margine.

c Haecen Thomas generatim sancti Viri decora perstrinxit quasi in praefatione. Tum interloquitur Thomas, & querit de impositione nominis, quod omittitur cum initio responsi.

d Nec etymologiam, nec qualitates lili exanimino, quia ad Beati gloriam non spectat, reéléne an secus sint exposite.

e Locus hic audaciis adaptatus est Beato, cùm Sapient. 7 ¶ 26 dicitur de increata Sapientia. Alia etiam quadam sequuntur ex sacris Litteris allata, ex quibus nonnulla ibidem de Deo dicta, & in alio sensu Beato accommodata. Hac studiosus lector facile inveniet, modo attendat voces in aliquibus modicè mutatas esse.

f Dubitari potest, an Jacobus ipse illam observationem scripsit. Nam annotatio esse potest alterius, que loco non suo in Dialogum irreperitur.

g Clarus idem dixisset auctor hoc modo: Consanguineis relictis & rebus propriis.

h N mirum S. Francisci.

i Hic interloquitur Thomas, querens, quomodo viri sancti cognoscere possint, adesse sibi Spiritum sanctum. Tum ad illa respondet Jacobus, & ad Beatum reddit.

k Sibi, opinor, hic, ut alias frequenter, possum pro illi, id est, proximo, ut sensus sit, Beatum uno corde animoque proximo & Deo conjunctum fuisse.

l Tres illæ Quadragesima in Regula S. Francisci, apud Prosperum Stellarium edita, cap. 3 sic exprimuntur: Et jejunent à festo omnium Sanctorum usque ad Nativitatem Domini. Sanctam verò Quadragesimam, quæ incipit ab Epiphania usque ad continuos quadraginta dies, quam Dominus suo sancto jejunio consecravit, qui voluntariè eam jejunant, benedicti sint à Domino: & qui nolunt, non sint adstricti: sed aliam usque ad Resurrectionem Domini jejunent. Aliis autem temporibus non teneantur nisi sextâ feriâ jejunare. Ex his liquet, Beatum non modo rigidius jejunasse, quam Regula prescribat, solo nimirum pane & aquâ contentum; sed etiam multò frequentius. Nam quadraginta diebus post Epiphianam, quibus jejunium non erat preceptum, sed commendatum volentibus, ipse jejunabat, & pro feria sexta singulis hebdomadis tres suo jejunio depunaverat ferias. Ceterum tres illæ Franciscanorum Quadragesima non sunt justè quadraginta dierum: nam prima, à festo Omnium Sanctorum usque ad Nativitatem Domini, semper longior est quadraginta diebus: secunda vero aliquando brevior, nimirum quando inter Epiphianam & Quadragesimam, toti Ecclesie communem, non intercurrunt dies toti quadraginta, ut subinde contingit.

m Petralia, aut Petralia superior, oppidum est Sicilia in monte positum. Alpes hic sumuntur, opinor, pro excelsis montibus. Cajetanus in Vita Petraliam vocat Petram, dicitque Panormo id oppidum distare l passuum millibus hac adiungens: Id in edito montis vertice situm, ru-

pes

E

F

- A** pes circum arduas habet, præruptosque montes asperosque, & rerum copiâ destitutos.
 n *Objecio interlocutoris de mutatione loci hic omittitur.*
 o *Omissa hic exempla quorumdam, qui locum mutârunt.*
 p *Hic interlocutor aiebat, non videri necessariam fuisse Beato superioris licentiam: quod recte mox refutatur.*
 q *Disputatio de Dei providentia, cui subsunt omnia, hic resæcta est.*
 r *Phrase nonnihil perturbata videtur. Nam hic rectius subjeceretur: Mihi tamquam presbytero statim pandas. Verum difficulter tota dictio in ordinem redigi potest sine mutatione aliquot vocum. Waddingus ad annum 1260 num. 148 verba B. Gandolphi sic exprimit. Adjuro te per Iesum Christum, ut, si reatum aliquem habeas, nondum per poenitentiam deletum, propter quem antiquus hostis ita te miserabiliter cruciat, mihi tamquam sacerdoti reveles, ut Dominus, (qui ne pereas in æternum, indulgentissime te expectat, & per angustias has monet) tui misereatur.*
- B** f *Hac verba nolim nimis crudè lector accipiat, ut neque illa, que de omissione quorumdam peccatorum statim sequuntur, acsi satis constaret, Fratrem illum fuisse eo tempore damnationi proximum ob delicta mortifera, in confessione negligenter omissa. Etenim, si rerum adjuncta perpendamus, vix poterimus dubitare, quin B. Gandolphus solus fuerit cum Fratre, quando ipsum allocutus est de confessione facienda. Unde ergo innotescere potuit tale Fratris illius responsum? Certe B. Gandolphus istud non vulgasset. Fraterea, si omnino certum esset, moribundum talia protulisse verba; quis certò definiret, graves revera fuisse culpas, que Fratrem angebant, & non potius leviores defecit, quos demonis tentatio exagerabat, ut virum in desperationem induceret? Quidquid fuerit, pro certo id habeo, moribundum à Beato ad quietem reductum, loquelaque recipiā, iterâsse confessionem, & demum placide obiisse.*
t Varia ibi satis prolixè disputata sunt de prædestinatione, que necessaria non sunt, ideoque pleraque omessa.
 u *Hic interlocutor objicit, illicitas esse divinationes, & ad illam objecionem respondet.*
- C** w *Que hic omissa, spectant ad imperium hominum in feras, que Sanctis quibusdam paruerunt; & mox alia quadam resæcta de gratia miraculorum.*
 x *Si Beatus, ut plerique deinde scripsérunt, obiit anno 1260, Cajetanus recte mortem ipsius fixit die 3 Aprilis: Pascha enim anno 1260 incidit in 4 Aprilis.*

C A P U T II.

Auctore incerto, sed contemporaneo.

Sepultura Beati: miracula ante corporis elevationem facta.

P Ost a cuius obitum tantus de ore ejus & corpore odor suavissimus exhalabat, ut ejusdem obitûs quindecim diebus post locus, in quo mi-

Septembbris Tomus V.

gravit ad Dominum, miro modo spiraret odorem. Clerus vero, & populus occurentes cum reverentia magna, quâ decuit, ad majorem ecclesiam ejusdem terræ b Politii (ut ipse se sepeliendum, mandaverat) sanctum corpus honorifice portaverunt, & in electo loco per eum, dum viveret, quamvis despecto, cum reverentia posuerunt.

A. INCERTO.
Locus, in quo Beatus obiit, diu suavem sparat odorem:
 b

14 Philippus de Larratana, habitator Politii, ab ejus nativitate duas linguis in ore habens, annos ferè viginti locutione privatus *. Audiens autem, ad sepulchrum beati Gandolphi cœros accensos sine studio humano visos esse, & multa miracula Dominum per eum dignatum ostendere, cum fide & devotione veniens ad sepulchrum ejus, & prostratus, pro sua sanitate cum lacrymis Dominum devotè rogavit. Cumque, præ tristitia locutionis amissæ somno pressus, ibi modicūm obdormiret; tandem surgens, cœpit alta voce nomen Domini invocare, & sic Deum in beato Gandolpho laudans, rectam locutionem recepit.

mulier filium & partum felicem impetrat,
 c

*rogavit

** adde cùm*
 d

15 Margarita de Mado à Politio c, cùm filios optaret habere, beatum Gandolphum rogans *, ut sibi à Domino impetraret. Nocte vero sequenti Vir sanctus, sibi apparet, Quod tibi postulas, (ait) à Domino impetravi. Ecce dabitur tibi filius, sicut petis. Concepit igitur feminæ: & cùm suo tempore pareret, periclitabatur in partu: & morti propinquâ*, conquereretur de Sancto; iterum sibi apparet, inquit, Confide filia, quia jam Dominus te adjuvabit. Et interrogante muliere, quis esset; se Gandolphum Dei famulum nominavit. Quod & factum d

furdus auditum:

16 Jacobus de Flore, à Politio, casu mirabilis auditum perdidera, nec poterat per sex annos aliquod remedium invenire: sed audiens famam sanctitatis Viri Dei, ad sepulchrum ejusdem veniens, aurem, de qua non audiebat, terræ apposuit; & tres stillæ inde sanguinis emanârunt, statimque ibi, nondum recedens, recuperavit auditum.

mulier liberatur ulcere periculofo,
 opinor

F

17 Scarlata, quædam mulier à Policio, ulcere pessimo, in naso sibi extorto *, de consilio medicorum ipsum oportebat incisione curari; alioquin tota ejus facies rodebatur. Quæ ad sepulchrum beati Gandolphi veniens, ibi prostrata obdormivit. Et ecce quidam in habitu religioso sibi apparet, faciem ejus pallio, quo erat induitus, confricavit. Et cùm mulier interrogaret, quis esset; dixit, se vocari Gandolphum. Quæ surgens de tumulo Viri sancti, continuò se sanam invenit.

vir febribus,

18 Andreas de Fersio, à Politio, cùm longo tempore febribus continuis æstuans, nullum à Sanctis potuisset invenire auxilium, præ ira conditionaliter votum vovit, quod si suis miraculis beatus Gandolphus eum sanaret, ad ejus honorem Missam faceret celebrari, alioquin de cætero eum non adoraret & pro Sancto. Qui dum in fervore febris esset, dicti sui poenitens, cum devotione & lacrymis, beato Gandolpho se commendans, continuò est curatus.

mulier sanginis profluvio,
 f

19 Alexandrina de Ferraria, habitatrix Petraliæ superioris f, annos quindecim sanguinis profluvio fatigata, ope medicorum cùm sanari non posset, ad sepulchrum beati Gandolphi accedens, & centies orationem Dominicam dicens, perfectè se sanam invenit.

20 Petrus de Longo, à Politio, nervorum attractione & reumatibus per decennium in lecto

vir decenni li infirma- ja-

V v v 2

A. INCER-

to.
jacuit, nec modo aliquo remedium poterat invenire, & tandem auxilium B. Gandolphi petit. Qui sibi de nocte apparuit, & eo interrogante, quis esset, Gandolphus servus Dei, ait, sum. Qui cum surgere vellet, ut adoraret eum, & requiesceret, beatus Gandolphus eum manu erexit sanum. Et de manæ ad sepulchrum ejus veniens, Dominum in Sancto suo glorificavit,

mulier ceci-

tate,
21 Flaminga, mulier à Politio, cum quodam die Sabbati post Nonam quoddam opus lanificii texeret, oculis ejus in albedinem versis, lucem statim perdidit oculorum. Nocte vero sequenti, cum nimio dolore dormire non posset; raptam tamè à somno, præ tristitia obdormivit. Et ecce quidam in habitu religioso sibi apparuit, interrogans eam, si ipsum cognosceret. Sed cum illa eum non cognoscere diceret; Vade (inquit beatus Gandolphus) ad ecclesiam B. Virginis; & votum vove, servitia tali hora ne facias; & illuminaberis. Expergefacta itaque mulier à somno, cum spe & fiducia ad ecclesiam, facto mane, accessit; & super sepulchrum ejus manuducta procumbens, ibidem cum lacrymis diutius orans, lumen oculorum recepit.

B
vir hernia,

22 Rogerius Capitaneus à Politio, cum rupturam pateretur intestinorum, & præ onore ad ambulandum factus esset inhabilis, orationi sedans & lacrymis, super sepulchrum Viri sancti prolixius oravit; & vomitu superveniente, ex ore ejus sanies cum sanguine multo extitit*: & statim restitutus est pristinae sanitati.

* forte exi-

vit
puer diffen-

tuaria,
vir hernia,
mulier par-

sus periculo,
C
alia cancro,

* cum ibi o-

raret
alii / angui-

nis fluxu,

presbyter
malo den-

tium,

* cum vo-

veret

23 Peregrina, mulier à Politio, filium suum (ut asserit eum custodiens) infirmitatem differenter patientem habuit, ita ut per inferiores partes apertas jam emitteret intestina. Ad sepulchrum tandem beati Viri puerum portavit; & cum lacrymis ipsum Deo & beato Gandolpho devotè commendans, profluxus sanguinis miraculose cessavit: & puerum perfectè sanum invenit.

24 Riccardus de Raila, à Politio, cum rupturam intestinorum graviter adeo pateretur, ut etiam respirare nequirit, accedens cum devotione ad sepulchrum Sancti, & ibi pernoctans, de mane se sanum reperit.

25 Philippa de Capitaneo, à Politio, cum quinque diebus periclitaretur in partu; & proquinqua jam morti, desperaret suam vitam, subito partus, viscerum rupturam faciens plicatus, per posteriora volebat exire de ventre. At recordata beati Viri, altis vocibus cum lacrymis suspirando, nomen ejus invocavit devotè: & subito partus se vertens, ut debuit, nascitur, & mulier tali periculo liberatur.

26 Lombarda de Trupella, à Politio, fistulam seu cancrum in mamillis habens, ipsarum amputationem expectabat in proximo. Sed memor B. Gandolphi, votum vovens, venit ad sepulchrum ejus: & ibi orans * cum lacrymis, sic mamillæ illi mulieri restitutæ sunt integræ, ut infirmitatis nullum potuisset vestigium invenire.

27 Saracena de Joanne de Rosa, à Politio, annis quindecim fatigata sanguinis fluxu, accedens devotè ad sepulchrum beati Gandolphi, ibi diu orans cum lacrymis, sanitatem integrum reportavit.

28 Presbyter quidam, nomine Philippus, à Politio, infirmitatem gravem patiebatur in ore, ex qua infirmitate unus dens de ore ejus cecidit, & de aliis dentibus, qui in eo remanerant, nulla integratatis remanerat spes. Sed Bellasai, mater ejus, vovens *, ut, si sanaret beatus Gandolphus dictum presbyterum, Missam pro ejus

honore ficeret celebrare, & statim, alium dentem in ore ejus invenit, priore dente in manu matris ejus remanente, & accedens dictus Presbyter ad sepulchrum Beati Gandolphi, de ore perfectè se sanum invenit.

29 Benvenuta de Birriola, à Politio, cum quamdam inflaturam maximam in mamillis haberet, & nata fuerint in eis plura & nimia foramina, putredine defluente foetida, vicinorum consortium habere non poterat; suasu tamen filii B. Gandolphi humiliter se devovit. Et ad sepulchrum ejus accedens, centies ibi Pater noster ad laudem Dei & B. Gandolphi, dixit, & exsurgens inde, perfectè se sanam invenit.

30 Tudiscus Dente, à Politio, infirmitate vir dolore i-
liaca gravissima torquebatur. Et cum multis temporibus nullum posset remedium invenire, beatum Virum humiliter exoravit, ut eum à tali infirmitate dignaretur sanare. Et accedens cum imagine ceræ & candelis ad sepulchrum beati Confessoris, eum * devotione rogavit, ut medicinam salutiferam pro eo daret; alioquin mortem optatam sæpiissimè impetraret. Et ibi diu orans, subito dolorem maximum viscerum in corpore sentiens, torqueri cœpit gravissimè. Confusus misericordiæ Dei, magis atque magis Domini Confessorem humiliter invocabat, & confessim, dolore cessante, sanatus est.

31 Bellasai de Joanne, à Politio, per vim domo expulsa, nullum jus à judice poterat invenire. Sed accedens ad sepulchrum beati Viri, humiliter similia verba dixit: Beate Gandolphe, advocatum non habeo, judicem propitium habere nequeo, domum calumniosè perdo, foemina miserabilis ad te recurro, qui Judici æterno semper assistis, causam meam tibi per omnia commendo. Inde recedens, domum desolata revertitur, & tamquam hospita in aliena domo recipitur. Nocte vero sequenti judici Sanctus apparuit, Nisi desolatae foeminæ, dicens, justitiam facias, scias, te incurrire iram Dei, & in extremo judicio reddes ei coram Judice rationem. Iterum mulieri eadem nocte apparet, Vade (inquit) eras de manæ secura ad judicem, & recuperabis domum, quam per calumniam perdidisti. Tali visione judex perterritus, de manæ consurgens, continuò jubet advocari foeminam: & multo inter se recitant visionem: de injustitia, facta tum veniam petit judex, mandans nihilominus, domum sibi restitui: quod & factum est.

32 Jacoba de Joanne Palmerino, à Politio, supra tres annos uno latere arida, sic inutilis facta est, ut ad nullum opus consurgere posset: sed semper in lecto jacens, paupertate & ægritudine gravabatur. Audiens tandem beati Viri famam miraculis celebrem, cœpit nomen Domini invocare; & Sancto Dei devotè se commendans, Unum de duobus, (inquit) Pater, postulo: aut sanitati me pristinæ restitue, aut gratiâ tuâ mortem optatam incurram. Et diu lacrymans, obdormivit. Cui Sanctus apparet, Surge, ait, filia, quia tuis precibus te ab infirmitate Dominus liberavit. Et illa continuò surgens, invenit se perfectè sanam, & per seipsum ad sepulchrum Sancti properans, Deum in beato Viro collaudans, vota ibi vovit Domino, & soluta est.

33 Jacoba de Garofalo, à Politio, cum gravem infirmitatem in renibus pateretur, & ex hoc de lecto surgere non valeret, votum beato Sancto vovit, quod si eam de tali infirmitate sanaret, centies super ejus sepulchrum diceret Pater

D

mulier mala
mamillarum,

* forte cum

E

mulier inju-
ria vexatio-
ne,

F

alia lateris
paralyse,alia rerum:
malo,

no-

C A P U T III.

*Beati corpus anno 1320 ele-
vatum, & gemina ipsius
festivitas instituta.*

SAntissimi Domini Joannis Papæ vigesimi secundi, serenissimi principis domini Federici a regis Siciliæ tempore, beatissimi Gandolphi confessoris hoc modo inventio facta est. Venerando domino Jacobo Cephaludensi præsule b, jam ut per annos singulos tenetur, diœcesum visitante, hac de causa terram Politii, eo quod locus suæ diœcesis est celebrior, ut plurimùm frequentabat. Sed hoc tempore contigit, ut, cùm visitationis officio intraret eamdem terram, miraculorum tandem beati Viri fama celebris ostensa, per eum dudum facta miracula revelata, quasi fidelibus ejus inventio celebranda, eorumdem fidelium devotione validus clamor, suæ figura imaginis ante multa tempora ejusdem præsulatus ob devotionem depicta, & habitantium inibi humilis, non semel, sed pluries, facta petitio, ejus assensum querentium, ut de terra Viri venerabilis corpus & thesaurus incomparabilis levaretur. Haec & alia inducentia ad dicti præsulis pervenerunt auditum. Et quamvis promptum se pro fidei exaltatione reddere teneretur ad corpus beati Gandolphi, ut thesaurum abscindit, effodiendum, inductivis non obstantibus talibus, se difficile sapientibus talia demonstrabat. Cùm autem annis singulis præsul ipse talibus frequenter sollicitaretur indiciis, tandem visitationis gratiâ revoluto tempore, festis Paschalibus Politium usque descendit.

37 Sed cùm die ultimo Sabbati Quadragesimæ sermonem cleris de sancti exhumatione corporis ingereret ex ostensa revelatione divina, ut protinus effoderetur, omnium refedit assensus. Ipse vero episcopus his & aliis sollicitatus assidue, in ecclesia, in qua sancti Viri reliquiae servabantur, existens, ad fidem sibi aliquam faciendam, non ut inquisitor, sed ut verum probaret esse, quod afferunt, cupiens experiri testimonia, non ut testes c super vita ejus & miraculis cœpit audire. Quorum concors assertio tantam certitudinem beati Viri miraculorum & vitae inducebat, ut de fide sibi facta, nisi corporis Sancti exhumationi consentiat, divinæ inspirationi proculdubio videretur resistere. Cupiens tandem eorum votis annuere, ut occultè foderent d, & ut per hoc, si appareret clarius, præstaret assensum. Igitur cùm fero esset die Sabbati illa, & fores ecclesiæ clausæ essent, ignorantibus ex temporum longinuitate locum fossoribus, mulieris tandem non vocatae inditio cognoverunt. Locus vero ille, in quo beati Viri reliquiae servabantur, sic se fossoribus fossilem præbuit, ut modico quasi labore pervenirent ad corpus. Vocato itaque præsule, & quid sit clericis faciendum de eodem invento sancto corpore, sciscitantibus, cum omni, quâ diligentia decuit, præsul ipse totum corpus mandavit perquiri. Et factum est, ita quod invento integrè e, & mundissimo posito linteo, ad altaris gradus majoris clerici honorificè portaverunt.

38 Mandat itaque iterum præsul, ut, corpo-
re de incineratione f per venerabilium manus Sa-
cer-

A noster, continuando per annum. Et continuo de mane surgens, perrexit ad tumulum Sancti Dei, & decantans Pater noster, statim ab infirmitate sanatur.

34 Joanna de Papaleone, à Castronovo g, dum scrophularum h pateretur infirmitatem, itaque respirare turgiditate gutturis & deglutire non posset, famam sancti Viri audiens, cùm commendare se Sancto deberet, præ ira, cùm sanari non posset, afferuit i Proh Dominum nostrum! Et tandem, cùm desperata de sua sanitate diffidisset, Sacramentis Ecclesiæ susceptis, dictum pertæsa k, in transitu laborabat. Cùm autem ejus vicini, eo quod bona erat, amarissimè flerent, subito foemina reviviscit. Et apertis oculis, Benedictus Dominus, (ait) qui per beatum Gandolphum dignatus est me sanare. Et vicinis interrogantibus, quis esset, Habitatem Politii, ait, se esse, mihi afferuit. Et continuo surgens foemina, perrexit Politium; & ad sepulchrum Sancti properans, cum devotione, fide, & oratione ibi continua pernoctavit; sed mane tandem, ad propriam rediens domum, nullum infirmitatis potuit sui gutturis invenire vestigium.

B *& alii de-
mum gravi-
infirmitate.*
l
*** addē in**

35 Filii Nicolai de Costa de Rami, à Politio, fratres, Rogerius & Andreas nomine, quorum alter, scilicet Rogerius, adeo gravem infirmitatem patiebatur in cruribus, ut longissimis temporibus claudicaret l. Accedens tamen pater eorum ad ecclesiam beatæ Virginis, in quo corpus beati Gandolphi erat repositum, cum devotione & lachrymis super sepulchrum Sancti, * orationibus pernoctans cum filiis, ita de mani sani reperti sunt, ut utriusque defectus nullum potuerit pater modicum vestigium reperire.

A N N O T A T A.

a In impressis talis hinc presigitur titulus: Miracula B. Gandolphi ante corporis inventio- nem facta. Scripta autem sunt ab auctore certè contemporaneo, sed forte non ab ipso Jacobo episcopo: Vide dicta in Commentario num. 6.

b Terra hic sumitur pro oppido.

c A Politio huic scriptori familiare est pro Politensis.

d Videlicet, ut erat promissum de adjutorio Dei in partu.

e Similia aliquando committunt agroti im-
patients, minime imitanda.

f Petralia Superior dicitur ad distinctionem Petralia Inferioris, qua in valle posita est prope montem, in quo est Superior. Ad hanc tendebat Beatus, ut in vicinis montibus vitam duceret solitariam, quando Politii detentus est ad concionandum.

g Castrum novum oppidum est Sicilia medi-
terraneum, & in diaœcis Agrigentina situm.

h Scrophulae sunt struma in collo.

i Id est, protulit iracundè has voces.

k Id est, dicti penitens.

l Mendosè videtur impressum hoc beneficium.

Nam non modo dictio variis locis imperfecta hæret; sed etiam alterius malum non exprimitur, licet ambo videantur sanati.

E

tandem, au-
ditis testimo-
niis, illud oc-
cultè fodien-
do queris &
invenit:

c

d

e

f

A. INCER-
TO.
elevat, ac in
altari depo-
nit.

cerdotum purgato, diligentissimè postmodùm la-
varetur: & factum est ita. Sed cùm sanctissi-
mum illud corpus reverenter aquâ lavaretur &
vino, cœperunt continuò Viri sancti miracula
coruscare mirum in mòdum. Dum hæc nocte illa
Sabbati ferè media, talia peraguntur; nidiſcan-
tes in ecclesia illa hirundines, quasi choraulæ,
intervallis competentibus alternatim tribus vici-
bus cantaverunt. Nèc mirum, si in ejus corpo-
ris inventione psallebant, quia dum Sanctus vi-
veret, ejus nutu sibi aliàs pararuutg. Ad quarum
decantationem mirabilem unà simul cum cleri-
cis præſul ipſe alta voce TE DEUM LAUDA-
MUS ſolemniter decantavit. Elevato itaque de-
terra corpore, & in altari cum reverentia poſi-
to, quanta devotione ubique Siciliæ miraculo-
rum ejus divulgata eſt fama, qui ſalutem cor-
poris ejus precibus ſunt misericorditer affecuti,
teſtimonium afferunt veritati.

39 Posthæc autem die tertia ad ſedem pro-
priam dicto præſule redeunte, fit undique po-
pulorum concuſus. Et qui terrâ ſepulchri fan-
cti Patris liniti, & qui aquâ, quâ corpus lo-
tum eſt Viri sancti, aspersi, & qui ejus vene-
rabilibus tacti reliquias fuerunt, cum ſanitate
quamplurimi ad proprias domos cum gaudio &
lætitia ſunt reversi. Cujus obitûs festum cùm
magna die Sabbati, post Parasceven, quo San-
ctus migravit ad Dominum, festis jam initiatis Pa-
ſchalibus, non poſſet commode celebrari: & i-
deo deliberatione provida Politienses in tertia Do-
minica mensis Septembriſ, decimo septimo die
ordinaverunt ſolenniū celebrandum, in hoc ex-
emplum sanctæ matris Ecclesiæ ſequentes lau-
dabile, quæ multorum Sanctorum ex cauſa diei
festivitate mutata, continua devotione duobus
temporibus eorum festum devotissimè ac ſole-
mniter agit. Unde Translationis die, ſecundâ feriâ
post Pentecosten^b, ſuo tempore remanente, tem-
pus aliud eis aptum, quo dupli ci honore devo-
tiū ſuum venerarentur Concivem, deputave-
runt, anno videlicet Domini millesimo trecen-
timo vigesimo, Indictione tertia, septimo Maiiⁱ,
ſic providerente Domino noſtro Iēſu Christo, qui
cum Patre & Spiritu sancto vivit & regnat Deus
per infinita ſæcula ſæculorum Amen.

A N N O T A T A.

C

a Joannes XXII pontificatum gessit ab anno
1316 uſque ad 1334. Fredericus verò Arago-
nius Siciliam eodem tempore poſſidebat, dictus
alias rex Trinacriæ, ſed nomen Siciliæ regis et
iam uſurpans.

b. Rectius diceretur Jacobus præſul &c. Mox
etiam ſequens phrasis non eſt perfecta. At ſtudio-
ſus lector facile perſpiciet, quid auctor dicere in-
tendat.

c Id eſt, non cum omni illa forma, quâ te-
ſtes ſtrictè interrogari ſolent; ſed ut ſine illa for-
ma verum inveſtigaret.

d Addendum eſt, mandat, præcipit, aut
quid ſimile.

e Adde corpore. Et mox in mundiſſimo &c.
Senſus eſt: Ubi totum corpus erat inueniū, &
in linteo mundo poſitum, illud clerici portarunt
ad gradus ſummi altaris.

f Cùm ſine loculo Beatus fuifet ſepultus, ter-
ra & cineres offibus adhærebant. Voluit itaque
epiſcopus, ut offa expurgarentur.

g Legendum, opinor, paruerunt. Nam in Vi-
ta num. xi legitur, filiisſe hirundines ad man-

datum Beati, ad concionem in eadem ecclesia
dicentis. D

h Hec dubitationem ingerunt de die, quo olim
peracta eſt translatio, quoque deinde celebrata,
prefertim cùm libellus impressus tot ſcataſ men-
dis typographicis, ut illi parū fidere poſſimus.
Inſeriuſ innuitur, translationem eſſe peractam die
7 Maii, ſi mendum non fit. Waddingus preſe
inheret dictis, ita de translationis ejusque festi-
vitatis die ſcribens: Facta eſt hæc translatio
anno mcccxx in Sabbato Pentecostes, ſed cele-
bratur ibidem 2 feriâ poſt Pentecosten. At ſic
non celebratur translatio illo ipſo die, quo pera-
cta eſt, ut Acta videntur dicere. Octavius Cajetanus
in Martyrologio Siculo ad 17 Maii di-
ctam translationem commemorat, que erat feria
tertia poſt Octavam Pentecostes anno 1320.

i Dubito, an forte legendum non fit 17 Maii
ſecundum Cajetanum, qui in Actis etiam tranſla-
tionem eodem die peractam ſcribit, uti & Carre-
ra in Pantheo Siculo. Ambo addunt, nundinas
eo die inſtitutas eſſe.

C A P U T IV.

E

Miracula poſt elevationem cor-
poris facta.

G Ulterius Claramontensis, à Politio, vinum, In vino, quo
de quo lotum eſt nocte illa corpus beati corpus lo-
patris Gandolphi, in vase fitili colligens, do- tam, flores
mum ſuam cum gaudio reportavit. Et dum ma- inueni mal-
ne ſequenti diei vas illud reuireret, totum ferè tis ſalutiferis;

reperit floribus Gelfiminis & quaſi undique coo-
perfum. De cuius vasis vino debiles & infirmi
aliqui aspersi, perfectè fanati funt. Vas autem
illud uſque in diem hodiernum in ecclesia, in qua
corpus beati Viri jacet, pro theſauro in teſtimoniū
reveratur.

41 Religiosa fæmina, Joanna nomine, Roge- vinum illud
rī Longi uxor, à Politio, cum magna instantia poſt alia mi-
vinum de vase prædicto impetravit: eoque ob- rabilia;

tento, in domum propriam, aſci theſaum ob- * forte repo-
tinuiſſet incomparabilem, cum ingenti gaudio eſt nendo
reverfa. Cùm autem digitum ſuper ampullam vi-
tream illius vini poneret, vinum prædictum ad
ſummitatem oris vasis accedens, quāc citius pu-
gilli ejus digitum de ore vasis violenter pellebat.
Sed cùm dicta fæmina tribus jam vicibus ori præ-
dicti vasis digitum iterum atque iterum repon-
dendo *, hoc plurimum miraretur, eò quod quan-
tò ſepiū ori vasis digitum poneret, tantò for-
tiū removebatur compulſus. Et ut indignam fe
reputans manibus propriis vas sancti liquoris de-
tinere, cum magno timore & lacrymis in arca
quadam eā, quā potuit, reverentiā vas prædi-
ctum reposuit. Putans autem religiosa prædicta
ex eo, quod tam indignè prædictum vas vini
teneret, maximum incurrit peccatum, cum
ſingultu & lacrymis genuſlectens, ſuppliciter Do-
minus & beatum Gandolphum, ut ſibi parce-
rent, orationibus & ſuſpiriis deprecabatur.

42 Cùm autem in continua oratione perſiſte- in oleum re-
ret, & ſomno aliquantulum ſopiret*, cùm pe- peritur mu-
nere vigilaret, in extasi quaſi poſita, ecce duo vi- tatum.
tri, habitu indui Minorum, ſibi appaueuerunt,
& cauſam tantæ tristitiae inquietib⁹, ipsa re- * forte ſopi-
ligiosa dictis fratrib⁹ enarravit. Unus verò il- retur
lorum, poplite flexo, ſibi vas illud inſtanter pe- tebat

A tebat ostendi. Sed cum ipsa fæmina sibi penitus ostendere denegaret illud, major eorum sibi pe- tit arcam, in qua tantum vinum erat recondi- tum, aperiri. Religiosa verò fæmina cernens vi- rum, staturā procerum, vultu decorum, modi- ca canicie venerandum, quo vocaretur nomine *b*: sed de hoc interrogare eundem cupiens, cœpit non modicūm fluctuare. Cui Vir vitæ venera- bilis: Ne timeas, ait, Deo devota filia, mihi vi- num mei corporis exhibere, quia pro animæ tuæ salute domum hanc curavi sollicitè visitare. Et aperitā arcā, oblatoque sibi vase vitro, liquor vini in liquorem olei reperit jam conversum. Cujus aliqua parte per virum venerabilem hau- sta, de residuo vasis olei beatus Gandolphus di- stam religiosam unxit, mandans eidem, ut deinceps temporalibus fusis ultrò curis amodo non curaret, adjiciens, ut residuum olei cum rever- rentia reservaret. Quo sibi assignato, & in area posito, visio sibi monstrata statim disparuit. Fæ- mina verò continuò surgens, habitu religionis assumpto, & vitam postmodùm religiosam du- cens, in regula sancte Clari perseverans egit.

B
Clerici, qui conpiraverunt ad reliquias ab/con- dendas,

c
d
*** eidem**
divinitus im- pediuntur.

43 Duo ex majoribus clericis Politii secun- do inventionis corporis beati Patris die secrètò inter se condixerunt, mutuò conferentes, quod pretiosum corporis ejus thesaurum occultè ab- sconderent, ne fortè (quod absit) manus sacrilega ipsum ausu nefario temerè raperet, & aliò af- portaret. Et cum factis implere cuperent, quæ animo cogitaverant, mansionarium c' illius ecclie- sæ, bona vitæ hominem, tertium sibi in eorum adjutorium assumere statuerunt: cique pium d' ipsorum propositum manifestarunt. Et sic horum trium communicato ad invicem consilio, mediæ noctis silentio ad ecclesiam, ubi corpus erat san-ctissimum, perrexerunt. Et ut id inter eos esset secretius, juramento priùs firmiter obfirmarunt, pacis osculo sibi etiam dato, & sic venerandum corpus, honorificè linteis involutum, eodem * mansionario ad præparatum locum ferendum se- cretissimè tradiderunt, in quo ipsum recondere disponebant.

44 Exeunte itaque de ecclesia omnes tres si- mul, ab ea longè quasi lapidis jactus, subitè ab eis ipse mansionarius est avulsus, & sicut Deus voluit, disparuit ab eis. Sed cum duo simul i-psi pergentes, tertium quererent stupentes, non modicūm mirabantur de socio sic assumpto, pu- tantes, quod Sancti meritis virtute divina in ec- clesia beatas reliquias Dominus assumpisset. Re- sic habita, admirati omnes, simul domum suam moesto animo redeentes, cum lacrymis & sin- gultibus atque suspiriis mirum in modum am- bulantes, totam noctem duxerunt insomnem, Dominum quoque lacrymis exorantes, ut, ubi remansisset tertius ille, indicaret eis. Sed cum ferventiùs orarent, ferè facta est dies crastina. Cùm autem jam aurora claresceret, si de socio possent invenire vestigium, amaro animo ad ec- clesiam redeentes, in quo loco disparuerat, di- cūm mansionarium, quasi attonitum multumque squalidum corpore, stupidum, & ferè examinem cum sanctis reliquiis, ut sibi traditæ fuerant, si- cut Domino placuit, invenerunt: peractisque Deo gratiis, quod iverit, aut ubi fuerit, ab eo subtiliter perquirentes, quod per multa devia peragendo * extra Terræ mœnia, ut sibi visum fue- rat, portatus ab alio & reductus, sociis enatra- vit. Cernentes verò socii miraculum sibi mon- stratum divinitus, & quod Sanctus reliquias suas ab eo loco, in quo jacuerant, transferri noluit,

ad eundem venientes locum, Spiritus sancti gra- tia demonstrante, sanctum venerandum corpus honorificè & magnificientius locaverunt ibidem, anno Domini MCCCXXIII e.

**A. INCER-
TO.**

45 Ricca mulier à Camerata *f*, cum quibusdam aliis mulieribus spiritu diabolico ducta, artem ma- gicam, in qua dæmonis adjutorium imploraba- tur, perpetrabat. Et dum in tali scelesto opere occupata persisteret, in intrinsecis corporis mi- serabilis fæmina subitè se sensit torqueri. Cùm autem validius torqueretur, voce cœpit alta cla- mare. Verba nedum inanæ, verùm etiam op- probrioſa & illicita, proferebat. Videntes ita- que consanguinci ejus, ipsam tandem vexatione fatigari enormi, cum fletu magno ipsam à dæ- monе plangebant invasam. Audientes verò mi- raculorum beati Gandolphi famam, per Siciliam divulgatam, pro miseræ feminæ liberatione ac- cesserunt Politium. Et dum invasam fæminam, ne alicui noceret, ligarent, Politium venientes, in ecclesiæ, in qua corpus sancti Viri erat repo- situm, vix eam introducere potuerunt. Adducta tam * misera coram sacerdote, per episcopum ad scribenda Sancti miracula deputato, per Do- minum nostrum Jesum Christum, & per inter- cessionem beati Gandolphi, ut, si dæmon est, qui eam detinet, & quando venit, & quomodo invaserit, interrogatur. Qui respondit: Dæmon sum, & in arte magica reprobata vocatus, per hanc, quam cernis, miseram, sic ego venti.

** forte ta-
men*

*cum reliquiis
Beati dæmon
exire com-
pelleretur,*

46 De ejus itaque nomine iterum interrogat presbyter, ut, si unus, vel plures sint. Respon- dit: Nomen meum Lucifer: non unus, sed su- mus tres. In virtute Domini nostri Iesu Christi, & juvante patris nostri beati Gandolphi interces- sione, tibi præcipio (inquit presbyter) ut de hujus mulieris corpore continuò exeras. Cui dæmon: Noli mihi molestus esse, quia per hanc vocatus, tuæ vocis imperio non exibo. Et iterum: Ex parte Dei omnipotentis & sanctissimæ Trinitatis (inquit presbyter) te, dæmon, adjuro, & per has sanctas reliquias, quas nunc oculis hujus miseræ offero, ut statim de corpore hujus mulieris exeras. A quarum reliquiarum aspectu sic revolutis oculis & producatis retorta facie, & dentium stri- dore, & membrorum torsione, divertebat intui- tum, ut nec sacerdotem, nec etiam sanctas reliquias posset aliquo modo prospicere. Et ap- proximatis reliquiis, dæmon respondit: Noli me vexare: policeor enim exire continuò, eò quod amplius propter Gandolphum hic nequo habitare. Et presbyter: Signum à me petitum in tuo exitu facies. Alioquin igne, quem times, & magis reliquiarum praesentiâ te vexabo. Pete tibi confessum signum (inquit diabolus) quia Christi & Gandolphi nomine jam exuror. Signa (in- quid presbyter) hæc tria volo te facere in eges- fu, scilicet vocis terribilis, spumæ oris, & stri- doris dentium. Et dæmon: Policeor, inquam.

47 Exspectat igitur populus ad promissa mo- dico intervallo. Et ecce subitè dæmon in vocem horridam rumpens, spumam in ore miseræ fæ- minæ faciens, & spissum stridorem dentium, ut promiserat, his peractis signis, à mulieris ob- fesso corpore exivit. Ad cuius vocem timore per- territus est populus: & miserabilem fæminam dæ- mon quasi mortuam reliquit. Quæ apertis oculis emisit nimium admiratum: & tandem in ec- clesia se esse prospiciens, manus cum lacrymis levat ad cælum. Et attonita, quoniodo illuc vene- rat, à populo sciscitabatur. Interrogata ve- rò, si se sanam cognosceret. Melius (inquit) mo-

salva evadito

DYNG

** forte pera-
grandio*

A. INFER-
TO.

nunc hodie habeo, quām tunc pridem. Conti-
aud̄ itaque surgens, & Crucis signo se muniens,
de suis culpis veniam petit. Et cit̄ confortata,
cælestem Deum in beato Gandolpho collau-
dans, sana & libera cum gaudio remeavit.

*alias energi-
menus ibi-
dem libera-
tus.*

g

48 Guilielmus Barberius, à S. Mauro g, pos-
sessus à dæmone, ligatus etiam teneri non po-
terat. Sed cùm sui eum portarent Politium, ad
ecclesiam B. Joannis Baptistæ, quam in via re-
pererant, orandi causâ declinâruat parumper. Sed
cùm ibi pro illius miseri deliberatione beatum
invocaverunt Gandolphum, subitò dæmon eva-
nuit: & jacens in terra quasi mortuus, miser ille
surrexit, à dæmone liberatus. Veniens tandem
Politium totus quasi confractus, cùm se non pos-
set aliquo modo erigere, vexatus à dæmone su-
per sepulchrum Sancti pernoctavit devotè; &
de mane fortificatus non modicūm, cum gau-
dio reversus est.

*Partii surdi-
tate aut au-
rarium*

h

i

j

k

l

m

- A** medicorum arte sanari poterat. Veniens tandem Politium, & super sepulchrum beati Gandolphi pernoctans oratione & lacrymis, visum integrè recuperavit de mane.
- Philippa de Cuffia, à Mazaria y, pannum in oculis sic habebat maximum, per quem impeditabatur videre. Pergens tamen cum fiducia ad reliquias Sancti, & super sepulchrum ejus orans, liberata est.
- Fluri de Calso, à Pittineo z, oculo dextro cæca, quo nullo modo viderat spatio quinque annorum, accedens tamen cum fiducia & oratione ad Sanctum, oculi sanitatem recepit.
- Venturella, filia Jacobi de Cali, à Monte Regali aa, spatio trium annorum de oculo sinistro lacrymam nequibat restringere. Auditâ famâ sancti Gandolphi cum fide & devotione accessit Politium in ecclesia, ubi Sanctus jacebat: & de votâ orans, sanata est, & lacryma restricta est.
- 54 Philippa, mulier à Politio, civis Panormitana, spatio xxv dierum cæca oculis, cuius cæcitas, dum intraret balneum Thermarum, supervenit: quæ totaliter non videbat, veniens tandem ad sepulchrum beati Viri, cum devotione & fide orans, ibi cum lacrymis pernoctando lumen oculorum de mane recepit.
- Matthæus, filius Henrici de Curiscino, pedatam in oculo dextro habens, modo aliquo viderem non poterat. Quam infirmitatem adeo graviter sustinebat, ut duorum annorum spatio prædicto oculo aliquo modo non videret. Veniens tandem Politium, & super sepulchrum beati Viri de votâ orans, illuminatus est.
- Gratiana, filia Bonelli à Castro Joanne bb, civis Panormitana, varos seu pedatam in oculo sinistro habebat, quo modicū vel nihil videbat. Veniens tamen ad ecclesiam Virginis, in qua corpus Sancti jacebat, & ibi de votâ orans, sanata est.
- Christiana, uxor Præzavalli, à Panormo, spatio duorum annorum in sinistro oculo lacrymam habens, nulla ope medicorum restringere eam potuit. Veniens tamen ad ecclesiam Virginis, in qua corpus Sancti jacebat, rogans beatum Virum, ut dignaretur eam sanare, tactis sanctis ejus reliquiis, optatam sanitatem assequitur.
- 55 Stilla de magistro Joanne de Monteleone, à Mazaria, octo annorum spatio cæca, & quoddam foramen in umbilico habens, per quod egrediebatur cibus & potus: quam infirmitatem pudore repleta manifestare solebat. Audiens autem Viri sancti famam in miraculis virtuosam, votum vovit ejusdem B. Gandolphi visitare sepulchrum. Sequenti tandem nocte Sanctus sibi in visione apparuit, habitu religioso vestitus. Sed cum mulier interrogaret eum, quis esset: Gandolphum servum Dei se esse afferuit. Cum autem dicta fœmina eum pro sua sanitate rogaret, Vade (inquit) Politium & ecclesiam beatæ Virginis visitans, sanaberis, sicut optas. Surgens autem de mane fœmina, pervenit Politium: & dum super sepulchrum Sancti orationibus intenta pernoctaret, Sanctus iterum sibi apparens, Cruce sibi oculum infirmum signavit, & locum infirmitatis alterius. Et statim mulier sana surgens, de mane cum gaudio ad propriam remeavit domum.
- Fina, uxor Rogerii de Bisiniano, ab Agrigento cc, pedatam in sinistro oculo, & in utroque pilum habens annorum octo spatio, veniens ad beatum Gandolphum, utroque defectu sana recessit inde.
- Septembris Tomus V.*
- 56 Manfredina, neptis Agrigentini episcopi, novem annorum spatio dextrum oculum album habens, & sinistro modicū videns, Politium ad ecclesiam beatæ Mariæ, in qua corpus beati Gandolphi jacet, accedens, ibique orans cum devotione beatum Gandolphum, utriusque oculi lumen recepit.
- Benedicta, filia Nicolai Martini Tignosi, à Politio, oculo dextro carnositate gravata, & sinistro quodam panno à sua nativitate vitiato, viderem non potuit. Pernoctans tandem super sepulchrum B. Gandolphi, & saepius aquâ reliquiarum sibi oculos liniens, meritis B. Gandolphi carnositas unius oculi statim disparuit, & pannositas alterius sic recessit, ut visum sancti Viri meritis recuperaverit.
- Jacopella, filia Matthæi Cotti, à Calaxibetta, quoddam vulnus in dextro oculo habens annorum spatio quatuor, quæ nullo medicorum remedio poterat liberari. Audiens itaque famam miraculorum beati Gandolphi, votum vovit ejus vigiliam jejunare, & centies Pater noster uno anno pro ejus devotione dicere. Dormiente * verò de nocte, sibi Sanctus apparuit, & pallio ejus oculorum tergens visum, & mulieri liberam esse à vulnere, quod habebat, dixit: & continuò expergaeta mulier manum apposuit vulneri, & totam faciem illius partis invenit putredine deturpatam. Surgens verò fœmina, & à vulnere reperiens se sanam, accessit Politium, & in cappella B. Gandolphi Deum in Sancto laudavit.
- 57 Bartholus, filius Venturæ à Castrobono, habitator Panormi, cæcus duorum annorum spatio non videbat. Accedens tamen cum devotione & fide Politium, & terrâ sepulchri, aquis reliquiarum S. Gandolphi mixtâ, liniens visum, lumen recepit: & ad propriam domum cum gaudio rediens, Dominum in Sancto laudavit.
- Nicolaus, filius Ricchardi de Artudi, habitator Suteræ dd, albedinem in dextro oculo habens, decem annorum spatio dicto oculo non videbat. Veniens tamen ad sepulchrum beati Gandolphi cum patre, meritis B. Gandolphi sanus reversus est.
- Joanninus, filius Jacobi à Castronovo, Bicarris ee habitator, spatio trium mensium sinistrum oculum habens clausum, in quo pedata maxima erat; sed veniens ad sepulchrum B. Viri cum devotione & lacrymis orans, utroque defectu sanus inde recessit.
- Petronius, filius Bellicii, habitator Castris veterani ff, cæcus oculo sinistro sex annis, veniens ad Sanctum statim vidit.
- Joannes, à Corleone gg, pedatam habens in oculo dextro annorum spatio quinque, sed audiens miracula & famam S. Gandolphi, hæc & similia verba protulit: Si Sanctus & juvare me potest, & si ob sui gratiam de hac infirmitate sanabor, ecclesiam suam annis singulis visitabo. His dictis, cœnâ factâ, ad leatum cum patre accessit, & post dormitionem mane surgens, illius oculi lumen plenè recepit.
- Juncta, filius Janui, habitator Nicosiae hh, mensibus quatuor oculo sinistro cæcus, quo nullo modo poterat videre, veniens tandem ad beatum Gandolphum & cum devotione orans, sanatus est.
- Thomasia, habitatrix Panormi, quinque annis cæca, accedens cum devotione ad Sanctum perfectè sanata est.
- Henricus, filius Bartholomæi de Ganga matrona,

A. INCER-
TO.
alii sanatio-
nem,

* i.e. cùm
dormiret
E

patrocinante
B. Gandol-
pho, impe-
rant.

dd

ee

F

ff

gg

hh

A. INGER-
TO. na, à Politio, duobus annis habens pedatam in oculo dextro, sed veniens ad sepulchrum Sancti, sanatus est.

Joannes de Spalla, habitator Mazaria, oculo dextro cæcus ferè tribus hebdomadibus, dormiens in cemeterio majoris ecclesie Politii, excitatus à somno, invenit se illuminatum.

A N N O T A T A.

a Vox est Italica, flores albos & odoriferos significans. Aliqui Jasminum Latinè vocant, Gallicè Jasmin.

b Addenda ad sensum explendum vox ignorabat, aut scire cupiebat, vel quid simile.

c Mansionarius est custos & conservator ecclesie, sive editius.

d Poterat ex qualicunque pietate profici sci tale conflinm; sed non ex pietate recte ordinata & justa; cum ipsorum non esset sibi solis sacras reliquias vindicare.

e Ex anno hic notato liquet, furtum reliquiarum non sjuisse tentatum statim post inventionem, nisi sit mendum, sed die post celebratam pridie Inventionis festivitatem.

f Oppidum est Sicilia.

g Sicilia oppidum in diœcesi Messanensi hoc nomine vocatur.

h Id est, viribus confirmatus.

i Traina oppidum est in media ferè Sicilia, Latinè Hemichara aut Imachara alias dictum.

k Castelluzo in tabulis Siciliae notatur aliquot milliaribus à civitate Cephaladitana, in cuius diœcesi est Politio.

l Gratteri ibidem notatum invenio ferè inter Politio & Cephaladim.

m Bizini aut Vizini oppidum magis distat Politio, situm versus Syracusas.

n Hieracium civitas est episcopal is in Calabria Ulteriore. Verum cum idem locus sepe recurrat, suspicor, minus Politio esse distum, designarique oppidum aut vicum Giraci in tabulis novis distum non longè à Politio.

o Drepanum, vulgo Trapano, urbs Sicilia est maritima & satis nota.

p Panormus item maritima est & notissima Sicilia metropolis.

q Oppidum est Siciliae in diœcesi Catanensi.

r Diœcesis Panormitana oppidum est, situm ferè inter Politio & Panormum.

s Calatanisetta vel Calatanixeta longius Politio distat, utpote situm aliquot milliaribus ab Agrigento.

t Pedata Italis est pedis vestigium. Hic pro vestigio aut macula oculi sumitur.

u Spirlinga oppidum mediterraneum notatur in tabulis aliquot milliaribus à Politio prope Nicosiam.

w Platia, vulgo Piazza, oppidum Sicilia est in diœcesi Catanensi.

x Oppidum est diœcesis Syracusana.

y Mazara urbs est Sicilia maritima, episcopal & munita cum portu, & nomen tribuit valli sive provincie Mazara.

z Pettina oppidum notatur in tabulis non longè à mari, & aliquot milliaribus à Cephaladis ad Orientem.

aa Mons Regalis civitas est archiepiscopal is, parva tamen, paucis tantum milliaribus Panormo dista.

bb Castrum S. Joannis, alias Enna dictum,

oppidum est mediterraneum in monte positum, spectans ad diœcesim Catanensem. D

cc Agrigentum civitas est Sicilia episcopal is, sita ad fluvium Agragam non longè à mari.

dd Oppidum est Sicilia mediterraneum in colle positum, & in provincia Mazara.

ee Bicari Latinè Bicarum, oppidum in mediterraneis notatur in valle Mazara.

ff Castrum Veteranum aut Castellum Veteranum ejusdem vallis est oppidum paucis milliaribus distans à mari & à Mazara.

gg Ejusdem quoque vallis oppidum est Corleonis, sed magis in mediterraneis situm, & in diœcesi Montisregalis.

hh Nicosia civitas est in media ferè Sicilia in monte posita.

C A P U T V.

Prosecutio miraculorum ad se-
pulchrum, aut patrocinio
Beati factorum. E

R Obertus de Guirrisi, à Sancto Mauro, lo-
quelam perdiderat, sed veniens ad Sanctum, recuperavit eam. Loquela ante
oris impedimenta.

Dionysius de Aloysis, à Panormo, dolorem intolerabilem patiebatur in fauibus: ex quo dolore vix comedere poterat, nec os aperire. Ad manus medicorum venire timuit, ne deterius ei contingret. Veniens tandem Politium ad altare beati Gandolphi: ad quem accedens, ibi somno corripitur, & sibi dormienti beatus Gandolpus apparet: Surge (inquit) aperi os, quod ad laudem Domini sibi Dominus fabricavit, non in blasphemias, sed ad nominis Jesu Christi & Domini laudem, qui te creavit. Surgens itaque dictus Dionysius, & aperto ore, comedit & bibit, non sentiens dolorem in ore, sed Deum laudans recessit gaudens.

Maria de Oliverio, à Tauromino a quasi mu-
ta nec comedere potens, tota tremens corpore
ad sepulchrum Sancti veniens, sanata est.

ss Henricus de Bonafata, à Politio, quam-
dam infirmitatem habens, sanare * non poterat a-
liquibus medicinis: accedens tamen ad sepul-
chrum beati Gandolphi, se sanum invenit.

Victoria mulier, à Mistretta b, quādam deten-
ta infirmitate in ore, veniens ad sepulchrum San-
cti Viri, & ibi diutius orans, sanata est.

60 Joannes de Sophia, à Politio, pastor o-
vium, cum audiret socios de beato Gandolfo
loquentes, incepit modicum deridere & dicere:
Causa lucri fit hoc festum. Cum autem injungere-
tur sibi, ut acciperet quemdam arietem, & ipse
vertens se, ut acciperet eum per crura, subito aries
illius naribus cornu affixit. Itaque perforatis illi
naribus ferè usque ad cerebrum, à qua parte
sanguinis * nimius instar fluvii emanabat. Sed re-
cordati socii beati Gandolphi, alta voce coe-
runt ipsum Sanctum devotissime invocare. Unus
autem illorum sociorum, ut obturaret nares de-
fluentes sanguine, (eo quod dictus Joannes vi-
debat extingui) infulam * ejus naso apposuit,
& subito ad invocationem Sancti sanguis cessa-
vit: nec infulam, quam sibi posuerat, in naso
sanguine tactam reperit. Nasus vero dicti Joan-
nis

gratiam
blasphemus
primum pu-
nitus, dein-
de penitens
sanatus:

* fangus
i.e. sudarium

C

A nis adeo remansit contortus, ut rectificari non potuerit, donec ad sepulchrum Sancti pastor ille veniret. Venit vero dictus Joannes ad sepulchrum beati Gandolphi, & Deum in beato Virio laudavit, & sanatus est.

61 Frater Petrus^c, filius David Judæi, cancrum habuit in naribus: in cuius nasi natæ sunt fistulæ in corticibus, & adeo putrefactæ sunt nare ejus cum labio superiore, ut clausæ essent ambæ mensibus quatuor: ob quam infirmitatem exsufflare non poterat. Vovit se tandem beato Gandolpho & continuò ceciderunt de naribus ejus crustulæ, sive cortices illæ, & coepit naribus insufflare, à quibus est sanatus.

62 Joannuccius, filius Ali Franci, habitator Corleonis, annorum duodecim, cum scrophulis natus, ductus à matre ad sepulchrum beati Viri, sanatus est.

Rosa, filia de Job, à Nicosia, strumas seu scrophulas habens spatio ferè sex mensium, vevuti duo ova, accedens tamen ad sepulchrum beati Viri, sanata est.

B Calvina de Gulgano, à Randacio c, scrophulas habens septem annorum spatio, accedens ad sepulchrum beati Viri, sanata est.

Francisca de Marina, à Calatagirone, scrophulas habens spatio ferè sex mensium, veniens ad sepulchrum beati Viri, sanata est.

Perna de Bucchivilleri, scrophulas habens ferè per quadriennium, ad B. Gandolphum accedens, sanata est.

63 Matthæus de Camarata, civis Panormitanus (ex quadam phlebotomia d brachium ejus adeo attractum erat, ut digitos illius brachii sinistri extendere non posset ad eis, ut posset comedere) accedens tandem ad sepulchrum beati Gandolphi, & ibi diutius orans cum devotione & lacrymis, exurgens tandem de oratione, sanatus est.

Antonius de Casa, à Castro-Joanne, brachium siccum habens octo annorum spatio, accedens ad sepulchrum Beati, sanatus est.

Abinati, à Panormo, non valens erigere brachium præ dolore spatio duorum annorum, accedens ad sepulchrum beati Viri, sanatus est.

Paganus de Sabbato, civis Panormitanus, brachium dextrum habens aridum & attractum à nativitate, veniens ad sepulchrum beati Viri, sanatus est.

C Recupus à Pogiboniso, habitator Panormi, dolorem fortissimum habens in brachio dextro, accedens statim ad beati Viri sepulchrum, brachium erexit, & dolor cessavit.

Jacobinus, à Corleone, filius Joannis Vulpe, brachio attracto spatio annorum xiv, veniens ad sepulchrum Beati, plenam sanitatem recepit.

Joanna mulier, uxor Francisci de Taberna, habitatrix Calatanissettae, ambobus brachiis aridis non poterat se juvare, sed veniens ad sepulchrum Sancti, sanitatem integrum asssecuta est.

64 Manzonius, filius magistri Marini aurificis de Panormo, siccus brachio dextro undecim annis, veniens ad sepulchrum beati Viri, sanus factus est.

Duæ sorores, filiae Roberti de Rayla, habitatoris Bicari, una quarum brachium sinistrum habens aridum annis duodecim, altera vero latutus sinistrum siccum habens & gibbum, accedens

September Tomus V

dentes, sanatae ad proprias domos cum gaudio rediderunt*.

Matthæus, filius Richardi à Sutera, habitator Bicari, brachio & pede contorto attractis novem annorum spatio, veniens ad sepulchrum beati Gandolphi, cum integra sanitatem ad propriam est domum reversus.

Campaninus de Gordo, habitator Castris Joannis, spatio unius anni brachium sinistrum habens aridum, ita ut super caput ipsum erigere non valeret, accedens, sanatus est.

Thomasius, filius Richardi de Castro-Joanne, brachium sinistrum aridum habens spatio annorum quatuor, accedens, sanatus est.

Angelonus, filius Mabiliae, habitator Bicari, brachium siccum habens spatio annorum quinque, accedens, sanatus est.

65 Joannes, filius Margaritæ à Puntorno, habitator Hiracii, aridum habens brachium dextrum spatio annorum quinque, accedens, sanatus est.

Presbyter Nicolaus de Gancio, tremorem manuum patiens spatio duorum mensium, accedens, sanatus est.

Amphusus, à Panormo, aridus brachio annorum duodecim spatio, veniens ad sepulchrum beati Viri, assecutus est sanitatem.

Nicolaus de Abbate, habitator Panormi, propter quoddam veneficum male factum remansit aridus brachio, & accedens ad sepulchrum sancti Viri, sanatus est.

Calide Romatica, à Caccabo, habens rheuma in brachio dextro, ita quod ad omne opus inhabilis erat annorum quatuor spatio, veniens ad sepulchrum, cum gaudio rediit sana.

Andreas, filius Constantiae, à Panormo, siccum habens brachium sinistrum spatio novem mensium, accessit, & sanatus est.

Jordanus, à Calatagirone, sic inutilis erat brachio, ut super caput nequirit ipsum erigere. Veniens ad beatum Virum, sanatus est.

Philippus, à civitate Ipsigro e, brachium sinistrum habens aridum, veniens, statim ipsum erexit.

Ricca, mulier à Gratterio, tremula manibus & capite annorum spatio quatuor, veniens, sanata est.

Rosa Joannis Bartholo, à Gratterio, brachio sinistro impotens annis quinque, veniens ad sepulchrum beati Viri, statim sanata est.

Joannes de Sancto Philippo, à Chomiso f, brachio & pede aridus annis undecim, veniens ad Beatum, integrum sanitatem recepit.

Joannes de Affero, siccus brachio sinistro annis novem, veniens ad Sanctum, sanitatem reportavit.

Guilielmus, à Gratterio, à nativitate brachium habens aridum, meritis beati Gandolphi sanatus est.

Rogerius, à Panormo, brachio sinistro impotens, veniens ad sepulchrum sancti Viri, sanatus est.

Bartholomeus de Goffrido, à S. Philippo g, habens apostema fævissimum in brachio dextro, veniens, sanatus est.

Joannes de Chiachritella, habitator Hiracii, regnum dolore fortissimo sic torquebatur, ut se unius anni spatio erigere non posset: sed veniens ad sepulchrum Sancti, sanitatem integrum reportavit.

66 Marinus de Faustia, à Palatio Atriano h, patiens infirmitatem iliacam decem & octo annorum spatio, accedens ad sepulchrum Beati, sanatus est.

Xxxix 2 Pe-

A. INCER-
TO.

* redierunt

nasi cancer
fanatus.

Laborantes
strumis,

variis bra-
chiorum
d

C

affectioni-
bus, aliisque
malis.

F

f

g

b

Pe-

A. INGER-

TO.

Malum in-

testinorum ,

laueris &

renum do-

lores ablati.

Petrus Pittinarius , à Randatio , aridus uno latere mense uno & medio , medicorum ope se juvare non poterat , sed veniens ad sepulchrum beati Viri , sanus factus est .

Magister Guilielmus de Calatavulturio , habitator Politii , adeo aridus uno latere , ut sine adjutorio non posset se movere , sed veniens ad sepulchrum , sanatus est .

Rogerius de Primo , à Politio , dolore renum per maensem se erigere non poterat : at veniens ad sepulchrum beati Viri , sine dolore aliquo se erexit .

Rogerius Leonardi , à Mistretta , ventris infirmitate gravatus , veniens ad beati Viri sepulchrum sanatus est .

Gratia Mundi Marsagula , à Panormo , tribus mensibus fluxu sanguinis fatigata , veniens ad sepulchrum Viri Dei , & ibidu orans , se sanam inventit .

Contissa de Sarra , à Panormo , fluxum sanguinis patiens spatio septem annorum , veniens tandem ad beatum Virum , sanata est i .

67 Philippus de Supparella , ab Alcara k , non poterat lotium emittere sine sanguine annis duodecim , nec emittere lapidem : sed veniens ad sepulchrum Beati , subito emisit vigintiquinque lapides , & sanus fuit .

Petrus Dulcini , à Randatio , annis quatuor fere lapide vitiatus , ac etiam sine sanguine lotium emittere non poterat . Accedens tamen ad sepulchrum Beati , & super ipsum cum clamore se prosternens , subito eum dolor invasit , & cum dolore viscerum & renum torqueretur , lotium emitendi supervenit voluntas . Et cum illud emittere vellet , emisit lapidem durissimum sanguine cruentatum : & exurgens tandem integrum sanitatem recepit .

Bartholomaeus Sicillini , habitator Bizinii , mensibus octo vitio lapidis laborans , meritis beati Viri est sanatus .

Henricus de Lazaro , à Corleone , annis quatuor etiam de vitio lapidis est sanatus .

Joannutius , filius Gattanci Bonasia , à S. Phillipo , novem mensibus de eodem vitio est liberatus .

Joannes , filius Matthæi ab Alicata , habitator Panormi , anno uno de eadem infirmitate fuit per merita Sancti curatus .

C Paulus Matthæi Grandinelli , à Petralia superiore , annis tribus .

Gitanus , à Nicosia , annis quatuor .

Magister Henricus de Pinnica Falcer , à Panormo , surdus & ruptus annis quindecim .

68 Joannes de Claramonte , à Panormo , tribus annis ruptus .

Philippus , à Nicosia , annis tribus .

Gerardus de Zannot , à Randatio , annis novem .

Jacobus Destanoliva , à Panormo , annis quatuor .

Joannes Guilielmi , à Gratterio , annis quatuor .

Parisius Belihomo annis duobus .

Joannes de Alcimo annis tribus .

Jacobus Riccius de Caccabo , à Corleone , anno uno .

Alaymus de Anselmi , à Bibona l , annis novem .

Guilielmus Gualvagni , à Calatagerone , annis quinque .

Filius Pernæ Salvagerii , ab Agrigento , annis tribus .

;

k

Calculis ,

B

Petrus de Nicolao , ab Agrigento , annis decem .

Philippus Nicolai de Grinaldo , à Panormo , annis duobus .

Joannes de Milite , ab Agrigento , mense uno .

Rogerius Matthæi de Astaro , à Panormo , mensibus sex .

Guilielmus Nicolai de Matthia , à Randatio , annis quatuor .

Joannuccius Petri de Calabria , à Nicosia , anno uno .

Petrus Joannis , à Corleone , anno uno & medio .

Stephanus Nicolai , à Panormo , tribus mensibus .

Filius Matthæi de Spagnolo , à Politio , annis duobus .

Filius filiæ Dente à d'Offo , à Politio , annis duobus .

Andreas de Donzella de Fisaulis annis octo .

Fredericus de Simone de Martiniechio , à Politio , annis tribus .

69 Nicolaus filius Pirili de Castrobono , à Politio , annis duobus .

Philippus , filius Michaëlis de Realis , castellanus Politii , annis duobus .

Simon de Nicolao Charello , à Ciminna m , anno uno & medio .

Matthæus filius Nicolai Costa , à Politio , annis duobus .

Matthæus , filius Stephani Græci , à Politio , annis duobus .

Nicolaus Andreæ , à Politio , annis tribus .

Doniastra , uxor Nicolai Medici , à Siracusa n , annis sex .

Bartholomæus Nicolai de Princi , à Ciminna , anno uno .

Petronius de Guarino , à Ciminna , annis duobus .

Gualterius de Ferrusio , à Petralia superiori , annis tribus .

Andreas Joannis Lombardi , à Spirlinga , à nativitate .

Nicolaus Bellebone , à Caccabo , à nativitate .

Orlandus Furiani annis quinque .

Philippus , à Calatanissetta , annis tribus .

Nicolaus Caputius , à Randatio , annis quindecim .

F Philippus de Heradio mensibus novem .

Jacobus Murator , à Petralia inferiori , mensibus uno .

Magister Baldus , à Drepano , annis octo .

Philippus de Ricomanda , à Mistretta , annis quatuor .

Jacobinus de Politio , à S. Mauro , annis duobus .

Orlandus de Joannebuttarò , à Caccabo , annis viginti .

O Castronovus de Pinsali , à Monte majore o , multis annis .

Millorus Marisiæ , à Spirlinga , annis quatuor .

Venutus Guilielmus de Bonnaviri annis decem .

70 Philippus Bonsignore , à Castro-Joanne , plurimi sanguis annis septem .

Nicolettus Raynaldi de Joanne Caffo annis quatuor .

Conradus Riccardi de Joanne Nari , à Petralia , annis octo .

Juncta Thomasii Calderini , à Castro-Joanne , annis undecim .

Pirellus Buzelli , à Calatanissetta , annis quatuor .

m

n

F

o

Jac-

- A** Jacobinus Andreæ, ab Antiochia *p*, annis tribus.
p Joannutius de Raya, à Randatio, mensibus quatuor.
 Filia Petri de Mancialardo anno uno.
 Nicolaus Guercius de Luppino multis annis.
 Philippus Collifortæ, à Camerata, annis quatuor.
 Guilielmus de Nicosia annis duodecim.
 Andreas Rogerii de Ferro, à Politio, mensibus octo.
 Rogerius Joannis de Copetta, à Randatio, anno uno.
 Ambertus Philippi, à Randatio, annis duobus.
 Bertholinus Joannes, à Corleone, anno uno.
 Joannutius Tancredi, à Bicaro, anno uno.
 Simon Guilielmi de Giraldo, à Panormo, annis sex.
 Joannutius Jacobi Maronni, à Corleone, anno uno.
 Guilielmus Joannis de Capizi, à Castro Joanne, annis duodecim.
B Pironnus, filius Riccardi de Taverna, mensibus quatuor.
q Nicolaus de Angelino, habitator Galatis *q*, Andreas de Prozetto, à Castro-Joanne, annis novem.
 Julianus de Naro anno uno.
 Andreas Joannes, à Panormo, mensibus quatuor.
 Jacobinus Joannis Visi, à Catana, annis duobus.
 Guilielmus de Randatio annis duodecim.

A N N O T A T A.

- a Tauromineum, vulgo Taormina, civitas est maritima inter Messanam & Catanam.
 b Mistretta vulgo, alias Latinè Mistrecta, oppidum est Siciliae in valle Demone.
 c Randazzo oppidum mediterraneum notatur in valle Demone.
 d Vox græca est, que sectionem vena significat.
 e Hunc locum in Sicilia repare non potui, ut dubitem, an nomen rectè sit impressum.
 f Chomisum inter oppida Siciliae recensetur apud Placidum Caraffam in Descriptione Siciliae.
 g Sanctus Philippus oppidum est diaœcis Cataniensis.
 h Palatum Adriani, vel Adrianum, oppidum est mediterraneum in valle Mazara.
 i Post hac tituli inflar sequentibus miraculis prefiguntur hac verba: anno Domini millesimo trecentesimo vigesimo, Indictione tertia, à decimo septimo mensis Maii per totum mensem Julii ejusdem Indictionis, meritis beati Gandolfi, infra scripti homines rupturis intestinorum & lapidibus laborantes sanantur. Annuario autem videtur spectare ad omnia usque ad finem hujus capituli relata, licet multa ex præcedentibus eodem etiam tempore facta sint, ut liquebit infra ex alia annotatione.
 k Apud Marium Aretium in Descriptione Siciliae reperitur Aleara, & oppidulum vocatur.
 l Bibona, aut Bivona, oppidum est in diaœsi Agrigentina.
 m Ciminna oppidum est diaœcis Panormitanæ.
 n Siracusa, aut potius Syracusæ, urbs Sici-

liæ est maritima & episcopalís.
 o Mons Major inter oppida Siciliae recensetur apud Caraffam jam laudatum.
 p Antiochiam in Sicilia nullam inveni. Fortè peregrinus ille erat, & in Sicilia degebat.
 q Galatis inter oppida Sicilia recensetur à Caffra. Duo autem hic simul ponuntur, nomine & patriâ distincti, qui ambo videntur sanati.

A. INCER-
TO.

C A P U T VI.

*Prosecutio miraculorum eo-
rumdem.*

B Artholus, filius Augustaræ, à Castronovo, Crurum, crux aridum habens octo annorum spatio, venit ad sepulchrum beati Viri, & cum lacrymis orans, ibi sanitatem est affecutus.

Matthæus de Mancarella, à Calatabellotta *a*, crura nimis tumefacta habens spatio quatuor mensium, accedens ad sepulchrum Beati, sanatus est.

E

Presbyter Nicolaus de Iragio de Jardinellis, in crure infirmitatem maximam patiens septem mensium spatio, baculo non poterat se sustentare. Veniens tandem, sanatus est.

Jacobus de Randatio, à Politio, in sinistro crure vulnus horribile patiens novem annorum spatio, accedens, sanus factus est.

Guidottus de Milano Lamericus, civitatis Panormi, crura habens tumefacta annis quatuor, veniens ad sepulchrum, sanus factus est.

Mayneetus de Majorana, à Randatio, in crure dextro guttam frigidam patiens, ad sepulchrum Sancti veniens, sanatus est.

Susanna mulier de Casali S. Gregorii, infirmitatem in cruribus patiens annis quinque, veniens ad beatum Gandolphum, sanata est.

Nicolaus Formarius, à Caccabo, rheuma in crure sinistro patiens annis vigintiquinque, veniens ad sepulchrum beati Viri, sanatus est.

Jorlandus de Canuscetta, à Gratterio, rheuma in crure sinistro patiens, veniens ad sepulchrum Sancti, sanatus est.

Andreas, filius Joannis Mantoni, à Politio, anno uno claudicans, veniens ad sepulchrum beati Viri, perfectè sanatus est.

F

72 Joannutius, filius Gorbi Sala, habitator pedum, Grutticelli *b*, pede torto veniens ad sepulchrum beati Viri, continuò est rectificatus.

b

Guilielmus, filius Laurentii de Cephalo, ci- vis Panormitanus, tribus annis claudus, cum matre ad sepulchrum Sancti veniens, statim sanatus est.

Filius Nicolai de Gemma, à Politio, pedem habens altero longiorem à nativitate sua, veniens ad sepulchrum Servi Dei, pedes obtinuit rectificatos.

Seraphina, mulier de Joanne Cassata, à Collifano *c*, novem annis habens pedem dextrum tortum & curvum, accedens, sanata est.

c

Guilielmus Garbetta, à Calatagirone, habens pedes tumefactos, veniens verd ad sepulchrum Sancti, perfectè sanatus est.

Andreas Salinello, à Gangio *d*, tribus annis se erigere non potuit. Accedens tandem ad sepulchrum Sancti, se erexit.

d

73 Jacobinus de Medica, à Caccabo, in genuum

X x x 3 nibus

- A. INCERTO.** nibus rheuma dolorosum patiens spatio sex annorum, veniens ad sepulchrum Servi Dei, sanatus est.
- e** Henricus, filius Joannis Taravelli, habitator Capaci *e*, rheuma in genua v annis habens, accedens, sanatus est.
- tremoris & paralyssis,** 74 Cantissa, mulier à Corleone, tremens corpore ferè per biennium, veniens ad sepulchrum, sanata est.
- Bella de Calatagirone, tremens capite ferè per sex annos, veniens ad sepulchrum, sanata est.
- Margarita de Traina, tota tremula corpore spatio duorum annorum, accedens, sana facta est.
- Ventura de Magistro Salamone, à Panormo, tremore corporis tremulenta annis triginta, veniens, sanata est.
- Flora de Drisia, à Castro-Joanne, tremore pedum & manuum & capitatis paralyssis morbo annis quinque fatigata, veniens sanata est.
- Agnesia de Perna, à Corleone, paralytica per triennium, veniens ad sepulchrum Sancti, perfectè sanata est.
- Divitia de Sparsia, à S. Philippo de Argirio, tremulenta corpore ferè mensibus octo, ita ut ad omne opus inhabilis esset, veniens ad sepulchrum sancti Viri, perfectè sanata est.
- B** Venturina, mulier à Randatio, paralyssim annis quatuor passa est. Accedens tandem ad sepulchrum Viri Dei, perfectè curata est.
- f** Margarita de Suriano, à Caronia *f*, per annum unum tremore corporis fatigata, veniens ad ecclesiam beati Viri, sanata fuit.
- Miralla, mulier de Traina, annis undecim fatigata paralyssi, cùm Sanctus sibi in somnis apparet, Surge, dixisset, statim surrexit, & se perfectè sanam invenit.
- hydropis,** 75 Stephanus de Catania, à Calatanissetta, hydropicus ferè per septennium, veniens ad sepulchrum beati Viri, sanatus est.
- Stillà, filia Joannis de Perco de Biviano, hydropica quatuordecim annis, veniens ad sepulchrum beati Gandolphi, perfectè sanata est.
- contractionis membrorum,** 76 Muscata, mulier de Crivaro, à Hiracio, spatio annorum duodecim attracta se mouere non poterat, sed veniens ad sepulchrum, sanata est.
- C** Filius Matthæi Spitalera de Luppino, corpore totaliter attractus & gibbosus, accedens, sanatus est.
- Roma de Fronduto, à Hiracio, sic erat debilitata membris & attracta, ut de lecto surgere non valeret: sed veniens, sanata est.
- Silvia de Calatabellotta sic gibbo depressa se inclinabat, ut sursum numquam respicere potuerit. Veniens tandem ad sepulchrum, sanata est.
- Sabella Jo. Lombardo, à Mazara, sic erat attracta per septennium, ut modo aliquo convalescere nequiret. Veniens tandem ad sepulchrum beati Viri, sanata est.
- Susanna de Trovilis, duobus annis lecto contracta jacens, veniens ad ecclesiam B. Gandolphi, se sanam invenit.
- g** Rogerius, filius Nicolai Malandrini, à Rachui *g*, septem mensibus contractus corpore, se erigere non potuit: veniens sanatus est.
- b** Mabilia de Regina, à Panormo, annis quatuordecim renibus totaliter contracta *b*, accedens cum devotione ad Sanctum, sanata est.
- fistularum, * in ipsa** 77 Joanna de Pintaggera, à Politio, fistulam in tibia patiens quindecim annis, ipsa * ligatum medicamen tenebat. Et cum oraret super sepulchrum Beati, audivit Corpus Christi lau-
- dari in altari majore: & cùm ipsum adoraret, & pro sua sanitate Christum rogaret, pannus, quo tibia ligata erat, per seipsum miraculosè cedit: & dicta puella à fistula se sanam invenit.
- Jacobina, filia Guidonis, civis Panormitanus, quinque annis fistulam habens, veniens ad sepulchrum Beati, sanata est.
- Dulcimagna, à Panormo, tribus mensibus fistulam habens, accedens ad sepulchrum Sancti cum devotione, sanata est.
- 78 Joannes Sautisi, à Castronovo, annis sex *rheumatum*: rheuma maximum patiens, veniens ad sepulchrum beati Gandolphi, sanum se reperit.
- Rosa de Panzica, à Calaxibetta, toto corpore rheumatibus macerata, cum devotione ad ecclesiam Beati se conferens, sanata est.
- Novella, mulier à Nicosia, totaliter affligebatur rheumatibus: & ad sepulchrum Sancti accedens, perfectè est sanata.
- Antoninus de Gulielmo, à Messina *i*, quinque mensibus spatio rheumatibus utroque brachio aridus & cruribus, ad sepulchrum Viri Dei veniens, sanata est.
- E** 79 Rosa Nicolai de Lumina, à Nicosia, tortas manus habens, veniens ad sepulchrum, lacrymisque orans, sanata est.
- Richarda Prena, à Panormo, vituperosam infirmitatem patiens, videlicet quodd illud instrumentum, ubi recipitur embryo, quod alio nomine vocatur matrix, extra vas ejus egrediebatur, instar unius cucumis, duobus annis, veniens ad sepulchrum Sancti, sanata est.
- Petrus de Chundrisi, habitator Casalis Boli *k*, habens apostema siccissimum sub ascella mensibus quinque, veniens, sanatus est.
- Petrus de Gancio, à Politio, apostema habens in ventre ad modum unius panis, veniens, sanatus est.
- Calzaranus de Baldo, Panormitanus, febricitans septem diebus, & vovens se beato Gandolphi, venire scilicet ad eum, statim surrexit sanus.
- Laurentius, filius Nicolai de Guccio, à Calatavultorio *l*, vituperosam infirmitatem patiens, videlicet intestinum per partes inferiores egrediebatur, nec remitti poterat intrò per octo vel decem dies: & hæc passus est duorum annorum spatio, cùm medicinæ multæ ei applicatae fuerint. Veniens * tandem ad sepulchrum beati Viri, intestinum rediit ad primum locum, & perfectè sanatus est.
- m** Sibilia de Austerino, à Hiracio, à nativitate sua dolore corporis adeo gravabatur, ut erigere se non posset: & veniens sanata est.
- Jacobina, puella à Gancio *m*, à nativitate sicca latere, ad nullum opus utilis habebatur: accedens tandem, sanata est.
- Richardus, ab Alicata *n*, febris continua laborans, parum terræ tumuli Sancti ad se faciens portare, & hanc aquam * mixtam bibens, * fortè aqua statim sanus de lecto surrexit.
- Benedictus, frater dicti Richardi, ab Alicata, in extremis quasi laborans, mente, cùm ore nesciret beatum Gandolphum invocare, ex intimis suspiriis clamavit: & subito (sicut Deus voluit) de lecto surgens, se sanum invenit.
- Pannutius, ab Alicata, infirmitate quassatus, multo tempore in lecto decumbens, ad invocationem Sancti se contulit: & consecutus integrè sanitatem, sanctas reliquias visitavit.
- Puerum annorum tredecim, à Drepano, à lepra mundavit.

Ada-

* Cùm ve-
niret
F

- A** Adamus, ab Alicata, filium suum cuidam fratri Minori obtulit, ut beatum Gandolphum pro illius sanitate rogaret. Et dum frater ante altare preces pro puerō funderet, de intestinorum ruptris jam dictus frater*, dictam infirmitatem patiens, liber effectus est.
- Rubertus, ab Alicata, fistulam in crure sœvam patiens, cùm non potuisset sanari tempora- li remedio, filamenta linita terrâ tumuli sancti Patris loco unguenti ulceri figens, subito est sa- natus.
- Aliqua mi-
racula non
vulgata:
tempus, quo
precedentia
facta.*
- o** Multa etiam miracula per Servum suum Do- minus dignatus est ostendere, quæ duabus de causis scripta non sunt in libro hoc: quarum una est, ad non generandum lectori fastidium, alia, quia infirmitates occultas, narratione vere- cundas, sani non publicant. Hæc autem sunt quatuor, quæ fecit in vita, viginti tria, quæ fecit post mortem, ducentæ trigesinta octo o post translationem, à decimo Maii usque ad totum mensem Augusti sequentis immeditatem, tertiae In- dictionis, anno Domini MCCCXX. Et alia duo p anno Domini MCCCXXII.
- E** **A N N O T A T A.**

- a** Calatabellota oppidum est in valle Mazza- re.
- b** Gruttæ, vulgo le Grotte, oppidum est in diaecesi Agrigentina. An verò Gruticellum sit i- dem locus, an alias, mihi non constat.
- c** Colisanum alias scribitur, estque oppidum fere inter Cephalædum & Politium.
- d** Gangium in mediterraneis vallis Demone
- E** **A** Calatavulturium oppidum in mediterraneis est, aliquot tantum milliaribus distans Politio.
- m** Gancium idem fortè est cum Gangio, su- prâ ad lit. d. assignato.
- n** Alicata maritima est ad mare Africanum.
- o** Ducenta trigesinta octo, quæ notantur facta anno 1320 à die 10 Maii usque ad finem Au- gusti, numeris appositis distinguuntur in libello impresso. Numeri illi quidem pervenient usque ad 250; sed hoc factum errore imprimentum, ut notatur in corrigendis. Attamen cum duobus ultimis, quæ facta anno 1322, omnia post trans- lationem sunt 240.
- p** Hac sunt duo posteriora. Recentiora qua- dam ex processibus dabo inferius.

A P P E N D I X

DE CULTU, RELIQUIIS ET MIRACULIS RECENTIORIBVS.

C A P U T I.

- c** Gemina quotannis Beati festivitas, magna cum solemnitate & populi concursu: alia in honorem Beati per annum fieri solita.

Precipua
Beati festi-
vitas con-
stanter

Ita data num. 39 testatur, anno 1320, quando elevatum est Bea- ti corpus, geminam institutam es- se ipsius festivitatem. De preci- pua, quâ Beati natalis, sive o- bitus dies, celebratur, à tem- pore Paschali ad mensem Septembrem translata satis ambiguè auctor loquitur, dicens: Politenses in tercia Dominica mensis Septembres decimo se- ptimo die ordinaverunt solemnius celebrandum, nimurum, festum præcipuum. Waddingus ex hoc loco, opinor, ait: Dies verò natalitus (cele- bratur) Dominica IIII mensis Septembres. At persuasum habeo, festivitatem non celebrari Do- minicâ terciâ mensis Septembres, nisi concurrat cum die XVII ejusdem mensis. Nam in Proces- su impresso plurimi testes, juridice interrogati, con- stanter & concordi testimonio afferunt, festivita-

tem B. Gandolphi ab immemorabili tempore cele- bratam fuisse die XVII Septembres. Ita pag. 162 testatur Josephus Tamburellus, sacerdos Politien- sis, & sacra theologiae doctor, die XVII Septembres quotannis ex antiquissima traditione Politii cele- bratam fuisse festivitatem illam, additique, suo etiam tempore, id est, anno 1613, celebrari; nec ullam haberi memoriam in contrarium. I- dem testatur, Officium celebrari ab omnibus ec- clesiasticis, tam secularibus quam Regularibus, ritu duplice de communi Confessoris non pontifi- cis cum Missa, Os justi &c. Idem pag. 167 te- statur Thomas Sponsellus, sacerdos item Poli- tiensis, ac pag. 173 Franciscus Mistretta F. U. D., & sacerdos Politiensis, pluresque alii eodem anno interrogati, quorum enumerationem brevi- tatis causâ omitto.

2 Eadem rursum affirmârunt alii testes, anno

1621

AUCTORE

J. S.
à seculo xiv
celebrata est
die 17 Se-
ptembris:

1621 interrogati , quorum primus est pag. 257 Laurentius lo Ciraulo , sacerdos Politensis , quem facile decem ali concordi voce sequuntur eodem anno , sed diebus diversis . Addunt illi , festivitatem illam passim credi celebratam ultra trecentos annos ; & recte , opinor , quia mensa Octobri & Novembri anni 1621 , quibus auditi fuerunt illi testes , annus unus supra trecentos ab institutione illius festivitatis erat elapsus . Accedit Bulla Clementis Papa VIII , data anno 1595 , quâ indulgentias concedit plenarias illis , qui ecclesiam beati Gandolphi civitatis Politii , Cephaludensis dicecisis , in festo ejusdem beati Gandolphi , die xvii Septembris ibi celebrari solito , à primis Vesperis usque ad occasum solis ejusdem festi singulis annis devotè visitaverint &c . Hac , quibus consonant martyrologi Siculi , omnino sufficient , ut intelligamus Beati festivitatem semper die xvii Septembris celebratam fuisse , præcertim cùm in toto Processo impreso nihil invenerim , quo insinuetur , festivitatem illam umquam fixam fuisse Dominicâ tertâ Septembris , prater ambiguam locutionem suprà datam , qua è designat diem xvii Septembris , queque fortasse sic exponenda erit , ut Politenses Dominicâ tertâ post elevationem corporis pro festivitate elegrint diem xvii Septembris . Dubitandum porrò non est ; quin Politenses ab episcopo suo , qui post corporis elevationem discesserat , facultatem acceperint festivitatis diem statuendi . Præterea multi testes in Proceso afferunt , opinionem esse Politensem , festivitatem non fuisse inchoatam sine consensu Summi Pontificis . Et sanè verisimile est , Jacobum de Narnia , episcopum Cephaludensem , qui tardè & caute anno 1320 ad corporis elevationem processit , nihil ea in re fecisse , inconsulto Pontifice .

celebratur
atatem Offi-
cio de com-
muni ab o-
mnibus ec-
clesiasticis ,

3 De festivitate illa B. Gandolphi , ab omnibus hominum memoria semper celebrata , & numquam intermissa , plurimi testes in Proceso nominati consentiunt , nullo repugnante . Omnes similiter testantur , celebratam fuisse festivitatem cum Missa & Officio de B. Gandolphi , à clero seculari & Regulari . Observant ulterius testes anno 1613 auditum , Officium fuisse de communis confessorum non pontificum à tempore recepti concilii Tridentini . Adjungunt illi , ante concilium Tridentinum in usu fuisse Officium particolare & proprium de S. Gandolpho . Hujus autem Officii pars magna in Proceso edita est pag. 209 & sequentibus . Unius ex prioribus antiphona partem hoc transfero : Patris Gandolphi adsunt solemoia : miris miraculis pollet assiduus : flos est oblatus regno Siciliae . Mitto reliqua , cùm quia Officium multum est , multaque mendosè videntur impressa , tum quia nihil faciunt ad gesta Beati confirmanda aut elucidanda .

& honora-
tur solemni
processione
cum Beati
corpe , qua
etiam fit

4 Ad angendam porrò celebritatem festivitatis B. Gandolphi accedit solemnis processio longi agminis per civitatem , in qua Beati , ut Patroni , corpus , theca argentea inclusum , honorifice defertur sub umbella , & multo lumine comitante . Nam procedunt diversa turma & societas secularium , deinde religiosi Ordines , tum cleris universus . Umbellam vero portant & comitantur cum cereis accensis viri primarii & principi civitatis magistratus . De hac processionis solemnitate , & de ingenti multitudine populi , ex aliis etiam Sicilia locis ad festivitatem confluente , testes in Proceso consentiunt . Addunt vero testes illi , qui anno 1613 interrogati sunt , similem quoque cum reliquiis Beati processionem per urbem institui in

Pentecoste , quando celebratur B. Gandolphi inventio & elevatio . Verum de illa nihil invenio in testimoniosis eorum , qui anno 1621 examinati fuerunt . Attamen illustrissimus Stephanus de Munyera , episcopus Cephaluditanus , qui anno 1621 , non solum ut ordinarius , sed etiam ut delegatus Sedis Apostolica , de cultu B. Gandolphi inquisivit , non solum confirmavit festivitatem preci- puam , sed illam etiam , qua ob corporis elevationem in Pentecoste celebratur .

D

5 Etenim litteræ ipsius data Politii die xxi in festo Novembri , v Indict. , MDCXXI , sic habent in translatio- nis : utraque festivitas anno 1621 confirmata .

* forte in Urbe

E

De festo translationis : illisque vasis & consideratis , causâ cognitâ , consultè decernimus , tam auctoritate ordinaria nostra , quâ delegata à sancta Sede Apostolica in his fungentes , quod deinceps circa venerationem prædictam , & cultum publicum , celebrationem Missarum , & festivitatem xvii die Septembris , & in festo Pentecostes , & aliis diebus solitis , serventur ea , quæ hactenus servata fuerunt ex immemorabili consuetudine , jam satis ostensa , usque ad aliud mandatum Apostolicum : mandantes omnibus subditis nostris , ut ita observent , observarique faciant , nihil prorsus innovando in præjudicium dictæ immemorabilis consuetudinis & possessionis , in qua hactenus magistratus & clerus prædicti extiterunt . Hac non solum ab episcopo subscripta est ordinatio ; sed statim etiam à notariis transcripta , & multis subscriptionibus roborata .

At in festo translationis non videtur dici Officium .

F

6 Ex dictis autem litteris habemus , cultum B. Gandolphi immemorabilem legitima auctoritate confirmatum esse ; nec modo probatam esse præcipuam festivitatem , sed aliam etiam in Pentecoste haberit solitam . Non additur tamen in litteris , quid in Pentecostes festivitate ad honorem B. Gandolphi fieri soleret . At jam vidimus , reliquias ipsius in illa quoque festivitate magno cum splendore transferri solitas in solemnî per urbem processione . Verum non inveni testes , qui affererent , Officium & Missam de B. Gandolphi in festo translationis fuisse celebrata . Obsliterit , opinor , festivitas Pentecostes , quominus in Officio & Mis sa de B. Gandolpho aliquid fieret . Videtur tamen aliquando etiam translationis festum Officio honoratum fuisse . Ceterè in Proceso pag. 211 multa recitantur ex Officio proprio sub hoc titulo : In translatone beati Gandolphi . Antiphona vero prima ad Vesperas sic habet : Gaudeamus omnes in Domino : diem festum agat hæc concio , quem Gandolphi patris dedit inventio . Alleluia . Hæc videntur insinuare , recitatum aliquando fuisse translationis Officium , nisi compositum quidem fuerit , sed in usum numquam inductum . Cajetanus in Actis de Officio translationis non meminit , sed nundinas ea de causa institutas dicit , ita scribens : Magna dein cum veneratione beati viri Gandolphi

cor-

A corpus in ara locatum est xv Kal. Junias, qui dies sacro Pentecostes mysterio sacer erat. Eam Politenses ob causam iisdem feriis in sancti Viri memoriam nundinas quotannis celebrant. Ita quidem Cajetanus; sed anno 1320 Pentecostes Dominica erat VIII Maii, ita ut VII Maii contigerit, si facta sit in peregrinatio Pentecostes, ut factam dicit ipse Cajetanus. Waddingus tempus ita exprimit: Facta est haec translatio anno MCCCXX in Sabbatho Pentecostes, sed celebratur ibidem 2 feria post Pentecosten.

*Alia fieri
solita in ho-
norem Beati,*

7 Prater duas festivitates jam diellas, singulis quoque hebdomadis aliquo cultu honoratur B. Gandolphus, immo & diebus singulis. Hic quoque cultus approbatus est in datis episcopi litteris, cum jubeat, consueta servari, non solum in festivitatibus, sed & aliis diebus solitis. Quenam autem hac sint, breviter exponam. Testes, anno 1613 examinati, unanimi voce affirmant, in facello B. Gandolphi semper lampades aliquot accensas ardere, quotidie ibidem Missas celebrari, singulis autem diebus Mercurii, sive feriis quartis, cantari Missam votivam de B. Gandolpho, sumptus ad id suggestente civitate; post Missam vero reliquias Beati populo osculandas preberi. Hac testes complures, quorum nomina brevitatis causa omitto.

*ad cuius reli-
quias ma-
gnus est con-
cursus.*

8 Aequali aut majori etiam consensu testes asseruerunt, tam suo tempore, quam ab omni hominum memoria, magnum suisse hominum concursum ad sepulchrum B. Gandolphi, non Politensem tantum, sed etiam peregrinorum, qui se Beati patrocinio commendant, multaque in facello ipsius offerri dona votiva in testimonium beneficiorum, ipsius intercessione obtentorum. Addunt testes anni 1613, in supplicationibus, que sunt diebus rogationum, cantari etiam orationem de B. Gandolpho. Praterca hi testantur, in publicis necessitatibus aut calamitatibus civitatis sua Politenses ad B. Gandolphum consurgere consueuisse tamquam ad Patronum; vel exponendo corpus ipsius in facello ad publicam venerationem, vel cum illo supplicantium ritu extra civitatem procedendo. Reliquias ejusdem Beati deferri etiam ad personas primarias, dum graviter agrotant, iidem observant; idque inferius videbimus, ubi agetur de miraculis recentioribus, ac demum nomen Gandolphi pueris non raro imponi in honorem Beati.

C

C A P U T II.

*Sacellum B. Gandolphi: cor-
pus honorificè servatum,
& sapientum.*

*Beati cor-
pus quod in-
tegrum non
est,*

A Cta data num. 13 docent, B. Gandolphum sepultum esse Politii in majori ecclesia, qua Sanctissima Virginis Mariae sacra est, ut deinde in Miraculis dicitur. Facuit ibi in terra sepultus annis circiter sexaginta, ut creditur, (nam de anno mortuali certa non habemus documenta) & demum anno 1320 de terra levatum est corpus, mandante & presente Jacobo episcopo Cephaleditano, ut Acta habent cap. 3, sed satis confusè. Waddingus existimat, eo tempore corpus inventum esse integrum absque ulla offensione. In eam opinionem verisimiliter deducitur est ex Actis, in quibus inventionem & elevationem satis confusè cap. 3 narra-

Septembri Tomus V.

ri, jam dixi. Ego vero ex iisdem Actis potius colligo, corpus inventum esse non integrum, sed in ossa dissolutum. Etenim, ubi ossores corpus determinerant, clerici presentes episcopum rogabantur numeri 37, quid faciendum esset de eodem invento sancto corpore: ille vero mandavit, ut totum corpus perquireretur. Et mox corpus, non integrum, sed integrè inventum dicitur; id est, omnia ossa integrè corporis inventa sunt. Hoc autem expositio abunde confirmatur ex Processu, cum nullus testimoniū afferat corpus integrum aut incorruptum suisse, quando inventum est; sed omnes de corpore loquantur, tamquam de ossibus separatis. Idem satis colligitur ex relatis numeri 44 de conatu illorum, qui sacrum corpus abscondere nitebantur, quique illud jam extra ecclesiam tolerant. Hoc ipsum factum etiam ostendit, preciosum illum thesaurum non statim post inventionem tanto studio custoditum suisse, quanto postea conservari coepit.

10 Constat ex multorum testimoniis in Proces- servatur in su relatis, corpus B. Gandolphi ab aliquot saltē seculis honorificè servari in facello particulari dia-

Facello ipsi dicato,

cœla ecclesiae, quod Beato dicatum est. At nullibi invenio, quo tempore istud facellum Beato consecratum sit, aut sacra Beati reliquia ad illud delata: neque enim id factum videtur illo ipso tempore, quo corpus fuerat inventum. Quidquid vero sit de tempore, certum est multorum testimoniis, facellum dici B. Gandolphi, illudque duplex esse, anteriorius nimirum sive exterius, & interiorius. In facello interiori depositum est Beati corpus in tumba marmorea, cui arca ex argento, aut laminis saltē argenteis vestita, qua sacras continet reliquias, babeatur inclusa. Exterius facellum rufus duplex aliqui testes faciunt. At sive unum dicamus, sive geminum, in illo pendentes lampades ardentes, multaque dona votiva Beato oblata. In illo etiam est altare, in quo sacrosanctum Missæ sacrificium quotidie offertur.

11 Pleniorē facelli descriptionem subministrat Processus, in quo pag. 7 referuntur facelli & deinde corporis visitatio, facta die xviii Octobris anni 1621, quam hoc transfero. Dic xviii Octobris,

quod anno 1621 visita-
vit episco-
pus.

quintæ Indictionis, MDCXXI, illustrissimus & reverendissimus dominus, frater don Stephanus Munyera, tum pro exoneratione sui pastoralis officii ordinarii, tum pro observatione mandati sanctæ Sedis Apostolicæ, sibi Romæ directi die vi Aprilis MDCCXI, accessit ad maiorem ecclesiam hujus civitatis Politii, associatus à clero, magistratu, & nobilibus, ac ejus curia & familia: & facta oratione ante altare Sanctissimi Sacramenti, sicutum Missæ sacrificium celebravit, & eā finitā, atque sacra Communione refectis clericis, magistratu, atque officialibus curiæ, & aliis de familia ipsius illustrissimi domini episcopi, ac pluribus de populo, pontificalibus induitus vestibus, accessit ad capellam, quæ BEATI GANDOLPHI nuncupatur, constitutam in ipsa majori ecclesia: ibique precibus Deo fusi, mandavit fieri descriptionem dictæ capellæ, quæ in duabus capellis consistit.

12 In prima, quæ dicitur anterior, adest altera decenter ornatum cum cruce, candelabris sub serico baldachino: & ante ipsum erant lampades accensæ. Et in ipsa capella adest vetusta effigies, in telâ depicta, servi Dei Gandolphi, Ordinis Minorum S. Francisci, cum miraculis ad modum tabellarum circa eam. In prima est effigies dicti Servi Dei, orantis ad Crucifixum. In secunda est imago dicti Servi Dei, prædicantis populo. In tertia adest eadem imago, suscipiens sanctulum

F

Y Y Y

Sacelli exte-
rioris descri-
prio,

mum

auctore

J. S.

mum Eucharistiae Sacramentum à sacerdote ante altare. In quarta est eadem effigies in modum defuncti, & duæ campanæ, quæ ultro videntur sonare, & duo angeli, suscipientes ejus animam. In quinta est pictura sepulcri cum funeralibus appensis, & cum concursu populorum & infirmorum. In sexta est depictus fons cum gelsimino, & multitudo infirmorum & vexatorum à spiritibus immundis. In septima est depicta processio solemnis cum arca sub baldachino. In octava est pictura Servi Dei, à quo mulier petere videtur pro salute filii ab equo pressi. In parietibus primò extat imago dicti Servi Dei magna, & aliarum personarum, ei deferentium mulierem, quam benedicendo videtur à dæmonum vexatione liberare, cum inscriptione subter mulierem: "Valde à dæmonibus vexatam, ab ea pro usu magiae invocatis, liberat." Liberatio hujus mulieris relata in Actis num. 45. Sic prodigium de gelsimino siue jasmino refertur in Actis num. 40. In Actis etiam referuntur alia quædam in tabellis depicta, ut suis locis breviter insinuabo. At quod habetur de puer per eum presso, in Actis non legitur.

Ex tabellis
rum in eo
appensarum* ali. nari-
bus

13 Et secùs est alia imago parva dicti Servi Dei, ante quam videtur quidam genuflexus, & manu tangere videtur os imago Servi Dei, cum hac inscriptione: "Muto, duas habenti linguis, „loquela tribuit," (in Actis num. 14.) Et sub dicta figura adest alia imago parva Servi Dei, tangentis narem mulieris, ante pedes ejus prostratae, in qua adest inscriptio hæc: "Mulieri fistulam in naricibus * habenti, in somnis apparuit, quæ à somnis fana surrexit," (in Actis num. 17.) Item adest alia effigies beatae Mariae super altare, & ante est fons cum gelsimino, ad quem videtur concurrere multitudo infirmorum, & cæcorum, & vexatorum à dæmonibus, cum hac inscriptione: "Vas, in quo repositum fuit vinum, ex quo lota fuerunt ossa Beati, gelsiminum produxit, à quo multi sanantur." Item & altera imago parva dicti Servi Dei, benedicentis puerum ab equo pressum, & mulieris eum deprecantis, cum tali inscriptione: "Puerum quasi mortuum sub equi pedibus, matris precibus sanum restituit. Hoc, cum in Actis non reperiam, recentius credo. Deinde subsequitur alia imago parva dicti Servi Dei, tangentis infirmam in lectulo, cum sequenti inscriptione: "Mulierem, per octo annos fluxum sanguinis pa- „tientem, liberat." Hoc forte etiam novum, cum in Actis non habeatur cum iisdem adjunctis. Et desuper eadem alia imago parva dicti Servi Dei, manum extendens super mulierem genuflexam, cuius inscriptio dicit: "Quædam mulier oculorum cæca lumen recepit." Talis est in Actis num. 21. Et sequitur alia magna Servi Dei, vocati à pluribus, & accedentis ad infirmum agonizantem, cum assistentia parochi, cum crucifixo in manibus, & mulierum & viri plorantis, cum inscriptione sequente: "Agonizantem in extremis liberat, qui statim à lecto surgit." Hoc cum omnibus adjunctis non reperio in Actis.

ob beneficia
per Beatum
prefixa.

14 Et in alia parte parietis adest effigies magna prædicti Servi Dei, prædicantis populo, & annuentis multitudini hirundinum, (in Actis num. xi.) Et sequitur alia figura parva altaris, & super ipsum ossa quædam, & à tergo duo ligones, & proprie altare effigies cuiusdam pontificis & clericorum, & super altare multitudo hirundinum. Inventio corporis exprimitur, relata in Actis num. 37 & seqq. Et supra in altum adest effigies magna dicti Servi Dei demortui, amplexantis Crucifixum supra stratum asperum, & subter caput duæ tegulæ, & de-

super duo angeli suscipientes animam, & à tergo duæ campanæ, quæ ultro sonare videntur. Est morientis imago. Vide Acta num. 12, ubi tamen nihil legitur de campanis ultro sonantibus. Prodigium hoc adjungit traditio, que an satis certa sit, ignoro. Testes quidem non pauci in Processu idem afferunt. At illi nihil scire potuerunt præter traditionem popularrem. Item in eadem cappella adsunt undecim tabellæ appensæ, partim vetustæ, partim recentes, significantes quædam miracula. In una adest effigies Servi Dei, luce & nube circumfusi, apparentis infirmo deprecanti, cum inscriptione horum versuum:

Aspicias hunc ægrum, febris quem torret anhela,
Qui tenens animam jamjam diffundit in auras:
Dum votum supplex Gandolpho nuncupat, ul-

tro

Hie vocatus adest, & morbum corpore pellit.

1599.

Cyfra, in fine posita, annum sanationis insinuant. Itaque hoc ex recentioribus miraculis est, referendum cap. 3; quale & aliud subjungitur. Et in alia tabella est imago infirmæ, ad quam defertur sacra reliqua cum multitudine associantium funeralibus accensis, & super illis imagines S. Sebastiani, Dei Servi Gandolphi, Sanctissimi Sacramenti, B. Mariæ, SS. Colinae & Damiani, & sancti Caroli, cum hac inscriptione. Inscriptio Italica significat sanationem domine Annae Duarez, quæ referetur cap. 3. Finitur his verbis Latinis: Anno Domini MDCXVI votum fecit, & gratiam recepit. Tum subditur: Et aliæ novem tabellæ sunt cum effigie Servi Dei, apparentis nonnullis personis orantibus, Religiosis, sæcularibus, & infirmis, absque inscriptionibus. Hactenus de facello anteriore.

E

Interius fa-
cellum cum
suis tabellis,

15 Nox pergit auctor ad facellum interius hoc modo: Et in alia capella interiori, quæ ferreis cancellis antè obseratur, in quam ingressus est ipse illustrissimus dominus episcopus cum ejus curia & familia, ac reverendo vicario Politii, magistratu secreto & procuratoribus dictæ capellæ: in qua adest supra quoddam altare sepulchrum marmoreum, insculptum à parte interiori cum effigie dicti Servi Dei demortui, ac subtus effigies ipsius populo prædicantis: & deinde ejus arca in processione ducta: & tertio sculptura sepulchri cum concursu fidelium: & ante ipsum sepulchrum lampades ardentes argenteo vale. Ac sepulchrum ipsum operitur magno serico, quod Damascum nuncupatur, cum floccis aureis pendentibus, & cum effigie magna Servi Dei, redimita filis ac telis aureis. Ex partè verò posteriori sepulchri adest clausura lignea, depicta ad modum decem & octo tabellarum. In prima adest effigies dicti Servi Dei in actu defuncti. In secunda adest effigies dicti Servi Dei apparentis clando. In tertia adest effigies ejusdem, tangentis infirmum, cum inscriptione sequenti, videlicet: "Joannes à Calaxibetta, surdus per triginta annos, in somnis à Sancto sanatur." Refertur in Actis num. 50; sed ibi Jacobus vocatur, verisimiliter quia nomen initio non fuerat integrè scriptum. In quarta adest effigies mulieris, orantis ad sepulchrum, cum inscriptione hac: "Contissa à Panormo, cæca (spatio) sex annorum, sanatur. (Vide Acta num. 53.) In quinta adest effigies Servi Dei, apparentis ad quemdam orantem, cum tali inscriptione: "Petrus de Cundisi, habens apostolam * sub ascella, veniens sanatur." In Actis num. 79 Petrus de Chundris scribitur. In sexta aderat imago Servi Dei prædicti, apparentis cuidam clando, oranti in grabato, & altari * genuflexo, cum hac inscriptione: "Matthæus de Mancarella à Caltan-

F

* I. aposto-
ma* alteri
,, lata-

- A** „latabillotta, crura habens tumesfacta, accedens ad sepulchrum, sanatur. (*In Actis num. 71.*)
- 16 In septima est imago prædicti Servi Dei cum inscriptione hac : SANCTUS GANDOLPHUS. Et subtus sunt ipsignia cuiusdam præfusilis, & inscriptio : „Illustrissimo & reverendissimo domino meo „colendissimo, Felici Centino, sanctæ Romanæ „Ecclesiæ presbytero Cardinali Asculano, Joseph „Sponfelli docto physicus Politensis MDCXII. Et secus ipsum aderat octava tabella cum hac inscriptione : „Sancti Gandolphi, orti in Gallia Cisalpina, in oppido Binasci, Ordinis Minorum, ad veritatem expressa effigies. Qui dum Panormi in Sicilia commoratur, divinarum rerum contemplatione, jejuniis, ceterisque corporis afflictionibus, magnum sanitatis nomen adeptus, fama percrebescente, fugiendum ratus, obtenta à superioribus facultate, Politium (Deo voluntate) pervenit, ubi Jesu Christi Euangeliū magno spiritu prædicans, multis virtutibus ac miraculis clarus, piè sancte obiit anno Domini MCC LX, Sabbato ante Resurgentis Domini diem, annis triginta quatuor post obitum seraphici patris sancti Francisci. Sacra ejus reliquiae à Jacobo Narraria Cephaludensi episcopo, civibus Politienibus, signis contestantibus, inventae sunt anno MCCCXX, die XVII Maii, Joanne XXII Pontifice Maximo, & Federico II Siciliæ rege. In nona tabella adeat effigies Servi Dei cum gessimino in manibus, benedicentis mulieri genuflexæ, & cum hac inscriptione : „Agnesa de Renna à Corleone paralytica perfectè sanitatem recepit. (*In Actis num. 74 scribitur*, Agnesa de Derna &c.) In decima adeat effigies dicti Servi Dei, alii homini apparentis, cum hac inscriptione, videlicet : „Antonius Gulielmo à Messana, brachiis aridus & cruribus, veniens sanatur. (*In Actis num. 78 Antoninus.*)
- 17 In undecima adeat dicta effigies dicti Servi Dei, apparentis duobus genuflexis, cum inscriptione hac : „Bartholomeus Guglielmi à Bizzini, laborans ex virtute capituli, perfectè sanitatur. *Hoc in Actis non reperio.* In duodecima est effigies Servi Dei prædicti, gessinum manu tenentis, ac mulieri mamillam tangentem apparentis, & inscriptio dicit : „Lombarda de Tropella à Politio, fistulam in mamillis habens, veniens ad Sanctum sanatur. (*Num. 20 in Actis.*) In tercia decima adeat imago ejusdem Servi Dei, cum cruce in manibus, pœnitentis in eremo. In quarta decima perspicitur effigies prædicta, comparrens euidam presbytero genuflexo. In quinta decima effigies sepulchri, ad quod videtur genuflexa mulier, cum hac inscriptione : „Joanna de Sancte à Castronovo, patiens guttam, venit ad sepulchrum, & subito sanatur. *Hoc in Actis non legitur.* In ultima est effigies dicti Servi Dei, apparentis euidam genuflexo, cum inscriptione : „Andreas de Salivella à Gangi, triennio se erigere non valens, ad sepulchrum sanatur. (*in Actis num. 72.*) Quæ clausura tribus vectibus ferreis obseratur : quorum una clavis penes dictum reverendum vicarium, alia penes magistratum, & alia penes capellatum detinebatur. *Tosianensis jam ante laudatus lib. 1 fol. 103 de servato corpore ita scribit.* Corpus ejus ab incolis præcipua colitur venerazione. Cum ego essem Policii anno MDLXXXIV, cupiens videre illud venerabile corpus, sub tribus clavibus asservatum : quarum alteram tenet guardianus conventus ; mirum fuit videre confluentem turbam hominum & mulierum, cum

Septembbris Tomus V.

primùm rescivissent : qui ad conspectum tam magni thesauri tundebant pectora, Sanctum invocantes, cujus meritis incolæ magna commoda reportant. *Ita ipse, unam ex tribus clavibus attribuens Guardiano, qui in Processu non nominatur inter tres clavium custodes. Sed fieri potest, ut una ex tribus multiplicata sit apud plures.* At videamus modò, quo in statu episcopus inventerit sacras reliquias.

18 Jussitque, ait auctor, illustrissimus dominus episcopus aperiri dictam clausuram. Quà reserata, intus primò inventa est imago vetustissima ejusdem Servi Dei prædicti Ordinis. Deaurata item & linteal quædam mantilia reperta sunt, tum etiam arca lignea, panno intus ornata, in qua conservatur arca argentea, supra quam erat insculptum caput dicti Servi Dei, & circa arcam effigies duodecim Apostolorum, ac B. Mariæ Virginis & angeli Gabrielis, divi Francisci & divi Antonii de Padua. In qua area assenserunt magistratus & clerus conservari reliquias & ossa dicti Servi Dei, quæ venerari haecen consueverunt, & per magistratum & clerum ac populum, adhibita pia veneratione, coli. Et eis devotè instantibus, mandavit illustrissimus dominus episcopus, ut arca ipsa processionaliter duceretur per civitatem. Quo mandato suscepito, incepta est solemnis processio, primò confraternitatum laicorum cum earum insignibus, secundò Regularium, tertiò cleri sæcularis. Subsecuti sunt magistratus, hastas baldachini gestantes, sub quo deferebatur à sacerdotibus ipsa arca : & circa eam pueri nudati quamplures, ac nobiles, funalibus accensis, nudato capite, omnes incedebant, hymnis & psalmis Deum deprecantibus omnibus clericis. Deinde prosequebatur idem illustrissimus dominus episcopus pontificaliter induitus cum mitra & baculo, assistentibus paratis, sub sequente magno ac numero populo, devotè & discooperto capite incedente. Et circumducta processione ipsa per dictam civitatem, reversa est ad ipsam ecclesiam majorem.

19 Et appulsa arca fuit deposita coram magistratu, populo, & clero : in qua repertæ sunt bursæ fericeæ, in quibus asservantur ossa prædicti Servi Dei. In prima os capituli ; in secunda ossa majora ; in tertia ossa minora. Quæ omnia veneratus, & devotè deosculatus est dictus illustrissimus dominus episcopus ; & bursam capitum cleris & populus, eam manibus tenente reverendo vicario. Fuerunt etiam reperte in alia bursa scripturæ pertinentes ad dictum Servum Dei. . . . Et finita veneratione, fuerunt ornes bursæ ossium reconditæ in ipsa arca, quæ iterum fuit obserata & processionaliter ducta ad pristinum locum in dicta capella &c. Scripta hæc sunt eodem tempore à notario, qui etiam prolixè enumeravit scripturas in eadem arca inventas, inter quas est Vita à nobis recusa. Aliæ quædam, item in Processu editæ, spectant ad præcedentes aliquot earumdem reliquiarum visitationes, quas ex eis breviter ordine recensabo.

20 Prima visitatio, in dictis scripturis relata, est anni 1523, cuius Acta leguntur in Processu pag. 242. Arcam tunc aperuit, multis testibus præsenib[us], Franciscus de Nicchio, vicarius generalis episcopi Cephaladitani, ut melius atque congruentius, inquirunt Acta, præsens arca, vestitate quasi deleta & abolita, ornari atque decorari potuisset. Aperta autem arcâ, inventit involutum caput suum distincto atque separato linteam; similiter crura & brachia fasculo diver-

quod deinde
visitatur:
ossa aliaque
reperta in
itheca.

F

AUCTORE

J. S.

so infimul alligata; residuum præfati corporis alio varioque facculo conservatum; omnia verò cooperta majori linteamine. Ubi omnia lustraverat, ossa suis locis reliquit, excepto capite, quod formæ argentea imponi voluit. Octavianus Preconiūs, episcopus Cephaladitanus eamdem arcam aperuit anno 1579. Invenit, ut habent Acta in Processu pag. 239, caput & ossa in diversis fæculis lineis intus dictam arcam, sed ordinavit, quod caput prædicti corporis pro majori venerazione reponatur in ejus incasto argenteo, exstante in summitate & in capite dictæ arcæ, & prædictum incastum, ubi poni debebat dictum caput, clauderetur in modum, quod nullatenus aperiri posset. Ordinavit etiam prædictus reverendissimus dominus episcopus, quod super fæculos, in quibus sunt prædicta ossa, fiant alii fæculi linei mundiores ob majorem reverentiam &c.

vicibus la-
strata.

B

21 Anno 1590 Franciscus Gonzaga, tunc episcopus Cephaladitanus, postea Mantuanus, arcam similiiter aperuit, ut legitur in Processu pag. 248. Causa aperiendi erat, quod aliquid tunc vellent apud Sedem Apostolicam agere pro canonizzazione B. Gandolphi: nam illustris quadam domina, nomine Elisabetha la Farina, testamento suo reliquerat notabilem pecunia summam, pro canonizatione expendendam. Itaque voluit episcopus hunc in finem, rogante magistratu Politensi, scripta de vita & miraculis Beati in arca querere, & simul sacra ossa visitare. Invenit scripta, prout jam antea fuerant inventa. De ossibus inventis hac dicit. Insuper & in eadem arca conditos reperimus duos fæculos albæ telæ compositos, quibus recondita sunt ossa prædicti B. Gandolphi: ac etiam sejunctim mentum dicti Beati telâ contectum. In eadem arca reposuimus caput ejusdem Beati, quod supra arca intus caput argenteum conditum, non sine amissionis periculo, exitisse cognovimus &c. Rursum anno 1597 sacram illum thesaurum lustravit Emmanuel de Quero, episcopus Cephaladitanus, omniaque ossa decenter condita reperit, & sine mutatione reliquit, ut habet Processus pag. 245. Idem anno 1607 fecit Martinus Mira, episcopus Cephaladitanus, teste Processu pag. 251. Rursus anno 1614 aperta fuit arca, ut per Philipum Clariana notarium exemplar Vita ex authentico, in arca conservato, exsiceretur, illudque traduceretur Patribus Societatis Jesu, qui Sanctorum Siculorum Vitas Panormi erant scripturi, prout fecit Octavius Cajetanus. Legitur hoc in Processu pag. 228. Successit demum visitatio anni 1621, jam prolixius relata; nec dubito, quin fuerint alia plures: sed opera pretium non facerem, si omnes scrupulosius investigarem.

C

CAPUT III.

Antiquæ imagines, altaria, ecclæsiae & cultus in aliis etiam locis: miracula quædam recentiora.

Jannes Blandus, vicarius foraneus, & canonicus cameralis Politensis in Processu pag. 152 generatim testatur, B. Gandolphum non solum Po-

litii & in locis vicinis pro Sancto haberi, sed per totum quoque Sicilia regnum: idque dicit colligi ex multis imaginibus vetustis, cum titulo Sancti pictis, quales attribuit Panormo, Alicante, Castello Veterano. Nominatim verò testatur de antiqua imagine in conventu fratrum Minorum Politii servata, cui trecentorum ferè annorum antiquitatem attribuebat anno 1613, cum hac inscriptione SANCTUS GANDOLPHUS. Unam nobis cum ceteris instrumentis transmissam hic exhibeo.

D
Titulus San-
cti in mul-
tis locis B.
Gandolpho
datus: ima-
gine ejus
vetustæ, ec-
clesie,

SANCTUS GANDOLPHUS A BINASCO, ORDINIS
Minorum Sancti Francisci, Generosa Civitatis
Politi Patronus, ubi eius
Corpus asservatur.

Idem plures assignat Politii, & præcipue in ecclesia S. Nicolai, ubi Beatus obiisse dicitur, & ubi campanæ sponte dicuntur sonuisse, dum moriebatur. Prodigium hoc in una ibidem Italicas afferitur verbis, quæ facio Latina: Quomodo supra fascem farmentorum defunctus sit S. Gandolphus, & campanæ auditæ sint sonare. Jam monni, hoc prodigium in Vita non legi, ita ut fortasse ex pictura ortum habuerit. Alter testis, eodem anno 1613 auditus, nimirum Josephus Tamburellus, sacerdos Politensis, pag. 161 consenit de titulo Sancti attributo B. Gandolpho, & de imaginibus variis. Adjungit verò, extra civitatem Politensem in via publica versus Panormum exstare ecclesiam vetustam, qua tunc instaurabatur, nomini B. Gandolphi dicatam. De hac ecclesia, qua medio tantum milliari aberat Politio, primus testis dicit, eam instaurari nomine S. Gandolphi, & Beati imaginem in ejus altari esse positam. Tertius testis pag. 171 rursum clare edicit, illam ecclesiam fuisse dedicatam B. Gandolpho, eique consonant plures deinde additi.

23 Prior conventus Carmelitarum pag. 219 testatur, in ecclesia sua extra mœnia civitatis Politii pictam exstare imaginem cum diademate & hac inscriptione SANCTUS GANDOLPHUS. Sic pag. 220 testatur Guardianus fratrum Minorum Conventualium, in sua ecclesia Politii pervetus exstare B. Gandolphi imaginem cum diademate, & in

altaria, in
aliis etiam

A in altari. Quam, *inquit*, depictam arbitror, ut ex vetustate picturæ appareat, & proborum hominum famâ colligitur, quo tempore fuit hoc templum constructum. Ac dicti sancti Gandolphi veram esse imaginem, communis consensu fertur, prout etiam ejus nominis adest nota, juxta ejus manus posita, majoribus litteris descripta, in qua legitur: SANCTUS GANDOLPHUS. *Hec eadem est, qua suprà memoratur. Sic prope Alicatam in sacello S. Joannis Baptistæ Hierosolymitani, ut vocatur in Processu pag. 222, apparet depicta quædam pueretusta imago Divi cujusdam Ordinis Minorum Cappuccini cum diadematè circa caput, quemadmodum alii Sancti manent, dexterâ benedicentis, sinistrâ verd librum gestantis, cum hac prope humerum dextrum inscriptione, videlicet SANCTUS GANDOLPHUS, ut testatur Emanuel Tauromina, vicarius Aliacensis. Pag. 224 Bonaventura de Saccâ, Guardianus conventus S. Mariae Angelorum, Ordinis Minorum regularis Observantie, Panormi existentis, testatur, qualiter in dicto conventu, B. Gandolphi suo cum altari imago reperitur, ac etiam in arbore, in qua nostræ religionis Beatorum imagines sunt depictæ, *inquit*, &c. Ibidem pag. 225 Patres Ordinis Minorum conventus sancti Francisci Panormi testantur, qualiter beatus Gandolphus à Binasco...eo, quo solent Beati, cultu semper veneratus est, ... in hac felici urbe Panormi in ecclesia S. Mariæ Misericordiae, ... ubi depicta appetit simul cum nomine ejus venerabilis imago, quæ, *inquit*, nostro iudicio pictam fuisse tunc existimamus, quando diebus illis in Domino obdormivit. Ita etiam pariter in nostra met ecclesia in quodam muro sub choro prope Sanctam Mariam ex Succursu ... similis priori videtur imago, cui scriptum nomen est, BEATUS GANDOLPHUS. Et in cornu altaris majoris levè extat altare cum imagine ad Beati honorem dicatum. Et tandem in tribuna majore eminentius ex polita manu ... extat etiam Beati imago &c.*

civitatibus
Sicilia, &
cuius in Ca-
stello Vetera-
no,

C 24 Ecclesiam aliquam B. Gandolphi fuisse in oppido, quod dicitur Castellum Veteranum, sicutque est prope Mazaram, varii testes anno 1613 Politum affirmârunt. At idem certius & distinctius habemus ex testibus aliis, qui in ipso Castello Veterano de eadem re interrogati sunt anno 1612, mense Martio, Indictione 10. Nam, sex testibus in idem consentientibus, ecclesiæ monialium Sanctissime Virginis Annuntiatae, olim dicata fuerat B. Gandolphi, dictaque suerat B. Gandolphi ecclesia; sed postmodum, edificato ibidem monialium monasterio, cum huic tradita esset ecclesia, nomen paulatim mutaverat, & pro S. Gandolphi, ut antè vocabatur, tunc nominabatur Annuntiatae, aut Sanctissima Virginis Annuntiatae. Laudati testes ulterius afferunt, festivitatem B. Gandolphi in dicta ecclesia olim magna cum solemnitate celebratam fuisse, & insigni concursu populi honoratam. Addunt, in eadem ecclesia antiquam esse tabulam pictam, in cuius medio est imago Sanctissima Virginis, ad dexteram B. Gandolphi & ad sinistram S. Georgii, sub imagine porro B. Gandolphi scriptum haberi, S. GANDOLPHUS.

ubimodo lo-
quaciam resti-
tuisse credi-
tur,

25 Præterea quinque testes consentiunt, antiquam esse traditionem, B. Gandolphum aliquo tempore habituisse in illa civitate, ibique miraculis claruisse, ac nominatim modo loquaciam restituisse, eaque de causa in summa fuisse veneracione. Testimonia compendio relata latius videri possunt in Processu pag. 126 & sequentibus. Quod

autem spectat ad commorationem Beati in Castello Veterano, illa improbabilis non est, etiam si in Vita non afferatur: nam in Vita nihil ferè habemus de locis, in quibus Beatus vivens habitatavit.

AUCTORIS

J. S.

26 Restant referenda de B. Gandolpho nonnulla beneficia, ad quæ paulatim accessimus, dum testimonii incolarum Castelli Veterani mutum ibi sanatum, sive loquelâ donatum videntur. Addunt aliqui ex illis testibus, alia etiam miracula, ita bidem à Beato patrata; sed nullum nominatim exprimitur. Illud ex testimonio ipsorum conjicere possumus, temere aut falsò jurantes per B. Gandolphum severè punitos fuisse. Nam dicunt, tantum Beati fuisse venerationem & reverentiam, ut, quando quis jurabat per B. Gandolphum, statim aliquis admirabundus reponeret: Jurasti per sanctum Gandolphum, & non perfisi? Anno 1615 tres etiam testes interrogati fuerunt in oppido, Calatavulturio dicto, & Politio non nisi ad aliquot milliaria disto, ut in Processu legitur pag. 138 & seqq. Puerula erat trium annorum & ferè dimidiata, nomine Dominica, quæ numquam fuerat locuta, sed linguan suam perpetuo arrodebat. Margarita puella mater, vidua Dominici Graco, ardenti desiderio invocavit B. Gandolphum, ut loquendi gratiam filie sine impetraret, aut morte salutari animam illa Deo traderet. Ab eo tempore, ut mater cum aliis duabus juramento testata est, paulatim loqui coepit, valebatque & optimè loquebatur, quando tres illa predictum testimonium dederunt. Beneficium id speletat ad seculum xvii, ut satis colligitur ex tempore dati testimonii, sed annus ipse non exprimitur.

27 Redeo modo Politium, ubi anno 1613 quatuor viri ex magistratu Politensi in Processu pag. 3 generatim affirman, miracula B. Gandolphi semper continuata fuisse à morte ipsius usque ad sua tempora. Hoc verum omnino est, ex istimo, licet beneficia illi, que contigerunt post annum 1612 usque ad finem serè seculi xvi minus sollicitè videantur collecta & scriptis mandata. Præterea varii testes ex illis, qui anno 1621 sua dederunt testimonia, generatim testantur, frequenter audivisse de agrotis sanatis, & de energumenis liberatis patrocinio B. Gandolphi. Adjungunt aliqui, non raro vidisse se tempore supplicationis, quæ cum reliquis Beati bis quotannis instituitur, energumenos adduci ad thecam B. Gandolphi, liberatosque & Deum laudantes discedere, quando ipsi in supplicatione erant presentes. Antoninus Barincello modo magis particulari testatur pag. 289, vidisse se ab annis circiter sexaginta, id est, circa annum 1561, adduci hominem à demono offissum, qui prope arcam consilens, stridebat, & modo valde insitato se torquebat, inflabatur, & spumam in ore habebat, ac demum versus arcam spuebat. Finita vero processione, dum reliquia ad ecclesiam erant reducēta, dictus homo, in ecclesiam ingressus mortui instar cadebat: sed paulo post se erigebat, landans Deum & B. Gandolphum, cuius patrocinio se demoni vexatione liberatum agnoscet.

28 Eadem adjuncta idem testis refert de semina energumena, quam in supplicatione adductam patrocinio liberati, vidit, & deinde in templo lapsam & liberatam, annis circiter quadraginta ante datum testimonium, sive circa annum 1581. Tertium exemplum laudatus testis subjungit de Philippa la Perdicca, quam aut neptem aut cognatam suam fuisse dicit. Hanc simili modo circa annum 1601 liberatam testatur, afferens omnia se vidisse tam antè quam post trium illorum liberationem. Particularia hæc facta generali aliorum testimonio de energumenis frequenter liberatis confirmantur. Tribus relatis prorsus simi-

E

Miracula
Beati conti-
nuata erion
seculo xvi:
energumeni

F

Y Y Y 3

lis

AUCTORE

J. S.

*lis est liberatio alterius energumena, quam pag.
262 vidisse se testatur Laurentius lo Ciraulo sacerdos. Attamen hec rursum alia est, quia contingere debuit anno 1603, cum testetur factam octodecim annis ante annum 1621. Philippus de Porcariis, eodem anno 1621, die 2 Novembris, testatus est aliud factum particulare, quod narrat pag. 310 quodque compendio huc transfero. Laudatus testis circa annum 1611 quādam vespere circa horam tertiam post occasum solis invenit ancillam suam, Gandolpham Campanara, adeo turbatam & stridentem, ut crederet à demone corruptam, quem admodum ipsa etiam dicebat. Qua de causa, juvante servo Joanne Philippo de Gregorio, ipsam duxit ad facellum B. Gandolphi, ubi corpus servatur, accersito etiam domino Vincentio Perdicaro sacerdote. Cœpit hic Dei & servi ipsius Gandolphi nomine precipere demoni, ut egredetur. Et post moram aliquam demon egressus est, inquit, tantum edens strepitum, ut videtur ipsi testi totum ecclesiae majoris teatum disruptisse. Aliud rursum factum particulare pag. 304 testatur Leonardus Selvaggio de Margarita, conjuge Marii Xiacchitano, dicens illud contigisse ante annos ferè quinque, id est, anno 1616. Erat in annua supplicazione laudatus testis, ibique dictam Margaritam primum à demone vexatam, & deinde liberatam vidit.*

B

29 Mattuccius de Curatolo, civis Politienensis, eodem anno 1621, die xxx Octobris, interrogatus, aliquot B. Gandolphi beneficia particularia juratus narravit, ut habeat Processus pag. 299. Primum erat sexaginta ferè annis præteritum, ita ut factum videatur anno 1561; alterum annis ferè quinquaginta & sex, ac figendum consequenter anno 1565. Utroque anno magna erat aquæ penuria mense Mayo. Huc de causa agmen supplicantium Politienium cum corpore B. Gandolphi processit extra civitatem ad pluviam impetrandam. Hanc verò gratiam utraque vice tam citò obtinuerunt per subitam aëris mutationem, ut jam pluere inciperet, priusquam totum supplicantium agmen redisset, ut testatur Mattuccius, qui adfuisse se dicit. Idem subjungit, adfuisse se tertie supplicantium cum corpore B. Gandolphi ad Patres Cappuccinos processioni, quando eadem erat aquæ penuria in locis vicinis, ita ut Calatavulturienses longo etiam agmine advenirent ad venerandum B. Gandolphum. Rursum, neicum finita processione, repente delapsa est pluvia, quam prodigiosam credidit testis, quia nullam in aëre comprehendit pluvia causam. Hoc factum fuisse ait quindecim circiè annis, antequam testaretur, & hoc de causa figendum est anno 1606: mense Mayo.

C

*Franciscanus graviter aggreditur,
anno 1621, mense Octobri, aliud testatus est Beati beneficium, in Processu relatum pag. 262. Vincentius de Martino, Ordinis Minorum de Observantia, gravi decumbebat morbo, & desperatus à medicis. Deseruntur ad infirmum reliquia B. Gandolphi, quem ille cum fiducia invocabat: ac deponente, pulso morbo, recte se habet, & convalescit. Hujus sanationis gratiâ tabellam appendit in sacello B. Gandolphi, ut observat laudatus testis, qui ait se adfuisse, ac vidisse graviter agrotantem & subito sanatum. Ex tabella autem appensa colligo, eamdem esse sanationem, quæ in descriptione facelli narratur num. 14, quatuor versibus expressa, ubi figuratur anno 1599, quod congruit cum dictis testantibus anno 1621, & dicenis eam contigisse ante annos ferè viginti & duos.*

31 Sanationem Joannis de Vigintimiliis, marchionis Hieracii & principis Castriboni, utpote ce-

lebrem & notam, plurimi testes in Processu narraverunt, inter quos laudatus Laurentius lo Ciraulo pag. 263 testatur se adfuisse, vidisseque & graviter agrotantem, & repente sanatum, simulacrum reliquiis, Beatum invocaverat. Verum, cùm pag. 115 habeamus Latinum testimonium à notario scriptum, & ab ipso marchione ejusque conjugi, quando venerunt ea de causa Politium, anno 1608 die VIII Maii subscriptum, mitto brevitatis causa multorum testimonia, & ex illo, missis etiam superfluis, factum breviter refiero. Illustrissimus & excellentissimus dominus, don Joannes de Vigintimiliis, marchio Hieracii, & princeps Castriboni, maxima & gravissima oppressus infirmate, votit pro sua salute B. Gandolphi, cuius reliquiam pettit cum licentia... episcopi Cephaludenfis sibi offerri. Quà quidem licentiâ obtentâ, prædictam reliquiam... Franciscus Mistretta, tunc vicarius... Politii, cum maxima sacerdotum & nobilium hujus prædictæ civitatis comitiva sibi detulit. Et factâ per ipsum... principem debitâ reverentiâ, intercessione B. Gandolphi gratiam suæ salutis à divina Majestate consecutus est: & votit simul cum illustrissima & excellentissima domina, donna Dorothea, ejus dilectissima uxore, personaliter se conferre huc Politium, & visitare arcam, in qua sunt deposita ossa... ejusdem B. Gandolphi. Factum hoc contigit anno 1605, ut ex recitato partim instrumento, & dictis aliorum testimoniis claram est. Venit autem marchio cum conjugi Politium anno 1608, obtentâque ab episcopo licentiâ, arcum ipsis apernit Joannes Blandus, vicarius Politienensis, videruntque Beati reliquias: quas quidem reliquias præfati principes illustrissimi omni; quâ decet, reverentia deosculati sunt: & ei obtulerunt, & præsentaverunt lamparium (id est, lampadem) magnum argenteum &c.

D
& marchio
Hieracii, al-
latis Beati
reliquiis,
sanantur.

E

32 Leonardus Selvaggio, jam suprà laudatus, pag. 303 narrat factum mirabile, in quo divinam agnoscit providentiam, patrocinio B. Gandolphi propitiari sibi, ut certè creditur, & piè potuit credere. Eques redibat Panormo Politium, portans secum aliquas figuræ argenteas pro arca B. Gandolphi, & comites habebat similiter equitantes. Cum autem venisset ad locum, ubi duplex erat via, altera superior, altera inferior juxta mare, & socii omnes pergerent via superiore, ipse eos sequi voluit, & equum cogere, ut eamdem teneret viam. Verum nullo modo equum inducere potuit, ut viâ illâ pergeret, ita ut equo cesserit, & siverit illum incedere per viam inferiorem juxta mare. Non diu post, cùm semper pergeret, unus ex sociis cursu accedit, nuntiatque socios novem, qui viam superiore tenuerant, à Turcis captos esse, & se soli effugisse. Credidit igitur Leonardus, patrocinio B. Gandolphi factum esse, ut equus noluerit parcere, & sic evaserit. Res contigit anno 1606, sive quindecim annis ante datum testimonium. Post hac laudatus testis subjungit alterum beneficium, patrocinio B. Gandolphi acceptum ab annis ferè duodecim, id est, circa annum 1609. Laborabat tunc graviter febri quartana, omisssisque remediis naturalibus, que non credebat profutura, opem B. Gandolphi precibus implorabat, & subito se perfectè sanatum sensit.

Quidam
gravi peri-
culo libera-
tus, deinde
febri,

F

*33 Aliam ejusdem sanationem testatur Lan- alius gravi
rensius lo Ciraulo, sacerdos jam laudatus, qui re- infirmitate,
liquias B. Gandolphi ad agrotum portatas comita-
tus est, & repentinam sanationem vidit. Decumbebat gravi pressus morbo dominus Franciscus Ga-
gliardo, civis Politienensis, perebatque ut Beati reli-
quia ad se deferrentur. Allatas reliquias vene-
ritate.*

Aius, & ope Beati implorata, subito convalescit & in gratiarum actionem componi jussit quatuor figuras argenteas, arcæ B. Gandolphi adjiciendas.

34 Ad annum 1611 videtur spectare geminum puerum primùm beneficium, praesitium Petro pueru Politiensi, filio Hortensi de Trapina, qui utrumque juratus afferuit anno 1613, dixitque duos frèr effluxisse annos à tempore, quo ille filiolus gemino laborabat defectu. Puer malo caducò tam graviter laborabat, ut pedibus non posset confidere, & globi instar factus esset. Adhibitis frustra medicis, cùm malum videretur immedicabile, ad B. Gandolphum parentes consugerunt. Itaque, quando agmen supplicantium corpus B. Gandolphi per civitatem portabat, puerum nudum more ibi usitato nutritri commiserunt, ut illum arcæ reliquiarum tangentium applicaret. Fecit hoc nutrix, sensitque puerum se erigere, simul atque arcam attigerat. Finita supplicatione, puer domum portatus, cùm vestibus induendus esset, pedibus alacer constituit, & sine ulla difficultate incessit. Ablato illo malo, supererat aliis puer defectus, nam præ impedimento aliquo oris aut gutturis voices proferre non poterat, volensque loqui, non intelligebatur. Post aliud tempus, mandante episcopo, aperta est arca reliquiarum B. Gandolphi, presente pueri patre. Hic ea occasione modicum cepit fragmentum ex panno rubro, quo arca erat cooperata. Domum reversus, exiguum illud panni frustulum collo filii sui alligavit: & sic ille consilium loqui caput, ac voices proferre claras, prout perfèctè loquebatur, & sanus erat, quando anno 1613 pater de utroque fæto juratum dedit testimonium. Res tota latius narratur in Processu pag. 149.

35 Anno 1612, nocti inter dies XXVII & XXVIII Decembri, facta est insignis sanatio Joanne Marrocco, vidua annorum sexaginta quatuor, que gangrenâ aut cancro ad extremum vitæ discrimen erat perducta. Sanationem testata est sub initium anni 1615 ipsa Joanna, dixitque se malo illo laborare coepisse & laborasse mense Octobri ante duos annos & tres circiter menses, donec nocte inter festivitatem S. Joannis Euangeliæ & Sanctorum Innocentium sanaretur. Accedit testimoniū filie ipsius Beatricis Marocco, & Petri de Precone, medici chirurgi, qui laborantem sanare frustra erat conatus. Rem ex horum testimoniis, in Proces-
su relatis à pag. 118, compendio tradit.

Cancer mense Octobri invasit peccus dilecti Joanna, que ex illo coacta est decumbere, & adhibere medicos. Hi fuerunt Petrus Precone chirurgus, & filius ipsius Gandolphus Precone medicus. Non obstante horum cura, malum semper crevit, & totum peccus occupavit, ita ut in febo S. Joannis Euangeliæ etiam inflatum esset collum totum usque ad os. Jam dixerat chirurgus, ipsam sanari non posse, nisi sanaretur emplastro illo, quod ultimum peccori imposuerat. At neque illud prodierat, & ad vesperam festivitatis S. Joannis credebat se morti vicinam. Cœpi igitur duabus horis post solis occasum multo cum planctu invocare B. Gandolphum, idque continuavit usque ad medium ferè noctem. Inter orandum dormire coepit, & mane evigilans, deprehendit peccus suum carere emplastro; vocansque filiam, simul cum ipsa agnoscit, peccus omni inflatione carere, & prorsus esse sanatum. Gratias egit Beato, tenensque biduo lectum ad instaurandas vires exhaustas, tertia die sana surrexit, ac gratiarum actionem in Beati facello repetit, quando primùm egressa est domo.

36 Anno 1613, quo testes hi fuerunt audiiti, mense Januario B. Gandolphus aliud benefi-

cium praesitii domine Isabelle Trabona, uxori, domini Philippi Trabona, in parte gravissime periclitanti, ut fuisse narratur in Proces-
su à pag. 142 testi- moniis Agathæ de Vizini obstetricis, que parturienti adfuerat; domini Artalis Perdicarii sacerdotis, ac fratris dilectæ Isabella, qui reliquias B. Gandolphi ad periclitantem attulerat; alterius, qui eas erat comitus, & ipsius Isabellæ, que gravissimo vita periculo erat defuncta. Rem in pauca contraho. Tantus erat parturientis labor, ut proles, antè per obstetricem baptizata, jam defuncta esset quatuor horis ante adventum reliquiarum, & obstetrica nullum sciret remedium ad partum promovendum. Deinde frater parturientis advenit cum reliquis, easque ipsi imposuit, Beatum comed tempore invocanti cum obstetrica. Hoc facto, fine difficultate problem mortuam statim poperit.

37 Eodem anno 1613 in febo Resurrectionis puer bernia, Dominice instituta est processio per urbem cum reliquiis B. Gandolphi, eo quod novum ipsi constructum esset facillum, in quod reliquia erant inferenda. Ea autem occasione beneficium obtinentum est Joanni Jacobo Gallegra, puer trienni, herniâ gravissimâ laboranti, cui per biennium remedia frustra erant adhibita. Mater ipsa, dilia Joanna Precone, puerum portavit ad facillum B. Gandolphi, curavitque ipsum tangentum arcâ reliquiarum ad facillum portatâ. Puer verò, ubi relatus erat domum, inventus est omnino sanus. Hoc testati sunt eodem anno Vincentius Lampasona, doctor medicus Politiensis, & Petrus Antonius Trabona, sicut latius videri potest in Proces-
su pag. 147 & seqq.

38 Anno 1614, die xvii Septembri in ipsa B. Gandolphi festivitate, sanatus est Nardus, puer quadriennis, filius Sancti de Joanne, quando morbi videbatur proximus, ut anno sequenti cum juramento testati sunt pater & mater pueri, ex quorum testimonio tempus clare colligitur. Referuntur illorum asserta in Proces-
su à pag. 121, quorum compendium hic transfero. Laborabat Nardus puer febri continua, & omnem jam perdidit sensum ea nocte, que festivitatem B. Gandolphi precepsit, ita ut parentes eadem nocte moriū credentes & jam pararent funeri necessaria. Illucecente die, pater ad facillum B. Gandolphi se comulit, & Beatum cum lacrymis pro salute filii sui oravit. Deinde sumpsit nonnihil aquæ lustralis, rogavitque presbyterum Matthaeum Bartuccello, ut reliquiis B. Gandolphi aquam illam contingeret. Ubi id facillum erat, aquam ille continuo domum portavit, ut filio bibendam direct. Tentavit moribundo aquam infundere; sed non potuit. Quare guttas aliquas collo affudit moribundi, qui id sentire videbatur. Post hore quadrangem, plangente patre, puerulus improvviso potum petuit. Parentibus igitur simul genua flebentibus, & B. Gandolphum invocantibus pro salute pueri, candelamque hunc in finem vorcentibus, pater ipse infudit omnem illam aquam lustralem, que Beati reliquias contigerat. Mox puer melius habuit, & intra duos tresque dies omnino convalescit. Qua de causa cum gratiarum actione votum suum impleverunt.

39 Sanationem Anna Duarez, faciem an- virgo pleari- no 1616, testes referunt; eamque testatur tabella in Beati facello appensa, ut dictum est num. 14. Laurentius lo Ciraulo sacerdos, qui comitatus est reliquias B. Gandolphi ad graviter agrotantem portatas, pag. 264 testatur, ipsam post veneracionem reliquiarum & invocationem Beati, mox cœpisse melius habere, & perfèctè sanasam esse. Con-

E
puer ad ex-
tremam deduc-
tas febri
continua,

F

fin-

AUCTORE
J. S.
alia gravi-
parius peri-
culo,

AUCTORE

J. S.

seniit pag. 269 Petrus Gabrieli sacerdos, qui reliquias ad egrotantem tulit, sed in hujus testimo-
nio Joanna vocatur, errore forsan typographicio. Inscriptio tabella, qua hujus beneficij gratia in sa-
cello appensa est, ex Italica in Processu pag. 10
Latina facta sic habet: Domina Anna Duarez de
Figueroa, filia capitanei Duarez, vita sua fini
propinqua magno cum dolore ex pleuride, de-
relicta à medicis ut moritura, commendans se
Domino nostro Deo, sanctissimam ipsius Matri,
presentibus Sanctis, & particulariter B. Gandol-
pho, ubi hujus reliquias ad ipsam fuerunt por-
ratae, illas venerans, subito multum fuit recrea-
ta, ac deinde convaluit, ita ut infinitas egerit
gratias Deo Domino nostro, sanctissimam Matri,
presentibus Sanctis, & glorioso sancto Gandol-

pho, cui laus sit perpetua.

40 *Philippus de Porcariis in Processu pag. 311*
juratus refert beneficium, sibi à biennio sere colla-
tum, & idcirco figendum anno 1619. Infirmus
erat, & multum è naribus emittebat sanguinem,
quem nullo poterat remedio sistere. Itaque, cùm ha-
beret frustum arcæ veteris, in qua reliquia B. Gan-
dolphi olim fuerant conservata, illud admovit vul-
tui suo, Beati opem implorans: & confessum stetit
sanguis, ac ager perfectè sanatus est. Hac tenus de
recentioribus B. Gandolphi beneficiis & miraculis.
Verisimile est, hisce etiam alia accessisse post an-
num 1621, quo facta fuit inquisitio per Stephanum
episcopum. At recentissima illa, si qua fuerint
scriptis mandata, ad notitiam nostram nec-
dum pervenerunt.

D

ac demam ef-
fusione san-
guinis è nar-
bus.

DE B. PETRO ARBUESIO,

B

CANONICO REGULARI , MARTYRE ,

E

CÆSARAUGUSTÆ IN HISPANIA ,

C. S.

COMMENTARIUS PRÆVIUS.

§ I. Memoria in Martyrologiis : cultus : Vita à recentioribus
scripta : ejusdem compendium excudendum.

ANNO MC-
DLXXXV.
Hoc die, quo
obiit, coli-
tur

C

Æsarangusta, quam indigene Zaragoça dicunt, vetusta Hispaniae Tarragonensis civitas, archiepiscopatu insignis & Aragonia regni caput, in ecclesia sua metropolitana S. Salvatoris religioso splendidoque cultu affervat corpus B. Petri de Arbues, communiter Magistri Epila appellati, quem ejusdem basilice canonicum Regularem, & primum Aragoniae inquisitorem, Judæi per conductos sicarios ibidem coram altari principi orantem anno Christi 1485 confederunt, unde biduo pôst beatam animam hac xvii Septembris exhalavit. De eo ad presentem diem Joannes Tamayus Salazar in Martyrologio Hispanico sic meminit: Cæsaraugustæ in Hispania B. Petri Arbuesi martyris, qui cùm primus fuisse illius urbis inquisitor apostolicus contra hæreticam pravitatem, dum adversus illius reos ex officio constanter inquirit, intra sedis metropoliticæ angulos ab iisdem hæreticis confosiliis, spiritum Creatori intrepidus agonista purissimum emisit. Eudem Martyrologio suo universali inferuit Castellanus, ubi etiam tempus infiectorum vulnerum & mortis ex iisdem obite recte distinxit verbis, que ex Gallicis Latina subjungo.

officio &
Missa Cæ-
saraugustæ

2 Cæsaraugustæ B. Arbuesius inquisitor, qui hoc die (xvii Septembris) mortuus est ex lethiferis plagiis, quas Judæi sicarii ipsi inflixerant eam nocte, quæ inter diem xiv & xv hujus mensis intercessit, dum in Matutino Officio caneretur Invitatorium VENITE in ecclesia S. Salvatoris, cuius erat canonicus. In Romano Martyrologio nondum locum obtinuit, neque Sanctorum albo à summo Pontifice per canonizationem adscriptus est. Recte tamen eum à laudatis martyrologis cum

Beati nîmo memorari constat ex iis, quæ de legitimo ipsius cultu plus quam centum annis ante Urbani VIII Pontificis decretum incepto continua- toque, & de ejusdem solemnî beatificatione per Alexandrum VII Papam anno 1664 facta inferius dicturi sumus. Interim hic premissâ sufficerit, laudatum Alexandrum in predilo Brevi concessisse, ut de eo sub ritu duplice recitetur Officium, & Missa celebretur de martyre non pontifice singularis annis juxta rubricas Breviarii & Missalis Romanî die xvii Septembribus, quâ spiritum Creato- ri reddidit.

F

et in aliquot
aliis locis

3 Hac verò (inquit ibidem Pontifex) in locis dumtaxat infra scriptis; nempe in cathedrali ecclesia Cæsaraugustana, ubi canonicus martyrii palmam consecutus est, ejusque corpus requie- scit, in ecclesiis generalis inquisitoris Hispaniarum, ac S. Martini inquisitionis regni Aragoniæ, ubi primus inquisitor munus obivit, & à qua ex Apostolica auctoritate munus idem accepit; nec- non in matrice ecclesia oppidi de Epila, ubi natus est; & quantum ad Missas attinet, etiam à sacerdotibus confluentibus. Hac anno 1664. Deinde anno 1694 adornatum est aliud de eodem Beato Officium, de quo in calce ejusdem typis editi exemplaris, quod præ manibus habeo, sequentia legere est: Cæsaraugustana. Suprascriptas Lectiones secundi Nocturni proprias, & Orationem beati martyris Petri de Arbues, prout supra jacent, ab Eminentissimo & reverendissimo domino Cardinale Casanate ex praescripto sacrorum rituum Congregationis de- nud revisas & correctas, eadem sacra Congre- gatio approbavit, & in posterum in metropoli- tana ecclesia Cæsaraugustana, aliisque locis, qui- bus Officium cum lectionibus & oratione propriis prædicti Beati ex indulto Apostolico hactenus

con-

A concessum reperitur, recitari & imprimi posse concessit, die xvii Julii MDCXCV. Subnotatum erat: A. Cardinalis Cybo. Et infra: B. Inghiramus Sac. Rit. Congreg. Secret.

4 Idem Officium atque Oratio anno 1696 ad alia denique loca multo ampliora extensa fuerunt, dum scilicet, ut in codem exemplari legitur, lectiones illius proprias & orationem ad humillimas preces archiepiscopi & capituli ecclesiæ metropolitanæ prædictæ (*Cesarangustana*) saecræ rituum Congregationi à R. P. M. Fr. Bernardo de Cariñena & Ypença, vicario generali Ordinis B. M. Virginis de Mercede porrectas, sacra eadem rituum Congregatio in omnibus regnis Aragonum, in Hispaniis tantum, in civitate Bononiæ, in omnibus ecclesiis generalis inquisitionis Hispaniarum, neconon in omnibus civitatibus, in quibus tribunalia inquisitionis existunt, & in quibus, sicut & in omnibus enarratis regnis, ecclesiis, civitatibus & locis sit Officium prædicti Beati de Communi unius martyris, ad relationem Eminentissimi & reverendissimi Cardinalis Coloredi, recitari ac imprimi posse benignè concessit. Die xxiv Novembris MDCXCVI.

B Subnotatum denuò erat: A. Cardinalis Cybo. Et infra: B. Inghiramus Sac. Rit. Congreg. Secret.

§ Per Bononiam hic Bologna designatur, distinctionis Pontificie celebris civitas in Romandiola, ubi Officium & Missa de B. Petro Arbuesio celebrare hanc dubiè concessum est, quod Beatus in ea civitate philosophia ac Theologia studuerit, & utriusque magisterium adeptus, eas publicè professus fuerit, ut ex dicendis constabit. Lectiones primi Nocturni prescriptæ sunt ex Epistola B. Pauli apostoli ad Romanos: Fratres debitores sumus &c.: secundi Nocturni suis locis Commentario inserentur: pro tertio denique Nocturno assignatur Homilia super Euangelium: Nihil est opertum, quod non revelabitur &c.; ut in festo S. Calisti, die xiv Octobris. Oratio verò hac est: Praesta, quæsumus, Omnipotens Deus, ut B. Petri martyris tui fidem congrua devotione sectemur, qui pro ejusdem fiduci defensione martyrii palnam meruit obtinere. Per Dominum, &c. Ante solemnum beatificationis celebatur, non hac die xvii Septembris, quâ obiit, sed xv ejusdem, quâ à scariis confusus fuit. Ita discimus tum ex Joanne Mariana lib. 25 Historia cap. 8, aliisque, tum ex libro

C Informationum infra sepe laudando, ex quo sequentia accipe: Testis xxxiv ad articulum xix testatur de visu, fideles cum notabili concursu in civitate Cæsarangustana colere diem hujus Servi Dei, tamquam unum ex diebus majoris festivitatis, pulsando campanas metropolitanæ ecclesiæ ac incessanter tota die xv Septembris à suis primis Vesperis, sicut fit in die S. Valerii ac S. Vincentii, quibus fit hæc magna solennitas, tamquam patronis principalibus cathedrali episcopalii Cæsarangustanæ. De celebri ejusdem cultu inferius multò plura dabimus.

6 Beati nostri Vitam à nullo synchrono vel separari scriptam reperi, aut ab aliis laudari legi; unde non immerito conqueritur Didacus Garzia de Trasmiera mox laudandus, ex ejusmodi scriptorum inopia pauca ex gestis illius ad posterorum notitiam pervenisse. Recentiores tamen multi, præsertim Hispani, de codem meminerunt, quos magno numero recenset Tamayus in Notis ad Martyrologium supra citatum. Inter ceteros verò viam, mortem ac miracula carmine heroico exposuit Vincentius Blascus de Lanuza, canonicus paenitentiarius Cæsarangustanus, in Opusculo, quod Septembris Tomus V.

Vitam à recentioribus scriptam

Peristephanon, seu de coronis Sanctorum Aragonensium inscripsit, & in libros quinque partitum Cæsarangustæ vulgavit anno 1623. Post hunc Didacus Garcia de Trasmiera, inquisitor Valentiae, Sicilie & Toleti, Vitam Hispanice stilo ligato composuit, que primò Monteregali anno 1647, id est, sedecim circiter annis ante solemnum ipsius beatificationem, excusa est, ac deinde cum supplemento aliquo unà cum beatificationis Bulla anno 1664 Matriti recusa.

7 Alteram denuò Vitam, Hispanico similiter non dabo, sed sermone, anno 1690 Cæsarangustanis typis publicavit Joannes Gracianus y Salaverte, Ordinis S.

Mariae de Mercede, provincie Aragonia historiographus, qui se per matrem suam ex Elisabetha Beati sorore ortum ducere testatur. Hæc Vitas in Museo nostro habemus quidem; sed cum earum antæores exiguae ab auctore, quâ scripserunt, autoritatem sibi conciliare possint, multaque in iis ex conjectura dixisse atque exornasse videantur. Satius duxi easdem ad concinnandum Commentarium adhibere, quam Latine versas excudere. Idem de Vita metrica, Peristephano inserta, statui; eoque magis, quod hac suis poetis phrasibus crebro ad naufragam scateat, & poematum more gesta liberaliori stilo amplificet. Hinc placet mihi ejusdem Vita breve compendium tempore beatificationis Rome anno 1664 Italice editum, & illustrissimo domino Joanni Vaguer, canonico ecclesiæ metropolitanæ Cæsarangustanae, & procuratori cause ejusdem beatificationis inscriptum, quod Latinitate donatum subjungam. Præplacet, inquam, mihi hoc compendium, quia verisimilius ex Actis beatificationis concinnatum est, ideoque erroribus minus obnoxium debet videri.

8 Verumtamen quia laudatum compendium in Romæ editum: miracula, aliaque aliunde recensabo.

Beati morte definit, omisis miraculis, aliisque, que post eam contigerunt, & ad ejusdem cultus initium & augmentum pertinent, hæc ex citatis Vitis Latinè subjungam, ne qua parte lectors defraudem. Ad cumdem finem, ut & ad Commentarium de Vita conscribendum, utile mihi erit Ms., quod Papebrochius noster ex libro Informationum apud P. Procuratorem generalem Roma descripsit, & ad hunc diem depositum, in quo pro impetranda beatificatione ipsius multa de vita, moribus, martyrio, miraculis & cultu antiquo perstringuntur, & nomine Philippi IV Hispaniarum regis, reverendissimi domini inquisitoris generalis Hispanie, aliorumque, quorum intererat, nomine probanda exhibentur. Suo item ico Breve beatificationis, modumque ac solemnen pampam, quibus ea Roma in Vaticana S. Petri basilica publicè celebrata est, in Commentario recensabo. Alios denique antæores, qui de eodem B. Petro scripserunt, per decursum laudabo.

E

§ II. Beati patria: parentes nobiles, majores, fratres & sorores: pia educatio: studia litterarum præsertim Bononiæ: magisterii & doctoratus laurea.

B Eatum Petrum Arbuesium primam lucem E-

Bonus n. 1.
scita Etile
in Hispania,

Z z z Z aff-

730 *affirmitur cùm in Ms. instrumento suprà num. 8**C. S. laudato, tum in Bulla beatificationis, verbis num.**3 recitatis, tum denique in Officio ejusdem proprio. Eft autem Epila exiguam Hispanie oppidum seu castrum in Aragonia ad Salonen fluviem, indigenis el Xalon dictum, septem milliaribus Hispanicis, teste Didaco García Trafmiera in Vita, versus Occidentem diffitum Cesaraugustam, in cuius diœcesi est. Vincentius Blascus & Joannes Gracianus illam eamdem esse putant cum antiqua**Segontia, quam Itineraria Antonini imperatoris in itinere, quod Emerita Cesaraugustam dicit, ab hac ultima sedecim millia passuum distantem exhibent. Dixi, penè inter omnes de hac Beati patria convenire: nam canonici Cesaraugustani in libello supplice Paulo V Pontifici anno 1614 pro impenetranda ipsius canonizatione oblato, cumdem Cesaraugustanum facere conati sunt his verbis: Petrus Arbuesius Cæsaraugustanus, vulgo Magister Epila eam ob causam fortasse dictus, quod illistris suæ gentis origo ex hujus nominis oppido esset &c. Verum hæc canonicorum opinio nullum, quem sciam, suffragatorem habet, totque convellitur testimoniis contrariis, ut neminem debeat morari.**B 10 Porro ab Epila patria sua, simul & à magisterio Theologia, quo ornatus fuit, B. Petrus communiter Magister-Epilæ, Hispanice el Macstro-Epila, appellatus est, ut hoc nomine potius, quam Petri de Arbues, in Hispaniis veniat. Hinc Alexander VII Papa in Brevi beatificationis ait, confessos esse processus de martyrio &c Servi Dei Petri de Arbues, alias Magistri Epilæ nuncupati. De hisce landatus Blascus poëta lib. 3 sic cecinit:**Inter nostrates antiqua Seconcia terras
Molles cantati ad ripas constructa Salonis,
Epila post dicta, immutato nomine prisca,
Et rege Alfonso Machometis libera vincis,
Turribus ac muris circumvallata vetustis,
Nobilibus felix dominis, & fertilis agris,
Munera & omniferos terræ fusura nitores,
Frugum altrix, Divumque parens fecunda vi-**torum,
Mastrepilam sanctum genuit, quod Rector O-**limpi
Languenti mundo postremo tempore fidus
Concessit. Genuitque alios Seconcia multos
Et celebres tulit ipsa viros armisque togâque,
Et verbo & versu claros, studiisque Minervæ
Egregios; instar quorum Mastrepila noster
Nunc erit, immensum patriæ lumenque decus-**que.
Quem Epila nascentem vidit, nutritivit, eum-**Audivit teneros fundentem ad inania fletus,
Et flentem in dulces pellexit carmine risus,
Plena coralliferis distillans ubera labris.**Hactenus ipse, insignes Epile landes congerens,
quas non vacat hic examinare.**C 11 Annum B. Petri natalem ibidem premiserat**circa annum his verbis:**Tempus erat, quando sol jam transfergerat annos
Quadraginta quatercentos post mille duosque.
Eidem anno 1442 nativitatem illius illigat Joannes Gracianus Salaverte in Vita cap. 1, num. 3; cui proxime accedens Didacus Garzia Trafmiera, eam uno anno citius, nempe 1441, auctor vero Compendii edendi anno 1440 affigit. Magis discrepat Ms. instrumentum in causa Beatificationis confitendum anno 1622, quod num. 8 laudavimus, in quo B. Petrus natus dicitur in oppido, Epila nuncupato, Cæsaraugustæ diecesis de anno m-**ccccxxxv, vel circa. Verum illa ipsa correlio vel circa sahis indicat, de natali anno tum non satis constitisse; ideoque cùm Didacus Garzia, Joannes Gracianus & Compendii auctor serius scripserint, & quidem duo ultimi post beatificationem, quando interim aliquid certius de natali ejus tempore potuit comperiri, verisimilius est, felicem illum ortum in unum è tribus istis annis 1440, & duobus sequentibus incidisse, aut certè propius ad eos accessisse.**D 12 De parentibus, quibus natus est, liber Informationum in causa beatificationis sic habet: Articulat, ac probare vult & intendit (procurator causa) qualiter in oppido, Epila nuncupato, Cæsaraugustæ diecesis de anno mccccxxxv, vel circa, ex Christianis & honestis parentibus, Antonio de Arbues & Sancta Ruiz legitimis conjugibus & ex puro sanguine procreatus ac natus fuit, in figura legitimi matrimonii, Petrus de Arbues, dictus deinde Magister de Epila; qui juxta ritum S. R. E. baptizatus, & deinde confirmatus fuit. Et ita fuit, erat & est veritas, publicum & notorium; & de præmissis omnibus & singulis antiquæ extant memoriae & traditiones ac publica vox & fama. Eosdem parentes nominat auctor Compendii, quos non minus nobilitate familiarum, unde nati erant, quam pietate spectabiles fuisse affirmat. In Officio ipsius proprio, omissis eorumdem nominibus, de generis nobilitate fit mentio in hunc modum: Petrus cognomento de Arbues, Epilæ in Aragonia natus, à piis honestisque parentibus, una cum sanguinis claritate hausit & pietatem.**E 13 Antonium Arbues & Sanciam Ruys pariter nominat Didacus Garzia Trafmiera & de utrinque nobilitate consentit. Joannes Gracianus Salaverte etiam aliquot B. Petri majores, ejusdemque fratrem ac sorores sic recenset: Ejus pater vocabatur Antonius Arbues, mater Sancia Ruiz, ambo ex illustri sanguine antiqui nobiles *; ut testantur scuta gentilitia Arbuesiorum, quæ in campo aureo tres vittas caeruleas exhibent. Exstant præclara de progenitoribus eorum monumenta in archivis excellentissimorum comitum de Aranda. Dominus Petrus de Epila Arbues matrimonium init cum domina Constantia de Ahones: erant autem Ahones prædilecti, unaque ex primariis familiis regni. Dominus Petrus Ahones fuit avunculus (vel patruus, Hispanice enim est Tio) regis Jacobi, cognomento Victoris; & ex eadem familia duo episcopalem cathedralm Cæsaraugustanam tenuerunt. Ejus scutum gentilium habet campanam elinguem in campo rubro. Inter alios liberos genuit dominum Petrum de Epila Arbues: ut constat ex testamento confessio Epilæ per Sanctum Ladraz die xiii Januarii anni mccccliv.**F 14 Dominus Petrus de Epila Arbues uxorem duxit dominam Joannam Suñen, filiam domini minorum de las Pedrosas: ita constat ex testamento ejusdem domini Petri, facto Epilæ per Rodriguem de Sadaba, istius loci notarium, die xv Augusti, anno mcccclvii. Dominus Gonsalvus Arbues, filius domini Petri, conjugem habuit dominam Joannam Ximenez de Villa nova, filiam domini Ximen Garziæ de Villa nova, vicini * Epilæ, & dominæ Romeæ Ferran Muñoz de Pampelona, ex illustri familia civitatis Calatayude: ut asserit ultimum testamentum domini Gonsalvi conscriptum Epilæ die xxix Julii anni mcccxxiv per Martimum de Salamanca notarium. Dominus Gonsalvus procreavit filium dominum Antonium Arbues,**ex nobilius parentibus, Antonio Arbues,**G Sancta Ruiz; patris majores*** Hispan. Infançones**aliquot re-
consentit,*** vel incole**B. Pe.*

- A** B. Petri Arbuesii patrem, qui matrimonio sibi junxit Sanciam Ruiz ex nobili familia de Sabada. Hi duos filios generunt, quorum primogenitus vocabatur Antonius, secundus Petrus; atque hic fuit Inquisitor noster & martyr.
- 15 Filias vero quinque protulerunt; dominas Joannam, Eleonoram, Isabellam, Sanciam & Beatricem. Joanna nupsit domino Joanni de Medrano de Epila; Eleonora in familia de Garcias de Vera, Isabella domino Antonio Salaverte, Catholico regi à secretis, Sancia in familia de Francias. Ita dominus Antonius Arbues testatur in testamento suo, scripto Epilae die xxiv Februarii anno MCDLXXXV per Antonium de Abiego notarium Epilensem; & Sancia Ruiz in suo item testamento, confecto per Martinum Marin die xxvii Julii anni MCDLXIV. In hisce omnibus filiabus copiosè dotandis pater familiae suæ opulentiam manifestavit. Earumdem liberi cum illustribus familiis juncti fuere; scilicet cum familia de Sesse, Perez de Alfaro, Urries, Salaberte, multisque aliis distinctæ nobilitatis; quæ nostri Martyris inquisitoris nobilitatem evidenter demonstrant. *Hæc tenus laudatus Joannes Gracianus, ex cuius fide ea dicta sunt.*
- 16 De Petri nomine in sacro baptismatis fonte ipsi imposito inter omnes pariter convenit, ut & de Christiana sub piis parentibus institutione, de qua in instrumento *Informationis ad beatificationem sic legitur*: Item qualiter dictus Antonius & Sancta conjuges eundem Petrum, ipsorum filium legitimum & naturalem, in fide Catholica Christianæ doctrinæ rudimentis erudierunt, procurando, ut bonos decet Catholicos, ut in operibus virtutum se exerceret. Præterea à primis eum annis Grammaticæ elementis operam gnariter dedisse, eodemque tempore tam in hisce quam in virtutum studio felices progressus fecisse, biographi ejus affirmant; idque Didacus Garzia & Joannes Gracianus satis prolixè, ex conjecturis, ut existimo, exponunt atque exornant. *Hec omnia Officium ejusdem proprium breviter complebitur his verbis*: A piis & honestis parentibus una cum sanguinis claritate hausit & pietatem: ab ipsis enim incunabulis optimis moribus imbutus, pueritiam ita transgit, ut nihil prius in ætate illa sibi duxerit excolandum, quam litteras & Christianas virtutes. *Vide etiam Compendium Vitæ edendum num. 1.*
- 17 Si laudato Joanni Graciano credimus, beatus Adolescens præceptis Grammatices jam probè imbutus, Oscam, quæ Aragonia civitas est, vulgo Huesca vocata, à parentibus suis missus, ibidem in ejusdem tum celebri, universitate philosophiam audiuit, atque inde ad paternum domum Epilam regressus, Bononiam se contulit, sacra theologia studendi gratiâ in collegio Hispanico, cuius alumnorum numero erat adscriptus. Verum de philosophicis placitis ab ipso Oscæ exceptis nihil reperi apud alios, ex quibus auctor Compendii Vitæ eum philosophiam aquæ ac theologiam Bononiæ audisse disertè affirmat; quod etiam Vincentius de Lanuza non obscurè innuit. Hinc mihi ista Beati in Oscensi universitate institutio ut minimum dubia appetit. De Bononiensi in Italia consentiunt omnes, de eaque in instrumento pro beatificatione sequentia legere est: Item qualiter idem Petrus, adolescens factus, missus fuit ad civitatem Bononiæ studendi causâ; ubi litteris operam dando, ac multum in theologia proficiendo, meruit tandem in magistrorum numerum adscribi. Item qualiter adhuc in eadem civitate exi-
- stens, in collegam insignis collegii, Hispaniarum nuncupati, electus fuit, in quo eximiae virtutis specimen dando, maxima de illo concepta fuit exspectatio.
- 18 Consonat Officium proprium, quod ita habet: Adolescens liberalibus disciplinis eruditus, Bononiæ in collegio Hispanorum adscriptus, doctrinâ & eruditione adeò excelluit, ut inde magistrali sacræ theologiae lauream reportaverit. *Compendii auctor, aliquique observant, cum philosophia magisterio ante exornatum fuisse; de quibus omnibus, uti & de tempore, quo ea contigerint, Didacus Garzia § 4 Hispanice habet, qua Latine subjungo*. Advenit Bononiam Petrus noster, ubi tam eximia in litteris specimina coram collegii (*Hispanici*) moderatoribus dedit, ut sine difficultate approbatâ ipsius scientiâ, ad probandam pariter natalium conditionem admislus sit, quod quidem ipsi facile factu fuit, cum ex nobilibus & honestis parentibus natus esset. Præbendam theologicam collegii adiit anno MCDLXVIII. Multò autem philosophia magister creatus fuerat; utque per omnes exercitiorum gradus ascenderet, sacræ theologiae doctoratum adeptus est anno MCDLXXIII, die xxvii Decemboris, qui annus secundus erat (*imò tertius*) Pontificatus Sixti IV;
- E** ut constat ex Annalibus celebris doctissimæque universitatis Bononiensis.
- 19 In instrumento quoque doctoratus ejus insolitam clausulam, magnæ estimationis, quæ de ejusdem scientia in Italia concepta erat, testimonium adscriperunt, quæ cum singularis mihi videretur, volui eam eodem Latino idiomate hanc referre. Dicunt itaque: "Multiplicia virtutum dona, quibus personam ipsius, artium & philosophiae magistri Petri de Arbues, Altissimus multipliciter insignivit &c. Ad eadem tempora prædicta resert Joannes Gracianus in Vita cap. 4, licet uno in loco annus 1663, pro 1673 ex hypothetarum forte incuria, notatus sit. Addit & alterum ex eodem instrumento Bononiensi testimonium, in quo scilicet dicitur "venerabilis atque eximie sapientie vir, & artium atque philosophiae magister, Petrus Arbues &c. Verum hec omnia juverit nonnulli expendisse. Quod ad annos aditi collegii Hispanici Bononia, & doctoris laurea accepit attinet, facile ipsis credidero; cum id ex Bononiensibus tabulis potuerint addiscere, nec quidquam in contrarium occurrat. Atque hac ratione Beatus secundum dicta num. xi annum etatis sua trigesimum egisse, ant uno vel altero superasse potuit, dum sacre theologiae doctor creatus est.
- 20 Non ita assentiri iisdem possum, dum aiknt, illum, mox ut Bononiam advenit, philosophia magisterio ante alibi insignitum, in collegii Hispanici alumnū cooptatum fuisse: obstat enim auctor Compendii, de quo num. 17 meminimus, cui etiam eateius fuit instrumentum ex libro *Informationis descriptum* & eodem numero relatū, quod de opera ab eo scitis narrata Bononia prius agat, grām de ejusdem in predictum collegium admissione; atque ita satis insinnet, hanc instiūtus opera præminū fuisse. Ceterum sape memoratum collegium auctorem habuit Egidium Albernotium, archiepiscopum Toletanum, & Sacra Romane Ecclesie, de qua optimè meritus est, Cardinalem S. Clementis, qui illud post medium seculi xiv in celeberrima illa Bononiensi academia erigendum curavit furasvitque, & inter ceteros ejusdem alumnos, duos Aragones perpetuò recipi mandavit. Videri de illo potest Ciaconius in *Vitis Pontificum & Cardinalium* tom. 2, ubi insigne
- F** ibidem fuit collegii Hispanici alumnus.

AUCTORE

C. S.

magni illius viri elogium pro meritis exhibetur.
Porro B. Petri virtutes, quibus Bononia emicuit,
celebrant duo Hispani scriptores jam crebro lau-
duti, & pro insigni ipsius humilitate, ex Processu
anno 1613 consilio citant doctoris Joannis Cer-
ceti, predicelli collegii alumni, testimonium: sed non
satis distinguunt, utrum hic eo anno testimonium
ex aliunde cognitis dixerit, an, quod ipse viderat,
scripto olim testatum reliquerit, quodque deinde alii
in Processu recensuerunt. Addunt denique Beatum
noscum Bononia publicè summaque cum laude
docuisse. Hec autem ipsius mora Bononia hanc
dubie causa fuit, cur ejusdem Officium proprium
à Sacra rituum Congregatione anno 1696, ut
num. 4 & 5 dictum est, ad hanc etiam civitatem
fuerit extensem.

§ III. Fit canonicus Regularis
Cæsaraugustæ, deinde inqui-
sitor: trucidatur ex odio fi-
dei: annus, dies & adjuncta
mortis.

Fit canonicus
Regularis
Cæsaraugustæ,

In terea dum B. Petrus Bononiensisbus academi-
cis præluceret, metropolitane ecclesie Cæsaraugustæ S. Salvatoris canonicus electus est. Flore-
bat in ea ecclesia insigne canonicorum Regularium
collegium, in quod deinde, teste Gabriele Pennotto
in *Historia tripartita sacri Ordinis canonico-
rum Regularium lib. 2, cap. 31, num 3, anno 1604*, procurante Philippo II Hispaniarum rege,
canonici seculares successerunt. At certè hic aut
in anno, aut in numero regis erratum est, cum
Philipps II anno Christi 1598 vitâ funeris sit,
succedente ipsi Philippo ejus nominis tertio, quo
regnante id factum esse etiam afferit Didacus Mu-
rillo *Tractatu 2 de Excellentissima ecclesia metropoli-
tana Cæsaraugustana cap. 30*. Utut est, constat, in
laudata ecclesia canonicos Regulares resedisse, dum
B. Petrus in eorumdem collegium cooptatus fuit.
Ita liquet ex libro *Informationum*, ubi dicitur:

C

Eleitus deinde fuit in canonicum Regulari Or-
dinis S. Augustini, ecclesie metropolitanae Cæsaraugustæ, per archiepiscopum, capitulum & cano-
nicos ejusdem ecclesie, ubi de anno MCDLXXVI so-
lennem professionem, ut moris est, emisit; Regu-
lari observantæ, quam professus fuerat, exactissi-
mè incumbendo, & indies laudabiliter proficiendo.
Pari modo in libello supplice pro canonizatione obti-
nenda per canonicos metropolitanos ecclesie Cæsaraugustanae Paolo V Papa anno 1614 oblatu de eodem
legitur: Canonorum Regularium Ordinis S. Augustini institutum in hac ipsa ecclesia pro-
fessus, cum singulari doctrina & eruditione sacra-
rum Scripturarum... morum gravitatem & vitæ
innocentiam conjunxit. Consonant lectiones Officii
illius, in quibus, omisso tamen anno professionis,
legitur: Mox in canonicum metropolitanæ ec-
clesie Cæsaraugustanæ adscitus, Regularem, quam
voverat, observantiam constantissimè semper reti-
nuit.

22 De anno consentit etiam auctor *Compendii
ubi professio- num. 2 & 3, ubi & diem, quo professus est, ix
num editi an- Februario, & tempus, quo primum electus, xxx
no 1476. Septembris, annumque 1474 assignat. Consonant
pariter Didacus Garzia & Joannes Gracianus,*

quorum hic electionem de regulari habitu assum-
pto interpretatur, dicens: Induerunt illum habitu
suo die xxx Septembris anno MCDLXXIV. Uterque
item scriptor ait, Joannem Aragoniæ, Joannis
II regis filium, Cæsaraugustanum episcopatum ium-
tenuisse; quod consentaneum est dictis Didaci Mu-
rillo, secundum quem in *Tractatu de Excellentissima
ecclesia metropolitana Cæsaraugustana*, laudatus
Joannes, cum sacerdotio initiatus non esset, admi-
nistratoris nomine eidem archiepiscopatu ab anno
1460 usque ad xix Novembris anni 1475 pre-
fuit. Priorum, sub quo professionem emisit, liber In-
formationum sic indicat: Solemni emissa profes-
sione canonicorum Regularium S. Augustini de an-
no MCDLXXVI in manibus doctoris Michaëlis Fer-
rer, Prioris sanctæ ecclesie Cæsaraugustanae,
verè canonicum Regulari se præbuit inter o-
mnia observantissimum sui instituti, ac Religiosum
admirabilis exempli factis & verbis.

D

23 Laborabant eo tempore Catholicæ reges Fer-
dinandus V & Elisabetha, ut nefariam Mahu-
meticam scélam & Iudeorum perfidiam, qui et-
iam post suscepimus, seu filio seu sincero animo,
baptismum, superstitionis ritibus suis clam opera-
bantur, è regnis suis eliminarent. In hunc finem,
annuscere summo Pontifice, sacrum Inquisitionis
tribunal crexerant, quod in hujusmodi sceleratos
animadverteret. Itaque R. P. Thoma de Turrecre-
mata, Ordinis Prædicatorum, generali Hispania-
rum inquisitioni praefecto, in alias virtute &
dolorinæ præstantes viros diligenter inquirebant, qui-
bus id muneris variis in locis tuò dignèque pos-
set committi. Cumque iis dotibus B. Petrus Arbue-
sius præ ceteris floraret, is unà cum Gasparo Ingle-
rio, Ordinis Prædicatorum, à laudato Thoma
primus Aragoniæ inquisitor renunciatus est anno
1484 die iv Maii, teste *Compendii auctore*. Tanti
Viri ad tam grave officium electio ipsis regibus Fer-
dinando & Elisabetha in Officio Beati proprio adscri-
bitur his verbis: Siæque non modò, sed alienæ et-
iam saluti, pari studio ac solitudine invigilans,
virtutibus omnibus sic enituit, ut Ferdinandus &
Elisabetha, Catholicæ Hispaniarum reges, cum vel-
lent è suis sinibus Judaicam exterminare perfidiam,
ipsum fidei inquisitorem in Argonia primum eli-
gendum curaverint. Consonat liber *Informationum*,
cujus verba mox dabimus.

Constitutus
Primus in-
quisitor

E

24 Eadem prorsus anno id etiam illigant Di-
dacus Garzia & Joannes Gracianus; adduntque
ipsum, cum tanto muneri se imparem diceret,
ex humilitate non parùm reluclatum fuisse, ne
acceptaret: quod quidem Gracianus, Joannem Go-
mez, oculatum testem annorum 70, in primo Pro-
cessu testatum reliquise asseverat. De eodem mune-
re ipsi imposito & insigniter obito, sequentia habet
liber *Informationum*: Virtutibus cardinalibus or-
natus fuit. Primò virtute prudentiæ claruit, opti-
ma media eligendo ad consequendam divinam glo-
riam & æternam felicitatem; & in ea excellere ita
reputatus est, ut, cum gloriose memoræ Ferdi-
nandus & Elisabetha, Catholicæ Hispaniarum reges Catholi-
ci, expelli fecissent à suis regnis omnes Mauros &
Judaeos, qui Catholicam fidem profiteri recusa-
rent, novis factis instructionibus pro inquisitori-
bus haereticæ pravitatis, ad instantiam eorumdem
regum, venerabilis Vir iste fuit * primus, qui
deputatus fuit inquisitor in regno Aragonum per
R. P. Thomam de Turrecremata, fratrum Odi-
nis Prædicatorum, generali Hispaniarum inqui-
sitionem. Justitiam in eodem officio ac aliis sibi
injunctis intrepidè administravit, in turbinibus
causarum nec lacrymis, nec precibus strangi pa-
tienti.

in regno Ar-
agonie,
quo munere
F

* fuerit

*Arenae fun-
gitur. Virtu-
tes,*

Atiens, constanter jus suum cuique tribuendo.
25 Fortitudinem ostendit in aggrediendo ar-
dua propter amorem Dei; in tantum, ut, dum
aliquando à benevolis amicis moneretur, ut ca-
veret à summa Iudæorum invidia, in se excita-
ta, in suo exercendo officio sanctæ inquisitionis;
respondere solitus fuerit, nihil solicitum esse,
quid ab hominibus sibi posset accidere, dummo-
dò Deo immortali & Christianæ religioni suum
officium præstaret. Temperantiam magnam exer-
cuit tam in moderandis & coërcendis delectatio-
nibus & concupiscentiis circa bona sensibilia,
quam in ciborum usu; corpus macerando, ut
spiritui & rationi subiectum permaneret, omnes
corporis illecebras contemnendo. *Et rursus post
aliqua:* In assumpto munere & officio inquisito-
ris adeò mirabiliter magna cum constantia se gef-
fit, ut palam omnibus accuratus æmulator exal-
tationis sanctæ fidei, & acerrimus persecutor hæ-
resum apparuerit, ejusque diligentia ac solicitude
brevi tempore multi hæretici, apostate &
relapsi debitam suorum criminum pœnam luerint,
uberrimum fructum & evidentem utilitatem de-
monstrando, quæ tunc & in futurum indies ex-
crescere debuisset ex ipsa creatione tribunalis san-
ctæ inquisitionis in ipsis regnis. *Hac lenus lauda-*

Brum instrumentum, ex quo & alias ejusdem vir-
tutes, quas postulator causa probandas suscepit,
juverit hic subjunxiſſe.

26 Sic itaque in eodem legitur: Iste Servus
Dei in fide Catholica semper vixit, ac usque ad
mortem constanter perseveravit, sanam veram-
que doctrinam non solum retinuit, sed etiam alios
perseveranter docuit, tam in publicis quam
in privatis sermonibus, omnes in vera fidei co-
gnitione ac perfecto Dei amore instruendo, di-
versimodè pro ipsa fide & incessanter se exercen-
do, & multa pro ea augenda & conservanda pa-
tiendo.... Totam & maximam spem in Deo po-
suſſe ostendit, cum divino auxilio & meritis Chri-
ſi Domini per opera meritoria vitam æternam se
consecuturum sperando: & tali fiducia fretus,
omnia ob id temporalia contempſit, ut cælestia
adipisceretur; & ob id summos labores & ærumnas
passus fuit. Libenter orabat, & ad cælestia con-
templanda rapiebatur.... Magna caritate dotatus
fuit erga Deum, ob ejus amorem peccata vita-
ndo, mandata ipsius servando, & ob id munda-
na despicio ac Christum Dominum sequen-
do, Religiosam ac regularem vitam elegit, ut illi
serviret: prout eadem caritate proximi dilexit,
summopere curando, ut universaliter omnes in
Christianæ fidei observantia perseverarent, cun-
ctos verbo, operibus & exemplo instruendo ad
æternam vitam consequendam...

27 Paupertatem quam maximum amavit, Reli-
giosam vitam ob id eligendo, & liberalem fe-
cum pauperibus ostendendo, operaque miseri-
cordiae tam corporalis, quam spiritualis in ildis
exercendo.... Profunda humilitate dotatus fuit,
adèd se mitem & humiliem reddendo, ut cum
inferioribus æqualis & cum æqualibus inferior vi-
deretur... Orationi & contemplationi admodum
deditus fuit, diurnis ac nocturnis officiis devote
& sine intermissione continuo interessendo. *Hec i-*
bi; quibus Joannes Gracianus cap. 6, num. 41
addit, eumdem etiam spiritu propheticō donatum,
Magistro Martino Garcie canonico, viro insignis
pietatis & doctrinae, inquisitoris officium & episco-
patum Barcinonensem predixisse. Præterea ait, va-
tinatum eundem esse, florentissimum regnum ur-
bemque Granatensem è Maurorum jugo ereptum

*breviter me-
moramus.*

*iri, Iudeos expellendos, & sacra inquisitionis offi-
cium magis exaltandum. Verum hac ultima vatici-
nia Beatus post obitum suum edidit, ut infra vide-
bimus: primum autem unde Joannes Gracianus
Salaverte didicerit, ignoramus.*

28 Tam insignes porro beati Inquisitoris virtu-
tes, que bonorum omnium venerationem ipsi conci-
deis condu-
liabant, implacabile Iudæorum odium, quibus ei,
invicta beati Viri constantia sanctaque severitas
gravis erat, in eundem concitârunt. Scelerati i-
taque illi nocturna conventicula agentes, de invisa
sibi inquisitionis ministris, Petro presertim (nam
Gaspar Inglarius jam ab exeunte Januario anni
1484 obierat) è medio tollendis deliberare cœpe-
runt. Precipuos factiōnis autores Gracianus quem-
dam Rabbinum & aliquot divites mercatores,
Gasparum Sancta crucis, Mattheum Ram & Pe-
trum Sanchez nomine fuisse, nescio ex quo monu-
mento affirmat. Illud certum est, B. Petri cedem
à Judeis decretam fuisse, & conduētos sicarios,
qui executioni mandarent. Horum primus fuit
Joannes de Labadia, ad omne facinus compara-
tus, quique eo majori odio beatum Inquisitorem
persequebatur, quod soror illius non multò ante-
in facie tribunalis carcerem conjecta fuerat & mor-
te damnata, ut habet Vita Compendium num. 9.
Secundus appellabatur Joannes Sperandius, filius
Salvatoris Speræhi, qui, teste Graciano, in ejus-
dem tribunalis carceribus detinebatur. Hisce duo-
bus addit idem Gracianus Vitalem Durantium,
natione Gallum, Tristianum Leonis, Antonium
Gran Valentini, & Bernardum Leofan Tolosa-
num, omnes nefarios homines, ex innocentium op-
pressione vivere affuetos.

29 Non tam occultas tamen machinationes suas Beati vita
habuerunt, quin in suspicionem venerint apud Ca-
tholicos, quorum aliqui, inter quos Gracianus fuisse
scribit Antonium Salaverte, Catholico regi à
secretis, ipsum de instanti periculo monuerunt, ro-
gârumque, ut ab eorum insidiis caveret. Verum
ille hisce nihil territus, & pro Christo sanguinem
sundere paratus, non secus ac prius munere suo
strenue fungi perseverabat. Sicarii itaque, ut con-
ceptum facinus completerent, nocturno tempore per
senſitram cubiculi, in quo dormiebat, intrare co-
natī sunt; sed deprehensi, & clamantium vocibus
prohibiti fuerunt, ut habent Surita tom 4 Annal.,
lib. 20, Didacus Murillo in Traclatu de excel-
lentiis Cesarangustianis, cap. 22, Didacus Gar-
zia, & Joannes Gracianus in Vitis. Addunt tres
primi scriptiores, eosdem sicarios eadem nocte se-
ad metropolitanam eadem contulisse, ut cuius do-
mum perfringere non potuerant, cum ad ma-
tutinum Officium venientem trucidarent; eoque
non invento, sacrilegam eadem in posteram no-
item distulisse. Verum hac aliunde nequeo confir-
mare.

30 Tandem ea nocte, quæ inter diem xiv & eam noctem in-
xv Septembbris intercessit, nefarii parricidae in ipsa ter diem 14
metropolitanâ ecclesia execrabilis cœptum perse-
runt. Libet hoc super re Officii verba recensere.
Cum igitur sacrum inquisitionis munus pati a-
nimis ardore & fidei Catholice emolumento per-
ageret, magnum sibi contraxit odium ab iis,
qui Judaicam perfidiā mordicus afferebant, in
eamque relapsi fuerant. De quorum insidiis per
amicos & consanguineos certior factus, eisque
sudantibus, ut, si vite consulere vellet, sus-
cepto fe ministerio abdicaret, constanter respon-
dit, libenter se talem ob causam mortem subi-
turum, idque unice optare, se ex malo sacer-
dote bonum fieri martyrem. Nec absuit optatis

eventus; quippe nefarii illi homines, habito saepe inter se conventiculo, necem in Dei Servum machinati suat, conductisque ad scelus perpetrandum sicarii, Petrum ante chorum metropolitanae ecclesiae orantem, in principio nocturni Officii, cum ea psalmi verba decantarentur; "Quadragesima annis proximus fui generationi huic, & dixi, Semper hi errant corde, iterato vulnera lethaliter affecerunt. Biduo supervixit, Deo gratias agens, quod pro fidei defensione mortem mereretur oppetere; cumdemque pro interfectoribus suis deprecans, post recepta Ecclesiae Sacra menta, decimo quinto Kalendas Octobris, anno à reparata salute MCDLXXXV obdormivit in Domino.

*in ecclesia
orantem le-
thaliter vul-
nerare;*

B

31 *Hicce planè consona sunt, que de eodem argumento habet liber Informationum, & hic subjungo. Ex integritate vite & vero zelo sanctae Catholice fidei in exercendo dicto officio inquisitoris admodum formidabilis extitit Judas, qui propterea intestino odio illum ac novum tumulatum tribunal inquisitionis persequentes, in ipsis necem conspirarunt, quasi persuasum sibi habentes, ex illius interitu tribunal illud evanescere debuisse. Et propterea inquis compertis sicariis, duo ex illis noctis tempore furtim ingressi ecclesiam Cæsaraugustanam, horâ Matutinorum aggressi sunt Servum Dei genuflexum, orantem ante altare maius & sanctissimum Sacramentum à latere Epistole. Et dum canebatur in choro versiculos Invitatori in Matutinis, "Quadragesima annis proximus fui generationi huic, & ipse Servus Dei recitans angelicam salutationem, proferebat verba; Benedictus Fructus ventris tui; alter & primus ex facinorosis sicariis predictis, evaginato gladio, graviter eum in service percussit, & statim, eo relicto, aufugit: alter vero superveniens, gladio similiter evaginato, semel atque iterum transfixit eundem venerabilem Virum. Qui vulnera hujusmodi à sacrilegis ictibus patienter sufferendo, reiteratis vicibus repetendo; Laudetur Christus, quia morior pro sua sancta fide; & alia in honorem & laudem Dei replicando, tandem die Sabbati xvii Septembribus MCDLXXXV obdormivit in Domino.*

*ex quibus
vulneribus
ipse anno
1485*

C

32 *De anno martyrii convenienti omnes praeter Joannem Marietam in Historia ecclesiastica Sanctorum Hispanie, ubi lib 2, cap. 60 manifesto errore illud ad annum 1537 retulit. De die etiam, quo in ecclesia à sicariis confosus, ac deinde defunctus est, dissentit à ceteris Hieronymus Surita lib. 20 Annalium cap. 65, ubi scribit, B. Petrus ex acceptis vulneribus obiisse die Jovis, quem erat xiv Septembribus, media nocte, cùdemque ferè horâ, quā vulneratus fuerat nocte præcedenti. Anno 1485, ad quem Beati mortem nobiscum reseruit Surita, dies xiv Septembribus, non erat dies Jovis sed Mercurii, idoque videtur voluisse eam partem noctis indicare, qua diem xv inchoaverat. In hanc autem opinionem induci potuit ex eo, quod sua etate B. Petri nostri festum non die xvii sed xv Septembribus, quo non mortuus, sed lethaliiter fauciatus fuit, Cæsaraugusta celebraretur, ut num. 5 observavimus. Porro, ut cetera mittam, annum diesque infiectorum vulnerum & mortis ex hisce obite adversus Marietam atque Suritam invictere probant duo instrumenta non multò post hanc à notariis publicis Cæsaraugusta conscripta, que ex Hieronymi Blanca Commentario rerum Aragonensem paragrapho sequenti integrarēcitatibimus, & ex quibus interim panca hic delibamus.*

33 *Primum itaque sic habet: In Dei nomine.*

Amen. Noverint universi, quod anno à Nativitate Domini MCDLXXXV, die videlicet intitulata, decima septima mensis Septembribus apud civitatem Cæsaraugustæ, in sede (*id est ecclesia metropolitana*) ejusdem civitatis Cæsaraugustanæ, inter altare & chorum dictæ sedis, ubi reverendus magister Petrus Arbues, alias Epila, quondam sacræ theologiæ professor, inquisitor quondam sanctæ fidei, à sancta Sede Apostolica specialiter deputatus, fuerat vulneratus, & ceciderat ex ictibus & vulneribus sibi decimo quinto die prædictorum mensis & anni horâ Matutinarum illatis.

D
dic 17 Se-
ptembribus mo-
ritur.

De quibus vulneribus die præsenti decimâ septimâ ab hac luce transmigravit, & obdormivit in Domino. *Eodem in altero quoque instrumento leguntur, in quo additur, obiisse illum cùdem quasi horâ, quā fuerat vulneratus. Hicce consonat Officium proprium num. 30 relatum, aucto Compediti e-
dendi, Didacus Garcia, Joannes Gracianus, Hieronymus Blanca in Commentario rerum Aragonen-
sium, aliisque. Erat autem dies xvii Septembribus anni 1485 Sabbatum, ut habet liber Informationum num. 31 citatus.*

34 *Nescio pariter, unde didicerit idem Surita, quod ibidem ait, dum canonici circa beatum Martyrem sanguine suo aspersum in solo jacentem, adstantem, è vicina domo accurrisse civem quemdam nomine Emmanuel de Ariño, qui primus sublatum in brachia, ad sacrificium portaverit. Suritam bac in parte secutus est Didacus Murillo: verum Didacus Garzia landans anti-
quissimum librum, ejusdem ecclesiæ capituli gesta continentem, asserit, canonicos quidem tam in-
exspectato casu, reique acerbitate vehementer per-
culsos, nec suis oculis satis fisis, aliquantum
iacenti adstuisse; at mox rei veritate com-
perita, cumdem ab ipsorum quatuor sublatum ac
diligenter curatum fuisse. Librum vero illum i-
pse tam vetusti characteris esse ait, ut tempore,
quo res contigit, scriptus fuisse possit videri. Au-
tor Compediti nostri pari modo affirmat, beatum Inquisitorem à landatis canonicis, qui ex choro,
ubi Matutinum officium inchoaverant, ad cum
accurrerant, dominum suam rediitum fuisse; ubi
post biduum ad calos evolavit, quod verisimi-
lius apparet.*

dominum suum
autem delatus.
E

35 *Non magis scio, quam certis testimoniorum prodigium aeris campani de Vililla, quam alii Belillam appellant, que teste Murillo supra citato, locus est, octo aut novem milliaribus Hispanicis Cæsaraugusti distans. Aliunt enim aliqui, eam campanam eadem nocte ac tempore, quo beatus Inquisitor à nefariis perfossus est, sponte sua sonuisse, donec validus funis, quo lingua seu malleus ipsi adhucerebat, continuo impulsu spontaneo ruptus sit. Alii id in ipsa Beati morte contigisse arbitrantur; neque dubitat Didacus Garzia afferre. prodigium hoc à tot historicis memorari, ut de eo non supersit dubitandi locus etiam scrupulose incredulitati. De eodem etiam mentio fit in libro Informationum his verbis: In iisdem nocte & hora, quibus Servus Dei à facinorosis illicis percussus fuit, prodigiosè cecepit de se per se solam pulsari campana, vulgo dicta della Vililla, tanta vi & festinatione, ut non cessaverit, quousque funes, quibus alligata erat lingua, rupti fuerunt. Utrumque hoc in Procesu fatis probata fuerint, ignoro; sed in Compedito nostro nihil de iisdem legitur. Facilius creditur est, quod iidem a-
iunt, Cæsaraugustanos, audita beati Viri cæde, usque ad eum in Judeos exarsisse, ut, nisi magistratus, &
ipse*

Quid de pro-
digio aeris
campani in
Vililla?
F

A ipse prorex ac archiepiscopus Alphonsus impedivissent, Iudeos omnes igne aut ferro extinxeruntur suissent. Capti tamen postmodum scelerati sicarii, sacrilegæ cædis pœnas luerunt.

§ IV. Ecclesiæ metropolitanæ Cæsaraugustanæ luctus : Beati honorifica sepultura : sanguinis ibidem antè effusi, effervescentis & multiplicati prodigium.

Ecclesia metropolitanæ luget per annum.

QUæ post B. Petri vulnerationem mortemque Cæsaraugustæ facta sunt, Trasmiera & Salverte pluribus pergit exponere, librum de gestis capituli crebro laudantes. Ex his sequentia accipe. A die, quo Beatus confessus fuerat, cessatum est triduo à divinis, altariaque pullis vestibus cooptata sunt; & postquam hac in parte dispensatum fuit & reconciliata ecclesia, Hora canonica submissa voce & clavis januis dictæ fuerunt. In Nosterno officio dictus est psalmus 108, Deus, laudem meam ne tacueris; & antequam Officium inchoaretur, induitus nulla ueste sacerdos, crucem manibus tenens, duobus pueris tadas gestantibus, faciesque pullo velo cooperitis, comitatus, ante altare psalmos Miserere, aliosque recitabat, universo clero interim genuflexo. Hic ritus per annum integrum duravit usque ad diem xxix Septembbris subsecuti anni 1486. Ita sc̄e ipsi. Interim Petrus post biduum ab acceptis vulneribus sanctissime oblitus, ut diximus, die xvii Septembbris, sive post horam duodecimam noctis, que inter hunc diem & xvi media intercessit, ejusque venerabile corpus sacris cononicorum Regularium uestibus induitum, ad sacrificium ecclesiæ metropolitanæ datum est.

Beati corpus cum pompa sepelitur :

C 37 Eodem die, qui in Sabbathum inciderat, sepultum esse scribit Murillo; idque optimè convenit cum libro Informationum, in quo miraculum sanguinis illius effervescentis, quod ex authenticō instrumento inferiō dando, die xxix Septembbris factum esse constat, duodecimo post ejusdem sepulturam die contigisse diciur. Funus illius presentiā suā cohonestarunt præter canonicos ecclesiæ metropolitanæ S. Salvatoris, canonici S. Marie à Columna, vulgo del Pilar dicti, paracie, & Religiōis ordines omnes, atque ipse etiam serenissimus Alphonsus Aragonia, archiepiscopus Cæsaraugustanus & prorex, cum omnibus consiliariorum collegiis, nobilibus & consulibus civitatis, & res ingenti cum pompa funebri peracta est. Sepulture locum elegerunt cum ipsum, in quo Beatus confessus cecidit, ubi egestâ terrâ sarcum corpus in faxeo loculo inhumarunt. Tum verò celebre illud sanguinis, quem impiorum gladiis ibidem Martyr effuderat, effervescentis & mirabiliter multiplicati, inspectante frequenter populo, prodigium contigisse testatur liber Informationum, unde sequentia transcripta.

ejusdem sanguinis ibidem antè fusus, mirabiliter

38 Statim ac Servi Dei corpus in tumulo collocatum fuit, totus sanguis, in loco percussionis effusus, revixit ac servare coepit, ac si tunc effusus fuisset. De eodem prodigo paulò prolixius paulòque aliter denuò mentio fit ibidem in hunc modum: Servus Dei Petrus de Arbus de Epila sub die xv Septembbris MCDLXXXV noctis tempo-

re inter chorū & altare ecclesiæ cathedralis Cæsaraugustanæ letaliter vulneratus, ex eisdem ictibus die xvii ejusdem obdormivit in Domino. Corpore illius ad sepeliendum delato ad eamdem ecclesiam, in effodienda sepultura in eodem loco inter chorū & altare, ubi fuerat vulneratus, & ubi ad præsens honorabile ipsius reputatur sepulcrum, ante & post humationem corporis, ad eamdem ecclesiam translati, sanguis ex præfatis vulneribus sub die xv Septembbris in ipso loco effusus, & ex præcedentis temporis instantia jam exsiccatus, fervens & quasi ex vivo corpore profluens, currere coepit cum magna abundantia super solo & pavimento loci præfati, numero affluente populo ad id visendum, tamquam ad mirabile: unde multæ ac diversæ personæ pro devotione ad intingendum sudaria & linteamina in dicto sanguine accurrebant, factum hujusmodi pro evidenti ac prodigioso miraculo universaliter reputando. Quod ipsum factum amplioribus verbis concludenter probant octo testes de visu, illo tempore ad futuram rei memoriam examinati.

39 Utriusque narrationis discriminem in eo est, effervescit & multiplicatur;

E

40 Qua de causa ecclesia erat polluta, taliter, quod in ea Officia divina celebrare non poterant. Pro cuius reparatio secundum ordinem sanctæ matris Ecclesiæ dicta ecclesia fuit reconciliata cum cæremoniis ecclesiasticis. Et deinde tam in dicta decima quinta die, quam decima sexta & præfenti die prædictorum mensis & anni, dictus locus, ubi dictus sanguis fuerat effusus, fuit per quin plurimas & diversas personas ecclesiasticas & laicas visus, perspectus & valde bene recognitus, qualiter vix poterat cognosci, quod esset signum sanguinis; & si aliquid videbatur de dicto sanguine, erat quasi nihil, & desperito quasi in totum colorē dicti sanguinis; & erat adeò desiccatum, quod erat impossibile cum aliqua papyro aut panno lini, neque lanæ, nec alia quavis re aliquid ex dicto sanguine accipi. Et sic de prædictis multi & diversi Christi fideles fidem & relationem faciebant & fecerunt publicè. Antequam progredior, quia difficile creditur appareat, sanguinem eodem die, in cuius nocte fuisse erat, usque adeò evanuisse, observasse juvavit.

F
* effuderat
quod probatur

SUCTORE

C. S.

rit, cum verisimiliter jam tum abstersum fuisse sen
ecclesia reconcilianda causâ, seu iussu archiepiscopi
proregis aut magistratum, ne ejusdem conspectus
populum, in Judeos, ut diximus, beati Martyris ce-
dæ graviter commotum, vehementius concitaret. Ni-
si forte alteri prodigo adscriendum sit, cum sanguini-
num tam subito evanuisse. Pergo reliqua recensere.

ex informa-
mento au-
tobonico

41 Et quia tunc dicta decima septima die, Domino Deo altissimo disponente, ut major memoria de dicto reverendo patre, domino magistro Petro de Arbues, alias Epila, inquisitore sanctæ fiduci haberetur (qui pro exaltatione sanctæ fidei & pro extirpatione hereticae pravitatis, fama publica referente per totam dictam civitatem, dictam mortem passus est) dictus sanguis in dicto loco ante chorum dictæ sedis, ubi effusus fuerat, revenerat, & effuebat, tamquam si de recenti expressus fuisset. Ubi totus populus velociter currebat ad accipendum ex dicto sanguine; quidam cum papyro, & alii cum panno lini, & aliis diversis modis: & erat tam magna velocitas & decursus gentium ad levandum praedicta & accipendun ex dicto sanguine, quod vix homo poterat inter gentes, nisi cum magna vi & cum magno exercitio accedere & intrare ad dictum locum & ad dictum sanguinem: tali modo, quod apud omnem populum communiter illud pro evidentissimo miraculo reputabatur.

notario pu-
blico coram
testibus

* quamdam
* albam

42 Ideo cùm praedicta evidentissimè yiderentur esse in exaltationem sanctæ fidei Christianæ, & in honorem & gloriam fidelium Christianorum, defensionem fidei Christianæ, & confusione persecutorum illius, & aliorum malorum, & quia memoria est labilis; ut de praedictis in futurum de tam magno & maximo actu perpetuò menoria habeatur, reverendus magister Martinus Garsia, sacrae theologiae professor, dictæ sedis Cæsaraugustæ canonicus, tamquam procurator multum venerabilis capituli canonicorum dictæ sedis, requisivit per me notarium & testes infra scriptos fieri ocularem inspectionem & recognoscere dictum sanguinem, & de praedictis facere publicum instrumentum. Et ego Petrus Lalueza notarius

tunc accepi quemdam * papyrum album * in manum, quem in praesentia testium infra scriptorum & maximæ multitudinis populi, qui ibidem cum maxima anxietate ad dictum locum congregati pro videndo dictum sanguinem, & de eo accipiendo erant, publicè docui dictum papyrum album, & postea illum posui &.... (defunt hic aliqua, detrita forsan in autographo, ut similibus signis etiam Blanca annotavit) cum illo tetigi in terra in illo loco, ubi erat dictus sanguis; & cum illo in continentem cepi de dicto sanguine, & ex illo dictus papyrus fuit unctus, & illum publicè docui * testibus infra scriptis, & omnibus ibidem assistentibus circumquaque: in quorum omnium praesentia praedicta fuerunt acta, & aperte praedicta fuerunt visa. Et ante confectionem hujusmodi instrumenti maximus numerus gentium dictæ civitatis de dicto sanguine accepserant, & illum publicè per totam civitatem demonstraverant & publicaverant.

* i. e. ostendit

eodem tem-
pore con-
scripto.

43 Ex quibus omnibus & singulis instatus & requisitus per dictum reverendum magistrum Martinum Garsiae, procuratorem praedictum, hujusmodi publicum confeci & testificatus fui instrumentum in testimonium & memoriam omnium & singulorum praemissorum, quae fuerunt acta loco, die, mense & anno, quibus supra in principio recitatis. Præsentibus testibus ad praedicta magnificis & venerabilibus viris, dominis, Joan-

ne Lupi de Alberuela, Martino de Turrellas, Bartholomæo del Molino juris perito, civibus; Garsia Baylo, portionario sedis Cæsaraugustæ, Dominico Catalan, Jacobo Carnoy & Martino Perez, notariis, habitatoribus præfatae civitatis Cæsaraugustæ.

Sigillum mei Petri Lalueza, notarii publici civitatis Cæsaraugustæ, auctoritateque regia per Aragonum & Valentia regna; qui prædictis interfui: & quia in partem scripsi, & in partem scribi feci, unumque instrumentum publicum, mandato reverendi patris domini magistri Joannis Talauera, fratris Ordinis Prædicatorum, inquisitorisque sanctæ fidei, instante venerabili Petro de Fuentes, procuratore fisci fidei inquisitionis Catholicae, mihi facta, die secunda mensis Octobris de anno prædicto, computato à Nativitate Domini millesimo quadragesimo octuagesimo quinto, instrumento publico mediante, ac per discretum Jacobus * Frances notarium publicum Cæsaraugustæ recepto, in hanc publicam formam extraxi & tradidi, ipsumque testimonium præmissorum meo solito signo signavi & clausi. Haecen laudatum instrumentum apud Blancam, ex quo illud suis Annalibus infernit Bzovius: cor- rectis mendis Grammaticalibus, quæ servanda cen- suimus, ut genuinum daremus. Idem instrumentum contra dictum edidit etiam Odoricus Raynaldus, item in Annalibus ad hunc annum.

44 Renovatum hoc ipsum sanguinis prodigium est eodem anno 1485 die xxix Septembbris, ut si- dem facit instrumentum alterum publicum, quod ex laudati Hieronymi Blanca Commentariis toti- dem verbis subjungo. In Dei nomine. Amen. No- verint universi, quod anno à Nativitate Domini millesimo quadragesimo octuagesimo quinto, die videlicet intitulata, vigesima nona mensis Se- ptembris, apud civitatem Cæsaraugustæ, & in- ter altare & chorum dictæ sedis, ubi decima quinta prædictorum mensis & anni reverendus magister Petrus Arbues, alias Epila, sacrae theolo- giae professor & inquisitor sanctæ fidei, fuerat vul- neratus & ceciderat & effuserat * sanguinem ejus corporis ex ictibus & vulneribus sibi illatis, ex quibus decima septima die prædictorum mensis & anni, horâ Matutinarum, cùdem quasi horâ, quâ fuerat vulneratus, emiserat spiritum; qui, fama publica referente, pro exaltatione sanctæ fidei Christianæ, & extirpatione hereticae pravitatis di- tam mortem passus fuit.

45 Celebratis Vesperis submissa voce & januis claris propter obitum dicti reverendi patris In- quisitoris ex dictis vulneribus, prout tunc tem- poris propter tam pessimum delictum in dicta se- de Officium divinum solitum erat celebrari; & dicto jam psalmo: "Deus laudem meam ne ta- „cueris, &c., & aliis orationibus, quæ eo die in dicta ecclesia per reverendos & venerabiles dominos canonicos, portionarios & alios beneficia- torum & clericos in dicta sede dicuntur & celebra- tur, cruce & faciebus infantium (puerorum scili- cet, qui choro inferiunt) ejusdem sedis velatis (in signum lucreti ob sacrilegam cadem ibidem patra- tam) cum certis ceremoniis; existendo ego Pe- trus Lalueza notarius infra scriptus, & plures & diversi Christi fideles in dicta sede, nonnulli de ibidem existentibus devotione ducti, cupientes dictum sanguinem ex corpore dicti reverendi pa- tris Inquisitoris effusum ex ictibus & vulneribus, de quibus obdormierat in Domino, videre; ac- cesserunt ad prædictum locum, ubi dictus san- guis effusus erat. Qui locus, ut ne irreverenter

D

* Jacobum

E

* effuderat

F

eodem anno
die 29 Se-
ptembbris

gra-

A tractaretur, stabat cooperitus cum quodam panno lanæ, vulgo nuncupato REPOSTERO vel RAZEL (*taperis id genus esse existimo.*)

46 Et acceperunt de dicto panno & scope-
riunt*, & manifestum & patente fecerunt il-
lum locum, ubi dictus sanguis effusus fuerat. Ad
quem locum (attento, quod dictus reverendus
magister Petrus Arbues, alias Epila, inquisitor
prædictus, fuit & est mortuus, & vitam suam,
hujusmodi fama publica referente, pro defensio-
ne sanctæ fidei & extirpatione hæreticæ pravitatis
dedit & posuit) multi & plurimi de ibidem exi-
stentibus continuò volociter cum magna affectione
& devotione cucurrerunt pro vidento dictum
sanguinem. Inter quos ego notarius infra scriptus
ad eumdem locum accessi & me appropinquavi,
& illum locum & dictum sanguinem ibidem ef-
fusum ego dictus notarius & testes infra scripti cum
multis & diversis ibidem circumstantibus, bene,
attente & cum maxima attentione recognovimus
& perspeximus. Et vidimus signum dicti sanguini-
nis ibidem expersum satis magnæ quantitatis &
latitudinis, & quasi in quodam angulo ejusdam
lateris, ubi dictus sanguis erat, aperte & manife-
stè vidimus dictum sanguinem magis rubeum &
coloratum, quam in aliis partibus; in tantum,
quod in illa parte videbatur & demonstrabatur,
quasi esset recenter effusus & noviter designatus:
taliter quod apud circumstantes (attento, quod
quindecim dies erant completi, quod dictus san-
guis fuerat effusus, & diebus præteritis fuerat
visus in totum desiccatus) pro evidenti miraculo
reputabatur, & fuit reputatum.

*ut offenditur
ex simili in-
strumento,*

47 Et tunc pro majori verificatione ego no-
tarius infra scriptus in praesentia testium infra scrip-
torum & aliorum ibidem circumstantium, cum
quodam panno lini publicè tetigi in dicto loco,
ubi dictus sanguis videbatur magis coloratus &
magis rubeus & quasi recens; & dictus pannus
fuit unctus de dicto sanguine. Et hoc idem ite-
rum in continenti feci cum quadam papyro al-
ba, quæ in tangendo cum ipsa supradictum lo-
cum, ex dicto sanguine fuit uncta; & hoc publi-
cè & patenter in praesentia ultra numerum vi-
ginti personarum. Et cùm à dicto loco me se-
pararem, omnibus ibidem in dicta sede publi-
cè dictum sanguinem per me receptum demon-
strando, magnificus Garsias Montanes domicel-
lus dictæ civitatis, Cæsaraugustæ commorans,
dixit; quod cùm attentis prædictis signis, & a-
liis plurimis de dicto sanguine his diebus præte-
ritis visis, evidentissimè appareret, quod predi-
cta essent & redundant, & manifestè demonstra-
rent, quod.... (hic denuò nonnullæ voces excide-
runt) dictus reverendus magister Petrus Arbues,
alias Epila, inquisitor prædictus, pro defensione
sanctæ fidei, & extirpatione hæreticæ pravitatis
mortem passus erat.

*de ea re fa-
cto, aliisque*

48 Ideo de prædictis pro exaltatione sanctæ
fidei Christianæ, & in memoriam futurorum pu-
blicum per me notarium infra scriptum requisi-
vit fieri instrumentum unum & plura & tot,
quot inde essent necessaria & oportuna in testi-
monium præmissorum. Quæ fuerunt acta loco,
die, mense & anno, quibus suprà in principio
recitatis; presentibus testibus ad prædicta hono-
rabilibus, Joanne Montanes, scutifero, habitato-
re villæ de Velchite, Christophoro de Quiros,
& Martino Sanz de Ledonia, de domo illustris
& reverendissimi domini archiepiscopi Cæsarau-
gustæ. Huc usque instrumentum apud laudatum
Blancam. De eadem re mentio fit in libro Infor-
Septembbris Tomus V

mationum, in quo post verba de prima sanguinis
prodigiosa multiplicatione, num. 38 primo loco
data, mox sequitur: & quod mirabilius est, du-
odecim post diebus, advenientibus quibusdam cu-
rialibus, unà cum Petro Sanuza notario levanti-
bus tapetum, quo cooperiebatur sanguis hujus
Martyris, visus fuit adeo recens & rubicundus,
ut absque difficultate potuerint eodem intingi lin-
teum & quoddam folium papyri; quasi sanguis
justi Abel voces adversus sicarios levans, dum
innocens percussus, mitis & patiens de nullo con-
questus exitit. Notarius, qui hic Sanuza dicitur,
apud Blancam se scribit Lalueza; ideoque in al-
terum locum error irreppisse dicendus est.

49 Haud dubiè non viderat ista Joannes Ma-
riana, dum lib. 25, cap. 8 Historia Hispania
de memorato prodigo tam dubiè locutus est, Cor-
pus, inquiens, eodem loco, ubi vulnera sunt in-
flicta, sepulchro illatum; quo tempore fervere san-
guis visus est, nisi oculorum ludibria fuerunt. Non
fuisse ludibria, instrumenta, quæ produximus,
satis superque declarant: addo tamen, quæ Dida-
cus Garzia cap. 12 pro primo sanguinis efferve-
scentis miraculo tam suprà dicta, quæ alia mo-
numenta laudans, ait in hunc modum: Hujus rei
confecta sunt publica instrumenta per notarios
Petrum de Lalueza, Jacobum Francés, Joannem
de Anchias, & Anticum de Vages. Deinde anno
MDXXXVII, quinquaginta (¶ duobus) annis post
quam contigerat, sex gravissimi testes oculati i-
dem testati sunt in Processu sub Frederico Portu-
gallio facto. Utrumque denique, aut certè alterum
miraculum in processu beatificationis ipsius
Roma probatum fuisse, habemus ex Officio ejus-
dem proprio, in cuius lectione & legitur: Non
defuerunt post mortem prodiga, quorum illud
imprimis memorabile ac Apostolicæ Sedis judi-
cio comprobatum, multiplicatio nimirum & ef-
fervescentia effusi crux in eodem ecclesiæ me-
tropolitanæ loco, in quo Martyr passus fuerat.

50 Ut verò hac tam certis testimoniosis nitun-
tur, ut in dubium revocari prudenter noqueant,
ita aut ad fabulas rejiciendum est, aut certè non
nisi per metaphoram accipendum aliud ejusdem
sanguinis prodigium, quod Joannes Gracianus Sa-
laverte cap. 14 Vita commemorat. Ait siquidem,
sacrum ipsius sanguinem, dum effervescente, ut
suprà diximus, & multiplicari caput, tam in
pavimento, quam in charia, & linteis, quibus
exceptus fuerat, in rosas aliquosque purpureos flores
mirabiliter conversum fuisse. In hanc senten-
tiam laudat historiographos illius; sed nullum
memorat preter Blasium de Lanuza & Hi-
ronymum Manzanum, quorum primum in Pe-
ristephano sic canentem inducit:

Innocuus sanguis (virgultum seu vere rubenti
Solvitur in flores) fatus per viscera terræ.

Similia denuò habet in hymno Hispanico, uti &
Manzanus in suo, apud eumdem Salaverte lau-
datus. Sed ex ipso Blasii contextu Latino mani-
festum est, ipsum de virgulto in florem erumpente,
non de sanguine in eumdem converso loqui,
nec de sanguine B. Petri, sed Abeli agere.

51 Id ut pateat, juverit aliquot ipsius versus
recitatâsse. Sic ergo ait:

Rusticus ut quondam Chaimus* truncavit A-

belum,

Pastorem sanctum, invidiâ instigatus acerbâ,
Innocuus sanguis (virgultum ut vere tepenti
Solvitur in flores) fatus per viscera terræ,
Vindictam querens, clamores misit in arces
Cælitum, pœna repetens pro morte secures;

Aaaa

Sic

dicitur, aut
tropus est,
aut fabula.
* Cainus

testimonii.
Alieturum
aut utram-
que ab A-
postolica Se-
de probatum
est.

E

Quod de eo-
dem sanguini-
ne in flores
verso

F

AVTORE
C. S.

Sic sacer Arbuesi sanguis, sic sanguinis undæ
Ad Dominum clamant, tollunt ad celsa Pa-
rentis
Atque Redemptoris Christi ad palatia regni
Ingentes gemitus: terra & madefacta cruento,
Impellit motu sonitus in fidera multos.
*Alior quidem loquitur in hymno Hispanico, sed
tropo, poëtarum more, ibi usus esse dicendus est,
cum ipse tom. 2, lib. 2 Historia Aragonia, cap.
12 rursum agens de effervescenti sanguine, de floribus
ne verbo quidem meminerit. Idem de Mansano
estò judicium: nam nihil tale accidisse indu-
bium est ex unanimi de ea re silentio tam in in-
strumentis authenticis, quam in ceteris monumen-
tis supra allatis.*

B § V. Cultus ejus non diu post mortem inchoatus: sepulcrum marmoreum ab Hispaniæ regibus Ferdinando & Elisabetha ipsi erectum: lampades ex decreto civitatis appensæ: cultus inter casus exceptos in decreto Urbani VIII
PP. declaratus.

*Non diu post
mortem cul-
tus ipsi*

C *P*ia B. Petri vita, gloria mors ex odio fidei ipsi illata, & prodigium effusi sanguinis publicè contestatum, non potuit non Cæsaraugustanorum venerationem conciliare & excitare fiduciam, ut, quem Dei amicum in calis jam esse minime dubitarent, ejus potens patrocinium religiosis obsequiis invocarent. Cerè ita factum afferitur in libro Informationum, unde sequentia excerpta. Venerabilis Vir tam dum in humanis fuit, quam etiam post mortem, communiter reputatus fuit, prout etiam hodie reputatur ab omnibus Christi fidelibus, etiam principibus ac personis ecclesiasticis, pro viro ornato supradictis omnibus virtutibus, justo, sancto & Dei amico, illum pro tali venerando, prædicando, & suis necessitatibus atque infirmitatibus apud Deum implorando, preces effundendo, illius imagines cum splendoribus publicè & palam, etiam in ecclesiis, pingendo ac pingi faciendo, talesque imagines tamquam Sancti venerando, vestes & reliquias ipsius, ut Sancti, summa cum devotione habendo, omninaque alia ac singula agentes & exercentes, quæ agi & exerceri solent erga eminentes Santos & Dei amicos. In quorum comprobationem quamplures extant & gravissimi scriptores, qui de præclara sanctitate & miraculis hujus Servi Dei ampla præbent testimonia in eorum scriptis, quæ hic loco articulorum (*procurator causa*) repetit & producit.

à populo exhibetur,
53 *Laudata testimonia non sunt in Ms. nostro, sed varia alii recitant, quorum unum ex Joanne Graciano subjungo. Multi, inquit, de inclyto Martyre honorificè meminerunt: & primò quidem dominus Martinus Garzia, synchronus doctor & canonicus ecclesiæ Cæsaraugustanæ, qui ipsi in officium inquisitoris successit, ac deinde episcopus Barcinonensis creatus est, in Sermoni 39 ait: "Sicut duo Apostoli in Ecclesia*

, Dei, scilicet Petrus in Oriente, & Jacobus in Occidente, sic duo Martyres & inquisitores, unus in Oriente, sanctus Petrus Veronensis, alijs . . . in Occidente B. Petrus Cæsaraugustanus, qui mortui pro fide Christi uterque, Orientem & Occidentem illustrarunt. Ex sanctitate Petri gravitatem cædis ejusdem multum etiam ampliavit Joannes de Colmenares, Ordinis S. Bernardi abbas Daquilar & inquisitor generalis Aragonia, in sermone, quem habuit, dum sacrilegi ipsius sciarri seculari-judicii tradiderentur, cuius Ms. exemplar à Pinio nostro ex Hispanis allatum præ manus habeo. Sed necesse non est plura scriptorum testimonia hic recensere pro virtutibus ipsius, quas Sedes Apostolica jam probavit. Redeo ad librum Informationum.

D § 4 In eo post pauca de cultu mox post sepulturam ipsi exhibito, impetratisque ejusdem patrocinio à Deo beneficiis, sic denuò legitur: Tanta fuit Christi fidelium devotio & pietas erga Servum Dei, ut à numero frequenter populi ejus sepulcrum visitatum & veneratum fuerit & sit, devotas preces ibi effundendo, & à quā plurimis diversis morbis & languoribus affectis ad illud habitus recursus cum notabili concurso pro obtinenda ex illius intercessione apud Deum sanitate; illaque obtentā, votivas tabellas ibidem affigendo, quæ una cum cereis, vestibus & aliis donariis in magna quantitate adhuc appensæ extant. Inter hac anno à beati Martyris nece, quo ecclesia metropolitana, ut supra diximus, luit, jam elapsò, exequia ipsius die xxviii (alii habent xxix) Septembri cum tam populi concursu tantoque apparatu & pompa solemniter celebrata fuerunt, ut teste Surita in Annalibus, populo festum cuiusdam glorioſi martyris ab Ecclesia jam canonizati agi videretur. De eadem solemnitate etiam agit Didacus Garzia in Vita Hispanica, laudans antiquissimum regestum ejusdem ecclesie, ex quo recitat sequentia: In die festi exercerunt tumbam supra corpus ejus, ubi sepultum est, & quadraginta cerei cinxerunt.

E § 5 Cr̄vit deinde etiam magis magisque populi erga Beatum devotio atque fiducia & beneficiorum numerus, quibus moti Catholici reges Ferdinandus & Elisabetha nobile ipsi mansoleum suis expensis fieri curarunt, ut in eodem libro Informationum legitur hoc modo: Attenta universalis devotione erga Servum Dei, & concurso populi, felicis recordationis Ferdinandus & Elisabetha, Hispaniarum reges, sumptuosum sepulcrum alabastri cum figura ejusdem venerabilis Viri, eorum expensis construi fecerunt, prout adhuc in lapide marmoreo publicè extat memoria. De eodem in Officio ipsius proprio sic legitur: Ejus corpus ibidem Ferdinandus & Elisabetha regali munificentia elaborato marmore sepeliendum curarunt. Didacus Garzia, & Joannes Gracianus id anno 1487, id est, biennio post Beati obitum, sarcophagum ejusdem in eadem marmorea tumba insculptam exhiberi, quod planè conforme est dielis Vincentii Blasii de Lanuza. qui de eodem mansoleo lib. 5 Peristephani sic cœnit.

F § 6 Hinc caput extollit moles, supereminet am-
pla
Lamina, quæ inscriptum servet per secula no-
mea,
Quæ narret mortis tempus, quæ clausa sepul-
chro
Membra Petri monstrat; donec suprema dierum
Nu-

*& sepul-
chram illius
beneficiis
illustratur.**Ferdinandus
& Elizabe-
tha, reges
Catholici,***F***mansoleum
marmoreum*

A

Nubiferos montes urat, disperdat & orbem.
Hinc surgit moles magna : omnia nobile mar-
mor,
Historia Petri positis hinc inde figuris,
Contegit insculptum. Truculentæ mortis imago
Ad vivum depicta patet : circumdata clathris
Marmora vistuntur, variis ornata triumphis
Factorum Arbuesi patris.

*Ita ipse : inscriptiones ejusdem sepulcri exhibet Jo-
annes Tamayus in Martyrologio Hispanico ad hunc
diem, ubi hac habet : Primum & antiquius (epi-
taphium) quod jussu Catholicorum regum in par-
te interiori (sepulcri) super ipsum corpus B. Pe-
tri Arbuesi martyris, lapide marmoreo plano su-
perscriptum, inventum est, cum ex commissio-
ne Apostolica die xxx mensis Januarii anno à
Christo Domino nato MDCXXXIII monumentum a-
pertum est, est hujusmodi :*

HIC. JACET. REVERENDUS. MAGISTER.
PETRUS. ARBUES. EPILA. ORIUNDUS.
HUJUS. ALMAE. SEDIS. CANONICUS.
HÆRETICÆ. PRAVITATIS. INQUISITOR.
INTEGRIMUS. EODEM. IN. LOCO. AB.
HÆRETICIS. INTEREMPTUS.
XV. KALEND. OCTOBRI. AN. M. CCCC. LXXXV.

B

57 Ejusdem sententiae est epitaphium secun-
dum, literis majusculis in exteriori parte & supre-
ma sepulchri insculptum, quod vitam, officia,
munera, mortem, causam agonis, tempus etiam
illius, declarat hac serie :

REVERENDUS. MAGISTER. PETRUS. DE. EPILA.
HUJUS. SEDIS. CANONICUS. DUM. IN. HÆRETICOS.
EX. OFFICIO. CONSTENTER. INQUIRIT. HIC. AB.
EISDEM. CONFESSUS. EST. UBI. ET. TUMULATUS.
ANNO. DOMINI. M. CCCE. LXXXV. XVII. SEPTEMB.
EX. IMPERIO. FERDINANDI. ET. ELISABETHIS.
IN. UTRAQUE. HISPANIA. REGNANTUM.

Postmodum verò in fronte ejusdem sepulchri, sin-
gulari lapide tertium epitaphium confiunctum con-
strui jussit Elisabetha, Catholica Hispaniarum re-
gina, ob singularem devotionem, quâ sanctum
Martyrem prosequebatur, sic :

FADEM. ELISABETH. HISPANIARUM.
REGINA. SINGULAKI *. IN. CHRISTUM.
PIETATE. EJUS. CONFESSORI. SEU.
POTIUS. MARTYRI. PETRO. ARBUES.
S. I. C. M.

* singulari
C

58 Anno quinto post Beati martyrium, Christi
1490, ex decreto publico civitatis predictum sepul-
crum ejus perpetua lampade votiva honoratum
est. In hanc sententiam landat Didacus Garzia de
Trasmiera librum de gestis capituli metropolitani
fol. 60, unde recitat sequentia Hispanicè, quæ La-
tinè redit. Anno MCDXC civitas congregato capi-
tulo & concilio, sanxit, ut conficeretur lampas
argentea quinquaginta unciarum, quæ ante sepul-
crum gloriose Magistri Epilæ poneretur, & altera
lampas fieret cum suo vase, quæ diu noctu-
que semper arderet, quamvis cum vase suo ce-
terisque necessariis perpetuo curaret civitatis qua-
stor: atque ita factum est, positumque est vas ar-
gentum & altera lampas. *Hec argentea lampas*
ex voto ob sedatam, quæ Cæsarangustæ servierat,
peste à civitate oblata dicitur in libro Informatio-
nem, siveque ponderis unciarum quinquaginta,
cum annuo onere quod ex bonis civitatis persolve-
rentur quolibet anno quatuor robæ olei, consti-
September Tomus V.

tuentes CXLIV libras. *Huc pariter spectant, quæ in*
eodem libro denuò paulò aliter leguntur his verbis:
Quatuor aut quinque annis post felicem transitum
Servi Dei tanta excrevit populi devotio erga ejus
sepulcrum, ut publico consilio, communī voto
& decreto civitatis Cæsarangustanæ deliberatum
fuerit, ut ponerentur luminaria perpetua aliquot
lampadum juxta sepulcrum, quæ continuò in e-
jus venerationem arderent, eisdem modo ac for-
mâ, quibus honorantur alii venerabiles martyres,
illum in Patronum eligendo pro beneficio rece-
pto liberationis à contagione pestis, tunc in illis
partibus grassantis.

59 *Sunt ita juratos civitatis (ita quemdam ma-*
gistratum suum Cæsarangustani vocabant) sub qui-
bus istud sancitum est, nominat Petrum Torellas,
Laurentium Molon & Alberum de Oriola. Ad
eam lampadem deinde etiam alia votiva & ana-
themata accesserunt: Gracianus enim ex libro vi-
sitationum ejusdem ecclesiæ scribit, anno 1548 ad
Beati sepulcrum sex argenteas lampades & ma-
gnam copiam anathematum pariter ex argento,
imaginum, manuum, pedum, oculorum, aliaque
preiiosa donaria pependisse. De annuo festo ipsius,
die xv Septembri quotannis solemniter agi solito,
jam egimus suprà num. 5, quem consule. Interea,
dum B. Petri cultus nova indies incrementa cape-
ret, causaque beatificationis ejus apud Apostoli-
cam Sedem, ut infra dicemus, jam ageretur, ab
Urbano VIII Papa anno 1625 decreta edita, an-
noque 1634 confirmata fuere, quibus omnis cul-
tus publicus servis Dei, à Sede Apostolica nondum
canonizatis aut beatificatis, exhiberi vtabatur,
præterquam iis, qui aut per communem Ecclesiæ
consensum, vel immemorabilem temporis cursum,
aut per Patrum, virorumque sanctorum scripta,
vel longissimi temporis scientiâ ac tolerantiâ Se-
dis Apostolicæ, vel ordinarii, coluntur.

60 *Hinc cum reverendissimus dominus Petrus*
Franciscus de Rubeis, promotor fidei, contra cul-
tum, quem Cæsarangustani B. Petro exhibere per-
gebant, protestarentur, Joannes Franciscus Cam-
podarbe, procurator cause canonizationis ejusdem,
anno 1652, die xxiii Martii obtinuit decre-
tum, per quod, Innocentio X supremo Pontifice an-
nuente, declaratus est, constare de causa excepto
in decretis laudati Pontificis Urbani VIII. Et sa-
nè difficile non fuit Cæsarangustanis immemorabile
cultus tempus probare. Etenim cum hoc ex Urba-
ni declaratione tempus sit, quod centum annos ex-
cedat, cultus verò non diu post martyrium, anno
1485 toleratum, ex dictis experit, & persevera-
verit, si ab hoc anno usque ad annum 1634 (quem
pro termino assumendum esse, Benedictus XIV Pon-
tifex Maximus feliciter regnans, probat in pre-
claro suo Opere de Servorum Dei beatific. & Be-
torum canonizat. lib. 2, cap. 22) si, inquam,
ab anno 1485 usque ad 1634 numeres, annum
cultus ipsius circiter quadragessimum nonum supra
centesimum curreuisse deprehendes.

61 *Exstet hujus declarationis decretum sacra ab Innocen-*
tium Congregationis, instrumento publici notarii
ejusdem sacra Congregationis insertum, apud Jo-
annem Salaverte in Vita Hispanica, unde huc
transfero. Relato per Eminentissimum D. Cardi-
nalem Sachetum particulari processu super casu ex-
cepto à decreto felicis recordationis Urbani VIII,
in SS. Inquisitione edito super cultu non adhibito,
cum pronuntiatione archiepiscopi Cæsarangustani
à Congregatione sanctorum rituum proposta, de-
legati in causa servi Dei Petri de Arbues, alijs
M. Epilæ, visum fuit Eminentissimis Patribus,

inter casus
exceptos in
Decreto Ur-
bani VIII

F

A a a a 2

cita-

AUCTORE
C. S.
* al. citrà

740 citato * R. Patre D. Fidei promotore, constare dicto Servo Dei cultum exhibutum fuisse, & ad præsens exhiberi, & comprehendendi inter exceptos à decretis SS. Inquisitionis, & proinde præfatis decretis nequaquam contrarium esse, & posse ad ulteriora procedi, si S. D. N. placuerit. Die xxiii Martii MDCLII. Prout facta relatione per Eminentissimum D. Cardinalem Capponium die xxix Aprilis MDCLII Sanctissimus annuit.. Federicus episcopus Albanensis, Cardinalis Cornelius. Loco sigilli. Bernardinus Roccus S. R. C. secretarius.

§ VI. Aliquot Beati apparitiones,
& patrocinium adversus pestem : varia morborum genera sanata : duo mortui vitæ redditi.

Ex multis miraculis aliquarereventur.

Jam sape de miraculis beneficiisque per B. Petri patrocinium patratis & obtentis generaliter minimus : nunc ad particularia veniamus. In libro Informationum duo de iis Processus auctoritate ordinaria antiquitus formati fuisse dicuntur, unus anno quinto post Beati martyrium, sive Christi 1490, alter anno 1537. De priori etiam mentione Didacus Garzia, afferens, hunc Processum apparitionum beati Maestri Epilæ inscriptum esse. Ex his miraculis plurima versu herocco celebravit Vincentius Blascus de Lanuza ; sed cum is ante beatificationem scripsisset, & ex metri lege atque licentiâ, facta nonnumquam nimium ornaverit, perstrinxeritve, malo Joannem Gracianum Salaverte in Vita sequi, ejusque dicta ex Hispanicis Latinè reddere, & ubi necesse fuerit, illustrare, & confirmare ex libro Informationum, sive Ms. nostro inde deprompto, in quo multa hujusmodi miracula breviter perstringuntur, deinde ulterius probanda. Itaque laudatus Salaverte ab apparitionibus exorsus, caput 13 inscripsit : Apparitiones incliti Martyris : est contra pestem patronus ; ac mox progressus est verbis, que subd.

63 Cælestium incolarum apparitiones singulæ argumenta sunt ipsorum gloriae, fomenta nostræ fidei, speique æterni præmii & resurrectio- nis corporum in die novissimo. Ego eas devotis Sancto nostro exponam, quæ in variis processibus de apparitionibus ejus & miraculis approba- tæ fuerunt. Die Veneris xix Februarii anno M- cdx, post Martyris mortem quinto, venerabilis dominus Blascus Galvez dicti loci (Aquilon) vi- carius, qui in obsequiis sancti Inquisitoris fuerat, & ob insignem suam virtutem magni ab ipso habitus, coram doctore Petro de Oropesa, archiepiscopatu vicario generali serenissimi domini Alphonsi de Aragonia, positis ante se tactisque sanctis Euangeliis & corporalibus (*id est linteis, in quibus Corpus & Sanguis Christi in Missa reponitur*) & juratus dixit, rogavit, postulavitque judicem commissarium, ut supra Corpus Domini iurare sibi liceret, & reipsa dixit sequentia : Anno CDLXXXVI vel LXXXVII (*suprà millesimum*) quadam die Quadragesimalis jejunii horâ septimâ matutinâ, cum in regio palatio Aljaferia essem, beatus magister Petrus Arbues inquisitor mihi apparuit in suo habitu canonicali, vocavitque me : Domine Blasce. Ad presentiam Viri præ timore concidi, moribundi instar palpitans. *Antequam pro-*

gredior, observo, mirum videri debere, Blascum Galvez, cum cetera tempora recte meminisset, de anno, à quo non multum aberat, dubitasse. Quam ob rem suspicari licet, dubium istud ipsius potius Graciani fuisse, non discernentis, an in Ms. suo annus LXXXVI, an LXXXVII legeretur. Nunc narrationem resumamus.

64 Post brevem observationem, que ad propo- situm nostrum non facit, sic progreditur Salaver- te, sive Blascus apud ipsum : Elapso biduo, se- cundò mihi apparuit in eodem palatio in extremitate quorundam graduum ; & licet præsentia Martyris percellerer, magis tamen animatus fui,

aliqua moni- ta tradit.

cum me proprio meo nomine compellans, dice- ret : Domine Blasce, vade, loquere fratri meo magistro Martino Garzia & inquisitoribus. Videbaturque mihi in aurem loqui : & quæcumque mihi dixit, ipsis declaravi, ut jusslerat. Erant autem quædam spectantia ad exercitium sacri officii promovendum, & ad grandem gloriam, quâ frue- batur, quamque inquisitoribus obventuram spe- rabat in præmium laborum, quos Dei causâ su- bibant in causa sanctæ Fidei. De hac eadem appari- tione in libro Informationum inter cetera, quæ procurator causa probanda assumpserat, sic legi- tur : Post ejus gloriosum transitum ad cælum vi- sibiliter apparuit cuidam sacerdoti, qui, dum vi- veret, ei servierat, magno circumdato splendo- re & claritate, manifestans gloriam & beatitudi- nem consecutam. Eadem etiam resertur apud Di- dacum Garzia in Additionibus, ex libro, an- no 1652 edito per doctorem Michaëlem Anto- niū archidiaconum Cesarangustianum, ex quo eam fortè didicit Salaverte. Ad aliam progredior apparitionem, eidem Blasco Galvez oblatam.

E

65 Eodem anno, inquit laudatus Salaverte, in nocte Natalitia Domini, omni ex parte fortu- nata venerabi presbytero vicario in Aquilon, cum hic in sua ecclesia horâ noctis undecima de- gens, & per humilem portam egrediens, caput in- clinaret, & in tertio scalarum gradu pedem pone- ret, ibi folis instar splendor ejus oculos subito perstrinxit, & lucis copia excæcavit : & exclama- manti ; Jesus ; gloriosus Martyr reposuit : Sit cum omnibus. Audita vox, aiebat (*Blascus*) erat suavis, blanda, sancto magistro Petro Arbues pro- pria, qualem ego cognovi. Ad hæc tantus me su- dor occupavit, quantum numquam aliâs senser- ram, quod Sanctus advertens, meque animans, dixit : Domine Blasce, ne timeas. Et multum me recreans, mandavit, ut archiepiscopum do- minum Alphonsum certiore facerem de nonnul- lis rebus, patri suo regi Catholico significandis, prædicens ipsi & Catholicæ reginæ felices in hu- manis successus, vitam longam & gloriam æter- nam pro meritis, favore & protectione inquisi- tionis præstis : perseveraret sacrum tribunal ad defensionem fidei & inimicorum terrorem : nul- lum inter novos subditos Maurum paterentur, nec in iis expellendis ullum modum facerent ; archie- piscopum monerem, ut sacram inquisitionem pro- moveret, nec eidem adversantibus aures præbe- ret. Præterea ait : Dic inquisitoribus, comen- dare me ipsis, ut sacro officio strenue fungantur, cum per hujusmodi labores ego in æterna gloria inter martyres locum obtinuerim.

F

66 Inter prosperos autem successus, quos Bea- tus regibus Ferdinando & Elisabetta verbis mox recitatis respondisse dicitur, precipitus fuisse vide- tur urbis & regni Granatensis expugnatio, quod, Mauris subactis, ditioni sue feliciter adiecerunt. ut inter alios videri potest apud Odoricum Ray- nal-

suam adver- sùs pestem patrocinium pondet.

Eidem se- cundò appa- rents inglo- ria, varia mandat,

A naldum in continuo Annalium ecclesiastico-
rum Cœsaris Baronii, ad annum Christi 1491 &
sequentem. Ad Salaverte redeamus; qui, aliquibus
interiectis, qua sciens pratereo, ita demum profe-
quitur: Ad hæc ait mihi (*Beatus scilicet.*) Ego Pe-
trus Arbues hanc gratiam obtinui, ut, qui Redem-
ptori nostro Jesu, & ejus sanctissimæ Matri Ma-
riae, sanctoque Sebastiano, cui ego plurimum de-
votus fui, se commendaverit, sive is vir seu mu-
lier fuerit, si tacto tumulo meo, flexis genibus,
signum Crucis piè formaverit, & femel oratio-
nem Dominicani in honorem Domini Jesu Redem-
ptoris nostri, & salutationem angelicam in hono-
rem Virginis Mariæ recitaverit, dixeritque: Ora
pro me beate Petre Arbues, ut digni efficiamur
promissionibus Christi; is liber à peste sit, quæ
jam exorta est, ut videbis. Supradictis vocibus
per beatum magistrum Petrum Arbues prolatis,
& à me auditis, locuta à sinistris est altera vox
magis gracilis tenuisque, haud dubiè ab angelo,
S. Sebastiano, vel S. Petro martyre inquisitore (*Ve-
ronensi scilicet.*) magnis ejus patronis & amicis pro-
ducta; dixitque sequentia: Conferendo semper e-
leemosynam ad promovendum facillum, quod i-
psi exstruendum est, ipsumque religiosè colendo,
optima sanitate frueris: hanc gratiam consecutus
est per mortem, quam pro fide Domini nostri Je-
su Redemptoris tuenda toleravit.

*eiusdemque
berniam fa-
uit.*

B

67 Utriusque vocibus auditis, recepi animum, cùmque neminem videre, dixi: Non credent mihi. Respondit eorum alter, videlicet gloriosus Petrus Arbues, multumque suaviter ait: Imò facient. Si non crediderint tibi, testaberis, quâ herniâ, (malo incurabili) laboraveris, & per manum meam sanatus sis. Laudetur Dominus noster Jesus, amen. Addit venerabilis sacerdos, fese illum Sanctum appellasse; Martyrem verò reposuisse: Domine Blasce, ne me Sanctum vocaveris; Respondit is: Et quare Domine? Cui inclitus Martyr retulit: Spero me futurum. In fine colloquii sanctus Inquisitor mandavit, gratiam, quam à Deo impetraverat, in duabus scedula scribi, ea-
rumque unam ad valvas ecclesie metropolitanæ S. Salvatoris, alteram ad S. Mariæ del Pilar appen-
di. Bonus sacerdos, curatâ herniâ suâ, quâ virgin-
ti quinque annos laboraverat, sine alio medico &
medicina tam perfectè sanatus permanit, acsi eo morbo numquam afflictus fuisset. Dicitis ejus fides adhibita est, & in utraque re (*bernia scilicet cu-
ratione, & Beati patrocinio contra pestem.*) Dei gloria manifestata est. Ab eodem venerabili pre-
sbytero orta est pia fideliū consuetudo prodigiosum ipsius tumulum tertio circumeundi, & ad ejusdem angulos recitandi preces, quas Sanctus edocuit. Ceterum B. Petri patrocinium tempore pestis feliciter, ut ipse promiserat, imploratum fuisse, liquet ex iis, que num. 56 de publico ci-
vitatis decreto dicta fuerunt.

*Apparet
mulieri,
cujus os di-
florum*

68 Quarta apparitio, prosequitur Salaverte, obtigit Mariæ de Ciria, uxori Simonis Blasci, incolæ augustæ celebrisque civitatis Calatayudæ (*vulgò Calatayud Hispania civitas est in Arago-
nia, quidam eam Novam Bilbilim Latinè appelle-
lant.*) Conflictabatur ista domina quadam infirmi-
tate gravissima, ex qua os distortum, magnoque cum cruciatu & foeditate ad aurem contractum permanserat. Quatuordecim annos in vehementissimo illo dolore transgerat, nec ullum in huma-
nis remedium repererat, cùm auditâ famâ prodi-
giorum S. Petri Arbuesii, ad ipsius patrocinium reverenter accurrit; novenam ad ejusdem miraculosum sepulcrum exegit. Quadam die in deli-

quiun animi velut examinis delapsa, in ista vitæ parenthesi sanctissimam Mariam cum pretiosissi-
mo Filio suo in ulnis conspexit, & ad ejus latus heroicum Martyrem sui martyrii vulneribus insi-
gnitum, tam vividis, tam recentibus, quasi à Ju-
dæis tum primùm inficta fuissent.

69 Videbatur sibi (*Maria de Ciria*) coram *in naturalem* cælorum Regina & sancto Martyre in genua pro-
stum resti-
cumbere prostrataque supplicare, ut se sanarent. Finita prece, sui denuò compos facta, subito se sanatam deprehendit sine ullo tanti mali vestigio, quod tot annis passa fuerat. Stupendum hoc mi-
raculum Ecclesia approbat; *nempe sacra ri-
tuum Congregatio habita coram Alexandro VII
Papa, die xxv Septembris anni 1661, in cuius
decreto infra dando dicitur constare de... mira-
culo... instantaneæ sanationis Mariæ de Ciria ab
ore torvo. Quo antem anno miraculum istud con-
tigerit, nusquam reperi. Ad Joannem Salaverte
redeamus. In Processu, inquit, confecto, mode-
rante S. Petri navim Paulo III, archiepiscopatum
verò Cœsaraugstanum domino Federico de Por-
tugallia, postulante invincibili imperatore Caro-
lo V, sequens S. Petri Arbuesii miraculum & ap-
paritio comprobata sunt. Bernardus Francès, in-
cola antiquæ civitatis Ainsæ, quod castrum &
municipium est regni Subrarbiæ (*vulgò Sobrar-
ve, nunc tractus in Aragonia regno*) natus erat
furdus & mutus, & multis annis permanit.*

E

70 Is ad imperiale civitatem (*Cœsaraugu-
stam*) venit, patrocinium Inquisitoris martyris im-
ploratur. Quatuordecim noctes ad ipsius cele-
bre sepulcrum excubavit; cùmque desideratam incolumitatem minimè impetrâsse, quia id tum non expediebat, ad patriam suam regressus est. Dominicâ tertia Quadragesimæ, quâ Ecclesia re-
colit stupendum miraculum, quo Christus audi-
tum & loquelam homini à nativitate muto & sur-
do concessit (*imò quâ Ecclesia legit Euangeliū
de demonio muto per Christum expulso*) Bernar-
dus fese gloriose Martyri commendavit, & velut alienato à sensibus animo durarum horarum spatio hæsit. In hac ecstasi vedit Sanctum nostrum indu-
tum ueste tam candida, ut nives superaret, qui vultu pleno inenarrabili splendore, indicavit ipsi, quis esset, ne tam divinum patronum ignoraret. Mox mutus evigilans, voces in laudem Dei sui que prodigijs medici S. Petri Arbuesii emisit, per cuius patrocinium perfecta sanitate potitus est. F

Cœsaraugstanum accessit, ad honorarium sacri Martyris tumulum gratias acturus. Solemne hoc mi-
raculum authenticè probatum est.

71 Sequitur caput 14, ubi inter alia prefatus, se ex plurimis miraculis approbatis pauca tan-
tum relaturum, primo loco agit de sanguinis ef-
fervescencia & multiplicatione, de quibus nos § 4
satis multa diximus. Post hec ita progreditur: El-
isabethæ de Andreu ex Mazaleon, ætatis qua-
tuor annorum, ortum est ulcus seu gangræna in
ore, serpentine in faciem, & carnem exedens
paulatim dilatabatur cum terribili factore; & ex-
eo ore, facies computrescebat. Non videbatur ho-
mo, sed mortis effigies: nec sine lacrymis & do-
lore aspici poterat. Parentes ejus graviter dolentes,
intellectis Sancti nostri miraculis, eam ad se-
pulcrum ejusdem detulerant, ibique novemdia-
lem devotionem peregerunt. Dic tertio puella in
afflictæ matris ulnis velut examinis recubuit, in
eoque deliquio duo officula ex ore ipsius decide-
runt. Restituta sensibus Elisabetha, subito sanata
est, nullaque relicta deformitate, naturali inæ
pulchritudini ita reddita, ut eam parentes non a-

Aaaa 3 gno-

AUCTORE

C. S.

gnescerent. Successit prodigo par admiratio & applausus, gratissime benefico Patrono redditis, miraculum authenticè conscriptum est, sicutque unum ex approbatis ab Ecclesia. *Probatum autem est à Sacra rituum Congregatione coram Alexandro VII Papa habita anno 1663, die xxv Septembris, ut liquet ex Decreto num. 69 laudato, in quo dicitur constare de... sexto miraculo... pariter instantaneæ sanationis Elisabeth de Andreu ab ulceribus cancri in ore.*

Duo pueri
mortui.

72 *Hic Salaverte aliqua interserit de beati Martiris scariis, quæ velut huc non spectantia pratermitto. Tum subdit: Inter miracula ab episcopis Turiasonensi & Barbastrensi, commissariis Sedis Apostolicæ, duos pueros mortuos vitæ redditos fuisse probatur. Eorum primus obiit in Villa-majore, vico propinquo Cæsaraugustæ. Jam pul-sabantur æra campana, ut ad sepulturam deferre-
tur; mater interim, quæ illum tenerimè amabat, charissimi sui pignoris mortem deflens, cadaver allius sustulit in brachia, & cum magnis cordis angustijs, affectu, animique sensu ad S. Petrum Arbuesium, in quem singulari pietate ferebatur, ait: Sancte Maestrepila (ita Martyrem istis secu-lis appellabant) hunc meorum viscerum filium ti-bi offero; tunc est; resuscita illum, Sancte mi.
Eodem momento vividos colores, quos pallida mors extinxerat, recepit, oculos aperuit, labia movit, lætoque vultu matrem aspexit. Singularis fuit admiratio & lætitia populi, cuius præcipuis comitata mater cum filio suo accessit ad S. Petri Arbuesii sepulcrum, ubi inter cetera dona obtulit sepulcrale illius syndonem, velut miraculi vexillum, quod etiam cum solemnitate authenti-cè probatum est.*

ad vitam re-vocati: pa-
rallyco simul
& muto

73 *Cæsaraugustæ filius cuiusdam mulieris vi-ta functus est, quæ ipsum cum fide viva ad Sancti sepulcrum portavit, tantoque cum desiderio, affectu, & precibus pro impetranda per ipsius po-tens patrocinium filii vita ibidem institit, ut ad mensuram fidei suæ desiderii compos effecta sit. Revixit puer, dedit voces mater mixtas lacrymis, in quas præ gaudio prorumperebat; Dei gloria & Inquisitoris martyris patrocinium manifestabatur: eadem ecclesia magno gaudio vocibusque resonabat, ad ejus rei famam commota est civitas. A metropolitana quoque ecclesia solemnes S. Petro Arbuesio gratiae actæ fuerunt; miraculum authen-ticè litteris mandatum est, & sepulcrale linteum ad ejusdem prodigiosum tumulum in monumen-tum appensum est. Quidam honoratus agricola ex Tosos, dictus Joannes Fernandez, in variis sui corporis membris paralysi laborabat, & ma-lo linguam invadente, obmutuerat. Viginti quinque anni erant, quibus omni humano remedio destitutus jacuerat, cum se se S. Petro Arbuesio commendavit, ut unicum suum antidotum esset in tam diuturno & acri cruciatio-ni.*

lingue &
membrorum
nus conces-
sus.

74 *Quadam nocte somniavit, se videre sa-crum Martyrem, qui sibi diceret: Ego à poten-te Dei manu desideratam sanitatem tibi obtinui. Expergesfactus est infirmus; & quia felicitas ipsius non vanum somnum erat (sunt enim aliquando veracia somnia, qualia fuere Josephi & pincernæ Pharaonis) cum firma suæ sanitatis spe, curavit se ad sancti Inquisitoris tumulum deportari. Ibi novemdialem devotionem instituit, & cum admirabilibus adjunctis integra sanitatem potitus est. Singulis ex novem diebus unum ex immedicabilibus malis, quibus conflictabatur, ipsi sustulit. Primo die extendit mollivitque nervos, qui emar-cuerant & contracti erant: secundo die curavit u-*

num brachium, atque ita singulis reliquis diebus singula corporis membra, semper miraculum ali-quod operando. Postremo die sanatâ lingua lo-quendi facultatem ipsi reddidit, ut ea uteretur ad agendas gratias S. Petro Arbuesio, tamquam uni-co patrono advocate suo, in cuius gratiam Omnipotens in uno homine secundum fiduciam & fidem suam tanta operatus fuit prodigia.

D

§ VII. Alia miracula per ejusdem patrocinium impetrata: tu-mulus, imagines & reli-quiæ similiter illus-tratæ.

P Ergo ex eodem Salaverte cetera recensere. Va-lentia (Hispania Tarragonensis urbs est, Va-lentini regni caput) domicella Maria Mascon, æ-tatis duodecim annorum, aliquot malignos tumo-res patiebatur in gutture. Ad hæc in oculos de-fluxerat tam mordax humor, ut afflittiissimam pu-ellam etiam visu privaverit. Destituta omni reme-dio terreno, quadam nocte somniavit de cælesti. Videbat hominem, vel angelum, rogantem, an vellet sanari. Respondit ipsa, quod vehementer desiderabat, nempe cæca visum; utique Domine. Tum is, sequere me, ait, & morbis tuis integrè liberaberis. Petiit puella, At quid, Domine, eundum est? Reposuit is: Ad civitatem Cæsaraugu-stanam, ad sepulcrum S. Petri Arbuesii. Præsto sum, ait domicella Maria; ac mox disparuit felix ductor itineris, ipsaque evigilavit. Credidit fir-miter nuntio cælesti, & parentibus, qui ipsius in-columnitatem vehementer desiderabant, quid sibi acciderit, indicavit. Pater ejus, dominus Petrus Mascon, & domina Castellana Velvis mater, eam Cæsaraugustam comitati sunt. Novemdialem de-votionem anno MDXXXVIII, die xxxi Junii (men-dum hic in numero aut mente est, cùm Junius dies tantum xxx habeat) ad sancti Martyris tu-mulum inchoarunt, quam antequam terminassent, omni malo libera exstisit & visu integro donata est. Actæ Deo grates fuerunt, & fides miraculo habita.

Puella ma-
lum gutturis
Oculo.
ram,

E

75 *Joannes Solorzano, pharmacopola Cæsar-augustanus, somniabat, se ad Sancti sepulcrum ge-nusletere, cùm cum in habitu chori & cum martyrii sui vulneribus confpexit. Mox cum te-nero affectu ab eodem flagitavit, ut magnam gut-turis sui plagam sanaret, curaretque filium suum, qui ex gemina hernia acutissimis doloribus cruciabatur. Accessit ad eum Sanctus, & ipse sensit guttur suum manu ejus tangi, & ex tactu exper-giscens, integræ sanitati se restitutum deprehen-dit. Deinde cum magna fiducia filium suum in-spexit, eundemque sine ulla utriusque herniæ vestigio invenit. Meritas S. Petro Arbuesio gra-tias persolvit, insigne anathema obtulit, & utrum-que miraculum authenticè examinatum & adscri-pptum est. De utroque hoc miraculo etiam mentio fit in libro Informationum, in quo sic legitur: Joannes Solorzano, vicinus Cæsaraugustæ, ha-bens in gutture quoddam vulnus, quod per se-ptem hebdomadas & ultrà illum cruciarat, & quemdam filium suum laborantem infirmitate her-niæ, precibus & intercessioni Servi Dei, cui se commendavit, confidens, illum videns in somnis*

item alteri
afflictum
guttur, duo
bus aliis

&c

A & deprecans, sequenti die se & filium sanum reperit. *Quod autem Joannes ille, qui Cæsarangustanus pharmacopola suprà dictus est, hic vicinus Cæsaraugustæ dicatur, id oriri potuit ex voce Hispanica vezino, que & incolam & vicinum locum significat. Pergo ad alia.*

77 Quidam amabilis puer, nomine Athanasius, dolores acerimos patiebatur ex herniis duplicatis. Hic ad S. Petrum Arbuesium deportatus, cestante cruciatu, lætus & alacer instar angeli adstitit: at ubi extra ecclesiam referebatur, flevit & vehementissimè conquestus est, quod acutis doloribus cruciaretur. Hi dolores quadam nocte tam acres fuerunt, ut clamoribus planctuque suo nec vicinos dormire sineret. Itaque horâ secundâ aut tertiâ nocturnâ eum ad ecclesiam S. Salvatoris portârunt; sed januas clausas offenderunt: & licet multum pulsâissent, inclamâissentque (*scilicet ut ecclesia custos fores sibi aperiret*) nihil responsi accepissent. Athanasio igitur ad quandam portâ rimam deposito, Sancti opem implorârunt, magnis vocibus supplicantes, ut eum sanaret. Et exaudivit eos potens Patronus, qui non dormit nec dormitabit, dum illius auxilio indigemus. Puer sine ullo mali vestigio perfecta sanitate donatus est. Miraculum hoc anno MDIV authenticè probatum fuit. *Eiusdem prodigiose sanationis liber Informationum sic meminit: Cùm puerulus quidam, Athanasius Palacio dicitus, hernias infirmitate laborans, soleret apportari à parentibus ad sepulcrum Servi Dei, in quo requiem invenire solebat; quadam nocte vehementer oppressus, circa medium noctem ducitus ad ecclesiam metropolitanam, ubi erat dictum sepulcrum, repertis foribus clausis, ita ut non posset ingredi, per rimulam ostii, quod est versus plateam, inspiciendo sepulcrum, ipso Servo Dei ex corde invocato, statim repertus fuit sanus.*

*Virum detentione tri-
næ & alium*

78 In Torrecilla (*locus est prope Cæsaraugustam*) Petrus Escartin in malo urinæ cruciabatur, itaque urgebat eum lethalis morbus, ut medici & chirurgi de ejusdem salute desperarent, & hâc sententiâ ipsi significatâ, istorum unus inter inexplicabiles dolores eidem diceret; Nihil in terra est, unde possis sperare solatium: commenda te sancto Mastrepilae, miraculis celeberrimo. Erexit feso infirmus cum viva fide animosè è lecto, elevatique ad cælos manibus & genibus humi fixis, opem Sancti magna voce imploravit, pollicens, feso ad sepulcrum ipsius vigilaturum. Nec mora sine ullo impedimento omnem urinam detentam corruptamque subito ejevit, nullamque, dum vixit tam lethalis morbi vestigium sensit. Implevit votum suum, in grati animi tesseram munus obtulit, & miraculum comprobatum est. Michaël de Cellas duodecim annos inter acutissimos cruciatus altis suspīciis & planctibus exigit, nigrescente urina, & in calculos versa; jamque tam altas radices malum egerat, ut ad mortis fauces esset deductus.

*calculis,
mulierem-
hernie &
cordis ma-
lo, liberat.*

79 Fluuiabat vita ejus sine reno & spe in sui corporis vasculo, cùm quadam nocte somniavit, penè submersam vitæ suæ naviculam tam præsentí periculo subducendam, si S. Petri Arbuesii celebrem tumulum inviseret. Expergefactus, novemdiale devotionem eo ipso die cum certa fiducia inchoavit: die vero quarto dum apud Sancti sepulcrum moraretur, alienatus à sensibus est, in eaque ecstasi & animi deliquio vidit aliquot personas cælestes; inter quas haud dubiè præcipius fuit invictus Martyr noster, licet ex Michaëlis testimonio, quinam isti fuerint, non

conset; sive quod patroni non facile agnoscan-
tur; sive quod cælestis ejus Protector sub lucis
splendore se occultaverit. Eventus probavit, quod
res erat: sibi enim redditus, tam perfectè sanatus
est, acsi nihil tale umquam passus fuisset. Anna
Galvez duobus malis confliabatur, herniâ scili-
cet & cordolio tam crebro & vehementi, ut ali-
quoties mortua credita sit. Visitavit sacrum tumu-
lum novem diebus, & quamquam Sanctum tan-
tummodò rogâisset, ut siam herniam sanaret, ab
utroque malo convaluit; quia omnia cedunt ejus
potentia, eo quod divina Omnipotentia sancto
Inquisitori virtutem quandam velut infinitam
commiserit in gratiam eorum, qui ad ipsius patro-
ciniū configuntur.

80 Die solemni nostro Martyri sacra quædam
pia mulier dixit viro suo: An sepulcrum Sancti
invisi? Cui ipse respondens, stultè ait: Mibi
nil opus est sancto Magistro-Epilæ; nullâ herniâ
laboro. Hæc sunt ipsissima illius verba. Verum
ecce, eodem die à divina manu graviter castiga-
tus, in utroque latere herniam passus est, teste
doctore Joanne Bonilla. Decem annis eo malo
laboraverat, quando miraculum fidem faciens con-
tigit. *Obscura hec sunt: videtur tamen significare
voluisse, eumdem post decennium sanatum fuisse,
& quid sibi contigisset, fassum esse. Post hac sub-
dit aliud simile. Joanni Domper ait uxor sua:*
Vidi multis Sancti sepulcrum circumeantes: an
& tu id fecisti? Qui respondit, non sum hernio-
sus; non est, cur ejus sepulcrum circumeam.
Mox eodem momento intestinis vehementer de-
scendentibus, herniam sensit, agnitoque cum pœ-
nitentia suo delicto, sepulcrum S. Petri Arbuesii
devotè & humiliiter invisit & sanitatem petuit. De-
precantem Sanctus exaudivit, & unico momen-
to temporis pristinæ integritati restituit.

*Contempto.
res suos ca-
fligat, pœ-
nitentes ja-
nat:*

E

81 Celeberrimum fuit miraculum, quod in fi-
lio marchionis de Berlanga, muto nato, operatus
est. Viginti annis linguam ejus captivaverat infir-
mitas, nec ullum profuerat remedium humanum.
Famæ miraculorum S. Petri Arbuesii par erat pa-
rentum firma fides, qui eum Cæsaraugustam miser-
unt, ut per admirabilem ipsius opem sanaretur,
& firmiter confisi fore, ut loquela impetraret,
novemdiale devotionem ab eo fieri curârunt.
Dum autem gloriosum tumulum circumiret, lo-
catus est mutus. Prima ejus vox fuit Jesus, quo
dulcissimo nomine repetito, deinde Sanctum in-
vocavit, linguaque tam expedita in posterum man-
xit, ut nullum prioris mali vestigium superesset.
*De hoc etiam miraculo mentio habetur in libro In-
formationum his verbis: Fuit ad illius sepulcrum
pia devotione portatus quidam mutus à nativitate,
marchionis de Berlanga filius; & effatis pre-
cibus, statim loquela recepit, & prima vox e-
missa fuit: Jesus.*

*loquela
muto nato
donat.*

F

82 Alterius planè generis & singulare est, quod
sepe laudatus Salaverte ibidem mox subjungit his
verbis. In Processu anno MDCXXIIII, die XXIII Ja-
nuarii confessio, Pater frater Dominicus Gaztelu
Ordinis Prædictorum, nomine Eminentissimi do-
mini Cardinalis Xaviere declaravit, cùm ipsi ve-
luti primario professori academiæ Cæsaraugustanæ
demandatus esset sermo super belli sacri Bullam
Dominicæ Septuagesimæ in ecclesia metropolita-
na S. Salvatoris, cùmque concessionem scripsisset,
& diligenter mandâisset memoriam, permisisse Deum,
ut, dum è sacrificia ad exedram dicturus pergeret,
ea usque ad eam memoriam excederit, ut ne unius
quidem vocis meminisset. Vehementer itaque sol-
licitus, socio suo (erat is dictus Pater frater Do-
minicus) mil-

*Concionato-
ris memoriae*

744
enianus) angorem suum indicavit, qui ipsum consolans, suasit, ut S. Petro Arbuesio, cuius sepulcrum in eadem ecclesia in prospectu suggesti est, se commendaret; quod uteque enixè prestat. Ascendit orator in suggestum, & inter ascendendum conversis ad Sanctum oculis ait: Sancte benedicte, nisi in his angustiis mihi succurreris, auctum de me est. Ascenderat, & linceis oculis honorarium tumulum intuens, rem maximè mirabilem deprehendit. Vedit ibidem in uno loco totam concessionem suam ad litteram descripatam, ita ut eam nullo apice omisso, totam doctissimè & eloquenter recitaverit. Egit gratias Deo, prodigium publicavit, & quamdiu vixit Cardinalis, ejusdem miraculi ipse praecox fuit.

*mirabilior
succurrisse
dicitur.*

B

83 Quidquid sit de hoc prodigio, quod nec negare, nec aliunde confirmare possumus, juverit ex Alfonso Ciaconio tom. 4 Pont. Roman. col. 1605 observasse, Hieronymum Xaverium, Cesaraugustanum, sacro Prædicatorum Ordini juvenem nomen dedisse, & in urbe patria Theologiam publicè docuisse, ac post alia munia, & sui Ordinis magisterium generale, à Paulo V Papa anno 1607 Cardinalem creatum, anno autem insecuto viiā functum esse. Hinc liquet primò, eam concessionem ab Hieronymo Xaverio habitam suisse, antequam Cardinalis esset. Secundò cumdem dudum è viris decessisse, quando P. Dominicus Gazzelu anno 1623 prædicta testatus est, adovque hec ipsius Cardinalis nomine, velut ab ipso delegatum, propriè testari non potuisse. Sic igitur ea verba accipe, ut dicatur retulisse pater Dominicus, quod ab Eminentissimo Xaverio olim audierat. Nunc Salaverne denuò audiamus.

*Pueri her-
nian curat.*

C

84 Illustrissimus dominus, frater Franciscus Gamboa, archiepiscopus Cæsaraugustanus approbavit miraculum, quod sanctus Inquisitor anno MDCLXX die XIV mensis Maii in Alfonso Soriano, sedecim mensium puero patravit. Mater eius Maria Taguada, comitata à Maria Aznar, puerum ad Sanctum detulit. Erat autem ruptus in latere dextero cum magno tumore & cruciatu, quem uno anno passus fuerat; nullo adhibito remedio præter fascias, quibus, ut morbus exigebat, diligenter stringebatur. Eodem die dum cincturam constringerent, malignum tumorem semper augeri deprehenderant; unicaque parentum spes non in humana medicina, sed in S. Petro Arbuesio deposita erat. Orabat mater, supplicabatque pro salute sui filii, Maria Aznar puerulum manu dicens, circuibat sepulcrum. In tertio circuitu fasciæ in quatuor frusta ruptæ fuerunt, quas puer, ad earumdem strepitum uno passu retrò subsistens, manu sua levavit. Accurrit mox mater; puerum inspicit, eumque omni herniâ & tumore depulsis, omnino incolumem agnoscit. Metropolitana ecclesia ad agendas Deo gratias Tibi DEUM LAUDAMUS cantavit. Serenissimus dominus Joannes Austriacus (Philippi IV Hispaniarum regis filius naturalis, magnus prior Castelle & supremus exercituum duktor) jussit puerulum ad se adduci, aitque: Deus hunc parvulum angelum admodum mature sibi vendicavit. Patrem vero monuit, ut gratum fese Deo & sancto Martyri exhiberet, puerumque Sancti habitu indueret. Eo ipso die mediâ horâ serius, quam miraculum congerat, ego (scilicet Salaverne) in ecclesia metropolitana fui.

*Sepulcrum
multis ana-
thematis il-
lustratur.*

85 Post hec idem auctor de aliis Beati miraculis generatim agens, ea penè innumera esse afferit, atque ita constare tum ex anathematis ad ejusdem sepulcrum appensis, tum ex authen-

ticis testimonii. Quod autem ad anathemata pertinet, Blascus de Lanuzalib. & Peristephani B. Petri sepulcrum describens, inter cetera de his ita cecinuit:

Circumdata clathris
Marmora visuntur, variis ornata triumphis
Factorum Arbuesi patris: miracula multa
Martyris invicti. Nusquam numeranda salutis
Concessæ populi pendent insignia ceræ:
Argenti rutili & variis monumenta metalli:
Lintea, quæ misero dudum incubuere feretro,
Et lini vittæ, fractumque ligamina membrum
Corporis excisi, morborum signaque multa:
Namque Petrus multis miraculis clarus Iberum
Aucturus * fulget.

* Arcturus

Hac ipse: Salaverne verò præterea addit, similia etiam aliis in locis, ubi beati Martyris imagines aut reliquia affervantur, frequenter contingere.

86 Hujusmodi veram Beati effigiem in tabula nucea pictam, annis ducentis antiquiorem, in familia sua ad cuius primogenitum jure hereditario pertinebat, unam esse afferit, quæ tum germani fratri sui Joachimi Graciani Salaverne erat, olim fuerat matris sua Franciscæ Salaverne & Serna, qua ex Elisabetha, B. Petri Germana sorore, originem lineâ rectâ trahebat. Hanc porrò tot miraculis eluxisse affirmat, ut facellum, in quo mater illam honorificè servabat, anathemata à variis indies oblata non caperet. Addit, aut hanc aut alteram in ecclesia conventus Ordinis S. Marie de Mercede de redemptione captivorum, Calatayuda in altari expositam, statim tot prodigiis inclinuisse ut scribi vix possint. Deinde, eodem teste, illustrissimus dominus Didacus Antonius Francès de Urrutigoyti, Turiasonenjs episcopus, eidem ecclesiæ pretiosas Beati reliquias donavit, quæ ibidem singulari veneratione culta, frequentibus miraculis pariter celebres evaserunt.

87 Rochetum quoque ipsius, seu vestem linæ superiorem, quæ canonici in choro utuntur, quâque B. Petrus indutus erat, dum à sicariis confossus est, sacro ipsius sanguine tintam, priùs suisse ait in familia dominorum Oriolas & Vera, Beati affinium, tum verò penes excellentissimum dominum Dionysium Ximenes de Urrea, comitem de Aranda, marchionem de Villanova &c, tamquam tam insignis reliquia & illustris domus heredem. Servabatur autem ab eo in quodam facello in pretiosa theca, velo serico filis aureis ornato involuta, unaque ex parte patent, ut venerationis gratiâ conspiciri posset. Solet etiam ejusdem ora aqua intingi, quæ ab infirmis epota, penè innumeris, ut ait, saluti fuit.

*O vestis li-
nea benefi-
ciis claræ.*

F

§ VIII. Alia quædam miracula vel beneficia, in libro Informationum relata.

P Reter miracula jam recensita, multa breviter perstringuntur in sepe laudato libro Informationum, qua deinde erant probanda. Ea Papbrochius noster, ut suprà jam monui, olim Roma descripsit, omisis tamen testimoniis dielis; sive quod ea in citato libro non existarent, sive quod opera pretium non duxerit prolixia eorum testimonia referre. Eadem sic perstripla ego ex laudato Papbrochii Ms. hic recensebo, pratermissis, quæ in precedentibus paragraphis, data opportunitate, jam retuli. Sunt autem sequentia: Omnipotens Deus

A Deus ad sui Nominis gloriam & honorem, fideique Catholicæ corroborationem, & ad manifestandam Servi sui sanctitatem, & universalem de illo opinionem & famam comprobandum, non ex arte, neque ex vi verborum, neque ex illicita pactiohe, sed ex ejus meritis & intercessione plurima miracula misericorditer operari dignatus est & adhuc operari dignatur, liberando à variis periculis, laboribus, temptationibus, tribulacionibus, infirmitatibus eos, qui ejus auxilium humiliter & devotè implorabant & implorant, in sequentibus articulis, pro aliqua parte specificanda....

multi hibernia,

89 Joanna Ramirez, uxor Antonii la Forcada, cùm portâisset filium suum Antonium laborantem herniæ infirmitate ad sepulchrum Servi Dei, illumque ibidem obtulisset (*hic*) sanitatem recepit. Agnes Ramirez, cùm quidam filius suus herniæ infirmitate laboraret, & ulterius in femore tria vulnera haberet, ad intercessionem Servi Dei confugens, illum totaliter sanari obtainuit. Petrus Las Yegnas futor, vicinus Cæsaraugustæ, habens Michaëlem Sunz ejus filium, infirmitate herniæ laborantem, meritis & intercessione Servi Dei, cuius precibus se commiserat, sanari impetravit. Joannes della Casta, filius Jacobi, maxima herniæ infirmitate laborans, rupturamque in illis partibus habens, precibus & meritis hujus Servi Dei, cui se commiserat, sanatus fuit, idque inter alios visum fuit à Petro de Aries, alias de Zapias. Raymundus, filius Petri Arques, mercatoris civitatis Cæsaraugustæ, portans cinctorum *, & existens vulneratus in renibus, remissus ad sepulchrum Servi Dei, ex illius intercessione, cui se commendavit, sanari meruit. Barbara Paschasseg, habens Michaëlem de Logroño natum cum infirmitate herniæ, ex fuasione amicarum quarundam illum omni humano remedio destitutum ad sepulchrum Servi Dei portavit, ibique miraculosè sanatus fuit....

* i.e. herniæ laborans

membrorum torpore.

90 Dominicus Sancto, argentarius, vicinus villæ de Monzón (*Aragonæ id oppidum est, Latinè Montio dictum, in colle positum inter Lerda & Barbastrum*) cùm esset ita impeditus brachiorum & crurum dolore per tres annos, ut non posset laborare, audiens recenserî miracula Servi Dei, illius intercessioni & patrocinio se commendans, sanatus fuit. Simon de Espern agaso, habitator loci de Sada, habens brachia ob medicamenta temporalia effecta curva, & genua intro conversa, precibus & intercessione Servi Dei sanatus fuit & redintegratus. Lucia del Pont, uxor Michaëlis Guis, vicina Cæsaraugustæ, cùm esset jam quatuor menes effecta inutilis, ita ut non posset laborare, omni remedio derelicta, Servo Dei se commendavit, & circum circa sepulchrum, ipsius multoties incedens, sanata fuit. Petrus Zerro agricultor, vicinus Cæsaraugustæ, cùm quidam ejus filius cadendo (jam quatuor erant anni) ab arbore nucis, brachium illius unum & dorsum fracta remansissent taliter, quod brachium prædictum non posset mandare (*id est, eo uti;*) auditis miraculis Servi Dei, coepit facere unum novenarium circa ejus sepulchrum; ac statim curvitas dorsi coepit declinare & brachium mandare.

sui paralyse

91 Marianna de Bolas, vidua ex Luca Brerage civis Cæsaraugustæ, infirmitate Perlisiæ (*id est paralyse*) gravata, intercessione Servi Dei se commendans, ac visitato illius sepulcro & factis novenariis circa illud, remansit integrè curata. Jacobus Merpaita familiaris sancti officii Inquisitionis, cùm plura curâisset adhiberi remedia pro sanitate cuiusdam filii sui, morbo herniæ laborantis, sine

Septembbris Tomus V.

ulla operatione, tandem ad divina remedia confugiens, & filium precibus Servi Dei commendans, factis circa ejus sepulcrum novenariis, absque ulla læsione sanum evadere impetravit. Quidam puerulus, Christophorus della Costa nominatus, laborans infirmitate rupturæ, asportatus à loco de Zabrust, archiepiscopatus Cæsaraugustæ, ad vigilandum circa sepulcrum Servi Dei, circa mediam noctem, dum quasi inciperet deficeret & penè mori, statim miraculosè ceciderunt cinctoria, & absque ulla læsione sanus remansit; & canonici, tunc Matutinum officium canentes, auditio miraculo, præ gaudio campanas pulsari jussierunt.

92 Quædam puerella, habens membra arida, duobus lignis sustentata incedens, simul ac cum matre sua circumivit Servi Dei sepulcrum, repente corruerunt lignea sustentacula, & absque ullo impedimento cœpit sola liberè incedere....

aliisque me-
lis laboran-
tes,

Quidam filius Mariae Novelles, infirmitate herniæ laborans, precibus Servi Dei commendatus, dum inciperet novenarium, ut moris est xiv Septembbris in anniversaria memoria diei, in quo passus fuit martyrium (*quia scilicet B. Petrus nocte inter diem xiv & xv media in ecclesia confossus fuit*) fractum fuit cinctorum & corrut in terram, puero in totum fano reperto. Quidam filius Petri de Armedia & Joannæ Ricarte, eadem infirmitate laborans, Servo Dei commendatus, ruptis cinctoriis, quæ portabat, miraculosè sanatus fuit. Simili morbo ex intercessione hujus Servi Dei, cui fuit commendatus, sanatus fuit filius Isabellæ de Alienga, vicarius deinde loci Blesta, Gabriel Ripol nominatus. Quidam puerulus utriusque partis rupturam patiens, adimpleto consilio cuiusdam mulieris, ad quam fuerat portatus, ut circa sepulcrum hujus Servi Dei fäceret novenarium, sexta die cùm ad eamdem mulierem rediisset, repertus fuit sanus absque aliqua ruptura vel læsione....

E

93 Veritas fuit & est, quod ultra supradicta miracula, sic ut suprà articulata, quām plura alia extiterunt & extant notabilia miracula ex intercessione & meritis hujus Servi Dei in diversis partibus emanata, specialiter & singulatim coram judicibus remissorialibus specificanda, de quibus deponent testes ad plenum informati. Quām plures Christi fideles, videntes, indies magis augeri famam sanctitatis & miracula hujus Servi Dei, pia devotione dueti, diversa fecerunt legata pro expensis faciendis in illius canonizatione impetranda, prout de præmissis plura extant testamenta. Post hec observat Papebrochius, formata fuisse interrogatoria testibus proponenda, aliaque ad processum prosequendum spectantia; ac post multas subdit: Anno deinde MDCXXX prosequitur coptum miraculorum examen codicis sui folio 747 bis verbis: Reverende pater, inter alia quamplura miracula ex meritis & intercessione Servi Dei Petri Arbues emanata, ex antiquissimo Procesu de anno MCXIX, & alio de anno MXXXXVII, auctoritate ordinaria fabricatis... infra scripta probari videntur.

incolamita-
tem conje-
quuntur.

F

94 Ludovicus de Burgos post febrim, quam per mensem cum dimidio passus fuerat, manus dexteræ tali tremore affectus remansit, ut cum ea vix bibere vel comedere valeret. Monitus, ut D. N. Jesu Christo & gloriose Virgini se commendaret, & devotus esset Magistri Epilæ, statim accessit ad cathedram ecclesiam, & innixus sepulturæ ipsius Magistri Epilæ, post orationem flexis genibus emissam ad beatam Virginem, & * quod Tremor ma-
nus sublates,

* addit
quam dixi-
let

B b b b

dō-

AUCTORE
C. S.

746 dominus Magister Epila esset suus intercessor, empto inde voto ceræ (*id est* anathemate cereo) unius brachii cum sua manu, ad ipsam cathedralē cum tali voto redeundo, in ipso itinere ab ipso manū tremore liberatus & sanus remansit, paucō temporis momento duarum horarum à supradicta monitione & accessu ad prædictam ecclesiam ad liberationem, sic ut suprà obtentam, intercedente. Factum, sic ut suprà narratum, probatur à depositione ipsiusmet Ludovici, qui habet in contestem Euximenum de Embum, qui illum sic ut suprà monuerat, unā cum Jacobo Filipe, qui, ut testatur, omnia per Euximenum deposita vidit, & præsens fuit.

*incurvatus
puer erexit;*

B 95 Petrus Oleron, dum esset puer annorum quinque, ludens cum aliis pueris, projectus ex scala S. Mariæ de Miraculo, civitatis Cæsaraugustanae, quodam dorſi osse confracto, gibbosus remansit, gibboque ejusmodi indies excrescente intantum, quod jam effectus annorum decem, incederet ad formam arcus, quadam superinducta carnositate, de cuius incisione inter chirurgos agitabatur. In hoc statu & ætate constitutus, petitum nummo à patre pro emenda candela, illamque ardentem ponens à conspectu sancti Magistri Epilæ; instando, nummum hujusmodi singulis diebus sibi tradi pro dicta candela, ex quo volebat facere novenale dicto Sancto; sequenti die nummo accepto, solus inter quintam & sextam horam diei arrepto itinere ad ecclesiam & sepulturam prædictam, factaque oratione, inter octavam & nonam horam ejusdem dici, rectus incedere & non eo modo, quo solebat, repertus fuit, populo ad id concurrente. Factum probant Arnoldus de Oleron pater, qui habet in contestem ipsum Petrum filium, cum quibus accedit deposicio Joannis de Robres, qui in substantialibus concordare videtur.

C 96 Joannes seu Petrus Crespo, innocens incedens primò terrestris cum manibus & pedibus per terram, & inde post aliquot annos cum duobus sustentaculis seu tamellis, auditis miraculis, quæ ex intercessione Magistri Epilæ emanabant, ad ecclesiam accedens & orans, post tres horas cum uno solo sustentaculo valde rectus incedere coepit; tibias, quas ante curvatas habebat, valde rectas sibi restitutas invenit, & brachia, quæ super caput elevare non valebat, elevasse visus fuit, quoad crura & brachia magnam sanitatem consecutus. Factum probatur ex depositione duorum testium de visu & propria scientia, nempe testis Septimi & noni. Antonius Forcada, puer sex vel septem annorum, ruptus seu confractus à duobus lateribus, ex quibus exibant ilia usque ad genua, post multa humana remedia frustra adhibita, febri debilitatus, cum in magno vitæ discrimine constitutus reperiretur, Agnes Ramirez ejus mater ad intercessionem servi Dei Magistri Epilæ recurrens, facto novendio ad illius sepulcrum, datâque eleemosynâ pro tribus Missis, ipso completo novendio & Missis celebratis, cingulum sustinens ilia cecidit, & Antonius puer sanatus compertur. Factum hoc concludenter probatur ex depositione sex testium jam usque de anno MDXXXVII, videlicet primi, secundi, tertii, quarti, quinti & sexti. *Dubitari potest, an hoc non sit idem miraculum, quod num. 89 jam retulimus: aliquia tamen inter relationem differentia occurrit.*

Puella para-
lytica, alii-
que 97 Catharina Piños puella Cæsaraugustana in latere sinistro debilitata, ita ut nec manu nec crure sifflis uti valeret, post humana remedia frustra adhibita, accedens ex voto ad sepulcrum servi Dei

Petri Arbues in ecclesia Cæsaraugustana, reiterata que per novem dies visitatione cum celebratione Missæ, sana & libera evasit. Factum refert & probat ipsam Catharina, de propria persona loquens, & comprobatur ex depositione quatuor testium, concorditer contestantium. Cum Don * ^{* i.e. domino} Michaëli Baptista de la Nuza à nativitate filius, nuncupatus Don Martinus Baptista, ruptus existet adeò magnâ rupturâ, ut valde ordinariè ejus intestina descenderent in bursam seu vesicam, ita ut ex manifesto periculo de ejus vita dubitaretur; post plura adhibita humana remedia, quæ nihil profecerant, idem Don Michaël ejusque uxor, fiduciam habentes in Servo Dei, mandarunt nutrici, ut puerum infantem deferret ad sepulcrum, illudque visitando circuiret, offerendo in qualibet vice unam candelam & unum nummum. Talique mandato impleto, post plures continuatarum visitationum (*vices*) in una novena peracta, idem puer sanus & totaliter curatus repertus fuit; qui licet adhuc non perfectæ ætatis annorum trium, interrogatus, quisnam ipsum sanaverit, respondet: Magister Epila. Factum concorditer probant quatuor testes, inter quos reverendissimus Hieronymus Baptista de la Nuza, episcopus Ablanacensis (*id est*, Lobetianus; *est autem Lobetum, indigenis Albarazin, civitas episcopalnis in Aragonia regno*) patruus; don Michaël Baptista de la Nuza pater, ipsa nutrix, & chirurgus.

E

*berniosi, ha-
bita ad je-
palcrum de-
votione no-
vemdiari,*

98 Jacobus Mesquita Cæsaraugustanus, ludens cum una sarissa in experimentum virium suarum, in quo delectabatur, ruptus evasit; & incipiebant illi descendere intestina. Ob quam infirmitatem cum cingulum portaret, & multa remedia humana adhibuisset gravibus cum expensis, absque eō quod aliquatenus profecissent; tandem ex devotione, quam ipse sive parentes & prædecessores gerebant erga Servum Dei ob publica & magna miracula, quæ Deus operatus fuerat & operabatur, sanando diversas infirmitates & præservit rupturas, determinavit facere, prout de facto fecit, unam novenam sepulcro ipsius Servi Dei, circuendo sepulcrum, & apponendo lumina, ut moris est, & eidem se magno affectu commendando, ut intercederet apud Deum pro sua salute. Quâ novenâ peractâ, codem die nono de fero, cum fecisset orationem, eidem Servo Dei se commendans, dum manum apposuisset super sepulcro ad orandum, cecidit illi cingulum, & sensit fractam fuisse ligulam, cum qua adhaeret & alligatum erat, quamvis ligula prædicta esset ex quadam pelle nuncupata de Ante (*id est* bubalina,) quam rumpere *vix* potuissent duo homines: statimque curatum se tangendo compiriens, gratias Deo egit. Factum refert & probat ipsem Jacobus in persona & facto proprio, & comprobant concorditer tres alii testes, quorum duo ipsius Jacobi germani fratres.

F

99 Antonius Christophorus de la Tassa, puer ^{incolumentati} _{restituuntur.} ætatis duorum annorum, unicus filius Antonii Mathæi de la Tassa & Ursulæ de Longa, ruptus existens ita, ut illius intestina descenderent in vesicam, & res valde magna & monstrosa videretur, per annum hujusmodi infirmitatem passus, post multa humana remedia adhibita sine fructu, cum jam operi chirurgi, ut ipsum aperiret, destinatus foret, tandem utrique parentes magna devotione, quæ in eorum domo habita fuit & habebatur erga servum Dei Magistrum Epilam, eique eorum filio commendato cum firma deliberatione faciendi novenam ad illius sepulcrum cum celebratione novein Missa-

A Missarum & eleemosynæ largitione, circueundo sepulcrum de more; in hujus deliberationis votivæ implementum immediatè die sequenti inceptâ novâ cum aliis præmissis, in ultimis diebus, antequam perficeretur novena, cùm ipse puer circueundo sepulcrum, manibus duceretur, in ipso circuitu cecidit cingulum, & sanus & curatus miraculosè remansit. Factum probant Antonius pater & Ursula mater contestes, & corroborat testis tertius chirurgus. *Hactenus Ms. Papebrochianum ex laudato libro Informationum transsumptum.*

§ IX. Beatificatio Petri à Carolo V imperatore, & Philippis III ac IV, Hispaniarum regibus, flagitata, ab Alexandro VII Papa ad finem perducitur.

B
*Carolus V
imperator
canonizatio-
nem ipsius*

Tam pretiosa beatæ Inquisitoris mors, secutaque post eam plurima miracula, merito exhibebant, ut pro publico ipsius cultu per solemnum canonizationem apud Apostolicam Sedem Romanam insisteretur; sed neque hac in parte operam suam desiderari passi sunt, quorum intererat. Jam ab anno enim 1490, id est, quinto post obitum ejus, processus de miraculis Cæsaraugustæ formatus est, ut passim testantur scriptores & liber Informationum, qui etiam secundi, anno 1537 confessi, meminit. Eodem seculo decimo sexto Carolus V imperator & Hispaniarum rex causam ipsius ad Romanum Pontificem deferri curavit, supplicavitque, ut eâ rite discussâ, Servum Dei Petrum Sanctorum catalogo adscriberet. Ita inter alios distinxit liber Informationum his verbis: Excresciente indies magis ac magis fama sanctitatis & miraculorum hujus Servi Dei, felicis memoriae Carolus V imperator supplicavit summo Pontifici Paulo III pro illius canonizatione. *Vincentius Blascus de la Nuza tom. 2 Historia ecclesiastica & profana Aragonie, lib. 2, cap. 13 id anno 1535 saeculum ait; sed in libello supplice ab ecclesia metropolitana in eundem finem anno 1614*

C *Paulo V oblato, quem ibidem recitat, ad annum 1539 refertur.*

a *Paulo III*
PP. flagitat: Utro loco annus relictus notatus fit, alium de certò non comperi; pro primo tamen facit, quod ait Didacus Garzia de Trasmiera, videlicet anno 1537 instructum fuisse ab episcopo Cæsaraugustano iprocessum de miraculis ipsius, postulante Carolo V imperatore, & Paulo III Pontifice jubente, Joannes Mariana lib. 25 Historia Hispanie cap. 8 sic dubie loquitur, quasi laudatus imperator ab eodem Pontifice sacros honores B. Petro publicè exhibendos jam impetrasset. Sic enim ait: Decreto senatus aliquantò post (Beati obitum) addita lampas sepulcro: quod nisi consecratis hominibus cæloque dicatis non datur. Id etiam ut Pauli III Pontificis auctoritate fieret, Carolus V augustinus curavit. Sic meritis honos debitus est habitus: nam & quintodecimo Septembbris die memoria ejus celebratur anniversariis sacris. Sed si quid ejusmodi Carolus à Paulo Papa obtinuerit, constat, causam beatificationis ejus ad optatum finem tum minimè perductam fuisse. Dixi, Si quid ejusmodi obtinuerit; nam mihi quidem ex aliorum silentio verisimillimum appareat, Marianam hallucinatum Septembbris Tomus V.

fuisse, & proper petitam à Carolo V canonizationem credidisse, à Paulo III concessum fuisse festum annum, quod, ut diximus, Cæsaraugustani ex auctoritate archiepiscopi sui die xv Septembbris, quo non mortuus, sed perfoissus Petrus fuerat, in metropolitana ecclesia olim celebrarunt.

102 Caroli V vestigiis inhærens Philippus III eamdem à Hispaniarum rex anno 1614 pro eadem causa supplicavit Paulo V Pontifici. Id ipsum eodem anno mense Septembri etiam prefiterunt Cæsaraugustani canonici metropolitici, cujus litteras ad landatum Pontificem propterea datas ex Vincentio Blasco de la Nuza, num. 100 suprà citato juverit hic exhibuisse. Beatissime Pater, Petrus Arbuesius Cæsaraugustanus (imò Epilenis, ut diximus § 2) vulgo Magister Epila, eam ob causam fortasse dictus, quod illustris suæ gentis origo ex hujus nominis oppido esset, canonicorum Regularium Ordinis S. Augustini institutum in hac ipsa ecclesia professus, cum singulari doctrina & eruditione faciarum Scripturarum sic morum gravitatem & vitæ innocentiam conjunxit, ut Ferdinandus rex Catholicus, (qui propagandæ & conservandæ Christianæ fidei zelo eo tempore in Hispaniam sanctæ inquisitionis officium introduxit) hunc in primis contra hæreticam pravitatem Inquisitorem Apostolicum Aragoniæ regno præfici curavit*. Quo in munere adeò constanter egit, ut detegendis hæreticorum sceleribus, eisdemque puendis totus incumbens, inimicorum veritatis & hæresis labo infectorum hominum acerbissimum in se odium concitaret.

103 Igitur non parva hæreticorum manus in ejus mortem conspiravit, & cum sicarii iniquissimo sibi precio constituto egit, ut Petrum Arbuesium, ob fidei Christi zelum, quo ardebat, peridis hominibus infenissimum, de medio tollerent. Ad quod patrandum nefarium facinus sceleratissimi sicarii occasionem captabant, eaque sibi visa commodior: Surgebat media nocte Petrus ad confitendum Domino, Davidis fecutus exemplum, & cum aliis canonicis fratribus in ecclesiam conveniens, per singulas noctes Matutinis sacris intererat. Hinc & loci & temporis arrepta occasio, cùm Petrus venerabilis ipsa media nocte mox chorum ingressurus ad matutinum Officium de more celebrandum, ante sacram Eucharistiam genibus flexis oraret; perditus sicarii intra ecclesiam insidiosè absconditi, statim viro Petro, ipsum aggressi, inter alios, quos intentant iactus, letale vulnus gutturi infligunt, & jugularibus abscessis venis, profluens ex illis crux innocuus ædium faciarum pavimentum respergit. Corruit illico in terram Vir innocens, gracia agens Domino Jesu, quod pro ejus fidei defensione pateretur.

104 Inde verò in cubiculum suum exporatus, constanti animo, nulloque in percussores suos perturbatus affectu, imò pro illis bene in Christo precatus, effuso pro Christo sanguine, migravit ad Christum anno ab ejus Nativitate M-CDLXXXV, die xvii Septembbris. Egit vitam piam, religiosam, sanctam, pro zelo Christianæ fidei mortem apetit*, ejus meritis & precibus multa diversi generis hominibus divinitus collata beneficia, multa facta miracula, hodie conferuntur & fiunt. Quam ob rem omnium opinione sanctus putatur, & ab obitu suo usque ad hæc nostra tempora pia veneratione colitur. Ejus sanctitatis & miraculorum famâ jam anno MDXXXIX commotus gloriosæ memorie Carolus V Romanorum imperator à felicis recordationis Paulo III Pontifice Maximo, Sanctitatis vestrae Pra-

*& canonici
Cæsaraug-
stani,*

* curatit

*quorum li-
bellus sup-
plex*

* foris op-
petuit

AUCTORE

C.S.

748 decessore, instanter per literas petiit, ut dignaretur Nuntium Apostolicum, tunc in Hispaniae regnis constitutum, vel alium seu alios prælatos deputare, qui Petri hujus benedicti sanctitatem vitæ, mortem pro Christi fide perpetuam, miracula, aliaque omnia ritè examinarent, quibus ad eum in Sanctos referendum via sterneretur.

*ad eundem
Pontificem
recesserunt.*

B

105 Intervissa hæc imperatoris peritissimi cura fuit ob temporum & bellorum difficultates; sed beneficia in eos, qui ad hujus Sancti sepulchrum variis morbis & miseriis afflicti consuigunt, numquam intermittuntur. Immò majora & mirabilia in dies apparent; quibus quasi compellitur omnis hujus regni Aragoniæ ordo, præsertim hoc nostrum Cæsaraugustanum capitulum, cuius Petrus beatus portio præclara fuit, ad ea omnia præstanta, quæ gratum, devotum ac pium erga eum animum ostendant: ejus intercessione tot donis se sentit divinitus cumulari. Quare ad ipsum jam olim supplicatum & per tot annos intermissum nunc feryentiori studio novis beneficiis devincti, de novo revocamus, & à Sanctitate vestra preciamur humiliter, ut quod à Paulo III felicis recordationis quasi seminarum & plantatum extitit, Paulo V Petri navis gubernacula tenente sciliciter, & prudenter moderante, suscipiat incrementum ad Dei Omnipotentis gloriam, qui est mirabilis in Sanctis suis; quemque, ut Sanctitatem vestram diutissimè servet, affiduis precibus exoramus. Cæsaraugustæ die xv Septembris, anno Domini MDCXIV.

*Processus
tum inchoa-
tus, deinde
sub Gregorio
XV*

C

106 Philippi regis ceterorumque piis precibus annuit Paulus V, qui anno 1615 ad eam causam delegavit judices Franciscum Sarratum archiepiscopum Damascenum, Joannem Baptistam Coccinum & Alphonsum Manzandum, auditores Rotæ, qui eodem anno commissarios suos ad examinanda miracula & virtutes delegarunt Aragonie episcopos Turianensem & Terulensem, ut testatur laudatus Lanuza & Didacus Garzia, adduntque eadem mandata ab eodem Paulo V anno 1618 renovata fuisse; sed tum teste Lanuza archiepiscopus Cæsaraugustanus ejusque suffraganei Turianensis & Lobaranus delegati in Aragonia judices fuere. Inter haec laudati Pontiffex Paulus & Philippus Hispania rex anno 1621 mortem obierunt, quorum primo in S. Petri Cathedram successit Grégorius XV, alteri in regnum Philippus ejus nominis IV. Hic paterna exempla secutus, anno 1622 apud novum Pontificem suam pariter auctoritatem precesque adhibuit pro Petri beatificatione promovenda. Ita liquet ex sape laudato libro Informationum, seu quod ex illo descriptis Papebrochius, exemplari, incusus posterioris initio leguntur ista: Ad docendum de puritate fidei, morum & vitæ sanctitate atque heroicarum virtutum excellentia venerabilis Petri de Arbus, Magistri Epila nuncupati, hereticæ pravitatis inquisitoris, ac miraculis ex ejus intercessione & meritis à Deo Opt. Max. emanatis, procurator serenissimi & Catholicæ Philippi IV Hispaniarum regis, reverendissimi domini Inquisitoris Generalis inquisitionis Hispaniarum, tribunalis inquisitionis Aragoniæ, deputatorum ejusdem regni, civitatis Cæsaraugustanæ populi, capituli & cleri metropolitanæ, ac Confratrum confraternitatis S. Petri martyris in causa illius canonizationis dat & producit articulos infrascriptos. &c.

107 Delegati judices fuerunt duo sacerdos nomini promovet, nati Joannes Baptista Coccinus, Alphonsus Manzandus & Jacobus Cavalierius auditores Rotæ; & Beati sepulcrum vi in Aragonia verò per litteras remissoriales constituta.

tui episcopi Turianensis & Barbastrensis, per quos, ut in libro Informationum dicitur, sunt examinati testes, & magnus desuper compilatus processus, & ad reverendissimos dominos ad curiam transmissus. Idem duo episcopi sepulcrum B. Petri visitasse dicuntur his verbis: In eodem Processu folio 53 & seqq. adest visitatio sepulcri istius Servi Dei, facta per eosdem episcopos judices delegatos. Quid in ea visitatione actum fuerit, non explicat exemplar meum Papebrochianum; sed Didacus Garzia affirmat, precipuam civitatis Cæsaraugustanae nobilitatem adstitisse, & venerabile corpus repertum cum manifesto vulnere in maxilla sinistra, ad quod reliquia sanguinis etiam tam adhærebant. Denique ne longiori processuum relatione lectoribus nauseam pariam, festino ad finem, quem sub Alexandro VII Papa per solemmnam beatificationem B. Petri martyris Cæsaraugustanorum pii conatus tandem consecuti fuerunt.

108 Sanctissimus Dominus noster Benedictus Sub Ale- XIV in sape laudato laudandoque à nobis insigni xandro VII suo Opere de Servorum Dei beatificatione & Bea- Papa, mar- torum canonizatione, editionis secunda Patavii tyriam i- facte, lib. 3, cap. 13, num. 12 docet, martyrii E ipsius causam, rejectis, qua adversus eam Petrus Franciscus de Rubeis promotor Fidei disputaverat, sacra Rituum Congregationi probatam fuisse, ab eaque sancitum esse, constare de martyrio ipsius & causa martyrii. Juverit ipsa Sanctissimi Domini verba recensuisse. Quæsterat ibi, an ad martyrium satis sit, tyrannum ad inferendam mortem moveri ex odio adversus fidem Christi, quamvis occasionem mortis desumat ex alia re, quæ ad ipsam Christi fidem aut nihil pertineat, aut non nisi ex accidenti pertineat. Postquam autem responderat affirmative, idque aliquot sanctorum Martyrum exemplis probaverat, his verbis prosecutus est: Unusquisque facilis negotio cognoscere poterit, sufficere ad martyrium, si persecutor ad necem inferendam moveatur ab odio in fidem, licet occasio mortis provenerit ex alia re, quæ ratione circumstantiarum ad fidem non pertinet.

109 Clarius id ipsum comprobatur ex causis à sacra rite beatorum Josaphat Pollocensis & Petri Arbus: licet enim in prima Antonius Cerrus tunc Fidei promotor strenue opposueret, Josaphat mortem non ab odio in Fidem, sed ab inclusione in carcere cuiusdam schismatici sacerdotis derivatam fuisse; in secunda autem Petrus Franciscus de Rubeis, pariter Fidei promotor, collectis probationibus ostendere conatus esset, mortem non fuisse ex odio in Fidem Petro inflictam, sed ex eo, quia qui cum occiderunt, contendebant, non esse in regnum Aragoniæ inducendum tribunal sanctissimæ inquisitionis una cum jure confiscandi bona delinquentium, & quia duó ex sicariis odio Servum Dei prosequabantur, quod eorum patrem & sororem, quos innocentes reputabant, carceribus inquisitionis fecerat mancipari; excipientibus nihilominus postulatoribus & per invicta argumenta demonstrantibus, odium in Fidem fuisse veram causam mortis prædictorum Dei Servorum, atque adeò, quæ à promotoribus adducta erant, ad mortis occasionem esse refrenda; sacrorum rituum Congregatio censuit, constare de martyrio & causa martyrii, & uterque in beatorum Martyrum numerum juxta alibi dicta relatus est.

110 Istud sacra Congregationis de martyrio & causa martyrii B. Petri Arbusii decretum, die

xii

Acujus decre-
tum exhibe-
tur. Appro-
banunt etiam
miracula :

xii Decembris anni 1661 conditum, idem Sanctissimus Dominus Benedictus XIV lib. I landatissimi sui Operis, cap. 30, num. 4 recensuit, unde ego hoc transfero. Proposito per Eminentissimum dominum Cardinalem Sacchettum dubio, an constet de martyrio & causa martyrii Servi Dei Petri de Arbues, Sanctissimus, prævia discussione, de Fratrum consilio censuit, constare de martyrio & causa martyrii; ac proinde ad ulteriora procedendum esse, nempe ad discussionem miraculorum, si quæ operari dignatus est Omnipotens intercessione vel intuitu ejusdem Servi Dei: die xii Decembris MDCLXI. Post hac de discussis probatisque miraculis idem Sanctissimus, producens aliud decretum, ibidem sic subjungit: Examinata propterea & approbata fuerunt miracula; quemadmodum ex hoc alio decreto desumitur. Tum sequitur decretum; quod cum totum produci ad Sanctissimi Domini propositum non faceret, idem illud integrum ex Appendice ad Vitem Hispanicam per Didacnum Garziam, ubi etiam Latinæ exstat, hic recensabo.

COfficium cum Missa in metropolitana Cæsar Auguste permittitur,
* al. miraculis

111 Acriter discussu dubio proposito per Eminentissimum Chisium, an constaret de duodecim miraculis desumptis ex Processu compulso- riali, sacra rituum Congregatio, habita coram Sanctissimo die xxv Septembris MDCLXIII, declara- ravit, constare de tertio & sexto miraculo *; nempe, de tertio instantaneæ sanationis Mariæ de Ci- ria ab ore torvo, & sexto pariter instantaneæ sanationis Elisabeth de Andreu ab ulcere cancri in ore: ac proinde, facta per eundem Cardinalem Chisium plena & distincta relatione eorum omnium, quæ in eadem causa gesta sunt, deque sanctitate vita, virtutibus, martyrio & causa martyrii, prodigo effervescentia & multiplicationis sanguinis, & miraculis supradictis, sacra eadem Congregatio censuit, quandocumque tu- tò deveniri posse ad solemnum canonizationem Petri Arbucii juxta ritum, &c.: attento, quod agitur de Martyre cum prodigiis & miraculis ma- turè discussis & formiter approbatis. Interim ve- rò, donec ad actum solemnis canonizationis de- veniatur, Sanctissimus litteras in forma Brevis super cultu Beati eidem Dei Servo in ecclesia metropolitana Cæsaraugustæ cum Officio & Mis- sa, de Communi unius Martyris non pontificis desumendis, præstando annuit concedendas; post- quam tamen juxta decretum nuper à Sanctitate sua editum in basilica Vaticana hujusmodi litteræ Congregationi sacrorum rituum exhibita fuerint, & executioni demandatae. Die xix Martii MDLXIV. M. Episcopus Saviensis Cardinalis Ginetus. Bernardinus Casalius, sacrorum rituum Con- gregationis secretarius.

Consecutum
Rome in Va-
ticana sole-
nitatis fa-
cta esset.

112 Decretum Pontificium, cuius mox menio facta est, editum fuit ab Alexandro VII Papa, qui, ut sacro beatificationis decoro consuleret, & incommodis, quæ alioquin oriri possent, occur- ret, prudenter statuit, ut in posterum beatifica- tionis solemnitas in basilica Vaticana S. Petri Ro- ma primo omnium terrarum perageretur. Nam ante illius tempora nulla beatificationis solemnitas Roma fieri consueverat in basilica saltem Vatica- na, ut denuo docet supra landatus Sanctissimus Dominus Benedictus XIV in eodem eruditissimo O- pere, lib. I, cap. 24; Verum, expletis causis, prævia discussione tum virtutum, tum miraculo- rum, Brevique expedito & Postulatoribus tra- dito, si in Urbe fieret beatificationis festum, fiebat tantum in ecclesia ejus Ordinis, quem Dei Servus, si Regularis erat, fuerat profectus, vel

in ecclesia ejus nationis, ex qua Dei Servus na- tus erat, si gens illa propriam habebat in Urbe ecclesiam. Hanc porro solemnitatem in causa B. Petri nostri observatam suisse, sequenti paragra- pho videbimus.

SX. Ab Alexandro VII Beatis adscribitur: beatificationis so- lemnia Romæ in basilica S. Petri peracta: corpus in pre- tiosum facellum translatum.

EOdem anno 1664 die xvii Aprilis Alexander VII Papa, eius Petri Arbucii editum, cuius exemplar Roma typis reverenda Camera Apostolica tum excusum pra manibus habeo, quod totidem verbis hic recu- do. Sanctissimi D. N. D. Alexandri divinâ Pro- videntiâ Papæ VII Breve Beatificationis Petri de Arbucis, canonici metropolitanæ ecclesiæ Cæsar- augustanæ, primi Inquisitoris in regno Arago- niæ.

ALEXANDER PAPA VII.

Ad perpetuam rei memoriam.

FOrtissimos Christi athletas, qui venerunt de tribulatione magna, & laverunt stolas suas, & dealbaverunt eas in Sanguine Agni, quorum pretiosa in conspectu Domini morte religio de- fensa, cumulata fides, Ecclesia roborata est, si- cuti post agonem victores coronâ justitiæ donat in cælis justus Judex, ita devota convenit fide- lium veneratione in terris honorari, ut, qui sunt ante thronum Dei, & serviant ei die ac nocte in templo ejus, infirmitatem nostram sua intercessione juvare dignentur. Quam in rem pro pastorali no- stro munere, quo Ecclesiæ Catholicæ regimini divina dispositione præsidemus, propensis studiis incumbentes, flagitantia id ipsum Catholicorum re- gum & aliorum Christi fidelium vota libenter ex- audiimus, prout omnibus maturæ discussionis tru- tinâ perpensis, ad gloriam Omnipotentis Dei,

F

ad Christianæ religionis fideique Catholicæ ro- bur & incrementum, sanctæque matris Ecclesiæ exaltationem, cognoscimus in Domino salubriter expedire.

114 Cum itaque ad preces charissimi in Christo filii nostri Philippi Hispaniarum regis Catholicæ, ac dilectorum filiorum generalis inquisitoris, & ministrorum omnium sanctæ inquisitionis His- paniarum, ac Deputatorum præsertim in regno Aragonum adversus hereticam pravitatem, nec- non capituli metropolitanæ ecclesiæ, cleri, ju- ratorum & populi civitatis Cæsaraugustanæ, pro- cessus ritè ac rectè consecuti fuerint super sancti- tate vita, virtutibus, martyrio, causa martyrii, prodigo quoque effervescentia & multiplicatio- nis sanguinis, aliisque miraculis à Deo patratis intercessione servi Dei Petri de Arbucis, alias Magistri Epilæ nuncupati, dum vixit, canonici præ- dictæ metropolitanæ ecclesiæ Cæsaraugustanæ, & primi Inquisitoris in dicto regno Aragoniæ, au- toritate Apostolica deputati; qui, dum munus in-

illum beato-
rum marty-
rum aibo ad-
scribit,

B b b b b 3 qui-

AUCTORE
C. S.

quisitoris hujusmodi fideliter & summo cum fidei Catholicæ zelo exercebat, à nefariis quibusdam sicariis, Judaicâ perfidiâ infectis, in odium ejusdem Catholicæ fidei immaniter trucidatus, martyrii palmam accepisse afferebatur; iidemque processus in Congregatione venerabilium fratum nostrorum sanctæ Romanæ Ecclesiæ Cardinalium, sacris ritibus præpositorum, accuratissimè discutisti fuerint, factaque tandem eorum omnia, quæ in causa gesta sunt, coram Nobis plena & distincta relatione, præfata Cardinalium Congregatio, Nobis anauentibus, cœsuerit, quandocumque tuò deveniri posse ad solemnam canonizationem ejusdem servi Dei Petri Arbuesii juxta ritum sanctæ Romanæ Ecclesiæ & sacrorum canonum dispositionem, attento, quòd agitur de Martyre cum prodigio & miraculis mature discussis & formiter approbatis: hinc est, quòd Nos piis memoratorum Philippi regis, Inquisitorum, capituli, cleri, juratorum & populi supplicationibus, Nobis super hoc humiliter porrectis inclinati, de præfotorum Cardinalium consilio & unanimi assensu indulgemus, ut memoratus Dei servus Petrus Arbueñus in posterum Beati nomine nuncupetur, ejusque corpus & reliquiae venerationi fidelium (non tamen in processionibus circumferenda) exponantur.

*Opiblio
cultu hono-
randam de-
cernit.*

B

115 Imagines quoque radiis seu splendoribus exornentur, atque de eo sub ritu duplici recitetur Officium, & Missa celebretur de Martyre non pontifice singulis annis juxta. Rubricas Breviarii & Missalis Romani, die decima septima Septembri, quâ spiritum Creatori reddidit. Hæc verò in locis dumtaxat infra scriptis, nempe in cathedrali ecclesia Cæsaragustana; ubi Canonicus martyrii palmam consecutus est, ejusque corpus requiescit; in ecclesiis generalis inquisitoris Hispaniarum ad S. Martini inquisitionis regni Aragoniæ, ubi primus Inquisitoris munus obivit, & à qua ex Apostolica auctoritate munus idem accepit; necnon in matrice ecclesia oppidi de Epila, ubi natus est; & quantum ad Missas attinet, etiam à sacerdotibus confluentibus. Præterea, præsentí tamen dumtaxat anno à datis hisce litteris inchoando, in supradictis ecclesiis solemnia beatificationis ejusdem cum Officio & Missa sub ritu duplici majori, die ab ordinario constituta & intra sex menses promulganda, celebrandi facimus facultatem. Romæ verò in ecclesia S. Mariae Montis Serrati, nationis regni Aragonum, intra bimestre, postquam tamen in basilica Principis Apostolorum eadem solemnia celebrata fuerint, pariter celebrari permittimus. Non obstantibus constitutionibus & ordinationibus Apostolicis ac decretis super non cultu editis, ceterisque contrariis quibuscumque. Volumus autem, ut earumdem præsentium litterarum transumptis seu exemplis, etiam impressis, manu secretarii prædictæ Congregationis munitis, eadem prorsus fidès ab omnibus & ubique, tam in judicio, quam extra, habeatur, quæ præsentibus ipsis habetur, si forent exhibitæ vel ostensæ. Datum Romæ apud Sanctam Mariam Majorem sub annulo Piscatoris die XVII Aprilis MDLXIV, Pontificatus Nostri anno nono.

S. Ugolinus.

116 Consequenter ad hec beatificationis solemnitas Rome in basilica Vaticana expleta fuit die XXVII ejusdem mensis Aprilis anni 1664. Ita dicimus ex ejusdem Sanctissimi Domini Benedicti XIV laudato Opere lib. I, cap. 24, num. 6,

ubi is observans, hanc beatificationem secundam esse, que post Alexandri VII decretum, de quo supra meminimus, in memorata basilica solemniter facta est, sic scribit: Secunda solemnis beatificationis (primam enim dixerat servi Dei, nunc sancti Francisci Salesii) fuit servi Dei Petri de Arbues, alias Magistri Epila, canonici ecclesiæ metropolitanæ Cæsaragustanae, ac primi Inquisitoris regni Aragoniæ; eademque fuit expleta die XXVII Aprilis MDLXIV, tum nonnulla ad dictam solemnitatem pertinentia, fuerunt tunc edita in Urbe. Videtur tamen mendum aliquod, forsitan typographicum in diem mensis irreppisse. Eadem enim beatificationis solemnitas in laudata basilica expleta dicitur die XX Aprilis in Relatione mox recitanda, & ne in hac errorem cubare existimem, facit epistola dedicatoria Relationi premissa, que XXI Aprilis ejusdem anni 1664 signata est. Quod spectat ad ea, que Roma tum edita fuerunt, ex iis ad manum mibi est quedam Italica Relatione Rome tum excusa, & illustrissimo domino Joanni Vagner, canonico doctorali ecclesiæ metropolitanæ Cæsaragustanae, & ejusdem causa canonizationis procuratori dedicata, que & B. Petri Vita compendium, quod Latinè recensēbimus, & beatificationis in Vaticana basilica solemnitatem habitam continet. Quia verò ex supra dictis ea beatificationis secunda fuit, que ibidem solemniter celebrata est, haud ingratum lectori fore arbitratus sum, si laudatam Relationem sermone Latino hic exhiberem. Est itaque hujusmodi.

E

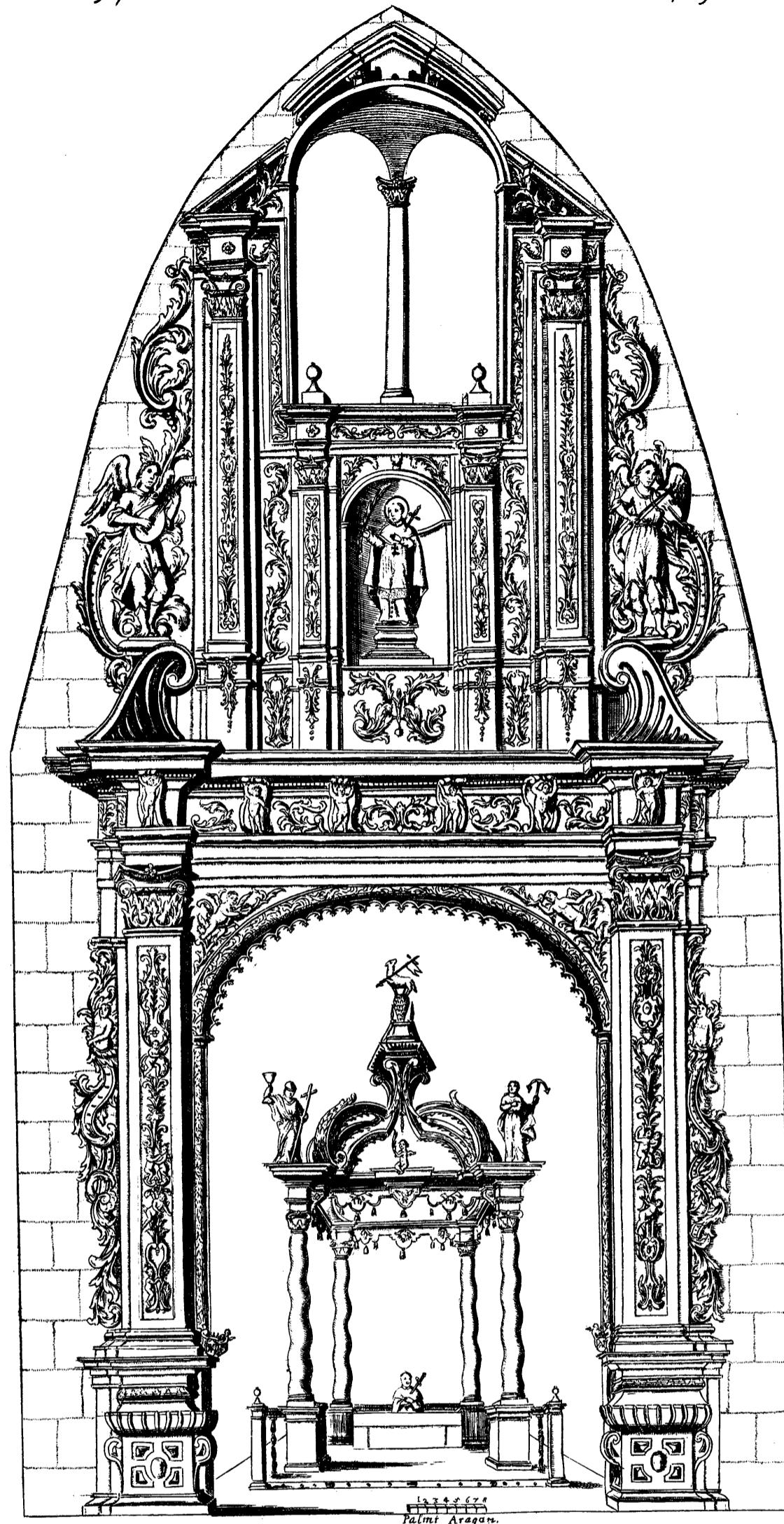
117 Post diuturnum illud duorum ferè seculorum spatium, à quo invictus martyr Petrus Arbueñus canonicus ecclesiæ metropolitanæ Cæsaragustanae & primus inquisitor in regno Aragoniæ, Deus minimè parcus in bene meritos servos suos largitor, passus non est, eum accidentali Beati gloria in terra diutius carere, qui catalogo Sanctorum in cælis adscriptus, inter Superos jam triumphabat. Hinc Breve beatificationis illius manu Vicarii ipsius, Alexandri VII, signato die XVII labentis mensis Aprilis, ea die Dominicæ, XX ejusdem mensis Aprilis, cum solemnni officio in Vaticana S. Petri basilica celebrata fuit. Erat hæc basilica pro ratione propriæ suæ magnificientiæ tota exornata heteromallo pannisque auro intertextis, & holosericis Damascenis, limbis pariter aureis discriminatis, inter quæ pendebant bellissimi illi tapetes, qui à celeberrimis pictoribus picti, non minoris pretii sunt, quam aurum, quo magnificè penitus intertexti sunt. Maiores basilicæ portas ornabat Beati effigies, in spatio tela depicta, & insignia monarchæ nostri regis Catholicæ, regnique Aragoniæ, sub quibus, ut non minus pietati quam curiositatì populi satisficeret, sequentia legebantur: CAPITULUM ET CANONICI METROPOLITANÆ ECCLESIE CÆSARAGUSTANAÆ B. PETRO DE ARBUES, COLLEGÆ ET MARTYRI INVICTISSIMO.

in basilica
Vaticana
peracta, cu-
jus ornatus,

F

118 Mille & centum magnæ faces in variis argenteis aureisque candelabris dispositæ erant per omnia altaria ad ecclesiam illuminandam. Retro altare maius intra spatum presbyterii majoris, erectum est sumptuosum & magnificentum theatrum, cui pro muris erant ejusmodi panni pretiosè texti, pro teatro autem solita magna velaria auro intertexta. In extremo theatri locum Pontificii solii occupabat magnum altare, super quod pretiosâ umbellâ coronata posita erat sacra Beati imago, quæ ab insigni pictore Hyacintho Brandi ad vivum expressa, in omnibus vehemens desiderium excitabat, ut cortinam laneam, quâ tum velabatur,

ceteraque ad
eam festivi-
tatem spe-
ctantia,

13345678
Palma Aragon.

A tur, amoveri viderent. Subinde illustrissimus dominus Altieri, episcopus Camerinus & Sanctissimi Domini nostri assistens, rogatus ab ejusdem basilicæ capitulo, ut ea solemnitate fungeretur, albâ & pluviali rubro cum pretiosa mitra induitus, ac duobus canonice tunicâ & dalmaticâ ornatis stipatus, præcedente cum Cruce clero & capitulo, è sacrificia in supplicantium morem ad adorandum sanctissimum Sacramentum processit. Deinde sacro-sancta Apostolorum corpora veneratus, ad theatrum erectumque ad solemnem ceremoniam altare se contulit; ubi ad cornu Epistolæ in eminentiori sella consedit. Ibidem ad dexterum Euan-gelii latus domini Cardinales & sacrorum rituum Congregationis consultores, violacis induiti vestibus sedebant; ad sinistrum verò post Eminentissimum Cardinalem Barberinum archipresbyterum domini canonici & Joannes Vaguer canonicus doctoralis metropolitanæ ecclesiæ Cæsaraugustanae, procurator causæ canonizationis ejusdem Beati; in scamnis denique inferioribus assistebant beneficiati, cum clericis beneficiatis, ceterisque è clero ejusdem basilicæ.

119 Omnis in hunc modum confidentibus, *tum adhibita* unus ex magistris ceremoniarum capituli ad E-

B minentissimum Cardinalem Ginetti, præfectum Congregationis sacrorum rituum, conduxit dominum Casale, qui, licet basilicæ canonicus esset, ut secretarius nihilominus ejusdem Congregationis, & cum speciali Pontificis licentia in ea festivitate assistebat cum rochetto (*quod genus linea vestis canonicorum ad usum chori est*) & palliolo assistebat, locumque inter consultores obtinebat unâ cum domino Febei, præfecto S. Spiritus, dominoque Alberici secretario Congregationis de Propaganda fide, qui ambo ex eadem licentia canonicatus sui ordini cedebant, ut consultorum munere fungerentur. Post hæc laudatus dominus canonicus procurator causæ ab alio quodam magistro ceremoniarum conductus, accedens ad eumdem Eminentissimum Cardinalem præfatum, Breve beatificationis Martyris nostri reverenter ipsi obtulit, ut executioni mandaretur, in quantum spectabat ad solemnitatem in basilica Vaticana priùs quam in ceteris locis peragenda. Cardinalis acceptum Breve per illustrissimum Casale transmisit ad Eminentissimum Cardinalem Barberini, qui velut basilicæ caput executionem ejusdem sine mora imperavit. Hinc continuè in suggesto, eum in finem parato, Breve illud alta voce lectum est à quodam ejusdem ecclesiæ mansionario, (*ita quidam inter clericos à munere suo vocantur*) assistente ejusdem Congregationis notario.

C *recensentur.* **120** His factis, illustrissimus Camerinus, diacono & subdiacono comitatus, depositâ mitrâ, hymnum *TE DEUM LAUDAMUS* &c præcinuit, ad cuius initium Beati effigies develata est, & à celebrante ceterisque, flexis in terram genibus honorata, dum interim altera, quæ supra portam basilicæ appensa, similiter velata fuerat, detegetur, & in majori planicie inter tubarum sonum, timpanorum strepitum, minorumque tormentorum bellicorum boatum, cum ingenti omnium gaudio festivè salutaretur. Finito hymno, qui suavissimâ musicâ à quatuor choris cantatus fuerat, dictoque versiculo; *Ora pro nobis B. Petre &c*, episcopus Camerinus Orationem de Beato cecinit; deinde posito in thuribulo thure ad supremum altaris gradum ascendit, & sanctam imaginem thure ter veneratus est. Postea ad sedem suam

reversus, pontificales vestes, quarum in Missa usus est, ibidem induit. Interea canonicus procurator exemplaria Brevis Beatique imagines in pan-no ferico pretioliori excusa, auroque magnificè ornata, Eminentissimis Cardinalibus distribuit, & con sequenter canonicis ac consultoribus sacræ Congregationis alias similes imagines in tela bombycina, aliasque in charta expressas, beneficiatis & clericis beneficiatis, ceterisque, qui in cho-ro aderant, donavit. Episcopus sacris vestibus induitus, cum canonicis, assistente diacono & subdiacono, Missam celebravit de communi Martyrum non pontificum tempore Paschali. Quantus autem fuerit concursus populi, qui pro plenariis indulgentiis & peccatorum remissione obtainenda ad eam sacram festivitatem fine numero conflu-xerat, non tam facile dictu est, quam creditu, universam Urbem ad venerandam Beati imaginem eò accurrisse. *Hætenus dicta Relatio.*

121 *Beatificationis solemnitate in basilica Vaticana eo, quo diximus, modo peracta, dubitandum non est, quin Aragones eamdem intra bimestre ejusdem anni, secundum facultatem in Apostolico Brœvi datam, in ecclesia S. Mariae Montis Serrati celebraverint. Deinde etiam per Hispanias in ecclesiis in eodem Brœvi designatis eadem solemnitas repetita est; sed opere pretium non est hisce diutiis immorari. Crevit deinde B. Petri cultus, ejusque corpus in magnificum facellum, e vario pretioso marmore intra eamdem metropolitanam ecclesiam, in qua sepulcum fuerat, exstrumen-tum, illatum est. Sacelli hujus iconem seu sche-nographiam, una cum ejusdem descriptione Hispanica, Joannes Pinus noster, dum anno 1722 Cæsarangusta degret, accepit ab amplissimo domino Rubio, ejusdem metropolitanae ecclesie canonicó, quam utramque ad majorem beati Martiris gloriam pio lectori hic exhibeo; alteram à calcographo nostro ari incisam, alteram sermone Latino donatam, ut sequitur.*

122 Diametrum & planum continet quadraginta palmos (*Aragonios*) in quadratum. Tota facelli structura interior architecturæ Gothicæ est, venustissimè exornata. In medio dicti facelli, intra quadratum spatium viginti palmorum, erectum tabernaculum est simile Romano in basilica S. Petri; sed hoc ex ære fusili est, istud ex marmore nigro, candido & iaspide, eximiè elaboratis & compositis. Intra hoc tabernaculum altare amplus exstat ad Missas celebrandas, sub quo glorioſi Sancti corpus jacet, & conspici potest per clathros dictæ aræ insertos; reliquiæ vero Sancti in theca crystallina inclusæ sunt. Eidem aræ imposita est famosa effigies seu statua Sancti ex marmore candido. Hæc omnia cinguntur septis clathrorum ex ære fusili & basibus ex saxe nigro & iaspide, altitudinis palmorum septem, cum suis acroteriis & candelabris ad lumina accendenda. Totum ejusdem facelli solum marmore nigro candidoque stratum est, parietes pretiosissimi marmoris Genuensis seu Pisani laminis incrustati sunt ad fornicem usque, tribus elegantibus picturis historicis obductum, in quibus vita & martyrium Sancti nostri cum multis prodigiis ac miraculis exhibentur. Has picturas magnificus limbus orbit; utque sculptura illius architecturæ Gothicæ conformis sit, seriem granatorum præfert, optimè que inauratus est. Fornix quoque ejus, qui eamdem architecturam servat, cum ua laterna similiiter picta & inaurata, totam interiore fabricam occupat.

E

F

AUCTORE

C. S.

Or incisum
erit exhibe-
tur.

123 Externam faciem nihil opus est describere, cum eam erit incisam subjecta tabula clarius exhibeat, quam verbis exponi queat. Id unum hic observasse juverit, banc quoque ex vario marmore, nigro, candido, & iaspide, aut totam, aut certè ex majori sui parte pretiosè exstruētam esse: utrum è duobus sit, in Ms. meo non saitis exprimitur: primum tamen omnino verissimile, & eidem Ms. conformius est. Statua, quæ in medio sub fenestra apparet, Sanctum refert in habitu canonorum Regularium cum palma & instrumento martyrii. Nunc Vitam subjungo.

VITA BREVIS

*Ex Relatione Italica Roma im-
pressa.*

Natus è no-
bilibus pa-
rentibus &
piè educatis

*a**b**c**d*

Atus est B. Petrus noster anno orbis re-
dempti MCDXL a in castro Epila b, ter-
ritori Cæsaraugustani c, ex parentibus non mi-
nus spectabilibus nobilitate familiarum d, unde
orti fuerant, quām conspicuis vitā religiosā, quam
ducebant. Vix eum Antonius Arbues pater ipsius,
& Sancia Ruiz mater, mundo genuerant, quin
eundem per sanctam educationem cælo regenerare
studuerint: in quem finem à prima ætate pru-
dentibus piisque præceptoribus traditus, cœpit
ipse prima fidei elementa & Catholica dogmata
addiscere in domo paterna, ubi ad bonam ipsius
indolem accedente benevolâ parentum vigilantiâ,
intra breve tempus animum imbuīt divinis præ-
ceptis, amore Crucifixi & Omnipotentis Dei ti-
more. Hinc factum est, ut à primis annis ob can-
dorem morum pro adulto habitus fierit in divi-
no servitio, cui, quidquid temporis à studiis
supererat, consecrabat, cautè cavens, ne dum
intellectum humanis scientiis accommodabat, a-
nimā ab exercitiis in cælesti schola vacaret.

Bononiae ma-
gisterii do-
natur; dein-
de

e

2 Humanioribus litteris imbutus, Bononiae emittitur, philosophicis ac theologicis operam da-
turus; in quibus tam celeres progressus fecit, ut
ad earumdem metam brevi pertingens, magistris
suis fuerit summo solatio, sôdalibus exemplo, o-
mnibus singulari admirationi, maximè cùm jun-
cto semper cum progressu in litteris spiritu fer-
vore, animi ipsius pax & tranquillitas, quam sa-
cri oratores è suggestis suadebant, minimè tur-
barebatur quæstionibus philosophicis, quas magistri
in cathedris ventilabant. Itaque magisterii philo-
sophici lauream brevi h̄c obtinuit; deinde pro
meritis suis collegii f alumnis in eadem academia
adscriptus, non multò pôst etiam magister in theo-
logia creatus, atque ad utriusque doctoratum, u-
niversa civitate plaudente, subinde electus est.
Crescente interim cum adeptis honoribus eos di-
gnè possidendi desiderio, famaque virtutum &
doctrinæ illius, quidquid ipse præ humilitate ob-
niteretur, in dies magis magisque inclarescente,
tandem anno MCDLXXXIV die xxx Septembris inter
canonicos Regulares ecclesiæ metropolitanæ Cæ-
saraugustanæ cooptatus fuit.

factus cano-
nicus Regu-
laris Cæsar-
augustæ,

g

3 Anno MCDLXXXVI, dié ix Februarii sacrum
istud institutum solemniter professus est g, quod
religiosæ vitæ observantia tanto illustrius venera-
bilisque in terris, quantò meritis potius, Deo-

que charius, reddidit. Videbatur sibi Servus Dei
per hunc canonici Regularis statum, velut per
characterem, verus Crucifixi sectator designatus
esse, & ab omni humani commercii debito affa-
tim exemptus: qua sancta consideratione incitatus
innocuam suæ vitæ rationem tanto nisu perfice-
re studuit, ut virtutum opera continuè multipli-
cando, in cunctis actionibus suis velut genuina
sanctitatis effigies & exemplum ab omnibus ha-
beretur. Brevitas hujus compendii, unico folio
constricti, non patitur leviter indicari, nedum
exponi, quām sublimes virtutes ejus animum oc-
cupaverint. Quam ob rem prætermisis argumen-
tis, quæ à morte, quam Martyr obiit,
& à vita, quam duxit angelicam, repeti pos-
sent, martyrium tantum ipsius paucis hisce lineis
breviter exponam. Præteribo igitur, quæ
dicere possem de viva fide, quâ Deum sine
investigatione impenetrabilium arcanorum ejus-
dem, in corde suo semper adorabat. Non ex-
ponam, ut amorem suum divinæ essentiaæ, tri-
bus distinctis Personis unitæ, quam humana mens
non capit, ipse subjecerit, laudando semper &
magnificando Divinitatem, quæ caret initio.

D

4 Silebo, quomodo sanctissimam Christi hu-
manitatem & redemptionis nostræ mysterium ve-
nerabundus recolens, de inæstimabili beneficio
sibi applauderet, sine scrutatione incomprehen-
sibilis potentia Largitoris: & quia probè nove-
rat, ut fides viva servetur, opus esse quotidiano
operum alimento, mens ejus nihil extra Deum
appetebat, circa divina solū versabuntur
sensus, intellectus non alia quām cælestia medi-
tabatur, memoria nil præter Creatoris bonitatem
volvebat, non operabatur voluntas, nisi ut se
divinæ Omnipotentis voluntati submitteret. Ad
quām heroica verò facta immortalis in patria vi-
ta spes ipsum, secura duce fide, adduxerit, pro-
lixæ ejus vitæ Historiæ edocebunt. In hisce le-
gere est, ut B. Petrus facta sua, non secùs ac
omnium, qui vivunt, peccatorum maximus fuisset,
dolenter detestaretur, & nihilominus in Jesu
Christi sanguine, veluti in pretioso thesauro, qui
omnium, et si mille mundi existerent, culpis re-
dimendis sufficiat, omnino considereret. In iisdem
legitur, quo contemptu fluxos honores calcaret,
quaque animi magnitudine illatas sibi ab aliis in-
jurias ferret; quia solam cælestis regni magnifi-
centiam contemplando assidue, hanc unam pia
cum fiducia expetebat, in eaque spem suam o-
mnem collocabat.

E
omni virtus
tum generis

5 At intensus ejus amor, quo Deo conjungi
studuit, intimum odium, quo peccata prosecu-
tus est, sollicita cura, quâ proximo invigilavit,
tenera inimicorum dilectio, pia monita optimis-
tibus data, misericordia opera collata in paupe-
res, & integerrimæ vitæ exempla omnibus exhibita,
semper prædicabunt charitatem, quæ ejusdem
animam suavissimo incendio depascebatur.
Electio, quam pro divina gloria certius oppor-
tuñusque augenda, & æterna beatitudine obtainen-
da semper adhibuit, satis superque testatur, quâ
prudentiæ polluerit. Gloria, quâ venerabi inqui-
sitoris munere in Aragoniæ regno functus est, in
posteriorum memoria semper victura, integritat-
em justitiae commendabit. Cœpta maximè ardua,
certaque vitæ discrimina, quæ aggressus est, dum
Dei honor & Catholica religio ita posceret, invi-
stant, quâ arinatus fuit, fortitudinem similiter ce-
lebrabunt. Rigidum frenum, quo sensuum rebel-
lionem edomuit, & longa jejunia vigiliæque,
qui-

F
mirifice elu-
cti.

A quibus corpus suum rationi, & carnem spiritui subjecit, numquam tacebunt debitas ipsius temporantiae laudes.

Ferdinandus & Elizabetha tribunal sacrae inquisitionis

6 Interea Catholici reges Ferdinandus & Elizabetha, qui armorum virtute paulo ante post formidabile bellum Granatense, totam ferè Hispaniam Saracenica tyrannide, quā pressa fuerat, liberaverant h, dum regna in pristinam tranquillitatem restituerent, cum pia sollicitudine studiofissimè laborabant eadem Christianæ religioni penitus addicere. Cūmque majori divini cultus zelo, quām amplioris regni cupidine incensi essent, generosa severitate iusserunt exsulare infideles omnes, qui veritatem Euangelicam detrectarent amplecti i. Quia vero plaga à variis abominandis Saracenorum, Judæorum, aliorumque infidelium sectis populo inficta, tot annorum spatio jam computuerat, altèque exesa erat, veriti sunt, ut obviis remediis posset sanari. Hinc ad auctoritatem summorum Pontificum Sixti IV k, ac deinde Innocentii VIII l recurrentes, supplicarunt, ut sacræ inquisitionis tribunal erigeretur, quod frumentum bonorum subditorum ab impiorum zizaniis summa cum auctoritate segregans, omnis perfidiae semen è regno suo eradiceret.

erigi curant. Beatus fit inquisitor in Aragonia:

7 Hæc principum postulatio, quæ ad magnum Christianæ fidei emolumenntum spectabat, non modo exaudita est à Christi Vicario, verum etiam velut una ex innumeris heroicis religiosisque corundem actionibus habita, fecit, ut cum communi totius mundi applausu gloriosum Catholicæ cognomentum m ipfis confirmatum sit, quod ad posteros transmissum, perseverat adhuc, prout in his cum eodem titulo idem propagandæ stabiendiæque religionis zelus perpetuò perseverabit. Eleætus itaque est generalis inquisitor pater frater Thomas de Turrecremata, Ordinis Prædicatorum, eidemque facta facultas alios inquisidores per provincias in inferioribus tribunalibus substituendi. Hic die iv Maji anno MCDLXXXIV id munus in regno Aragoniæ imposuit patri fratri Gaspari Inglario, ejusdem Ordinis Prædicatorum, & beato nostro Petro Arbuesio, qui à castro Epila, ubi natus est, Magister-Epila communiter appellatur. Vix regias litteras, quibus Ferdinandus magistris mandabat, ut sacrum tribunal recens erectum valido auxilio fulcirent, Petrus Cæsar-Augustanus juratis n exhibuerat, quin severa edita adversus Judaicas & Mahumetanas superstitiones ab electis inquisitoribus publicata fuerint, & consequenter ad ea variae sententiae in noxios prolatæ.

quem munere iustitiam strenue fungendum

8 Paucorum supplicium multorum mentes concussit, quique Christianæ religionis ementita specie Hebraicam perfidiam velabant, cœperunt percelli accurata indagatione, quā in occulta sua facilegia inquirebant. Postquam vero intellexerunt, legatos suos, quos Cordubam ad regem petulanter miserant, ne is sua regia auctoritate novum istud tribunal tutaretur, ab eodem cum contemptu & minis repulso fuisse, suscitatosque prætextu prærogativæ & libertatis regni tumultus cum evidenti emolumento animarum concidere, diabolicum consilium de Arbuesio per sicarios è vivis tollendo inierunt. Jam ab exente mense Januario anni MCDLXXXV vivere desierat Petri collega Inglarius, ideoque omnis officii inquisitoris auctoritas simul cum toto ejusdem strenue obeundi ardore, quæ priùs in duos divisa fuerant, in eo solo residebat; putabantque impii, Petro publicè trucidato, nihil sibi amplius à tremendo inquisitionis tribunal

Septembri Tomus V.

jolitique suppliciorum coominationibus metuendum fore: quasi similis violentæ necis timor omnes ab inquisitoris munere exercendo absterriturus fuisset, atque adeò odiosum ipsis sacri officii tribunal penitus suppressendum.

9 Sceleratum hoc consilium, in variis conventiculis confirmatum, executioni mandandum follicite curaverunt, electo ad execrabilis paricidium homine quodam facinorofo, qui in humano sanguine perfidiam suam recreare consuebat. Is, Joannes de Labadia nomine, omnes in exequendo difficultates contemnebat ex odio, quo Beatum prosequebatur ob ignominiosam mortem, quā illius foror ab eodem tribunali paulo ante damnata fuerat, tantumque aucupabatur opportunitatem, ut certius tuusque feciis perficeret. Interea sive id ex nota Judæorum audacia, ad omne nefas prompta, sive ex amore, quem Beatus apud Catholicos sibi conciliaverat, factum sit, constat, hunc de periculis sibi imminentibus à multis tempestivè monitum fuisse. Verum ille non minus intrepidus inter manus, quām precibus inexorabilis, nihil ex justo suo adversus sceleratos apostatas vigore remisit, sed cum fortitudine verè Christiana amicis reposuit, sepe parùm sollicitum, quid humana perfidia in caput suum machinaretur, solius Dei & Catholicæ religionis obsequium præ oculis semper habuisse; & si per divinam misericordiam infidelium odio immolandus victima esset, supplicare se Jesu suo crucifixo, ut sepe ex malo sacerdote, qualis erat, in optimum Martyrem, qualis esse desiderabat, transfrunaret.

10 Petrus itaque munus suum sine formidine trucidare statuit. prosequens, & alienæ animarum magis quam proprii corporis saluti invigilans, paterna monita ingeniabat, ut miseros illos ad meliora reduceret, nec tamen recedebat à severitate, quam rebellium pertinacia postulabat. At Joannes de Labadia Beati cædem magnamque auri summam jam partitus cum altero Joanne, cognomento Sperandio, & Vitale Durantio, expectabat unice quærebatque occasionem, ut eum traderet. Et non secùs ac sibi persuasissent sicarii, enormitatem criminis sui faciliorem celebrioremque fore, si coram Deo, quem abominandis ritibus irritabant, perficeretur, ecclesiam metropolitanam Cæsaraugustanam, velut impietatis sue theatrum, elegerunt. Habebant singuli canonici in eadem ecclesia commoda habitacula; solus B. Petrus debebat extra ecclesiam in palatio tribunalis sui habitare o. Sed quid aio, ipsum extra ecclesiam habitasse, cui, mente semper in Deum fixa, omnis locus erat Dei ecclesia, omnis hora tempus orationis? Attamen solamentis contemplatione non contentus, corpus suum tam frequenter intra sacros ecclesiæ muros sistebat, ut, quidquid temporis à publico inquisitoris officio supererat, id omne privatis precibus ibidem impenderet.

11 Inde tanta erat ipsis in frequentando cho-ro assiduitas, ut nocturna quiete neglecta, Horis & matutinis precibus ceterisque omnibus semper interesset, nec umquam ob anni tempestatem, tenebrarum horrorem, vel ex insidiantium metu sepe ab iis eximeret. Hoc cùm impii advertissent, ista innocens victimæ ea nocte, quæ diem xv Septembri præcessit, eodem anno MCDLXXXV p ex odio Catholicæ religionis immolata est in ipsis Dei altariis, qui ipsis sanctæ anime immortalitatis sedem in confessu martyrum suorum ab æternō præparaverat. In hac igitur nocte structis

In ecclesia
noctu orans,
vulneratus

ccccclam

p

VITA B. PETRI ARBUESII CAN. REG. MART.,

Ex EDITO
ROMÆ.

clam insidiis, sicarii & à nemine observati, in eadem ecclesia se absconderunt, paulò antequam Beatus adesset; qui eò advenit induitus sacro habitu, ut matutinis laudibus assisteret, quibus laudati canonici supremum Regem gloriæ singulis noctibus venerantur. Vix autem ante altare majus in genua procubuerat, oculosque ad Deum elevaverat, eo ipso tempore, quo in choro canebatur versiculus; Quadragesima annis proximus fui generationi huic &c.: scelerati Judæi tamquam vindicavit exprobationem, quā in illo cantu majorum suorum pertinacia arguebatur, ex insidiis prodierunt; dumque Petrus Reginam angelorum hisce angelicæ salutationis verbis, Benedic tu in mulieribus, & benedictus fructus ventris tui Jesus, latidaret; primò à Durantio, deinde à Specrandio impetus, variis gladiorum ictibus confixus est.

12 Quamquam autem moribundus in solo ab ipsis relicitus esset, melius tamen quam umquam alias vivens, elevata ad cælum mente, in has sanctissimas voces erupit: Laudatus sit Jesus Christus, quia morior propter ejus sanctam fidem. Detestabili scelere expleto, sacrilegi solam fugam meditabantur; sed eam subitus insolitusque timor ipsis adeò præclusit, ut sine plurium sociorum auxilio, qui ad ferendas supprias parati aderant, eosque magna vi ex ecclesia expulerunt, tum minimè se subtraxissent suppicio, cui brevè post à divina humanaque justitia addicti fuerunt q. Ad hosce strepitus accurrunt canonici, & inventum Inquisitorem, qui animâ in lingua solùm præpedita, nihil de immatura & ex odio illata sibi morte consequens, exultabat de immortali vita, ad quam à divino amore vocabatur, domum suam sollicitè reportarunt.

13 Ibi teneræ charitatis igne exsiccans lacrymas, quas facinoris acerbitas amicis excusserat, horribatur omnes ad tranquillitatem, ne suam, quacum obiit, perturbarent. Si tamen in morte sua quidquam planctu dignum crederent, offendam Dei, quæ ex sicariorum scelere orta erat, dolerent, non finem vitæ suæ, qui post primorum parentum culpam, omnibus inevitabilis est. In hunc modum toto biduo, quo supervixit, modò amicos consolando, modò pro inimicis depreendo, Deumque assidue laudando, post suscepcta Ecclesiæ Sacraenta, eadē fide & pietate, quā, dum rectè valeret, ea veneratus fuerat, die xvii Septembri excessit ad laborum suorum præmio fruendum in patria Beatorum, reliquâ in terris magnâ dignâque ex iis, quæ vivus gesserat, famâ sanctitatis.

ANNOTATA.

a De anno ipsius natali leve aliquod apud scriptores discrimen occurtere, diximus num. xi Commentarii previi, quem consule.

b Exiguum id oppidum est ad Salonem fluvium, septem milliaribus, (ut haber Garzia Trasmiera in Vita) ab urbe Cesarangustana, in cuius

diceſſe eſt, diſſitum. Vide Comment. num. 9 & 10. **D**

c Cæſaraugusta, incolis Zaragoça, nota eſt civitas in Aragonia.

d De nobilitate parentum ipsius, & aliquot patris majoribus sat multa diximus in Commentario num. 12 & ſequentibus.

e Bononia, indigenis Bologna celebris Pontificia diſtione civitas eſt in Romandiola; que inter cetera decora, quibus floruit, floretque hodie dum, antiquam academiam numerat.

f Indicat collegium Hispanicum, ab Eminenſiſſimo Egidio Albernoio, archiepiscopo Toletano & S. R. E. Cardinale erectum, dotatumque ut num. 20 Commentarii previi dictum eſt.

g Cæſaraugustana metropolitana ecclesia canonicos Regularis Ordinis S. Augustini fuſſe, diſerte affirmatur in instrumentis num. 21 relatis; in quorum locum ſeculares clericos deinde ſuccedisse, ibidem obſervavimus. De anno emiſſe profeſſionis conſentit etiam liber Informationum, eodem numero laudatus. Consule etiam numerum ibidem ſequentem, ubi doctoſor Michaël Ferrer ejuſdem eccleſiae Prior tum fuſſe dicitur.

h Ferdinandus V & Elisabetha, Caſtelle & Aragonia, deinde Hispaniarum reges, bellum Granatense annis decem magnis animis geſſerunt uſque ad annum 1492, quo Granatenſi urbe regnoue, subactis Maris, tandem potiti ſunt, ut apud Marianam, aliosque historicos & annaliftas videre eſt. In parachronismum igitur hic incidit hujus Compendii auctor, dum B. Petro Arbuesio, quem ipſem mense Mayo anni 1484 inquisitorum dictum, annoque 1485 martyrio ſublatum eſſe agnoscit, poſt belli Granatenſis finem id numeris primū impositum fuſſe affirmat, belli iniitia cum ejusdem fine confundens.

i Eſt & hoc edictum in Judeos morte B. Petri posterius, quippe primū anno 1492 promulgatum, ut videri potheſt apud Odoricum Raynaldu in Annalibus ecclesiasticis ad eundem annum num. 8.

k Sixtus IV prefuit Eccleſia ab anno 1471 uſque ad 1484.

l Innocentius VIII, Sixto IV ſuffectus, S. Petri Cathedram Romanam uſque ad annum 1492 tenuit.

m De Catholici regis titulo, Ferdinandu per Alexandrum VI Papam dato, inter alios agit laudatus Raynaldus ad annum Christi 1496 num. 25.

n Jurati dicti fuerunt quidam magistratus Cæſaraugustanus.

o Joannes Mariana lib. 25 de Rebus Hispania, cap. 8 ſcribit, palatium ſeu arcem Algiaſariam dictam, poſt B. Petri cedem inquisitoribus praediti causâ in posterum datum eſſe; ſed B. Petrum in quodam palatio, inquisitoribus confeſſo, habitasse, aliunde confirmare non poſsum.

p De anno, dieque, quo in eccleſia confeſſus, quoque deinde mortuus eſt, conſtare probavimus in Commentario § 3.

q Precipuos sceleris particeps in Commentario num. 28 recenſuimus.

E**h**

DIES

DIES DECIMA OCTAVA SEPTEMB.

SANCTI, QUI COLUNTUR XIV KAL. OCTOB.

- S**anctus Ferreolus mart. Vien- Thebaide.
næ in Gallia. S. Desiderius episc. }
S. Methodius episc. mart., Chal- S. Regnifridus, aut } martyres
cide in Græcia. Rainfridus diacon. } in Alsatia.
S. Sophia martyr }
S. Irene martyr }
S. Eustorgius episc. conf., Me- S. Richardis, imperatrix & vir-
diolani in Insubria. go, Andlaviæ in Alsatia.
S. Sinerius episc. conf., Abrincis S. Thomas à Villanova, archie-
in hodierna Normannia. pscopus, cognomento Ele-
B. S. Ferreolus episc. conf., Lemo- mosynarius, Ord. S. Augusti-
vici in Gallia. ni, Valentiæ in Hispania.
S. Eumenius episcopus Gorty- B. Josephus à Cupertino, Ordi-
nensis, fortè defunctus in nis Minorum Conventualium
E. S. Francisci presbyter, Auxi-
mi in Marchia Anconitana.

PRÆTERMISSI ET IN ALIOS DIES RELATI.

Anæ Ferreoli Ucetiensis episcopi Vita ad hunc diem datur à Bailleto occasione duorum aliorum ejusdem nominis Sanctorum. Verum non colitur hoc die, sed memoratur in Breviario Ucetiensi antiquo, quod ignorarunt Majores nostri, qui S. Ferreolum omiserunt, & dandus est in Supplemento die . iv Januarii. SS. Speusippi, Eleusippi & Meleusippi inventio commemoratur in Florario Ms. Sanctorum. De his actum est ad diem xvii Januarii. S. Bertulphi abbatis Laubiensis, (abbatia Benedictina est Belgii in diœcesi Cameracensi) memoria est in Martyrologio S. Salvatoris Antverpiensis. At catalogus abbatum Laubiensium, quem satis prolixum contexuit Dionysius Sammaritanus tom. 3 Gallia Christiana à col. 80, nullum exhibet Bertulphum abbatem; neque martyrologi Belga Bertulphum aliquem Lanbensem Sanctis annumerant. Quapropter existimo, collectorem respexisse ad S. Bertulphum, qui die 5 Februarii colitur, & revera abbas fuisse videtur. Illum fortasse ex conjecturis annumeraverit abbatibus Laubiensibus. Quidquid sit, videri potest S. Bertulphi Vita ad v Februarii. S. Simeonis, episcopi Hierosolymitani & martyris, memoria celebratur in Fastis Græcorum. Apud Latinos colitur, & Vita data est ad xviii Februarii. Thecla nobilis matrona Tornacensis memoratur in Prætermisis ad 20 Februarii, & ad hunc diem, quo obiisse dicitur, ulterius examen remittitur. Verum, cum nulla cultus publici indicia inventiam, sufficiat dixisse, eam ad 20 Februarii memorari apud Rayssum in Auctario ad Natales Sanctorum Belgii, omniaque, qua de Sancta illa Matrona innotuerunt, legi in Actis S. Septembribus Tomus V.

Eleutherii Tornacensis episcopi. Itaque studiosus lector dicta Acta consulere poterit, & Prætermisos ad eundem diem xx Februarii. Vide etiam de eadem in Prætermisis ad ix Julii. SS. Pialæ & Hæc VV. M.M. elogium hodie dat Labier in Menologio Virginum. Passæ dicuntur in Britannia cum S. Fingare sive Guignerio, & aliis. Horum Passio data est ad xxiii Martii. S. Isidorus Bononiensis in Martyrologio Universali apud Castellum annuntiatur in Italia, ut episcopus alterius civitatis. Bononienses revera celebrant hac die festivitatem alicuius S. Isidori; sed illum credunt esse S. Isidorum Hispalensem, qui in Ecclesia colitur die 4 Aprilis, nisi jam observarunt Majores nostri in Commentario prævio ad Acta S. Isidori Hispalensis. Hac de causa, opinor, credidit Castellanus, alium S. Isidorum episcopum Bononia servari, & hodie coli. Verum dubito, an ex errore scriptorum quorundam Bononiensium, qui affirmarunt, S. Isidorum Hispalensem Bononia defunctum esse, mox inferre debeamus, Sanctum aliquem synonymum Bononia quiescere. Certè non inveni argumenta tam solida pro possessione Bononiensium corporis cuiuscumque S. Isidori, ut ex errore manifesto de corpore S. Isidori Hispalensis alium statim Isidorum inferre debeam. De cœstra S. Isidori Bononia ad hunc diem nihil habet. Masinus in Bononia perlustrata; sed ad 4 Aprilis, & ad 16 Septembribus de eodem agit, & festum hac die celebrari dicit. Ceterum undecimque orta fuerit opinio de S. Isidoro Hispalensi Bononia mortuo & sepulto, ex ea alium Isidorum episcopum aut doctorem Bononiensis attribuendum non censeo. Itaque studiosus lector adire poterit Acta S. Isidori Hispalensis ad diem iv Aprilis. Xistus in quibusdam Hieronymianis codicibus ho- CCC 2 die

- A** die conjugitur cum Oceano, annuntianturque simul Nicomediae, in uno etiam Alexandriæ, ut paulo inferius dicam in Oceano. In Epternacensi tamen codice Syxtus locatur Mediolanicum Eustorgio episcopo hodie dando, additurque Medeshei &c. De Xisto porrò aut Sexto alia non reperio, nisi forte sit ille Sextus, qui cum aliis multis passus est Nicomediae, & de quo cum illis actum est tam. i Aprilis pag. 536, sive ad diem v Aprilis.
- Estrilli Danorum episcopi & confessoris meminit Ms. Florarium Sanctorum. Putem legendum Eschilli, aut Eschilli, ut ab aliis vocatur archiepiscopus Lundensis in Dania seculo 12: nam nomina frequenter luxata sunt in Florario. Certe Eschillus celebratur apud Chrysostomum Henriquez ad 10 Aprilis, ut miraculis celeber. At cultum Eschilli non ostendit, indeque factum, ut Eskilus archiepiscopus Lundensis in Pratermissis tantum apud nos referatur ad x Aprilis.
- SS. Victor & Corona MM. hodie memorantur apud Grevenum, & apud Ferrarium in Catalogo generali annuntiantur Feltriae in Venetia, ob translationem corporum. De iisdem agunt & alii quidam neoterici. At nostri Majores de Vitor & Corona egerunt ad xv Maii.
- S. Stephania V. M. annuntiatur à Ferrario in utroque Catalogo Scalisi (oppidum est in Picentibus prope Amalphim, sive in Principatu Citeriori in regno Neapolitano) ubi habet ecclesiam parochiale sibi dicatam. Consentit Castellanus. Attamen observat Ferrarius, nulla exstare Acta, ex quibus sciri possit, ubi & quando sit passa. Existimare se ait Ferrarius, S. Stephaniam eamdem esse cum S. Corona, quæ cum S. Victore colitur Feltriae, ut modo diximus. Illa certè Graco nomine etiam Stephana vocatur, & eodem die Victoris & Coronæ translatio colitur, quo apud Scalenses S. Stephania. Nihil tamen certi affirmare ausim: sed, cum plura non reperiam, remitto ad Victorem & Coronam, de quibus ad xv Maii.
- B. Angelæ virginis (ut volunt) Carmelitanæ, meminit Arturus à Monasterio in Gynaeo ad hunc diem. At de ea apud nos actum est ad vi Julii.
- Henani aut Enani eremita in Hispania facta est mentio in Pratermissis ad 19 Augusti, indeque huc dilatus, ut de eo ageretur, si debita esset inventa de cultu & gestis notitia. At ne nomen quidem in Catalogis Sanctorum Hibernorum invenio. Vide itaque dicta ad xix Augusti.
- S. Flaccus martyr Tuderti in Umbria colitur & annuntiatur apud Ferrarium. At ejus simul & S. Terentiani Acta jam data sunt ad i Septemb.
- S. Oceanus martyr in Apographis Florentinii hodie ponitur Nicomediae cum Xisto. Corbejenensis codex duobus illis adjungit Medacum. In Epternacensi solus Oceanus memoratur Nicomediae. Non minor est varietas in Hieronymianis contractioribus: nam in Richenovieni scribitur Olliani & locatur Nicomediae cum sociis Xysto & Medecio. In Corbejeni breviore figitur Alexandriæ, scribiturque, Otiani, Xysti. In pluribus, omisso loco, aliis pluribus immiscetur. Recensiones una cum anteariis Uuardi & Beda omnimo: cùmque plura non inveniam, solum hic observo, S. Oceanum satis constanter Nicomediae annuntiari, ut credi possit ibi passum esse, aut certe cultum, nisi forte sit Oceanus martyr, de quo cum aliis tribus Sociis actum apud nos est ad iv Septembri.
- Theodoræ sine alio titulo mentio fit in Synaxario
- D** Ms. Sirmondi, sive collegii Ludovici Magni Societatis Jesu Parisis, ibique dicitur ejus & Castoris martyris haberi synaxis prope pontem Justiniiani. Suspicio designari S. Theodoram Alexandrinam, de qua actum est ad xi Septemb.
- SS. Cornelius Papa M., & Cyprianus episc. M., uterque cum pluribus Sociis leguntur hoc die in Martyrologio impresso Predicatorum. Dati sunt ad xv Septembri.
- SS. Emillæ, aut potius Emilæ, & Hieremiæ martyrum Cordubensium hodie meminit Ferrarius. Acta illorum data sunt ad xv Septembri.
- S. Ninianus Candidæ Casæ in Scotia episcopus hac die ponitur apud Camerarium. De eo actum est ad xvi Septembri.
- S. Ariadne martyr hodie recolitur apud Gracos, & in Martyrologio Romano Gallici sermonis, ubi Adriana vocatur. Data est cum Martyrologio Romano ad xvii Septembri.
- S. Florelli aut Floscelli, pueri martyris Augustoduni, memoria hodie est apud Manrolycum. Apud alios, ubi de eo actum, ad xvii Septemb.
- S. Satyrus, frater S. Ambrosii, hodie memoratur in apographis Hieronymianis, in multis auctariis Martyrologii Uuardini, & apud recentiores. Apud alios & nos die, quo colitur, xvii Septembri.
- SS. Valeriani, Macrini & Gordiani hac die memoria est apud Saussayum in Martyrologio Gallico. At de illis actum cum Romano ad xvii Septembri.
- Joannis, Victoris & Stephanii, tamquam sanctorum martyrum, precedente die meminimus ex Ferrario, eosdemque ad hunc diem remisimus, quo illos Ferrarius iterum memorat in Catalogo generali, quod in Annotatis ad precedentem diem dicat: Festus dies agitur in sequenti, ut accepimus. Credidi Ferrario cultum afferenti, donec omnia ad Sanctos illos spectantia investigare coepi ad Acta ipsorum illustranda. Verum quanto diutius questravi, tanto magis de cultu dubitare incipi, & tandem, perfecto Opere illustrissimi domini Petri Antonii Corsignani, Valvensis & Sulmonensis episcopi, quod anno 1750 Latinè edidit, & inscripsit: Acta Sanctorum martyrum Simplicii, Constantii & Victoriani . . . vindicata, dubitationem meam optimè fundatam credidi. Porro scriptis illustrissimus auctor laudatum Opus, quia Pinus noster ad 26 Augusti, ubi illustravit SS. Simplicii, Constantii & Victoriani Acta, non tantam iis tribuit auctoritatem, quantam illis debitam laudatus antistes creditit. Nam Pinus post cultum apud Marsos abunde probatum, Acta dictorum Martyrum subiectæ fidei nobis esse dixit, idque suum judicium variis argumentis confirmavit. At illustrissimus Corsignanus fidem illorum Actorum magno conatu defendere ntititur. Legi eruditis scriptoris vindicias; sed in iis reperire non posui, nimis severum fuisse Pinii de Actis illis judicium: idque mecum judicabant, opinor, quotquot in historiarum crisi satis versati, & partium studio vacui, argumenta uirimque prolata contulerint, & Acta ipsa accuratè expenderint. Objecit Pinus, generalem persecutionem sub Antonino Pio in Actis illis afferi, qualis sub Antonino Pio numquam fuit. Objecit praefectum Urbis Pontium, qui ignotus est sub Antonino. Objecit Monasterium S. Mariæ sub Antonino, Acta magis suspecta facere natum, cum accedat ad reliqua. Objecit Epistolam Pontii praefecti ad imperatorem, à stylo secundi seculi

A

culi abhorrentem. Objecit, ipsum Actorum scriptorem personam videri prorsus larvatam. Objecit demum, plura in iis Actis referri prodigia, quam ut credibilia fiant ob exiguum illius scriptoris diligentiam. Praterea observavit in Annotatis, Pontium praefectum ab imperatore missum dici in Franciam ad persequendos Christianos; in Francia statui portum Illyris, ac populum Illyricum: martyres ipsos, quos praefectus in Francia comprehenderat, dici genus duxisse ex illustri prosapia Burgundiorum. Tam dure digestionis sunt hi boli, ut nesciam, quo modo eos concoquere potuerit illustrissimus auctor. Respondit tamen ad singula, & mira humanitate responsum suum condire studuit. At leviter subinde conqueritur, acsi plus aequo rigori criseos indulisset Pinus, & non raro censure nos vocat. Verum dignetur illustrissimus Corsignanus iterum expendere, an nimis rigide Acta censuremus, si credamus non fuisse generalem persecutionem sub Antonino Pio, non fuisse sub eodem praefectum Urbis Pontium, non existisse eo tempore monasterium monialium, non scripsisse praefectum ad imperatorem Epistolam tam, qualem exhibent Acta. Veniam faciem concedat, si credere non possumus, Acta illa seculo secundo fuisse conscripta, & consequenter si meliorem requiramus auctorem ad fidem habendam multis prodigiis ibidem relatis. Non irascatur nobis, obsecro, si existemus, non nisi ab homine parum perito scribi potuisse, que in Actis dicuntur de praefecto in Franciam missso, de adventu ejus ad portum Illyris, & de populo Illyrico, ac demum de martyrum genere ex illustri prosapia Burgundiorum. Etenim, si per Franciam intelligere velimus Galliam, que Romanis seculo secundo suberat, nec Francia illa dicebatur, nec in illa erat portus Illyris, nec populus Illyricus, nec Burgundiones. Si quis vero Franciam in Germania querere velit, ubi habitabant Franci, illa seculo secundo Romanis non suberat, nec in eam praefectus mitti poterat ad persequendos Christianos. Meminerit igitur illustrissimus Antistes, nobis quoque propositum esse, quod in Proæmio suo pag. 10 assert ex Seneca: Nil magis homini præstat, quam ne pecorum more sequatur antecedentium grege pergendo, non quod eundum est, sed quod itur. Si vero pergit existimare, nimis severum fuisse Pinii judicium de Actis SS. Simplicii, Constantii & Victoriani, legere etiam dignetur, que in iis legenduntur num. 10, & candidè edicere, an vera credat. Res dicitur contigisse, quando Sancti captivi ducebantur in Urbem, atque his verbis exprimitur: Ingressu vero Urbis volentes Sancti ad basilicam S. Petri pergere, antequam imperatoris conspectui præsentarentur. Cumque ministri iter Sanctorum impeditent, voluntate Dei [&] Apostolorum Petri & Pauli factum est, ut ligamenta, quibus ligati fuerant, solverentur, & nulla interveniente cognitione, ad basilicam Apostolorum pervenerunt. Ministri vero, qui Sanctos perduxerant, ita mentibus sunt alienati, quod nec eos videre neque tenere potuerunt. Dum haec Sancti gererent, multitudine Christianorum, que ibi securè morabatur, eos sequi tanta quantitate cœperunt, quod, quando ad beatorum Apostolorum lumen pervenerunt, ferè ducenta millia Sanctos sequebantur. Unde tanta inter idololatras & Christicolas eadem die orta est dissensio, quod

B

Christiani interfecerunt mille * paganorum legati Pontii præfetti &c. Hac sanè iam inepit * al. mille confita sunt, ut vel sola sufficient ad fidem ferè Actorum labefactandam. Hac de causa non nisi leviter ea attigit Lucius Phabonius in Vita horum Sanctorum pag. 155, & Ferrarius ad 26 Augusti. Corsignanus ipse in Marsicana regione part. 2 pag. 29 pro baslica Vaticana substituit sepulcrum sanctorum Apostolorum, & pag. 13 factum totum non leviter immutat, & pugnam illam Christianorum contra paganos prætermittit. Itaque Acta illa, in quibus

C

figmenta leguntur cum moribus Christianorum secundi seculi adeo pugnantia, non erant à nobis imprimenda sine censura. Nunc pauca etiam respondenda ad querelas illustrissimi domini, qui pag. 12 observat, se anno 1719 ad nos misse dictorum martyrum Vitam, à Lucio Phabonio impressam, cum nonnullis additionibus MSS. selectis; doletque iis usum non fuisse Pinum, forte quia apud nos erant desperita. Respondeo, non esse periculum, ne perdantur notitia de Sanctis, postquam semel ad nos pervenerunt; sed nos minimè accipere quæcumque annotationes, ut iis cogamur uti, & aliquando etiam accidere, ut alicui pro nobis tradita in locis diffitis huc non perveniant. Si tales sint notitia aut observationes, quæ refutande magis videntur, quam admittenda, frequenter nolumus molem Operis nostri iis angeare, tum ne cogamur contra adjutores nostros differere, tum ne lectoribus tedium creemus improbables quorundam observationes refutando. Hoc ipsum aliquando observamus in libris impressis: neque enim omnes nominamus, in quibus aliquot errores deprehendimus; sed creditur sufficere, modò ita illustremus Acta Sanctorum, ut errores illi facile deprehendi possint ab iis, qui scripta aliorum cum disputatis à nobis conferre voluerint. Ut id tamen facilius fieri possit, unum alterumque ex principiis scriptoribus assignare solemus, qui in errores à nobis refutatos fuerunt lapsi. Verum hac sufficient pro responso ad Opus illustrissimi Corsignani, cui quam maximas habemus gratias, cum de humanitate in scribendo, tum de gemino Opere ad nos liberaliter missso, Habuimus laudatum Opus jam ferè triennio, nec umquam credidi responso opus esse ad judicium Pinii de Actis SS.

Simplicii, Constantii & Victoriani defendendum; sed ad hoc qualcumque responsum prater opinionem delapsus sum, dum laudatum Opus pervolvi, ut aliquid certi invenirem de cultu Joannis, Victoris & Stephani. Etenim de horum cultu dubitare cœpi, quod de illis nihil reperirem apud Phabonium, nec in Vitis Sanctorum, nec in Historia Marorum. Crevit dubitatio, quia planè ignoti sunt in omnibus Martyrologiis ante Ferrarium, & quia nobis nulla fuerunt transmissa documenta de illorum cultu, sicut de cultu aliorum Sanctorum, qui coluntur apud Maros. Accessit, quod Corsignanus in Regione Marsicana namquam aliter assignet diem cultus, quam ex Ferrario; quod idem in Opere de Actis SS. Simplicii &c. pag. 102 fateatur, modo abditum esse eorum sepulcrum. Scribit quidem illustrissimus antistes ex Ferrario & Jacobillo, corpora olim fuisse translata ad ecclesiam S. Joannis Euangelista; sed habeo ante me miserrimum folium Ms., olim Papebrochio communicatum, ex quo illa habuerunt Ferrarius & Jacobillus, ambo magis diligentes, ne quid omitterent, quam canit,

E

F

CCCC 3 canit,

- A** cauti, ne minus comperta narrarent, aut criuci in discernendis documentis acceptis. Tandem in laudato Opere Corfignani pag. 246 inveni catalogum Sanctorum, qui singulari Officio columnatur apud Marsos. In illo vero non reperio Joannem, Victorem & Stephanum, siveque vehementer dubitare cogor, an umquam fuerint culti; immo an umquam vixerint.
- Viginti quatuor seniores, de quibus in Apocalypsi, memorantur in duabus editionibus Uuardini Martyrologii, & in Florario Ms. Sanctorum. Eustorgius in aliquot Auctariis Uuardinis, ut martyr, annuntiatur. Id factum ex confusione apographorum Hieronymianorum, in quibus S. Eustorgius episcopus Mediolanensis, de quo hodie agitur, subinde martyribus immixtus reperitur.
- Medodi episcopi sine loco fit mentio apud Martenium tom. 6 Amplissime Collect. col. 682 in Calendario Verdinensi. Non dubito; quin nomen sit corruptum Methodii, de quo agitur hodie.
- Thomas de S. Maria, Ordinis Predicatorum, ut virtutibus inclitus, celebratur apud Marchesium in Dario, & apud Lafon in Anno Dominicanu. Mors ipsius figitur anno 1545, & anno 1584 dicitur aperatum fuisse sepulcrum, & corpus inventum integrum. Plures ex eodem Ordine virtutibus & gestis venerabiles dabit laudans Lafon.
- cccviij episcopi, (councilii Niceni) sunt in Fastis Alexandrinis mox laudandis.
- Matthaeus asceta annuntiatur in Fastis ecclesia Alexandrina per Ludolfum editis, & in Martyrologio universali apud Castellanum. At nescimus, quo tempore Matthaeus ille vixerit, & an Catholicus fuerit.
- Tiberius discipulus in iisdem Fastis legitur, & apud Castellanum. Annotat Ludolfus, ipsum fuisse ex Septuaginta duobus Christi Discipulis. At ea de re non satis constat, cum ignotus sit Fastis Latinis & Gracis, & ne reperiatur quidem in variis catalogis Septuaginta Christi Discipulorum, quos recenset Assemanus in Bibliotheca Orientali tom. 3 pag. 319 & sequentibus.
- Eutropius episcopus sine aliis adjunctis memoratur in Florario Ms. Plures sunt Eutropii episcopi, ex quibus unum e loco suo avulserit auctor, ut alias sepe facit, nisi nomen Eustorgii, de quo hodie agitur, ita sit corruptum.
- Constantia Virginis & M. meminit Florarium Ms., & in Aegypto locat. Verisimiliter Constantiam Nucerinam, que cum Felice hodie in aliquot Fastis memoratur, invenerit non satis ab Aegyptiis disjunctam.
- S. Castor martyr hodie celebratur in Menaïs impressis sine adjunctis, ex quibus possit ab aliis distingui. Nam aliquot illius nominis martyres apud nos dati sunt, & sequentur plures. In numeroso martyrum Aegyptiorum manipulo etiam aliquis Castor reperiatur postridie. In Synaxario Ms., quod fuit Sirmundi additur Theodora sine titulo martyrii, & utriusque synaxis celebrari dicitur prope pontem Justiniani, ut supra dictum est.
- Catharina Queveda, virgo Clarissa, in territorio Palentino obiisse dicitur anno 1540 apud Arturum à Monasterio in Gynaceo, ubi beata, id est, sanctis moribus ornata, dicitur, & spiritu propheticō celebris.
- Jacobus IV, Scotorum rex, memoratur apud Camerarium ut virtutibus inclitus; sed sine alio titulo.
- Bernardi episcopi, ut Sancti, mentio est apud Ferarum in Catalogo generali, & Papæ ipsum annuntiat. Eundem Sanctum vocant Ughellus in Catalogo episcoporum Ticinensis seu Papiensem, Gualla in Sanctuario Papia lib. 3 cap. 6, aliquique scriptores Ticinenses. Inter hos Joannes Baptista de Gasparis in Breviariorum Sanctorum episcoporum Ticinensis ultimo loco recentest Bernardum Balbum, (nam ex familia Balborum oriundum dicunt) inter Episcopos Santos, qui non coluntur Officio ecclesiastico. At Papebrochius noster tom. 4 Junii in S. Lanfranco episcopo Ticinensi, cuius successor fuit Bernardus, & cuius Vitam scripsit, pag. 620 observavit, nec corpus Bernardi umquam elevatum fuisse, nec alio aliquo publicæ veneratiois cultu honoratum.
- Sili, ut Sancti confessoris, meminit Ferrarius, Vicentiae in Italia illum annuntians, dicensque coli solitum Officio semiduplici. Franciscus Barberanus, Ordinis Capucinorum, qui Historiam ecclesiasticam Vicentinam anno 1649 Italice edidit, lib. 1 cap. 59 pro Silo laudat verba Ferrarii, dicitque non innotuisse de ipso plura, quia scriptura fuerunt desperita. Cultum vero omisum fuisse dicit propter bullam Urbani VIII. Bonaventura Firmanus in Martyrologio Franciscano Beatus vocatur, diciturque miraculis post mortem claruisse, sicut virtutibus floruerat in Vita. Defunctus est Firmi in Piceno circa annum 1528, ut ex Annalibus Minorum Waddingi ad annum 1528 num. 10 colligitur. Corpus post novem menses integrum dicitur inventum, & translatum ad locum honestiorem juxta laius altaris. Beatum suo more vocat Arturus à Monasterio, non item Waddingus: nec ostenditur cultus publicus. Plures alii in Martyrologio Franciscano, qui eodem modo Beati vocantur, licet cultu careant, videri possunt.
- SS. Centinæ, Fortunati & Bonifacii martyrum translatio hoc die, & hoc ipso anno 1754, quo hac scribimus, magna cum solemnitate peracta est Afiliani proprie oppidum Mestre in agro Tarvisino, ubi trium martyrum corpora cum insignibus ossibus aliorum septuaginta martyrum deposita sunt in ecclesia S. Antonio Patareno dicata. Solemnitatem & populi concursum fuisse insignem in dicta translatione, ex litteris postridie ad nos datis accepimus. Nam pridie solemnies praecesserunt Vesperæ, ipso die mane multa ante sacras reliquias oblata Deo Sacrificia, & demum solempne Sacrum cum musico concentu decantatum, quemadmodum & à prandio secunda Vesperæ, post quas de gloria Martyrum ad concionem dixit. P. Josephus Maria Zauli S.J. Prædicta autem corpora extraicta fuerunt ex variis cæmeteriis Romanis, nimirum corpus S. Centinæ, inventum cum nomine proprio, ex cæmeterio Priscille, in quo & S. Bonifacii corpus sine nomine repertum, S. Fortunati vero ex Callisti cæmeterio, similiter sine nomine. At his duobus nominis omnibus Martyribus congrua, ut fieri solet, imposita fuerunt. Singula autem reperta fuerunt cum vase sanguinis, certissimo martyrii indicio, & donata nobili viro Flaminio Cornelio, senatori Veneto, qui ea ad prædictam sui juris ecclesiam transferenda curavit, ibique cum reliquiis aliorum septuaginta Martyrum honorifice in marmoreis ejusdem ecclie

D

E

F

A

ecclesia loculis reconducta. Ingentem quoque *aliarum reliquiarum thesaurum excellentissimum* dominus Cornelius pro suo in *Sanctos amore conquisivit*, ut *ipse anno 1753 in sacello ipsius domestico vidimus*, quando id *reliquis suis in nos beneficiis adjungere voluit*, ut *nobis ex illis non paucas, debitum testimonii munitas, ultro donaret.*

Firmi in Piceno dedicatio ecclesiarum metropolitanae est apud Ferrarium in Catalogo generali. Florentii martyris meminerunt Grevenus, & Martyrologium Ms. Trevirensse, sine loco & aliis adjunctis. Quare cum multi sint martyres illius nominis, divinare nequeo, quis indicetur.

Henricus Calstrius, Ordinis Prædicatorum, Lovani in Brabantia memoratur apud Miram in Fassis Belgicis cum titulo Beati; sed sine mentione cultus.

Hugo, monachus aut abbas Curia-Dei, Ordinis Cisterciensis, in diœcesi Aurelianensi, multum celebratur apud Henriquez & Chalemotum, tituloque beati eorum more ornatur. At non inventio ecclesiastici cultus certa argumenta. Qua de causa tam Hugonem, quam Stephanum abbatem, qui apud utrumque subiungitur, cogor omittere. Hugonem monachum, & Stephanum abbatem habet etiam Sansayus in Martyrologio Gallicano; sed in Auctariis, & sine titulo beatorum.

Herlindis virgo, & soror Egberti Trevirensis episcopi & Arnulphi Hollandie comitis, memoratur apud Grevenum & Canisum cum titulo Sanctae memorie. Verum neque hic titulus cultum importat, neque illum alibi invenio.

Rudolphus Corbæus, Societatis Jesu presbyter, anno 1644 in Anglia in ipso Missæ Sacrificio ab hereticis capiis, & hac die pro fide suspensus, celebratur in Menologio Ms. ejusdem Societatis.

Columbanus episcopus sine adjunctis aliis commoratur in Florario Ms. Postridie Columbanus in Scotia episcopus ponitur apud Ferrarium. Itaque res examinabitur ad xix Sep.

S. Signoris presbyteri & confessoris meminerunt hodie Auctaria quadam Martyrologii Bede, apud nos Floro adscripta ante tom. 2 Aprilis. Verum S. Sigo, alias Sequanus presbyter, postridie annuntiatur apud plures, & in Martyrologio Romano xix Septem.

Sidonis memoria legitur in Calendario Lyrensis monasterii apud Martenium tom. 3 Anecdotorum col. 1614. At non dubito, quin legendum sit Signoris, do quo jam egimus. Vide itaque S. Sequanum, dandum ad xix Septemb.

SS. Felicis & Constantiae meminerunt hodie Auctaria Martyrologii Bede, apud nos Floro adscripta. Sunt in Martyrologio Romano ad xix Septemb.

S. Trophimus martyr in Hieronymianis Florentini & Codice Corbeiensi annuntiatur solus hoc die. Alexandriæ, sed in Epternacensi Calcedoniæ; in variis quoque auctariis Usuardi apud Sollerium nostrum sine loco jungitur cum Oceano & Eustorgio, qui certò ad alium spectant

locum. In Martyrologiis Rhinoviensi & Richenoviensi, datis apud nos tom. 7 Junii, & in Martyrologio Rabani Chalcedone solus ponitur Trophimus. Mitto alios martyrologos recentiores. Cum autem plura de Trophimo non reperiam; solum observo, à pluribus ipsum Chalcedoni attribui, ita ut ibi figura effet palestra martyrii, se satis constaret, ipsum distinguere a Trophimo, de quo cras agetur cum Sabbatio & Dorymedonte ex pluribus Fassis, xix Septemb. Medecii memoria est in Martyrologio Rhinoviensi, ubi solus annuntiatur Nicomediæ. In Richenoviensi etiam & in Corbeiensi Nicomediæ ponitur post Oceanum & Xistum, sed in posteriori nomine Medaci. In Epternacensi Medethi scribitur, & Mediolano cum aliis tribuitur. In Augustano & Gellonenensi sine loco post Oceanum & Sextum scribitur Meditei, in Labbeano Mediæ. In aliis quibusdam omnino prætermittitur, ut etiam fit in codicibus Florentini. Ex his variantibus nihil certi concludere possum, & utcumque suspicor, posse esse nomen corruptum Miletii episcopi Trevirensis, qui postridie occurrit in Hieronymianis, & aliis Fassis xix Sept.

Mariani nomen est apud Martenium in antiquo Martyrologio Trevirensi, & Mariani episcopi meminit Grevenus. Idem à pluribus annuntiatur postridie, ubi examinabitur, qualis fuerit, & an distinguatur à synonymo ante dato, xix Septemb.

SS. Constantii & Sociorum martyrum Thebaorum Dronerii apud Salutias in Pedemontio memoria annuntiat Ferrarius in utroque Catalogo. Novimus abbatiam SS. Constantii & Victoris existare prope Draconerium in Diœcesi Salutensis, nec de horum cultu dubitamus. Gestæ vero SS. Constantii & Sociorum, & afferia Ferrarii commodius examinabuntur, quando agerur de S. Mauricio & legione Thebaea, ad xxii Sept.

Arnulphus comes Hollandie, & frater Egberti episcopi Trevirensis, hodie apud Grevenum & Canisum memoratur cum titulo beatæ memorie, qui cultum non insinuat, neque coli Arnulphum existimo. Cum tamen recurrat apud Rayssium in Auctario Natalium Sanctorum Belgii cum titulo Beati & martyris, cultus iterum examinari poterit ad xviii Octobris.

Vulchinus, abbas Sichemensis, Ordinis Cisterciensis, ut beatus memoratur hodie apud Chrysostomum Henriquez cum dubiis indicis cultus. In Calendario impresso Cisterciensi, & apud Clau-dium Chalemot Vulchinus refertur ad diem, quo de cultu iterum inquire poterit, xviii Octob.

S. Winoci abbatis translatio Bergis in Flandria memoratur apud Molanum, & in plerisque Fassis Benedictinis. Natalis celebratur vi Nov.

S. Martinus Papa M. hodie annuntiatur in Auctariis Uuardi Bruxellen sis. Colitur in ecclesia die

xii Novembris.

Egbertus episcopus Trevirensis, jam ad 24 Aprilis in Pretermisis memoratus, hodie recurrat apud Grevenum & Canisum. An colatur ut Sanctus aut Beatus, quemadmodum aliqui Sanctum vocant, examinabitur die, quo obiit, ix Dec.

D

E

DE S. FERREOLO MARTYRE

VIENNE N S I I N G A L L I A

J. S.

COMMENTARIUS PRÆVIUS.

§ I. Sanctus ab antiquis memoratus, & vetusto cultu honoratus: ecclesiæ eidem dicatæ: reliquiae translatae.

CIRCA
AN. CCCIV.
S. Ferreolus
cum S. Juliano ab anti-
quis cele-
bratus,

Nter martyres Gallia ab anti-
quis scriptoribus multum cele-
brantur Julianus & Ferreolus,
amicitiam ante martyrium non mi-
nus, quam militiam & fide Christi-
anam conjuncti, ac in eadem
ambo persecutione passi. Julianus die xxviii Augu-
sti Brivate in Arvernia coronam adeptus est,

ut in Actis ipsius, ad dictum diem editis, videre
est: Ferreoli vero, qui martyrium prope Viennam
Allobrogum consummavit, aut fortasse etiam Bri-
vate, ignoratur natalis. Utrumque simul commem-
orat S. Sidonius Apollinaris lib. 7 Epist. 1 ad
S. Mamertum Viennensem, quem comparat cum
S. Ambroso, inventore sanctorum martyrum Ger-
vazi & Protasi, quod Mamertus corpus integrum
S. Ferreoli cum capite S. Juliani invenerisset &
transstulisset. Verba, landata à S. Gregorio Tu-
ronensis, dabuntur inferius. S. Venantius Fortuna-
tus lib. 8, carm. 4 ambos cum S. Privato etiam
inter præcipuos numerat martyres hoc distycho,
Privatum Gabalus, Julianum Arvernus abun-
dans,

Ferreolum pariter pulchra Vienna gerit.

S. Gregorius Turonensis pluribus locis celebrat SS.
Julianum & Ferreolum, ut amicitiam conjunctissi-
mos, & eximios martyres. At verba ipsius com-
modius proferemus infra, ubi de gestis ante mar-
tyrium & cultu S. Ferreoli agemus. Nunc vero
videamus, quid antiquiora Martyrologia habeant
de S. Ferreolo: nam de Juliano modo non agimus.

2. In Apographis Hieronymianis non hoc, sed
sequenti die xix Septembris, S. Ferreoli memoria
annuntiatur. Florentinus ex codicibus suis ita tex-
tum expressit: In Gallia civitate Vienna natalis
S. Ferrioli, & dedicatio basilicæ ipsius, & trans-
latio sanctorum multorum corporum, cum ca-
put S. Juliani martyris de Brivate sub altario po-
situm. Hac paulò aliter leguntur in codice Cor-
beienfi. Viennæ civitate, natalis sancti Ferreoli;
& dedicatio basilicæ ipsius, & translatio multo-
rum corporum cum capite sancti Juliani marty-
ris de Brivate sub altare posito. Dedicatio forsitan
indicatur illius basilica, quam seculo v à S. Ma-
merio construam videbimus. Nam tunc corpus
S. Ferreoli, & caput S. Juliani ex vetusta basili-
ca ad novam translata esse constat; & hic lo-
cus docet eodem tempore alias quadam Sancto-
rum reliquias esse translatas. At nolim, lector cer-
tò credat, translationem illam de Brivate Viennam
tunc esse factam: nam voces illæ de Brivate adjun-
gi potuerunt nomini S. Juliani martyr, ut explica-
retur, ubi Julianus fuisset passus, non ad insinuan-
dum, ex quo loco facta fuerit translatio. Codex E-
pinneracensis, omisso dedicatione basilica & reliquia-
rum translatione, solum habet: In Galliis civita-

te Vienna Ferrioli martyris. Consentit Martyrolo-
gium Richenovicense his verbis: Et in Vienna, san-
cti Ferrioli mart. Eodem die S. Ferreoli memine-
runt sine loco martyrii Gellonense, Labbeanum &
Augustinianum Martyrologia, ut etiam primum a-
pud Martenium tom. 6 Collect. Amp. col. 646.
At ibidem col. 721 Autissiodorensis ita habet: In
Gallis civitate Vigenna natale S. Ferreoli martyris.

E
3. Ad Viennensis, qui præ ceteris videtur sci-
re debuisse spectantia ad Sanctum Viennensem, ta-
li S. Ferreolum elogio honorat ad hunc diem xviii
Septembris: Viennæ natale S. Ferreoli. Qui perse-
cutionis tempore, cum esset tribunitiæ potestatis,
jussu impiissimi praesidis tentus, primò crudelissime
verberatus, dein gravi catenarum onustus ponde-
re, in teterrimum carcerem tritus est. Unde, sol-
litas Dei nutu vinculis, & januis patefactis car-
ceris, aggerem publicum ingressus, usque ad Ja-
rem fluvium pervenit. Ubi denudò tentus, vin-
ctus post tergum m-nibus, ad territorium usque
Brivatense perductus est, atque ibi martyrii pal-
mam capitinis obtruncatione percepit. Corpus ejus
cum capite beati Juliani ad urbem Viennensem
relatum est, & condigno cultu in basilica con-
ditum, quam Castulus, vir præcipui nominis de
primoribus urbis Viennensis, adhuc catechumenus,
in honore ejusdem Martyris considerat tan-
to opere, quanta & fide, in ripa ulteriore Rho-
dani. Non placet eruditis hodiernis locus marty-
rii ab Adone assignatus, ut mox videbimus. Il-
lum prætermisit Usuardus, Sanulum hisce annun-
tiatis verbis: Viennæ, sancti Ferreoli, qui cum
esset tribunitiæ potestatis, jussu impiissimi praesi-
dis tentus, & primò crudelissime verberatus, dein
gravi catenarum onustus pondere, in teterrimum
carcerem tritus est, ac postea martyrii palmam
capitis obtruncatione percepit. Notkerus vero eam-
dem cum Adone palestram attribuit S. Ferreolo,
ita eundem commemorans: Viennæ, sancti Fer-
reoli, qui cum esset tribunitiæ potestatis, pro fi-
de Christi crudelissime verberatur, catenis ligatus
in carcerem truditur, unde Dei nutu solutis
vinculis educitur, & postea ab insegnentibus ad
Brivatense territorium perductus, capite detrun-
catur.

4. Receptiores martyrologi S. Ferreolum etiam recentiores
annuntiant hoc die, quo Vienna colitur, sed de
eundem hoc loco martyrii in diversas abiérunt sententias. Nam
die memo-
ram; sed de
ali Brivatense occisum afferunt, alii prope Viennam
loco martyrii
à persequentibus. Ut mittam alios, Galli ipsi non
consentiant. Sansayus Ferreolum ita annuntiat,
Brivate in Arvernia natalis sancti Ferreoli marty-
ris, qui Diocletiano imperante tribunitia potes-
tate in urbe Vienna pollens, jussu Crispini
impiissimi praesidis comprehensus &c. Post re-
latam evasione è carcere prope Brivates iterum
com-

A comprehensum, & occisum dicit, subjungens de corpore asserta Adonis mox data. Contrà auctòr Martyrologii Parisiensis habet sequentia: Viennæ, natalis sancti Ferreoli, tribuni militum, qui post verbera & carcerem, unde divinitus liberatus fuerat, ab insequentibus fatellitibus percussus occubuit. Baronius in Martyrologio Romano magis videtur propendere in posteriore sententiam, cum Sanctum predicer his verbis: In territorio Vienensis sancti Ferreoli martyris, qui cum esset tribuniciae potestatis, jussu Crispini impiissimi praefidis tentus, & primò crudelissime verberatus, deinde gravi catenarum pondere onustus, in teterimum carcerem trusus est: unde solutis Dei nutu vinculis, & januis carceris patefactis, exiens, ab insequentibus iterum captus, martyrii palmam capitatis obtruncatione percepit. Ex his, & magis ex Actis Sancti, locus martyrii admodum apparet dubius, ut infra ostendam. Interim, pretermis ceteris martyrologis, solum observo, inventionem SS. Juliani & Ferreoli in aliquo Fastis memorari ad xv Februarii, ut ibidem dictum est in Pretermissis, & Ferreolum etiam in aliquo Martyrologio haberi ad vii Septembri, ut ibi similiter obseruavimus. Ruinarius autem memoria lapsu aut errore imprimentum, S. Ferreolum rexit ad xviii Octobris, quod nonnemo imitans est.

Erat Ferreolus militum tribunus, & amicus S. Juliani, cui jugam suadet:

§ Nunc, quoniam in Actis S. Ferreoli multis praetermissa, ea aliunde supplebimus ordine temporis, quo sunt facta. Ferreolum militum tribunum & amicum fuisse S. Juliani martyris Brivatiensis, habemus ex Vita S. Juliani, data tom. vii Augusti pag. 173, in qua haec leguntur numeri. 2. Igitur in illo tempore in Vienensi urbe accidit persecutio Christianorum sub Crispino quodam praefide. Sanctus autem Ferreolus, & ipse a Domino martyr probatus, tunc in supradicta urbe tribunitiam regebat potentiam. Sic tamen regebat militiae officium, ut sacrae religionis impleret propositum. Beatum autem Julianum, quia esset fidelissimus Christianus, in suo solitio detinebat. Cumque sanctus Ferreolus compresisset de Christianorum persecutione, ait ad S. Julianum: Cognovi persecutionem Christianorum ad hanc urbem esse venturam; & ideo obsecro, ut te ab isto loco amoveas, quod usque destinat persecutio Christianis. Eadem fusi narrantur in secunda Passione S. Juliani pag. 174, ubi dicitur: Beatus vero Ferreolus tempore Crispini consularis iam Christi miles, at neandum proditus, officio tribuniciae potestatis, habitu non corde, specie non affectu, apud prefatam urbem fungebatur. Cui videlicet S. Julianus, ætate jam adultus, collega mox futurus in caelo, providentia divinâ solatium prebebat in seculo. Se enim invicem, in contubernio militiae temporalis constituti, plus fidei studio, quam militari diligebant affectu, & inter labores publicos Sanctorum societatem fidelibus vinculis sacra dilectione innexuerat. Hisce subiungitur, Ferreolum consilio & precibus efficisse, ut Julianus claram discederet in Arverniam, & ad superstitionem Christianorum solamen ipse superstes, vesani furoris impetum paulisper evitaret.

6 Attamen S. Julianus Brivate in Arvernia comprehensus fuit, & capite minutus. In laudata vero Passione num. 5 dicitur: Corpus truncum relinquentes (carnifices,) ad S. Ferreolum illud, quod parricidales manus abluerant, deferunt caput; quatenus non dubitaret cæsum, quem ense, veritate attestante, videbat defectum: & agnosceret, hoc se excepturum sua in morte, quod per

Septembri Tomus V.

passionem ejus ternebat in corpore. Verum, si caput S. Juliani Vienna accepit Ferreolus, ut multi credunt, probabilius est delatum primò fuisse ad Crispinum tyrannum, cum hoc clare afferat S. Sidonius Apollinaris in Epistola jam laudata ad Mamertum lib. 7 epist. 1, ubi dicit: Et quia tibi soli concessa est . . . martyris Ferreoli solidam translationem, adjecto nostri capite Juliani, quod istinc turbulentio quondam persecutori manus retulit cruenta carnificis. Hoc quidem, ut dixi, multò probabilius est. Verumtamen creditur ad S. Ferreolum pervenisse caput S. Juliani. Hoc autem fieri potuit per ipsum Crispinum, qui caput ad Ferreolum miserit, sive ut metum incuteret, sive ut animum ipsius exploraret, quod haberet suspicuum de religione Christiana. Potuit etiam Ferreolus caput S. Juliani sibi comparare pecuniam dando illis, qui istud habebant, postquam à Crispino visum fuerat. Quo modo illud accepit S. Ferreolus non edidit S. Gregorius Turonensis; sed accepisse, & cum eodem sepultum afferit lib. de Miraculis S. Juliani cap. 1 ita scribens: Caput quoque ejus Ferreolus martyr accepit, completoque certamine, tam illius membra quam istius caput in unius tumuli receptaculo conlocantur.

7 Locum martyrii, quia dubius est, infra examinabimus. At sepultum fuisse S. Ferreolum prope ripam Rhodani, Vienna oppositam, omnia Acta cum Adone & Breviario Vienensi consentiunt. Adjungunt pleraque Auctorum exemplaria MSS., ecclesiam eo loco exstructam fuisse à Castulo, quem Ado idem narrans, Castrulum vocat. In Breviario Vienensi, quod anno 1522 impressum, novem lectiones de S. Ferreolo ad hunc diem habet, res narratur his verbis: Qui ne inhonorato diu clarus Martyr lateret sepulchro, Custulus vir præcipui nominis de primis Viennensis urbis, catechuminus adhuc, & neendum baptismi gratiam consecutus, basilicanus in honore Martyris fecit, fundans eam tanto opere, quanta & fide, præmittens hoc munus Deo, ut ad baptismi consummationem cum patrocinio martyrii perveniret. Stetit illa ecclesia usque ad tempora S. Mamerti, qui post medium seculi viennensem administravit ecclesiam, & novam S. Ferreolo construxit basilicam, ut refert S. Gregorius Turonensis lib. de Miraculis S. Juliani cap. 2, ubi de sua ad sepulcrum S. Ferreoli peregrinatione hac præmitit: Quodam autem tempore, dum ad occursum beati Nicetii antistitis usque Lugdunum processissimè, libuit animo, non aliter nisi orationis causâ, Viennam adire, & præcipue sepulcrum visitare Ferreoli martyris glorioſi. Infederat enim menti propter antiquam dilectionem eorum, me sic esse ejus alumnum, ut Juliani.

8 Denique, oratione facta, erigo oculorum aciem ad tribunal, conspicioque in eo versiculos hoc modo conscriptos:

Heroas Christi geminos hæc continet aula,
Julianum capite, corpore Ferreolum.
Cumque hæc legens, ædittum consularem, cur hæc scripta sic fuerint; respondit: Basilica sancti martyris Ferreoli super ipsum Rhodani litus ab antiquis fuerat collocata. Denique, cum impulsante violentia amnis, porticus, quæ ab ea parte erat locata, conrueret, providus sacerdos, Mameretus nomine, qui tunc Viennensem regebat ecclesiam, ruinam futuram præveniens, aliam basilicam eleganti opere & in ipsa mensura sagaci intentione construxit, illuc sancti Martyris transferre cupiens corpus. Advenit autem ad hoc opus abbatum atque monachorum magnus numerus,

E
Erepta S.
Ferreolo ec-
clesia ad ri-
pam Rhodan-
ni,

F

ea verò fati-
sciente, aliam
condidit S.
Mameritus
episcopus,

AUCTORE

J. S.

rus, vigilataque nocte, accepto sarculo fodere cœperunt. Cumque in profundum descenderent, tria sepultra reperiunt, ac confessim stupor mentes spectantium invadit: nec quisquam erat certus, quisnam esset beati Martyris tumulus. Igitur cum starent omnes in hebeditate mentis attoniti, inspirante, ut credo, Divinitate, unus ex circumstantibus exclamat, dicens: Antiquitus referri solitum erat, & celebri per populos sermone vulgarium, caput Juliani martyris in sepulcro retinéri martyris Ferreoli: si, opertorio amoto, unusquisque consideretur, potest, quæ sint membra Ferreoli martyris, protinus inveniri.

qui ad eamdem corpus S. Ferreoli & caput S. Juliani transluit.

B

9 Hæc audiens sacerdos, cunctos jubet in oratione prostrerni. Quâ impletâ, procedit ad tumultos, detectosque duos, singulos in iis quiescentes invenit viros. Cumque aperiusset & tertium, invenit in eo virum jacentem inlæso corpore, in integro vestimento, qui, decisio capite, caput amplexus aliud brachio retinebat. Erat enim acli nuper sepultus, neque pallore faciei demutatus, neque capillorum decisione turpatus, neque ulla putredine resolutus; sed ita integer & inlæsus, ut putares eum adhuc sopore corporeo detineri. Tunc antistes gaudio magno repletus, ait: Hoc esse cadaver Ferreoli, hoc esse caput Juliani martyris, dubium non habetur. Tunc cum magno psallentio, plaudente populo, in loco, ubi nunc adoratur, Domino annuente, perducitur. Hæc autem, ut ad sepulcrum Martyris ab ipso ædituo cognovi, fideliter retuli. Præbet tamen huic operi testimonium Sollius noster (*Sidonius*) ipsi Mamerto scribens, his verbis: Tibi soli concessa est in partibus orbis Occidui martyris Ferreoli solidâ translatio, adjecto nostri capite Juliani. Unde pro compensatione depositimus, ut nobis inde veniat pars patrocini, quia vobis hinc rediit pars patroni. *Hæc tenui S. Gregorius, qui sic laudat verba Sidonii, ut intermedia nonnulla rescindat.* In Breviario Viennensis jam laudato ad xiii Decembribus agitur festivitas S. Lucia, sed simul notatur translatio SS. martyrum Juliani atque Ferreoli: ix lectio & commemoratio. Hec etiam relatæ sunt in S. Mamerto, de quo apud nos actum est ad xi Maii. An autem illa translationis festivitas fuerit instituta ob translationem à S. Mamerito factam; an vero ob alteram, quam seculo viii factam videbimus, in Breviario non exprimitur.

C *Alia seculo vi ecclesia in Arvernia & alia basilica S. Ferreoli prope illum fontem, in quo S. Juliani caput ablutum dicitur. Arvernia S. Ferreolo dicata, alia loco minus certa:*

10 Exstebat tempore S. Gregorii Turonensis in Arvernia & alia basilica S. Ferreoli prope illum fontem, in quo S. Juliani caput ablutum dicitur. Nam lib. de Miraculis S. Juliani cap. 25 refert Gregorius, se in illis partibus fuisse, & gravi capitis dolore laborasse, ita pergens: Cumque per duos dies ab hoc dolore consumerer, die tertia ad basilicam sancti Ferreoli, cui fons ille, de quo superius meminimus (*nimirum cap. 3, ubi caput S. Juliani in eo ablutum dicit*) est contiguus, advenimus. Distat autem basilica à Brivatensi vicino quasi stadiis decem. Mox addit, se capitis dolore liberatum esse, ubi caput aqua memorati fontis perfuderat. De eadem S. Ferreoli basilica meminit cap. 48, ubi dicitur procul ab ipso vicino sita, sed Ruinartius credit legendum, non procul. Eodem tempore nomen S. Ferreoli demonibus fuisse terribile, docet Gregorius cap. 30, hac scribens: Energumeni verd cum advenerint (ad festivitatem S. Juliani) plerumque evomunt in Sanctum Dei convicia, cur Sanctos alias ad sua convocet festa, ipsosque nominatim confitentes, eorum fatentur virtutes & merita. Aiunt enim: Sufficiat tibi, Juliane, nos propria virtute torque-

re, ut quid reliquias provocas? quid invitatis extraneos? Ecce Martinum Pannonicum, inimicum jugiter nostrum, qui tres à nostris cavernis repulit mortuos.... Advenit Ferreolus collega tuus ex Viennensis, qui nobis in te supplicium, incolis præsidium misit &c. *Venantius Fortunatus, Gregorio contemporaneus, aliam memorat basilicam, S. Ferreolo partim dicatam, ita scribens lib. 3 carm. 7:*

Altera Ferreoli pars est, qui vulnere ferri Munere martyrii gemma superba nitet.

Editor Browerus creditit, ad *Felicem Namneticum scriptum esse hoc carmen. Dubitari tamen ea de re potest ob hunc versiculum, eodem carmine contentum, ut jam adverit Tillemontius:*

Fulgor Apostolicus visitat Allobrogas.

Nam Allobroges longè distabant à Britannia, ita ut locus maneat incertus. Verum ecclesia erat sacra SS. Petro & Paulo, dextera pars SS. Hilario & Martino, sinistra S. Ferreolo.

D

Ecclesia à Mamerto condita pergebat florere seculo vii;

11 Porro ecclesia S. Ferreoli prope Viennam pergebat florere seculo vii, quo juvenis erat S. Clarus, abbas postea Viennensis, cuius Vita data est ad i Januarii. In illa enim num. 2 hac leguntur ad propositum nostrum: Venerunt (Clarus & mater eius) ad sanctissimum cœnobium ultra Rhodanum, ubi tunc temporis ossa beatissimi Ferreoli martyris quiescebant. Cumque ibi mulier cum Claro suo ptero in compunctione posita, longiores horas protraxisset, jamque vespere ad hospitium suum reverti cuperet, Rhodanus, agitantibus ventis, in undas periculosis assurgere coepit. Jam mater cum Claro puero navim intraverat: desperatisque nautis, penè undis submersa navi, Clarus puer extensis manibus contra ecclesiam beati martyris Ferreoli, lacrymis fusis, exclamasse dicitur: Deus, pro cuius nomine martyr Ferreolus mortem suscepit, subveni nobis, in periculo positis. Mox Rhodanus blandior redditus, navim brevi impulsu ad littora sua exposuit. Scripta hæc sunt post corpus Viennam delatum.

12 Nam seculo viii ecclesia illa S. Ferreoli per Saracenos destructa fuit, & sacre ipsius reliquia Viennam translate, ut docet Ado Viennensis in Chronico pag. 504 proferens sequentia: Wilcarius Austreberto venerabili episcopo Viennæ succedit. Qui ob cladem Saracenorum, cùm esset domus præclarissima martyrum citra Rhodanum ab eis jam incensa, ossa beati Ferreoli cum capite Juliani martyris intra urbem translulit, eisque accelerato opere, non magno pretio, ecclesiam construxit; ubi & eorumdem martyrum reliquias reverenter composuit. Facta videtur hæc translatio non diu ante medium seculi viii. Nam Sammarthani initium episcopatus Wilcarii figurant circa annum 742; & Maupertuy in nupera Historia ecclesiæ Viennensis anno 740. Porro hujus translationis occasione Brivatenses dicunt se caput S. Juliani cum B. Ferreoli brachio recepisse, inquit Ruinartius in Annotatis ad Turonensem col. 851. At repugnant data Adonis verba, nisi ad Brivatenses illæ reliquia postea fuerint missæ. Baroniūs in Annotatis ad Martyrologium Romanum observat, Aimoinum in Historia lib. 2 cap. 20 agere de reliquiis S. Ferreoli. At illæ non sunt Ferreoli nostri Viennensis, sed Ferreoli Vesontionensis, de quo actum est ad xvi Junii. Tillemontius tom. 5 in SS. Juliano & Ferreolo affirmat, in diocesi & agro Parisiensi ecclesiam etiam aliquam haberi S. Ferreolo Viennensis sacram.

sed destructa est seculo viii, & tunc reliquia Viennam delata.

E

F

§ II.

**§ II. Acta alia jam edita , alia
scripta : utraque danda : mar-
tyrii locus dubius.**

Sancti Acta
edita : que
in Mss. ha-
bemus , Bri-
vate San-
ctum occisum
afferunt ,

Acta S. Ferreoli primū edita fuerunt à Surio ad XVIII Septembbris , deinde recusa à Ruinartio inter Acta martyrum sincera pag. 509 , ubi editor ait : Ferreoli passio integra habet , quam ex variis codicibus Mss. cum Suriana editione collatis proferimus. *Habemus nos etiam ejusdem Martyris Acta in pluribus manuscriptis , partim nostris , partim aliunde acceptis , que satis congruant cum Suriana & Ruinartiana editione quoad historiam , si excipiamus locum martyrii. Nam in editis locis martyrii alicubi in via statuitur ; in Mss. vero omnibus nostris Breviate coronatus afferitur , sicut de suis quibusdam annotavit Ruinarius hisce verbis : Hic in nonnullis Mss. Ferreolus dicitur Breviatem ductus fuisse , ibique à præside simul cum Juliano capite plexus. Hoc , inquam , in omnibus Mss. nostris legitur. Primo in egregio & admodum vetusto codice nostro Ms. notato Q Ms. 6 , fugientis Ferreoli ultima comprehensio , & cedes sic narratur : Dein concito gradu ingressus aggerem publicum , usque ad Jarem fluvium percurrit : ubi à persecutoribus comprehensus & tentus , vindictis post tergum manibus ductus est , donec ad vicum , qui vocatur Brivate , perveniret : ubi eum sibi offerri unā cum sancto martyre Juliano præses præcepit : quos non cognita nobis interlocutione discutiens , quia sacrificare contemnerent , plecti capite ex lege constituit. Ibi utriusque beatum sanguinem terra suscepit. His planè consonat alter codex noster , notatus Q Ms. 2 ; sed fluvius , ad quem Sanctus fugā pervenisse dicitur , ibi scribitur Zarem.*

¶ enumera-
runtur : in
iisdem enar-
ratur .

14 Tertium Ms. , quod ex codice Moysacensi huc anno 1643 Tolosā transmisit Petrus Possinus Societatis Jesu , planè etiam consentit cum præcedentibus. Eaque in illum martyrii locum conspirant duo exemplaria , per Chiffletinum nostrum hoc missa , alterum ex codice Accincti monasterii , alterum ex Legendario S. Theuderii ; sed in hoc posteriore fluvius rursum scribitur Zarem , sive ad Zarem. Eodem modo nomen fluvii exprimitur in sexto , quod Ultrajectinum est ; & in septimo , quod Trevirensē ex monasterio S. Maximini , que prædictis omnino in ceteris consonant ; uti & octavum , quod ex codice cœnobii Bodecensis in diœcesi Paderbornensi transmisit Joannes Gamansius. Accedit Breviarium Viennense anni 1522 , in quo eadem prorsus leguntur , nisi quid mutato nonnihil fluvii nomine , ad Jairam pervenisse dicatur , ibique caput. Adonis verba , eadem de martyrii loco afferentis , jam dedi num. 3. Omnes vero codices in locum sepulture consentiunt cum Actis editis ; sed adjungunt , ecclesiam fuisse constructam supra sepulcrum. Ex hac autem additione , licet vera sit & certa , verisimili admodum ratione colligeretur , Acta edita esse antiquiora , cum nihil in illis de ecclesia illa legatur ; si satis constaret , ea in veteribus & non lacunosis codicibus reperta esse , qualia sunt edita. Verum tamen ex fine Actorum Mss. similiter colligitur , scripta esse ante constructionem secunda ecclesia , quam S. Mamertus circa annum 460 edificavit , cum Sanctus dicatur invocari in priore ecclesia , nec mentio fiat de altera.

Septembbris Tomus V

15 Locum integrum de sepultura & ecclesia supra sepulcrum condita hoc ex priore codice nostro transcribo : Illo vero (nimirum S. Julianus) regioni illi per dispensationem divinam donato , beatissimum martyrem Ferreolum fideles , quique de Vienna secuti fuerunt , ad ivitatis suæ præsidium fide probabili retulerunt , condentes eum in ripa ulteriore Rhodani , qui [al. quæ] civitatem spectat , haut * procul à flumine. Ubi , ne inhono- ro diu clarus Martyr lateret sepulcro ; Castalius [al. Castulus aut Castulus] vir præcipui nomi- nis de primoribus Viennensis urbis , inlustris semper familiæ in patres ac posteros , vel quæ ab ipso quaqua versum deducitur linea optimæ admo- dum nobilitatis , catechumenus adhuc , & neendum baptismi gratiam consecutus , basilicam in hono- rem Martyris fecit , fundans eam tanto opere , quanta & fide , præmittens hoc munus Deo , ut ad baptismi consummationem cum patrocinio Martyris perveniret , ut [al. ubi] hodie fusis Deo orationibus plebs lætatur de Martyre , & plebis devotionem Domino beatus Ferreolus insinuat. Hac in omnibus omnino manuscriptis leguntur si- ne alla mutatione notabili. Consentiant & Ado & Breviarium Viennense , iis solis contractis , que de familia Castalius in codicibus leguntur. Hac ipsa quoque non modicam mihi dubitationem inge- runt , tam de loco martyrii , quam de Actis ipsis , per Surium & Ruinartium editis.

AUCTORE
J. S.
construc-
tio
ecclesie
pra sepul-
crum Sancti.

* haud

16 Crescit ea dubitatio , quia Ruinarius nullum nominat codicem , in quo Acta invenerit sine illis , que de loco martyrii & de ecclesia extrusta narrantur. Etenim ex illo silentio cogor suspicari , ultimam Actorum partem , videlicet à comprehensione fugientis Ferreoli usque ad finem , ex sola editione Surii per Ruinartium esse desumptam. Certè tota illa pars adeo exactè Suriana editioni consonat , ut ne minimam quidem voculam invenire potuerim mutantem ; cum tamen in prima Actorum parte frequens sit vocum discrepancia & satis notabilis. Quis igitur non suspicetur , totum illum Actorum locum ex solo Surio mutuatum esse Ruinarium , quod crederet , codices suos interpo- latos , & editionem Surianam illis ea in parte pra- ferendam ? Quippe nullum laudat codicem , quæ Suriana editioni consentiat , licet alias tres saltem codices diversos allegob annotata longè minoris momenti. Cessabit tamen hec suspicio , si vel unus bona nota ostendatur codex , editioni Suriana aut Ruinartiana conformis. Jam vero , si ex sola e- ditione Surii profluxerit pars illa Actorum Rui- narii , quis non merito judicet , codices antiquos Suriana editioni preferendos , eaque omnia , que in codicibus antiquis leguntur , non autem in Su- rio , non fuisse Actis antea scriptis ab interpolato- re addita , sed potius rescissa aut omisa apud Su- rium , sive quid lacuna fuerit in codice ipsis , si- ve quid crediderit vera non esse , & rectius omit- tenda ? Quidquid sit , sola veritatis investiganda grati- à ego hec dissero , sententiam facile & libenter mutaturus , simulac novero , codices antiquos in- veniri Suriana editioni consentientes.

que non sunt
in Actis edi-
tis , forsitan
quiarejissa

17 Tillemontius in SS. Juliano & Ferreolo , & Bailletus in Tabula critica ad hunc diem , Acta S. Ferreoli , qualia edita sunt à Surio , excel- lentia videri afferunt , non tamen omnino authen- tica. Addit Bailletus , nihil valere ea , in quibus Sancti martyrium figitur Brivate. At mihi magis ambiguum videtur , ura sint preferenda , & ju- dictum Bailleti nihil faciendum existimo . cùm il- lud videatur protulisse de Actis nunquam viss. Sanè omnia illa , que Actorum fidem commenda-

Tillemontius
alique crea-
dunt , p. ope
Viennam co-
rovatum esse
Ferreolum ,

D d d d 2 re

AUCTORE

J. S.

re possunt, aut suspectam facere, aquæ reperiuntur in utrisque; imò eadem potius Acta censenda sunt, quam diversa; sed vel interpolata sunt in codicibus, aut mutilata & vitiata in editionibus: atque hoc redit omnis difficultas. Tillemonius prudenter & probabiliter de toco martyrii differit Notam, existimans, statuendum potius esse prope Rhodanum, quam Brivate, quia ea sententia magis conformis est assertis S. Gregorii Turonensis, & S. Sidonii Arvernensis episcopi; quodque exsimaret, eam quoque haberi in aliquot Actis manuscriptis. Si de ultimo hoc constaret, illam Tillemonii opinionem satis certam credarem, quia verba Sidonii num. 6 data, uicunque faverent Tillemonio.

O si fidei
fidentes ha-
bent Sidoniu-
m & Tu-
ronensem.

B

18 Affirmat enim Sidonius, Juliani caput ex Arvernia delatum fuisse Viennam ad persecutorem, neque id afferit de corpore S. Ferreoli. Tillemonio similiiter fauet Turonensis, cum verbis num. 6 datis dicat, S. Ferreolum accepisse caput S. Juliani, ita ut uterque exstimate videatur, S. Julianum aliquo tempore ante Ferreolum esse passum. Addit Tillemonius, S. Julianum à Sidonio vocari nostrum & patronum, non item Ferreolum, creditque id fieri, quod Julianus in Arvernia sit passus, non item Ferreolus. At hac observatio vim non habet: nam poterat S. Julianus inter Sanctos Arvernos numerari, quia ibi non solum passus, sed etiam sepultus erat; quia ibi colebatur, & dicatam sibi habebat ecclesiam. Ferreolus vero magis erat Viennensis, apud quos & martyrium inchoaverat, & apud quos erat sepultus, ac colebatur in ecclesia sibi dicata. Itaque verba Sidonii non alia de causa faverent Tillemonio, quam quod dicat, S. Juliani caput Viennam delatum ad persecutorem, quodque Turonensis afferat, istud acceptum fuisse à Ferreolo. Verum queri potest, an Sidonio & Gregorio satis certo confiterit de modo, quo caput ipsius Viennam pervenerat.

At iisdem
repugnant
Acta MSS.,
que non ex-
cidentia qui-
dem, sed pro-
babilis sunt:

19 Quapropter oportet etiam expendere rationes, que militant pro opinione contraria, sive profigenda morte S. Ferreoli Brivate in Arvernia. Huic opinioni faverent primò Acta omnia MSS. nostra, & aliqua certè Ruinartiana, imò, ut sumpliciter, omnia, cum nullum codicem allegaverit in contrarium. Acta autem illa omnino videntur vetustiora ecclesiâ per S. Mamertum struâ, tum quod de illa non meminerint, tum quod clare afferant, Sanctum in priore ecclesia tum fuisse cultum. Acta igitur illa conscripta sunt seculo IV, aut seculo V ante translationem, post medium ejusdem seculi factam. Non esse autem composita statim post Sancti martyrium, ex ipso initio abunde colligitur. Quæ vero dicuntur de ecclesia Sancto constructa per Castulum, illud ipsum non minus certo insinuant. Nihil tamen in iisdem Actis reperimus, quo cogamur seculo IV posteriora dicere: sed nihil quoque in illis occurrit, quod magis persuadeat, conscripta esse circa aut post medium seculi IV, quam seculo V inchoato, aut ferè medio, ut mirum mihi appareat, tam excellenta videri Tillemonio, prefertim cum nonnulla contineant, qua Tillemonio in Actis martyrum passim displicere solent, qualia sunt miracula, longiores & libiores sermones, carcer pretermodum atroc, in quem Tribunus militum conjectus dicitur. Similia, inquam, alias Tillemonio & Bailleto displicere solent; at in his Actis

non displicant. Mibi Acta, in quibus talia reperio, nec excellentia videntur, nisi talia ab auctore probari possint; nec statim repudianda existimo, sed inter probabilia habenda censeo, & ut talia dabo primum edita à Ruinario, deinde qualia habentur in MSS., ut lector studiosus eligere possit.

D

O auctoritas
ecclœ
Viennensis,
aliquæ non
nulla,

20 Altera ratio, quæ suadet S. Ferreolum Brivate occisum, petitur ab auctoritate Viennensis ecclœ. Quis Adoni Viennensis antistiti persuasit, Brivate occisum esse S. Ferreolum, si illud non invenit in Actis Viennæ servatis suo tempore? Quis Breviario Viennensi illam opinionem inferuit, si illa non fuerit Viennensem? Auctoritas Adonis & Viennensem, omnibus Actis MSS. conformis, me precipue moveret, quominus acquiescam receptione modo à neotericis sententie de Sancto prope Viennam occiso, tamquam satis certa. Etenim si semel persuasum fuisset Viennensis, in vicinia sua occisum fuisse S. Ferreolum, ab ea sententia non facile recessissent, nec Acta interpolassent, ut locum martyrii ipsius procul à se relegarent. Itaque Acta non videntur hac ex parte interpolata; sed ab initio sic conscripta. Accedit ratio tertia ab ecclesia, quæ S. Ferreolo extorta fuit in Arvernia, teste Turonensi num. 10, & quidem prope fontem, in quo ablutum creditur caput S. Juliani. Non video rationem magis idoneam construendi ibidem S. Ferreolo ecclesiam, quam si dicamus, Arvernos credidisse, ipsum ibidem martyrio coronatum. Sic facile intelligemus, quod in Actis secundis S. Juliani num. 5 dicitur: Corpus truncum (S. Juliani) relinquentes, ad S. Ferreolum illud, quod parricidales manus abluerant, deferunt caput. Cùm enim id insultando fecisse dicantur, probabilitas creditur factum, quando in Arvernia captus, & morti destinatus erat Ferreolus, quam dum Vienne liber degebat.

21 Sic rursum verisimili magis ratione expoenit, quo modo caput S. Juliani sepultum sit cum corpore S. Ferreoli. Etenim Christiani, utrumque simul Viennam versus tulerint, & simul sepelientur. At, si caput S. Juliani jam ante erat Vienne, non satis capio, quæ occasione sepultum fuerit cum corpore S. Ferreoli. Certè Ferreolus illud secum non tulerit ad carcerem, & consequenter secum non habuit in fuga ex carcere. Quare non invenio, quæ de causa Viennenses illud caput ultra Rhodanum tulissent, praesertim cum sepultura S. Ferreoli metu persecutoris clanculum peragenda esset. Verum non hereamus diutius in rebus obscuris admodum & dubiis. Nam nihil certi statuere propono; sed data argumenta mibi sufficere videntur ad locum martyrii S. Ferreoli pro dubio saltem habendum. Quod vero spectat ad tempus, Sanctus creditur passus in generali persecuzione Diocletiani & Maximiani, sive circa annum 304. Rationes allegavi ad XXVIII Augusti in Commentario Actis S. Juliani previo.

que sufficere
videtur ad
locum mar-
tyrii pro du-
bio haben-
dam.

E

ACTA

Ex editione Ruinartii, cum Su-
rii editione collata.

Cum per universas provincias genus Christia-
norum, Deo carum, invisum diabolo, de-
servire a sacrilegis ritibus cogeretur, Crispinus qui-
dam,

A
Soritus, caput & interrogatus
 * *Sur. compellere b*

dam, temporis illius, præses, in Viennensi civitate juxta imperatorum præceptum cœpit ad sacrificandum cogere * Christianos. Sedens ergo pro tribunali, cum detestabili consilio honorare *b* obtemperantes, contradicentes autem punire decrevit. Quique dum acerbissimè in cunctos Dei servos per ministrum furoris sui graflaretur officium, contigit, ut inter alias etiam beatissimum martyrem Ferreolum, habitu solo, non officio militantem, quod esset proditus Christianus, sacrificare compelleret, dicens: Parere te ante omnes necesse est, Ferreole, invictissimorum principum legibus, quibus & pro militiae stipendiis fidem debes, & pro maiestate reverentiam, & pro honoris augmentatione parendi irreprensibilem devotionem. Quamobrem oportet * te obtemperare consilio, ne dissimulationem * poena castiget. Sacrificare ergo diis iussus es *c*, quid moraris? Sanctus Ferreolus dixit *: Christianus sum, sacrificare diis non debo. Imperatoribus, quamdiu salva religione licuit, militavi. Opera mea, cùm tibi parui, justis legibus debui: sacrilegii nūquam servivi, adversus noxios, non adversus Christianos militare proposui. Stipendia, quæ commemoras, non requireo. Pafcat sacrilegium militem sacrilegus imperator. Temporalis vitæ lucra non requireo: mihi sufficit, si salva religione liceat vivere Christianum. Quod si id non liceat, paratus sum mori.

constantier responderet: d

2 Præses dixit: Unde tibi, Ferreole, isthac tanta moriendi fiducia? Fortassis post injuriam legum, post contumeliam principum, venit ex desperatione vivendi *d*. Sed patitur hoc planè abolitum fieri humanitas nostra, quod vel in deos, vel in principes contumaciter protulisti; modò dictorum tuorum te pœnitentat, & legibus satisfacias repudiando factam Christianorum, & numinibus sacrificando. Ferreolus respondit: Humanitatem tuam, & indulgentiam, quam promittis, tibi vel imperatoribus tuis deinceps militaturus exspectet: quorum legibus injuriam non facit, qui legem Dei eis anteponit. Ille potius reus est, qui Divinitati detrahit, qui insensibilia & caduca veneratur. Ego Creatorem, nos creaturam adoro. Deum non in manufactis querendum ipse loquitur, qui cuncta formavit, cujus testes sunt cælum, terra, & quæcumque vel deorsum jacent, vel desuper fulgent. Omnia isti serviunt, quæ propter nos creans, in omnibus Deus profutura nobis, non dominatura constituit *e*. Vos potius rectè ordinata perturbatis, præponendo temporalia æternis, mortua viventibus, scientibus bruta, mendacium veritati: & propterea in superbiam lapsi, atque in perpetuum damnati estis cum spiritibus malignis. Deus verò, qui universorum Dominus est, & æternus Imperator, dedit servis suis per Jesum Christum Filium suum fiduciam moriendi. Per quem etiam donat nobis resurgendi spem, ut ad amplioris vitæ incrementa, præsentis vitæ detrimenta nobis profutura credamus.

acriter verberatus, in atrocem carcerem conjicitur:
 * *Sur. nisi sacrificavetis*

3 Præses ait: Ut video, jacturam vitæ jam fecisti. At dignum est tamen, ut etiam tormenta contemnatis, qui consilio humanitate non flectit. Quæ nisi sacrificando præveneris *, quæ sint acerba, cognosces. Sed cùm minis cerneret haud quaque permoveri beatissimum Ferreolum, sicuti eum præcepit, & acrius verberari. Cùmque nec sic, succedentibus sibi ex more tortoribus, eum flecti posse videret, iussit eum oneratum ferro includi in carcere, dicens: Rebelleum hunc squalidus & omnem pœnam excedens carcer includat. Reum se sentiat majestatis: careat luce

contemtor deorum. Compedito stare non liceat, sedentem quoque ferri depriment pondera: jacente etiam ipsa, quæ adstringit, vastior catenarum colligatio consumat, donec ad validiorem præparatus quæstionem *f*, omnia, quæ in criminosos constituta sunt, tormenta pereurrat. Quibus dictis, statim ministri præsidis beatissimum Ferreolum, oneratum ferro, in carcerem conjecterunt, adhibitisque custodibus, eum servare cœperunt de nuo præsentandum.

4 Illic verò biduo exacto, tertia die mane, ut fit, artiori somno oppressis custodibus, sponte solutis vinculis, liberum se Dei Servus agnovit *, & lento gradu accedens ad ostium, illud patere sibi cœnit. Itaque secundum Euangelium persecutionem fugiens, ad extraneam properabat regionem. Egressus, foras portam *g* Lugdunensem, anticipi defixus consilio constituit, quærens secum, cui potissimum viæ insisteret, & ut nulla posset relinquere indicia ipsum insecuris. Præmissa itaque oratione, difficili natatu Rhodanum transmittere instituit. Sed quænam servis Dei elementa non serviant? aut quando Martyris precibus non quælibet adversa mitefcant? Armatus igitur fide, & de Domini promissione securus, amnem fidus ingreditur. Quem sibi incumbentem, deductis blandè vorticibus, leni tergo solidior unda suspendit: atque eum ita beatus Martyr natandi cōnat pauca trahit impulsibus, & in ulteriorem ripam securus exit *h*. Dehinc concito gradu ingressus agerem publicum, usque ad Jarem *i* fluvium percutit; ubi cùm à persecutoribus comprehenderetur, & revinctis post tergum manibus duceatur in eum locum, in quo sepulcrum sancti corporis ejus veneramur, subito instinctu crudelitatis percussus *k*, occubuit. Quem fidelis religiosorum civium devotio ad præsidium civitatis non longè à Rhodano cum summa veneratione tumulavit. Cujus beneficia per civitates, sicut expetuntur votis, ita beneficis frequentibus approban tur *l*, præstante Domino nostro Jesu Christo, cui est virtus in sæcula sæculorum, amen.

*divinitus
cærere libe-
ratus fugit;
sed rursum
captus occi-
ditur.*

* *Sur. sentit*

g

E

h

k

l

A N N O T A T A.

a *Apud Surium*: A ministris satanæ sacrilegis ritibus servire cogeretur.

b *Ibidem*: Cùm detestabili consilio honoraret obtemperantes, contradicentes autem puniret. Et sic tota dictio in sequentibus nonnihil immutata est, licet in re non sit differentia.

c *Ibidem*: Sacrifica ergo diis &c. Similia quædam in responso Ferreoli leviter immutata sunt.

d *Ibidem* Vitæ desperatio te invasit.

e *Ibidem*: Quæ etiam omnia propter nos crevit, nobis utique profutura, non dominatura nobis.

f *Surius habet*: Donec severiori quæstioni præparatus &c.

g *Idem*: Egressus autem extra portam &c.

h *Ab hoc loco usque ad finem nulla omnino est diversitas inter editiones Surii & Ruinartii, cùm tamen antea sint frequentes, ex quibus præcipuas solū observavi, ut non immerito suspicer, illam partem ex sola Surii editione à Ruinario desumptam, cùm omnia nostra MSS. dissentiant.*

i *De hoc flumine Ruinarius in Annotatis ait: Videtur esse Geria, vulgo la Gere, qui in Rhodanum labitur. Velle certius edicere possem, quis sit designatus fluvius. Nam ex eo forte aliquid de loco martyrii colligeretur.*

k *An satis verisimile appareat, occisum esse*

San-

F

D d d d d 3

EX EDI-
TIS.

Sanctum ab iis, qui fugientem comprehendenterant, considerandum relinquo illis, quibus ea Acta excellentia videntur. Mibi certe id parum probabile fit, præsertim cum constet, Sanctum fuisse decollatum. Nihil in Actis MSS. reperitur de morte Sancto illata subito instinctu crudelitatis; sed post acceptam mortis sententiam capite plexus dicitur. Aliud quoque hic vix credibile appareat, nam dicitur Sanctus primo miraculo ex carcere evasisse, altero fluvium natando trahecisse, & paulo post iterum captus & occisus. Quis facile credat, Deum gemino miraculo Sanctum adjuvisse, ut eodem die potius occideretur satellitum petulantiam, quam postea judicis sententiâ?

1 Talis Actorum conclusio de beneficiis per civitates petitis & obtentis non est in ullo codice nostro. Eam igitur Surii potius esse credo, quam antiqui auctoris.

ACTA ALTERA

*Aut eadem potius ex MSS.*B
Ferreolus interrogatur:

* ad folio

b

c

d

*& præsidi
constanter
respondet.** impera-
torum

e

Dum per universas provincias Christianorum genaus carum Deo, invisum diabolo, deservire sacrilegis ritibus cogeretur, sicut est proditum, Crispinus quidam, temporis illius præses, in Viennensi Civitate, juxta imperatorum præceptum, cœpit ad sacrificandum cogere Christianos. Et sedens pro tribunali detestabilis consilio cœpit a honorare obtemperantes, contradicentes autem punire, quique dum acerbissime in cunctos Dei servos per ministrum furoris sui grassaretur officium; contigit, ut beatissimum martyrem Ferreolum, habitu sibi*, non corde, specie tenuis, non officio militarem, quia esset proditus Christianus, sacrificare compelleret, dicens; Parere te primitus necesse est b invictissimum principum legibus, quibus & pro militiæ stipendijs fidem debes, & pro maiestate reverentiam, pro honoris augmento parendi in reprehensibilem devotionem. Quamobrem oportet te obteniperare consilio, ne dissimulacionem poena castiget. Sacrificare ergo diis jussus es; quid moraris? Ferreolus dixit: Christianus sum; sacrificare non debo: imperatoribus, quamdiu salva religione licuit, militavi. Operam meam, cùm tibi parui, iustis legibus debui, sacrilegis nunquam promisi c. Adversus noxios, non adversus Christianos militare proposui. Stipendia, quæ commemoras, non requiro. Pascat sacrificium militem sacrilegus imperator. Temporalis vitæ lucra non requiro. Mihi sufficit, si salva religione liceat vivere Christianum. Certè, si id non licet, sufficit mori d.

2 Præses dixit; Quæ in te tanta est, Ferreole, moriendi fiducia? An forsitan post injuriam regum, & contumeliam principum venit ex desperatione vivendi? Patitur hoc abolitum fieri humanitas nostra, quod vel in deos, vel in principes contumaciter protulisti, si dictorum tuorum gerens penitentiam satisficeris e, repudiando sectam Christianorum, legibus nostris* consenseris, vel sacrificaveris numinibus. Ferreolus dixit: Humanitatem tuam, vel indulgentiam, quam promittis, tibi vel imperatoribus tuis deinceps militatus exspectet. Quorum legibus injuriam non facit, qui Dei legem præponit. Ille potius reus est Divinitati, qui insensibilia, & caduca veneratur. Ego Creatorem, non creaturam adorare propo-
su: mihi Deum non manufactum querendum,

ipse loquitur, qui cuncta formavit; cuius testes sunt cœlum, & terra, & quæcumque vel deorsum jacent, vel defuper fulgent. Omnia ista illi deserviunt, quæ propter nos creans, in omnibus Deus profutura nobis, non dominatura constituit. Vos potius recte ordinata turbatis, præponendo temporalia æternis, mortua viventibus, sententibus f bruta, mendacium veritati, & propter g superbiam lapsos, atque in perpetuum damnatos spiritus Deo, qui universorum Dominus est, & imperator æternus, qui dedit servis suis per Iesum Christum Filium suum fiduciam moriendi, per quem certa spe resurgendi in ampliorem vitæ modum, vitæ præsentis damna nos provehunt.

3 Præses dixit: Jackuram vitæ, ut video, jam fecisti. Dignum est tamen, ut etiam tormenta contemnat, qui consiliū humanitate non flectitur. Quæ, nisi sacrificando præveneris, quæ sunt acerba, cognoscet. Et cùm his minis non permoveri cerneret beatissimum Ferreolum, sisti eum præcepit, & acrius verberari. Quem cùm succedentibus sibi ex more tortoribus flecti non posse sentiret; jussit eum oneratum ferro recludi in carcerem, dicens: Rebellem hunc squalidus, & omnem poenam extedens carcer includat, reum se sentiat majestatis, careat luce contemptor deorum. Compedito stare non liceat, sedentem quoque ferri depriment pondera, jacentem etiam ipsa, quæ astringit, va-
stior catenarum juncta sustineat b, donec ad va-
lidiores præparatus quæstionem, omnia, quæ in criminosis constituta sunt, tormenta percurrat. Quibus dictis, statim ministri præsidis beatissimum Ferreolum oneratum ferro in carcerem concludentes, præordinatis custodibus servare cœperunt de-
nudò præsentandum.

4 Ubi transfacto biduo, die tertia diluculo, al-
tius, ut sit, depresso sopore custodibus, resolu-
tis sponte vinculis, liberatum se Dei servus agno-
vit. Et lento accedens gressu ad ostium carceris,
patere sibi liberum fentit egressum. Secundum Eu-
angelium fugere persecutionem ad extraneam præ-
parat regionem. Egressus foras portam Lugdunensem, ancipiens defixus consilio constitut, quærens secum, cui potissimum viæ insisteret, vel quemadmodum non posset præbere indicia securitatis. Præmissa itaque oratione, transire Rhodanum dif-
fici parat natatu; qui muros Viennensis urbis al-
luens, ipso eam, quo percurrit, tramite ornat, ac munit, utilem præbens civibus commea-
tum, præcipiti autem profundo hostem repellens. Sed quæ Dei servis elementa non serviant? aut quando martyris precibus non quælibet turbida & aduersa mitescant? Armatus ergo fide, & de Domini promissione securus, amnem fidus ingreditur: quem superjectum sibi deductis blandè vorticibus leni tergo solidior unda suspen-
dit: atque eum beatus Martyr nisu natantis paucis transmisit impulsibus, & in ulteriore ripam se-
curus egreditur.

5 Dehinc concito gressu ingressus aggerem pu-
blicum usque ad Jarem fluvium percurrit; ubi à persecutoribus comprehensus, & tentus, vincitus post tergum manibus ductus est, donec ad vicum, qui vocatur Brivate k, pervenisset; ubi eum sibi offerri una cum sancto martyre Juliano præses l
præcepit. Quos non cognita nobis interlocutione discutiens, plecti capite ex lege constituit. Ibi utriusque beatum sanguinem terra suscepit, & claro basilicæ extante monumento, hodieque m à cir-
cumiectis regionibus frequentatur. Quæ in hono-
rem sancti Juliani martyris constructa est, quia ini-
bi esset cælus & conditus n: ubi evidentibus ho-
die-

D

f g

*verberibus
affectus,
carceri in-
cluditur:*

E

b

*carcere divi-
nitus libera-
tus, Rhoda-
num tranat
& fugit.*

F

*Rursum ca-
pitur, &
Brivate oc-
cisis, prope
Rhodanum
sepelitur,
i k
l*

m

n

A dieque virtutibus meritum martyris, & diaboli persequentis confusio perdocetur. Illo verò regioni illi per dispensationem divinam donato, beatissimum martyrem Ferreolum fideles, qui de Viennâ sequuti fuerant, ad civitatis suæ præsidium fide probabili retulerunt; condentes eum in ripa ulteriore Rhodani, quæ civitatem spectat, haud procul à flumine.

ubi ecclesia eidem deinde condita.

o Ubi ne inhonoro diu clarus Martyr lateret sepulcro, Castalius vir præcipui nominis de primoribus Viennensis urbis, illustris semper familiæ in patres ac posteros, vel quæ ab ipso quaqua-versum deducitur linea optimæ admodum nobilitatis, cathecuminus adhuc, & necdum baptismi gratiam consecutus, basilicam in honorem Martyris fecit, fundans eam tanto opere, quantâ & fide; præmittens hoc munus Deo, ut ad baptismi consummationem cum patrocinio Martyris perveniret. Ubi o hodie fusis Domino orationibus plebs lætatur de Martyre, & plebis devotionem domino beatus Ferreolus insinuat p.

ANNOTATA.

B a *Hic dissentunt MSS. in vocibus. Nam vox cœpit sine alia mutatione in duobus omissa est, in alio, est præcepit; in alio legitur honorabat & puniebat. At omnia eodem redeunt.*

b *In aliquot MSS. additur, Ferreole; in pluribus omittitur.*

c *In omnibus MSS. promisi, videlicet operam meam. Attamen Ruinarius & Surius habent servivit.*

d *Alias moriar, in alio, cupio mori.*

e *Hic multum in vocibus dissonant codices; sed idem in omnibus significatur: ut etiam sit in mox sequentibus.*

f *Sentientibus in omnibus MSS. Ruinarius tamen habet scientibus, quod ex Surio, qui stylum mutavit, acceptum opinor, ut & alia nonnulla.*

g *Hac usque ad finem numeri in omnibus ferè codicibus nonnihil erant mendoza, in aliis magis, in aliis minùs. Ex ea corruptione factum existimo, ut Surius, qui pauciora verisimiliter habuit exemplaria, verba detorserit in alium sensum hoc modo: Et propterea in superbiam lapsi, atque in perpetuum damnati estis &c. Surii verba adopavit Ruinarius: nam ea sic in codicibus inventa, non facile credidero.*

h *In MSS. omnibus, Junctura sustineat, non colligatio consumat, ut habent Surius & Ruinarius.*

i *Pro ad Jarem in quibusdam MSS. legitur ad Zarem, ut dixi in Commentario num. 14. Quis sit fluvius, ignorare me fateor.*

k *Brivas, hic Brivate dictum, oppidum est in Arvernia ad Elaverem fluvium. Martyrio ibi coronatus est S. Julianus, ibique etiam coronatum S. Ferreolum, olim credidit ecclesia Viennensis: neque id improbabile esse, ostendi in Commentario num. 19 & seqq. Magis improbabilem puto eorum sententiam, qui hac Actis ab interpolatore addita credunt, cùm vix dubitare possim, quin rescripta sint à Surio.*

l *Præses hic intelligendus non videtur Crispinus, qui præcerat Vienna; sed alius quispiam eidem subditus, qui Brivate mandata dabat. Quod verò auctor ait, oblatis simul præsidì suis Julianum & Ferreolum, ipsius assertione adeo non sit certum, ut magis credam, occisum prius suis Julianum, sicut prius Viennâ discesserat, & captus erat. Etenim auctor ipse, tum verbis illis, non cognita nobis interlocutione discutiens, tum silentio suo de die martyrii, satis insinuat, sibi non omnino comperta suisse, que Brivate erant peracta tempore martyrii S. Ferreoli. In Actis, sicut à Surio & Ruinario impressa sunt, auctor asseverantiū de morte Sancti loquitur, au autem verius, multum dubito.*

m *Sex codices in hunc sensum conspirant, licet aliqui sint mendosi, & pro exstante habeant ex tanto. Unus habet: Basilicæ extante hodie monumento, quæ à circumjectis &c.*

n *Ex hoc loco colligitur, quando scribebat hic auctor, necdum conditam suis ecclesiam S. Ferreoli, que præter memoratam S. Juliani exstebat in territorio Brivateni tempore S. Gregorii Turonensis.*

o *Pro ubi in aliis legitur &, in aliis ut.*

p *In uno MS. additur, Regnante Domino nostro Iesu Christo, cui est virtus & honor in secula seculorum. Amen. Et similis conclusio reperitur in tribus aliis. At ea abest à codicibus nostris, & à Trevirensi. Habes, lector studiose, Acta gemina, aut, ut magis credo, eadem diverso modo edita. Posteriora hac nihil habent ex sola Surii editione; sed veniunt ex septem MSS., invicem ubique consentientibus, exceptis solùm mendis, aut leviusculis vocum mutationibus, que transcribentium ignorantiam aut negligientiam in codices irreperere solent. Priora verò liberius suo more edidit Surius, stylum subinde mutando: quod ipsum præcipue fecisse credo, ubi dictionem in codicibus mendosè expressam inveniebat. Ruinarium porro ex Surio multa sumpsiisse non dubito, quia in collatione deprehendi, ipsius editionem cum Suriana verbis consonare, ubi differt à codicibus nostris; cum nostris verò saltē aliquibus consonare, quando à Surio diffidet.*

E

F

DE S. METHODIO EPISC. MART.

CHALCIDE IN GRÆCIA.

SYLLOGE.

§ I. Locus episcopatus & martyrii variis dubitationibus obnoxius, uti alia ferè omnia ad Sanctum spectantia.

FORTE
SUB DIO-
CLETIA-
NO.
Memoria
Sancti in
Martyrolo-
giis Latinis
hoc die

E S. Methodio episcopo, licet scriptis celebri & martyrio, plura habemus dubitationibus obnoxia, quam certò enarranda. S. Methodium elogio inter Scriptores ecclesiasticos celebravit S. Hieronymus. Ex hoc verò eundem Fasibus infernifese videntur martyrologi Latini, quorum vetustissimus est, quantum novissimus, auctor Parvi Martyrologii Romani à Rosweydo editi. Nam hic ad xviii Septembbris sic habet: Methodii, Olympi Lyciae, & postea Tyri episcopi, qui sub Diocletiano martyrio coronatus est. Hac repetit Ado, locum martyrii solum adjungens his verbis: In Chalcide Græciae martyrio coronatus est. Adonis verba dat Usuardus, observans tantum ulterius, unde fuerint accepta, dum addit: Ut scribit S. Hieronymus. Plura ex Hieronymo sumpsit Baronius, Methodium in Martyrologio Romano ita memorans: Natalis sancti Methodii, Olympii Lyciae & postea Tyri episcopi, sermonis nitore ac doctrinâ clarissimi, qui ad extremum novissimæ persecutionis (ut scribit sanctus Hieronymus) in Chalcide Græciae martyrio coronatus est. Notkerus ab his non dissentit; sed apud ipsum mendozè pro Chalcide legitur Ebacide. Wandelbertus tante dat elogium:

Ore, fide Antistes, signisque & sanguine martyr Methodius, quartum denum celebrandus honorat.

C Quartumdecimum intellige Kalendas Octobris, id est, diem xviii Septembbris. Mitto Martyrologia hisce recentiora. In Martyrologiis verò Hieronymi, Bedæ, Flori, & Rabani memoria Methodii non reperitur.

ex S. Hieronymo, qui eundem elogio celebrat, ut episcopum Olympi & Tyri: 2. Sanctus Hieronymus in Catalogo Scriptorum ecclesiasticorum cap. 83 Methodium laudat hoc modo: Methodius Olympi Lyciae, & postea Tyri episcopus, nitidi compositus sermonis, adversus Porphyrium consecit libros; & Symposium decem virginum; de Resurrectione Opus egregium contra Origenem, & adversus eundem de Pythonissa; & de avrēgōis (id est, de Libero arbitrio;) in Genesim quoque, & in Cantica cantorum Commentarios, & multa alia, qua vulgo lexitantur. Et ad extremum novissimæ persecutio- nis, sive, ut alii affirmant, sub Decio & Valeriano, in Chalcide Græciae martyrio coronatus est. Hæc S. Hieronymus. Socrates, qui eodem seculo v, quo S. Hieronymus defunctus est, floruit, eique suppar fuit, meminit de Methodio, tamquam primo oppugnatore Origenis, ita ipsum perstringens lib. 6 cap. 13: Laboravit hoc morbo (scribendi contra Origenem) primùm Methodius, Olympi Lyciae civitatis episcopus. Hac Socrates, plurium hereticorum defensor, ita ut nihil facien-

dum sit, quod ille carpat. S. Methodium ob oppugnatum Origenem. Illud interim observo, à Socrate dici Olympi episcopum, non item Tyri. Accedit S. Maximus, qui S. Methodium similiter vocat Olympi urbis Lyciae episcopum, nulla facta mentione de Tyri episcopatu. Verba data sunt in S. Methodio Patarense ad xx Junii.

3. Verum alia oriuntur dubitationes de sede episcopali S. Methodii. Nam Leontius Byzaninus, qui sub finem seculi vi aut initium vii floruit, & Historiam de Sectis conscripsit, in hoc Opusculo Act. 3 pag. 431 enumerat doctores, qui floruerunt post tempora Apostolorum usque ad imperium Constantini Magni, interque eos Methodius laudatur his verbis: Methodius Patarenensis episcopus, Græce Πατάρων Patarorum. Erat sanè hujus nominis urbs in Lycia, sed longè Olympo dista. Nam uiraque quidem vicina erat mari, sed Olympus versus Pamphyliam, Patara verò versus Cariam erat posita, ac utrique intermedia erat civitas Myrensis, ecclesiastica Ly- cia metropolis, & S. Nicolai episcopatu celebris. Itaque dici nequit, eamdem esse civitatem Patara & Olympum. Frustra allegantur verba Suida, in Methodio dicentes, Μεθόδιος Ολύμπης Λυκίας ήτοι Πατάρων, καὶ μετὰ ταῦτα Τύρει ἐπίσκοπος. Methodius Olympi Lyciae aut Patarorum, & deinde Tyri episcopus. Etenim verba hec non significant, Olympum & Patara eamdem esse urbem, ut nimis festinanter dixit Combeffisius; sed insinuant dubitationem Suida, de primo Methodii episcopatu, fuisse Olympensis aut Patarenensis. Ratio dubitan- di erat, quod S. Hieronymus aliique Olympi episco- pum dicerent; Leontius verò & post ipsum aliis Patarensem vocarent episcopum. Nam etiam à S. Joanne Damasceno lib. 3 de Imaginibus in fine lau- datur Opus S. Methodii episcopi Patarenensis, de Resurrectione. Demum Menologia & Menea Gra- corum Methodium Patarensem celebrant ad xx Junii, & ex his Fasibus de S. Methodio Patarense e- git Henschenius noster ad xx Junii.

4. Alia modo exsurgit ex hisce dubitatio. Nam ambiguitur, utrum idem sit Methodius, qui ab aliis Olympensis, ab aliis Patarenensis vocatur epi- scopus. Baronius in Annotatis ad Martyrologium Romanum die xiv Junii distinguit credidit. In cam- dem sententiam propendit Henschenius noster, quando ad xx Junii disputavit de S. Methodio Pata- rense; sic tamen, ut dubitaveris, distinguendine essent, an confundendi, & huiusc rei examen remiserit ad hunc diem. Leo Allatius in Diatri- ba de Methodiorum scriptis utrumque eundem cre- dit, dicens fuisse episcopum utriusque civitatis. Hanc opinionem secuti sunt alii plerique, inter quos nuperim Léquienus in Oriente Christiano. At nullum invenio argumentum, quo alterutra opinio satis fiat certa. Pro non distinguendis duo- bue

Abus Methodiis, qui scripserunt ante imperium Constantini Magni, aut potius ante finitas imperatorum gentilium persecutions, afferri potest, quod unum solum Methodium agnoscat S. Hieronymus, unum dumtaxat recenseant Leo Byzantius, alii que scriptores, qui auctores ecclesiasticos enumerarunt. At reponi potest, alios quoque ab illis omitti, ut mirandum non foret, si ex duobus Methodiis unum omisissent, presertim si quis contendeat, Patarensem pauca solum scriptisse, aut omnino non scriptisse, sed alterius scripta illi ex errore attributa. Certè non facile pro certo admisero, Olympensem simul & Patarensem episcopum fuisse Methodium, ut contendunt Allatus & Lequienus. Cùm enim civitas Myrensis secundum Lequienum tom. i col. 965 episcopum habuerit à primo Christi seculo, & intermedia sit Olympo & Pataris, nullo modo sit verisimile, ecclesias Olympensem & Patarensem seculo IIII aut IV ab eodem episcopo administratas.

aut alterius solum loci episcopus; an verò duo diversi.

¶ Miki sanè verisimilius apparet, posteriores Graecos, qui episcopatum Patarensem S. Methodio doctori attribuerunt, à vero aberrasse. Nam primus, qui scitur Patarensem dixisse episcopum, est Leontius Byzantius, tribus ferè sèculis Methodio posterior. Verum, si causam erroris conjecturâ investigare voluerimus, nulla erit verisimilior, quam si conjiciamus, Pataris etiam clarnisse aliquem episcopum Methodium, eumque ante Olympensem seculo III floruisse. Etenim sic intelligemus, quo modo coningere potuerit, ut jam tempore S. Hieronymi duplex esset sententia de tempore martyrii S. Methodii, ac alii vellent, ipsum fuisse coronatum ad extremum novissimæ persecutionis; alii medio seculo citius, sub Decio & Valeriano. Miror sanè, S. Hieronymum, qui illa scribebat ante finem seculi IV, certè scire non potuisse, utrum vir tam celeber, qualis fuit Methodius, coronatus esset eodem seculo, an verò circa medium seculi III. At ea dubitatio facile oriri potuit, si quis Methodius episcopus sub Decio aut Valeriano passus sit, alius verò circa finem persecutionis Diocletiani. Præterea S. Hieronymus Methodium suum Tyri deinde facit episcopum, quod nullus dixit de Patarense. Demum S. Hieronymus Chalcede passum dicit Methodium. At Graci numquam afferuerunt, Patarensem extra ecclesiam suam esse passum. Quapropter non desunt rationes, que suadent, Methodium Olympi ac deinde Tyri episcopum non esse cumdem cum Methodio Patarense. At ea non invenio argumenta, quibus rem certam facere valeam, ideoque dubiam relinquo.

Cerè locus episcopatus est admodum dubius.

6 Tillemontius, qui de S. Methodio differnit tom. 5 Monum. Eccl., non minus ambiguè loquitur de ipsis episcopali sede, & alias insuper movet difficultates notâ 1. Primò dubitat, an Methodius revera fuerit Tyri episcopus, quia translatio ab episcopatu Olympensi ad Tyrium non est admodum verisimilis ob diversitatem provinciarum, longè invicem distarum, nam Olympus est in Lycia, Tyrus in Phœnicia. Augetur difficultas, quia circa tempus, quo Methodius martyr obiit, episcopatus Tyri videtur possessus fuisse ab aliis. Certè Henschenius noster tom. IIII Februarii pag. 172 martyrium S. Tyrannionis, episcopi Tyri, ex Eusebio figit anno 310, ut ipsi vix succedere potuerit S. Methodius, & deinde in eadem persecutione coronari, maximè si in Gracia passus est; ut scribit S. Hieronymus. Præterea difficultas non levis oritur ex Epistola Joannis Antiocheni patriarche ad S. Proclum Constantinopolitanum, scripta anno 431, editaque in Nova collectione Conciliorum apud Ba-

luzium col. 893, ubi enumerantur principi Ecclesie doctores, qui floruérunt usque ad inchoatum seculum IV, in variis provinciis, & de Methodio dicitur; In Hellade verò & Illyrico Methodius & alii patres, qui pietate claruerunt. Non capio, cur Antiochenus patriarcha Methodium Helladi adscribat aut Illyrico, si Tyrus fuerit episcopus, aut etiam Olympensis in Lycia. Suspici quidem possemus, de alio Methodio loqui Joannem Antiochenum; sed ille alius non innotuit; & Hieronymus etiam martyrium S. Methodii doctoris figit in Gracia, quod mirum est, si Olympensis & Tyrus fuerit episcopus. Tot paradoxa suspicionem ingeunt, plures fuisse Methodios, quorum confusione enate sunt ista difficultates.

7 Rursum ambiguus est locus martyrii. Chalcidem in Gracia nominat Hieronymus. Hoc Tillemontius & Henschenius exponunt de Chalcide, qua

Dubius quoque martyrii locus,

est in Eubœa insula Gracia, licet alia etiam Chalcis sit in Aetolia, Gracia item provincia Sophronius, qui Catalogum S. Hieronymi Gracum fecit, coronatum S. Methodium scribit ἐν Χαλκεί τὸν Αὐτοῦ, in Chalcide Orientis, designans nimirum Chalcidem Syria, qua nomen dat provincia Chalcidena, cuius est caput. Hic martyrii locus magis coheret cum episcopatu Tyro, & ideo verisimilior esset, nisi obstaret auctoritas S. Hieronymi. Allatus agnoscit, Sophronium habere in Chalcide Orientis, sed nodum velociter scindens, ait corruptè id legi in Sophronio, cùm integrè sic legi debeat, ut Hieronymianis concordent. Facile admisero, locum non aliter Gracè redditum à Sophronio, quam Latinè fuerat expressus ab Hieronymo. At non video, quare exscribentium vitio minus in Hieronymi textum Latinum, quam in Gracum Sophronii, mendum aliquod irrepere potuerit. Suidas certè habet, ut Sophronius, non ut Hieronymus. Itaque nequeo dicere cum Allatio, locum Hieronymi integrum esse, textum verò Sophronii corruptum, nisi dubia pro certis venditare voluerem. Quin potius magis propenderem in locum Sophronii, ut confirmatum à Suida, & in Chalcidem Syria, ut Tyro propinquorem, nisi obstante rursus verba Joannis Antiocheni mox allegata, quibus Methodius annumeratur doctoribus Gracia aut Illyrici, non Syria aut Asia. Verum hac verba non modo repugnant martyrio in Syria obito; sed equè contraria videntur episcopatu in Lycia afferente & deinde in Phœnicia.

8 Tempus martyrii, quod à Baronio, Allatio, imd & rem Tillemontio, & aliis statuitur circa finem persecutionis Diocletiani, & nominatim à Tillemontio Notâ 2 circa annum 311 aut 312, vix certius apparet, quam cetera jam excussa. S. Hieronymus, ut jam vidimus, passum dicit, vel ad extremum ultima persecutionis, vel sub Decio & Valeriano. Dubitatio hac de Methodii etate ostendit, S. Hieronymum non fuisse optimè instructum de spectantibus ad Methodium, cuius quidem scripta videbat, sed gesta non aquè noverat. Sophronius locum Hieronymi cum eadem dubitatione Gracum fecit. Suidas idem forsitan dicere voluit, sed non nihil diversa expressit. Nam verba ipsius, exæstè redditæ Latinè, ita sonant: Qui circa extrema persecutionis temporibus Decii & Valeriani &c. Leontius Byzantius Aet. 3 numerat Methodium Patarensem inter illos doctores, qui floruérunt post tempora Apostolorum & ante Constantimum Magnum, Methodium nominans ante S. Gregorium Thaumaturgum. Hac omnia valde ambigua sunt; cùm enim S. Hieronymus dubitationem extendat à Decio usque ad finem ferè ultime persecutionis; quis

Ecccc mo-

Septembbris Tomus V.

modò credat, satis constitisse Hieronymo, Methodium non esse passum tempore aliquo intermedio, nimis sub Aureliano, aut initio persecutionis Diocletiani, aut sub alio imperatore? Præterea quis certò definiat, quo anno finem novissima persecutionis statuere voluerit S. Hieronymus, annone 312, in quo agentibus Constantino & Licinio, finem persecuendi Christianos fecit Maximinus; an verò anno 323, quo Licinius resuscitatam iterum persecutionem clade sua & morte finire coactus est?

quod ratiocinio Tillemontii

B 9 Tillemontius Nota 2. in Methodium allegat rationes aliquot, ut ostendat, S. Methodii martyrium contigisse anno 311 aut 312. Primo obseruat, Sanctum non esse passum sub Valeriano, ideoque minus sub Decio, quia scriptis contra Porphyrium, qui anno 263, id est, tribus annis post finitam Valeriani persecutionem, tantum annos numerabat triginta. Solida est hec ratiocinatio: nam satis constat, Porphyrium non iam citè cœpisse scribere contra Christianos, & eidem consequenter non respondisse Methodium, nisi diu post finitam Valeriani persecutionem. Secundo allegat Tillemontius ex S. Hieronymo lib. 1 contra Rufinum hac verba Eusebii, scribentis Apologiam Origenis: Quomodo ausus est Methodius nunc contra Origenem scribere, qui haec & haec de Origenis locutus est dogmatibus? Tum sic argumentatur: Hac innunt, ne cum mortuum fuisse Methodium, quando ita de ipso loquebatur Eusebius. Hic autem Apologiam istam certò non scriptis ante annum 309. Itaque eo anno vivebat Methodius. Ex his ulterius insert, martyrium ipsius figendum sub finem persecutionis Diocletiani anno 311 aut 312. Non negaverim, istud ratiocinium subtile videri & probabile. Certum tamen non videtur, vixisse Methodium, quando ista scribebat Eusebius: & consequenter ex data observatione nequit certa eri conclusio.

non faciunt omnino certum,

C 10 Quin imò alii forsan ex allegato Hieronymi loco probare contendent, mortuum jam & Martyrem fuisse Methodium, quando ei predicta objiciebat Eusebius. Nam dicit S. Hieronymus, idem, quod sibi objiciebatur à Rufino, objectum ab Eusebio fuisse Methodio episcopo & martyri. Et mox ait, idem ab Ariano hominem objici clarissimo & eloquentissimo Martyri. Dicere enim poterunt, Eusebium ista non objecisse Martyri, si vivebat Methodius, & postea solum martyrio coronatus est. At hoc consecutio agèr erit incertia: nec supereft Opus Eusebii, ex quo clarius appareret, utrum de vivente locutus sit Methodio, an de mortuo. Præterea; etiam certò constaret, vixisse anno 309 S. Methodium, ex eo certò colligi non posset, coronatum fuisse anno 311 aut 312; cùm etiam pati posuerit sub persecuzione Licinii circa annum 320. Ex disputatis bactenus abundè liquet, pleraque spectantia ad personam S. Methodii incerta esse, nimis an fuerit idem cum Methodio Patarense, an fuerit primum Olympi, postea vero Tyri episcopus, utrum scriperit in Asia aut Syria, an in Græcia, martyre occubuerit seculo III an IV, utrum in persecuzione Diocletiani, an citius, an etiam serius; & demum utrum coronam martyrii consecutus sit in Græcia, an in Syria. Etenim dubitatio S. Hieronymi de tempore martyrii, cùm ad annos facile sexaginta extendatur, omnino insinuat, non satis comperta fuisse Hieronymo spectantia ad S. Methodium; atque ea de causa nos minus firmiter habere posse iis, que de gemino ipsius episcopatu & loco martyrii affirmat.

11 Ad tot dubia adjungi potest aliud, videlicet an S. Methodius alio nomine dictus fuerit Eubu-

lius, ut Allatius aliisque afferunt ex S. Epiphanius. Nam hic hæres 64 num. 63, ubi amplissimum S. Methodii locum allegaverat contra Origenianos, subdit, ista esse rōv ὅπερ τέ μακάριτε Methodi, & regi Euβγλίος, ex disputatis à B. Methodio, qui & Eubulius. Ex hoc loco colligunt, Eubulii etiam nomen fuisse S. Methodio, ut etiam obseruavit Petavius in Annotatis ad locum allegatum. Verumtamen hec non videtur fuisse mens S. Epiphanius. Noluit dicere, opinor, S. Methodio aliud nomen fuisse Eubulium, sed eo nomine disputasse contrā Origenem. Etenim Opus S. Methodii contra Origenem de Resurrectione, ex quo plurima adduxit S. Epiphanius, erat Dialogus cum interlocutoribus saltē quatuor, nempe Proclo & Aglaophonte, differentibus utcumque pro Origene, ac Eubulio & Auxentio, qui contra Origenem disputabant, ejusque errores refellebant. Ex his præcipiis disputator erat Eubulius, ut liquet ex Epiphanius num. 43 in fine. Quapropter nihil videtur dicere in allegato loco S. Epiphanius, nisi se dedisse, qua Eubulii nomine disputaverat Methodius. Itaque Eubulius non fuit nomen Methodii, sed nomen, quod in illo Dialogo dederat præcipuo disputatori, cujus ratiocinia allegaverat Epiphanius. Sic S. Methodius in Symposio suo aut Convivio Virginum personam præcipuam similiter Eubulium nominavit. Evanescit igitur fictitum Sancti nomen, ex Epiphanius male intellecto natum, & aliis omnibus ignotum.

D
Methodius non videtur habuisse nomen Eubulii.

E

§ II. Scripta S. Methodii, quorum pars magna perdita, enumerantur.

Q Uamvis certò non constet de loco & tempore, S. Methodius scriptor, ac pro Christo sanguinem fudit S. Methodius, ut jam vidimus; certum tamen est, episcopum fuisse & martyrem, multaque edidisse scripta, vergente ad finem seculo III, ant seculo IV, antequam solus imperaret Constantinus Magnus. Aque cerum est, scriptorem fuisse magni nominis, & mulitorum elogiis celebratum. S. Hieronymus, jam laudatus num. 2, dicit, fuisse scriptorem nitidi compositique sermonis. Idem rursum num. 10 vocal clarissimum & eloquentissimum Martyrem. Idem Methodius à S. Epiphanio her. 64 num. 63 dicitur Vir apprimè doctus, acerrimusque veritatis Patronus. Joannes Antiochenus in Epistola ad S. Proculum anno 431 data, recenset S. Methodium inter episcopos doctoresque illustrissimos, quorum fides fuit probata, illumque solum nominat ex illis, qui floruerunt in Hellade, sive Græcia, & in Illyrico, ut jam dixi num. 6. Leontius Byzantius de Sæcis Actione 3 numerans præstantissimos doctores, qui floruerunt post tempora Apostolorum usque ad Constantinum, novem tantum recenset, iisque annumerat Methodium Patarensem, qui vel Methodius noster est, aut illis annumeratur, quia cum nostro confunditur. Præterea auctoritas S. Methodii laudatur à multis Patribus antiquis cum elogio, ut videre est apud Allatum in Diatriba de Methodiorum scriptis, ex qua hoc nonnulla breviter transfero. Per Joannem Thessalonicensem episcopum ibidem num. 16 vocatur, Magnus Methodius; à S. Anastasio Sinaita, Sapientia per celebris; ab Andrea Cesariensi rursum, Magnus, à S. Maximo, aliisque pluribus Sanctus martyr. Verum, omissis aliis

F

A alii, Sancti scriptorum catalogum texam, exordium ducens ab operibus per S. Hieronymum laudatis.

13 Primò, teste Hieronymo, Adversum Porphyrium confecit libros. Erat Porphyrius philosphus gentilis, Christianis infestus admodum, qui sacras legebat Scripturas, ut Christianos acris & subtilius oppugnaret. Scriptis autem contra ipsos grande Opus in quindecim libros divisum, de quo latius consuli potest Tillemontius tom. 4 Imperatorum in Diocletiano art. 31, ubi obseruat, cum in Siciliam venisse anno 267, ibique diu manisse, & contra Christianos scriptisse. Itaque potuit S. Methodius ad scripta Porphyrii responderre non diu post annum 270; & multò etiam serius, si vixerit usque ad annum 311 aut 312. Certe primus fuit, qui Porphyrium caput refutare, teste variis locis S. Hieronymo. In Epistola ad Magnum Oratorem ita habet: Scriperunt contra nos (Christianos) Celsus atque Porphyrius. Priori Origenes, alteri Methodius, Eusebius & Apollinaris fortissime responderunt. Quorum Origenes octo scriptis libros: Methodius usque ad decem millia procedit versus. Eodem Porphyrii oppugnatores recenseret in Apologia pro libris contra Iovinianum.

In Praesatione vero Commentariorum in Danielem innuit, Opus Methodii contra Porphyrium non fuisse absolutum. Nam, ubi dixerat Eusebius & Apollinarem Porphyrio soleritissime respondisse; subjungit: Et ante hos ex parte Methodius. Quapropter non est incredibile, S. Methodium huic Operi esse immortuum, & foris pro mercede martyrii coronam consecuum. Ceterum hoc Sancti Opus excidit, prater Excerpta paucissima, que ex Damasco & aliis dedit Combeffis in Operibus S. Methodii pag. 442 & seqq.

14 Sequitur apud Hieronymum: Symposium decem virginum. Dialogus est de Virginitate, qui primum editus est a Leone Allatio Romae anno 1656, deinde recusus a Petro Poffino, & demum a Combeffis (qui ante Excerpta solum illius Operis cum reliquis Methodii fragmentis ediderat) idem Symposium recusum est in Auctario novissimo pag. 64 & seqq. Porro Photius hujus Operis dat Excerpta cod. 237, & col. 963 de eo observat sequentia: Observandum, Dialogum hunc, qui Symposium inscribitur, sive DE CASTITATE, magnam partem adulteratum esse. Offendit enim in illo adjectas & Arianas vanasque opinaciones, aliasque malè sentientium fabulas. Combeffis post Dialogum hanc Photii censuram subjungit pag. 142; sed mox pag. 143 de ea re sentientiam suam exponit his verbis: Inter reliqua Methodii, hanc maximè lucubrationem ab hereticis depravatam, & Arianicas voces habere, Photii censura est. Putem ego Methodium pro ævi simplicitate, nonnulla à se inspersisse non satis climata exque regula ecclesiastica; velut ferè superiores Patres non prorsus accurati fuere. Nec video, ut nulla hic quidam deprehendant verè laborantia: nam sunt aliqua, quæ vix sensum Catholicum faciant, quantumvis quis emolliat, ac nisi prorsus vim verbis faciat.

15 Allatus in Diatriba sua num. 12 negat, opinaciones Arianicas reperiri in Methodii Symposio, quale nunc existat. Nam postquam observaverat, aliqua Patrum scripta ab hereticis corrupta esse; & nonnulla etiam in pluribus Paribus vetustis reperiri, que nec accurata sunt, nec à posteris admissa; sic prosequitur: Quidquid tamen sit, in hoc plane, quod præ manibus est, Symposium exemplar, similes hereticorum fabulæ, potissimum Arianæ, nullæ inspersæ sunt: nec est,

Septembbris Tomus V.

quod non possit Catholicæ Catholicis auribus exponi. Addit, Patres subinde in fervore disputationis aliqua protulisse minus probanda, & utcumque faventia heresis posse enatis. Quæ licet vera sint, inquit, in Symposium tamen Methodii, quod nunc publicamus, locum non habent, quod in eo nihil sit, quod Ariana hæresis stabiliat. Imò si rectè singula examinentur, sunt nec pauca, quæ illam refellunt, & penitus destruunt. Vides, opinor, studijs lector, quæ diversa sint duorum editorum sententia. Nolim ego judicium meum interponere de omnibus, que leguntur in Symposium, cùm otium mihi per alia negotia non suppetat expendendi singula tam accurate. Ausim tamen candidè edicere, crīs Combeffis iniōrem S. Methodio videri. Si enim aliqua vix sensum Catholicum faciant, ut ipse pronuntiat, eaque ab ipso Methodio sunt conscripta, quo modo factum dicemus, ut Ariani S. Methodii verba in patrocinium hæreses sue non allegaverint? Etenim tempore Arianorum notissima erant Methodii Opuscula, & Sancti nomen tam celebre, ut Græci ante Ariana hæresim vix ullum videantur habuisse doctorem magis celebrem, magisque probatum. Præterea legit Photius quatuor diversa Methodii Opera; & de his tantum corruptione conqueritur. At, si Methodius usus fuisset quibusdam loquendi modis, qui Ariani favere videbantur, tales verisimiliter in aliis quoque ipsis Operibus fuissent inventi, & sic Photius non fuisset conquestus de corruptione solius Symposium. Dicendum igitur videtur, aut veram esse sententiam Allatii, & omnia Methodii verba sensu Catholicico facile exponi posse, aut rectè dixisse Photium, Opus ab Ariani fuisse corruptum. Fortè etiam Photius codicem habuit corruptum, Allatus purum.

16 Persona, que loquuntur in Symposium, sunt decem virgines, indeque vocatur, Convivium decem virginum. Cum virginibus vero non raro colloquitur Arete, sive Virtus. Accedit Gregorium mulier, que omnia in convivio peracta narrat Eubulio. De Eubulio autem, virne sit Eubulus, an etiam mulier Eubulium dicta, lis est inter Poffinum & Combeffis. Nam Poffinus credit, virum designari, quia ubique adjuncta habet matulina. Hac de causa ab eo passim vocatur Eubulus, aliquando tamen etiam Eubulium, ut codices habere fatetur. Combeffis vero in Annotatis exsimiat, Eubulium etiam esse feminam, fas-sus nihilominus, masculino generi personam ipsius jungi. Sic initio statim de Eubulio dicitur βελομενον volens, quod de femina dicendum erat βελομενη; & sic constanter, ubicumque adjuncta virum aut mulierem designare possunt, virum indicant. At res levioris est momenti, cum persona sit ficta.

17 Post laudatum de Virginitate dialogum sequuntur apud S. Hieronymum duo lucubrations contra Origenem, quarum prima nominatur: DE RESURRECTIONE, quod Opus egregium contra Origenem, vocat Hieronymus. Allatus num. 13 multos adducit Patres, qui Opus de Resurrectione laudaverunt. Inter illos plurima ex eodem Operi adducit S. Epiphanius har. 64 contra Origenistas; nimirum in editione Petavii à pag. 534 usque ad 590 producitur disputatio Methodii contra Origenem, licet varia persona inducantur loquentes, maximè Proclus & Eubulius, quibus breviter subinde respondent Aglaophon & Auxentius. Nam hoc etiam S. Methodii Opus per formam dialogi compostum fuit, ut clarissime patet ex Epiphanio. Hic autem pag. 534, antequam

dialogus est
in laudem
virginitatis.

F

Componit O-
pus de Re-
surrectione
contra Ori-
genem,

Eccē 2 addu-

corruptum a-
liqui cre-
dunt, alii
parum ex-
stimant,

AUCTORE

J. S.

adducit dissertationem Methodii, ita scribit: Ego verò iis ipsis, qui ante me in eum laborem incubuerunt (refutandi Originis errores) & oratoriis lenocinii fucatam hominis nequitiam justissimis rationibus diluerunt, præstantior videri nequaquam affectans, ... contentum me iis esse oportere patavi, quæ beatus Methodius in Oratione, quam de Resurrectione scripsit, adversus eundem Origenem differuit. Quæ quidem hic ad verbum omnia transcribam. Sic igitur Methodius, ut infra scriptum est, loquitur. Tum omnia Methodii sunt, quæ Procli & aliorum nomine differuntur, usque ad paginam 590: ibique subjungit Epiphanius: Atque hæc sunt è beati Methodii, qui & Eubulius (in hoc Dialogo) dictus est, scriptis ordine decerpta, quæ de Origene, depravataque Originis fide, sophisticis cavillationibus implicata, in eodem de Resurrectione libro differuit. Quæ hoc loco proposita sufficere contra illius nugas putavimus impianque doctrinam.... Et quamquam alia pleraque ad idem argumentum Methodius, ille vir apprimè doctus, accerimusque veritatis patronus, in eodem libro disputarit totidem ferè, quot à nobis excerpti sunt, versibus; nihilominus ... satis esse duximus, huc usque ex illius Opere transtulisse. Hactenus Epiphanius. Nescio sanè, quid causa fuerit, cur illum locum integrum non dederit Combeſſius in Excerptis Methodii. Edidit tamen Excerpta aliqua ex libro de Resurrectione, nimirum ex Epiphanio, ex Damasceno, & plura ex Photio, quæ videri apud ipsum possunt inter Methodiana primo loco.

Opus de Pythonista: improbabile est, ipsum retratiffcripta

18 Alterum Opus Methodii contra Origenem. S. Hieronymus exprimit hoc modo: Et contra eundem de Pythonista. De hoc Opusculo nihil superesse videtur, aut certè etiamnum latet in bibliothecis. Porro causâ horum contra Origenem Opusculorum Socrates, Novatianorum non tantum, sed etiam Originis patronus, S. Methodium carpit verbis num. 2 datis, tamquam male dicum, & post alia quadam de eodem Methodio subjungit: Methodius quidem, cùm in libris suis Origenem diu multumque infectatus fuisset, postea tamen, quasi palinodiam canens, in Dialogo, quem Xenonem inscripsit, summa eum admiratione prosequitur. Baronius ad annum 402 num. 18 merito arguit Socratem ob hac dicta, observatque, contrarium prorsus factum à S. Methodio, uti haber Eusebius, qui, teste Hieronymo, carperebat Methodium, quod scriberet contra Origenem, quem antea laudaverat. Tillemontius ejusdem est sententia, meritoque uterque afferit, fide indignum esse Socratem in iis, quæ dicit de palinodia ob scripta contra Origenem. Res mibi tam bene firmata videtur à Baronio ex silentio defensorum Origenis, ut mirer Pagium potuisse hisce se opponere in Critica ad annum 402 num. 3. Habuit quidem Pagius Huetium pro sua opinione contra Baronium, & ex illo ait: Potuit Methodius primùm Origenem laudare, & deprehensis postmodum erroribus, vituperare, & iisdem demum excusatis ad priorem sententiam redire. Verum nec Huetio credere possum, nec Pagio, tanta levitatis fuisse Methodium, ut de Origene sententiam bis mutaret, nec tacuisse Eusebius & Rufinus, si errores Originis semel oppugnatos demum excusasset Methodius.

contra Origenem, quem etiam oppugnat in Operre de Creatis,

19 Dubitat Allatius num. 17, an Dialogum aliquem, Xenonem dictum, scripsit S. Methodius; creditque se vestigia manifesta Xenonis dialogi invenire in Operre Methodii DE CREATIS, seu Genitis, ex quo Excerpta Photius subministra-

vit in Bibliotheca col. 931. At certius est, illud etiam Opus Methodii de Creatis contra Origenem, quem in eo centaurum vocat, quod sacra prophætis misceret, fuisse scriptum. Videri possunt Extracta apud Photium, eademque recusa apud Combeſſum pag. 336. Verumtamen non est improbabile, S. Methodium scripsisse aliquem Dialogum, inscriptum Xenonem, in eoque Dialogo Origenem ab ipso laudatum: nam etenus Socrati fidem habendam existimo. Contrà omnino improbabile appetret, in eo Dialogo palinodiam cecinisse Methodium, & sententiam priorem de erroribus Originis mutasse, quod ne Socrates quidem aperie dicit. Id enim si fecisset, tam acerbo animo in Methodium non scripsisset Socrates, nec Eusebius ipsum ob mutatam de Origene sententiam carpere voluisse.

20 Fortè Dialogus Xenon erit illud ipsum Opus, quod contra Porphyrium scripsit Sanctus: nam in Operre contra Porphyrium aut gentiles poterat justa ratione laudare Origenem, ut defensorem Christianorum contra Celsum; imò etiam in tali Operre laudare Origenem potuisset ab ingenio & eloquentia, etiam si antea contra ipsum scripsisset. Quapropter dubitare merito possumus, an ille Dialogus fuerit scriptus ante Opera contra Origenem, an verò postea. Si enim scriptus fuerit contra gentiles, sine ulla mutatione opinionis pristine de Originis erroribus, potuit argumenta ipsius contra Gentiles merito laudare; & sic non erraverit Socrates, nisi in modo enarrandi facta, nimirum quod quasi palinodia attribueret, quæ Methodius justa ratione fecerat. Ita Socrates obtrectandi studio malè attribuit, quod Methodius errores Originis impugnare cœperit.

21 Sequitur apud S. Hieronymum: Et de àureis, de Libero arbitrio. Extracta satis ampla hujus Operis dat Photius cod. 136 col. 939. Plura dedit Combeſſius, credens totum penè Opusculum sè edere ex tribus partibus. Prima pars antè edita erat à Meursio, secunda item in Bibliotheca Photii, tertiam habuit ex Ms. Sirmondi, ac in fine modicum addidit fragmentum ex Damasco. Dialogus est contra Valentianos hereticos scriptus, qui interlocutores habet Orthodoxum & Valentianum, ut latius videri potest apud Combeſſum à pag. 347. Alia duo Opuscula Methodii Hieronymus subjungit hoc modo: In Genesim quoque, & in Cantica Canticorum Commentarios; & multa alia &c. Observat Allatius num. 19, Commentarios in Genesim olim laudatos suis nomine Quæſtionum in Genesim; sed nulla affert fragmenta alicujus momenti, uti nulla affertur ex Commentariis in Cantica.

22 Prater jam dicta Combeſſius edidit duas S. Methodii Orationes; priorem jam antè editam pag. 396 hoc titulo: Methodii episcopi Patarenis & martyris de Symone & Anna, quo die Domino in templo occurserunt, ac de Sancta Deipara (Græcè εἰς τὴν ἡγίαν Θεοτόκον.) Alterius pag. 430 titulus est: Sancti patris nostri Methodii episcopi & martyris oratio in Ramos palmarum. Priorem S. Methodio episcopo martyri etiam tribuit Fabricius in Bibliotheca Græca tom. 5 pag. 257, de altera dubitat. Tillemontius verò Notā 6 in Methodium vehementer de utraque dubitat, & in eam inclinat sententiam, ut utramque recentiorem faciat. Henschenius noster, qui re minus examinata, priorem laudaverat tom. 1 Februario pag. 268 in Hypapante Domini, tamquam hujus Methodii, in Vita S. Methodii Constantinopoli tom. 2 Junii pag. 973 eam Methodio nostro prorsus ab-

potuit tamen
Origenem
laudare in
Operre contra
Gentiles aut
alibi.

E

Opus de Li-
bero arbitrio
contra Va-
lentinianos,
& alia duo.

F

Oratio de
Symone &
Anna non
est S. Me-
thodii mar-
tyris,

A abjudicat cum Oudino. Ego dubitare non possum, quin utraque sit composita aliquot seculis post Methodium, quandoquidem auctor iis utitur modis loquendi, qui invaluerunt post concilium Nicenum, & post Ephesnum, ut facile perspiciet, quisquis antiquitatis bene peritus, eas attente legere voluerit. Certe vox ὥμος οὐ, quā aliquoties utitur Methodius ille, usitata non fuit ante concilium Nicenum; vox θεοῦ, quam similiiter non solum in titulo, sed in ipsa quoque oratione repetitis vicibus habet, solum usui esse cœpit tempore concilii Ephesini. Verum, ut brevis sim, dicere sufficiat, multas voces in illa Oratione reperiri, quas apud antiquiores Græcos non facile reperias, totamque dictionem longè distare à nitore & puritate Methodii nostri; tantumque accedere ad stylum Græcorum recentiorum, ut planè non videam, quomodo Allatius ullam styli similitudinem invenire potuerit inter orationem de Symone & Anna & Symposium Methodii de Castitate.

B 23. *Habent tamen argumentum, quod inclinabile credunt, qui illam Orationem S. Methodio martyri attribuere volunt, Combeffus & Allatius, quorum etiam opinioni subscripsit Joannes Albertus Fabricius in Bibliotheca Greca tom. 5 pag. 256. Initium Orationis tale est, prout Latinè exprimitur apud Combeffus pag. 396: Cūm olim, quantum quidem breviter licuit, quæ de virginitate dicenda erant, in Symposium ac Castitate (Græcè ἐν τοῖς περὶ ἀγνείᾳ συμποσίοις in Symposium five conviviis de castitate) eū jactis fundamentis abundè explicuerimus &c. Credunt Combeffus & Allatius, clare hic laudari Symposium olim à Methodio scriptum, ut nullus sit dubitandi locus, inquit Combeffus pag. 469. Verum istud argumentum non tanti faciendum est, quanti illud estimarunt laudati scriptores. Etenim materia de castitate & virginitate tali est, ut plurimi Patres de ea sepius egerint; neque unus Methodius martyr castitatem & virginitatem multis laudibus celebrarit. Vox verò συμπόσιον convivium talis quoque est, ut pro sermone ad populum per metaphoram minimè ineptam adhiberi possit: nam Chrysostomus in Homiliis suis frequenter dicit, se convivium exstruere aut menam apponere. Quapropter auctor illius Orationis aut, se jam in variis orationibus ad populum de virginitate breviter locutum est. Hoc autem modo explicanda ipsius verbis, liquet primo ex numero plurali, quo utitur ἐν τοῖς συμποσίοις in conviviis, cùm enim unum tantum Symposium scripserit S. Methodius martyr, si illud indicare vellit auctor, diceret ἐν συμποσίῳ, in Symposium, non in Symposium. Secundo*

auctor Orationis dicit, se breviter egisse de virginitate: at Methodius in Symposium prolixè admōdum de virginitate disputavit. Itaque ineptum est illud argumentum ad Orationem illam Methodio martyri adscribendam; cùm ipsa ab initio usque ad finem stylō, verbisque recentioribus, & accusato contra Arianos, Nestorianos, Eutychianosque loquendi modo, aperiè clamet, se longè juniores esse.

C 24. *De altera Oratione in Ramos Palmarum, qua etiam Chrysostomo adscripta sunt, dixisse breviter sufficiat, non videri illam Methodii martyris. Edidit præterea Combeffus nonnulla Excerpta Methodii, uia & Allatius alind quodpiam fragmentum. At ea levioris sunt momenti; nec plura afferuntur, qua Methodio martyri merito adscribi possunt. Nam legitur quidem Apocalypsis aliqua sub nomine Methodii; sed certò recentioris est. In biblioteca regia Parisiensi habetur Homilia in Præsentationem adscripta Methodio Patrensis, uia habet Catalogus manuscriptorum in codice 1194. Similis tituli in Præsentationem homilia in codice 1171, qui dicitur esse seculi decimi, attributus cuidam Methodio Myrorum episcopo. Hanc minimè vidimus, & forte eadem erit, qua in altero codice tribuitur Patrensis, in altero vero Myrensis Methodio, de quo nihil præterea inveni. Ceterum, si inscriptiones, quibus Opuscula in codicibus attribuuntur certis auctoribus, minus frequenter aberrarent à vero, quā revera aberrant maximè in codicibus, qui variorum simul scriptorum Opuscula exhibent, suspicarer post medium seculi v aut seculo vi floruisse aliquem Methodium Patrensem. Nam hic posset auctor esse Orationem, qua Methodio martyri male attribuuntur; & illius etiam occasione fieri potuisse, ut Methodius martyr à Gracis recentioribus Patrensis episcopus crederetur. Verum toties fallunt tituli Opusculis prefixi in codicibus, ut ex illis solidum argumentum haberri nequeat. Ceterum qua de S. Methodio Patrensi dixerunt Graci in Fastis suis, videri possunt data ad xx Junii. An vero alter fuerit Methodius Olympensis & Tyrius, de quo nunc agitur; alter Patrensis, de quo ibi actum; mihi magis ambiguum videatur, quā ut judicium meum interponere velim, aut pro distinctione contendere. Judicet ea de re studiosus lector, ut placuerit. Nam ego solū de Methodio martyre egi, quia omnia non erant exposita ad xx Junii. Orationes vero, qua Martyris non sunt, probabiliter attribuuntur Methodio patriarche Constantinopoli tano, qui floruit seculo ix, & de quo apud nos alium ad xiv Junii.*

alia etiam S.
Methodio
martyri per-
petram aurib-
uta.

E

F

DE SS. SOPHIA ET IRENE MM.

EX FASTIS GRÆCIS ET ROMANIS.

J. S.

Haec Martyres videntur distincte à synonymis.

Uas Maartyres sine titulo virginitatis Baronius in Martyrologio Romano hodie sic annuntiat: Item sanctarum martyrum Sophiæ & Irenæ. Haec acceptas à Gracis, indicat in Annotatis. Graci autem in Menologio Sirletiano ita habent; Et commemoratione sanctarum mulierum Sophiæ & Irenæ. Ne martyrii quidem titulus ibi exprimitur. At in Meneis impressis & martyrium afferitur, & genus mortis. Nam annuntian-

tur verbis Gracis, que consonant his Latinis: Eodem die, memoria sanctorum martyrum mulierum Sophiæ & Irenæ. Deinde subjunguntur hi versiculi:

*Ἐφίνη καὶ Σοφία τρυπεῖσα κάρπα,
Σὲ τλω ὑπὲρ νῦν εἰδον εἰρήνην, Λόγε.*

Irene & Sophia, abscessis capitibus,

Te, qui pax es intellectum superans, intueban-

tur, Verbum.

Nihil præterea de hisce Martyribus adjunctum invenio: neque illarum memoria est ad hunc diem in Menologio Basiliano & similiter abest à variis Gra-

E e e e 3 co-

AUCTORE

J. S.

corum Fastis apud nos Ms. Contrà in Ms. bibliotheca Ambrosiana habentur ad precedentem diem, & illo die etiam memorantur in Menologio Sirleiano. Ceterum nonnulla viri potest suspicio, easdem aliis diebus à Gracis commemorari, quandoquidem sine omni elogio hic exhibentur, & in paucis solum Fastis. Verumtamen probabilius

apparet, hanc Sanitas esse distinctas ab aliis synonymis, que variis anni diebus annuntiantur: quamvis enim singularum nomina sapient per annum recurvant, non simul tamen, tamquam socia in martyrio, Sophia & Irene aliis diebus commemorantur, ut simul annuntiantur hodierna. Plura non habeo addenda.

D

DE S. EUSTORGIO I, EPISC. CONF.

MEDOLANI IN INSUBRIA,

C. S.

COMMENTARIUS HISTORICO-CRITICUS.

§ I. Sancti memoria in variis Martyrologiis variè relata: ejus cultus, Missa & Officium: Vitæ, quarum nulla à nobis excudenda.

B
ANTE ME-
DIUM SE-
CULI IV
Annunia-
tur hoc pre-
seriūm die à
multis,

Duos hujus nominis sanctos confessores inter episcopos suos celebrat ecclesia Mediolanensis, quorum junior seculo VI adolescentie obiit, coliturque die VI Junii, ad quam Henschenius & Papebrochus de eo paucis egerunt tom. I ejusdem mensis, pag. 643 & sequenti. Alter, à S. Athanasio in Epistola ad episcopos Aegypti & Lybia, sanctoque Ambroso in Sermone contra Auxentium laudatus, duobus seculis prior est, & hac die XVIII Septembris, quā obiisse creditur, annuā memoria celebratur. De eo, ad hunc præsertim diem, agunt multa Martyrologia vetusta & recentiora, luxato tamen saepe nomine, additisque ipsis non raro perperam sociis & palmâ martyrii, aut eodem etiam nonnumquam in duos distracto. Hieronymianum veteris, à Francisco Florentino editum, illum hoc die sic annuntiat: In Mediolano depositio S. Eustorgii episcopi. Rhinovicense inter Hieronymiana contraria, edita à Sollerio tom. VII Junii corruptius habet: Mediolano, Eutropi episcopi. Richenovicense ibidem: Mediolano, Eutropii episcopi. Augustinum S. Udalrici restituit: Eustorgii; Labbeanum: Eustorgi.

C
quorum ali-
qui ipsum ut
martyrem
perperam
memorant,

1 In genuino Beda de eo nihil legitur; sed inter ejusdem auctaria in Opere nostro ante tom. 2 Martii vulgata, Barberinianum apographum eodem die habet: In Mediolano depositio S. Eustorgii episcopi. Atrebarense & Tornacense ibidem ipsum ad diem præcedentem perperam retulerunt, ubi aiunt: In Mediolano depositio S. Eustorgii. Diem rectius cum ceteris assignat aliud Martyrologium, quod Beda nomen pariter præferens exstat apud Martenium tom. 6 Ampliss. Collect., ubi col. 46, nomine nonnihil mutato, legitur: S. Eustorgii episcopi. De die consentit etiam Rabbanus, ad eundem sic inquiens: Mediolano depositio Eustorgii episcopi. Adone & Usuardo de ipso silentibus, multa hujus auctaria apud Sollerium meminerunt, è quibus tamē non pauci codices & editio Maxima Lubecana Usuardino textui in fine male adjecterunt: Item sanctorum Trophimi, Oceani & Eustorgii; quasi hi omnes martyrium simul passi fuissent. Codex Hagenoyensis, qui ipsis etiam alios anonymos adjungit, martyrii lauream disertè adscribit; Ipso die, inquiens, Passio sanctorum mar-

tyrum Trophini, Oceani & Eustorgii, & aliorum. Codex Vaticanus addit Palastram Nicomediae, & Eustorgium appellat episcopum.

3 Verum hi omnes codices à vero aberrarunt: alii male certum enim est, S. Eustorgium, qui hoc die commemorant, cum litar, Mediolanensem episcopum esse, neque hunc martyrem, sed confessorem, teste S. Ambroso, fuisse. Sed neque ad eamdem classem alios memoratos martyres spectare, videri potest apud Florentinum num. I laudatum. Editio Lubeco-Colonensis propterea geminum Eustorgium distinxit, unum episcopum, alterum martyrem, de utroque hac die sic memorans: Item Mediolani, natale S. Eustorgii episcopi & confessoris. Hic corpora sanctorum trium Magorum à Constantinopoli Mediolanum transvexit, & multis miraculis clares, in pace quievit. Eodem die, SS. Trophimi, Oceani & Eustorgii martyrum. Eadem ferè habet Grevenus. In alium errorem impedit Petrus de Natalibus, qui Catalogo Sanctorum etiam duos Eustorgios inseruit, ambos episcopos, quorum unum lib. XI, cap. ultimo martyrem faciens, cum duabus sociis suprà dielis breviter sic annuntiavit: Trophimus & Oceanus atque Eustorgius episcopus passi sunt martyrium XIV Cal. Octob. Alterum episcopum Mediolanensem lib. 4, cap. 45 confessorem reele nominavit, sed de ejusdem obitus die cum ceteris martyrologis minimè consentiens, in fine Vita seu elogii ait: Sanctus autem Eustorgius in pontificem (Mediolanensem, ut præmisserat) consecratus, post laudabilia sanctitatis opera in Domino quievit Mediolani sepultus III Idus Aprilis.

4 Huic errori occasionem dare potuit Eustorgius solus episcopus Mediolanensis lib. 4, cap. 45 confessorem reele nominavit, qui eo Aprilis die pus Mediolanensis dicitur in Martyrologiis Usuardini, ut ad eundem diem videri potest apud nos tom. 2 Aprilis, pag. 13. Maurolycus tamen & Felicius tam

bunc, quā illum ad diem XI Aprilis retulerunt: sed Episcopum Mediolanensem ad XVIII Septembris spectare, Majores nostri ibidem inter Prætermis jam observarunt, & ex vetustioribus Martyrologiis constat, S. Eustorgium, qui hodie annuntiatur, episcopum Mediolanensem fuisse, nec martyrem, sed confessorem; licet aliqui ipsum vel ad alios dies retulerint, vel etiam geminarent. Quod pertinet ad sanctorum trium Magorum corpora ab ipso

E

F

A ipso translata Mediolanum, infra refutabimus. *Mulio rectius Belinus, omisso Eustorgio martyre, hoc die ait: Eodem die, sancti Eustorgii episcopi & confessoris. Relle quoque in Martyrologio Ottoboniano à Dominico Georgio ad calcem Adonianii edito legitur: Mediolano, depositio sancti Eustorgii episcopi. Consonat Kalendarium Mediolancense i, ab eodem ibidem vulgatum, quod singulari characteret, quo majora tantum festa notantur, habet: S. Eustorgii ep. Mediol. Prætereo multa alia Martyrologia, duo dumtaxat additurus; unum Mediolanense à Petro Paulo Bosca editum, alterum Romanum Cardinalis Baronii. Horum primum hoc similiter die habet: Mediolani S. Eustorgii I, episcopi, testimonio B. Ambrosii celebris, qui corpora sanctorum Regum magorum Mediolanum admirabiliter transtulit; alterum, ut brevius, ita rectius: Mediolani, S. Eustorgii primi, episcopi, testimonio B. Ambrosii celebris.*

Mediolani colitur

B

5 Dubitare non possumus, quin S. Eustorgii cultus apud Mediolanenses suos antiquissimus sit, cum ipse S. Ambrosius supra laudatus, negans se ullam ecclesiam Arianis concessurum, ipsum inter sanctos sedis sua episcopos recensuerit & gloriose confessoris titulo condecoraverit, dicens: Absit, ut tradam hereditatem patrum, hoc est, hereditatem Dionysii, qui in exilio fidei causâ defunctus est, hereditatem Eustorgii confessoris, hereditatem Miroclis, atque omnium retrò fidelium episcoporum. Quo tamen tempore coli cœperit, incomptum mihi est: nam quod de ecclesia non admodum diu post mortem ipsi exstructa & à S. Ambroso eidem dicata, & ejus nomine ab eodem insignita passim aiunt Mediolanenses scriptores, solidis argumentis caret; quamquam fateri oporteat, eam ecclesiam, qua adhuc supereft & ejus corpus servare dicitur, admodum antiquam esse. Certiora sunt, qua de ipsis ecclesiastico cultu, cuius initium nescimus, aliunde habemus. Exstant in Museo nostro Missale insigne ac duo Breviaria Ambrosiani ritus, in quibus ipsis festivitas Missa & Officio peragenda hoc ipso die Septembri prescribitur. Missale illud, anno 1522. Mediolanensis typis editum, Missam ejus exhibet, quam, quia pauca de eo habemus; censui hic recensendum.

Missam annua

C

6 Est itaque huiusmodi. In sancti Eustorgii archiepiscopi Mediolani. SUPER POPULUM. Beati sacerdotis & confessoris tui Eustorgii nos, quæsumus, Domine, foveat pretiosa confessio, & pia jugiter intercessio tueatur. Per. SUPER SYNONYM. Vota populi tui, Domine, propitius intende, & cujus nos tribuis annua solemnia celebrare, fac gaudere suffragiis. Per. SUPER OBLATAM. Pro sancti confessoris tui Eustorgii commemoratione munera tibi, Domine, quæ debemus, exolvimus; presta, quæsumus, ut remedium nobis perpetue salutis operentur. Per. Seguitur PRÆFATIO, cuius prima pars ex communi desumitur, deinde prosequitur: Eterne Deus. Quando enim tibi sufficienter, Domine, referre gratias valeamus; qui ideo nos solemnitatibus martyrum atque confessorum frequenter exeres, ut & devotione continua fideles tuos incites ad prosequitum, & fragilitatem nostram piis intercessoribus benignus attollas. Et quæ propriis non meremur operibus, tibi placitis suffragatoribus impetremus. Inter quos debite pietatis obsequium sancto sacerdoti & confessori tuo Eustorgio exhibentes, potentiam tuam, Domine, cujus gratia talis extitit, predicamus; atque per eum nobis indulgentiam credimus non negandam. Per. POSTCOMMUNIO. Quesumus, omnipotens Deus, ut hodiernae mu-

nus solemnitatis acceptum, & corporibus nostris **AUCTORE** salutem prestet & mentibus. Per. *Hæc tenus Missa. C. S.*

7 E duobus Breviariis, pariter Ambrosianis, & Officio versinibus anno 1539 Venetiis excusum, ad eum- ritu Ambro- dem dierum Officium de S. Eustorgio habet, sed to- siano & Ro- mano.

*nus solemnitatis acceptum, & corporibus nostris **AUCTORE** salutem prestet & mentibus. Per. *Hæc tenus Missa. C. S.* 7 E duobus Breviariis, pariter Ambrosianis, & Officio versinibus anno 1539 Venetiis excusum, ad eum- ritu Ambro- dem dierum Officium de S. Eustorgio habet, sed to- siano & Ro- mano.*

*nus solemnitatis acceptum, & corporibus nostris **AUCTORE** salutem prestet & mentibus. Per. *Hæc tenus Missa. C. S.* 7 E duobus Breviariis, pariter Ambrosianis, & Officio versinibus anno 1539 Venetiis excusum, ad eum- ritu Ambro- dem dierum Officium de S. Eustorgio habet, sed to- siano & Ro- mano.*

*nus solemnitatis acceptum, & corporibus nostris **AUCTORE** salutem prestet & mentibus. Per. *Hæc tenus Missa. C. S.* 7 E duobus Breviariis, pariter Ambrosianis, & Officio versinibus anno 1539 Venetiis excusum, ad eum- ritu Ambro- dem dierum Officium de S. Eustorgio habet, sed to- siano & Ro- mano.*

*nus solemnitatis acceptum, & corporibus nostris **AUCTORE** salutem prestet & mentibus. Per. *Hæc tenus Missa. C. S.* 7 E duobus Breviariis, pariter Ambrosianis, & Officio versinibus anno 1539 Venetiis excusum, ad eum- ritu Ambro- dem dierum Officium de S. Eustorgio habet, sed to- siano & Ro- mano.*

*nus solemnitatis acceptum, & corporibus nostris **AUCTORE** salutem prestet & mentibus. Per. *Hæc tenus Missa. C. S.* 7 E duobus Breviariis, pariter Ambrosianis, & Officio versinibus anno 1539 Venetiis excusum, ad eum- ritu Ambro- dem dierum Officium de S. Eustorgio habet, sed to- siano & Ro- mano.*

*nus solemnitatis acceptum, & corporibus nostris **AUCTORE** salutem prestet & mentibus. Per. *Hæc tenus Missa. C. S.* 7 E duobus Breviariis, pariter Ambrosianis, & Officio versinibus anno 1539 Venetiis excusum, ad eum- ritu Ambro- dem dierum Officium de S. Eustorgio habet, sed to- siano & Ro- mano.*

*nus solemnitatis acceptum, & corporibus nostris **AUCTORE** salutem prestet & mentibus. Per. *Hæc tenus Missa. C. S.* 7 E duobus Breviariis, pariter Ambrosianis, & Officio versinibus anno 1539 Venetiis excusum, ad eum- ritu Ambro- dem dierum Officium de S. Eustorgio habet, sed to- siano & Ro- mano.*

*nus solemnitatis acceptum, & corporibus nostris **AUCTORE** salutem prestet & mentibus. Per. *Hæc tenus Missa. C. S.* 7 E duobus Breviariis, pariter Ambrosianis, & Officio versinibus anno 1539 Venetiis excusum, ad eum- ritu Ambro- dem dierum Officium de S. Eustorgio habet, sed to- siano & Ro- mano.*

*nus solemnitatis acceptum, & corporibus nostris **AUCTORE** salutem prestet & mentibus. Per. *Hæc tenus Missa. C. S.* 7 E duobus Breviariis, pariter Ambrosianis, & Officio versinibus anno 1539 Venetiis excusum, ad eum- ritu Ambro- dem dierum Officium de S. Eustorgio habet, sed to- siano & Ro- mano.*

*nus solemnitatis acceptum, & corporibus nostris **AUCTORE** salutem prestet & mentibus. Per. *Hæc tenus Missa. C. S.* 7 E duobus Breviariis, pariter Ambrosianis, & Officio versinibus anno 1539 Venetiis excusum, ad eum- ritu Ambro- dem dierum Officium de S. Eustorgio habet, sed to- siano & Ro- mano.*

*nus solemnitatis acceptum, & corporibus nostris **AUCTORE** salutem prestet & mentibus. Per. *Hæc tenus Missa. C. S.* 7 E duobus Breviariis, pariter Ambrosianis, & Officio versinibus anno 1539 Venetiis excusum, ad eum- ritu Ambro- dem dierum Officium de S. Eustorgio habet, sed to- siano & Ro- mano.*

*nus solemnitatis acceptum, & corporibus nostris **AUCTORE** salutem prestet & mentibus. Per. *Hæc tenus Missa. C. S.* 7 E duobus Breviariis, pariter Ambrosianis, & Officio versinibus anno 1539 Venetiis excusum, ad eum- ritu Ambro- dem dierum Officium de S. Eustorgio habet, sed to- siano & Ro- mano.*

*nus solemnitatis acceptum, & corporibus nostris **AUCTORE** salutem prestet & mentibus. Per. *Hæc tenus Missa. C. S.* 7 E duobus Breviariis, pariter Ambrosianis, & Officio versinibus anno 1539 Venetiis excusum, ad eum- ritu Ambro- dem dierum Officium de S. Eustorgio habet, sed to- siano & Ro- mano.*

*nus solemnitatis acceptum, & corporibus nostris **AUCTORE** salutem prestet & mentibus. Per. *Hæc tenus Missa. C. S.* 7 E duobus Breviariis, pariter Ambrosianis, & Officio versinibus anno 1539 Venetiis excusum, ad eum- ritu Ambro- dem dierum Officium de S. Eustorgio habet, sed to- siano & Ro- mano.*

*nus solemnitatis acceptum, & corporibus nostris **AUCTORE** salutem prestet & mentibus. Per. *Hæc tenus Missa. C. S.* 7 E duobus Breviariis, pariter Ambrosianis, & Officio versinibus anno 1539 Venetiis excusum, ad eum- ritu Ambro- dem dierum Officium de S. Eustorgio habet, sed to- siano & Ro- mano.*

*nus solemnitatis acceptum, & corporibus nostris **AUCTORE** salutem prestet & mentibus. Per. *Hæc tenus Missa. C. S.* 7 E duobus Breviariis, pariter Ambrosianis, & Officio versinibus anno 1539 Venetiis excusum, ad eum- ritu Ambro- dem dierum Officium de S. Eustorgio habet, sed to- siano & Ro- mano.*

*nus solemnitatis acceptum, & corporibus nostris **AUCTORE** salutem prestet & mentibus. Per. *Hæc tenus Missa. C. S.* 7 E duobus Breviariis, pariter Ambrosianis, & Officio versinibus anno 1539 Venetiis excusum, ad eum- ritu Ambro- dem dierum Officium de S. Eustorgio habet, sed to- siano & Ro- mano.*

*nus solemnitatis acceptum, & corporibus nostris **AUCTORE** salutem prestet & mentibus. Per. *Hæc tenus Missa. C. S.* 7 E duobus Breviariis, pariter Ambrosianis, & Officio versinibus anno 1539 Venetiis excusum, ad eum- ritu Ambro- dem dierum Officium de S. Eustorgio habet, sed to- siano & Ro- mano.*

*nus solemnitatis acceptum, & corporibus nostris **AUCTORE** salutem prestet & mentibus. Per. *Hæc tenus Missa. C. S.* 7 E duobus Breviariis, pariter Ambrosianis, & Officio versinibus anno 1539 Venetiis excusum, ad eum- ritu Ambro- dem dierum Officium de S. Eustorgio habet, sed to- siano & Ro- mano.*

*nus solemnitatis acceptum, & corporibus nostris **AUCTORE** salutem prestet & mentibus. Per. *Hæc tenus Missa. C. S.* 7 E duobus Breviariis, pariter Ambrosianis, & Officio versinibus anno 1539 Venetiis excusum, ad eum- ritu Ambro- dem dierum Officium de S. Eustorgio habet, sed to- siano & Ro- mano.*

*nus solemnitatis acceptum, & corporibus nostris **AUCTORE** salutem prestet & mentibus. Per. *Hæc tenus Missa. C. S.* 7 E duobus Breviariis, pariter Ambrosianis, & Officio versinibus anno 1539 Venetiis excusum, ad eum- ritu Ambro- dem dierum Officium de S. Eustorgio habet, sed to- siano & Ro- mano.*

*nus solemnitatis acceptum, & corporibus nostris **AUCTORE** salutem prestet & mentibus. Per. *Hæc tenus Missa. C. S.* 7 E duobus Breviariis, pariter Ambrosianis, & Officio versinibus anno 1539 Venetiis excusum, ad eum- ritu Ambro- dem dierum Officium de S. Eustorgio habet, sed to- siano & Ro- mano.*

*nus solemnitatis acceptum, & corporibus nostris **AUCTORE** salutem prestet & mentibus. Per. *Hæc tenus Missa. C. S.* 7 E duobus Breviariis, pariter Ambrosianis, & Officio versinibus anno 1539 Venetiis excusum, ad eum- ritu Ambro- dem dierum Officium de S. Eustorgio habet, sed to- siano & Ro- mano.*

*nus solemnitatis acceptum, & corporibus nostris **AUCTORE** salutem prestet & mentibus. Per. *Hæc tenus Missa. C. S.* 7 E duobus Breviariis, pariter Ambrosianis, & Officio versinibus anno 1539 Venetiis excusum, ad eum- ritu Ambro- dem dierum Officium de S. Eustorgio habet, sed to- siano & Ro- mano.*

*nus solemnitatis acceptum, & corporibus nostris **AUCTORE** salutem prestet & mentibus. Per. *Hæc tenus Missa. C. S.* 7 E duobus Breviariis, pariter Ambrosianis, & Officio versinibus anno 1539 Venetiis excusum, ad eum- ritu Ambro- dem dierum Officium de S. Eustorgio habet, sed to- siano & Ro- mano.*

*nus solemnitatis acceptum, & corporibus nostris **AUCTORE** salutem prestet & mentibus. Per. *Hæc tenus Missa. C. S.* 7 E duobus Breviariis, pariter Ambrosianis, & Officio versinibus anno 1539 Venetiis excusum, ad eum- ritu Ambro- dem dierum Officium de S. Eustorgio habet, sed to- siano & Ro- mano.*

*nus solemnitatis acceptum, & corporibus nostris **AUCTORE** salutem prestet & mentibus. Per. *Hæc tenus Missa. C. S.* 7 E duobus Breviariis, pariter Ambrosianis, & Officio versinibus anno 1539 Venetiis excusum, ad eum- ritu Ambro- dem dierum Officium de S. Eustorgio habet, sed to- siano & Ro- mano.*

*nus solemnitatis acceptum, & corporibus nostris **AUCTORE** salutem prestet & mentibus. Per. *Hæc tenus Missa. C. S.* 7 E duobus Breviariis, pariter Ambrosianis, & Officio versinibus anno 1539 Venetiis excusum, ad eum- ritu Ambro- dem dierum Officium de S. Eustorgio habet, sed to- siano & Ro- mano.*

*nus solemnitatis acceptum, & corporibus nostris **AUCTORE** salutem prestet & mentibus. Per. *Hæc tenus Missa. C. S.* 7 E duobus Breviariis, pariter Ambrosianis, & Officio versinibus anno 1539 Venetiis excusum, ad eum- ritu Ambro- dem dierum Officium de S. Eustorgio habet, sed to- siano & Ro- mano.*

*nus solemnitatis acceptum, & corporibus nostris **AUCTORE** salutem prestet & mentibus. Per. *Hæc tenus Missa. C. S.* 7 E duobus Breviariis, pariter Ambrosianis, & Officio versinibus anno 1539 Venetiis excusum, ad eum- ritu Ambro- dem dierum Officium de S. Eustorgio habet, sed to- siano & Ro- mano.*

*nus solemnitatis acceptum, & corporibus nostris **AUCTORE** salutem prestet & mentibus. Per. *Hæc tenus Missa. C. S.* 7 E duobus Breviariis, pariter Ambrosianis, & Officio versinibus anno 1539 Venetiis excusum, ad eum- ritu Ambro- dem dierum Officium de S. Eustorgio habet, sed to- siano & Ro- mano.*

*nus solemnitatis acceptum, & corporibus nostris **AUCTORE** salutem prestet & mentibus. Per. *Hæc tenus Missa. C. S.* 7 E duobus Breviariis, pariter Ambrosianis, & Officio versinibus anno 1539 Venetiis excusum, ad eum- ritu Ambro- dem dierum Officium de S. Eustorgio habet, sed to- siano & Ro- mano.*

*nus solemnitatis acceptum, & corporibus nostris **AUCTORE** salutem prestet & mentibus. Per. *Hæc tenus Missa. C. S.* 7 E duobus Breviariis, pariter Ambrosianis, & Officio versinibus anno 1539 Venetiis excusum, ad eum- ritu Ambro- dem dierum Officium de S. Eustorgio habet, sed to- siano & Ro- mano.*

*nus solemnitatis acceptum, & corporibus nostris **AUCTORE** salutem prestet & mentibus. Per. *Hæc tenus Missa. C. S.* 7 E duobus Breviariis, pariter Ambrosianis, & Officio versinibus anno 1539 Venetiis excusum, ad eum- ritu Ambro- dem dierum Officium de S. Eustorgio habet, sed to- siano & Ro- mano.*

*nus solemnitatis acceptum, & corporibus nostris **AUCTORE** salutem prestet & mentibus. Per. *Hæc tenus Missa. C. S.* 7 E duobus Breviariis, pariter Ambrosianis, & Officio versinibus anno 1539 Venetiis excusum, ad eum- ritu Ambro- dem dierum Officium de S. Eustorgio habet, sed to- siano & Ro- mano.*

*nus solemnitatis acceptum, & corporibus nostris **AUCTORE** salutem prestet & mentibus. Per. *Hæc tenus Missa. C. S.* 7 E duobus Breviariis, pariter Ambrosianis, & Officio versinibus anno 1539 Venetiis excusum, ad eum- ritu Ambro- dem dierum Officium de S. Eustorgio habet, sed to- siano & Ro- mano.*

*nus solemnitatis acceptum, & corporibus nostris **AUCTORE** salutem prestet & mentibus. Per. *Hæc tenus Missa. C. S.* 7 E duobus Breviariis, pariter Ambrosianis, & Officio versinibus anno 1539 Venetiis excusum, ad eum- ritu Ambro- dem dierum Officium de S. Eustorgio habet, sed to- siano & Ro- mano.*

*nus solemnitatis acceptum, & corporibus nostris **AUCTORE** salutem prestet & mentibus. Per. *Hæc tenus Missa. C. S.* 7 E duobus Breviariis, pariter Ambrosianis, & Officio versinibus anno 1539 Venetiis excusum, ad eum- ritu Ambro- dem dierum Officium de S. Eustorgio habet, sed to- siano & Ro- mano.*

*nus solemnitatis acceptum, & corporibus nostris **AUCTORE** salutem prestet & mentibus. Per. *Hæc tenus Missa. C. S.* 7 E duobus Breviariis, pariter Ambrosianis, & Officio versinibus anno 1539 Venetiis excusum, ad eum- ritu Ambro- dem dierum Officium de S. Eustorgio habet, sed to- siano & Ro- mano.*

*nus solemnitatis acceptum, & corporibus nostris **AUCTORE** salutem prestet & mentibus. Per. *Hæc tenus Missa. C. S.* 7 E duobus Breviariis, pariter Ambrosianis, & Officio versinibus anno 1539 Venetiis excusum, ad eum- ritu Ambro- dem dierum Officium de S. Eustorgio habet, sed to- siano & Ro- mano.*

*nus solemnitatis acceptum, & corporibus nostris **AUCTORE** salutem prestet & mentibus. Per. *Hæc tenus Missa. C. S.* 7 E duobus Breviariis, pariter Ambrosianis, & Officio versinibus anno 1539 Venetiis excusum, ad eum- ritu Ambro- dem dierum Officium de S. Eustorgio habet, sed to- siano & Ro- mano.*

*nus solemnitatis acceptum, & corporibus nostris **AUCTORE** salutem prestet & mentibus. Per. *Hæc tenus Missa. C. S.* 7 E duobus Breviariis, pariter Ambrosianis, & Officio versinibus anno 1539 Venetiis excusum, ad eum- ritu Ambro- dem dierum Officium de S. Eustorgio habet, sed to- siano & Ro- mano.*

*nus solemnitatis acceptum, & corporibus nostris **AUCTORE** salutem prestet & mentibus. Per. *Hæc tenus Missa. C. S.* 7 E duobus Breviariis, pariter Ambrosianis, & Officio versinibus anno 1539 Venetiis excusum, ad eum- ritu Ambro- dem dierum Officium de S. Eustorgio habet, sed to- siano & Ro- mano.*

*nus solemnitatis acceptum, & corporibus nostris **AUCTORE** salutem prestet & mentibus. Per. *Hæc tenus Missa. C. S.**

AUCTORE

C. S.

cognita scribere, vel scripta aliquando perdita in-

staurare, cum potuerint, neglexerunt.

⁹ Illum seculo XII antiquorem non esse, suadent nomina Gasparis, Balthasaris & Melchioris, quibus tres sanctos Magos, qui Christum natum in Bethleemeticis cunis adoraverunt, appellavit, & quibus ante tempora Frederici Enobarbi à nullo Graco aut Latino scriptore nuncupatos legi affirmat Papebrochius in Ephimeridibus Graco-Moscis ante tom. I Maii pag. viii. Id ipsum confirmatur ex eo, quod idem biographus de landatis Magorum corporibus, qua a S. Eustorgio Constantinopoli Mediolanum adducta afferit, queque idem Fredericus post medium dicti seculi Coloniam Agrippinam jussit transferri, sic loquatur, quasi hac suo tempore Mediolani non amplius quiescerent. Ipsum audiamus. Illic verò sancta illa arcā compositi, sancti Reges simul, major, medius & minor, quorum nomina Gaspar, Balthasar & Melchior, Mediolani die nocteque venerari & glorificari & dignè laudari solebant. Scribunt quidem aliqui Mediolanenses scriptores, corpora illa ante Frederici tempora diu latitasse, ideoque de cessatione cultus eorum, ea de causa intermissi, locutus videri potuit biographus; sed primum multum est verisimilium.

¹⁰ Porro, ut suprà fassus est, pauca ex Sancti gestis didicit, eaque ipsa, qua habet, cum sa- na chronologia pugnant, nec admitti possunt, prout jam ostendit Papebrochius in Exegeſi de Episcopis Mediolanensis ante tom. VII Maii, & nos in- fra probaturi sumus. Eamdem Vitam tamquam recentiorem & variis vitiis inquinatam etiam Tillemontius rejecti tom. 6 Monument., Notā 8 in Donatistas. Non luet itaque recudere, præsertim cum apud Mombritium legi possit, ideoque tan- tū refutandi causā gesta Sancti, qua continet, in hoc Commentario recensēbo. Ad manum mibi est altera Vita Ms., Romā olim ad Majores meos transmissa à patre Matheo Gerardelli, sed prætermis nomine auctoris, bibliothecā & codice, unde desumpta sit. Initium ejus est: S. Eustorgius natione Græcus, archiepiscopus decimus Mediolanensis. Quamquam autem hac multo brevior sit Mombritiana, multo tamen etiam fabulosior est; nec fermè nisi ex fabellis contexta, quas vel re- sellere piget. Petrus de Natalibus in Catalogo Sanctorum lib. 4, cap. 45 brevem pariter Vitam exhibet, quam, quia ex mox memorata, vel huic simili composta est, eadem de causa prateribo.

¹¹ Inter multas alias ejusdem Sancti Vitas, quas varii recentiores precipue Mediolanenses scri- pserunt, Petrus Paulus Bosca in Annotatis ad Martyrologium Mediolanense laudat unam Ms. auctore Bonaventura Castillioneo, quam nondum editam intellexi. Clarissimi hujus viri, qui præ- positus insignis ecclesia collegiate Ambrosiana Mediolani obiit anno 1555, elogium habet apud Philippum Argelati tom. I Bibliotheca Mediolanensis, parte altera, col. 348 & sequenti, ubi inter reliqua ejusdem Opera recensentur verbis Italicis Vi- ta undecim archiepiscoporum Mediolanensium (inter quos S. Eustorgius unus est) prædecessorum S. Ambrosii. Tum subdit Bibliotheca auctor: Ms. in 4 autograph. cod. sign. L. num. 32. in bibliotheca metropolitana, & in archivio monach. S. Ambrosii cod. sign. A. num. 44. Hujus Vita nullum exemplar, quod sciam, habemus; neque existimavi pro ea obtainenda laborandum mihi ef- fe; cum ejus scriptor recentior sit, & ipsa ab a- liis, qui res sacras Mediolanenses tractârunt, hand dubiè visa. Prætero multis alios scriptores, pariter recentiores, qui S. Eustorgii nostri Vitas

seu, elogia editis libris vulgarērunt, quique cum edita à Mombrizio quoad substantiam consentiunt.

D

§ II. Tempus & ordo quo San- ctus episcopatum Medio- lanensem tenuit.

^P Rinsquam pauca, qua de S. Eustorgio I per-
hibentur, discutiamus, opus est, ut atatem, ^{Sanctus sedis}
Mediolani
quā floruit, ordinemque, quo in episcopatu Me-
diolanensi successit, indagemus; inde enim de re-
liquis facilius erit judicium. In primis ex testi-
monio S. Ambrosii, num. 5 recitato, indubitatum
est, Eustorgium nostrum unum ex hujus decesso-
ribus fratre; cum alter Eustorgius II ex dictis flo-
ruerit primum seculo VI. Id ipsum etiam mani-
festum est ex S. Athanasii Epistola ad episcopos
Ægypti & Lybiae, quam alii anno 361, alii 356
scriptam putant, & in qua Sanctus ille Eustor-
gium inter Catholicos episcopos & apostolicos vi-
ros, seu vivos seu defunctos, quos magno numero
recensuit, his verbis laudavit: Itaque si quae scri-
bunt (Ariani,) ea scriberent orthodoxi, ut ma-
gnus & confessor Hosius, & Maximinus Galliae,
aut ejus successor, Philogonius & Eustathius O-
rientis, vel Julius & Liberius Romæ episcopi,...
Eustorgius Italiae,... aliisque, qui idem ac illi sen-
tiunt; si, inquam, illi his essent similes, nullus pro-
fecto in illorum scriptis esset suspicionis locus:
simplex enim ac candidum est virorum apostoli-
corum ingenium.

^{Secundus sedis}
Mediolani
seculo IV.

¹³ Eumdem seculo IV Mediolani sedisse, con-
sentient omnes tam catalogi episcoporum ejusdem ^{Tempus sedis}
ecclesie, quam scriptores, sed de ordine; quo se-
derit, non ita convenienter. Papebrochius in Exe-
geſi ante tom. VII Maii ejusmodi vetustum cata-
logum exhibet, descriptum ab Henschenio ex Ms.
bibliotheca Ambrosiana, in quo S. Eustorgius I
post Myroclēm & Maternum, inter Protasium &
Dionysium hoc modo recensentur.

^{SS. Mater-}
^{nī,}

Myrocles, sedid annos xxxii, depositus pridie Kalendas Decembris, ad S. Victorem.

Maternus, sedid annos xii, depositus xv Kalendas Augusti, ad S. Naborem.

Protasius, sedid annos xxii, depositus viii Kalendas Decembris, ad S. Victorem.

F

Eustorgius, sedid annos xvii, depositus xiv Kalendas Octobris.

Dionylius, sedid annos xiv, depositus viii Kalendas Junii.

Consentit Catalogus similis, à Joanne Mabillonio
editus tom. I Musei Italici, pag. 109 & sequen-
tibus, præterquam quod Protasio annos xxv sedis
adscribat. Mabillonii editionē consonant duo alii
catalogi, quos Muratorius tom. 2 Rerum Italica-
rum, à pag. 228, & tom. 4, à pag. 141 vul-
gavit. At verò Papebrochius ibidem clare demon-
stravit, non modo Maternum Myrocli, sed etiam
Eustorgium Protasio præponendum esse. Id autem
bise rationibus evincit. Ex Aetis S. Materni con-
stat, hunc usque in gravissimam persecutionem, à
Diocletiano ac Maximiano motam, Mediolani se-
diffe.

¹⁴ Aetia illa Cuperus noster ad diem XVIII Ju-
lii illustravit, in quibus cum etiam legatur: De-
positus est idem Christi confessor sub Maximiano;
cumque hic anno 305 imperio se abdicave-
rit, consequenter mortem S. Materni initio secu-
li IV affixit. S. Myroclēm, Constantino Magno
Myroclēs

1771

A imperante, Mediolanensem episcopum fuisse, probat idem Papebrochius ex Optati Milevitani lib. i ad Parmenianum, ubi dicitur concilio Romano, à Melchiade Papa in causa Donatistarum anno 313 habitio, interfuisse. Verba Optati accipe. Convenerunt in domum Faustæ in Laterano, Constantino III & Licinio III coss., vi Nonas Octobris, die sexta feria. Cùm confesissent Milites Episcopus urbis Romæ, & Rheticius & Maternus & Marinus episcopi Gallicani, & Merocles à Mediolano &c. Idem etiam concilio Arelatensi I anno sequenti celebrato, apud Labbeum tom. 1 Conciliorum, col. 1429 subscriptus legitur: Merocles episcopus, Severus diaconus, de civitate Mediolanensi, provincia Italia. Certum itaque est contrà ac catalogi faciunt, Maternum Myrocli præponendum esse.

Protasi &
Materni

E 15 Nec magis dubia est etas S. Protasi, quem anno 345 adfuisse colloquio, quod S. Athanasius cum imperatore Constante Mediolani habuit, Papebrochius ibidem num. 13 docet, laudans ejusdem S. Athanasii gesta, ad diem 2 Maji illustrata, num. 166, ubi id ex ipsis Apologia adductis verbis probaverat. Eundem denique Protasium anno 347 epistola synodi Sardicensis ad fulnum I Papam subscriptum legi obseruat apud Hilarium in fragmentis, quamvis corrupto nomine: Partasius ab Italia de Mediolano. Apud Labbeum tom. 2 Concil., col. 659 rectius legitur: Protasius ab Italia, de Mediolano. Et ibidem col. 678 inter eos, qui ejusdem synodi epistole ad omnes episcopos subscriptur, iterum legitur Protasius. Sanctum denique Dionysium anno 355 è sede sua Mediolanensi in exsilio pulsus esse, docet Papebrochius tam in laudata Exegesi, quam ad diem xxv Maji, ubi ejusdem gesta illustravit.

S. Eustorgius non successit proxime Materno,

16 Supereft itaque, quo loco S. Eustorgius noster in episcoporum Mediolanensium seriem inferendus sit. In primis videtur is non longè à Diocletiani ac Maximiani temporibus amovendus: nam cùm S. Ambrosius verbis num. 5 datis ipsum gloriose confessoris titulo dixerit honoret, oportet cum aliquia pro Christi fide tolerasse; neque enim is titulus S. Ambrosii etate aliis tribuebatur, quām qui ea de causa aliquid passi fuissent. Hinc non incommodè inter SS. Maternum ac Myroclum statui posset, nisi S. Ambrosius ipsum iisdem verbis, que juverit repetiisse, Myrocli postposuisset; Absit, inquiens, ut tradam hereditatem patrum, hoc est, hereditatem Dionysii, qui in exilio fidei causa defunctus est, hereditatem Eustorgii confessoris, hereditatem Myroclis, atque omnium retro fidelium episcoporum. Præterea minuendus tunc est annorum numerus, quibus S. Eustorgius sedisse dicitur in omnibus catalogis: nam septuaginta anni episcopatus illius additi ad annum 303, circa quem S. Maternum obiisse diximus, deducunt nos ad annum 320, quo S. Myroclum jam aliquot annos sedisse constat; quippe qui anno 313 concilio Romano, annoque 314 Arelatensi interfuit. Dicemus quidem, errorem aliquem in annos Materni, Myroclis, Eustorgii aut Protasi irrepsisse, sed ut id in Sancti nostri annis factum esse propterea credamus, nihil nos urget, dissidentque S. Ambrosii verba mox recitata.

sed Myroclim inter & Protasium locandus est.

17 Non magis verijmile est, quod habent laudati catalogi, S. Eustorgium Protasi proxime successisse ante Dionysium. Protasius enim ex dilectione anno 347 adhuc in vivis erat, neque scitur, quamdiu supervixerit: Dionysius vero anno 355 in exsilio pulsus abiit. Hoc autem exiguum inter annos 347 & 355 medium spatium, à qua Septembribus Tomus V.

reliquum episcopatus Protasi, & initium sedis Dionysii præterea demendum est, non modò cum septuaginta annis episcopatus S. Eustorgii componi non potest, sed nec satis notabile tempus concedit, quo hic potuerit sedisse. Restat igitur, ut Eustorgium medium collocemus inter decessorem Myroclem & Protasium proximum successorem; dicamusque cum Papebrochio, eundem honorificum confessoris titulum meruisse sub Maximiano, quando adhuc in minoribus Ordinibus ecclesia serviebat. Nam quod ad annos in catalogis assignatos attinet, certum est, in iis aliquem errorem cubare, si, ut faciendum probavimus, Maternus Myrocli præponatur; uti probat Papebrochius. Etenim si annos 22 Myrocli & totidem, vel etiam 25, ut habent alii Catalogi, Protasio tribuamus, & Eustorgio 17, habebimus annos 61 vel 65, quot scilicet inter annum 303, circa quem Maternus obiit, annumque 355, quo è sede sua pulsus est Dionysius, intercedere non potuerunt.

**Suspicio Pa-
pebrochii de
annis sedis
illorum.**

E 18 Hinc Papebrochius suspicatus est, cum inversione nominum episcoporum etiam annorum numerum inversum fuisse, atque adeo viginti duos annos Myroclis tribuendos esse Materno, & hujus duodecim Myrocli hoc modo:

S. Maternus, sedet annos xxii, scilicet ab anno CCLXXXII ad CCCII.

S. Myrocles, sedet annos xii, usque ad CCCV.

S. Eustorgius, sedet annos xvii, usque ad CCC-

XXXI.

S. Protasius, sedet annos xxii, usque ad CCCLII.

S. Dionysius, sedet annos iv, usque ad CCCLV.

Nolo equidem totam banc chronologiam adoptare, quæ suas patitur difficultates. Licet enim in catalogis cerie aliquot anni abundant, enigmatis tamen instar est dicere, an ii Myroclis, an Eustorgii, an Protasii episcopatu subtrahendi sint. Id unum observo: si decennium Myrocli adimatur, non amplius laborabit chronotaxis, & S. Eustorgius tanto propius ad Maximiani tempora admovebitur. Quia tamen res, ut dixi, incerta est, maiori mortali ejus cum annorum latitudine ante medium seculi: iv annotare.

F 19 De ordine succedendi consentit etiam Tille- Refellitur montis tom. 6 Monumentorum, in Historia Dona- aliquorum tiistarum art. 13 & Notâ 8 ad eamdem. Sunt tamen non pauci, qui ab hoc ordine recedunt, inter quos Carolus episcopus Novariensis in Historia ecclæsiæ Mediolanensis S. Eustorgium Materni proximum successorem facit, secutus, ut ipse ait, Tri- stanum, omnesque scriptores Mediolanenses. Precipuum hujus argumentum est, quod titulo confessoris à S. Ambroso exornetur, idoque non videatur dubium, quin in persecutione à Diocletiano ac Maximiano copta ac deinde continuata passus fuerit. Verum id nihil evincit, cùm S. Ambrosius non dicat, ipsum jam episcopatum fuisse, dum confessor fieri meritus est. Josephus Ripamontius lib. 2 Historia Mediolanensis, & Ferdinandus Ughellus tom. 4 Italia sacra, col. 39 & sequentibus, Maternum Myrocli pariter præponunt, sed hunc inter Eustorgium interserunt quemdam Prosum vel Orosum, quem circa annum 314 Myrocli sufful- dum volunt, lendantque concilium Arelatense eo anno habitum, ex cuius solius subscriptionibus eum notum esse satentur.

F 20 Fefellit illos vitiosum ejusdem concilii exemplar, quale editum obseruat Papebrochius in collectione Conciliorum Coloniensium anni 1551 sub titulo Concilii Arelatensis secundi (quod tamen idem cum primo est) in quo legitur: Ex provincia Italæ civitate Mediolanensi Orosius episcopus, Na-

aliter op-
nantium.

AUCTORE
C. S.

zarus lector. Sed errorem hunc correctum habes in accurioribus ejusdem concilii editionibus per Labbeum & Harduinum, in quibus Myrocles seu Merocles verbis num. 14 recensitis tamquam episcopus Mediolanensis subscriptus legitur, ac deinde sequitur: Oresius episcopus, Nazarius lector de civitate Massiliensi, provincia Viennensi. Hinc merito monet Papebrochius, Orosum illum tabula episcoporum ex decreto concilii IV Mediolanensis sub S. Carolo Borromao edita perperam insertum, ex eaque eradendum esse. Non magis notus, nec Mediolanensisbus episcopis accensendus est Julius, quem duo laudati scriptores S. Eustorgii proximum successorem faciunt ante Protasium, nisi concilio Romano, quod anno 337 sub Julio Papa celebratum perhibetur, & in quo variis episcopi cum Giulio Mediolanensi episcopo fuisse dicuntur. Sed illa synodus ab eruditis criticis in multis vitijs aut penitus supposititia reputatur. Vide Tillemontium supra citatum, & Pagium in Critica Baronii ad annum Christi 337, num. 10.

§ III. Examinantur, quæ de San-

B ti patria, professione in seculo, modo episcopatus aditi, & translatis per ipsum sanctorum Magorum corporibus, perperam perhibentur: jacet in ecclesia sui nominis.

Quæ de i-
p̄sus patria,
professione in
seculo.

V Ita à Mombritio edita S. Eustorgium natione Gracum, patria Constantinopolitanum facit his verbis: Fuit apud Constantinopolim urbem ante tempus B. Ambrosii, Mediolanensis archiepiscopi, vir Christianissimus, nomine Eustorgius, natione Gracus, patria Constantinopolitanus, nobilis genere, sed nobilior moribus, scientia quoque inter omnes eruditissimus. Natione Gracum fuisse, etiam ceteri, qui de eo scripsierunt, consentiunt, quibus faret ipsum nomen Eustorgius. Verum Constantinopoli natum fuisse, credi non finit ejusdem urbis à Constantino Magno condite, annoque 330 primum dedicata epocha, collata cum iis, qua de Sancti episcopatus tempore supra disserimus. Posset quidem scriptor per prolepsim explicari, sic ut ipsum natum voluerit Byzantii, ubi Constantinopolis postmodum condita est; sed recentior, minusque accuratus est, quam ut de ejusdem assertis exponentis laboremus. Idem biographus S. Eustorgium plurimum commendat tum ab aliis virtutibus, tum à singulari in suggestis confiliis prudentia, ob quas ipsum imperatori, quem non nominat, in primis carum fuisse affirmat. Deinde occasionem, modumque, quo ad episcopatum Mediolanensem ipse adhuc laicus elevatus est, exponit verbis, que hoc transfero.

22 Factum est autem, Domino disponente, ut Virum hunc imperator in Italiam ad partes Ligureæ, quæ nunc Lombardia dicitur, legatum transmitteret. Qui Mediolanum, ipsius provinciæ metropolim, directè veniens, à populo Mediolanensi honorificè, sicuti dignum fuit, suscepimus est. Ibi vero dum commissæ sibi legationis officium clementer exequeretur, post aliquandiu moratus, in tantam devenit gratiam & favorem cleri ac populi, quod mortuo tunc sancto Dei viro Protha-

sio, octavo illius civitatis episcopo, non alium nisi ipsum eligerent, consyderantes Viri probitatem eximiam, & Dei gratiam, quæ mira refulgebat in eo; necnon Christianissimi domini sui imperatoris debitam reverentiam &c. Post hæc S. Eustorgium multis reluctantem inducit, ac tandem precibus vultum, Constantinopolim cum legatis Mediolanensem redeuntem, ut imperatoris consensum expeteret, quem facile impetravit. Mediolanenses scriptores de hisce consentiunt, & eorum aliqui tradunt, illum militiam professum esse: Puccinellus in Zodiaco ecclesia Mediolanensis parte 2 addit, eundem in quodam bello ducis partibus strenue functum fuisse. Verum illi omnes eadem simili ve Vitâ nituntur, cuius sublestam fidem esse monimus, & ex hoc etiam loco satis liquet.

23 Imperatorem, cuius biographus sine nomine à variis re-

meminit, Constantinum Magnum fuisse, ceteri laudi scriptores affirmant; nec sane alius potuit verisimilius assignari; cum præter hunc nullus Constantinopoli simul & Mediolano imperaverit ante Constantinum versus finem anni 352, ut observat Tillemontius Notâ 8 in Donatias. Sub Constantio ea fieri non potuisse, ex supra dictis indubitatum est. Sedebat enim tum Mediolani S. Dionysius, Eustorgii post Protasium successor. Sed neque ad Constantini imperium eadem possunt referri in sententia biographi, qui S. Eustorgium successorem facit Protasii; quem anno 345, idéoque diu post Constantini mortem, anno 337 defuncti, sedisse probavimus num. 15. Adde, quod secundum sanctorum episcoporum Mediolanenum chronologiam Constantinopolis nondum condita esset, dum S. Eustorgius episcopatus initiatus est. Hinc non possunt non admodum suspecta miti esse, nec non fabulosa videri, quacumque biographus ille, & post eum ceteri recentiores de S. Eustorgii legatione ejusdemque ad sedem Mediolanensem electione tam affirmare tradiderunt; quoque eorum prior fortasse cum de gestis ipsius nihil certi haberet, nec sciret, quo modo Gracus ad illum episcopatum pervenisset, ex simili electione S. Ambrosii confinxit.

fabulosa jam
aut incerta.

24 Ex eadem S. Ambrosii Vita mutuatum existimo, quod habet Puccinellus in Zodiaco, ubi ait; dum S. Eustorgius in sui electionem consentire recusaret, angelum exclamasse: Solus Eustorgius inter vos dignus inumeris pastoralis. Legerat is scilicet, puerum simile quid clamavisse, dum S. Ambrosius oblatum à populo episcopatum suscipere nobebat. Joannes Franciscus Besozzo in Historia pontificali Mediolanensi, vel qui eam ampliavit, Melchior Riva, § xi. aliam aditi episcopatus causam allegat. Ait siquidem, S. Eustorgium à Constantino imperatore unâ cum Nicanis patribus ad Silvestrum Pontificem Romam missum, ut concilium Nicanum confirmaret, eidem Pontifici familiarem evassisse, eaque ratione & communis omnium consensu ad Mediolanensem insulam admotum esse. Ita quidem ipsi, sed nullum auctorem, nullum monumentum laudantes. Rectius Breviarii Ambrosiani auctor, legatione ceterisque pretermisso, in electione 3 tantum posuit: Eustorgius è nobili familia in Gracia natus, præclaræ etiam pietatis nomine illustris, in Materni (imò Myroclis) locum, qui eo tempore in Domino sanctè obierat, episcopus summa omnium voluntate creatur.

Corpora san-
ctorum trium
Magorum

25 Non magis admitti possunt, quæ de sacris corporibus trium Magorum, qui Christum natum in Bethlehem adorârunt, ab eodem sancto Episcopo Constantinopoli Mediolanum translatis idem biographus, & ceteri omnes Mediolanenses scriptores magno consensu narrârunt. Juverit ipsa biographi ver-

A verba hic retulisse. Postquam s. dixit, imperatorem in electionem S. Eustorgii consensisse, hunc deinde loquenter inducens, ita progredivit: Sed audi, quæso, Christianissime domine semper Auguste, jube de Dei & tuis sacris, quæ voluero, mecum deferri, & ad devotam urbem Mediolanensem & ejus sanctam ecclesiam sacris reliquiis honorandam transportari, populumque tibi subiectum digna mercede remunereres. Ad quem imperator, Quæ velis, inquit, sume, accipe, fert. Esto, sicut es: & si fieri potest, melior efficiaris. Populum meum saluta, & abhinc eum ab omni tributo absolve. Confortatus itaque & discedens Eustorgius, præcegit arcam marmoream sanctam & sacratissimam, sanctorum trium Magorum & regum corpora continentem accipere, qui tria munera aurum, thus & myrrham nato in terris Dei Filio Christo Domino obtulerunt. Quæ siquidem de diversis terrarum partibus olim à beata regina Helena, genitrice Constantini imperatoris, in unum studiosè collecta sunt, & in eadem arca cum devotione recondita.

*Constantino-
poli Medio-
lanum*

26 Hanc autem superelevatam, divino auxilio comitivâ adjutus, tanto proficiscens itinere, terrâ marique, multisque laborans vigilis & orationibus, fide plenus ad memoratam urbem usque deduxit. Itaque in celebri loco, ubi in diebus suis in honore Dei & ipsorum honorabilis est fabricata ecclesia, eandem arcam cum sanctorum Regum corporibus honestissimè collocavit; ubi videlicet est fons celeber & sanctissimus, in quo baptizabantur sancti ad Christi fidem venientes, cuius aqua salubris pro meritis in ea baptizatorum & magna fide creditum, tantam fertur olim divinitus accepisse virtutem, ut nonnulli febricitantes, cùm ex ea biberent, à suis citò liberarentur febribus, & pristinam reciperent sanitatem. Illic verò sanctâ illâ arcâ compositâ, sancti reges simul, major, medius & minor, quorum nomina Gaspar, Balthasar & Melchior, Mediolani die nocturne venerari & glorificari & dignè laudari solebant. *Hactenus biographus, cui Breviarium nostrum Ambrosianum consonat his verbis:* Præter alia multa religionis monumenta, quibus ecclesiam sibi commissam ornavit, illud etiam est sempiternâ memoriam dignum, quod sacra Magorum corpora, jam inde usque ab urbe Constantinopoli, quo jam pridem à Parthia delata erant, Mediolanum admirabiliter translituit, eorumque nomine basilicam extruxit, quæ postea Eustorgiana appellata est.

*translisse
dicitur,
quam trans-
lationem*

37 Mediolanenses scriptores eamdem translationem, ut dixi, unanimiter tradunt, eamque novo quadam prodigo, quod tamē alii alteri referrunt, exornare conantur. *Paulus Morigia lib. 2 Historie Mediolanensis, cap. 10, & Placidus Pucinellus in Zodiaco parte 2 in S. Eustorgio volunt, lupum, qui unus è bobus, qui sacram arcam vebabant, non procul Mediolano occiderat, à S. Eustorgio iussum in jugum succedere, mirabiliter paruisse. Subdunt, eamdem arcam, cùm ad fontem S. Barnabe ventum esset, tanto pondere pressam subiisse, ut inde amoveri nequierit, ideoque ibidem depositam veluti in loco divinitus designato, & aedicatâ ecclesiâ honoratam esse. Contrà Ripamontius lib. 2 Hist. Mediol. de eodem pretenso miraculo scriptit sequentia.* In quibusdam Annalibus inventio, cùm ea tria Magorum corpora Mediolanum advehentur, haud procul ab urbe quemadmodum admirabilem casum incidisse, de quo referam, prout accepi. Cùm unus è bobus, qui trahabant arcam, labori fortè succubuisse, nec reliquæ deinde belluæ sufficerent oneri, subito perer-

September Tomus V.

rans arva lupus, obtulit se, eumque ministri ci-
curem & quasi volentem adjunxere jugo; atque ita peregrinum illud animal effusæ ad videndum civitati novi obsequii spectaculum præbuit.

**AUCTORE
C. S.**

28 Incredibilis dictu res, vel fortasse etiam aliis ad ejusmodi, quam severi homines haud satis histriā dignam putent! Sed ego non referrem, nisi accessissim ad columnam, quæ in ipsius Eustorgii basilica totius eventi sculptam effigiem ostendit, & nisi vicus, quem inde Vaccam appellaveret, miraculi monumentum esset. *Ita Ripamontius, qui de arca mirabili pondere pressa ad fontem S. Barnabæ, ibidemque deposita etiam consenit.* At mihi nec columna illa, cujus etatem non edicit Ripamontius, nec vicus Vacca dictus, istud lupi prodigium aut trium Magorum translationem à S. Eustorgio nostro factam persuadebit. Non lim equidem negare, sacra illorum corpora Mediolani olim quievisse, unde ea post medium seculi XII sub Frederico I imperatore Cotoniam Agrrippinam translata fuisse, inter alios scribit Guilielmus Neubrigensis, ejus temporis suppar historicus lib. 2 de Rebus Anglicis, cap. 8. Neque inquirro, utrum hic ibidem recte scripserit: Nec notum est, à quibus personis sacræ illorum (*Magorum*) reliquiae illuc (*Mediolanum*) delatae, ibique repositæ fuerint. Sed quidquid de hisce omnibus sit, eadem à S. Eustorgio Mediolanum translata non esse, persuadere debet altum de iisdem silentium S. Ambroſii, uti Papebrockius in sape laudata Exegeſi num. 16 obſervavit.

E

19 Etenim cùm S. Ambroſius lib. 2 Expositio sed nec hanc Euangelii secundum Incam Magorum ad Christi incunabula adventum exposuerit; quaque Lucas prætermiserat, ex Matheo studiosè adjecterit, ne vel verbo tamē de illorum corporibus in urbe sua quiscentibus meminit. Quam verò hujus silentii causam esse putemus, nisi quod ejus tempore ibidem minimè quiescerent, aut saltē à S. Eustorgio codem delata non fuissent: neque enim id ignorare potuiffe Ambroſius, qui S. Eustorgio codem seculo, tribus tantum intermediis, scilicet SS. Protasio ac Dionyſio, & Auxentio Ariano, in Mediolanensem cathedralm successerat. Nec usquam alibi in operibus S. Ambroſii eorumdem corporum fit mentio; quamquam de ipsis sanctis Magis, seu historia eorum, non semel loquatur. Contrà verò eadem translatio, per S. Eustorgium facta, fabulosâ Vitâ mititur, cui recentior scriptoris atas, nihil auctoritatis ipsi addere potest, & inepta narratio non potest non suspectane facere.

F

30 Adde, quod idem ille biographus, qui de recta chronotaxi parùm fuit sollicitus, satis insinuet, episcopum, qui sacra illa pignora Mediolanum translitulit, ab etate Constantini & Helena longius absuisse, quam absuerit Eustorgius, qui ipsis convixit. Ait enim: Quæ siquidem (corpora) de diversis terrarum partibus olim à beata regina Helena, genitrice Constantini imperatoris in unum studiosè collecta sunt, & in eadem arca cum devotione recondita. Vides hīc, studiosè lector, biographum afferere, corpora illa à S. Helena olim collecta atque in ea arca deposita fuisse; & non obscurè distinguere inter Constantinum, cumque imperatorem, à quo memorata corpora Eustorgio data esse persuadere conatur. Atqui tamen ex etate Eustorgii certum est, ipsum eadem cum iis adjunctis à nullo alio imperatore, quam à Constantino accipere potuisse. Mitto alia, que adversus pratenſam translationem paviter militant. Ceterum Papebrochii conjectura de eodem argumen-

Fff 2

19

AUCTORE

C. S.

to videri possunt tum in laudata Exegeſi, num.
22 & 23, tum in Syloge de S. Eustorgio II ad
diem vi Junii.

Iucetiam etiam est, quo tempore strueta sit ecclesia,

31 Ex dictis collige, quid censendum sit de ecclesia, quam ea occasione tribus sanctis Magis à S. Eustorgio nostro edificatam, ac deinde Eustorganam dictam esse volunt. Biographus circa finem Vita de ea sic loquitur: Sepultus est autem B. Eustorgius in venerabili sanctorum Regum ecclesia, in ipsius honore & nomine postmodum constituta. His verbis satis agnoscit, eam ecclesiam, ab alio, quam ab ipso sancto Episcopo conditam fuisse; nisi voce constituta pro dedicata usus fuerit. Ripamontius lib. 2 afferit, Eustorgium cellam sacris ipsis lipsanis affervandis extruxisse, que deinde in ecclesiam ampliata fuerit, sanctique Ambrosii tempore Eustorganam appellari primum coepit. Eustorgius, inquit, eo in loco cellam edificavit, ibique corpora trium Magorum coadidit. Hæc est illa cella, quam postea ipsimet Eustorgio dicatam religio & opulentia consecuti temporis mirificam in amplitudinem & laxitatem extulere. Usque in divi Ambrosii tempora basilica Regum dicta est; ipse novo nomine superindito veterem appellationem antiquavit, & instituit ibi canonicorum ordinem, quos multò post Henricus Septalius in Laurentiani templi ministeria cultumque descripsit, cum basilicam ipsam Dominicanis fratribus attribuisset.

B

32 Similia habent passim alii Mediolanenses scriptores; sed nullus eorum vetus aliquod instrumentum producit, ex quo constet, Eustorganam ecclesiam tempore S. Ambrosii jam existisse: imò vero cum ex dictis certum videatur, sacra Magorum corpora ejusdem tempore Mediolani non fuisse, liquet, quam incertis monumentis niantur, dum eorumdem Sanctorum ecclesiam, antiquato Regum nomine, Eustorganam appellari per S. Ambrosium ceperisse affirmant. Porrò quocumque tempore ea condita fuerit, jam ab aliquot seculis à patribus Dominicanis, adjecto insigni monasterio possidetur, in eaque S. Eustorgii corpus honoratur, prout inter alios multis scribit Franciscus Orendius tom. 1 Orbis Sacri & profani, part. 2, lib. 2, cap. 5, num. 6, ubi ait: In vetustissimo ac nitidissimo S. Eustorgii templo, quod FF. Ordinis Prædicatorum nunc possident, nobilissimo illic coenobio constructo, quiescit ejusdem sancti Archiepiscopi corpus. Porrò preter jam discussa nihil de eo habet biographus, preter elogium, quo episcopales ipsius virtutes generaliter laudat, & quibus eumdem emicuisse non dubitamus. Diem ejus mortualem sic indicat: Denique cursu suo feliciter consummato, in pace obdormiens requievit quartodecimo Calendas Octobres. Successorem eiusdem nominat S. Dionysium; sed perperam, ut supra probatum est.

E

DE S. SINERIO EPISC. CONF.

ABRINCIS IN HODIERNA NORMANNIA.

J. S.

SYLOGE.

De cultu, gestis, distinctione à S. Severo, & reliquiis.

CIRCA D-
LXX AUT
DLXXX.
Sanctus in
Fastis recen-
tioribus me-
moratus,

C Oſteriorum ſeculorum martyrologi ad hunc diem commemo- rant S. Sinerium, aut Senerium, vulgo S. Sinier, quem etiam Se- natiorem dictum aliqui afferunt, Abrincens in Normannia Inferiori epifcopum, de quo dubitari potest, an idem non fit cum S. Severo, ejusdem civitatis praefule, cuius Vita apud nos data ad 1 Februarii. Grevanus S. Sinerium annuntiat sine loco expreſſo: Sinerii epifcopi & confessoris. Clarius Molanus his verbis: Apud Abrincas, depositio sancti Sinerii, ejusdem civitatis epifcopi & confessoris. Codex Hagenoyensis, ſcripus anno 1412, eumdem ita exprimit: In pago Castina, sancti Severii confessoris, viri sanctitate mirabilis & præclarui. Pro Caſtina ſcribendum fuit Constantino aut Conſtantieni. Nam civitas Abrincensis eft in pago Conſtantieni, vulgo le Coutantin, & in eodem veri- ſimiliter erat Sefiacum monaſterium, ubi ſepultus fuit, ut videbimus. Galeſinius, Ferrarius, & Ca- niſius Abrincis cum Molano S. Sinerium annun- tiant. Sauffayus de more longius texnit elogium, quod ſic orditum: Abrincis ſub Rotomagensi me- tropoli, S. Severii, ejusdem civitatis epifcopi & confessoris, qui à pueritia ſua signis futuræ ſan- citatis enitens, fuavi Christi jugo ſeſe pio affe- ctu mancipavit. Cetera mixto, ex Breviariis ubi- riū danda. Demum Caſtellanus in Martyrologio

Universalis Abrincis eumdem annuntiat Sanctum vulgari nomine Gallico Sinier, notatque in mar- gine Latine vocari Senatorem. Que addit de re- liquiis, dabuntur inferiū.

2 In Officiis propriis ecclesie Abrincensis, anno 1635 impressis, Officium de S. Sinerio ad hunc die in eccl. Abrincensis prescribitur celebrandum, ut duplex ſecun- de classi. Omnia vero dicuntur de communis con- fessoris pontificis preter lectionem quartam, qua ca- lis eft: Sanctorum patrum memorias religioſis con- ventibus honorantes, fratres chariflimi, & pro- pria eorum merita, & munera in eis divina mi- reimur. Quæ quanta in beato Senerio utraque fue- rint, non eft tacendum. Qui à pueritia famulatuī divino mancipatus, & in continentia, & castiſſi- mis institutionibus enutritus, ad ſumma merita pervenit; & propter eminentes virtutes dignus sancti Paterni Abrincensis epifcopi ſuccellor ex- titit. Et tantā miraculorum gratiā prædictus fuit, ut non ſolū febrium ardoreſ ſedare, ſed ſurdis auditum, mutis sermonem, cæcis viſum reſtituiſſe, & plurimas infirmitates curâffe conſtantī me- moria feratur. Sicque meritis clarus & miraculis, evenitus eft in cælum.

3 Officium S. Sinerii eodem die celebratur in eccl. Rotomagensi, habeturque in Breviariis ſe- culi xvi, xvii & demum in Breviario hujus ſe- culi, quod anno 1736 imprefsum eft. In Brevia- rio anni 1627 hac ponitur Legenda: Sinerius, qui

æ

E

A & Senator, post Paternum virum sanctissimum, Abrincensem rexit ecclesiam. Is à pueritia piissimis moribus institutus, ita in episcopatu se gesit, ut cuius munus excepereat, famam quoque meritis adsequaret. Miraculorum laude illustris, cuidam ex diurno febris æstu surdo & muto effecto, olei sacri infusione aurium & linguae facultatem restituit. Ejus præterea oratione cæco nato lumen divinitus redditum est, ac nefarii spiritus ex oppressis corporibus effugati sunt. His atque aliis mirabiliter editis, apud Sisiacum monasterium migravit è vita. In cuius morte cælestem angelorum concentum monachi audierunt. Sepultus est ibidem juxta sanctorum Paterni & Scubilionis corpora decimoquarto Kalendas Octobris. Illius reliquiæ Rothomagum aliquando delatae, in ecclesia majori honesto loco affervantur. *Eadem leguntur in Breviario anni 1736, exceptis miraculis, que ibidem singillatim non evanescunt, sed verbo generativi perstringuntur.*

4. In Breviario Rotomagensi, imprimis anno 1578, novem ponuntur lectiones per breves, quas continua oratione hoc transfero: Fuit in Constantini pago vir quidam, Synerius nomine. Hic à pueritia sua

in servitio Domini cum omni continentia & castissimis institutionibus emicans, ad summa merita pervenit. Ita denique mystica apparuit conversatione præcipuus, ut sancto Paterno prædecessori suo honore succederet, meritis coæquaretur. Ubi dum ipsum gregem custodivit solertia pastorali, contigit, ut quidam homo, Abricensis dioecesis indigena, nimio febrium fervore teneatur, ita ut surdus permaneret & mutus. Igitur diaconus ex illa civitate Romam directus est, ut beatorum Apostolorum pignora, vel reliquorum Sanctorum, qui illam urbem muniunt, adiret. Hoc dum ad parentes illius infirmi devenisset, rogant, ut eum comitem sui itineris suscipere dignaretur, confisi quid, si beatorum Apostolorum adiret sepulcra, protinus posset assequi medicinam. Eentes autem illi, venerunt ad locum, ubi beatus Synerius habitabat. Quo salutato ac deosculato, causas itineris pandunt. Cùmque ibi adhuc morarentur, sensit beatus Synerius per Spiritum Domini adesse virtutem. Et ait diacono: Infirnum, qui comes est itineris tui, rogo, ut meis conspectibus repræsentes. At ille nihil moratus, velociter ad ægrum vadit, invenitque infirmum plenum febre: apprehensumque eum duxit ad Sanctum Dei. Ille autem, apprehensa manu infirmi, contraxit eum ad se, assumptumque oleum benedictione sua sanctificatum, linguae ejus verticique capitilis ejus infundit, dicens: In nomine Domini nostri Jesu Christi aperiantur aures tuæ; referetque os tuum virtus illa, quæ quandam ab homine surdo & muto noxiū ejicit dæmonium. Et hæc dicens, interrogabat nomen ejus. Ille vero clara voce nomen suum protulit, & statim factus est æger sanus.

5. Post hæc cuidam nato cæco, qui in monasterio jam tribus mensibus degerat, ait beatus Synerius: Vis recipere visum? Cui cæcus: Volo incognita cognoscere: nam quid est lux, ignoro. Unum tamen scio, quid ab hominibus collaudatur. Tunc beatus Synerius benedicto oleo crucem super oculos ejus faciens, ait: In nomine Redemptoris nostri aperiantur oculi tui: & statim aperti sunt oculi ejus. Postea quedam mulier, tria habens in se dæmonia, ad eum deduxta est. Quam cùm facro tactu tetigisset, atque oleo sacro signum Christi in fronte ejus imposuisset, ejectedis dæmonibus, purgata discessit. Sed & aliam

*puellam, à spiritu immundo vexatam, benedictione ei donata sanavit. Alio quoque tempore quandam puellam, cuius obsecræ corporis ita ex omni parte putruerant, ut, consumptis carnibus, interiora quæque & secreta naturæ nudarentur, perungens oleo benedicto, ita sanam reddidit, ut mulieribus in ea naturæ nulla deformitas, nullaque species infirmitatis appareret. Perfectis itaque omnibus virtutibus, quas per eum Dominus fecit: constructisque ac munitis juxta exemplum suæ conversationis ab eo Catholicæ ecclesiæ, perfecta jam vita & ætate, sua fœlix anima cum hymnis atque angelicis choris quartodecimo Kalendas Octobris feliciter perrexit ad Christum. *Hæc enim Breviarium anni 1578, in quo nihil de loco sepulture, nihil de corporis translatione, nihil de altero nomine, quo etiam Senatorem dictum neoterici quidam asserunt.**

6. Porro cùm plura non inveniam de gestis S. Nonnemo dubitavit, an S. Sinerius distinctus sit à S. Severo Arbricensi, E

Sinerii, considerare lubet, an satis certò distinguitur à S. Severo, episcopo item Abrincensi, de quo alcum est ad 1 Februarii. Illos distinguunt Abricenses & Rotomagenses: nam ambos colunam diebus diversis, & ut Santos distinctos, Sinerium utriusque hoc die, Severum Abrincensem die VII Februarii, Rotomagenses die 1 Februarii. Illos similiter distinxerant, qui scripsierunt de episcopis Abricensibus, videlicet Demochares, Chenn, Claudius Robertus, Sammarthani fratres, faciuntque Severum Senerii aut Sinerii successorem. Cointius utrumque etiam admittit, sed post Majores nostros Severum credit Sinerio antiquiorum. De distinctione tamen dubitat Claudius Castellanus in Martyrologio Universali, ubi pag. 893 inter Aemeros de S. Severo ambigue differit, suspicaturque non esse alium à S. Sinerio, quod nomen utrinque idem ferè sit, ac facile ex Senerio in Severum mutari potuerit. Magis tamen credit, Severum non fuisse episcopum Abricensem, quia Cointius, inquit, secundum antiquiores catalogos successorum S. Sinerii sit, alio intermedio facit venerabilem Leobaldum. Veram hæc ultima conjectura mihi improbabilis apparet, cùm S. Severus in Vita suanum. 15 clarissimis verbis dicatur electus episcopus ecclesia Abricensis. Itaque dubitandum non videatur, quin episcopus ibi fuerit, sed qualicumque dubitatio oriri potest, an Sinerius & Severus sint episcopi diversi: nam præter similitudinem nominis alia quoque nonnulla suspicionem contrariam ingerunt. Nam & patria utrique attribuitur pagus Constantiensis, & nihil ferè de uno refertur, quod non possit confitere cum iis, quæ referuntur de altero. At levia hac sunt, & nullius ferè momenti. Cetera hec non evincunt, Severum & Sinerium esse cumdem.

7. Etenim longè verisimilius appetet, distinctos sed omnino revera fuisse S. Severum & S. Sinerium. Nam primò ambo videntur reperti in antiquis catalogis episcoporum Abricensium. Secundò Severus verisimiliter floruit multis annis ante S. Sinerium, videlicet quando idolatria multis adhuc illarum partium locis vigebat, & ante S. Paternum, cuius successor ponitur S. Sinerius. Certè in Vita ipsius de idolatria crebra est mentio. Præterea inter discipulos Severi numeratur in Vita num. 14. Egidius, qui videtur esse Egidius postea Abricensis ante S. Paternum episcopus. Tertiò, si quid valent monumenta Abricensia, omnino dicendum est, S. Severum in alia ecclesia sepulatum fuisse, in alia S. Sinerium. Nam Severus in Vita num. 21 dicitur sepulitus in ecclesia beatæ Genitricis Mariae, quam ipse construxerat. At S. Sinerius, F f f f 3 secun-

& miracula referuntur.

AUCTORE

J. S.

secundum elogium num. 3 datum, defunctus est aqua Sisiacum monasterium, sepultusque ibidem juxta SS. Paternum & Scubilionem, qui in Se- sciaco ... orationis locum, quem ædificaverunt, pariter eadem die occupaverunt in sepultura, ut dicitur in horum Vita ad xvi Aprilis data, num. 14. Itaque in alia ecclesia sepultus fuit S. Severus, in alia S. Sinerius, & consequenter distinguendi sunt. Quæ enim afferuntur rationes ad utrumque confundendum, leves omnino sunt conjecturae, & solum nata sunt aliquam ingerere suspicionem. At illa suspicio cedere debet argumentis, qua distinctionem sufficienter evincunt, præsertim cum ipsa S. Severi Vita planè diversa contineat gesta, quam sint pauca illa, quæ enarrantur de S. Sinerio; &, quamvis illa pauca simul cum aliis consistere posse, mirandum tamen esset quædam maximè, tam pauca de Sinerio relata esse in Officio, si Vita ipsius esset, quædam habemus de S. Severo.

*Floruit Sanc-
tus post me-
dium seculi
vi, defun-
ctus circa
570 aut 580.*

B

8 Quapropter, relikt S. Severo, qui antiquior videtur, examinemus tempus, quo fere episcopatum gessit, & defunctus est S. Sinerius. Hic ab omnibus passim dicitur in episcopatum successisse S. Paterno, de quo actum apud nos est ad xvi Aprilis. Mors autem S. Paterni apud Cointium in Annalibus Francorum ad annum 563 num. 2 illo ipso anno 563 indubitanter figuratur. At cum rationes non alleget Cointius, quibus epocham illam stabiliat, eam non adoptavit Henschenius, maluitque obitum S. Paterni figere circa annum 565. Hec mihi opinio probabilior appareat, quia magis coheret cum tempore, quo S. Paternus agrotare cœpit, quoque defunctus est, ut ibidem videri potest. Verum cum neutra sit certa, neutra etiam ad annos multos aberrare possit, dixisse sufficiat, S. Sinerium episcopum factum inter annum 560 & 570. Deinde post S. Sinerium episcopus Abrincensis fuit Leodovaldus, de quo meminit S. Gregorius Turonensis lib. 2 de Miraculis S. Martini cap. 36, ut de episcopo Abrincensi illius temporis. Verum ex eo deducere non possumus, quo anno defunctus sit S. Sinerius. Tantum inferre licet, defunctum esse diu ante S. Gregorium Turonensem, cum hic quatuor libros scripsit de Miraculis S. Martini, & illos videatur scripsisse per intervalla. Castellanus pro epocha mortis S. Sinerii solum assignat seculum vi. Attamen cum S. Gregorius Turonensis circa annum 595 sit defunctus, & diu ante Leodovaldum Abrincensem memoraret, existimo, non longè me aberraturum, si obitum Sancti fixero circa annum 570 aut 580.

*Reliquie
Sancti inme-
tiropoli Roto-
mageni, à
qua*

C

9 Restat, ut nonnulla dicamus de S. Sinerii reliquiis, quarum partem aliquam varii se habere credunt. Corpus, sive precipuam corporis partem sibi adscribit ecclesia metropolitica Rotomagensis, que anno 1639 particulæ aliquas donavit regi Christianissimo Ludovico XIII, nra cum aliquot reliquis S. Severi. Hujuscce donationis littera, per canonicos Rotomagenses & archiepiscopum subscripta, datâ sunt apud nos in S. Severo tom. i Februario pag. 195. Qua de causa ex iis solum ea huc transferam, quæ spectant ad S. Sinerium ejusque reliquias. In illis, relata petitione reliquiarum, subiungunt canonici: Cujus rei gratia... in duo potissimum corpora beatorum Christi confessorum & pontificum, Severi & Sinerii oculos conjectimus, unde sacra pignora in hunc finem exerceperemus. Tum exponunt, quales S. Severi reliquias ex theca ipsius extraxerint, & de S. Sinerio subdunt: Deinde S. Sinerii corpus ex alio veteri tabernaculo, ex ære fusili elaborato, (quod ob multipli- cem reliquiarum ibidem inclusarum copiam O-

MNIUM SANCTORUM FERETRUM nuncupatur) ubi separatum in sericis & versicoloribus peranti- quæ texturæ pannis cum variis inscriptionibus compositum, diem retributionis exspectat; pari cum reverentia eductum, detectum, perspectum fuit, excerptoque inde quodam osse, calcanei figuram exhibente, in eodem Omnim Sanctorum tabernaculo reconditum. Quæ quidem vene- randa duo pignora seorsim purpureo serico in voluta, schedulisque signata, in hac arcula, serâ claveque munita, collocavimus, augustissimæ ma- jestati tuæ sedulò transmittenda.

10 Mox transeunt ad aliqua de utroque de- particulam
claranda, Et sincerè testamur in Domino, in- accepit Lu-
diuersum, ... beati quidem Sinerii depositionem in XIII, ba-
diptycha nostra ad xiv Kâl. Octobris à multis beri credun-
seculis esse relatam... Præterea fidem facimus, utriusque gesta in quibusdam ecclesiæ extare codicibus, & in compendium redacta dioceſano. Breviario contineri. Et paulo post: Ambo Con-stantiensis us provinciæ agrum cunabulis, mo- naſticam vitam exemplis, Abrincensem ecclesiæ infulis illustrârunt..... Sinerius, S. Paterni, qui, Childeberto primo rege, Abrincensi sedi præfuit, honore meritisque successor, cum multis & ipse virtutibus claruisset, post felicem exitum ad ejusdem Paterni & B. Scubilionis ejus socii cor- pora sepultus est in monasterio, quod Sisiacum appellabant. Utriusque vero corporis certam in- dubiamque possessionem nobis tum diuturna tra- ditio, tum domestica documenta confirmant. Ea tamen documenta solum allegant pro corpore S. Severi, ita ut hujus translatio & possessio certior sit, quam corporis S. Sinerii.

*Aliæ reli-
quia haben-
tur Parisis
in ecclesia S.
Maglorii*

11 Partem corporis S. Sinerii Castellanus in Martyrologio universali adscribit ecclesia S. Maglorii, que est Patrum Oratorium in suburbio Pa- riensi. Verum reliquia illa ad laudatam ecclesiæ olim translate dicuntur, tamquam S. Senatoris e- piscopi; sed scriptores neoterici crediderunt, Sena- torem illum non esse alium à S. Sinerio, atque ex eo, opinor, invalidit sententia multorum, dicen- tium S. Sinerium alio nomine Senatorum fuisse dictum. Translatio fuisse resertur in Historia ecclæsie Parisiensis apud Gerardum Dubois lib. 9 cap. 3 num. 4, figurante circa annum 964. Fragmen- tum illud Historia Francæ, quo tamquam funda- mento omnia nituntur, jam datum apud nos est tom.

1 Martii pag. 248, & tom. vi Julii pag. 592 in S. Samsoni episcopo, qui primus nominatur inter Sanctos, quorum corpora tunc Parisis trans- lata dicuntur. Adversus illam translationem non- nulla prolate sunt difficultates. Verum poterit illa translatio magis examinari ad xxiv Octobris in S. Maglorio, ad quem præcipue spectat. Hic solum obervo, inter corpora translata quarto loco recen- seri Senatoris episcopi, nimurum post corpora SS. Samsonis, Maglorii & Machuti, qui omnes e- piscopi fuerunt in Britannia Aremorica, & reli- quorum longè plurium reliquias. Cointius ad an- num 563 num. 3 de Sinerio Abrincensi cum Se- natore, cuius corpus tunc translatum est, confundi- do ita loquitur: Non aliud est (nimurum Si- nerius Abrincensis) à Senatori episcopo, cuius reliquiae (neque enim integrum corpus Rothomag- genses possident) cum sacris pignoribus coævo- rum præsulum, Samsonis, Maglorii & Machu- ti, ex Armorica Parisis ob metum Nortman- norum translatae sunt, & in suburbio sancti Jacobi hodie custodiuntur à presbyteris nostræ con- gregationis in basilica beati Maglorii.

12 Attamen fatetur Cointius, S. Senatorum cele-

A celebrari in ecclesia S. Maglorii ad xxvi Septembris; non hoc die xviii. Ex eo saltem liquet, monachos illos S. Maglorii, qui acceperunt dictas reliquias, nescivisse habere se corpus S. Sinerii Abrincensis. Quapropter nescio, an illa conjectura sit satis certa, licet tradita sit à pluribus. Castellanus in Vocabulario Hagiologico ad vocem Senator observat, in Pictavia inferiore haberi ecclesiam S. Senatori dicatam, notarque ipsum coli die xxvi Septembris, & vulgo ibi vocari S. Senaitre. Idem rursus ad vocem Sinerius, vulgo S. Sendre, & Abrincis S. Sinier, observat Senatorum coli in Pictavia inferiore, & forte eundem esse cum S. Sinerio Abrincensi. At ego lubens facio, me

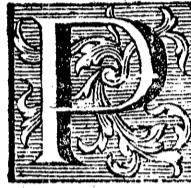
in omnibus istis conjecturis tam acutum non cernere, ut aliquid certi affirmare possim. Redibit sermo de S. Senatore ad xxvi Septembris, ubi in Martyrologio Parisiensi Senator sive Sinerius annuntiatur, forte quia auctor Martyrologii eundem creditum cum Senatori, ad illum diem annuntiato apud Usuardum. Ceterum Castellanus in Martyrologio adjungit, S. Sinerii reliquias Parisiis etiam haberi in ecclesia S. Victoris, & in ecclesia Sanctissime Virginis in Nazaret. Sammarthani tandem observant de S. Sinerio sequentia: Extant quoque in hac dioecesi Abrincensi plurimæ basilicæ sub ejus nomine Deo consecratae.

AUCTORE
J. S.

DE S. FERREOLO EPISC. CONF.

LEMOVICIS IN GALLIA.

POST AN.
DXCI,
Sanctus in aliquot Martynologis memoratur, & colitur

Rimus fortasse ex martyrologis memoriam S. Ferreoli Lemovicensis episcopi annuntiavit in Generali Catalogo Sanctorum, qui non sunt in Martyrologio Romano, Philippus Ferrarius hinc pance verbis: Lemovicis S. Ferreoli episcopi, laudans tabulas, Calendarium & monumenta Lemovicensia. Andreas Saussayus longiori S. Ferreolum laudat elogio, quo omnia ferè, quae de ipsis gestis innoverunt, complexus est. Eundem Ferreolum titulo Sancti honorant in Gallia Christiana Sammarthani fratres, & deinde Dionysius Sammarthanus, utique in catalogo episcoporum Lemovicensium: aliqui plures sanctitatem Ferreoli ut indubitatam celebrarunt. Bailleus quoque Vitam ipsius, ut Sancti, ad hunc dicim conscripsit. Attamen Castellanus in Martyrologio Universali pag. 930 venerabilem tantum vocat, credite ex errore factum, ut Sanctus vocetur à Bailleto. Verum, est Bailleus perperam intellexerit de Ferreolo, quod de alio Sancto apud Gregorium Turonensem dicitur, non ideo sanctitas Ferreoli & cultus ejus in ecclesia Lemovicensi definit esse certus. Omne enim dubium tollit Breviarium Lemovicense, in quo Officium de S. Ferreolo prescribitur, & quidem in eo, quod habemus impressum anno 1625, ritu duplo celebrandum, hoc die. xviii Septembris. Omnia autem legantur de communi Confessoris Pontificis præter tres lectiones mox dandas.

à pluribus
solum secu-
lis: corpus
sepius trans-
latum.

2 Antiquum autem esse cultum S. Ferreoli, colligitur ex translationibus reliquiarum ejus, infra in Actis memorandis. Accedit Bernardus Gundonis, qui floruit sub initium seculi xiv, in Miscellaneis de Sanctis Lemovicenis apud Labbeum in Bibliotheca tom. 1 pag. 632, ubi sic habet: S. Ferreolus episcopus Lemovicensis confessor apud Anexonium in capsa veneratur. Cujus festum recolitur ibidem in festo S. Ferreoli martyris Viennensis, id est, xviii Septembris. De illius reliquiis Anexonii honoratis idem rursum meminit apud Labbeum tom. 2 pag. 267 in Gestis Episcoporum Lemovicensium. Gaufredus Prior Vosensis, (qui pag. 290 ait, scripsisse se anno 1183) ibidem pag. 286 de cultu, sive de translationibus S. Ferreoli ita loquitur: Sancti Ferreoli confessoris & episcopi Lemovicensis corpus translatum fuit apud Turres per antiquam nobilitatem principum de Turribus, de monasterio S.

Augustini (nam dictum monasterium S. Augustini, cum sit extra muros villæ & civitatis Lemovicensis, fuit destrunctum propter guerras tyranorum, Gothorum, Vandalarum, & plurium aliorum) & deinde fuit portatum apud Annexionum per dictum principem de Turribus, & positum super altare ecclesiæ in capsula aurea Calendas Septembris, regnante Theodeberto, tempore Hilarii Papæ. Hac quidem non carent anachronismis manifestis, dum Hilarius aut Hilarius Papa componitur cum Theodeberto rege, quo fuit multo antiquior, & cum translatione S. Ferreoli Lemovicensis, qui necdum natus erat, dum S. Hilarius Ecclesia Romana presidebat. Gothorum & Vandalarum incursonibus etiam non recte attribuitur destrucción ecclesia S. Augustini. Vel sic tamen data verba sufficiunt, ut credamus, S. Ferreolum cultum fuisse, non modo seculo xii, quo scripta sunt; sed etiam aliquot seculis citius, & verisimiliter primis post beatum obitum seculis. Virtus vero chronotaxis auctori condonabimus, sed minimè sequemur.

3 Vitam S. Ferreoli Lemovicensis edidit Labbeus in laudato Opere tom. 2 pag. 527, descrip-
tamque ait ex Breviariis Lemovicensibus anti-
quis. Eamdem habemus manuscriptam ex collec-
tione Andreae du Chesne, Operibus editis notissimi.
Contuli utramque, & exaltè consentientem in vo-
cibus etiam deprehendi. Verum Acta illa multum
auctoritatis habere nequeunt, cum quia non ad-
modum vetusta videntur, tum quia turpi ana-
chronismo S. Ferreolum connectunt cum S. Leone
Papa, qui toto seculo antiquior est, & episcopum
a S. Leone ordinatum affirmant, tum quia & a
lia quadam continent mirabilia magis quam cre-
dibilia, ut in Annotatis observabo. Dabo tamen
Vitam laudatam, quod non habeamus meliorem.
Verisimile etiam est, ex veterioribus Actis desum-
pta esse, que in ea narrantur de virtutibus & ge-
stis quibusdam S. Ferreoli. Ut verò intelligat stu-
diosus lector, quanam de gestis S. Ferreoli pre-
terito seculo probabiliora crediderint Lemovicenses,
ex jam laudato ipsorum Breviario tres lectiones,
partim ex dicta Vita, partim ex S. Gregorio Tu-
ronensi compositas, continua oratione hic subncto.

4 Ferreolus Lemovicis natus, liberalibus di-
sciplinis imbutus, admirabili vita sanctitate flo-
ruit. Abiecta enim saeculi pompæ, usu ciliciorum ex
pilis camelorum confecti, jejuniis quotidianis (ex-
ceptis diebus Dominicis) & frequentibus genu-

Acta ipsius
jam edita. &
recudenda;
quamvis vi-
tis laborent:

F

compendium
Gestorum ex
Breviario.

flc-

AUCTORE

J. S.

flectionibus corpore domito, animum assiduis precibus intentum Deo exhibebat. Pietatis ardore exstans, sanctorum Apostolorum martyrumque reliquias venerandi causâ Romanam professionem suscepit. Quia in peregrinatione multis sanitatem contulit, multis viam salutis ostendit. Regressus in patrium solum, cleri & populi votis expeditus, Lemovicensis episcopatus onus subiit. Eo in munere ita se gessit, ut nullum feduli pastoris officium prætermitteret. Quo tempore cùm Lemovicensis provincia gravibus morbis, iisque arte humana insanabilibus afflactaretur, sanctus Pontifex paternam suorum curam gerens, triduum jejunus, cinere conspersus, cum fletu & gemitu Sacrificio oblato, in basilica beati Martialis sanitatem exoravit. Tanta verò autoritate valuit apud populum, ut, Gregorio Turonensi teste, Marcum referendarium Childerici * regis, tributa gravia exigentis, ab imminentis mortis discrimine liberaret. Sacris ædibus ædificandis labens suas opes impendebat. Scribit enim idem Gregorius Turoensis, basilicam sancti Martini in urbe Brivensi, impetu hostili crematam, marmoreis etiam columnis igne solitus, à Ferreolo suis omnino instauratam. Mortis denique cognito tempore, clericos ad omnes officii partes explendas adhortatus, mœrentes etiam consolatus, decimo quarto Calendas Octobris animam beatam Deo reddidit. Cujus corpus in æde sancti Pauli primum conditum, inde propter ruinam in monasterium S. Augustini, eoque hostium incursu diruto, in castrum de Turribus, postrem Annexionum translatum est. Hactenus Breviarium, in quo chronotaxis ferè neglecta est. Unica in ea est nota chro-nologica ex mentione Chilperici regis: nam ita legendum, non Childerici, ut perperam fuit imprecsum.

*Sanctus ad
episcopatum
promotus in-
ter 565 &
579:*

5. Qualemcumque igitur chronotaxim investigemus, & simul nonnulla examinemus facta, antiquam Vitam recudamus. In catalogis antistitum Lemovicensium S. Ferreolus locatur post Exortum, cuius Epitaphium scriptis Fortunatus lib. 4 carm. 6. Hic ibidem dicit, Exortum fuisse defunctum, quando tria lustra, id est, annos quindecim, in episcopatu exegerat. Cùm autem decessor Exortii Ruricius adhuc superesset anno 549, quo ad concilium Aurelianense v legatum misit Bantaredum archidiaconum, ut observat Dionysius Sammarinus tom. 2 Gallia Christiana col. 503, non fuit defunctus Exortius, nisi circa annum 565, aut seniùs. Deinde ex facto mox referendo innoscit, S. Ferreolum jam episcopum fuisse anno 579. Quare episcopus factus videtur inter 565 & 579, nec multis annis à vero aberrare potest, si quis dixerit episcopum ordinatum circa annum 570. Saussayus in Martyrologio Gallico ad xxxi Augusti annuntiat ordinacionem S. Ferreoli, quando, inquit, à S. Firmino Lemovicensi episcopo, cuius successor fuit, presbytero consecratus, & chorepiscopus constitutus est. Vérum confudit Saussayus S. Ferreolum Lemovicensem cum S. Ferreolo Ucetiensi, qui eodem seculo floruit, & S. Firmum in cathedra Ucetiensi decessorem habuit; sed nihil horum verum est de Ferreolo nostro Lemovicensi.

*anno 579
mortuus
Marcum
Chilperi i
regis refe-
rendarium:*

6. S. Gregorius Turonensis lib. 5 Historia cap. 29 hac scribit: Chilpericus verò rex descriptiones novas & graves in omni regno suo fieri iussit. Quia de causa multi relinquentes civitates illas, vel possessiones proprias, alia regna petierunt; satius ducentes alibi peregrinari, quam tali pericolo subjacere... Lemovicinus quoque populus, cùm se cerneret tali fasce gravari, congregatus in

Calendis Martiis, Marcum referendarium, qui hæc agere jussus fuerat, interficere voluit: & fecisset utique, nisi eum episcopus Ferreolus ab imminenti discrimine liberasset. *Ex hoc facto recte observat Longuevallins in Historia ecclesiae Galliæ tom. 3 pag. 208, magnam fuisse apud Lemovicenses auctoritatem S. Ferreoli, quod furem populum cohibere potuerit. Et ultius ex ilia auctoritate conjicere possumus, jam aliquot annis fuisse episcopum, dum hac ficerent. Facta autem sunt anno decimo octavo Guntramni & Chilperici regum, qui concurrit cum anno 579.*

D

7. Rursum de S. Ferreolo meminit Turonensis lib. 7 cap. 10, hec scribens: Magno ea tempestate incendio basilica ante dicti Martini beati apud Brivam vicum ab imminenti hoste cremata est, ita ut tam altarium quam columnæ, quæ de diversis marmorum generibus aptatae erant; ab igne dissolverentur. Sed ita hæc ædes in posterum à Ferreolo episcopo reparata est, tamquam si nihil mali pertulerit. Vehementer enim admirantur veneranturque hunc Sanctum incole, ed quod plerunque virtutes ejus experiantur. *Hac ultima Turonensis verba tam clare dicuntur de miraculis S. Martini Brivenis, de quo breviter apud nos actum est tom. 2 Augusti pag. 412, ut mirer possit Balleum ea intelligere de S. Ferreolo, quem ante S. Gregorium Turonensem vult defunctionem, quia credebat Gregorium loqui de miraculis Ferreoli defuncti. At Turonensis de Ferreolo tamquam vivente loquitur: & allegat rationem, cur combusta S. Martini Brivenis ecclesia tam bene reparata fuerit, nimirum quod Sanctus ille apud populum in magna esset veneratione ob miracula. Res apud Cointium resertur ad annum 584 quo combustio facta est, num. 30, ubi etiam de S. Ferreoli miraculis locutum creditur Gregorium; sed postea meniem auctoris melius intellexit. Anno 585 habitum est concilium Matisconense II, in quo actum est contra aliquot episcopos, quod suscepissent partes Gondebaldi cuiusdam, qui se dicebat filium Clotarii I, & sic ab aliquibus rex fuerat proclamatus. De concilio illo agit Turonensis lib. 8 cap. 20: agunt de eodem historici Galli, qui possunt consuli, Acta dat Labbeus tom. 5 Conciliorum, ubi col. 988 post alias tredecim, partim metropolitanos, partim episcopos, subscriptus legitur Ferreolus episcopus ecclesiae Lemovicinæ, quem multo plures sequuntur.*

*instaurata
combustam
anno 584 ec-
clesiam: in-
terest anno
585 concilio
II Mati-co-
nensi.*

E

8. Acta danda num. 2 habent, S. Ferreolum consanguineum fuisse S. Aredii abbatis Atanensis, quem defunctum sepultura tradidit. Plura de his & de eorum amicitia proferunt ipsa Acta S. Aredii, apud nos data ad xxv Augusti; sed de eorum consanguinitate tacent. In Vita 2 pag. 186 num. 29 hæc leguntur: Eodem verò tempore, quo miles Christi (S. Aredius) degebatur in terris, Ferreolus pastor, ad gubernandum plebem sibi commissam Lemovicum civitate præsul venerandus aderat. Sed quotiens ipse Pontifex febris urgebatur, aut aliqua ægritudine in gravi dolore atterebatur, ad virum Dei Aridum dirigebat nuntios, ut pro eo pleniū ad Dominum intercederet. Qui, celebratis pro eo vigiliis, obtinebat pro Pastore, venerabilis abba pro Antistite, & abjectus & humilis pro sublime. *Hæc sufficiunt ad ostendendum, mutuā amicitiam junclos fuisse SS. Ferreolum & Aredium; non item ad probandam eorum consanguinitatem, de qua certò non constat, quia Acta edenda sufficientem non habent auctoritatem.*

F

*Amicitia
junctus fuit
cum S. Are-
dio abbate,*

9. De sepultura S. Aredii, de qua video du-

bi-

Abitasse Cointium & Baillerum, utraque Vita S. Aredii consentit. Prior, relata morte S. Aredii, num. 18 ita pergit. Mane autem facto (post noctem, quā obierat) ingens convenit populi multitudo: sed & Lemovicensis pontifex urbis, in superioribus memoratus, nomine Ferreolus, nuntio de transitu ejus accepto, cum omni festinatione iter eō properavit accelerare. Quō tandem perveniens, & super carissimi sibi Sancti corpus cum multis lacrymis ac lamentationibus procumbens, eō quām maximum sibi fatebatur incumbere dolorem, quōd eum in postremis positum nequivisset invenire superfitem. Dein cūm sacratissimum corpus ad ecclesiam beati martyris Juliani, quam à fundamentis extruxerat idem vir beatus, deferendum decrevisset, & ibidem tumulandum, feretrum, quo jacebat, movere non potuerunt. Cūm igitur ob impossibilitatem movendi corporis Ferreolus pontifex stupidus pariter factus esset & tristis, tam sibi ipsi clericisque suis, quām universae, quā convenerat, multitudini jejunium triduanum indixit, atque à Domino petendum admonuit, ut, quānam esset sua, Sanctique ipsius super sui tumulatione voluntas, omni remoto desigñaret ambiguo. Tertio itaque peracto jejunio, rursus ad levandum ac deportandum sacrum corpus accedunt. Tum verò à duobus tantum summa cum levitate sublatum est, atque delatum ad sepulturam, vocibus immensis gaudisque magnificis Dei mirabilia & Sancti virtutem magnificantes universis. *Eadem leguntur in Vita secunda num. 51 & 52, ubi solū in fine additur.* Igitur corpore ex more tradito sepulturae, præfatus Episcopus reversus est ad propria.

B *Porro defunctus est S. Aredius abbas anno 591. Itaque supererat eo anno S. Ferreolus, & verisimile est, cumdem supersuisse diutius, cūm S. Gregorius Turonensis, qui mortem S. Aredii memoravit, nusquam de S. Ferreoli obitu loquatur, licet viventem bis laudaverit. Laudatus Sammarthanus in Catalogo episcoporum Lemovicensium ait: Ferreolum ex hac vita ad immortalem migrasse legimus anno DCCXCV. At col. 552, agens de monasterio S. Pauli, per Sanctum dotato, de ipso dicit: Qui quidem anno DCCVII ex meliori chronologia mortuus est, inquit noster D. Claudius Estiennot, ac in eadem S. Pauli abbatis sepultus est. Nihil inviatio, quo minus alterutra opinio possit esse vera. At pro neutra fundamentum sufficiens habeo. Quapropter nihil ulterius statuere placet, nisi S. Ferreolum obiisse post annum 591. Nullis enim factis post illum annum innotescit. At neque successoris ipsius Asclepii ullam toto seculo vi mentionem reperio. Quare nihil obstat video, quo minus citio post annum 591 defunctus fuerit S. Ferreolus, ant pluribus etiam annis superfuerit.*

*defunctus
deinde Fer-
reolus anno
incerto.*

sancetus, corpore castus, & charitate diffusus; liberalium artium disciplinis eruditus, conversatione cælicus, vestium splendorem despiciens, ciliis de pilis camelorum factis ad carnem utebatur. Diebus cunctis, exceptis Dominicis, jejunabat; vinum non bibebat, nisi lymphatum in tantum, quod videbatur vini speciem non habere. Noctibus singulis hora matutinali exurgens, postea legebat. Psalterium cum letania & collectis: pluribus ac crebris genuflexionibus ac teritionibus carnem suam edomabat. Et cūm sanctorum Petri & Pauli limina peragraret, nomen Domini in via prædicabat, verbum Dei signis & prodigiis roborabat, infirmantibus universis salutis remedium conferebat. Cūmque fama ejus sanctitatis ad summi Pontificis Leonis b notitiam pervenisset, obviā ei abiit, & in domo sua charitativè fuscipiens, ejusque colloquiis dulcissimis delectatus, maximo cordis & oris jubilo jocundabatur. Et cūm ad propriam regionem, visitatis Sanctorum liminibus, redire disponeret, sanctus Leo Papa, in visu edocetus, pronuntiavit ipsum beatum Ferreolum electum in episcopum Lemovicensem. Moxque idem Pontifex Leo beatum Ferreolum, Deo disponente, episcopum consecravit, & gradu pontificali insignitum, dato sibi osculo pacis, ad prædictam civitatem Lemovicensem, ad quam illum Deus elegerat, in pastorem animarum authoritate concessa direxit. E-volutis autem paucis diebus, cūm ex divina revelatione in eadem urbe ejus præstolareetur adventus, sacerdotes universi, cognito ipsius proximo occursu, cum clero & populo obviā execentes, magno illum cum gaudio suscepserunt.

C 2 Adepta itaque pontificali dignitate, beatus Ferreolus, ne lucerna lumine accensa sub modio latitaret, Catholicæ fidei doctrinam, & euangeliæ prædicationis arcana, ut bonus pastor ovibus sibi à Deo commissis viva voce pandere cœpit, jejunando, orando, prædicando, eleemosynas multas faciendo, virtutum flores in populis seminarvit. Cūmque tempore illo facta plaga in civitate Lemovicensi & Lemovicino ex diversis morborum incursiis, videlicet dysenteria, febribus, & aliis incommidis, populus cruciaretur, B. Ferreolus cum viris religiosis intrans ecclesiam beati apostoli Marcialis c, conspersus cinere, cum fletu & gemitu per triduum jejunus perstitit; & ut Dominus populum de tanta clade liberaret, Deo sacrificium obtulit. Eo autem in oratione perseverante, angelus apparuit, dicens: Ferreolus, exaudita est deprecatio tua; statimque plaga populum dereliquit. Beatus namque Ferreolus & Aredius d abbas sanctus, de eadem parentela, ut fertur, exorti, fuerunt contemporanei. Et cūm S. Aredius de hoc sæculo emigrasset, B. Ferreolus Lemovicensis episcopus, per nuntios evocatus, ad obitum ejus celeriter venit: tardè tamen accedens, super corpus B. Aredii amarissimè flevit, quia eum vivum non invenisset, & eundem S. Aredium cum debitis obsequiis, & Missarum solemnitatibus B. Ferreolus pontifex reverenter tradidit ecclesiasticae sepulturæ.

*episcopus fa-
ctus, degre-
ge suo curam
habet; sepe-
lit S. Are-
diū:*

D 3 Cūmque ultimum diem sibi proximum adfentret, congregatis fratribus & clero dixit: Christi monita servate, & mandata ejus adimplete, & judicia Dei tremenda formidate, & memoria mea vobiscum sit. Et omnibus de transitu ejus moerentibus, dolorem compescuit, & fletum verbis consolatoris propulsavit. Deinde divinis reteritus Sacramentis, manus & oculos ad cælum attollens, feliciter anima ē corpore emigravit xiv

*piè moritur:
corpus itera-
tis vicibus
translatum,*

G g g g g Kal.

*Sanctus, no-
bilibus pena-
tus, virtuti-
bus fulget:*

B Eatus Ferreolus, vir illustris ex diœcesi Lemovicensi, sicut posteritati reliquit priorum authoritas, exitit oriundus. Erat autem opere Septembbris Tomus P

A. ANO-
NIMO.

e Kal. Oct. Sepultus in ecclesia S. Pauli e: deinde propter ruinam ecclesiae translatus ad abbatiam S. Augustini. In transitu ejus splendor maximus super domum ejus de cælo descendit, iterumque ad cælum revolavit. Concurrentibus populis, ipsum in quadam capsâ lignea posuerunt, ut manus ejus per quasdam capsæ fenestrulas deosculandæ advenientibus remanerent; unde fuit tantus concursus, ut usque in alterum diem non potuerit sepeliri. Et cum ecclesia S. Augustini per incursum Gothorum & Wandalorum deferta apparuisse, corpus ejus per antiquam nobilitatem dominorum de Turribus fuit in eorum castello delatum. Deinde in ecclesia parochiali apud Annexionum b, supra altare in capsâ deaurata repositum: cuius meritis plurima præstantur à Domino infirmantibus remedia sanitatum.

*g**b*

ANNOTATA.

a Vult auctor dicere, opinor: Cum Romanam ad limina Apostolorum proficisciatur. At predicatione in itinere, qualis afferitur, parum est verisimilis.

b Leo I spectat ad medium seculi v, quando Ferreolus necdum erat natus. Leo IIto ferè seculo est posterior Ferreolo, & pontificatum administravit senescente seculo vii. Itaque hic anachronismus est manifestissimus: nec probabilia sunt, qua afferuntur gesta summi Pontificis cum Ferreolo. Imò ipsum hanc iter Romanum, cum aliunde non confirmetur, pro incerto haberi debet.

c De S. Martiale, primo Lemovicensem episcopo, qui hic apostolus vocatur, & de ecclesia ipsius, prolixè actum est apud nos ad 30 Junii. Factum hic relatum apud antiquiores non inveni, & merito dubitari potest, an verum sit cum omni-

bus suis adjunctis. Credibile tamen est, aliquid veri subesse.

d De spectantibus ad S. Aredium, ejusque sepulturam, consule dicta in Commentario num. 8 & 9.

e De hac ecclesia Dionysius Sammarthanus tom. 2 Gallia Christiana col. 552 scribit sequentia: Sancti Pauli in urbe (Lemovicensi) monasterium constructur à Jocondo & Pelagia, B. Aredi parentibus; atque à S. Ferreolo praefule dotatur... Modò tantum est ecclesia parochialis. De dotato monasterio S. Pauli consentit Mabillonius tom. 1 Annalium pag. 102.

f De abbatia S. Augustini, ad Vigennam fluvium sita, latè agit laudatus Sammarthanus col. 575 & seqq. Quo porro tempore ex primo sepultura loco ad S. Augustini abbatiā facta sit translatio, non dicitur. Verumtamen si facta est ob ruinam prioris ecclesia, qua seculo 6 constructa dicitur, translatio fortasse non contigerit ante secundum 8.

g Magis verisimile est, à Normannis sive Danis, qui seculo nono & decimo Galliam sibi valerunt, destrutum fuisse monasterium S. Augustini. Nam incursionses Gothorum & Wandalorum multò vetustiores sunt. Monasterium illud instauravit Turpilio episcopus Lemovicinus, qui cathedram illam accepit sub initium seculi 10, ut videtur apud Sammarthanum col. 508. Ibidem destrutio monasteriorum Lemovicensium attribui videtur Pipino, filio Pipini regis Aquitaniae. Certè ille Pipinus post medium seculi noni iteratis vicibus se junxit Normannis, & cum illis multa destruxit in Aquitania provinciis.

h Ibi jam erat seculo 12, ut colligitur ex datis verbis in Commentario num. 2.

D

E

F

DE S. EUMENIO EPISCOPO,

J. S. GORTYNENSI FORTE DEFUNCTO IN THEBAIDE.

Ex Martyrologiis Græcis & Latinis.

C

FORTE
SEC. VII.
S. Eumenius
episcopus, in
Grecis &
Latinis Fa-
stis notus,

Eumenium Gortyna in Creta episcopum breviter memorat Menologium Sirletianum his verbis: Eodem die natalis beati patris nostri Eumenii episcopi Gortynæ. Consentit Calendarium meticum Graecorum, quod editum est ante tornum 1 Maii, & reliqui ipsorum Fasti, in quibus S. Eumenius ut confessor annuntiatur, in variis etiam ut thaumaturgus. Calendarium dictum habet hunc versiculum:

Oγδοάτη δεκάτη θάρη Ευμένιος μεγαλήτωρ.

Occidit Eumenius decimâ octavâ generosus.

Quapropter ex errore faclum videtur, quod in Ephemeridibus Moschorum figuratis vocetur Eumenius episcopus martyr. Latini certè cum Grecis confessorem credunt Eumenium; & Molanus in Additionibus ad Uſuardum de ipso sic loquitur: Die decima octava, sancti patris Eumenii, episcopi Gortynæ, thaumaturgi. Baronius in Martyrologio Romano de eodem hec habet: Gorthynæ in Creta, sancti Eumeni episcopi & confessoris.

Galeſinius, laudans in Annotatis Horologium & Menologium Grecorum, ex his tale elogium Martyrologio suo inseruit: In Græcia, sancti Eumenii episcopi, qui usque ab infantia religionis Christianæ cultor egregius, cum patrimonium omne pauperibus in elemosynam contulisset, per omnem ætatem jejuniis & orationi lacrymisque deditus, sanctè factorum laude clarus, ecclesiæ Gortynensis in Greta episcopus factus, ita se gessit, ut cælestè Christi regnum & vitæ euangelicæ exemplis, & miraculis divinè editis propagarit.

2 In Menologio, Basilius imperatoris iussu composto, post annuntiatam memoriam S. Eumenii episcopi Gortynæ, thaumaturgi tale datur elogium; Eumenius thaumaturgus, ab adolescentia sua Christianus, summa Deum pietate ac timore colebat. Cum autem dives esset, facultates suas omnes in pauperes erogavit: ipse vero cunctos vitæ suæ dies in jejuniis & orationibus transigebat: adhortationemque illam magni Pauli apostoli diligenter implens, gaudebat cum gaudientibus & flebat cum flentibus, oculosque lacrymis tempor conspersos

virtutibus &
miraculis
clarus,

cir-

A circumferebat. Illud præterea agebat, ut obtręationibus aduersus neminem aures accommodaret, neque ullum ipse condemnaret. Imò, si cuius fortè peccatum audisset, putabat se illum ipsum esse, qui peccasset. Ob hæc igitur recte facta à clero populoque delectus, Gortynæ urbis Cretæ insulæ episcopus ordinatus est. Quo in pontificatu cùm multos annos vixisset, multosque populos, quæ ad regnum cælorum pertinent, docuisset, donumque multorum miraculorum accepisset, obdormivit, miraculis etiam post mortem insignis usque in præsentem diem. In Typico Sabæ nomen Eumenii impressum est Eugenius errore forsan hypotheta.

in Thebaïdem dicitur prefectus ibique mortuus.

B

* lege ἐξεδημίσατο

3 *Quæ de S. Eumenio referuntur in Meneis impressis, multùm sunt diversa, licet non sint dictis contraria, Elogium Græcè ita exprimitur: Οὐτός οὐρένιος, ἐκ νεότητος πολλαῖς σπληγωγίαις σοκάσεως ἑαυτὸν καθηποβαλὼν, τὴν ἄκραν ταπείνωσιν ἔκτισατο. Διὸ δὲ τὸ σίαχας τὸς κατὰ Γορτύνιον ἐκκλησίας πιστεῖται. Οὐτός δενότατον δράχοντα κατέ αὐτῷ ὀρμήσαντα λαμπάσι κατέφλεξεν. Εὐχέθεν δὲ τὸν Ρώμιον καταλαβὼν, οἴδας τὸν πυρὸς ταῦς θεῖας διδαχῆς κατεψότεσσε, Συμεοῖς δὲ τέρατος πολλὰς καταπλήξεις κακεῖθεν τὸν Θυβαῖδα καταλαβὼν, δὲ μὴ βελόμενος, παρατίκα γε αὐχμὶς τὸν κατέφεναν κατασέλλει. Εν βαδυτῷ δὲ γύρα πρὸς Κύριον ἐκδημήσαντα.* *

Oī δὲ παῖδες τὸ Θυβαῖον τῇ παθρίδι δὲ πόμην τὸ τέρτυον σκῦνον παραπέμποσι. Πάλιν δὲ ὄνομα τῷ τοπῳ, πάτης καὶ Κυρίλλου τὸ ζεπτὸν κατέχει ζῶμα. Hic Eumenius, cùm à prima ætate asperis se subjecisset virtutum exercitiis, eximiam obtinuit humilitatem. Quapropter gubernacula ecclesiæ Gortynensis ei concedita sunt. Hinc immanissimum draconem, sibi imminentem, tædis ardentibus exussit. Exinde Romanus prefectus, eam ut facula quædam divinis doctrinis illuminavit, signis & prodigiis multos percellens. Inde verò in Thebaïdem se contulit, quamvis invitus, ibique confessim siccitatim molestiam temperavit. In summa autem senectute decessit ad Dominum. Thebani verò ipsius corpus patriæ & gregi ejus remiserunt. Raxus nomen est loci, qui & venerandum Cyrilli corpus continet.

Quod de airzone per Sanctum interfecto dicitur, videtur fabulosum.

4 *Præter hoc elogium laudata Menea S. Eumenium pluribus verbis celebrant in Officio, quod de ipso peragitur. Nolim laudes generales & frequenter repetitas longo sermone hoc transferri: paucatamen compendio afferre lubet. Laudatur primò ab affectionibus animi domitis, diciturque factus dominus Spiritus sancti, conversationem habuisse cum angelis, hæresque effectus glorie Domini, & patronus ipsum celebrantium. Deinde virtutibus fulsisse dicitur ac miraculis, vocaturque sanctæ civitatis cívīs & concivis angelorum. Tertiò celebratur ut antistes Gortynæ, ut maximus & gloriosus in prodigijs, ut illuminans corda sedentium in tenebris. Quartò laudatur, quia à pueritia amavit humilitatem, quia humiliavit serpentem, id est, diabolum superavit, quia gratiâ sanationum manifestè ditatus fuit. Ad hac breviter observo, ex eo, quod hic dicitur serpentem viciisse, fortè à Graco recentiore, qui fecit elogium supra datum, haustrum esse draconis interfictionem. Cériè Graci recentiores non raro ex dicto quodam allegorico antiquiorum similes commenti sunt fabulas.*

AUCTORE
J. S.
In Thebaïdem fortè
fuit exilio
relegatus
at corpus

5 *Quinto dicitur converso ad Sanctum sermonem: Romam illuminas, faciens prodigia, ut in dato elogio. Sexto laudatur, quia in Filio Dei incarnato agnoscit duas voluntates & duas operationes, ipsumque predicavit, ut hominem simul & Deum. Hic locus uicemque innuit, S. Eumenium vixisse post exortos non tantum Eutychianos, sed etiam Monothelitas, cùm laudetur tamquam heresi ipsorum contrarius. Septimo dicitur mortuus in summo senio. Octavo dicitur Romam missus in Thebaïdem, ibique siccitatem depulisse. Hoc autem ita exprimitur, acsi invitus esset missus: nam verba Græca sic habent: Roma, tuis perfruita bonis, donum desideratum Thebaidi nolentem mittit, pater Eumeni. Forte per Romanam intelligenda est Constantinopolis, quam Roman novam priuam, & aliquando Roman Græci vocabant. Quare videtur Sanctus exilio relegatus in Thebaïdem ab aliquo imperatore Monothelita; neque enim ultra allegatur ratio, cur episcopatum suum reliquerit. Nonò demum, ut mittam alia generatim in laudem dicta, dicitur à Thebanis in patriam remissus, sepultusque in loco Raxus dicto, qui jam autem continebat corpus venerandum, & multis certaminibus perfunditum Cyrilli. Hæc tenus Menæa, ex quibus liquet, maximo in honore apud Græcos suisse S. Eumenium.*

E

defuncti
Gortynam
remissum, &
apud S. Cy-
rillum sepul-
tum:

6 Porro Acta S. Cyrilli, apud quem Sanctus dicitur sepultus, data sunt ad ix. Julii, in usque locis, ubi S. Cyrilus martyrio coronatus est & sepultus, similiter pag. 686 vocatur Raxus. Erat autem extra civitatem, festumque S. Cyrilli ibi quoque celebratum à populo dicitur, ut dubitandum non videatur, quin in Raxo ecclesia deinde sit confœcta, in eaque sepultus S. Eumenius. Lequienus in Oriente Christiano tom. 2 col. 256 & sequentibus texuit catalogum episcoporum Gortyne, que erat Creta metropolis, & post S. Cyrilum sub Decio, aut potius in persecuzione Diocletiani passum, statim subjungit S. Eumenium, quia sepulitura S. Eumenii apud S. Cyrilum insinuat, Eumenium paulo post tempora Cyrilli claruisse, ut existimat. At poterat etiam tribus aut quatuor seculis post S. Cyrilum sepeliri in ecclesia, ubi ille colebatur.

7 *Quapropter magis credo, S. Eumenium floruit verisimiliter seculo VII, quia doctrina ipsius laudatur ut opus similius Eutychianis & Monothelitis, ut mox observavi: Monothelia enim exorti sunt seculo VII. Fætor tamen, & hanc conjecturam non esse certam. De loco, ubi defunctus est S. Eumenius, mihi etiam non placet observatio Lequieni, qui per Thebaïdem intelligit Thebas Bœotia civitatem. Clara quidem Gracia urbs fuerunt Thebe Bœotica, sed non invenio, iis adjunctam suisse regionem Thebaïdem dictam: Quare malim credere designari Thebaïdem Ægypti, ad quam venerit S. Eumenius, & ubi defunctus fuerit. Verumtamen, cùm in Menologio Basiliiano nihil legatur de peregrinationibus S. Eumenii; utcumque dubitandum videtur de illo in Thebaïdem itinere, & de morte ibidem obita, pro quibus nihil invenio præter Menea, & Marcum Cythereum episcopum Menæi consentientem. Hac de causa locum mortualem non nisi dubitanter expressi.*

F

DE SS. DESIDERIO EPISCOPO ET RE-
GNIFRIDO, REGINFRIDO AUT
RAINFRIDO ARCHID. MM.

IN ALSATIA.

COMMENTARIUS PRÆVIUS.

Locus, ubi Sancti coluntur: eorum in Martyrologiis memoria
& cultus: Acta scripta & edenda.

SEC. VI.
AUT VIII.
Sancti in
Martyrolo-
giis aliquot
memorati
ad XVII,

N extrema parte Alsatia Superioris versus comitatum Burgundiae, sive in Suntgovia, vicus est sancti Desiderii dictus, vulgo saint Disier, qui à S. Desiderio, in ejus vicinia passum socio Reginfrido, nomen traxit, quod uterque Sanctus ibidem sepultus fuerit, & à multis seculis in magna veneratione habitus. Multum dubitavi, urum ad hanc potius, quam ad precedentem diem spelleant laudati Sancti, quod utroque die à martyrologis aliquot annuntiatos inveniam, quodque ipsa etiam apographa, Acta illorum Sanctorum continentia, in duos illos dies divisa sint. Tandem pro hoc die eligendo secutus sum martyrologos illos, qui aliis magis attenit fuisse videntur ad Sanctos referendos diebus sibi propriis. Qui Sanctos referunt ad XVII Septembbris, ibidem in Pratermissis ita fuerunt assignati: Desiderii martyris hodie (id est XVII) meminit Martyrologium Morbacense apud Martenium tom. 3 Anecdota. Desiderii simul & Reginfridi meminit Martyrologium Usuardinum Hagenoyense, hac ex parte auctum, uti & Greveni editio. Solùm Desiderium ponit codex Montis Sancti cum titulo Rudunensis episcopi. Minime dubitandum est, quin in omnibus istis Fastis designetur S. Desiderius, qui Redonensis in Aremorica episcopus fuisse creditur, & ab aliis hoc die memoratur. Duo enim priora Martyrologia in Alsatia fuerunt conscripta vel autem, ultimum in Latharingia; indeque factum, ut annuntient Sanctum, ab aliis ejusdem temporis Fastis exsulantem.

in aliis ad
XVIII Se-
ptembbris.

2 Sanctos ad hanc diem accuratius annuntiat Albertus Miraeus in Fastis Belgicis & Burgundicis, & quidem duobus locis. Primo pag. 39, ubi recensentur Sancti diocesis Bisontinæ, qui omnes coluntur Officio ecclesiastico, ex Martyrologio ecclesiarum metropolitanarum Bisontinæ, de hodiernis sic habet: xiv Kal. Octob. in territorio Bifonticensi, passio sanctorum martyrum Desiderii Redonensis ecclesiarum episcopi, & Rainfridi archidiaconi, quorum gesta habentur. Corpus hujus S. Desiderii servatur in vico S. Disier, Alsatiæ Superioris, diocesis Bisontinæ. Idem pag. 545 ad XVIII Septembbris: S. Desiderius Redonensis episcopus... martyrio coronatus est in territorio Vefontino, & quiescit in sui nominis vico apud Alsatios. Martyrii solum habuit S. Rainfridum archidiaconum. Secutus est ad eundem diem Ferrarius in Catalogo generali ita scribens: In finibus

Alsatiæ sanctorum martyrum Desiderii episcopi Rhedonensis, & Rainfridi diaconi. Eodem etiam die Desiderium episcopum, & Rainfridum archidiaconum celebrat Saussayus in Martyrologio Gallicano, & rursum in Supplemento. Accedit Castellanus in Martyrologio universali pag. 980, ubi in addendis ad XVIII Septembbris ita Sanctos nosistros commemorat: In Alsatia, S. Desiderius episcopus Rhedonensis, & S. Rachneffridus archidiaconus ejus, maectati per impios.

E

3 Acta SS. Desiderii & Rainfridi, quæ non modo inedita, sed etiam plerisque eruditis neotericis incognita fuisse videntur, accepimus ex gemino codice Ms. Alterum exemplar ad Majores nostros transmisit Chiffletius noster, non notato codice, ex quo illud exscripti. Alterum anno 1641 ad Bollandum misit Joannes Gamansius, frequenter, aq[ue] ac Chiffletius, in hoc Opere laudatus, qui codicem & locum, unde accepit, assignavit his verbis: Ex Bodecensis cenobii, Ordinis Regularium S. Augustini, dioecesis Paderbornensis, Passionali pergameno Ms. insigni mensis Septembbris, fol. cvi pag. 3. Hec duo exemplaria quoad rem satis consonant; in vocibus tamen non raro dissonant. Utrum sit preferendum, non definio: aliqua enim correctiora videntur in uno, alia in altero. Edam precipue exemplar Chiffletianum; sed ex altero corrigam menda clara & aperta. Ubicumque vero lectio dubia videtur, lectorum in Annotatis monobe, maximè quando occurrent nomina propria, aut res alicujus momenti. Nam leviusculas vocum transpositiones aut mutationes, qua nullius pro re sunt ponderis, sedii vitandi causa inobservatas passim relinquam. Author Auctorum ignotus est, & non omnino Sanctis contemporaneus. Suppar tamen utcumque dici potest, cum non videatur integro seculo post eadem Sanctorum scripsisse, ut in Annotatis observabo ad litteram p. Attamen indubitatam fidem de omnibus adjunctis non meretur, cum videatur plusculum conjecturis induluisse, & plura scripsisse, quam ipse satis noverat.

Acta eorum
conscripta u-
no ferè post
mortem fecer-
to à scriptore
conjecturis
indulgence.

F

4 Tempus, quo S. Desiderius fuit episcopus, S. Deside quoque cum Socio ad meliorem vitam transivit, ex rius fortasse Aetate certò non erritur. Dicitur quidem circa si fuit in concilio Rotoma- nem Auctorum cades Sanctorum contigisse tempo- gensi circa 688:

728

A varum erat ipsius aeo. In concilio Rotomagensi, quod celebravit S. Ansbertus, ut refertur in Vita ipsius, apud nos data ad ix Februarii, fuit aliquis Desiderius episcopus, cuius sedes non exprimitur. At Henschenius in Annotatis ad Vitam pag. 353, & post ipsum Cointius aliisque suspicantur, non autem esse Desiderium istum ab hodierno, Redonensem passim credito. Pagius ad annum 682 num. 8 sine ullo dubio S. Desiderium Redonensem episcopis Rotomagensis synodi annumerat, synodusque vult celebratam anno 688 aut 689. At de epocha synodi illius vix duos scriptores consentientes reperio, nec Pagii sententiam omnino certam puto, licet nequeat multis annis à vero abesse. Id certum est, S. Desiderium, si interfuit synodo Rotomagensi, mortuum esse diu post Childericum II, nec vixisse usque ad regnum Childerici III, sed utrique suisse intermedium.

hoc tamen certum non est, ut plura alia sunt dubia.

esse Désiderium, qui sedit in illo concilio: nam solum nomen & nomen quidem tam commune, rem nequit facere certam. Quapropter de tempore martyrii SS. Desiderii & Rainfridi solum annotavi, id si

Bgendium esse seculo VII aut VIII. Nam hoc verum erit, sive fuerit in concilio Rotomagensi, ut verisimile est, non certum; sive in eo non fuerit, & jam ante sub Childerico II sit defunctus; sive etiam superfuerit usque ad Chidericum III. Cointius ad annum 684 num. 13 scribit, S. Desiderium eo anno factum episcopum, sed sine ullo fundamento idoneo. Sanè dum omnia ad S. Desiderium spectantia diligenter expendo, de ipso etiam loco episcopatus ipsius tam certò constare non credo, ut nullum moveri possit dubium. Non aliunde orta est opinio, Episcopum suisse Redonensem, quam ex Actis modo edendis; quod eruditii aliqui hac viderint, crediderintque non alium in iis designari posse episcopatum, quam Redonensem: nam Redonenses ipsi abhinc duobus seculis Desiderium planè ignorabant, quantum conicere possum ex libris eorum ritualibus, ex episcoporum catalogis, & ex Vitis Sanctorum Armorice. Nam vero, si attente consideremus, civitatem episcopalem S. Desiderii, numquam scribi in Actis Redonensem, ut scribitur civitas Redonensis in Armorica, sed semper cum differentia prima syllabe Rhodonensem dici; in Martyrologio vero Hagenoyensi in Alsatia, Rudunensem episcopum dici S. Desiderium. Facile videhimus, coniunctionem

C *aut S. Benedictum, aut viacumnum, conjecturam
quoque fieri posse de Rutenensi episcopatu. Cetera pri-
ma syllaba & in Actis, & in dicto Martyrologio
magis favet Rutenensi vel Ruthenensi civitati,
Gallicè Rhodes aut Rhodez dicta: nam, prout in
Actis nomen scribitur, prima syllaba convenit no-
mini Gallico, prout in Martyrologio, nomini La-
tino; at neutrō loco prima syllaba congruit vel La-
tino vel Gallico nomini urbis Redonensis aut Rhe-
donensis in Armorica. Fateor tamen, reliquas vo-
cis syllabas magis favere Redonensibus, nec alia
intentione hac observo, quam ne quis certiorem ve-
lit S. Desiderii episcopatum, quam revera sit,*

ACTA

Auctore anonymo

Ex duobus MSS. invicem collatis.

Beatissimus Desiderius, Rhodonis a civitatis indigena, non exiguis parentibus oriundus, imò digni germinis dignissima proles emergens, decus, quod sumpsit ex genere, felicis vita meritis ampliavit: dum in illo & quod clariſſ-

*S. Desiderii
patria, sta-
dia, Episco-
patus, vir-
tutes:*

E

* in Bod.
Hyrodo-
mensem

* *ib.* parti-
bus

*ib. coni-
ventiâ

* *ib.* multis
F
*Roman pro-
ficietur
cum Regni-
frido &
liis :*

d

George 3 rum

A. ANO-

NIMO.

c

f
* al. reli-

quies

revertens
multos morte
perdu comi-
tes: in Ale-
mannia op-
ponit se epi-
scopo male
docem:g h
i

C

cumque mi-
raculo lape-
rat, & po-
pulum re-
discebat.

k

l

rum. Tandem pervenit ad locum multo jam tempore desideratum, Romam scilicet, ubi caput ecclesiarum est, & super quam ædificata sunt fundamenta Apostolorum; ibique se in oratione cum suis diutissimè prosternens, petiit sibi dari à Domino immarcessibilem regni coronam, cum reliquis Sanctis, ad quorum omnium fidem Catholicam cucurrit; credens sibi relaxari pondera peccatorum priorum f. Cùmque cuncta oracula circuiret, omnia Sanctorum patrocinii * secum assumptis, ac bonis exemplis illic repertis, rediit viâ, quâ venerat, ac in semetipso tractavit, & revolvit omnia, quæ audierat & viderat; magnasque laudes suo retulit Creatori; eo quod mirabilis factus est in Sanctis, & gloriosus in omnibus operibus suis.

3 Factum est autem, postquam hæc omnia Vir Dei adimpleisset, & videret solem ardentius urere, quâ dudum illuc ipso tendente fecisset, timens etiam, quod accidit, non propter se, sed propter eos, qui fecuti fuerant illum, decrevit cum suis, ut citius fines illos transiret, & ad fedem propriam deveniret, ac desertas oves visitaret. Sed mens refugit humana, quod Domini nutu institutum est.

B Accidit namque, ut omnes infirmarentur preter ipsum solum, & duos fratres, quâ etiam infirmitate multi mortui sunt. Ille autem corpora illorum sepelivit, & largas eleemosynas præbens, simul cum preciis luxit eos diebus multis. Completo verò luctu & consolatione recepta, iter anxiū peregit propter eos. Venit in fines Alamannorum, ad locum, cuius vocabulum est Moravia g, ubi dux præcerat nomine Willarius h. Audivit autem quendam episcopum i non secundum Catholicam fidem docentem, quem coram omnibus arguens, dicebat illi: O bone pastor, quis te docuit aliunde ingredi in ovile Christi, quâ per ostium? Legisti Euangeliū, ubi hæc scripta didicisti? Quare perdidisti, quod cum magno labore acquisivisti, & in reprobum sensum conversus es? ibi enim dicitur: Qui aliunde intrat, quâ per ostium, ille fur est & latro. Ille autem torvo vultu & pectori irato intuens in eum, dixit se nihil, nisi rectissimam Catholicamque fidem, aliquando prædicasse. Inde igitur gravissima contentio orta est in populo una cum duce eorum; ita ut ipse dux adduci præcepisset utrosque in medio eorum, quibus ait: Vos quippe debuistis Christianes & contentiones sedare in populo, & Christianam defendere fidem, quia sacerdotio fungimini. Cur ergo plebem hanc concitatis & turbastis à credulitate illorum? Cui Sanctus Desiderius respondit: Tacere non possumus, & non loqui, ubicumque contra Deum audimus aliquid repugnare, & documenta fallacia prædicari. Alius affirmabat, dicens: Non ego turbavi populum hunc, qui veritatem loquor; sed iste, qui extraneus atque alienus à fide esse cognoscitur.

4 In hunc ergo modum contendebant coram rege k & reliquo conventu. Tunc repletus sanctus Desiderius igne fidei, ac maximo zelo, quem semper in pectore gerebat, cum fiducia ad judicem dixit: Ignem copiosum jube accendi, ubi totus hic cœtus concurrere possit, & projiciamus baculos nostros in medio ejus; & tunc probabitur eventus rei. Ad hanc vocem dux consenserit simul cum episcopo, & cetera plebe; acceptusque est ignis vehemens, cuius flamma altius percrebuit. Et projectis baculis suis in medio ejus, sancti Desiderii baculus ita illæsus i evasit, sicut in ignem projecit; alterius verò ita consummatus est in momento coram ipsis, & in cine-

rem redactus, ut ab eo, qui tum intromisit, non posset amplius reperiri. Tunc omnis multitudo populi una cum duce eorum crediderunt iis, quæ à sancto Desiderio dicebantur, videntes signum, quod factum fuerat; & glorificaverunt Deum & Servum ejus, quem miserat liberare illos ab errore vitæ suæ. Mansit autem illic, compellente judge, aliquot diebus, & instruxit eos de omnibus, quibus prius erraverant; & bene instructos, atque unanimes, & in lege divina proficientes commendavit eos Domino, cui serviebat in Spiritu sancto. At illi valeficienes, simul cum duce, dictatum etiam muneribus sacris, dimiserunt illum ire in pace.

5 Ille autem abiit per viam, quæ dicit ad defertum Vosagi m, in regionem Burgundionum, ad montem, cuius nunc vocabulum est SANCTI DESIDERII; ibique reperit oraculum non per grande, in honore sancti Martini constructum. Ubi cùm ingressus orationis causâ fuisset, facta est concursio populi ad eum, qui viciniores erant, tales Virum audire & videre cupientes, quicunque videlicet præordinati erant ad vitam. Reliquos verò adduxit curiositas pecunia, quæ suffocat vitæ verbum, ut non referat fructum. Qui autem docti erant, affuerunt ejus doctrinæ, & magnificas laudes Deo dederunt. Erat autem in eodem loco sanctimonialis scemina, quæ excubabat in atrio illius oraculi, sedulum ministerium præbens cunctis venientibus, & in illud introeuntibus. Denique post exhortationem populi, & solemnitatem Missarum secundum solitum morem expletam, Vir Dei dixit ad eam: Peto à te, castissima virgo, ut des nobis post perceptionem communioonis sanctæ, aliquid refectionis, & benedictionis donum, unde sustentare possimus statim corporis hujus; locus enim ille in penuria aquæ situs est valde. At illa dixit: Pauxillum potū conservatum habemus in vasculo parvo, propter necessitatem loci istius; sed tamen non audeo tam sancto Viro & Dei servo celari *; studiosèque secretarium ingrediens, aquæ inde plenum vasculum reportans, poculum Famulo Dei porrigebat.

6 Tunc Vir Dei crucis signaculum super ipsum vas fundens, ardorem sitis abstersit, certe roque populo juxta voluntatem cujusque sufficienter tribuit: ac sic peractum est mirabile, magnumque signum, ut vas, in quo prius steterat potus, de liquore non fuerit imminutum, verum usque ad summum ita inundans, ut in pavimento domunculae huc & illuc per vasculi circuitum exundaret. Quod nempe per meritum beati Viri, & propter nimiam mulieris castitatem, seu charitatem accidisse, indubie credendum est. Populus autem stabat stupefactus, cuius cor Deus tetigerat, & intenta mente glorificabant Deum in omnibus quæ audierant & viderant, in eumque magis ac magis credebant. Vir autem Domini nihil suis meritis de miraculo, quod factum fuerat, attribuebat; sed omnium auctori Deo bonorum gloriam referebat; qui magnificat sperantes in se, & qui non patitur justum derelictum, nec semen ejus indigens pane. His autem gestis, iussit sanctissimus Præfus suo socio, scilicet Reginifrido, vestimenta, in quibus Missam prius celebraverat, in loco pristino recondere, deinde cœptum iter carpare coepit.

7 Audientes autem hæc quidam, qui illuc venerant, & pulchritudinem vestimentorum ejus considerantes, ac speciem vasorum, calicis scilicet & patenæ, ac phialæ argenteæ, quæ illi nuper felicissimus obtulit judex, exarserunt in concupi-

D

In vico S.
Desiderii
Missam ce-
lebrat,

m

* al. dene-
gareO aquâ ibi
divinitas
multiplicat,
discedit.

F

Scelsti qui-
dam, Sanctos
infecti,

A scientiam illorum *n*; & adhærentes vestigiis beati Viri, cogitare cœperunt, ac mutuò pertractare, quemadmodùm eum interficerent, & spolia ejus diriperent. Ille autem sciens *o*, quæ ventura erant super eum, annuente sibi maximè Christo, valefaciens ancillulæ Christi, cæterisque fidelibus, illic congregatis, proficisci cœpit intrepidus, ad locum passionis, qui nunc vocatur AD CRUCEM. Attamen antè prædixerat, audientibus multis: O dilectissimi Fratres, si alicubi audieritis peregrinos occisos, hic in oratorio beati Martini, sepelire curate. Cùm pervenisset autem ad locum supradictum, virgulam suis manibus contorquens gracilem hoc illucque in modum crucis, ibi se in oratione prostravit; ac suis sequacibus similiter agere præcepit. Quæ virgula, post passionem ejus crevit in arbore magnam in eandem similitudinem crucis. Et nos, & multi vidimus illic stantem, ac diu durantem, quasi annis octoginta *p*, vel eo amplius; unde & locus ille vocabulum sumpsit. Et completâ oratione surrexit, & confortans suos, dixit; Nunc estote viri, ac viriliter agite, & confortetur cor vestrum; quia appropinquit hora vocationis nostræ *q*.

B eos in via occidant, ille Eti/poliorum libidine:

f

C

Sepeliantur in Monte S. Desiderii, & miraculis clarescunt:

z

A scientiam illorum *n*; & adhærentes vestigiis beati Viri, cogitare cœperunt, ac mutuò pertractare, quemadmodùm eum interficerent, & spolia ejus diriperent. Ille autem sciens *o*, quæ ventura erant super eum, annuente sibi maximè Christo, valefaciens ancillulæ Christi, cæterisque fidelibus, illic congregatis, proficisci cœpit intrepidus, ad locum passionis, qui nunc vocatur AD CRUCEM. Attamen antè prædixerat, audientibus multis: O dilectissimi Fratres, si alicubi audieritis peregrinos occisos, hic in oratorio beati Martini, sepelire curate. Cùm pervenisset autem ad locum supradictum, virgulam suis manibus contorquens gracilem hoc illucque in modum crucis, ibi se in oratione prostravit; ac suis sequacibus similiter agere præcepit. Quæ virgula, post passionem ejus crevit in arbore magnam in eandem similitudinem crucis. Et nos, & multi vidimus illic stantem, ac diu durantem, quasi annis octoginta *p*, vel eo amplius; unde & locus ille vocabulum sumpsit. Et completâ oratione surrexit, & confortans suos, dixit; Nunc estote viri, ac viriliter agite, & confortetur cor vestrum; quia appropinquit hora vocationis nostræ *q*.

B Adhuc eo loquente, ecce viri iniqui ferro armati accedentes, ut eos punirent *r*. Et sic interfecerunt primò sanctum Regnifridum, ac demum servum Miltis Christi infanibili plagâ, capite scilicet in duas partes pugione diviso, femivium reliquerunt. Tandem venientes ad invictissimum athletam Christi Desiderium, in oratione prostratum invenerunt, eumque gladio percusserunt, ed quòd ad spolia festinabant: adhuc tamen vivum dimisérunt. Tunc denum spolia fecuri diripientes, neminemque formidantes, viâ, quâ venerant, redierunt. Fertur autem à multis, eos in via rixari cœpisse propter divisionem pecuniae, & accidisse, ut cùm se ad invicem pacificare non possent, omnes fuissent ab invicem trucidati. Sanctus verò Desiderius, antequam spiritum exhalareret, cùm adhuc minimè à laude divina cessaret, videns etiam servum vivere posse, ait illi: Surge (frater) in nomine Domini, & vepre *s*, quæ circumstat tibi, caput tuum cinge, & renuncia famulæ Dei. Unde hodie recessimus, ut huc veniat cum presbytero, & corpora nostra sepeliant in oratorio beati Martini. Ille autem abiit, & iussionem Domini sui complevit, atque multis diebus ibidem vixit, signumque vepris protestimoniò semper in capite portavit. Vir autem Dei, sentiens non posse diutius vivere, quia jam defecerat virtus exterioris hominis, oravit & dixit; Domine Deus omnipotens *t* cunctarum creaturarum Creator, jube animas nostras recipi, ubi omnes receptæ sunt, quæ tibi placuerunt: & da indulgentiam iis, qui nos tribulant. Cùmque hæc & iis similia diceret, expiravit.

g Dux autem regionis illius nomine Rabiacus *u*, cùm audisset famulos Dei tanta ac talia perpeccos, voluit in locum alium transferre, sed viri manus accedentes secundum iussionem judicis, non valuerunt eos movere de loco, in quo jacuerunt sanctissimi Viri. Veniente verò presbytero oratrii superiùs prælibati, unâ cum famula Domini, nomine, ut refertur, Pomponia, servoque martyris Christi Williberto, accesserunt & levaverunt eos absque ulla mora in vehiculum, quod secum adduxerant: & adportantes ad locum pristinum, sic detulerunt, veluti nullum pondus sensissent, ibique cum magno honore eos sepelierunt: nam fuit illuc multa miracula *x* per orationes illorum. Cæci visum recipiunt, claudi gressum, languidi

sanitatem, dæmones effugantur, & omnis curatur infirmitas, cæteræque innumerabiles per eos rum merita inibi gratiâ Dei peraguntur virtutes. De quibus omnibus est longum stylum trahere per singula, ne fastidium generet; multa enim erant valde.

io Denique, ne fortè quis tacitâ dicat conscientiâ, hæc non y vera, & falsa adinvenisse, fatis certis testimoniis approbemus. Est namque ibi baculus ipsius Sancti, qui de incendio liberatus est; & scintorium *z*, in quo Sanctissimus sedet. Sunt & vestimenta sancta, quibus functus est, dum perficeret opus Dei *aa*, ita adhuc integra, quasi nuperrimè facta, & ab omni permanent læsione. Vidimus & tabulas ipsius Martyris, & corneum graphium in eodem loco. Ac, si quis dolorem dentium patiebatur, cùm tangeret eo dentem, nec ferè *bb*, aut statim, si dignus erat, ab omni fatigatione doloris meruit liberari; & in quibus continebatur calculus Sancti, & ubi pontifex fuerit, & per quanta lustra annorum circuibat corpora Sanctorum, & cætera; quæ præ multitudine ac spatio dierum deleta esse videntur. Dux verò suprannominatus videns virtutes Martyrum, loculum fabricari fecit, ac tabulam argenteam, miro opere sculptam, in qua nomen suum litteris impressit, & super tumulum posuit. Passi sunt autem sancti martyres Desiderius & Regnifridus, quintodecimo cc Kalendarum Octobris, tempore Childerici regis, regnante Domino Jesu Christo, in sæcula sæculorum. Amen.

ii H Y M N U S.
Diem *dd* colimus laudibus
Binis dicatum testibus,
Præsuli Desiderio,
Levitæque Regnifrido.
E
E quibus Desiderius
Claris ortus natalibus,
Nobilitatem generis
Moribus ornavit bonis.
Hic Rhodonen sis Pontifex
Regnifridum enutriens.
Baptismate filiolum
Fecit archidiaconum.
Nec defuere varia
Dicendi mirabilia,
Baculum ab incendio
Sanum recepit maximo.

Parvum signavit poculum,
Multum potavit populum,
Os plenum reddit calicis,
Pro charitate virginis.
Pati pro tuo nomine
Semper paratus, Domine,
Mortis tempus præsciverat,
Venturumque prædixerat.
Post hæc retorsit virgulam
Vir Sanctus in cruciculam,
Quæ creverat, hoc modulo
Dicta crucis vocabulo.
Orantes illuc Martyre *s*
Diri plectunt carnifices.
Mox Levitam cum servulo
Tunc Vatem necant gladio.
Sit Trinitati gloria,
Virtus, honor, victoria:
Quæ dat coronam testibus
Quorum pollemus ossibus.
Amen.

ORATIO. Omnipotens sempiterne Deus, da nobis sanctorum martyrum tuorum Desiderii & Regnifridi ita dignæ merita venerari; quatenus &

A. ANO-

N Y M O.

*multa ibidem
conservan-
tur, que u-
su fuere S.
Desiderio.*

*y z
aa*

bb

E

*Hymnus de
Sanctis cum
oratione.
dd*

F

ab

ab instantibus periculis liberemur, & digni efficiamur gaudiis sempiternis. Per Dominum &c.

ANNOTATA.

a Rhodonis clare legitur in apographo, pro Redonis, aut potius Redonensis, vel Rhodonensis, si recte omnes modo credunt, Redonensem in Armerica episcopum fuisse S. Desiderium, licet hic non reperiatur in antiquis Redonensium episcoporum catalogis, nec in Breviariis Redonensibus, ita ut Redonibus plane videatur fuisse ignotus. In apographo Bodecensi legitur Hydonis civitatis, magis corrupte. Vide dicta in Commentario num. 5.

b Omnis illa dictio modo nonnihil diverso legitur in Ms. Bodecensi ut sequitur: Ut parentes, ad quorum desiderium solet infantia festinanter occurtere, pro charitate Christi voluntariè relinqueret, & velut hostes animæ carnales affectus effugiens, omnem dilectionem in solo Patre cœlesti plantaret.

c Lege, agere insistebat, in Bodecensi, studebat agere. Sed alia etiam quadam voces ibi mutatae.

B d Voce oraculum hic scriptor variis locis oratorium significat.

e In Ms. Bodecensi: Ubi caput Ecclesiæ Christus Deus est. At illud Christus Deus videtur additum: nam reliqua, super quam &c. consonant.

f In Bodecensi: Petuit sibi à Domino simul & beato Petro relaxari pondera delictorum.

g Morvaugia legit in Ms. Chiffletius, vel, ut in margine notavit, Norvaugia. In Bodecensi legitur Mortenaugia, & rectius, quantum appareat. Etenim designatur pagus ille Suevia, qui hodie vulgo vocatur die Ortenau, sive Ortenavia, quique juxta Rhenum extenditur inter Brisegaviam & ditionem marchionis Badensis. De eo tractu agitur in Chronicō Gotwicensi part. 2 lib. 4 pag. 690, ibique recensentur antiqua nomina Mortinhauga, Mordinavia, Mordenowa, Mortingia, & alia vicina.

C h In Bodecensi Williarius. Notus est in variis Chronicis Williarius Alemannia aut Suevia dux sub initium seculi VIII. Nam Franci quatuor annis consequentibus, ab anno 709 usque ad 712, contra ipsum in Suevia bellum gessisse dicuntur. Videri potest Collectio scriptorum rerum Francicarum apud Bouquet tom. 2 pag. 641, ubi in Annalibus Petavianis contra Wiliarium Franci quatuor annis exercitum habuisse dicuntur in Suavis. In alio Chronicō pag. 642 scribitur, contra Willeharium. In alio pag. 644 contra Vilaro. Et pag. 670 ex Adone, contra Wiliarium. Similia legenduntur etiam tom. 3 in variis Chronicis, ita ut minimè dubitandum sit, quin Williarius sub initium seculi VIII fuerit dux in Suevia, ab anno saltem 709 usque ad 712.

i Quis fuerit ille episcopus, non liquet. At non deerant illis temporibus episcopi parum religiosi & docti, aut etiam non recte sentientes de fido.

k In Bodecensi, coram duce. At Williarius rex vocari potuit, sicut Pippinus Heristallus non raro rex vocatus legitur eodem tempore, et se rex propriè non fuerit.

l Etiam si res non sit prorsus incredibilis, tamen hoc prodigium aliaque nonnulla ab eodem re-

lata, minus certa videri debent, tum quia scriptor non est contemporaneus, tum quia plura id genus congesit.

m Vosagus, alias Vogesus, nomen est catena montium, qui extenduntur inter Alsatiā & Lotharingiam, atque inter hanc & partem comitatus Burgundia. Vocatur etiam saltus Vosagus, & desertum, quia amplius ille tractus in hodierno ducatu Lotharingie parum erat inhabitatus,

n In Ms. Bodecensi additur: Putantes eos amplius aliquid thesauri vel pecuniae habere.

o Ibidem, providens in Spiritu &c. Credidit auctor, Sanctum cadi future consicum fuisse ex iis, que dixit, ut mox sequitur. At ego nec dicta illa pro certis habeo, nec video ex iis, aliquid certo deduci posse prater timorem utcumque pragmum.

p Ex annis octoginta, quibus arborem illam scripsit auctor, cum dicat eam à se & aliis multis visam, recte colligitur, ipsum annis ferè octoginta Sanctis fuisse posteriorem, ac verisimiliter scriptissime non integro post mortem ipsorum seculo.

q In Bodecensi: Vocationis ac passionis nostræ.

r Fortè legendum, perimerent, in Bodecensi est, morti tradenter.

s In Bodecensi: cum una veprum. Dubitarem sane, an vox non esset corrupta, si omnia asserta auctoris pro indubio haberem.

t Hanc saltem orationem S. Desiderii non potuit auctor scire, quia nullus oranti adfuit. Ex hoc igitur loco patet, ipsum ex conjecturis amplificasse ea, qua de Sanctis potuerant innescere.

u In textu Rabiacus, in margine autem notatur Rabiarus. In Ms. Bodecensi locus est interpolatus hoc modo: Dux Burgundie, nomine Raurachus &c. Quis ille fuerit, ignoro. At fuerit prefectus loci aut oppidi vel civitatis vicina, si vera sunt, qua sequuntur de tentata per ipsum translatio corporum.

x Miracula ad sepulcrum Sanctorum parrata fuisse, non dubito: nam cultus ipsorum ob illa procul dubio caepitus est.

y Fortè addendum nos legendum: que, & falsa nos adinvenisse. Illam autem objectionem non sat solvit auctor enumenando omnia illa, qua S. Desiderio in usu fuerant, & ibi servabantur. Nam ex illorum conservatione solum colligitur, Sanctum statim in veneratione habitum fuisse; minimè vero consequitur, vera esse omnia, qua narravit auctor.

z Scintiorum quid sit, non invenio. At rectius forte in Bodecensi codice legitur stratorium, quod sumi potest pro stragulo sellæ jumenti, in quo se derat Sanctus, aut pro alio etiam stragulo, in quo ad quiescendum confederat.

aa In Ms. Bodecensi, in celebratione Missæ.

bb Nec ferè in Ms. mendose legitur. In Ms. Bodecensi: Quo si quis dolorem dentium habens, ipsos dentes attigerit, ab omni fatigatione liberari merebitur. At ibi omittuntur omnia, qua in graphio inventa dicuntur.

cc In Codice Bodecensi, decimo quarto Calendas Octobris.

dd Post Acta in apographo Chiffletii subjungitur Hymnus de Sanctis cum oratione; prout hinc subjunguntur. Videbit studiosus lector, in Hymno repeti aliqua mirabilia, jam ante in Actis relata.

D

E

F

DE

DE S. RICHARDE IMP. VIRG.

AND LAVIÆ IN ALSATIA

SYLLOGE HISTORICA.

J. S.

Sanctæ in Fastis memoria & cultus : gesta examinata : elogium
ex Breviario Argentinensi : miracula.

SUB INITIUM SECULI X.
Santa ad hunc diem in Fastis recentioribus memorata,

Uamquam cultus S. Richardis imperatricis virginis vetustus est & indubitatus, memoria tamen hujus Sancte à precipuis martyrologis celebrari non potuit, quia hi partim ipsa antiquiores sunt, partim eodem fere cum ipsa tempore floruerunt. Hac de causa solùm à recentioribus commemorata est, & à Baronio etiam pretermissa in Martyrologio Romano. Joannes Molanus in additionibus ad Usuardum hoc die S. Richardem ita annuntiat: In Germania, monasterio Andelaha, depositio sanctæ Richardis imperatricis, conjugis Caroli Crassi & virginis. Secundus est Ferrarius in Catalogo Generali, ubi sic habet: In monasterio Andelaha sanctæ Richardæ augustæ & abbatissæ. Eamdem memorat in Germania generali Sanffayus in Supplemento Martyrologii Gallicani. Castellanus in Martyrologio Universali monasterium Andelaham & locum obitū S. Richardis in Holstatiā transfert, nescio qua hallucinatione, nisi ipse aut corrector mendorum Holstatiā cum Alsatia confuderit. Nam in Alsatia obiisse Sanctam indubium est, ut rectè haberet Martyrologium Parisense, Richardem his verbis annuntians: Andelaha in Alsatia, sanctæ Richardis uxor Caroli tertii, cognomento Crassi, regis Francorum & imperatoris. Locus optimè hic exprimitur; sed titulus virginis perperam omittitur, cùm ille abundè probatus sit, & S. Richardi passim datus. Martyrologi Benedictini, Wion, Menardus, Dorganius & Bucelinus ad eundem hunc diem S. Richardem Fastis suis inferuerunt. Hisce consentiens Arturus à Monasterio in Gyneco S. Richardem tali ornat elogio: In Alsatia, monasterio Andelaha, sanctæ Richardis, augustæ virginis, abbatissæ Benedictinæ, olim conjugis Caroli Crassi imperatoris, ac Francorum regis Christianissimi: quæ temporali regno cælesti ac æternum longè anteponens, vitam selegit monastica, & incensa studio pietatis ac puritatis, virtutum præcipuarum culmen est adepta, quibus exornata in cælum conscendit. Per decursum videbimus, Sanctam minus cerio monacham dici.

ui & aliis aliquot diebus: sed hoc XVIII Septembribus honorata

2 Aliis quoque diebus memoria S. Richardis à quibusdam celebratur. Grevenus Richardis virginis meminit ad xix Augusti, neò existimo aliam esse, quam hodiernam: nam secutus videtur Trihemius mox landandum. Alius Richardem virginem commemorat ad xx Augusti, ut ibidem fuit observatum in pretermisis. David Camerarius in Menologio Scoto ad xx Septembribus S. Richardis memoriam agit his verbis: Sancta Richarda vel Richardis imperatrix, & Grégorii Scotorum regis filia, ac Caroli Crassi imperatoris uxor &c. An ex Scotia, aut aliunde oriunda sit Sancta, nec Septembribus Tomus V.

dum examinamus. Hic solùm observo, S. Richardem verisimiliter non coli illis diebus; sed xviii Septembribus, quo à pluribus annuntiatam vidimus. Trihemius lib. 3 de Viris illustribus cap. 314 cultum Sancta testatur, ita scribens: Richardus (lege Richardis) imperatrix, uxor Caroli Grossi, post obitum mariti, contempto regno terreno, ac mundi regibus spretis, cælestis Regis thalamum concupiscens, monasterium ingreditur: in quo abbatissa constituta, magnis coepit clarere virtutibus. Ejus festum colitur xiv Calendas Septembribus. Clariuit anno Domini cm. Hoc magis examinabuntur inferius. Interim afferuntur pro cultu Sanctæ. At vix dubito, quin pro xiv Calendas Septembribus, legendum sit, xiv Calendas Octobris. Certe ad hunc diem in Breviario Argentinensi, quod habemus impressum anno 1484, de Richardae virgine prescribitur Officium novem lectionum, inchoandum à Vesperis. Aubertinus vero Prior Stivagensis in vita Gallica cap. 9 scribit, in ecclesia Stivagensi magnificentum S. Richardi ereatum esse altare, camque coli hoc die. Quidam Ordinis Premonstratenſis sacerdos olim ad Papebrochium nostrum de cultu S. Richardis hac scripsit: Dum etiam in Alsatia olim agerem, legi in Ms. codice quandam Legendam non ita prolixam sanctæ Richardis imperatricis, olim uxor Caroli Crassi, cuius festum cum Octava celeberrimum est in abbatis antiquissimis, Andelacensi Argentinensis episcopatū, & Stivagensi Tullensis, olim Canonicorum Regularium, ab eadem sancta Richarda fundatis.

3 Porro cultum S. Richardis antiquum esse, & à seculo saltē xi captum, colligitur ex solenni corporis translatione, circa medium seculi xi facta per S. Leonem Papam IX. De hac Annalista Saxe ad annum 1048 scribit sequentia: Idem Papaas (S. Leo IX) in cœnobo virginum, quod nominatur Andela in Alsatia, corpus S. Richardis imperatricis de tumulo honorificè elevavit, & in ecclesia recondidit. Tēsis accedit. ipse S. Leo in litteris num. 7 laudandis. Talis elevatio, ab ipso facta summo Pontifice, beatificationi equivaleret, ita ut legitimus cultus vel tunc fuerit inchoatus, vel autoritate Leonis IX confirmatus, si jam antè initium habererit. Sanctam autem coli ut virginem, liquet ex Breviario Argentinensi supra landato, in quo omnes antiphona sunt propria, uti & oratio, quæ talis est: Deus, qui sine professione virginitatis B. Richardem virginem conservasti, da, ut transgressoribus nobis obtineat apud te veniam, quæ à te sub nomine conjugali promeruit coronam virginitatis. Per &c. Ad Vesperas hac sola antiphona psalmis præmittitur: Adeſt dies celebrima, in qua pro incremento Sanctorum gaudet deus angelorum, quia virgo sacratissima Richardis.

F
cultu publico
& antiquo
at virgo.

H h h h h Dei

DE S. RICHARDE IMPERAT. VIRG.

AUCTORE

J. S.

794

Dei electa, eorum in cælis consors est effecta, cuius prece continua nobis Deus peccatorum pondera releva. *Ad Magnificat hec ponitur:* O Christe, castitatis auctor & amator, qui B. Richardem dilectam tibi sponsam elegisti; dum illi sub nomine conjugali integritatis dignitatem conservasti, concede, nos apud te illius adjuvari meritis, cuius castitatis irradiiamur exemplis. *Ita & propria sunt antiphona ad Laudes, & responsoria ad Lectiones Matutini.* Verum qua de stirpe, gestis aut virtutibus Sanctæ in iis dicuntur, commodius producam singula suis locis. Hac itaque de cultu sufficient. De miraculis & reliquiis aliis dicentur post gesta examinata.

*Oratio de
Sancta Ms.,
ex qua dan-
da nonnulla:
elogium ex
Breviariorum
edendum.*

B

4 Vita S. Richardis numquam sic fuit conscripta ab antiquis, ut Vita vocari mereatur, quantum certè existimo. Attamen transmissum nobis fuit scriptum aliquod, num. 2. insinuatum, acsi Vita esset. Verum Vita non est, sed potius oratio aut homilia per brevioris dicta in festivitate B. Richardis, cuius autor ostendit, pauca sibi nota fuisse de gestis Sanctæ, cum semper ferè differat de ipsis virginitate in conjugio, illudque argumentum sic verset in omnem partem, ut non nisi paucissima alia historica adjungat. Qua de causa istud scriptum edendum non censeo; panca tamen illa, qua habet ad propositum nostrum, lectori communicabo per decursum. Alterum illius scripti exemplar transmisit Joannes Gamansius ex codice cœnobii Bodecenſis sine adjuncto exordio; alterum accepimus ex antiquo Legendario abbatiæ Stivagiensis in Lotharingia Ordinis Præmonstratensis. In hoc adjunctum est exordium, quod ita inchoatur: Tota mentis devotione beatæ Richardis virginis, cuius hodie festa celebrantur, agimus memoriam, in qua miram Dei gratiam videre possumus & potentiam &c. Pro hac oratione, qua panca habet historica, dabo lectio[n]es Breviariorum Argentinensis, qua continent ferè omnia ad S. Richardem spectantia. Vitam Gallicam S. Richardis anno 1665 edidit Antoninus Aubertin Prior abbatia Stivagensis, Ordinis Præmonstratensis in Lotharingia. De eadem Sancta breviter meminerunt scriptores quamplures, alii antiquiores, alii recentiores. At horum catalogum hic non texam; sed nominabo singulos, dum eorum verba ad propositum nostrum conducere credam.

C
*Patria San-
cta incerta:*

5 De patria S. Richardis nihil certi habemus ex antiquioribus. Scriptores quidam recentiores in Scotia natam, & regis Scotorum filiam fuisse, sed forte sine fundamento, scripserunt. Horum opinionem rejecit & refellit Raderus in Bavaria satra tom. 3 pag. 73, ubi pleraque de S. Richardre collegit. Non alio argumento rectius refutatur, quam quod nullus antiquorum S. Richardem dixerit Scotam, aut Scotia regis filiam. Alia est conjectura Francisci Guillemani in Episcopis Argentinensis pag. 125, cui assentitur landatus Raderus, uti & Laguille in Historia Alsacia pag. 138. Nam hi conjiciunt, natam fuisse in Alsacia, quia ibidem in proprietate sua, ut inferius videbimus, construxit monasterium Andlaviense. Alia etiam in fundo suo in Alsacia exterrit pro abbatia Novientensi, ut num. 8 dicetur. Quare, inquit, si possedit terras alias in Alsacia ex hereditate, sive acceptas à parentibus, verisimile fit, aut in eadem provincia natam esse, aut in aliqua vicina Germania aut Gallia. In Oratione Ms. patria Sancta non exprimitur, & de natalibus ejus solum dicitur: Erat beatissima Richardis nobilissima genere, pulchra facie, pulchrior fide. In Breviariorum Argentinensis dicitur beata Richardis nobili exorta progenie, & rursum: Singuli regiæ stirpis refusis dignitate. Itaque re-

gia stirpis Sanctæ ibidem attribuitur; sed regis familia fuisse non dicitur. Ceterum natam fuisse non diu post medium seculi ix, ex tempore matrimonii utcumque colligi potest; sed patria Sancta ha-
ctenus mansit incerta.

D

6 Nupsit S. Richardis Carolo cognomento Crasso, filio natu minimo Ludovici Germania regis. Carolo Crasso, cum ipsa De anno nuptiarum non omnino constat: nam ex calculo Reginonis nupta fuit anno 877, secundum Hermannum Contractum anno 875. Hac de causa etiam incertum est, an Carolus tempore nuptiarum regium titulum cum parte regni paterni haberet, an vero post nuptias eam dignitatem obtinuerit. Defunctus est enim Ludovicus pater ipsis anno 876, & pro more temporis regnum suum divisit tribus filiis, Carolomanno, Ludovico, & Carolo Crasso. Huic eo tempore obtigit Alemania, sive Suevia cum vicinis aliquot provinciis, quas enumerare non est instituti hic nostri. Verum Carolus Crassus paulatim adeptus est non modo totum regnum paternum per mortem fratrum suorum; sed & Gallia regnum eidem deinde obvenit, quod reges cognati, qui in Gallia dominabantur, etiam sine alio herede magis idoneo morerentur.

E

Tot regnis coronam imperii adjectit anno 880, quando unâ cum Richardre coniuge in Natali Domini coronatus est per Joannem Papam VIII. Quare decem illis aut duodecim annis, quibus cum S. Richardre vixit, obtinuit totum fere imperium Caroli Magni proavi sui: sed omnia paucis hebdomadis absit, postquam sanctam Conjugem male tractavit & abjecit. Verum hac de Carolo sufficient. De S. Richardre vero inquiramus, quid erit tempore matrimonii.

7 Constructum fuisse à S. Richardre cœnobium Fundat in Andlaviense, ad quod oppidum excrevit, modo Andlaw vulgo dictum, docent variis scriptores infra laudandi, quando narrant, Sanctam in illud delacensem in Andlawense;

de illa fundatione testis accedit in bulla ad Mathildem abbatissam data, quo dicti monasterii privilegia confirmat. Bulla illa edita est à Martenio tom. 1 Anecdotorum col. 170. Monasterium dicitur sancti Fabiani sanctæque Felicitatis, quod appellatur Helionis, situm in pago Helisatiae. Testatur in eadem Pontifex, se translatisse ad ecclesiam à se consecratam corpus beatæ Richardæ, primæ constructricis ejusdem venerabilis loci. Bruschius in Monasteriis Germania fol. 7 de illa fundatione ita scribit: Andlaw, antiquitus Andlaha ab ejusdem nominis fluvio, vel Helionis cœnobium in pago Helisatiae, S. Fabiano & S. Felicitati sacrum, canonissarum celebri loco natarum opulentum collegium, ad montana Vosagi situm, fundatum, ac pro duodecim canonisis totidemque canonicis liberalissime dotatum est anno Christi DCCCLXXX, aut, ut alii volunt, DCCCLXXXVIII, à S. Richardre Scotorum regis filia, Caroli Crassi Romanorum imperatoris coniuge, quæ per divortium à marito segregata, ibi vixit, mortua, & honorifice tumulo post summa aram in sublime collocato sepulta est. Haecenius Bruschius, qui inter abbatissas tertiam & quartam facit neptes S. Richardis. Quod spectat ad annum fundationis, hunc nullibi certo documento probatum invenio. Aubertinus in Vita Gallica cap. 8 fundationem credit factam post divortium Sanctæ. At certò facta est ante divortium, & aliquot annis ante 888, cum Sancta anno 887 in monasterium antè fundatum se receperit. Exstat etiamnum nobile illud canonicarum collegium, de quo agit Gal-

lia

Alia Christiana tom. 5 col. 880, ubi dicitur Ordinis quondam Benedictini sive, quod tamen nec in laudata Leonis IX bulla, nec apud antiquos scriptores reperio, eaque de causa non satis mihi videtur probabile.

Benefacit abbatie Novientensi, & in Alsatia etiam, & in eadem diaecesi Argentoratensi est Novientum, seu Apri-monasterium, non longe distans Andlavio oppido. Novientum venisse aliquando S. Richardem, & beneficium se praebeuisse, habet Historia Novientensis monasterii, edita apud Martenium tom. 3 Anecdotorum, in qua col. 1136 leguntur sequentia: His itaque temporibus venerabilis Richardis imperatrix Novientum venit, & triginta jugera ruris ac vinearum, & curtim unam cum omni decima ipsius allodii S. Mauricio (ecclesia monasterii) ad Sacrificia divina contradidit: maximè penitentiam agens, quia ecclesiam S. Mauricii in Sigoltesheim per potentiam decimis suis privaverat. Nam in eadem villa in fundo suo ecclesiam in honore S. Petri construxit, ac primò decimas suas, deinde succedenti tempore omnes decimas totius villæ ad ipsam coegerit, excepto praedio S. Mauricii ac familiæ ipsius, & allodio sanctæ Dei Genitricis & familiæ ipsius. Hac igitur de causa præfatum allodium, ut prædictimus, contradidit, ac in multis deinceps se profuturam promisit. Mabillonius breviter hac narrat tom. 3 Annalium pag. 226 ad annum 880, circa quem res contingere potuit; sed annus est incertus.

C Monasterio Stivagiensi in Lotharingia, quo donata erat à Carolo Crasso coniuge suo, similiter beneficium se præbuit S. Richardis, ut docent litteræ donationis, editæ in Annalibus Ordinis Pramonstratensis tom. 2 inter probationes col. DXXXVIII. Illa hoc habent initium: In nomine sanctæ & individua Trinitatis. Recardis Dei favente clementia imperatrix augusta. Noverit omnium fidelium, præsentium scilicet & futurorum industria, quia nos, ut debitores nos esse cognoscimus, & secundum Deum & homines nobis convenire dinoscitur quoddam monasterium, à Karolo coniuge meo Romanorum imperatore nobis traditum, in honore beati Petri primi Apostolorum, cum omnibus justè & legitimè ad hoc idem pertinentibus, videlicet ecclesiam beatæ Mariæ in eodem loco sitam &c. Sequitur prolixa enumeratio ecclesiæ, capellarum, terrarum, aliorumque bonorum ad monasterium Stivagiense pertinentium. Tum subditur: Hæc omnia ego Recardis ortatu & consilio Karoli mei conjugis & Romanorum imperatoris beato Petro Principi Apostolorum, & ecclesiæ Stivagiensi, & ibi Domino & Principi Apostolorum servientibus, firmissima largitate tradimus atque donamus: ita videlicet ut perhennitor, securè & justè possideant & obtineant sub defensione beatæ Dei Genitricis Mariæ, & beati Petri Principis Apostolorum, nullique hominum aliquod de jure servitum faciant &c. Sequitur conclusio, & deinde epocha, que nonnihil vitiata videatur transcriptum negligientia.

D Nam nota chronologica non satis invicem consonant, atque ita habent: Data Calendas Maii, anno ab Incarnatione Domini DCCCLXXX, anno II imperii Domini mei Caroli, in Italia IIII, in Francia III, Indictione II. Eadem nota habentur in exemplari scripta, quod ex laudata abbatis ad Papebrochium præterito seculo missum est. Itaque non capio, unde Mabillonius accepit epocham pueris notis constantem, quam tradit tom. 3 Annalium pag. 260 hoc modo: Datum Kalendis Septembbris Tomus V.

per diploma
anno 884
datum.

* hortatu

Maii, anno Domini mei Caroli in Italia IIII, in Francia III, Indictione II. Notat, hæc convenire anno ejus seculi octogesimo quarto: quod verum est: Carolus enim anno 880 per mortem fratris sui Carolomanni regnum obiunuerat in Italia, & per mortem Ludovici alterius fratris anno 881 partem similiiter accepit in Gallia. Itaque Cantabrigiæ Maii anni 884, quo & currebat Indictione II, datum videatur laudatum diploma, in quo annus Incarnationis, ut & imperii, qui erat quartus, fuerunt corrupti. Ceterum Hugo, Annalium Pramonstratensium editor, tom. 2 col. 889 & sequentibus de Stivagio scribens, affirmat, partem bonorum Stivagiæ maximam à S. Richardo illatam esse fundationi Andelacensis monasterii. At Richardis in laudato diplomate videtur afferre, se reddere Stivagiensibus monasterium liberum, & quidem cum omnibus justè & legitimè ad hoc idem pertinentibus. Quare, cum illustrissimus scriptor nulla afferat documenta, quibus probari possit, Sanctam bonis monasterii Stivagiensis usam sive fundatione Andelacensi, non possum non dubitare, an iis revera cum in finem ussa sit, cum ipsa videatur repugnare.

E Inter Epistolæ Joannis Papa VIII, una reperitur ad Riccardam augustam datâ, videlicet ducentesima nonagesima octava, simul tamen inscripta Liutwardo Vercelleni episcopo. Rogat Pontifex Imperatricem primò, ut apud Carolum imperatorem intercedat, ut subfdium ferat contra Saracenos Romanam infestantes. Secundò legatum suum eidem commendat. Tertium sic exprimit: Postremo Christi Cultrix, & Deo amabilis filia, molestè accipimus, cur multoties deprecantes spitali filiæ nostræ Angelbergæ, nullam per vos potuimus conferre medelam, ut, dissoluto exilio, ad sanctum Petrum Apostolum eam reducere faceremus. Unde etiam nunc summopere deprecamur, ut pro amore Dei & nostro sancta Sedes Apostolica de hoc honoretur: & sicut jam dictus Augustus vobiscum pariter repromisit, à captivitate, quæ frustra tenetur, salva & in columnis reducatur. *Hoc ultimum saltem obtinuit Pontifex: nam Angelberga imperatrix, vidua Ludovici II imperatoris, quæ à Carolo Crasso ob molitiones pro Bosone Provincia rege capta fuerat & in Germaniam ducta, ab eodem ad Pontificem remissa est. Exaudita similiter sunt preces pro subfdio contra Saracenos: imperator enim anno 882 ea de causa in Italiam profectus est; sed Pontificem interim obiisse intellexit, & parùm prodeesse potuit, quia alii undique curis erat detenus. Ex illa Pontificis Epistola, quæ anno 881, aut 882, ut magis credo, data est, satis colligitur, bene convenienter inter Carolum Crassum & ejus conjugem Richardem: neque ullibi inventio, diffensiones inter ipsos sive ante annum 887, ad quem progredimur.*

F Verum anno 887 Carolus imperator, sive S. Richardis adulterii accusata virginem se affrit, citavit gravissimam. Annales Metenses apud Chenuum tom. 3 pag. 322, relata Caroli Crassi expeditione infelici contra Normannos Lutetiam obsecrantes, ad tumdem annum 887, de eodem subiungunt: Ad extremum... recessit, & recto itinere in Alamanniam perrexit. Et primò quidem Ludwardum episcopum Vercellensem, virum sibi percharum, & in administrandis publicis utilitatibus unicum consiliarium, objecto adulterii crimine, eò quod Reginæ secretis familiarius, quam oportebat,

AUCTORE

J. S.

tebat, immisceretur, à suo latere cum dedecore repulit. Deinde, paucis interpositis diebus, conjugem Richardem (sic enim Augusta vocabatur) pro eadem re iur coacionem vocat. Et (mirum dictu) publicè protestatur, numquam se carnali coitu cum ea miscuisse, cùm plus quā decennio legitimī matrimonii sacerdote ejus confortio esset sociata. Illa econtra, non solum ab ejus, sed etiam ab omni virili commixtione se immunem esse profitetur, & de virginitatis integritate gloriatur: idque se approbare Dei omnipotens iudicio, si marito placeret, aut singulari certamine, aut ignitorum vomerum examine, fiducialiter adfirmat: erat enim religiosa Femina. Facto autem dissidio, in monasterio, quod in proprietate sua construxerat, Deo famulatura recessit. *Eadem planè habebat Regino in Chronicō ad eundem annum. Hermannus Contractus, in Chronicō, prout editum est apud Henricum Canisum tom. 1 pag. 555, rem ita narrat: Richarda imperatrix, adulterii cum Liutwardo Vercellensi episcopo, qui apud eam & imperatorem familiariter in palatio vigebat, ab imperatore & aliis incusata, divino iudicio ab omni se virorum commixtione integrum,*

B & eatentis virginem se comprobavit; quamvis jam duodecim annis in conjugio imperatoris apparuerit. Moxque ab eo separata, in Andolahense cœnobium virginum à se constructum secessit, ibique sedula in divino servitio virgo Regina permanxit. *Mitto alias Chronicorum scriptores hisce consentientes.*

*& divino
judicio pro-
bat.*

13 *Etenim abundè ex his constat, accusatam fuisse S. Richardem, & ea occasione virginitatem ipsius innouisse, ipsamque à marito discessisse in monasterium antè fundatum. At dubium apparet, an virginitatem suam modo aliquo singulari probaverit, sicut revera se ad talem probationem obseruit. De probatione peracta tacent Annales Meenses & Regino, acsi Sancta, virginem se affirmanti, fidem habuisset imperator. Contractus divino iudicio virginitatem Sancte probatam afferens, utcumque innuit, ipsam revera subivisse examen aliquod, in quo divina potentia illasam servaverit; sed divinandum relinquit, quale illud fuerit. Scriptores posteriorum seculorum in diversas quam maximè opiniones pro suo singuli arbitrio abierunt. Multi crediderunt, sine ullo ulteriore examine divortium esse fecutum, quod Carolus Crassus tam severum examen recipere noluerit. Aliqui existimarent, carentis ferri innoxio contactu crimen à Sancta dilutum. Alii scribunt, aquino iudicio integratatem Imperatricis comprobatam, quod ita olim legeretur apud Hermannum Contractum pro divino iudicio. Verum omnes illae opinones, cùm veterum auctoritate desistuantur, idoneo carent fundamento. Attamen omnino verisimile est, iudicium aliquod non vulgare fuisse adhibitum ad culpam aut innocentiam accusata Imperatricis reprehendendam, cùm quia id insinuat Hermannus, tum quia modo tam solemnē instituta erat accusatio, ut negant simpliciter fides haberi non posset, nec fama imperatricis satis prospectum fuisse sine iudicio.*

*nimirum igni
exposita,*

14 *Oratio Ms., quam in festo Sancte habitam dixi, severum admodum examen fuisse adhibitum, variis locis affirmat, eique omnino consentit Breviarium Argentinense, ita ut dubitandum non sit, quin ea fuerit traditio in monasterio Andlavensis & Stivagensi. Auctor Orationis jam in exordio insinuat, in igne illasam fuisse Sanctam. Nam rarissimum est, inquit, imò impossibile, nisi per auxilium divinæ potentiae, aliquem in medio ignis non ardere, conjugatam virginem esse &c. Deinde in*

media Oratione docet, accusatam de adulterio fuisse Richardem, & ea occasione virginitatem ipsius, qua semper occulta fuerat, innotuisse, dum per ignem examinatur. Mox factum subjungitur his verbis: Nota enim causa legentibus Chronicam, quater cum quodam Vercellensi episcopo peccasse accusabatur. Quo innocentiae de curia expulso, paucis diebus interpositis, à Carolo imperatore ejus marito dicto, numquam facto, ad iudicium vocabatur. At illa, quæ pro occultanda virginitatis pudicitia, uxor numquam facta, uxor putari est passa, accusatione adulterii coacta tandem erupit in vocem, & publicè protestata est, se velle in iudicio probare, nec uxorem nec adulteram umquam alicujus fuisse. Mirabile dictu! Cùm jam, ut suprà dictum est, plusquam decennio sibi copulata esset in matrimonio: quod tamen pro nulla fecit jactantia; sed hac de causa, ut, peracto iudicio, & suspicione adulterii ablata, ad thorum dicti, numquam facti mariti, sicut uxor non redire cogeretur, timens, ne postmodum diu occultata virginitate privaretur. Uno namque eodemque iudicio probatum est, illam nec adulteram nec uxorem alicujus fuisse; sed omnino virginem esse apparuit ejus examinatione.

D

15 *Nam linceis pannis cerà intinctis, perfusis & inebrietatis, & ex quatuor angulis igne accensis, involuta toto corpore, pannis circa se ardentes, psallens Domino, consumptis pannis & tandem in favillam redactis, apparuit splendida Virgo, sicut integra mente, ita & incorrupta corpore, & in medio ignis non æstuata, nec incendio cute obscurata, nec pilo minuta. Ita orator ille, à quo adjuncta forte nonnulla exaggerata sunt. Nam pannos omnes igne consumptos fuisse, non habet Officium Argentinense, licet alias quoad modum probationis consentiat. Antiphona ad Benedictus in laudato Officio hec est: Deus justus & verax, cuius promissionis præconium in beata Richarde veritas facta est: quam per ignem transiuntem flamma non nocuit; quæ justè odorem ignis non sensit in corpore, quia incentiva spiritualia priùs fixerat in corde, da, quæsumus, per ejus interventum noxias flamas nos aquâ vivâ restinguere. In responsorio 1 nocturni tertii hac leguntur: Ista tuæ, Christe, charitatis ardore succensa, edaces incendi flamas contempsit. Et quia interius ardebat igne paracliti Spiritus, idcirco exterius corporis non sensit. In fine lettionis 2. de Carolo Crasso dicitur: Convocatis viris religiosis & imperii fidelibus, per iudicium ignis ipsam examinare decrevit. Et mox in tertia: Ceratam camisiam ei ad eutem induerunt & in quatuor partibus ipsam incenderunt. Ipsa vero quasi ovis mansuetissima immobilis stetit: & ignis divinitus est extensus, & in nullo eam penitus lœdere potuit. Consentit Aubertinus in Vita Gallica cap. 5, docens varias haberi picturas, in quibus S. Richardis medias inter flamas illæsa exhibetur; afferenteque, indusum cerà tintillum, quo tunc erat coeperta, etiamnum servari in abbacia Stivagensi, in theca aenea, argenteis laminis exornata. Laudatus ante Hugo tom. 2 col. 920 inter reliquias abbacia Stivagensis reconset indusum S. Richardis argentea theca acclusum. Tum adjungit: Illo induita erat, quando ad probationem continentiae, credulo & suspiciose imperatori Carolo Crasso æquivocæ, medios inter ignes illæsa pertransit.*

E

*in coeve ad
probationem
virginitatis*

16 *Ex dictis liquet, traditionem illorum, apud quos Sancta colitur, talem esse, ut credant, ipsam igni fuisse expositam eo modo, ut comburi debuissent, nisi divinâ potentia fuisse conservata. Non est ani-*

matus illæsa.

A quidem ea probatio ex illis, quae frequentius adhibe-
bile fuerunt medio avo, & postea merito abroga-
ta, quales sunt probationes per duellum, per a-
quam frigidam, per aquam calidam, per ferrum
candens, sive illud manu tractando, sive nudis pe-
dibus per vomeres ignitos ambulando, de quibus
aliisque nonnullis consuli potest Longuevallius no-
ster in Dissertatione præliminari ante tomum 4 Hi-
storia ecclesie Gallicana. Verumtamen, similem fe-
rè probationem subivit, & minori quidem necessi-
tate, S. Petrus, cognomento Igneus, qui per arden-
tem rogam illas transiit. De hujus facto apud
nos actum est in Aëlis S. Joannis Gualberti ad XII
Julii. Non video igitur, quid obstat posse, quo
minus credamus, S. Richardem sic igne examina-
tam fuisse, quemadmodum in Breviario legitur.
Nam intentio præcipientium examen tam severum
fuisse videtur, ut, si noxia esset, eidem simul ad
pœnam serviret, quod ad examen erat injunctum,
ne alio deinde punienda foret suppicio.

Peraclito-
dicio, sece-
dit in mona-
sterium And-
lavense :
at abbatis

17 Relato autem felici exitu tam innustati ex-
aminis, subiungit auctor Orationis Ms.: Soluta au-
tem non à lege viri, sed ab opinione viri, . . .
nupsit, cui nubere voluit, imò cui diu nupsferat,
tunc tandem se nupsisse gaudebat, quia quem con-
cupivit occultè, Virginis Filio Virgo nupsit aper-
tè, postmodùm virginem se exhibens actu & pro-
fessione. Nam, peracto judicio, mansit postea cum
virginibus Virgo in suo, quod de proprio constru-
xerat, monasterio, quod de munda dote sua dita-
verat, & Sanctorum reliquis adornaverat. Consenit
Breviarium, Sanctam statim se contulisse ad mo-
nastrum Andelacense, modo Andlavense dictum;
consentiant & scriptores omnes antiquiores, qui
de Sancta egerunt. Quare nihil facienda sunt, que
interponuntur à Browero in Annalibus Trevirensi-
bus ad annum 888 hac scribente: Et profecta pri-
mùm in Italiano, postque Ticini in S. Marini par-
thenone rudimenta severioris disciplinæ posuit,
Turegi & Secanici in Germania eamdem vitæ nor-
matam sequuta. Tum demum subdit constructionem
cœnobii Andlavensis diu anè fundati. Browerum
decepit Bruschius, qui fol. 7 agens de cœnobia And-
lavensi, docet se inspexisse monumenta vetera cœ-
nobii Andlavensis, in iisque reperiisse, S. Richar-
dem ante foundationem cœnobii Andlavensis habi-
tasse in S. Marini Papiensis urbis præpotenti mo-
nialium cœnobia, cuius ipsa fuit suprema gubernatrix, sicut & Secanici ad Rhenum, & Thure-
gensis ad Lymagum siti, ex mariti sui Caroli Craf-
si donatione, anno Domini DCCCLXXXI facta. Hec
Bruschius, non satis attendens ad tempora. Si e-
nim donatio facta est anno 881, sex annis præces-
sit divortium S. Richardis. Itaque illas quidem ab-
batis pro more illius temporis conjugi sua dona-
vit Carolus Crassus, & ipsa easdem tamquam ab-
batis habuit; sed in nulla earum vita monastice
rudimenta posuit, aut monacha habitavit. Auber-
tinus cap. 6 existimat, Sanctam post divortium
priùs habitasse in monasterio Montis S. Odilia;
sed conjectura est omni fundamento defitita.

Religiosane
ibi, nec alibi
fuisse vide-
tur, imò nec
monacha.

18 Dubito, an meliori nitantur fundamento,
qua afferit Bucelinus in Menologio Benedictino ad
hunc diem, dum, relato secessu Sancta in cœno-
bium Andlavense, ita pergit: Ubi egregia sancti-
tate virginibus exemplar facta, abbatis postmo-
dum eligi meruit. Inde quoque ad regimen SS.
Felicis & Regulæ monasterii Tigurini evocata,
cùm pulcherrimo vite exemplo, & rara sanctitas
samar orbem implèset, Ordinemque universum
exornasset, plena meritorum ad coronam aterni-
tatis vocata. Verum inter abbatis cœnobii And-

lavensis apud Bruschium, qui catalogum illarum
dat pro tempore, quo Sancta superesse potuit, sa-
tis plenum, Richardis nusquam reperitur. Nihilo
magis illa catalogo abbatis Andlavensem in-
seritur in Gallia Christiana tom. 5 col. 880. Veteres
quoque scriptores nihil habent, quo confirmari pos-
sit ea opinio. Quin potius dubium videtur, an ita in monasterium se receperit, ut simul institu-
tum monasticum fuerit amplexa: non enim inven-
io id clare assertum ab ullo antiquo scriptore.
Quod spectat ad prefecturam Tigurini cœnobii, in
Gallia Christiana tom. 5 col. 937 inter abbatis
hujus & duorum aliorum numeratur his verbis:
Richardis imperatrix, Caroli hujus (Crassi) sepa-
rata & relicta conjux, quæ & Landoviensi & Sec-
kingensi monasteriis præfuit. At magis credidero,
commendatariam fuisse abbatis, quando vivebat
cum conjugi imperatore, quam Religiosam, dum
ab eo erat separata. Quidquid sit, subjicio letio-
nes Breviarii, oratione continua recitandas.

Sancta clo-
gium

19 Sancta Richardis nobili orta stemmate, sed
nobilior fide & castitate, quæ cùm elegantis esset
formæ, & in omni disciplina educata, & ad nu-
bilem pervenisset ætatem, parentes ejus tradide-
runt eam Karolo regi copulatione legitima. Qui
Karolus unà cum Regina veniens Romam, impe-
rialemunctionem atque coronationem ab Aposto-
lico Joanne acceperunt. Et cum magna gloria ad
propria revertens, duodecim annos in omni bona
conversatione & integritate carnis beata Richardis
apud imperatorem permanxit. Invidus autem dia-
bolus, videns constantiam Virginis, molitus est
seminare discordiam & denigrare tantam laudem
castitatis. Tempore illo Luitvardus Vercellensis e-
piscopus, inter cæteros regni fideles præcellens,
frequentare solebat imperiale aulam, dans con-
silia salubria ad augmentum imperii. Sanè cùm ne-
gotia regia sedula fidelitate tractaret, à quibusdam
malevolis Regina est pulsata, quod crimen adul-
terii cum episcopo esset operata. Quod cùm ad
aures imperatoris pervolasset, quasi leo frendens,
& in se ipso perturbatus, convocatis viris reli-
giosis & imperii fidelibus, per judicium ignis ipsam
examinare decrevit. Qui, communicato pro-
cerum consilio, cereatam camisiam ei ad cutem
induerunt, & in quatuor partibus ipsam incende-
runt. Ipsa vero, quasi ovis mansuetissima, immo-
bilis stetit, & ignis divinitus est extinctus: & in
nullo eam penitus lacerare potuit: nec immerito;
quia sigillum veræ dignitatis Domino Iesu Christo
soli conscientia in nullo penitus violavit. Sieque pur-
gata divino iudicio, se ab omni virorum commix-
tione integrum & illibatum virginem comprobavit.

F

20 Moxque ab imperatore separata, ad An-
delacense cœnobium, quod ipsa à fundamentis
construxerat, secessit; ibique serviens Regina vir-
go permanxit. Imperator vero in unctionem ab o-
mnibus principibus deseritur, & alias rex pro ipso
eligitur: & omnes, qui aderant, hæc videntes, glo-
rificaverunt Deum, qui salvos facit in se speran-
tes. Itaque Karolus imperator, regno jam priva-
tus, Deo devotè serviens, ut quidam dicunt, à
suis strangulatus, obiit, & in Augiensi cœnobio
apud Constantiam est sepultus. Gloriosa autem
Richardis, postea virtutibus pollens, carnem vi-
giliis, jejuniis & orationibus macerans, limina A-
postolorum aliorumque Sanctorum ubique visi-
tans, & sepulcrum Domini, virosque religiosos
studuit frequentare, & reliquias plurimorum San-
ctorum ad locum suum congregare. Inter quæ pre-
tiosa pignora beatum Lazarum, apud Ciprum
quondam episcopum, quem Dominus suscitavit à

ex Brevia-
rio Argenti-
nensi:

H h h h 3 mor-

AUCTORE

J. S.

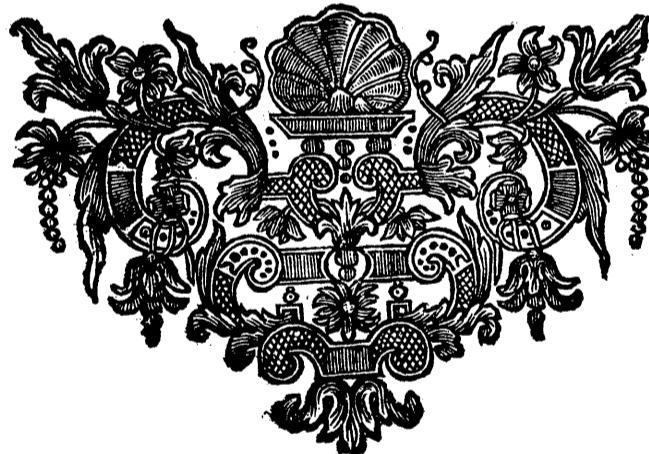
mortuus. Ipsius corpus obtinuit, & ad locum suum transvexit. Cumque cœnobium proprium plurimis prædiis ditasset, & ornamentis & exensiis ianuamis decorasset, sicuti adhuc cernitur, ac in diutina sancta conversatione perdurasset, tandem à Domino vocatur, & in cœlesti Hierusalem corona immarcessibili & immortalitatis laureatur. Ad tumbam ejus saepè ægroti & debiles curantur, & Dominus multotiens per ipsam glorificatur. Hujus Virginis assiduis postulationibus imploremus auxilium, ut ipsa pro peccatis nostris semper intercedat ad Dominum. *Hædenus Breviarium, cui consentiant passim historici de iis, qua evenisse dicuntur Carolo Crago post divertitum.* Quod autem in eo afferitur de Sancta peregrinationibus ad limina Apostolorum, & ad sepulcrum Domini, apud alias non reperio, ideoque incertum videtur. An vero corpus S. Lazari, quem Dominus suscitavit, credendum sit, quod pro tali habetur in abbatia Andlavieni, commodius examinabitur ad xvii Decembris, quo S. Lazarus colitur. Annum, quo S. Richardis obiit, nullus antiquorum assignat. Quare conicere solum possumus, ipsam facile pervenisse usque ad seculum x: neque enim proœcta multum etatis erat, dum à marito decepsit, ut poete decem tanim aut duodecim annis nupta, & postea dicitur permanisse in diutina sancta conversatione.

B 21 De miraculis Sanctæ post mortem Breviariorum consentit Oratio Ms., qua sic habet: Cuius merita quanta sunt apud Deum, saepè probatum est virtute signorum, vel in illuminatione cœcorum, vel erectione claudorum, vel liberatione à dæmonio possessorum, & ubique eam invocantibus præbet Deus adjutorium in necessitate fidelium, tam aliâs, quam in illo loco, ubi sepultus pretiosus corporis thesaurus, in quo tanta, ut audivimus, fecit Dominus. In Breviario rursum antiphona ad Magnificat in secundis Vesperis miracula Sanctæ prædicat hoc modo: Domine virtutum, tuam in sancta Richarde virtutem considerantes, tibi super meritis ejus gloriam damus, tuam magnificientiam in ejus magnificis operibus collaudamus: ejus interventu cœcis, claudis, à dæmonie obsessis, qualibet denique peste affectis, à te beneficia præstantur &c. Beneficam quoque esse S. Richardem clientibus suis in abbatia Stivagiensi testatur laudatus Hugo tom. 2 col. 921, sic ordiens

C de capite Sanctæ ibidem servato: In eodem fere-

tro (cum induso S. Richardis num. 15 memorato) continetur Sanctæ ejusdem caput, partes in duas divisum. Anno MDCXXXVIII miles Gallus lamellas argenti thecam ambientes, duce inscio, avellere dum molitur, profluvium sanguinis derepente experitur in naso, illudque insanabile, donec sacrilegus sur in lacrymas effusus, Religiosorum preces ad S. Richardem interposuerit. Frequentes ægrorum curationes, referente chronographo Stivagiensi, contigisse ad invocationem S. Richardis, & reliquiarum ejus attactu, constat, & hodieum testatur peregrinorum concursus frequens, eandem virtutem expertorum, me præsente.

D 22 Ceterum quod afferitur de reliquiis Sanctæ Stivagi servatis, non videtur consonum iis, quæ scripsit Ruinartius in Itinere litterario in Alfatiam & Lotharingiam inter Opera posthumam Mabillonii & Ruinartii tom. 3 pag. 455. Etenim, postquam narraverat, se Argentorati invenisse Mabillonum, qui pridie Andelagense canonistarum sæcularium collegium visitaverat, illiusque fundatricem fuisse S. Richardem, & modò patronam esse, subjungit: Cujus sacrum corpus in ecclesia antiqua, nondum è tumulo elevatum, religiosè asservatur sub altari majore. Si corpus numquam è tumulo elevatum, & asservatum sit sub altari; non possunt partem capitis habere Stivagienses. At miror, hac scripsi potuisse à Ruinario, tamquam pridie visa per Mabillonum. Nam constat, elevatum fuisse corpus à S. Leone IX, & positum, ubi modo servatur, ut dictum est num. 3 & 7. Preterea Auberlinus in Vita Gallica cap. xi describit sepulcrum Sanctæ, non sub altari, sed post majus altare, neque sub terra, ut Ruinartii verba videntur insinuare, sed super terram elevatum ad altitudinem staturæ humanæ. Addit, tumbam illam miro artificio elaboratam esse, picturisque & ornamenti inauratis decoratam, ac quatuor etiam figuris, quæ gesta quadam Sanctæ repræsentant, distinctam. De elevato supra terram tumulo post summam aram consentit Bruschius, cuius verba dedi num. 7. Itaque non videtur Mabillonius tumbam vidisse, aut, si eam vidit, oblitus ipse fuerit tumba visa. Undecimque orta sit erroris occasio, certè erravit Ruinartius, & tota ipsius relatio de corpore non elevato tamquam ex errore profecta haberi debet; indeoque obesse nequit credulitati Stivagiensium de servatis apud se quibusdam Sanctæ reliquiis.

E**F**

A
DE S. THOMA A VILLANOVA,ARCHIEPISCOPO COGNOMENTO ELEEMOSYNARIO
EX ORDINE S. AUGUSTINI,

VALENTIAE IN HISPANIA.

COMMENTARIUS PRÆVIUS.

§ I. Acta Sancti, à quibus conscripta, & quæ edenda.

MDLV.
Vitan Latinæ conscripta

Anctus hic Antilles, ingens Valentina ecclesie gloria, & eximium celeberrimi Ordinis Eremitarum S. Augustini decus, tot natus est exiguo à morte temporis intervallu sanctitatis & horūcarum virtutum præcones, eosque & natione & idiomate diversos, ut vīsum sit, ab hisce exordiri Commentarium, & aliqualem eorum notitiam reliquis premittre, quò lector intelligat, qui quibus anteponendi, & unde hanc & qua fide digna sint, qua litteris commendarunt. Primus estate & Sancto familiaritate proximus occurrit Joannes Mugnatius, qui teste Thoma de Herrera in Historia Conventus S. Augustini Salmanticae, Hispānicè conscripta pag. 200, institutum Eremitarum S. Augustini amplexus Toleti, solemnem professionem nuncupavit anno 1523, & postquam varia munia honorificè obierat, ad Segobricenses insulas promotus est sub annum 1556, renuitque usque ad annum 1571, quo vivere desit, uti exp̄s̄ nota D. Franciscus de Villagra in Operे Hispānico, cui titulus: Antiquitas ecclesiæ cathedralis Segobricensis & ejus episcoporum Catalogus, cap. 43, ubi impensè eum laudat à doctrina & pietate.

paulò post
Sancti obi-
tum Tommas
Mugnato-
nius;* al. conti-
nenetur

2. Is Mugnatius Sanctum novit & concionantem frequens audivit necdum vita religiosa mancipatus, dein cum ipso familiariter versatus est, ac tandem ejus haud ita dudum defuncti Opera, ut postea paulò fusius exponam, ad publicam utilitatem typis vulgavit. Occasione brusque editioris gesta Sancti in compendium contraxit, inseruitque præstationi sua; ubi, postquam temporum istorum calamitates & perversos hominum mores, ex bellorum grassantium & hæreses Lutherane orbem Christianum per vagantis sevitia exortos, deplorasset, in memoriam revocat viros, qui ante eruditio & virtute claruerunt, & quibuscum illi per etatem versari contigerat, atque hos inter unum precipue commemorare se velle inquiens, ita prosequitur: Ille autem est magister frater Thomas à Villanova, dignissimus olim archiepiscopus Valentinus, cuius quoniam nonnullæ conciones, spectataque doctrina in hoc volumine magna ex parte continentur*, judicavi non abs re facturum me, si vestibulum ante ipsum Operis lectori aliquid de eo Viro, deque illius immortalitate dignissima vita commemorarem. Ita ille in editione Complutensi anni 1581. Habemus igitur auctorem etate & auctoritate tam, quam solitus exoptare, dum gesta alicuius Sancti inquirimus; item tam, ut, nisi brevitatii nimicè studiasset, ad alios non fuisset recurrendum.

3. Mugnatio proximus est, saltem tempore, Josephus Pamphilus ex eadem Ordine episcopus Sigonius, qui Chronica Augustiniana conscriptis produxitque usque ad annum 1579; sed is breve tantum elogium S. Thomæ reliquit, quod idcirco hoc transfero ex editione Romana anni 1581 pag. 119: Thomas à Villanova, archiepiscopus Valentinus in Hispānia citeriore, vir doctus & maximus disciplinæ regularis amator & custos, divine verbi concionator ardentissimus. Hic cum dignitatem pastoralis curæ suscepisset, nihil prioris sanctæ institutionis omisit, sed orationibus, lectiōnibus Scripturarum, meditationibusque sanctis & internorum contemplationi, nisi aliorum commodis utilitati serviret, operam jugiter dabat. Ad pauperes & indigentes multum erat misericors, quos ut potuisset pro Dei amore aliquantulum esurientes reficeret, jejonus saepius remanens, sibi competentia cibaria impertivit egenis: ubicumque enim offendisset pauperem, mox sine dilatatione, quantum potuit, illius inopie tam in amictu quam in vīctu subveniebat.

4. In omnibus erat pacificus, mitis, quietus, gravis incessu, dulcis eloquio, & jucunda morum majestate ornatus. Adeo vero eoram Deo se humiliare didicerat, ut etiam in exteriori conversatione nitor quidam gratiæ spiritalis relucens, internam cordis humilitatem palam cunctis ostenderet. In habitu suo nihil differebat ab aliis sui Ordinis fratribus. Cum denique multis annis piè sancteque vixisset, Deo vocante, infirmari coepit, sanctoque fine quievit anno à Nativitate Domini MDLX. Sepelitur Valentiae in templo nostro S. Mariæ de Succursu: in cuius funere plusquam octo millia & quingenti collacrymaentes pauperes intervenere. Reliquit multos variosque sermones gravissimis verbis sententiisque refertos, qui summâ inquiruntur diligentia ab iis; qui in suggestum ascendere profitentur. Collegia duo instituit atque fundavit, unum Compluti pro fratribus Ordinis, alterum Valentiae pro clericis. Haec enim ille scriptor quidem Italus, sed Sancto coetaneus & in rebus narratis adeo accuratus, ut dubium nullum mihi sit, quin eas didicerit à testibus oculatis.

5. Estate aliquantum remotior est à Sancto Michael Salon, qui tamen cum precipuis sit ejus biographus, paulò plenius lectori est denotandus. Audiamus igitur Herreram in Alphabeto part. 2 pag. 99: Magister Michaël Salon, provincie Aragonie non minima gloria, in sacro-sancta Inquisitionis senatu qualificator, scriptis editis toti orbi notissimus, academiae Valentiae publicus sacræ Theologiæ professor, vir doctrinæ & sanctimoniam ce-

E

F

dein Mi-
chaël Salon
Hispānicè,

AUCTORE

J. P.

* L. mona-

sterii

primum pla-

rium istium

adjuvanto,

B

Ex iterum ex

Processibus

ad beatifica-

tionem:

C

lebris & superiori loco dignus, erat anno MDLXIII
sacræ Theologiae baccalaureus & provinciae Sar-
diniae nobile membrum, postea regni Valentini mo-
nasterii * provinciae Aragoniae unitis, in ea pro-
vincia remansit. Anno MDLXXV ad capitulum ge-
nerale venit generalis suæ provinciæ dissimilator, &
anno MDLXXVI erat Prior Oriolensis, & anno MD-
xcix, in provincialem Aragoniae coasfiantur.
Tandem anno MDCCXI & ætatis suæ LXXXII in col-
legio Valentino B. Mariæ de Succursu hujus mor-
talitatis sarcinam depositu perpetuâ non minùs vir-
tutum quam litterarum relictâ memoria. *Vir iste sub*
*annum 1584 violenta febri correptus & ad extre-
mum vite deductus, votum nuncupavit Sancto no-
stro, fore ut, si sanitatem recuperaret, gesta ejus
compilareret ac publica luci traderet, factusque vo-
ti reus; mandavit executioni Hispanice typis Va-
lentinis anno 1588.*

6 *Adjumenta, quibus ad hoc Opus concinnandum
usus est; in prefatione ad alteram Vita editionem,
de qua mox, Hispanice recenset hoc ordine & his
penè verbis: Sollicitè studui indagare apud ejus
(Sancti) visitatores aliosque, qui ei servierunt &
familiares exstiterunt; qui etiam tunc vivebant &*

*probè admodum noverant, quomodo egerit toto
tempore, quo fuit archiepiscopus usque dum mor-
tuus est; similiter apud plures Religiosos in Castel-
la ætate provectos, qui noverant insignem ejus
pietatem & (vitæ) exemplum, cum degret in Or-
dine. Relata ab illis colligens ac jungens cum eo,
quod scribit don F. Joannes Mugnatonius epi-
scopus Segobricensis in narratione, quam de P. F.
Thomæ ab ipsa pueritia sanctitate composuit in
exordio libri de Sermonibus ejusdem Sancti, uti
& cum eo, quod didiceram ex ejus confessario,
qui fuit Religiosus hujus conventus beatæ Mariae
de Succursu, qui ipfi adfuit toto archiepiscopatu-
ris tempore, & quocum ego multum versatus
sum, composui libellum inscriptum: "De insigni-
bus & singularissimis exemplis, quæ in omni
sanctimoniac & virtutis genere, præsertim pietati-
tis & misericordiæ erga pauperes, reliquit P. don
Thomas de Villanova archiepiscopus Valenti-
nus".*

7 *Idem auctor sequenti seculo aliud ac prolixius
Opus edidit etiam Hispanice de gestis S. Thomæ:
hoc autem in jam dicta prefatione totum vel fere
totum desumptiss se profiteretur ex Processibus au-
toritate Apostolica Valentia, & aliis in Castella
institutis ad Sancti beatificationem & canonizatio-
nem; sub finem verò orat lectorum, ut securus sit
de veritate ac fidelitate narratorum, quandoquidem
ea, quæ ex memoratis Processibus non de-
prespist, quaque pauca admodum sunt, accepert
ex certa relatione personarum omni fide dignarum;
cas hand dubie indigitans, quas ad primum O-
pus confundendum consuluerat. Porro in dictis Pro-
cessibus ipse met Saloniū à Priore Generali totius
Ordinis procurator constitutus fuit anno 1610 die
xx Julii, uti exprestè dicitur in Relatione facta ad
Paulum V PP. nem. 10 memoranda, & hanc se-
cundam Vitam, licet anno tantum 1620 vulga-
tam, jam scribere incepérat ac verisimiliter mul-
tum produxerat anno 1617, uti colligo ex epistola
suo Operi prefixa, quâ Prior provincialis Aragonie
ipsum, tum Priorem conventus Valentini, & in
universitate professorem theologiae, hortatur & in
virtute obedientia constringit, ut Vitam illam ab-
solvat & servatis servandis in lucem emittat, quam
potest citissime. In id autem præ ceteris incubuit
Saloniū, ut Sancti virtutes, & egregias animi doles
illustraret, & exemplis testimonijisque roboraret,*

*hunc in finem appellans aliquando ad dictos pro-
cessus, aliquando nominatum, sibi generatum ad
testes, ex quibus narrata percepit; at non adeo soli-
citus videtur fuisse, ut rerum gestarum ordinem
servaret, vel accurate denotaret adjuncta, præser-
tim temporis, in quibus nonnumquam ex aliis scri-
ptoribus vel instrumentis corrigendus est; sed de e-
jus scribendi modo & stylo infra redibit sermo.*

8 *Eodem, quo Saloniū Vitam proxime lauda-* posse alii

*tam vulgavit, anno 1620 Epitomen Vita ejusdem
Sancti Hispanice etiam typis Matritensibus in lu-
cem edidit don Franciscus de Quevedo Villegas,
eques S. Jacobi, cuius exemplar, anno 1661 Bru-
xellis recusum, pre manibus habeo; non significat,
unde eam Epitomen contraxerit, suspicor tamen,
nihil illum fuisse primo Opere Saloniū; nam licet
ab eodem Saloniū in nonnullis discrepet, in pleris-
que tamen optimè ei congruit; imò fortasse omne,
quod inter utrumque auctorem discrimen est, ex eo
ortum est, quod Saloniū, sicut plura secundum Ope-
ri addidit ex Processibus, ita aliqua immixtrit; &
quod certius affirmare nequeo, cum primum O-
pus non teneam. Alteram Vita synopsim Hispani-
cè edidit Bruxellis anno 1621 P. Gabriël Meter-
mannus; & Latipe Antwerpia anno 1622 P. Ni-
casius Baxius, uterque ex Ordine Sancti Auguſti-
ni, & uterque secundo Saloniū Opere usus. Hos se-
cuti sunt in eodem Belgio duo alii auctores Auguſti-
niani Cornelius Curtius & Joannes Nevius, quo-
rum ille S. Thomæ elogium dat in Opere Antwerpia
Latinè impresso anno 1636 de Viris illustribus
Eremitarum S. Auguſtinianis, Iovani edita anno 1638.
Sed & hi pro pleniore notitia lectorem remittunt
ad Saloniū; hunc laudat similiter Alphonsus del
Castillo in Sacrario Valentino, cui Vitam S. Tho-
mæ inseruit sub annum 1635.*

9 *Prolixam etiam gestorum S. Thomæ enarra-
tionem inseruit Vitis Sanctorum Ordinis sui Gal-
licè editis anno 1641, P. Simplicianus Saint-Mar-
tin Eremita Auguſtinianus; & præter Saloniū,
Baxium & Quevedo, laudat Franciscum Soto,
decanum capelle Pontificie, qui Saloniū primum
Opus Italice versum edidit anno 1619; uti & P.
Basilium de Leon; P. Henricum Yves ac P. Hiero-
nymum Canton, quorum primus multa de Sancto
dixerit in Sermone habito Toleti anno 1620; al-
ter Vitam Gallicè anno 1622, tertius metro Hi-
spanico ediderit, anno, ut aliunde dico, 1620,
& quorum posterior tamquam Prior conventus Va-
lentini die xx Martii mox dicto anno approbavit
Saloniū secundum Opus. Desunt mibi quatuor ha-
lucubrationes & alia nonnulla, que memorantur
apud Ludovicum Torellum in Vitis Virorum illu-
strium Ordinis S. Auguſtiniani pag. 503, apud An-
tonium Ludovicum Gandolfum in Dissertatione Hi-
storica de scriptoribus Auguſtinianis pag. 340 &
apud Antonium de Quintanadueñas in Sanctis To-
letanis pag. 472. In his autem operis inquirere
supervacaneum mihi visum est, quod non dubita-
rem, quin earum auctores vel Mugnatoniū vel
Saloniū vel fortè etiam minùs antiquum sibi du-
cem habuerint, ut proinde ad illustranda Sancti
Acta parum opis conferre possent.*

10 *Majoris utilitatis nobis sunt tria impressa Joannis Ba-
instrumenta, qua postremum commemoranda ve-
niunt. Primum Tractatui de Canonizatione San-
ctorum, typis Lugdunensibus edito anno 1634,
subnexuit à pag. 449 usque ad 736 Felix Conte-
lorius in Romana curia advocatus sub hoc titulo:
De Sanctitate & miraculis, quibus in vita & post
obitum claruit venerabilis vir frater Thomas à Vil-
la-*

A lanova, cognomento Eleemosynarius, archiepiscopus Valentinus, ex Ordine Eremitarum S. Augustini, ad S. D. N. Paulum V. P. O. M. Relatione illustr. & reverendiss. Joannis Baptistæ Coccini S. Rotæ decani. *Hanc autem Relationem confecit Coccinus mandante eodem Pontifice, sicut ipse indicat pag. 453 sic scribebat: Cujus tanti Virtuti actiones, cum S. V. placuerit nobis injungere, ut diligenter examinaremus, Processusque super sanctitate vitæ ejusdem, ex mandato sacræ Congregationis Rituum confessos, exactè perpendemus, ut S. V. deliberare posset, an debeat annuere supplicationibus Catholicæ Majestatis, & aliorum, qui pro illius canonizatione devotissimè instant, ut visum est nobis, negotio, ut par est, maturè discussio, S. V. posse supplicationibus prædictis annuere.*

ad Paulum VPP. ex Processibus;

11. *Dicli Processus, quantum intelligo ex instrumento proximè assignando, ex Hispanica lingua in Italiam translati, laudato Coccino & binis aliis sacra Rota auditoribus Sacro & Manzane do confignati sunt mense Octobri anni 1614, & discussis, verba sunt instrumenti, in Rota relevantia ac validitate dd. Processuum à judicibus commissariis, idem Sanctissimo, dimissâ simul copiâ Relationis, orenatus retulerunt die xxiii Januarii anni MDCXVIII, Processus validè fuisse confessos, testes ritè examinatos, nec non plenissimè constare de fidei puritate, sanctitate vitæ, virtutibus & miraculis in specie &c. Servat autem Coccinus sequentem ordinem. Primo agit de virtutibus Sancti theologicis; secundo de cardinalibus; tertio de donis Spiritus sancti; quarti de miraculis, fama sanctitatis & veneratione reliquiarum; postremò de validitate processum; ac singula, pura quatuor priora, confirmat auctoritate processum, adjectis etiam testimoniis nominibus. Relationi subnectitur decretum beatificationis à Paulo V PP. editum anno 1618, & alterum à Gregorio XV PP. super extensione Officii & Missæ anno 1621.*

Acta Canonizationis, in quibus varia Vitæ compendia.

B

12. *Alterius instrumenti, Rome in typographia reverenda camere Apostolica impressi anno 1658 sub hoc titulo: Series actorum omnium in canonizatione S. Thomæ à Villanova &c, auctor est illusterrimus ac reverendissimus dominus Franciscus Maria Phœbei, sacrorum Rituum congregationi à secretis, sicut indicat in epistola ei præmissa R. P. Andreas Aznar, assistens generalis Hispania Ordinis Eremitarum S. Augustini & procurator causa canonizationis. Is auctor præter alia multa ad S. Thomæ gloriam posthumam pertinentia sex Vitæ compendia comprehendit. Primum pag. 2, quod sub annum 1657 ab eo exhibitum fuit Alexandro VII PP.; alterum pag. 8, quod mense Junio anni 1658 communicavit cum Eminentissimis Cardinalibus & consularibus sacra congregationis; tertium pag. 16, quod sub diem XII ejusdem mensis tradidit Eminentissimo Cardinali Pallotto causa relatori, quodque hic die eodem coram Pontifice, Cardinalibus, consularibus & officialibus sacrorum Rituum congregationis legit in Quirinali palatio; quartum pag. 43, quod, ab ipso etiam Phœbeo congregatum, die 2 Septembris anni ejusdem in consistorio secreto Pontifici & Cardinalibus prælegit Eminentissimus Sacchetus, sacra congregationis præfetus; quintum pag. 55, quod die XII dicti mensis Septembris in consistorio publico coram sanctissimo Domino & Cardinalibus recitavit Marcus Antonius Buratto advocatus consistorialis; sextum denique pag. 121, quod idem Phœbeus congregatus tradiditque abbreviatus Septembris Tomus V.*

tori de curia, qui juxta hoc & quarto loco nominatum, jam pridem impressum, Bullam conficeret, à Pontifice & Purpuratorum senatu subscribendam, post peractam solemnem canonizationem die 1 Novembris 1658.

13. *Hac Bulla canonizationis tertium instrumentum est, quod innuebam sub initium num. 10, quodque, licet in Gloria posthumâ recudam integrum, hinc tamen memorandum censui, quia, cum brevem Vitæ & virtutum S. Thomæ historiam complectatur, aliquotus usū venit in Commentario & Annotatis ad Acta: eadem de causa recensitis jam instrumentis subiecto notitiam alterius instrumenti Ms., quod sub initium anni 1753 unus è collegis nostris Roma descripsit ex Ms. bibliotheca Angelica Ordinis S. Augustini, quodque hunc præfert titulum: Heroicarum virtutum, actionum & miraculorum, à fratre Thoma de Villanueva, Eremitarum Ordinis S. Augustini, & archiepiscopi Valentini patratorum compendiolum. Nam cum & hoc è processibus extractum innatur, eo dumtaxat utar, ubi ad illustranda alia idoneum videbitur. Ex memoratis autem hac tenus lucubrationibus recudam primo loco Vitam à Magnatoni conscriptam; secundo eam, quæ in Serie Actorum tertia est; tertio denique Saloni Hispanicam Latinè expostam, de modo autem, quem in eo servabo, & quo reliqua, præsertim Coccini Relationem, adhibeo in Annotatis, pleniùs monebo lectorem ad finem Commentarii, postquam nonnulla discussero, quæ à Saloni & aliis vel minus clare vel perperam asserta vindicentur.*

E

§ II. Locus & annus natalis, parentes ac genus Sancti.

Viro huic celeberrimo locus natalis obtigit opuspidum seu castrum diocesis Toletana in Castella Nova, quod aliis Fontisplanum appellatur, aliis Fuenllana, dimidio circiter milliario distatum Villanovâ Infantum, vulgo de los Infantes, oppido altero, quod ipse Sanctus cognomento suo celebre efficit usque adeo, ut non defuerint, qui existimarent, in hoc ipso natum illum esse, immo ut eadem opinio locum invenerit in decreto Pauli V PP., concedentis facultatem celebrandæ Missæ ac legendi Officii de Sancto, non tantum in regno Valentino à Religiosis Ordinis S. Augustini, & in Valentina diocesi ab aliis etiam Regularibus & clericis, sed & per universam Hispaniam ab iisdem Ordinis S. Augustini Religiosis, nec non in oppido de Villanova de los Infantes prædicto, (verba sunt decreti,) ubi dictus Thomas natus & educatus assurrit, ab omnibus etiam utriusque sexus regularibus ac etiam presbyteris & clericis secularibus &c. Opinioni isti virisimiliter ansam prebuit ipsomet Joannes Magnatonus episcopus Segobricensis &, ut precedente § dictum est, primus S. Thomæ biographus, qui sic gesta enarrare exorsus est: Thomas igitur à Villanova in Villanova ortus est, unde & cognomentum accepit.

15. *Idem tradiderat Thomas de Herrera in Alphabeto Augustiniano ita scribens: Natus fuit Thomas, ut ferunt, anno MCCCCCLXXXVIII in Marchia Aragoniae in oppido Villanova Infantum; idemque Philippus Elissius in Encomiastico Augustiniano, Natus fuit, inquietus, anno MCCCCLXXXVIII ... in oppido dicto Villanova Infantum. Sed deinde*

Sanctus natus non est Villanova,

F

sed Fontisplani

I i i i

de

AUCTORE

J. P.

de sententiam mutavit Herrera in Historia con-
ventus S. Augustini Salmantica, ubi Vitam San-
cti, a Mugnatonio Latinè exaratum, Hispanicè
exposuit, & ad calcem hæc verba subjecit: Na-
tus est sanctus frater Thomas Fontisplani, (ut
constat ex processu canonizationis,) loco distan-
te Villanovâ Infantum dimidio millario. Reſtè
sane: nam licet nec in processibus beatificationis
& canonizationis, nec in ipsa Bulla Alexandri
VII PP., nec apud Sabonium ceterosque scriptores,
quos vidi, paſſim omnes, diſerte exprimeretur
Fontisplanum seu Fuenllana, unius hoc loco ad
Mugnatonium corrigendum seu exponendum, mul-
tum, valeret testimonium Francisci de Quevedo,
qui, si Villanova natus non sit, prout dici ait Ni-
colaus Antonius in Bibliotheca Hispana, mortuus
tamen illuc est, ac fortasse Vitam S. Thomæ con-
scriptis, in qua profitetur, natum hunc esse Fon-
tisplani, id meo iudicio non facturus; si proba-
bilis ratio extitisset pro oppido Villanovano.

anno 1488.

B

16 Igitur Mugnatonus Sanctum Villanova or-
tum creditit, vel quia ab isto oppido ipsi cogni-
mentum erat, nec penitus rem examinavit, vel
quia sensu minus stricto originem illic habuisse di-
ci potuit, cum parentes casu dumtaxat, & forte
non nisi post initium matrimonium, Villanova dis-
cesserint Fontisplanum, ubi natus ipsis est Thomas
filius primogenitus. Audiamus Salonium: Sole-
mai sanctæ Matris Ecclesiae ritu matrimoniū
inierunt, & per aliquot temporis intervallum,
statim ab inito matrimonio, occasione cuiusdam
peſtilentiæ Fontisplani degentes in adibüs ſoceri
ſui, cui nomen García Castellanos, hunc istic
filium procrearunt.... qui dictæ familiæ primo-
genitus fuit. Quamvis autem lucem acceperit Fon-
tisplani, educatus fuit Villanova; atque hinc
juxta morem & consuetudinem Religiosorum in
Castella, appellatus est pater frater Thomas à
Villanova. Non eundem etiam annum Sancto na-
talem attribuunt scriptores omnes. Quevedo, &
del Castillo cum paucis recentioribus notant Chri-
ſti 1487; Saloniū verò atque alii plerique 1488,
quibus & nos adhærebimus, tum quia is annus
exprimitur in Bulla canonizationis, tum quia del
Castillo fatetur, se Vita compendium defūmisse
ex Saloniū; & Quevedo non videtur sic recte de-
terminasse annos aetatis, dicens, mortuum esse an-
no 1555, aetatis 67; melius enim dixisset, eta-
tis 68 & multum quidem provelo, etiamſi na-
tum credidisset post octavum diem mensis Septem-
bris anni 1487: fortasse mendum in ejus nume-
ros irrepit.

Parentes e-
ius stirpe

17 De nominibus parentum S. Thomæ nulla
difficultas est: pater ei fuit Alfonſus Thomas
Garcia, mater Lucia Martinez Castellanos, pietate,
religione ac genere illustres, ut plurimorum
conſtat testimonio; plurimorum, inquam, quia li-
cet de religione ac pietate nullus dubitet, ſunt ta-
men, qui generis nobilitatem silentio ſupprimunt,
imò qui expreſſe negant; quo fundamento mox
videbimus. Audiamus præcipuorum scriptorum
verba. Saloniū, qui veriſimiliter, negantibus an-
ſam prebuit, ſic loquitur cap. 1 lib. 1: Patres e-
ius maioresque fuere omnes de gente præcipua...
Plures etenim ex ejus propinquis ex parte tum
genitoris tum genitricis religiosi fuere Ordinum
militarium S. Jacobi, Calatrava & S. Joannis;
atque hos inter alii magnæ Crucis Priores.
Quevedo cap. 1 ſic item ſcribit: Fuit Filius legi-
timus Alphonsi Thome García ex nobilibus prin-
cipalioribus Villanova Infantum, atque affinis
& confanguinei nobiliorum familiarum iſtius re-

gionis. Hæc scriptores iſti Hispani, quorum ver-
ba, qua potui fidelitate, Latina feci.

D

18 Preter hos auctor compendii Vita Latina; de
quo ſermo fuit num. 13, tradit ſequentia: Natus i-
taque fuit in oppido de Fuenllana Toletanæ dice-
cēsis ex parentibus Alphonſo Thomas, & Lucia
de Castellanos, principalioribus oppidorum de
Villanova de los infantes & Fuenllana nobilibus.
Auctor item alterius Compendii Latini, quod obla-
tum fuit Alejandro VII PP., quodque impressum
habes in Serie Aetorum omnium in Canonizatione,
pag. 2 ſic orditur: Natus est Thomas de Villano-
va... ex Alphonſo Thoma Garzia & Lucia Marti-
nez nobilioribus oppidorum Villanova de los in-
fantes & Fuellanæ gentibus. Mitto scriptores alios
tum Hispanos, tum exteros, del Castillo, Baxium,
Nevium, aliosque id ipsum affirmantes, & paucos,
quos novi, advenarios in medium profero. Primus
occurrit Ludovicus Torellus in Centuria quarta vi-
rorum ac mulierum illus̄trium Ordinis S. Augu-
ſtini ſic Italicè pronuntians pag. 500. Si ad ori-
ginem ejus attendamus, quamquam illam acce-
perit à personis conditionis humilis, quoad mun-
dum, fuerunt tamen hæ nobiles coram Deo. I-
dem affirmat tom. 8 Seculi Augustiniani pag. 373:
Parentes ejus revera non fuerunt stirpe nobiles,
attamen bonis fortunæ à Deo ſufficienter dona-
ti. Accedit Quintanadueñas: Parentes ejus, inquit,
agricolæ honesti, ſi nec divites admodum, nec
antiquâ profapiâ nobiles, quæ vanitas est mundo
tantopere comprobata, tamen è ſanguine intami-
nato. Affertur uicemque Bailleſt ad diem XVIII
Septembris ita ſcribens: Parentibus ejus, medio-
cris ſed honestæ familiæ, bona ſuppeteabant, un-
de commodè viverent, imò & eleemosynas elar-
girentur.

E

19 Hi, & alii ſi foriſſe ſint, quos conſulere
non potui, opinionem illam veriſimilius elicuerunt
ex ipſomet Salonio, qui revera hinc inde ad eum
modum ſcribit, ipſumque Sanctum loquentem in-
ducit, ut, qui nec ad Salonii contextur atten-
derit, nec contraria opinionis auctoritatē ponde-
raverit, dubitare poſſit de stirpis nobilitate. De-
mum ſpecimen unum & alterum. Cap. 8 lib. 2
exponens, quā pars eſſet sanctus Praeful erga
propinquos & consanguineos etiam egentes, ne hi-
ſe impertiret, quod ecclesiæ ſua pauperibus debi-
tum exiſtimabat, ſequenti exemplo diſta confirmat.
Advenerat aliquando fratris vel ſororis filius (Hi-
spanicè ſobrino,) qui eum inviferet, atque cer-
tiorem faceret de conjugio filie ſue, quam in in-
fantia multū amaverat Sanctus, cum viro lit-
terato, fortasse advocate ſeu jurisconsulto, Hi-
spanicè letrado: quapropter magnopere ſuccenſuit;
diſplicebant ei, quippe matrimonia inita inter per-
ſonas conditionis inequalis, atque ipſum objurgans,
ſepiuſ iſta verba reperiit: Filia agricultæ cum lit-
terato! Imprudenter egiftis. Explicata difficultas
occurrit exemplum aliud.

F

20 Fratris ipſius natu minimi filias binas ad
occidentem
nuptias expetebant duo nobiles Villanovani, quid
ſobrina eſſent Archiepiscopi; ea tamen conditio-
ne, ut à Patrono dolem acciperent, ſtatui mari-
torum congruentem. Per litteras ei significatum
eſt negotium, expoſitumque, quā honorificum id
 futurum eſſet conjugium cognatis omnibus, ſi do-
lem annueret dignam filiabus fratris ſui, que jun-
genda erant cum viris nobilibus. Respondit San-
ctus, ſeſe puellis pauperibus aut orphanis Valen-
tinis ſuppeditare communiter ſingulis triginta li-
bras & aliquando ſexaginta, nobilibus autem jux-
ta conditionem; ac proin ſobrinas suas, quæ no-
biles

A biles non erant, sed filii agricultorū, à se donandas esse singulas libris sexaginta; nec amplius postularent, quoniam id sibi multum videbatur & quidem subtrahendum pauperibus Valentini: nequaquam autem opus esse, ut sobrina sua nupsi tradantur viris nobilibus, sed sui aequalibus.

B 21. Clara sunt hæc & valida contra Sancti nobilitatem asserta, sed non assumenda seorsum ab aliis ejusdem auctoris dictis, qui alioquin sibi manifeste contradiceret. Nam cap. 1 lib. 1 non obscurè eamdem nobilitatem assertum verbis supra citatis. Eamdem expressius declaravit lib. 2 cap. 8, quo & sequenti narratur, quād Virum humilem minimè puderet agnoscere & hospitio excipere pauperes consanguineos, & quād tamen parcus esset erga ipsos ob rationes mox allegatas, sic loquitur: Licit parentes ejus ac majores omnes essent nobiles, homines præcipui & inter populares suos divites, sicut cap. 1 libri præcedentis vidimus, nihilominus inter cognatos ejus & propinquos, (sicut in multis familiis accidit) erant aliqui agricultorū & pauperes. Hoc modo quasi cautelam præmittit, ne lector strixiore sensu assumat, quæ ipse deinde dicturus est, vel tamquam à Sancto dicta relaturus.

C 22. Itaque verba num. 20 recitata, habito respectu ad alia ejusdem auctoris dicta, sic accommode exponi posse existimo; ut Sanctus, (si tamen hujus ipsa verba sint, & non potius auctoris,) cum diceret, sobrinas suas, quæ nobiles non erant, nupsi tradendas non esse viris nobilibus, sed sui aequalibus, negare absoluè noluerit, eas genere nobili esse oriundas, sed declarare dumtaxat, eas earumque parentes, deficiētibus fortuna bonis, redactos esse ad agricultarum statum, & horum vivendi modo jam assuevisse; qui proinde non conveniret cum statu virorum nobilium, aliorumque, splendidius juxta conditionem ac facultates suas viventium. Preterea, teste Joanne Alvarez de Colmenar tom. 6 Deliciarum seu descriptionis Hispania & Lusitania, apud Hispanos serebat usus, ut quisquis agricultura se applicaret, censeretur derogare stirpis nobilitati; atque is usus obtinuit usque ad tempora Philippi tertii Hispaniarum regis, qui ob defectum agricultarum contraria declaravit, fore ut nobilitate & scuto gentilitio insigniret omnes, qui serio se dederent agricultura; quo sensu Sanctus, vigente etiam tum priore illo usu, de fratribus sui filiabus, aliquique cognatis, qui per agriculturam ad non nobilium ordinem utcumque descenderant, dixisse potuit, non esse nobiles, quamvis ex nobili prospicia prognati essent.

D 23. Quidquid sit, ut aliorum auctoritati supercedeam, plurimum hic denuo pro Sancti nobilitate valet testimonium Francisci Quevedo supra citatum; nam is eques erat S. Jacobi, teste Nicolao Antonio, dominus uti vulgo audiebat, loci Turris Joannis abbatis in tractu illo Castellæ novæ, quem nos Mancha dicimus. In hoc autem eodem tractu sita sunt Villanova & Fontispalatum, ut proinde vir ille, (quem idem Nicolaus Antonius summopere commendat ab ingenio, prudenter & eruditione) sicut non multum removet à Sancti temporibus, ita nec procul diffitus à loco natali, probe novisse potuerit ac debuerit genus S. Thomæ, ut ejus patrem Alphonsum Thomam Garciam adeo confidenter scriberet, affinem fuisse & consanguineum nobiliorum familiarum istius regionis.

E 24. Quamquam nemo ceteros Sancti consanguineos recensuerit, ex Salonio tamen lib. 2 cap. 9 binos ejus fratres novimus, quibus ad archiepi-

scoparum promotus annuam pecunia summam ad honeste familias sustentandas subministrabat, & sororis maritum, suppressis tamen nominibus. Terrium fratrem cumque religiosum Ordinis S. Augustini reperio apud Herreram in Historia conventus ejusdem Ordinis Salmantica cap. 37 pag. 262 his verbis ex Hispanico in Latinum conver- fis: Frater Joannes Thomas filius erat Alphonsi Thomæ & hujus conjugis Luciae Martínez de Castellanos, civium Villanovæ Infantum. Germanus erat ex utroque parente sancti fratri Thomæ à Villanova. Habitum suscepit in conventu S. Augustini Salmantice anno MDXXVII, professio nem emitis xv Decembris MDXXVIII, cum Prior esset venerabilis pater F. Martinus de Eztarçona. Vitæ ipsius non est amplior notitia. Videtur morte abruptus fuisse in juventute; quoniam ulterior ejus memoria relicta non est sive in relationibus Ordinis, sive in commentariis provinciæ. Præter hos avum maternum nobis indicat Saloni cap. 1 lib. 1, & avunculum lib. 2 cap. 8; amita Agnes Garzia nominatur in compendio Vita quartæ, quod Seriei Actorum pro canonizatione num. 12 laudata inserum est.

E

§ III. Studia Sancti chronologicè deducta usque ad solemnem professionem in Ordine Eremitarum S. Augustini, ac facerdotium.

F Usiore quidem stylo gesta Sancti enarravit Saloni, sed cum è pre ceteris collimasse videatur, ut heroicæ ejus virtutes & illustria in qualibet vita atque facinora graphicè describeret & firmaret exemplis, non raro accidit, ut ordinem temporis neglexerit; quapropter non abs re fuerit ad lectoris majus commodum chronologicam vitæ seriem, saltem usque ad ejus archiepiscopatum, ex ipsomet Salonio & aliis scriptoribus collectaneum præmittere & cùdem operâ observare ac discutere, si qua in re iidem discrepant vel in medium proferant aliquid, quod à biographis fuit prætermissum. Natus itaque sanctus Puer anno 1488, postquam pueritiam piissime transegisset, & in solo patre optimis fuisse instructus lingua Latine rudimentis, missus est à parentibus ad Complutensem academiam, juxta Salonium anno etatis 15 vel 16; igitur sub annum Christi 1503. Illic dum triennio circiter, annos nimurum natus octodecim juxta eumdem Salonium, mìros in liberalibus artibus ac theologia progressus fecerat, mortuo patre, studia aliquamdiu interrumpere & domum redire compulsus fuit; itaque sub annum 1506.

26. Hoc temporis intervallo idem Saloni, & ejus pa- Quevedo & alii, eos secuti, collocant primordia rentis obiu xenodochii, à sancto Adolescenti instituti ex domo, quam pater ipsi testamento reliquerat, & ex reliqua hereditate redditiibus muniti, quod etiam nunc exstant inquirunt, & xenodochium Archiepiscopi Valentini appellari. Non exprimit Saloni, quamdiu à morte patris, huic negotio intentus, moratus sit apud matrem, seu quo anno Complutum reversus sit, ita in genere dixisse contentus: Dum Complutum redit ad prosequenda studia jam à Cardinale F. Francisco Ximenio archiepiscopo Toletano erectum erat collegium, ejus academiæ

AUCTORE

J. P.

maximum, addit dein Sanctum fuisse inter primarios illius collegii alumnos, finitoque studiorum cursu, gradum fecisse ad artium ac theologie magistrum, argue artium cathedral donatum esse anno 1514, etatis sue circiter 26. Ea dispositio rerum duplum, sed unam alteram majorem, difficultatem offendit in instrumentis aliis.

partim cum
aliis instru-
mentis com-
ponitur,

27 Nam in compendio Vita secundo in Serie Aetorum ad canonizationem ita legitur: Anno etatis XXII ad universitatem Complutensem perrexit & in collegio sancti Ildephonsi quinquennio ad omnium liberalium artium ac praesertim sacrae Theologiae studia incumbens, nunquam ab orationibus, jejuniis & flagellis abstinuit: subinde, defuncto patre, quemcumque haberet, in pauperes erogare decrevit, & integro patrimonio virginibus pauperibus feminis alendis addicto, annum agens XXVII, salutis MDXVI in conventu Salmantino Ordinis S. Augustini nomen dedit &c. Prima difficultas est in anno, quo Sanctus Complutum perrexit: Saloni notat etatis 15 vel 16, Christi igitur circiter 1503; compendium Vitæ jam citatum, cui etiam ibidem consonat compendium primum, anno etatis 22, igitur Christi circiter 1511; nam post quinque annos anno 1516 mense Novembri vitam religiosam amplexus est. Sed hac difficultas, verisimili ratione dissolvitur; cum enim in compendiis multa rescindantur, ita factum intelligi potest, ut Thomas annum habens 15 vel 14 Complutum missus sit anno circiter 1503, ac post data ingenii & optimæ indolis specimina sub annum 1511 etatis sue 22 ad universitatem propius accesserit, dum scilicet adscriptus fuit alumnus præcipui collegii. Huic conjectura faret compendium tertium, ubi, nulla facta mentione de præviis studiis, simpliciter dicitur, virtutibus & etate proficiens & fortius animam bonam, in vigimo secundo constitutus anno Thomas in collegium S. Ildephonsi universitatis Complutensis admissus. Præterea nihil impedit, quominus credamus, Thomam annos natum 15 primò Complutum abiisse, post triennium rediisse Villanovam, & hinc aliquamdiu sublitisse, sed ob alias rationes, quam à Salonio, Quevedo aliquique, allegatas, ac demum reversum esse ad resumenda studia Compluti.

partim ex his
corrigitur s

C

28 Dixi ob alias rationes, nam quod aiunt hi, Sancto demortuum esse patrem, dum annum etatis ageret 18, Christi circiter 1506, prorsus adversatur Vita compendium in Serie Aetorum & Bulle canonizationis; unde transcribo sequentia: Compluti in collegio S. Ildephonsi in disciplinis & facultatibus omnique virtutum genere doctores ipsos facilè superavit. Logicas subinde & theologicas quæstiones explanavit. Jam verd satis in Christiana palestra edoctus, ac Euangelici memor effati; Qui non renunciat omnibus, quæ possidet, non potest meus esse discipulus, auditio parentis obitu, se cathedral ornamento, & commodis abdicavit, ac integrum patrimonium virginibus alendis addixit: quo illis erectum fuit xenodochium in oppido Villanovæ, adhuc Hospitale Archiepiscopi nuncupatum. Unde manifestè intelligimus, mortem patris & xenodochii foundationem multò seriè collocandam esse, puta hanc ita dudum ante annum Christi 1516, Sancti 28; idque, seposita etiam auctoritate, verisimilius multò est. Neque enim facile contingit, ut mater, quantumcumque pia, & reliqui consanguinei permittant adolescenti annorum octodecim, & studiorum, que tamen prosequi decrevit, nondum absoluto cursu, ut se bonis omnibus ad eum modum destituant.

29 At vero occurrit casu instrumentum apud

Herreram in Historia conventus Salmanticensis, D quod nisi commodo sensu accipiatur vel probetur sensus in suppositum esse, pugnare videbitur non tantum strumenti a cum Salonio & reliquis omnibus, qui de morte eius, ceteris parentis S. Thomæ ac fundatione xenodochii aliquid memoria prodiderunt, verum etiam cum recitatis haec tenus ex Bulla & Vita compendiis. Literæ sunt, quas ipse Sanctus inscriptis utrique parenti anno 1529, quaque eapropter, & quia alibi dandi locus idoneus se non offert, hic integras transferre visum est. Ita habet: Frater Thomas de Villanova, Provincialis provinciæ Bethicæ Ordinis patris nostri S. Augustini dilectis in Domino parentibus suis Alfonso Thomæ & Luciæ Martinez ejus uxori, & filiis eorum, fratribus suis, & uxoriis eorum salutem ac sinceram in Domino charitatem. Quanvis ex pietate debitæ charitatis cunctis Christi fidelibus subsidium & auxilium ex Dominico præcepto impartiri teneamus; illis tamen multò amplius, quorum & probata dilectio & assida beneficia, & eleemosynarum frequens elargitio, vehementius nos obligant: eis enim spiritualium subsidiorum amplius debitores sumus, quorum temporalibus eleemosynis sustentamur.

E

omnibus in
speciem op-
positus,

30 Quapropter, cum ex fratrum nostrorum certa relatione devotionem, sinceritatem, ac charitatis affectum, quem ad Ordinem nostrum geritis, agnoverimus; cupientes in hoc vestræ devotioni ac charitati mutuam vicem reddere, de omnipotenti Dei misericordia confisus, vobis omnium Missarum, orationum, divinorum officiorum, vigiliarum, meditationum, pénitentiarum, laborum, disciplinarum, jejuniorum, cæterorumque omnium bonorum operum, quæ per fratres & forores hujus nostræ provinciæ operari divina clementia dignabitur, communionem ac specialem participationem, harum tenore concedo, & ad universa præfatae provinciæ suffragia, & nostri Ordinis fraternitatem gratis vos recipio. Tam in vita quam in morte, ut multiplice sanctarum orationum, atque piorum suffragiorum adjuti præsidio & auxilio hinc gratiæ augmentum, continuumque profectum, & in futuro vitæ æternæ præmium ac cælestè regnum facilius consequamini. Datum in nostro conventu Cordubensi anno Domini millesimo quingentesimo vicesimo nono, die vero vigesima quarta mensis Augusti. Fr. Thomas de Villanova Prior Provincialis. Haec tenus ex laudato Herrera pag. 146, ubi ait, epistola autographum, dum scriberet, servatum fuisse apud P. F. Emmanuelem de Navascues, olim rectorem collegii S. Augustini Agredæ.

F

31 Suppositias esse has litteras, non video, accommodè ex quo capite probari queat; nam, sicut infra explicatur, probabo, dicta provincia prefuit Sanctus notatus anno, nec ejus successorem reperio ante diem quartum Octobris; hinc verisimiliter privilegium istud concesserit parentibus & ceteris, seu vivenibus etiam tunc, seu defunctis, expirante provincia regimine. Nam cum hujuscemodi instrumentum censeri potius debeat diploma quam familiaris epistola, utpote Latino idiomate etiam mulieribus inscriptum, nec quidquam continens prater privilegium & causas ad illud concedendum impellentes, mirum etiam videri non debet, quod Sanctus matris & fratrum viventium nominibus præmisit nomen defuncti patris, cum expresse dicat, se eos recipere, tam in vita quam in morte, ut hinc gratiæ augmentum... & in futuro vitæ æternæ præmium... facilius consequantur. Itaque absolvamus, que notanda restant usque ad Sancti ingressum in religionem.

32 Si

A
varia scri-
ptorum afer-
ta de Sancti
studii pro-
ponuntur.

32 Si recte notaverit Saloniū annum, quo San-
ctus artium cathedralē donatus est, puta 1514, vix
tempus sufficiens reperiemus, ut fecisse potuerit,
qua tum ab ipso Saloniū, tam in Buila canoniza-
tionis de eo scribuntur, usque ad mensē No-
vembrem 1516, quo religiosum habitum induit.
Nam juxta Saloniū philosophicā cursū docen-
do explevit, juxta Bullam etiam Theologicas
quæstiones explanavit, imo juxea eumdem Saloniū
liber dein ab omni studiorum genere de eli-
gendo vita statu deliberavit, & uno anno circiter
eo se occupavit, priusquam Compluto disce-
deret. Quapropter existimem ego, rō circiter tam
latè hic sumendum, ut aliquot saltem menses anni
1516 explanandis questionibus theologicis im-
penderit, reliquos usque ad Novembrem electioni
statū. Mugnatoniū in Vita ait Sanctū, prius-
quam vita monastica se dederet, invitatum fuisse à
Salmanticensi academia, ut cathedralē, quam vo-
cant philosophicā naturalis, moderari vellet, haud
quaquam levi proposito salario; sed repudiavit,
inquit, libenter oblatum honorem, ... & quitem
neque honorum, neque aliarum commoditatū irritamenta Salmanticam perduxerant, Christi Re-
demptoris initatio perfectaque virtutis studium
eō pertulerunt. Mugnatoniū in re consentiant Saloniū & alii plures; paululum dissentit Quevedo scribens, Thomam vocatum illuc fuisse, ut moralem prælegeret, & ni sese gratam exhiberet be-
nevolentia universitatis, trinas ibidem prælections habuisse, in posteriori exposuisse psalmum In exi-
tu Israël de Ægypto, ac dein altero die induisse habitum Ordinis S. Augustini: unde hec accep-
rit, incompertum mihi est: multo minus assequor,
unde hauserit Bailleutus, qua refert tom. 3 de Vi-
ta Sanctorum ad diem XVIII Septembres his ver-
bis: Docuit philosophiam moralem Salmanticæ
biennio altero; & paulò post: Recipit se anno MDXVII in domum, quam habent Salmanticæ Ere-
mita S. Augustini. Hec enim manifeste ad-
versantur scriptoribus & instrumentis omnibus,
qua consului, ac proin perperam afferuntur. Sunt
qui aliter disponunt annos Sancti usque ad ingressum in Ordinem S. Augustini, quibus examinan-
dis supercedeo, sufficere existimans in medium pro-
tulisse auctores præcipuos.

Habitum S.
Augustini
fuerit anno
1516, super
quo

33 Ordini Eremitarum S. Augustini in Sal-
mantino conventu nomen dedit (S. Thomas)
die XXIV Novembres MDXVI. Ita in Bullā canoniza-
tionis, cui quoad diem, mensē & annum con-
sonat compendium Vita tertium; quoad annum ve-
rō & mensē neminem dissentientem reperi pre-
ter jam laudatum Bailleutum & mox landandum
Crusenium. In die differunt Saloniū, Quevedo,
Baxius & alii recentiores, qui expresse signant fe-
sum presentata in templo beatissimae Maria Vir-
ginis, igitur XXI, nisi fortasse eo tempore ex cau-
sa, nescio qua, ibidem celebratum fuerit die XXIV;
certe in eo consentiunt priores duo aliis num. 35
citandis, ut statuant solemnem professionem anno
1517 die XXV Novembres, sacra beata Catharina
virgini & martyri. Notabile est, quod memorat
Nicolaus Crusenius in Monastico Augustiniano su-
per accessu S. Thomae ad Ordinem suum: Eodem
hoc anno MDXVII, inquit pag. 190, ... vera fi-
de catholica defecit Martinus Lutherus; & qui-
busdam interpositis, sic prosequitur pag. 191: Eo-
dem hoc anno, immo eadem die divino miraculo
Salmanticæ suscepit habitum Ordinis Eremitarum
S. Augustini beatus Thomas de Villanova, per
quem Deus voluit restaurare in Ordine id, quod
tunc per Lurtherum adimebatur, cuius etiam me-

ritis pro demeritis scœlesti istius apostatae vide-
batū ita Deus delectari, ut religioni parceret,
in illaque eodem tempore plures viros eruditione
ac pietate præstantes excitaret, qui Spiritu Dei
acti ad pugnandum pro sancta matre Ecclesia e-
gredierentur, armati doctrinā ac moribus fortissi-
mè. Optima sane animadversio; sed malum tam
strictè non determinasset annum ac diem, posuisse
potius, S. Thomam in Salmanticensi tyro-
cinio vitæ, postea tantum splendorem sanctissimo
Ordini, tantamque fidei Catholica utilitatem ad-
laturæ, posuisse fundamenta eodem tempore, quo
Luther tanto Ordinis dolore & Ecclesiæ detrimen-
to capit in Germania spargere hæreses sua semina.
Neque enim quoad annum assumpti habitus assen-
tiri illi possum, ubi tot tamque solida stanti testi-
monia pro anno 1516. Foris per assumptum ha-
bitum designare voluit solemnem professionem, prout
rectius exprimit Torellus tom. 8 Annalium pag.
375, ita scribens: Admissus est ad solemnem pro-
fessionem die sacra... S. Catharinæ... anno Do-
mini MDXVII, quo anno per adoptionem hujus
magni Sancti placuit divinæ bonitati reparare
damnum, quod religioni in Germania intulerat in-
fernus draco Eislebensis.

B
& Sancti a-
tate aliqua
obseruantur.

34 Variant auctores, ubi notant, quo aetatis
anno Sanctus habitum suscepit; Mugnatoniū,
a quo vix differt Saloniū, habitum, inquit, sus-
cepit anno aetatis circiter trigesimo. Bullā canoni-
zationis cum prioribus Vita compendiis: Cum an-
num septimum & vigesimum ageret. Causam di-
scriminis hinc ortam existimo, quod, cum non re-
periatur dies ac mensis natalis S. Thomæ, alii
numerare coepi ab initio anni 1588, alii ab
exita, & præterea alii completos annos signarent,
alii incompletos. Sic si natum supponamus post
Novembrem 1488, mensē eodem 1516 necdum
compleverat annum aetatis vigesimum octavum,
& ita intelligimus, cur Bulla ei tantum attri-
buat annos aetatis septem & viginti, puta com-
pletos. Contra vero si nativitatem statuamus men-
se Januario vel Februario anni 1488, recur-
rentibus iisdem mensibus anno 1516, annum aetatis
vigesimum octavum habuit compleatum; men-
se Novembri vigesimum nonum valde produclum,
ac proin non procul erat ab inchoando trigesimo;
hunc fortasse computum iniit Mugnatoniū, dum
dixit, suscepisse habitum anno circiter trigesimo,
eumdemque Saloniū & alii.

F
35 Herrera in Historia conventus Salmanticen-
sis, Saloniū, Quevedo, auctor compendii Vita
professus est, anno 1517,
Ms. & alii plerique, Sanctum solemnē professione
se Deo consecrâe tradunt anno 1517, die XXV No-
vembres, S. Catharina sacra, proxima scilicet à
completo anno novitiatū, quo sensu accipienda et-
iam sunt verba Bullæ canonizationis, que sic ha-
bet: Recurrente mox eadem die XXV Novembres
ibidem solemnē professionem emisit: Puta, mox
sequenti die, ut moris est. Post elapsum à vota-
rum nuncupatione annum sacerdos inaugurus
est, habens annos aetatis triginta duos completos.
Ita Saloniū, mox subdens, primum Sacrificium
à Sancto celebratum fuisse festo Nativitatis Domini
ni; itaque anno 1518 die XXV Decembres. At mi-
nus accuratus hic est auctoris iterum computus;
nam ne ab initio quidem anni 1488, Sancto na-
talī, usque ad festum Nativitatis anno 1518 stric-
tè reperiri possunt anni triginta & unus comple-
ti, necdum triginta duo. Quevedo Sanctum sacer-
dotio initiatum fuisse ait, natum annos triginta
duos, sed quo anno id factum sit, non designat.

36 Hinc, credo, Augustinus Maria Arpe in
Illi i 3 Pan-

AUCTORE
J. P.
sacerdotio i-
nitatus
1518.

Pantheo Augustiniano, S. Thomæ sacerdotium di-
stulit usque ad Decembrem anni 1520, cui affe-
tari nequeo; nam anno 1519 electus est Prior con-
ventus Salmanticensis, ut patet ex Bulla canoniza-
tionis, ex Vita compendiis in Serie Altorum, &
ex precipuis auctoribus, idque constat, teste Salonio,
ex libris ejusdem conventus. Herrera, qui sequen-
ti seculo Prior Salmantica, ex ibidem inventis scri-
pis, ac monumentis atque Ordinis Chronicis Hi-
storiam suam concinnavit, id ipsum afferit pag.
251, moxque subdit, ipsum S. Thomam excepsis
se solemnem professionem fratris Hieronymi Xime-
nez die XXIII Augusti anni 1519; que satis in-
dicant, ipsum tuic temporis fuisse presbyterum;
quapropter retinendus annus 1518 a Salonio desig-
natus; sed annus unus alterve detrahendus ab a-
zate, quam ipsi tunc attribuit.

§ IV. Munia, quæ obiit Sanctus
in provincia sua usque ad an-
num 1534, chronologicè
disponuntur.

B
Vix expleto
biennio à
professione

Quemadmodum § precedente strictim percur-
rimus, ac paucis discussimus seriem anno-
rum S. Thomæ à nativitate usque ad suscep-
tum in conventu S. Augustini Salmantica sacerdotium,
ita pergemus hīc servata temporum serie, per-
stringere officia ac prelaturas, quibus funtus
est tum in eodem conventu tum per provinciam
universam, pro reliquis, puta, quo spectant ad
virtutes, pietatem & egregiè facta, lectorum simi-
liter remittentes ad biographos. Hic autem mūltum
commodi & adjumenti nobis afferet Herrera in
landata conventus Salmanticensis Historia, ut evol-
vamus ea, que Saloni ac alii confusè dumta-
xat tradiderunt ac generatim. Emisa igitur sole-
mni professione anno 1517 die xxv Novembris,
aque suscepto sacerdotio 1518 mense Decembri,
Sanctus constitutus est ejusdem conventus Salman-
ticensis Prior biennio circiter post emissam profes-
sionem anno scilicet 1519; que res fuit, inquit Salo-
nius planè, extraordinaria nec visa umquam in
nostro Ordine. Innuitque dein, moris fuisse in ea
provincia, ut nemo Prior constitueretur ante com-
pletum à professione septennum.

C
Prior fit Sal-
mantica an-
no 1519;
dein Burgis
Prior

38 Eundem annum 1519 notat Herrera, ut pra-
cedente § dictum est; itemque auctor compendii Vi-
ta Ms. Quevedo autem anno & medio post profes-
sionem; Bulla canonizationis, & iisdem penè ver-
bis compendia Vita impressa: Vix elapsò biennio.
Ac proinde audiendi non sunt, si qui serius id
factum existimat, sicut Baileetus, suprà citatus,
qui Sancti ingressum in religionem differt ad an-
num 1518, & post duos annos & medium à pro-
fessione Priorem Salmanticensis conventus constitu-
tum fuisse scribit, sic perveniens ad annum usque
1522. Expleto Salmanticensis præfecturæ cursu,
verba sunt Salonii, electus est Prior Burgeni mo-
nasterio, factum id fuerit ad annum millesimum
quinquagesimum vigesimum secundum. Dein anno
millesimo quingentesimo vigesimo quinto, jussu
reverendissimè patris generalis, magistri F. Gabrielis
Veneti, visitavit Andalusiā & Castellam, quæ
unicam id temporis conficiebat provinciam, ut
constat ex antiquis codicibus Salmantencibus.
Sed occurrit hīc aliqualis difficultas: etenim secun-
dum Herreraem celebrabantur comitia provincia-

lia singulis bienniis, atque in singulis comitiis eli-
gebatur novus provincia præfetus, imò & novus
Prior Salmanticensis, eaque consuetudo duravit us-
que ad annum 1531, quo ex voluntate Prioris ge-
neralis totius Ordinis haberí coperunt comitia pro-
vincialia, & immutari officia singulis trienniis
dumtaxat.

39 Prioratum ergo Salmantensem complevit electus discidit
Sanctus anno 1521; & revera juxta eundem tur; sed Sal-
manticensis sub-
Herraram in Historia conventus pag. 252 dicto tur
anno comitia habita sunt mense Aprili, ac Prior
sufficiens est domui Salmantensi P. Ferdinandus de
Toledo, de quo scribit in hunc modum idem au-
tor in Alphabeto Augustiniano: In veteri profes-
sionum codice hæc de illo: "Ipse est magnus ho-
mo in sanctitate & in prælatia." Anno MDXXI,
domum Salmantensem sandissimè gubernabat.
Sed, fatente iterum Herrera in Historia pag. 253,
P. Antonius de Solis, qui conventui Salmanten-
si Prior constitutus fuit anno 1554, notat in Com-
mentario bonorum ejusdem conventus, quod domi-
na Isabella Nieto testamentum suum legitime co-
ram tabellione Christophoro Fernandez incipiens die
XIX Septembris 1522, nec perficere valens, ejus
perficiendi potestatem fecerit P. F. Thomæ à Villa-
nova Priori Salmantensi & F. Augustino de
Zayas, qui id perfecerunt Salmantica die IV O-
ctobris ejusdem anni 1522. Hac, qua ulterius non
discutit Herrera, si vera sint, duos suffisse oportet
eidem Salmantensi domui Piores currente eodem
biennio, nec satis intelligitur, quomodo S. Thomas
eodem anno Prior fuerit Burgis, ut tradit Salo-
nius.

40 Nodus hanc difficulter dissolvitur dicendo, propter tur-
vel in numeros P. Antonii de Solis irrefuisse men-
dum, maximè cum anno 1523 denuo Salmanten-
cia Prior fuerit S. Thomas, ut mox sequetur, vel
instrumento anni 1522 perperam adjectas suffisse par-
ticulas Priori Salmantensi. Sed aliam rei expli-
canda viam aperit Herrera in landata Historia
pag. 252 & iterum pag. 267, ubi turbas enarrat
eodem tempore occasione comitorum in Castellana
provincia obortas. Rem paucis accipe: Anno 1519
in comitiis designatus fuerat habendis comitiis
proximis anno 1521 conventus Toletanus. Sed ad-
veniente dicto anno P. Franciscus de la Parra pro-
vincia præfetus, contra ac statutum fuerat, locum
alium comitiis delegit, & sic provincia in duas
partes divisa est, aliis ipsum sequentibus, aliis con-
tentibus ad locum designatum, & utrobique
electus est Prior provincialis; & ab illis quidem se-
cundo electus suffisse videtur P. de la Parra, ab his
vero, quibus verisimiliter præsedit Sanctus noster,
sufficit est P. Didacus de la Torre.

41 Præsedisse autem Sanctum Toletanis comi-
tiis colligo ex iis, que narrantur in Vita memora-
ti P. Francisci de la Parra apud Herraram in Hi-
storia pag. 267. Verba ipsa, quia manifestè pro-
bant, quanti jam fieret Sancti prudentia & in re-
bus agendis dexteritas, huc transfero partim La-
tina, partim ex Hispanico Latine redditia; In A-
etis Ordinis die xxxi Octobris MDXX. Pater ge-
neralis proximorum comitorum præsidem deno-
minat primo loco fratrem Thomam, Priorem
Salmantæ; secundo magistrum fratrem Anto-
nium de Villasandino, ac tertio fratrem Petrum
de Carrion, & demandat diffinitorio, "ut au-
diant querelas, (hæc Latine exprimuntur,) con-
tra fratrem Franciscum de la Parra provincia-
lem præsentem." Die autem xxvi Januarii MD-
XXI pater generalis vices suas committit, (alias
commissarios suos constituit,) in comitiis tamen
pro-

D

E

F

A provincialibus, magistro Thomae, Priori Salmanticensi, & magistro Antonio de Villasandino "in „causa (*hec iterum Latinè* ,) querelarum contrà „fratrem Franciscum de la Parra,.... Primo die Martii ejusdem anni MDXXI vicarios generales instituit, ut visitent provinciam Castellæ, M. Thomam Priorem Salmantensem, ... & M. Antonium de Villasandino; quia provincialis non potest „frater Franciscus de la Parra, & morbo laborans, & „populi tumultuantis jam in tota illa provincia insidias pertimescens, alisque legitimis rationibus.,,

*Overissimi-
lius praefedit;*

42 *Ex hice, inquam, colligo, praesedisse San-
ctum Toletanis comitiis: nam sat verisimile est,
P. Franciscum de la Parra ideo potissimum alio
loco habuisse cum suis comititia, quia molestè fere-
bat, S. Thomam duosque socios constitutos fuisse
comitiorum praesides & in causa ipsius judices. Ade-
de, quòd, lite dein ad judicem delata, & arbitri-
tris commissâ, hi damnarint patris de la Parra
agendi modum, & electionem novi provinciae praefecti P. Didaci de la Torre comprobârint; procul
dubio, quia facta fuerat juxta Ordinis instituta,
debito loco, & coram praesidiis à Priore genera-
li delegatis. Pluribus turba istæ describuntur apud
Herreram in Vita dicti P. de La Parra, qui i-
bidem deinde multum laudatur à vita ac morum
honestate & pietate. Porro ut ad prioratum Sal-
mantensem revertar, suspicor S. Thomam Bur-
gensis conventus, cui juxta Salonium Prior fuerat
electus, regimen reliquise alteri, ac substituisse Sal-
mantice; donec lis super comitiis & electione Pro-
vincialis decisa esset. Quo fortasse temporis inter-
vallo P. Ferdinandus de Toledo prioratu Salmantensi renuntiavit, vel vivere desit, (ejus certè
post mensem Augustum 1521 nullibi mentionem
reperio,) atque ea occasione praesens S. Thomas re-
gimen ejusdem domus refumere compulsus fuit. Hoc
pacto intelligimus, verè eum scribi potuisse Prio-
rem Salmantensem mense Septembri anno 1522.*

*secundò
Prior fuit Sal-
mantica
1523;*

43 *Accedit, quòd in catalogo Priorum Bur-
gensis monasterii apud Herreram pag. 168, ad
annos 1522 & 1523 tamquam Prior occurrat P.
Martinus de Eztarrona. Anno 1523, ut notat
Herrera pag. 254, die xxv Aprilis comitia ce-
lebrata sunt Toleti, & secundo denominatus est
Prior Salmantica S. Thomas, ut suprà insinuavi.
Salonius secundum Sancti Salmanticae prioratum
differt in annum 1530, sed perperam, ut equidem
existimo, atque ut ita existimem confidemus, pre-
bet ipse fundamentum. Nam cap. 14 lib. 1 ci-
tatis libris professionum & processibus ad beatifica-
tionem & canonizationem in Castella institutis, re-
censet viros preclarissimos, quibus habitum Or-
dinis concessit Sanctus, vel quorum professionem ex-
cepit, & hos inter nominat Alphonsum de Orozco.
Sed is aquid Herreram, qui libros professionum Sal-
mantenses similiter citat sapius, pag. 254 dici-
tur professionem emississe Salmantica die 12 Junii
anni 1523, idemque repetitur pag. 394, ubi ejus-
dem Alphonsi Vita recitat, collecta ex compen-
dio impresso informationum de ejus Sanctitate, vi-
ta ac miraculis, & ex variis auctoribus & instru-
mentis aliis, atque expresse adduntur hec verba:
Cùm Prior esset illius domus sanctus F. Thomas
à Villanova. Annū eumdem notant auctores a-
lli in Elogiis dicti Alphonsi.*

*1525 pro-
vincie visi-
tator & re-
formator
fuit.*

44 *Anno 1525 die XIII Maii juxta Herreram
habita sunt comitia provincialia Vallisoleti, quo
tempore Sanctus fungebatur munere visitatoris pro-
vincie, ut superius innuebat Salonius, & constat
ex clausula, quâ Acta in comitiis confirmavit,
quamque Latinè sic exprimit landatus Herrera*

*pag. 256: Nos igitur frater Thomas & frater Joa-
nes Gallego, auctoritate reverendissimi P. M. F.
Gabriëlis Veneti, generalis Ordinis nostri, hujus
provinciae visitatores & reformatores, de consi-
lio & assensu R. P. provincialis & dissimilitorum,
omnibus suprascriptis nostram, imò potius genera-
lis nostri reverendissimi, interponimus auctorita-
tem, volentes sic, ut scriptum est, ab omnibus
inviolabiliter observari. Anno Domini MDXXV,
die vero xxi mensis Maii. F. Thomas, Commis-
sarius. F. Joannes Gallego, commissarius. Totum
hunc annum videtur Sanctus cum dicto patre Gal-
lego impendisse visitando provinciam, disponendo,
& sicut ait Saloni, per litteras significando re-
verendissimo generali, quo pacto facilis fieri pos-
set ejusdem provincie in duas divisas, quam non
tantum Hispani patres, sed Caesar ipse per lega-
tum suum flagitaverant; ut patet ex epistola dicti
generalis, divisionem approbantis ac decernentis.
Exstat illa Hispanicè apud Herreram pag. 257,
& scripta notatur Tarvissi in nostris comitiis ge-
neralibus die XXII Maii MDXXXVI.*

*1527 Beticæ
provincia a
Castellana
divisa pra-
ficitur.*

E

45 *Memorata diviso provincia, in Castella-
nam scilicet & Beticam seu Andalusiæ, dein an-
thoritate summi Pontificis confirmata est, & ex-
ecutioni mandata anno 1527 in conventu Duen-
nense seu Dominarum oppidi, vulgo Dueñas; ubi
dis XX mensis Maii rite inchoata sunt comitia pro-
vinciae, ut ante unita, & priusquam ad provin-
cialium Priorum electionem procederetur, de-
creto totius cœtus sex denominati sunt & præcipuis
patribus, qui una cum patribus visitatoribus
se delegatis Prioris generalis, nimis F. Joanne Gallego & F. Thoma à Villanova, statuer-
ent ac definirent, quod ad communem utriusque
provinciae utilitatem videretur esse congruum.
Verba hac dat Hispanicè Herrera ex Actis comi-
tiorum pag. 259. Ab hice prater alia definitum
est, ut pro hac vice dumtaxat primò patres Be-
ticæ provincia sibi provincialel eligerent: Electus
est autem, (*hic recitat Latinè* Saloni ex codi-
cibus provinciae,) primò canonice in favorem Be-
thicæ provinciae, pro hac vice dumtaxat, reve-
rendus pater F. Thomas à Villanova &c. Pro Ca-
stellana provincia electus est pater Joannes Galle-
go, ambo nempe visitatores, quod munus etiam
cum hice comitiis cessasse scribit Herrera. Eo se-
se liberari, allatis variis rationibus, petierat an-
te Sanctus; tandemque rescripsit Prior generalis
dicto anno 1527 in hac verba: Ne multiplicentur
capita, ambos visitatores præfatos absolvimus in
nomine Patris & Filii & Spiritus sancti. Amen.*

*1530 non vi-
detur fuisse
Prior Sal-
mantica,*

F

46 *Quid egerit Sanctus vel ubi degérit, fini-
tâ provincia Beticæ præfecturâ, usque ad annum
1531 certis testimoniosis memoria proditum non re-
perio; certè mihi nullatenus probatur, quod scri-
bit Saloni cap. 12 lib. 1 his verbis: Anno dein
millesimo quingentisimo trigesimo, quo comple-
vit Andaluziæ provinciae præfecturam, electus est
Prior Salmantensis monasterii, & haec fuerunt se-
cundæ vices, quibus ante dixi, eum præfuisse Sal-
mantice. Nam, ut nos suprà ostendimus, S. Tho-
mas secundò fuit Prior Salmantica anno 1523;
reliqua vero Saloni verba repugnant partim con-
suetudini istius temporis, partim instrumentis, qui-
bus usus est Herrera. Etenim primò, quod & suprà
indicavi, nec observatum fuisse opinor à Saloni,
usque ad annum 1531 consuetudo ~~est~~ in Hispa-
nia, ut officia Ordinis immutarentur singulis bien-
niis; igitur provincia Beticæ præfecturam comple-
vit Sanctus anno 1529, quo ipsi subrogatus est
P. Joannes de las Casas, & quo tamquam pro-
vincie visi-
tator & re-
formator
fuit.*

AUCTORE
J. P.

vincialis ac vicarius generalis idem Joannes de las Casas die iv Octobris in Affidonienſi Andaluzie parthenone professionem exceptit sororis Joanna à S. Michaële, testante Herrera ac cianti dicta provincie archiva pag. 97. Secundo ſimiliter in Castellana provincia celebrata ſunt comitia die xvii Aprilis 1529, electusque eſt prior Salmanticenſi conuentus P. Joannes Gallego, qui prefuerat toti provincia, quique die xxii Julii ejusdem anni, ut Prior Salmanticenſi professionem exceptit F. Joannis à S. Vincen- tio, ut tradit Herrera pag. 263, & iterum pag. 339, ubi paucā verba recitat ex libris professio- num; denique anno 1531 die xxix Aprilis ha- bita ſunt Castellana provincia comitia in conuentu Sanctorum prope Vallisoletum; quando officia ce- perunt continuari ad triennium, & confiitutus eſt Prior Salmanticenſi P. Augustinus de la Torre. Adeo ut intelligi hanc facile queat, quo pæto S. Thomae anno 1530 eidem Salmanticenſi conuentui Prior electus fit juxta Saloniū. Attamen cum nulla nobis per memoratos annos Sancti occurrat menio, demus conjectura locum. Non eſt omni- no alienum à verisimilitudine, quod, finitā pro- vincia Betica pæfecturā anno 1529, Salmanti- cam reverſus fit Sanctus, utpote iſtius domus fi- lius; fieri autem potuit, ut per illud biennium, quo ipſe nullo, niſi verisimilius concionantis, officio diſtinebatur, vel agrotaverit vel abfuerit Prior Joannes Gallego, & illi cura regiminis fuerit de- mandata; atque hinc forte contigit, ut Saloniū reperiens, aetum eſſe aliquid à Sancto noſtro, quod à Priore domus pæſtari affoleret, neque rem ul- trius diſcutiens, putaverit revera fuſſe ejusdem biennij Priorem.

1531 usque ad 1534
præfuit Bur- gis,

47 Sed denuo obscurus eſt eodem loco Saloniū; etenim post verba, quibus ait, Sanctum electum fuſſe Priorem Salmanticenſem anno 1530, mox ſubnecit ſequentia: In comitiis proximis Castel- lae, anno millesimo quingentesimo trigesimo quar- to præpositus eſt provinciæ Castellanæ. Sed co- mitia proxima habita ſunt anno 1531, ut præ- cedente num. diximus, & in iis provincia Castel- lana præſes conſtitutus eſt P. Franciscus de Nieva; Prior vero Salmanticenſis domus P. Augustinus de la Torre, ut ſcribit Herrera pag. 263, addens in Alphabeto, de Augustino de la Torre ſic habe- ri in antiquo libro professionum: Magnus prædi- cator, Prior Salmantinus. Reſtat igitur, ut inda- gemus, quid egerit vel ubi commoratus fuerit Sanctus ab anno 1531 usque ad 1534. Lucem afferit Herrera pag. 165, ubi ex suis monumentis recen- ſens filios illiſtres conuentus Burgensis, ita loqui- tur Hispanice: Frater Nicolaus de Eztarrona pro- fessionem emisit vigesima septima Julii millesimo quingentesimo trigesimo tertio, cum Prior eſſet sanctus frater Thomas à Villanova. Pag. 168 in catalogo Priorum ejusdem domus meminit S. Thomae ad annum 1532, & paucis interpoſitis, exprefſe dicit: Erat Prior xxiii Martii MDXXXIV. I- dem inſinuat pag. 272 in Vita P. Joannis Gallego, qui eidem domui Prior S. Thomae ſufficitus eſt. Atque hinc ſufficienter appetat, Sanctum præ- fuſſe Burgenſi conuentui ab anno 1531 usque ad 1534.

¶ forte ex parte ſacrae inquisitionis librorum conſor.

48 Ad hoc tempus fortaffe referri debet, quod, ſilente Saloniū, ſcribit Herrera in Alphabeto his verbiſ: Fuit D. Thomas ex commiſſione Alphonſi Manriquei, ſupremi in Hispaniis fidei censoris, examinator omnium librorum, quorum censura ad ſacrum Inquiftionis ſenatum ſpectat. Sic enim Alphonſus Veracruziuſ, vir doctiſſimus, in ſuis

in Libros de anima Commentariis, in epiftola dedi- catoria ad Thomam ait: Merito ab archipræſule Hispalensi, cauſarum fidei ſupremo cencore Man- rico, cum eſſes Burgis Prior in noſtro conuentu, examinandorum omnium librorum cura tibi com- missa fuſit. Dixi, fortaffe ad hoc tempus referri debere; nam, ut mox videbimus, Burgis ſecun- dò Prior fuſit anno 1537, & memoratus archie- pifcopus, S. R. E. Cardinalis iſtuli Sanctorum dno- decim Apofolorum in vivis ſuperſteſ ſuit uſque ad diem xxviii Septembri 1538, ut tradit cum aliis Aegidiuſ Davila in Theatro ecclesiſtico u- triuſque Castellæ; ac proin in ſecundo hoc prioratu munus iſtud Sancto committi potuit.

D

§ V. Reliqua officiorum chro- notaxis producitur uſque ad annum 1544.

C Omitia Castellana habita ſunt Burgis die xxv Aprilis anni 1534, in iisque, ut ſupra ſi- gnificabat Saloniū, & nemine, quem vidi, ſcri- ptorum diſſentiente, affirmat Herrera, creatus eſt provinciæ præſes S. Thomas, cujus in hoc mu- nere conſtituti geſta quadam ab auctoribus relata, diſcussions indigent; ſed hanc diſſerimus, donec reliquam annorum ſeriem uſque ad archiepifcopa- tum Valentiniū paucis abſolverimus. Anno 1537 die xxviii Aprilis celebrata ſunt ejusdem provin- cia comitia in conuentu Arenarum, S. Maria de Pilari, & in hiſ, teſte Herrera pag. 283, Sanctus noſter declaratus eſt provincia diſſinitor, & ſecunda vice Prior Burgenſi, eodem teſte Herrera pag. 169 in Catalogo Priorum, ubi P. Alphonſus de Avila ipſi Prior ſubſtituitur ad annum 1540, quo in Duennensi ſeu Dominarum conuen- tu provincia comitia die xxiv Aprilis inſtituta fuſſe reperio pag. 284, ſed nulla hic fit mentio S. Thomæ.

1534 toti
provincie,
¶ 1537
Burgenſi
E

50 Saloniū dicit, Sanctum Burgis commo- ratum eſſe uſque ad annum millesimum quingen- tesimum quadragesimum primum. Cauſam hujus mora präcipuum diſcimus ex Herrera in Alpha- beto tum ad lit. M., ubi agit de Maria Arago- nia, Ferdinandi regis Catholici filia, tum ad lit. T., ubi agit de Sancto noſtro. Fuit autem iſta: Or- dinem S. Auguſtini in conuentu regia S. Maria Matricalenſi (Madrigal) professa erat laudata Maria Aragonia, ac deinceps conuentu prioriſſa, & inde, (verba ſunt Herrera,) tranſlata ad regale monaſterium Burgenſi Ordiniſ Cistercienſis, nun- cupatum de las Huelgas, ut abbatissæ munere fungens, omnia reformaret & regeret.... Habuit ibi in patrem ſpiritualem & conſiliarium B. Thomam à Villanova, quem à conuentu Burgenſi non amoveri à generali Seripando poſtulavit. Luſtrabat memoratus Seripandus Hispania ac Luſtrania provincias, eratque id temporis in Luſtrania, ſicut intelligimus ex ipſiusmet verbiſ, que recitat Herrera ex eius regeſtro ſeu commentario ad diem xii Auguſti anni 1541 in hunc modum: Rogavit nos iuſtriflora dominia Maria Aragonia, Ordiniſ no- stri monialis, ut F. Thomam à Villanova (legi- tur, errore typotheta, ut credo, Fr. Thoma Vil- lanova,) cuius conſiliis & operâ in rebus animæ maximè utebatur, à conuentu noſtro Burgenſi non amoveremus; idque etiam petuit ſeruillima Luſtraniæ regina, ac iuſtriflora Hispania princeps (Phi-

A (*Philippus*) per ejus legatum apud Lusitanorum regem.

51 *Porro ipse Seripandus verisimilimè memorate religiose principi ejusce petitionis facienda occasionem dederat. Etenim, prinsquam in Lusitaniam proficisceretur, ardens cupiditate quadam incredibili & admirabili, uti ipsem loquitur, agnoscendi, complectendi & audiendi Virum, quem quarebat anima, Hispali Burgos ad Sanctum literas, amoris significatione plenissimas, direxit die xxvi Junii dieti anni 1541; atque eum, ut ad se quamprimum veniret, invitans, præter alia scripsit in hunc modum: Quare, charissime Frater, nisi velis, quod turpissimum est, amore & benevolentia provocatus non respondere, huic nostræ diuturnæ siti satisfacere cogita: id autem facies, si redeuntibus nobis ex Lusitania, quod futurum, Deo volente, speramus, per Septembris initia mensis, obviâ Toletum usque venias. Atque etiam, si absque magno tuo incommodo fieri possit, cupimus, etiam antequam Toletum nos perveniamus, videre te: (est enim omnis moræ Christianis amor impatiens,) ut nostris molestiis, laboribus & solicitudinibus levamentum aliquod afferas. Ita ille apud Salonium, qui litteras integras Latinè recitat. Hisce, inquam, verisimilimè occasionem præbuit Seripandus, ut excitata religiosa princeps & anxia, ne Sanctus, utspte nullo officio Burgis reventus, aliò vocaretur, atque sic ipsa defineretur ejus consilio & auxilio, per se & alios infiterit, ut hoc ne fieret.*

Toletum proficiscitur;

52 Prudentior erat Seripandus, quâm ut abnusset serenissimarum principum postulationibus; putem tamen, ipsum etiam per litteras, allegatis justis rationibus, instituisse præsentim apud Mariam Aragoniam atque impetrâsse, ut hæc à precibus suis desfiberet, & non invita abire pateretur S. Thomam, quem ipse animo destinaverat præficere toti provincia Hispania: quamvis, disponente divina Providentia, res aliter ceciderit, ut post videbimus. Ceterâm mense Septembri, prout desideraverat Prior generalis, Sanctus abiit Toletum, quò idem generalis Prior vocaverat quoque præter provincialem Priores aliquot præcipitorum Castella conventionum, & ubi die xxx mensis habita est consultatio, ac decreta denuo conjunctio provinciæ Batice cum Castellana. Acta dicta consultationis cruta ex monumentis provincia Batice exhibet, pro parte saltem, Herrera in *Historia Salmaniensis* conveniâ pag. 98, eadem nos hic subjicimus.

Provincia Batica unitur Castellane codem anno

53 Pateat omnibus, ad quos has litteras pervenire necesse fuerit, quòd F. Hieronymus Neapolitanus Ordin. Erem. S. Augustini Prior generalis, congregatis omnibus subscriptis patribus, provinciali & Prioribus primarum domorum provinciæ Castellæ ejusdem Ordinis in domo S. Augustini civitatis Toletanæ, singulariter & seorsum vota omnium & sententias rogavit pro remedio adhibendo opportuno reformationi provinciæ Bethicæ &c. Dein, quantum intelligo, sequitur propositorum fuisse, ut ambæ provincia denuo unirentur, ac sic pergitur: Cui sententiae post magnam deliberationem & communia omnium vota precesque tam in Sacrificiis, quâm privatis precibus, omnes assensere, atque ut ea unio fieret sub conditionibus, quæ aliis litteris explicabuntur, probaverunt. In cuius rei fidem & publicum testimonium præsentes litteras per F. Marcum Tarvistum Ordinis scriptorem scribi jussit, & omnium subscriptione muniri, additis totius Ordinis & provinciæ sigillis. Fr. Antonius de Villafandino, provincialis. Fr. Franciscus à Nietia, Prior Sal-

Septembbris Tomus V.

manticensis. Fr. Augustinus Cruzat, Prior Tolitanus. Fr. Rodericus de Cantos, Prior Donnenfis. Fr. Alfonsus Orozco, Prior Metimnensis. Fr. Alfonsus Dabila Prior Burgenis. Fr. Thomas de Villanova. Fr. Augustinus de la Torre, vicarius monialium Madrigalis.

in comitiis, quibus presidet idem Prior generalis,

54 Finita consultatione, indixit Prior generalis comitia, in Daennenſi conventu habenda ad diem xi Novembbris anni ejusdem 1541, ad qua vocati sunt tum provinciæ Castellanae tum Batice patres: die autem xii dieti mensis Novembbris in comitiis præfecturam abdicârunt religiosissimi patres magister frater Antonius de Villafandino, qui provinciæ Castellanae, & pater frater Andreas de Abila, qui Batice provincia prærat, electusque toti Hispaniæ provincia præses P. Franciscus de Nien. Ita fere loco citato Herrera, qui eadem penè repetens pag. 285 de institutis mense Novembri comitiis, etiam provincia diffinitores nominat, sed utrobique ita filii de S. Thoma, ut ex nullo ejus verbo elicere possim, an comitiis interfuerit nec ne. Salonijs ita rem exponit cap. 9 lib. 1, ut vocatus quidem fuerit, attamen non advenierit, nisi post electionem Prioris provinciæ ac diffinitorum seu assessorum. Verba ejus, in quantum hoc pertinent, transcribo. Cùm anno millesimo quingentesimo quadragesimo primo in Castella instituenda essent provinciæ Ordinis nostri comitia, quibus adstitit & præsedit reverendissimus pater generalis, magister Fr. Hieronymus Seripandus; ipsem dictus pater generalis peculiari epistola, (quam post videbimus) vocavit ipsum & invitavit; quoniam multum desiderabat videre ipsum & alloqui, propter ea, quæ de singulari pietate ejus ac doctrina inaudierat, & quidem cum intentione ipsum constituendi Priorem provincialem Castellæ, suumque per Hispaniam univerfam vicarium generalem.

et ad que S. Thomas,

55 Suspicatus P. F. Thomas, quid animo intenderet Prior generalis, de industria & evitandi oneris causâ, tergiversatus est in itinere, & studuit non adventare ante meridiem Sabbathi, quo habita est congregatio, nec ante horam, quâ omnino certum erat, & juxta leges constitutionesque facri Ordinis nostri necessarium, ut jam provinciæ præses & assessorum essent constituti. . . . Quamquam autem doleret reverendissimus Pater, non adfuisse citius P. F. Thomam, exceptit tamen advenientem magno cum gudio & voluptate, corripuitque illum quidem ista de causa aliquantulum, sed magna caritate & consideratione & quasi in pœnam cunctationis injunxit, ut postero die in comitiis sermonem haberet. Ita Salonijs, dein, quibusdam interpositis, sic pergens: Cùm adesset dicendi hora, & in diem Dominicum, quo siebat congregatio, incideret festivitas S. Michaëlis, pro themate assumpsit verba hæc Psalmi cvii: Quis deducet me &c. Rem ipsam, quam narrat auctor ille, factam esse non ibo inficias, verumtamen in adjunctis aliquot hallucinatum esse existimo.

F

56 Nam primò Prior generalis per litteras, à teste Salonijs, Salonio recitatas, non invitavit Sanctum ad comitia provincialia, quorum nullam in iis facit mentionem, sed potius ad consultationem cum præcipientibus patribus Castella Toleti instituendam super conjunctione duarum provincialium, cui, ut supra vidimus, interfuit Sanctus, cuius actis subscriptis, & post quam indicta sunt comitia in proximum mensem Novembrem. Secundò cùm habita sint comitia, in iisque facta electio Prioris provincialis die Sabbati xii mensis Novembbris; quo modo

K k k k k

AUCTORE
J. P.

modo dicitur Sanctus serius adveniens, quasi in pœnam cunctationis iussus fuisse die sequenti, qui erat Dominicus, & in quem incidebat festivitas S. Michaëlis, coram congregatis patribus sermonem instituere? Neque enim festum S. Michaëlis colitur mense Novembri, sed Septembri, neque illo anno festum hoc incidebat in Dominicam, sed in Feriam quintam.

Serius advenit, ne urbis que provincie preficeretur;

B

57 Evidem rem ita contigisse opinor: Prior generalis Sanctum cum precipuis Castellana provincia patribus supra nominatis, in mensem Septembrem convocavit Toletum; quod cum advenissent, rogatus est S. Thomas, ut pridie consultationis precipua & verisimiliter ultima ac decretria, qua habita est die trigesima dicti mensis, ad concionem diceret. En tibi festum S. Michaëlis: & revera inter conciones S. Thomæ typis vulgaribus existat una de sancto illo archangelo super codens iextu & materia, allegatis per Salonium, qui ejus meminit propter extasim, quam in eadem passus est Sanctus coram Priore generali & patribus. Igitur res vere contigit, sed alio tempore, quam quo insinuat Salonus; confundens nimirum comitia provincialia mense Novembri in Duennenſi conventu celebrata cum consultacione instituta Toleti mense Septembri. Sic quoque utrumque verisimiliora sunt, quæ narrat idem Salonus; studio quippe serius ad comitia illum venisse per timore, ne tota provincia Hispanie preficeretur; utpote qui cum Priore generali jam ante coram egerat, & ex cuius seu loquendi seu agendi modo simile quid suspicari potuerat. Sed solum nostrum prosequamur.

Prior Vallisoleti statuitur.

C

58 Isdem in comitiis anni millesimi quingeniesimi quadragesimi primi designatus est Prior cœnobio Vallisoletano, unde dein ad annum millesimum quingentesimum quadragesimum quartum translatus est ad archiepiscopatum hujus ecclesiae Valentinæ. Ita Salonus, cui consensit Herrera in Alphabeto littera M. pag. 94, ubi agens supra memorata Maria Aragonia, dicit, Seripandus Priorem generalem ad ipsam Burgos venisse die xix Novembri anni 1541, arque ipsi confessisse die xxii eiusdem mensis, ut eligere posset confessorem tam pro se, quam pro illis monialibus, quas tunc apud se habebat, & præterea patrem aliquem ex Ordine, quem ad Cesarem mitteret pro petenda facultate redeundi ad cœnobium suum Madrigalenſe: Cùm autem præfata domina vellet ad cœsarem mittere vel M. Antonium Villasandinum Priorem Burgensem, vel M. Thomam Villanovanum Priorem Vallisoletanum, Generalis prædictis patribus præcepit, ut, quem sua excellentia nominasset, ejus mandato diligenter & magna fide obtemperaret. An aliquis eorum ad Carolum missus fuerit, ignotum. Idem ibidem ad litteram T pag. 440, Anno, inquit, MDXLII die xx Julii Seripandus scriptit Thomæ Villanovano Priori Vallisoletano gratum sibi fuisse fructum, subsecutum ex sua cum Bethicis confessione.

*Anno 1543
in comitiis
generalibus*

59 Anno MDLIII, verba sunt Josephi Pamphili in Chronicō pag. 116, comitia (generalia Ordinis) habita sunt Romæ tertio Idus Maji, in quibus eidem Hieronymo Seripando in aliud quadriennitum magistratus prorogatus est. In hoc conventu actum fuit de revisendis & examinandis antiquis constitutionibus, quæ non videbantur his nostris temporibus in omnibus convenire: & ad hoc munus obeundum quinque viri graves & prudentes deputati fuere, nempe Fabianus

Januensis, Franciscus Gambasiensis, Sylvester Vincentinus in Italia; Petrus Guerente in Galliis theologi, & Thomas Villanovanus in Hispaniis; ut, cum eas vidissent, & in compendium reduxisset, ferrent ad comitia proximè habenda, ut dijudicaretur, quid agendum. Idem memorant Cruzenius in Monastico Augustiniano pag 199, Torellus in Annalibus ad citatum annum & Herrera mox laudatus; Salonus item in Vita lib. I cap. 17, ubi addit, quatuor deputatos alios interfuisse comitiis, non item S. Thomam; electum tamen fuisse absentem propter testimonium, quod de illius vita, doctrina ac prudentia coram congregatis patribus dederat Seripandus.

D

*Rome insti-
tutis, licet ab-
sens,*

60 Utrumque confirmatur apud Herreram per litteras, quibus ad operam illam Ordini prestantam horratus est Sanctum idem Seripandus die XVIII Maji his verbis: Cùm plurimæ sint constitutiones inter illas antiquas, quæ his nostris temporibus deserviunt, decrevere patres diffinidores, ut relegantur, & reformentur, commiseruntque negotium hujusmodi quinque patribus variarum nationum, quos prudentissimos & sapientissimos esse sibi ipsi persuaserunt. Inter quos Tu unus es, cui sicuti Viro probatissimo, (talem enim omnes te esse existimant,) tuæ nationis fors obtigit. Suscipe itaque onus, quod absenti tibi ob magnam, quam de te habent, opinionem à patribus tuis datum est, & utere prudentiâ tuâ & fano consilio, quo te Virum esse cognovimus: neque nos fallas, qui de te nobis hæc, & multò majora pollicemur; sed amori nostro, quem magnum erga te habemus, ut nôstti, respondeas & satisfacias. Scimus, apud te maximum pondus habiturum amorem nostrum; sed majores partes virtutibus tuis tribuimus, quæ te adducant, ut hunc laborem pro Religione nostra, quæ te de nudo Christo genuit, suscipias.

E

*eligitar ad
revisendas
Ordinis con-
stitutiones.*

61 Habis quadriennii tempus, cujus vel successiva tempora poteris huic opere adscribere, Manus tuum erit liberum Constitutionum & Additionum diligenter examinare, & removere vel addere, quæ ad hoc tempus aptiora & accomodata tiora tibi videantur. Erant quidem & leges illæ suis temporibus aptissimæ; quæ, sic exigente temporum mutabilitate, ad nos nihil ferè pertinere in plerisque videntur. Eas itaque lege & maturè considera. Cùmque opus perfecris, ad sequens generale capitulum perferes, aut per alios perfendum curabis, ut cum reliquis aliorum patrum in diffinitorio conferantur, ex quibus unum volumen conficiatur. Poteris in hoc opere etiam aliorum provinciæ istius patrum, qui tibi ad id videbuntur idonei, consilio uti & sententiâ. Vale, & nos Deo in tuis orationibus commenda. Commissum sibi negotium perficere non potuit Sanctus, vocatus anno proxime sequenti ad insulas Valentinas. Litteras, quibus id significat laudato Seripando, ac demissæ rogat, ut sibi; aliis deinceps rebus occupando, subrogetur alter, integras habes apud Salonium cap. 17 lib. I. Subrogatus autem illi fuit P. Antonius Villasandinus, teste Herrera tum in Alphabeto, tum in Historia.

E

§ VI.

§ VI. Fuit Carolo V imperatori à concionibus, & consiliis ; misit discipulos in Indias.

*Ob insignem
dicendi fa-
cultatem*

QUAMVIS à primordiis vite monastica usque ad archiepiscopatum suum fere semper, uii jam ostendimus ex Herrera, aut monasterii aut toti provincia presuerit, atque etiam aliis Ordinis sui curis & magni momenti negotiis fuerit implicatus S. Thomas; non tamen idcirco desistisse videtur umquam ab habendis concionibus ad populum. Saloniū id clare insinuat cap. 8 lib. 1, ubi ita generatim pronuntiat: Quoniam sicut unanimi voce referunt ac testantur omnes, in quibuslibet locis vixit & commoratus est, non solum publicè dicendo è pulpitib[us] tantum fructum retulit... verū etiam &c. Idem auctor cap. 6 lib. 1 dicit, Sanctum Salmantica concionari cœpisse anno tertio à solenni professione, ac proin dum isti conventui Prior erat, & juxta computum nostrum anno Christi circiter 1520. Burgis sapienter concionatum fuisse, variis locis indicat idem Saloniū, & ubique fuisse declarat, quanto id præstiterit concursu, aplausu & fructu audientium. Id ipsum declarat Mugnatōnū nūm. 5, differens de Sancti concionibus Salmantica habitis. Paucis multa de hac materia complexus est Alexander VII Papa in Bulla canonizationis: Dum, inquit, in istis versatur, Spiritus Domini super eum pauperibus euangelizare misit eum; nam è cathedra ad suggestum ex obedientia translatus, visus est populis tuba vita & vox cælorum; ac proinde vas electionis, ut portaret nomen Jesu coram regibus & principib[us]. Propterea Carolus V imperator eum sibi à concionibus singulariter elegit; cuius apostolicus spiritus, omnibus omnia factus, sapientibus & insipientibus verbi divini pabulum erogavit, ita ut una omnium voce Spiritus sancti organum proclamaretur.

*cesari eligi-
tur à concio-
nibus,*

C

63 Quod de Carolo V hic afferitur, tradiderunt similiter Mugnatōnū, Saloniū, Quevedo & passim omnes; sed tempus non determinant. Audiamus priores duos, ut ex adjunctis id qualicumque modo eruamus. Sic scribit Mugnatōnū: Quapropter subito Hispaniam universam Thomæ à Villanova per celebre nomen implevit, ... curiamque ipsam regiam, regalemque principis aulam clarissimo præconio penetravit. Quo factum est, ut Carolus quintus imperator Christianissimus, idemque Hispaniarum rex Catholicus ac dominus noster, nec non augusta ipsius spectatissima conjux, non parum multis quadragesimis, compluribusque aliis diebus festis concionantem audire gestientes, ad se evocarent, ex illiusque oratione insigni animi consolatione fese perfundi, haud obscura significazione Christianissimi principes declararent. **Sic autem Saloniū:** Pervolavit paucos intra annos fama ejus Castellæ regnum adeo, ut cùm ad aures pervenisset Caroli Quinti imperatoris gloriæ memoria, & clarissimæ ac religiosissimæ conjugis ejus imperialicis, eum aliquando audire voluerint. In prima autem... concione tanta suavitate perfusi fuerunt ipsorum animi, ... ut mox ad ejus præpositum provinciali litteras destinari jussent, quibus [significabant,] se illum velle ac denominare conciona-

Septembbris Tomus V.

torem, cupereque, ut plerumque legeret Vallisoleti. Dicentem excepunt penè semper tum per aliquot quadraginta dierum jejunia, ... tum diebus Dominicis & festis per annum præcipuis &c.

64 Ex hisce adjunctis sequitur, collocandum id esse intra annos 1526 & 1539; priore enim primū in Castellam advenit & Carolo Quinto nupta est imperatrix Isabella, soror Joannis tertii, regis Lusitanie; posteriorē vero defuncta est Toleti. Porro cùm juxta ipsum Saloniū & juxta monumenta Herrera, Sanctus etiam intra dictos annos fere semper vel toti provincia, vel Salmanticensi aut Burgensi conventui presuerit, quemadmodum suprà ostendimus, reliqua sic interpretanda existimo, ut non hæserit constanter Vallisoleti, seu potius ea in civitate, in qua cesari cum imperatrice & aula sua morabatur; verū statim temporibus, maximè cùm per quadragesimam dicendum erat, illuc sese contulerit. Non minus facile cum antedictis conciliantur, qua tradit idem Saloniū cap. 12 lib. 1; nempe Sanctum non tantum cesari fuisse à concionibus, verū etiam à præcipuis consiliis, & ita quidem, ut in causis gravioribus secundū illius iudicium conscientiam suam formaret piissimus princeps; neque enim ad hoc opus erat, ut semper cesari adesset, cùm id fieri posset per litteras, quales plures repertas fuisse in ejus scrinio pridie quam moreretur, subdit ibidem biographus: Pridie quam moreretur, inquit, clavem scrinii sui porrexit uni ex visitatoribus suis ac familiaribus, cui nomen erat magister Caro, ut plures litteras illic asservatas de promeret, & flaminis committeret: major autem earum pars erat ex iis, quibus ipsum in gravioris momenti negotiis consulebat Carolus Quintus imperator, & unde patebat, quantum in ejus arbitrio & consilio fiduciam collocabat. Sed non constat, an ha littera conscripta fuerintantè acceptum archiepiscopatum, an vero post.

65 Missos fuisse à Sancto nostro in Indias, præ-

**Primordia
missorum in
Mexicum**

sertim in regnum Mexicanum, Ordinis S. Augustini Religiosos, quos ipse, dum convenientibus pre- erat, vel Ordinis habitu induerat, vel ad solemnem professionem admiserat, vel discipulos ha- buerat, suoque exemplo ac sancta institutione ad virtutem formaverat, communis ac certa est plurium auctorum sententia: at vero mirè variane iidem, dum seu tempus, quo missi sunt, designant, seu nomina & numerum eorum, qui missi sunt, commemorant. Primū ita generatim stabilitur in Bulla canonizationis: Eoque doctore, tantus fuit discipulorum profectus, ut, cùm sanctum bellum principibus & potestatibus tenebrarum in dicere decrevisset, eos dignos invenerit, quos ad expugandas Mexicanas infidelitatis arces, dum ipse postea provincialis officio fungeretur, ad apostolicam formam planè conformatos, ut angelos velocius ad gentem Christianæ religionis penitus ignaram transmittenet; eos accendens propo- sito gaudio, aut futuræ illarum à Deo aversarum mentium conversionis, aut proprii pro Christo effusi sanguinis laureæ consequendæ; quorum primum non sine magno Christianæ reipublicæ emolumento clementissimus Dominus felicissimo eventu per illos comprobare dignatus est.

**66 Saloniū cap. 14 lib. 1, ubi gesta quadam ex Augusti-
niana fami-
lia patrum,
P. Hieronymi Ximenez, discipuli S. Thomæ, per-
stringit, & illius litteras, ex Mexicano regno ad
Magistrum suum datas, recitat, hoc modo loqui-
tur: Una etiam cernitur (ex litteris scilicet) cu-
ra & solicitude, quâ afficiebatur, P. F. Thomas,
ut promoveretur ibidem Euangelii prædicatio,**

K k k k 2 &

AUCTORE
J. P.

*Ex ob pru-
dentiam &
consiliis.*

E

F

AUCTORE
J. P.

& gentium istarum conversio, inchoata per suos filios ac discipulos, missos à se non tantum prima vice, cùm præterat provinciæ Andalusiæ, sed omnino semper, tum quando præfuit, tum quando non præfuit Castellanæ. Andalusiæ seu Bæticae provincie prepositus est Sanctus anno 1527; igitur juxta biographum discipulos in Mexicanum transmisit intra hunc & annum 1529. Salonio confessit Augustinus Arpe in Pantheo Augustiniano pag. 288 his verbis: Religiosos mittit in Indias MDXXIX. Ad eamdem sententiam referenda sunt etiam Ludovici Torelli verba in Vitis hominum sanctitate illustrium pag. 501, qua ex Italicis Latinè redditâ hunc sensum habent. Bis gubernavit provinciam, semel Bæticam & iterum Castellanam, quo tempore, cùm repertum esset amplum regnum Mexicanum, primus fuit, qui illic ex Ordine direxit præcōnes Euangelicos. Etenim, priusquam Castella provinciam regeret, missi jam fuerant aliqui in dictum regnum, ut post sequeatur.

67 Franciscus Quevedo, tacitè saltem excludit primam Sancti provincialatum: Bis, inquit, provinciam moderatus est, & postrema vice transmisit in Indias ad prædicandam in Mexico strenuos illos Christi athletas, qui vitâ, doctrinâ & miraculis suis tantam in conversione illarum provinciarum partem retulere, fratrem Christophorum à S. Martino, fratrem Petrum de Pamplona, fratrem Joannem Cruzate; & superiorem (ipsis designavit) sanctum fratrem Hieronymum Ximenez. Ita ille, non tamen omnino accurate. Audiamus prius reliquos. Josephus Pamphilus, auctor à rei gestâ temporibus vix aut ne vix quidem remotus, de missis ad Indos patribus sui Ordinis non facit mentionem in Chronico ante annum 1533. In hunc autem modum scribit pag. 112: Anno Dom. MDXXXIII fratres nonnulli Hispani ex regno Castellæ, viri admodum religiosi & eruditæ ad novas Indias, in quibus Dei benignitate mysteria sanctissimæ religionis prædicari & lumen fidei fulgere cœperant, facta sibi à majoribus potestate, conscedentes profecti sunt, ubi & vitæ exemplis & doctrinâ uberrimos fructus & maximos Christo Deo attulerunt, nostrumque Ordinem augentes, monasteria multa construxerunt. Qui vero applicaverunt, fuere: Franciscus à Cruce, cognomento Venerabilis; Augustinus de Caronio, electus deinde episcopus de Popayan; Hieronymus Ximenez, alias de Sandis; Joannes de sancto Romano; Joannes de Oseguera; Alphonsus de Borgia; Georgius de Avila. Crudenius in Monastico Augustiniano missionem hanc factam esse ait, Ex mandato Sedis Apostolicae ad instantiam regis Hispaniae; in reliquis, quoad tempus scilicet & nomina missorum sequitur Pamphilum.

68 Herrera in Alphabeto locis diversis hujus missionis meminit, & in Historia conventus Salmanticensis ex instituto de eadem tractat pag. 263 & seq., ubi annum cumdem assignat, eodemque ordine missionarios septem enumerat. Imò pag. 275 & seqq. dat compendiosam apostolica expeditio[n]is historiam, à patre Antonio Osorio de sancto Romano primum conscriptam, ac dein insertam Centuriis Ordinis à P. Hieronymo Romano, atque Historia Mexicana à P. Joanne Grixalva. In hac autem relatione dicitur statutum suisse anno 1531 in conventu Sanctorum, ut patres Augustiniani migrarent in novum mundum seu Indias Occidentales ad prædicandum Euangelium

&c; dein dicuntur patres, ad missionem designati, convenisse Toletum, ibidemque coram P. Francisco de Nieve Priori provincia ac patribus preci-puis sibi legitimè elegisse missionis Mexicanæ provincialem P. Franciscum de la Cruce, itineri se dedisse mense Martio, ac Mexicanum appulisse die VII Junii 1533. Nihil autem seu apud Herreram, seu apud alios, quos consulere licuit, reperi po-tui, quo certè ostendam, missos suisse in dictam re-gionem Ordinis S. Augustini Religiosos ante an-num proxime assignatum, nedum tempore primi provincialatus S. Thomæ, id est, intra annos 1527 & 1529, ut ait Saloni.

69 Neque tamen vel sic hujus assertum pror-sus rejiciendum arbitror: nam licet Pamphilus & reliqui primū meminerint de missione facta anno 1533, moderante provinciam Castellanam P. Francisco de Nieve, nullus tamen ad eum modum loquitur, ut absolutum credendum sit, neminem ex patribus Augustinianis antea migrasse in Mexi-cum. Cetè Alexander VII Papa ita loquitur in Bulla canonizationis, ut non obscurè indicet, se agnoscere S. Thomam, tamquam primum au-torem missionis Augustiniane ad Mexicanos. Cùm, inquit, sanctum bellum principibus & potestati-bus tenebrarum indicere decrevisset, eos (disci-pulos suos) dignos invenit, quos ad expugnan-das Mexicanas infidelitatis arcis, dum ipse provincialis officio fungeretur, transmitteret. Pro-inde nihil prohibet, quo minus suspicer, quod Sanctus primum meditatus sit Mexicanam missionem, ad eam discipulos suos pauplum formarit atque animarit, post, cùm prima vice provinciam re-geret, aliquos dederit nautis seu navium praefectis, in Mexicanum vela facturis, facellanos vel con-scientiae moderatores, qui eadem occasione tum regiones tum incolarum indolem explorarent, & quis inde fructus effet exspectandus, renunciarent, atque ex eorum relatione factum sit, ut, curante eodem Sancto, decretum fuerit à patribus provincia Hispanica, statam illuc missionem instituere, & conuen-tus erigere: quod executioni mandatum fuit anno 1533, & tamquam totius rei exordium, ne-glectis ceteris, per scriptores annotatum. Similem de missis aliquot ante annum 1533 in Mexicanum cum annua classe patribus Augustinianis conjectu-ram facit Torellus in Annalibus tom. VIII pag. 183.

70 Hujus loci non est explicare, quam felices & quanta successus obtinuerit dicta missio, quotque brevissimo tempore conventus, summo incolarum emolumento, ibidem exercent primi fundatores; sed sufficerit pauca retulisse, unde pateat, quantam isto in ne-gocio partem sibi vindicaverit S. Thomas curâ suâ ac studio ejus promovendi. Itaque, teste Herrera, seu potius Antonio de S. Romano, Hieronymo Ro-mano & Joanne Grixalva, quos citat in Historia pag. 275 & seqq., anno 1535, dum secun-dò provinciam gubernabat Sanctus, sex novos co-lonus in Mexicanum destinavit, ductore P. Nicolao de Agreda; anno 1536 duodecim alios, quos com-misit P. Francisco à Cruce, qui in eum finem ex Mexicano regno in Hispaniam reversus fuerat. Neque hanc curam depositus Sanctus, quando jams provincie prefecturâ defunctus erat: testis est P. Hieronymus Ximenez in epistola, quam anno 1539 die IX Octobris ex Mexicano regno Burgos direxit ad S. Thomam, cuiusque initium huc transfero: Reverendo admodum patri fratri Thomæ à Vil-lanova Priori in monasterio sancti patris nostri Au-gustini. Burgis. Reverende admodum Pater. Pax Dei

quamquam
de numero
& tempore

B

varient au-
tores,

D

Sancto nos-
stro adscri-
buntur,

E

F

& quanta

Studio

A Dei custodiat cor tuum. Fratres nostri omnes, laus Deo, ad civitatem Mexicanam appulerunt die sexta mensis Septembris, atque ex iis intellexi, ingentem coronam tuæ Paternitati parari à Domino, qui tibi dat spiritum, ut faveas operi ipsi tam proprio, tantopere commendato, & ejusdem amicis usque adeo dilecto. Gratiae, quas nos universi tuæ Paternitatis filii agimus de favore, uti huc experimur, in isto nobis exhibito, litteris auris, vel, si fas foret, proprio nostro sanguine exarandæ essent, ut quadamtenus diconseretur, quâm eas ex corde agimus: attamen describendæ ex sunt à Domino hujus vineæ stilo inenarrabili in libro vitae.

71 Ex ea epistola, quam recitat Hispanice *Satori*, quamque, Latinè redditam, integrum dabo in Vita, non modo patet, uti mox dicebam, Sanctum, etiam depositâ provinciæ prefectorâ, strenue laborâsse ad promovendam missionem; sed præterea, dum attenè totum contextum & scriptoris modum considero, valde suspicor, ipsi uni, vel certè præ ceteris omnibus curam ejus incubuisse tamquam vicario seu procuratori generali. Quippe Ximenez, qui mense Augusto anni 1538

B secunda vice constitutus fuerat vicarius provincialis, se suosque socios S. Thomæ filios nuncupat, imò se ejus subditum subscribit hâc formulâ: Filius ac subditus Paternitatis tuæ assiduus F. Hieronymus Ximenez. Potuit tamen alio ex capite se ac socios suos nuncupare S. Thomæ filios; nempe quia plerique ac precipui missionarii vel ab illo habitum Ordinis suscepserant, vel, ipso excipiente, solemnem professionem emiserant, vel ejus doctrinâ ad virtutem & zelum animarum instructi fuerant.

72 Tales erant certè, uti videri potest apud Herreram in utroque Operâ, Ximenez ipse, Augustinus de Coruña, alias de Gormaz, & Alfonso de Borgia, qui anno 1533 in Mexicanum abierunt; item, qui eos secuti sunt anno 1536, Joannes Baptista de Moia, & Franciscus de Nieva, id temporis S. Thomæ provinciali à secretis; & Joannes Estatius, anno 1539, qui deinde in Peruviam transit, ubi jam P. Andreas de Salazar alter Sancti discipulus, cum undecim sociis Augustinianâ item missionis fundamenta posuerat. Plures à Sancto illuc destinatos nominatim exprimit laudatus Herrera, præsertim in Historia pag. 278; ac inter illos minimè recenset Christophorus à S. Martino, & Petrus de Pamplona, quos allegavit Quevedo num. 67. Eorum nullibi memoria reperi; nisi forè primus ex iis unus sit, quos Herrera Didacum & Joannem de S. Martino compellat, alter, quem idem Petrus Pareja scribit. Præterea, si verba rigidiore sensu assumenda sint, erravit etiam in aliis Quevedo. Nam Joannem Crucifitum in Mexicanum abiisse non lego ante annum 1541; Hieronymum vero Ximenez istuc transmigrâsse anno 1533, mox dixi, & supra probavi ex Pamphilo. Neutrum ergo in secundo provincialatu, puta intra annos 1534 & 1537, transmisit Sanctus.

C 73 At quomodo instruxit misit discipulos? Ad Apostolicam formam planè conformatos, inquit Alexander VII Papa in Bulla canonizationis. Habitum reformationis vestitos strictiori & viliori, atque expressèiscalceatos, scilicet solis sandaliis, ut nostræ consuetudinis est, pedes suffulcientes. Ita pater Macarius à S. Quirino mox laudans, qui ad stabiliendam sententiam hanc plurium afferit scriptorum testimonia Latina, Hispanica, Italica, quorum aliquot juxta ipsius fidem, nam non omnes auctorum istorum ad manum sunt

Patres isti
ad Indos
missi

lucubrationes, hic Latinè subjicimus. Primum citat P. Andream à S. Nicolao, seculo precedente congregationis reformatorum Augustinianorum chronographum, qui in introductione proœmiali ad tom. 1 Historie congregationis Hispania & Indianum cap. 7 in hunc modum scribit de primis ex S. Augustini familia in Mexicanum profectis Euangelii praconibus: Illinc discedentes Hispali navem concenderunt septem, vestiti omnes panno tam aspero ac tam rudi &c, manicis, cucullo, pallio atque sandaliis ad eamdem formam, quâ nos exalceati utimur hodiedum in Hispania, sic ille Hispanice.

74 Laudatus Macarius hinc pergit ad duos scribuntur

autores Hispanos antiquiores, Hieronymum Romanum, & Joannem Grixalvam Augustinianos, quorum ille in centuria 12 & lib. 2 Historia cap. 10 ita loquatur: Sub initia non gestabant calceos, sed (erant) exalceati sive cum sandaliis. Hic vero sic lib. 1 cap. 2 Hist. Ordin. in nova Hispania: Deposuerunt omnes (novi missionarii) calceos, & induerunt sandalia, quibus usâ est ista provincia usque ad annum LXXIV: id est, usque ad annum 1574, circa quem, teste Philippo Bonanni in Catalogo Ordinum religiosorum num. 62, ubi citat Andream à S. Nicolao, in Hispania, favente Philippo rege Catholicô, multas domos implevit Augustinianorum exalceatorum familia. Alia hactenus pro vestitu proficiscientium ad Indos solidè confirmantur apud Joachimum Brulium in Historia Peruana Ordinis Eremitarum S. Augustini lib. 5 cap. 1; ubi narrat anchor, Lima indicta fuisse prima Peruana provincie comitia anno 1551, in iisque Priorem provinciale remuniciatum P. Joannem Estatium, S. Thomæ discipulum, ut supra diximus, & varia à patribus facta esse decreta, ex quibus recitat secundum, ita habens: Quapropter statuimus & ordinamus, ut Religiosi hujus provinciæ eandem in vestibus asperitatem paupertatemque, quam ex Hispania attulerunt, servare pergent, semperque nigrum habitum sint indui... Calceos portent ex cordis confectiones. Idem Brulius cap. sequenti inter instructiones ituris ad infideles convertendos hanc unam fuisse affirmat: Pedibus iter instituerent, quos non aliter contra temporis injurias quam semi-calceis defendenter. Antonius de la Calancha, alter Augustinianus & auctor Chronicus Peruani Hispanicè exarati, Brulio antiquior, cap. 23 lib. 1 eodem F penè modo depingit habitum Peruanorum patrum, quo Mexicanorum auctores supra allegati.

75 Sed & de Mexicanis id ipsum insinuatur loco habitu, co non uno apud Herreram in Historia conventus Salmanticensis: sic pag. 278 lego, P. Franciscum à Cruce, anno 1535 è Mexico in Hispaniam reversum ad colligendos novos in vinea Domini operarios, numquam mutasse vestitum asperum, sanctamve consuetudinem incendi peditem, vel aliam asperitatem, quâ utebatur in Mexico, & hinc omnes exemplo pietatis permotos fuisse, atque ad imitationem excitatos. Pag. 289 datur Vita P. Alphonsi de Borgia relata per Grixalvam, & similia de ipsis vestitu memorantur; pag. item 306 in Vita P. Joannis Estatii; sed ne pluribus recensendis immorer, pag. 346 P. Hieronymus Ximenez, in Vita collectâ ex Operibus Grixalva & Romani, dicitur semper gestâsse eum habitum, quo fundata est provincia Mexicana, isque eodem, quo supra, ferè modo describitur.

76 Hinc Bonannus loco citato agens de Eremitis S. Augustini discalceatis, non absque fundamento pri-

K k k k 3

quo modò ur-

tuntur Au-

gustiniani

discalceati,

Mic-

AUCTORE

J. P.

Mexicana missionis, ita inquiens: Quatuor congregations numerat hic Ordo Religiosorum, quorum singulæ à proprio vicario generali gubernantur: omnibus tamen præst præpositus generalis totius Ordinis Eremitarum S. Augustini. Prima fuit Hispanica, quæ anno MDXXXIV exordium sumpsi; cùm ad regnum Mexicanum oœto (imò septem, nam, qui designatus erat octavus, P. Joannes Baptista de Moia in Hispania morans est usque ad annum 1536,) ex Augustiniana familia viri, sanctitate & doctrinâ æquè conspicui, profecti sunt, ut ibi vitæ exemplis uberrimos fructus colligerent; idcirco excalceati cum sandaliis asperam vestem & adeo angustam induerunt, ut cilicinis potius indumentis teuti viderentur. Crevit in Mexicana provincia hæc Religiosorum familia, atque inde in Hispania, favente Philippo rege Catholicō, multas domos implevit circa annum MDLXXIV.

*& inde hi
sue reforma
tionis*

B

77 Sed alii non desunt, qui ulteriùs procedant, atque hæc ratio fuit, cur isti materia inhaeserim dñiūs, & in scriptorum asserta inquisiverim oœrofisi. Quippe sicut meritò S. Thomas agnoscitur & celebratur tamquam auctor primarius sape memorata missionis Mexicana; quia, licet ipse illuc minimè profectus sit, eam tamen primus meditatus fuit, suos discipulos ad illam formatos & animatos, vel eò dirigendos curavit, vel direxit ipse, plurimumque pro ea laboravit, ut abunde demonstratum exissimo; ita illi ad eundem Sanctum referunt originalia reformationis excalceatorum Eremitarum S. Augustini fundamenta; quia licet ipse excalceatus numquam fuerit, nec ipsius tempore eadem reformatio, saltem in Europa, facta sit, tamen discipuli ejus vel ab ipsomet vel ipso curante, missi transfererunt, induit cumdem habitum, quem gestant hodie dum excalceati, & quia ab illis, seu exemplo præeuntibus, sen, quando ex Mexico ad comparandos novos socios vel aliis de causis in Hispaniam recurrebant, hortantibus, Hispani aliquot patres eundem habitum assumperunt; unde lapsu temporis diæta reformatio introducta sit, ac demum annuentibus summis Pontificibus stabilita, tam in Hispania quam aliis Europa partiibus.

*S. Thomam
agnoscunt
primum son
tem.*

C

78 Inter eos, qui Sanctum nostrum, sensu jam exposito, originalem memorata reformationis causam etiam scriptis agnoverunt, nominatim producit P. Andream à S. Nicolao suprà memoratum reverendus admodum P. Macarius à S. Quirino, Ordinis Eremitarum excalceatorum S. Augustini, congregationis Italia & Germania vicarius generalis, qui super hac materia prolixas ad nos litteras Roma conscripsit anno 1752, & pro eadem sententia vel recitavit vel saltē assignavit omnia anteriorum testimonia, hactenus a me prolata, præter ea, qua ex Herrera illis addenda censui. Testimoniis annexuit hinc inde rationes, quibus offendat, quo jure patres excalceati, dum in primariam reformationis sue originem inquirunt, ascendant ad S. Thomam à Villanova, eundemque, ut loquitur, optimi dulcissimique Parentis loco post S. P. Augustinum suspiciant ac venerentur. Huic eorum sententia neminem usque nunc adversarium reperi; nec video, quid tantopere ipsi eo sensu exposita opponi queat: præsertim dum patres isti minimè refragantur iis, à quibus diversi pro diversitate regionum designantur dicta reformationis auctores; sed tantum afferunt, quod hi ipsi peculiares auctores id præsiterint juxta exemplar acceptum à discipulis S. Thomæ in Mexicanum transmissis, atque idcirco illum tamquam o-

*mnis reformationis fontem peculiariter veneratione D
prosequuntur.*

§ VII. Invitus archiepiscopus Valentinus eligitur; litteræ ipsius ad Ordinis sui Priorem generalem Hieronymum Seripandum & hujus ad ipsum.

*P*rinusquam Sanctus ad Valentinam cathedram Recusatio promotus fuit, oblatæ ei fuerant Granatenis Archiepiscopatus insulae, quas recusaverat, eò quod elegisset abjectus esse in domo Dei sui, uii inquit in Bulla canonizationis Alexander VII Papa.

Pluribus id enarrant Saloni & Quevedo in Vita; uterque id contigisse afferit, dum secunda vice Sanctus provinciam gubernabat; igitur intra diem xxv Aprilis anni 1534 & xxviii Aprilis 1537, quamdiu duravit provincialatus, ut ex ante dictis confat. Demum post annos non multos, cùm Valisloctanum conventum Prior gubernaret, Valentini archiepiscopatus curam invitatus acceptavit. Pancis hec deniū Alexander VII Papa in Bulla: Idem Carolus V, & Philippus II Hispaniarum rex Catholicus labefactatam Valentinæ ecclesiæ ex diuturna viduitate disciplinam, Thoma tantum præsule ad eam proposito, restitui posse piè crediderunt. Verùm, ne, ut antea Granatenis ecclesiæ insulas recusaverat, eò quod elegisset abjectus esse in domo Dei sui, etiam Valentinæ curam suscipere abnueret, ubi imperatoris ac regis voluntatem non satis urgere compertum fuit, iisdem potentibus à suo superiore adactus, celam cum lachrymis deferens Valentiam fese contulit.

80 Sanè non minore conatu laboravit Sanctus Valentinus ad devitandas Valentinas quam Granatenes insulas, & procul dubio frustra cecidissent tum preces amicorum, tum ipsiusmet Eminentissimi Taveræ S. R. E. Cardinalis, archiepiscopi Tolentani ac præcipuorum aule principum rationes, hortatus & monita ad permovendum refragantis animum adducta; nisi tandem, quod fieri non potuerat tam commode, dum agebatur de archiepiscopatu Granateni, quoniam tum temporis ipse Sanctus provinciam regebat, interposta fuisse R. P. Francisci de Nieve Castellana provincia presidis auctoritas, id ipsi per litteras & præceptum obedientia injungentis, cui Sanctus, nupte non minus obedientia quam humilitatis studiosus, obluctari amplius ausus non fuit; unde patet, cur potius Valentinum quam Granatensem archiepiscopatum ad miserit.

81 Memoratas litteras recitat Saloni cap. 17 lib. 1, & tum modum, quo cesar ad denominandum ad has insulas permotus fuit, quique a liquid prodigiis in se continuasse visus est, tum alia, qua jam leviter attigi, more suo füssimè describit; ut opus non sit recurrere hic ad Franciscum Quevedo aliosue nominatos per decursum scriptores, quorum aliqui multis quidem eadem pertractant, nihil tamen in medium producent, quod apud illum plenius explicatum non reperias. Porro electionem illam factam esse ante mensem Augusti anni 1544, constat ex eodem Salonio, cui neminem adversarium compiri: congruunt etiam scri-

E

F

A scriptores rerum Valentinenium ac Leodiensem, ubi agunt de Georgio Austriaco, Caroli V imperatoris patro, qui anno 1538 Valentinum archiepiscopatum adiit, sub annum 1542 vocatus a cæsare in Belgiam remigravit, ubi primum Cornelio à Bergis in episcopatu Leodiensi coadjutor designatus fuit, & dein anno 1544 eidem defunctor sufficlus est episcopus; postquam renuntiasset archiepiscopatu Valentino; ut discimus partim ex Gaspare Escolano part. 2 decadis 1 Historia Valentina col. 1744 & seqq., partim ex Joanne Chapeauvillo tom. 3 de Gestis pontificum Leodiensem a pag. 341.

admisit anno 1544.

82 Addit Chapeauvillus pag. 350, Georgium pridie Kal. Augusti per litteras, collegio canonorum & ordinibus Leodiensibus scriptas, inaugurations sue constituisse diem memorati mensis xvii; Escolanus vero col. 1754, S. Thomam Valentianam civitatem ingressum esse die ultimo anni ejusdem 1544. Sed & col. 1744 clare exponit; quod supra verbo innuebat in Bulla Alexander VII Papa de labefactata Valentine ecclesie disciplina ex diuturna viduitate, afferens, quod dicta ecclesia pastoris sui presentiæ destituta fuisset ultra annos centum & viginti; cum istic advenit Georgius Austriacus, qui & ipse post quadriennium circiter eam deferuit, maximè sicut non obscurè insinuat idem auctor col. seq., quia advertebat bonus antistes, quod, licet addibita esset ferventium concionatorum opera, frangi non poterat Maurorum, magno numero in eodem regno degentium, & fidei nostra adversantium, pertinacia; imò, eodem teste Escolano, ista Maurorum perversias tanto timore perculit S. Thomam, ut vel propter hanc unam archiepiscopatum refugeret. Sed & hoc recurrent apud Salonium.

Ejus ad Seripandum & Seripandi

C

83 Mox acceptato presulatu Sanctus litteras Romam direxit die xii Augusti ad reverendissimum Seripandum, Ordinis sui Priorem generalem, quibus electionem suam & modum, quo ad acceptandam compulsus fuerat, exposuit, atque ejus consensum expetivit. Eas a se visas in archivio Romano dat Herrera in Alphabeto; recitandis illis hic supersedeo, quia etiam Saloni integras inseruit cap. 17 lib. 1 Vita. Responsoribus misit Seripandus die xix Septembris. Harum non meminit Salonus; quāvis illustre de Sancti doctrina ac virtutibus elogium complectantur. Dignas equidem judico, quae hic locum occupent; sic eas exhibet Herrera in Alphabeto: F. Thomæ Villanovano, archiepiscopo Valentino electo. Deo, qui cælum & terram summa ac ineffabili providentia moderatur, à nobis omnibus & à me ipso præsertim, qui Augustinianis nunc præsum, gratiae sunt agendae immensa, quod per Carolum cæsarem, pietatis propugnatores unicum, ut ex tuis litteris latus audio, in ordinem episcorum te, Virum summæ integratæ & doctrinæ, collocaverit. Gratulor igitur tibi primum, Valentinae deinde ecclesiae, nostri denique Ordinis hominibus universis. Tu enim virtutis tuæ testimonium confecutus es amplissimum, in quo nulla ambitionis aut cupiditatis nota existat. Dei unius, qui, quos vult, eligit, consilium veneramus, & cæsar is fidelissimum pectus laudamus. Valentina vero ecclesia Pastorem eum adepta est, quem summopere optare debebat, qualem describit Apostolus, Potentem exhortari in doctrina sana, & eos, qui contradicunt, reprimere.

ad ipsam litteram

84 Nostri vero Ordinis nemo erit, qui non lœtetur, ac quasi triumphet, quod in te excitetur prisca Patrum virtus & gloria reviviscat. Post e-

nim magnum illum Alphonsum Toletanum, Hispanensem præsulem, nemo ad tantum munus in Hispania à Deo vocatus recolitur. Hunc tu nobis honorem egregia virtute restitus. Ego verò judicio quoque meo gratulari possum, quod hæc de te divinare videbar, cùm mores & integritatem tuam, magnamque maximarum doctrinarum peritiam in Hispania contemplabar. Non vereor, quin sanctissimus D. N. Pontifex hanc cæsaream nuncupationem gratissimo animo sit accepturus, apud quem gravissimum virtutis tuæ testimonium extabit reverendissimi domini Burgensis, qui, ut saepe ad te scripsi, amat te impensè. Ego quoque officio meo non deero, cùm Romam rediero, quod ad Cal. Novembribus futurum existimo, Deo juvante. Dominus igitur, qui te vocavit, virtute ex alto induat, ut omnes legitimi pastoris numeros explere ad suam gloriam, & tuarum ovium salutem possis. Quibus verbis tibi benedicimus, & bona precamur, quod primum ad nos attinet; deinde, ut debemus, manus tibi tanquam episcopo summo honore exosculamur digno; demum res tui Ordinis in ea civitate, quæ certè magno egenit auxilio, commendatas tibi ci- se pro tua pietate optamus. Qua de re, cùm sedere te in sede tua compertum habebimus, latius agemus. Interea vale, dignissime Præful, & me, quem ut patrem venerabare, nunc ut deditissimum servum complectere.

E

85 Hanc epistolam subsecuta est Bulla Pauli super variis tertii electionem confirmantis sexto Idus Octobris, ut habet Escolanos in memorata Historia Valentina col. 1754, in qua summus Pontifex non minus honorifice, quam Seripandus, de Sancti doctrina ac pietate differebat, sicut discimus ex Salonio; sed neque hic, neque alius, quem vidi, ejus nobis fecit copiam. Litteras S. Thomæ, quibus post acceptam Bullam Paulo Pontifici gratias agit ac se suaque humiliter submittit, habes integras apud memoratum Salonium cap. 17 lib. 1. Ad primas Seripandi litteras non rescripsérat, verisimiliter differens, donec Valentiam pervenisset, ac sedis sua adiisset possessionem. Interim alteras ab eodem accepit, hisce verbis conceptas: Reverendissimo Valentiae Archiepiscopo. Ea semper fuit mea in te fides & benevolentia, quæ summam nunc peperit observantiam & venerationem, ut nihil ve- rear ad te configere, tuumque auxilium omnibus in rebus postulare, in quibus te mihi prodefse posse cognoscam. Venit enim mihi in mentem, quanta animi promptitudine, dum inter nos age- res, mihi obtemperares; ut asseverare audeam, & jurejurando affirmare, in tam magno meorum fratrum numero neminem invenisse, qui vel erga me fuerit officiosior, vel meis mandatis obfidentior. Cur nunc, et si ad amplissimam istam dignitatem tua te virtus exercet, dubitem, quia & optima sis erga me voluntate, & nihil mihi denegatur, quod abs te, tua servata dignitate, fieri possit? Nunquam desperabo, me ab eo posse impetrare rogando, à quo nihil non obtinebam precepido. Est in sacro sancto Cardinalium senatu Rainaldus Polus, Angliae Cardinalis, vir spectatæ virtutis, pietatis verè Christianæ, doctrinæ singularis; de cuijs humanitate & sanctissimis moribus tanta est apud bonos omnes opinio, ut, qui hunc non colit & observat, in bonorum numero haberri non possit.

F

86 Hic Herrera, ex quo transcripta, epistola negotiis. partem rescidit, atque hujus loco substituit sequentia: Hæc de Polo Seripandus, ut Thomam o- raret, ut fructus præbendæ, Capiscoliar nuncu-

pata,

AUCTORE
J. P.

patet, quā in ecclesia Valentina Cardinalis fruebatur, solvi curaret & ficeret. Deinde pergit dare ipsa Seripandi verba: Est in meo collegio Augustinensium Valentiæ Joannes Baptista Burgos, qui nunc reliquis præst, is, nō fallor, integer virtutæ est, & doctrinæ non vulgaris. Hunc hominem, & quia tuæ professionis est, & quia moribus est suavissimis, ac aliorum honestatem totis viribus optat, & procurat, commendatum suscipe. Qua in re mihi quoque rem gratissimam feceris. Quoniam verò Christianorum principum, quos Deus unanimes in domo habitare facit, voluntas de concilio eadem est cum Pauli III Pontificis Maximi voluntate, Tridenti te videre spero, de cuius præstanti virtute multa patribus pollicitus sum. Interea rogo, ne dedigneris his meis litteris respondere. Tuas enim mihi reddendas omni fide curabit Joannes Baptista Burgos, is, quem tibi commendavi. *Hec Seripandus die xxviii Novembris anni 1544, integro circuitè mensē, an-*

*Sub initium
anni 1545
in sede sua
constitutus,*

tequam Sanctus Valentiam advenit.

87 Nam, quantum colligo ex Salonio, ad monasterium Ordinis S. Augustini, titulo beatissima Virginis Mariae de Succursu conditum prope muros Valentia civitatis, pervenit triduo vel quattuor ante diem Christi Redemptoris natalem, ibidemque ob continuas pluvias commoratus est usque ad diem primum anni 1545, quo, uti expressè addit laudatus auctor, civitatem ingressus est sub horam secundam postmeridianam, atatis sua anno 56. Ecolanus aliquoties laudatus Sancti in civitatem ingressum notat die ultimo anni 1544: uter rectius, ignoro. Quanto gaudio, aplausu & apparatu ibidem receptus fuerit, videri debet apud Salonium cap. 2 lib. 2, pergo in iis, que vel ipse non habet, vel aliunde elucidari possunt. Itaque Sanctus, jam in sede sua constitutus, mensisse Januario ad Seripandum litteras destinavit, quas in archivio Romano conspexisse se affirmat Herrera, quasque ex hujus Alphabeto hic subjicio.

*alias ad eum-
dem litteras
destinat,*

* eis

C lacritatis, exultationis species apparebat. Unde eti hucusque Monachum privatum seu aliquorum cum habentem me summiopere amabas, nunc, ex crescente autoritate, visus est amor ipse creuisse. At gratulatio hæc, eti mihi probatissima, quod ab optimo procedit animo, tamen mihi multò hoc jocundior, quod, quamvis me dignitate adauertum cuperes, non tantam pectoris lætitiam demonstrasses, nisi, divina ope confisus sperares, me non omnino injuncti ministerii officium dedecoratum. Sed, ut verum fatear, monachalem vitam tranquillam, quietam, meoque ingenio commodam considerans, hujus, quam ago, pontificalis afficeret tædio; nisi & majorem fructum Christi Reipublicæ allaturam confiderem, & non minus multis negotiis occupatum, proximorum saluti studentem, quam intra cellam inclusum, Deo placere posse legilsem; in hac præsertim ecclesia, quæ, diu pastoris orbata regimine, multorum viatorum pullulatione sylvescit. Unde exoramus à nobis est piissimus Christus, ut, quoniam hanc conferre dignatus est nobis ecclesiam, dignetur etiam ad illam regendam suam conferre gratiam, ne mihi largissimæ pietatis suæ donum in judicium

nostrâ desidiâ convertatur. Porrò si negotiorum quicquam religiosissime Pater, ad V. P. spectans, apud nos peragendum fuerit, diligentissimè curabitur. Valeat P. V. rever. Ex Valentia die xxiv Januarii anno MDXLV. Post hac propria manu, uti innuit Herrera, Sanctus scriptis sequentia: Ad mandata P. V. R. F. Thomas Archiepiscopus Va-

D

litasque ab eodem recepit.

89 Haud ita dudum post, puta die III Martii anni 1545, tertiam ad S. Thomam epistolam direxit laudatus Seripandus; sed super quo præcisè negotio incomptum mihi est; quandoquidem ejus tantum fragmentum seu potius initium videatur exhibere Herrera citatus, quod vix aliud continet prater iteratam congratulationem. Verba accipe: Rever. Archiepiscopo Valentino. Gratulatus sum ex intimo corde dignitati, ad quam vocatum te à Deo audieram, iis litteris, ad quas ipse xxiv Januarii respondisti. Gratulor nunc sedi tuae, quæ incolumem te exceptit, in qua facile divino præsidio poteris mederi omnibus, quæ ægra erant, & medicam manum tuam desiderabant. Id erit Deo gratum, ovibus tuis salutare, tibi honorificum, mihi jucundum &c. Frequentis fuisse inter Sanctum nostrum & Seripandum litterarum commercium, aperte significat Seripandus ipse in epistola num. 84 recitata, his verbis: Ut sæpe ad te scripsi: nec ratio est dubitandi, quin idem illud commercium continuatum fuerit, quamdiu S. Thomas in vivis superstes fuit. Sed nulla eorum epistola preter jam memoratas ad nos pervenire. Ceterum quis quantusque vir fuerit laudatus Hieronymus Seripandus, postea episcopus Salernitanus, S. R. E. presbyter Cardinalis, ac summi Pontificis in Tridentina synodo legatus, declarant elogia, quibus auctores passim omnes, ubi de ipso scribendi adest occasio, memoriam ejus celebrant.

E

§ VIII. Sanctus ad concilium Tridentinum vocatus non invit; synodos diœcesanas instituit.

C Urrente anno primo archiepiscopatus S. Thomæ nempe die XIII Decembris 1545, celebrata fuit prima Sesio sacrosancti Tridentini concilii, cui tamquam generalis Ordinis sui tum interfuit laudatus saepè Hieronymus Seripandus, & cui interfore etiam Archiepiscopum nostrum idem ille speraverat, sicut die XXVII Novembris anni 1544 in litteris ad Sanctum datis indicabat: Quoniam verò Christianorum principum... voluntas de concilio eadem est cum Pauli III Pontificis Maximi voluntate, Tridenti te videre spero, de cuius præstanti virtute multa patribus pollicitus sum. Spes quidem sua fefellit Seripandum, quandoquidem minimè illuc se contulerit S. Thomas. Verumtamen hinc confirmatur utcumque, quod scribit Salonus lib. I cap. 10; nimurum dum Sanctus die quadam cum amicis sermonem instituisse de corruptis ecclesiasticorum moribus, ac spiritu prophetico promisso fore, ut brevi succederet emendatio, mox die postero adfuisse cursorem cum litteris à summo Pontifice Paulo III ac cesare Carolo V, quibus vocabatur ad idem concilium.

F
Ad conci-
lium Tri-
denitum

91 Similia scribunt Nævius in Vita cap. 10; vocatus fuit; Curtius in Elogio & alii multi, Herrera in Alph-

pha-

A phabeto aliud testimonium citat, unde constet, Sanctum super eo negotio accepisse litteras ab imperatore: Illuc (*inquit*,) cæsar Carolus Thomam nostrum, & duodecim alios episcopos ex Hispania anno MDXLVI destinabat; jamque Thomas erat in procinctu, ut iter arriperet, si nova cæsaris iussio superveniret; ea tamen deficiente, cogitatum iter omisit. Legimus in archivio Romano epistolam F. Alphonsi de Madrid Castellæ provincialis, ad generalem Seripandum datam Hispali xx Augusti ann. MDXLVI, in qua scribit, M. Franciscum de Nieva propter senectutem & valetudinem ad concilium Tridentinum & ad generale capitulum ire non posse, Thomamque archiepiscopum Valentiniū cum aliis XII episcopis esse ab imperatore accitum ad synodum Tridentinam, &, secunda iussione veniente, statim iturum. Torellus tom. 8 *Annalium ad annum 1546 num. 5* citans eamdem Alphonsi de Madrid epistolam, addit, cæsaris iussionem factam fuisse sub ea clausula, ut S. Thomas & antistites reliqui non se moverent loco, donec subsequeretur altera; & hoc cum subsequuta non sit, non excessisse etiam presules dæceret sua.

B non tamen interfuit;

92 Hoc postremum de non subsequuta iussione altera, puto, Torellum non didicisse ex citata epistola, sed addidisse, quia alii sciebat, Sanctum concilio non interfuisse. Saloni lib. 2 cap. 6 Sanctum, quominus Tridentum pergeret, agitudine impeditum fuisse significat. Curius ire non potuisse ait, quod valetudine parum firma esset, cui præterea gravis admodum incumbebat sene-
tus, nimis laboribus maturata. Eamdem can-
sam allegant Navius, Elfius & alii passim. E-
quidem rem ita contigisse existino, ut Sanctus pri-
mis litteris vocatus, rescriperit, & male affe-
ctum valetudinem causatus sit, quominus ad tam
molestem iter se idoneum reputaret; ita tamen con-
stitutus fuerit animo, ut, si secunda supervenisset
iussio, statim esset iturus. Allaboravit interim ab-
fens, quantum potuit, eidem concilio; nam, quod
latius describit Saloni mox citato loco, episcopos
sibi notos, ac Tridentem profecturos, per litteras
invitavit, ut Valentia transirent, & adventanti-
bus atque hospitio perbenigne exceptis, scripto com-
municavit plura, que sibi in concilio pertraetan-
da videbantur. Nec panca ex iis à patribus Tri-
dentinis comprobata atque decreta fuerunt, uti ad
ipsum retulerunt cum gratiarum actione episcopi,
postea in Hispaniam reversi.

dicitur epi-
scopis, Tri-
dentum na-
vigatoribus,

93 Simplicianus de S. Martino in *Vita Galli-*
cè edita cap. 35 dicit, quod Sanctus procurator
rem suum pro eodem concilio constituerit episco-
pum de Nuesqua; Antonius de Quintanadueñas
item in *Vita Hispanice conscripta*, melius scribit
de Huesca, id est, Oscensem; & verè apud Phi-
lippum Labbe tom. 14 *Conciliorum inter episco-
pos*, qui sessioni quinta & sequentibus interfuerere,
recensetur Reverendus D. Petrus de Augustinis,
episcopus Oscensis, Hispanus. Sed unde didicerint
allegati duo auctores, interfuisse etiam tam-
quam S. Thomæ procuratorem, incomptum mihi
est. Idem sicut & Metermannus, Curius, Navius,
Baxius rem subdunt planè mirabilem. Hispaniarum
episcopi, inquit postremo loco nominatus, qui pro-
ficicebantur ad hoc concilium generale, ac per
Valentiam iter faciebant, honoris causâ B. Thomam
antistitem adivere, & vale dicto' naves con-
scendere vela facientes. Verùm ecce, tempestas
horribilis navigantes exceptit. Ipsi turbatis animis
præsentem mortem expectabant, jamjam fluctu-
bus hauriendi: cùm in tantis rerum angustiis, si-

Septembbris Tomus V.

dus salutare viderunt, sanctum, inquit, Ar-
chiepiscopum baculo pastorito, per undas ma-
ris oberrantem, & pacando sedandoque tumores
fluctuum, navem dirigere, quā vehebantur, ut
prospero cursu portum tenerent. Ita cum aliis Ba-
xiis cap. 9, silente Salonio, cuius tamen nar-
rationis ordinem alibi passim sequitur.

94 Constat id ait idem auctor ex sermone, in naufragio
quem habuit in hujus apostolici Viri [S. Thomæ]
laudem magister Ludovicus Ponce de Leon. Sed
putem, erratum esse in nomine, & Ludovico substi-
tuendum Basiliū: id autem colligo tum ex ipsomet
Baxio, qui cap. xvii *Synopsis sua rem* aliam de
Sancto relatam confirmat his verbis: Ut testatur
P. M. Basilius Ponce de Leon concione, quam
habuit de S. Thoma: *tum ex Simpliciano de S.*
Martino, qui cap. 36, postquam tempestatem il-
lam, ac totius rei facta seriem fuisse calamo de-
scripsisset, hoc tandem modo concludit: Id episco-
pi attestati sunt Tridenti, atque in redditu Valen-
tiæ, & R. P. Basilius de Leon, professor Theo-
logiæ in universitate Salmanticensi, publicè dixit
è suggestu in sermone, quem habuit in solemnitate
beatificationis glorioſi nostri S. Thomæ in
conventu monialium Ordinis S. Ursulæ. Hac ob-
servanda duxi, ne lector Ludovicum de Leon seu
Legionensem, qui eodem anno in canobio Salmanten-
tensi Ordinis S. Augustini professionem solemnem
emisit, quo S. Thomas ad archiepiscopatum e-
vectus est, à Baxio designatum putet, uti mibi con-
tigit, priusquam Baxium alio loco, & Simpli-
cianum de S. Martino consulueram.

95 Basilius Pontii de Leon, quem in Alpha-
betō magistrum suum compellat, Vitam dat Her-
rera in *Historia conventus Salmanticensis* pag.
420, ex qua disimus, illum, postquam in dicto
conventu per annos circiter 20 habitasset ac se-
cundò presuisset, vivere desisse anno 1629, etatis
sua 59. Evidem non assim absolute judica-
re, historiam, quam ab ipso relatam aiunt alii,
temere fuisse confitam; verumtamen tam parum
probata miki est, ut omnem dubitationem de e-
ius veritate evellere nequeam ex animo. Res e-
nim est secundum se & secundum adjuncta sua
tam prodigiosa ac memorabilis, ut vix aliquid
in tota Sancti Vita reperias mirabilius, utique meo
judicio, si verè ita contigerit, debuerit esse cele-
berrima per universum orbem Christianum, ac
celebrari non Hispanorum dumtaxat, sed externorum
quoque illius temporis scriptorum calamis.
Quippe juxta Simplicianum de S. Martino per
ipsos episcopos naufragio liberatos asserta fuit Tri-
denti, ubi ex diversis Christiani orbis partibus tot
convenerunt patres, editis deinde libris illustres. Re-
lata quoque fuit Valentia ab iisdem episcopis.

96 Interim filii Augnati, Hispanus epi-
scopus, qui dein Tridentino concilio interfuit, &
Vitam S. Thomæ conscripsit; filiet Quevedo bio-
graphus Hispanus alter; imò ne ipse quidem Saloni-
us, qui in Valentia civitate Vitam compo-
suit, ac de Hispanorum episcoporum Tridentum
professione ac redditu sermonem instituit, tempesta-
tem illam à Sancto sedatam verbo, attingit; ubi
tamen passim res minutissimas, summo studio col-
lectas, fuisse stylo exhibet. Præterea neque in pro-
lixa relatione de sanctitate & miraculis, extra-
cta ex processibus, factaque ad Paulum V Papam
per Joannem Baptistam Coccini, sacra rote deca-
num, pro beatificatione S. Thomæ, ulla dictæ tem-
pestatis est mentio, nec ulla in tota Serie auctorum
pro canonizatione. Denique auctorem nullum re-
peri antiquiore nominatis supra num. 93, qui
L 1111
eam

E

F

AUCTORE

J. P.

eam scriptis mandaverit, ut proinde unius nita-
tur viri, non parum tempore remoti, testimonio,
oretenus dato: quod mibi sufficiens non est ad de-
ponendum dubium.

Ipsé inerim
anno 1545
diocesanam

97 Sub idem tempus, quo Tridenti fiebat pre-
paratio ad concilium generale, Sanctus noster Va-
lenzia synodus diocesanam coegerit ad reforman-
dos subditorum presertim ecclesiasticorum perva-
sos mores; nempe circa mensem Novembrem 1545,
si recte notavit Saloniūs, qui difficultates adver-
sus sanctissimas constitutiones ortas, ac Thomae in
in iis superandis ac tuenda immunitate ecclae-
siastica constantiam & robur inflexible fuisse de-
scribit toto cap. 5 lib. 2. Describuntur etiam ea-
dem in Vita Saloniūs premittenda ex Serie acto-
rum pro canonizatione; sed hic, ut & apud Ba-
xiūm, synodus provincialis appellatur. Diocesanam
fuisse colligo ex Collectione maxima conciliorum Hispania: nam Eminentissimus auctor Car-
dinalis Josephus de Aguirre tom. 4 pag. 122 e-
diturus synodus diocesanam Valentia celebratam
anno 1566 ita proloquitur: Quamvis curæ no-
bis fuerit in hac Collectione dumtaxat edere con-
cilia nationalia aut provincialia, veluti majoris

B

momenti; visum adhuc iis nonnulla diocesana
adjungere &c. Non dat autem ante loco suo con-
stitutiones seu ordinationes factas in synodo anni

1545: quia verisimilius diocesana tantum fuit.

synodus ha-
buit,

98 Servari tamen Valentia ac magni fieri di-
etas constitutiones rursus colligo ex eadem Colle-
ctione maxima tom. 4 pag. 201, ubi in conclusio-
ne Epitomes constitutionum ecclesie Valentine ab
anno 1200 usque ad 1580 vicarius generalis ca-
pitularis & canonici metropolitana Valentine ita
loquuntur: Ac insuper inhaerentes constitutioni o-
llim editæ per bonæ memoriarum Thomam de Vil-
lanova archiepiscopum Valentini, & tunc exis-
tentes canonicos & capitulum, sub die nona No-
vembris MDXLV, quæ in calce libri constitutio-
num impressarum habetur &c. Actum in dicto
capitulo die II mensis Augusti anno à Nativitate
Domini MDLXXXII &c. Laudantur quoque S.
Thomæ constitutiones ibidem pag. 133 ad cal-
cem constitutionum synodi diocesana supra lau-
data, habitæ scilicet anno 1566 sub archiepiscopo
Valentino Martino Ayala, ubi lego sequentia:
Confirmatio constitutionum synodalium reveren-
diff. Fr. Thomæ de Villanova archiepiscopi Valen-
tini. Cùm constitutiones synodales reverendissimi
fratris Thomæ de Villanova prædecessoris
nostræ sint ab eo sanctissime instituta, & à nobis
maxime probentur; statuimus, ut in iis omnibus,
quæ in nostro provinciali concilio nuper habito,
aut in præsenti diocesana synodo non fuerint a-
liter statuta, aut limitatione aliqua restricta, in no-
stra dicecesi sedulè observentur.

& alteram
1548.

99 Ita autem non indigitant exp̄ressè synodum
à Sancto habitam anno 1545, sed aquæ ac verisimilius alteram, quam habuit triennio post, cuiusque
constitutiones ibidem recitantur pag. 134 hoc
titulo: Ordinationes pro choro ecclesiasticis dioces-
sis Valentiniæ, editæ à reverendissimo Fr. Thoma
de Villa-nova archiepiscopo Valentino in diocesana
synodo Valentina anno Domini MDLXVIII, die
xv Junii. Ordinationes ipsas loco citato videat cu-
riosus lector: quid per eas intenderit solitus Antilles,
sufficierenter insinuat in prefatione, quam solam trans-
scribo: Cùm sacerdotes & alii clerici, divino cultui
mancipati, non solum animæ & conscientiæ purita-
te, verum etiam corporali & exteriori gravitate ac
morum decentiæ pollere debeant, ac in divinorum
celebratione scipios bene compositos circumspic-

cientibus exhibere, ut per exteriorem honestatem
intrinsecam cordis compositionem ostendant, ic-
circo nos don frater Thomas de Villa-nova, Dei
& Apostolicæ Sedi gratiâ archiepiscopus Valen-
tinus, volentes in his, quæ ad divinum officium
& sacerdotalem ordinem pertinent providere, se-
quentes ordinationes pro choro ecclesiasticorum no-
stræ diocesis, sancta synodo approbante, feci-
mus, quas inviolabiliter servari mandamus.

D

§ IX. De anno ac die Sancti e- mortuali.

D E reliquis Sancti gesüs usque ad annum Obiit anno
vita ultimum nihil est, quod adjiciam; hac 1555
quippe abunde edocebitur lector tum ex Vitis eden-
dis, tum, si quid dubii occurrat, ex Annotatis de
more annectendis. Itaque ad annum emortualem
propero, in quo dissentient utcumque scriptores.
Mugnatonius in duplice, quod habemus, Vita
exemplari, sicut & in eo, quod ex Latino Hi-
spanicum fecit Herrera in Historia conventus Sal-
manticensis pagina 315, scribit in hunc modum:
Diem suum obiit anno salutis millesimo quingen-
tesimo quinquagesimo quarto. Ecolanus lib. 10
Historia Valentina cap. 36; Anno, inquit, mille-
simo quingentesimo quinquagesimo sexto, die o-
ctava Septembris obiit sanctus archiepiscopus don
Thomas de Villanova. At Pamphilus, qui sub
eadem tempora Chronica Ordinis S. Augustini,
usque ad annum dumtaxat 1579 producet, e-
xaravit, ita habet pag. 120: Deo vocante in-
firmari cœpit, sanctoque fine quievit anno à Na-
tivitate Domini MDLV: atque hac ejus sententia
omnium aliorum, quos vidi, calculis comproba-
tur.

E

101 Idem annus signatur in Sancti epitaphio, die 8 Se-
quod dat Saloniūs in Vita, sicut & San-Mar-
tinus, Curtius, & alii; idem in Serie actorum
& in Bulla canonizationis; ut proinde hic mora-
ri nos non debeat auctoritas alias gravissima Mu-
gnatonii, in cuius verisimiliter numeros error ir-
repit. Id ipsum de Ecolano credendum est; quan-
doquidem eodem citato lib. cap. 35, cum dixi-
set, Bullas pro Sancto ad archiepiscopatum Va-
lentinum das fuisse à Paulo III Papa sexto Idus
Octobris anno 1544, paulo inferius scribit, eum
tenuisse archiepiscopatum annis decem & mensi-
bus undecim, qui, si diem unum & alterum ad-
dideris, complentur anno 1555 die VIII Septem-
bris. Quoad diem neminem haec tamen dissentientem
offendi, sed, quod raro accidit, dum horam seu
diei partem determinant ii ipsi, qui processibus se-
us proficiunt, in adjunctis ita discrepant, vel
certè tam obscurè ea declarant, ut, quocumque
me vertam, emergere ex dubiis non valeam. Qua-
proprie præcipuorum vel ipsa verba, vel saltus in
compendium contracta, lectori proponenda judicavi.

F

102 Saloniūs lib. 2 Vita cap. 22, quod pro-
pter rationes, in Annotatis allegandas, apud nos
est 25, rem more suo describit fusissime hoc or-
dine: die VII Septembris sub horam nonam ve-
spertinam Sanctus Sacramento extrema unctionis
muniri voluit; die VIII ad horam quartam ma-
tutinam denuo confessus est, & tum prelegi sibi
jussit historiam Christi patientis secundum Ioan-
nem. Ad horam septimam ipsius jussu in eodem
cubiculo celebratum est sanctum Missa sacrificium;
simil ac post consecrationem sacerdos elevavit Ca-
licem.

Salonio tem-
pus matut-
num deli-
gnanti

A licem, Sanctus pronuntiare caput Psalmum: In te, Domine, speravi, protulit versum In manus tuas, Domine, commando spiritum meum, dum sacerdos sanctissimum Sacramentum suscepit, & eo susceptionem finiente, simul egregius Dei Servus vitam finivit. Capire dein apud nos 26 pergit hoc ordine: per sonitum aris campani mox indicata est mors sancti Antistitis, corpus rite exornatum, delatum in aulam palatii majorem, hic erexitur altare, & à nonnullis sacerdotibus celebratum Missa sacrificium, ac tandem sub meridiem palatii valva, quæ eò usque clausa fuerant, aperta sunt currenti in numero populo: sub horam secundam delatum est sacram corpus ad ecclesiam metropolitanam, & hinc, postquam decantata essent Vespere defunctorum, ad ecclesiam monasterii beatae Mariae de Succursu, Ordinis S. Augustini, extra mœnia civitatis, ubi reliqua diei parte ac tota nocte expositum fuit, patentibus civitatis portis in gratiam populi, illuc continuo ingenti copia currentis: manè sub horam octavam facta sunt solemnies exequie & corpus eodem die in sepulcro depositum.

B alii utcumque adversantur,

103 Ex hac rerum gessarum serie manifeste indicatur Saloni, defundum esse Sanctum die VIII Septembbris intra horam septimam & octavam matutinam, & sepulture traditum die IX. *Andiamus nunc ipsa verba Bullæ canonizationis:* Demum semel adhuc sub speciebus sacramentalibus venerari cupiens Deum Salvatorem, quem mox facie ad faciem se se intuitur sperabat; in suo cubiculo sanctum Sacrificium confici, & interim sibi Dominicæ Passionis Euangeliū secundum Joannem legi voluit; eoque cum alta contemplatione auditio, ac mira pietate & humilitate augustissimo Sacramento, erga quod semper devotissimus extitit, ad elevationem adorato, præ gaudio vim lachrymarum profundens, inchoavit Canticum: "Nunc dimittis servum tuum, Domine, secundum verbum tuum in pace"; coque absoluto subdidit: "In manus tuas, Domine, commando spiritum meum": quæ cùm diceret, expiravit die VIII Septembbris vesperi Nativitatis beatissimæ Virginis, cuius dum viveret amore languebat, anno salutis MDLV, ætatis sue LXVIII. *Bulla consonant saltem quoad rem, de qua hic dubium est, in Serie actorum omnium pro canonizatione tria Vita compendia, & in eorum uno, postquam narratum est, quod Sanctus ad elevationem sanctissimi Sacramenti recitaverit psalmum Nunc dimittis &c., expresse additur:* Expiravit die octava Septembri salutis anno MDLV VESPERI inter septimam & octavam horam: *in altero:* Expiravit & beatissimam animam Creatori restituit die VIII Septembbris MDLV inter septimam & octavam horam VESPERI Nativitatis beatissimæ Mariæ Virginis: *in tertio:* Et hæc dicenti die octava Septembbris VESPERI Nativitatis beatissimæ Virginis inter septimam & octavam horam anno salutis millesimo quingentesimo quinquagesimo quinto, ætatis sue sexagesimo octavo, dedit Dominus Servo suo somnum &c.

104 Dices, tolli difficultatem, si credamus, vocem vesperi, sive ex librarii inadvertentia, sive ex verbo aliquo Hispanico, male intellecto in processibus, irrepsisse in unum Vita compendium atque hinc in alia & in Bullam: non insicior; imò sunt nonnulla, quæ id sat verisimile esse persuadeant. Primum est, quia alioqui tota Saloni, quamquam in adjunctis temporis non omnino accurati & non raro corrigendi, rei gesta series evertitur. Secundum, quia non tantum Quevedo, San-Martini Septembri Tomus V.

alii suffragantur;

nus, Baxius, Torellus & alii consensu unanimi insinuant, obiisse Sanctum, dum sacerdos sacrum Domini Corpus suscepit, sed & Vita compendium, quod descriptus collega noster Roma ex Ms. bibliotheca Angelice Ordinis sancti Angustini his verbis: Celebrante sacerdote in ejus cubiculo Missam, ab elevatione Hostiæ incepit recitare magnis cum lachrymis psalmum: "In te, Domine, speravi", usque ad sumptionem sacerdotis; & tunc bonus Prelatus dixit: "In manus tuas, Domine &c.", & reddidit suo Creatori animam. Tertium, quia in Vita compendio, quod in Serie actorum pro canonizatione quinto loco datur, mors ejus eodem quidem modo, quo in aliis, narratur contingere inter septimam & octavam horam, sed omessa voce vesperi. Quartum denique, quia tum in Bulla, tum in Vita compendio res ita exponitur, ut, dempta unica illa voce vesperi, nemo non suspicetur, mortuum esse Sanctum in ipso Missa sacrificio.

105 At vero posteriori huic certè quoad spe- ciem adversatur Coccinus in Relatione ad Pan- lum V Papam, pag. 478 & seq. ita scribens: Quid verò semper in Deo spem collocārit comproba- tur ex testimonio Francisci Iter J. U. D. (testis) XLVII in processu Valentino fol. ccxxxiv exa- minati auctoritate ordinaria, deponendis*, eum in fine vitæ constitutum dixisse circumstantibus: Prius volo videre Creatorem meum, quād ab hac vita discedam, & confessim Missam cele- brari visisse*, quæ est memoriale vitæ & pa- sionis Christi Redemptoris nostri, eique maxi- mè* cum devotione interfuisse & in elevatione sanctissimi Sacramenti incipiendo psalmum: "In

Cocciens
prima fratre

E

verò semper in Deo spem collocārit comproba- tur ex testimonio Francisci Iter J. U. D. (testis)

* i. depo-

XLVII in processu Valentino fol. ccxxxiv exa- minati auctoritate ordinaria, deponendis*, eum in fine vitæ constitutum dixisse circumstantibus: Prius volo videre Creatorem meum, quād ab hac vita discedam, & confessim Missam cele- brari visisse*, quæ est memoriale vitæ & pa- sionis Christi Redemptoris nostri, eique maxi- mè* cum devotione interfuisse & in elevatione

* i. depo-

sancitissimi Sacramenti incipiendo psalmum: "In

* i. depo-

"In manus tuas, Domine, speravi", & illum paulatim prose- quendo, donet sacro-sanctam Eucharistiam sacer- dos sumeret, dixisse: "In manus tuas, Domine,

* i. depo-

commendo spiritum meum". Jussit postmodum ubi * recitari Passionem Domini nostri Jesu Chri- sti secundum Euangeliū Joannis, in quo cùm

* i. depo-

legi sanctissimum Joannem audivisset, silentium signis indixit, ut tantisper meditationi vacaret;

* i. depo-

mox lectori, ut sequeretur Euangeliū, inquit, & cùm hæc sèpius inter legendum peregrisset, in illis

* i. depo-

verbis: "Postea autem rogaverunt Pilatum &c., Creatori suo reddidit animam. Ita in processu Valentino super XVIII deponit Joannes Pellejero

* i. depo-

major sacrifia ecclesie Valentinae, ætatis LXXXI annorum, VII testis fol. CLVII, qui supradictis

* i. depo-

interfuit, additque, quod venerabilis Archiepi- scopus vivens manu sibi manum apprehendit,

* i. depo-

quam moriens deinde dimisit; & cum hoc con- cordat Petrus Moncada eques, XIV testis, qui

* i. depo-

tantum hæc de auditu deponit super XVIII fol. CLXXVII, qui duo ultimi testes auctoritate or- dinaria fuerunt examinati.

F

106 Hac, prout jacent, indistinctè legenti cla- rum apparere poterit, obiisse Sanctum diu post

in adjunctis

finitam Missam, imò probabilius juxta Bullam & Vita compendia memorata vesperi: quando-

utique sen- tientia

quidem, si Sanctus tamè post sumptam à sa-

cerdote sacro-sanctam Eucharistiam prelegi sibi vo-

luerit Passionem Domini secundum Joannem, exspiraveritque in illis verbis: Postea autem ro-

gaverunt Pilatum, nihil obstat, quominus ea lectio

protrahi potuerit usque ad septimam vespertinam, presertim cùm sèpius lector morari jussus sit, ut

in adjunctis

Sanctus meditationi indulget. Sed qui eam diam iniicit, Saloni & alii non modò contrarius erit,

utique sen- tientia

verum etiam Coccinum cum Bulla & Vita com- pendii difficulter conciliabit. Nam in his non ob-

scure insinuantur, lectionem Passionis prem. fol.

L 111 2 fulf.

AUCTORE
J. P.

fuisse consecrationi ac sumptioni sacrosancta Eucharistia & sumptione peracta, recitasse Sanctum psalmum Nunc dimittis &c, atque hinc addidisse In manus & iisdem verbis immortuum esse. Apud Coccinum verò dicitur ad elevationem inchoasse Sanctus psalmum In te, Domine, speravi, eumque prostraxisse usque ad sumptionem, tum dixisse In manus &c, ac postmodum recitatam fuisse Passionem Domini, cui tandem immortuus sit ad hac verba: Postea autem rogaverunt Pilatum; qua cùm ita non reperiantur in vulgata, putem ex inadvertentia describentis vel hypothete, nam impressio valde imperfecta est, supposita fuisse pro iis, qua versui 30 cap. 19 Et inclinato capite tradidit spiritum mox subduntur: Judæi ergo.... rogaverunt Pilatum. Ita ut inter versum In manus &c ac Sancti obitum tota intercessisset Christi patientis historia prelectio juxta Coccinum.

107 Itaque Coccini verba sumenda non sunt, contrarius, prout prima fronte apparet, conjunctim, sed divisi & conformiter ad ipsius scribendi modum ac intentum; atque ita fieri, ut neutri sententiae refragentur. Considerandum quippe, quod auctor ille in Relatione

B non respicerit ordinem temporis, sed virtutum, incipiens à fide ejusque preceptis, ita ut sub diversis titulis examinet diversas virtutes, quibus S. Thomas per totum vita cursum claruit, easque probet adductis exemplis ac testimoniosis, neque in his ad eum ordinem se restringat, ut, qua priora sunt tempore, proponat posterioribus. Exempli gratia, pag. 592 agit de Sacrificio Missa, & pri- mū ostendit ex testimoniosis, quomodo se Sanctus in eo gesserit, dum erat archiepiscopus, mox autem post quomodo religiosus. His consideratis, nodum paulatim nec admodum difficiliter evolvemus. Laudatus auctor à pag. 471 differit de Magnitudine fidei S. Thomæ, eamque confirmat testimoniosis & exemplis, unde patet primò, quam alta senserit de sanctissima Trinitate, dein quam singulari devotione afficeretur erga sanctissimam Eucharistiam & Beatam Virginem, ac tandem subnectit verba num. 105 recitata; unde duo colligamus, affectum scilicet, quo in fine vita cerebatur in conspectum Domini latenter sub speciebus Eucharisticis, & sensum, quo perfundebatur ejus animus ex auditione historiae Passionis Dominicæ, qua duo quidem in narratione quoad speciem conjugantur; sed re ipsa meo iudicio ab invicem non pendent.

108 Nam & ex diversis locis desumpta sunt & di-versis etiam nituntur testimoniosis, ita quidem ut ea pars, in qua agitur de celebrato Missa sacrificio in cubiculo Sancti, deprompta fuerit ex fol. 234 processus Valentini, & solum habeat testem Franciscus Iter; altera verò de lectione Passionis Dominicæ incipiendo ab his vocibus: Jussit postmodum sibi recitari &c ex fol. 157 ejusdem processus, ac roboretur testimoniosis Joannis Pellejero ac Petri Moncada. Utrumque eruitur etiam ex eodem Coccino pag. 480 in in hunc modum scribente: Et quamvis praedictus Franciscus Iter in hac sua depositione non habeat contestem, ea tamen comprobatur tum ex dicto fratris Joannis Alphonsi, xi testis super xviii in eodem processu fol. clxvii, & ex dicto Gregorii Juáñes primi testis pariter super xviii in eodem processu fol. cxli, examinatorum autoritate ordinaria, tum ex aliis testibus, qui de sanctissimo devotissimoque hujus Præsulis fine deponunt, ex quibus simul junctis facile potest colligi plena probatio. Franciscus Iter non habet contestem, ergo verba, quibus tamquam testis subjicitur Joannes

Pellejero, non afficiunt præcedentia, quibus testatus est Franciscus Iter spectantia ad sacrificium Missa in Sancti cubiculo celebratum, ac proinde, accidente auctoritate compendiorum Vita in Bulla & Serie actorum, verissimum est, rā jussit postmodum respicere non ea, que apud Coccinum proxime præcedunt, sed alia, qua ante narrata fuerant in processu pag. 157, forte eadem, que à Salonio referuntur de instituta per Sanctum sacramentali Confessione ante lectionem Passionis Dominicæ.

109 Hinc colligo ulterius, quod Franciscus Iter deposuerit, Sanctum ad ea verba In manus tuas Domine exspirasse, prout habent Vita compendia: imò, quamvis neutrū exprimatur apud Coccinum, in ipso Sacrificio, sicut Saloni, Queveao, aliqui num. 104 laudati, tradiderunt. Quod autem refertur Joannes Pellejero & Petrus Moncada, defunctum esse Sanctum in illis verbis: Postea autem rogaverunt Pilatum, nihil obest, si statuamus cum Salonio, primò quod lectio inchoata fuerit post institutam Confessionem sacramentalem horā quartā matutinā, cui contraria non sunt Vita compendia; secundo quod continuata fuerit etiam tempore Sacrificii, id enim innuita verba compendii Vita in Bulla: In cubiculo sanctum Sacrificium confici & interim sibi Dominicæ Passionis Euangeliū secundum Joannem legi voluit, tertio quod, sacerdote elevante sacrofanciam Eucharistiam, cœperit Sanctus recitare psalmum seu canticum Nunc dimittis, ut habent Vita compendia, huic subdiderit psalmum In te Domine speravi, cuius unius meminerunt cum aliis. Saloni & Franciscus Iter apud Coccinum, & cùm lector absolveret postrema verba versus 30 cap. 29 Joannis Evangelista; sacerdos vero susciperet sanctissimum Sacramentum, dixerit: In manus tuas, Domine, commendō spiritum meum, atque hac dicens, expiravit. Sic conciliabuntur omnes, si modo admittere volueris, quod de adjecta per inadvertentiam voce vesperi insinuavi suprà; si nimirū ego aliis rem explicandam permitto. Porro sunt, qui Sancti aetatem annis 67, sunt qui 68 determinant, sed cùm natus sit anno 1488, ita conciliandi, ut alii completos, alii incompletos numerarint.

[¶] via con-ciliandi o-nnes propo-nuntur.

E

§ X. De Scriptis Sancti ac va- riis eorum editionibus.

Varias lucubrationes præsertim conciones sa-
cras è vivo abiens scripto posteritati reliquit
eximus Verbi Dei Praco, quas ab ipsomet obtenu-
tas, non multis annis post magna saltē ex parte
in lucem edi curavit laudatus sepe Joannes Mu-
gnatius episcopus Segobricensis, cuius verba ex
præstatione editioni Complutensi anni 1581 affixa
huc transfero: Cūm verò in excellentis hujus Præ-
sulis sacrarum concionum possessionem magna ex
parte ego venerim (nam intercidisse aliquas non
sine magna rei pretiosæ jactura certò scio,)
intelligamque, quantum eximiæ utilitatis fructum
Ecclesiæ Christianæ illarum editio sit allatura,
hisce potissimum temporibus, de quarum sinistra
forte suprà incipiebam commemorare, non com-
mittam, ut tantus thesaurus in tenebris delite-
scat; sed ut in lucem potius & in oculos manus-
que hominum veniat, sedulè curabo. His ac-
cedit, quod, cùm olim ego cum Authore ipso de
maturanda editione agerem, illumque obnoxie
roga-

Sanctus
Mss. sua
ante obitum
dedit Mu-
gnatius,

Arogarem, ne pateretur tam fructuosis vigiliis defraudari homines, quā ille erat modestiā insigniter præditus, respondit, non se tam suarum rerum admiratorem esse, ut in tanta scribentium felicitate, prodeuntibus quotidie præstantissimorum authorum egregiis lucubrationibus, auderet tenuitatem angustæ futæ doctrinæ in publicum emittere. Cæterū, cùm juxta consuetum modum cursumque naturæ ego, qui minus quā ille prœvectæ essem ætatis, videbar illi futurus superstes; facerem, postquam ille vitâ esset functus, id, quod magis è re publica fore judicarem, totum id, quicquid esset negotii, se mihi dare, pro meo arbitratu aut premerem aut publicarem.

*qui, juvan-
te Petro U-
zeda, edere
decrevit*

B111 Quare haud quaquam integrum jam mihi esse censeo non edere; cùm tam utilē, imò necessariam rei publicæ editionem hanc esse censem. Mis̄i itaque ea exemplaria, quæ apud me erant, patri provinciali, patribusque Castellæ provinciæ nostri Ordinis, ut virum doctum deligenter, cui curam delegarent recognoscendi, purgandi, emendandi etiam, si quid in his scriptis librariorum, amanuensiumve incuriā (qui rudes sæpe & imperiti nobis contingunt) castigatione dignum videtur, daretque operam, ut in voluminis formam conciones redactæ excudi possent, quando in hi per crebras meas occupationes, quibus necessariō distrahor, id perficere non licebat. Opere præstiterunt mox, quod à me rogabant patres, curamque eam delegarunt magistro fratri Petro Uzedæ, collegi nostri Ordinis in Complutensi academia rectori, cuius viginti annorum theologicis prælectiōibus explorata eruditio, & inde confirmatum in sacra doctrina iudicium, vota desideriaque mea plenè & cumulatè explebit; summasque divinæ Bonitati gratias ago, quod perfectum jam & absolutum Opus video: ex quo tametsi omne studioſorum hominum genus commoditates & emolumenta magna haurire posse persuasum habeo, illis tamen, quibus populum Christianum concionando doctrinā & bonis moribus imbuere cura est, multò amplissima laturos dubitare nemo potest.

*concionatori-
bus peruti-
lia.*

C112 Hinc rationem inveniendi artificiosam colligent, hinc disponendorum argumentorum artem addiscent, hinc denique totius orationis ductum haurire poterunt, supellectilemque variam & multiplicem sibi comparabunt, unde suas conciones affatim condiant, feliciterque locupletent. Ecce illis proponimus exemplar, ad quod sc̄e effingant, quod sanè si fuerint imitati, non dubito, quin serio seduloque ac magno spiritu ardore incumbant adversis hominum peccata, flagitorumque sylvam, quæ tam altè in humanis pectoribus radices egit, penitus amoliantur & vastent. Faxit Deus optimus, ut is ardor sanctusque ille zelus, quo harum concionum Author deflagrabat, populumque Christianum suo tempore in virtutis studium accendeant*, excitetur modò, moveaturque in his hominibus, qui hunc librum in manus sument, hinc via ebellant & destruant, illinc virtutes ædificant & plantent, quemadmodum & ipse Operis Author sanctè præstitit. Ita, correctis hinc inde typi erroribus, laudatus Mughatonius, deinde pergens commendare concionatoribus, ut ad exemplar Sancti nostri in dicendo sc̄lentur brevitatem & facilitatem sermonis.

* al. accen-
debat

*Pars eorum
in debitam
formam*

113 Sermones autem suos, quamquam Hispanico idiomate ad populum diceret, Latino tamen exaravit Sanctus, ut manifeste testatur memoratus Petrus Uzeda Guerrero in litteris eidem editioni prefixis, directisque ad Mughatonium episcopum, ubi ita loquitur: Evidem, quod ad me

attinet, pro virili mea portione curavi, ut quā emendatissimum in manus hominum prodiret Opus. A verborum autem & sententiarum mutatione ita abstinere constitui, ut tamen interim illiberales quādam voces & quasi plebei ordinis aut sustulerim, aut cum aliis commutārim, & orationes præterea nonnullas integrasque peryodos, quas ille, ne quid impetum* moraretur, vernacula lingua Latinæ concioni liberè admiscerat, ita verterim, ut simili filo & contextura sermo procederet, neque Sicyonios calceos, ut dicitur, Socrati ineptè induerem. Cæterū illud summopere cavi, nequa loquendi formula, nequa metaphoræ, nequa exaggerandi ratio cavillis aut syphophantiis ansam ullam calumniosis hisce temporibus præbere posset. Quid verò nostra hæc opera emolumenti attulerit, ille exactius judicabit, qui editionem hanc sanè tuam, pater amplissime, cum illis manuscriptis exemplis contulerit, quæ deprivata & ab imperitis scribis exscripta vulgo circumferuntur; qua re non solùm Authori nominis jacturam, sed & doctrinæ, alioqui sanctissimæ, periculum certum creari, non est, qui non videat. Verba sunt haec Uzeda, aliquot manifestis typi mendis expurgata.

E

114 Opus illud divisit Uzeda in tomos duos redacta, unico volumine contentos; tomo primo dantur conciones in Dominicis & festa Domini, uti & in ferias aliquot præserit Quadragesima, nec non Commentarii in Cantica Canticorum; in altero conciones in festa B. Maria Virginis & Sanctorum aliquot selectiores, omissis multis in utroque tomo, que operofore correctione indigerent, quemadmodum insinuat editor ad calcem secundi his verbis: Selectiores conciones haec tenus tantum dedimus; neque enim omnes Authoris Commentationes, uno quasi partu edere nobis licuit, in quidvis aliud quā in hoc conscriptas; quas nimis Author in adversariis tumultuarie & in litura reliquerat, & quarum plurimæ, indignis truncatae modis, vix in unum orationis corpus coalesce posse videntur. Dabimus operam (Deo suo operi aspirante) ut curâ & diligentia nostrâ eam formam propediem accipiant, ut suum Authorem & decere & referre quisque judicet. Sit hic tomus cæterorum antecursor, viamque aliis muniat ac pandat iter dum ingeniorum voluntatique humanarum, & assuefacere incipiat pietati ac divinis ardoribus desueta hominum corda; mox conciones reliquæ, quæ modò desiderantur, ire viam incipient.

115 Non est, quod dubitem, quin laudatus Uzeda lucem aspergit post perfectum primum illud Opus studia sua ac labores ad alias conciones converterit; has tamen, uti statuerat, non videtur prodidisse in lucem. Certe primi Operis impressionem variis vicibus repetitam fuisse comperi; at nusquam deprehendi, novi quid ex Sancti lucubrationibus typis vulgarium esse ante annum 1685, de qua postrema editio ne mox loquar; cùm nempe nonnihil observavero circa tempus editionis prima. Hanc, duce Herrera in Historia conventus S. Augustini Salmantica, innectunt auctores, quos vidi haec tenus, omnes anno 1581. Anno MDLXXXI, inquit laudatus Herrera pag. 383 agens de gestis Petri Uzeda, erat rector collegii Complutensis & in ordinem rededit sermones sancti fratris Thomæ à Villanova ... vulgavitque modo, quo supra dictum est in litteris ad Mughatonium. Favet huic sententia ipse titulus editionis Complutensis dicti anni, qui sic habet: Coniciones sacræ illustrissimi & reverendissimi DD. Thomæ à Villanova &c, nunc primū in lucem editæ.

AUCTORE

J. P.
Ejorè ci-
tius;

116 Verèm non defant rationes, qua suadent, vel editioni huic præcessisse alteram, vel certè Opus prelo paratum fuisse ultra decennium, antequam vulgaretur. Nam Mugnatonius, Vitâ funeris anno 1571, in prefatione ita loquitur, acsi jam tum nihil quidquam editionem moraretur; Summasque, inquit, divinæ Bonitati gratias ago, quod perfectum jam & absolutum Opus video. Id ipsum hand obscure significat Uzeda in litteris è collegio Complutensi directis ad eundem Mugnatonum, utique in vivis superslitem, quas concludit hæc formulæ: Servet amplitudinem tuam Deus Opt. Max. nobis quād diutissimè incoluimus Vale. Alia ejus verba habes num. 113. Denique non minus evidenter id patet ex litteris Philippi secundi regis Hispaniarum, prefixis dicta editioni Complutensi anni 1581. Ex iis quippe discimus, factam fuisse licentiam imprimendi sermones Sancti nostri ab anno 1569. En tibi, quantum hic spectant, verba ipsa ex Hispanico Latine redditæ: PROROGATIO. Philippus Dei gratia &c. Quoniam exhibutum nobis fuit... quod dicto Ordini (S. Augustini) licentiam concesserimus, ut ad tempus decem annorum imprimi possent sermones fratris Thomas à Villanova... ac spatum illud annorum decem finitum sit sub exitum anni elapsi millesimi quingentesimi septuagesimi noni.... Eapropter spatum dictæ nostræ licentiae prorogamus ac dilatamus... ad annos sex alios &c. Datum Matriti die decima octava Februarii anno millesimo quingentesimo octogesimo. Itaque, si sepe memorata editioni altera non præcesserit, dubium non est, quin potuerit præcessisse, & quin tentata fuerit decennio ante. Forte ei moram attulit obitus Mugnatonii, cuius cura & sumptibus procedebat; atque hinc factum, ut aliarum concionum edendarum animum deposuerit Uzeda.

dein sepe
recusa fuit
& approba-
ta Roma.

B

117 Idem Opus dein tum ante tum post canonizationem Sancti sapientius prelumi subiit. Pater Dominicus Antonius Gandolphus in Dissertatione historica de Scriptoribus Augustinianis tres editiones recenset ante canonizationem factas, primam Brixiæ anno 1603, alteram Coloniae 1614, tertiam item Colonia 1618; habeo præterea exemplaribidem impressum anno 1619; duas quoque post canonizationem assignat, primam Roma anno 1659, curante Joanne Baptista Penna, Vigiliarum episcopo, secundam rursus Colonia 1661. Ceterum de his verisimilius concionibus impressis intelligenda sunt, que leguntur in Serie aliorum omnium in canonizatione pag. 4 & 5 verbis sequentibus: Die XVI Novembris (anni 1649) demandatum est examen Operum, ab eodem Beato editorum, Card. Cornelio, adhibitis patribus Hilarione & Alciato. In congregazione habita die VII Martii MDCL pronunciatum fuit, nihil in prædictis Operibus contra fidem & bonos mores, nec aliquam doctrinam novam & à communī Ecclesiæ sensu alienam contineri. De his, inquam, concionibus intelligenda sunt: neque enim aliud vel ab ipso Sancto vel ab altero ex ejus Operibus editum uspiam occurrit usque ad annum 1685: quando primum ejusdem Opera, multis concionibus & Elucidatione in Apocalypsim aucta, in lucem edi cœpta sunt Bruxellis, curante admodum reverendo P. Antonino de Witte, Ordinis Eremitarum S. Augustini Belga Bruxellensi.

Editio malib-
locupletior
facta est
anno 1685

118 Is, quantum ex priore tomo eruere potui, in Hispaniam profectus, inde tum reliquias S. Thomæ Valentinæ obtentas, ut dicam in Gloria posthuma, tum ejusdem Sancti lucubrationes MSS. attulit in patriam, atque in quinque partes di-

spositas, totidem tomis prelo paravit, qui nempe & ante editas & eatenus non editas complectentur. Primus lucem aspergit anno mox memorato, habetque varias conciones in Dominicis à prima Adventu usque ad Dominicam Resurrectionis, nec non in ferias aliquot Quadragesima: alter anno 1690, & præter conciones à Dominicis Resurrectionis usque ad primam Adventu continet Elucidationem in Apocalypsim, omisso Commentario in Cantica Canticorum, quem dedit Uzeda, quemque hic se datarum promiserat laudatus de Witte. Ita enim scribit ante tomum suum primum: Scriptit S. Thomas à Villanova conciones diversas, per me, dante Deo, præter primum hunc, quatuor insuper aliis tomis evulgandas. Item in Cantica Canticorum incompletæ, quemadmodum & in Apocalypsin, quæ utraque lector benevolus ad calcem reperiet tomi secundi præproperere prolo dandi.

119 Tertius editus est anno 1695, & præter conciones in festa Domini nostri Iesu Christi, perhibet P. Antonius multas in festa precipua beatissima Maria Virginis,

no de Witte

in quam tenerrimo affectu ferebatur Concionator eximius, uti patebit per decursum: quartus 1703, comprehendens sermones de Sanctis aliquot, incipiendo à primo die mensis Novembris, omnibus Sanctis festivo, usque ad XVI Junii, sacrum SS. Qui- riaco & Juliti martyribus. Quintus procul dubio destinatus fuit Sanctis, quorum memoria recolitur reliqua anni parte, & de quibus nonnullæ conciones leguntur in Uzeda aliorumque editionibus; fortasse in hunc quoque reservatus fuit Commentarius in Cantica Canticorum suprà memoratus; at dubito, utrum is editus sit; maximè quia super eo consultus R. Adm. P. Dominicus Laurys Prior RR. P.P. Eremitarum S. Augustini Antverpie, nullum ejus in conventu suo exemplar esse mihi responderit, quamvis tria sint exemplaria quatuor priorum tomorum, quorum unum cum aliis libris mihi benignissimè & humanissimè concessit. Porro obseruet lector, in hac postrema editione non unicam tantum in singulas Dominicæ ac festivitates dari concionem, sed non raro tres vel quatuor, imò etiam aliquando septem vel octo.

120 Non indicat expressè laudatus de Witte, ex MSS. in qua in civitate Hispania vel à quo dicta S. Thomæ MSS. naclus fuerit; naclum tamen fuisse Salmantica verisimillimum mihi fit ex verbis approbationis censorum, primo tomo prefixæ, que transcribo: Viso mandato &c. omnino approbadum censemus, juxta commissionem nobis ab eximio P. Magistro provinciali datam, ut ad majorem Dei gloriam in lucem prodeat tomus primus sacrarum concionum... divi Thomæ à Villanova &c. Nunc demum partim ex ejusdem Sancti quinies impressis concionibus, partim ex duobus tomis manuscriptis (ex quibus illæ, quæ hactenus impressæ fuerant, erant desumptæ, omisssis concionibus aliquot, quæ nunc fideliter exscriptæ & à notario Salmanticæ authenticatae jam primum prodeunt) partim ex alio ejusdem Sancti autographo posthumo, propria ejusdem Sancti manu subscripto, collatione fideliter facta, in lucem mititur studio & labore adm. R. P. Antonini de Witte, ejusdem voti Eremita Augustiniani, conventus nostri Bruxellensis nuper Prioris, & capituli generalis exdiffinitoris. Quarum quidem concionum, numquam antea impressarum, qui stylum & doctrinam collationemque cum manuscriptis considerare voluerit, judicabit nobilcum, ejusdem omnium esse authorem D. Thomam, eodem Spíitu veritatis directum.

221

E

F

A
post corre-
tionem ve-
risimiliter
relitti

121 *Hinc conjicio ulterius, designatos hic tomos MSS. eos esse, quos Petrus Uzeda, postquam contentas in iis conciones correxerat & in debitam formam redigerat, reliquit Salmantica in conveni- tu Ordinis sui, ubi, dum prima editionis Opus prelo paratum erat, vel forte jam tum commissum fuerat, puta sub annum 1576 habitavit, teste Herrera, & sacrorum Librorum interpres fuit. Neque enim verisimile mihi est, P. de Witte corre- etiora MSS. autographa adeptum fuisse, quam quae ipsem Sanctus commisiit Mugnatonum, & hic corrigenda atque in formam redigenda contradidit Uzeda. Sed quas primū edidit Uzeda lucubratio- nes, non exigo studio & labore emendaverat, quas autem non edidit, ea majore emendatione indigebant, quas nimirum Author in adversariis tumultuarie & in litura reliquerat, & quarum plurimæ, indignis truncatae modis, vix in unum orationis corpus coalescere posse videbantur, sicut ipse loquitur suprà num. 114. Atque inde mihi consequens est, conciones, saltem plurimas, ex ob- tentis in Hispania MSS., collatione fideliter facta, anno 1685. & seqq. primū in lucem missas à landato P. Antonino de Witte, antea restaura- torem habuisse, nec alium quam Uzedam; maxi- mè cùm ad hoc curam & diligentiam suam ad- promiserit in litteris ad Mugnatonum, prima e- ditioni premisis, nec aliis uspiam occurrat, qui id negotium dicatur suscepisse.*

**ab Uzeda
cum prote-
statione Au-
toris.**

122 Ceterū dum aiunt censure, unum ex memoratis MSS. tomum ipsius manu S. Thomæ subscriptum esse, fortasse innunt protestationem ejus, quam P. de Witte sape nominato tomo primo premisit, hisce verbis conceptam: PROTESTATIO. Ego Frater Thomas de Villa-nova protestor, quod in omnibus, quæ hic & alibi scripsi & scripsero, intendo sequi sensum sanctæ Matris Ecclesie, cuius examini & correctioni omnia mea sive dicta sive scripta subjicio: in cuius fidem nomen meum subscribo. Fr. Thomas de Villa-nova. His subditur: S. Thomas de Villa-nova libro suo manuscripto folio septimo. Quoniam autem Sanctus Opera sua non scriptis eo animo, ut typis vulgaret, quemadmodum ex Mugnatonii atque Uzeda verbis suprà recitatis sufficienter eruitur; crediderim, hanc protestationem ab ipso fuisse adjectam, vel quando Mugnatonii arbitrio illa commisi, vel ante, quando suspicari cœpit, fore ut ab aliquo post obi- tum suum vulgarentur.

§ XI. Acta Sancti quo ordine ac modo edenda & quibus instrumentis illustranda.

*Post Vitam
à Magnato-
nio scriptam,
& alteram
ex actis in
canonizatio-
ne,*

Superest, ut, quod § 1. hujus Commentarii num. 13 pars indicavi, exponam ordinem & mo- dum, quem in Vita præsterrit tertio loco edenda servaturus sum. De Mugnatonio ejusque lucubra- tione, duabus aliis præmittenda, nihil est, quod addam dictis ibidem num. 2; nihil quoque de altera Mugnatonio proxime subjungenda, extraicta scilicet ex Serie actorum, aliquoties memorata, præter hoc unum, quod eam pra ceteris quinque Vitis seu Vite compendiis, eadem in Serie conten- tis, ac num. 12. designatis, elegerim; quia iis pro- llixior plenius Sancti gesta exhibet, ac facilius ad- mittet in Annotatis ea, que ex reliquis addenda vel observanda venient. Omnes quippe, non adeo in rebus narratis diversas, recudere consultum non

judicavi, maximè quia Salonii Acta longiora, AUCTORE ob rationes statim allegandas prætermittenda non J. P. videbantur.

124 *Saloniū, cuius notitiam dedi num. 5, bis tertia à Sa- S. Thomæ Acta vulgavit; primū anno 1588, aucto- trigesimo tertio ab illius obitu, collecta ex iis, que legerat apud Mugnatonum, queque didicerat ex familiaribus & notis atque ipsomet Sancti confes- sario. Dein anno 1620, concinnata procul dubio ex prius editis, & ex processibus ad beatificatio- nem confessi, prout ostendi ibidem num. 7. Prius edita nec habeo, nec, ut haberem, operose labo- randum censui; quia, cùm in conscribendis a- liis præter adjumenta priora duces habuerit ipsos processus, supponere debebam, hec fore accura- tiora & maiorem à lectoribus consecutura aucto- ritatem. Porrò hunc auctorem laudant & com- mendant multi, passimque, ubi de Sancti gestis sermo- nem instituunt, ad illum pro pleniori notitia le- torem remittunt; at verò nullus, quem sciam, ha- bētus inventus est, qui in ejusdem lectoris gratiam, Salonii Opus Hispánicum Latinè interpretaretur. Credo, quia absterruit tum prolixitas, tum aucto- ris stylus subinde equo diffusor; qui certè & mi- hi perdifficilis visus est ad aptam simul & fide- lem interpretationem. Verumtamen quominus & e- go ab hac abstinarem, vitaremque valde diuturna tedia, impulit instituti nostri ratio.*

125 *Nam cùm conemur, ubi per instrumen- tā licet, Acta Sanctorum, de quibus agimus, i- reddita exhibere, ut ulterius nihil merito desideretur, in eumque finem nonnumquam, post monita in Commentariis prævia, recudamus Acta nobis su- spetta, interpolata, imò & fabulis conspersa, ex- spectioni lectorum minimè responsurum me per- spiciebam, si Salonium præterirem. Quandoquidem, etiam si Mugnatonio non tantum junxit sex illa ex Serie actorum in canonizatione Vite compendia, verum etiam Baxii, Navii aliorumque autorum de Sancto elegia, ne vel sic ad me- diam, que habet Hispanus iste, gestorum partem videbar perventurus; ac proinde necesse fuisse, recurrere ad ipsum, tamquam precipuum & fi- de dignum biographum, & partem etiam Operis ipsius maximam interpretari, Commentario inse- rendam. Tamquam ad precipuum, inquam, & fi- de dignum biographum; ipse enim ante omnes plenam Sancti Historiam exaravit; eidem Sancto e- tate propinquus fuit, cùm annos sedecim vel se- ptuaginta natus esset, quando ille vivere desit; ipsam Valentianam civitatem patriam natus est, & procul dubio Episcopum suum novit; in eadem ci- vitate Vitam collegit & edidit; doctrinâ & morum integritate eximius fuit; habuit testes oculato- res, ususque est instrumentis authenticis. Aberrat quidem subinde, ut observavi hactenus, à recto ordine chronologico, maximè ubi enarrat officia à Sancto administrata ante aditum archiepiscopatu- m; sed quid verat arbitrari, plerosque eos er- rores profectos esse ab iis, qui ex provincia Castel- lana vel alienande adjumenta suppeditarunt, vel o- retenuerunt retulerunt, à quibus seu memoriam lapsis, seu hujuscemodi adjuncta, dummodo rem ipsam si- deliter indicarent, non adeo curantibus, in eosdem ipse conjectus est?*

126 *Opus suum divisit Saloniū in tres libros, modo hic quorum priores duo Vitam comprehendunt, post- rior miracula & alia quædam mortem S. Thomæ subsecuta: posteriori utar in Gloria posthu- ma: priores verò interpretatus sum hoc modo. Or- dinem auctoris in sectione capitum sum secutus pli- rumque, non semper; nonnulla quippe, quid longio- ra*

- AUCTORE **J. P.** *ra effent, divisi, alia, quod meram auctoris do-
ctrinam vel historias cum Sancti gestis minus con-
nexas complectentur, aut omnino suppressi, aut
saltum iis partibus frequenter mutilavi, in quibus
excurrit auctor ad historias & exempla sacrarum
Litterarum & documenta Patrum, queque, etiam-
si lectu utiles, tamen necessaria non sunt ad ge-
nerum intelligentiam; hoc enim ad nostrum insi-
tutum pertinet, non illud, prefertim quando simi-
lia documenta non à Sancto, de quo agimus, sed
ab ipso biographo, aliore citato auctore profecta,
recurrunt sepius. Idem servavi nonnumquam, dum
auctor res autē sufficierent narratas repetebat. In
Annotatis tamen passim auctorem moniti sum de re
omissa tum de ejusdem materia. In ceteris quam-
quam fidelitatem sectatus sum potius, quam ser-
monis nitorem, cum, ut insinuavi supra, Saloni
stylus Hispanus perdifficilis mibi esset, majoris com-
modi gratiā, phrasēs subinde immutavi, frequen-
tiū leviores particulas, qua uni lingue gratiam
conciliant, non item alteri, vel adjeci vel sub-
traxi; cavi tamen ubique, ne ab auctoris sen-
su recederem: ubi vero claritatis causā notabili-
bus quid inferni, hoc hujuscemodi [] uncis in-
clusi.*
- B** *127 In Annotatis autem plurimū usus sum
laudata § 1 num. 10 & seq. Relatione de san-
ctitate & virtutibus S. Thomae, facta ad Pan-
ulum V Papam, in qua auctor illustrissimus Joa-
nes Baptista Coccinus sacra Rotæ decanus, virtu-
tes ad excellentem sanctitatem requisitas ratiociniis
& Patrum ac doctorum sententiis & auctoritatibus
elucidat, atque eas in Sancto nostro eluxisse
contendit, probatque producendo ex processibus e-
xempla testimoniis nominibus communis. Hac quippe
exempla ac testimonia, ex ejus Opere excerpta,
ubi ad majorem fidem, elucidationem vel au-
toritatem Aliis conciliandam erant idonea, di-
elis Annotatis inferni, adiectis testimoniis nominibus.
At quoniam nomina eadem nonnumquam redeunt,
atque uno loco additur atas vel conditio persone
attestantis, non item altero, primitere visum est
ordine alphabeticō duplēcē elenchum personarum;
primum earum, quæ ex processu Castellano, al-
terum earum, quæ ex Valentino citantur, & ad
singula nomina apponere atatem & conditionem,
prout eam vel ex Coccino vel aliunde didici; sic
enim in Annotatis, ubi redeunt eadem nomina,
nihil addendum erit; cùm lector facile huc recur-
rere queat, signando id opera pretium judicabit.*
- C** *128 TESTES EX PROCESSU CASTELLANO.
Elenchus te-
stium*
- Agnes Gonzales atatis 80 annorum.
Alphonſus Garzias at. 90.
Alvarus de Villegas (doctor) canonicus magi-
ſtralis ecclesiæ Tolterana.
Andreas Baptista de Guemes, Burgis examinatus.
Andreas de Busto atatis 64.
Anna Bretona at. 90.
Antonius Martinez atatis 80.
Antonius de Molina at. 80.
Barnabas Gonzales at. 88.
Bartholomaeus Jossa (doctor).
Bartholomaeus de Sosa (doctor) Theologus.
Basilius (pater) vice-rector Societatis Iesu Valli-
ſoletanus.
Basilius Vich.
Beatrix Lopez atatis 70.
Catharina Garzia at. 80.
Catharina Gonzales at. 80.
Christo * de Gusman.
Christophorus Thomas at. 70.*
- * forte
Christo-
phorus
- Didacus de Guevara (P. F.) Ordinis S. Augustini D
Salmantica examinatus.
Eleonora de Salazar (donna) monialis Vallisoleti
examinata.
Ferdinandus Busto.
Franciscus Sobrino (doctor) canonicus doctoralis
Vallisoletan.
Franciscus Zumel (mag. Fr.) Salmantica exami-
natus.
Garzias Lopez.
Gaspar de Borgia (don) S. R. E. Cardinalis.
Gregorius Ruiz (doctor) canonicus magistralis
Salman.
Gundizalus Camero etatis 88.
Gundizalus de Polo at. 80.
Helena Lopez at. 83.
129 Joannes de Astudillo (Fr.) Ordinis S. ex processu
Castellana, Benedicti.
Joannes de Castro (P. F.)
Joannes Fernandez etatis 60.
Joannes Gallego at. 95, incola Villanova.
Joannes de Osorno (P. F.) Ordinis S. Augu-
stini, administrator collegii S. Gabrieli Valliso-
leti.
Joannes de Ramo, alibi Joannes Ramos & de Ra-
mos at. 83 incola Villanova.
Joannes Sanchez at. 70.
Lucia Martines at. 70.
Lucia Perez at. 90.
Ludovica Lopez at. 80.
Ludovicus Feo at. 90, incola Villanova.
Ludovicus de Sena (doctor) canonicus magistra-
lis ecclesiæ Toleranae.
Maria Lopez at. 50.
Maria Sanchez at. 80; occurrit alibi Mariana
Sanchez, forte eadem.
Mattheus de Ollala.
Mentia de la Torre monialis.
Petrus Agado.
Petrus Garzia at. 78, parochus Castellanus, qui
sancto Archiepiscopo servivit, & nisi ex Aliis
colligo, oeconomicus fuit. Alibi dicitur etatis 86,
forte quia bis examinatus fuit; primū au-
toritate ordinaria, dein Apostolica.
Petrus de Vandillo.
- 130 TESTES EX PROCESSU VALENTINO.** & alien
Antonius Joannes Andreu.
Antonius Ruiz at. 82.
Balthazar Apparitus.
Baptista Navarro at. 74.
Bartholomaeus Escola at. 80.
Bartholomaeus Perez at. 101.
Blanca de Cardona.
Carolus Joannes de Torres (don) at. 73.
Christophorus Perez (pater) Societatis Iesu.
Eleonora de Gusman (donna).
Federicus Borgia (don) canonicus & archidiaco-
nus major ecclesiæ Valentinae.
Felicianus de Figueroa (don) Apud Eminentif-
simum Aguirre tom. 4 Conciliorum Hispanie
pag. 291 ita subscriptibit: Licentius Felicianus
de Figueroa.
Franciscus Blasco.
Franciscus Dymas Pellicer.
Franciscus Joannes Fores.
Franciscus Iter J. U. D.
Franciscus Ludovicus Balaquel, canonicus Va-
lentinus.
Franciscus de Molina (Pat. Mag.)
Franciscus Ramon.
Franciscus Rocca Full J. U. D. cappellanus ora-
toris

- A torii sua maiestatis, praecitor & canonicus eccl^{ie} Valentine.
 Gaspar Genoves sacerdos S. T. D.
 Gregorius Yvanes.
 E^cteor Ruiz de Corella (don.)
 131 Jacobus Capena (don.)
^{ex processu} Jacobus Ferrando.
 Jacobus Ferrer. (don.)
 Jacobus Sanchez (Fr.)
 Joachimus Baiarri f. U. D., fortè idem, qui alibi legitur Josephus Joachimus Bayarri.
 Joachimus Real, f. U. D. de consilio sua maiestatis ac regens cancellariae.
 Joannes Alfonsus (Fr.)
 Joannes Baptista Alatar, chirurgus, quo saepius S. Thomas, ut tradit Saloni^s.
 Joannes Baptista Calbet at. 76.
 Joannes Baptista Scriba at. 70.
 Joannes Boyl (don.)
 Joannes Feris.
 Joannes Panagos, alibi Panegos at. 74.
 Joannes Pellejero at. 72, sacrificia ecclesie Valentina, adfuit Sancto morienti.
 Joseph Montanes (Fr.) Ordinis S. Francisci.
 B Ludovicus Nadal.
 Marcus Antonius Cisternus.
 Marcus Antonius Vernich.
 Mariana Cabanillas at. 70, Sancto famulata est, ut conjicio ex locis variis.
 Mariana de Sottomajor at. 80, habitavit in palatio archiepiscopali usque ad Sancti obitum.
 Matthæus Joannes Lopez, uno loco dicitur etatis 75, altero 72.
 Matthias Pallas (don.) canonicus ecclesie Valentina.
 Michaël Hieronymus Vich (don.) Apud Eminentissimum Aguirre tom. 4 Conciliorum Hispania pag. 712 Michaël Vich anno 1594 dicitur sacrificia & canonicus ecclesie Valentine.
 Michaël Hieronymus Vinaron.
 Michaël Joannes Joseph Cafanova.
 Michaël Soler.
 Michaël Vincente, notarius.
 Michaël Vincentius Molla, canonicus Valentinius.
 132 Petrus Guttieres at. 91.
 Petrus Joannes Assenso, alibi Assentio. Apud Eminentissimum Aguirre loco mox citato scribitur: Doctor Petrus Assensius, rector Sancti Bartholomæi.
 Petrus Mañes at. 70.
 Petrus de Moncada (don) eques.
 Petrus Pallares.
 Petrus Portillo.
 Petrus de Sancta Eulalia at. 70.
 Petrus Valentinus.
 Philippus Adell at. 71, presbyter.
 Raymundus Sanchez (don.)
 Vincentius Ferrer.
 Vincentius Grau.
 Vincentius Roca. Apud laudatum Aguirre pag. 200, inter canonicos metropolitana Valentina recensetur hoc titulo & nomine: Vincentius Roca de la Serna Archidiaconus Setabis.
 Vincentius Sanchez.
 Præter hosce testes alii nonnulli ex iisdem processibus adducuntur in Gloria posthumæ, qui deposuerunt de miraculis post Sancti obitum divinitus patratis, quorumque nomina datis elenchis inserere necessarium non duxi, quod uno tantum loco passim allegentur.

Septembbris Tomus V.

VITA PRIMA

Auctore Joanne Mugnatonio, episcopo Segobricensi, Sancti amico familiari.

THomus igitur à Villanova in Villanova ortus est a, unde & cognomentum accepit, quod oppidum in ea est parte citerioris Hispaniæ situm, quam Hispanorum vulgus la Mancha de Aragon vocitat, olim Agrum Laminitanum b cosmographis dictum, ad fontes nimirum Anæ c fluminis, doctorum hominum est existimatio. Est verò editus parentibus honestis atque honoratis d, natalibus etiam non Christianis solùm, sed & ab omni impuritate labeque alienis e; matrem præsertim fortitus est insigniter piam, egregiæque in Deum & proximos caritatis foemina, adeoque flagrantis spiritus, ut suavitates illas, spiritualesque delicias à Deo hisce hominibus tribui solitas, quorum familiaris converratio in cælis est, quorumque animæ amore languent divino, ipsa etiam fuerit experta f; quæ ita Filius de matre narrabat, ut Augustinum de matre Monicha historiam texere diceres.

2 Studio liberalium artium Juvenis operam dedit in Complutensi g academia, celeberrimo in hisce artibus Hispaniæ gymnasio, ubi haud longo pòst tempore eam disciplinarum liberalium eruditio est nactus, eamque opinionem ac famam philosophicæ doctrinæ assequutus, ut publico in auditorio, & publico academiæ stipendio, prælegeret ac doceret liberales artes; talè in Juvene adhuc eminebat ingenii acumen, vividaque & prompta intelligendi ac penetrandi abstrusissima quæque vis animi. Prodiere tunc ex illius institutione ab eo eruditæ innumeræ discipuli, inter quos in Historia de rebus gestis à Francisco Ximenio Cardinali, Complutensis academiæ curâ & Alvari Gomeci Toletani operâ edita h, ob insignioris famæ celebritatem duo Thomæ à Villanova discipuli memorantur, Ferdinandus Enzinas, qui acuminibus quibusdam argutissimè excogitatis, dialecticam artem aliis admirationi, aliis verò ingenii terrori esse fecit, & Dominicus Sotus, qui, cum initio eamdem ire viam, quam Enzinas, cœpisset, tantum postea non in liberalium artium disciplinis solùm, sed & in Theologicis sacrarumque Literarum studiis promovit, ut & Dominicanum Ordinem, ejus instituti monachus, & Salmantensem academiam primarius theologicæ cathedrae præfectus, & sui nominis memoriâ, & utilium librorum editione auxerit i.

3 Tum ergo ob hæc ingenii & literarum meritæ, cum ob senilem in juvenili ætate morum virtuteque sanctissimæ probitatem, in præclarum divi Ildephonsi ejusdem academiæ collegium fuit collega cooptatus. Aderat in eodem tunc collegio magnus ille Joannes Vergara k doctor theologus, sapientia, doctrinæque omnium immortali fama percolebris, qui Thomæ à Villanova vitæ integratatem, & in mediis literariæ palestræ concertationibus, atque in ipsis studiis æmulantium juvenum quasi fluctibus, sanctitatem, pietatemque in omni negotio eximiam erga pauperes in-

ac viriates,

F

k

i

l

m

n

o

p

q

r

s

t

u

v

w

x

y

z

A. J. MU-
GNAT. EP.
pesque homines, frequenti prædicatione admirans
solitus erat referre.

*ingressus in
religionem
vite fan-
tissime ru-
dimenta.*

4 Hinc demum à Salmanticensi academia ac-
teritus, ut cathedram, quam vocant philosophiæ
naturalis, moderari vellet, haud quaquam levi
proposito salario, est rogatus. Ceterum poscen-
tibus in Salmanticensibus minimè acquiescendum
putavit. Repudiavit libenter oblatum honorem,
tactus jam tunc profecto de cælo, divinitusque ad
perfectionis Christianæ viam affectandam impul-
sus. Et quem neque honorum, neque aliarum
commoditatum irritamenta Salmanticam perduxe-
rant, Christi Redemptoris imitatio, perfectæque
virtutis studium facile eò pertulerunt. Quamob-
rem Salmanticæ in monasterio religiosissimo divi
patris nostri Augustini religionis habitum suscepit,
anno suæ ætatis circiter trigesimo 1; ubi toto illo
tyrcinii ac probationis, ut dicunt, tempore, ac
proximo etiam ab edita professione, ita vigiliis &
præcrationibus mirificè erat deditus, eā etiam vitæ
modestia ac parsimonia corporis temperabat, ut o-
mnes penè Ordinis nostri viros in magnam spem
erexerit, raræ suæ excellentisque virtutis, futu-
rumque virum clarissimum haud vano præfigo di-
vinarent.

*Mira con-
cionantis*

5 Scholasticam Theologiam ibidem profiteri jus-
sus, librum sententiarum monachis prælegendum
suscepit. Sacrarum mox concionum munus ea
dexteritate obivit, ut vel in ipsis initiis specimen
clarissimum daret ardentissimi in Deum spiritus,
studiique admirabilis in cultum honoremque divi-
num, spiritalemque proximorum salutem. Quo
factum est, ut tota urbe Salmantica Thomæ Vil-
lanovani fama nomenque brevissimo tempore in-
crebresceret. Accepi equidem gravissimorum ho-
minum prædicatione ac testimonio indubitabili,
clarissimum illum patrem Joannem Furtatum * in-
stituti divi Dominici monachum (virum sanè to-
tâ Hispaniâ notissimum ob egregias prædicandi
verbi Dei, necnon literarum ac sanctitatis dotes)
famæ illius celebritate adductum, ut concionan-
tem pergeret audire, explorabundum accessisse,
num res ita se haberet, ut publico præconio ja-
stabatur, perorataque concione exclamasse, sum-
mas se divinæ Bonitati gratias agere, quod Eccle-
siæ suæ tam strenuum cultorem, egregiumque
operarium impendisset.

** Hurtadum*

C 6 Brevi pôst tempore, eo videlicet anno, quo
Hispanici tumultus adversùs regiam majestatem
fuerunt excitati, cleris, Salmanticensisque ecclæ-
siæ capitulum eidem habendas per Quadragesimam
in summa æde conciones demandavit *m.*
Enarravit ille tunc psalmum percelebrem: In exi-
tu Ifraël de Ægypto; aderam ego inter auditorum
ecclæsiæ nondum monachus, sed laicus adhuc ju-
venis *n.* Ibatur ad illum plenis viis, accurrebant
admirabundi, & propè attoniti homines, mirari
novum dicendi genus, mirari orationis impetum,
auditorum animos quoquò vellet rapientem, mi-
rari ardentissimos effectus, viscera ipsa hominum
exurentes. Usque adeo descendit præaltè ea do-
ctrina in omnium popularium pectora, ut non
populum ex laicis civibus constantem per id tem-
pus Salmantinam urbem dices, sed monasterium
rectè institutum esse putares, religiosorumque fra-
trum conventum.

in signis.

7 Afficit præsertim scholasticos homines, lite-
risque vacantes in amplissima academia, quæ in
ea urbe jam diu floret; vitæque præsens fastidi-
re illæcebras, futurique seculi æternis inhiare bo-
nis divinisque rebus ita sese dedere, docuit, ut
non tantum ejus urbis monasteria novitiis mona-

chis redundarent, sed & finitomore oppidorum
cœnobia, & omnium propè urbium conventus,
vix religionis sacris initiari potentibus sufficerent.
Miris incrementis sese in dies singularis ejus do-
ctrinæ fama atque authoritas diffundebat. Illud
verò summo studio curabat, ut doctrinam & e-
ruditionem, additis virtutis ac severioris vitæ fir-
mamentis, communiret: quod nimurum verbo &
opere Ecclesiam Dei adjuvaret, exemplique ad
bene beatèque vivendum hominibus præluceret.

*In aulam vo-
catus, coram
caſare ver-
ba facit,
+ lobstupe-
fecit*

8 Quapropter subito Hispaniam universam
Thomæ à Villanova percelebre nomen implevit,
sanctitatisque & eximiæ religionis sonitu tantum
non obstupecit * totam hanc Hispanici orbis o-
ram, curiamque ipsam regiam, regalemque prin-
cipis aulam clarissimo præconio penetravit. Quo
factum est, ut Carolus quintus imperator Chri-
stianissimus, idemque Hispaniarum rex Catholi-
cus ac dominus noster, nec non augusta ipsius
spectatissima conjux, non parum multis Quadra-
gesimis, compluribusque aliis diebus festis, con-
cionantem audire gestientes ad se evocarent, ex
illiusque oratione insigni animi consolatione sese
perfundi, haud obscura significacione Christianis-
simi principes declararent. Illud etiam miraculi lo-
co mihi esse videtur, quod in universum ex o-
mni hominum ordine, ex omni statu ac conditio-
ne spiritali quodam, quasi cœstro, perciti homines
ad illius conciones certatim contenderent.

*auditorum-
que omnis
ordinis cor-
da ad se ra-
pit.*

9 Mitto nunc promiscuæ multitudinis innume-
rabile vulgus, quod velut sui ignarum pietate in-
flammabatur: proceres quoque & summates mit-
to, quovis etiam magistratus, & ex equestri or-
dine spectatos viros, qui omnes incredibili ardo-
re correpti incitabantur; sed (& quod magis de-
mirari soleo) literatos homines, egregiosque con-
cionatores, atque omnium propè Religionum mö-
nachos, nullos non denique viros literis & erudi-
tione cumulatos, anxiros, audiendi avidos, sui o-
blitos, undequaque excitatos ad se rapiebat. Res
sanè summa admiratione dignissima, tam diversis
hominum ingeniis una eademque oratione tam ple-
nè satisficeri posse. Sunt hæ liquidæ veritatis, syn-
ceræque virtutis divinae vires. Horum ego testis
sum oculatus, qui diligenter curabam, ne qua ra-
tione unquam ab ejus Viri concione abesse.

*Prudens ac
paterna sub-
ditos mode-
randi ratio.*

10 Neque verò talentum unicum prædicandi
verbi Dei Thomas hic clarissimus, de quo agimus,
duntaxat est divinitus assequutus, sed & alia com-
plura, prudentiam potissimum administrandæ reip.
singularem; commissaque proinde illi sæpenume-
rò cura est regendi præcipua nostri Ordinis mö-
nasteria, quæ ille sanctissimè moderabatur; illud
in primis, quod pater Augustinus observandum præ-
latis in Regula proponit, patiens sit ad omnes,
temperareque modestiam cum infraetæ authorita-
tis severitate admonet, re ipsa insigniter præstabat.
Liberalitate insuper conspicuus omnium necessi-
tatibus diligenter prospiciebat, mox exhibitis a-
lacriter his, quæ oportebat conferri. Caritate præ-
fertim totus videbatur ardere, maximè erga mö-
nachos ægrotos, quique in valetudinario hospi-
tio languebant.

*Bis toti pro-
vincie sus-
pedit:*

11 His rebus adducti patres Religionis, ex-
pertique illius in omne opus eximias dotes, bis
Priorem Provincialem designarunt; quibus tan-
dem, cum diu restisset, morem gessit; ægrè e-
nim à sectetioris cubiculi, cellæque secessu di-
vellebatur. Hauriebat siquidem ex spiritali preca-
tione ac meditatione nihil minus quam ex libris
ipsis & literarum studio, unde conciones suas in-
strueret & concinnaret: quamobrem ejusmodi fun-
ctio-

Actiones, & gubernandi curam vitabat, trahebatur tamen invitus & reluctans, Religione vehementer urgente ob publicam commoditatem. Tanta illi inerat sapientia, & in gerenda republica spectatissima prudentia & gravitas. Illustriores multò quād̄ antea sui splendores coepit solida hujus Virtutis virtus jam emittere: augebatur, ut veræ ac minimè fucatae virtutis est ingenium, procedente tempore sanctitas, & simul sanctitatis fama se fundebat latius. Porro accidit, Deo ita rebus humanis consilente, ut eo tempore archiepiscopatus Valentinus, antistite vacuus, pastore desitueretur, & Valentina urbs suo praefule careret, vitâ feliciter defuncto.

B12 Cæterū imperatoris Caroli quinti majeſtas in eo præcipias suas cogitationes potissimum ponebat, ut ecclesiis ii Prælati præficerentur, qui numeris omnibus absoluti rem ecclesiasticam pro dignitate administrarent. Procul autem ab Hispania per id tempus cæsar apud interiorem Germaniam agebat, Germanicis rebus valde perturbatis imperatoria majestate prospiciens; inter illos igitur magnorum bellorum æstus heroïca Thomam à Villanova virtus cælaris animo sese objicit: illa sola est, quæ sanctissimi Viri negotia gerit; illa, quæ absentis nihilque minùs, quād̄ de honoribus aut de dignitatibus ineundis, cogitantis memoriam apud occupatissimum principem excitat. Nuncio itaque accepto, mox prudenterimus imperator Thomam à Villanova archiepiscopum p... eā vitæ sanctimoniam, religionisque singularis exemplo fat multū cognitus, quique studiosissimus fuit assētator doctrinæ ac concionum illius, is mihi familiariter sermone affirmabat, grandius quid & ardentius insonuisse, superāsseque seipsum post initiam dignitatem, acceptamque pastoralem curam, & majori intentione acriorique zelo velut fulgurasse in concione è suggestu, ex quo factus est archiepiscopus, zelotypo nimirum affectu, sponsa ducta, succensus. Minimè verò mihi est animus euangelici illius peccoris sigillatim virtutes percensere, quād̄ luculenta boni pastoris exempla omni in negotio ediderit, immenſae hoc effet operæ; sed de elcēmosynarum largitione nonnihil perstringam duntaxat.

C13 Magister Segria, episcopus Sacerensis in Sardinia q, vir planè literis & virtutis exemplo fat multū cognitus, quique studiosissimus fuit assētator doctrinæ ac concionum illius, is mihi familiariter sermone affirmabat, grandius quid & ardentius insonuisse, superāsseque seipsum post initiam dignitatem, acceptamque pastoralem curam, & majori intentione acriorique zelo velut fulgurasse in concione è suggestu, ex quo factus est archiepiscopus, zelotypo nimirum affectu, sponsa ducta, succensus. Minimè verò mihi est animus euangelici illius peccoris sigillatim virtutes percensere, quād̄ luculenta boni pastoris exempla omni in negotio ediderit, immenſae hoc effet operæ; sed de elcēmosynarum largitione nonnihil perstringam duntaxat.

D14 Dubio procul, certoque rei experimento compertum est, redditum prōventuumque omnium, qui ad ipsum legitimè redibant, tam copiosam portionem pauperibus egenisque erogare esse solum, ut tantummodo sibi suisque rebus id relinqueret, quo nihilo delicatius vitam degere posset Archiepiscopus, quād̄ olim Monachus pauper in monasterio degisset. Itaque eādem sibi utendum esse parsimoniam in dignitatis gradum promotus, animum induxit, quād̄ in Religione & monachatu fuerat usus, quod supereffet, unde largiori beneficentia pauperibus consuleret, effusiori benignantate providere posset. Quæ res quoniam urbe Valentia totoque Valentino regno cognita satis explorataque est, in ea commemoranda diutiū immorari nolo.

E15 His moribus vivendique ratione vitam sancti moritur; etissimè perduxit, donec à Deo optimo maximo accessitus diem suum obit anno salutis millesimo Septembri Tomus V.

quingentesimo quinquagesimo quarto r; cūm nimirum, Sacramentis Ecclesiæ susceptis, magno animo pietateque insigni flagrans, serenoque & æquabilis vultu in alacritatemque propenso, animam Creatori Deo reddidit maxima affidentium admiratione, tam sanctum ac beatum vitæ finem admirantium. Fuere etiam lachrymis & lamentis & vario ejulatu ipsius obitum plurimi homines prosequiti, pauperes præcipue & egeni, palam clamatantes, sibi suum Parentem erectum, cuius soliditudine * & largitate suæ inopiae & egestati ha-
stenus fuisset consultum.

F16 Tenebantur vero summo desiderio clerū capitulumque Valentia ecclesiæ honorificentissimo sepulchro apud se sancti Viri corpus sepeliendi, missisque ad eum, paulò antequam vitâ excederet, lectissimis de capitulo ac fæderiali fænati viris, magnis precibus contenderunt, ut desiderium hoc suum boni consuleret, ratumque haberet: decrevisse se pro veteri in eum obseruantia ac veneratione in insigniori templi loco tumulum erigere, quo conderetur. Negavit ille singulari modestia, monachum se esse respondens, in monasterio sui Ordinis ac instituti debere tumulari. In monasterio itaque Eremitarum Augustiniensium, in æde Virginis à Succursu nuncupatae, humili sanè loco ad templi ingressum suum demortui corpus sepeliri mandavit. Ubi quo magis magisque ille magnifici sepulchri honorem fugisse videtur, tanto majori populi honorificentia colitur; invistiturque frequenter id sepulchrum à totius urbis Valentia popularibus; ibidemque preces suas pii homines ad Deum fundunt, votaque suscipiunt, sanctissimumque Archiepiscopum patronum sibi advocant, illi præsertim, qui proprius f & magis familiariter viventem cogoverant.

A N N O T A T A.

a Natum esse Sanctum Fontisplani, vulgo Fuenlana, dimidio millario Villanovæ, communis sententia est; cognomentum verò accepit ex eo, quod Villanova educatus fuerit. Vide Commentarium prævium § 2.

b Sic appellavit Plinius: imò ipsum oppidum Villanova hanc ita procul abest à loco, ubi olim Laminitum fuit: Ager autem Laminitanus hodie dum vulgo nuncupatur el campo de Montiel, estque transitus Castella nova in archiepiscopatu Toletano.

c Hispanis la Guadiana dicitur, oriturque in eodem agro Laminitano.

d Patre Alfonso Thoma Garcia, matre Lucia Martinez Castellanos, de quorum natalibus differimus in Comment. § 2.

e His insinuat auctor, neminem ex majoribus Sancti aliquid commune habuisse cum Judeis & Mauris. Eodem sensu Baxins ejus parentes fuisse ait, sanguinis intaminati; Saloni Hispánice Christianos viejos y limpios de todos quartos, id est, Christianos veteres & ex omni parte pueros.

f Piissima hujus matronæ virtutes fusius explicatas dabit Saloni.

g Complutum, oppidum præclarum Castella noe, incolis Alcalá de Henarez à flumine Henarez, quod ejus muros præterfluit. Academiam hic florentissimam instituit sub initium seculi xvi mox censorandus Franciscus Ximenes, archiepiscopus Toletanus & S. R. E. Cardinalis ex Ordine seraphici patris S. Francisci.

h Alvari Gomeci Historia de rebus gestis Eminentissimi Ximenii in lucem prodit Compluti anno M M M M 2 no

* I. foliæ-
tudine

in templo
Ordinis S.
Augustini
sepultus col-
locatur.

E

f

F

A. J. MU-
no 1569, insertaque dein fuit tom. 1 Hispania
GNAT. EP. illustrata, edita Francofurti anno 1603.

i Celeberrimus hic S. Thomæ nostri discipulus vivere desit anno quinto ab obitu Magistri, Christi scilicet 1560. Porro que hic Magnatius de Sancto ejusque discipulis memorat, juverit ipsiusmer Gomecii verbis expressissime. Ita habet lib. 8 pag. 1140 tom. 1 Hispania illustrata: Liberales disciplinæ multos percelebres viros habuerunt, de quibus alii copiosius tractabant: à nobis tres tandem hic recensebuntur, Thomas Villanova, Alphonsus Pratus & Didacus Naverius. Thomas in Ildephonsi collegium cooptatus, artes liberales professus est, & discipulos satis doctos academiam dedit; inter quos Dominicus Soto & Ferdinandus Enzinas numerantur. Hic cum raram indolem & ingenii acumen opusculis editis ostentasset, magnamque sui spem concitatasset, immatura morte præreptus fuit: ille verò inter Ildephonsi collegas adlectus, tantos in liberalibus disciplinis, in reque theologia progressus fecit, ut Salmanticam concedens, & in Dominicanam sodalitatem ascitus, in ea academia theologicam scholam multos annos fuerit moderatus, scriptisque eruditissimis orbem repleverit, & ad res gravissimas tractandas à Tridentino per Carolum V imperatorem, cui à confessionibus fuit, accersitus, magnam sibi auctoritatem comparaverit. Thomas vero & ipse Ildephonsi sodalis, Augustinianum Ordinem postea professus, cum vitæ sanctimoniam magis ac magis quotidie claruisset, archiepiscopus Valentinus factus est, in quo munere obeundo sanctissimè se gessit.

k Qui preclaris viri hujus pleniorum notitiam desiderat, adeat Nicolaum Antonium in biblioteca Hispana, & laudatos ab eo auctores.

l Adi, si lubet, Commentarium num. 34.

m Tumultus hi inchoati anno 1519 juxta Sandovalium in Vita Caroli V imperatoris, protraeti sunt usque ad 1522, quo Sanctum conciones Salmanticae habuisse dicit Saloni; vide tamen sequentem sit.

n Teste Herrera in Historia Conventus Salmanticensis pag. 195, ubi ex antiquo libro professionum recentet Priors conventus Toletani Ordinis S. Augustini ab anno 1494 usque ad 1566, Joannes de Murciatones, qui fuit episcopus Segobricensis, in dicto conventu Toletano professionem emisit die 12 Februarii 1523; igitur anno precedente ante diem 12 mensis ejusdem tyrocinium inchoavit, ac proin non fuit Salmantica, nondum monachus sed laicus adhuc juvenis, in Quadragesima, quia anno 1522 recepta est mense Mario, cum Pascha inciderit in diem 20 Aprilis. Unde corrigendus Saloni, qui cap. 6 lib. 1 Vita dicit, conciones illas habitas fuisse à Sancto per Quadragesimam dicti anni 1522, hecque innectenda anno alicui precedentem.

o Dum S. Thomas ad Valentinas insulas promotus est, decessor ejus Georgius Anstriacus, viatæ functus non erat, sed valedixerat sedi Valentine & ad Leodiensem transferat, ut satis probatum est in Commentario prævio num. 81.

p Desunt hic voces aliqua, quibus perficiatur sensus, puta nominavit, qui vel similes. Ceterum pleniorum horum omnium expositionem dabit Saloni.

q Magister Joannes Segria, quantum intelligit ex Salonio, apud quem recurrit sepissime, S. Thomæ familiaris fuit ante archiepiscopatum in Complutensi civitate, ab initio archiepiscopatum in eius palatio degens visitatoris munere functus est, ab eodem episcopus consecratus & suffraganeus af-

sumptus est, eidem ad mortem usque adhæsi, cum sacro Viatico munivit, sepulture traxit & ejus non dudum defuncti in apparitione conspectu gavisus est. Dein idem suffraganei munus verisimiliter exercuit tum apud Franciscum Navarra tum apud Martinum de Ayala, Valentinos archiepiscopos, S. Thomæ successores; certè tom. 4 Conciliorum Hispania pag. 86 concilio Valentino provinciali, sub illustrissimo de Ayala celebrato, ita subscribit mense Februario anni 1566: Joannes Segrianus episcopus Christopolitanus, procurator Oriolensis. Quapropter, si ad sedem Sacerensem seu potius Saffrensem, qua in Sardinia archiepiscopalis est, promotus fuit, quod confirmare nequeo, cum Saffrensum archipresulum catalogi ad manum non sint, dubitare nequeo, quin id factum sit intra dictum annum 1566 & 1571, quo vivere desit Magnatius.

r Imò quinquagesimo quinto, sicut probatum est in Commentario prævio.

s Fortè legendum proprius; ceterum preter notata in margine correxi hinc inde alia manifestiora hypotheta vitia, qua occurrerant in editione anni 1581, quam tamquam vetustiorem secutus sum.

D

E

VITA ALTERA

Ex Serie Actorum in canonizazione.

T Homas de Villanova Ordinis Eremitarum sancti Augustini, archiepiscopus Valentinus, natus est in oppido Fontisplani, vulgo Fuenllana nuncupato, Toletanæ diecesis, anno circiter millesimo quadringentesimo octogesimo septimo a, in domo materna ex Alfonso Thoma Garzia de Villanova de los Infantes & Lucia Martinez piis conjugibus, quos tam eximios Catholicæ religionis cultores extitisse fertur, ut suas domos inquisitoribus regni Murciae, diecesim Toletanam invisentibus, hospitio excipiendis consecrassent; adeoque in pauperes liberales, ut pauperrim Eleemosynarii cognomento vocarentur. Alphonsus enim sciens, quod tineam non excludant clausa, sed claudunt & rubiginem nutrunt servata, non vitant; ut sua servaret, non servabat, sed erogabat in pauperes. Nam pinguem frumenti censem, quem è molendino quotannis percipiebat, in egenos erogare confueverat & frumentum pauperibus agricolis ad serendum mutuatum, exigente mox eorumdem inopia, liberè dimittebat. Lucia vero, ne panem otiosa comedere, manum suam misit ad fortia ac digitis apprepresso fuso, nendis lino & lana assiduo vacans, iis pauperum nuditatem confulebat, ipsa tantum cilicio, indusii loco contenta.

2 Thomas à puerili ætate, Domino jam tunc in Servi sui infantiæ operante, non obscura futuræ sanctitatis dedit indicia, nec sedis piaæ educationis profectum ostendit; jentacula enim pueris, gymnasium potentibus, dari solita, pauperibus largiebatur, ac ne nudos dimitteret homines, quibus non erat operimentum in frigore, domum saepè saepius repetebat, sago, thorace, pileo, caligis & pallio denudatus, quibus Christum in pauperibus egenum induerat. Præterea, ne aliquando

Sancti pa-
remes co-
rumque viro-
bus;

F

virtutes e-
jusdem

- A** do facultas subveniendi pauperibus sibi adimetur, si post dispersum quotidianum panem supererat aliquis, cuius inopiae minimè consultum foret, matrem enixè rogabat, ut paratam sibi prandii portionem ei dari præciperet, spondens ea die se minimè convefturum: annuebat mater, & Thomas, portione sua esuriensi tradita, per diem illum à cibo sibi temperabat **b**, prandumque in manu pauperis reponebat, ut sibi servaret, quod venter sibi fuerat perditurus. Accidit una die, ut mater è domo profiliasset, imparato, nec relicto pane pauperibus frangendo; pauperes è more ad ostium domis contendunt, at, ubi Thomas panem non comperit, pullos è gallina domi existente subtractos inter pauperes divisit: rediit mater & Thomam de pullis interrogavit, ipseque hilari vultu respondit: Mater domo discessura, quæso, panem pauperibus dispergendum dimittas, ut redux pullos invenias; venerunt namque pauperes, & cùm panis deesset, ne eos vacuos dimitterem, singulis pullum attribui.
- c** *in pauperia;* 3 Ova recentis fœtus ad xenodochia languentibus reficiendis deferebat, & messi præfuturus, à genitore aliquando missus ad agrum, cibum sibi & messoribus allatum pauperibus spicas colligentibus partiebatur **c**: parentum tamen imperio æquè subditus & obediens ab eorum mandatis vix declinabat, quantum charitas in Deum secùs urgeret, vel ea in proximum suaderet. Puellas adhuc jam sanctorum senum vivendi rationem æmulabatur, & vix mundum ingressus nihil habebat antiquius, quâ in mente pariter & corpore immaculatum secustodiare ab hoc sæculo **d**; ideoque moribus erat adeo compositus, ut per vias incedens semper dimissis oculis, neque circumspiceret in vicis, nec observaret in plateis; eoque castus & pudicus, ut virgo communiter putaretur, ac neque verbum ex ejus ore prodicerit, quod audientes ad pudicitiam non allegerit, summam in se venerationem non excitaverit.
- e** *studia litterarum;* 4 Hisque & aliis virtutibus ac ætate proficiens, fortitus animam bonam, in vigesimo secundo constitutus anno, Thomas in collegium S. Ildephonsi universitatis Complutensis admisus, liberalium que artium & præfertim sacræ theologiæ studia sedulò profesus **e**, tempus, quod studiis supererat, religioni donans, ante imaginem Crucifixi, cubiculi parieti hærentem genuflexus, fundendis Deo precibus & carnis castigationibus impendebat, quod adhuc cum dicta imagine Crucifixi summa veneratione à Christi fidelibus invisit **f**. Inter haec Thomas, parente orbatus, perfectioris viam ingrediens, nihilque sibi, quod h̄c suum diceret, relinquens, ut nudus & expeditus miles Christum Dominum sequeretur, quæcumque habebat, se in pauperes impensurum deliberat, & matrem deprecatur, annueret, ut ipse domum paternam cum reliquo patrimonio nobilibus pudiens pauperibus alendis fœminis addicere posset: idque ex desiderio impletum exitit, & erectum hujusmodi xenodochium in oppido Villanovæ, adhuc HOSPITALE ARCHIEPISCOPI nuncupatur.
- g** *vitam monasti-
cas;* 5 Annum agens vigesimum septimum, & in arduo palestræ genere, in qua mens nostra contra spiritualia nequitæ, qua sunt in cælestibus, continuo militans, maxima cogitur subire certamina: antesignano aliquo duce, & adjutore se indigere prospiciens, quo in bello dirigeretur, ut vinceret: strenuissimum vitiorum hæresumque dominatorem Augustinum elegit, sub cuius Regula militaret, & die xxiv Novembris anno M D XVI Thomas Ordini Eremitarum sancti Augustini in con-

ventu Salmantino nomen dedit, ac positis per annum mira austerritate vitæ rudimentis Religionis, recurrente mox die vigesima quarta Novembris, ibidem solemnem professionem nisit; & æmulus charismata meliora, eam brevi religiosæ perfectionis metam attigit, ut vix biennio elapso, conventus ejusdem Salmantini Prior suffectus sit. Inde verò Prioris S. Augustini Burgensis, visitatoris provinciarum Castellæ & Bethicæ, Provincialis ac definitoris ejusdem provinciæ Castellæ, & Prioris Vallisoletani munia, iis vitæ ac morum exemplis obivit, eoque zelo labefactatam regularis disciplinæ integratatem restituit, ut numero reformatorum Constitutionis Ordinis adscribi promeruerit.

6 Inter hæc transeunte Thoma per civitatem *in viculis brietas;* Toletanam, Thomas Galllego & Joannes de Bonillo ejus consanguinei, neçnon familiaris quidam archiepiscopi Toletani, ei simul occurruunt & singuli proprio & archiepiscopi nomine prandium ac hospitiū exhibent. Thomas autem nullius humanitatem se læsurum dicitans, à singulis subducit se ac iter prosequitur. Consanguinei eum à longè sequuntur, ut videant, quid se Thomas meridie refecturus cibo recipiat. At ubi ille è civitate egressus fuit, reperto fonte, substitit, extrahumque panem è pera aquâ madefacit, eoque tantum cibo vesicatur. Hæc intuentes consanguinei ad Thomam accedunt & plurimū conquerrunt, quid oblatis abnuisset. At ille inquit; Fratres, escarum adipem comedendo, salus animæ non acquiritur **g**.

7 Primus omnium Thomas in chorum *in inviti electio* gredi, ultimus ex illo egredi consuetus, vigilis, flagellationibus carnis, & concionibus mirificè intentus erat, negligentes in via salutis excitans, lapsos erigens, erectos confirmans; adeo ut omnes in magnam spem erecti, cum Virum clarissimum futurum, haud vano præfigio divinarent. Hisque permoti Carolus quintus & Philippus secundus, quoniam ex diurna ecclesiæ Valentianæ viduitate terra illa frugifera conversa erat in saluginem à malitia inhabitantium in ea, ut jam non esset amplius ager primitiarum, cui benedixisset Dominus, sed squallens, horrensque desertum spinis obstitum; nam, collapsâ cleri disciplinâ, populus in gravissimos errores deducatur; tantæ sterilitati Thoma tantum præsule consuli posse, non ab re crediderunt. Verum ne, ut antea Granatensis ecclesiæ insulas recusaverat, etiam Valentianæ curam suscipere Thomas abnueret; ubi imperatoris ac regis imperium nec satis urgere compertum fuerat, à suo superiore, vi præcepti obedientiæ, & sub excommunicationis anathemate adactus, cellam cum lachrymis defens, Valentiam se recepit. In conventu S. Mariæ de Succursu Ordinis sancti Augustini equo descendit, indeque factu * solemnis ingressus abdicato, pedestre eum socio simplicis Religioli habitu induitus ad cathedralē perrexit, & hæc humilitatis fundamenta jecit, ut ecclesiastici præsumis culmen, quò profundius, eò solidius sublimiusque eveneret.

8 Cathedram igitur episcopalem postquam *ad archiepi-
scopatum Valentianum* ascendit, non tantum novo Antistiti curæ fuit ædificare ac plantare, sed (quod majoris negotii & operis erat) in ea cogitatione assidue verlatur, ut secundum Dei consilium infructuosos palmites evelleret & male ædificata destrueret & dissiparet. Etenim ecclesiasticam disciplinam adeo corruptam invenit, ut capitulares ac reliqui præbendati; nec vererentur sago brevi villoso amicti &

M m m m 3 lactu-

EX SERIE
ACT. IN
CANON.

b

cura pasto-
ralis;

k

B

m

n

o

p

q

r

s

t

u

v

w

x

y

z

in propa-
gnanda li-
bertate ecclæ-
astica

fortitudo;
solicitude,

C

A

B

C

D

E

F

G

H

I

J

K

L

M

N

O

P

Q

R

S

T

U

V

W

X

Y

Z

AA

BB

CC

DD

EE

FF

GG

HH

II

JJ

KK

LL

MM

NN

OO

PP

QQ

RR

SS

TT

UU

VV

WW

XX

YY

ZZ

AA

BB

CC

DD

EE

FF

GG

HH

II

JJ

KK

LL

MM

NN

OO

PP

QQ

RR

SS

TT

UU

VV

WW

XX

YY

ZZ

AA

BB

CC

DD

EE

FF

GG

HH

II

JJ

KK

LL

MM

NN

OO

PP

QQ

RR

SS

TT

UU

VV

WW

XX

YY

ZZ

AA

BB

CC

DD

EE

FF

GG

HH

II

JJ

KK

LL

MM

NN

OO

PP

QQ

RR

SS

TT

UU

VV

WW

XX

YY

ZZ

AA

BB

CC

DD

EE

FF

GG

HH

II

JJ

KK

LL

MM

NN

OO

PP

QQ

RR

SS

TT

UU

VV

WW

XX

YY

ZZ

AA

BB

CC

DD

EE

FF

GG

HH

II

JJ

KK

LL

MM

NN

OO

PP

QQ

RR

SS

TT

UU

VV

WW

XX

YY

ZZ

AA

BB

CC

DD

EE

FF

GG

HH

II

JJ

KK

LL

MM

NN

OO

PP

QQ

RR

SS

TT

UU

VV

WW

XX

YY

ZZ

AA

BB

CC

DD

EE

FF

GG

HH

II

JJ

KK

A

quempiam impudicitia notatum suis obsequiis detinuit: immo nepotem ipsum ex fratre, tali culpa foedatum, e domo expulit, & patriam repetere sine mora coegerit. Numquam vero Thomas conversionis alicujus provinciam suscipiebat, nec ad conciones agendas pergebat, nisi Deum effusis precibus exorasset, ut ei audientium corda emoliendi gratiam elargiretur: mox ab hujusmodi oratione consurgens, eo fervore ardente zelo peccatores corripiebat, ut quamplurimos ad poenitentiam, ac ad relictam perfectioris vitae semitam revocaverit, & aequè prudentis ac eximiae charitatis usu innumeros ad ovile Domini reduxerit, quos taetos dolore cordis intrinsecus, ad confessarii pedes illico convolare impellebat; ideoque S. Paulus, S. Joannes Chrysostomus, Christi Apostolus, Divinus intellectus, & Cereus divini amoris passim nuncupabatur.

eximia ejus fides,

eximia ejus fides;

B

16 Et quidem semel concionando coram re-col. me. Philippo II Hispaniarum rege Catholico, praemissio sua erga proximum charitate mirabile etiam fidei magnitudinis argumentum edidit: siquidem agens de ineffabili Trinitatis mysterio, in eam corda hominum vehementi sermoni ne inflammare conatus, inde in lacrymas actus ex corde in haec verba prorupit: Dicam, fratres, dicam & cum nimio cordis gaudio dicam, et si vobis forsitan temerarius visus fuero; Fides tua Domine Sanctis tuis, qui in hujusmodi testimoniis scutinio versantur, jam vix fides est, quoniam de fide jam transit in lucem p. His cum praesens etiam reperiretur Gaspar Avalos archiepiscopus Granatensis; vir doctrinæ & summa pie-tate præditus, cum Thomas à suggesto descendisset, cum sic affatus est: Non putavi, quod humanus intellectus eò se potuisse extollere; quæ enim à te audiui, imbecillitatem nostram longe satis excedunt; dum tam dilucidè ejus generationem enarrasti, de quâ vix licet homini loqui. Hujusce autem & aliarum quamplurium concionum, in Latinum idioma versarum q, codex quā eruditissimus & animarum saluti perutilis, eo superflue, nunquam Thomæ singularis modestia præbuit assensum, ut typis committeretur.

caritas in Deum & proximum;

C

17 Adeoque Thomas in Dei amorem propensus erat, ut passim dicere soleret, sibi pro-temperdum tolerabilius videri, se in infernum præmitti, quā non diligere Deum, & præ ignibus & tormentis magis terri, quod, qui cruciantur in inferno, Deum oderunt. Magnitudo etiam animi inter cæteras virtutes in eo eniit; etenim injurias fortiter dimittens, inimicos impensè diligebat: cum laederetur, affuetus dicere: Patientia opus est, rogabo Deum, ut pro sua misericordia illius cor emolliat, &, si eum poenituerit, clem-entiam non denegabo. Mirum in modum Thomas extitit liberalis in pauperes, parcissimus erga seipsum: hic ille fuit Euangelicus Paterfamilias, qui de thesauro suo proferens nova & vetera, domum suam nedum sanctis moribus, sed etiam corporalibus pavit alimenta. Hic ille prudens Servus, qui pecuniam Domini sui nummulariis fœneratus quotidie, assiduò manum suam aperuit i-nopis & palmas suas extendit ad pauperem: at unicum biretum proprio usui domi asservabat, sola veste & pallio laceris contentus, quæ suis manibus ex veteri scapulari, in frusta discisso, refaciebat; ac ita non semel, sed perpetuo, dum vixit, suis omnibus spretis, post haec labore manuum, unde eleemosynam satius dare posset, & pauperibus, quorum se Parentem & Tutorēm agebat, largius subveniret, operabatur.

18 Proprium cubiculum, storeis tantum obductum & perornatum habens, ibi super vili lecticula, aut sarcenatis stratis quiescebat, & frequens pauperes sodales adhibens, ex eadem olla cibum sumere consueverat: adeo tamen parcè, ut senio confectus, nunquam annuisset, integrum pullum, sed quartam pulli partem vel mediata-tem perdicis tantum pro sua mensa parari; & œconomio secus suadenti ac deprecanti saepius re-spondet, iniquum fore, ut servus pinguiori ci-bo, quo Dominus vesceretur: se quidem Servum, pauperes dominos afferendo: etiam unā adjiciens: Nonne assueto refici cæpis & aliis * satis superque est quartam pulli partem aut dimidiatam perdicem comedere? Quadam die pauperrima mulier ad Thomæ domicilium detulit lampetram, quam œconomus emere fatigebat: videns haec Thomas, petiit, quanti illam emere statuisset: respondit œconomus: Domine, viginti quinque regalibus r, & Thomas subinde inquit: Ipse tanti non sum, ut comedam, quod poterit viginti quinque pau-peribus satis esse, jussitque lampetram aliis eman-dam dimitti, & mulieri egenæ eleemosynam im-partiri.

EX SERIE
ACT. IN
CANON.
*in vīclu &
vestitu paup-
peras*

* alliis

19 Lintea etiam è proprio cubili desumens, & indusis se ipsum exuens, ea in pauperes ero-gabat, & cum mulier quædam nomine Daces, quæ assiduò suens, hujus generis supellestilem Thomæ parabat, pluries ab eo expedita de indu-sis & linteis, Thomam admonuisset, ne tam li-beralis foret, sepe necessariis hujusmodi prorsus destruendo, respondebat Thomas: Daces filia, fer opem, non consilium, quæ enim pauperum sunt, pauperibus præter injuriam denegari non possunt. Propriis etiam palliis, si alia indumenta deerant, pauperum nuditatì consuluit, & ad in-star divi Gregorii Magni catalogum omnium pau-perum Valentiae degentium, ut singulis pro in-digentia & conditione subveniret, penes se as-servabat: ita ut alicui nobili egeno annuatim sum-mam mille scutorum suppeditare consueverit, & à nullo paupere faciem tuam Thomas averterit, neminemque ab eo discessisse consenserit, cui de-latae sibi egestatis remedium non attulisset.

manifestatio

E

20 Inter quæ plurima non obscurum sane ob-tinet locum, quod semel cum furore f Thomas su-per pretio manicarum altercatus, noluit in illis sumptum facere viginti quinque regalium, sed manicas vilioris pretii ad se afferri jussit. Sutor à Thoma discessit, Præfulis avaritiam dicaciter detestatus. Cumque, elapsis aliquibus diebus, idem cum amico de ejus indigentia querimoniam faceret, ex quod potissimum dos nubili jani filiæ decesset; amicus futori suasit, ut Archiepiscopo id aperire festinaret: subridens futor, manicarum factum amico narrat, & ad Thomæ charitatem refugere recusat: tandem à deputatis visitatoribus ad Thomam indigentia filiæ futoris ultrò allata est, & ipse de more subsidium dotis septuaginta scutorum ad puellam mittit. Sutor stupore at-tonitus, existimans se somnium videre, facto vix fi-dem præbebatur; mox ad Thomam advolans, ei gratias agit, & de exaggerata ejus avaritia veniam postulat. Thomas placide respondit: Fili, si pro manicis, quāti volebas, impendissem, illo mi-nus pro dote tuæ filiæ superfluerit; tace & da-to gratias Deo, qui ei de dote providit.

*erga paup-
res;*

F

21 Nobilibus pueris subsidium dotis etiam ad summam quingentorum scutorum elargiebatur, & orphanorum patris cognomen fortius est Thomas; cum, quotquot parentibus orbatis egenos expertus est, tot proprio ære levaverit. Quod ven-

& parcas

G

Ex SERIE
ACT. IN
CANON.

ro in subditos suos liberalis exitit, ed parcior se in consanguineos ostendit: pauperes enim omnium Valentiae ecclesiae redditum dominos recognoscens, quæcumque ex his percipiebat, per suas manus, uti per pontem, ad illos trajicenda fore afferebat; at cum ipsius mater, fere omni substantia pauperibus erogata, Thomam adiisset & secum duxisset quosdam egenos ejus consanguineos, quorum indigentiam Thomæ plurimum commendavit, respondit is: Mater, bona, quæ habeo, non sunt mea, sed pauperum naturalium hujus provinciae. Dimitit deinde matrem, quæ diu religiosissime vixit in oppido de Villar: consanguineis vero, ut matri in aliquo blandiretur, singulis scuta quinquaginta attribuit, quæ adhibendo mox in cibo dimidium consuetæ portionis recuperavit, ne illis, ut aiebat, pauperes loci fraudaret.

erga consan-
guineos,

B

22. Cum Thomæ germanus frater Valentiam profectus, ditioni habitu pro consueto induitus, ad eum accessisset, Thomas illum pro fratre minime cognovit, inquiens: Frater meus non tam ornato habitu indui in more habuit; quare necesse fuit, ut is, accepto viliori indumento, ad Thomam reverteretur, & tunc illum amplexatus est, & hospitem exceptit; subdens: Tu verè frater meus es: postquam vero idem satis quievisset, modica nummorum quantitate ei erogata, facultatem repetendi patriam attribuit, dicens: Frater mihi, me excusatum habeas: nam, quæ possideo, commendata sunt mihi, non tradita.

exemplis
probatis;
w

x

y

C

opus sanctitas
a Deo

23. Sed cum Mauri prædati essent oppidum Callera w ejus dicecessis, & plurimos incolas captivos duxissent, Thomas ingentem aureorum vim, in illis è jugo servitutis redimendis, quæ liberaliter profudit. Præter vero hujus generis eximiæ charitatis argumenta, alia edidit Thomas diu permanura. In universitate enim Complutensi collegium religiosorum Ord. S. Augustini, qui sacræ Theologiae operam navarent, instituit & congruo preventu dedit, ex pecunia summa, quæ illi ab imperatore Carolo V debebatur x; ratus, quod redditus mensæ archiepiscopalis in pauperes civitatis & dicecessis erogare fas esset. In civitate Oriolensis y, aliud simile collegium erexit pro pauperibus, ad studia sacræ Theologiae incumbere cupientibus. Valentiae etiam fundavit & redditibus auxit collegium pauperum sacræ Theologiae adipiscendæ addicendorum, ex quibus collegiis viri tum doctrinâ, cum probitate conspicui prodiere.

24. Inter hæc assidua heroicarum virtutum exercitia sibi Dominus in Thoma bene complacuit, & sese in eo mirabilem ostendere coepit. Mirabantur etenim propemodum vicini degentes in ædibus episcopio contiguis, intuentes, quod longe major frumenti numerus ex horreo Archiepiscopi extraheretur, quæ in illud congregatum aspexissent, facti tamen veritatem haud inquirebant: sed tandem, Deo tantum operante, clariora hujus miraculi documenta edita sunt. Bonilla enim subcunctos horrei archiepiscopalibus, cum horreum multos ante dies tritico exhaustum mundasset, à conservis expeditus, ut menstruum frumenti portionem ipsis tribueret, cum Hernandez subœconomio conquestus fuerat de nimia. Præfulis liberalitate, quæ causam tandem præberet, ut propriae familie necessaria defessent: interim miserabilis fœmina, ut famelicæ proli consuleret, Thomam adiit, institutique plorans, ut sibi frumenti eleemosynam elargiri præciperet: Thomas illico Garziam œconomum, & Hernandez subœconomum ad se vocavit, eisque imperavit, ut egenæ

pro munere subvenirent: commotus Hernandez, D respondit, in horreo nec frumenti granum contineri.

25. Urget mulier, perurget Thomæ charitas, *mirabilis* qui Bonillam accersit, eique præcipit, ut ad horreum egenam ducat, & quidquid frumenti residui repererit, illi tradat. Bonilla, se frustra imperata facturum, iterum ac tertio repetit: tunc Thomas ad illum: Confide Bonilla, & perge ad horreum, ne egena hæc sine subsidio discedat; Bonilla jussis obtemperat, & Thomas mulieri ait: Sequere Bonillam. Tunc Garzias, Hernandez & Bonilla cum muliere horreum petentes, ad eam cum risu conversi, inquiunt: Veni bona mulier, & videbis horreum undique vacuum & scopis mundatum. Cumque horreum propè attigissent, è januæ rimis grana exuberantia inspicient, & admirati, januam aperiire student, quam magna vi frumenti compressam, vix totis adhibitis viribus impellentes, obserare possunt, & horreum frumento confertum inveniunt. Tunc rei novitate perculsi, validis vocibus inclamantes miraculum, ad Archiepiscopum revertuntur, eique factum narrant. Thomas ad horreum se recipit, & gravi silentio singulis imposito, mulieri dicit: Accipe frumentum, comedere, & Deo gratias age, qui ilud tibi paravit z.

26. Biennio ante obitum, cum Thomas, acto prandio, ad fenestram respicientem atrium accessisset, vidit quemdam pauperem Cæsaraugustanum, quadraginta quinque annorum paralyticus morbo contractum, fulcimentis insistentem: manu eidem innuit, ut ascenderet; cumque is ad aulam palatii pervenisset, Thomas illum interrogavit, mallet sanitati potius restituiri, quæ eleemosynæ subsidio juvari? Respondit paralyticus: Domine, sanitatem magis desidero: tunc Thomas, producto super eum signo sanctissimæ Crucis, inquit; Confide & da gratias Deo, qui dignatus est tibi salutem impartiri: abjice fulcimenta, & vade in pace: & protinus consolidatae sunt bases ejus & plantæ, erexitque se paralyticus undique validus, rejectisque fulcimentis ad pedes Thomæ procubuit, cui Thomas, eleemosynâ traditâ, subdidit: Tace, esto Deo gratus, & pro me ora.

27. Continuam infuper patiebatur mentis elevationem, tum concionando, cum Sacra faciendo, aut officia divina recitando, ita ut tandem à concionibus prorsus vacare, & à Rei divinæ palpam celebrazione abstinere coactus esset, sese à gloria & sanctitatis opinione subducturus, quas inde ob hujusmodi amicitia Dei & familiaris divinæ consuetudinis argumenta, se consequi experiebatur. Verù quod magis Thomas fluxam hanc gloriam despiciebat, ed clarioribus rationibus illa in ipsum augebatur. Semel enim die Ascensionis Domini in ambulatione secreta palatii archiepiscopalibus, recitans Horas canonicas ad antiphonam Nonæ (Et videntibus illis elevatus est) Thomas in ecstasim raptus, & elevatus à terra, prorsus immobilis mansit ab hora quinta matutina ad quintam vespertinam: scilicet duodecim horarum intervallo, nedum à domesticis sed etiam ab innumeris civitatis incolis visus. Deinde quasi è gravi sopore excitatus, ad cappellanum conversus, inquit, Quod pervenimus? Cappellanus respondit: Ad Psalmum: Mirabilia tua, Domine aa: & flexis genibus cum multis lachrymis enixe Thomam rogavit, ut ei aperire dignaretur, ubi tanto tempore cum spiritu permanisset. Thomas ne cappellanum nimium defatigaret, tandem indicito sicut ait: Frater, cum inchoasse antiphonam:

Vii

raptus in
Deum fre-
quentes;

F

A Videntibus illis, angeli illam ab ore meo carpserunt, eamque tam dulci melodia cecinerunt, ut quidem mihi nec intervallum Orationis Dominicae recitandae percurrisse visum sit.

mirabilis in expositoris pietatis;

28 Præcipua tandem in eo erga pueros expositos viguit charitas, in eisque alendis & educandis, Thomæ studium propemodum fuit admirabile. Et enim cognitâ mulierum nequitia, quæ natorum in portas projectorum interitum negligebant, à singulis ecclesiârum rectoribus evulgari curavit, ut noctu ad sui palatii januam pueri exponerentur: illis autem, qui expositos ad eum deferebant, strenam quatuor regalium largiebatur: adeo ut ad ejus palatii portam noctu vix in limine nati dimitterentur, quod à pauperibus ad Thomam delati essent. Thomas illos nutricibus laetandos illico tradebat, quibus, initio cuiuslibet mensis in aula palatii ordine dispositis, & pueros in ulnis gestantibus, propria manu menstruum mercedem exsolvebat: desuper iis, quæ nitidiores & pinguiores pueros deferebant, strenam adjiciens, ut magis illas ad enixam puerorum curam impelleret. Omnes denique ope, consilio juvit, & in Sacramentorum administratione, nisi canonica impedimenta obstant, jus resisteret aut secus prudenter suaderet, nullius desiderium defatigavit, & præfertim pueros graviter ægrotantes, media nocte è strato exiliens, meridie mensam deserens, sacro christinâ perlubebat, ne iidem sine tali adjumento ab hac luce migrarent.

supremus morbus;

29 Tandemque meritis plenus Thomas, virtutum omnium assiduo exercitio cumulatissimus, jejunio, flagellis & anxiâ animarum adipiscendârum studio, consumptis carnibus & fluxa despiciens, ad patriam pergere festinabat. Quare, cùm in febrim incidisset, ea in dies ingavescente, par in illo hilaritas animi augebatur, semper tamen jaestando cogitatum in Domino, & voluntati ejus conformari cupidus; cùm ipsi significasset episcopus Segrianus modicam fiduciam, quæ physcis de ejus temporali vita supererat, exhilaratus, episcopo gratias egit, & flexis genibus ac elevatis ad cælum oculis, inquit; Lætatus sum in his, quæ dicta sunt mihi, in domum Domini ibimus. Et letitiam illico moderatus, subdidit: Domine, si adhuc populo tuo sum necessarius, non recuso laborem; sin' minùs, cupio dissolvi & esse tecum.

Sacramentis munitioni adhortatio ad clerum

30 Mox sacrum Viaticum afferri, & clericum vocari præcepit. Allatum est venerabile Sacramentum, capitulis & clero præuentibus, ab episcopo Segriano prædicto, sumptoq[ue] Viatico Thomas ad clericum conversus, illum brevi, sed vehementi sermone hortatus est, ut mandata Domini custodiret, tam excelsio ministerio debitam sanctitatem servaret, Apostolicæ Sedi se se præcipue obsequenter impenitissime profiteretur, & enixe Omnipotentem rogaret, ut sibi optimum & exemplarem præfulem concedere dignaretur: subdiditque, quod si Deus eum suo regno dignum efficeret, ut validè veraciter in illius infinita bonitate confidebat, assiduò pro ecclesia Valentina Majestatem suam rogaret, ne deficeret fides ejus; iisque tandem dimissis in pace Jesu Christi, & acceptisœconomœ & confessario, cùm sibi tantum pauperrima supellex superesset, eam inter pauperes familiares partitus est: œconomum deinde rogans, ut pro Christi visceribus, si quid rei familiaris residui foret, ingenuè ei aperiret, ne solatio destitueretur, nihil quicquam conscient in obitu sibi reservâsse, quod pauperum usibus non fugesset, vel alias inscius quid pauperibus ipsum

Septembbris Tomus V.

elargiri desisse, meroe afficeretur, inquiens: Si vivam, non decriit Deus.

Ex SERIE

ACT. IN

CANON.

& cura, ne

quid ex bo-

nis,

31 Oeconomus, cùm nulla spes temporalis vitæ Præfulus remaneret, quod haec tenus singulari studio ei præfertim abdiderat, illico Thomæ significat: scilicet in sacrario ecclesiæ ab aliquibus mensibus se summam quinque millium aureorum asservâsse, ut quotiescumque necessaria omnia ad familiæ sustentationem, reliquis in pauperes erogatis, deficere contigisset, exinde familiaribus mercedem præstare posset: statim Thomas œconomum, confessarium & duas metropolitanæ dignitates rogat, ut pro Dei amore pecuniam ipsam è factarioeductam in pauperes partirentur. Idem, pecuniâ in sportis acceptâ, per civitatem divertentes, egenorum omnium desideria explent, reducecque Thomæ significant, singulis pauperibus abunde subventum esse, sed adhuc residuum mille & quingentorum scutorum remanere. Turbatus est Thomas, iisque dixit: Cur hic me detinetis adhuc, ne eam ad fruendum bono, quod mihi paravit Dominus? Puto enim, protrahet præsentem vitam, usque dum sciam, nihil domo superesse. Properate igitur & opus absolvite, ne ipse diutius hic in labore remorer, sed in pace Christi quiescam.

E

32 Interim iussit Thomas in suo cubiculo Sa-crum fieri, dicitans, se propemodum adhuc ante discessum cupere sub speciebus videre Deum Creatorem & Redemptorem suum, quem protinus facie ad faciem intueri posse sperabat. Paratur Sacrificium, & recordatus Thomas, cuidam commentariensi patrifamilias, in summa egestate posito, nihil in divisione supellec[t]ilis addixisse, iussit illum vocari, eique cubile, in quo jacebat, elargitus, veniam de sua obliuione rogavit, statimque innuit, ut ipse è cubili sublatus, humili super stœra prosterneretur, ut custos, quod sum erat, secum afferre posset. Abnuunt parere adstantes, id quidem non sine periculo celerioris ejus exitus exequi posse, afferentes. Tunc Thomas virtuti charitatis virtutem humilitatis adjiciens, in-auditio prorsus exemplo, custodem deprecatus est, ut sibi pro visceribus Jesu Christi usum cubilis ad mortem usque commodaret.

*ne proprius quidem te-
clus,*

33 Revertuntur tandem, qui pecuniæ residuum pauperibus erogaverant, eique nunciant, nihil dispergendum restare, Thomas illis gratias agens ad-didit: Nunc lætus ad agonem propero, nudus cum nudo, nihil habens, unde teneat, contra malignos spiritus fortiter luctaturus; statimque petuit, ut sacramento extremæ Unctionis muniretur, quod non minori pietate suscepit, comet cum sacerdo-te psalmos Davidicos recitante. Mox inchoatur Missa, & jubet Thomas sibi interim legi Euangelium Passionis Domini secundum Joannem, quod audiens ad singulas peryodos lectori, ut subsistat, innuebat, &, cùm paululum meditatus esset, rursus, ut lectio prosequeretur, indicabat. Augustissimum Sacramentum, erga quod semper propensissimus extitit, dum à sacerdote elevabatur, mira humilitate adoravit, & præ gaudio in lachrymarum vim profusus, inchoavit psalmum „Nunc dimittis servum tuum Domine secundum „verbum tuum in pace: „, coque absoluto sub-didit: „In manus tuas Domine commendo spiri-„tum meum, & hæc dicens expiravit & beatissimam animam Creatori restituit die VIII Septembris MDLV inter septimam & octavam horam vesperi bb Nativitatis beatissimæ Mariæ Virginis, cu-jus præcipue, in humanis degens, amore languebat.

*sibi fraperit,
in pauperes
non atri-
butum; pia
mors;*

F

bb

Nnnnn

34 Cle-

Ex SERIE
ACT. IN
CANON.
luctus popu-
li;

34 Clerus & populus, audita Thomæ despe-
rata salute, ad Deum confugientes, indicta & ce-
lebrata generali supplicatione, in ecclesia sancti
Thomæ apostoli stationem peregerunt; illisque pie-
tatis hujuscce actus prosequentibus, adeo universa-
lis ploratus invaluit, ut cleri cantus minimè au-
diretur, & ad antiphonam: Non sumus digni à
te audiri, cantores dolore & commiseratione
commoti, illam præ lachrymis absolvere nequi-
rent. Cùmque campanæ sonitus, quo Episcopi
obitus evulgabatur, auditus esset, ita planetus o-
mnium erupit, ut sancè universalis judicii imagi-
nem dies illa præ se ferre videretur, & cuiusvis
conditionis homines, quasi insensati per vias di-
vertentes, Parentem amisisse conquererentur: &
hæc ingentis doloris justissima omnium querimo-
nia terrorem maximum incutiebat.

corporis se-
pulchra.
cc

B

35 Delatum est Thomæ corpus ad cathedra-
lem, ubi tota nocte cc dimissum quievit, & cun-
cti ad ejus pedes ac manus deosculandos sese ad-
moverunt: mox inde ad ecclesiam S. Mariæ de
Succursu sequenti die translatum est, penes quod
ita gemitus & suspiria resonabant, ut sancè cum-
ctorum animæ præ lachrymis è corporibus erum-
pere viderentur. Necesse autem fuit, ut horam,
quâ corpus humo tradendum erat, fratres dissi-
mularent, ne populus operis executionem impe-
diret. Successivè tanta dignatus est Deus operari
miracula, intercessione Thomæ, ut acceptis ab
ordinario, Joanne scilicet de Ribera, patriarcha
Antiocheno & archiepiscopo Valentino probatio-
nibus super fidei puritate, morum integritate,
vitæ sanctimonia & miraculis, processus informa-
tivus exinde compilatus ad Urbem transmissus es-
set & sacrorum Rituum congregationi exhibitus
anno MDCVIII.

A N N O T A T A.

a Hic annus exprimitur etiam in quinto vite
compendio, sed in Bulla canonizationis ac reliquis
compendiis, uti & apud Salonium & plerosque
auctores alios notatur 1488, quibus nos adhesimus
in Commentario previo num. 16.

b Consonat Bulla canonizationis, in qua hec
leguntur: Matrem quandoque enixè precatus,
ut pauperi supervenienti consuetæ ac quotidiane
eleemosynarum distributioni paratum sibi pran-
dium adjiceret, spondens, ea die se minimè co-
mesturum: quo obtento, pio & innocentì jeju-
nio satur, mentem divina esurientem cœlestibus
dapibus recreabat. Sed conscientia parente, qua qui-
dem aliquoties permisera, verisimiliter animum
Pueri periclitandi gratiâ, id ipsi deinceps conti-
nuare non licuit, ut rellè additur in quarto Vi-
tae compendio verbis sequentibus: At ægrè ferente
mâtre, Thomam simili abstinentia viribus nimiùm
destitui, is, ne animum eamdem portionem e-
genis tribuendi propalaret, illâ, acsi cum amicis
comedendâ, extra domum delatâ, & pauperibus
traditâ, se saturum demonstrans, ea die prorsus
à cibo sibi temperabat. Ceterum, quod miror, fa-
eti hujus non meminit Salonus.

c In compendio Vita quarto subduntur sequen-
tia: Et jussus aliquando, ut à pauperibus agrico-
lis frumentum, à pio parente gratis accomoda-
tum, recuperaret, si eos inopâ pressos expe-
riebatur, patrem enixè rogabat, ut illis debitum
pro Dei amore remitteret; semelque veritus, ne
pater precibus non assentiret, villico debitori im-
peravit, ut saccos, nisi posset frumento, paleâ
refertos ad horreum deferret, quibus mox in hor-

reo vacuatis, interrogatus patri respondit, fac-
cos à villico plenos jam delatos in horreo vacuâ-
se, & ita mendacium effugiens, villici inopâ
consultuit. Salonus in Vita num. 16 similium ge-
neratim meminit, at posterius hoc factum specia-
tim non attigit. Porro placuisse parentibus, tales
fieri à Filio eleemosynas presumi posse ait Cocco-
cinus in Relatione ad Paulum V Papam pag. 535.
quia parentes erant admodum pii in eleemosynis e-
largiendis, ut probant testes in processu Castellæ...
Ludovicus Feo... Joannes de Ramo... Antonius de
Molina... Catharina Garzia... qui omnes sunt exâ-
minati authoritate ordinaria & alii quamplures; &
coadjuvatur ista præsumptio ex depositione Gundisalvi Camero examinati authoritate ordinaria...
in processu Castellæ,... dum deponit, quòd ma-
ter sancti Viri dixisset patri de donatione tritici ru-
stico facta (vide Salonium num. 16) pater ei si-
lentium injunxit. Dein refert historiam de pullis
per Sanctum erogatis, hic num. 3 explicatam,
subditique: Valdè gavisa est (mater) & exinde
eleemosynas, quas Puer faciebat, videre se dissimulavit: testes autem allegat Mariam & Holenam
Lopez in processu Castellæ.

E

d In quarto Vita compendio & in Bulla cano-
nizationis dicitur sanctus Puer & domi & in tem-
plis fuisse assiduus orationi, corpusque cilicio ac
flagellis dominisse, qua in cubili, ab eo per obli-
vionem relieta, mater non præter admirationem re-
perit. Eadem habet Salonus num. 16.

e De hisce differui in Commentario previo § 3.

f Coccinus pag. 582: Testes deponunt, cum
in suo cubiculo habuissent altare ante Crucifixum
cum imaginibus sanctissimæ Virginis & sancti Joani-
nis Baptistæ depictum & ante istas imagines conti-
nuè orare solitum; & causam scientiæ allegant, quia
habitaverent in dicto collegio & hoc audierunt, ac
plures viderunt dictum oratorium: ita in processu
Castellæ doctor Bartholomæus Jossa... doctor Lu-
dovicus de Sena, canonicus magistralis ecclesiæ
Toletanæ... doctor Alvarus de Villegas, canoni-
cus magistralis ecclesiæ Toletanæ... & in processu
Valentino don Matthias Pallas canonicus ecclesiæ
Valentinæ. Pag. 579 de Sancti ferventissimis ora-
tionibus ante dictam imaginem Crucifixi etiam me-
minit & ex eodem processu Castellæ alios testes de
auditu deponentes nominat, Fr. Joannem de A-
studillo, Ordinis S. Benedicti, & doctorem Bar-
tholomæum de Sosa theologum.

F

g Hoc factum vel ignoravit vel neglexit Salo-
nius.

h Ornatus, ita vocitatus à similitudine cum la-
etuca crissata; dictus etiam Hispanicè lechuguilla.
Sic tom. 4 Conciliorum Hispanie pag. 246 in
concilio Limano primo provinciali cap. 16 Actio-
nis 3 de Habitu clericorum: leguntur ista: Re-
moveantur vero à clericali usu nova quedam in-
venta indumentorum aut ornatus, quæ milites,
non clericos decent; qualia sunt, quæ patrio mo-
re vocare solent, Lechuguillas &c. Eodem sensu
ibidem pag. 509 lib. 3 constitutionum provincia-
lium in concilio Tarragonensi cap. 3 cavetur, ne
clericus subducet collari & manicis rugatis seu
lactucatis deferat.

i Coccinus pag. 567: Pater & filius in eadem
ecclesia præbendas obtinebant, & superbissime
maximoque cum luxu clerici in duebantur, per-
sonati passim incedebant, hastiliudiis non sine gra-
vissimorum hominum scandalo se exercebant, Af-
ricano more, & ut vulgo aiunt, alla Ginetta,
equis infedentes phaleratis pater & filius per
plateas & compita discurrebant, nullaque inter-
posi-

A positâ morâ ex equo in chorum ad recitanda di-
vina officia se conferebant. *Hac ille.*

k In quarto *Vita compendio*, dicitur *Sandus*
crebris jejuniis, flagellis, orationibus ac sacrificiis
ad hoc opus se parâsse.

l *Salonius Hispanicè eum nominat Elfo de Pro-*
xite.

m *Juxta Salonium nomen ipsi erat Joannes*
Laurentius de Villarasa; à Gaspare Ecolano Hi-
storia Valentine lib. 10 cap. 35 num. 8, ubi a-
git de rebus gestis Valentiae anno 1547, appel-
latur Joannes de Villarasa.

n *Varia hujuscemodi exempla habes apud Sa-*
lonium, fusè exposita.

o *Idem narrat Coccinus pag. 517, testim citans*
Philippum Adell, ipsiusmet sacerdotis consanguineum, in processu *Valentino examinatum autoritate ordinaria atatis annorum 71.*

p *Dictum idem confirmat Coccinus pag. 475,* testimoniio *P. M. Didaci de Gavara (al. Guevara)* visitatoris Ord. sancti Augustini in processu *Castella;* sed & idem in ipsa concione typis edita legitur, voculis quidem nonnullis immutatis, sed manente eodem sensu.

q *Conciones suas Latinè exaravit Sandus, im-*
mixtis tamen nonnullis vernacula lingua, que La-
tina fecit Uzeda, sicut patet ex hujus epistola ad
Mugnatonium, concionibus prefixa.

r *Super istis consule annotata ad Salonium lib.*
2 cap. 3 lit. h.

s *Sutor vestiarius scilicet à verbo suere. Porro*
eamdem historiam narrat Salonus cap. 3 & 21
lib. 2, uii & Coccinus pag. 642 sed adjunctis al-
liquam diversis. Coccini verba dabo in Anno-
tatis ad Salonium, partim lit. d cap. 3, partim
lit. e cap. 21.

t *Salonius cap. xi lib. 2 rem ita refert, ut ma-*
ter Sancti Valentiam usque non pervenerit, sed in
Villar, qui locus est peritens ad archiepiscopatum
Valentinum, cum Filio morata sit per mensem tan-
tum integrum, deindeque in patriam redierit. For-
taffé de diverso matris ad Filium accessu loquuntur, ita ut memoratus à Saloni contigerit sub ini-

u *nitium archiepiscopatus, & hinc relatus postmodum,* quando mater diutius illic persistit & forte domi-

v *ciliū fixit.* *Idem, licet aliis verbis, refertur in compen-*

w *dio Vita quinto; Salonus lib. 2 cap. 9 fratres*

quidem ad Sanctum accessisse significat; sed hæc de

vestitu adjuncta præterit.

x *w Cullera propriè dicitur, estque locus mari-*

timus ad ostium Sucronensis fluminis.

y *x Grandem pecunia summam dicto imperatori*
mutuam dedit Sandus ad erigendum castrum Eb-

busense, uti narrat Salonus lib. 2 cap. 9, quod

vide, & pro loci notitia eidem subiecta Annota-

ta lit. e.

z *y Olim Orcelis dicta fuit, vulgo Origuela vel*
Orihuella, episcopalibus sub archiepiscopatu Valen-

tino.

a *z Super hoc factò vide Annotata ad Salonium*

lib. 2 cap. 22 lit. h & seqq.

aa *aa Imò Mirabilia testimonia tua.*

bb *bb Consule Commissarium prærium § 9.*

cc *cc Diffonat Salonus lib. 2 cap. ultimo dicens,*

sacrum corpus sub horam secundam postmeridi-

nam delatum fuisse ad cathedralē, & inde, post-

quam decantata illic essent Vesperæ defunctorum,

translatum fuisse ad ecclesiam S. Marie de Suc-

cusu, ubi rotâ nocte accurrentium oculis & osculis

fuit expositum.

Septembbris Tomus V.

VITA PROLIXIOR

Auctore Michaële Salonio,
coævo

Ex processibus ad beatificatio-
nem & testimoniis fide di-
gnis Hispanicè edita, ac
Latine redditā inter-
prete J. P.

LIBER I.

CAPUT I.

Sancti natales, parentes, &
horum præclara virtus.

Q Uamquam certissimum sit, natos esse non-
numquam ex parentibus bonis & sanctis filios perversos ac improbos, uti & contrà ex parentibus sceleratis, inò etiam à vera fide alienis, filios Dei cultui multam addictos; frequenter tamen ac serè accidit, ut Dominus Deus noster electis destinatisque, qui sanctitate atque exemplo in Ecclesia insignes sint, parentes concedat majoresque magnæ pietatis atque virtutis, ut filiorum sanctitas (prout ait S. Ambrosius) à majoribus accepta, atque hereditario quodam jure à decessoribus acquisita, majori splendore ac gloriâ effulgeat a, dicaturque de illis, quod cecinit sanctus Rex & Prophetæ: Hæc est generatio & familia illorum, qui omnem felicitatem ac solitudinem suam in eo collocârunt, ut Dominum ex toto corde quererent, fruerenturque amicitia ac favore veri Dei Jacob b. Hæc ratio-
ne direxit divina Providentia gratias & favores, quibus ab infantia atque per totum vitæ decursum ingenti liberalitate & munificentia impertire voluit hunc benedictum patrem, fratrem Thomam à Villanova archiepiscopum Valentini.

2 Natus est Dei Servus anno Domini mcccc-
lxxxviii c, moderante sanctam Ecclesiam Inno-
centio VIII Papa, imperatore Frederico III, re-
ge Romanorum Maximiliano hujus filio, in His-
pania vero regnabit domino Ferdinando &
domina Isabella, regibus Catholicis ac perpetuâ memoriâ dignis. Patrem habuit nomine Alphon-
sum Thomam Garciam, ortu & habitatione Vil-
lanovum de Infantibus, qui locus est Agri La-
minitan d notus admodum in archiepiscopatu Toletano; matrem vero dominam Luciam Mar-
tinez Castellanos e, natam Fontisplani, medio milliari Villanovâ de Infantibus. Solemni sancte matris Ecclesiae ritu matrimonium inierunt, & per aliquod temporis intervallo statim ab inito matrimonio occasione cuiusdam pestilentiae Fon-
tisplani degentes in ædibus socii sui, cui nomen Garcic Castellanos f, hunc istic filium procreâ-
runt, totius stirpis gloriam ac splendorem, bene-
dictum patrem fratrem Thomam, qui dictæ fa-
miliæ primogenitus g fuit. Quamvis autem lucem

N n n n 2 acce-

Proximum
auctoris de
divina Pro-
videntia in
eligidis
Sanctorum
parentibus.

Sandi nati-
vitas, patria
ac parentes;

d

f

g

A. M. SA-
LONIO.

accepterit Fontisplani, educatus fuit Villanova; atque hinc juxta morem, & consuetudinem religiosorum in Castella, appellatus est pater frater Thomas à Villanova.

*horum nobi-
lis origo,*
b
i
k
** Hisp. de
comissa-
tions*
B
*pia vivendi
ratio,*
t
C
*& erga e-
genos libera-
litas.*
m
*A matris pre-
fertim*

3 Patres ejus majoresque fuere omnes de gente præcipua, à popularibus suis honorati, divites, veteres Christiani, ac sanguinis prorsus intaminati *b*. Plures etenim ex ejus propinquis ex parte tum genitoris tum genitricis religiosi fuere Ordinum militarium S. Jacobi, Calatravæ & S. Joannis; atque hos inter aliqui magnæ Crucis Priori*i*. Et verò inquisitores ab immemoriali tempore quotiescumque Villanovam visitandi causâ accesserunt, hospitati sunt, hospitanturque in ædibus vel parentum, vel fratrum, vel cognatorum diœti patris D. F. Thomæ, tamquam antiquissimorum sancti Officii familiarium *k*, cuius procuratorum * munere functi sunt, fungunturque in quibusdam casibus. Avus ipsius maternus, nomine Garcias Castellanos, apprimè Christianus erat, & erga inopes Fontisplanenses liberalitate insignis: etenim cùm vir esset dives pecorum, ingentem casei ac lacticis illi producentium copiam, præter alias eleemosynas, quas pro consuetudine domi suæ erogabat, diebus Mercurii & Veneris omne lac obtentum unà cum multo pane in pauperes distribui jubebat.

4 Fuerunt & ipsi sancti hujus Præfulis parentes Dei cultu, charitate atque exemplo eximiis, in omnibus colloquiis de Deo disserabant, de rebus ad ejus cultum pertinentibus, de pietate erga pauperes, in qua potissimum excellebant. Inter ceteras facultates ac fortune bona, molestrina ipsis erat dimidio milliari Villanova ad flumen de Xavalon *t*: omnis autem farina inde illis proveniens, singulis diebus Jovis ad ædes eorum ducebatur, atque diebus Veneris partim in panem redacta, partim [ut erat] in farina pauperibus distribuebatur. Ad hæc præcipuis festivitatibus panem, vinum, lignum, pecuniamque destinabant ad eos, qui egestatem suam palam fieri erubescabant; sepositusque erat semper in ipsorum ædibus corbis, [instructus] panis fragmentis pro singulis egenis ad fores eorum accedentibus, sic ut nemo absque stipe recederet.

5 Solebat quoque sancti Archipræfulis nostri genitor agricolis tenuioris fortunæ triticum ad feminandum largiri mutuum, ea conditione, ut, facta messe, ablique ullo lucro restituerent: quid si autem restitutio omitteretur, non idcirco urgebat eos aut affligebat, imò, si pauperiores essent, benignè condonabat. Neque propterea, dum feminandi tempus recurrebat, ipsis tantumdem tritici mutuum renuebat, ut de more fermentem facerent. Eadem pietate utebatur erga homines honestos, qui necessitate [pressi] mutuam pecuniam expetebant; atque sanctam piamque consuetudinem istam servavit per integrum vitæ decursum. E vivis erepto Dei servo sancti Archiepiscopi nostri patre *m*, in eodem charitatis exercitio pergebat semper uxor ejus domina Lucia Castellanos, pauperibus agricolis triticum in fermentem dans mutuum eodem modo & eadem pietate, quâ solebat conjux, sive perseveravit in sua viduitate, quamdiu vita superfluit.

6 Erat quoque mulier religiosa admodum, solitudini atque orationi multum addicta: hunc in finem habebat domi sua privatum facellulum, quò diebus singulis, statutis horis fæse recipiebat cum ancillis ac neptibus orationi vacatura, ibidemque diebus, quibus ob impedimentum le-

gitimum ad ecclesiam fæse conferre non poterat, celebribatur sacrum Missæ Officium: quavis autem hebdomade, sacra confessionis & Eucharistæ mysteria obibat. Usque adeo dedita erat frequenti Sacramentorum usui, atque exercitata in meditatione ac oratione, ut etiam tum in hac vita, quemadmodum quibusdam amicis suis familiarioribus enarravit ipse pater D. F. Thomas, frueretur sancta ista matrona multis solatis cælestibusque deliciis, atque iis voluptatibus divinis & spiritu suavitatibus, quas Deus communicare consuevit cum iis, qui pleno conatu sed dedit interiori ad cælestia conversioni, Deumque in ea querunt toto corde. His autem & ceteris virtutum verè Christianarum ornamenti ita erat cumulata (sicut refert dominus frater Joannes Muñatones, episcopus Segobriensis atque ejusdem Ordinis Religiosus, in brevi narratione vitæ sancti hujus præfulis, præfixa initio sermonum ejus) ut, quando pater D. Thomas de matris suæ pietate, devotione & spiritualibus exercitationibus inter peculiares amicos sermonem instituebat, nihil prorsus audiri videretur diversum ab eo, quod scribit sanctus pater noster Augustinus de sanctissima parente sua Monica libro nono Confessionum.

7 Interiorem animæ ejus devotionem optimè declarabant actiones omnes externæ, etiam ipse fæse vestiendi modus: nam quamdiu matrimonio juncta fuit, vestitum gessit admodum honestum; orba conjugi habitum ac scapulare induit religiosum, gestavitque quamdiu vixit. Voluntariis insuper addictissima fuit corporis afflictionibus, cilicio semper cooperta, & ad finem usque vitæ servans jejunia, non modò diebus ab ecclesia præscriptis, verùm etiam singulis Feriis sextis, & in peregriniliis Sanctorum, quos peculiariter colebat. Ad ejus autem exemplum cilicio utebatur quoque, seque iisdem diebus jejuno macerabat pars major ancillarum. Tantus erat in ea domo secessus, ut adventantibus Villanovam copiis militibus, honestæ virgines multæ, tutas fæse non fore arbitrantes in ædibus paternis, in ædes hujus sanctæ matronæ fæse recipieren; easque illa excipiebat & magna caritate sustentabat, donec recederent milites: atque illic degabant tanta securitate, quantam invenire potuissent in monasterio virginum optimè clauso & remoto.

8 Numquam otiosa visa est, nec ut otientur ancillæ, ipsa permittebat: cùm autem laboraret, seu fusum versaret, seu quodvis opus aliud faceret, orabat semper, nec coronam Marianam umquam è manibus dimittebat. Opus & labor, cui ipsa & ancillæ ejus vacabant plerumque, erat limum nere & lanam, unde telam sibi ac pannum confici jubebat & sub festa Paschalia *n*, præsertim Hebdomadâ Sanctâ, pauperibus omnem disperiebatur, eosque in duebat, præcedente vestium concinnatore singulis, quo quisque magis indigebat. Dum verò domi non habebat, quod neret, mulieres aliquot pauperes, colo vietum sibi quæritantes, advocabat, rogabat ex eo, quod earum colo commissum erat, nebat ipsa domi suæ cum ancillis, netumque dictis mulieribus reddebat, ut ipsæ pretium laboris exciperent, & luxero apponenter. Quandoque domum ejusdem servæ Dei adventabant pauperes mulieres, egentes vestibus eo tempore, quo peracta erat distributio telarum ac pannorum, de qua diximus; ne autem & istæ abirent sine eleemosyna, exuebat tunicas, fascias ac vestes, quas ipsa gerebat, iisque lar-

D

E

F

virtutes

n

gie-

A giebatur. Præterea ad personas honestas & egen-
tes, quas verecundas o nuncupamus, claram plures
mittebat eleemosynas; subinde triticum aut fari-
nam; aliquando pecuniam; interdum vestimenta.
Succurrebat quoque pauperibus carcere inclu-
sis & peculiariter in publico valetudinario degen-
tibus ea caritate, ut domi suæ propriis manibus
cibos ægris condiret; statuta hora, comite ancil-
la, eos efcâ reficiendos adiret, recrearet, & solat-
etur. Usque adeo liberalis erat & pia in omnes
pauperes, ut & in vita & post mortem agnomen
Eleemosynariae obtinuerit.

etiam miraculis divinitus comproubate;

P

B Atque etiam ut testatum fieret, quantum
Domino placerent pietas ejus & eleemosynæ,
die quadam, cum jam omnis farina, quæ singulis
hebdomadis ex moletrina ipsi advehebatur, in
pauperes erogata esset (modo, quo dictum est,)
supervenit mendicus, rogans eleemosynam: ju-
benti autem dictæ domainæ Luciae ab ancillis ad-
fetri aliquid farinæ huic mendico, responderunt
illæ, erogatam jam esse universam, nec aliquid
esse reliquum in cella farinaria p: Circumspicite
diligenter, reposuit bona matrona, num quid
superfit, & pro amore Dei date huic pauperi.
Contestabant autem ancillæ, ne pulvisculum
quidem farinæ relicturn esse; quandoquidem suis
ipsæ manibus distribuissent omnem tempore ma-
tutino. Nihilominus magna fide ac spe de divina
providentia dictum iterabat Dei famula: Ite Deo
proprio, & everrite cellam, non enim permit-
tet Deus, hunc miserum ab ædibus meis abire
expèrtem eleemosynæ. Hisce acquieverunt, &
ad cellam pervenientes clamare coepérunt, Domi-
na, domina, quid hocce rei est? Verissime enim
hoc mane nihil quidquam in cella reliquimus præ-
ter vacuum ubique: & modò repleta est: Quid
hoc sibi vult? Illa omnis fugitans inanis gloriae,
signum dedit, ut filerent, & dixit: Laus sit & ho-
nor Deo, qui ita prospicit suis pauperibus. Ex
prodigiosa hac farina mendico illi largitæ sunt:
omnes autem, qui de re facti sunt certiores, nam
licet ipsa occultare conaretur, divulgabatur sta-
tim, Dominum laudabant, & evidentissimum
esse judicabant miraculum, à Domino Deo pa-
tratum propter insignem hujuscem famulæ suæ pie-
tatem. Concessit ipsi quoque Dominus donum
peculiare curandi pueros herniosos, formando
super eos signum Crucis; & ita quidem sanaban-
tur ac malo liberabantur, acsi eo laborâsent
numquam. Ne tamen sanatio meritis ejus adscri-
beretur, cingebat illos fasciæ, quam gestarent die-
bus quinque aut sex. Hisce tanta devotionis ac
pietatis exercitiis occupavit se felix mulier to-
to vitæ tempore, perseveravitque ad mortem us-
que.

moritur ap-
paret Tho-
mas filius.

C In supremo, ex quo vivere desit, morbo
recitabat continuò pias preces, & magna solici-
tudine è lecto domesticis suis ingeminabat: Date
stipem istis egenis: vestibus induantur pauperes
isti. Omnibus sanctæ Matris Ecclesiæ Sacramen-
tis præmunitam vir honestus, qui olim domi ejus
famulatus fuerat, rogavit, quomodo se habe-
ret. Quomodo? ipsa reposuit: ingenti solatio
affecta; quippe invisit me Filius archiepiscopus:
is enim è vivis abierat aliquot antè annos. Tan-
ta fuerunt denique parentes hujus sancti præsulis
D. F. Thomæ à Villanova caritate ac misericor-
dia erga pauperes & egentes tum populares, tum
exteros & peregrinos, ut non modò, dum vitâ
fruebantur, verum etiam postquam defuncti sunt,
vigeat ac permaneat recens admodum eximia i-
psorum pietatis memoria, utque ædes corum ap-

pellatae sint semper, & appellantur hodieum ho-
spitium pauperum ac egenitum.

A N N O T A T A.

a Hunc sensum faciunt verba Hispanica: S.
Ambrosius in cap. i § 6 Luca ita loquitur: Do-
cet nos Scriptura divina non solum mores in iis,
qui prædicabiles sunt, sed etiam parentes opor-
tere laudari, ut veluti transmissa immaculatae pu-
ritatis hereditas in iis, quos volumus laudare,
præcellat.

b Ita sonant verba Hispanica: Ps. 23 § 6 ista
leguntur: Hæc est generatio quærentium eum,
quærentium faciem Dei Jacob.

c De anno & loco natali differni in Commen-
tario previo § 2.

d Hisp. el Campo de Montiel.

e Aut̄or voce Castellanos non regionis nomen,
ut aliqui perperam videntur existimasse, sed fami-
lia expressum voluit, utique liquet ex sequentibus,
ubi Lucia patrem Garciam Castellanos nuncupat.

f Socer erat nimis Alphonſi, pater Lucia,
avis Sandi. Porro memoratam hic pestilentiam
cessare ait Quevedo ipso die natali Sancti, atque
idcirco cubiculum, in quo natus est, haberet in ve-
neratione.

E

g Hisp. Huvieron alli este hijo... que fue el
primer y mayor de dicha casa. Porro Sandum
Fontisplani, non Villanova procreatum seu mun-
do editum esse, diximus etiam in Commentario
previo.

h Hisp. limpios de todos quartos: tales au-
tem censentur apud Hispanos, qui ex nulla parte
originem ducunt à Mauris vel Judais.

i De hisce consule, si lubet, Philippum Bon-
anni in Catalogo Ordinum equestrium & milita-
rium.

k Familiares sancti Officii vocantur ii, quibus
comprehendendi reos vel suspectos provincia com-
mittitur, quibusque etiam non armatis nomine sa-
cre Inquisitionis comparentibus, numquam resisti-
tur: hoc munus non dedignantur etiam prima-
rie nobilitatis homines, quod Familiares alterius
quam Inquisitionis tribunalis judicio non subsint,
ut resert Joannes Alvarez de Colmenar in De-
liciis Hispanie tom. 6.

l Hisp. ribera de Xavalon: sed fluvium
istum non reperi in tabulis.

F

m De anno obitus panca obseruavimus in Com-
mentario previo § 3.

n Las Pasquas habet aut̄or, qua voce apud
Hispanos etiam veniunt aliquando alia solemnio-
ra anni festa, generatim designata.

o Hisp. vergonçantes, id est, personæ,
quæ egestatem suam palam fieri erubescunt, si-
cum claritatis causâ eamdem vocem suprà inter-
pretatus sum.

p Troix ponitur Hisp. in Lexicis legitur
trox, quod horreum seu granarium sonat, sed
malui uti vocibus cella farinaria, ut hic magis
propriis.

C A P U T II.

*Sancti virtutes in pueritia &
in signis in pauperes misericordia.*Infantis mo-
destias;

a

Quoniam benedicti hujus Antistitis parentes tam bene Christiani erant tamque veri, uti diximus, divini Numinis cultores, eo modo ipsum similiter educarunt, ut cum lacte virtutem sugeret, & ab ipsa infancia amplectetur. Imò etiam in tenera ætate perquam humilis a erat ac mōrigerus parentibus **b**, pius admodum ac deditus rebus ad cultum divinum pertinentibus, tantamque in actionibus omnibus præferebat honestatem & sanctitatem, ut id observarent vicini ejus ac familiares, ac tanta admiratione percellerentur, ut dicerent unanimi voce: Verè Puerulus iste aliquando vir egregius & sanctissimus evadet: idque ad eum modum, ut etiā hodie vigeat memoria ac fama sanctitatis, quam Dei Servus in infancia sua demonstravit.

studium re-
rum divina-
rum;

B

12 Fugitabat pueros improbos, & plerumque solus incedebat, nullo puer comite. Diebus Dominicis ac festis, quando in ecclesia ejusdem loci, aut in monasterio S. Francisci habebantur conciones, etiam tum Infans illas frequentabat, magnaque attentione excipiebat: post prandium vero pueros è vicinia & ex eadem oppidi parte, quos poterat, convocabat, ac sermonem, quem exceperat, repetebat eo spiritu ac fervore, ut grandiores etiam & provectionis ætatis homines auditum accurrerent, Deum laudarent, nec paucorum pudore suffunderentur, attendentes ad id, quod Puer iste illis proponebat; absolvebatur autem aliquoties sermo non sine multis lacrymis tum dicentis, tum auscultantium.

in signis er-
ga pauperes

C

13 Erat quoque in eadem ætatula pius admodum ac beneficus in pauperes, adeo, ut periretur ad scholam domi jentaculum sumere abnueret, sed corbulæ impositum auferret: quod observans mater, scire avebat ex aliis è vicinia pueris, an per viam vel in schola absumeret; &, neque id fieri, comperit; at vero jentaculum singulis diebus à pio Infante ædibus egresso dari ex geno primùm obvio, servarique jejunium, donec è schola domum reversus vocaretur ad prandium. Sæpe domum revertebatur modò absque calceis vel tibialibus, modò absque tunica, quod, dum videbat puerum seminudum & frigore astrictum, asserraret, facultatem sibi deesse non dandi vestes suas, eumque, quo meliore poterat modo, cooperiendi. Die quadam in media hyeme, cùm eset apud vicinum ex adverso domus paternæ, illuc advenerunt pueri aliquot nudi, trementes frigore, ac sibi afferri subcidium flagitantes; ipse vero, nihil eis in domo ista impetriri cernens, vocavit ad se, atque uni tunicam largitus est, thoracem alteri, tertio tibialia, solumque sibi servans indusium ita domum repetit. Cùm mater eo statu redeuntem consiperet & increparet, reposuit benedictus Infans: Statue de me, domina parens, ut lubitum fuerit, & pœnam, quam volueris, sumito; novit autem Dominus, quām videnti mihi pauperculos iustos nudos & algore tremulos impossibile fuerit secūs facere, quāmque vires desuerint ad prætermittendum, quo minus operire eos, modo,

quo poteram, meliore. Dissimulans bona genitrix conjiciebat oculos in imaginem, ac Domum laudabat, quod ei concessisset filium tam pium & misericordem.

14 Alias cùm die festo nova eum induissent ^c misericordia, veste, domo egrediens, reputansque indignum se vestitu tam eleganti, incidit in egenum ejusdem secum statura ac formæ puerum, obsoleto induitum: rogavit, ut permutarent, & revera permutatio facta est; ipse vero vetera egeni istius pueri vestimenta gestans domum rediit. Hæc intuita mater, quælivit, quid vestibus novis, quibus paulò antè indutus exierat, factum esset. Domina, respondit ille, aptissimæ mihi hæ sunt, meliusque quadrant quām novæ, atque is, cui dedi; dignior illis est, quām ego. Providit autem Dominus, ut in præmium pietatis ac humilitatis, ista actione exercitæ, huic responso acquiesceret mater, admodum contenta, nec verbum ultrà proferret. Dum ad fores ædium suarum adveniebant mendici, incitabat omnes, ut eis elemosynam concederent, quibus si non statim succurrerant, cibum ipse suum porrigebat.

15 Mensi Augusto, quoniam patri erat mes-
sis ampla & messorum copia, jubebatur hisce fer-
re jentaculum ac prandium, & magnam hujus partem, nemine advertente, tribuebat pauperibus illuc (uti in more positum est) accurrentibus ad colligendas spicas reliquias, aut isto tempore è mes-
orum manibus evadentes. Et quamvis magnam partem ejus, quod domo ad messores asportabat, inter egenos distribueret **d**, omnibus tamen abunde sufficiebat semper, ita ut numquam vel minimus defectus observaretur. Quoties honesto titulo poterat à matre impetrare nummos aliquot, hos, sicut & panem & ova, quæ poterat, assumens, mox accurrebat ad pauperes nosocomii. Pauperculæ mulieri à matre ejus aliquando pe-
tentí aliquot lanæ glomera, quæ deerant ad or-
diendum telam, respondit dicta mater: Oportet ea cras dem textori, ut & ipse aliam exordia-
tur; tum adsis; si qua mihi superfuerint, quam-
quam hac de re dubitem, tibi libens impertiat. Benedictus Puer cœnens, quod solatii expers di-
scederet inops mulier; quot ei opus essent, inter-
rogavit, & nemine vidente vel audiente, locum ingressus est, quo servabat parens lanæ glome-
ra, eaque sumens, quibus indigere fē aiebat mu-
lier, clanculum abstulit, tulitque illi ad exordien-
dum telam. Placuit autem Deo, ut & pauperi
mulieri subventum sit, & sequenti die mater, telam inchoari mandans, non compireret deesse quid-
quam. Die quadam, dum mater unā cum anciliis domo abiens, panis ac cellæ penariæ claves abstulerat, ad fores advenerunt mendici aliquot, eleemosynam rogiantes, videns ipse, nihil eis dari per famulam domi relietam, nec dari posse, quoniam clausa erant omnia, adiit locum, ubi gal-
lina fovebat pullos sex, ac singulos singulis pau-
peribus impertivit. Mater domum redux istud in-
tellicens, rogavit, cur pullos ergaſſet: Quia,
reposuit, nec decebat, nec sustinebat cor meum,
pauperes, eleemosynam flagitantes, abire vacuos;
cùm autem obserata essent omnia, nec quod da-
retur esset quidquam præter pullos, hos dedi,
daturus eodem modo gallinam, si plures, quām
isti, advenissent egeni **e**.

16 Misit ipsum aliquando Pater cum famulo domestico ad ædes cuiusdam agricolæ, ut tri-
ticum, quod ad seminandum datum fuerat mu-
tuum (quemadmodum fieri consuevit diximus
à parente hujus benedicti Præfusilis) recipere; vi-
tæ austeri-
tas.

D

variis exem-
plis

d

F

comprobata;
vite austeri-
tas.

E

G

A dit autem, perexiguum atque ad alendos liberos pernecessarium esse, quod isto anno collegerat missellus homo, & nihil prorsus exigens recessit, exponensque patri inopiam pauperis agricolæ, oravit instantissimè, ut ejus misereretur, ac remitteret debitum, quoniam oculis ipse conspicerat, quām eo anno parū collegisset, & quām ei necessarium esset ad sustentandos liberos & familiam. Ita factum est, ut pater ad ejus preces lubens condonaret; atque, dum recurrerat serendi tempus, triticum ad sementem denuo concessit. Ut hæc vice, ita s̄epe aliás factum esse referunt testes in processu Villanovæ de Infantibus instituto ad ejus beatificationem, ut pater hujuscē Servi Dei, eamdem aliis egenis agricoli caritatem exhiberet, triticum, in sementem ipsis datum mutuum, remittens, orante ac persuadente Filio. Erat præterea in tenera ista ætate corporis afflictionibus multū deditus, diebus pluribus, præter prescriptos ab Ecclesia, servans jejunia, ac flagris in sece occultè admodum s̄æviens **g**. Reperit aliquando mater in cubili ejus flagella; ipse verò vehementi animi ægritudine ac morore confectus fuit; fugitavit quippe diligentissimè à puerō & per totam vitam, ne vexationes corporis aliave devotionis exercitia peculiaria cuiquam innotescerent.

A N N O T A T A.

a *Illusterrimus Coccinus in Relatione ad Paulum V Papam laudata in Commentario num. 10 sancti Pueri humilitatem ita confirmat pag. 648: Quod autem venerabilis Vir humilis etiam à puerō fuerit, probant testes in processu Castellæ. Dein subdit eorum nomina: Joannes Gallego, Catharina Gonzales, Ludovicus Feo, Joannes Ramos, Catharina Garzia; omnes præter Catharinam Garziam examinati authoritate ordinaria. Per testes in processu Castellæ intelligit, ut ipse indicat pag. 712, tum eos, qui ad annos 1610, 1611 & 1612 in vivis superstites examinati sunt auctoritate Apostolica Toleti, Burgis, Salmantice, Vallisoleti, Madriti, Compluti ac Villanova de los Infantes, tum eos, quorum tum defunctorum in iis locis collecta sunt testimonia, ante recepta auctoritate ordinaria. Villanova autem anno 1612 prævia monitione & juramento de veritate ferebantur recepti testes quatuordecim, ut ait idem pag. 723, & quantum assequor, nam virtuosa est hoc loco impressio in nostro exemplari, collecta sunt testimonia 35 defunctorum, qui auctoritate ordinaria de anno 1612 fuerunt recepti.*

b *De his & sequentibus ita Coccinus pag. 597 tit. de Pietate: Testes enim deponunt eum toto vitæ suæ tempore mandatis parentum suorum obedientem fuisse tractando eos in qualibet occasione maxima cum pietate & reverentia, nec non præbendo in quibuscumque suis actionibus egregium populis exemplum ædificationis sanctæque virtutis & quidem de vera scientia in processu Castellæ: nomina testimoniis: Joannes Gallego, . . . qui tempore examinis erat xc annorum, Ludovicus Feo, ætatis xc. annorum; Catharina Garzia ætatis octuaginta annorum & Maria Sanchez ætatis lxxx annorum, qui quatuor sunt examinati auctoritate ordinaria. Alii verò quamplures deponunt de auditu ac de publica voce & fama. Item pag. 625 tit. de Veritate: Quam perfectissimam habuisse venerabilem Virum, credimus satis probari posse ex testibus s̄æpe repetitis, qui deponunt de pueritia videlicet, quod fuit subditus parentibus in exordio vitæ suæ cum omnibus exercitiis pie-*

tatis, & ut eorum vocabulo utamur, Christianitatis, & omni virtutum genere & humilitate, quā adeo excellebat, ut omnibus eum alloquentibus, & iis, qui cum eo negotia peragebant, esset admirandus, qui etiam gratias Deo propterea agebant.

A. M. SA-
LONIO,

c *Coccinus pag. 533: Adhuc enim Puerulus jentaculum sibi datum [cùm] gymnasium peteret, inter pauperes dividebat, & modò sagum, modò thoracem, nonnumquam pileum, caligas & pallium, quasi alter Joannes eleemosynarius, qui adhuc juvenculus eadem agebat, ut habetur in ejus Vita cap. vii, pauperibus erogabat, ita ut nudus paternam in domum reverteretur. Testes, quos citat, dabimus ad lit. seq.*

d *Coccinus ad hac & ad ea, que narrat Saloniūs infrā num. 16: Messoribus paratum cibum inter pauperes spicam colligentes partiebatur, & triticum recepturus à rustico, cui accommodaverat, viso filiorum illius numero, cognitâque indigentia, benignè donavit. Ita ille pag. 533, & tum his tum literâ precedenti recitatis subdit: Hæc probantur per testes de publica voce & fama & de auditu à majoribus, quos satis probare, non est ambiguum, cùm agatur de re antiquissima ex suprà deductis, ita in processu Castellæ (testes quorum hec dat nomina:) Maria Sanchez ætatis lxxx annor.; Alphonsus Garzias ætatis xc annor.; Anton. Martinez ætatis lxxx annorum; Agnes Gonzales ætatis lxxx annorum; Gundisalvus de Polo ætatis lxxx annorum; Joannes Sanchez ætatis lxx annorum; Joannes Fernandez ætatis lx annorum; Christophorus Thomas ætatis lxx annorum; Gundisalvus Camero ætatis lxxxviii annorum; Beatrix Lopez ætatis lxx annorum; Helen Lopez ætatis lxxxiii annorum; Andreas de Busto ætatis lxiv annorum; Maria Lopez ætatis l annorum; Lucia Perez ætatis xc annorum; Ludovica Lopes ætatis lxxx annorum; Barnabas Gonzales ætatis lxxxviii annorum; Lucia Martines lxx annorum. Ac demum ita pergit: Qui omnes præter Mariam Lopez fuerunt examinati auctoritate ordinaria.*

E

e *Coccinus pag. 536 allegans ex processu Castellæ testes duas Mariam & Helenam Lopez dicit: Sanctum Puerum, cùm domi solus quadam die remansisset, & quid egenis distribueret non deberet*, unicuique dedisse pullum glotiaz, & revertenti matri dixisse, ut imposterum eleemosynam pauperibus distribuendam domo egressurā relinqueret; quæ cognoscens eleemosynam de pullis factam, valde gavisa est, & exinde eleemosynas, quas Puer faciebat, videre se dissimulavit. Ex his & aliis suprà deductis infert, eleemosynam à sancto Filio familias factam non esse absque consensu matris, imò nec patris, ac proin commendandam non reprehendendam.*

* i. haberet
F

f *Hoc inter verisimiliter fuerunt aliqui vel forte omnes, quos ex Coccino recensui ad lit. d.*

g *Huc speßtant, que memorat Coccinus pag. 587 verbis sequentibus: Puer eleemosynam faciebat, & etiam in servitatem redigebat medianibus flagellis corpus suum. Dein, paucis interjectis, testes nominat Ludovicum Feo, Catharinam Gonzales, & Alphonsum Garziam ex processu Castellæ.*

C A P U T III.

*Liberales artes ac theologiam di-
scit & illas docet magnâ in-
genii ac pietatis famâ.**Studia feli-
citer cœpta
Compluit,*

Cum attigisset annum ætatis decimum quin-
tum aut decimum sextum, parentes indolem
felicem ac sanctas animi propensiones, quas præ-
ferebat probus Filius, considerantes, certam in-
super, quam faciebat spem, fore ut, si mitte-
rent ad academiam, ubi florent literæ, vir e-
vaderet planè insignis, statuerunt ritè ac decenter
dirigere ad Complutensem, unam ex maximè
præclaris ac famosis totius Hispaniae *a*. Illuc ad-
veniens, [instructus] tum optimis linguae Latinæ
rudimentis, quæ ex solo patro afferebat, tum ac-
cumine & ingenii gratiâ, quibus à Deo & natu-
ra ornatus fuerat; adjutus demum caelesti favore

Bper orationes [obtento] factus est exiguo tem-
pore linguae & eloquentiæ Latinæ Magister, mul-
tumque etiam profecit tam in artium liberalium,
quam in sacrae Theologiæ studiis. Dedit illic mag-
næ in litteris doctrinæ indicia, &, quod pluri-
mæ estimandum; talia virtutum, præfertim animi de-
missi, pudici atque in res divinas intenti *b* exem-
pla, ut, quotquot Compluto Villanovam contem-
debant, referrent ad parentes ejus & cognatos,
Filium ipsorum reputari atque estimare inter præ-
cipuos, qui id temporis studiis operam dabant,
ac opinione virtutis & scientiæ in ea academia
excellerant.

c *mortua pa-
tre, inter-
veniens; xe-
nodochium
instituit;*
18 Cùm annos natus esset octodecim, obiit
pater ejus Villanovæ, mox, ut probum decebat
Filium, illuc abiit [rebus] confulturus & matri
futurus solatio. Adveniens didicit, patris testamen-
to præter alia sibi ut primogenito, reliquam esse
domum, quam idem [pater] suæ contiguam ipsi
ædificaverat, ut, finito studiorum cursu, Villa-
novam reversus inhabitaret. Visa donatione sibi à
patre suprà hereditatem facta, oravit matrem, ut
domus ista cubilibus ac supellecstile instrueretur,
& in xenodochium pauperibus ac peregrinis ce-
deret: Mihi enim, inquit, à Domino providebi-
tur, unde vivam. Mater ad ejus obtentiones do-
mum cubilibus & supellecstile instruxit & in xeno-
dochium convertit; ipse verò ex reliqua patris
hereditate redditibus donavit, idque testamento
fancivit *c*. Atque ita sustentatum est, ac sustentatur
etiam hodie, vocaturque xenodochium Archiepi-
scopi Valentini. Pauperes ægroti, qui eò con-
fugunt, curantur magna solicitudine; qui verò mori-
runtur, honorifice & solitis cum precibus *d* se-
peliuntur. Personæ autem istinc hocce tempore
Valentiam adventantes memorant, quòd, post-
quam institui cœperit examen de vita ejus, san-
ctitate, ac miraculis, infirmi omnes, eò adve-
nientes, & se illi devotè commendantes, sanitatem
reciperent, adeo ut vix aliquis moriatur.

B *Complutum
reversus*
e *19* Dum Complutum rediit ad prosequenda
studia, jam à Cardinale F. Francisco Ximenio *e*
archiepiscopo Toletano erectum fuerat collegium
ejus academiæ maximum, S. Ildephonsi nomine
insignitum; quod, ut bonum fortiretur initium,
curavit ille, ut primi collegæ ex iis essent studio-
rum alumnis, qui id temporis ibidem optimum
nomen obtinebant majoremque in virtute & lit-
teris opinionem. Eapropter magistros consulebat

& personas in scholis istis graviores. Fuit hujus-
cmodi testimonium *f*, quod unanimi voce ab o-
mnibus datum est de doctrina & virtute patris don
Thomæ, confirmatumque per id, quod ipse a-
bundè demonstravit in concertatione sua & con-
cursu, ut mox Cardinalis absque ulla difficultate
collegii sui alumnum *g* nominârit.

20 Tantum illic in omni virtutum genere præ-
buit exemplum ceteris collegii alumnis, ut don
frater Joannes Mugnatoni, episcopus Segobri-
ensis, in narratione, quam scripsit de vita ac
sanctitate hujus Servi Dei (cujus mentio facta est
primo capite) magister Joannes de Vergara, vir
inter celeberrimos eruditio & dicendi præstan-
tia, quos habuit ista universitas, quicquid eadem
tempestate isto in collegio etiam vivebat, cernens
pietatem, devotionem, animi ad cœlestia conver-
sionem, sanctosque mores probi istius collegii alu-
mni Thomæ à Villanova, de iis (res notatu digna)
publicè sermonem institueret, & in concionibus
suis proponeret ad exemplum, summa cum au-
dientium admiratione, tamquam si verba faceret
de Sancto jam tum canonizato.

b *artium ma-
gisterio or-
natus*
21 Finito studiorum cursu, gradum fecit ad
artium magisterium, & theologiæ licentiam; ac
mox, quia tam nota ac evidens erat singularis
ipius eruditio, in insigni illa academia artium ca-
thedrali donatus est anno millesimo quingentesimo
decimo quarto, ætatis suæ circiter vigesimo sex-
to *b*. Logicæ ibidem ac philosophiæ cursum præ-
legit magna scholam [frequentantium] æstimatione
& oblatione fructuque audientium, non mi-
nus virtutem eos edocens quam litteras. Satagebat
præprimis excitare in ipsis studium ad frequentem
Sacramentorum usum, ad humilitatem, modestiam,
honestatem & ad avocationem à rebus tempo-
ralibus, virtutes, quæ in hominibus litteratis scien-
tias multum ornant, & mirabiliter illustrant.

c *summa no-
minis com-
mendatione*
22 Ita autem duabus istis præfertim humilitate
& mansuetudine excelluit, ut (quemadmodum
refert supradictus don Joannes Mugnatoni in
citata narratione) nec cùm esset discipulus coram
magistris aut aliis studiosis, nec cùm esset magi-
ster inter auditores suis, nec cùm præsideret aut
argumentaretur in aliquibus actibus, audita sit
ex ipso vox ulla adversus doctores alios vel ma-
gistros, quæ vel in minimo lederet quempiam.
Neque umquam in ipso observata est seu in vo-
ce seu in agitatione manuum aliqua perturbatio,
sed modestia semper & habitus corporis valde re-
ligiosus, quibus usque adeo erat ædificationi o-
mnibus, ut cùm ipse os aperiret (quamvis laicus
adhuc & juvenis atque collegii dumtaxat alumnus)
verba ejus sufficerent, ad compescendos tumultus
omnes, qui exoriri nonnumquam solent in exerci-
tationibus ac concertationibus scholasticis, præ-
fertim inter artium peritos & cathedræ candidatos
in suis disputationibus. Adeo ob humanitatem suam
& mansuetudinem erat in ambris apud omnes
tam magistros quam studiorum alumnos, ut similitates
ac dissidia multa, quæ per graviores i-
stius academiæ doctores componi non poterant,
ipse per amorem & venerationem, qua erat apud
omnes, perque prudentem agendi modum com-
poneret ac sedaret.

d *docet; ad
Salmanti-
nam univer-
sitatem invi-
tans,*
23 Eo, quo docuit, studiorum cursu plures
nactus est discipulos, atque inde multi, factò in-
genti progressu, prodierunt. Alvarus Gomecius in
Historia, quam scripsit de fundatore ejusdem
Complutensis universitatis, Cardinale fratre Fran-
cisco Ximenio, inter viros insignes, qui in ea lit-
teris floruerunt, eamque bono nomine suo illu-
strâ-

- A** strarunt, collocat patrem don Thomam de Villanova, & inter præclaras ingenias i, quæ ex ejus cursu prodierunt, refert magistrum Ferdinandum de Enzinis, & patrem fratrem Dominicum Sotum, cui tantum debent theologi omnes k. Ulque adeo celebris fuit ille boni patris nostri don Thomæ cursus, ut, cùm eo, quo absolutus fuit, tempore vacaret Salmanticæ l cathedra philosophiae naturalis, rector ac magistri præclaræ illius universitatis, moti insigni ejus estimatione ac nomine, nemine repugnante, nec ipsi petenti eam designariunt m, & cupidi Virum adeo præstantem acquirendi scholis suis, invitari ipsum jusserint, ut occuparet, offerebentes conditionem optimam & frueto sum salarium.
- i** gratias agit,
& de vita
statu delibe-
rat.
- l** 24 Amplas ijs gratias egit pater don Thomas de exhibitis sibi favore ac benevolentia, cùm eum motu proprio, nec rogantem, nec repugnante aliquo, invitarent. Collationem tamen illam non admisit; quia evoluto anno, quo ipse, ut diximus, Compluti prædicto cursui finem imposuit, millesimo quingentesimo decimo sexto & ætatis suæ intra vigesimum octavum & vigesimum nonum, pleno conatu orationi ac spiritualibus exercitiis, quibus quamquam usus fuerat semper, majore tamen fervore ac spiritu id temporis se fuisse addixit, quoniam se jam expeditum cernebat & liberum ab omni studiorum genere & contentione scholastica. Vacavit autem ea tempestate magnis jejunis, frequenti orationi, & tot, quot poterat, eleemosynis ad obtinendum à Domino, ut is dirigeret, ac demonstraret, quo in statu, an in clero, an in Ordine religioso, ei perfectius & ad majorem animæ suæ fructum, atque bonum proximi deserviceret.
- B**

A N N O T A T A.

a Super anno, quo missus est Complutum, Hispanis Alcala de Henares, nonnulla annotavi in Comment. previo § 3.

b Ita interpretatus sum vocem Hispanicam recognitum, que, uti & recogido, recurrit frequenter in his Actis à verbo recoger Latinè colligere vel recolligere, quamque, ut variam mibi visa est habere significationem, etiam vario modo Latinè reddidi.

- c De obitu parentis ac xenodochii constitutione videri potest Comment. previus § 3. Sed Salonio dicenti xenodochium institutum fuisse pauperibus ac peregrinis, utcumque dissonant instrumenta alia; certè verba ejus quoad personas restrainingt. Bulla canonizationis sic habet: Integrum patrimonium virginibus alendis addixit: quo illis erectum fuit xenodochium &c. Inter sex Vitæ compendia, Serici actorum in canonizazione inserta, primum Hospitale pudicarum mulierum vocat; alterum: Virginibus pauperibus faeminiis alendis, tertium, Nobilibus pudicis pauperibus faeminiis; quartum: Egenis virginibus; quintum: Nobilibus faeminiis; sextum: Virginibus; Compendium Ms. ex bibliotheca Angelica Ordinis S. Augustini Romæ: Hospitaliter perpetuum pauperum pudicarum mulierum. His consonat Coccinus pag. 601, ac reliqua subnexis testium nominibus firmat: Eandem, inquit, pietatem venerabilis Vir exercuit in patriam; cùm enim pater moriens quadam ei domos in oppido Villanovæ reliquisset, ad illud se contulit ex universitate Compluten., matremque rogavit, ut easdem ditaret, nec non cubilibus instrueret, ut in hospitali pauperum mulierum operi Villanovæ converterentur, atque ita mater

Septembbris Tomus V.

ad preces Filii, nèdum cubilia cum omnibus ne- A. M. Sa-
cessariis comparavit, ubi fuerunt recollectæ & LONIO.
usque in hodiernam diem recolliguntur dictæ pau-
peres mulieres, sed etiam redditus pro reparatio-
ne loci reliquit. Hoc probant testes in processu
Castellæ . . . videlicet Ludovicus Feo, . . . Ca-
tharina Garzia, . . . Mariana Sanchez, . . . Gundisal-
vus Camero, . . . Petrus Garzia, . . . Ferdinandus Busto, . . . omnes præter ultimum examinati
authoritate ordinaria. *Hinc sequitur, non omni-
bus promiscue pauperibus institutum fuisse xenodo-
chium istud; sed feminis dumtaxat Villanovanis.*
Et foris non nuptis, immo juxta aliquos, nobili-
bus: nisi lapsa temporum immutata fuerit institu-
tio.

d Hispanice con sus sufragios.

e Consule Annotata ad Augnatonium litt. g &
seqq.

f Hisp. informacion.

g Hisp. Colegial suo.

h Adi, si lubet, Commentarium præviu num:

26 & seqq.

i Hisp. entre las habilidades.

k Adi Annotata ad Augnatonium lit. i.

l Hac & que sub initium sequentis num. nar-
rantur, discussa sunt in Commentario prævio num.

32.

m Hispanice se la proveyeron por claustro.

E

*Institutum Eremitarum S. Au-
gustini amplectitur; habitum
induit Salmanticæ, in tyro-
cinio virtutibus excellit.*

E Xaudivit Dominus Servi sui preces, eaque Post seriam erga ipsum usus benignitate ac misericordia, deliberatio-
quæ illuminare confuevit ac dirigere eos, qui to- nem
to corde se ipsi commendant, & sincerè eum
invocant, suggestis, ut statum religiosum, tam-
quam magis congruum propensionibus animi e-
jus ac sanctis desideriis, eligeret; & ubi (nisi ex
negligentia sua & culpa amittat religiosus) ma- F
gna tranquillitate & securitate animæ datur fre-
quentior ad Deum accessus. Post factam magna
animi attentione ac deliberatione statu electio-
nem, cùm naturâ suâ esset prudentissimus & a-
mans mediocritatis, cupidusque simul amplecti
vitam apostolicam, in qua expeditus rebus tem-
poralibus Deo se totus consecrare posset, ac per
dotes, sibi ab eodem Domino concessas, utili
quoque se exhibere proximo, magnâ curâ & sin-
gulatim admodum inquisivit in Regulas, consti-
tutiones, cærimonias & consuetudines, quæ in
qualibet Religione observantur. Uno circiter an-
no, priusquam Compluto discederet, eo se oc-
cupavit, multo conatu electionis istius successum
Domino semper commendans, animi quoque sen-
sa ac desideria communicans cum primatiis ali-
quot viris religiosis, amicis suis intimis, magni in-
genii ac prudentiarum hominibus, quorum monitis
& consiliis uteretur tamquam ducibus ad obtinen-
dum successum in deliberatione, cuius animæ suæ
tantum intererat.

26 Adhibita omni hujuscemodi diligentia, in-
tra vigesimum nonum ac trigesimum ætatis suæ

O o o o

an-

A. M. SALONIO.
Ordini S. Auguſtini ſe-
mancipare ſtatait,

annum, cùm ipſi Ordine sancti patris nostri Auguſtini valde congruus videretur suis deſideriis & propositis, tam quod glorioſiſimi hujus Docto-ris Regula (quamvis tales ſint omnes) tam ſancta eſſet, tam recte ordinata, tamque accommodata ad perfectionem euangelicam & vitam ſanctorum Apoſtolorum, qui primi Eccleſiae Religioſi exte-runt; rum quod hujus Ordinis obſervantia in me-dio bene temperato conſiſteret; quippe nec adeo gravis aut rigida, ut viribus ejus impar eſſet, nec adeo libera aut diſſoluta, ut eſſet imminutu-ra ejus devotionem, illi ſe mancipare determi-navit. Itaque certior factus inſignis disciplinæ & obſervantie religioſe, quaē vigebat in domo ſancti patris nostri Auguſtini Salmanticae, relictæ univerſitate Complutensi & re qualibet, ad quam in ea, vel in quacumque alia aspirare poſſet, Salmantica perrexit, Ordinis nostri petitus ha-bitum.

C, conſcio
nemine co-
gnatorum,

B

27 Propoſiti hujus conſciū vel participem fecit neminem confanguineorum, ne propriam quidem parentem, ſicet amaret ac veneraretur plurimū: quia, ut ipſe in conſcionibus aiebat ſæpius, raro in rebus ad Dei obſequium per-tinentibus bonum conſilium dant amici ſecundūm carnem & ſanginem: ſed contrā locis pluribus eos quoad res ſpirituaſes proponit ſacra Scriptu-ra ut conſuetos & maniſtros earumdem inimicos. Patuit abunde in hoc caſu; quandoquidem mater hujus Dei Servi, quamquam tam bene Christia-na, tam ſpiritualis ac devota mulier, ut primo capite dictum eſt, dum immutationem ſtatū, à Filio religioſum Ordinem amplectente factam, in-tellexit, oſtenderit, moleſtè id ferre ſeſe, & qua-re proprium matris commodum &, ac renun-tiari illi juſſerit, volupe ſibi fore admodum, quo-niam religionem amplecti volet, faceret id in conuentu Uclesiensi Ordinis S. Jacobi de Spatha b, quia illic ſibi propiorem haberet, & ipſe eam aliquoties inviferet. Hinc tutius fuit, quod fecit Dei Servus, opus vocationis ſuæ mandans exequioni, conſulto confanguineorum nemine, & viam, ad quam ducebat Deus, ingressus, nemine conſicio conſiliī.

b habitum in-
duit Sal-
manticae.

C

28 Summam religioſo admodum iſti conve-nui per adventum ſuum ac ſanctum deſiderium attulit voluptatem ob aſtimationem & nomen inſigne jam Salmanticae acquiſitum, ut vidimus präcedente capite. Itaque cùm Priori & patribus il-lici domus präcipuis perſpectum eſſet, repen-tinum ejus non eſſe propositum, ſed bene delibe-ratum ac Domino commendatum, collectis con-ventuſis ſuffragiis pro uſu & conſuetudine Ordini-num religioſorum, habitum ſacri Ordinis ſancti patris nostri Auguſtini dedere ipſi anno mil-leſimo quingentesimo decimo ſexto, mox poſt Primam c festo die präfentatae in templo beatae Mariæ Virginis. Quippe, qui à teneris huic fanctiſiſimæ ac puriſiſimæ Virginis fuerat devo-tiſiſimus, eamque ut präcipiuam patronati & ad-vocatam elegerat, & per cuius manus tot gra-tias ac beneficia ſibi à benedicto ejus Filio col-lata fuiffe agnoscet ac profitebatur, uti debebat, ſperabatque conſerenda deinceps, voluit Domi-no ſe offerre, ac ejus conſecrare ſacro in ſancta religione obſequio, eo ipſo die, quo festivè re-colit Eccleſia lucem illam tam ſanctam ac piam, quā oblata fuit in templo Hierofolymitano Virgo clariflma.

c Virtutes ejus
29 Tanta erat humilitas, devoſio, obedien-
tia, conuerſio ad Deum, & silentii obſervantia,
quam Religioſus tenuit ſemper, ſeu novitius ef-

ſet, ſeu votis obſtrictus, ut mirabundi Prior ac patres monaſterii, quamquam ipſiſmet pro ma-jori parte pii admodum eſſent, atque ipſa domus floſ obſervantie, rubore ſuſſunderentur, cernen-teſ, quād evidenter in ſacra militia Tyro iſte präceleret. Virtutes autem, quas prioribus iſtis annis colebat p̄e ceteris, ſibi que comparare ſa-tagebat tamquam totius vitæ ſpiritualiſ ſolidiſiſima funda-menta, eae fuerunt: Prima. (ſicut referunt illius temporis patres ſeniores) oratio continua; altera, frequens & valde attenta lec̄tio librorum ſanctorum ac piorum, Operum p̄aſterim S. Ber-nardi, cui multūm devotus, & ſicut ex concio-nibus & colloquiis deinde patuit, ſimilis valde fuit ingenio ac ſpiritu; tertia, ſolitudo & ſilen-cium adeo exiūm, ut integro tyrociai anno lo-quentem non viderint, niſi cūm interrogaretur, atque etiam tum paucis admodum verbiſ reſpon-sum concludebat. Unde (ſicut iſdem ſeniores re-ligioſi, & quicunque iſpum noverunt, memo-rant,) per totum vitæ decurſum habitus iſpū remanſit ſervandi ſtrictè ſilentii, loquendi dumta-xat, ubi neceſſe erat, & adamandi ſolitudinem atque intra clauſtra cubiculi ſeſſum.

D

E

principia in
tyrocinio;

30 Quarta [virtus] erat (in quam multo stu-dio incibuit) magna ſuæ voluntatis cum ſupe-riorum voluntate conſenſio. Ea virtus ſedem ſibi reperit aptiſſimam in benedicto Tyrone; quo-niam indole ſua erat humiliſ, candidus & corde purus. Conducit namque & ſaepē juvat multūm indoleſ bona ad comparandas virtutes in ſtu, quem quis amplectitur, requiſitas. Atque ita, quoniam Dei Servus naturā ſuā erat modeſtus, humiliſ, patiens, ac puro & ſincero animo or-natus, mox proprie voluntatis ſubmiſſio & vera obedientia, virtutes ſcilicet, in quibus ſita eſt pars p̄cipua & ſumma viri bene religioſi, illi adhæſerunt & ingentes apud eumdem egerunt ra-dices. Fulserunt illæ multūm in hoc benedicto Re-ligioſo. Quem enim Vir trigaſta annos natus, magna opinione ac fama artium magiſter & theo-logiæ licentiatus, vir, qui tanta cum laude atque aplauſu docuerat in tam inſigni academia, qua-lis eſt Complutensis, quique philoſophie cathe-dram Salmantinam, nemine obſluſtante, oblatam abnuerat, [quem, inquam, Vir talis] d non de-buit peculiari ac ingenti percellere admiratione, dum viſus eſt in omnibus humilitatis officiis, qui-bus probari & exerceri ſolent noſtri Ordinis ty-rones, tanta alacritate primas ſibi partes vindica-re, ut ceteros novitios pudore afficeret?

d

F

abſtinentia
& corporis
caſtigatio.

31 Hanc aliasque ſanctæ iſtiſ animæ virtu-tes comitabatur abſtinentia continua & in vičtu temperantia; quippe non ſolūm jejunia Ordiniſ eo-dem rigore, quo quaē ab Eccleſia p̄aſcripta ſunt, ſervabat; verū etiam alia plura, quaē de gratia & facultate ſuperioris pro ſua devoſione aſſume-bat: uſque adeo, ut ē tribus anni partibus binas fevero jejunio tranſigeret; ceteris, quibus non je-junabat, diebus idem, quod reliqui de conuentu, comedebat, valde tamen temperanter, majorem propositi cibi portionem pauperibus relinquens. Affligebat ſimiſiter corpus & rationi reddebat val-de ſubditum, brevi ſomno, eoque ab omni com-moditate valde alieno, illud conterens, ac paucas horas quieti indulgens. Conſuetus ei lec̄tus erat culcita ſtraminea cum duobus ſtragulis, tem-pore autem Adventū & Quadrageſima ſolæ ta-bulæ. Et quid hoc tantum e comparare ad id, quod poſt videbimus, ubi jam ætate gravior & archiepifcopus eſt? Hæc fuere vitæ religioſe rudimenta, & ſuper hæc funda-menta tam am-pla

A *plum sanctimoniae ædificium exstruxit, in iisdem toto vitæ decursu constans virtutibus, in iisdem que se perficiens diebus singulis. In hisce omnibus haudquaquam curabat Dei Servus oculos eorum, qui solicite ejus opera observabantur: quia neque hoc, neque ullo vitæ suæ tempore, aliud intendebat umquam, quam ut Domino Deo placaret; verumtamen probè admodum perspiciebat universi has aliasque virtutes ejus & dona Spiritus sancti, quæ tam peculiariter in omnibus ejus actionibus elucebant.*

ANNOTA.

a Hisp. mostró disgusto y interes de madre.

b Pennottus in Historia Ordinis Canonicorum

Regularium lib. 2 cap. 31 hunc locum designat, nō fallar, verbis sequentibus: In civitate & diocesi Hispalensi multa sunt collegia Canonicorum Regularium S. Jacobi de Spata sub D. Augustini Regula militantium. Primum S. Jacobi in oppido, quod dicitur Ucles sive Uncles. Dein quinque alia recenset, quæ omnia præfato conventui de Ucles subduntur. Canonici vero dictorum locorum insignia Ord. S. Jacobi in vestimentis deferunt.

c Id est, post decantatam primam ex minoribus Horis divini officii. Porro de anno ac die, quo sacrum habitum induit, dicta sunt nonnulla in Comment. prævio num. 33 & seqq.

d Meminerit lector quotiescumque occurrunt voces ad hunc modum uncis inclusæ, à me suis interjectas claritatis causâ; sicut monui in Commentario prævio num. 126. Sancte nullibi molestior mihi fuit interpretatio, quam hoc & sequenti numero, ex quo mox dabo unum & alterum specimen.

e Si forte male affectus sum hic sensum autoris, en tibi verba Hispanica: Y que mucho, para lo, que acerca desto veremos adelante siendo ya de edad y Arçobispo.

f Neque hic interpretationi meæ fido; verba Hispanica hac sunt: Muy descuidado andava este Siervo de Dios en todo esto de los ojos, que con cuidado le miravan a las manos.

CAPUT V.

Solemnem professionem nuncupat; sacerdotio initatur; proficit in exercitio virtutis.

*Solemni pro-
fessione emis-
ta,*

Exacto tyrocinii ac probationis anno, solemnem statim juxta morem Ordinum religiosorum professionem emisit anno millesimo quingentesimo decimo septimo festa die gloriose virginis & martyris Catharinæ *a*. Hanc autem emisit ingenti cum pietate ac lacrymarum profusione præ gaudio ac solatio, quod isto in actu percipiebat & experiebatur anima ejus, videntis fe jam prorsus oblatam & Domino Deo consecratam hostiam. Solemnibus votis adstrictus nihil quidquam amisit devotionis, attentionis ad res divinas, humilitatis & obedientiæ, quas coluerat probationis anno. Contrà existimans (uti verè res

Septembbris Tomus V.

est) quod professus ad majorem perfectionem, & in omnibus emendationem teneretur; cœpit majori conatu ad majus fratrum exemplum eas exercere omnes, ac si tum primum viam istam ingredieretur.

33 Claustræ angustiæ, quæ novitiatus anno in Ordine nostro servantur, spatiū non permisunt, ut, dum erat novitus, palam faceret eam magnæ pietatis ac commiserationis excellentiam, quam totâ vitâ tam propriam sibi habuit & quasi à natura inditam. At verò ubi facultas ei data est, prout datur professis, ad perfectam ætatem provectis, visitandi infirmos, inserviendi senibus, & exercendi liberius misericordiæ opera, hisce omnibus, quantum potuit, se addixit, præsertim infirmorum obsequio, cui, seu subditus esset seu superior, plurimum deditus fuit semper, ut memorant, quotquot eum noverunt. Quamvis autem nec ex officio valetudinarii cura ipsi incumbet, nec ex superioris mandato ad eam obligatur; solo tamen Spiritus sancti interiore instinctu, & misericordiæ affectu, quo dirigebatur ac movebatur ejus voluntas, invisebat ægrotos communiter, cibum ipsis manu propria porrigebat, sternebat lectum, sordibus eos purgabat, amicè fovebat, & quo poterat obsequio, prosequebatur.

34 Siquis ipso indigeret ad obsequium qua-

lecumque, ut ut abjectum & humile, mox ubi intellexerat, tanta caritate, celeritate & alacritate vultus accurrebat, ut in fronte ejus facilimè adverti posset inhabitans ejus animam Dei Spiritus, moderansque actiones istas omnes, & pietatis exercitia. Amicis suis persuadere conabatur, ut in eadem misericordiæ opera incumbent, tamquam in modum certissimum ad conciliandum sibi Deum, & in ejus amore proficiendum. Atque per hanc pietatem suam usque adeo carus ægrotantibus, ac desideratus erat omnibus, ut, cum ad valetudinarium accendentem cernerent vel audirent, intrare illuc angelum arbitrantur, afferentem sibi præsens *b* solatum ac salutem.

35 Huic officio, recens per vota solemnia *Sacerdotio ini-
tiationis*.

Ordini nostro adstrictus, navabat operam, eidem haud illubenter navaturus semper. Sed, quoniam ad altiora Ecclesiæ suæ ministeria & ad majoris momenti misericordiæ opera elegerat ipsum Deus, constituit divina Providentia, ut superiores attentes ejus ætatem jam maturam, doctrinam ac eruditioñem, qualem vidimus præcedente capite, pietatem & sanctitatem tam manifestam, jusserint eum statim iniciari sacris Ordinibus, ut per [sacerdotia] Sacrificio allaboraret communis Ecclesiæ bono, animarum solatio, proprioque suo profectui ac merito: atque ita post elapsum à votorum nuncupatione annum sacerdos inauguatus est, habens annos ætatis triginta duos completos *c*.

36 Primum Missæ sacrificium fecit festo sanctissimæ Nativitatis Redemptoris nostri Jesu Christi, & gloriissimi partus Reginæ angelorum, quam à teneris annis tantopere amavit. Quanta pietate, quo spiritu & quot lacrymis primo isto die Rem divinam peregerit, tum quia erant primitæ operis ac ministerii adeo sublimis, quale est, in quo creatura tam vilis ac misera, qualis est homo, manibus tenet ac divinorum vi verborum præsentem sifit Regem gloriae, coram quo contremiscunt supremi cælestis hierarchiæ Seraphini; tum propter circumstantias diei, pleni misericordiarum erga homines, & incitamentorum ad devotionem

*Primitas
Deo offert
festo Nati-
vitatis Do-
mini,*

Ooooo 2

ac

A. M. SA-
TONIO.

ac teneritudinem, inde facillimè eruitur, quod, quamdiu vixit, secundum testimonia, data ab iis, qui ipsam deinde cognoverunt, ejusque obsequio addicti fuerunt, in Mysteria hujuscemodi festivitatis piissimè fuerit affectus: quippe affirmant ii omnes, sicutum esse Dei Servum, quod sacro isto die præcipui animæ suæ à divina manu concessi fuerint favores.

in signis erga
hoc Mysteriū

37 Magno propterea conatu ad ipsam se præparabat semper ac disponebat: ita quidem, ut, non tantum dum in religioso cœtu vivebat, verum etiam dum jam archiepiscopatum tenebat, juxta ritum Ordinis nostri observaret sacram adventantis Domini tempus [inchoando] à festo Sanctorum omnium, atque eodem rigore à cibis abstineret, quod bene Catholici, & in Dei timore constantes, ab iisdem abstinere solet temporē pī ac sancti quadraginta dierum jejunii. Cum advenisset piissimæ hujus festivitatis dies, in duabus prioribus Missis (prout iudicem referunt) recitans [hymnum] GLORIA IN EXCELSIS DEO, ea sacra nocte per angelos decantatum, & utriusque Evangelium, complectens glorioissimum cœlorum Reginæ partum, adventumque ac adorationem fortunatissimorum pastorum; verba item ista Præfationis: *QUIA PER INCARNATI VERBI MYSTERIUM*, tanto concitatatur interius affectu, tantam profundebat lacrymarum vim, ut, cohibere eas nequiescere, non exiguo temporis spatio desistere cogeretur, imò aliquoties sensibus alienatus, corpore immotus, animoque in Deum raptus persistet.

devotio
d
e
f
g

38 Evidenter post ejus obitum audivi ex P. F. Jacobo Montiel d, qui ei fuit à sacris confessionibus, P. F. Joanne Sierra, qui post fuit episcopus Bosensis e, binis dominis beatæ Mariæ de Succursu f viris religiosis, ac deinde ex magistro Joanne Porta boni admodum exempli sacerdotis g, qui apud ipsum visitatoris munere functus est, quod, dum duas illas Missas celebrabat, ex claritate ac splendore, quem venerabilis ejus facies projiciebat, optimè detergeretur, quid anima ejus intus sentiret, quidve Deus cum ipso communicaret. Duo ista sancta Sacrificia peragebat Archiepiscopus in facello domestico, coram uno dumtaxat aut altero è familiarioribus, quos jam nominavi. Solemne [Sacrum] primis annis publicè dicebat in ecclesia sua, cōprimens tum temporis & operiens, quantum poterat, jam dictos animæ motus & affectiones. Evitabat quippe semper studiosè, ne perciperentur ac propalarentur peculiares, quos à divina manu obtinebat, favores. Sed annis dein sequentibus, quia ne in solemnī quidem Sacro id, quod sentiebat anima recitantis GLORIA IN EXCELSIS DEO, & verba illa Præfationis: *QUIA PER INCARNATI VERBI MYSTERIUM* &c, ita occultare valebat, quin adverteretur clare à ministris, & ab iis, qui ipse assistebant ad aras, à publica Rei divinae celebratione abstinuit, ac trinum Sacrificium in facello domestico perfecit, præsente uno aut altero tantum è supra dictis familiaribus.

divinis fa-
voribus com-
penſatur.

39 Quantum vero gaudii perciperet anima servi Dei in ista festivitate, quidve persenticeret eis spiritus ex mirabilibus ac piissimis illius notis sanctissimæ mysteriis, optimè manifestant sermones, quos super hoc solemnī die nobis reliquit. Licet enim in omnibus, qui à sancto Antonio [conscripti] haec tenus in lucem prodierunt, clarissimè dignoscantur animæ ac spiritus ejus doctes, in [sermonibus] tamen nati Redemptoris nostri notabilis elucet pietas & teneri amoris sen-

sus. Ita fatentur, quotquot hos perlegērunt, afferruntque vix sine lacrymis posse perlegi. Hisce appetè demonstrat, quā verū existiter sancti Bernardi Discipulus, quāmque insignem progressum fecerit in lectionibus, quas anno tyrocinij ex piissimo illo doctore desumpit: quoniam ambo tam piè senserint, & eo spiritū servore scriperint de Christi Redemptoris nostri nativitate ac benedictæ Matris ejus glorioso partu. Eodem pie tatis sensu & fervore spiritū recolebat semper festum hunc diem ac Missas ejusdem sacræ festivitatis peragebat sanctus Antonius, quod certissimum est testimonium ejus [pietatis ac fervoris] quem sensit, dum eodem die primum fungi cœpit sacerdotis officio, & qui diebus singulis in ipso, ut vero Dei Servo, auctus & perfectus est semper.

D

Cura animæ
à fratre
sacerdotio.

40 Magna fuerat semper, ut vidimus, animi ejus in Deum conversio; at postquam se sacerdotem confexit, ac die quolibet ad mensam Domini sui invitatum, tanta fuit, ut esset admiratio ni. A tempore, quo scholas frequentabat, mos ipsi erat, quotidie examinare animum & in judicium vocare ante tribunal propriae conscientiæ, exploraturus, quem eo die fecerat progressum. Idem exercitium continuavit professus vitam religiosam, at majore cura ac rigidiore inquisitione factus sacerdos. Aiebat quippe saepius. "Sacerdos, qui, quotidie Rem divinam faciens, se meliorem & indies perfectiorem non experitur, haud bono in statu est, malum indicium est illi." In hujuscem confirmationem adducbat doctrinam sancti Bernardi: "In via Domini non progredi, regredi est. Itaque quotidium istud conscientiae examen magna cum sollicitudine adhibebat ipse, & tamquam magni momenti ac multæ utilitatis exercitium animæ, profectum suum desideranti, valde suadebat commendabatque. Hac via consuetudinem duxit, nullam amittendi totius diei partem, nec tempus ullum, quod non esset impensum seu proprio seu proximi cuiusdam bono.

b

41 Numquam vel ipse alterius vel alter ipsius cellam introibat, nisi cogente fraterno amore: quæ autem paucis pertractari atque ad cellæ ostium expediti poterant, stans istic conficiebat; dimitebat eum, qui alloquium petierat, moxque ad consuetam revertebatur solitudinem, quā tantopere delectabatur. Notissimum id erat pē universam provinciam Castellanam, estque etiam hodie inter viros religiosos, per relationem seu traditionem, acceptam ab aliquot illius temporis senioribus; numquam [scilicet] visum fuisse P. F. Thomam, sive otio vacantem, sive cum aliis fratribus sermones conferentem, sed semper vel occupatum in sacro aliquo opere caritatis, vel cellâ inclusum. Aversabatur religiosum, quem otiosum conspiciebat, vagantemque per ædes, aut tempus terentem sine fructu. Huic ut remedium afferret, studebat diligenter, impediebatque, dum præterat; &, dum subditus erat, fraterne reprehendebat, vaticinans fore, ut pessum iret, qui vitium istud non corrigeret.

F

42 Magna animi sinceritate diligebat omnes in Domino, honorabat omnes, præsertim sacerdotes: si cui dissidium esset cum fratre, dolebat ipse vehementer, moxque, ut Angelus pacis, conabatur animos componere & ad veram ac religiosam reducere amicitiam. Reverebatur summopere superioris suos, existimans, se in eorum quolibet præsentem habere verum animarum præsidem ac moderatorem, Dominum nostrum Jesum

amor erga o-
mnes, rece-
rentia in fa-
ciliores.

fam

A sum Christum. Licet autem in omnes sese extenderet ejus caritas & amor ; non omnibus tamen sua consilia patefaciebat , aut præbebat sese familiarem , sed secessus [dumtaxat] & rerum cælestium studiosissimis ; nec his etiam omnibus , sed paucis ac magis congruis indoli & conditioni sua.

ANNOTATA.

a. In Comment. prævio ista discussa sunt num. 35 : opera pretium tamen fuerit addidisse pauca verba Coccini pag. 604. Circa autem obedientiam venerabilis Viri primò dicendum est , eum solemniter vovisse obedientiam die xxv Novembris m.d.xvii secundum Regulam S. Augustini , ut in instrumento sua professionis in processu Castellæ.

b. Hisp. en las mangas , in manicis.

c. Vide Comment. prævium num. 35.

d. De eo videri potest Herrera in Alphabeto Augustiniano pag. 482. tom. I

e. De Joanne Serra idem agit Herrera ibid. pag. 443. Bosa autem urbs est episcopal Sardinia sub archiepiscopatu Turritano , seu Safforense.

f. Vulgo casa de nuestra Señora del Socorro : Situm est monasterium istud Ordinis S. Augustini extra muros civitatis Valentine. Dives est hujus templum devota Deiparæ imagine & piis B. Thomæ Villanovani , archiepiscopi Valentini , pignoribus. Hec Herrera tom. 2 pag. 551. Sed de his plura per decursum.

g. Hisp. Clerigo , quæ vox designat tum sacerdotem , tum eum , qui inferioribus Ordinibus iniciatus est. Ego deinceps ad evitandum errorem eam Latine per vocem clericus exposui passim , puta , ubi ex adjunctis non patebat evidenter indicari sacerdotem.

h. S. Bernardus serm. 2 in Purificatione B. Maria habet : In via Vitæ &c.

CAPUT VI.

Docet Theologiam , pro concione dicit mirabili doctrinâ , efficacia & fructu.

Mandato
superiorum
in conventu
juso

docet theolo-
giam

Optâsset quidem Dei Servus iis in exercitiis , quæ præcedente capite retulimus , latèrè diu , imò toto vitæ tempore ; frequentando chorum , Sacrum indies ea præparatione , devotione & animi tranquillitate celebrando , serviendo infirmis , sese in cella sua abundo ; quoniam perspiciebat , quantum hâc viâ anima sua referebat utilitatis. At verò cùm vocatus esset ad res altiores majoris exempli & proximorum boni , voluit Dominus , ut mox à suscepso sacerdotio ad rem litterariam in sacra familia applicaretur , atque uti animi dobitus inciperet. Demandatum est itaque ipsi theologæ scholasticæ docende munus in eodem Salmanticensi sancti patris nostri conventu.

44 Mandatum hoc , ut vir bene religiosus , cuius voluntas superioribus submissa erat , statim magna humilitate & animi alacritate suscepit , idemque exsecutioni mandans , religiosis domus sue , ac multis aliis , ex universitate currentibus litterarum studiosis , prælegit Magistrum sententiarum , sequens semper & in explanationibus suis amplectens doctrinam S. Thomæ , quam professus est constanter , magnoque affectu ac devotione prosecutus est Vir sanctus tum propter eximii illius doctoris insignem sanctitatem , eruditionem

& ingenii perspicuitatem , quodque etiam suo nomine ad id invitaretur , tum etiam quod se filium novisset præclarri ac radiantis doctorum luminis , sancti patris nostri Augustini , cuius doctrinæ , sententiæ , argumentis , principiis & ratiociniis usque adeo adhæsit atque institit S. Thomas , ut cuiusvis , eum attente consideranti , non aliud videatur , quād discipulus S. Augustini , repetens prælectio- nes à magistro acceptas.

45 Et quamvis munus istud facefferet ipsi multum negotii ; quia ipsius prælectio valde erudita erat & docta , atque æstimabatur plurimum , non idcirco prætermittebat , iisdem , quibus antè , applicare sese pietatis ac misericordiæ exercitiis , visitando ægros , iisque inserviendo ; iisdem , quibus dum non docebat , horis orationi vacando ; securus , quod tempus , talibus operibus impensum , nihil studiis suis detrimenti esset allaturum. Laborabat plurimum , ut auditores suos in theologia perficeret , at multò magis ut pietate & exemplo in Dei cultu [provcheret] continuò iphis inculcans , ut litteras cum timore Domini coniungerent , utpote quæ janua est ad veram sapientiam. Judicarunt autem superiores , non sola scientias docendi facultate circumscribi Servi Dei dotes , sed earumdem vires atque amplitudinem extendi etiam ad instruendas è suggestu animas ; quapropter cùm annum ætatis haberet trigessimum quartum a , ab emissâ solemnî professione tertium dumtaxat , & secundum post prælectam theologian , concionandi munus ipsi imposuerunt. Obtemperans præpositorum imperio , cœpit conciones instituere in templo conventus sui non alio intuitu , aliae ratione ductus magis , quād ut prælatorum arbitrio ac voluntati se subjiceret (quād dum sequebatur , Dei voluntatem exsequi se noverat) & proximorum saluti , cuius anima sua tanto flagrabat desiderio.

46 Quoniam verò gradus , per quos in suggestum ascendit Euangeli Præco , fuerunt simplex obedientia præpositorum mandatis , ac cælesti & apostolicum desiderium provchendi , quantum posset , fructum animarum , omnia in unum hunc finem dirigens , ut Deo serviret , & hoc servitio placaret atque ejusdem gloriam promoveret , simul ac verba facere instituit , mox palam ostendit egregias illas dotes , cælestemque ingenii facultatem , sibi ad hoc munus à Domino concessas. Prodigio simile est , & verè naturæ vim exspurcans , quod memorant de divino isto Oratore , quicumque sermones ejus illo tempore audierunt & frequentarunt ; id præfertim , quod testatur dominus Joannes Mugnatius episcopus in allegata superius Vitæ sancti Præsulis enarratione b. Tanto quippe mentis fervore , tanta sanctitatis significatione , tantoque animarum salutis studio , verba facere cœpisse ait , ut intra paucos dies & ab ipsis sermonum primordiis P. F. Thomæ nomen , & excellentis ingenii ac doctrinæ fama per universam Salmantensem civitatem perferretur ac disseminaretur ea admiratione , eo omnium stupore , acsi ad vitam suscitatus esset sanctorum Apostolorum aliquis , missus à Domino & novissimè à cælo lapsus angelus ad prædicandum Dei verbum ; tantopere quidem rem hanc ille æstimatbat.

47 Vox toti civitati communis pervenit ad au- doctrinâ ac res viri religiosissimi , eximii theologi , atque ex- cellentissimi concionatoris , cuius nomen illa tem- pestate tam celebre erat per universam Hispaniam , P. F. Joannis Hurtado , ex Ordine sancti patris Dominici , qui ob religiosam virtutem & scienciam ,

nec idcirco ar-
lia pictatis o-
pera negli-
git;

E

in templo
Ordinis sui
concionari
iussus

F

A. M. SA-
ZONIO.

tiam, atque insignes animi dotes, Carolo quinto cœfari expositas à magistro suo Adriano Cardinale, postea Pontifice Maximo ejus nominis sexto, designatus fuit à cœfarea maiestate ad archiepiscopatum Toletanum, quem tamen acceptare noluit, rogavitque per amorem Dei, ne id cuiquam pateretur. Is itaque vir tam religiosæ sanctitatis ac veræ humilitatis permotus admiratione eorum, quæ de P. F. Thomæ sermonibus narrabantur ab omnibus tam à laicis & indoctis, quam à viris litteratis & eruditis, quorum hac in re prævalet suffragium, statuit ipsum audire aliquando, experturus, an ita esset, uti referebatur.

*animos per-
cellit;*

B

48 Audivit revera perattente, ac finita concione, obstupefactus & quasi extra se raptus, quod (sicut asseruit ipse) audiisset doctrinam, non libris inscriptam, sed è cœlo missam, acceptamque ad pedes Jesu Christi; [vidissetque] euangelicam, quâ vitia infectabatur, libertatem, fervorem ac vim efficacem, quâ incitabat ad virtutem, divinæ gloriae & salutis animarum studium, quo evidenter intima ejus incendebantur viscera, alta voce exclamavit, audientibus omnibus, qui aderant: "Gloria sit & laus Domino Deo nostro, tempiterna, qui tam egregium Euangelii sui Ministrum, tamque idoneum in vineam suam Operarium mittere, & nostris temporibus notum facere dignatus est! Multum erat certe, quod de Patre isto prædicabatur, & mihi quidem multum apparebat, at semota omni comparatione plurimum exsuperat, quod oculus ipse meis vi di hodie..,

*in eae pri-
maria Sal-
manticens
per Quadra-
gesimam*

C

49 Brevi post tempore, anno millesimo quingentesimo vigesimo secundo, quando pars major Hispaniae cum populis Castellæ tantopere perturbata fuit *c.*, postulantibus ac rogantibus Salmanticensis capituli primoribus, per Quadragesimam conciones habuit in templo civitatis principe. Morris erat id temporis, ut per Quadragesimam cum Evangelio assumeretur pro concione psalmus aliquis, aut utilis quedam materia; assumpsit ipse ea vice psalmum: "In exitu Israël de Ægypto, &c., tantâ auditorum frequentâ & concursu, ut non modò ecclesia sed etiam ipsa compita non sufficienter capiendo numero hominum, qui doctrinæ ejus avidi ad audiendum accurrebant. Primo mane aderant ad occupandum locum in ecclesia, negotia negligebant & opera peragenda omittebant præ infatiabili gustu percipiendi ex ejus ore verbi Dei. Alterum Eliam vocitabant ipsum, de quo ait sacra Scriptura, quod doctrina ejus esset ignis, & verba ipsius instar faculæ ardentia *d.*

*dicens, omne
hominum ge-
nus*

e

50 Nemo hominum audiebat ipsum, qui immutaretur, inflammaretur, accendereturque divino amore. Redibant ab ejus sermonibus quasi attonti, intuentes invicem ac stupore perculsi, cùm perspexissent dexteritatem ejus in instruendo, in persuadendo efficaciam, in dicendo affluentiam illam sermonis, non aridi ac inanis, & qui ventis profunditur dumtaxat, sed locupletis, spiritu ac doctrinâ referti, fervidi, animatique virtute cœlesti, quo modò terrorem incutiebat, modò asferebat solatium, modò ad sincerum scelerum dolorem & ad lacrymas, modò ad fiduciam & ad gaudium internum permoyebat, exurens auditum corda, durissima emolliens pectora, atque omnes in iis effectus obtinens, quos sacræ Litteræ docent esse verbo Dei maximè proprios, quando is, qui annuntiat, fidelis ejus servus est, verusque Spiritus sancti minister, qualis erat divinus hic Orator. Totum hoc quoad substantiam e dicit illic Mugnatonijs episcopus.

51 Tanto (inquit etiam) per ejus doctrinam devotionis æstu flagrabat universa Salmantica, ut verè hac in civitate reluxisse videretur tempus sanctorum Apostolorum. Quoniam non tantum virtutis, bonarum affectionum morumque integratissimis studiis, verè etiam divites ac potentes, apud quos divitiarum & curarum spinæ suffocare solent verbi Dei semen, imò etiam voluptatibus ac deliciis dediti, quibus valde proprium est vitam sequi deviam ac dissolutam, ex ejus concessionibus fructum refrebant. Quin & vulgus ac plebs infima, quæ pauca percipit, & audita mox oblivioni tradit, per doctrinam, monita ac reprehensiones apostolici Oratoris, ad hujus civitatis omniumque, qui dein cœlesti ejus doctrina frumenti sunt, utilitatem à Deo destinati, in viam redacta est, atque immutata adeo in suis actionibus ac moribus, ut, qui viderunt, nominatim suprà memoratus Mugnatonijs, à quo desumptum est quidquid ferè hoc capite continetur, affirmente (non exaggerando, sed quia res ita est) quod quicunque ea tempestate Salmanticam considerasset, minimè judicaturus fuisset, dicturusve civitatem esse secularibus incolis constantem, sed monasterium & conventum hominum religiosorum vitæ admodum emendatae.

D
*ad virtutem
allicit.*

52 Usque adeo benedicti Patris sacræ orationes affecterunt præsertim studiorum alumnos hujus præclaræ universitatis, ut ex his multi mirum in modum cogitationes & affectus suos immutantes, tam serio desideria sua aliò convertere, & à vitæ præsentis voluptatibus, in juventute tantopere desideratis atque expetitis, abhorre cœperint, & æternis verisque inhiare, ut corpore ac mente se seculo subtrahentes, statum religiosum amplexi sint. Ea ratione tam multos in viam istam deduxit Dominus, ut non tantum Salmanticensis civitatis monasteria novitiis repleta sint, sed quia in illis locis non supererat tot aliis mundo quotidie valedicentibus ac postulantibus habitum, necesse fuerit mittere eos ad aliorum oppidorum ac locorum cœnobia. Atque ita per sacras conciones P. F. Thomæ viris doctis & præstantibus sufficierenter instruebantur omnes regni Castellæ religiosi Ordines.

E

53 Totum hoc enarrat idem dominus Joannes Mugnatonijs, ut testis oculatus, ipsum enim magno studio, ne una quidem prætermissa concione omnium, quas habuit tum Salmanticæ Dei Servus, dicentem audivit, & ipse eorum unus fuit, qui, verborum ejus efficaciâ permoti, mundum, & quidquid in eo possidere poterant, deseruerunt: nostri autem Ordinis habitum induit, in eoque tam religiosè vixit, insigni infuper doctrina prædictus, ut regiæ Catholicæ majestati Philippo secundo visum fuerit, designare eum præceptorem filio suo Carolo principi, ac deinde antistitem Segobricensem. Eadem viâ placuit Domino Deo vocare atque ad Ordinem nostrum perducere id temporis viros alios multos ac præstantes, qui illum deinde ingenti pietate sua ac litteris illustrarunt, quod referam inferius.

F
*etor est.
mundo, au-*

A N N O T A T I O N E

a Ab initio anni 1488, quo juxta ipsum Salmanticum natus est Sanctus, usque ad annum 1517, quo solemniter professus est mensi Novembri, non nisi anni trigesimæ numerantur; triennium itaque hic designatum paulo latius sumendum, si, dum concionandi munus suscepit, habuerit Sanctus etatis annum 34.

b Quan-

A b Quantis laudibus prosequatur Mugnatoniū
S. Thomæ dicendi dexteritatem & fervorem , vi-
dimus apud ipsum num. 5 & seqq.

c Horum tumultuum historiam videoſis apud San-
dovallium in Vita Caroli V imperatoris part. 1 Lib.
55 1 & seqq. ; ubi inchoatos ait anno 1519 ac
continuatos ad 1522. Sed vide etiam Annotata ad
Mugnatoniū lit. n. ubi observavi , verisimilius
à Sancto habitas fuſſe conciones in Quadrageſima
ante annum 1522.

d Textus ſacrae Scripturæ hic eſt Eccleſiaſtici 43
vii : Surrexit Elias propheta , quaſi ignis , & ver-
bum ipſius quaſi facula ardebat.

e Hisp. en ſententia , quod ita exponendum cen-
ſui , quia licet allegatus episcopus plurimum com-
mender S. Thomae conciones harumque fructum ,
longè rāmen paucioribus verbis id exſequitur , ut
conſilenti patebit.

phonſus de Horoſco a , verba vocemque patris A.M. SA-
Thomæ fuſſe iſtar cultelli , transverberantि cor
& animam auditorum ; per frequentem verō &
affiduam orationem diuinum illum acquirebat ſpi-
ritum & ferventissimos affectus , quibus tamquam
ſagittis ardentiſbus penetrabat viſcera & pectus au-
dientium.

56 Nonnulli ē familiaribus cernentes eum tam *Virtutes in*
inſignem , auditorum frequentiā tam celebrem ,
tantoque cum fructu verbi Dei præconem , in-
terpellārunt , quibus auctoribus ſeu libris uteretur ,
& quinam ad munus iſtud eſſent maximē idonei.

Omnes , reſpoſuit ille , libri , quos tamquam Ca-
tholicos approbat Eccleſia , boni ſunt , atque in
hiſce omnibus reperiet orator , unde fructum percipiat , ſi modō tria habeat ; ſanctitatem vitæ , humili-
lem orationem , & verum ardorem defideriumque
diuinæ gloriæ ac ſalutis animarum . Vitæ enim e-
xemplum & ſanctitas auctoritatē ei conciliabit a-
pud auditores , in humili oratione inſtruetur anima
ipſius , illuminabitur intellectus , incendetur affec-
tus : hīc procuduntur ſagittæ , quibus ferienda ac
transfigenda ſunt corda ; ardor verō diuinæ glo-
riæ & ſalutis animarum mentem inflammabit , da-
bitque verbis robur & efficaciam . Solum ſtudium
absque oratione & flagrantī zelo intellectum qui-
dem magnis ſubtilitatibus & ſententiarum copiā
turgidum facit ; ſed voluntatem concionatoris ari-
dam relinquit & pectus frigidum ; ē peccore au-
tem frigido (hanc vocem edebat ac repebebat ſa-
pius) quo pacto verba ardentia produci queant ?

57 Eæ erant dothes præcipuae , quæ fermones *& exercet i-*
ejus comitabantur : vita adeo religioſa ac tanti

exempli in omni genere virtutis & ſanctitatis , ut
in operibus ejus probè perſpici poſſet , quod ver-
bis prædicabat ; fervens caritas & ardentissimum
defiderium diuinæ gloriæ ac ſalutis animarum ,
conjunctiona cum insigni prudentia ac profundissima
humilitate , virtutibus Euangelico præconi adeo
neceſſariis ; oratio tam affida , ut , quemadmo-
dum referebat inſignis ille Dei ſervus , sancti An-
tiftis viſitator , magiſter Joannes Porta , talem ex
frequenti ejus uſu habitum contraxerit , ut deinde ,
etiam cum eſſet archiepifcopus , in mediis
negotiis agens cum iis , qui ad eum accedebant ,
auſcultaret & aptè responderet ad ea , quæ debe-
bat , atque una oraret & corde loqueretur cum
Deo . Clariffimum eft autem ac certiffimum , quod
veri huius novæ Legis Miniftri fermo , talibus ſuf-
ſultuſ præſidiis , non poṭuerit non ferre fructum
inſignem , ubicumque iſtituebatur . Idque etiam
patuit in omnibus populis , apud quos ſparſit ſe-
men Euangeliū , Burgis præſertim ; Vallifoleti ac
Salmanticæ , quibus in locis plurimum commo-
ratuſ eſt & conciones habuit . In ſingulis autem
ſtudio inſolito adhærebant ei omnes , populus o-
mnis ad iſpum rapiebatur , interrogabant invicem
ſollicitè , ubinam eſſet verba facturus , eò maturè
ad illum audiendum properabant ; templum verō
aut monaſterium , quod [ad prædicandum] ſe con-
ſerebat , feliciffimum reputabatur .

58 Non tantum omnis ſtatus & conditionis *fructumqua-*
laici , verū etiam cuiuſlibet Ordiniſ religioſi , ingentem ,
iſpſique magiſtri ac concionatores ſacri eo die , quo
ad populum dicebat P. F. Thomas , concionem o-
mittebant , pergebantque ad iſpum audiendum ,
experti fructum & utilitatem , quam ex ejus do-
ctrina referebant . Ad quamcumque ciuitatem ſeu
populum ſe confeiret , res erat notatu digna ef-
fectus ille tam clarus & maniſtus , quem dum
prædicabat Dei ſervus , ſortiebantur ejus fermones . Mox enim cernebantur peccatores iſignes

8c

Ob frequen-
tem concio-
nandi labo-
rem nibil

Solent nonnumquam diuini verbi præcones (ii
præſertim , qui inſignem aſtimationem & no-
minis famam [adepti] auditorum defiderio &
concurſu ad frequentes conciones habendas adi-
guntur) ob laborem magnum huic muneri annexum , aliquantum remittere ex rigore & aſperi-
tate vitæ anteaſtæ , utque utilitatem ac fructum
afferant animabus , aliqualem quietis ſuę & inter-
ioris ſecefſus jaſtura permicere ; quamvis rei-
pſa nulla jaſtura percipiatur , quoniam per id om-
nme Domino ſervitur & exercetur caritas Chri-
ſtiana . At verō bonus P. D. Thomas neque ob
concionandi laborem , neque ob multitudinem
(qualis erat) hominum , accurrentium ad ejus in
negotiis confiſſum atque in suis calamitatibus fo-
latiū , (namque ad omnia Dominus Deus cum
ornaverat prudentiā & dexteritate) remittebat
quidquam ex jeuniis & abſtinentiā , aut vel mi-
nimam jaſtura faciebat ſeu interioris ſecefſus ,
ſeu temporis , quod die quolibet orationi defi-
naverat : tam aſper erat in corpus quām antē ,
tam conuerſus animo ad cæleſtia , tam affiduus
quibuscumque antē uſitatus exercitiis .

remittit ab
exercitio pie-
tatis.

55 Nec quidquam amplius ſancte ejus humi-
litati , modeſtiae , integratiſ adimebat tam nume-
roſus auditorum , qui iſpum ſequabantur , cætus ,
concurſus & applauſus , aut , quam de ejus perſo-
na ac doctrina habebant omnes , exſtimatio . Con-
trā quod magis audiebatur , amabatur atque hono-
rabatur ab universis , eò erat magis candidus a-
pud omnes , magis humilis ac modeſtus , idque
absque ulla ſicutata virtutis fictione ; ſed ita , ut
facile appareret , quām purum ac ſincerum geſta-
ret animum . Per bonum hoc vitæ exemplum con-
ciliabat ſibi defiderium illud ac ſtudium , quo au-
diebatur ; per auſteritatem , quā tractabat carnem ,
brevi ſomno multaque abſtinentiā iſpam affligens ,
comparabat ſibi vim & efficaciam , quā dicebat
ad populum ; & fanē refert benedictus P. F. Al-

E

F

8c

A. M. SA-
LONIO.

& exemplo suo pernicioso ad frugem converti ; publica & cuiuslibet conditionis hominum tollit vita, extingui inimicitia & inveterate similitudines ; mercatores periculose negotiationi addicti erore suum dedoceri, perque ejus doctrinam metu percussi, immutare negotiandi modum, remittere & restituere multa, ut conscientiae securitatem conciliarent ; personæ nobiles & illustres publicè vitam emendare, deambulationes, ludos, ornatum & rerum caducarum [affectum] b permuteare cum fecellu, modestia, eleemosynis, oratione & frequenti Sacramentorum usu.

non orationis
ornatu,

59 Dictionis ornatum non quærebat in concionibus, nec curabat, ut sermo esset valde elegans & compitus, sed ut purus esset & aptus ac præ ceteris, ut verba sua essent solida, pia, plena spiritu & efficaciâ ad permovendos auditorum animos ; non ut vanis admirationibus ac laudibus celebrarent orationem ejus, sed ut de Deo ejusque operibus sentirent, quemadmodum animo Christiano necesse est ; ut dolerent peccata sua, ac serio studerent morum emendationi. Tales erant sermones omnes divini hujus Oratoris. Atque ita accidebat sæpen numero, ut, absoluta concione, multi, pressi intùs ægritudine, illinc abiarent mox sacra confessione expiaturi scelerá, utque prostrati ad pedes sacerdotis ea eloqui non possent præ gravi tristitia ac mœrore, corda eorum penetrante, ac divina voluntate eis immisso per verba P. F. Thomæ, usque adeo, ut ex lacrymarum abundantia vix profari possent.

sed efficaciam
verborum
consequitur.

60 Ex concionibus beati Patris, atque ex iis, quæ evidenter per illas operabatur Dominus Deus, planè compertum est, quæm certum sit Prophetæ effatum de verbo Dei, quod [scilicet] cordibus duris, pertinacibus & obstinatis tamquam malleus sit seu marra ferrea, conterens duras petras c : Atque hoc, quod de eodem ait Apostolus scribens ad Hebræos d : "Vivus est enim sermo Dei, & efficax, & penetrabilior omni gladio ancipiti : & pertingens usque ad divisionem animæ ac spiritùs, compagum quoque ac medullarum, & discretor cogitationum & intentionum cordis". Hujusmodi autem erat P. F. Thomæ sermo. Propterea non vulgus dumtaxat sed & viri docti & personæ graves Apostolum nuncupabant, alii sacram primitivæ Ecclesiæ Orationem, alii Angelum è cælo missum pro salute animarum, qui virtute divina moveret, dirigeret, atque ad se raperet corda. Factum est sæpius, ut in uno loco sermonem absolvens, concionem indicaret in alterum, &, qui minus rectè ipsum percepserant, concitatæ ac rogantibus, quem in locum indixisset concionem pro eximia sua humilitate ac modestia reponebat : Opus non est vos istuc pergere ; nam quæ jam audistis hic, illiæ etiam dicturus sum ; sequebatur eum nihilominus turba omnis, atque illuc accurrebant universi summo desiderio, & extraordinario ejus audiendi ardore.

Carolus V
imp. eum si-
bi a concio-
nibus eligit

61 Pervolavit paucos intra annos fama ejus Castellæ regnum adeo, ut, cùm ad aures pervenisset Caroli quinti imperatoris gloriose memoriae, & clarissimæ ac religiosissimæ conjugis ejus imperatricis, eum aliquando audire voluerint. In prima autem, cui interfuerunt, concione, tanta suavitate persuasi fuerunt eorum animi, tot spiritus sancti in bono Patre collocata dona & gratias agnoverunt, eo studio erga ejus doctrinam affecti sunt, eamque conceperunt de ejus pietate, fervore ac zelo animarum existima-

tionem, ut mox ad ejus præpositum provinciam litteras destinari jussent, quibus [significabant] se illum velle ac denominare concionatorem, cupereque, ut pro spirituali consolatione & voluptate animarum suarum plerumque degeret Vallisoleti.

62 Dicentem exceperunt penè semper, tum per aliquot quadraginta dierum jejunia, quibus conciones habuit, tum præcipuis per annum diebus Dominicis & festis, profitentes ambo, quod ex ejus sermonibus ingentem animarum suarum utilitatem referrent, ac per verba ejus, quotiescumque audiebant, illuminarentur & incenderentur divino amore. Id ipsum palam fatebantur præfules, ac viri illustres & quotquot in aula versabauntur, frequentantes ipsius conciones insolito & numquam viso studio. Adeo ut numquam è suggesto diceret, quin convenirent ac [inter auditores] cernerentur plures episcopi, viri honorum titulis illustres *, senatoræ penè omnes & ejusdem aulæ homines primarii ac nobilissimi ; non, ut quandoque accidit, vi multitudinis abrepti, sed solo lucro alliciti & fructu ingenti, quem, illum audientes, in animis suis experiebantur.

* Hispaniæ
titulares

63 Fertur idem imperator, quoties commoratus est Vallisoleti, ubi habebat aulam, vix umquam absuisse ab ejus concione, ac præcepisse facellani suis, ut, quandcumque erat verba facturus, indicarent illi, ubinam id esset futurum ; cùm non esset concio in facello regio, & quandoque cùm non luberet prodire in publicum, occultè auditurus accessit ; quoniam raro prætermisit ejus concionem. Factum est etiam, ut, degente Vallisoleti P. F. Thoma, & extra Hispaniam versante cæsare, Joannes rex Lusitanæ, cui ob Christianæ pietatis excellentiam & exemplum nomen Sancti inditum est, auditâ doctrinæ ejus & fervoris famâ, rogaverit provinciæ Castellanæ præsidem, ut eum ad aliquod temporis spatum sibi mitteret, desideranti audire ipsum, atque unâ doctrinæ ejus fructum experiri. Concessit istuc, jubente obedientia, P. F. Thomas aliquot conciones habiturus. Ejus autem discessus & absens tanto animi sensu ac mœrore confecit Vallisoletanos omnes summos & infimos, imò aulam universam, ut convenerint magistratus, & conjunctim adierint imperatricem, supplicantes, ut dignaretur sua majestas apud Lusitanæ regem, fratrem suum, agere de remittendo ad se P. F. Thoma ; quoniam, ipso absente, se perditos arbitrabantur.

F
Magnatoniis
de ejus con-
cionibus te-
limoniam.

64 Mugnatoniis episcopus in citata superius brevi narratione sua de patris Thomæ sanctitate ac doctrinæ [ita ait :] "Illud e etiam miraculi loco mihi esse videtur, quod in universum ex omni hominum ordine, ex omni statu & conditione, spiritu quodam, quasi cæstro, perciti homines ad illius conciones certatim contendenter. Mitto nunc promiscuae multitudinis innumerabile vulgus, quod velut sui ignarum pietate inflammat. Proceres quoque & summates mitto, quosvis etiam magistratus & ex equestri ordine spectatores viros, qui omnes incredibili ardore corrépti incitabantur. Sed quod magis demirari soleo, literatos homines, egregioisque concionatores, atque omnium propè Religionum monachos, nullos non denique viros literis & eruditio cumulatos, anxijs, audiendi avidos, sui oblitos, undequaque excitatos ad se rapiebat. Res sanè summa admiratione dignissima,

, tam.

A „tam diversis hominum ingenii, una eademque oratione tam plenè satisficeri potuisse. Sunt hæc liquidæ veritatis, sinceræque virtutis divinæ vires. Horum ego testis sum oculatus, qui diligenter curabam, ne qua ratione umquam ab his Viri concione abessem... Hæc relatio, atque hoc testimonium (sepositis aliis, quæ super eadem materia ibidem ante memorat,) licet testes alii non forent, sunt autem & multi & auctoritate præstantes, sufficeret ad comprehendendum, quantus fuerit P. F. Thomæ spiritus, quanta è pulpito dicendi facultas, quæ extraordino ria affectu & devotione audiretur ab omnibus, quæcumque universalem sermo ejus ac doctrina obtinerent fructum, ubicumque concionabatur.

A N N O T A T A.

a De venerabili hoc viro redibit sermo inferius.
b Hisp. vanidades.

c Verba Jeremia propheta cap. 23 v. 29 sunt ista: Numquid non verba mea sunt quasi ignis, dicit Dominus: & quasi malleus conterens petram?

d Cap. 4 v. 12; hic textum ipsum Latinum descripti, missis verbis Hispánicis, quæ paululum discrepabant.

e His premitit Saloniūs qualemcumque verborum Mugnatoniūs interpretationem Hispánicam, quam, utpote hīc minimè necessariam, refici. Porro hæc tenuis relata illustrantur etiam apud Coccinum pag. 469 verbis sequentibus: In quo (*minnere prædicationis*) obeundo, adeo doctè sancte que ea, quæ ad salutem pertinent, explicabat, ut in maximam omnes admirationem raperentur, & quandoque S. Joannes Chrysostomus, quandoque Apostolus, nonnumquam S. Paulus videretur, & mirabiles inde effectus circa mutationem vitæ audentium resultarent, ut deponit frater Didacus de Guevara ... in proceſſu Castellæ ... & in proceſſu Valentino Franciscus Iter J. U. D.... Joannes Baptista Calvet ... & Joannes Feris ... & Franciscus Blasco ... & Matthias Pallas, ... qui ultimi quinque sunt examinati auctoritate ordinaria.

C A P U T VIII.

C Conscientiarum moderator homines sexus utriusque ad vitam perfectiorem perducit.

Ad exemplum Christi & Apostolorum

Quemadmodum sol, clara ac rutila illa fax, à divina Providentia ad illuminandum orbem in cælo posita, non tantum generatim ac publicè fulgorem suum & claritatem communica cum universa terra; verùm etiam quamecumque aperturam pervadit, sive particeps facit cubilibus inclusos & in penetralibus degentes; ad eundem quoque modum verus ille sol justitiae & lux mundi Dominus noster Jesus Christus, non generatim ac publicè dumtaxat lumen suum ac doctrinam impertivit, prædicando in templo & synagogis, sed etiam in privatis ædibus eorum, qui illi addicti erant, atque ipsum teoto & hospitio recipiebant. Patuit id in domo sanctæ Marthæ, ubi ad sacros ejus pedes sedens felicissima Maria tanto cum solatio divina ejus verba excipiebat: idemque [patuit] in pluribus aliis, quas Septembbris Tomus K.

memorant facri Euangelistæ. Idem ipsum refert A. M. SA^U beatus Lucas cap. xx Actuum Apóstolorum, de LONIO. se testatum esse Paulum apostolum, quando valde dicturus ecclesiæ Asiae, convocavit episcopos universos illius provinciæ, atque eis exposuit, quo fervore, qua solicitudine & cura, quibusque laboribus curasset salutem totius regionis, docendo omnes publicè, ac privatim per domos, fidem Domini nostri Jesu Christi, necessitatem & usum Sacramentorum.

66 Eādem viā saluti animarum consuluerunt *multos pri-* semper veri præcones Euangeli, quia sicut sal u- *uasim docens* bique sal est, & lux ubique est lux, ita etiam sacri concessionatores ac veri ministri, à Spiritu sancto destinati, quovis tempore ac loco illuminant, docent, ad cælum ducunt ac divino amore succēdunt eos, qui ipsos audiunt, cum ipsis agunt, & ad ipsos accedunt. Hinc abundè apparebit, quæ bonus animarum sal, quæcumque splendens & clara conscientiarum lux exstiterit benedictus pater noster Thomas. Quoniam, sicut unanimi voce referunt ac testantur omnes, in quibuscumque locis vixit & commoratus est, non solum publicè di cendo è pulpitib[us] tantum fructum retulit, quantum vidimus præcedente capite; verùm etiam privatim notabilis erat morum ac vitæ immutatio singularum hominum, qui sua ipsi peccata confitebantur aut utebantur ipso familiariter, tam ecclesiastici & religiosi quæcum laici ac matrimonio juncti.

E

67 In monasteriis, quæ frequentabat (omis- *ad perfectio-* sis iis, quæ sui Ordinis erant, quibusque præfuit *rem vitæ* & de quibus loquemur capite xi) præfertim vir- *normam per-* ginum, manifesta prorsus fuit disciplinæ restau- *duxit:* ratio, per ejus documenta, exemplum, consilia, industriam introducta. In ædibus, ad quas accedebat, mox spectabatur, quæcum feriò morés atque usus profani permutarentur cum animorum ad Deum conversione ac devotione; non scilicet ac si dominus profanæ conversæ essent in monasteria. Personæ, quæ ad ipsum accedebant, statim communem in hoc mundo agendi modum deferebant, fierantque rerum cœlestium ac divini cultus studio- fiores. Has inter memorantur innumeræ, quarum memoria hodie recentissima servatur, Burgis præfertim & Vallisoleti. Producam hīc aliquas, de quarum Christiana pietate & exemplo, ex communione cum P. F. Thoma habita, in dictis ci- vitatibus loquuntur etiam hodie, tamquam de per- sonis valde sanctis.

F

68 Archidiaconus Burgensis, perceptâ ejus do- *ipso con-* strinâ, adhibere eum in sacris confessionibus, & animæ moderatorem assumere decrevit. Eum au- *scientiae* tem effectum fortissimum est, ut, prorsus valedicens *moderato-* mundo, dignitati ac fortunæ bonis, Ordinem re- *re, alii mo-* ligiosum ingressus sit, in eoque vixerit ac vivere desierit ut vir religiosissimus. Clericus, beneficio fruens in ecclesia S. Egidii, ita frequentando ejus sermones affici ceperit adeo in Dei cultum, tantoque teneri desiderio vivendi cum P. F. Thoma, ut, reliquo similiter beneficio ecclesiastico, inducerit habitum in cenobio sancti patris nostri Augustini, ubi vitam egit tam sanctam & austera- ram, ut à Domino multa consolatione, & peculiariis in oratione donaretur favoribus, ex quibus saepenumero in mentis excellum rapiebatur. Quamvis autem res ista lateret omnes, totius tamen conscientium faciebat P. F. Thomam, ut ab eo dirigeretur ita, ut ex ipsis Dei favoribus fructum perciperet cum agnitione & humilitate, congrua animæ sue bono. Religiosus iste ex jejuniis, brevi somno, & magna penitentia operibus (non nisi duas

P P P P

850 VITA PROLIXIOR S. THOMÆ A VILLANOVA ARC.

A. M. SA-

LONIO.

duas quippe ad summum horas somno indulgebat singulis noctibus, reliquias transfigebat in oratione, jejunia verò [servabat] continua ac rigida,) duos dumtaxat annos & medium vixit in Ordine, tantam morte sua afferens omnibus tristitiam, quantum vitæ sanctitatis dederat ad pietatem incitamentum. In ejus obitu sermonem instituit P. F. Thomas, ac res de benedicto illo religioso narravit adeo prodigiosas, ut cunctos in admiracionem & in sanctitatis ejus estimationem raperet.

*alii ecclesia-
sticum sta-
rum amplexi
sunt.*

B

69 Eodem modo pharmacopola Burgensis mundo valedixit, bona sua pauperibus distribuit, statutum ecclesiasticum amplexus est, & vitam duxit à rebus perituriis adeo remotam & tam insigni exemplo, ut similiter cum opinione sanctitatis mortem obierit. Eundem effectum obtinuit in Francisco de Cuevas, Alfonso del Castillo, aliisque hujusmodi hominibus in civitate Burgensi præcipuis ac valde locupletibus. Præ ceteris pharmacopola alter, cui nomen Torres, vir dives admodum & potens, domum similiter ac bona dederunt, & P. F. Thomæ ejusque institutioni adhæsit: cùm autem is ad episcopatum Valentinum promotus esset, secutus eum est, nullam vel consolationem vel quietem animæ suæ afferri posse ratus, quamdiu desitueretur institutione & communicatione Servi Dei. Sic & alii quidam secuti ipsum sunt.

*Matrona
primaria ac
divites, bo-
nis in paupe-
res*

C

70 In matronis præstantioribus peculiare bonum operatus est per monita, consilia & regulas, quas ad animæ & conscientiæ regimen præscribebat illis tum intra tum extra sacram poenitentiae tribunal. Domina Maria de Castro & hujus conjux Andreas Gutierrez, Burgenses incolæ, homines primarii ac prædivites, auditio sermone P. F. Thomæ, ejus doctrinæ amore capti sunt, & confiteri apud ipsum voluerunt: tantum apud ipsos effecit ejus communicatio, ut mox depoſuerint vanitatem omnem ac fastum, deseruerint quidquid domi bombycis & auri possidebant, &, quoniam ejus ingens erat copia, partim ecclesiæ ornati applicarint, partim pauperum subſidio. Deinceps verò vitam in domo duxerunt piam prorsus & ab hominum confortio remotam, servantes inter se, ex voto utriusque affiſſione ſucepto, continentiam perpetuam, vacantes affidua orationi, frequenti Sacramentorum uſui, ingentium eleemosynarum distributioni. Sancti illi conjuges tanto per institutionem P. F. Thomæ in omni virtutum genere præluxerunt exemplo, præſertim in promovendi ac augendi divini honoris desiderio, ut domina Maria de Castro vulgo DEI HONOS vocaretur. Et sanè profitebatur ipſa, quod se Christianam esse non fuisset experta, donec uia fuerat alloquo & consuetudine P. F. Thomæ, quodque secundum Deum ipſi acceptam referret animæ salutem. Ipſa ac maritus iisdem piis operibus reliquum vitæ conſtanter impenderunt, donec tanta sanctitatis opinione mortui sunt, ut vigeat etiam hodie in Burgensi civitate.

*distribuitis,
ac deposito
factu, sancte
vixerunt.*

D

71 Matrona alia, nomine Agnes Garcia, mulier in eadem Burgensi civitate apprimè nobilis, multum dives ac potens, assumpto conscientiæ moderatore P. F. Thoma, bona sua omnia in nosocomia & pauperes distribuit, his propriis manibus ministrans, magna caritate eos fovens, iisdemque sanctis exercitiis insistens, donec veluti sancta mortem obiit. Idem præſtit in dominæ Eleonoræ de Carrion, quæ conjugem habuerat Joannem Alphonsum de Salinas; domina Julianæ del Castillo; domina Maria Anna de la Torre; do-

mina Catharina de Espes, aliisque Burgensibus matronis præcipuis ac præclarioribus; ac similiter in Vallisoletanæ civitatis nobilioribus ac ditioribus, quæ, adhibito conscientiæ arbitrio P. F. Thomas, moribus mundi hujus valedixerunt, honestumque ab hominum confortio secessum amplexæ sunt, magno pietatis Christianæ exemplo viventes, & se ac bona sua affiduò operibus caritatis ac misericordiæ ad finem usque vitæ impendentes.

D

72 Spectabilissima quoque fuit, secuta ex ejus institutionibus atque adhortationibus in cœnobiosis monialium, quæ frequentabat, disciplinæ restauratio. Burgis in monasterio S. Ildephonsi domina Beatrix Orense, domina Sancia Pimentel, & domina Agnes Vela, auditis sermonibus ejus adeo piis, ac divinis imò & animam ferientibus verbis, toto conatu se divino obsequio consecrandi tactæ desiderio, cum eo agendi & [arca]na mentis] communicandi [facultatem] sibi procurârunt, atque per ejus exercitationes & consilia ad vitam divinis rebus adeo intentam ac religiosam provectæ sunt, ut, sicut refert Antonius de Leon, facellanus primarius in dicto monasterio & conscientiarum moderator, qui supremum memoratarum dominarum exceptit spiritum, speculum religiosæ pietatis extiterint in vita & hanc tamquam egregia Dei servæ consummârint. Verba autem P. F. Thomæ usque adeo animabus suis impresserant, ut numquam è memoria dimitterent. Et quamvis abesset bonus Pater, utpote aliorum conventuum Prior [constitutus] b ac dein archiepiscopus Valentinus, constanter tam ad normam doctrinæ P. F. Thomæ, & aliquot piarum institutionum, quas ipsis scripto reliquerat, quaque ut sacras reliquias ſemper conservârunt, vitam suam dirigebant. Idem beneficium præſtit pluribus aliis ejusdem cœnobii monialibus, quæ eum conscientiæ moderatorem habebant & frequentabant, quo tempore Burgis comoratus est.

*Sanctimō-
niales in via-
riis canonicis*

E

73 In monasterio item S. Dorotheæ in eadem civitate, aliquot dominæ doctrinâ ejus, fervore spiritus ac præſertim sermonibus ad solas moniales habitis in choro (quem tum temporis ingredi fas erat) allectæ ac verborum efficaciâ permotæ, eo uti conscientiæ ſuæ rectore cooperunt, atque ita à Spiritu sancto illuminatae, insignem mox in moribus & habitu fecerunt immutationem, vitamque post hæc vixerunt disciplinæ restaurazione & mentis ad res divinas conversione religiosissimam, exemplo suo excitantes alias plures, ut frequentarent ac animæ moderatorem assumerent P. F. Thomam, quæ ipſi aperientes conscientiæ arcana similiter immutatae sunt. Hac ratione per institutionem Servi Dei huic monasterio inducta est disciplinæ emendatio, & ad magham pietatem perductæ moniales omnes, quæ deinceps vixerunt religiosissimè & ut egregia Dei servæ defunctæ sunt. Ad exemplar, ab hisce relictum, quæ accesserunt postmodum, quæque supersunt hodiè in dicto monasterio, eidem disciplinæ restaurationi conſtanter adhæserunt, solitudini multum deditæ sunt, ac frequenti tum orationis tum Sacramentorum uſui. Idcirco tum priores istæ tum reliquæ felices admodum ſe reputabant, dum sermonem aut scriptum aliquod P. F. Thomæ obtinere poterant, & tamquam ſacras reliquias conservârunt propter ingentem consolationem & utilitatem, quam earum legentium ejuſ verba animæ perfentiscunt.

*emeudatio-
rem discipli-
nam*

F

74 Idem ipsum beneficium contulit Vir fan- *introduces*
etus aliis multis dictæ Burgensis civitatis moniali- *rums ē*
bus

Abus S. Claræ & S. Crucis, quibus erat à confessionibus & quibuscum agebat; uti & viris religiosis aliorum Ordinum, sanctis ac divinis sermonibus incendens ipsos ad amorem & obsequium divinum atque ad observantiam constitutionum ac regularum. Hoc erat autem notissimum & publicum ab experimentis insignibus, quæ faciebant, quicunque illum frequentabant. Ad eum quidem modum, ut qui semel ad aures ejus peccata deposuerat, mox animam illustratam perciperet, summis viribus divino servitio se applicaret, atque advertens, quod sermones ejus omnes, ac verba singula, veluti à seraphino cœlesti [profeta,] essent vehementia, fervida, ad inflammandas animas etiam frigidissimas efficacia & vera Spiritus sancti instrumenta, etiam alias cum ipso agere in pœnitentiæ tribunali, & privatim colloqui conabantur.

*plures etiam
virgines il-
lustres*

B75 Sicut in monasteriis & in personis religiosis, quibuscum agebat, spectabilis & evidens erat immutatio, & in divino cultu facta emendatio, ita quoque per suos sermones & de rebus piis collocutiones perfecit, ut plures, ubicumque prædicabat aut familiariter agebat, omnis conditionis laici mundo nuntium remitterent ac vite religiosæ se manciparent, utque multæ etiam pueræ primariæ ornati ac vanis animi affectionibus renuntiarent, Ordini religioso se obstringerent ac statum adeo diversum amplecterentur, in quo Dominò servierunt insigni exemplo & [ad pietatem] omnibus incitamento. Uti fecerunt D. Eleonora de Castro & D. Francisca de Castro, quæ cum essent feminæ admodum illustres & per viros honorum titulis insignitos ad nuptias expeditæ, moderatore conscientiae P. F. Thoma, mundum deseruerunt, omnesque ejus vanitates ac voluptates, sese receperunt in monasterium Burgense S. Dorotheæ, & vitam religiosam amplexæ sunt, per ejus doctrinam ita ad disciplinæ normam formatæ, acsi annis pluribus ei assuefissent; adeo ut obstupescerent reliquæ ejusdem cœnobii moniales, cernentes utriusque virginis, in eo vite statu novitiae, insignem religiosam pietatem.

*vite religio-
se se manci-
pabant.*

C76 Eodem modo per institutionem atque exemplum Servi Dei mundo valedixit ac vitam religiosam professa est in monasterio S. Mariæ la Real de las Huelgas c Vallisoletano D. Helena de Pesquera perillustris femina; ubi religiosa pietate adeo excelluit, ut eidem monasterio, licet amplissimo (multum reñitens) præposita fuerit moderatrix, suaque virtute & exemplo multum utilitatis pepererit isti domui. Sicut istæ, ita & alias & valde illustres vocatae sunt à Domino ad religiosos cœtus, & magno omnium exemplo illic ejus se cultui consecrârunt. Sed quoniam ingenti animarum utilitati erant sermones ejus atque institutiones præsertim apud personas, quæ ipsi familiares erant, & arcana conscientiae credebant; vehementi quoque animi sensu ac dolore corripiebantur, quando à superioribus aliò mittebatur, & abundantes lacrymas profundebant omnes propter ejus absentiam, judicantes, magno hanc esse animabus suis detrimento.

A N N O T A T A.

a *Quamvis ingens sit Villanovam inter ac Burgos terre spatium, cum tamen Sancto à paterna stirpe Garcia vel Garzia agnomen fuerit, vehementer suspicor hic eamdem indicari Agnetem, que ejus amita dicitur in compendio Vita quartio, quod, postquam narratum fuit, sanctum, mori-*
Septembbris Tomus V'

*tuo patre, bona sua alendis virginibus addixisse, A. M. SA-
ITA habet: Cujus exemplum imitata Agnes Gar-
zia ejus amita, valde locuples foemina, venditis
omnibus, quæ possidebat, ea in pauperes eroga-
vit, & xenodochium quotidie inviens, languen-
tium obsequiis residuum vite consumpsit.*

b *Variis in locis conventuum Ordinis sui Prio-
rem fuisse diximus in Commentario previo.*

c *Forè loco nomen est Campus deliciarum;
sed malui Hispànice exprimere, quam in epte ex-
ponere.*

C A P U T IX.

In oratione & concionibus fre- querter in ecstasim rapitur.

SUfficiebant sancte vitæ exempla & sanctitas, cum oratione, quæ usus est semper benedictus Pater, tam assidua & humili, ut tantum ex doctrina & sermonibus suis perciperet in animabus fructum, quantum vidimus præcedentibus capitibus. Placuit tamen Spiritui sancto, consideranti, quæ sece parabat studiosè ad ampliores per dotes suas referendos fructus, impertire ipsum dotibus aliquot extraordinariis, ad majorem animæ ejus consolationem & bonum proximorum exemplum. Vehemens illi erat, de quo hoc capite primùm tractabimus, interior sensus eorum, tum quæ meditabatur & considerabat in oratione, tum quæ dicebat è suggestu; tam vividus is erat, tam fortiter ac suaviter impressus animæ, ut saepenumero in oratione à sensibus avocatus atque in divina abreptus persisteret. In pulpito autem ita incendebatur, ut per flamas, ex ore ejus emissas, abundè detegretur ignis, quo intus flagrabat anima. Hinc ita emollicebat audientium corda, quantumcumque arida ac dura, ut in plerisque concionibus verba ejus comitarentur uberes lacrymæ, è corde provenientes, & per oculos tum dicentis tum audientium prorumpentes. Sæpe in pulpito immotus stabat, absque loquendi facultate, tamquam sensuum exteriorum usu destitutus præ vehementia affectus interioris, quo benedicta ejus anima tenebatur. Licet autem conaretur saepius obtegere ac dissimulare hujusmodi affectiones & mentis excessus, nequibat tamen; quoniam penes hominem id non stat, sed penes celerrimum illum & omnipotentem Dominum, qui, prout visum est expedire, tunc gubernat cor Servi sui sensusque omnes tum interiores tum exteriores.

*Ita ad cœ-
stria intende-
bat animam,
ut prædi-
cans,*

E

78 Donum istud aperte elucebat in P. F. Thoma, eratque valde publicum; unde patres Castellani gravitate insigne, ac personæ præcipuae ei familiares, eum suspicerunt, ut hominem, quem theologi Ecstaticum compellant, id est, virum, qui à Spiritu sancto donum habet excessus mentis. Burgis in more positum ei erat serius plerique & post ceteros religiosos omnes Rem divinam facere in facello sancti Crucifixi, quod ad horam istam laici universi se domum contulissent, quodque sibi esset facultas celebrandi majori in tranquillitate ac solitudine. Factum autem est saepius, ut ibidem Sacris operans, in ecstasim rapetur & immobilis persisteret adeo, ut à religioso, qui Sacro ministrabat, attrahenda ei, nec sine vi aliqua, esset vestis, ut ad sensus rediret, & perficeret Sacrificium. Contigit variis vicibus, ut ante prandium orationi se applicans, ei insiste-

*Missam ce-
lebrans, o-
rans*

P P P P 2 ret

A. M. SA-

TONIO.

ret jejonus usque ad tertiam vel quartam pomeridianam *a*, utque ad cellam ejus accurrerent reli-
giosi, allatur illi cibum. Idem accidit in choro,
ubi, finitis divinis officiis, solus ipse in oratione
permanebat; & visum esse, referunt, aliquoties à
sensibus alienatum ac elevatum à solo. Mandave-
rat fratri, cui cura cubiculi ejus commissa erat,
ut sese ad certam horam vocaret, ad celebra-
dam Missam. Die quodam adfuit frater iste ad di-
cam horam; cùmque sum semel & iterum ap-
pellans responsum non impetrare se adverteret,
quid de re esset, suspicatus, januæ vim intulit,
aperuit, ingressus est, ac Dei Servum in ecstasim
raptum invenit adeo, ut compellant non respon-
deret. Paulò pòst ad se rediit, & cùm frater i-
ste significaret ipsi, quòd jam tum in conventu
absolutum esset prandium, ac præteriisset tempus,
quo fas erat celebrare Missam, valde dissimulans
repositum: Haud rebar, adeo proiectam esse diem,
pœnit me non celebrasse; at novit Deus, quòd per id in se non deliquerim.

*V recitans
divinum officium*

B

** Hisp. y
quan espi-
ritual*

b

C

*ad longum
tempus in ec-
clasi*

79. P. F. Melchior de Yebre ex Ordine sancti patris Francisci, qui fuit Compluti guardianus, vir eximiae & notæ per Hispaniam virtutis, cu-
jusque vitam scribit magister Villegas tomo de
Sanctis extravagantibus *b*, exponens, quām e-
gregius Dei servus & quām rerum divinarum in-
telligentis fuerit P. F. Thomas, retulit P. Didaco
Guevara, concionatori conventus sancti patris no-
stri Augustini Salmanticæ, ac P. F. Joanni Camara,
sacré Theologæ magistro & guardiano colle-
gii SS. Petri & Pauli Ordinis S. Francisci Complu-
ti, atque aliis, quā id testantur, personis præstan-
tibus, quòd benedictus ille Pater, dum erat ar-
chiepiscopus Valentinus, festo die ascendentis
in cælum Iesu Christi Redemptoris nostri, sub
horam sextam matutinam recitans horas canonica-
cas, cùm pervenisset ad Nonam ac dixisset Anti-
phonam illam, **VIDENTIBUS ILLIS ELEVATUS**
EST, à sensibus fuerit avocatus & in ecstasim ra-
ptus, atque erecto corpore in pedibus perstiter
usque ad horam quintam vespertinam: ad se au-
tem reversus ab ecstasi & mentis excessu, sacel-
lanum, qui cum eo Horas recitabat, nec pedem
inde moverat, interpellavit: Quonque perveni-
mus? Respondente facellano: Incepimus Nonam
& præmisit tua Gratia Antiphonam: **VIDENTI-
BUS ILLIS:** Itaque, inquit, dicamus Nonam, tum
ad sanctum Missæ sacrificium celebrandum acce-
dam, ac dein ad chorum, ut officio assistam ac
concionari. Id fieri haud poterit, illustrissime Do-
mine, dixit sacerdos. Ut quid? Quia jam statim
audita est hora quinta vespertina; advertat tua
Gratia ad sonum æris campani in monasteriis, si-
gnum dantis ad Completorium. Obstupescitus,
Recitemus igitur, inquit, Nonam & Horas reli-
quias: pœnitent fanè, non tam mei, quām tui cau-
sâ, quòd Rem divinam non peregeris. Sed ita pla-
cuit Domino Dœo, idque sine tua aut mea culpa.
Esto securus, quòd ipsum minimè offenderimus;
neque enim tu me deferere poteras, neque ego
gratiā à Domino mihi collatam.

80. Tum facellanus ille sese ad pedes ejus pro-
stravit, obnixè rogans, ut per amorem Dei, suæ
que animæ profectum inde enasciturum, edice-
ret, quid sibi voluisse tam diurna ista sensuum
abalienatio; duraverat quippe per horas circiter
undecim, inchoata scilicet horæ sextæ & mediæ
matutinæ, jamque audita erat quinta vespertina.
Bonus P. F. Thomas, quoniam tam ardenti stu-
dio precabatur ille, ac fore promittebat, ut rem

silentio tegeret, declarare eam illi statuit, ut pro-
bus idem sacerdos, cui nomen erat dominus Bon-
nillo & beneficium ecclesiasticum in ecclesia me-
tropolitana, Deo laudem tribueret, & ad animæ
suæ profectum uteatur. Sic autem declaravit. Sci-
to frater, quòd ipso temporis momento, quo in-
ciperem Antiphonam **VIDENTIBUS ILLIS**, magna
angelorum turba eamdem ab ore meo exceperit,
& per aërem hunc tam suaviter ac modulatè de-
cantare cœperit, ut me mihi surripuerit concen-
tus, sensusque omnes defixerit cælestis musica.
Miror autem asserere te, quòd tot horæ præter-
ierint, quandoquidem, verum tibi loquor, dimi-
dia mihi visa non fuerit [effluxisse.] Hoc habet
quippe voluptas & consolatio cælestis, ut dies u-
nus illi visus sit media hora. Subdit in sua testi-
ficatione suprà memoratus P. Camera, sibi certè
persuasum esse, quòd P. F. Melchior de Yebra,
qui rem enarravit, eam edoctus etiam fuerit di-
vino aspirante Numine: nam plura referebat pro
insigni sua simplicitate & candore animi, quæ Spi-
ritu sancto indicante didicerat, quæque deinde e-
ventu comprobata sunt. Præterea, cùm [Sanctus,] isto die,
nec Sacro operatus fuerit, nec compa-
ruerit in templo, nec ante vesperam comederit,
pluribus è domesticis *c* res nota fuit, & ab his
communicata cum aliis, qui eam testimonio suo
confirmant similiter.

81. Hinc non est, cur miremur id, quod su-
per hac re de se ipse fassus est P. F. Thomas in
sermone de Transfiguratione Rœdemptoris nostri.
Quippe cùm toties inter orandum, concionan-
dum *d*, & celebrandum Missæ & Sacrificium con-
spectus fuisset in ecstasi, nec declinare illud po-
tuisset, nec prævertere, cùmque jam publicum
esset, quod tectum voluerat, visum ipsi est, sum-
pta occasione doctrinæ, in concione ista propo-
nendæ, dicere non nihil de iis, quæ sibi in men-
tis excessibus à Deo communicabantur: tum ut
auditores Deum collaudarent, tum ut sese per ani-
mæ integritatem expeditos redderent ad eadem per-
cipienda; quando divino Numini placeret etiam
cum ipsis communicare, si conveniret. Præterea,
quoniam ejus spiritus & anima [tanto ardore] fla-
grabat eorum, quæ pro concione dicturus erat de
divina contemplatione & oratione, deque inge-
nitibus atque extraordinariis gratiis, quas ibidem elar-
gitur Deus hominibus, rerum cælestium verè studio-
sis, integrum ipsi non fuisse putem, ab illis dicen-
dis abstinere, dirigente sic linguam Spiritu sancto,
cui tam obnixè se commendabat peculiarissimè ac
ferè semper dum pro concione verba facturus erat.

82. Itaque in eo sermone perpendens verba il-
la, quibus Redemptorem nostrum allocutus est
divus Petrus, dum eum in monte Thabor tantâ
gloriâ circumdatum conspexit: **DOMINE, BONUM**
EST NOS HIC ESSE &c., & ex illis beatam ac for-
tunatissimam conditionem animæ, quæ oblita re-
rum terrenarum ac temporalium toto corde ac
desiderio æternis adhæret, omnem amorem & af-
fectum in Deo collocat, atque in anima sua ex-
struit tabernaculum & domicilium sanctissimæ Tri-
nitati. Quis, inquit, eloquatur, quæ lingua ex-
primat gaudium, delectationem, tranquillitatem,
bona ac delicias, pacem & securitatem in-
teriorum, quibus perfruitur is, qui ad illum mo-
num cor suum Domino præbet habitaculum?
Homo felix ac beatus, qui ad conficiendum illud
tabernaculum curam omnem & cogitationem con-
vertit! ô quanta perfundetur voluptate! Idem dein
pertractans verbis spiritu & affectu plenis, corde

F
*quod & i-
psem fateri*

D

E

d

F

A incenso ex ardenti desiderio afferendi utilitatem & stimulos injiciendi auditoribus, hæc cœpit addere ac dicere.

83 "Ego quidem, fratres, ut de me ipso inter-
, rim aliquid loquar, si quandoque (& hoc ra-
, rissimè) indigno concessum est, non meo quidem
merito, sed Christi optimi maximi gratuito be-
neficio, in montem altum cum ipso conscede-
re, & ibi gloriam vultus ejus, vel ad modicum
& de * longè prospicere, ô quibus ardoribus,
quibus * lacrymis clamo*: Domine mi, bonum
est nos hic esse, non me permittas ultrà descen-
dere de monte isto; sufficit mihi* hæc præsen-
tia tua, ne discedas, obsecro, ne abeas à me,
in hoc tota vita mea, in hoc omnes dies mei
expendantur. Quid ultrà queritur? Hoc solum
volo, hoc solum cupio, hoc solum desidero,
hoc solum peto. Sed heu heu evanescit subitè
gloria illa, pax illa, dulcedo illa, & plenus
mœrore relinquor, deserit illico inhantem* a-
nimam, & sicut fulgor transiens, ita præter
splendor ille: ô si durâset! Sed ad historiam
redeamus &c. Haec tenus ipsa ejus sunt verba;
sermones enim exarabat Latinè f.

B 84 Præclarum sancè testimonium eorum, qui-
bus perfruebatur in illis mentis excessibus anima
Servi Dei, quæque cum ipso communicabat Domini-
nus per suam misericordiam, quo tempore dura-
bant. Etenim cùm prædictus esset benedictus Vir a-
nimo (uti constat) rectò admodùm, sincero & hu-
mili; cùm tantopere amaret secretum, caveretque
solicite, ne cuiquam detegerentur peculiares favo-
res, sibi à Deo concessi; ea, quæ in isto sermo-
ne, verbis hæc recitatis, de se ipse indicavit, cer-
tissimum sunt argumentum insignium gratiarum,
quæ in similibus occasionibus animæ ejus fuerunt
collatæ g. Die quodam Hebdomadæ sanctæ verba
faciens Burgis in monasterio S. Ildephonsi, argu-
mentum sibi assumpit verba illa Apostoli: "Hoc
enim sentite in vobis, quod & in Christo Je-
sus &c., ac tertio eadem repetiūt; nam quoties
recitabat, toties visus est non posse prosequi ulte-
rius præ lacrymis, in qualibet eorumdem repeti-
tione accrescentibus. Commovebatur animo au-
ditorium universum, ipse vero tertia vice illa in-
geminans in ecstasim raptus est, in eaque, præ-
stolantibus omnibus, permanit ad unius circiter
horæ spatium. Elapsa horâ, ad sensus rediit, &
supra ista verba sermonem exorsus est, & ad fi-
nem perduxit instar cœlestis seraphim.

85 In S. Dorotheæ cenobio monialium, Or-
dinis Canonicorum regularium S. Augustini, ubi,
sicut dictum est, per suos sermones tantum pro-
fecit, ut, quæ antè utebantur vestibus è caprino
villo * contextis, vela gestabant bombycina, cal-
ceamina vero juxta morem mulierum præcipua-
rum ac ditorum elegantissimè confecta, immu-
târint omnia, habitum assumentes è nigro ac ru-
di panno, vela ex albo linteo, totumque vestitum
vitæ religiosæ prorsus consonum; salutationes au-
tem officiosæ & familiares congressus permutâ-
runt cum oratione, frequenti Sacramentorum u-
su, sollicita ac pia assiduitate in Officio divino; ad
Matutinum, licet regio sit adeo frigida, surgentes
media nocte, etiam in summa hyemis asperitate,
& illuc earum multæ in oratione perseverantes us-
que ad tempus matutinum. In isto cenobio con-
ciones habebat ob fructum, quem istic referebat
frequenter; sed & ibidem visus est in festivitate
Corporis Domini, aliisque festis solemnibus in
ecstasim rapi sub initium concionis; subinde etiam
antequam suggestum consenderet, innitens altari

à sensibus avocabatur, ac durabant excessus illi
per horas aliquot.

86 Die quadam in templo primario ejusdem
civitatis yerba faciens & vehementi sensu animi
peccata reprehendens, ac morientis in cruce Do-
mini effigiem manu tenens, voce ex imis animi
penetalibus profecta ingeminare cœpit: Huc re-
spice, Christiane, huc respice, & hæc verba pro-
nuntians, nec progredi ultrà valens, inflammato
vultu substitit in ecstasim raptus, silendo magis af-
ficiens auditorum animos, quam fecisset loquen-
do. Vallisoleti Feriâ quintâ hebdomada majoris
coram Carolo quinto imperatore sermonem fa-
ciens de Mandato h, post multam ac bene per-
tractatam doctrinam, quam sacri hujus Euangelii
historia suppeditat, in medio sermone perveniens
ad sententias illas S. Petri voces: Domine tu,
tu mihi lavas pedes? eaque interpretans ac di-
cens: Tu Domine mihi? Tu mi Deus, angelorum
gloria, cœlorum decor, Dominus universæ crea-
turæ, mihi? Mihi? nec pergere nec verbum ul-
trà proferre valens, immotus perstitit instar colu-
mnæ marmoreæ absque alio seu motu seu sensu,
quam quodd oculos in cœlum defixos haberet, de-
fluentibus continenter lacrymis.

87 Cùm anno millesimo quingentesimo qua-
dragesimo primo in Castella instituenda essent pro-
vinciæ Ordinis nostri comitia, quibus adstitit &
præsedid reverendissimus pater generalis, magister
Fr. Hieronymus Seripandus; ipsem dictus pater
generalis peculiari epistola (quam post videbi-
mus) vocavit ipsum & invitavit; quoniam mul-
tum desiderabat videre ipsum & alloqui propter
ea, quæ de singulari pietate ejus ac doctrina in-
audierat, & quidem cum intentione ipsum consti-
tuendi Priorem provinciale Castellæ, suumque
per Hispaniam universam vicarium generalem.
Suspiciatus P. F. Thomas, quid animo intenderet
Prior generalis, de industria & evitandi oneris cau-
sâ, tergiversatus est in itinere, & studuit non ad-
ventare ante meridiem Sabbathi, quo habita est
congregatio, nec ante horam, quâ omnino cer-
tum erat, & juxta leges constitutionesque sacri
Ordinis nostri necessarium, ut jam provinciæ præ-
ses & assessores essent constituti. Quæ peculiaris
fuit Domini nostri providentia, ut illo frueretur
felix ecclesia ac diœcesis Valentina, ut infrâ vide-
bimus.

88 Quamquam autem doloreret reverendissimus
pater, non adfuisse citius P. F. Thomam, exce-
pit tamen advenientem magno cum gudio & vo-
luptate; corripuitque illum quidem illa de causa
aliquantulam, sed magna caritate & consideratio-
ne, & quasi in peccatum cunctationis injunxit, ut
postero die in comitiis sermonem haberet. Erat sa-
nè illi, qui jam ex itinere fessus advenerat, cui
supererat tam breve temporis spatium, cuique,
licet prædicto insigni mentis acie, judicio ac intel-
lectu, memoria utcumque erat infirma (quam ob
causam non concionabatur, nisi dies quindecim
aut viginti i sermoni incubuisset) arduum nego-
tium, obligatio habenda concionis, cui adesse
solet auditorium frequens & eruditorum affluentia;
etiamsi non alii interessent, quam qui ad congrega-
tionem conveniunt, ejusdem Ordinis religiosi,
qui delectum constituunt provinciæ tam amplæ
& extensæ, qualis est Castellana, plenæque tot
virorum religione & doctrinâ præstantium. Sed,
superante difficultates omnes obedientia ac desi-
derio satistaciendi præsidi suo, sermonem acce-
ptavit.

89 Totam illam noctem in oratione transe-
git,

A. M. SA-
LONIO.
provincia
paribus,

git, obsecrans Dominum, ut intellectum illuminaret, linguaunque dirigeret ad asequendam doctrinam, auditoribus diei sequentis convenientem. Cum adesset dicendi hora, & in diem Dominicum, quo fiebat congregatio, incidet festivitas S. Michaëlis, pro themate assumptis verba hæc Psalmi cvii: "Quis deducet me in civitatem mu-

„nitam, quis deducet me usque in Idumæam? „Proposito themate: Verba, inquit, ista, quæ in

hujus orationis materiam delegi, protulit, qui modò cœli incola est, quique, dum protulit, hic peregrinus erat in terra. Et pronuntians voces illas CÆLI INCOLA &c., eo intus animi sensu affectus fuit, ea mentis teneritudine, ut mox substiterit, progredi ultrà non valens, decurrentibus per venerabiles ejus genas uberibus lacrymis. Ita perficit notabilis temporis spacio, nequiens occulere (quamquam dabat operam) id, quod sentiebat anima, cum ingenti admiratione totius auditorii, cui per cœlestes illas lacrymas & per silentium plura dicebat ipse, quæ dixissent alii multis & studio selectis vocibus. Demum post longum temporis intervallum desit affectus ille &

intermissio, cœpitque dicere res adeo sublimes ac tanto simul pietatis documento plenas, ut multorum & insignium in paucis theologorum, qui concioni intererant, judicio pars major eorum, quæ in medium proferebat, non esset studio è libris hausta, sed per scientiam infusam peculiari illustratione ac Spiritus sancti dono obtenta.

Dum Prior erat Burgis, die quadam habitum concessit ejusdem civitatis novitio, cui nomen D. Joanni de Castro; ad actionem hanc spectandam confluxit magna hominum multitudo; tum quod juvenis, qui habitum recipiebat, notissimus esset & præclaro genere prognatus, tum ut audirent sermonem, quem juxta morem in similibus actionibus usitatum facturus erat P. F. Thomas. Dato jam habitu, sermonem exorsus est in hæc verba à Cantoris Canticorum: "Soror no- „stra parvula est, & ubera non habet." Etate juvenis non multum proœcta occasionem fuggerente, ut super illis sermonem institueret. Cœpit autem [verba] ista perpendere eo, quo alias sollebat animo, & mox hæsit absque loquendi facultate per intervallum horæ circiter dimidiæ. Si- bi restitutus & adstantes intuens dixit: Ignoscite domini, quod mihi corculum adeo debile sit, ut quemlibet hominem pudore suffundat. Sed quod non diximus paulò antè, dicemus modò, concionatusque est instar cœlestis angeli. Addunt, qui isthac enarrant, testes, quod, quotiescumque inter prædicandum in ecstasim rapiebatur, nullus ex auditoribus abscederet, sed, re intellecta, multò plures accederent: Si verò id contingebat in aliquo monasterio, accurrebant religiosi omnes, audituri, quid ad se reversus esset dicturus; quoniam post illas ecstases res tam divinas & tanto fervore atque efficacia pertractabat, ut auditorum animos attereret.

A N N O T A T A.

a Coccinus pag. 583 titulo de actibus interioribus religionis, devotione & oratione ex processu Castella testes appellans Ludovicum Feo, Catharinam Gonzales, Alphonsum Garziam, Antonium Martinez, Petrum Agado & Ferdinandum Busto; Deponunt, inquit, de auditu & publica voce & fama, quod Deum semper habebat ante oculos, & omni tempore valde follicitus erat circa exerci-

tium orationum in horis determinatis eaque orationis assiduitate conspicuus, ut reliquos suæ religiosi facilè superaret; Donna Eleonora de Salazar deponit pariter de auditu, sœpe in oratione jejunum permanere solitum, usque ad tertiam & quartam horam vespertinam, unde eveniebat, ut religiosi ad ejus cellam, cibum necessarium porrigitentes, accederent.

b Nempe Operis, quod Flos Sanctorum inscripsit, parte tertia, complexa Vitas Hispanice de Sanctos extravagantes.

c Audiendus hic denuo Coccinus pag. 580: Accedit, quod egregiè probatur ista devotio ex frequenti ecstasi, in quam raptum fuisse depnunt testes, Mariana de Sottomajor in processu Valentino... de visu & communis assertione in domo; cùm in festo Ascensionis Domini ab hora quinta matutina usque ad vesperam, dum accenderentur luminaria, ecstasi perdurasse; Anna verò Bretona nonagenaria in processu Castellæ... se vidisse eum aliquoties elevari in sermonibus cum quibusdam exclamationibus, uti Sanctum, ita ut raperetur in ecstasim, & illico in se rediret cum ferventi quadam vivacitate. Huc quoque spectat, quod teste eodem Coccino pag. 589 & seq., depositus eadem Mariana de Sottomajor, nempe se pluries vidisse sanctum Archiepiscopum raptum, dum recitaret Horas canonicas. Notandum, quod, eodem teste pag. 485, laudata Sottomajor, habaret continuè in palatio archiepiscopali.

d Vide ad lit. præced. testimonium Anna Bretonæ.

e Coccinus pag. 592: Ut enim deponit Mariana de Sottomajor... notum erat in palatio, quod omittebat publicè Missam celebrare, ob continuam, quam patiebatur, mentis elevationem, & pater frater Joannes de Castro... examinatus auctoritate ordinaria... in processu Castellæ de auditu deponit, eum celebrando Missam, quæ dicitur del Gallo, raptum in ecstasi fuisse: ut donna Eleonora de Salazar monialis, scilicet testis in eodem processu Castellæ... dicit de auditu, eum, dum Religiosus esset, exspectare solitum tempus, quo ultimum Domino Sacrificium offertur, quia valde cogitatione mentis in Deum elevabatur.

f His subneclit Saloni interpretationem Hispanicam verborum, qua Latine recitaverat, queque in editis Sancti sermonibus ad verbum leguntur, si leves excipias immutationes, quas affignavi in margine.

g Pratermis hinc nonnulla, quibus auctor repetit; non fuisse penes Sanctum occultare mentis excessus, vel silere, qua in hisce perciperet anima, dirigente nempe linguam ejus Spiritu sancto.

h Id est, de Lotione pedum, quæ fit Feria quintæ Cena Domini, quia quod fecit Christus, idem fieri à discipulis mandavit.

i Nisi hic exaggeret aliquantulum biographus, dicendum, quod sub annum 1541 multum debilitata fuerit Sancti memoria; certè per Quadragesimas aliquoties, etiam coram cesare, dixerat, per quas etiam si demus, quod minus verisimile fit ex editis concionibus, dixisse tantum semel in hebdomade, tantum succurenda memoria spatium temporis reperire non potuit.

k Textus hujus expositionem Hispanicam Saloni pratermis.

l Ita sonant verba Hispanica Saloni; in ipso sermone Latino istud est exordium: Veri & legitimi filii civisque clarissimi supernæ civitatis Hierusalem verba sunt, ex exilio & peregrinatione in cœlestem patriam anhelantis, & in concivium suo.

A suorum gloriam suspirantis. *Vide præterea, que circa tempus & occasionem hujus concionis obser-vavi in Comment. prævio num. 56 & seq.*

A. M. SA-
LONIO.

C A P U T X.

Futura prænuntiat.

Futura pre-dicendi gra-tia

QUAMVIS dona, de quibus hoc & sequente capite agendum venit, nec sufficientia nec certa argumenta sint conscientiæ puræ & sanctæ, quandoquidem ea possederint nonnumquam & possidere queant animæ ab amicitia divina alienæ, & gravibus peccatis obnoxiae, uti constat ex sacris Litteris, & ex Jesu Christi Redemptoris nostri verbis illis apud sanctum Matthæum: Multi dicent mihi in illa die judicii: Domine in nomine tuo prædicavimus & prophetavimus, & in nomine tuo dæmonia ejecimus, & in nomine tuo virtutes multas fecimus. Et tunc confitebor illis: verè numquam novi vos, nec è numero electorum meorum estis, nec majores apud me estis ideo, quia, quidquid allegatis, minimi valoris est, cùm opera vestra plena iniquitatis fuerint. Attamen quando ista dona & gratiæ prædicendi futura, ejiciendi dæmonia & hujus generis alia conjuncta sunt cum vera virtute & sanctis moribus; reperiunturque in hominibus, qui aperte ostendunt, se commodum aliud non quærere, nec intendere finem alium, quam Dei gloriam & utilitatem fratrum, multum ea splendoris conferunt eidem virtuti & hujus pretium declarant amplius. Quapropter sancta mater Ecclesia, quæ à Spiritu sancto, cuius sunt dona omnia & gratiæ, regitur & gubernatur in beatificatione & canonizatione Sanctorum confessorum, licet primum & potissimum, ad quod attendit & quod discutit, sit sanctitas & vita, multum tamen perpendit etiam dona & gratias, quibus claruerunt, & miracula, quæ patrârunt ante & post obitum, & hæc illis adiungens securam se præstat.

Sancto

92 Non prætermisit etiam Dominus Deus illo modo exornare P. F. Thomam: quandoquidem ipsi res multas patefecerit, quæ futuræ erant, & quarum notitia obtineri omnino non poterat via naturali aut humana. Non multa quidem de hisce nota sunt; tum quòd diligenter dederit operam, ne vulgarentur favores, sibi peculiariter à Deo concessi, tum quòd ista disquisitio tot annis ab ejus obitu fuerit instituta: at quæ ad nos pervererunt, certa admodum sunt & notabilia. Quoniam verò, quæ hoc & sequente capite continentur, non ex integro sed pro parte dumtaxat, constant ex processu, hic annotabò, quid ex illo constet, & quid intellexerim ab aliis personis fide dignis, sed è vita sublatis ante disquisitionem, quæ dein instituta fuit auctoritate ordinariorum ac Sedis Apostolicæ.

*concessa,
b*

93 Itaque quod spectat prophetiæ donum, pater magister F. Christophorus de Santotis *b*, vir eximiæ pietatis & doctrinæ (qui idcirco interfuit sacro concilio Tridentino, tamquam theologus delegatus à rege Hispaniæ) testatur in processu, quòd, cùm alienigena quidam, P. F. Thomæ peramicus, & ipsi patri magistro de Santotis pernotus, nomine Nicolaus de Witte, famulum, quem ob virtutem amabat multum, gravi infirmitate affectum haberet, ea de causa ductus ille fuerit die quodam Veneris Burgos ad sacram Redemptoris

cruci affixi effigiem; ubi post invocationem sanctissimi sui nominis ante piissimam illam imaginem Domino placuit impertiri ipsum tam subita & integræ sanitatem, ut quilibet adstantium judicaret, superare illam naturæ vires & esse miraculosam.

94 Ea occasione dictus Nicolaus de Witte, *exemplis*

qui erat Flander, lætus omnia ascendit ad cubiculum P. F. Thomæ, qui id temporis domui isti Prior erat, certiore illum redditurus beneficii, servo suo à Domino collati. Verum est, repositus P. F. Thomas, grande beneficium est, quod corpori servi tui contulit Dominus, ut a liud longè majus conferat animæ dominationis tuæ. Atque ita factum; nam ea occasione incessit ipsum cupido deserendi mundum & secedendi in Ordinem religiosum, & hoc quidem exsecutioni mandavit, assumens habitum in hac sacra sancti patris nostri Augustini domo Burgis, & eo induit illum ipsem P. F. Thomas & cum ingenti totius conventus voluptate. Rerum cœlestium tam peritus evasit ac tam boni exempli bonus ille vir, ut magister datus fuerit tyronibus ejusdem monasterii: ipsem autem dictus pater magister Santotis sub illo novitiatum peregit. Dein lapsu temporis idem F. Nicolaus de Witte à P. F. Thoma, provinciæ præfeto, licentiam petivit eundi cum aliquot aliis religiosis in Indias & atque illic Domino serviendi in prædicatione sacri Euangelii: ubi per insignem fervorem, illis à Domino concessum, pro salute animarum illarum res mirabiles patrârunt. Et quidem ex multis religiosis istinc reversis intellectum est, quòd dictus pater Nicolaus vitam ibidem egerit tam sanctam, & è vivis abierit tanta opinione sanctitatis, ut magna devotione invocetur, & plura post obitum miracula patraverit. Sanctum eum esse censem illuc omnes, & ut talem venerantur.

probatur.

95 Quod sequitur, retulit mihi magister Joannes Porta, egregius Dei servus & omni fide dignus, quem P. F. Thomas [diœceseos suæ] visitatorem habuit. Primum cùm esset archiepiscopus ac observaret magnam vitæ licentiam & intemperantiam, quæ tum erat in omni hominum ordine, vehementer desiderabat morum correctionem videre, præsertim in ordine ecclesiastico; quia ab hujus exemplo plurimum dependet, & eam totto conatu deprecabatur à Domino. Et quoniam hominibus à natura insitum est, ut lingua versetur in eo, quod cor concupiscit, sæpius ea de re loquebatur & agebat cum familiarioribus, maxime cùm episcopo Segrian *f* & cum dicto magistro Porta. Die quodam, postquam multis cum lacrymis ac devotione (quamquam hanc haberet semper, sed illo die solito majorem) ad aras fecisset, sermonem, uti consueverat, habens cum dicto magistro de Ecclesiæ statu, his verbis eum allocutus est: Ne dubita, magister, quin quam primum Dominus remedium subministraturus fit, quo corrigitur serio Ecclesiæ suæ ordines, idque certum esse scias, quandoquidem id ipse pro sua clementia cuidam servo suo indicârit. Credere fas est (ut aiebat mihi bonus ille magister Porta) quòd ipse fuerit, cui indicaverat id Deus, quodque hæc fuerit causa devotionis illius & fletus extraordinarii; quamquam humilitatis ergo numquam patefecerit. Reipsa Dominus ad verba Servi sui effectum accommodavit: nam die mox sequenti à Carolo quinto cæsare nuntius supervenit cum litteris sanctissimi domini Pauli tertii, & ipsiusmet cæsareæ majestatis, quibus convocatus est ad concilium Tridentinum, ex quo, uti constat inter Ca-

tho-

E

F

f

A. M. SA- tholicos omnes, secuta est generalis in omni Ec-
TONIO. clesiae statu, præsertim ecclesiastico & religioso,
morum reformatio g.

g
Egrotationem,
96 Egrotabat juvenis, hujus Valentinae ci-
vitatis incola, eoque deductus erat, ut spes vitæ
longioris nulla superesset; magnum inde magister
Porta (qui & rem istam enarravit) dolorem con-
cepit ob amorem, quo in illum ferebatur, atque
istum dolorem suum communicavit cum P. D.
Thoma, ut pro ægro oraret. Die postero, post-
quam Rem divinam peregisset [B. Thomas] vo-
cavit illum, dixitque; Sum animos, nam juve-
nis, qui tamquam filius tibi est, ex hac infirmi-
tate non morietur. Confer te illuc, & jube ad-
vocari Aguilar medicum (ita ut ægrè non ferant
alii, qui haec tenus acceperunt) nam ille morbi ge-
nus deprehendet, &, Deo aspirante, curabit. Res
planè ita accidit, ut prædictus P. F. Thomas. At-
que id ipsem deinde in processu testatus est, qui
ægrotaverat [Valentinus] incola, nimirum P.
Christophorus Perez de Almaçan è Societate Je-
su b.

b
*templo incen-
dium,*
97 Anno millesimo quingentesimo quinquage-
fimo secundo clerus parœciae S. Catharinæ mar-
tyris in majori ecclesiæ facello sepulcrum sibi strue-
re cœpit. Re intellecta ab iis, qui erant de pa-
rœcia, Michaël Hieronymus Garcia eques, &
Antonius Martinus Moret mercator, qui illo an-
no fabricam ecclesiæ curabant, comitantibus D.
Didaco Boil, domino de Mafamagrell, ac Joanne
Isquierdo mercatore, Archiepiscopum adierunt,
conquerentes de damno, quod, dum locum illum
sepulturæ construebat clerus, passura erat parœ-
cia, orantesque, ut illi occurreret. Mox ad fe-
vocari jussit rectorem & præcipios è clero, ro-
gavite eos, quorum pecuniâ edificatum suisset prin-
ceps ecclesiæ facellum & quidquid in eo erat. Re-
sponderunt [factum id esse] sumptibus & eleemo-
nynis eorum, qui erant de parœcia. Ut quid igi-
tur, dixit, vobis illud vindicatis absque ipsorum
consensu, & mea licentia? Ite & fossam, quam
duxistis, mox complete & obstruite; clerus ve-
rò in alia ecclesiæ parte, ubi nemini fiat injuria,
sepeliatur, & facellum princeps liberum ac va-
cuum relinquatur, usque dum fuerit ingens neces-
itas occasione incendi, quod obveniet illi ecclesiæ: tum si videbitur, nam pars ejus magna re-
fici debet, proderit locum hunc sepulturæ con-
cedere cuiquam ex honoratiibus & opulentis,
qui ingentem summam pro restauratione conferat:
fin' minùs restauratio fiet parœciae sumptibus, non
vestris. Atque ita illos dimisit, & res exexecutio-
ni mandata est. Prædictio tam vera reperta est,
quātū [verum fuit] ingens incendium, quod anno
millesimo quingentesimo octogesimo quarto, die
Cenæ Domini nos ipsi oculis conspeximus, quod-
que, secretiore Dei judicio, originem habuit è
sacro sepulcro ejusdem ecclesiæ, desflagrantibus
altari* facelli principis, organo pneumatico, &
parte illius majore ac meliore. Atque etiam, cùm
codem die invicem occurserent supra dicti Joa-
nnes Isquierdo & Antonius Moreth (à quo id au-
divi) dixit alter alteri: Vides, quid eveniat; com-
pletum est hodie, quod dixit nobis, ac vaticina-
tus est benedictus ille archiepiscopus D. F. Tho-
mas à Villanova.

* His p. cl
retabo
*infantes
puelle nu-
ptias,*
98 Mercator dives admodum, ei familiaris &
addictus, prætentivavit illi filiæ matrimonium,
ut pro eo Dominum deprecaretur. Facturum se
spōspondit P. D. Thomas & ne rem conficeret,
priusquam unà denuo convenienter [monuit.] At
verò mercator ille, non ultra allocutus ipsum,

rem confecit; ac dein post paucos dies reveritus
est, ut jam tum confessam esse denuntiaret. P. F.
Thomas ipsum, tamquam de nuptiis sua opinio-
ne valde idoneis, lætum cernens, dixit: Doleo,
dominationem vestram tam citò decreuisse ac con-
clusisse [negotium,] idque priusquam ad me i-
teratò accederes; quoniam Domino illius com-
mendandi curam commiseras. Etenim si senten-
tiā mean admittere lubuisset, nequaquam fuis-
set peractum. Sed & prædico tibi, nuptias istas
fore exitium ac ruinam familiæ, & post tuam
obitum, qui non longè aberit, filiam multum ca-
lamitatis ac misericordiarum esse perpeccuram. Conti-
git omnino, sicut prædictus Dei Servus, atque e-
gomet de infaustis istius connubii successibus te-
stis sum luculentus; quandoquidem deinde cum
iisdem personis egerim, quas si nominarem (quod
fas non est) id ipsum testarentur multi, qui eas
cognoverunt, & supersunt etiam nunc in illa civi-
tate.

99 Unus è ministris benedicti Antistitis, vo-
cabulo Nicolaus, die quodam latus valde ad cu-
biculum, in quo degebat ille, accessit, ut indi-
caret, quòd conjux sua à Domino impetrâ-
set filium. Respexit illum vultu moesto pater
D. Thomas & dixit: Dominum impensè orate tu
ac uxor tua pro isto puerō; quippe futurum vo-
bis prædicto, ut incrementum non capiat; sed oc-
cumbat post annos non multos, infelici morte
obeat, vobisque afferat dolores vehementes. Ve-
rissima etiam fuit (inquietabat mihi magister Por-
ta) ista præmonitio. Puer enim ille paucorum
annorum ob facinus supra ætatem pueri impro-
bum, occisus est; pater verò dum ulcisci vult
homicidium, se perdidit, multumque calamitatis
& damni sustinuit.

100 Cùm absolutum esset collegium, quod *Predicatio*
juxta scholas istius civitatis extruxit pauperibus *spettans*
in ea diœcesi studiorum alumnis, & bene ordina-
tum facellum, quod erigi in eo voluit sub invo-
catione beatæ Mariæ Virginis in templo præsen-
tatæ in memoriam assumpti à se illo die habitus
sancti P. N. Augustini Salmanticæ, leges verò,
quæ congruere videbantur ad debitum alumnorum
regimen tum omni, tum prospera & adversa va-
letudinis tempore, essent præscriptæ, ac statutæ
regulæ, quæ observandæ erant tam in divino cul-
tu, quam in studiis & actionibus quibuslibet: non-
nulli, nominatim magister Caro, advertentes, quòd,
tamquam Vir, cui nullius deerat rei experientia,
quique ad minimum usque punctum noverat, quid-
quid conveniens esset collegio alicui & monaste-
rio, curam suam extendisset ad omnia etiam pe-
culiaria ac minutiora, nec tamen parari curâisset
in dicto facello locum sepulturæ alumnis colle-
gi, ibidem morituris, dixerunt illi; circumspice-
ret; quandoquidem istius rei videretur esse obli-
tus.

101 Traditio est inter dicti collegii alumnos,
ab antiquis accepta, & quasi de manu in manum
ad hodiernos perlata, respondisse ipsum: Nihil
vos ita curâ sollicitet, neque enim erit necesse.
Et sicut ad hoc usque tempus patuit, responsum
illud viri prudentes suspiciunt tamquam vaticinium
ejus, quod cernimus usque nunc. Nam licet plus-
quam septuaginta anni defluxerint, ex quo cœ-
perint esse alumni in collegio, fuerintque semper,
& non raro aliqui correpti infirmitatibus gravissi-
mis, quibus ad extrema perducerebantur, nullus ta-
men in dicto collegio hactenus obiit; sed pericu-
lum evaserunt omnes, studiorum cursum absol-
verunt, atque integra sanitate inde egressi sunt
valde

*pueri infeli-
cem exitum
prænuntiat.*

E

F

*ad collegium
ab ipso fun-
datum.*

C A P U T XI

Dæmones expellit.

A valdè docti ac pii, usque adeo ut superiores mox eorum operâ usi sint ad ecclesiarum obsequium & salutem animarum. Unus quidem mortuus est, non tamen in collegio: sed ægrum sese sentiens in patriam abiit, melius istuc sibi fore arbitratus, ubi, aucta infirmitate, vivere desit. Id omne P. F. Thomæ precibus adscribitur, & curæ, quam (uti credendum) de collegio & alumnis suis habet in caelis.

A N N O T A T A.

a *Math. 7 v 22 & 23 ita legimus:* Multi dicent mihi in illa die: Domine, Domine, nonne in nomine tuo prophetavimus, & in nomine tuo dæmonia ejecimus & in nomine tuo virtutes multas fecimus? Et tunc confitebor illis: Quia numquam novi vos: discedite à me, qui operamini iniquitatem.

b *Viri hujus elogium habes apud Herreram in Alphabeto, & apud Nicolaum Antonium in Bibliotheca: ad decrepitam autem etatem pervenit, utroque teste, mortuus anno 1611 vel 1612. Vide infra lit. d.*

c *Teste Herrera in Historia conventus S. Augustini Salmantica pag. 166, Nicolaus de Witte, filius legitimus Francisci de Witte & Mathildis de Jacobs, professionem emisit Burgis, cum secundo Prior esset S. Thomas, anno 1538 die 21 Aprilis. Atque hinc colligo, habitum concessum fuisse Nicolao à Santlo, non Priore ejusdem domus, sed Castellana provincia etiam tum præside: nam sicut ostendit in Commentario prævio ex Herrera, Burgis Prior fuit ab anno 1531 usque ad 25 Aprilis 1534, à quo die usque ad 28 Aprilis 1537 universam Castella provinciam gubernavit, ac tum demum Burgenis conventus regimen secundo suscepit: atque inde etiam consequens fit, fanationem & prædictionem, hic à Salonio narratam, contigit intra annum 1531 & 25 Aprilis 1534; si nempe contigerit, cum Burgis Prior esset S. Thomas.*

d *Eodem teste Herrera ibid. pag. 169, emitit professionem die prima Aprilis 1543.*

e *Si rectè notet laudatus Herrera, P. Nicolaus de Witte transit in Mexicanam provinciam anno 1543. Itaque licentiam quidam petisse potuit intra annos 1534 & 1537, dum provinciam moderabatur S. Thomas; at certè dum abiit ille, præerat hic conventui Vallisoletano, puta ab anno 1541 usque ad 1544, quo ad archiepiscopatum Valentinum assumptus est, uti ex Herrera & ex ipso Salonio probavi in Commentario.*

f *De Joanne Segrian, qui primùm sancto Archiepiscopo pro diœcesi inspecto seu visitato, deinde episcopus suffraganeus fuit, sepe per decursum sermo redibit.*

g *Prima quidem sacra synodi sessio habita fuit die 13 Decembri 1545, quando jam uno circiter anno archiepiscopatum tenuerat S. Thomas; sed diu ante indictum fuerat concilium, per Bullam scilicet Pauli III PP. datam Rome anno 1542; ut proin prædictio Sancti fructum ejusdem concilii propriè respexerit.*

h *Occurrit P. Christophorus Perez in processu Valentino apud Coccinum semel, iterum ac tertio; ubi agitur de luctu populi in morte Sancti, de fama sanctitatis, & de frequentia hominum in suis necessitatibus ad sepulcrum ejus accurrentium, ut suis locis videbimus.*

Septembri Tomus V.

P Ræter spiritum propheticum, de quo capite *Potesias ea* præcedente sermonem instituimus, accepit et iam Dei Servus donum illud, quo plures Sancti & amici Dei claruerunt, virtutem scilicet & imperium in dæmonia. Hoc autem (sicut ait Palladius in Historia, quam Lausiacam appellavit, in Vita beati Pauli a, quem ob eximiam humilitatem, puritatem, ac sinceritatem cognomento Simplicem aut sincerum dixerunt antiqui) impertiri confuevit Dominus personis humilitate præcellentibus; quoniam justum humilitatis præmium est, illis, qui ea virtute excellunt, subjici atque obtemperare eos spiritus, in quibus tam insignem locum invenit, tenuit ac tenet arrogantia & superbia; de quibus inquit propheta: Superbia, Domine, inimicorum tuorum exsurgit semper & ascendit adversus honorem tuum & gloriam, desiderantium atque enitentium hanc sibi vendicare b.

103 Cùm bonus P. F. Thomas Prior esset Bur-
gis, homo erat miserabilis, ita à dæmonibus ob-
fessus, ut, quamvis multa ac magna ad ipsos ejiciendos allata fuerit diligentia, numquam egressi
sint: adeo pervicaces erant exsiccabiles illi spiri-
tus. Adductus est ad P. F. Thomam; jussit au-
tem hic religiosos omnes orationi secum insistere,
ut illi expellerentur; & quamvis id factum sit, non
tamen sunt expulsi. Rogatus, cur tot hominum
religiosorum precibus non expellerentur, dixit
(quod sine dubio novisse debuit à Domino in o-
ratione:) Quia dæmones hi ex illis sunt, de qui-
bus ait Redemptor noster in Euangeliō: Hoc ge-
nus dæmoniorum non ejicitur nisi in oratione &
jejunio. Quia ad eos ejiciendos opus est multa o-
ratione & jejunio. Proin, mandante P. F. Thoma,
per dies aliquot jejunia observarunt religiosi, &
pro homine illo enixè oraverunt Dominum, qui-
bus jejunis ac precibus homo idem liber evasit, in-
teger ac sanus. Hoc autem, teste patre magistro
Santotis, miraculum à Deo patratum fuisse puta-
verunt omnes per intercessionem ac patrocinium
P. F. Thomæ.

104 Eadem in civitate Burgensi exorta est die variis exem-
quodam tam vehemens ventorum ac turbinum plis
tempestas, ut domos aliquot solo dejecerit, plu-
ribus tectum surripuerit magno loci dispendio. P.
F. Thomas se contulit ad facellum Domini sacro
ligno affixi, quod istuc magna in veneratione est
in monasterio sancti patris nostri Augustini; ubi
ingenti pietate ac fervore Dominum rogavit, ut
hujuscem calamatatis miseresceret, atque istud fla-
gellum manu deponeret: & tamquam de rei statu
admonitus in oratione, turrim consendit cum al-
tero religioso, oculisque circum aspergit (ut decla-
ravit postmodum) variis ac turpissimis formis dæ-
mones, per aëra vagantes & istorum damnorum
causas excitantes, quibus præcepit in nomine Do-
mini nostri Jesu Christi, sese statim inde proripe-
rent, nec damnum aut malum illi loco ultrà crea-
rent. Atque eodem temporis momento diffuge-
runt, & cessavit omne infortunium: adeo, ut ex
tranquillitate & serenitate, quibus exemplò gavi-
sus est aër, evidenter apparuerit vis, quam vox
Servi Dei illis intulit, virtusque ac potentia, quam
in eosdem obtinuit.

Quqqq

105 Re-

A. M. SA-
LONIO.
comprobatur.

105 Retulit similiter P. F. Hieronymus Guzman, Ordinis nostri cœnobita, vir religiosissimus, quod, dum P. F. Thomas in ea Burgenſi civitate erat Prior, adductus fuerit in facellum sacræ imaginis Christi ē cruce pendentis energumenus, quem dæmon identidem cruciabat vehementer, atque identidem tranquillum & sine isto cruciati esse permettebat. Rem edocuit P. F. Thomas præcepit ædituo, ut, simul atque ipsum exagitatum cerneret, mox advocaret ſeſe, quācumque tandem id horā accideret. Mane cūm rediret à matutinis precibus, accurrit æditius dicens, quod id temporis dæmoniſerum hominem vehementer exagitaret, ex ejus ore multum ſpumæ eliceret, ac vultum miroſ in modos diſtorqueret. Rogavit P. F. Thomas religiosos omnes, tum ē choro exeunteſ, ut ſe ad facellum sacræ imaginis Christi ē cruce pendentis comitarentur, coniunctim oraturi pro energumeno. Contulerunt ſeſe ad dictum facellum, ubi cum P. F. Thoma orationi ſe dederunt omnes; voluit autem Dominus per insignem ſuam misericordiam, ut exſecrandus ille ſpiritus aufugeret, miſerum hominem, quamvis oppidū defatigatum ac debilem, liberum abſque ullo indicio relinquentis. Gratias illic omnes Domino infinitas egerunt de ingenti beneficio, quod à benedicta ejus dextera ibidem coram omnibus impetravit homo miſerabilis. Tum P. F. Thomas dixit Religioſis ſuis: En vobis, patres, cur voluerim, ut comitaremini omnes ad Dominum deprecandum pro illo energumeno. Desideravi id dupliči de cauſa. Primò, quia communes preces majoris virtutis ſunt coram Domino Deo noſtro: ſecundò, ut, quando à divina bonitate beneficium & miraculum iſtud erat patrandum, tutior eſſet à periculo & iſtu inanis glo-riæ iſ, cuius intuīty idipſum in homine illo Domi- minus perpetrat.

*Demonem
pudore ſuf-
fujum pelli-
t è puella,*

106 Anno primo archiepiscopatus ſui, in viſitatione generali, quam iſtituebat per universam diocesim Valentianam, cūm perveniffet ad oppidum Alcoy c, uti in processu ejus refertur, inve- nit puellam, quam malignus ſpiritus ad eum modum occupaverat, ut neque precibus, neque exorcismis, neque aliis, in Ecclesia uſurpari ſolitis, remediis expelli potuifſet. Rei peractæ ſeries enar- rata eſt P. D. Thomæ, ipſe verò ad promiſit fo- re, ut pro illa ad Dominum preces funderet. Die quodam Sabbati, abſoluto Miſſæ ſacrificio, di- xit vicario ejusdem oppidi: Die crastino, ubi ad Officium convenerit populus universus, ē ſuggeſtu pronuntia, tum quācumque de hoc dæmonio audiveris & cognoveris, tum nonnulla alia, quæ ego ſpeciatim te docebo; & certus eſto, excessu- rum illum quām mox: nam dæmon iſte ſpiritus eſt ſuperbus admodū, nec cuiquam ſuas falla- cias compertas eſſe existimat; ubi autem perſpi- ciet, quod comperta ſint nobis, quodque eas et- iam per vulgemenſ, pudore ſuffiſus abſcedet. Et ita factum eſt; die enim postero, qui erat Domini- nicus, vicario ē ſuggeſtu promulgante tum ea, que de illo dæmoni cognoscere potuerat exor- cismorum tempore, tum quæ privati de illius fallaciis didicerat ex P. D. Thoma, ſtatiu auſ- git ē corpore mulieris, dolore aliquo afficiens qui- dem ipſam in exitu, relinquentis tamen ſine laefio- ne aut damno qualicumque.

*mulos item
è muliere*

107 Eodem in oppido Alcoy mulier nupta, nomine Andolça Gisbert, uxor Andreæ Boatella, longo tempore tam horrendum in modum ab inſidentibus dæmonibus vexata fuit, ut populus u- niversus metu ac terrore percelleretur. Identidem enim uſque adeo cruciabant & affligebant dæ-

mones, ut res eſſet digna commiſſeratione; ali- quando tanto furore agitabatur, ut stuporem in- cuteret; cūm autem domo, quā inclusa ſervaba- tur, proripere ſe valebat, vagabatur per plateas, lapides jaſtant, multumque creans detrimentum. Et quamquam loci vicarius operam daret in ap- plicandis ipſi orationibus, exorcismis, aliisque re- mediis, à ſancta matre Ecclesia præscriptis, ad ſubveniendum energumenis, nullum ex hiſce pro- derat. Quapropter oppidi magistratus*, & miſeræ * Hisp. los mulieris confanguinei, rem detulerunt ad P. D. jurados Thomam tamquam ad ſuum antiſitem, ſpe freti fore, ut apud ipſum inveniretur remedium ali- quod, quale ex ejusdem consilio obtinuerat puel- la antē memorata.

108 Bonus ille Pastor ſacerdoti, cui nomen do- minus Ojos negros d, quique in ciuitate Valentia ſolebat recitare orationes ſuper energumenis, ac malis dæmonibus exorcismos intentare, atque a- liquando illos tartareo tyranno liberabat, provin- ciam commiſſit eundi in Alcoy, & exorcismos ad- hibendi miſeræ illi mulieri. Abiit illuc ſacerdos, &, licet recitari ſacra Euangelia, litanias & cete- ras, quas ſolebat, orationes, nihil amplius profe- cit. Tum præcepit [Thomas,] ut illa Valentiam adduceretur: adductam peculiaribus precibus Do- mino commendavit, &, poſtquam multum de- precatus fuerat, afferuit, dæmones, qui illam torquebant, improbissimos eſſe, nec ejectum iri modo ac via communi; quandoquidem ex iis ef- ſent, de quibus pronuntiavit Redemptor noſter, ejiciendos eſſe vi orationum ac jejuniorum; quod didicit veriſimiliter Dei Servus in oratione, quan- do ſeorsum pro illa Dominum deprecabatur.

109 Deinde intelligens, quod mulier iſta, dum ſalva erat, magna pietate afficeretur erga myſte- rium induentis naturam humanam Dei Filii, mi- fit, qui commendaret monialibus monaſterii de Incarnatione in eadem ciuitate, ut pro illa pre- ces funderent: quod magna devotione præſite- runt religioſæ iſtæ. Jussit deinde ſacerdotem, quem deſignabat, die quodam pro ipſa offerre Miſſæ ſacrificium in facello S. Mariæ ad Nives, quod eft eadem in ciuitate in monaſterio sancti patris Franciſci, atque etiam ipſe eodem die ma- gna cum pietate obtulit in facello ſuo. Ipoſo au- tem deſignato die, finitâ Miſſâ, quam ad aram S. Mariæ ad Nives celebrauit ſacerdos, eaque, quam ipſe [Sanctus] dixit in facello ſuo, mox dæmo- nia deſeruerunt mulierem & hæc tranquilla planè remanifit ac ſana. Et licet ratio præcipua, ob quam femine misertus eft Dominus, fuerint evidenter orationes ac jejunia benedicti Antifitit, voluit ta- men hic adhiberi quoque monialium preces & ſa- cerdotis Sacrificium, ne ſibi ſed aliis iſtud adſcri- beretur, pro inſigni ſua ac vera humilitate deſide- rans evitare honorem omnem & exiſtimationem humanam. Permisit autem Dominus, ut, licet Dei Servus ita illud occultare conaretur, omnes ta- men, qui audierunt, ac teſtes, qui retulerunt, potiſſimum attribuerint orationibus, jejuniiſ & me- ritis P. D. Thomæ.

110 Erat Valentia in platea, cui del Fumeral nomen eft, puella, in cuius corpus ingressus eft malus dæmon. Diu apud ipſam commoratus eft exſecrandus [hospes] occulē admodū, ut ē theologis nemo certò affirmare poſſet, an res, quas, movente illo, ipſa proferebat, eſſent de- nuntiationes divinæ, an verò ſatanæ doli ac men- dacia. Deducta eft ad magiſtrum Joannem de Sa- laya, doctorem Parisiensem, & universitatis Va- lentinæ rectorem perpetuum, virum propter vir-

*ad Deum
preces.*

F

*Euergume-
nas alias*

tus

A tutem & eruditionem tum valde celebrem, qui ejus confessionem exciperet, & eam examinaret; neque tamen hāc viā determinari potuit, quid de re esset. Ita multo tempore in muliere occultus latuit malus dæmon. Sed tandem compertum est, degere in ipsa spiritū nequit; quippe ad difficultates theologicas sibi objectas Latino idiomate respondebat, quod ē certissimis signis unum est, possideri à dæmone personam simplicem ac rudem, quæ numquam dedit operam studiis. Conati sunt igitur expellere ipsum precibus & exorcismis, at nihil effectum est: contrà irridebat nequam, quotquot accederent ad intentandas adjurations, ac miseram puellam mille ludibriis cruciabant. Res significata est P. D. Thomæ, qui eam jussit in ædes suas introduci, ut ei per orationes ac Sacrificia sua subveniret in ista calamitate. Cùm adducta esset, sacrofæcum Missæ officium ingenti devotione pro ipsa celebravit, & simulac illud absolverat ac Dominum pro ipsa oraverat, abiit æternis poenis addictus spiritus, per Dei clementiam & Servi ejus orationem reliquens eam liberam absque signo aut vestigio aliquo eorum, quæ fuerat perpetua, demirantibus vehementer omnibus, qui aderant; quòd perspiccerent tot factos conatus, & adhibita incassum remedia ad liberandam dæmonio infelicem mulierem, quòdque post celebratum à P. D. Thoma pro illa Sacrificium, exemplò ab eadem recesserit.

quibus fratra adhibita fuerant

* Hisp. averiguar

C
alia reme-
dia,

111 Puella altera, apparitoris ejusdem civitatis filia, occasione dierum quarundam genialium, permittente Domino, in poenam animi levitatum ac superstitionum nonnullarum, quas frequenter usurpant hujuscemodi, à dæmone correpta est, & tali tantoque furore percita, ut regi * nequaquam posset. Provisum est diligenter, ut ipsi applicarentur exorcismi atque remedia, ab Ecclesia sancta in similibus casibus præfinita. Verùm cùm nihil inde utilitatis perciperetur (usque adeo in miseram mulierculam dominabatur dæmon) matrona, quæ P. D. Thomæ addicta erat, jussit eam adduci ad se; factum est ita, & ipsa unà cum iis, qui adduxerunt, adiit, oravitque benedictum Antistitem, ut commisseretur ejus, quod puella, una ex grege suo, patiebatur. Excusabat se pro humilitate sua Dei Servus, quia id flagitabant, tamquam maximè confisi, esse illi potestatem mandandi dæmoni, ut ab illa recederet.

112 Verùm attendens, quantùm urgerent, ac per amorem Dei precarentur, & tactus commiseratione ejus, quod miseram puellam pati cernebat, propiùs admoveri eam jussit ac genua inflevere, quā illic ad pedes ejus prostratā, recitavit Euangelia ac orationes reliquas. Referunt testes, rem fuisse luctuosam, audire voces adeo terribiles, quales ipsa edebat, dum legebat ille. Dæmon se se coarctatum cernens, nec sufficiens sustinere coram illo Dei Servo, tamquam orationibus subactus, excessurum se pronuntiavit: & confessim ex eo, quod in muliere observabant adstantes omnes, illum abiisse agnoverunt. Quippe mox tranquillam conspexerunt, vultu, quem non gerebat antè, sereno, & ab iis, quos patiebatur atque in ipsa producebat insidens dæmon, effectibus liberam. Illuc peccatum suum & noxam professā est; ipse verò P. D. Thomas eam consolatus &hortatus est, ut sacra confessione noxas expiatet, Sacramenta susciperet, &, his susceptis, ad se iteratō reduceretur. Ad se reversæ fuisit ac persuasit, ut vitæ religiosæ se addiceret, quod ipsa præstigiis lubenti animo ac devotione magna, quoniam id ei proponebat sanctus Antistes, & ma-

Septembbris Tomus V.

gna dotis parte succurrebat, ut in monasterium fecederet, & ibidem longè à rebus mundi avocata Deo deserviret.

A. M. SA-
LONIO.

113 Loco prope Valentiam, diœco Chiruella, *liberat* dæmon quoque, arcano Dei judicio, puellulam corripuit. Parochus, in cuius ædibus degebait illa, (quoniā jam perspectam habebat potestatem, quā præditus erat sanctus Præsul adversus dæmonia) supplicatum accessit, ut illam ad sece adduci permetteret, & auxilio sublevaret. P. D. Thomas secundum animi sui demissionem, sistenter eam, dixit, certis sacerdotibus; hos quippe ornatos esse à Domino gratiâ subveniendi huicmodi calamitatibus. Dic̄tus parochus, jam tum ad istos sacerdotes adductam illam fuisse afferuit, jamque eorum orationibus adjuratum fuisse dæmonem, sed absque fructu: atque idcirco orabat illum, ut infelicitas puellulæ commisseretur, quia patiebatur multum. Igitur miseratione permotus: Adducatur, inquit, non tamen de die & cum rume, sed nocte ac paucis consciis. Ita adducta est, & ejus jussu posita in ædium parte inferiori, ubi morabatur unus è famulis domesticis cum uxore sua & filiabus. Illic positam descendens invit, jussitque, eam reponi in cellula solam, atque ibidem cum Agno Dei & ligatam stolâ, nocte illa degere. Ipse autem in oratorium suum scandit, eam Domino commendaturus.

E

114 Adverterunt ea nocte, qui illam ædium *dæmonius*, partem inhabitabant, quòd spiritus nequam vehementer torqueret afflictam puellulam, atque inde magno commiserationis affectu permoti sunt: quapropter postero mane statim de eo certiore fecerunt benedictum Antistitem. Tum iteratō ad illam invisendam descendit, bene precatus ei est, atque hinc magna, non tamen plena, tranquillitas ipsi accessit. Reversus ille est ad facillum suum, & magna devotione obtulit pro ipsa Missæ sacrificium, quo finito, revisit ipsam, ac prorsus tranquillam, multumque à priore statu immutatam offendit: vincula ipsi solvi ac cibos porrigi jussit, jam sanam esse, inquiens, & liberam. Eratque ita; ac ipsamet falsa est, quòd sece jam liberam deprehenderet. [Aiebat] enim, [dæmonem] sibi antè apparuisse objectis formis horribilibus, atque his vexatam se fuisse, quamdiu ab illo obsidebatur; terribilius tamen cùm deduceretur ad ædes istius Monachi (innuendo P. F. Thomam) & maximè tota hac nocte; at verò manè dum hic illam invisebat & bene precabatur, [visiones istas] concidisse magna ex parte, & quidem ex toto, postquam redisset, puta, cùm Sacris operatus fuisse: jam verò nullum sibi superesse visionis vestigium, nullum doloris sensum; sed experiri se sanam admodum, solatio effectam, & expertem omnis metu ab inimico spiritu.

F

115 Adhæc, quamquam peculiaris relatio ejus rei relicta non sit, pluribus aliis energumenis misericordiam suam impertivit Dominus Deus, intercedentibus orationibus ac Sacrificiis Servi sui. Quippe in processu, Burgis instituto, testis est, & is præclari quidem generis, qui afferit, didicisse se ex personis fide dignis, quòd, dum erat ea in civitate energumenus, duceretur is ad P. F. Thomam, quòdque hic, post factam prius orationem, juberet [dæmonia] exceedere, ac dæmoniacus evaderet liber. Idem etiam affirmat, audivisse te, tamquam rem in dicta civitate publicam, quòd dæmones illum tulerent, atque obedirent ipsi. Verùm quā non tulerint illum, qui tam impensè amabat & colebat Dominum Deum?

*à quibus ti-
metur.*

a Vita S. Pauli Simplicis ex Palladio data est apud nos tom. i Martii ad diem 7.

b Textum hunc dilatatum existimo, nec aliud esse, quam qui legitur Psalm. 73 v. 23: Superbia eorum, qui te oderunt, ascendit semper.

c Oppidum est amenum, teste Alvaro de Colmenar, ita appellatum à fluvio cognomine; non amplum quidem, sed ferri fodinis ac nominativi fonte admirabili famosum.

d Ita lego Hispanice, quod si ad verbum exponas, dices: Dominus nigris oculis.

e Hisp. con unos Agnus. Latinè communiter Agnos Dei vocamus, namissima cerea calestis Agni effigiem preferentia atque à summo Pontifice sacra.

perimento etiam agnoverunt, qui noxas suas exos ad pedes ejus accedebant; etenim pro flagranti, quo in animarum salutem rapiebatur, desiderio (qui proprius erat effectus caritatis præcordia ejus perurentis) pro naturali pietate, & commiseratione sibi à Deo indita, nec non insigni, quod diximus, judicio, licet alioqui ex se se esset valde amans secessus, & aversaretur hominum colloquia, lubens excipiebat confessiones omnium, qui pro conscientiæ suæ remedio & solatio ad eum recurrebant. Juvabat eos ad deflenda scelerata, animabat ad præstanta vera pœnitentia opera, ex eorum molestiis ipse doloris sensu affiebatur, hujuscemodi subministrabat consilia, ut sæpenumerò res, quæ aliis videbatur omni destituta remedio, hoc ipsum & quidem efficacissimum ex ejus confilio consequeretur.

118 Noverant id omnes provinciæ illius patres, atque inter virtutes reliquas, quibus clarebat, optimè perspectam habebant ejus prudentialm; ac proin quā rectè esset administratus officium ac præfecturam, quæ ipsi essent committenda: atque idcirco in hisce operâ ejus uti decreverunt: & ita quidem [usi sunt,] ut nullum

Variis con-
ventibus

esset in provincia munus, res nulla gravis momenti vel arcani consilii, quin ipse perfungereatur. Bis Prior fuit Salmanticæ: primò ad annum millesimum quingentesimum decimum nonum, uti constat ex libris ejusdem conventus, cum non ultra biennium effluxerat à solemani ejus professione. Quippe professionem emisit anno millesimo quingentesimo decimo septimo, die sacro S. Catharinæ martyri; ejusdem autem conventus Prior constitutus fuit sub finem anni millesimi quingentesimi decimi noni, quæ res fuit planè extraordinaria, nec visa umquam in nostro Ordine: adeo,

E

ut ipse beatus pater Joannes Sahaguntinus a (quem ab annis aliquot Clemens octavus Pontifex Beatorum albo inscripsit b, cum facultate colendi ipsum deinceps [officio ecclesiastico] per universum Ordinem nostrum, quamvis esset vir adeo eximius, cum habitum susciperet; utpote qui fuerat Salmanticæ de collegio S. Bartholomæi,

a

qui è cathedra sacram Scripturam prælegerat, qui magnam æstimationem [adeptus] erat, ac ornatus erat dotibus viri magnæ religionis, ei con-

b

ventui præfectus non fuerit nisi post elapsum à professione septennium, juxta morem in ea pro-

F

vincia tunc usitassimum: at P. F. Thomas ei præpositus est, quando non superaverat biennium ab emissâ professione. Unde sufficienter liquet,

c

quanto fuerit exemplo, quantis præluxerit virtutibus ac dotibus biennii vita monastica intervallo, tam citò electus, qui præfesset domui tam strictæ disciplinæ, atque ea temestate, quâ per Ca-

d

stellati tantopere florebat, uti floruit semper & floret, vita religiosa, & quâ erat tantus virorum sanctitate & doctrinâ excellentium numerus.

119 Duabus quoque vicibus præfuit convenitius nostro sancti patris Augustini Burgis ac aliis Vallisoleti c; bis item universam provinciam moderatus est, primùm Andalusiam, dein Castellam;

e

hoc ordine d: expleto Salmanticensis præfecturæ cursu, cum perspicerent, quā bene, quanto cum fructu spirituali ac temporali domus istius, quanto cum caritate ac consolatione religiosorum præfuisse, electus est Prior Burgensi monasterio,

f

factum id fuerit ad annum millesimum quingentesimum vigesimum secundum. Dein anno millesimo quingentesimo vigesimo quinto, jussu reverendissimi patris generalis, magistri F. Gabriëlis Veneti e visitavit Andalusiam & Castellam, quæ u-

nicam

Prudenti e-
jus concilio
Carolus V
imperator u-
titur.

* Hisp. oy-
dores

B Ob insignem prudentiam consiluitur tam ab imperatore quam ab aliis; præficitur variis conventibus; bis toti provincia; gubernandi ratio exponitur.

C N On tantum relatis hactenus virtutibus & gratiis ornatus est à Domino Deo P. F. Thomas; sed eximia insuper in omnibus, quæ augebat & loquebatur, prædictus fuit circumspetione ac prudentiâ. Mirabile ejus judicium & sermonis [præstantiam] experti sunt quotquot cum ipso, ingenti animarum suarum fructu, ac felici negotiorum successu, egerunt; aulici præfertim omnes, tam senatorès * & consiliarii suæ majestatis quam præfules & magnates, qui in ea [aula] versabantur; in rebus conscientiæ ad bonum Patrem accurrentes tamquam ad insignem (qualis erat) theologum & Dei servum, in negotiis vero &, quæ occurrerant, causis gravibus, tamquam ad consiliorum fontem, & juxta cuius arbitrium res quælibet rectè erat dirigenda. Mirabantur universim omnes ejus in dicendo doctrinam; at personæ generè illustres præ ceteris in eo suspiciebant & aestimabant eximiam prudentiam &, quæ juxta hanc omnibus dabat, consilia tam exacta. Hanc ob rationem laudabant eum impensè coram cæsare familiariores, & quoniam accidit, ut ipsa Catholica ac cæsarea majestas in quibusdam occasionibus id experiretur, factum quoque est, ut P. F. Thomas non solum esset à concionibus, sed præceptiis etiam, quem consulebat atque audiebat Christianissimus princeps in rebus magnis & gravibus, & juxta cuius opinionem tuiore conscientia procedebat. Et sanè pridiè quam moreretur benedictus Antistes, clavem serinii sui porrexit uni ex visitatoribus suis ac familiaribus, cui nomen erat magister Caro, ut plures litteras illic asservatas depromeret, & flammis committeret; major autem earum pars erat ex iis, quibus ipsum in gravioris momenti negotiis consuluebat Carolus quintus imperator, & unde patebat, quantum in ejus arbitrio & consilio fiduciam collocaret.

117 Insigne ejus judicium ac prudentiam ex-

A nicam id temporis conficiebat provinciam, ut constat ex antiquis codicibus Salmanticensibus. Ex ista visitatione ob rationum momenta & consilia à P. F. Thoma juxta illam data dicto patri generi (qui in omni re illius adhærebatur arbitrio & consilio) fecutum est, ut provincia Andalusiae divisa sit à Castellana.

bis item toti 120 Ea autem provincialium divisio effectum fortita est in comitiis provincialibus anno millesimo quingentesimo vigesimo septimo. Modum ac ordinem in eadem divisione servandum commisit reverendissimus pater P. F. Thomae & P. F. Joanni Gallego, qui duo, ut omnia matuore consilio dirigerentur, tamquam socios sibi adsciverunt sex è patribus, qui aderant, gravitate ac pietate præstantiores, & una omnes decreverunt, ut, quoniam illa provincialium separatio fiebat potissimum in gratiam ac favorem Andalusiae, patres Andalusii ex universo cœtu sibi primum deligerent provinciæ præfectum & definitores, qui provinciæ suæ magis congruere judicarentur; ac dein patres Castellani eligerent similiter suæ [provinciæ] præfectum cum definitoribus. Juxta hanc conditionem patres Andalusii primi sibi delegerunt provinciæ præpositum præstantiorem, patrem scilicet fratrem Thomam, talem patrem illis in favorem cedente provincia Castellana, uti constat ex provinciali codicibus, ubi verba isthac leguntur: "Electus est autem primus canonice in favorem Bethicæ provinciæ pro hac vice dumtaxat reverendus pater F. Thomas à Villanova &c.,,

provinciæ.

B 121 Anno dein millesimo quingentesimo trigesimo, quo complevit Andalusiae provinciæ præfecturam, electus est Prior Salmanticensis monasterii, & haec fuerunt secundæ vices, quibus ante dixi eum præfuisse Salmanticæ. In comitiis proximis Castellæ, anno millesimo quingentesimo trigesimo quarto, præpositus est provinciæ Castellanae, ac finito provinciali regimine, anno millesimo quingentesimo trigesimo septimo, [provinciæ] definitio constitutus est & Prior Burgensis monasterii. Hic commoratus est usque ad annum millesimum quingentesimum quadragesimum primum, quo comitia provincialia Castellanae celebrata sunt, & quibus interfuit reverendissimus pater magister F. Hieronymus Scipandus Ordinis nostri generalis, dein sacræ Romanæ Ecclesiæ Cardinalis, atque unus è legatis pii Quarti in concilio Tridentino. Et quamvis dictus reverendissimus pater (ut post dicemus) animo statueret illum præficere toti provinciali, ipse [tamen] id ipsum metuens, operam dedit, quominus eligetur, adventare, quando jam necessario peracta esse debebat electio; (nam die Sabbato ante prandium illa peragitur, ipse vero adventare noluit, nisi post diei Sabbati meridiem.) Iisdem in comitiis anni millesimi quingentesimi quadragesimi primi designatus est Prior cœnobio Vallisoletano, unde dein ad annum millesimum quingentesimum quadragesimum quartum translatus est ad archiepiscopatum hujus ecclesiæ Valentinæ tanto civitatis ac diœceseos fructu & splendore f.

*Eius guber-
nandi ratio*

122 De regimine beati hujus Antistitis in chronicis Ordinis nostri folio xxix leguntur verba sequentia: "Fuit Vir ille præstantissimus homo magna estimatione dignus: etenim in omnibus negotiis æquitatem magnam servabat & justitiam: erat omnis novitatis inimicus; nihil umquam novi in monasteriis suis mandari cupiebat, sed servari decessorum nostrorum instituta & consuetudines bonas. Desiderabat, ut monachi [statum animi] interioremaximi facerent: quod sine il-

, lo (inquietabat) exterior [compositio] non face-
, ret veros monachos, sed probitatis simulatores.
, Vir erat devotissimus, multæ orationis & spi-
, ritus. Quotquot ejus conversatione fruebantur,
, amabant ipsum. Insignis erat concionator, &
, peculiari ac cælesti doctrina [ornatus.] Dili-
, gebant illum ac reverebantur multum Carolus
, quintus imperator & hujus aulæ magnates uni-
, versi. Tantopere erat alienus à mundi honori-
, bus, ut, licet cum illo colloqui optaret impe-
, rator atque hujus familiariores significant il-
, li, gratum fore suæ majestati, si illam invise-
, ret, ad ejus colloquium tamen non acceperit,
, nisi ter quaterve, idque verbis paucissimis, ac
, de rebus, ad quas compellebat caritas. Hinc di-
, ligebat eum amplius [caesarica] majestas, ma-
, gnamque de ipso concipiebat opinionem, quam
, sibi optimè conciliabat vitâ ac doctrinâ; per
, hanc autem & è suggestu dicendi facultatem vir
, erat inter præstantissimos, quos possedit Castel-
, la, atque ut talis habitus fuit & est hodie dum
, per universam &c., Haec tenus Chronicorum verba
, sunt g.

*pia & san-
cta, quam-
quam invi-
tus præfice-
rebor;*

E

123 Quamvis autem ex illis abunde perspicia-
, tur, quam sancte ac religiosè administraverit of-
, ficia & præfecturas, quibus perfunctus est in Or-
, dine, proderit ad exemplum aliorum præposito-
, rum hic addidisse, quod D. Joannes Mugnatonius
, episcopus in narratione de vita, religione ac vir-
, tutibus Servi Dei composita & suprà allegata, re-
, fert tamquam testis oculatus, quodque affirmant
, in suis responsis testes alii, per varias Castellæ par-
, tes interrogati. Ex quibus omnibus sequitur, quod,
, quotiescumque Prior fuit constitutus, planè fuerit
, compulsus molestis flagitationibus ac precibus re-
, ligiosorum diligentium (tunc quippe elec[t]io penes
, eos erat, qui de conventu erant.) Superioris au-
, tem in ejus conscientiam rejiciebat quidquid of-
, fensæ Deo fieret ex eo, quod renueret servire Or-
, dinis iis in officiis, in quibus certum erat fore, ut
, multum solatii ac utilitatis afferret fratribus, &
, Dei ac superiorum voluntati obtemperaret. Et sa-
, nè quæcumque obivit munia, ex mera obedientia acceptavit, ad ea vocatus à sola Dei voluntate.
Considereret [modò quilibet] utrum illi, qui
, eo modo, & aperiente vero ac cælesti janitore Christo Jesu, ostium intrabat, gratia non esset
, concedenda ab eodem Domino, quâ tam bonus
, Præpositus evaderet, qualis existit in omnibus F
, conventibus suæ curæ commissis.

124 Quapropter, ut referunt universi, cum studium reli-
, Prior esset, magno divini honoris & observantiae g[ra]m[m]atica & d[omi]nica
, religiosæ flagrabat studio. Operam navabat sem-
, per, quam poterat maximam, ut subdit[us] religiosi à
, rebus mundi essent segregati, veri monachi & ex
, corde toto Deo famulantes. Hoc magno animi
, sensu ac multis è corde profectis lacrymis illos
, rogabat in sermonibus omnibus atque capitulis.
, Bono exemplo, doctrinâ & curâ suâ in cœ-
, nobiis, quibus præterat, res aliquas emendationem
, exigentes reformabat, & Religionis observan-
, tiæ ad normam suam revocabat. Adeo ut gra-
, ves patres Castellæ, idque ego ipse, datis occa-
, sionibus ex multis eorum audivi, profiteantur,
, quod ejusdem provinciali observantiam atque hu-
, jus, conservationem magna ex parte acceptam re-
, ferre debeant sancto zelo & solicitudini, quibus
, eam procuravit P. F. Thomas, quodque ante ejus
, regimen essent aliqua [à prisca disciplina] delapsa
, ac exigentia emendationem, quæ ille Præpositus
, correxit & ad debitum ordinem reduxit, quæque
, deinde constanter observata sunt per diligens stu-
, dium

Quinq[ue] 3

A. M. SA-
LONIO.

dium ac sollicitudinem successorum ipsius, quorum plures (uti videbimus) ratione [accepti] habitus & [ingressus] in religionem magni hujus Religiosi ac Prælati fuere filii.

diligentia in
frequentan-
do choro;

125 Quamquam, etiam dum præterat domibus, tantopere occuparetur habendis concionibus & excipiendis confessionibus propter ingentem frumentum, quem ex sua doctrina referebat; & quamquam tot personæ pro animarum suarum consolatione, ac remedio in suis molestiis ad ipsum recurrent, non idcirco prætermittebat media nocte chorum frequentare, & per diem iis Horis interesse, quibus commodè poterat, ita quidem ut ingredetur primus, & postremus egredetur b. Hinc aliquot novitiorum magistri, qui ipsum habuerunt, cumque ipso vixerunt iis in conventibus, quibus præterat, crebro repetebant atque ob oculos ponebant tyrosibus suis exemplum P. F. Thomæ, chorum frequentantis, ad excitandum in illis amorem erga chorum.

zomitus &
benignitas
erga subditos

126 Licet autem constitutum se cerneret in præfectura, & sine hac etiam ob dotes proprias estimaretur atque apud omnis conditionis homines venerationem sibi conciliaret majorem, quamquam religiosorum uno eodemque tempore affecutus sit tamquam, tam candidè tam modestè agebat semper cum subditis, acsi æquales sibi essent omnes, inferior nemo: haud immemor tamen idcirco vel incurius religiosæ illius auctoritatis, quam servare tenetur superior, ne occasione ingenuitatis illius, debitam subditi exuant observationem ac venerationem: sed duo ista ad eum modum temperabat, ut omni casu & tempore præse ferret humilitatem compositam & gravem, gravitatemque sanctam & prudentem, religiosam & humilem. Diligebat omnes tamquam proprios & naturales seu filios seu germanos, impensa solitudine incumbens eorum animæ bono, exhortans eos jugiter ad amorem & timorem Dei, ad interiorum conscientiæ puritatem, & ad caritatem erga proximos. Minimè erat ex iis, de quibus ait Redemptor noster in Euangelio, quod onera magna & gravissima imponentes in humeros misericorum subditorum, ita proprium otium & voluntatem spectent, ut ipse uno digito non tangant illa i. Etenim, cum esset erga se ipse (ut fuit semper) austerus validè, abstemius, solitarius, pauperissimus, & Ordinis nostri constitutionum ac rituum tenacissimus, omnis illa austерitas, quâ utebatur adversus sese, [non oberat,] quominus contraria esset mitis ac facilis erga subditos, iisque in rebus aliquot, in quibus poterat, immunitatem benignè concederet, numquam sibi.

odium novi-
tatum; &
circumpe-
ctio in ca-
stigandis

127 Erat novitatis omnis osor præ ingenti amore, quo ferebatur erga pacem & tranquillitatem: quoniam novitates (uti afferabat) plerunque ansam præbent litibus ac perturbationibus. Hinc numquam novi aliquid in domos suas introduci voluit, sed accuratè servari majorum nostrorum instituta, bonaisque consuetudines in domo antiquitus receptas. Equi & justi in omnibus erat amantissimus, ac simul præter modum misericors ac prudens in puniendis delinquentibus, exspectans semper occasionem & tempus, quo reprehensio & poena cederent in utilitatem & bonum subditi. Factum est, ut ipsem oculis aliqua, quæ displicebant, conspiceret, iisque, ac si non vidisset, dissimulando supersederet; & dum tempus [opportunum] videbatur, reum advocabat, & cum caritate ac mansuetudine reprehendebat; & si res rigorem exigebat, castigabat severissime. Quoniam vero sanctus ac prudentissi-

mus Præsul officio suo satisfaciebat, quando defebuerat animi motus, unde profluxerat culpa, & quando tempus erat congruum, reprehensio aut castigatio suscipiebatur magna cum humilitate & patientia, agnoscebatque subditus culpam suam ac boni Præsulis amorem & affectum, ex quo procedebat punitio, atque per hanc emendabat sese & proficiebat amplius.

D

defectibus
suorum, pro
quibus ipse
aliquando de
se penam
sumit;

128 Contigit, sicut viderunt non numquam religiosi, quibus cura erat ejus cubiculi, ut, intelligens culpam aut negligentiam, ex qua damnum pati poterat conscientia religiosi subditi sui, eam tamquam propriam animo perficeret ac deflebet, eaque magis affligeretur, quam quilibet alio damno seu malo temporali: & quia fortasse ovis illa sua non advertebat animum [ad facti gravitatem] rebaturque rem esse levis momenti; [contigit etiam] ut bonus Præsul, inficiis aliis, jejunio se affligeret, poenam ipse assumeret, verberibus corpus multaret usque ad excusione cruoris: atque hunc tamquam bene impensum offerret, ac si ejusdem profusione impetratus esset, ne quisquam subditorum suorum offenderet umquam supremum illum & omnipotentem Dominum, cuius cultum & honorem tam impensè desiderabat

E

solicitude in
necessitatibus
subditorum, præfer-
tim agrotan-
tium;

129 Eadem caritate codemque amore fatigebat occurrende singulis suorum religiosorum necessitatibus temporalibus, dispiciendo, quid cuique necessarium esset, & quod opus erat, insigni liberalitate subministrando. Excellebat sollicitudine erga infirmos, visitabat eos frequenter, magno animi affectu omnium consolationi & oblectacioni serviebat, prospiciens, quæ re quilibet eorum indigeret, & quomodo unicuique provisum esset tam de munditia in lecto, quam de bona suppeditatione ciborum, ea caritate ac sollicitudine, quam solet prospicere mater agrotanti filio, quem diligit tenerimè. Nam, seposita etiam ingenti illa caritate, quæ prædictus erat bonus Superior, & obligatione muneris, ex natura sua erat pius adjutorium, propensus ad commiserationem, cordeque ac animo, ut testantur omnes, tenerimus; hinc vehementi sensu afficiebatur ex miseriis ac molestias fratribus suorum.

caritas in
delinquentes
& patien-
tia;

F

130 Eadem caritate corrigeret & castigabat errores subditorum suorum, ac pro insigni sua prudenter cuilibet ad eum modum reprehensionem ac punitionem adhibebat, ut & medicina loco ipsis esset & emendationem [fortiretur]: culpas quippe oderat, amabat personas. Quoniam vero ob eximiam suam benignitatem & mansuetudinem carus erat omnibus, perspectusque amor paternus, quo in cunctos ferebatur, plus efficiebat Dei Servus unica correctionis voce, suo spiritu prolata, quam superior alter multis reprehensionibus ac poenis obtineret. Mirantur præ ceteris & (secundum testimonia in omnibus processibus exhibita) summis laudibus extollunt, quotquot noverunt ipsum, patientiam, tolerantiam & mansuetudinem, quam imperfectiones & mores uniuscuiusque perferebat; quam virtus est à S. Paulo & à sancto patre nostro Augustino summiopere commendata superioribus, tum quod ea crux sit gravissima regiminis, tum quod modus sit efficacissimus, quo prælatus multum promereatur coram Deo, ac sibi devinciat voluntatem, affectum atque unam animos subditorum. Quotquot illo familiariter usi sunt, finem non faciunt predicandi, quam insigni loco apud ipsum fuerit ea virtus, & quam singulari gratia ac dono è cælo prædictus fuerit ad tolerandum ac sustinendum quilibet, & sese commetiendum o-

mini-

A mnis, ut velut alter Eliseus vitam illis imper-
tret.

*cura boni
communis,*

131 Huic ac ceteris virtutibus jungebat bo-
nus Præpositus ardorem magnum & curam pro
bono communi domus suæ, nec non notabilem
despectum & incuriam commodi proprii, & cu-
juslibet particularis necessitatibus, rem tantopere de-
sideratam à S. Paulo apostolo, ubi agit de effe-
ctibus ac legibus caritatis, tantumque à sancto pa-
tre nostro Augustino in suis Regulis commenda-
tam, tamquam certissimum indicium præclarissi-
mæ illius virtutis. Patuit id abundè; etenim cùm
tantus esset concionator, & tam carus imperato-
ri Carolo quinto, ac tanto (ut videbimus) in
honore habitus apud omnes Hispaniæ magnates,
lectus ejus ac cella, exceptis libris necessariis, ve-
stitus & cibus, & quidquid habebat ad usus pro-
prios, tam pauper erat, quām pauperrimi, abje-
ctissimi & infimi religiosi, qui in Ordine reperi-
batur. Nam quidquid (nec exiguum illud fuerit)
ipſi donabant præclari illi homines, in utilitatem
& usum communis convertebat, deque iis di-
sponebat non secūs ac de aliis conventis reddi-
tibus & proventibus. Hinc mos ei fuit, è rebus
multis ac valde pretiosis ad se missis eas accepta-
re dumtaxat, quæ dabantur & applicari poterant
communitati; nullam umquam volens admittere,
quæ sibi soli concedebatur.

*¶ incuria
proprii com-
modi exem-
plo*

B

132 Unum h̄c, unde plura similia erui pos-
funt, memorabo notatu dignum. Vallisoletano Bur-
gos ex obedientia migrare jussum, ut illic domui
nostræ præcesset, ante discessum inviserunt non sine
animi sensu ac moerore de illius absentia viri in aula
præcipui. Nonnulli ipſi addicti donaverunt res a-
liquas, dicentes, acceptaret eam eleemosynam,
&, in quem placeret finem, uteretur. Horum u-
nus destinavit ad ipsum arculam trecentorum scu-
torum aureorum*, unā cum clave, dicens, ut in-
de sibi ac itineri suo dignaretur depromere, quan-
tumcumque videretur. Admisit, quod largiebantur
ali; ait intelligens mandatum mittentis arculam,
exemplò eam per eundem famulum referri jus-
fit, inquiens, se domino ipſius gratias habere plu-
rimas de isto beneficio; sed nec sibi, nec itineri suo
opus esse re aliqua.

comprobata.

C

133 Conquestus est arculæ dominus, quòd si-
bi eam remisisset, cùm tamen, quod ab aliis mis-
sum fuerat, acceptasset. Ipse verò respondit: E-
leemosyna, mi domine, ab aliis acceptata, mihi
data non est pro me, sed ut applicetur, ubi opus
esse perspexero, utque subveniat necessitatibus,
quas advertero in conventu, ad quem propero.
Si autem in eundem finem ad me destinasset ve-
stra dominatio certam ac determinatam summam,
suissim accepturus, sicut ab aliis. Quoniam si mihi
nisi acceptasse, injurias suissim tum domui, ad
quam teando, tum pietati eorum, qui dederunt,
quam equidem nec debo nec possum impedire.
At vestra dominatio mihi uni destinavit, & ego
nihil umquam mihi assumpsi, neque hoc Deus
permiserit. Ad eum modum semper corde & ope-
re pauper exstitit Servus ille Domini, & ea inte-
gritate ac puritate servavit promissam paupertati-
tem, ac simul adeo amans boni & utilitatis com-
munitatis. Etenim usitatissimum est, duo hæc conju-
gi in viro verè religioso, [esse] sui immemorem,
& valde solicitorum rei communis.

ANNOTATA.

a Alias S. Joannes à S. Facundo, cuius Acta

b Anno scilicet 1601; in Sanctorum numerum
retulit Alexander VIII PP. anno 1690.

c Hac ita exprimuntur Hispanice: Fue tam-
bién dos veces Prior en el convento . . . de Bur-
gos, y otras en Valladolid: atque hinc verisimi-
liter Baxius in Vita synopsi scripsit, Sancuum mona-
steriarcham fuisse saepius Vallisoleti. Evidem plus
semel domui isti praefuisse illum nusquam compre-
ri. Contrà verò Herrera in Historia conventus Sal-
manticensis pag. 180 exhibens catalogum Priorum
Vallisoletanorum, nominat Piores annorum 1520
usque ad 1525, quo posteriori constitutum fuisse
ait Alphonsum Davila, ac regimen tenuisse abs-
que intermissione usque ad 13 Aprilis 1540.

d A recto ordine subinde aberravit hic Salo-
nius, uti probare conatus sum in Commentario
prævio, quem, ne dictorum fiat repetitio, consu-
lere potest curiosus lector.

e Reverendiss. Gabriel de la Volta Venetus su-
premum Ordinis magistratum tenuit ab anno 1519
usque ad 1537 vita ultimum.

f Hic apud Salonium fit capitio & sequen-
tibus Hispanice is titulus prefigitur: De regimi-
ne sancti hujus Antistitis.

g Quodnam h̄c chronicum designet, incomper-
tum mihi est: habet quidem Josephus Pamphilus
in chronicis pag. 119 Elogium S. Thomæ, sed
valde diversum à jam recitato, ut videri potest
in Comment. prævio num. 3.

h Pater F. Joannes de Osorno, verba sunt Coc-
cini in Relatione pag. 590, Ordinis Sancti Au-
gustini, examinatus autoritate ordinaria . . . de-
ponit de auditu, eum in Religione diligentissimè
Dei servitio invigilasse, & exactissimè divinum of-
ficiū adimpleuisse, primò in choro adesse, & de
eo ultimum exire solitum.

i Matth. 23 ¶ 4, & Luc. xi ¶ 46.

C A P U T XIII.

Gubernandi ratio dum toti pro- vinciae præest.

R Egere & gubernare P. F. Thomæ negotium F
erat valde molestum, utpote qui naturâ suâ
tantum diligebat solitudinem & quietem cubicu-
li, ac tantum erat additus lectioni & studio fa-
cilarum Litterarum & piorum librorum, consi-
derationique ac meditationi divinorum mysterio-
rum, quæ illis comprehenduntur ac proponun-
tur, ut & sibi ipse & omnibus, qui sermones
ejus sequebantur ac doctrinam, utilitati esset.
Quapropter si adeo illi fuerit arduum ac mole-
stum præesse domibus particularibus, quoties ad
hoc eligeretur, acceptâritque ex mera obedientia,
quanto gravius illi accidere debebat præfici pro-
vinciæ, ac subire munus, tam arduum ei, qui con-
siderat obligationes, quas continet, & quas secum
trahit molestias, nec occœcatur fumo ambitio-
nis, à quo P. F. Thomas cor & cogitationem tam
liberam servabat.

135 Utroque vice, cùm electus fuit (uti e- bis invitus
piscopus Mugnatoni & plures alii referunt) ob-
stitit vehementer, nolens electioni acquiescere,
ac multis lacrymis orans suppliciter congregatos,
ut, quandoquidem, præstante divina misericor-
dia,

A. M. SA-
LONIO.

dia, multi inter eos essent patres præstantissimi, insigni pietate atque dotibus ad hoc munus & ad alia majora [idonei,] horum aliquem eligerent; quia sese ac vires suas tanto oneri, quale est provinciæ regimen, impares experiebatur; utque ipsum in cella sua inter libros relinquerent; quoniam frequentando suggestum majori Domini obsequio, atque animarum fructui erat futurus. Observant autem è testibus nonnulli, numquam à se auditum esse illum proferre nomen suggestū, præterquam ista occasione & in ea necessitate, ut, si posset, sese provinciæ præfectoræ subduceret.

præpositus,

136 Nihilominus licet ipse, quantum poterat, reniteretur, quoniam Deus erat, qui dirigebat horum bonorum patrum voluntates, & tam sanctus ac religiosus, qui ipsos permovebat, ardor, ut scilicet præpositum obtinerent verum Dei Servum atque ad istud munus adeo capacem, tam fortiter insisterunt semper, ac rationes protulerunt adeo efficaces, ut iis compulsus, veritulse, ne obsisteret divina voluntati, munus præpositi provincialis suscepit ambabus viciis, & pluribus ad id promotus fuisset, nisi impeditisset ipse. Provinciæ præposito accrescebant ipsi cum officio virtutes omnes; quippe (uti ipsomet asserebat) promoveri, idem est ac obstringi, ut sis sanctior, religiosior, & exempli melioris, magis pius ac orationi magis assiduus, sicut majore indigens Dei gratia, ac novo è cælis lumine, ut bene defungaris tanti momenti munere, & à quo pendet omne seu bonum seu dænum spirituale & temporale provinciæ, ac singularum in ea degentium.

C. visitans
conventus,
praeteris

137 Præfectus provinciæ mox per se ipse omnes visitabat provinciæ domos, minimè parcens laboribus, qui in tot itineribus ac per regiones adeo dissipatas necessariò erant perforandi. In dominibus, quas visitabat, non permittebat sibi porrigi extraordinaria aut laudiora aliqua, quia quotidianum victimum, eumque valde moderatum, numquam excedebat. Visitans diligenter dabat operam ad roborandos, & animandos eos, quos in semita religionis gradientes comperiebat modo, quo oportebat, ut ulterius semper procederent: corrigebat negligentes; castigabat, & severè quidem, contumaces ac turbulentos; simplicibus lumine subministrabat; pusillanimes solabatur, atque omnibus ordinem ac leges suggerebat servandas, ut quilibet in sua vocatione placeret serviretque Domino.

C. quatuor com-
mendat, cu-
ram divini
obsequii,

138 Præter alia multa ac valde bona seniores aliquot patres memorant quatuor, quæ multum commendabat atque injungebat in singulis conventibus, quos perlustrabat. Primum erat cultus divinus, declarans, quomodo consistat ille in interiori cordis attentione ac devotione, quâ peragendum est Missæ sacrificium ac recitandum officium divinum, atque in exteriori vocum intermissione ac brevi suppressione in choro, nec non in munditie & ornato altarium: dicens atque affirmans, tantum dependere ab eorum cura, ut non dubitaret, quin sit porta, per quam intrat in monasteria bonum quolibet, & particulares personæ magnis gratiis cælestibus donantur.

letionem fa-
crorum li-
brorum,

139 Alterum erat lectione sacrorum librorum cum magna consideratione ejus, quod illic loquitur Spiritus sanctus ad aures attente legitimis. Lectionem hanc comparabat calori naturali stomachi, aiebatque, quod, sicut sine illo calore vita naturalis servari aut cibus aliquis prodeesse nequit, & per ipsum recte concoquitur ac digeritur. [cibus] omnis, corpus humanum nutritur,

membris omnibus robur ac vires suppeditantur ad præstanda officia propria ac naturalia, ita etiam lectione bonorum librorum, & in iis dictorum consideratione, spiritus hominis religiosi bene animetur, ut habeat devotionem ad aram, attentionem in choro, gustum in officio divino, a lacritatem ad obedientiam, in molestiis patientiam, robur contra tentationes & infidias inimici, & ut, quodcumque agit, cedat ad bonum ac profectum animæ. Sicut contra is, qui illam non adhibuerit, in omnibus tedium offendet, ac destitutus vivet omniibus status sui bonis ac fructibus ob defectum cælestis istius lectionis exercitii. Et verò, quoniam ipse hujus præsertim usum habebat frequentem & ex eo multam experientiam, de re ista differebat multo fervore, magnaque fructu ac bono omnium audientium sermones, quos ad religiosos suos habebat.

D

140 Tertium quod commendabat, & tamquam rem gravissimi momenti (nec immerito, cum tantopere id mandarit Redemptor noster) erat pax, concordia & vera caritas inter illos. Explicabat, quæ bona insignia, quos effectus habeat, regulasque præbebat maximè congruentes ad eam in communitate facilè conservandam. Eos verò, quos aut ex prava indole & pronitate ad malum, aut ex vitio & perversa consuetudine huic virtuti impedimento esse experiebatur, severè puniebat, tamquam hostes boni præcipui & in conventu maximè necessarii.

E

141 Quartum ac postremum erat, suadere multum & commendare, ut quilibet religiosus eam occupationem, illudque exercitium sibi assumere, quod ingenio suo ac statui magis congrueret, ad evitandum tantum virtutis hostem, animætiniam, tot malorum ostium, quale est otium, ac temporis dispendium. Illud autem tantopere commendabat, ut, quamvis alienus esset ab imponendis præceptis obedientia, ne implicaret conscientias, in hoc imponeret superioribus, stricte præcipiens, ut religiosum, quem per ædes vagantem ac garrulitatibus aliisque rebus inutilibus tempus dissipantem conspicerent, prima vice amicè ac seorsum reprehenderent, secundâ publicè atque acriter, & non emendantem sese castigarent severè; si verò post illud omne perseveraret in vitio isto, adaugeretur ipsi poena, donec ad meliorem frugem redigeretur, ac pravam consuetudinem exueret, animæ tam perniciosa & noxiā.

F

142 Quoniam sanctus ille Antistes de sese benignus erat adeo pius, orationi deditus, humilis, & mansuetus, solitusque semper bene impendere horas omnes & momenta diei, experientiâ noverat, quâ necessariæ sint res illæ omnes, quas commendabat tantopere, ut, quemadmodum tenetur, quisque religiosè viveret. Eamdem caritatem, benignitatem & humanitatem, quâ, ut diximus, utebatur erga seculares atque externos, quorum ad lucrandas animas confessiones excipiebat, exhibebat similiter subditis suis, ut addictos redderet religiosæ perfectioni. Quamvis summopere abhorret Dei offensas, præbuissetque lubens vitam, &, si habuisset, mille vitas, ut ne unicum quidem flagitium committeretur, amicè [tamen] tractabat, alacrius animo excipiebat lapsum penitentem, & mille modis se versabat, ut eum ad frugem reduceret & lucifaceret; non secùs ac bonus pastor, qui omnium obliviscitur, nec considerat quidpiam, ut ovem deerrantem ac deperditam ad gregem reducem: conficiat. Dici nequit, quot animas lucifecerit, & per suam insignem prudentiam,

A **tiam, mansuetudinem & caritatem divino amore incenderit.**

prudenti in-
dulgentia
malos non-
numquam

143 Contigit etiam nonnumquam per lumen, quo Dominus illum donaverat ad cuiuslibet statum & ingenia dignoscenda, & remedium, quod utilius ei erat futurum (per donum istud Spiritus sancti, quod S. Paulus discretionem spirituum appellat & quale habebat Dei Servus,) ut subditi ejus aliqui corrigerentur atque in melius mutarentur solo ejus, nec verbum proferentis, intuitu. Rem tantum unam ad præsens propositum memorabo, quam nonnullis ecclesiæ hujus clericis (qui idipsum deinde enarrârunt) retulit P. F. Joannes Rincon, à P. F. Thoma multum amatus & in socium assumpsitus, quando is venit ad archiepiscopatum Valentiniū; atque hæc est. Dum erat Prior Burgis, unum è subditis suis deprehendit in dilecto notabili, propter quod increpari graviter & castigari merebatur. Dissimulavit tamen, nec verbum ipsi dicens, nec vultu prodens insigñem dolorem, quem inde conceperat; quanvis ipse reus probè noverat, quām certam ejus haberet notitiam P. F. Thomas.

B
ad religio-
fiorem vi-
tam tradu-
ci.

144 Duo præstítit dumtaxat; primum [erat] majore cura deinceps ovi isti invigilare; alterum multis precibus ac lacrymis, nec exiguo sanguine, quem ejus causâ flagris in se sœviers, profundebat, enixè admodum orare Dominum, ut culpam illam ei condonaret, eumque sacro timore repleret, quominus posthac ipsum umquam offendiceret. Ad eum modum, quod rogabat, concessit ei Dominus, ut religiosus ille non tantum veram peccati sui penitentiam egerit, ac se se, uti debuit, emendaverit, sed præterea in posterum tam pius, tam addictus rebus cœlestibus, tantique exempli extiterit, ut P. F. Thomas sequenti triennio Castellæ provinciæ præfetus illam sibi socium asciverit. Perculsus ea re multum fuit monachus iste, atque ita ipsum allocutus: *Qui fieri potest, ut tua Paternitas sibi socium assumat hominem, qualis ego sum, quemque tam rectè novit?* At respondit ei bonus Pastor: *Verum est, pater, quòd te noverim, quódque sciam culpam & málum à te patratum; sed novi similiter tuam penitentiam, emendationem, ac bonum, quod per divinam misericordiam ex isto lapsu anima tua consecuta est.* Lauda constanter divinam bonitatem ejusque insignem misericordiam: neque enim propter illud post eam, quam egisti, penitentiam, diuinis oculis aut meis deterior es, nec minus idoneus, ut mihi in hoc munere comes affistas. Casus alii obvenerunt ipsis, in quibus simili agendi modo ac prudentiâ multas animas [in peccata] delapsas lucratus est, perditasque religiosas admodum ac Domino obstrictas reddidit a.

ANNOTATIO.

a *Quæ hoc & præcedeni capite fusè pertractat Saloniū, ita paucis perstringit Coccinū, pag. 563 tit.* De prudentia regnativa: Cùm primo agendum sit de prudentia regnativa, dum venerabilis Vir munieribus religionis perfungeretur, de illa secundum Regulam sancti Augustini tractabimus, quam exactè semper sanctus hic Thomas servavit, cùm esset charitate plenus & zelo divini amoris succensus, dum Prior dumque Provincialis esset, totis viribus niteretur, ut tales quoque cæteri se Religiosi præstarent, prout deponunt testes, de quibus in processu Castellæ Andreas Baptista de Guemes... Burgis examinatus;... pater F. Joannes de Osorno, administrator collegii sancti Gabrie-

Septembri Tomus V.

lis Vallisoleti, in eadem civitate authoritate ordinaria examinatus;... donna Eleonora de Salazar monialis... pariter Vallisoleti examinata;... & magister Fr. Franciscus Zumel, Salmanticæ auctoritate ordinaria examinatus,... & pater Fr. Didecatus de Guevara in eodem loco examinatus... qui enumerat quam plures Religiosos illustres, qui ejus disciplinâ instructi, virtutibus doctrinâque celebres evaserunt.

CAPUT XIV.

Discipuli seu filii spirituales a-
liquot Sancti recensentur
& elogio illustrantur.

Quemadmodum inter arbores ea pluris æsti-
matur, cuius fructus est melior, sanitati con-
gruentior & gustui suavior, ita inter homines mul-
tum incrementi accipit honor & gloria ex filio-
rum virtute ac bonis animi dotibus. Improbis &
insipiens dedecus parentis est, sapiens vero ac pru-
dens (ut ait Spiritus sanctus) corona ejus & glo-
ria. Hoc etiam modo placuit Domino Deo no-
stro honorare multum P. D. Thomam, ita ipsum
dirigens, ut præcipui religiosi ac præclariores vi-
ri, quos nostra tempestate ordo noster habuit in
Castellana provincia, quique insigni suo exemplo
& doctrina maxime illustrârunt sacram religionem
nostram tam hic in Hispania, quām in novo il-
lo Indiarum orbe, fuerint omnes vél penè omnes
seu ob [acceptum] habitum, seu ob [emissam]
professionem filii & surculi P. F. Thomæ. Ea-
propter visum mihi est recensere hic filios, quos
beatus ille Pater peperit Ordini sancti patris no-
stri Augustini, quantum constat ex libris professio-
num in conventibus, quibus præfuit, & ex pro-
cessibus ad beatificationem & canonizationem e-
jus institutis in variis Castellæ partibus.

146 Primus fuit venerabilis P. F. Hierony-
mus Ximenez, insignis religiosus, de quo, priu-
quam ad alios progrediar, non possum non com-
memorare res aliquas notatu dignas. Venerabilis
ille pater, P. F. Thomæ in Ordine religioso fi-
lius, Dei gloriæ & exaltationis sanctissimi ejus no-
minis nec non salutis animarum cupidissimus, intel-
ligens, quām numerosi populi ac nationes degerent
in Indiis absque notitia veræ fidei nostræ, dolensque
de tot animarum, Christi sanguine redemptarum,
exitio, illuc transfretavit cum aliis tum nostri tum
sancti patris Dominici & seraphici patris S. Fran-
cisci Ordinis religiosis, qui eodem spiritu & fer-
vore caritatis Apostolicæ acti, incepit adeo
gloriosum ac cælestē, quale est Euangeli propa-
gatio, atque Indorum conversio, aggressi sunt.

147 Vir iste Apostolicus (ut refert P. F. Ste-
phanus de Salazar in eruditissimo libro super Sym-
bolo Apostolorum, discursu decimo sexto, ca-
pite quinto) cum tribus sociis ad spargendum E-
uangelii semen orbem permeavit, cùmque inter
gentiles à via aberrârrent, & capti essent, pluris ab
eis facti sunt, ac magna veneratione habiti ob san-
ctitatem insignem & bonum exemplum. Ab Hispaniis ceteris, quibuscum transñeaverant, ipsis nec
videntibus, nec [ubi essent,] ignaris, quæsiti sunt,
& miraculose reperti per Muros Molucarum in-
sularum, qui eos ad Christianos reduxerunt ac li-
bertate donârunt. Beadatus ille pater ac reliqui
ejus

*Inter disci-
pulos seu fi-
lios spiritu-
les S. Thomæ*
E

P. Hierony-
mus Ximenez

F

in
Mexico E-
uangelii
præco,

Rrrrr

A. M. SA-
LONIO.

ejus comites primi fuere in novo isto orbe fundatores Euangelii & animarum domitores. Quamquam autem sub initium [sacri] præconii magnam in illis gentibus offenderint difficultatem & reluctanceem; deinde tamen ob illustre exemplum, quo ille ac ejus socii prælubebant, ob miracula & prodigia, quæ Deus in ægris per illos operabatur, amorem sibi conciliârunt, attentionem & fiduciam adeo, ut illi relictis erroribus & idolorum cultu, sacri Euangelii veritatem amplexi sint. Vixit illic ac mortuus est venerabilis P. F. Hietonymus Ximenez magna sanctitatis existimatione, atque etiam hodie ab omnibus ut talis habetur & honoratur.

qui ad San-
tum,

B

tamquam
præcipuum

148 Vocabatur regionis illius Apostolus, & meritò quidem; quoniam eorum ductor exstitit Euangelicorum militum, quorum manu eo loco, ubi sedem suam habebat dæmon, collocatum erectumque est Crucis vexillum, & propagatum nomen & gloria Crucifixi. Dicitus pater Ximenez ejusque socii agnoverunt semper P. F. Thomam tamquam sancti hujuscem operis, ac rei tam bonæ primordiorum patronum & auctorem præcipuum.

Testimonium ejus perhibet idem P. F. Hieronymus Ximenez in epistola, quam præter alias ad ipsum scriptit Acapichtlæ, civitate valdè ampla ac locuplete regni Mexicanæ, ubi pater iste fructus magnos collegit. Sic sonat epistola.

149 "Reverendo admodum patri fratri Thomæ à Villanova, Priori in monasterio sancti patris nostri Augustini. Burgis. Reverende admonitus Pater. Pax Dei custodiat cor tuum: Fratres nostri omnes, laus Deo, ad hanc civitatem Mexicanam appulerunt die sexta mensis Septembris, atque ex iis intellexi, ingentem coronam tuæ Paternitati parari à Domino, qui tibi dat Spiritum, ut faveas operi ipsi tam proprio, tanto pere commendato, & ejusdem amicis usque adeo dilecto. Gratiae, quas nos universi tuæ Paternitatis filii agimus de favore, uti hic experimur, in isto opere nobis exhibito, litteris aureis, vel, si fas foret, proprio nostro sanguine exaranda essent, ut quadamtenus dignosceretur, quam eas ex corde agimus; attamen describendæ eas sunt à Domino hujus vineæ stilo inenarrabili in libro vitæ.

missionis
fatuorum,

150 "Manifestat suffcienter divina bonitas, quam acceptum sibi opus sit misere hujus gentis institutio, utpote qui tam evidenter indies majus verbo suo dat fructus incrementum, ducesque suos destinat, qui detegant regiones novas, promulgando ibidem Euangelio. A mensa Septembri proximo annus elapsus est, cum religiosus Ordinis S. Francisci, gente Gallus, ex hac civitate Mexicana discessit, terram, gubernatoribus harum regionum indicatam, quæsturus, nec repere potuit. Peragravit ad quinquaginta millaria terræ ab hominibus habitatas, ac tandem cum pertransivisset desertum milliarium plus quam sexaginta, incidit in regionem frequentem populo, bonis institutis temperato, cui civitates sunt circumvallatae & domus amplæ, qui calcis & ocreis è corio [utitur,] & cujus pars magna induitur vestibus talaribus, è panno serico confectis. Regionis opulentiam non describo, quoniam tantum de ipsa memoria, ut appareat incredibile; hoc retulit mihi religiosus ille, conspectum à se fuisse idolorum fanum, cujus parietes tum interius tum exterius cooperati escent lapidibus pretiosis, pumam dixisse smaragdis. Dicuntur etiam in parte regionis interiore reperiri camelii & elephantes.

"Referunt homines, quos auri aviditas impulit pervagari mare istud australe, detectas à se fuisse proximè ad istam regionem insulas valdè operantes, ejusdemque disciplinæ politicæ ac gentis.

D

ex Indiis lit-
teras

151 "Hæc ad Paternitatem tuam transcribo, ut videat & intelligat, quæ gratum sit Dominino obsequium, quod illi exhibet, curando, ut veniant operarii ad colendam amplam hanc vineam suam. Hoc quippe in dies singulos nobis manifestat amplius, ostendendo, quæ steriles sit defectu eorum, qui colant. Fratres huc profecti & adolescens à tua Paternitate illis commissus, ut hic habitum recipiat, omnes Mexicani, cum advenerunt & cum illis Hispalenses alii, universem duodecim. Debiles advenerunt aliqui; sed, quoniam civitas hæc nulla re caret ad convalescendum, contrà verò iis abundat, mox corroborati sunt, abieruntque singuli ad suscipiendum onus illius partis, quæ sibi in vinea Domini commissa est, præter novitium & fraterem Didacum de Vertavillo, qui remansit, ut sit professis Mexici magister. Tum illi, tum nos omnes, qui hic degimus, laus Domino, vegeti esse perginus ac sani, Dominumque rogamus, ut Paternitati tuæ adaugeat spiritum illum, quem ei impertivit in favorem hujus sui operis, eamque in sua gratia conservet. Acapichtlæ nona Octobris millesimi quingentesimi trigesimi noni. Filius ac subditus Paternitatis tuæ assiduus F. Hieronymus Ximenez.."

E

152 Epistolam hanc cum aliis, quæ postmodum suis locis reponentur, magister Joannes Baptista Caro reperit in demortui hujus sancti Præsulis scrinio, ac servavit tota vita tempore; dein, quando obiit dictus magister Caro, dominus Francisco Beneyto, vir nobilis & sacerdos, hujuscem civitatis incola, eisdem reperit inter cartas dicti magistri Caro, ac mihi tradidit, dum componebam primum libellum, quem in lucem edidi de insignibus ac peculiarissimis exemplis ab illustrissimo ac reverendissimo domino D. F. Thoma à Villanova archiepiscopo Valentino [posteriori] relictis. Ex ea epistola, ipsi à P. F. Hieronymo Ximenez destinata, satis intelligitur, quantopere dictus P. F. Hieronymus curaverit fundamenta fidei in Indiis, quanta caritate ac solicitudine, quanto studio & desiderio salutis animarum; nec non quantum tempore, quo hanc epistolam exaravit, jam in isto profecisset, proficeretque magis in dies singulos; [denique intelligitur] etiam, quod jam tum illic jacta essent Ordinis nostri fundamenta; quodque in Mexico admitterentur atque educarentur novitiæ, & professi cum suis magistris eodem ordine ac modo, quo hic in Hispania. Una etiam cernitur cura ac solicitude, quæ afficiebatur P. F. Thomas, ut promoveretur ibidem Euangeli prædicatio, & gentium istarum conversio, inchoata per suos filios ac discipulos, missos à se non tantum prima vice, cum præserat provinciæ Andalusiae, sed omnino semper tum quando præfuit, tum quando non præfuit Castellanæ.

F

Item PP.
Franciscus
de Nieva,
Joannes E-
stacius,

153 Transeamus modò ad alios, quos Ordini sancti patris nostri Augustini dedit filios Servus Dei. Alter fuit frater Franciscus de Nieva, de quo aiebat Cardinalis D. Joannes Tavera, archiepiscopus Toletanus: Si religiosi Ordines intercederent, sufficeret restaurandis frater Franciscus de Nieva. Tam insignis hic erat Dei famulus, ut imperator Carolus quintus illi designaverit archiepiscopatum Granatensem, nec [tamen] ipse ullo modo acceptare voluerit. In comitiis autem provinciæ,

anno

A anno millesimo quingentesimo quadragesimo primo celebratis in Castella, quibus interfuit reverendissimus pater Generalis [Hieronymus] Seripandus (quoniam tempore electionis non advenit P. F. Thomas, ut diximus supra) praefectus est provincia propter insignia testimonia, quae patres ac personae graviores provinciae omnes de memorato Nieva illi [Generali] præbuerunt. Tertius fuit P. F. Joannes Estacio, vir pius admodum ac divini cultus nec non Indorum conversionis valde studiosus. Pater iste exemplo suo ac doctrinâ apud eos tantum protulit fructum, ut ea de causa creatus sit episcopus civitatis Angelorum in nova Hispania: ubi tam religiosè vixit; acsi ad alium [vitæ] statum non transiisset; multas eorum infidelium animas lucratus est, & sancte admodum obiit.

*Alphonsus
de Orofco,*

154 Quartus fuit vir sanctus (& sic appellari dignus est) P. F. Alphonsus de Orofco, qui propter vitæ sanctitatem & doctrinam meruit eligi, ut esset à sacris concionibus primùm Carolo quinto imperatori, dein Philippo secundo illius filio. Ejus sanctitatem ac pietatem optimè perhibent libri ac sermones tam spirituales, ab ipso composti. De præclaro illo Dei servo Castellani graves patres referunt, bis ipsi apparuisse cœli Reginam, & scribere jussisse; quod etiam præstit tanto fructu & ædificatione eorum, qui Opera ipsius perolvunt. Æstimabant ipsum ac venerabantur multum rex, qui jam defunctus est, & aula hujus universa: eademque [veneratio] exhibetur hodie dum corpori ejus Matriti, quam confirmavit Dominus, cum ex veteri ecclesia, ubi sepultum erat, ad novam, ubi nunc quiescit, translatum fuit. Quippe repertum est integrum ac valde tractabile, cum [tamen] consumptæ essent vestes, & ultra decennium terræ mandatum fuisset: idcirco etiam medici integritatem illam miraculosam esse reputabant.

*Joannes de
Moya,*

155 Quintus fuit benedictus P. F. Joannes de Moya, qui similiter in Indias migravit, cuiusque vita religiosissima, profundissima humilitas, durissima abstinentia atque assidua oratio memoratur quoque loco allegato Sermonum super Symbolo Apostolorum à P. F. Stephano de Salazar, tamquam teste oculato; refertur item in libro, cui nomen Mesa franca, & in Flore Sanctorum, conscripto à patre Marieta ex Ordine S. Dominici. Quandoquidem vir tanti fuit exempli, ut ipsime Indi suo idiomate dicerent: Hic verè sanctus est. Erat autem tam [sanctus,] ut jam senior & ætate confectus, peragrans intemperatissimam & supra modum calidam regionem, Urio nuncupatam, ut concionando atque confessiones excipiendo supereret defectui ministrorum Euangeli, dies novem & decem transigeret absque potu, ac plures absque alio cibo, quam radicibus aliquot, Battatas illic appellatis. Benedictione sua, & modico oleo signo Crucis [munito] sanabat vulnera & fistulas immedicabiles. Non modò cum viveret, verum etiam nunc post ejus obitum plura Dominus per intercessionem servi sui miracula operatur in personis, sese ipsi devotè commendantibus, prout enarrant redeentes ex Indiis, ubi corpus eius in veneratione est.

*Alphonsus
de Borgia*

156 Sextus fuit P. F. Alphonsus de Borgia ex perillustri genere Borgiarum hujuscce regni nostri, qui litterarum studio operam dans Salmanticæ, auditio [in concione] P. F. Thoma, mundo vale-dixit, & ab illo, id temporis Priore ejusdem conventus, habitum Ordinis nostri postulavit, evasisse que vir tam bene religiosus ac doctus, ut simili-

September Tomus V.

ter unus fuerit ex primis præconibus & Euangelicis novi orbis domitoribus. Homo erat sanctissimus & ut talis illic habitus apud omnes, prout constat ex Centuriis Ordinis nostri, & ex Historia conscripta tum à Pamphilo episcopo, tum à Marieta *. Narrant patrem istum, jam è vivisabiturum, ac sacro oleo inunctum, orâsse patres, qui aderant, ut Responsorium recitarent, & exemplò ære campano signum darent; absolutis autem Responsoriis precibus, animam Creatori suo reddidit, dicens: In manus tuas, Domine &c., atque ut sanctus obiit.

* Hisp. ad-
ditur el
Presentado

*Augustinus
de Coruña,
& Ferdi-
nandus de
Castro Verde*

157 Septimus fuit P. F. Augustinus de Coruña, unus similiter è primis Euangeli in novo orbe fundatoribus, magnæ perfectionis religiosus, episcopus Papayan, persimilis sanctis primitivæ Ecclesiæ episcopis: rem nullam ex linô, sed è lana dumtaxat [contextam] induebat; media nocte cum ceteris religiosis ad Matutinum surgebat; vi-tam ducebatur valde pauperem, multumque proficiebat in animabus suæ curæ commissis. Filius item P. F. Thomæ fuit P. F. Ferdinandus de Castro-Verde, imperatoris concionator, quem sua Majestas ad [animi] consolationem semper sibi comitem habebat, & ob insignes dotes episcopum Gienensem constituit. Episcopatum suum gubernavit magno omnium exemplo, ut constat ex allegatis Centuriis. Fratris ejus filius erat P. F. Franciscus de Castro Verde, Philippi secundi ac Philippi tertii regum concionator, quem Deus nobis conservet, & novimus omnes.

158 Magister P. F. Joannes de Guevara, qui tot annos Salmanticæ professor fuit theologiae, tamque perfectæ virtutis religiosus, multas semper Domino agebat gratias tamquam de peculiari, à benigna ejus manu accepto beneficio, quod filius esset P. F. Thomæ, utpote qui, dum præserat provinciæ, & Toletanam domum invisebat, illi habitudinum concesserat b. Plures hinc alias apponere possem & nonnullos quidem, quos ipse novi, qui à P. F. Thoma habitum suscepserunt; & quamvis minus celebres, quam jam nominati, fuerunt tamen pietate insignes ac veri Dei Servi. Sed sufficiunt, quos hinc recensui, ut magna benedicti hujus Antonititis pietas ac sanctimonia intelligatur, dum intuimur, quam insignes pietate atque Ecclesiæ utilitate exstiterint filii per ipsum in Ordine enutriti c.

*Joannes de
Guevara &
alii viri in-
signes.*

b

A N N O T A T A.

a De hisce egi in Comment. previo num. 65 & seqq.

b De jam enumeratis S. Thomæ filiis spiritualibus plura annotare hujus loci non est, pro ulteriori notitia adiri possunt autores celeberrimi Ordinis, nominatum Herrera in Bibliotheca & præsertim in Historia conventus Salmanticensis, ubi Vitam ipsorum describit: Hieronymi Ximenez pag. 345; Francisci de Nieva pag. 310; Joannis Estaci pag. 303; Alphonsi de Orofco pag. 394; Joannis [Baptiste] de Moya pag. 326; Alphonsi de Borgia pag. 289; Augustini de Coruña pag. 370; Ferdinandi de Castro Verde pag. 318; gesta vero Joannis de Guevara compendiosius pag. 405. Ceterum Papayan, ubi Augustinum de Coruña episcopum fuisse ait, Latine Popajanum dicimus, estque urbs America Meridionalis, regionis cognominis caput, teste Bandrando. Giennum seu Gienna civitas Andaluzia, incolis Jaen, sed inter eis episcopos non reperitur Ferdinandus de Castro

Rrrrr 2 Ver-

A. M. SA- Verde, uti fatetur Herrera in Biblioth. part. 1
LONIO. pag. 240, putans, ipsum obiisse ante aditum e-
piscopatum.

c Minus hoc spectant, qua toto capite 15, (cui
hunc titulum præfixit: Quantum amaverit P. F.
Thomas eos, quos veros Dei servos noverat)
pertractat biographus; totus quippe est in descri-
bendis virtutibus ac gestis quorundam Sancti fami-
liarum. Hos inter primum recenset P. Didacum
de Bertavilla seu Vertavillo, cuius meminit Xime-
nez in epistola recitata num. 151, & cuius elogium
reperies apud Herreram in Bibliotheca part. 1 pag.
190; dein P. Andream de Salazar, quem laudat i-
dem Herrera ibid. pag. 20; P. Nicolaum Perea,
cuius Acta describit laudatus Herrera in Historia
conventus Salmant. pag. 399: huic socium jungit P.
Alphonsum de Trasiera, quem primò frustra que-
seri, sed tandem ex collatione gestorum, qua vide-
ri denuo possunt apud Herreram in Biblioth. part.
2 pag. 385, non alium esse compéri à P. Seba-
stiano de Reyna alias Trasierra. Hisce subdit ejusdem
Ordinis fratrem Laicum anonymum, de quo mul-
ta ac mira narrat, sed qua in compendium contra-
cta etiam legi possunt in Bibliotheca Herrera part.
1 pag. 190, ubi Didaco illi fratri nomen fuisse
existimat, & iterum part. 2 pag. 175. Denique
refert Saloniū prodigiosam Iudei adolescentis con-
versionem ad fidem, & eximiam cuiusdam moni-
tialis in Christum, sub speciebus Eucharisticis la-
tentem, devotionem miraculo comprobatam: hu-
ius quoque meminit Herrera in Biblioth. part. 2
pag. 61 & 174. Utramque historiam reperiet pre-
terea curiosus lector inter editos S. Thomæ sermo-
nes concione secunda de Sacramento altaris, ubi
addit, se eam ex adolescentis tum agroti, & ex
monialis obedientiâ compulsa ore didicisse: nec a-
liam videtur in ea partem habuisse. Proinde totum
caput residi, & caput sequens desimo quinto loco
hic substitui.

C A P U T XV.

Amor & reverentia, quā fuit in Hispania apud omnes.

Bonis ama-
tur, malus
odio habetur
ab omnibus.

CAcra Scriptura in certissimum argumentum in-
signis virtutis ac sanctitatis Moysis allegat, cum
fuisse dilectum non Deo solum, quem tanta soli-
itudine colebat, sed etiam hominibus, quibus
congrediebatur ac conversabatur: sicut contrà in
testimonium pravæ indolis atque conditionis per-
versæ Ismaëlis dicebat matri ejus angelus, fore
ut cum nemine pacem haberet, odio esset omni-
bus, manus ejus (essent) contra omnes, & man-
us omnium contra eum a. Id quoque exigit unius-
cujusque indoles & conditio, inquit sanctus pater
meus Augustinus, allegatque rationem. Quoniam
malus, si rectè consideremus, veram cum nemini
ne habet amicitiam, neminem amat præter se ac
propriam utilitatem & vitiosas animi inclinationes;
& si casu proximo exhibeat aliquod amoris indi-
cium, totum hoc illarum causâ fit; quemadmodum
viator suum jumentum, quo vehitur, laute
excipit, quia ei servit & necessarium est ad iter.
Contrà verò bonus diligit ex vera amicitia ac be-
nevolentia, servit ac prodest proximo suo, quan-
tum potest, non ex alio fine, ratione aut respe-
ctu, quam quem connexum habet caritas, nem-
pe Dei gloriam & bonum fraternum; atque ita

(concludit Sanctus) æquissimum est, ut malus,
qui amat neminem, odio sit omnibus; bonus au-
tem, utique plenus tam vero atque excellenti a-
more, qualis est caritas Christiana, ametur ac
diligatur ab omnibus.

160 Ita quoque [amatus] fuit sanctus Prä-
sul ab omnibus, quibus erat notus, summis, in-
fimis, clericis, religiosis, secularibus, atque o-
mnis generis hominibus. Ut Sanctum amabant
eum, colebant ac reverebantur universi, cernen-
tes, quo spiritu concionaretur, quem fructum
faceret in animabus, quomodo verbis suis cor-
da penetraret, & quanto esset exemplo omnibus
in omni genere sanctitatis ac virtutis nec fictæ,
nec simulatae. Ubicumque commoratus est, ac-
currebant ad ipsum omnis conditionis homines de
rebus animæ & conscientiæ negotiis acturi, ejus
manibus tanta securitate ea submittentes & ac-
quiescentes, acsi resurrexisset Apostolus, vel an-
gelus descendisset ē cælo. Testantur personæ gra-
ves admodum in processibus instructis in Castel-
la, præsertim Vallisoleti & Burgis, tantam fuisse
sanctitatis ejus opinionem, jure debitam sanctæ
ejus vita ac religiosissimis moribus, ut, ubicum-
que degit, tam Religiosi quam seculares venera-
rentur ut Sanctum. In compitis, quæ transibat,
ex ædibus egrediebantur de osculaturi illi manus &
vestem; matronæ verò primariæ prospiciebant ē
fenestræ, atque inde genuflexæ bene precari sibi
postulabant.

161 Vacante Burgis in ecclesia majori cano-
nicatu magistrali, de obtinendo concertarunt ma-
gister Gregorius Gallo, in eadem civitate Burgen-
si ortus, qui fuit professor sacrae Scripturæ Sal-
manticae & post episcopus Orcelensis c & Segoviensis d, ac doctor Velasco, natus in Aro: cano-
nici, penes quos erat conferre beneficium, rogau-
runt P. F. Thomam, ut dignaretur interesse ser-
monibus ac disputationibus ejusce concertationis.
Interfuit ille omnibus, & cum dictis canoniciis de-
liberans dixit, canonicatum sua opinione con-
ferendum esse doctori Velasco: & missa ulterio-
re consultatione, judicio P. F. Thomæ, tanquam
eo admodum tuti in conscientia, assentientes con-
tulerunt dicto doctori Velasco; qui dein propter
doctrinam, bonum exemplum ac dotes egregias
ab imperatore constitutus est episcopus Roderi-
copolitanus e insigni istius ecclesiæ bono. Cùm in
eadem Burgesi civitate Feriâ quartâ Quadrage-
simæ, audiente magna incolarum parte, sermo-
nen habuisset in templo principe, nocte mox in-
sequente subsedit fornix in eodem templo me-
dius, ea parte ac loco, quo P. F. Thomas con-
cionatus est. Quamquam autem ruina ista ex cau-
sa alia naturali differri potuerit usque ad noctem,
ut non accideret, quo tempore ipse concionaba-
tur; tanta erat sanctitatis ejus existimatio, ut me-
ritis ejus id omnes adscriperint, & propter ista à
Domino Deo dilatam fuisse [censuerint.]

162 Ob insignem pietatem ac doctrinam ea e-
rat auctoritate apud omnes, ut negotiis admodum
molestis, quæ componi non poterant à personis
magnæ existimationis ac dignitatis, ipse finem & re-
medium afferret. Burgis comitissa quadam volente
nuptui tradere filiam suam viro æqualis nobilitatis
titulis ornato, compertum est, dum matrimonii
contractus conscribendus erat, quod puer futuri
matrimonii promissionem fecisset viro nobili, con-
ditione & fortunæ bonis multum inferiori, quam
is esset vir nobilis, quocum nuptias destinabat
mater. Id huic tantum movit stomachum & indi-
gnationem, ut eam domo sua deturbaret, atque ita

Thomam re-
verentur u-
niverſi;

b

o

d

e

F

ipſius aucto-
ritate

mo-

A. M. SAWYER.

A monasterio includeret, dicens, non subituram illum unquam posthac in conspectum suum, nec effectorum quemquam, ut in conspectum admitteret; ut etiam contigit, etiamsi plures ac primarii & hos inter ipse Burgenis archiepiscopus in hoc operam impenderint.

163 Tunc ille eques, cui fidem addixerat puel-
la, recurrerit ad P. F. Thomam vehementer effla-
gitans, ut interveniret ac placandi comitissæ animi
negotium susciperet, quem in finem ad pedes se
prostravit, eosque complexus non dimisit, donec,
quod rogabat, ille adpromitteret; descendebat id
temporis è suggestu P. F. Thomas. Benedictus
Pater commiseratus dolorem ejus & incommoda,
quæ, animum non mutante comitissa, oriri po-
terant, operam addixit. Itaque, postquam, uti
solebat in omnibus, rem commendâisset Domino,
abiit, cum illa promissum negotium tractaturus.
Excepit illa ipsum magna cum reverentia, Unde
inquiens, mihi tantum bonum, ut me domi meæ
invisat tua Paternitas? Proposuit ipsi, quod inten-
debat, P. F. Thomas, rationesque sibi à Spiritu
sancto suggestas ad permovendam matronæ illius
voluntatem atque ipsi persuadendum, quod desi-
derabat. Ipsa vero, acsi cor suum sibi ab illo a-
velleretur, negotium manibus ejus permisit, ut
de eo juxta arbitrium suum ipse liberè statueret,
fore [pollicita,] ut non recederet ab ejus præscri-
pto. Atque ita composita & conclusa res est se-
cundùm Servi Dei judicium, ut omnes contenti
essent, manerentque in pace & gaudio.

164 Ad eundem modum matrona altera Bur-
gis primariâ constanter renuente ignoscere [homi-
cidis] mortem filii , neque id obtinere valentibus
magne auctoritatis personis , quæ in id operam
contulerunt , rogatus est ab his ipsis P. F. Tho-
mas , ea tempestate ibidem Prior , ut ad ejus al-
loquium accederet , confisis fore , ut sanctis ver-
bis suis induceret ad id , quod precibus suis non
impetraverant . Distulit aliquantum benedictus Pa-
ter , judicans pro castis circumstantiis molestum
fore successum , atque opus esse , enixè eum com-
mendare Domino . Postquam cum Deo sat diligenter
egisse sibi visus est , ad illius alloquium accessit .
Notatu dignam & omnibus stupendam rem Deus
operator est per orationes Servi sui . Nam ipso do-
mum subeunte , & socio dicente ancillis , ut mo-
nerent dominam , adesse P. F. Thomam ; simulac
ipsa intellexit , absque mora suggesto * exsiliit , &
priusquam ille omnino gradus ascenderat , aut ver-
bum proferebat , [indicabatve] cur adesset , in li-
mine cubiculi ad pedes ejus prolapsa est in genua ,
ac facturam se dixit , quidquid præciperet , nec ab
ejus mandato ad latum unguem recessuram .

165 Increbit sufficenter per universam Hispaniam, quantum aestimatus & amatus fuerit a Carolo V imperatore, nec minus ab hujus filio Philippo secundo, qui nunc caelo fruitur; patuit illud ex eo, quod sequitur. Cum aliquot equites, imperatoris domestici, culpam aliquam in aula ejus commisissent, tantopere ea offensus fuit cæsar, ut in eos summâ diligentia inquiret, & repertos absque ulla remissione supplicio affici. Deprecati sunt pro iis apud imperatorem Carolum V, ut vitam concederet, magnates multi ejusque familiares, nominatim rei maritimæ & bellicæ summi præfecti, archiepiscopus Toletanus dominus Joannes de Tavera, atque ipsem princeps Philippus: at nullus apud imperatorem (alioqui ex natura clementissimum) efficere valuit, quominus supplicio afficerentur. Hoc perspicentes magnates illi recurrere ad P. F. Thomann (id temporis Val-

lisoleti Priorem) [rogantes,] ut juvēnum istōrum
tantæ miseriæ expositorum commisereceret , ac
per rationes , quas pro suo spiritu ac prudentia ex-
ponere novisset , supplicaret imperatori , ut vitam
ipsis concederet : cōfidebant quippe , ipsi orant
concessurum esse cæsarem .

*ad nullius
præterquam
Sancti preces*

166 Valde dubius hæsit bonus Pater, & merito quidem, cum attenderet, id per tales viros non fuisse impetratum; nihilominus urgentibus illis magnatibus, & ipse veritus prætermittere id, quod in similibus casibus exigit caritas, re primum impensè commendata Domino, adire statuit supplicatum cæsari. Accessit ad aulam, & quoniam omnes jam essent præmoniti tam regii satellites quam janitores, facile ad cubiculum cæsaris penetravit: qui adesse ipsum intelligens, mox intromitti jussus. Projecit se ad pedes imperatoris, manus ejus [deofculandas] exposcens, sed ab eo mox assurge-re jussus est: erectus tum adventus sui causam tum rationes proposuit, quæ aptiores videbantur ad permovendum regium majestatis suæ animum: præfertim quam id futurum esset acceptum Domino, quia conducebat ad tranquillitatem & pacem plurium; quantum inde beneficium esset impetratura aula universa, quantumque ipsemet reputaturus sibi privatim esse factum. Hæc autem [proferebat] sermone tam accommodo, verbisque adeo efficacibus, ut inflexus fuerit principis Christianissimi animus ad annuendum postulatio-ni, vitamque nobilibus istis viris concedendam propter preces benedicti Patris; quod aula universa, magnates & cæsari præ ceteris gratiosi, consequi non valuerant, etiam si tam suppliciter postulâsfent. Voti compos recessit à cæsare.

167 Egredientem, qui rei successum præstolabantur in atrio, rogaverunt, quo usque promovisset negotium; licet autem ipse solùm repone-ret, omnia, aspirante Deo, rectè eventura, percepere omnes, jam equites istos veniâ esse dona-tos, intraveruntque pro gratia deosculaturi manus imperatori. Ne autem mirarentur concessum esse P. F. Thomæ, quod ipsis negaverat omnibus, dixit: Nolite mirari, quod vitâ donaverim hosce equites, rogante Priore [Ordinis] S. Augustini; neque enim Religiosus ille rogat, sed imperat, & corda inflectit. Unde cernitur, quam vim, efficaciam ac virtutem verbis Servi sui annexuerit Dominus f. Pater magister F. Gaspar de Sahona, qui iteratò fuit Prior provincialis Ordinis sancti patris nostri in hac provincia Aragoniæ, exponens mihi, quæ jam dixi, retulit (constatque etiam ex Processu) audivisse se ex aliquot patri-bus in Castella præstantioribus tamquam rem val-dè pervulgatam & certam, quod, dum P. F. Thomas ad alloquium accessit imperatoris, ut istis e-quitibus parceret, primæ fuerint vices, quibus cum ipso locutus fuit in palatio, quodque cæsar vi-dens ipsum in ædibus suis (numquam enim ibidem confixerat, sed tantum in suggestu concionantem) tantopere gavisus sit, ut præ voluptate inde per-cepta ac devotione, quâ ferebatur in ejus doctrinam & vita sanctitatem, accedenti ad se caput a-peruerit, qua comitatis significatione non uteba-tur cæsar nisi cum solis Cardinalibus. Ne autem ii, qui aderant, dum subiit P. F. Thomas, qui que viderunt novam hanc & inusitatam cum aliquo suo subdito cæsaris comitatem, mirarentur, post ipsius discessum dixit: Religiosus hic verus Dei Servus est & instar Sancti in hac vita dignus est veneratione. Tantam de ipso æstimationem con-cepit imperator.

168 Publica quoque & manifesta fuit reverentia
Rrrr 3 tua

A. M. SA-
LONIO.
*Non tantum
apud præsu-
tes & ma-
gnates*

g b

tia & devotio , quâ erat apud omnes præfules , o-
ptimates , viros primarios tam ecclesiasticos quâ-
religiosos , tantóque majori quantò illi erant divi-
no obsequio & pietati magis addicti . Pater magi-
ster F. Dominicus Soto ^g , F. Melchior Caro ^b e-
piscopus , pater magister F. Alphonsus de Castro ,
omnesque viri istius temporis præclariores , publi-
cè in suis cathedralis ac pulpitis perhibuerunt , qua-
veneratione esset apud ipsos , & quâ estimatione
afficeretur ejus personæ ac doctrinæ ; ejus quippe
opiniones & sententias , ac dicta in concionationi-
bus , eadem veneratione allegabant , quâ allegâ-
sent cuiuscumque alterius præstantis admodum anti-
quii & per Ecclesiam comprobati doctoris . Plu-
res item , qui nostris temporibus conscriperunt
Historias religiosas vel ecclesiasticas vel libros de
institutione animarum , producunt citantque P. F.
Thomæ auctoritates & sententias cùdem reveren-
tiâ , quâ citarent alterius doctoris sancti : quod pro-
bè notum est iis , qui lectione similium Historia-
rum & librorum delectantur .

*Sed &
pud agrestes
ac inurba-
num homi-
num genus ,*

169 Reverebantur multùm P. F. Thomam non
solum personæ judicio , religione ac scientiâ præ-
stantes , sed , quod multi hujus temporis viri pru-
dentes considerârunt (& quia ipsi id magni fece-
runt , hic referre visum est mihi ,) etiam rustici
& agrestes homines , qui asperitate sua & inur-
banis facetiis ac dicteriis per vias parcunt nemini
prætereunti , quantumcumque religioso ; tanto-
pere ubique locorum suspiciebant cum , ut quan-
tumcumque incensa essent ora in prætereuntes a-
lios , adventante bono Patre , filerent ac obmutu-
serent omnes . P. F. Rodericus de Solis (Religio-
sus magnæ admodum auctoritatis , magnisque do-
ctibus [ornatus ,] uti nôrunt patres seniores omnes
tam Andalusiæ & Castellæ , quâm hujus nostræ
provinciæ) mecum sermonem conferens de insi-
gni veneratione , quâ P. F. Thomas erat apud
omnes , etiam ruricolas & agrestes , narravit mihi
quod , cùm esset novitus Hispali in conven-
tu S. Augustini , cognati sui operam darent , ut
transiret ad Ordinem S. Dominici , ubi degebat
ex illis alter .

*ut testatur
P. Roderi-
cus de Solis ,*

C

170 Eodem tempore P. F. Thomas provin-
ciæ præses adveniens perlustraturus eum conven-
tum , atque intelligens , quid intenderent illius co-
gnati , vocavit eum ad se coram Priore & magi-
stro , docuit , quid esset faciendum , ut à Domino
illuminaretur ac dirigeretur , ac dimisit dicens : Tu ,
fili , ad eum , quo dixi , modum te Deo commen-
dato ; ego similiter te commendatum habebo , & i-
pse nobis Dux erit . Ita præstitere ambo , & post
triduum vocari ipsum iussit dixitque : Nolo , fili ,
mihi vel verbum loquaris , sed auscultes dumta-
xat . Electionem tuam Deo commendavi , & di-
co tibi , cognatos tuos non moveri à Deo , sed
affectu carnis & sanguinis propter eum , quem
illuc habes , [cognatum .] Fateor quidem , nam
verum id est , Ordinem sancti patris Dominici tam
sanctum esse & præclarum , quâm novimus o-
mnes : at hæc tua prima est vocatio , hic te esse
vult Dominus . Si hanc deseras , neque hic ne-
que illic ipsi servies ; in hac si perseveres , ipse
gratiam suppeditabit , teque virum reddet hujus-
ce provinciæ primarium .

*quem in vo-
catione sua
confirmavit ,*

171 Tam altè impressa sunt animo novitii ver-
ba ista , ut mox statuerit ac determinaverit persi-
stere in prima vocatione , neque consanguineorum
verbis aut persuasionibus aures accommodaverit .
Itaque perseveravit & professionem nuncupavit ,
evasitque unus è præstantioribus pietate & doctri-
nâ Ordinis nostri hominibus : adeo verum effectum

sortita est vox P. F. Thomæ , ut pòst tempo-
ris decursu patuit in provincia Bætica ; nos autem
provinciae Aragoniæ Religiosi testimonij per-
hibere possumus de singulari prudentia , caritate
& religione , quâ ad gloriam Dei bonus P. F. Ro-
dericus de Solis reformavit hanc [nostram pro-
vinciam ;] ubi vixit , donec à Domino ex hac vi-
ta ad quietem (prout ex gestis & obitu creden-
dum est) sublatus est æternam .

172 Dein P. F. Thomas post elapsum circi-
tér annum Hispalim rediens , ut secundò [domum
illam] inviseret , dictum F. Rodericum de Solis

fuit in vene-
ratione .

jam tum solemnibus votis obstrictum offendens ,
atque boni ingenii adolescentem esse compierens ,
secum abduxit , studiis operam daturum Salmanticae ,
in itinere per exemplum suum ac consilia
ipsum imbuens omni sanctitate & religione . Cùm
in conspectum Salmanticae pervenissent , sub in-
gressum dixit : Observastin' , fili , quod in tam lon-
go itinere atque in transitu tot vicorum & agro-
rum , ubi offendimus tot agricolas , gentem , quæ
communiter oblectatur incessando peregrinos , &
maximè monachos , mille ineptiis ac dicteriis , in
nos nullum umquam verbum conjecterint ; sed con-
trà salutârunt reverenter universi ? Id equidem tum
non aderti (aiebat mihi P. de Solis) at postmo-
dùm , majore experientia edoctus , gnarusque ,
quanto esset in honore ac veneratione per Hispa-
niam universam , consideravi id vehementer .

E

A N N O T A T A .

a Verba Hispanica ita propriè sonant : Fore ut...
lites ac jurgia haberet cum omnibus & omnes
cum ipso : sed malui illis supponere ipsa verba Scrip-
ptura sacra Genesios 16 ¶ 12 .

b Hisp. el canonicato magistral , verisimiliter
quia canonicatui annexa est lectio seu canonum seu
theologie , vel etiam sacra Scriptura .

c Vulgò Origuela vel Orihuella , que & Latino
recenti Oriola dicitur , civitas Valentia regni epi-
scopalis sub Valentino archiepiscopo .

d Veteris Castella civitas sub archiepiscopo To-
letano .

e Vulgò Ciudad Rodrigo , Latine etiam Civitas
Roderici , in regno Legionensi episcopalis sub
archiepiscopo Compostellano ; episcopos ejus recenset
Ægidius Davila in Theatro ecclesiastico Hispania :
unde suscipio viro huic , quem doctorem Vela-
sco nuncupat Saloniūs , nomen fuisse Antoniu Ramírez de Aro , patriam vero Villam-Escusam de
Aro , locum Castella nova . Sedit sub annum 1539 .
Aliis idem episcopatibus prefuit , teste laudato Æ-
gidio ; paucis illos indicat Didacus de Colmenares
in Historia Segoviensi pag . 650 his verbis : D. An-
tonius Ramírez de Haro Villascusano patriâ , va-
ria litterarum eruditione refertus , episcopus Au-
riensis , Civitatensis , Calagurritanus ac denique Se-
goviensis anno MDXLIII . Ceterè alium inter Rode-
ricopolitanos seu Civitatenses Roderici episcopos sub
ista tempora non reperi , qui à Salonio indigitari
potuerit ; verisimiliter ex Villascusano Velasco fe-
cerit .

F

f His subdit auctor , verba Sancti nuncumque si-
milia fuisse verbis Christi in Euangelio ; id autem
pratermis , quia ad historiam non pertinet .

g Is Sanctum in Philosophia professorem habuit .
Videri potest Mugnatoniū num . 2 .

h Ia lego in duplice exemplari Hispanico ; at
quoniam hic citatur ut vir istorum temporum cele-
berrimus , vix dubito , quin legendum sit Cano , de-
signeturque Melchior Canus , Canariensis episcopus .

i Hinc

C A P U T XVI.

*Fugit dignates, archiepiscopa-
tum Granatensem renuit; ad
Valentinum designatus diu
multumque reluctatur a.*

A i Hinc pergit Saloniū ad caput 17, cui hunc titulum annexuit: De insigni opinione, quā fuit P. F. Thomas apud personas in Italia præstantiores. *Hoc ego brevitatis causā præterii, utpote præter id, quod ex titulo generatim intelligitur, nibil continens, quām Elogium & gesta Eminentissimi Hieronymi Seripandi, hujusque epistolam ad S. Thomam, hic in Vita memoratam num. 87; quam unam buc transfero.* Venerabili & nobis in Christo Iesu dilecto magistro fratri Thomae à Vilanova Ordinis Eremitarum sancti patris nostri Augustini; Burgis. Fr. Hieronymus Neapolitanus, Ordinis Eremitarum sancti Augustini Prior generalis indignus. Venerabilis & nobis in Christo Iesu dilecte salutem. Eram satis mea sponte incitatus miro quodam desiderio videndi te ex his, quæ de te (hoc est) de doctrina & vitæ tuæ innocentia in Italia audieram: at verò, ut clarissima & una omnium voce in Hispaniæ regionibus, quas haecenus peragravi, audita à me sunt, quæ de iisdem rebus magnæ fidei & auctoritatis viri prædicant, ardere cœpi cupiditate quadam incredibili & admirabili cognoscendi, complectendi & audiendi Virum, quem quærebat anima mea. Sanctissimi Spiritus munera divisa sunt eâ, ut arbitror, ratione, qui omnium mens una mortalis capax non est; propterea alteri datur sermo sapientiae, alteri sermo scientiae, nōst̄ tu cætera, ut recensere non oporteat. Sed, ô bone Deus, quid audio! Divina omnia munera cumulatissimè tibi esse concessa, ita ut idem sis eloquentissimus divini Verbi interpres & vitæ ac sanctimoniac tanta integritate, ut summos illos primos nostri Ordinis Patres non sequi sed præire videaris. Hæc scripsi ad te, ut scias, me vehementi affectum lœtitia pro his, quæ dicta sunt mihi, atque Domino, qui hæc tibi affluerter dedit, gratias egisse, quando hac tempestate magnam vidi virorum talium inopiam; contigitque mihi in hac mea diurna peregrinatione, reipublicæ nostræ gratiâ suscepta, magna terrarum spatia videre sine rore & aqua. Utinam verò reperiam aliquem Heliam zelo commotum pro Domino Deo exercituum, ad cuius oris verbum ingens post tenebras, nubem & ventum fiat pluvia super terram. Quare, charissime Frater, nisi velis, quod turpissimum est, amore & benevolentia provocatus non respondere, huic nostræ diurnæ siti satisfacere cogita: id autem facies, si redeuntibus nobis ex Lusitania, quod futurum, volente Deo, speramus per Septembribus initia mensis, obviam Toletum usque venias. Atque etiam si absque magno tuo incommodo fieri possit, cupimus, etiam antequam Toletum nos perveniamus, videre te: (est enim omnis moræ Christianus amor impatiens) ut nostris molestiis, laboribus & solitudinibus levamentum aliquid afferas. Hoc etsi certò sciamus, te pro tua naturæ & onitate alacriter facturum, ut tamen, quām vehementis nostrum sit ejus rei desiderium, intelligas, tibi in meritum sanctæ obedientiae præceptum esse volumus. Quod si perfeceris, nihil nobis contingere poterit, neque charius neque jucundius. Amor in te nosfer longiorum certè epistolam requirebat, sed maxima spes, quam in tua prudentia & humanitate collocavimus, te nullo umquam tempore nobis neque operâ, neque consilio, neque labore defuturum pollicetur. Vale in Domino. Ex Hispali die xxvi Junii MDXLI. Fr. Hieronymus Gñlis indignus. *Haecenus Seripandus, cuius præclara gesta tot scriptores litteris celebrarunt, ut minime opus sit assignare aliquem speciatim.*

L Egimus b de antiquis Sanctis, ac glorioſis Patribus, quos Spiritus sanctus aliorum in Ecclesia sua magistros constituit, quod, quamvis plures ex iis admirabili alacritate ac lœtitia fese offerrent ad martyrium; episcopatus autem ac dignitates magis fugitarent omnes, quām mortem ipsam, perpendentes, quām strictam ac rigidam rationem supremus ille Pastor & animarum nostrarum Episcopus ab omnibus Ecclesiæ suæ [pastoribus] exacturus sit de ovium suarum negligentiis ac peccatis. Eorum ex numero quoque fuit bonus pater noster F. Thomas, fugitans, quantum poterat, officia, atque episcopatus & dignitates aversans. Atque idcirco tum publicè tum privatum, tum in colloquiis tum in suggestu aiebat, te magna commiseratione, & nullâ invidiâ affici erga eos, qui ad officia provehuntur, quæ tot tantaque sanctitatis exempla requirunt, ac tot tamque abscondita habent pericula. Judicabat certè ac loquebatur Servus Dei, ut verus sancti patris sui Augustini filius, ita de feso scribentis: Perspiciens, quod fideles doctrinam ac mores meos æstimare utcumque inciperent, numquam me contuli ad locum seu ecclesiam, quam episcopo definitam noveram, ne tantum amitterem bonum, quantum est securitas, quam promittit demissa subditu conditio, utque memet subducere grandibus periculis, quibus feso exponit, qui antisititis fedem & cathedram concendit c.

*c
archiepisco-
patum Gra-
natensem re-
nuit;*

174 Cùm secundò obiret provinciæ præfecturam, vacavit archiepiscopatus Granatensis; imperator Toleti existens, pro benevolentia ac religione, quā ferebatur in doctrinam P. F. Thomas, magna opinionē de insigni ejus pietate & prudentia, multis experimentis comprobata, etiamsi nec præsens ibi adesset P. F. Thomas (perlustrabat enim provinciam) nec persona alia pro ipso intercederet, proprio motu, securus de insigni fructu per ipsum faciendo in quacumque ecclesia ipsi committenda, archiepiscopum Granatensem designavit. Vocatus est, ut electionem acceptaret; at verò, qua debuit humilitate & comitate majestatem suam oravit, ut revocaret, aliumque eligeret. Amici aliquot multum impellebant, ut admitteret; sed noluit umquam. Cùm autem in provincia, utpote cui ipse præcerat, nullum haberet superiorē, qui juberet, vel ad id obligare posset, nec tantam id temporis illius ecclesiæ necessitas moram pateretur, quanta requirerabatur ad scribendum patri generali, atque hujus expectandum responsum & mandatum, collatio ista suppressa est silentio: quamvis nota fuerit multis, uti constat ex processibus & nominatim ex libro, in quo exstant juramenta alumnorum majoris collegii Complutensis, atque ex eo, quod testatur pater Ossorno perpetuus collegii Vallisoletani Ordinis nostri administrator, referens, quod pater Oroscó, (cuius sanctitas & doctrina nota erat in aula, atque æstimata à Philippo secundo rego,) F

B *Sanctissimi Spiritus munera divisa sunt eâ, ut arbitror, ratione, qui omnium mens una mortalis capax non est; propterea alteri datur sermo sapientiae, alteri sermo scientiae, nōst̄ tu cætera, ut recensere non oporteat. Sed, ô bone Deus, quid audio! Divina omnia munera cumulatissimè tibi esse concessa, ita ut idem sis eloquentissimus divini Verbi interpres & vitæ ac sanctimoniac tanta integritate, ut summos illos primos nostri Ordinis Patres non sequi sed præire videaris. Hæc scripsi ad te, ut scias, me vehementi affectum lœtitia pro his, quæ dicta sunt mihi, atque Domino, qui hæc tibi affluerter dedit, gratias egisse, quando hac tempestate magnam vidi virorum talium inopiam; contigitque mihi in hac mea diurna peregrinatione, reipublicæ nostræ gratiâ suscepta, magna terrarum spatia videre sine rore & aqua. Utinam verò reperiam aliquem Heliam zelo commotum pro Domino Deo exercituum, ad cuius oris verbum ingens post tenebras, nubem & ventum fiat pluvia super terram. Quare, charissime Frater, nisi velis, quod turpissimum est, amore & benevolentia provocatus non respondere, huic nostræ diurnæ siti satisfacere cogita: id autem facies, si redeuntibus nobis ex Lusitania, quod futurum, volente Deo, speramus per Septembribus initia mensis, obviam Toletum usque venias. Atque etiam si absque magno tuo incommodo fieri possit, cupimus, etiam antequam Toletum nos perveniamus, videre te: (est enim omnis moræ Christianus amor impatiens) ut nostris molestiis, laboribus & solitudinibus levamentum aliquid afferas. Hoc etsi certò sciamus, te pro tua naturæ & onitate alacriter facturum, ut tamen, quām vehementis nostrum sit ejus rei desiderium, intelligas, tibi in meritum sanctæ obedientiae præceptum esse volumus. Quod si perfeceris, nihil nobis contingere poterit, neque charius neque jucundius. Amor in te nosfer longiorum certè epistolam requirebat, sed maxima spes, quam in tua prudentia & humanitate collocavimus, te nullo umquam tempore nobis neque operâ, neque consilio, neque labore defuturum pollicetur. Vale in Domino. Ex Hispali die xxvi Junii MDXLI. Fr. Hieronymus Gñlis indignus. *Haecenus Seripandus, cuius præclara gesta tot scriptores litteris celebrarunt, ut minime opus sit assignare aliquem speciatim.**

C *Sanctissimi Spiritus munera divisa sunt eâ, ut arbitror, ratione, qui omnium mens una mortalis capax non est; propterea alteri datur sermo sapientiae, alteri sermo scientiae, nōst̄ tu cætera, ut recensere non oporteat. Sed, ô bone Deus, quid audio! Divina omnia munera cumulatissimè tibi esse concessa, ita ut idem sis eloquentissimus divini Verbi interpres & vitæ ac sanctimoniac tanta integritate, ut summos illos primos nostri Ordinis Patres non sequi sed præire videaris. Hæc scripsi ad te, ut scias, me vehementi affectum lœtitia pro his, quæ dicta sunt mihi, atque Domino, qui hæc tibi affluerter dedit, gratias egisse, quando hac tempestate magnam vidi virorum talium inopiam; contigitque mihi in hac mea diurna peregrinatione, reipublicæ nostræ gratiâ suscepta, magna terrarum spatia videre sine rore & aqua. Utinam verò reperiam aliquem Heliam zelo commotum pro Domino Deo exercituum, ad cuius oris verbum ingens post tenebras, nubem & ventum fiat pluvia super terram. Quare, charissime Frater, nisi velis, quod turpissimum est, amore & benevolentia provocatus non respondere, huic nostræ diurnæ siti satisfacere cogita: id autem facies, si redeuntibus nobis ex Lusitania, quod futurum, volente Deo, speramus per Septembribus initia mensis, obviam Toletum usque venias. Atque etiam si absque magno tuo incommodo fieri possit, cupimus, etiam antequam Toletum nos perveniamus, videre te: (est enim omnis moræ Christianus amor impatiens) ut nostris molestiis, laboribus & solitudinibus levamentum aliquid afferas. Hoc etsi certò sciamus, te pro tua naturæ & onitate alacriter facturum, ut tamen, quām vehementis nostrum sit ejus rei desiderium, intelligas, tibi in meritum sanctæ obedientiae præceptum esse volumus. Quod si perfeceris, nihil nobis contingere poterit, neque charius neque jucundius. Amor in te nosfer longiorum certè epistolam requirebat, sed maxima spes, quam in tua prudentia & humanitate collocavimus, te nullo umquam tempore nobis neque operâ, neque consilio, neque labore defuturum pollicetur. Vale in Domino. Ex Hispali die xxvi Junii MDXLI. Fr. Hieronymus Gñlis indignus. *Haecenus Seripandus, cuius præclara gesta tot scriptores litteris celebrarunt, ut minime opus sit assignare aliquem speciatim.**

A. M. SA-
LONIO.

rege,) in sermone habito in conventu nostro Vallitoletano, (ubi præterat,) die, quâ intellecta fuit mors, & funus celebratum patris D. Thomæ, cui sermoni ipse, qui testatur, interfuit pater Oſſorno, inter alia in laudem humilitatis ac pietatis P. F. Thomæ dixerit, eum, secundò provinciæ Castellanæ præpositum, à Carolo quinto cæſare electum fuisse ad archiepiscopatum Granatensem, nec ullo modo voluisse acceptare.

*Vacante dein
Valentino,*

175 Eo deinde, quo diximus, modo suppreffa est Granatenſis electio, ac lætus ille & hilaris in priore statu perseverabat, Domino serviens in Ordine iisdem occupationibus atque officiis, quibus antè: donec anno millesimo quingentesimo quadragesimo quarto bonis ac justis de causis abdicavit ſe archiepiscopatu Valentino illuſtrissimus & reverendissimus dominus D. Georgius ab Austria, Caroli quinti imperatoris patruus, & à Paullo tertio PP. ab iſta ecclesia promotus fuit ad Leodiensem, episcopatum ac dignitatem è præcipuis & maximè æstimatis in Germania, ob ea, quæ illi fuit annexa. Facta iſta renuntiatione Christianissimus cæſar pro ſancto ſuo zelo mox curam habuit paſtorem præponendi vacanti ſedi Valentiniæ.

*B
m' o eventu*

176 Narrant nonnulli in proceſſu, audiviffe ſe rem notabilem & quaſi miraculosam, relatamque tamquam certissimam, quaſe contigerit in electione hujus Servi Dei ad archiepiscopatum Valentiniū. Speciatim autem teſtiū unus affirmat, eam ab ipſomet patre D. Thoma, poſtquam jam aliquot annos archiepiscopati præfuerat, communicatam fuſſe cum hujſce reipublicæ incola, viro valdè honorato, quo dictus Dominus [Thomas] utebatur familiariter, nomine Bernardo Si- mon, & ex quo eam didicerit ipſe teſtis. Imò excellentissimus ac reverendissimus dominus D. Joannes de Riberā, patriarcha Antiochenus & Valentinus archiepiscopus, (cujus ſanctitas, nobilitas, prudentia, ac reliquæ dotes, magno principe & præſule [dignæ] notæ fuit univerſis, eruntque in æterna memoria,) quadam occaſione, me præſente, afferuit, eamdem ſibi narratam fuſſe, ut à teſte oculato, ab aliquo è religiosissimis ac doctiſsimis patribus, quos noſtris temporib⁹ habuit Ordo ſancti patris Dominic⁹, cui nomen erat magiſter F. Petrus de Salamanca, quique per Flandriam ac Germaniam comes fuit P. F. Petro de Soto-major, Caroli quinti imperatoris confeſſario.

*C
a Carolo
quinto*

177 Est autem hæc: Imperator volens iſti ecclesiæ ſufficere antiſitem, designavit alterius Ordinis religiosum, iuſſitque ſecretarium ſuum pro eodem libellum confidere. Abiit ad conficiendum ſecretarius, & loco ejus, quem designaverat imperator, inscripſit ei [nomen] P. F. Thomæ de Villanova ex Ordine ſancti patris Auguſtini, certò exiſtimans, hunc à cæſare ſibi fuſſe nomina- tum. Rediit cum libello per cæſarem conſirmando, &, ut conſpexit eum Christianissimus prin- ceps, dixit; Quid abs te factum eſt, quid ſcripſisti? Neque enim ego tibi designavi fratrem Thomam de Villanova, ſed talem ex Ordine S. Hieronymi. Obſtupſcens ſecretarius reponuit: Summa cum veritate [affirmo] ſacré tuæ majestati, non alterius nomen à me intellexim⁹ fuſſe, quām fratris Thomæ à Villanova; verumtamen in pro- ptu remedium eſt: reddat mihi libellum tua ma- jestas, & mox aliud expreſſo patris alterius no- mine, conſcripfero. Tum imperator motu pro- prio, nec ab alio interpellatus pro P. F. Thoma, libellum flagitanti & alterum conſecturo ſecre- tario dixit: Nequaquam: hunc volo, non quem- vis alterum, nec eſt, cur conſciatur libellus alius.

Quippe cūm ipſum ſcripferis, me nec mandante, nec alio ſuadente, vel ſuggerente patris iſtius men- tionem, nec ulla impellente ad id humana ratio- ne, fed ſolū quia certò tibi eum nominasse viſus ſum, opus Dei hoc eſt, ejusque eſt elec̄io, non mea; à me prior processit; ejus verò, quam tu ſcripfiſti, ac tradidiſti mihi, Deus auctor eſt: ſpondeo, hanc maximè ſecuram eſſe: atque ita lubens lætulque confirmavīt.

D

178 Libellus ille unā cum aliis litteris mox ex Germania miſſus eſt Vallisoletum, ubi tum com- morabatur ſereniſſimus princeps D. Philippus, qui pōt rex noſter fuit & dominus ejus nominis fe- cundus, quique ea tempeſtate universam Hispa- niā pro patre gubernabat, & ubi ſimiſter ha- bitabat P. F. Thomas, Prior conveſtū S. Au- guſtini in eadem civitate. Pro ingenti amore ac benevolentia, quā in ipſum ferebantur omnes, ſumma hujus electionis nuntius univerſae aulæ attulit voluptatem, & eximio omnium applauſu fuſceptus eſt, ſpeciatim ſereniſſimi principis, qui amabat eum ac venerabatur, ut egregium Dei Servum. Sed, uti referunt teſtes, [nuntius ille] quamvis ad omnes lætus admodūm veniret; ipſi triftis fuit, moleſtus valdè, & luſtificus.

E

179 Nam inter alia, quæ pro concione de P. F. Thoma ſermonem habens, quando ejus exſequiæ celebraabantur, dixit benedictus P. F. Oroſco coram P. F. Joanne Oſſorno, qui id teſtatur, unum hoc notatu dignum erat. Quo tempore vir nobilis è præcipuis principis domesticis afferret libellum archiepiscopatus Valentini, distinebatur P. F. Thomas in choro cum communitate [re- citando] Officii Completorio. Janitor aliquam rei notitiam načtus, confeſtim ad chorūm abiit, an- nuntiaturus, ad eſſe illic virum nobilem cum man- dato principis, & intellexisse ſe, eſſe literas ab imperatore. Respondit autem ille; juberet ipſum exſpectare, donec abſolveretur officium & egre- deretur. Janitor præ lætitia, quā eum affecerat bonus de litteris maſtatis ſuā nuntius; dum P. F. Thomam moniturus adierat; non fuerat in- gressus cum omni modeſtia ac decentia debita, ſed geſtu alacriore & altiore voce, quām locus exigeret, ut religiosi, qui choro intererant, ali- quid ſubintelligerent, & læto nuntio gauderent. Ægrè admodūm id habuit P. F. Thomam; quam- vis tum temporis diſſimulārit. Nihilominus perſe- ravit in Officio uſque ad finem Completorii, exſpe- cavitque donec egredierentur reliqui religiosi. Fini- to [Completorio] inter poſtremos egressus eſt, & excepiſ mandatum principis à nobili illo viro allatum, ac miſſum libellum pro archiepiscopatu Valentino. Dimiſit illum quām mox nullum ei e- largiens donum, nec gratias referens, ut ſolent alii, dicens dumtaxat, deoſculari ſe manus prin- cipis, iturumque ſe ad ipſum quamprimum ad rem pertractandam.

F

180 Ut abierat vir nobilis, ſignum dari ære campano iuſſit ad coenam, &, congregata com- munitate, advocari janitorem, quem, dum ad- venerat, non tantum ſeriò corripuit de immodo- ſto ac indecenti in chorūm ingressu, verū etiam flagellis cædi iuſſit. Unde appetet, quantam re- verentiam ipſe Dei Servus ſervaret in choro, quan- tamque [ab aliis] ſervari cuperet; præterim dum recitabatur Officium diuinum; & quām parum vo- luptatis, imò quantum ægritudinis ipſi afferret nuntius libelli & electionis: hoc autem poſtmodūm ſufficienter manifestavit; etenim die poſtero, cū tota nocte Domino ſe primū commendāſlet ac Rem diuinam magna pietate peregiſſet, assumpto

*ſupplex adit
Philippon
ſecundum.*

li-

A libello, ad aulam se contulit, & obtenta facultate accedendi ad serenissimum principem, dixit, se plurimas habere gratias de favore, per cæfarem ac principem sibi exhibito, atque ea de causa eorum se manus deosculari in infinitum; at verò quoniam ipse sibi probè notus esset, sciretque, quām ad onus istud foret incapax, rogare se humiliiter, ne molestè ferret princeps, si à feso non acceptaretur, & ad pedes ejus provolutus, aiebat, referri à se libellum, orabatque enixissimè principem, ut recipere illum ne gravaretur; quandoquidem non esset admissurus episcopatum ullum.

& huic ad
fusciendū bortan-
ti

181 Attulit rationes aliquot princeps, quibus ad suscipiendum induceret; nam, cùm antè recusasset Granatenenses [insulas,] verebatur, ne animum cæsaris patris sui offenderet, si minus acceptaret Valentinas. At ne sic quidem persuasum illi est, ut tantum onus admitteret, sed ut denuo serenissimo principi humillimè supplicaret, ut ignosceret sibi, nec iniquo animo ferret; quandoquidem id ferò Domino commendasset, atque jam dudum ita apud animum suum statuisset, certò sciens, animæ saluti ac conscientiæ suæ tranquillitatì congruum esse, perseverare toto vi-

B tæ tempore, atque immori observantia Ordinis sui, nec statum mutare vel suscipere episcopatum. Atque ita nulla ratione ad suscipiendum inductus, debita cum urbanitate impetravit à principe discedendi veniam.

atque argen-
tibus magna-
tibus

182 Rei exitum intelligentes D. Petrus Velasco, militiae Castellanæ præfectus, ac D. Franciscus de los Cobos, commendator major Legionis, ut & nonnulli viri illustres alii, qui illo utebantur familiariter, mox subsecuti illum sunt, impulsuri, ut acceptaret, considerans, fore ut in hoc obsequium præstaret Deo, ac voluptate afficeret eos, quibus tantum debebat amorem, quanto ipsum prosequebantur princeps serenissimus ejusque parrens imperator, qui procul omni dubio nec immerito ægrè ferret, percipiens reluctari ipsum cui libet electioni de se factæ. At nemo fuit ad persuadendum idoneus. Cardinalis dominus Joannes Tavera archiepiscopus Toletanus certior factus, quòd nemo illorum magnatum suis rationibus efficere potuisse, ut à sententia recederet, adiit ipsum, & clauso ostio cum ipso secessit seorsum objurgaturus, quæsivitque, quid causæ esset, cur homo tam pius & humilis usque adeo perversus suæque opinionis tenax persistaret, nec submittere se vellet judicio amicorum, quorum, utpote virorum gravium, prudentium ac piissimorum, consilio assentiri oportebat, ac proin admittere [archiepiscopatum;] quoniam juxta omnium sententiam & Dei & cæsaris obsequio id congruebat; &, [inquietabat] dum secùs fit, manifestè resistitur rectæ rationi ac divinæ voluntati, cuius ductu, certum erat, factam esse collationem; dum nec ipse per se vel per amicos eam sibi comparaverat, nec facta erat ex favore humano, sed manifesto è cælis mandato, quod suggestit Deus imperatori domino nostro, cuius pietatem ac zelum ipsem apprimè noverat. Hæc persuasio expugnatura fuisset animum cuiuslibet alterius, effectuaque, ut mutaret sententiam. At ne minimum quidem profecit; ut Vallisoleti ac per univerfam Castellanam provinciam publicè notum fuit, patetique evidenter ex litteris, quas ex autographis descriptas mox hic subjiciam.

C

dia multam-
que

183 At verò [Thomas] prosternens feso ad pedes illustrissimi Cardinalis, quem diligebat ac reverebatur multum, & à quo amatissimus valde, profusis lacrymis supplicavit, ne, si bene sibi vellet,

Septembri Tomus V.

rem istam exigere; sed secum ad cæfarem litteras destinare dignaretur, juvaretque, quominus offenderebatur sua majestas vel molestè ferret, non acceptari [archiepiscopatum,] declarans, unicam, quæ ad hoc movebat, rationem esse salutis suæ securitatem, metumque, ne eam in episcopatu magno exponeret periculo. [Orayit autem,] ut & hoc ipsum persuaderet serenissimo principi. At quid facturi ac dicturi fuisse magnates illi, si novissem id, quod actum fuerat cæfarem inter & ejus amanuensem super misso, uti hic retulimus, libello, quemadmodum intellexerunt ac noverunt postea?

184 Magnates isti una cum Cardinale, (quem relutatare exspectaverant, cognituri, an ad acceptandum permovisset,) abierunt magno affecti doloris sensu, attendantes, obtineri à nemine potuisse, quod cupiebant ac desiderabant. Itaque, Domino Deo ad maius sancti Præfus meritum rem dirigente, statuerunt suppliciter orare principem, quem & in hoc valde propensum noverant, ut litteras, quales & ipsi missi erant, dirigeret ad Ordinis provinciale, qui ipsi præceptum injungeret. Nam licet clarè perspicerent, statutum, determinatum ac fixum F. Thomæ esse non admittere [archiepiscopatum;] tamen certum esse credebant, pro sua humilitate ac pietate, cùm à præposito mandatum acciperet, facturum ex obedientia, quod nullo modo facturus erat, proprio arbitrio relietus d.

E

d

A N N O T A T A.

a Meminerit lector, caput hoc apud Salonium esse decimum octavum, quoniam dictis de causis bina rescindenda existimavi.

b Etiam hujus capituli initium omisi; quòd meram contineat doctrinam biographi, dicentis, viros sanctos plerumque dignitates refugere ex propria infirmitatis agitione, idque probantis primò per exemplum Moysis Exod. 3 & 4, dein primum Ecclesie Patrum, unde exordior.

c Similia habet sanctus Doctor in editione Parisensi anni 1683 tom. 5 serm. 355 alias 49 de diversis col. 1380. Verba ipsa accipe: Ulque adeo autem timebam episcopatum, ut quoniam cœperat esse jam alicuius momenti inter Dei servos fama mea, in quo loco sciebam non esse episcopum, non illò accederem. Cavebam hoc & agebam, quantum poteram, ut in loco humili salverer, ne in alto periclitarer.

d Pretermis hic aliquot lineas, quibus biographus, uti jam insinuaverat supra num. 87, divisione providentiæ factum ait, ut Sanctus anno 1541 toti provincia prepositus non fuerit, haberetque anno 1544 superiorem, qui ad Valentinas insulas ex obedientia impellere valeret. Præterea caput hoc, quod apud Salonium est ultimum libri primi, ac solito prolixius, in duas partes divisi; adeo ut quæ mox sequuntur nostro cap. 17, ad idem ejus ultimum pertineant. Denique de S. Thomæ electione ad archiepiscopatum etiam differui in Comment. previo § 7.

F

Siff

CA-

C A P U T XVII.

*Ex obedientia admittit archiepi-
scopatum Valentimum, &
consecratur.*

*Tandem à
provincie
præfide*

a

Scipit itaque princeps serenissimus; scripserunt & Cardinalis & magnates Toletum, ubi tum temporis degebant P. F. Franciscus de Nieva provinciae præpositus *a*, creatus in supradictis comitiis anni millesimi quingentesimi quadragesimi primi, qui & unus erat ex iis, qui à P. F. Thoma habitum acceperunt, ut dixi capite xiv. Memoratus provinciae præses perlegens principis ac magnatum epistolam, & perpendens, quantum utilitatis & obsequii suâ prudentiâ, pietate ac doctrinâ P. F. Thomas esset Domino præstiterus in quacumque ecclesia [constitueretur episcopus,] respondit singulis, æquissimum sibi videri, quod desiderabant & exigebant; idemque perscripsit ad ipsum [P. Thomam;] præcepitque ex obedientia & sub poena censuræ Ecclesiasticæ acceptare quâmox, mittens ipsi in fasciculo litterarum, quibus principi ac magnatibus respondebat, hanc cum mandato epistolam.

*ex obedien-
tia jussus*

b

186 "Reverendo admodum patri F. Thomæ à Villanova, monasterii sancti patris nostri Augustini Priori, Vallisoleti: Prior provincialis. Revere, rende admodum Pater. Accepi epistolam à principe domino nostro, quâ significat, Paternitati vestra à cæsare collatum esse archiepiscopatum Valentimum; & quia ex eadem etiam dildi, collationem istam à vestra Paternitate recusari, præcipio Paternitati vestrae, ut, visa hac præsente nostra epistola, intra spatum viginti horarum, acceptet collationem archiepiscopatus Valentini, cùm formâ ac modo, quo illam fecit imperator: ut que plus meriti inde referas, præcipio in virtute sanctæ obedientiæ & sub poena excommunicationis, trina canonica monitione præmissa. Hoc autem præcipio, quia certus, id valdè acceptum fore Deo, ut & imperatori. Dominus noster reverendam admodum Paternitatem vestram conservet, ac dexterâ suâ semper tueatur, ut fructum producat Ecclesiæ suæ. Toleti secundâ Augusti b millesimo quingentesimo quadragesimo quarto. Paternitatis vestrae frater F. Franciscus de Nieva provincialis.,,

acceptat.

c

187 Hujus virtute præcepti, & urgentibus vehementer per dies istos tum magnatibus tum patribus gravioribus Ordinis, qui his conatibus jungebant multa Missæ sacrificia ac preces, ut Dominus animum ipsius inclinaret in id, quod de majori ejus esset obsequio, adiunxit archiepiscopatum Valentimum die festo beatæ Mariæ Virginis ad Nives c. Nam idem litterarum lator discesserat, reverfusque fuerat omni cum celeritate. Quoniam verò ex mandato obstringebatur ad acceptandum intra spatum horarum viginti, non erat locus procrastinationi: etenim princeps reversum curfore exemplò Prioris provincialis litteras ad ipsum perferre jussit; atque ita, seposito proprio judicio, &, quod firmiter conceperat, animi decreto, neceſſe illi fuit affentiri statim, ac cæſaris collationem & libellum acceptare, ne obedientiæ, quam voverat; obliucretur, quamque sequendo noverat, se obsequi divinæ voluntati.

188 Anno priore, millesimo quingentesimo quadragesimo tertio, Romæ celebrata fuerant comitia Ordinis nostri generalia, ac decretum, ut Ordinis nostri constitutiones, quæ tum ob antiquitatem ac vetustatem, tum ob temporum immutaciones, in meliorem formam redigendæ erant, committerentur quibusdam è patribus prudentiâ, pietate & zelo, præstantioribus. Eum in finem ex toto Ordine designati sunt patres quinque, Itali tres, Gallus unus, Hispanus item unus. Itali & Gallus delecti sunt ex iis, qui comitiis intererant, ab omnibus ad eam provinciam judicati maximè idonei; pro Hispaniis autem, P. F. Thomas, quamvis absens, electus tamen fuit ob relationem, quam de vita ejus, doctrina ac prudentia in frequenti cœtu fecit reverendissimus Seripandus, Prior generalis. Sed post novam archiepiscopatus Valentini collationem, perflexit, se non posse vacare negotio, sibi in comitiis generalibus commisso. Mox itaque, ut filius obedientissimus ac humillimus, scripsit ad dictum patrem generalem, tum ut indicaret electionem de se factam à cæsare, tum ut correcțio Constitutionum Ordinis, sibi injuncta, alteri committeretur. Visum est mihi etiam has litteras hinc recitare, quia inde planè videbitur, quo modo & quâ viâ Dei Servus ad dignitatem & cathedram archiepiscopalem pervenerit.

D
*Fuerat ante
jussus ex-
aminare Or-
dinis Confi-
tutiones*

E

189 Sic habent litteræ: "Reverendissimo patri, idcirco elec-
tionem tuam
magistro F. Hieronymo Seripando, Priori gene-
rali Ordinis sancti patris nostri Augustini. Romæ.
Reverendissime pater: Gratia & pax sit tibi à Do-
mino. Non scripsi ciuitis ad reverendissimam pater-
nitatem vestram, quia certi non erant tabellarii,
ac iter Romanum minus tutum. Nunc res accidit,
ob quam opus fuit adhibere cursorem extraordi-
narium. Est autem hæc. Imperator cum exercitu
suo existens in Germania, non interveniente pro
me persona aliqua, sed motu ac judicio proprio,
ab hujusmodi seu cogitatione seu desiderio
valdè alienum, denominavit archiepiscopum Va-
lentini. Hanc electionem à divina manu factam
esse, multorum est opinio: & quamvis mihi sa-
tius erat persistere in pace ac tranquillitate vitæ
monasticæ, quam fueram professus, pater Prior
provincialis sub poena censuræ Ecclesiasticæ præ-
ceptum ad me misit, ut statim intra spatum hora-
rum viginti admirerem collationem, sicut exige-
bat imperator; atque ita compulsus præcepto su-
perioris mei non potui non admittere.

F
*alium iſli e-
xamini sub-
rogari po-
stat.*

190 "Hoc ad reverendissimam paternitatem tuam
perscribo, ut mihi tamquam filio, quem tanta be-
nignitate prosequitur, bene precetur, & quod fa-
ctum est, probet atq[ue] confirmet; quoniam in to-
to negotio animus mihi fuit non refragari obedien-
tiæ ac divinæ de mea persona dispositioni, fore
confisus, ut mihi vires & facultatem suppeditet
ad onus ac ministerium tam sublime requisitas:
cùm ad nihil aliud aspirem, quâ ad sanctum e-
jus obsequium. Quod si autem electionem hanc
confirmaverit sua Sanctitas, haud potero perficere,
quod à reverendissima vestra paternitate & à pa-
tribus comitorum generalium commissum fuit su-
per constitutionibus, aliis quippe negotiis occu-
pandus. Quacumque tamen in re, spectante ad
obsequium reverendissimæ paternitatis vestrae at-
que ad honorem & progressum Ordinis, me, ut
filius obedientissimus, exhibeo semper paratissi-
mum. Dominus noster reverendissimam paterni-
tatem vestram servet, conservetque annis pluri-
bus ad sui obsequium & Ordinis emolumentum.
Vallisoleti duodecima Augusti millesimi quingen-
tesimi quadragesimi quarti. Reverendissimæ pater-
nitæ-

A d „nitatis tuæ filius obsequentissimus Frater Thomas à Villanova d.. Isto modo factus est Dei Servus archiepiscopus Valentinus, atque unà tam sanctus ac verus Pastor, ut libro secundo edocebimur.

*Magnum ex ejus ele-
tione gau-
dium prefer-
tim Valen-
tiae.*

191 Magna omnes, qui eum noverant, inces-
sit lœtitia, quod viderent, tam probis manibus
commisum esse regimen ecclesiæ tam eximiae,
qualis est Valentina, earumque sat manifestarunt litteræ, quas antistites multi ac viri illustres tum ex Hispania tum Româ ad ipsum destinârunt, quas-
que brevitatis seclandæ causâ hic prætermitto:
quamquam valde notabilis sit modus scribendi o-
mnium: quippe probè gnari, quâm esset vir humili-
lis & solitudinis amans, omnes mittebant litteras
quasi consolatorias super tristitia ac dolore, quo
procul dubio ipsum ex nova dignitate afficiendum
judicabant: nemo in litteris gratulabatur ipsi, sed
ecclesiæ ac regioni, quæ tali Patre ac Præfule era-
rat gavisura. Hic autem Valentiæ, ut referunt te-
stes multi, maxima fuit lœtitia, cùm primùm vul-
gata fuit ipsius electio, factaque à pluribus, qui
variis in occasionibus in Castella ac præsertim Bur-
gis & Vallisoleti fuerant versati, relatio sanctitatis
ejus & doctrinæ. Allato autem nuntio, quod ad-
mittere renuerat, cor [omnium] quasi [tristitiae]

B nebulâ coopertum fuit; at verò, ubi intellexerunt, acceptatum ab ipso esse [archiepiscopatum], non secùs fuit, acsi cælum iplis nova & extraor-
dinaria serenitate aperiretur.

*Paulus III
PP. in Bal-
la, & Phi-
lippus prin-
ceps in lit-
teris*

192 Observatu dignus quoque est tum Pauli tertii Pontificis in Bulla de archiepiscopatu ad illum directa, tum principis in litteris ad rei exsec-
tione conscriptis, loquendi modis de ejus religione ac doctrina. Pontifex enim ad cælum usque extollit eruditionem ejus ac vitam integrā &
religiosam, palam faciens, quantam ex bono odore famæ ejus de ipso concepisset existimationem,
quantamque fiduciam de ingenti fructu, quem i-
sti ecclesiæ tum in re spirituali tum in temporali
erat allatus. Serenissimus princeps in litteris, ad
excellentissimum Calabriæ ducem, tum Valentiæ
porregem, uti & ad magistratum & ad capitulum
directis in laudem hujus sancti Præfulis, dans te-
stimoniū de præstantia viri ac Præfulis, quem
cæsar parens suus ipli destinabat, ac de causis,
quæ illum impulissent, præter alia sic scribit.

193 „Consideratis vitæ integritatē, morum
„puritatē, singulari eruditio ac scientiâ, insigni-
„sanctitatem, religione ac doctrina aliisque egregijs
„meritis & virtutibus admirandum reverendi in Chri-
„sto patris fratris Thomæ à Villanova ex Ordine
„sancti Augustini, visum est cæfareæ Catholicae ac
„regiæ majestati, imperatori, domino & parenti
„meo, eum ipsum, utpote quem novit optimè,
„cujusque bonas & præclaras dotes plenè perspe-
„ctas habet, eligere ac nominare hujuscce civita-
„tis archiepiscopum. Unde vos admirandum felices
„reputetis necesse est, Deo infinitas agatis gratias,
„atque multum oretis pro cæsare, ejusque in re
„qualibet felicibus successibus ob tam insigne be-
„neficium, quo vobis de Pastore tam bono pro-
„spexit &c.. Verumtamen quanto ea dignitas aliis
erat [majoris] lœtitiae occasio, quantoq[ue] san-
ctior & aptior apparebat electio, qualis reipsa erat,
tanto majore tristitia atque ægritudine afficie-
bat animum ipsius, prospicientis tam grave onus
sibi impositum esse, quale est cura tot animarum,
& obligatio reddendæ rationis [pretiosi] sanguinis, à JESU Christo Redemptore nostro pro illis
profusi. Quapropter tristis incedebat per omnes
hosce dies, nec accurrentium gratulandi causâ a-
micorum salutationes admittebat, nisi eas, à qui-

Septembbris Tomus V.

bus se se omnino excusare non valebat; nec, quod
moris est, dona impertiebatur afferenti Bullas.
Affligebant enim ipsum summopere tum quies &
securitas, quam anittebat animus, tum pericula,
quibus se exponebat, subiens officium tam labo-
riosum, tantisque obnoxium obligationibus, quan-
tas in se complectitur nomen ipsum episcopi. A-
gnovit istud sufficienter ac magna cum humilitate
in litteris post receptas Bullas archiepiscopatūs
ad Sanctitatem suam destinatis, sic scribens:

194 „BEATISSIME PATER: Litteras Sanctita-
„tis vestrae sub plumbo, quibus me ecclesiæ Va-
„tificiæ in archiepiscopum & pastorem præfecit,

„nuper accepi non sine timore multo & tremo-
„re. Quis enim tanti ministerii pondus, & tam
„sublimis dignitatis fastigium (si fidei lumen ha-
„bet, & futuri judicii, ac reddendæ rationis im-
„memor non est) subire non vereatur? Faciat
„hoc piissimus ac clementissimus Christus, ut Ec-
„clesiæ suæ Catholicæ, ad quam suo & suorum
„sanguine fundandam de cælo descendere digna-
„tus est, idoneus minister inveniar, ut Sanctita-
„ti vestrae, cui pro tanta in me benevolentia gra-
„tias nullo sermone referre sufficio, vel sic ex
„parte opere respondeam, ut injunctum officium
„diligenter ac fideliter exequar. Nihil enim gra-
„tius acceptabiliusve Beatitudini vestrae credide-
„rim, quâm ad Ecclesiam Dei sibi commissam
„regendam, conservandam & ampliandam, quos
„in partem solicitudinis vocat, fideles ac prom-
„ptos coadjutores invenire. Et ad hoc velle qui-
„dem pro certo adjacet mihi, utinam & perfic-
„cere condonetur! Cæterum si quid est in me vi-
„rium aut sufficientiae, id totum hâc suâ clemen-
„tiâ sibi vestra Sanctitas vindicavit. Ita ut nemi-
„nem subditorum gratiorem, humiliorem, & ad
„omnia mandata paratiorem, (ut par est,) toto
„orbe Sanctitas vestra reperiatur. Testimonium quo-
„que præstigi juramenti ante consecrationem, (ut
„moris est,) sicut per easdem literas Beatitudo
„vestra exposcit, cum his literis mitto. Valeat pia
„& benigna Sanctitas vestra ad multos annos ad
„Ecclesiæ Dei utilitatem & pacem. Sanctitatis ve-
„stræ humilis & devota creatura frater Thomas
„à Villanova e.,

195 Confirmata à Paulo tertio Pontifice e-
lectione P. F. Thomæ ad archiepiscopatum Va-

„lentinum, factâ per Carolum quintum impera-
„torem, & acceptis à Sanctitate sua Bullis, qua-
rum dominus Cardinalis archiepiscopus Tole-
tanus Joannes Tavera, (quoniam noverat pau-
pertatem ejus, qui omne, quod accipiebat, in
pia opera expendebat, vel communī usui con-
ventus sui applicabat, nihil quidquam sibi reser-
vans,) expensas fecit, mox in ipsa Vallisoletana
civitatē ob eodem Cardinale magna solemnitate
& sacris cærimonias, quas in similibus actionibus
adhibet ac semper ab initio adhibuit, à beatis A-
postolis instructa, Ecclesia Catholica, inaugura-
tus est. Inaugurationi præter tres episcopos, ad i-
stum actum requisitos, adstitere summa animi vo-
luptate pro affectu & amore, quo in ipsum fere-
bantur, plures alii, magnates multi, & viri titu-
lis insignes, meliorque ac major pars aulæ. Fini-
to actu, plures in genua se prosternebant, imò a-
lii alios protrudebant, ut manus ipsi deoscularen-
tur; ali verò nec pauci ad deosculandos pedes
procumbebant, felicemque se existimabant, quisquis
ad ipsum poterat attingere. Quoniam autem ama-
bant ac reverebantur illum universum omnes, la-
crymas multas isti affectui ac lœtitiae permiscebant
penè omnes, cogitantes, quod ad ecclesiæ suam

Siff 2 bre-

scribit Pon-

e

F

A. M. SA- brevi esset profecturus, & ipsi tantâ ejus doctri-
LONTO: nâ ac consolatione destituendi.

A N N O T A T A.

a Provincia regimen tenuit R. P. de Nieva à
mense Novembri anni 1541 usque ad diem 2 Maii
1545.

b Hispânice, quo idiomate dat epistolam Salo-
nius, à dos de Agosto: Coccinus tamen in Rela-
tione pag. 606 scriptam esse ait sub die VII Augu-
sti. Verba huc transcribo, utpote paucis complecten-
tia, que hic & precedenti capite referuntur. Con-
siderandum est ulterius, Virum religiosæ addictissi-
mum paupertati, cùm fuisset nominatus ab invi-
tissimo imperatore Carolo V ad episcopatum Va-
lentinum, nominationi non consensisse; qua de re
certior factus provincialis ad eum sub die VII Au-
gusti MDXLIV littéras dedit, in quibus ei præce-
pit in virtute sanctæ obedientiæ & sub excommu-
nicationis poena, ut intra xx horarum spatiū di-
cta nominationi archiepiscopatū consentiret, de
quibus in Processu Castellæ, ... quod etiam com-
probatur ex aliis litteris datis per venerabilem Vi-
rum XII ejusdem mensis & anni ad patrem gene-
ralem, qui postea fuit Cardinalis Seripandus, ut
in eodem processu & probant testes de publi-
ca voce & fama in processu Valentino... videlicet
Vincentius Roca... Matthæus Joannes Lopez... ambo examinati autoritate ordinaria, Ma-
rianus Cabanillas... Michaël Soler.

c Die 5 Augusti; itaque vel duplice loco erra-
vit Saloniūs, vel, quod mihi verisimilius est, men-
dum irrepit in numeros Coccini, ad litt. preceden-
tem citati.

d Eisdem litteras, paucis mutatis, Hispânice, uti
Saloniūs, recitat Herrera in Biblioth. part. 2 pag.
441, easque propria Sanclii manu subscriptis se
vidisse asserit in archivio Romano. Pag. 442 & seq.
Seripandi responsorias exhibet aliasque, quas in-
serui Comment. previo.

e Ita Latine apud Salonium, qui mox interpre-
tationem Hispânice subdit.

mitarentur semper. Secularibus verò numquam si-
gnificare voluit discelsus seu diem seu horam; ac
die quadam post celebratum manè primo dilucu-
lo Missæ Sacrificium abiit, nemine, donec se se
jam viæ dedisset, rei conscio: atque ita cum so-
lo religioso atque duobus dictis famulis profectus
est.

D

matrem, li-
cet rogatus,
per viam
non invicit.

197 In itinere pervenit ad locum, unde abs-
que illo diverticulo rectâ pergere poterat Valen-
tiā, vel tendere versus Villanovam Infantium.
Rogari ipsum jusserrat mater, ut, cùm Valentiam
se conferret, illac iter dirigeret, atque suo eam
conspicu recrearet. Substitit aliquantis per in di-
cto loco, atque interpellavit solum: Quid facie-
mus P. F. Joannes? An iter prosequemur rectâ
Valentiam, an versus Villanovam Infantium di-
vertemus, prout per litteras suas efflagitavit pa-
rens mea? Respondit illi socus; Iter Villanovâ
faciamus Domine; neque enim ob dies sex se-
ptemvæ, quibus isto diverticulo retardari diutiùs
poterit vestra dominatio, deneganda est matri ista
consolatio. Id quidem & mihi, inquit, bonum ap-
paret; verum, (qui ei mos erat in qualibet re
facienda,) id aliquantis per Deo commendemus.

E

Ita substitit per tempus aliquod, nullum profe-
rens verbum, & tamquam deliberans, quid esset
facturus; elapsoque medio horæ quadrante: Per-
gamus, inquit, Valentiam; nam nostrâ nunc plu-
ris interest succurrere sponsæ, fortasse præsentia
nostrâ indigent; matrem consolandi non deerit op-
portunitas, & si minus coram fieri potuerit, fiet
per litteras. Etenim quod de uxore, sibi à Do-
mino data, pronuntiavit primus parens: Propter
hoc relinquet homo patrem & matrem & adhæ-
rebit uxori suæ; significans, quanto amore & foli-
citudine accurrere debeat maritus, ut prospiciat
conjugi suæ, id ipsum haud minus obstrictos red-
dit episcopos erga ecclesias suas, ut eas ament ac
juvent in necessitatibus.

*Divina pro-
videntia in
eius accessu*

198 Solet divina Providentia, dum hominem
ipsamet deligit ad munus aliquod, mox ab ini-
tio manifestare, quid ab illo in futurum sit exspe-
ctandum; prout videmus in S. Moyse propheta,
in quo per fortitudinem, quâ Hebræum vindica-
vit ab injurya per Ægyptum illata, Spiritus san-
ctus (uti censet S. Hieronymus, & declaravit glo-
riosissimus martyr S. Stephanus in sermone illo tam
eruditio ac docto, quem ipso die martyrii sui in-
stituit ad Synagogam Hierosolymis) indicavit,
quid dein per ipsum pro bono ac libertate fratrum
ipsius operari intenderet in Ægypto. Narrat autem
S. Lucas euangeliſta, quod, cùm Iesu Christus
Redemptor noster vocaret S. Petrum apostolum,
ut, relictis navi, retibus, & omnibus, quæ in
terra possidebat, sequeretur fe, tantam unica vi-
ce ceperit ille pescium multitudinem, ut necesse
fuerit advocare socios, in alia vicina navi degen-
tes, qui juvarent ad extrahenda retia; sic præsi-
gnante Domino, (uti mox ipsem declarabat,) in-
finitam hominum multitudinem, quos sermonis
ac doctrinæ retibus erat cælo capturus post hæc.

F

199 Ita quoque Dominus Deus noster mittens
Valentiam P. F. Thomam, mox satis demonstra-
vit, quantum cum sancto illo Præfule bonum in
regionem illam dirigeret. Etenim cùm per aliquod
tempus jam laborâset regnum istud aquarum pe-
nuriâ, atque hinc magna sterilitate & egestate, in-
trante ipso territorium ac fines dicecios suæ, plue-
re ceperit, perveniente autem ad monasterium beatæ
Mariae de Succursu, quod foris situm est prope
muros Valentiae, & ad quod, utpote Ordinis sui
cœnobium, divertit, tanta ad illius regionis fo-
la.

*Discedit
Valentiam
uno cum so-
cio & binis
familis;*

A Ccepit ad archiepiscopatum Bullis, & in-

A auguratus Vallisoleti in ecclesia sancti pa-
tris nostri Augustini per dominum Joannem Ta-
vera Cardinalem & archiepiscopum Toletanum,
ut libro præcedente dictum est, mox Valentiam
iter arripuit absque alio apparatu vel comitatu
quâm unius religiosi, qui illi ob virtutem ca-
russ erat admodum, nomine pater frater Joannes
Rincon, ac duorum familiorū, ut solent patres
præcipui, dum iter instituant. Abeuntem Religio-
si aliquot aliaque personæ præstantes comitari cu-
piebant per aliquod viæ spatiū: at ipse viris re-
ligiosis gratias egit plurimas de benevolentia er-
ga se, dixitque, id se nullo pacto esse permisurum;
sed oravit enīx, ut precibus suis ac Sacrificiis co-

A lamen decidit è cælo aquarum abundantia, ut mox omnes ex visibili illo aquarum beneficio è cælis immisso, (quod elata voce adscribabant adventui ac meritis Servi Dei,) intellectu præciperent spiritualia atque invisibilia [beneficia,] ex ejus exemplis ac doctrina animabus suis conferenda.

civitati appropinquans

* Hisp. la
licencia

B

ignotus di-
vertit in
conventum
jñi Ordinis;

C
agnitus fo-
lenniter à
religiosis de-
ducitur

200 De ipsis adventu ac susceptione in dicto monasterio beatæ Mariæ de Succursu pater frater Jacobus Montiel, qui id temporis illic Prior erat, ac postmodum ipsi fuit à confessionibus, nec non alii seniores patres, eodem tempore domum istam inhabitantes, narrabant, eratque valde notum, quod sancto Præfule ac loco cum mulis & famulis duobus ad ostium adventantibus & vocantibus religiosum, qui istuc invigilabat, is mox aperuerit, quodque ab ipsis dicentibus, advenisse se, ut per duos tantummodo dies in ea domo morarentur, exegerit, (ut ferunt consuetudo atque institutum Ordinis nostri,) litteras*, quas afferebant à superiore suo, Priori exhibendas; quoniam absque iis admittere ipsis sibi non licebat. Reposuit socius: Frater recte fungeris officio; at pater iste Prior fuit & Castellæ provincialis, nec indiget, quas flagitas, litteris. Adi patrem Priorem, ac dicitio, nos, duos seniores Castellæ religiosos hoc advenisse, nec velle hinc morari ultra duos dies, donec pluviae cessaverint, & famulos jam novissee, ubi cum mulis tam diu degant intra civitatem.

201 Hoc nuntio adiit patrem Priorem janitor, qui, cùm jam notum esset advenire Archiepiscopum, subdubitavit, an is ipse esset, qui ad ostium accesserat; accurrerit èo quām mox; at, cùm neminem conficeret præter duos monachos & absque ullo comitatu, nam jam abierant famuli, magis hærebat dubius, an ipse esset. Nihilominus ex facie & habitu cernens, esse viros graves, exceptip magna cum humanitate, obtulitque, ut illuc permanerent, quamdiu placeret. Id unum indolebat, quod domus esset angusta & pauper, quodque obsequia ipsis exhiberi non posset, quibus dignos ipsis esse deprehendebat. Ne hoc te cruciet, pater Prior, (inquietabat socius; nam filebat constanter P. F. Thomas,) quia pater iste cellulâ, & ego alterâ, ut ut pusilliâ, erimus admodum contenti, quamdiu perseveraverint pluviae; de alimentis nobis ipsis providebimus; mox etenim hinc aderit famulus, cui expensæ itineris commissæ sunt.

202 Bonus Prior continuè contemplans vulnatum venerabilem ac piuum P. F. Thomæ, (quamvis continuum servaret silentium,) & quod magis contemplabatur, quoniam jam tum perspectum habebat magnam humilitatem ejus ac modestiam, èo magis sibi persuadens, esse procul dubio Archiepiscopum; cunctabatur tamen id rogarere, quia ita sine comitatu adventantem cernebat, (sicut ipse bonus pater Montiel retulit, ex oculis lacrymas profundens non tantum, cùm primùm enarravit, verùm etiam quotiescumque de ipso sermonem institueret.) Denique statuit id petere ex ipso metu, atque ita allocutus est: Obsecro per amorem Dei, Pater mi, dubium mihi eripe; esne dominus Archiepiscopus? Cùm autem, salva veritate, id celare non valeret, ac probum Prioris a-nimum agnosceret, annuit ipsis, dixitque; Is ipse sum, quamquam nec dignus sim, nec ad id idoneus. Prostravit se mox ad pedes ejus dictus Prior, multa contentione exposceens manus ejus [deosculandas.] Convocari mox jussit religiosos omnes, qui ingenti cum alacritate currentes manus ejus deosculati sunt omnes.

203 Absque mora jussit Prior afferri Crucem,

candelabra, ac tres religiosos indui, unum ueste pluviali, qui Crucem manibus præferret, reliquos duos dalmaticâ, qui gestarent cereos. Atque ita ex porticu, in quo erat sanctus Præful, ex ea parte, quam De profundis appellamus, ubi existat pia admodum imago Redemptoris nostri Crucem gestantis & sancti patris nostri Augustini & nonnullorum Ordinis nostri Sanctorum, gestantem sublevantum, ordine processerunt ad ecclesiam per januam, quâ itur ad chorum, & ubi nunc ipsis est sepulcrum, unâ decantantes TE DE UM LA UD AM US. Deductus est ad aram principem, ubi in genua prostratus perstitit, donec cantus absolutus esset, & sacerdos ueste pluviali induitus recitasset aliquot in gratiarum actionem orationes. Inde decantantes hymnum AVE MARIS STELLA &c, perduxerunt ipsum ad facellum beatæ Mariæ de Succursu, & ibidem absoluto dicto hymno cum aliquot versibus, idem sacerdos recitavit orationem de beata Maria Virgine, & sanctus Præful benedictionem impertivit religiosis omnibus, quamvis præ lacrymis verba vix proferre posset. Data benedictione, rogavit patrem Priorem, ut abscederent religiosi; quoniam istuc ante sanctam illam imaginem, quæ ipsis valde pia videbatur, aliquantis per morari solus cupiebat. Sed & totâ vitâ suâ magno erga eam affectu ferebatur, & ea fuit una ex rationibus, cur moriens (ut dicetur) firmiter admodum institerit, ne se peliretur alibi, quâm in facello beatæ Mariæ de Succursu in tumulo aliorum religiosorum.

204 Perstigit illic longo temporis spatio, commendans sese beatæ Mariæ Virgini, perstissetque longiore; nisi ipsum interpellâissent: nam, cùm famuli, qui cum mulis ad palatium episcopale perrexerant, (ubi jam tum aliquot ex ejus familiaribus, qui præcesserant, morabantur,) dicerent jam advenisse archiepiscopum, atque hospitari in monasterio beatæ Mariæ de Succursu, mox pervulgatus est adventus ejus rumor, & accurrerunt plures canonici, aliæque personæ præcipuæ ad deosculandas ipsis manus, & congratulandum de adventu. Atque ita coactus fuit deserere facellum beatæ Mariæ, ac se conferre ad cubiculum Prioris, quod, dum in facello subsistebat, meliore, quo poterat, modo præparatum ipsis fuerat, & alterum socio, cum atrio utriusque annexo. Quotquot accedebant, exceptit magna cùm caritate tum humanitate, & aliquanto tempore cum ipsis collutus, rogavit verbis admodum officios ac religiosis, (ita enim semper faciebat,) ne diutius istuc persisterent, tum propter ingruentem noctem & accrescentem pluviam, tum propter tranquillitatem monasterii, & dignarentur monere amicos, ut parcerent labori ad visitandum ipsum in monasterio extra civitatem & inter pluvias; fore enim ut, ubi in Valentianam civitatem adveniret, domi suæ adiri posset die & horâ quâlibet, exciperetque eos magna cum lætitia & voluptate; ipse autem per dies, quibus detinerent in monasterio pluviae, quietceret, tum ut sese adventui pararet, quia defatigatus advenerat ab itinere, tum ut in hujusmodi festivitatibus liber esset à negotiis ac salutationibus.

205 Statuerat Valentianam appropinquare die quarto ante Nativitatem, & biduo commorari in domo ista; tertio vero die, pridie scilicet per vigilii Nativitatis, intrare Valentianam civitatem, in choro interfuturus Vesperis Nativitatis, quam festivitatem magna admodum devotione colebat. Sed ita rem dispositus Dominus, ut propter pluvias abundantiam permanendum ei fuerit in eo mona-

A. M. S-
LONIO.
in templo ♂
ad imagi-
nem B. Ma-
riae,

accurrent è
civitate mul-
ti;

F

propter con-
tinuas plu-
vias per ali-
quot dies,

A. M. SA-
TONIO.

stero usque ad primum anni diem. Singulis diebus, quibus in illa domo perstitit, magna devo-
tione Sacrum celebravit ad aram beatæ Mariæ Virginis, & ut majore tranquillitate celebraret,
veritus, ne multi ad audiendum aderent, multo
mane, & clausis utcumque januis, quoniam dies
erant breviores ac nubili, ad aras accedebat. Ad-
stítit autem cum reliquis religiosis in choro horis
tum vespertinis tum matutinis festivitatis nati Do-
mini, ac post multas Prioris efflagitationes occu-
pavit sedem medium; jussit autem amoveri velum
bombycinum, positum ad [eam sellæ partem,
quā nititur] dorsum, & pulvinar ex rafa bomby-
ce ad pedes [collocatum.] Requisitus est ad an-
tiphonam Magnificat, quam præcinctus magno o-
mnibus pietatis exemplo.

cum religio-
sis divino of-
ficio affiſſens

B * H/p.
Missa del
Gallo re-
tada

C ifbie mora-
tatur, inviſi-
tur à profe-
ge.

C

206 Rogabat ipsum enīxè Prior, ut dignaretur
celebrare primum vel soleme Sacrum, & eo fa-
vore honestare illud monasterium; respondit, li-
benter se ejus desiderio facturum esse satis, sed æ-
quum non esse, ut in alia ecclesia, quā in ca-
thedrali, primū episcopali ritu celebraret, meri-
tōque conquesturos esse canonicos, quibus ex sua
parte non deberet præbere ansam deponendi que-
relas. Atque ita, inchoatis Laudibus, abiit Missam
primam privatim * celebraturus ad aram beatæ
Mariæ Virginis, & eā finitā aliquantis per quietu-
rus. Prima autem luce ad eamdem aram celebra-
vit duas reliquias multa devotione & lacrymis; in-
de ad chorūm abiit, &, cum nemine agere cu-
piens, genibus nixus perstitit usque ad horam Of-
ficii. Hæc cùm advenisset, astitit Tertia ac Sextæ
& Missæ solemni, nec è choro se movit, donec si-
gnum daretur ad prandium. Eo dato, cum socio
perrexit ad [locum, qui vocatur] De profundis;
atque ambo die isto pranderunt in refectorio cum
ceteris religiosis, ubi locum Prioris, quia is etiam
atque etiam hoc rogabat, occupavit, atque o-
mnibus bene precatus est. Finito prandio, ad cel-
lam se contulit cum socio ac Priore, in eamque
conclusus quievit usque ad Vespertas, quibus si-
militer interfuit, quamvis præterita nocte pa-
rum admodum somno dedisset & quieti.

207 Hoc pacto, quemadmodum narrabant se-
niores illi patres, ea in domo sanctus Praeful trans-
egit diem Nativitatis, nullius salutationem seu vi-
tationem admittens. Ceteris diebus accedebat ad
Missam solemnem ac Vespertas tantum, ut quilibet
alius religiosus, quorundam salutationes exci-
piebat, & cum socio vescebatur in cubiculo; nec
prætermisit adesse Vesperis, nisi die festo S. Joannis,
quo illum dux Calabriæ tum Valentia pro-
rex, cui jam notus erat, quique eum veneraba-
tur multum, invisit. Et qui simulac cognovit,
ipsum esse archiepiscopum, omnibus civitatis hu-
jus incolis palam fecit, quā in insignis concionator
ac Dei servus esset Praeful, qui ad ecclesiam illam
gubernandam adveniebat. At præter alia viris no-
bilibus amicis suis asserebat, mirari sese, quod
Valentinum archiepiscopatum acceptasset; quo-
niam sciebat, eum nullo modo voluisse accepta-
re Granatenses infulas, ac declarasse, nullas fe-
alias acceptaturum, nec dimissurum statum reli-
gioſum, ad quem à Deo fuerat vocatus. Verum
hoc dixit, quia tum non sciebat, ut scivit postea,
quod retulimus, acceptasse nempe ex mera obe-
dientia, & contra voluntatem, compulsum præ-
cepto ac censuris à Priore provinciæ sibi missis.

D C A P U T II.

*Magno incolarum gaudio eccl-
esiā suā ingreditur & pri-
mas curas convertit ad car-
cerem & xenodochium.*

C Ontinebat sese bonus ille Praeful in mona-
sterio beatæ Mariæ de Succursu, non intrans
Valentiam propter abundantes pluvias, donec,
præteritis diebus festis, illæ defistere inciperent,
ac cælum nitescere. Licet autem ingens luti co-
pia, quæ inde producta erat, non permitteret,
ut intra dies aliquot, ingredieretur instruēto sup-
plicantium ritu agmine & consueta solemnitate à
porta civitatis usque ad ecclesiam: tamen propter
desiderium, tum quo ipse afficiebatur, videndi,
amplectendi, atque, ut bonum quemlibet Antisti-
tem decet, recreandi sponsam, tum quo ardebat pe-
ctus ejusdem ecclesiæ fruendi conspectu Sponsi sui,
vocemque percipiendi Pastoris, de quo omnes tan-
ta bona prænuntiaverant, statuerunt ac mandave-
runt domini de capitulo ac magistratus civitatis, ut
viæ omnes, per quas incedendum erat à monasterio
beatæ Mariæ de Succursu usque ad ecclesiam majo-
rem, ingenti luti copia mundarentur, fabulo sub-
sternerentur, ipseque mulo vectus à dicto mona-
sterio usque ad urbis basilicam procederet, & hinc
supplicationis ritu ad ecclesiam. Atque ita die ulti-
mo anni millesimi quingentesimi quadragesimi quarti
purgatae sunt viæ omnes à monasterio beatæ Ma-
riæ de Succursu usque ad portam, cui nomen est
de Quarto, & ab hac usque ad ecclesiæ majoris
portam, quæ ab Apostolis denominatur, quæque
magnificè exornata erat, ut consuevit in casu ac
die hujuscemodi.

E 209 Festo Circumcisionis ac die primo a an-
ni millesimi quingentesimi quadragesimi quinti, &
anno ætatis ejus quinquagesimo sexto sub horam
secundam postmeridianam mulo insidens, deducen-
te magistratu ac universo nobilium cœtu præcla-
ræ hujus civitatis, pervenit ad præfatam basili-
cam, ubi de mulo descendit & Lignum Crucis,
quod ibidem sellæ panno pretioso * coniectæ im-
positum atque in eum finem præparatum fuerat,
adoravit. Totus etiam dictæ basilicæ aditus coo-
pertus erat panno tum pretioso ecclesiæ majoris,
tum serico & villoso * ejusdem civitatis; folum
verò multis stratum tapetibus. Illinc, comitante
per modum supplicationis, ac decantante, ut moris
est, hymnum **TE DEUM LAUDAMUS**, clero
universo, ad ecclesiam majorem deductus est. Fi-
nito cantu, dixerunt versiculos & orationes in li-
bro pontificali assignatas pro receptione antistitis,
&, his dictis, omni populo bene precatus est, at-
que impertivit quadraginta dierum indulgentias,
quas subditis suis concedere possunt episcopi.

F 210 De hac receptione & ingressu benedicti
Praefulis referunt testes res aliquas valde notabi-
les: nam multi tum ob insignem estimationem,
tum ob famam sanctitatis, quam de ejus persona
aceperant, magna cum attentione observabant,
quidquid fiebat, eumque subsecuti sunt, donec in
ædes suas se recepisset. Referunt itaque ex iis ali-
quot, eo tempore in vivis etiam tum superstites,
cum magno hu-
militatis

*Cessante pla-
via & pur-
gatis compi-
tus,*

*in ecclesiam
suā intro-
ducitur*

F

** H/p. bro-
cado*

** H/p. ter-
ciopelo*

- A** cùm super ipso inquisitio instituta est; primò, quod grandem omnibus admirationem attulerit humilitas & paupertas habitus ipsius; ingressus quippe est veste ac pallio ex panno nigro valde obsoleto, petalo autem tam vetusto, ut jam colorem amississet, atque ex vetustate detritus esset *b*. At id non mirabitur, quicumque pervolverit, quæ pòst dicturi sumus de paupertate, quam servavit semper in vestimentis, dum fuit Archiepiscopus.
- ac pietatis exemplo*
- b** 211 Alterum erat, insigne exemplum humilitatis simul & pietatis, quod præbuit, quando in inferiori aditu basilicæ civitatis, ubi à capitulo exceptus est, è jumento descendens, pervenit ad sellam ad adorandum Lignum Crucis. Eo loco, ubi genuflexendum ei erat, posuerant pulvinar ex amphimallo rubeo, quod cernens inclinavit se, ac propriis manibus amovit, atque humi in genua prostratus adoravit lignum Crucis, osculatus est Crucifixi Domini pedem multis cum lacrymis, & mox pronus solum ipsum deosculatus est. Ea fuit actio tantæ pietatis exemplo, ut adstantes permoveret, ac tanta teneritudine afficeret, ut ex illis multi collacrymarentur. Imò qui id testantur, ut habetur in processu, cùm enarrant, tanto sensu id proferunt, ut nec à lacrymis abstinere nec absque illis eloqui valeant. Tertiò dicunt, ipsum exceptum fuisse tanta gaudii ac lœtitiae significatione totius civitatis, omniumque, qui in hac tunc degebant, ecclesiasticorum ac laicorum, hominum genere præstantium & nobilium, atque universim totius populi, quanta nullo umquam casu visa fuerat Valentia. Demonstrantibus omnibus consolationem & interiore animi voluptatem; videbatur verè die isto ad ipsos ingredi civitatis redemptio, ac remedium malorum omnium tam spiritualium, quæ corporalium, quæ in ipsa reperiebantur.
- atque incolarum solatio & gaudio,*
- C** 212 Et juxta opinionem, quam de ejus insigni sanctitate, doctrina & benignitate conceperant ex publicè narratis de Servo Dei per multas ac graves admodum personas, quæ fuerant in Castella, nominatum Burgis aut Vallisoleti, una voce asseverabant omnes, tamquam de re certa, cum isto sancto Præfule istuc advenisse emendationem omnis corruptionis ac dissolutionis, quæ erat in civitate ac per diocesim, remediumque & solatium patuperum & egenorum. Nec voce tantum palam indicabant cordis lœtitiam & opinionem atque estimationem, quam de sancti Præfulis insigni sanctitate, doctrina, pietate ceterisque virtutibus habebant, verum etiam scriptis, multis versibus, epigrammatis per plateas, compita & angulos, quæ illi transeundum erat, dispositis, præsertim ad ecclesiam majorem, ad hujus valvas, & areas. Aliis celebrantibus insignes benedicti Præfulis dotes; aliis infinitas gratias agentibus Domino, quod illum nobis concessisset; aliis ecclesia ac civitati gratulantibus de tam felici forte, qualis est adventus tam boni Patris ac Pastoris; aliis bene precantibus Ordini sancti patris nostri Augustini, tales filios producenti; aliis per emblemata & symbola hieroglyphica designantibus gaudium & solatium, quod ex ejus adventu sentiebant. Imò etiam testantur aliqui, quod plures claro ac valde legibili charactere scriptis suis, versibus ac picturis has voces præfixerint: **ILLUSTRISSIMO ET SANCTISSIMO PRÆFULI DON FR. THOMÆ À VILANUEVA, ARCHIEPISCOPO VALENTINO, QUEM IN SALUTEM ANIMARUM, ET PATREM PAUPERUM, GRATULANS ET JUBILANS RECIPIT HAC DIE URBS VALENTINA FOELIX.** Verba, quæ juxta judicium multorum, jam tum magnam de dotibus præclarari Viri notitiam habentium, iis chartis inscripta sunt,
- A. M. SILONIO.**
qui ingenti affluenti eum comitantur.
- 213 Postquam igitur sanctus Præful tali lætitia ac solemnitate receptus fuisset, atque finitæ essent in ecclesia cærimoniae suprà memoratæ, perrexit ad ædes suas, comitantibus omnibus canonis, cum tanta frequentia hominum invicem propulsantium ad manus, vestem aut pedes ipsi deosculandos, ut ipsemet magno incommodo ac vitæ periculo expositus fuisset, nisi accessissent ad illos repellendos, atque spatiū curandum satellites ducis Calabriæ, qui præstolabatur in facello majori ecclesiæ cathedralis, ut ipsi, cùm advenisset, manus deoscularetur; quemadmodum ad primos altaris gradus ipsi adventanti deosculatus eas est magnus & Christianissimus princeps.
- Postero die aitatis Deo gratiis.*
- 214 Postero die ad ecclesiam rediit sacrum Missæ sacrificium celebraturus, & ibidem, quod fecit magna devotione & lacrymarum effusione, gratias Domino infinitas acturus de beneficio, quod sibi præstiterat permittendo, ut ad ecclesiam suam perveniret; orandumque suppliciter, ut dignaretur dirigere fæse, ac divino favore & gratiâ illuminare, ut ritè fungeretur officio, debitè gubernaret diocesim, effetque dignus ejus gloriæ & salutis ovium suarum minister.
- perlustrat carcerem*
- 215 Dum hoc præ ceteris præstiterat, & in sublimi isto ac divino Sacrificio se Domino commendârat, ut in omnibus sibi lumen concederet & ducentum; mox perhibuit insignem caritatem & benignitatem, quâ gubernaturus erat subditos suos, cumque iis acturus. Ab ecclesia enim ad ædes reveritus, primùm sibi ostendi expectivit carcerem ecclesiasticorum, ut propriis oculis videret, quo pater isti haberentur clerici, utque præ reliquis huic rei prospiceret. Ingressus illum est, & perlustrans cum offendisset cavernas, quas ibidem tavegas compellant, comperissetque eas valde tenebrosas, humidas ac lugubres, rogavit: *Hicne umquam ecclesiasticus collocatus est?* Responderunt, quod sic, quodque isti rei infervirent. Magnam vultu ægritudinem demonstravit, & abhorruit talem carcerem, magis aptum (ut ipse aiebat) latronibus ac grassatoribus, quæ sacerdotibus & hominibus Deo consecratis; moxque eum obstrui atque humo repleri jussit, dicens: *Avertat Deus, ut umquam, me jubente vel volente, clericus tam horribili loco includatur!* Aliâ viâ corrugendæ & luctrandæ sunt animæ fratrum nostrorum. Movet fortiter miseria & necessitas proximi, quando propriis oculis conspicitur, ob vim ac robur, quod naturæ Auctor his indidit ad movendam voluntatem & cor emolliendum. Idque optimo experimento discerent superiores ac judices, si modò, ut tenentur, carceres visitarent, ac propriis oculis intuerentur, quid patientur miseri captivi; quemadmodum saepius pro concione docuit sanctus ille Præful, atque ipse fecit, ut hic videmus, observavitque, quandiu hanc ecclesiam tenuit.
- Summam pecuniae oblatam à canonicis*
- 216 Iisdem hisce diebus domini de capitulo, sumam pecuniae oblatam à canonicis

E**F****G**

A. M. SA-
LONIO.

erat, quando de hoc sancto Præsule primum libellum meum concinnavi, sed vivere desierat, quando auctoritate episcopi instituta sunt inquisitio & processus,) mihi tamquam testis oculatus magna cum certitudine affirmavit, quater mille fuisse [destinata.]

xenodochio
concedit,

217 Hæc nomine capituli ad ipsum detulerunt dominus Hieronymus Carroz, dominus Michaël Vique, & dominus Honoratus Pellicer canonici ejusdem sanctæ ecclesiæ, supplicantés, ut iis uteretur ad instructionem domus suæ, nec respiçeret donum, sed voluntatem ac desiderium, quo ferebantur in ipsius obsequium. Recepit nummos, gratias illis plures agens tam de affectu quam de munere, atque ait: Illa pecunia summa, quam mihi benefacere intenditis, an ita conceditur, ut liberè de ipsa disponam, eaque utar, sicut expedite mihi visum fuerit? Afferentibus illis, omnino ejus voluntati [relictam esse,] dixit: Igitur, cùm accidérat, (ut acciderat illis diebus,) ut ignis tantum damnum intulerit xenodochio generali hujus civitatis, oro vos ac dominos capituli, ne ægrè feratis, aut existimetis, me minoris facere donum, etenim pluris facio, ac memoria tenebo semper,

B si, quod Deo placebit plurimum, istud [donum] concedam xenodochio, ut inchoetur opus, quod necessariò exstruendum est. Permisit Deus, ut non modò non ægrè id ipsi tulerint, sed contrà suspicxerint ingentem caritatem ejus & misericordiam, quam, cùm ipsemet indigeret, potius prospicere voluit necessitatì xenodochii, quam propriæ domus. Atque ita eodem temporis momento advarci jussit administratores xenodochii, quibus statim advenientibus omnem pecuniam, cui ne manum quidem admoverat, contradidit mandans, ut acciperent ad construenda ægrotantium cubilia, atque opus exemplò inciperent, & fore [addidit] ut, opitulante Domino, conaretur afferre subSIDIUM tum necessitati, quam ea tempestate patiebantur, tum ceteris pietatis ac misericordiae operibus, quæ more solito in ista domo exercentur. Comitatus est administratores, qui pecuniam acceperunt, dictus vicarius dominus Michaël Tienfa, atque ita suprà relata narravit tamquam testis oculatus. Addidit autem, quod per memoratam patris D. Thomæ eleemosynam cepta sit xenodochii constructio.

C
alioisque, ut
idem fa-
ciant, indu-
cti.

218 Nec tantum hosce nummos impertitus est, verùm ad se vocatis concionatoribus & confessariis omnibus, injunxit sedulò, ut, dum concionarentur ac confessiones exciperent, rem magno conatu commendarent, personasque, quibuscum essent acturi, si utcumque divites esse novissent, rogarent, ut eidem succurrerent ac faverent. Idem præstabat ipse in sermonibus, quos instituebat, tantâ efficaciâ, quantâ si fuisset domus propria, & quilibet ægrotantium & egenorum germanus frater aut filius, imò tali sensu [apprehendebat] necessitatem istius domus, & meritum insigne, quod coram Deo referebant, quicumque ei opitulabantur; ut præ commiseratione commoveretur, atque cum lacrymis id flagitaret. Ducem Calabriæ, qui princeps erat pius admodum & in eleemosynas pronus, qui que eidem operi multum auxilii conferbat, oravit atque exoravit, ut sæpenumerò simul opus inspicerent, inviserentque xenodochium, ita suo exemplo stimulum daturi ceteris omnibus ad ipsi succurrentum. Atque ita simul adierunt frequenter magna totius civitatis ædificatione, ac plures personæ principales, tam ecclesiasticæ quam laicæ tam sancto exemplo permotæ, cōdēm similiter accurrebant.

A N N O T A T A.

D

a *Esculanus part. 2 lib. 10 cap. 35 Historia Valentine introitum affixit diei ultimo anni 1544.*

b *Coccinus ea sic confirmat pag. 649: Ad archiepiscopatus dignitatem electus habitu veteri & pileo ob vetustatem decolorato civitatem Valentinam unà cum socio ac duobus aliis, quasi Prior quidam aut Provincialis ingressus est, ita ut omnes ob sui Prælati modestiam & humilitatem in maximam admirationem raperentur: ita ut de vera scientia & de visu deponunt Bartholomæus Escala... aet. lxxx annorum in processu Valentino... Matthæus Joannes Lopez aetatis septuaginta quinque annorum... Philippus Adell aetatis lxxi annorum... qui duo sunt examinati auctoritate ordinaria.*

c *Hispanicè escudos: ea moneta appellatio ar- lias recurret, eodemque nomine exponam: sic Real nummum regium vel regalem nuncupabo, ducado ducatum, quod meminisse dignetur lector.*

C A P U T III.

E

*Archiepiscopus paupertatem ser-
vat in vestitu, viciu, su-
pellectile domestica.*

Archiepi-
scopi amor
paupertatis
in vestibus.

a

Veræ a virtutis ingens experimentum est dignitas & honor, atque efficacissimo argumen- to ostendit radices, quas illa egit in corde hominis, quando ex statu & officiis non permittatur. Sic quoque optimè demonstravit pater D. Thomas, quam verū esset religiosus, quāmque pauper corde & spiritu; quandoquidem ad archiepiscopatum Valentiniū promotus atque tam sublimi in dignitate constitutus, minimè ab agendi modo immutatus fuerit, nihil amiserit humilitatis, candoris, paupertatis, quam in religione semper fuerat professus, tam corde & opere pauper erat, ac tam seriò per totum vitæ cursum amavit paupertatem Euangelicam & religiosam, quam voverat, ut quicumque eum noverunt vel ipso familiarerit usi sunt, finem non faciant cum præconio commemorandi, quantopere virtuti illi studuerit. Eadem vestimenta jam Archiepiscopus gestavit per annos aliquot, quæ detulerat è conventu, & usu lacera sarciri curabat, donēc vetusta & nimil detrita usui esse non possent. Idem servabat in vestitu interiori, subuculas & tunicas refici curans, &, ubi vetustate obsoletæ erant, ex binis unam confici præcipiens; quibus tamen (ut sub finem hujus capitulū videbimus) non induebatur, nisi ad occultandum, quod gestabat, cilicium. Quod si thorax detritus, aliis assutis manicis, aptari posset, eum ut ut vetustum induebat nec novum confici curabat. Nam, & id affirmabat ipse, putabat, divinis oculis acceptiores esse in paupere religioso uestes obsoletas ac detritis, quam novas & pretiosas.

220 Hac de causa, quādiu vixit in religione, tibialia, femoralia & quidquid propriis manibus valebat, reficiebat ipsemet, nequaquam ad alium recurrens. Idem ipsum continuabat Archiepiscopus tum ex causa jam dicta, tum ex desiderio & cœlesti fervore, quem sentiebat jam factus Antistites, ad parcendum sumptibus [in favorem] pau-

A pauperum ^b. Eum in finem in cellula, quam solus ingrediebatur, non alius, in scrinio ductili habebat digitale, acum, forcipes, filum & hujusmodi apparatum, quem cœnobitæ servare solent in cellis ad refaciendas pauperes vestes. Imò ipsos calceos vetustos & fractos refici jubebat, & alias soleis instrui, quamdui ita refecti usui esse poterant. Res leves eæ videbuntur nec dignæ Archiepiscopo, aut quæ inferantur vitæ ejus; at quis dubitet, magnum in se complexas fuisse meritum & oculis divinis summopere placuisse? Utpote quæ totidem erant proprii effectus & argumenta certissima amoris & affectus, quo rapiebatur in paupertatem religiosam, ac desiderii, quo, prout videbimus, intendebat superflua colligere pauperibus.

B 221 Contigit, dum cellulam, in quam referetur aliquid se recipiebat, minus rectè occlusebat, advenire domum ejus canonicum unum è familiaribus, qui alloqui ipsum vellet, & cui percutienti, ubi esset dominus Archiepiscopus, responsum est, in cellula ista [ipsum occupari.] Ille pro familiaritate & candore, quo agebat cum benedicto Antistite, non exspectans, donec moneatur, confessim ad cellulam contendit, & cùm non bene ocellata esset, nec signum dans nec vocem proferens introivit, offenditque impeditum sarcendiis femoralibus; quod malè admodum habuit Dei Servum. Hujusmodi rei conspectu obstupefactus canonicus & indignam Archiepiscopo reputans, infit: Obscro, Domine, hoccine à Dominatione tua præstari oportet? Pro unico regali refecturus est fator quilibet. Sanè, Domine, id non patiar: & hoc dicens, conatus est ipsi femoralia è manibus surripere. Cohibuit bonus Antistes & dixit: Non rectè judicas; quamvis enim ad archiepiscopatum promotus sim, haud idcirco desii esse religiosus, qui vovi paupertatem; & delector subinde occupari iis, quibus occupantur pauperes religiosi: quod ais pro unico regali refici posse femoralia; aio ego, quòd unico illo regali comedere cras possit mendicus. Bene autem de me meritus fueris, si rem hanc pro tuo in me amore nemini indicaveris.

C 222 Bis tantum spatio annorum undecim, quibus fuit Archiepiscopus, confici sibi jussit habitum album & nigrum, quo modo gestamus nos religiosi Ordinis sancti patris nostri Augustini. Utraque vice fieri voluit album ex panno tenuiore, nigrum ex communi panno, & vili pretio. Quadam vice suaserat ipsi amicus, ut vestiret se panno è laneis aut bombycinis filis decussatim transversis, cùm talis vestis esset minus gravis, nec alicui videri posset dedecere Archiepiscopum. Imò fore, [addebat,] ut commodiore pretio id fieret, quām si se vestiret panno istius regionis; [subdens,] se jussurum afferri. Allatum [pannum] competiens [Sanctus] cariore pretio constare, quām putabat, atque esse suo judicio exquisitum, ac fore habitum splendentem, dixit amico: Tibi, qui dives es & bonorum tuorum dominus ac secularis, fas erit hocce panno induere te, nam pauperi monacho, qualis ego sum, qui quidquid habeo, pertinet ad pauperes, non licet vestiri re tam pretiosa & exquisita. Atque ita amicus boni Patris nostri abstulit pannum, ex eoque uni è filiabus suis tunicam confici curavit; ille verò habitum sibi ex vili panno nigro. Hanc gestavit annis pluribus, donec tam vetustus esset atque obsoletus, ut pudaret domesticos eo indutum conspicari. Ut autem illum deponeret, ac novum assumeret, coacti fuerunt die quadam una omnes ipsum aggredi, & sic ob meram ipsorum importunitatem alium si-

bi comparavit ex rudi panno, & minimi pretii, qui reperiebatur. Atque hic fuit secundus è duobus.

D 223 Ut autem clarius pateat, quanti ficeret paupertatem, rem h̄c annotandam existimo, quam refert ex domesticis unus, qui id temporis illi mulabatur; & quamvis viderit nonnullis abjecta, equidem tamen certus sum, quòd, qui eam consideraverint oculis rectis ac piis, Dominum Deum laudaturi sint in humilitate ac paupertate spiritus benedicti hujus Antistitis. Ait itaque testis ille, quòd, cùm vestis ista, ad quam deponendam ob vetustatem compulerunt eum [postea] domestici, non modò vetus & obsoleta, verū etiam fracta esset & sedendo lacera infra humeros, quia illam gestārat continuò & gestare diutius [desiderabat,] deplorans expensas pro se faciendas, unicè ut servaret pauperibus ^c, [ait, inquam, testis ille, quòd] die quadam compellatus fuerit à famulo altero, cui nomen Alvaro de Noriega, dicente: Comitare me, mandavit enim Archiepiscopus, ut è panni segmentis, quæ custodit in capsula ad refaciendas vestes suas, unum affluamus [vesti,] quam modò induit. Affluimus ei (inquit) segmentum ingens, sublato, quod magis erat fractum ac lacerum, & sic refectam absque ullo pudore gestavit etiam per plures menses: cujusce rei pudet pauperrimum atque humillimum religiosum.

E 224 Indigena thorace, quia, quem gestabat, vetus erat adeo & fractus, ut uti non valeret in posterum, vocari jussit fartorem, qui novum concinnaret, commendavitque illi, ut conficeretur ex tela bona ac solida, modesta tamen & honesta. Ita fecit fator; feligens gossipium ^{*}, quod reperiebatur, optimum, & confectum attulit dicens, constare nummis regis triginta. Obstupuit valde Dei Servus; affirmantem autem fartorem, non posse se minore pretio vendere absque proprio damno, rogavit, an inventurus esset aliquem, qui eo pretio acceptaret; afferenti ipsi dixit: Tolle igitur eum, frater, & auspicatō divende alteri: sufficit enim mihi thorax nummorum regiorum ad summum decem vel duodecim. Thorax quippe trium scutorum nec religioso congruit, nec ei, qui se pauperibus patrem exhibere obligatur ^d: tribus istis scutis pauperem à capite usque ad calcem vestire potero. Postea verò, sicut inferius videbitur, uni è filiabus istiusmet fartoris dotem insignem suppeditavit. Similia ei obtigerunt saepe alias & ob consuetudinem, quam contrarerat induendi sese modo religioso & honestissimo.

F 225 Sicut bonis bono exemplo extitit modestia illa ac paupertas sancti Antistitis, ita etiam, quod virtuti proprium est, non potuit non offendere aliquos, & displicere oculis res dimicentium juxta usum, vanosque mores ac leges hujus mundi. Nam aliquot è capitulo judicantes, Archiepiscopum suum non esse vestitum juxta decorum debitum nec conformiter ad dignitatem suam atque honorem ecclesiæ, miserunt, qui supplicarent, ut vestibus melioribus sese indueret, & ex panno subtiliore, atque eo modo, ut quadamtenus præ se ferret dignitatem suam. Quibus subridens atque lacri & gravi vultu respondit: Dicite dominis istis, me gratias eis habere plurimas pro cura, quam de me gerunt; sed ignorare me planè, quid oblit vel detrahatur dignitatì archiepiscopi, indutum esse me instar monachi, qui paupertatem professus sum: quandoquidem hujus munieris auctoritas, & inde enascens obligatio, minimè consistat in vestitu atque subtilitate panni; sed in cura ac studio salutis animarum, quæ mihi à Deo commissæ sunt. Nihilominus ipsi statuant, quo me vestimento indu-

*nec nisi leviter
pretio;*

** ruam*

d

e

F

f

*frustra indi-
gnatur ca-
nonici.*

A. M. SA-
LONIO.

tum velint, & nisi professioni meæ aduersetur, iudicio eorum ac voluntati acquiescam. Ad responsum adeo religiosum ac prudens reponere nihil auſi fuit; tantum rogavere, ut pileolus, quo tegebant caput tempore æstatis, quando ob vehementem calorem viri religiosi cucullo solent denudare caput, conficeretur ex panno tramoserico. Atque ita fecit, ut persuasioni ipsorum atque desiderio obsecundaret. Porrò manu sua demonstrans pileolum istum tramosericum scitè ac lepidè (uti in omnibus consuerat) aiebat: Ecce h̄c archiepiscopatus meus: neque enim dominis capituli tamquam Archiepiscopus vestitus videor, si minus utar pileolo tramoserico.

Vestis par-
tulariB
f

226 In viatu adeo temperans erat, ut nihil umquam haberet amplius, quam quod communiter in Castellana provincia, unde venerat, dari solet religiosis in amplis Ordinis nostri conventibus, addita tantum aliqua pro comedientibus promulside. Festis majoribus in gratiam solemnitatis, ac simul mensæ suæ accumbentium, superadi jubebat avem aliquam, pullosve, aut portio nem ex vitulina vel caprina carne, secundum festivitatis ordinem. Id autem eadem semper temperantiæ, quam observavat in Ordine f. Convivæ erant illi communiter confessarius, provisor, & visitatores ejus, magistri Porta & Caro, dum Valentiae degebant; aliquoties autem afferebant, se propter mensæ sobrietatem surrexisse ab ea etiam famelicos, quo tamen minimè affligebantur, animati quippe exemplo Archiepiscopi.

magna soli-
vitadine

C

invigilat.

g

h

Nullum in
domo vel cu-
bicolo

227 Quidquid sumptus, ut ut modici, siebat præter ordinarium, sicut dictum est, animo sentiebat & reprehendebat, idque ut impediret, sub finem cuiusque mensis (prout narrant nonnulli, qui illi famulati sunt,) oculis examinabat rationes sumptus ordinarii; si autem mensis unus excederet alium, præterquam in eo, quod causâ festivitatis alicuius aut solemnitatis vel ex legitima & urgente occasione expensum fuerat, magno sensu corripiebat, dicens: Considerate, non esse hæc mea, sed pauperum bona, ac restitui his debere, quidquid in ædibus meis insumitur absque necessitate. Quapropter equidem conscientiae vestræ committo, ut magna sollicitudine attendatis, ne quid extra necessarium impendatur vel pro me vel pro domo: nam, ubi secus sit, præterquam quod graviter Deus offendatur, pauperibus, ad quos pertinet, subtrahitur, atque restitui debet.

228 Die quodam Veneris descendens, ut Sacrum faceret in ecclesia cathedrali, ad primos gradus occurrit oeconomus inter pisces alios afferenti mustelam; rogavit, quo pretio constitisset. Respondit ille quatuor regalibus. Obstupuit dicens: Quid mihi res tam pretiosa? Malè egisti. Tum, verè, inquit oeconomus, aderant alii, qui eodem pretio libenter sibi compararent, &, si cedere vellem, agerent mihi gratias. Itaque, dixit Servus Dei, defer ad ipsos, & quatuor nummos recipe, nec deinceps tam largus sis & liberalis ex pecunia aliena, neque mihi tam caro emas. Bina ova & frustum pisces vulgaris mihi monacho plusquam sufficiunt. Bona enimvero, quæ habeo, mea non sunt sed pauperum; ex quatuor hisce nummis plures quam quatuor illorum comedent.

229 Non patiebatur umquam in ædibus suis esse pannos ullave tapetia aut mensarum tegumenta serica. Imò super mensa, quæ utebatur in cubiculo, erat [operimentum] ex nigra pelle dumtaxat ducta colore aureo; ad januam verò velum [pendebat] ex nigro panno intortis villis. Non erat in tota domo ornatus penitus, præter-

quam in aula majore, quâ aditus est ad facellum; & ubi communiter ipse negotia peragebat; illic autem inter binas fenestras, quæ aream domûs respiciunt, [pendebat] velum ex nigra pelle ducta colore aureo cum imagine beatissimæ Mariæ Virginis; & mensa [ibidem posita] eadem pelle erat cooperta: cubile [ejus stratum] erat levi matta, qualem in cellis suis habere solent quidam religiosi.

D

230 Coëmit ipsi aliquando oeconomus velum non amplum bombyce & subtili lana intertextum, in quo expressa erat Christi Domini d. Crucis depositio; parvum item opere Turcico tapetem, quoniam levi pretio venalia repererat in foro ecclesiæ cathedralis. Id intelligenti patri Thomæ multum dispuicuit; quia expensæ factæ erant in rebus minimè necessariis. Verùm, inquit, retineantur; velum quippe, cum repræsentet Christum Redemptorem, adhiberi poterit in ecclesia, (sicut etiam adhibitum fuit; nam dono dedit, ut imponeretur pulpito, ex quo ad populum dicitur,) tapes autem in facello, ubi sanctum Missæ sacrificium peragimus. Sed in posterum noli mihi supellecilem aut rem curiosam coëmere; Nam sufficienter tibi dictum fuit, esse me monachum & professum paupertatem, atque exceptis necessariis ad mei ac domûs sustentationem, reliquum omne pertinere ad egenos.

E

231 Eadem de causa nec habuit nec habere voluit umquam convivialia ex argento vasa, præterquam duodena cochlearia exilia pro invitatis ad mensam, & bina vascula imponendo sali. Oeconomus considerans sumptum catinorum ac scutellarum, quæ continuò rumpebantur in manibus epheborum, suggerebat ei saepius conflari potuisse supellecilem mensæ argenteam ex eo, quod indies insumebatur in catinos ac scutellas k. Respondit ille: Putas, me non vidisse id, de quo me mōnes? Erras, si credis hoc: probè adverto. Sed monachus sum, & quod honori est aliis, mili probro esse censeo. Abundè patuit sancti Antistitis paupertas, cum è vivis excederet. Nam, (exceptis iis, quæ inter famulos distribuit,) omnis ejus supplex, quam ante obitum legavit collegio à se fundato juxta scholas hujus civitatis, in publica auctiōne in foro ecclesiæ cathedralis divendita tantum fuit scutis circiter quinquaginta.

F

232 Non tantum, cum jam esset Archiepiscopus, eamdem constanter tenuit paupertatem & simplicitatem, quam professus fuerat, servaveratque in religione; verùm etiam eadem asperitate iisdemque corporis afflictionibus se ipsum tractabat, quibus utebatur in Ordine, occultans tamen eas, quantum poterat; licet quantamcumque ad occultandas adhiberet curam, detectæ fuerint à nonnullis famulis & familiaribus, qui testimonium perhibuerunt. In cubiculo lectum habebat loris subtentum, non deauratum, pictumve alio quam proprio & naturali ipsius materiei colore. Instructus autem erat syparis ex xylo panno coloris cinerei, culcitis tantum diabibus ac duobus stragulis ejusdem generis, quibus utimur in Ordine nostro, nec re alia seu rara seu eleganti. Lecticæ linteis numquam utebatur, nisi exigente infirmitate; ac proinde toralibus stamineis sternebatur lectus.

G ferè sar-
mentis incu-
bit,

233 Famulus, qui parandi lecti curam habebat, in eo illum somnos captare existimabat, quoniam mane ita invertebat & situ mutabat, ac in cubuisset. Verùm detexit [famulus,] ipso inscio, (viderunt & alii nonnulli ac magno silentio suppresserunt,) l quod hunc lectum inter ac parietem

l

ANNOTATA.

A tem alter humi jaceret [lectus] ex farmentis confectus ac stragulo uno tectus, quem nemo deprehendisset vel advertisset; nisi die quadam circumiens reperisset dictus famulus, qui, quid rei esset, intellexit at dissimulavit. Quapropter ipse plerumque Dei Servus vesperi sternebat lectum, in quo quiescere se simulabat; & quando ejusdem sternendi curam relinquebat servo, aiebat: Poteris lectum facile componere ex parte anteriore absque eo quod circumeas: noli circuire aut facere aliud, quamquod à me tibi injungitur. Cùm affligeretur morbo, ex quo mortuus est, intelligens, eum sibi extreum fore, præcepit famulo, qui ei nonnumquam lectum parabat, & cui secreto istud credebat, nomine Benedicto, ut sub nomine dum alii coenarent neque observaret quispiam, auferret farmenta aliquot inter lectum ac parietem jacentia. Idem famulus, defuncto sancto Antistite, Ordinem sancti patris Hieronymi amplexus est in monasterio de la Murta, ubi insignis Dei servus existit & magni exempli religiosus.

cilicio semper induitus,

B 234 Ad eamdem normam, quamvis induret tunicas stamineas & aliquoties indufas, hisce vestiebat se, ut tegeret cilicium, quod gestavat usque ad mortem; atque hinc citius apud ipsum corrumpebantur, quam soleant apud homines alios. Mirabantur ii, qui ea vel lavabant vel reficiebant, quomodo tam brevi tempore detrita essent apud hominem, degentem semper domi, quietum ac solitarium. Sed post obitum, quando & cilicium & quam id asperum esset, compertum fuit, percepérunt, ejus asperitatem fuisse causam, cur illa citius apud Dei Servum, quam apud alios ejusdem conditionis homines corrumperentur.

C 235 Quoad victimum præter ordinariam & insignem hocce capite expositam sobrietatem, fuit etiam rigidus admodum jejuniū cultor, non modo in religione, sed & in archiepiscopatu. Præter Ecclesiæ jejuniā, servabat etiam omnia [pecunia] Ordinis, ac multa alia ex devotione. Tempore Adventus & Quadragesimæ Feris quarta & sexta, in pervigiliis item per annum seorsum comedebat; quoniam pane & aqua se reficiebat. Asserebat autem, diebus istis manducare seriū sibi lubitum esse, neque [velle,] ut sibi causâ ordinarii mensæ suæ convivæ refectionem different ultra statam horam. Atque ita se subtrahebat, nec præsentem habebat diebus istis præter famulum cubicularium, cui arcana multa committebat, ne quis cognosceret, cum jejunare in pane & aqua: hoc servavit totâ vitâ, nisi infirmitas aliqua impedimentum afferret.

D 236 Ex illis jejuniis, & defectu somni, ac laboribus officii debilitari cœpit. Dixerunt itaque medici, eum idcirco & propter ætatem debere sumere nutrimentum solidi succi, ac diebus singulis gallinam ipsi seorsum esse coquendam. Videbatur ipsi minimè necessarius tantus sumptus, quod nec infirmus esset, nec lectum teneret, immò domum obiret; instantibus tamen medicis & domesticis [afferentibus,] eo ipsum egere, & nisi nutrimentum solidum suneret, ex debilitate morbo corripiendum, ut ad munus obeundum incapax futurus esset, ac multò plures impensæ essent faciendæ, tandem consensit, ut sibi separatim conqueretur caro vervecina &, quod sufficeret, diuidium gallinæ, [subdens,] se, prout videretur [expedire] etiam nutrimenti sumptionem continuaturum. Duravit hoc uno circiter mense; judicans quippe, sibi melius esse ac plus virium, de gallina jam satis esse dixit, & ad communem cibum rediit, nec ad rem aliam induci potuit. **m**

etiam infirmus in victu parcit sumptibus.

m

Septembbris Tomus V.

a Prætermisi nonnulla, quibus docet auctor homines communiter cum dignitate mores immutare.

b Juvat hic audire testes apud Coccinum; pag. 641 ita legitur: Vestimenta sua, quibus humiliè induebatur, propriis manibus resarciebat, ut uberiori posset pauperibus subvenire, ut deponunt testes in processu Valentino... videlicet Fr. Joannes Alphonsus... Joannes Feris... Philippus Adell... Michaël Vincente... Bartholomæus Escala... Fr. Joseph Montanes... Joan. Baptista Alatar... Jacobus Ferrando... qui omnes præter Eſcolam sunt examinati auctoritate ordinaria: Mariana Sottomajor... & Blanca de Cardona... in eodem processu Valentino... quæ dicit, neque duplex indumentum, neque geminum birettum, ut appellant, eum habuisse.

c Iis affinia leguntur denuo apud Coccinum mox laudatum: Frater Joannes Alphonsus ait, eum adeo parcum fuisse, ut, cùm quadam die testem, manicas sub cubito laceras intuentem, interrogasset, quo pretio par manicarum haberetur, & ille xxiv regalibus respondisset, subdiderit Archiepiscopus, melius est, ut hæc pecunia erogetur in pauperes, & ego frustis manicas mihi refarciam: prout eum fecisse, seque vidisse idem testis affirmat.

d Facti hujus quoque meminit Coccinus, sed modo paululum diverso: Iterum, inquit, ad se jussit accersiri futorem, ut sibi thoracem conficeret, qui cùm xxiv regales pro eo confiendo petiisset, se non posse respondit Archiepiscopus tantum impendere, cùm bona essent pauperum, eique obtulit regales duodecim, quibus futore non acquiescente, thoracem non emit. Deinde addit, à Sancto poflea eidem futori (vestuario scilicet à verbo suere, quamquam ea voce utamur communiter pro calceario,) datam fuisse pecuniam pro dote filiae, ac tandem ex processu Valentino testes citat F. Joannem Alphonsum, D. Petrum de Moncada, Joannem Baptistam Alatar, & Jacobum Ferrando.

e Aliquot exempla recitat cap. 20, quod apud nos est 21 ob causas infra indicandas: unum addo ex Coccino: Jacobus Ferrando... etiam deponit, quod, cùm venerabilis Vir pedes quadam die extra calceos haberet, vidit pedum digitos denudatos, ipsaque pædalia lacera, ac penitus consumpta, quodque, cùm venerabilis Vir se conspicere adverteret, pedes intra calceos retraxit: & omnes supradicti (nempe ad litt. d) sunt examinati auctoritate ordinaria.

f Coccinus pag. 637 tit. De abstinentia, sobrietate & parcitate scribit in hunc modum: Hujusmodi virtutibus egregie sanctus Præsul fuit ornatus, nam quantum ad abstinentiam & sobrietatem attinet, deponunt testes, cibum ac potum tam parcè & modicè sumere solitum, ac si privatus Religiosus existeret, prout in processu Valentino... Fr. Joannes Alphonsus... Franciscus Blasco... qui sunt examinati auctoritate ordinaria, & Mariana de Sottomajor,... quæ subdit, quod ex una tantum olla comedebat.

g Hispanice lamprea, piscis murana similis & à lambendis petris nascit etiam lampetra nuncupatus.

h Factum idem habes in Vita secundo loco data, sed modo diverso enarratum; magnum sanè discrimen est in pretio; nam piscis illic 25 regalibus constituisse afferitur: apud Coccinum vero 20: uter reddiñs, ignoro. Insuper, verba sunt Coccini pag. 640, cùm ad eum familiaris lampretam valoris

E

F

Tttt 2

xx

A. M. SALONIO.

xx regalium detulisset, iussit illam venditori restituvi, ut aliis venderetur; Hoc, inquiens, pretio viginti pauperes poterant sustentari; mandavitque, ut foeminae, cuius erat lampreta, quattuor regales, quibus indigebat, eleemosynæ nomine tribuerentur. Hæc probant optimè testes in processu Valentino. . . videlicet Fr. Joannes Alphonsus. . . D. Petrus de Moncada, ambo examinati auctoritate ordinaria.

i Huc denuo respiciunt, quæ memorat Coccinus pag. 643: Parcitati quoad vestimenta, paritas quoad cubiculum & lectum adjungitur: nam hic similis erat lecto alicuius pauperis religiosi; cubiculum verò non aulæis ornatum, sed storis quibusdam circumdatum visebatur; ita prædicti testes deponunt, eodem loco. . . videlicet Joannes Alphonsus, Joannes Feris, Philippus Adell, Bartholomæus Escola, Michaël Vincente, Mariana de Sottomajor & Franciscus Blasco, . . . D. Petrus de Moncada. . . atque Fr. Joseph Montanes Ordinis sancti Francisci. . . & tres ultimi sunt examinati auctoritate ordinaria.

k Coccinus pag. 640: Sanctissimus Vir in patinis terreis comedebat; ita deponunt in processu Valentino. . . Fr. Alphonsus, & Joannes Feris, & Philippus Adell, examinati auctoritate ordinaria.

l Ex hisce unum allegat Coccinus pag. 643 Fr. Josephum Montanes ex Ordine sancti Francisci, qui, inquit, supradictis, ad lit. i, addit, se lectum prædictum inspicio vidisse stragulum quoddam extensem, quo ex una parte elevato, lectulum farmentis seu vitibus confectum aspergit, ex quo testis collegit, sanctum Præfulem in hoc lectulo dormire solitum & alterum, qui tamen paupertatem spirabat, honesti decoris gratiâ adhibere: cum quo concordat Petrus Gutiérrez, . . . dum deponit de auditu, quod aliquando dormiebat super tabulis.

m Ibis addi meretur, quod tradit Coccinus pag. 639: Cùm quadam die oeconomus ab eo veniam peteret, ut ipsi ægrotanti pullum seu perdicem coquere posset; respondit: Äquum non est, quod servus domino suo lautiùs comedat; pauperes domini mei sunt; hi verò carnem tantum vervecinam sine delitiis edunt, ac proinde conveniens est, ut ego, qui sum eorum bonorum Oeconomus & dispensator, cibis non lautoribus vescar. Ita de certa scientia deponit Bartholomæus Escola. . . & Michaël Vincente examinatus auctoritate ordinaria. . . ibidem dicit, quod hoc erat publicum & notarium.

C A P U T I V.

*Dicecesim perlustrat ac ministros
in regimine adjutores si-
bi deligit.*

Prudenter
in antifacie
requiri

Prudenter politica sub initium regiminis tria habet sibi valde propria. Primum est, dissimilare posse subditorum culpas, exspectando occasionem ac tempus, quo corrigantur ac puniantur minore tumultu ac majore omnium emendatione. Secundum, observare magna sollicitudine conditiones eorum, qui gubernandi sunt, ut cognoscatur, quo modo cum illis agendum sit; nam dum superior se non ad vitia sed ad indolem subditorum conformat, suavius est regimen, tranquillus ac securius: uti conspicimus in supremo illo ac

cælesti Principe, Moderatore ac Domino rerum omnium creatarum, qui dicitur disponere omnia suaviter. Quoniam ad eum modum gubernat cæturas omnes, cumque illis concurrit, ut nullam à proprio ordine removeat, & ab eo, quod exigit propria naturæ conditio. Tertium est, sibi adjungere meliores ac prudentiores communitatibus, ut in ferendo onere officii adjuvent, ac reliqui eum ament & revereantur, perficientes, quæ a. pud ipsum bonorum sit opinio & æstatio, & quomodo honoret eos, quos comperit esse dignos a.

238 Totum hoc, utpote prudens admodum probè infra-
ac circumspectus Antistes, optimè servavit P. D.

clus,

Thomas, incipiens regere illam ecclesiam. Mox enim studuit cognoscere mores ac ingenia populi Valentini, multamque in hoc curam contulit, ut ejus gubernandi notitiam possideret. Hinc, (quamvis id quoque exigit naturæ iphius conditio,) agebat cum omnibus sincerè, observans ac felicens ex unoquoque, quod ad illum finem conducebat. Et, licet mox comperiret ac intelligeret, quod vitam in illis partibus ducerent immoderata valde ac dissolutam, utpote quas gubernaverant longo tempore vicarii, brevi admodum pastores proprii b, dissimulabat, exspectans tempestatem & occasionem opportunam, quâ res omnes in ordinem reduceret. Ex ipsiusmet indigenis visitatores, domus suæ ministros, & in munere adjutores deligebat sibi eos, quos perspiciebat Dei cultui addictos, ejus spiritu præditos prudentiâque ac zelo, quem exigit ministerium adeo sublime, quale est ecclesiæ & salutis animarum regimen juvare.

mox perlu-
strat diæce-
sim

239 Hinc mox visitabat tum ipsius civitatis universæ diæcessios paroecias tantâ diligentia, ut incipiens exeunte mense Februario ejusdem anni, quo advenit, absolverit visitationem exeunte Septembri. In omnibus locis, ut ut ignobilibus, concionabatur tali spiritu, fervore & zelo, ut, quamvis cælesti semper ac divino præditus fuerit, quemadmodum vidimus libro præcedente, multum differret is, quo incensus erat ante archiepiscopatum, ab illo, qui deinde in illo observatus fuit: ut [Sponsus] qui jam sponsam habebat, cuius honori ac saluti incumbendum erat vehementi studio; ut Pastor, cui erant oves propriæ, pro quibus, exigente necessitate, devovere debebat & sanguinem & vitam; ut Pater, qui jam non ad extra-neos auditores, sicut antè, verba faciebat, sed ad proprios filios. Sermones ejus, cùm se Archiepiscopum confinxit, non humanæ voces sed flammarum ignæ ac missi è cælo radii videbantur, uti hæc referenti episcopo Mugnatonio narravit episcopus Segrianus c.

c
insigni sub-
ditorum

240 Hac visitatione in omnibus diæcessos locis viam præcludebat pluribus criminibus publicis & occultis; consolabatur animas multas, interioribus molestiis ac tristitia spiritu afflictas, delapsas, & desperatione salutis suæ plenas. Extinguens millenos discordiarum ac dissensionum vehementes ignes, quos illo in regno dæmon ejusque ministri excitaverant. Plures subtrahebat è via perditionis, qui toto gressu properabant ad inferos, atque in viam salutis & ad virtutis amorem reducebat. Quoscumque populos accedebat ac visitabat, tanta in moribus advertebatur immutatio, ut non secùs appareret, quâm si adiisset illos Apostolorum unus, vel angelus è cælo profectus ad ipsorum conversionem & emendationem. Et quid mirum, quod acreverit cum officio Pastoris spiritus ejus & ardor pro salute animarum, aucto-

ri-

A ritas item atque efficacia verborum ac doctrinæ, quandoquidem antè, concionatoris tantum fungens munere in Castella, ut vidimus capite septimo libri primi, verba ejus in quacumque civitate ac populo, quem concionatus adibat, eos ipsos, quos ibidem diximus, obtinerent effectus spirituales, atque eam in actionibus suis & moribus immutationem facerent auditores.

241 Hac in visitatione generalem in locis singulari gratiam fecit tum ecclesiasticis tum secularibus eorum omnium, in quibus haec tenus deliquerant & pro quibus ejus dexterâ castigari promeruerant, magno affectu ac ardentibus lacrymis offendit, ut emendarent se & magno ac serio conatu Domino deservire vitamque novam instituere inciperent; quippe cogerent ipsum aliqui, rigorem deinceps adhibere & iustitiam adversus eos, qui eâ clementiâ essent abusuri. Tempore hujus visitationis, [nempe] dum eam inchoabat Valentia, in visitatores archiepiscopatus delegit magistrum Joannem Segrián, quem cognoverat Compluti, & de cuius virtute ac doctrina ipsi omnino perspectum erat; quoniam cum eodem ibidem eggerat, & magistrum Joannem Porta, cuius animæ puritatem, Christianæ pietatis excellentiam, atque dotes bónas, ut primum cum eo versatus est, dignovit.

242 In confessarium suum [assumpsit] patrem fratrem Jacobum Montiel; quando is complevit prioratum conventûs beatæ Mariæ de Succursu, magnam religionem & prudentiam, quam in ipso adverterat diebus illis, quibus propter pluvias continentibus se in isto monasterio, dum Valentiam cogitabat; in amicum familiarem & tamquam consiliarium magistrum Thomam Real, virum magnarum perfectionum in virtute, judicio ac doctrina; & procedente tempore visitatorem etiam constituit magistrum Joannem Baptistam Caro, procuratores vero doctores D. Amic & D. Sora, homines omnes indigenas, insignis exempli, doctrinæ & præ ceteris cordis integri ac sinceri, atque summopere alienos à fraude & astutia, in quibus adeo exercitati ac periti sunt filii hujus seculi. Etenim, cùm sanctum Antistitem ornâset Deus animâ purâ admodum ac sincerâ, nullos etiam nisi ejusdem puritatis ac sinceritatis homines amiciâ complectebatur. Eo autem, quod à Spiritu sancto illi concessum erat, (ut dixi præcedente libro,) dono dignoscendi, quali, dum cum aliquo agebat, prædictus is esset facultate & ingenio atque ad quam rem idoneus, quodque à S. Paulo DISCRETIO SPIRITUUM vocatur; mox agens cum hinc nominatis, indolem ac spiritum ipsorum, & quād apti essent, qui juvarent in ministeriis sibi commissis, dispexit: commisit itaque ipsis, ipsi vero optimè servierunt Deo ac sancto Antistiti.

243 Quamvis, sicut ipse significavit aliquoties, modus præcipius, quo sibi faventem habebat Dominum in electionibus faciens eorum, quos jam nominavi, & nonnullorum aliorum lapsu temporis ad alia ministeria, esset humilis ac devota oratio, quam præmittebat & conjungebat semper actionibus suis omnibus, magna cum fiducia divinæ bonitatis ac providentiae orans Dominum, ut in singulis scilicet dirigere. Solùm hinc referam, quo pacto se gesserit cum magistro Porta, quando eum visitatorem designavit ac in palatio suo degere [voluit,] & cum magistro Segrián, quem similiter statim adveniens visitatorem creavit, ac dein episcopum suffraganeum, quem de Gratia dicimus; quoniam ad eundem modum fiebant electiones ejus omnes ad quodlibet officium, quamvis domus sua minimum,

244 Narravit mihi magister Joannes Porta, quod prima vice, quâ cum benedicto Præfule loquebatur, is magna attentione ipsum intuitus sit, ac redire jussit in diem posterum, quodque deinde intellexerit, [Sanctum] totam ferè noctem illum transfigisse in oratorio. Reverso die proxima & præsignata horâ, dixit: Elegi te visitatorem meum; die Dominico proximo inchoanda mihi est visitatio pareciæ S. Joannis, hic adsis, me commitabere. Cùm autem magister Porta pro humilitate atque candore, quibus eum (ut constat omnibus, qui hac in civitate neverunt ipsum & sibi familiarem habuerunt) valde ornaverat Spiritus sanctus, se te incapacem ad id officium judicaret, multas excusationes afferret, & in genua pro voluntus supplicaret, ne id sibi imponeret; reposuit illi Vir bonus: Tu quod decet te, facis & loqueris: ego verò novi, te idoneum esse & in hoc obsequium Deo præstirum; atque in eodem Domino confido, me minimè decipi.

245 Defuncto episcopo Estaña, qui suffraganei munus in ea sancta ecclesia obibat, dum ad eam pervenit P. D. Thomas, & advertens hic necesse esse alium ejus loco designari, qui [celebraret] festis solemnibus, [conferret] sacramentum Confirmationis, aliaque [obiret] officia pontificalia, quæ propter alias regiminis occupationes peragere non valet Archiepiscopus, magistro Joanni Segrián, secum habitanti ac visitatoris munere fungenti, ut jam relatum est, dixit: Attende; suffraganeo opus est, qui me adjuvet; in te autem cogitationem conjecti. Tu pro hac re tres Missas facito de Spiritu sancto, ego faciam similiter; eam Domino commendemus, ut lumen nobis indulget. Magister Segrián, (qui & humilis erat admodum & magnus Dei servus,) respondit, se te incapacem esse, nec instructum necessariis dotibus; oravitque enixe, ut alterum deligeret. Sed, Ne hoc dixeris, reposuit Archiepiscopus; nam ego ad episcopatum minus [aptus] eram, minime sum hodiecum: & Deus, qui me, sicut probè novisti, vocavit minimè appetentem, per suam clemenciam me dicit ac juvat. Fac, quod dixi tibi, & si illi placuerit, teque elegerit, ipse suppeditabit, quod tibi deest.

246 Post [peractum] secundum Missæ sacrificium, Credo, inquietabat, te fore episcopum: post tertium vero: Certum est, Dei voluntatem esse, ut hac in ecclesia episcopus suffraganeus sibi deservias: ora posthac majore ipsum conatu, ipsis enim voluntas est, ipse te vocat: ego vero etiam hodie super eo negotio Romam prescribam ad sanctissimum Dominum. In hunc modum gererat se magnus Dei Servus in electionibus, atque hinc in omnibus etiam tam prosperum habebat successum. Idipsum quoque aiebat ac prædicabat nonnumquam, conabaturque persuadere omnibus, ut pro certo haberent, non posse se in ullo negotiorum genere, sive spirituali seu temporali, sive ecclesiastico seu seculari, tutò procedere, nisi per eam orationis semitam, commendando rem enixe Domino & committendo divinis ejus manibus. Inter plura documenta & exempla, quæ ad idem propositum referebat, multum pensitabat, quod scribit S. Lucas, quomodo Redemptor noster, quo die voluit ex discipulis suis feligere ac denominare Apostolos duodecim, tota nocte præcedente solitarius in monte, rem multa oratione æterno Patri commendans perpendit, & cùm per totam illam noctem præcessisset tanta tamque fervens oratio, sic, & non aliter, adveniente die, duodecim illos elegerit, suosque Apostolos nominâvit.

A. M. SALONIO.
ad Deum o-
ratione;

episcopum i-
tem suffra-
ganeum

E

felici in o-
mnibus suc-
cessu.

F

a *Istam doctrinam suam confirmare pergit biographus allatâ historiâ Saulis*, qui i Reg. 10 v 26 & 27 rex inaugurus cum bonis in domum suam abit, & despiciens illum filiorum Belial dilectria dissimulavit.

b *Gaspard Escolanus lib. 10 cap. 34 Historia Valentina assertit*, archiepiscopos in illa sua ecclesia non resedisse à temporibus Alphonsi Borgiae, qui anno 1455 ad totius Ecclesie regimen electus Callixti III nomen accepit, usque ad annum 1538, quo Georgius Austriacus archiepiscopatum Valentinum adiit & quadriennio circiter præsens gubernavit.

c *Vide Mugnatonium num. 13.*

C A P U T V.

*Synodum diœcesanam celebrat
& immunitatem ac libertatem ecclesiasticam memorabili fortitudinis exemplo propugnat.*

*Flagitia in
diœcesi*

Pater D. Thomas a, post peractam dioecesis universæ visitationem Valentiam reversus, valde necessarium esse duxit, convocatis [ecclesiastorum] rectoribus ac reliquis ecclesiasticis, qui convenire atque intereste consueverunt, celebrari synodum diœcesanam. Dixi, Ecclesiasticis; neque enim admitti vel adesse volebat secularium ullum, sive tamquam scribam aut secretarium synodi, sive tamquam procuratorem absentis cuiusdam aut ægroti; sed solos ecclesiasticos. Cùm enim tam magno temporis spatio regionem illam non pastores proprii, sed vicarii gubernaverant, (nam, licet subinde archiepiscopus aliquis, qualis fuit P. D. Thomæ decessor illustrissimus ac reverendissimus D. Georgius Austriacus, in ea commoratus sit, id nec diu duravit, nec alibi pro majori parte, quâ in Villar, donec inde amotus fuit,) b reperit eam bonus Pater noster moribus ac vitiis corruptam & perditam, & in tanta [vivendi] licentia ac dissolutione, ut res esset commiseratione digna, sitque etiam nunc intelligenti, quæ referunt testes de istius temporis dissolutione ac perversitate, non tantum in secularibus, sed & in ecclesiasticis, nec Valentia solùm, sed in aliis etiam populis ac locis dioecesios.

*graffantia
varis modis*

248 Inter seculares frequentia [erant] flagitia, divertia præsertim & adulteria publica: inter ecclesiasticos habebant multi publicè concubinas ingenti Dei offensa ac secularium scandalo. Hæc contrastabant eum summpere, quando advenit; perversitas secularium, quia Dominus Deus severè consuevit punire adulteros; [dissolutio] verò multorum clericorum, tum propter gravitatem noxæ hominum Deo ejusque divino cultui consecratorum, tum propter insigne damnum, quod pravo exemplo suo creant, & quia seculares improba sua facinora, defendere solent allegando peccata ecclesiasticorum. In tanti tamque animabus ac reipublicæ perniciosi mali remedium, in visitatione dioecesios, ad se seorsum vocari jubebat eos, quos perversè vivere percipiebat, reprehendens

eorum crimina, modumque præscribens, quo se- se expediret omnino tam peccato, quam omnibus occasionibus ac periculis in illud recidendi.

249 Pauperes clericos aut seculares, quod fir- mius obstringeret veræ emendationi, juvabat ipse, providebatque, ut alii ex [proventu] ecclesiæ e- jusdem loci, alii modis aliis honestè vivere pos- sent. Quod si post acceptum tantum beneficium se non essent emendaturi, curaturum se [aiebat,] ut intelligeret, jussurumque venire Valentiam, ac puniturum severè tamquam ingratos & immemo- res misericordiæ divinæ & suæ. Clericos locuples, aut qui beneficio ecclesiastico gaudebant, & improbam vitam ducebant, eadem caritate corri- piebat, & adjectis minis, si se se non omnino e- mendarent, quod similiter ex suis visitatoribus au- diturus erat, fore, ut beneficiis privaret, aut a- lio modo castigaret. Idem servabat cum seculari- bus dictioribus, [admonens, ut] quoniam jam, quidquid præterit erat, ipsis condonabat, vitam novam assumerent, neve clementiâ suâ abuterentur. Eumdem ordinem tenebat & Valentia.

250 Quamvis autem hâc viâ ad meliorem fru- gem multi reducerentur, plures tamen ex prava confuetudine in peccatis perseverabant. Hinc ad res dioecesios ritè disponendas valde necessarium esse duxit celebrari synodus, hanc fore idoneam confusus ad tollenda peccata saltem publica. Interim tanto doloris sensu afficiebant illum scelera, ut no[n] integrum inter acerbissima suspiria trans- figeret. Id intelligens ex vicino cubiculo P. F. Joannes Rincon, qui cum ipso advenerat, (quique, licet aliquantulum istic moraretur, statim tamen ad monasterium suum reverti cupiebat,) interpellabat illum: Quid tibi est, Domine mi? Respon- dit ipse: Quid mihi sit? Vereor, ut hoc in epi- scopatu animæ meæ salutem consequar; quippe obligor subvenire perditis istis ovibus; & prout constituta sunt, nescio, quâ viâ. Faciat vestra Do- minatio, quod potest, inquietebat bonus iste pater, nihil enim præterea requiriat Deus, nec se cru- ciet aut maceret, novit enim illud Ezechiël, ubi ait Dominus: "Si annunciant te ad impium, ut , à viâ suis convertatur, non fuerit conversus à via sua, ipse in iniuitate sua morietur, tu ve- rò animam tuam liberâsti c.,". Vestra dominatio illo spiritu, quem accepit à Deo, ad ipsos con- cionetur, eos reprehendat, & pro sua auctorita- te ac prudentia corripiat, faciatque, quod mun- eris sui est; si verò minus emendentur, damno suo [adscribant,] nihil quippe ultrà exigit à Domina- tione vestra Deus, neque eorum damnationem illi imputabit. Rectè loquitur vestra reverentia, re- posuit sanctus Antistes; atque idcirco sine mora volo instituere synodum diœcesanam, & eas leges præscribere, quas videro convenire ad tot malorum correctionem; adjuvet me vestra reverentia suis ad Deum precibus, ut me dirigat, atque illu- minet eos, qui convocandi sunt, donetque spi- ritu, zelo ac desiderio honoris ejus, quibus indi- gent.

251 Itaque, facta visitatione, secundo men- se d à reditu Valentiam convocavit ad celebra- dam synodus diœcesanam rectores [ecclesiastorum] omnes, ceterosque, qui vel de jure vel de pri- sea confuetudine ei debent assistere. Advenere o- mnes perlubenter, parati obsecundare ipsi ex amore ac reverentia, quâ ob famam sanctitatis ac doctrinæ, nec non ob insignem caritatem ac be- nignitatem, quam in visitatione in eo confexerant, in ipsum ferebantur. Tenuit per unam heb- domadæ [convocatos] audiens omnes magna cum

*Dioecesam
cogit.*

d

A cum patientia ac sapientia, & recolligens tum ea, quæ viderat ac comparerat per decursum visitationis, tum quæ quisque istic suggerebat ac dicebat, ordinavit leges, constitutiones ac mandata, quæ maximè necessaria videbantur ad restauracionem morum tam ecclesiasticorum quam secularium omnium, & tamquam remedia abusuum ac vitiorum, quæ in regione ista erant.

*Sanctis ejus
constitutioni-
bus*

f g

252 Quid sanctus Antistes sancto zelo & insigni prudentia constituit ac mandavit, pluris estimarunt atque fecuti sunt successores ejus, nominatim D. Franciscus de Navarra *e*, D. Martinus de Ayala *f* & D. Joannes de Ribera *g*, viri omnes ac præsules divino cultui valde dediti, multæ doctrinæ ac prudentialiæ, & eximii studii de salute suarum ovium. Quamvis autem omnia, quæ beatus pater D. Thomas post frequentem considerationem & orationem in ea synodo constituit pro correctione omnium istius regionis ordinum, viderentur tunc hominibus Deum timentibus ac studiofis de salute animarum, & visa sint semper valde congrua ac necessaria, & tamquam à bono pastore profecta, maximè ea, quæ prescribebat ecclesiasticis; tamen cùm ea regio, juxta memorata hoc capite, adeo corrupta esset ac perdita, in eaque viveretur tanta cum licentia ac dissolutione, quoniam tamdiu destituta fuerat præsentia & voce priorum pastorum, & nequum celebratum fuerat concilium Tridentinum *h*, à quo Ecclesiæ restauratio & renovatio auctoritatis, reverentiae & debitæ obedientiae episcopis facta est, magnam suis mandatis repugnantiam offendit & contradictionem, præsertim in ecclesiasticis.

*refragantur
aliquot cano-
nici,*

253 Etenim canonici, urgentibus eorum nonnullis, qui improbè vivebant, & quorum per decreta synodi perversis moribus ac vitiis obstaculum ponebatur atque præcludebatur via, converunt, &, ut illis placerent, omnes vel pars ipsorum major, rebellarunt ac de communi iudicio deputarunt scribam suum, nomine Joannem Alemany, qui illi [S. Thomæ] denuntiaret gratias aliquot & privilegia, à Pontificibus quibusdam obtenta, per quæ eorum personæ ab illius jurisdictione eximebantur, ac præ ceteris Conservatoriam, vi cuius [episcopo] ordinario licitum non erat cognoscere vel judicare de eorum personis vel delictis; [addereturque,] quod virtute istarum bullarum ac gratiarum reclamarent adversus ejus in synodo statuta ad suas personas pertinentia, ac de re tota ad Sanctissimum provocarent. Eo mandato accepto, scriba, comitantibus eorum aliquot, ad Archiepiscopum accessit tanto clamore ac furore, adeo turbulentus ac perturbatus, ut nihil distinctè proferret, ac necesse esset, ut benedictus Antistes insigni sua modestia ac mansuetudine sedaret ejus animum. Itaque affatus est, (ut testes referunt,) hisce iisdem verbis: Quid hocce rei est Alemany, impetum comprime, noli perturbare ædes meas, tranquillo animo esto, & intelligamus, quid velis; nam melius id feceris absque clamoribus. Domine, (inquit,) canonici [indicari jubent,] sevi gratiarum & Conservatoria, quas tenent à sede Apostolica, exemptos esse, ac reclamare adversus quodlibet, à vestra Dominatione in synodo publicatum, spectans ad suas personas, nec suum te esse judicem, atque appellare se ad sanctissimum Dominum.

*denuntiantes
Roman se
appellare,
moderate at-
dit ac di-
mittit.*

254 Tunc sanctus Antistes absque ulla perturbatione aut permutatione venerandi oris, vel aliqua commotione aut incomposito gestu corporis aut manuum, his tamen junctis & in cælum elevatis, dixit: Non esse me [aiunt] suum judi-

cem: sed Deus erit: nec consentire se synodo ac provocare ad Pontificem: sed ego ad Deum cœli appello, (& conversus ad canonicos, addebat:) Qui novit ac videt, quæ sit necessitas, ut inter vos fiat correctio, utque occurratur damnationi animarum vestiarum atque ingenti scandalo ac detimento, quod pravo vestro exemplo procreatis hac in civitate: qui novit ac videt, quod quidquid in synodo decretum fuit, sit justum ac legitimum, quodque ego in toto isto negotio nihil intendam præter ipsius obsequium, & bonum animarum, quas mihi commisit, ut conscientiæ meæ satisfaciā, & muneris obligationi: spero autem fore, ut ipse sua bonitate & æquitate de re prospiciat. Ite felicibus auspiciis, provocate, quantum lubuerit, à mea iurisdictione ac iudicio, sed divinum non effugietis *i*.

255 Providit etiam Dominus, idque citò admodum manifestè patuit. Nam paucos post dies unus è canonicis, qui nominabatur D. Elfus de Proxita, pugione plagam lethiferam inflixit primo gubernatoris apparitori, cui nomen erat Nogueroles: quod tam ægrè tulit gubernator, cui nomen erat D. Joannes Villarraga, ut operam deridit ad eum comprehendendum, comprehensumque palam atque ingenti cum ignominia deduxerit in carceres regios, quos Turrim nuncupant, ibidemque invigilantibus apparitoribus ac securè custoditum collocaverit, nihil reveritus, canonicum esse & subdiaconum. Causâ captivitatis istius canonici, convenere canonici [reliqui] omnes & adierunt patrem D. Thomam, magno cum affectu ipsum orantes, ut exsurgeret in defensionem jurisdictionis & immunitatis ecclesiasticæ, reclamaret personam D. Elfi de Proxita, eumque subtraheret manibus ac potestati fori secularis, atque ipsis ea in necessitate subveniret.

*Canonico in
carcerem fe-
culariem de-
truso,*

E

256 Audivit ipsos consueta sua mansuetudine & benignitatem, & subridens dixit. Quomodo ego vobis opitulari queam, aut huic causæ intervenire, vel reclamare istum canonicum, si subditi mei non sitis, neque oves meæ, nec me pastorem vestrum ac judicem agnoscatis? Non vultis admittere meas constitutiones & correctionem, quam pro animarum vestiarum salute instituo; provocasti à mea iurisdictione, & interposita contentione denuntiasti, vos esse exemptos; qui possum ego repetere personam, quæ mihi subdita non est, vel cui ego non sum superior? Evidem si forem judex vester, polleremque judicia in vos potestate, spectaretis, quo pacto & quanto cum conatu defendere. Verum, cùm eâ non polleam, ut contenditis, & tam furiosa, quâ, comitantibus vobis, venit scriba vester, denuntiatione protestati estis, quâ possum suscipere causas vestras, aut personarum vestiarum defensionem? Non advertisti, cognitum id esse toti civitati, gubernatori ac eius assessoribus? Aperte reponent hi quam mox, me judicem non esse canonici, apud ipsos captivi, nec jus habere me ad ipsum repetendum, nec obligari se ad mihi obediendum, cùm nec subditus mihi sit, nec jurisdictioni meæ. Vos ipsi Conservatoriam mihi denuntiasti, quâ contenditis, superiore ac judicem personarum vestiarum esse conservatorem vestrum; ad hunc recurrite, neque enim, prout mecum egistis, ad me vel ad munus meum pertinet defendere vos adversus tribunal secularum: defendat vos conservator vester.

*ceteros oran-
tes, ut illam
defendat,
Sanctus ami-
cè refellit;*

F

257 Quoniam autem Iesus apparitor magno in periculo versabatur, & gubernator judex rigidus erat ac firmus, casus verò gravis, & qui ipsum magnâ molestiâ afficerat, veriti canonici,

*urgente pe-
riculo ac ve-
niam depre-
cantibus*

ne,

A. M. SA-
LONIO.

ne , si obiret apparitor , ille extemplo absque consideratione rei alicujus canonicum in eadem turri daret ad supplicium , redierunt ad patrem D. Thomam supplicantes etiam atque etiam , & (sicut testes , qui adfuerunt , referunt) ad ejus pedes prostrati non sine lacrymis dixerunt : Reverendissime Domine , Domine illustrissime , misereat te nostrî , atque honoris nostri ; nec suffer tantam contumeliam & injuriam , quanta fit tuo capitulo ; dum gubernator fratrem nostrum canonicum ac subdiaconum in carcere captivum tenet tamquam [hominem] secularem , & quidem tanto cum periculo . Etenim , si moriatur apparitor , sicut timeatur , non dubitabit gubernator , ut est rigidus & imperterritus , eâ ipsâ horâ de illo supplicium sumere in carcere . Da veniam , Domine illustrissime , rebellioni ac irreverentiae per istas denuntiationes à nobis exhibitæ , & capituli tui atque ejus honoris te miserescat .

suoque jure
cedenibus
canonicis ,

B

258 Responsum idem dedit , quod antea . Jam dixi vobis , domini mei , non posse me succurrere in ejus defensionem , vel reposcere canonicum , aut actionem intendere gubernatori ; nec , quod fecero , ullam auctoritatem habebit . Ridebunt mandata mea , ac censuras ejus causidici , scientes , prout sciunt ac palam est omnibus , quod virtute Conservatoria , quam mihi denuntiasti , contendatis esse immunes jurisdictionis meæ . Re- nuntiate huic Conservatoria atque immunitatibus , quas vobis asseritis , ac revocate denuntiationes istas & appellations , tum verò vos tamquam mihi ac jurisdictioni meæ subditos defendere poter- ro , & , favente Deo , perficietis , quo pacto in personarum vestrarum atque immunitatis ecclesiasticae defensionem sim processurus . Attendentes dis- crimen , in quo versabatur captivus canonicus , & quod reponebat Archic平scopus adeo rationi esse consonum , decreverunt pro tempore , quo ipse ecclesiæ isti præsset Antistes , renuntiare im- munitati illius Conservatoria , & omni ei , super quo appellaverant , ac protestati fuerant , ejusque jurisdictioni se prorsus subjecere ; quod extemplo præstiterunt , & per instrumentum ritè conscrip- tum , ab ipsorum scriba contraditum , agnove- runt illum legitimum ac verum suum judicem .

captum à gu-
bernatore re-
posciit ;

C

renuentem
Ecclesie
communione
privat & ge-
nerale inter-
dictum fra-
uit .

259 Hoc facto , aggressus est fortis & constan- ti animo , ut effectu patuit , reposcere personam domini Elsi , tamquam suâ ac suæ jurisdictionis subdit k . Litteras , comminatorias mox expedivit , mandans gubernatori sub pena excommunicatio- nis , ut intra tres horas absque ulteriore dilatio- ne sibi traderet personam istius canonici ac sub- diaconi , quem injustè & contra privilegia atque immunitates ecclesiasticas , nec non contra sanctæ Ecclesiæ leges in carcere suo detinebat . Cùm non obediret , alias mox expedivit , quibus censuras suas contorquebat , mandans ipsi sub pena excom- municationis majoris latæ sententiæ , ut intra ho- ras duas è custodia emitteret , ac sibi traderet per- sonam domini Elsi de Proxita canonici ac sub- diti sui .

260 Cùm nihil magis obediret ; elapsis dua- bus horis , statim adversus ipsum ejusque ministros excommunicationem cum solita anathematis im- precatione promulgari jussit , & mox à festo S. Lucæ generale interdictum statuit , easque cen- suras , additis ac superadditis novis oneribus , è pulpitis déclarari [voluit] singulis diebus Domini- nicis . Id duravit in eundem modum usque ad Epiphaniam . Postridie Epiphaniæ decrevit cessationem à divinis in omnibus ecclesiis , quæ duravit usque ad Hebdomadæ Majorem , eratque dura-

tura , donec obtemperaret gubernator l . Interea temporis , adveniente Quadragesima , dux Cala- briæ , Valentia prærex , misit , qui rogaret ac sup- plicaret , ut tolleret interdictum & cessationem à Divinis , vel saltem cessationem . Respondit per eundem , quem dux miserat , ignoscet id sibi [dux :] id enim illicitum sibi esse , quod læsa atque oppressa esset jurisdictione ecclesiastica , ipse ve- rò obligaretur in conscientia eam defendere , nec haberet arma alia , quâm quæ præfulibus reliquit Jesus Christus , videlicet censuras : hinc orare se ejus excellentiam , ut juberet gubernatorem tol- lere injuriam & offendam , quam Ecclesiæ ac suæ jurisdictioni inferebat detinendo in custodia cano- nicum & subdiaconum ; tum à se tollendas esse censuras ; sed quamdiu gubernator in manus suas non traderet canonicum , non posse se ex iisdem dimittere arma Ecclesiæ .

261 Dux continuari cernens per Quadragesimam interdictum ac cessationem à Divinis , jamque ad- venisse Dominicam Passionis , quâ exponi solet ve- ræ Crucis lignum , iteratò per gubernatoris vicarium ipsi nuntiari jussit : consideraret afflictionem populi ; urgeri se à gubernatore ac hujus consilia- riis ad occupanda bona ipsius temporalia , nec pro amore ac reverentia , quâ in ipsum ferebatur , voluisse id exsecutioni mandare , illo non præmo- nito ; quapropter rogare se illum impensè , ut cen- suras tollat ; quoniam alioqui ob urgentem judi- cum efflagitationem id præcipere cogeretur , & pi- geret præcipere . Respondit [Sanctus] vicario gu- bernatoris animo fortis , talique , quali sancti præ- fides Ambrosius , Thomas Cantuariensis & his si- miles alii : Tria domino præregi renunties : pri- mum ; quod si ego impedire vel opprimerem auctoritatem ejus regiam , hanc ipse tamquam bo- nus præses ac fidus regis minister modis omnibus licitis ac justis defensurus esset , nec ab ea defensio- ne destiturus ob ullam rationem humanam . Igitur ad eundem modum , quando gubernator ita læ- dit ac opprimit jurisdictionem & immunitatem ec- clesiasticam detinendo captivum in suo carcere cano- nicum & subdiaconum , etiam ego tamquam e- piscopus obligor eam defendere , vel munus ab- dicare . Arma autem mihi in Euangeliō ad eam de- defendandam à Christo Jesu relicta , [sunt] censu- ræ istæ . Quâ possum , nisi minister Ecclesiæ malefi- dus sim , ab armis istis desistere , vel tollere lata- censuras , quamdiu non obtemperaverit , nec eccl- esasticam jurisdictionem oppressione liberaverit gu- bernator ?

E

quod neque
ad preces ne-
que ad mi-
nas proregis ,

162 Secundò , quod spectat ad bona tempora- lia ; dic suæ excellentia , si ea occupentur aut mi- hi auferantur , fore ut omne damnum recidat in pauperes , ac Deus ipsos atque Ecclesiam suam tutetur , nec mihi inde quidquam detrimenti ob- veniat . Quoniam redeundo ad cellam meam , unde me invitum extraxerunt , ditior ero ac beatior , quâm hoc in palatio , & cum rebus omnibus , qui- bus me privare queant . Tertiò , [dico ,] quod ad defendendum sponsam , mihi à Deo commissam , id est , ecclesiam meam , honori & gloriæ mihi du- catur sim amittere , non bona inquam tempora- lia , sed ubi conveniens fuerit , vitam ipsam m . Re- tulit responsum hoc gubernatoris vicarius n ad du- cem ; qui piissimus princeps perspiciens ejus con- silium , nec deceffurum ipsum [judicans] ab eo , quod dixerat , imò respondere ipsum , ut bonum præfulem , studiosum honoris ecclesiæ , & cupien- tem satisfacere obligationi munera illi , arcessivit gubernatorem , persuasitque illi , quantum condu- ceret ad Dei obsequium , & quomodo exigeret ra- tio

F

quibus fortis-
ter respon-
det , vult
tollere .

m

A *tio ac obedientia, quâ judices Christiani Catholici Ecclesiae obstringuntur, ne conscientias multum aggravent, ut se subjiceret Archiepiscopo, & , quem captivum detinebat canonicum, liberum restitueret.*

263 *Dictus gubernator, tum quia apparitor jam sanitati restitutus & à vulneribus incolumis erat, tum maximè propter affectum ac reverentiam, quâ & ipse ferebatur in patrem D. Thomam, & quia instabat Hebdomada Major, ac populus in afflictione & maximo moerore versabatur, atque omnes ipsum pervicacie & obstinationis arguebant, favebantque partibus Archiepiscopi, Sabato ante Dominicam Palmarum canonicum carcere exemit & tradidit patri D. Thomae: quem hic cubiculo domus suæ inclusit, aliquo tempore ibidem in custodia detinuit, super delictis examinavit, & , prout convenientis judicabat, punivit. Dum illi tradebatur canonicus, dixit gubernatoris vicario, illum præsentanti, quod, licet mox interdictum & cessationem à Divinis esset sublatrus (uti factum est, media die dato signo sacris tintinnabulis omnium ecclesiarum tamquam in festivitate solemniore, plorantibus præ lætitia & gaudio omnibus civitatis incolis,) non tamen esset absoluturus gubernatorem ante diem sequentem, quæ erat Dominicana Palmarum, quoniam ipse illum absolvere cupiebat.*

264 *Jussit itaque ipsum adesse die Dominico ad horam septimam matutinam in priore ecclesiæ majoris sacrario, ut ibidem illi prælegeretur præstanta pœnitentia, ac propria ejus manu illi impertiretur absolutio. Isto die Dominico valde manè magna devotione Sacrum peregit sanctus Antistes, orans enixè Dominum, ut gubernatori nostrarum suarum notitiam concederet ad præstantam pœnitentiam, quæ ipsi erat injungenda, & cor Christianum ad illam suscipiendam, complendamque debita cum humilitate, & animæ suæ fructu. Finito Sacrificio, descendit ad sacrarium, ubi jam collocata erat sedes in speciem tribunalis, & [convenierant] secretarius cum sententiâ, canonici aliquot tamquam assistentes, ac plures è clero. Advenit autem eodem quoque tempore gubernator. Sellam suam occupavit pater D. Thomas, ad cuius pedes se projectis dictus gubernator; sed surgere eum jussit, ac stantem detecto capite audire pœnitentiam à se præstandam. Extraxit sententiâ secretarius, & alta voce prælegit.*

265 *Eius hæc summa erat: Quod [scilicet] D. Joannes Laurentius de Villarrasa, gubernator generalis Valentiae, violenter apprehendendo canonicum & subdiaconum; eum tamquam hominem secularem regiis carceribus inclusum cum ignominia status ecclesiastici tot menses detinendo, & absque timore Dei atque cum contemptu censurarum non obtemperando mandatis sui Præfusilis, hunc per peccata sua & delicta, quæ commiserat contra Dominum Deum & immunitatem sanctæ Ecclesiæ, nec non per suam pervicaciam & duritatem compulisset ad ferendum interdictum ac cessationem à Divinis per tot menses, etiam tempore Quadragesimæ, cum tanto moerore ac scandalō totius civitatis, tantoque detrimento spirituali, quantum passæ fuerant animæ incolarum suorum ex defectu Missæ ac Sacramentorum; & defunctionum [animæ ex defectu] eorum orationum.*

266 *Quod autem in his omnibus nec culpam haberet, nec causa eorum foret Antistes, utpote qui coactus fuerat adhibere arma ecclesiastica, id est, censuras; sed illius inobedientia ac pertinacia. Quod idecirco, cum omnia ista delicta, scandala*

Septembri Tomus V.

*publicanum
pœnitentiam
injungit,*

& damna fuissent publica, æquum esset ac nefarium, ut pœnitentia de peccatis & satisfactio pro injuriis jurisdictioni ecclesiastice illatis, similiter essent publicæ, ut per has toti civitati esset bono exemplo, cui per suam inobedientiam & pertinaciam tot mensibus fuerat offendiculo. Injungi [itaque] ipsi ac mandari, ut eodem ipso die, absque superiore vestimento, pileo, pallio, calceis & cingulo, & manu [gestans] candelam exiret ad facellum majus, & habitu pœnitentis afficeret Tertiæ aliisque horis canonicas; procedentem verò supplicationem ad forum, ut benedicantur rami, subsequeretur eodem habitu, intercesset toti benedictioni & concioni, atque eodem modo cum redeunte ad ecclesiam supplicatione rediret etiam ipse, & interesset toti officio Misæ, usque dum finiretur, absque eo, quod deficeret in re qualibet.

267 *Prælectâ sententiâ ac pœnitentiâ, rogatus fuit ab eodem secretario & notario Apostolico, an eam acceptaret, & an omnino esset completurus: multa cum humilitate & bono admodum exemplo omnium astantium respondit, quod sic: nec sine ingenti admiratione; quia dictus gubernator, homo erat insigni auctoritate & austera indole, quemque imperator ac princeps tanti faciebat, ut aliquoties in hac civitate & regno, proregis officio vacante, illius vices suppleverit per triennium aut quadriennium. Nihilominus tamen pœnitentiam acceptavit atque omnino adimplavit tamquam eques optimè Catholicus, ac reverens Ecclesiam, ejus prælatos & speciatim patrem D. Thomam. Admissa memorata sententiâ ac pœnitentiâ, absolutionem ipsi impertivit [Sanctus] ritu solemni ac cærimoniali in Ecclesia sancta usurpati in solemni absolutione alicuius publicè excommunicati, & eodem loco brevem ad ipsum sermonem habuit, spiritu suo bono & solita benignitate adhortans, ut agnoscerebat offendam, quam admiserat in Deum ejusque sponsam Ecclesiam, ac scandalum datum civitati per suam pertinaciam contra justa manda ac censuras Præfusilis sui, atque damna spirituallia, quæ tam longo tempore interdicti & cessationis à Divinis tot animæ fuerant perpetuae; utque, præter hanc publicam pœnitentiam, veram de tot malis sacramentalem pœnitentiam institueret.*

268 *Totum hoc se grato animo accipere demonstravit bonus eques, ad illius pedes se prosterrens, multisque lacrymis manus ejus deosculans. Notabile fane erat spectaculum, multò autem notabilius, intueri ipsum exeuntem ad facellum majus, & omnibus suprà memoratis eodem pœnitentis habitu affistentem in conspectu totius civitatis die, quo tanta erat [hominum] confluentia. Hæc pœnitentia [gubernatori injuncta] non fuit tantum ob id, quod haec tenus enarravi; verum etiam, quia eodem interdicti ac cessationis à Divinis tempore in taurorum cursu, qui occasione Bacchanalium instituebatur in area Prædicatorum, subdiaconus hominem interficerat, receperatque fæse in aedes D. Joannis Valterra; unde gubernator eum extrahi jussit, in carcerem detrudi, absque ulla dilatione sub noctem sacra Confessione noxas expiare, strangulari p, sequenti die mortuum efferri, atque laqueo ad collum [ligato] humili extensem collocari ante portam suæ gubernatoris domus: quod acri doloris sensu affectit sanctum Antistitem, & idcirco censuras, quibus ille implicabatur, auxit iterum & graviores reddidit.*

269 *Narrant, patrem subdiaconi, jam tum mortis supplicio affecti, multis lacrymis & clamori-*

V v v v bus

*ac supplici
absolutionem
impertit.*

E

*Pœnitentiam
demissæ
impleri ga-
bernator,*

p

A. M. SA-

TONIO.

Santus pa-
rem alterias
subdiaconi,
& gubernato-
re suppli-
cio affecti,
corripit;

bus accessisse ad patrem D. Thomani, postulans judicium super severitate, quâ usus fuerat gubernator, statim morte plectendo filium, nec tempus defensioni concedendo; ac respondisse bonum Præsulem: *Quod ego, frater, judicium tibi reddere possum de re jam peracta?* Neque enim ad vitam revocare quo tuum filium, sed præcipere, ut terræ mandetur, quod jam nunc præcepit, fatumque est. Pœna severitatis in ipsum adhibita similiter sumpta est, auctis censuris in gubernatorem latus: eum ita processisse conera subdiaconum, crimen fuit, sed simul punitio divina in tuum filium; quia, cum subdiaconus esset, ut talis non vivebat; nec decebat ipsum gestare arma, quibus instrutus erat & interemit miserum illum hominem, cui spatium non fuit expiandis per confessionem noxis, & quem nescimus, quo in statu mors oppresserit, aut quid abierit ejus anima Sacramentis destituta. [Punitio hæc quoque illata est] vobis, qui ipsum male educasti, nec, consciii, quantum aberraret à rectâ via, ad me recurristi, ut tamquam Pastor perditæ illi ovi consulterem. Vade Deo propitio, & pro ejus anima bonum operare; hoc enim jam unum ad rem attinet.

B
publicè ser-
monem insti-
tuit

270 Eadem fortitudine eodemque zelo jurisdictionis ac immunitatis ecclesiasticae utebatur, quotiescumque judex aliquis secularis personam, privilegio ecclesiastico gaudentem, apprehendebat, vel iphi surripiebat; intendebat actionem adversus illum, repetebat subditum, atque hunc potestati & manibus illius judicis subtrahebat. Ad satisfactionem & bonum populi exemplum, cum gubernatori die Dominico Palmarum injunxit hic narratam pœnitentiam publicam, mox die decimo proprist, Feriâ tertia Paschatis, in templo principe sermonem instituit, uti referunt, cœlestem, quales erant omnes, quos instituebat. Tria in eo pertrahavit. Primum, quanta sit jurisdictionis & immunitatis ecclesiasticae auctoritas ab ipsis Ecclesiæ primordiis, quantaque in veneratione habuerint semper principes non tantum Christiani verum etiam idololatre personas, loca & res, diis suis atque horum divino cultui consecratas. Hoc demonstravit locis pluribus Scripturæ sacræ, ac testimoniis multis historiarum tam ecclesiasticarum quam profanarum.

de immuni-

271 Secundum; quam singuli debeant reverentiam mandatis suorum prelatorum, & quâ obedientiâ illa teneantur accipere & adimplere, dum iis non involvitur iniquitas manifesta; quam vendetæ sint censuræ ecclesiasticae & quam fuerint semper veris Catholicis magnisque regibus ac imperatoribus; quamque manifestas penas exegerit Dominus Deus ab iis, qui illas veriti ac venerati non sunt: quod totum similiter confirmavit multis locis ac documentis Sanctorum, & historiarum ecclesiasticarum testimonii. Tertium, ex iis confessarium, qua obligatione teneantur prelati adhibere censuras istas adversus rebelles legitimis suis mandatis juxta id, quod dicit Euangeliu, quod docuit Redemptor noster, quod factitârunt Apostoli atque antiqui omnes sancti Antistites, quodque ab horum successoribus usitatum fuit semper. Quia hæc armæ sunt Ecclesiæ & hujus esset minister validè improbus, qui, quandiu aliquis cum pertinacia læderet auctoritatem & jurisdictionem ecclesiasticam, illa è manibus dimitteret. Quod item confirmavit iisdem sacrarum Paginarum sanctorumque Patriarum documentis.

272 Ex iis omnibus confecit, quam invitus interdictum & cessationem à Divinis indixisset ac tanto tempore prorogasset, & quam tum [per

preces suas] ad Deum tum per remedia bona conatus fuisset efficere, ne tamdiu protraheretur: sed, quamdiu offendebatur Ecclesiæ auctoritas, aliud præstare se non potuisse, quam quod per ejusdem Ecclesiæ leges præscribitur prælatis: eam scilicet tueri per arma hisce à Christo concessa. Tum finem facturus dixit: *Hinc tamen nolite arbitrari, dominum gubernatorem non esse bene admodum Christianum ac probè Catholicum, dum tamdiu distulit obsequi mandatis ac censuris meis. Casus quippe cum esset gravis, ac de notabili detimento auctoritatis regiae, cuius ille unus est è precipuis ministris, existimavit (quamvis erraverit,) posse à se absque damno conscientia detineri canonicum, qui tanto cum vita periculo apparitorum vulneravit, donec perspiceret, quem vulnera fortirentur exitum.*

D
Præsulis de-
fendende e-
ius obliga-
tionem expo-
*suit*D
governato-
ris obe-
dientis pœ-
nitentiam
laudat.

273 At verò, quando commissum errorem dedoctus fuit, & censuris se astriktum [cognovit,] ut bonus Ecclesiæ filius obtemperavit tança humilitate & corde ac animo tam Christiano, ut non modò, sicut debebat, mihi meum subditum reddiderit, verum etiam ipse, vir tanta auctoritatis ac nobilitatis, publicam à me sibi impositam pœnitentiam præstiterit tam bono totius civitatis exemplo. Atque hinc non dubito, quin ipsum ob grande meritum, quod inde consecutus est, atque obsequium Ecclesiæ exhibitum, ingens maneat in celo præmium & corona. Dignum autem hoc est, quod in perennem memoriam litteris imprimatur, quemadmodum impressa iis fuit humilitas & obedientia Theodosii imperatoris beato Ambrosio, a liorumque imperatorum Christianorum aliis episcopis & Ecclesiæ præsilibus. Sic autem absolvit concionem suam, quam licet ob materiae exigentiam diu protraxit, omnibus tamen propter spiritum & caritatem, quâ loquebatur, prædicasse vius non est per medium horam, & millies ac milles ipsi bene precantes abierunt.

E

ANNOTATA.

a *Exordium hujus capitil, quo synodos generales, provinciales & diœcesanas, tamquam remedium ad errores extirpandos à Spiritu sancto prescriptum, usurpatas semper fuisse ait auctor in Ecclesia, totum brevitatis causâ pratermis.*

b *Esculanus lib. 10 cap. 34 Historia Valentine insinuat, Georgium Austriacum archiepiscopatu Valentino nuntium remisisse maximè propter periuriam ac perversitatem Maurorum, in isto regno magno numero degentium, quam post diligentissimos canatus infringere non potuerat. Redi ad annotata cap. precedentis lit. b. Porro Villar, teste Blavio in descriptione regni Valentini, Cameræ archiepiscopalis Valentia patrimonium est.*

F

c *Hac Latine exprimit auctor: Ezechieli 3 19 ita habet Vulgata: Si autem tu annuntiaveris impio, & ille non fuerit conversus ab impietate sua & à via sua impia; ipse quidem in iniquitate sua morietur; tu autem animam tuam liberâsti.*

d *Itaque circa mensem Novembrem anni 1545; uti sequitur ex dictis suprà num. 239.*

e *Teste Esculano lib. 10 cap. 36 substitutus is ejus S. Thomæ anno 1556.*

f *Eodem teste Esculano cap. 37 ad Valentinam diœcesim accessit anno 1565 mense Aprili: celebravit autem synodum provincialem anno eodem mense Novembri, & cum ei finem imposuisset die xxiv Februario anni 1566, proximo mense Maio die 5 diœcesanam coëgit: super utraque consuli potest Collegio conciliorum Hispania Eminentissimi Josephi de*

A de Aguirre tom. 4 à pag. 59 usque ad 96 & à pag. 122 usque ad 133, ubi cap. ultimo subditur Confirmatio constitutionum synodalium reverendissimi F. Thomae de Villanova Archiepiscopi. Vide Commentarium previous § 8.

g Electus is est Valentinus archiepiscopus, juxta laudatum Escolanum cap. 38, mense Decembri anno 1568, ejusque temporibus composita Epitome constitutionum synodalium ecclesiae Valentinae ab anno 1200 usque ad 1580, quam habes apud laudatum Eminent. Aguirre à pag. 140 ad 201 & in qua varias reperies constitutiones factas tempore archiepiscopatus S. Thomae.

h Inchoatum dumtaxat mense Decembri anni ejusdem 1545.

i Coccinus pag. 568 factum illud refert in hunc modum: Neque hic præclarum paternæ pietatis & prudentiæ exemplum omittendum est; cùm enim quandam synodum congregâsse, & multa de reformatione decreta condidisset, quamplures ex capitularibus exemptos se gravatosque putantes ad Rorn. Pontif. appellârunt & sanctissimum Archiepiscopum de appellatione per mandatarium cum aliquibus ex capitulo certiore fecerunt, ad quos iratis & protervis animis obloquentes, postquam sanctus Præfus suâ prudentiâ placavit, Vos, ait, ad Sedem Apostolicam appellatis, & ego ad Deum cæli, qui renes & corda scrutatur, appello. Testes habebis ad litt. sequentem.

k Narrata hæc tenus ita contraxit Coccinus mox laudatus: Accidit autem paucis post diebus, ut à fœculari potestate canonicus quidam in carcerem conjiceretur, & ad sanctum Præfulem canonici accederent, rogantes, ut tanquam Pastor ovibus suis opitularetur; quibus ille: Quoniam, inquit, paœto vultis me vobis opitulari, si oves meæ non estis, neque me cognoscitis in Pastorem? Ad quæ verba illi cum lacrymis ad pedes ejus prostrati, veniam eorum, quæ contra eum tam irreverenter gesserant, precati sunt, & confessum Vir sanctus benignè eos suscipiens atque consolans, auxiliatorem se protectoremque fore promisit, prout viriliter fecit, ut infrà dicetur. Hoc quoque prudentiæ exemplum probant super vi art. xvi testis xiv [&] xlII in Procesu Valentino. Testis xiv fuit Bartholomaeus Escola, xlII don Federicus Borgia archidiaconus major, ut patebit ad lit. seq. Dicit autem Coccinus, canonicos ad verba Sancti veniam deprecatos esse & ab eo confessim benignè suscepitos; puta in secundo accessu, postquam depnati responsum ad ceteros canonicos detulerant, & ab his supplices remissi atque ejus voluntati submittere se se jussi sunt, quæ, à Salonio narrata, ille brevitas ergo omisit.

l Variis locis hac pertractat Coccinus nempe pag. 508 & seq. 614 & seq. ac 632. Paucis hoc transfero ex pag. 614: Cùm quidam canonicus duobus pugionis ictibus percussisset quendam, ut vocant, Algazirium gubernatoris & ob hoc delictum carceribus publicis läcorum eum inclusisset, & sancto Præfuli repetenti restituere negâsse, coactus fuit excommunicare gubernatorem & Algazirium & supponere interdicto civitatem, & cùm postmodum alias clericus (vide Salonium infrà num. 268) ob commissum homicidium fuisset suspensus, ea res cessationis à Divinis prorogandæ causam dedit, ut suprà retulimus & probant testes in processu Valentino super vi, videlicet Petrus Valentinus xvi testis examinatus authoritate ordinaria, fol. clxxvii, Bartholomaeus Escola xiv testis fol. cccxix. Don Petrus de Moncada eques xv testis examinatus authoritate ordinaria fol. clxxiii.

Septembris Tomus V

Don Federicus Borgia archidiaconus major xlII A. M. Sa- testis examinatus authoritate ordinaria fol. cclxxx- LONIO. VIII. Numeros testimoni & foliorum, quos alibi pas- sim omitto, expressi hic ob dicta ad lit. k.

m Responsum paucis complectitur Coccinus pag. 508: Dux Calabriæ prorex litteris mitiarum plenis Archiepiscopum monuit, ab incepto desisteret, nisi propriis spoliari facultatibus mallet: cui constanter Archiepiscopus: Si propriis me bonis spoliaveris, ditione fiam, in cubiculum revertar, unde me extraxerunt invitum & mecum bene beatèque actum putabo, si sanguinem pro ecclesiæ meæ libertate profuderò. Testes citat Don Federicum Borgia & Marianam de Sottomajor.

n Per litteras hæc facta esse insinuat ad lit. præced. Coccinus; sed quoniam res illa diu protracta fuit, non est alienum à verisimilitudine, & litteras & nuntios hic suisse adhibitos; ceterum proregis seu nuntius seu legatus ad Sanctum à Salonio dicitur Hispanicè el regente, per quem eum intellexi, qui secundum à gubernatore locum tenet, & ejus absentis vel impediti vices gerit.

o Coccinus pag. 509 non tantum gubernatorem sed & apparitorem seu algazirium eam pœnitentiam subiisse ait, sed an is idem fuerit, qui vulnus acceperat, non significat; verisimilius aliis fuit, quo gubernator potissimum usus fuerit ad comprehendendum canonicum, & plebendum alterum clericum, de quo mox Saloni. Verba Coccini sunt ista: Tandem sexto post mense gubernator & algazirus publicam suscipere pœnitentiam coacti sunt; illos enim in die Palmarum in Ecclesiæ gremium Archiepiscopatus * recepit, eisque injunxit, * i. Archi- ut nudis pedibus, detecto capite, libero tamen cor- piscopus pore, & cum cereis accensis, quos manibus sustinebant, Officio divino, donec completeretur, assisterent eo modo, quo publicos pœnitentes ab Ecclesia recipi solitos tradit Pontificale Roma- num... Hæc omnia optimè probant de vera scien- tia in processu Valentino... Don Federicus Borgia archidiaconus major & canonicus ecclesiæ Va- lentinæ... Mariana de Sottomajor.

p Confirmatum id est verbis Coccini supra ad lit. l.

C A P U T V I.

F

Cuicunque negotio orationem pra-
mittens, felicem semper e-
ventum sortitur.

Q Uamvis in omni vitæ statu, tum litterarum & collegii alumnus, tum religiosus & concionator, multum addictus fuerit exercitio orationis, tamen in archiepiscopatu, cùm non tantum per proprii judicii excellentiam, & interius lumen, sibi omni tempore à Domino communicatum, ve- rùm etiam per id, quod factus Archiepiscopus, & incipiens procurare bonum & restaurationem illius ecclesiæ, usu & experimento didicerat, per- spiceret ingentes & immenses labores, quos afferat animarum regimen, & quām necessarius sit pecu- liaris è cælo favor ad illos sustinendos ac perfringendos unâ cum omnibus difficultatibus, quas fugerunt dæmon ejusque ministri ad impedendum fervorem & sanctum desiderium boni præfulis, qui seriò conatur rectè perfungi officio, multò magis [orationi studebat.] Quoniam sciebat, ad obti- V v v v 2 nen-

A. M. SA-
LONIO.

nendas vires, quas exigit onus tantum, quantum est cura animarum, atque virtutes & dotes nomine [archiepiscopi] comprehensas, remedium esse efficacissimum recurrere ad Dominum Deum nostrum in humili ac fervida oratione.

nihil statuit,
et non pre-
via

275 Ad eam refugiebat tamquam ad portum tutissimum ad propulsandas tempestates & molestias, quæ misero præfuli necessariò perferenda sunt, utpote qui agere teneatur cum tot diversi generis & ingenii subditis. Hæc schola erat, in qua cœlestis ille ac divinus magister Iesu Christus Redemptor noster edocebat illum, quid agendum, respondendum dicendumque esset in negotiis ipsi occurrentibus. Res nulla ipsi obveniebat, quin mox tamquam alter Moyses confugeret ad tabernaculum oratorii sui, ad illam cum Domino communicandam & consilium efflagitandum. Et sanè referunt, qui ipso familiariter usi sunt, quod, licet sanctus Præful prædictus esset insigni eloquentia, judicio admodum perspicaci, multâ experientiâ ac scientiâ, tam parum sibi ipse fideret, & in oratione ac divina providentia fiduciam suam ita repuneret, ut negotium nullum a, quantumcumque leve, umquam exemplò decerneret, at verò diceret, (& hæc vox illi erat usitata,) Ora diligenter, faciemus & nos super ea re Missæ sacrificium, ac Domino commendabimus, atque is pro magna sua bonitate ac misericordia nos diriget.

in oratorio
suo; binc o-
mnia illi
propter fu-
cedant,

276 Adeo assiduus erat orationi, ut maximam atque optimam temporis tam diurni quam nocturni partem illi impenderet b, & certissimus ad illum reperiendum locus esset ipsius oratorium. Istuc plerumque famuli abibant quæsturi ipsum, dum res aliqua occurrebat. Inveniebant illum nonnumquam (non optantem id quidem, sed contrà valdè invitum) raptum in ecstasim, & alienatum à sensibus totumque defixum in Deum; alias autem perfusum lacrymis; alias humi extensus, corpore in crucis formam composito. Nec tamen idcirco partes officii sui prætermittebat. Mox enim, cum vocaretur ad rem quamlibet necessariam, & ad personam quamcumque ejus indigentem, oratorio exhibat visurus, quid rei agetur. Rescindebat prolixos sermones ac verba superflua, ne fieret temporis dispendium, quod magni aestimavit semper; re autem, quam pertractari congruum fuerat, peracta, valedicebat & mox repetebat oratorium. Ad hoc propositum famulis suis dicebat saepius: Habete curam, ut exemplò me appellatis, quæcumque advenerit persona & meum alloquium poposcerit, neminem moremini; exceptâ enim molestiâ, quâ afficiuntur expeditando, exacturus est à nobis Deus rationem temporis, cuius nostrâ culpâ jacturam fecerint proximi nostri. Neque attendite, utrum studiis occuper, an solitudini vacem; nam quamvis malum interpellari à nemine; tamen, cum episcopus sim, mei juris non sum sed ovium mearum.

seu domelli-
cos sibi eli-
git,

277 Quemadmodum omnes suas curas omnia que negotia commendabat Deo, ejusque per humiliem orationem committebat manibus, ita quoque rem nullam seu privatam domus suæ, seu publicam officii aggressus est, quin rectè succederet. Ne unum quidem ex omnibus, quos in dominum suam recepit, toto tempore, quo fuit archiepiscopus, dimisit famulum, nulliusve ministeriorum in eamdem admissorum officium permittavit, nisi ut concederet melius. Ita prospiciebat Deus, ut idonei essent, quo scumque in obsequium suum assūmebat. Per eamdem humilitatis & continuæ orationis viam Spiritus sanctus præter multa alia sua dona clargitus ei est [donum,] quod vo-

cant Consilii, id est, facultatem dandi cuiilibet consulenti consilium, temporis ac rerum statui magis congruum. Nam qui constanter per humiliem ac devotam orationem recurrit ad Dominum, is & sibi & proximis suis lumen, scientiam & consilium adipiscitur.

D

278 Sæpenumerò accidit, ut ad ipsum accede- *seu dat aliis
consilia,*

rent rectores aliqui vel vicarii ecclesiarum irâ succensi, aliquando de clericis nonnullis, aliquando de ibidem absurdè factis querelas deposituri. Aures illicis præbebat magna cum mansuetudine ac patientia, & eodem tempore, quo aures præbebat, corde rogabat Dominum, ut conquerentem illum sacerdotem illuminaret, ne per iracundiam, quâ percitus advenerat, ipsum offenderet, utque lumen concederet, quo ille animo placaretur, &, quod æquum erat, ediceret. Prætextu autem ac titulo, acsi aliquid adverteret in suo cubiculo, oratorum suum ingrediebatur, ut majori intensione ac ferventiore precatione Dominum illic oraret. Contigit quoque iisdem in casibus, ut orationi diu insisteret, & à magistro Porta, istie tum temporis degente, atque intrante ad vocandum ipsum, ut eos absolveret, qui præstolabantur, repertus sit humili prostratus, lacrymis perfusus præfervore, quo à Domino super re in istis ecclesiis peracta consilium & remedium expetebat. Egressus tale dabit [consilium,] ut stuparent audientes omnes, &, qui idem admittebant ac sequebantur, prosperum obtinerent successum. Juris periti * qui cum ipso negotium aliquod pertractabant atque ii, quos ipse in concilia sua adhibebat, dicebant & jurejurando affirmabant, quod communiter, quando ad illum recurrebant, vel ab ipso ad consultationem aliquam vocabantur, auditâ Archiepiscopi sententiâ, nihil sibi, quod dicerent, superesset. Quia legis periti omnes atque etiam in jure canonico versati, causarumque actores doctissimi, eruditissimi & exercitatissimi nihil novabant aut in medium proferre valebant in eo casu firmius ac solidius.

* los letra-
dosepiscopis et-
iam ad con-
cilium

279 Tempore Pauli Pontificis tertii, dum convocatum fuit sanctum concilium Tridentinum, Castellani aliquot episcopi per hanc civitatem inter instituerunt, & hos omnes ipse magna caritate ac voluptate hospitio exceptit: rogabat autem ipsos enixè, ut ingenti solicitudine adverterent, quid conduceret in commune bonum Ecclesiæ; inculcans ipsis, quod, quamvis convocatione sancti illius concilii facta esset potissimum ad extirpanos excidendosque errores & hereses, in Germania exortas, nihilominus tamen necessarium esset prospicere emendationi & morum restorationi, quâ tantopere indigebant omnes [hominum] status. Dolebat multum, non posse se propter infirmitates, quibus affligebatur, istuc proficisci & interesse concilio. At litteras dedit ad omnes sibi notos episcopos, ut Valentiam venirent, communicatus cum ipsis sua consilia ac desideria, & quid ipse esset præstitorus ac tentatus, si adire & coram assistere valeret. Tradidit omnibus scriptam seriem capitum & quæstionum præcipuarum, quæ pertractanda sibi videbantur, atque horatus eos est vehementer, ut firmam in Domino ejusque divina bonitate ac providentia fiduciam reponerent. Quia certò noverat, fore ut à sancto isto concilio multum boni & utilitatis proflueret in omnes Ecclesiæ status, ecclesiasticum præser- tim ac religiosum.

F

280 Plures eorum (quia post inchoatum [con- *Tridentinum
cilium] & celebratas aliquot sessiones procedere abeuntibus
ulterius tunc non licebat, ob gravitatem in istis *ubi omnia
par-**

A partibus, Deo permittente, pestilentiam) hâc redierunt, ingentesque ei gratias retulerunt de traditis sibi monitis, afferentes præscriptam illam capitum seriem à patribus Tridentinis valde fuisse comprobatam, ac concilio in omnibus, quæ haec tenus pro reformatione fuerant constituta, ducem exstisit ac stellam polarem*, imò omnia vel saltem pleraque, illis comprehensa, decreto sancta fuisse, duobus exceptis capitibus. Eapropter infinitas Deo gratias egit sanctus Antistes. Quod autem non decrevissent omnia, pro humilitate sua ac modestia dixit: Quamquam super istis binis capitibus alia fuerit dominorum istorum sententia; nos tamen in omnibus rectè consulere desideravimus: alia occasione fieri poterit, ut attentius considerantes, etiam ista approbent.

* cl. norte
præter duo, hic exposita, fuerunt comprobata,

B 281 Duo autem, quæ rogaverat, nec recepta fuerant ab omnibus (uti ipse post declaravit familiaribus suis) hæc erant. Primum, ne episcopi ab una ecclesia transiret ad aliam, nisi in tam grandi atque maximè urgente necessitate, quâ alio modo consuli ipsi rectè non posset. Quia sic, in ea, quam habent, permanendum sibi esse, attentes, omnem suum amorem ac solicitudinem ipsi applicarent. Secundum, ut regimen parceriarum ac beneficia, quibus annexa est cura animarum, convergentur eorumdem locorum indigenis, cum & idonei & numero sufficiens reperirentur. Quia ea ratione ac spe ista in locis ac vicis singulis filii à parentibus litterarum studio applicarentur, quamvis autem non omnes evasuri essent capaces ad curam animarum, multi saltem hâc viâ in locis omnibus essent clerici, idonei ad ecclesiarum obsequia alia que chori atque altaris ministeria.

Carolo V cœsari,
282 Donum istud consilii, quo Dominus propter orationis frequentiam Servum suum imperativit, cuiilibet cum ipso agenti probè erat perspectum. Sanè dum ex ejus scrinio, sicut ipsem jussit, antequam moreretur, extractæ sunt litteræ omnes eidem inclusæ (sicut retulî libro primo) multæ eas inter repartæ sunt à Carolo V cœsare [ad illum destinatae,] in quibus gravia admodum negotia cum ipso communicabat ac breve omnino cum eodem cursore responsum expetebat, significabatque sua majestas, nihil ea in re se decretu ram, donec illius intellexisset judicium & consilium. Quando autem obiit, non adeo mortem ejus persenserunt ac deplorârunt episcopus Segri an, visitatores, magister P. F. Petrus de Salamanca, P. F. Jacobus Montiel confessarius, magister Thomas Real ac familiares reliqui (sicut mihi referabant dicti P. Montiel & magister Porta,) quia ipsi illius solatio desituebantur, pauperes vero ingens damnum patiebantur, quâm quia perspiciebant, ecclesiam hanc & regionem universam privari fonte (ita enim appellabant) consiliorum & remediorum in casibus omnibus ac necessitatibus tam temporalibus quâm spiritualibus, quæ cum ipso communicabantur.

*seu concio-
ratur vel de-
licata corripit.*
283 Et licet oratio ipsius esset assidua atque ad horas singulas, nam semper tum quando cum accedentibus agebat & negotia pertractabat, tum quando per aliquod tempus studiis vacare poterat, animam Deo præsentem habebat, in eumque cor & cogitationem suam [dirigebat] commendans illi actiones suas omnes, & animas ac necessitatem suarum ovium; de nocte præsertim, antequam cubitum concederet, habebat horas, & mane alias, absque ulla umquam prætermissione, huic sancto exercitio destinatas. Si res autem die postero pertractanda vel exsequenda magni erat momenti, noctem illam totam, nihil somno concedens,

meditationi tribuebat, magna devotione & lacrymis, comitante non raro sanguine ex humeris [elicito] Domino illam commendans, maximè cum vel dicendum esset pro concione, vel aliquis ob improbam vitam corripiendus. Hinc cum præcipuum ejus studium & præparatio, quâ se se accingebat ad conciones vel reprehensiones aliquibus faciendas, fieret in oratorio ante sacram Crucifixi imaginem, quæ modò existat in altari juxta ejus sepulcrum, & coram qua, sicut videbimus, à divina manu extraordinarias aliquot gratias ac favores impetravit, concionaturus inde egrediebatur tanto fervore spiritus, tanta vehementia & efficacia verborum, ut, tamquam flammæ ignea, ac sagittæ è Spiritus sancti officina profectæ, incenderent & transfoderent audientium corda, utque hi ab ejus sermonibus abirent attoniti, persipientes ardorem in ipsius anima zelum divini honoris & salutis animarum, dicentesque alta vocem non hominis doctrinam & verba hæc esse, sed cœlestis sub humana forma seraphini. Eadem efficacia pulsabat cor ejus, quem seorsum corripiebat, &, quantumcumque durum id esset ac obstinatum, emolliebat ac permovebat, ut videbimus cap. xiii & xv hujus secundi libri, ubi agemus de caritate, quâ corripiebat, & lucrificabat plures animas desperitas.

E

ANNOTATA.

a *Coccinus pag.* 588: Don Federicus de Borgia, archidiaconus major & canonicus ecclesiæ Valentiniæ... in processu Valentino... deponit de publica voce & fama, illum, quotiescumque aliquem Deo commendandum susciperet, tota nocte in oratione persistere solitum; & Fr. Joannes de Astudillo, Ordinis sancti Benedicti... in processu Castellæ... deponit, audivisse adeo ferventem fuisse in oratione, ut nullum grave negotium proprium aut alienum ageret, quod non diriget* mediatè oratione & communicatione cum Deo petita.

* dirigeret

b Mariana de Sottomajor, ita *Coccinus pag.* 584,... ætatis lxxx annorum... deponit per hæc verba: Quod prædicto sancto domino Archiepiscopo mos erat in noctibus vacare recollectioni, & orationi multis horis, in processu Valentino... & ista testis deponit de vera scientia, cum commorata fuerit in palatio archiepiscopali usque ad obitum: idem deponit Mariana Cabanillas... ætatis lxx annorum... in eodem processu Valentino... dicit enim, quod qualibet nocte includebat se oratorio horâ sextâ, in eoque permanebat usque ad decimam, & quod ipsa testis multoties illum vidit, cum per januæ rimas prospiceret, genuflexum ante imaginem Crucifixi.

F

CAPUT VII.

Orans, occulta à Deo edocetur.

E Rat etiam a Servi Dei oratio tam grata & accepta oculis divinæ Majestatis, ut non tantum ipsi concederet, quod expetebat, sed & aperiret atque edoceret nonnumquam necessitates temporales aut spirituales, quibus idem Dominus cupiebat ipsum subvenire; sicut patuit in casibus, hic à me referendis, & sicut in his, ita & in multis aliis similibus, de quibus constat in processibus. In conventu beatæ Mariæ de Jesu Ordinis sancti patris Francisci prope hanc civitatem,

Oranti Deus

a

Vvvvv 3 die

A. M. SA-
LONTO.

die quodam ad horam , cibo sumendo de more constitutam , religiosus , cui ea cura imposta erat , ære campano signum dedit. Guardianus & monachi advenerunt , ut , quemadmodum fert consuetudo , simul sese sisterent in loco , quem vocant De profundis; egressus refectorii curator quæsivit , quem in finem datum esset signum , & ipsi convenissent ; quippe panem deficere , & eum , quem attulerant eleemosynarum collectores , non sufficere monachis decem. Obirent itaque ad mendicandum villas istas & loca aliquot. Interim ad januam tintinnabulo festinanter dari signum perceperunt : accurrerit janitor visurus , quis vocaret , compertique esse mulionem domesticum patris D. Thomæ cum duplii panis sarcina , quam hic in eleemosynam destinabat , ut comederent monachi.

ecclesia aperte . 285 Sub vesperam cùm adiisset ipsum Guardianus acturus gratias de insigni caritate ac eleemosyna illis facta in tanta egestate , rogavit , quâ viâ hanc inaudivisset sua Dominatio , quoniam nemini è suo monasterio nota ea fuerat , præterquam uni triclinii curatori paulò ante horam prandii , cùm rediissent eleemosynarum collectores. Respondit : A primo mane prænuntiavit mihi cor meum fore , ut hodie ea domi vestræ esset penuria , ac me vñdè sollicitum habuit , meque obligatim existimavi ad subveniendum : nec plura scire desideres. Procul dubio rem illam ipsi aperuit Dominus in oratione matutina , & hinc panis mittendi curam habuit. Cùm enim nemini usque ad horam prandii vel paulò antè comperta fuerit ista penuria , nequivit de ea commoneri à quopiam , vel mane eam novisse viâ humanâ , sed ex solo instinctu divino in oratione matutina.

*Homicida ,
ex confessio-
ne*

286 Contigit in loco haud procul ab hac civitate , ut homo alterum occideret adeo latenter & cautè , ut nemini notum fuerit aut compertum , quis , quâve horâ aut modo interemisset. Erant defuncto fratres bini , quorum alter eundem locum inhabitabat agricola ac notus homicidæ ; alter sacerdos , gaudens beneficio ecclesiastico , & sacra Pœnitentiæ administer in quadam ecclesia Valentia , quem ille non noverat , & ignorabat esse demortui fratrem. Cùm advenisset Quadragesimaljejunium , Valentiam accessit homicida ille , sacra Confessione delicta expiaturus , & planè accidit , ut ad eam ecclesiam se conferret , ubi sacerdos ille démortui frater , publicè in facello confitentibus aurès præbebat ; ignoto delicta aperuit , atque inter alia occisum à se esse hominem in vico suo. Percunctatus eum est sacerdos , cuius loci esset incola ; quem cùm ille assignasset , agnovit hic , fratrem suum ab eo occisum esse. Percunctatus eum est denuo de nomine , quo & ipse & defunctus appellabantur , de modo & hora , quibus interemerat , deque omnibus rei factæ adjunctis. Miser , quamvis non sine ingenti perturbatione obstupefens , cur tot sibi fierent interrogations , rem omnem declaravit ; complevit , quo modo potuit , confessionem & abiit.

sacramentali

287 Post dies non multos fratrem suum laicum arcessivit sacerdos , dixitque : Talis occidit fratrem nostrum ; neque est , quod dubites : viâ quippe certissimâ id affecutus sum ; occidit autem tali hora ; [dein explicabat] adjuncta omnia , sibi ab altero declarata in confessione. Sine , (inquit) prætereat mensis unus & alter , ac tum comprehendendi jube & interrogari de adjunctis rei omnibus , iis enim vel afflentetur , vel ita perturbabitur , ut visurus sit judex , [crimen] ab illo admissum esse , habiturusque sufficientia indicia & argumenta ad ipsum equilevo applicandum. Etenim à me , cui i-

gnoto peccata confessus est , de iisdem interrogatus , usque adeo perturbabatur , ut responsum redere non valeret , & ad verba singula secum ipse pugnaret. Hinc cogita , quid facturus sit coram judge.

D

288 Ita rem exsecutus est frater ; illo autem captivo , accusationis libello ad habendam ex juris forma quæstionem , singula illa rei factæ adjuncta inseruit. Infelix homo , dum eum interrogavit , ac de singulis separatis percunctatus est judex (advertisens patefacta esse per sacerdotem , quæ in sacra confessione declaraverat , atque hinc tot sibi fieri interrogationes , quia hæc nemo præter ipsum noverat vel humano modo novisse poterat ,) tanto mœrore correptus fuit , ut animo vehementissime perturbaretur , responsum reddere nequirit , & à se ipse dissentiret ad vocem quamlibet. Adeo ut iudicibus absque dubio reus esse visus sit , atque ea perturbatio ac dictorum discrepantia sufficientia esse indicia & argumenta , ad eum quæstioni per tormenta legitimè subjiciendum , sicut factum est. Primo tentamine fassus est apertè homicidium , quomodo fuerat decretum , & quâ cautelâ [executioni mandatum ;] atque juxta propriam ejus confessionem tulerunt mortis sententiam. Denuntiata illi sententia , & adducto confessario , qui eum consolaretur , confiteantem sua peccata audiret , & ad mortem disponeret , dixit : Quid ego confessionem instituam ? A nomine ejus ipso absinete : quippe ob confessionem mihi vita aufertur non ob delictum. Nec erat , qui aliter persuadere , vel ab hoc dicto dimovere posset. Considera , inquietabat , Sacramentum pœnitentiæ fuisse à Christo institutum in remedium & remissionem peccatorum nostrorum & animæ vitam. Et ego non credam , (reponebat ,) à Christo pro animæ vita & tamquam Ecclesiæ Sacramentum institutam fuisse rem , quæ me ad patibulum deducit.

E

289 Ita constituto misero isto homine , vicarium suum generalem advocavit pater D. Thomas , & dixit : Intellexi , hominem miserum esse in carcere ad mortem condemnatum , & toto tempore matutino insuffratur mihi in aurem , non velle illum per sacramentalem confessionem animam noxis expiare , quid se ob confessionem ad patibulum deduci afferat. Non dubito , quin infelix ea in anxietate versetur ex eo , quid aliquis confessarius crimen ejus , in Sacramento intellexit , prodiderit : (rem hanc , quamvis re ipsa ita se haberi dein compertum sit , à nemine didicerat præterquam à solo Deo in oratione .) Istuc te conferas dicasque iudicibus , me rem hanc esse edocetum , & [munere] obstrictum curare , ne anima ista , cuius equidem rationem reddere teneor , eat perditum : dignentur eum mittere huc ad me ; nam fidem meam obstringo , fore ut , si morte dignus sit , restituam , nec judicij executionem impediām. Eò se contulit vicarius generalis ; judices vero tum pro reverentia ac veneratione , quâ in sanctum Antistitem ferebantur , tum quid scirent , quâ verax & fidelis esset in adimplendis promissis , mandarunt ministris suis , ut hominem ad dominum Archiepiscopum ducerent.

*animam ex-
piare renuit
hoc divinitus
edocetus San-
ctus ,*

F

290 Adductum vocavit seorsum in oratorium , miserum ad & ante sacram Christi crucifixi imaginem obtestatus est , ut indicaret , quam ob causam nollet per sacram Confessionem delictis expurgare animum ; affereretque , se ob confessionem pertrahi ad patibulum. Ediceret sincerè promisit fore , ut experiretur , confessionem peccatorum , sacerdoti Dei ministro factam , non afferre mortem sed vitam. Animum erexit infelix homo , narravitque Antisti-

*miserum ad
se adductum
interrogat ,*

Ati suo totam, hīc à me relatam, rei seriem. Quod nempe de homicidio per ipsum patrato, de tempore ac modo vel de minimo ex ejus adjunctis nemo fuissest conscient, præter solum Deum, qui cuncta intuetur, & facerdotem illum, cui tempore Quadragesimæ peccata aperuerat, quemque dum aperuit, non noverat, sciebat esse defuncti fratre, donec id didicit ex schedula, quam idem sibi dedit [exhibendam] loci sui parocho. Fieri non potuisse, ut humanâ viâ proderetur, nisi sacerdos iste indicasset fratri suo & hic judicibus; hinc natum sibi esse omne infortunium, comprehensio nem, equulei tormentum, supplicium: hinc abhorre se à Confessione, hinc mente defici, auditio ejus nomine. Esto tranquillus, inquit sanctus Præsul, si enim aliâ viâ in delicti tui notitiam non devenerint judices, confessio tibi vitam non tollet.

*confessarium
accerit; ro-
gat judices,
ut sibi*

B

291 Mox vocari jussit facerdotem, confessio nis proditorem, ac includi cubiculo, ubi cum illo loqui nemo poterat; dein etiam judicem cum suo affessore, & acceptâ præviâ licentia à misero homine, ut de ejus delicto tractaretur absque eo, quod peracta ei essent detrimenta, dixit: Domini, casus hic est è gravissimis, qui obtingere queant judici, & in quo magna circumspectione procedendum nobis est. Hominem hīc teneo bene custoditum; apponite satellites vestros, qui eum oculis obseruent, [addantur] & vincula & compedes, ut lubitum vobis est, sed oportet eum hīc manere, donec probè comprobatum sit, quod mihi indicavit; quoniam plurimū interest Sacramenti pœnitentiae, & quidem hoc tempore, quo illud tantopere exagitant hæreses. Estote prorsus securi, quod, si meruerit affici supplicio, nullum interpositurus sim impedimentum, sed restituturus ipsum fideliter. Sed primum experiri debeo, (Deus autem lumen præbebit) quo pacto & per quem accusatorem ad juridicam dominationum vestrum ac fisci procuratoris notitiam pervenerit, ab homine hoc patratum fuisse homicidium. Nam si ea notitia humanis modis & commonitionibus obtenta sit: legitima fuit vestra agendi ratio, & [jure] pœnâ in ipsum animadvertis. At verò si ex Sacramento pœnitentiae & ex eo solo nata sit delicti hujus notitia, qui prodidit, grande sacrificium admisit contra secretum ac sigillum Confessionis, & acerbâ pœnâ dignus est, at quidquid ex tali principio profectum est, nullius ponderis est nec ad judicium humanum deferri ac produci potest, non secùs ac si nullo modo homini ulli esset cognitum. Res clara hæc est, & omnium theologorum doctrinâ, consulite quoscumque volueritis.

*causa ex-
aminande
tempus con-
cedam &
accusatorem
comprehendi*

292 Homo itaque iste sub mea potestate manere debet, donec res ista comperta mihi fuerit; vos autem domini mei, tamquam judices Christiani, quibus incumbit favere reverentiae ac sigillo, quod exigit Sacramentum confessionis, uti præcipit Ecclesia sancta & instituit Dominus noster Jesus Christus, mihi hoc in negotio vestrum auxilium debetis, & quidem [daturos] confido. Quem in finem opus est, & id quoque vos rogo, ut mox, antequam quis moneat vel noverit, quid hīc pertractemus, comprehendendum ac mihi stendum [curetis] demortui fratrem, qui accusationem instituit: id quippe valde necessarium est ad casus hujus investigationem. Attendentes judices, quām esset justum, quod dixerat Archiepiscopus, recesserunt, ac statim fratrem istum, qui accusationem instituerat, comprehendi jusserunt, atque ipsi tradiderunt. Interim dum frater iste judicium jussu comprehendebatur, & trahebatur è vico suo atque ad sanctum Antistitem adducieba-

tur; degebat hic pro majori temporis parte solus in oratorio ante Christi crucifixi imaginem folo prostratus, magna devotione ac multis lacrymis orans, ejus cælesti favore ac gratia sibi subveniri, ad assequendam veritatem facti istius, adeo pertinentis ad reverentiam & secretum Sacramenti tam necessarii ad salutem animarum, à benigna ejus manu instituti in remissionem omnium delictorum, & per quod tam abuadanter peccatoribus impertit insignem suam misericordiam, virtutem ac meritam sua passi in Cruce, & Sanguinis tanta caritate & amore in ea profusi. [Orabat similiter,] ut facerdoti ejusque fratri concederet lumen, quo culpam agnoscerent, verum, pro eo ac debebant, faterentur, atque [ita] remedium afferretur casui tam inusitato ac perniciose pœz aestimationi, in qua est apud omnes Catholicos Sacramentum pœnitentiae.

*carent, ac-
cusator ve-
ram fateretur,*

293 Exauditus fuit à Deo; nam fratrem laicum, qui accusationem intentaverat, ad se deducitum ac potestati suæ permisitum, oratorio suo inclusum detinuit, priusquam cum aliquo sermonem conferret, scritte in custodiā datum esse fratrem facerdotem, & ante sacram illam imaginem oravit illum atque obtestatus est, ut verè ciceret, quis sibi indicasset, vel quā viâ didicisset, ab illo [homine] occisum fuisse fratrem suum. Rei totius jam se conscient esse [addidit,] fidemque dedit, fore ut ipsum ab omni damno immunem praestaret, si modò verum ediceret: sicut minus certum esse [jussit] fore, ut [aliunde] innocentieret, atque ipse puniretur severè. Exposuit ipsi, quantum dicendo obsequium esset Deo præstiturus, quantam occultando illatus offendam, pròpter quam & in hac & in futura vita à Deo esset plectendus. Hæc autem [proferebat] tanto spiritu, ac verbis tam servidis, ut homo ille tremens se ad ejus pedes projiceret, ac totam rei seriem candidè confiteretur b. Hanc hominis confessionem scripto accipere, eumque palati sui cubiculo inclusum esse voluit, ut, cum opus esset, vocaret iterum: sic factum est; atque id ipsum die postero [idem primus accusator] ratum habuit, in custodia permanens usque ad finem totius eventus.

*uti & con-
fessarius*

294 Accepta confessione fratris laici, aliquot dierum moram interjecit, priusquam allocutus est facerdotem: toto illo intervallo, quod eidem dicturus erat, vehementi nisu Deo commendans, & orans multis cum lacrymis, nec non aliquot corporis per flagella afflictionibus, ut & illi lumen concederet, quo vocatus verum fateretur. Exauditus hīc quoque à Domino est. Itaque arcessivit illum & oratorio secum inclusit & ante eamdem imaginem obtestatus est por Dominum in ea sancta effigie expressum, perque ejus Sanguinem, ut verè ediceret, quomodo novisset, imperfectum esse fratrem suum ab isto [homine] & iis cum [rei gestæ] adjunctis, quæ ad hunc apud judices accusandum suggesterat fratri. Si vellet sibi condonari à Domino & ejus impetrare misericordiam, verum diceret, culpam agnosceret, & confiteretur. Sin' minus; sciret, rem [aliunde] comprobatum iri, quandoquidem frater ipsius, quem ad se vocaverat, cui idem significaverat, suaferatque, ut se accufaret, jam fuerat confessus. Hinc nisi verum diceret, à Deo in hac & altera vita punendum ipsum [aiebat,] & [hīc] ad exemplum aliorum publico ac severo supplicio afficiendum.

*ingenti fcele-
ris fai hor-
ore corre-
ptus;*

295 Proferebat id tanto ardore ac sensu ani- mi ob offensam Deo, Ecclesiæ & reverentiae Sa- cramenti pœnitentiae illatam, ut facerdos (sicut ipse postmodum retulit) contemiscere inciperet

&

A. M. SA-
TONIC.

& instar mortui sine spiritu & colore ad pedes eius prolaberetur. Erexit illum suis manibus [Archiepiscopus,] ille verò in genua procumbens & pectus percutiens, multumque illacrymans clamare cœpit: Domine misericordia, misericordia: vera locutus est frater meus, reverendissime Domine; ego vocavi ipsum, edocui, & persuadendo induxi ad omnia, quæ retulit tuæ Dominatio-ni. Ego sacerdos improbus & homo perversus, absque metu Dei & reverentia Sacramenti prodidi, quod fratris interemtor mihi erat confesus. Ex ira & dolore de fratris interitu tantum nefas & sacrilegium admisi. Hic adsum paratus ad penam omnem, quam mihi vestra Dominatio infligere voluerit: sed misericordia, Domine, misericordia! Tum denuò in animi deliquium recidit & tamquam sensibus destitutus ad pedes benedicti Præfulis. Tremenda res erat*, reum intueri humili pallidum, sensu quasi defectum, toto vulnu lacrymis perfusum, & judicem ad pedes Crucifixi genuflexum, abundantes [lacrymas] effundentem, atque gratias eidem [Domino] agentem de misericordia, quam sacerdoti illi exhibuerat, concedens illi, ut & culpam agnosceret & tam aperte fateretur.

Sanctus post ferventes ad Deum preces

296 Qui foris existebant, animo utcumque commoti sunt propter suspiria & singultus, qui in oratorio percipiebantur, intrarunt exploraturi, quid rei esset, & in spectaculum inciderunt, quod affecit omnes commiseratione & dolore. Tunc inde se recepit pater D. Thomas oculos suos dergens & sacerdotem à solo attolli jussit, referri in cubiculum, in quo clausus tenebatur, cibo refici ac rectè curari; quia valde debilitatus erat. Sumpit & ipse cibum benedictus Pater, sed valde exiguum: etenim tristis erat admodum propter offendam per sacrilegium sacerdotis istius Deo factam contra reverentiam sacramenti poenitentiae, & quod in conscientia ad exemplum aliorum se se obligatum cerneret ad ipsum severè puniendum. Surgens à mensa in oratorium, locum refugii sui & consolationis omnis, se recepit, ubi toto tempore vespertino substituit ante sanctam illam Christi crucifixi effigiem, supplicans, ut sui dolentis miseresceret, & lumen concederet tum sacerdoti ad perseverandum in agnitione culpæ ac præstandam veram poenitentiam, tum judicibus, dum vocarentur, ad comprehendendum, quā, quod dicturus illis erat, justum esset ac necessarium ad reverentiam debitam Sacramento confessionis: atque in eo transegit totum tempus vespertinum & nocturni partem magnam.

coram judiciis hominum

297 Sequenti die Missam celebravit idem postulans à Domino: eâ finitâ, vocari jussit judicem cum affessore, atque eodem in oratorio [sic] eos affatus est: Ante istam imaginem, quæ verum ac supremum universorum hominum Judicem repræsentat, edocetus sum, domini mei, quidquid peractum est in causa [hominis] per vos ad mortem condemnati: atque ita se res habet, sicut ego verebar. Demortui frater, qui illum accusavit, non noverat modo aliquo humano, quod ille interfecisset, sed eo tantum, quem suggestus frater sacerdos prodendo sacram condemnati confessionem. Constat hoc tam ex eo, quod in hac scedula mihi confessus est frater iste, quā ex eo, quod similiter fassus mihi est idem sacerdos. Adeo ut accusatio, comprehensio & reliquæ omnes actiones judiciales & criminales institutæ adversus hominem istum, nullo nitantur principio aut fundamento alio, nisi eo, quod ipsem in Sacramento poenitentiae declaravit sacerdoti, demortui ger-

mano fratri, & ex hac confessione omnis, quæ habetur, illius delicti notitia originem duxit.

298 Ea notitia (quemadmodum jam dixi) nec adhiberi nec ullius efficaciam esse potest in ullo judicio vel tribunal humano, non secùs ac si numquam fuisse obtenta. Interrogate, quotquot volueritis, theologos, nullus contrarium dixerit vel dicere potest. Atque ita omnes actus judiciales seu pro ipso seu contra ipsum instituti, ac latitatis sententia, irrita & nullius roboris sunt; delenda & eradenda sunt, ne ulla eorum maneat memoria, quoniam profecta sunt ex notitia & prodictione Sacramenti poenitentiae: ac proin miser iste homo, tam iniquo modo accusatus, integræ libertati restituendus est. Ego monebo ipsum, nam id congruit ejus tranquillitatì, suadens, ne remaneat hoc in loco, nec illuc redeat, utque, si quam domum resve alias possidet, divendat universas & procul hinc vitam transacturus abeat; ut demortui fratri & consanguineis, qui eum quotidie præ oculis haberent, eripiat occasione aliquando cogitandi de vindicta. Certum est, ita futurum ipsum. De sacerdote ego, quod congruum fuerit, statuam; id quippe mei muneris erit.

299 Iudex, & ejus affessor tum propter venerationem, quâ ferebantur in patrem D. Thomam, ingentemque de ejus scientia ac doctrina opinionem, tum quod & ipsi intra dies istos consultuissent super eodem casu aliquot è præcipuis theologis, de ipsis asserto minimè dubitârunt, sed id comprobârunt valde. Itaque solverunt hominem vinculis & custodiâ, quâ tenebatur in palatio Archiepiscopi, integræ libertati restituerunt, consolati sunt, atque omnia actionis eidem intentæ instrumenta combusserunt, nullâ ejusdem eventus reliktâ memoriâ. Vir autem, prout persuasit ipsi & commendavit Archiepiscopus, abiit vitam transacturus alio in loco, procul ab eo, quem incolebat antè, vendidit omnia, quæ ibi possidebat, & fratri ac consanguineis defuncti omnem sui istic videlicet occasionem præripuit.

300 Sacerdotem, quoniam delictum ipsius erat tam grave ac perniciosa exempli, juxta penas in jure præscriptas, privavit beneficio, audizione sacra Confessionis & celebratione Missæ illi interdixit per vitam integrum, & ad perpetuum carcerem in arce de Chullilla condemnavit. Priusquam illuc deducefetur, sermonem ad ipsum habuit, adhortans, ut culpam suam consideraret, magna cum patientia penam susciperet, nec severam esse arbitraretur, meritus ob tantum sacrilegium orbari sacerdotii dignitate & insignibus, ac damnari ad tritemperas perpetuas. Probavit magna cum humilitate sententiam sacerdos, & tantâ patientiâ penam illam toleravit, ut post triennium ipsi concedi jussiferit [Sanctus,] licentiam frequentandi ecclesiam istius loci, assistendique divinis Officiis, non tamen excipiendi confessiones, aut Missam celebrandi; atque ita ibidem vitæ cursum absolvit, præbens omnibus bonum animi ad cœlestia conversi, probitatis & pietatis exemplum. Atque ex relatione casus tanti momenti cernitur, quid Dei Servus impetraret à divina Majestate orans, ut lumen sibi concederet, se dirigeret, atque edoceret, quid faciendum in rebus arduis ac difficultibus.

301 Patuit similiter, quā oratio ejus grata esset Domino Deo, in alio valde notabili casu clerici alterius, quem in custodia detinebat, quia multis vicibus reprehensus de improbis moribus ac pravis exemplis, quæ dabat notis omnibus, nolebat redire ad frugem. Eo itaque in custodia deten-

D

causam agit,
& liberam
dimittendum

E
evincit; co
dimisso,

Sanctus con-
cessarium
pletebit.

F

Orans intel-
ligit, cleri-
cum sibi la-
quecum inje-
cisse,

A detento, cùm manè quodam Dei Servus staret pro more suo ante illam crucifixi Domini sacram imaginem, cœpit hæc sudare sanguine; unde perculsus ac magno dolore correptus fuit, metuens & suspicans, ne eadem nocte grande crimen adversus Deum esset commissum, sed & hunc orans magna animi affectione, ut pro immensa sua bonitate & clementia ei modum poneret ac remedium afferret. Eodem tempore, quo hoc à Domino petebat, ascendit carceris custos, omnino perturbatus, dicens, sacerdotem illum, quia timebat, ne [arci] de Chullilla includeretur, vel severè puniretur, à triduo comedere noluisse & eomane in laqueum se dedisse. Eodem temporis momento bonus Præful summa celeritate descendit ad carcerem, invenitque, disrupta enim fuerat rebris, solo extensem, stupefactum, sensibus orbatum, & mortuo similem. Tollit eum, ac in cubiculi lecto collocari, &, quoniam per triduum cibo abstinuisse dicebatur, remedium cordi subsidarium * ac cibum illi præberi jussit.

*un cordial
eumque ac-
curvens libe-
rat.

B 302 Ipse [interim] in angulo orationi se dedit, ut Dominus ejus miseresceret; nam omni sensu destitutus ille videbatur. Absoluta oratione, redit ad illum sensibus restitui inchoantem & dixit: Fili, nescis, quo pretio constiteris Jesu Christo, qui suo te Sanguine redemit? Comede, & age ipsi gratias, quod non omnino exstinctus sis. Tum ipsi bene precatus est: unde ille planè ad mentem rediit, ad pedes se projectit, veniam petens ac dicens: Pater bone, parce mihi & adjuva me eorum Deo, ut fecisti. Nam preces tuæ magnis, in quibus versabar, tenebris me cripuerunt, & modò memet comperio in loco luminoso. Id silentio supprimi jussit sanctus Antistes, & curari vehementes vertigines, quæ illi adhæserant ex agone & sanguinis perturbatione, quam paesus est, dum se suspendit.

ANNOTATA.

a Totum hoc caput & pertinet ad Salonii sextum, quod ob prolixitatem in bina divisi.

b His subdit auctor hominis confessionem, quâ repetit rei geste modum, antè enarratum, quamque ut supervacanciam rescidi.

C A P U T VIII.

*Humilitas sancti Præfulis & co-
mitas erga omnes præfer-
tim pauperes.*

Humilis
a

Cum egerimus & præcedente capite de beneficii patris D. Thomæ frequenti oratione, & de favoribus ac donis, quæ per illam ei à Domino Deo concessa sunt, congruum erit hic agi de profundissima ejus humilitate: in qua licet benedictus Pater, ut libro primo vidimus, adeo perfectus fuerit tam ante ingressum in religiosum Ordinem, quam dein in eo vivens; tamen multò magis [excelluit] postea, dum fuit Archiepiscopus. Magni faciebat dignitatem, in qua à Deo constitutus erat, ut consideraret semper, ad quid obligaretur: sed sui ipsius etiam non concipiebat opinionem majorem quam pauperis religiosi, qui eā dignus non esset. Ex candore ac suavitate, quâ agebat cum omnibus, perspectum fuit, quam animo impressum fervaret dictum illud & consilium

Septembris Tomus V.

Sapientis: "Quantò magnus es, humili te in omni-
bus b.,"

304 Eadem suavitate & comitate, quâ suscipiebat nobilem, locupletem & potentem, admittebat & pauperem & male vestitum. Cum quolibet verfabatur juxta illius conditionem, eoque utebatur loquendi modo, quem prudentia præscribit, atque exigit ratio; servans tamen apud omnes eam æquitatem, quam in excipiendo, audiendo & agendo cum illis poscit Christiana charitas. Non habebat (sicut referunt, quotquot familiares ipsi fuerunt vel famulati sunt) janitores, qui [homines] negotiorum causâ ad ipsum venientes morabantur. Uno dumtaxat utebatur [janitore] non quia id conditio- ni congruebat, sed ut moneretur quam mox, dum quisquam adveniebat, & ipse erat in solitudine vel vacabat studiis. Ad ejus cubicula nec vestibula erant, nec aulæ plures transeundæ, ut ad ipsum fieret accessus. Sed communiter aulam amplam, in qua erat facellum palatii archiepiscopal, quæque erat magis obvia & frequentata, obambulabat, a- pertis omnium graduum in eam incidentium ja- nuis. Hæc ordinaria ejus erat commoratio ad ho- ras rebus agendis [præstitutas,] ut cuilibet facilis pateret aditus, utque paratus inveniretur ab iis, qui ipso indigebant.

305 Accedebant nonnumquam pauperes, ve-
tuli, cæci & hujus generis homines aliquæ ex-
ponendas molestias suas & calamitates; ipse vero
inde non modò non affiebatur molestiâ vel tæ-
dio, sed multa voluptate ac benignitate recipiebat
illos. Atque ut intentiore animo eos audiret, ex-
citaretque ad detegendas suas molestias majore li-
bertate ac spe remedii, in humili sede, quam eum
in finem habebat in ea aula, feso collocabat, i-
psosque (quamvis id minimè cuperent) jubebat ad
latus suum occupare aliam; & si non aptè collo-
cati essent, tollebat & attrahebat ipse suis mani-
bus; neque offendebatur, quantumcumque fodi-
dus accederet mendicus, & tanto amore ac can-
dore cum ipso agebat, ut aliquoties horam inte-
gram imò duas audiendo & consolando insume-
ret.

306 Cum ab aula ista, in qua degebat passim, dum orationi vel studiis non vacabat, per porti-
cum esset aditus ad cubiculum, quod incolebat
vilitator ipsius magister Porta, quo ministro mul-
tas etiam eleemosynas erogabat, accidit frequen-
ter, (uti ipse narravit magister Porta,) ut pauperes
nonnulli illum quærentes in eadem aula incidenter
in Archiepiscopum, & huic, quem non noverant
ac solum in pauperi vestitu conspiciebant, dice-
rent: Pater, ubi est dominus visitator? Ipse vero
respondebat: Manete fratres; ego enim vocabo
ipsum; & absque mora adibat cubiculum visitato-
ris, appellabat illum & aiebat: En, adsunt, qui
te volunt; statim & cum charitate, obsecro, rem
ipsorum confice: pauperes quippe homines viden-
tur, & nefas est temporis, ad res suas comparan-
das necessarii, ipsis afferre detrimentum. Accidit
similiter quandoque vesperi, dum aliquem, quo-
cum negotia pertractaverat, dimittebat, nec præ-
stò aderat famulus, qui abeunti lucem præferret,
ut ipse candelam assumperit atque præverit; do-
nec accurreret famulus, qui manibus eiperet.

307 Die quodam canonici aliquot ipsi familiares aiebant, non esse satis commodam aulam i-
stam, in qua commoraretur passim sua dominatio,
quoniam tot portæ & tot gradus in ipsam incide-
bant, ac potius videbatur esse via aut forum, quam
cubiculum. Subridens respondit: id, quod in con-
veniens vos arbitramini, Domini mei, optimum

A. M. SA-
LONIO.
b
& comis er-
erga omnes

E

cum pauperi-
bus longos
sermones
confert,

F

promptius
semper ad
eorum col-
loquiam,

Xxxv

est,

A. M. SA-
SONIO.

est, quod habet aula ista, quodque me invitat, ut in ea plerumque commorer. Is quippe Pastori est locus proprius, in quo oves ejus ipsum in promptu habeant, atque, ubi indigent, semper brevi ac facili labore reperiant. Non erat, quod ad hæc reponerent; sed contrà taciti sunt valde exemplo insignis humilitatis & caritatis, quod ex verbis istis elucebat.

*dmissio
prandio,*

308 Contigit etiam aliquando, ut cum aliquo canonico aut quolibet alio viro honorato aulam istam obambulans, egenum consiperet præstantem, & quantumcumque pauper ac male vestitus videretur, insigni sua humilitate & candore adiret ac diceret: Paululum, amabo, exspecta frater, dominus iste & ego paucis absolverimus, & quid afferas, videbimus. Contigit item aliquoties, ut præ amore, quo afficiebatur erga pauperes, dum tempore prandii ex iis aliqui adveniebant tristes & anxii, à mensa surgeret (monens convivas, ut pergerent edere, nec exspectarent sese) & ore escâ replete accurreret, ut ipsis solatium afferret, ac bene faceret. Nec ad mensam revertebatur, donec ipsis solatium & auxilium attulisset. Etenim adventum talis pauperculi reputabat optimum, quod

B apponi poterat, ferculum. Res sanè notatu digna est, quod numquam dixerit vel passus fuerit, ut famuli morarentur quempiam, donec à mensa exsureret & verùm, dum videbatur persona [ad ipsum actedens] calamitate quadam afflita, mensam & cibum deserebat; adeo quidem ut ex ipsius iudicio [cibus] nec gustui esset placitus, nec profuturus [sanitati,] nisi priùs accurrisset in remedium accessitatis, & solatium affliti [hominis] quamvis tali hora advenientis.

*ad eorum ob-
sequium ac-
currunt;*

309 Sub idem tempus advenit die quodam homo pauper cum filiolo, ut hunc sacro Confirmationis oleo intungeret, infirmitate oppressum diitans. Mox, eo auditio, cibum reliquit, perrexit ad sacellum, Sacramentum confirmationis illi impertivit & deinde reversus est ad mensam. Ea erat erga pauperes & calamitosos insignis hujus Dei Servi humilitas & caritas. Cùm invitisserint ipsum viri aliqui seu ecclesiastici seu seculares, qui buscum agebat familiariter, dimittens è cubiculo, dicebat abeuntibus; Vide pro amore Dei, num hic non exspectent foris mendici aut homines aliqui, qui non ausint intrare; monete, ut intrent, quia id licitum ipsis est. Vereor enim, ne famuli ipsos ingressu prohibeant, licet oppositum à me mandatum habent; ne [scilicet] pauperem aut personam, mē operā indigentem, dimittant, sed ut intromittant, quando non occupor oratione vel studiis, & si his occupor, me exemplò moneant.

*familiariter
agens cum
familis &
pueris*

310 Dum construebatur collegium, quod fundavit juxta [scholas] universitatis in hac civitate, saepius illuc se conferebat inspecturus opus. Laudabile autem est coram Domino (etiamsi quidquid [egit] ejusmodi sit) quod referunt testes non nulli de simplicitate, affabilitate ac benignitate, quā agebat non solum cum magistris & viris ætate proiectis, sed & cum famulis ac pueris, operi inservientibus, tyronibus lapidariorum & lignariorum fabrorum aliorumque opificum, non secūs acsi cum propriis filiis versaretur. Idem opus conspicuti introibant multi studiorum alumni, eo die præsertim, quo noverant, adesse istic Archicopum; nec abire eos vel abigi jubebat; sed contrà vocabat ad se, & paterna caritate ac benignitate interrogabat, unde locorum essent, quibus studiis & quibus magistris operam darent; exhortabatur ad virtutem ac timorem Dei; & nominatim ad obedientiam parentibus; si autem in ex-

ternis domibus degebant, ad honestatem ac fidelitatem in iis servandam: ut magistris multam observantiam ac reverentiam exhiberent; ne tempus male contererent, aut negligerent prælectiones; ut magnâ curâ caverent sibi à consortio juvenum improborum, & à nocturnis excursionibus; sed tum prælectiones repeterent.

D

311 Multa iis dabat documenta, quibus præficerent in virtute & litteris, & hæc quidem eo modo, ut affectione raperentur in leges ab illo præscriptas ad excellendum in studiis. Cùm dimitteret, ejus illi manus ac vestem deosculabantur, ipse vero bene precabatur, & oris ac sermonis urbana comitate eos prosequebatur, [monens] ne dictorum suorum essent immemores. Promittebat fore ut iis, qui in studiis, virtute ac pietate futuri essent præstantes, in qualibet occasione, ubi opus esset, favorem suum perhiberet. Egenos invitabat, ut ad ædes suas accederent, fore, [addens] ut ipsis vestes, libros & res quilibet necessarias subministraret; idque præstabat cumulatè iis, quos, referentibus magistris aliisve personis fide dignis, audiebat probos esse studiorum alumnos.

*pauperes
conangri-
neos*

312 Virtuti humilitatis, si attente consideremus effectus, quos passim producit & operatur in personis verè humilibus, tria sunt admodum propria. Primum est, suos non dignari vel erubescere sed agnoscere consanguineos, ut ut abjecta sit ac depressa eorum conditio, atque altior & honoratior ea, quā gaudet humilis. Alterum est, omnne id evitare, quod auctoritatem, fastum aut excellentiam spirat. Tertium est, ut, qui humilis est, sit affabilis, mansuetus & valde patiens d. His omnibus veræ humilitatis conditionibus & effectibus multum eminuisse fertur sanctus Antistes. Primo enim, licet parentes ejus ac majores omnes essent nobiles, homines præcipui & inter populares suos divites, sicut cap. i libri præcedentis vidi mus, nihilominus inter cognatos ejus & propinquos, (ut in multis familiis accidit,) erant aliqui agricolæ & pauperes; dignitas tamen archiepiscopalis vel reverentia, quā colebatur per universam Hispaniam, minimè effecit, ut eos vel non agnosceret vel molesto animo exciperet; sicut cum cognatis suis agunt homines aliquot superbi & immemores cœlestium gratiarum, cùm sese in honore constitutos conspiciunt; contrà verò ipse eorum conspectu ketabatur, Valentiam adventantes magno amore recipiebat, accipiebat hospitio, atque eadem simplicitate cum ipsis versabatur, quā versatus fuisset, si in prima conditione ipsis cohabitasset Villanovæ; consanguineos suos esse declarabat omnibus, idque honori & gloriæ sibi ducebatur.

F

313 Aliando magni momenti rem ad hoc regnum pertinentem in cubiculo suo pertractanti cum episcopis Dertusensi e ac Segobrigensi f adfuit avunculus ejus, linteo ad collum [alligato,] quo modo incedunt in vicis Castellani agricolæ; gavisus fuit ejus aspectu, statim salutavit dicens: Bene adveneris domine avuncule, sedem occupa: &, petiti licentiâ ab episcopis, ceperit interrogare de adventu, patria, matre sua ac cognatis, tanta voluptate & oblatione, ut omnibus admirationi esset. Post aliquod temporis intervallum vocavit œconomum, qui hospitem susciperet, ac bene tractaret, dicens avunculo: Eas modò, quietem sumas: etenim defessus es; ubi cum dominis istis rem, quam tractamus, confecero, revisam te mox: & reversus ad episcopos, lætus admodum de adventu boni hominis dixit: Est avunculus noster, proximus à parte matris consanguineus.

*etiam coram
aliis hono-
rat, e f*

314 A-

A
letus fu-
scipit.

314 Alia vice invisit ipsum patruelis suis, tum ut ejus aspectu frueretur, tum quod existimaret, impertiendum sibi grande donum. Excepit & hunc ingenti cum voluptate & animi candore, pleno ore dominum patruelem illum appellans & integro mense, quo domi suae retinuit, laute habens. Sub finem mensis interrogavit, quo loco res ejus essent in patria. Molesto, respondit ille: quia interierat unus e binis bobus, quibuscum colebat agrum. Domine patruelis, inquit, bonus Antistes, quod necesse est ad comparandum bovem alterum ac demortui loco substituendum, ego praestabo: non quia mihi patruelis es; sed ut necessitati tuae subveniam: at nihil ultra a me exspectes. Nam quod possideo, nec meum est, nec consanguineorum [usui erogandum] sed pauperum hujus loci, ubi ecclesia hujus fructus colliguntur. Similia saepe ipsi contigerunt cum consanguineis: admittebat ipsos, multo cum amore excipiebat, agnoscebat profitebaturque tales esse, quamvis pauperes: sed cum hisce & cum omnibus (sicut capite sequenti videbimus) servabat ordinem, quem exigit caritas & justitia in distributione bonorum ac reddituum ecclesiasticorum.

B
Alienus ab
omni fastu,

concionatu-
rus nullum in
pulpito

315 Quod spectat ad fugam rei omnis, spirantis fastum & magnificentiam, celebrare illam non cessant, quotquot neverunt illum aut cum ipso egunt. Patuit abunde in simplicitate ac paupertate vestimentorum ejus & supelleciliis domesticis. Nam sicut vestes magnificæ & ornamenta vanitatis ac superbiae signa sunt, qualia vocavit sancta Esther regina SIGNA SUPERBIAE, ac vexilla tumoris & arrogantiae, atque per hominum tumidorum arrogantiam & vanitatem introductoryta; ita etiam insigne humilitatis ac simplicitatis testimonium est, pauperibus vestibus uti & domi suæ solo necessario contentum esse absque ornamenti sumptuosis & exquisitis; quando id non fit ex avaritia, ex qua minimè faciebat Antistes adeo munificus ac liberalis, qui (sicut videbimus) quidquid haberet, erogabat pauperibus.

316 Ostendit id pleniùs, quando concionatur; nam ejus temporibus necdum Romanus Pontifex jubebat, uti nunc jubet, episcopos concionari indutos pontificali habitu, posito ante throno, ac stipatos ministris & assistentibus suis, ut populus, qui non movetur nisi per exteriùs visa, pluris faciat ac majori reverentia, ut æquum est, excipiat doctrinam antislitis sui & vocem proprii pastoris. Pater D. Thomas pro vehementia humilitatis, in cor suum dominantis, numquam cuperbat vel umbellam in pulpito, vel thronum in ecclesia, in quibus verba faciebat. Ad primum sermonem, quem habuit in templo principe hujus civitatis, affixerunt pulpito umbellam ex panno floribus interstincto*, & pannum alterum pretiosum[eidem imposuerunt,] ipso ignaro, nec consilio usque ad ipsum temporis momentum, quo erat ascendendum; quando nec deponendis spatium: nec locus erat: ubi conspexit, multum doloris persensit; sed vel tolerandum id fuit, vel, quod ipsi videbatur magis fore inconveniens, omittenda concio.

*de broca-
du

ornatum pa-
tiebatur,

317 Itaque cum alio die Dominico esset di-
sturus ad populum, præcedente Sabato arciffrivit magistrum Clara, id temporis auditum secundarium, quem passim magistrum ecclesiarum cathedralis appellant, & obnoxie illi injunxit, ne panni illi floribus interstincti suggestui apponenterent, ne ve major ornatus, quam qui pro aliis concionatoribus apponi consuevit: quod ipse, quamvis Episcopus, pauper esset monachus, nec suggestum

Septembbris Tomus V.

concederet, quærens splendorem, sed fervorem desiderans & doctrinam ad lucrificandas animas.

A. M. SA-
LONIO.

D. Hieronymus Carroz de Eslava, canonicus hujus sacræ ecclesie, quem ipsem pater D. Thomas hic veniens vicarium generalem capituli constituit, accessit ad illum, ut diceret, conveniens esse, apponi illos pannos, hoc exigere ejus dignitatem, imò, si eorum appositio prætermittatur, ingens fore dedecus & sibi tamquam capituli vicario culpæ vertendit. Numquam id ipse sibi persuadere potuit, eamdem semper rationem repetens, quam proposuerat magistro Clara. Id ad summum consecuti sunt, ut omittetur umbella cum panno floribus interstincto, sed apponenteretur velum seu aulæum pro aliis concionatoribus apponi solitum, & (quod sufficiebat, ut populus intelligeret, verba facturum esse Præfulem,) ad oram pulpi applicaretur fasciola quædam serica, nec quidquam aliud adderetur, quoniam id ægræ latus erat, & propriis manibus depositurus.

communi in
ecclesiis

318 Ad celebrandum Missam ritu pontificali in festis aliquot solemnioribus nullam habebat sacram supellecilem sibi propriam, sed omnino pertinentem ad ecclesiam. Ad celebrandas autem ritu ordinario, dum celebrabat in facello ejusdem ecclesie, consecrato S. Ludovico, quod, ut post dicemus, siebat bis singulis hebdomadis, sacra supellex similiter & calix pertinebant ad ecclesiam; cum verò in facello suo domestico, omnem apparatus & supellecilem habebat propriam, sed pauperem, absque ullo splendore vel ornatu, mundam tamen: sicut patuit in iis, quæ moriens ad collegium deferri præcepit. Dum visitando obibat [diocesim,] quoniam moris est, ut [episcopus] induitus superpelliceo ac veste pluviali inspiciat primò sanctissimum Eucharistiæ sacramentum, deinde sacri Baptismatis fontem, nullum ad id ministerium habebat ornatum vel apparatus proprium; sed eum accipiebat in ecclesia, quam visitabat, minimè respiciens, utrum is vetus esset an novus, pretiosius an pauper; quem offerebant, ipse induebat.

319 In exiguo quadam vico induit superpelliceum vicarii [paroeciae] vetus ac lacerum, & ad præcindendum responsorum, in visitationibus cantari solitum pro animabus defunctorum, superimposuit vestem pluviale ex linteo nigro per fullonem subacto* satis antiquam, tam contentus, acsi suisset validè pretiosa: neque enim pro insigni sua humilitate ad similia animum attendebat.

supellecile
sacra utebz-
tur;

Certum autem est, quod, licet ad hos ac similes actus supellecile careret & apparatu, quem habere consueverunt episcopi alii, id non procederet (ut dixi) ex avaritia: cum tam serio amaret paupertatem Euangelicam, quam fuerat professus; neque ex negligientia aut incuria eorum, quæ exigit officium: cum à Domino ornatus esset tam insigni judicio ac prudentia: sed [ex solicitudine] colligendi pauperibus, quantum posset, & ex ingenio suo amore erga virtutem humilitatis. Atque hinc providebat Deus, ut ea omnia, quæ alii irrisione ac contemptum conciliarent, in ipso fuerint exempla virtutis & incitamenta ad pluris eum æstimandum ac reverendum; dum tam sublimis dignitas cum tanta humilitate, & ea, quam servabat semper, religiosa gravitas cum tanta simplicitate conjuncta cernebatur.

* Hisp. de
bocali

320 Tertium, quod humilitati proprium esse diximus, non minus perfectè comperiebatur in Servo Dei, quemadmodum ecclesiastici viri, qui ipsius morti multos annos superstites fuere, palam declararunt & testati sunt. Nam, sicut referunt,

Xxxxi 2

non

A. M. SA-
LONIO.

non tantum ippos ingenti cum amore atque humanitate excipiebat, jubendo eos sedere, si sacerdotes erant, vel, si stabant ipsi, non considerans, suos esse subditos, stans etiam ippos alloquendo, verum etiam rationes eorum admittebat, & dum in negotio, quod agebatur, jus obtinebant, magna cum facilitate & humanitate eas approbabat semper ac suis præferebat. Nec mirum est, eum tanta sinceritate & comitate usum fuisse erga sacerdotes, qui id ipsum servabat cum secularibus, quamvis pauperibus operariis & agricolis.

animi demif-
fi

321 Carpesæ, qui locus est non magnus in hoc Valentino territorio, contentio fuit inter juratos, & parochum, quia hic occasione festivitatis cujusdam advenire cupiebat concionatorem amicum suum, illi verò, quorum expensis celebrabatur festivitas, alium advocaverant: judicantes igitur, suam, non parochi, justam esse voluntatem, accesserunt ad sanctum Præfulem, degentem in suo cubiculo; eos jussit ingredi: cùm autem sedes in eo deficerent, vocavit famulos, qui depromerent ex altero interiori. Tergiversari illos aliquantulum perspiciens, ingressus ipse est, & trinas propriis manibus alteram post alteram eduxit, ut seferent omnes; ipsi autem, quamvis operam darent, impedire id non valebant aut [sedes] eriperem ex ejus manibus. Sedentium [itaque] secum duorum juratorum sermonem exceptit magna benignitate, & dimisit illos dicens: Celebrate istam festivitatem multa cum devotione, &c, cùm vestro sumptu fiat, arcessite vestrum concionatorem. Ego, quod convenit, parocco significavero. Et verò advocari eum jussit, interrogans, quis festivitatem institueret ac sumptus subministraret: respondent illi, [fieri] ista à juratis ex populi pecunia, dixit: Quoniam ipsi solvunt, non habes ius vocandi concionatorem præter eum, quem ipsi vocârunt, qui solvunt; tum quia id æquum est, tum quia tibi inçumbit tollere omnem occasionem molestiarum cum iis, qui de parœcia tua sunt, quamvis id fieret cum aliquali juris tui detrimento, quantò magis hic dum nullo fit.

exempla

322 Veram ejus ac profundam humilitatem & mansuetudinem magnopere declarabat, quod referunt testes nonnulli. Cùm aliquoties ob ea, quæ à personis fide dignis ad se delata fuerant, sacerdotes aliquos reprehendens severius castigâset, & hi expurgarent se se sufficienter, non dubitabant veniam deprecari, atque ipsis abundè satisfacere. Et licet aliqui, dum reprehendebat, non expurgarent se, si deinde intelligebat errâsse eos, qui ita denuntiaverant, ac se ab his in errorem inducunt, advocari jubebat eum, quem corripiuerat atque idem præstabat, quamvis ipse justissimam viam iniisset. Theologum ecclesiæ majoris sinistre ad ipsum detulerunt homines malevoli, à quibus iudicabat sibi non imponendum. Noluit tamen ipsum mox advolare, quod vir boni exempli ac pius audiret; sed opportunitam occasionem expeditavit; hanc noctus, deduxit seorsum in oratorium suum, exposuit, quæ sibi dicta fuerant, eum graviter corripiens. Theologus obtenta respondendi facultate, quam ipsi perlubenter concessit sanctus Antistes, optans, ut veram afferre posset expurgationem, tam justam attulit, ut [Sanctus] clare intelligeret, probè eum vivere, ac rem totam ex malitia ortam esse. Arripuit manus ejus magno cum amore & gaudio, ac quasi eas deosculari volens dixit: Dominus te consoletur, sicut per ea, quæ protulisti, me consolatus es. Rem ita, ut dicas, se habere intelligo, errâsse alios, & me ab iis injustè fuisse monitum. Per amorem Dei mihi

veniam concedito; nam [sancte] assevero, monitum me fuisse ab hujusmodi hominibus, ut ipse judicares, si modò nominare fas esset, legitimam mihi fuisse rationem, ut fidem haberem, teque commonefacerem ac corriperem.

D

323 Fuit concionator, qui [productis] licen-

relinquantur.

tiæ litteris, in quibus chirographum patris D. Thomæ tam accuratè effictum erat, ut quilibet iis fuisse decipiendus, promulgabat in locis quibusdam indulgentias, quarum nulla erat auctoritas, fundamentum nullum. Eo intellecto, sanctus Præful maximo dolore correptus fuit; nam licet quolibet peccato offenderetur vehementer, nullo tamen adeo quam mendacio ac fraude, præsertim in rebus tam gravibus. Advocari jussit parochos locorum, in quibus homo improbus promulgaverat fictas illas indulgentias, eosque, dum in conspectum advenerant, acerbitate quadam ac doloris sensu reprehendit, quod illud permisissent. Parochus, qui inter ceteros præcipuus erat, & quasi generalis eorum vicarius ruralis, rem ita dirigente Domino ad excusationem eorum, qui culpâ expertes erant, sibi retinuerat litteras facultatis, à falso isto concionatore exhibitas, & dixit: Illusterrime Domine, si mihi feceris loquendi protestatem, videbis, quam parochi hi omnes & ego remoti sumus ab offensa seu Domino Deo, seu vestræ dominationi illata in eo, quod factum est. Etènime concionator ille adveniens mihi, tamquam vicario rurali dominationis tuæ in isto tractu, facultatis litteras exhibuit, chirographo dominationis vestræ [munitas,] ob-easque illi licentiam concessi concionandi in locis omnibus, quibus dominationis vestræ præsum vicarius. Inspexit eas sanctus Præful & attonitus dixit: Equidem certò non dedi hujusmodi facultatem, fateor tamen, fore neminem, qui characterem meum nôrit, & chirographum hoc viderit, quin meum esse iudicet; nam ipse ego, nisi evidenter ac certò constaret, sicut constat, de fraude, meum esse censerem. Per amorem Dei, fratres, ignoscite molestiam ac solitudinem, quam, dum huc venire jussi, creavi vobis. Neque enim vos peccâstis concedendo veniam concionandi, post exhibitas vobis facultatis litteras, munitas chirographo, ad scripti meam ita conformato, neque ego convocando vos, donec edoctus essem castis tanti momenti veritatem. Mox ærarii sui custodi præcepit, ut traderet ipsis, quidquid sumptuum fecerant in adventu ex paroeciis suis, ac diebus, quibus Valentiae commorati fuerunt, & quidquid faciendum erat in redditu ad sua domicilia.

E

324 Ea humilitate atque æquitate versabatur cum subditis suis beatus Antistes; nonnumquam etiam, ut animam lucrifaceret, juris sui detrimentum patiens, sibi attribuens & imputans culpam, non à se, sed à subdito commissam. Omnia publicum fuit per universam Valentianam civitatem, quod, cùm canonicum istius ecclesiæ propter delicta aliquoties magna cum caritate corripiisset, nec ea ipse corrigeret, die quodam, conscientiâ, munieris obligatione ac dolore, quo ob Dei offensas afficiebatur, compulsus eum severius castigaverit. Superbus erat ille canonicus, & quoniam ei videbatur modum excessisse sanctus Præful, exuit [debitam] illi reverentiam dicens, se esse de sacro Officio, nec ipsum sibi habere iudicem, nec esse, cur illum timeret, & [hæc proferebat] verbis tam inurbanis, ut iis offensus ærarii custos, qui ea occasione istuc accessit, vellet ipsi manus injicere. Sed mox pater D. Thomas pro canonico, non attendens ad inurbanis

Offensus

F

ta-

Atatem ejus, favorem suum interposuit, & manda-
vit ærarii custodi ut liberum illi abitum concede-
ret, inquiens: Mitte ipsum; nam ipse certò cul-
pam non habet, sed ego, qui occasionem præ-
bui, dum ultra modum progressus sum: quamvis
noverit Dominus, me aliud nihil intendisse, quām
vitæ ejus emendationem.

325 Simul ac casum edocti sunt inquisitores,
ecclonica, propter amorem ac reverentiam, quā erat apud o-
mnes, acciverunt canonicum, incluseruntque cu-
biculo ejusdem Inquisitionis, & clericum miserunt
ad Archiepiscopum, qui ipsorum verbis illi signi-
ficaret, correptos eos fuisse ingenti ægritudine,
intelligentes, quām canonicus iste sese irreve-
renter gessisset erga dominationem suam, & clau-
sum detineri illum apud ipsos; quod si castigare
illum cuperet sua Dominatio, missuros se eum,
ipsiusque potestati subdituros, fin' minūs, ab i-
psis castigatum iri illum, uti decebat, ac delictum
promerebatur. Quandoquidem nec vellet nec
pasifurum esset umquam sacrum Officium, à quo
quam usurpari nomen aut favorem suum ad op-
primendum aliquem, nedum proprium superio-
rem & episcopum.

B *culpam in se*
transfert, Tempus erat accendi ad mensam, dum
advenit ille nuntius ad patrem D. Thomam, quem
tanto doloris sensu affecit, ut exemplò mulos in-
sterni jussiferit, & comitantibus confessario suo ac
binis famulis, (neque enim, domo quandoque e-
grediens, ampliorem comitatum assumebat,) ad
Inquisitionem perrexerit ac rogārit inquisitores,
ut mox dimitterent canonicum, inquiens: Non il-
le, domini, culpam habet, sed ego, qui modum
correptionis excessi, & ei occasionem præbui ad
ea, quæ dixit mihi: hinc, amabo vos, res ista
involvatur silentio. Difficiles se exhibuerunt inqui-
sidores ad illum tam citò & impunitum prorsus di-
mittendum, judicantes casum esse gravem, & qui-
dem adversus Antistitem tantæ sanctitatis, tantæ
æstimationis apud cœlarem ac per universam
Hispaniam. Verùm ob urgentem efflagitationem,
quā id contendebat Dei Servus, affirmans ac pro-
testans, non abitum se illinc absque suo cano-
nico, hunc exemerunt &, illi ut satisfacerent, li-
berum tradiderunt.

C illiusque ho-
norī consulit.
327 Ovem suam intuitus, (non secūs ac Eu-
gelii Pastor bonus, qui, dum illam reperit, læ-
titia abripitur, desideratque omnes gaudii sui esse
participes,) accurrit complexusque illam est, fluen-
tibus utrimque lacrymis, ac jussit velociter adiri
domum canonici, ejusque confessum adduci mu-
lum, deducturus eum ad ædes suas, ut pranderet
secum. Et (quod jure optimo admirationi atque
bono exemplo fuit toti civitati,) quia Valentia
disseminatus erat sermo, canonicum illum captum
detineri in carcerebus Inquisitionis, quia irreve-
renter se gesserat & sermone quidem valdè impro-
bo in Archiepiscopum; priusquam [Sanctus] do-
mum rediret ad prandium, eum lateri suo junctum
circumduxit per universam civitatem colloquens
cum ipso atque sermones conferens tanta familiaritate,
quantā potuisset cum amicorum optimo. Ne-
que enim studebat solūm sanctus Antistes subdi-
tos suos subtrahere calamitatibus, verūm etiam
fervare eorumdem æstimationem ac honorem, i-
mō & restaurare, si quando ejus aliqualem jactu-
ram fecissent.

ANNOTATA.

a Meminerit lector Salonii hoc esse caput 7:
sed & hujus exordium, quo docet orationi conjunc-

gi debere humilitatem & fidem, omissum hic est. A. M. Sa-
b Verba ipsa Scriptura sacra Eccl. 3 y 20 ver-
bis Hispanicis substitui; hac enim ita sonant: Quan-
to te majorem & dignitatem ac statu magis elevatum
videris, tanto major sit tua humilitas ac simplicitas.

c Ad ista Coccinus pag. 650. Si necessitas, in-
quit, exigeret, exemplò Sacramentum Confirmationis
administrabat, benigne cum pauperibus a-
gebat, comem se omnibus exhibebat, ad omnem
populi sui indigentiam præstò erat, & quamcum-
que exercendæ humilitatis occasionem amplecte-
batur, ut probant testes in dicto processu Valen-
tino, videlicet dictus tertius & Vincentius Grau...
Joannes de Panagos . . . Baldasar Apparitus...
Michaël Vincente... Franciscus Joannes Fores...
Matthæus Joannes Lopez... Joannes Feris... Ba-
silios Vich in processu Castellæ . . . Petrus Valen-
tinus... qui sex postremi testes præter Basiliū
Vich sunt examinati autoritate ordinaria.

d Tria illa firmat auctor allatis exemplis è sa-
cra Scriptura & auctoritate S. Augustini, qua, si
lubet, apud ipsum videantur.

e Hispanice Tortosa, civitas Catalonia episco-
palis sub archiepiscopo Tarraconenſi, quatuor mil-
liaria distans à confinio regni Valentia.

E

f Vulgò Segorbe vel Segorbe civitas episcopa-
lis sub Valentino archiepiscopo.

F

C A P U T IX.

*Confanguineis egenis parcè ad-
modum succurrit, ac casari
pecuniam mutuam petenti diu
resistit, ne pauperibus subtra-
hat.*

Q Uamvis a [S. Thomas] esset tam benignus, *Archiepi-
scopus parò
sincerus & humilis*, erat tamen abstractus ad-
modum à consanguineis & amicis, ac valdè alie-
nus ab omni respectu humano, semperque ute-
batur Euangelica libertate. Quantum à consan-
guineis esset [abstractus] patuit ex eo, quod pa-
rum aut nihil ipsis elargiretur. Propriæ parenti,
quamvis amaret eam ac honoraret, ut probum
filium decet, quia tamen propriis bonis frueba-
tur, quotannis solūm mittebat centum scuta, tam-
quam filii [erga matrem] agnitionis tesseram: &
eadem ex causa binis, quos habebat, fratribus al-
teri centum, alteri, cui plures liberi erant &
pauciores dicitæ, ducenta. Quadam vice famu-
lum misit Villanovam, qui matrem inviseret; huic
illa in redditu mandavit renuntiare Filio, quod cùm
istic notum esset, se matrem esse Archiepiscopi,
atque circumferretur, ab eo quotannis destinari
ad se aliquam pecuniæ summam, tot accurre-
rent ad ædes suas non tantum ex Villanovano op-
pido, verūm etiam ex vicinis locis, mendici, ut,
quod ipse mittebat, minimè sufficeret, imò nec
duplum & amplius, quod illa adjiciebat ex bonis
domus suæ. Dignaretur itaque multò ampliorem
summam destinare, cùm non sibi ipsa defideraret
sed pauperibus. Atque ita res erat: nam, cùm i-
sta Dei famula similiter, ut vidimus cap. 1 lib 1,
pia esset ac liberalis in pauperes, non solūm ero-
gabat, quod mittebat Filius, sed & duplum ex bo-
nis domus suæ.

329 Famulus Valentiam redux retulit, quæ *matri, fra-
triis*
sibi ab ejus parente commissa fuerant, & quæ *ipse-*

XXX 3

A. M. SA-
LONIO.

ipsem diebus illis, quibus domi ipsius Villanova subliterat, suis oculis compererat. Respondit [Sanctus:] Jam equidem ad parentem destino quotannis centum illa scuta, tamquam filii, qui nequit amplius, [erga matrem] agnitionis testem. Si haec bona mea forent, licet mille vel bis mille impertire, valde id exiguum esset pro meo erga ipsam debito: at mea non sunt, sed loci hujus pauperum, & illud exiguum, quod destino ad ipsam, his subtrahitur. Quamvis autem optimè noverim, quod & ipsa impendat in pauperes, at tamen non licet mihi ea subtrahere illis, ad quos pertinent, ut ipsa distribuat in alios. Ex bonis suis eroget, quantum libuerit; sed quod ex hisce mitto, id sufficit. Id ipsum querebantur fratres, parum sibi concedi existimantes, scripseruntque ac supplicarunt, ut concederet amplius, sed affensus illis non est. Id solum impetrari potuit, ut fratri, cui ob majorem liberorum numerum dabat quotannis libras ducentas, unica vice concederet pro annis decem, ducatos scilicet bis mille, ex quibus in patria sua fundo alicui applicatis, si moreretur Archiepiscopus, illi ac filiis supereffet census annuus. Hoc itaque pacto concessit, & beneficium contulit pro toto vitæ spatio. Id unum fratres impetrarunt, id ipse sibi licitum existimabat, quandoquidem eadem nummorum summæ jam in singulos annos essent designatae. Dedit autem, commonebantur ipsos, ut nihil amplius, ne unum quidem regalem, sibi dandum sperarent. Eumdem modum servabat cum cognatis aliis, aliqua necessitate pressis, re exigua, & ad indigentia normam bene exacta, ipsis tamquam pauperibus succurrens.

& consan-
guineis,

B

C

quibus beni-
gnè

330 Adfuit [aliquando] consobrinus ejus, tum ut illum inviseret, tum ut indicaret, à se filiam, (cui infanti multum amoris exhibuerat pater D. Thomas) nuptiū traditam esse alicui viro litterato. Hinc ille valde succensuit, quod displayerent conjugia inita absque æqualitate conditio- nis, & objurgavit eum, sapiens hunc sermonem repetens: Filia agricolæ cum litterato! imprudenter egistis. Aderat eodem tempore custos ærarii, & tam ut placaret ipsum, quam quod consobrinum magno pudore corruptum cerneret, dixit: Cùm filia sit consobrini vestræ dominationis, haud magna fuit inæqualitas, æqualitati consulere poterit vestra dominatio [conferendo] dotem. Id nec ego fecero, nec Deus permittit, (repositus sanctus Præful;) neque enim redditus episcoporum [destinati] sunt ad ditandos vel statu provehendos consanguineos, sed ad subveniendum & succurrendum pauperibus diœcesis suæ. Jussit illi dari quinquaginta dumtaxat scuta, dicens: hoc accipe pro sumptibus itineris, nec à me amplius exspecta; quod enim possideo, non est meum, sed pauperum hujus loci.

331 Similiter in Natalitiis Domini advenerunt sororis Servi Dei maritus & cognatus alter appre- caturi felicia festa ac spe freti, fore ut ipsos notabili pecunia summa donaret in strenam. Excepit eos magno cum amore, gavisus fuit eorum aspectu, domi suæ retinuit per dies festos atque laute tractavit; sed, illis elapsis, monuit expedi- dire, ut domum reverterentur. Dedit, quod exper- derant in adventum & quod necesse erat, in redi- tum; & nihil ultra exspectarent, [adjectit,] quoniam nihil præterea elargiri eis poterat, eam- dem afferens rationem, quam solebat, [nempe] bona ista non esse sua, sed pauperum illius loci. Mulos, quibus in agro suo utebantur ad labores, deperiisse sibi, aiebant, atque opus esse aliis. In eo, inquit, quia necessitas est, nec ydolis commodum,

eam tollere tam citò, ego vobis subveniam, ubi abieritis. Quod præstít, eo tamen modo, ut noluerit ipsis tradere pecuniam, ne in res alias insumerent, sed, dum dies aliquot illinc discesserant, emi jussérunt utriusque par mulorum, ad eosque destinârit, eleemosynam ipsis elargiens ob egestatem, in qua versabantur, & quâ verè eos premi agnoscebat.

332 Alio item casu advenit cognatus ejus alter eo animo, ut in domo atque obsequio ipsis permaneret, & eâ viâ obstringeret ad victimum & bona sibi concedenda. Suscepit eum caritate ac benignitate solita & per dies aliquot domi suæ retinuit; at verò cùm jam ab itineris fatigatione recreatum judicaret, jussit redire in patriam, tribuens ipsi, quod opus erat ad redditum. Audiens, id ei parum videri, & conqueri, ad se vocato dixit: Quod tibi traditum est, exiguum tu existimas, ego verò metuo, ne etiam ejus à me Deo reddenda sit ratio, quia subtraho pauperibus hujus loci, ad quos pertinet. Neque etiam tibi darem, nisi persicerem deesse tibi, quo revertaris in patriam. Eas, Deo propitio, neque huc deinceps ad me venias, atque istic moneas cognatos, ne & ipsi huic in posterum ad me veniant: quia quod habeo, nec meum est, nec illis [servatur,] sed hujus loci pauperibus.

333 Ad eundem modum se gessit erga sobri- num suum, nomine Bonillo, notum multis Va- lentinis incolis. Hic ipsum invisit, eadem, quâ alii, spe [fretus] fore ut dives patriam repeteret. Excepit eum [Sanctus] cum gaudio ac per men- sem domi habuit, eo autem exenti, cernens i- psum indigere aliquo subsidio ad commodè viven- dum, emit illi carrum cum binis mulis & ducen- ta scuta tradidit, ac dimisit eum, dicens: Hoc ti- bi trado, indigentiam tuam considerans, ut eo [fruens] ac simul laborans, honestè vitam transi- gas: nec amplius à me exspectes; quoniam vel sic plus elargior, quam possim. Sobrinus iste, cùm è patria discessisset, fore existimans, ut dives re- verteretur, & secùs evenisset, præ pudore istuc noluit reverti, sed vitam acturus abiit ad locum, tertio milliari Valentia [dissimum] vocabulo Beni- fayo; ubi ipsum noverunt & allocuti sunt multi. Quamvis autem didicerit sanctus Præful, istic il- lum degere, & carro ac mulis labores suos pera- gere, id ægrè non tulit, sed gavisus est, ut qui- libet intelligeret, quam parùm conferret consanguineis.

334 Idem hic referre possem de aliis ejus con- sanguineis, qui eadem spe inviserunt ipsum, qui- buisque nihil contulit præter viaticum, & ad sum- mun par mulorum aut boum ad colendos agros. Tantum in conclusionem hujuscemus materia adjiciam, quid conesserit causâ nuptiarum duabus sobrinis suis, filiabus fratris sui natu minoris. Oculos in ipsis conjecterant duo equites Villanovani, quod sobrinæ essent Archiepiscopi, & de iis sibi matrimonio jungendis egerunt, si modò Patrius dotem subministraret conformem statui maritorum, quos erant accepturæ. Perscriptum ad ipsum, quid rei a- geretur, & quam honorabile futurum id esset con- jugium cognatis omnibus; suppeditante sua Domi- natione dotem sobrinis suis, quæ duobus nobilibus matrimonio copulandæ erant, convenientem. Re- spondit, se communiter pauperibus pueris aut pu- pillis Valentini succurrere [dando] cuilibet triginta, aliquoties sexaginta libras; nobilibus verò juxta conditionem suam; ac proin sobrinis suas, quæ nobiles non erant, sed filiæ agricolæ, à se juvandas esse eodem ordine, singulas nempe libris sexagin- ta.

D

exceptis, ait,

c

E

F

pertinere ad
pauperes
diœcesis.

A

ta. Nec ultrà exposcerent, quoniam id ipse multum esse censebat ac subtrahebat pauperibus Valentiniis; faddens] nequaquam opus esse, ut sobrinæ suæ nupti tradantur viris nobilibus; sed sui æqualibus d.

*d
Ad cesa-
rem, licet
rogatus, non
accedit;*

335 Adeo abstractus fuit Dei Servus à consanguineis & à quolibet ad carnem ac sanguinem pertinente; imò ad eundem modum ab omni humano respectu, ac officiosa erga homines indulgentia, utens apud singulos (quamvis debita semper cum comitate & humanitate) libertate Euangelica ac religiosa, atque animo Christiana fortitudine [armato,] qualem desiderabat in discipulo suo Timotheo S. Paulus apostolus; idque tum ante tum post aditum archiepiscopatum. Cùn à concionibus esset, uti dictum est, imperatori Carolo quinto, à quo multùm amabatur & colebatur, ut vidimus capite decimo sexto libri primi, dixerunt ipsi præfectus toti militiæ Castellanæ, commendator major Legionis atque familiares alii, aliquoties sibi à sua majestate significatum fuisse amorem, quo erga ipsum afficiebatur, & gratum fore, si inviseret illam, idque debere illum facere [aiebant,] nec tam raro; quia toto tempore, quo fuit Vallisoleti, ter tantum, quaterve invisit.

*B
visi urgente
caritate in
proximum,*

336 Respondit ille: Quando suæ majestati placuerit uti operâ meâ in re aliqua, novit optimè, quām ego paratus sim, & quām lubenter sibi obsequium impensurus, quidquid præceperit; at verò piaculo mihi dicerem, personam, qualis est sua majestas, occupatam tot tantique momenti negotiis, interpellare accessibus, quando nec aliqua necessitas exiget, nec obligabit caritas. Hoc adeo religiose servabat, ut, cùm Prior esset Burgis, venerit Vallisoletum tempore quadragesimalis jejuni conciones habiturus coram cæsare. Cùm iis habendis finem imponeret, mox ad conventum suum reversus est, absque eo, quod visisset majestatem suam, aut ei valedixisset, aut aliquod salutationis officium exhibuisset, dicens, ita se abscedere, quoniam nihil occurrebat, propter quod obligaret caritas ipsum invisere.

*concionatu-
rus ejusdem
alloquium
renuit:*

C

337 Dum Prior erat Vallisoleti, ubi imperator, degens in Hispania, commorabatur, in mandatis habebat hujus facellanus major commone-re eum, quando [S. Thomas] erat dicturus ad populum in suo monasterio; nam paucas admodum ejus conciones prætermittebat imperator. Monitus quodam die Dominico, maturè ad ecclesiastim se contulit, priusquam inchoaretur officium; &, facta oratione coram sacerdotali Sacramento, monasterium ingressus est, ac dixit æditu: Commonefacito patrem Priorem, me, hic adesse. Ascendit mox ad ejus cubiculum ædituum, ubi studebat concioni suæ, ut indicaret, adesse cæsarem in monasterio, ac iussisse moneri ipsum. Respondit ille: Abi pater & dic suæ majestati, me studiis intentum esse, ac, si velit me descendere, incapacem fore ad concionandum; si autem concionandum sit, non posse descendere. Hac cum responsione redit ædituum ad imperatorem, metuens, ne èa hic offenderetur, quoniam abjecta sibi videbatur. Et eam non modò non ægrè tulit magnus imperator, sed comprobavit, & religiosam adeo censuit, ut conversus ad magnates & familiares suos, qui ibidem aderant, dixerit lœta fronte: Omnes monachos ad instar hujus oportet adeo esse liberos.

*Suggetu ad
ipsum sermo-
nem dirigit;
* veinti-
quatrias*

*338 Sermonem similiter die quodam Dominico instituens coram eodem cæsare, quo tempore in Castella tantopere disceptabatur, an fas esset divendi magistratus * aliaque reipublicæ officia, idonea se offerente occasione per decur-*

sum ejus, quod proponebat, pertractandi istam materiam, dixit: Supplico majestati tuæ, dignetur mandare, ut vela ista removeantur: quia non nihil jam dicere desidero super difficultate, quæ agitatur; an licitum sit diyendere officia publica. Ingenter gratiam atque insigne beneficium impe-travero, id si dixerō, intuens vultum majestatis tuæ. Removeri ea mox jussit princeps Christianissimus, & [Sanctus] oculis in ejus vultum inten-tis dixit: Rogant nonnulli, ut, quod de ista offi-ciorum venditione sentio, expromam. Unicum super hac re verbum proponam vestræ majesta-ti; scilicet: rogo eam suppliciter, ut pro insigni sua prudentia ac studio boni communis regnorum suorum consideret, an is, qui pecunia suâ sibi comparat regimen & munus publicum, à quo [ho-mines] considerati & Deum timentes, quamvis et-iam mercedem obtineant, tantopere refugiunt, [an is inquam] id sibi comparet in favorem rel-publicæ, an in proprium domus suæ commodum. Nihil est, quod addam præterea de hac re: ju-beat vestra majestas vela denuo obtendi. Ea pa-tris D. Thomæ libertas vita est cæsari adeo apo-stolica & Euangelica, atque eam ita comproba-vit, ut, qui haec tenus magnam de eo existimatio-nem conceperat, multò majorem conceperit deinceps. Ex hac libertate cum tam magno ac poten-ti principe, facilè potest colligi, quanta uteretur cum reliquis omnibus: sicut pluribus in occasio-nibus patuit, in quibus, dum erat Archiepiscopus, principes ac domini res alias eum rogabant per litteras. Nam, licet has magna cum humanitate recipieret, eadem tamen respondebat: Voluē qui-dem esset mihi posse servire ac satisfacere domina-tioni tua in re, quam à me exigit; at non possum; quia per legem Dei non licet.

339 Totam hanc [materiam] claudere possu-mus Per id, quod contigit, dum Ebusense ca-strum erigere meditabatur imperator. Serpente ru-more, numerosam Turcarum classem adventare ad invadendas istas plagas, gubernatores insulæ, me-tuentes præsertim Ebuso e, oraverunt cæsarem, ut in hac dignaretur arcem erigere, quoniam in-gens ac urgens admodum ejus illic esset necessi-tas. Justam esse ac necessariam eorum petitionem perspexit sua majestas, decrevitque ejus construen-dæ edere præceptum. Verùm cùm hunc in finem parata non esset pecunia, visum est mutuam petere ab Archiepiscopo Valentino. Itaque per eos-dem, qui arcis illius negotium suscepserant, lega-to Ebusenses rogari eum jussit vigesies mille du-catos mutuos ad subveniendum illi operi. At re-posuit pater D. Thomas, [orans,] ut ignosceret illi majestas sua; quoniam nihil habebat proprium, nec facultatem præstandi mutuum, quia bona ar-chiepiscopatūs omnia ad pauperes pertinebant, nec iis illos privare ipsi licebat.

340 Eo super negotio postulata aliquot & re-sponsa facta sunt ipsum inter ac cæsarem; quia ad-vertebat majestas sua periculum, cui exponeretur insula, nisi temporis subsidium afferretur. Cùm au-tem instaret vehementer per litteras, significans, id non nisi mutuum à se flagitari, atque insuper opus etiam esse pius & in commune bonum, & in necessitate ita urgente; respondit bonus Pater, probè se id perspicere atque etiam intelligere, at si-bi à Deo commissam non esse Ebusum sed Valen-tiam, & ad similia opera nec necesse nec fas es-se impendere pecuniam pauperum, sed regno-rum, cùm in his ad hujuscemodi res instituta essent æaria generalia. Quid si igitur suæ ma-jestati lubitum esset, tollere redditus [archiepi-sco-

*magnam pe-
cunia sum-
mam roganti*

F

*mutuum, pri-
mum negat,
ne pauperes
patiantur,*

A. M. SA-
LONIO.

scopatus,] id [faceret,] felici conatu, neque enim se vel restitutum vel eos defensurum: at licetum sibi non esse pecuniam, quam exigebat, concedere, quamvis tantum mutuam, atque [vel sicut,] ut pauperes interim fame perirent; quandoquidem sciret, adversari id divinæ voluntati, & obligationi munerae sui.

tandem tuta
sub condicio-
ne partem
concedit.

341 Qui negotium id pertractabant (ut dein ipsi met prolixius enarrarunt personis variis) suggesterunt ipsi, ut insula istius commiseretur, ac praecaveret, ne offendetur imperator, cernens ipsum tam constantem in voluntate non subveniendi necessitati adeo urgenti: repositus: Pigebit me, offendisse ipsum, at pejus esset offendisse Dominum Deum. Si autem offendatur [cæsar,] hic habeo clavem cellæ nostræ, quam etiam adhuc cingulo suspensam gesto: ac vobis verè assero, fore ut libentius in ea moriturus revertar, quam vivam in palatio hoc. Ad hoc, quod petitis, ut me patriæ vestræ miserescat: novit Dominus, optare me vobis proprio sanguine subvenire. Sed hoc pacto fiet. Rogat me sua majestas vigesies mille ducatos, tot illi in iustos dare non possum tutâ conscientiâ, quia magno id esset pauperibus detimento. Rem partiamur; hisce decies mille serventur, ac decies mille alii [dentur] mutui imperatori sub obligatione refundendi mihi, & designatione, unde eos statim tempore absque ullo impedimento vel difficultate recipiam; alioqui enim præstare id nequeo absque gravi animæ detimento. Hoc modo & his conditionibus concessit decies mille. Ex hisce autem conformiter ad factam designationem septies mille recuperavit vivens, post obitum verò temmille [reliqui] recepti sunt, & applicati operibus piis, ab ipso demandatis. Etenim à Sede Apostolica facultatem ac libellum habebat, ut moriturus in ea [opera pia] impendere posset ac statuere de omnibus, quæ sibi deberentur, vel suo tempore cessissent ex redditibus. Ea fortitudine eoque animo, dum adhibendi ac demonstrandi congrua erat ratio, ornaverat Dominus sanctum Antistitem, etiam tam benignum, mansuetum ac humilem.

A N N O T A T A.

C a Prolixam hujus capitii, quod Salonii est olavum dumtaxat, prefationem, quâ differitur de virtuibus, per Apostolum in antistite requisitus, pretergressus sum.

b Varia ad eamdem materiam pertinentia profert testimonia Coccinus pag. 598, que, quia facile dividi non possunt, reliquis Salonii exemplis premitto: Cum accessisset ad ipsum ejus frater, postquam illum per paucos dies domi recepit & aluit, ad patriam remisit dando illi, tamquam unius ex pauperibus, currum cum duobus mulis & centum vel ducenta scuta, quæ summa conditioni fratris conveniebat: sic deponunt testes in processu Valentino... videlicet Fr. Joannes Alfonso... Philippus Adell... Michaël Vincente... Don Petrus Moncada... qui quatuor sunt examinati auctoritate ordinaria. Bartholomæus Escola... Mariana de Sottomajor... Quôdque duabus neptibus eam dotem tribuerit, quæ agricolis, ut erant, conveniret, quôdque subvenerit matri, prout ejus conditio exigebat, deponit Don Petrus de Moncada... cum quo concordat in processu Valentino * Gundifalvus Camero,... dicens, eum consanguineis visitantibus in quatuor vicibus solummodo dedisse xxv marapetinos, & de auditu à rectore de Villar Jacobus Ferrando in proces-

* foris Ca-
stellano

su Valentino examinatus auctoritate ordinaria... deponit, quod parcet & cum Christiana moderatione matrem sustentaverit, quodque matri & fratri se invisentibus centum scuta dederit, duobus vero nepotibus quinquaginta. Haec tenus Coccinus in aliquibus consonus Salonio, in aliis discrepans, quoad personas & rei facta modum; sed cum Salonius infra insinuet, plura exempla à se suis prætermissa, ex his verisimiliter aliqua retulere testes apud Coccinum.

D

c Apud eundem Coccinum pag. 599 modus explicatur, quo se illo metu liberaverit sanctus Antistes: Subdit iste testis (Jacobus Ferrando) eundem rectorem (de Villar; vide litt. præcedentem) sibi dixisse, qui certò sciebat, eleemosynam illam, quam dederat extraneis, sanctum Præfulem extraxisse ex vietu suo & aliis, quibus habebat opus, ita ut, cum posset vesci perdice, quæ duobus solidis veniret, non vesceretur, sed carnes unius solidi sibi emi juberet, ac alium solidum poneret ad computum & in rationem recompensationis: depositio istius testis de auditu multum coadjuvatur ex depositione Gundifalvi Camero... in processu Castellæ; deponit enim, se præsentem audivisse quendam venerabili Viro hæc verba dicentem: Miror non parum, quod Dominatio vestra non subveniat suis fratribus & consanguincis in suis indigentias & egestatibus. Ad quæ sanctissimum Archiepiscopum respondisse: Redditus mei archiepiscopatus dividuntur in tres partes; prima est fabricæ ecclesiae & de hac ne quidem marapetus detrahi vel minui potest. Secunda est pauperum naturalium terræ. Tertia est pro meo sumptu & sustentatione & ex ista parte opus est detrahere sumptus, quos possum pro pauperibus naturalibus; & ideo non est, cur amplius mihi dicas, ut succurras & faveas meis consanguineis, quia eleemosyna est pauperum naturalium hujus civitatis, non autem extrancorum. Ceterum cum consanguineos verè pauperes esse agnoverit Sanctus, timidè admodum hic processus: tenetur quidem episcopi sicut & clerici alii bona ex redditibus beneficiorum honestæ sustentationi superflua expendere ad causas pias; sed neque rheologi neque canoniste has ita restringunt, ut pauperes extraneos absoluè excluant, nedum consanguineos: contrà passim, ubi explicant, quid nomine casuarum piarum veniat, speciatim exprimunt consanguineos verè indigentes.

E

d Que hic referuntur in speciem pugnantia de nobili prosapia S. Thomæ discussa sunt in Comment. præv. § 2.

e Vulgo Yviça seu Iviça: Insula est, inquit Bandrandus, parva Hispaniae & regni Majoricæ pars... castrum habet Ebusum, Iviça etiam dictum.

F

C A P U T X.

Solicite domui sue invigilat, famulos ad virtutem stimulat doctrinâ, pramio, amore, exemplo.

Q uoniam nunc describendum venit, quam rite sanctus Antistes gubernaverit ecclesiam & oves, sibi à Domino commissas, valde congruens ad propositum erit, referri prius, quam religiosè ac sanctè gubernaverit domum & familiam,

Famulis in obsequium suum admittendis

A liam, quia, sicut ait S. Paulus apostolus Epistolâ primâ, quam dedit ad Timotheum, inter dotes bono episcopo necessarias una est novisso regere familiam, atque ejus causam reddit: quia si quis domui suæ præesse nescit; quomodo Ecclesiæ Dei diligentiam habebit? Adeo Christianæ [pietati conformis] atque adeo rectè constitutus erat ordo ac modus, quem domi suæ servavit pater D. Thomas, ut etiam nunc ab iis, qui neverunt, appellatur speculum episcoporum ac dominorum, & exemplar patrum-familias. Ac primò quidem hac super re memorant, nullum umquam domum ejus ingressum esse famulum, quin subiret censuram ipsius, inquirentis primò diligenter in ejus conditionem, mores ac vivendi normam, propriis oculis illum examinantis, seorsum per dies aliquot cum ipso colloquentis ad detegendum, quo esset ingenio, & quâ dignus fiduciâ. Atque ita numquam in eo deceptus fuit, nec ullum, in obsequium suum semel admissum, dimisit toto suo tempore.

*leges domi
suæ*

B 343 Intrantibus leges exponebat domi suæ observandas, atque eas inter multum commendabat hasce quatuor: primò, ut magno studio conarentur amari ab omnibus; nam, inquietabat, errata & neglectus, quæ commiseritis in obsequio mei ipsius, facile perpetiar, dummodo non interveniat aliqua Dei offensa, aut res, quæ noceat tranquillitati ac paci domus meæ. Eum in finem mandato sanxerat, ne quis immisceret se alieno officio, nisi ad hoc requisitus ab eo, cuius id curæ communissimum erat. Secundò, oportere, eos esse peramantes soliditudinis; quod nollet vagari famulos suos per civitatem, vel domo pedem efferre absque sua facultate: atque ita dicebat ipsis: Non cernitis, me esse monachum, coenobii soliditudini assuetum? Cùm igitur ego monachus sim, clarum est oportere cum, qui domum meam inhabitabit, vivere tamquam in monasterio, vel ad eam non ingredi. Hac de causa, exceptis tribus clericis, duobus [scilicet,] qui ipsi assisterent in dicendis Officio & Missa, ac tertio, qui magister esset ephesis, honestorum ac pauperum hominum filiis, quos apud se habebat, quosque servabat potius ex caritate & eleemosynæ [faciendæ animo] & ut studio litterarum, quam ut suo obsequio applicaret; ceteri omnes famuli erant juncti matrimonio, & intra palatium habitabant cum uxoribus ac filiis: quia cùm servo nullo uteretur

C ad [conciliandum] sibi auctoritatem & reverentiam, sed iis dumtaxat, quibus absolutè indigebat ad obsequium suum, iis omnibus intra domus ambitum locus erat sufficiens & habitatio commoda. Hoc autem faciebat, ut omnes essent segreges magis & honesti, utque, attendentes ad liberos & uxores, aliis se securis non impenderent. Eadem de causa præceperat, ut, dato signo ad orationem, omnes domi se concluderent, nemo foris emanaret, aut noctu pedem unum emitteret, ne incideret occasio offendendi Deum, aut cuiquam concitandi molestiam.

*servandas
praescribit,*

344 Tertiò, silentii validè observantes esse debere, res novas neque inter se [pertractantes] neque ad ipsum [Sanctum] deferentes: Quia si secùs fiat, inquietabat, impossibile est, servari in ædibus meis pacem & fraternitatem, quam ego desidero. Atque hoc præfertim curabat solicite, & præ ceteris commendabat. Postremò, ut orationi essent dediti, & addicti Sacramentis. Iis, qui legere nôrunt, injungebat, ut horas sibi præfigerent, & quotidie Officium parvum beatæ Mariæ, aut alias devotas preces recitarent; qui autem non nôrunt, globulos precarios orando pervolve-

Septembri Tomus V.

rent. Si quis autem in hoc defecisset, vocabat, & tamquam pater corripiebat. Mandaverat quoque, ut omnibus festis præcipuis Domini nostri Jesu Christi, ejus sanctissimæ Matris, & Apostolorum singuli peccata confiterentur & ad sacram Mense accederent: adeo ut quolibet mense semel aut iterum conscientiam noxis expiarent, ac Sacramenta susciperent. Et nemini id prætermittere concessum erat.

345 Summâ curâ in religiosa ista familia, (sic enim appellari digna est,) servabantur leges illæ *bono eorum spirituali* o-mnes. Ad hoc obligabat, (ut referebant, qui in ejus obsequio vixerunt famuli,) primò solicitude ac vigilantia, quam eò conferebat bonus Dominus ac probus Pater-familias, magno studio attendens ad [puritatem] conscientiarum, & salutem spiritualem famulorum, non secùs ac filiorum suorum. Convocabat frequenter omnes, sermones ad eos habebat, ac monitis * [in illos animadvertebat,] tamquam in religiosos: excitabat ac stimulabat, ** Hisp. capitulo* pitulos quos viâ rectâ incedentes neverat; debilibus dabat animos, monebat negligentes, corripiebat reprehensionem promeritos. Et hæc quidem omnia [exsequebatur] tanta caritate ac mansuetudine, ut, sicut affirmabant universi, numquam visus sit irascundiâ [conimoveri,] vel verbo acerbo aut vultu irato alloqui famulum, etiamsi objurgaret.

346 Impellebat ipsis pariter caritas ac benevolia agendi ratio, quam in eo experiebantur semper. Nam, et si tot occupationes & curas sibi adjunctas habeat officium archiepiscopi, non capropter prætermittet invigilare omnibus famulorum suorum necessitatibus: an nihil deesset cuiuslibet portioni, an cuiilibet convenienter esset provisum, monebatque economum tanta solicitudine, acsi ab omni alia fuisset liber. Nec mirum id est, cùm vera caritas oculos suppeditet ad singula & operetur attentionem ad omnes minoris momenti res ad bonum proximi pertinentes. Si cui eorum infortunium obtigisset, persentiscebat animo, &, dum notabile erat, visus est non raro ea de causa affligi vehementer ac lacrymas profundere; præfertim dum famulorum quis ægrotabat & in vita periculum incidebat, eadem teneritudine, quâ, si ipsum progeniisset. Non solum tali sensu affiebatur, quando infirmitas ed usque eum deduxerat, verum etiam quando hujusmodi erat, ut ed posset deducere; licet foret mulio aut infirmus totius domus, invisebat & consolabatur; imò medicum, quotiescumque visurus infirmum accedebat, vocabat ad se, indagabat, quomodo se haberet, commendabatque enixè, ut ejus tamquam sui ipsius curam gereret. Infirmum vero interrogabat quotidie, quomodo illi inservirent, an comedeter horâ à medico designatâ, an subministraretur id prorsus omne, quod ille præscribebat, majori solicitudine, quam proprius faceret ægrotantis pater.

347 Solebat singulis noctibus, cùm jam serum esset, cum ephebo, faciem præferente, obire totam domum suam ac cubiculorum tum superiore tum inferiorum portas omnes, inspecturus, an, ut oportebat, se receperissent omnes. Hanc autem lustrationem peragebat, sicut solent singulis noctibus Priors per monasteria, dato signo ad silentium. Eo munere fungens, nocte quadam sub horam decimam ingressus est cubiculum inferius, ubi mulio infirmus cum morte luctabatur, exspectantibus, qui aderant, ipsius exitum. Accessit ad lectum, nomine suo ipsum compellavit, ipse vero compellatus oculos aperuit, conatusque est in ipsum conjicere se ad deosculandas ei manus: at ne movere quidem se valuit. Hortatus illum est

Yyyyy

[San-

*& corporali
paternè in-
vigilat,*

E

F

*noctu domum
obiens solat-
tur famulorum*

A. M. SA-
SONIO.

[Sanctus,] ut infirmitatem hanc patienter ferret, in Domini voluntate prorsus acquiesceret, ac magnâ fiduciâ de divina ejus clementia, & virtute Sacramentorum, quæ suscepserat, ejus se manibus committeret. Subsistit notabili temporis spatio ad ægrotantis cervical, consolans & adhortans ad mortem.

*moribus
dum, iisque
etiam nocte
sanatur;*

B
*eodem fa-
mulus pre-
mis*

*
atmore,

C

348 Cùm [sufficere] visum est, prælegit Euangelia, & ipsi bene precatus ad cubiculum suum ascendit. Eadem nocte ægrotum, qui, sicut dixi, ad extrema deductus erat, deseruit febris lethifera cum omnibus, quæ illam comitabantur, symptomatis. Medici, cùm mane reviserent, mortuum illum reperturos se arbitrantes, sanum & integrum offenderunt absque ullo morbi vestigio, & ita quidem, ut, nisi adeo debilis fuisset, lecto surgere ac vestes induere potuisset. Summopere id mirati sunt, quia, ut ipsimet asseruerunt, naturaliter impossibile erat, febri atque ægritudine adeo lethifera, quali corruptus erat homo ille, liberari & quidem tam brevi temporis, horarum scilicet sex aut septem, intervallo. Atque idecirco sanitas ejus attributa est benedicti Præfusilis accessui ad visendum, & recitatis ab eodem Euangeliis ac orationibus.

349 Præterea tam gratus erat in amantes virtutem ac bene famulantes, ut præter statutam mercedem, identidem ad ipsos impellendos ad majorem virtutis affectum, curamque servandarum regularum, quas præscriperat, alterum donaret veste, alterum pecunia. Die quadam ærarii custos servum sancti Antistitis, probè famulantem, vocavit, dixitque: Jussit me Archiepiscopus supra mercem tuam numerare tibi scuta quinquaginta, quandocumque volueris, scribe apocham, ea tibi tradam. Sub noctem [ad Sanctum] accessit famulus grates acturus de beneficio. Respondit bonus Pater: Fili, modò istud accipe; plura enim iam non possum; nam cum ærarii custode rationem inivi, meque sibi debitorem habet. Sed perge te præstare, qualem oportet, & obire famulatum, Dominq. Deo præsertim, ea caritate & cura, quam in te exerior: alia quippe opportunitate poterimus largiore manu tibi benefacere.

350 Tempus matutinum eo ordine distribuebat, ut æstate ad horam nonam, hyeme vero ad decimam [cubiculo] egredetur seu ad celebrandum seu ad audiendum Missæ sacrificium. Eo autem, quod erat inter cubiculum, ab ipso occupatum & facellum, [loci intervallo] præstolabantur ipsum tam in aditu quæ in reditu homines multi, alii eleemosynam flagitantes, alii libellos supplices offerentes, quisque pro necessitate & negotio, cui implicabatur. Quonia[m] vero, finitâ Missâ, & aures præbebat, & responsum reddebat omnibus, sæpenumero accidit, illum tamdiu hisce immorari, ad dimittendos omnes contentos, [præcavendumque,] ne sæpius redeundum ipsis esset, ut hora prandii præterlaberetur. In hujusmodi casibus Dei Servus tam bonum se patrem exhibebat famulis, ut sui ac prandii sui incurius, eorum esset sollicitus, juberetque œconomum, cibos ipsis apponere, nec præstolari se. Absolutis negotiis & omnibus convenienter dimissis, comedebat non curans, serum esse, & statam horam præteriisse. Aiebat quippe, suâ, utpote Antistitis, pluris interesse, audire & expedire causas venientium ad se propter negotia, quæ comedere; imò fore, ut cibus nec saperet nec prodesset sibi, si quis, postquam exspectasset, absque solatio & convenienti responso recederet. Adeo ut tamquam bonus Præfusil invigilaret necessitatí ovium fuarum, earumque negotiis se non subduceret, & tamquam bonus Pa-

ter-familias majorem curam haberet de viatu & refectione familiæ suæ, quæ propriae personæ.

D

351 Hoc amore hisque beneficiis famulos omnies ad probitatem impellebat, maximè tamen insigni exemplo, quo ipsis prælucebat. Sanè heri benigna agendi ratio ac remuneratio multum vallet, ut famuli probè illi serviant; verùm ut simul cælorum Domino serviant, currentque placere & Dei oculis & heri sui, nihil adeo persuadet, quæ pia ac sancta vita in hero comperta. Hinc (humano more loquendo) res quasi erat impossibilis, existere in Domo sancti Præfusilis servum nequam vel moribus corruptum; ubi herus tanti exempli virerat & tam egregius Dei Servus. Præ oculis habebant ad horas singulas speculum istud universæ virtutis; religiosam illam animi in Deum conversionem, personæ gravitatem ac modestiam tantæ humilitati ac simplicitati conjunctam; benignitatem & humanitatem, quæ agebat cum omnibus; præfertim pauperibus; devotionem, quæ divinum officium recitabat & celebrabat sacrificium Missæ; pectus illud tanta pietate Christiana diligenter omnes, omnes tolerantis, sufferentis tantâ patientiâ ac mansuetudine singulorum imperfectiones ac molestias; monita & consilia, quibus, ex prudenter plusquam humana profectis, ipsos imbuebat. In ejus colloquio verbum nullum vel noxiū vel inutile; sed sancta erant omnia ac religiosa & ad virtutem incitantia. Quales oportet fuisse eos, quibus continuè ante oculos obversabantur tot tamque cælestia exempla? Earumdem sanè virtutum ac sanctorum Domini sui morum amatores, & quamvis conditione seculares, vivendi tamen ratione validè religiosos.

E

352 Duo sunt, per quæ domini plurimùm recent famulis; primum per vite rationem non satis compositam ac morum levitatem, secundò per intemperantem ac liberam linguæ licentiam: ex prima quippe discunt audenter & dishoneste vivere, ex altera nemini parcere. In his præfertim bono admodum exemplo erat pater D. Thomas; adeo ab hominum consortio avocatus (uti referunt universi,) ut, si tempus excipias, quo ex caritate & officio obligabatur commorari in ea, quam diximus, aula ad pertractanda negotia, reliquum omne in solitudine impenderet seu orationi seu libris. In negotiis vero occurrentibus, quod poterat stans, minimè sedens conficiebat ad præscindendos prolixiores sermones. Ubi autem, quod res exigebat, dixerat ac peregerat, sermonem abrumpebat mox & dimitebat, inquiens: Agedum, nihil hic reliquum est, vade, comite Dei gratia. Affirmant, qui ei familiares extiterunt & convixerunt, numquam toto tempore, quo hanc regionem inhabitavit, ipsum exivisse animi aliquantis per recreandi gratiâ, vel domo egressum esse, præterquam ad ecclesiam diebus Mercurii & Veneris ad Sacrum peragendum, ut dicemus, & Dominicis ac festis [ad assistendum] officio divino ac concioni; aliquoties ad xenodochium & similiter ad collegium suum ad inspicendum promovendum quæ opus, & licet raro, ad aulam invisurus Calabriæ ducem atque acturus de negotio pertinente ad bonum hujusce regionis: numquam egreditur ad locum alium.

F

353 Invitabant, imò rogabant nonnumquam aliquot canonici, ut sanitatis & recreationis causâ rus peteret; respondebat ipse: Gratias habeo vobis de bona voluntate, & quo sanitatis meæ desiderio afficiamini, agnosco; id quidem iis, qui præfunt, planè licitum est ad levamen laborum ac molestiarum, quas sibi junctas habet regimen, obnoxium

*longiores ser-
mones de-
vitat,*

*domo non
exit nisi ad
pia opera*

xium

Axium tot tamque variis [hominum] ingeniiis ac conditionibus: ast abunde novis proverbiis: Consuetudo est altera natura. Evidemtoto vitæ meæ cursu ab ipsa pueritia ita assuevi servare soliditudinem domus meæ, ut id mihi jam quodammodo naturale sit ac dulce admodum. Compluti in studia incumbens, eram vel in cubiculo vel in schola, ubi magistrum audiebam, vel ipse, postea ad cathedram promotus, docebam. Numquam me ambulandi incessit desiderium, vel res alia quam libri oblectamento mihi erat: (naturali illa propensione donavit me Deus.) Strictius [id servavi] religiosus; adeo quidem ut etiam Prior numquam cellæ egredierer, nisi dum officia communictatis exigebant, vel concio habenda aut cuiuscumque confessio [excipienda] aut res alia [præstanta erat,] ad quam obligabat caritas; idque raro admodum. Hinc habitus & consuetudo mihi remansit commorandi domi; eoque ita delector, ut eâ egrediendi cupido nulla mihi incidat, nisi dum cogor, vel excusare me nequeo. Quam sanctè quantoque exemplo honestatem & castitatem b coluerit, docetibimur sequenti capite.

B 354 Res notatu digna est, quam referunt, quotquot ei familiares extiterunt, quantopere [scilicet] inter loquendum alienus esset à sermonibus & colloquis vanis ac inutilibus, uti & à murmurationibus, quantumcumque levibus. Hic præfertim sese optimum exhibuit filium sancti patris nostri Augustini, qui, scribente Possidonio c, ab illis usque adeo abhorrebat, ut dormus suæ parietibus inscribi jussit versiculos, hunc sensum complexos:

Quisquis amat dicitis absentium rodere vitam,

Hanc mensam indignam noverit esse sibi.

Si autem casu in aliquo communis colloquio aut supra mensam, (ubi nonnumquam cum minore Dei metu lingua solet esse liberior,) hujusmodi sermo incideret; mox aiebat Doctor egregius: vel sermo iste abrumptatur, vel ego delebo versus istos d. Ad eumdem modum Dei Servus, ut tanti parentis filius, nolebat novi quid de quopiam ad se referri, nec permittebat, aut susurre poterat, coram sese dici quidquam, quod vel levissime laderet honorem vel famam cuiuscumque. Si vero calu audiret, corripiebat graviter, tuebatur honorem absens, conabatur persuadere contrarium ac dicebat: Vos eo sensu interpretamini, sed temere, nec æquum dicitis; quia ob finem alium res ea potuit esse licita ac bona, talemque existimare debetis, qualem & ego quidem existimo.

C 355 Hoc autem vere & ex animi sententia proferebat pater D. Thomas: neque enim umquam cuiuscumque delicto fidem habebat, nisi evidenter sibi constaret, vel [acepisset] ex relatione hominum fide dignorum, idque à se visum esse afferentum. Et eo quidem casu, dum opus ipsum non poterat, excusabat intentionem; ubi verò neque huic locus ullus supererat, aiebat: Res ista silentio supprimatur: mittat quisque manum in sinum suum, spondeo equidem fore, ut omnes proferamus leprosam e: quicumque autem aut simile aut pejus numquam admisit, is Deum laudet, cui acceptum referre debet, & misereatur proximi sui, consideretque, quid eidem occasione exposita sua fragilitas esset præstitura. Sanè ut assequamur, quam alienus fuerit benedictus Antistes ab omni detractionum specie, quemque ex illis dolorem conciperet, sufficerit id, quod egit aliquando Vallisfoli in aula Caroli quinti imperatoris.

E 356 Die quadam ad illum accedens rem necessariam postulatus, dum janitores cæsarem monebant, ut illi accessum concederet, anterius

edit vehe-
menter.

Septembbris Tomus V.

conclave ingressus est, ubi erant magnates aliquot. Hi pro affectu & amore, quo in ipsum ferebantur omnes, assurrexerunt confessim & ad confidendum compulerunt. Inter colloquendum incidit sermo de quodam absente; mox autem ad secundum verbum bonus Pater surrexit, inquiens: Obscero vestras dominationes, vel hanc rem missam faciamus, & transferamus aliud sermonem, vel mihi veniam concedatis abeundi hinc; neque enim absque Dei offensa fieri poterit, si protrahatur iste sermo. Vocatus fuit interea, ut ad cæsarem ingrederetur, &, ipso recedente, præpositus toti militiae Castellæ, qui ex præsentibus unus erat, dixit reliquis; Ubicumque demum sit pater F. Thomas à Villanova, religiosus est, nec esse definit ex cuiuscumque respectu; ac plura addidit in magnam ipsius commendationem, Sanctum illum compellans ac verum Dei servum. Et merito quidem. Quandoquidem, qui tantam curam gessit linguae, in cuius, utpote moderata tam difficilis, custodia ac regimine S. Jacobus apostolus in Epistola sua Catholica tantam Christianæ perfectionis partem constituit, is certò eamdem gerebat reliquorum sensuum, animalium potentiarum, atque actionum suarum omnium, ne vel ad punctum unum defleterent ab eo, quod & lex divina & ratio exigit ac præscribit.

E

A N N O T A T A.

a Immiscet hic nonnulla biographus, quibus docet, virtutem quidem per se amabilem esse ac desiderabilem; verum spe præmiū homines in eam ferri animosius.

b Quoniam de cura domesticorum sermo hic est, opera pretium videtur commemorare, quam in illo non tolerabat Sanctus, quidquid angelica isti virtuti adversabatur: id autem colligitur ex depositione Petri Garziæ Castellani parochi, ita Coccinus pag. 561, examinati auctoritate ordinaria, qui venerabili Viro inservivit... in processu Castellæ... dicentis, quod castissimus Archiepiscopus nepotem ex fratre ejecit ē domo, præcipiens, ne imposterum suo se conspectui sub pena suæ indignationis offerre præsumeret, ac similiter alios domesticos, inter quos à secretis, quod castè non viverent, expulit: & quemadmodum severè improbos castigavit, sic erga probos & publicos *, * pudicos placidum, disertum, comem, affabilem, remuneratoremque se gessit. Posteriora hac confona sunt dictis Salonii num. 349, at priora plane opposita apparent ejusdem Salonii verbis tum num. 342, tum supra num. 277 recitatis: utrobique enim dicitur, nullum umquam famulum in domum suam vel in obsequium suum admissum dimisisse: hic autem dicitur domo expulisse non tantum nepotem, sed & domesticum sibi à secretis & alias item domesticos. Evidem, cum uterque auctor usus fuerit processibus, ita rem componi posse existimo, ut Saloniūs eos solos famulos, quos inter nepos recensendus non est, intellectos voluerit, qui à Sancto jam tum Archiepiscopo in obsequium admissi sunt, non autem eos, quos Valentiam adveniens in palatio reperit, quosque propter mores minus probos emisit; atque hi designantur fortasse à teste per Coccinum allegato.

c Imò Possidio. Porro ipsos versiculos, quorum sensum dumtaxat dat Hispanicè Saloniūs, transcripti ex Vita S. Augustini à S. Possidio composta, & apud nos data tom 6 Augusti pag. 435.

d Possidius rem ita enarrat, ut commotus diceret S. Augustinus, aut delendos esse illos de mensa versus, aut se media refectione ad suum cubiculum surrecturum.

Yyyyy 2

e Al-

C A P U T XI

*Castitatis totâ vitâ amantissimus,
eamdem virtutem etiam
imperat aliis.*

*Castitas in
pueritia,*

VIsum mihi est ad majorem confirmationem boni exempli, quo beatus pater D. Thomas famulis suis præbat, eosdemque, ut essent honestatis ac virtutis cultores, impellebat, seorsum hoc capite tamquam appendice præcedentis, pertractare honestatem ac puritatem, quam totâ vitâ servavit. Hac in virtute tum in tenera ætate tum per totum vitæ cursum admodum fuit perfectus. Nam Puer, ut vidimus libro primo, fugiebat societatem puerorum, quos in malum propensos & vitio alicui addicatos conspiciebat: præterea pius erat valde, in pauperes liberalis, devotus, ad cælestia conversus, ac Deum timens adeo, ut in tenera ista ætate exemplo esset provectionibus atque hi dicerent: Puer iste evadet vir insignis, & egregius Dei servus. Eadem in ætate pœnitentiae operibus deditus, jejunia frequentabat, flagellis aliquique corporalibus asperitatibus carnem vexabat. Quæ virtutes in pueri castitatis fundamenta sunt, & cum ætate provectionis est, antemurale & custodia ejusdem excellentissimæ virtutis a.

*in adolescen-
tia,*

a 358 Deinde dum litteris operam dabat Compluti, atque ejusdem universitatis inhabitabat collegium primarium, duo erant, ex quibus elucebat, quam insigni esset castitate b. Primo ex curia ac metu aliorum collegii alumnorum, ne coram ipso proferrent verbum ullum non planè honestum & ab omni levitate alienum: noverant quippe, quam pro suo in castitatem amore molestè ferret qualecumque verbi licentiam. Secundo ex dictis capite tertio libri ejusdem, ac relatis à domino Joanne Mugnatonio episcopo in brevi narratione, quam scriptis de vita ac sanctitate patris D. Thomæ; quod [scilicet] magister Joannes de Vargara, vir inter eos, quos habuit illa universitas eruditione ac dicendi præstantiæ celeberrimos, quique eadem tempestate isto in collegio degebat, suis ipse oculis cernens Servi Dei insignem animi ad cælestia conversionem, pietatem, honestatem & vitæ sanctitatem, has publicè in concionibus prædicaverit & proposuerit ad exemplum, non secùs ac si verba faceret de aliquo jam tum in Sanctorum album relato.

*in Religione
& archiepi-
scopatu.*

b 359 Qui autem secularis adhuc & in studia incumbens corpore & animâ tam castus & honestus existit, is certò, jam in religioso Ordine Deo consecratus, & mox sacerdotio initiatus ac die quolibet tanta devotione totque lacrymis Missæ sacrificium peragens, tam pretiosum castitatis thesaurum studiosius ac perfectius servaverit. Id ipsum colligi potest ex tot donis illi, sicut vidimus, concessis à Spiritu sancto: si enim, ut hic ipse ait libro Sapientiæ, in malevolam animam non introibit sapientia, nec habitabit in corpore subditto peccatis, tot dona beato Patri concessa, scientiæ & doctrinæ, prudentiæ & consilii, humilitatis & mansuetudinis, pietatis & misericordiæ, fortitudinis & magnanimitatis, ardoris ac desiderii adeo fervidi divinæ gloriæ ac salutis animarum,

spiritus & efficaciæ verborum, quibus tot fructus retulit, ubicumque concionatus est & apud omnes quibus vel in sacra Confessione aures præbuit, vel conversatus est, nec non, ut vidimus, tot virginum religiosarum monasteria restauravit, certa admodum ac evidenter argumenta sunt, quantum servaverit Dei Servus animam & carnem illæsam ab omni turpitudine & sensuum corruptela. Non minus [diligenter hæc evitavit] Archiepiscopus, quando strictius obligabat sua dignitas, & exemplum subditis exhibendum, nec non cura, quâ laborabat corrigere ac refrenare ecclesiasticorum via omnia, & potissimum ista.

*Remedias illi
conseruandas
ab ipso usur-
pata;*

360 Tria sunt, quæ magnopere conducunt ad castitatem & continentiam. Primum est humilis & devota oratio; alterum, pœnitentia, jejuniū & afflictio carnis; tertium ac præcipuum amolitio occasionum omnium, quibus homo exponitur periculo incidendi in laqueos vitii [illis oppositi] c. Hinc inferri potest, quam cumulatè Dominus eximia illa castitatis virtute donaverit patrem D. Thomam, utpote virum orationi tam affiduum, in corporis alimento tam sobrium, jejuniis tam addictum, tam alienum ab omni fomento carnis; indutum cilicio, exigua noctis parte, quam quieti concedebat, farmentis incubantem. Quantum fugerit occasions, quantaque semper vixerit circumspectione, patuit etiam ante archiepiscopatum locis omnibus, in quibus degit, uti Salmantica, Vallisoleti & Burgis. Numquam enim, licet plurimum amaretur ab omnibus, invisebat mulierem, quantumcumque primariam; nec matronarum, sibi in sacris etiam discipularum, aedes subibat, nisi raro admodum & impellente caritate ad subveniendum alicui necessitati; imò non nisi coram socio ac pedissequis vel ancillis earumdem matronarum. Numquam similiter in templo aut in tribunal pœnitentiæ conspiciebat ipsum, nisi cum in sacra Confessione audiendæ essent aut iuvandæ consilio; & hoc quidem, quanta fieri poterat brevitatem.

*præfertim fu-
ga congre-
sus cum mu-
lieribus;*

361 Archiepiscopus numquam matronam ullam invisendi causâ accedentem admisit; sole accedebant ad ipsum, (ut narrabimus,) festis solemnibus nutrices, quæ infantes [expositios] ipsi educabant, ut, quo pacto enutrirent, & educarent, perspicceret. Dum vero domi suæ absolveret Missæ sacrificium, feminæ pauperes multæ sistebarant se in ampla illa aula cooperata, ipse autem vultum earum minimè intuitus eleemosynâ eas donabat & adhortabatur ad timorem Dei, fiduciamque in ejus divina providentia, si modò ipsi rectè servirent. In gratiam aliarum feris quarta & sexta, aut si festum concurreret, pridie aut postridie ad primariam ecclesiam se conferebat, Rem divinam peragebat in facello S. Ludovici, atque èa peractâ, unâ cum gratiarum actione in facelli ejusdem sacrario, egrediebatur, parvum sedile juxta aram principem collocatum occupabat, ibidemque aures præbebat mulieribus omnibus, quæ, testo capite ac vultu, ad ejus pedes accedebant expolitare molestias & necessitates; haec si spirituales erant, solabatur eas, & juvabat consilio, quomodo [nimirum] se gerere deberent ad Domini favorem sibi conciliandum & iisdem [calamitatibus] remedium impetrandum: si temporales erant, earum, (promittens secretum tamquam si [dicta] fuissent in pœnitentiæ tribunali,) nomen postulabat & ejus, apud quem animæ noxas in confessione expiabant, atque hunc ad se mitti [jubebat,] fore [addens,] ut per eundem, salvo similiter secreto, eis succurreret.

F

A
*matrem à
 Valentia in-
 gressu cobi-
 bet,*

d 362 Ex modò dicendis apparebit religiosus & castissimus benedicti Antistitis animus. Cùm ab annis ejus conspectu gavisa non fuisset mater, eo fruendi desiderio, voluit invisere Valentia; nec, quoniam indolem noverat, monuit ipsum [de advenu],] nec ipse hujus notitiam accepit, priusquam Lyriam d pervenisset, qui locus est quarto millario distans Valentia. Hoc inaudiens, mox misit famulum domesticum, qui eam Lyriæ detinere, atque illinc deduceret in Villar, vicum pertinente ad episcopatum, ac [nuntiaret] fore ut istuc invicem viderent. Iste eam invisit, &, ut probus Filius, exceptit liberaliter, multoque solatio affectit per mensem; quo elapo, in patriam debito cum comitatu ac honore reduci jussit.

*ne ea occa-
 sione mulie-
 res aliae ad
 palatiū ac-
 cedant.*

B

*Poffidius

*Splendor in
 ejus vultu e-
 micat;*

C

*Virgo obiisse
 creditur.*

363 Commorans illa in Villar significavit ipsi, gratum fore sibi lustrare Valentiam, quoniam intellexerat, civitatem esse puleram & amœnam. Sed dissuasit hoc ipse, inquiens: Si Valentiam concedas, certè in ædibus meis diversandum tibi erit, atque ea occasione matronæ Valentinæ, ut me sibi hâc gratiâ devinciant, volent invisere te, deducere ambulatum, comitari ad hortorum suorum ac maris conspectum; & ego, quamvis ex causa tam legitima, non desidero mulierū in ædes meas accessus. Ostendebat sanè se vetum Filium sancti patris nostri Augustini, de quo scribit Possidonus*, numquam voluisse permettere, ut intra domum suam manerent propriæ sorores ac sobrinæ, allegata ratione, quod, eti illæ sanctæ ac Dei cultui addictæ essent, nec earum ulla suspecta haberi posset; tales tamen haberi possent feminæ, quæ colloquendi & visitandi gratiâ ad ilias accederent.

364 Adhæc beatus pater D. Thomas quantum ad propriam personam adeo honestus erat ac reverendus, ut ne vel pedes ejus nudos umquam conspercerit famulorum aliquis: ipse sibi solus vestes induebat ac exuebat nec non tibialia detrahebat propriis manibus. Hunc in finem tibialium concinnatori aiebat: Curato, magister, ut à medio crure deorsum valdè lata sint, utque ego ipse, dum videbitur, vel ad manus non erit servus, mihi detrahere facile illa queam. Non solùm familiaribus ejus omnibus planè comperta fuit insignis ipsius castitas, verùm etiam certò creditum est, Virginem illum [permanisse,] quemadmodum vultus Moysis, à Dei alloquo descendens è monte, perfringebat oculos filiorum Israël adeo, ut intueri ipsum non sustinerent revelata facie.

365 Quamvis autem lumen, quod è vultu patris F. Thomæ erupisse testantur, nec tantum nec tam splendens fuerit, quâm lumen faciei Moysis; ejusmodi tamen erat, ut satis dignoscerent emitte illud è vultu ipsius, adscriberentque puritati totâ vitâ [ab ipso conservata]. Compertum id fuit peculiarius ac certius, dum è vivis abiit. Eadem quippe die, quâ à Domino eruptus fuit ex hac ad æternæ vitæ tranquillitatem, id palam fecit ejus confessarius, qui in postrema infirmitate generalem totius vitæ ipsius confessionem exceperat, in ipso palatio coram frequenti populo dicens: Nunc sanctum Virginem habemus in cælis. Edicere id modò licet, cùm mortuus sit. Propter hoc confessa-

rii testimonium, atque indubiam opinionem, quam, quādiu vixit, habuerunt de ejus virginitate & castitate, corpus, dum ad sepulcrum deculerunt, multis floribus consperserunt, & ex iisdem contextam coronam mitræ adjunixerunt.

366 Eandem opinionem videtur confirmasse *Varii, ejus implorato auxilio,* Dominus per favores, quos divina Majestas confert in eos, qui adversus tentationes & lapsus carnis huic ejus Servo se commendant. Reservans in cap. xiii & xiv * eos, quos vivens suis orationibus hoc peccato exemit, hîc referam dumtaxat nonnullos, qui post obitum ipsi se commendârunt, quique per ejus interventum eo vitio, ac magnis & urgentibus temptationibus ac periculis percundi à Domino liberati sunt. Vir primarius, quem multo tempore malus dæmon vincitum tenebat amore mulieris cuiusdam, die Dominicō audiens nostri Ordinis concionatorem in ecclesia majore verba facientem de patre D. Thoma, [& exponentem], quâm egregius fuerit Dei cultor, quâmque succurreret iis, qui exposcunt ejus subsidium ad expediendos se prævo vite instituto ac præsettim luxuriæ peccato: hunc [inquam] audiens, eodem temporis momento corde permotus fuit, atque ibidem extemplo magna devotione illum invocavit & tacitus dixit: Vir sancte, miserere animæ meæ, & ora pro me apud Dominum, ut gratiam & vires concedat ad deserendum improbum hunc amorem. Sub vesperam invisit ejus sepulcrum, & quâ potuit devotione, repetit orationem. Eodem autem ipso loco, ac si cor ejus vinculo exfolveret, decrevit firmiter ac seriò non videre posthac mulierem, confessione generali noxas expiare, & ut homo verè Christianus Domino servire: ut re ipsa præstitit: etenim à mulieris conspectu abstinuit, confessionem generalem instituit apud patrem hujus domus beatæ Mariæ de Succursu, Deum coluit, frequentans Sacramenta ac vitam dicens optimè Christianam.

367 Vir alter dives, captus & obsecratus a- *ab impurita-
 tis viis*

more impuro, condixerat mulieri, quæ illum peccato obstrictum tenebat, fore ut eam stata die ac hora in rheda præstolaretur ante valvas templi hujus beatæ Mariæ de Succursu. Designatâ horâ præstolabatur ipsam vir iste, atque, dum expectabat, substitut ad valvas ecclesiæ. Stabant & ibidem cùdem horâ clerici duo, qui ad sepulcrum Sancti preces suas fuderant, colloquentes de insigni hujus humilitate & caritate, & quomodo faveret apud Deum suis clientibus. Atque alter eorum dixit: Sanctus iste hac tenus ignotus est; sed dies aderit, quo agnoscatur, & ipsum honorificet Deus. Hoc inaudiens vir ille, statuit ingredi templum, seque ipse commendare illi ad sepulcrum. Ita fecit, & prostrans se in genua, animo immutatus est ac magna devotione [multisque] lacrymis se ei commendavit & supplicavit, ut impetraret sibi à Domino [robur,] quo plenè ac radicitus evelleretur sibi ea animi propensio, quâ tantopere fuerat obsecratus, ac gratia præstaretur, ne eum deinceps offenderet. Iste prostratus, priusquam se erigeret, persensit horrorem magnum ejus, quod amaverat antè, ac dolorem valdè acerbum offendæ erga Deum, unâ cum firme proposito vitas mille, si tot haberet, amittendi potius quâm offendendi ipsum; expiandi animam noxis per Confessionem ac novam vita normam assumendi; uti fecit.

368 Subsistente viro illo ad sepulcrum, adfuit *ad casti-
 moniam* mulier, & accessit ad alloquium. Surrexit ipse & intrans facellum beatæ Mariæ atque hinc oculos conjiciens in sepulcrum patris D. Thomæ, dixit:

Y y y y 3 \$oror,

E

F

A. M. SA-
LONIO.

Soror, Deus per intercessionem hujus sancti Archiepiscopi oculos, quorum lumine tamdiu orbatus perstisti, mihi aperuit; perspexi animæ ac domus meæ perniciem, ac Deo pollicitus sum, fore ut non offendam de cetero: proinde rogo te, ut mei [deinceps] non recorderis magis, quam si cognovisses numquam. Memineris, nos esse Christianos, moriendum nobis esse, ac reddendam Domino Deo vitæ nostræ strictam admodum rationem (hoc totum illi dixit, ac dixisse se narravit ipse patri hujus domus, apud quem paucos post dies sacra confessione animum purgavit.) Hoc audiens illa, plorare ceperit; ipse vero dixit: Has lacrymas funde coram Dei Genitrice Maria, ac dein ad illud sepulcrum, orans sanctissimam Virginem & sanctum Archiepiscopum, ut postulent tibi à Domino lumen, quale mihi ab ipso concessum est. Secuta est consilium ejus, non hominis jam tunc, sed animæ suæ angelii. Primum qua potuit devotione preces fudit ad beatissimam Virginem, dein ad Sancti sepulcrum, atque hic similiter instillavit ei Dominus eundem horrorem amoris improbi, dolorem delictorum, ac firmissimum propositum eluendi crima per

B sacram Confessionem, nec imposterum offendendi divinam Majestatem: quod & opere præstitit: neque posthac viderunt invicem, sed uterque domi suæ vitam peregit valde piam.

369 Die quadam clericus voluptatis vitio similiter multum irretitus, ad ecclesiam accessit, & flexis genibus coram sepulcro patris D. Thomæ binas horas circiter, aut etiam diutius, permanxit magna devotione lacrymas profundens. Advertit autem, quod in se oculos conjiceret aliquoties æditius: cum [itaque] illinc surgeret, adiit ipsum, dixitque: Noli mirari, pater, quod me coram sepulcro isto illacrymantem conflexeris: huic enim sancto Antistiti animæ salutem acceptam refero; is me inferno exemit. Evidem plures annos flagiosè vixi, captus amore improbo ac turpi. Memoriæ recolens sacerdotes, quos Sanctus ille vivens ad frugem reduxit ac peccato subtraxit, & piè credens, illum ob sanctitatem vitæ & caritatem insignem in cælo degere, nec desicere ipsum istic in gloria eam, quam hic habuit, pietatem & commiserationem erga peccatores, imò perfectiore esse præditum, ipsius me patrocinio commendavi, supplicans, ut oraret pro me Dominum, ut me ex flagioso hoc statu eriperet, & gratia donaret, quam odium conciperem mulieris, quæ obsecratum ac perditum me retinebat: promisi autem fore ut, si mihi hanc à Domino gratiam obtinéret, ejus sepulcrum inviserem, atque in laudem & honorem ejus festivè exhiberi curarem dramaticum poëma. Intra novem dies, quibus memet ipsi commendavi, mulierem istam odiisse coepi vehementer ac verum concipere dolorem scelerum meorum cum firme proposito numquam in Deum delinquendi. Idcirco in absolutionem ejus, quod promisi, huc veni sepulcrum ejus invisurus, gratias acturus de beneficio, per ejus intercessionem mihi divinitus collato, generalem scelerum totius vitæ instituturus confessionem, & cum Priore hujuscem domus consultaturus, quo pacto exhibeatur in laudem ipsius dramaticum istud poëma. Exhibitum id fuit, cum prima vice ego hujus conventus Prior essem, anno millesimo quingentesimo octogesimo tertio.

C ac tentatio-
nibus libe-
ratur.

370 Clericus alter primarius & eruditus vehementes carnis tentationes patiebatur, eaque cupiditate magnopere affligebatur. Intelligens nonnulla-

los, qui eadem calamitate vexati fuerant, invocato patris D. Thomæ patrocinio, ipso intercedente, adjutos fuisse à Domino & vires impetrâsse adversus hostem adeo potentem, ac sedatas fuisse in ipsis tempestates istas, decrevit èodem uti remedio, recurrere ad Dei Servum, eumque Patronum assumere infirmitatis suæ. Itaque novendiales preces ad ipsius sepulcrum instituit orans, ut à Domino sibi in hac calamitate misericordiam exposceret, viresque adversus tentationes istas: expletis novendialibus precibus, Dei mox favorem expertus est, in virum alterum immutatum se comperit magna pace & tranquillitate animæ & carnis, cognovitque, eum sibi à Deo favorem concessum esse meritis & interventu patris D. Thomæ: ut verò magis exploratum haberet, à Domino collatam esse sibi illam gratiam intercedente Sancto, cum die quadam particulam reliquiarum ejusdem Servi Dei, quam penes se gerrebat, reliquisset in ædibus artificis, qui eam gestandam decentius thecæ includeret, contigit, ut eadem ipsa die, quâ reliquerat, vehementem in seconflictum experiretur, vexareturque carnis tentatio, qâ in ingens discrimen adducebatur. Perculsius tamquam r̄e nova & extraordinaria, quod post tantam tranquillitatem & pacem, quantâ per invocatam patris D. Thomæ intercessionem in anima & carne gavisus fuerat diebus illis omnibus, rediisset tentatio adeo molesta & acris, animadvertisit, non esse penes se reliquias, aurificis in ædibus reliquias; judicans autem, hanc esse molestiae afflignantis causam, mox aurificis domum adiit, reliquias recepit, pectori apposuit, & eodem temporis momento à libidine se liberum comperit, quietum ac tranquillum; talisque permansit deinceps beneficio ac patrocinio sancti Antonistitis, eas reliquias penes se gestans, illi se commendans diebus singulis ac saepe invisens ipsius sepulcrum. Hoc ipsum scripto referri posset de aliis nonnullis tam laicis, quam ecclesiasticis ac religiosis, affirmantibus, quod, cum in similibus versarentur molestiis spiritualibus, magna devotione beato patri D. Thomæ commendârint se, à Domino liberati fuerint, atque manifestè eum favorem impetraverint à divina manu per illius intercessionem ac merita. Sed hic memorati sufficiunt.

D

E

F

a. Similia habes lib. i cap. 2; que, & alia hic de castitate additæ scilicet testimoniis comprobantur apud Coccinum pag. 617: Duo testes incolæ Villanovæ de vera scientia deponunt mirabilia in venerabili hoc Viro ab ipsa infancia honestatis, compositionis, nitoris & sanctitatis eluxisse documenta, eumque in omnibus actionibus suis puritatem, pudicitiam, castitatem & honestatem, quibus egregiè prædictus erat, ostendisse, & hanc de eo viguisse publicam opinionem & famam, talemque non ab ipsis modò testimoniis, verùm etiam è reliquis omnibus, quo vixit tempore, habitum fuisse; Joannes videlicet Gallego, primus testis ætatis xc annorum... in processu Castellæ... & eodem loco Ludovicus Feo ætatis xc annorum... & insuper de auditu à majoribus & de communi reputatione circa omnia & singula prædicta eisdem locis deponunt Catharina Gonzales vidua ætatis lxxx annorum,... Gundisalvus Camero ætatis lxxxviii annorum... Petrus Garzia ætatis lxxviii annorum... & Matthias Pallas in processu Valen-

A Valentino, ... qui deponunt etiam in specie, dum fuit in collegio sancti Ildefonsi, ... qui omnes fuerunt examinati auctoritate ordinaria.

b Vide litt. praeed. sub finem.

c Rationes & auctoritates, quibus hac tria confirmat Saloniūs, pratermis.

d Locus est quarto circiter milliari distans Valentia ad Duriam annem.

e Coccinus pag. 619: Ulterius etiam ex testibus probatur, eum ex publica voce & fama, atque concordi omnium reputatione obiisse Virginem, ideoque & florem ei fertum fuisse contextum, & totum corpus floribus cooperatum... ita deponunt... in processu Valentino Joannes Baptista Alatar chirurgus examinatus auctoritate ordinaria... Bartholomaeus Escola... Mariana de Cabanillas... Vicentius Roca... examinatus auctoritate ordinaria... Franciscus Dymas... Joan. Baptista Calbet... Petrus Valentinus... Don Joannes Boyl... Don Matthias Pallas in processu Valentino... qui tres supradicti sunt examinati auctoritate ordinaria; Mariana de Sotomajor,... quæ & deponit de auditu ab ejus confessario.

B

C A P U T XII.

Boni Pastoris munus exequitur.

Ostium salutis
felicite inten-

Cum iam narraverimus, quo modo, quanta pietate & quanto exemplo praeferset domui ac familiae suæ Dei Servus, expedit modò, nos agere de cura ac vigilantia, circumspectione ac prudencia, insigni caritate & misericordia ceterisque virtutibus, quibus, ut bonus Antistes & sanctus ac perfectus animarum Pastor, fuit praeditus. Propter ingens, quo flagrabat semper pater F. Thomas, desiderium salutis proximorum, praesertim dum ex officio ad hoc obligabatur, magnam quoque adhibuit sollicitudinem & diligentiam ad invigilandum subditis, sibi à Domino commissis. Hinc laborabat multum ad dignoscendum eorum vivendi modum atque spirituales infirmitates, & iis applicandum medicamen ac remedium, quod pro sancto ardore suo & insigni iudicio perspiciebat tempore esse congruum. Hunc in finem librum habebat, cui, nullo vidente aut consciente, clericorum, qui de aliquo vitio accusati fuerant, & ecclesiarum, quibus inserviebant, nomina inscribebat ad ipsos corripiendos: alium verò, cui cum nomine & loco habitacionis inscribebat seculares concubinarios, ab uxoribus digressos, fœnatores, aut notatos alio quovis vitio, ut juxta regulam caritatis operam ipsis adhiberet emendationi congruentem. Per hanc notitiam magna ipsi erat cura uniuscujusque. Hoc capite de solis laicis agemus, de clericis dicemus postea.

372 Laicum, quem flagitosè vivere intelligebat, seorsum vocari jubebat ad se, ac consueta sua caritate & spiritu corripiebat semel ac saepius. Dum autem eo remedio non frangebat duritatem, quamvis (ut referunt omnes) valde aversaretur excommunicare vel censuris implicare animas, & similiter [homines] plectere mulctam vel carcere, nihilominus concubinariis nonnullis vel ab uxoriis disjunctis, quibus noverat id profuturum, ac remedium fore idoneum, ut à peccato abstinerent, (quod unum animo proponebat,) mulctam irrogavit, mulctam [pecuniam] semper applicans fa-

bricæ nosocomii. Alios carcere plecebat, (etiam etiam tum fas erat archiepiscopis ea punitione uti in concubinarios & sejunctorum ab uxoribus suis.) Cum neque per reprehensionem ejus neque per castigationem laicus improbus ad frugem rediret, indicem inemendabilium tradebat proregi, qui eos in exsilium pelleret; hoc autem faciebat, ut vel ex eo metu se corrigerent, vel ne oves a deo scabiosæ & corruptæ inficerent sanas & boenas.

373 Optasset novisse speciatim, quotquot degabant in suo archiepiscopatu; & hunc dolebat esse tam amplum. Operam navabat apud imperatorem Carolum quintum, ut ex civitate Xativensi b ac reliqua montium parte episcopatus conficeretur, utque Valentia cum medio Almenarac c & Enovas d usque terræ spatio atque ora maritima sufficeret metropolitæ; fore [addebat,] ut ipse assensum suum præstaret, ac scripto significaret summo Pontifici, quantopere id congrueret; ut, dum essent majori numero episcopi & arctiores diœcœsum fines, pastor quilibet novisse oves suas, iisque invigilare posset melius e.

374 Solicitus erat admodum, ut matrimonio conjuges disjuncti pacificè viverent, & invicem amarent, prout legi divina & conditione sua obligantur. In hoc multum laboris contulisse ipsum, memorant universi. Dum dissidium esse aliquod intelligebat maritum inter & uxorem, utrumque seorsum arcessebat primùm, corrigebat, querelas excipiebat, ac partem alteram defendebat; dein ambos simul convocabat, pacem & concordiam restaurabat, re prius Domino enixè commendata. Si divites erant, minabatur penam visibilem & jacturam in bonis suis, nisi in caritate sufferrent invicem, atque, ut tenebantur, diligenter: si verò pauperes, reprehendebat ac pollicebatur, se juxta necessitatem subventurum ipsis, idque etiam perficiebat, addita declaratione, fore ut eleemosynā privaret, nisi viventer pacificè. Ego quippe [aiebat,] quantumvis infelix peccator, hic Dei locum occupo; Deus verò favorem suum non impertit discordibus ac divisis.

375 Divortia oderat summopere, & ingenti conciliat, solicitudine laborabat, ut remedium illis afferret, utque mariti reverterentur ad uxores. Quamquam autem id ipsis multis admodum & magnis laboribus constiterit, quoniam eos inter multæ erant personæ primariæ; sancto tamen ejus ardori ac pñis studiis aspirante Domino, plures ad suas conjuges redierunt, vixerunt deinceps ac Domino servierunt pacificè. Hæc omnia comperta fuerunt ex eo, quod ipsis conjuges narrarent, quo amore ac studio ipsis corrigeret, quos sermones cum ipsis haberet, quam adhiberet operam ad ipsis pravo statu eximendos, &, si discordes essent, ad concordiam reducendos. Nam quod ad ipsum spectabat; altum semper servavit silentium, prospexitque, ne quis deterget vitia & calamitates, quæ inter matrimonio conjunctos comperiebat & corrigebat, quamvis plures numero fuerint (depravata quippe erat hæc regio) quos ad se vocavit, corrupuit, & in gratiam restituit. Ut verò res omnis majori secreto committeretur, ac melius conservaret fama uniuscujusque, maximè seminarum, mandaverat generali suo vicario ac provisoribus, ut lites omnes & causas conjugiales ad ipsum remitterent, illas inspecturum fe [afferens,] nec velle, ut aliorum manibus subjicerentur: & licet nec in civili nec in canonico jure, sed in theologia dumtaxat exercitatus esset, à Deo, quoniam Antistitem constituisset, sibi lumen concessum i-

A. M. SA-
TONIO.

quod ut fiat
facilius,
divisionem
diœcœs ex-
optat;

c d

F

ri

A. M. SA-
LONIO.

*Maurorum
curam habet
peculiarem*

f

B
*By ob eorum
perversitatem
valde
angitur.*

C

*Concionato-
res, quid è
suggerstu di-
cendum*

ri [aiebat :] fore [tamen] ut ipsos consuleret , ubi opus esset , vel quæstio merè pertinens ad juris prudentiam .

376 Magno desiderio serebatur in conversionem Maurorum hujusc regni , tantumque dolorem lauriebat ex cœcitate ac pernicie istius nationis , ut hac speciatim de causa fortiter conatus sit abdicare se archiepiscopatu , scriperit , ac sæpius , ut post videbimus , imperatorem enix admodum rogaverit , ut renuntiandi potestatem sibi facheret . Et quoniam hoc ipsi non succedebat , pluribus vicibus scripsit , mandaret sua majestas , ut in eorum partibus constituerentur parochi boni exempli & studiosi gloriæ divinæ ac salutis animarum istarum , quæ facio fonte regenerata erant & admisæ in gremium sanctæ matris Ecclesiæ , utque illis [parochis] assignarentur fructus aut redditus , ex quibus eleemosynas ipsis possent elargiri . Certò quippe sibi persuadebat fore ut , cernentes bonum parochorum exemplum , & conciliata beneficiis ac püs operibus voluntate , corde infleterentur in melius ; multi eorum converterentur , forentque principium conversionis aliorum .

377 Hac de re , utpote quæ ipsum tanto desiderio ac mœrore afficiebat , frequenter agebat cum familiaribus , præsertim cum episcopo Segriano , cum confessario & visitatoribus , iisque declarabat , unam è rationibus ac causis præcipuis , cur nullo modo voluerit admittere archiepiscopatum Granatensem , curve renuisset Valentimum , nec accepturus fuisset , nisi provinciæ suæ præpositus ex obedientia & [sub poena] censurarum præcepisset , eam fuisse , quod tam in hoc quam in isto tot Mauri degerent , qui per Baptismum erant filii Ecclesiæ , gestabantque signum Iesu Christi , quem corde & operibus tanto odio prosequabantur , quemque sacrilegis dicit , non secùs ac inimicos suos infensissimos lacefabant . Hac occasione narrabat ipsis , se inter alias epistolas à religiosis nonnullis , familiari bus suis , dum noverant , acceptasse ipsum archiepiscopatum Valentimum , conscriptas , accepisse unam à patre magistro F. Dominico Soto , in qua diceret , magnopere miratum fuisse se , quod admississet , ubi noluerat admittere Granatensem ; quia in ea dioecesi tam frequentes erant Mauri ; cùm tamen nec minus frequentes essent nec meliores in hac [Valentina] Dolere se [subjiciebat Sotus] ob molestiam , quâ ab illis afficiendus erat is , quem

ut patrem ac magistrum suum diligebat . Idque (inquietabat pater F. Thomas ,) perscrispit ignorans , quam invitus acceptaverim , ex mera videlicet obedientia . Etenim deinde ex meo responso rem endœctus rescripsit , solatum sibi attulisse , quod acceptasse hoc modo ; quandoquidem , ubi tantum erat obedientia , & nihil voluntatis propriæ , Dominus esset amoturus difficultates omnes , gratiam que ac robur largitus adversus molestias universas .

378 Tempore Quadragesimæ , propter insig-
nem de salute ovium suarum solicitudinem , fin-
gulis annis convocabat concionatores & confessa-
rios in ecclesia S. Stephani & S. Thomæ ; ac pro-
lixum ingenti eruditione & fervore sermonem in-
stituebat , indicans ipsis & præscribens methodum ,
quæ facio isto tempore munus suum obire tene-
rentur ; quantum coram Deo promerituri essent ,
si obirent rectè ; quantopere ab eodem puniendi ,
si minus debito satisfacerent . Et , sicut referunt plu-
res , qui præsentes adfuerunt , concionatoribus ex-
ponebat peccata tempestate ista magis dominantia
ac præ ceteris perniciofa , magnoque animi affe-
ctu orabat , ut omnes uno consensu in suis sermo-

nibus in ista invehementur , quæsta occasione op-
portuna , quæ non deficeret , dummodo studia sua
conjungent cum frequenti oratione , peterentque
à Domino , ut dirigeret , & , quid pro concione di-
cendum , edoceret , ac Spiritum suum impertiretur .
Sciunt autem , se ad suggestum non concordare ,
ut ostentarent eruditionem suam , & conciliarent
sibi existimationem & applausum populi , sed ut
tamquam milites Iesu Christi verborum suorum a-
cumine bellum gererent adversus peccata homi-
num , atque hos dæmonis unguibus eriperent .

379 Confessarios sic alloquebatur : En vobis
modò , patres , tempus ad lucrandas animas : ac-
cedent ad pedes vestros peccatores insignes : noli-
te prodigere sanguinem Iesu Christi , absolventes
quemcumque inconsideratè , ac clavibus , mani-
bus vestris à Domino concreditis , abutentes . Ad-
vertite , Redemptorem nostrum , dum poenitentia
Sacramentum , cuius vos estis administratores , in-
stituens dixit : Quorum remiseritis peccata , remit-
tuntur eis : (peccata [nempe ,] à quibus confes-
sarius ritè fugens munere suo , absolvit , verè esse
remissa ,) simul dixisse : Quorum retineritis , re-
tentia sunt . Eum [scilicet ,] quem vos , debitè si-
militer munus obeentes , non absolveritis , nec fo-
re absolutum nec venia donatum . Verumtamen ,
etsi non oporteat absolvere omnes , sed eos , qui
rectè dispositi advenient , ut ut magna imò gra-
vissima sint crimina , quæ vobis in confessione pa-
tent , nolite obstupescere , offendit aut dicentem
perturbare , sed auscultate cum patientia & ca-
ritate .

380 Hoc autem consilium sequimini : Ubi se
vobis stiterit peccator insignis , & frigidus adeo ,
ut frigore suo horrorem vobis esset incussurus ,
quamvis absolvere ipsum non oporteat , neque
id licitum vobis sit , cernentibus adeo expertem
dispositionis ad absolutionem requisitæ ; ne tamen
dimittere aut abigite , neve ad finem usque auscul-
tate ; sed allegatæ , in quo tamen absit mendacium ,
excusatione impedimenti cuiuspiam , aut negotii
peragendi , dicite : Mi homo digneris per dies tres
quatuorve animum avocare à negotiis , & vel
domi tuæ vel in templo , quâ poteris devotione ,
& dolore peccatorum , [sic] Deum alloquere :
Dominus offendit te , neque id sentio , ut debeo :
misericordia animæ meæ , & per insignem tuam cle-
mentiam ac merita sacrosancti Sanguinis tui mihi
tribue notitiam ac dolorem peccatorum meorum .
Vos autem per eosdem dies id ipsum Sacrificiis ac
precibus vestris à Domino exposcite , experturi
manifestè , quid hâc viâ operatus sit in illis . Do-
minus . Nam ego ipse (aiebat) dum religiosus in
Castella aures præbebam conscientibus , eadem
[viâ] duxi frequenter graves aliquot peccatores ,
qui doloris expertes se mihi sistebant , & succe-
sive feliciter .

381 Non tantum invigilabat digna bona . Præ-
sule solicitudine in salutem animarum , quod præ-
cipuum est ; verùm & in id , quod illi non cedit ,
nempe in cultum divinum , ornatum domûs Dei ,
imò & in rem temporalem sui capituli . In tem-
plo principe instituit aliquot beneficia cum obli-
gatione Missam celebrandi primo diluculo g , ut
operariis , sub initium diei in forum convenienti-
bus , ad lucrandam apud eum , qui conducturus
est , diurnam mercedem , copia esset Missæ sacri-
ficio assistendi & se se Domino commendandi , priu-
quam ad labores suos se conferrent . Atque ita plu-
res ex ipsis pauperibus operariis solito inauriū ad
forum accurrunt , ut , priusquam elocent suam o-
peram , Sacro intersint , atque tanta fruantur con-
fola-

D

*By confessa-
rios , quomo-
do cum pœ-
nitentibus*

E

*agendum >
docet.*

F

*In ecclesia
instituit no-
va beneficia.*

g

A solatione, quanta est homini Christiano vidisse Dominum in sancto Missæ sacrificio, antequam rei cuiquam manum apponat.

*& pretiosum
ornatum pro-
curat,*
b

382 Ad ornatum ejusdem templi principis confici jussit in Flandria novem *b* ex bombyce & lana subtiliore tapetes, gaudia beatæ Mariæ & ea inter ejusdem Virginis in templo oblationem exhibentes, qui ipsi multis ducatis constiterunt. Confecti fuerunt singulari artificio, figuræ [erant] admodum formosæ & colores splendidi, ita quidem, ut hodieum æquè lucidi sint ac pulcri, quam primo die, quamvis septuaginta circuitè anni præterlapsi sint, atque in templo adhibeantur omnibus diebus solemnibus & festis præcipuis. Archetypos autem imaginum in iis exprimendarum hinc misit in tela depictos per pictorem hujus civitatis valde celebrem, nomine Joannem, tam peritum ea arte & industrium, ut, eruditos oculos habentium judicio, quæ ipse pinxit, quæque servantur in multis hujus civitatis ac regni ecclesiis, de præmio certare queant cum picturis à Michaële Angelo Romæ concinnatis. Sed, licet eæ in tapetibus perbene imitando expressæ fuerint, cum tamen indicari non jusserit, quâ altitudine conficiendi illi essent, cā tantum confecti sunt, quâ solent tapetes communes, huc è Flandria adventantes; quam ferunt [nimirum] usitatæ illic textoriae machinæ. Hinc quando allati & appensi fuerunt pannis ecclesiæ principis bombycino & aureo filo contextis *, comperitque [Sanctus,] illos non habere horum pannorum altitudinem, magno, (sicut narrabant ecclesiæ aeditui,) mœrore correptus fuit, & innatâ suâ modestiâ ac mansuetudine dixit: Non aptè confecti sunt; etenim cupiebam eadem eos esse altitudine, quâ pannos hoīce intertextos. Nunc tamen hoc modo erunt usui; quod si Deus vitam concedat, alios conficiendos curabimus, hisce pannis æquales; illi verò deservient ecclesiæ, in qua sepieliendus sum. Confici non curavit, quia dein in vivis superstes non fuit, nisi ad annos circuitè tres, &c, ne pauperibus deficeret, confici nollebat, priusquam collegisset singulis annis exiguum pecuniam summam, donec obtineret premium pro iis vendendum.

Proventus

383 De bono temporali capituli sui curam similiter habebat paternam. Etenim primarii ecclesiæ capitulares, ut essent magis expediti ad affidendum divinis officiis & ecclesiasticis ac spirituilibus ministeriis, canonorum fructuum & preventuum collectionem administrationemque commiserunt duodecim personis laicis tamquam collectoribus & administratoribus suis, ita ut singuli singulis mensibus acciperent partem ex istis redditibus sibi obtingentem. Designati autem sunt cuilibet [administratori] fructus loci determinati in laboris mercedem. Considerantes dein, bona ista esse ecclesiastica, consultius judicarunt, collectionem & administrationem fieri non à laicis, sed ab ecclesiasticis. Eapropter duodecim clericos fructuum collectores & administratores denominarunt eadem conditione, ut hi quolibet mense partem reddituum singulis darent, quan: dabant priores.

canonicorum

384 Ex hisce officiis crearunt beneficia, [statueruntque,] ut qui [ea obirent] iisdem distributionibus gaudenter in templo primario, quibus alii beneficio ecclesiastico prædicti. Clericos ea obtinentes vocabant præpositos fructuum mensæ canonice, eorumdemque beneficia præposituras, vulgo pavordias. Lapsum temporum locus ille seu pars singulis præpositis & reddituum canonieorum administratoribus designata ut laboris merces, adeo fructifera evasit, tantisque decumas protulit,

Septembbris Tomus V.

ut, notabili discrimine & emolumento valde manifesto, ampliores essent fructus & proventus, quos ex suis officiis percipiebant præpositi, quam ipsi fructus & redditus canonorum. Hæc fuit occasio canonis, ut ipsimet, mortuis clericis, præposituras istas obtinentibus, operam navarent ad eas vel viâ Romanâ vel aliâ quâvis congruâ sibi acquirendas. Hinc factum, ut plures simul essent canonici ac præpositi, atque una duobus beneficiis gauderent, utpote invicem non repugnantibus. Qui utroque gaudebant, divites erant ac potentes: quia inter præposituras illas aliquæ valuerunt ducatis bis mille, aliæ ter mille, imò & sexies mille, annuis. Canonici verò, solo canonicatu gaudentes, ad summum recipiebant ex redditu scuta quadrinagenta aut quingenta.

*ad justam
equalitatem*

385 Patri D. Thomæ templum princeps visitanti, & capituli fructus ac proventus eo in statu comperienti visa est res iniqua, atque aliena à ratione ac justitia, canonis, propriis ac legitimis dominis fructuum ac decumarum, ad mensam canonice pertinentium, nihil amplius obtingere, quam quod jam dixi; præpositos verò, eorum collectores, administratores & quasi famulos, tantam imò majorem ac meliorem bonorum illorum partem sibi retinere. Hinc dixit: Rés ista exigit remedium: quod & re ipsa procuravit. Nam mox prescrivit ad Pontificem Paulum III inæqualitatem à se compertam inter canonicatus & præposituras, modum & finem, in quem hæ fuerint institutæ, tamque rei seriem, hīc à me relatam; ac rogavit suppliciter tamquam rem æquissimam, ut Sanctitas sua per Breve Apostolicum mandaret, dictas præposituras, defunctis, qui tum possidebant (nam viventibus, quoniam collata erant beneficia, incongruum id fuisset & dissidiorum occasio,) supprimi ac fructus mensæ canonice reverti ad legitimos & veros dominos.

386 Memoratus Pontifex propter eam, quam *reducendos
curat.*

de illo tamquam docto admodum & insigni Dei Servo habebat opinionem, statim annuit petitioni boni Præfusilis, &, quo petit modo, Bullas expedivit. His allatis, advocavit canonicos, dixitque: Vismi mihi est incongruum & injustum, tantam à præpositis ex fructibus ac decumis mensæ canonice referri partem, & tam exiguum [vobis] relinqui ex canoniciatibus tam amplis. Nunc à Sanctitate sua (sicut ego rogavi suppliciter) allatum est remedium per Bullas istas, quibus præposituras, simulac obierint, qui occupant, extinguit ac preventum loco suo & dominis suis restituit. Accipite & servate illas, jam nunc enim pro iis premium persolutum est, & tum pro Sanctitate sua, quæ hoc beneficium & hanc gratiam vobis præstít, tum pro me, qui procuravi, orate Dominum. Atque ita eas ipsis porrexit, &, ut æquum erat, extinctæ sunt præposituræ, suisque bonis fruuntur canonici, ea parte excepta, quam a FEBRARIO nuncupant, quamque ad preces civitatis Sixtus V applicavit huic Valentinæ universitati: reliqua omnia jam nunc redierunt ad mensam canonice*i.* Hanc [gratiam] debent canopici sancto Antistiti, imò & agnoscunt & profitentur, gratoque animo se agnoscere demonstrarunt in solemnis beatificatione ejus, ac die, qua ejus festivitas celebrata fuit; [demonstrant etiam nunc] per reverentiam, quâ verticem ipsius conservant, ut & per devotionem, quâ ipsum prosequuntur, tamquam gratias referentes de hoc & aliis multis beneficiis, quæ vivus in ipsis contulit.

F

Zzzzz

AN-

In corripiendis delictis mansuetudinem severitati prudenter praponit.

a Interiicit hic nonnulla auctor, quibus boni pectoris esse probet salutis subditorum solicite intentum esse.

b Xativa etiam incolis appellatur, estque, teste Baudrando, urbs parva Hispania, distans Valentiam septem millaria Hispanica.

c Almenara, ut scribit Colmenar in deliciis Hispaniae, urbs exigua est medio millari à mari remota & titulo comitatus insignita.

d Apud Blavium in tabula regni Valentini Enores notatum invenio hanc procul Xativa Valentiam versus.

e His subdit auctor, sanctos olim antistites desiderasse exiguos episcopatus, quod oves suas melius cognoscerent ac gubernarent.

f Escalanus lib. 10 cap. 35 Historia Valentina eadem paucis commemorat, additique, Sanctum, cum non audiretur, ad exonerandam conscientiam suam ex redditibus archiepiscopatus designasse pensionem bis mille ducatorum pro educandis in collegio casareo Valentino Maurorum conversorum filiis, & angendis proventibus parochorum, quorum cura commissa erant loca ab hujusmodi recenter conversis inhabitata.

g Hispanicè additur, & ad horam, quam vocant el Alva. Ceterum ad hunc locum etiam spectant, que tradit Coccinus pag. 595, nimirum, quodd venerabilis Praeful duas capellanias in ecclesia Valentina à fundamentis extruxerit, easque doctaverit pro duobus cantoribus, suprano scilicet & basso, ut vulgo vocant, quemadmodum probant in processu Valentino ... Don Michaël Hieronymus ... Petrus Joannes Assentio ... Franciscus Dymas Pellicer.

h Octo tantum memorantur in constitutione, quam recitat eminentissimus Aguirre tom. 4 Conciliorum Hispanie pag. 192 his verbis: Fratre Thoma archiepiscopo, vicarius generalis & reverendum capitulum statuerunt & ordinârunt, quod tapetes tenui panni de raz octo, quos idem illustriss. D. Thomas de Villa-nova archiepiscopus in honorem septem gaudiorum cum octavo mysterio, apud Flandros suis propriis sumptibus fieri curavit atque ecclesia sua Valentiae, tamquam sponsa, perpetuo dono dedit, pro eorum consuetudine nequaquam de cætero detrahi neque commodari cuiquam possint extra ecclesiam, sub gravissima excommunicationis poena in contra facientes, aut ullo modo procurantes. Quæ constitutio jurata est atque uno contradicente irrevocabilis. Act. die vicesima Junii MDLIV.

i Exstat & super hac re constitutio apud laudatum mox Eminentissimum pag. 164 hoc titulo: Constitutio, quæ supprimuntur omnes præpositurae ecclesiæ Valentiae, cum primum vacaverint. Hoc autem ejus initium est: Frater Thomas de Villa-nova archiepiscopus, unà cum admodum reverendo capitulo &c. Ista conclusio: Act. Valentiae ultimâ Octobris MDLIII, Balthassare Abella notario & scriba. Quæ constitutio confirmata est per Bullam Julii Papæ III de verbo ad verbum. Subdat. Romæ apud S. Petrum anno Incarnationis Dominicæ MDLIV. Hinc colligo, nisi forte in nomine Pontificis erraverit Saloni, primo super conegotio egisse Sanctum apud Paulum III PP., & obtinuisse Bullam; dein cum capitulo consecisse illam constitutionem; missisque Romam ad Julianum III Pauli successorem, qui illam alterâ Bullâ confirmavit.

V Igilantia ac solicitudo, à sancto Praefule ad Insigni prædienti ornatibus, ad subministrandum remedium tot criminibus, quot infecta erat hæc regio, tanto, ut cap. præced. retulimus, bono existit tantæque utilitati, quia comitem habebat circumspectionem & prudentiam. Hanc virtutem pro sua clementia Dominus ad eum gradum communicavit cum patre D. Thoma, ut, licet excelleret omnibus, nullam tamen tantopere laudarent ac celebrarent, quotquot noverunt ipsum, & cum ipso egerunt. Manifestavit eam, (ut libro primo vidimus,) ante archiepiscopatum in omnibus, quæ dabat, consiliis, & in omni dicto & facto. Neque enim umquam rem peragebat non valde consideratam, nec proferebat verbum non valde ponderatum. At factus Archiepiscopus supra modum in eo excelluit, prout patuit in omni re, quam fuit aggressus. Atque ita esse oportuit: nam si (juxta ac docet S. Paulus) Deus cuicunque vocato ad munus aliquod, atque hujus curâ onerato, suppeditet sapientiam, facultatem ac dotes necessarias ad debet obeundum; cum vocaverit Dominus patrem D. Thomam ad archiepiscopatum absque ulla ejus opera, & absque humano auxilio, sed, ut constat ex capite ultimo libri primi, ex sola sua voluntate divina, & ita quidem, ut illius, non secùs ac Aaronis, vocatio fuerit cælestis, omnino certum est, non potuisse non ipsi concedere omnes, quas archiepiscopi dignitas & officium exigit, virtutes, atque has inter circumspectionem singularem, & infusam prudentiam, quæ perficeret eam, quâ jam tum prædictus erat, quamque à natura quasi obtinuerat bonus Antistes. Dixi, vocationem ejus fuisse cælestem, quia verè prodigiosa fuit ejus per cæsum facta electio, &, obniente prorsus voluntate, ad acceptandam ex mera obedientia ejus ortus est consensus.

388 Tres præter alios effectus operatur in superioribus virtus ista. Primus est, ne quid leviter credant vel moliantur, sed lento gradu. Alter, ut aversentur omnia dissidia. Tertius, ut sciat prudens indulgere puerillo, ignaro ac debili; & reperire vias ac modos tum ad emolliendam duriciem, tum ad conciliandam sibi voluntatem reluctantis ac pertinacis b. Horum omnium præclara testimonia & exempla reliquit bonus Pater noster. Nam quoad primum, (ut referunt omnes ejus familiares,) quantumcumque leve esset negotium, numquam illico decernebat, sed cohicebat se; ac dilationem exposcebat tempusque perpendendi ac Domino commendandi, illud tam soleinne sibi dictum usurpans: Missam pro eo celebrabimus ac Domino commendabimus, ipse nobis lumen præstabit. Proximi delictum non credebat, quantumcumque delator polleret auctoritate, sed judicium inhibebat, donec vel ex propria rei confessione, vel ex relatione testium oculatorum & fide dignorum de eo sibi constaret tamquam de re evidenti. Animi perturbationi & errori id attribuebat communiter; donec ipsem experiretur, adhibita debitâ diligentia, ut res, ubi obligabat officium, exa-

E

F

nihil temere
aggreditur.

b

exa-

quæstione iv, depromptum ex capite tertio libri A. M. SA-
secundi c sancti patris nostri Augustini contra Par-
menianum, ubi tam prudenter ac sapienter egre-
gius Doctor erudit antistites & præpositos Eccle-
siæ, securius esse, dum peccatum aliquod latè ir-
repit ac sese extendit ad majorem ac potiorem rei-
publicæ partem, recurrere ad Dominum per pre-
ces & lacrymas, atque in illud invehi ardenter à
concionatoribus, quæm contorquere in id censura-
rum aciem, & excitare tumultus per anathemata.

c
producuntur.

389 Ad secundum quod pertinet, sæpè ad e-
vitandos tumultus jure suo cedebat, ac dissimula-
bat res, quas alii, maiore auctoritate prædicti, æ-
grè admodum tulissent. Hac eadem de causa alien-
us erat à novitatibus [introducendis] & ab e-
dendis mandatis, nisi quæ, obligante conscientia,
prætermittere non poterat; nec editis censuras ec-
clesiasticas annectebat: aiebat quippe, dum novi-
tates introducuntur, & cumulantur mandata, tur-
bas excitari, paucis utilles & pluribus perniciose;

per censuras verò implicari animas, darique occa-

siones, ut delicta fiant graviora; quoniam is, qui

non terretur lethiferâ Dei offensâ, & damno, per

mortiferum peccatum animæ illato, nihilo magis

terrebitur censuris.

*quia sepe
tumultus in-
de orientur;*

390 Primi annis, quibus fuit Valentiæ, intel-
ligens, plures istic esse concubinarios & valde pu-
blicos quidem, operam dedit ad corrigendum id
crimen, redargens id vehementer in suis concio-
nibus; licet autem apud nonnullos fructum retu-
lerit, hi tamen pauci fuerunt numero. Ceteris mi-
natus est pro concione dicens, sibi notos esse, &
nisi ad frugem redirent, fore ut cogeretur adver-
sùs ipsos, nominatim exprimendos, edere decre-
tum cum censuris & excommunicatione, imò fo-
re, ut, cùm cœpisset, non desineret agere adver-
sùs illos speciatim omni rigore ac severitate. Cer-
nens, plures nihilominus perseverare in peccato,
prelo subdi justit edictum, graves [complectens] censuras ac pœnas in omnes concubinarios. Mox
ut palam id fuit, exortus est tumultus ingens per
universam civitatem, quoniam illi peccato obno-
xii erant plures, atque hos inter non paucæ per-
sonæ primariæ. Adière ipsum rogantes, ne pro-
mulgaret, quia, prout ea tempestate res constitu-
tæ erant, paucis utile id erat futurum, multis ve-
rò perniciosem. Ipse autem apud eos, qui ad al-
loquium accesserant, purgavit sese, inquiens: Ipsorum ex culpa, non ex mea, damnum illud orie-
tur; equidem, cùm per conciones & exhortatio-
nes emendare se nolint, quod mei muneris est, fecero. Detur opera, ut peccatum istud cesset ef-
fe publicum, utque aliquam emendationem de-
prehendam, cohibebo rigorem censurarum. Plu-
res abstinuerunt ab isto criminе, alii verò, et si non
omnino deserenter, sustulerunt tamen malum, quod
præbuerant, exemplum; itaque, ne magis im-
plicaret conscientias, prætermisit [edicti] promul-
gationem.

391 Haud rectè factum censuit quidam theo-
logus, non promulgari & exsecutioni mandari ei-
dictum, ac die quadam occurrens magistro Por-
ta: Vos, inquit, & Archiepiscopus, atque hujus
ministri omnes peccato mortifero obstricti estis,
quia, cùm in hac civitate tot degant concubinarii,
nec per conciones, exhortationes ac minas Antistiti-
tis sui corriganter, vestri muneris est obligatio,
arcere eos ab ecclesia & communione proborum,
ac denuntiare nominatim è pulpitis; neque id ad-
impleatis. Magister Porta, ut erat vitæ integer, hoc
audiens percussum fuit, ac mox adiit Archiepisco-
pum, rem edocaturus. Subridens sanctus & pruden-
tissimus Antistes, respondit: Oportet, virum hunc
esse bonum; at ex iis, quos æmulationem haben-
tes compellat sanctus Paulus, sed non secundum
scientiam: & jussit afferri illuc textum Decreti *
ac prælegi canonem NON POTEST, causâ xxiii,

September Tomus V.

** Gratiani*

*& exigui
fructus*

393 Insignem suam prudentiam etiam prodi-
dit ex modis, quibus sæpenerò, absque dolo
aut mendacio, usus est ad abstrahendas à pecca-
to personas præstantes, quibus nec publicæ in con-
cionibus reprehensiones, nec privatæ objurgatio-
nes proderant. Unum memorabo, cuius animam

(secundum relationem eorum, qui certò compe-
rerunt) lucratus est singulari industria & sermo-
nis [subtilitate]; ex hoc autem cognoscetur quæ
divinis modis & artibus uteretur apud ceteros.
Pluries canonici cujusdam vitam flagiosam & pra-
vum exemplum coärguerat, & hæc viâ nihil a-
pud ipsum proficiens, meditando cognoscere stu-
duit, quo pacto ejus sibi amicitiam & benevolen-
tiam conciliaret. Duorum annorum spatio totum
beneficiis ac favoribus prosecutus est, ut canonici
illegit cœperit numerari inter benevolentiores
ac familiares, quos habebat pater D. Thomas.
Quando ejus voluntatem jam sibi probè concilia-
tam atque obstrictam persensit, die quadam ita
allocutus est: Novi, domine mi, te mihi in o-
mni re gratificari velle: dic autem, suscipere me
mei causâ laborem in negotio, cuius meâ [plu-
ris] interest? Offerenti se canonico ad rem quam-
libet sibi injungendam ut ut difficilem ac laborio-
sam, dixit bonus Antistes: Est mihi Romæ nego-
tium, cuius successum desidero, & licet istic non
desit, cui committam, velim, ut ad hoc pertra-
ctandum tu ipse illuc proficiscaris, quia si tali-
bus manibus commisero, de pleno successu secu-
rus fuero. Suscipere mei causâ laborem istum?

394 Nec mentiebatur; nam eo tempore ma-
gna solitudine dabat operam ad obtinendam Ro-
mæ bullam, quæ monialium sibi tum subditarum
asceterium aliquod ad pristinam disciplinam revo-
care, atque claustræ observantiam istic induceret;
quod quidem necesse erat, sed nonnulli repugnan-
tiae

Z z z z z 2

*canonicum
liberius vi-
veniem*

F

mirabili

A. M. SA-
LONPO.

tiae obnoxium. Hæc ipsi visa est oportuna occasio ad lucrificiandam canonici animam. Is, auditio patris D. Thomæ desiderio, perculsus fuit, sed pro benevolentia & obligatione, quæ ei devinciebatur, generosè respondit; se, obsequii præstandi gratiâ, lubenti animo Romam & quocumque misfurus esset, profecturum. Itaque, inquit bonus Pater, res tuas omnes ac domum ordinatè dispone, quoniam via longa est & periculosa, convenientque, ut omnia ad eum modum constituta relinquas, ac si moriendum tibi sit, & intra breve quidem tempus; nam huiusc negotii tanto desiderio te neor, ut mora quælibet mihi molesta sit.

indigtria

B

395 Ita præstítit canonicus; monenti autem Archiepiscopum se jam paratum esse ad iter afflumentum, cùm Dominationi suæ id placeret, repositus bonus Pater: Itaque, salutatis omnibus, hac nocte domi meæ degas, quid factò opus sit, unà delliberabimus; cœnabis hic & quiesces, & manè ante auroram te dimittam: nullum famulum adducito, missos facito univérsos, quia ex meis ego tibi tradam, qui meliùs tibi serviat, quām quis tuorum omnium. Canonicus, dum valedixerat a-nicis & consanguineis, perrexit ad ædes Archiepiscopi sub noctem, ibidem cœnam ac soñnum sumpsit; manè discessurus. At verò bonus Antistes, qui isto itinere magis animo intendebat ac desiderabat lucrari Deo animam ovis suæ, quām totum negotium; majorem noctis partem in oratione transgit, Dominum rogans suppliciter, ut manu sua dirigeret, quoq; persuadere illi canonico, jam apud se constituerat. Imminente di-luculo, contulit se ad cubiculum, ubi quiescebat, dixitque: Domine canonice, quod optimum est, faciendum restat: ordinatè dispositi domum, bona & negotia tua omnia, imò, sicut indicasti, tamquam moriturus fecisti testamentum; in eo quidem & quod debes & quod tam longum ac periculosum iter exigit, præstítisti; at, quantum perspicio, non est factum à te, quod magis obligat, quodque consistit in ordinata animæ dispositione, quā [nempe] noxas ritè confitearis ac reficiaris epulo Eucharistico, ut istud iter arripias, Deumque, qui te conservet ac ducat, habeas propitium.

ad peccato-
rum confes-
sionem,

C

d

penitentiam

396 Unum equidem animo pervolvi, neque id te cruciet, certò enim ita factum oportet. Negotium meum (etiamsi vehementer desidero) non adeo urget, quin discessus differri queat per mensem. Minimè autem deceret, te domum reverti vel obambulare civitatem; quoniam jam valedixisti omnibus: in hoc itaque cubiculo te contine per mensem illum; nemo id noverit præter servum unum, qui cum amore ac secreto tibi serviet: spargetur rumor d, jam te profectum esse. Hoc autem mense recole memoriam, discute conscientiam, & cogita, cui peccata in sacra confessione velis patefacere, ego enim, nemine conscio, ipsum arcetiam. Animam sordibus elue, tamquam eques Christianus & probus ecclesiasticus, pridie verò discessus valde manè tibi ego in facello meo sacram Eucharistiam porrigam, atque ita favente Domino proficisceris.

397 Nihil ille quidquam reposuit; contrà ve-rò, ac si Spiritus sanctus ad cor ejus loqueretur, uti vetè loquebatur per os Servi sui, æquo animo suscepit, dixitque, lubenter se illi permane-rum illo mense, discussurum conscientiam, per confessionem noxis animam expiaturum, atque fa-turum, quidquid suaderet Archiepiscopus; uti reipsa præstítit, & quidem amplius; quoniam sub finem mensis confitenti persuasit confessarius, ut

moraretur istic altero mense, persoluturus poenitentiam sibi impositam & [ulteriore] facturus] animæ expurgationem, peteretque ab Archiepisco-po facultatem differendi suum discessum. Atque ita petiit, nam jam Dominus cor ejus immutaverat, & hominem impium converterat divina grata in verè pœnitentem & ita secesui addictum, ut claustrum istud sibi paradisum reputaret. Luben-ti animo annuit ipsi eam [facultatem] bonus An-tistes; nam hoc ipsum peroptabat, & rogabat Dominum quotidie.

D

ac vite e-
mendatio-
nem

398 Sub finem duorum mensium dixit ipsi, nec falso, Româ exspectari oportere litteras aliquot & responsa ad negotium pertinentia, ac gratum sibi fore, si illuc moraretur, donec afferren-tur; audivisse se, non post multum temporis ad-futura. Quoniam autem Deus rem totam dirige-bat in utilitatem animæ ipsius, perlubenter con-sensit canonicus remanere, quamdiu ipse cuperet. Atque ita hunc [Sanctus] clausum tenuit medio anno, peccata sua deplorantem, præstantem ope-ra pœnitentia, expurgantem animam, nullam ex ea custodia molestiam sed contrà gaudium percipientem. Ita autem rē prospexit Dominus, ut ne-que canonico ulla itinera suscipienda essent, quo-niam jam id ingressus erat, quod ejus pluris intererat, vita scilicet immutationem ac emendationem, neque Archiepiscopo exspectandas litteras, aut mittendus aliquis, qui Româ conficeret ne-gotium. Nam sub finem medii anni, allata est Bulla, quæ exspectabatur, iis omnino clausulis iisque modis accuratè [composita,] quibus ipse petierat.

E

399 Tum ita canonicum allocutus est: En, allicit. Domine mi, quām benignum nobis Deum habeamus; pro monitis ac responsis ad te dimittendum, à me Româ exspectatis, ipsa bulla, quo exopta-bam modo, advenit, ut opus non sit suscipi à te iter adeo molestum: verumtamen ego non minus tibi obstringor, quām si fuisset susceptum: quin & compensabo ac gratum me exhibeo in quacum-que re potuero. Spargetur rumor e, hac nocte re-versum esse te: conjectumque jam esse negotium, quod ego desiderabam; manè verò ad ædes tuas & ad ecclesiam redibis: nam felix Roma animæ tuæ exstitit [dominus ista.] Egressus est ex isto con-clavi ac salutis suæ officina emendatus adeo ac immutatus, ut numquam ad pristina vitia redie-rit, sed serì planè Deo servierit ingenti cum ad-miratione familiarium, ac bono omnium exem-ple. Hoc factum, hic [pius] dolus præstantissimum sanè testimonium [fuit] tum desiderii, quo sanctus Præsal ferebatur in salutem subditorum, tum magnæ circumspectionis ac prudentiæ, quam cum unoquoque servare noverat.

F

Viri imperi-
ti facinus
tenerarium
benignè cor-
ripit.

400 Eādem [prudentiæ] noverat servire [in-
geniis] imperitorum ac simplicium, eorumque
sufferre ineptias, quando ex bono zelo procede-
bant, eti peccaretur in modo. Die quadam cùm
nubes ingens cum ingenti tonitru ac fulgere ap-
propinquaret atque vehementes icts minaretur
Mislatæ, loco prope Valentiam, plures Catho-
lici incolæ ad templum accurrerunt, [rogaturi]
parochum, ut sacram Crucis lignum, aut sacro-
sanctum Eucharistia sacramentum exponeret, quod
ea in necessitate salvi forent. Cùm verò loco ab-
esse parochus, senex quidam induit superpell-
icum, ac [sumpto] velo ecclesiæ atque aliis fa-
ces præferentibus, vas sanctissimum, Eucharistia
Sacramentum continens, manibus suis deprompsit
è sacrario, ac perrexit ad templi valvas, monens
omnes, ut magna pietate à Domino flagitarent
mis-.

C A P U T X I V.

*Eximia caritate subditorum ne-
cessitatibus occurrit, & im-
probos clericos ad fru-
gem revocat,*

A misericordiam. Et licet senis hujus facinus temerarium esset & castigatione dignum, faciente illo signum Crucis cum illa sacra Eucharistiae theca, quam tenebat manibus, per virtutem supremi Domini, in illa existentis, & propter reverentiam sanctae Crucis, ac pium zelum & devotionem simplicis populi, placuit Domino, ut nubes manifestè recederet, nullo illato damno per universum Mislatense territorium. Temeritatis furens insimulatus est senex apud Archiepiscopum; hic eum advocari jussit, &, cum adesset, coram magistro Porta, (qui id retulit,) magna benignitate & caritate corripuit, laudans fidem ac pium fervorem, quem tum exhibuerat, sed & commonens ipsum ignorantiae suæ & irreverentie, quâ afficerat sanctissimum Sacramentum, manibus contractando vas, ad quod solæ attingere possunt [manus]. sacerdotum. Cum autem vir esset utcumque dives, in poenam injunxit illi, ut confici curaret cereos albos duos grandes, qui per annum integrum singulis diebus Dominicis arderent ab eo tempore sacrificii Missæ, quo sacerdos se parat ad conficiendum Corpus ac Sanguinem Domini, usque dum eumdem divinum cibum sumit.

A N N O T A T A.

a *Denuo interferit aliqua biographus, quibus o-
fendat, prudentiam prælibus esse necessariam.*

b *Singulos hosce prudentia effectus etiam ratio-
cinio & auctoritate firmat auctor.*

c *Imo potius ex cap. 2 lib. 3.*

d *Hispanicè echaremos boz, quod propriè so-
nat spargemus rumorem, vel spargetur à nobis ru-
mor, quodque difficile est pro rei gestæ circumstan-
tiis ita exponere, ut omnino vacet mendacio. Qua-
propter ita locutum esse Sanctum existimo (neque
enim mihi verisimile est, ab auctore, ubicumque
eum loquentem inducit, ipsa prorsus ipsius verba
exprimi,) ut tantum indicare voluerit, quod ho-
mines ex iis, quæ præcesserant, judicaturi essent,
canonicum verè Romam esse profectum, quem er-
rorem ob justas causas non erant dedocendi: atque
hujuscemodi expositionem patiuntur voces spargetur
rumor.*

e *Hisp. rursus echaremos boz. Vide lit. præced.
Porro rem hic narratam sic perstringit Coccinus pag.
520. Quemdam canonicum dissolute viventem ad*

C se vocavit, eique injunxit, ut res suas compone-
ret & noctu ad se accederet, quasi manè Romanum
profectorum: quod cum ille perfecisset, per men-
sem integrum cubiculo detinuit, totoque illo tem-
pore ad meliorem frugem & generalem peccato-
rum expiationem hortatus est; cumque post sex
mensium retentionem verus Christi miles evasisset:
Neceſſe non est amplius, inquit, Romanum pro-
ficiſci; cum te in cœleſtem civitatem hac ratione
proficiſci decreverim; quibus dictis, eum dimisit,
& universa civitas à Romana curia reverſum fuſſe
credidit: & sanè magnam hujuscemodi correctio pe-
perit in canonico vitæ mutationem, ut deponunt
de auditu in Procesſu Valentino... Petrus Mon-
cada... Michaël Hieronymus Vinaron... & gene-
raliter de hoc factō deponit Petrus Valentinus...
examinatus autoritate ordinaria.

E T si munus Antistitis virum requirat valde per-
fectum & omni virtutem genere cumulatum, *Vehementi
caritate in-
census*
uti indicavit Redemptor noster, comparans illum
in Euangelio tot tamque diversis rebus, ut fali,
luci, civitati supra montem positæ & lucernæ po-
sitæ super candelabrum, ut luceat omnibus, qui
in domo sunt. Oportet tamen inter omnes eam
reperiri in ipso atque elucere, quæ magis præci-
pua, quæque reliquas omnes perficit ac verum
Dei servum & amicum constituit, nempe carita-
tem'. Ex iis quæ haec tenus vidimus, facile intel-
ligitur, quâ intima caritate oves suas diligeret
benedictus ille Pastor. Etenim si in ipso cum digni-
tate ac sacro principatu omnes (uti constat) vir-
tutes incrementum ceperint, quantum [putabi-
mus] eam, quæ inter omnes palmam obtinet,
quamque usque adeo in antistite desiderat Domi-
nus noster, accrevisse in ejus anima, videntis se E-
piscopum cum nova obligatione diligendi amplius
suos subditos, quos jam, (ut aiebat ipse,) dilige-
re necesse erat non ut proximos suos tantum, sed
ut proprios filios? A fructibus, ut ait Dominus
in Euangelio, cognoscenda est cujusque caritas;
& ab illis videbitur, quâ ingenti ac præcelen-
ti [prædictus] fuerit beatus pater D. Thomas.

402 Hujus virtutis (prout docet S. Paulus) *ex proximi-
miseriis mul-
tim affligi-
tur,*

fructus principales sunt, sentire fratrum calamiti-
tates tamquam proprias, indolere ipsorum lapsi-
bus, procurare emendationem, honori ipsorum
consulere, deplorare delicta, & lacrymas imò san-
guinem pro iis effundere, tolerare eorum mole-
stias atque omnium sustinere ingenia, ut omnes lu-
cifaciamus, miserescere ipsorum in necessitatibus
ac defectibus, iisque, quo possumus modo, subve-
nire. Mirandum sane est, quantum in hisce omnibus
enituerit benedictus Pater, secundum id, quod o-
mnes testes referunt de insigni ejus pietate, commis-
eratione, clementia reliquisque, hic mox recensitis
à me, veræ caritatis effectibus. Subditorum suo-
rum tam spirituales quâ temporales miserias a-
deo sentiebat, ut, quemadmodum affirmant, qui
eadem in domo ipsi convixerunt, sapienter, cum ac-
cederet pauper manifestatus egestatem suam,
vel persona alia afflicta ex ejus [alloquo] hau-
stura consolationem, abundantiores essent la-
crys, ex piissimi Patris ob sensum & commis-
erationem, quâ afficiebat ipsum istius personæ
miseria & necessitas, oculis profluentes, quâ
quas ipsa effundebat persona afflicta. Ex eadem
caritate & commiseratione noctes, quibus homi-
nes ad sublevandas molestias in stratum se projici-
unt, transigebat ad pedes [imaginis] Crucifixi,
quam servabat in oratorio, orando ac plorando
pro [molestiis] proximorum. Accidit pluribus vi-
cibus, ut sub horam decimam aut undecimam o-
rire Dominum inciperet pro necessitatibus ac mo-
lestiis, secum pridie communicatis, atque dies
elucesceret, cum nondum recessisset à pedibus Je-
su Christi, tamquam alter Jacob; quippe, licet

Z z z z z lux

A. M. SA-
LONIO.

lux appropinquaret, dimittere nolebat cælestem il-
lam exercitationem & luctam cum Angelo [novi] Testamen-
ti, ad cujus pedes prostratus erat, do-
nec loco benedictionis concederet remedium ac
solatium personis, pro quibus orabat.

remedium ius-
quarit.

403 Lingua communiter clara est interpres &
testis manifesta ejus, quod continetur ac sentitur in
corde hominum præsertim sincerorum, simplicium
ac fraude experium, qualis erat Dei Servus. Hinc,
sicut referebant episcopus Segrianus & magister
Porta, in prandio ac vesperi & quandocumque e-
rant apud sanctum Antistitem, hi erant sermones
ejus, nec de re alia agebat, quam de hujuscemo-
di: Quo pacto huic subveniemus? Ite, consola-
mini istum; cui pauperis illius viduæ miseriam com-
mendabimus, ut item ejus defendat? Nec hu-
jusmodi [sermonum] umquam tædebat ipsum.
Quotcumque & quâcumque hora ad ipsum recur-
rebat, nullus molestus ei videbatur, nullum tem-
pus importunum, nulla necessitas immedicabilis.
Idcirco mandaverat famulis suis, nominatum janitori,
ut neminem dimitterent, nemiam molesti es-
sent, omnes exciperent cum amore & humani-
tate, ac se vocarent & monerent exemplò: quid
hæc sua esset consolatio, sua voluptas, & pars
vitæ optima, dum oves suæ adveniebant per-
tituræ consilium in negotiis vel solatium & sub-
sidium in miseriis.

B
ne submini-
strat.

404 Mandavit Dominus, ut Aaron summus sa-
cerdos nomina filiorum Israël scripta gestaret in pe-
store & super humeros, docens præfulem debere
subditos pectori inscriptos habere per amorem,
eosque humeris suis gestare succurrendo in nece-
fitatibus, juvando in calamitatibus, sustinendo eo-
rum imperfectiones, indolendo ipsorum lapsibus,
ac manum porrigendo, ut surgant. Haec omnia cu-
mulate explevit bonus Pater, subditos suos omnes
ex corde diligens, magna pietate & liberalitate,
ut videbimus, adjuvans in necessitatibus, condon-
ens lapsis, magna benignitate & clementia opem
ad surgendum conferens, odio prosequens deli-
cta, & amans personas, emendationemque procu-
rans absque honoris detimento. Ut grandem in-
signis hujus Servi Dei & magni Præsulis caritatem
perspiciamus, initium ducemus à singulari commi-
seratione, quâ affectus fuit erga lapsos in aliquot
delicta, & à pietate, quâ usus est ad eos erigen-
dos, tamquam à primario ac præcipuo excellen-
tissimæ hujus virtutis effectu. Dein sermonem in-
stituerius de ea [pietate,] quâ ferebatur in pau-
petes ac temporali necessitate pressos, magna li-
beralitate & largitate ipsis succurendo & subsidium
afferendo.

C
Clericorum
emendationi
intenſe stu-
dia

405 Animas damnationi eripuit, cælo lucratus
est homines flagitosos, præsertim clericos, (nam
de secularibus locuti sumus cap. xiii & xiv b.,) quos à vita licentiore ac perniciose exemplo de-
duxit ad veram penitentiam tam insigni emenda-
tionem, ut non tantum è perduto suo statu emer-
gent, verùm etiam multi vitam religiosam, &
nonnulli Carthusianam amplectentur, ad eum
modum, ut, si de singulis scribendum esset, refe-
rendumque, quod in depositionibus suis declarant
testes, hæc una materia sufficeret conficiendis mul-
tis libris. Tam singulari cura aggressus illud est,
tamque multis exemis è luto vitiiorum, ut lectu-
mirabile sit, quod hac super re testatur illi, quod-
que per cælestè illud instrumentum operatus est
Spiritus sanctus. Ut ecclesiasticos, quia aliorum
omnium multum interest exemplum ipsorum, pec-
cato subtraheret, nulli labori parcerat, nulla re
cruciatibatur, respiciebat nullam; quantumvis in-

tercederet sui juris dispendium, dummodo ani-
mam unam lucrificaret, deduceretque ad da-
nationis suæ agnitionem ac peccatorum odium. Si
eum in finem opus erat impendere pecuniam, per-
lubenter impendebat; si meditari artes & dolos,
meditabatur ac repetebat; si effundere proprium
sanguinem, effundebat. Denique in hoc cælesti Se-
raphino (nam sic vocari meretur anima adeo ac-
cessa amore divinæ gloriæ & salutis proximorum,) effectus omnes ac proprietates benignitatis, com-
miserationis, mansuetudinis, zeli salutis anima-
rum, & quidquid præterea in pectore pleno ve-
ræ caritatis reperiri docet S. Paulus apostolus,
conspicta suat. Loquemur de nonnullis, à mino-
ribus exordium sumentes.

D

406 Dum in parœcia quadam hujuscæ civitatis feriâ sextâ, quâ Christi patientis mysteria recoluntur,
officium celebrabatur, unus è primariis ejusdem sa-
cerdotibus stans in altari coram sanctissimo Sacra-
mento, quod ipsem est Sepulcro detulerat, tantâ irâ

*flagitosos
benigne*

incensus fuit, quia aliquid in choro canentes præ-
termiserant, ut sui impos alta voce in blasphemiam
eruperit, cum ingenti omnium in ecclesia præ-
sentium offensione. Delatus est ad Archiepisco-
pum; hic ipsum accivit, & pro meritis corripuit,
cogitans castigare severius; at conspiciens ejus la-
crymas, easque ex vero cordis dolore prorumpentes,
dixit: Sanè blasphemia à te prolata ac da-
tum inde scandalum digna erant, ut, sicut ani-
mo coaceperam, severè te castigarem; tamen vi-
ces hæc gero illius misericordis Domini, qui pec-
cati reum, cernens dolentem ac profundenter la-
crymas, amplectitur & veniâ imperit. Atque idcirco quoniam culpas agnosces ac sentis & de-
ploras ut [bene] Christianus, ego tibi condono
& clementer te habebo. Triduanum servato jeju-
num, & per idem eleemosynas in pauperes tuæ
parœciæ erogato: quia verò facinus fuit publicum
& exemplo perniciosum, adito ecclesiam ac videant
te in choro, at Missam ne celebres intra dies quin-
decim, ut intelligent omnes, quod is non aut
ad Dominum ejusve altare accedere, qui illum in
altari tantopere offendit.

*ac prudenter
corripuit,*

407 Accusavit Laicus clericum, quod mulie-
rem haberet & triplicem ex ea prolem. Bonus An-
tistes, quo modo melius potuit, defendit clericum,
cupiens honorem ejus illæsum servare: at laicus
adeo ægrè id tulit, ut in hæc verba prorumperet:
Tua Dominatio usque adeo bona est, ut velit et-
iam tueri improbos. Non idcirco ille succensuit;
sed allegans rationem suam, dimisit illum, ac mox
arcessivit clericum. Hunc oratorio suo inclusum
ita corripuit, ut, quamvis improbus amor esset a-
cer ac vetus & liberorum pignore [firmatus,] de-
creverit ille numquam posthac oculis intueri mu-
lierem istam, atque omnipotens præscindere Dei ul-
trâ offendendi occasionem. Hoc autem tam piè
servavit, ut sanctus Archiepiscopus, tum quia
cernebat insignem ejus emendationem, tum ne,
muliere ac liberis in egestate relictis, illi superef-
set occasio, redeundi ad pristinos [mores,] illam
nuptui tradiderit, liberos autem, qui erant par-
vuli, educandos dederit. Ex hisce duos pueros
collocavit apud artifices, horum artem edocen-
dos, puellam, quæ ætate major erat, apud ma-
tronam; ubi verò illa nubilis evasit, dotem con-
cessit, & matrimonio junxit.

*ac, premissa
ad Deum
prece.*

A sum, obtestatus antè enixè Dominum, ut linguam suam dirigeret, atque oībus istis perditis lumen impertiretur, quo reprehensionem & doctrinam suam, ut dēbabant, acciperent, improbum suum vivendi modum agnoscerent & ad frugem redirent. Cūm advenisset, ambos alternātū in oratorium suum, ut solebat, conduxit, & prostratus ante sacram Crucifixi imaginem, eo spiritu ac sensu de damnatione animarum ipsorum reprehendit, ut, quemadmodum ipsi postea narraverunt, vox quālibet ipsis esset sagitta ardens, cor transfodiens & incendens. Recesserunt illuc ambo ita permutati, ut numquam ad peccatum redierint; contrā verō per dies aliquot abscedentes à civitate ad deflendam melius Dei offendit, ac discussiendam conscientiam, generalem totius vitæ confessionem instituerint, atque omne, quo dein in vita superstites fuerunt, tempus impenderint multis veræ pœnitentiæ operibus. Et quia bonus ille Pastor, qui subveniebat omnibus, intellexit, clericos illos pauperes esse, & ex paupertate defectum rei necessariæ, occasionem fuisse lapsi ipsorum cum istis mulierculis, quæ bonis aliquot gaudebant, vocavit ambos ad se, jussitque ærarium sui custodem utriusque quolibet tribuere statam pecunia sumnam, quā domum suam sustentaret congruè & absque animarum suarum periculo. Curavit autem, ut mulieres matrimonium inirent, iisque quō honorificentius id fieret, ac Domino fervirent matrimonio junctæ, opitulatus est.

*criminum
turpitudinem*

B

409 Fuit clericus alter magis immemor divini timoris & obligationis status sui: is nocte quadam armis ac romphæa probè instructus habituque, quales erant & mores & vita, à conditione sua valde alieno, per civitatem hanc incedens, incidit in ministrum iustitiae, & quamvis sese, non sine gravi omnium illum comitantium scandalo, defendere conatus sit, captus tandem est & deductus ad Archiepiscopum. Magno animi dolore correptus fuit bonus Pastor, tali habitu & incessu talique hora virum ecclesiasticum conspicatus; mandavit mox ministris, qui captum adducebant, ut & ipsum & arma ipsis ibidem relinquenter. Dimisit ipsis, jubens mercedem ipsis persolvi, hanc debitam esse, inquiens, ob [susceptum] laborem; ceteram abirent in nomine Domini, sui muneres esse prospicere ovi suæ. Cūm recessissent omnes, in proprio

C cubiculo, ubi lectus ejus erat, binas culcitas matræ impositas cum stragulo collocari & clericu lectum sterni jussit. Ita factum est; dum autem is, qui ferro onussum conjici in tenebrosum antrum proueribatur, cubitum iverat, pater F. Thomas in oratorium se contulit, oratus Dominum magnō doloris sensu multisque cum lacrymis, ut animæ istius miseresceret, nec permitteret perditum ire Sanguinem, quem pro ipso effuderat in Cruce. Detinuit illic sese longo temporis spatio, ut divinam pietatem petitioni suæ propitiā redderet.

iis proponit,

410 Elapsa media nocte, cubiculum suum, ubi jacebat clericus in lecto, quem ipsi sterni jufserat, repetit, &, non depositis vestimentis, suo [lecto] se imposuit, atque hinc per reliquam noctis partem ingenti de infelicitate ipsius sensu cœpit corripere & exhortari, ob oculos ei ponens, quid pro ejus salute egerit Jesus Christus, quām exactam rationem sit petiturus; quid animæ ejus obuenturum fuisset, si eo in statu mors corripiisset: & minas intentans: Imò verò corripet, nisi ad frugem redeas, [inquietabat] & hujuscemodi alia, (sicut ipse narravit clericus) tanto spiritu ac fervore, ut clericus, etiamsi profligatus ac perditus

erat, vixeratque hactenus omnis expers Dei timoris, perpendens Antistitis sui caritatem & benignitatem, ejusque ibidem dicta, aperire cœperit mentis oculos, & ob antè actam vitam pudore suffus, eo ipso loco & serìo prorsus decreverit vitam novam instituere. Ubi dies advenerat, dimisit ipsum, dicens: Vade felici gressu ac favente Deo in domum tuam, & quas gratias Deo acceptas referre debeas, agnosce, eumque ora suppliciter, ut det tibi [facultatem] comprehendendi ac perspiciendi dicta mea, nihil à te requiro ulterius. Repebit domum suam clericus, ibique in solitudine continuit sese diebus aliquot ad instituendam confessionem generalem; quod & executioni mandavit, vixitque dein adeo immutatus ac dispar sui, ut notos omnes in admirationem conjiceret. Eventus sanè notabilis est, dum attendimus, quā viā statu tam improbo ipsum exemerit, ac probum ecclesiasticum & Dei servum reddiderit, qualis post exsilit toto vitæ cursu.

411 Alium clericum flagiosæ vitæ accusatum *ut pœnitentes*

advocari jussit per servum domesticum (quod refigeret vocare per apparitorem, diceretque, notam inuri sacerdoti, dum vocatur per apparitorem.)

Cūm advenisset, dixit: Præstolare paulisper. Ingressus est, ut ipsi mos erat, oratorium commendatus illum Domino; paravit accusationem adversus illum institutam, vocari jussit, & in genua provolutus ante sacram Crucifixi imaginem, affatus illum est: Ecce hic teneo accusationem adversum te. Nolo equidem eam evocare ad justitiae tribunal, quia oportet in sacerdote plus roboris habere timorem Dei, quām quemlibet alium humanum respectum vel metum. Hic consimilis coram Jesu Christo crucifixo, qui & te & me iudicatur est: nec scimus, an fortasse ante diem craftinum: verè mihi dico, quām vitam agas: e quidem nec jubeo hoc te, nec censuras ecclesiasticas intendo, sed rogo ob rationem, quam reddere debemus Christo crucifixo, ut ego medicinam ac remedium tibi applicare queam, conducens ad salutem tuam. Tantum valuerunt verba ista in corde clerici, ut, non secūs acsi in Sacramento pœnitentiæ peccata apud ipsum expiatet, vitam suam illi aperuerit.

412 Audito oīis istius perditio statu, Pastor bo- *ad frugem
redicant.*

nus infelicitatis ejus tanta tactus est commiseratione, ut mox ex oculis erumperent lacrymæ, per quas & per reprehensionem sibi factam, omnes ille cogitationes mox aliò convertit, & illinc recessit adeo immutatus tantoque tactus mœrore ac dolore offendit in Dominum commissæ, ut dominum repetens in plateis lacrymas cohære non valeret, & vitæ improbè peractæ pœnitentiam egerit adeo sinceram, eamque ita emendârit, ut omnibus bono esset exemplo, quos antè pravo exemplo læserat. Idem, quod de isto memoravi, narrant testes de pluribus aliis, quos eadem viā commiserationis ac paternæ reprehensionis, comitante frequenti ad Deum pro illis oratione, peccato surripuit, & veros perfecit pœnitentes ac Dei cultores. Mitto hic enumerare illos, esset quippe repetere eundem modum, quo animas, hic à me memoratas, lucratus est, ac lectori tedium creatur. Hoc certum, innumeros esse clericos & seculares, quos per eam caritatis & misericordiæ semitam cœlo lucratus est, ac dæmonis unguibus subtraxit; id peculiarius perspiciemus sequenti capite.

A N N O T A T A.

a *Hujus doctrinae testimonium repetit biographus
ab*

A. M. SA-
LENIO.

*ab exemplo Christi Joan. 21 v. 15 & seqq. Petrum
ovium suarum pastorem declaratur ac de sola di-
lectione interrogantis, atque ei dñm inheret, ut a-
pud ipsum videre est: neque enim istud ad histo-
riam nostram propriè pertinet.*

*b Irrepsit error in numeros Saloni, nam pre-
sens caput apud ipsum est tantum decimum ter-
tium: lege itaque cap. xi & xii, quæ apud nos,
quia unum in bina divisimus, sunt xii & xiii.*

C A P U T XV.

*Eiusdem materie prosecutio.**Ad ejus ver-
ba tremunt
improbi.**a*

Cum persiceret apud aliquos ob duritiem ac pertinaciam non sufficere modum [suprà me- moratum,] a adjiciebat proprii corporis, nihil tale promeriti, castigationem, atque profusionem san- guinis ad emoliendam eorum duritiem, & eos con- vertendos. Hisce duobus modis plures jam per- ditas animas inferno exemit, & uterque ingenti

Bejus caritate ac prudentia adhibitus, magnos ef- fectus protulit, vimque habuit insignem. Ad pri- mum quod spectat, puta reprehensionem, refe- rebant multi, per eam ad frugem reducti, quòd summa poena, quā sani iudicii clericus affici poterat à sancto Antistite, esset comparere coram ipso & ex ore ipsius excipere castigationem: quo- niam verba ipsius erant adeo fervida ac lacrymæ, quas interea profundebat, adeo vehementes, ut castigati anima trepidaret, videreturque sibi ver- fari in judicio divino; imò istinc abiens ita, quod audierat, cordi impresum servaret, ut nec obli- visci posset; nec eo non uti ad profectum suum. Multi affirmabant, se, etiamsi ad frugem redituri non fuissent propter timorem Dei & proprium ani- marum suarum commodum, peccata tamen re- licturos fuisse, ne (ut aiebant,) alteram ab Archi- piscopo reprehensionem exciperent & ne secundò coram ipso interessent divino illi judicio.

*Sacerdos
primam re-
bellis, ita
reprehensione
moveatur,**C*

Cicarius in una ex præcipuis civitatis hu- jus ecclesiis accusatus fuit, quòd flagitiosè admo- dūm viveret. Vocavit ipsum, ut corriperet: erat ille homo superbus, & ad primas corripiens vo- ces acerbo animi sensu permotus, coepit exuere re- verentiam. Jussit [Sanctus] intrudi in carcerem; verùm cùm jam essent abducturi, doluit ovis suæ vicem, revocavit, & cum ipso sese oratorio in- cludens, tamquam Pater objurgavit, exponens i- psi, sacerdoti & animarum rectori, status sui ob- ligationem, pravum exemplum & occasionem, quam parœciæ subditis præbebat, vitam, qualem ipse ducebatur, ducendi [improbam,] exactam ra- tionem in supremo Dei judicio reddendam, alia- que, per quæ ei aperti sunt oculi ad dignoscendam animæ suæ perniciem. Ita [permotus] ille fuit, ut ad pedes se projuceret, multis lacrymis orans, ut veniam sibi concederet ac manus [deosculan- das] porrigeret. Erexit eum [Sanctus] inquiens: Equidem confido divinæ misericordiæ & huic, quem in te adverto, doloris sensui, fore ut te emendes, imò lubenti animo in pace te exemplò domum remitterem; attamen tam propter eos, qui- bus imoprobo tuo exemplo offensioni fuisti, quā propter irreverentiam mihi, Dei vices gerenti, co- ram aliis exhibitam, & partim in pœnitentiam de- lictorum tuorum, per dies aliquot in carcere de- tineberis: hoc patienter sustine, attendens quan- tilum id sit ei, qui promeritus est morte corri-

pi in peccatis ac detрудi in perpetuum inferorum D
carcerem.

*415 Ea reprehensio tanto amore facta adeo ut sponte in
felicem sortita est effectum in sacerdote, ut illinc carcerem a-
bcedens, ad carce-
rem perrexerit, atque in obscurum [antrum] se re-
ceperit; & quantumvis id intelligens pater D. Tho-
mas, mandarit, ut inde exiret, ac pro custodia
sua assumeret superiora conclavia, utque diebus,
quibus illic degeret, honestè exciperetur, ipse pu-
dore suffusus ex offensa in Deum commissa, &
inuria illata Antistiti suo, tam sancto (ut loque-
batur) tamque digno omni veneratione, rogari
jusserit suppliciter, ut istic manendi veniam da-
ret: quandoquidem probè novisset sua Dominatio-
ne, quā exigua esset poena qualiscumque [com-
parata] ad eam, quam promeruerant sua delicta.
Perstitit in obscuro illo carcere duorum mensium
spatio, neminem videre desiderans, nec alia re-
vesci volens, quā pane & crudis herbis in mo-
dum asceterii, diu noctuque lacrymas profundens
cum viva gravitatis criminum suorum agnitione
ac vehementi dolore, quòd tantopere læsisset Deum
creatorem suum.*

*416 Durantibus illis duobus mensibus pœni-
tentem inter & Antistitem sancta fuit concertatio, mandante Antistite, ut domum repeteret, quo-
niam istic posset agere pœnitentiam, sibi à Deo
suggestam; pœnitente verò ipsum orante supplici-
ter, ut se illic sineret consummare vitam in pa-
ne doloris & amaritudine animæ suæ. Infinitas pa-
ter D. Thomas Domino Deo gratias egit pro eo,
quod divinæ manu sua operatus erat in ovicula ista.
Sed expletis mensibus duobus, non sustinuit, eum
istic diutius persistere, jussitque absolutè & ex obe-
dientia redire in domum suam & ecclesiam, ac
proficere ex tantis gratiis, quantis ipsum donave-
rat Deus. Tum obediens mandato Antistitis, car-
cerem deseruit, & reliquum vitæ tempus sanctissimè
transegit cum tanta à mundanis rebus mentis a-
vocatione tamque bono exemplo, ut, qui no-
verant, obstupescerent, tam insignem in moribus
ac vita cernentes immutationem.*

*417 Sacerdos alter venit aliquando in eccl-
esiæ beatæ Mariae de Succurso, & postquam fle-
xis genibus ante sepulcrum sancti Præsulis sibi
deosculatus fuerat pedes ac manus statuæ mar-
moreæ, eidem sepulcro impositæ, cœpit lacrymas
profundere tantâ abundantia, ut ædituo id adver-
tentî post aliquod temporis intervallum visum sit
adire ipsum, ac rogare quid animo persenticeret.
Sacerdos, ab iis temperare nequiens, respondit:
Noli mirari, pater, quod conspicis in me: nam
sanctus ille Archiepiscopus me ex inferis eripuit,
& Christianum fecit, quia juxta vitæ institutum,
neque talis eram, imò neque homo ratione præ-
ditus, sed bellua. Vitam agebam adeo dissolutam,
ut apparidores ejus, pessimis exemplis meis offen-
si, absque ejus mandato vel jussu me compre-
henderint, & die quadam in ejus conspectum pro-
duxerint, ubi me increpuit vehementer, attamen
restitui me jussit libertati, quoniam pollicitus sum
fore, ut ad frugem redirem.*

*418 Ast ego utique negquam & immemor mi-
sericordiæ, ab ipso mihi exhibitatæ, inox ad per-
vicaciam redii. Ejus certior factus, jussit me se-
cundò apprehendi ac perduci ad se. Explicare ne-
queo, qualis hac secunda vice ad ipsum acce-
ferim, quā animo contremiscerem; quoniam cer-
tus mihi eram, præ delictis meis ac pravis exem-
plis parum fore, triremibus in perpetuum addici,
atque etiam sacerdotii dignitate & insignibus or-
bari;*

A bari. Ubi me in conspectu habuit, apparitores relinquere me istic ac recedere jussit, & se se mecum oratorio includens, sic affari cœpit: Credis tu, Deum esse, qui videat ac nōrit tua scelera? Credis, Judicem esse in cælis, qui de illis à te & à me rationem exacturus sit? Oportet, te nec Christianum esse, nec credere alteram esse vitam, esse judicium, pœnam, imò esse infernum tibi [paratum] in sempiternum. Infelicem me pastorem, cui incumbit reddere rationem ovis adeo perdite atque hominis adeo flagitiosi, qualis es tu! Et conversus ad piissimam imaginem Crucifixi, quam istic habebat, dixit: Supreme Pastor, miserere ovis tam perdite, qualis ista est, & pastoris adeo infornati, qualis sum ego. Et hoc proferens, singulture cœpit ac plorare tam acriter, ut vel solus ejus aspectus tremorem cordi meo injiceret, & tanto dolore corriperet animum, ut me vitâ defungi istic existimarem; & id quidem mihi gratum fuisset, ut isto conspectu liberarer. Et sanè sola perceptio eorum, quæ dicebat, solusque aspectus doloris, quo pœniciem meam deplorabat, erat sufficiens ad examinandum mortalium fortissimum ac robustissimum, qui coram adfuisset.

B adeo percel-
ln, ut ad
quacum-
que pœnam
je offeras

419 Vires utcumque collegi, ac me pariter plorans projeci ad pedes ipsius, supplex orans, ut quamlibet mihi pœnam infligeret, & ut ipsum propter mea delicta tanto meroe afflictum ne contuerer, quoniam [pœna] quilibet futura effet levis ad eam, quam promerebar. Ingenti autem cum dolore & animo firmissimo ibidem statui vitam immutare, idque illi promisi, quanta potui sinceritate, non quid mihi veniam imperire, nam pro notitia, quam mihi per merita boni Pastoris eodem in loco instillaverat Dominus, delictorum meorum & gravitatis criminum, levis videbatur pœna qualicumque; sed tantum quid cessarent lacrymæ per venerandam illam faciem defluentes. Adeo benignus mihi fuit, ut fidem habuerit, verbis confusis sit ac dixerit: Nolo té ad triremes damnare, sicut dignum te esse novisti ac fateris ipse, vel in carcerem conjicere vel, ut æquum fore, castigare: at rem unam flagito, quam si præstiteris, ignoto. Nimirum: domi tuæ te contineo per mensem, &, quantâ poteris curâ & diligentia, vitam scrutator, ac si statim mori debeas & fistere te divino iudicio; dein totius [vitæ] generalem confessionem instituto apud confessarium à me tibi designandum, & à Missa celebranda absentiæ, donec id expleveris: aliam à te pœnam non requiro. Hoc audiens (inquit sacerdos) humi me projeci ad pedes ejus & ad ipsa etiam veglia, si licuisset, deosculanda millenis vicibus; at passus id non est; sed mihi brachia imponens: Satis est, inquit, vade feliciter, ac Dominus per suam misericordiam cordi tuo dicta mea imprimat.

C & serib pœ-
nitentia;

420 Illinc egressus (inquit sacerdos) mandatum ejus implevi, atque ita mihi impressa fuerunt beati Antistitis verba ac lacrymæ, ut numquam memoriam excidant, talemque me comperi, qualis est homo, qui, obscuro carcere detentus, educitus est ad perfruendum cæli conspectu ac solis lumine. Visus mihi sum tunc cœpisse aperire oculos, ut revera tunc aperui, factusque mihi est mundus alter; cœpi Christianus esse & sacerdos, qualis non fueram ad illud usque tempus. Nec dubito, quin, sicut Sancti verba & lacrymæ principium fuere conversionis ac pœnitentiae meæ, ita etiam nunc ob ejus in cælo preces mihi à Dei misericordia concessa sit perseverantia, quoniam ipsi commendando me die quolibet. Ea est ratio (dixit) pater, cur hunc lapidem intueri & ad sepulcrum illud accede-

Septembbris Tomus V.

re nequeam, quin cor mihi mollescat, & modo, A. M. Sa-
quo conspicis, erumpant ex oculis lacrymæ. Si lonio.
possibile mihi ac lictum sit, nolim umquam re-
cedere ab hoc sepulcro, in quo quiescit is, qui me
inferno surripuit, & animæ vitam dedit. Hæc o-
mnia magno animi sensu ac multis cum lacrymis
sacerdos ille retulit suprà memorato ædituo.

421 Nec hic stetit caritas sancti Antistitis; plu-
ris quam lacrymis constitere ipsi oves nonnullæ;

*coram alio
frustra sepe
monito*

imò proprium sanguinem ipsis nonnumquam im-
pendit, flagris acriter in se fæviens, ut exaudiret
illum Deus, ac per misericordiam suam lumine
perfunderet eum, quem convertere cupiebat. Se-
pe clericum improbae vitæ ac pravi exempli, quod
præbebat in vicinia, coarguerat; intelligens autem,
non redire illum ad frugem, sed abuti suâ miseri-
cordiâ, advocari jussit per apparitorem; non ta-
men apparitore illum comitante, ut sequenti ca-
pite memorabitur. Dum advenerat, ingressus est
oratorium, obserans probè januas ac jubens famu-
lum servare eas, ne quis accederet. Cum soli es-
sent, (ut ipsem deinde narravit clericus,) graviter
illum increpuit, sibi ipse culpam adscribens ac di-
cens: Tua pertinacia mihi culpæ est, non ti-
bi: mihi, quid tantâ misericordiâ adversum te
usus sim, reprehendendo te toties, nec secunda
aut tertia vice te puniendo, existimans fore, ut
flesterem per hanc pietatis semitam: ego culpam
admisî, & quoniam admisî, æquum est, ut & e-
go pœnitentiam agam. Hæc dicens plures inter la-
crymas, prostratus ante Crucifixum, exuit scapu-
lare & cucullum, veste exeruit brachia, & denu-
data parte humororum, flagris ibidem paratis, cæ-
dere se cœpit atrociter, plorans assiduò oransque
Redemptorem nostrum Jesum Christum, ut sibi
condonaret pœniciem istius animæ, quæ ex ejus
culpa tamdiu flagitiis inhærebat. Tales autem si-
bi ictus infligebat, ut vestes postea sanguine con-
spersæ apparuerint.

422 Perculsum stetit atque examinatus clericus, flagris in se
cernens, quam de se pœnam sumeret sanctus An-
tistes. Et projiciens se ad pedes ejus, plorans a-
marissime, rubore perfusus ac delictorum suorum
plenus pudore, supplex oravit, ut pro amore Dei
sibi porrigeret flagella, stium esse enim præstare
pœnitentiam, quoniam abusus fuerat ejus miseri-
cordiâ. Spopondit autem coram eadem sacra Cru-
cifixi imagine, tam seriam institutum se emen-
dationem, ut & suæ dominationi & mundo uni-
verso ad oculum pateret. Itaque complevit cor-
poris sui castigationem bonus Pater, &, resum-
ptis vestibus, verbis admodum ferventibus, & ma-
gno animi affectu cohortatus illum est ad emen-
dationem: ita ut clericus illinc abscederet corde
immutatus, nec valens fletum comprimere. Do-
minus perrexit, in eademque se conclusit, ad dies
aliquot neque exiens, neque agens cum quopiam,
crimina sua & tempus, quo iis immersus fuerat,
deplorans. Deinde tantum languorem ac pallorem
contraxit ex terrore sibi inficto per ea, quæ spe-
clarat in oratorio Archiepiscopi, ut ultra medium
annum recuperare non valuerit colorem naturalem;
tantum autem incessit ipsum emendandi se, ac
Deo serviendi desiderium, tamque id perfectè ex-
plevit, ut toto tempore, quo pôst in vita super-
stes fuit, egregium se exhibuerit Dei cultorem, &
occasio fuerit in sua ecclesia, cur etiam alii ad piutum
ejus exemplum levitatibus valedicarent, ac solici-
tè eniterentur vitam probis sacerdotibus conve-
nientem instituere.

423 Sacerdos alter, (& horum ipsem mihi au-
tor fuit,) in juventute sua perdite vivebat cum mu-

Aaaaaa lie-

922 VITA PROLIXIOR S. THOMÆ A VILLANOVA ARC.

A. M. SALONIO.
Pro alio,
quem prius
in custodia
tenuerat,

liere, ejus atnote incensa, lucro sibi apponente diabolo illius [sacerdos] egestatem, & hujuscem [muliercula] divitias, quodque haec illi dabant, ut firmiore ac obsecratio nodo ambos constricatos possideret. Accivit illum beatus Antistes ac frequenter corripuit solita sua caritate; verum cum non resipisceret, comprehendi jussit & in carcerein conjici vinculis onustum, expertarus, an per castigationem ad frugem esset redditurus, qui ad eum modum benignitate & misericordia abutebatur. Elapso octiduo, sat diu captivum fuisse ratus; eximi & ad se perduci jussit. Nec miror, longum ei visum fuisse octiduum; quandoquidem, dum ex mera caritate oritur castigatio, poenam magis pessentifcat, qui infligit, quam qui subit & qualicumque protrahitur temporis intervallo, id diuturnum appareat.

*& crimen
fatuem*

B

424 Adductum ad se sacerdotem oratorio inclusit ac magno candore animi affatus est: Evidem reprehendi te, minatusque sum sapientius fore ut, nisi deserens omnino istam mulierem, vitam emendares, te castigarem severè: tu verò id tibi nec integrum nec possibile esse ais: quid te ipsi obstringit cum tanta Dei offensa ac pravo tot hominum exemplo? Id mihi, quæsō, dicito, & animum tuum aperito. Imaginare, te esse hic non cum archiepiscopo, sed cum omnium, quos habes, amicorum optimo: nam firmiter tibi assevero, non esse secundum Deum animæ tuæ meliorem nec commodi tui studiosiorem quam me. Tantam Antistitis sui benignitatem & caritatem cernens sacerdos, sincerè fassus ipsi est crimen suum, tempusque, quo duraverat improbus ille amor, & occasionem ejus præcipuum fuisse, quod ipse egeret, mulier vero dives sustentaret. Hoc inaudiens Archiepiscopus, ac si quis sicam in corde ipsius defigeret, ad imaginem Crucifixi, illuc collocatam, conversus est magna afflictione & multis lacrymis inquiens: Te meorum aliquis ex egestate lœdat Rex gloriae! Sacerdos mihi subditus peccato serviat ob defectum alimenti? Illius haec, mi Deus, culpa non est, sed mea. Supplex te oro, Domine, per Sanguinem, ista in Cruce à te profusum, miserere hujuscem animæ ac lumen præsta, quo infelicem conditionem suam agnoscat, & ad te Creatorem ac Redemptorem suum revertatur. Nam pro ejus peccato, cum ego non succurrendo ipsi reus sim, ego, Domine, penitentiam persolvam. Sanè ex eo, quod non succurrisset, culpæ reus non erat pater D. Thomas, quoniā ad illud usque tempus [indigentiam] ejus ignoraverat: sed vera caritas & humilitas qualemcumque proximi culpam sibi imputat.

*domum remi-
ferat,*

425 Conversus dein ad sacerdotem, gravissime increpuit de peccati fœditate ac de exigua fiducia, quam habuerat in Dei providentia, hortatusque est longo temporis intervallo ad timorem Dei & fiduciam in misericordia Patris cœlestis, tantâ curâ nutrientis aves cœli, ac tanta pulchritudine & amoenitate vestientis agros: dimisit dicens: Vade in domum tuam, neque ex eas usque in diem crastinum, nec videoas mulierem istam, nec quidquam ab ejus manu admittas: ego de qualibet re necessaria tibi prospiciam: recita quanta potes devotione Officium, Domino te commenda, & manu huc redi sub horam septimam. Cum verò à te, promerito insignem castigationem, tam parum exigam, fac, ne ad unum quidem punctum ab eo, quod dico tibi, recedas. Domum abiit sacerdos, in eamdemque se conclusit, observans, quidquid ab Archiepiscopo præscriptum sibi fuit.

426 Cum nox advenisset & hora quietis, omniesque iam ivissent cubitum, oratorium suum

ingressus est bonus Antistes, sacerdotis illius commendationem commendatus Domino. Deprecatio autem in eo confitebat, ut denudaret dorsum, ac flagellis feriret atrociter, obsecrans diuinam Majestatem, ut miseresceret animæ illius sacerdotis ac suæ, cui ille commissus erat. Ex numero verbigerum & ardore, quo ea sibi inflixerat, non modo dorsum sed & humeros ac partem pectoris confusionibus ac sanguineis plagiis referta habuit, quæ ipsi diebus aliquot acres doloris morsus intulere. Nam licet frequentes, quibus pro salute ovium suarum se afflictabat, verberationes [chirurgi] operâ indigerent, tamen ad servandum secretum & corporis sui pudorem, eâ non utebatur, atque ita dolor, quem sustinebat, donec sponte sanarentur plagiæ, erat acerbior, quam quem sentiebat ipso tempore verberationis.

D
*nottu se fer-
rit atrociter,*

427 Die postero sub horam septimam matutinam, uti præceperat, reversum ad se sacerdotem, denuò secum oratorio inclusum tenuit, magnoque spiritu ac fletu, (quippe viscera habebat tenerima, & mox [lacrymæ] in oculis ejus apparebant,) resumpxit adhortationes, & quamquam toto vitæ cursu caverit sibi, ne detegeret peculiaria pietatis exercitia; tamen ut ipsi prodesset magis, ac [strixi] obligaret ipsum emendationi & divino obsequio, sustulit scapulare & cucullum, ac vestem paululum aperiens, ostendit in unius humeri parte, & in pectore plagiæ flagellarum, quas sibi ipsius causâ ea nocte inflixerat, dixitque: Hanc ego tuorum peccatorum à me poenam exegi; si ad illa redieris, & usque adeo ingratus & pertinax fueris, ut nec Dei misericordia, nec mei, vicarii ipsius, conatus tibi profuerint, certus esto, non dilaturam diutius diuinam justitiam, sed te excisuram inferorum igni pabulum, tamquam arborem sicciam, cui nullum prodest remedium.

E
*illi mane
plagiæ ofter-
dit,*

428 Sacerdos plagiæ istas in Antistite suo conspicens, tanto pudore corruptus fuit, tantoque terrore percitus per comminationes, eo spiritu & efficacia prolatas, ut, quasi impos animi, se in illum projicerit ad deosculandas cicatrices, ad pedes ejus prolapsus sit & magno animi affectu ac proposito promiserit fore, ut & à muliere & ab omni peccato secederet, ac prius fame interiret, quam ut in eam umquam oculos conjiceret. Retulit sacerdos idem, quod quamvis summo, qui excogitari queat, amore ipsi obstringetur tam propter peccatum, quam propter ipsius dona, ita isto tempore ex memoria ac voluntate eam deleverit Dominus, ut post nec viserit umquam, nec ejus recordatus fuerit, ac si novisset numquam. Ne autem occasione indigentiae ad Dei offensam rediret, ac mulierei deinceps viseret, dixit ei bonus Pastor: Sevoca animum à negotiis, ac discutiens diligenter vitam & conscientiam, generalem confessionem instiue, qualem decet ad perpurgandam [animam:] ego verò jubebo tibi diebus singulis in quadam ecclesia Missam assignari, & ab eleemosynarum mearum dispensatore mense quolibet elargiri regales triginta, ut honestè vivas: vide, num id sufficiat. Affirmanti sacerdoti, (nam id temporis comparatè ad rerum pretium regalis unus ac medius plus valebant quam hodie datum quatuor,) contulit istam eleemosynam multo tempore, donec idem sacerdos aliam occasionem affecutus, unde sibi prospiceret, recipere deinceps renuit; iniquum id esse [ratus] ac subtrahi pauperibus aliis.

F
*sceleris hor-
rorem ac vi-
te emenda-
tionem inge-
rit.*

429 Alius sacerdos, loci cuiusdam parochus, accusatus fuit, quod in propriis ædibus aleret concubinam cum magna loci totius offensa; accivit, ut

A ut coriperet, & inter corripiendum, jussit ipsum mox domo deturbare mulierem: promisit ille, at non perfecit. Secundò accivit, & oratorio suo inclusum ita est allocutus: Sanusne tu es? Cogitasse esse Deum in cælo, & antistitem in terris, cuius est plectere scelera tua tam publica & ob exemplum tam noxia propriis tuæ parcecia subditis? Ad istum modum vivens, quo atus Rem divinam peragis? Quo pacto corripies tuos subditos, ad quod obligaris, utpote animarum rector? Penes te culpa non est; sed penes me, qui te istic constitui, & rectorem esse volui hominem tam impium, ac tu es. Cum itaque erraverim te rectorem constitueris, & amplius, dum te accitum & reprehensem abire passus sum, nec in carcerem conjecti: Ego Domine, dixit ad Crucifixum conversus, culpa reus sum, æquum est, ut & ego supplicium feram. Hæc verba plures inter lacrymas repetens, detexit humerorum partem, cœpitque tam atrociter se cædere, ut extemplo profiliret cruar.

alios

B 430 Obstupuit parochus videns, quo rigore poenas sumeret de peccatis suis sanctus Antistes, rubore ac pudore perfusus projectis se ad pedes ejus, lacrymisque ex oculis profluentibus, promisit, testem appellans Jesum Christum cruci affixum, atque expressum in ea sancta imagine, fore ut mulierem mox domo exigeret, non videbat ultra, ac tales in ecclesia sua præstaret actus pœnitentiæ, ut ad frugem excitaret omnes, quos in plebe sua malo exemplo offenderat. Complevit flagorum pœnam bonus Antistes, & pro insigni benignitate sua fidens promissis sacerdotis dixit: Credo, te, ex corde loqui, ac spem meam repongo in eximia Domini nostri misericordia: futurum [scilicet] ut, non attendens ad tua & mea delicta, tibi gratiam largiatur ad perficiendum, quod hic coram ista Crucifixi imagine pollicitus mihi es: quidquid peractum est, ignosco. Tu, ipso propitio, domum redi, confessionem generalem & novam vitam institue, ac Domino quilibet die gratias age, quod in statu tam improbo vitam tibi non eripuerit. Abiit sacerdos & mox mulierem domo sua abigendam curavit, ejusque ita amisit memoriam, ac si novisset numquam. Vixit deinde insigni populi exemplo ac documento ad probitatem, continuis vacans pœnitentiæ actionibus, ac multos ex eadem parcecia, qui nequiter vivebant, concitans ad vitam commutandam & serviendum Domino.

*à pessima
vivendi nor-
ma*

C 431 Alter sacerdos, vir præstans ac primario quodam officio fungens in templo principe, impie vivebat similiter, & magnâ omnium, qui nôrunt, offensâ: atque eò devenit vivendi licentia, ut è monialium cœnobio novitiam subduxerit, ac servârit domi suæ. Summo inœnore correptus est id intelligens sanctus Antistes. Simulac autem intellectus, vocari jussit, & introduxit similiter in oratorium coram sacra illa Crucifixi imagine. Tam vehemens erat ipsi doloris sensus, tanta animi afflictio, ut volens inchoare reprehensionem, in lacrymas priùs eruperit & (sicut sacerdos ipse post narravit amicis suis) in singultus ex imis visceribus procedentes. Cohibuit, quantum valuit, sensum istum, cœpitque corripere ipsum, exponens flagitii turpidinem, ac rem ipsi declarans verbis adeo fervidis, ut fateretur sacerdos, maluisse se tum vitâ functum esse aut in carceribus Chulillensis *b* detentum, quâ in isto oratorio auditorem eorum, quæ in objurgatione ille proferebat. Denique [Sanctus] sic alloqui ipsum aggressus est: Propter mea delicta permisit Deus, ut tu ad tantum flagitium deductus sis, quantum

Septembbris Tomus V.

est, subtrahere ipsi virginem, jam parataam, quæ professionem emitteret & ipsi sponsa evaderet. Si equidem bonus antistes existimat, haud permisura fuisset divina ejus benignitas tantam perfidiæ, quantam tu illi exhibuisti: quia ego sum pastor improbus, tu ovis es adeo flagitiosa, & multis lacrymis ad Crucifixum conversus dixit: Domine, tam grande crimen ab homine isto commisum, & injuriam tibi ab eodem illatam, permisisti ob mea delicta. Ipsum, Domine, lumine tuo collustra; da ipsi suorum peccatorum notitiam, da spiritum veræ pœnitentiæ & emendationis; & quoniama ob delicta mea te læsit tam graviter, justum est, Domine, ut ego luam.

*ad pœnitenti-
tiam & ad
frugem per-
ducit.*

432 Hæc pronuntians, cœpit denudare humeros ac flagellis ibidem ad hoc præparatis, cædere se tam vehementer, ut foris iactus perciperentur, & crux erumperet. Usque adeo exhorruit sacerdos, cernens quâm atrociter flagris in se sœviret. Præful tam sanctus, ut ad pedes ejus se projecterit, & flagella manibus eripere, detegere [humeros] ac ferire se ipse voluerit; abnuit tamen pater D. Thomas, & hoc unum dixit: Cum crimen tam grave, tamque perniciose exēmplo existenter, manebis hic inclusus cubiculo; donec curavero, ut puellam istam recipient cognati, atque ipsi prospectum sit; tum verò pœnitentiam per me tibi imponendam exsolves. Remansit illic sacerdos cum desiderio emendandi vitam ac persolvendi pœnitentiam. Ad se vocari jussit sanctus Præful unam è propinquis illius puellæ, quæ tum propter ejus persuasiones, tum propter subsidii pollicitationes illam in ædes suas deduxit, & [à conspectu hominum] remotam servavit; deinde verò post annos aliquot ipse nupti tradendam curavit. Sacerdotem jussit segregem degere in collegio Societas Jesu Gandiæ *c*, instituere confessionem generalem, nec Missæ sacrificium celebrare, donec id vatum foret patri, apud quem depositurus erat peccata sua. Ita complevit dictus sacerdos, & Valentiam ad munus, quo fungebatur in ecclesia principe, rediit, præbens deinceps incolis omnibus optimum exemplum, & prædicans tum studium, quo ferebatur sanctus Antistes in Dei gloriam & salutem animarum, tum quæ viderat ac audierat in oratorio isto *d*. Diebus autem plurimis visebat ipsum, & ad pedes ejus deosculandos se prosternebat, compellans animæ suæ Redemptorem. Hac eadem methodo lucratus est bonus Pastor plures alias oves perditas & ex inferni semita reduxit ad Domini obsequium per reprehensiones plenas caritate, servidas non tantum profundens lacrymas, sed & cruorem per verberationes flagellarum valde acres *e*.

E

F

ANNOTATA.

a Puta benigitatis & reprehensionis verbotenus facte: nam hic denuo prætermis totum capitum prolixum exordium, quo auctor docet, boni pastoris esse ad exemplum Christi & sanctorum episcoporum martyrum pro ovibus suis sanguinem profundere, atque id præstissime S. Thomam, dum prece, verbis & lacrymis non proficiebat.

b Esculanus lib. 8 cap. 21, num. 2 Historia Valentina Jullilla scribit, & eodem teste, locus est pertinens ad archiepiscopatum, situs ad Duriam flumen, habensque arcem munitam, cui includunt ecclesiastici, dum exigit delictorum gravitas.

c Civitas regni Valentini, ducatus titulo insignis, sat nota est.

Aaaaaa 2

d Coc-

A. M. SA-
LONIO.

d Coccinus pag. 518 ex jam narratis exemplis verisimiliter unum memorat & testimonis firmat pag. 518 & seq. Reprehenderat, inquit, plures sanctus hic Præful amantissimis verbis sacerdotem, munus quoddam in ecclesia Valentina obeuntem, visaque tandem ejus protervia, ad se vocatum proprio cubiculo, ubi sanctissimi Crucifixi imago aderat, inclusit; ad quem: Meis, inquit, peccatis factum est, ut tam pertinaciter in malè agendo perseveres; cum mea tot monita nihil haec tenus profecerint; & fluentibus ubertim lachrymis, ac denudato corpore, flagellis coram sacerdote verberare se cœpit: quo ille spectaculo commotus, ad pedes sancti Archiepiscopi, rogans, ut desisteret, se projectit, & meliorem vitæ rationem se imposterum secuturum spopondit. Ita deponunt de publica voce & fama in processu Valentino... Carolus Joannes de Torres... Petrus Gutierrez... ætatis xci annorum,... qui ultra publicam vocem & famam deponit de auditu à Bernardo Simon, cui hoc de vera scientia innotescet; Ludovicus Nadal & Franciscus Dymas Pellicer... qui fuit filius diti sacerdotis, qui etiam ultra publicam vocem & famam deponit [de] auditu ab ipsomet sacerdote suo patre, qui multis cum lachrymis factum hoc, ob quod aliam vitam instituerat, enarrabat.

B e Totum hoc denuo confirmat Coccinus pag. 515 & seq. verbis sequentibus: Priusquam ad correctionem fratris accederet ante imaginem sanctissimi Crucifixi in oratione pernoctabat, unde divino spiritu plenus blando colloquio alias ad pœnitentiam reduxit, alias, indurato pertinaces animo, se in eorum conspectu flagellis acriter persecutiendo ad relictam vitæ melioris semitam revoxavit; ita de auditu & publica voce & fama deponunt in processu Valentino... Don Federicus de Borgia... Michaël Hieronymus de Vinaron,... Frater Franciscus de Molina... & Mentia della Torre... in processu Castellæ: qui omnes examinati fuerunt auctoritate ordinaria. Addamus & testimonium domesticum, quod allegat idem Coccinus pag. 521 & seq. Mariana de Sottomajor ætatis octuaginta annorum... in processu Valentino... deponit, quod sanctus Vir in reformatio ne usus fuit modis exquisitis & prudentibus, magno fervore & charitate plenis: & subjungit particulariter, se meminisse cujusdam nobilis & eximii civis Valentini, & cujusdam ecclesiastici sibi cogniti, coram quibus asperè se pro illorum culpis atterendo flagellis, perditos eorum mores, inusitata hac ratione coercuit.

C **C A P U T XVI.**

Suorum præfertim ecclesiastico rum honori consulit; facilis est ad ignoscendum & in reos pœnitentes benignus.

Subditorum fame studio-
sè consulit,

a **S**icut vera caritas, etiamsi odio habet peccatum, amat tamen personam, ita præpositus, prædictus ista virtute tam propria muneri suo, corrigit ac punit subditorum suorum culpas eo modo, ut miserescat personarum &, quantum potest, consulat earum honori & famæ a. Doctrinam hanc frequenter exposuit ad concionem, ac sedulò ipse servavit pater F. Thomas. Eapropter,

ut post obitum ejus narraverunt visitatores, habebat album, cui inscripta erant nomina & accusaciones clericorum, & ecclesiarum, quibus inserviebant, quasve frequentabant. Eum quippe ordinem servabat, ut visitatores ipsi visitationes instituerent, commentarios suos conficerent, &, illis finitis, ad ipsum recurrerent, reos deferrent, ac rem ipsum edocerent. Ipse vero, quæ ex commentariis istis consequebatur, contra quemlibet, transferebat propriis manibus in album suum, id ipsum observans, si quis extra visitationem accusabatur. Commentarios, dum inde decerpserat, quod [necessæ] videbatur, atque albo suo inseruerat, cremari, & exactum à visitatoribus servari silentium jubebat. Atque ita accusatorum vel reorum honori consulebat, per se ipse conficiens, quidquid pertinebat ad mores & vitam ecclesiasticorum, nullo seculari homine vel scribâ ejus conscientio. Hoc peracto, eos, quos reprehendere vel castigare opus erat, congruo tempore vocari jubebat seorsum, & secundum annotata in libro reprehendebat aut castigabat, sicut dictum est capite precedente. Consecutus finem, quem unicè intendebat, puta ovium suarum emendationem, inserta libro suo expungebat aut lacerabat ita, ut numquam patefierent.

E
*delatoribus
non facile
redit;***b**

434 Ex eadem cura ac cupiditate conservandi honorem clericorum suorum oriebatur, ut raro fidem haberet delationibus contra illos instrutis per homines præsertim laicos. Vicarius perpetuus Lyriæ b aliquando accusatus fuit à parœcia sue incolis: nequiens [Sanctus] in animum inducere [ut crederet] quod adversus illum referebant, dimisit eos comiter, fore aiens, ut rei prospiceret. Vocato magistro Porta narravit relata sibi ab istis hominibus, & credere se [subjecit] rem omnem [ortam] esse ex prava animorum affectione. Verumtamen (inquit) ut securi simus, cum Lyriæ palam sit, venisse illos huc accusatum, vade istuc, & visita ecclesiam; in inquisitione autem super vicario ordinem à me tibi expoundum serva, ac Deo rem commendemus; ipsa enim lumen nobis præferet, & aperiet veritatem. Exposuit ipsi ordinem huic vicarii causæ particuliæ convenientem ac dimisit. Cum illuc advenisset magister Porta, & visitationem perageret, manifestè comperit, rem omnem [natam] esse ex prava animorum affectione & malitia, & eomo do, quo fuerat arbitratus Archiepiscopus.

F
*acerbum ac-
cusatorem*

435 Die quadam clericus, qui se à rebus mundi valde remotum, & honestum profitebatur, (eratque re ipsa talis, ut referunt testes,) alterum eiusdem parœcia [clericum] accusatum venit, quod improbam nec sine pravo exemplo vitam ageret; & ex zelo, quo ferebatur, licitum sibi existimans, ea de re uberiori differere, multum aggravavit absentem: unde non exiguum dolorem sensit ac vultu prodidit pater D. Thomas, & inconsultum conquerentis zelum comprimens, dixit: Per amorem Dei, pater, ad animi tranquillitatem redi; iræ, quâ huc venisti, & quæ magna est, moderare atque attende, eum, de quo loqueris, fratrem tuum esse, & quem, licet peccatis obnoxium ac fragilem, sanctum efficere potis est Dei manus. Tu vero si in similem humanæ fragilitatis [noxam] delapsus non sis, Dei misericordia est, non tua virtus; quoniam ex te ipsis æquè debilis es & miserabilis quam ille, talesque sumus omnes.

436 Præterea etiamsi illâ culpâ careas, putas te aliarum esse expertem? Iracundiam illam, pit quâ huc venisti accusaturus proximum, non prius cor.

A correptum inter te & ipsum solum, nec secundūm legem in Euangeliō præscriptam, non arbitraris peccatum esse & quidem lethiferum? Per amorem Dei cohibe te paulisper, & attende, utrū fortasse [beneficio] quod obtines in ecclesia, immixta non fuerit simonia aliqua occulta, quam modò non perspicis, sed cui larva deponetur in hora mortis: [attende,] an nūmmos aliquot [iniquè] collectos non teneas in arcæ angulo, aut improbam voluntatem in arcano pectoris; quodlibet enim ex iis nec minùs peccatum est, nec minùs concubina, quām quæ, dicente te, alitur à fratre tuo. Si priùs seorsum ac debito ordine corripiisses illum, & eā viâ nihil proficiens, ac desiderans ejus emendationem cum caritate ad me recurrisses, ego sanè tibi gratias egissem, tuque sic fuisses bene meritus; at quòd huc veneris, ut querelas deponas & iniquo dente mordeas fratrem, hoc malè me habuit.

accusatum
clam exami-
nat & ad
frugem re-
vocat;

B 437 Ita eum, qui proximum prætextu pii zeli accusatum veniebat, corripuit & absentem defendit. Dimisso illo clero, arcessivit alium, ac oratorio suo inclusum reprehendit cum amore ac doloris sensu, qualem exigebat & Dei offensa & damnum spirituale istius oviculae, ac modo agendi usitato secundūm ea, quæ præcedente capite retulimus; ita quidem ut uterque inde egressus sit oculos perfusus lacrymis. Testimonium certissimum, quòd & bonus Antistes inter corripiendum hunc clericum plorâset, & hic correptus ad agnitionem perniciei suæ & ad exemplar Præfusile flevisset similiter. Tam felix per Dei misericordiam ejus fuit eventus, ut, quemadmodum dein patuit, clericus ille vitam valdè correxerit ac immutaverit, nec ullum in honore detrimentum passus fuerit.

cavet, ne
sacerdotes

C 438 Servandi hujus adeo studiosus erat [Sanctus], ut apparitoribus suis in mandatis dederit, ne si forte aliquis ita diceret: Hac nocte vobis prodam clericum in domo mulieris, vel mulierem in illius domo, ne [inquam] etiam si talia dicens vir præstantis effet ac pecuniam offerret, ed se conferrent vel loco se moverent, nisi vel ipsem vel vicarius suis generalis disertè præcepisset. Quia, inquietabat, talis vel peccat ex fragilitate & clam, vel ex malitia absque pudore & palam: si palam, hoc & nos noverimus, ac vobis mandatum dabimus; si ex fragilitate & clam, non est quòd ipsum intercipiatis vel comprehendatis cum tumultu & ignominia, sed vocabitur à nobis, & permittet Dominus, ut per nostram reprehensionem ad frugem redeat. Si autem quis ita erat accusatus, ut expidiret vocari per apparitorem, huic aiebat: Talem hominem vocato ad me; ne tamen ipsi te comitem jungito, sed ducentis passibus vel ante vel post ipsum [incedito] ne quis intelligat, eum adduci per te; magni quippe momenti ac pretii res est fama & honor hominis ecclesiastici c.

prælòm com-
prehendan-
tur, sed vo-
catis

D 439 Magister Joannes Baptista Caro dicec-si visitans, comperit in loco quodam, parochum domi sive alere mulierem ac plures utrique communes liberos, pauperes omnes ac nudos; commiseratus illius, noluit captivum abducere; præcepit tantum, ut domo exigeret omnes matrem ac liberos. Valentiam redux exposuit sancto Præfusili perversam vivendi rationem, & grandem egestatem parochi. Magno ille tactus sensu doloris, dixit: Tu scripe tuo nomine, ut veniat Valentiam, & cùm hic fuerit, mibi eum tu præfens file corripiendum. Quamvis autem non possim non increpare ipsum atrociter, meque iratum conspicias, si tamen in ipso comprehendamus culpæ agnitionem

ac emendandi desiderium, tu pro ipso intercede A. M. SA-
ac perge intercedere, quantumvis irà incensus LONIO.
videar. Scribe etiam, ut adducat mulierem ac li-
beros, ne istic maneat; at nesciat, te scribere
meo iuslu. Ita fecit, scriptisque magister Caro,
prout mandaverat Archiepiscopus. Adfuit cum fa-
milia parochus: adventanti dixit magister Caro:
Innotuit Archiepiscopo tua vivendi perversitas:
attamen conferamus nos ad ædes ipsius, & dum
in conspectum ejus veneris, projice te ad pedes
ejus, pete veniam, & ex imo corde promitte fo-
re, ut posthac Dominum non offendas.

440 Perrexerunt ad palatium: cubiculum, corripit &
ubi erat pater D. Thomas, prior ingrediens ma-
gister Caro dixit, audiente ipso sacerdote: Do-
mine, adest parochus loci illius, qui veniam ac
misericordiam Dominationis tuæ imploret. Quis
parochus? subjecit Sanctus. Intret: & illum in-
tuitus: Is est, qui mulierem & ex ea tot liberos

domi sive detinet: proripe eum hinc, ne maneat hīc coram me, deduc in carcere. Tum cœ-
pit intervenire pro ipso magister Caro, & sacer-
dos ad pedes ejus provolutus multis cum lacry-
mis veniam deprecari, ac serio admodum polleri fore, ut corrigeret se: ita quidem ut misericordiâ commoto benedicto Patri pariter ex oculis [lacrymæ] profluerent, & has inter dice-
ret: Si culpam agnoscis, & ex animo spondes, non
offensem iri à te Dominum posthac; mox igno-
scam; at verò si quid adversus tuam vivendi ra-
tionem in posterum delatum fuerit, lues una vice
omnia. Emenda te, ut debes; cura ut Christianus
sis & sacerdos, atque ut talis vivas; à Deo inibis
gratiam & à me. Solo se prostravit sacerdos ad
deosculandos pedes; id tamen passus non est, at
brachia ipsi injectis, enixè commendans, ut sta-
ret promissis.

441 Non sufficit caritati Servi Dei donâsse
ipsius venia, ac tantopere excitâsse ad emenda-
tionem: verùm etiam conspiciens lacerum, paupe-
rem & miserè constitutum, præcepit magistro Ca-
ro, ut ipsi & similiter mulieri ac liberis vestes com-
pararet; ærarii verò custodi, ut sumptus persolve-
ret. Iis vestitis, parocho licentiam concessit redeun-
di domum & ad ecclesiam suam; mulierem ac li-
beros morari [jussit] Valentiae, & alimenta sub-
ministravit, donec illius iussu ipsa se matronæ cu-
jisdam servitio addixerit. Ex liberis juvenes, a-
ptam famulatui ætatem habentes, apud heros,
puellas apud heras; & pueros apud artifices, qui
artem edocerentur, collocavit: infantes verò nu-
triendos dedit, donec similem ætatem attigissent.

442 Alterius loci sacerdos, flagitosam vitam
agens, reprehensus fuit sibi à sancto Antistite,
& quoniam se non emendabat, venire jussus est
Valentiam, adveniensque conjectus in carcere.

Advertens [Sanctus] elapsos esse dies aliquot, nec
interpellare aut intercedere pro ipso quempiam,
dixit magistro Porta: Quantum video, misero illi
sacerdoti, in carcere detento, nec amicus est nec
familiaris: tu, amabo, cura, ut, ipso inscio, a-
liquis apud me interveniat; fortasse per ea, quæ
toleravit in custodia & per nostram reprehensi-
onem redibit ad frugem. Induxit ad id magister Por-
ta magistrum Petrum Maça, theologum valdè do-
ctum & Archiepiscopo familiarem: licet autem
hoc ipsum exoptaret sanctus Præfusil, ut tamen ne-
gotium meliorem effectum fortiretur, simulac de-
precari coepit magister Maça, difficilem se præ-
buit & ad speciem iratum, Mene, inquiliens, pro
ipso rogitas, pro eo inemendabili ac pernicioso, &
ad remum dari promerito; noli rogare me pro ho-

mine

facilem ac
liberalem se
præbet:

miserias ca-
ptivi sacer-
dotis,

mine

A a a a a 3

A. M. SA-
LONIO.

mine tam obstinato. Prosequente tamen suas pre-
ces magistro Maça, (quod & ipse cupiebat,) è
carcere deductus est.

*ipse, ut par-
cendi occa-
sionem ha-
bit, inter-
cessorem ex-
citat;*

443 Dum in conspectum venit, sanctè dis-
mutatas [Antistes] nec aliàs quām ut prodesset illi
animæ; Reducite, inquit, reducite; neque enim e-
mendabit se, nolite pro ipso interpellare: cùm
autem abducerent, dixit magistro Maça: Jube huc
reduci; ut precibus tuis & caritati, quā ad hoc
incitatus fuisti, morem geram, non puniam secun-
dūm merita. Protractum ad pedes suos Archiepi-
scopus tali sermone perstrinxit, ut sibimet ipsi e-
nuntianti, reo ad pedes ejus provoluto, ac cir-
cumstantibus omnibus lacrymas expresserit, & re-
medium medicinamque attulerit miseræ sacerdotis
illius animæ. Namque ibidem decrevit ac promi-
fit corrigerem vitam, idque opere complevit, reli-
quum vitæ probè admodūm transfigens. Non in hoc
uno misericordiam beati patris D. Thomæ exper-
tus est idem sacerdos, sed & in re alia æstimatione
digna. Nimirum videns illum [Sanctus] lacerum
ac miserè vestitum, cùm abiissent omnes, dixit ma-
gistro Maça: Adverti, sacerdotem illum miserè
vestitum & compositum esse. Id mihi dolorem in-
cussit: tu ei pallium & talarem tunicam mox con-
fici curato, nec indices, à me pretium persolvi,
sed oret pro eo, qui hanc ipsi eleemosynam lar-
gitur.

*captivos be-
nigne haberi
jubet.*

B

* sexto bujus
libri.

d

444 Captivis omnibus, tam clericis quām laicis,
quos ob culpas detineri in carcere suo erat conve-
niens, alimentum subministrari jubebat. Eamdem
caritatem exhibebat secularibus tonsurâ insignitis,
quos ob delicta mittebat ad arcem & carceres
Chullenses d, omanino ipsos alens, quandiu pro
ratione criminis detineri iistic jubebat. Dixi: Secu-
laribus tonsurâ insignitis; quia, uti referunt omnes,
toto [archiepiscopatu] tempore duos dumtaxat
sacerdotes destinavit Chulliam, alterum, qui pa-
traverat homicidium, & hunc tantum partim ut
pacem servaret in Biar, ubi patratum fuerat, par-
tim quia [abunde] merebatur, alterum, qui pro-
diderat [arcanum] sacræ confessionis [sibi factæ]
ab homine homicidii reo, de quo egimus capite
præcedente*. Carcerum custodi dicenti, quod ex
custodia pauperum captivorum damnum patere-
tur, quidquid damni patiebatur, rependebat, tum
ad hujus levamen, tum ne iis, quia pauperes e-
rant nec illi quæstuosi, servire & cum caritate suc-
currere negligeret.

*Ministris
fuis prohibet,
ne dona ac-
cipiant,*

C

445 Fisci quoque procuratoribus & apparito-
ribus ipse similiter pretium ad vitam sustentandam
sufficiens solvebat, ac præcipiebat, ut ne unum.
quidem nummum regium à quoquam admitterent.
Curabat diligenter, ne quis è ministris suis à quo-
quam vel nummum unum acciperet, aut vel pro-
prii commodi vel necessitatibus causâ rem indecen-
tem perageret. Ipse succurrebat perfectè omnibus
eorum necessitatibus, dicebatque: Nolo recipiatis
pecuniam à quoquam, nedum à clericis: si occur-
rat necessitas, me monete, ad me accurrite, nihil
quippe ex necessariis vobis deerit. Singulis festis
solemnioribus cuilibet apparitorum, fisci pro-
curatorum & custodum carceris porrigebat quatuor
scuta tum in eleemosynam tum in strenam & gra-
tiam fidi obsequii. Itinerum labores & quidquid eis
extraordinarium injungebat, plenissimè repende-
bat: si autem iis damnum aliquod vel infortunium
obveniret, id animo ipse persentiscens, succur-
rebat, & necessaria suppeditabat.

446 Apparitorum unus rediens Enguerâ, quo
ejus jussu & procreatione fuerat profectus, lapsus
est in via & Iesus graviter. Adventans Valentiam,

D

*&, ut fidi
sint, ipse a-
bandonè sub-
venit.*

*duorum fac-
cessorum de
ejus regimi-
ne opinio.*

E

447 Eamdem caritatem exercuit sacerdos in hu-
juscemodi casibus seu infirmitatis seu necessitatis
cujuscumque erga reliquos in ipsius obsequium
munere aliquo fungentes: idque unicè tum ut iis
tamquam egenis subveniret, tum ut occasionem
præriperebant faciendi aliquid in officio suo ab æqui-
tate alienum, tum ut [animaret] ad tractandos
reos & captivos, ea caritate & humanitate, quā
ipse cupiebat e. Hinc dominus Franciscus de Na-
varra, qui illi subrogatus fuit, audiens insignem
benitatem & caritatem patris D. Thomæ, ac
præclaræ heroicarum virtutum ejus exempla, di-
cebat frequenter: Quis valeat insistere vestigiis tam
magni Gigantis! Dominus verò Martinus de Aya-
la archiepiscopus f, qui inter eximios theologos
& insigniores, quos nostris temporibus possedit Hi-
spania, locum tenuit, intelligens divinum patris
D. Thomæ regimen & quām frequenter ei con-
versatus fuerat Michaël Real, suo tempore [aulæ
archiepiscopal] judex ecclesiasticus, hunc arcessi-
vit, ab eoque edoceri conatus est, quo pacto [San-
ctus] clericos corrigeret, quo delicta eorum ca-
stigaret & præfertim, quo se gereret, dum accu-
fabant à laicis: cupidus ejus exemplis ac vestigiis
inhærere in re qualibet g.

F

a Hoc suum assertum illustrat auctor exemplo
Dei Gen. 3 primos homines emittentis de para-
diso & ad regendam eorum nuditatem facientis
illis tunicas pelliceas, ac induentis: item verbis
Christi Matth. 18 § 15: Si autem peccaverit in
te frater tuus, vade & corripe eum inter te & i-
plum solum &c.

b Distat Valentia quarto circiter milliaro.

c Hic auctor, allata doctrinâ S. Gregorii, hypo-
critis proprium esse subdit indignari peccatoribus,
& agere ferre, si quis mitiùs cum ipsis agat, ad insfar
scribarum & Phariseorum; at vera caritate præ-
ditos dolere quidem ob offensam Dei, sed mife-
ri peccatorum.

d Vide Annotata ad cap. præcedens lit. b.

e His subjicit nonnulla biographus, quibus San-
ctum laudat ut verum imitatorem Dei, bonos ex-
citantis, ut pro malis interpellent; adducit exem-
plum in Abrahamo Gen. 18 § 17, & alia superius
allata repetit.

f De his archiepiscopis vide Annotata ad cap.
5 hujus libri 2 litt. e & f.

g Saloniūs huic capiti, quod ipsi decimum quin-
tum est, duo subjicit, à me prorsus omissa. Primum
exordiens à caritate erga pauperes, afferit, pauperes
omnes ex justitia teneri ad stipem illis impertien-
dam.

Adam, eamque sententiam esse S. Thomæ à Villanova, probat afferendo verba, quæ ad concionem protulit Dominicâ secundâ post Pascha super Evangelio Joannis 10 v. xi: Bonus pastor animam suam dat pro ovibus suis. Sermonem istum non reperi inter conciones Sancti nostri; verba autem Hispanica Latinè ita sonant: Nemo se ipse decipiat: episcopus & quilibet ecclesiasticus, habens fructus & redditus Ecclesie, obligatur ad multas eleemosynas erogandas in pauperes, non tantum quia ipsum sicut divites alios obligat caritas; verum etiam quia pauperibus debemus, quidquid honestæ ac decenti sustentationi superfluum est: contrarium facientes, non modò infringemus caritatis præceptum, sed & legem justitiae, quemadmodum qui, invito domino, retinet rem alienam. Dicant alii, quod ipsis videbitur; equidem non dubito, quin certa veritas sit, petitorum à nobis Deum rationem, & quidem exactam admodum, de bonis Ecclesie, tamquam commissis, ut distribuamus in pauperes, & tamquam domino suo subtractis, si in rem aliam, quam in eorum subsidium impendamus. *Tum, teste Salonio, subjecit Sanctus: Domini mei, si, cum obiero, nūnquam regalem unum apud me reperebitis, animam meam deperditam esse judicate, nec in sacra humo me sepelite. Hec sè accepisse, ait, à magistro Porta, episcopatu[m] visitatore, qui concioni adfuit. Dein toto hoc ac sequenti capite de ea sententia differit, eamque autoritate & ratione fuse propugnat, ut apud ipsum videri posset; nam cùm merè theologica hæc sint, vix aut ne vix quidem ad Historiam nostram spectant.*

C A P U T XVII.

Sancti caritas ac liberalitas erga mendicos & egenos pudi- bundos.

Prae caritate erga pauperes

C

a

Tum ex eo, quod judicabat pater D. Thomas super obligatione, quæ tenentur Antistes esse valde liberales in pauperes, tum ex insigni nomine & fama, quæ propter eleemosynas suas obtinuit semper, & obtinet etiam hodie dum, intelligi facile poterit, quæ munificentia ac largitate succurreret pauperum necessitatibus. Quippe cùm tám certam judicaret opinionem & doctrinam duobus præcedentibus capitibus a nobis expositam, ac tantopere studeret placere Domino, ut constat ex iis, quæ haec tenus nobis declaravit hæc Historia, minimè dubium est, quin, retentis dumtaxat sibi, domui sua ac condecoratiæ statu*s* sui planè necessariis, reliquum omne in eleemosynas erogaverit. Neque ad id vel [pauperum] molestia vel repugnante animo ducebatur, sed voluntate & caritate magna; quoniam iis solis eleemosynis immortalem ac perennem memoriam Deus attribuit, quæ proficiuntur ex corde pleno veræ caritatis & misericordiæ, non iis, quæ (uti contingit nonnumquam) erogantur propter alicujus preces ac molestias, aliosque respectus humanos. Fuit beatus Antistes corde adeo propenso in eleemosynas, tantaque pietate & misericordia in egenos, ut non sufficeret ipsi erogare, honesto suo victui superfluum, (in quo sita est omnis obligatio boni ac Deum timentis antisistit,) verum etiam (ut mox videbimus) se ipse privaret necessariis ad

illis succurrentum, atque animo doleret, non suppetere multò plura, illis concedenda.

449 Simulac declaratus fuit archiepiscopus Valentinus, & in hac civitate notum, quod acceptasset, missi sunt ex hac ecclesia D. Michaël Vi- que canonicus & canonicus Pellicer cum aliquot sacerdotibus, qui ipsi congratularentur, ac ejus [ecclesie] nomine salutarentur. Hos inter fuit ma- gister Jacobus Messeguer, doctor theologus, id temporis in eadem ecclesia beneficio fruens, ac dein scholarum præfector Orceli b. Adventantes multo cum amore suscepit & in ipso conventu ho- spitium præbuit. Commorantem istic die quadam interrogavit seorsum theologum illum, quantum redditum proferret archiepiscopatus, & cùm re- poneret ille, tunc proferre circiter decies octies mille ducatos, dolere idcirco visus est, & aliquali sensu animi dixit: Fefellert me, putabam plu- ris eum valere: & conversus ad dictum magistrum Messeguer, (qui id ipse mihi narravit:) Magister, inquit, noli mirari, quod audiens, non pluris valere, dolore correptus fuerim: neque enim id mei causâ facio, nam mihi ac domui meæ mille abundè sufficiunt; sed intelligo, plures illa in regione inveniri pauperes, doleoque tam parum produci pro tot [pauperibus] quot [illuc reperiri] mihi perhibuerunt. De re alia (inquietabat magister ille) etiam sollicitum non vidi, quam de hac sola; an multum esset, quod illis erogare posset.

redditus, quos pene omnes erogat.

450 Cùm Valentiam pervenisset, & absolvit- set visitationem, ac eam, de qua locuti sumus, dice- cesanam synodus, ut recto ordine disposeret, quidquid pertinebat ad mores & vitam ovium sua- rum, & que subsidium afferret spiritualibus ani- marum necessitatibus, quæ, ut æquum est, prima [cura] fui; mox omnes cogitationes convertit, ut remedium afferret rebus temporalibus paupe- rum: ad eum modum in gratiam illorum aliorumque operum piorum bona sua dispertiens, ut, quemadmodum referunt, qui plenam hujus rei notitiam habuere, exceptis bis mille ducatis, qui successor domino Georgio Austriaco solveban- tur c, ac ter mille, quos impendebat domus sua & familia usibus, ac mercedi jurisconsultorum, mini- strorum & procuratorum (quod tam ordinatè ac moderatè fiebat, ut etiam ad anni exitum superesset) reliquum omne eleemosynis impenderet. Nam bis milleni [ducati] quos præstatabat collegio & parœciis recens conversorum [ad fidem d] recensendi sunt pariter inter eleemosynas; quandoquidem opus tam pium esset & pertinens ad obsequium Domini. Adeo ut mox adventans, producente archiepisco- patu[m] octodecim millia ducatorum, in eleemosynas expenderet millia tredecim: dein ut primùm pervenit redditus ad millia duo supra viginti, mil- lia septemdecim erogaret, dum verò lapsu tempo- ris ascendit ad triginta millia, elargiretur millia vi- ginti quinque annis singulis, ne obolo quidem sibi relicto in annum sequentem e, quod, ut aiebat ipse, id sacrilegio verteret.

Indies flatas eleemosynas distribui ju- bet

451 Ut autem perspiciatur, quam ingenti cu- ra attenderet & prospiceret omnibus pauperum necessitatibus, hunc in [erogandis] eleemosynis ordinem servabat. Pauperibus ostiatim mendican- tibus die quolibet peculiari in olla concoqui ju- bebat carnem vel, secundum diei exigentiam, pi- scem, ac singulis ab hora decima ad ædes ejus ad- ventantibus impetriri panem unum, scutellam pul- menti, haustum vini & nummum unum; iis autem, qui infirmitate aut debilitate quadam pressi vide- bantur, dari [volet] praeter panem & pulmentum portionem vervecinæ carnis & nummos duos. Tan- tus

*A. M. SA-
LONIO.
dolet amplio-
res non esse
archiepi/co-
patus*

b

E

d

e

Indies flatas eleemosynas distribui ju- bet

A. M. SA-
LONIO.

tus autem ad stipem illam accurrentium erat numerus, ut atrio, ubi ad eam recipiendam ex ordine collocabantur, eos non capiente, nam aliquando quadrinventi aderant, aliquando quingentū & amplius, opus esset, ut alii alios prætolarentur, & dimissis prioribus, ut sit dum secundam mensam quis instruit, subirent alii, & hisce egressis alii succederent. Hoc verò tanta [siebat] caritate, ut, quantumcumque serius ventitarent, nullus absque eleemosyna ab ædibus recederet; mandaverat quippe, ne quisquam vacuus dimitteretur, qualicunque hora accederet; moneretur tamen imposterum adesse maturiùs.

*officiis
mendicanti-
bus; secun-
dū redeun-
tium*

452 Non defuit, qui ipsi objiceret: Advertat vestra dominatio, plures hosce inter esse fugiantes laborem, alios, qui ex eo, quod hic comedant, summos officiis collectos seponant, & ex eleemosynis lucrantur; alios, quoniam tanto numero accurrunt, qui binas & tres quandoque portiones auferunt, non observantibus, quos decipiunt, famulis. Sed ad has ac similes rationes, per quas frequenter sub specie zeli deservescere solet caritas, reponebat sanctus Eleemosynarius; Si ignavi sunt in hac civitate & homines nequam, invigilant gubernator & curatores urbis, id ad me nequam pertinet, sed [meum est] subvenire necessitatibus eorum, qui se sustent ad fores domus meæ. Si verò ex modico, hic à nobis obtento, eleemosynas reliquias seponunt, vel plures portiones accipiunt, nosque decipiunt, quid inde nobis detrimenti afferunt? Deus per suam misericordiam avertat, ut nos fallamus pauperes; nam dum ab ipsis fallimur elargientes bona fide, corde sincero & in nomine ejus, qui, ut nos divites efficeret, egere voluit, ac tanta in paupertate mori in Cruce, ea eleemosynarii corona est.

*dolos benignè
interpretar-*

453 Die quadam per fenestram amplæ istius aulæ, quam obambulabat communiter, observans, quo pacto alimenta dispergirentur pauperibus, conspicatus est unum, qui, accepta portione, paulò pòst transiret in latus alterum, recepturus aliam; afferentium istuc canistrum & ollam famularum unus agnovit illum, & increpare cœpit; contendentibus illis inter se, ac dicente famulo jam datam illi fuisse [portionem], & negante id mendico, Archiepiscopus rem totam conspiciens, misit, qui juberet illi dari eleemosynam, atque dimitti omnem alterationem. Egressis omnibus pauperibus, vocavit famulum & interrogavit, cur illi [eleemosynam] impertiri renuisset: huic respondenti, quod jam tum recepisset ille portionem, quodque fraudulenter transiisse in latus alterum, secundam accepturus: Hancine, (inquit Dei Servus,) fraudem auncapas? Haud multum pauperes novisti; noli deinceps te hujusmodi alterationibus immiscere, sine te ab ipsis decipi. Et enim pauper iste, à quo te deceptum autumas, fuisse potuit è cœlo missus ad explorandam caritatem tuam & patientiam: ita quippe legimus de pauperculo, qui immutans vestem & formam sèpius eodem die stipem flagitavit à beato Gregorio: erat autem angelus, destinatus à Deo ad tantam sancti Pontificis pietatem & misericordiam.

*Pauperibus
pudibundis,*

454 In pauperes, quos pudibundos compellamus, quales sunt opifices multi & ex media plebe tum viri tum mulieres, labore manuum suarum viatum sibi comparare non valentes, atque ingentem in domiciliis suis tolerantes egestatem, magna commiseratione tangebatur, iisque subveniebat non modò per eleemosynarum dispensatorem, verùm etiam suis ipse manibus. Eleemosynarum dispensatori injunctum erat indagare apud recto-

res paroeciarum & pauperum curatores, qui in annos singulos in iis designantur, quot in qualibet pauperes pudibundi versarentur, & quo loco habitarent, iisque, ut cuilibet accommodatè ad egestatem subvenirent, quovis mense numerabat ærarii custos ducentos ducatos. Si verò plures exigeret necessitas, ac ducentos non sufficere significaret eleemosynarum dispensator, etiam illi numerabantur. Præter ordinariam istam stipis erosionem, quæ siebat per dispensatorem, aliam præstabat tuis ipse manibus pater D. Thomas pluribus, quibus numerosior erat familia, seu quorum conditio erat honoratior, & stipis amplioris necessitas.

D

*quorum in-
dicem habet,*

455 Hunc in finem habebat libellum memoriam & indicem similium in qualibet paroecia comorantium, decrevitque, ut prima hebdomade adessent unius [paroeciae pauperes] hujuscemodi, ac secundâ alterius; atque ita trium mensium circulo iidem ex eadem paroecia revertebantur quasi per partes stipem illam ex ejus manu accepturi. Stipem hanc exiens ad Rem divinam peragendam, porrigebat unicuique [involutam] chartæ; ac singulis diebus ad eam recipiendam ventitabant communiter homines quindecim vel octodecim, aliquando etiam plures. Unicuique ad minimum tribuebat quindecim regales, & multis plures, pro necessitate cuiusque subsidium afferens. Nam cum indicem haberet & nomina cunctorum, ac pecuniarem notitiam indigentia singulorum, secundum exigentiam succurrebat. Eo modo adjumento erat omnibus; nonnullis verò quibus laborandi decrat facultas, statam die quolibet stipem, unde vivarent, concedebat.

E

456 Juvenis quidam pauperculus agricola, qui labore manuum viatum sibi comparabat, casu amisisit omne manus dexteræ robur, ac laborandi potentiam. Audiens quām pius ac liberalis erga inopes esset pater D. Thomas, accessit, stipem flagitaturus. Ille flagitantis infirmitatem ac egestatem percipiens, præcepit eleemosynarum præfecto donare ipsum in singulas hebdomades septem regalibus. Dedit hos per hebdomades aliquot præfectus; sed existimans deinde, juvenem esse ac robustum, monuit, ut labori alicui se applicaret, nec ulterius rediret stipem [recepturus]. Pauperculus ille accessit ad patrem F. Thomam, indicatus, quo pacto sibi subtraxerant stipem, à dominatione sua constitutam. Exemplò vocari jussit eleemosynis præfectum & cur illi stipem ademisset, exquisivit. Respondenti illi, quod visus sibi esset juvenis & robustus atque ad laborandum idoneus: Et quid prodest, inquit bonus Pater, juventus & sanitas pauperi agricolæ, qui arare ac fodere novit dumtaxat, si manus ei dextera, quā laborandum est, officium neget, & viribus [destituta sit ?] Redde, redde ei mox stipem, & una supple hebdomades, quibus non dedisti. Ita juvabat plures alios, suas artes exercere non valentes.

F

*Variis opifi-
cibus*

457 Iis, qui ad exercendas erant idonei, domi tamen necessitate premebantur, atque huic mederi poterant exercendo artem suam, si modò summam aliquam pecuniae f obtinerent, ipse subministrabat, unde necessaria [ad artem exercendam] compararent. Neque id tantum dum ipsimet indigentiam suam declarabant, verùm etiam non declarantes, qualicumque demum via eam intelligeret, ad se vocari jubebat, dabatque, unde acquirerent, quo artem suam exercendo familiam alere possent ac vivere commodè & honestè. Ita vocari jussit variis occasionibus textores aliquot panni serici & villosi, ac magna liberalitate in cumdem

f

Adem finem adjuvit. Horum uni ad se vocato dixit: Audivi, premi te necessitate, quod desit copia [exercendæ] artis: si foret tibi propria bombyx texendo [panno,] possesne te ac familiam alere? Respondit artifex: Si modò, Domine, sint mihi centum ducati, quibus bombycem præparatam emam, & in proprium lucrum texere incipiam, in Domino fiduciam repono, fore ut per hos ac per stipem, quâ tertio quoque mense me impertitur vestra Dominatio, & familia mea & ego commodè vivamus. Itaque, inquit, ærarii custodem advocato. Adventanti præcepit: Dabis honesto illi viro statim centum quinquaginta libras, nec dies crastinus elabatur, quin dederis.

*defectu ma-
teriae*

458 Prostravit se homo ille ad deosculandos ejus pedes, sed cohibuit sanctus Antistes, dicens: Frater, Domino gratias agito, cuius illa bona sunt, non mea, sed mihi commissa, ut tibi subveniam; bombycem tibi mox coëmito ac texere incipito pannos tuos: curato autem, ut & tu & domestici tui omnes piè Dominum colatis; quem si collueritis, per hæc primordia & laborem tuum ipse vobis auxiliabitur, & vos honestè vitam transfigetis. Me autem invisas nonnumquam; etenim volupe erit intelligere, quâ tibi succedat; ego te Deo commendabo, &, ubi necesse fuerit, juvabo. His centum & quinquaginta libris bombycem comparavit vir bonus, textoriam machinam instruxit, ipseque ac domestici ejus operari coeperrunt. Per hæc primordia, per Sancti orationem, ac per laborem familia ejus in dies singulos profecit ac lucrata est ad eum modum, ut intra paucos annos bona multa possideret, ac ipse brevi desisteret ab eleemosyna, quam impertiebat Sanctus tertio quoque mense.

*artem exer-
cere ne-
quientibus*

B 459 Alios eamdein artem [exercentes] quorum necessitas illi innouuit, vocari similiter ad se jussit, eodemque modo adjuvit, quibusdam eamdem centum quinquaginta, quibusdam, quod numerosior esset familia, ducentarum librarum summanam elargiens applicandam eidem bombycis comparandæ negotio; atque hisce aiebat: Attendite: si panni ex propria vestra bombyce conficiendi, seu quia non floret commercium, seu quia deficiunt emptores, distrahendi sunt cum aliquali jaætura aut damno vestro, nolite id facere, servate, donec venumdari possint commodè, atque ut saltem obtineatis bombycis & laboris vestri premium: interim accedite ad me, ego enim vestrae indigentiae non defuero. Eorum unum peculiariter, qui ipsum adibat aliquoties, interrogavit die quædam: Quâ se res tuæ habent? Estne aliqua tibi necessitas? Est, Domine, respondit: textilia quippe non distrahuntur, & durum hoc mihi est. Igitur candidè mihi edicito, inquit sanctus Præsul, quare jam indiges, ut sine ullo detramento divendas: ejus quippe me pœniteret. Viginti scuta, Domine, repofuit ille, remedio mihi esse possent, donec adveniant negotiatores aliqui Toletani, qui æquo pretio empturi sunt.

*notabilem
preciosæ
fumnam
subministrat*

460 Hoc audiens, accivit ærarii præfectum, ac triginta illi dari [præcepit] addiditque: Si interea temporis, quo jam accepta insunis, non venierint negotiatores illi Tolletani aliive, qui justum premium impertiant, ad me rediens indicato, quare opus tibi fuerit; neque enim ego tibi deero; ne igitur cum jaætura distrahit, quia non tædebit tibi subvenire; quandoquidem nôrim, te ac uxorem tuam piè Domino servire ac pro viribus laborare: & revera quotiescumque revertebatur, magna liberalitate ipsi succurrebat. Id ipsum experti sunt reliqui, quos, dum mercem suam com-

Septembbris Tomus V.

môdè distrahere non poterant, juvabat, donec congruo pretio divendendi esset copia. Hoc pacto per id, quod conferebat Dei Servus, ut requisita ad artem exercendam sibi compararent, atque adziebat, ne mercem infra justum premium divenderent, perque orationes, quibus labori ipsorum aspirabat, bona acquisiverunt, evaseruntque in artis suæ exercitio primarii.

461 Erat tam verus Pater pauperum, ut, quemadmodum naturalis parens non tantum prospicit, quo pacto alendi sint filii hodie & cras, verùm unde etiam habituri, quo vivant in futurum, ne vietus deficiat statui suo congruus, ideoque curat, ut arte vel opificio aliquo imbuantur, vel si nobiles sint, ut divitiae eis maneant ac redditus aut possessiones &, ut loquitur S. Paulus, ipsis thesaurizat; ita beatus pater D. Thomas non tantum dictas eleemosynas erogabat vel qualibet hebdomade per eleemosynarum dispensatorem, vel per se ipse tertio quoque mense indigis opificibus, vel extraordinarias hæc relatas ad comparandas res arti exercendæ congruas, verùm etiam prospiciebat & inquirebat, qua ratione ac via pauperes pudibundi, unâ cum eleemosynis, quas dabat, occupare se possent aliquo exercitio ad eorum levamentum idoneo.

E

462 Mulier quædam pauper marito orbata & cum multis liberis admodum parvulis relicta fuit. Sanctus, cognitâ ejus indigentia ac virtute, statu stipe quolibet mense succurrebat; sed observans, per hanc solam non eximi illam difficultate, scire desideravit, quod illa nôsset exercere artificium, ut per eleemosynam atque unâ per lucrum labore manuum comparatum, commodè enutraret filios. Hoc Deo negotium commendabat & solicito animo pervolvebat. Aiebat quippe frequenter, eleemosynam in eo sitam non esse tantum, ut detur aliquid, sed ut egens eximatur necessitate, &, quantum fieri potest, liberetur; immò hominem Christianum esse indignum nomine eleemosynarii, qui proximum egestati surripere valens, id prætermittit, vel saltē ad ipsi remedium obtinendum viam non sternit ac studiosè incumbit. Hoc ipsum esse, quod ait Spiritus sanctus versu primo psalmi quadragesimi his verbis: Beatus, qui intelligit super egenum & pauperem &c. Neque enim, sermonem inferens de vero eleemosynario, dicit: Beatus, qui dat egeno & pauperi, sed: Qui inteligit: id est; Qui prospicit, cogitatione pervolvit, intellectu inquirit, quo pacto remedium obtineat pauper, & egestate eximatur.

F

463 Itaque verus ille Eleemosynarius prospexit ac inente recogitavit, rem Domino commendas, qua ratione vidua illa inops unâ cum eleemosyna sibi data filios suos alere & honestè educare posset. Ductore Deo, vocavit eam & dixit: Soror, agrè admodum me habet necessitas & molestia, quam patris parvolorum liberorum causâ: velim intelligere, an artem aut opificium aliquod noveris, unde lucrari queas & unâ cum eleemosyna mea remedium assequaris. Ego necessaria ad id, quod confidere novisti, suppeditabo ac juvabo te. Respondit mulier, notum sibi esse similaginem, farinam hordeaceam, resque hujuscemodi præparare. Gavisus vehementer, jussit mox ei comparari omnia ad hoc opificium necessaria. Itaque protinus consecræ illi sunt molitrina exigua, arcæ, & mensæ requisitæ, asellus item coemptus illi est, ac, ut [Sanctus] præcepit, suppeditatum triticum, hordeum & quodlibet necessarium ad instruendam domum ac officinam. Hoc opificio, & subfido, quod inde retulit, ac menstruâ eleemosynâ pla-

B b b b b

A. M. SA
TONIO.

planè restaurata fuit paupercula mulier & commo-
dè educavit liberos. Eamdem caritatem ac solici-
tudinem exhibuit alius multis qualibet arte peritis,
(quos hic non recenseo , quoniam ad id unum o-
pus foret alio & quidem prolixiore libro) elar-
giens præter constitutam eleemosynam , nummos
ad comparanda artis suæ instrumenta ac materiam ,
ac præterea summam aliquam , unde ipsi ac dome-
stici laborantes honestè sustentarentur.

464 Non sufficiebat sancto Antistiti ex bonis
suis erogare stipem , sed , ut pater pauperum , qui
corde & animo ipsis propriebat , accedentes &
secum agentes , quos noverat auxilium afferre pos-
se , conabatur inducere ad eamdem solitudinem
ac pietatem. Hinc referunt testes nonnulli , qui ejus
temporibus pauperam in parœciis procuratores
fuerant , quod , quotiescumque illum viserent , o-
mnes ejus sermones versarentur circa pauperes eo-
rum ; quem [scilicet] proventum , quam stipem
obtinerent. Prima vox , dum accedebant , hæc erat :
Quid agunt pauperes vestri ? Atque in omni reliquo
colloquio commendabat hos illis impensè , mone-
batque , ac si de proprio suo commodo ageretur , ut
operam navarent ad conservandos & quantum fieri
posset , augendos redditus ex legatis aliquot ac e-
leemosynis fidelium pro ipsis constitutos. Sic enim ,
aiebat , in parœciis vestris reperientur viri honora-
ti , qui pauperum administrationem suscipiant , &
quos non poeniteat aliquid ex suo adjicere , ut ipsis
vel bonum vel saltem mediocre alimentum suppe-
ditent : pro affectu , quo in hanc rem ferebatur ,
illos dimittens aiebat : Attendite : de ea re frequens
nos inter sermo habendum est , imò super ea omne
colloquium nostrum versetur necesse est.

465 Die quadam uni ex istis procuratoribus ,
nomine Ludovico Camarena , monitum dedit , di-
gnum prudentiâ ac caritate tam sancti Präfusilis ,
dicens : Audi ; pro voluntate , quâ erga te affi-
cior , quia adeo propensum te experior ad soven-
dos pauperes , hoc tibi consilium dare cupio : Quod
de bonis tuis , quoniam à Deo tibi concessa sunt ,
nec liberi superfluit , factum oportet , hoc in vita
facito , fiatque omnino in gratiam pauperum pu-
dibundorum & honestarum personarum , quæ oc-
culte domi suæ premuntur necessitate. Noli dif-
ferre , ut testamento inscribas danda pauperibus
postea futuris : neque enim abbreviata est manus
Dei , qui succurrat , quique moveat cor fidelium
tunc futurorum ad ferendum auxilium & elargien-
dam pauperibus sui temporis eleemosynam. Deus
quippe à te rationem non exiget egenorum , qui
post vitam tuam exstirri sunt , sed eorum , qui
nunc , dum vivis , egestatem tolerant , & quibus ,
dum potes bene facere , non aduersa opem. Perpen-
de , quid jam tempore quadragesimalis jejunii ad
concionem dici audieris super Euangeliō de divi-
te epulone & paupere Lazaro : Dominus enim
diviti aliud nihil imputat , nisi quod pauperis La-
zari , tum præsentis & præ foribus jacentis , misera-
riæ non succurrisset. Pauperibus jam existentibus
sunt divites jam existentes , & pauperibus futuris ,
futuri divites. Hoc autem innuitur verbis Spiritus
sancti Proverbiorum capite vigesimo secundo : Di-
ves & pauper obviaverunt sibi : atque ita ordina-
vit Dominus g : Manifestum sanè est , non obvia-
re sibi hominem jam natum , & alium post nasci-
turum , sed duos , qui jam nati sunt & eodem tem-
pore vitâ perfruuntur.

g

ANNOTATA.

a Duo ista capita non dedi ob rationes alle-

gatas in Annotatis ad cap. precedens : meminerit
etiam lector , præsens caput apud Salonium esse 18.

D

b Breve loci notitiam dedi in Annota-
tis ad cap. 15 lib. 1 , lit. c

c De hoc amissione mentionem feci in Annotatis
precedentibus nominatis ad cap. 3 lit. b

d Repeate Annotata ad cap. 12 hujus lib. 2 , lit. f.

e Coccinus pag. 538 agens de caritate S. Tho-
mæ erga proximum , Fuit , inquit , adeo excel-
lens , ut omnes redditus sui archiepiscopatus (li-
cet in regnis Hispaniarum si facta divisio reddi-
tuum , ut dicit Molina de Justitia & Jur. tract. 2 ,
disputatione exliv num. xiv) pauperibus , nihil si-
bi observando , erogaret : ita de vera scientia de-
ponunt . . . in Processu Valentino don Carolus
Joannes de Torres . . . Mariana de Sottomajor . . .
& de publica voce & fama Petrus Gutierrez æ-
tatis xc1 annorum . . . Ita ut neminem unquam
ullius rei indigum , ad se venientem , digniserit va-
cuum. Hic repetitis testimoniis eorumdem nominibus ,
addit ex eodem processu testimoniis don Petrum Mon-
cada , & ex processu Castella Petrum Garzia , qui
subiungit , quod sanctus Vir habebat catalogum
omnium pauperum civitatis Valentiae.

E

f Hispanice : Si tuvieran . algin caudal. Vox
caudal , qua propriè sortem seu , ut vulgo dicimus ,
summam capitalem innuit , non semel recurrit in-
fra , & à me exposita est Latinè , prout sensus exi-
gere vides est.

g Sic sonant verba Hispanica : textus Scriptu-
ra Proverb. 22 v 2 is est : Dives & pauper ob-
viaverunt sibi : utriusque operator est Dominus.

CAPUT XVIII.

*Caritas in omnes cujuscumque
conditionis homines ac pri-
mo in ecclesiasticos
pauperes.*

Bono eleemosynarum & largitori , sicut ipse
favit ac succurrerit omnibus , ita etiam bene-
dicunt omnes vivo , mortuo , & , quamdiu mundus
exstiterit , [benedicent :] ubi verò hic desierit , cele-
sti illa ac divina super benedictiones omnes bene-
dictione gaudebit , audiens ex ore supremi Judicis
coram angelis ejus omnibus : Venite benedicti Pa-
tris mei , possidete paratum vobis regnum à consti-
tutione mundi. Hos inter unus est benedictus pater
D. Thomas , quem in vivis superstitem nemo fami-
liarem habuit , nemo novit , quin millenis vicibus
ipsi benediceret ; cuiusque post obitum nullus no-
men ore usurpavit vel aure exceptit , quin benedi-
ceret. Ut verò securi simus , fructurum illum bene-
dictione illa in die judicij impertienda , jam nunc
indulxit sancta & Apostolica Sedes , ut BEATI no-
mine appellemus ac veneremur , eidemque glo-
riosum ELEEMOSYNARIÆ titulum & cognomen-
tum attribuit , dicens : BEATUS THOMAS A VI-
LLANOVA , COGNOMENTO ELEEMOSYNARIUS b :
titulum planè justum , & caritati ac misericordia
ipsius debitum , quandoquidem nullum fuerit ege-
norum genus , cui auxilium non tulerit ac succur-
serit , prout constat ex hac tenus relatis : quod au-
tem peculiariis id pateat , hoc capite visum est di-
stinctis titulis discurrere per omnes hominum or-
dines c , quibus magna largitate adjumento fuit.

In omnes se
extensis munificia ejus
caritas ,

F

b

c

467 Abundè constat ex capitibus decimo tertio

8c

A
ac primum in
sacerdotes,
quibus spiri-
tuale
d

& quarto d, quomodo præ ceteris in re spirituali juverit multos viros ecclesiasticos, sanctis reprehensionibus suis, orationibus & corporis afflictionibus animas eorum lucrificiens, improbo statui subtrahens, ac Dei servos efficiens: dein quomodo pluribus eorum, rei temporalis eagentium, subsidium attulerit, vestes procurans & elargiens, unde honestè viverent. Præter illuc à nobis recentitos, memorant testes in processu plures alios, quos ex reprehensionibus suis nihil proficere perspiciens, per dies aliquot in custodia detinuit, ut per castigationem emendarentur. Dum autem [è custodia] eximebat, Patris instar increpabat, si pauperes erant, etiam vestiebat, & eleemosynis juvabat, ut in posterum fortius divino obsequio obstringeret.

ac temporale, 468 Unum eorum, quibus, sicut & aliis, opitulatus est, hic tantum adjiciam. Die quadam quæsivit, utrum quispiam sacerdotum esset in custodia; nam propter curam, quam gerebat, ut eximerentur, dum videbatur ipsi tempus, quo in carcere degerant, sufficere ad emendationem, neminem jam superesse arbitrabatur. Dictum est, unum superesse tantum. Tum: Miser sacerdos, (inquit,) cui non contigit liberari sicut aliis! Eximatur & ad me adducatur huc. Adductum magna caritate increpuit, ac monuit, nisi emendaret se, uti polluebatur, fore, ut in carcerem remitteret & severè castigaret. Quamvis autem ore minitaretur in bonum ipsius, oculis tamen contemplabatur attentè paupertatem ac nuditatem, & corde ita ejus commiseratus est, ut sine mora vocaverit magistrum Porta, jussitque eodem die petere ab ærarii præfecto pecuniam, & [curare, ut] illi conficerentur pallium, vestis talaris, indusium, thorax, atque integrum indumentum. Abeuntem, ut vestimenta confici præcipere, visitatorem revocavit, dixitque: En, uti intelligo, non nisi unum, quod gestat, habet indusium vetus, lacerum ac folidum: unum dixi indusium conficiendum, præter hoc duo altera conficiantur, ut variare valeat. Similiter, quia pauperem esse novit, nec habere quidquam præter Missæ stipendium, pecuniam porrigi jussit, quâ procuraret sibi necessariam domùs supellectilem. Sed & ipsi dixit: Piè Domum eolas, ac me revisas; quia mense quolibet triginta regales tibi conferre desidero, ut eo subficio unà cum Missæ stipendio te sustentes: at verò si revertaris ad offensam Dei, quod equidem reseivero quâmox, te eleemosynâ privabo, & peculiare punitionis exemplum in te statuam. Ita in re spirituali ac temporali opitulatus est sacerdoti, qui deinceps piè Deum coluit.

C
unde & ipse
bonae

469 Certior factus, aliquos in ecclesiis quibusdam Valentiæ sacerdotes magna premi egestate, quoniam non alio gaudebant beneficio, quam Missæ stipendio, dimidio scilicet circiter regali, & altero dimidio, quem ex distributionibus, aliorum vices supplentes, obtinebant in dies singulos; imò etiamsi eorum nonnulli gauderent beneficio, hujus fructus erant valde tenues, ac præterea vel mater vel forores pauperes erant alendæ, eadem caritate ad se vocatis succurrebat propria manu per partes in singulos menses divisas, juxta cuiusque necessitatem tribuens aliis triginta, aliis quadragesinta, aliis quinquaginta & plures libras annuas. Eosdem vel eorum matres aut forores ægrotantes adiuri jubebat à facellano suo, &, nihil quidquam detrahens ex eleemosyna dari solita, medicum, remedia & qualibet necessaria subministrabat. Similiter occurribus casibus aut necessitatibus extraordinariis, quibus non sufficiebat consueta e-

Septembbris Tomus V.

leemosyna, subveniebat ipse juxta casus aut necessitatibus exigentiam.

470 Alebat domi suæ pauper sacerdos matrem ac fororem indigentes, magna premebatur necessitate, quia, quod in dies singulos tum ex Missæ stipendio tum ex distributionibus recipiebat in ecclesia, non superabat regalem unum. Noverat is pannos bombycinos texere; itaque, expletis horis officii in ecclesia, habens domi textoriam machinam, tempus reliquum diebus omnibus etiam Dominicis ac festis texendo insumebat; & sic ex acquisitis in ecclesia & per artem textoriam sustenabat familiam, cui absque noti opificii exercitio impar erat. Accusatus est à vicinis, quod, præbens illis pravum exemplum, instar laici, deposita veste talari, pannos texeret, ac diebus Dominicis & festis laboraret. Causam ipsius defendens [Sanctus] inquit: Quid si fortasse pauper sit, nec sufficiunt ipsi fructus in ecclesia percepti? Nihil est, quod vobis offensioni sit, sed est, unde tangamini exemplo virtutis, quoniam S. Paulus horis, quibus licebat, laborabat operans manibus suis & ex lucro inde acquisito sibi & iis, qui cum ipso erant, vicum ministrabat. Iis dimissis, accivit sacerdotem, querelam, adversus eum depositam, declaravit, rogavitque, ut, an verum id esset, clare diceret.

A. M. SA-
LONIO.
vivanti &
pauperes pa-
rentes

E

471 Reposuit sacerdos, rem ita se habere: *alans* quod [scilicet,] finitis horis obsequii sui in ecclesia, reliquas per dies singulos etiam Dominicos impenderet texendo panno serico; quem in finem deponenda erat vestis talaris, ac habitus laici afflumendus: sed hoc fieri domi suæ clauso ostio. Quod in ecclesia in dies singulos non perciperet ultra regalem unum, quodque eo regali & lucro ex texendi arte (quia aliam non noverat) acquisito aleret matrem & fororem suam, suæque necessitati consuleret; quod [denique] ea eset pura veritas. Brachiis complexus illum est [Sanctus] inquiens: Si fas mihi foret, manus illas operi tantæ pietatis ad alendam matrem & fororem inservientes deoscularer. Noli ab eo desistere; grande enim Domino obsequium præstas. Utinam plures sacerdotes, qui è templis egressi deambulatum abeunt, & tempus terunt, se domi suæ concluderent, & operi manuum applicarent; utinam qui nesciunt, ediscerent, indeque obtentum lucrum, dum ipsi non indigent, in pauperes dispergirent! & quâm dives foret talis eleemosyna! Attamen *et tu* verè tibi licitum sit, dum in ecclesia absolveris, clavis foribus, laborare etiam diebus Dominicis & festis ad occurrentium necessitati parentis & fororis: noli tamen id facere diebus istis; ego tibi succurrarum, mea eleemosyna supplebit, quod iisdem diebus eras lucraturus. Accede ad me cujusque mensis initio, qualibet vice tradam tibi virginis nummos regales. Gaudebat vehementer sanctus Antistes, quotiescumque ille accederet, & [nummos] quamdiu vixit conferebat magna caritate, festis verò solemnioribus duplicabat stipem.

472 Cantor musicus in ecclesia majori, patria Guadalaxarense, intellecta matris, illic habitantis, adversa valetudine, statuit invisere, & ad [Sanctum] accedens rogavit, ut sibi ante discessum bene precaretur, ac pro ipsa oraret Dominum. Pollicitus fore, ut ipsam apud Deum commendatam haberet, interpellavit ipsum: Quantum pecunia itineri tuo comparasti? Quadragesinta, inquit ille, libras habeo, mi Domine. Parum id est (dixit beatus Pater:) nam præter expensas itineris in itu ac reditu, nihil ægrotanti matri affrees eupedianum, & deliciarum rerumque civitatis

subsidiam

B b b b b 2

Va-

A. M. SALONIO.

Valentinæ, quo recreetur? Itaque pro ingenti sua caritate nihil non considerans, jussit ipsi dari alias quadraginta libras, ac mulum unum ex suis, (licet paucos haberet,) ut parceret sumptui alterius conducendi, itque illuc diutius matri servire ac solatio esse posset, haud sollicitus, quanti constaret conductio, si diu erat subfliturus.

confere; eamdem liberalitatem

473 Ad istum modum multis clericis non solum Valentia, sed & in aliis diocesibus suæ locis opem ferebat, commendans visitatoribus visitandi causâ executibus, ut in locis omnibus magnis ac parvis inquirerent in clericos paupertate laborantes, utque iis succurrent, imo indicem eorum sibi afferrent ordinaturo, quo pacto per anni decursum necessitati eorum occurreretur. Subveniebat similiter nonnullis pauperibus religiosis, quibus monasteria convenienter subvenire non volebant; dum [enim] non ignari ab ipso medelam afferri omnibus, egestatis lutea certiore faciebant, ingenti amore præbebat auxilium. Similiter & maiore quidem largitate ad moniales, quas Deo devotas & à rebus mundi avocatas, ac parentibus, cognatis & amicis orbatas noverat, eleemosynas per facellatum dirigebat, hortans, ut intra claustra continere se pergerent remotæ à personæ cuiuslibet consortio; quoniam ipse illis, maximè in infirmitatibus suis, non erat defuturus: atque hoc opere etiam complebat.

exerceat erga religiosos.

474 Præterea auxiliabatur indigis quibusdam bene ordinatae disciplinæ monasteriis & quidem notabilibus eleemosynis; ordinariae erant quinquaginta libræ sub festum S. Joannis Baptista & aliæ quinquaginta circa Nativitatem Domini. Dum Patres Societatis Jesu Valentiam advenerunt, perspiciens, quantæ utilitati essent futuri animabus, iuxta institutum suum concionando, administrando Sacra menta, & explicando Doctrinam Christianam, adjuvit ad fundationem collegii S. Pauli in sagræ bis mille & quingentarum librarium stipendia, ac multis deinde aliis, sovitque eos in omnibus occasionibus. Huic domui nostræ beatæ Mariæ de Suceuru in stipem impertiebatur libras quottannis centum, velut uni ex bene ordinatae disciplinæ pauperibus. Cùm autem unico dumtaxat instructa esset dormitorio, eoque supra ecclesiam, quingentas libræ donavit, quibus novum construeretur supra reectorium. In ornatum verò sacristiæ necessarium aliquot vicibus, & quidem singulis quinquaginta librarum, auxilium contulit. [Demum] quotiescumque confessarius, hujuscem domus religiosus, indicabat necessitatem aliquam, arcessebat Priorem, conquerebaturque, cur non statim advenisset significaturus, qua re opus esset, ac magna caritate porrigeret.

A N N O T A T A.

a Saloniæ hoc caput, quod ipsi est 19, exorditur ostendendo tum ex Veteris tum ex Nova Legis doctrina, talem esse veri eleemosynarii pietatem, ut sese extendat absque ultra personarum exceptione in omnes cuiuscumque conditionis homines cum necessitate iunctantes.

b Eum titulum jam dudum sibi comparaverat Sanctus per universam Hispaniam, uti constat ex testimonio à Coccino prolatis pag. 548, ubi ad calcem eorum, qua ad hanc materiam pertinentia habentur recitatamus in Annotatis & suo loco recitabimus in sequentibus, ita loquitur: Propter quæ meritum, tanquam alter Joannes, nomen Magni Eleemosynarii tam in civitate Valentia, quam in regnis Hispaniarum, sibi Thomas comparavit, ut

deponunt in Processu Valentino... Petrus Gutierrez... Mariana de Sottomajor... & Don Matthias Pallas... testis in examine generali... hoc ita verum esse subjungit, ut imago venerabilis Viri fuerit in archivio ecclesiæ Valentinæ inter alias præsumum imagines depicta in actu distribuendi in eleemosynam nummos aureos pauperibus; & subdit, quod cum in illud gloriose memorie Philippus secundus rex Hispaniarum una cum filia Isabella Clara Eugenia ingrederetur & imaginem Viri sancti respiceret, singulares in cordibus fidelium devotionis affectus excitantem, filia dixerit: Iste est sanctus Archiepiscopus, qui eleemosynam abunde propriis manibus elargitur, cujus præclaras virtutes, totoque orbe notissimas tibi sapientius commendavi.

P

c Reliqua hujus capituli in quinque partes dividit. Prima hunc titulum adscripsi: De personis ecclesiasticis, quos juvit; alteri: De viris nobilibus ac personis primariis, quibus succurrebat: terciæ: De feminis ac matronis principalibus, quibus succurrebat & quali industria ac secreto: quartæ: De virginibus pauperibus, pupillis & non pupillis, quas [per dotem] ad nuptias [contrahendas] adjuvabat: quinta: De pietate & alacritate, quâ recipiebat & enutriri mandabat pueros, qui ad januas domus suæ exponebantur. Ego omissis, seu potius in marginem rejectis titulis, partem primam jam premisis annexui, ex duabus sequentibus caput 19, & ex duabus posterioribus caput 20 confeci.

E

d Etiam decimo quinto apud nos.

e Sancti Antistitis eximia in Societatem nostram pietatis ac munificentiae viget etiam nunc, ut equum est, grata apud nos memoria: audi Orlandinum part. i Historia Societatis Jesu lib. 15 num. 78: Id verò (collegium Murcianum) dum prosperè oritur, Valentinius sancti Antistitis ex Augustiniana familia Thomæ Villanova studio roboratur; qui cum vivus, ut antè significatum est, paternâ socios indulgentiâ complexus esset; adeo ut, si quem amoveri Valentia cerneret, amanter ex postularet, sibi auxilia detrahi, moriturus cum quandam haberet in nominibus pecuniam. (nam ferè arcam aliam non habebat quam pauperum manus) ejus partem ampliorem collegio legavit. Aliud favoris erga nostros exemplum producit lib. 8 num. 60, ubi contra adversarios, improbantes frequentem Sacramentorum uatum, ad duas horas e superiori loco verba fecisse Sanctum memorat.

F

C A P U T X I X.

Munificentia erga viros ac matronas nobiles pro statu suo indigentes.

A Sseruat testes, verbis non posse exprimi, neque extolli [satis] opem & grande subsídium, quod experti sunt in sancto isto Präfule viri nobiles ac primarii, quibus secundum dignitatem personatum, ut status sui decorum ac honorem servarent, nec ex necessitate deprimerentur ad res [vel actiones] humiles, viles, se indignas & conscientiis perniciosas, multis ac largis admodum eleemosynis succurrebat; sed, quod notatu dignum est, curabat etiam, ut nemini inno-
tesce-

Viris nobili-
bus

A *tesceret munificentia & largitas, quā erga ipsoſ utebatur, neve inde famae ipſorum quidquam deperiret. Adiit ipſum vir nobilis, declarans necessitatem suam, oransque, ut dignaretur auxilio sublevare: ad ſolum ipſius verbum id präſtit, &, quia vir erat präcipiuſ, notabili ſumma, promittens ſimilem ipſi concedendam, quoties accederet. Nihilominus admirans, nobilem illum tanta premi necessitate, quantam indicaverat, homini familiari ſuo negotium dedit, ut clanculum de re inquireret. Ille, quæſito titulo, domum nobilis luſtratum accessit, ac bene admodum exornatam compert: adeo ut non videretur ipſi necessitate premi is, cui domus erat tam bene ordinata.*

*pro condicio-
ne sua*

476 Ad patrem D. Thomam reverſus, hoc detulit reſponſum: Verè, inquit, Domine, ut domus viri iſtius nobilis diſpoſita eſt, non credo e- quidem, indigere ipſum; ornamenti quippe in ea habet meliora, quām in hac ſua veſtra Dominatio. Reclē, inquit Dei Servus; at de redditibus ac poſſeſſionibus, unde honorificè vivat, quid percepisti? Hac de re nihil mihi compertum eſt, dixit ille. Tum ſanctus Antistes, quoniam, inquit, frater, hoc ſcire deſiderabam, & incompertum manet,

B certus eſto, virum honoratum, qualis nobilis iſte eſt, non venturum fuſſe ad me, qui, ut fecit, auxilium peteret, niſi expoſita mihi neceſſitate affigeretur. Neque refert, domum ejus pulchris inſtructam eſſe ornamenti; contrā gaudeo, hec ab illo non fuſſe deposita ac divendita, quia ſic fama ſuę conſulit. Exigit autem caritas, ut prä- eaveamus, ne vir nobilis ac honoratus nominis ſui jacturam patiatur ex eo, quod domus ipſius deſtituta ſit iis ornamentiſ ac ſupellec̄tile, quibus inſtructas habent ſuas alii ejusdem conditionis homines. Itaque perrexit pius pauperum Pater ſuā eleēmosynā ſublevare illum, per vices impertiens in annos ſingulos centum & quinquaginta libras; ubi verò occurrebat neceſſitas extraordīnaria, etiam in hac ſublevabat.

indigis,

477 Plures alios, quos h̄ic referre ac recenſere, ſi velim, longum ſit, viros nobiles & ho- noratos adjuvit, aliquos quolibet mense ſcutis vi- ginti, alios triginta & pluribus alios, pro cujuſque ſtipis conditione ac familia domi ſuſtentanda. Duos dumtaxat memorabo, unde eluceat magna Ser- vi Dei caritas & misericordia. Degebat hac in ci- vitate cum filiabus prästantibus ac nubilibus vir ex primaria ac illuſtriore nobilitate regni hujus Aragonici, at pro ſtuſ ſuo magna in egeſtate. Auxilio ipſi eſſe deſideravit [Sanctus:] fed pu- dore ſuſſendum cognoscens, ſi de pecunia eleēmosyna illi präſtañda iſtitueretur ſermo, iſtum excogitavit modum: cum elocandi eſſent fructus, advocavit illum, dixitque: Eſtne tibi, mi domine, miſter intelligenſ ac fidus? Afferenti illi ſubjunxit: Jube itaque ipſum licitari in tali parte elocationis hodie facienda, & quamvis, ſi- cut intellexi, quotannis inde lucro percipientur du- cati biſ milleni, certi nullique controverſiæ obno- xi, non offerat pro iſta parte ſeu terra spatio ultra milenos; reliquos milenos lucro tibi adſcribas deſidero, & à te mihi benefi- cium exhibitum re- putabo: nemo autem noverit, conduſtam fuſſe [illam terra partem] tuo nomine.

*ipſorum ho-
nori conſa-
lens,*

478 Res ita exſecutioni mandata eſt. Nonnulli partiſ iſtius ſeu terra notiſiā prädi- ti, dixerunt, daturos ſe fuſſe pro ea ultra biſ milenos, im- biſ milenos & quingen- tos, idque ipſi deperire. Repouſuit ille, quoniam bona iſta ſua erant, hac de re ne eſſent ſoliciti; ſcire ſe, quid ageret, atque iſto detri- mento gaudere. Sic conduxit vir no-

bilis [illam terra partem,] eaque, ſoluto con- ditionis pretio, deducitſque ſumptibus faciendis, protulit illi ex reſiduo lucro ducatos ultra mil- lenos annuos, & aliquando milenos ac quingen- tos. Ita familiam ſuam honorificè ſuſtentavit, quamdiu in vi- viſ ſuperſtes fuit pater D. Thomas; quemadmodum ejusdem viri nobilis filii, rei totius notiſiā imbuti, ipſiſmet testati ſunt. Quoad alios conditione ſimiſter präcellentis, qui titulo eleē- mosynæ nihil erant admiſſuri, aliis artibus & mo- dis utebatur, ac magno ſecreto intellectæ eorum indigentia medſlam afferebat.

479 Vir nobilis, cui initio cujuſque mensis inſigni libe- tribuebat ſcuta vi- ginti, occurrente neceſſitate ex- traordinaria, accedit eleēmosynarium ſancti Præ- fulis, nomine dominum Joannem, cui eam ſigni- ficaret: dixit, venire ſe quidem rubore ſuſſulum, quod à paucis diebus recepiſſet portionem men- ſtruam, attamen urgeri neceſſitate ad flagitandum auxilium. Subiit eleēmosynarius cubiculum, in quo degebat pater D. Thomas, certiore ſecit neceſſitatis viri nobilis, & juxta ipſius dicta, con- tentum fore [addidit] centum regalibus. Hos, mox ubi res ſibi proposita fuit, dari präcepit. Rece- denti ē cubiculo eleēmosynario dixit: Audi: et- iamſi centenos tantum flagitat, (forte flagitare plures non audet, quia conſiderat, dari ſibi à nobis mene ſequelbet vi- ginti libras:) trade rega- les ducentos. Eleēmosynarius tantam benig- nitatem ac pietatem perſpiciens, latatus eſt vehementer. At ē gradibus deſcen- denteſ iſtituentem revocari jufſit [Sanctus.] Audi, inquit, vir honoratus & qui quovis mene ſtipem à nobis ſibi con- ceſſam recipit, adeſt propter neceſſitatem extraordī- nariam, da trecentos regales; iis quippe omnino in- digebit. Abiit eleēmosynarius eo mandato admo- dūm contentus. Priuſquam totam graduum ſeriem fuerat emenſus, revocari denuo jufſit [Sanctus:] Audi, inquiens, cum vir honoratus de nocte & hāc horā ex peculiari neceſſitate accurrat, oportet hanc majorem eſſe, quam retulerit, numera quadringentos regales, & mone, ne idcirco ſin- gulis mensibus prætermittat venire huc [receptu- rum ſubſidium] ordinarium, ſuſtentandæ domui neceſſariū, ac ſignificaturuſ tibi qualemcumque aliam [neceſſitatem] präter ſoli- tum incidentem; fore [adde,] ut nec te tādeat ad me reſer- re, nec me ſuvenire ſingulis. Quippe non ſufficiebat ſancto Eleēmosynario dare liberaliter, ſed ipſiſmet ege- ſtate preſſoſ animabat, ut indicarent ac pete- rent.

480 Peregrè rediens juris peritus quidam ipſi per familiariſ, mox accedit viſendi gratiā, & of- fendit in ampla aula, ubi pauperes, alioſque ne- ceſſitatem aliquam ſignificare deſideranteſ, präſto- lari ſolebat. Adiit eodem tempore vir nobilis, cui prima die cujuſque mensis tribuebat [Sanctus] regales ſexaginta; & hos quidem, präſciens adven- turum illum die iſto, cartæ involutos, gerebat in- manica. Cum ſimul ambo ingrederentur, hæſit boniſ Pater foli- citus, quo pacto miſero viro no- bili ſtipem porrigeret ſtati- m, ut neque hic exſpe- stare cogeretur, nec adverteret jurisperitus; rem Domino commendavit, & ſtipem cartæ involu- tam manu dextera, ſcapulari ſuppoſita, afflu- mens, accedit ad complexum jurisperiti, & brachium fi- nistrum humero ipſius injiciens, dicensque: Optatō adveniſti, [brachium] alterum extendit ſu- pra [humero] alterum, &, illo non adver- te, cartam porrexit viro nobili: mox verò manus ſuas ſcapulari ſuppoſuit: atque ita prudenter fa- tisfecit urbanitati recens adventanti jurisperito ex-

*ac pruden-
tia
industria*

A. M. SA-
hibendæ, & caritati, quâ prorsus occulte & nul-
lità interpositâ vel unius momenti morâ subvenire
cupiebat nobili.

481 Non his solùm tanta & numquam defa-
tigata pietate opitulabatur, verùm ad instar cæ-
lestis illius Patris, cuius tam insignis & perfecta
est bonitas, ut solem suum oriri faciat super bo-
nos & malos & pluat super justos & injustos a, et
iam egregius hic Eleemosynarius auxilium & sub-
sidium subministrabat omnibus, non bonis dum-
taxat ac virtute præditis, sed & nonnullis propter
delicta non promerentibus, ne pejores evaderent,
vel se prorsus perditum irent. Monitus fuit, nobili-
lem, quem quovis mense decem scutis subleva-
bat, nonnumquam lufui indulgere, atque abuti e-
leemosynâ, expedire autem, ut hâc privaretur.
Id equidem non fecero, subjecit bonus Pater;
quia, nisi demus, sicut deterior, & si modò unic-
um committit malum, tum plura committeret.
Ita absentem tutatus est. Dein vocari ad se jus-
sit, & gravissimè increpuit, exponens criminis tur-
pitudinem, & minitans, fore ut eleemosynâ pri-
varetur, nisi rediret ad frugem. Attendere (jube-
bat) bona, quæ dabat ipsi, pertinere ad paupe-
res, ac severè à Deo puniendum esse, nisi im-
penderet necessitatibus domus suæ. Tantum va-
luit ista reprehensio, ut numquam ad lufum re-
dierit nobilis, neque ulli umquam rei sese impli-
caverit, quâ vel notam sibi [inureret], vel pra-
vo exemplo effet.

*item variis
modis femi-
nis,*

482 Plebeiae fortis mulieribus tam viduis quam
nuptis succurrebat, intellecta earum necessitate, pro-
ratione indigentia; aliquibus per manus eleemosynarii elargiens qualibet hebdomade vel quovis
mense statam pecunia summam, aliis manu pro-
pria hoc modo: istis eleemosynis binos per heb-
domadam dics constituerat, quibus una hebdomade adessent [mulieres] unius parœciæ, alte-
rà alterius, & dum cubiculo egredieretur ad Mis-
sam celebrandam in facello domestico, illæ omnes,
velata facie, ordine essent dispositæ in ampla
aula juxta dictum facellum. Ita dispositas circui-
bat, donabat singulas eleemosynâ cartæ involu-
tâ, submissa voce adhortans, ut Domino piè ser-
uirent, ac firmiter confiderent, fore ut Pater cæ-
lestis piè colentibus numquam decesset.

483 In gratiam mulierum altioris conditionis
ac matronis, & estimationis, quas non decebat cum plebeiis
C adire domum ejus, quæque non erant admissuræ
isto modo eleemosynam, singulis feris quartâ &
sextâ, in diem festum non incidentibus, ad templum
princeps se conferebat ad celebrandam in facel-
lo S. Ludovici Rem divinam, quam finitâ & ex-
pleta in dicti facelli sacrario gratiarum actione,
egrediebatur, & parvum sedile, juxta aram ma-
jorem collocatum, occupabat, ut matronæ pri-
mariae & honoratæ, velata facie, ad ejus, tam-
quam ad confessarii, pedes accedere possent ac
necessitatem suam & molestiam declarare: si hæc
spiritualis erat, solabatur & consilium animæ bo-
no congruum suggerebat; si vero temporalis; Mit-
te ad me, inquiebat, confessarium tuum: per e-
jus quippe ministerium opem tibi afferam. Ubi au-
tem ex confessario peculiarius didicerat matronæ
conditionem, virtutem & indigentiam, huic per
illum dirigebat, quod necessarium esse intellige-
bat b.

484 Hâc viâ ingenti liberalitate succurrebat
quarum illu-
strioribus
clam summas

pluribus, siebatque ejusmodi eleemosynam magni
meriti esse coram oculis Domini; quia mulieres
aliiæ plebeiae famulari possunt, & necessitatem suam
prodere curatoribus pauperum in parœciis; sed ma-

trona nobilis ac liberaliter educata, quæ id nequit,
& necessitate premitur, magno versatur in pericu-
lo animæ & honoris. Atque hinc eleemosynam &
opem talibus exhibitam, ne in offendam Dei inci-
dant, spiritualem esse potius dicebat quam tem-
poralem. Quod verò exemplum est & virtutis do-
cumentum insigne; acceptâ notitiâ indigentia qua-
rumdam matronarum valde illustrium, & quarum
dignitas ac genus inhibebat, quoniinus detegerent
cuipiam, stipemve peterent aut acceptarent, hoc
utebatur artificio.

485 Nitebatur novisse, apud quos illæ noxæ
animæ expiarent; hos arcifessibat, & sanctè promit-
tens, servatum iri à se secretum, [monensque,] ut
& ipsi servarent, inquirebat in matronarum istarum
indigentiam, ac percepta rei veritate, (neque enim
ipsi, utpote confessarii ignorare valebant,) perpen-
debat, & cum ipsis consilium inibat, quantum jux-
ta statum & indigentiam domûs, iis concedere ex-
pediret; ac [tandem] dicebat: Itaque hoc, pater,
nunc sumito, & deinceps singulis tribus mensibus
huc redito, ut tantumdem [recipias,] dico au-
tem isti matronæ, (sed quominus erubescat, fac
nullâ viâ noverit, à quo sibi donetur,) mitti à
persona, quæ ipsi debito aliquo obstricta est, nec
totum simul exsolvere valet, sed tantum per par-
tes, atque ita solutum iri debitum in singulos tres
menses. Et verum pronuntiabat, cùm juxta doctrinam
suprà relatam, & quam ut certam habebat
sanctus Präfus, debitæ sint pauperibus eleemosynæ
ab episcopis factæ. Stupenda sanè sunt intelle-
ctu artificia ac modi hujus egregii Servi Dei ad
succurrentum & favendum universis. At non mira-
bitur, qui consideraverit, quam caritati Christianæ,
in culmine suo ac perfectione constitutæ, pro-
prium sit, ingeniosam esse ac reperire vias inusita-
tas ad beneficiendum opitulandumque omnibus.

D

*mittebat
tamquam oc-
culti debiti
per solatio-
nem.*

E

A N N O T A T A.

a *Hunc sensum paulò prolixiorem contraxi ad
ipsa verba Euangeli Matth. 5 ¶ 45.*

b *Contenta hoc numero eadem penè ad verbum
habes etiam cap. xi hujus secundi libri.*

C A P U T XX.

F
Liberalitas erga pauperes puellas
matrimonio jungendas; cu-
ra infantium exposi-
torum.

I N pauperes puellas magna commiseratione affi-
ciebatur, atque insigni caritate & largitate opem
ipsis præstabat: adeo ut toto archiepiscopatu tempore
nullæ fuerint pauperum virginum nuptiæ; quin aliquid in subsidium contulerit. Ad agendum
de earum coniugio aut addicendam dotem nec
tempus nec diem designaverat; sed quocumque
tempore rogabatur pro egena aut parentibus orba
Virgine, præstabat eleemosynam. Filias è vulgo ad
ædes suas vocabat cum patribus aut matribus ac
multa benignitate alloquebatur, ut suam indigen-
tiam proponerent & pro insigni prudentia, quâ or-
natus erat à Domino, mox dignoscebat, an since-
rè agerent. Quò autem securiorem se redderet, no-
mina earum & domicilia tabellæ inserebat, ac diem,

*Pauperibus
puellis*

quo

A quo redirent, designans, benevolè dimittebat. Interim curabat per eleemosynarium indagari clan- culum in earum mores & vitam. Si relatio erat re- lata & congrua, ad nuptias conferebat, quod mox dicemus, fin' minùs aliquam dumtaxat porrigebat stipem & [allata] justa ratione dimittebat; neque enim umquam ab ejus ædibus recessit aliquis ex- pers subsidii.

*ad incundas
nuptias*

487 Amplam ad hunc effectum eleemosynam impendebat. Nam egenis puellis, seu orbæ essent parentibus, seu non essent, quæ famulando mercedem aliquam acquisierant, communiter singulis subsidium conferebat librarum viginti aut viginti quinque; & hujus generis quotannis ut minimum octodecim aut viginti nuptui collocabantur; iis, quas parentes famulatu addicere non poterant, sed justa de causa, (ut contingit nonnullis paupe- ribus artificibus, & multis viduis honoratis,) domi suæ retinere cogebantur, suppeditabat quadraginta vel quinquaginta, quibusdam septuaginta vel octoginta libras pro statu personarum: & hujuscemodi similiter anno quolibet in civitate ac per diecesim in matrimonium collocabat viginti quinque vel triginta. Priores, hoc modo per ipsum ad [sin- cundum] matrimonium adjutæ, fuere pauperes aliquot puellæ ex Villar & Chullilla, oppidis archiepiscopatûs, quia hæ, utpote clientes suæ, præponendæ videbantur. Eamdem ob rationem cum primùm loca ista inviseret, intelligens, plures esse pauperes Chullillæ, dedit ducenta scuta ad coëmendum triticum, præcepitque parocho & magistrati dispertere in pauperes secundum cujusque indigentiam.

*dótem**concedit,*

B

488 Filias parentum honoratorum & nobilium juxta earum conditionem juvabat, alias centum libris, alias ducentis, nonnullas trecentis & pluribus; atque hoc tanta caritate tantoque affetu pietatis, ut, dum certâ aliquâ viâ necessitatem fuerat edoctus, opus non esset multis illum roga- re aut [rem] exaggerare, quò manus [auxiliatri- ces] protenderet: ipse habebat curam computandi, quid virginis ejusce conditionis honorificè maritandæ necesse esset, quidve auxilii afferre posset parentes, ac juxta exigentiam succurrenti. Eo modo opitulabatur.

489 Cogitatione etiam præcipiebat, quâ re ma- trimonium contrahentes cum opificibus opus ha- bituræ essent, tum ut mariti mox domum ordina- re possent, tum ut artem suam exercerent, & vi- gum commodè compararent. Atque ita referunt testes nonnulli, quòd, cum puella pauper matri- monio jungeretur juveni fabro lignario, rogatus, ut viginti librarum subsidio juvaret ad lectum aliamque supellecilem [coëmenda] concesserit libera- liter, & quo tempore eas elargiebatur, quæsiverit, quam novisset artem juvenis, cui nubebat puella pauper; responsum est, Lignariam. Unde igitur (in- quicet egregius Dei Servus) vivet ille, nisi habeat aliqam summam pecunia? Æquum non est, ut ei procuremus supellecilem domesticam, & nihil pecunia ad exercendam artem suam: conversus au- tem ad ærarii præfectum, Da ipsi, ait, libras quin- quaginta, ut viginti postulatis domum ordine di- sponat, & ex triginta superadditis materiam sibi comparet ac domi suæ laboret: sicque datae fue- runt. Projicienti se ad pedes ejus juveni & gra- tias agenti de tanta caritate dixit: Gratias, fili mi, redde Domino nostro Jesu Christo: ipse enim ex bonis suis auxiliatus est vobis, non ego: quippe hæc mea non sunt, sed ipsius, & vobis destinata. Hisce autem auspiciis, aspirante Domino ejus la- boribus, lignarius iste deinde bona acquisivit &

honestè domum [sustentavit a.] In eundem mo- dum juvit plures alias, non tantum impertiens, quod petebant ac ipse solebat, sed sæpe duplum & amplius. Si autem quibusdam, non ex vitio aut culpa, sed ex infirmitate aliave ex causa res dome- stica dilabebatur, indigentiae succurrebat.

490 Filias hominum nobilium & primariorum, sicut ipsis parentibus opem suppeditabat, ut juxta nobilitatem & conditionem honorificè viverent, ita etiam juvabat quoad dotem, ut nuptias inirent parentum honori consentaneas; addebatque sæpe numero ex proprio animi motu amplius quam ex- quirebatur, ac videbatur [necessarium] seu iis, qui de conjugiis agebant, seu ipsis eorum pa- rentibus: quia veræ caritati proprium est, exiguum existimare semper, quod præstat in Domini obse- quium ac proximorum utilitatem, & quantumcumque præstat, desiderat semper præstare amplius. Locus hic se offerebat memorandi, quid ipsum in- ter ac factores aliquot contigerit occasione con- jugii eorumdem filiarum; sed de hac materia agemus capite vigesimo b, quod sequitur, ubi ser- monem instituemus de ipsis cura colligendi bona pauperibus.

b

E
*Expositios
omnes*

491 Quod ad infantes [expositios] attinet, te- stimonium perhibent, quotquot ejus tempore ver- fabantur in generali pauperum domo, sicutque vul- gatissimum, quod, quamdiu in vita superstes fuit, curam assumpserit educandi omnes ibidem expo- sitos ac solvendi mercedem nutricibus. Idcirco illi- tum non ad [ostium] domûs pauperum, sed præ foribus palatii ipsius, eademque aliquoties nocte bini vel terni collocari cœperunt. Hinc nonnum- quam quinquaginta vel sexaginta, imò nonnum- quam septuaginta vel octoginta hujuscemodi ale- bat. Nec desatigabatur, utcumque magnus erat nu- merus, neque ægrè ferebat, exponi ad foras domus suæ, contrà alaciore vultu & insigni pietate susci- piebat c.

F
*alaci animo
suscipit,*

492 Nocte quadam expositus est infans ad por- tam palatii: observârunt famuli duo & mox accu- rerunt; alter infante sustulit, alter currendo in- secutus est ad dignoscendum eum, qui exposuerat; & quamvis affecutus sit, dimittere illum ipsi vi- sum est. Subierunt ambo cum infante cubiculum, in quo cœnabat pater D. Thomas, dicentes: Do- minationi tuæ puerum afferimus, parentes simul adducere potuissimus, eos quippe affecuti sumus; verum id non placuit. Alaeri mox fronte exceptit eum brachiis, an saerô fonte tintus esset perlustrans; esse comperiens, bene precatus illi est, & ad famulos conversus: Haud rectè, inquit, e- gisti, dum parentes estis insecuri; quid enim illis, per vos adductis, eramus facturi? Ne fiat hoc deinceps; abundè enim eos affligit indigen- tia. Tradidit eum Segriano episcopo, quocum cœnabat, &, Mox, inquit, nutricem ipsi alendo quæramus, ubi quadraginta octo, quot habemus, nutriuntur, etiam quadraginta novem nutrientur & plures, si Dominus ad nos destinaverit. Num- quam enim timebat, ne deesset, quo sustentaret pauperes.

493 Quoniam caritas, quam exhibebat istis in- nutritibus, comperta erat omnibus, & plures illi no- *nutribus*
*suo familiis
afferebantur, sanctus Præful (qui intento a-
nimico perpendebat omnia) tum propter damnum,
quo affici poterant infantes, per totam noctem
carentes nutrimento lactis, tum propter molestiam,
quam per suos vagitus creabant domesticis, cu-
ravit, ut duæ ex nutritibus habitarent prope pa-
latium, ac domos ipsis conduxit, quæ infantes,
quacunque tandem horâ exponerentur, tollerent,
la-*

A. M. SA-
LONIO.

lacte fovent ac servarent, donec illis nutrices, in quas mox die proximo inquirebatur magnâ diligentiâ, reperirentur. Et instar boni patris, qui identidem filium, foris enutritum, conspicari desiderat, atque experiri, quâ valcat, primo cujusque mensis die iussicerat domum suam convenire nutrices omnes cum infantulis.

Plato tempore
ad / e deferrri
jubet.

494 Ingressæ præstolabantur illum in ampla facelli aula, ipse verò, finito Missæ sacrificio, obibat omnes dupli serie collocatas, singulos infantes examinans, [ut perspiceret,] quo modo enutriti & quo statu adducerentur. Adducenti nitidum, mundum ac rectè comparatum præter mercedem impertiebatur auctarium aliquot regalium; at non ita [comparatum] afferenti nihil concedebat; contrà corripiebat, ac negligenter compel labat, ut deinceps, tum ad gaudendum auctario tum ad evitandam negligentia correctionem, meliorem de infante curam gererent. Idipsum factitabat festis præcipuis & solemnioribus post prandium: meliorum quippe ac gustui sapidorum bellariorum loco habebat d videre, quo modo infantes alerentur. Si quem languidum aut pallidum offendeteret, dolebat multum, & cum nutrice conquerrebat, cur ita aleret. Siqua autem (ut fit) pauperem se esse reponeret, & ex data mercede sufficiens non obtinere alimentum, per modum eleemosynæ dari ipsi auctarium jubebat clanculum, ne conquererentur aut ægrè ferrent aliae. Si remediis indigerent corrigendo laeti, suppeditari jubebat; omnibus quippe Dei Servus magna caritate succurrebat.

Et an solici-
tè educentur
examinat;

495 Observabat quoque, quibus pueri fasciis & pannis, & quibus vestibus induerentur nutrices, & tam pueris quam nutricibus, quod necesse erat, præstari jubebat; ut & hæ congruis incederent vestimentis, & infantes bene compositi ac mundi essent, quoniam diligebat tamquam filios proprios. Dum adducebantur & ipse singulos examinabat, manu frontem ipsis demulcebat & blandiebatur; nutricibus autem, Si vobis, inquietabat, regis filius enutriendus committeretur, quam vos honoratas ac fortunatas existimaretis, qua solicitudine aleretis, quam mundum ac rectè compositum servaretis! At Rex cælestis parvulos hosce suos esse reputat, hos mihi commissos voluit, hos ego vobis, forores, ejus nomine committo; mundos servate & rectè compositos, quidquid enim iis opus fuerit, nos omnino procurabimus.

turat, ut fa-
cile ad o-
ftium suum
exponi
queant;

496 Quòd facilius, qui infantes enutrite non valebant, exponerent ad ædes suas, ostium æstate usque ad horam nonam, hyeme usque ad septimam vesperinam semiapertum, servari jubebat, & domus aditum illuminari quidem, sed ita, ut ejus claritas non obesset afferre eos cupientibus, & quo non minus, clausis januis, valerent expondere infantes, appensum iis erat tintinnabulum. Promiserat quoque famulis, ut [nempe] advertentes collocari infantem aliquem, mox magnâ diligentia ad tollendum & ad se deferendum accurrerent, se cuilibet infantem afferenti, concessurum regalem quadruplicem, atque ita simulacrum vel infantem vel tintinnabuli sonum persentisebant, statim sublaturi & introlaturi celerrimè advolabant.

mater pro-
prium filium
expositum
nutriendum
accipit,

497 Inops muliercula matrimonio juncta infante quadam nocte præ foribus ædium ipsius collocavit. Die postero primo mane, convenit nutrices, juxta palatum habitantes ad subministrandum lac infantibus nocte expositis, rogans, an fortuitò non haberent infantem, cui querenda esset nutrix, fore ut ipsa enutriret; quia à se ge-

nitus obierat. Opportunè advenis, dixerunt illæ, D hac nocte enim allatus est unus; inspiciamus lacuum, &, si fugere facile voluerit, pterum ea, quâ alunt ceteræ, mercede poteris enutrire. Inspecto lacte, quod recens erat, quodque ex ejus umeribus facile admodum afflumebat puer, rei certiore fecerunt patrem D. Thomam, & juxta relationem istarum nutricum commissus ipsi est, ut aleret, &, ut moris erat, pars mercedis in antecellum collata. Ita mulier abstulit filium suum, pecuniam suæ necessitati, & novas fascias infantis; nam tani pauperes erant ac laceræ eæ, quibus, dum exposuit, involvebatur, ut usurpari non posset. Præceperat autem, ut nutrices, juxta palatum habitantes, fascias & pannos haberent residuos & idoneos infantibus, qui nudi aut vestibus pauperibus ac laceris & ad usum ulteriorem ineptis involuti afferrentur.

quod Sanctus
intelligens,
non minus
mercedem
solvit;

E

498 Quamquam mulier operam dederit, quam potuit maximam, ut res ista magno secreto involveretur, ita tamen latere nequit, quin agnosceretur ipsa propria infantis patens, & quo dolo fuisse usa. Indicatum id [quoque] fuit Dei Servo, ut ei mercedem subtraheret, quamvis etiam ipsi remittere vellet, quæ per fraudem adæpta erat. Id equidem non faciam, (reposuit Dei Servus,) estote memores, quid vobis dixerim aliis in occasionibus; caveamus à defraudandis pauperibus; nam dum ab ipsis defraudamur, nihil nobis detrimenti, imò saepe multum utilitatis accedit, quale accedit ab ista muliere. Hæc enim nisi mater ejus esset, uni dumtaxat præstaremus eleemosynam puero, nutrimentum subministrantes; cum autem ipsius sit patens, utrique beneficium præstamus, puero, procurando nutrimentum, mulieri, succurrendo egestati per mercedem, quam lucratur. Hoc ipsum, subjicit, factitavit genitrix Moysis, enutriens proprium filium, ac pro eo mercedem accipiens à filia Pharaonis sibi collatam: neque idcirco coarguit ipsam Scriptura sacra, neque nos coarguere debemus pauperem istam feminam, quæ dolum hunc excogitavit ad egestati suæ medelam afferendam, quæque mihi duplicitis meriti usuram afferit ex eo, quod rem edoctus promerear, duplum faciens eleemosynam; ac lubens facio.

malo labo-
rantes chi-
rurgo com-
mittit,

f

499 Ad chirurgum nomine Joannem Bapti- stam Alatar f (virum honoratum & bene Christianum, licet ex novis Christianis oriundum) quod peritus esset & manu expeditus ad persanandos eos, qui membro aliquo capti erant, vel brachium aut crus confractum luxatumve habebant, curandos mittebat [Sanctus] pueros vel pauperes, tali malo afflictos, unâ cum schedulis à secretario suo [exaratis.] Dictus autem Alatar, dum lubebat, colligens schedulas adihat patrem D. Thomam, qui curationum suo iussit fa-
tarum pretium persolveret juxta easdem sche-
dulas. Initio computu, aiebat [Sanctus:] Frater Alatar, res ista pauperes respicit: eleemosynam iis elargiamur; ac subtrahebat nonnihil, reliquum magna liberalitate & alacritate persolvens: ita quidem ut chirurgus perpendens caritatem sancti Prä-
fus, dato pretio valde contentus abscederet.

500 Die quadam [præ foribus] Servi Dei col-
locata est puellula distortis in aversum pedibus:
vocari jussit chirurgum istum, qui ad rectum si-
tum deducebat ac curaret. Ut conspexit ille, di-
xit, id [suscipere] non audere se, quod simile malum numquam curasset, & immedicabile esse censeret; quandoquidem eo modo in lucem edita esset. Non depositus idcirco fiduciam bonus Pa-
ter,

à quo nou si-
ne prodigio
incurabiles
sanantur:

A ter, sed brachiis eum stringens, dixit: Applica, quae soles ad emolliendos nervos & articulos, ac fasciis obligans, spem in Domino defige; quoniam per fidem divina ipsius pietas medelam affert ei, quod homines omnino immedicabile esse censerent. Chirurgus verbo ipsius credens (nam valde familiaris ipsi erat, & ut insignem Dei Servum suspiciens, magna devotione reverebatur) jussa patris D. Thomae mandavit executioni, atque intra paucos dies ita curavit, ut pedes in anterorem partem reduxerit, & cruciatum vel dolorem nullum inferens, ita constituerit, acsi numquam fiaili [malo] fuisset affecta. Unde & ipse Alatar & qui viderant ante, ac conspexere postmodum, magna admiratione permoti sunt, judicaruntque miraculum esse evidens, propter preces & fidem beati Antistitis patrum a Domino. Afferit idem chirurgus, quod & alios infantes deinde, cum intelligeretur puellae istius a se facta curatio, causa aliquo adductos, confusis meritis ac favore eisdem patris D. Thomae ob ingentem devotionem, quod ipsum prosequebatur, curandos suscepit, curaverit, & in singulis agnoverit patrari a Deo miraculum per interventum beati Patris.

B
pupilos in
palauum a-
lendos reci-
pit

501 Non hos tantum infantes colligebat patris D. Thomae caritas, verum plures alios, qui, parentibus morte sublati, pupilli & omni praesidio destituti relinquebantur. Obierunt hac in civitate pauper futor atque ejus uxor, relictis tribus infantibus, quorum natu major ad summum erat annorum quatuor vel quinque: ut intellexit, in domum suam introduci illos jussit. Hic a proba proiectae etatis & pii exempli femina, quam valetudinario praepositam habebat, enutriti sunt. Ibidem eos alens, tanto amore fovebat, ut pueri cum conspicientes accurrerent tamquam ad parentem proprium, qualis vere operibus se praestabat. Continuatum id est, donec grandisculi evaderent; tum enim magistris opificium edocendos commisit. Eodem modo alebat ac fovebat plures, parentibus & omni humano auxilio orbatus; & ea quidem curâ succurrerit omnibus, ut, quemadmodum ipsem afferuit paucis ante obitum diebus, solverit mercedem nutricibus & puerorum alimentum ad duos annos post mortem.

ANNOTATA.

C a Nonnulla hanc periodum precedentia ac subsequentia recidi, quia tadebat recantare ferè eadem.

b Apud nos vigesimo primo propter divisionem in Annotatis ad cap. 18 lit. c insinuatam. Ceterum dicta hoc capite generatim ita comprobant Coccinus pag. 541: Tanta enim & tam eximia charitate necessitati in dotantibus * puellis succurrebat, ut nullus ad eum accederet parens bonorum egenus, nubiles tamen filias in matrimonium daturus, quin ipse praestò necessitatibus adesset, dotem consti- tueret, & omnes, quæ tamen innumerabiles fuerunt, honesto matrimonio collocaret: ita de vera scientia in processu Valentino deponunt Marianna de Sottomajor... Petrus Gutierrez... & in processu Castellæ Petrus Garzias.

c Subdit hic auctor, hominibus crudelibus proprium esse seire in parvulos, mitibus horum miseri; ac doctrinam confirmat allatis exemplis è sacra Scriptura.

d Paucæ hic denuo, ne eorumdem ferè dictorum fieret repetitio, rescindenda judicavi.

e Hec illustrat Coccinus pag. 543 verbis sequentibus: Non minorem curam adhibuit in pue-

* fortè indo-
tatis

ris expositis educandis, qui, cum prius in portas A. M. SA-
projicerentur, & ab nutrientium defectu vix nati
interirent, in omnibus suæ dioecesis parochiis e-
dici jussit, ut omnes ad sui palatii portam expo-
nerent: dein paucis enarrat pleraque, que refa-
runtur à Salonio num. 493 & duobus sequenti-
bus, ac tandem subdit: Ita de vera scientia de-
ponunt Petrus Garzia Castellanus ætatis LXXVIII
annorum... in processu Castellæ... & in proces-
su Valentino don Carolus Joannes de Torres æ-
tatis LXXXIII annorum... Petrus Gutierrez... &
Marianna de Sottomajor.

f Is ipse est, qui apud Coccinum pag. 619 in-
ter testes de virginitate S. Thomæ comparet pri-
mo loco: verba dedi in Annotatis ad cap. xi lib.
2 lit. e.

CAPUT XXI.

Gaudium ejus, dum stipis ero-
ganda datur occasio; parcitas
erga se, quod plus eroget;
exstructio duorum col-
legiorum.

E

Tanta fuit patris D. Thomæ in pauperes mi- Delectatus
sercordia, ut quantacumque multitudine of-
ferrent se se ac sisterent, defatigaretur numquam.
Summa ipsius voluptas erat & consolatio, co-
gnoscere pauperum necessitates & cognitis afferro
remedium. Erat in hac civitate mulier sancta, quam
ipse ob virtutem & pietatem Christianam, maxi-
mè verò ob caritatem & liberalitatem in paupe-
res, diligebat multum. Ad hanc, cum notum es-
set, quanto amore in eam afficiebatur pater D.
Thomas, plures accurrebant personæ inopes, a-
lia, ut pro se apud ipsum intercederet, aliae, ut
ad ipsius ædes dederet, & quoniam frequentes
erant, metuens ipsa, ne illi afferret molestiam,
die quadam dixit: Verè, Domine mi, vi quasi
adacta accedo, nec ullum amplius inde meritum
obtinere me existimo, quod non dubitem, quia
multum molestiæ afferam tuæ Dominationi. Sub-
ridens bonus Pater, Noli, inquit, id credere, sed
multum inde promereri te [existima.] Nam quo-
cumque modo venias, Deum ac pietatem, quæ
tangeris erga pauperes, ducem habes. Ne cel-
ses illos adducere; nec ejus te tedium capiat,
nullum quippe me capit, nec porrò capiet, ut
ut frequentes sint; nihilque aliud molestum mi-
hi est, quād quod multò plura eroganda non sup-
petant.

503 Pauperis opificis, qui debebat septem scu- dum paupo-
ta, clericus pigerari cœpit bona, quia, licet mul- res
tas dilaciones concessisset, longoque tempore exspe-
ctasset, numquam obtinuerat solutionem, ac ege-
bat ipsem. Hoc sciens vicinus [opificis] squalit,
ut ejus certiore faceret Archiepiscopum, fore
enim ut hic clero præcipiter desistere a pigne-
ratione: quamvis autem præfatus debitor eò ten-
dere abniteret, dicens, rationem stare cum cle-
rico, quandoquidem tamdiu exspectasset, si-
mulavit vicinus & comitem se obtulit; simul i-
taque ipsum adierunt. Excipiens eos auscultavit
valde familiariter, at clerici partes suscepit, in-
quiens: Nullam tibi injuriam intulit, quoniam
Ccccc ex-

Septembbris Temus V.

A. M. SA-
TONIA.

exspectavit tamdiu, & amplius eo eget fortasse quām tu. Nihil in eo deliquerit ipse, sed tu, quod, non habens, unde solveres, ad me non accēseris, qui exemplō tibi succurrissim; tu verò eam ex pigneratione molestiam non recepisses, ac mihi, egestatem tuam declarans, magnam attulisses voluptatem. Præcepit mox eleēmosynario, ut illi decem scuta traderet ad persolverenda septem, quæ debebat, & expensas, si quæ factæ erant in pigneratione. Ipsum dimittens, dixit: Si obtingat alia necessitas, accurre ad me, ego medium subministrabo, idque mihi voluē erit: quod etiam præstīt alia occasione, quando propter debita venalis exposita est unica, quam vir idem tenebat, domuncula, eique opitulatus est.

accēdunt,

B

504 Eorum accessibus delectabatur, eosque magna cum voluptate excipiebat, quos noverat eleēmosynis addictos & in pauperes benigos, quorumque sermones ac colloquia ed̄o vergebant, ut illis præsidium subministrarent & indicarent ipsi, quos sciebant pressos necessitate. Tales personas, cūm inviserent, expansis brachiiū suscepiebat, & cūm valedicerent, hortabatur, ut viserent sepius, acturi de pauperum adjumento. Sicut patriarchæ Abraham explicans caritatem, refert sacra Scriptura, quod subsistet ad ostium domus suæ, in locis editis & collibus, ut deprehensori illinc pauperes ac peregrinos deduceret in domum suam, ministraret ipsis, & mensam lautè exstrueret: ita etiam beatus D. Thomas postquam Sacrum celebrarāt, & confererat negotia eum in finem expectantium, in ampla facili aula, patentibus tum aulæ ejusdem tum graduum valvis omnibus, notabili temporis spatio morabatur, opperiens, num quis adveniret, qui peteret eleēmosynam, aut necessitatem aliquam exponeret: atque hac de causa adventantem peramanter ac familiariter recipiebat & in ejus subisdium mox accurrebat. Similiter, advertente nemine, per fenestras aulæ ejusdem porticum domus suæ, & per cubiculorum fenestras foram oculis perlustrabat, an adventantem pauperem esset detecturus: vocari jubebat, ejusque edictus calamitatem, exemplō adjuvabat. Prospexit autem Deus, ut, quamvis tantas tamque aspidas eleēmosynas præstabat, numquam, quod daretur, deficeret.

C
quos iuvare

505 Cūm die quadam, sumpto prandio, omnem, (sicut ei contigit nonnumquam,) quam domi habebat, pecuniam in pauperes distribuisset, sub vesperam diei ejusdem accurrerunt nonnulli magna pressi necessitate. Nihil, quod daret ipsis, reliquum sibi esse comperiens, dolorem sensit vehementissimum, non quidem ex eorum adventu, nam hæc ipsis erat voluptas, sed ex eo, quod domi non haberet pecuniam ipsis impenitendam. Verbum nullum proferens, facillum ingressus est, atque illie multis lacrymis supplex oravit Dominum, ut pauperibus istis esset propitius, ac benedicta manu sua sic prospiceret, ut ne ab ædibus suis abscederent solatii expertes. Dum hisce distinebatur, priusquam abiret eorum quipiam, (nam quoniā nihil significaverat, neque noverant, cur introgressus esset, præstolabantur,) adest mercator unus ex iis, qui bona archiepiscopatū conduxerant, cum binis famulis, portantibus in corbe mille ducatos, pro majori parte in argentea, pro reliqua in leviore moneta cartis involutos.

506 Vocatus est, ut pecuniam illam acciperet: tantum autem ejus fuit gaudium, ut, sicut ante præ mortore lacrymas profundebat, visâ hac

in signi Dei, & à se quidem exorati, misericordiā, fleret præ lœtitia. Confestim ex ea pecunia partem dedit pauperibus, qui exspectaverant, & infinitas Domino gratias egit, quod eo in casu subministrasset, unde illi juventur, nec abirent sine eleēmosyna, sine qua ab ejus ædibus nullus pauperum recessit unquam: ita quidem, ut, cūm aliquando pecuniā destitutus, dandâ egeno, quē media hyeme penè nudum conspicabatur, vocārit ipsum, & quo se tegeret, porrexerit pallium & ex panno nigro, quod supra album vestimentum gestabat, ut solent religiosi nostri Ordinis, dum frigus est vehemens. Præterea monuit reverti die postero, quo eleēmosynarius subministraturus esset auxilium in vita alimentum.

507 Mirabantur nonnulli, quo pacto posset dare tam multis tantumque, quantum capitibus præcedentibus retulimus, & in hoc sumus relatuī, proferente id temporis archiepiscopatu ad summum viginti aut viginti quinque ducatorum millia. Nam juxta hactenus memorata, quamvis protulisset septuaginta aut octoginta ducatorum millia, fuissent sane necessaria ad juvandos, ut faciebat, universos, multosque tot tantisque eleēmosynis. At verò isthac admiratio locum non reperiet apud eum, qui ex una parte intelligit, quantum valeat ac possit bōni patris-familias industria; ut, bona præter ordinem & in res superfluas non expendendo, &, quod fieri potest absque defectu necessarii, colligendo, pauca æquivalēt multis: quique ex parte altera novit virtutem eleēmosynæ, & quām frequenter accidat, multiplicari à Domino panes in manibus eleēmosynariorum, ut solis quinque abundē satiarī queant multa hominum millia.

508 Res utraque juvit patrem D. Thomam, ut ex tam modico proventu erogaret tot tamque largas eleēmosynas, (quas certum est, si ratio & computatio iniri posset, multū excessuras omnia, quæ accipiebat.) Nam, ut mox videbitus, ex parte sua ipse curam magnam habebat parcendi sumptibus, quantum poterat, in gratiam pauperum, Deus verò ex sua augendi & amplificandi ipsis eleēmosynas. Tam erat sollicitus ac rigidus in parcendo sumptibus pro pauperibus, ut e quidem non putem, ullum patrē esse naturalem adeo parcum pro filiis quantumcumque dilectis. Nam ed̄ parsimoniae pervenit in gratiam pauperum, ut viētum sibi ipse subtraheret ac propriis manibus resarciret vestimenta, ut vidimus hoc secundo libro capite decimo octavo b. Quod autem id pateat peculiariū, quid eum inter & aliquos fatores contigerit, memorabo hoc capite, pro sequenti reservans, quo pacto Deus pluribus casibus amplificaverit ipsis eleēmosynas.

509 Cūm essent ipsi bini thoraces valde lacei præsentim in manicis, resarcierdos misit ad ædes sanctæ illius mulieris, cuius memini sub initium hujus capitū. Hæc illos conspicata, ipsis significatum abiit, usque adeo laceros esse, ut neque ipsa reficeret valeret, neque deceret iis induitum Archiepiscopum; quandoquidem tringita nummis regalibus confici posset novus. Neque ego hoc faciam (dixit pater D. Thomas.) Nam, ubi assuta iis fuerint manicæ, usui mihi esse poterunt, ac tringita illis regalibus juvabitus aliquem, qui caret veste tam novâ quām fartâ. Jussit itaque vocari fartoem, qui reficeret, & manicas annexeret: antequam traderet, pacisci voluit de mercede; & quamvis farto semel ac sæpius diceret; Jubebit mihi dari tua Gratia, quod lubuerit, acquiescere nequaquam voluit, sed in di-

D
quæcat; pal-
lium egeno
porrigū;E
plas creditur
erogāsseF
quām rece-
pisse è red-
ditibus;

b

sibi parcus
est,

secretum commendaret, nequivit tacere homo i- A. M. SA-
ste tantam pietatem ac largitatem.

LONIO.

altero,

A dicari sibi, quantum ille esset accepturus. Tum mercedem aliquam indicavit, sed æquo majorem ratus pater D. Thomas tamdiu disceptavit, ut, licet artifex tandem ei affenserit, quam æquam esse aiebat Archiepiscopus, recesserit offensus admodum & pravo quasi exemplo Iæsus, avarum ac folidum illum esse reputaret.

et pauperibus det,

510 Probè id advertit sanctus Antistes, sed parùm curayit: plus enim potestatis in corde ejus obtinebat desiderium parcendi in gratiam pauperum, quæ personæ suæ qualiscumque despiciens, dummodo fieret citra suam culpam ac Dei offensam; confisus nempe futarum, ut divina bonitas, quæ noverat ejus animum, in gloriam id suam converteret, erroremque homines dedoceret: sicut contigit isti fectori. Nam eidem habenti tres filias nubiles, nec aliquid unde daret, suasit quidam clericus [ecclesiæ] S. Catharinæ martyris, adire Archiepiscopum, ac necessitatem suam declarare. Renuenti autem illi, quia memor, quid accidisset, dum thoraces refartit, avarum arbitrabatur, ita persuasit clericus, ut decreverit adire Archiepiscopum, propositurus suam necessitatem ac flagitatur auxilium. Mox agnoscens eum bonus Pater, peramanter auseculavit, ac filiarum nomen & apud quem confitentur peccata, exquisivit. Hæc edictus, Vade, inquit, frater, Deo propitio, huc veniat confessarius vester; tu verò & filiæ tuæ rem Deo commendate: ipse diriget, ac vobis adjumento veniet.

rei ostenditur exemplis, tuo,

511 Interrogavit confessarium, & intellecta tum puerarum virtute ac egestate, tum opportuna occasione, quæ se offerebat ad eas nuptui tradendas, quæsivit, quæ dos futura esset congrua: respondentem confessario: Si vestra Gratia dignaretur cuilibet suppeditare triginta libras, insignis esset pietas, & [grande] illis adjumentum; In nomine Domini, dixit pater D. Thomas, tu ac illarum genitor cras huc venite, syngrapham ipsi super illis exarabo, & post conclusum matrimonium numerabo. Adiit illum cum confessario parens, aeturus gratias de beneficio sibi praestito; & quoniam tanta erat caritas sancti Præfus, ut sollicitè admodum perpenderet & examinaret, an, quod concedebat pauperibus, eorum necessitati sufficeret, ea nocte cogitaverat, parum esse libras triginta, ac majorem partem fore necessitatem insulpeleat domus; dixit itaque: Audi, pollicitus heri sum tuo confessario libras triginta pro singulis filiabus tuis, dum nuptui tradentur: ea de re cogitavi hac nocte, & modicum id esse competri, quia pars major futura est necessaria ad instruendam domum supelleat: igitur dabuntur cuilibet quinquaginta; viginti [libris] poterunt instruere domum, reliquæ verò impendere comparandæ materiæ artis suæ, ut operari incipiant. Sartor tantam pietatem & munificentiam cernens, humi se prostravit deosculatus pedes ipsius, sed cohibuit Dei Servus, dixitque: Nonne tu is ipse es, mi frater, qui thoraces mihi restaurasti? Annuenti illi, subjecit: Scio, offensum te fuisse, cum videres me super mercede disceptantem: sed haud rectè judicasti: nam tum conatus sum & conor semper, nihil cuiquam, quod justum esse censeo, detrahens, sumptibus parcere, ut hanc eleemosynam præstare valeam, non ut mihi pecuniam coacervem; quia neque ea mihi opus est, neque, favente Deo, tempore obitus mei reperiatur apud me. Res ista valdè publica fuit in hac civitate; nam, licet pater D. Thomas

Septembri Tomus V.

512 Thoracibus ita corruptis, ut neque usui esse possent, nec denuo resarciri, coactus fuit novum sibi procurare: confiendum mandavit alteri fectori; afferentem rogavit, quo constaret pretio. Dum autem respondit artifex, telam simul & operam constare nummis regalibus quatuor supra viginti c; Sume eum, inquit, frater, ac refer domum: neque enim mihi congruit thorax adeo pretiosus: quamvis autem ad hæc artifex multa responderet, numquam eum sibi voluit, sed auferendus fuit & confiendus alter ex tela viliore ac simpliciore, decem dumtaxat constans regalibus: unde & ille offensus fuit, ac folidum judicavit. Post dies aliquot nuptui tradenda illi fuit filia, & instar alterius carens dote, suadente clero ecclesiæ metropolitanæ, adiit Archiepiscopum petitorum eleemosynam; hanc ille lubenti animo concessit, & sicut congruum esse censuit, septuaginta libras d' impertitus est. Coram adstiterat economus, quando idem homo pro thorace rōgaverat regales viginti quatuor, ac similiter præsens adfuit, quando hanc illi eleemosynam elargitus est, eamque amplam esse opinans, dixit; Nuper vestra Gratia huic eidem homini tam parca fuit, & hodie tam liberalis. Ita est, respondit pius egenorum Pater, quia illo die mihi sumptum faciebam; hodie facio eleemosynam: tum expendebam ex eo, quod mihi ad viatum licitum est depromere tamquam meum, nunc do, quod ad pauperes pertinet. Mihi nolo, nisi quod valdè necessarium est: hinc superfluum me ægrè habet ac detrahit; sed quod do pauperibus, cùm eorum bona sint, nec ægrè me habet, nec est quod habeat, sed quod succurrat liberaliter eorum necessitatibus.

513 Persuasum illi est à nonnullis, ut quadratum istud cubiculum altum, supra domus suæ portam principalem situm, exstrueret, dicentibus, locum esse valdè necessarium, quod secederet vel ad studendum vel ad recitandum quietè Officium diuinum, imò, cùm opus esset, usui fore ponendo frumento, atque exiguo sumptu exstructum iri. Ejus constructioni offensus quidem est, at multo pluris, quæm arbitrabatur, constare compierens, vehementissimè doluit, usque adeo ut caropicus ipsum invisen, cubiculum istud obambularem, coronam Marianam manu [tenentem,] valdèque afflictum ac lacrymantem offendit: causam ignorans & existimans, obtigisse grave incommodum, interpellavit: Quidnam est, quid accidit vestræ Gratiae, quod ad ita lacrymandum compellat? Heu, domine canonice, respondit, quid ni lacrymer, ubi me induxerunt ad tantum huic cubiculo sumptum impendendum, subtrahendumque pauperibus? Hunc enim à me Deus exactè repetet. Artifex, operi faciendo præpositus, audiens, tum hæc tum querelas multas adversum se deponentem, dicentemque, quod ab illo deceptus fuisset, dum de sumptu faciendo interrogaverat, quodque surripere pauperibus, quidquid excedebat pretium ab illo indicatum; omnes operarios istic laborantes congregavit & coram ipso stit inquiens: Per amorem Dei ne se cruciet tua Gratia, nec conqueratur de sumptu, qui isti operi impenditur: nam tantam in hoc præstat eleemosynam, quantam in eo, quod dat pauperibus aliis. En homines isti omnes, pauperes omnes sunt, nec quidquam sibi ac familiæ sua habentes præter diurnam mercedem, quam hic lucrantur. Nisi hoc opus exstrueret tua Gratia, quoniam hyems est, plerique eorum, imò

Cccccccc fe-

940 VITA PROLIXIOR S. THOMÆ A VILLANOVA ARC.

A. M. S.
LONIA.

ferè orantes non haberent pro majori dierum parte, ubi operam elocarent & regalem lucrificarent: ex hoc autem opere obtinuerunt ac obtinent, ubi laborem impendant hac hyeme, ac diurnas mercedes lucentur, quibus vietum compareant, & siue quibus fame interirent. Hoc ingenti illi fuit solatio; demonstrante artifice magnam, quam praestabat, eleemosynam, suppeditando illis occasionem laborandi & lucrandi diurnam mercedem. Ea opportunitate indagavit, quinam ex iis essent juncti matrimonio, & quot haberent liberos; quibus auctem ad sustentandam familiam modicum esse perspexit, quod ex diurna mercede referebant, iis per eleemosynarum praefectum singulis septimanis aliqua stipe subveniri jussit, & cum hyems esset, quos compertit non habere vestem praeter miseram ac lateram, quam gestabant indies, vestiri præcepit, eorum domos visitari, & non habentibus astragulae & culcitas subministrari.

quarto,

B 514 Conciannabat faber argentarius in tabellis argenteis ex encausto imagines pulcas admodum ac pias, & existimans, patrem D. Thomam aliquas optimè concinnatas coempturum, in facello suo colloandas, quatuor ex hisce spectandas attulit, commodo pretio constitueris. Aspectu eorum delectatus Dei Servus tulit in facellum suum, iisque altari impositis in genua se submisit, & orationem instituit; hanc finitam, retulit ad artificem, dicens: Plures tibi habeo gratias de benevolentia à te mihi exhibita afferendo eas huc, ac de consolatione à me percepta ex earum conspectu; at non est mihi, unde emam: quae possideo, frater, ad pauperes pertinent; neque hæc mihi fas est illis surripere ad sumptus faciendo in res non necessarias, quamvis tanctas & pias, quales sunt istæ imagines. Ita eum dimisit. Abiit ille, admirans, ne rem quidem tam pianam & ex qua multum solatii haurire posset anima, coemere velle ipsum, quod parceret sumptibus in gratiam pauperum.

& quinto;

515 Die quadam cum in cubiculo, ubi aliquoties propriis manibus vestimenta sibi refarcire solebat, non probè clauso ostio, eidem exercitio vacaret, eo ipso tempore accidit, ut ad illud accederet homo, petiturus eleemosynam: quoniam verò ipsum sibi vestes refarcientem deprehendebat, nihil quidquam rogans recessit. Observavit id Dei Servus, &, quid rei esset, conjiciens, vocavit illum quā mox, & cur recederet, **C** non indicatā adventandi causā, quæsivit. [Innuit] autem, ne, si fortè ex iis, quæ viderat, offensus fuerat vel amiserat fiduciam, idcirco timeret vel prætermitteret significare, quid rei esset. Indicavit itaque ille, filiam sibi esse nuptui collocandam, nec suppetere, quod illi daret, nisi subveniret sua dominatio. Recedebas igitur, inquit pater D. Thomas, non indicata necessitate, quia me vestimenta mea deficientem conspiciebas. Haud rectè judicasti: nam eapropter ego ipse reficio & quidquid possum servare studio, ut habeam, quod dem, dum tu aliique ex hac & similibus necessitatibus a me recurritis. Interrogavit cum de nomine ac loco domicilii, ut eleemosynarum praefectus [de ipsius conditione] quæstionem institueret; hanc valde secreto institutā, didicit, tam patrem quā filiam pios esse ac egenos, concessitque illi in subsidium dotis quadraginta libras. His hīc narratis similes memorantur alii plures: omnes quippe, qui rogam cum accedebant, juvabant, nec umquam ore proferebat ista: Non possum, vel, Redi alio die; nisi cū æquum esset prius rem indagare; uti [cū agetur] de juvandis puellis ad ineundum matri-

monium, de quibus præcedenti capite locutus sum.

D
pœnitent i-
psum pī o-
peris extra
diacecum fa-
eti,

516 Pro clausula hujuscce capitū, quò pateat, quām pœnitentia ipsum impendere rei alteri quām pauperibus suæ dioeceseos, suffecerit intellectissime, quid moverit ad fundandum collegium, quod pauperibus studiorum alumnis in hac civitate juxta scholas ædificavit. Ex amore, quo prosequebatur universitatem Complutensem, ubi litteras didicerat ac docuerat, atque unā ex desiderio favendi aliqua in re suo Ordini, illic fundamenta jecit collegio pro religiosis sancti patris nostri Augustini. Etiam si opus esset tam sanctum ac pium, atque fas sit episcopis religiosis meminisse Ordinis sui, eidemque præstare aliquod beneficium, imò etiam si exiguum illi collegio sumptum impendisset, (nam illi primordia tantum dedit e, idemque perfecit postea provincia [Ordinis] Castellana f,) ingenti deinde doloris sensu corruptus fuit, quod expendisset quidquam extra diecesim; quia videbatur sibi id subtraxisse pauperibus hujatibus, ad quos pertinet. Adeo ut pater F. Joannes Rincon, (quem socium sibi assumpsit, dum ad Valentimum archiepiscopatum venit,) istac rediens & intuens collegii parietes, diceret: O collegium, quorū lacrymis constas sanctæ illi animæ degenti. Valentiae g!

E

517 Idcirco in satisfactionem & pœnitentiam ejus, quod fecerat Compluti, uti ipse afferuit penitentem pater D. Thomas, fundavit Valentimum pauperibus suæ dioecesios studiorum alumnis, ad clericalem statum promovendis, voluitque, ut appellaretur, Collegium sacratissimæ Mariæ Virginis de Templo; quia (ut libro primo vidimus) die ejusdem sanctissimæ Virginis in templo præsentatae induerat habitum nostri Ordinis. Numquam enim fuit immemor gratiæ sibi à Domino die isto concessæ, nec, etiam si ad alium statum ac dignitatem [promotum] se cerneret, ejus umquam memoriam amisit. Hinc, ut perspiciant viri religiosi, à Deo ad altiora proiecti & honoribus auditi, quanti æstimare debant, quod fuerint [religiosi], videntur mihi referenda ipsa verba, quibus religiosissimus Archiepiscopus auspicabatur collegii sui constitutiones.

G
collegium ex-
struit Valen-
tiae.

518 Ita loquitur: "Ad honorem & gloriam sanctissimæ Trinitatis, ac beatæ Mariæ Virginis Dominæ nostræ & ad fructum animarum, præsertim dioecesios Valentinæ: Ego frater Thomas à Villanova, Dei & sanctæ Apostolicæ Sedis gratiâ Archiepiscopus Valentinus, in præclara hac civitate Valentina exstruxi & fundavi collegium pauperibus studiorum alumnis sub invocatione Mariæ Virginis de templo; quia die ejusdem sacratissimæ Virginis, in templo præsentatae, à Deo ejusque cælesti gratia adjutus, oblatus fui ad recipiendum habitum sancti patris nostri Augustini in conventu Salmanticensi; in memoriam autem tanti favoris & beneficii, quantum die isto consecutus sum, collegium hoc sacratissimæ Virgini dedicavi, cupioque, ut annis singulis festis ejusdem præsentatae dies celebretur solemniter in dicti collegii facello." Hucusque verba ipsius sunt b. Hoc sanctum opus, hanc eleemosynam præstitit pauperibus hujus dioecesios studiorum alumnis ob rationem à me memoratam; exiguum quoque ei provenit reliquit; quia, ne deesset pauperibus aliis, animo conceperat paulatim eum augere, quamquam excessi non valuerit, ex hac vita evocatus à Domino. Ex eo, licet paupere, collegio prodierunt prodeuntque indies viri plures virtute & litteris in-

h

in-

- A** insignes, atque homines, qui tam in hac universitate ac diecessi, quam in aliis, magno fidelium bono in cathedralis, in suggestu, & in administratis paroecis Domino deserviunt.

ANNOTATA.

a *Coccinus* pag. 539: Tantaque fuit ejus caritas, ut dictus Petrus Gutierrez (*in processu Valentino*) deponat de visu, quod (quasi alter sanctus Martinus) cuidam pauperi proprium pallium dederit.

b *Cap. 18, quod apud nos est 17, agit quidem auctor de Sancti liberalitate in pauperes; sed de ejus parcitate in vultu & vestitu proprie & fusius loquitur cap. 3 dicti lib. 2.*

c *Factum idem retulit auctor cap. 3 mox citato, sed triginta regales ab artifice petitos fuisse ait. Coccinus, cuius verba ibidem recitavi in Annotatis ad lit. d. etiam viginti quatuor tantum indicat, ac reliquam historiam sic enarrare pergit: Factum est igitur, Deo sic rerum ordinem suaviter disponente, ut Viri parcitas pauperum causam magis eluceret, quod sutor (*vestiarius a verbo suere, ut ibidem observavi,*) nuptui tradidit filiam & cum vires non suppeterent pro dote solvenda, timebat eleemosynam ab Archiepiscopo petere, quem illiberaliter in emendo thorace cognoverat: post multas turbati animi cogitationes tandem ad eum accessit & provolutus ad pedes veniam petuit, & 7 regales sibi in eleemosynam dari postulavit. Cujus precibus cum annuisset Archiepiscopus: Ob hoc, ait, parcitatem studeo, ut pauperum necessitatibus, & nunc tuæ subveniatur. Ita deponunt testes in processu Valentino... Fr. Joannes Alphonsus... Don Petrus de Moncada... Joannes Baptista Alatar.... Jacobus Ferrando. Ita *Coccinus* pag. 642. *Vide lit. seq.**

d *Summa ista multum differt ab ea, quam exprimit Coccinus mox citatus, apud quem 7 regales typotheta errore possum fuisse suspicor, pro 70 regalibus seu libris. Quid enim ad dotandam pueram septem regales, etiam ex iis, quos Hispani real de a ocho appellant & scutum conficiunt?*

e *Audienda hic & explicanda ad mentem autorum Ordinis S. Augustini testimonia apud Coccinum pag. 528: Accedit, inquit, ad ea, quae de charitate venerabilis Viri diximus, quod in oppido Complutensi religiosis sui Ordinis, ut inibi faciat Theologiae operam darent, collegium à fundamentis extruxit & annuos redditus ducatorum ecclesi assignavit, prout probant quamplures testes in processu Castellæ... videlicet frater Didacus de Guevara... doctor Gregorius Ruiz canonicus magistralis Salamanca... & in processu Valentino... Matthæus Joannes Lopez... frater Franciscus de Molina... Antonius Joannes Andreu... don Federicus Borgia... & Franciscus Dimas Pellicer. Hacenus ille, idemque ferè repetit pag. 610: sed ita intelligendus, juxta Herreram in Alphabeto & Torellum in Annalibus Ordinis S. Augustini, ut fundamenta ejus collegii jecerit Sanctus dum ante archiepiscopatum, anno scilicet 1527. Compluti, vulgo Alcala de Henares, verba sunt Herrera tom.*

i *Alphabeti pag. 178, regale collegium S. Augustini provinciae Castellæ inchoatum anno MDXXVII à Provinciali Bethico, ut tradit Centuriæ XII fol. cxvii Hieronymus Roman. Provincia autem Beatica prepositus fuit S. Thomas mensis Mayo ditti anni, ut ostendi in Commentario previo num. 45: itaque collegium istud inchoavit quidem ipse, sed ex bonis sui Ordinis. Summam redditus anni non*

exprimit Herrera, sic pergens: Et postea à B. Thoma de Villanova, dum esset archiepiscopus Valentinus modico censu dotatum; deinde à Joanna Austriaca, Castellæ infante & Lusitanæ principe redditibus auctum & in regium patronatum assumptum. Consonat Torellus citato Opere tom. 8 pag. 152.

A. M. SALONIO.

f *Fortasse per ea, que subministravit juxta Herreram mox laudatum Joanna Austriaca, Caroli V filia & uxoris Joannis Lusitanæ principis, ante partem Joannem III Lusitanie regem defuncti.*

g *Etiam hic, sicut observari in simili materia inter Annotata ad cap. 9 lib. 2 lit. c, timidius processit Sanctus, arque idcirco viris militis Coccinus pag. 611, postquam de collegii hujus exstructione meminerat, subiunxit sequentia: Et hoc potuit facere de redditibus ecclesie; nam licet episcopus teneatur erogare in pauperes, quod superest de portione sua, potest tamen erogare in pauperes extra eos. Navarrus de Redditibus eccles. quæstione 1 monit. 77; Molina de Just. & jure Tract. 2 disputat. 146, ubi alias refert, quorum appellatio ne veniunt ecclesiæ, monasteria, loca pia, ornamenti, luminaribus, ædificiis & aliis necessariis indigentia. Joan. Andr. in c i de Testam. in 6.*

h *Non indicat, quo idiomate conscripta sint; quapropter, si forte Latinè primùm exarata alii cubi serventur, nec ad verbum convenienter cum jam recitatis, meminerint, qui conferre ad invicem voluerint, discrimen ortum esse ex eo, quod hec ex Hispanico Saloni in Latinum transulerim. Porro etiam hujus collegii exstructionem ita testimonis comprobant Coccinus pag. 528: Aliud quoque collegium pro pauperibus theologiae & artibus operari navantibus in civitate Valentina fundavit, diciturque, ex quo viri tum doctrinâ tum sanctitate conspicui prodierunt; ut deponunt testes in processu Valentino, videlicet Franciscus Dymas Pellicer... Antonius Joannes Andreu... Don Federicus de Figueroa... Vincentius Ferrer... Michael Hieronymus Vich... Marcus Antonius Vernich... Petrus Joannes Assenso.*

E

CAPUT XXII.

*Sancti eleemosyna miraculis
illuminantur.*

F

D Electabatur a sepe oculis contueri eleemosynam, quæ dispertebatur quotidie in pauperes omnes convenientes in area ac porticu palatii, cuius meminimus capite decimo octavo b hujus secundi libri; è fenestra itaque amplæ facelli aulae contemplabatur, quo pacto ea distribueretur. Die quadam inter pauperes, ad eam recipiendam accurrentes, unum vident pedibus quasi inertem ac mancum & subalaribus scipionibus se sustentantem, & cum iis etiam difficulter molestèque incidentem c. Advertit autem sanctus Præsul, quod idem pauper attente oculos in ipsum figeret. Praecepsit duobus famulis, ut eum adducerent ad se; illi brachiis suis [sublevantes] nam pedes [ascendere] non valebat, adduxerunt: coram adductum sedere jussit in scandalo ibidem collocato, ut sedarent pauperes adventantes, utque detegarent suas molestias: beatus Pater pro insigni sua humilitate lateri ejus assedit; & dixit: Adverti, frater, ex fenestra, quod me attente admodum intuereris: quænam intuendi erat ratio? Fortasse non sufficit eleemosyna, quæ tibi, ut pauperi infirmo, conce-
ccccccc
di-

Mendicorum
membrorum
usa destitu-
tum
a b
c

A. M. SA-
LONIA.

ditur? Aperte edicito. Mihi quidem Domine, (dixit ille,) quod datur, sufficit: at uxor & liberi duo sunt; & dum hos inter illud dividitur, vehementem patimur egestatem.

familiareſti-
ſuit;

§ 20 Nullam, respondit, novisti aitem, ex qua & simul ex eo, quod tibi dari jubebo, te tuamque familiam sustentare queas? Repositus pauper; Novi artem, Domine, sartor enim sum: sed advertat tua Gratia, quo statu sint manus meæ ac digiti; si valetudo mihi esset bona ad operandum, labore meo viatum compararem, ut solebam, priusquam maligna fluxio me corriperet, quâ manibus ac pedibus captus sum. Quid igitur malles, subiectis pater D. Thomas, sanitatem; an amplioram stipem? O Domine, inquit pauper, si fruerer sanitatem! Plura proloqui non finens, surrexit & super ipsum dicens signum Crucis, dixit: In nomine Iesu Christi Nazareni crucifixi mitte fulera, ac sanus vade domum ad opus tuum. Actum sensit pauper robur ingens in manibus ac pedibus, surrexit sanus & erectus, atque ad pedes se prosternens, acsi tali [malo] non fuisset umquam corruptus, manus ejus deosculatus est; ipse verò bene precatus illi est, ac dimittens dixit: Gratias age Iesu Christo; nam ipse & virtus sancti & gloriose nominis ipsius te sanum reddidit d. Artem tuam exerceto & quavis hebdomade hue venito; nam & ego tibi subveniam. Abiit pauper latus & palam declarans, sibi à Deo per verba à sancto Archiepiscopo prolatas, sanitatem esse redditam. Permisit autem Dominus, ut multi, qui sublatum viderant brachiis famularum Archiepiscopi, brevi post sanum, alacrem, propriis pedibus ac fulcris humero impositis eodem gradus descendantem confixerint, utque in vita superstites fuerint, qui testarentur e.

farina mul-
tiplicatur,

§ 21 Magna vis panis quotidie pinsabatur in ædibus sancti Antistitis, tum ad eleemosynarum distributionem tum ad usum domesticorum. Accidit, ut grandi & extraordinario incremento fluminis Valentini disrumperentur & cessarent molæ omnes adeo, ut opus esset frumenta molitum ferre Alziram f; Segobrigam g & ad loca alia. Cum verò multa die quolibet erogarentur in pauperes, & ob calamitatem accurrerent solito frequentiores, nec sat tempestivè referretur triticum, quod domo ejus missum fuerat conterendum extra Valentiam; is qui macræ curam habebat, perspiciens, non supereesse ad duos dies, si more solito pinsendum esset, nec solis domesticis sufficere triticum, quod foras missum paulatim adducebatur, significavit sancto Præfuli, necessariò dimittendos esse pauperes, ac præcipiendum, ut aliò abirent, donec restauratae forent molæ; ille homini valde succensus, ingenti animi sensu reponuit: Pauperes ego missos faciam? Avertat Deus! Priùs vos omnes, quotquot habeo domesticos, dimittam. Hodie & cras, uti soles quotidie, pinsito, & universis egenis, utcumque sint solito numerosiores, elargitor. Quod si defuerit, nobis desit: quamvis nihil defuturum, confidam in Domino. Atque ita factum est: nam die isto ex ea farina tot panes concocti sunt, quot solebant; sequenti die, acsi nihil ex ea sublatum fuisset, concocti sunt similiter; tertiam verò, quâ secundum hominis istius iudicium nihil erat superfuturum, tantum farinæ, quantum præcedenti, repertum est, acsi nihil etiam tum fuisset sublatum: atque hoc continuatum est per mensēm circiter integrum, donec fluminis molæ essent refectæ. Licet autem tertio quoque die aliquid farinæ ab externis moletrinæ advehetur, non attingebat id ad tertiam partem e-

jus, quod indies coquebatur solis pauperibus. Hinc evidenter patuit miraculum à Deo patratum in farina, quam ad duos dies non sufficere aiebat homo iste, quæque duravit, donec Valentiae adhuc berentur moletrinæ omnes.

D

§ 22 Anno quodam messis tempore sanctus Præfulus imminentem tritici defectum, & necessitatem à pauperibus tolerandam advertens, eique ut bonus Pater occurtere & tempestivè remedium sufficeret desiderans, pactum iniit cum villicis, ut triticum omne, quod illo anno ipsis contingeret, in deductionem summæ elocationum sibi traduceretur eo pretio, quo erant vendituri ante Nativitatem Domini (nam, ut sub finem hujus capituli referam, inter conditiones, quibus elocabat, ea erat, ut omne frumentum esset dividitum ante Nativitatem festum.) Initio hoc pacto, quod placebat omnibus, magnam tritici partem devehi jussit in domum suam pro hujus civitatis pauperibus, & reliquam distribui in partes alias pro pauperibus locorum præcipiorum dicecisis. Advecto ad palatium repletum fuit cubiculum illud altum, capite præcedente memoratum. Accivit pauperum in parceris curatores, & prout necessarium ipsis visum est, assignavit determinatam pro singulis hebdomadis tritici portionem & pro festis præcipuis paulò ampliarem. Præcepit etiam oeconomico, ut personis honoratis & primariis, quas communiter adjuvabat, pro parte eleemosynæ triticum tribueret, sicut alter Joseph fratribus suis prospiciens omnibus, succurrens omnibus.

E

§ 23 Quoniam eleemosyna tam larga & generalis silentio tegi non poterat, die quadam sub vesperam convenerunt ad ædes ejus viduae tres b, mulieres probæ, quæ olim & bona & domus fati commodas possederant, tum verò magna egestate premebantur, una præfertim, cui plures liberi erant ac pro majori parte parvuli. Pro voluntate ad pedes ejus, miseriam suam declararunt singularè, supplices rogantes, ut earum ac liberorum commiseresceret, dignareturque jubere, impetrari sibi parum tritici, quo modo intelligebant dari aliis pauperibus. Jussit mox famulum petere ab oeconomico i clavem, & ascendere [atque afferre] triticum. Sed adveniens ipse oeconomicus dixit, jam exhaustum esse omne [triticum,] quia, cùm tot premerentur pauperes ac universis porrigi præcipieret sua Gratia, tamdiu suppetere non poterat, quamdiu ipsis visum fuerat. Obstupuit pater D. Thomas & dixit: Hoc ita esse nequit; revise, amabo, nam saltem aliquid egenis illis mulieribus erit reliquum. Appellavit oeconomicus famulos duos, qui eadem die scopis everrerant granarium, & En, inquit, Domine, adsunt, qui hodie everrerunt granarium, ipsos roget tua Gratia, an vel granum unum superfit k. Affirmantibus illis nihil esse reliquum, surrexit atque iteratò dixit: Ita esse id nequit l; ascendamus illuc, id equidem proprii oculis intueri volo.

F

§ 24 Ascenderunt ipse & oeconomicus cum duabus servis, ac dixit: Aperite: Deus quippe miserebitur pauperum mulierum, nobisque gratiam indulgebit, ut reperiamus, quod illis impertiamur. Aperuerunt, sicut jubebat, & cubiculum plenum tritico offendunt, tanta otium admiratione, ut oeconomicus ac famuli attoniti perstarent, cùm oculis antè perspexissent, ne unum quidem granum esse reliquum, & [dubitare non possent, quin] manifestum esset prodigium eo momento temporis à Deo factum ob merita egregii Servi sui, pauperum Patris, in præmium insignis fidei & fiduciae, quam habebat in divina providentia, ac pie-

k

l

i

j

h

g

f

e

d

c

b

a

b

c

d

e

f

g

h

i

j

k

l

m

n

o

p

q

r

s

t

u

v

w

x

y

z

aa

bb

cc

dd

ee

ff

gg

hh

ii

jj

kk

ll

mm

nn

oo

pp

qq

rr

ss

tt

uu

vv

ww

xx

yy

zz

aa

bb

cc

dd

ee

ff

gg

hh

ii

jj

kk

ll

A pietatis erga miserias illas viduas *m.* Ex prodigio-
m fo tritico tradi jussit cuilibet mulieri modios qua-
tuor , & ab ea, quæ plures liberos habebat, tres
sibi parvulos assumpsit, consolans singulas atque
adhortans ad perseverantiam in virtute, patien-
tiam in miseria, & grandem in divina bonitate fi-
duciam. Omnibus miraculi conscientiis impensè ad-
modum commendavit secretum, in nomine Do-
mini injungens, ne cuiquam detergerent *n.* Licet
autem aliqualis ejus percepit furerit notitia, pau-
n cis tamen, demptis propriis ejus domesticis, di-
stinctè innotuit *o.*

*Cura egro-
rum, quos
sub vespe-
ram exieus*

s 25 Magna commiseratione ac solicitudine
tangebatur in pauperes infirmos: mandaverat e-
leemosynarum præfector, ut omnibus, febribus
aut aliis morbis, quos medicabiles appellamus,
laborantibus cumulate subministraret vervecem,
aucupium, salgama, panem sūm domesticum,
& quidquid præscriberetur à medico ac illis o-
pus esset: iis verò, qui infirmitatibus, quæ im-
medicabiles dicuntur, ac totā vitâ adhærent,
corripiebantur, sub finem cuiusque hebdomadæ
impertiret certam eleemosynam, quâ infirmita-
tem tolerarent. Pharmacoplam, ad quem re-
currerent omnes pro re qualibet necessaria, bi-
nus medicos verò & chirurgum, qui omni di-
ligenzia & studio curarent omnes ab eleemosyna-
rum præfector designandos, largo satis pretio con-
duxerat. Hoc non contentus, indicem habebat o-
mnium pauperum infirmorum, in qualibet parœ-
cia degentium, ac singulis hebdomadis sub vespe-
ram exhibat visurus majori solatio & auxilio indi-
gentes. Comitabantur confessarius pater frater Ja-
cobus Montiel, eleemosynarum præfector, cœco-
nomus, & ponè famuli duo cum grandi corbe in-
dusis ac lecti linteis [instructo] pro ægrotanti-
bus.

*invisi ac pie-
c liberati-
ter*

s 26 Consolabatur, quos invisebat, excitabat
ad patientiam & ad voluntatis suæ cum divina
confessionem. Quærebat, utrum res quæpiam con-
scientiam stimularet, vel molestia aliqua affligeret
animum: clare edicerent; quoniam possent ipsi
fidere tamquam proprio parenti. Si autem pau-
per insinuabat, velle se aliquid secretò cum ipso
communicare; recedere jubes comites, ipsum
animabat, ut impavidè aperiret: pro ratione au-
tem rei secum communicatæ solamen & mede-
lam afferebat. Lustrabat oculis, qualia illi essent
indusia, quæ linteamina ac toralia: dum vide-
bantur fordida ac lacera, rogabat, qua de causa
non permittarentur, curve æger nitidior non ser-
varetur: ubi noverat id fieri ex defectu linteami-
nis; ex allatis per famulos porrigebat indusia &
lecti linteæ, dumque haec distributa erant omnia,
mox domo plura accersi jubebat. Item, adver-
tens indigere pauperem infirmum culcit aut stra-
gulo, è domo sua similiter afferri præcipiebat. Sem-
per enim in cella juncta facello suo indusia, to-
ralia & stragula pauperibus parata habebat.

*jubat,
* apud nos
vigescimo*

p

s 27 Eum in finem in ædibus palatio proximis,
quas inhabitabant infantium nutrices, capite de-
cimo nono * memoratæ, aliquot probas mulieres
habebat, quæ continuò illi indusia & lecti linteæ
confuebant; cùmque haec tantæ copiæ tum infir-
mis, quos per noctes visitabat, tum aliis egenis
erogaret, monebant probæ illæ mulieres, tot à se
confui non posse, quantumcumque pro viribus
laborarent: ipse verò reponebat: Silete filiæ; nam
pauperibus laboratis; Dominus vires sufficiet *p.*
Siquidem ad pedem Crucis constitisset, dum ex
ea depositus est Redemptor noster, sepulcro infe-
rendus, & vestrum auxilium flagitasset sanctissima

ejus Mater ad consuenda linteamina, quibus cor-
pus sanctissimum benedicti ejus Filii involutum
fuit, quâ felices vos arbitratæ fuissetis! Idem i-
psum præstatis modò in indusis & linteaminibus,
quæ pauperibus constitutis: hac cogitatione eaque
attentione confidere vobis illa dòportet; tamque cer-
tum est, id sub ea ratione suscipi à Domino, ut
ex ipsiusmet ore auditur sitis in supremo judi-
cii die.

s 28 Ita obeunti noctu semel per hebdomadem
pauperes infirmos, obtigit non semel, ut, cùm do-
mum repeteret, media nox esset, atque in ecclesia
princeps signum daretur ad horas Matutinas, & œ-
conomum cum servis cubitum dimittens, diceret
confessario ac eleemosynarum præfector: Quando-
quidem hîc simus, templum ingrediamur; nam
pauci fortasse clerici hac nocte advenient, & hos in
horis Matutinis juvabimus. Operi tantæ pietatis &
misericordiæ, quale est dicto modo visere infirmos,
aspiravit Dominus per miracula, quamquam pro-
palata non fuerint. Subinde enim domo afferebant
quindecim aut viginti indusia, & lecti linteæ decem
aut duodecim; priusquam verò hæc deficerent, a-
liaque[allatur] domum redire cogerentur, inito di-
ligenti computu, jam plura erogaverant, quâ at-
tulerant. Ægros aliquos, de quorum vita à me-
dicis conclamatum erat, eadem nocte, quâ ipse
inviserat, & Euangeliorum lectione ac signo Cru-
cis muniverat, febris deseruit, & medici die po-
stero revisentes, credentesque mortuos reperiendos,
liberos offenderunt, periculo defunctos &
aptos, qui statim lecto surgerent ac vestimenta
induerent: affirmabant autem illi, quod juxta sta-
tum, quo eos pridie reliquerant, illa valetudinis
restauratio & sanitas non esset naturalis, sed verè
prodigiosa.

s 29 Quoniam ipsem aliquoties lustrabat dice-
cesim, quadam vice magistratus oppidi Alcoy *q*,
perspicentes vestem nigrum, quâ adveniens erat
indutus, obsoletam esse & valde laceram, pro a-
more ac reverentia, quâ in ipsum ferebantur, in-
quisiverunt in pannum * nigrum, qui reperiri po-
terat, optimum, eique obtulerunt supplicantes,
ut æqui bonique consuleret voluntatem suam ac
illi serviendi desiderium; quia vestis, quâ indueba-
tur, ipsum, etiam si archiepiscopus non foret, mi-
nimè decebat; volupe sibi fore [addebat,] ipsi
ex pannis eximiis Segoviensisibus optimum, submi-
nistrare; sed quod repererant optimum, offerre se
tamquam proprio parenti. Perlubens & tum de be-
nevolentia tum de ipso actu plurimas gratias agens
admisit. Bonus & exquisitus ei visus est pannus,
rogavitque, utrum ejusdem generis tres vel qua-
tuor reperire esset & quo pretio. Annuentes ro-
gavit, ut ad se afferrentur, nec sui causâ vel u-
nus nummus regalis à justo pretio deduceretur:
quandoquidem id ægrè admodum esset latus.

s 30 Allati sunt tres oblato similes; jussit fa-
mulum pecuniae custodem mox persolvere pre-
mium; eo persoluto, convocavit parochum, magi-
stratus, & pauperum curatores ejusdem civitatis
& dixit: Evidem magnopere vobis obligor ob
pannum mihi oblatum, ac fortius ob voluntatem
& amorem, quo oblatus est, nec ejus umquam
obliviscar. Vestis, quam nunc gesto, licet obsoleta,
hinc Valentiam usque usui mihi esse poterit: istuc
novæ confiendæ dabitur opportunitas; unam,
quæ magno admodum mihi erit solatio, præstate
gratiam. Accipite nempe hunc [pannum] per vos
mihi donum datum, unam cum tribus à me coemptis,
vosque optimè conscienti, qui sint haec in civitate pau-
peres pudibundi & honesti, hos inter dividite se-

*pannum dono
oblatum pro
veste*

q

* *H/p.
veytido-
zeno*

F

*Or alios ex
suo ære
coemptos
pauperibus
concedit;*

fun-

A. M. SA-
TONIO.

cundum indumentum, quo quilibet magis indigebit: neque oblivioni detis honestas aliquas & pauperes viduas, quibus similiter opus fuerit tunica. Manus ei deosculati sunt universi, magnopere exercitati virtutis exemplo, cum viderent tantam caritatem subtrahentis sibi ipsi ad vestiendos pauperes. Acceperunt quatuor pannos, atque ex iis vestierunt plures honestos pauperes; immo [idem panai] extenderunt se longius multò, quam illi existimabant r.

*sugitur ejus
peccaria pau-
peribus defi-
nata.*

f

B

531 In altero circuitu, quo per se ipse visitavit Marchionatum Dianensem, postquam in iis & adjacentibus locis multas pauperibus eleemosynas erogaverat, dotaverat puellas aliquot & succurrerat personis honestis, præsertim viduis, famulum in isto circuitu marsupium gestantem in impensas itineris, & aliud in eleemosynas, d'spicere jussit, quantum pecunia, dum Valentia egressi sunt, eleemosynarum loculis impositum fuisse, & quantum inde extractum ad erogandum egenis istarum partium. Inspexit famulus, comperitque multò amplius in eleemosynas fuisse distributum, quam, dum Valentia abierant, illatum in marsupium, & quidem etiam tum in hoc residuum esse partem notabilem. Obstupuit multum, quia manus ipsius subierat, quidquid tum in discessu marsupio impositum, tum ex eodem fuerat deponitum. Indicavit hoc sancto Antistiti & evidens sibi esse miraculum [subjecit.] Silentio id tegere ipsum jussit [Sanctus,] magno quippe mero correptum iri se [inquiens,] si erumperet.

ANNOTATA.

a Caput hoc, quod apud ipsum 21 est, exorditur Saloniens à doctrina Spiritus sancti Eccles. 31: Beatus vir &c. fecit enim mirabilia in vita sua. Dein contendit, paupertatem spiritus in mediis diuitiis grande esse miraculum, & certius sanctitatis indicium, quam patrationem aliorum miraculorum: eamdem paupertatem sufficientem fore addit ad probandam Thomæ sanctitatem, etiam si nulla ante & post mortem patrasset; sed neque hæc defuisse ac primarium quidem inter ejus miracula reputandum censet, quod annis singulis, scut ante relatum fuit, multo plura in egenos erogaret, quam ex redditibus archiepiscopatus perciperet; denique eo pertinet, ubi ego incipiendum judicavi.

C

b Apud nos decimum septimum.

c Idem Coccinus pag. 491 & duabus sequentiibus breviore stylo enarrat, & precipua ejus adjuncta testimonii firmat; ac primò: Quod, inquit, iste mendicus esset pedum usu destitutus, probant Petrus de sancta Eulalia... etat. LXX annorum... in processu Valentino... & Mariana de Sottomajor etat. LXXX annorum... in eodem processu... qui bene hoc probant, cum ex eorum dictis appareat, quod ex aspectu cognoscatur, eum hujusmodi pedum infirmitate laborare.

d Coccinus: Qui quidem duo testes prædicti etiam de visu deponunt, quod venerabilis Archiepiscopus dictum pauperem in palatium advocavit, quem postmodum, ut dictum est, sanitatem vellet, an eleemosynam, interrogavit; cumque sanitatem peteret, modo suprà narrato eam à Domino postulatam illi restituit, ut deponunt de visu dicta Mariana de Sottomajor loco prædicto & Jo. Bapt. Scriba etat. LXX annorum. in eodem processu Valent.

e Coccinus: Dictus Petrus de sancta Eulalia loco prædicto deponit, se interfuisse vocationi; cumque divertisset aliquantulum pro quadam sua ne-

cessitate, & illico reversus esset, invenisse hominem claudicatione liberatum, narrantem omnia, quæ sibi contigerant, coram circumstantibus, qui ferè xx erat*: & Bartholomæus Perez examinatus autoritate ordinaria ætatis c1 annorum... in eodem processu Valentino... deponit, se vidisse prædictum hominem cum fulcimentis ascendentem & postmodum absque eis redeuntem, omnibusque, qui præsentes erant, narrantem miraculum. In Vita secundo loco data hoc factum esse dicitur biennio ante Sancti obitum.

D

* I. erant

f Olim teste Bandrando, Setabicula diela fuit, est autem oppidum seu castrum situm ad Sucronem fluvium, Hispanis el Xucar, distansque, si recte notat Escolanus lib. 8 Historia Valentine cap. 24, Valentia sexto millario.

g Segobriga civitas ad Turulim fluvium (vulgò el rio de Morvedre) distat Valentia juxta Bandrandum octavo millario.

h Author Vita secundo loco data & Coccinus pag. 483 eamdem historiam, sed paucioribus adjunctis, referentes, unius dumtaxat vidua mulieris meminerunt.

i In Vita secundo loco data, is Garzia appellatur, ac proin eundem esse putem, qui mox inter testes comparebit nomine Petrus Garzia.

k In Vita jam laudata factò huic interfuisse narrantur horrei subcūlos Bonilla, & subæconomus Hernandez, atque ab utroque affirmatum fuisse, nullum esse in horreo frumentum. Coccinus frumenti defectum ita probat pag. 485: Et quidem ad probandum tritici defectum concurrevit prima confessio custodis ad interrogationem venerabilis Viri, ut probat Mariana de Cabanillas etat. LXX annorum... in processu Valentino... Mariana de Sottomajor etat. LXXX annorum... in eodem processu... Petrus Garzia, examinatus autoritate ordinaria, etat. LXXXVI annorum.

l Si in hunc modum locutus sit Sanctus, verisimiliter divinitus noverat, jam horreo illarum fuisse triticum. Quod autem, inquit Coccinus, triticum in horreo non fuerit humano opere reconditum, Mariana de Sottomajor loco prædicto deponit, esse non potuisse, quod triticum in horreo fuisse, ipsa nesciente, translatum: & merito cum habitaret continuè in palatio archiepiscopali, nec erat verisimile, tantum grani quantitatem fuisse absque aliquo rumore delatum in horreum; & Mariana de Cabanillas deponit loco citato, neminem unquam suspicatum fuisse, quod è granum opere humano fuerit transportatum.

m Hic diversimode rei adjuncta exponunt autores nostri: Coccinus pag. 484 unum horrei ministrum memorat, qui ascenderit, & cum januam aperiret, tantum ibi vim frumenti conspexerit, ut præ magna copia per ostium ipsum exuberaret, quare mirum in modum rei novitate perculsus, dum alta voce per domum exclamat, illico miraculum toti civitati patefecit. Author Vita secundo loco data, Garziam, Hernandez & Bonillam cum muliere horreum petivisse ait, & rei novitate perculsus, miraculum alta voce inclamasse, ac tum demum ascendisse Sanctum. Quæ tamen utcumque conciliabuntur, si credamus, præcurrisse Bonillam horrei ministrum, advertisse miraculum ante alios, ab his adjutum fuisse ad aperiendam januam, & Sanctum leniore gradu subsecutum ad eorum clamores ascendisse.

n Secuto eventu, inquit Coccinus pag. 486, idem venerabilis Vir injunxit silentium familiaribus, ut deponit utraque Mariana & ipsi Marianæ de Sottomajor dixit, ut comederet & taceret; postquam

D-

A Dominus illi triticum tribuisset. *Utraque erat pa-*
latii domesticā, ut patet ex verbis recitatis inter
Annotata ad cap. 6 lit. b; & proin ex posterioribus
Sancti verbis erimus, siue tritici penuriam inter
ipso ejus domesticos.

O *Quamvis domestici fortasse sancti Praefulis*
praeceps inhibiti, omnia miraculi adjuncta primò
non divulgarunt; at certè miraculum ipsum per to-
tam civitatem statim fuit publicum; audiamus re-
stimonials apud Coccinum pag. 488. Hoc communiter,
inquit, fuit habitum pro miraculo, ut depo-
nit utraque Mariana & D. Petrus Garzia locis prae-
citatis; & Baptista Navarro ætatis LXXIV anno-
rum... in processu Valentino... deponit, se sta-
tim ad palatum contulisse, ut triticum aspiceret,
quod videre non potuit ob multitudinem populi,
qua eodem ex tota civitate confluxerat. Tum par-
cis interpositis, sic prosecuitur: Plures testes de au-
ditu & publica voce & fama deponunt de hoc mi-
raculo, & præcipue amplissimus princeps non mi-
nus pietate quam antiqua nobilitate laudandus don
Gaspar de Borgia S. R. E. meritissimus Cardinalis...
in processu Castellæ... Petrus Gutiærez ætatis XI
annorum... in processu Valentino... Joannes Pa-

B *Panagos æt. LXXIV annorum... in eodem processu*
Valentino... Petrus de sancta Eulalia... in dicto
processu... Joan. Baptista Calbet æt. LXXVI an-
norum... Petrus Mañes ætatis LXX annorum... An-
tonius Ruiz æt. LXXXII annorum... Mat-

p. Iis affine est, quod memorat Coccinus pag. 540
bis verbis: Dicta Mariana de Sottomajor... dicit,
quod industria, linteamina, cæterosque pannos li-
neos &c. proprii leæti indigentibus elargiebatur,
& ipsa testis, licet haberet auxiliatrices in pannis
consuendis, non poterat tam celeriter illos perfice-
re, quin sancti Viri liberalitas suam præcurreret ce-
leritatem adeo, ut, si subitis sancti Viri necessitatibus
provisum vellet, duo semper industria adservare
cogeretur; cùmque ei aliquoties dixisset: Advertat
Dominatio vestra, quod, si ita aget, industria &
linteamen sibi necessaria deficiat; respondit Ar-
chiepiscopus: Chara filia, hoc pro pauperibus est,
dato & ferti mihi opem: additque insuper eadem
testis, ex illis, quæ aderant, pannis lineis pejo-*
res semper sibi suisque eligere solitum. Simile re-
sponsum dedit alteri mulieri, nomine Daces, uti
vidimus in secunda Vita num. 19.

C *q. Teste Escolano lib. 9 Historia Valentina cap. 42*
dicitur Valentia millaria 15. Vide ulteriorem ejus
notitiam in Annotatis ad cap. xi lib. 1.

r Procul dubio insnuare hic voluit auctor, pan-
num siue prodigiose austum.

s Dianium alias Denia oppidum est marchiona-
tus titulus insignitum in ora maris Mediterranei &
finis Sucronensis quatuor millaria distans Gandia.

C A P U T XXIII.

Ejusdem materie prosecutio.

Visitatoribus
diœcesim lu-
straturis

a

E Adem caritate utebatur *a*, dum ambiere dioce-
 sim [jubebat] visitatores, & quam gra-
 tum id sibi esset, demonstravit Dominus operan-
 do aliquot notabilia miracula, ut referunt, qui ex
 ipso summet ore acceperunt. Unum hic, quod ma-
 gister Joannes Porta enarravit, ipsiusmet verbis
 proferam. Diœcesim (inquietabat) communiter lu-
 strabamus episcopus Segrianus & ego: & quoniam
 Septembbris Tomus V.

[Sanctus] noverat, quam necessarium sit ad fru-
 ctum animarum, & bonum omnium exemplum, in-
 telligi ab his ac videri, quod vel antistites vel eo-
 rum ministri non proprio commodo ducantur, sed
 magna caritate & misericordia: jubebat nos assume-
 re linteorum & pannorum sarcinas, quæ disper-
 tur inter pauperes locorum, ad quæ visitandi
 causâ eramus perrecti. Adhæc duo dabat nobis
 grandia marsupia, ex quorum uno pecuniam sum-
 ptibus nostris depromeremus, ex altero eleemosy-
 nis erogandis in egenos. In discessu nostro aiebat:
 Ecce hæc pro sumptibus vestris: nihil quidpiam
 accipite ab aliquo seu clero seu laïco in locis à
 vobis visitandis: si fructum aliquem, vini lagu-
 culam, rem exigui pretii obtulerint, admittere po-
 teritis; abnuere enim ista, inurbanum esset; sed
 præterea, obsecro, nihil; nec pecuniam pro visi-
 tatione, nec donum qualecumque.

s 33 Discant ex vobis parochi & ceteri cleri-
 ci, quam privati commodi expertes eos esse o-
 porteat. Si in ecclesiis deprehenderitis defectum
 sacrorum calicium, ornamentorum, aliarumve re-
 rum necessariarum, ac desit unde comparentur, nec
 obligentur vel consueverint subfido accurrere in-
 colæ, me commonefacite, vel tabellis inscribite,
 ut, cum reduces hoc fueritis, rei propiciamus.
 Sollicitus quippe erat valde, ut & pauperes ju-
 varentur, & ministerium divinum reverenter per-
 ageretur. De secundo marsupio ita loquebatur no-
 bis: Hoc vobis committo, ut ad locum quæcumque
 adventantes, inquiratis, quinam ibidem
 sint pauperes, ægroti præferti, puellæ ac vi-
 duæ, iisque pro ratione egestatis elargiamini e-
 leemosynas, (refert autem visitator, quod hæc in-
 genti proferret animi affectu;) neque hic vobis
 cor tenax vel parcæ sint manus; date alacriter &
 liberaliter, Deo confisi, quoniam illud ipse nobis
 suppeditat & abunde suppeditabit semper, ubi ca-
 ritatem & fiduciam in nobis conspicerit. Neque i-
 stæ eleemosynæ, subjiciebat, facienda tantum
 sunt in locis veterum Christianorum, verum et-
 iam, imò potius in cœtibus recens conversorum
 ad fidem; videant hi, quærî à nobis animas, non
 eorum divitias. Hæc regulæ ac leges servandæ no-
 bis erant inter visitandum. Omnia ipsius sumptu-
 bus perficiebantur.

s 34 Ostendit autem Dominus nonnullis in ca-
 bus, quantum id sibi placeret: duo speciatim *hec foris de-*
 narrabat visitator ille valde notabilis. Primum,
 quod retulit, hoc fuit: Episcopus Segrianus & *perdita,*

F ego Xaveâ b in locum alterum ejusdem oræ ma-
 ritimæ proficiscentes, tum ob itineris ignorantiam,
 tum ex metu aliquo à Mauris, viros sex condu-
 ximus, qui nos comitarentur & ad certum loto-
 rum intervallum viam aperirent. Dum istuc perti-
 geramus, redire eos iussimus, quoniam jam era-
 mus securi. Visum mihi est dare ipsis nonnihil,
 tam pro impenso labore, quam in eleemosynam;
 nam homines pauperes erant. Manum inferens vi-
 dulo, in quo sub clavi ferebantur bina marsupia,
 data nobis ab Archiepiscopo, solum reperi [de-
 stinatum] sumptibus nostris, non item aliud ele-
 mosynis [paratum]. Dolui vehementer, metuens,
 ne relictum esset in diversorio, nec deinceps ap-
 pareret. Porrexi ipsis ex altero marsupio qua-
 tuor cuiilibet regales. Dum ad locum, quem pete-
 bamus, perventum erat, episcopo significavi,
 quid contigisset mihi, ac de ejus judicio con-
 ductum hominem direximus ad parochum Xaveen-
 sem, ut diligenter perscrutaretur cubiculum, in
 quo noctem transegeram, si forte in eo relictum
 fuisset marsupium: totam noctem peregi vehemen-
 ti

D d d d d

A. M. SA-
CONIO.ti tristitia [corruptus,] sed vehementiore, dum
mane homo à nobis conductus reponsum retulit,
nihil hujuscemodi istuc esse repertum.notabiliter
aucta reperi-
tur;535 Ad templum concessimus, Sacris opera-
turi, atque haec inter ego, quanta potui devotio-
ne, calum illum commendavi Domino. Cognito
adventu nostro, confluxerunt illuc, sicut consue-
verant, pauperes multi & personæ necessitate pref-
ſæ; equidem rediens ad hospitium ea intentione,
ut eis ex viatico concederem, ac dein in omnem
ūsum pecuniam cogerem, (nam communiter affe-
rebamus litteras ad accipiendo in locis præcipuis
aummos nobis necessarios,) & vidulum, quem e-
piscopus & ego studiosè admodum ac ſæpius fue-
ramus perſcrutati, aperiens, reperi præter viatici
etiam eleemosynarum marsupium plenum pecu-
niā, ita quidein, ut, etiamſi jam tum Xaveæ &
aliis in locis magnam ejus partem pauperibus e-
largiti fueramus, nec ad summum niſi pars me-
dia ſuperelle poterat, ipsum non ſolum [marsu-
pium] & quæ in eo residua eſſe debebat, pecu-
niā, ſed, quantum hujus capere poterat, tur-
gidum repererim, quod manifeſtiū proderetur pa-
tratum iſtic à Deo prodigium. Valentiam reduces

B

narravimus id bono Patri nostro, & ipſe ſubri-
dens reponuit: Sic agit Dominus noster, mihi-
que id non tardò contingit in eleemosynis, quas
propriis manibus elargior. Habete fiduciam ac di-
latare cor vestrum, dum datis eleemosynam, abſ-
que timore, ne vobis defit: habemus quippe in
cælis ditissimum ac munificentissimum pauperum
Patrem, ſi nos, quibus ministris utitur in terris,
liberales fuerimus & fiduciâ muniti.

536

Alterum hoc fuit: Idem visitator in alia
visitacione Albaydam c adventans, divertit ad i-
dem domicilium, ad quod solebat aliás: ſarcinæ
cum vidulo, in quo ſerebat bina viatici & ele-
emosynarum marsupia, illatæ ſunt in cubiculum,
in quo erat pernoctaturus. Dum cenam appara-
rent, exiit in hortum ejusdem domicilii ad reci-
tandas Horas canonicas: mox, uti ſolebant, dum
visitatorem adveniſſe noverant, pauperes multi ac-
currēre; expletis Horis, ascendit ad cubiculum,
in quo erant marsupia, datus illis eleemosynas;
at vidulum apertum, & eleemosynarum [marsu-
pium] ablatum eſſe comperit: grandi dolore af-
fectus fuit: quia, cum vidulum clavi ſemper ob-
ſeratum circumferret, inveniens referatum eſſe,
ac deſiderari [crumenam] eleemosynarum certus
erat, furto ſublatam eſſe. Elargitus illis eſt ex via-
tico ea mente, ut eodem loco ope litterarum, quas
ſerebat, pecuniam efficeret in omnem ulum. Po-
ſtridie in templum perrexit Rem divinam factu-
rus, ubi caſum hunc Domino commendavit: tota
autem præcedenti nocte (quam præ mōrōe
infomnis exegerat) ſicut narrabat ipſe, per inter-
valla dicebat: Pater D. Thoma crimen iſtud ad-
versus Deum, te, ac tuos pauperes admissum
eſt; res tua agitur, Dominum ſupplice ora, ut re-
medium afferat; ſicut reiſpa allatum eſt.

fur ipſe

537 Peraſto Sacrificio, intrantem ſacrarium ad
exuenda ſacra vefimenta, ſecuti ſunt viri duo,
requirentes, ut clericos ac famulos, qui aderant,
juberet egredi; quoniam res ad ſuam conſcientiam
pertinens cum ipſo communicanda erat. Abiere
omnes; ipſi verò oſtium obſerārunt, & ad pedes
visitatoris ſe provolverunt, plorantes, ac miſeri-
cordiam & veniam deprecantes. Dicenti magiſtro
Porta: Quid commiſſum à vobis eſt? Ego, in-
quit eorum alter, famulus ſum hospitii, in quo
diverſatus eſt, reverende domine, & dum appulisti,
operam contuli ad deferendas ſarcinas in cubicu-lum, in quo eras pernoctaturus: detuli autem
vidulum; & tum ex pondere, tum ex eo, quod
clavi obſeratum cernerem, intellexi, in eo de-
portari pecuniam. Mox maligna furripiendi,
quod poſſem melius, incessit me cogitatio: itaque
videns te orantem in horto, & reliquos e familia
occupatos, ſubivi cubiculum, pugionis cufpide
feram diſrupi, vidulum aperui, ex duabus [cru-
menis] illi impositis, quæ prior in manum inci-
dit, abſtuli, descendi & à nemine deteactus, fe-
ſtinanter admodum domo egressus ſum. Hunc fa-
miliarem meum offendens, rogavi, ut mihi aliquan-
tiper ſe comitem jungeret, rixæ aliquid mihi do-
mi obveniſſe, & conſultum eſſe abire Albaydā.

D

538 Excessimus ſub horam orationis, & quin-
quaqinta paſſibus [progrēſſis] oppofuit ſe nobis
monachus habitu nigro, ſed & ſacrâ trabeâ [in-
ditus,] mitram ac pedum [geſtans] inſtar episco-
pi, minitansque, verberaturum ſe nos & caſti-
gaturum, niſi, quod furto abſtuleramus, redderēmus.
Equidem rebar, inanem forte eſſe ſpeciem vel fa-
naticum errorem ex metu, quo corripiebar. Viam
alteram elegimus, & ſtati illuc episcopus idem, &
eaſdem intentans minas [comparuit.] Promiſi, me
reſtituturum, ne ſublato quidem regali unico: ac
mox diſparuit. Itaque viam relegimus, & tota no-
te ad diem ſuſpiravi, ut crumenam tibi reſtitue-
rem, aſſumpturus in eum finem loci vicarium, qui
tibi ſecretò traderet; quod non auderem ſubire con-
ſpectum tuum. Dum ea de cauſa ad templum ve-
neram & pŕaſtolabat vicarium, adſuit tua domi-
natio, dumque te Sacris, quibus interfluimus, o-
perantem viди, viſum eſt mihi, hiſce finitis, hīc
in ſacrario ſub ea ſcreti ſpe, quam de te habeo,
crimen meum proſteri & veniam deprecari.

referre

539 En tibi, domine, crumenam, ne uno
quidem regali imminutam; per Iefu Christi vul-
nera ignoscat mihi tua dominatio; neque res haec
hominibus innotescat: quod dixi de epifco,
qui occurrit nobis in itinere, tam verum eſt, quām
quod te modò oculis conſpiciam, idque jureju-
rando teſtari poſſum. Projectit ſe denuo ad pedes
visitatoris, multis laerymis miſericordiam ac veniam
poſtulans. Erexit illum bonus magiſtro Porta, ſo-
latus eſt, de ſecreto ſecurum reddidit, monuitque,
ut ſacra confeſſione purgaret animam, nec deinceps
Dominum offendere: quandoquidem gra-
ve peccatum fuifet furtum iſtud, utpote pecu-
niā ab Archiepifco deſtinatae pauperibus: quod
ſi ſacra confeſſione expiatet, & Dei offensā ab-
ſtineret, condonatum iri à divina Majestate; at
ſi ad offensam rediret, permiffum iri à Deo, ut
[crimen] vulgaretur, & puniretur. Ita homo i-
ſte cum ſocio recessit: profectus eſt viſitationem
magiſtro Porta ac rediit Valentiam. Cūm ad cu-
biculum, in quo degebat pater D. Thomas, ve-
niret manus ipſi deoſculaturus, priuſquam ad il-
lum pertingeret, vel verbum proferret, dixit ipſi
Dei Servus: Quām triste tempus, quām miſera
nox tibi fuit Albaydā; ut tamen medelam attu-
lit Dominus! Obſtupuit vehementiſſime visitator,
& unde, inquit, hoc novit tua Gratia? Quis
perſcripsit, aut ſignificavit? Neque enim illuc quif-
quam ejus notitiam habuit præter me unum, ne-
que in via coommunicavi cum quopiam. Noli cu-
rare, unde noverim, (reponuit pater D. Tho-
mas,) ſed gratias Domino referamus de beneficio
eo caſu nobis collato.d
Pecunia i-
tem ad ca-
pizos540 Ad conſuſionem miraculorum, quæ in
eleemosynis sancti Antifitit ſe operabatur Deus,
& modorum, quibus eaſdem multiplicavit, unum
dumtaxat referam factum Culleræ, Anno Dom-
ni

ni

A ni millesimo quingentesimo quinquagesimo secundo f, nocte prævia festo S. Barnabæ pirata valde famosus, nomine Dragut Araix, dictum oppidum diripuit, & ingenti damno affecit. Intelligens [Sanctus] quot homines ab ipso fuissent interempti, quot captivitati subjecti, quot boves & armenta mutilata, quantum frumenti, vini, olei, ad plures pauperes agricolas [spectantis,] pessimum datum, aliaque gravia mala istic illata, nemine rogante, sed proprio animi motu ac pietate sua [ductus,] mox patrem Verdolay (id temporis magno spiritu fervore, & opinione magnæ in Deum pietatis, qualis ei re ipsa erat, Valentia dicentem è suggestu, postea monachum in Cartusia Scalæ Dei in Catalonia) ad se vocavit atque unà eleemosynarum præfectum & binos famulos, illisque tradidit in numerata pecunia o[mn]inges ducatos, ac totidem in pannis g, ut absque mora illuc se conferrent, captivos redimerent, mulieres maritis orbatas consolarentur & pro comperta earum necessitate eleemosynis juvarent, pauperibus agricolis quummos largirentur ad procurandum sibi triticum, vinum & oleum juxta jacturam, quam quisque passus fuerat; iisdemque boves & mulos ad laborem suum [resumendum] co[er]merent.

*missa, divi-
nus accre-
viss fertur.*

g

B §41 Usque adeo multiplicata est ista eleemosyna, ut referrent famuli, testes quippe oculati, & qui manibus suis nummorum ac pannorum distributioni allaboraverant, redemptos à se fratre captivos omnes, comparata pauperibus omnibus quælibet necessaria, datas marito orbatis & egenis eleemosynas amplas, nonnullis libras quinquaginta, aliis plures, pauciores aliis, prout cuiusque necessitas exigebat: ita quidem ut postea subductis rationibus eorum, quæ erogaverant in redimendos captivos, in pauperes agricolas ad comparanda quælibet necessaria, & labori suo coemenda jumenta, atque in egenas viduas, duplum ejus h, quod Valentia in pecunia & pannis allatum fuit [expensum fuisse, compertum sit,] atque evidenter tantæ pietatis & benignitatis eleemosynam à Domino fuisse multiplicatam.

*Solicitus est,
ne bona ar-
chiepiscopa-
tus*

h

C §42 Tot inter tantasque [dotes] quas habuit, quasque hoc libro exposuimus, res una dumtaxat nonnullis offendiculo esse posset, tamquam valde aliena ab antiquis sanctis præfilibus, quorum vestigia in omnibus secebatur pater D. Thomas: nempe dum videbunt, quod elocaret archiepiscopatus sui fructus. At verò, cognito fine, quo ad hoc movebatur, modoque, quem in eodem servabat, perspicietur, quâm id rectè & congruenter ad divinum obsequium fecerit, saturique sint, quotquot eamdem methodum usurparunt. Neque enim id factitabat eo animo vel desiderio, ut ex crescere elocationis pretium; sed quia cupiebat certò cognoscere, quantum pauperibus erogandum sibi suppeteret & quia noverat, quâm grandia pericula tum spiritualia tum temporalia se offerant, dum fructus committuntur coactorum manibus; cùm, ut toties videmus, fides ac timor Dei in hominibus desideretur, præsertim ubi agitur de pecunia.

*nimio prelio
elocetur,*

i

§43 Damno, quod in elocationibus oriri potest, dum augmentur fructuum pretia, (quamquam id elocantibus attribuendum non sit, sed conducedunt avaritiæ,) occurrebat pater D. Thomas dupli modo; primo abrumpens contentiones ac decertationes in similibus casibus obvenire solitas, jubensque addici rem elocatam, dum [pretium] videbatur æquum & opportunum, sublatto ulterius licitandi loco. Sic narrat testis i, quod,

Septembbris Tomus V,

cum aliquando in conclavi * palatii de more elocaretur pars [fructuum] archiepiscopatus, audi-retque [Sanctus] mercatores duos concertantes inter se, ac pretium oppidò augentes, vocarit hunc eundem testem, ac dixerit: Quære ex istis ho-minibus, num mentis compotes sint. Abi, cohibe, ac dic, non velle me, ut ulterius augeatur, satis enim est superque; sibi ipsi enim da-nam inferrent. Eo cum nuntio adiit testis procuratorem adstantem illic cum procuratore collegii canonorum; sed responderunt hi, fieri id non posse; quod, cum esset auction publica, mercatores, illic ad licitaandum adstantes, essent conquesturi, contra æquitatem adimi sibi libertatem, ardente etiam tum candela k. Hoc cum responso ad patrem D. Thomam reversus est, qui eo auditu dixit: Quoniam ita fieri oportet, permittamus hac vi-ce, ne simus ipsis injurii: velim equidem, non ita accresceret [pretium,] & verè haud ita accresceret, si mihi cederet; verum cum omnia ce-dant pauperibus, fiat; licitum quippe est; quem-admodum licitum fore nosocomii administratori in publica auctione permittere in favorem pau-perum, augeri pretium elocationis bonorum ac domuum ejusdem nosocomii.

A. M. SA-
LONIO.
*** Hisp. en-**
tresuelos

E
*ipsumque
pretium alt-
quoties*

§44 Alterum, quod præstebat, ne conductores paterentur ex eo, quod pretia essent auctiona, utque simul per eleemosynam eorum necessariati occurret, erat remittere ipsis, quando vel ex annorum sterilitate vel alio infortunio aut ea-su adverso in conductionibus suis jacturam facie-bant. Ita narratur l de viro nobili Alzirensi, qui, cum ejusdem loci decimas conduxisset, nec debito tempore, imò nec aliquot mensibus post pretium penderet, per æconomum, qui sapienter interpel-laverat, bonorum pignoratione adigi coepit, & gra-vati sumptibus. Pignorationem pauplus est promo-veri nobilis, ne sua vulgaretur egestas, donec hâc eadem compulsus decrevit indicare eam ipsimet Archiepiscopo, ac solutionis dilationem depreca-ri. Accedenti, &, ut spatium concederet, misericordiam suam paupertatemque exponenti, Vide, inquit bo-nus Antistes, quid dicas, utque ita se res habeat; etenim investigabo, ac verum assequar: affirmanti illi, verum se loqui, reposuit: Deus tibi condo-net: & quin de tua miseria me monitum venisti, dum de debito interpellari vel saltum dum bonorum pignoratione urgeri coepisti? Nam ita urgeri te equidem non permissem. Ne te crucia: non enim tibi dilationem tantum concedo, id quippe non sufficit; sed stante necessitate, quam allegas, nolo vel unum obolum solvas. Neque idcirco mihi grates referas, nam tua tibi bona do; quia, quod possideo, non ad me pertinet, sed ad egenos.

F

§45 Misericordia singularis! qualis clementisimi illius regis in parabola, quam prædicavit Do-minus Matthæi decimo octavo, qui rogatus à de-bitore solutionis dilationem, pro ingenti sua beni-gnitate & clementia multo plus concessit quam ro-garetur, ipsi liberalissime dimittens omne debitum. Eadem pietate, quâ erga hunc usus est [S. Thomas,] gavisi sunt similibus in casibus plures alii; nec ipse peculiari caruit præmio: quandoquidem eorum aliqui deinde prosperitatem consecuti, quæ tempore egestatis ipse dimiserat, reddiderint, per ejus manus in pauperes eroganda; neque enim alio titulo recepturus erat, quia debitum ipsis remiserat, & omnino condonârat. Præmium isthac appello, quia bonus Pater præmium sibi reputabat obti-nere pauperibus tribuenda.

*omnino re-
mittit.*

a Quæ toto hoc capite continentur, pertinent ad Saloniæ caput penultimum, quod, quia nimis protraatum erat, in duas partes divisi.

b Hand procul Dianio, de quo vide lit. f ad cap. precedens.

c De hoc loco agit Escolanus lib. 9 cap. 34 Historia Valentina, notatur autem in Blaviana tabula hand procul Alcoy, cuius suprà meminimus.

d His subiicit auctor brevem dissertationinculam de modo, quo fiunt hujuscemodi apparitiones, quam tamquam hic supervacanciam pretermis; saepe constat ex sacris Litteris apparitiones in veteri ac nova Lege contigisse; an autem hec vere conseruit, hoc proprie spectat: equidem in tota narratione nihil video, ex quo auctoris fides merito suspicere esse debet, licet ex aliis scriptoribus, qui Saloniæ Opus non viderint, confirmare nequeam.

e Locus maritimus ad ostium Sucronensis fluminis.

f Escolanus lib. 10 cap. 36 factum ait anno 1550: ad quem similiter Sandovallius tom. 2 lib. 30 Vita Caroli V eamdem Draguti in loca Valentini regni maritima irruptionem refert, & utriusque consonat. Quevedo in Vita S. Thomæ, uti & Badius, qui tamen Saloniæ usus est.

g Escolanus jam citatus, postquam dixit, quod Gaspar Escolanus civis Valentinus, avus suus paternus, mutuas dederit & pie concesserit (prestò y dò caritativamente) sexies mille libras incolis Cullera in redemptionem captivorum & rerum ablatarum, paucis interpositis, sic prosequitur: Sanctus archiepiscopus don Thomas de Villanova, qui intellexit egestatem in oppido degentium, ex sua pecunia mitti jussit subfidiū ter mille ducatorum, qui eos inter distribuerentur. Quæ summa superat allegatam à Saloniæ; at simul innunt premissa Escolani, subfidiū Cullera incolis allatum, non à solo S. Thoma profectum esse, quod alias ex Saloniæ verbis consequitur: nisi res ita exponatur, ut Sanctus, presentem non habens pecuniam sufficientem, induixerit laudatum Gasparum Escolanum ad mutuam dandam illam summam, ac se vadem constituerit. Ceterè admodum verisimile est, omne subfidiū commissum suisse ministris S. Thomæ, ejusque nomine peractum suisse totum negotium.

h Jam monui, ampliorem, teste Escolano, misam eò sive pecuniam, qua tamen, si rerum adjuncta consideres, tanta non fuit, ut famulis ipsis omnis fides abneganda fuerit. Quidquid sit, elyce etiam hic Sancti in miseros caritas, ut non immerito Coccinus pag. 544 relationi sua inseruerit sequentia: Accedit ad hæc spectabile in captiuis redipendis charitatis exemplum: cùm enim Mauri quoddam castellum, nomine Cullera, hostiliter invaserint, multasque secum animas, ut aiunt, evexissent, pro eorum redemptione magnam pecuniæ vim sanctus Antistes elargitus est, prout narrat Saloniæ in ejus Vita lib. 2 cap. xv, & deposit Petrus Garzia Castellanus curatus... ætatis LXXVIII annorum... examinatus authoritate ordinaria in processu Castellæ. Nominatus Petrus Garzias juxta Annotata ad cap. x lib. 2 apud Sanctum servivit, & ut conjectimus ad cap. precedens lit. i oeconomici munere functus est: Vita autem, hic similiter citata, ea est, quam Saloniæ primum conscripsit, quamque nos non habere jam dixi.

i San-Martinus Michaëlem Real appellat.

k Moris est. in aliquibus regionibus, ut in ea locatione accendatur candela, utique cilibet licetari licet, quamdiu ea durat.

l Id narratum sive ait San-Martinus à Gaspare Adel, vice-syndico (sous-syndic) Valentino & aliis.

C A P U T XXIV.

Archiepiscopatu se abdicare desiderans, mortem divinitus pronoscit; morbo corripitur; luctus & preces populi.

Sicut a Dei Servus ob insignem animi mode-
stiam prudentiamque semper fugerat dignates
& tantopere renitens Valentinum [episcopatum] suscepérat, coactus mandato, sibi in virtute sanctæ obedientiæ & sub pena censurarum imposito per provinciæ præsidem, ita numquam in ea contentus vixit. Hinc asseruit sacerdos magistro Porta, cui pectus aperiebat, se, ex quo Archiepiscopus fuisset, numquam lætitiam sive expertum, nec umquam tantopere timuisse salutem animæ suæ, quam ex quo fuisset inaugurus: ita quidem ut quotiescumque Archiepiscopi nomine compellari se audiret, anima sibi comprimeretur, & cor discruciatum. Neque hunc mororem, in quo versabatur sanctus Antistes, solus noverat dictus magister Porta, quo utebatur tam familiariter, sed & domestici omnes ac plures alii: quia frequenter inter suspiria dicentes audiebant: Ignoscat Deus imperatori, qui me eò perduxit, & invitum subtraxit quieti, quâ in religioso Ordine perfruebar. Eò pervenit, ut non tantum desideraverit, sed, quanto potuit conatu, laboraverit ad expediendum se archiepiscopatu, ac redeundum ad cellam suam. Plures litteras ad Imperatorem destinavit, ut ea sibi daretur facultas. Cæsar vero speciosis responsis detinuit ipsum usque ad annum quingentesimum quinquagesimum quartum supra millesimum, quo, cùm pater D. Thomas epistolam illi direxisset magnopere super eadem re urgentem, respondit, se sub vernum tempus anni sequentis millesimi quingentesimi quinquagesimi quinti in Hispaniam reversurum, appulsurum Barcinonem, ubi in terram exsensionem faceret Valentiam versus, visuros invicem, & decreturos, quod Dei obsequio foret convenientius, se [denique] curaturum, ut incerori ipsius solatium accederet.

Anxius, m
in archiepi-
scopatu salu-
tem operetur,

E

547 Mense Februario dicti anni millesimi quingentesimi quinquagesimi quinti, intelligens jam tum Barcinonenses accepisse nuntium de adventu cæsaris, exspectarique ipsum; misit illuc magistrum Porta cum litteris, demissè rogans, ut dignaretur Valentiam venire, prout pollicitus fuerat; sin' vero aliqua de causa minus erat eò venturus, ne gravaretur concedere facultatem ad id, quod tantopere rogarerat. Statutum quippe sibi esse propter dolorem, quem afferebat onus archiepiscopatus, huic renuntiare, nolle tamen se id mandare executioni ante adventum cæsaris & absque ejus licentia. Ineunte Martio ejusdem anni, aspirante Domino, sua majestas Barcinonem appulit, litteras accepit, & quoniam expediebat Cæsaraugustâ inter instituere, respondit, voluē sibi fore admidum, venire Valentiam, ac videre ipsum, sed in bo-

eose abdia-
re conatur;
non auditus
& cæsare,

A bonum Aragoniæ, iter per regnum illud institui oportere; missurum tamen Vallisoletu[m] responsorias & consolatorias.

b § 48 Hoc cæsaris responsum referente magistro Porta, magno doloris sensu corruptus fuit, utque eum debita cum patientia ac cælesti consolatione sufficeret, in oratorium, quod solempne ei erat in rebus omnibus, confugit, pétiturus eam à Dominu[m] coram Crucifixi sacra imagine, quæ consuetum ei erat refugium (quæque, ut superius dixi, ad caput sepulcri ejusdem Sancti hodieum collata est in templo S. Mariæ de Succursu.) Istuc accurrebat mane ac vespere, longa oratione multisque lacrymis supplex orans, ut afflictionis suæ commiseresceret, & (quoniam noverat Majestas divina, desiderare se nuntium remittere archiepiscopatu[m] non ad effugiendum laborem, sed ad propius accedendum ad divinam bonitatem in quiete & pace religionis, ac securius stabiliendam animæ suæ salutem) moveret cor cæsaris ad concedendum, quod toties flagitaverat. Huic orationi institutæ, & per aliquot noctes integras inhæsit magnu[m] cum fervore ac fletu & corporis afflictionibus; veritus, ne exaudiri indignus esset propter delicta.

c § 49 Nocte quadam & huic exercitio intentum allocuta est sacra Crucifixi imago, & quoniam inter alios psalmos magna devotione absolvebat Latino idiomate MISERERE, etiam Latinè dixit imago sacra: *ÆQUO ANIMO ESTO, IN DIE NATIVITATIS MATRIS MEÆ VENIES AD ME ET REQUIESCES.* Atque ita factum est, ut hocce capite videbimus. Hic manifestum fit, quod toties prædicant sacræ Paginæ: dum deest humanum solatum, succedere divinum, si recurratur ad Dominum. Desuit Dei Servo consolatio, quam sperabat ab imperatore, venturo, ut promiserat, Valentiam, & ut credebat, concessuro licentiam abdicandi se [archiepiscopatu[m]] & quiescendi; quia necesse fuit majestati suæ tendere in Aragoniam. Ea consolatione deficiente, recurrit ad Dominum, ac tantam recepit, quantam afferre [debuit] nuntius, acceptus ex ipso ore sacræ Crucifixi imaginis, promittentis, fore ut intra medium annum, qui Martium inter & Septembrem difficit, & quidem ut tam illustri die decederet, ipsius confortio & æterna pace fruatur.

C § 50 Per insigne hoc beneficium solatio & lætitia delibutus perficit, & quamvis, ut Servus bonus, viveret semper paratus ad quacumque horam vocaretur à Domino; post diem tamen, quo cælestem hunc & prodigiosum nuntium accepit, præparavit sese peculiarius. Circa Pascha vocavit ærarii præfectum ac rationem iniit, quantum ex haec tenus recepta pecunia sibi esset seu superaret: & collatis rationibus inter memoratum ærarii præfectum ac economum, reperta sunt superesse quatuor scutorum millia. Miratus est superesse tantum; quia è Quadragesimâ propter grandem penuriam, hoc anno oriri coepit, factæ fuerant multæ præter consuetas extraordinariæ eleemosynæ. Præcepit, ut harum præfectus, quod dari solebat quovis mense, duplicaret, donec totum eleemosynis esset consumptum, auxilium pariter, quas suis ipsis manibus porrigebat. In hac sancta ac pia exercitia impedit pater D. Thomas annos undecim, quibus eo gavisa est hæc regio; majori verò fervore, pietate & caritate perfectiore post acceptum illum nuntium, ab ultimis [nempe] Martii diebus usque ad postremos Augusti anni millesimi quingentesimi quinquagesimi quinti.

§ 51 Dum civitatem aut regnum aliquod ob fla-

gitia castigaturus est Dominus, consuevit servos suos tollere & ex hac vita deducere ad sempiternam quietem. Civitas hæc, ut nos vidimus, castigari merebatur fame, quam perpessa est anno millesimo quingentesimo quinquagesimo sexto, & gravi pestilentia, quæ mox subsecuta est annis millesimo quingentesimo quinquagesimo septimo & octavo. Ante hæc, tamquam in signum tot malis præviuum, anno millesimo quingentesimo quinquagesimo quinto sustulit Dominus binos homines sanctos & amicos suos in eadem viventes. Exeunte Augusto patrem fratrem Joannem Micon ex Ordine gloriose patris S. Dominici, virum insignis humilitatis ac spiritus, ingentisque sanctitatis & exempli, ut notum est regno huic universo, utque declaravit Dominus in ejus obitu; quando, vocante vel movente nemine præter ipsum, qui coronabat ejus animam in cælo, commota sunt corda omnium civium, ut tantâ affluentâ tamque infolita devotione accurrerent veneraturi ejus corpus omnis conditionis & nationis homines, feliciores se reputantes, quod accedere possent ad deosculandos ei pedes aut vestes, quâm si potiti fuissent orbis universi dominio. Et mox Septembri proximo patrem fratrem Thomam, tam insignem ac verum Dei servum tamque bonum antistitem, prout nos docuit hæc Historia & prout in morte ac post mortem patuit.

E f

§ 52 Die vigesima nona Augusti laboravit angina, quam contraxit ex studiis & vigiliis, quibus totâ vitâ ac præsertim archiepiscopatu[m] tempore [fuit addictus;] etenim propter diurnas occupationes, ad quas tenebatur ex officio, pars magna noctis concedenda erat orationi ac mentis ad divina revocationi, subtrahendaque somno & necessaria quieti. Hinc debili semper erat pectori, & accidente dicta infirmitate fractus fuit vehementer. Pridie, festo scilicet sancti patris nostri Augustini, quem ut verus filius amabat & colebat multum, magna pietate Sacris operatus fuerat: die autem postero, dum Officii lectionem absolverat, adstiteratque Missæ sacrificio, nam ad celebrandum jam tum incapacem se sensit, visitavit eum Dominus. Infirmitatem suscepit ac sustulit patientia insigni, vultuque non minus alicri, quâm qualecumque aliud beneficium à divina manu sibi collatum. Cernens perseverare malum, imò & incrementum capere ex superveniente febri, instituit confessionem generalem, magna conformatio[n]e voluntatis suæ cum divina se præparans ad omnia, quæ de vita ipsius statueret illa dignaretur.

§ 53 Feriâ secundâ, mensis Septembri die secunda, præcepit, ut ad omnium exemplum, in instituto supplicantium ritu agmine, ex ecclesia maiori ad se deferretur sanctissimum Sacramentum, unicum ac verum animæ suæ solatum. Suscepit è manibus episcopi Segriani tanta pietate totque lacrymis, ut ex ejus oculis transflirent ad omnes, qui ex collegio canonorum & clero aderant; quoniam & ipsi abundantes magno animi sensu profundebant, tam propter pietatem & spiritum, quem in Servo Dei advertebant, quâm ex timore amittendi Pastorem & Patrem, à quo adeo amabantur, quemque ipsi tantopere diligebant.

§ 54 Cælesti cibo refectus, exhortationem habuit ad canonicos & clericos adstantes, in nomine Domini obsecrans, ut status sui obligationem respicerent, & quid nomen clerici, quod est Sors Domini, exigeret, quantumque ab exemplo ecclesiasticoru[m] penderent populi mores probi aut improbi. Commendavit enixè amorem ac timorem

Sanctus morbo corripitur;

F

hortatur clerum ad pietatem,

D

Dddd 3

A. M. SALONIO.

Domini, obedientiam erga sanctam Romanam Ecclesiam, ejusque doctrinam, ac pietatem & misericordiam in pauperes conclusit orans, ut pro anima sua, & pro obtinendis à Domino bonis episcopis preces multas funderent; absolvens autem ipsis bene precatus est; quamquam præ lacrymarum abundantia id ægrè exequi valuerit; sed nec ipsis canonici & clerici præ copia profluentium ex suis oculis [facile] inchoare [potuerunt]. **T E D E U M L A U D A M U S**, ut solent, dum sacro Viatico munitus est. æger.

Institutio

g

* Hisp. en
tono

h

B

Supplicatio
nes publice
pro ejas fa
matione

C

555 Mox sequenti tertia feria cœpit civitas universa tantum dolorem præ se ferre ob ipsius ægritudinem, ut viderentur recoli Christi morientis mysteria g. Cœperunt itaque ex ecclesia principiæ aliisque parœciis instituti supplicationes ad varietas ecclesiæ pietatis causâ [celebriores,] plerumque ante prandium, ut in honorem patroni ecclesiæ, ad quam ibat, Sacrum fieret cum cantu, seu potius tono * [lugubri.] Ad supplicationes confluxere clerici ejusdem ecclesiæ omnes & parœciæ incolæ penè universi. Clerici moestio vultu, plures etiam nudis pedibus incedebant, voce submissa & audientes ad commiserationem promovente recitantes litanias h. Succedebant laici (plures similiter, maximè mulieres nudis pedibus) lacrymas profundentes universi & alta ducentes suspiria, ii præfertim quorum familiæ succurrebat: & hæc tanto in silentio, ut nihil conspiceretur præter lacrymas, nihil audiretur præter gemitus. Has supplicationes non solum artifices ac de plebe homines comitabantur, sed in singulis parœciis equites, viri nobiles & matronæ plures primariæ; quod præterquam hoc casu visum fuit numquam: tantus erat amor & affectus, quo fuit apud omnes, tam generalis ex ejus infirmitate animalium sensus.

556 In singulis ecclesiis, per quas erat transitus, subsistebant aliquantis per, invocantes ecclesiæ patronum pro incolumente Antistitis, & largo fletu Domino supplicants, ne tales Pastorem ac Patrem sibi eriperet. Refert testis, jam dicto modo institutam esse à clero S. Catharinæ supplicationem ad templum sancti Salvatoris, ubi servatur piissima Crucifixi imago, ad quam in necessitatibus recurrent, insignia à Domino beneficia impetrantes, civitatis incolæ. Celebratâ autem ibidem tono [lugubri] Missâ de vulneribus [Christi,] & completo officio, in reditu transitus factus est per ecclesiam S. Thomæ apostoli: eam ingressi Antiphonam, dici solitam in supplicationibus ad [impetrandum] imbre, tumque pro præsenti necessitate immutatam & ei, cuius ecclesiam subibant, accommodatam, recitare voluerunt his verbis: Non sumus digni à te exaudiri, nostris demeritis meremur puniri; sed in te confisi, quod petimus, concede, sancte Thoma apostole, intercede pro nobis. Sed neque canere eam potuerunt, nec ministri proferre versiculum ipsi congruentem, nec sacerdos ueste pluviali indutus orationes de Sancto & pro infirmo recitare præ abundantia lacrymarum, quas profundebant, simili abundantia eas profundentibus laicis omnibus, qui comitabantur, replebantque ecclesiæ & magnam platearum partem. Idem contigit in multis ecclesiis, quas, ex aliis parœciis supplicationes instituentes in transitu substituti, aliquantis per ingrediebantur. Continuum id fuit per omnes ejusdem hebdomadæ dies, qui non alii videbantur, quam ipsa feria sexta hebdomadæ Majoris.

ANNOTATA.

a Hoc est Saloni caput 22 & ultimum, quod denuò solito prolixius in tres partes divisi, & cui libet tamquam novo capituli titulum prefixi.

b Desiderasse Sanctum abdicare se archiepiscopatu, nec exanditum fuisse, restatur etiam Escolanus lib. 10 Hist. Valent. cap. 35, at felicior si let tempus & circumstantias hic à Salonio deducetas. Evidenter & Sandovalium in Vita Caroli V & alios non paucos, qui dicti imperatoris annis 1554 & 1555 gesta litteris commendarunt, operose pervolvi, nec ex illo elicere potui, ipsum assignato tempore venisse in Hispaniam; contrà vero passim indicant, post liberatum Gallorum obsidione Rentiacum Artesia oppidum, sub mensis Septembrem anni 1554, cum arthritide laboraret, Bruxellas rediisse, ubi, teste Sandovalio, ex litteris S. Francisci Borgia aliorumque mortem intellexit domina Joanna Hispaniarum regina, matris sue die xi Aprilis 1555 in Hispania vitâ functa, & mox debito cum honore justa funebria celebrari jussit: sed & eodem anno, uti omnium testimonis constat, mense Octobri in eadem Bruxellensi civitate Belgicarum provinciarum imperium in Philippum filium transcriptis.

E

c Juxta Baxium, Nevium ac San-Martinum, quibus in concinnanda Sancti Vita prælucie Saloni, contigit hoc in ipsa die festivitatis purificata Mariae Virginis, itaque 2 mensis Februarii, sed id adversatur ipsimet Saloni, juxta cuius narrationem contigit post redditum magistri Porta ex itinere Barcinonensi, igitur post inchoatum Martium: quibus igitur blandum? Suspicio ego, quod etiam ipse Saloni in Vita, quam prius conscripsit, quamque non habemus, scripterit, factum esse festo Purificata Virginis, ac postmodum propter minus accuratam de cesaris in Hispaniam adventu mense Martio relationem, immutasse sententiam, dum secundam Vitam exaravit.

d Baxius, cui consonant duo auctores cum ipso mox laudati, subdit sequentia: Cæterum os Crucifixi loquentis, quod ante clausum fuerat, deinceps apertum mansit, & ita visitur hodierna die, dentibus tanta perfectione extantibus, ut ipsimet sculptorum optimi fateantur, nullo artis adjumento similes fieri posse. Quid si & hac ex Saloni priore Operæ didicerint, & ipse in secundo inadvertenter omiserit, quod alii referendis ac immutandis nimium esset intentus?

F

e Assertum hoc probat auctor à similitudine agricola: fruges in horreum colligentis, dum imminet aeris intemperies, id autem probè notum esse addit sapientibus, qui ad exemplum Elisei, Eliam prophetam amittentis, 4 Reg. 2 ¶ 11, decessum Sanctorum multis lacrymis prosequuntur.

f Praclarissimi viri hujus, anno 1555 die 31 Augusti Valentiae defuncti, gesta videri possunt apud Franciscum Diago lib. 1 Historia PP. Predicatorum provincia Aragonia à pag. 86; apud Dominicanum Marchesum tom. 4 Diarii Domini cani pag. 583 & apud alios; ejusdem quoque, ut pote de Societate Jesu optimè meriti, elogium legere est apud Orlandinum Historia Societatis Jesu parte 1 lib. 14 pag. 344 num. 70.

g Verba Hispanica sunt: Que parecia (toda la ciudad) estar in tinieblas, quæ ad verbum exposta cum sensum habent: ut (tota civitas) in tenebris versari videretur: sed cum per vocem tinieblas Hispani designent etiam officium divinum, quod canitur ferias quartâ, quintâ & sextâ Hebdomada.

A domadis sacre, hac significatione usus est verisimilius auctor.

h Pretermisi hic lineas aliquot, quibus auctor cleri universi, sacerdotis celebratur, ministrorum, aliorumque candelabra seu laternas ac crucem gestantium lugubrem ornatum describit.

C A P U T XXV.

Bonis omnibus in pauperes erogatis sancte moritur.

Moriturus pecuniam omnem

Quartâ feriâ ejusdem hebdomadis, ac die quarto ante festum Nativitatis beatæ Mariæ Virginis, eo anno incidens in Dominicum, compererunt medici, ipsi esse aliquantulum melius; unde maximum toti civitati allatum est gaudium: nec tamen sdcircum cessatum à suppliciis, nec ipse (propter nuntium à Domino acceptum, dum allocuta ipsum est sacra Crucifixi imago, ut hoc capite memoravimus,) minus diligenter ad mortem se disposuit. Itaque ipso die, quo melius esse ipsi afferabant medici, tamquam proximam expectans mortem, cuius tempore domi suæ non repertum iri regalem unum toties dixerat, jussit ærarii præfectum colligere omnem, quam habebat, pecuniam, recipere illo die, quantum posset à conductoribus, & afferre omnem, quam servabat in ecclesiæ sacrario *a*: quod ille omni diligentia & accuratione exsecutus, collegit quinque librarium millia *b*.

in pauperes erogari jubet;

B *a* Quintâ feriâ convocatis episcopo Segriano, D. Michaëli Vique canonico, patri F. Petro de Salamanca ex Ordine sancti patris Dominici, eleemosynarum & ærarii præfectis, ac visitatoribus dixit: Novistis, quanto amore mihi obstricti sitis; novi equidem similiter, in votis vobis esse mihi in omnibus satisfacere: itaque siquid à vobis impetrare valeam, hoc præstate hodie: advocate eleemosynarios seu pauperum curatores civitatis, cumque iis alii hac, alii isthac, obeuentes omnium egenorum domus, consulentesque famæ personarum honoratarum ac nobilium, hanc mox pecuniam distribuite secundum cujusque indigeniam: nec pro amore Dei denarium unum dominum referatis; insignem quippe id mihi dolorem esset allaturum: quod si res perfici nequeat hoc die, crastino saltem perficiatur.

in quo etiam pecunia

C *b* Circuerunt viri isti pars unam, pars alteram parœciam toto illo ac sequenti die, pauperibus pecuniam disperantes, dantesque unicuique juxta conditionem & indigentiam non tantum ad necessitates præsentes, verùm etiam habentibus pauperes filias dabant, unde suo tempore matrimonio collocarent, parentibus vestimento aut facultate perfolvendi debita, unde illud sibi comparent aut hæc extinguerent: siveque alii quinquaginta ducatos, aliis sexaginta, aliis plures vel pauciores pro egestate [tribuebant.] Per tot tamque largas eleemosynas remedium allatum est omnibus loci pauperibus: nemo quippe minus accipiebat, quam libras quatuor chartæ [involutas.] Sed & clarè compertum fuit, quod, ipsis erogantibus, Dominus multiplicaret [pecuniam:] argenteam faccis lineis inclusam gestabant famuli in canistris: denarios, (monetam minorem nuncupamus,) chartis quatuor libras singulis continentibus involutos famuli alii gestabant in canistris majoribus: cùm autem sacrario efferrentur, diligenter

observatum fuerat, quinam essent [nummi] argentei, qui monetæ minoris, ne inter distribuentur error.

D Miseri ferrariæ armaturæ fabri ob semestrum prestitum conductæ domus, quam inhabitabat, puta quatuor regales, bona pignerabat dominus. Dictarum eleemosynarum distributores ad ædes ipsius adventantes, edoctique necessitatem, quæ id temporis eum præ ceteris premebat, puta solutionem pretii semestris domus suæ, porrexerunt illi chartam libraru[m] quatuor. Cùm abiissent, aperuit & pro denariis comperit esse omnes medios regales. Summas egit Deo gratias, initoque computu triginta circiter habuit libras, & quod majorem ipsi attulit stuporem, medios illos regales omnes capiebat charta quatuor libris [accommodata.] Ex ea eleemosyna debitum ac totius anni pretium persolvit, occurrit aliis familiae necessitatibus, ferrum & chalybem gladiis conficiendis coemit, atque his auspiciis domi suæ laborans, usque adeo profecit, ut familia ipsius è ditioribus evaserit inter [exercentes] eamdem artem. Quamquam autem in processu unum hoc dumtaxat memoretur factum in eleemosyna à paupere ferrariæ armaturæ fabro accepta, credendum tamen, alia hujusmodi prodigia & augmenta obvenisse in aliis hac occasione & distributione in pauperes alios erogatis.

E *c* Nequivit quinies mille ducatorum distributione absolví intra ferias quintam & sextam. Itaque viros istos, feriâ sextâ sub horam nonam vespertinam ad palatium reduces, interrogavit, num jam omnis erogata esset pecunia. Responsum est, jam pauperibus omnibus, quos noverant præfecti eleemosynis tam ipsius quam parœciarum, nec non parochi ac personæ aliæ ea super re interrogatae, dispergitum datumque secundum cujusque indigeniam; nihilominus tamen residuas esse mille circiter libras *c*. Me miserum peccatorem, dixit magno animi sensu, cur, domini mei, hinc me moramini? Cur, non absolventes omnis repartæ pecuniæ distributionem, efficitis, quominus abeam fruiturus sperato bono? Accelerate; ne unus quidem regalis mihi supersit; non servetur hac nocte domi meæ ista pecunia: inquirite in pauperes, ad quos pertinet; tradatur ipsis quam mox, vel deferratur ad nosocomium. Eam mihi, domini, si diligitis, gratiam præstate, etiamsi nox sit, statim revertamini erogaturi, ne domi meæ remaneat.

F *d* Dictum illi est, posse eam servari nutrībus, (quæ multæ tum erant,) infantium, qui remansiri erant orphani, Deo ipsum è vivis evocante. Respondit: Id necesse non est; jam quippe illis est provisum, persolutumque infantibus nutrimentum ad duos annos. Hinc, quam possum maximè, vos oro, ut abeentes distributatis pecuniam & isto me solatio reficiatis: dixerunt, ituros se quam mox, ut ipsis satisfacerent; & sanè tantum cœnârunt, quieveruntque per paucas horas; mox verò, ubi dies illuxerat, egressi sunt, daturi tum plura iis, quibus minus concessum videbatur, tum aliis multis, qui denuo innotuerant: sic distributa sunt universa. Sub meridiem pervigili beatæ Mariæ Virginis revisentes, jam numeros omnes erogatos esse nuntiârunt, & ne unum quidem esse reliquum. O domini mei, reposuit, ita vos gaudio & solatio perfundat Dominus Deus, uti me deleat&tis & consolati estis verbo isto! Conversus autem ad sacram Crucifixi imaginem, quam in oratorio servare consueverat, (& coram qua correxerat & ad frugem reduxerat tot peccatores, tantumque, corpus suum flagellis castigans, pro illis

e ne vel denariis morienti superfit.

A. M. SA-
LONIO.

illis effuderat sanguinis) quamque , ut morbo cor-
reptus fuit, ex adverso strati sui collocari jussit,
visus est oculis fletu perfusis inumeras agere Do-
mino Deo gratias, quod jam denarium unum non
possidens pauper ex hac vita discederet ; id con-
secutus , quod tota vita concupierat.

Supellecti-
lem & i-
pfum lectum
erogab.

563 Voluptas hæc aliquantum imminuta est
ab ærarii præfecto , dicente , eo ipso die aliquid
pecuniaæ à se esse receptum , sed & supereelle do-
mùs supellectilern. At ne sic quidem amisit me-
ritum & exercitium religiosæ paupertatis , virtutis
tantopere sibi adamatae. Eodem temporis momen-
to pecuniam partiri jussit in pauperes famulos suos ,
accirique collegii præsidem , ut , quidquid domi
suæ erat, auferretur : sicutque non caruit eo , quod
tantopere desiderabat , mori nempe pauper & omni
re orbatus. Dum pecunia , eo die ad ærarii præse-
diū allata , & supellex aliqua distributa fuit in
famulos , non adseruerat custos carceris ; id post-
modum intelligens [Sanctus] vocari jussio dixit :
Frater , quoniam hæc præsens non adfueristi , dum
supellex aliqua , & patrum pecuniaæ , hodie re-
ceptæ , ceteris faculsi impertita sunt , nemo tui
memor fuit ; gratiam mihi hanc fecit Dominus ,
ut recorder ego : nihil est , quod dem , resve nulla
superest præter hunc lectum : eum tibi luben-
tissimè concedo ; testes hi sint , jam à me tibi tradi-
tum esse & ex hoc ipso momento esse tuum. Hanc
unam gratiam , hanc eleemosynam mihi præstes ,
flagito , ut sinas me in eo mori : brevi recipere & tam
quam tuum licebit tollere. Conversus dein ad eam-
dem sancti Crucifixi imaginem : Laus tibi sit , inquit ,
sempiterna , Redemptor mi , quod , sicut non habui-
sti lectum , in quo spiritum redderes præter istam
Crucem , nec sepulcrum , in quo recondereris ,
nisi alienum , eam mihi gratiam concedas , ut &
ego vitæ cursum absolvam in alieno & commo-
dato lecto e.

Mortis in-
stantis

564 Etiamsi feria quarta præcedente medici
meliori statu eum compertissent , nec de vita ejus
desperassent , videntes tamen feriis quinta & sex-
ta nihil [pituitæ] emittere eum ex pectore ; & Sab-
bato in pervigilio sanctæ Mariæ Virginis , dum
finem imposuerat distributioni eleemosynarum hæc
memoratae , advertentes , idem [pectus] compri-
mi vehementer , malumque ac febrim ingravesce-
re , mortem indubiam judicarunt. Idcirco mo-
nuerunt episcopum Segrianum , ipsius confessari-
um , magistrum Porta & patrem magistrum F.
Petrum de Salamanca , qui continuò istic præsen-
tes aderant , ut hoc ipsi significanter. Rogaverat
ipse , ut , judicantibus medicis , mortem esse pro-
pinquam , commonefacerent ; nihil inde mœroris
sibi illatum iri. Itaque quatuor isti amici & fami-
liiores , tum quia rogaverat ipse , tum quia mo-
nebant medici , ad lectum appropinquantes aliquan-
to temporis spatio constitere non valentes profa-
ri verbum , eoque silentio ac vultus tristitia cru-
ciatum cordis probè denotantes.

manum le-
zus excipit ;

565 Ex vultu & habitu , quo eos conspicie-
bat , & ex nuntio , quem ex ore sacræ Crucifixi
imaginis accepérat , (deceßurum se [nempe] ut e-
jus confortio & æterna quiete frueretur , festo Na-
tivitatis beatæ Mariæ ,) collegit Dei Servus , quid
vellent ; hæsitantes verò , ut ad edicendum allice-
ret ; rogavit : Quid aiunt medici ? Domine , sub-
jecit episcopus Segrianus , aiunt illi , se de vita
tua spem non esse deposituros , si modò domi-
natio tua emitteret [pituitam ;] at verò cùm pe-
ctus adeo coangustatum perspiciant , mortem sibi
videri indubiam. Hæc ipso verba proferente , ne-
mo omnium lacrymas cohibere valuit ; at ipse con-

solatus eos est , inquiens : Quoniam Christiani e-
stis , pii ac docti , nolite contristari nuptio animæ
meæ adeo jucundo ; conversusque ad eamdem
Crucifixi imaginem magna pietate & multis cum
lacrymis recitatæ cœpit hunc psalmi versiculum :
" Lætatus sum in his , quæ dicta sunt mihi : in do-
,, mun Domini ibimus f , , idem lenta voce , fi-
xisque in imaginem oculis sibi repetens , fre-
quentesque eliciens actus voluntatis suæ cum di-
vina consensionis .

D

f

suos ad vir-
tutem stimu-
lat ;

566 Nullatenus perturbavit eum mali crucia-
tus ; contrà toto infirmitatis tempore mentem tam
lucidam & integrum servavit , ac si nullum sentiret ,
excipiens invisentes omnes eadem familiaritate ac
vultus alacritate , quâ sanus confueverat , com-
mendans singulis timorem Dei , ejusque obsequii
& gloriæ studium. Multa omnibus ex lecto suo
dabat monita ac documenta eo spiritu , ut audi-
entes in admirationem conjiceret. Plures , qui po-
strémis infirmitatis diebus dicentem exceperunt ,
affirmabant , se verbis ejus , (quantumvis debilis
esset ac dolore , quem ex malo tolerabat , impe-
ditus ,) magis fuisse permotos & animo com-
punctos , quam sanitate fruentis sermonibus , licet
beatus Pater eo , quo vidimus , spiritu & effica-
ciâ diceret è suggestu. Eodem vespere , dum , si-
cut retuli , significatum illi fuit , quid sentirent me-
dici , quâmq̄ certò crederent , non diu fore su-
perstititem , solus relinquì voluit , nemine rema-
nente in cubiculo præter famulum , qui , donec vo-
caretur , consisteret ad ostium. Abiere omnes ad
conclave junctum cubiculo , in quo jacebat. Ipse
verò relictus solus , oculis in sacram imaginem
Crucifixi intentis , persistit ab [hora] orationis
usque ad auditam nonam , magna devotione ac
multis lacrymis , (sicut repertus est , dum tinti-
nabili signo vocavit ,) se Domino commendans.

E

567 Subierunt episcopus Segrianus , confessarius , eleemosynarum præfector , visitatores & ali-
quot domestici alii , qui constanter exspectaverant ,
donec appellaret. Intrantibus præcepit , ut sacro
se Oleo inungerent. Properantes mox ad templum
princeps ipse episcopus Segrianus , plures cano-
nici & clerici nec non viri aliquot nobiles pri-
marii , qui id audientes , pro insigni , quo in ipsum
ferebantur amore & affectu , accurrerunt , ut co-
mitarentur [instructi] facibus , sacrum Oleum de-
promptum è facello S. Petri detulerunt sub hor-
ram noctis decimam. Repletum fuit atrium , tan-
taque claritate perfusum , quantâ fuisset medio die.
Sacramentum hoc eximia pietate suscepit , ipsem
subministrans ac respondens omnibus litanis ac or-
ationibus , quas in eo ministerio Ecclesia sancta ,
per beatos Apostolos edocta , usurpat.

F

568 Suscepito Sacramento , prostraverunt se ad
pedes lectuli D. Michaël Vique canonicus & Fran-
ciscus Roca decanus multis precibus orantes , ut
sibi ac toti collegio eam gratiam præstaret : [per-
mitteret] se sepeliri in ecclesia majori , quo lubitum
esset loco ; designaret quemcumque sine in choro
sine in facello principe , imò etiam ad latus altaris ,
deposituros se eum istic honorifico in sepulcro , fe-
lices se reputaturos , atque eo favore imminutum
iri utcumque vehementem lectum , quem ipsi ac
tota ejus ecclesia ex obitu persentiscent. Re-
spondit sanctus Antistes : Evidem vobis ac do-
minis ipsis plurimas habeo gratias de favore , be-
nevolentia & amore , hac in re mihi exhibitis : at
monachus sum & religiosus sancti patris mei Au-
gustini : extra muros civitatis situm est monaste-
rium beatæ Mariæ de Succursu à religiosis Ordini-
nis mei inhabitatum ; illi sepulturam delegi , fuit
que

sepeliri vult
in templo
Ordinis S.
Augustini ;

A que semper & est voluntas mea tumulari cum partibus illis, meis fratribus; neque id per amorem Dei amoris defectui attribuatis, aut feratis molestie. Novistis quippe, me ex dignitate factum non esse immemorem obligationis meæ erga Ordinem, nec minore amore me ipsi obstringi, quam dum in eo vivebam; idcirco in eodem & cum istis partibus tumulari desidero. Ceterum Dominum deprecemini, ut in cælum me recipiat. Si enim divina ipsius bonitas, non attendens ad delicta mea, sed ad infinitam suam pietatem ac misericordiam, meritaque pretiosi Sanguinis sui, me in gloriam suam introducat, nec umquam illic ecclesiam ac civitatem hanc dabo oblivioni, nec minus amabo post obitum, quam amarim & omni bono prosecutus sim, dum hic vixi. Accipientibus adeo religiosum responsum, (quo sanè perhibebat, quam in vita semper religiosus fuerit, quamque esset in morte,) nihil cùm esset, quod replicarent, deosculati sunt ipsi manus.

569 Ambo canonici suprà nominati, aliquique nonnulli istic pernoctare cupiebant; quod ipse intelligens, rogavit enixè, isti labori ut parcerent, confidere se in Domino fore, ut ad diem pertingeret sanctæ ipsius Genitrici sacram, & ab ipsi etiam tum videri posset. Abiere omnes, & ipso præcipiente, etiam cubitum concessere domestici. Soli substitere episcopus Segrianus, confessarius & visitatores, quos tamen, donec vocarentur, similiter ad cubicula sua cubitum ire jussit: quandoquidem media nox esset, & ipso solus relinqui, ac, quamdiu posset, quiescere desideraret. Quievit per horas aliquot; neminem saltem tintinnabuli signo appellavit usque ad horam quartam matutinam. Tum verò, quamvis numquam relictus fuerat solus, neque [enim abierant] à vestibulo conclavis famuli duo, accessuri, simulac quidpiam obveniret, sub horam quartam appellavit, jussitque adesse confessarium, confiteri cupiens occasione festi beatæ Mariæ Virginis tum inchoati. Quamquam autem malo ita constrictæ essent fauces, ut non valeret suscipere sanctissimum Sacramentum; voluit tamen, cùm hora advenisset, spiritualiter refici in hujus vitæ exitum. Dum adfuit confessarius, ingenti pietate ac fletu confessus est.

570 Interim supervenire episcopus Segrianus, visitatores & eleemosynarum præfectus, voluitque, ut eorum aliquis coram se prælegere inciperet patientis Domini Historiam à S. Joanne scriptam. Legere coepit magister Porta; pervenienti ad locum istum: "Respondit Jesus: Dixi vobis; quia ego sum; si ergo me queritis, finite hos abire. Ut impleretur sermo, quem dixit: Quia quos dedisti mihi, non perdidi ex eis quemquam: manu signum dedit, ut sisteret; ipse verò grandi temporis spatio substituit, immotis ac fletu mantibus oculis Crucifixum contemplans. Deinde innuit, ut pergeret; sicque pro gusto moram indicens signo, & aliquantis per meditans locis [occidentibus]. inhærebat. Ad eum modum prælecta est sacra ac piissima Domini patientis Historia usque ad horam circiter septimam, quando dixit: Tum quia talis dies est, tum ne ex hoc mundo discedam, non conspecto prius Creatore ac Redemptore meo, apparetur altare istud, & mox celebretur.

571 Factum est ita, celebratum est ad horam septimam, ipseque extraordinaria attentione interfuit. Quo tempore elevavit sacerdos Dominum Deum in sanctissimo Sacramento, tanta devotione totque lacrymis adoravit, ut quotquot in cubiculo aderant, ad profundendas [similiter] mo-

*Poſt ali-
quam quie-
tum denouo
confeffus*

*prælegi ſibi
jubet paſſio-
nem Domini-
ni,*

*ac Miffam
celebrari in
cubiculo;*

Septembriſ Tomus V.

veret, incenderetque ad eamdem devotionem. Si mulac elevatus effet Calix, pronuntiare coepit psalmum: In te Domine speravi, [voce] admodum lenta & inter continuò manantes ex oculis lacrimas, sed ad ingentem adstantium omnium admirationem venerabilis ejus vultu, quod magis ad finem appropinquabat, ed fereniorem & alacriorem speciem induente: quemadmodum, qui coram adfiterunt, narravere Mugnatonio episcopo, ipseque memorat in Relatione de gestis sancti Antistitis, de qua mentionem feci initio hujus Historiæ.

572 Ita recitans psalmum istum, protulit verum ultimum: "In manus tuas, Domine, commen-

*sanc*t*è mori-
tur.*

do spiritum meum &c., dum sacerdos sanctissimum Sacramentum suscepit: eo susceptionem finiente, simul egregius Dei Servus vitam finiens, animam reddidit clementissimis manibus Redemptoris sui, cui eo momento illam tanto fervore, devotione ac fletu commendaverat. Circa horam octavam festi beatæ Mariæ Virginis **b**, uti sacra Crucifixi imago prænuntiaverat, defunctus est, nullam expertus perturbationem, commotionem aut vultus contractionem, sed tranquillus admodum, remanente facie ipsius candida & ad instar angeli formosa: ita ut cor spectantium vitâ funerum, dolore conficeretur, & simul pulchritudinem, quam induebat, intuentium, solatio perfundetur.

b

E

A N N O T A T A.

a Ampliore pecunia iſic deposita explicatōne habes in Vita secundo loco data num. 31.

b Summam pecunia diversimodè exprimunt tum Saloniſ inſrā num. 551, ubi quinies mille duca- tos nominat, tum scriptores alii. Baxius quater mille aureos, Navius quatuor coronatorum millia; auctōr Vita secunda summam quinque millium au- reorum, Quevedo & San-Martinus quinies mille ducatos, qui in sacrario servabantur.

c Etiam hoc residuum varie exprimunt auctōr Vita secunda, Quevedo ac San-Martinus: sed audiamus tandem Coccinum rem testimoniis confirmanter: pag. 481 scribit in hunc modum: In extremitate vitæ confinibus... pecuniam omnem in pauperes distribui jussit, cuius cùm certa quantitas domum reportaretur, ad thesaurarium vivo charitatis affectu conversus: Revertere, inquit, & omnia divide, ne pecunia, dum moriar, domi meæ reperiatur: si vivam, non deerit mihi Deus. Hoc præclarum est*, nunquam satis dignè laudatum præstantissimi hujus Viri factum probant de vera scientia in proceſſu Valentino duo testes... Joannes Pellejero examinatus auctōritate ordinaria... & Petrus Pallares... deponit de auditu à patre suo, quod cùm prædicto sancto Archiepiscopo significatum fuisset, omnia effe divisa & distributa, & nihil supereſſe, adeo ut si per unum diem superviveret, non haberet, quod comedet, tunc elevatis in cælum oculis, fluentibusque præ nimio gaudio lacrymis, alta voce dixisse: Nunc lætus morior.

d Vide lit. præcedentem.

e Coccinus pag. 546 paucis repetens diēta ad lit. c, sic prosequitur: Neque his acquiescens Præful amantissimus, supellecilem omnem inter pauperes familiares partitus est: cùmque commentariensis non meminisset, ab illo ad se benignè vocato veniam petiit, & lectum, in quo moriturus jacebat, dono dedit, eleemosynæque nomine ab eo impetravit, ut in illo se mori permitteret. Ita deponunt in proceſſu Valentino Michaël Vincente notarius... & Matthæus Joannes Lopez... exami-

F

* foris &

ccccccc

na-

A. M. SA-

natus auctoritate ordinaria: quæ quam præclara

LONIO.

sint, nemo est, qui non videat.

f Coccinus pag. 498: Sed in morte pariter spem vivam retinuit: cùm enim ei per venerabilem vitum episcopum Segrian, obitus nunciaretur, divino afflatus spiritu, protulit illud Psalm. Lætatus sum in his, quæ dicta sunt mihi, in donum Domini ibimus. Pag. 500 teſtem citans Michaëlem Joannem Joseph Casanova, etiam tum dixisse Sanctum, ait, cum S. Martino: Domine, si adhuc populo tuo sum necessarius, non recuso labore, sin minùs, cupio diffvolvi & esse tecum; quæ etiam referuntur in Bulla canonizationis & in Vita secundo loco data.

g Quevedo factum esse ait, quod hoc numero narratur, biduo ante mortem; fortasse melius; si nempe tam prolixam Sanctus ad canonicos istos orationem habuerit.

h Quæ hoc & precedenti numero referuntur, examinata sunt in Commentario previo.

C A P U T XXVI.

B

Luctus ac ploratus ex obitus eius nuntio; exsequia ac sepultura.

Auditio obi-
tu, lugent
universi;

Mox canonici ære campano signum dari iusserunt in templo principe & in omnibus parrocciis, idemque factitatum est in monasteriis universi. Intellexus ac per sonitum indicatus triquis ille nuntius tantam attulit universæ civitati ægritudinem & tristitiam, tamque lugubri luctu cooperuit cor omnium, ut cuiilibet videretur è vivis creptus parens proprius. Occurrerant sibi per compita, nec mutuam salutem impertiri meminerant. Plorantium generatim omnium in ore vox alia non erat, quæ: O Domine, quam jacturam fecimus! Viri etiam multi tam ecclesiastici, quæ laici præcipui ab imo suspirantes, audientibus aliis, aiebant: O Valentia, quæ gravi flagello à Deo [corripere], dum hic sanctus Antistes tibi adimitur! [Recoli] videbatur sexta feria sacræ Hebdomadis [dixisse] que exire omnes à sermone de Christo paciente, ita afficiebantur vultus omnium audita [voce:] Obiit Archiepiscopus: pauperes præsertim discurrebant per plateas plorantes & alta voce ac suspiris, audientium omnium cor perfodientibus, dicentes: Sublato è vivis Patre nostro, sublata tutela & consolatione nostra, quid agemus? Luctus adeo erat generalis, ut horrorem incuteret populi eo die amissum solatium suum miserè deplorantis aspectus. Clerici in majori aliisque ecclesiis morore confratæ invicem alloquentes: Non eramus, [ingeminabat,] non eramus ipso digni; peccata nostra sustulerunt ipsum. In multis ædibus viorum nobilium aliarumque personarum honoratarum, ac multorum artificum, quibus ipse succurrebat, non erat illo die nisi planctus & gemitus, ita quidem ut, quotquot fores præteribant, intelligerent, & januas ac fenestras obseratas intuiti, ad majorem ipsimet dolorem & commiserationem excitarentur a.

4
corpus San-
cti,

574 Simul ac obierat, mox sacrum corpus adornari jussum est: vesti candidæ, (quam numquam, etiam si infirmus, deposuerat,) nigrum Ordinis sui, ut præcepit, multumque commendavit ante obitum, imposuerunt, & ambabus istis al-

bam, dalmaticas, casulam ecclesiæ pretiosissimam.

ex panno albo bombycinis & aureis filis contexto*, mitramque pretiosissimam cum pallio ac pedo, quo modo solent indui archiepiscopi. Jusserunt operiri fores omnes palatii, ut ad amplam, ubi facellum est, aulam deportaretur: clausæ persistenterunt ad meridiem usque, ne præ multitidine hominum ex affectu, quo ipsum prosequerentur, accurrentium, alii alios pedibus protererent, & quod in tanta affluentia, tantaque invicem prementium turba, quanta erat futura, natum esset contingere, aliqui suffocarentur. Ornatus pontificio indutus, & clavis ostiis, delatus est ad dictam atriam amplam, in qua vivens opperiri consueverat & consolari pauperes & afflictos. In parte ejus intima ad facelli ostium suspensa est umbella ex panno serico ac velo nigro & [collocatum] altare cum sacra Crucifixi imagine, quam habebat in oratorio, tribus statuis argenteis & luninaribus; in medio tabulatum * altum, [panno] nigro contextum, illi impositus lectus panno bombycinis & aureis filis contexto coopertus cum pulvinaribus ex eodem panno, atque h[ic] [positum] sacram corpus cum Cruce ad pedes erecta.

575 Tum, Potestis, inquit confessarius ipsius, floribus eum cooperire, ac fertum ex iis [contextum] capiti superponere; quippe, cùm mortuus jam sit, profari fas est, habere nos in cælis Sanctum virginem & incorruptum. Allati itaque sunt corbes floribus [repleti,] iisque cooperatus ac redimitus est b. Hæc omnia vestiendi ipsum, in aulam deportandi ac floribus contegni officia obierunt episcopus Segrianus, Franciscus Roca decanus, D. Michaël Vique, D. Hieronymus Carroz & aliquot alii canonici, rem totam propriis manibus apparantes, & sancti Præfus [manus] plures deosculantes ac fervidis lacrymis irrigantes. Commorati sunt illic iidem canonici ac clerici alii bono Pastori suo assistentes, & eorum nonnulli Rem divinam pro ipso in altari isto peragentes usque ad tempus meridianum. Tunc repetito æris campani sonitu in templo principe & in parœciis omnibus ac monasteriis, fores aperiri iusserunt.

576 Mox ut apertæ sunt, ingens fuit affluentia hominum virorum ac mulierum cuiuscumque conditionis, quorum alii præstolati sunt, dum aperirentur, alii sonitum æris campani percipientes, supervenerunt: & quamquam inter ascendendum ac descendendum è gradibus conculcarent invicem, felices se reputantes, qui pertingere ad ipsum poterant deosculaturi pedes ejus aut vestimenta, res notatu digna est, quodd (uti ferunt, qui viderunt & perpenderunt,) ubi tantus erat confluxus, ut necessariò invicem non conculcare non possent, ita occupaverit cor, & linguam obstruxerit dolor intuentum, quem amitterebant, ut nullus conquereretur de alio, vel os aperiret, præterquam ad edenda suspiria ac gemitus. Eadem horâ accurrerunt pauperes innumeri, ut mirum esset, unde erumperent; est enim, qui dicat, instar ingentis exercitus adfuisse circiter bis mille c, ita disponente Domino in testimonium insignis pietatis, quæ ipsos vivens prosequebatur. Domum subeundi facultas ipsis concessa non fuit propter clamores & lamenta, quæ amarissimè plorantes edebant; sed ex compitis ac platis, in quibus subsistebant, palatio junctis, planctus eorum in cælum usque ascendit, & longissimè auditus est.

577 Paulò ante horam secundam per canonicos & clerum ad ecclesiam delatus est: tum tandem pauperes illi sustulerunt ejulatum, vōce la-

D

* Hisp. bro-
cado

* Hisp. e-
strado

qui virgo o-
biisse offri-
sar,

b

F

c

men-

A mentabili clamitantes: Pater miserere nostri! & inter suspiria animam penetrantia dicentes: Quid agemus, Patre nostro orbati? ut subcidere civitas videretur eà ipsâ horâ. Tantam excitârunt commiserationem, ut nec clericus esset nec canonicus, qui absque profusis lacrymis in cantu vocem proferre poterat, considerans, quem omnes amitterent Patrem. Collocatus est in choro ecclesiae, ac finitis Vesperis & Completorio diei, solemni admodum ac lento cantu inchoatae sunt Vesperæ Defunctorum. Convenere interim parœciarum omnium cleris & monasteriorum religiosi: absolutis Vesperis, disposita est supplicatio, & omnes ordine constituti, ac portâ ab Apostolis [nuncupata] excedentes, iter instituere per plateam, cui ab equitibus * nomen est.

* Hipp. de
los Caval-
leros
& hinc ma-
gno comitatu

B 578 Quo tempore fererum cum sacro corpore, ad sepulturam deportando, è choro dimovebatur, donec extra ecclesiam deductum fuit, mirum, quanta fuerint hominum omnium tam summorum quam infimorum lamenta; tanta sanè, ut cuilibet proprius è vivis erexitus parens videretur, sibi extorqueri anima, dum illum ecclesiâ efferrî conspiciebat. Irruebant eò, alius daturus osculum feretro, aliis tentaturus, num posset pertingere ad deosculandos pedes, alius daturus operam ad præscindendam partem aliquam dalmatice vel albæ infra casulam eminentis. Necesse fuit, ut canonici sacrum corpus occuparent, presse juncti fererum cingerent, & vi populum removerent, donec ecclesiâ elatum fuit, cui magnum temporis spatium insumpserunt, cantum suum inchoare nullatenus valentes. His egressis, perrexit supplicatio: sacrum corpus in dicto feretro humeris gestabant viri à canonicis circumsepti, succedente cum ministris & assistentibus episcopo Segriano, pontificalibus indumentis instruto. Comitati sunt magistri itus * & gubernator cum aliis civitatis administratoribus, universa nobilitas ac gens primaria Valentiae, & innumera populi multitudo, subsequente miserabili illo pauperum exercitu. Numerosus adeo fuit ille comitatus, ut jam funus esset in ecclesia beatæ Mariæ de Succursu & nec tum populus deducens illud finem fecisset egrediendi civitate. Incedebant omnes, non, uti in similibus comitatibus consueverunt, confabulantes, sed in tristi ac mirabili silentio.

* los je-
rados

C
ad ecclesiam
Ordinis S.
Augustini;

579 Quotquot exequias istas conspicati sunt, numquam isto in loco vidisse se narrant supplicationem vel diem adeo lucretuosam. Non erat enim vel cantor vel clericus vel religiosus, qui præter profusas lacrymas verbum aut cantum ex ore edere valeret. Idem [videre] erat in reliquis omnibus tam viris quam feminis, quibus viæ ac fenestræ, per quas sacrum corpus deportatum fuit, erant confertæ, & quod observârunt multi, matronæ ac feminæ nobiles, quæ illic supplicationem intuebantur, absque ullo [erant] ornato vel mundo muliebri, sed coopertis frontibus cordis sui mœrem demonstrabant. Hac lugubri & flebili musica ac pompa silentibus linguis, ac communem omnium ejus ovium tristitiam denuntiantibus oculis, perventum est ad monasterium beatæ Mariæ de Succursu, eumque in eodem feretro, quo allatus fuit, collocârunt in meditullio ecclesiæ pluribus circumdatum facibus. Reversa est, quæ venerat, supplicatio ad ecclesiam principem, remanentibus ad sacrum corpus aliquot canonicis ac pluribus clericis illi addictis, noctem istam vigilantibus & alternatim psalmos recitantibus.

580 Per viam, dum ad sepulturam deferebatur, in platea de Quarte [vulgò dicta] ante exi-

tum civitatis in una earum domuum, quæ præalte fuit omnes, puer novensis circiter aut decen- nis ex editiore loco, ubi in medio ædificio aper- ta est area, delapsus est, quo tempore transferebatur corpus. Mater labentem conspiciens eodem momento in genua procidit exclamans: Sancte Archiepiscope, serva mihi filium! à medio autem spatio, quod est solum inter ac editorem domus partem tam placido lapsu descendit & absque ullo dolore vel laesione rectos pedes affixit folo, ac si brachiis eum aliqui comprehensum paulatim demississent. Observatum id non fuit nisi à matre ac duobus vel tribus intra domum consistentibus; ce- teri omnes ad ostium & in platea totam mentem attendentes venerando sacro corpori ac deflendo ejus funeri, notitiam ejus adepti non sunt, donec post pluribus ex ea vicinia ac regione relatum fuit.

581 Tota ista nocte, ac si fuisset nox [præcedens] feriam sextam Hebdomadis sacræ, patuit ecclesia beatæ Mariæ de Succursu, uti & portæ majores [civitatis, quibus] à Quarte & Coxo [nomen est,] propter innumeram populi, præcipuarumque ac omnis conditionis personarum multitudinem accurrentium, ut deoscularentur pedes ejus, vestes & ornamenta, cujus faciendi facultas non fuerat vel in palatio vel in ecclesia majore. Multi nudipedes incedebant, at verò universi servidas lacrymas profundentes. Manè, ubi jam illuxerat sub horam quintam advenerunt Religiosi è qua- tuor præcipiis monasteriis Ordinum mendican- tum, singuli Laudes pro defunctis, Missam ac Re- sponsoriū decantatū, idque duravit paulò ultra horam octavam. Tum adfuit capitulum cum omni clero civitatis, magistratu, & multis personis no- bilibus ac primariis, instituto supplicantium ritu agmine. Laudes similiter de defunctis decantârunt, Missamque, quam fecit episcopus Segrianus, ma- gna devotione & solemnitate celebrârunt.

582 Finita [Missâ] cum Responsoriis, idem episcopus iisque, qui ad aram ipsi ministraverant, nec non personæ dignitate insignes, præcipui canonici & Prior conventus, sustulerunt sacrum cor- pus propriis manibus sepulcro illaturi: ipso au- tem temporis momento, quo illud è feretro levaverunt domini isti, tantus extitit ejulatus, tantus populi pedes deosculari cupientis impetus, ut ne- cessere fuerit desistere, in feretro id relinquere, ve- lo cooperire, insinuare populo sepiendum non esse ante vesperam, ac rogare hunc, ut discederet. Hoc pacto dimissus est populus universus ac pa- rœciarum cleris, & remanentibus tantum canonici & ecclesiæ majoris clericis, magistratu cum gubernatore & aliquot viris nobilibus ac mona- steri Religiosis, obseratae sunt templi valvæ. Tunc iidem, qui antè, resumperunt sacrum corpus, sublatum deportârunt ad sepulcrum, ac inditum ueste pontificali ex panno ferico spissiore coloris albi * inclusumque sarcophago deposuerunt in me- dio ecclesiæ è regione & facie versa ad facellum raso blanco beatæ Mariæ Virginis, ubi tot annis jacuit.

583 Ejus quidem fuerat voluntas, eamque, antequam obiret, significavit, ut in anteriori beatae Virginis facello reconderetur eodem sepulcro, quo reconduntur ejusdem domus Religiosi: ve- rum dominis canonicis ac patribus conventus præstantioribus potius ac decentius fore visum est, solum & in media ecclesia, uti dictum est, deponi. Supra sepulturæ locum positus est tumulus, panno ferico & villofo coloris nigri, larga Cruce panni ferici spissoris coloris rubei [distincto] co- pertus: ad pedes erecta crux archiepiscopal, cum candelabris ligneis coloris nigri, & in his depicta

A. M. SA-
LONIO.
in transitu
puero benefi-
cium confor-
tar.

Solemnis
exsequia

E

celebrantur;

F

* Hipp. de
dio ecclesiæ è regione & facie versa ad facellum
raso blanco
beatæ Mariæ Virginis, ubi tot annis jacuit.

Ecccc 2 ejus

A. M. SA-

XONIO.

eius insignia. Ita constitit iste tumulus novem diebus continuis, ac singulis hisce diebus pulsatum est es campanum ecclesiae principis, parceriarum ac monasteriorum mane, meridie & sub [horam] orationis [vespertinam] diurno admodum sonitu, interim constanter demonstrantibus [omnibus,] quo sensu afficerentur ex amissio tali Præsule.

Parvulari
-ipso istic, &

* Hisp. ad-
dittar que
llaman
hourras

B

584 Singulis hisce diebus per vices & diffin-
ctis horis ante prandium advenientes duarum pa-
rciarum [ecclesiastici] & unius monasterii [re-
ligiosi,] Missam de Defunctis, &, hæc finita, tu-
mulum cingentes Responsorium decantârunt. Die
nono ac ultimo in ecclesia principe exequiæ so-
lemniores * peractæ sunt, ad quas convenerunt
proxex, (qui id temporis erat dux de Maqueda,)
governator, magistratus, universa civitatis nobili-
tas, & innumera populi multitudo: frequentior
numquami visus est in ea ecclesia concursus. Cho-
rum inter ac sacerdum majus, constructum fuit ta-
bulatum grande, nigro [panno] contextum, in
hujus medio [collocatus] tumulus altus admo-
dum, panno sericis & aureis filis interstincto
contextus, ad pedes crux archiepiscopal, ad ver-
ticem mitra pretiosissima ecclesiae imposita pulvi-
no ex panno bombycino-aureo; ad quatuor tumu-
li angulos in ampla tela depicta ejus insignia; ea
autem erant scutum in flava area [exhibens] cor
sagittæ transfixum & Crucem, supra scutum crux
archiepiscopal, pileus & cristæ virides atque in-
fra scutum inscriptio ita sonans: *VIVIT POST FU-
NERA VIRTUS.* In circuitu tabulati eadem inscrip-
tio cum eadem inscriptione in charta majoris for-
matæ depicta erant sexpiùs: in ipso tabulato erant
sexaginta candelabra lignea coloris nigri atque hi-
scæ similiter appicta insignia, & faces flavæ [im-
positæ,] prope tumulum vero facies albæ duodeci-
mim.

de metropoli-
tana variis
vicibus.

C

585 Ad aram fecit episcopus Segrianus; ora-
tionem funebrem pronuntiavit Magister Capater-
tam scientiam quam dicendi facultate id temporis
in hac civitate celeberrimus; argumentum sibi e-
legit hæc Psalmi verba: "In memoria æterna erit
Justus, ab auditione mala non timebit." Ad quaer-
retulit egregias sancti Antistitis virtutes ac dotes &
sex quisbus subintulit, fore in omne ævum & ejus
& earum memoriam perpetuam. Hinc tum apud
eos, qui neverunt, tum qui deia secuti sunt,
hoc ipsi nomen adhæsit: PATER D. THOMAS
BONÆ MEMORIÆ. Ea solemnitate, ac totius civi-
tatis pietate peractis exsequiis, post alios dies no-
vem ritu admodum solemini atque ingenti concur-
su parentatum ipsi est in ecclesia beatæ Mariæ de
Successo. Huc convenere similiter pro devotione
ac sincero amore, quo in ipsum ferebantur, do-
mini canonici cum clero ecclesiae principis. Mis-
sam celebravit episcopus idem; orationem dixit
magister Joannes Luvicela, concionator quoque
tum temporis valde celebris ac professor theolo-
giae in hac universitate: thema sibi assumpsit: "Ab
infantia mea crevit mecum miseratio, & ab ute-
ro matris meæ egressa est mecum. Exposuit au-
tem ejus ab infantia sanctitatem & erga pauperes
liberalitatem. Post dies non multos idem factitum
est in universitate; dixit orationem magister Pe-
trus Maça, etiam ipse in eadem theologiae pro-
fessor d.

d
Erigitur ad
tumulunfla-
tua marmo-
rea.

586 Minimè solicitus fuerat Dei Servus de con-
struendo singularis artificii sepulcro, aut marmo-
reis sibi erigendis [monumentis] aliisve sumptu-
bus faciendis, ut nomen suum hic in terris scri-
ptum immortalitati commendaret: verum supre-

mus ille ac præpotens Dominus, qui jam cælo
adscripterat, providit, ne & iste honos illum de-
ficeret. Cor quippe commovit Francisci Roca de-
cani & canonici hujus sanctæ ecclesiae, ut pro in-
signi affectu, quo ipsum in vita & morte semper
fuit prosecutus, mox ab obitu, priusquam terræ
mandaretur, per pictorem hujus civitatis celeberrimum,
vocabulo Joannem, ejus effigiem colori-
bus exprimi juberet; quæ perfectè admodum ex-
pressa exstat inter aliorum antistitum hujus ecclæ-
siæ depictas imagines in cubiculo, ad quod con-
veniunt ejusdem canonici. Misit quoque Genuam,
qui istinc afferret effigiem ejus ex pretioso marmo-
re in habitu archiepiscopal bene elaboratam, quæ
omnibus numeris perfecta, ac prout desiderabatur,
allata fuit, & collocata supra sepulcrum, cingen-
te eam inscriptione, quæ paucis verbis Latinis
declarat, quanta benedictus Pater prædictus fuerit
facultate dicendi è suggestu, quāmque amplias ad
ultimum usque vitæ spiritum elargitus sit cœlēmo-
synas. Sic habet: "Conditur hoc tumulo Don F.
,, Thomas à Villanueva archiepiscopus Valentinus,
,, divini verbi prædictator eximius, qui Christi pau-
,, peres benigna quidem manu non solidum vivens
,, fovit, sed ad extremum usque spiritum amplif-
,, simis cœlēmosynis est prosequutus. Obiit autem
,, die Nativitatis beatæ Virginis Mariæ anno MD-
,, LV,"

D

Brevis de-
scriptio for-
me ejus &
morum.

e

587 Fuit benedictus ille Pater staturâ medio-
cris, ore subfuscus & aquilinus, genis paululum
servens, glaucus oculis, facie modestus & pius,
gravitatem simul præ se ferens & multum aucto-
ritatis, corpore bene constitutus, briosus, san-
guineus e. Ornavit eum Dominus magnis naturæ
dotibus, ingenio, judicio, prudentiâ. Eximia fuit
prædictus doctrinâ, &, ut constat ex hac Historia,
verbi Dei præco celeberrimus, atque optimi ex-
empli religiosus, quem illis temporibus possedit
Hispania. Cohonestavit ipsum divisa Majestas in
hac vita eo honore ac reverentia, quâ erat apud
omnes, principes, antistites, magnates & ex o-
mai statu homines; post mortem vero reliquâ tam
boni nominis famâ, ut eum appellariat atque ap-
pellent semper Sanctum & bonæ memorie Ar-
chiepiscopum, tam ingeni autem ac pia opinio-
ne, quod cœlesti gaudio fruiatur, ut, ex quo de-
functus est, ad sepulcrum ejus nec accesserit nec
accedat quisquam, quin revereatur ut Sanctum, e-
iusque orationibus ac meritis se commendet. At-
que ita facientium plures à Domino per interces-
sionem ac favorem hujus Servi sui insignia bene-
ficia experti sunt, operante in illis præclarâ in o-
mni genere infirmitatum prodigia, quorum præ-
cipua sequente libro exponam: & quia tum de his
tum præsertim de egregiis ejus virtutibus ac san-
ctitate constituit, sanctissimus Papa noster Paulus
V Beatorum numero ipsum adscripsit, ut videbi-
mus ad calcem ejusdem libri.

F

ANNOTATA.

a Quamquam luctus hoc numero & aliis sequen-
tibus relatus uno ore confirmetur ab omnibus, ju-
rat hic subjicere narrationem testibus firmatam a-
pud Coccinum pag. 665: Ut, inquit, sancti Viri
obitus innotuit, universa civitas confessim in la-
chrymas effusa est, ita ut omnes unanimi conser-
su dicere viderentur: Exite, exite lachrymæ, iam
pridem cupientes exire, quia obitus Patris nostri
vobis viam patefecit: & non aliter in acerbum ac
incredibilem luctum proriperunt, quam si omnium
animos vehementissimus ignis exureret, adeo ut sa-

tis

A nisi illis non confisteret amplius, sed tanquam alicuius objecta torrentis impetu cederet perturbatio-
ni, seque totam lamentationibus daret. Hæc inter
lachrymas & luctus audiebantur: Extinctum est
lumen oculorum nostrorum; erupta est lux, quæ
animis nostris in itinere præcedebat; disjectum
est vitæ nostræ præsidium, sublatum specimen in-
tegritatis, abscessum concordia vinculum. Te Du-
ce nox erat nobis diei loco, vitæ tuæ splendore
illustrata; jam verò vel dies in tenebras conver-
tetur; gravius autem præter ceteros luctus inten-
debat, qui Patrem & Pastorem appellabant, erant
autem illi, quos penuria famisque tempore sustule-
rat, alueratque & ad incomptam* vivendi rationem
informaverat. Quid plura? Tantus erat omnium
gemitus, ut universale judicium videretur. Ita de-
ponunt in processu Valentino... Joannes de Pa-
nagos... Christophorus Perez Societatis Jesu...
Joachimus Baiarri J. U. D. Bartholomæus Escola...
Don Carolus Joannes de Torres... Petrus Guttie-
rez... Mariana de Sottomajor... Petrus Portillo...
Matthæus Joannes Lopez... examinatus authori-
tate ordinaria... Joachimus Real... Franciscus
Dymas Pellicer... Vincentius Sanchez.

* foris in-
corruptam

B b *Dedimus etiam ista ex Coccino testimoniis ro-
borata in Annotatis ad cap. xi hujus lib. tit. e.*

c *Quoniam nubibz infra majorem populi num-
erum determinat auctor, putem, hic errorem latere
& pro bis mille reponendum esse octies mille; cer-
te Metermannus, Baxius, Nevius & alii, qui
Salonium in priore Vita verisimiliter fecuti sunt,
uti & Quevedo octies mille exprimunt; San-
Martinus supra octies mille & quingentos: hic for-
is secundus est Pamphilum, auctorem Salonio aliis-
que anteriorem, qui in chronicis Ordinis Eremita-
rum S. Augustini pag. 119 idem tradit his verbis:
In cuius funere plusquam octo millia & quingen-
ti collacrymantes pauperes intervenere. Imò etiam
foris Salonium ipsum, nam P. Thomas Gratianus,
Augustinianus item, in Anastasi Ordinis sui,
edita Antverpia anno 1613, pag. 175 dans S.
Thomæ elogium, nec alium subjiciens auctorem
præter Salonium, octo millia & quingentos etiam
exprimit, & post epitaphium, quod habes num.
586, hos versus recitat:*

Ibat ut ad superos Thomas (mirabile dictu)

Res eadem juvit distinuitque Virum;

Namque trahebatur sursum plus millibus octo,

Et tamen hunc eadem vis retinebat humi.

Mirabar tacitus, cum vox ita fertur ad aures:

Quam spectas inopum est tam numeroſa co-
hors:

Hi plenum meritis tollunt, retrahuntque vicif-
sim,

Et mens in partes scinditur ipsa duas.

Propensis animis gaudent super astra levari:

Attamen hunc terris non supereſſe dolent.

d *Fusè narrata per Salonium, sic paucis com-
prehendit Coccinus pag. 667: Postmodùm autem
impositum pheretro corpus cum psalmis & hymnis,
perseverante adhuc in lachrymis populo, ad ec-
clesiam cathedralem domestici detulerunt, quod
deinde ad ecclesiam sanctæ Mariæ de Succursu
extra, sed prope mœnia civitatis Valentia, in qua
humile sepulchrum sibi elegerat, cum psalmis, hy-
mnis & lampadibus transtulerunt, & corpore hu-
mili deposito, inclinabat se populus universus, ma-
nus & pedes sancti Præfusilis osculans, & inquiens:
Cui nos, Domine, derelinquis? Hodie videmus
te, crastina verò die considerantes ad dexteram,
vel sinistram, non inveniemus te: & hæc tanto cum
clamore peragebantur, ut pia psalmorum decan-*

* foris humi

tatio à consequentium strepitu superaretur; tan-
dem post conditum sepulcro corpus, durantibus LONIO.
novem diebus proximè sequentibus, ad illud tan-
quam ad Sancti alicuius sepulchrum genuflectens,
opem implorans & donaria offerens, universa Va-
lentina civitas confluebat & sequentibus temporis
bus in hanc usque diem facere consuevit. Ita de-
ponunt in prædictato processu Valentino... Bar-
tholomæus Escola... Don Carolus Joannes Tor-
res... Petrus Gutierrez... Baptista Navarro...
Petrus Portillo... Joannes Panegos... Franciscus
Ramon... Michaël Soler... & in eodem processu
Valentino... Franciscus Dymas Pellicer... Vin-
centius Sanchez.

e *Hispanicè colericò sanguino; quibus verbis
indicare hand dubiè voluit auctor, Sanctum fuisse
sana constitutione corporis; quoniam huic atendo uti-
lis est bilis naturalis sanguini commixta.*

GLORIA SANCTI

POSTHUMA.

E

§ I. Sancti cultus ab ipso obitu,
processus ad beatificatio-
nem.

Qui legerit recitata battenus S. Thomæ A. *Mox à morte*
ela, hand mirabitur, eum in vita conciliasse
sibi venerationem hominum, & post mortem
honorem Sanctis exhiberi solitum; imò jure merito
mirandum fore judicabit, si, dum tam certa era-
rat ejus sanctitatis fama, eum minus obtinuisse.
illa cerè tempestate, quâ tam severis decretis nec-
dum inhibitus fuerat hujuscemodi cultus, non intercede-
nte curia Romana auctoritate. De hac fa-
ma sanctitatis, inquit Coccinus in Relatione ad Pan-
tom V Papam pag. 698, deponunt quâm plures
testes, audivisse se agi de Servo Dei, tanquam
de viro perfecto & tanquam uno ex Sanctis, qui
fulget in Ecclesia Dei, & hanc nedum esse commu-
nem & universalem totius populi vocem, sed etiam
gravissimorum hominum dignitate præstantium,
nec unquam se contrarium audivisse. Ita in pro-
cessu Castellæ amplissimus Cardinalis D. Gaspar de
Borja... doctor Franciscus Sobrino canonicus do-
ctoralis Vallisoletani... pater Basilius vicerector So-
cietatis Jesu Vallisoletan... & alii quâm plures testes:
& in processu Valentino don Franciscus Rocca Full
J. U. D. cappellaanus oratorii suæ majestatis, præ-
tentor & canonicus ecclesiæ Valentinæ... don Fe-
dericus de Borja archidiaconus major & canonicus
Valentinus,... qui duo sunt examinati auctoritate
ordinaria; Michaël Vicentius Molla, canonicus
Valentinus... Franciscus Ludovitus Balaquel, ca-
nonicus Valentinus... Joachimus Real, J. U. D.
de consilio suæ majestatis ac regens cancellariæ;...
don Hector Ruiz;... pater Christophorus Perez
Societatis Jesu;... Franciscus Dimas;... Bartholomæus Escola;... don Carolus Joannes de
Torres;... Petrus Gutierrez;... Mariana de Sot-
tomajor... Baptista Navarro... & alii quamplu-
res.

2 *Sicut sanctitatis famam, ita cultum ab i- ad ejus tam-
pso obitu eidem Sancto exhibitum testimoniis pre-
quam Sancti
bat laudatus Coccinus pag. 668 his verbis: Tan-
sepulcrum
accurritus;*

Eeeee 3 dem

AUCTORE

J. P.

dem post conditum sepulcro corpus, durantibus novem diebus proximè sequentibus, ad illud tamquam ad Sancti alicuius sepulchrum genuflectens, opem implorans & donaria offerens, universa Valentina civitas confluebat, & sequentibus temporibus in hanc usque diem facere consuevit. Mox subneicit testium nomina, qua habes inter Annotata ad cap. ultimum Saloni lit. d. Mitto auctores alios, à quibus hec vel similia litteris consignata sunt, unumque addo Mugnatonium, utpote cuius haud multos annos post Sanctum defuncti testimonium, maxima auctoritatis est. Quo magis magisque, inquit num. 16 Vitæ, ille magnifici sepulchri honorem fugisse videtur, tanto majori populi honorificentia colitur; invisiteturque frequenter id sepulchrum à totius urbis Valentiae popularibus; ibidemque preces suas pii homines ad Deum fundunt, votaque suscipiunt, sanctissimumque Archiepiscopum patronum sibi advocant, illi præsertim, qui proprius * & magis familiariter viventem cognoverant.

* fortè pro-

magnâ fre-

quentiâ,

B

3 Quod afferuerant testes apud Coccinum, numerus præcedente laudatum, de frequentia populi ad Sancti sepulcrum, denuo speciatim afferitur apud eundem pag. 701 hoc modo: Hanc autem frequentiam optimè probant testes deponentes, se vidisse magna populorum agmina, in suis necessitatibus undique ad sepulchrum confluentia... & circa illud adesse multa donaria & tabellas in signum gratiarum, quas ad venerabilis Viri preces petentibus Deus impertivit. Tum testes citantur ex processu Valentino Michaël Vincentius Molla; Franciscus Ludovicus Balaquer; Michaël Hieronimus Vich; P. Christophorus Perez, Societas Jesu; frater Jacobus Sanchez; don Jacobus Ferrer; don Carolus Joannes Torres; Joachimus Real; don Hector Ruiz de Corella; Josephus Joachimus Bayarri; don Raymundus Sanchez; don Jacobus Capenna, & alii. Pag. 702 peculiariter etiam demonstrat reliquiarum ejus venerationem: Quod etiam reliquias sanctissimi hujus Antistitis in magna veneratione habeantur, ita ut cum aliis insignibus conserventur, & ægrotis deferantur pro curatione infirmitatum probant in processu Valentino, testes nimirum hoc ordine: Michaël Joannes de Lop; Jacobus Ferrer; donna Eleonora de Gusman; don Carolus Joannes Torres; Marcus Antonius Cisternus; don Jacobus Capenna; Petrus Pallares; Mariana de Sottomajor; Franciscus Iter, qui duo ultimi sunt examinati auctoritate ordinaria. Tum subdit ex processu Castella hanc seriem: Frater Didacus de Guevara; Christo * de Gusman; Matthæus de Ollala; Petrus de Vandillo; Gundalfus Camero; Andreas de Busto; Garzias Lopez. Hi quatuor ultimi sunt examinati auctoritate ordinaria.

C

* fortè Chri-

stophorus

& miracula

patratur.

4 Venerationem & cultum soverunt ac promoverunt plurimùm miracula & beneficia, quæ ad ejus invocationem patravit Dominus, & de quibus ita generatim in Bulla canonizationis fit mentio: Successivè tamen multa sunt ejus suffraganib; meritis edita miracula Domino cooperante. Aliquot eorum Relationi sua intexit Coccinus; plura Saloni libro tertio Operis sui, & inde etiam nonnulla lucubrationibus suis subnexuerunt Baxius, Nævius, aliisque, quæ licet pleraque beatificationem & omnia canonizationem præcesserint, non dabo, nisi postquam absolvero, quidquid de cultu speciatim & de aliis ad dictas beatificationem & canonizationem dicendum supereft. Nihil speciatim suppeditat Saloni in secundo suo Opere usque ad annum 1601, quo agi cœptum est de in-

stituendis processibus, ut paulatim sternetur via ad publicum in Ecclesia S. Thomæ culum. Dixi in secundo suo Opere, nam in primo, quod sibi annum 1584 inchoatum, & finitum ab ipso fuit anno 1588, unum certè, & sic plura fortè, descriptis, quod relatu dignissimum erat, quodque San-Martinus ad calcem Vita Sancti nostri contraxit Gallice.

D

5 Verba ejus ita fortè sonant Latinè: Anno MDLXXXII, ab illius morte vigilius septimo, Baptista Vives, canonicus ecclesiæ metropolitanæ, spectabili quodam monumento testari cupiens devotionem, quâ in Sanctum nostrum ferebatur, confici jussit clathros seu columellas æneas, quibus eingitur ipsius sepulcrum, ut & lampadem argenteam, quæ d' u noctuque ante ipsum ardet. Inde factum, ut R. P. Saloni, præcipuus hujus Vitæ scriptor, tunc Prior monasterii beatæ Mariæ de Succursu, decreverit visitare sacrum corpus, & depolare honorificentiis, quâm erat antè. Religiosi quippe metuentes, ne, sicut fama tulerat, id auferre cuperent canonici, absque conditorio vel cista' antro valde profundo imposuerant ac terrâ operuerant. Itaque dum è terra erutum fuit, in tumulo ex marmore pretioso ac elatato deponendum, non absque miraculo contigit, venerabile illud corpus, postquam tamdiu terrâ obrutum fuerat, reperiri integrum omnino, & carne instrutum non secùs ac primo die obitùs; faciem præsertim, quæ universis adeo benigna fuerat, tamque benevolia afflictis, & manu dexteram, quâ redditus ecclesiæ tam munificè dispergiverat in pauperes. Totum autem exhalabat tam amicum odorem, ut prædictus auctor testem Deum compellans, dicat, verè eo imbutam fuisse integrum ecclesiam, eumdemque odorem per dies multos adhaesisse manibus omnium, qui attigerunt, addens, quod & minores Sancti reliquias, quas non nulli sibi vendicaverant, eumdem odorem producerent in contrectantium manibus.

Anno 1582
corpus ejus
integrum &
suave olens
reperitur;

6 Tandem crescente in dies pietate ac fiducia fidelium erga venerabilem Antistitem, soventibus que eamdem beneficiis divinitus concessis, ut supra innuebam, multa persona ecclesiastica ac laicæ primaria, reprehendentes patrum Augustinianorum negligentiam & incuriam, prout narrat Saloni, evicerunt, ut idem ipse Saloni, tum provincie Aragonie preses, cum aliquot è prestantioribus ejusdem Ordinis patribus anno millesimo sexcentesimo primo accesserit ad illustrissimum dominum Joannem de Ribera, patriarcham Antiochenum, & archiepiscopum Valentini, supplicants, ut sua & episcoporum locorum, in quibus vivens degerat Sanctus, auctoritate institui curaret inquisitiones, deinde Romam destinandas in ordine ad beatificationem & canonizationem. Petitioni lubens annuit illustrissimus, & mox hujusc processus scribam denominavit Joannem Micon, curia sua notarium; commissarium vero, qui dicta & depositiones testium exciperet, doctorem Christophorum Colom, visitatorem dioceseos.

crescente fi-
delium venc-
ratione, pro-
cessus

7 Litteras quoque requisitoriales suo nomine expediri jussit ad archiepiscopos Toletanum, Burgessem & Granatensem, ad episcopos item Vallisoletanum ac Salmantensem, nec non ad vicarios generales & superiores locorum, in quibus commoratus fuerat Sanctus à nativitate sua usque ad archiepiscopatum Valentini, ut etiam istuc ad iuris normam fieret inquisitio super vita ac moribus. Hasce litteras memorati antistites sibi traditas à patre Dominico Camissano, conveniūs beata Maria de Succursu religioso, atque in ea causa tum dicti con-

F

auctoritate
ordinaria ins-
truantur,

E

F

ven-

Aventus tum provincia constituto procuratore, leti etiam suscepérunt anno millesimo sexcentesimo secundo, editisque mandatis, inquisitionem indexerunt. Perfectè admodum ea instituta fuit (testo Saloni, cuius narrationi Miraculis subnexa insisto) Villanova de Infantibus, Complutus, Salmantica, Vallisoleti ac Burgis; ubi, permittente Deo, etiam tum, annis nimisrum ab ejus obitu circiter quadraginta septem, in vita superstites erant plures persona & clero, religiosis Ordinibus ac laïca nobilitate præcipua, virtute & auctoritate prestantes, omniq[ue] fide dignæ, quæ Sanctum noverant, & cum ipso egerant, atque ex quarum aliarumque, de auditu testantium, depositionibus idem Saloni confitare afferit librum primum Vita à se composta, sicut & librum secundum ex depositionibus hujuscemodi testimoniis in processu Valentino.

8 Per hosce processus sufficienter edictus illustrissimus Valentinus Thomæ sanctitatem, & miracula, quæ, ipso intercedente, indies operabatur divina bonitas, facultatem fecit, ut & corpus elevaretur, & Missa Sanctorum omnium in ipsius honorem celebraretur, uique die Dominica post festum Nativitatis beatae Mariae Virginis eadem

B Sanctorum omnium Missa una cum laudibus de eodem Thoma solempni ritu decantaretur ac sermo institueretur ad populum. Itaque anno 1604, nocte prævia festivitati presentata in templo Virginis, coram D. Christophoro Colom visitatore, Joanne Micon scriba, aliquot canonicis, equitibus ac viris primariis translatum est sacrum corpus è loco prima sepulture ad eum, ubi modo exstat infra chorum, elevatumque inter binas aras, in quarum una collocata est imago Crucifixi olim Sanctum allocuta, in altera ejusdem Sancti eleemosynam clargientis vera effigies in tabula depicta. Anno autem 1605 designata mox die Dominica ipse illustrissimus patriarcha de virtutibus ac laudibus Thomæ dixit ad populum.

9 Interea temporis, quoniam res semper super sanctitatem & miraculis notatu digna deferebantur, inquisitionem continuavit memoratus commissarius Christophorus Colom usque ad annum 1608, quo tandem predicti processus una cum Philippi III regis Hispaniarum, & aliorum mox nominandorum litteris, commissi sunt patri Joanni Belde in eadem causa procuratori, qui Romam deferret, summo Pontifici offerret, atque omnium nomine supplicaret, ut eos aperiri ac solito examini subjici mandaret. Huc usque longiorem Saloni relationem secutus sum, nunc prosequor cum auctore Seriei actorum sape memorata: Quare ad preces semel, iterum ac tertio repetitas Philippi tertii Hispaniarum regis Catholici, archiepiscoporum, episcoporum, procerum, deputatorum regni Valentiae & populi civitatis ejusdem, nec non totius Ordinis Eremitarum sancti Augustini, Paulus V processum examinari jussit: & congregatio die xxvii Julii anno 1609 Cardinali Millino provinciam referendi contenta in eodem processu demandavit, qui die xxiv Augusti ejusdem anni mandatum explevit; & congregatio censuit sufficente exinde sanctitatis, virtutum, præcellentis charitatis & miraculorum fumum percipi, ut in eadem causa Sedis Apostolicae auctoritas interponi posset.

10 Hisque Paulo V relatis à Cardinali Pinello in consistorio secreto die decima nona Octobris anno 1609, idem annuit & litteris in forma Brevis datis die xxvi Novembris ejusdem anni congregacioni facultatem attribuit inquirendi tantum in genere, ac desuper remissoriā & compulsiōnē à procuratoribus causæ petitas dece-

nendi; quæ die xxviii ejusdem ab eadem congregatione relaxata, directæ fuerunt patriarchæ Antiocheno, archiepiscopo Valentino præfato, & jusque suffraganeo vicario generali nec non episcopo Oriolensi. Hi judices deputati statim processum in genere in civitate Valentiae absolutum, clausum ad Urbem transmisserunt die xxx Maii 1610: die vero xii Junii ejusdem anni processus hujuscemodi, ut præfertur, auctoritate Apostolica concessus à judicibus remissorialibus episcopo Oriolensi & electo Segobricen., vicario generali & officiali archiepiscopi Valentini, à procuratore causæ exhibitus, in congregatione ordinaria apertus est, ejusdemque discussio ac relatio Cardinali Millino, olim relatori deputato, commissæ fuerunt, qui munus explevit die viii Augusti ejusdem anni, & congregatio declaravit, satis superque constare de fama puritatis fidei & sanctitatis vitæ, deque miraculis, & populi erga fratrem Thomam devotione in genere; ideoque posse remissoriales & compulsoriales litteras in specie relaxari.

11 Mox cum summus Pontifex novas litteras processus in-similiter in forma Brevis cum facultatibus opportunitis ad ipsam congregationem dirigi annuisset, quas idem Paulus V dedit die xx Septembris anno 1610, cum facultate inquirendi in specie & ad effectum hujusmodi decernendi remissoriā & compulsoriā desuper necessarias: eas congregatio relaxavit die nona Octobris ejusdem anni, directas pro diocesi Toletana Bernardo Cardinali Royas archiepiscopo Toletano, etiam cum facultate substituendi: pro civitate verò & diocesi Valentina Archiepiscopo, ejusque vicario generali. Verum habito post nuncio de obitu archiepiscopi ejusdem, antequam illi exhibetæ ac de more præsentatae fuissent eadem litteræ, congregatio die xxvi Februarii anno 1611 facultatem transmisit episcopis Marochitano, Coronensi & Segobricensi simul ac in solidum aperiendi, nec non executioni demandandi litteras hujusmodi, archiepiscopo Valentino defuncto, ejusque vicario directas.

E

§ II. Causæ promotio; beatificatio.

Gesta dein in Hispania, puta in regnis Valentia & Castelle, commemorat Coccinus in Relatione ad Paulum V à pag. 707, ubi differit de validitate processum; unde, omisso tamen multis ad historiæ seriem non pertinentibus, hoc transfero. Hanc remissoriā frater Michaël Salon, procurator constitutus à patre Generali & frater Sebastianus Garzia, procurator constitutus à patre Provinciali Coronæ Aragonæ & deputati & electi civitatis & regni Valentiae præsentarunt sub die xxv Maii 1611 dictis episcopis Marochitano & Coronen., qui ei consenserunt, & constituerunt locum & horam audienciarum, notarium & cursores, recepto priùs ab eis juramento de fideliter exercendo; instantequ Fr. Gaspare Marebon, procuratore substituto à dictis Salon & Garzia, hoc enim habebant in mandatis, prævia citatione, & relatione, & inductione testium, delatione jura-menti, & designatione diei & horæ examinis faciendi, receperant ccclxxiiii testes, qui, medio juramento in forma debita præstito, deposuerunt nedum super articulis, sed etiam super interrogatoriis. Ulterius, cum prædictæ litteræ remissoriales continerent etiam litteras compulsoriales, præ-

Processus
Rome examinatur,
causa admittitur,

C

Oructorita-
te Apostoli-
ca novi

960 GLORIA POSTH. S. THOMÆ A VILLANOVA ARC.

AUCTORE

J. P.

dictus Fr. Gaspar Marebon procurator substitutus instituit & obtinuit, ex originali compulsari dicta testimonia demortuorum, qui de anno MDCI usque ad annum MDCVIII authoritate ordinaria fuerunt examinati (vivi enim cum noviter receptis fuerunt repetiti,) quorum testimonia demortuorum, qui sunt LXXIX, depositiones habentur. *Hec de processu Valentino.*

¶ Castellæ
instituti,

13 De Castellano, quia in variis locis sis fuit instituendus, si quis & sub variis titulis differit; quapropter, ne eadem sapiens recurrent, si ipsius verbis utar, rei dumtaxat substantiam decerpso. Anno 1611 frater Dominicus Camisanus, procurator constitutus in provincia Corona Aragonum, dilectionem remissionem presentavit Cardinali Toletano & ejus vicario (ad utrumque enim directam suis se ait in solidum cum facultate subdelegandi,) qui ei consenserunt, notariumque & cursorem nominarunt, recepto ab eis juramento de fideliter exercendo, & previa monitione ac juramento super articulis & interrogatoriis fuerunt examinati per vicarium ix testes. Servata cedem juris norma, testes receperunt in aliis civitatibus judices, subdelegati per dictum vicarium Toletanum: Burgis vicarius diocesos testes quindecim, & compulsata ex originali dicta seu depositiones octo demortuorum, qui anno 1606 auctoritate ordinaria fuerunt examinati: Vallisoleti ipse episcopus testes novem, & dicta quatuor demortuorum, eodem anno 1606 similiter examinatorum: Salmantica anno 1612 ipse etiam episcopus testes tres & dicta quatuor demortuorum: Matriti D. Joannes de Hoses, protonotarius Apostolicus, thesauroarius & canonicus Carthaginensis testem unum, nempe Eminentissimum Cardinalem de Borgia & depositionem unius demortui: Compluti Ludovicus de Montefino, canonicus ecclesie SS. Justi & Pastoris testes quatuor & depositiones item quatuor demortuorum: Villanova de los Infantes vicarius ejusdem oppidi testes quatuordecim & depositiones triginta quinque demortuorum, qui anno 1602 auctoritate ordinaria examinati fuerant. Haec depositiones, in jam enumeratis locis excepta, clausæ ac sigillo munitæ fuerunt ac per subdelegatos remissa vicario Toletano, atque hic in unum processum redactæ, servatis servandis, Romam directæ sunt. Nunc resumo relationem in Serie actorum.

Rome ad
congregatio-
nem Rituum
relati,

14 Die prima Septembris anno MDCXII procurator causæ congregati præsentavit processum Valentini, confeatum ab episcopis Marochitano & Coronensi, ab iisdemque subscriptum die xiv Aprilis ejusdem anni, quem congregatio iussit aperiri & ex Hispano idiomate in Latinum verti. Die secunda Martii anno MDCXIII idem procurator præsentavit processum, Toleti confeatum, & ad Urbem transmissum cum litteris vicarii generalis archiepiscopi Toletani, & ab eodem, vigore facultatis, judicis subdelegati. Et congregatio mandavit processum hujusmodi aperiri & interpretari. Pluries deinde repetitis in congregacione precibus Hispaniarum regis Catholici, regni Valentiae, & Ordinis Eremitarum S. Augustini, nempe diebus XVI Novembris anno MDCXIII; XV Februarii, I Martii, & xxviii Junii MDCXIV; tandem die xxx Septembris ejusdem anni congregatio, auditis contentis in processibus prædictis, relatis à Cardinale Lancellotto, in locum Cardinalis Millini absensis relatore subrogato, censuit causam in tali statu reperiri, ut posset auditoribus Rotæ tunc de more committi, & facta de prædictis summo Pontifici relatione per Cardinals Gallum & Lancellottum in confistorio secre-

to die sexta Octobris MDCXIV, idem annuit, & de mandato congregationis processus prædicti per Mucantium, eo tempore secretarium, traditi fuerunt Vincentio Romerio, notario Rotæ.

D

¶ auditori-
bus Rotæ
committi
funt,

15 Successivè Paulus V die undecima ejusdem mensis Octobris signavit commissionem, quâ auditoribus Rotæ Sacro, Coccino & Manzane do injunxit, ut processus hujusmodi mature perpendenter, acriter discuterent, ac de contentis in iisdem Sanctitati suâ plenissimam relationem facerent, quæ commissio signata & subscripta à re gente Cancellariæ in Banco curorum porrecta fuit die xvi Octobris Mucantium secretario, & ab eo præfato notario Rotæ. Discussis in Rota relevantia ac validitate dd. processuum à judicibus commissariis, iudicium Sanctissimo, dimissa simul copia relationis, oretenus retulerunt die XXIII Januarii anno MDCXVIII, processus validè fuisse confectos, testes ritè examinatos, nec non plenissimè constare de fidei puritate, sanctitate vita, virtutibus & miraculis in specie: ideoque posse quandumcumque ad fratris Thomæ canonizationem procedi.

qui, facta
de iis rela-
tione ad
Paulum V
PP.,

16 Memoratam mox relationem copiam, eam esse existimo, cuius postea prelo commissa notitiam dedi in Commentario previo § 1, quâque usus sum deinde sapiens ac porrò utar, juverit buc transfigurasse ejus clausulam: Ex his omnibus vidit Sanctitas vestra eximia hæc & nunquam satis celebrata laudum præconiis venerabilis Viri miracula; audiit egregias ejus virtutes toto orbe notissimas, hoc libello sub brevi quasi compendio descriptas; cognovit sanctum Archiepiscopum, viva fide ac spe magna præditum, nihil intentatum pro con sequendo cœlestis* delitios reliquisse, ardentissima in Deum & proximum charitate flagrâsse, collegia & hospitalia commoditati studentium & pauperum annuo constituto redditu à fundamentis erexit, summâ prudentiâ pravos populi sibi subditi mores, & vitæ clericos laxioris emendâsse; quæ ad ecclesiæ pauperes & loca pia spectabant fideliter etiam in modico distribuisse, redditus ecclesiasticos non in consanguineos, sed in egenos erogâsse, virgines dote carentes honesto collocâsse matrimonio; pro defensione libertatis ecclesiasticae acriter decertâsse; tenui victu humilique contentum supellestili, cæteraque, quæ sibi supererant, miserabilibus personis & ecclesiæ libera li manu donâsse; quapropter Deum optimum maximum in Sanctis suis laudare necesse est, maximè cùm ad Archiepiscopi Valentini preces paralyticæ curentur; plurimi morborum percussi vulneribus pristinam corporis firmitatem consequantur; podagrâ per sexennium laborantes non longo temporis spatio liberentur.

F

censuerunt
deveniri po-
se ad canoni-
zationem.

17 Divi Pauli sudaria vel semicinctia eorum, qui tetricerant, languores expulerunt: Christus Jesus, increpatæ Judæorum perfidiam, ut habetur Matthæi nono, paralyticæ, qui jacebat in lecto, ad ostendendam suam in terra potestatem injunxit, ut surgeret, domumque contendere: Petrus, ut narratur Actorum nono, Æneæ, paralyticæ labrantis, quasi æneam corporis partem in nomine Jesu antiquæ libertati restituit. Venerabilis autem Thomas, per quem Deus suam omnipotentiam in partibus Hispaniæ nostris temporibus palam fecit, paralyticum, Petri secutus vestigia, curavit: ulterius mirabili modo deprehensos in libertatem vindicavit, claudis incessum reddidit, cæcis vi sum; mortuos in vitam revocavit; præcedebant supplicantum preces tamquam valetudinis nunciæ; has tamen illico vel brevi temporis intervallo

Alo absoluta numeris omnibus gratia comitabatur; exultabant gaudio, qui morbum omnem tristesque morbi curas expulerant; per ora tamen gentium Viri sanctitas celebrabatur; confluerebat tum ex proximis tum ex remotis partibus ad monumentum populus, ipsaque quotidie Valentina civitas, ubi venerabilis Thomae ad servantur reliquiae, quasi sedibus exuta suis, Virum miraculis celebrem latitudura properabat; non tamen excidebat ex animo, quod Dominus Jesus ad caelos, unde descendebat, ascensus, Apostolis plebique credentium Marci ultimo promulgata. Quapropter hoc esse donum signum que credentium necesse est, ut, in quibus fides effulget, in eis vita sanctitas miraculis comprobata, & Dei in populorum pastores custodesque mandatorum dilectio & virtus eluceat. Ob quae conclusimus, causam in eo statu reperiri, ut possit Sanctitas vestra, quandocumque placuerit, ad solemnam canonizationem praedicti fratris Thomae à Villanova, Ordinis Eremitarum sancti Augustini, archiepiscopi Valentini, cognomenti Eleemosynarii, devenire. *Ita Coccinus; redeo ad Seriem actorum.*

Congregatio Rituum iudicat, constare de virtutibus theologicas,
18 Die xxviii ejusdem (mensis Januarii anno 1618) orator regis Catholici novas ejusdem litteras ac supplicem libellum summo Pontifici presentavit, quibus permota Sanctitas sua, die tertia Februarii rursus commisit cause hujus cognitionem congregationi sacrorum Rituum ad effectum beatificationis. Congregatio autem die duodecima Martii anno MDCXVIII iterum deputavit relatorem cause Cardinalem Lancellottum. Die xxxi ejusdem censuit, constare de virtutibus theologalibus, scilicet fide, spe & charitate tum in Deum, cum erga proximum; nec non duo miracula ad comprobandum fidei magnitudinem in vita patrata, nempe multiplicationis tritici & sanationis claudi, concludenter probata, & esse vera miracula, declaravit. *Utrumque miraculum hic memoratum prolixè descriptum habuimus suprà apud Salonium libro 2 cap. 22, & in Annotatis ibidem illustratum ex Coccino, Vitaque secundo loco data.*

Item de cardinalibus,
19 Die xxii Aprilis addidit, plenissimè etiam probari virtutes prudentiae & justitiae in gradu heroico. Die tertia Junii fuerunt approbatæ aliæ duas virtutes cardinales, temperantia & fortitudo. Die vero xxi Julii MDCXVIII congregatio declaravit, plenissimè constare, nedum de praedictis, sed de reliquis virtutibus similiter in gradu heroico, deque fidei puritate, vita sanctimonia & populi frequentia ad sepulchrum Servi Dei, nec non validos esse processus, ac relevantes etiam quoad quatuor infra scripta miracula, utpote concludentissimè probata, scilicet: *hic subneicitur dictorum miraculorum relatio, sed cum hac inter alia plurima inferius daturus sim ex Coccino, additis testium nominibus, sufficiat hic breve eorum compendium;* Paulus Franciscus Cardona & Sperantia Valeria ex febre defuncti, ad vitam revocati sunt; Francisca Nadal insanabili carcinomate ad vita finem perducta, absque naturali remedio sanata est. Catharina Vincentia Roffellon, incurabili plagarum morbo similiter ad extremum redacta, pristinam salutem recuperavit.

de miraculis
20 Subinde eadem congregatio die xviii Augusti anno MDCXVIII alia quatuor miracula sufficienter probata exstisit declaravit; etiam hec brevitatis causâ, utpote infra ex eodem Coccino, sicut precedentia, fusi enarranda, contrahit: *Marcilla de Lisania sanguinis vomitu & ophthalmia morbo subito liberata fuit. Petrus Antonius Sutor ex nervorum contractione amissam incedendi facultatem recuperavit. Jacobus Cervera insanabilibus Septembribus Tomus V.*

ulceribus annos quatuordecim ac dein valida febri vexatus, ejusdem Sancti auxilium postulans, sanus evasit. *Vincenctus Ciprer de Paternoy fortis paralyticus correpius invocavit Sanctum, in somnum incidit, & plane incolumis evigilavit.*

21 Praedictis, inquam, miraculis approbatis, ac validitate congregatio die vii Septembribus anno MDCXVIII, processum; referente Cardinale Lancellotto, rursus declaravit, plenissimè constare de validitate processuum &c. *Ipsam declarationem dat Saloni his verbis:* In causa servi Dei Thomæ à Villanova, Ordinis S. Augustini, archiepiscopi Valentini, congregatio sacrorum Rituum, illustrissimo Lancellotto referente, inhærendo ordini relationis trium Rotæ auditorum, re maturè perpensa ac diligenter considerata, atque plures discussa, plenissimè constare censuit de validitate processuum, virtutum excellentia, puritate fidei, sanctitate vitae, patratione miraculorum, ac denique de fama sanctitatis, deque frequentia populi ad sepulchrum praedicti servi Dei Thomæ à Villanova. Atque propterea si sanctissimo Domino nostro placuerit, ut in posterum Beatus nuncupari possit, atque in singulis annis die xviii Septembribus in toto regno Valentiae à Religiosis ejusdem Ordinis S. Augustini tam fratribus quam monialibus, & in civitate & dioecesi Valentina, cuius per undecim annos fuit Archiepiscopus, ab omnibus utriusque sexus regularibus, & etiam presbyteris & clericis secularibus de eo, tamquam de Beato, juxta Rubricas Breviarii & Missalis Romani de communis Confessoris Pontificis Officium recitari & Missa celebrari valeat, decrevit.

22 In Serie actorum, ubi quatuor locis, sicut postmodum exponam, repetitur relatio gestorum pro beatificatione, toridem etiam locis dicitur, Paulus V annuisse recitatæ jam declarationi ac despuper concessisse litteras Apostolicas in forma Brevis die xiv Septembribus 1618. *Has equidem litteras dicto die & mense datas nusquam reperio; contra vero, si recte notavit Saloni, non annuit declarationi summus Pontifex ante primam Octobris, nec litteras concessit ante septimam dicti mensis anni 1618. Nam juxta laudatum Salonium Pontifex, relata ad se declaratione Cardinalium congregationis sacrorum Rituum die vii Septembribus, exira Urbem profectus est, ut tranquillior & à negotiis expeditior, se renque illam in precibus & Sacrificiis Domino commendaret, rediitque tandem in peregrinatio festivitatis S. Michaelis archangeli; die autem proximo, primo mensis Octobris, postquam coram Cardinalibus denuo praelecta esset declaratio congregationis, assensum Pontificis declaravit ejusdem congregationis secretarius his verbis:* Et facto verbo cum sanctissimo Domino nostro de praedictis, Sanctitas sua annuit, & sacræ congregationis sententiam approbavit die prima Octobris MDCXVIII. *Die septima ejusdem mensis Octobris Beatum declaravit ac litteras seu Breve expediri mandavit. Hic sibi consentientes habet Saloni non tantum autores alios, qui diem beatificationis signant, verum etiam ipsius Litteras Apostolicas, que ab ipso recitantur, & Coccini Relationi subnectuntur, unde transcribo.*

23 PAULUS PAPA V. Ad perpetuam rei memoriæ. In Sede Principis Apostolorum, nullis licet nostris suffragantibus meritis, à Domino constituti, piis fidelium votis, quibus virtutum Dominus in servis suis honorificatur, libenter annuimus, eaque favoribus prosequimur opportunis. Sanè pro parte dilectorum filiorum, Prioris generalis & aliorum superiorum, nec non fratrum Ordinis Eremitarum S. Augustini, Nobis nuper expositum fuit, quod bo. mem. THOMAS A VILLANOVA, declarat editis litteris Apostolicis

Ffffff
ejus-

AUCTORE

J. P.

eiusdem Ordinis, dum vixit, professor, ac archiepiscopus Valentinus, multis & eximiis virtutum, gratiarum & miraculorum donis à Domino illustratus fuit. Quapropter non solum universus Ordo præfatus; sed etiam charissimus in Christo filio noster Philippus Hispaniarum rex Catholicus, ac venerabilis frater Isidorus archiepiscopus Valentinus, nec non dilecti filii capitulum & canonici ecclesiae Valentin., ac deputati, electi & sindici regai & civitatis Valentiæ, Nobis humiliter suppliari fecerunt, ut, donec canonizationis honorem, quem D. THOMÆ A VILLANOVA ob ejus excellentia merita aliquando, divina aspirante gratia, habitum iri sperant, ab Apost. Sede impetrant, idem THOMAS A VILLANOVA BEATUS vocari, & de eodem Officium & Missa, ut infra, recitari possit.

die 7 Octo-
bris 1618,

B

ingenti Ordinis S. Augustini, & totius Hispaniae gaudi.

24 Quare Nos, re priùs per venerabiles fratres nostros S. R. E. Card., sacris ritibus præpositos, quibus eam examinandam mandavimus, mature discussa, de eorumdem Cardinalium consilio hujusmodi supplicationibus inclinati, ut ipse bo. me. THOMAS A VILLANOVA in posterum BEATUS nuncupari, atque singulis annis die XVIII Septem. in toto regno Valentiæ à Religiosis ejusdem Ordinis S. Augustini tam fratribus quam monialibus, & in civitate Valentina, ubi ejus corpus requiescere afferitur, & dioc. Valentin., cuius per undecim annos Archiepiscopus fuit, ut præfertur, ab omnibus utriusque sexus regularibus personis, ac etiam presbyteris & clericis secularibus de eo, tamquam de Beato, juxta Rubricas Breviarii & Missalis Romani de communi Confessoris Pontificis Officium recitari & Missa celebrari respectivè, liberè & licet valeat, Apostolica auctoritate tenore præsentium perpetuò concedimus & indulgemus. Non obstantib. constitutionibus & ordinationibus Apostolicis, ac quatenus opus sit dicti Ordinis etiam juramento, confirmatione Apostolica vel quavis firmitate alia roboratis statutis, & consuetudinibus, ceterisque contrariis quibuscumque. Dat. Romæ apud S. Mariam Majorem sub annulo Pectoris die VII Octobris MDCXVIII Pont. nostri anno decimo quarto. Scipio Card. S. Susannæ.

25 Sub hac varia excusa sunt in Urbe Sancti imagines præter ejus effigiem aliquot miracula representantes & hoc illis subscriptum elogium: B. Thomas à Villanueva, cognomento Eleemosynarius, Ordinis Eremitarum S. Augustini, archiepiscopus Valentinus, divini verbi prædicator eximus, miraculis clarus, sanctitate conspicuus, eleemosynis erga pauperes liberalissimus, ecclesiastice libertatis acerrimus propugnator. Obiit Valentiæ anno Domini MDL, ætatis suæ LXVII die Nat. beatæ Mariæ Virginis. Tandem sub finem anni 1618 littera beatificationis ingenti aplausu & letitia incolarum civitatis ac regni Valentiæ totiusque Hispania excepta sunt, & mandante illustrissimo domino Isidoro Aliaga archiepiscopo Valentino, in metropolitana, aliisque ecclesiis promulgata die vigesima quinta Aprilis anno 1619, quousque certis de causis, quas non exprimit Saloni, solemnis & publica letitiae pompa dilata fuit, quaque per triduum, collucente dia noctuque festis ignibus civitate, continuata est. Post alia pietatis ac devotionis officia in templo principe celebrata, instrulta fuit à clero supplicatio ad ecclesiam beatae Mariæ de Succursu, comitantibus præter Religiosos & ingentem populi multitudinem, prorege, juratis civitatis ac magistratu, & nobilitate penè universa, eaque solemnitate, quâ major, teste Saloni, numquam visa fuerat Valentiæ. Ex eadem ecclesia

beatae Mariæ de Succursu desumptum est caput S. Thomæ, delatumque inter musicos concentus ad metropolitanam, ubi deinde servatum fuit, prout intelligo ex Sacrario Valentino, Hispanice edito anno 1635 per Alphonsum del Castillo.

§ III. Extensio facultatis dicendi

Officium & Missam de Beato semel & iterum facta; Acta Romæ usque ad declaracionem faciendæ solemnis canonizationis.

Post solemnum Beati appellationem, & indultum de eodem Officium ac Missam Religiosis Ordinis S. Augustini in toto regno Valentiæ & clero civitatis ac diœcesis Valentina, ut liquet ex precedente §, mox anno 1619 ad iteratas preces, idem indultum fuit extensum ad omnes utriusque sexus Religiosos prædictos regnorum Castella, Aragonia & Catalonia, nec non ad omnes utriusque sexus regulares & sacerdotes ac clericos secularares oppidi Villanova, ac tandem anno 1621 ad omnes utriusque sexus Religiosos ejusdem Ordinis, ubique terrarum existentes: utriusque indulti seu concessionis Littera Apostolica extant apud Chernubium tom. 4 Bullarii, prioris ab eodem Paulo V data pag. 40 in hac verba: PAULUS PAPA QUINTUS ad perpetuam rei memoriam. In supremo Apostolatus folio, meritis licet insufficientibus, divina dispositione constituti, ad ea, per quæ servorum Christi honor & veneratio in terris promoveatur, juxta creditum Nobis desuper Apostolicæ servitutis officium, libenter intendimus, & piis Christi fidelium, præsertim Catholicorum regum id exopta. votis libenter annuimus, eaque favoribus prosequimur opportunis, prout in Domino conspicimus salubriter expedire. Alias siquidem nomine dilectorum filiorum &c. Repetit hic penè ad verbum litteras in forma Brevis, quibus decreta fuit anno 1618 beatificatio, quasque habet § præcedente, & demum prosequitur.

27 Cùm autem, sicut pro parte Prioris gen. ac superiorum & fratrum prædictorum denuò Nobis nuper expositum fuit, tam dictus Philippus rex, quam Ordo prædictus, nec non dicti deputati, electi & sindici concessionem & indultum prædicta ad universum Ordinem Sancti Augustini hujusmodi ac etiam ad oppidum Villanovæ de los Infantes nuncupat, Toletan. diœcesis, unde dictus Thomas oriundus esse afferitur, per Nos auctoritate Apostolica extendi summopere desiderent; Nos supplicationibus eorum nomine Nobis super hoc iterum porrectis, inclinati, de eorumdem Fratrum (S. R. E. Cardinalium) consilio, quod de cætero perpetuis futuris temporibus ab omnibus utriusque sexus ejusdem Ordinis S. Augustini Religiosis in Hispania, nempe in regnis Castellæ, Aragoniæ & Cathaloniæ commorantibus, nec non in oppido de Villanova de los Infantes prædicto, ubi dictus Thomas natus & educatus esse afferitur, ab omnibus etiam utriusque sexus regularibus, ac etiam presbyteris & clericis secularibus Officium & Missa de eodem Thoma à Villanova, servatâ alias in omnibus & per omnia litterarum prædictarum formâ & tenore, recitari & celebrari respectivè, liberè & licet possit & valeat,

primam A
Paulo V,
F

Aleat, auctoritate prædicta tenore præsentium concedimus & indulgemus. Non obstantibus omnibus illis, quæ in iisdem litteris nostris volumus non obstat, ceterisque contrariis quibuscumque. Volumus autem, ut præsentium transumptis, etiam impressis, manu alicujus notarii publici subscriptis, & sigillo alicujus personæ in dignitate ecclesiastica constitutæ munitis, eadem prorsus fides adhibetur, quæ ipsis præsentibus adhibetur, si forent exhibitæ vel ostensæ. Dat. Romæ apud sanctam Mariam Majorem sub annulo Piscatoris die xxiv Septembbris MDCXIX, Pontificatus nostri anno decimo quinto.

28 Alterius indulti num. 26 memorati litteras à Gregorio XV datas exhibet idem Bullarii collector ibidem pag. 68, ut sequitur: Gregorius Papa XV. Ad perpetuam rei memoriam. Alias à fel. rec. Paulo Papa Quinto, prædecessore nostro, emanarunt litteræ tenoris subsequentis, videlicet: In supremo &c. Omitti h̄ic monet editor residuum, quia ipsa Pauli Conflitutio recitata fuit pag. 40, sicut mox à me recitata est. Cùm autem, sicut pro parte cla. me. dicti Philippi regis, tunc in humanis agentis, ac Prioris generalis, nec non superiorum & fratrum, ac deputatorum, electorum & sindicorum prædictorum, Nobis nuper fuit expositum, ipsi pro eo, quem erga dictum beatum Thomam gerunt respectivè, devotionis affectu plurimùm cupiant concessions & indulta prædicta ad omnes utriusque sexus Religiosos ejusdem Ordinis, ubique terrarum existentes, per Nos, ut intrâ, extendi; Nos, piis eorum votis in præmissis annuere, illosque amplioribus favoribus & gratis prosequi volentes, & eorum singulares personas à quibusvis excommunicationis, suspensionis & interdicti, alijsque ecclesiasticis sententiis, censuris & poenis, à jure vel ab homine quavis occasione vel causâ latis, si quibus quomodolibet innodatae existunt, ad effectum præsentium dumtaxat consequenç, harum serie absolventes & absolutos fore censentes, supplicationibus eorum nomine Nobis super hoc humiliter porrectis inclinati, de eorumdem Cardinalem consilio, quod ab omnibus utriusque sexus Religiosis ejusdem Ordinis, ubique terrarum existentibus, Officium & Misa de eodem beato Thoma à Villanova, servatâ alias in omnibus & per omnia litterarum prædictarum formâ & tenore, recitari & celebrari respectivè, liberè similiter & licet posse & valeat, eadem auctoritate Apostolica tenore præsentium etiam concedimus & indulgemus.

extenditur.

29 Non obstantibus omnibus illis, quæ dictus Paulus prædecessor in suis litteris prædictis voluit non obstat, ceterisque contrariis quibuscumque. Volumus similiter, quod præsentium transumptis etiam impressis, manu notarii publici subscriptis & sigillo alicujus personæ in dignitate ecclesiastica constitutæ munitis, eadem prorsus fides adhibetur, quæ præsentibus adhibetur, si forent exhibitæ vel ostensæ. Dat. Romæ apud sanctum Petrum sub annulo Piscatoris die xiv Maii MDCXI, Pontificatus Nostri anno primo.

30 Interim Romæ haud segniter laborabatur ad promovendam canonizationem, die quippe sexta Decembbris mox dicti anni 1621, prout lego in Serie actorum, repetita fuit in congregazione approbatio oculo miraculorum, ante beatificationem facta, subscriptumque duobus insuper aliis, tamquam sufficienter probatis, nempe instantanea concessionis latris Catharina Montaltæ, quo jam sexto partu defituta fuerat; & sanationis à podagra, quâ sexennio Ludovicus Lemosy chirurgus Valen-

Septemberis Tomus V.

Causa ad sommum canonizatiōnē promovētur,

tinus laboraverat: utriusque ampliorem expositionem, testibus munitam, dabo ex Coccino inter cetera miracula. Eadem denique die sexta Decembbris censuit sacra congregatio, tuò posse devenire summum Pontificem, quandocumque libret, ad ejusdem Beati canonizationem, ac sequens edidit Decretum: Discussâ diligenter & mature perpensâ de mandato sanctiss. D. N. in ordine ad canonizationem causâ B. Thomæ de Villanova Ordinis S. Augustini, archiepiscopi Valentini, congreg. fac. Rit. pluribus defuper habitis sessionibus, illustrissimo Card. Millino referente, censuit, tutò posse sanctissimum Dominum nostrum, quandocumque sibi libuerit, ad solemnam ejusdem B. Thomæ canonizationem juxta S. R. E. ritum & fac. Canonum dispositionem devenire, cumque definire Sanctum cum Deo regnântem atque universali Ecclesiæ proponeat colendum & venerandum.

Franciscus Maria Card. à Monte.

Loco sigilli.

Petrus Ciammareconus secretarius.

31 Eo tamen statu remansit causa annis pluribus, supervenientibus enim, ut dicitur in Serie actorum & in ipsa Bulla canonizationis, in qua ejusmodi brevis actorum series continetur, novis decretis Urbani VIII, qui Gregorio XV, die VIII Julii 1623 è vivis sublato, substitutus fuit summus Pontifex anno eodem die vi Augusti, siluit causa usque ad annum MDCXLIX. Hisce decretis canonizationis forma aucta est, sanctumque inter alia, non debere in futurum procedi ad canonizationem alicujus, qui aliqua veneratione vel titulo Beati sit decoratus, nisi priùs in eadem sacra congregatione coram Sanctitate sua fuerit iterum per Cardinalem in Ordine Ponentem facta plena & distincta relatio non modò eorum, quæ in processibus & alijs scripturis continentur, & que illi per summos Pontifices intuitu ipsius venerationis elargita fuerunt, verum etiam eorum, quæ supervenerunt post concessam eidem venerationem, de quibus constare possit ad hoc, ut ex prædictis omnibus valeat summus Pontifex deliberare, an sit procedendum ad canonizationem.

32 Acta dein ab anno 1649 usque ad ipsum canonizationem in Bulla complexus est Alexander PP. VII, ut jam insinuavi, eademque tradidit illustrissimus Franciscus Phœbus sacrorum Rituum congregationi à secretis in laudata jam sapientis Serie actorum, adjectis tamen passim die, mense & anno alijsque adjunctis, quæ brevitatis causa pretermissa ibidem fuerunt. Hanc transcribere h̄ic integrum injunctum sit, tum quia sape eadem recurrent, tum quia jam nunc plura inde delibata sunt, que spectant ad Vitam S. Thomæ & ad rerum ordinem pro beatificatione; ne tamen aliquid desideret curiosas lector, ex dicto Phœbo compilabo, que ad solum canonizationis ordinem ulterius pertinent.

anno tandem
1649

F

resumitur.
Opera à
Sancto con-
scripta ex-
minantur.

33 Itaque cùm die XIII Julii 1649 coram Innocentio PP. X facta fuisset relatio omnium, que premissa fuerant, die xv ejusdem fuit signata commissio reaumptionis causæ in statu & terminis, in quibus tunc eadem reperiebatur; die xxv ejusdem in relatorem causæ fuit deputatus Cardinalis Cornelius, eique die xxi Augusti cura demandata est sumendi probationes super casu excepto; quibus visis atque discussis, die xxv Septembbris declaratum fuit, constare, B. Thomæ cultum exhibitum sufficere ac exhiberi ex indulis Pauli Quinti & Gregorii XV, ideoque easum comprehendere in exceptis à decretis sanctissimæ Inquisitionis, super non cultu editis. Die XVI Novembris

Ffffff 2 bris

AUCTORIS

J. S.

Coprobatur. Acta reliqua usque ad 1657,

bris demandatum est examen Operum, ab eodem Beato editorum, Card. Cornelio, exhibitis patribus Hilarione [Rancato] & [Terentio] Alciato.

Sanctorum catalogo, Deo dante, adscribemus quantociùs: iussit igitur, ut, quæ in hunc snam ordine agenda manerent, explerentur, & in congregazione generali, proximo vere coram Sanctitate sua de more habenda, acta omnia in eadem causa, per me sincera narratione exaranda, Eminentissimus dominus causæ relator exponeret.

D

34 In congregazione habita die VII Martii MDCLXII pronuntiatum fuit, nihil in prædictis Operibus contra fidem & bonos mores, nec aliquam doctrinam novam & à communi Ecclesiæ sensu alienam contineri. Ob idque die VI Februarii MDCLII fuerunt decretæ litteræ remissoriales ad probandum, quæ tandem supervenerant, eaque relaxatae ac directa archiepiscopo Valentino, nec non episcopis Segobrigen. & Derthusen. die 2 Maii MDCLII. Deinde die VIII Maii MDCLV indultum fuit, ut iidem processus ad curiam transmissi aperirentur, qui, subrogato eadem die Cardinale Pallotto in locum Card. Cornelii à vivis erexit, discussi fuere in congregacione, peracta coram Sanctitate vestra die XXVIII Martii præteriti anni MDCLVI, ac declaratum, constare de validitate æ relevantia eorumdem processuum præsertim quoad duo miracula, scilicet sanationis deformis herniæ, & præservationis puellæ à suffocatione sub aquis. Ideo tantummodo supereft implendum decretum fac. congregacionis firmatum die VI Decembri MDCLXI, præviis tamen infra scriptis solemnitatibus. Haec tenus Phæbus ad calcem compendii Vitæ S. Thomæ & auctorum in beatificatione, quod anno 1657 obtulit Alexander PP. VII. Pergit dein explicare solemnitates proxime memoratas atque orare sanctissimum Dominum, ut causam ad optatum finem perducat, quibus referendis supersedeo, sicut & ampliori expositioni duorum miraculorum, hanc daturus cum reliquis sub finem.

37 Subdit dein, leti ejusce nuntii mox à participes factos fuisse procuratorem generalem Ordinis Eremitarum S. Augustini F. Petrum Lanfranconium & assistentem Hispaniarum F. Andream Aznar procuratorem cause, monitosque, ut in Hispaniam conscriberent, repetitus inde accepturi regis Catholici aliorumque obsecrationes; dum autem ipse congerendis actis inumberet, à predictis patribus delatas fuisse ad Pontificem duas litteras Catholicæ majestatis, necon alias plurimorum præsulum & universitatum regnorum Hispaniæ..., quibus enixè Sanctissimus rogabatur, dignaretur tandem suo infallibili oraculo Thomam, inter Sanctos regnantes in cælis, Christi fidelibus colendum & imitandum proponere in terris. Die VIII Junii 1658 nuntiavit idem Phæbus in congregacione ordinaria Eminentissimis sacrorum Rituum congregatiōni prepositis, hebdomadā proximâ coram Sanctissimo in generali congregacione Thomæ preclara gesta novo examini esse subjicienda, & super iis à singulis Cardinalibus ac consistoribus suas effo aperiendas sententias, quem in finem ad eisdem statim transmisit Compendium auctorum omnium in eadem causa, quod in Serie sua recitat à pag. 8 usque ad 15.

Afferuntur
ex Hispania
libelli suppli-
cios;

38 Die XII Junii in Quirinali palatio habita est jam dicta congregatio, in qua post invocationem Spiritus sancti à Pontifice de more peraliam, coram eodem, Cardinalibus, consistoribus & officiis sacrorum Rituum, Cardinalis Pallottus prelegit Vitam, mortem, virtutes & miracula B. Thomæ, nec non quæcumque acta in eadem causa, ac tandem absoluit hisce verbis: Nihil idcirco remanet desiderandum, cùm, adimplitis his, quæ novissima decreta expetunt, sacre congregacionis sententia, quid posset quandocumque ad beatitudinem canonizationem tutò deveniri, penitus reviviscat, & quidem tantum superfit, ut Sanctitas vestra humillimis ac studiosissimis pluries & novissimè repetitis obsecrationibus Philippi Quarti Hispaniarum regis Catholici, archiepiscoporum, episcoporum, procerum ac regnum Hispaniæ, nec non totius Ordinis Eremitarum S. Augustini benignissimè annuat. Quod certè in maximum Ecclesiæ militantis exemplum cedet; cùm beatus Thomas, singulare specimen charitatis & pontificalis Ordinis decus præcipuum, post centum & duos annos ab ejus obitu, in quadragesimo ab indulta eidem veneratione existens, post lapsum, inquam, trigesima ferè annorum, in quo Sedes Apostolica Sanctorum albo neminem adscriptis, hoc accidentalis gloriae incrementum à Sanctitate vestra jure merito exigat.

E

39 Phæbus hanc Cardinalis Pallotti relationem, cui una omnes Patres sententiæ affensos esse ait, dat integrum à pag. 16 usque ad 41, ex eademque ego decerpsti Vitam supra secundo loco recusam, & alia hinc inde, ubi opportunum fuit, pertinentia ad beatificationis & canonizationis seriem. Absoluta hac congregacione, sanctissimus Dominus patribus procuratori generali Ordinis S. Augustini & assistenti Hispania, causa procuratori, per Phæbum ad suos pedes adductis, mandavit, ut opportuna omnia ad canonizationis solemnia peragenda pararent, annuento Deo, Kalendis Novembri celeb: an-

examenatis
extenus actis
in congrega-
tionē genera-
li,

*quo, occa-
fione libelli
supplicis libi-
ablati,*

B

35 Plurimi mox, inquit, in gravi silentio elabuntur dies & interim mense Decembri MDCLVII ad Urbem afferuntur litteræ Natae Philippi IV Hispaniarum regis Catholici, monialis in regio monasterio Matriti, quibus illa suo in Romana curia agenti nunciabat, se à vehementi dolore, ob spatule humeralis ægritudinem, in extremis positam, Thomæ reliquiarum contactu prorsus liberam evasisse, cuius rei fides penes ipsam auctoritem dimittitur, cùm aliunde facti ejusdem veritas minime constet; tanti autem non immemor beneficii, supplici libello Sanctitatem suam enixè rogari jubebat, ut quotannis in suo monasterio festivitatē beati Præsulis Officio duplice per octiduum celebrari sibi ac monialibus ex benignitate Apostolica indulgeretur. Summus Pontifex libellum hujusmodi, Sanctitati sue porrectum, ad me transmitti imperavit, ut petitionis rationem suæ Beatitudini oretensis aperirem.

*canoniza-
tionem animo
concepit ac
decernit A-
lexander
VII.*

36 Pareo, & Deus inopinatò prorsus eorū Sanctitatis suæ inclinavit ad faciendam justitiam cunī Servo suo; ita ut, quod ipse repetitis officiis incasum suadere conatus fueram, tandem, nec interposito verbo, Deo tantum inspirante, obtinuerim. At non mirum, quid vox exilis ex imo terræ profiliens aures obtuderit, & in eorū non ascenderit; donec omnipotens Dei sermo, à regalibus sedibus veniens, nec ad aures admotus eorū intrinsecus penetrasset. Stetit enim silens sanctiss. Alexander, multa & quidem gravissima revolvens animo, subinde collachrymans, teneris his verbis affatur: Ut quid Officium B. Thomæ oratricibus tantum indulgere? Dum insignia ejusdem Beati merita, pii affectus nostri in eum & divi Augustini dignissimam sobolem multò majora argumenta plenissimo sibi jure à Nobis exigunt? Petitis ac votis ultrò ampliora adjiciemus: ab universo enim Christiano orbe colendum, tam gloriosum Præsulem

Pontifex
meutem
juam declai-
rat,

A branda, qui hilares ad conventum reverſi, latum hunc nuntium in Hispaniam transmiserunt, & mox ipse Phœbus sequens sacrae congregationis decretum evulgavit.

40 VALENTINA. CANONIZATIONIS B. FRANCIS THOMÆ DE VILLANOVA. In causa canonizationis beati fratris Thomæ de Villanova, archiepiscopi Valentini, Ordinis Eremitarum S. Augustini, expletis omnibus, quæ novissima etiam decreta expetunt; de mandato sanctissimi Domini nostri Alexандri, divina dispositione Papæ VII, in generali sacrorum Rituum congregatione, habita coram Sanctitate sua, per Eminentissimum D. Card. Pallottum facta fuit plenissima & dissimilata relatio Vitæ, sanctitatis, virtutum, & miraculorum, nec non actorum omnium in eadem causa ab ejus introductione & reassumptione, tam de his, quæ præcesserunt, quam de his, quæ beatificationi successerunt: cùque auditâ, Sanctissimus (quamvis fac. eadem congregatio alias die sexta Decembbris MDCXXI censuisset, posse quandocumque ad solemnum ejusdem Beati canonizationem tuto deveniri) tum consultoribus cùm Cardinalibus ibidem præsentibus imperavit, ut singuli suas sententias rursus aperirent, & omnes fuerunt unanimes in affirmativa; scilicet ut B. Thomas ob insignem in pauperes liberalitatem, cognomento Eleemosynarius, quem Deus præfulibus præsertim in exemplum posuit, eorumdem ac reliqui Christi fideliū cœtus venerationi, uti cum Deo regnans, proponendus omnino videatur; id quidem in maximum Ecclesiæ militantis utilitatem & solamen cœstorum fore, non hæsitantes. Die XII Iunii MDCLVIII.

Et Cardinales in consistorio secreto approbant.

41 Die 2 Septembbris in consistorio secreto facta est altera relatio per Eminentissimum Cardinalem Sacchetum, sacre congregationis praefatum, quam recitat Phœbus à pag. 43 usque ad 54, & quâ absolutâ, Sanctissimus, verba sunt laudati Phœbi, sub his verbis Cardinalium sententias exquisivit: „Auditis, venerabiles fratres, quæ beati Thomæ de Villanova, archiepiscopi Valentini præcelerunt & merita virtutum & miraculorum insignia. „Placetne vobis, ut ad ejusdem Beati canonizationem procedatur? „Tunc singuli Cardinales verbo tantum PLACET, unanimi voce approbarunt sensum procedendi ad solemnum B. Thomæ canonizationem. Mox in eodem consistorio fuerunt è more præconizatae & propositæ ecclesiærum provisiones. Statim ac absolum fuit consistorium prædictum, typographo camerali curam imprimendi relationem præfatum demandavi, quam impressam à procuratore generali Ordinis sancti Augustini singulis Cardinalibus & episcopis, in Urbe degentibus, distribui curavi, ut ex illa iidem merita canonizandi percipere & sententias in consistorio semipublico proferendas prudenti judicio desuper firmare, easque in scriptis redigere possent. Feria secundâ die IX Septembbris ceremoniarum magistri jussu summi Pontificis consignârunt curforibus schedulam intimationis consistorii publici.

§ IV. Acta reliqua usque ad solemnem canonizationem,
die prima Novembbris
 anni 1658 celebra-

tam.

Die XII Septembbris celebratum fuit consistorium publicum in aula Quirinali, in eoque à domino Marco Antonio Buratto, advocate consistoriali, habita oratio, denuo complebens Vitam ac miracula B. Thomæ, nec non regis Catholici aliorumque saepe nominatorum supplicationes, quam recitat Phœbus à pag. 55 usque ad 65, una cum responso nomine Pontificis facto per reverendissimum dominum Franciscum Nerlium, archiepiscopum Florentinum, Brevium principum à secretis, quod subnecet: Quod Sanctorum honores & solemnia sacra beato Thomæ à Villanova, ex Augustiniana professione archiepiscopo Valentino, petantur, sanctiss. D. N. libenter audit & religiosarum precum pietatem animi paterni curâ & benevolentia complectitur. In quo sanè Pontificiam mentem subit Christianæ Reipublicæ, si umquam alias, vel hoc maximè tempore, procerum cœlestis Hierusalem, & domesticorum Dei salutari patrocinio ac tutelâ opus esse, quæ misericordiarum Patre demum exorato, tamdiu expeditæ pacis tranquillitatem reducat, ac turbinum tot procellas, quâ prementes, quâ imminentes avertat.

In consistorio publico perorat advocatus consistorialis, &

43 Tantus autem tamque probatus Altissimo Sacerdos cù prorsus eximiarum virtutum & rerum miraculosè gestarum gloriâ excellit, ut planè videri possit, "scriptus in judiciis temporum lenire „iracundiam Domini, conciliare cor patrum ad „filios, cor filiorum ad patres, & restituere tribus Jacob." Porro autem admirabilem Virum universæ quidem præcellentis sanctimoniacæ laudes insigniter exornant; sed una veluti jure suo totum sibi vindicat incomparabilis & inexhausta erga Christi pauperes liberalitas; unde præclarum illi cognomen Eleemosynarii; adeo ut pastoralis caritatis studiis vehementer inflammandis egregium, nec à longinquis seculis petitum exemplar, sacræ omnibus præfulibus ad imitandum proponi possit. Cùm igitur hujuscemodi tam pia, jamque publica quoque fidelium vota ad majorem D. O. M. gloriam, & Ecclesiæ totius decus, & utilitatem tantopere pertinero videantur, est sanè, cur merito glorietur ampla sanctorum Virorum prole felix Hispania; cur episcopaloris Ordo verè gaudeat, & sublimis instituti sui charismata meliora etiam in hujus penè temporis hominibus agnoscat & æmuletur.

nomine Pontificis

44 Est, quod Augustini Magni familia tanto sibi placeat Alumno, & illustrioribus observantiae Religiosæ exemplis identidem admonita & ornata perficiatur: universus autem Christianus orbis exercitiis cladibus, quæ jam per tot annos cum misere dilacerant, atque conficiunt, finem aliquem speret, novis ac validis Cœlitum præsidis auctus, & vel tantarum celebritate & admiratione virtutum ad exuendum cum auctibus suis veterem hominem, & ultricis justitiae dexteram exarmandam provocatus & instructus. Sed quoniam ratio & sanctæ hujus Ecclesiæ mos exigit, ut etiam post juratos testes auditos & acta omnia ritè ordine-

*respondet
archiepiscopus Florentinus;*

Fiffi 3 que

AUCTORE

J. P.

que consecuta, non sine justorum orationibus & cælestis oraculi illustratione prævia, tanta res transfigi debeat, Sanctitas sua omnes hortatur, ut ieiuniis, eleemosynis & accuratis precibus piè ac sedulò incumbant: quo divina voluntas, prælumente Spiritus sancti lumine, dilucidiū adhuc reueletur. Ipsa verò venerabilium fratrum suorum S. R. E. Cardinalium sententias exquireret; tum patriarchas, archiepiscopos, episcopos in Urbe existentes audire quoque volet. In hanc sententiam respondere me jussit S. D. N. elegantissimæ orationi modò habitæ.

Indicantur indulgentiae solemnitati gravia;

B

45 Post vespertas ejusdem diei, ita interpositis non multis prosequitur Phœbus pag. 67, mandatarii Eminentiss. D. Cardinalis vicarii affixerunt in valvis ecclesiarum Urbis, nec non in publicis civitatibus ejusdem locis edictum Italicum, quod Latinè complebitur sequentia: INDULGENTIAE PLENARIAE. Martius miseratione divina episcopus Albanen. S. R. E. Cardinalis Ginettus, sanctiss. D. N. Papæ vicarius generalis, Romanæque curiæ cùjusque districtus judex ordinarius &c. Sanctissimus Dominus noster Papa Alexander VII concedit Indulgentias plenarias ac remissionem peccatorum omnibus Christi sexus utriusque fidelibus, qui jejunaverint diebus Mercurii, Veneris ac Sabbati proximis, & confessi ac sacro Epulo resepti visitaverint unam ex infra scriptis basilicis, dum ibidem expositum erit sanctissimum Sacramentum, & uno die hebdomadæ proximæ ecclesiastam sancti Augustini, devotèque oraverint divinam Majestatem, ut suæ Beatitudini inspireret & ad sit in gravi deliberatione super canonizatione beati Thomæ à Villanova, archiepiscopi Valentini ex Ordine sancti Augustini. Exponetur venerabile Sacramentum in Basilica S. Joannis in Laterano die Dominicæ, currentis mensis xv usque ad horam Missæ conventionalis diei Martis. In basilica S. Petri post Missam conventionalis diei Martis usque ad horam Missæ ejusdem die Jovis. In basilica sanctæ Mariæ Majoris post Missam conventionalis diei Jovis usque ad horam ejusdem Missæ die Sabbati. In quorum fidem &c. Datum Romæ ex ædibus nostris die xi Septembris MDCLVIII. M. A. episcopus Hieropolitanus Vicesgerens. Joseph Palamolla secretarius.

C ad quas luctuandas ipse procedit

46 Die xii Septembris, prosequitur Phœbus, summo mane Sanctissimus à palatio Quirinali descendit, peracto Sacro & sedulâ gestatoriâ vectus, inde ad Vaticanum contendit, & in basilicam ingressus ante altaria sanctissimi Sacramenti & Apostolorum preces effudit, mox ad palatum ascendit. Sub Vespertas verò, ut populum nedum verbo, sed exemplo ad pietatem excitaret, evulgatam indulgentiam plenariam lucrificatur, rursus basilicam petuit, in qua reperit expositum venerabile Sacramentum. Ibi paululum oravit, idemque ante aram maiorem egit: subinde ad ecclesiastam sancti Augustini perrexit, ubi jam solemnia beati Thomæ de Villanova ad primas Vespertas inchoata fuerant. Quamvis enim Beatus idem obiisset die viii Septembris, tamen à san. mem. Paulo V ejusdem Beati annuali memoriaz recolenda decreta fuit dies decima octava ejusdem mensis, ut Fratres sancti Augustini post octavam S. Nicolai de Tolentino liberiùs possent solemnis ejusdem beati Thomæ vacare. Postquam verò Sanctitas sua pariter ante altare majus, in quo repositum erat venerabile Sacramentum & ante altare beati Thomæ preces effudisset, ad Quirinale palatum re-

diit. Eandemque indulgentiam plenariam Sanctitas sua extendit ad moniales, ad cœnobitas reclusos, ad detentos in carcerebus & ægrotantes vel alijs impotentes, commutatis injunctis in Edicto in alia pietatis opera ad arbitrium & virium uniuersus jusque limites.

47 Cum jam narrata omnia videantur uno eodemque die fuisse peracta, procul dubio irrepsit mendum in numerum & pro die xii reponendus est dies xvii Septembris: liquet hoc ex eo, quòd suprà dicatur initium indulgentiarum pro Lateranensi basilica assixum fuisse diei Dominico, mensis Septembris xv, pro Vaticana sequenti diei Martis; & ex eo similiter, quòd, dum Pontifex veniret ad ecclesiam S. Augustini, jam inchoata essent primæ Vespere S. Thomæ, quæ clare insinuant diem xvii. Interim, referente laudato Phœbo, ritè indictum est consistorium semipublicum, celebratumque die xxxii diei mensis in aula ducali palatii Quirinalis, ubi summus Pontifex ad Eminentissimos Cardinales & alios de more assistentes sermonem instituens, post alia multa de Sancto nostro locutus est in hunc modum:

48 Quòd verò Thomam de Villanova, archiepiscopum Valentini præ cæteris hodie propinquamus, faciunt tum Beati prærogativa, illi à Paulo V prædecessore nostro jam diudum concessa, tum Ordinis episcopalis decus, tum regis Hispaniarum, aliorumque principum ac populorum communes cum Augustiniana familia obsecrations; tum verò (confidenter dicimus) nostra erga D. Augustinum, sanctissimum theologiae magistrum, a majoribus secundum carnem per manus quasi tradita, & pecularis ab adolescentia erga hunc ejus Alumnum suscepit veneratio. Hunc porrò tamquam episcoporum exemplum nostro hoc aëvo proponere meditamus ob multas præclaras que ejus in pastorali munere virtutes, & ob unam præcipiè liberalitatem à prima ætate ad extreum usque vitæ diem munificè exhibitat, quæ, ut seneraretur Deo, miserebatur pauperum, & quam par est ecclesiasticæ hierarchiæ præsules omnes imitari, ut nempe, quotquot potestatem habent, verè benefici sint atque videntur. Utrum igitur Thomæ archiepiscopo Valentino, quem divina fruentem beatitudine diudum colimus, Sancti appellationem, & appellationi parem cultum decernere conveniat, sicut deliberamus adhuc cæli implorantes oracula, ita vestras quoque sententias, venerabiles Fratres, perliberenter exquirimus.

F

49 Recitat post hac Phœbus à pag. 71 usque ad 109 suffragia triginta quatuor S. R. E. Cardinalium, unius patriarchæ, septem archiepiscoporum, & episcoporum duorum supra triginta, qui omnes Thomam Sanctorum albo inscribendum censem, & aliquo elogio, subinde satis prolixo, exornant. Dieta ipsorum elogia non describo, ne frequentior sit ejusdem rei repetitio; nam licet nonnulli ipsum laudent ab omni virtute generatim, alii speciatim ab una aut pluribus, puta à caritate erga Deum, à castitate, ab humilitate præfertim in fuga dignitatem, à fortitudine & constantia in defendenda libertate ecclesiastica, ab industria ac prudentia in corrigendis peccatoribus & à similibus, quas jam aliunde sufficienter cognovimus, in eo tamen pro majori parte conspirant, ut magnopere extollant pietatem erga pauperes, quæ cum ipso accredit ab infanthia, ac gloriosum Eleemosynarii titulum ipsi peperit. Omnium sententiis auditis, inquit Phœbus, proximè exaranda Sanctissimus addidit: "Perceptis, ven. Fratres, vestrum omnium senten-,, tis,

A, tuis, cum omnes eo tendere videamus, quod mens
„nostra post diuturnam rei meditationem collin-
„nebat, diem canonizationis indicimus primam
„Novembri. Vos interim jejuniis, orationibus,
„eleemosynis humiliter flagitate à Deo, significa-
„re nobis dignetur omnis boni rectique regulam,
„voluntatem suam, ut secundum eam, sicut in
„omnibus aliis rebus, ita in hac potissimum pro-
„grediamur.”

*50 Subiungit laudatus Phœbeus gesta reliqua
usque ad designatum diem primum Novembri,
ne omissa quidem descriptione ornatū basilice
Vaticane, quam præterito tempore numquam e-
legantiū instruētam fuisse significat; sed his,
quod levioris momenti videantur, supersedendum
judicavi. Demum satis prolixam omnium cere-
moniarum, que in ipsa solemnitate servata fuerunt,
enarrationem exhibet, quam similiter hic
recudere opera pretium non duxi, quia ille suffi-
cienter cognosci queunt ex variis editis lucubra-
tionibus, in quibus cæremonia in canonizatione
Sanctorum observari consuete describuntur ac de-
clarantur, nominatim vero ex cap. 36 lib. i præ-
clari Operis de Servorum Dei beatificatione & Bea-
torum canonizatione, quod olim Cardinalis edidit
ac deinde recognovit & auxit sanctissimus Domi-
nus noster Benedictus PP. XIV. Accedit quod præ-
cipue saltem memorentur in ipsa Bulla canoniza-
tionis.*

§ V. Bullæ canonizationis in duas
partes divisæ pars prima,
continens Sancti
Vitam.

Bulla quo-
modo hic
danda.

R Elatis hæc et visum est subiectere ipsam
Bullam canonizationis, & cum longior sit,
quam ut uno & commode comprehendatur, divi-
dere in duas partes, quarum prima, preter prolo-
gium Alexandri Pape VII, Vitam S. Thomæ in
compendium redactam exhibet; altera præter mi-
racula ab ejusdem Sancti obitu patrata ac ritè ap-
probata, proponit seriem gestorum tum ad beatifi-
cationem tum ad canonizationem unâ cum cæ-
remoniis in eadem canonizatione servatis, concessis
Indulgentiis ac brevi adhortatione ejusdem Ponti-
ficiis, ut fideles Deo laudes & gratias persolvant,
& ad S. Thomæ patrocinium cum fiducia recur-
rant. Præter hoc autem nihil præmonendum vel
observandum judicavi. Nam que ad Sancti Vitam
pertinent, satis discussa existimo in Commentario
prævio & Annotatis ad Acta; que verò ad par-
tem alteram, intelligi ea possunt ex præcedentibus.

Præcipius
canoniza-
tio-
nis finis ex-
ponitur,

52 ALEXANDER EPISCOPUS servus servorum
Dei. Ad perpetuam rei memoriam. Sanctissimum
Regem & Prophetam cum Dei spiritu plenus o-
mnia creatarum rerum genera ad Creatorem suum
laudandum dulcissimis psalmis invitat, hominum
præcipue causâ id facere haud obscurè cognosci-
tur. Etenim angelicæ mentes, quas primò vocat,
animantia item cuncta atque inanima, quæ
deinceps appellat, nihil admodum ejusmodi sive
jussu, sive incitamento indigebant. Quippe illæ
beatitudinis suæ necessitate ter sanctum hymnum
incessabili voce proclamant; ista verò suo modo
Auctorem suum, dum silent, laudant, aliisque,
divinitatem Opificis contemplantibus, laudandum
præbent. Igitur fideles propheticis vocibus potis-

simū excitantur, quibus maximè dicitur: Lau-
date Dominum in Sanctis ejus; honorantes vide-
licet viros sanctos factos amicos Dei, glorifican-
tes in terris, quos ille gloriâ & honore corona-
vit in cœlis: domesticos Dei vestris in difficulta-
tibus suppliciter advocantes: denique Dominum
agnoscentes & colentes in servis ejus. Atque hoc
ipsum Catholica Ecclesia, Spiritu sancto docen-
te, præclarè intelligit, dum filiis suis quotidie fe-
rè Sancti alicujus memoriam divino Officio ac pre-
cibus recolendam offert, celebrandamque; & dum
temporis intervallis nonnullos egregiæ sanctitatis
& miraculorum luce inter alios, veluti sidera, co-
ruscantes, divino instigatu, Apostolica pontifi-
cali auctoritate Sanctorum adscribit numero, po-
pulisque fidelibus venerando proponit: nimur
ut ea ratione omnipotentis Dei laus & gloria ma-
gis magisque increbescat, ejusdemque bonitati
ac benignitati simul agantur gratiae, qui dedit vir-
tutem & potestatem tam hominibus.

*53 Quod verò idem Deus in hæc tempora,
quibus ineffabilis providentia, nullis nostris meri-
tis, Ecclesiæ suæ præesse nos voluit, reservârit,
ut sanctissimus, sibique maximè dilectus sacerdos
Thomas de Villanova eo titulo, atque honore
decoraretur, nobisque hanc mentem inspiraverit,
seculo felicitatem in Domino gratulamur, quod
novum, ac salutare sanctitatis exemplum intueri
propius, novumque apud Dei misericordiam in-
terpretem & intercessorem præsentibus in pericu-
lis ac necessitatibus invocare præcipue possit, e-
jusque precibus pacem & tranquillitatem in die-
bus suis, placato Domino, sperare. Seorsum au-
tem nostro nomine pro eo, ac debenuis, immor-
tales gratias humillimè habemus atque agimus ei-
dem divinæ benignitati. Jam verò ut Thomæ san-
ctitas testimonio etiam nostro innotescat;*

*54 Vir iste sanctissimus ortum habuit in castro
Fontisplani Toletanæ diœcesis anno à salute or-
bis reparata millesimo quadringentesimo octoge-
simō octavo, ex honestis & Catholicis parentibus,
Alphonso Thoma Garcia de Villanova, ejusdem
diœcesis oppido, & Lucia Martinez Castellana,
adeo caritati deditis, ut nunquam ab se vacuo si-
nu egenum abire permiserint. Ac veluti ingenito
quodam pietatis & misericordiæ sensu, ex matris
alvo secum delato, & sub ejusmodi parentibus e-
ducatus, antea visus est se Deo dicare, quam Deum
posset per ætatem cognoscere. Nunquam nega-
vit pauperibus Christi, quod peterent, & oculos
viduæ expectare non fecit; nec buccellam suam
solus comedit; sed comedit pupillus ex ea. Nam
jentacula ad gymnasium proficisci dari solita
esurientibus partiebatur; ac pauperum nuditatem
commiseratus, sæpe domum repetebat, sago, tho-
race, pileo, caligis & pallio denudatus; matrem
quandoque enixè precatus, ut pauperi superve-
nienti consuetæ ac quotidiane eleemosynarum di-
stributioni paratum sibi prandium adjiceret, spen-
dens ea die, se minimè comestrum: quo obtenu-
to, pio & innocentì jejunio satur, mentem di-
vina esurientem cœlestibus dapi bus recrebat. Et
exinde ad xenodochia reficiendis languentibus o-
va recens edita deferebat; usque adeo à teneris
unguiculis in egenos effusus, ut pullos ipsos gal-
linæ sublatos Christi Domini pauperculis distri-
bueret, ac messoribus aliquando præfectus, ege-
nis spicas colligentibus, non illorum solum, sed
proprium, ac sibi destinatum cibum partiretur.*

*55 Semper tamen parentum imperio æquè ac virtutes
subditus, quantum caritas in Deum laudabiliter reliqua in-
suaderet, ab eorum mandatis non declinabat. O-
paciens;*

AUCTORE

J. P.

ptavit enim, & datus est ei sensus, iuvocavit, & venit in eum spiritus sapientiae, quo agente, Patrem luminum & domi & in templis assidue precabatur, & concupiscentiam carnis robusto atque integro sanctitatis rigore calcavit, castigans corpusculum suum & in servitatem redicens, cilicio & flagellis dominans: quibus ab eo per oblivionem in cubili quandoque relatis, & à matre non sine admiratione repertis, evidenter patuit in eo, à tritura sementem, à vindemia palmitem, à pomis radicem præveniri. Quam sanè in se ipsum privatam & tacitam severitatem pari etiam modestia condiebat. Adeo enim modestus fuit, ut nunquam è terra oculos levare consuevit, adeoque castus & pudicus, ut ad extreum usque spiritum virgo permanerit, negue unquam ex ejus ore verbum prodierit, quod puritatena pectoris non redoleret.

studia litterarum & in egressus

B 56 Intelligens autem fore, ut ii, qui docti fuerint, quasi splendor firmamenti, & qui ad justitiam erudiant multos, quasi stellæ in perpetuas æternitates fulgeant; Compluti in collegio sancti Ildephonsi in disciplinis & facultatibus, omnique virtutum genere doctores ipsos facile superavit.

C

57 Inde verò Prioris conventus sancti Augustini Burgensis, visitatoris provincialium Castellæ & Bæticæ, Provincialis, definitoris ejusdem provinciali Castellæ & prioris conventus Vallisoletani munia iis vitae ac morum exemplis obivit, eoque zelo labefactatam regularis disciplinæ integritatem restituit, ut numero reformatorum Ordinis adscribi promeruerit. Inter hæc, volente Altissimo rigore montes de superioribus suis, jussus est talentum sibi à Domino creditum non abscondere in terra, sed, ut sapientissimus dispensator, in communem utilitatem convertere. In prædicto igitur per celebri Salmantino conventu ex obedientia Magistrum sententiarum, & religiosis sui Ordinis & exteris advenientibus exposuit, sancti Thomæ doctrinam secutus; ad quod & nominis similitudo & religionis consuetudo eum hortabantur: eoque doctore, tantus fuit discipulorum profectus, ut cùm sanctum bellum principibus & potestatibus tenebrarum indicere decrevisset, eos dignos inveniret, quos ad expugnandas Mexicanas infidelitatis arces, dum ipse postea provincialis officio fun-

*in Ordinem
S. Augustini;
munia in
eo obita;*

geretur, ad Apostolicam formam planè conformatos, ut angelos velocius ad gentem Christianæ religionis penitus ignaram transmitteret; eos accendens proposito gaudio, aut futuræ illarum à Deo aversarum mentium conversionis, aut proprii pro Christo effusi sanguinis laureæ consequenda: quorum primum non sine magno Christianæ reipublicæ emolumento clementissimus Dominus felicissimo eventu per illos comprobare dignatus est.

D 58 Dum in istis versatur, Spiritus Domini super eum pauperibus euangelizare misit eum. Nam è cathedra ad suggestum ex obedientia translatus, visus est populis tuba vitæ & vox cælorum; ac proinde vas electionis, ut portaret nomen Jesu coram regibus & principibus. Propterea Carolus V imperator eum sibi à concionibus singulariter elegit: cuius apostolicus spiritus omnibus omnia factus, sapientibus & insipientibus verbi divini pabulum erogavit, ita ut una omnium voce Spiritus sancti organum proclamaretur. His permoti idem Carolus V & Philippus II Hispaniarum rex Catholicus labefactatam Valentinae ecclesiæ ex diuturna viduitate disciplinam, Thoma tantum præfule ad eam proposito, restitu posse piè crediderunt. Verùm, ne, ut antea Granatensis ecclesiæ infulas recusaverat, eò quòd elegisset abjectus esse in domo Dei sui, etiam Valentinae curam suscipere abnueret, ubi imperatoris ac regis voluntatem non satis urgere compertum fuit, iisdem potentibus, à suo superiore adactus, cellam cum lacrymis deserens, Valentiam sese contulit; & in conventu sanctæ Mariæ de Succursu Ordinis sancti Augustini, equo descendens, fastu solemnis ingressus vitato, pedes cum socio, simplicis religiosi habitu indutus, ad cathedralem perrexit; atque hæc humilitatis fundamenta jecit, ut ecclesiastici præfulsi culmen, quòd profundiùs stabiliret, eò solidius & sublimius evehernet.

*mira dicendi
vis; electio
ad infulas
Valentinæ;*

E 59 In hoc cathedrae fastigio bonus iste Pastor animam suam posuit pro ovibus suis; & licet gladius persecutoris eum non abstulerit, martyrii tamè palmam non amisit. Ecclesiasticam enim disciplinam, & laicorum mores, coacta synodo provinciali, multis affectus injuriis instauravit. Mox ad oviūm suarum salutem promovendam conversus, plurimos ad vitæ semitam æquè prudentis ac ignitæ caritatis vi exhortando, jejunando, orando, proprium etiam sanguinem iteratis flagellationibus fundendo revocavit; ut verè dicere posset: Die noctuque æstu urgebar & gelu, fugiebatque somnus ab oculis meis. Et quamvis suaviter animos ad honestatem seständam allicere studiisset, fortiter tamen finem attingere non prætermisit.

cura pastoralis

F 60 Nam & invictum animum in tuendis Ecclesiæ juribus, & ecclesiastica resituenda & conservanda auctoritate, ostendit; illis verbis usus, se gloriosam magis mortem, quam edibilem vitam amplecti, nec supplicia pro ecclesiastica immunitate ex debito pastoralis officii in libertatem vindicanda timere, aut fugere: quod ex animo dictum ostendit, cùm regio ministro minitanti rerum temporalium expoliationem imperterrita mente respondit: Tunc magis locuples ero, cùm temporali subsidio liber ad cellam latus remigrabo, ubi divum Augustinum parentem meum inveniam, à quo non nisi invitus, & lacrymans discessi. Delinquentes debitam poenam subire censuris coegerit ecclesiasticis, eximia caritate exæstuans, & se pro suis holocaustum offerebant, quos obsecrando & arguendo corrigerem non posset.

*& fortitudo
in tuaenda
Ecclesiæ li-
beritate;*

61 Iisdem enim adstantibus, se usque ad sanguinem flagellando, semetque cum lacrymis in-

cre:

A crepando, cuius peccatis fieri dicebat, si non refūcicerent, sic compungebat, ut eos ad pœnitentiam & meliorem frugem reduceret. Ita tamen mira benignitate, caritatis excellētiā, prudentiæ suavitate plures tum ex clero, tum ex populo in viam timoris Domini reduxit, ut, ubi malo suorum familiarium exemplo, ne alii infici possent, vereretur, egregius puritatis amator, neque ad horam illum impudicitia sedatum domi sive detinuerit. Quin & ipsum fratris filium lascivæ culpā notatum domo expulit, & patriam repeterē sive mora coēgit. Quapropter sic in labore & æruminis, in vigiliis & jejunis, arguens, obsecrans, increpans, in omni patientia & doctrinā omnibus omnia factus est, ut omnes lucifaceret, & alter veluti Paulus, divinus intellectus & divini amoris cereus nuncuparetur: adeoque Dei amore flagrabat, ut passim dicere soleret, sibi propemodum tolerabilius videri, se in infernum demitti, quām non diligere Deum; & præ ignibus & tormentis illud unum expavescere, quōd, qui cruciantur in inferno, Deum oderint. Et ecce data est ei pax foederis Domini, & fuit illi pactum sacerdotii sempiterni, quia zelatus est pro Deo suo, & expiavit celus filiarum Israël; & quia misericordiam habuit, eruditus quasi Pastor gregem suum, Christo Domino dilectus & obtemperans, pavit agnos, pavitque oves ipsius.

B

parcitas erga seipsum & liberalitas

62 Adeo enim fuit in pauperes liberalis, & parcus erga se ipsum, ut quō egenis, quorum se parentem gerebat, largiū subveniret, laceras indueret vestes, quas propriis manibus sarciebat, unicū pileum proprio usui domi asservaret, cubiculum storeis vestitum incoleret, super sarcenatis in terra quisceret, sive pauperes convivas ex eadem patina cibum sumere permitteret; ipse verò adeo parè comederet, ut senio & infirmitate confectus, unico, eoque modico ferculo mensam instrui permisit; & œconomia secùs cum precibus suadenti sèpius responderit, iniquum esse, ut servus pinguiori cibo, quām domini sui pauperes, vesceretur. Lintea è proprio cubili desumens, & indusis se ipsum exuens, ea pauperibus largiebatur, ratus ea, quæ pauperum erant, citra injuriam illis denegari non posse: in quo sui sanctissimi patriarchæ Augustini perfectus extitit imitator & filius, quōd nil suum aestimavit, imò totum reputavit commune cum fratribus: unde, & S. Gregorii Magni vestigia secutus, catalogum pauperum omnium penes se retinebat, ut singulis pro egestate consulere posset. Præterea puellis egenis dotem pro conditione suppeditabat.

C

erga proximum mirabilis

63 Cumque Mauri prædati essent oppidum Collera suæ diœcesis, & plurimos incolas captivos duxisserunt, ingentem aureorum vim in illis è jugo servitutis redimendis liberaliter profudit. Cumque experientiā didicisset, pauperes fœminas natorum in publica via projectorum vitam negligere; ad se pueros afferri curavit, & grandem pecunia sumam in iis alendis & educandis impendit. Tria erexit collegia, quæ pinguiibus dotavit preventibus: primum Valentiæ, alterum Compluti, tertium Oriolæ, à quibus viri tum probitate, tum doctrinā præstantes plurimi prodierunt. Insignem hanc Viri secundum cor suum pietatem ille idem piissimus Dominus, qui & facit mirabilia magna solus, & est mirabilis in Sanctis suis, singularibus testimoniorum divinæ sive dexteræ præter consuetum caufarum secundarum ordinem operantis, acceptissimam sibi esse confirmavit.

64 Ad sublevandam enim miserabilis fœminæ familiam factum est, ut subeustos frumenti archiepiscopus Septembbris. Tomus V.

piscopalis ab eo mitteretur ad horreum, quod paulo antè vacuum penitus reliquerat: quòd cùm pervenisset, è januæ rimis grana exuberantia cum subœconomico & aliis conspicatus est; & dum januam aperire student, magna vi frumenti compressam vix totis viribus impellentes referare potuerunt; quamobrem stupore pereulsi, magnis vocibus inclamat miraculum. Tumque Thomas eò accurrens, cunctis silentium præcipiens, mulieri triticum elargitus, Vescere, ait, & Omnipotenti gratias age, qui tibi illud paravit. Ad hæc confcius, se missum, ut medereretur contritis corde, producto super pauperem quemdam Cæsaraugustanum, quadraginta jam annis paralytic laborantem, & fulcimentis insistentem, signo sanctissimæ Crucis, dicens: Confide, & dic gratias Deo, qui dignatus est tibi salutem impartiri, consolidavit basæ & plantas ejus, ita ut paralyticus se erigeret, undique validus, rejectisque fulcimentis ad pedes ejus procumberet: cui sanctus Archiepiscopus silentium indixit, ac Deo gratus ut esset, & pro se preces funderet, hortatus est.

studium orationis & gratie inde acceptæ;

65 Memor etiam promissionis Christi Domini: Si quid petieritis Patrem in nomine meo, dabit vobis; nunquam ad conciones habendas perrexit, aut conversionis alicujus provinciam suscepit, nisi Deum prius effusis precibus exorasset, ut divina gratia dura peccatorum corda emollire dignaretur; mox ab hujusmodi oratione consurgens, eo fervore, ardenteque zelo peccatores corripuit, ut quamplurimos ad pœnitentiam & perfectioris vitæ semitam revocaverit; quos tandem dolore cordis intrinfecus ad confessarii pedes illico accurrere impellebat. Contigit etiam, ut coram dicto regie Philippo II agens de ineffabili sanctissimæ Trinitatis mysterio, eò usque exererit mentem, ut archiepiscopus Granatensis, vir doctrinæ ac pietate præditus, dixerit, se non putasse, eò illum sese potuisse attollere, quod, quæ audisset, humanum intellectum longè excederent; hujusce verò & ailiarum quamplurium concionum codex, se suffitite, nunquam Thomæ singularis modestia, ut typis committeretur, præbuit assensum.

66 Continuam insuper Dei Servus mentis elevationem patiebatur, ita ut à concionibus aliquaque sacræ functionibus abstinere cogeretur; exinde mundi gloriam ea ratione devitans. Quem tamen in novissimo loco interius recumbentem, altius, qui eum ad nuptias invitaverat, non sine magna gloria coram discubentibus ascendere compulit; in ipsa enim Ascensionis Dominicæ celebritate cum divinis officiis interesset, ad antiphonam Nonæ; Et evidentibus illis elevatus est; ipse quoque è terra sublatus prorsus immobilis integro duodecim horarum spatio omnibus videntibus permanit; quasi jam felix illa anima suo itineri ad Deum se accingeret.

67 Tandem his, multisque aliis meritis plenus in febrim incidit, ac cùm peculium domesticum jam diu in piis usibus consumpsisset, quæ pauperimæ supellectili supererant, inter pauperes familiares partitus est; oblitus verò cuiusdam commentariensis patris-familias egeni, cubile, in quo ægrotans jacebat, cùm nil aliud ipsi superesset, ei donavit, & tunc quod suum erat, auferret, hortabatur; at renuentibus familiaribus ipsum super storam ponere, ut fieri postulabat, mira humilitate per viscera Jesu Christi à commentariensi ejusdem cubilis usum ad mortem usque precatus est, ut, qui aliis pauperibus totus vixerat, in alieno decedens supremo morbo labores, omniz, etiam leatum,

mentis elevatiōnes continuæ.

F

G g g g g Se-

AUCTORE
J. P.
* foris Se-
grianus

*in pauperes
distribuit,
O Iesus*

Segobricensis * ultimum adventare vitæ terminum nunciavit, cui exhilaratus gratias egit & addidit: Lætatus sum in his, quæ dicta sunt mihi: in dominum Domini ibimus; usurpans etiam illud sancti Martini; Si adhuc populo tuo sum necessarius, non recuso laborem. Sin' minus, cupio dissolvi & esse tecum.

68 Tum verò cùm per œconomum quinque millium aureorum summam superesse significaretur, eam pauperibus distribui mandavit, clíunque intellexisset, omnibus civitatis pauperibus abunde esse subventum, & adhuc mille & quingentos aureos reliquos esse, ad immortalitatis bravium terrenis omnibus affectibus expoliatus anhelans, sic conquestus est: Cur me hæc detinetis adhuc, ne adfruendum bonum, quod mihi paravit Dominus, evolem? Properate, opus absolvite, ne ipse diutius hæc in labore anxius detinear, sed tandem in pace Christi requiescam. Et certior factus, jam omnia consummata, ipse suum jam consummaturas cursum, Deo gratias agens, addidit: Nunc lætus ad agonem proprio, nudus cum nudo, nil habens, unde teneat, strenuè luctaturus: jussitque se sacro Oleo muniri, & clerum vocari, cui, sumpto sanctissimæ Eucharistiae sacramento, sanctitatem vitæ, & perpetuam erga sanctam Sedem Apostolicam obedientiam ex testamento legavit.

B 69 Demum semel adhuc sub speciebus sacramentalibus venerari cupiens Deum Salvatorem, quem mox facie ad faciem sese intuiturum sperbat; in suo cubiculo sanctum Sacrificium confici, & interim sibi Dominicæ passionis Euangeliū secundum Joannem legi voluit, eoque cum alta contemplatione audito, ac mira pietate & humilitate augustissimo Sacramento, erga quod semper devotissimus extitit, ad elevationem adorato, præ gaudio vim lachrymarum profundens, inchoavit canticum: Nunc dimittis servum tuum, Domine, secundum verbum tuum in pace; eoque absoluto, subdidit: In manus tuas, Domine, commendando spiritum meum, quæ cùm diceret, expiravit die VIII Septembbris vesperi Nativitatis beatissimæ Virginis, cuius, dum viveret, amore languebat, anno salutis MDLV, ætatis suæ LXVIII.

C 70 Clerus & populus, qui ad Deum confugerant indicta supplicatione generali pro suo languente Pastore, in ecclesia sancti Thomæ Apostoli stationem peregerunt; adeoque universalis ploratus invaluit, ut cleri cantus non audiretur; & ad antiphonam: Non sumus digni à te exaudiri; cantores dolore & commiseratione commoti, illam præ lacrymis absolvere nequierint. Mox auditio pulsus campanæ, illius obitum nunciantis, ita planctus omnium erupit, ut cujusvis conditionis homines, quasi amentes per vias discurrentes, patrem se amisisse conquererentur. Corporis verò aspectu in tam ingenti jaætura idem populus adeo se levare posse putabat, ut illud pontificalibus indumentis, & florum coronâ, virginitatis ejus insigni, ad præfamat ecclesiam sanctæ Mariæ de Succursu Ordinis sancti Augustini delatum, humo tradi non permisisset, nisi fratres ejusdem monasterii sepulturæ clanculum mandassent. Talis autem erat gratia ejus corporis emortui, ut viventi haud absimile appareret.

*populi luctus
& corporis
sepultura.*

D

§ VI. Miracula rite approbata; ordo beatificationis & canonizationis.

S Uccessivè tamen multa sunt ejus suffragantibus Pontifex post enarrata a liquet meritis edita miracula, Domino cooperante, & Servi sui usque ad mortem fidelis vitae sanctitatem confirmante sequentibus signis. Duo etenim mortui ad vitam revocati fuere. Paulus Franciscus Cardona post septem mensium febrim extinctus, & Sperantia Valeria, decem quoque mensium febri consumpta, non solum vitæ, sed etiam integræ sanitati restituti sunt. Marcella de Liania tertium annum agens, trimestri morbo distillationis in pectore affecta, vehementi & assida tufsi ita afflita, ut erumpente è pectore sanguine cibum sumere, aut sumptum retinere non posset, distillatione etiam ad ejus oculos descendente, remedii omnibus ad ejus curam adhibitis, spe ad salutem pristinam redeundi prorsus destituta, ad sepulcrum Thomæ delata posterā die, horâ, quâ Sacrum pro ejus sanitate celebrabatur, sanata est, & de cubili surgens ad matrem incolumis, quasi nunquam passa tuisset ophthalmiæ morbum, clarissimis oculis festina contendit. A carcinomate Franciscam Nadal liberavit; & Catharinæ Vincentiæ Roselon, innumerabilibus plagiis pèr quinquennium cruciatæ, insperatam salutem reddidit. Petrum Antonium Sutorem, ex nervorum contractione per biennium claudicantem jamque inutilem, sanavit.

E 72 Jacobus Cervera clementarius, ulceribus insanabilibus plenus, ab eo sanatur. Vincentius Cyprer, nervis ex paralyysi solutis, sanitatem pariter impetravit. Arida ubera Catharinæ Montaltæ, admotis floribus, quibus Servi Dei sepulcrum respersum erat, ad infantulum sustentandum lacte illico affluere visa sunt. Ludovico Lemofy, per sex annos adeo pedibus laboranti, ut sæpiissime cubili immobiliter inharetet, bases & plantas consolidavit. Quatuordecim annorum herniæ Joannem tibicinem afflictum pristinæ sanctitati restituit. Septennem puellam Vincentiam Mattheù in puteum delapsam, in aquis per tres horas submersam, eripuit incolumem. Quibus coruscantibus signis lux effulgit, ostenditque, veterandum esse in terris, quem in coelis adeo acceptum Advocatum humana haberet infirmitas. Agimus igitur omnipotentem Deo, quam maximas possimus, gratias, & repletum est gaudio cor nostrum & lingua nostra exultatione, quod nullis nostris suffragantibus meritis, sed inscrutabili sapientiæ suæ arcano, hanc Servi sui canonizationis celebritatem per nostræ humiliatis ministerium toti orbi splendescere præordinaverit. Cùm enim jam ab ejus felici occasu per universas gentes & nationes ipsius sanctitas celebraretur, & ipsius nomen apud Christi fideles magno in honore esset, operante Domino per intercessionem ejus tot miracula, quæ etiam in dies una cum ejus veneratione augebantur, via parabatur à Patre luminum Thomæ clarificationi.

F 73 Propterea ab ordinario processus informativus sacrorum Congregationi Rituum exhibitus fuit anno millesimo sexcentesimo octavo, & acceptentibus precibus etiam claræ memorie Philippi III Hispaniarum regis Catholicæ, necnon præsumum, procerum, deputatorum regni Valentiaæ, ac totius Ordinis Eremitarum sancti Augustini

*gestorum ad
beatificatio-
nem*

ter.

A tertio repetitis, ceterisque de more peractis, responsum fuit à praedicta Congregatione, planè constare de validitate processuum, de virtutum excellentia, de fidei puritate, vita sanctimonia, miraculorum operatione, fama sanctitatis & frequentia populi ad Servi Dei sepulchrum; ac pròpterea posse (si summo Pontifici placueret) imposterum nuncupari Beatum, & de eo, tamquam de Confessore Pontifice, quotannis in regno Valentiae à Religiosis utriusque sexus Ordinis sancti Augustini, & in civitate Valentia à clero tam seculari, quam regulari recitari officium & Missam celebrari. Quibus annuit felicis recordationis Paulus Papa V prædecessor noster, ac defusper literas in forma Brevis concessit, & prædictum indultum mox extensum fuit ad omnes utriusque sexus Religiosos prædictos regnum Castellæ, Aragoniæ & Cathaloniæ, necnon ad opidum Villænovæ, & tandem ad omnes pariter utriusque sexus Religiosos Ordinis Sancti Augustini, ubique terrarum existentes.

& canonizationem

B 74 Eodemque anno duobus aliis insuper approbatis miraculis, censuit eadem Congregatio, tutò posse Sedem Apostolicam ad solemnem ejusdem Beati canonizationem quandocumque juxta S. R. E. ritum, & facrorum canonum dispositiōnem procedere. Verum supervenientibus novis decretis recolenda memoria Urbani Papæ VIII, etiam prædecessoris nostri, filii causa usquequod fuit facta præmissorum omnium relatio similis memoria Innocentio X itidem prædecessori nostro, & ab eo deputatus in relationem tunc in humana agens bona memoria Fredericus sanctæ Romanæ Ecclesiæ Cardinalis Cornelius nuncupatus, & signata commissio reaffumptionis cause, demandatum etiam fuit dicto Cardinali Cornelio relatori cum dilecto filio Hilarione Rancato, & quondam Terentio Alciato consultoribus examen Operum ejusdem servi Dei Thomæ, & facta relatione, decretum, in illis nihil contra fidem & bonos mores, nec aliquam doctrinam à Catholicis sensu alienam contineri. Postea decreta litteræ remissiales ad probandum ea, quæ supervenerant post indultam venerationem, & directæ litteræ venerabilibus fratribus nostris archiepiscopo Valentino & Segobricensi & Dertusensi episcopis, & transmissis ad Urbem processibus, in locum prædicti Cardinalis defuncti subrogatus est dilectus filius noster Joannes Baptista Cardinalis Pallotta nuncupatus, dicti Ordinis S. Augustini protector, à quo iisdem processibus in Congregatione prædicta relatis, ab eaque maturè discussis, declaratum est, abundè constare de validitate, de relevante, de incremento cultùs, ac etiam de duabus aliis miraculis de novo patratis; & sic adimplēta esse omnia ea, quæ novis decretis expetabantur.

seriem

C 75 Accedentibus carissimi in Christo filii nostri Philippi IV Hispaniarum regis Catholicæ, venerabilem etiam fratrum nostrorum archiepiscoporum & episcoporum regnum Hispaniæ, necnon eorumdem procerum, ac etiam totius Ordinis Eremitarum S. Augustini precibus, quibus à Romanis Pontificibus prædecessoribus nostris prædictis, & à nobis id saepius postulaverant & postulabant: reliquum erat, ut de more universam causam Cardinales, quibus id commissum fuerat, recenserent, & pro rei gravitate recognoscerent. Id quod cum recte fideliterque præstisset, idemque omnes sensissent, prædictus deinde Joannes Baptista Cardinalis de vita sanctitate, virtutibus & miraculis servi Dei Thomæ, nec non de actis omnibus, in eadem

Septembbris Tomus V.

Rituum Congregatione coram nobis habita plenissimè retulit. Mox per venerabilem etiam fratrem nostrum Julium episcopum Sabinensem S. R. E. Cardinalem Sacchettum similiter nuncupatum, dictæ Congregationis præfectum, totius summa processus in consistorio nostro secreto plenè relatæ, sua collegarumque sententia exposita, reliqui Cardinales, qui aderant, unanimi suffragio eamdem sententiam approbarunt. Quapropter sequenti publico consistorio, in quo pro canonizatione dicti beati Thomæ verba fecit dilectus etiam filius Marcus Antonius Biurattus, nostræ consistorialis aulæ advocatus, & nomine prædicti Philippi regis, necnon prædictarum universitatum & regnum, ac totius Ordinis Eremitarum nobis humiliiter supplicavit.

76 Nos in tam gravi causa, Cardinales, patriarchas, archiepiscopos & episcopos, qui tunc aderant, hortati sumus, ut eleemosynis, jejuniis & orationibus sedulò incuberent, quod divina voluntas clariss nobis elucesceret. In semiploso postmodum consistorio ex more accersitis non solum Cardinalibus, patriarchis, archiepiscopis & episcopis prædictis, sed præsentibus nostris & Sedis Apostolicæ notariis, ac sacri palatii nostri Apostolici causarum auditoribus, de vita & miraculis beati Thomæ, quæ opportuna visa sunt, proposuimus, omnisque ad ejus canonizationem deveniendum esse aperte suffragiis confirmarunt.

Nos itaque unanimi consensu audito, aperuimus os nostrum in benedictionibus; & Dei nutum ac voluntatem sequuti, justum & debitum esse censes, ut, quos Deus honorat in celis, nos venerationis officio laudemus & glorificemus in terris, diem canonizationis indiximus, cunctos adhortati, ut junctis nobiscum precibus, eleemosynis, jejuniis & Sacrificiis Spiritus sancti gratiam nostræ humilitati in tam alto negotio impetrare studerent.

77 Tandem cum nihil aliud desideraretur eorum, quæ ex sanctorum patrum auctoritate, facrorum canonum decretis, sanctæ Romanæ Ecclesiæ antiqua consuetudine, ac novotum decretorum præscripto agenda & observanda erant, hodie in sacrofæla beati Petri Apostolorum principis basilica, in qua solemni ritu cum ejusdem sanctæ Romanæ Ecclesiæ Cardinalibus, patriarchis, archiepiscopis & episcopis, & dilectis filiis Romanæ curia prælati, officialibus & familiaribus nostris, clero seculari & regulati, ac maxima populi frequentia manè convenimus; post repetitas pro canonizationis decreto petitiones nomine ejusdem Philippi regis, à dilecto etiam filio nostro Hieronymo Tituli sanctæ Mariæ Transiberim presbytero Cardinali Columna similiter nuncupato, per Marcum Antonium advocateum prædictum, post sacros hymnos, litanias, aliasque preces, post Spiritus sancti gratiam ritè imploratam, ad honorem sanctissimæ & individuæ Trinitatis, ad exaltationem fidei Catholicæ & Christianæ religionis augmentum, auctoritate Domini nostri Iesu Christi, beatorum Apostolorum Petri & Pauli, ac nostra, matura deliberatione præhabita, & divina ope saepius implorata, ac de venerabilium fratrum nostrorum Cardinalium, patriarcharum, archiepiscoporum & episcoporum in Urbe existentium, consilio, beatum Thomam de Villanova archiepiscopum Valentiniæ Sanctum esse decrevimus & definivimus, ac Sanctorum catalogo adscriptimus, prout præsentium tenore decernimus, definimus & adscribimus; statuentes, ab Ecclesia universalí quolibet anno die decima octava Septembbris memoriam ejus inter sanctos Confessores Pontifices

*in hac ser-
vatis*

F

G g g g g 2 pia

AUCTORE

J. P.

Concessis
indulgentiis

pia devotione recoli debere. In nomine Patris & Filii & Spiritus sancti. Amen.

78 Eademque auctoritate omnibus utriusque Sexus Christi fidelibus verè pœnitentibus & confessis, qui singulis annis ia die festo ipsius sancti Thomæ ad sepulcrum, in quo ejus corpus requiescit, visitandum accesserint, septem annos & totidem quadragenas de injunctis eis, aut alias quomodo libet debitibus pœnitentiis, misericorditer in Domino relaxavimus in forma Ecclesiæ consueta. His peragatis Deum Patrem æternum, Regemque gloriae Christum Dominaum Patris sempiterni Filium, & sanctum Paraclitum Spiritum, unum Deum, unumque Dominum laudibus & confessionibus venerati, sacroque hymno Te DEUM solemniter decantato, peculiari in honorem beati Thomæ oratione precati sumus per ejusdem merita, atque ad altare sancti Petri Apostoli Missam celebravimus cum ejusdem Sancti commemoratione, omnibusque Christi fidelibus tunc præsentibus plenariam omnium peccatorum suorum indulgentiam & remissionem concessimus.

et fideles ad
Dei laudem
& Sancti
patrocinium
hortatur.

79 Dignum igitur & justum est, nos gratias agere, & gloriam dare Deo viventi in sæcula saeculorum, qui benedixit Conservum nostrum in omni benedictione spirituali, ut esset sanctus & immaculatus coram ipso. Et cum illum dederit nobis quasi fulgentem solem in templo suo in hac nocte peccatorum & tribulationum nostrarum, adeamus cum fiducia thronum divinæ misericordiæ, ore & opere supplicantes, ut sanctus Thomas universo Christiano populo pro sit meritis & exemplis, precibus adsit & patrocinio, & in tempore iracundia fiat reconciliatio. Ceterum quia difficile foret, præsentes nostras litteras ad singula loca, ubi opus esset, deferri, volumus earum exemplis, etiam impressis, manu publici notarii subscriptis, & sigillo alicujus personæ in dignitate ecclesiastica constitutæ munitis, eadem ubique fides adhibetur, quæ ipsis præsentibus adhibetur, si essent exhibitæ vel ostensæ. Nulli ergo omnino hominum liceat hanc paginam nostrorum decreti, definitionis, adscriptionis, mandati, statuti, concessionis, elargitionis, relaxationis & voluntatis infringere, vel ei ausu temerario contrarie. Si quis autem hoc attentare præsumperit, indignationem omnipotentis Dei ac beatorum Petri & Pauli Apostolorum ejus se noverit incursum. Datum Romæ apud sanctum Petrum anno Incarnationis Dominicæ MDCLVIII Kal. Novembris, Pontificatus nostri anno quarto.

¶ Ego Alexander Catholicæ Ecclesiæ Episcopus.

Subditur sigillum Pontificis, tum sequuntur nomina S. R. Ecclesiæ Cardinalium, aliorumque de more subscriptum, que brevitatis causa omitto.

§ VII. Indulgenciæ fidelibus concessæ occasione canonizationis; solemnia Romæ & alibi hanc subsecuta.

Varia indul-
gentia

Pater indulgentias in Bulla canonizationis memoratas, etiam alias speciam à summo Pontifice concessas recenset Phœbus pag. 122. Præterea, inquit, Sanctissimus formulam indulgentiarum, applicandarum sacris beati Thomæ imagi-

nibus, imprimi mandavit, quâ præfertim concionatores hortatus est, ut saltem semel in anno eximiam sancti Praefulsi charitatem encomiis pro viribus extollant, eamque fidelium cordibus instillent, lucrificanti, quoties id egerint verè pœnitentes confessi & sacra Communione refecti, indulgentiam plenariam: audientes vero, septem annos totidemque indulgentiarum quadragenas. Indulgentiam pariter plenariam indulxit interfuturis processioni, Vexillorum nuncupatae, à basilica S. Petri ad ecclesiam S. Augustini è more celebrandas, quam indulgentiam Eminentissimus D. Card. Vicarius publico edicto evulgari curavit. Plenariam itidem indulgentiam concessit visitantibus ecclesiæ cœnobiorum fratum ejusdem Ordinis, ubique terrarum existentes, infra octavam præsentis anni recolendis canonizationis solemnis decretam, & litteris Apostolicis in forma Brevis indultam.

D

81 Habeo penes me editum, in typographia reverenda camera Apostolica impressum anno 1661, quod, quia præter memoratas primo loco indulgentias etiam plures alias complectitur, ex Italiæ Latine redditum hoc transero. Ita serè habet: Indulgentiæ, quas ultra ordinarias typo imprefas concedit Sanctissimus Dominus Alexander Papa VII utriusque sexus Christi fidelibus, qui penes se vel privatim domi suæ habuerint numismata aut imaginem S. Thomæ à Villanova archiepiscopi Valentini, per suam Sanctitatem benedicta: ea tamen conditione, ut is, qui dicta numismata vel imagines distribuerit, aut is, cui prima vice distribuentur, observent decretum sue Sanctitatis editum sub die vi Februarii 1658.

intuita S.
Thome

82 Quicunque saltem semel in hebdomada solitum Officium divinum vel beatissimæ Virginis vel defunctorum, aut septem Psalmos pœnitentiales vel graduales, aut coronam Domini vel Mariæ, aut tertiam partem Rosarii recitare, aut detentos in carcere visitare, vel pauperibus Christi subvenire confueverit, ac verè pœnitens & sacerdoti ab ordinario approbato confessus, Eucharistiæ sanctissimum Sacramentum suscepit uno ex infrascriptis diebus, nimirum Nativitatis Domini nostri Iesu Christi, Annuntiationis B. Mariae Virginis, Pentecostes, Nativitatis S. Joannis Baptiste, sanctorum apostolorum Petri & Pauli, Assumptionis B. Mariae Virginis, S. Thomæ à Villanova XVIII Septembribus, Omnium Sanctorum, Dedicationis propriæ ecclesiæ, Patroni aut Tituli dictæ ecclesiæ, piasque preces fuderit pro haeresum atque schismatum extirpatione, fidei Catholicae propagatione, pace & Christianorum principum concordia, ceterisque Romanæ Ecclesiæ necessitatibus, plenariam quolibet eorumdem dierum omnium suorum peccatorum indulgentiam consequatur.

E

83 Quicunque publicè è suggesto laudaverit ardentem S. Thomæ caritatem, ut eam fidelium cordibus instillet, (ad quod saltem quolibet anno semel faciendum Sanctitas sua hortatur concionatores omnes,) confessus & sacro Epulo refectus, consequatur similiter indulgentiam plenariam; qui vero audierit, septem annos totidemque indulgentiarum quadragenas. Quisquis pœnitens, & ut suprà, confessus ac sacro Epulo refectus, si potuerit, aut saltem contritus in articulo mortis nomen Iesu & intercessionem S. Thomæ ore, si potuerit, sin' minus corde piè invocaverit, consequatur pariter plenariam indulgentiam. Quisquis oraverit diuinam Majestatem, ut cor suum incendat caritate, quâ donare dignata fuit S. Thomam,

concessi-
onibus;

&

A & pauperibus Christi aliquam stipem erogaverit, singulis vicibus quadraginta dierum indulgentias percipiat. Quisquis ecclesias vel aras Deo in honorem S. Thomæ à Villanova consecratas visitaverit, eo die liceretur quinquaginta dierum indulgentias. Quælibet utriusque sexus persona, militans sub Regula S. Augustini, sub qua vixit S. Thomas, quotiescumque aliquod opus spirituale, spectans ad eamdem Regulam, exercuerit, & Sanctum invocans, tertio recitaverit, Salve Regina, oraveritque pro prosperitate Ecclesiæ ac Sanctitatis suæ, aliisque ut suprà, quadraginta dierum indulgentias adipiscatur. Volens, ut omnes supradictæ indulgentiæ animabus fidelium defunctorum per modum suffragii applicari possint, prohibet Sanctitas sua harum indulgentiarum impressionem in omni loco extra Urbem. G. Gualterius.

processio

B 84 Die xxiv Novembris, verba sunt denuo Phœbei pag. 123, in ecclesia S. Augustini inchoata fuit octidua prælibata solemnis & coram augustissimo Cardinalium senatu episcopalis Missa de beato Thoma à reverendiss. D. Fr. Ambrofio Landuccio episcopo Porphyriensi, sacrarii Apostolici præfecto, celebrata fuit, eaque absoluta, sermo in ejusdem laudem quam eleganter & crudite à patre Rho è Societate Jesu, viro numquam satis laudando, peractus est. Post meridiem vero à basilica S. Petri ad ecclesiam S. Augustini solemnis Vexillorum processio his ceremoniis perfecta est. Prinsquam ulterius progrediar, observet curiosus lector, quod in solemnissima supplicatione, quo ipso die canonizationis instituitur ad ecclesiam Vaticanam, deferatur vexillum cum imagine Beatitudinis canonizandi, illudque dein ad eternam rei memoriam ex ejusdem basilice Vaticana fornice penile maneat, sed & aliud vel alia plura parata serventur, qua, expleta canonizatione, etiam in supplicatione deferantur ad ecclesiam nationis vel Religionis Sancti canonizati, quando primum ejus festum celebratur; de prioris supplicationis solemnis, atque origine consuetudinis deferendi in ea vexillum seu vexilla, facile instrui poterit, quisquis consulere voluerit prælendum Opus sanctissimi Domini nostri Benedicti XIV lib. I cap. 36 § 6, & plures ibidem citatos auctores; at quoniam pauciores occurunt, apud quos alterius ceremonia declarantur, hanc injucundum fore duxi, si preciarias saltem ex Phœbo perhiberem.

C
vexillorum

85 Religiōsi invitati à Fratribus S. Augustini in basilica S. Petri horâ vigesimâ convenere, absolutus autem Vesperis, cantores basilicæ cecinerunt Antiphonam: "Sacerdos & Pontifex & viri, tutum opifex, pastor bone in populo, ora pro nobis Dominum, sancte Thoma.", Quâ absoluta, duo beneficiati, pluvialibus induiti, cantarunt versum; "Dispersit, dedit pauperibus.", Et cantores responderunt: "Justitia ejus manet in seculum seculi.", Mox hebdomadarius canonicus, pluviali pariter induitus, duobus acolytis ante ipsum candelabra sustinentibus, cecinit Orationem: "Deus, qui beatum Thomam insignis &c.", Et cantores responderunt: Amen. Tunc amotis legile & candelabris, confraternitates & Religiōsi mendicantes procedere incepérunt, transeuntes bini ante altare Apostolorum, eique singuli genuflectentes, exceptis tantum, qui crucis, vexilla & candelabra gestabant.

Rome

86 Ferentes autem vexilla S. Thomæ, scilicet confratres societatis S. Triphonis, erectæ in ecclesia S. Augustini, sustinentes hastas, & confratres societatis sanctissimi Sacramenti, erectæ in basilica Vaticana, sustinentes chordulas, è vexillo

pendulas, cum ad hebdomadarium, in consueto scanno sedentem in cornu Epistolæ, pervenissent, stiterunt fœse, & hebdomadarius afflurgens chordulas acceptas è manibus confratrum tradidit quatuor fratribus, planetâ indutis, qui ad hebdomadarum ipsum immediatè antè ac prope vexilla accesserant. Ultimi vero vexilli attributis chordulis patribus vicario generali, assistentibus Italiae & Hispaniae & Priori S. Augustini, pluviali indutis, hebdomadarius thus in thuribulum posuit: quo interim clerici seminarii, clerici, beneficiati & canonici basilicæ, funeralia gestantes, præeunte crucie capitulari post fratres Dominicanos procedere incepérunt. Hebdomadarius autem stans, tribus ductibus reverenter thurificavit imaginem sancti Thomæ in vexillo delineatam, mox illam flexis genibus adoravit, & inde post omnes ad sacram cum suis assistentibus se recepit. Clerus & capitulum basilicæ ab ultimo gradu scholarum ad portam extrinsecus ordine retrogrado hinc inde fœse disponere, & genuflexi pertransiunt imaginem Sancti venerati sunt, & ad sacrarium redierunt. Processio autem ordine, quo sequitur, progressa est per Pontem S. Angeli, Montem Jordanum, Parionem, plateam nuncupatam Pasquini, per viam, quæ dicit ad ecclesiam de Anima, per platem turris sanguinea ad ecclesiam S. Augustini.

E

87 Mitto hic recensere ordinem, quo quique, supplicationem comitati, incesserunt; vexilla septem enumerat Phœbus: Fratrum scilicet Reformatorum Ordinis S. Augustini unum; alterum Fratrum item S. Augustini congregationis Insubrum, terrium collegii S. Ildephoni academæ Complutensis, & quatuor reliqua Fratrum Ordinis S. Augustini. Cum vero, inquit, processio ad ecclesiam S. Augustini pervenisset, Religiōsi omnes in navi majori ecclesiæ hinc inde fœse disponuerunt: ultimo autem ac digniori vexillo Eminentissimus D. Cardinalis Sabellus titularis, induitus albâ, cingulo, stola, pluviali, & mitrâ medius inter diaconum & subdiaconum capellæ Pontificiæ, dalmatica & tunicella induitos, nec non à permultis præsulibus curiæ comitatus, ex ecclesia prodiens usque ad gradus, venerabundus occurrit, & genuflexus super tapete stratum & pulvinare, sancti Thomæ imaginem adoravit, mox illam thurificavit, &, reassumptâ mitrâ, in ecclesiam regressus, ad altare magus se contulit, ante vexillum incedens, quod delatum fuit usque ad medium ecclesiæ, ibique funi alligatum ad fornicem elevatum est, stante interim Cardinale prope cornu Epistolæ.

F

aliaque so-
lemniam tam
ibidem

88 Et cum primum Fratres vexillum elevare cœpissent, Cardinalis stans ibidem, versus ad Crucem altaris intonavit hymnum: "Te Deum Laus, damus", quem cantores prosecuti sunt. Circa finem hymni Cardinalis posuit thus in thuribulum, & rursus tribus ductibus vexillum thurificavit, hymnoque absoluto, diaconus cecinit versum: "Ora pro nobis sancte Thoma.", & cantores responderunt: "Ut digni efficiamur promissionibus Christi.", Cardinalis vero cecinit Orationem: "Deus, qui beatum Thomam &c. Per Christum Dominum nostrum: ", & cantores responderunt: Amen. Tandem Cardinalis osculatus est altare, & sumptuose mitrâ stans medius apud illud solemniter populo benedixit. Et tunc bellica tormenta explosa fuere, & tubarum clangor ac tympanorum reboatus processionis hisce solemniis gloriosum finem imposuere. Reliquis vero septem diebus, musicis concentibus, Sacrificiis, divinis precibus, officiis & concionibus solemnia sanctæ canonizationis magnifico etiam cum apparatu, mu-

G g g g g 3 nifica

AUCTORE

J. P.

etiam alibi,
nominatum
in Belgionifica Cardinalis Sabelli titularis manu adjutrice,
fratres recoluerent.

89 Atque hec de solemnis in canonizatione Rome habitis dieta sufficiant. Dubium non est, quin & Valentia ac per totam Hispaniam, & in omnibus toto orbe Christiano-conventibus Ordinis S. Augustini summo splendore hac nova sancti Archiepiscopi gloria celebrata fuerit; ut factum est anno 1659 in Belgio nostro, ubi, teste R. P. Joanne Estrix, ejusdem Ordinis S. Augustini Religioso, ad calcem Vite S. Thomæ Belgico idiomate exarata, tam ceteris in oppidis, ut ut ignobilibus, tam in pricipiis civitatibus, Bruxellis, Antverpiæ, Mechlinia, Lovanii, Gandavi, Brugis, Leodii, Insulis, Tornaci &c insigne videre fuit omnium studium tam ad Sanctum honorandum, quam ad per se intercessionem obtinendum finem atrocis belli, id temporis inter principes Christianos gravantis. Et sane completem est, quod pii fideles flagitabant, quod cum summo Pontifice ardenter desiderabant purpurati Patres, quodque nonnulli magna cum fiducia augurabantur, nominatum reverendissimus Philippus Vicecomes episcopus Catracensis, qui, dum in consistorio semipublico suffragium suum danret pro canonizatione S. Thomæ post alia multa in ejus laudem prolata, ita pronuntiavit: Quare censeo, tuò posse à Sanctitate vestra inter Cœlites solemniter numerari. Idque cedet in maximam Dei gloriam, in Ordinis episcopal ornamentum, in Religionis Augustinianæ singulare beneficium, in totius Ecclesiæ ædificationem, principum Christianorum pacem: & quam peperit canonizatio sancti Nicolai sub Eugenio, dabit canonizatio sancti Thomæ sub Alexandro: quod, inquam, illi flagitabant, ac fidenter augurabantur, mox implementum est; nam eo ipso anno 1659 pacifica est inter reges Galliarum & Hispaniarum, ac proxime sequenti divulgata.

post canoniza-
tionem
habita.

90 Ceterum dum Antverpiæ ingenti cum apparatu ac splendore celebrata fuit à RR. PP. Augustinianis S. Thomæ canonizatio, in eorumdem templo die pricipuo omnium laude & satisfactio- ne, ut notatum apud nos reperi, orationem panegyricam habuit P. Cornelius Hazart, Societas Jesu sacerdos, quod speciatim addo, ut lector per- volvens tomum Operis Flandrici sub titulo Triumphus Pontificum, ab eodem Hazart editum typis Antverpiensibus anno 1681, corrigat, qua leguntur pag. 285 in hac verba: Ulterius beatificavit (Paulus PP. V) Bertrandum Dominicanum ac Thomam de Villanova EX EODEM ORDINE & episcopum Valentini, corrigat, inquam, ac be- nigne existimet, hac per inadvertentiam ex lan- dati viri calamo effluxisse, qui certe numquam vel dubitavit vel prudenter dubitare potuit, quin S. Thomas fuerit ex Ordine S. Augustini, nedum huic illum eripere intendit, sicut ex citato loco a non nomine ipsi possea fuit objectum.

§ VIII. Extensio Officii & Mis-
sa post canonizationem; lo-
ca sacra & altaria Sancto ere-
cta; reliquiæ ejus locis variis
honoratae.

D

A Nro 1618, ut supra ostensum est, Paulus V Officium & Missa ad aliquos dum taxat

PP. facultatem concessit omnibus utriusque sexus Religiosis Ordinis S. Augustini in toto regno Valentia & clero civitatis ac diœcessos Valentina recitandi Officium ac celebrandi Missam de B. Thoma ex communi confessoris pontificis juxta rubricas Breviarii & Missalis Romani, eamque facultatem anno proxime sequenti idem Pontifex ext- tendit ad omnes utriusque sexus Religiosos ejusdem Ordinis in Hispania regnis commorantes, atque ad utriusque sexus Regulares & presbyteros cleros que seculares oppidi Villanova; demumque anno 1621 Gregorius XV PP. eamdem facultatem in- dulxit omnibus utriusque sexus Religiosis dicti Ordinis, ubique terrarum existentibus. Binos habeo libellos, Officia propria Sanctorum Eremitarum Ordinis S. Augustini complectentes, & ante sole- mnem Thomæ canonizationem impressos, alterum Venetiis anno 1627, alterum Parisis 1641; in utroque ad diem xviii Septembribus prescribitur Of- ficium ritu dupli celebrandum, & in priori qui- dem nihil proprium assignatur preter sequentem orationem: Deus, qui patrem pauperum beatum Thomam præfulibus in exemplum posuisti; præsta, quæsumus, ut, qui indigentibus opem tulit in terris, suis nos precibus juvet in coelis. Per Dominum nostrum Jesum Christum &c. In al- tero autem eidem orationi subduntur ha rubrica: In primo Nocturno lectiones de Scriptura. In se- cundo Nocturno de Serm. S. Maximi episcopi: Bea- ti patris Thomæ merita., In tertio Nocturno Homilia in Evangelium Vigilate, ut in com- munij.

E

92 Habeo contrà apographum Officii descriptum Roma ex libello Ms. bibliotheca Angelica Ordinis S. Augustini, sub hoc titulo: Officium beati Thomæ de Villanova, archiepiscopi Valentini, co- gnomento Eleemosynarii, Ordinis Eremitarum S. P. Augustini, à Paulo V Pont. Maximo beatifi- cati, Psalms per fratrem Ambrosium Landuccium Senensem, sacra Theol. cursorem, MDCCXIII; in hoc, si psalmos excipiias, nihil penè non est pro- prium, nihil non accommodatum ad heroicas Sancti virtutes, & eximia apud Deum merita. Sed ve- rissimiliter id typis non fuit commissum; servatum tamen Roma, donec solemnis canonizatio obtaine- tur, ac proprium de Sancto Officium recitaretur; quamquam neque tunc id ipsum adhibitum fuit, ut colligere erit ex dicendis.

F

93 In Bulla canonizationis nulla sit Officii ant post hanc ad Missa mentio; attamen hanc ita dudum post sacra Rituum congregationi oblatum est approbatumque die xiv Junii 1659 Officium, quod hodiecum legitur in Breviario Romano, cum sequenti decreto, quod subnectitur ejusdem exemplari, impresso Roma in typographia reverenda camera Apostolica anno mox citato: Vitas, ac mature perpenas Orationem, Lectiones & Antiphonas supradictas sa- crorum Rituum congregatio die xiv Junii MDCLIX appro-

A approbat; easque Sanctissimus in Breviario & Missali Romano inter Officia & Missas ad libitum recitandas & celebrandas imprimi mandavit: pariterque ad libitum ab omnibus utriusque sexus Christi fidelibus, tum secularibus, tum Regularibus die decima octava Septembbris festo S. Thomae de Villanova cum reliquis de communis confessoris pontificis sub ritu semiduplici recitari ac celebrari posse concessit. Die xvii ejusdem mensis Junii, eodemque anno MDCLIX. J. Episc. Sabinen. Card. Sachettus. Loco **¶** sigilli. Franciscus Maria Phœbeus Sac. Rit. Congreg. Secr.

ad patres
Augustinianos
verò a-
liosque sole-
mniore ritu,

94 Eodem etiam mense & anno à dicta Congregatione emanavit decretum alterum, quo annua S. Thomæ commemoratione solenniore ritu stabilita fuit apud patres Augustinianos; prefixum illud est Proprio Sanctorum laudati Ordinis, anno 1674 Antwerpia typis vulgato, atque ita habet: Eiusnum est, ut Augustiniana familia, secunda Sanctorum parentes, ex qua tandem præclarum gerumen, ardentissimum nempe charitatis, exemplar, prodiit Fr. Thomas à Villanova, mox archiepiscopus Valentinus, nuper inter Sanctos relatus, ac proinde de religione Catholica ob eamdem lucis accessionem novo hoc munere bene merita, pia sua presertim vota numquam Apostolicæ Sedis incalsum exhibeat. Eapropter sacra Rituum congregatio supplici universo eidem Ordini etiam utriusque sexis censuit indulgendum, ut tanti Confratris memoriam sub ritu duplice secundæ classis cum Octava quotannis recolat. Die xix Julii MDCLIX. F. Episcopus Sabinensis Card. Sachettus. Loco **¶** sigilli. Franciscus Maria Phœbeus Sac. Rit. Congreg. Secret. Officium ferè totum proprium, diversum tamen ab eo, cuius memini num. 92, datur ibidem ad diem xviii Septembbris, ut & reliqua per Octavam diebus non impeditis lectionum distributio. Dies octava autem orationem habet propriam, eam scilicet, qua ante canonizationem in ipso festo recitari consueverat. Vide num. 91. Porro in civitate ac tota diœcesi Valentina, prout intelligo ex Directorio ibidem impresso ad annum 1720, similiter colitur Officio duplice secundæ classis cum Octava; in Toleiana vero Officio duplice, ut novi ex simili Directorio pro anno 1718 Mariti edito. Quo autem ritu memoria ejus celebretur in oppido Villanova, aliisve locis peculiaribus, incomptum mihi est.

C
protendan-
tur.

95 Anno decum 1694 sanctum est, ut Officium ante Romano Breviario insertum & ad libitum recitari concessum, deinceps de precepto recitaretur. En tibi etiam hoc decretum ex apographo, typis reverenda camera Apostolica impresso, anno mox memorato. URBIS ET ORBIS. Ad pias preces serenissimi regis Catholici ejusque reginæ matris Sanctitati suæ ab excellentissimo domino ducede Medina Cœli, apud sanctam Sedem præfatae majestatis oratore, porrectas, sacræque Rituum congregationi remissas, sacra eadem congregatio ad relationem Eminentissimi & reverendissimi domini Cardinalis Judice concedendum censuit, ut Officium sancti Thomæ de Villanova, Ordinis Eremitarum sancti Augustini, alias pro Ecclesia universalis sub ritu semiduplicis ad libitum recitari concessum, singulis annis die xviii Septembbris, ejusdem Sancti festo, in posterum ab omnibus tam secularibus quam Regularibus utriusque sexus, qui ad Horas canonicas tenentur, sub ritu semiduplici de precepto recitetur, si sanctissimo Domino nostro videbitur. Die iv Septembbris MDCXCIV. Facta igitur deinde sanctissimo Domino nostro per me secretarium relatione, Sanctitas sua

benigne annuit die xi ejusdem mensis Septembbris & anni MDCCXIV. A. Card. Cybo. Loco **¶** sigilli. B. Inghirami. fac. Rit. congr. secret.

AUCTORE
J. P.

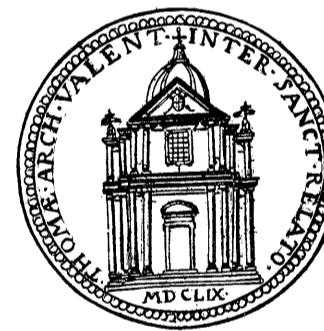
96 Dubium mihi non est, quin & altaria & facella seu etiam templa, S. Thomæ nomini consecrata, tum per Hispaniam tum per orbem Christianum universum existent plurima; at defectu monumentorum pauca dimittuntur, in quorum nostram casu incidi, hic exhibere concessum est. Certe jam tum altare illi erectum erat in ecclesia S. Augustini Rome, antequam canonizationis solemnia peracta fuere, uti clarè innuit Phœbeus in sepe memoratis actis pag. 68, ubi narrans, quod mense Septembri anno 1658 se Pontifex contulerit ad dictam ecclesiam ita habet: Postquam verò Sanctitas sua pariter ante altare maius, ... & ante altare beati Thomæ preces effudisset, ad Quirinale palatium rediit. Imo eadem in ecclesia magnificentum ipsi erectum esse facellum, docuit me P. Augustinus Oldoinus Societatis Jesu tom. 4 Historia Pontificum Romanorum & S. R. E. Cardinalium col. 668, ubi gesta exhibens Eminentissimi Capilli Pamphilii, scribit sequentia: Sacellum Pario marmore, statuis, auro ac mirabili structura elaboratum, D. Thomæ à Villanova in sacra S. Augustini æde perfecit. Commendatur etiam facelli hujus magnificencia, & maximè S. Thomæ pauperibus eleemosynas elargientis statua marmorea, inchoata à Melchiorre Gofar Melitensi, ac perfecta ab Hercule Ferrata, in descriptione Romæ antique & modernæ ad titulum ecclesia S. Augustini.

E

97 Sed & ipse Alexander VII Papa pro eximia sua in Sanctum veneratione templum, hic praeter ceteris membrum, illi exstruxit & dedicavit in Castro Gandulphi, quemadmodum idem nos docet Oldoinus tom. eodem col. 712, Palatum item, inquit, Castri Gandulphi ad lacum Albanum, quod secedere ad animi remissionem Mayo & Octobri mense Pontifices solent, non solum auit, sed etiam longè commodius fecit & ad regiam magnificentiam perduxit. Erexit in eodem Castro, dedicavitque ædem S. Thomæ de Villanova, à se recens inter Sanctos relati, magnifice splendidè pro loci illius conditione exstructam. Philippus Bonanni è Societate Jesu tom. 2 Numismatum Pontificum Romanorum pag. 641 numisma exhibet, occasione exstructi templi excusum anno 1659, proximo scilicet post canonizationem, quod hinc recusum subjicit.

templo in Ca-
stro Gandul-
phi

F

98 Idem auctor ibid. pag. 652 numisma sic pau- ipse confe-
cis describit: Frontem exhibet, quam in Castro cratum
Gandulpho commorantes conspicunt: quadratam
ferme ichnographiam habet. In majori ara contra januam imago est Redemptoris de Cruce pen-
dantis; in dextero altari Virginis in celum afflum-
ptæ, in sinistro sancti Thomæ de Villanova. Su-
pra januam hæc inscriptio extat.

ALEXANDER VII PONT. MAX.
DIVO THOMAE ARCHIEPISCOPO VALENTINO
IN-

AUCTORE

J. P.

INTER SANCTOS RELATO
ÆDEN A SOLO CONSTRUCTAM,
CUJUS PRIMUM FUNDAMENTI LAPIDEM
FLAVIUS CARDINALIS CHISIUS FR. F. PO-
SUERAT,
PIE RITEQUE DEDICAVIT
ANNO SAL. MDLXI.

99 *Dum in istud numisma inquirerem, casu in-
ob Alexan- cidi in aliud, quod similiter exprimendum duxi.
dro PP.
VII.*

*Hoc autem loco citato in hunc modum exponit i-
dem Bonanni: Divi Thomæ de Villanova imago,*

B prout depingi solet, pauperibus eleemosinam elar-
gientis... Nullam inscriptionem continet numi-
fima, neque anni notam; illud tamen vulgatum
scio anno MDCVLXII in memoriam ejus sacrae a-
ctionis, in qua divum Thomam in Sanctorum
numerum retulit Alexander, id est, die prima No-
vembris, omnium Sanctorum commemoratione
solemni.

C Reliquia ejus Valen-
tiae, Roma
100 Corpus sancti Archipræfulis religiosissime
affervari & coli in templo Ordinis S. Augustini sub
titulo beata Maria de Succursu prope Valentianam
civitatem, ex ante dictis sufficienter innuit; non ita
tamen integrum, quin partes ejus etiam notabiles a-
liis ecclesiis, eodem cultu honorandæ, lapsu temporis
fuerint concessa. Sic caput ejus in solemnis beatifi-
cationis anno 1619 in ipsam civitatem ad eccle-
siam metropolitanam translatum; in eaque servatu-
rum fuisse, docent nos Saloni & del Castillo in Sa-
crario Valentino. Sic deinde etiam Romam delatas
fuisse sacri bruisce thesauri reliquias novimus ex
Hemerologio sacro Caroli Piazza ad diem XVIII
Septembris, post breve elogium hec subnecentis:
Eius festivitas solemniter cum indulgentiis plena-
riis fit apud S. Augustinum in eximio ipsius facello,
ubi in statua argentea insignes ejus reliquiae ex-
ponuntur: apud S. Mariam Majorem, ubi in hu-
jus facello Paulino exponitur pars cruris ipsius.

C & alibi,
101 Pater Josephus de Albertis Societatis Je-
su anno 1701 ad Museum nostrum destinavit in-
strumentum, publica auctoritate firmatum, in quo
enumerantur precipue reliquie in variis ecclesiis
Castri S. Angeli, oppidi in Piceno & in diaœcis
Firmiana honorata, atque eas inter etiam S. Thomæ
memorantur his verbis: Veneratur pariter (in
ecclesia Ordinis S. Augustini) & publicè solemni-
terque asportatur in ejus festo notabile frustum
ossis S. Thomæ de Villanova Augustiniani, dona-
tum & reconditum in capella, suis sumptibus fab-
ricata, à reverendissimo P. Nicolao de Joannetis,
totius Ordinis Eremitarum S. Augustini
Priori generali. Servamus quoque apographum al-
terius instrumenti, unde discimus, quâ viâ tum
Bruxellenses tum Antverpienses in Belgio nostro pa-
tres Augustiniani adepti sint sacras Thomæ exu-
rias, in eorumdem templis honoratas. Hoc, quòd
prolixum non sit, visum est integrum describere.

102 In nomine Domini. Amen. Subscripti te-

stamus, reverendum adm. patrem Antoninum de D
Witte Ord. Eremit. S. P. Augustini conventus ^{nominatus in}
Bruxellensis nuper Priorem & capituli genera-
lis nec non provinciæ Flandro-Belgicæ exdiffi-
nitorem &c., in cella sua nobis exhibuisse sacras
reliquias, ab illustrissimo Mechliniensi approba-
tas ac sigillatas, D. Thomæ à Villa-nova, ex di-
cto Ordine archiepiscopi Valentini &c., quas, in
Hispania suæ provinciæ commissarius existens, Va-
lentiæ impetraverat. Ac particulam earumdem ita
serrâ fissam, ut majori adhuc parti adhæreret, no-
bis evidentibus, abstraxisse, ac linteo deinde gos-
sipio involutam, capsula lignea deargentata fide-
liter inclusisse, vittâ sericâ rubei coloris circum-
ligata & à nobis sigillata. Ad effectum donandi
reverendo adm. ac eximio patri magistro Joani-
ni Smids, hujus provinciæ Flandro-Belgicæ ter-
tiò nuper dignissimo provinciali; ut ab illustrissi-
mo Antverpiensi approbatæ, unâ cum sacris D.
Joannis à sancto Facundo reliquiis, ab eodem R.
P. Antonino de Witte in ejusdem Sancti canoni-
zationis festiva solemnitate memorato exim. P. M.
exprovinciali oblati, ad modum, quo in tem-
plo sui Ordinis Bruxellensis in utraque parte cho-
ri inferioris magnificè coruscant, in ecclesia mo-
nastrii Antverpiensis publicæ fidelium veneratio-
ni exponi queant.

103 In quorum fidem præsentes à nobis subscri-
ptas sigillis nostris munivimus. Bruxellis ad divam
Apolloniam & ipsius sacræ virginis ac martyris fe-
stivo die x * Februarii MDCXCIV, in memoriam, * in Rom. ix
quod ejusdem thaumaturgæ reliquias à patribus
Bruxellensis conventus item Antverpiensis im-
petraverit. G. F. le Febure, cantor & canonicus
Anderlechtensis, protonotarius Aplicus. J. B. le
Febure, conseillier & contadour des gens de guer-
re par finances de sa Mate.

Loco sigillorum

Quod attestor

P. Luppens not.

E Et exemplar penes me litterarum, quibus il-
lusterrimus Antverpiensis die XII Septembris 1695
memorataim particulam de more recognitam ap-
probavit cum facultate exponendi per diœcesim suam
publicæ venerationi; sed illud describere hic ne-
cessé non est: pergo igitur ad miracula.

MIRACULA

F

Ex Salonio & aliis.

S I. Miracula unde accepta &
quomodo danda; apparicio-
nes Sancti pluribus factæ &
collata beneficia post obi-
tum.

Sicut fuit S. Thomæ in hac vita degentis A-
Mira-
cta, miracula & prodigia, pro majori par-
te ex processibus ad beatificationem institutis, de-
prompta, pro reliqua à testibus fide dignis acce-
pita, descripta Saloni libro primo & secundo O-
peris sui, ita, iisdem usus instrumentis & adju-
mena

A mentis, libro tertio comprehendit miracula, beneficia & prodigia post ejusdem Sancti obitum patrata. Ea nunc eodem ordine, quo ipse dedit Hispanicè, Latine commemorabo: attamen quò facilius ac brevius id exsequar, non ipsa ipsius verba Latina faciam, sed recisis multis, hanc adeo necessariis adjunctis, facta dumtaxat exponam, immò etiam nonnumquam, ubi apud alios, Coccinum nominatum & Baxium, sufficienter exposta reperero, hic transferam. Orditur autem Saloniūs caput i ab apparitione Sancti, facta sepe memoratis Segriano episcopo & magistro Joanni Porta, à quo publicè narrata fuit.

B Apparens Sanctus duos familiares solatur; 2 Hi, cùm intellexissent Valentiam appropinquare Francisci de Navarra, archiepiscopi Valentini procuratores, relicto palatio, in quo à morte Sancti persisterant, in ades archidiaconi majoris se receperunt; sed ob amissi optimi Patris recordationem, ita dolore obruti sunt, ut tota nocte oculos claudere non valuerint. Intra horam terciam & quartam manū uterque in separato ab invicem cubiculo lumen grande & in hujus medio sanctum Presulem eodem vestitu, quo uestebatur in aula sua, induitum conspexit; isque pulchra ac venerabili fronte ad urinique leñuli caput accedens, sic effatus est: Quid mei causā lugēs, quid lugēs? Noli, siquidem me amas, lugere me; quoniam quietem & bonum, quo fruor, impertiri mihi nequeat mundus universus.

C alium, quā pecuniam, pauperibus relictam, 3 Paulò ante obitum cuidam familiari suo scheldulas commiserat, ut pecuniam sibi debitam à conductōribus opportuno tempore recuperet, & inter pauperes, quos designabat, distribueret, impensē orans, ut fideliter & celeriter id exsecutioni mandaret: facturum se pollicitus ille est, recepit pecuniam, & partem ejus aliquam pauperibus quidem concessit, sed majorem in proprium commodum convertit, apud animum statuens supplice eam dein ex bonis suis. Apparuit ei Sanctus nocte, qua preit Epiphaniam Domini & dolore incensus dixit: Decepisti me; id equidem de te certè non credideram, nec putaram omnissimum te, quod tam serio adproprieseras. Tunc ex pauperum bonis subvenire cupias tue necessitati? Dominum offendisti graviter, is de te paenam sumet, nisi paenitentiam agas ac emendes. Fac hoc, ut aequum est, atque cura diligenter, ut, quod retinuisti, colligas & reddas ipsi quām mox, eorum quippe indigentia vindictam exigit coram Deo. Tremens ille veniam depacans est, & facturum se, quām citissimè posset, spopondit.

D erogare negligit, acriter increpat & secundò castigat, 4 Mox quidem id aggressus est, sed, ne familiæ noceret, non omnino perfecit: rediit ad eum Sanctus noble prævia festo beate Mariae Virginis purificate & hominem mala fidei compellans, ac mortem repentinam intentans, ad puerum juxta se stantem ac flagellis armatum conversus est, dixitque: Cede hunc, ut credat & timeat; quod is exsecutus est, donec diceret Sanctus: Nam sufficit, tu hoc monito uere, ne eternū doleas: eo diēlo disparuit. Mox factō mane, nam præ acerbitate plagarum per aliquot dies leñlo surgere non potuit, vocari jussit eum, qui fuerat Sancto ab eleemosynis, & colligenda, quā viā posset, pecunia, satisfaciendique statim obligationi provinciam ipsi commisit. Testem facti hujus appellat Saloniūs eundem magistrum Porta, qui ex ipso eleemosynario intellexit.

E Biennium ab hac apparitione, (hec Latine contraxit ex Salonio Baxius,) intercesserat, cùm videndum se præbuit feminæ nobilissimæ, quam gravis & periculosus morbus affixerat, eamque

Septembri Tomus V.

bonæ valetudini restituit; hoc ipsa mulier spectaculum sibi factum retulit sodalibus Augustinianis Valentiae ad majorem Dei gloriam ejusque cultoris B. Thomæ. Fuit alia, quam torquebat vehementissima febris, eò usque malo excrecente, ut jam exspes turba medicorum staret. Per has angustias, ut fieri solet, transcursum est ad medicamenta cœlestia, in quibus fuere Beati hujus reliquæ, quas ad ægram attulere. Mulier præcipuo honore hæc sacra lipsana recepit & toto studio B. Thomæ commendavit. Erat in ejusdem cubiculo decumbentis imago Deiparæ; pro qua nocte sequenti vidit ægra beatum Pontificem genua flectere, habitu amictum pontificali, manibus junctis & in altum elevatis. Qua specie recreata, supplicant & ipsa supplicans ait: Beate Antistes, miserere mei perditæ, & impetrā mihi vires, quibus sim idonea Christo servire: desit visio & redditā est mulier sanitati.

F 6 Viri Sancto devoti latens dexterum ita percussit hemiplexia, ut nec brachium, nec pedem, nec corpus movere posset, nec distinctam vocem edere; accerſus medicus nequicquam applicavit medicamina, perſpiciensque angeri potius malum quām minui, dixit, nullum vitia ejus servanda ſupereſſe remedium præter divini auxiliū invocatiōnem, abiit, nec ultrà reversus est. Ita constitutus ager, Sanctum, à quo alias etiam sanitatem consecutus fuerat, magna cum fiducia & constantia invoke cœpit: nocte quadam à conjugé & hujus ſorore, proximè ad ejus cubiculum degentibus, auditus est loqui, orare & Thomam tamquam preſentem compellare, ut sanitatem imperitiret. Mirabantur quidem illa, quod, qui ante non valebat, tum clare loqueretur; ſed, ne sermonem interrumperent, ingressa non ſunt, donec clara voce appellavit dicens: Adeſe & videſe gratiam mihi à Domino collatam per intercessionem beati patris Thomæ, qui hanc horā me ſanavit & conſolatus est. Deinde erexit ſe, brachium ſuſtulit, ſignum Crucis formavit, & leñlo ſurgens ac ſolo ſtoreā ſtrato genuflexus unā cum conjugé, hujus ſorore & binis filiabus, quas ad miraculi ſpectaculum vocari jussit, Deo & Sancto gratias egit; die ſequenti ille ad templum beate Mariae de Succurſu venerunt ac Missam celebrari fecerunt, quod & ipſe poſt biduum preſtit, palam commemo- rans miraculum.

G 7 Alter violenta febre ad extrema deductus & a medicis derelictus, monente matre, in S. Thomam piè affecta, hunc invocavit multis precibus & lacrymis; poſt noctes aliquot, cùm jam minor ſpes affalgeret, vidit Sanctum ad caput leñuli, & præ ſupore exclamans, ſenſit ab illo manum imponi fronti ſua, dicique: Ne metue, fili, propediem valebis. Mari ad clamorem accurrenti rem narravit; dubitanti verò, nitrūm non ſomniāſet vel ex febi deliraret, reposuit: Noli id cogitare: vigilabam tunc aquè ac modò: apertis oculis, ſicut te nunc intueor, vidi ipsum ſubito juxta istas imagines ad caput leñi, fronti mee manum imponentem; hoc certum est & liquet ex eo, quod notabiliter melius me habeam. Medici poſtridie reverſi, quem mortuum reperturos ſe rebantur, febre ſolūm & periculo defunctum invenierunt; intra paucos dies ſanus evaſit & vegetus ac viſionis veritatem magno pietatis affectu & ſicut palam testatus est.

H Honestā mulier, quam antè divitem, ſed ad egestatis angustias redactam, vivens Sanctus eleemosynis juverat, poſt ejus obitum frequens erat ad ſepulcrum orans, ut ipsius patrocinio Domi-

Ex SALO-
NIO ET
ALIIS.
mulierem pe-
riculoſo mor-
bo, & a-
liam acerba
febri liberat.

Moribando
apparens /&
nitatem
promittit.

Mulier, in-
vocato San-
to, pecu-
niam,

H h h h h nns

Ex SALO-
NIO ET A-
LIIS.

nus indigenie sua miseretur. Exaudiiri visa est; nam exiguo admodum lucro, ex sua & filie operâ percepto, commode vixit. Verum ut occultum hoc beneficium aperto testimonio firmaretur, accidit, ut, cùm solvendum esset conducta domus pretium, non esset unde verità igitur, ne sibi molestia crearetur à domino, nec ausa interpellare cognatos & amicos, quos fortasse tederet sapiens, ut fecerant, illi subvenire, recurrit ad Patrem, cuius pietatem experta erat semper. Accessit ad templum beatae Mariae de Succursu & sua oratione cōram sanctissimo Eucharistia sacramento, ac invocata beata Virgine, ad sepulcrum Sancti in genua se prostravit, orans, ut sicut vivens, etiam mortuus subveniret. Post duas orationis horas domum reperit, & statuens scribere ad cognatum, cui indicaret necessitatem suam, chartamque sumptuosa, manum scrinio immittens offendie chartas binas repletas nummis régalibus novis & tamquam recenter ex officina edictis; oblupuit; quoniam illic numquam imposuerat pecuniam, nec à multo tempore tantam summam possederat; conficiebant quippe regales isti simul triginta scuta, atque idcirco satis constituit de miraculo; decem scutis medii anni pretium persolvit conducta a dis, reliqua in alios necessarios usus convertit.

altera pal-
lium obuinet,

B 9 Alteri mulieri ad eam egestatem deducit, ut, licet dia noctuque laboraret, ne tantum quidem superesset, quo velam seu pallium, (quali caput & corpus cooperiunt domo exentes feminae,) sibi compararet, cogereturque diebus Dominicis itura ad Sacrum commodato petere à vicinis; triflī itaque, maxime quia ha id illi obsequium ultra prestare renuebant, per integrum septimanam quotidie absque huiuscmodi pallio ad sepulcrum Sancti se flitit, flagitans ab ipso eleemosynam. Die Dominico proximè sequenti manū adfuit puella annorum circiter decem vel undecim vultu angelico (ut resert ipsa mulier) & gradus ascendens, quam in superiore cubiculo habitabat, dixit: Bonna mulier, innouit hera mea tua necessitas, & mittit tibi hocce pallium; accipe & gratias habe Domina Roganti, qua esset ipsius hera & ubi habbitaret, ut & illi gratias ageret de beneficio, reposuit: Ne cura scire, unde tibi mittatur, sed gratias age Domino; & hoc proferens, disparuit unico temporis momento, ut nec gradus descendere visa sit, nec quo modo vel quā viā abire. Constitit attonita mulier, manu tenens pallium, crediditque fuisse angelum Domini, per intercessionem Sancti ad sé missum:

eadem ejus-
que maritus

C 10 Eidem mulieri defluens è capite in collum humor malignus ulcerā aliquot tabo manantia in genē cum dolore procreabat, & cùm artem suam frustra experti essent chirurgi, decrevit illa ad Dei Servum recurrere, ad ejus sepulcrum novendiales preces instaurare, & aliquot guttas olei ex ipsis lampade desumptas ulceribus infundere. Intra novem dies, cessante humoris fluxu, desiccata illa sunt & ita coauere, ut modica dumtaxat in memoriam accepti à Deo, intercedente Sancto, beneficii cicatrices remanserint. Eadem fœtu gravida & paupertate pressa unā cum marito indies Sancti opem implorabat, & sepulcrum nonnumquam invisebat. Die quadam cùm instaret partus, nec esset unde necessaria coemarent, vir post multas preces & lacrymas è templo beatae Mariae de Succursu rediens, vocem audiit dicentis sibi: Tolle, tolle hoc; caput invertens, neminem conspexit, ast humi burfam adverxit, sustulit & domum pergens quinque circiter scuta in ea reperit. Quamquam

autem urgeret egestas, pecuniam non attigit, priusquam studiosissime indagasset, utrum aliena non esset; nemine reclamante tandem, de judicio etiam confessarii, retinuit tamquam eleemosynam à Sancto sibi missam. Addit. autem, etiam in ipso usu fuisse multiplicatam pecuniam adeo, ut quinque scutis circiter tantum effecisse visus sibi sit, quantum viginti & pluribus.

D

11 Bis præterea Sancti benevolentiam est experitus vir idem. Malignus humor coxam ejus ita inficerat, ut & tibia & tota illa pars immobilis esset & quasi premortua; nihil juvii medici & chirurgi industria. Ipse igitur ad Thomam conversus est, & uxor novendiales preces ad ejus sepulcrum inchoavit; die quinto manè, dum noctem misere transgerat, in somnum incidit, & ingressa uxor suavem odorem persensit, ipse vero expergesitus dixit, quod visa sibi esset manus suaviter permulcere coxendicem, quodque se magna solatio hinc affectum & ab omni infirmitate liberum sentire; surrexit autem, ac si nullo malo fuisse correptus: medicus vero & chirurgus ex caritate Christiana eum revisentes, evidens esse miraculum afferuerunt. Eadem alijs ex lapsu distracta est costa, quam vocatus similiū malorum curandorum arte optimè peritus, apposito medicamine fasciis obligavit, iussisque eum immotum in lecto perdurare quadraginta dierum spatio. Tristes propter inopiam suam uxor ac maritus ad beatum Patrem eodem, quo antè, modo recurrerunt, & intra dies quinque, cùm visa esset denuo manus suaviter permulcere costam, ita coaluit, atque ita ipse robatus est, ut mox surrexerit ad operandum idoneus.

variis vici-
bus Sancti
opem experi-
tur;

Unde ingenti omnes stupore perculsi sunt, is praesertim, qui costam alligaverat, multa experientia edocens, quod ad huiusmodi sanationem exigerentur dies quadraginta, quodque naturali via quinque diebus id perfici non posset.

E 12 Vir alter, qui morbo laborans, bona omnia medicaminibus frustra expenderat, ac tandem implorato Sancti auxilio, sanitatem recuperaverat, non habebat, unde domus conducta pretium persolveret; adiit sepulcrum, precatus est & solarium persensit, ac si quis sibi diceret: Domum propera, statim remedium obiuebis: illuc reverso adfuit mercator, qui ad detendas in pannis coccineis maculas operam ejus conducens, octoginta regales numeravit. Nobilis matrona Sancto più devota, & singularis plerisque diebus Dominicis orandi causâ cum sobrina & ancillis ad ejus sepulcrum venire solita, die quodam Dominico nescia, quid moveret, solito diuinius atque ardentiū se ipsi commendavit. Interim dici sibi visa est: Noli hic morari diuinius, domum repele, supellecile & quidquid in ea pretiosum est, deprome, teque in viciniam proripe. Abiit exempli, domumque ingressa, fragorem audiit, advocavit vicinos, qui simulac omnia domo extulerant, ipsaque cum sobrina & ancillis vicine matrona ades introierat, corruuit totum adficiū, absque ullo edium proximarum detrimento.

vir egestati,
matrona pe-
riculo surri-
pitur.

F

§ II.

A

**§ II. Beneficia impetrata per u-
sum terræ & florū ipsius.
sepulcri, atque olei ex
lampade eidem sepul-
cro appensa.**

Puer & vir
terra sepul-
ctali.

Puer parvulus (*sic Baxius ex Salonio*) magna febre tenebatur, & symptomatis aliquot mortiferis, ut jam in ipso ortu vitæ extinguendus esset. Pater sollicitus preces ardentes vertit ad Dei famulum B. Thomam, ac modicam humum, egestam hujus tumulo, in osculo filioli sui cum aqua infudit, quo facto melius habere is coepit, & apertis ocellis ubera matris fugere, ut non obscurè videretur ope sancti sepulcri pufio ex sepulcro in vitam rediisse. *Vehementi dolore colico vir quidam trium dierum spatio, elusa arte medica, omnes ad commiserationem incitabat; filia patris*

B

vita metuens, si diutius malum perduraret, ad sepulcrum Sancti abiit, & post multas preces ac lacrymas, terram sepulcri ejusdem spe plena domum deferens, patri nihilo melius reperto obtulit; qui aquæ immixtam hauxit, eodem momento cruciatu solutus in somnum incidit, & post aliquot horas quietis, quâ gavisus non fuerat per tot noctes, evigilavit sanus & vegeus absque ullo doloris vestigio, ita ut mox surgens ad ecclesiam beatæ Mariae de Succursu perrexerit, Deo & Sancto aucturus gratias.

& infantes
duo olio lam-
padi sanan-
tur,

14 Infans anniculus vehementi febre & puftula infra linguam adeo malignâ, ut pestiferi carbunculi speciem esse censerent medici, eò deductus erat, ut materna ubera abnueret, & ab omnibus mortis victima crederetur, quoniam nullum proderat remedium. Mæsta parens, pia S. Thomæ cultrix, infantem detulit ad ejus sepulcrum, & amicum ferale vovit, si proles sanitati restitueretur; dein ab edituo petivit oleum ex lampade, qua ante Sancti sepulcrum ardebat, eoque levit puftulam; mox puer ubera assumpit, febre liberatus est, ac die postero omnino sanatus; retulit cum grata mater ad sepulcrum & votum persolvit. Infanti alteri semestri caput & corpusculum totum pertinuerat inflammatione, nec ulla proderant remedia. Avia & alia mulier è vicinia, Sancto devote, novendiales preces ad ejus sepulcrum institero, & primo die post peractas preces desumpto oleo ex lampade unixerunt infantem, atque eodem die decidentibus squamis valetudo cœpit, & quanto perfecta est, nullo superfite mali indicio.

infans nem
Sancti tunu-
do impostus,

15 Tertius violenta febre, fluxione ventris ac vomitu, morti proximus ac desperatus, suadente vicina, à parentibus ad sepulcrum S. Thomæ delatus est, non sine metu, ne in via interiret: & reipsa pro mortuo habitus est ab omnibus, prinsquam ad ecclesiam pervenientia erat, cessante nimis arteria pulsu, clausis oculis, sublato spiritu, & succendentibus aliis signis, qua mortem indicant. Nibilominus tumulo Sancti impostitus est; & parentes cum memorata vicina in genua provoluti, multis lacrymis opem ejus implorarunt, votumque adjecerunt, fore ut, si exaudirentur, amicum sepulcrale ac cereum, mensuram pueri adæquantem, offerrent. Ipso temporis momento ocellos aperiens infans, vagitum edidit, & à matre sublatu, vivus ac floridus absque ullo febris indicio

Septembribus Tomus V.

compertus est & intra biduum perfectè sanatus. Die postero retulerunt eum ad sepulcrum & cum gratiarum actione votum persolverunt.

Ex SALO-
NIO ET A-
LIIS.

16 Vir ex lapse brachium dexterum ita leserat, ut nec extendere nec movere posset, post multa die in cassum adhibita remedia, novendiales preces concepit ad sepulcrum S. Thomæ. Primo die conatus est brachio lapidem sepulcrale attingere, & quod spatio quinque mensum non potuerat, sensit, se posse illud paululum, quamquam non sine molestia & ingenii dolore, extendere; continuavit id diebus sequentibus ulterius semper ac melius usque ad diem nonum, quo perfectè sanum recepit & ad labores, ut antea, idoneum.

appositis flo-
ribus ab eo-
dem sublati;

17 Quod sequitur apud Salonium Hispanice, sic Latinè, adjectis testium nominibus, refertur à Coccino pag. 693: Erat prope civitatem Valentianam in oppido, vulgo Patrario nuncupato, mulier quædam Catharina Montalta, uxor Antonii Sallent, tenuissimæ conditionis agricola, quæ, cum sexto jam mater esset, atque ex omnimodo lactis defectu parvulos suos, ut maternæ charitatis amor exigit, alere minimè posset, & premente rei familiaris inopia, magno suo incommodo nutricibus lactandos tradere cogeretur: dum è sexto partu decumberet, ipsa quoque inter cæteros, quod ad intercessionem Thomæ à Villanova consolari plurimos intelligebat, ad eundem pio cordis affectu pro impetrando lacte confugit, addito voto, quo promittebat, novenum, ut vocant, apud ejus sepulcrum se facturam, curaturamque, ut cum primùm exiret è domo, Missæ sacrificium celebraretur. Cumque nonnullis post diebus lecto egressa Valentiam ad ecclesiam, sanctæ Mariæ Succursus appellatam, properasset, flexis ante Thomæ sepulchrum genibus ad gratiam hanc obtainendam, enixè eum, vivaque fide rogavit, & acceptis quibusdam floribus, quibus sancti Viri sepulchrum erat inspersum, inter ubera positis; Missamque reverenter auditam*, sinnul atque domum repetens, ecclesiam statim egressa fuit, sensit ubera adeo lacte referta, ut per papillas præ nimia copia extillaret, & protinus incredibili peritura lactitia infantem, quem inter brachia gestabat, pectori admovens, lacte saturavit, quod affatim postmodum semper habuit. De veritate hujus facti in processu Valentino... plenè deponit ipsamet Catharina Montalt... Antonius Sallent ejus vir... Vincentia Sallent communis filia... Seraphina Ledo... Joanna Anna Martin... Frater Petrus Orduna, sacerdos Ordinis sancti Augustini. Hoc miraculum, ut supra visum est, à sacrorum Rituum congregazione discussum fuit & approbatum, ac dein Bulla canonizationis insertum.

* 1. Missa
auditâ

**18 Alia protem suam lactans, qb agritudinem exsiccatæ no-
sibi illatam, omni laðe privata fuit, exsiccatis bera lacte
ita uberibus, ut ne guttam quidem concederent. profluunt;
Nullam in remedis vim experta, sepulcrum pe- struma tol-
tit S. Thomæ, brachiis gestans infantem; cum ific in genua procumberet, adsuit aditius, flores recentes tumulo impositurus, & ablaturus marci- lum; ex his sibi dari postulavit illa, obrentosque uberibus apponens, persoluta prece, recessit. Paululum à templo progressa, mamillas lacte plenas comperit adeo, ut jam inciperet emanare. Porrexit mox laða infanti, & is magna suavitate attraxit. Tum conversa ad templum in genua se projicit, multis cum lacrymis Deo & Sancto gratias agens. Alia similiter amissi per quinque menses, lactis recuperandi humano remedio spem deposuerat: novendiales preces S. Thomæ adpromisit, & prima die ad ejus sepulcrum orans, ubera eodam tempore**

H h h h h 2 ple-

& vir ejus-
dem tumultu-
attactu;

appositis flo-
ribus ab eo-
dem sublati;

F

Ex SALO-
NIO ET A-
LIIS.

plena lacte persensit. Puellam ex defluente humore vitiato dura instar lapidis struma corripuit in collo, tantoque dolore affectis, ut nec quietem admitteret, nec in alterum latum caput invertere valeret; tantum domum excravat, ut misellam ad extrema deduceret. Suas ei matrona consanguinea, ut p̄ie se Sancto commendaret, & ipsa ad illius sepulcrum abiens, oravit ferventer pro infirmitate, floculos tumulo impositos abstulit ac per ancillam destinavit ad puellam, quae eos struma applicuit, & hac eodem temporis momento, cessante omni cruciatus, adeo dissipata est, collumque adeo flexible & sanum evasit, ac si nullo umquam incommodo fuisse infectum, ne existante quidem ullo ejus vestigia. Mulier simili malo correpta in dextra colli parte, cum nil proficerent medicamina, ad sepulcrum Sancti se contulit, & inter ardentes preces male affectam partem oleo lampadis unxit, ac subito remittente dolore & subsidente tumor, sanam se comperit.

B § III. Infantes mortui vel ut tales habiti, ad vitam revocati.

Puer,

C Paurus Franciscus (ita Coccinus pag. 672) natus Gabriele Cardona & Augustina Assentia conjugibus, incolis civitatis Valentiae, commorantibus in via nuncupata del Palamar, parochia sancti Joannis de Mercato, sextumdecimum aetatis mensem agens, cum sextum jam septimumve mensem febri laboraret, eoque processisset valitudinis gravitas, ut a medico, salutem infirmi desperante, jam esset derelictus, quadam die duabus horis ante meridiem grave animi deliquium passus fuit, cumque post tres horae quadrantes ad fe rediisset, ingravescente magis magisque morbo, hora secundâ pomeridianâ plurimo genitricis moretore vita functus est; quæ cum eum dececessisse ex appositione candele accensæ ad os & nates, nec non manus ad cor & pulsus infantis, ex ipso corpore, quod gelidum evaserat, atque ex ipsa capitum demissione cognovisset, planctibusque & lachrymis præ doloris magnitudine minimè temperaret, subinde repetens; si, dum adhuc puer vivaret, ad sancti archiepiscopi Thomæ à Villanova sepulchrum eum detulisset, procul dubio non fuisse moriturum: admonita, ut illum sic mortuum eodem deferret, accepto inter brachia puer, properavit ad ecclesiam B. Mariæ Succursus, ut vocant, ubi sancti Praesulis corpus asservatur, positisque ante sepulchrum genibus, ferventibus cum lachrymis eum, ut puer vitam à Deo impetraret, rogavit; & ecce vix tantillo temporis elapo, quo oratio Dominica & salutatio Angelica ter dici posset, puer incredibili adstantium stupore revixit, & consuetam parvulis vocem Tatta pronuntiavit, oculis in matrem defixis, quæ ipsum, jam quoque omni morbo liberatum, a deo sanctoque ejus Servo gratiis, magno cum gudio domum reportavit.

& puella

20 Sperantia Valera, filia Sperantiae Crespo, habitans in civitate Valentia in via, quæ vocatur della Parra, parochia sancti Joannis de Mercato, sexdecim menses nata, ex diurna febri novem vel decem mensium mortem obiit; cui cum oculi fuissent aperti, corpusque concussum, nulla tamen dedit signa vitae, & ita durarum vel trium horarum spatio exanimis jacuit, donec ma-

ter ejus, quæ acerbissimè mortuam infantem deplorabat, recordata se habere de terra sepulchri venerabilis viri Thomæ à Villanova, magna cum fide illam accepit, & gutturi puellæ superimposuit, flexisque genibus, alta voce hæc vel similia verba dixit: Sancte & benedictæ pater Thoma à Villanova, rogo te, ut à Deo Domino nostro resurrectionem filiæ meæ obtineas & ejus tibi libitinam offeram; magnopere enim in te confido, & Sanctum te esse credo. Quibus precibus absolutis, nulla intercedente mora, infans plorare coepit, & ubera matris suxit, atque illico meliæ se habuit, paucissimisque post diebus, perfectæ sanitati restituta fuit.

21 Hæc duo in hunc modum gesta probant testes locis infra citandis; & quoad primum in processu Valentino . . . Augustina Assentia mater infantis, . . . Angela Torres materterta . . . Augustina Esturgia . . . avia materna . . . frater Marcus Rouira, monachus S. Augustini conventualis . . . Circa vero secundum deponunt in eodem processu Valentino . . . Sperantia Grespo * mater puellæ . . . Elisabeth Agatha Fabra, amita pueræ . . . Antonius Fabra pater . . . Isabella Pastor avia paterna . . . & Joanna Angela Pina. Haec enim Coccinus rationes dein subjiciens ad ostendendam miraculorum veritatem, ac demum ita pergens: Neque prædictis in re tam gravi fuimus contenti; sed visum est nobis super morte dictorum infantium etiam peritissimorum hujus almaræ Urbis medicorum audire sententiam, videlicet Ambrosii, Galiani, Odoardi, Lopii, Angeli, Vitorii, Bernardini, Castellani & Benedicti Averini, qui, negotio mature discusso, prædictos infantes fuisse mortuos unanimi suffragio concluserunt, quibus procul dubio credendum est; cum medicis standum sit in his, quæ respiciunt artem suam. Utrumque miraculum à sacra Congregatione approbatum fuit & Bulla canonizationis insertum, sicut supra dictum est; utrumque habet etiam Saloniensis, sicut & alia, quæ, ut cœpi, pergo Latinæ in compendium redigere.

22 Puellam tam grave ac mortiferum symptoma, non absimile animi deliquio, subito opressit, ut brevi demortua sit. Facebat quippe absque pulsu ac spiritu, frigida, & cum omnibus, post facta experimenta, certa mortis indicio. Dolebant vehementer parentes uiri & vicini, qui spectatum advenerant. Cum autem hoc modo jacuisset per horas aliquot, parentes Sancti opem devote implorarunt, adjecto voto afferendi illi libitinam & ceram ad equalitatem pueræ; que statim, emiso voto, oculos aperiens, colore & pulsus cum plena sanitate recuperavit, ipsique leti eam ad sepulchrum Sancti promissa impleturi deportarunt. Idem accidit pueræ alteri menses viginti duos natæ & omnium adstantium judicio ex ardente febri post dies quinque è vivis sublate: dum enim parentes ex doloris vehementia vitam unice filie, tamquam beneficium constanti sua erga ipsum pie-tati debitum, à Sancto peterent, ac simile omnino votum nuncuparent, etiam hec oculos aperuit, & omnino sanata est, adstantibus multis, & vere à morte revocatam esse censemibus.

23 Infanti mensum circiter quindecim vehementis febris & huic supervenienti deliquium intra breve tempus mortem intulit vesperi sub horam orationis; mortem certam faciebant qualibet experimenta; ita exanimis & frigidus jacuit per totam noctem: postridie monenti marito, involvendum esse ferali linteo, velle se post horam advo-care clericos ecclesie S. Michaelis, qui auferrent ac sepe-

D

sedecim
mens nati;

* al. Crespo

E

F

alii,

A sepelirent, reposuit uxor: Hanc mibi gratiam, domine, concede, ut puerum, licet jam tot horas mortuum ac frigidum, ad patris Thomæ sepulcrum deportem; quippe cum tot indies patret miracula, confido fore, ut ad vitam revocet. Insulsum hoc marito visum est, attamen matris dolor ac fides persuasi: tecte itaque detulerunt, & cum eo pervenissent, rogârunt, ut Missa diceretur in honorem Sanctorum omnium; interim puerum mortuum mater sepulcro imposuit, & magnis suspiriis ac lacrymis ardente fiducia Sanctum invocavit, donec sacerdos perveniret ad sumptuosa sacrafæcti Corporis Domini; tum enim puer oculos aperiens, plorare cœpit, ipsaque surgens, brachiis suscepit, & ingenti animi consolatione viuum ac sanum accepit. Actis rite Deo & Sancto gratiis, domum redierunt, per vias atque in vicinia insigne miraculum propalantes.

*omnium &
pinione*

24 In parœcia S. Joannis mulier partu vici na, pressuris continuo crescentibus, triduo vexata, eoque redacta est, ut obstetrici certum esset, non posse eam evitare mortem absque miraculo; illa nempe transversum factum ac jam tum mortuum esse observabat, consultumque aiebat, matrem, paulatim spiritu deficientem, sacro Oleo inungere. Adstans vicina suast, ut sancti Archiepiscopi opem deposceret, suadentem juvit obstetricix, addens, se vidisse in variis lethalibus partibus mirabilia, ipsius patrocinio à Deo patrata: illa igitur, quamvis morti proxima, animum collegit, & in hac verba semel & iterum erupit: Sancte Archiepiscope, miserere mei & adjuva me. Ad hanc vocem factus ad naturalem statum conversus & uno temporis momento editus est, sed mortuus, ater ac putidus. Eo relicto, ad matrem conversa sunt mulieres, que sumpto remedio ad sovendum cor, mox viribus restituta & dolore liberata est, non parum stupenibus aliis.

mortui,

25 Decretum jam erat in equili effossa scrobe humare factum mortuum, atrum nec sacro baptismatis fonte tintillum: sed eo deferre parantes prohibuit vicina eadem, que prius consilium suggesterat, monuitque, ut & pro illo, quod saltē baptizari posset, ad Sanctum preces dirigerent. In genua procumbentes omnes tum viri tum mulieres per horam circiter integrum precibus institerunt; tandem infans (puella erat) oculos aperuit, ploravit, atrum colorem ac factorem exuit, candi-

ad vitam

dumque ac gratum induit, & matri præ gaudio illacrymanti tradita est. Deinde, accurrente ad prodigium magna hominum multitudine, ad templum S. Joannis salutaribus undis abluendam deportarunt, volueruntque parentes in memoriam & gratiarum actionem duplicitis & tam insignis beneficiis, ut ei Thomæ nomen imponeretur. Mater è puerperio restituta cum filiola ad ecclesiam B. Mariae de Succursu se conferens, Missam celebrari jussit in ara sepulcro proxima, & argenteum infantem obtulit. Hoc miraculum factum esse scribit San Martinus anno 1608, matrique nomen fuisse Annæ Torrez de Rames, vicina verò Catharinæ Sales.

26 Puer iuem biennis valida febri in domo patru, à quo amabatur plurimum, è vivis sublatus est, sicut ex omnibus signis certum esse judicarunt: accidit hoc sub meridiem; circa vesperam adiuit monachus Ordinis S. Augustini & affilii tum reliquias de familia, tum maximè patruo ac parentibus pueri auctor fuit, ut ad patris Thomæ opem consergenter. Paruerunt omnes; patruus verò ad sepulcrum Sancti pergens, multis suspiriis ac lacrymis pueru vitam flagitavit, nec ante noctem domum rediit, sed spe roboratus. Cum nox

media præterierat, puer, jam ultra duodecim horas pro mortuo habitus, frigidus ac extensus, oculos aperuit, calorem & colorem recepit, alacris & sanus in lecto se erexit, mirantibus plurimum & Deum laudantibus, qui aderant.

EX SALO-
NIO ET A-
LIIS.

27 Sequitur apud Salonium relatio revocati revocantur. ad vitam pueri mensum sexdecim, qua tam parum differt ab ea, quam dedi ex Coccino num. 19, ut ei supercedere visum sit, & eā, qua apud eumdem Salonium postremo loco ponitur, hunc & clandere. Puerum triennem acutam febris per integrum circiter mensem, elusis remedius, accrescens continua, tandem è vita eripuit. Facebat clausis oculis, ore aperto, absque colore, spiritu & motu aliquo. Incassum itaque sumptis ad elicendum vita signum experimentis pluribus, pater ad sepulcrum Sancti abiit, preces, ad hunc fundi solitas, recitari postulavit, ipseque multa devotione & fiducia pueru vitam flagitans, libitipam oblatum se promisit: dum hisce per horam circiter infisteret, puer, domi jam multis horis mortuus ac gelidus, oculos aperiens, matrem continxus est, oblatum ovi luteum comedit, ac die sequenti viribus restitutus est integraque sanitate gavisus, non parum mirabilibus, qui vere mortuum confixerant.

E

§ IV. Infantes moribundi ad sanitatem reducti.

C Omitis de Sinarcas filiolum semestrem febris tam intensa corripuit cum spirandi difficultate, ut paulatim suffocaretur. Incisa est ei vena, & inde incidit in animi deliquium, ac animam agere visus est omnibus. Parentes & avus è morientis conspectu se subduxere, & confessum est ad dominum Mathiam Pallas canonicum, infantis avunculum, qui reliquias Sancti servabat; allata ha sunt & pueru imposita, atque eodem instanti temporis meliusculè se habuit; subierunt parentes aliquique & gratias egerunt Deo & Sancto, cuius reliquiarum contaélia puer è mortis faucibus ereptus fuerat. Puer alias ex ardente febri & superveniente deliquio omnium opinione jam animam agebat; mæsta parens multis lacrymis S. Thomam invocavit, & eum, cuius ad singula momenta supremum spiritum expectabat, defiere non ausa, amicam Sancto devotam ad sepulcrum misit, que Missam celebrari curaret & amiculum ferale promitteret; eodem tempore, quo Missa absoluta est, etiam uno quasi instanti finem habuit infirmitas; puer febre ac deliquio liberatus, sanus ac validus exflitie, nullo relicto morbi indicio.

F

29 Tertius menses natus viginti ex acuta febribus, & fluxione lethiferos continè paroxismos patiebatur; applicarunt remedia medici; sed miser in deterioris ibat, jamque per dies quinque nihil nutrimenti sumperat. Parentes, dum vident de vita filii unici conclamatum esse, tollunt & quasi mortuum ad Sancti sepulcrum deportant, funereum amiculum & pictam in tabella ejus effigiem prominunt; dumque orant, puer convalescit, cibum petit, comedit & intra quartam horæ partem integræ sanitati redditur: illi, gratiis Deo & Sancto actis, domum repetunt, miraculum promulgantes. Puellam mensum virginis oppresserat similiter febris & convulsio tam vehemens, ut judicio medicorum sanari non posset. Parentes ad sepulcrum S. Thomæ detulerunt, ac preces pro ipsa profuderunt: confessim, cessante febri & convulsione,

H h h h 3

par-

Ex SALO-
NIO ET A-
LIIS.
aliique

parvula, instar mortua illuc deportata, pedibus in-
cedere cecepit sana & incolmis.

30 Quædem lactans prolem suam (*ita Baxius ex Salonio*) commoto graviter stomacho, passa fuit humorum in corpore perturbationem insignem: unde lactens vitiatis ejusdem uberibus, speciem aliquam apoplexie contraxit, ac latus alterum ob- riguit: sic affectus, ut ab omnibus pro examini haberetur. Avia vero ejusdem promisit, se appen- suram B. Thomæ funebre involucrum nepotis, quod erat paratum sepulturæ & confessim pue- rum morbus omnis reliquit. Puerum item unde- cimo aëtate mense affixerunt simul febres, papula & nervorum contractio: ac medicus, elusa ar- te sua, nullum nisi à Deo remedium superesse tan- dem pronuntiavit. Afflictus pater hoc audiens sub horam noctis nonam accurreret ad monasterium bea- tae Mariae de Succursu, & à patre Priore ceteris que religiosis, quibus notus erat, ad sepulcrum S. Thomæ deductus est; ubi in genua pro voluntus, alii communes preces recitantibus, pueru sanitatem flagitavit & impetravit. Quippe intra decimam & undecimam domum redux, filiolum in ancilla brachii sanum, alacrem ac patri blandien- tem offendit, uxorem, que prolis morientis conspe- cillum non sustinens, in aliud cubiculum secesserat, vocavit, & sua letitia partipem fecit. Aliud be- neficium puero anniculo obuenium subdit Saloniūs; sed re ac verbis adeo simile est narrato suprà se- cundo loco num. 28, ut indicasse sufficere existi- mem.

gravibus

31 Alius sexennis vehementi febre intra pau- cos dies ad extremum deductus est, & omnium opinione octo horarum spatio pro mortuo habitus. Pater ad Sancti sepulcrum abiit, oravie, Missam celebrari jussit, promisit amiculum ferale, & do- dum redux sanum recepit. Parens alter filio bi- mulu similiter ex febre moribundo sanitatem exor- raverat; sed post menses aliquot idem puso gravi morbo oppressus, intra dies octo eò redactus fuit, ut ab omnibus vitâ desitutus crederetur. Pater me- dia nocte ad ecclesiam B. Mariae de Succursu pro- perans, tantum effecit, ut ad Sancti tumulum in- tromitteretur, ibidemque tanta contentione torque lumentis opem imploravit, vovens simul offerre funebre involucrum & tabellam, in qua depictum esset beneficium, ut religiosi, finito Matutino offi- cio, è choro ad ipsum accederent, solari conaren- tur & suas ejus precibus conjungerent. Surgens ab- stulit flosculos tumulo impostos & terram sepulcri, domumque reversus, puerum periculo defunctum reperit; qui flosculos à patre sibi porrectos ori im- ponens, in somnum, quem per multas noctes ex- pertus non fuerat, incidit, tandemque evigilans, exsuffit sanus & integer.

malis

32 Bimulum item morbus vehemens incessit, ut subiit sensibus omnibus privaretur, spumamque ex ore emitteret, nec dici posset, an convulsio es- ses an phrenes. Pater mortuo quam vivo similio- rem ad Sancti sepulcrum deportavit, & post pre- ceras ac lacrymas sensibus & sanitati restitutum re- cepit. Mulier alia ab ea, quam hoc capite memo- ravimus (num. 30,) gravis stomacho perculta, ma- millas filio porrexit, qui illico convulsione & in ore pustula adeo afflictus est, ut nullatenus fugere sustineret. Malo illo & nutrienti defectu intra pau- cos dies consumptus & ad extrema deductus est. Ma- ter ad Sanctum conversa, oravit, ferale amicu- lum sepulcro ejus appendendum spondit, & extem- plò cessavit in puero convulsio, disparuit pustula, nullum reliquum fuit incommodum, mox infans arripiuit ubera sanus & alacer.

33 Puellulam, gravi febre laborantem, in su- perveniente deliquio medicus brevi occubituram ju- dicabat; quapropter genitor amicum clericum in- vitavit, ut, si filiolam, quam & ipse amabat pla- rimū, postrem videre cuperet, acceleraret. Ac- celeravit is, & per viam Sancto, in quæm pia devotione ferebatur, puellam commendavit, ac promisit, funereum involucrum tantumque tri- tici illi offerendum, quantum penderet infans; i- mó, si minus pater voto acquiesceret, fore ut ipse- met persolveret. Domum subiit, atque parentes & domesticos omnes stupentes ac gaudentes offendit, dicentesque, non elapsam esse quartam hora par- tem, cum infans, jam plane exspirans, unico mo- mento temporis omni malo liberata esset & à mor- te revocata. Significavit ille vocum eodem tempo- re à se editum, illudque illi, gratiam Deo & San- ti patrocinio attribuentes, impleverunt.

D
ad vine

34 Alia quadriga valde febriens, omnium ju- dicio mortis viælma putabatur; mater ad exitum properantem conspiciens, S. Thomæ, quem indies invocabat, promisit fore, ut amiculum funebre of- ferret, & puellam habitu ejus Ordinis indueret, si sanitati restitueretur: hac, audito matris voto, quamquam mortii proxima, quo melius potuit, dixit: Pater Don Thoma, sana me, & ego habi- sum tuum geram; subeunte interim cubiculum sa- cerdote, matris germano fratre, erexit se parvu- la in lecto & avunculum complexa: Sana sum, inquit, P. Thomas sanavit me; induite me ejus habitu; attoniti omnes præ gaudio lacrymas non tenebant; utrique voto satisfactum est, deductaque cum gratiarum actione puella ad Sancti sepulcrum.

E

35 Puerum sexennem intensa vis morbi sic oppres- serat, ut die tertio non ausi sint ipsi venam aperire, quarto autem sub meridiem medicus cum intitus oculis interorientibus aliisque imminentis lethi si- gnis, affirmaret matri, fieri non posse, quin properè moreretur, & à solo Deo opem esse implorandum: posthac abeunte illo, parens continuè suprimum spi- ritum exspectans, orabat S. Thomam, & filium, nec- dum sensibus omnibus desitutum conspicata, mo- nuit, idem ut faceret, si minus ore, saltē corde; puer animum colligens, quantum valuit, dixit: Sancte Archiepiscope, adjuva me; sancte Archiepiscope, sa- lute mibi obtine: hac repetens sepius, incidit in somnum, quod ante dies multos ei non contige- rat; mater in aliud cubiculum secessit; atque huic ille post horam redeunti oculis nitidis, viribus in- tegris, clara & alacri voce dixit: Domina, jam convalsi; pater don Thomas sanitatem imperi- vit, vidi enim ipsum hic coram induitum nigro habitu, mitram capite, manu pedum gerentem, accessit ad me, dixique: Surge Vincenti, nam per Dei misericordiam sanus factus es, & hoc dicto dispartuit; neque somnium hoc fuit; evigilaveram quippe, & hanc candelam, has imagines & San- ctum tam clarè, quam te nunc ipsam, confexi. Flens mater præletitia filiolum complexa est, ac plurimas Deo & Sancto egit gratias. Ad horam tertiam rediit medicus, parentes sibi peramicos so- laturus, certoque existimans, jam defunctum esse; at cum incoludem valentemque offendere, suppo- re percultus: Hoc, inquit, grande & plane evi- dens est miraculum. Flagitavit demum, quid phe- no factum fuisset, & matre exponente totius rei seriem, denuo alta voce prædicavit, tam grande tamque evidens esse miraculum, quam si fuisset re- vocatus ad vitam.

F

36 Puer quadrimus, dum cum aliis ludit in incolumes platea, rheda obritus est, una rotarum oppri- mente collum & maxillam, altera coxendicem.

Rela-

- A** Relatus est domum absque sensu & instar demor-tui, defluente sanguine ex ore, auribus ac naribus. Fuerat hanc rhedam vetus dominus Mathias Pallas canonicus ecclesiae Valentinae, qui eo casu con-tristatus, domum pueri subiit, & absque sensibus jacentis collo appendit Sancti reliquias, quas servabat penes se, admonens omnes, ut ab illo auxilium deponserent. Paruerunt isti monitis, atque interea advenit chirurgus, qui puer venam aperuit, & vulneribus medicamina apposuit, sed, hinc acce-dente vehementi febre, illi deterius fuit. Nihilominus adhortante canonico, precibus constanter in-haserunt parentes; puer vero post paucas horas somno oppressus est, ac dein expergesatus sine dolore è lectulo se proripuit, copitque discurrere per cubiculum; die postero memoratus canonicus re-visens, sanum comperit, alacrem, omni lesione hujusve vestigio immunem.
37. Alius uno anno natus ex vehementi febre ad vita exitum deductus, velut exanimis decum-bebat luminibus clausis, & vitali calore destitu-tus. Sublatum derulerunt parentes ad sepulcrum S. Thomae, ubi, dum illi orant & vovent uestem ejus funebrem, oculos aperuit, ubera assumpst & perfecta sanitati redditus est. Similiter puella, men-ses nata decem & octo, ex violenta febri prostra-ta decumbebat velut exanimis sine pulsu, spiritu aut motu, erumpente ex ore & naribus spuma; atque ab ipsis medicis mortua esse dicebatur. Pa-rentes in genna provoluti, multis lacrymis & suspiriis supplicarunt S. Thomam, & tum funebre amiculum, tum ceram pondere aqualem puella, si viverebat, promiserunt. Subito etiam hac oculos aperuit, & colorem recepit. Die sequenti sanam valentemque ad Sancti sepulcrum detulerunt grati pa-rentes, una cum missa cera & funebri amiculo. Porro quod omnes penè hastenus memorati Sancto voverint uestem infantis funebrem, mirum videri non debet; mos enim ille etiam alibi in Hispania usurpatur.
- B** § V. Plures moribundi & à medicis desperati, patro-cinante Sancto, ad sa-nitatem deducti.
- C** Desperatus a medicis, alter febre exhaustus,
- D** Tudiosum Sancti cultorem gravis infirmitas i-ta prostravit, ut medicorum judicio naturale remedium nullum superefficeret. Munitus jam omnibus morientium Sacramenis, & nocte quadam so-lito magis infirmitate pressus, ardentius etiam so-lito, & firmiore fiducia, quamquam de eo actum esse putarent omnes, Sancti opem poposcit. Media nocte prope lectum adverit lumen atque una be-a-tum Patrem, qui ipsum alloquens, dixit: Confide, fili, mox enim convalesces. Dictum firmavit ef-fectus; nam, disparente Sancto, eodem momento temporis consolatione plenus sanum, vegetum ac roboratum se sensit, advocavit domesticos, qui cu-bitum concesserant, narravit visionem, & subita sanatione confirmavit.
39. Alterum Sancto devotum febris quotidiana planè exauferat; restabat quippe misero nihil pre-ter offa, cutem & figuram hominis; preces interim ad Sanctum dirigebat indies. Die quadam, cum vi-res non supppererent, ut vel ad unum passum procede-re, experiri statuit, utrum ad Sancti sepulcrum pertingere posset, & frusta conquerente ac temeri-
- tatem damnante cum ceteris domesticis uxore, uestes Ex SALO-induit, pedetentim baculo immixus non sine grandi molesta eò pervenit, & ad sepulcrum humi pro-voluis diem penè integrum in precibus transfigit. Ad vesperam non tantum febris accessum, ut con-sueverat, non est expertus, sed adeo vegetum ac for-tem se sensit, ut, misso scipione, sanus domum re-dierit, comederit, nec deinceps eodem malo tenta-tus fuerit, retinueritve aliquod ejus vestigium pre-ter debilitatem; sed qua intra paucos dies etiam ces-savit.
40. Alius item, erga Sanctum pie affectus, gra-vi febre ac lethargo oppressus fuit, derelictus à medi-quartus de-relicti, & de horum consilio unctus sacro Oleo. Sic instar demortui prostrato imposuere pileolum, quo olim u-sus fuerat S. Thomas, & pulsus arteria leverunt o-leo lampadis, ardantis ad illius sepulcrum. Derepen-te oculos aperuit, profundo illo sopore solitus est, at-que ita convaluit, ut stuporem medici. Post pau-cos dies perfectè valens abiit, Deo & Sancto gra-tias acturus de beneficio. Febris quartana hominem alterum quadriennio exederat, ac tandem in ar-dentem conversa medicis omnem spem preciderat; ab his itaque derelictus, ad S. Thomam conver-sus est. Dum, qui exitum ejus exspectabant, ex continuis vigiliis lassi se paulisper quieti com-mitterent, apparuit agrotus Sanctus, & exterrito manum imponens dixit: Noli metuere, fili, Domi-nus enim tibi mox sanitatem concedet; hac effa-tus desparsuit. Eger omni febre & periculo per-functus clamavit, accurrenti cum ceteris genitrici remenarravit, & die sequenti uestes induit; quam-vis autem tum propter residuum debilitatem do-mo exire nequiverit, intra paucos tamen dies ex-uit alturus Sancto gratias.
41. Nobilem equitem in juvenili etate acris la-terum dolor cum ardente febri ita oppressit ac pro-stravit, ut non ausi sint ipsi venam aperire, & duo medici sub vesperam monuerint amitam ipsius, spem vita nullam esse reliquam, muniendum igi-tur Ecclesia Sacramentis. Advenerunt Religiosi se-rentes Sancti reliquias, quas, ipsis hortantibus, quantum valuit, veneratus est agrotus; simulac autem eadem apposita fuissent ejus capiti ac lateri, nullâ interpositâ morâ, oculos aperiens, recreatum se comperit & dolore ac febri prorsus vacuum. Dic postero redeentes medici nec sine stupore, quem mor-tuum verebantur, tam repente immutatum cernen-tes, rogavere, quid sumpfisset ager, respondente il-lo, sanum se redditum à Sancto, capacemque, qui lecto surgeret, nisi contineret debilitas, affirmârunt, evidens esse miraculum.
42. Valida febri & superveniente angina cleri-cus Valentinus positus est in mortis angustiis. Ma-ter jacentem conspiciens clausis oculis & lethalibus cum indiciis, Sanctum invocavit & ut hoc ipsum animo faceret, persuasit filio. Allata sunt illius reliquia, & agro deosculanda tradita ac tandem ca-piti imposta. Eodem momento oculos aperuit, mi-rum in modum recreatus est, atque intra breve tempus cessante omnino febri ac solutâ anginâ, ple-nam consecutus est sanitatem, medicorum aliorum-que judicio miraculosam. Febris item acuta cum suffusis toto corpore maculis luridis (Hispanicè tavardillo) & ipsum caput penetrantibus, in phrenesim conjectit clericum alterum. Mater & sorores nihil auxilii à medicis consecuta, reliquias S. Thomae, quem pie colebant, afferri curârunt. Cum ha-infirmo osculande porrigerentur, ipse in genna pro-voluit magno fletu ac fiduciâ auxilium deprecate sunt, & fore sponderunt, ut, si audirentur, no-vemdiales preces instituerent, atque tabellam ad e-jus

Ex SALO-
NE ET A-
LIIS.

jus sepulcrum appenderent. Scatim ager aperitis oculis clare & omnino considerare fari caput, omni malo liberatus est, ac brevi post perfecta fruens sanitatem, adiit ecclesiam beate Mariae de Succursu ad persolvendas Deo & Sancto gratias.

& Religio-
sus, aliquo-

*43 Religiosus hujus conventus S. Augustini Valenii, judicio medici, sacro Oleo erat inungen-
dus; eo redegerat ipsum intra paucos dies violen-
ta febris, sed hac similiter allatis & laborantis capiti imposuit. Thomas reliquias, illico cessavit, tam-
que validum reliquit, ut inungendus non fuerit, &
medicis revisens die postera, miraculum esse
censuerit; mortuum quippe a fe reperiendum pu-
niverat. Mercator hujus civitatis Valentia ab ho-
mene scelerato binos pugione ieiunus accepit, quos medici & chirurgi humano remedio insanabiles ju-
dicarunt: vespere quodam tantum animi deliquium
passus est, ut jam exstinctum esse reputarent o-
mnes. Uxor multas preces & lacrymas fudit ad S.
Thomam, & ipse ager paululum sibi redditus, at-
que illi similiter devotus se commendavit. Appor-
tate tandem sunt ejusdem reliquia & agro impos-
ita, qui inde tantas vires adeptus est, tantum
que recreatus, ut medici non sine stupore mira-
culum esse affirmarent, idque confirmarent, dum
post aliquot dies, coalescentibus plagis, integrum
sanitatem expertus est.*

B ad mortem
egroti, con-
valescant.

*44 Fuit, qui ex validis febribus & ingenti san-
guinis ex ore profluvio ad exitum properarer; nihil
igitur promoverebus medicaminibus, & ipsis medi-
cis mortis victimam existimantibus, se S. Thomæ
patronio commisit, & cum adstantibus ejusdem re-
liquias ad se delatas veneratus est; subito cohibuit se
profundum sanguinis, cessavit febris, & roboratum
atque omnino sanum se sensit. Alter Sancti cultor
adversus acutam febrem nihil in remedii levaminis,
sed potius mali augmentum persentiens, rogavit
matronam, affinem suam, similiter Sancto devotam,
ut novendiales preces ad ejus sepulcrum in-
flueret: annuit illa, & mox prima die ipse me-
lius se habuit, atque ita convalescens in dies sin-
gulos, die nono adeo sanus & robustus exsilit, ut
exire potuerit ad persolvendas Deo & Sancto
gratias. Tertium copioso per os & nares quatuor-
decim horarum spatio sanguinis eruptio ita proflui-
gavit, ut quasi exsanguis & exanimis procombier-
ret. Medici effluvium cohibere non valentes, & de
vita ejus alcum esse judicantes, Ecclesia Sacramen-
tis muniendum pronuntiaverunt, nullum quippe re-*

*medium superesse preterquam a solo Deo. Dum alii cum agro S. Thomam inclamant, vicinus ad monasterium festinat, qui ejus reliquias afferriri cu-
ret; ab his tunc alio delatis, projecit se ad sepul-
crum Sancti, oravit ferventer, & flosculos inde ab-
latos retulit ad infirmum; devote is suscepit & na-
ribus atque ori applicans, postulavit auxilium. Ex-
templo substitut sanguinis effluvium, febris, qua
acceperat, cessavit, rediere illi vires, comedit, o-
mnino sanus evasit, & in miraculi memoriam Deo &
Sancto deculit funereum involucrum.*

C Vir lateris
dolore &
alter febri
lethifera li-
berantur.

*45 Quartum prope ades archiepiscopi vehemens
dolor corripuit in uno latere, inguine & cruce;
cum domum pervenisset non sine ingenti dif-
ficultate pedem protrahens, lecto se dedit & inter
acres dolores ab hora tertia pomeridiana, nullo
advocato chirurgo vel adhibito remedio, inclama-
vit opem Sancti, certò confusus fore, ut ejus favo-
rem experiretur; sub medium noctem in somnum
incidit, & evigilans ab omni dolore & incom-
modo liber exsilit. Quintus maligna febri intra
paucos dies ad extrema deductus est, & cum ni-
hil prater obitum exspectaretur, sacro Oleo perun-*

*aus. Mater Sancto devota ad sepulcrum ejus pro-
peravit, filiumque, ejusdem quoque cultorem, e-
nixè commendavit, adjecto voto offerenda uestis
funebris & tabella depicta. Eadem horâ, miranti-
bus omnibus, ager febre & periculo absoluens, &
si debilitatem ex cruciatu residuam excipis, repen-
te sanus fuit.*

D 46 Mulierem Sancto devoutam febris admodum

Plures mu-
lieres

gravis ac laterum dolor ita affixerat & suffoca-
verat, ut animam ageret & post apposita multa re-
media tum filius, qui erat medicina doctor, tum
alii hujus collega ac amici judicarent, de ipsa
conclamatum esset. Noite, quâ obitura credebatur,
multis lacrymis perfusa filia matrem Sancto com-
mendavit, oblaturam se ei spondens funebre in-
volucrum; eo momento mater sensibus plenè resti-
tuta est, ac febre & omni malo liberata, mi-
rantibus subitam sanationem, medicis praesertim,
& valde evidens miraculum esse affirmantibus. Aliam acutam febri aliisque accidentibus malis in mor-
tis confuso positam medici absque ulla spe vita de-
serueram. Itaque magna devotione ad Sanctum con-
versa est, allatas ejus reliquias venerata, & ipso
momento, quo haec capiti ejus imponerentur, ingens
illi sudor erupit, statimque febris & omnia illa re-
liquia mala recesserunt, sana & incolumis ex-
stuit, mirantibus cunctis adeo subito sanata.

E

quam mortis victimam reputabant. Alia vehemen-
tis febris continuis accessibus aliisque malis eò
perducta, ut medici pariter tamquam desperatam
ac brevi morituram desituerent, corde se multum
commendavit Sancto & oblatas sibi ejus reliquias
venerata est: eodem autem momento, quo post ve-
nerationem capiti ejus imposita sunt, à febri se li-
beram sensit & roboratam. Alteri similiter ex fe-
bre & angina moribunda, loquela desituta & me-
diorum monitu insulta sacro Oleo, interior Sancti
invocatio & impressum reliquiis ejus osculum
salutem repentinam attulit; nam statim redeunte
loquela, ac multo sanguine & pure ex auribus
desflente, liberatam se febre & sanam comperit
non sine ingenti admiratione eorum, qui in singu-
la momenta supremum spiritum exspectabant.

F 47 Corripuerat feminam aliam malum adeo ve-
hemens, ut subito loquela ac sensibus privaretur,
& vocati medici, nullâ interpositâ morâ, sacro O-
leo inungi juberent. Abiit maritus ad ecclesiam S.
Petri vocaturus in eum finem parochi vicarium;
sed ejus absentiâ contristatus, accepit a canonico S.

Thomæ reliquias, quas, donec rediisset vicarius,
imponeret moribunda capiti. Monitis paruit, eas-
que primum uxoris ori apposuit, deinde imposuit
capiti: ipso momento illa aperte oculis distinctè lo-
cuta est: adveniente parocho, necesse non fuit ipsam
inungere, adeo sana erat & roborata, medicis admira-
ratione percussa. Die postero ad ecclesiam beatae
Mariae de Succursu perrexit, & noxas confessas
ac sacrosancto Eucharistia epulo refecta gratias
egit Deo & Sancto.

G

48 Hisce subnectit Saloni septem alia bene-
ficia seu miracula per Sanctum moribundis mulie-
ribus subito impeirata, que, ne ejusdem penè rei
& eorumdem verborum fiat continua repetitio, pau-
cioribus perstringo. Prima ex pestilente febri & con-
vulsione per dies quinque sensibus orbata & ani-
mam agens, dum reliquia S. Thomæ capiti ejus
imposta sunt, mox sensus, loquela & sanitatem
recuperavit. Altera ex improviso per os & aures
tam copiosum sanguinem nocte integra emisit, ut
medici, accedente deliquio, insanabilem & sacro O-
leo inungendam judicarent. Morientem S. Thomæ
commendarunt, & sub horam sextam matutinam

ccc

§ VI. Ægrè parturientes li-
beratæ, & viva prole do-
natae.

Puerpera gravibus doloribus pressa, iudicio ob-
stetricis, quod fœtus obliquè jaceret, eniti non
poterat, quin & ipsa & proles extingueretur. Ni-
hil promoventibus unguentis ac remediis in hu-
juscemodi casu usurpari solitus, misera ad S. Thomam
conversa, supplex auxilium invocavit, vo-
vitque Missam in honorem Sanctorum omnium
celebrandam; hoc votum nuncupanti adfuit San-
ctus in forma venerabilis senis, induitus habitu Or-
dinis S. Augustini ac manu tenens pedum, dixit
que: Summe animum, filia, & fiduciam in miseri-
cordia Domini, is enim te brevi liberabit. Eo
dicto disparuit, soli visus parturienti, qua alii id
significavit ac testata est. Paulò post puerum edidit
vivum ac sanum, ipsa quoque incolunis; attonita
interim obstetricie & palam proclamante, partum
hunc naturalem non esse sed miraculosum.

S 1 Pregnantem aliarn corripuerat febris vali-
da, & repetita aliquoties medicorum mandato ve-
ne scelio debilem admodum reddiderat; superue-
nere interim partus angustia. Sed vocata obstetricix
prius morituram quam paritutram esse credidit,
tum quod adeo debilis esset, tum maximè quod in
fœtu nullus motus observaretur. Doloribus pressa,
& urgente periculo anxia, S. Thomam, quem piè
colebat, multis lacrymis in auxilium vocavit,
votum adjiciens fore, ut novendiales preces ad e-
jus sepulcrum insitueret, argenteum donum offer-
ret, & in gratiarum actionem Missas fieri cura-
ret. Hoc votum emittens, mitigatis doloribus, in
latus se invertit ac obdormivit; evigilans dixit:
Partum enixa sum, venite, tollite. Obstetricix,
quamquam non crederet, & vi morbi à sensibus
alienam existimaret, accurrit tamen, ac fœtum
mortuum adjacentem conspexit, assertaque sine
miraculo fieri non potuisse, ut lateri incumbens,
dormiens, tam debilis, à nemine adjuta, ac prole
mortua, parceret. Post hæc, cum fœtum comitate
non fuissent secunda, denuo Sanctum invocavit
puerpera, atque illas extemplo sine ulla molestia e-
misi; quod alteri miraculo adscripti eadem ob-
stetricix.

S 2 Altera graviter parturiens, fœtus tandem
liberata est, sed omnium opinione mortuo. Obste-
trix, sumptis omnibus ad eliciendum vita indi-
cium experimentis, certò mortuum esse pronuntia-
vit. Afflicti parentes, pii S. Thomæ cultores, prece
& lacrymis ad ipsum conversi sunt, & funebre
involucrum promiserunt. Dum votum hoc nun-
cupabant, flere caput infantula, mirantibus cum
obstetricie universis ac per evidens miraculum à
morte suscitatam conclamantibus. Postea ad Sancti
sepulcrum contenderunt parentes & cum gratia-
rum actione solverunt votum. Sequitur apud Sa-
lonium prolixa narratio miraculi patrati in par-
turiente & ejusdem prole mortua, quod diversum
quidem fuisse ait ab exposito supra num. 24
& seq., sed adeo simile, ut omisis ceteris unum
tantum alterumve adjunctum, quod illuc non le-
gitur, hic addere visum sit. Dicitur itaque, ad
pedem ex materno utero eminentem baptizata
fuisse per obstetricem: dein post preces ad S. Thomam
vi quadam expulsa & impulsa in ejusdem
obste-

- A** oculos apernit, ac cessante mox sanguinis fluxa, vires recipit & sanata est. Tertia à medicis despe-
rata, vorvit novendiales preces ad Sancti sepulcrum, & illico, desinenie febri, sanata est. Quarta mo-
rimentum Sacramentis munita, votum Sancto nun-
cupavit, & simul ac ejusdem reliquia capiti ejus
imposita atque ulceribus ex sanguinis corruptione
natis apposita fuerunt, convaluit, intraque paucos
dies omni infirmitatis indicio vacua exstitit. Quin-
ta ex violentia febri jacebat sensibus privata, sa-
cro Oleo inuncta & tamquam mortua. Eodem
tempore, quo maritus pro ea orabat ad sepulcrum
S. Thomæ, rediit ad sensus & periculo defuncta
est. Sexta ex febri & angina in aditu mortis po-
pita ac similiter sacro Oleo munita, dum monitu
fororis votum nuncupavit, periculo erecta est &
intra biduum plenè sanata. Septima item sacro
Oleo uncta, Sancti reliquias postulavit, venerata
& osculata est, lateri suo, ex cuius dolore &
violentia febri ad extremum deducta fuerat, ap-
poni voluit, & confessim recreata in somnum in-
cidit, ac demum evigilans, nihil mali reliquum
habuit.
- B** 49 Quod octava à Salonio memorata accidit, approbatum fuit à sacra congregazione, descri-
psumque in Bulla canonizationis & in Serie a-
ctorum ad eamdem canonizationem: ita illud nar-
rat Coccinus: Vincentia Catharina, filia Antonii
Rosellon, quinque & viginti annos nata, habitans
in civitate Valentiae apud tingentes prope paro-
chialem ecclesiam sancti Michaëlis, cùm à quin-
quennio dolore maximo in genu ac femore plu-
ribus ibidem profundissime foraminibus, ex
eo morbo factis, ad vitæ suæ extremum deve-
nisset, & propter exanimationem quandam, quâ
correpta fuerat, extrema Unctio jam pararetur;
(in Serie actorum dicitur, eo Sacramento munita
fuisse die beatæ Mariæ Angelorum inibi festivo,
anno MDCIII;) mater ejus cernens filiam in tan-
tis angoribus constitutam, veraci vivaque fide
venerabilem Thomam à Villanova rogavit, ut
sanitatem ei à Domino impetrare dignaretur, pro-
mittens, obtentâ gratiâ, coram * se ad sepulchrum
ejus delatarum, & illico, voto emisso, infirma
melius habere coepit ac triduo post perfectam
sanitatem adepta est. Suprà narrata probant...
in Processu Valentino ipsamet Catharina Vincen-
tia Rosello... & Antonius Rosello ejus pater...
& Catharina Ximena... Martinus Sanchez... &
Joannes Castello... Quod fuisse miraculum evi-
dentissimè colligitur, si consideretur infirmitas
diuturna, & quod nunquam, multis adhibitis re-
mediis, potuit sanari, & quod foramina erant ta-
lis qualitatis, ut chirurgi de uno ad aliud vincos
marinos apponenter, ut probant dicta Catharina
Vincentia & Martinus Sanchez, & quod in extre-
mo vite constituta, postquam venerabilis Viri
opem imploravit, appositis tantum foliis super for-
amina, ut deponunt prædicti testes, intra tres dies
etiam à dictis foraminibus incolunis evasit. In eo
differt Saloni, quod nec infirma nomen, nec etatem
exprimat, pro quinquennio quadriennium ponat;
duplicis tantum foraminis meminerit, nec loqua-
tur de appositis foliis, fortè quia hac vim medicam
continere credita non sunt, uti sat clarè innuitur
in Serie actorum, dum dicitur post invocatum S.
Thomam, nullo mox naturali remedio usa.
- * foris ce-
ram
- * l. juncos

EX SALO-
NIO ET A-
LIIS.

obstetricis brachia, adeo vita expers, ut neque ad alia experimenta, neque ad functionem grandioris acicula mortum ullum ederet, & judicio ob-
stetricis jam ante mortua suisset in uero; post i-
teratas preces vitam & sanitatem accepit, ac sa-
cro fonte abluta est.

§3 Angebat mulierem alteram partus adeo
difficilis ac lethalis, ut vocata tres quatuorve ob-
stetrices faterentur, se illi subvenire non posse, ac-
cessendos esse pastores (vocem Hispanicam retinui,
qua verisimiliter designat auctor chirurgos seu
partus adjutores) qui factum extraherent. Recur-
rit illa ad S. Thomam, & ingenti devotione ac
fletu se ipse commendans, vovis novendiales preces
ad ejus sepulcrum: eodem momento absque onus
libet auxilio bellulum puerum enixa est, ipsaque
fortis & sana persistit; laudantibus Deum & San-
ctum universis pro insigni gratia & prodigio. Mu-
lier è præcipua nobilitate hujus Valentina civita-
tis, cum pariendi tempus advenisset, graves pres-
suras patiebatur: accite obstetrics, quoniam obli-
què situ erat fetus, fieri non posse declararunt,
ut pareret, &, si sic pareret, fecuturam utriusque
mortem. Adhibita sunt remedia, sed majori
violenta perseverabant dolores, accrescebat peri-
culum; allata sunt Sanctorum lipsana; nihil ob-
tentum est. Tandem doctor regi a consiliis Thomæ
reliquias, quas domi servabat in oratorio, accer-
sens, parsuorienti obtulit, monuitque, ut piè & si-
denter illum invocaret; monitis paruit, & mox,
ut ejus capiti imposta sunt, omnium admiratio-
ne peperit pulchram & sanam filiolam, quam dein-
de ad Sancti sepulcrum deductam, Thomæ filiam
nuncupavit.

partu juvan-
tur.

§4 Alia otto mensibus gravida, ex copioso
sanguinis profluvio, per mensem circiter integrum
continuato, elusa medicorum & obstetricum in-
dustria, viribus ita exhausta sinit & profligata,
ut supremum spiritum datura crederetur; voca-
tus est sacerdos, apud quem noxarum confessionem,
subinde tamen ob accedentia deliquia animi in-
terruptam, instituit. Pervenerat ad nonum gravi-
ditatis mensem, ad emittendum fetusum judicio ob-
stetricis minimè valida. Munita est itaque omnium
morientium Sacramentis die sacra S. Blasius. Interim
misit maritus famulum ad infirma fratris uxorem,
ut si vivam illam videre cuperet, citò adveniret.
Mox ipsa itineri se commisit, sed pertransiens eccl-
esiā beatae Mariae de Succursu, in honorem S. Tho-
mæ, quem piè colebat, Missam celebrandam cura-
vit, & ad egram reliquias ejus deferri petiit. Allatas
per Religiosum hac, qua potuit devotione & fidu-
ciā venerata ac deosculata est. Cum autem ipsius
capiti imponerenter, illico (sicut ipsa deinde nar-
ravit) multum solatii ac voluptatis experta est,
viribus restituta est, & cessante cum deliquis san-
guinis profluvio, intra binas horas, semper Sancti
reliquias penes se retinens, enixa est prolem pul-
chram & sanam adeo vegeta ac robusta, ut, qui
ante ipsam viderant, attoniti, evidens esse mira-
culum judicarint. Dein, dum opportunum fuit,
parentes cum prole ad ecclesiam beatae Mariae de
Succursu venere & Deo ac Sancto egere gratias.

Mulier mo-
ribunda fa-
natur.

§5 Mulier altera, Sancto devota, copiosam
adeo sanguinis vim ex ore & auribus emitit, ut
intra paucos dies vehementi deliquio profligata,
ultimum vita instans sibi adesse existimaret. In-
teriori mente, quanta potuit pietate, se Thomæ
commendavit; sed, crescente deliquio, eò deducta
fuit, ut omnes pro mortua habitam deflerent. Post
horas sex rediit ad sensus, aperuit oculos, & cla-
ra as valenti voce dixit: Benedictus pater meus

D. Thomas liberavit me morte; nam ad extre-
num deveneram & ipse mihi vitam ac sanitatem
impetravit à Domino. Intuemini; sana sum & ve-
geta. Mox cibum petiit, & refecta uestes induit
lectoque surrexit, mirantibus, qui paulo ante mo-
ribundam conspexerant, atque evidens esse miracu-
lum proclamauitibus.

D

§ VII. Claudi & debiles mem- brorum usui restituti.

Miraculum, quod sub hujusmodi titulo Salo- Vir pede,
nius primo loco exponit, à sacra congrega-
tione approbatum suis ac dein Bulla canonizatio-
nis inferum. Coccinus sic Latinè enarrat: Cùm
Valentia, ut Hispanorum consuetudo fert, tau-
rorum venatio publicè exhibetur, quorum unus
concitato cursu è campo sese proripiens, in Pe-
trum Assentium futorem, (in Bulla & Serie a-
ctorum vocatur Petrus Antonius Sutor,) dictæ
civitatis incolam, qui fortè obvius fuerit, valido
impetu incurrit, eumque in terram prosternens,
adeo latus offendit, ut non modò sine fulcimen-
tis incedere postmodum non valeret, verùm et-
iam contractis nervis palmum unum à terra pes
alter distaret, cùmque per biennium jam & am-
plius, nullo proficiente medicamento, hunc in
modum affectus fuisset, ad venerabilem virum
Thomam devotis & ipse precibus recurrit, pol-
licitus se, consequata sanitate, fulcimenta sua ad
sepulchrum ejusdem oblaturum, aggressusque no-
venam, ut appellant, ibidem celebrare, die tertia
fulcimentorum alterum, & priusquam novena im-
pleretur, utrumque dimisit, sanusque & integer,
ut ante læsionem, ambulavit. Hæc probant in pro-
cessu Valentino... idem Petrus Alphonsus*,... * haud dubie
Dominicus Assentio... Frater Joannes Pons... Assentius.
Marcus Fernandez... Sperantia Sevida... uxor
Marci Ferrandi... Frater Antonius Uget.

E

§7 Vir alter (prosequor cum Salonio) ex gra- alter cruri-
vi infirmitate cruribus captus, absque fulcris mo- bus
vere se non valebat. Misero, post multa remedia
incasum adhibita, dolore, & quòd artem, unde
antea vivebat, exercere non posset, necessitate pres-
so, suus amicus, ut ad Sanctum confugeret. Se-
cutus consilium est, & fulcris innexus ac vicino-
rum quorumdam auxilio sustentatus, novenam ad
ecclesiam beatae Mariae aggressus est non sine mo-
lestia ac dolore. Die sexto assistens Missa sacrificio,
magnum animi solatium & insolitum in cruri-
bus, antè admodum gravibus, levamen ac levita-
tem persenxit. Visum est experiri: itaque erexit se
absque ultius auxilio, & non tantum sine fulcris
pedibus substituit, sed intrans discurrensque per mo-
nastrum, vocavit Religiosos, ut miraculum, si-
bi per intercessionem Sancti à Deo factum, coram
conspicerent. Peracta gratiarum actione, domum
repetit sanus & alacer, & satis virum habens,
ut artem suam (erat lapidarius) exerceret.

F

§8 Tenuis fortune adolescens membris captus,
per medium annum decumbebat. Hersus amabat
quidem ipsum ob probum famulitum, sed, quia
nulla remedia proderant, malum insanabile existi-
mans, statuit ad xenodochium mittere: hoc nun-
tio afflictus adolescens, cœpit multis lacrymis sup-
plex implorare S. Thomæ auxilium, & interim
obdormivit. E vigilans venerabilem virum ornatum
Pontificio praesentem aspexit, atque exterritus nec
memor paralysis, fugam meditabatur. Ad quen-
San-

& juvenia
omnibus
membris co-
plus curare
tur.

- A** Sanctus: *Noli timere, fili, cubitu surge, ut gratias agas Domino, qui te sanavit. Hoc dicto evanuit ex oculis adolescentis; qui tandem agnoscens, suisse S. Thomam, clamare coepit & accurrentibus, qui in domo erant, se sanum valentemque atque omni mali indicio vacuum fuisse, ac totam rei gestae seriem enarravit: mirabantur omnes & certissimum miraculum profiebantur. Hoc postmodum in tabella depictum gratus adolescentis ad ecclesiam beatae Mariae de Succursu attulit.*
- 59 Alter, natus annos 26, ex maligno humore duas plagas tabe scantentes contraxerat in cruce, quod paulatim intus corrumpebatur. Frustra variorum chirurgorum artem anno integro experimentum Toleti, ubi degebat, frater illuc profectus, culcita impostum advexit Valentiam non sine ingenti molestia & cruciatu. Sed etiam hic effectu caruit peritorum conatus omnis. Tandem post annum alterum doloribus obruto & in vita periculo versanti, narravit adolescentis, num. precedente memoratus, quid sibi contigisset. Hoc ille audiens, imitari statuit. Aggressus est novenam ad Sancti sepulcrum magno cum dolore & cruciatu. Primo die orans illic & multas lacrymas profundens, multum levaminis persensit, atque ita perseverans, ante completam novenam sanus prorsus & incolunus evasit, coalueruntque plaga nullo relitto mali indicio. Stupore percussi, qui statum ipsius ante novieran, evidens admodum esse miraculum continebantur.
- 60 Toto semestri brachiorum ac pedum alias usum amiserat ex gravi cruciatu, quem tollere nulla remedia valebant. Die quadam dum nocte illo vexatus fuerat atrociss., atque inter gemitus ac lamenta imploraverat opem sancti Antistitis, vestiri & ad ejus sepulcrum deduci voluit. Illic prostratus perflixus per diem totum orans & lacrymans. Ad vesperam imminui sensit dolorem & gravitatem in brachiis ac pedibus, surrexit agilis admodum & fortis & post actas gratias domum rediit soles & alacris, enarrans omnibus gratiam a Deo per Sancti patrocinium sibi concessam. Quod subiectum hic miraculum Saloni, vel idem est, quod dedi supra num. xi, vel certe adeo simile, ut visum non sit describere.
- 61 Alterum huic subnexum, & in Bulla canonizationis paucis relatrum, describo ex Coccino: Jacobus Cervera commentarius incola Valentiae in via Molae, ut vocant, parochia sancti Joannis de Mercato, cum sinistrum sibi crus mucrone ensis vulnerasset, & multa postmodum per humorum effluxionem fuisse enata foramina, varia per xiv annos remedia adhibuit, quibus non juvantibus, cum incurabilis morbus iste a chirurgis judicaretur, ac insuper valida febri corruptus esset, eoque * jam per mensem integrum vexatus fuisse, devotis precibus ad sancti Praesulis auxilium confugiens, voto facto, se, recepta sanitate, tabellam illi, picta in ea miraculo, oblaturum ac sepulchro appensurum, tam a febri quam a crucis affectione intra tertiam diem omnino liberatus fuit. De hoc facto deponunt in processu Valentino... ipsem Jacobus Cervera... Magdalena Rodera ejus uxor... Machynus Reyo... Petrus Paulus Corder... Antonius Ochoa chirurgus, ... & Amator Lopez medicus.
- 62 Mercator, Sancto devotus, ex dolore vehementi brachii & humeri dexterri usum amiserat, ut ab aliis induendus & excundus esset vestibus. Malum hoc, nullis remediis delinitum, perseveravit integra hyeme veritusque est, ne perseveraret tota vita. Abiit ad Sancti sepulcrum & Septembbris Tomus V.
- B** Crus corrumpum,
- C** Brachia ac pedes,
- * eaque item crus
- E** malè affectus
- F**
- magna pietate salutem deprecatus, vorit, si hanc obtineret, oblatum se brachium argenteum. Mox die postera dolore omni & mali indicio liberatus, sanusque exsilit. Puer biennis utroque pede captus erat ita, ut, ubicumque collocaretur, immotus jaceret. Ejus parens, post remedia nequicquam applicata, vocatus est aliquando ad ecclesiam beatae Marie de Succursu, ut ornatum novum aro sepulcro Sancti proxima conficeret; ea occasione tot illuc dona cerea & argentea, totque funebria involucra ac tabellas, beneficiorum ac miraculorum monumenta conspicatus, etiam filium enixè commendavit Sancto, & finita prece, dominum redux filiolum eodem, quo reliquerat, loco comperit, sed, quod per multos menses nequiverat, moveare incipiente pedes suos, & sanatum se esse innuentem. Sublatus est a parente puer & non tantum sine ullius adminiculo pedibus inflexit sed & mox sponte sua caput incedere: quod visibili miraculo cum reliquis adscripti parentes. Idem hoc miraculum narrans San-Martinus, contigisse ait anno 1598, ac pueri patrem aures fabrum fuisse, nomine Vincentium Fabregues.
- 63 Mulier paupercula tibiam proximè ad pedem confregerat, nec, licet per duos menses remedia ipsi plurima applicata fuissent, solarium ullum obtinuerat. Itaque uno pede ac duobus fulcris innixa, occultis elemosynis vitam sustentabat. Visita est die quodam à vicinis domo egredi modo jam dicto, pendulo ac inflato pede altero & redire vespere lata fronte, utroque pede incedens, & brachio gestans fulcimenta. Rogata ab his, unde tam subita sanatio: respondit pre latitia illacrymans, quod, cum per viam pie & multo fletu gressum & sanitatem flagitasse a S. Thoma, eodem temporis momento multum solatii sensisset in animo ac levaminis in pede, quodque, mox cessante dolore, hunc inspiciens, omnium tumore ac vulnere vacuum tamque sanum compresisset, ac si nullo umquam malo fuisse impeditus, quod denique, sublatis fulcris pedes perrenxisset valde robusta: postea ut miraculi certiores faceret, pedem ipsum sanum exhibuit.
- 64 Mulier alia ingentem in brachio sinistro per sanantur. duos annos cruciatum passa, & quocumque ejus usu capta, valedicens remedium humanis & ad S. Thomæ patrocinium consurgens, novem dierum preces & totidem Missæ sacrificia, celebranda promisit: magna cum devotione ac fiducia executioni id mandavit; die ultimo, dum sacerdos sacratissimam Eucharistiam elevabat, novum levamen & calorem persensit in brachio, & cum plena sanitate easdem in eo vires mox recepit, quas habuerat, antequam malo correpta fuerat. Puella ex diurno morbo manibus ac brachiis omnino capta decumbebat trium mensum spatio, nec ullum in remedis solamen consequebatur; tandem fiduciam suam in sancti Antistitis patrocinio deposita, rogauit sororem, ut ad ejus sepulcrum contendere, ac per ejusdem intercessionem Dci misericordiam imploraret; obsecuta est hac ac Sanctum oravit suppliciter, ut sorori subveniret, quod & agra interim magna cum devotione prestitit; ingens mox levamen experta est, &, dum hoc utraque continuabat, tertio die manus & brachia pleno vigori & sanitati restituta sunt.

§ VIII. Cæci, muta, paralytici,
podagrâ item & asthmate
laborantes curati.

Uſus

Puerum quadriennem ita inficit sanguinis defluxus in collo, in facie & capite, ut monstri speciem praeseferret, & emanante per oculos magna puris ac putridi sanguinis intolerabili cum fætore copia, visum amitteret. Adhuc illi pertinax malum menses quinque vel sex, ingravescebatque ex remediis. Hoc perspiciens pater, statuit novendiales preces ad Sancti sepulcrum celebrare, &, assumpto pueru, quamvis pessime constituto, illuc perrexit. Quarto die, cum ibidem pater enixè precaretur, cohiberi oœpit puris ac sanie per oculos eruptio & redire puero visus, atque intra reliquos novena dies perfecta accessit atrocis mali liberatio & sanitas, quam ipse puer, digito commonstrans sepulcrum, Sancto acceptam retulit; reliqui vero omnes, qui malum noverant, evidenti miraculo adscripserunt.

oculorum &
lingue re-
stituitur;

66 Filiolam causidici (de un letrado) quinquennem capitidis fluxio omni oculorum lumine orboaverat: ita quidem ut chirurgorum & medico-rum judicio, post trium mensium inutiles conatus, malum esset immedicabile. Parentes itaque vota sua ad S. Thomam converterunt. Mater, comite filiola, novendiale iter ad ejus sepulcrum inchoavit; quo nondum expletio, cum die quadam assisteret Missa sacrificio, subito parvula oculi aperti sunt, ac plena videndi facultas est redditia, stupentibus preter ceteros chirurgis ac medicis & evidens esse miraculum judicantibus. Mulier malo quodam correpta loquendi usum subito amiserat, ac longo tempore planè muta persisterat; invocanti piis lacrymis Sancti auxilium, allatae sunt ejusdem sacra reliquia & devoœ venerantis ori ac lingue applicata: eodem instanti temporis, soluta lingua impedimento, clare, scut ante, locuta est, & Deo ac Sancto egit gratias. Similiter puer novennis, qui per aliquot menses loquendi facultatem, nullis remedii recuperandam, amiserat, a patre ductus ad sepulcrum S. Thomæ, sexto die novene pie instituta loqui coepit, & intra tres dies reliquos locutus est clare ac distincte.

hemiplexia

67 Pranobilem matronam percussit hemiplexia, ut brachium dexterum ac totum illud latus sensus omnis, & linguam loquela deficeret. Ita aliquanto tempore decumbens, mente se plurimum commendavit S. Thomæ. Attulit ipsi filius, hujus ecclesia canonicus, reliquias ejusdem Sancti, & venerandas ac osculandas præbuit, quod ubi illa fecit, statim clare locuta est, brachium ac manum movit, sana & sospes exstigit, quod, qui aderant presentes, evidenti miraculo attribuerunt. Ejusdem matrona filia, ex vehementi dolore cordis, & gravibus animi deliquiis in vita discri- men deducta, allatis à fratre canonicō similiter Sancti reliquiis, ejusque auxilio pie implorato, subito personata est.

aliove simili
malo

68 Vir malo quodam repente ictus, latere sinistro captus, ore tortus & manu iners eò deve- nit, ut domestici tamquam mortuum deferent, ac medici nullam in remedii viriūtem experti, ut talem etiam desererent. Postquam tres horas ad eum modum jacuisse, rediit ad se se sanus & in-

teger; mirantibus, qui aderant, & subita sanationis causam sciscitantibus, respondit, se, quamquam ita exterius jacentem, non omni tamen interiore sensu defititum fuisse; implorasse itaque animo divinam misericordiam per intercessionem S. Thomæ, atque morbi eruptum ac sanitati redditum fuisse non sine miraculo, sicut & ipse & omnes, qui ante jacentem confixerant, judicarunt.

69 Virum alterum in itinere Sagunum versus percussi (oppidum quarto milliario Valentia dissimum, Hispanis Murviedro,) dolor vebemens in pede, cruce, femore & tota illa superiore corporis parte corripuit ac se moventi impotem reddidit; de- latus est in domum filia, eodem in itinere habitan- tis, ibidemque inter graves cruciatus tam fir- mam in S. Thomæ, quocum vivo egerat, & cu- jus mortui virtutes audierat, patrocinio fiduciam concepit, ut acciti tum medici tum chirurgi ope- ram abnueret, certo confidens fore, ut ejusdem favore sanaretur. Ita acerbos dolores sustinuit toto illo vespere usque ad medium noctem, continua prece & magna cum fiducia inclamans S. Thomam, quando demum in levem somnum incidit, & ali quanto post evigilans dixit: Nunc salvus sum & omni dolore vacuus, sanavit me sanctus pa- ter don Thomas, quemadmodum de ejus pietate ac benignitate confusus fui. Primo mane cubitu sur- rexit, vestes induit, ac planè sospes perrexit ad Sancti sepulcrum, pro collato beneficio soluturus gratias.

70 Pauperis item opificis crus unum ac totam restaurauit. illam corporis partem invasit dolor atrox, quem alii morbum articularem (Hispanicè artetica) a- lii, quod brachio & manu omnem morum sub- traheret, hemiplexiam appellabant; is cum nul- lum malo, atque hinc etiam nullum egestati sue re- medium inveniret, suadente amico, qui simili in infirmitate Sancti persenserat præsens auxilium, no- vendiales preces ad ejus sepulcrum concepit, &, quamquam ingenti cum dolore ac molestia, vici- norum brachiorum eò deductus fuit. Tertio die ibidem enixè orans, multum levaminis consecutus est; sexto assistens Missa sacrificio ad aram sepulchorum proximam, sensit calorem toto illo latere diffusum, ac simul ipso momento omnis doloris cessationem, restaurationemque virum & sanitatem integram; debitas Deo & Sancto gratias persolvit, ac podes domum abiit alacris & robustus, publicè enarrans miraculum.

71 Quod subditur miraculum apud Salonium, Podagra inter approbata recensetur in Bulla canonizationis, & sic exponitur à Coccino: Ludovicus Lemosi, chirurgus & incola Valentinus, commorans in via confraternitatis fabrorum territoriorum parochiæ sancti Martini, per sexennium podagrâ in dextri pedis pollice vexatus fuit, modò semel, modò bis in men- se, ac aliquoties etiam quolibet octiduo redeunte morbo, ex quo per sex vel octo dierum spatium decumbebat: cumque nulla jam amplius in remediis spes adesset, devoto cordis affectu sanctum virum Thomam à Villanova pro sanitate à Deo impetranda precatus est, vovitque, si eam con- sequeretur, centum regalium eleemosynam ec- clesiæ beatæ Mariæ Succursus nuncupatæ, ubi ve- nerabile ejusdem corpus requiescit, elargiri, & precibus absolutis, optatæ sanitati integrè resti- tutus fuit, nec unquam postea prædicto morbo laboravit. Probant hæc in processu Valentino... quatuor testes omnes chirurgi, videlicet ipsem Ludovicus Lemosi, qui gratiam ex voto rece- pit... Joannes Malo... Alphonsus de Requena...

Pe-

A Petrus de Calzada. *Morbus iste, auctore eodem Coccino, juxta depositionem testium prædictorum incurabilis fuerat judicatus.*

72. *Mulierem valde infirmam (sequor Salonium) nocte quadam ita oppressum & coarctavit asthma, ut omnium judicio ad vitæ metam deveniret, & jam esset redditura animam. Ipsa erga Sanctum pîè admodum affecta, quod ore non poterat, mente illi se commendavit & exaudita est: subito enim destituit ipsam non tantum suffocans illud malum, verum & infirmitas & febris, quâ laborabat antea, successitque perfecta sanitas, stupentibus, qui priorem ejus statum cognoverant, & Deum a Sancto collaudantibus.*

§ IX. Strumæ, ulcera, angina, plagæ, tumores, cordis palpitatione, cancer & dolor colicus sublata.

B *Struma*

Maligna fluxio collum pueri duodennis strumis, manusque & crura repleverat pluribus foraminibus, pure tam graveolenti manantibus, ut in eodem, quo ipse erat, cubiculo maneri non posset. *Eius amita, ad cuius ades delatus fuerat, audito periculo, (judicabant quippe medici ejus natura esse strumas, quibus nulla ars mederi queat) & probœ edicta prodigia ac miracula S. Thomæ, pîè ipsum invocabat, puerum, ut idem faceret, cohortata est, ac simul vorit novendiales preces ad illius sepulcrum. Mox, comite ancilla, votum implere aggressa, rogavit, ut Sancti reliquia deferrentur ad suum domicilium. Allatas puer, quamquam ad finem deductus, veneratus ac deosculatus est. Eudem quoque applicata sunt partibus virulento isto malo infectis, & eo ipso mane cœpit convalescere; brevi post cessavit defluxus puris, hoc omnino exaruit, coaluerunt foramina, nullis, contrâ ac solet alias, relicts cicatricibus, rediit sanitas & integritas, nullo quoque superstite mali indicio; unde, affirmantibus etiam medicis, major exstisit miraculi evidentia.*

C *lethifera*

74. *Puerum alterum similibus strumis in collo afflictem, mater, quid inaudiisset, de vita pericitari, nisi properum reperiretur remedium, mittere decrevit in Galliam, regis contætu sanandum: (de hac regibus Christianissimis divinitus concessa gratia videri possunt Acta S. Ludovici regis apud nos tom. V Augusti pag. 339 & 555, uti & auctores illic citati.) Verum tamen, vicino suadente, spem suam convertit ad S. Thomam, pollicita est novendiales preces ad sepulcrum, & ad infirmum ejus sacras reliquias deferendas curavit. Intra novenam puer sanari caput, eâ finitâ, extra omne periculum postus est, ac brevi post planè sospes & incolumis evasit.*

**& ulcera
immedicabi-
lia abigu-
tar.**

75. *Tenuioris fortuna mulier similiter malis admodum ulceribus, strumas esse dicebant, laborabat in collo, cuilibet remedio resistentibus. Itaque & infirmitate & ingeni egestate pressa; S. Thomæ, missis reliquis remedis, se benignitati commisit, ipsum invocans modo domi sua, modo ad sepulcrum. Die quadam domi devotis lacrymis supplicans, ut doloris sui & inopia Sanctus commisereretur, dolore se liberatam sensit, manumque collo admovens, comperit, nullo amplius pure difluere ulcera, imò hac obducta esse, & se sanam*

ac incolumem. *Huic simile narrat San-Martinus, in eo tamen discrepans à Salonio, quod una cum matre tres liberos eodem malo infectos, & S. Thomæ ope liberatos addat. Puer anno uno & medio natus gravi morbo & ingeni sanguinis profusivo cruciabatur septem mensum spatio: accessit tumor in duabus colli paribus & prope cervicem, quem medici censuerunt esse genus struma humoris valde maligni. Mater, dum illorum ars nihil proficiebat, comitante sociâ, que hoc suaserat, filiolum ad sepulcrum S. Thomæ deportavit. Illic pîè orantibus matre ac avia, puer majus sanguinis profusivum passus est, & linteaminibus involutus est, domum deportandus, fronte necumque meliore quam ante. In egressu ecclesie, qui aquam aut lac (sic expono vocem Hispanicam la pressa, quam nullibi expostam reperi) nec petierat nec transmittere potuerat spatio quatuor circiter mensum (ita habet auctor, verisimilius quatuor dierum dixisse voluit,) aquam petivit & facile admodum exhausit; domum relatis multo sapore lac sumpserit, & evanescere omni tumore colli ac cervicis, tam sanus inventus est, ac si hujuscemodi incommodo numquam laborasset.*

76. *Clerici Sancto devoti ita fauces confrinxerat angina, ut & loquela destitutus & in aditus mortis positus esset. Allata sunt Sancti reliquia, &, postquam eas ipse veneratus ac deosculatus esset, admota ipsius gutturi; eodem temporis momento liberam & distinctam loquelandam recepit, nec amplius in gutture sensit incommodum vel impedimentum. Mulierem item febris valida & angina, fauces vehementer comprimens, post multas venæ incisiones, aliaque nequicquam applicata medicamina, loquendi facultate destituerat, & ad singula momenta penè suffocabat. Tanto periculo exposita, mente patronum suum S. Thomam invocavit, spondens, si, ipso intercedente, sanitatem obtineret à Domino, visitandum à se ejus sepulcrum, curandumque, ut Missa celebraretur cum precibus recitari solitis in gratiarum actionem. Exaudita fuit statim; subito enim cessante suffocatione & angina, expeditè locuta est sospes & sana, quod, quia naturali via fieri non poterat, grande admodum miraculum esse judicavere omnes.*

77. *Vehemens è capite fluxio tales in guttare & ore puella plagas produxerat, ut chirurgi, post inutilem trium mensum operam, tamquam insanabilem ac desperatam relinquere statuerint: sed & hæc & soror ejus patronum sibi Thomam elegerunt; & ita quidem soror, ut ad sepulcrum ejus contendens, agramque illi commendans, tanta cum fiducia cœmpsum cereum munuscum obtulerit, ac si jam tum sanitati restitutam oculis contueretur. Et sane eodem momento, quo ipsa obtulit, infirma domi, cessante omni cruciatu, &, que hujuscem causa erat, fluxione, plagas suas sanatas esse comperit, ut comedere & bibere valeret. Vocatus chirurgus, à quo desperata fuerat, professus est, repentinam illam sanationem humano modo, & absque miraculo fieri non posuisse.*

78. *Inutilém quoque operam adhibuerant medi ci & chirurgi saemine, quam in parte dextera colli tumor ovum magnitudine adæquans infecit, tam durus ac acerbus, ut in magnum periculum adduceret. Duravit malum cum periculo per tres circiter menses: missis itaque medicis & chirurgis, è celo remedium praestolata est. Præterit interim religiosus è conventu beatae Mariae de Succursu, monuitque, ut se se committeret S. Thomæ, addens, allaturum scelum ex lampade ante illius sepulcrum ardente, quo collum inungeret;*

Ex SALO- consilium secuta est, & allato oleo unxit magna
NIO ET A- cum fiducia; intra duas horas disruptus est tumor,
LIIS.

& exsiliante magna vi patredinis, abiit durities,
desit omnia cruciatus. Vocatus chirurgus miracu-
losum esse sanacionem pronuntiavit, nec quidquam
esse reliquum, quam ut dinamenta quedam impo-
nentes apertura: intra biduum vero perfette sa-
nata fuit. Malicerem alteram violentia febris & tu-
mor in collo tantum in discrimen deduxerat, ut
de vita ejus alcum esse crederetur. Suadente sorore,
magna cum fiducia ac pietate commendavit
se S. Thomæ, voritque funebre involucrum, &
ipso instanti levamen sensit, mox residere cœpit tu-
mor, ac intra biduum per evidens omnium, qui
viderunt, iudicio miraculum, penitus sanata fuit.

79 Puella toto quadriennio torquebatur fre-
cordis palpita-
tio, tumor
ventris,

quenti cordis palpitatione, nonnumquam adeo
vehementi, ut repente omni sensu privaretur. Ni-
hil subsidii à medicis consequit, ad calum conver-
sa est, S. Thomæ, quem & ipsa & domestici o-
mnes pie colabant, magno affectu & fletu se com-
mendavit; atque una cor argenteum oblatum se
promisit. Extemplo liberam deseruit malum, nec
ipsum ipsumve aliquid indicium comparuit post-
hoc. Itaque miraculosè sanata se profiens, gra-
tias egit & votum complevit. In eisdem doctoris
concilii regii puerulam multis mensibus ingenti do-
lore affixerat tumor ventris, nihil promoventibus
medicorum remedii. Evidem domina die quadam
anno in templo beata Maria de Succurso interfuis-
set sacrificio Missæ, accessit ad Thomæ sepulcrum,
flosculos illic jacentes sustulit, ac domum reversa
porrexit infirma, monens, ut, invocato Sancti au-
xilio, parti infecta apponaret. Dictis devotè obse-
cuta illa est, eodemque instanti recessit dolor, re-
sedit tumor, malum omne ipsam deseruit, non sine
evidenti, ut judicarunt domestici omnes, miraculo.

immediabi-
lis cancer

80 Puella alterius faciem infecit cancer tam ma-
lignus, ut octavo die immobile judicatus sit,
& ex eo genere, quod Noli me tangere compellant
medici. Triennio sic afficta fuit, nec ullatenus ad-
juta remediis juxta artem medicam ipsi applicatis.
Serpenti malo accessit febris vehementis, eoque de-
duxit, ut medicus desperatam desereret. Itaque
multis lacrymis opem Sancti nostri inclamavit, e-
iusque allatas reliquias pie venerata ac deoscula-
ta est. Eadem dein admota sunt plagiæ faciei ipsius,
media parte jam exesa (Hispanicè del rostro, que
tenia medio perdidit.) Ipsi momento solamen ex-
perita est ac doloris omnis amotionem, & intra pau-
cos admodum dies integrum salutem consecuta, nul-
lo, contrà ac fieri solet, retento in facie vito, nul-
la cicatrice, nullo mali vestigio; quod omnes miracu-
lum ingens & valde evidens judicaverunt, me-
dicus presertim, qui desperatam reliquerat; is e-
nim post dies quindecim eamdem domum agnum
alium visurus ingrediens, & puellam, quam du-
dum defunctam arbitrabatur, illasam cernens, sub-
stisit attonitus; intelligens autem, nihil remedii prae-
ter Sancti reliquias ei suisse applicatum, dixit,
sicut idem ipse testatur, grande & evidens esse mi-
raculum.

& dolor co-
licus tollun-
tur.

81 Dolor colicus virum quemdam adeo crucia-
verat diebus tribus, ut nullâ medelâ delinitus, sed
continuo accrescens die quarto ad extremum vita
perducere. Filia tanto periculo parentem exposi-
tum conspicata, ad S. Thomam confugit eum-
que, ut id ipsum faceret, commonuit. Dein prebuit
ei terram ejusdem sepulcri, quam magna cum ve-
neratione ac fiducia ovo immixtam introsumpsit,
eodemque momento omni dolore liberatus fuit, ac
subitam illam liberationem ipse, & ceteri testes

periculi miraculo adscriperunt. Tam simile huic
est miraculum, quod ex eodem Salonio exposui
suprà num. 13, ut nî prohiberent adjuncta non
magno admodum momenti, vix dubitarem, quin
idem ipsum sit. Porro laudatus Saloniū hic finem
imponit Historia miraculorum, monens ramen, plus
res in processibus, auctoritate Apostolica institu-
tis, commemorari, qui infirmitatibus, medicorum
iudicio immicabilibus, laborantes, intervenien-
te S. Thoma, miraculosè persanati fuere. Hos in-
ser ipsem aucto recensere se potuit, utpote, qui
anno 1584, ardentissima febri in mortis limine pa-
sius, facto voto concinnandi Acta S. Thomæ, su-
bito restitutus fuit sanitati, sicut ipse paucis insi-
nuat in prologo ad Acta, & pluribus enarrat San-
Martini ad calcem Vita Gallica ejusdem Sancti,
verisimiliter ex primo Opere Saloniī, vel ex inter-
pretatione ejus Italica.

D

§ X. Reliqua Sancti miracula ex variis auctoribus collecta.

E

Hoc § complector miracula & beneficia, quo-
rum aliqua nec habuit nec habere potuit Pluvia im-
Saloniū, aliqua modo paulum diverso narra-
petratur; aliqua in secundo saltē Opere silentio sup-
pressit, & vel ex primo ejus Opere vel ex pro-
cessibus collegunt Franciscus Soto, Saloniī inter-
pres Italus, & Coccinus in Relatione ad Paulum
V. Posterioris generis esse putem unum & alterum,
quod cum aliis, ex laudato Saloniū suprà
relatis, subnexuit Vita Gallica San-Martini, de-
promptisque verisimiliter ex memorato Soto, quem
citit pre ceteris. Utrumque ex Gallico Latine con-
traho. Premente Valentianam civitatem ingenti a-
riditate, instructa fuit supplicatio ad sepulcrum
S. Thomæ; praibat cum vexillo sancta Crucis a-
gmen parvulorum, qui simulac inclamārunt: San-
cte Archiepiscope, aquam nobis concede, statim,
licet calum clarum effet ac serenum, tantâ abun-
dantiâ decidit pluvia, ut, qui supplicationem co-
mitati fuerant, compulsi sint commorari horas plu-
res in templo, donec cessarent ac defuerent aqua.

83 Baptista Saure ex male affecto capite mira-
varii varili
ado symptomata patiebatur, ut, cum minime ex-
spectaretur, subito corrueret, ac solo prostratus de-
cumberet aliquoties per tres quatuorve horas, hor-
ribili corporis totius agitatione terram concutiens,
instar demoniaci astuans, atrox vultu & ore spu-
mans instar rabidi. Artem & industriaem exhan-
serunt medici & chirurgi; nihil actum est: donec
tandem miser ad S. Thomam confugit, per dies
novem continuos Missam ad ejus sepulcrum cele-
brari jussit, nec ullum deinceps acerbi mali assul-
tum passus est. Ita ferè San-Martinus, qui post a-
lia, suis exposita miracula, aliquot paucis per-
stringit addito nomine & anno; an eadem omnia,
qua legimus in Salonio, an diversa, non scio: An-
no, inquit, MDCI Leonarda Guisman, vidua Va-
lentina, & anno MDCII Baptista Cuve, pannorum
sericorum textor, lethiferâ apoplexiâ percussi sunt,
quibus cum medici remedium afferre nequivissent,
in periculo hoc casu B. Thomæ semet com-
mendarunt: qui ipsis eodem tempore & sanitatem
impetravit, & sensum ac loquelam reddidit. Pan-
nolo post sic pergit: Magdalena Leonarda, vidua
Valentina, anno MDCII; Rochus Mouret MDCIII;
Anna Margareta MDCIV; Jacobus Cervera (vide
num. 61) cementarius MDCV & mille alii febribus
val-

A valdè violentis vexati , & hic quidem spatio annorum xiv , nec ullo humano remedio adjuti , cùm ad Sanctum conversi essent , ipsique promisissent fore , ut vel sepulcrum ejus inviserent , vel tabellam , quæ exhibitura erat acceptum beneficium , offerrent , optatam ejus meritis sanitatem recuperarunt , nec deinceps febris cruciatu sunt.

84 *Quæ hisce subdo , breviter relata sunt in Bulla canonizationis , paulo fusiis in Serie actorum ad eamdem canonizationem , & hisce verbis apud Coccinum :* Francisca Nadal , vidua habitans Valentiae in via Raymundi Joannis , parochiæ sancti Martini , circa vigesimum sextum ætatis suæ annum , quodam carcinomate laborare coepit , quod mento prius , dein labris miserè eam vexabat , acerbisque doloribus afficiebat ; cùmque nil remediorum applicatio proficeret , & chirurgi morbum incurabilem affirmarent , hisce eam * extrema Unctione uncta fuisset , tandem ferè post bienium , ex quo afflictari eo modo cœperat , invocato Thomae archiepiscopi auxilio , & sepulchri visitatione cæreque oblatione in eventum sanacionis promissa , quibusdam ejusdem venerabilis Viri reliquiis partes affectas contigit , & confessim nedum ab omni dolore libera permanxit , verū etiam sanitatem recuperare coepit , quam aëtudo * pôst , morbo penitus extincto , remanentibus tantummodò cicatricibus , pristinam integrumque fuit consecuta . Prædicta optimè probantur ex testibus in processu Valentino ... hoc enim deponunt ipsa met Francisca Nadal ... & Michaël Gil chirurgus ... & etiam Valentinus Dominique medici na doctor ... examinatus autoritate ordinaria ... qui omnes curatissimi * dictæ Franciscae interfuerunt , & denique Josephus Garzia ... cum quibus concordat Anna Audet , mater dictæ Franciscae ... Hoc autem præclarum fuisse miraculum negari non potest ; medicus enim & chirurgus deponentes , eandem dictam Franciscam cancro laborassse & infirmitatem fuisse incurabilem affirmant .

85 *Marcella , filia Antonii Matthæi de Lizania & Marcellæ Ecolanæ , conjugum incolarum civitatis Valentiae , tertium ætatis annum agens , morbo quodam , sive distillatione in pectore per diuorum fermè vel trium measum spatum gravi ter vexacta fuit , adeo ut sanguinem per os pro jiceret , neque cibum retinere valens , eum tussiendo cum sanguine evomeret , quæ distillatio ad caput & oculos postmodum translata fuit , tam ve hementer eam afficiens , ut neque lumen aspicere , neque oculos aperire ullatenus sustineret , quo pæto cùm per annum integrum laborasset , nec humana remedia prodeßent & à pluribus mensibus nullum omnino fuisset adhibitum , mater ejus audiens gloriofa miracula , quæ ad intercessionem ser vi sui Thomæ quotidie divina potentia facere dignabatur , ad ecclesiam beatæ Mariae Succursus cum puella perrexit , visoque , ut ea venerabilis Viri sepulchrum manibus contingere , magna vi vase fide instructa , ut sanitatem puellæ impetraret , à Thoma postulavit , datâque eleemosynâ pro Missâ postridie celebranda , domum se recepit : in sequenti verò die duabus ante meridiem horis (in Serie actorum : illâ horâ , quâ Sacrum ibi conficiebatur ,) repente è cubiculo ad matrem cum gaudio puella cucurrit , apertis , claris atque integris sanatis oculis , acsi nullo unquam ex illis morbo laborasset , neque postmodum in eis impedimentum vel molestiam sensit . Hæc probantur ex depositione ... in processu Valentino Marcellæ Ecolanæ , matris infantis ... Antonii Matthæi Lizzani , patris ejusdem infantis ... Joannis Baptiste*

* foris curationi

infans oph thalmia,

C

Daqui... Annæ Mariæ Sancho... Magdalena Beltran... Fratris Gasparis Mir , Ordinis sancti Augustini.

Ex SALO NIO ET A LIOS.

vir paralytic

86 *Vincentius Ciprœ de Paternoi , civis & incola Valentinus , habitans in via pescatorum , parochiæ sancti Andreæ , tres & quinqüaginta annos natus , quodam laterum morbo cor�ceptus , coeque in paralysin verso , usu dextri brachii , lateris & cruris destitutus fuit , adeo ut neque rectius stare , neque brachium ulla ratione movere veleret , planè acsi lignum illud lapidumve * , ac funiculo quodam fuisset humero appensum ; cùmque in hunc modum per decem & octo dies laborasset , venerabilem Dei servum Thom. , quem plurimis audiebat indies magis ac magis clarescere miraculis , pro impetranda sanitatem , viva cum fide implorare coepit , ac biduo pôst , cùm se cubitum receperet , denuo sanctum hunc Praefulem in lecto jacens , ut sanitatem sibi à Domino impetraret , magnō animi fervore invocavit , promittens , si hanc gratiam consequeretur , promptè se & alacriter in processu canonizationis testimonium de hac re perhibitum ad laudem & gloriam omnipotentis Dei , ac ut universis hujus Viri sanctitas innotesceret : qua invocatione peracta , quievit per tantum temporis spatiū , quo bis Apostolorum Symbolum recitari posset ; quo elapsò , cùm signare se Crucis signo vellet , minimè recordans , an brachio dextro vel potius sinistro , quo , durante paralysi , signare se coactus fuerat , utendum sibi esset , elevato brachio dextro , signum Crucis effor mavit ; cùmque in mentem sibi rediisset , paulo antè dicto se brachio uti minimè potuisse , admiratione & gaudio plenus : Bone Deus , inquit , nonne habebam ego brachium immobile ? Et è vestigio præ lœtitia lachrymans , magna voce uxorem filiasque appellavit , & miraculum omnibus manifestans , brachium sine ullo impedimento movit , exercuitque sicut ante morbum solebat , & , nemine adjuvante , de lecto descendens , genibus flexis , Deo & venerabili Archiepiscopo gratias egit . De hoc factò deponunt in processu Valentino... ipsemet Vincentius Cipr... Hippolyta Benet , uxor dicti Vincentii ... Vincentius Josephus Trilles , medicinæ doctor ... Apolonia Benet ... Sraphina Cipr. Hoc miraculum partim in re , partim in adjunctis multum similitudinis babet cum eo , quod narravi ex Salonio num. 6.*

87 *Auctor memorati aliquoties Vita compendii , descripti ex Ms. bibliotheca Angelica Rome Ordinis S. Augustini , decem quoque miracula perhibet , que ad sufficientiam , ut loquitur , comprobata fuerunt coram RR. DD. auditoribus Rote in diversis congregacionibus . Ea ipsa sunt , quæ in Bulla canonizationis , in Serie actorum , & in Relatione Coccini describuntur , ac jam suis locis hic data sunt , unum excipe , in Bulla tertio loco positum & ex Coccino à me relatū num. 85 de sanatione Marcella de Lizania ; hoc quippe prætermisit laudatus auctor , aliudque immiscuit verbis sequentibus : Eugenia Figueras de Altamira vehementi febi continuò laborans , cum superveniente quodam accidenti , in quo colliu & facies remanerunt tumefacta ex morbo anginæ satis lœthali , ita quod medici & circumstantes nullam ei salutis spem pro mittebant , ob quod extremam Unctionem ei dererant ; quæ se commendavit cum magna devotione prædicto Thomæ , & illico incepit convalescere , & intra biduum omnino sana evasit . Ita ille ; num verè in congregatione aliqua comprobatum id fuerit , non comperio alibi uspiam , sed vix dubito , quin idem sit , quod ex Salonio breviter contraxi*

F
O puella lethali angi na correpti sanatur.

num.

Ex SALO-
NIO ET A-
LUS.

num. 48 his verbis. Sexta ex febri & angina &c.
Porro idem compendii auctor, miraculorum relationem ita concludit: Per multa ad numerum c. miracula post deceplum Thomæ è vita reperiuntur in processibus, vigore remissor. à sacra congregazione Rituum emanatarum fabricatis, optimè comprobata per testes oculares, quæ hic, ne nimis prolixum compendium videatur, omittuntur.

Viro defor-
mis hernia
admititur,

88 Tria super sunt, qua beatificatione posteriora sunt; horum duo à congregazione rite approbata continentur in Bulla canonizationis, & paulo fuisse in Serie aetorum, et sequitur: Joannes Alapont, buccim pulsator, viginti quatuor annis in morbo deformis herniæ confirmatus (delapsus enim ad infima intestinis, ea scrotum longitudinis duorum palmarum, & circumferentiae trium cum dimidio efformabant, ita ut tandem incedendi usu penitus destitutus esset & ad vitæ extremum pertulitus,) anno MDCXLIX die VIII solemnitatis beatitudini Thomæ, sibi ab uxore imaginem Beati, à se depictam, deferri, & columnæ cubilis appendi jussit. Imperata fecit uxor, & è cubiculo egressa est. Tunc Joannes oculorum acie ad imaginem Beati directa, Thomam deprecatus, ut sanitatem à Deo sibi impetraret, statim convaluit, & intestina ad naturalem sedem reversa sunt; adeoque tumor evanuit, ut nec ruga quidem extrinsecus in ea parte appareret: & illico è cubili validus a surgens, ad sepulchrum Beati perrexit, & buccini pulsationi vacans, nec minimam lassionem aut recidivam exinde amplius expertus est.

89 Vincentia Matthæu, puella septennis, Valentiae incola, die octava Septembris anno MDCXL,

DE B. JOSEPHO A CUPERTINO

ORDINIS MINORUM CONVENTUALIUM S. FRANCISCI
PRESBYTERO,

AUXIMI IN MARCHIA ANCONITANA,

C. S.

COMMENTARIUS PRÆVIUS.

§ I. Vitæ illius Italicè scriptæ, quarum una edenda, aliæ usui futuræ: humiles natales ejus, & vitæ chronotaxis usque ad suscepsum sacerdotium.

ANNO M-
DCLXIII.
Vitam ejus
scripserunt
Italicè Nu-
tius,

Eculum proximè elapsum anno 1603, die XVII mensis Junii mundo dedit, annoque 1663, die XVIII Septembbris ad calum emisit B. Josephum Desa, à natiali loco, regni Neapolitani opido, diētum à Cupertino, Fratrum Minorum Conventualium Ordinis S. Francisci professum presbyterum & illustre ornamentum. Eundem Benedictus XIV, Romanus Pontifex feliciter regnans, sanctitatis famâ & miraculis tam in vita, quam post obitum celebrem anno 1753, die XX Februarii signato Brevi Beatorum Fastis adscripti. Vitam ejus anno 1678, id est, quintodecimo post ejusdem mortem, Panormi Italice editam fuisse à P. Roberto Nutio, didici ex epistola P. Benigni Fremant,

Ordinis Recollectorum S. Francisci, qui eadem usus est in generali Legenda Sanctorum sui Ordinis Flandricè edita. Non existat quidem in Museo nostro laudatum Nutii Opusculum; verum eam inopiam satis pensant Vita mox laudanda, ex authenticis monumentis concinnata.

2 Harum primam Italico idiomate conscripsit, & Innocentio XIII summo Pontifici dicatam, anno 1722 Romanis typis edidit clarissimus vir ac comes Dominicus Berninus, quam in Monito ad lectorem prefatur, se collegisse partim ex processibus Apostolicis, Neritonensi, Assisiensi & Auximano, pro ejusdem Josephi beatificatione instructis, quos in margine perpetuo laudat, partim ex authenticis MSS., quibus in predictis processibus fidem habitam fuisse affirmat. Celebris Bernini Opus in ju-

D
puellæ fab-
meræ spiri-
tus redditur;

matrona
mortuo fatu
gravida &
agonizans,
emititur ac
fanatur.

E

F

Berninus &
Agellus &
Pastrovi-
chius,

βα

AUCTORE
C. S.
Capertini ex
parentibus
pauperibus
anno 1603

A fte molis compendium contraxit, & serenissimo archiduci Austriae Josepho nuncupatum, Italice parviter anno 1753 vulgavit Liburni Paulus Antonius Agellus, Ordinis Minorum Conventualium S. Francisci, & sancta fidei inquisitor, addiditque capite ultimo viginti duo miracula vel beneficia, que omnia, uno excepto, post editum à Bernino librum contigerant, & authenticis instrumentis fuerant consignata. Aliam denuo Vitam Italico sermone compendiose Romae edidit eodem anno 1753 pater magister Angelus Pastrovicchi, ejusdem Ordinis definitor perpetuus ac sacri Officii qualificator, cuius exemplaria in solemnitate beatificationis ejusdem in Vaticana S. Petri basilica distributa fuere, nobisque ibidem tum presentibus etiam donata.

& horum ultimus ex jolis processibus,

B possit adulterare. Ne verò extraordinaria rerum magnitudo, licet succinctè narratarum, humanam fidem excedat, singulæ factorum relationes authenticè firmatae sunt testimoniis eorum, qui ea in processibus ordinariis & Apostolicis cum juramento asseruerunt, locis testimoniorum eorumdem in margine accurate adscriptis. Ita Beatitudo vestra pro eximia sua perspicacia faciendum esse, sapienter mihi insinuare dignata est, atque ita religiosè executioni mandatum est. Hactenus reverendissimus pater Calvi. Et scilicet ea cautio prudenter adhibita est; cum enim propheticum istud psalmi 67, Mirabilis Deus in Sanctis suis, singulari quodam modo in B. Josephum nostrum conveniat, par erat, ut tam extraordinaria ejusdem gesta iis testimoniis legitimè exceptis firmarentur, quibus nemo fidem facile merito abneget; aliaque omitterentur potius, quam sine sat solidis veritatis argumentis rigidiorum cavillis objicerentur.

quam dabitur, ex aliis etiam aliquia recensuri.

C 4. Hinc ego quoque sapientissimi Pontificis monita lubens sequar, ideoque comitis Bernini ut ut praclaro Opere, ejusdemque Compendio prateritis, Romanum istud Pastrovicchii Compendium Latinè vulgabo, & processuum locos, in margine laudatos, inter Annotata recensabo, ut singulis relationibus sua flet fides & auctoritas. Id quoque in versione Latina religiosè curabo, ut Italico exemplari pressè inhæream; dabitque, ut spero, aequis lector veniam, quod filio properea humiliori ac subinde etiam vocibus minus Latinis utar, de veritate magis, quam de sermone sollicitus. Nec inutilis tamen mihi erit Bernini labor, ex quo nonnulla, que in Vita edenda ex brevitatis studio minus clara sunt, in Commentario illustrabo. Miracula quoque aliquot post Beati mortem impetrata & a fide dignis testibus firmata, que prolixitatis vitande ergo in laudata Vita prætermissa fuerunt, post eamdem subjiciam. Ex Agelli etiam Opusculo certa recentiora miracula vel beneficia, de quibus num. 2 memini, reliquis subtexam. Porro preter jam laudatos scriptores aliquot alii, & inter hosce nonnulli etiam Beato synchroni, ac præsertim Laurentius Cardinalis de Laurea, de eodem honorifice meminerunt, quos Berninus cap. 32 recenset, & nos aliquoties laudabimus.

5. Licet Vita edenda accuratius scripta sit, quam ut prolixo Commentario egeat, juverit tamen totam Beati vita seriem; puto, natale solum & tempore Septembbris Tomus V.

pus, parentes, variam cūstomem, domicilia, ceteraque hujusmodi ordine chronologico breviter percurriſſe, prætermisſis factis particularibus, niſi ubi ea ant obscurius à Pastrovicchio tractata fuerint, aut etiam brevitatis ſtudio prætermiſſa. Josepho patria obtigit Capertinum, indigenis Copertino dictum, oppidum regni Neapolitani in provincia Hydruntina ac diœcēſi Neritonensi, vulgo di Nardo, inter quam civitatem & Aletium, incolis Leccie, ſitum notatur in Tabulis Frederici de Wit. Berninus addit, Capertinum illuſtris familia Pinelliana marchionatum eſſe. In hoc loco beatus Puer primam lucem asperxit anno 1603, die xvii Junii, ut habent omnes tres Vite Italicae. Eadem conſentiant de ejusdem parentibus, quos pauperes, ſed honestos fuſſe affiſſmant, & patrem quidem Felicem Deſa, matrem Franciscam Panara appellatos.

6. De patre præterea tradit Berninus, eum ſabitum lignarium fuſſe, ſed moribus adeò compoſitum & urbanis, ut in omnium gratia eſſet, præſertim verò marchionis domini ſui, à quo is cum castelli, quod ibidem habebat, curam accepif-ſet, Castellanus vulgo dictus eſt. Porro Josephum nostrum in ſtabulo natum eſſe, omnes pariter biographi conſentiant, cuius rei cauſam Fremantius ac Berninus produnt fuſſe matris metum à miniſtris publicis, quibus propter debita, à marito ſudem ſuam pro aliis obſtrigendo contrafacta, domum ſuam invadentibus, ipſa in ſtabulum conſugit, ubi à partu anguſtiis deprehenſa, eum feliciter enixa eſt. Eodem teste Bernino, beatus Infans Capertini in ecclesiā, cui S. Mariæ à Nive nomen eſt, baptizatus fuit, ac poſtea Sacramento Confirmationis initiarus. Fremantius preter nomen Josephi etiam Mariæ, more Italī ſatis uifato, in baptismō ei- dem inditum affiſſat.

7. Quod ad educationem pertinet, ea pia, ſed severa fuit ſub rigida matris disciplina. Hac enim, ut habet Berninus, laudans Summarium proceſſuum fol. 23, num. 9, C., § 6, 8 & ſequenti, aliis omnī, quam maritus, moribus erat, parcit ſcilicet sermonis gravisque cenzura, & admodum religiosa mulier, ita ut apera potius quam accura- ta, etiam in recte factis haberetur. Hinc nulla in

Filio errata, licet hec etatis potius quam animi eſſent, impunita ſerebat, tantumque in eo concivit ſui timorem, ut is poſtmodum dicere ſolitus ſit, ſibi in Religioso Ordine tirocinio opus non fuſſe, quod ſub matris ſerula jam ſatis ſuperque exegiſ- ſet. Fremantius ſcribit, Josephum, dum puer eſ- ſet, audacis iracundaque indolis fuſſe, ex eaque aliquando alapam cuidam impegiſſe, & alterum cultro invafurum fuſſe, niſi adſtantes inhibuiſſent. Addit cum propere a matre ſuſte exceptum & ex adibus expulſum, in quodam ecclesiā atrio perno- etaffa, nec, niſi amicorum precibus, in gratiam denuo admiſſum eſt. Sed neſcio, unde hac ipſe di- dicerit, cum ceteri biographi Josephum a prima pueritia sancte iuſtituta laudent, & inter hos Ber- ninus, laudato in margine Summarii folio 25, num. 10, § 7, dicat: Testantur proceſſus, ipſum in puerili etiam quinque annorum ætate tam exi- mia ſanctitatis indicia dediſſe, ut præter ætatem nihil ei deeffet, quod minùs velut perfectus vir in omnibus operibus ſuis honoraretur.

8. Dum per etatem ac valetudinem licuit, ſu- trinum exercuit vielius comparandi causā, inquit Berninus, laudans Summarium fol. 26, num. 10, § XI. Anno vita ſue decimo ſeptimo beatus Juve- nis perfectionis cupidus, in Ordinem Fratrum Mi- norum Conventualium S. Francisci adiunxi flagi- tavit; idque eò facilius obuenturum ſe ſperabat,

K k k k k quid

à Minoribus
Conventual-
bus repulſus,
à Capuci-
nus inter lai-
cos

AUCTORE

C. S.

quod in eo Ordine Franciscinum Desam patrum suum, & Joannem Donatum avunculum haberet, ambos presbyteros, & ultimum etiam magisterio & doctrinâ spectabilem. Horum priori consilium suum desideriumque exposuit: verum is, ac soror saterque, ut habet Berninus, quod Josephum litteris minime imbutum, ideoque ad suscipiendum aliquando sacerdotium ineptum sciret, ejus preces repulit, spemque omnem potiundi voti praecidit. Afflictus repulsâ Juvenis, ad Capucinos animum adjectit, obtinuitque ab eorum Provinciali, quem Berninus Antonium Francavilla appellat, ut inter sui Ordinis laicos adoparetur.

Vita patebit, propter celebrem illam sanctissimam Dei Genitricis iconem B. Josepho nostro in primis carus fuerit. In hoc itaque conventu Beatus in habitu Oblati Tertiarii stabuli usibus addictus, mula domestica curam gessit, & avunculo suo patri Joanni Donato aliquo tempore socius datus est.

D

ad tirociniū admittitur, ac deinde domum remittitur.

B

9 Sacro itaque habitu anno 1620 (mensē Augustum addit Berninus) in oppido Martina, Tarentinæ diœcesis in provincia Hydruntina, quā Bariano agro adjacet, apud patres Capucinos induit. & novitiis laicis adscriptus fuit, frater Stephanus appellatus. In hoc tirocinio octo mensibus exercitatus, ut ex processibus docet Pastrovicchii, inde dimissus est. Dimittendi causa fuerunt quidam in domesticis ministeriis defectus, ob quos ad solita sua conditionis officia ineptus judicabatur, quoque alii naturali oculorum vitio, alii menti in Deum perpetuo desixa adscripti furent. Berninus præter ea, quæ in Vita edenda allegantur, scribit, in altero illius genuum ex frequenti illorum ad terram affrictu tumorem enatum, quem ipse seu parum de malo sollicitus, seu de futuro securus, cultro abscederit, ceteram curam Deo committens; & Deum quidem subitam ipsi medelam tulisse, at Josephum tamen tum propter incisum tumorem & emaceratam faciem, tum propter vitam perpetuo contemplativam semper minus minusque aptum visum esse ad sui Ordinis exercitia, ideoque, Deo ita disponente, domum suam remisum.

Exterior Tertiarios oblatos Minorum Conventualium

C

10 Missionem hanc circa finem Martii aut inchoatum Aprilem anni 1621 contigisse colligitur ex eo, quod Beatus ad matrem suam redire non ausus, Vetraram se contulerit ad patrum suum Minorem Conventualem, qui ibi conciones per eam Quadragesimam habebat, quique illum severè exceptit, deinde tamen commiseratione motus, aliquo tempore apud se retentum, post Pascha, quod illo anno die xi Aprilis celebratum fuit, Cupertinum secreto reduxit, ubi non mitiora à rigida matre (nam pater diem suum jam obierat) ipsi audienda fuere. Non compri, quanto tempore in maternis adibüs tum permanerit; verum illa precibus lacrymisque apud fratrem suum Donatum, aliosque patres Conventuales tantum efficit, ut ille in eorumdem conventu S. Maria Cryptella, seu della Grottella, laicus, quos Oblatos Tertiarios vocant, adscriptus tandem fuerit.

in conventu Cryptella recipiuntur;

11 Hic conventus, sequi milliari ab oppido Cupertino distans, sic dictus est ab antiqua magna Dei Matris Mariae imagine, in quodam specu subterraneo anno 1540 reperta, quem specum, sive cryptam cleris Cupertinus in quoddam pium facillum convertit, Caspar vero Bovius Neritonensis episcopus anno 1557 in ecclesiam, quam Hieronymus de Franchis, ejusdem sedis episcopus, anno 1618 pluribus Minoribus Conventualibus concessit, qui sui Ordinis cœnobium eidem adiecerunt. Ita, sed paulò pluribus Berninus, ex cuius fide hac recensuimus. Apud Ughellum tom. I Italia sacra ante, col. 1055 de Caspare Bovio inter cetera legitur: Ecclesiam S. Mariæ, cui à Cryptella nomen est, extra Cupertini moenia positam, una cum conjunctis ædibus magnificentissimè erexit. Hac de eo loco referenda censui, quod is, uti ex

12 Verum in tam humili conditione ac ministerio tantis eluxit virtutibus, ut ipsi Religiosi in suis comitiis provincialibus Alta-Muri, quæ Bariani agri exigua civitas est, indigenis Alta-Mura dicta, infiterint, impetraverintque, ut die xix Januarii anni 1625, qui etatis ipsius vigesimus tertius erat à paucis diebus inchoatus, clericorum Ordinis sui habitu indutus, inter tirones conventus Cryptelle, retento Josephi nomine, cooptaretur. Tirociniū tempore, quod ipsis annum est, præter solita Religiosa exercitia, litterarum studium, quibus ad sacerdotium sese aptum redderet, ex superiorum mandato cordi habuit; sed in hoc admodum parvum profecit. Fecit tamen ejusdem viriutum splendor, ut sequenti anno, qui fuit Christi 1626, ad Religiosam professionem admitteretur. Anno Christi 1627, die xxx Januarii, sine ullo prævio examenе, ab Hieronymo de Franchis, Neritonensi episcopo, minoribus Ordinibus, die vero xxvii Februarii ejusdem anni subdiaconatu iniciatus fuit.

deinde inter clericos novitios, professionem emitit, initiatur

13 Diaconatum eodem pariter anno, die xx Martii suscepit, premesso quidem examine, sed felici prorsus eventu. Nam cum illud solum Euangelium, Beatus venter, qui te portavit &c. longo studio didicisset, Neritonensis episcopus, divina ita disponente providentia, id ipsum ei explicandum dedit. Sacerdotio denique à Joanne Baptista Deti, episcopo Castrensi, cuius sedes Castrum est, civitas archiepiscopo Hydruntino suffraganea, iniciatus est anno 1628, die xxviii Martii, sine ullo rursus examine, ut suo loco in Vita videbimus. Cur autem Castri potius, quam Neriti, in cuius diœcesi conventus Cryptelle situs est, postremum hunc sacrum Ordinem suscepit, exploratum non habeo. Annum diemque ex Pastrovicchio retuli; nam Berninus, & post hunc Agellus, de anno quidem convenienti, sed diem iv Martii signant. Celebraatur autem illo anno Pascha die xxiii Aprilis, adeoque neuter ex assignatis diebus in Quatuor tempora incidit: malo tamen Vita edenda, dum veritatem aliunde assequi nequeo, inhærere.

sacris Ordinibus & laicis

14 Porro Berninus exstare afferit in sacello episcopi Neritonensis monumentum Ordinum à B. Josepho, & insigni viro Joanne Felice Marzano, ibidem susceptorum, recitatque hoc modo: Vetus episcopii facillum, Deo in honorem B. Mariæ Virginis dicatum, ubi gemina Neritinæ diœcesis lumina, civesque Cupertinenses, insignis vitæ sanctimonii & divinis muneribus clari, Joannes Felix Marzanus, qui Prædicat. Ordinem ingressus, Thomæ Mariæ nomen assumpit, à Cæsare Bovio episcopo primâ tonsurâ, & F. Joseph Defa, Ordinis Minorum Conventualium, à Hieronymo de Franchis episcopo primâ tonsurâ, minoribus Ordinibus, subdiaconatu & diaconatu sunt insigniti, Antonius Sanfelicius episcopus decentius ornatit, & quod venerabilius sit posteritati, monumentum posuit.

Monumentum Ordinum ab eo susceptorum Neriti.

A § II. Magnis animi angustiis bienio exercetur, & mirabiliter liberatur: accersit Neapolim à sacra inquisitione: Romanam liber dimittitur: gesta ibidem.

*Anterioris
vite genus
aggressus.*

A D suum Cryptelle conventum jam sacerdos regressus, sacras primicias Deo obtulit, ex eoque divino ministerio sacram quemdam horrorem vehemensque desiderium concepit vita perfectioris, quam & mox aggressus est, ut apud Parovicchium legitur. Verum hos pios conatus gravis animi tempestas, & hanc lata serenitas exceptit. Non abs re fore arbitror, si, missis ceteris, quæ in Vita edenda satis exponuntur, ipsius B. Josephi bac super re testimoniū, prout illud ab Hyacintho Libello, archiepiscopo Avenionensi relatū, & in Summario processuum fol. 263, num. 15, F. § 25, teste Bernino, insertum est, hic recensēam. Laudatus itaque Libellus Beatum de hoc argomento Italicè secum ita loquentem inducit: Eo redactus eram (per spontaneam abdicationem rerum omnium, etiam earum, quibus cum superiorum licentia, ut ceteri Religiosi, uti poteram) ut jam in hoc mundo nihil haberem præter tunicam, quā eram indutus; atque ita ad Crucifixi pedes prostratus, Ecce me, dixi, quale me vis, Domine, nudum & omnibus privatum & penitus pauperem: modò tu sis meum unicum bonum, omne aliud bonum pro periculo, damno & animæ naufragio réputo.

*gravi mel-
ancholia
probatur,*

B 16 Cūmque jam viderer mihi diabolum debellasse, miser ego nondum noveram, quantum pugnæ mihi supereisset; nec advertebam, meritum paupertatis non in rerum omnium exteriorum inopia, sed in omnium erga easdem internorum affectionum extinctione situm esse. Et tamen maxime profanum cor meum terrenis mundanisque affectibus scatebat, & longiori pugna ei opus erat, ut purgaretur. Et sanè non multò post patuit, quale esset: cūm enim coepi penitentem, nec, ut alii feceram, jacturam possenti refarcire, in tam gravem cordis afflictionem incidi, ut, nisi Deus incomparabili sua caritate me sustentasset, dubitem, an eam ferre potuisse. Crescebat melancholia, quantum crescebat egestas, & hæc indies arctabatur, quia tunica, quā induabar, terebatur, neque noveram, quō me verterem, ut alteram, quæ necessitatē sublevaret, mihi compararem; non quod Religiosi de convenienti vieti & vestitu mihi non prospicerent; sed sive quod Deus mei purgandi causā id ita permetteret, sive quod illi me emotæ mentis esse rati, censerent, hac afflictione me mihi reddendum.

*qua per
biennium
vehementer
sucta*

C 17 In hoc statu diu inhærens, quamvis scirem, Deum in centro cordis mei immorari, unde interdum me ad patientiam hortabatur, frequenter tamen cum eo conquerebar, acsi me deseruisset, quodque, cūm ego propter illum omnia reliquissim, ipse animam meam, cūm spiritualibus, solatis aspergenda esset, lethali luæ opprimi permitteret. Hæc luæ divinam inter bonitatem meamque malitiam toto biennio tenuit. O Deus, quā hæc recordatio me exanimat! Erant tempe-

September Tomus V.

states; pravi mei affectus venti erant, anima autem mea jaætata navicula, quæ si naufragium passa non sit, hoc non rationis industria, sed Dei fuit, qui illam inter tempestates ad portum conducere volebat. In fine biennii, cūm plagæ meæ desperatae, earumque remedium longius abesse mihi viderentur, melancholiæ ceteris omnibus graviori corruptus sum. Videbar mihi emori; & velut inconsolabilis me in cellam meam recepi, portaque ac deinde etiam fenestrâ clausâ, in vilem letulum, quem habebam, decubui, & post longos cum Deo & de Deo quæstus, sæpius repetendo: Domine, ut quid dereliquisti me? & post ipsum cum fervore suspirisque solito ardentiùs invocatum, ex mearum miseriarum consideratione in acerbissimum planctum prorupi, quem inter vehementes singultus diu continuavi.

*mirabili mo-
dotandem
liberatur,*

E 18 Ad singultus meos, nescio quis, Religiosus januam meam pulsavit, &, me non respondentem, cūm de more Religiosorum clave obserata non esset, aperuit, & ingressus accessit ad lectum meum, aitque: Frater Josephe, quid tibi est? Loquerer; quia ego adsum, ut te adjuvem. Ego, licet non agnoscerem, illum Religiosum ratus, rogavi, ut discederet, meque meis immersum miseriis relinquaret. Non, non, reposuit Religiosus ille; volo, ut tu tuos planctus mittas, animosque resumas; & quia credo, tibi tunicâ opus esse, hanc tibi affero; posuitque eam in lecto, & abiit. Tum ego mirabundus surrexi, fenestram aperui, & tunicam aspexi, veteremque contritam mox exui & novam indui. Pater, refero tibi divinæ misericordiæ prodigium. Cūm hanc tunicam, à cælo, credo, mihi missam, induisse, evanuit omnis melancholia, & cor meum suavissimâ lætitia impletum est, omnemque diffidentiam & desperationem, quam eò usque fenseram, detestatus & exsecratus fui.

F 19 Dehinc autem tanta cum tranquillitate, prout ipse tantaque divini obsequii estimatione Dœo servi narravit. vi, ut minimum, quod ei præstare possim obsequium; incomparabiliter pluris faciam, quām centies mille mundorum imperium. Quis ille frater fuerit, numquam potui rescire, nec umquam asequi, quis mihi eam tunicam proripe dederit; id certum est, si is non fuerit angelus mihi missus à cælo, eundem, quisquis fuerit, officio angelii consolatoris apprimè functum fuisse. Atque ita sanctus Vir orationem suam terminavit. Ros hac subdit Berninus: Haec tenus scriptum Libelli archiepiscopi Avenionensis. Fuit autem is Hyacinthus Libellus ex Ordine Prædicatorum sacri palatii magister, & à Clemente X ad Avenionensem sedem electus, quam anno 1673 adiisse dicitur tom. I Gallæ Christianæ recusa col. 838. Dicitum itaque cum B. Josepho colloquium habuit ante episcopatum. Præterea alia, quæ in Vita aucta abunde narrantur, & ad alteram afflictionem & chronotaxim progredior.

G 20 Jam multis miraculis inclarerat Josephus tum Cupertini, prope quod oppidum fixum domicilium in conventu Cryptelle habebat, tum in Barrensi provincia, quam cum patre Provinciali suo obierat, cūm à vicario cuiusdam episcopi, cuius nomen retinetur, apud sacra inquisitionis tribunal Neapoli velut impostor accusatus, eoque accersitus est. Accusacionis hec summa fuit; discurrere per eas provincias hominem triginta trium annorum, & hunc alterum Messian totos vicos post se trahere cum prodigiis ad singulos passus, celebratis à plebe, quæ omnia credit. Secundum hac ad rigorem accepta annus Christi 1636 tunc curabat;

*Accersitus à
sacra inqui-
sitione Nea-
polin tendit.*

K k k k k 2

AUCTORE

C. S.

rebat, cum Beatus anno 1603 natus fuerit, verum ex reliqua rerum chronotaxi ea res biennio circiter serius accidit, & Fremantius etiam ac Berninus discessum ejus & Cryptella Neapolim diei xxi Octobris anni 1638, quo ille annum vite trigesimum quintum agebat, innexerunt. Hinc dicensum est, vicarium illum atatem illius, ut fieri afferat, tantum circuiter annotasse.

Bibi dam examinare, aliquid memorabile

21 Ex hinc calculis sequitur, B. Josephum à primo admissionis sua inter novitios clericos die usque ad dicesum versus Neapolim annos tredecim ac menses quatuor completos in dilecto sibi Cryptella conventu habuisse, annumerato eo tempore, quod Barensi provincia cum superiori suo peragrande, ac aliis etiam forte excursionibus interim impendit. Neapolim alterave hebdomade à sacro inquisitionis Officio detentus, & eo temporis spatio iter examinatus fuisse in Vitis dicitur. Quid tamen in iis examinib[us] actum fuerit, publicatum non est, prater nam satis memorabile, quod Fremantius, Berninus atque Agellus ejus Vita inseruer[et], quodque ego cùm in edenda non legatur, Bernini verbis Latine versis hic subjicio. Examina, itaque, silentio pressa sunt; sed ad indagationem doctrinæ suæ frater Josephus per miraculum respondit, per prophetiam scilicet, cuius veritas non nisi temporis lapsu potuit probari, estque ea, quæ sequitur.

22 Oblatum ipsi à sacro ministro fuit Breviarium, quod apertum leger[et] & explicare jussus est. Casu quodam, si humana attendas, sed si divina, non sine mysterio contigit, ut Lectiones S. Catharinae Senensis, fratris Josephi paronæ, oculis sese obtulerint, in quibus tum legebatur: CATHARINA, VIRGO SENENSIS EX BENINCASIS PIIS ORTA PARENTIBUS. Frater Josephus legit: CATHARINA, VIRGO SENENSIS, PIIS ORTA PARENTIBUS; prætermis vocibus EX BENINCASIS. Admonitus à ministro, ut lectionem reperteret frater Josephus, eadem, quæ diximus, promptè relegit, nullo dempto additivo vocabulo. Tertiò jussus, eodem modo, quo prima & secunda vice legit. Tum vero à ministro monitus, ut ad lectionem attenderet, in qua non legisset nec protulisset has voces, EX BENINCASIS; certò affirmavit frater Josephus, non videre se alias voces, quam quas paulò antè protulerat. Laus Deo, quod ipsi placuerit, ut per patrem Josephum prædiceretur, eas voces, EX BENINCASIS ex Romano Breviario extiendas, prout non multò post à sacra rituum Congregatione justis de causis exemplæ fuerunt. Hoc est Berninus.

C ipsi contigisse narratur.

23 Observandum tamen est, non integrum Breviarii periodum, sed sensum dumtaxat ab eo relatum esse; nam tu Breviario Romano, Plantinianis typis anno 1647 Antwerpia edito, sic legitur: Catharina, virgo Senensis, ex Benincasia, una cum Burgesia familia, ex eodem stipite proveniente, piis orta parentibus &c. Hoc eodem modo ea legit Fremantius, cetera Bernino consenserens. Quod ad vaticinii veritatem attinet, Bailletus in ejusdem S. Catharinae Vita observat, illustrissimam Burgesiorum familiam à summo Pontifice, qui tunc erat Urbanus VIII, anno 1641, die xxviii Septembris impetrasse, ut ista deterentur, at non in omnibus Breviariis, quæ deinde in Iucem prodierunt, Pontificis mandato mos obtemperatum fuisse; cuius rei argumento est exemplar Plantinianum mox laudatum. In posterioribus tamen Plantinianis editionibus, quas vidimus, & quibus nunc utimur, eratis, quæ de Benincasia Burgesiæque familia olim legebantur, tantum dicitur.

tur: Catharina, virgo Senensis, piis orta parentibus &c. Ceterum nescio, quo teste hoc B. Josephi factum afferatur; nam neque in Vita edenda de eo fit mentio, nec Berninus hic in margine processus laudat.

24 Porro B. Josephus, innocentia suâ & sanctitate apud Neapolitanum sacri Officii tribunal jam comprobata, aliquo tempore Neapoli in conveniu sui Ordinis libere substitut. Sed cùm hic à nobilibus, eque ac plebejis frequenter inviseretur, magnique fieret, honoris vitandi ergo longiore moram praecedit, & à laudatis sacri Officii ministris Romam ad patrem Generalem suum remissus fuit. Visum tamen iisdem est expedire, ut in remoto quodam solitarioque conveniu colloquaretur, idque litteris, per illum ipsum allatis, Generali indicarunt. Praecrat tunc, teste Bernino, Minorum Conventualium Ordini pater magister Joannes Baptista Berardicellus, & in Romano duodecim Apostolorum conventu de more residebat; qui cùm Josephum numquam ante vidisset, jamque à sacra inquisitione cùm hujusmodi litteris ad se missum videtur, cum gravi illum supercilie exceptit, & donec aliter statueret, in remota quadam ejusdem conventus cella iussit subsistere.

25 Verum quo obscuriori loco Josephus delitescebat, eò illustrius sanctitatis ejusdem fama Romæ increbuit, ut jam non à Religiosis suis fratribus solum, sed etiam à S. R. E. Cardinalibus, ipso que summo Pontifice Urbano VIII suspiceretur, prout narrant biographi ex processibus. Hinc ad hoc tempus refert Berninus, quod de Beati ad laudatum Pontificem accessus in Vitis legitur. Ajunt scilicet, Josephum, cùm à patre suo Generali ad oculum pedum illius adductus esset, & ad id prostandum sese inclineret, sacra Pontificis maiestate, in quo Christum Dominum, cuius ipse vicarius est, contemplabatur, adeo perculsum, ut ecclasticus & à terra sublatus haberet, donec generalis imperio alter jubereret, sapiente Pontifice atque dicente; Si Josephus tempore Pontificatus sui moreretur, se se ea de re testimonium dicaturum. Addit Berninus, eundem iuno mandasse, ut is in aliquo obseruantiae conventu, sive in quo observantia Regulae vigeret, collocaretur.

26 Ad idem pariter tempus refert, quod in processum Summario fol. 70 num. 12, B. § 102 legi afferit; extra Romam videlicet famam fuisse, fratrem Josephum Romæ multa miracula patrare, propter quæ ab omnibus pro Sancto habetur. Namquam autem fateatur, sibi non satis exploratum esse, de quibus miraculis ibi fiat mentio, ex Summarii tamen fol. 593, num. 41, A. § 44 affirmat, Baltazarem Mozicchi, medicis de vita ejus desperantibus, per Josephi preces, quas consanguinei periclitantis flagitaverant, à lethifero morbo tum subito convalescere. Tunc quoque factum putat, quod in Vita edenda num. 87 ex processibus traditur, nempe eum eodem tempore, quo in Urbe degebat, Octavio Piccinno, Cupertino animam agenti, uia ipsi antè promiserat, in suprema lucta presentem adstisse. Denique existimat, eundem Nicolao Albergati, qui, Ludovisius postea nuncupatus est, cardinalatum eo tempore prædictissime; sed postremum hoc in altera mora Romana contigisse, sequenti § ostensuri sumus; de prioribus vero, quantum ad tempus attinet, nihil possumus adstruere.

D

Romam mis-
sus, in remota
cella colloca-
tur;

E

coram Ponti-
fice ecclasticis
patitur.

Aliaque-
dam, que
Rome iunc-
egisse dici-
tur.

F

§ III.

A

§ III. Assisium missus , magnas
animi angustias ibi patitur :
Romam revocatur : redit
Assisium : quædam acta
ibidem.

*Ad Assi-
sensem con-
ventum de-
linatur,*

Post incerti mihi temporis in Urbe Romana moram , à patre Generali suo mittitur Assisium , quod Pontificia ditionis in Umbria episcopalibus ci- vitas est , in sacro S. Francisci conventu habita- turus . Tempus illius in hunc locum adventus Berninus signat diem xxx Aprilis anni 1639 , idque chronotaxi haec tenus date satis conforme est . Ve- rū idem illud difficultatem patitur ex Vita eden- da , in qua Beatus annos tredecim in Assisensi conuentu habitasse dicitur . Constat autem ex dicen- dis , eum anno 1653 , die xxiii Iulii ex hoc con- ventu , numquam eodem reverfum , amotum fuisse ; atque adeò , si anno dieque à Bernino affi- gnatis Assisium advenerit , oportet eum annos quā- tuordecim , eosque completos ibidem exegisse . Hec conciliari non possunt , nisi quis velit , Beatum , dum in Assisensi conuentu fixum domicilium ha- beret , plures menses alibi subinde degisse (nam & Romam interim evocatus fuit ,) & Pastrovicchium , hisce precisis , annos tantummodo completos , qui- bus Assisi præfens vixit , numerasse . Nisi id ita sit , pro annis 13 reponendi sunt 14 , aut dicen- dis est Beatus serius , quām die xxx Aprilis anni 1639 buc advenisse , idcōque etiam serius , quām sub finem Octobris anni 1638 , ut num. 20 ex Bernino diximus , Neapolim evocatus esse ; neque enim Neapolitana ac Romana mora tam diurna fuisse videtur , ut annum spatiū ei adjici possit .

*ubi à supe-
riore datur
habetur ; &
menis aridi-
tate*

28 Gaudebat enimvero B. Josephus , quod id domicilium sibi obtigisset , ubi sanctissimi patriarche sui Francisci corpus servabatur : verū non multò post nova denuo afflictio accessit , eò acerbior , quì amiciores manus essent , à quibus im- mitebatur . Paucò enim post tempore pater magi- ster Antonius à S. Mauro eidem conuentui Cu- stos præfectus est . Is ipse erat , qui , dum toti Pro- vincia præfessus , Josephum venerationis & amoris gratiā per Barianum agrum circumduxera ; sed ob scriptam ipsi à Neapolitana inquisitione dicam tam mutato in eundem animo , ut , quem ante dilexerat , acerbis dickeris minisque incessere non cessaret . Et ipse quidem hac patienter & humili- ter ferebat , & majoribus obsequiis religiosè com- pensabat ; sed nihil inde reddito mitiori Custode . Huic molestia accessit aliud gravius : nam divina providentia , qua Servum suum , sicut aurum in fornace probari volebat , sua quoque solatia cele- stesque animi delicias omnes pauplatim penitus sub- traxit , eumque velut ad divina fardum & omni- pietatis sensu desitutum reliquit .

*ac fœdis ten-
tationibus
vehementer
truciatus ,*

29 Ad hec permisit demoni , ut eundem eodem tempore fœdis cogitationibus & phantasmatis per biennium infestaret , quibus caffissima illa anima , licet bene sibi conscia , mirè torquebatur . Hasce animi angustias angebat præteriti temporis recor- datio , quo in dilecto Cryptella conuentu cum summa animi tranquillitate divinis donis affuebat . Hinc in gravem lapsus est melancholiam , quam toto etiam corpore preferens , oculorum palpebras vix poterat attollere . Tanta porrò Custodes in affi-

clum Josephum importuna severitas , si Bernino cre- dimus , duos ejusdem conuentus Religiosos , patrem scilicet magistrum Gabrielem de Caravaggio & Eu- thymium De Campo-Vetere , tironum magistrum , impulit , ut pro Josepho apud patrem Generalem conquererentur , & hic sanctitate illius dudum cognita , ideoque eorumdem postulatis annuens , illum Cu- stodis imperiis subtractum voluit uni patri Bonaventure Cupertinensi , qui tum temporis in Assi- sensi conuentu preses erat , impoferum subesse . Unde tamen ea didicerit Berninus , non edicit : cer- tius est , quod de Beato Romam propterea evocato tam ipse , quam Pastrovicchius ex processibus tra- diderunt .

30 Etenim pater Generalis de miserando Beati à Generali statu admonitus , eum Romanum accersit , ut recrean- di animi gratiā ejus anni Quadragesimam Roma a- pud se traduceret . Factum hoc Berninus anno 1644 recte illigavit . Porrò Deus atram illam animi tem- pestatem Romæ penitus depulit , Servumque suum pristinis suis deliciis denuò implevit . Quid Roma præcipue egerit , non exponit Pastrovicchius ; at Berninus reliqua recenset , quæ hic subjungimus . In primis ait , ipsum sacra alma Urbis loca & basi- licas cum summo pietatis sensu mentisque dulcedine obivisse . In hanc sententiam ex Summario proce- sum fol. 267 , num. 15 , C. § 8 recitat testimonium Bonaventura Claverii , qui ex Ordine Conventua- lium S. Francisci ad episcopatum Potentinum an- no 1646 electus fuit , testē Ughello tom. 7 Italiae sacrae aucta , col. 144 . Testimonium hoc , quia o- culari testis est , dignum judico , quod , prout a- pud Berninum recensetur Italice , in Latinum ser- monem versum lectori exhibeat .

E

31 Cùm Romæ essem (inquit laudatus episco- pus Potentinus) Assisio advenit pater frater Jose- phus , à patre Generali Larinate (is ipse est Joan- nes Bapiſta Berardicellus , à patria sua Larino , regni Neapolitani civitate in provincia Capitana- ta sic datus) solandi gratiā arcensitus , & hospita- tus est in quadam cella supra cubiculum patris Generalis , & ego ejusdem curam gessi . Duxi il- lum mecum ad novem basilicas invisendas curru patris Generalis , quia omnes dictas ecclesias ali- ter lustrare non potuimus . Res mira ! quoties in currum ascendebat , rapiebatur in ecstasim , ut- que è curru egredieretur & intraret in ecclesiam , oportebat , ut sanctæ obedientiæ nomine eum sui compotem fieri juberem . S. Petri basilicam o- minum primam ingressus , oculos adeo submisit , ut pavimentum , in quo gradiebatur , vix cerne- ret . Hinc dixi ei : Frater Joseph , attolle oculos & vide altaria , facella & pictas tabulas , aliaque æquè pia ac elegantia . Ipse verò numquam ocu- los sustulit , responditque mihi : Credo , credo ; nec aliud volo præter sanctam fidem .

F

32 Ad eamdem in Urbe moram , aut certè ad Nicolao Al- eundem annum pertinet vaticinium , quo Beatus Cardinalatum illuſtrissimo Nicolao Albergato , po- stea Ludovisio appellato , predixit , quod vatici- nium Berninus , ut suprà monni , præpropere re- tulit . Rem , ut contigit , ipse Nicolans , jam Car- dinalis , exposuit verbis , quæ Berninus ex Sum- mario fol. 4 , num. 3 , A. § : Italice recensuit , quæque nos ex eo Latine reddidimus . Patrem Jo- sephum à Cupertino , Minorem Conventualem , Romæ primū cognovi . Ed ipse à superioribus suis arcensitus fuerat , & hospitabatur in sui Ordini conuentu Sanctorum Apostolorum ; ego verò tunc habitabam in palatio , quod princeps Galli- canus Cardinali Chilio postrem reliquit , sed tum temporis possidebat princeps de Venosa . Auditio

Nicolao Al-
bergati

AUCTORE
C. S.

AUCTORE

C. S.

Patris adventu, motus famâ, quæ de illius sanctimonia spargebatur, incensus fui singulari ejus videndi desiderio. Ea itaque mente quodam manè egressus è domo, intravi conventum, ubi nemine reperto, qui me ad cellam ejus conducebat, quam circa turrim esse tantum intellecteram, aliquot scalas ascendi, & opportunè non longè ab illa bonum Patrem obvitum habui; qui cùm me numquam antea vidisset, nec quis essem, ullo modo sciret, extemplo me hisce præcise verbis prior cōpellavit: Ut quid Cardinalis invisit pauperulum?

dixerit, antequam esset. De Marcello Lanti vel Lantes omnia se recte habeni. Rebus tam prospere Romæ succendentibus, remittitur Assisium, ibi eodem anno 1644 certè jam morabatur. Excepimus autem ibi est ingenti omnium aplausu, & aliquo tempore post ob insignia ejus beneficia honoris ergo civitate donatus a civibus, & à Religiosis Conventualibus sui conventus alumnis (filios ipsi appellant) adscriptus; quod utrumque ipse acceptavit, & pre gaudio in ecstasim raptus & in aerem sublatus est, quod, ut ajebat, S. Francisci popularis factus esset.

D

Cardinalatum vaticinatur:

33 Ex humilitate sermonis intellexi, illum ipsum esse, quem quarebam, ut re ipsa erat. Dixi igitur ei, non esse me Cardinalem. Respondit ille subridens: Bene, bene, bene. Postquam spatio mediæ non amplius horæ cum eo collocutus fuisset, cum magno pietatis sensu recessi. Eodem die cùm post prandium domi degarem, accessit ad me quidam Conventualis, qui præfatus, esse se patris Josephi solum, ait, illum dixisse, prælatum quemdam, qui eodem manè apud illum solus fuerat, risisse, quod ipse sibi, nescio quid, de Cardinalati suo dixisset; sed eumdem paucos intra mensis visurum, an ipse falsus fuisset, nec ne. Dimissus à me pater ille fuit eo modo, quo quilibet prudens potest arbitrari. Verumtamen rei veritas patuit: colloquitum enim istud contigit mense Majo anni MDCXLIV, mense autem Martio anni MDCXLV per divinam clementiam promotus fui &c. Hacenus Nicolaus Albergatus, seu Lndovicius, qui ab Innocentio X die vi Martii præcitato anno S. R. E. Cardinalis titulo S. Angustini creatus est, ut habeat Ciaconius tom. 4 Vit. Pontif., col. 670, ubi plura de eodem legere est.

etiam alii
Cardinalibus mirabilis
ecstases

34 Forte eodem anno 1644 pariter contigerunt, qua Bonaventura Claverius, episcopus Potentini supra num. 30 & 31 laudatus, in processum Summario § 14, fol. 268 apud Berninum oculatus similiter testis præterea afferuit. Quodam manè, ait Claverius Italice, patrem Josephum, Romæ commorantem duxi mecum invisurus Cardinalem Lahti, Ordinis protectorem, Cardinalem Montaltum, &c, si recte memini, etiam Cardinalem Burghefum. Apud horum singulos, quos omnes eodem matutino tempore visimus, statim ac cum dictis dominis Cardinalibus confederamus, vix ego pium aliquem de quodam passionis Christi mysterio sermonem injecram, quin pater frater Josephus raperetur in ecstasim, momentoque temporis è sede, quam occupabat, in genua procumbens, expansis in modum crucis brachiis, oculisque versus celum apertis, præmisso magno ejulatu & cordis fremitu, immobilis omniaque sensu destitutus spectaretur: nec remittebant ecstases, nisi cùm ego per sanctam obedientiam ita imperasse. Hinc laudati Cardinales multum solati pietatis que ex patris fratri Josephi consortio referebant, ipsique se semper commendabant, nec mecum loquebantur.

patitur: re-
missus Affi-
sum, civi-
te donatur,

35 Hoc autem ad predictum annum referre visum est: quia Cardinalis Montaltus, alias dictus Franciscus Peretus, mense primù Decembri anni 1641 Cardinalis creatus est, teste Ciaconio tom. 4, col. 610; adeoque serius, quam Beatus prima vice Romam advenit, ut supra dictum est. Et Cardinalis quidem Petrus Maria Burghefus jam ab anno 1642 obierat, ut habeat laudatus Ciaconius, col. 539; sed cùm Claverius de hoc postremo dubie meminerit, verisimilius est, ipsum in hoc portius, quam in Montalto, memoriam lapsum esse; nisi forte prolepsi usus, Montalum Cardinalem

36 Agellus in Vita B. Josephi nostri cap. 9 per instrumentum civitatis Latine recenset, quod est hujusmodi: Confalonarius & Priors illustrissimæ & Seraphicæ civitatis Assisii admodum R. Patri Josepho de Cupertino, Ordinis Minorum Cony. S. Francisci, de familia sacri conventus Assisiatis, salutem ac prosperos ad pia opera accessus. Amor insignis, quem erga civitatem hanc, quam singulari divinæ miserationis beneficio communem cum glorioso patriarcha pauperum D. Francisco patriam, licet immeriti, nauci sumus, prætulisti, & preces, quas pro animarum salute, & pro spiritualibus temporalibusque bonis publicarum privatutum rerum, semper dignatus es & dignaris salubriter in Domino ad Dominum efficaciter effundere, præsertim dum veram charitatem restaurando, divisos civium animos reconciliare canaris, ægros etiam afflictos solaris, & omnes denique bonis consiliis adjuvare solitus es, & signanter auxilium, quod nobis per finitimarum regionum bella inter sacrilegas hostium invasionses verbo & opere superioribus mensibus præsentissimum exhibuisti, eò nos adduxerunt, ut Assisienis civium corda rapueris, tibique Assisienes omnes immortalis obligationis vinculo devictissimos reddideris.

37 Et cùm paria paribus referre nulla ex parte valeamus, ad effugendum ingratitudinis vietum in signum grati animi Te predictum admodum R. P. Josephum à Cupertino in publicis generalibus consiliis inter nos civem aggregavimus viva omnium voce, & aggregamus per præsentes cum omnibus prærogativis & privilegiis, Assisienibus civibus, in ipsa Assisinate civitate orundis, competentibus & competituris. In quorum fidem & testimonium has litteras fieri & nostri sigilli impressione muniri, ac per nostrum cancellarium subscribi jussimus. Datum Assisi ex palatio nostro Priorali hac die iv mensis Augusti anni MDCXLIV.

Loco figi' iGrandilius Lucidus
canc. mandato &c.

De donatione civitatis convenienter etiam Berninus & Pastrovicchius, ac prior de instrumento etiam meminit; nenter tamen illud recitat; nec Agellus indicat, unde id accepit. Ex adscripto autem die conjicimus, illud non statim ab ejus Assisium reditum confectum fuisse, cum ex dicendis, tunc jam aliquo tempore in Assisienti conventu degisse videatur. De quo vero bello in eodem mentio fiat, sequent videbimus.

38 Nec intra Assisium tantummodo & vicina loca B. Josephi fama celebris continebatur, sed ad externas quoque regiones & regna se extenderat, ex quibus varia magni nominis persona ad ipsum advenisse dicuntur, quas scribitum Vita edenda, Berninus fuisus commemorat. Mibi vero sufficerit tria de hoc argumento testimonia, ab eodem Bernino ex processibus collecta, Latine subjunxit, ce-

quod ex A-
gello recita-
mus.

F

 A viris il-
lustribus ac
principibus

16-

A teris, ne iusto longior sim, prætermis. Processus, inquit Berninus, laudans fol. 85, num. 13, A. § 98, hæc aiunt: Famâ sanctitatis prædicti servi Dei, fratris Josephi, non solùm per Italiam, verum etiam per Germaniam, Franciam, Polonię, aliasque regiones vulgatâ, multi illustres viri, magnique principes accurrerunt, ut ipsum in hoc facro S. Francisci conventu inviserent. Et rursum fol. 103, num. 13, A. § 229, eodem teste, dicuntur: Fama sanctitatis hujus Servi Dei & nomen ejus per magnam Europæ partem pervulgatum erat; idéoque multi amore ac pietate impulsi accurrerant veniebantque eum invisiuri. Et erat res mira; quicumque cum eo locutus fuerat, is erga ipsum optimè animabatur & amabat eum tenerrimè; neque post longam cum eodem consuetudinem & familiaritatem ullus repertus fuit, qui cum dico Patre egerit, nec eundem singulari affectu dilexerit. Personæ autem, à quibus amabatur, tam magno numero erant, ut longum esset eas retinere.

39 Tertium testimonium à Bernino adductum
tx Summarii fol. 117, num. 13, A. § 319, est
honoratur &
invisiuri.

B qui sequentia afferuit. Frater Josephus in honore magnoque in pretio habitus fuit non solùm à patribus Religionis nostræ & Assisi incolis, sed etiam à principibus & illustribus viris, ac nominatim ab Eminentissimis dominis Cardinalibus, Fachinetto, Ludovisio, Caraffa, Rapacciolo, Donghio, Casimiro Poloniæ rege, infante Maria Sabaudiae, aliisque; ut etiam à principe Zomoski Polono, ac peculiariter à principe Alexandre Lubomiski & ejus conjugi, qui anno sancto in Italiam profecti, patrem Josephum inviserunt, sequi ejus precibus commendarunt, ut pro obtinenda prole Deum precaretur, cùm jam per duodecim omnino annos nullam genuissent. Dictus autem pater Josephus jussit eos in Deo sanctoque Francisco spem suam collocare, & prolem nascituram; ut ipsi nata est, cùm in patriam rediissent. Hæc autem omnia dicti principis Varsaviæ, (qua Polonia regum sedes est) mihi narraverunt; & ego vidi parvulum principem, dictis dominis dicentibus; Hunc filium per patris Josephi preces obtinuimus. Ita ipse.

P, principem
Brunsvicen-
jem ad fidem
adducit.

40 Ceteris tamen omnibus longè felicior fuit serenissimi Joannis Frederici, principis Brunsvicensis & Hannoveræ ducis, ad B. Josephum accessus; quippe qui ipsius miraculis, precibus ac monitis eò adductus fuit, ut, ejurata Lutherana heresi, religionem Catholicam amplexus sit, quam & ad finem usque vita professus est. Fuit is Georgii Brunsvicensis & Hannoveræ ducis filius, & Wilhelmina Amalia, Josephi Romanorum imperatoris angustissime conjugis pater. Pater Antonius Cito, Societatis Jesu presbyter, in Vita Italica ejusdem angustissima, cui à sacris confessionibus fuit, laudati principis ejurationem anno 1651 affigit, cùm Pastrovicchius ac Berninus iter illius Italicum anno 1649, ejurationem verò anno sequenti illigaverint. Forstianus predictus princeps iter suum Italicum anno quidem 1649 incepit, sed anno primùm 1650 ad Josephum pervenerit, atque adeò anno 1651 hæresim ejuraverit. Nisi id ita sit, malo angustissima confessario hac in parte credere, presertim cùm etiam Agellus in Vita Italica B. Josephi, serenissimo archianci Josepho dedicata, accessum illius ad B. Josephum ad annum 1650, ejurationem autem anno subsecuto retulerit. Rem, ut gesta est, satis exponit Pastrovicchius. Addo tamen serenissima ejusdem principis vidua, Benedic-

ta Henrietta, Palatini Rheni comitis filia, de illo grato in B. Josephum animo testimonium, quod Berninus, ea tum adhuc in vivis superstite, authenticum ad se pervenisse testatur, & est hujusmodi: Perpetuus erat (in aula ejusdem ducis) sermo de servo Dei, patre fratre Josepho à Cupertino, erga quem ipse (dux) tenerimam devotionem fovebat, & cujus effigiem habebat, cùmque aliquos Religiosos in ditionibus suis habere vellet, ex ejusdem respectu Capucinos, tamquam Franciscanos, prælegit, apud quorum aliquem noxas animæ suæ solebat expiare, quosque, quoad vixit, tutatus est.

§ IV. Miracula aliquot Assisi ab eo patrata, & in Vita edenda prætermissa, aut minus exposita.

De miraculis, qua Beatus Assisi patravit, aliqua recenset Berninus, à Pastrovicchio partim præterita, partim nimis breviter memorata, quibus propterea hoc § locum dabo. Utar autem ipsius Bernini verbis Latinè versis, & processuum locos, unde deprompta fuere, de more annotabo. Visitabat (inquit ipse, laudans Summarium fol. 43, num. 12, A. § 121) infirmos, soloque complexu subito sanabat. Inter felices hos ægros unus fuit frater Ludovicus Branconius, socius ejus, ad quem frater Josephus accurrens, Ne me deferas, inquit, care Socie; cùmque illum completeretur, maligna febris, ex quâ ad supremum agonem adductus fuerat, in momento temporis eundem deseruit. Sequitur ibidem altera sanatio ex Summario fol. 492, num. 38, C. § 38. Frater Joannes Baptista Crucianus, tertii Ordinis S. Francisci, triennium confictatus fuerat tam acri capitidis dolore simul & tam gravi hypochondria, ut cadaveris potius, quam hominis, speciem exhiberet. Huic Servus Dei, ad quem recurrerat, manum capiti imposuit, & recitata sancti patris Francisci benedictione, subito sanavit: & ipse fano capite, animoque hilari recessit cum non minori stupore, quam erat miraculum, quo, ut ita dicam, triennio mortuum ad novam vitam reficitaverat.

Multi à va-
riis morbis
curati per at-
tacum ipsius,

42 Eadem gratiam (prosequitur Berninus, citans Summarium fol. 592, num. 41, A. § 32) adversus simile capitidis malum obtinuit Alcides de Fabianis; & ad solum ipsius prodigiosum attackum (laudatur hic fol. 491, num. 41, A. § 26) Octavius Aromatarius à singulari cruris cruciatu, & doctor Paulus Santinellus (ibid. § 19) ab acerbissimis corporis convulsionibus, convaluerunt. Nec ad solum dumtaxat illius attackum, sed etiam ad rerum, quibus ipse usus fuerat, admotionem fiebant miracula, cuiusmodi in Historiis raro occurunt. Olympia Benigni (ibid. 22) applicato ipsi solummodo Servi Dei cingulo, & Porcia Pontani (fol. 592, ibid. 34) post impositum corpori suo ejusdem pileolum, ex periculosisimo partu miraculosè evaserunt; filius verò cujusdam ruricole (fol. 491, ibid. 23) exhibita tantummodo ipsius oculis Benedictio S. Francisci, à fratre Josepho scripta, facultatem digliudiendi recuperavit, atque adeò vitam accepit. Clara Leonelli (in Summario ibid. 30) per tactum sudarii, illius sanguine imbuti, convaluit à gangraena, quæ

F
vel rerum,
quibus ipse

pe-

AVTORE
C. S.

penè totam ejusdem faciem exederat. Appollonium Bianchum (*ibid. 31*) eodem (*Sudario*) sibi admoto, maligna febris dimisit, quā æstuans se se in subjectum fontem è fenestra desperanter dejecebat.

*nsus fuerat.
Alios suis
precibus fa-
nat, diffidit
componit.*

43 Plurimi quoque in desperatissimis malis salubriter adhibuerunt aquam, in qua fratri Josephi tunica lota fuerat, quæ suavissimo fragrans odore propterea velut unicum adversus omnes mortbos remedium servabatur. *Pro hisce laudat Berninus fol. 592, num. 41, A. § 35, C., & fol. 107, num. 13, A. § 256.* Nec sola ipsius præsentia, (*prosequitur ibidem, notato fol. 591, ibid. § 27*) nec solus rerum illius contactus; sed sola etiam ejusdem oratio, licet procul absentis, quodlibet magnum apud Deum valebat. Suprà dictus Octavius Aromatarius & Hieronymus Ferrus, desperata à medicis ob malignitatem febris salute, in momento sanati fuere eodem planè temporis puncto, quo frater Josephus in Missa pro iis orabat. Et exorta (*ut ibid. § 27 legi afferit*) inter armatos Assisiates & Bastienses (*est autem Bastia vicus non procul ab Assiso distans*) dirà rixâ, sanguinolenta illa contentio, nemine intercedente, inopinatò cessavit ex eo solum, quod frater Josephus, simul ac de illa inaudierat, Deum precatus esset pro pace inter inimicas istas factiones componenda.

*concubinum
corrigit, Af-
fsum*

44 Ad solum ipsius aspectum (*progredivit Berninus ex Summario fol. 272, num. 17, C. § 3*) & nescio quam mutuam salutationem, quidam hortulanus concubinam suam dimisit, vitamque occedit, quā exemplo fuit toti civitati, quæ tam mirabilem mutationem soli fratri Josepho acceptam tulit. At secretis precibus suis populares suos à diro bello ad placidissimam pacem reduxit in casu sequenti. Flagrabat bellum (*notatur hic fol. 292, num. 17, § 3*) inter Pontificem Urbanum VIII & Florentinos, qui cum aliis Italæ principibus confederati, prætensa jura terrore potius quām ditionum quæstui præpugnabant. Ea nocte, quā sacrorum stigmatum S. Francisci memoria recolitur (*id est, die xvii Septembri*) hostes in planitiem Assisiensem descenderunt, & inter tenebras spissi hinc & inde circùm videbantur foci, quos Florentini five in suorum commodum, five ad nostrorum terrorum excitaverant. Bellum, nox, foci, & super hæc mala pessima, graviorum etiam malorum ficta facies animis obversans, omnes Assisiates in subitam consternationem conjecterunt, non sine ea rerum confusione, quæ consilia, in rebus arduis dubiisque capta, solet comitari.

*ab imminen-
tibus hosti-
bus liberat.*

45 Qui ad arma ferenda non erant idonei, omnes ad Franciscanorum ecclesias, velut ad tutum asylum configuerunt. Episcopus autem N. Baglionus & gubernator N. Valeottus, velut primariæ personæ ac prælati, arcendani potius quām inferendam vim rati, rectâ ad fratri Josephi cellam accesserunt, qui inter tam periculosis tumultus summa pace inter solitas preces fruebatur. Cū Dei Servus hosce conflexisset, eorumque vehementem perturbationem magis advertisset, nihil immutatus, nec alieno commotus pavore, arguens simul & animans, ait: O animi modicæ fidei! Abite & confidite in Deo; ego enim vobis pollicor, sanctum patrem Franciscum, popularem vestrum, numquam permisurum, ut huic civitati damnum inferatur. Vix ista effatus fuerat, quin predicti foci ex agro evanuerint, & hostes, nesciunt, quæ de causa, recesserint, & omnis timor cesarit. Postridie quoque manè non modò compertum est, nullum huic territorio illatum damnum

fuisse; verùm etiam in posterum omnis militaris injuriaæ immune perficit, quamvis circumjacentia, Perusium, Tudertum & Tifernum Tiberium, gravissima detimenta inde retulerint. *De hi-
scie hand dubie loquuntur Assisiates in instrumen-
to, per quod Beatum civitate donarunt, quodque
num. 36 & sequenti recensimus. De eodem an-
tem bello consuli potest Ludovicus Muratorius
tom. xi Annalium Italia ad annum Christi 1643
& sequentem, quo pax sancta fuit.*

D

46 Regredior ad Berninum. Quatuordecim, inquit, miracula, à fratre Josepho Assisi patrata leguntur in unico folio processuum (*nempe, ut notat in margine, 591, num. 41, § 22*) quæ si omnia referre vellemus, ex una sola Vita fieret longa Historia. Deinde aliqua narraturus, sic ordinatur: Preces ejus tam efficaces in aliorum favorem, etiam pro domesticis suis prodigiosæ fuerunt. Pater Saurinus de Monte-regali, tunc custos sacri conventus (*annum notat 1648, & Summa-
rii fol. 293, num. 17, C. § 5*) ex frumenti inopia, quod hoc anno ubique carum erat, in comparando Religiosis suis solito victu ad eam angustiam redactus erat, ut dolore percitus, ad Serum Dei recurseret, certus officio cedere, inde que abire, ne subditos suos fame pereentes consiperet; cum jam tentatis nequicquam omnibus modis pro frumento obtinendo, panis in triclinio postridie omnino defuturus esset. Ad hæc frater Josephus, nihil animo perturbatus, Confide in Deo, inquit, fore ut ipse prospiciat: Jacta cogitatum tuum in Dominum, & ipse te enutrit; & unā cum Custode provolutus in genua litanias Dei Matris recitavit.

E

47 Quid eidem Dei Matri tum dixerit frater *suis precibus* Josephus, eventus breviter docuit. Etenim litanias *Prospicit;* non ante expleverant, quām fratres ad ejusdem cellam, ubi Custos etiam aderat, turmatim concurrentes, nuntiārunt, frumenti copiam (*Italicè est quattro rubbia, quæ Italìs mensura genus sunt*) in conventus clauistro eodem tempore exonerari, eleemosynæ nomine missam à Cardinali Rapacollo ex quadam sua abbatia, prope Tifernum Tiberinum sita. Quo auditio, ambo simul, Custos & frater Josephus præ letitia teneroque animi affectu in uberes lacrymas proruperunt; & frater Josephus ad Custodem conversus, Nonne tibi dixi, ait, Deum provisurum? Modicæ fidei, quare dubitasti? An nescis, sanctum patrem Franciscum dixisse, si in mundo unicus panis foret, ejus dimidium suo Ordini obventurum? Jam vero, si ipse omnibus fratribus suis in omni loco prospiciat, qua ratione id non præstet in hoc, qui ad quietem corporis illius usque ad mundi finem destinatus à Deo est? O quām bonus hic Deus est! Ita nos serviamus illi, ut ille nobis in nostris necessitatibus succurrit. Deinde fratres omnes in eadem cella genibus flexis, Te DEUM concinuerunt; at pater Josephus (*ipissimæ processus verba sunt*) ad tertium quartumve versiculum in ecstasim raptus est.

F

48 *Heic alterum simile ex Summarii fol. 294, num. 17, C. § 6 subjungit, quod ibidem anno 1652 contigisse scribit in hunc modum:* Alter Custos, pater magister Robertus Nutius, ex defectu insolitaque eleemosynarum paucitate, tempore Indulgentiarum Assisiensium collatarum, velut desperabundus ad Dei Servum recurrir, aitque: E-lapsum jam est Indulgentiarum biduum, & in arculis aut paucæ aut nullæ sunt eleemosynæ, ex quibus contrafacta à conuentu debita possint expungi. Frater Josephus ejus caput cum quodam impetu mani-

*O eleemosy-
nas procurat.
Cascian pro-
ficiens, mi-
ra facit,*

A manibus corripuit, Vah, inquiens, ne dubita: eur times? S. Francisco magis cordi est, quām tibi, ut huic conventui prospiciat. Sic ait, & sic accidit. Litanias beatissimæ Virginis recitârunt, & subsequentibus diebus (verba processus suus) inajores eleemosynæ, quām à tribus quatuorve annis præcedentibus, collatae fuerunt. Post hæc subdit Berninus Beati iter Assisio Casciam, qua Umbria oppidum est, ad quod ad quamdam energumenam à superiori suo mittebatur. In hoc isti nere contigisse ait mirabilem illam ecstasim, in qua sublevatus a terra versus sanctissimum Sacramentum in altari absconditum raptus fuisse legitur in Vita edenda num. 36, quòd lectorem properea remitto.

De in flumen prolapsus, a quis non tintigitur.

B Addit ex Summario fol. 50, num. 12, A. § 158, dum viam suam prosequeretur, quemadam hominem, qui sclopeto armatus, inimici sui necem jamjam meditabatur, viso Beato, propositi sui mox pœnituisse, irasque inimico donasse. De cadem via deinde tradit sequentia. Dum in itinere flumen pertransirent, equus cum fratre Josepho ab aquis subito abreptus fuit. Tum socus ejus, frater Ludovicus, in flumen desiliit, natatu ipsum assecuturus, & pectore tenuis aquis immeritus, apprehensum brachiis in ripam extraxit. Sed ita extraxisse, miraculum vidisse fuit: tam siccus enim corpore ac vestibus apparuit, quasi ex prato, non ex flumine prodixisset, sparsa tantummodo in calceis modicâ aquâ, & infimâ tunice orâ nonnihil tinctâ, unde liqueret, eundem non è prato, sed ex flumine emersisse. Hunc eventum ipsem postmodum cuidam familiari referens (notatur hic Summario fol. 296, num. 17, D. § 9) afferuit, dæmonem sibi in flumen lapsò desperationem in tam præfenti periculo sugessisse, feque velut aliquem dicentem sibi audisse: Morere hîc hypocrita, deserterus & derelictus à Dœo; se verò respondisse: Volo semper sperare in Dœo; Deus semper adjuvat; nec est, quod de illius misericordia diffidam. Cùm ad energumenam pervenisset, dæmon eum conspicatus, per energumenæ os eidem ait: Nonne tibi malè feci in via? At frater Josephus simplex & humilis respondit: Nihil mihi mali contigit, quia superiori meo obsecutus sum.

C § V. Beati scientia divinitus accepta, frequentes ecstases sublimesque raptus, & suavissimus odor testimoniis comprehenduntur.

Recitantur aliquot testimonia de in erudito

QUAMQUAM tota B. Josephi vita continuis mirabilibus referta sit, tria tamen sunt, que singulari quodam modo in eo eluxerunt, queaque propterea testimonii aliquot ex processibus à Bernino depromptis hoc § confirmare visum est. Primum est sapientia ejus divinitus accepta, quâ, licet ipsa, ut suprà diximus, litteris minimè imbutus & tardioris ingenii esset, viris doctrinâ prestantibus admirationi fuit. De tarditate ingenii & scientiarum inscictia laudatus Berninus ex Summario fol. 105, num. 13, A. § 441 producit sequentia. Pater Antonius Martinellus Carpensis (Carpum exigua civitas est in ditione ducis Murinenis) presbyter Conventualis, cum juramento hæc testatus est: "E-

Septembbris Tomus V.

, go ex certa scientia novi fratrem Josephum simplicissimum fuisse, ac vix potuisse legere; & quod ad lectionem attinet, id ego saepius expertus fui. Non erat theologus, neque ullam scientiam dicerat, . . . Pater Michaël de Monte-Albotto, presbyter Capucinus (in Summario fol. 270, num. 15, C. § 259) subdit: "Pater Josephus naturali ingenio exiguæ capacitatatis erat, nec argumentis theologicis aut scholasticis studuerat."

51 Subjungit Bonaventuram Claverium, ex Ordine Minorum Conventualium episcopum Potentini in regno Neapolitano, qui in Summario fol.

tardoque
Beati inge-
nio, & si-
gulari

270, num. 15, C. § 27 ait: "Frater Josephus erat idiota, neque studuerat. , Subdit & patrem Joannem Baptistam Crucianum, presbyterum tertii Ordinis S. Francisci, qui in Summario fol. 492 num. 38, C. § 41 jurejurando affirmavit: "Frater Josephus persona erat, quæ vix noverat legere & scribere. , Addit denique Cardinalem de Lauræ, folio 12, num. 3, 4, 5, § 17 Italice testimoniem: "Frater Josephus erat imperitus, numquam studuerat, nec nisi vulgarem Latinam linguam noverat. , Eadem hæc, (prosequitur Berninus) in omnibus penè processuum foliis afferuntur, usque ad adventum ipsius Alfonsum, aut saltem ad aliquot annos post suscepsum sacerdotium. Jam verò mutatur rerum facies, patebitque, quām sublimem scientiam comparârit, quāmque insignis theologus, quām eruditus evaserit; & simul lectors agnoscent, quām verè Deus per os Isaiae electis animabus & eximiis servis suis dixerit: Ego DOMINUS DEUS TUUS, DOCENS TE; . . . quia ipse solus est, qui docet hominem scientiam.

52 Cardinalis de Lauræ (in Summario fol. 12, num. 3, 4, 5, § 17) testatur Italice: "Frater Josephus ab aliquot è nobis, qui litteris studiis, interrogatus de quodam mysterio, captus difficili, intrepide respondebat sublimi doctrina, & difficultates clare resolvebat. , Hæc ipse, qui in alio loco (nempe in Opere suo, ut notat in margine, in tertio Font. , tom. 4 de Graia gratis data, disp. 19, art. 3, num. 58) ita ait: "Pater Josephus à Cupertino, omnino ignorans, legere tantum sciens, in spiritu fervore mirabilis & de agibilibus, me præfente, saepissime eructabat. , Antonii Martinelli de Beati inscictia testimonium suprà num. 50 dedimus, nunc eundem de ipsius doctrina audiamus. Suprà dictus Martinellus, inquit Berninus, subjungit: "Frater Josephus cum summa facilitate de rebus divinis & sacra Scriptura loquebatur; ita ut admiratio esset, idque ego scio, quia frequenter expertus sum in colloquis, quæ cum illo habui. , Illustrissimo Claverio episcopo Potentino, quoniam Ordinis nostri Religioso, mysterium gratiae, in sacra Theologia tam difficile, aliquando explicavit; & dictus illustrissimus, vir doctissimus, ab illius laude cessare non poterat. ,

53 , Pater magister Petrus à Correto, tum Regens collegii S. Bonaventuræ Romæ, vir magnimæ eruditionis, saepè mihi testatus est, cùm in hoc facro S. Francisci conventu Regens esset, auditum à se esse patrem Josephum de theologia tam sublimiter differentem, qualiter nec pri-

scientia, di-

vinitus ac-

cepta,

marii hujus mundi theologi valerent. , Pari modo suprà laudatus pater Michaël de Monte-Albotto Capucinus, qui de illius inhabili ad scientias ingenio testimonium dixit, testatus etiam est (in Summario fol. 162, num. 14, C. § 259:) "Frater Josephus dotatus erat lumine, quod naturaliter scientiam in scholis comparatam excedebat:

L11111

qua diffi-
les ques-
tiones theologi-
cas

AUCTORE

C. S.

, bat: nam ad quædam theologica dubia, de quibus
 „, eum consultui, ad amissim respondebat, sed ser-
 „, mone vernaculo, adductoque etiam quodam vul-
 „, gari exemplo; ita ut ego veheenter stuporem,
 „, ejusque rei admiratio mihi semper adhæserit. Ar-
 „, gumenta erant de prædestinatione, de sanctissi-
 „, ma Trinitate, de efficacia gratiæ, de libero ar-
 „, bitrio & similibus. „, Haec ipse.

¶ mysteria
exponebat.

54 Idem quoque episcopus Potentinus, supra memoratus, eodem loco ait: "Singulis noctibus adibat ecclesiam, ut Officium inexplicabili at- tentione recitaret; dixitque mihi, si forte acci- disset, ut vel unicum psalmorum versum sine desiderata attentione legisset, eum se statim re- petuisse. Dixit mihi, sese omnes psalmorum sensus intelligere; quod sine supernaturali lumine fieri nequibat; cum ipse cetera idiota esset. Afferuit, que mihi, non meliorem librum spiritualem à se repertum esse, quam divinum. Officium, ex eo que se omnia utilia haurire. „, Ita ipse. Crucianus, qui supra illum ineruditum dixerat, denuò te- status est (in Summario fol. 492, num. 38, C. § 41:) "Illustrissimus Claverius, nunc episcopus Po- tentinus, insignis doctrinæ vir, cum Assisium adveniens, hic uno mense moratus est, antequam episcopatum suum adiret, quodam die mihi nar- ravit, sese eo tempore spatio plus didicisse, cum patre Josepho de theologia morali differendo, quam toto studiorum suorum curriculo ex libris speculativis. „,

¶ summis
viris admis-
tationi erat.

55 Mitto alia multa, quæ Berninus ex processibus accumulat, & unum addo Cardinalis Caſafarri Fachinetti de eadem re testimonium in epiftola, quam post intellectam B. Josephi mortem scripsit, & Berninus exhibet ex Summario fol. 5, num. 3, B. § 1, ubi inter ceteras ejusdem laudes, hac ait: "In colloqulis de Deo ad familiarem sermo- nem addebat eruditionem, ita ut simplicitate sua amorem sui ingereret, & doctrinam satisfacceret; nec tamen alteri libro, quam Crucifixo studuerat. De gratia & natura audivi illum mirabiliter differentem, cum ineffabilibus verbis diuinam primam, potentiam extolleret, & secundum libertatem demonstraret. „, Plura hujusmodi testimonia in Vita edenda perstringuntur: interim hac fuisus hoc loco recensenda censi, ut iis, que in landata Vita ex brevitatis studio compendiosius memorantur, lumen aliquod accederet.

C
Mentis ec-
stases.

56 Alterum, quod in B. Josepho singulare occurrit, fuerunt ejusdem raptus & ecstases, tam frequentes, ut ex innumeris Sanctis paucos hac in parte ipsi pares reperias. Dum in hacce incidenteret, solebat ingentem ejulatum edere, post quem ad celestium rerum contemplationem abrepis, mentis oculo divina speculabatur, corporis sensibus usque adeo destitutus, ut nulla vi, nulla arte, ne adhibito quidem cauterio, præterquam superiorum imperio, ad eorumdem usum posset revocari. Ad animi ecstases sepe accedebant totius corporis raptus, quibus nonnumquam paululum, nonnumquam etiam altius, sublimis terra elevabatur, & in aere pendulus barebat; aliquando volantis instar ferebatur, subinde aliquos quoque secum rapiebat. Nam inde ab anno atatis sua octavo hujusmodi mentis ecstases passus fuerat, ac propterea à solidibus suis joci causa Os apertum fuerat appellatus. Eadem postmodum cum frequentiâ, tum diu- turnitate reverunt, & per crebros corporis in sublime raptus etiam mirabiliores facte sunt.

57 Plena sunt ejusmodi ecstasibus raptibusque Vitæ ejus ac processus, in quorū Summario fol. 541 per totum & alibi Berninus afferit plures se-

ptuaginta numerari raptus ejus per aera, qui in solis ecclesiis locisque agri Cupertinensis contigerunt. Quam facile autem Beatus iis afficeretur, argu- mento sunt, quæ apud Berninum ex Summario fol. 579, num. 40, § 2 Italice leguntur his verbis: Verum est, servum Dei, fratrem Josephum à Cupertino donatum à Deo suisse ecstasibus & raptibus, in choro dum oraret, & extra illum, dum de quolibet patientis Domini nostri Jesu Christi my- sterio, de puritate ac sanctitate Mariæ Virginis, aut de Sanctorum virtutibus sermo fieret, aut i- pse Missam celebraret; & id quidem tam frequen- ter, ut, qui cum eo agere velle, ut ejusdem col- loquio posset frui, oportaret illum à simili sermo- ne conferendo abstinere. Istæ ecstases raptusque præcipue accidebant in hebdomada Sancta, feria quinta in Cœna Domini, & sexta in Paracœve, quos dies dictus pater Josephus sine ullo cibo, contemplandis Jesu Christi patientis mysteriis to- tus absorptus, transigebat, sexque vel septem ho- ras exstasibus inhærens, ut dignosci nequirit, vi- vusne esset, an mortuus; quemadmodum pluribus annis hic Auximi contigit, ac speciatim anno MDCLVIII, qui fuit primus illius in hanc civitatem adventus.

58 Speciatim quoque in Missa multò longiores & solito frequentiores raptus patiebatur in ma- joribus solemnitatibus, id est, in natali Domini, in Paschate, Pentecoste, & beatissimæ Virginis festivitatibus; qui raptus cum pro divino bene- placito cessarent, sensusque corporeis usibus redde- rentur, ipse quoque in pristinum statum restitu- batur. Huic alterum locum addit Berninus, quem nos num. 88 aptius referemus. Id unum hic addo ex Summario p. 10, § 12, in Vita edenda landato, tam frequentes sive hæc ecstases & raptus, ut plus quam triginta quinque annis à superioribus admissus non fuerit cum ceteris fratribus in choro, in processionibus & triclinio, quod ecstases ipsi ob- venirent, turbarentque officia. Quin & verisimile est, sacra Romana inquisitionis praefides eadem de causa inductos sive, ut ipsum ab hominum con- sortio aspectuque amotum vellent, quia scilicet sin- gulares illi ejulatus & sublimes corporis raptus tam frequenter ei contingenter.

59 Antequam tamen ad alia progredior, juve- rit Eminentissimum Cardinalem de Laurea, Beato olim familiarem, & ejusdem Ordinis Religiosum paucis audisse. Hic in primis tomo 4 de Gratia gra- tis data, disp. 20, art. 23 de ecstasi raptuque, num. 934, teste Bernino, postquam docuit, ecsta- ses & raptus eamdem rem esse, variamque pati amplitudinem, & modo cum sensu, modo sine ullo haberet, subjungit: Primi generis accidentia omnia ego meis oculis & pluries vidi in patre Josepho de Cupertino, mei Ordinis sacerdote, qui de anno MDCLXIII, die XVIII Septembris obiit, eaque in processibus jam factis probantur. Idem Cardinalis in landato Opere, art. 25, num. 998, ejulatus, quos ecstati, & inter eos, ut diximus, B. Josephus solebat edere, oriri docet ex vehemen- ti divino amore, qui velut ignis conclusus erum- pit è pectore, idque ipssus Josephi dictis confirmat. Sic à servo Dei, fratre Josepho, inquit, hunc ejulatum explicari ipsem audivi, & sic dicebat: Cùm in sclopeto pulvis tormentarius acceditur, illum boatum & fragorem foras emittit, ita cor extatici, Dei amore accensum.

60 De modo denique, quo inter ecstases divina nonnulla ob- contemplabatur ibid. art. 23 de Miraculis, num. servantur. 980 hec scribit: Frater meus Josephus à Cuperti- no factum extaticorum hac similitudine plurium imma-

D

corporis
sublimes ra-
plus

E

frequentissi-
me patitur;circa quos ex-
Cardinale de
Laurea

F

A imaginum musæi declarans, unum addebat: Si in musæo magnum aliquod adesset speculum, & imagines omnes suas species in illud immitterent, tunc respiciens speculum, omnia depicta, in musæo existentia, unico intuitu cerneret: sic, aiebat, se habent extatici, cum Deus eis secreta divina demonstrat. *Hælenus Eminentissimus de Laurea, qui ibidem art. 25, num. 997 exponit, qua ratione isthac omnia è Beato didicerit;* Ego, inquiens, à patre Josepho, cum eum curiosius interrogarem de ejusmodi, numquam de persona sua, sed semper de aliis extasibus patientibus alloqui cum admiratione audivi. Ceterum varias extasib[us] raptusque in Vita edenda lector reperiet.

*Mirabilis
Beati odor
probatur ex
testimoniis*

61 Tertium denique ac continuum in B. Josepho miraculum fuit celestis quidam odor, quem ex virginio suo corpore exhalabat, rebusque, quibus uestebatur, mirabiliter aspergebat. Miraculum hoc quanto minus usitatum, tanto pluribus testimoniosis, à Bernino ex processuum Summario productis, stabilendum existimavi. In Summario itaque fol. 425, num. 32, A. § 17, pater Franciscus Maria de Angelis, Minor Conventualis, ipso teste, sic loquitur verbis Italicis: Pater Josephus à Cupertino exhalabat, spirabatque è suo corpore & vestibus odorem suavissimum, quem ego quidem nulli odori creato naturali aut artificiose potui comparare, nisi illi, quem audivi emitte ex arca, in qua S. Antonii Patavini corpus asservatur, ad quam una cum patre Andrea Binio Hispellate accessi; qui, dum ambo coram eadem arca flexis genibus hæreremus, rogavit me, an illum odorem olfacerem, & qualis mihi is videretur. Respondi: Videtur mihi idem genus odoris, quo pater Josephus à Cupertino fragrabat; dictusque pater Binus subjunxit: Sic est, mihi idem omnino apparet.

*Francisci de
Angelis
Minoris
Conventua-
lis,*

62 Prædictus autem odor ab eodem toti cubiculo suo, supellectili & vestibus indebatur, effundebaturque etiam extra cubiculum, quod ex illo odore agnoscere poterat & inveniebatur. Et quicumque ipse transiret, sentiebatur, & odorem suum relinquebat, quem ego expertus sum omni illo tempore, quo cum eo in hoc sacro conventu vixi; & publicè asseri audivi, eumdem ipsi usque ad mortem in puritatis castitatisque suæ testimoniū adhæsse. Sequitur ibidem ex Summario fol. 487, num. 38, C. § 19 testimonium patris Petri Francisci à Levante, Ordinis Minorum Observantum, praesidis conventus Novæ ecclesie Assisi, quod ita habet: Ego scio, cellam, quam in hoc sacro conventu pater Josephus incoluit, uti etiam dicti Patris vestes, odorem & fragrantiam cælestem spirasse; quæ naturalis esse nequibat, neque discerni poterat odoris qualitas, sed is odor & fragranzia similis erat ei, quam emitit Breviarium, quo S. Clara Assisiensis usæ est, quodque in lipsanotheca servatur in ecclesia S. Damiani: idque ego scio, quia ita audivi, & expertus sum dictum Breviarium odorando.

*Petri à Le-
vante Mi-
noris Obser-
vantis, Hiero-
nymi An-
gelucci*

63 Cumque cellam patris Josephi adiisset, atque inde in conventum meum reversus essem, rogabant me patres, quid penes me haberem, quo odore fragarem. Ego vero respondebam, quod res erat, nullos me odores mecum ferre, sed paulò antè in patris Josephi cella fuisse, qui me dicti odoris fecerat participem; qui odor interdum quindecim post diebus mihi adhæsit, licet manus meas quotidie lavisset; idque mihi contingebat, etiam si nihil ex illius rebus attigisset, nisi quod in ejusdem cella sedisset, & cum eo collocutus essem. Ita ille. Consonat Hieronymus Septembbris Tomus V.

Angelucci, parochus in S. Stephani Assisi, qui, recensente Bernino, fol. 426 Summarii, num. 32, B. § 27 ita testatus est: Ad castitatem ejus confirmandam Deus ipsum ingenti ac suavissimo odore dotavit, qui ex corpore & vestimentis ejusdem, omnibusque, quas contigerat, rebus fragrabat: & ego memini, cum dictus D. Bernardinus sordidatum dicti patris Josephi cucullum matri meæ lavandum dedisset, hunc aquâ calidâ & sapone semel iterumque lotum, eodem tamen odore frangrâsse.

64 Quilibet facilè poterat illius cellam reperi- *parochi Af-
ficiensis*

re, quia odor etiam extra eam foras erumpebat; & id ego scio, quia illum odoratus sum toto illo tempore, quo cum eodem patre in dicto sacro conventu amicitiam colui. Audivi quoque, alios passim auditos dicere, non posse dici, cui naturali odori odor ille comparandus esset; verum ego aliqui illum Dei donum esse judicavimus. Sequitur apud Berninum doctoris Baltazari Mazzichi testimonium ex Summario fol. 427, num. 32, B. § 31, ubi legitur: Non tantum dicti patris Josephi corpus, sed etiam vestes ejusdem ipsaque cella odorem suavissimum & supernaturalem spirabant, ita ut eumdem odorem attingentibus fere adderet, & ego expertus fui, eumdem, dum ipsius manum contigisse, meæ manui adhæsse, & aliquo temporis spatio continuatum esse, idemque meis patruis (*aut avunculis, nam Italice vox Zii est, que utrumque significat*) aliisque evenit.

65 Præterea afferere possum, cum anno MDCL Romæ degere in domo domini Ludovici Marielli, qui excellentissimo Paulo Jordano, Bracciani duci, à libellis supplicibus generalis minister erat, cumque dicti Patris sanctitatem illi commendasssem, hunc percupidum fere exhibuisse, rem quampiam dicti Patris obtinendi; eoque Joannes Baptista Mazzichius, patruus metus, misit ad ipsum dicti patris Josephi vestem, quam ad me destinavit, & ego dicto domino Ludovico tradidi. Hæc autem vestis eumdem odorem & fragrantiam spirabat, de qua ego audieram, quamque ex dicti Patris corpore & vestibus emitti senseram, dum Assisi essem. Insuper affirmare possum, dictum dominum Marinellum, cum podagrâ chiragraque laboraret, sœpe jussisse dictum habitum in letto suo & afflito membro impoñi, ac mox magnum inde solatium cepisse, prout ipse mihi afferuit; nam, ut dixi, in ejusdem ædibus degebam. Quam ob rem dictus dominus Marinellus magna devotione in dictum Patrem ferebatur, dictamque vestem religiose asservabat.

66 Pater Regens Bernabei ex Summario fol. 429, § 8 ibidem narrat de quodam, qui cum ex curiositate ac devotione cuperet reperire cellam, in qua pater Josephus habitabat, postquam multas cellas, id est, multarum fores odoratu exploraverat, tandem ad dicti patris fratris Josephi cellam perveniens, ex odore eam agnovit, atque, patrem fratrem Josephum ibi habitare; hoc autem, me præsente, contigit. Ibidem ex eodem Summario fol. 468, num. 38, A. § 8 alii hec testantur: Cum fratrem Josephum in cella sua allocuti essemus, ac deinde exivissemus in civitatem, postea reversi, cellam fratris Josephi ignorabamus; cumque fratribus molesti esse nollemus, processimus cellas exterius explorantes, & ex eam una ingentem odorem emitti sensimus, & ad eam progressi, portam pulsavimus; eaque ipsa erat fratris Josephi cella admodum odorifera, ita ut eam ex odore agnosceremus. Hisce accedit Franciscus Pierpaoli chirurgus, cuius testimoniū

AUCTORE nium ex Summarii fol. 453, D. § 27 profert Berninus, & ego ex ipsis fide subjicio.

C.S.

Eundem testi sunt chirurgus Auximarus, Confalonarius?

67 Verilimum est, inquit, ipsum in signum suæ nitidissimæ puritatis & castimonie à Domino Deo decoratum fuisse odore suavissimo, quem è corpore suo semper spirabat; quod ego scio, quia toto illo tempore, quo illum frequentavi, tui suprà dixi, sèpius ipsum etiam manibus tractando movendoque in postrema ejusdem infirmitate, dictum odorem ex eo semper emitti sensi, quem supernaturalem esse constabat, quod cum nullo odore naturali quidquam simile haberet. Præterea expertus sum, dum post mortem ipsius cadaver tractarem, eumdem odorem exhalari etiam corpore aperto, ut exenteraretur. *Sequitur apud Berninum Gratiani Benigni, signiferi (Confalonierium ipsi vocant) Assisensis testimonium, quod fol. 78, num. 13 A. § 4 sic habet:* Cella, in qua frater Josephus habitabat, fragrantiam & odorem paradisi spirabat, idemque in ceteris ejus vestibus contingebat, quæ tamen nulla odorifera re imbutæ fuerunt; odor enim, qui sentiebatur, supernaturalis erat. Ceterum ego non credo, (imò oppositum pro certo habeo) ipsum quidquam odoriferi penes se gestasse; cum, quod ex illius rebus sentiebatur, supernaturale esset, nec aromaticis rebus ulla-nus simile.

B

seu signifer Assisensis,

68 Cella quoque ipsa eumdem ferè odorem retinuit, licet dictus pater Josephus jam abhinc duodecim aut tredecim annis ab ea absuisset. Neque integer annus elapsus est, ex quo ad manus meas pervenit par subligaculorum ex tela, quæ dictus pater Josephus gestavit, dum viveret, quæque ego pro mea singulari devotione & ob quamdam infirmitatem petieram à quadam muliere, Joanna di Orazio appellata, quæ asserebat, eadem fibi data fuisse à femina, quæ dicti patris Josephi vestes lavabat, quæque ea communibat cum uno pari novo, quod ex devotione fieri curaverat, & ad dictum patrem Josephum tulerat. Ea autem occasione sensi, ista subligacula etiam tum odore fragrassæ. *Insigne quoque est patris Joannis Mariae Foro-Semproniani Capucini testimonium, qui apud Berninum ex Summario folio 172, num. 14, C. § 328 de B. Josepho, quamdiu apud Capucinos ex prescripto sacre inquisitionis, ut infrà dicimus, commorans fuit, sequentia affirmavit.*

Joannes Maria Capucinus Foro-Sempronianus,

69 Verum est, toto illo tempore, quo cum dicto patre Josepho à Cupertino versatus sum, huic purissimi cordis à me deprehensem fuisse, nihilque in eo animadversum, quod ineffabilem illius animæ puritatem non indicaret: singulariter tamen odorem (expertus sum) ex ipsius corpore emanantem, eumque copiosum & gratum, ut recrearet omnes, qui in ejus cellam intrâssent, quæ licet angustissima esset & ipse velum fenestrale atque ipsam fenestram ferè semper clausa teneret, semper tamen suavissimo odore penitus redolebat, qui etiam foras erumperet, ita ut, qui nesciret, quam cellam pater Josephus incoleret, is eam ex odoris suavitate agnosceret. Hic odor per omnes cellas, in quibus exiguo tempore mozatus fuerat, & per vestes, quas induerat, diffundebatur, quæ licet meo jussu lixivio & sapone sèpius lotæ essent, non tamen suavitatem odoremque amiserunt. Idem in vestibus sacerdotalibus, ab eo abhilitis contingebat, quæ quidem odorem non modò in se servabant, sed etiam armario, quæque in eo deposita erat, reliquæ sacræ supellefili indebant.

70 Idem præterea in ceteris rebus, ab eo con-

tactis accidebat, quæ ex tactu eumdem odorem imbibebant. In cuius rei argumentum dominâ Julia Tenagli Bentivogli, cuius puerò dictus pater Josephus jussu meo Rosarium suum dederat, affirmavit mihi, dictum Rosarium plurimis annis eumdem odorem conservâsse, & hodieum etiam conversaturum fuisse, nisi continua manuæ contrectatione aliqua sui parte imminentum fuisset. Neque potest odor ille tabaco, quo dictus pater Josephus utebatur, adscribi; cum quod odor ille nequam tabaci esset, tum quod tabacum non eumdem semper odorem, sed varium pro varia mixtura emitat; neque potest tabacum tam universè in omnibus locis & per res omnes odorem diffundere, ut fecit dictus pater Josephus. Addo, me, dum dictus pater Josephus Foro-Sempronii habaret, pro majori temporis parte tabacum illius in cella mea asservâsse, atque ex eo ipsi parcè dedisse; sèpe autem tabacum non erat odoriferum, immò potius foetebat; at dictus pater Josephus & ejus cella eodem nihilominus odore fragabant; & post ipsius è conventu nostro Foro-Semproniano discessum, omnia, quæ attigerat, cellæque, quas incoluerat, eumdem odorem multo tempore conservaverunt. Atque hoc ita est, estque de eo publica vox & fama.

D
qui cum i-pso habita-verat,

71 *Hicce omnibus Berninus duos addit. S. R. E. Cardinales, Julium Spinolam, & Laurentium de Laurea, quorum primus in Summario fol. 7, num. 3, E. § 4 ita ait: Cùm in exiguum illam cellam ingrederer, sentiebam me etiam recreari suavissimâ fragrantia dulcissimi odoris, quam nesciebam cui comparare ex omnibus, quas natura vel ars novit excitare; sed id certum est, cùm omnes aliae res odoratæ ordinariè fastidio mihi sint, odorem, quem illius cella exhalabat, vehementer placuisse, ita ut hic videretur mihi etiam corpori salutem conferre. Ita ipse. Insigne pariter ac ceteris consonum est Cardinalis de Laurea, qui Beato pariter convixit & familiaris fuit, de eodem prodigioso odore testimonium in Summario, atque inde in Vita edenda relatum, apud nos num. 62, ad quem lectorum præterea remitto, ne eadem cogar repetere.*

E
Cardinales Spinola & de Laurea,

72 *Hicce denique addo Joannem Baptistam Pennam, Vigiliensem in provincia Bariensi episcopum, qui apud Berninum ex Summario folio 273, num. 15, H. § 1 in epistola, quam paulo post Josephi mortem ad Bonaventuram Claverinam, episco-pum Potentinum, jam alias laudatum conscripsit, de hoc argomento hec habet: Sensi fragrantiam odoris suavissimi, intensam, neque naturalem, qui meis manibus adhaesit, quemque ego sensi in mea viscera penetrare; isque paucò aliquo tempore duravit. Tam multa hic conglomeranda visum mihi est, ut disperceret lector, quam indubitate fidei testimoniis, que nemo prudens suspecta habeat, tam singulari tamque eximiam B. Josephi nostrj donum afferatur. Nunc ad chronotaxim, quam tantisper deseruimus, revertamur.*

F
O. Joannes Baptista Penna epi-scopus Vigiliensis.

A § VI. Jussu sacræ inquisitionis Romanæ ex conventu Assisiensi sui Ordinis ad Capucinorum ad Petram-Rubeam abducitur.

A sacra inquisitione Romana, incertum, quā de causa,

DUm B. Josephus mirabilis vita sanctitate, miraculis, vaticiniis, celestique sapientia, uti § 3 & 4 vidimus, Assisi feliciter coruscaret, ideoque omnibus in ore ac veneratione esset, nova ipsum, eaque peracerba afflictio exceptit. Etenim Romanum sacra inquisitionis tribunal, mandante summo Pontifice Innocentio X, eum non modo à dilecto sibi conventu, in quo tot piis castissimi animi deliciis fruebatur, verā etiam à fratrum sui Ordinis consuetudine avulsi, & ad Capucinorum Petrae-Rubea conventum translulit. Locus hic est ducatus Urbini in diœcesi Feretrana ad montes Carpenianos situs. Porro de tam inopinati mandati causa non satis liquet: neque enim omnibus, ut reor, placet illa, quam Berninus, laudans Summarium fol. 134, num. 14, B. § 3; fol. 187, num. 14, D. § 35 & alibi, ex processibus allegat; nempe quod expedire ac necessarium videretur, ut tantus thesaurus à publico remotus, soli Deo, donec is aliter faciendum manifestaret, intactus servaretur.

Affisio Petram-Rubeam ad Capucinos abducitur:

74. *Pastrovicchius in Vita edenda preter tam eximiae sanctitatis custodiā, etiam cautelam, sed utramque ut dubiam, ejus consilii causam commemorat. Atque hæc postrema ratio mihi sanè verisimilior apparet. Cūm enim ob frequentes suas effigies & sublimes corporis volantis instar per aera raptus ab ipsis sui Ordinis superioribus multos annos, ut num. 58 vidimus, ceteris fratribus in choro, in processionibus & triclinio adesse, ne quid turbaret, prohibitus fuerit, haud inverisimile est, inquisitoribus Romanis, probante Innocentio Pontifice, expedire visum esse, tam mirabilem Virum aliorum Religiosorum cura aliquo tempore committi, ut ejusdem virtus & miracula, si forte à suis fratribus nimis leviter probata essent, ab istis diligenter per quotidianam consuetudinem examinarentur. Ut ut sit (neque enim aliquid certi edicare possumus) constat, Beatum die XXIIII Julii anni 1653, jubente laudato Pontifice, litterisque à sacra inquisitione Romana dati, Affisio ad Capucinorum Petrae-Rubea conventum translatum fuisse. Rem, prout gesta est, pater magister Robertus Nutius, Affisensis conventus tunc temporis Custos, exposuit in Summario fol. 102, num. 13, A. § 226, teste Bernino, unde sequentia accipe.*

quod quomodo exsecutioni maudatum fuerit,

75. Pater Josephus (verba sunt laudati patris Custodis) ex sacro S. Francisci conventu hujus civitatis (Affisii) anno MDLIII, quo anno ego dicto sacro conventui Custos præoram, abducens fuit jussu sanctæ memorie Innocentii X per litteras sacræ Congregationis sancti Officii, ad patrem magistrum Vincentium Mariam Pellegrinum, tunc inquisitorem generalem Perusinum missas, in quibus litteris mihi omnibusque Ordinis superioribus mandabatur, ut prædictus pater Josephus secundum expressum Pontificis mandatum prædicto patri inquisitori traderetur. Quæ litteræ, quodque in iis habebatur, præceptum, mihi patrue Josepho in angulo portæ dicti sacri conventus præ-

lecta fuerunt. Laudatus pater inquisitor summo mane diei XXIIII Julii dicti anni ad sacrum conventum advenit, quo tempore pater Josephus Misam celebrabat; quæ quia duabus circiter horis durabat, oportuit dictum patrem inquisitorem præstolari, nolente me interturbare voluptatem, quæ in eo sancto Sacrificio fruebatur. Finita Misâ, ipsum adivi in suo oratorio, dixique, patrem inquisitorem Perusinum cum eo loqui velle. Ipse mox laetus ait mihi: Veniat, bene venerit: & respondente me, ipsum in ecclesia præstolari, surrexit è loco, in quo sedebat, Eamus, inquiens, & promptissimè me secutus est.

76. Egressi ex capitulo veteri, dominum Alphonsum Confidatorem, sacri Officii tum temporis in hac civitate vicarium, in claustro obvium habuimus, qui dixit mihi, patrem inquisitorem jam non amplius exspectare in ecclesia, sed ad januam conventûs. Quo auditio, pater Josephus turbatus est atque expalluit, & ad me conversus, ait: Pater Custos, num fortè me vult captivum abducere? Reposui, nescire me, an ipsum vellet captivum abducere, sed, cum ipse obedientiam aliis commendasset, oportere eundem eam primum exercere. Ad hæc dictus pater Josephus nihil respondit; sed coepit gradum versus prædicatam portam accelerare, ubi dictus pater inquisitor aderat; quod cum pervenisset, invenimus dictum patrem inquisitorem cum suo vicario & quatuor satellitibus; lectisque ibidem litteris, ut supra dixi, pater Josephus inclinavit se in terram, ut dicti patris inquisitoris pedes oscularetur, quos hic magna cum modestia subtraxit. Cumque advertisset, dictum patrem Josephum eodem, quo supra, modo conturbari, dixi ei: Eja, pater Joseph, nunc tempus est crucem amplectendi & exercendi obedientiam. Ad quod ille hoc unum reposuit: O sancta obedientia; atque illico ex prædictæ portæ limine profiliit in rhedam, quæ in istum finem adstabat, & in quam pater inquisitor prior fuerat ingressus.

77. Cūm autem ipsum in rheda vidi, totus serenus & alacer erat & vultu ridenti. In eamdem folias, exponit, thedad ingressi sunt prædictus pater vicarius & Cæsarettus satelles: quod pater Josephus conspiciatus, denuò expalluit. Hoc modo ad Capucinorum Petrae-Rubea conventum deductus fuit. Haec tenus laudatus pater Robertus Nutius, ejusdem conventus Custos, & rei gestæ oculatus testis; ideoque, ut credere fas est, & ipsa præ se fert narratio, sincerus relator. Exstat & alia de eodem argumento relatio Hyacinthi Libelli archiepiscopi Avenionensis, supra laudati, inter Considerationes ipsius, quarum trigesima quinta, ad Cardinalem de Laurea transmissa, in Summario fol. 161, num. 15, F. § 7 recensetur, teste Bernino in Vita. In hac laudatus archiepiscopus de modo, quo Beatus Affisio abductus fuit, nonnihil quidem variat à supra laudato minimèque suspecto teste, loci Custode; cūm tamen quadam itineris adjuncta Tifernum Tiberinum usque, quod Umbria civitas est, Citta di Castello indigenis appellata, ac ea presertim, quæ ipse Tiferni tunc presens vidit, in eadem commemoret, eam quoque Latinè hic exhibeo, prout apud Berninum ex processu Italice recensetur.

78. Aestate nostra, ait laudatus archiepiscopus, Alia ejusdem rei narratio Minorum Conventualium, cui sacri illi honores, quæ solent Sanctis concedi, à sancta Sede jam parantur. Hic ex Affisensi S. Francisci conventu, in

AUCTORE
C. S.

AUCTORE

C. S.

quo habitabat, aliquando amotus, & Romanorum superiorum jussu à patre inquisitore Perusino ad quemdam conventum in ducatu Urbino abductus fuit. Qui scriperunt, illum captivatum & cum aliquo dedecore, quo fontes solent, deductum fuisse, nescierunt, quid dicerent, & historias suas implere voluerunt commentis, quæ personis, quas memorabant, minimè congruent. Inquisitor rhedâ vectus, Assisium advenit, eumque comiter invitavit, ut illam secum ascenderet. Invitanti Sanctus auctus, nec minimum restitit, immò potius indifferenti animo vultuque ridenti eamdem intravit. Mox primo sermone, quem pater inquisitor cum illo habuit, exhortatus eum amicè est, modoque omnino suavi, ut bono animo esset, & protestatus est, eum minimè captivum duci, ut ex sua suique vicarii præsentia fortè inciderat suspicari. Et ut dictis fidem faceret, secundum in rheda locum ipsi assignavit, tertium vicario suo relinquens.

*per Libellum
archiepi-co-
pum Ave-
sionensem,*

B 79 Prisquam discederet, etiam eum mouuit, ut, si quid vellet, liberè peteret; sese enim ac vicarium suum ei promptissime obsecutus. Haec eadem saepius in via repetit. *Nihil hic de qua-*
tior satelliibus, & de horum uno in rheda af-
fidente meminit, omniaque paulò mitius exponit,
quam facta esse constet ex mox recitato patris Nu-
tii testimonio, cui tamquam rei gesta spectatori po-
prior fides adhibenda est. Hisce obiter observatis,
cetera, quæ illustrissimus melius novisse potuit, pro-
sequamur. Cum hisce, ait, urbanitatis officiis
ac benevolentia Tiferni Tiberinum, carissimam
patrnam meam, ubi ego negotiorum domesticorum
causa tunc versabar, illum deduxit, postridie
mane ad destinatum sibi locum processurum. Cu-
ravi, ut in conventu S. Dominici hospitaretur,
in eoque omnium optimum cubiculum obtineret.
Mane illuc advenit, totoque eo die ibidem moratus est, quo tempore inquisitor sollicitus, ne quid ipsi deesset, eum saepius invisit, ac semel coram me eidem ait: Pater, memento, quod toties tibi dixi, non esse te captivum, sed honori-ri à me, meque desiderare, ut cum te ad destinatum à superioribus locum deduxero, mea ope-ri contentum deserat.

*qui Tiferni
Tiberini,
ubi Beatus
hospitatus
est,*

80 Religiosi ipsi non modò de victu, sed de ceteris etiam omnibus necessariis benignè prospe-xerint. Post prandium ipsum invisi, meque cum illo in ejus cubiculo inclusi; qui interroganti mihi, an contentus esset, respondit, sese omni loco contentum vivere, quod sciret Deum ubique adesse, ac multò magis in eo loco, in quo experiebatur caritatem, quā à bonis illis patribus trahabatur. Post hæc sermonem de rebus spiritalibus exorsus est, sumptoque argumento de integrato hominum animo, mirari se aiebat, nullum non hominem ad Crucifixi aspectum non confundi pudore, recordando, quanta Jesus Christus passus fuerit, & quam ingratum se quisque eidem exhibeat. Hæc considerans, cepit singulos Domini cruciatus enumerare, & agoniam, & flagella, & spinas & clavos. Dumque ista loquetur, videbatur mihi os ejus aescere, & eo modo torqueri, quo solent ii, quibus ora acri aëto madescunt. Eodem tempore vidi ipsum ex quadam arca, in qua federat, humi in genua subito prolapsum; tantumque strepitum genibus ediderat, ut graviter fauciatum crederem.

ipsum infi-
gnem ecclasi-
sim patien-
tem vidit,

tis indicium animo consternatus sum, meque indignum reputans, qui tam sacra prodigia videbam, eodem tempore in genua pariter procubui, & Deo gratias egit. Deinde denuò consedi, & attentis oculis consideravi ipsius corporis habitum, qui planè talis erat, qualem mox dixi. Sed experiri volui, an ejusdem brachium possem movere, quod difficulter potui. Motum tamen velut pendulum ab humero decidit, idque ego ad eas oscillationes impuli, quas à libellis in aëre susensis quotidie fieri videmus: usque adeò brachium istud à naturali suo statu motum apparebat. Eclipto magno horæ quadrante, sibi redditus, sermone Neapolitano ait: Ignōscet mihi, quod somno opprimar; & super arca sua rursum resedit. Cūmque ego me industrium, rerumque spirituallium peritus simulans, eum reprehenderem, & motus istos perturbationis arguens, hortarer, ut impostherum ab iisdem abstineret; respondit mihi, posse se meis precibus adjuvari, ut hanc gratiam, quam saepius frustra petierat, à Deo impetraret, aut saltem, ut iis motibus, quos in sua potestate non habebat, coram aliis liber esset.

D

& cum eo-
dem colloca-
tus fuit.

82 Tum petii, quid in ejusmodi mentis excessibus, qui tam singulares apparetant, à Deo sibi peculiariter ostenderetur. Respondit, ille aliquando se multa simul de Deo videre sine distinctione formarum, ad eum modum, quo quis ingressus in cubiculum, tapetibus, picturis, speculis, lectulis Phrygii operis, alisque hujusmodi rebus probè instructum, videt quidem, ibi pulchra esse, sed omnia sub uno conspectu & sine patrum distinctione; aliquando singulare aliquod mysterium pro divino arbitratu sibi exhiberi. Sed innuens, fastidio sibi esse plura super hoc argumento mihi respondere, nauantis instar petiit, ne quid præterea exquirerem, eò quod ignorans esset, nec novisset differere. *Hacenus laudatus archiepiscopus Libellus. Porro Beatus reliquum itineris, quod postero die cum patre inquisitore prosecutus est, non sine aliis prodigiis confecit, quæ quia in Vita edenda satis exponuntur, sciens hic prætereo.*

83 *Cum autem ad conventum Petre-Rubeæ per-*
venisset, à patre Joanne Baptista de Monte Gri-
mano, ejus loci, ut Berninus ex processibus afferit,
tum temporis Guardiano, quem Beatus, licet num-
quam antevisum, noverat, ceterisque ejusdem con-
ventus Religiosis Capucinis benignè suscepit est. Quæ
porro fuerint sacra inquisitionis de eodem mandata
& quam a quo animo ea ipse tulerit, liquet ex testi-
monio reverendi patris Joannis Mariae Foro-Sem-
proniani, qui Capucinis per eam provinciam tum
præerat, quod apud Berninum ex Summarii sol.

170, num. 14, C. §. 316. Italicè relatum, Latine feci. Is igitur hac super re sic loquitur: Hanc ta-

mē fortitudinem Deus in fratre Josepho peculia-

riter residere fecit in postrema illius afflictione, quando ex sacro Assisiensi conventu amotus, & à satellitibus summo cum rigore ad nostrum Petre-Rubeæ monasterium deductus fuit. Cum ego provincialis tunc essem, postridie adventus dicti Patris illuc adveni, & ad triclinii januam scriptum affixum reperi, quod severissima reverendissimi patris inquisitoris de dicto patre Josepho mandata continebat, ut à patribus nostris rigidè observaretur, ne cum quoquam seu seculari, seu Regulari, seu ecclesiastico, cujuscumque gradus & conditionis loqueretur.

84 Alterum ejusdem mandati exemplar affixum

In conventu
Petre-Ru-
beæ ex sacra
inquisitionis
mandato

F

ab omni can-
teris com-
mercio feme-
tus viruit.

erat-

A eratque istius conventus obscurissima pessimaque. In hanc cellam, dicti patris Josephi visendi gratia, ingressus, reperi illum hilarem, contentumque ac veluti paradisi voluptate fruentem. Quinque diebus colloquia cum ipso misceui, ac semper æquè hilarem comperi; nec umquam petiit, an causam scirem, ob quam ex sacro conuento Assisiensi abductus, tantoque cum rigore in hoc nostro Petræ-Rubeæ collocatus fuisset, quidve à se exigetur. *Hac ipse, quibus Berninus ac Pastrovicchius ex aliis processuum locis in Vitis addunt, non modo omne cum aliis, preterquam cum Capucinis, alloquium, sed etiam omne litterarum commercium, à sacro inquisitionis tribunali eidem penitus interdictum fuisse; quod utrumque religiosissime observarit, ut in Vita edenda videre est.*

§ VII. In conventu Petræ-Rubeæ miraculis elucens, omnium populi concursum ad conuentum Foro-Sempronensem transfertur; inde ad Montem-veterem, ex quo Forum Sempronii redit.

B

Mulieris scirrum sanat, puero visum reddit,

D Etrusum in hunc Capucinorum Petræ-Rubeæ inter asperos montes conuentum, & ab omnibus externorum commercio remotum, sua virtus ac miracula etiam celebriorem reddiderunt. Berninus ex hisce pauca aliqua recenset, de quibus Pastrovicchius ex studio brevitatis levissimè tantum meminit. Justina de Antimis inquit Berninus, laudans Summarium fol. 594, num. 41, A., § 49, & fol. 201, num. 15, A., § 102, septem annos molesto scirrho cruciata, cùm suis pedibus nequeret, aliorum manibus ex patria sua Macerata, quæ ducatus Urbini civitas est, non procul à Petra-Rubea dista, ad Petram-Rubeam conducta fuit eonunicè fine, ut fratris Josephi Missæ interestet. Eadem fide, quæ Euangelica hæmorhoïssa per virtutem, quæ ex Iesu Christi corpore exibat, fanata fuit, hæc quoque pia mulier Maceratenis subito convaluit per virtutem, quam Jesus Christus ex fratris Josephi corpore emisit; & harum prima ad contactum vestium, altera per præsentiam in Sacrificio sana facta est. Urbini pileolus ejus, oculis Petri Santi, qui ex pervicaci fluxione visum penitus amiserat, impositus fuit, & ad pileoli contactum fluxio evanuit, visusque redditus est; & exclamante Santio; Mater ego video, mater ego video! tota domus in stuporem admirationemque sublimum hujus Servi Dei meritorum raptæ est.

ceram pro Missa suppeditat.

86 Frater Joannes Baptista de Monte Grimano (in Summario fol. 302, num. 17, D., § 30, & fol. 517, num. 38, D., § 22, teste Bernino) guardianus conuentus Petræ-Rubeæ, quodam vespera apud fratrem Josephum conquestus est, quod non tantum ceræ sibi amplius supereiset, quantum ipsi ad Missam suam postridie pro more suo diutissimè protrahendam necesse esset: solebat enim duas ipsi horas impendere. Huic Servus Dei placide respondit: Confide, fili, ne turberis; Vetulus providebit; per Vetulum designans B. Felicem Capucinum, qui nunc à Clemente XI Pontifice Sanctorum catalogo adscriptus, cum Sancti titulo in aris honoratur. Postero mane, cùm ecclesiæ janua primùm aperta esset, persona quadam ignota

fasciculum crassorum cereorum attulit & in altari depositus, qui & vaticinium probârunt, & fratris Josepho ad celebrandas diuturnas Missas sufficerunt, quamdiu in eodem conuento dehinc comoratus est. Quinimo dum ipse ad Petram-Rubeam habitavit, necesse non erat eleemosynas conuentui foris conquirere, Deo propter preces Servi sui necessaria suppeditante; prout in *Summarii loco citato, § 32 legi afferit Berninus. Mitto alia pauca minoris momenti, quæ Berninus ibidem habet, multa alia, ut inquit, præteriens, quæ longum esset enarrare.*

87 *Quamquam B. Josephus ab omni cum exercitari commercio sejundus, ut suprà diximus, vivebat, permisum tamen ei fuit Missas in ecclesia publice celebrare. Hinc maxima populi frequentia, ad quem ejusdem famam, latissimè sparsa pervenerat, ad eamdem ecclesiam, ut sacrificantem videret, è vicinis circum locis convolabat. Quantus hic fuerit concursus, docent testes fide digni in processibus quorum dicta, à Bernino relata, Latinè recensabo. Pater Joannes Baptista de Monte Grimano in Summario fol. 179, num. 14, C., § 376 hæc ait: Cùm pater frater Josephus in conuento nostro primùm cœpit habitare, tanta populi multitudo ex vicinis ac longinquis locis, ejusdem Missam audiendi causâ, accurrit, ut aliqui etiam in tecta condescenderent; eaque occasione dictus pater Josephus à secularibus vilis est in ecstases rapi. Hisce confonat patris Joannis Maria Foro-Semproniani, Capucinorum, ut suprà dictum est. Provincialis testimonium, quod in Summario fol. 168, num. 14, C., § 302, teste Bernino, habet sequentia.*

88 Multæ personæ ecclesiasticae, seculares & Regulares ex longinquis etiam regionibus ad nostrum Petræ-Rubeæ conuentum concurrebant, ut Missæ ipsius, quam in hac nostra ecclesia publicè celebrabat, interessent, viderentque atque admirarentur ejusdem ecstases & raptus, precibusque in angustiis ac infirmitatibus suis juvarentur. Tanta autem erat accurrentium frequentia, ut circa conuentum nostrum tabernæ casæque adventantium commodo excitarentur. Cùnque ecclesia, dicto Patre Missam celebrante, multitudinem non caparet, in ejusdem teatrum condescenderunt, tegulaque amoverunt, atque ipsos ecclesiæ parietes perforarunt. *Consonat & pater magister Jacobus Roncallia, Minor Conventualis, qui apud Berninum ex Summario fol. 579, num. 40, E., § 5 sic loquitur: Plurimæ personæ cùm Regulares, tum ecclesiasticae & seculares, prædictum servum Dei fratrem Josephum sæpiissimè viderunt ecstasis inhaerentem in omni loco, ubi habitavit; maximè tamen Petræ-Rubeæ, quando sanctitatis ipsius explorandæ gratia à Romanis superioribus ex sacro Assisiensi conuento ad dictum Capucinorum Petræ-Rubeæ monasterium deducetus fuerat.*

89 Hisce ad Missam illius admittentibus utriusque sexus & omnis conditionis fideles, vicini populi magno numero illuc confluxerunt, non tam duoti curiositate, supernaturales ejus motus spectandi, quæcum pio desiderio spiritualem aliquem quæstum inde referendi. Alii quoque (dui non sacrificaret) cupientes rei veritatem explorare, hi uno, isti altero modo tentarunt, manus illius aliudque corporis membrum comprimentes, ac nonnumquam ipsum etiam fortiter brachiis constringentes. Verum hisce signibusque experimentis fibi minimè reddebarunt, sed immobilis permanebat, donec Deo placuisset ejusdem sensus ad pristina sua officia revocare. *Simillima de frequenti populi con-*

Ingens populi frequentia ad conuentum confluit,

F

ut ipsum Missam celebrantem

F

& in ecclæsia raptum videat;

con-

AUTORE

C. S.

concurſu , amotis reſti tegulis , viſſque palam ecclſibus teſtatus eſt pater Joannes Felix Bernabeus , Regens ac magiſter ejusdem Ordinis Conventualium , in Summario fol. 584 , num. 40 , F. , § 29 , enijs verba ; quia præter ditta nil docent , prætermitto .

quam ob rem
prohibetur
Miffam in
ecclesia

90 Post hac ſubdit Berninus ex Summarii fol. 329 , num. 18 , F. , § 55 , 76 , in feſto S. Auguſtini , ſeu die xxviii Auguſti , tantum ſuiſſe populi ad eamdem ecclſiam concurſum , ut , ne quid feciſ accideret , ſuperiori judicaverit , beatum Patrem prohibendum eo die celebraſte . Addit , demoneſem hoc mandato uti voluſſe , ut Beatum perturbaret ; ſed irrito conaſi . Antequam vero , ait , mandatum iſtud ei significaretur , voluit dæmon moleſtum , ejus rei nuntium præverteſe ; ideoque ſpeciem elegantis adoleſcentuli induitus , illius celata januā turbidè apertā , digitō minitabundus ei- dem ait : Non dices , non dices hoc manē Miffam . At frater Josephus nihil conturbatus , Faciam , inquit , quod vult Deus ; & immotus perrexit ſe (ad Miffam celebrandam) comparare ; ne levifimo qui- dem aspectu infernum nuntiū dignatus . Super- veniente autem guardiani mandato , Servus Dei prompte obſecutus eſt , & de Sacrificio ſuo ſacrificium Deo obtulit .

B
publice cele-
brare , & ex
ſacrae inqui-
ſitionis man-
dato

91 Eadem ratio ſuperiores deinde compulit , ut Beatum à publico in ecclſia conſpectu in posterum penius arcerent , Miffaque in eadem dicendā interdicerent . Ita teſtatur pater Joannes Baptiſta à S. Agatha Capucinorum in eodem conuento vicarius , enijs verba Berninus ex Summarii fol. 147 , num. 13 , C. , § 124 recitat Italice , & ego Latinè ſub- jingo . Cum ego vicarii munere funeturus ad con- ventum Petræ-Rubeæ primum adveni , concurre- bant millia hominum , & præ nimia populi fre- quentia etiam tectum ecclſia ex parte apertum fuſt , quod nondum integrè reparatum vidi . Et ego ed adveniens , ex superiorum præſcripto vetui , ne pater frater Josephus ab aliis , quām à Religioſis noſtris impoſterum videretur . Non parū quoque ſacra Romana inquiftionis præſidibus ille populi concurſus , turbaque diſplicuerunt ; ad qua evi- randas ſimul & Capucinos Petra-Rubea , ut credi- bile eſt , adventantium ac Beatum videre cupien- tium moleſtiā liberandoſ , idem decreverunt illum hinc quoque amovere , & quām poſſent ſecretiū in quodam alio conuento abdere , ubi ſolitariam vi- tam ageret , omnibus , præterquam ejusdem loci Re- ligioſis , ignotus .

C
ad conuen-
tum Foro-
Semproniu-
m ,

92 Ad hanc rem aptior viſus ipſis eſt Foro-Sempronianus Capucinorum conuento , cujus ſitum Berninus ſic indicat : Forum-Sempronii ſitum eſt in ducatu Urbini , decem milliaria ab ea civitate , à qua ducatus nomen habet , aliquot montibus circumdata , in quorum unius apice Capu- cinorum conuento ſedet . Laudati itaque præſi- des litteris ad Ascanium Maffeum , archiepisco- pum Urbinatem datis , mandarunt , ut patrem Jo- ſephum ex Petra-Rubea conuento ad prædictum Foro-Sempronianum clanculum tranſerri , ibidem que ab omnium hominum , præterquam Capuci- norum commercio oculisque ſubmotum ſervari cu- raret . Hec ceteraque eodem ſpectantia mandata lau- datus archiepifcopus per Marium Vivianum ecclſie ſue canonicum & archipresbyterum , quām po- tuit ſedulitate , exsecutus eſt Berninus pium beati Viri ea occaſione diſtum obſervat . Cām enim hic locum , quō commigrandum ſibi eſſet , ab archipre- ſbytero petiſſet , iſque negaſſet , eum poſſe indica- ri ; ſecurus , quō demum abduceretur , facetē inſtitit , utrum in deſtinato ſibi loco Deus addeſſet ; illa-

que id utique affirmante ; Eamus ergo , inquit , a- lacriter ; Crucifixus adjuvabit .

93 Quod ad tempus attinet , oportet , profetia- nem hanc in finem Octobris aut initium Novembris anni 1653 incidiſſe . Ex ſuprā dictis enim die xxiii Iulii ejusdem anni ex Affiſſensi conuento ad Pe- tram-Rubeam conductus fuit ; apud Petram-Ru- beam verò tribus tantummodò mensibus (ſen com- pte hi fuerint ſeu inchoati) commoratus eſſe , in Vita edenda diſerte dicitur . Porro quamquam in Beato ad Foro-Sempronianem conuento tranſe- rendo diligentissime cautum fuerit , ne novum e- juſdem domiciliū cuiquam innoſceret , ſubſoluit tamen accolis , quorum importunis precibus Capu- cini Foro-Semproniani non niſi per quam diſculter , ſed conſtanter tamen , ut iuſſi erant , ejus videndi copiam facere recuſarunt . Dum hic ita latitaret , alia denuo cauſa mutandi paulisper domiciliū oc- currit . Celebranda erant in landato conuento Ca- puſinorum provincialia comitia , quorum tempo- re Iofephum ibidem minimè relinquendū ſepe landatis inquisitoribus Romanis viſum fuit .

94 Horum itaque jufſu ad proximum Capuci- norum conuento Montis-veteris , vulgo di Monte vecchio , qui non longe à Foro-Sempronianem Orien- tem versus ſitus erat , interim tranſiſſus fuit . Ber- ninus , laudans Summarium fol. 170 , num. 14 , C. , § 323 , ſcribit . B. Iofephō equum ad hoc iter confiſciendum à vicario epifcopi Foro-Semproniani miſum fuſſe ; fed cum guardianus adveriſſet , ipſum equitandi artem minimè callere , ideoque per ſcabroſas illas vias maniſto vita periculo expō- nendum , ſi pergeret , ab eodem revocatum fuſſe , ac Capucinorum habitu , ne agnoſceretur , indu- tum , & à duobus Capuciniſ comitatum , iter pe- dibus conſeciffe . Gēſta ejus in Monte-veteri habes in Vita edenda ; at quamdiu ibidem manſerit , in- certum eſt . Ceterū poſt habita prædiſta comitia ad conuento Foro-Sempronianem reductus eſt .

aque hinc
ad Monem.
veterem mi-
titar;

ex quo ad
Foro-Sem-
pronianem
reverſus eſt .

S VIII. Alexandro VII Papa man- dante , ſuis redditus , reliquum ætatis ſuæ Auximi transigit:vi- tæ illius brevis chronotaxis .

A Nnus quartus fermè jam expletus erat , ex quo B. Iofephus à ſui Ordinis Religioſorum conuictu remotus , apud patres Capucinos dege- bat , cum tandem fratribus ſuis cum ſummo eo- rumdem gaudio redditus fuit . Rem , ut acta eſt , Berninus paulo latius explicat , quām Paſtrovi- chius , ideoque juverit eam ex ipſo breviter expo- ſuſe . Dolebant ſanè patres Minoris Convenualeſ , quod tam illuſtre Ordinis ſui ornementum , quale erat Iofephus , non ſbi , ſed Capuciniſ concrede- retur ; ſed cum ita ferrent ſacra inquiftionis aque ipſius etiam ſummi Pontificis Innocentii X manda- ta , dolebant magis , quām querebantur ; nec au- debat pro eo recuperando intercedere ; vel , ſi ten- taverint , certè exauditi non fuere . Favebat quidem eorum votis Cardinalis Fabio Chiſiſ , qui poſſimo- dum ſummus Pontiſſex , Alexander VII dicitur eſt , & Innocentii animum ea ſuper re pertinentaverat ; ſed cum hunc in ſententia ſua obfirmatum depre- bendiſſet , ipſe quoque ſilendum exiſtimavit .

95 Innocentio X inter hac vitâ functo , eodem- que Cardinale Fabio Chiſio die vii Aprilis anni 1655 in Pontificatum ſuffetto , ſpes magna patri- bus

Alexander
VII Papa B.
Iofephum

A bus Conventualibus affulsi, Josephum tandem aliquando recipiendi. Celebrabant illi opportune Roma mense Mayo ejusdem anni sui Ordinis comitia, eaque occasione oculo superiores provinciarum ad novi Pontificis pedes, cuius mentem ex collata olim opera perspectam habebant, ab iisdem delegati fuerunt, qui fratrem suum Josephum à Cupertino sibi restitui, totius Ordinis nomine supplicibus precibus flagitarent. Motus aqua petitione Pontifex, quasivit, ad quem igitur conventum ipsum destinarent. Quibus unanimi voce respondentibus, Ad Assisensem; reposuit: Nequaquam: in illo sanctuario unus sufficit S. Franciscus; nec deesse ibi possunt boni Religiosi, ubi semper fuit schola verae observantiae. Atque hoc quidem tunc: paucis vero post diebus significari iis jussit, velle se, ut ad Auximanum S. Francisci conventum destinaretur.

97 De Auximo sequentia notat Berninus: Auximana civitas (incolis Osimi dicta) sita est in provincia Marchiae Anconitanæ, sex milliaribus à sacra Domo Lauretana, quinquaginta Foro-Sempronii distans, mercibus affluens, salubris aëris & fertilis humi; conventus autem S. Francisci Conventualium, in ipsa civitate situs, satis opulentus est.

B Non iam his tamen rationibus Alexandrum inductum credit, ut patrem Josephum illuc mittendum mandaret, quād quod Auximana ecclesie tunc praefectus episcopus sororis sua uterina filius Antonius Bichius, postea Cardinalis, à quo certò confidebat fore, ut Josephus tractaretur liberaliter & simul in solitaria vita ab omni externorum hominum commercio semotus contineretur; quod utrumque Pontifex vehementer cupiebat. Ita quidem ille; verum ex hac consideratione Alexander in sua sententia confirmari quidem potuit, sed non ad eam primò capessendam induci, si, ut vult Berninus, legati à comitiis mense Mayo anni 1655 Roma habitis ipsum pro Josephi reditu adierint, & ipse paucis post diebus jussifit, eundem ad Auximanum conventum transferri.

98 Ratio est, quod apud Ughellum tom. I Italia sacra antea, col. 513 Ludovicus Bertus Auximanus episcopus die xxvii Octobris anni 1655 obiisse, eique laudatus Bichius anni sequentis mense Octobri, vel, ut in margine notatur, mense Martio in episcopatum successisse dicatur. Pastrovicchius in Vita edenda consentit, Bichium Auximana ecclesie episcopum presuisse, dum summus Pontifex istud mandavit paucis diebus postquam consilium de Beato Assisim mistendo rejecerat; sed mandatum ipsum anno 1656 affigit, quod deinde etiam fecit Berninus, ut mox observabo. Quam ob rem dicendum est, aut comitia illa primum anno 1656 celebrata fuisse, aut certè octo illos legatos, si revera à comitiis missi fuerint, hoc anno ad Pontificem primum accessisse. Non prius tamen, quād anno 1657 predictum Alexandri preceptum executioni mandatum fuit propter pestilentiam, que anno praecedenti aliquot Italia partes, & inter has Romanam urbem atque Ecclesiasticum statum graviter affixit.

99 De hac mora, moreque causa consentiunt Berninus & Pastrovicchius, quorum prior cū unum annum inter mandatum & ejusdem executionem disertè interponat, manifeste indicat, idem illud mandatum, non anno 1655, sed 1656 editum fuisse. Eodem teste, expedita hac super re littera à sacri Officii tribunal ad Gibertum Borromaeum, S. R. E. Cardinalem, Conventualium protectorem suere, qui postquam cum Capradosso Ordinis Generali consultisset, imposta est ejusdem Ordinis secretario ea provincia, ut patrem Josephum

Septembbris Tomus V.

è Foro-Sempronieni Capucinorum conventu ad Conventualium Auximanum, quād posset secretiū, conduceret. Jussis obtemperans secretarius, die vi Julii, horā noctis secundā, precitato anno 1657 ad Foro-Semproniensem conventum advenit, litterisque sacri Officii exhibitis guardiano, B. Josephum, de proximo discessu suo divinitus premonitus, eadem nocte inde abduxit, ac quanto post die, seu x ejusdem mensis Julii, sero vespere in conventum Auximanum inter suorum gratulationes salvum & incolumem adduxit.

100 Quatuor itaque annis prater aliquot dies cū quatuor B. Josephus inter patres Capucinos vixit, Assiso abduetus die xxiiii Julii anno 1653, & ex Foro-Semproniano conventu ad suos reversus die vi Julii anno 1657. Ex quatuor autem illis annis tres menses in conventu Petre-Rubea, reliquum temporis in Foro-Semproniano traduxit, excepto tamen illo dierum aut hebdomadum spatio, quo propter comitia provincialia in postremo loco celebrata ius-

fus est interim in conventu Montis-veteris commorari. Aetate ejus in novissimo itinere suo Auximum versus, ceteraque ab eodem in hoc conventu ad mortem usque gesta, lector in Vita edenda inveniet, ut necesse non sit ea hic pluribus exponere. Verum tamen non ingratum fore existimavi, si ejusdem vivendi normam, quam reliquo vita sua tempore tenuit, velut sub unum conspectum subicerem iisdem verbis, quibus, teste Bernino, ea Italice exposita legitur in Summario fol. 295, num. 15, A., § 130, eo modo, quo subdo,

101 Ad folis ortum surgebat è lectulo, & Quotidiana illius exercitia

rectâ ad oratorium suum sese conferebat, Horam primam canonicam, aliaque Officia, ut dicetur, recitaturus, donec ejus pater spiritualis, ut eum de peccatis confidentem audiret, in oratorium inductus esset. Confessione peracta, parabat se ad sanctum sacrificium Missæ celebrandum. Deinde ad facillum, ubi Missam secretò diceret, sibi destinatum descendebat: quod cū pervenisset, sacerdotali habitu indutus, & coram altari prostratus in genua, litanias beatissimæ Virginis devote recitabat. His finitis, Missam ordiebatur, quam magna cum devotione celebrabat, eaque sine ecstasis unam circiter horam durabat, cū ecstasis verò aliquando diutiùs, aliquando minùs. Videtur hic aliquid deesse; nam & res ipsa exigit, ut ecstases Missam diutiùs extraherent, & aliunde compcri, soluisse Beatum duas circiter horas, dum in ecstasē raperetur, sacrosancto isti Sacrificio impendere. Videtur itaque relationis auctor indicare voluisse, tantumdem temporis, plus minusve, ab eo ecstasis impensum fuisse, quantum Missæ impendebatur. His observatis, relationem prosequamur.

102 Post finitam Missam aliquantulum in sa- guardia deinde apud Religiosos cello morabatur; deinde ad oratorium redibat, Horas canonicas, aliaque divina Officia, quæ dicere soluerat, perfoluturus; videlicet Officium B. Mariæ Virginis, Officium defunctorum, Officium sanctæ Crucis & Spiritus sancti, septem psalmos penitentiales cum precibus; & si tempus supererat, hoc Coronæ impendebat. Hisce ergo exercitiis occupabatur usque ad horam prandii, quod, postquam ceteri Religiosi pranderant, ipsi afferebatur. Sumpto prandio, quod brevi expedierat, redibat ad oratorium, Deo gratias acturus; & si quis Religiosorum cum eo colloqui solebat, libenter auscultabat, donec ad cellam suam se reciperet, in quam sese includebat, ut unius ait sesqui horæ circiter spatio quiesceret. Expergefactus, revertebatur ad oratorium, preces suas usque

M m m m m ad

1010 DE B. JOSEPHO A CUPERTINO ORD. S. FRANCISCI,

AUCTORE

C. S.

ad AVE MARIA, (id est, donec ad recitandam salutationem angelicam signum de more daretur) ibidem prosectorius, nisi ab aliquo Religioso, spirituialis auxiliis petendi gratia ad se adducto distineretur.

B 103 Ad AVE MARIA socius illius licetnam accendebat; solebat enim ferè usque ad horam tertiam noctis spirituales libros legere, legebatque tum ordinariè Missam postridie dicendam, Vitam alicuius Sancti ejus dici, librumve aliquem Concionum aut Scripturæ sacræ. Versus horam noctis tertiam serebatur ei per socium suum cœna, postquam patres coenâsset. Post hanc repetebat oratorium, interdum aliis Religiosis comitatus, qui eum invisebant, ut de rebus asceticis discerent, vel cantilenas in Dei laudem concinerent. Hæc autem omnia per unam subinde horam ac medianam protrahebat; & licet alii recederent, ipse manebat in oratorio usque ad medium noctis, quando matutinum Officium erat recitandum. Dicto Matutino, quieti se dabat usque ad soles ortum. Atque hæc fuere illius diurna nocturnaque exercitia, quæ à suo in nostrum conventum ingressu usque ad supremum morbum semper observavit, nisi cum adversa valetudine aut aliqua infirmitate impediretur.

*supervixit
ad mortem
usque.*

104 Naturalis quoque ipsius vitæ ratio ea erat, quam subdo. Toto anno non aliis cibis vescebatur, quam esculibus: in cibo & potu sobrius erat, videbaturque invititus vesci, ita ab alienatus à sensibus, ut non adverteret, quid manducaret, biberetve. Quod ad vestitum attinet, pro subiecta linea laneam gestabat & sine ulla tela linea, par subligaculorum; nudos pedes crepidis indutus. Superior vestis, ceterorum Religiorum more, tunica & cinctus lanea erant, texta Affissi; hiemali tempore penulam seu pallium addebat. Isdem vestibus semper induitus dormiebat, partim sedens, partim super tribus tabulis extensus, ad caput habens cervicali telâ linea obductum, & pro strato pelle ursinam. Domicilium ejus constabat ex duobus cubiculis, quorum unum erat oratorium, alterum quieti destinatum; in quibus semper, totoque suæ vitæ ad mortem usque tempore solitarius vixit. *Hactenus laudata relatio in Summario, qua cuius sit, Berninus non indicavit.*

C 105 Austerum vita genus, quod in perpetua corporis maceratione, prefertim junior duxerat, vires ejus vehementer attriverant, ac stomachum imprimis ciborum parsitas qualitasque non parum debilitaverant. Decem enim annos, ut Berninus ex Summario fol. 91, num. 13, A. § 69 afferit, sine vino, septem sine pane, ac integrum Quadragesimam paucis nucibus contentus exegerat. Emaceratum itaque tot modis corpusculum, quod sexaginta annorum etas preterea aggravabat, die x Augusti anno 1663 febris corripuit, que superstites vires corrodendo, ipsum humanis rebus tandem exemit. Die XVII Septembris ejusdem anni sacro Viatico, eodemque aut certè postero die extrema Unctione munitus fuit: die vero XVIII exeunte, vel ineunte XIX, in placidissimum risum prorumpens, vultuque inopina luce coruscante, sanctissimam animam ad celum emisit, natu annos sexaginta, menses tres, diem unum. De anno menseque consentiunt omnes. Berninus ac Pastrovicchius tempus insuper strictius assignavit, nempe quadrantem circiter ante horam sextam nocturnam Italicanam, que diem XVIII fecuta est, quod tempus videtur in initium diei XIX incidiisse, cum tam in Brevi, quo duo ejusdem miracula à Benedicto XIV feliciter regnante Pontifice ap-

probantur infra num. 121, quam in Brevi beatificationis infra num. 128, die XIX Septembris obiisse dicatur. Obiit autem in conventu Auximano, cum ibidem annis sex, duobus mensibus ac diebus octo habitatset.

D 106 Ex hactenus dictis totius vite illius chronotaxis in hunc modum conficitur. Natus est Cūpertini, in oppido regni Neapolitani, dicitur Neritonensis, die XVII Junii anno 1603. In seculo futoriam artem aliquo tempore didicit. Anno 1620 (mensem Augustum addit Berninus,) adeoque etatis sua decimo octavo, à patribus Capucinis inter sui Ordinis laicos admissus, in convenio Martina-tirocinium inchoavit, frater Stephanus appellatus. Anno sequenti, sive Christi 1621 ante Pascha, quod tunc die XI Aprilis celebratum fuit, ex eodem tirocinio domum remissus est. Post hac, incertum, quo tempore, annuitibus maire & avunculo suo, Ordinis Minorum conventionalium presbytero, obtinuit, ut inter ejusdem Ordinis Tertiarios laicos, quos Oblatos appellant, cooptaretur in conventu S. Maria Cryptella, sive della Grotella nuncupato, prope Cupertinum, ubi stabeli multaque domestica curam gesit, & aliquo etiam tempore avunculo suo focius adjunctus fuit.

E 107 Anno 1625, etatis sua XXXII inchoato, die XIX Junii ad ejusdem Ordinis habitum clericalem ducta admissus, & novitiis clericis adscriptus, tirocinium suum in laudato Cryptella conventu exorsus est, ibi demque anno in sequenti solemniter professus est. Anno 1627, die XXX Januarii ab episcopo Neritonensi minoribus Ordinibus, die XXVII Februarii subdiacanatu, diaconatu verò die XX Martii ejusdem anni & ab eodem episcopo Neriti iniciatus est. Sacerdotium denique anno 1628, die XXVIII, vel forte IV Martii, ab episcopo Castrensi suscepit. Anno 1638, die XXI Octobris (teste Bernino) ex dilecto sibi Cryptella conventu Neapolim profectus est, evocatus à sacra inquisitione tribunali, apud quod velut impostor immerito accusatus fuerat. Post probatum Neapoli innocentiam ejus, agitamque sanctimoniam, cum litteris ab eodem tribunali acceptis Romam ad patrem Generalem sui Ordinis destinatus est, & ab hoc post aliquam in Urbe moram ad S. Francisci Affisensem conventum in Umbriam transmissus fuit.

F 108 Dum in hoc conventu celestibus deliciis affueret, & miraculis clarus, omnibus in veneratione censetur, litteris à Romano sacra inquisitione tribunali, jubente Innocentio X summo Pontifice, die XXIIII Julii anni 1653 inde ad Petra-Rubea Capucinorum conventum, atque hinc post tres menses ad Forum-Sempronianum, qui Capucinorum pariter est, ob concurrentis ad ipsum populi frequentiam translatus fuit, & ab exterorum hominum consortio prohibitus. In hoc posteriori loco triennium circiter exegit, paucò interim tempore in Monte-venti, apud Capucinos tamen, degit, donec provincialia ejusdem Ordinis comitia apud Forum-Sempronii celebrabantur. Tandem anno 1657, die VI Julii, mandante Alexandro VII, qui Innocentio X in Pontificatum successerat, ex Forum-Semproniano conventu ad Auximanum Minorum Conventionalium conductus, eoque die X ejusdem mensis adveniens, sui Ordinis fratribus, à quibus quatuor ferè annos exsulaverat, cum ingenti utramque gaudio restitutus fuit. Ex hoc denique loco, post annos sex, menses duos, dies octo, relicts ibidem mortalitatis exuvias, ad celos emigravit, sanctimoniam illustris ac miraculorum frequentiā vivus aquæ ac mortuus clarissimus.

§ IX.

A
§ IX. Beati sepultura, & aliquot brevia elogia per scriptores synchronos.

Venerabile corpus præter morem loculis inclusum

Praesentissimo vita periculo, in quo B. Josephus Auximi versabatur, Roma intellecto, Alexander VII Pontifex, quanti illius sanctitatem faceret, palam fecit. Eisdem enim iussa, teste Bernino ex Summario fol. 1, num. 1 A., § 1, Cardinalis Flavius Chisius sequentem epistolam ad Antiochum Honofrium, Auximatis episcopi vicarum dedit, quam ex Italica Latinam hic exhibeo. Illustrissime & reverendissime domine vicarie generalis. Dolorem non vulgarem, quem ex gravi infirmitate patris fratris Josephi à Cupertino, per varias dominationis vestræ litteras cognita, conceperam, nunc auxerunt eæ, quibus die xvi hujus ad me datis significas, eumdem in supremo agone versari. Si à Domino Deo ad alteram vitam evoceatur, dominatio vestra curabit, ut corpus illius in loculo (quamquam id insolitum sit) deponatur, curabitque, ut in sepulcro, quod pro sua prudentia ad propositum magis convenire judicaverit, inhumetur. Monendum tamen, ut omnia peragantur sine insolita & extraordinaria significazione &c. Romæ xxii Septembbris MDCLXIII. Ad dictissimus dominationi vestræ F. Card. Chigi.

Or balsamo conditum inveniatur.

110 Verum basce litteras ipse Cardinalis Antonius Bichius, Urbini legatus & episcopus Auximanus jam prævenerat, uti ex Summario folio 237, num. 15, D. § 7 & sequenti docet Berninus. Deputaverat enim laudatum vicarium suum generalem Honofrium, archidiaconum Fiorenzium & canonicum Pinium, qui Beati Viri funus procurarent. Hi verò venerabile corpus cum publico instrumento recognitum, aperiri, balsamoque & odoriferis herbis condiri iussérunt, atque in loculo cūpressino, quem alteri querno inclusérunt, depositum, ante altare Virginis sine labe concepta in sepulcro recens excavato inhumari. Deinde aliud quoque instrumentum, quo de corpore, loculo ac sepultura constaret, per Joannem Hilarium, notarium & cancellarium episcopi Auximatis, fieri mandarunt, saxumque uno ac dimidio pede longum unoque latum, cui crux cum tribus montibus incisa erat, sepulcro imponi, quod suo tempore ibidem etiam fuisse ait Berninus. Non sine miraculo tamen ipsa sacri corporis inspeccio & unctio facta est; nec sine ingenti populi concursu, cuius pietati illud die xix & xx publicè expositum fuerat, post celebres exequias tumulatum fuit; sed cum hac in Vita edenda satis exponantur, iis hic supercedeo.

Cardinalis Facchinetti epistola

111 Non abs re tamen fore arbitratus sum, si duas de B. Josephi felicissimo obitu epistolæ, quas Berninus ex Summario recitat, hic subiungerem, ut ex hisce etiam liquet, quæ tum fuerint optimatum virorum de ejusdem eminenti sanctitate iudicia. Prima, pro qua Berninus laudat fol. 5, num. 3, B. § 1, est epistola Cardinalis Cesaris Facchinetti, episcopi Spoletani, quæ ad amicum suum, à quo de Josephi morte per litteras certior factus fuerat, Italice respondit in hunc modum, Per humana epistola, quam reverendissima paternitas vestra ad me dedit, magno mihi solatio fuisse, nisi me nuntio de obitu patris nostri Josephi à Cupertino, prius mortui, quam de ipsius morbo inauditem, perculisset. Piis hominibus suum præmium

Septembbris Tomus V.

in morte est. Hinc gaudendum mihi est de tanta jactura, cum haec causa sit certæ spei & perennis præmii tam religiosæ animæ. Hisce tamen non obstantibus, hujusmodi funera humanæ naturæ nostræ acerba sunt, quod integræ vitæ hominum commercio desitutus nos videamus, quando non amplius ad manum habemus similes auxiliares; convenientque, nos tristari de divortio, non ex defectu gaudii de eorum felicitate, sed propter intercessionem pro nostra.

112 Tantam itaque jacturam cum paternitate de B. Josepho vestra doleo. Habuisti in patre Josepho à Cupertino magnum contemplatorem, perfectissimum pauperem, humilem efficacissimis validisque experimentis confirmatum, subditumque tam subsequentem, ut numquam, quod sciam, illum propriæ voluntatis indicium dederit. Viginti sex annis amicitia ejus usus sum, nec umquam illum uno die alium quam altero potui deprehendere, sed semper divinae voluntati conformem, semper majoris gloriæ Altissimi cupidum, hominumque beatitatisavidum, in quorum obsequio vitam suam millies impendisset. Utque periculo subducere, corrigeretque quilibet discolum, & ad Deum adduceret, solvebatur in lacrymas, asperisque sui afflictionibus eundem ad frugem revocare conabatur. In colloquiis de Deo familiari sermoni eruditio miscebat, ita ut simplicitate sua amore sui ingereret & doctrinæ satisficeret: nec alteri tamen libro, quam Crucifixo studuerat.

113 De gratia & natura audivi illum mirabiliter differentem, cum ineffabilibus verbis divinam primæ potentiam extolleret, & secundæ libertatem demonstraret. Illius ecstases oīnibus notæ erant. Vidi illum quatuor digitis à terra sublevatum, multique ē domesticis meis mecum videbunt. Vultus ejus simulacrum erat religiosæ gravitatis & effigies devotissimæ amoenitatis. Conversio ducis Brunsvicensis precibus patris Josephi à Deo concessa est, & in ducis cum Patre colloquio dux sete victum dedit argumentis patris Josephi, qui de illa anima triumphavit, quia Deus ipsi vires & sapientiam indiderat &c. Spoleti die 2 Octobris MDCLXIII. Reverendissimæ paternitatis vestræ &c. Cæsar Cardinalis Facchinettus. Ita ipse Altera epistola, quam Berninus in Summario fol. 273, num. 15, H., § 1 legi afferit, & Italice pariter exhibet, scripta est à Joanne Baptista Penna, episcopo Vigiliensi in provincia Bariana, ad Bonaventuram Claverium, episcopum Potentinum, jam alias laudatum.

114 Accepi, inquit, illustrissimæ dominationis vestræ litteras, in quibus sancti patris fratris Josephi à Cupertino mortem mihi notam facis. Daleo de jactura, quam Christiana respublica fecit; licet gaudeam, quod certus sim, illum jam nunc in cælo frui ea mercede, quam promisit Deus diligentibus se. Sanè, illustrissime Domine, ex animi sensu loquor, dico, De illa jactura, quia ego illum pro Sancto semper habui, postquam novi & cum eo conversatus fui. Referam illustrissimæ dominationi vestræ, tamquam dignissimo Seraphicæ Religionis prælato, aliqua, quæ experimento comperta habeo. Primò sensi odoris suavissimi fragrantiam, intensam, neque naturalem, quæ meis manibus adhæsit, quamque ego sensi in mea viscera penetrare; & quæ pauco aliquo tempore duravit. Conceptam de sanctitate illius æstimationem mihi confirmavi ex eo, quod, cum idiota esset, nihilominus sentirem tranquillari mihi animum meum circa ea, de quibus cum eo disserebam, non secùs ac si excellentissimus theologus fuisse. Ex alacritate quo-

pauli post
hujus obitum
scripta:

item altera
Joannis
Baptiste
Penna

F

M m m m m 2 que

1012 DE B. JOSEPHO A CUPERTINO ORD. S. FRANCISCI,

AUCTORE

C. S.

episcopi Vii
giliensis.

que illius & sermone compri, virtutem ejus minime vanam aut simulatam fuisse.

115 Ad hanc cùm postrema vice de Tiburtino conventu, per Eminentissimum Cardinalem Roma bonae memorie suppresso, cum eo loquerer, in eaque re eum ob obsequia Cardinali praestata, tum ex affectu erga Religionem meam (*Angustianam*) aliquantulum commotus essem, dum ista referrem; ipse, licet facie esset hilari, se veram subito induit, & subiratus Breviarium manu percutiens, hanc ait: Nihil hoc ad istud, quod futurum est: ipsi nōrunt, ipsi à Spiritu sancto moventur. Ego Deum precor pro domino Cardinale Roma, quia bona de eo narrari audivi. Quibus verbis, quantum mihi videtur, aliorum conventuum suppressionem, qua postmodum fecuta est, prædictis; quia Bulla tunc nondum edita fuerat. Die 1 Novembris MDCCLXIII. Devotissimus & obstrictissimus famulus Joannes Baptista episcopus Vigiliensis. *Bulla*, de qua hic agitur, hanc dubiè fuit ea, quam Innocentius X Pontifex Maximus edidit pro parvorum conventuum Regularium, quibus conveniens personarum numerus non sufficeret, in Italia extinzione, quam Bullam habebat in Bullario Romano tom. 5, pag. 523 & sequentibus, ubi data notatur Idibus Octobris anni 1652.

B
Ejusdem
Beati breve
elogium

116 Hisce duabus sacrorum presulatum litteris addo unum & alterum scriptorum testimonium, quos Berninus cap. ultimo *Vita synchronos* ei fuisse affirmat. Horum primus, teste Bernino ibidem, in *Mss. compendio Vita* venerabilis servi Dei Silvestri Calia, laici Ordinis Minorum Reformatorum S. Francisci, folio 7 ad propositum nostrum hac habet: Intimam amicitiam & fraternalm conuentudinem (frater Silvester) coluit cum patre fratre Josepho de Cryptella, Minore Conventuali, & pariter Cupertiniensi, qui se totum Deo & contemplationi rerum divinarum dedit, sanctis præceptis monitisque à fratre Silvestro specialiter imbutus; magnos in perfectione progressus fecit, & tribus abhinc annis Auximi in Marchia Anconitana obiit magna cum fama sanctitatis, alter nostrorum temporum sanctus pater Franciscus ab omnibus habitus. Iste frater Josephus à Cryptella, tum juvenis, & in semita perfectionis tiro, magni faciebat & venerabatur semper, velut Sanctum, fratrem Silvestrum; de quo cùm loqueretur, magna dicebat. Pari modo frater Silvester non tantum magni faciebat fratrem Josephum, verum etiam vaticinatus est, cumdem insignem Sanctum evasurum, talemque, ut multis admirationi futurus esset, uti contigit, licet iste frater Josephus tum temporis laicus esset in conventu Cryptellæ, neque tum inter novitos clericos suisset receptus, ac talium rerum eventus procul abessest ab humana notitia sine peculiari lumine divino.

C
per duos
scriptores
synchronos.

117 Hacenus *anonymus*, post que Berninus obseruat, landatum venerabilem fratrem Silvestrum die xiv Julii anno 1621 obiisse; quod si ita sit, non potuit certè hic, nisi admodum exiguo tempore B. Josephum laicis in conventu Cryptella adscriptum cognovisse, ut lique ex dictis supra § 1. Observat secundò, de ea utriusque viri sancta amicitia mentionem fieri in processu Neritonensi fol. 606 & sequentibus, & in Summario edito fol. 209, num. 17. De sublimi & heroica spe, § 1. Alterum testimonium, ab eodem Bernino relatuum, est Dominici Sapani Cupertiniensis, Beato pariter synchroni, qui in Ephemeridibus *Mss. rerum sui temporis*, fol. 21 hac ait Italice: Dic xviii Septembris ejusdem anni MDCLXIII in

civitate Auximana in Marchia Anconitana pater frater Josephus Desa obiit cum opinione & fama universalis sanctitatis heroicæ. Mortem illius tota doliuit provincia, ubi ejus virtutes notæ sunt, quippe qui in terris vixit velut Seraphinus in carne, semper ardens & per divinitatem amorem ecclasticus. Ex hisce liqueat, quæ fuerit de Josephi sanctitate mortis sua tempore communis existimatio, qua etiam ex *Vita* edenda magis apparebit, quamque summi Pontifices, ac novissime Benedictus XIV, universæ Christi Ecclesie in terris feliciter praesidens, suo calculo comprobaverunt. prout sequens § docebit.

D

§ X. Causa beatificationis illius
introducta, & à Benedicto
XIV Papa feliciter per-
fecta.

Bennio post beatum Josephi obitum processus de Vita ac miraculis ejusdem in civitatibus Neritonensi, Assisensi & Auximana, potestate ordinaria confecti fueru; quibus Romam transmissis, & à sacra rituum Congregatione mature examinatis, venerabilis servus Dei Innocentius XI Pontifex Maximus, die xxxi Augusti 1686 commissionem pro introductione causa ipsius signavit, teste Pastrovicchio in *Vita* edenda, num. 126. Consequenter ad hanc novi processus auctoritate Apostolica in iisdem locis de more instituti factique sunt, & de promovenda Josephi beatificatione & canonizatione sedulò laborari cœptum. Verum quoniam dubium de Virtutibus illius theologicis ac cardinalibus jam iam legitime discuteretur, obstat decretum Urbani VIII, quo vetuit, ne id ante elapsos ab obitu quinquaginta annos fieret, ad quod tempus complendum aliquot deerant anni, cùm Josephus anno 1663 mortuus esset.

Innocentius
XI signat
commisso-
nem pro in-
troductione
causa:

119 Difficultatem hanc, supplicante totius Religionis sua nomine patre magistro Joanne Damasceno, Ordinis Minorum Conventualium, sanctaque Romane ac universalis Inquisitionis & sacrorum rituum Congregationis consultore, sustulit Clemens XI Papa, qui in Decreto die x Julii, anno 1711 dato, concessit, causam beatificationis & canonizationis dicti servi Dei, fratris Josephi à Cupertino prosequi, agi, & discuti posse super illius meritis usque ad totalem determinationem, non obstante, quod à die obitū illius, sequenti die xxi Septembris MDCLXIII, seu &c, non sint adhuc elapsi quinquaginta anni, ad formam decretorum san. mem. Urbani octavi, quibus expressè in hac causa derogavit, & ita servari, prosequi, agi, discuti & terminari mandavit, dictis decretis, aliis constitutionibus Apostolicis, ceterisque contrariis non obstantibus quibuscumque. Decretum hoc exstat tom. 2 *Contumptionis Magni Bullarii Romani*, part. 2, pag. 435 & sequenti, unde hac rerum.

Clemens XI
dispensat in
annis ab obi-
tu,

F

120 Post sedulum de more examen Clemens XII Romanus Pontifex anno tandem 1735, die xv Augusti decreto suo virtutes illius in gradu heroicæ approbat, quemadmodum ex mox recensendis patet. Inde ad miraculorum discussionem itum est, ex quibus Benedictus XIV feliciter regnans, die iv Octobris 1752 duo approbat, per decretum, quod hic subjicio. Decretum summi Pontificis Benedicti Papæ XIV in causa Neriton. beatificationis & canonizationis Ven. servi Dei, Josephi à Cupertino, sacerdotis Ordinis Minorum Conventualium

Clemens XII
virtutes, Be-
nictus
XIV duo
miracula ap-
probant,

A lium S. Francisci. Postquam fel. record. Clemens XII noster prædecessor, præmisso sedulo, quo par erat, examine, constare ritè decrevit de virtutibus tam theologalibus, quâm cardinalibus, eorumque respectivè annexis, in gradu heroico venerabilis servi Dei Josephi à Cupertino, sacerdotis professi Ordinis Minorum Conventualium, quemadmodùm liquet ex decreto, ab eodem prædecessore edito die xv Augusti MDCXXXV, alterum institutum fuit de more judicium super miraculis eritis à causæ postulatoribus ex processibus Auximano, Assisiensi, & Neritonensi, non solum ordinaria, sed etiam Apostolica auctoritate confectis, quorum validitas semel ac iterum fuerat approbata.

cujus posterius decreta.

121 Expensis igitur, ut affolet, iisdem miraculis in congregazione anteparatoria, habita die 2 Martii, & præparatoria, habita xvi Novembris superioris anni MDCLII, superni factum est dispositione consilii, ut tandem congregationi generali coram Nobis cogendæ præstituta esset dies xix (vide dicta num. 105) mox elapsi Septembri, quâ Servus Dei, relictis in urbe nostra Auximana anno MDCLXIII mortalitatis exuviis, pretiosam in

B conspectu Domini mortem obivit. Ne in re admodum gravi ullæ desiderari possent Apostolicæ Nostræ follicitudinis & vigilantiæ partes, antequam dictæ generali congregationi interessemus, miraculorum probationes, ex eisdem processibus Apostolicis & ordinariis decerptas, rimavimus, allegationes postulatorum, & consilia medicorum, scripto pro veritate exarata, evolvimus, eosdemque postulatores, causam voce orantes suam, audivimus: consultorum deinde suffragia expendimus, illaque coram universo cœtu aperuimus; ac demum S. R. E. Cardinalium sententias disertè coram Nobis prolatas excepiimus.

die iv Octobris anni 1752 editam recensetur:

122 Verum eti compertum Nobis apprimè fuerit, duo ex propositis miraculis, nempe secundum & tertium in ordine, ferè communī voto consultorum, ac prorsus unanimi Cardinalium suffragio approbari, deliberationem tamen Nostram in aliud tempus rejecimus, quo consuliū rem expedire possemus non solum severioris Nostræ studii accessione, sed implorata ex alto cœlesti ope ab eo, qui mentes hominum lumine suæ claritatis illustrat. Hac itaque die divo patriarchæ Francisco sacra, postquam provoluti ad ejus aram in basilica sanctorum xii Apostolorum, Omnipotenti Deo incruentum Sacrificium & Hostiam placationis obtulimus, duo præmissa miracula duximus approbanda; & hanc diem eum in finem elegimus, ut novis in diem pateat argumentis, sanctitatem in Franciscana familia, ab eximio conditore suo innectam, uberrimo Ecclesiæ gaudio in ejus alumnis adolescere.

puero incisus oculus, integrer refititur;

123 Primum miraculum, alià secundum in ordine, contigit Stephano de Matthæis, puero duodenni, cuius dexter oculi pupilla, à coætaneo puero istu squammosi & acuti lapidis vulnerata & transversum scissa fuit, sanguine aliquæ humoribus adeò latè manantibus, ut totius oculi orbita, seu bulbus, exsiccati, contrahi, & introsum deprimi visa sit, ablata eidem Stephano videndi facultate. Medicus & chirurgus, qui actum de visione pronunciaverant, nonnulla ad paucos dies adhibere remedia, curando tantum vulnus idonea; sed infirmus, erecto in ipsa coecitate, hominum judicio non removibili, animo in venerabilem Josephum, domi primùm ejus opem implorat, deinde unà cum matre illius sepulchrum adit, preces ferventiū ingeminat provolutus in

genua, oculum lapidi sepulchrali admovet, & pristinam videndi facultatem in instanti recuperat, & intuentibus oculum exhibet, rotunditati & primævæ partium concinnitati restitutum.

genù periculoso tabere affectam fibid sanatur.

124 Secundum miraculum, alià in ordine tertium, accidit Victorio de Matthæis. In dextero illius genu altas radices egit tumor cysticus seu folliculatus, qui spatio sex circiter annorum ex diuturno humorum aggestu in enormem ac duram molem concretus, infirmum nec gradi nec genuflectere patiebatur, illumque assiduis angebat doloribus, acerbius ultimo ante sanationem mense fæcientibus. Prægrandi huic tumor, & jam seneienti nulla umquam adhibita fuerunt remedia, nec manus accessit chirurgi, probè consci, sine vitæ periculo admoveri non posse. Æger spe dejectus recuperanda salutis ope humana, quo die cadaver Servi Dei, recens defuncti, in ecclesia sui Ordinis confluenti populo expositum erat, priùm eamdem ecclesiam, deinde facellum adivit, in quo venerabilis Dei Servus Missam privatim celebrare consueverat. Dexterum genu ac tumorem in ipso extuberantem admovet altaris suppedaneo, in quo ex diuturno orandi usu impressa apparebant vestigia genuum Servi Dei. Ex illo contactu momento temporis evanuit tumor, nullo cystidis, nulloque tunicae folliculi superstite signo in genu complanato, & ad motum prorsus expedito.

E

125 Hæc itaque duo miracula, tamquam tertii generis, approbamus; ac præsens approbationis Nostræ decretum manu Nostra subscriptum inter acta Congregationis referri volumus & mandamus. Datum Romæ apud S. Mariam Majorem die iv Octobris MDCLII, Pontificatus Nostri anno decimo tertio.

Idem Pontifex, in alteriori congregazione habenda dispensans,

D. F. Card. Tamburinus Præf.

Locus Sigilli.

M. Marefusus Sac. Rit. Congr. secretarius. Approbatis duobus prædictis miraculis, idem summus Pontifex Benedictus XIV, supplicante reverendissimo patre magistro Carolo Antonio Calvi, ministro Generali ejusdem Ordinis, visaque favorabili relatione & scripto voto illustrissimi Ludovici Valenti, Fidei promotoris, ab ulteriori congregazione generali habenda benignè dispensavit, utque ad formalem venerabilis Servi Dei beatificationem procedi posset, concessit per rescriptum datum die xii Decembris anni MDCLII. Nec multò post, die scilicet xx Februarii anni proximè subsecuti, Breve Beatificationis ejusdem signavit, quod ex impresso Roma exemplari subjicito.

126 Breve beatificationis vñ. servi Dei Josephi à Cupertino, sacerdotis professi Ordinis fratrum Minorum Conventualium S. Francisci.

per Breve die 20 Februarii anno 1753 datum

BENEDICTUS PAPA XIV.

Ad perpetuam rei memoriam.

Aternus Dei Filius, eti ante mundi originem, Patri coæqualis, æquè semper regnaverit, in plenitudine tamen temporum ideo apparuit patefactus in carne, ut juxta prophetarum vaticinia collapsa redescipendo, & diruta instaurando, regnum suum in ultimos usque terræ fines contra antiqui hostis tyrannidem erigeret & stabiliret. Quicumque igitur in hoc regno, quod ex omnibus linguis & populis colligendum erat, tamquam cives adscribi satagunt, illud violenter expugnare & assequi debent; cum hoc perpetuum

M. m. m. m. m. 3

edi-

1014 DE B. JOSEPHO A CUPERTINO ORD S. FRANCISCI,

AUCTORE

C. S.

edictum, & in omnem vitam ipfis promulgatum voluerit Christus Dominus, quod ignem venerit mittere in terram, & quod nihil aliud peteret, nisi ut accenderetur & arderet. Hoc cœlesti igni mentes hominum undequaque instaurantur, cum ardore Spiritus sancti afflatae & succensæ, terrenis cupiditatibus compressis atque devictis, in Dei amorem rapiuntur, atque in similitudinem imaginemque ejus conformantur.

127 Divinæ hujus potentiae locupletissimum testem habemus in venerabili servo Dei Josepho à Cupertino, Ordinis Fratrum Minorum S. Francisci, Conventualium nuncupatorum, sacerdote professo, qui, cum in hoc Christi regno ejus servitutis se devoerit, veterem exuit hominem, & novum indavit, & ducem & antesignanum Franciscum per altissimam paupertatem, per omnitudinem fui abnegationem, per orationis instantiam, per crucis meditationem, per arcta silentia, & per longas inediis imitari contendit. Verum cum penitus intellexisset, quod, etiamsi tradidisset corpus suum, ita ut arderet, nihil illi prodesset, nisi charitatem habuisset; hinc factum est, ut in hoc primo & maximo Deum diligendi mandato cogitationes omnes, omnesque vires enixa conferret. Ex hac intima cum Deo amione adeò cor ejus divinæ charitatis igne corripietatur, & incredibili internæ dulcedinis amore totum deflagrabat, ut in ecstas & raptus aliquando crumperet; & cum incola teneretur in terra, præ vehementissimo Dei desiderio tamquam domesticus haberetur in cœlis.

128 Quapropter ejus nomen omnium sermones celebrari coepit, quod nec inaccessa loca, nec secretiora cubicula, in quibus quandoque moram obediendo traduxit, continere potuerunt; donec reliquias Auximi in Piceno die xix Septembris anno MDCLXIII inter sodales suos mortalitatis exuviis, ad æterna præmia vocatus, ad celestem patriam commigravit. Percrebente itaque in dies ejus sanctimoniaz clarissima fama, ad Congregationem venerabilium Fratrum Nostrorum S. R. E. Cardinalium, sacris ritibus præpositorum, causa deduxta est; ubi cum de virtutibus æstimandis juxta canonicas sanctiones quæstio de more habetur, fel. rec. Clemens PP. XII prædecessor Noster xviii Kalendas Septembris anni MDCCXXXV in gradu heroico constitutas eas esse pronunciavit. Porro coram Nobis ad universalis Ecclesia regimen divina miseratione vocatis cum de miraculis disceptaretur, non absque supremo consilio factum esse censemus, ut ea ipsa die, videlicet die xix elapsi Septembris, generalis congregatio super hac re coram Nobis cogeretur, quæ venerabilis Dei Servus sexagenario major, meritis cumulatus, mortalitatem explevit in terris, & immortalitatem inchoavit in cœlis.

129 Duo ex miraculis, quæ discutienda proponebantur, consultorum suffragiis & venerabilium Fratrum Nostrorum S. R. E. præfatae Cardinalium sententiis consentientibus, probanda esse censuimus, & decretum super eisdem Nostrum proferre & promulgare voluimus die S. Francisco de Assisio sacra, postquam ad ejus aram provoluti in basilica sanctorum xii Apostolorum de Urbe omnipotenti Deo Hostiam placationis obtulimus; quam diem eum in finem delegimus, ut sanctitatem, in hac Franciscana familia à Seraphico Parente suo inventam, uberrimo Ecclesiaz proventu in ejus alumnis in dies adolescere, novis atque mirificis argumentis constaret. Quapropter precibus tandem regum, episcoporum, aliorumque principum, necnon dilectorum filiorum Fratrum

Minorum Conventualium, paternâ clementiâ annuentes, de ejusdem Cardinalium Congregationis consilio & assensu, auctoritate Apostolica, tenore presentium indulgemus, ut idem Dei Servus Josephus à Cupertino in posterum Beati nomine nuncupetur, ejusdem corpus & Reliquiæ venerationi fidelium (non tamen in processionibus circumfertæ) exponantur; imagines quoque radiis seu splendoribus exornentur; ac de eo quotannis die decima octava Septembris, quam diem pro ejus festivitate celebranda prescribimus, sub ritu duplice minori recitetur Officium & Missa de Communi confessoris non pontificis, cum Oratione à Nobis approbata, juxta Rubricas Breviarii & Missalis Romani.

130 Recitationem autem Officii & Missæ celebrationem hujusmodi fieri concedimus tum in proprio Minorum S. Francisci Conventualium Ordine, in quo solemni emissa professione, usque ad obitum permanxit, tum in Ordine Fratrum Minorum ejusdem S. Francisci Capucinorum (inter quos per aliquot annos commoratus est) ac de Observantia, Reformatorum, Recollectorum, & Excalceatorum, ac Tertiis Ordinis nuncupatorum, tum in oppido Cupertini, in quo Vir Dei in lucem prodivit, ac in tota diœcesi Neritonensi: in Nostris etiam civitatibus Assisi, illiusque diœcesi, Terrâ de Petra-Rubea diœcesis Feretranæ, Foro-Sempria, & illius diœcesi, quæ loca suo incolatu ac virtutibus illustravit; tum denique in tota diœcesi & civitate Auximana, in qua ipse obdormivit in Domino; tum apud archiconfraternitatem sub invocatione S. Antonii Patavini in eadem basilica sanctorum xii Apostolorum de Urbe, & confraternitatem S. Stephani in civitate Assisiensi, canonicæ erectas, in quas cooptatus fuit, ab universis Christi fidelibus tam Regularibus, quam Secularibus, qui ad Horas canonicas tenentur, & quoad Missas attinet, etiam ab omnibus sacerdotibus, ad ecclesiæ, in quibus festum peragetur, confluentibus.

131 Præterea, primo dumtaxat anno à datis hisce litteris, in ecclesiæ Fratrum Minorum Conventualium, cæterarumque Franciscanarum familiarum, civitatum, terrarum, oppidorum & diœcесum, archiconfraternitatis & confraternitatis, hujusmodi solemnia beatificationis ipsius Servi Dei cum Officio sub ritu duplice majori & Missa, die ab ordinariis respectivè constituta, postquam in basilica Nostra S. Petri in Vaticano peracta fuerint solemnia, nempe die xxiv currentis mensis, celebrandi facimus potestatem. Non obstantibus Constitutionibus & Ordinationibus Apostolicis, ac Decretis de non cultu &c editis, cæterisque contrariis quibuscumque. Volumus autem, ut earumdem presentium litterarum transumptis, seu exemplis etiam impressis, manu secretarii dictæ Congregationis Cardinalium subscriptis, & sigillo præfecti ejusdem Congregationis munitis, eadem prorsus fides ab omnibus & ubique locorum, tam in judicio quam extra illud habeatur, quæ ipsis presentibus habentur, si forent exhibitæ vel ostensæ.

Datum Romæ apud S. Mariam Majorem sub annulo Piscatoris die xx Februarii MDCLIIII, Pontificatus Nostri anno decimotertio.

D. Card. Passioneus.

Ceterum eadem beatificationis solemnia die supra citato Roma in S. Petri Apostolorum principis basilica Vaticana solito cum apparatu celebrata fuerit, & ego magno cum animi solatio praesens spectavi. Nunc vitam accipe.

D

Missæ &
Officio in
certis locis
& à certis
personis coli.

E

Quæ beatifica-
tionis sole-
mnia cele-
brari permis-
tit.

F

VITA

ipsum cum
insigni elogio

Bonorum
catalogo

adscribit,
& assignata
die 18 Se-
ptembris,

V I T A

Auctore Angelo Pastrovicchio,

Ex Processibus Italice edita.

C A P U T I.

*Beati natales & pia pueritia,
tirocinium apud Capucinos ;
inde dimissus , fit Tertiarius
apud Fratres Conventuales
S. Francisci , deinde novitius
clericus ; professus , sacerdotio
initiatur.*

B

*Cupertini in
stabulo na-
tus , puer
virtutibus e-
micat.*

a

b

c

d

e

f

*apostematis
affligitur ,
quibus divi-
nitatis sanatis ,*

C

g

h

*etiam san-
ctius vivit :
habitum
Conventua-
lium S. Fran-
cisci frustra
petit.*

que amarissimo absinthii pulvere conditas man-
ducare (& id quidem cum tam severo jejunio , ut
nonnumquam biduum triduumque sine cibo exi-
geret) fuit in ea aetate tenor vitae ipsius tam mor-
tificatae in corpore , sed cum tanta simul mentis
elevatione in Deum , ut aliquoties rogatus , cur
non comedederet , humaniter responderit : Non me-
mineram i. Decimo septimo aetatis suae anno , ve-
hementius ex ardente desiderio fallacis mundi
deserendi , ut in partem seculi sancti Deo feso in
aliquo sacro monasterio arctissime conjungeret ,
mentis oculos in Franciscanum Minorum Con-
ventualium Ordinem in primis conjectit ; utque
in hunc admitteretur , vota sua patri Franceschino
Desa , patruo suo , ejusdem Ordinis Religioso
exposuit. Verum non alia de causa , quam quod
Nepotem suum nullis litteris imbutum , ad sacer-
dotium inhabilem judicaret , ejusdem postulatis
nullo modo voluit consentire k.

4 Hac repulsâ afflictus Josephus , sed certus
tamen quocumque modo sub sancti patriarchae
Francisci vexillo militare , ad quem sequendum
sentiebat feso non intermissis vocibus à Deo com-
moneri , patri Provinciali Minorum Capucino-
rum / humiliter supplicavit , ut inter laicos religio-
sissimi illius Ordinis admitteretur ; & benignissime
exauditus , imposito Stephani nomine , anno MDC-
xx in convertu Martinæ m sacro habitu induitus
est. Verum five quod oculi ipsius tunc reipsa de-
fecerint , ut nonnulli crediderunt , seu potius quod
cum habitu , institutione & exemplis illorum optimorum
Religiosorum , ecclesiasticus amor igne in ejus-
dem corde vehementius accenso , semper magis con-
junctus Deo atque ecstasicus esset , & quod per-
fectius spiritu operaretur , eò minus exactè cor-
poris officiis flungeretur , evenit , ut , cum panem
album ab atro non distingueret , vasaque & testas ,
è manibus lapsas frequenter rumperet , dumque
ligna super focum reponebat , lebetes everteret ,
aliosque hujusmodi defectus committeret , pro-
pter quos ad sui status officia ineptum se exhibebat ,
post longam octo mensium in tirocinio
exercitationem (Deo , qui mirabilis est in viis suis ,
ita permittente) dimissus fuerit , coque sacro habitu
exutus , tanto cum dolore , ut , quemadmodum
is ipse jam senior ajebat , visus sit sibi sentire , cum
ista tunica pellem sibi detrahi , carnemque ab os-
ibus avelli n.

5 Jam amissis pileo , caligis & calceis , quos ,
antequam in memorato conventu vestiretur , attu-
lerat , reliquas mundanas vestes induit , atque ita
seminudus , quo minus modestiae & confusione sub-
iret , statuit non redire Cupertinum , sed Vetricam o , ubi prædictus Religiosus patruus ipsius
tum temporis conciones habebat. In hoc itinere
inter eundem circa vesperam in graviora pericula
incidit ; primò à ferocibus molossis , qui in eum
discreturi irruerunt ; deinde à furibundis opilio-
nibus , qui ipsum quidem à canibus liberarunt ,
sed eundem exploratorem à furibus missum rati ,
jam jamque occidere meditabantur ; verum ab u-
no eorum agnitus , dimissus est , & buccellâ pan-
nis insuper refectus p. A dæmonie denique pericu-
lum incurrit , qui emissâ horribili voce : Sta ex-
plorator , videndum feso ipsi in specie hominis e-
quo insidentis exhibuit , tetro vultu & minaci gla-
dio manum armati , similiter improperans illi ,
quod regii regiminis explorator veniret. At Beatus
vix paucos passus processerat , quin nihil me-
tuens , oculosque per vastissimam illam planitiem
in omnem partem revolvens , deprehenderit , cum
è conspectu evanuisse : unde sibi ait : "Is fuit Ma-
lata-

A Capaci-
nis inter lai-
cos admis-
sus ,
& ex tiroci-
nio remis-
sus , l

E

m

post itineris
pericula pa-
trium adit ,
à quo ad
matrem

o

p

A. PA-
STROVIC-
CHIO.

^g
reducitur,
cujus opera
apud Con-
ventuales

,latafca,, (sic diabolum appellare cum S. Catharina Senensi solebat q) qui me terrere & in desperationem inducere voluit.

6 Superatis in hunc modum prædictis periculis, Vetraram advenit, ubi ad patrii sui pedes in genua provolutus, patienter audivit exprobantem sibi, se ineptum, se vagum esse; interrogatusque ab eodem, quid id sibi vellet, cum humillima simplicitate reposuit: "Pates Capucini exuerint me habitu, quia ego ad nihil aptus sum.", Hinc patrius misericordiæ motus eum apud se usque ad Pascha r detinuit, ac deinde Cupertinum secretò reduxit. Ibi verò denuò cum invicta patientia toleravit dura matris dictoria, quæ severitatem semper præ se ferebat, sed Filium interno amore prosequebatur. Sanè ut à carcere, in quem ob defuncti patris debita certè conjiciendus fuisset, ipsum liberaret, pro eo in Minorum Conventualium conventum Cryptellæ f, fœsi milliari à Cupertino dissitum, admittendo precibus lacrymisque tantum effecit, ut ejusdem loci Religiosi ceterique illius conventis tandem annuerint, cumque habitu Oblati Tertiarii vestiverint.

B
inter Oblatos
Tertiarios
admittitur,

7 Enimverò r respiravit tum cor B. Josephi, licet ibi ad agendam milam, aliaque vilia monasterii munia addictus esset; eoque magis exsultavit, quando patri magistro Joanni Donato avunculo suo, magnæ pietatis ac doctrinæ Religioso, socius datus est. Hoc porrò solatium novos ipsi stimulos addidit ad fervorem spiritus, divino amore jam inflammati augendum. Etenim cum pro rebus conventui necessariis eleemosynas colligeret, sua ueste paupercula, modestiæ incessus, suavitate & simplicitate verborum, quæ non nisi caritatem spirabant, obtinebat à populo, abundantius quam ipsum panem, horrorem vitiorum, estimationem virtutum, & actus amoris in Deum. Dum in conventu morabatur, vilissimis laboriosissimisque ministeriis summa cum humilitate indefessus distinebatur, obedire promptissimus, non modò ad voces, sed etiam ad iutus Religiosorum. Denique dum seipsum spectaret, corpus suum usque adeo castigabat, ut ad solitum cilicium adderet cetenam ferream, quæ renes arctissimè constringebat. Continua ac severissima erant illius jejunia; utque orationi diutius posset vacare, somnus brevissimus in lectulo è tribus tabulis compacto, & attrita pelle Ursina, rudiq; facco, farto paleis, cōstrato.

C
etinde inter
novios cle-
ricos, inter
quos

8 Deus, qui ipsum ad sacerdotium suum in Ordine Minorum Conventualium obeundum destinaverat, oculos horum Religiosorum tanto splendore virtutum aperuit; quippe qui illum non modò tenerè amârunt, verùm etiam curaverunt obtinueruntque, ut in comitiis provincialibus, die xix Junii anno MDCXXV Alti-muri u celebratis, inter sui Ordinis clericos admitteretur x. Religioso itaque habitu indutus, sub filiatione ejusdem conventus Cryptellæ, tirocinium suum summo cum solatio in eodem conventu exorsus est, retento proprio nomine fratris Josephi. Tum verò ad duo capita animum suum serio adjectit: nempe ut totus Deo vivaret, utque litteris ad sacerdotium necessariis sufficienter imbueretur. Et primum quidem perfectè asscutus est per secessum ex humano confortio, per continuum in contemplatione cum Deo colloquium, per humilitatem reputando se velut sceleratissimum maximèque infamem totius orbis peccatorem, ac crebro repetendo, Religiosum habitum sibi ex caritate concessum fuisse, per patientiam, auscultando acerrimas defectuum, etiam non suorum, reprehensiones; per obedientiam, exequendo mandata, non so-

lum ardua, sed etiam insolita, quæ à superioribus virtutis illius tentandæ gratiâ ferebantur; per mortificationem propriæ carnis suæ semper magis magisque severam; per omne denique virtutum genus, ob quas istud sanctitatis exemplar omnibus erat admirationi.

D

9 Sed quantum ad litteras attinet, in hisce exiguum profectum faciebat; quapropter cùm à magistro suo sèpe reprehenderetur, humiliatus respondebat: "Habete patientiam, ut sic plus mereamini.", His non obstantibus, ob bonum odorem virtutum admirans est ad solemnia vota & professionem Regularem, quam cum tenerrimo fletu nuncupavit. Post hæc z totus Deo fretus & Virgine Matre, cujus potens patrocinium jam enixe expetierat, sine prævio examine minoribus Ordinibus die xxx Januarii anno MDCXXVII, deinde subdiaconatu die xxvii Februarii ejusdem anni iniciatus est, ac denique die xx Martii diaconatu aa post examen veluti prodigiosum. Jussus enim ab episcopo Neritonensi expōnere Euangeliū, istud commodè occurrit, in cuius exordio est: BEATUS VENTER, QUI TE PORTAVIT,

aa

quodque feliciter explicavit, cùm id unicum esset, quod cum diurno studio didicerat. Denique illustrissimus dominus Joannes Baptista Deti Castrensis episcopus bb, licet severus & zeli plenus, cùm ceteri juniores Religiosi, jam examinati de doctrina, ipsi satisfecissent, atque hinc de reliquo, inter quos B. Josephus unus erat, scientia æstimaret, sine ullo alio examine sacerdotium ipsi contulit die xxviii Martii anno sequenti MDCXXVIII.

E

bb

A N N O T A T A.

a Exiguum atque ignobile oppidum est, Italis Copertino dictum, de quo egimus in Commentario prævio num. 5.

b Neritum, indigenis Nardo, episcopalis civitas est regni Neapolitani in provincia Hydrantina.

c Hunc fabrum lignarium fuisse, & castelli marchionis domini sui curam gessisse, tradunt Fremanus ac Berninus. Adi Commentarium prærium num. 6.

d Idem scriptores citato loco aiunt, matrem ex metu satellitum, qui ob debita à marito contracta, domum illius invaserant, in stabulum tunc recurseris. Porro in exemplari Italice edito, quod Latine vero, pro fide dicti facienda in margine notantur loci processum, in quibus ea afferuntur, que ego eadem de causa, ut alibi monui, in Annotatis totidem verbis recensabo. Hoc loco habentur sequentia: Ex processu Apostolico Neritonensi, Affiensi & Auximano. Plures testes relati in Summario super virtutibus, pag. 23 & 24.

e Vide, quæ de severa matris in Filium suum disciplina, in Commentario num. 7 observavimus.

f Ex proc. ord. Affi. fol. 59.

g Ex proc. ord. Nerit. compuls. cit. Summ. pag. 25 & seq.

h Ibid. pag. 26.

i Ibid. & pag. 8 & seq.

k Ex proc. ord. Nerit. compuls. fol. 650. Ex proc. Apost. Affi. fol. 259 & seq., & alibi.

l Berninus hunc Antonium Francavillam appellat. In Vita, quam edimus, pro hisce & sequentibus notatur in margine: Ex proc. ord. Nerit. compuls. fol. 552, 630, 636, 650 ad 653, & alibi; ex proc. Apost. Affi. fol. 259 & 260, 318, 344 & alibi.

m Adi Commentarium num. 9.

n Ex proc. Apost. Affi. cit. fol. 318 & alibi;

& in

F

A & in Summ. num. xi à pag. 27 & seqq.

o Ita legitur Italice Vetrara, quem locum in nullis Lexicis potui reperi.

p Ex proc. ord. Affis. compuls. fol. 58 & alibi.

q Laudata sancta virgo in Vita apud nos tom.

111 Aprilis, pag. 88 s, num. 128 de diabolo loquens, sic ait: Nolite timere, quia mala-tascha est. Ad quo biographus ejus Raymundus ibidem hæc notat: Sic enim vocabat diabolum; quia malus foccus est animarum: in regione enim illa (*Italia*) TASCHA parvus foccus vulgariter appellatur. Eodem vocabulo B. Veronica de Binasco tom. I Januarii, pag. 896, num. 12, & S. Maria Magdalena de Paz-zis tom. IV Maji, pag. 129 diabolum vocitare solebant.

r Celebrabatur illud eo anno die xi Aprilis.

s Italice dicitur conventus della Grottella, de quo consule Commentarium num. xi.

t Ex proc. ord. Nerit. compuls. fol. 651 terg. ad 653, & proc. Apost. Affis. fol. 319. Cit. proc. Apost. Affis. fol. 319 & alibi.

u Altus-murus, indigenis Alta-mura, exigua civitas est regni Neapolitani in Bariana provincia, principatus titulo insignia.

B x Ex proc. ord. Nerit. compuls. fol. 651 ad 653, & 728 terg., & proc. Apost. Affis. fol. 319 & alibi.

y Ex proc. ord. Nerit. compuls. fol. 651 & 653.

z Ex proc. ord. Affis. compuls. fol. 957 & 958, & alibi.

aa In Commentario previo num. 14 recensimus monumentum harum ordinationum, ex quo discimus, Beatum nostrum ab Hieronymo de Francis predicis Ordinibus initiatum fuisse.

bb Castrum, de quo hic, vulgo Castro, exigua civitas est regni Neapolitani in provincia Hydruntina, episcopalibus sub Hydruntino archiepiscopis. Laudatus Joannes Baptista Detus dicto episcopatu ab anno 1627 usque ad 1630, quo ad Anglonensem translatus est, praenoste dicitur apud Ughellum tom. 8. Italia sacra antea, col. 96 & sequenti.

C A P U T II.

c Severioris vita genus auspiciatus, magnis animi angustiis premitur, & liberatur: accusatus apud sacros inquisidores, Neapol se purgat: Romam mittitur, atque inde Affissum.

Aucteriorem vitam exor-
fus

Sacerdos consecratus, ad suum Cryptellæ con-
ventum reversus est, & aëris B. Mariæ Vir-
gini, quæ ibidem colitur, de accepto presbyte-
ratu humillimis gratiis, primitias suas tanto cum
fervore, tanta fide, tantoque cum cœlesti lumine
celebravit, ut ad sacratissimi Corporis Jesu Christi
attactum sacro horrore percelleretur, seque indi-
gnum censens tam sublimi ministerio, desideraret
non solùm cordis puritatem, sed & puros alios-
que digitos habere, quibus in tremendo Sacrificio
dumtaxat uteretur. Tum quoque caritatis igne ve-
hementer accensus, certusque mundo & sibimet-
ipsi penitus mori, vitam humanâ potiorem & cœ-
lestem ducere aggressus est a. Itaque cum parùm
sibi fecisse videretur, si ab humano consortio pla-
nè remotus in angusta & obscura cella viveret,

Septembbris Tomus V.

nisi etiam ab ipsis Religiosis fratribus secederet, A. PA-
se in quemdam recessum supra fornacem eccle-
siæ, aut in exiguum facellum, in oliveto conven-
tui contigo S. Barbaræ dedicatum, frequenter
recipiebat.

i1 Eo loci continuis precibus & altissimis con-
templationibus inhærebat, ex quibus prodierunt in
eo suavissimæ illæ ecstases & stupendi raptus, qui
ipsum è communi sententia admirabilem & singu-
larem reddiderunt. Sed quia hi tam frequebant
se, non solùm sedecim annorum spatio, quibus in
conventu Cryptellæ habitavit, sed toto, quo vixit,
tempore, (attestantibus processibus, "eum plus
,, tringita quinque annis à superioribus admisum
,, non fuisse cum ceteris fratribus in choro, pro-
,, cessionibus & triclinio, quia accidebant ipsi ec-
,, stases & officia turbabant b,,) ne historiæ seriem
identidem intercidant, utque brevitatem mihi
propositam consecter, de hisce alio in loco pecu-
liariter tractabo. Sufficerit nunc aliqua ex pia e-
jus vita retulisse, quæ tum temporis magis, quam
umquam antea, ab omni erga res mundanas affectu
aliena erat & aspermissis castigationibus mortifica-
ta. De naturali igitur cordis lucta per heroicam
fortitudinem victor, abdicavit se exigua illa supel-
lectili & subsidiis, quæ ad eujusque Religiosi usum
concedi solent ad nutum superiorum.

i2 Post hæc spoliavit se vestibus interioribus, magnas ani-
mi angustias, biennio pati-
tar, quibus mirabiliter liberatus,
c

d

F

e

corpus suum multa ine-
diā,

f

g

h

g

h

i

j

k

l

m

n

o

p

q

r

s

t

u

v

w

x

y

z

aa

bb

cc

dd

ee

ff

gg

hh

ii

jj

kk

ll

mm

nn

oo

pp

qq

rr

ss

tt

uu

vv

ww

xx

yy

zz

aa

bb

cc

dd

ee

ff

gg

hh

ii

jj

kk

ll

mm

nn

oo

pp

qq

rr

ss

tt

uu

vv

ww

xx

yy

zz

aa

bb

cc

dd

ee

ff

gg

hh

ii

jj

kk

ll

mm

nn

oo

pp

qq

rr

ss

tt

uu

vv

ww

xx

yy

zz

aa

bb

cc

dd

ee

ff

gg

hh

ii

jj

kk

ll

mm

nn

oo

pp

qq

rr

ss

tt

uu

vv

ww

xx

yy

zz

aa

bb

cc

dd

ee

ff

gg

hh

ii

jj

kk

ll

mm

nn

oo

pp

qq

rr

ss

tt

uu

vv

ww

xx

yy

zz

aa

bb

cc

dd

ee

ff

gg

hh

ii

jj

kk

ll

mm

nn

oo

pp

qq

rr

ss

tt

uu

vv

ww

xx

yy

zz

aa

bb

cc

dd

ee

ff

gg

hh

ii

jj

kk

ll

mm

nn

oo

pp

qq

rr

ss

tt

uu

vv

ww

xx

yy

zz

aa

bb

cc

dd

ee

ff

gg

hh

ii

jj

kk

ll

mm

nn

oo

pp

qq

rr

ss

tt

uu

vv

ww

xx

yy

zz

aa

bb

cc

dd

ee

ff

gg

hh

ii

jj

kk

ll

mm

nn

oo

pp

qq

rr

ss

tt

uu

vv

ww

xx

yy

zz

aa

bb

cc

dd

ee

ff

gg

hh

ii

jj

kk

ll

mm

nn

oo

pp

qq

rr

ss

tt

uu

vv

ww

xx

yy

zz

aa

bb

cc

dd

ee

ff

gg

hh

ii

jj

kk

ll

mm

nn

oo

pp

qq

rr

ss

tt

uu

vv

ww

xx

yy

zz

aa

bb

cc

dd

ee

ff

gg

hh

ii

jj

kk

ll

mm

nn

oo

pp

qq

rr

ss

tt

uu

vv

ww

xx

yy

zz

aa

bb

cc

dd

ee

ff

gg

hh

ii

jj

kk

ll

mm

nn

oo

pp

qq

rr

ss

tt

uu

vv

ww

xx

yy

zz

aa

bb

cc

dd

ee

ff

gg

hh

ii

jj

kk

ll

mm

nn

oo

pp

qq

rr

ss

tt

uu

vv

ww

xx

yy

zz

aa

bb

cc

dd

ee

ff

gg

hh

ii

jj

kk

ll

mm

nn

oo

pp

qq

rr

ss

tt

uu

vv

ww

xx

yy

zz

aa

bb

cc

dd

ee

ff

gg

hh

ii

jj

kk

ll

mm

nn

oo

pp

qq

rr

ss

tt

uu

vv

ww

xx

yy

zz

aa

bb

cc

dd

ee

ff

gg

hh

ii

jj

kk

ll

mm

nn

oo

pp

qq

rr

ss

tt

uu

vv

ww

xx

yy

zz

aa

bb

cc

dd

ee

ff

gg

hh

ii

jj

kk

ll

mm

nn

oo

pp

qq

rr

ss

tt

uu

vv

ww

xx

yy

zz

aa

bb

cc

dd

ee

ff

gg

hh

ii

jj

kk

ll

mm

nn

oo

pp

qq

rr

ss

tt

uu

vv

ww

xx

yy

zz

aa

bb

cc

dd

ee

ff

gg

hh

ii

jj

kk

ll

mm

nn

oo

pp

qq

rr

ss

tt

uu

vv

ww

xx

yy

zz

aa

bb

cc

dd

ee

ff

gg

hh

ii

jj

kk

ll

mm

nn

oo

pp

qq

rr

ss

tt

uu

vv

ww

xx

yy

zz

aa

bb

cc

dd

ee

ff

gg

hh

ii

jj

kk

ll

mm

nn

oo

pp

qq

rr

ss

tt

uu

vv

ww

xx

yy

zz

aa

bb

cc

dd

ee

ff

gg

hh

ii

jj

kk

ll

mm

nn

oo

pp

qq

rr

ss

tt

uu

vv

ww

xx

yy

zz

aa

bb

cc

dd

ee

ff

gg

hh

ii

jj

kk

ll

mm

nn

oo

pp

qq

rr

ss

tt

uu

vv

ww

xx

yy

zz

aa

bb

cc

dd

ee

ff

gg

hh

ii

jj

kk

ll

mm

nn

oo

pp

qq

rr

ss

tt

uu

vv

ww

xx

yy

zz

aa

bb

cc

dd

ee

ff

gg

hh

ii

jj

kk

ll

mm

nn

oo

pp

qq

rr

ss

tt

uu

vv

ww

xx

yy

zz

aa

bb

cc

dd

ee

ff

gg

hh

ii

jj

kk

ll

mm

nn

oo

pp

qq

rr

ss

tt

uu

vv

ww

xx

yy

zz

aa

bb

cc

dd

ee

ff

gg

hh

ii

jj

kk

ll

mm

nn

oo

pp

qq

rr

ss

tt

uu

vv

ww

xx

yy

zz

aa

bb

cc

dd

ee

ff

gg

hh

ii

jj

kk

ll

mm

nn

oo

pp

qq

rr

ss

tt

uu

vv

ww

xx

yy

zz

aa

bb

cc

dd

ee

ff

gg

hh

ii

jj

kk

ll

mm

nn

oo

pp

qq

rr

ss

tt

uu

vv

ww

xx

yy

zz

aa

bb

cc

dd

ee

ff

gg

hh

ii

jj

kk

ll

mm

nn

oo

pp

qq

rr

ss

tt

uu

vv

ww

xx

yy

zz

aa

bb

cc

dd

ee

ff

gg

hh

ii

jj

kk

ll

mm

nn

oo

pp

qq

rr

ss

tt

uu

vv

ww

xx

yy

zz

aa

bb

cc

dd

ee

ff

gg

hh

ii

jj

kk

ll

mm

nn

oo

pp

qq

rr

ss

tt

uu

vv</p

1018 VITA B. JOSEPHI A CUPERTINO ORD. S. FRANC.

A. Pa-
etrovi-
cchio.
flagellis, &
licuis, & ca-
renis ferreis
emacerat.

carnes jam amplius ferre nequiret, quas tamen ex superioris imperio semel comedit, sed mox etiam rejecit. Hinc quoque saucibus ejus interdum arcte constrictis, qualescumque cibum aegre potuit transmittere. Ad tam infolitos effectus concurrebat praeterea somnus brevissimus, quem capiebat in lecto, qui non quietis, sed doloris poterat appellari) & dura carnificina, quam in corpus suum per flagella, acubus, aciculis & stellulis chalybeis intexta, exercebat, cum tam copiosa sanguinis effusione, ut muri in cella, aliisque prædictis locis, in quæ soluerat secedere, eo tincti, imo incrustati etiam aliquot post annis apparuerint. Ad hasce flagellationes h, & ad catenam atque cilicium, quibus jam à multo tempore cruciabatur, grandem laminam ferream addidit, quæ, cum cikicum & catenam magis magisque stringeret, in ejusdem carnem tam horribili modo penetravit, ut ipse aliquando à Superiori jussus se exuere, non nisi unum vulnus appareret. Quam ob rem superior ipsum eò redactum conspicatus, ut exiguum ipsi vita superesset, jussit horrida ista pœnitentia instrumenta à suo corpore amovere.

B
*Miraculis
clarus, ac-
cusatür apud
tribunal fa-
tre inquisi-
tionis,*

15 Per hujusmodi vitam, cui ventustam coronam texebant ceteræ virtutes omnes, meruit à Deo donari non solum maximam ecstasiū raptuum que abundantia, quorum suprà memini, sed etiam miraculorum frequentia, ceterisque cælestibus dotibus, de quibus, uti & de præcipuis ejusdem virtutibus, alibi distinctè tractabo, ne oriatur confusio. Crevit interea quaquaversum tantæ tamque illustris sanctitatis fama; maximè postquam B. Josephus ex obedientia adjunctus socius suo patri Provinciali, totam provinciam Barianam peragravit. Concurrebant certam vicini, longèque positi populi, ut eum viderent, ejusque sancta monita exciperent, & precum suffragia implorarent; eumdem vulgo appellantem APOSTOLUM REGNI, & ut tales ex effectibus prodigiosæ beneficentiae comprobantes i. At vicarius cuiusdam episcopi, cui sincera Beati sanctitas explorata non erat, hinc arripuit occasionem ipsum apud sacrum Officium Neapolitanum accusandi, scribens, "discurrere per eas provincias hominem triginta trium annorum, & hunc alterum Missiam totos vicos post se trahere cum prodigiis ad singulos passus, celebratis à plebe, quæ semper omnia credit; idoque se se id ad superiores deferre, ut vel remedio malum obventurum præcaveatur, vel ne obventus rum infolecat, & evadat immedicable.",

C
*à quo Nea-
polim arcet-
sunt:*

16 Accepta hujusmodi accusatione, sacrum tribunal mox mandata ad patrem guardianum conventus Cryptella dedit, ut B. Josephum Neapolim transmitteret. Prædixerat id Beatus ipse triennio antè, dum ab aliquot Religiosis rogatus, an civitatem Neapolim desideraret visere, respondit, "se suo tempore illuc iturum, sed ex sacri Officii mandato." Præterea haud ita prideam quām eò advocaretur, Jesus ipse imminentem afflictionem non obscurè ipsi præfigerat, tum contemplationi vacanti velut nudus puerulus, cruce humeris gestans, apparendo, tum etiam, postquam ipse piaras aliquas cruces in via, quæ à Cryptella Cupertino dicit, erigendas curaverat, auribus ejus eas voces ingerendo: "Mitte cruces mortuas & tolle vivas k." Quapropter similac sacri tribunali litteras accepérat, eas reverenter osculatus, & Neapolim profectus est. Flebant omnes Cupertinenses, & quantum perdimus, & quantum perdimus! exclamantes.

17 At! B. Josephus tranquilla mente & sereno vultu discessit; nec minus affectus solitis ecstasi-

bus, quām itineris incommodis, Neapolim ad conventum S. Laurentii advenit; ubi Religiosos istos, quibus adventus ipsius causa nota erat, mœstos reperit, eoque illibenter ab iisdem exceptus est. Quam ob rem & ipse Josephus contristatus est, quod Religiosos fratres suos, sui, licet innocentis, causâ conturbari videret. Verum, dum sic afflictus inā cum solito suo socio, fratre Ludovico, ad sacræ inquisitionis ædes pergeret, præfens ei solatium attulit quidam juvenis Religiosus, vultu decoris & placidis, qui ipsum comitatus tam suavibus verbis solatus est, ut ipse inde dulciter affectus permaneret. Quia vero B. Josephus sacri Officii palatum ingrediens, illum non amplius vidit, & frater Ludovicus afferuit, eumdem à se numquam visum fuisse, piè creditus est S. Antonius Patavinus fuisse, qui solatii ferendi ergo ad ipsum accesserit.

18 Beatus itaque Josephus sacro tribunali se stitit, animo vultuque letus; ubi cum una alterave hebdomade circiter detentus fuisset, ac ter examinatus, non modò nulla in eo noxæ umbra deprehensa fuit, verum ejusdem vitæ ratio etiam laude dignissima & admirabilis prouuntiata est. Hinc prædicti Religiosi, edicti, ipsum sibi quām priuimum & honorifice remittendum, summopere gavisi sunt, quod Fratris sui sanctitas jam probata, non ficta nec affectata, sed solida esset & sincera. Tum quoque hāc eadem magis splendente laudatâque, plebejī juxta ac nobiles Neapolitani, Josephi noscendi gratiâ, ad eum concurrent. Solus ipse humillimus suis plausibus non applaudebat, peccatorem se dicens indignum, qui inter Religiosos viveret, dignumque, qui cum jumentis habitaret, quemadmodum declararunt alii cum monialibus S. Ligorii Neapoli m, quando ipse post Missam in earundem ecclesia S. Gregorii Aruenti, jubente sacri Officii judice, celebratam, cum stupendissimo raptu volando supra altare sublatus est; quæ res conceptam de illius sanctitate aestimationem usque ad eum auxit, ut famâ ad regium palatum perlatâ, ipse prorex cum sua conjugæ regique ordinibus desideraverit ejusdem Missæ in facello regio interesset; quod tamen, occurrente impedimento, factum non est.

19 Eadem res Josepho stimulo fuit, ut Neapoli citius discederet Romam ex laudati sacri tribunali præscripto, à quo cum litteris ad patrem Generalem Ordinis sui remissus fuit. Hoc ipse magis animo in cælis, quām pedibus in terra peregit. Præ ceteris tamen n Urbem, Catholicæ religionis metropolim animo contemplatus, voluit eam pauperim ingredi, ut eamdem olim ingressus fuerat sanctus patriarcha Franciscus. Siquidem prope muros ejus mandavit socio suo fratri Ludovico, ut exiguum nummum argenteum, qui pro necessariis ipsi parçè comparandis datus fuerat, in quodam faxo deponeret, cuilibet è transituris cessurum. Cum ad patrem Generalem in conventu sanctorum duodecim Apostolorum pervenisset, hic, qui eum numquam noverat, & à sacro Officio Neapolitano tum missum videbat cum monito, ut ad aliquem solitarium conventum destinaretur, ne in rem gravi ulla cautio omitteretur, eum primò diuisculè, gravique cum supercilie recepit, & in quodam cubiculo remotiori à conventu collocavit, mandavitque ut ibidem détineretur, donec aliter jussisset.

20 Interea o dum pereenderet, ad quem è solitariis conuentibus eum mitti expediret, Deus, ut Servi sui in medio tantarum tamque gravium afflictionum humillimam voluntatis conformatiōnem muneraret, voluit sanctitatem ejus etiam Romæ

D
*nbi post pro-
batam inno-
centiam
fuerat*

*à summis &
infimis hono-
rator.*

*Romam mis-
sus, fevere
accipitur à
Generali suo;
deinde incla-
reficit*

*& Affidum
mittitur.*

A manifestari, ubi non modò Religiosis, verùm etiam Cardinalibus, & ipsi denique Pontifici admiratio- ni fuit. Cumque hic imperasset patri Generali, ut ipsum ad conventum aliquem, integræ observan- tiæ transmitteret, is sacrum conventum Assisiatem ipsi assignavit; quod Beato gratissimum accidit, ed quòd jam à multo tempore ardenter desiderasset prope sanctum patrem suum habitare. Quapropter cum solito suo socio fratre Ludovico viam aggref- fusi, maximo cum gudio Assisium pervenit. At non diurna ista confolatio fuit, volente Deo i- psum denuò probare ac magis perficere igne desola- tionum, persecutionum, tentationum & aridita- tis, multò acriori & vehementiori, quam fuerat ille, quem in conventu Cryptellæ toleraverat.

A N N O T A T A.

- a Ex dictis process. Nerit. & Assis. loco cit.
- b Ex cit. Summ. pag. 10, § 12.
- c Ex cit. Summ. à pag. 263 & seqq.
- d Ibid. à § 29 & seqq.
- e Ibid. pag. 265, à § 41 & seqq. Porrò de hi- sce animi angustiis ac mirabili solatio, divinitus accepto, juxerit illum ipsum loquentem audisse, re- ferente Hyacintho Libello, archiepiscopo Avenio- nensti, in Commentario prævio § 2.
- f Ex uiroque proc. Nerit. & Assis. cit. Summ. num. 12 & num. 13, & sparsim per totum.
- g Lucas Waddingus tom. 2 Annalium Mino- rum, ad annum Christi 1224, num. 6 novem Quadragesimas à S. Francisco quotannis observatas sive scribit, easque in hunc modum enumerat: Primam illam fidelibus communem ex Ecclesiæ præcepto. Secundam, quam dicebat Spiritus san- ti, quæ incipiebat à feria quarta post Pascha resurrectionis usque ad Vigiliam Pentecostes. Tertiam Petri & Pauli apostolorum, ab Octava Pentecostes usque ad Apostolorum vigiliam. Quartam Assump- tionis B. Mariæ, à primo die post festum Apo- stolorum usque ad vespertas prædictæ solemnitatis. Quintam hanc, quam diximus, archangeli Michaëlis. Sextam omnium Sanctorum, ab ipso dedi- cationis archangeli die usque ad illam solemit- tam. Septimam nativitatis Dominicæ, cui etiam suos sectatores ex Regula præcepto adstrinxit, quæ incipiebat ab ipso die Commemorationis omniū fidelium defunctorum, & terminabatur in vigilia Nativitatis. Octava Regum magorum, à die S. Stephani usque ad Epiphaniam. Nonam Chri- sti in deserto jejunantis, quæ sumebat initium ab altero die post Epiphaniam, & durabat per con- tinuos quadraginta dies, quos Dominus suo san- to jejunio consecravit, ad quorum jejunium suos confodales hortatus est, non obligavit. Examina- ri hac poterunt ad diem 4 Octobris, quo sanctus pa- triarcha Franciscus colitur; interim incomptum mihi est, que duo ex hisce novem jejunii B. Jose- phus praterierit. An forte de septem tantummodo in hujus Vitæ menio fit, quia cum ad duo alia par- tim ex Ecclesiæ præcepto, partim ex Regula præ- scripto teneretur, de horum observatione aliunde dubitari non poterat?
- h Ex proc. Apost. Nerit. cit., Summ. pag. 67, § 88, 89 & 90, & pag. 71, § 104 & alibi.
- i Ex Summ. pag. 267, § 5 & seqq., & proc. Apost. Assis. fol. 240 terg. d. Summ. pag. 122, § 31, 32, pag. 101, § 224 & alibi.
- k Ex proc. ord. Assis. compuls. in Apost. à fol. 1080 & seq., & Summ. pag. 94, § 179.
- l Ex dicto proc. ord. Assis. compuls. à fol. 1115 & seq., & in cit. Summ. pag. 102, § 225. Ceterum hunc Beati discessum in annum 1638 incidit Septembbris Tomus V.

A. PA-
STROVIC-
CHIO.

se observari in Commentario num. 20, ubi etiam numeris sequentibus alia hæc spectantia studiosus le- dor reperiet.
m Ex proc. ord. Nerit. compuls. à fol. 734 & seq., sup. 7, & Summ. pag. 51, § 194, pag. 103, § 227 & alibi.
n Ex proc. ord. Assis. compuls. à fol. 1080 & seq., & Summ. pag. 95, § 183.
o Ex proc. Apost. Nerit. à fol. 510 & seqq., sup. 12, & in proc. Apost. Assis. à fol. 302, sup. 332 & Summ. pag. 70, § 102, pag. 560, § 9 & alibi.

C A P U T III.

*Assisi variis afflictionibus exer-
cetur: evocatur Romam; re-
dit Assisum: Aliquot mira-
biles illius raptus in variis lo-
cis.*

E
*A superiori
suo duxerit
habitus, vari-
ditate mentis
afflictus,*
a

Non a diu B. Josephus in sanctuario Assisina- te habitaverat, cum pater magister frater An- tonius S. Mauri ejus loci Custos factus est. Hic, qui eum primum tenerè dilexerat, & secum fo- cium duxerat, dum provinciæ Bariensis Provincia- lem ageret, nescitur, qua de causa, at certè ex divina providentia, mutata priori agendi ratione, tunc cecepit illum severo supercilio excipere, deinde cum contemptu ac tandem minis molestisque mortificationibus continuè exagitare, modò eum hipocrytam dicitans, modò ut Regularum negli- gentem etiam publicè reprehendens b. At Beatus semper bene animatus, majoris meriti materiam si- bi inde comparabat, non tantum cum silentio au- scultando dicitaria, acsi nocens fuisset, sed etiam se se magis humilem, magisque obsequiosum eidem superiori exhibendo. Verùm, dum deinde Custos illum ita pungere perseveraret, cecepit etiam Deus consolations, quibus ipsum confortare solebat, eidem paulatim penitus subtrahere: jam nullæ i- psi accidebant ecstases, nulli raptus, nulla cæle- stis dulcedo; sed ariditas in psallendo, ariditas in sacrificando, ariditas in legendō, ariditas denique in omni re divina: unde manebat velut surdus ad Dei voces, durus ad lacrymas, post frequentatas preces immotus.

22 Tum verò miser Josephus gravi melanco- lia velut oppressum se sensit, quæ cor suum suf- vexatus, in focare ipsi videbatur, quæque etiam foras prorum- pens, ejusdem oculos adeò turbidos & graves red- debat, ut palpebras vix posset attollere. Ad hæc c accessit denique & ipse dæmon, qui eodem tem- pore suis terribilissimis tentationibus eum sæpe ad- ortus, modò turpes cogitationes ingerebat, modò somnum fecissimis phantasmatis interpellabat. Et si verò in has angustias redactus Josephus ex oc- culto suo luctamine satis agnosceret, interiorum animæ suæ arcem inter hos assultus, qui biennio durarunt, salvam & integrum stare, divinâ scilicet gratiâ munitam, quæ quidem in eo erat tantò ab- bundantior, quantò vehementius creverant dolo- res: memori tamen d'spiritualium deliciarum, qui- bus olim gavisus fuerat in vicinia S. Mariæ Cry- ptellæ, quam Matrem suam appellare consue- ret, concepit desiderium ed redeundi, cuiusdam Re- ligioso inquiens: "Cupio reverti ad S. Mariam „Cryptellæ; quia ipsa est mater mea."

N n n n n 2 23 Ge-

A. PA-
STROVIC-
CHIO.
*qua Roman
evocatus li-
beratur : re-
dit Affi-
sum,*

f *gui f.: Quid vis? quid queris? quid postulas?*
,, Nonne ego idem hic sum, qui ibi?,, Hisce vocibus illustratus, fixis in cælum oculis, repente substitit, ac mox ad comitem conversus, "Mi sōcie,
,, inquit, redibimus Assisium." Et sanc̄ Assisium re ipsa regressus est post brevem moram in Urbe Romana, ubi Deus beneficam manum denuo aperuit, & in pectus illius inter solita animi ex amore deliquia, coelestem dulcedinem copiosè infudit.
g Tanta fuit Religiosorum civiumque Assisatum lætitia ob receptum Josephum, ut isti eum filiatione sui convenerint, hi civitate donarent h. Gavisus est hoc nuntio etiam Beatus, considerans, sc̄, ut ipse aiebat, "popularem S. Francisci factum esse;,, quin etiam præ vehementi amore & gaudio, alienatus à sensibus, usque ad cellæ suæ laquear volavit.

*ubi varios
mirabiles ra-
pius*

24 A primo i tamen in sacrum conventum ingressu jam senserat divini amoris flamas in corde suo denuo accendi , cum mox introductus in ecclesiam , & in ejusdem fornicie conspicatus pictam imaginem B. Mariæ , similem isti , quæ in Cryptella honoratur , "Ah Mater mea , exclama- „vit , secuta es me k ! „ac mox octodecim passus elevatus in aere est , velut ipsam amplexurus. Deinde paucis post diebus quando similiter ad conspectum alterius imaginis beatæ Virginis , quæ effigiem in Cryptella cultam apprimè referébat , eique à patre Michaële Angelo Catalani , tum Ordinis Assistentे , monstrabatur ; "Ah Mater mea , repetit ; ad eamque subito saltu translatus , in diuturnam amoris ecstasim raptus , collata ad faciem facie permanxit. Erant hæc felicia præsglia illius ardentissimi divini amoris , qui in reliquæ vita ejus in ejusdem corde ultra mensuram excrevit. Nam ex præteritis tempestatibus placidissimæ malaciæ redditus , amorem illum tam ardētēm , tam robustum , tam intensum expertus est , ut beata illius anima magis cum Deo , quam cum suo corpore conjuncta semper esset , & in immenso illo amoris pelago velut immersa.

*mentis
ecstases pati-
tur,*

25 Hinc factum , ut ad cantum & musicam in
ecclesia , vel ad sermonem de Deo , vel ad nomen
Jesu aut Mariae , subita animi deliquia pateretur ,
& interno igne s̄æpe agitatus , nunc exclamaret : "Ah
,, amor ! ah amor ,,, nunc pias cantilenas concineret .
Inter has erat una de S. Catharina Senensi , peculiari
ejus patrona , in qua cùm ad ea verba pervenisset ,
,, Et à cælesti Anore manus illius , pedes & cor vul-
,, nerata fuerunt ; „ prorumpebat primum in altum
ejulatum , deinde verò in vehementissimum planctum
cum totius corporis concussione , & velut carnem
suam avellere voluisse , "Aperi mihi , inquiens , pe-
„ t̄us hoc , finde mihi hoc cor : „ nunc denique quæ-
ritantibus , quid in hoc mundo maximè desideraret ;
respondebat , „ ut Deus sibi totum , totum acci-
„ piat cor meum . „ Propterea conversus ad Crucifixum , solebat dicere : "Cupio dissolvi & esse cum
„ Christo : „ vel : "Jesu , Jesu , Jesu , trahe me sur-
„ sum ; non possum h̄ic deorsum morari : trahe me
„ sursum , ubi tu es ! „

m 26 Similiter *m* recurrente memoria mysteriorum Jesu, quæ sancta recolit Ecclesia, aliquando

lætabundus in festis Natalitiis invitabat omnes, ut secum canerent: "Puerule, mi Puerele, da mihi tantum illum amoris tui;,, aliquando moestus & gemebundus, maximè in hebdomada Sancta: "Nescis filii (aiebat, cuicunque occurrenti) flagellatus est Jesus, crucifixus est Jesus, mortuus est Jesus; mortuus est Jesus ex amore: ,, & post alia amoris plena concludebat: "Peior Judæis sum, dum te crucifico, & scio, quis sis., Sæpe etiam iisdem diebus præ doloris acerbitate velut exsanguis & exanimis suavissimis deliquiis inhærebat. Succedentibus postea festis Paschalibus, multis horis canebat & exsultabat; in festo quoque Pentecostes jam plenus cælesti igne iisdem spirituis motibus afficiebatur. Per n̄ hujusmodi sancti amoris indicia excitatbat etiam aliorum corda, eaque suscitare studebat, dicens: "Amate Deum, quia, qui caritatem habet, dives est, & nescit., Utque cupiebat eum ab omnibus amari, erumperbat o in lacrymas, dum euendebat ab hominibus tam frequenter offendendi visideret, eoque dolore tam vehementer commovebatur, ut præ illius vehementia vividum sanguinem interdum exscrearet.

Divinumque
amorem, qua-
tpse accusus
erat ,

*in aliis exci-
tare niteba-
tur.*

- *Ex multis
raptibus ali-
qui recen-
sentur.*

28 Porro is amor , de quo Dionysius Areopagitæ ait : "Est ecstasim faciens divinus amor ; , in-exhaustus fons erat , ex quo Josephus semper bibendo , inebriavit cor suam suavitatem ecstasium & mirabilem raptuum , quos breviter , uti hoc Vitæ compedium postulat , nunc recensebo. Ut igitur divinus amor B. Josephi animam ab ipsa pueritia cœpit accendere , ita ab illo eodem tempore cœperunt in eo motus ecstastici & raptus spiritus , qui in altissimas ecstasēs post suscepimus sacerdotium adoleverunt , & ad mortem usque perseverarunt ; fueruntque hæ tam frequentes , ut penè continuæ dici potuerint ; cùm sèpe una alteri proximè succederet , & qualibet res divina , etiam levis , sufficeret , ut ipse in ingentem clamorem subito erumperet , destitueretur à sensibus , Deoque coniungeretur. Neque dubitari poterat de vera ac vehementi divini amoris impressione , quâ tum affiebatur , cùm punctus acubus , pinsis ferro , admotis facibus adustus , digitoque tactis oculorum apertorum pupillis , non moveretur ; tunc tantum sensuum usui reddi solitus ; cùm Deus remitteret , aut superior juberet .

29 Si autem folsus spiritus raptus eum in amore admirabilem reddiderint, id etiam multò magis

*A
Cupertini in
vigilia Na-
tivit. Domi-
ni, corpore
elevatur*

præstisit vehementia raptuum corporis, similiter tam frequentes atque stupendi, ut ex omnibus sanctæ Ecclesiæ heroibus, nullus legatur hac in parte tam abundanter donatus. Sed ut lectorum pietati fatisfaciam, & huic brevi compendio lucem affiram, ex innumeris ejusdem raptibus, per quos una cum anima etiam corpus amantissimi Beati nostri volavit, aliquot ordine suo referam, pro variis locis, in quibus habitavit. Ac primò quidem Cupertini in nocte vigilia Natalis Domini *t*, Josephus, auditus tibiis & fistulis quorumdam pastorum, quos ad celebrandam cœlestis Pueri nativitatem invitaverat, coepit primum præ vehementi lætitia tripudiare, deinde emissu suspirio cum magno ejulatu, velut avis per aëra volavit à medio ecclesiæ usque supra altare majus, plū quām quinque perticis inde diffusum, ibique tabernaculum sanctissimi Sacramenti complexus, quarta circiter parte horæ suaviter raptus hæsit, nec tamen ullum è cereis ardentibus, quorum altare plenum erat, interrim dejicit, nec ulla ipsius vestimenti pars igne contacta est.

*& in festo S.
Francisci
volat in ec-
clesia.*

"

x

y

*Volat item
Iepius ver-
sus crucis
prope Cry-
pellam.*

z

C

aa

*Alii ejus-
dem ibidem
mirabiles*

bb

cc

dd

30 Stupebant ultra modum pastores illi; sed non minor fuit Religiosorum & incolarum Cupertini admiratio *x*, dum B. Josephum, pluviali induitum, ut in sollempnitate S. Francisci supplicationi adficeret, viderunt volantem supra pulpitum, quindecim palmis à terra elevatum, & in ejusdem ora expansis brachiis diu ecstaticum & genibus mirabiliter flexis. Stupendus pariter fuit raptus quadam nocte feria in hebdomadæ Majoris *x*, dum oram facro sepulcro, quod in majori altari erectum erat, illuminatisque nubibus, ac multis lampadibus exornatum, cum ceteris Religiosis oraret. In opinatò quippe rectè volavit ad urnam divini sui thesauri amplexandum, intactis ornamentis omnibus; & post aliquod temporis spatum, à superiore revocatus, simili volatu rediit, unde venerat. Pari modo interdum volavit supra altaria S. Francisci & B. Mariae Virginis Cryptellæ inter recitandum Litanias.

31 Præ ceteris tamen mirabilis simul ac visu gratius fuit ejusdem raptus amoris, cùm in quadam exiguo colle, Cupertinum inter & conventum Cryptellæ sito, volens exhibere montem Calvariae *z*, erexitisque ibidem jam duabus crucibus, vidensque decem homines conjunctis viribus ob grave pondus frustra conatos crucem tertiam, reliquis majorem & quinquaginta quatuor palmos altam, in destinato loco erigere, interno igne suo motus Beatus, à porta coventū per spatum paucum circiter octoginta versus eamdem crucem volavit, arreptamque ipse solus velut levissimam paleam sustulit, & in parata scrobe collocavit. Ad hasce cruces deinde orare solebat, crebróque constigit *aa*, ut modò per decem, modò per duodecim passus, nunc supra clavum mediæ crucis, nunc supra ejusdem apicem, volaret, raptus ab amore suo crucifixo.

32 Volavit *bb* præterea quatuor passibus per aëra, Spiritus sancti igne abreptus, quando de illius ad Apostolos adventu loquens, Religiosum quemdam, lucernam accensam manu gestantem, transeuntem conspexit. Volavit *cc* pariter supra oleam, cùm à quadam sacerdote sibi dici audisset: "Frater Jofeph, quām pulchrum cælum se, cit Deus!", Eoque supra eamdem spatio mediae horæ flexis genibus permanente, stupenda res erat, ramum illum, cui insistebat, videre leviter motum, non secùs ac si avis in eo confedisset. Majorè *dd* tamen, quām usquam alibi Josephus stuporem movit circumstantibus in ecclesia S. Clau-

ræ Cupertini, ubi, cùm ipse quoque adesset, dum aliquot sacræ virgines religioso habitu induerentur, & musici ea verba canerent: VENI SPONSAS CHRISTI, visus fuit è suo angulo, in quo genibus flexis orabat, velociter currere ad quemdam patrem Minorem Reformatum, ejusdem monasterii confessarium, manuque apprehensum, vi humana majori, sublevare è terra, & cum lætissimo raptu & violento tripudio secum per aëra circumducere; erat scilicet hic motus à Josepho, & Josephus à Deo.

33 Äquo longior essem, si omnes raptus & strepentes per aërem volatus, qui Beatum Cupertini mirabilem reddiderunt, hic enarrarem; quapropter ne limites compendii excedam, sufficiat dixisse eos, prout ex processibus colligitur *ee*, numerum septuaginta excessisse, non computatis illis, qui quotidie inter celebrandam Missam accidebant, cui propterea duas horas solebat impendere. Ut porrò Cupertino digressus, cum vehementi suo igne interno externos ejusdem mirabiles effectus secum circumulit, ita piis non ingratum erit audire ex plurimis aliquot, qui in reliquo vitæ illius cursu ad mortem usque etiam alibi admirationi fuerunt. Egressus itaque Cupertino, Neriti *ff* paulisper moratus est; ubi cum sacro omnium adstantium horrore visus est in ecclesia S. Francisci in ecstasim raptus; & *gg* nunc in quadam domo, quam ægri sanandi gratiâ adierat, ad conspectum imaginis, quæ ECCE HOMO exhibebat, instar statuæ hærente immobilis; nunc *hh* in alia æde, auditâ quadam rusticâ cantilenâ, dare solitum clamorem, & sublatus è terra in ora tabellæ genu flectere.

34 Post hæc dum Neapolim *ii* pergens, Monopolim transiret, à Religiosis fratribus suis in ecclesiam suam ductus, ut novam pulchramque S. Antonii Patavini statuam videret, ad ejusdem conspectum subito elevatus à terra, per quindecim palmorum spatium volavit versus dicti Sancti imaginem, super altare collocatam; unde deinde simili volatu per eamdem viam ad priorem locum reversus est. Vix cessaverat primus raptus, quin ingruente secundo, denudò inter récitandum litanias volaverit ad altare Virginis sine labe conceptæ, à quo pari modo per aërem rediit ad locum, unde fuerat sublatus. Neapolitana *kk* quoque civitas prodigiosos ejus raptus admirata est; ubi ipse ab inquisitore iussus, ut suprà diximus, Missam celebrare in ecclesia S. Gregorii Armeni, quæ monialium S. Ligorii est, ibidemque in ejusdem ecclesiæ angulo intentus precibus, cum ingenti clamore subito sublevatus volavit, & erectus in pedes, super altare stetit, expansis in modum crucis brachiis, membrisque inter flores & ardentes cereos ita insertis, ut moniales altis vocibus exclamarent: "Aduritur, aduritur: ", verùm ille edito denudò clamore, simili volatu ad medium ecclesiæ illæsus reversus est, ubi positis humi genibus, exsiliens, seque velocissimè circumagens, "Ah beata Virgo, ah beata Virgo!", cantabat.

35 Quia verò decreverat Deus ipsum etiam coram primæ dignitatis personis admirabilem exhibere, fecit, ut, dum Romæ *ll* moraretur, eum pater Generalis ad osculandos summi Pontificis Urbani VIII pedes secum duceret: quod dum ageret, Jesum Christum in suo Vicario contemplatus, in ecstasim raptus & elevatus à terra hæsit, donec à Generali suo revocaretur: ad quem conversus multumque admirans Pontifex ait, "Si Iosephus Pontificatus sui tempore moritus esset, se de eo facto testimonium dicturum.", Nec

*A. PA-
STROVIC-
CHIO.*

*corporis ra-
pius Neriti,*

ee

E

ff

gg

hh

*Monopoli,
Neapoli,
ii*

kk

F

*& Rome co-
r.m Urbano
VIII PP. I.
tem Affisi.
ll*

A. PA-
STROVIC-
EMIO.

222

*coram legato
Hispanie,
multisque al-
liis*

223

B

224

C

225

D

226

E

227

F

228

G

H

I

J

K

L

M

N

O

P

Q

R

S

T

U

V

W

X

Y

Z

facile dicta est, quot ejusmodi raptus fuerint, quibus ipsam Deus annis tredecim, quos Assisi exegit, honorare dignatus est: sed inter celebriores (præter illos, quos ad prosequendam historiam seriem alibi jam retulimus) primo loco recentetur, quem subdō *mm.* Postquam magnis archithalassius regni Castellæ, Hispaniarum legatus apud Sedem Apostolicam, dum anno MDCXLV transiret Assisium, in cubiculo cum Josepho colluctus fuisset, imperavit ei pater Custos sacri conventus, ut è cubiculo ad ecclesiam descenderet, ubi archithalassii conjux magno ipsum videndi, & cum eo loquendi desiderio expectabat. Respondit Josephus: "Obediam; sed non scio, an futurum sit, ut cum ipsa loqui possim."

36 Revera vix in ecclesiam ingressus, oculos in statuam S. Mariæ sine labe conceptæ, quæ in altari stabat, conjecterat, quin ad ejus pedes amplexandos spatio duodecim passuum super omnium adstantium capita provolaverit; postquam autem Reginam cœli aliquantulum adorasset, super eadem cum solito stridore revolavit, & extemplo at cellaram suam repedavit, stupente cum uxore sua archithalasso, sancteque concussis, qui in eorum comitatu magno numero aderant. Pari modo *nn.* obistupuerunt alias quidam pictores, quibus coram Josepho dicentibus; picturos se in iphius facello mysterium conceptionis B. Mariæ Virginis, auditus est primò totus commotus dicere "Quid? Conceptionem Mariæ Virginis? Immaculatam conceptionem!,, Deinde viderunt eundem sensibus subito destitutum, & in ecstasim suaviter raptum, ultra medianam horam expansis brachii & facie ad cælum versa in contemplatione tanti mysterii perseverare. Major *oo.* etiam fuit admiratio cuiusdam sacerdotis, qui ruri cum Josepho in ecclesiam ingressus, & ab eo rogatus; Credamusne, sanctissimum Sacramentum hic asservari? dum, nulla ibi visa lampade ardente, responderet: "Quis id noverit? audit illum mox in altum clamorem prorumpere, videntque volantem verus tabernaculum, illud complectentem & adorantem Sacramentum, quod, licet absconditum, iam noverat ibi depositum esse, ut postmodum compertum fuit.

37 Non *pp.* absimilis fuit eorum stupor, qui ipsum sublimi volata super capita sua retrorsum volantem conspexerunt, quando ad lipsanothecam expoliendam, vestemque sancti patriarchæ Francisci reponendam, operam suam conferebat; utique & illorum, qui eundem in contemplatione raptum in aëra super coronam facelli ejusdem Seraphici patriarchæ; sedecim palmis remotam à terra. Nec *rr.* minor denique aliorum fuit admiratio, à quibus visus post editum stridorem paulatim corpus suum sursum tollere supra exiguum oœdeum, positum in facello S. Ursulæ, ubi sanctissimum Sacramentum asservabatur, genibusque in ipso aëre fixis & splendenti facie decorsum ad hierothecam versa; ac demum à superiori revocatus, eadē viā redire. Multò *ff.* tamen magis admirans est & stupuit pater Custos, quando post Vesperas in honorem immaculatæ conceptionis in facello tirocinii Assisiatis solemniter cantatas, rogatus à Josepho, ut secum repeteret: "Pulchra Maria;,, vidit se ab eo apprehensum constrictumque ad latera, & ab ipso & cum ipso sœpiùs exclamante, "Pulchra Maria, „pulchra Maria!,, in aëra sublatum.

38 Præn ceteris tamen plurimis raptibus, quos brevitatis ergo prætermittimus, ille admirabilis simul & utilis fuit, quem quidam vir nobilis, amens & furiosus, expertus fuit. Hic ligatus in se-

dili, ad Josephum delatus est, ut pro ejusdem incolitate Deum precaretur. Tum vinculis soluto, & in facello genuflexere vi coacto, erexit fæse in pedes suos. Servus Dei, manuque capiti ejus imposita, ait: "Domine Baltazar, ne metue; com-
D
menda te Deo, ejusque sanctissimæ Matri., Hæc dicens apprehendit capillos ejus, & in consuetum clamorem Ahi! prorompens, sustulit se è terra, & ipsum per capillos secum elevatum, brevi tempore in aëre sic detinuit, non sine ingenti circumstantium stupore, qui cum viro nobili, jam sanæ menti restituto, gratias egerunt Deo, qui tanta prodigia per Servum suum patrabat.

ANNOTATA.

a Ex proc. Apost. Affis. & Summ. locis citatis.

b Vide, que circa hac ex Bernino noravimus in Commentario § 3.

c Ex omnibus processibus in Summ. sub tit. De castitate.

d Ex proc. ord. Nerit. compuls. à fol. 663 & seqq., & Summ. pag. 44, § 125 & alibi.

e De tempore, quo Beatus Romanus arcessitus fuit, gestisque ibidem ab eo, consule Commentarium num. 30 & sequentibus.

f Ex proc. Ord. Affis. compuls. fol. 971 terg. & fol. 1257.

g Ex proc. Affis. loc. cit., Summ. pag. 132, § 104, pag. 556, § 2 & alibi.

h Instrumentum hujus donationis ex Agello re-
censimus in Commentario num. 36 & seq.

i Ex proc. Affis. loc. cit. Summ. pag. 132, § 104, pag. 556, § 2, & alibi.

k Ex proc. Apost. Affis. à fol. 336 terg., & seqq., & alibi.

l Ex proc. Apost. Nerit. fol. 275, 308 terg., 607 proc. Affis. & proc. Apost. Auxim. à fol. 829 & seq., in Summ. sub tit. De charitate.

m Ibid. pag. 295, § 5, pag. 296, § 13 & 14, & sparsum alibi in eod. Summ. per totum.

n Sparsum in eod. Summ. sub tit. De charitate.

o Ibid. pag. 308, § 14 & 15.

p Ibid. sub tit. De fide, pag. 275 § 2, 3, pag. 280, § 45, & pag. 309, § 19, & alibi.

q Ex proc. Apost. Affis. à folio 267 & seq., & cit. Summ. pag. 277, § 8, & alibi.

r In margine hic laudatur S. Dionysius de Di-
vinis Nominibus cap. 4.s Ex omnibus Processibus. Testes de visu spar-
sum relati in Summ. per totum.

t Ex proc. Apost. Nerit. à fol. 432 & seq. Summ. pag. 35, § 49, pag. 46, § 162, pag. 65, § 77 & alibi.

u Ex dicto proc. Apost. Nerit. à fol. 275, & Summ. pag. 551 in principio, aliisque ibidem in-
dicati pag. 550 in marg. § 5.

x Ex proc. ord. Nerit. compuls. fol. 703 terg. & seq., & in Summ. pag. 548, § 45.

y In margine additur: De quibus sparsum de
visu testes in eod. Summ. sub num. 40 per totum.

z Ex proc. ord. Nerit. compuls. fol. 675 & seq., & Summ. pag. 545, § 29 pag. 546, § 33, & alibi.

aa Ex dicto proc. Nerit. fol. 579, & Summ.
pag. 551, § 6 & alibi.

bb Cit. proc. fol. 578 terg., & alibi.

cc Ex dicto proc. Nerit. fol. 572 & 573, & 596 terg., & fol. 680, & Summ. pag. 542

§ 5, pag. 543 § 13, pag. 546 § 39, & alibi.

dd Ex proc. Apost. Nerit. fol. 482, & Summ.
pag. 555 § 17 & alibi.

ee Ex

*Amentem
secum in aë-
re sublatum
fanat.*

- A ee Ex utroque proc. Nerit. Testes sparsim re-
lati in Summ. sub num. 40 per tot.
ff De Nerito vide Annotata ad cap. 1, lit. b.
gg Ex proc. Apost. Nerit. fol. 290 & seq.
hh Ex proc. ord. Nerit. fol. 707 & seq.
ii Eò scilicet arcessitus à sacra inquisitionis tri-
bunali anno 1638, ut diximus in Commentario
num. 20. Monopolis, de qua mox, ab indigenis
Monopoli pariter dicta, parva civitas episcopa-
lis est regni Neapolitani in provincia Bariana,
in ora sinus Veneti sita. Porrò sequentia desumpta
notantur ex proc. ord. Nerit. compuls. à fol. 656
& seq., & Summ. pag. 40, § 108.
kk Ex eodem proc. à fol. 730, & Summ. pag.
51, § 194.
ll Ex proc. Apost. Affis. à fol. 302 & seqq.,
sup. 332, & Summ. pag. 560, § 9. Consuli et-
iam potest Commentarius num. 25.
mm Ex testibus de visu ex proc. Apost. Affis.
fol. 227 fol. 243 & seqq., fol. 337, fol. 830 &
alibi, & in proc. ord. Nerit. à fol. 660, super 7,
& sparsim in Summ. pag. 41, § 109, pag. 123,
§ 41, pag. 559, § 2, pag. 561, § 13, pag. 563,
§ 23, pag. 576, § 83, ubi alii etiam indicantur.
nn Ex proc. ord. Affis. compuls. à fol. 1186 &
seqq., & Summ. pag. 558 & seq., § 9.
oo Ex proc. Apost. Affis. à fol. 365 super 148,
& Summ. pag. 369, § 18.
pp Ex proc. ord. Affis. compuls. à fol. 935, &
Summ. pag. 556, § 3.
qq Ex proc. Apost. Affis. fol. 831 & seq., &
Summ. pag. 577, § 84, 85.
rr Ex eod. proc. Affis. fol. 335, 1186 &
seqq. & 1745; Summ. pag. 559, § 10, pag. 562,
§ 21, pag. 578, § 91, ubi alii indicantur.
ss Ex eod. proc. à fol. 699 terg. & seqq., &
Summ. pag. 571, § 64 & 65.
tt Ex eod. proc. Apost. Affis. à fol. 253 & seqq.,
& Summ. pag. 126, § 63.

C A P U T I V.

- C Amor ejus in Deum, animique
cum illo conjunctio, & effica-
ces preces: principis Bruns-
vicensis conversio: caritas pro-
ximi, arcanorum notitia &
illustrata.

Per amorem
Deo semper
conjunctus,
eoque &
Quans

Erant certè ejusmodi ecstases raptusque mi-
rabiles effectus divini amoris, quo Josephi
cor flagrabat. Amorem verò accendebat summa
vis conjunctionis, quà ejusdem cor Deo adhære-
bat. Hinc pius doctusque pater Hieronimus Ro-
driguez è Societate Jesu, postquam cum Josepho
collocutus fuisset, inter cetera afferuit, "ipsum cum
Deo coniunctissimum fuisse, ejusdemque cor
magis dispositum fuisse ad conjunctionem cum
Deo, quàm pulvis nitricus sit ad ignem ex qua-
libet minima scintilla concipiendum a." Reve-
ra eo modo se semper magis Deo coniunxit per
continuam orationem, sublimem ac perfectissi-
mam, in qua b simul ac mentem ad Deum ele-
vabat, hic præstò aderat, ut eum illuminaret, ac-
cenderet, & ad se attaheret; non aliter ac si
versis ad cælum oculis pulcherrimus paradisus to-

tus statim pateret. Et sanè, prout ipsemet Car-
dinali de Lauræ c, velut de alio loquens, testa-
tus est, videbatur ipse sibi tum versari "in pulchra-
rum rerum gazophylacio, & in quodam veluti
"limpidissimo speculo, ibidem appenso, uno o-
"culorum obtutu cernere & contemplari earum
"omnium simul juncta species, id est, quodam
"simili modo arcana mysteria, quæ Deus in ea
"arcta conjugatione dignabatur ipsi revelare."

40 Porrò clamor stridorque, quos edebat, e-
rant effectus ignis interni, qui conclusus inancre
nequiens, per os erumpens exhalabat, ad eum sci-
licet modum, ut ipse interrogatus, in tertia per-
sona similiter reposuit, quo "erumpit & reboat pul-
"vis nitricus accensus, dum ex instrumento pyreo
"emittitur." Hinc etiam propter nimiam ejusdem
violentiam corpus, & quidquid huic adhærebatur,
simil cum anima cœbrò attollebatur. Sæpe etiam
canebat, & tripudiabat cum raptibus, quos ipse
ad eorumdem causam atque effectus referens, ju-
BILATOS meritò appellabat. Licet autem non sem-
per in ecstasi aut à sensibus destitutus esset, men-
tem tamen semper ad cælum elevatam habebat:
quam ob rem sæpe contigit, ut, aliis ipsum al-
loquentibus, nesciret, quid diceretur; aut dum
respondebat, manifestum faceret d, sese rebus o-
mnibus naturalibus velut scalis uti ad contem-
plandas eas, quæ naturam exsuperant. Sic de va-
riis mulieribus, quas in itinere suo obvias habue-
rat, interrogatus à quodam Religioso, quænam
essent, respondit modò: BEATISSIMA VIRGO, mo-
dò S. CLARA, modò S. CATHARINA: & simili
modo rogatus de viris, nunc unum, nunc alte-
rum Sanctum nominavit.

41 Horas e quoque canonicas ceteraque pri-
vatas preces cum maxima attentione & fervore
recitabat, quod non obscurè probabant illius al-
tißima suspiria, quæ tum edebat, & ejusdem ge-
nuum vestigia, quæ scamno altaris & facelli i-
psius solo impressa reliquit. Quia autem oratio
ipsius viva fide certâque in Deum fiduciâ animata
erat, solebat aliis dicere f: "Fili confidite in Deum,
" (non confidite in alterum) Deum esse, qui vo-
"bis potest prospicere: homines promissa non
"servant, at Deus numquam iis deest." Aliquan-
do etiam exclamabat g. "Qui fidem habet, domi-
"nus mundi est." De se verò aiebat: "Ego confido
"in Deum; seque similem dicebat isti, qui casu
"projectus in maris scopulum, aquis circumda-
"tus, non ab alio, quâm à Deo auxiliū exspe-
"ctabat: & si necesse foret, se vi hujus firmæ fi-
"dei montes ab uno mundi limite ad alterum trans-
"laturum." Cùm, ut dixi, tam animata fuerit e-
jus oratio, fuit etiam semper efficacissima.

42 Oravit h, ut ab oppido agrōque Cuperti-
nensi supremam stragem, quam inopinus turbo
minabatur, averteret, & is statim evanuit. Orav-
it i similiter, ut infestissimum nimbum ac subitam
procellam arceret, quæ atterebat incolas & vici-
na conventus Cryptellæ affligebat; & post oratio-
nem extra ecclesiam progressus clamavit, "Ah dra-
"co! ah draco!" Et quocumque incessit, nubes di-
sparuerunt cœlique serenitas reducta est. Oravit k,
ut exustis ejusdem loci agris pluviam obtineret;
& vix finita supplicatione, quam in hunc finem
indixerat, uti pollicitus fuerat, impetravit. Per l
orationem ipsius Alcides Fabiani chirurgus sex si-
cariis, qui cum Hispello m Assisium redeuntem
occisuri exspectabant, invisibilis fuit. Per oratio-
nem n patrem Generalem sui Ordinis eripuit ex
gravi periculo submergendī in fossa Cannaræ pro-
pe Montem-Falconis o, admodum profunda & a-

A. PA-
STROVICI-
CHIO.
c
mentem ad
illam semper
elevatam ha-
bebat,

E d
c
f
g

F
b
k
l
m
n
o
q

binc varia à
Deo impe-
rat.
h
i
s
l
m
n
o
q

1024 VITA B. JOSEPHI A CUPERTINO ORD. S. FRANC.

A. PA-
STROVIC-
CHIO.

Joannem
Fredericum
principem
Brunsvicens-
em

p

q

B

à Lutherana
heresi

C

ad fidem Ca-
tholicam con-
vertit.

qua plena, in quam unà cum exterita mula è pon-
te decidens, B. Josepho tam etiam viventi se com-
mendaverat: qui Beatus ipsum deinde primò con-
spicatus, ait: "Eja pater Generalis, vehementer
metuisti; lapsus es egregiè circa horam deci-
mam, dum ego Missam celebrarem, & tunc
ego te commendavi Deo.,,

43 Non p minùs patuit efficacia orationis illius
in adducendo ad fidem Catholicam Joannem Fre-
dericum principem Brunsvicensem ex hæresi Lu-
therana. Hic princeps ætatis viginti quinque an-
notum, dum anno MDCXLIX q præcipias Euro-
pæ aulas viseret, curiositate sua ductus, Româ
Affissum studiosè divertit, Josephi videndi gratiâ,
quem ex fama in Germania jam noverat. Ad sa-
crum conventum digressus, receptus & in parte æ-
dium principibus destinata hospitatus fuit. Ibi suum
cum Josepho colloquendi, ac mox deinde disce-
dendi desiderium exposuit; posteroque manè cum
duobus Comitibus è suo comitatu, uno Catholi-
co, altero hæretico, ad portam ecclesiæ deductus
est. Celebrabat tum ibidem Missam Beatus; qui,
etsi ea de re nihil sciret, sensit tamen, dum conse-
cratam Hostiam rumpere vellet; durissimam enim
comperit; eamque cùm vi rumpere frustra tentâ-
set, in patena reposuit, & oculis in sacrosanctam
Hostiam fixis, primò in vehementem clamorem
prorupit, deinde verò cum ingenti stridore per
quinque passuum spatum retrorsum volavit flexis
genibus per aëra; ac post similem vociferationem
tandem ad aram reversus, sacram Hostiam, sed
magnò cum nisu, divisi.

44 Rogatus proinde jussu principis à superiori
causam sui planctus, respondit: "Popularis, hi, quos
„hoc matutino tempore ad Missam meam misisti,
„duri cordis sunt, quia non credunt omnia, quæ
„credit sancta mater Ecclesia; ideoque Agnus in
„manibus meis hodie manè obdormit, nec potui
„illum dividere." Perculsum ejusmodi facto re-
sponsoque princeps, de discessu suo nihil amplius
sollicitus, desideravit post sumptum prandium cum
Dei Servo colloqui, uti fecit usque ad tempus
Completorii; divinaque gratia ipsum interim magis
excitante, voluit ejusdem Missæ postridie de-
nuò interesse; in qua Missa dum sacra Hostia e-
levaretur, ejusdem crux nigri coloris omnibus ap-
paruit eodem tempore, quo celebrans cum solito
clamore raptus in aëra, uno palmo supra scabel-
lum altaris cum Hostia & brachiis sic elevatis o-
stanta circiter horæ parte permanxit. Ad conspe-
ctum tanti prodigiū cœpit princeps vehementer fle-
re: deinde verò unus è duobus Comitibus, hæ-
reticus scilicet, indignatus ait: "Maledictus ego,
„dum in has regiones veni: in patria mea securus
„eram; hic verò me agitant furiæ & conscientiæ
„scrupuli."

45 Porro Josephus, qui omnia superiori lumi-
ne illustratus viderat, quemdam familiarem suum
de futuro principis ad fidem accessu certiorem fe-
cit; "Gaudemus, inquiens, quia cerva fauciata
„est." Reipsa postquam cum principe usque ad
horam prandii locutus fuisset, eumdem, dum post
Vesperas in cubiculum regredieretur, conspicatus,
occurrit ipsi obviam, & proprio eum cingulo suo
cinctus, magno cum fervore spiritu dicens: "Ego
„te vincio ad paradisum: Nunc vade, S. Fran-
„ciscum venerare, assiste Completorio; proce-
sionem devotè comitare, & fac, quidquid faciunt
„monachi." Hæc omnia bonus princeps humili-
ter executus est, affirmans se Catholicum esse, ac
præterea manu propria se in albo sodalium cor-
digerorum S. Francisci inscripsit. Antequam tamen

hæresim suam publicè ejurraret, voluit in princi-
patum suum redire, ut de ejusdem negotiis dispo-
neret; unde anno subsecuto, ut promiserat, Af-
fissum reversus, genibus ante sanctissimum Sacra-
mentum flexis, coram duobus Cardinalibus Fac-
chinetto & Rapacciolo, pristinos errores suos ab-
juravit in manibus B. Josephi, qui per suas effica-
ces preces dederat gloriam Deo, summo Ponti-
fici gaudium, & salutem memorato principi, qui
Virum de se tam bene meritum deinde magna in
veneratione semper habuit.

46 Innumera sunt alia prodigia, quæ Deus ad
Servi sui preces patravit, quam ob rem sufficiat
hic cum processibus generaliter conclusisse r, "o-
rationem ipsius numquam non efficacem fuisse,
„sed semper impetrâsse, quidquid umquam pro fa-
lute animarum & corporum flagitavit. Illo quo-
que, qui sese ipsius precibus commendaverant,
„experti fuere, postulata beneficia sibi eodem tem-
pore, quo prædictus Pater pro se oraverat, ob-
tigisse. Hinc ipse, cùm ex oratione omne ve-
rum bonum profluere agnosceret, & omne bonum
proximo suo cuperet, frequenter istud ingerebat:
"Orate, orate." Stimulatus stamen ingenti sua
in proximum caritate, non cessabat ipse pro omni-
bus orare, ut justi in divina gratia confirmaren-
tur, peccatores resipiscerent & penitentiam age-
rent; quam ut efficaciorem redderet, nunc divi-
nam misericordiam implorabat, ut, sicut præte-
rita, ita etiam præsentia peccata hominum tole-
raret; nunc corpus suum fervore castigabat, ut a-
liena debita aliqua ex parte divinæ justitiae per-
soleret.

47 Dum & alii sese ipsi commendabant, beni-
gnè respondebat: "Vos pro parte vestra ad bene-
dictum Deum recurrite; ego certè meæ non de-
ero." Recurrentibus & ad se, qui conscientiæ scrupu-
lus angebantur, pulchrum istud adagium repe-
tebat: "Scrupulos & melancholiam non volo in
„domo mea; & postquam iisdem fana consilia
dedisset & solatus esset, nonnumquam solebat et-
iam lepidè scopas arripere x, & à capite usque ad
calcem illos verrere; Ecce, inquiens, jam tibi o-
mnis scrupulos aufero: fac bene, forma bo-
„nam intentionem, & ne metue. Siquando y ve-
rò dissensiones ortas vidisset, vel cognovisset, ipse
lites mox componebat, pacemque securus arbiter
conficiebat; &, ut erat sermo ejus naturalis, doctus
& admodum placidus, rapiebat omnium animos,
à quibus auscultabatur. Volebat itaque omnes sin-
ceros, omnes in operibus suis suaves esse, omnes à
simulatione, à superbia & jaçtantia vehementissime
abhorre. Hac de causa z omnibus, etiam superio-
ribus, frequenter commendabat misericordiam, sua-
vitatem & caritatem, quas in ore suo hisce ferven-
tissimis suis dictis habebat: "Caritas! caritas! Qui
„caritatem habet, dives est, & nescit: qui carita-
tem non habet, nihil habet: infortunatus est, &
„nescit. Amor & caritas magna est felicitas."

48 Hinc etiam cùm aliquid hujusmodi bene
fieri vidisset, lætabatur, & cum, qui id fecerat,
suaviter complectebatur; uti complexus est quem-
dam Religiosum, qui aliquam discordiam sedave-
rat, & conturbatos animos composuerat; cui, "Ca-
„re fili, aiebat, sis benedictus: S. Franciscus ti-
„bi benedicat: opus genuini filii S. Francisci pa-
„travisti." Verùm etiæ caritatem ceteris inculca-
ret, & ipse eam etiam iis, à quibus offensus fue-
rat, exhiberet; (quorum uni aa pro injuria mira-
culum reddidit; alterum bb, qui ab eo reprehensus
ipsum cultro vulnerayerat, sua suavitate sibi
devinxit, eidemque cum facti venia vicinam mor-
tem

D

Precibus
suis varia
variis impe-
rat,

E

venientes ad
se benignè
excipit, ca-
ritatem

t

x

y

F

z

commendat,
et variis
modis exer-
cit,

aa

bb

tem

A tem simul prædictis; alium denique, qui veluti fūribundus ipsum lēdere properabat, tenerē complexus est, & pœnitentem ad Deum reduxit:) eadem tamen caritas *cc* illius peccatis interdum sacro zelo inflammabat, ex quo aliquando in conventibus Regularum etiam minima in parte transgressores ferventer corripiebat, & superioribus vigiliam in memoriam revocabat.

*illustratus
a Deo farti-
tudine &
arcorum
dd*

cc 49 Aliquando improbis se cum impetu opponebat; uti opposuit se Assisi duabus personis, quas in S. Francisci ecclesia, nulla sacri loci ac honestatis habita ratione, colloquentes videbat. Nonnumquam *dd* secreta mala animarum, in quas cœlestis luminis ope penetrabat, quasque liberare desiderabat, illis ipsis revelabat. Sic eidam Alfonso Montis-Fusciano impuras suas tentationes dedit, eumque ab iisdem statim cohibuit. Sic quamdam *ee* mulierem ex Veglie, Cupertini habitantem, de beneficio, quod ipsa paraverat, commonuit, & pœnitentem induxit, ut istud sibi traderet comburendum. Nobilis quoque juveni *ff* suæ animæ maculas indicavit, de quo quædam honoratam personam, quæ hunc invisendi causâ ipsum secum duxerat, interrogavit: "Quis est iste æthiops, quem mihi

B „huc adduxisti? Nonne vides, ut niger sit? „, Deinde verò ad nobilem conversus, "Vade, inquit, vade „fili mi, lava tibi faciem. „, Volupe autem ipsis accidit, quod eumdem per Sacramentalem confessionem mox lotum viderit. Quapropter sic reducem amplexus est, "Eja, inquiens, jam bellus es, fili „mi; lavato te sæpius; heri enim fœdus eras instar „æthiops. „, Quotquot *gg* denique sordidatos animis videbat, "Vah, ajebat, quæ fœdus es! Vah „de accommoda balistam: „, quo loquendi modo conscientiam denotabant.

*admirabili
notitia. Pro
salute o.
mmium
hb*

gg 50 Sicut autem peccata, in quæ lapsi fuerant, utecumque occulta, dexterè cum Christiana libertate revelavit, ut se emendant, ita etiam illis, qui in peccandi periculo, id est, tentati erant, pari cum amore succurrunt, ne laberentur. Hujus amoris effectus peculiariter expertus est sacerdos quidam Hi-spellas *hb*, qui jam in procinctu erat, ut animam gravi culpa macularet; à duobus quippe validis hostibus impugnatus, vehementi scilicet temptatione, & facultate consentendi. At felicitor ipsis accidit quod Josepho occurrit; qui apprehensa manu ejus, & ore auribus admoto, "Fili, ajebat corde „sincero, fili, resiste fortiter tali tentationi (quam

C „indicabat) quia Deus vult, ne tu illum offendas; „id dico tibi, fili, id dico tibi. „, Hac prodigiosa admonitione sacerdos viator mansit. Ut porrò omnes, qui à dæmone tentabantur, corroboraret, ad frequentanda Sacraenta hortabatur; "Quia, inquietabat, ubi sæpe Deus est, non potest sæpe esse inimicus Dei; ac tandem Deus semper vincit; quia Deus plus potest per suam gratiam, quam „diabolus per suas tentationes. „, Sed quia præcipua amandi proximum ratio solus Deus est, qui sancti amoris centrum est, prout omnes cum S. Thoma docent: "Ratio diligendi proximum Deus „est; „ii ardens Josephi caritas non solos fideles Deo lucrandos, sed omnes pariter infideles eadem de causa complectebatur.

*orandum
monet: &
gris mini-
strat
ii*

kk 51 Propterea cum tenero animi sensu de iis loquebatur, multum miseratus conditionem eorum, & pro eorumdem salute quilibet paratus aggredi. Hinc factum est, ut, dum pro ipsis oraret, & in profunda Dei secreta per contemplationem interdum penetraret, longas ecstasies patetetur, ex quibus sensuum usui redditus, plurimum plangebat, præsentibus dicens: "Filii *kk*, orate pro bonis, orate pro peccatoribus, orate pro hæreti-

Septembbris Tomus V.

„cis, pro Turcis, pro infidelibus, ac tandem pro omnibus; quia omnes pretiosissimo sanguine Jesus redempti sumus. „, Ab animabus proximorum caritatem suam ad eorumdem corpora sublevanda convertebat, quantum per superiores licebat cum illis agere; immo, quamquam in cella sua semotus, illustratus divino lumine, quibus rebus indigerent, cognoscet, & per orationem opitulabatur. Ceterum *ll* dum ipsis liberum esset, simul ac audierat, ægrotare aliquos, sive domi sive foris, ed statim accurrens, hortabatur illos, ut divinæ voluntati se totos committerent, & post alias pia monita, si mortem formidarent, aut alia de causa affligerentur, læto vultu suavique sermone confortabat; "Euge, inquiens, quia Deus pro te videbit: „,

*fætidum em-
plastrum co-
medit:caritas
ejus tempore
famis.
mm*

ee 52 Post hæc se totum eorumdem obsequiis, etiam vilissimis dabant; sustinebat eos in brachio, cibos in os ingerebat, medebatur, utque *mm* naturalem nauseam vinceret, semel frondes, quæ ad cuiusdam vulnerati fætidissimam plagam applicatae fuerant, heroica animi fortitudine comedit. Tam singularis denique erat ipsis erga ægros caritas, ut Religiosi dicere solerent, in consortio Josephi melius esse ægrotare, quam rectè valere; cum is tempore morbi totus ipsorum esset, at dum rectè valerent, totus sius. Quinimò *mm* ed usque ipsis erga infirmos caritas processit, ut etiam, eo vivo, miraculosis sanationibus à Deo fuerit illustrata. Par modo tenerrimam misericordiam suam palam fecit tempore deplorabilis famis, quæ Assisium & vicinas provincias diu afflixit *oo*, qua durante solvabatur in lacrymas & preces, ut divinam opem imploraret. Cumque non impetrasset, quod desideraverat, ut in gratiam fame pressorum extra conventum mendicare sibi licet; circuibat sollicitus ejusdem septa conventus, ut Religiosos fratres suos, quantum poterat, saltem solaretur. Ad hæc omnia *pp* jungebat singulariter gratum erga bene meritos animum, quem multo magis stimulabat ejusdem caritas, ut, (cum per paupertatem suam aliter non valeret) iis saltem per gratiarum actionem, per bona vota, per preces, & promissa eorum memoriam specialiter servandam sponderet. „Sis benedictus ob caritatem, quâ erga me uteris: „, (hoc unum erat ex suavissimis ejus dictis ad chirurgum, à quo curabatur) "Dominus Deus „eam remunerabit; ego verò numquam obliviscar orare pro te, si in locum salutis pervenero. „,

E

un

oo

pp

F

A N N O T A T A.

a *Pro testimonio hoc laudatur in margine reverendissimus Claver, episcopus Potentinus, ex ore immediato ipsis patris Hieronymi Rodriguez, Summ. pag. 267, § 7, 8.*

b *Summ. pag. 10, § xi & alibi.*

c *In margine legitur: Cardinalis de Lauræa in 3 Sent., tom. 4, disp. 20 de Miracul., art. 23, num. 980, relatus in cit. Summ. pag. 602, § 4; quem librum cum ad manum non habeam, verba Vite Italica feci Latina.*

d *Ex eod. Summ. pag. 267, § 6 & alibi.*

e *Ex omnibus process. testes de visu sparsim relativi in eod. Summ. per totum.*

f *Ex proc. Apost. Nerit. fol. 282, & tergo, & sparsim in Summ. sub tit. De spe, à pag. 290 & seqq.*

g *Ibid. pag. 197, § 52 & 54, & alibi.*

h *Ex proc. Apost. Nerit. fol. 452 terg. & seq.*

i *Ex proc. ord. Nerit. compuls. fol. 659 & terg., & Summ. pag. 291, § 4.*

O o o o o

k *Ibid.*

A. PA-
STROVIC-
CHIO.

k Ibid. cit. proc., & Summ. § 5, & alii conte-
stes indicati eod. Summ. pag. 589, § 5.

l Ex proc. Apost. Affis. fol. 196 & seq., &
Summ. pag. 494 in fine § 1.

m Hilpellum, Italis Spello, exiguum Umbria
oppidum est in ditione summi Pontificis.

n Ex proc. ord. Affis. compuls. à fol. 1130 &
seqq., & Summ. pag. 338 in fine, & seq. § 17.

o Italis Monte-Falco, oppidum est in Umbria
ditionis Pontificis.

p Pro hac insigni Brunsvicensis principis & Han-
novera ducis à Lutherana heresi ad Catholicam fi-
dem conversione in margine sic legitur: Ex proc.
ord. Affis. compuls. à fol. 1222 & seqq., & spar-
sim in Summ. pag. 88, § 131, pag. 113 & seq.,
§ 298 & 299, pag. 276, § 2, 3, 4 & 5, pag.
567, § 42 & 43, pag. 573, § 73, 74, 75 & alibi.
Vide etiam Commentarium praeium num. 40.

q Consule Commentarium loco mox laudato.

r Ex proc. Apost. Auxim. à fol. 624 & seq.,
& Summ. pag. 383, § 13.

s Ex proc. ord. Nerit. compuls. fol. 607 terg. &
Summ. pag. 332, § 2 & 3.

t Ex eod. proc. ibid. § 3, & alibi sparsim in eod.
Summ. per tot.

u Ex proc. Apost. Affis. fol. 383 & fol. 464
terg. & alibi. Adagium, quod subditur, Italicum
est, atque ita se habet: Scrupoli & malinconia non
voglio in casa mia.

x Ex proc. ord. Auxim. à fol. 1028 & seq.,
& Summ. pag. 213, § 202 & 203.

y Ex eod. Summ. pag. 338, § xi, & 13, pag.
348, § 53 & alibi paucim.

z Ibid. pag. 346, § 35, pag. 350, § 18, 19,
26, & alibi sparsim sub. tit. De charitate per tot.

aa Ex proc. Nerit. compuls. fol. 662 terg. &
Summ. pag. 43, § 120.

bb Ex proc. Apost. Affis. fol. 326 & Summ.
pag. 344, § 21.

cc Ex proc. ord. Affis. compuls. à fol. 1129 &
seq., & Summ. pag. 338 § xi & 13 & alibi.

dd Ex proc. Apost. Nerit. fol. 394 terg., &
Summ. pag. 335, § 2.

ee Ex eod. proc. Apost. Nerit. fol. 406 & 407,
& Summ. pag. 333, § 7, & pag. 336, § 9.

ff Ex proc. Apost. Affis. fol. 445 terg., & 446,
& Summ. pag. 346 § 41.

gg Sparsim in eod. Summ. per tot.

hh Vide dicta superius lit. m. Hic autem in mar-
gine legitur: Ex proc. Apost. Affis. fol. 492 terg.
& seq., & Summ. pag. 347, § 44.

ii In margine adscribitur. Ex D. Thoma 2. 2.
quasi. 27, art. 8.

kk Ex proc. Apost. Affis. à fol. 358 & seqq.,
& Summ. pag. 345, § 24 & alibi.

ll Ex eod. Proc. Apost. Affis. fol. 24, 212, 276
ad 279, & alibi; & Summ. pag. 342, § 2, 4, &
sparsim sub tit. De charitate per tot.

mm Ex eod. proc. Apost. Affis. fol. 360 terg.,
& Summ. pag. 345, § 33.

nn Sparsim ex Catalogo miraculorum in vita,
Summ. num. 41, à pag. 588 ad 595.

oo Ex utroque proc. Affis. Apost., & ord. com-
puls. à fol. 1127 ad 1133, & Summ. pag. 337,
§ 7, 8 & alibi. Berninus hanc rei frumentaria in-
opiam annis 1648 & 1649 affigit.

pp Ex proc. Affis. & Auxim. Apost., Summ.
num. 26, à pag. 396 ad 398, ubi chirurgus § 10.

C A P U T V.

*Beati amor & fiducia in Dei-
param miraculis illustrata :
angelica castitas & fragran-
tia : summa paupertas spon-
tanea.*

Singulari porrò grati animi affectu B. Josephus **B.V. Ma-**
prosequebatur Mariam, cuius patrocinio ac-
cepta ferebat bona omnia, quæ à Deo obtinuerat. **riam, quam**
Quamobrem curavit ipsi amorem reddere, quo ni-
hil magis tenerum simul & magis validum potest
cogitari. A parente sua puer devotionem erga il-
lam edoctus, solebat eam Matrem suam a appellare,
& velut matrem eam semper habebat, sicut
ipse ut filius ab eadem semper habebatur. Hinc ex-
poni nequit, quibus obsequiis coelestem Matrem
honoraverit. Imagines ejus rosis, liliis, aliisque
floribus ornabat; sed cum hifce ac similibus orna-
tibus cor suum & ardentes affectus offerebat. "Ma-
ter mea b (solebat dicere cum suavi joco) moro-
sa est: si ipsi flores feram, ait, se nolle illos: si
cerafa feram, nec haec vult: deinde peto: Quid
vis? & illa ait: Cor volo, quia ego nulla alia re
pasco quam corde., Et sanè cor ipsius fuisse to-
tum Mariæ, satis patuit ex devotis precibus, quas
in honorem ejus continuè recitabat, ex dulcibus
dictis, quæ de ea proferebat, "Protectricem c, il-
lam, dominam, patronam, matrem, sponsam,
adjudicem,, appellans; ex simplicibus ac festivis
cantilenis, quibus eam saepe laudabat; sed præser-
tim ex ecstasibus & frequentissimis raptibus, quos
ad ejusdem imaginum conspectum, vel inter ipsius
elogia recitandum, patiebatur.

tenerrimè a-
mabat, eja-
que amorem

54 Sic semel ad ea verba SANCTA MARIA vo-
lavit super tria Religiosorum paria, qui in ecclesia
gemina serie ordinatè positi, litanias cum ipso re-
citabant. Simili modò etiam alias raptus stit, modò
cùm SANCTA DEI GENITRIX, modò dum MA-
TER DIVINÆ GRATIÆ, modò dum JANUA CÆ-
LI, pronuntiaretur. Quin etiam audito solo nomi-
ne Mariæ, in ecstas frequenter incidebat, non
raro à terra quoque elevatus, quemadmodùm ex
toto illius vitæ cursu notissimum est. Tum verò
cælorum Reginæ pulchritudinem contemplans,
præ amore ipsius languebat, prout ipsem quodam
die manifestavat, dum inter celebrandam d
Missam ad altare ejus, à multis visus est in ecsta-
sim raptus, & sublatu in aëre, auditusque hasce
cum lacrymis voces proferre: "Laudate illam vos
sancti angeli canticis vestris: ego quidem totus
ardeo, sed non possum eam dignè laudare., Nec
satis ipsi erat, si quotquot in cælo sunt, sancti &
angeli ipsam amarent laudarentque: desiderabat,
ut etiam ab omnibus, qui in terra sunt, hominibus
amaretur & laudaretur.

d55 Petierat ab aliquot Cupertini incolis, qui **omnibus in-**
ipsum visendi gratiâ ad conventum Cryptellæ ve-
nerant; "Quid huc facturi venistis? Fortè ut Do-
minam meam invisatis? Quibus id affirmanti-
bus reposuit: "Et quid ipsi attulisti? Et cùm illi
dicerent: "Officium & Rosarium; ipse sentiens,
eos ex sola curiositate advenisse, "Quod officium,
quod Rosarium? exclamavit: Domina mea vult
cor & voluntatem., His ardentibus vocibus B.

F
Ma-

- A** Mariæ amorem in eorum cordibus excitavit, jussisse que deinde in genua procumbere, Litanias cum iisdem recitavit; quod facere consueverat cum omnibus, qui ad ejusdem cellam veniebant. Docerbat quoque omnes ad Mariam sibi dicere: **REFUGIUM PECCATORUM, MATER DEI, MEMENTO MEI:** quæ erat ipsius jaculatoria oratio, quam beatæ Virgini, quia **REFUGIUM PECCATORUM** appellabatur, gratissimam esse affirmabat. Usque adeò cordi erat Josepho, Mariam per frequentem repetitionem laudum suarum, quæ in Litanis recessentur, velut Dominam agnoscí, ut, cùm pastores, quibuscum eas singulis Sabbatis in facello conventui Cryptellæ vicino recitare solebat, in messe detinerentur, ovibus, quas videbat, dixerit: "Venite vos huc, venite huc, ut vestri mei, que Dei Matrem honoratis."
- ovis obsequentes habet: per Litanias ejusdem**
- B** Ad has voces, quas Josephus remotius, quâ humana vox solet extendi, protulerat, ab ovinis illis prodigiosè perceptas, eæ omnes diverfarum caularum oves, parvulus opilionibus, à quibus observabantur, frustra reclamantibus, ad facelum confessim accurrerunt. Quæ postquam advenire, B. Josephus Litanias lætabundus exorsus est; oves verò per inauditum haec tenus prodigium, chorum alternârunt, ad singulos versus voce sua respondentes; sic, ut Josepho dicente: **SANCTA MARIA**, illæ balando reponerent: **BEE;** atque ita ad singulas ejusdem laudes usque ad finem Litaniarum continuarent. His finitis, acceptaque à Beato benedictione, hilariter saltantes, ad pascua, quæ reliquerant, redierunt. Hinc i Servus Dei tantam in magna Matre fiduciam conceperat, ut per ejus Litanias exorcisaret & liberaret energumenos. In partu quoque periclitantibus Litanias commendabat, eaque feliciter enitebantur. In dissensionibus, "Eja agite, dicebat litigantibus, ad Matrem, ad Matrem, & eos subito conciliabat.
- � invocationem variæ miracula**
- C** In nomine divinæ Matris, cui omne bonum acceptum ferri volebat, sæpe promittebat miracula, quæ illico succedebant. Cæca & mulier visum recepit, simul atque B. Josephus illius oculos tangens dixerat: "Mater Dei sanabit te." Nolebat viarius generalis Neritonensis tres cruces, quas Josephus prope Cryptellam erigendas curaverat, quamdiu solitus anni vehemens astus duraret, & locus ardoribus pateret, consuetis ceremoniis benedicere; sed tandem vietus precibus Beati, afferentis: "Mater mea non permettit, ut ab astu patiaris, indutus pluviali, ceremoniis functus est, quibus tribus horis ac dimidia detentus, nihil molestiae ab ardore passus est. Recurrebat nonnumquam ad Josephum subsidii causâ paupercula ejus mater; cui ille respondebat: "Mater mea Maria est; ego verò nihil habeo, quia pauper sum: commenda te Mariæ, quæ tibi succurret;" atque ita re ipsi prodigiose semper succurrebatur.
- � promittit & facit,**
- m** "Ne m metue (aiebat cuidam sacerdoti graviter vulnerato) quantum temporis est, ex quo non venisti ad Cryptellam, invisum Matrem tuam? Ah, (reponebat infirmus) nonne vides, frater Joseph, ut me habeam, qui non possum me mouere?" Tum verò Servus Dei ligavit plagas ejus, cœptique eas manu sua mulcere, dicens: "Non confidis in Matrem tuam?" Eodem autem tempore, quo sic demulcebat plagas, simul siccabat, ac denique integrè sanatum reliquit. Exauditus n à Maria fuit etiam alias sacerdos, postquam hic, dubitans, an quamdam gratiam ab ea petere auderet, à Beato, secreti ipsius dubii conscientio, audiuit: "Pete ab ea, Pete ab ea, concedet tibi." Cuidam o mortibundo suis manibus labia aperiens

Septembbris Tomus V.

Josephus, nescio, quem liquorem, in os ejus infudit, aitque: "Jamne te bene habes?" Ille verò respondit: Optimè. Tum B. Josephus subjecit de nuo: "Eja, nemini de me quidquam dixeris; sed dicito, te à Matre Dei, matre tua & matre mea, sanatum esse." Denique, ut brevis sim, concludo; quemadmodum Josephi sanctitas, prout ipse confessus est, cœpit à devotione erga Mariam, ita ejusdem fama sanctitatis cœpit à multis beneficiis, quæ alii à Maria per Josephi patrocinium impetraverunt.

59 Hinc p factum, ut amore illo mutuo semper multò magis crescente, Maria Josephum velut dilectissimum filium semper habuerit (& ut talem vidit illum in festo Portiuncula quædam Dei serva q, in ecstasi rapta, ab ea blandè tractari) & Josephus Mariam velut amantissimam matrem semper honoraverit; utque r ipsam in suæ vitæ curriculo Matrem suam semper appellaverat, ita jam moriebas, eamdem suavi Matris nomine compellavit, dicens ei: "Monstra, te esse Matrem... Ab hoc amore erga Matrem puritatis, argumentari licet de amore, quo Beatus puritatem prosecutus est. Non fuit ipse quidem, uti nonnulli alii, ab impiis temptationibus liber, quibus, ut suprà dictum est, vehementer impugnatus fuit; sed quò validiores erant assultus, eò gloriosiorem per Dei Matris que Mariæ auxilium de iisdem victoriæ referebat. Angebatur stamen dubiis & timoribus, ita ut semel auditus sit exclamare: "Ah Deus meus! scio, equidem te omnia bene facere, & me in hisce temptationibus per tuam gratiam non peccare; vellem tamen eas nec sentire nec experiri... Verum Deus volebat ipsum inter medios illos impuros afflatus purissimum esse, ut plus mereretur.

60 Certè confessarii & illius, aliisque magno numero, testati fuere, se se numquam in eo vel umbram impudicitiae advertisse, sed semper castissimum mente & corpore comperisse, ita ut ipsius anima angelica potius, quâ humana esse videtur. Hinc ipse castitatis amantissimus, ut hæc apud omnes in pretio esset, solebat dicere n, "castam animam similem esse vas crystallino, puro & mundo, aquâ frigidâ & limpidissem pleno, quæ tempore æstus omnibus grata est, quâque tunc nihil potest esse acceptius; sed si eidem vel una gutta olei infundatur, omnis illa aqua corrumpitur & displicet." Eadem de causa hortabatur, ut omne illius amittendæ periculum videntur; & primò quidem exemplo, nolens, nisi ex obedientia, cum mulieribus agere; deinde monitis, docens, "periculosa rem esse cum feminis agere, quæ non nisi dænum afferunt iis, qui volunt esse Dei: fugiantur, fugiantur, & solùm ex obedientia cum iis agatur..." Eidem illibatae puritati ipsius pariter debebatur, quod fideles ad inhonestata tentatos servaret; modò aliquid è rebus suis eidem applicando, prout x juvenem quemdam subito expediti, dum gravissimè tentato renes cingulo suo strinxit; modò sola voce; quemadmodum alteri y, à Mahometismo ad fidem Catholicam tum nuper converso contigit; qui, cùm se hujusmodi illecebris, quas antè non fenserat, validè impugnari quereretur, à Josepho audivit, id ita fieri, quod per falsam fætam suam ipsi vetita non fuisse impudicitia, quodque dæmon non conetur acquirere, quos jam possidet. Nec mora ab eo ipso tempore fensit se à temptationibus liberum, & in fide Catholica confirmatum.

61 Certiora tamen, magisque stupenda angelicæ ipsius castitoniæ indicia erant fætor z, quem ille ex corporibus impudicorum hominum olfaciebat,

A. PA-STROVIC-
CHIO.

*ab eaque ut
filius fove-
tur. Castita-
tem*

*p
q
r*

E

f

*inter tenta-
tiones eximiæ
colit, & a-
liis afflat.*

t

"

F

x

y

z

O o o o o 2

A. PA-
TROVIC-
CHIO.

*Libidinosas
ex factor a-
guo/cens,*

aa

bb

*ipfa mirabi-
lem spirat
odorem.
Pauperitatis
cultur exti-
muis*

cc

B

*eam in vesti-
tu & viatu,
dd*

C

ee

F

*in supelle-
ttile, rebus-
que omnibus
severè obser-
vavit.*

gg

bat, & suavissimus odor, quem alii ipsum è suo corpore exhalare experiebantur. Satis ipsi erat vidisse libidinorum, ut eumdem ex factor cognosceret. Visus aliquando inquietus est agitatusque ; & interrogatus *aa*, quid causæ esset, respondit, „ sece tum cum persona libidine sensuum inquinata, ta collocutum fuisse, ex eaque in naribus suis, tantum factorum relictum, ut eum etiam adhibitus, to tabaco nequirit expellere.” Ut autem omnibus immunditia horrorem incuteret, frequenter aiebat *bb*, “impudicos coram Deo, & angelis & hominibus factorum.” Contrà verò ipse ob casitatem suam donatus à Deo est cœlesti odore, qui, ut doctores ascetici cum doctissimo piissimo Cardinale de Lauræ docent, certum indicium est virtutis puritatis.

62 „ Insigne & donum puritatis ipsius, (inquit ille) evidenter agnatum fuit ab omnibus, qui cum eo versati sunt, aut aliquam rem, quā usus fuit, acceperunt ; quia ipse odorem suavissimum spirabat, resque ab eo contrectatæ eumdem multo tempore conservabant : quinimò in dormitoriiis, per quæ transficiat, tam manifestum odorem relinquebat, ut, si quis scire vellet, quid ivisset frater Josephus, sufficeret odoris vestigia sequi. Certum autem est, fragrantiam personæ, sicut docent magistri vitæ spiritualis, indicium esse veritas puritatis.” Propterea odor ille naturalem ordinem exceedere ab omnibus meritò credebatur, cùm nescirent, cuī fragrantia eum similem esse dicterent, nisi illi, quam Assisi exhalat Breviarium, quo S. Clara olim usæ est, & arca, quā castissimi S. Antonii Patavini cineres continentur ; ideoque eum omnes ODOREM ET FRAGRANTIAM PARADISI appellabant. Cum hac tam eximia, tamque odorifera puritate singulari modo lucebat in Beato nostro religiosa paupertas. Quamvis licebat ipsi res varias suò statui convenientes, quæque ad victum & vestitum Religiosorum concessæ erant, sibi servare, nihilominus voluit semper privatus vivere non modò omnibus supervacaneis, verùm etiam plurimis, quæ ad humanam vitam necessariæ sunt.

63 Illius vestis *dd* propterea semper erat omnium vilissima, & interdum vetustissima ac lacera, sub qua gestabat asperam tuniculam, quæ cilium potius quā vestimentum poterat appellari, subligaculum verò ex rudi tela ; nec alia re præterea vestiebatur umquam, ne quidem frigoris arcendi causâ, nisi crepidis, quibus tantummodo utebatur, cùm in publicum procederet *ee*. Hinc dum aliquando ad aliquem conventum adveniret, rogatus, an vestes suas attulisset, respondit se attulisse, de iis foliis loquens, quibus erat induitus. In morbo, qui ipsi supremus fuit, consensit *ff* quidem, cogente necessitate, duo candida sudaria à chirurgo Auximano admittere ; sed simul ac ea ex lino texta vidit, „Nimis subtilia sunt, ajebat, nimis subtilia ; hisque recusatis, acceptavit duo altera, ex tela alba quidem, sed rudi & aspera. Hujusmodi semper fuit in ceteris omnibus rebus extrema ejus paupertas : omnis enim victus illius, qualis ab initio fuerat, erant semel per diem herbae & olera, raro pisces ; interdum carnes ex obedientia, sed quas ex stomacho suo toties rejectit, ut dictum est. Hinc nec minimam buccellam panis admittere volebat in cubiculo suo, in quo propter extasium frequentiam separatus ab aliis vescebatur.

64 Quod ad ejusdem cellæ supellecstilem spectat *gg*, unum scabellum, duæ fedes ex cortice, parva mensula & sacræ aliquot icones chartaceæ, erant omnis ornatus illius ; lectus verò ipsius ex tabulato ligneo & pulvinari è paleis constabat. E-

rat nihilominus ipsi tam carus iste incommodus ac pauperrimus lectus, ut urgente morbo *hh* iussus culcitâ & linteis uti, non potuerit infuetam molitudinem diu ferre, dixeritque, sentire se sibi omnia ossa contundi; ideoque necesse fuerit ipsum, solandi gratiâ, in amantissimum lectulum suum reponere. A pecunia quoque tantum abhorruit *ii*, ut non modò oblatam sibi numquam admiserit, & suadentes, ut eam saltem in usus conventus sui servaret, superioribus tradere jussiferit ; verùm etiam, cùm aliquando exigua moneta valoris duorum Juliorum in cuncto ipsius à piis personis imposita fuisset, horrem illum suum magna inquietudine & copioso sudore, non secùs ac si gravissimum pondus collo suo impositum fuisset, prodigiosè manifestaverit ; Non possum amplius, exclamans ; nec pristinæ serenitati antè redditus fuit, quād eadem moneta à commisrantiibus inde exempta fuisset. Ceterū *kk* ipse se ditissimum semper reputabat & hilari vultu inquietabat, “se quidem nihil habere, sed Deum sibi de omnibus prospicere.” Agnoscebatque omnne bonum suum in Deo positum, & cum Seraphico patriarcha repetebat : “Deus meus & omnia !” Hinc cùm morti vicinus *ll* cogitaret de censu, quem de rebus omnibus, ad simplicem usum sibi à superioribus concessis, eo tempore confidere solent Religiosi Franciscani, id solatii habuit, ut superiori suo dicere potuerit : “Pater guardiane, vellem censem inire, sed nihil habeo.”

ANNOTATA.

a *Italicè est la Mamma sua, quo nomine solent pueri matres suas compellare. In margine notatur, hec legi sparsim in omnibus processibus, & in cit. Summ. per tot.*

b *Ex proc. ord. Nerit. compuls. à fol. 665 terg. & seq., & Summ. pag. 44 & 45, § 125.*

c *Ex omnib. processib. sparsim in eod. Summ. per tot.*

d *Ex proc. ord. Nerit. compuls. fol. 632, & Summ. pag. 545, § 24.*

e *Ex proc. Apost. Nerit. à fol. 272 ad 276, & Summ. pag. 549, § 3.*

f *Berninus ex laudato Summarii loco eorumdem Cupertenensem testimonium recitat, in quo inter cetera ajunt Italicè : Revera ex sola curiositate, non ex devotione, illuc adveneramus ; ab eoque genua flectere, & Litanias ante B. Mariæ Virginis imaginem secum recitare jussi sumus. Dum verò ad ea verba SANCTA MARIA pervenimus, frater Josephus ejulatum edidit, facieque in cælum versa, & extensis manibus, &, ut erat, genuflexens, in ecstasim raptus est ; & quia nullus adderat, qui eum suscitaret, nos Litanias continuavimus, quamquam attoniti, & cum tenero affectu finivimus. Postea inde egressi sumus, & fratrem Josephum in eadem ecstasi immobilem in cella sua reliquimus.*

g *Ex proc. ord. Assis. compuls. fol. 1112, & Summ. pag. 311, § 28 & alibi.*

h *Ex proc. Apost. Nerit. fol. 498 & 499 & Summ. pag. 482, § 29.*

i *Sparsim in eod. Summ. pag. 38, 348, 359, 393 & alibi.*

k *Cit. Summ. pag. 38, § 82.*

l *Ex proc. Apost. Nerit. fol. 708 terg., & Summ. pag. 46, § 143.*

m *Ex proc. Apost. Nerit. fol. 417 terg., & seq., & Summ. pag. 553, § xi.*

n *Ex eod. proc. Apost. Nerit. fol. 585 terg., & Summ. pag. 468, § 5.*

o *Ex proc. ord. Nerit. compuls. fol. 742, & Summ.*

D bb

ii

kk

E ll

F

A Summ. pag. 334, § 15.

p Ex proc. ord. Affis. compuls. à fol. 1144 & seqq., & Summ. pag. 107, § 251.

q Berninus ait, hanc sororem Ceciliam de Nobili Nucerinam Clarissam fuisse, cuius elogium exhibet Fortunatus Hueberus in Menologio Franciscano ad diem 24 Julii.

r Ex proc. ord. Auxim. compuls. à fol. 1127 super 26, & Summ. pag. 244, § 67.

s Ex proc. ord. Affis. compuls. à fol. 1053 & seqq., fol. 1114, & seqq., fol. 1152, & Summ. pag. 84, § 93 ad 95, pag. 86, § 108 & 109, pag. 108, § 260. & alibi.

t Ex proc. Auxim. Apost. à fol. 430 ad 433, super 215, & sparsim in Summ. locis suprā citatis, & pag. 430, § 3, & alibi.

u Ex cit. Summ. pag. 273, § 55.

v Ex proc. Apost. Auxim. fol. 433, & Summ. pag. 430 in fine § 7.

w Ex proc. ord. Affis. compuls. fol. 1127 terg. & seqq., & Summ. pag. 337, § 5.

x Ex proc. Apost. Affis. fol. 375 terg. & alibi sparsim in Summ. per tot.

aa Ex proc. Apost. Affis. fol. 327, & Summ.

B pag. 424, § 7.

bb Ex eodem proc. Apost. Affis. fol. 459, & Summ. pag. 425, § 16.

cc Ex cit. Summ., pag. 9, § 6, pag. 425, 426, 427, 487 & alibi. Consule etiam Commentarium nostrum praeium §§, num. 61 & sequentibus, ubi varia testimonia pro eodem admirabili odore recensimus.

dd Ex omnibus processib. Testes relati in eodem Summ. sub tit. De paupertate per tot.

ee Non satis hac convenium cum iis, que de vita illius ratione in conventu Auximano in Commentario previo num. 104 ex Summario retulit Berninus; ibi enim, quamquam numquam procederet in publicum, nudos pedes crepidis induitus fuisse dicitur, & hiemali tempore penulam seu palium super ceteras vestes gestasse.

ff Ex proc. Apostol. Auxim., fol. 853 & seqq., & Summ. pag. 461, § 12.

gg Testes in Summ. sub tit. De paupertate.

hh Ex proc. Apost. Auxim. fol. 854 & seqq., & Summ. pag. 462, § 17.

ii Ex proc. Apost. Affis. fol. 296, & Summ. pag. 456, § 4.

kk Ex proc. ord. Affis. compuls. fol. 1198, & Summ. pag. 31, § 10, pag. 456, § 1, & alibi.

ll Ex proc. Apost. Auxim. fol. 855 & Summ. pag. 462, § 17 in fine.

C A P U T VI.

Beati heroica obedientia, miraculis & animalium obsequio clara: sapientia divinitus accepta: mira arcanorum cognitione.

Obedientia
cultur &
præco

V Erè dicere poterat, se ne voluntatem quidem propriam habere, eò quod hanc sanctæ obedientiæ totam consecrâset. Erat certè ea virtus in B. Josepho tam heroica, ut protestaretur a, "male se mori, quam non obediere.., Hac de causa quemlibet superiorum b, non aliter ac si S. Franciscus fuisset, venerabatur; nec de illius defectibus

a

b

quidquam audire volebat, ne vel rationis umbra ad resistendum imperatis sibi suboriretur. Hinc etiam omnem vitæ suæ tam internam, quam exter- nam rationem, omnibus superioribus manifestabat, promptissimus eam mutare, si ipsis ita videtur. Sicut autem sine merito obedientiæ nihil facere c, nec fenestram quidem cellæ suæ aperire aut claudere sine consensu sui socii laici volebat, ita superioris sui voce aut mandato auditio, sine mora omnia exsequebatur. Erat d ipse quodam die in cubiculo patris Caravaggio, confessarii sui, gravioriter decumbentis, & ex medicorum judicio certò morituri, ibidemque raptus in ecstasim, supra lectum ejusdem elevatus hæsit, dum ipse sacro oleo ungeretur. Deinde restitutus sensibus, volebat ad cellam suam regredi; sed audita superioris voce, quâ abire vetabatur, in iisdem lateribus, in quibus tum stebat, mansit immobilis, donec abeundi licentiam à superiori accepit.

A. PA-
STROVIC-
CHIO.

66 Sufficiebat e hujus mandatum, ut Josephus eximia bujus virtutis

e

carnes comederet, exiret è cella, ageret cum quolibet, pedum oscula permitteret, daret aliquid è rebus, quibus usus fuerat, quantumcumque & ab his & ab aliis ejusmodi, quæ vel ad levamen vel ad laudem suam faciebant, ipse abhorret. Jussus est aliquando à superiori suo Generali frustum facchari candidi comedere, quod ad ipsum recreandum dederat; & subito comedit. Interrogatus f deinde tentandi gratiâ à quodam Religioso, quomodo faccharum libenter manducâset, qui in pane & aqua jejunare consueverat: ferena facie respondit: "Ego facio imperata," Mandaverat g alias pater Generalis cuidam Religioso, ut juberet Josephum veteres vestes internas externasque depone-re, dandas illustri Infanti Sabaudiæ, erga Beatum devotissimæ, que novas vestes eum in finem ipsi jam paraverat. Renitebatur primùm Josephus, superioris præcepti inscius; quod ubi intellexit, mox cucullum ceterasque consequenter vestes exuit, dicens: "Ex obedientia contentus sum, ut mihi tollas non tantum vestem & tuniculam, sed, si ve-,, lis, etiam carnes & pellem," In aliis i præterea occasionibus solebat dicere, "fese ex obedientia,, in ardente fornacem ingressurum, & credere,, se ex ejusdem merito illæsum inde exiturum."

i

67 Idcirco ut hanc virtutem etiam ceteri omnes amarent colerentque, meritum illius plurimum commendabat, nunc eam appellando k "cultrum,, qui propriam hominis voluntatem occidens, Deo immolat; nunc currum, qui commodissime ad paradisum vehit; nunc canem, qui cæcum du-,, cit. Sancta obedientia l, (exclamabat nonnum-,, quam alias) "ah sancta obedientia, quam Deus ipse honorat!," Revera nec impulsus, nec ferum, nec ignis poterant ipsum ab ecstasibus revo-care; sed per obedientiam revocatus, mox sibi red-debatur. Rogatus propterea, quo pacto id feret, respondit l, "vocem superioris à se quidem non audiri, sed Deum, obedientiæ amantissimum,, visionem tum subtrahendo, velle, ut statim ob-,, ediret." Illustrabat quoque id ipsum eleganti similitudine: Quemadmodum m, inquietabat sub-inde, anima à Deo rapitur, dum is siparium tollit, & velut magnum gazophylacium multis pulcherrimis & inenarrabilibus paradisi rebus referum exhibet; "ita ad obedientiæ vocem (subjun-,, gebat) Dominus Deus tum dimittit siparium,, & animam suis officiis liberè obeundis restituit."

edit specimi-
na & docu-
menta:

k

F

68 Tam eximum fuit obedientiæ ipsius meri-tum, ut Deus ipsum per illam terribilem reddide-rit dæmonibus, feceritque, ut bruta animalia ei-dem alacriter pararent. Itaque dum ad exorcisan-

per eamdem
emergentes
liberat;

Ooooo 3 dos

A. PA-
STROVIC-
CHIO.

¶ dos energumenos à superiori mitteretur, per obedientiam suam indicebat dæmoni recessum è corporibus : "Ego huc veni, inquietus, ex obedientia, „ideoque hinc abscedere debes." Interdum magis comiter, magisque efficaciter post lectas super energumenos Litanias beatissimæ Virginis aiebat n: „Ego non veni huc, ut te ex hoc corpore expellam, sed solùm ut obediens; ideoque si velitis exire, exite; si non velitis, facite, quod vobis placet : mihi satis est obtemperasse." qua loquendi methodo magis indignatus dæmon, obfessa corpora deferebat. Alio demum consilio usus est aliquando, cùm dæmon manu mulieris, quam occupaverat, advenienti horribilem alapam inflixit o: nihil quippe propterea turbatus Josephus, provolatus in genua, mandatum à superiori, scripto fibi datum produxit, eoque manui energumenæ imposito, "Hæus tu, inquietus, cape sanctam obedientiam ;" dictisque solitis litanis beatæ Virginis, dæmon tam insignem Beati nostri obedientiam non ferens, obfessum corpus subito deseruit.

¶ *Et bruta animalia* **a** Mirabile quoque erat videre animalia rationis expertia ipsi promptissimè obediens. Avis linaria, cui sæpe aiebat p: "Lauda Deum, „ad omnem ejus nutum cantu suo laudabat, & ad ejusdem præceptum subito cessabat. Cardueli, dum avolare permitteret q, "Vade, ait, fruere eo, quod Deus tibi dedit; ego nil aliud à te volo, nisi, ut, quando do te vocabo, redeas, ad laudandum tecum Deum tuum ac meum; quibus vocibus parens avicula, in vicinum hortum devolavit, & à B. Josepho revocata redibat extemplo, ut Creatoris laudes cum ipso concineret. Milvus r, qui occiderat aliam carduelem, ipsi multum caram, quia ab illo edocita, sæpe repetebat : "Jesu & Maria: frater Joseph, sepe dic Officium; visus ab eo & vocatus, mox advolavit, ab eoque increpitus his verbis : "Vah nequam, occidisti carduelem meam; merui, sti, ut & ego te occiderem; velut facti pœnitentes, supra caveam tamdiu resedit, donec Josephus eum manu percutiens, diceret; "Abi hinc; „ego tibi condono; sed ne id iterum feceris." Morfus s à cane rabido aries, & ipse quoque rabidus factus, in quadam hortulo, ne cuiquam noceret, inclusus servabatur; in quem locum cùm forte ingressus fuisset Servus Dei, monereturque, ut ab eo pecore sibi caveret, respondit, "se confidere in Deum;" ac deinde ad arietem conversus, eumque manu contrectans, ait, "Stulte, quid facis hic? Revertere ad oves tuas; qui ejusdem iussu solitus, extemplo sanus & mansuetus evasit, & ad gregem suum regressus est.

C *sibi mirabiliter obsequentia* **tia** **z** Prodigiosa & pariter fuit cuiusdam candida agnæ obedientia, quam Josephus monialibus S. Claræ Cupertini miserat, Regulari observantia velet invigilaturam. Hæc etenim in omnibus officiis semper prima aderat, in cibo parca, in choro quieta, unicèque sollicita, ut vel impulsu & attritu corporis sui somniculosam quampiam excitaret, vel pedibus dentibusque vanum alterius ornatum avelleret. Hæc mortuâ, promisit Beatus, aviculam se iisdem sacris virginibus missurum, quæ eas ad laudandum Deum provocaret; prout re ipsa factum est. Etenim n tempore divinorum Officiorum quidam passer solitarius ad fenestram chori advolavit, ibidemque suaviter cecinit. Neque hic stetit prodigium: siquidem idem ille passer duas novitas alterantes conspicatus, sese inter illas interposuit, & quantum potuit, expansis alis & unguiculis suis ab invicem separare & placare conatus est: sed cùm ab una earum male acceptus esset & abactus, avolavit, nec umquam reversus est, licet jam quin-

quennio circiter in ea domo degisset. Moniales eo casu afflictæ ad Josephum recurrerunt; is verò, "Rectè vobiscum actum est, respondit; quare vos eum injuriâ affecistis & abegistis? Non vult huc amplius redire."

D

¶ 71 Motus tamen earumdem precibus, promisit se eum remissum. Ad priuum autem pulsum ad chorum rediit passer, nec tantum in fenestra cecinit, sed etiam magis cicur, quām antè, in monasterium ingressus est. Crevit deinde etiam magis admiratio, cùm tintinnabulo pedi ipsius, recreationis ergo, à monialibus alligato, feriâ quintâ & sextâ hebdomadæ Majoris non amplius visus est: quibus Josephum propterea denuò interpellantibus, respondit is : "Ego eum vobis misi, ut caneret, „non ut sonaret: non venit; quia hisce diebus ad fuit sepulcro Domini; sed jubebo reverti; & re ipsa reversus est, & longo tempore ibi permanxit. Duo lepores in vicinia conventus Cryptellæ obtemperarunt x Beato dicenti : "Ne discedatis, hinc longè ab ecclesia beatæ Virginis, quia muliti venatores vos inseguuntur." Et feliciter sanè ipsis accidit obédivisse: unus enim eorum à venatoribus ponè pressus, in ecclesiam primùm, ac deinde in conventum configit, ubi in Josephi brachia profiliit. Tum ipse; "Nonne dixi tibi, ait, ne ab ecclesia longè discederes, quia te excoriatu-ri essem?" Liberavitque illum à venatoribus, qui eundem sibi dari petierant. Æquè felix fuit etiam alius lepus, qui persequentibus eum canibus, sub B. Josephi tunicam configit; cùmque marchio Cupertinensis, qui venatorum primarius erat, paulò pòst adveniens, à Josepho peteret, an leporum vidisset; "Ecce eum hic, respondit, & noli illum amplius angere." Deinde ait lepori : "Abi, „abde te in hoc virgulto & ne te moveas." Pauritque lepus, immitis canibus, & marchione cum suis sociis ob tantum prodigium ultra modum stupente y.

E

72 Attamen non hoc solo munere Deus virtutem Beati illustravit, sed eum etiam aliis eximiis donis largissimè ditavit. Quamvis, ut suprà diximus, exiguo ingenio à natura dotatus esset, nec umquam litteris rectè imbutus, præter vulgarem Latinum sermonem quidquam sciret, (prout Cardinalis de Lauræ testatus est z) donatus tamen à Deo erat sublimissimæ sapientiæ, quæ etiam perfeccioribus theologis admirationem movit. Ad sensum sacrarum Litterarum, psalmorum præsertim, profundè penetrabat; unde dicere consueverat aa, "se non meliorem librum spiritualem comperire, se, quām divinum Officium, atque inde se o- mne genus utilitatis haurire." De difficillimis mysteriis interrogatus bb, id est, de sanctissima Trinitate, de Incarnatione, de prædestinatione, de efficacia gratiæ, de justificatione, aliisque similibus, promptus & alacer respondebat cum sublimi doctrina, & difficultates à doctissimis viris proprias enodabat, atque exemplis à rebus corporeis petitis tam clarè illustrabat, ut unicuique persuaderet. Hinc ex multis doctisque Religiosis, qui id experti fuere, unus ajebat: "Hic plus scit, quām ego;" alter: "Jam disco novam & bonam theologiæ logiam;" isti: "Plus didici conferendo sermone, nem cum patre Josepho, quām toto tempore, quo studui;" alii: "Tam sublimiter loquebatur Josephus de theologia, qualiter præcipui totius mundi theologi non possent;" omnes denique testabantur, "in Josepho elucidare sancti Spiritus dona, sapientiæ, scientiæ & intellectus."

y
Sapientiæ di-
vinitus acce-
ptâ multis
admirationi
est.

z

F.
aa

bb

73 Ad cælestè sapientiæ lumen, quo maximè arcana fidei nostræ mysteria penetrabat, accede-

bat

A
*Arcanorum
divinius
conscius, va-
ria*

bat lumen aliud, quo alienas cogitationes, resque secretas & occultas clare cognoscet. In primis cuicunque occurreret, qui animam peccato infestam habebat: "Vade, aiebat, lava tibi faciem, quam „atramento conspurcatam habes; „vel: "Accom- „moda arcum: „quibus vocibus conscientiam de- signabat, ut dictum est. Quodsi *cc* quis tunc ipsi diceret, se nullius peccati recordari; ipse tempus, locum, modumque, quo peccaverat, indicabat: si verò post factam confessionem ad ipsum rediret: „Ah jam bene habet!, blandus aiebat. Quin etiam reos, quos non videbat, agnoscebat. Horum uni foras suas pulsanti inquietabat: "Abi prius confessu- „rus, deinde redi & intra. „Nec aliter contigit, dum ipse confessarii munere fungeretur. Recitave- rat quædam mulier *dd* totam confessionem suam, quam paraverat; deinde subdebat, "se nullius al- „terius peccati præterea conscientiam esse. „At Beatus reposuit: "Confitere cogitationem illam, in „quam tali ac tali loco confensisti, „prout eam ve- rè confessisse constitit ex ejusdem mulieris testimo- nio.

*variis salu-
briter reve-
lat; inter
quos*

ee

ff

gg

hh

ii

C

*Cardinalem
Rapaccio-
lum, alios
que*

kk

ll

mm

74 Ita etiam novitio *ee*, qui ex ipsius consilio confessionem generalem conscriperat, ait: "Fili „mi, hic non recte dixisti; quia istud non ita fa- „ctum est, ut scripsisti; sed tali ac tali modo. „Similiter omnibus tironibus *ff* defectus suos etiam internos in quodam alloquio patefecit, ita ut omnes obstupeficerent. Quicunque præterea divinum Of- ficium, vel litaniás, vel Rosarium cum ipso le- geret, statim de interna mentis suæ evagatione mo- nebatur. Horum uni, "Esto hic, (mente scilicet) aiebat: alteri clarius inquietabat: "Cum continua- „mentis evagatione recitasti PATER NOSTER. „Alii denique, qui jam adveniente nocte Officium istius diei nondum dixerat; "Officium ubi est? aie- „bat: Breviarium clamat contra te. „Hinc *gg* le- gitur, omnes, qui cum ipso agebant, dum aut maculati conscientiâ, aut pravis affectibus agitati essent, valde incommodè se habuissent. Ut autem de- fectus, ita & benefacta aliena revelabat. Mulieri *hh*, Elisabethæ nomine, ex ecclesia egressæ gratias e- git de SALVE REGINA, quod ipsa pro eo reve- ra recitaverat. Pari modo *ii* cuidam Tertiariæ, ve- ritatæ quædam dubia ad spiritualem animæ sua pro- fectum spectantia ipsi manifestare; "Quem times „ait? Dic audacter rem tuam. „ac mox sermo- nem ejus præoccupans, edixit omnia, prout ipsa expónere voluerat. Eidem nonnumquam aliâs di- cere soluerat: "Tu heri vesperi flagellâsti te. Hu- „jusmodi pœnitentiæ opus exercuisti. Habuisti ta- „lem cogitationem. Imposterum fac istud & omit- „te illud. „

75 Simili ratione indicavit Cardinali Rapaccio- lo, episcopo Interamensi *kk*, quid boni in cubicu- lo suo inclusus egisset. Alio item tempore idem Car- dinalis multa animi scrupulosa dubia, quibus ve- hementer agitabatur, in epistola exposuerat, ut ad Josephum consilii petendi causâ transmitteret: sed eodem tempore, quo eam secretario suo in hunc finem tradidit, Josephi litteras ab eodem accepit, in quibus non sine ingenti admiratione responsum ad singula capita, quod desideraverat, invenit. Religiosus quidam *ll*, nullo sermone habito cum Jose- pho, per socium ipsius recepit responsum ad omnia, de quibus ipsum *mm* consulere decreverat: sed & alteri, contristato, quodd austriorem religiosum Ordinem professus non esset, Josephus totus hi- laris obvians, ait: "Quid habes? Quid melancho- licus es? Non potes tu facere, quod faciunt pa- tres Reformati? Age, vive hilariter in Religione, „quam professus es. „

76 Nec erant ullæ cogitationes, licet occultissimæ, & intra mentem conclusæ, ad quas Dei Ser- vus magno suo lumine non penetraret. Cuidam no- vitio *nn*, qui inter cantandam Tertiam de horto & fructibus cogitaverat, animi sui distractionem co- miter exprobavit, internas suas voces ipsi repeten- do: "Lubet hodie in silva in eam fici arborem ascen- „dere: ô quot ficos manducabo! „Dum socius ejus laicus *oo*, carduelim illius per viam portans, varias personas in animo recenseret, quarum uni illam à Josepho donandam judicabat, is inopinatò ad eum se vertens, ait: "Nulli illarum personarum, de „quibus cogitasti, aviculam illam donare volo: „sed volo ipsi dare libertatem. „& aperta caveâ dimisit. Non magis obstabat locorum distantia *pp*, quo minus ipse lumine suo eò penetraret. Servus quidam iussu dominæ fuisse, quam acerbissimi do- lores invaserant, illum nocturno tempore accersi- tum ibat; cùm Josephus, qui nec eum viderat, nec causam adventus sui ab eo didicerat, ex ecclesia Cryptellæ, in qua vacabat, precibus, dixit ei: "Fi- „li, redi domum; jam enim cessaverunt crucia- „tus, & domina tua Yanata est. „

77 Quodam vespertino tempore cum patre Guardiano Cryptellæ colloquens, "Ah quantus fœ- „tor!, „exclamabat subito: "infernalis hic foetor „est! „Nihil quidem sentiebat Guardianus; at Jo- sephus, qui olfaciebat, & ejusdem causam cognoverat, petita obtentaque facultate Cupertino mox eundi, eò se velociter contulit, & ad certam domum rectâ digressus, fores diu pulsavit, donec sibi aperirentur: & superatis cito gradu scalis, ve- neficos ac veneficas, unguentis oleisque conficien- dis occupatos invenit, quoru[m] alia jam in vasis deposita erant, alia adhuc coquebantur. Quam- obrem sancta indignatione accensus, scipione, quem opportunè attulerat, vase omnia in exilia frusta comminuit, tamque terribilis apparuit, ut omnes illi benefici, attoniti se in fugam præci- pites darent. Similiter dum alibi habitatet *qq*, re- velavit modò sanationem aliquorum graviter æ- grotantium, modò aliorum in eadem urbe com- morantium mortem, ac specialiter *rr* mortem duo- rum summorum Pontificum Urbani VIII & In- nocentii X *tt*, quæ utrique obtigit eodem tempo- ris momento, quo ab ipso fuerat prædicta. Possem h[oc] centum alia hujusmodi, quæ, licet occultissima & loco ac tempore remotissima, ab ipso co- gnita fuisse, testes fide dignissimi jurati asserue- runt *uu*, possem, inquam, ea hic referre; sed bre- vitatis gratiâ supersedeo. Id scire sufficiat, si stu- pendum in eo fuerit lumen in secretis præsentibus ac præteritis cognoscendis, idem non minus mi- rabile fuisse in futuris prævidendis.

A. PA-
STROVIC-
CHIO.
mirabiliter
instruit.

nn

pp

*Veneficorum
opera diffi-
cat; duorum
Pontificum
mortem pre-
nuntiat.*

qq

rr
ss
tt

F

uu

ANNOTATA.

a Ex eod. proc. Auxim. Apost. fol. 267 & seq., Summ. pag. 394, § 17, & alibi passim.

b Ex proc. ord. Affis. compuls. à fol. 1078 & seqq., & Summ. pag. 93, § 175 & alibi.

c Ex proc. Apost. Auxim. fol. 627 & seq., & Summ. pag. 393, § 16.

d Ex proc. ord. Affis. compuls. fol. 975, & Summ. pag. 81, § 70.

e Ex proc. Apost. Affis. à fol. 287 terg. & seqq., fol. 664 in fine & seq., Summ. pag. 387 in fine § 1, & alibi passim sub tit. De obedientia.

f Cit. Summ. pag. 268, § xi ad 13.

g Ex proc. ord. Affis. compuls. à fol. 1080 terg. & seqq., & Summ. pag. 94, § 180 & alibi.

h Fuit hac Maria, filia Caroli Emmanuelis Sa- bau-

1032 VITA B. JOSEPHI A CUPERTINO ORD. S. FRANC.

A. PA-
STROVIC-
CHIO.

bandia ducis & Catharinae Austriaca, Philippi II Hispaniarum regis filie, qua Maria tertium Ordinem S. Francisci amplexa est. Berninus hunc lan-

data principis ad B. Josephum accessum anno 1646 affigit, atque eamdem, cum Roma degeret, ab In-

nocentio X Papa petuisse, ut B. Josephum in cel-

la sua visere sibi liceret; sed id ab eodem Pontifice

recusatum fuisse, quod minimè deceret, eam in tam

Janeti Religiosi cellam intrare.

i Ex eod. proc. fol. 1081, & Summ. pag. 94,

§ 181.

k Sparsum in eod. Summ. sub tit. De obedien-

tia, & alibi.

l Ex proc. ord. Auxim. compuls. à fol. 1335 &

seq., super 6, & Summ. pag. 167, § 297.

m Ex eod. proc. à fol. 1330 & seqq., super 6,

& cit. Summ. pag. 158, § 227.

n Ex proc. ord. Auxim. compuls. à fol. 1078 &

seq., & Summ. pag. 94, § 178.

o Ex proc. Apost. Auxim. fol. 840, & Summ.

pag. 395, § 33.

p Ibid. Summ. pag. 118, § 327.

q Ex proc. Apost. Nerit. fol. 435 & 436, &

Summ. pag. 590, § 13.

r Ex proc. ord. Auxim. compuls. fol. 1141 terg.

& seqq., & cit. Summ. pag. 106, § 247.

s Ex proc. ord. Nerit. compuls. fol. 741 terg.,

& Summ. pag. 291, § 8.

t Ex eod. proc. ord. Nerit. fol. 590, & Summ.

pag. 469, § 9.

u Ex eod. proc. ord. Nerit. compuls. à fol. 747

terg., & seqq., fol. 755 terg., & alibi, & Summ.

pag. 473, § 28, pag. 590, § 17 &c.

x Ex proc. Apost. Nerit. fol. 436, 499 & 518,

& Summ. pag. 482 & seqq., § 30 & 31, & pag.

590, § 14, & alibi.

y Quæ à num. 69 hac usque relata fuere, non

nullis. criticis suspecta forsan videbuntur; non ta-

men humanam fidem superant, nec est, cur processi-

bus legitimè confessis hoc eadem credere recusemus.

z Citatur in margine predictus Cardinalis, re-

latius in cit. Summ. pag. 12, § 17. Consult Com-

mentarium nostrum prævium § 5, ubi varia testi-

monia recensimus; quibus tam naturalis B. Jose-

phi infirmitas, quam mirabilis sapientia divinitus

accepta comprobatur.

aa Cit. Summ. pag. 270, § 27, & alibi.

bb Cit. Summ. pag. 12, § 17, pag. 105, § 242

c & 243, pag. 162, § 259 & 260, pag. 269, §

84, pag. 270, § 27, pag. 279, § 35 ad 38,

pag. 281, § 51 & 52, pag. 285, § 4 & 5, pag.

312, § 6, & alibi.

cc Ex eod. Summ. pag. XI, § 16, & sub num.

38 à pag. 467 & seqq., & alibi.

dd Ex proc. Nerit. ord. à fol. 634, & Apost.

fol. 417.

ee Ex proc. ord. Auxim. compuls. fol. 1124, &

Summ. pag. 490, § 33.

ff Ex eod. proc. Auxim. loc. cit., & Summ. pag.

491, § 34, & alibi.

gg Ex proc. Apost. Nerit. fol. 268 & seqq.,

Summ. pag. 477, § 8, & alibi.

hh Ex proc. ord. Nerit. fol. 634, & Summ.

pag. 471, § 23.

ii Ex eod. proc. fol. 610, & Summ. pag. 470,

§ 14 & 15.

kk Interamna, vulgo Terni, antiqua Umbria

civitas est in ditione Ecclesie. Interamnenſi episco-

pani Franciscus Rapaccioli S. R. E. Cardinalis,

de quo hic agitur, prefuit ab anno 1646 usque

ad 1656, quo eum sponte dimisit, teste Italia sa-

gra Ughelli antea, tom. I, col. 765. Pro factis, que

bic in Vita narrantur, notatur in margine: Ex
proc. ord. Auxim. compuls. à fol. 1122 & seqq., &
Summ. pag. 490, § 31 & alibi.

ll Ex proc. ord. Auxim. fol. 986, & Summ.
pag. 350 § 16.

mm Ex proc. Apost. Auxim. fol. 248 terg. & seq.,
& Summ. pag. 496, § 6 & 7.

nn Ex eod. proc. Auxim. fol. 418 & seq., &
Summ. pag. 500, § 25.

oo Ex proc. ord. Nerit. fol. 666 & seq., &
Summ. pag. 45, § 129.

pp Sparsum in eod. proc. Nerit. ord. & Apost.,
& in Summ., ubi De donis supernaturalibus di-

di Beati.

qq Specifici casus in eod. Summ. pag. 484, §
6, pag. 506, § 51 & alibi.

rr Ibid. pag. 488, § 24, pag. 527, § 45, &
alibi.

ss Berninus B. Josephum de morte Urbani VIII
Papa eodem, quo Roma contigit, matutino tem-

poore Assisi ad patrem Robertum Nostrum, sui Or-

oris Religiosum, his verbis, ex processibus hand du-

bile excerptis, vaticinantem exhibet: Scias Papam

obiisse; idque ego scio, quia hoc manè Missam

celebrans, ipsius nomen in MEMENTO vivorum

non reperi, sed in mortuorum subito inveni: die

autem Dominica nuntius in hanc civitatem affere-

tur. Deinde observat Berninus, ista anno 1644,

die 29 Julii, qui Veneris erat, & quo Urbanus

defunctus est, accidisse, ejusque rei nuntium, ut Bea-

tus predixerat, die Dominica proximè subsecuta

per Marinum Nati, Cardinalis Antonii Barberi-

ni secretarium, Assisum allatum fuisse.

tt Idem Berninus, laudaris in margine proces-
sum locis, rem sic ferè narrat. Anno 1655, die 7
Januarii, Beatus Assisi è cella sua ad sacellum
Missam distinxus egreditus, vissi vestibus sacerdotali-
bus coloratis, ministro ait: Da mihi paramenta pro
mortuis, quia hoc momento Romæ mortuus est
Papa. Addit denique vaticinum ab eventu fidem
habuisse.

uu Ibid. sub tit. De donis, & sparsum alibi per
totum.

C A P U T VII.

Varia Beati vaticinia: appar- F

tiones ipsi facta: sanctitas et-
iam à demonibus contestata:

miracula aliquot: illustrium
personarum ad ipsum accessus.

QUOD ad ipsum spectat, totam vitæ suæ se-
riem quasi minutatim prædictit; de aliis ve-
rò innumera sunt exempla, quæ produci pos-
sent, ex quibus propterea tantum pauca aliquot
fatis sit commemorâsse. Cùm a quædam mater bi-
nos filios suos ad eum adduxisset, ut ipsis bene-
diceret, antequam Römam pergerent studiis o-
peram navandi & doctoralis laureæ obtinendæ gra-
tiâ; "Quid doctores, quid doctores? .. (respon-
dit Josephus;) "doctores in paradiso; .. & revera
ambo intra breve tempus mortui sunt. A nobili
juvene Polono consultus, utrum sibi è duobus ex-
pediret, uxorem ducere, an ecclesiasticam vestem
induere; cùm respondisset: "Nec unum, nec al-
terum; .. is intra paucos menses nec conjugâ-
tus,

Aliis vitam,
mortem aliis
predicit;

A *b* tus nec sacerdos è vivis excessit. Alter *b* graviter decumbens, vitam suam ejus precibus commendavit, ut posset uxori, patri ac matri suæ necessaria comparare. At Beatus noster exclamavit: "Quid,, uxor, pater & mater! Fili, tibi opus est patientia: Deus te vult: paradisus, paradisus, pulchra res est paradisus! Vaticinium eventus probavit: infirmus enim incolumenti tum restitutus, post paucos inde menses inopinata morte extinguitus est. Simili ratione etiam aliorum plurimorum mortem cum omnibus adjunctis praesagiit, aliosque jam infirmos de sanitate recuperanda securos reddidit.

c
item mulieris
conversio-
nem, notario
sacerdotium,
Portus-longi
additionem,

d
B *c* Nec minùs verax fuit vaticinium, quod de vanæ & prostitutæ mulieris conversione edidit, dum eam conspicatus, circumstantibus inquit: "Ecce,, Magdalenam;,, ac deinde ipsam alloquens, ait: "Deus te vult: mitte vanum illum habitum, & a,, ma Deum, Magdalena;,, quod ipsa ad amussum exsecuta est, converfa ad Deum, Magdalenæ nomine adscito. Vera quoque comperta est ipsius prædictio de sacerdotio cuiusdam notarii *d*, qui cùm illius monitis initio restisset, adversa sibi ab eo prædicta expertus est; deinde clericalem habitudinem induit; sed cùm defectu patrimonii sacerdotium desperaret, & Josephus ipse dixisset: "Macte,, animo; dum enim tempus aderit, Deus tibi prospiciet;,, patrimonium à persona aliqua, à qua minimè exspectaverat, accepit: atque ita tria vaticinia in seipso impleta agnovit. Præterea deditio Portus-longi, quem exercitus regis Catholici anno MDCXLIX obsidebat, facta est, prout ipse diu ante vaticinatus fuerat, in festo Assumptionis sanctissimæ Mariæ Virginis *e*. Nonnullis sterilibus fecunditatem, aliis prolem masculam prædixit; & verus vates fuit.

f
alteri filium,
alteri matrimoniū,

g
C Cuidam doctori nobili Assisiatis, qui se illius precibus sæpe commendaverat, ut prolem masculam impetraret, & ad eumdem denuò recurrerat pro uxore sua, quæ doloribus partus vehementer angebatur, promisit, eam minimè periclitaturam. Postquam autem is abierat, accessit Religiosum familiarem suum, & lepidè ait: "Huic doctori hoc vespere nascetur filius; sed nolui id ipsi indicare, ne dicar prophetam agere." Verùm ultra modum mirabilis simul & favorabilis fuit aëcervus prædictionum, quas de quodam matrimonio edidit. Miserat ipse ad patrem cuiusdam puerilæ nubilis gratulandi causâ de conclusiōne ejusdem filiæ nuptiis: verùm ille, etiæ gratum haberet istud urbanitatis officium, respondit tamen, eas propter partium discordiam adhuc multùm remotas esse. Ad quæ subridens B. Josephus "Quid? quid? respondit, si iste (nempe sponsus) pro ipsa natus sit? Matrimonium hoc in cælo decretum est, & brevi contrahetur in terra." Matrimonio post hæc concluso, mater sponsæ, nescio quod, beneficium in sponsalibus verita, suspicione sua nemini indicata, Josephum rogari jussit, ut ad suam intentionem Missam celebraret.

h
prolem
masculam,
ac mortem
suam,

81 At Servus Dei responsum remisit, ne anxiaretur: & cùm ipse se tum malè haberet, curaret Missam adversus beneficia à parocho suo celebrari, ac sponsalia interim contraherent: fese illis prolem masculam promittere. Attonita hoc responso mulier, & de promisso filio læta, oravit Josephum, ut ipse tum puerum è sacro fonte susciperet; verùm ille ipse denuò responderi jussit: "Consule tibi melius; ego enim tunc in vivis non ero." Porrò quot in hoc facto voces, totidem ferè vaticinia protulit, quæ eventus probavit. Simili modo de robusto juvene *h*, jam parato ad bel-

lum proficisci, "Non ibit,,, ait; nec ad bellum profectus est. Sic Religioso ad missionem Congensem i destinato dixit "Non ibis,,, nec ivit: sic alteri Religioso, qui ad studendum Perusiæ k destinatus erat, placidè inquit: "etiam Urbini bene est:,, neque Perusiam missus est, sed Urbanum. Nihil certè siebat, quod ipse futurum negabat; contrà verò quidquid præsaga mente prædicterat, revera contingebat.

82 Episcopatum patri Raphaeli Palma *i*, Custodi sacri conventus Assisiatis, præsagiit, "O quām,, pulchrum caput! inquiens, o quām bene tibi mitra quadrabit!,, & is episcopatum obtinuit. Nicolo Albergati, qui Ludovisius postea dictus est *m*, Antonio Bichi n episcopo Auximano, & patri Laurentio de Lauræa o Cardinalatum prædictit; & hi omnes illum adepti fuerunt. Joanni Casimiro de Polonia regnum præsagiit, eoque is potitus est. Cardinali Benedicto Odescalco, tum legato Ferraria, qui postmodum Papa Innocentius XI fuit, prædictit affore copiam frumenti, quod ipse ut memoratæ civitatis inopiam levaret, magnopere desiderabat; & frumenti copia facta est *p*. Binis patribus Custodibus Assisiatis vaticinatus est, extremæ hujus sacri conventus indigentiae providendum esse, & abundanter provisum fuit *q*. Religioso, qui aliquam gratiam à patre Generali recens electo desideraverat, prædictit, eam ipsi concedendam, sed multis annis post ab alio Generali; & tunc ipse concessa est *r*. Quæcumque denique aliis, qui innumeris sunt, vaticinatus est, ea omnia in omnibus & cum omnibus adjunctis suis minutissimis vera comperta fuerunt.

83 Mirum non est, hujusmodi animam, qualis erat Josephi, quæ licet sensibus illigata, semper tam elevata in cælum versabatur, magnum illud lumen è cælo accepisse; cùm cælestibus apparitionibus non minus frequenter magnopere honoretur. Ipsi plures Sancti apparuerunt, de cælo cum eo differentes: ipsi angeli videndos se, & cælestia solatia præbuerunt; eidem Christus ipse elegantis pueri specie apparuit, modò in Hostia consecrata, modò etiam alibi, qui se in ulnis illius reclinabat, & suavibus verbis, ac blanditiis amore plenis, eum inenarrabili dulcedine replebat. Neque ipsi tantum voluit Deus ista sensibilia singulare amicitia suæ indicia exhibere, sed eadem etiam multis aliis revelare. Hinc factum est *s*, ut eodie, quo Josephus Assisi advenit, quædam insignis Dei serva ipsum duobus angelis stipatum introiuntem viderit. Altera *t* per revelationem didicit, angelum Josephi custodiæ deputatum è superiori choro fuisse: quem quidem angelum ipse tam singulari modo venerabatur, ut cellam suam numquam ingredieretur, antequam illum invitasset, ut prior introiret. Ab eadem venerabili Dei serva sæpe visa est anima ejus nunc in Jesu Christi pectori, nunc in altissimi montis jugo, qui montem perfectionis significabat.

84 Sed per infensissimi sanctitatis iniungi, dæmonis scilicet, confessionem forte etiam luculentius, quām per amicarum Dei testificationem, honorata fuit Josephi sanctitas. Is cuidam Religioso exorcistæ, qui chordulam, à Beato benedictam, energumenæ imposuerat, sic ait *u*: "Si scires virtutem illius Fratris, & quām grata ejus anima Deo sit, obstupesceres. Necesse quidem est, ut hæc dicam, sed Deus est, qui me ita loqui cogit. Ille Frater maximè capitalis hostis est, quem habemus." Et ut sanè hostem suum inferni spiritus ipsum semper traxerunt. Erat quadam nocte x Servus Dei Assisi in ecclesia, ad S. Francisci altare precibus in-

A. PA-
STROVIC-
CHIO.
i k

uni episcopa-
tum, aliis
Cardinala-
tum, alias
que vatici-
natur.

l m
n
o

p
E
q

r
Variis appa-
ritionibus re-
creatur: san-
ctitas ejus
piis personis
revelatur,

F
s
t

eamdemque
ipsi demo-
nies testan-
tur, qui i-
psum

x

Pppppp

A. PA-
STROVIC-
CHIO.

intensus, cùm fores violenter aperiri, hominemque, qui pedes ferro armatos habere videbatur, introéunt audivit. Deinde diligenter circumspiciens, adverit, pro ratione acceleris illius lampades unam post aliam extingui, donec exstinctis omnibus, solus cum eo in tenebris versaretur. Tum verò dæmon, qui eam speciem induerat, in Josephum furibundus insiliit, utque præfocaret, in terram dejecto fauces manu sua validè constrinxit. Sed cùm is seraphicum patrem suum invocasset, vidi illum velut è sepulcro exeuntem, & ardente candela lampades omnes denuò accendentem: ad quam lucem infernus hostis ex oculis subito evanuit. Ab hoc eventu solebat Josephus S. Franciscum LAMPADARIUM ECCLESIAE comiter appellare.

ciam sepe
pejant
xant.

9

B

85 Äquè vani fuere dæmonis conatus, dum, ut submergeret, eumdem in torrentem fluminis præcipitavit, dum comprehendit, ut discerperet, invasitus, ut gladio perfoderet. Porro eti ipsum tundere, & noctu diuque frequenter tamque horribili modo malè excipere permisum ei fuerit, ut ad iactuum sonos, & catenarum strepitum Religiosi commiseratione percellerentur, non potuit tamen invictam Josephi patientiam labefactare, qui inficta sibi verbera pro jocis reputans, interrogantibus, quid insoliti isti in cella sua strepitus sibi vellent, dexterè respondebat: "Quidam jocus fuit." Quamobrem nihil aliud dæmon implacabili suo odio effecit, quam quod de sublimi sanctitate B. Josephi irrefragabile testimonium omnibus invitatus derit. Porro Deus, qui hujusmodi dæmonum infestations permittebat, ut Seryus suus ex ipsis inferis majoris meriti ac sublimioris gloriae materiem sumeret, præter jam dictos favores, etiam hic in terris omnipotentem dexteram suam ipsi quasi mutuavit ad prodigia tam facile patranda, ut ejusdem vita merito dici possit non interrupta series miraculorum.

Pauca ex
multis mira-
cula recen-
sentur. Viri
nobilis pla-
gam sanat

C

86 Jam multa horum recensuimus pro ratione cuiuslibet virtutis & pro ordine historiae, ad quæ pertinebant, multoque plura supersunt hic memoraenda; sed ne supra modum longi simus, sufficiat dixisse, panem, vinum, mel, aliaque hujusmodi in manibus B. Josephi, vel ad ejusdem vocem abundantanter multiplicata fuisse; contractos & paralyticos osculo Crucifixi, quem ipsis porrigebat, momento temporis eretos; infirmos penè cæcos solo attactu, aliosque omnino cæcos, applicato ipsis pileolo ac scripto ejusdem, perfecto visu donatos; unico signo Crucis innumeros febricitantes subito sanatos, ac moribundos quasi à morte ad vitam è vestigio ab eodem revocatos fuisse. Verumtamen non ingratum erit trium prodigiorum maximè mirabilium & simul gratissimorum distinctionem relationem audire. Quidam nobilis Neapolitanus aa, nefcio, quo ductus spiritu, B. Josephi cellam audacter ingressus. Hipocrita, ipsi ait, sceleste, non veneror personam tuam, sed habbam, tum, quem gestas, & propter hunc confido fide, ut, si tu plagam meam signaveris, ea sanaberis. His dicens, plagam suam detexit: at Josephus ridere primum ceperit; deinde hilari pariter humilique vultu respondit: Verum dicens; signavisse plagam, quæ eodem momento temporis sanata est.

Cuidam ami-
co & mari
Cupertini
moriensibus,
bb

87 Corporis geminatio, quæ raro legitur contingit, Beato nostro Cupertenensi bis concessa est. Octavio Piccinno bb de Cupertino, seni & viribus jam destituto, qui PATER cognominatus fuit, precant, ut sibi morienti assisteret, Josephus, qui tum in conventu Cryptellæ habitabat, promiserat se id

facturum: "Sic est, inquiens, veniam, ut tibi tunc assistam, quamvis tum Romæ versarer." Promissio vaticinium fuit, & vaticinium magno prodigio conjunctum. Erat enim Josephus Romæ, quando senex in morbum incidit, & ingruente supremo agone, promptus occurrit, ut eum confortaret; prout à multis visus fuit, ac præfertim à sorore Teresa Fatali Tertiaria, quæ eumdem etiam allocuta est, cùm eo viso, plena stupore ait: "Frater Joseph, quo pacto tu hic es?" At ille: "Ut animam Patris Deo commendem," inquit; ac mox evanuit ex oculis. Similiter cùm Assisi habitaret, Cupertini se præfentem stitit cc, in agonia matris suæ, quæ eum tum videndi cupida, exclamabat dolenter: "O frater Joseph, mihi non videbo te amplius!" Tum verò apparuit magna lux, quæ totum cubiculum illustrabat: at moribunda ipsum jam conspicata, plena gaudii denuò exclamavit: "O frater Joseph, fili mi!"

D

longè absen-
tissim : oc-
cisa pecora
ad vitam re-
vocat.

E

dd
ee
ff

88 Eodem tempore Beatus Assisi, gemebundus è cella sua orandi ergo ad ecclesiam pergens, patrem Custodem obvium habuit, à quo de tantæ mœstia causa interrogatus, respondit: "Ista pauca percula mater mea jamjam defuncta est: quod verum fuisse, constituit tam ex epistola Cupertino Assisum deinde allata, quād ex domesticis Auximanis, qui postea advenere, testatique sunt, eumdem matri suæ moribundæ adstituisse dd. Stupendum denique fuit prodigium, quod Cupertini patravit. Cū horribilis grando ferè omnes cuiusdam villæ ff oves occidisset, pastores earum ad B. Josephum supplices recurrerant: quorum ipse vīlis lacrymis ad commiserationem motus, una cum ipsis in campum follicitus progressus est, & post elevatam ad Deum mentem singulas oves mortuas è terra levavit, dicens: "Erige te in nomine Dei: ac mox omnes re ipsa reviviscentes subito surrexerunt, cum tanto pastorum stupore, ut ad agendas tam benefico Patrono suo gratias vires ipsi deessent..

89 Nil mirum igitur, si Vir tam insignibus virtutibus ornatus, tantisque donis illustris, populum ad se traxerit, ubicumque habitaret, ac pia etiam secularium sodalitatem excitaverit, ut ipsum fodalibus suis adscriberent; (prout fecerunt Romæ venerabilis archiconfraternitas S. Antonii Patavini, & Assisi spectabilis fodalitas S. Stephani) utque felices sepe reputaverint, quotquot eum cognoscere & cum ipso agere licebat. Tam amabilis erat ejus vultus, tam suavis sermo, tam affabilis congressus, ut omnes sibi devinciret. Nec tantum à mediæ fortis hominibus, sed etiam à plurimis primæ dignitatis personis invisibatur, & ab omnibus SANCTUS FRATER appellabatur, habebaturque, & in veneratione erat gg. Præter eminentissimos Cardinales Facchinettum, Ludovisium, Rapacciolum & Odefchalcum, jam memoratos, sanctitatem ipsius admirati venerantque fuerunt Cardinales Donghi, Pallotta, Verozzi, Paluzi, Sacchetti, aliquique, qui omnes ab eo numquam non recedebant cum summo solatio, quod ex probata virtute, ex acceptis sanctissimis documentis, vīsis ecclasiis ac raptibus, aliisque spiritus ejus mirabilibus conceperant.

F

gg

Op principi-
bus: Joanni
Casimiro,
postea Polo-
nia regi
hh

90 Leopoldus Hetruriæ princeps hh, qui postea Cardinalis creatus est, inter ceteros Assisum etiam venerat, non alia de causa, quād ut Josephum videret: cūmque pater Custos quamdam S. Mariæ Virginis laudem memorasset, vīdit ipsum in ecstasim raptum, oculis ad quamdam ejusdem beatissimæ Virginis imaginem conversis, in eoque corporis habitu, quo pingitur S. Franciscus, quando facra

- A facra stigmata recepit. Ex Italia, ubi celeberrima erat fama ejus, in Germaniam, Franciam, Poloniam, aliasque regiones penetravit. Hinc non solum super memorati princeps Brunsicensis & archithalassius Castellæ, sed etiam multi alii principes & illustres viri sanctum Hominem videnti gratia Assisium adiecerunt, ubi ipsius praesentiâ famam supererat agnoverunt. Inviserunt eum ibi ex Francia dux Bulliohii; ex Austria Elisabetha ducissa Mantuae ii; ex Polonia principes Radzvil & Lubomischii cum uxoris suis, princeps Zamoschi aliqui palatini, & saepius ipse regius princeps Joannes Casimirus kk, cui Josephus, post auditum ab eo suum Religiosi Ordinis amplectendi desiderium, fusat, „ne alteri, „quam Jesuitarum nomen daret, quia cum tempore futurum esset, ut ipsi ad seculum regredi conveniret, quod non posset ex aliis.“
- 91 Alias eidem præterea auctor fuit, ne sacris Ordinibus, ut postulabatur, initiari se fineret; Deum enim suam ipsi voluntatem postea expresse manifestatum. Revera Postmodum ab Innocentio X Cardinalis creatus, mortuo denique ejusdem fratre Vladislao rege, Polonia rex electus fuit. Quam ob rem Josephus illum secularibus induitum vestibus Assisi conspicatus, dum in regnum suum Româ proficiscens, illud transiret, subridens ei ait: „Quid dixi tibi? Vade, sic plus boni Christiani reipublicæ præstabis, quam si Religiosus esses.“ Hisce dictis rex multum recreatus, discessit. Cumque insignem B. Josephi sanctimoniam perspectam haberet, eundem in rebus arduis per litteras saepe consuluit, & ex ejusdem responsis opportuna consilia accepit, non modo de iis, quæ proposuerat, sed etiam de aliis ad Polonię spectantibus, quæ B. Josephus jam præviderat. Verum vehementer afflita fuit illustris quedam domina ll, quæ simul cum aliis ex sola curiositate Beatum in rupu spectandi, ipsum invisebat. Etenim simul ac ipsa omnium ultima coram illo comparuit, dictura, ut conventum fuerat, JESUS & MARIA, audivit se ab illo rejici his verbis: „Quid igitur? Huc venis ex curiositate? Nescis, Deum posse miracula facere per istud lignum? Abi, Deo propitio.“
- 92 Non sic exceptit saepe memoratam Infantem Mariam Sabaudicam, Caroli Emmanuelis Sabaudiae ducis & Catharinæ Austriacæ filiam. Haec illustris princeps à primis annis pietati singulari modo addicta, ac postmodum à patre magistro Francisco Angelo Cavallari, Ordinis Minorum Conventualium, tum temporis guardiano conventus S. Francisci Taurini, habitu tertii Ordinis S. Francisci induita, post visa Italiam sanctuaria, venit Assisium mm, ibidemque cum Josepho collocuta, mox se tam sanctè affectam sensit, ut durum ipsi videretur longo tempore ab eo abesse. Hac de causa multos dies in Rivortorto, qui locus est non procul ab oppido dissitus, & unum circiter mensem Perusiae substitut, unde singulis hebdomadis Assisium frequenter regressa, de rebus animæ suæ cum B. Josepho conferebat, & dies integros sacris cum eodem colloquiis traducebat. Crevit in ea veneratio erga Servum Dei pro ratione prodigiorum, quorum ipsa spectatrix fuit, ac saepe etiam particeps.
- 93 Erat ipsa surda nn, solita ideo aliorum voces ope tubi argentei, aëribus admoti, excipere; sed sine tubo vocem Beati, etiam si ab ea non nihil distaret, semper intellexit. Cum digitum suum, quem claudendo fores laferat, illius cingulo circumdedisset, acerbissimo dolore, quo cruciabatur, extemplo liberata est. Ut porrò Sacrificio ipsius saepe intererat, saepe etiam ejusdem ecsta-
- Maria principes Sabaudica, ipsi addictissima,*
- nn mirabilem illius particeps*

ses & mirabiles raptus admirabunda spectavit oo. Vidit illum in privato suo facello ad elevationem consecratae Hostiæ tribus palmis à terra elevari; in facello autem sacri veli Mariæ Virginis, cui ipsa portionem sanctissimæ Crucis, auro circumdatam, donaverat, vidit illum tempore Missæ saepius ecstasicum; ac positis deinde sacris vestibus, volantem supra ejusdem facelli altare, ibidemque genibus flexis suavi raptui inhærentem. Vidit denique eumdem etiam super prandium ecstasi affectum, cum quodam die, permittente & præsente sacri conventus patre Custode, (ut mox subdam) in superioris ecclesiæ sacrificia cum eo voluit prandere.

94 Josephus itaque pp, urgente obedientia, ad eam se contulit, prandium suum secum portans, dicensque, se cuidam pauperculæ peregrinæ cibum ferre. Sed dum cœpto prandio tertiam bucellam sumeret, extemplo in ecstasim raptus, in genua procidit, expansis brachiis, oculisque in principem fixis, quæ eo spectaculo multum plœ gavisa est. Eadem deinde patri Custodi innuente, ut eum per sanctam obedientiam ad sensus suos revocaret, ad vocem superioris usui sensuum subito redditus est, & inclinato capite, ad cellam suam è vestigio redivit, nihil aliud locutus, nisi quod in ejusmodi occasiōibus dicere soluerat. „Fiat cor meum immaculatum, ut non confundar.“ Interrogatus postmodum à quodam Religioso de istius facti adjunctis, respondit: „Habemus duas sanctas Claras, unam adhuc viventem in terra, alteram in cœlo; subdiditque, visum à se in facie ipsius tantum splendorē, ut ei non potuerit resistere, idéoque fese repente deorsum demisisse. Ita scilicet istius principis sanctimoniam unicè laudabat, ut suam ea arte dexterè celaret.“

*& sepe specia
Eatrix fuit.
pp*

E

A N N O T A T A.

a Ex proc. Apost. Assis. fol. 196 & seqq., & fol. 224 terg. & seqq., & Summ. pag. 495, § 2, & pag. 496, § 4, & alibi.

b Ex proc. ord. Assis. compuls. fol. 1210 terg. & seq., & Summ. pag. 493 & seq., § 46.

c Ex proc. ord. Nerit. compuls. fol. 628 & seq., & Summ. pag. 470 & seq., § 19.

d Ex proc. Apost. Assis. fol. 488 & seqq., & Summ. pag. 502, § 36 & 37.

e Pro hoc vaticinio citatur in margine proc. ord. Assis. compuls. a fol. 1122 & seqq., & Summ. pag. 489, § 29 & alibi. Berninus verba processus refert, quæ quia longiora sunt, rem paucis exponam.

Portus-longus, Porto-longone vulgo dielus, munita arx est in Ilua maris Tyrreni insula, è regione Plumbini. Galli eam anno 1646 ab Hispanis ceperant, & hi eamdem anno 1650 vicissim obfederunt. Interea B. Josephus, potentibus Ludovisiis principe ac Cardinali, à patre Ludovico Spontone Minore Conventuali rogatus fuerat, ut pro felici successu Deum precaretur, ejusdemque exitum indicaret. Primum lubens fecit Beatus, secundum diu renuit; causatus, hujusmodi res soli Deo notas esse. Tandem cum quadam die Dominica pater Spontone importunius instaret, Josephus nullo reddito responso, usque ad portam cellæ suæ, quæ non procul aberat, & supra quam imago Virginis sine labe conceptæ depicta erat, cucurrit, ibique subsistens, & ad patrem Spontone conversus, hæc ait: „Age audi: Scribe domino tuo, quando hujus festum (digitum in dictam imaginem intendebat) cum octava celebrabitur, victoriam referendam. Porro eventus vaticinum probavit: eodem enim anno, die 15 Augusti, quæ beatissima Vir-

F

gini

PPP P 2

A. PA-
STROVIC-
CHIO.

gini in celos assumpta festiva est, arx reddita Hispanis est. Hinc idem, qui predicta testatus est, ibidem affirmat, vidisse se Cardinalis Ludovisi litteras, easque apud se servare, in quibus ille ad patrem Spontane inter cetera sic scripsit: Victoria de Porto-longo relata jam est, arce armis Catholicis reddita, atque ita verum compertum est, quod pater Josephus paternitati vestrae multò antè praedixit. Ceterum apud Berninum ista anno 1649 consigilie dicuntur; sed errorem aliunde detexi.

f Ex proc. ord. Affis. fol. 397 & seq., & Summ. pag. 483 & seq., § 1, & alibi. Berninus doctorem hunc Gratianum Benigni, conjugem vero Olindam, filiumque inde natum Antonium Rutilium appellat.

g Ex proc. ord. Auxim. compuls. à fol. 1274 & seqq., & Summ. pag. 513, § xi per tot.

h Pro hoc ceterisque, qua sequuntur, vaticinii in margine legitur: Ita sparsim ex omnibus processibus respectivi testes in eod. Summ. pag. xi, § 14 & 15, pag. 293 & 294, § 4, 5 & 6, pag. 488, § 26, pag. 511 § 3, 4, 5, pag. 517, § 24 & 25, pag. 520, § 8, pag. 522, § 18, & alibi sub num. 38 per tot.

i Congum regnum vulgo Congo, Africe regio est in Ethiopia inferiori.

k Perusia, indigenis Perugia, episcopalis civitas est sub dominio Pontificis, & Perusini agri caput.

l Apud Ughellum tom. 9 Italiae sacræ auctæ, col. 168 dicitur hic anno 1650 episcopatum Uritanum obtinuisse, & circa initium anni 1674 vitâ funitus esse. Porro Uria, quam Itali Oria dicunt, regni Neapolitani civitas est in provincia Hydruntina.

m Consule Commentarium nostrum prævium num. 32 & sequenti, ubi ipsa Eminentissimi Laudovisi de hoc vaticinio verba recensauimus.

n Berninus ex processibus rem sic ferè exponit: Illusterrimus Antonius Bichius Auximo, ubi episcopus erat, discesserat, spargebaturque per civitatem rumor, illum S. Nicolai Tolentinatis venerandi causâ Tolentinum proficiisci: quod cum B. Josepho nuntiatum fuisset, Certò scias, respondit, ipsum profectum Romam esse, ut purpureum galerum recipiat. Subdit, id ita, ut Beatus predixerat, contingit, laudatumque illustrissimum eo anno 1659, die 10 Novembris sacra purpura ornatum fuisse, quam Alexander VII Papajam à die 9 Aprilis anni 1657 ipse destinaverat, sed in pectore, ut ajunt, eò usque reservaverat.

o Fuit is frater Laurentius Brancati, Ordinis Minorum Conventualium, præstanti ingenio, editisque Operibus clarus, qui ab Innocentio XI Papa anno 1681, die 1 Septembris purpuratorum patrum collegio adlectus, Cardinalis Laurea nuncupatus est à patria sua Lauria vel Lauræa, que pagus est regni Neapolitani in provincia Basilicata.

p Res, ut gesta est, à Bernino in hunc ferè modum exponitur. Laudatus Cardinalis Odescalchus, Ferraria legatus Pontificius, dolorem, quem ex affilia præfrumenti inopia civitate sua Ferraria conceperat, apud Josephum bis effuderat; hic verò toties responderat: Esto hilari animo, quia sunt certæ naves in mari. At Odescalchus, non satis intellecto, quid ista sibi vellent, Affis. Lanretum profectus est, ubi cum palati gradus ascenderet, litteras ab illusterrimo Sanfelice, hujus civitatis vice-legato accepit, quibus de duabus navibus frumento onusitis, ad ea littora appulsis certior fiebat. Quo nuntio laureus, Ecce naves fratris Josephi, exclamavit.

q De utroque consule Commentarium prævium num. 46 & seqq.

r Berninus factum narrat cum his adjunctis. Re-

ligiosus ille erat frater Carolus à Corinaldo (locus est diœcesis Senogallensis in ducatu Urbinate) ejusdem Ordinis laicus, qui cum gratiam, quam à patre Generali suo desiderabat, B. Josepho exponeret, respondit hic: Audi, fili, commenda te cuidam superiori, qui inopinatò & brevi Corinaldum adveniet, is enim brevi, sed post mortem meam, Generalis erit, & is, non autem Generalis hodiernus, gratiam, quam cupis, concedet. Subdit, superiorem illum, Andream Hispellatem, inopinatò Corinaldum advenisse, cumdemque anno 1665 ad sui Ordinis Generalatum proiectum, petitamque gratiam concessisse.

s Ex proc. ord. Affis. compuls. à fol. 1144 & seqq., & Summ. pag. 107, § 250 ad 255 & alibi.

t Apud Berninum legitur hæc fuisse soror Caciolia de Nobili Nucerina, de qua suprà jam meminimus.

u Ex proc. ord. Affis. compuls. fol. 1207 & seqq., & Summ. pag. 592 & seq., § 36.

x Ex eod. proc. fol. 1097 & seqq., & Summ. pag. 100, § 219.

y De hoc facto lege Commentarium num. 49.

z Pro hinc omnibus in margine apponitur: Hec omnia sparsim liquent ex omnibus processibus, & ex Catalogo miraculorum in vita, in Summ. sub num. 39, 40 & 41, à pag. 529 ad 595. Consule etiam Commentarium nostrum prævium § 4, ubi aliquot ab eo vivo patrata miracula paulo latius recensimus.

aa Ex proc. ord. Nerit. compuls. à fol. 664 & seqq. super 18, & Summ. pag. 44, § 124.

bb Ex eod. proc. fol. 609 & 610, & Summ. pag. 469, § 13.

cc Ex proc. Apost. Auxim. fol. 857 & seq., & Summ. pag. 527, § 46.

dd Bernini narratio nonnihil ab hinc discrepat; sed malo Vita nostra, licet multa tantum perstringat, ob rationem in Commentario datam inherere.

ee Ex proc. Apost. Nerit. fol. 498 & seq., Summ. pag. 481, § 28, pag. 590, § 18, & alibi.

ff Berninus locum hunc Li Quarti appellari affirmat.

gg Pro recensione illustrium personarum, que subduntur, in margine sic legitur: Hec passim liquent ex utroque proc. Affis., ord. & Apost., in Summ. pag. 98, 103, 104, 117, 120 & alibi, ubi & alia insignia sunt monumenta Cardinalis Ludovisi pag. 4; Cardinalis Facchinetti, pag. 5; Cardinalis Bichii pag. 5 & 6; Cardinalis Spinsa pag. 7, Cardinalis Columna pag. 7, 8; Cardinalis de Laurea pag. 8 ad 12; archiepiscopi Avenionensis à pag. 260; episcopi Alexanensis sparsim per tot., episcopi Potentini à pag. 267; episcopi Vigilienensis a pag. 273, & alia plurima in archivio Postulationis ejusdem causa.

hh Fuit is Leopoldus Medices Florentinus, Cosmi II magni Hetruria ducis & Maria Magdalena Austriaca filius, quem Clemens IX Papa anno 1667 purpuratis Patribus adscriptis.

ii Erat hæc Isabella Clara, Leopoldi Austriae, Oenipontis archiducis filia, & Caroli Gonzaga III Mantua ducis uxor. Berninus hujus ad Beatum accessum anno 1652, quo is Affis. etiam habitabat, affigit, & laudatus in margine processus locis ait, ipsam vesperi cum illo de anima sua negotiis in sacraria colloqutam, postridie etiam ejusdem Missa in ecclesia interfuisse, & utraque vice tam sanctitatem & doctrinam, quam ecclases raptusque admiratam fuisse. Addit denique ex processibus, ipsam, dum discederet, tunicam ejusdem Beati,

D

E

F

A Beati, à conventū superiorē obtentam, veneratio-
nis ergō secum Mantuam aportāsse.
kk Joannes Casimirus, Sigismundi III, Polo-
niae regis ex Constantia Austriaca filius, & Vladislai
IV Poloniae pariter regis, frater natu minor, Socie-
tatem Jesu Romā ingressus, ab Innocentio X Papa
anno 1646 S. R. E. Cardinalis renuntiatus est; sed
mortuo deinde anno 1648 fratre suo Vladislao, Po-
lonia regnum obtinuit, quo post diuturnum regimen
sponte abdicato, anno 1672 in Gallia obiit. Porro
pro his, quae de ipso in Vita narrantur, in mar-
gine laudantur Cardinalis de Laurea ex ore ipsius
principis Summ. pag. xi, § 14, reverendissimus
Claver episcopus Potentinus ibid. pag. 268, § 14,
& alii sparsim in eod. Summ. per tot.

Il Ex eodem Summario, pag. 274, § 8. Ber-
ninus, notato in margine eodem loco, scribit, hanc
suissē Artemisiam, marchionissam de Medicis, &
ducis del Corgna sororem, eamque ipsammet sa-
etum illud testatam esse, & ex eodem cum magno
stupore agnoscere, arcana cordium B. Josepho pa-
tuisse:

mm Ex proc. ord. Assisi. compuls. à fol. 1136
& seqq. Summ. pag. 104, § 235.

nn Ibid. cit. § 235.

oo Ex eod. proc. à fol. 1054 & seqq. Summ.
pag. 87, § 119 & seqq.

pp Ex eod. proc. fol. 1090, & Summ. pag.
99, § 209, 210.

C A P U T VIII.

*Humilitatem eximiè colit: Inno-
centii X PP. jussu ad Capuci-
nos ad Petram-rubeam trans-
fertur: hinc ad conventum
Foro-Sempronianum, ad quem
post aliquam in Monte-veteri
moram revertitur.*

*De se humil-
limè emiens,
verbis & fa-
ctis*

Erat sanè profundissima B. Josephi humilitas
inter tot honores, à caelo & terra ipsi delatos,
multò mirabilior, quam ipsa ejusdem sanctitas, à
Deo & hominibus tanti facta & honorata. Non so-
lum numquam ullum jaçantiæ verbum proferre
auditus est; sed seipsum velut vilissimum totius
mundi hominem semper reputabat, appellans se
modo a "Hominem mortuum, ad omnia inutilem,"
modò "fratrem asinum"; modò "sceleratissimum"
maxime infamem inter omnes homines pec-
catorem. Interdum etiam aiebat, "si quid boni
in se esset, id totum Dei esse, qui semper ma-
gnus in majoribus peccatoribus solet operari."
Quinimò mirabatur populum ac principes ad se ac-
currere, addebatque: "Ego sanè nescio, cur isti
veniant ad me, qui idiota & pauper peccator
sum." Hinc post quodlibet alicujus momenti o-
pus, dumque principes personas reciparet, provo-
latus in genua & terram osculatus, repetebat: "Non
nobis, Domine, non nobis; sed nomini tuo da
gloriam"; percutiebatque sape peccatum suum, &
nonnumquam etiam gemebat præ dolore, quo ex
hujusmodi personarum accessu afficiebatur.

96 Vilissimæ sui ipsius estimationi, quam ver-
bis exprimebat, convenientia facta jungebat. Hu-
miliabat enim se b non solum coram superiori,

sed etiam coram omnibus inferioribus; vilissimis
officiis fungebatur hilariter; à plausibus vehemen-
tissimè abhorrebat; injuriis, siue contemptu læ-
tabatur; uti quodam die luculenter manifestavit.
Dum enim ipse cum aliquot Religiosis in cella sua
de rebus spiritualibus magno cum fervore differe-
ret, confessarius illius inopinatè in eam ingressus,
humilitatis probanda gratiâ, voce seria & in mo-
dum contentientis facta, ipsi ait: "Quid loque-
ris, quid dicis hypocryta? Ad quæ Josephus,
nihil omnino commotus, reposuit: "Sic est, ve-
rum dicis, verum dicis: & ambabus manibus
recta facie, nullum verbum amplius protulit. Por-
rò ut dona gratiasque à Deo acceptas occuleret c,
rebus odoriferis, quas in eum finem secum porta-
bat, attribuebat supernaturalem fragrantiam, quam
sine odoramentis, imò cùm etiam res fœtidas se-
cum ferret, exhalabat, quemadmodum experien-
tia comprobavit. Ecstases verd suas raptusque,
sonnum, defectus, animi deliquia, infirmitatem
virium, aut aliquid hujusmodi appellabat.

97 Sæpe d etiam eosdem raptus & ecstases ex
internis amoris motibus præfigiens, ne adstantibus
admirationi esset, auditus est dicere: "Satis, satis
est: siste, siste; non amplius! quin & Deum
rogabat, ut cœlestes illas delicias sibi penitus sub-
traheret. Elucebat præterea ejus humilitas ex lau-
dibus, quibus alios honorabat, monitisque, quæ
frequenter impertiebatur, novitiis præsertim, ad
quos aiebat e: "Aliqui è vobis erunt concionato-
res; sed nolite superbire; quia concionator ve-
luti tuba est, quæ sponte sua non sonat, nisi in-
fletur: ideoque antequam concionaturi estis,
oportet Deo haec dicere: Tu spiritus es; ego
tuba, quæ sine flatu tuo nil sonat. Alio pter-
fus modo in sui contemptum ad puerulum quem-
dam de seipso locutus est. Erat Josephus ex o-
bedientia in domo alicujus Tertiariæ Cupertinen-
sis, quando altera Tertiaria eò advenit, ducens
secum puerulum etatis trium circiter annorum;
quem Josephus inter blandiendum in scabellum e-
levavit, coepitque eidem dicere: "Mi parvule, di-
cito, ut ego dico: Frater Josephus magnus
pectator est, & quando morietur, ibit ad infe-
ros."

98 Verùm parvulus, qui voces articulatim pro-
ferre ægrè poterat, nedum earum sensum intelli-
gere, claris ac distinctis verbis respondit: "Frater
Josephus est magnus sanctus, & quando morie-
tur, ibit ad paradisum. Tum Beatus, iratum
se exhibens, reposuit: "Non ita dico ego; sed post
me dicio, ut ego dico: Frater Josephus est ma-
gnus sceleratus, &c." At puer eadem, quæ priùs,
verba repetit: "Frater Josephus est magnus san-
ctus &c.; quam ob rem Beatus etiam magis
contristatus, aures ipsi & capillos vellicans, "Non
vis, inquit, dicere, sicut ego dico? ac denuò
instituit, ut secum diceret: "Frater Josephus est
magnus sceleratus, & quando morietur, ibit ad
inferos;" puer autem coepit constanter tertio re-
petere: "Frater Josephus est magnus sanctus &c.,
atque ita lacrymas præ gaudio omnibus adstanti-
bus excusit, probè scilicet gnaris, Deum, prout
etiam aliàs fecit, hujus innocentis pueruli ore uti
voluisse, ut B. Josephum in illa ipsa sui humilia-
tione remuneraretur & exaltaret.

99 Inter hæc cùm decrevisset Deus merita Ser-
vi fui per invictæ patientiæ exercitum multò ma-
gis augere, dispositus, ut summus Pontifex Inno-
centius X ex copia & insolita specie donorum, po-
pulique ad ipsum confluentis frequentia induceret
in animum, ipsum omnium oculis abscondere; si-

PPPPP 3 ve

*A. PA-
STROVIC-
CHIO.
jece ceteris
postponit:
gratias gratis
datas*

*occultare ni-
titur: à tri-
mo puer*

E

f

*mirabiliter
laudatur.*

F

*Jubente In-
nocentio X,
Petram-ru-
beam ad Ca-
pucinos*

1038 VITA B. JOSEPHI A CUPERTINO ORD. S. FRANC.

A. PA-
STROVIC-
CHIO.

ve quod hanc cautionem adhibendam censeret, si-
ve ut tam famosam & mirabilem sanctitatem cu-
stodiret. Per litteras itaque & sacræ generalis inqui-
sitionis sacri Officii patri inquisitori Perusino man-
davit, ut Josephum Affisso transportaret in con-
ventum patrum Capucinorum Petras-Rubeæ, si-
cum in declivi unius ex asperis montibus Carpenia-
nis, diecesis Feretranæ in ducatu Urbino; quod
die XXIIII Julii anni MDCLIII executioni mandatum
est. At Beatus, quamvis crucem illam sibi toleran-
dam, ex divina revelatione diu ante prævidisset,
ad exemplum tamea Jesu, non nihil afflictus fuit;
desiderabat enim apud Seraphicum patrem suum
cum amantissimis Religiosis fratribus suis commo-
rari.

transfertur:
sibi cum in-
clarificeret
virtutibus

100 Verumtamen postquam provolutus in ge-
nia h, patris inquisitoris pedes osculatus fuisset,
superiorum mandato obtemperans, & divinæ vo-
luntati se committens, in paratam rhedam insiliit,
hilarique vultu & animo viam, nesciens, quod iret,
aggrellus est. Post iter i splendore virtutum sua-
rum, solitisque ecstasibus ac prodigiis insuper illu-
stratum (fossas enim ac præcipitia, stupente eodem
ductore suo, in lectica feliciter transierat) Petram
Rubeam advenit, ubi ad pedes patris guardiani Ca-
pucinorum, quem etsi numquam à se visum statim
agnoverat, se projectit k, eique, quemadmodum
ab inquisitore imperatum fuerat, ne cum quocum-
que alio, quam cum patribus Capucinis agere, nec
cuiquam scribere permetteretur, non solum hac in
parte, ne petiat quidem umquam ejus mandati cau-
sa, religiosissimè paruit; verum etiam in omni alia
re tam obsequentem se præbuit, ut sine ejusdem
imperio nec passum moveret. Hic sui semper simi-
lis in mortificatione, in patientia, aliisque virtuti-
bus, nunc acerbam Jesu Christi passionem plange-
bat, nunc solitas suas spirituales cantilenas lætus
cantabat, volebatque interdum, ut etiam Religio-
si isti eas secum canerent.

ac miracu-
lis, ob ni-
miam populi
concursum

101 Pari modo l Deus ipsum ibidem honora-
bat cordium & rerum arcanarum cognitione, fu-
tutorum revelatione, miraculorum frequentia m,
angelorum, Sanctorum, & ipsius Jesu apparitioni-
bus, ac continuis ecstasibus & raptibus in cella, in
horto, & maximè ad altare. Itaque cùm B. Jose-
phus in desertis istis montibus jam omnino occul-
tatus videri deberet, ibi Deus eumdem multò ma-
gis manifestavit; usque adeò, ut, cùm multitudi-
nem populi, qui ipsius Missæ interesse vehementer
desiderabat, ecclesia non caperet, allii in ejusdem
tectum conscederent, idque detergerent; alii ejus-
dem videndi gratiæ etiam parietem circumcircum per-
foderent, & in eorumdem commodum mapalia &
cauponæ prope monasterium struerentur n. Hac de
causa o post trium mensium moram in Petras-Rubea,
ex novo mandato ad archiepiscopum Urbinate-
nam Romæ missò, B. Josephus ab archipresby-
tero ejusdem metropolitanæ ecclesiæ, cui ea pro-
vincia data erat, inde translatus fuit ad eorumdem
patrum Capucinorum conventum Foro-Sempro-
nianum p.

ad Foro-
Semproniano-
num eorum-
dem conven-
tum

102 In hoc novo itinere, quod, quia Deum u-
bique præsentem agnoscebat, alacriter perfecit,
solito saepius in ecstasē raptus est, & consuetis
prodigiis comitatus. Etenim mala refractaria, &
equus asper, onerisque impatiens, quos ad B. Jo-
sephi obsequia destinaverant, ductorum vocibus
paruerunt; & vehementissimus imber q, à quo ce-
teri omnes madefacti sunt, ne oram quidem vestis
illius madefecit. Porro adventus ejus in suprà di-
œum conventum, utut secretò habitus, Foro-
Sempronenses non latuit. Hinc apud patres Capu-

cinos continuè insisterunt r, ut eum sibi videre li-
ceret, & ipsius preces flagitare; tantaque interdum
concurrebat æstuans populi frequentia, ut ad o-
mne assentiendi periculum & vim vulgi evitan-
dum, laudati Religiosi tum aut è conventu non e-
gredierentur, aut in eodem sese absconderent. Vi-
xit itaque ibidem patientissimus Josephus noster,
velut mortuus mundo, omnium oculis absconditus,
etiam dum Missam celebraret s; in quem fi-
nem privatum altare ipsi fuerat erectum. Quam ob-
rem etiam huc dicere potuit, quod patri guardia-
no, vespero, cùm ipse quieti se jam dedisset, in-
terroganti; Quid hic agitur, frater Joseph? alio-
modo hilariter respondit: "Sepelitur mortuus,"

D

s

abductus, fo-
liarium vi-
tam agit,

E

multisque
ecstasibus &
raptibus

F

illustratur:
hinc in
Montem-ve-
terem missus,

z

103 Attamen Deo semper magis vivens t, men-
te sua in cœlo versabatur. Certè extra tempus,
quod caritatis officiis erga Religiosos infirmos, &
perfectissimæ obedientiæ, (nam ne in hortum qui-
dem conventus, uti ipsi concessum fuerat, sine su-
perioris licentia volebat descendere) extra tempus
(inquit) quod his, quodque pro vita, sua ratio-
ne humano consortio impendebat, semper cum di-
lecto sibi Deo versabatur. Ex continua ecstasibus
raptibusque, quibus hic æquè ac alibi affectus fuit,
tres præcipue memorandi veniunt. Horum primus
contigit in horto conventus u, ubi, dum quidam
pater Capucinus de excellentia B. Mariæ Virginis
coram Josepho loqueretur, is expansis brachiis in
ipsum insiliit, & utroque in terram dejecto ac vo-
ciferante, accurrentes Religiosi, Josephum immo-
bilem & destitutum sensibus repererunt, qui hoc
modo sesquihora perseveravit, mente interim in
cœlis commoratus.

104 Secunda ecstasis accedit in eodem horto x, vespere Dominicæ, in qua legitur Euangeliū :
Ego sum PASTOR BONUS. Josephus, viso ibidem
agnello, pro more suo à rebus creatis ad superna-
turalium ac cœlestium contemplationem excitari se
sensit. "Ecce, ait exultabundus, oviculam;,, cùm-
que eam arripere vellet, Religiosus quidam eamdem
cepit, & in ipsius brachiis depositus. Ipse vero post-
quam ei aliquantulum blanditus esset, arreptam cru-
ribus suo collo imposuit, & hac ratione divinum
Pastorem contemplatus, per hortum versus patrem
guardianum, qui aderat, cucurrit, lætabundus ex-
clamans: "Pater guardianæ, ecce bonum Pastorem,
,, qui ovem reportat.,, Post hæc agnello in altum
vibrato, ipse retro illum per aëra supra arbores vo-
lavit, ibidemque flexis genibus, & brachiis apertis
ultra duas horas in ecstasi mansit, Religiosis, qui
aderant, supra modum stupentibus. Mirabilior ta-
men ac inopinata fuit ecstasis, in quam matutino
tempore diei Pentecostes raptus fuit.

105 Inter Missam celebrandam y cùm ea ver-
ba VENI CREATR SPIRITUS proferret, divinus
amor ex illius pectoré tanta cum copia, tantaque
vehementiæ erupit, ut ipse velociter ab altari re-
filiens, emissò instar tonitrus clamore, velut ful-
men per facillum suum vagaretur, & tanto qui-
dem impetu, ut omnes cellæ dormitorii tremerent,
& Religiosi propterea ex iisdem confusè egressi,
stupefacti, Terre motus, terræ motus clamarent.
Sed in facillum Servi Dei introgressi, rei causam
in ipso compererunt, videntes illum in ecstasim ra-
ptum & consolatoris Spiritus deliciis immersum.
Trium circiter annorum fuit B. Josephi in conven-
tu Foro-Semproniano mora, brevi tantum tem-
pore interrupta occasione capituli provincialis,
propter quod ex mandato sacri Officii translatus
fuit ad conventum eorumdem patrum Capucino-
rum in Monte-veteri z, ubi summo cum solatio
moratus est, præsertim propter apparitionem, quâ

"San-

- A** "sanctus Vetulus," ut ipse aiebat, id est, S. Felix *aa* eum honoravit.
bb 106 Multo tamen majori gaudio perfusus est *bb*, quando ad conventum Foro-Sempronianum regres-
fo Jesus Christus peregrini habitu apparuit. Ama-
bant illum tenerrimè isti boni Religiosi, tum ob ea,
quæ suprà jam diximus, tum quòd vaticinia ipsius
ab eventu vera scirent, tum quòd arcana sua alia-
que occulta ab eo sibi verè revelari agnoscerent.
cc Experti id præ ceteris fuerunt *cc* fæcetos quidam,
cui tentationem, quâ inter celebrandam Missam a-
gitatus fuerat, revelavit; & novitus, cui ait, matrem
ipsius singulis vesperis ei benedicere; & utrum-
que re ipsa contigerat. Amabant denique eumdem
propter ejusdem documenta, inter quæ insigne fuit
illud, quod dedit cuidam Religioso, roganti, an
sciret, "Portare penes se Regulam S. Francisci,
,, rem esse ab ipso benedictam?" Respondit enim,
,, se quidem id optimè scire, sed melius esse,
,, eam portare in fronte, quâm in dorso *dd*." Pro-
pter hæc igitur aliaque hujusmodi, quæ præfi-
xæ brevitatis causâ prætero, nil mirum est, si o-
ptimi illi Religiosi, de Beati discessu postea moni-
ti, dolore, ut ita dicam, inconsolabili affecti fue-
rint.

A N N O T A T A.

- a** Ita ex omnibus processibus testes de visu &
auditu proprio, sparsim relati in Summ. pag. 295,
§ 3 & 4, pag. 442, § 1, 2, 5 & 8, pag. 444, §
3, 4 & 6, & passim alibi sub toto titulo: De pro-
fundissima humilitate à pag. 441 & seqq.
b Ibid. cit. Summ. pag. 442, 450, 454 & a-
libi sub eod. tit. De humilitate per tot.
c Ex proc. ord. Auxim. fol. 1308, & proc.
Auxim. Apost. fol. 644 terg., fol. 850 & seqq.,
& Summ. pag. 446, § 25, pag. 449, § 6, pag.
452, § 21, pag. 454, § 33, 34 & alibi.
d Ibid. pag. 131 & seq., § 99 in fin., pag. 446,
§ 29, 30, & sparsim alibi in eod. Summ. per tot.
e Ex testibus de visu, auditu & facto proprio
cum Summ. pag. 446, § 22 & 23, & alibi sparsim
per tot.
f Ex proc. ord. Nerit. fol. 627 terg. & seq., &
Apost. fol. 426 & seq., & Summ. pag. 442, § 7
& 8, & pag. 443, litt. E, § 1 & 2. Ex sororibus
Tertiariis, de quibus mox fiet mentio, Berninus
primam Claram Margiotti, alteram Teresiam, ap-
pellatas suisse affirmat.
g Ex proc. Apost. Assis. fol. 206 terg., 401,
437, 495, 509 terg., 548, 561, 611, 655,
711, ad 713. Proc. Apost. Auxim. fol. 417, 418,
520, 579, 589 ad 591. Summ. pag. 102, § 226,
pag. 134, § 7, pag. 187, § 34, pag. 191 & 192,
§ 80, 81, 95, 96, 97, pag. 100, § 24, & a-
libi. Consule etiam Commentarium nostrum pre-
vium § 6, ubi bac de re pastò latius egimus.
h Ex eod. proc. ord. Assis. à fol. 1115 & seqq.
proc. ord. Auxim. à fol. 1026, Summ. pag. 102,
§ 226, pag. 213, § 205, & alibi.
i Proc. Apost. Auxim. à fol. 589 ad 591, & à
fol. 1382. Summ. pag. 177, § 357, pag. 192, §
95, 96 & 97, pag. 261, à § 7 & alibi.
k Ex dictis processibus Summ. pag. 143, § 68
& seqq., pag. 149, § 133 & seq., pag. 157, §
222, pag. 159, § 235, pag. 161, § 254, pag.
177, § 355, 357, 358, pag. 182, § 412, pag.
183, § 415 & seq., pag. 192 & seqq. à § 95 ad
100.
- l** Ex eod. Summ. pag. 157, § 223, pag. 182,
§ 412 & alibi.

m Summ. pag. 148, § 125, pag. 152, § 179, A. PA-
pag. 182, pag. 186, § 17 & seqq., pag. 189, §
66, pag. 200, § 87 & seqq., pag. 201, § 102,
STROVIC-
pag. 302, § 27, 28, 29, pag. 517, § 22, pag.
521, § 13, 14, pag. 594, § 49.

n De omnibus hisce in conventu Petra-Rubea
gestis lege Commentarium § 7.

o Ex eod. Summ. pag. 147, § 124 & 125. Te-
stis Capucinus de visu millium personarum &c, pag.
168 à § 301, & pag. 179, § 376, pag. 329,
§ 55, 76, pag. 579, § 5, pag. 584, § 29 &
alibi.

p De hoc loco, ceterisque buc spectantibus, egi-
mus in Commentario prævio num. 92 & sequenti.

q Sparsim in eod. Summ. loc. cit.

r Ex proc. ord. Auxim. à fol. 1188, 1332 &
seqq. & alibi, & Summ. pag. 140 à § 48 & seqq.,
pag. 164 à § 279, pag. 170, § 318 & alibi.

s Ex proc. Auxim. compuls. à fol. 1345, &
Summ. pag. 171, § 325.

t Ibid. pag. 163, § 269, pag. 166, § 291 &
seq., pag. 169, § 310, pag. 170, § 323 & a-
libi.

u Ex proc. ord. Auxim. compuls. à fol. 1338
& seqq., & Summ. pag. 166, § 292.

x Ex eod. proc. ord. Auxim. à fol. 1343 &
seq., & Summ. pag. 167, § 298.

y Ex dicto proc. ord. Auxim. à fol. 1344 &
seqq., Summ. pag. 168, § 299.

z Ex eod. proc. ibid. Summ. pag. 170, § 323.
Adi etiam Commentarium nostrum num. 94.

aa De S. Felice à Cantalicio, Ordinis Minorum
Capucinorum, ut Beato confessore, quo titulo illum
Urbanus VIII Romanus Pontifex anno 1625 illu-
straverat, actum in Opere nostro est ad diem 18
Maji, quo obiit, coliturque. Eundem Clemens XI
pariter Pontifex anno 1712 solemní canonizatio-
ne Sanctis adscriptis.

bb Ibid. pag. 152, § 180, & alibi.

cc Ibid. pag. 152, § 179, pag. 522, § 17 & a-
libi.

dd Ibid. pag. 140, § 51 & alibi. Porro hoc
Beati responsum Latinè caret sale suo, quem ha-
bet Italice. Italica enim vox addosso amphibologica
est, significatque tam in dorso, quam penes se. Po-
sterior modo accipitur in loco, quem verti; sed Bea-
tus in amphibologia ludens, Italice aptè respondit,
indicans, melius esse, Regulam in memoria habe-
re & secundum eam vivere, quam ejusdem exem-
plar circumferre secum.

E

F

C A P U T IX.

Alexandri VII Papa jussu Or-
dini suo restituitur, & ad con-
ventum Auximanum non sine
prodigiis reducitur: gesta ejus
ibidem usque ad supremum
morbum.

Summus Pontifex Alexander VII ratus, Ordi-
ni Minorum Conventualium sanctum Filium
suum tandem aliquando reddendum esse, à supe-
rioribus petiti, ad quem locum ipsum mittere de-
crevissent *a*. Qui cum respondissent, eum eidem sa-
cro conventui Assisiati, ad quem priùs destinatus
fuerat,

Alexandro
VII iubente,
Auximum
ad suos redu-
citur;

a

1040 VITA B. JOSEPHI A CUPERTINO ORD. S. FRANC.

A. PA-
STROVIC-
CHIO.

fuerat, restitutum iri, visum Pontifici est, in laudato sanctuario unum S. Franciscum sufficere; neque enim deesse posse optimi exempli Religiosos, ubi semper fuerat veræ observantiae schola. Hinc paucis post diebus eisdem renuntiari jussit, velle se, ut Josephus miteretur ad conventum S. Francisci Auximi, quod vetusta Marchia Anconitanæ civitas est, septem tantummodo milliaribus à magno sanctuario Lauretano distata, & cui tum episcopus præterat Antonius Bichius ejus nepos b.

Secundum hanc Pontificis voluntatem, anno qui-
dem MDCLVI significatam, sed propter pestilenciam, quâ tum Italæ pars affligebatur, anno se-
quenti primùm exsecutioni mandatam, jussus est
pater secretarius ejusdem Ordinis illum cuncte edo-
duciare c.

*sudaria i-
psius suavis-
simè fra-
grant;*

108 Hæc omnia, uti & ipsam horam, quâ di-
fessurus esset, ex divina revelatione jam noverat
Beatus noster; ideoque eodem vespere diei vi Ju-
lii anni MDCLVII, horâ primâ noctis, fenestram
cellæ suæ aperit, per eamque prospexit: qua de-
re à socio suo Religioso laico, novitatem facti ad-
mirante, interrogatus, disertè reposuit, sibi quâm
mox ex eo conventu emigrandum esse ad suos,

jamque appropinquare secretarium Ordinis sui, ut
se reducat. Subinde horâ noctis secundâ secreta-
rius advenit, exhibitisque patri guardiano manda-
tis, mox eadem nocte cum B. Josepho inde di-
cessit. Religiosissimi autem patres, ut postrema ma-
gni amoris dolorisque sui signa darent, licet nox
esset, per magnam præruptæ viæ partem usque
ad planam viam regiam Beatum comitati fuerunt;
duo quoque sudaria, unum dorso, alterum pecto-
ri magna cum caritate imposuerunt, ne, cùm ad
planitem usque pedibus descendendum esset, su-
dor ipsi noceret. Deinde, antequam valedicerent
invicem, sudaria sua receperunt e, quæ simul ac
extracta fuere, suavissimo odore fragrârunt, qui to-
tam illam viam, & ad eorumdem redditum totum
etiam conventum implevit, eujus incolis ed etiam
gravior fuit tanti Viri amissio.

109 Contrà inenarrabilis fuit Religiosorum fra-
trum suorum de recepto Josepho lætitia; sed &
ipse quoque, licet divina voluntati in omni lo-
co promptissimo animo se subjecisset, multum
gavilus est, quod ad eos reversus esset; uti in pri-
mum obvium conventum S. Victoriae Frattarum f
adveniens, ipsem testatus est. Ductores illius, ut-

*viam num-
quam ante à
fe vijam in-
dicat,*

C ut viarum periti, ab ea, quæ ad dictum conven-
tum ducit, per nocturnas tenebras deflexerant,
& in silva, quâ conventus cingitur, quaquaver-
sum oberrabant: sed Beato, qui illum tractum
numquam viderat, dicente: "Versus illam partem,
ubi luna oritur, illuc itur; ed iter intenderunt,
ac mox ejusdem conventus turrim conspicati fue-
runt. Cùm huc advenisset B. Josephus, auditio,
conventum illum à sancto patriarcha Francisco con-
ditum stabilitumque fuisse g, procumbens, terram
oseculatus est, & Deo gratias egit, quod remisisset
se, ut inter fratres suos viveret ac moreretur. Ad-
erat ea nocte episcopus Foro-Sempronianus b,
qui sibi totique familiæ suæ ab eo benedici voluit,
à quo dioecesis sua ad id usque tempus tantope-
re fuerat illustrata; unumque è domesticis suis de-
dit, qui postera nocte, quâ Beatus profecturus erat,
ejusdem equum manu duceret, quod per vias
illæ admodum sebrosas tutius incederet.

*candela mi-
rabiliter ar-
dente ruitur:*

110 Is famulus i, ut suo munere melius fun-
geretur, una manu frena, alterâ candelam arden-
tem tenebat, quæ, non obstante valido, qui spi-
rabat, vento, prodigiosè numquam extincta fuit,
nec post multis horas, quibus arsit, vel minimum

diminuit visa est, ac propterea sacrarum reliquia-
rum instar ab eodem servo semper servata. Ad evi-
tandum populi concursum, qui de ejusdem profes-
sione jam inaudierat, iter sic institutum est, ut ex
civitatibus ac castellis semper ad minores vicos &
in agricolarum ædes diverteretur. In harum una
cùm paupercula mulier melones suos, ex qui-
bus familiam suam potissimum alere consueverat,
in horto fatos, à vermiculis corrosos & decorti-
catus plangens, sese obtulisset, commiseratione
motus B. Josephus, hortum benedixit, qui num-
quam tot tamque perfectos, quam eodem illo an-
no, melones produxit. Cùm ad muros civitatis
Auximi tandem ventum esset, jussus est extra eam
in quandam domum se recipere, donec vesper in-
grueret: decretum enim erat, ut vespere in di-
ctâ civitatem ingredieretur.

111 Interea dum Beatus k in rusticam pergu-
lam ascendisset, oculosque per viciniam versaret,
Religiosus quidam sacerdos tholum famosæ ec-
clesiæ sacræ Domus Lauretanæ à longè indigitav-
it, in quam Josephus obtutum figens, "Non vi-
des, attonitus inquit, angelos ē cælo & sacra
Domo euntes & redeentes?,, Hæcque dicens
ac sæpius repetens, emisso solito clamore, deorsum
raptus, versus amygdalam spatio sex pertica-
rum l in longitudinem, in altitudinem verò palmo-
rum duodecim volavit. Erat tum dies decima Ju-
lii anni MDCLVII, cuius vespere B. Josephus in S.
Francisci conventum sui Ordinis Minorum Con-
ventualium Auximi advenit; ubi in remotis cubiculis,
quibus facillum & hortus aderat, cum so-
cio, qui ipsum adjuvaret, inserviretque, colloca-
tus fuit, (quemadmodum idem summus Ponti-
fex Alexander VII mandaverat) ne mirabilia, quæ
Deus in ipso faciebat, concursus populi perturba-
ret.

112 Toto itaque tempore, quo ibidem supervi-
xit m, numquam cum aliis collocutus est, quam
cum episcopo ejusdem vicario, & Religiosis ejus-
dem conventus; & dum ita exigeret necessitas, cum
medico & chirurgo. Numquam etiam ē cubiculis
suis egressus est, nisi ut ægrotantes Religiosos in-
viseret, & unica vice, ut ecclesiam videret; quod
noctu, jantisque diligenter oculis factum est. Vi-
vebat nihilominus tam contentus ea solitudine, ut
dicere soleret n: "Ego in civitate habito; sed vi-
deor mihi in silva, immò in paradiſo versari.,, Et
fanè in paradiſo habitare se, verè dicere poterat,
quia quasi continuè mente sua in paradiſum rapie-
batur. Soli quidem Deo nota erant suavissimæ ec-
stasæ, quibus solus cum solo Deo conjungebatur;
multæ tamen etiam hominibus manifestatae fuerunt.
Spectavit illas sæpius Cardinalis Bichius episco-
pus, qui, dum cum illo sibi assidente conferret
sermonem o, vidit eumdem velocissimo motu ē
fede sita assurgentem, & flexis genibus, brachiis
que atque oculis apertis, sensibus ita destitutum, ut
musca in pupilla oculi longo tempore, quo dura-
bat ecstasis, curreret, nec tamen ipse vel palpebram
moveret.

113 Eārumdem spectatores fuerunt prædicti
Religiosi p, à quibus visus est modò in facello suo
tam profundis ecstasibus per sex septemve horas
inhætere, ut velut mortuus ad cellam suam rela-
tus, ne sic quidem sensibus restitueretur; modò in
eodem facello trium passuum spatio volare, & os
suum ori pueri Jesu, positi in altari, admovere; mo-
dò aut eumdem Puerum complexus, in lata ecstasi
per cellam suam exultare, aut ad pectus suum cum
tenerissimo affectu fortiter constringere: quamquam
autem imago ista ē fragili cera esset, non tamen

D
*melonibus
pauperculæ
benedicit,*

*angelos supra
Domum
Lauretanam
videt: Au-
ximum ad-
venit,
k*

E

*ubi solita-
riam vitam
agens, multis
ecstasibus
m*

F

*raptibusque
& appar-
tionibus Je-
su recreatur,
p*

rum

A rumpebatur. Interdum denique ab iisdem etiam vi-
fus est in facello suo cantare *q*, in quo in festis Na-
taliis Domini pium præsepe erexerat, ad quod Rel-
igiosos omnes invitabat, qui ipsum tandem in ec-
stasi semper rapi advertebant. Ut verò *r* pueri Je-
su icone plurimùm delectabatur, ita nusquam sa-
piùs quam Auximi, legitur Jesus in puerili specie
ipsi apparuisse. Ceterum reliqua vita ejus ratio i-
bidem hæc fuit *s*. Infistebat precibus, legebat libros
sacros, pia colloquia cum Religiosis habebat, &
cælestibus deliciis in quotidiano altaris Sacrificio
fruebatur.

Q à dæmons
vexatur.
Arcanorum
scientiæ do-
tatus

i 114 In hoc autem id admirabile accidebat,
quod cessante ecstasi, Missam ab eo loco, ubi desie-
rat, accurate prosequeretur, & vestes quoque con-
gruo modo compositæ permanerent inter tot tam-
que varios corporis raptus, quibus prosumi, tur-
sum, sursum ac deorsum & in omnem partem fere-
batur. Cum itaque hujusmodi vitam totam Deo a-
geret, velut invitus & ex sola corporis necessitate
brevisimum somnum in solitis tabulis, & cibum par-
cissimum, eumque semper esuriale capiebat; nec
modò umquam conquestus est de eo, qui ipsi fe-
rebat, verum etiam tacuit, cum illius socius,
nescio qua de caufa, solitum biduo non attule-
rat. Non cessabat interim eum dæmon tentare *u*,
eique variis modis molestus esse, quem tamen ille
minimè verebatur. "Nihil, inquietabat, ab ejus
,,ceptis timeo, qui vivo cum Deo, & à mun-
do secretus." Verumtamen eti tam solitariam
vitam degeret, nec umquam civitatem Auxima-
nam vidisset, nullumque ex ejusdem incolis cognos-
ceret, nihilominus ita de civitate, de civibus,
de eorum domibus ac familiis, negotiisque tam in-
ternis, quam externis, tamque accuratè loqueba-
tur, ut hæc & hos omnes suis oculis conspexis-
se videretur, cum ingenti admiratione omnium,
qui ipsum auscultabant.

B 115 Hinc Auximani multa beneficia prodigia-
que in calamitatibus suis experti fuere, licet eorumdem Effectorum minimè conspicerent *x*. Et al-
iquando quidem per solas ipsius voces precesque,
quibus modò turbines & tempestates subito dissipavit; cum diceret: "Abite in nomine Dei", modò in
partu periclitantes feliciter fecit eniti: interdum
etiam per res, quibus ipse usus fuerat; per quas
unus vehementi libidinosa tentatione liberatus fuit;
alii à parotidibus, malignis ac lethiferis febris, ac-
acerbissimis cruciatibus, hæmorrhoidibus, multis-
que aliis malis, quæ enumerare omnia longum fo-
ret, convaluerunt. Nec cessavit in eo umquam,
sed omnino crevit clarissimum illud lumen, quo
arcana cognoscebat, & præsciebat futura; quod
sanè admirati fuere Religiosi illi, quorum uni minu-
tum retulit, quæcumque ipsi in suis itineribus ac-
ciderant; alteri verò indicavit, quod pro se ora-
re, ut promiserat, non meminisset.

C 116 Alteri ad sedem confessionalem vocato pra-
vam juvenis pœnitentis verecundiam, qui difficilli-
mè inducendus esset ad confitendum peccatum,
quod in aliis confessionibus jam celaverat, præfa-
giit, dicens: "Vade occisurus scorpionem", quæ
verba à confessario intellecta fuerunt, dum is post
sinceram pœnitentis confessionem à parte illius scor-
pionem progredientem conspexit. Similiter alios,
qui in ipsius precibus commendaverant rusticam,
ignearii tubi idu fortuitò lethaliter fauciatam,
de ejusdem vita subito certos fecit, dicens: "Non
,, morietur." Denique, ut brevis sim, ejusdem cæ-
lestis luminis ope cognovit, quosdam Religiosos
quodam vespere dierum antecinalerium parentum
fuorum domum accessisse, ut sese cum iisdem ho-
Septemberis Tomus V.

nestè recrearent; ideoque invisenti se in cella sua **A. PA-**
patri guardiano ait: "Ehem, ubi sunt oves tuæ?", **STROVIC.**
Hinc iudicem mox inde regresci ad Servi Dei cellam **CHIO.**
accesserunt; quibus visis ipse tanto gaudio affectus
est, ut eorum unum sub ala manu arreptum ve-
luti levem paleam à solo levaverit, & per cellam
circumtulerit, ingenti illa lætitia testatus tenerri-
mum in fratres suos amorem, quos ab omni pe-
riculo tutos in monasterio conspiciebat.

A N N O T A T A.

a Ex utroque proc. *Affif.* & *Auxim.* Testes re-
lati in *Summ.* num. 15, à pag. 193, § 1 & seq.,
pag. 195, § 21 & 23, pag. 204, § 120, pag. 220,
§ 255, pag. 229, § 3, pag. 232, § 32, pag. 235.
§ 51, 52 & alibi. De hac Beati per Alexandri
VII mandatum post quadriennium ferè apud patres
Capucinos exactum ad suos reditu consule Commen-
tarium § 8.

b Adi Commentarij loco mox citato.

c Cantela in eo sita erat, ut B. Josephi profectio
incolis accolisque, quantum fieri poterat, colarentur,
ne ex importuna pietate aliquid tumultus cierent.

d Ex dictis processibus in eod. *Summ.* pag. 204,
§ 120, pag. 232 sub § 32, pag. 234, § 46, pag.
235, § 52, pag. 236, § 1 & alibi. **E**

e Ex proc. *Apost.* *Auxim.* à fol. 640 super 220,
& *Summ.* pag. 246, § 28 in fine, pag. 432, § 20
& alibi.

f Italice est della Fratte. *Lucas Waddingus tom.*
§ *Annal.*, num. 21 conventum illum S. Victoriae
Fractarum appellat, & in Marchia Anconitana
collocat.

g *Waddingus* mox laudatus satis dubiè loquitur
de auctore & tempore memorati conventus; sic enim
ait: Consecratam hoc anno (1287) ecclesiam S.
Victoriae Fractarum in eadem regione Marchiae,
testantur quædam instrumenta ibidem asservata;
conventum tamen, seu Fratrum domicilium, tra-
dunt oppidanî vel à S. Francisco constructum, vel
eidem coævum.

h Ex proc. ord. *Auxim.* à fol. 199 & seq., &
Summ. pag. 204, § 120 & 121. Episcopum autem
illum suisse Joannem Baptisam Zecchadormum, di-
scimus ex Italia sacra Ughelli aucta, tom. 2, col.
839.

i Ex proc. *Apost.* *Affif.* fol. 263 & 264. testis
de auditu à duobus videntibus, & *Summ.* pag. 236
in principio § 1 & 2. **F**

k Ex proc. *Auxim.* *Apost.* fol. 361 & 362,
Summ. pag. 231, § 22, & in Ms. Relatione jussu
P. Jacobi Fabretti, olim Generalis Ministri, con-
scripta à P. Buttari, & in archivio Postulationis
affervata fol. 3. terg.

l Italice est canne, que mensura species est, in
variis regionibus varia.

m Normam vivendi, quam ibidem ad mortem
usque tenuit, ex Summario apud Berninum relatum,
exhibuimus in Commentario num. 101 & sequen-
tibus.

n Ex proc. *Apost.* *Auxim.* fol. 424 terg. & seq.,
& cit. *Summ.* pag. 409 in fine § 6.

o Ex proc. ord. *Auxim.* à fol. 1148 terg. &
seqq., & *Summ.* pag. 581, § 13.

p Ex dicto proc. ord. *Auxim.* à fol. 1126 &
seqq., & *Summ.* pag. 223, § 281, 284 & 285, &
pag. 224, § 289 & alibi.

q Ibid. & pag. 280, § 39, pag. 589, § xi &
alibi.

r Ex proc. *Apost.* *Auxim.* fol. 810 terg., &
Summ. pag. 527, § 43.

s Ex utroque proc. *Auxim.* testes sparsum relati
in

Qqqqqq in

A. PA-
STROVIC-
CHIO.

t Ex proc. Auxim. Apost. à fol. 958 & seqq., & Summ. pag. 199, § 75 & seqq.
u Ex eod. proc. à fol. 959, & fol. 1047, & Summ. pag. 199, § 82, & pag. 218, § 240.
x Summ. pag. 96, § 193, pag. 287, § 10. Et in Catalogo miraculorum in vita, à pag. 594 & seqq.
y Ex dict. processib. Auxim. in eod. Summ. pag. 200, § 98, pag. 225, § 297, pag. 227, § 316, pag. 515, § 15 & 16, & alibi.

C A P U T X.

*Mors sua ab ipso predicta: su-
premus morbus: beatus o-
bitus & celebris sepul-
tura.*

*Morte,
quam predi-
cerat, in-
stante, jam
eager,*
a b

*dum potest,
Missam ce-
lebrat,*
d

*divino amo-
re indies ma-
gis flagrans:
dat pia mo-
nita:*
f

Dubitari non poterat, quin tam sanctæ vitæ sanctissima mors responsura esset. Hanc ille met in primo conventū ingressū jam prædicterat a „Hæc requies mea, inquiens; ac clariss etiam asseruerat, sese in eo conventu moriturum b, &, si non esset primus è Cupertinenibus, qui ibi moriturus esset, secundum fore; uti revera è Cupertinenibus secundus ibidem defunctus est. Præterea mortem sibi instare revelavit cuidam Religioso, quocum convenerat, ut alter alteri, cui prius opus esset, morienti assisteret. Cum iste Auximum rediisset, „Venisti tamen, inquit ei; nolebas huc venire? Non meministi, promisisti te fore, ut morienti mihi assisteres? „Diem denique ipsum prædictit c, ad Religiosos inquiens, „moriturum se eo die, quo Agnum, (id est, Jesum Christum in Sacramento) sumere non posset:,, &, ut dixit, factum est. Hac cognitione illustratus, ad fortunatissimum istud temporis momentum, quo Deo penitus jungeretur, anhelans, sanctoque ardore, quem ex vultu & verbis spirabat, vehementius inflammatus, videbatur à corpore suo & alienis, quibus sibi vita prorogabatur, abhorre.

118 Quam ob rem cum die x Augusti anni M-DCLXIII febri correptus esset, tam procul absuit ut doleret d, ut etiam majorem in modum exsultaret, & suadenti, ut sanitatem sibi à Deo peteret, responderet: „Absit, absit, cave, cave! „Cum autem per austera vivendi rationem destitutus viribus, debilitatus stomacho, macieque totus confectus esset, nec posset diu pedibus consistere, in pauperculo lectulo suo decubuit, seque medicorum ac superiorum voluntati penitus commisit. Nihilominus e quandiu febris interdum remisit, (quod quinque dies contigit) quotidie manè surrexit, ut in privato facello suo Missam celebraret. Tum verò cœlestibus illis deliciis, quibus gaudere semper soluerat, uberioris, quam unquam alias, fruebatur; testatus ipse, sibi ecstases & mirabiles raptus tunc obtigisse, præsertim in postrema sua Missa, quam in festo Assumptionis beatissimæ Virginis celebravit. Postquam autem morbus ingravescens facultatem celebrandi ademerat, petuit, obtinuitque, ut quotidie alterius Missæ interesse & Eucharistia refici sibi liceret.

119 Erat suave amoris spectaculum f ipsum tempore communionis, quasi nullo malo affectus esset, totum gaudio emicantem cernere, dumque Jesum suum in Sacramento susciperet, exclamarem audire: „Ecce gemmam, ecce gemmam!, eo-

demque suscepito, in amoris deliquia relabi, oculos claudere, & instar mortui impallescere. Quantò magis invalecebat morbus, tanto magis in ejusdem corde divini amoris flamma augebatur, quæ diutius concludi impatiens, per os Beati saepe erumperat g: „Ah amor! ah amor!,, exclamabat, & inter ignitas hasce voces manus ambas pectori admovebat, non secùs ac si istud aperire tentasset, ut hinc quoque internum incendium exhalaret. Post hæc h ad circumstantes conversus, eos verbis caritate plenis, nunc ad orationis usum hortabatur, nunc de exhibitis sibi caritatis officiis agebat gratias, & solito suo propheticō lumine multa revelabat.

120 Postremum hoc chirugo suo præfertim præstitit, qui, licet Servum Dei inter sectiones & cauteria, curandi ergo saepe adhibita, suaviter raptum, omnisque sensus expertem saepe miratus sit, multo tamen magis stupuit, cum ab eodem audiit sibi revelari quemdam defectum suum maximè occultum, & à longo tempore commissum, quique illi ipsi jam exciderat ex memoria. Vi morbi prohibitus è lecto surgere, voluit nihilominus sacram communionem in eodem quotidie accipere. Suscepturnus postremam, quæ die xvii Septembris, vitæ verò suæ penultimo, in modum Viatici ei data fuit, abundantiam & vim ardentissimæ caritatis suæ mirabiliter manifestavit: audito enim tintinnabulo i, quod Dilectum ejus appropinquare indicabat, subito è lecto exsiliit, & admirabili raptu extra cubicula sua usque ad gradus, ex adverso facelli sui delatus est, ubi positis genibus, vultuque supra humum modum splendente, Deo suo panis specie velato refectus est cum vehementissimo desiderio eumdem brevè post revelatum in cælo contemplandi.

121 Post communionem in summum deliquium, ex amore potius quam ex defectu virium, delapsus, ad lectulum suum relatus est. Ut autem ab initio infirmitatis suæ dixerat k: „Asellus, (sic corpus suum appellabat) cœpit montem ascendere:,, ingravescente verò morbo, addiderat: „Asellus ad medium montis pervenit:,, ita tum ad fixam pertingens, ait: „Asellus ad montis verticem pervenit; non potest se amplius mouere; propè est, ut pellem amittat.„ Atque hoc erat unicum vehementissimum desiderium ipsius, qui proinde credidit repetebat l: „Cupio dissolvi, & esse cum Christo;,, & alternatim subjungebat: „Laudetur Deus; „sint gratiae Deo; fiat Dei voluntas.„ Dum sacro Oleo, ut petierat, inungueretur, perfusus gaudio exclamabat m: „O quales odores! O quæ fragrantia! „O quales deliciae paradisi! „Deinde postquam professionem Fidei sibi prælegi petiisset, & suorum defectuum veniam ab omnibus flagitasset, enixè precatus est n, ut corpus suum sine ulla solemnitate sepelirent, & in loco tam semoto ignotoque tumultarent, ut nemo sciret, ubi frater Josephus esset aut fuisset.

122 Tum vicarius generalis o post benedictionem sibi & omnibus Religiosis à Beato moribundo petitatam obtentamque, eidem exposuit, summum Pontificem per litteras à Cardinale Ghigi datas concessisse facultatem ad benedictionem Pontificiam ipsi impertiendam. At B. Josephus vehementer admiratus, Vicarium Jesu Christi tam benignè favere vilissimo terræ vermiculo, qualem se reputabat; „Non ea, inquit, hæc gratia est, quæ in lecto accipiatur.„ Voluit itaque, utut prope moribundus, surgere, & ab adstantibus adjutus, processit ad proximum facellum suum, ubi prostratus in genua, post recitatas litanias, laudatam benedictionem

D

g

h

*cœlesti Viatice
co obviam &
lecto rapitur,
coque acce-
pto*

E

i

*in lectum re-
fertur: ungi-
tur: sepulta-
ram humili-
lem petit.*

F

m

n

*Benedictio-
nem Pontifi-
ciam flexis
genibus acci-
pit:*

p

- A** nem ab eodem vicario , cui id commissum erat , magna cum devotione accepit . His factis , Beatus ad lectulum statim reductus , vultu placido animoque tranquillo , per frequentes actus amoris in Deum , ad imminentem mortem se accinxit . Religioso , qui ipsum confortandi gratia aliquid de cœlesti gloria suggerebat , candidè respondit p. "Nolo , ire ad infernum , quia ibi non laudatur Deus ; , similes alteri dicenti : "Frater Joseph , jam temporis est , ut pugnes , & vincas dæmonem ; , securus potuit lætissima voce reponere : "Obtinebitur victoria ."
- B** 123 Jamque nihil ipsi amplius deerat præter gloriosum triumphum , cui se proximum videbat . Proinde admodum agitabatur q non vi morbi , sed (prout querenti respondit) præ violentia amoris , à quo occupata ejusdem sancta anima , toto nisu conabatur durum laqueum , quo tenebatur , per rumpere . Id scilicet significabat , cùm nonnulli de amore loquenti ait : "O ! tu capis , ô ! tu capis ! , cùmque ad Jesum crucifixum convertitus hæc verba amoris plena proferret r :"Accipe cor hoc ; u , re & finde , Jesu mi , cor hoc ., Modò etiam desiderium suum , quo sermones de amore excipiebat , indicabat , recitantibus pias preces , vel amorem Dei nominantibus inquiens f "Dicito hoc iterum ., Tandem post dulcissimos aliquot affectus erga Matrem suam , id est , erga beatissimam Mariam Virginem , cùm antiphonam AVE MARIS STELLA à quodam sacerdote recitari audiret t , circa quadrantem ante horam sextam noctis , quæ diem XVIII Septembbris terminabat , anno MDCLXIII in suavissimum risum incidit , quo circumstantes omnes exhilaravit , vultuque inopina luce splendente , in ætate annorum sexaginta , & trium mensium , animam Creatori suo reddidit in conventu Auximano , in quo sex annos , duos menses & dies octo habitaverat .
- C** 124 Aperto cadavere , ut balsamo medicaretur u , pericardium exsiccatum , ventriculi cordis exsangues , atque ipsum cor aridum & siccum inventa fuerunt , quod ex ardore supernaturali factum esse creditum fuit . Accessit & aliud prodigium x : etenim dum corpus generosissimo vino adusto lavaretur , linteum eidem suppositum (ne scitur , quomodo) ignem concepit ; flammaque inde accensa supra faciem corpus erupit : quod cùm propterea multum feedatum crederetur , post existimatam flamman illæsum apparuit etiam in barba & capillis , qui alias tam facile solent aduri . Deinde y prudenti consilio in sacrifiam delatum , ibique expositum fuit ; sed septo è trabibus facto inclusum , & à viginti quatuor deputatis , videlicet octo canonici , octo nobilibus , ac totidem ejusdem conventus Religiosis custoditum , ut populi tumultus caveretur , qui è civitate & circumjecto agro , omnibusque vicinis locis maximo numero subito concurrebat , & unanimi voce aiebat : "Moris , tuus est sanctus ille Pater , qui in conventu S . Francisci habitabat ; , désiderabant enim omnes eum saltem mortuum spectare , quem vivum vide-re non licuerat .
- D** 125 Postero mane , qui fuit dies XIX Septembbris & primus ab obitu illius , ingressus in eamdem sacrifiam omnibus permisus est usque ad horam tertiam noctis ; sequenti vero die XX Septembbris exsequiæ celebratae fuerunt , assistentibus canonici , clero & omnibus Religiosis ordinibus . Hisce peractis , sacrum corpus publicæ pietati expositum mansit usque ad horam circiter quintam noctis z , quando in arcam ligneam collocatum fuit , ut postridie tumularetur . Sed populo non sine tumultu
- Apertum corpus ab igne non leditur ; fidelium pictati*
- bido expo-nitur & sepelitur.*
- divino amore astuans mor-riuntur.*
- q*
- r*
- s*
- t*
- u*
- x*
- y*
- z*

iterum concurrente , necesse fuit arcam recludere , & corpus publico conspectui per unam horam denudò exponere aa ; post quam omnibus partim sponte cedentibus , partim cum comminatione expulsis , sacrum corpus ex prædicta area in loculum cupressinum , & hunc in alterum querum deposuerunt , & in ecclesiaq denique delatum , in novo sepulcro subterraneo sub pavimento facelli Virginis fine labe conceptæ tumularunt .

A. PA-STROVIC-CHIO.
aa

ANNOTATA.

- a Ex dicto proc. Summ. pag. 226 , § 303 .
b Ibidem pag. 215 , § 209 , pag. 221 , § 259
ad 263 , pag. 239 , § 28 , pag. 243 , § 57 , 58 , pag.
248 , § 22 , 23 , 26 , pag. 258 , § 110 & seqq.
c Ibid. pag. 241 , § 38 , pag. 245 , § 69 , pag.
249 , § 27 , 28 , pag. 259 , § 114 , & alibi .
d Ex utroque proc. Auxim. testes relati in Summario num. 15 , pag. 236 , § 1 & 2 , pag. 241 , § 49 , pag. 254 , § 74 , pag. 258 , § 108 & alibi .
e Ex dictis processib. Auxim. in eodem Summ. pag. 248 , § 21 , pag. 252 , § 56 , pag. 254 , § 75 , pag. 258 , § 109 , pag. 259 , § 114 &c .
f Ex dictis processib. eod. Summ. pag. 212 , § 193 , pag. 240 , § 29 , 30 , pag. 244 , § 59 & 64 , pag. 259 , § 114 & alibi .
g Ex dict. proc. in eod. Summ. pag. 213 , § 196 , 197 , pag. 249 in fine & seq. , § 30 , pag. 250 , § 32 , pag. 259 , § 116 & alibi .
h Ex dict. proc. Summ. pag. 213 & seqq. , § 206 & 207 , pag. 526 , § 40 & 41 , & alibi .
i Ex dict. proc. eod. Summ. pag. 412 , § 194 & 195 , pag. 240 , § 33 , 34 , pag. 244 , § 64 & alibi .
k Ex dict. proc. eod. Summ. pag. 241 , § 37 & 38 , pag. 244 & seq. , § 68 & alibi .
l Ibid. pag. 210 , § 177 , pag. 241 , § 37 , pag. 249 in fine & seq. , § 30 , 31 & alibi .
m Ibid. pag. 210 , § 172 , 173 , pag. 244 , § 62 , 63 & alibi .
n Ibid. pag. 208 , § 152 juncta pag. 210 , § 173 &c .
o Ex dicto proc. Auxim. in eod. Summ. pag. 202 , § 109 & 110 , pag. 241 , § 39 , pag. 250 , § 33 & 34 & alibi .
p Ex dict. proc. Auxim. eod. Summ. pag. 210 , § 175 & 179 , pag. 256 , § 89 & alibi .
q Ex dict. proc. eod. Summ. pag. 210 , § 176 , § 177 & 178 , pag. 242 , § 51 , pag. 256 , § 89 & alibi .
r Ibid. pag. 198 , § 61 , pag. 242 , § 51 , pag. 243 , § 52 , pag. 256 , § 89 .
s Ibid. pag. 243 , § 53 & alibi .
t Ibid. pag. 237 , § 5 , & pag. 241 , § 48 , pag. 244 , § 67 , pag. 245 , § 72 , pag. 246 , § 6 , pag. 250 , § 38 & 39 , pag. 256 , § 90 & 91 , pag. 259 , § 116 & alibi cit. num. 15 pertot .
u Ex dict. proc. eod. Summ. pag. 138 , § 62 & alibi .
x Ex dict. proc. in eod. Summ. pag. 251 , § 40 , pag. 256 & 257 § 97 & 98 , pag. 260 , § 119 , & pag. 599 , § 48 , ubi alii testes indicantur .
y Ibid. cit. Summ. pag. 237 , § 10 , xi & 12 , pag. 241 , § 40 , 41 & 42 , pag. 245 , § 74 & 75 , pag. 247 , § 13 , pag. 251 , § 41 & 42 , pag. 253 , § 57 & 58 , pag. 255 , § 77 & alibi sub num. 15 per totum .
z Ex dict. processib. in eod. Summ. pag. 237 , § 13 & 14 & alibi .
aa Ibid. pag. 238 , § 16 & 17 , pag. 241 , § 44 & 45 , pag. 245 , § 78 , pag. 247 , § 14 & 15 , pag. Qqqqqq 2

A. PA-
STROVIC-
CHIO.
pag. 251, § 44, pag. 253, § 61, & alibi cit.
num. 15 per totum.

C A P U T XI

*Acta pro canonizazione ipsius &
eiusdem solemnis beatificatio:
varia miracula ac beneficia
per ipsum impetrata.*

*Processus de
ejus vita &
miraculis
infranuntur;
virtutes Cle-
mens XII
approbat,*

b
B

c

d

e

f
*Benedi-
ctus XIV duo
miracula
terii gene-
ris, genu
scilicet*

g

C

b

i

*enormis tu-
beris fabiis
sanati,*

Non tardavit Deus Servum suum, quem dum viveret tantis gratiis, donisque ac prodigiis illustraverat, multis & famosis miraculis post mortem gloriōsum reddere. Hinc biennio post ex parte ordinaria processus Neriti, Assisi & Auximini formati fuere a, quibus Romam missis solitoque maturo examini Sacrae Congregationis Rituum traditis, venerabilis Innocentius XI, sanctae memoriae Pontifex, commissionem pro introducione causae ad eiusdem beatificationem & Canonizationem signavit b. Consequenter ad hæc novis processibus in prædictis locis auctoritate Apostolica confessis c, examen de virtutibus ejus, tam theologalibus quam cardinalibus in gradu heroico, sub sanctæ memorie Clemente XI exceptum est d, quod deinde continuatum sanctæ memorie Clemens XII feliciter concusit, qui solemne decretem, quo eæ approbabantur, in festo assumptionis beatissimæ Virginis anno MDCXXXV promulgavit e.

127 Deinde ad examen miraculorum processum est, quæ postquam in tribus consuetis congregationibus, videlicet Antipræparatoria, habita die secunda Martii anno MDCLII, Præparatoria habita eodem anno die XVI Novembris, & Generali per divinam dispositionem habita die XIX Septembris anni MDCLII, quo anniversarius dies recurrerit, qui pretiosam mortem proximè fecutus est, postquam, inquam, ea in dictis congregationibus rigidè examinata fuerunt, hodiernus Pontifex Maximus Benedictus XIV alterum solemne decretem in festo sancti patriarchæ Francisci g eodem anno editit, in quo duo insigniora miracula approbat, quorum uno Deus voluit B. Josephi domicilium statim ab ejus obitu, altero sepulcrum duobus post mensibus illustrare: sunt autem sequentia. Victorio de Matthæis Auximano ortus erat à genu dexterò humor quidam cysticus seu tuber h, quod intra spatum sex circuitè annorum, viscosis humeribus códem perpetuò confluentibus, paulatim auctum, jam penitus induruerat, & in molem magni panis i excreverat; ita ut miser ille non modò genu flectere non posset, sed neque liberè indecere, & continuis cruciaretur doloribus, qui uno mense ante prodigiosam suam curationem etiam vehementer invaluerant.

128 Chirurgus, cuius opem seriùs imploravat, nihil in ipso tentare, nullum remedium experiri voluit; cum enim malum nimis inveteratum & ad ossa penetrâsse comperisset, prudenter iudicavit, sine magno vitæ periculo incidi non posse. Interea dum Victorius de omni humano remedio sic desperaret, B. Josephus mortuus est; in cuius sanctitate, per famam jam tum celebrata, certam fiduciam concepit fore, ut per ejusdem merita incolumentem suam à Deo impetraret. Itaque die XIX Septembris manè, ad ecclesiam S. Francisci, in cuius sacraria sacrum corpus jam ex-

positum erat, quo potuit modo, se contulit; cumque ob nimiam populi frequentiam ad illud accedere nequeret, obtinuit, ut in conventum ad ejusdem cubicula, ubi habitaverat, introduceretur; quæ piè veneratus, in facellum, in quo Beatus privatim sacrificare soluerat, tandem descendit. Hic conspicatus vestigia genuum, quæ diurno orationis usu in suppedaneo altaris impressa reliquerat, fide viva animatus Victorius affidit genu suum iis impositum; ex eoque contactu unico temporis momento dolor omnis & tumor evanuit, nulloque relictio pristini mali indicio, genu illud perfectè sanatum, complanatum & ad motus expeditum mansit, æquè ac aliud, quod nullo modo correptum fuerat.

129 Alterum miraculum subsecuto mense Novembri ejusdem anni MDCLXIII obtigit Stephano de Matthæis, prioris filio. Erat hic annorum circiter duodecim, quando cum coætaneo suo mitendis lapillis sese oblectans, acuto & squamoso lapide in pupilla oculi dexterī sic percussus est, ut ejusdem tunica cornicè uicâque perforatis, humores una cum sanguine tam copiosè effluerent, ut orbita seu bulbus oculi repressus contractusque & introitum reductus appareret. Medicus & chirurgus cum jam amissum visum nulla arte reparabilem esse agnoscerent, per paucos dies unicè studuerunt medicinis suis cicatricem vulneri obducere: at verò adolescentis à matre excitatus certam in B. Josephi patrocinio fiduciam (per cujus scilicet prodigiosam efficacitatem pater suus abhinc duabus sum mensibus à tubere suo subito convaluerat) magna cum spe ad Beatum primò in propria domo sua, deinde à matre sua comitatus, ad ejusdem sepulcrum recurrit. Ibi procumbens in genua supplices preces cum matre sua ferventius iteravit; post quas orbo oculo ad sepulcrale saxum admotu, visum momento temporis perfectè recepit, eumdemque oculum in pristinam orbitam ceterarumque partium integratam perfectissimè restitutum spectandum omnibus exhibuit.

130 Post editum istud de duorum miraculorum approbatione decretum, quod laudatus Pontifex prædicto die festo S. Francisci, postquam ad ejusdem aram in basilica sanctorum duodecim Apostolorum Missam celebrâsse, promulgaverat, quodque in calce hujus Compendii totum referatur, idem summus Pontifex suo solito favore Ordinem Franciscanum Minorum Conventualium prosecutus, ad iteratas preces reverendissimi patris magistri Caroli Antonii Calvi, Ministri generalis ejusdem Ordinis, admissaque favorabili relatione & voto scripto ab illustrissimo domino Ludovico Valenti, dignissimo promotore sanctæ Fidei, dignatus est benignè annuere, ut ulteriori congregatio generali, quæ pro terminandis causis beatificationis vel canonizationis Servorum Dei solet haberi, supersederetur, rescribens die XII Decembris proximè elapsi anni MDCLII, stante approbatione virtutum ac duorum miraculorum, & attentis specialibus circumstantiis, quibus ipse movebatur, posse in hac causa sine altera congregatione ad formalem beatificationem procedi. Fixo deinde ad hanc rem ab eodem Sanctissimo Domino die XXIV Februario, qui gloriose apostolo Matthæ sacer est, magnus Dei Servus Josephus à Cupertino e die cum solitis ceremoniis Beatis adscriptus solemniter declaratus est in basilica Vaticana, cum eo populi concursu & applausu, quem fama sanctitatis ipsius, jam à multo tempore celebratæ & per totum mundum Catholicum agnitæ, meritò exegebat k.

D

*Incisi o-
culi fabiò
redintegratis.*

E

*Idem Ponti-
fex Jose-
phum Beatis
solemniter
adscriptus.*

F

131 Ut

k

A
Alexan-
drum VII.
PP. de vita
periclitan-
tem Janat.
t

m

B

n

o

Quidam ge-
nuum malo,
& febri,

p

q

& ejusdem
filius oculo-
rum morbo
liberati.
r

131 Ut huic Compendio coronidem imponamus, tantum superest, ut aliquot alia miracula & beneficia insigniora, quae Deus ad intercessionem B. Josephi post ejusdem mortem largitus est, hic recenseamus. In primis Beatus summum Pontificem Alexandrum VII l, à quo ipsum Ordini suo restitutum fuisse diximus, miraculo remuneratus est. Dum hic prælati nuntii Apostolici munere Coloniae Agrippinæ fungeretur m, acerbissimam fectionem à calculis subivit; à quibus tum quidem utcumque, sed non integrè, convalescit. Postea creatus Pontifex, aliquando ad extrema redactus est ex detentione urinæ tam pervicaci, ut medici toto quadrigilio efficacissima remedia frustra adhibuerint. Tum Pontifex penè moribundus, recordatus est Josephi paulò antè mortui, sanctitatisque ejus, multis prodigiis, ut fama ferebat, à Deo confirmatae; & plenus fiduciæ ipsum precatus, ut sibi in extrema sua necessitate promptè succurreret, quamdam ejusdem tuniculari induit. Vix Alexander ipsum invocaverat, sacramque habitum attigerat, quin dolores cessaverint, & urina sponte sua copiösè effluxerit, ita ut jam imminentि morti eruptus, plures annos supervivere potuerit, ut fecit, ab eo malo planè liber usque ad mortem n.

132 Capitaneus o Stephanus Blasi Auximanus continuo dolore genuum sic afflictus, ut ea nullo modo fletere valeret, efficacissimum Josephi patrocinium paucis post hujus morteni diebus expertus est. Cùm enim quodam die in ecclesiam S. Francisci ingressus, genua in scamno ponere vellet, nec posset præ dolore, incidit ipsi, ut Beato, cuius sepulcrum propè aberat, se commendaret. Ed itaque spe plenus se contulit, & in lapidem sepulchralem intrepidè procumbens, non modò nihil doloris sensit, verùm etiam testari potuit, visum sibi esse, se in golosipio sua genua posuisse. Postquam itaque flexis ibi genibus aliquamdiu orāsset, alacer ac planè liber assurgens, incolumis abiit, nec eo malo umquam amplius conflicitus est p. Cùm idem Stephanus Blasi alio tempore maligna febri cum variis q laboraret, medicis de ejusdem vita desperantibus, eadē horā, quā Blasia uxor ejus ad Beati sepulcrum pro eo orabat, sanitati restitutus est.

133 Tertiā prodigiosam sanationem prædictus Stephanus filio suo Petro Ludovico, quatuor circiter annorum puero, impetravit r. Dum hic quodam die in atrio domus paternæ cum aliis puerulis luderet, tam vehementi oculorum dolore inopinatò correptus est, ut eos mox clauderet, & amarè lacrymans quereretur, dicens, velut murum quemdam in eos corruisse. Tentabat afflita mater palpebras aperire, sed frustra. Advocati medicus & chirurgus, ut mēderentur, unanimiter judicarunt, relaxatis palpebrarum nervis, puerum denique visu penitus orbatum iri. Verùm feliciter accidit, ut ad eas aedes Beati nepos, pater Joannes Donatus Ordinis Minorum Conventualium, tum adveniret; qui cùm penès se haberet in bursa res aliquot, quibus Avunculus suus olim usus fuerat, confidit fore, ut per ejusdem merita incolumitatem puero obtineret. Et sanè eodem temporis momento, quo post breves preces prædicta bursa ipsius oculis admota fuit, puer eos omnino liberos sanosque aperuit, non aliter, quām si nihil umquam mali passus fuisset; atque ita perfectissima oculorum sanitate imposterum semper gavissus est.

134 Idem denique capitaneus Blasi cum uxore sua & filio presbytero alteram singularem gratiam à B. Josepho obtinuit. Hi curru vchebantur

Corinaldo Æsums, cùm sub horam secundam noctis cælum repentina tempestate obductum est; quā deinde in gravissimum imbre solutā, unus è quatuor equis prolapsus, in altum præcipitum corrūt, & currum usque ad ejusdem crepidinem secum pertraxit. Hoc casu vehementer percussi viatores, è curru subito defilierunt. Crescente interea in istis tenetbris pavore, Blasia capitanei conjux recordata est, se in pectore appensum gestare Crucifixum à Beato sibi olim donatum; quem mox manu corripiens, concepta in Donatorem fiduciā, in genua procubuit, eumdemque fervida prece invocavit; ac prætentissimum stupendumque auxilium mox experta est. Nam ex tribus equis, qui in via persliterant, duo soluti fuere; tertius verò pendens è præcipiti crepidine currum solus reduxit; quodque multò mirabilius est, in aëre inopinatò apparuit (ut verbis proceris utat) "quasi luna in „quintadecima“, quamquam si eo tempore cælum etiam serenum fuisset, luna tam plena apparere non potuisset. Porro, hæc luce sua viatores usque ad terminum itineris sui deduxit, ac tum tandem prodigiosa illa luna disparuit.

135 Pater Antonius Justiniani t, Minor Conventualis, ex maligna febri in conventu Auximano decumbens, post sumptum Viaticum, loquella sensuque destitutus, & immobilis jacens, cadaveris speciem præferebat. Quidam autem Religiosus, gnarus, illum B. Josepho devotum esse, stragulum, quo Beatus usus fuerat, supra lectum ejus imposuit, altaque voce sugessit, ut sese illi commendaret. Ad hanc vocem velut ex alto sonno excitatus infirmus, "Me ipsi commendō,, respondit; eodemque prorsus tempore colore vultui & membris vigore reddito, sponte subito eretus confedit in lecto, eo vespero cœnavit, & noctu ad instar sani dormivit, ac postero manè integrè sanus surrexit, pristinaque suæ Regulæ officia peregit. Pari modo n ad solam Beati invocationem & contactum pileoli ejusdem à maligna febri subito convaluit Cornelius Saccalosi, de cuius vita actum esse medici jam edixerant.

136 Similem gratiam in unico temporis momento obtinuerunt comitissa Ludovica Patrizi Perusii x, Auximi verò canonicus dominus Flaminius Guarnieri, soror Maria Leopardi monialis in S. Benevenuti, soror Maria Angelica Pranzoni ejusdem monasterii, Joannes Baptista de Plodiis, Antonia ejusdem famula, Faustina Ambrosia, Francisca Maria Arcangeli, Eugenius Maccatelli, dominus Guidobaldus Viviani, aliique multi, qui omnes in momento sanati fuere. Pater Franciscus Antonius Vernaleone y, Minor Conventualis Neronensis, variis doloribus primùm cruciatus, deinde lecto affixus fuit, correptus maligna febri, gemina parotide, & sanguinis fluxu, qui per dies viginti quinque continuatus infirmum, desperantibus medicis, ad extrema deduxerat. Tam periculosè decumbentis indusum Beati à quodam Religioso allatum, & super ipsum in lecto depositum est. Neque defuit promptum B. Josephi auxilium, qui eadem nocte ipsi apparens ait: "Maête animo, quia „& à febri & à fluxu convalusisti.., Atque ita studientibus medicis ac Religiosis reipsa evenit.

137 Hisce malis prodigiosè liberatus regerit, multò magis accensus est, ut pro utriusque parotidis, quæ restabat, sanatione ad Patronum suum denuò recurreret. Sub medium autem noctis Beatus ipsi secundò apparens, earum unam signo Crucis sanavit, spondens fore, ut etiam alterā liberaretur, certis tamen conditionibus; quibus explatis plena sanitatem reipsa potitus est. Angelica de Costanza z post

A. PA-
STROVIC-
CHIO.
Idem cum
suis à magno
periculo ere-
ptus. f

Periculose
febres à va-
riis per Bea-
tum t

depulse:
Febri, gemis
na parotide,
& fluxu
sanguinis x

F

laborantem,
bis apparens,
Janat: puer-
peris suc-
rit.

z

Qqqqqq 3 quam

A. PA-
STROVIC-
CHIO.

quam abortivam filiam Perusii enixa fuerat, tam acerbis doloribus correpta fuit, ut à medicorum arte jam destituta, & Viatico munita, mortem, quæ cruciatui finem daret, exspectaret. Interim quædam pia mulier, quæ habebat frustula paris ex Beati mensa comparata, & laciniam linteum, ejusdem sanguine tintæ, hanc ad afflictæ vestrem admovit, ista verò in cochleari juseculo subacta, eidem diglutienda dedit, ac Beati opeū simil imploravit. His factis, puerpera mox alterum fœtum mortuum ac putrefactum ejecit, eodemque momento jam omnis malo expers velut à morte revocata fuit. Magnus est numerus parturientium, quæ magni hujus Servi Dei patrocinio gavisæ fuerunt. Inter has aliae fœtum præter solitum ad maturum tempus in ute-
ro felicissimè perduxerunt, aliæ è difficillimo par-
tu, qui præsentissimam mortem minabatur, prodi-
giosè emerserunt.

*Variis malis
multi aut
aa
bb*

B

138 Cornelia Matthæi Auximana aa, malo dor-
si affecta & semper stolida mente, ad Beati sepul-
crum ducta, penitus convaluit, &, (ut in proce-
sis legitur) "tam pulchra evasit, ut alia, quām
"quæ fuerat, appareret." Puer bb, qui ex ignoto
gravissimo malo vivus computrescebat, B. Josephi
fudario involutus, floridum carnis colorem extem-
plo recepit, & perfectè sanus permanit. Simili mo-
do multi alii pueri per B. Josephi patrocinium su-
bitò convalerunt à malis suis, quæ aut omnino
incurabilia erant, aut unico momento naturaliter
sanari nequivabant. Multæ etiam personæ cc, quæ læ-
fosi oculos habebant, aliæ quidem ex gravi diuturno
noque humorum fluxu, aliæ ex punctura spinarum
vel arundinum, aliæ denique etiam ex organi hu-
morumque defectu, ad ejusdem invocationem o-
mnes in momento temporis sanatae fuerunt.

*supra 100
& 30 per
eudem libe-
rati.*

dd

ee

ff

C

139 Soror Maria Leoparda Massucci dd ad con-
 tactum laciniæ Beati sanguine tintæ vidit è sinistro
geno suo subitò evanescere tuber "magnum instar
"capitis agnelli." Ludovicus Blasius ee, cuius u-
num genu unica plaga erat, admotâ ad afflictam
partem crepidâ Beati, primò sensit odorem suavissi-
mum, quem "fragrantiam paradisi," appellavit;
deinde verò se se planè incolumem comperit, ne
cicatricis quidem vestigio relieto. Similiter alii ff
acerbis capitis doloribus, alii periculosâ anginâ, a-
lli nervorum contractione, alii herniâ, alii epilepsia, alii monstroso hydropo, alius isciade, alius lethali pleurite, alii denique multis alii malis,
quibus humana membra corripi soluerunt, per
B. Josephi patrocinium repente liberi evaserint.
Ut autem paucis absolvam, prodigiosæ sanationes,
quæ vel per Beati invocationem, vel per admotas
ejusdem reliquias aut icones, & ferè omnes unico
momento perfectæ fuerunt, numerum centum &
triginta excedunt; eæque omnes aut leguntur in
processib[us] Apostolicis recensitæ, aut postea juratis
testimoniiis authenticè comprobatae fuerunt. In hi-
scæ semper magis glorificetur Deus, in Sanctis suis
mirabilissimus, à quo utinam in omnium fidelium
animas scintilla sui divini amoris descendat per me-
rita amantissimi servi sui B. Josephi à Cupertino.

ANNOTATA.

a *H[ic] sunt processus illi ordinarii, quos per de-
cursum Vita ad confirmanda singula Beati gesta per-
petuò laudavimus.*

b *In Vita nostra ad marginem legitur: Introdu-
ctio causæ facta à Venerabili Innocentio XI die xxxi
Augusti MDCLXXXVI, id est, anno post B. Josephi
obitum vigesimo tertio. Prefuit autem Ecclesia Dei*

*laudatissimus Pontifex ab anno 1676, usque ad
1689.*

c *Et hos processus Neritonensem, Assisensem &
Auximanum sapientis citavimus.*

d *Clemens XI Romanus Pontifex creatus est die
23 Novembris anni 1700, obiitque die 19 Martii
 anni 1721. H[ic]c] Pontifex cùm nondum expleti es-
 sent anni, quinquaginta post Josephi obitum, quot
 scilicet ex Urbani VIII decreto requiruntur, ut du-
 bium de virtutibus Theologalibus & Cardinalibus
 cuiuscumque servi Dei legitimè discuteretur, die 10
 Julii anni 1711 hac in parte dispensavit, ut pro-
 bavimus in Commentario prævio num. 119.*

e *H[ic] Clementis XII Papa decretum laudatur
in decreto Benedicti XIV hodierni Pontificis, quod
in Commentario nostro prævio num. 120 & sequen-
tibus recensimus. Porro Clemens XII Apostolicam
 S. Petri Romanam Cathedram tenuit à die 12 Julii
 anni 1730, quo creatus est Pontifex, usque ad
 diem 6 Februarii anni 1740, quo obiit*

f *Eminentissimus Propter Cardinalis Lambertini-
 nus, Clementi XII die 17 Augusti anni 1740 in
 Pontificatum successit, cui ad honorem Dei & Ec-
 clesie prosperitatem longos ac felices annos vove-
 mus. Decretum ipsius, de quo hic agitur, & unde
 duo miracula, que subduntur, de prompta sunt, to-
 tum dedimus in Commentario prævio num. 120
& sequentibus.*

g *Id est, die 4 Octobris.*

h *In laudato Benedicti XIV Papa decreto dici-
 tur suis tumor cysticus seu folliculatus.*

i *In eodem decreto in enormem ac duram mo-
 lem concrevisse dicitur.*

k *Sacra huic solemnitati ego quoque interfui.
Breve vero ejusdem Beatificationis totum dedi in
Commentario num. 126 & sequentibus.*

l *Innocentio X in Pontificatum successit die 7 A-
 prilis anni 1655 Fabius Chisius, Alexandri VII
 nomine assumptio.*

m *Id munera ab Urbano VIII accepérat. Pro
rerum, qua hic narrantur, confirmatione lauda-
tur in margine processus Apostolicus Auximanus à
fol. 584 & seqq., & Summarium pag. 601, § 72.*

n *Obiit Alexander VII anno 1667 die 22 Maii
ex veteri renum morbo, ut legitur apud Ciaco-
niū & Oldoinum tom. 4 Vit. Pontif., col. 713; &
cùm verò B. Josephus die 18 vel 19 Septembri anni
1663 defunctus fuerit, non potuit idem Pontifex post
memoratum beneficium, à Beato tum nuper mortuo
acceptum, diutius quam triennio & octo circiter
mensibus supervixisse; non annis quinque ut vult
Berninus.*

o *Italicè est Capitano, quæ vox cùm varia mi-
litari urbanique magistratus munia apud Italos si-
gnificet, malui eam per vocem barbarem vertere,
quam quid ea hic significet, divinare.*

p *Pro hoc miraculo laudatur in Vita nostra Ita-
lica, idem processus Apostolicus Auximanus fol.
507 à tergo & seqq., & Summarium pag. 255, &
§ 84.*

q *Italicè est petecchie, quæ vox pestilentis mor-
bi genus, seu maculas interni ardoris, qui intima
depascitur, indices significat. In margine autem
laudatur idem processus Apostolicus Auximanus
fol. 496 à tergo, fol. 768 à tergo, fol. 782 à tergo,
fol. 870 à tergo & seqq., & Summarium pag. 599,
§ 53.*

r *Ex eod. proc. Auxim. Apost. fol. 707 & fol.
781, & terg., & Summ. pag. 600, § 56. Berni-
nus hac anno 1650 per lapsum memoria aut typ-
otheata errorem adscripsit.*

E

F

f AE-

A f. Aëlium, Italis Iesi, episcopalis civitas est ad Aësim fluvium in Marchia Anconitana: Corinaldo autem vicus est in ducatu Urbinate, medio ferè itinere Forum-Sempronii inter & Aësum situs. In margine hic additur, sequentia deprompta esse ex eodem processu Auximano Apostolico fol. 708 & 709, & Summarii pag. 600, § 60. Apud Bernini num dicuntur ista contigisse mense Martio anni 1688.

t Ex eod. proc. Auxim. Apost. fol. 369, fol. 745 & 747 à terg., & Summ. pag. 599, § 51. Berninus sequens miraculum refert ad annum 1680.

u Ex proc. Apost. Affi. fol. 921, & Summ. pag. 596, § 15. Berninus miraculum vel beneficium hoc anno 1663 affigit.

x Perusia, indigenis Perugia dicta, urbs episcopal is in ditione summi Pontificis in Umbria, agri Perusini caput. Ceterum pro hoc & sequentibus seu miraculis seu beneficiis in margine hac notantur: Ex eod. proc. à fol. 921 à terg. & Summ. civ. pag. 596, § 18. Item: Ex dicto proc. Apost. fol. 472, 509, 818, 871, 1061, 1065, 1072, 1101, 1287, 1425, & Summ. pag. 597, § 24, 27, 28, pag. 598, § 34, 35 & 40, pag. 599, § 50, & pag. 601, § 68.

y Ex proc. ord. Neriton. compuls. fol. 764, & Summ. pag. 595, § 4. Berninus hac mensi Augusto anni 1665 illigat.

z Pro hujus ceterarumque puerperarum, de quibus mox mentio fit mirabili sanatione in margine laudatur proc. ord. Nerit. fol. 758 & 760, proc. ord. Affi. fol. 919, 920 & seq., 1146 & seq., 1164, & proc. ord. Auxim. fol. 1063, 1359, 1365, & Summ. pag. 595, § 1, pag. 596, § 10, xi, 14, pag. 597, § 26 & alibi. Berninus beneficium, quod subditur, mense Mayo anni 1664 Angelice obtigisse affirmat.

aa Ex proc. ord. Auxim. à fol. 1266, & Summ. pag. 599, § 45.

bb Hæ puerorum sanationes, que subduntur, deprompta sunt ex proc. ord. Nerit. fol. 761, & Summ. pag. 595, § 3, & de aliis infantibus proc. ord. Auxim. à fol. 1355, 1425, & Summ. pag. 599, § 49, pag. 601, § 71 & alibi. Idem Berninus hujus pueri sanationem refert ad Februarium anni 1665.

cc In margine legitur: De sanationibus à morbis ocularibus pag. 595, § 6, pag. 596, § 20, pag. 597, § 29, pag. 598, § 38, pag. 600, § 58 & alibi. dd Ex proc. ord. Auxim. à fol. 1066, 1376, 1380, & Summ. pag. 597, § 31.

ee Ex eod. proc. Auxim. fol. 510, 717, 768, 781, & Summ. pag. 599 & seq., § 55.

ff Pro sequentibus denique omnibus in margine legitur: De his sparsim in cit. Summ. pag. 595, § 2, 5 & 8, pag. 596, § 12, 13, 16, 17 & 19, pag. 597, § 23, 25 & 30, pag. 598, § 32, 33, 34, 36, 37, 39 & 42, pag. 599, § 43, 47, 52, 54 & 55, pag. 600, § 57, 62, 63, 66 & 67, & pag. 601, § 69 & 70, & ex aliis juratis pluribus depositionibus etiam recentioribus & recentissimis in Romano archivio Postulationis ejusdem causæ.

APPENDIX I

DE MIRACULIS ALIQUOT

Ex Vita Italica,

auctore Dominico Bernino.

V Idimus patrem Josephum continuum miraculum, dum viveret, nunc eumdem videamus continuum miraculum post mortem a. Etenim tot ipse patravit miracula, patratque omni tempore, omni loco, ad solam sui invocationem, ad solum contactum reliquiarum, ad solam umbram sui nominis, ad sola oscula iconum suarum, ut vel ipse ad continuanda resurrexisse videatur aut continuari miracula ad ipsum honorandum. Horum quinquaginta in processibus de vita ipsius numerantur, & octoginta circiter intra annos quinquaginta novem, qui ab ejusdem obitu effluxerunt, præter ea, quæ ex arcane prudentique consilio piezas devotorum ipsius silentio premit. Nos ex hisce aliquot aut magis admiranda aut rariora recensēbimus, prætermis ceteris; quia alioquin non Vita, sed Historia miraculorum contexenda esset, quæ, ut alibi dictum est, fortè miraculum inter Historias esset b...

*Ex multis
miraculis a-
liqua refe-
runtur.*

E

2 Vir nobilis Gratianus Benigni Affi. c, gravissimo morbo oppressus, ac non tam vivus quam non mortuus, ad Sancti invocationem ejusdemque Coronæ contactum mox se melius habuit & sanatus est. Joannes Martelli Affi. d diro dolore correptus in ostio ventriculi stomachi, ex quo lethaler languebat, se Servo Dei commendabat, & (verba processus sunt) "dolor subito cessat, bat e, ... Anna Catharina Buttari Auximana f ex debilitate lumborum semper infelix in partu, post novem abortus, jam decimè gravida, fœtum suum cum viva fide in protectionem & tutelam fratris Josephi commisit, votisque Deo, si tempore suo feliciter pareret, eumdem, cum ad congruam ætatem pervenisset, in honorem & gloriam fratris Josephi habitu Conventualium induendum. Tale fuit votum illius, votique successus, ut post felicissimam novem mensium, qualem numquam ante experta fuerat, prægnationem, filium masculum vivum ederet, qui, quâ natus fuerat, integra sanitate frui continuavit.

*Morbi subi-
tū abacti;
pregnans*

c
d

e
f

F

3 At non ex lumborum debilitate, sed ob inversum fœtū situm Portia Sabetta Cupertini se destitutam spe comperit g, obstetrica & medicis mortem ipsi inevitabilem esse pronuntiantibus, post iananes per totum diem noctemque nisus & acerbissimos dolores, qui eam exhaustis viribus ad ultima vitæ suspiria jam deduxerant, quodque domesticos ipsamque magis affligebat, ad sectionem eæfaream tentandam impulerant. Maritus hinc de aliis humanis remedii desperans, inde fiduciâ in prodigiosum fratrem Josephum animatus, quamdam Servi Dei epistolam corpori languentis conjugis imposuit, quæ simul ac ægram contigit, non aliter quam si inclusus fœtus in ea legisset mandatum, quo jubebatur in lucem prodire, subito obsecutus prodiit, contra spem obstetricum, contra que omnem difficultatem omnino contrarii impedimenti naturalis, quod, ut crederet, vires, quæ naturam superarent, exigebat.

*& in partu
periclitantes*

g

4 Si-

A. DOMI-
NICO BER-
NINO.
incolumes
servatae, &
inter has
scriptoris
marus; b

cum prole
fua. Infans
moribundus,
subito conva-
lescit, admo-
to ipse

B

fructu vestis
Beati, quod
iste mirabili-
ser retinet.

C

1
Aliera in-
fans, morti-
proxima, per
Beati Ro-
riam

4 Similiter ad contactum cinguli fratris Josephi in gravi partus periculo repente & feliciter pererunt h comitissa Anna Maria Montesperelli, Cassandra Girensi, Hieronyma Mariotti, Elisabetha Saccalossi Perusii; inquit qui voluerit enumere omnia beneficia, quae pericitantes puerperæ in his angustiis suis à nostro beneficio Servo Dei impetrarunt, oportet eum magnum volumen conscribere, ex quo nuptæ, qui illud lecturæ essent, eundem velut suum in partu Patronum invocarent. Nqs eorum Ecclesia Dei, in cuius conspectu hic liber editur, cum jurejurando attestamur, aurum nostram, dum hæc scribemus, jam maturo partus tempore, & cum matris doloribus aquæ & foetus periculo & domesticorum metu, post invocatum prodigiis celebre fratris Josephi à Cupertino nomen, tam subito feliciter enixa esse, ut diei non potuerit, promptiorne fuerit imploratio, an gratia i.

5 Hinc natus nobis nepos est, qui, sicut in baptismo à nostro nomine Dominicus appellatus fuit, ita, Deo disponente, ertores & ignorantiam avi sui sub tanto Patrono emendet. Sanè dicere possem, eum, dum binulus esset, ex infirmitate maximè lethifera ad vitam revocatum, ex voto habitu fratris Josephi induitum fuisse, quem hominem trimulus feliciter gestat. A parturientibus ad infantes recens natos veniamus, in quorum gloriam pia Fratris Josephi simplicitas etiam post mortem in patrandis insignibus miraculis ludere voluisse videtur. Joannis Canori, senioris inter famulos Cardinalis Ghigi, puerulus lactens, correptus morbo Romæ, sine spe vitae, sine lactis appetitu, clausis oculis, labiis lividis, totoque vulnu mortem præferens, in sinu matris jacebat k. Pater magister Joannes Felix Bernabei Conventualis exile frustum vestis Servi Dei ad ejusdem peccatis admovit, ad cuius contactum puerulus statim oculos aperuit, fixit, dulci risu matrem agnivit, lusit, omnibusque admirationem movit; & ut uno verbo absolvam, velut à morte ad vitam unicò momento resuscitatus est.

6 Minus tamen hoc miraculum est, si cum sequenti conferatur. Quasi is puerulus Patronum suum & prodigiosum instrumentum obtentæ gratiae agnovisset, non permisit umquam se fasciis suis involvi, antequam parvulus suis manibus prædictum vestis frustum in pectore suo inter carnem & fascias reposuisset: quod si interdum inde amotum fuisset, contorquebat se anxius, nec quietem sibi nec aliis dabant, atque conturbatus quaquaversum circumspiciebat, & inventum oculis manibusque tandem monstrabat domesticos, donec sibi porrigeretur. Tum verò illud extenso brachio receptum in pectore reponebat, ac deinde contentus & pacatus, ad ingenium redibat, sibi tranquillus, alisque placidus & hilarius: quod certè adstantibus admirationem simul & teneros affectus movebat cum veneratione nominis fratris Josephi, qui sic etiam è cælo cum illo innocentie puerulo miraculis ludebat.

7 Virginæ filia Bartholomæ Tenaglia l, nobilis Foro-Semproniani, infans tredecim mensium ex maligna febre non amplius fugebat, non videbatur, non sentiebat, & jamjam morituræ videbatur. Circumstabant cunabula nobiles consanguinei, quos ad parentem commiserationem matris luctus & morbus filiæ commovebant. Interim pater frater Josephus Maria Foro-Sempronianus Capucinus eò forte advenit, ut Urbinum prosectorius, hisdem validericeret. Hic tam lugubri conspectu pariter afflitus & motus, omnes exhortatus est, ut puellu-

lam venerabili fratri Josepho à Cupertino commendarent, petitoque à Julia Tenaglia, equitis Bentivoglio uxore ibidem præsente, Rosario, quod ejusdem filius à Servo Dei dono acceperat, puerulam eodem ter in fronte signavit, ceteris interim flexis genibus Sancti opem implorantibus. Post hæc Capucinus ille Urbinum proficiscens, suo socio ait: "Nisi pater frater Josephus miraculum fecerit, " puella ista jamjam transibit ad paradisum."

8 Negotiis suis Urbini confectis, bonus ille Religiosus post quadriduum Forum-Sempronii reversus, ad palatium Tenagliantorum rectâ se consultit ea mente, ut patrem matremque de morte filiolæ suæ consolaretur. Sed in ipso aulæ ingressu infantem, quam mortuam credebat, in nutricis ulnis conspicit, tam pulchram, tam rubicundam facie, & vegeta carne, ut dubius, utrum oculi fallerent, an ipsa parvula è cælo sibi appareret, immobilis & elinguis, oculisque in eam fixis hæceret. Stupenti supervenit mater, quæ lacrymis præ gaudio affusa, ait: "Ah pater frater Josephus Maria, Deus te,, nuper ad domum meam misit; nisi enim venis,, ses, Virginuccia mea jam sub humo sepulta ja,, ceret!," Mox etiam prodigium totum exposuit: videlicet cum ipse Foro-Sempronii vix excessisset, infantem, quam fratris Josephi Rosario signaverat, velut ex gravissimo somno excitatam, in perfectissimam sanitatem restitutam fuisse, non modò nulla febri, sed nec alicuius malii vestigio reliquo, pingue & rubicundam, qualem tum videbat. Quibus ille auditis, oculos manusque ad cælum levavit, aitque: Mirabilis est Deus in Sanctis suis, & mirabilis Dei Servus est pater Josephus à Cupertino, qui tam mirabilia in hoc mundo facit m!...

9 Soror Victoria Bruni n, monialis in monasterio S. Claræ Cupertini, vehementissima fluxione in utrumque oculum cruciata, ejus nomen invocavit, & miraculosam sanationem promptè obtinuit. Quidam cæcus o, qui organum visus & humorem crystallinum pupillæ amiserat, ad solam ejusdem invocationem subito visum, organum, & humorem recepit. Margarita Donati p Atximana, nata erat vixeratque semper cum dolore acrum fluxionum in oculos, ex quarum cruciatus sæpe tribus continuis mensibus lecto affixa decumbebat, nec res discernere poterat, sed cum cæco Euangelico videbat homines, sicut arbores ambulantes. Denique vitam ducens inter dolores tenebrisque nec consummatæ cæcitas nec visus, magis impulsa vita tædio, quam desiderio videnti, quodam tempore matutino ad ecclesiam accessit, ibique ad sepulcrum fratris Josephi provocata, fronte & oculis solo admotis, afflita & pallida exclamavit: "Ecce me, ecce me, Serve Dei, ad pedes tuos. Aut sanitatem aut mortem; u,, na me restituat, altera ex hujus mundi luce att,, feret. Precor te, ut tuis precibus promptum mi,, raculum mihi concedatur,"

10 Ita petiit & obtinuit. Caput oculosque levavit à terra, & cælum vidiit; sed quid aio cælum vidisse? Vidi perfectissimè discrevitque; quoniam res creatæ sub cælo sese illius conspectui obtilebunt. Cessarunt dolores, cessavit cæcitas, & tantaque & videns domum reversa est, vel solo conspectu suo egregiè predicans fratris Josephi sanctitatem. Francisca Caldieri q simili malo Auximi cruciata, Servi Dei crepidâ applicata oculis, in momento sanata est. Angela Ratti r cùm se ad tollendum lignorum manipulum inclinaret, in sinistri oculi pupilla ab arundine fauciata est, ex quo quantum doloris hauserit, facilius intelligi quam calamo exponi potest. Extemplo ad læsum oculum, qui totus tu midus

D

sanitati &
viribus in
momento
reddita.

E

m
n
Varii oculo-
rum morbi

o

p

F

O vulnra
per Beati pa-
trociniu

g

v

A midus stillabat, aliquot è capillis patris Josephi sub involucro applicati fuerunt, ac mox tam subito tumor, dolor & stilla evanuit, ut malum istud somnus potius fuisse, quam umquam accidisse videretur.

f curata; ab aliis febres,

z

aa

B

x hemorroi- des, dolores ischiadicis,

y

C

z aliaque mul- ta corporum mala,

aa

bb

cc

11 Annæ Cecchi nobili Firmanæ *f* cum domesticum hortulum suum purgaret, spina in oculum penetravit, & ipsa præ dolore in deliquium animi penè incidit. Invocato fratri Josephi nomine, amicos resumpsit, spinamque propriis manibus ex oculo exempt. Verùm cùm non cessaret convulsio, & tumor continuè invalesceret, nescio quam Servi Dei Reliquiam oculo imposuit, atque ita, nulla alia re adhibita, oculus in pristinum statum reductus est, quasi ab illa acutissima spina numquam fauciatus fuisset. Hinc grata de obtento beneficio, ad ejusdem sepulcrum Auximum profecta est. Simillem gratiam anno MDCXXII Romæ impetravit conjux Francisci Morosini *t...* Catharina Blasi *u*, duos menses febribus confictata, atque inde exhausta viribus, cum aliorum adminiculo ad sepulcrum Servi Dei se contulit, unde tam libera omni febri, tamque valida recessit, ut sana sine sustentaculo etiam alias ecclesias viserit, & triumphabunda domum suam pedes reversa sit.

12 Magdalena, prædictæ Catharinæ famula *x*, non absimilem gratiam pariter obtinuit, sanato ad ejusdem sepulcrum sanguinis fluxu, ex quo ad ultimum vitæ terminum deducta fuerat. Antonius quoque Castellani *y* post acerbos ischiadicos dolores, quibus plūs duos menses lecto affixus fuerat, cùm se ad Servi Dei tumulum jussisset deferri ibidem super illum sedens subita sanitate donatus est, lacrymantibus præ gaudio ipsius uxore, filioque & ceteris adstantibus, & unanimi voce laudantibus non tam Sanctos in Deo, quam (quod magis proprium est) magnum Deum in Sanctis suis, dicente Psalmista: "Laudate Dominum in Sanctis ejus." Et sanè magna debetur Deo laus de gratiis collatis huic venerabili Servo suo, per quem seculum nostrum tam insignibus illustratum est miraculis, quorum ex multis, qui hodiecum vivunt superstites, alii spectaculum, alii spectatores fuerunt, in omni loco, omni tempore, in stupendis prodigiis, adversus omne malorum genus, in omnibus humani corporis partibus, quasi ipse donatus à Deo sit singulari privilegio potestatis in ea omnia mala, quibus miseri mortales in singulis membris affliguntur *z...*

13 Marsilia Bonafide *aa...* in momento convaluit ab acerbissima fluxione in genu, quod laciñiæ tuniculæ fratri Josephi attigerat... Ab oculorum genuumque curatione progredior ad manus, caput, humeros ac guttur, de quibus admirabile Josephi patrocinium triumphavit. Diana Scaffiglioni Auxicana *bb*, in dextera manu sua ex pertinaci malo tribus mensibus interdiu noctuque convulsionem patiebatur, nec minùs dolebat, quod vestiarum opificium, quo sibi suisque vicuum comparare solebat, exercere non valeret. Postquam autem Servo Dei se enixè commendasset, & ad partem afflictam frustum tunice ejusdem applicisset, omni dolore libera in momento temporis evasit, & ad solitum opificium resumendum in officinam descendit. Quadriennio pòst *cc* in ejusdem naso prope oculum verruca enata est, quam cùm doloris impatiens suis unguibus evulsiſſet, tanta inde sanguinis copia erupit, ut in animi deliquium lapsa sine visu motuque, & velut mortua jacuerit. Alatus ad ipsum fuit idem fratri Josephi tunicae cuncto, quo vulneri imposito, "illa subito sensit (*i* „ta habent processus) cessare dolores; stetitque san-

"guis, & postero manè etiam nullum in ea par-
"te ejus mali vestigium superfuit."

14 Josephus Frifenna *dd* Cupertinoensis per totum annum tam vehementi continuoque dolore capitis cruciatus fuit, ut non solum domo egredi ad negotia sua rure peragenda non posset, sed etiam nec sedere in lecto: usque adeò acres erant capitis concussions & acuti temporum cruciatuſ. Martia Casalina focius illius ipsum tantummodo attigit Coronā fratri Josephi; & ille tam subito à tam inveterato malo convaluit, ut mox è lecto assurgens, domo egressus sit, & ad agriculturam sese accinxerit. Eodem malo laborabat filia Lauræ Falconieræ *ee* tam vehementer, ut à malignis spiritibus occupata crederetur propter horribiles ululatus, quos edebat, furoremque, in quem ipsam acutissimus capitis dolor concitabat. Cùm hujus capiti impostaſſet epistola à Servo Dei conscripta, ipsa quoque in puncto temporis sanata est.

15 Per fratri Josephi peccinem *ff* malo applicatum Antonius Auximanus subito sanatus est; per centonem, Dei Servi sanguine tintum Andreas Bonfigli fluxu sanguinis per nares profusi in momento temporis liberatus est; per ipsius sudarium Rosanna Amboni *gg* à periculosisima angina; per parum sanguinis illius Joannes Baptista Pascolini Assisiensis *hh* à fracta scapula; per crepidam ejusdem Anastasia Risidori *ii* Auximi à lethifera pleurite; per cingulum foror Maria Hypolita Galli, monialis ad S. Nicolaum Auximi, ab ischiade; per frustulum reliquiarum Catharina Rossa à monstruoso hydrope, domina Victoria Corona Pini ab epilepsia, nepos Andreæ Massi ab herniâ interna, Constantia ab asthmate, foror domina Victoria Casponi, monialis in novo monasterio Auximi, à nervorum contraktione, Victoria Antonia Euangelista Pisauensis à malè affecta coxendice, paralytica manu & lingua balbutiente, Francisca Cialdei Urbinas ab horribili per præcipites scalas lapſu, ex quo tota livida & partim rupta, morti proxima erat, convaluerunt *kk*.

16 Nostris verò temporibus, in quibus spectatores testesque mirabilium eventuum adducere possumus, pater Joannes Franciscus Maria Bellani, Ordinis Conventualium Mutinæ, magister in sacra theologia atque definitor perpetuus provinciæ Bononiensis, & frater Franciscus Pavarelli, inter eosdem Conventuales profelus laicus, calculos instar fabarum grandes in puncto temporis feliciter emiserunt, numquam deinde ejusmodi cruciatus amplius passi, licet ante id tempus numquam intermissis eorumdem doloribus vexati fuissent, prout illorum authentica testimonia, Kalendis Augusti anni MDCXXI data, & apud nos aſſervata, certum faciunt. Idem multis aliis obtigit, quorum sanationes si omnes referre vellemus, majus sanè, quam quæ descripsimus, miraculum foret *ll...*

17 Dominus Franciscus Sordini, canonicus Aletinus *mm*, ex speciali devotione erga Servum Dei jam ab octo retrò annis semper habuerat, habebatque tunc temporis ad cervical in lecto suo imaginem ipsius. Contigit autem, ut propter æstivos calores ancillæ lecti cortinas & cum his Sancti iconem simul auferrent. Non adverterat id canonicus; sed brevi expertus est, quantum in tam potenti Custode auxilium haberet. Etenim cùm in lecto suo decubuisseſſet, mox insolita inopinaque febris correptus fuit, ex qua delirare ceperit in eodem lecto multis horis usque ad tempus matutinum, quando imaginem venerandi ergo, oculis inquirens, nec inveniens, exempli famulos inclamavit, petiit-

Rrrrr que,

**A. DOMI-
NICO BER-
NINO.
adversis re-
bus, quibus
ipſe uſus fue-
rat.**

dd

*O ejusdem
ope in voca-
tia,*

ff

E

gg

hh

ii

kk

subiid

prodigis

depul/a.

F

ll

*Canonicus a-
nota è lecto
fuo Beati i-
cone, gravi-
ter febricitat,
mm*

1050 MIRACULA B. JOSEPHI A CUPERTINO ORD. S. F.

A. DOMINICO BERNINO.

que, quis corum dictam imaginem inde abstulisset. Intellecto autem errore seu inconfiderantia, is ipse ad eam properavit, atque: "O frater Joseph, ancillæ meæ te hac nocte frigido aëri extra cubiculum meum exposuerunt, id est que febris astus me corripuit!"

18 Post hæc imagine pristino loco suo restituta, in lecto denud decubuit, decumbensque suaviter obdormivit, omni febris umbrâ, quæ in multis ejus diei horas naturaliter protrahî debuisset, in momento temporis liberatus, admirantibus omnibus, quid non solùm temporibus Apostolorum, sed etiam nostris veri Servi Dei solâ suâ umbrâ sanitatem ægris impertirentur. Idem canonicius, qui prædicta in processibus testatus est, etiam subjunxit sequentia, quibus multa miracula complexus fuit. "Præterea filiæ meæ, quas olim, dum secularis essent, ex legitimo matrimonio genui, multis gravissimis infirmitatibus correptæ fuerunt, quibus cùm ego Servi Dei imaginem misillem, sanitas brevi consecuta est, ita ut jam singulæ filiæ meæ iconem dicti Servi Dei magna cum devotione asservent; ejusdem insuper patrocinium in difficultibus partibus, quos passæ sunt, citabant, per ejusdem Servi Dei opem sanitatem retinuerint & receperint."

B. 19 Dominica Gattucci ex Monte-Lupone nn ex immedicabilibus cruciatibus multos menses affixa lecto, immobilis jacebat, mortem potius quam vitam protrahens; cùm ad pium osculum, quo venerabilis fratris Josephi imaginem venerata est, in somnum incidit, ac postridie manè sponte sua è lecto consurgens, ad ecclesiam primùm actuaria Deo gratias, deinde ad notarium accessit, ut tam prodigiosæ & subitanæ sanationis fidem saceret.

Antonia Carella Cicolini, nobilis mulier ex Castro Fidardo oo, tam acri capitisi dolore afflicta fuit, ut mox mentis & corporis sensibus destituta, accedente etiam maligna febri, de peccatis suis confiteri non posset, & ante obitum suum à domesticis suis velut mortua jam plangeretur. Rebus ita desperatis, in domum supervenit frater Hieronymus Damiani, laicus Conventualis, qui patris Josephi imaginem, quam penes se habebat, moribundæ statim exhibuit, alta voce inclamans: Commenda te, filia, fratri Josepho. Illa vero, ad omnia alia surda, nomen Josephi audiit, auditoque se ipsi commendavit. Cetera accipe ex processibus. "Subito, (inquit ipsa) obdormivi: postea expersa, sensi me mentis meæ planè compotem, sic ut de peccatis meis rectissimè confessa fuerim, & melius me habere perrexerim, ita ut cum magnis medicorum admiratione omni periculo defuncta essem, & intra quatinquaginta dies prædicta febris etiam orfinino liberata."

C. 20 Dominus Carolus Marcellus Diotajuti, canonicus ecclesiæ cathedralis Auximanæ, oppressus intolerabili cordis cruciatu, quo vitalis respiratio impediabatur, omni humanæ opis spe destitutus, convertit se ad venerabilis Servi Dei iconem, eique se enixè commendans, mox exauditus fuit. "Subito (inquit ipsa) se veluti per divinam manum liberatum comperit ab ea mortis angustia; & ad ejusdem sepulcrum accessit, ut prodigioso suo Patrono de tam stupendo miraculo gratias ageret; quod cùm per civitatem vulgatum esset, omnibus admirationem simul & pios affectus movit erga tam beneficium Dei Servum, tam promptum ad succurrentum proximis suis, quam

velox est oculorum conjectus, vox & cogitatio. Atque hæc sufficiat huc usque scripsisse de venerabili patre fratre Josepho à Cupertino, mirabili magis, quam inimitabili in sua vita, & vivo potius prodigo, quam prodigioso post mortem.

A N N O T A T A.

a Ita Berninus caput 31 *Vita Italica* B. Josephi orditur, ex quo sequentia miracula ac beneficia recensimus. Vide dicta in *Commentario prævio* num. 4.

b Refert Berninus *Alexandri VII Papæ*, patris *Antonii Justiniani*, & Stephani Blasi prodigiosam sanationem, aliaque, quæ huic & familia ejusdem per B. Josephi patrocinium obtigerunt, quibus ego hic supersedeo, quia ea ex *Pastrovicchio in Vita jam recensui* num. 131 & sequentibus.

c Berninus notat hic in margine annum 1663, id est, eundem, quo Beatus defunctus est, & processum fol. 601, num. 19.

d Ibidem in margine legitur annus Christi 1680, idemque processus locus num. 13.

e sequuntur hic Cornelii Saccalosi, comitissa Ludovice Patrizi aliorumque plurium, periculosè fabriticantium, uti & Angelice de Constanza in partu pericitantibus, sanationes, de quibus consulte *Vitam* num. 135 & duobus sequentibus.

f Anno 1664, ait Berninus, laudatque eundem processum num. 26.

g In margine appositus est annus 1665, & laudatur idem processus num. 1.

h In margine citatur idem locus processus num. 10 & sequenti.

i Ibidem annus 1719, dies 4 Januarii adscribitur.

k Annum 1664, eundemque processum num.

l hic adscribit Berninus.

m Ibidem in margine appositus est annus 1666 & mensis Julii, atque idem locus processus, num. 49.

n Sequuntur hic sanationes Petri Ludovici Blasi, & Stephani de Matthais, quarum primam num. 133 *Vita*, alteram in *Commentario prævio* num. 123, & num. 129 *Vita* deditur. Hic tamen observo, primam anno 1660 apud Berninum perperam adscribi, cùm ea post B. Josephi mortem contigerit, quæ incidit in annum 1663. Secundam quoque anno 1665 perperam illigavit, cùm ex loco *Vita* citato constet eam anno 1663 accidisse.

o In margine notatur idem processus locus num. 6.

p Ibid. citatur idem locus num. 20.

q Ibidem anno 1687 contigit ait Berninus, à quo idem, qui suprà, locus citatur.

r Anno 1688, inquit Berninus, laudans eundem locum num. 58.

s Ibidem notatur annus 1664, idemque processus num. 29.

t Firmum, indigenis Fermo, archiepiscopalis urbs est ditionis summi Pontificis in Marchia Anconitana. Berninus in margine annum 1663, & laudatum processum num. 38 adscribit.

u Sequitur sanatio Cornelii Matthai, quam num. 138 *Vita* deditur.

v In margine apponitur annus 1685, & idem processus num. 65.

w Ibidem legitur annus 1680, processus vero num. 66.

x Ibidem anno 1664, processus num. 47.

y Sequitur miraculosa sanatio Vittorii de Matthais, quam jam narravimus in *Commentario prævio*

nn
Alii per ve-
nerationem
ejusdem ima-
ginis

oo

cc
zariis mon-
bis liberati.

A vio num. 124, & in Vita num. 127 & sequenti.

aa Subditur hic & mox ad eadem signa sanatio sororis Maria Leopardi, quam vide in Vita num. 139. Berninus hinc annum 1663 adscribit. Pratermis hic etiam miraculum Ludovico Blasi concessum, de quo consule Vitam eodem num. 139.

bb Apud Berninum laudatur idem processus num. 36 & seq., annotaturque annus 1661; adeoque hac ante Beati mortem contigerint.

cc Anno nempe 1665, ut ibidem adscribitur.

dd Annum 1685, & ex eodem processu num.

s notat Berninus.

ee Anno 1687, inquit idem Berninus, laudans ex processu numerum 1.

ff Ibidem notatur annus 1664, & ex processu numerus 54.

gg Ibidem anno 1688, processus num. 39.

hh Ibidem anno 1695, ex processu num. 12.

ii Ibidem anno 1661, adeoque ante mortem Beati, contigisse dicitur, notaturque è processu numerus 69.

kk Pro hinc omnibus, nullo anno annotato, in margine processus loci, in quibus ea afferuntur, laudantur eo ordine, quo subdo. Num. 70, num.

63, num. 34, num. 42, num. 43, num. 32 vel

33 (obscure expressus hic est) num. 25, & num.

57.

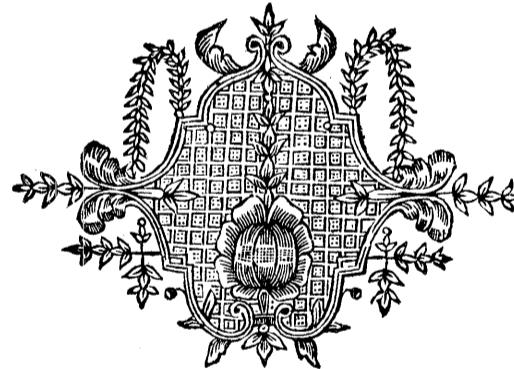
ll Sequitur hic instrumentum Luciae Fortunatae, quo ipsa testatur, se peram suam, quam, Auxi-
mo Affisum profecta, in via perdidera, dum
Affis rediret, invocato B. Josepho, recepisse à
quodam puero rusticu, qui eam invenerat: sed
opera pretium non duxi istud recensere.

mm Alectium, indigenis Lecce, episcopalis urbs
est regni Neapolitani ampla & frequens, in pro-
vincia Hydruntina, cuius caput est. Berninus an-
num 1680, & ex processu numerum 7 adscribit.

nn Hujus nominis vicum Blaviana Tabula ex-
hibent in Marchia Anconitana, pánctis milliari-
bus Maceratà diffitum versus Sinum Venetum.
Franciscus Orlendius parte 2 Orbis sacri & profa-
ni, pag. 700 eundem in diæcesi Lauretana collo-
cat. Apud Berninum notatur in margine annus
1687, & ex processu numerus 23.

oo Laudatus Orlendius hunc quoque locum,
vulgò Castel Fidardo diæcesi Lauretana adscribit.
Berninus in margine notat annum 1684, & ex
processu numerum 67.

C

Septembbris Tomus V.

A. PAULO
AGELLO.

APPENDIX II

De Miraculis aliquot recentioribus ex Vita Italica,

Auctore Paulo Antonio Agello.

CAPUT I.

*Moribundus sanatus, idemque
voti negligens, castigatus, ac
denuò sanatus: energumena
mirabiliter liberata: mulier
ex mamilla periclitans, fani-
tati redditæ.*

E

Paulinus Moretti ex Monte Leonis in Umbria, anno MDCCXXIV laborabat perpetua febri, dolore capitis, ciborum nauseâ & magna debilitate cum totius corporis nervorumque cruciatu, quos epilepticos esse, deinde die v Junii judicatum fuit. Tentata in eo fuere omnia humanorum remediorum genera, ac inter cetera etiam cauterium in occipite, quod infirmus sine ullo sensu sustinuit. Die vi prædicti mensis illum medicus sacerdotum curæ reliquit. In hoc tam deplorando statu constitutum pater magister Felix Fideli, Ordinis Minorum Conventualium, invisit; qui cum audisset, infirmum sacro Viatico nondum munitum fuisse, ad eumdem propius accessit, dixitque: "Pauline, vere, venerabilis pater Josephus à Cupertino ex Ordine meo, tam prodigiosus, tantique apud Dominum meriti, eam tibi gratiam ab illo impetrabit. Concipte fiduciam, & pete tibi tempus, quantum sufficit, ut Sacraenta suscipias, ac deinde faciat, quod voluerit Altissimus. Ego jam ipsius reliquias quasqueram; tu interim te ex corde ei commendas; nec dubita, quin eam gratiam obtenturus sis."

2 Infirmitas, qui antè nihil percipiebat, testatus est, se sermonem illum audivisse, & ad nomen B. Josephi, eatenus ipsi incognitum, visum sibi esse, cruciatu suos sopiri. Revera ipsius violenti nifus & contorsiones cessarunt, nec audiebantur amplius suspiria & gemitus, & ipse jam aliquam spem vitae dabat. Reversus Religiosus, & ab ægro agnitus, illum his verbis solatus est. "En tibi reliquias nostri venerabilis patris Josephi; commenda te Deo, ut per hujus Servi sui merita tibi tempus ad Sacraenta suscipienda concedat. Age, Pauline: fide viva huc opus est, & gratiam obtinebis." Interea ter orationem Dominicam & GLORIA in honorem sanctissimæ Trinitatis recitârunt. Post hæc reliquiis capiti moribundi impositis, testatus hic est, se subito odorari coepisse "quamdam fragrantiam & odorem suavissimum, quem numquam alias in vita sua senserat, & ex hoc odore, quo multum recreabatur, maximâ se fiduciâ in servum Dei, patrem Josephum, animaturi fuisse." Aperuit oculos, agnoscitque omnes, & ad Religiosum conversus, "O pater Fideli, inquit ipsi, qualis odor! qualis odor!" Expiavitque animam suam confessio-

*sai compos-
fit, & Sa-
cramentis
manitur;*

F

Rrrrrr ne,

A. PAULO
AGELLO.
*& morbo po-
st morte con-
tra post fa-
tum adem
zum*

3 Cum advenisset medicus & infirmum sui compotem & exigua febri laborantem comperisset, quod præter omnem opinionem se melius haberet, Beati patrocinio adscripsit. Paulino tamen Sacramentorum gratia jam roborato, & divinis placitis acquiescente, nemo de perfecta corporis ejusdem valetudine restauranda cogitabat. Die itaque viii recruduit febris vehemens & violenta, quæ ipsum intra decem dies morbi denuo ad extrema deduxit. Prædictus Religiosus, qui huic tam graviter ægrotanti assistebat, Beati reliquias ejus capiti intulit, hortatusque est, ut etiam corporis salutem petret; & fuggescit ei, ut Patrono suo promitteret, se Auximum, sepulcri ipsius honorandi gratia, additurum; addiditque, scilicet in eundem fieri posterio manè Missam celebraturum. Infirmus ita monitus, se etiam viva fide commendavit, & ad visendum sepulcrum obstrinxit: Missa quoque postridie manè celebrata est, cui infirmi nomine tres pueræ ejusdem cognatae, de peccatis suis prius confessæ & divino Epculo refectæ, intersuerunt.

B
*subito convoca-
tus*
4 Fuit quidem vehemens eo manè febris; sed ea non obstante æger eodem prorsus tempore, quo Missa celebrabatur, Beati reliquias manu tenens, sequi ipsi devotissimè commendans, visiti sibi est (ut revera erat) omni morbo liberatus. Finita Missa, pater Fideli ad Paulinum jam non amplius infirmum reversus, audiit ab illo: "Sanatus sum, sanus sum, & sine mora volo surgere; & surrexissem sanè, nisi prudentia Religiosi prohibuisset. Hinc accersitus medicus mox accurrit, qui cum ipsum, antè moribundum, sine febri, sine doloribus, cum optimo arteriæ pulsu, vegetum & robustum comperisset, obstuipit & supra modum miratus est; & intellecto, quod factum fuerat, ipse ceterique loci incolæ humillimas Deo, beatoque Josepho gratias egerunt, exclamantes: "Hoc est miraculum! Pater Josephus à Cupertino, is certè magnus est Medicus!" Observavit autem Paulinus, cum ablato suo gravi morbo cessasse suavissimum illum odorem, quo mirabiliter recreatus fuerat, quamdiu acerba illa infirmitas duarerat.

C
*voto postmo-
dum negle-
cto, morbo
rursus corri-
pitur.*
5 Neque hic finem habuit miraculum. Paulinus, bis à morte ad vitam reductus, non Auximum ad reddendas Intercessori suo gratias, sed Romani, occasione instantis anni Jubilei, die vi Octobris ejusdem anni MDCCXXXIV profectus est. Verum ibi tam malè se habere cœpit, ut in patriam redire coactus sit. In eam reversus ineunte Decembri, quodam genere molestissimi hydrops laboravit usque ad diem x Maji anni MDCCXXXV. Adversus hunc quoque morbum varijs remedij nequicquam adhibitis, experturus cælestia, Casiam se contulit, ad implorandam B. Ritæ opem, cuius corpus ibi honoratur. Placuit autem Deo, ut prædictus pater Fideli ibidem in conventu patrum Minorum Conventualium S. Francisci tunc degeret; qui eum tam melancholicum conspicatus, de valetudine sua interrogavit, ac denique dixit: "Pauline, an votum tuum de adeundo Auximo explevisti?" Quo cum rubore respondentem, Non: ingratum ipsi animum exprobavit: unde ipse incitatus sponponit, se id mox exsecuturum, ut revera exsecutus est.

D
*& expleto
tandem voto,
denuo subito
sanatur.*
6 Die itaque nativitatí Dominæ nostræ, Mariæ semper Virginis, sacra, multo cum cruciatu & incommodo iter versus civitatem Auximanam pedes aggressus est, in eamque die xv Septembris supra dicti anni advenit. Mox ad ecclesiam S. Fran-

cisci, in qua corpus B. Josephi à Cupertino quiescebat, recta contendit, ubi post suscepta Pœnitentiæ & Eucharistia Sacraenta vix genua in eisdem sepulcrali lapide posuerat, quin odorari cœperit euindem illum suavissimum odorem, quem in principio morbo suo senserat; ex qua re magnam integræ sanitatis recuperandæ spem concepit. Cum in eodem loco Missam audiret, circa communio nem celebrantis sensit quemdam calorem, qui à plantis pedum exortus, cum inenarrabili suavitate per totum corpus serpebat, visusque sibi est audire vocem, quæ diceret: "En tibi eam gratiam, jam nunc sanus es," Finita Missa, tam sanum, vegetum ac robustum se comperit, ut quibuslibet laboribus ferendis jam par esset. Gratiam itaque Deo, suoque insigni Patrono egit, & lætus ac prosperè in patriam regressus est, ubi usque in annum MDCCXXXVI, quo prædicta juratus testatus est, integra valetudine per B. Josephi à Cupertino merita fruebatur.

E
*Oculus can-
denti ferro
læsus,*
7 Bartholomæ Palmucci, nobilis Maceraten sis b die x Martii anni MDCCXXV camenti ferro in sinistro oculo læsus est, ex quo cum magnum dolorem ac vehementem epiphoram pateretur, chirurgum mox arcessi curavit, ut malo suo remedium aliquod afferret. At chirurgus, inspecto oculo, asseruit, pupillam corruptam esse, cum in ea nihil amplius nigri appareret: præterea cum totus oculus jam alberet, verendum esse, ne nervus opticus laesus esset, & præter excitatem oculi sinistri, etiam dexter aliquem inde defectum patetur. Interim doloris mitigandi causâ quadam lenimenta præscriptis, identidem applicanda. Erat domina Teresia, infirmi uxor, in B. Josephum à Cupertino devotissima, quippe Auximi nata; quæ proinde cum magno fervore ad ipsum recurrit, & eodem vespere, quo infelix casus acciderat, ejusdem imaginem in manu accepit, eaque ad mariti oculum viva cum fide admotâ, Beatum precata est, ut pro ejusdem incolumitate apud Deum intercederet: deinde eamdem imaginem ad cervicali lecto depositus.

F
*integritati
mirabiliter
restitutus.*
8 Ope leniminum, quæ iterabantur, nocte procedente infirmus aliquantulum dormierat; sed cum oculus copiosè fluaret, & dolores vehementius invalescerent, expurgatus est; & fomenta iterata fuerunt, & oculus denuò fasciis involutus. Reliquum itaque noctis placidè obdormivit: manè vero in aurora excitatus, deprehendit se sine fasciis, oculum citra dolorem aperuit, dexterum clausit, & experientiâ comperit, se è sinistro perfectè videre; idéoque nullis præterea remedii uti voluit. Chirurgus manè adveniens, ipsumque sine fasciis conspicatus, inspexit oculum, quem cum ingenti stupore liberum sanumque sine ullo fissuræ vestigio & tanta integri visus, quam ante acerbam illam exustionem fuerat, deprehendit. Atque ita ipse sanus esse perseverabat die xxiv Decembris anni MDCCXXXIV, quando pro indubitate acceptæ gratiæ fide hoc authenticum testimonium dedit.

G
*Comitissi,
insueto mor-
bo diu confli-
ctata,*
9 Domina Maria Masones di Lima, comitissa Castelli, Calari civitate Sardinia c, pluè duodecim annis conflicita fuit tremoribus adeo extraordinariis vagisque, modò in uno, modò in alio corporis membro, præcipue in capite, subinde in toto corpore, ut excellentissimi medici Matriti & in aliis celebribus Hispaniæ civitatibus nullum illis remedium reperirent, imò nec scirent, quo eosdem saltem nomine appellarent. Hinc de dæmonum obsessione injecta suspicio: sed adhibiti exorcismi omnes irriti fuere, ita ut neque umquam comperiri potuerit, an à maligno spiritu infestaretur. Judicatum

A sum denique est, ejusdem morbum naturalem esse ex nervis & convulsionibus. Ad tam grande incommode, cui nullum remedium erat, accessit & alterutrum, albugo scilicet in uno oculo, quae cum continuè dilataretur, visum impediens; & ad hanc quoque sanandam nihil ars & medicina valebat.

apud Beati imaginem magis cruciatur:

B 10 Interea Deo, qui volebat per hujus nobilis matronæ sanationem servum suum B. Josephum à Cupertino glorificare, ita disponente, ipsa quodam die in Novena gloriose patriarchæ S. Dominici ad ecclesiam monialium ipsius Ordinis progressus, aliquem obvium habuit, qui Beati nostri pictam imaginem portabat. Placuit hæc ipsi, rogavitque, cuius ea Sancti esset; & intellecto ejusdem nomine, curavit ejus Vitam ad se afferri, in qua cum gesta ejusdem & famosa miracula legeret, magnam spem concepit de invento suo Sospitatore. In hunc finem imaginem Servi Dei sibi applicavit, rata, se brevi sanatum iri: at non ita fuit. Etenim tremores, qui jam tribus aut quatuor mensibus cessaverant, eam denuò corripiuerunt, occultique incommodum magis invaluit. Hisce non obstantibus; in sua erga Beatum fiducia perficit, persuasum habens, illum mali sui accessum casu contingere. Ea nocte sacram imaginem in pulvinari suo retinuit, freta fore, ut sic convalesceret. At nequitiam dormire potuit, solitis tremoribus & interna inquietudine agitata, ex quibus admodum afflita & veluti fracta animo permanuit. Quam ob rem ceperit diffidere sibimet, eò magis, quod, quoties imaginem illam seu manu teneret, seu aspiceret, solitis tremoribus concuteretur: cùmque id saepe iteratis vicibus contigisset, tandem creditus is morbus est à maligno spiritu, non ex vitiata natura, ori.

fructu exorcisatur apud corpus B. Salvatoris: d

C 11 Ad exorcismos itaque ventum est. Sed licet hi adhiberentur, etiam dum ipsa caput suum ad arcum, in qua B. Salvatoris d' corpus quiescebat, inclinatum tenebat, nullum energumenæ signum dedit; conspecta verò, vel etiam clām ad ipsam admota B. Josephi iconem, soliti tremores eam occupabant, apparebantque. Ad hæc visum est aliud experimentum capere. Scilicet cum dominus illa lūsi se occuparet, imago ipsi secretò applicata est, ac mox tantum cordis cruciatum sensit, ut, sicut ipsa testata est, majorem numquam experta fuerit: sed & hunc tamen casu accidisse rebatur. Verùm breviter patuit, non casu accidisse: exhibita enim ipsi imagine, infernalis spiritus, qui tot annis latuerat, se ipsum iis verbis & factis manifestavit, ut omnes adstantes timore & horrore correpti, miraculum per sacram illam imaginem factum esse faterentur.

coram Josephi imagine demon se prodit: d

C 12 Manifestato igitur spiritu, exorcista postero die cum prædicta imagine rediit, quam energumenæ conspicata, tota cohorruit. Idem contingebat, dum ante illam transiret; & siccui aliquam B. Josephi à Cupertino imaginem videret, incipiebat clamare & dicere: Non hunc, non hunc: accedensque ad parietem, impediebat ceteros, ne transirent. Quin etiam tanta fuit maligni spiritus repugnancia, ut energumenam humi prostrerneret, quæ plena fide, sponte sua in nomine Servi Dei ipsi mandabat, ut se Sanctum suum (sic Josephum appellabat) venerari sineret. Obedivitque dæmon; & ipsa sibi quietè relicta, prostravit se coram sacra imagine, gravemque suam necessitatem exposuit.

ex eaque tandem expellitur.

C 13 Tandem die xix Julii anni MDCXXVII ad ecclesiam S. Mauri delata est, ut exorcismi continuarentur. Ubi dum exorcista præciperet dæmoni, ut egredieretur & energumenam relinquenter liberam, duo Religiosi Scholarum piarum, nem-

pe pater Alphonsus à S. Anna, olm provincialis A. PAULUS per Sardiniam, & pater Bernardus à S. Jacobo, AGELLO. B. Josephi à Cupertino imaginem ipsi applicauit; & in eodem puncto temporis spiritus infernalis ex eo corpore excessit, cum summo illius matronæ gaudio, cum inenarrabili totius nobilissimæ ejusdem familie exultatione, maximaque admiratione omnium, qui aderant. Præter grati animi officia, quibus fortunata illa domina ad promovendam Sp̄itatoris sui venerationem se obstrinxit, voluit acceptum beneficium typis & authenticis instrumentis publicum fieri, ut universus orbis disceret, quā potens apud Deum sit B. Josephi à Cupertino patrocinium.

E 14 Anna Teresia Bundari Cupertinensis anno ætatis suæ quadragesimo septimo, mense Junio anni MDCCXXXI molesto scirrho, spurio, sed maligno sub mamilla sinistra correpta fuit, qui cum indies valentior contumaciorque evaderet, nihil quidquam arti medicæ cedebat, & miseram mulierem acerbis doloribus atque incredibili molestia conficiebat. Sub finem Augusti accessit manifesta febris quotidiana periodica, defectibus animi comitata, quā durante, tuber non nihil imminuebatur, sed decedente, in pristinam magnitudinem, quæ ovum gallinaceum aequabat, restituiebatur. Sublata febre, idem tumor cum pristinis acutis cruciatus adhaesit. Mense Decembri eadem febris cum funestioribus adjunctis, id est cum deliquiis & cordis palpitationibus recurrit, & humores in praedita mamilla stagnantes, ad corrodendam afflictam partem acriores facti, intolerabilem cruciaturum infirmæ creabant. Hinc medico, qui eam curabat, morbum malignum & immedicabilem esse judicante, monita est, ut se sacro Viatico præmuniri pareretur; quod cum omni animi submissione fecit. Suggestentibus nihilominus domesticis suis, aliisque, ut se B. Josepho à Cupertino commendaret, plena fide in Deum, & fiduciâ in patrocinium gloriose Concivis sui, patrem Regentem Rutherfordi, Minorem Conventualem, arceri jubet, rogarique, ut Beati reliquias afferret.

F 15 Accurrit subito Religiosus, & horâ secundâ noctis frustulum habitus Servi Dei proferens, post allatas Beati reliquias, jussit ægram & domesticos ejus PATER, AVÆ & GLORIA PATRI &c in honorem sanctissimæ Trinitatis tertio recitare; incitavit illam ad devotionem, signavit predictis reliquiis, hisque apud eamdem relictis, ad conventum suum regressus est. Moribunda, à medicis jam derelicta, viva spe recuperandæ per Beati patrocinium salutis concepta, in somnum incidit, & sub noctis medium visa sibi videre est in suo cubiculo venerandum quendam Religiosum Ordinis Minorum Conventionalium, sed cucullo caput teatum, ita ut eum agnosceret. Suspicata tamen, patrem Josephum esse, "Pater Joseph mi, inquit, adjuva me. Precor te, ut liberes me tam gravibus febris effectibus, & hoc tam maligno tubere..,"

F 16 Eamdem precem iteravit; dumque Religiosum illum veste apprehendere conabatur, is ex oculis evanuit, & ipsa excussa somno est. Tum vero se sine ullo dolore, sine febre, & hujus effectibus comperit; admotaque ad locum tuberis manu, nullum amplius invenit. Magna fuit in ædibus exsultatio, sororum presertim, quæ ab Anna Teresia advocatae, admirabundæ spectarunt, contumacem illum malignumque humorē evanuisse; qui dum dilaberetur, ut manifestam gratiam saceret, dolorem aliquem in pede, quā crux adharet, cum exiguo calore febri bido tri-duo reliquit, post quod libera & expedita, si-

R I F F R 3 ne

A. PAULO
AGELLO.

ne ullo alio remedio aet morbi crisi mansit; ita
er ad ecclesiam Cryptellæ accedere potuerit, ut
miraculum publicè testaretur, Deoque & insigni
suo Patrono & concivi, B. Josepho gratias repe-
deret.

ANNOTA T A.

a De B. Rita Cassia, vidua, Ordinis Eremitarum S. Augustini, in Operे nostro actum est ad diem 22 Maii. Est autem Cassia, indigenis Ca- scia, Italia appudulum in Umbria in diœcesi Spoletana.

b Macerata Marchie Anconitana civitas est, epi-
scopatis sub archiepiscopo Firmano, Juxta Chien-
tum fluvium in monte condita, & in dominio sum-
mi Pontificis.

c Unigra nota est hec Sardinia insula in mari
Mediterraneo, regni titulo illustrata, Italii Ca-
gliari dicta civitas archiepiscopal, & totius insula
caput & regia sedes.

d Indicatur hic B. Salvator de Horta, Ordinis
S. Francisci de Observantia, cuius corpus Calari
in sui Ordinis facello pè afferatur & colitur. Hu-
ius gesta illustrata apud nos sunt ad diem 18 Mar-
tii.

C A P U T II.

*Varii morbi & corporis mala per
Beati imaginem, reliquias
& invocationem subito
curata.*

Puer mori-
bundus ad-
motam Bea-
ti imaginem

Michaël Dominicus Donatus, filius domini do-
ctoris Josephi Cafaro & dominæ Euphe-
miae Caldrami, tredecim mensium infans erat,
cum graviter conflictatus est ex doloribus ac ner-
vorum motibus, convulsiones præfigentibus, quæ
etiam ex inquietudine & continuo planctuappa-
reabant. Intra octiduum morbi distentus in lecto,
sine motu, oculis omnino clausis, pallidus & con-
fectus, cadaveri simillimus, ad extrema vitæ per-
tigerat. Plangebant illum acerbissime velut mor-
tuum amantissimi parentes & amitæ; jamque pro-
eo honorificè sepeliendo quadam parata erant. In
hoc statu à vespere usque ad horam noctis secunda-
dam diei xx Julii anni MDCCXXXIV jacuit, dum in-
teriorum supremus ejusdem halitus exspectaretur. Pa-
rentibus igitur & amitis è cubiculo egressis, unica
ancilla, Irene nomine, & quidam canonicus col-
legiatæ ecclesiae ejus loci, probæ vitæ sacerdos,
apud moribundum remanerunt. Postquam hi duo
agenti animam puerulo reliquis aliisque rebus fa-
cieris benedixissent, venit iis in mentem de B. Jo-
sephi imagine, quæ ad cervical pendebat, quam
inde acceptam ad morientis infantis labia admo-
verunt, alta voce ipsi dicentes: "Donatule, Do-
natule, osculare, osculare patrem Josephum
, Cryptellæ."

18 Ad has voces velut ex profundo lethargo
excitatus puerulus, oculos aperuit, dictamque fa-
cram imaginem osculari coepit, & clara voce di-
cere: "Mammam, nutrix, mammam, nutrix..,"
Attontus primùm, ac deinde plenus gaudio ca-
nonicus, domesticos appellavit, inter quos pater
primus accurrens, vidi non jam moribundum fi-
liolum, qualem reliquerat, sed puerum pulchrum,

pī oscula-
tus, subito
convalescit,

alacrem & vegetum, qualis fuerat ante malignam
infirmitatem suam. Pater igitur præ lœtitia & spi-
rituali voluptate gestiens, accepit imaginem & ipse
quoque filio suo ait: "Osculare, osculare, Donatu-
le, iconem nostri venerabilis patris Josephi, per
cujus merita sanus & salvus es." Puerulus autem
eam iterum iterumque & saepius osculatus est: deinde
significavit, se surgere velle & in nutricis sinum
confugere; quæ cum præfens esset, sublatum lœ-
ta admovit ad ubera, quæ ipse, ut olim sanus,
suxit.

19 Ad agendas pro tam insigni beneficio gra-
tias omnes illius domus incole unà cum sanato fi-
lio ad ecclesiam Cryptellæ, quæ ad Beati con-
ventum pertinet, acceperunt, ibique super alta-
ri beatissimæ Virginis primùm pios animi affectus,
deinde pueri vestes fasciasque, & quos pro Dona-
tuli funere panniculos cereosque paraverant, obtu-
lerunt. Cumque hic lœtus & festivus domum rediret,
pedes suos frequenter aspiciens, aiebat: LE PAPE,
LE PAPE b; quam vocem parentes tum quidem
non intellexerunt; sed cum eadem continuò repe-
teret, agnoverunt, se filii sui calceolos non reli-
quisse in ecclesia. Quam ob rem de miraculo sem-
per magis certiores facti, etiam illos pro explendo
voto illuc miserunt.

20 In Monte-Filatrano, Marchiæ Anconitanæ
oppido c, Josephum Leali commentarium, anno
rum viginti sex, die viii Julii, anno MDCCXXXV
dolores ex humoribus colicis corripuerunt, ex qui-
bus etiam aliquoties aliàs graviter decubuerat. Vo-
cavit ergo de more medicum, ut acerbis suis do-
loribus, qui nullam ipsi quietem dabant, medere-
tur. Is quæcumque pro tali morbo curando ars
medica umquam præscriptis, remedia adhibuit:
quibus nihil proficientibus, medicamenta, opio
mixta, ei porrexit; quæ tamen æquè ac alia effe-
ctu caruerunt. Jamque aliquot morbi dies exe-
gerat, cum jussu patris magistri Sebastiani Beni,
Minoris Conventualis, invisit eum quidam ejus-
dem Ordinis Religiosus, secum ferens B. Josephi
à Cupertino pileum, ut eumdem benedicaret. Qui
cum ipsum præ doloribus, quibus viscera sua (ut
ipse asserebat) comminuebantur, vehementer agita-
tum comperiret, ad patientiam hortatus, iussit
spem suam in Beati patrocinio collocare. Deinde
recitato PATER & AVA, signavit eumdem, affli-
ctas partes pileo contingens, coque ad fiduciam in
Deo Deique Servo habendam rursus excitato, ex-
templo recessit.

21 Vix domo egressus fuerat Religiosus ille,
qui æger se sanatum, omnique malo sic liberum
senserit, ut è lecto consurgeret, cibum caperet,
eaque quiete frueretur, quæ jam multis diebus
caruerat. Postridie manè medicus eum de more
invisurus accedens, & contra opinionem suam per-
fectè sanatum reperiens, vehementer obstupuit.
Verum stupor ille mox in gratiarum actionem con-
versus est, intellecito, ipsum à magno Dei Servo,
B. Josepho à Cupertino, sanatum fuisse, & ita qui-
dem sanatum, ut eo ipso die opificium suum exer-
cere potuerit, & sine ulla virium suarum debilita-
te laborare. Quodque mirabilis est, cum diebus
Vigiliarum soliti essent dolores ratione ciborum in-
gravefcere, post acceptam eam gratiam, licet cibis
esfuralibus diebus ab Ecclesia præscriptis vesce-
retur, nihil umquam incommodi passus est. In gra-
ti animi testificationem prædictus Leali Auximum
bis profectus est, ut pii Liberatoris sui sepulcrum
in ea civitate inviseret; in patria vero sua miracu-
loæ suæ sanationis fidem publicam fecit.

22 Inter tot, tamque famosa Beati nostri mi-

D

¶ cum tota
familia in
Ecclesia
Cryptelle
gratias agit.

E

Doloribus
colicis labo-
rans, per
Beati pileum
c

F

extemplo
curatur.

12-

A
Monialis
Carmelitana
ex multis
d

gravissimis
que morbis
lepto affixa,

B

animam age-
bat, destrui-
ta sensibus;

C

sed post im-
politam ipsi
Josephi ico-
nem ad sen-
sum redit,

racula, haec tenus relata, prætereundum non est illud, quod soror Teresia Margarita à S. Josepho, monialis professa apud Carmelitanasiscalceatas Aletii d in monasterio S. Nicolai, in seipso experita est. Hæc nobilis monialis in octo circiter annorum decursu tanto & tam acerbo malorum cumulo oppressa fuit, ut etiam ab eorum primo, quod epilepsia hysterica fuit, die viii Maii anni MDCXXXVII in summo vite discriminè versata sit. Hoc malo liberata, cœpit mense Decembri ejusdem anni validæ cephalæ accessibus impeti, quæ paulatim adeò contumax & atrox evasit, ut ipsam non modò in deliria adduxerit, verum etiam adegerit, ut caput suum in parietem impingeret. Jamque præ nimia amentia letri impatiens, continuè humi jacebat, & ad duros capitum ictus acuminata scabrosi faxi frusta addens, fronti suæ ardè alligabat, quibus hæc dilacerata copioso sanguine fluebat; rata hisce tam acerbis doloribus externis internorum cruciatuum tormenta nonnihil allevari.

23 Nullum remedium huic miseræ proderat; ita ut medici post mille tentamenta velut desprantes, denique decreverint, ejusdem cranium subtilibus instrumentis incidere, ut tam rabidi doloris causam detergerent. Sanè super duram meningen callosum tuberculum, magnitudinem ciceris æquans, repererunt, quo pharmacorum ope sublato, non tamen cessavit cephalæa. Quinimò quasi hæc sola ad eam torquendam impar fuisset, accesserunt in stomacho cruciatus spasmosi, quibus penè enecabatur; in pectori acerbissimæ convulsiones, quibus intercludebatur respiratio; assultus epileptici, tussisque tam gravis, ut quidquid in stomachum mitteret, id omne evomeret; ex qua etiam sæpe ruptis præ vehementi nisu thoracis fibris, visa est sanguinem spuere. Ex tam horribili malorum congerie nervis spinæ dorsi gravissimè fauciatis, non poterat infirma pedibus amplius confundere, aut incedere, cogebaturque instar bruti repere, quoties ab una suæ cellæ parte ad alteram transendum esset.

24 Denique cacheætica e evasit, osque ejus ac fauces frequentibus ulceribus, imus venter multis scirrhis infecta fuerunt. Febris quoque perpetua ipsi adhæsit, crura pedesque horribiliter intumuerunt; uno verbo, quadam malorum sentina facta est; nec dormire poterat, nec quiescere, nec nisi difficillimè respirare; nullum sine nausea cibum capere; cruciabatur universè in nervis & musculis cum intolerabili dolore, aliisque pessimis adjunctis. Cùm itaque medici intelligerent, se in morbo, ex tot tantisque malis conflato, nihil posse proficere, de ejusdem sanatione planè actum esse pronuntiârunt. Hanc eorum sententiam acutissima ardens febris confirmavit, quæ mense Septembri anno MDCXXXV supervenit cum tam valido impetu, ut ipsa mox ad extrema redigeretur. Quapropter Sacramentis munita fuit; jamque emigratura ipsius anima Deo commendabatur, jam usu sensuum destituta jacebat, & lethali sudore membra occupante, in lethargum inciderat; ita ut imminens mors inevitabilis esset.

25 His ita constitutis, papyracea imago B. Josephi à Cupertino ad monasterium allata est, quam sibi oblatam pater Anastasius à S. Josepho, Carmelitaiscalceatus, & ejusdem monasterii ordinarius confessarius, sub secundam vel tertiam noctis horam diei xvi Septembri supra moribundam vivâ cum fide depositus, eamque in ipsius clientelam ferventi prece commendavit, ut à bonorum omnium Largitore sanitatem eidem impetrare digna-

retrum. Bonus ille Religiosus rogaverat etiam cælestem Intercessorem, ut, si Deus preces suas exauditus esset, id aliquo indicio significaret; & postulatum obtinuit. Nam horâ ejusdem noctis octavâ oculos aperuit & quædam verba elocuta est; atque ita alteri Religioso ejusdem Ordinis, qui in prædicti confessarii, inde jam egressi, vices successerat, opportunitas facta est eamdem denuò sacramentaliter absolvendi, monendique, ut religiosa vota instauraret. Monenti moribunda respondit, & postquam sanata fuit, affirmavit se ejus rei ap̄ primè meminisse. Post hæc ipsa in priorem lethargum relapsa est.

26 Die xvii sub auroram reversus confessarius, postquam intellexit, indicium, quod petierat, obtinutum fuisse, majori fiducia excitatus, ad Missam celebrandam se contulit, in eaque quā potuit ferventissimè Beatum precatus est, ut pro vita integrâque moribundæ incolumentate apud Deum intercederet. Necum usque ad consecrationem processerat, cùm moribunda inopinatè ercta in lecto, sensit se integrè convaluisse. Abacta febri, abactis doloribus, convulsionibus, omnique mala affectione libera, vestiri se denuò cœpit, mundâque subducitâ & Religiosis vestibus induita, protinus è lecto egressa, in sella consedit; ubi cùm ex quadam moniali audisset, se incolumentem suam B. Josepho à Cupertino debere, acceptam in manibus ejusdem imaginem cum magno pietatis sensu & devotione sæpius osculata est, sensitque inter invocandum ejus nomen "vires sibi augeri, & expedito, tiores sensus fieri"; ut ipsam testata fuit. Perfectæ itaque sanitati restituta, pristina Religiose observantiae suæ officia obire aggressa est, obivitque, ut ceteræ omnes, gratias agens Deo & suo sancto Intercessori, à quo à morte ad vitam fuerat traducta.

27 Cùm Ferdinandus Josephus Venturi, Minerini f dux, mense Novembri anni MDCXXXVII Aletii in domo domini Nicolai Montefuscoli avunculi g sui, degeret, levis quidam dolor dexteram ejusdem mandibulam à parte inferiori invasit, de quo quidem tum minimè erat sollicitus. Verum postridie dolor vehementissime ingravescens coëgit ipsum remediis uti, hisque nihil proficientibus, & malo semper minus tolerabiliter urgente, ejusdem civitatis medicum advocare. Hic inspecta parte afflicta, nullius mali indicium reperit; sed certum tamen liquorem pro temperanda convulsione praescripsit, inutili pariter conamine. Hoc advertens prædictus dominus Nicolaus, cùm humana remedia, inquit cognato suo, nil profint, ad cælestia recurrentum est; affirmavitque, ipsum subito sanatum iri, si certam fiduciam in servi Dei, patris Josephi Cryptellæ, patrocinio collocâset, & ejusdem reliquias, quas ille habebat, parti malè affectæ applicari permisisset.

28 Ad hæc aeger eam se fiduciam habere respondit, & reliquias petiit. Itaque dominus Nicolaus sine ulla mora reliquias quæsitus ablit; dux verò interim toto cordis affectu Beato se commendans, precatus est, ut "ob insignem amorem, quo sanctissimam Virginem, quam, dum viveret, M., trem suam appellabat, prosecutus fuit, dignare, tur se tanto, tamque intolerabili cruciatu liberare.", Deinde quā potuit optimè, cum quadam cubiculario & altero famulo suo Rosarium recitare aggressus, cùm ad tertiam stationem pertigisset, superveniente cum Reliquis domino Nicolo, quadam interiori lætitia & gelido tremore corruptus est, editoque posteâ tenero planctu, exclamavit: „Ah venerabilis Pater, si amas Matrem

A. PAULO
AGELLO.

dumque
Missa pro i-
pfa celebra-
tur, subiit
sanatur.

E

Minervini
dux grave
mandibulæ
malum,
f
g

F

applicato
Beati vestis
centone, &
vestigio pel-
lit.

, tuam,

1056 MIRACULA B. JOSEPHI A CUPERTINO ORD. S. F.,

A. PAULUS
AGELLO.

„tuam, pro amore, quo in ipsam ferebaris, jube „hanc convulsionem à me abscedere.“, Dum hæc diceret, idem erat Beati reliquias, quæ erant interioris ejusdem vestis cento, ad afflictum membrum admovisse, & tam diro malo eodem momento liberatum esse. Inceptana Rosarii recitationem cum inenarrabili lætitia prosecutus est, ac deinde ad capiendum somnum se composuit, & placidissimè dormivit. Experrectus denique apprimè incolmis, enixas sospitatori suo B. Josepho à Cupertino gratias egit, cuius patrociniis efficaciam & tunc & imposterum testificatus est.

*Phaseolus, quem ex au-
re pueri, eo-
graviter
cruciati,*

B

29 Annum ætatis octavum agens Philippus Sebastianus Felix, dominorum Antonii Molineri medici Taurinensis h, & Octaviæ Faggiani filius, phaseolum, ab oculo dictum i, ex puerili joco dexteræ auri inferuit, qui in ea toto biennio hæsit, ipso ex castigationis metu id parentibus celante. Eo interim tempore puer distillationem oculi, cruciatum auris, mandibulæ tumorem, & surditudinem passus est. Re tandem à patre cognita ex filio majore, cui eam minor indicaverat, is sine ulla mora præcipuum ex solertissimis chirurgis advo- cavit, ut phaseolum eximeret. Sed quidquid hic etiam cum summo infirmi dolore tentâset, coactus denique est à cœpto desistere, confessus, protut cum jurejurando testatus est, "rem esse naturam, liter omnino impossibilem, phaseolum illum e-ducere." Quapropter patri suâs, ut hunc filium suum divinæ voluntati committeret, nec de vita ejusdem sibi imposterum blandiretur. In hoc statu puer sine alio remedio aliquot mensibus persistit usque ad diem xvii Februarii anni MDCCXLII, quo inter audiendam Missam capitis vertigine correptus, & è scandalo in solum prolapsus, à condiscipulis suis domum suam relatus fuit. Hic in lecto collocatus, & quadam pharmaco corroborante per dominam matrem suam Victoriam recreatus, petiit, ut chirurgum arcesseret, spoponditque, se in illius potestate futurum.

*chirurgi exi-
mere frustra
tentaverant,*

C

30 Arcessitus itaque à patre fuit alter peritus chirurgus, qui securè operandi gratiâ eum duabus fasciis ligari & à tribus hominibus teneri jussit, ne se moveret. Sed quidquid ipse quoque instrumentis suis efficere moliretur, quater iterata quatuor diversis diebus curatione, quia phaseolus aurem nimium penetraverat, frustra laboravit, & rem infectam relinquere debuit. Ex tolerato cruciatu, adhibitusque in aure violentis conatibus, vehemens febris orra est, quâ conflictatus puer octo dies totidemque noctes quietis expertus degit; quam ob rem sedata ipsi vena est, & per istam sanguinis immisionem febris quidem desit, sed dolor & surditas adhæserunt. Desperata ad hunc modum pueri incolumitate, divinæ providentiaz placuit, ut pia quædam persona prædicto domino doctori Molineri suggereret, ut afflictum filium suum B. Josepho à Cupertino commendaret, ab ejusque patricinio remedium exspectaret.

*per B. Jose-
phi opem
egeritur.*

31 Placuit amantissimo patri consilium, qui dominum reversus, id ipsum filio suo persuadere conatus, Beati imaginem in ejusdem lecto depositus, ut is se se ipsi viva cum fide committeret; ipse vero interim statuit, si Deus filium per intercessionem magi Servi sui sanasset, ad ejusdem gloriam acceptum beneficium mox testatum manifestumque facere. Currebat tum dies v Martii, & tertius quadrans horæ secundæ post meridiem, cum inde digresso patre, filius B. Josephi iconem coram oculis tenuit, & recuperandæ sanitatis desiderio flagrans, se se illi commendavit. Et ecce tibi, infirmus inopino plenus gaudio vociferari cœpit & clamare, ut tollerent phaseo-

lum, qui sponte sua, sine ullo dolore, sine sanguinis effusione, per pus copiosè emanans, extra aurem prodibat. Accurrit mater, & infestum legumen, quod in exteriori auris meatu apparebat, forcibus facilimè exemit; puer verò, jam integrè sanus, unâ cum parentibus Deo & B. Josepho à Cupertino, cui tam prodigiosam, momento temporis perfectam, sanationem acceptam ferebant, gratias humillimè perfolverunt. Post hæc ad Servi Dei gloriam omnes, pater, mater, filius major, minor sanatus, & duo illi Chirurgi factum istud modo maximè authentico testatum fecerunt, benedicentes perpetuò Deo mirabili in Sanctis suis.

32 Dominus doctor Franciscus Valentini, pri-mus medicus civitatis Assisii, die ix Januarii anni MDCCXLIV cum juramento testatus est, foro rem Mariam Imperatricem, Romanam, monialem ad S. Quiricum in eadem civitate, annis elapsis sæpe à se invisam fuisse; cuius cum insanabili malo, quod erat semiparalysis utriusque musculi, qui ad apertum claudendumque os interfervit, sex ante annis mederi conatus fuisset, iidem musculi usque adeò convulsi & motu expertes pluribus mensibus permanerant, ut cum os suum aperire non valeret, ad eam alendam necesse fuerit cibos liquidos ex una parte, quâ dens deerat, ipsi ingerere. Erat Religiosa hæc cetera sanæ mentis, nec aliud incommodum pasta, quâm quod diximus, quodque pluribus mensibus sustinuit, derelicta non modo à prædicto medico, qui eam sanari posse negabat, verùm etiam à quodam extero item medico, qui alterius sententiam confirmaverat.

33 In hoc tanto discrimine monialis de improviso clamavit, & B. Josephum à Cupertino nominavit, se se illi toto cordis affectu commendans; & extemplo os suum aperuit, & ut olim sana, tamque diro incommodo liberata, Miraculum exclamavit. "Hæc retulit Religiosa, (ita laudatus medicus testimonium suum conclusit) "hæc ego testor, „eamdem à me eo malo liberam compertam es- „se, cum ad eamdem invisandam subito arcessitus „fuissem, ut instantaneum miraculum admirarer, „quod Deus per magni servi sui B. Josephi à Cu- „pertino intercessionem patraverat.“

34 Pompejus, filius domini Antonii Ottaviani Camertis k, & dominæ Felicis Giacometti Maceratenis, puer unius circiter anni, ex variolis, qui die septimo morbi ad interiora corporis refluxerant, atque ex fluxu ventris penè continuo & ardentissima febri, ad extrema deductus erat, eoque de superando morbo magis desperabatur, quod medicus in tam tenera ætate opportuna media adhibere non posset; ideoque pro deplorato habebatur. A mense Augusto usque in totum Septembrem anni MDCCXLIV contabuit, jamque vestes cereique pro funebri apparatu fuerant confecta. Interim Macerata reverus die secunda Octobris vespere dominus Paulus Bianzani, hierothecam, in qua filium ex mantica B. Josephi à Cupertino inclusum erat, infantis matri attulit, multis precibus à domino Joanne Giacometti istius patre imperatum. Hac acceptâ mater magna cum fide & devotione signavit filium, qui, cum jam se mouere amplius non potuisset, visus est ad omnium circumstantium stuporem cunarum, in quibus cubabat, stragula sponte sua amovere, ridensque ac hilaris crura in altum sustollere; ab eo scilicet tempore incipiens se melius habere.

35 Postero manè experrectus, cantare, mirantibus, qui aderant, & ludere cœpit, omnibusque malis planè liber fuit: tertio die è cunis surgere voluit, exinde integra semper gavisus sanitatem. Ne-

D

*Monialis
gravi ac diu-
turno oris
morbo*

E

*per ejusdem
invocatio-
nem in mo-
mento libera-
tur;*

*uti & puer
per reliquias
variolis
k*

F

*orto que ex i-
lis oculi ma-
lo.*

quis

A que h̄c miraculum finem habuit. Ex variolorum multitudine quoddam tuber poliposum in magnitudinem p̄si eidem puero acreverat, quo finis oculi visus penitus intercludebatur. Mater perfectum beneficium à Beato desiderans, viva fide animata, eadem lipsanothecā oculum filii signavit, & cum magno gaudio & stupore vidit in momento temporis infestum tuber evanescere, oculumque naturali suo officio restitui. Quapropter tam ipsa quām pater debitas Deo gratias perfolverunt, vitam & incolumitatem filii sui B. Josepho acceptam ferentes. Ad majorem quoque sancti Intercessoris gloriam unā cum medico, aliisque testibus oculatis, testati fuerunt, quæcumque haec tenus narravimus.

ANNOTATA.

a *Vel* materteræ; *Italice* est Zie, que vox n̄trumque significat.

b *Vocem* hanc, quam nec ego intelligo, nec in Lexicis invenio, barbaram reliqui.

c *Oppidulum* hoc s̄det in monte prope Musonem fluvium, & ab Orlandio part. 2, vol. 1 Orbis sacri & profani inter precipua diocesis Aximana loca recensetur.

d *Vide* dicta ad Appendicem primam litt. mm in Annotatis.

e Καχεζα vox Graeca morbum corporis, ex quo alimenta omnia corrumpuntur, significat.

f Minervinum, quod aliis Minervium, Minerbiū, & Mons Orvinus, Italis Monervino appellatur, exigua civitas episcopalis est regni Neapolitani in provincia Bariana, in ipso limite provinciæ Basilicatae. Orlandius part. 2, vol. 3 Orbis sacri & profani, eam cum principatus titulo nobilissima familia Pignatella subesse, affirmat.

g *Vel* patrii; *Italice* enim est Zio, que vox n̄trumque significat.

h *Notissima* est hec urbs Italiae, Torino indigenis dicta, Pedemontii caput, siue principis, Sardinia regis & Sabaudia ducis regia sedes.

i *Nefcio*, quod phaseoli genus hic memoret.

k Camerinum, Italis Camerino, Italia urbs episcopalis est ditionis Pontificia in Marchia Anconitana, in confinio Umbriae, Maceratam inter & Spoleto.

C

CAPUT III.

Alia miracula ac beneficia per ejusdem patrocinium impetrata.

Malum tibie per ramentum

Dominus doctor Jacobus Buffi, unus è duobus primariis medicis Anconitanis a, sub finem mensis Septembris anno MDCXLVI Auximum venit, B. Josephum à Cupertino, mortuum & sepultum in ecclesia patrum Minorum Conventualium ejusdem civitatis, venerandi gratiâ. Hic postquam devotionem suam explevit, à patre guardiano conventus S. Francisci obtinuit exiguum portionem exterioris arcæ, in qua suprà dicti Servi Dei corpus jacuerat. Inde Lauretum profectus, antequam ad Castrum Fidardum b pervenisset, cùm tempesta pluvia esset, & viæ cretose, omnis periculi in clivo evitandi ergo voluit in currum ascendere; sed ut erat locus angustus, tibiam dex-

September Tomus V.

teram inter ascendendum aliquantulum læsit; quod tum quidem nihil faciebat. Deinde Anconam reversus, quamquam primo triduo dolorem sentiret, ægros tamen suos inviseré perseveravit, donec prima nocte Octobris gravi febre correptus sit cum tumore, intensissimo cruciatu & inflammatione erysipelosa in prædicta tibia. Quibus semper inalescentibus, die IV Octobris, qui sancto patriarchæ Franciso sacer est, eadem tibia intumescens, ac ferè duplo crassior, quām naturalis status exigeret, coloris violacei & velut livida apparuit, & acerbissimis doloribus afflita est: cùmque nihil prodeßent medicamina, ipse meritò timuit, ne malum in gangrenam degeneraret.

37 In hac tanta sua afflictione ad B. Josephi à Cupertino patrocinium recurrens, oravit patrem confessorium suum, ejusdem Ordinis Religiosum, ut aliquid ex ramento suprà memoratae arcæ, in quo illius corpus jacuerat, ad malè affectum membrum applicaret; quod Religiosus post aliquot fusas preces circa horam vigesimalam quartam c ejusdem diei exsecutus est; infirmo Servum Domini viva fide interim precante, ut desideratam sanitatem sibi apud Deum impetraret. Continuatis doloribus usque ad horam quintam noctis, æger in somnum incidit, dormivitque usque ad septimam, quando experrectus, nec quidquam doloris sentiens, palpavit tibiam, eamque detumuisse compertit; exploravit arteriæ pulsū, & febrim cessasse agnovit. Hinc magno affectus solatio, rursum obdormivit; & postero manè ante ortam lucem, petito allatoque lumine, tibiam detexit, & naturali statui omnino redditam, evanuisse tumorem, inflammationem cessasse, & colore livido sublato, pristinum nativum rediisse, deprehendit. Exsultavit enim verò de tam integra subitaneaque sanatione, debitasque Deo, sanctoque Intercessori suo, quem inter patronos suos allegit, gratias rependit. Publicavitque miraculum, quod propria sua manu scripto exposuit, & pro grati animi officio promisit, se sub fine anni sacrum Beati corpus invi- surum, eoque allaturum anathema argenteum, tibiam exhibens, quod post decretum ipsi à sancta matre Ecclesia cultum ad ejusdem sacram imaginem appenderetur.

38 Joannes Baptista, filius doctoris Dominici Zacchieri, ex oppido Duzzia, diocesis Imolensis d, ab anno ætatis suæ decimo intestinâ herniâ laborans, nullum malo suo remedium umquam potuit reperire; quinidem qui ipsius curam suscep- rent Fori-Livii e, & inviserant Faventiae f, aliique in aliis locis illud immjedicabile esse pronuntiârunt. Patiebatur multum in tempestatum mutatione, in leguminum fructuumque esu, & in itineribus, crescente cum cruciatu tumore. Armabat se, quantum poterat, cingulo, probè gnarus ad medelam suam miraculo opus esse. Feliciter ipsi accidit, quod pio in B. Josephum à Cupertino animo accepto, cùm hujus virtutes ac miracula Religiosum quendam ejusdem Ordinis commemorantem au- disset, illius Vitam atque imaginem sibi compare studuerit comparaveritque. Etenim ex hujus lectione & æstimatione crevit in eo fides & devotion, soluitque vesperi & manè semel PATER, AVE, & GLORIA recitare; Beatum deprecans, ut se tam a- cerbâ herniâ liberaret.

39 Interea die VI Augusti, anno MDCXLVII, Beati ico. ætatis verò suæ trigesimo primo, cùm Comitâ g Ariminum prefecturus esset, & pars lœsa magnum cruciatum crearet, solitum PATER, AVE & GLO- RIA recitavit, pro salute sua Josephi patrocinium implorans. Promisit insuper, suam erga ipsum de- sffff vo-

A. PAULO
AGELLO.

loculi ipsius
emortualis.

E

diurna
alterius her-
nia, post ap-
plicatam

d

F

e f

A. PAULO
AGELLO.

votionem numquam se ex animo remissurum, sed in domo sua stabiliturum, & apud alios promoturum; curaturum præterea multas Missas celebrari, vigiliisque ac jejunia ad ejusdem honorem obitum. Inter hæc viva in Deum fide, certaque in Beati patrocinio concepta fiduciâ, venit ei in mentem, ut afflictam partem ejusdem iconem attingeret. Attigitque, ac mox magnum in ea parte & in ventre lenimentum expertus est, & admota manu explorans, compenit tumorem evanuisse & dolorem sublatum esse. Ita se in momento temporis sanatum intelligens, enixissimas gratias egit divinæ Clemencie, suoque Intercessori, cui se se imposterum perpetuò obstrictum agnovit, numquam deinde vel minimum dolorem, minimumve tumorem aut intestinorum descensum passus. Licet autem cingulum abjecisset, multisque modis valetudinem suam explorasset, voluit tamen etiam inspici à perito chirurgo, qui affirmavit, nullum prorsus in ea corporis parte defectum supereesse. Die xx Decembris anni MDCCXLVII publicum de miraculo testimonium fecit, ut B. Josephi à Cupertino gloria semper magis propalaretur.

B
*Sacerdos, in somno ius-
fus Beati i-
conem vene-
rari;*

40 Dominus Josephus Brunetti presbyter Auximanus à die xix Januarii anni MDCCCL usque ad xxiii ejusdem mensis affixus lecto fuit ex gravissimo capitisi dolore & fluxione in oculum sinistrum sine ulla interdiu noctuque quiescendi facultate. Vesperi diei xxii invalescente ad eum modum malo, ut jam tolerari amplius non posset, cœpit ipse ferventi prece B. Josephum à Cupertino invocare, ut Deum pro incolumentate sua exoraret. Inter hæc in somnum lapsus est, & in hoc brevi somno suo visus est sibi se in Beati clientelam committere, ante oculos suos ejusdem iconem habere, atque ita loqui: "Pater Josephe mi, praesta mihi hanc gratiam, impetra mihi à Domino Deo sanitatem." Dum ex magno affectu sic precaretur, visus est iste alta voce sibi repromando respondisse: "Quid postulas gratiam, teque commendas mihi, dum me sub lecto tenes? Tolle me hinc, si gratiam velis: volo enim palam in conspectu esse & volo honorari."

C
*obsecutus
gravi capitisi
dolore libe-
ratur.*

41 Ad hanc reprobationem excitatus sacerdos, & sudore perfusus, cœpit plangere, & domestis aliisque, qui in proximo cubiculo aderant, convocatis ait: "Tollite hinc è vestigio sub hoc lecto patrem Josephum, qui reprobravit mihi, quod se tam male habeam." At illi, sublatâ sub lecto apertâque arcuâ, sustulerunt inde typum seu proplasma, quod post Beati mortem ex fusco super ejusdem faciem gypso conflatum fuerat. Hoc itaque dominus Gregorius Luchetti presbyter pio osculo venerandum infirmo obtulit, eodemque caput ejus attigit; atque ecce ipsum mox omni liberum dolore. Erexit subito se in lecto jam incolumis omnique expeditus malo presbyter Brunetti, mirantibus & gratulantibus omnibus, qui adstabant, inter quos erant duo alii sacerdotes, unus frater ipsius, paulò antè infirmi, & secretarius prædictæ civitatis, qui omnes simul cum duobus ejusdem loci medicis prodigiosam hanc sanationem, per intercessionem B. Josephi à Cupertino impetratam, ad gloriam & laudem Dei testamat fecerunt.

*In partu pe-
nitentibus*

42 Ne supra modum lectori molesti simus, perstringemus, quantum licuerit, ceteras gratias ac miracula, per B. Josephi à Cupertino patrocinium à Deo concessa, recensuri quæque eo ordine, quo in authentica instrumenta identidem relata fuere. Ab Auximo itaque, ubi is mortalia sua spolia reliquit, exorsi, dicemus, dominam Annam Menichelli, uxorem domini Dominici Paulucci, anno

MDCCXXXIII, die xxv Septembris in partu laborantem, morituram fuisse, nisi maritus ejus, in Beatum piè affectus, parâ telæ, hujus sanguine tintæ, in cochleari forbendum miseræ parturienti dedisset. Quo facto, ipse domo mox egressus est, medicum & chirurgum advocaturus: sed ante hos prior adfuit B. Josephus, dominaque problema masculam peperit, quæ cùm pedes primò protenderet, à prudenti obstetricâ in his priùs baptizata fuit, quâ tota in lucem prodiret. Puer deinde mortuus est; at mater tam grave periculum evanit, & uterque parentis in ea mœstitia id spiritualis solatii habuere, quod filius suus baptismi gratiam percepisset. Beneficium factum est publicum à prædicto domino Dominico, qui Deum, suumque patronum B. Josephum laudare non cessavit.

D

43 Domina Angela Zotti, uxor domini Joannis Baptiste Piovesana anno MDCCXXXVII, die xx Novembris in Portu Gruarib, diœcesis Concordiensis, post acerbissimos partus dolores nullo modo valebat parere. Puer enim reliquo corpore egressus ex utero, caput expedire nequibat; jamque duabus horis labor tenuerat, ita ut de matre & filio planè actum esset. Inter has angustias parturienti de beato Josepho à Cupertino in mentem venit, quæ frustum ex crepida illius Servi Dei, quod à Religioso ejusdem Ordinis antè acceperat, cum viva fide sibi applicavît, ac mox sine ulla mora puerum vivum & sanum, licet octo tantum mensium, enixa est. Puerperâ omni discrimine cum singulari obstetricis, alterius mulieris, mariti matrisque suæ admiratione & gaudio, in momento feliciter defunctâ, omnes unanimiter ad majorem Dei gloriam prodigium testati sunt, benedicentes gratiasque agentes beato Intercessori, tam benefico invocantibus se & suum patrocinium implorantibus.

*invocatus
succurrit,
h*

44 Magis etiam mirabilem Beatus noster se exhibuit in domina Rosa Montini, conjugé domini Thomæ Ciapponi, secretarii Montis-Ulmi. Hæc in primo partu suo, qui in diem xxix mensis Julii anni MDCCXXIII incidit, exhausta viribus, nec valens fœtum, qui caput jam exseruerat, in lucem edere, unâ cum filio suo in discrimine vitæ versabatur. In hisce tam tristibus angustiis maritus exiguum frustum vestis B. Josephi à Cupertino in cyatho unâ cum aqua diglutendum ipsi dedit: ipsa vero subito feliciter enixa est. Per breve tamen istud gaudium fuit, quod puer à maternis convulsionibus & nisu suffocatus esset, lividusque sine halitu, sine motu cordis, & totus frigidus appareret. Delatus ad focum calefaciendi gratiâ, postquam ibi per medium horam sine ullo vitæ indicio fatus fuisset, in cistella straminea collocatus est, adjutricibus ad matrem regressis, quæ jacturam suam odorata, flebat amare.

*¶ harum &
nivis filium,
pro mortuo
habitum,*

45 Quam ob rem maritus, quamquam & ipse supra modum afflictus esset, uxori suæ, ceterisque mulieribus ait: Commendemus eum B. Josepho, cùmque hic illum fecerit nasci, oremus, ut ipsi etiam donet vitam, imposituri eidem nomen ejus in Baptismo, si suscitatus à morte fuerit. Orare itaque cœperunt, Servi Dei opem magno cum furore implorantes; dumque ita precarentur, vocem aliquam seu potius anhelitum audierunt; hinc ad puerum accurrentes, eum vivum sanumque, uti hodieum vivit, repererunt. In Baptismo Josephus ex voto nuncupatus est; sed ex magnitudine publicaque notitia miraculi nomen MOR TUI RESCITATI in hac sua patria ipsi adhæsit.

*subito integre
sanat.*

46 Anno secundo hujus seculi decimi octavi Maria Franciscus Cingolani, pistor de Monte-Lupone

*Tibiam fra-
tem restau-
rat,*

A pone k, dioecesis Lauretanæ, cum in prædicto oppido, (uti per totam provinciam Marchiæ fieri aſſoleat) Translatio ſacræ Domus celebraretur, parvo tormento bellico ignem adnoverit, quod retrorsum actum tibiam ejus laſtit, & in tres partes diſruptit. Arceſſitus itaque eſt chirurgus publico ſtipendio conduetus, qui poſtquam ſuam ipſi operam contulifet, ad ceteras ſui muneras partes digreſſus eſt. Erat Maria Franciſcus erga B. Josephum à Cupertino piè affectus, ideoque quadam nocte, cum exrupta tibia vehementer pateretur, vocem quamdam audire meruit, quā ipſi dicebatur: "Surge, Maria Franciſce, fanatus es. Ego sum Josephus à Cupertino." Eodem tempore, quo eam vocem audiebat, feniſit etiam à cruris tibia certum ſtrepitum edi, non feciſ ac ſi fracta oſſa mutuò conjungerentur. Poſtridie manè reiſpa è lecho conſurgens, comperit ſe à rupta tibia integrè convalluisse. Utque Deo & beato Intercessori ſuo grates reſpenderet, Auximum profeſtus eſt, ſacrum ejus tumulum inviſiſtus, ibique inter ſuaves lacrymas acceptum beneficium diuulgavit, & pro grati ani- mi teſtimoniatione humillimos devotionis affectus ob- tulit.

B apoflema
pellit; in flu-
vio pericli-
tantem fer-
vat,

l

C

malo renum
ſabit mede-
tar.

m

47 In eodem oppido Montis-Luponis nobilis dominus Jacobus Basvechi anno MDCXCI per contactum pilcoli B. Josephi à Cupertino abegit apoflema ē capite, quod quadraginta dierum ſpatio acerbifimis eum excrucians doloribus, cumdem ad extrema deduxerat. Hic morbo ſuo graviter premente, promiferat fore, ut, ſi fanaretur, Beati ſepulcrum honorandi gratiā Auximum adiret. Adiuitque unā cum conjuge ſua, Religioſo que ex eodem, cuius Beatus fuerat, Ordine, & duobus famulis; ſed in tranſeundo Poteſtia / fluvio equis, impactis in ſerobem pedibus, prolapsus eſt; ipſe vero dominus Jacobus, qui eidem inſidens, pedes ſtapiis implicitos habebat, ſociosque præceſſerat, B. Josepho invocato, ē cella expeditum fe comperit, & totam ferè fluminis latitudinem uſque ad alteram ripam per aquam pedibus trajecit. Poſtquam alii ē comitatu ſuo cō advenerunt, quia ipſum omnino madeſtatum rebantur, roganibus, an alias uestes induere placaret, respondit: Ecce, quantūm beato Josepho obſtrictus ſim. Ne unā quidem aquæ gutta tinctus ſum. Atque ita reiſpa contigerat; nulla enim aut corporis aut uestium pars madebat. Magna erat omnium admiratio, & maiores etiam actiones gratiarum, quas Deo, Beatoque ad hujus ſepulcrum reſpenderunt, ubi geminum quoque beneficium ab eo acceptum omnibus palam fecerunt.

48 Anno MDCL, mense Auguſto dominus doctoſ medicus Marinus Jacobus Preſotini Recineti m in patria ſua, exigua renum inflammatio- ne cum acerbo dolore in finistro latere correptus fuit, ex quo factum eſt, ut ſanguinem urinaret. Agnovit ipſe, quippe artis medicae peritus, gravitatem mali ſui, quod cum ex indicis ſemper magis periculofum magis lethale evaderet, ſtatuit illi ſecundūm artis leges mederi. Sed poſtquam jam elapsis aliquot ſeptimanis hac ratione nihil ſe pro- ficiere animadverteret, ſed contrā, malum ſemper invaleſcere, ſanguinemque majori copia efluere, humanis remedis in posterum miſiſ factis, magna cum fiducia ad B. Josephi à Cupertino ope- ri recurrit, cuius patrocinio sanitatem à Deo obtinendam ſperabat. Nec ſua eum ſpes feſellit: applicata enim viva cum fide ad afflētam partem ejufdem imagine, paulo poſt ſeſe integrè ſanum comperit: uide gratus in Patronum ſuum, au- thenticum de hac re teſtimonium hiſ verbis con-

Septembriſ Tomus V.

clusit: "Gratiā itaque mihi, licet ſervo indigno, A. PAULO
„à Deo ter optimo maximo impertitam, pro tan- AGELLO.
„ti Patroni meritis (nimirum Josephi à Cuperti-
„no) conſitendum eſſe conteſtor. In quorum fi-
„dem hīc me proprio caračtere ſubſcripsi hac die
„iv Decembris MDCLI."

49 Jacobum Philippum, Josephi Mariae Vignati & Magdalena ipsius conjugis, Auximo oriundorum, filium, annorum trium ac ſex mēſium puerum, acre gotturis malum, febris, dolores & infania, quæ nullum quieti locum dabant, circa medium Septembris anni MDCL I invaferunt. Eudem penè omnis loquendi audiendique facultas deſecit, & cervicis nervi uſque adeò debilitati fue- re, ut ipſe ſuum caput uſtineſ nequirit. In hoc tam deplorabili ſtatiuſ inspectus eſt ab Andrea Va- lenți chirurgo, qui de ejufdem incolumente actum eſſe pronuntiavit, "niſi Sanctorum aliquis mira- culum ipſi conſerferet," Unguentum tamen ali- quod ipſi præſcripsit, quo octies deciesve inun- diuſ, nihil tamen melius ſe habuit, imo totus mar- cuit, exceptis brachiis, quæ paululum movebat.

50 In ea infirmitate veluti moribundus perfe- veravit uſque ad diem vi Januarii labentis anni MDCLII, quo die eum pater ad cubicula B. Jo- ſephī à Cupertino detulit, & in ejufdem ſede col- locavit, & poſt notabilis fervidaſque preces re- ceptum, advertit, caput uſtineſ ceſpiffe. Dein de domum relatum, uxor tradidit; cumque ad negotia ſua ſeſe jam conſerret, audiit ſibi ab eo- dem clara voce dici: Quo vadis, pater? Hinc ad ipſum reverſus, juiſſit eum PATER NOSTER in ho- norem patris Josephi, recitare, ut ſe fanaret. Atque ita re vera poſtero mane, die vii Januarii, puer à matre in quodam ſcammo colloca- tus, viſus eſt à domina Julia Magnani, illac tranſeunte, ſuis pe- dibus ludere. Mater advocate his vocibus: "Fi- „lius tuus fanatus eſt; juiſſit eum ſurgere & ambu- „lare: & ipſe ſurrexit, ambulavitque, & amiffam ſanitatem integrè recepit; ita ut pater poſt qua- triduum domum ſuam reverſus, eum, prout jam inaudierat, planè incolumente repererit. Persolvit que gratias Deo, beatoque Josepho intercessori ſuo, & cum ceteris acceptæ gratiae teſtibus, hanc ad ejufdem gloriam publicè confeſtatus eſt.

51 Alexius Starnari ē Monte Filatrano n Peru- ſii incola, & Teresia uxor ejus meneſ Aprili hu- jus anni MDCLII Auximum conduxere filiam ſuam annorum tredecim, unā cum Maria Cecconi, hu- jus materterea, ut pro ipſius ſanitate B. Josephum à Cupertino implorarent. Puella hæc ſeptem cir- citèr annis quadam infirmitate laboraverat, herniā ab illis creditā, ideoque conſtricta fasciis teneba- tur; ſed eadēt à perito chirurgo in priori ē duabus diſtis civitatibus inſpectā, hernia inguinis ju- dicata eſt. Die xxv prædicti mensis in ſacristiam patrum Minorum Conventualium S. Franciſci Au- ximi omnes convenerunt, genibusque ibidem ante Beati iconem humi poſiti, magno cum fervore pro filiæ ac neptis ſanitate ſupplicarunt. Poſtridie manè, die xxvi inde Lauretum profeſti ſunt, cum materterea malum neptis ſuæ inſpicere & explorare avida, fascias diſſolvit, eamque integrè ſanatam deprehendit. Peruſium denique re- duces puellam tribus diſtinctis vicibus ac tempo- ribus à chirurgo examinandam curaverunt, qui i- pſam prædicto incommode penitus liberam eſſe affirmavit. Quapropter ut ſe inſigni ſuo Patrono B. Josepho à Cupertino, à quo eam gratiam ob- tinuerant, gratos exhiberent, divinam misericordiam laudantes, rem geſtam authentico inſtrumen- to publicam fecerunt.

S l f f f f 2

52 Hic

Puer ex va-
riis morbis
ad extrema
deductus

per illius or-
pen cit̄ con-
zaleſcit;

paelle hernia
caratur.

F

A. PAULO
AGELLO.
*Auctoris e-
pilogus.*

52 Hic finem Vitæ, virtutibus ac miraculis nostri admirabilis B. Josephi à Cupertino imponamus; non quod non supersint alia magna & prodigiosa de eodem dicenda; sed quod arbitremur, ea, que hactenus narravimus ut apta ad claram ideam ejusdem sanctitatis ingerendam, ita etiam utilia esse ad excitandam fidelium devotionem erga magnum illum Servum illius æterni & immortalis Domini, ad cuius laudem ac gloriam hoc Opus nostrum unicè suscepimus, & ad hunc finem, ejusdem adjuti ope, perduximus.

^D g Vulgo Savignano, oppidulum seu castrum Italia est in eadem Romandiola, Cesenam inter Ariminum, indigenis Rimini, quod Pontificia pariter ditionis nota civitas est episcopal in eadem provincia in ora maris Adriatici.

h Portus Gruarii, indigenis Porto Gruaro, alias Portus Romatinus dictus, Italia oppidum est ad Romatum fluvium ditionis Veneta in Foro-Julii. Haud procul abest vetus civitas Concordia, olim excisa, cujus episcopus in laudato Portu Gruarii nunc residet.

i Italica est di Monte dell'Olmo, qui pagus vel vicus est in Marchia Anconitana prope Maceratam. Baudrandus in Lexico Monte dell'Olmo vetus Piceni oppidum Paufulas fuisse ex aliquorum sententia affirmat, & in harum ruderibus illum adificatum esse.

k Vide Annotata ad Appendicem primam, lit.

nn. l Italica Potenza, fluvius est, qui ex Apennino ortus & per Marchiam Anconitanam in Orium fluens, non procul à Laureto in mare Adriaticum prolabitur.

m Indigenis Recanati, Italia civitas est ditionis summi Pontificis in Marchia Anconitana, quinque milliaribus à Laureto distata, & episcopatus, qui nunc Lauretano unitus est, illustrata.

E

n Adi Annotata ad caput 2, lit. c.

o Hic nos etiam B. Josephi à Cupertino gestis ac miraculis enarrandis finem imponimus, plura haud dubie daturi, cum mirabilis ille Vir per solemnem canonizationem, ut certò futurum confidimus, Sanctorum albo, per Romani Pontificis oraculum falli nescium, fuerit adscriptus.

F

B

b Imola, olim Forum Cornelii dicta, episcopalis civitas est ditionis Pontificia in Romandiola ad Varenum fluvium in Via Aemilia, in limite agri Bononiensis & ducaus Ferrarensis sita. Orlandius part. 2 vol. 1 Orbis Sacri & profani Duzziam inter novemdecim diocesis Imolensis foraneos vicariatus numerat.

c Indigenis Forli, Pontificia ditionis civitas episcopalis est in Romandiola & in via Aemilia:

d Indigenis Faenza, episcopalis item civitas est Pontificia ditionis in eadem provincia, in qua est Forum Livii, à quo decem milliaribus distat.

A D D E N D A

Die xviii Septembris pag. 767 ad Acta S. Ferreoli M.

S. Ferreoli
Viennensis
reliquia &
ecclesia in
territorio Bi-
soldinensi

C

P

ostquam impressa erant Acta S. Ferreoli martyris Viennensis, cum alia de causa per volvarem Historiam generalem Antonii Vincentii Domenec de Sanctis Catalonia, perspexi, ab eodem ad xviii Septembris dari Hispanice Vitam S. Ferreoli, cum prefijo titulo, cuius partem ex Hispanico sermone in Latinum transfero: Vita S. Ferreoli martyris, qui magna devotione colitur in aliquibus partibus Catalonia, & maximè in territorio Bisoldinensi in diocesi Gerundensi, ubi habetur ecclesia multæ devotionis, nomini ipsius dicata, cum parte reliquiarum. Post Vitam datam, ex qua nihil hic transferre necesse est, rursum affirmat auctor, exstare in territorio Bisoldinensi ecclesiam S. Ferreoli, multaque ex ejus reliquiis ibidem servari, quemadmodum, inquit, referunt sacerdotes, qui eidem ecclesiæ deferviunt. Non exponit tamen, qua occasione quove tempore S. Ferreoli, quem Viennensem martyrem esse indicat, illuc translate fuerint reliquia; nec earum dat elenchum. At subjungit, multa ibidem patrocinio S. Ferreoli patrata esse miracula. In hujus asserti confirmationem ait, vidisse se octoginta & novem fulcra subalaria ad murum ecclesie suspensa, que oblata ibidem merito credit ob sanationem infirmorum, maximè claudorum. Deinde nonnulla refert ex Manuscriptis dicta ecclesia accepta, que Latine redditam huc transfero.

2 Moyses Vives sacerdos, qui beneficium possebat in ecclesia cathedrali Gerundensi, tribus

annis vexatus fuit gravi coxendicu dolore, qui postea per totum corpus se extendit. Cum autem perspiceret, se jam quasi derelictum à medicis; piè invocavit gloriosum S. Ferreolum, atque intra tres dies sensi se recreatum, breviqè tempore perfectè sanatum. Notitia hujus miraculi perlata fuit ad facillum Sancti die i Augusti, anno MDXLIV.

abi ipsius pa-
trocinio

3 Die xviii Septembris anni MDLXXV Petrus ^{sanationes} Manyol ex regno Franciæ, ... postquam septem hebdomadis non potuerat incedere aut se mouere, nisi ope fulcrorum subalarium, horum ope venit ad ecclesiam gloriosi Sancti, cui multum erat devotus. Pervenit ad ecclesiam, peractisque in Sancti facello pietatis sua exercitiis, tam sanus surrexit, acsi nulla umquam infirmitate laborasset, reversusque est per viam suam sine fulcris.

4 Martyrianus Castellar... duobus annis altero crure laboravit, curæque chirurgorum commissus, ab his sanari non potuit, sed potius accessit inflammatio tanta, ut crus eidem resecare voluerint. At ille consentire in id recusavit; sed magna cum pietate supplicavit glorioso sancto Ferreolo, ut sibi opem ferret, adjecto votō de visitanda ecclesia ipsius, & de offerendo ipsi fulcro suo. Nuncupato voto, intra sex dies perfectè sanatum se invenit, & istius miraculi dedit relationem, quæ exstat in dicto facello, die xxv Maii MDLXXV.

5 Petrus Terres, insolator (^{comptures} Hispanice blanque-ro) civitatis Vicensis, pervenit ad illum gravis in-

facte
firmi-

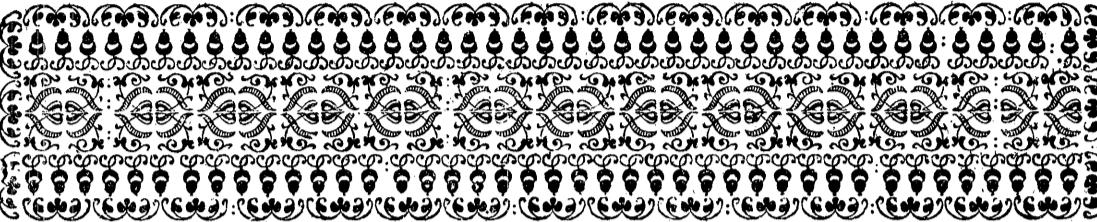
A firmatis vehementi cum febri articulum, ut duo medici, qui ipsum visitabant, desperarent de ejus fænatione. Quare Spes (*aut Sperandia, Hispanicè Esperança*) uxor ipsius, visa definitione dicitur mediocrum, ad cælestem se vertit Medicum, multaque pietate supplicavit gloriose Ferreolo, ut sanitatem viro suo à Domino nostro impetraret, promittens aliqua se facturam in gratiarum actionem. Res mirabilis eadem horâ, quâ siebat votum, sanatus est. In testimonium verò tanti miraculi effigiem suam pinguendam curavit in tabella, portandamque ad Sancti ecclesiam die VIII Septembris anni MDLXXXV.

Honofrius Quintana, faber lignarius ex Albonis, cùm gravi febrium malo & dolore pressum se videret, promisit invadere ecclesiam & facel-

referantur.

lum S. Ferreoli, & statim fuit sanatus. Deinde non curavit votum suum in loco & tempore perficeret; ac Dominus Deus alium ipsi immisit morbum præcedente graviorem, ut vita ejus esset desperata. Ille verò considerans negligentiam suam in obligatione & voto suo implendo, oravit Dominum, ut per merita S. Ferreoli sibi dignaretur in tantis doloribus succurrere, addens ad primum votum, daturum se cereum valoris duorum aureorum, quos ducatos vocamus; aut singulis annis quinque nummos, vulgo solidos dictos, vel liberam ceræ, quamdiu viveret, ad illuminandum sanctum ipsius facellum. *Hæc tenus laudatus auctor, qui non adjungit, utrum rursum sanatus fuerit infirmus.*

D

INDEX HISTORICUS

IN TOMUM V SEPTEMBRIS.

A

	Aron <i>summus sacerdos</i> 590 a † Aaron <i>martyr in Anglia sub Diocletiano</i> 477 e f Abderamen <i>Saracenorū Cor dube rex. Vide Habdarrah gman.</i>
	Adalbertus <i>Alemannia dux, pater S. Eugenie abbatissæ Hohenburgensis</i> 333 a b c d e, 334 a Adalricus <i>pater S. Odiliae. Vide Ethico.</i> Adam <i>episcopus Cæthenensis in Scotia, inter Prætermisso</i> 2 e Adamus <i>abbas Ebracenensis consulit S. Hildegardem</i> 645 a b, 669 d e Adamus <i>abbas Tremitenensis exauktoratus</i> 386 e, 411 e Adelbero <i>archiepiscopus Trevirensis</i> 636 d, 680 e Adelbertus <i>primicerius, deinde episcopus Virdensis, delegatus in examine S. Hildegardis</i> 644 a, 680 e f, 681 b Adelgisus <i>tutor S. Sigiberti Austrasia regis</i> 521 f Adenulphus <i>dux Cajetanus</i> 385 b c d e, 407 e Adenulphus <i>comes Aquinenensis</i> 393 c d e, 409 b, 411 a Adeodatus <i>Papa</i> 261 b Adheymar (<i>Franciscus de Monteil, de Grignan</i>) <i>archiepiscopus Arelatenensis</i> 437 b. <i>Visitavit cor pus B. Ludovici Alamandi</i> 438 a b † Adilia <i>virgo monialis Orpii</i> 545 f Adolphus <i>Clivia primus dux</i> 106 e Adolphus <i>Marcanus, Clivia comes</i> 106 e Adrianus I <i>Papa</i> 7 e Adrianus II <i>Papa</i> 342 f, 343 a Adrianus IV <i>Papa</i> 638 c, 642 a & seqq., 675 e, 676 c d, 683 f, 685 c, 699 d Adrianus V <i>Papa</i> 129 b, 150 e Adrianus VI <i>Papa</i> 846 a Adrianus <i>imperator</i> 469 a b e f Adrianus <i>judex Cabilonenensis</i> 58 c, 67 e f Adso <i>abbas Dervensis an scriptor Actorum S. Apri Tullenensis</i> 55 f, 56 a & seqq. Adurna <i>familia illustris Genuensis</i> 131 e f, 132 a b, 151 f, 152 a f

Sfffff 3

Adur-

INDEX HISTORICUS

- Audunus (Augustinus) institutor Congregationis
clericorum Regularium Minorum** 166 f, 168 a
Adurnus (Gabriel) dux Genuensem 132 b
Adurnus (Georgius) dux 153 a
Adurnus (Julianus) maritus S. Catharina Fliseae
Adurna 123 c, 131 def, 132 abcd, 139 c
 d, 150 b, 152 abd, 153 a, 166 def, 167 a
 bc, 168 b, 180 cd, 182 e, 184 cf, 185 a,
 188 c
Adurnus (Meliadux) praefectus triremium Genuensem 132 b
Adurnus (Prosper) Gennensium dux 131 f, 132 a
Ægidius episcopus Abrincensis 781 f
**Ægidius Aurea-vallis monachus scriptor Vitam S.
Lamberti episcopi** 518 b, 520 b, 521 b
**Ælredus abbas Rhievallenensis scriptor Vitam S. Ni-
niani episcopi** 321 d
† Æmiliani reliquia Casini 415 c
Æmilius pater S. Remigii episcopi Remensis 330 b
 cd
**Eneas Silvius Piccolominæus, postea Pontifex,
Pius II dictus** 439 a, 445 cef, 446 a, 447 e,
 448 a, 449 cef, 450 cd, 451 d, 458 a. *Vide* Pius II Papa.
Æthelstanus Anglorum rex 365 df, 366 ab
Aëtius consul Romanus 319 f
**† Africani martyris reliquia Constantinopolim trans-
late** 259 c
† Agape V. M. Vide Charitas.
† Agapiti reliquia Casini 419 c
† Agatha V. M. 252 c. Ejusdem veli reliquia Casini 451 d
† Agathoclia martyr, inter Pretermisso 251 cd
**Agellus (Paulus Antonius) Ordinis Minorum
Conventualis scriptor Italice Vitam B. Josephi
à Cupertino** 993 ab
† Agerici corpus Virduni 509 b
Agilfridus episcopus Leodiensis 518 bce, 519 ab,
 601 d, 602 f
† Agilus abbas Resbacenensis 90 de
† Agnes V. M. 249 b
**† Agnes de Monte Politiano virgo, inter Pretermis-
so** 249 d
**Agnes virgo Ordinis S. Clare, prima praefecta mo-
nastrii Barbinonensis, inter Pretermisso** 465 a
 bcd e
Agnes Arnulphi imperatoris conjux 108 c
**Agnes imperatrix, vidua Henrici III imperatoris,
monasterio Casinensi munifica** 416 b ce
**Agnes priorissa monialium in Monte S. Ruperti,
testis in Actis de virtutibus & miraculis S. Hildegardis** 697 e, 699 a
Agrebertus episcopus Virginiensis 510 de, 511 b,
 512 e, 513 a, 553 f
**† Agricolai, Traiectensis ad Mosam episcopi, trans-
latio, inter Pretermisso** 249 bc
Agrippinus presbyter in Arvernia 3 d
**Ahones (Constantia de) uxor Petri Arbues, trita-
vi B. Petri Arbuesii** 730 ef
Ahones (Petrus de) vir illustris in Aragonia 730 f
Ailly (Hector D') episcopus Tullensis 57 d
**Alardus abbas S. Martini Colonensis consulit S.
Hildegardem** 646 cde
**Alatar (Joannes Baptista) chirurgus S. Thome à
Villanova, testis in ejusdem canonizationis Pro-
cessu Valentino** 825 a, 936 ef, 937 a
† Albanus martyr in Anglia sub Diocletiano 477 ef
Albauldus episcopus Tullensis 62 f, 63 ab
**Albergati alias Ludovisius (Nicolaus) S. R. E.
Cardinalis** 996 f, 997 f, 998 ab, 999 b, 1033
 d, 1034 f, 1035 f, 1036 abe
- Albericus secretarius Congregationis de Propagan-
da fide 751 b
Albericus abbas Dervensis 56 c e
Albericus diaconus, scriptor Dialogorum 426 f,
 427 a, 428 cd
**Albernotius (Ægidius) archiepiscopus Toletanus
& S. R. E. Cardinalis** 731 f, 732 a, 754 d
**Albero episcopus Virginiensis delegatus in examine
S. Hildegardis** 636 ef, 680 ef, 681 ab
Albero II episcopus Leodiensis 552 c, 557 bf, 558
 abcd, 560 a, 561 de, 562 b, 563 b, 565
 a, 570 ad, 571 c, 573 d
Albertus Austriacus, Lusitaniae prorex 353 f
Albertus Bavariae dux 449 e
**Albertus episcopus Bojanensis interfuit dedicationi
ecclesiae Casinensis** 389 b
Albertus abbas Elvacensis consulit S. Hildegardem
 647 ab
**Albrecht (Dionysius) Ordinis Premonstratensis,
Prior monasterii Hohenburgensis, de Museo no-
stro bene meritus** 317 a, 334 ab, 335 a
† Alchæ episcopi Tullensis corpus inventum 60 de
 f, 61 a
**Alciatus (Terentius) examinator Operum S. Tho-
me à Villanova** 964 a, 971 b
Alcuinus diaconus 326 f
Aldemarius abbas in Sardiniam missus 379 f
Aldewinus episcopus Colonensis 529 d
**Aldringen (comes ab) episcopus Tripolitanus, sus-
fraganeus episcopi Argentiensis** 335 abcd
Aldulphus rebellium dux in Northumbria 366 b
Aldus episcopus Placentinus 262 b
Alemandorum familia illustris 439 ef
**Alemany (Joannes) scriba capituli canonicorum
Valentia** 887 bc
† Alexander martyr Roma, inter Pretermisso 249
 cd, 250 f
† Alexander episcopus Constantinopolitanus 39 c
**† Alexandri I Papa martyris reliquia Româ Friesin-
gam allata** 472 ef, 473 a & seqq. Casni 415 b
Alexander II Papa 373 f, 374 e, 377 c, 380 d,
 386 de, 387 ef, 388 cf, 389 de, 409 f,
 410 df, 411 bde, 413 f, 414 ade, 415 a
 q, 416 e, 420 b, 421 ef, 422 b
Alexander III Papa 388 e, 642 e, 643 cd, 648
 bd, 665 ef, 666 abf, 667 a, 669 b, 682 f
Alexander V Papa 440 f
Alexander VI Papa 754 c
Alexander VII Papa 46 b, 47 bcd, 627 e, 728
 ef, 730 b, 741 d, 742 a, 748 de, 749 a &
 seqq., 801 c, 811 b, 812 de, 813 c, 814 d
 e, 963 e, 964 b & seqq., 965 acdef, 966 a
 & seqq., 967 a, 972 c & seqq., 973 a, 975 ef,
 976 ab, 1008 f, 1009 abc, 1010 f, 1011
 a, 1036 b, 1039 f, 1040 ae, 1041 d, 1045
 a, 1046 e. Petrum Arbusum Beatorum cata-
 logo solemniter adscribit 749 de f, 750 a &
 seqq. B. Thomam à Villanova in Sanctorum nu-
 merum solemniter refert 967 b & seqq., 968,
 969, 970, 971, 972 ab
- Alexander VIII Papa** 863 d
Alexander episcopus Leodiensis 557 f
**Alexander abbas Vezeliacensis interfuit concilio Ba-
silicensi** 442 c
† Alexii reliquia Casni 415 c
Alexius Comnenus, imperator Orientis 395 cd,
 396 c, 425 df, 427 a
**Alfanus ex monacho Casinensi abbas Salernitanus,
deinde ejusdem civitatis archiepiscopus, ejus no-
minis I** 383 c, 389 a, 404 bcd, 405 cdef
 Al-

IN TOMUM V SEPTEMBRIS.

Alfanus II archiepiscopus Salernitanus	376 c, 377 c d e, 429 f, 430 e	Amic doctor & procurator S. Thomae à Villanova	885 b
† Alferius abbas	374 c	Amonis episcopi Tullenensis corpus inventum	60 e f, 61 a
Alferius abbas monasterii sancte Trinitatis in regno Neapolitano	382 c d	† Amphibalus episcopus in Scotia	319 c
Alfredus Anglorum rex	365 c d f	† Amphibalus clericus martyr in Anglia sub Dia- cletiano	477 c f
Alfredus comes in Anglia	368 c d	† Anacletus Papa martyr	307 e
Alfritha noverca S. Eduardi, Anglie regis & mar- tyris	368 c, 371 f	Anacletus II (Petrus Leonis) antipapa	307 e f, 308 a b
Aliaga (Isidorus) archiepiscopus Valentinus	962 a c	† Anastasii reliquiae Casini	415 c
Aligernus abbas & restaurator monasterii Casinensis	400 c	† Anastasius Persa martyr	260 e
Allo clericus Tullenensis	64 f, 65 a, 75 e	Anastasius IV Papa	373 b, 374 a, 638 c, 641 d e f, 642 a b, 675 c, 676 c, 685 c, 699 d
Alodius episcopus Tullenensis	63 b	Anastasius I imperator Orientis	259 b, 331 f, 332 d e
† Aloysius Gonzaga, Societas Jesu	128 a b, 165 b	Anastasius comes in insula Lemno	281 d e f, 282 a
Alpaïs pœnitens, inter Prætermisso	463 d	† Anatolius patriarcha Constantinopolitanus	257 b c d e
Alpaïs Pippini Heristalli pelle	529 d, 540 a & seqq., 541 a b d e f, 542 a & seqq., 543 a & seqq., 544 a & seqq., 545 a d e f, 546 a, 549 e, 597 a b c d f, 598 a b, 599 c d, 600 c, 601 e f, 612 c d e f, 613 a e f, 614 a c d e f, 617 c	Anchias (Ioannes de) notarius Cæsaraugustanus, confecit instrumentum de prodigio sanguinis B. Petri Arbuesi	737 e
Alpaïs comitissa Hugardia	546 a	† Andreæ apostoli reliquia in Scotiam delata	319
Alphonsus IV Aragonia rex	449 e, 450 e	de, 321 b. Eiusdem reliquia Casini	415 c d
Alphonsus V Aragonia & Neapolis rex	129 c, 152 f	† Andreas Avellinus clericus Regularis	128 b
Alphonsus VIII Legionis & Castella rex	286 b	Andreas episcopus Chalcedonensis	281 e f, 283 b
Alphonsus Aragonius, archiepiscopus Cæsaraug- ustanus & prorex ibidem	735 a c, 740 f	Andreas de Abila Prior provincie Bætica Ordinis E- remitarum S. Augustini	809 d
Alphonsus episcopus Auricensis in Gallicia	285 c d	† Andronico martyri templum adificatum	42 c
Alphonsus de Avila Prior conventus Burgensis E- remitarum S. Augustini	808 e, 809 d	† Angela Fulginas	138 a
Alphonsus de Madrid Prior provincialis Ordinis Eremitarum S. Augustini in Castella	817 a	† Angela virgo Carmelitana, inter Prætermisso	756 b
Alphonsus de Orofco, Ordinis Eremitarum S. Au- gustini, doctrinæ & sanctitate illustris	807 c, 809 d, 847 d, 849 a, 867 a b f, 871 f, 872 a c	Angelis (Franciscus Maria de) Ordinis Minorum Conventualium testis in processu beatificationis B. Josephi à Cupertino	1003 a b
Alredus archiepiscopus Eboracensis	371 c, 372 e	Angelucci (Hieronymus) parochus Affiensis, te- stis in processu beatificationis B. Josephi à Cuper- tino	1003 c d
† Alfridus episcopus Hildesheimensis, inter Præter- missos	2 c. Item 106 d, 113 d e	Angelus de Clavasio Ordinis S. Francisci	128 c, 135 f, 137 a b, 164 a
Altieri episcopus Camerinus	751 a c d	Angilberga Ludovici II imperatoris vidua	795 e
Amalbertus chorepiscopus, administrator episcopatu- tus Virdunensis	513 a	Angilbertus archiepiscopus Mediolanensis	10 b f, xi a
Amalfridus vir illustris, S. Bertino abbatii Sithieni- municus	527 d e	† Anna, mater Deipara, inter Prætermisso	249 e
Amalgiſilus thesanarius ecclesie Traiectensis	551 a c d, 579 e, 581 a, 600 d, 601 f	Anno I episcopus Colonensis	529 d, 553 f
Amalricus Latinus patriarcha Hierosolymitanus scribit ad S. Hildegardem	644 b c	Anno abbas Gemmeticensis	83 e
Amanda conjux Apri	58 d e, 59 d e f	Anoreus, inter Prætermisso	4 b
† Amandus episcopus Argentenensis	316 c d	Ansaldus benefactor ecclesie S. Euphemia Placentia	262 a
† Amandus episcopus Traiectensis	523 f, 589 e, 603 f	† Ansbertus episcopus Rotomagenis	789 a
† Ambroſius Ecclesie doct̄or	357 a, 485 a e f, 486 a & seqq., 487 a & seqq., 488 a & seqq., 489 a & seqq., 490 a & seqq., 491 a b d e, 492 b c d e f, 493 a, 496 e f, 497 a & seqq., 498 a & seqq., 499 a & seqq., 500 a & seqq., 501 a & seqq., 502 a b c e f, 503 a & seqq., 504 a & seqq., 505 a & seqq., 506 a b f, 507 b d c f, 508 a d, 760 b, 775 a b, 778 e, 779 e, 780 a b d. Eiusdem reliquia Casini	Anscharius pater S. Aichardi abbatis Gemmeticensis	86 d f, 87 b c d, 88 c d e, 100 f
Ambroſius Galliarum praefectus, pater SS. Ambro- ſii & Satyri	505 e, 507 f, 508 a	Anségius Pippini Heristalli pater	532 a b, 594 b, 596 d, 599 c, 608 b
Ambroſius episcopus Terracinenſis interfuit dedi- cationi ecclesie Casinensis	389 a	† Anselmus episcopus Lucensis	376 a, 377 f, 397 c, 399 c, 428 e, 430 b
Amedæus Sabaudie dux, antipapa, Felix V diētus	448 c d e f, 449 a b c d e f, 450 a b c d e f, 451 e, 452 c f, 453 e f, 454 a b c d e f, 455 a d,	Anselmus episcopus Lucensis, deinde Papa, ale- xander II diētus 409 f. Vide Alexander II Papa	
Amedæus Cardinalis Salutienſis	460 d 440 d	Anselmus canonicus Leodiensis scriptor Vitam S. Lamberti episcopi	518 b, 520 a b, 521 b
		Ansfridus monachus Piétavienſis, magister S. Ai- chardi abbatis Gemmeticensis	86 d e f
		† Ansoaldus episcopus Piétavienſis	84 b, 87 d e f, 88 e f, 91 b c d e f, 92 a & seqq., 93 a & seqq., 94 a
		Antamorus (Thomas) Confessorialis anla Pontificie advocatus	187 d
		Anthemius consul	424 e
		Antimundus episcopus Tullenensis	56 f, 57 a, 63 f, 64 a
		Antiochus pres sub Antonino imperatore Mar- cia-	

INDEX HISTORICUS

- vianopoli 29 b c e f
 † Antonini cœfura de concilio Basileensi 450 e f,
 452 f
 Antoninus Pius imperator 459 a b c e, 480 a &
 seqq., 481 a d f
 Antonius Alamandus secundum aliquem pater B.
 Ludovici Alamandi 439 e, 440 a
 Antonius à S. Mauro Custos conventus S. Francisci
 Affisi 997 b c d, 1049 e
 Antonius de Solis Prior conventus Salmanticensis
 Eremitarum S. Augustini 806 d e
 Apelianus sophista Chalcedonē 253 c, 266 c, 267
 d e, 268 b, 272 f, 273 a
 † Aper martyr 64 c d e
 Aper vir illustris, pater S. Lambertii episcopi 521
 d e, 523 b c, 543 f, 549 e f, 550 b, 575 f,
 589 c d e f, 590 b, 600 c, 603 d e f, 604 c,
 617 a
 Aper, amicus S. Paulini Nolani, distinguendus à
 cognomine sancto episcopo Tullenſi 58 d e f, 59 a
 & seqq., 60 a & seqq.
 Apollinaris abbas Agaunensis & S. Apri Tullenſi
 63 f
 † Apronia virgo 61 d. Ejus corpus Tulli Lenoc-
 rum 77 b, 78 f
 Arbogastes comes, fautor Eugenii tyranni 490 c
 d e f
 Arbuſes (Antonius) pater B. Petri Arbuſei 730 d
 e f, 731 a b, 752 b
 Arbuſes (Antonius) frater B. Petri Arbuſei 731 a
 Arbuſes (Beatrix) soror B. Petri Arbuſei 731 a
 Arbuſes (Eleonora) soror B. Petri Arbuſei 731 a
 Arbuſes (Elisabetha) soror B. Petri Arbuſei 729 d
 Arbuſes (Gonsalvus) avus B. Petri Arbuſei 730 f
 Arbuſes (Joanna) soror B. Petri Arbuſei 731 a
 Arbuſes (Isabella) soror B. Petri Arbuſei 731 a,
 744 e
 Arbuſes (Petrus) tritavus B. Petri Arbuſei 730 e
 Arbuſes (Petrus) abavus B. Petri Arbuſei 730 f
 Arbuſes (Sancia) soror B. Petri Arbuſei 731 a
 Arcadius imperator Orientis 255 d
 † Areduſus abbas Attinensis 784 f, 785 a b f, 786 d
 Argentina matrona Genuensis, S. Catharina Ge-
 nuensi familiaris 148 a c, 165 e f, 166 a b c,
 167 b, 168 b
 Ariadenus Aenobarbus famosus pirata 50 c
 † Ariadne martyr, inter Prætermisſos 756 d
 Ariadne augusta, Anastasi Dicori imperatoris con-
 jux 259 b
 Aribertus archiepiscopus Mediolanensis. Vide Eri-
 bertus
 Arichis princeps Beneventanus, conditor monasterii
 S. Sophia 382 f, 383 a, 421 b, 423 a
 Arigonius S. R. E. Cardinalis, archiepiscopus Be-
 neventanus 48 a b
 Armatis (Hieronymus de) abbas beata Virginis Be-
 dagii, afflit translationi corporum SS. Victoris
 & Satyri 494 e, 495 b
 Armonius episcopus Virdunensis 511 b d e, 512 e,
 513 e, 517 e
 Arnaldus archiepiscopus Acheruntinus interfuit de-
 dicationi ecclesia Casinensis 389 b c
 Arnaldus episcopus Tullenſi 113 a
 Arnald (Henricus) episcopus Andegavensis trans-
 tulit reliquias B. Reginaldi eremita 626 c d e f,
 627 a & seqq.
 Arnoldus archiepiscopus Coloniensis scribit ad S.
 Hildegardem 640 b c
 Arnoldus archiepiscopus Moguntinus scribit ad S.
 Hildegardem 639 f, 643 b c. Ejusdem monaſte-
 rii jura confirmat 665 a c, 682 a f
- Arnoldus I archiepiscopus Trevirensis consulit S.
 Hildegardem 664 a b, 666 c d
 Arnoldus monachus in Monte S. Disibodi 681 c d
 † Arnulphus episcopus Metensis 597 a, 599 c
 Arnulphus Germania rex, postea imperator 63 c
 d, 106 b, 108 b & seqq., 109 a f, 111 a,
 343 c e, 509 a b
 Arnulphus comes Hollandiae, inter Prætermisſos
 759 e
 † Asclepiodota martyr inter Prætermisſos 250 a,
 463 c
 Asclepius episcopus Lemovicensis 785 c
 Ascletinus frater Richard I, Capua principis 408 c
 Aspertus episcopus Ratisponensis 351 c
 Astasius nobilis Pictavus, benefactor & monachus
 monasterii Gemmeticensis 95 c d
 Asterius episcopus Amasenus, scriptor Actorum a-
 licuius S. Euphemia, à Chalcedonensi diversa
 263 f, 264 a & seqq., 265 a & seqq., 266 a e,
 283 c f, 284 a & seqq.
 † Astotii martyris corpus Roma in ecclesia B. M.
 V. Montis Celi 46 d e
 Astudillo (Joannes de) Ordinis S. Benedicti, testis
 in processu canonizationis S. Thome à Villanova
 893 e
 Atenulphus Capua comes & princeps Beneventi
 380 f, 381 a
 Athanaricus Gotherum rex 38 b c d e f, 39 a b c d,
 40 c d, 41 d e, 42 a, 43 b c
 † Athanasius patriarcha Alexandrinus, inter Præ-
 termisſos 249 d. Item 777 a
 † Attala discipula S. Odilie amita sua, deinde pri-
 ma abbatissa S. Stephani Argentorati 333 b c d
 e, 334 d, 335 f
 Atticus pater S. Odilia. Vide Ethico.
 Atila rex Hunnorum 423 c, 424 e f
 Atto seu Atho archiepiscopus Mediolanensis, S. R.
 E. Cardinalis 376 b, 377 b c
 Avalos (Gaspar) archiepiscopus Granatenſis 831 b
 Aubertin (Antonius) abbas Stivagiensis edidit Vi-
 tam Gallicam S. Richardis imperairicis 794 b
 † Audioenus episcopus Rotomagenſis 93 a b, 101 a,
 102 d, 592 a, 593 e
 † Audomarus Morinorum episcopus 527 b c, 592
 a, 593 f
 † Augustinus docto Ecclesia 871 e, 873 e f, 909
 b, 915 d. Ejusdem reliquia Casini 415 c
 † Augustinus episcopus Cantuariensis 328 e, 365 a
 Augustinus (Petrus de) episcopus Oscensis 817 c
 † Aurelia virgo ex sodalitio S. Ursule 315 f, 316 a
 b c f
 † Aurelii martyris corpus ex Hispania in Galliam
 translatum 103 b
 † Aurelii corpus Pisis in abbatia S. Maythai 48 c
 † Aurelius monachus 49 d e, 51 d
 Auria familia illustris Genuensis 131 e f
 Auriana abbatissa Hunicurtenſis 527 e
 Auspicio forte avia S. Apri Tullenſis episcopi 61 f
 † Auspicius episcopus Tullenſis 58 b, 60 a b, 61
 a. Ejus corpus inventum 60 d e f, 61 a
 † Austreberta abbatissa Pauliacensis 531 a b
 Austrebertus episcopus Viennensis 762 e
 † Austregisilus episcopus Bituricensis 592 a, 593 e
 Austresius vir potens in Gallia, monasterio Bellilo-
 censi munificus 508 e, 512 d, 514 d e, 515 a e
 f, 516 a
 † Autbertus episcopus Cameracensis & Atrebatenſis
 527 d f
 Auxentius episcopus Mopsuestenus 42 b c, 43 c d
 Auxentius Arianus episcopus Mediolanensis 779 e
 † Auxibius Solorum episcopus 468 a b c d e
 Au-

IN TOMUM V SEPTEMBRIS.

- Auxilius *episcopus Hibernus*, inter *Prætermisso*
251 a
Ayala (*Martinus*) *archiepiscopus Valentinus* 818
b e, 828 d, 887 a, 890 f, 926 e
Aznar (*Andreas*) *affiliens generalis Hispania Or-*
dinis Eremitarum S. Augustini, & *procurator*
cause canonizationis S. Thome à Villanova 801
c, 964 d
Azo *episcopus Lucerinus* 389 d
Azzo *nobilis Mariscanus*, *benefactor monasterii Ca-*
sinensis 391 b
Azzolinius (*Decius*) *S. R. E. Cardinalis* 126 e,
127 c, 186 c
- B
- B Aachenstein (*Joannis*) *causa in concilio Bafo-*
leenfi 449 d
† Bacchi *reliquia Casini* 419 c
Baglionus (*Malatesta*) *episcopus Assisias* 1000 c
Baiarri (*Joachimus*) *J. U. D.*, *testis in Valentino*
processu canonizationis S. Thome à Villanova 825 a
Balaquel (*Franciscus Ludovicus*) *canonicus Va-*
lentinus, *testis in Valentino processu canonizatio-*
nis S. Thome à Villanova 824 f
Baldeckhildis *Clodovei II Francorum regis uxor* 90 e
† Balderici *corpus in monasterio suo* 509 b
Baldevinus *comes Clivia* 106 c, 109 a b c d
Baldoveus *famulus S. Lamberti episcopi Traiecten-*
sis 546 f, 577 d e, 588 f, 598 c e
Baldricus *episcopus Dolensis* 14 d e f, 15 a
Baldricus *episcopus Leodiensis* 557 a, 573 b
Baldricus *episcopus UltraeElensis*, 106 b d, 108 c
Balduinus *Clivia comes*, *S. Luthardi comitis filius*
106 b d, 108 c f, 109 a, 111 b
Balduinus *episcopus Melfitensis interfuit dedicatio-*
ni ecclesie Casinensis 389 b
Balduinus *comes de Valle-Sorana*, *benefactor mona-*
sterii Casinensis 410 a
Bantaredus *archidiaconus Lemovicensis ad conci-*
lium Aurelianense Vmissus 784 b
Barberinus *S. R. E. Cardinalis archipresbyter basi-*
lica Vaticana S. Petri 751 a b c
Barberinus (*Antonius*) *S. R. E. Cardinalis* 1032 e
Barberinus (*Thadens*) *Romanæ urbis prefectus*
422 a
Bareson I *regulus seu judec Arboreensis in Sardi-*
nia 379 c d e f, 380 a b c d, 410 b c
Bareson II vel III *regulus seu judec Arboreensis in*
Sardinia 380 c
† Barnabas *apostolus* 467 f, 468 a c
Barnefridus *primicerius Tullenfis* 64 f, 65 a, 75 e
Barnis (*Joannes Baptista de*) *nuntius Apostolicus a-*
pud Helvetos 201 d
Baronius (*Cæsar*) *S. R. E. Cardinalis* 261 c
† Bartholomæi *apostoli corpus ab Ottone III impe-*
ratore expeditum 303 f, 304 a e. *Eiusdem reli-*
quia Casini 415 c e
Basilica Petri (*Franciscus à*) *delegatus à S. Carolo*
Borromaeo in causa translationis corporum SS. Vi-
ctoris & Satyri 494 b c
† Basilii *martyris corpus, Româ ad monasterium*
Rhenovienf translatum 196 b c
Basilius *Macedo imperator* 259 b
Battaco *filius Ethiconis, Alemannæ ducis* 333 c
Bava *benefactrix monasterii Bellilocensis* 515 a b f,
516 a
Baxius (*Nicasius*) *Ordinis Eremitarum S. Augu-*
stini edidit epitomen Vita S. Thome à Villanova
800 c
- Baylus (*Garsia*) *testis prodigiosi sanguinis B. Petri*
Arbuefi 736 d
Beatrix *prefecta sacrario in Monte S. Ruperti, exa-*
minata in Actis de virtutibus &c S. Hildegardis
697 e
Beatrix *prefecta sacrario Confluentia, examinata in*
Actis de virtutibus S. Hildegardis 697 f, 698 a
Beatrix *Vénieri, inter Prætermisso* 466 a
Beauregard (*Girardus de*) *episcopus Augustodu-*
nensis, transfert corpus S. Floscelli martyris 478
c, 479 c
† Begga *Ansegisi ducis vidna* 521 f, 532 a b, 589
d, 591 a, 594 b, 596 d, 597 a, 599 c, 608 b
Belda (*Joannes*) *procurator causa beatificationis &*
canonizationis S. Thome à Villanova 959 b
Bellarminus (*Robertus*) è *Societate Jesu S. R. E.*
Cardinalis 127 f. *Item inter Prætermisso* 466 c d
Benedicta Henrietta *Palatina, Joannis Frederici*
principis Brunsvicensis & Hannovera ducis con-
jux 999 c d
† Benedictus *patriarcha* 387 e, 390 b c, 400 c,
401 a, 413 a d e, 416 a, 419 a, 423 e, 424
f, 433 f, 435 b, 598 e, 599 e. *Eiusdem cor-*
pus 379 b c. *Invenitur & decentius reponitur*
Casini 412 f, 413 a
Benedictus VIII *Papa* 415 b, 416 d
Benedictus XIII *Papa* 374 b
Benedictus XIV *Papa* 128 c, 130 c f, 131 a, 132
b, 135 f, 136 a b c, 137 f, 138 a b d, 181 e,
197 e f, 198 a d f, 338 a b, 373 c e f, 374 a
b, 422 b, 456 d, 502 d, 621 d, 695 d, 739
f, 748 d e f, 749 a c d, 967 a b, 973 b, 993
a b, 1046 d e. *Josephum à Cupertino Beatis fo-*
lemniter adscribit 992 c, 1012 f, 1013 a &
seqq., 1014 a & seqq., 1044 b e f
Benedictus XIII *antipapa. Vide Petrus de Luna.*
Benedictus *propositus monasterii Capnani* 425 f
Benedictus *famulus S. Thome à Villanova, deinde*
Religious Hieronymianus 883 a
Benigni (*Gratianus*) *confalonarius Assisi* 1004 a
b, 1047 c
Benignus *abbas Fontanellensis* 100 d
Benincasa *Tuderinus, Ordinis Minorum, inter*
Prætermisso 251 b
Berardicellus (*Joannes Baptista*) *Minister genera-*
lis Minorum Conventualium S. Francisci 996
d, 997 d e
Berardus *comes Marforum, monasterii Casinensis*
benefactor, forte idem cum Bernardo comite Val-
vensi 390 c f
Berengarius *episcopus Tullenfis* 106 a c f, 108 a,
111 f, 112 f, 113 a
Berengarius *archidiaconus Andegavensis* 385 f,
386 a
Bergis (*Cornelius à*) *episcopus & princeps Leodien-*
sis 815 a
Beringherius *rex Corsica munificus in monasterium*
S. Mamiliani 50 e
† Bernardinus *Feltrensis* 128 b c
† Bernardus *abbas Claravallenfis* 635 c d e f, 636
a b c f, 637 e, 638 c d e f, 639 a b c, 656 d,
676 c, 677 f, 680 f, 699 d, 844 d
Bernardus *Balbus episcopus Ticinenfis, inter Pra-*
termisso 758 d
Bernardus II *abbas incerti monasterii* 629 b d
Bernardus *comes Valvensi, monasterii Casinensis be-*
nefactor 390 d e, 420 d
Bernardus *Christophorus episcopus Monasteriensis*
12 f
Bernefridus *primicerius Tullenfis* 74 c
Bernerius *abbas Trenorchiensis* 18 d f, 19 b c
† Bern-

Septembri Tomus V.

INDEX HISTORICUS

- Bertharius *comes Hildesheimensis* 634 f, 635 a, 631 e
 Berninus (*Dominicus*) *comes*, *scripsit Italice Vi-*
tam B. Josephi à Cupertino 992 f, 993 b c, 1047 & seqq.
 † Berta *mater S. Ruperti*, *Bingii ducis* 681 c, 682 f
 Berta *Ludovici Bavariae regis filia*, *abbatissa Ti-*
gurina, *an mater S. Luthardi comitis?* 107 de
 f, 108 a b
 Berta *mater S. Luthardi comitis Clivia* 106 a &
 seq., 107 a & seqq., 108 a b d e, 111 f, 112 c d
 Berta *conjux S. Luthardi comitis Clivia* 106 b d,
 108 b & seqq., 109 a
 Bertharius *Major-domus Theodorici III Francorum*
 regis 532 c
 Bertholdus *archiepiscopus Moguntinus* *jussit inspici*
 reliquias S. Hildegardis 677 d
 Bertholdus *episcopus Tullenensis* 64 b
 Bertholdus *abbas Zwinielensis* *scribit ad S. Hil-*
 degardem 647 b c
 Bertholdus IV *Zeringia dux*, *dicitur partem capi-*
 tis S. Lamberti accepisse 568 e f
 † Bertinus *abbas Sistensis* 527 d e, 592 b, 593 f
 Bertram de Numburg (*Joannes*) *artium & S. Scri-*
 pitura doctor inspicit corpus S. Hildegardis 677 d
 † Bertulphus *abbas Lanbiensis inter Prætermisso*
 755 b c
 Berullus (*Petrus*) *S. R. E. Cardinalis* 127 f, 128 a
 Besutius (*Ludovicus*) *canonicus Mediolanensis* 10
 c
 Bettus (*Ludovicus*) *episcopus Auximanus* 1009 b
 Bichius (*Antonius*) *episcopus Auximanus*, *deinde*
 S. R. E. Cardinalis 1009 b, 1011 c, 1033 d,
 1036 b f, 1040 a f
 Bichius (*Metellus*) *episcopus Suanensis* 46 c
 Bikem (*Wolfgangus de*) *canonicus & vicarius*
 Moguntinus inspicit corpus S. Hildegardis 677 d
 Biliton (*Joannes*) *canonicus Leodiensis* 564 f
 Bisantius *archiepiscopus Tranensis* *intersuit dedica-*
 tioni ecclesia Casinensis 389 a
 Bland (*Cæsar de*) *vicarius generalis S. Caroli Bor-*
 romai, *subscriptus instrumento translationis cor-*
 porum SS. Victoris & Satyri &c 495 c
 Blandus (*Joannes*) *vicarius foraneus & canonicus*
 Politiensis, *testis in processu de cultu B. Gandol-*
 phi 724 c d
 Blasoneo (*Anspertus de*) *archiepiscopus Mediola-*
 nensis 485 b
 † Blithmundi *abbatis reliquia in abbatia Leuco-*
 naensi 79 c f, 80 a
 Boamundus *filius Roberti Guifredi*, *Apulia &*
 Calabria ducis, *postea princeps Antiochia* 425
 d, 427 b
 Bocelius (*Josephus*) *notarius subscriptus instrumen-*
 to visitationis corporis B. Rolandi de Medicis
 118 e
 Bodilo nobilis *Francus sub Childerico II* 592 d
 † Bodo *episcopus Tullenensis* 55 b
 Bodo vel Dodo *episcopus Rossellanus* *intersuit de-*
 dicationi ecclesia Casinensis 389 d
 Boeri (*Marius*) *abbas Canonorum Regularium*
 S. Salvatoris Placentia 262 b
 Boërius (*Joannes Baptista*) *medicus Genuensis*, *de*
 S. Catharina Genuensis mirabilis morbo consultus
 147 e f
 Boggus *dux Aquitania* 527 a, 611 c
 Bohemi *ad fidem Christi adducti* 339 c, 343 f,
 355 f, 356 a & seqq., 357 b
 Boleslaus I, *Bohemie dux* 340 e f, 346 f, 349 b
 c, 350 c, 352 d, 355 a, 358 d, 359 a, 360
 d, 362 b, 363 d e
 Boleslaus II *Bohemie dux* 340 e, 352 e
 Boleslaus *Polonorum dux* 303 f
 Boleslaus *S. Ludmilla & Borzivoji Bohemia du-*
 cis filius 343 d, 346 f, 347 a, 360 b c
 Bona (*Joannes*) *S. R. E. Cardinalis* 127 f
 Bonaventura Firmanus, *Ordinis S. Francisci, in-*
 ter Prætermisso 758 e
 † Bonifacii *mariyris translatio, inter Prætermisso*
 758 e f, 759 a
 Bonifacius V *Papa* 8 a
 Bonifacius VIII *Papa* 319 d e
 Bonilla *subcustos horrei S. Thomæ à Villanova* 832
 c, 944 e f
 Bonillo (*Joannes de*) *consanguineus S. Thomæ à*
 Villanova 829 d e, 902 e
 Bonillo *scallanus S. Thomæ à Villanova* 852 b c d
 Bonizo *episcopus Sutriensis* 430 b
 Borelli *comites* 416 d, 420 c d, 422 d
 Borellus *comes monasterii Casinensis benefactor* 390 d
 Borgia (*Alphonſus*) *archiepiscopus Valentinus, de-*
 inde Papa Callistus III dietus 886 a
 Borgia (*Federicus*) *canonicus & archidiaconus ec-*
 clesie Valentina testis in Valentino processu ca-
 nonizationis S. Thomæ à Villanova 824 f, 891
 b d e, 893 e
 Borgia (*Gasper de*) *S. R. E. Cardinalis, testis in*
 processu Castellano canonizationis S. Thomæ à Vil-
 lanova 824 d, 945 a, 957 f
 Borgia (*Joannes*) *S. Francisci Borgia filius* 353 f
 Borgia (*Alphonſus de*) *Eremita Augustinianus,*
 missionarius in Mexico 812 c, 813 b f, 867
 c d f
 Bornius (*Franciscus*) *confiliarius Leopoldi archi-*
 ducis Austriae, episcopi Argentinensis 334 c
 Borromæus (*Federicus*) *archiepiscopus Mediola-*
 nensis, S. R. E. Cardinalis 9 c, 10 c d e, x i b c
 e, 127 f, 261 c, 495 d, 496 a c, 775 d
 Borromæus (*Gibertus*) *S. R. E. Cardinalis* 1009 c
 Borzivojus *primus Christianus dux Bohemiae, S.*
 Ludmille maritus 339 c, 340 e, 341 f, 342
 a & seqq., 343 d e f, 344 a & seqq., 345 a &
 seqq., 346 a b e f, 347 a & seqq., 348 a & seqq.,
 349 b, 356 a & seqq., 357 e f, 358 a b c d,
 360 b c e
 Bosco *Provincia rex* 795 e
 Baudot (*Paulus*) *episcopus Atrebatenensis, approba-*
 vit reliquias S. Niniani episcopi, Duaci afferva-
 tas 327 c d e
 Bovius (*Cæsar*) *episcopus Neritonensis* 994 c t
 † Brachio, *inter Prætermisso* 2 a
 Brancifortius (*Ostavianus*) *episcopus Cephaladita-*
 nus 702 d
 Branconus (*Ludovicus*) *socius B. Josephi à Cuper-*
 tino 999 e, 1001 a b, 1018 d f, 1019 a
 Brantes (*Josephus Antonius de*) *thesaurarius &*
 pænitentiarius ecclesie metropolitana Avenionen-
 sis, de Museo nostro bene meritus 437 b f, 438 f.
 457 d
 Brecheu (*Renatus*) *canonicus & promotor episco-*
 palis Andegavensis intersuit translationi reli-
 quiarum B. Reginaldi eremite 226 f
 Briroy (*Nicolaus de*) *episcopus Constantiensis in*
 Normannia 479 c
 Brithginga *abbatissa Wiltonensis* 370 d e, 372 b
 † Brocardus *Generalis Ordinis B. M. V. de Monte*
 Carmelo, inter Prætermisso 249 e
 Broganus, *inter Prætermisso* 463 d e
 † Bruno *episcopus Tullenensis, postea Leo IX Papa*
 57 c, 64 b, 65 e f, 369 b c
 Bruno *archiepiscopus Coloniensis* 76 f, 77 a
 Bruno *presbyter & custos Argentinensis, testis in*
 Ælis de virtutibus &c S. Hildegardis 699 b c
 d e f, 700 a b
 Bulic

IN TOMUM V SEPTEMBRIS.

- Budeghenius (*Philippus Religiosus Wadegotiensis*, misit noticias de B. Oranna 118 abe, 117 de Bulgari ad Christi fidem conversi 355 b, 357 b Bullio a secretis Drogoni episcopo Tullenii 75 ab c Buratto (*Marcus Antonius*) advocatus consistorialis in causa canonizationis S. Thome à Villanova 801 c, 965 d, 971 df Burgesius (*Camillus*) vicarius cleri Senensis interest translationi reliquiarum SS. Abundii & Abundantii 309 f Burgesius (*Claudius*) episcopus Grossetanus Senis interest translationi reliquiarum SS. Abundii & Abundantii 309 f Burgesius (*Petrus Maria*) S. R. E. Cardinalis 998 b c Burgos (*Joannes Baptista*) Prior conventus Valentini, Ordinis Eremitarum S. Augustini 816 a
- C**
- C**abanillas (*Mariana*) famula S. Thome à Villanova, & testis in ejusdem canonizationis processu Valentino 825 b, 893 f & alibi Cadelous antipapa 411 b, 416 e † Cæcilia virgo martyr inter Prætermisso 251 e. *Ejus reliquia Casini* 415 b † Cæsarii diaconi martyris reliquia Casini 415 d Cæfarini (*Julianus*) S. R. E. Cardinalis, preses Pontificius in concilio Basiliensi 442 c, 443 c d e, 459 b, 460 b Cæsariniis (*Georgius de*) canonicus Romanus, dotat facellam SS. Servatii & Lamberti Roma 568 ab Cæsarinus (*Alexander*) S. R. E. Cardinalis 179 d Caïch presbyter, Borzivojo Bohemia duci à S. Methodio datns 343 f, 345 ab cd, 356 c, 360 c Cajetanus (*Oslavius*) Societatis Jesu presbyter reperit corpus S. Mamiliani 46 cd Calia (*Silvester*) laicus Ordinis Minorum Reformatorum, vir magna sanctimonia 1012 bc † Callisti martyris corpus Patribus Excalceatis sanctissima Trinitatis donatum 477 a Callistus II Papa 19 b, 262 b, 373 b, 374 a, 390 b, 405 ab, 421 f Callistus III Papa 886 a Calvi (*Carolus Antonius*) Minister generalis Ordinis Minorum Conventualium S. Francisci 993 ab, 1013 e, 1044 f Calvinistarum impietas Trenorchi 19 ef, 20 ab Camissanus (*Dominicus*) eremita Augustinianus, procurator in causa pro beatificatione S. Thome à Villanova 958 f, 959 a, 960 a Campo episcopus Draconariensis interfuit dedicacioni ecclesie Casnicensis 389 b Campodarbe (*Joannes Franciscus*) procurator causa canonizationis B. Petri Arbuefi 739 e Campo-Vetere (*Euthymius de*) Ordinis Minorum Conventualium S. Francisci 997 d Camus (*Joannes Petrus*) episcopus Bellovacensis 127 d Cano (*Melchior*) Ordinis S. Dominici, episcopus Canariensis 870 f Canton (*Hieronymus*) Ordinis Eremitarum S. Augustini, metro Hispanico edidit Vitam S. Thome à Villanova 800 ef Capater dixit orationem funebrem S. Thome à Villanova 371 b, 372 a e Caponius S. R. E. Cardinalis 740 a Capradossus Minister generalis Ordinis Conventualium S. Francisci 1009 c
- Caracciolum (*Angustinus*) socius venerabilis Augustini Adurni, fundatoris Clericorum regulorum minorum 168 a Caracciolum (*Franciscus*) socius venerabilis Augustini Adurni fundatoris Clericorum regulorum minorum 166 f, 168 a Caraffa (*Joannes Petrus*) postea Paulus IV Papa 167 f Caraltrius Carnorum princeps 572 c Caravaggio (*Gabriel de*) Ordinis Minorum Conventualium S. Francisci 997 d Cardulus (*Fulvius*) Societatis Jesu presbyter, editit Acta SS. Abundii, Abundantii &c, & translationem scriptit 294 a Catentius (*Jacobus*) S. Catharina Genuensis discipulus 167 e, 174 f, 178 a Carifiena & Ypença (*Bernardus de*) vicarius generalis Ordinis B. M. V. de Mercede 729 a Carinus imperator 290 bc Carnoy (*Jacobs*) notarius Cesaramugianus, testis prodigiis sanguinis B. Petri Arbuefi 736 d Caro (*Joannes Baptista*) familiaris S. Thome à Villanova & visitator diocesios 811 e, 855 f, 860 c, 866 e, 882 b, 885 b, 925 c de Caro (*Melchior*) episcopus 870 a. *Vide* Cano Melchior Carolmannus Bavaria & Italia rex 794 d, 795 d Carolmannus Bavaria rex 108 cd Carolmannus Ludovici Germaniae regis filius, postea Bajoarie rex 343 b Carolmannus Major-domus Austrasia 518 f, 539 d † Carolus Borromæus archiepiscopus Mediolanensis, S. R. E. Cardinalis 9 e, 491 e, 493 def, 494 a & seqq., 495 acd, 496 bc, 775 d, 778 a Carolus Magnus imperator 83 e, 107 c, 108 c d, 109 bc, 542 ade, 601 de Carolus Calvus Francorum rex, & imperator 15 cd, 17 cd, 108 b, 113 ab, 542 c Carolus Crassus imperator 63 e, 108 f, 109 a, 509 b, 793 bcde, 794 def, 795 bcdef, 796 a & seqq., 797 acdef, 798 a Carolus IV imperator 263 b, 571 e Carolus V imperator 741 d, 747 bcdf, 748 ab, 810 c, 811 bcde, 814 ef, 815 acd, 816 f, 817 a, 826 d, 827 ab, 828 b, 829 ef, 832 b, 835 c, 846 a, 848 cde, 853 d, 854 f, 855 f, 860 c, 861 d, 866 f, 867 ad, 868 e, 869 cdef, 871 ef, 872 abcde, 873 abc d, 874 bce, 875 bce, 876 a, 893 b, 903 a & seqq., 904 ab, 941 d, 948 ef, 949 ab, 950 d, 968 de Carolus Simplex Francorum rex 17 f, 18 bc, 74 e, 542 c Carolus VII Gallie rex 449 ef, 450 a, 453 f, 454 ad, 460 ac Carolus Hispanie princeps, Philippus II regis filius 846 f Carolus Martellus Major-domus Francie 542 ad e, 543 b, 545 f, 597 a, 601 e, 602 b Carolus Emmanuel Sabaudie dux 1031 f, 1032 a † Carpophorus martyr 249 ef, 311 f, 312 b Carrion (*Eleonora de*) per S. Thomam à Villanova ad sanctam vitam inducta 850 c Carrion (*Petrus de*) Ordinis Eremitarum S. Augustini 806 f Carroz (*Hieronymus*) canonicus ecclesie Valentina 880 ab, 899 d, 954 e Cafallius (*Bernardinus*) sacrorum Rituum Congregationis secretarius 749 c, 751 b

Ca-

INDEX HISTORICUS

- Casanate (*Hieronymus*) *S. R. E. Cardinalis* 728^f
 Casatus (*Horatius*) *ceremoniarum magister, deinde canonicus Mediolancensis* 10^e
 Casimirus *abbas Olivensis, Ordinis Cisterciensis, inter Pretermisso* 465^f
 Castellanos (*Garcias*) *avus Maternus S. Thomae à Villanova* 802^b, 835^f, 836^a
 Castellanos (*Lucia Martinez*) *mater S. Thomae à Villanova* 802^{c def}, 803^{abcdf}, 804^{def}, 825^{d e}, 827^f, 828^{e f}, 829^{a c}, 832^a, 834^{b c d}, 835^{b f}, 836^{a & seqq.}, 837^{a b c d}, 838^{a & seqq.}, 839^a, 840^{a b c}, 841^{c d}, 842^{a b}, 876^{d e}, 901^{c f}, 902^a, 904^{c d}, 909^a, 967^e
 Castellione (*Maria de*) *probabilis mater B. Ludovici Alamandi* 440^a
 Castillo (*Alfonsus del*) *per S. Thomam à Villanova ad sanctam vitam & ad ecclesiasticum statum inductus* 850^a
 Castillo (*Alfonsus del*) *edidit Vitam S. Thomae à Villanova* 800^e
 Castillo (*Juliana del*) *per S. Thomam à Villanova ad sanctam vitam inducta* 850^c
 Castillionæs (*Bonaventura*) *propositus ecclesie Ambrosiane Mediolani* 776^c
 Castinus *commentarius episcopus Bytantinus* 259^{c de}
 † Castor, *inter Pretermisso* 756^d, 758^c
 Castro (*Eleonora de*) *illustris virgo, per S. Thomam à Villanova ad vitam monasticam incensa* 851^b
 Castro (*Francisca de*) *illustris virgo, per S. Thomam à Villanova ad vitam monasticam incensa* 851^b
 Castro (*Joannes de*) *Eremita Augustinianus, discipulus S. Thomae à Villanova* 854^b
 Castro (*Maria de*) *matrona locuples, per S. Thomam à Villanova ad sanctam vitam inducta* 850^{b c}
 Castro (*Michaël de*) *archiepiscopus Ulyssiponensis* 353^f
 Castro-Verde (*Ferdinandus*) *Eremita Augustinianus episcopus Giennensis* 867^{d ef}, 868^a
 Castro-Verde (*Franciscus de*) *Eremita Augustinianus, Philippi II, & III, Hispania regum concionator* 867^c
 Caftulus *vir nobilis Viennensis, catechumenus, condidit ecclesiam S. Ferreolo martyri* 760^e, 761^e, 763^{d e}, 764^c, 767^a
 Catalan (*Dominicus*) *notarius Caesarangustianus, testis prodigiis sanguinis B. Petri Arbuensi* 736^d
 Cathalani (*Michaël Angelus*) *affiliens Ordinis Minorum Conventualium S. Francisci* 1020^b
 Cathari heretici in Germania 673^c, 695^{b de}
 † Catharina Senensis *virgo* 136^a, 138^a, 179^c, 996^{b c d}, 1016^a, 1017^a
 † Catharinæ *reliquia Casini* 419^c
 Catharina *Austriaca, Caroli Emmanuelis Sabaudiae ducis conjux* 1032^a
 Catharina Queveda *virgo Ordinis S. Clarae, inter Pretermisso* 758^c
 Cavalerius (*Jacobus*) *auditor Rota Romana* 748^c
 Caxate (*Antonia de*) *uxor Nicolai marchionis Palavicini* 119^{d ef}
 † Celsi *reliquia Casini* 419^c
 † Celsini *episcopi Tullenensis corpus inventum* 60^{d ef}, 61^a
 Cencius *consul Romanus* 429^e, 430^f
 † Centinæ *martyris translatio, inter Pretermisso* 758^{c ef}, 759^a
 Centinus (*Felix*) *S. R. E. presbyter Cardinalis A-*
sculans 723^a
 Cerrus (*Antonius*) *promotor Fidei* 748^e
 Cerrutus *notarius conficit instrumentum de capitibus SS. Victoris & Satyri* 495^{d e f}
 Chanorrie (*Bartholomæus*) *rektor ecclæsæ S. Valeriani Trenorchiensis* 19^d
 Chapelle de Jumelhac (*Joannes Josephus*) *archiepiscopus Arelatensis, jussit visitari corpus B. Ludovici Alamandi & in ejus Acta inquiri* 437^f, 457^f
 † Charalampus *cum Sociis, inter Pretermisso* 463^a
 Chardon (*Mauritius*) *Societas Jesu sacerdos, de Museo nostro optimè meritus* 195^c
 † Charitas *V. M., inter Pretermisso* 249^e, 463^b
 Chiffletius (*Petrus Franciscus*) *Societas Jesu presbyter, de Museo nostro bene meritus* 479^c, 480^{e f}, 788^e
 Childebertus III *Francorum rex* 511^e, 601^e, 617^{b f}
 Childebrandus *filius Pipiti Heristalli ex Alpaidæ* 543^b
 Childeicus II *Austrasie rex, deinde monarcha* 38^f, 512^f, 513^{a e}, 516^{c d}, 517^c, 524^d, 525^{c f}, 526^a, 528^{a b def}, 532^d, 545^a, 553^a, 574^f, 575^a, 576^b, 583^{e f}, 584^{a b}, 591^{d f}, 592^{a c d}, 593^e, 604^f, 605^{a c f}, 606^a, 607^{e f}, 788^f, 789^{a b}
 Childericus III *Francorum rex* 531^d, 788^f, 789^{a b}
 † Chilianus *scu Kilianus, episcopus martyr* 544^{e f}
 Chilpericus I *Francorum rex* 784^{a b c d}
 Chitus (*Fabius*) *S. R. E. Cardinalis* 1008^f. *Vide Alexander VII Papa*
 Chiius (*Flavins*) *S. R. E. Cardinalis* 749^{a b}, 976^a, 1011^{a b}
 † Chorentus *martyr, inter Pretermisso* 250^{c f}
 † Christanæ *reliquia Casini* 415^b
 Christannus *monachus Benedictinus, S. Ludmilla, Bohemie ducisse martyr, pronepos & biographus* 340^{c d e f}, 341^{a b c d e}, 354^{& seqq.}
 Christi Domini Sanguinis, *Crucis, spineæ corone, spongia & vestium reliquia Casini* 415^{c e}, 425^f. *S. Crucis Leodii* 559^{d f}, 560^a
 Christianus *biographus S. Ludmilla. Vide Christianus*
 Christianus *primùm intrusus schismaticus, deinde legitimus archiepiscopus Moguntinus* 666^{a f}, 667^{a f}, 668^{a & seqq.}, 669^{a b}, 697^{b c}, 699^a, 700^f
 Christianus de *Armannis, Ordinis Predicorum, inter Pretermisso* 4^c
 † Christophori *reliquia Casini* 415^c
 † Christophorus *martyr in Hispania* 105^d
 Christophorus à *S. Martino, Ordinis Eremitarum S. Augustini, missionarius in Mexico* 812^b, 813^c
 Chrodrobertus *abbas Gemmeicensis* 93^b
 Chroduinus *abbas Tabuleiensis* 514^b
 Cilinia *mater S. Remigii, Remorum episcopi* 330^{b c d}, 522^{c d}
 Cistercienes *per litteras consulunt S. Hildegardem & ab ea monita recipiunt* 638^c
 † Clara *virgo Ordinis S. Francisci* 465^b
 Clara *virgo Ordinis S. Clarae, inter Pretermisso* 465^{a b c d e}
 Clara Bugia *virgo Ordinis S. Clarae, inter Pretermisso* 465^f, 466^a
 Clara *editus ecclesæ Valentine* 899^c
 † Clarus *abbas Viennensis* 762^{d e}
 Claudius II *imperator* 470^f, 471^a, 472^c, 474^{d e f}, 475^{a & seqq.}, 476^c
Cla-

IN TOMUM V SEPTEMBRIS.

- Claverius (*Bonaventura ex Ordine Minorum Conventualium S. Francisci episcopus Potentinus*) 997
e f, 998 b c, 1001 d f, 1002 a b, 1004 f,
1011 f, 1025 f, 1036 f
- † Clemens *Papa martyr* 397 c, 596 f. *Eius corpus inventum & Romam delatum* 358 a
- Clemens III *Papa* 135 a
- Clemens V *Papa* 678 f
- Clemens VII *Papa* 436 c e f, 437 e, 438 df,
457 e
- Clemens VIII *Papa* 122 f, 261 c, 619 c, 720 a,
860 e, 863 d
- Clemens IX *Papa* 180 a e, 1036 f
- Clemens X *Papa* 127 b c, 128 d, 179 ef, 180
a e, 186 c, 485 b, 995 f
- Clemens XI *Papa* 179 a, 180 a e, 186 d, 1007
c, 1012 ef, 1039 e, 1044 b, 1046 d
- Clemens XII *Papa* 123 a, 127 b, 129 d, 131 a,
132 b, 175 f, 176 a b c d, 177 e, 180 b e,
181 def, 182, 183, 184, 185, 186, 187,
188 a, 190 b, 1012 f, 1013 a, 1014 b, 1044
b, 1046 d
- Clemens III *antipapa. Vide Guibertus archiepiscopus Ravennas.*
- Clemens *episcopus, inter Prætermisso* 4 d
- Clemens *abbas S. Victoris Mediolani, assistit transla-*
tioni corporum SS. Victoris & Satyri &c 494
e, 495 b
- Clodoveus *Magnus Francorum rex* 329 b, 331
b f, 332 d
- Clodoveus II *Francorum rex* 90 e, 526 a b, 591
d, 593 e, 604 f, 605 c e f, 607 e
- Clodoveus III *Francorum rex* 526 c
- Clodoveus *ementitus filius Clotharii III* 528 e,
607 f
- † Cladulphus *episcopus Metensis* 597 a 599 c
- Clotharius II *Francorum rex* 100 f, 102 b d, 589
c, 590 f
- Clotharius III *Francorum rex* 88 e, 528 d e,
607 f
- Clotharius IV *in regnum Francorum intrusus* 100 c
- Cobos (*Franciscus de los*) *commendator major Legionis* 873 b d
- Coccius (*Joannes Baptista*) *Auditor Rota Romanae* 748 b c, 801 a b e, 824 b, 960 d
- Cochapanus (*Bartholomaeus*) *episcopus Ariminensis ecclesiam S. Innocentia V. M. à fundamentis restaurat* 311 e f
- Coloredus (*Leander*) *S. R. E. Cardinalis* 729 a
- Colmenares (*Joannes de*) *Ordinis S. Bernardi, abbas Daquilar, inquisitor generalis Aragonie* 738 d
- Colum (*Christophorus*) *doctor, visitator diœcesis Valentine & commissarius in processu de virtutibus & miraculis S. Thoma de Villanova* 958
f, 959 b
- † Columba *abbas in Scotia* 320 d
- † Columba *virgo martyris Corduba* 103 a c
- † Columba *virgo martyris Senonensis cum Cordubensi perperam confusa* 618 def, 619 abc d
- † Columba *Conimbricensis* 619 f
- Columba *virgo Archensis* 619 f
- Columba *virgo Interamnensis* 619 f
- Columba *virgo Tauragicensis* 619 f
- † Columbanus, *Luxoviensis, deinde Bobiensis abbas* 511 f, 514 a, 515 c
- Columbanus *episcopus, inter Prætermisso* 759 b
- Columna (*Hieronymus*) *S. R. E. Cardinalis* 971 f
- Comitia *imperi Francofurtensis* 449 c d
- Comitia *principum imperii Moguntiae* 445 a, 446
c, 448 f, 449 ab
- Concilia. *Aquilejense anni ccclxxxI, 502 c. Conciliabulum Aquilejense circa annum ccxcvIII,*
541 a c. *Concilium Arelatense I anno cccxIV,*
777 a f, 778 a. *Aurelianense I anno dxI,* 329
b c, 330 f, 331 a. *Aurelianense V anno dxIx,*
784 b. *Bafleense anno mcdxxxI & seqq., 137*
a, 437 c, 438 c f, 439 a, 440 e f, 442 a c d e,
443 a & seqq., 444, 445, 446, 447, 448,
449, 450, 451 b c d e, 452 a b c e f, 453,
454, 455, 446 a b c d, 458 a b c, 459, 460
b c. *Beneventanum sub Nicolao II Papa* 386
a. *Beneventana sub B. Victore III Papa* 374 f,
376 f, 377 a, 378 b, 398 e f, 399 b, 432 e f,
433 a b c d e. *Capuana* 374 f, 430 f. *Chalce-*
donense anni cdli, 252 b c, 254 a b f, 255
a e, 257 a & seqq., 258 a, 277 c, 278 d, 279
c. *Constantinense ab anno mcdxIx, 106 e, 440*
c e f, 442 c, 451 a d, 452 a b. *Constantino-*
politanum conciliabulum Arianorum anno ccc-
lxix, 39 e, 43 c. *Constantinopolitanum Vacua-*
menicum anno dlii, 54 c d. Ferrarensse anni
mcdxxxviii, 443 c d, 444 d, 453 f, 454 d,
460 b. *Florentinum sub Victore II Papa* 381
f. *Florentinum sub Eugenio IV Papa* 446 c,
447 a, 452 f, 453 a f, 454 d, 460 b. *Latera-*
nensis anni mlIx, 385 f, 386 a; anni mclxxix,
388 e, 697 c; anni mcccvi 120 e, 568 a. *Li-*
manum I provinciale 834 f. *Matisconense anni*
dlxxxv, 784 e. *Mediolanense IV sub S. Caro-*
lo Borromeo 778 a. *Melphitanum anni mlIx*
386 a b c, 407 d. *Nicænum I* 39 e, 40 c.
Nicænum II 265 b. *Papiente conciliabulum* 643
c. *Pisanum anni mcdix, 440 c e f, 452 a. Re-*
mense anni mclviii, 636 c d, 637 c, 656
d, 680 e, 681 a. *Romana anni cccxiii, 777*
a; anni mlIx, 425 b; anni mlxx, 411 e, 414
a; anni mlxxviii, 394 d e; anni mclxx, 393
a; anni mlxxxiv, 395 e. *Rotomagense* 789
a b. *Sardicense anni cccxlvi, 777 b. Senen-*
se, 441 c, 442 a c d. *Tarraconense provin-*
cialle 834 f. *Trevirensse sub Eugenio III Papa* 636
d e f, 637 a d e, 673 e, 676 c. *Tridentinum*
œcumenicum 816 f, 817 a b c, 855 f, 856 a,
857 c, 861 c, 891 a, 892 e f, 893 a. *Valenti-*
na diœciana anni mdxlv sub S. Thoma à
Villanova 818 a b c, 830 a, 886 b e f, 887 a;
anni mdxlvi sub eodem 818 c d; sub Mar-
tino Ayala 818 b c, 828 d, 890 f, 891 a
- † Concordia *martyr Roma* 470 c, 471 e f, 472 a
- Confidatus (*Alphonsus*) *sacra inquisitionis vica-*
rius Affisi 1005 d
- Cono vel Cuno *abbas montis S. Disbodi* 632 c,
633 b f, 634 f, 644 c f, 645 a, 657 d, 680
f, 681 b, 686 f, 687 e
- Conradus I *imperator* 108 f
- Conradus III *Romanorum rex* 633 f, 638 c, 639
f, 640 ab, 675 c, 699 d
- Conradus *archiepiscopus Moguntinus* 666 f, 669 a
- Conradus I *episcopus Wormatiensis scribit ad S.*
Hildegardem 643 f, 644 a
- Conradus *abbas de Keisheim vel Reisheim scripsit*
ad S. Hildegardem 645 d e
- Constans *imperator* 777 a
- Constans *episcopus Venusinus interfuit dedicatio-*
ni ecclesie Castrensis 389 b
- † Constantia *martyr, inter Prætermisso* 4 f, 758
c, 759 c
- Constantia *Austriaca, regina Polonie* 1037 a
- Constantia *Castellæ regina* 14 d, 19 a
- † Constantinus, alias Constantius aut Constantia
martyr Nuceria, inter Prætermisso 466 e
- † Con-

INDEX HISTORICUS

- † Constantinus *episcopus Bellouuenensis* 83 f, 98 a
 e f, 99 a
 Constantinus *Papa* 538 b
 Constantinus *Magnus imperator* 258 c, 260 c,
 598 d, 599 e, 770 a, 777 a, 778 b c d e f,
 779 a f
 Constantinus *Copronymus imperator Orientis* 258
 c, 259 f, 260 a b c d, 278 c f, 279 c, 280 a,
 283 a
 Constantinus VII *imperator Orientis* 259 f, 260
 a b d, 280 d, 281 f, 282 a, 283 a
 Constantinus *Porphyrogenitus imperator Orientis*
 114 a
 Constantinus *episcopus Tiensis*, *scriptor Inventio-*
 nis corporis S. Euphemia V. M. Chalcedonensis
 266 d e, 274 f, 275 & seqq.
 † Constantius *martyr, inter Pretermisso* 4 e f
 † Constantius & Socii *martyres Thebai, inter*
 Pretermisso 759 e
 Constantius *Chlorus Caesar, postea imperator* 298 a,
 319 c d
 Constantius *imperator* 778 d
 † Convulodus *monachus seculo v,* 49 a b, 51 e f
 Conzi (*Franciscus de*) *archiepiscopus Narbonen-*
 sis, & Avenionensem Legatus 441 a
 † Corbinianus *primus episcopus Friesingenensis* 544
 e f
 † Cornelius *Papa martyr, inter Pretermisso* 250
 a, 756 d. *Eius reliquia Cazini* 415 d e
 Cornelius (*Federicus junior*) *S. R. E. Cardinalis*
 822 c, 963 f, 964 a, 971 b
 Cornelius (*Flaminius*) *nobilis vir, senator Vene-*
 tus 758 f, 759 a
 † Corona *martyr, inter Pretermisso* 756 a b
 Correto (*Petrus à*) *Regens collegii S. Bonaventure*
 Rome 1001 f
 Corflaganus (*Petrus Antonius*) *Valvenensis & Sul-*
 monensis episcopus, scriptor contra Pinium de
 Aetis SS. Simplicii, Constantii & Victoriani, &
 refutatur 756 e f, 757 a & seqq., 758 a
 Corsinus (*Nerius*) *S. R. E. Cardinalis* 187 c
 Corfwaremia (*Jacobus de*) *canonicus Leodiensis*
 564 f, 566 a b
 Coruña (*Augustinus de*) *Eremita Augustinianus,*
 missionarius in Mexico, deinde episcopus Popa-
 janensis 812 c, 867 d f
 Cosmas *decanus Pragenensis* 353 c d e
 Cosmus II *magnus dux Hetruriae* 1036 f
 Crathlantus *Scotorum rex* 319 c
 Crescens seu Crescentius, *consul Romanus, ab Ot-*
 tone III imperatore occisus 304 b
 Crescentianus *episcopus Castellanus corpora SS.*
 Marciani & Joannis martyrum in civitatem
 transfert 300 b, 303 b, 305 f, 306 a & seqq.,
 307 b
 Crispinus *praes Viennae in Gallia* 760 f, 761 a b c
 d, 764 f, 765 a b c d, 766 b c d e, 767 d
 † Crispus *presbyter Rome corpora sanctorum mar-*
 tyrum sepelit 293 f, 294 a
 † Crocus *martyr, inter Pretermisso* 2 c
 Crocus II *Bohemie princeps* 340 a, 357 e
 Crosina *idolum in Bohemia* 344 f, 345 a, 346 d
 Crotis (*Petrus de*) *vicarius B. Ludovici Alaman-*
 di in abbatia S. Petri de Turribus 441 a
 Cruce (*Rodolphus della primicerius Mediolanen-*
 sis, delegatus à S. Carolo Borromaeo in causa
 translationis corporum SS. Victoris & Satyri
 494 b c
 Crucianus (*Joannes Baptista*) *tertii Ordinis S.*
 Francisci presbyter, testis in processu beatificatio-
 nis B. Josephi à Cupertino 1001 d, 1002 a b
 Cruzat (*Augustinus*) *Prior conventus Toletani*
- Eremitarum S. Augustini* 809 d
 Cruzate (*Joannes*) *Eremita Augustinianus, mis-*
 sonarius in Mexico. 812 b, 813 c
 Cuevas (*Franciscus de*) *per S. Thomam à Villan-*
 ova ad sanctam vitam & ad ecclesiasticum stu-
 dium inductus 850 a
 Culdei *in Scotia* 319 c, 323 c
 Cumia *intercessor S. Ludmille, ducisse Bohemia*
 349 d e f, 359 e f, 360 a f, 361 a b c
 † Cunibertus *episcopus Coloniensis* 521 f, 589 d,
 591 a, 603 c
 Curtius (*Cornelius*) *Ordinis Eremitarum S. Au-*
 gustini, edidit elogium S. Thomae à Villanova
 800 e
 † Cyprianus *episcopus Carthaginensis martyr, in-*
 ter Pretermisso 250 a, 756 d. *Eius reliquia Ca-*
 sini 415 d e
 † Cyriaca *vidua martyr Roma* 470 b, 471 e,
 472 d, 476 a
 † Cyriaci *reliquiae Cazini* 415 b
 † Cyriaci *diaconi reliquiae Cazini* 415 e
 † Cyrillica *filia Decii imperatoris* 470 c, 472 b c
 Cyrillianus *commentitius episcopus Bizantinus* 259
 d e
 † Cyrillus *Slavorum apostolus* 339 c, 341 c d,
 342 c f, 346 d, 355 b c d, 357 a b, 358 a
 † Cyrillus *episcopus Gortynensis martyr* 787 b d e
 † Cyriini *martyris reliquiae Cazini* 415 d e
 † Cyrus *martyr, inter Pretermisso* 2 c

D

- Daces *curatrix linteumini S. Thomae à Villa-*
 nova 831 c
 Da Cunha (*Rodericus*) *archiepiscopus Bracha-*
 rensis 251 d e
 Dado *episcopus Virtonensis* 509 a b
 Dagobertus I *Francorum rex* 63 d, 316 c, 521 f,
 522 a, 589 c, 590 f, 593 e, 603 e
 Dagobertus II *Francorum rex* 100 d, 532 e,
 533 a
 † Damasus *Papa* 323 f, 324 a
 Dandulo (*Andreas*) *Venetorum dux* 464 c d
 Dandulo (*Dominicus*) *corpus S. Tarasii patriar-*
 cha Constantinopolitani Venetias vehit 464 c
 Dandulo (*Henricus*) *Venetorum dux* 464 c
 Daniel *presbyter testis in Aetis de virtutibus &c S.*
 Hildegardis 697 f
 † Dariae *reliquiae Cazini* 415 b
 Datto *episcopus Ostuniensis interfuit dedicationi ec-*
 clesia Cazinensis 389 b
 David *rex psalmista* 591 e, 592 e f, 594 c
 David II *Scotorum rex* 327 c
 David (*Alphonsus*) *Prior conventus Vallisoletani*
 Ordinis Eremitarum S. Augustini 863 d
 Debora *prophetissa* 686 e, 687 e
 Decius *imperator* 470 c e, 474 c, 475 e f, 768 c,
 769 f
 Decoratus *diaconus martyr cum Sociis, inter Pra-*
 termisso 4 d
 Deodatus (*Andreas*) *abbas Cazinensis, deinde ar-*
 chiepiscopus Roffanensis, elevavit corpus B. Victo-
 ris III Papæ 400 a
 † Deognatius *episcopus Carthaginensis* 50 b
 Defa (*Felix*) *pater B. Josephi à Cupertino* 993 d
 e, 994 b c, 1015 b, 1016 a c
 Defa (*Franciscinus*) *Ordinis Minorum Conven-*
 tualium, patrus B. Josephi à Cupertino 994 a
 b, 1015 d f, 1016 a
 † Desiderius *episcopus & martyr, inter Preter-*
 missos 466 d
 Desiderius *Longobardorum rex* 101 f
 Desi-

IN TOMUM V SEPTEMBRIS

- Dsiderius Natalis *episcopus Panadensis* recognovit
corpora S. Oranna & Sociae ejus 116 e f, 117 a
- Deti (Joannes Baptista) *episcopus Castrensis* 994
e, 1016 e 1017 b
- Deytha *conjugx Arnulphi imperatoris*. *Vide* Luitgarda
- Dido *episcopus Pictaviensis* 88 e f
- Diez (Franciscus) *canonicus Compostellanus*, in
instrumento donationis reliquiarum S. Maximiani 47 e
- † Digna *virgo sanctimonialis Tabanensis & martyris* 620 f
- Diocletianus *imperator* 312, 198 b, 253 b de,
255 b c, 266 c, 287 b c e, 288 c d e f, 289
b & seqq., 290 a & seqq., 293 b c, 295 b c d
f, 296 a b c, 297 a & seqq., 298 a b c, 300
e f, 301 a b c, 302 b, 306 d, 310 c, 311 a c
d, 477 c e f, 480 d, 481 a, 484 b, 508 a,
760 f, 764 f, 768 b c, 769 f, 770 b
- † Dionysii *episcopi martyris reliquia Casi* 415 d,
419 c
- † Dionysius *Papa martyr* 472 c
- † Dionysius *episcopus Mediolanensis* 775 b, 776 e
f, 777 b & seqq., 778 e, 779 e
- Dioscorus *hereticus in concilio Chalcedonensi damatus* 277 c
- † Disibodus *fundator monasterii sui nominis* 632
c, 644 f, 655 a b, 696 b, 697 a
- Dodechinus *abbas S. Disibodi* 632 b
- Dodo *auctor necis S. Lamberti episcopi & socio-
rum* 539 a f, 540 a c d e f, 541 a b e f, 542 a f,
543 a & seqq., 544 a c d, 545 b, 546 a c,
548 e f, 551 a b c d, 572 f, 577 b c d e, 578
c, 579 e f, 581 b, 587 d f, 588 a d, 597 a c
d e, 598 b c d e, 599 a c d, 600 d e, 601 e,
612 c e f, 613 a, 614 c f, 615 a & seqq., 616
a b d f, 617 c e
- † Dominici *imago Sorianensis miraculis celebris,
inter Prætermisso* 2 b
- Dominicis (Dominicus de) *audiit postremam con-
fessionem B. Rolandi de Medicis* 119 e f, 120
a b c d
- † Dominicus *abbas* 390 d, 420 d, 422 d
- † Dominicus *Loricatus* 422 d
- Dominicus *episcopus Ambianensis* 553 f
- Dominicus *Tschudi abbas monasterii Murenensis
in Helvetia* 196 a d e f, 199 a b, 202 c
- Domitianus *imperator* 5 f, 21 e
- † Domninus *martyr* 313 b d
- Dominus *legatus Valentinianni II imperatoris ad
Maximum tyrannum* 489 c d
- Dominico *presbyter, biographus Mathildis comitissæ*
430 c
- † Domnolus *episcopus Cenomanensis* 330 f
- Donaldus I *Scotorum rex* 319 a b c, 320 b c
- † Donatus *martyr, inter Prætermisso* 250 e f
- † Donatus *monachus Benedictinus martyr, inter
Prætermisso* 251 d
- Donatus (Joannes) *Ordinis Minorum Conventua-
lum, avunculus B. Josephi à Cupertino* 994 a c
d, 1016 b
- Donatus (Joannes) *Ordinis Minorum Conventua-
lum, nepos B. Josephi à Cupertino* 1045 c
- Donghius (Joannes Stephanus) *S. R. E. Cardina-
lis* 999 b, 1034 f
- Donus I *Papa* 260 e f, 261 b
- Dorothea *uxor marchionis Hieracii &c* 726 d c
- Dragomira, *Wratislai I, Bohemiae ducis uxoris,
impia mulier* 346 f, 347 b c, 349 b c d, 350
c d f, 351 a b, 354 f, 358 d, 359 a b d e f,
360 a c d, 361 a & seqq., 362 a b, 363 b c d
- Dragut Araix *famous pirata* 947 a, 948 a b
- Drogo *archiepiscopus Tarentinus* interfuit dedica-
tioni ecclesie Casinensis 389 a c
- Drogo *episcopus Metensis* 65 d
- Drogo *episcopus Tullenensis* 56 d e, 57 c, 65 a, 74 f,
75 a b e, 76 d
- Drogo *Pippini Herifalli ex Pleistrude conjugi si-
lius* 83 e, 597 a, 599 c, 612 c, 614 b
- Druides *in Scotia* 319 c
- Dullardus (Joannes) *decanus ecclesie Leodienensis*
567 d e
- † Dunstanus *episcopus Cantuariensis* 367 c, 368 d
e f, 369 a, 370 b c d e f, 371 a, 372 a
- Durantius (Vitalis) *sicarius B. Petri Arbueſi*
733 e f, 734 a b, 753 e f, 754 a b
- Dyck (Joannes de) *facellanus Leodienensis* 564 f

E

- † Eberhardus *episcopus Salisburgensis* scribit ad
S. Hildegardem 643 c d e
- Eberhardus *episcopus Bambergensis* consulit S. Hil-
degardem 655 c d
- Eberhardus *Clivia comes, pater S. Luthardi comi-
tis* 106 a & seqq., 107 a b c e f, 108 a c e, 109
a b c d, 110 e, 111 f, 112 c d
- Eberhardus *filius Adalberti, Alemannæ ducis,
fundator monasterii Murbacenensis* 333 e f
- Ebroinūs *major-domus Francie* 85 b, 91 c, 93
a b, 100 f, 526 c f, 528 d e f, 529 a b c, 531
d, 532 a d e f, 533 a, 576 e, 584 b, 592 c d,
606 a b, 607 f, 608 b, 611 c
- Edelnothus vel Egelnodus, *archiepiscopus Cantua-
rienensis* 372 d e
- † Edgarus *Anglie rex, S. Edithæ virginis pater*
364 a b c, 366 d e, 367 a & seqq., 368 a b d,
369 e, 370 a b, 371 f, 372 a
- † Editha *Eduardi senioris, Anglorum regis filia*
365 d e f, 366 a b c d e f
- † Editha *Edmundi, Anglorum regis filia* 365 d e,
366 d e f, 369 c, 371 d
- † Editha *Ethelwolfi Anglorum regis filia vel so-
ror* 365 c d e f, 368 b
- Editha *uxor Ottonis I imperatoris* 365 c
- Editha *S. Eduardi confessoris, Anglia regis uxoris*
367 f, 368 a
- Edmundus *Anglorum rex* 365 d e
- Ednothus *forte Edelnotus, archiepiscopus Can-
tuariensis* 371 b, 372 d e
- † Eduardus *Anglia rex, martyr* 368 b c d, 370
b, 371 f
- † Eduardus *confessor Anglia rex* 367 f, 368 a
- Eduardus I *senior, Anglorum rex* 365 d e, 366 a,
367 f
- Eduardus I *alias IV Anglia rex* 319 e
- Egbertus *episcopus Trevirensis, inter Prætermisso*
759 f
- Egilolfus *pedagogus Ludovici Bavariae regis* 108 a
- Eginhardus *abbas Seligenstadiensis reliquias SS.
Petri & Marcellini donat ecclesie Traiectensi*
567 b c
- Egwina *Eduardi senioris, Anglorum regis, conjux*
366 a
- Eldris (Godemillus de) *scholasticus canonicus
Leodienensis* 564 f
- † Eleusippus *inter Prætermisso* 755 b
- † Eleutherius *episcopus Tornacensis* 755 c
- † Elias *propheta* 589 c, 597 b c, 598 e
- † Eligius *episcopus Noviomagensis* 592 a, 593 e
- † Eliphii *reliquæ aliò translate* 75 f, 76 f, 77 a
- † Elisabetha *Schonauigiensis preposita* 636 b, 637
e,

INDEX HISTORICUS

e, 657 a b c d	Eugenius tyranus 490 c def, 491 a, 499 c, 508 d
Elisabetha regina Hispanie, Ferdinandi V regis uxor 732 def, 738 e f, 739 a, 740 f, 753 a b, 754 e	Eugepius vel Eugippius scriptor 426 f, 428 b
Elisabetha prefecta monasterii Tabanensis, soror S. Columbe Cordubensis 620 c d, 623 a b c f, 624 b	† Eulogius presbyter martyr, scriptor de martyribus sui temporis Cordubensis 103 c def, 104 b, 339 d, 618 e f, 619 c, 620 ab, 622 b f
† Elisaeus propheta 589 e	† Euphemia martyr Alexandriae 254 b c d, 265 f
† Elphegus episcopus Wintoniensis 370 e	† Euphemia martyr Amisi 254 d, 265 f, 266 a
† Elpis V. M. Vide Spes	† Euphemia martyr Aquileje 249 e f, 250 a, 254 d, 311 f, 312 a b c d e
Elsa magistra monialium in Monte S. Ruperti thesis in examine virtutum &c. S. Hildegardis 697 e, 700 c d	† Euphemia V. M. Aurie in Gallacia culta, sorte eadem cum Chalcedonensi 285 a & seqq., 286 a b d e
Embroniacus (Joannes de) archiepiscopus Arelatensis 437 c	† Euphemia martyr Camerini 254 d
† Emerentiana V. M. inter Pretermisso 249 a b, 250 f	† Euphemia V. M. Chalcedonensis 250 f
† Emila diaconus, martyr Cordubensis 336 c, 338 c, 339 a, 756 d	† Euphemia martyr Constantinopoli 254 e
† Emilianus seu Emila, martyr Cordubensis, inter Pretermisso 463 c. Item 618 a, 625 e	† Euphemia martyr, inter Pretermisso 463 c
† Ennodius episcopus Ticinensis 252 d e f	† Euphemia, per Asterium episcopum Amasenum laudata, alia est à Chalcedonensi virginem martyrem 263 f, 264 a & seqq., 265 a & seqq., 266 a, 283 c f, 284 a & seqq.,
Enzinias (Ferdinandus) S. Thomae à Villanova discipulus 825 f, 828 a, 840 a	† Euphemia V. M., cuius corpus Vicentia honoretur, inter Pretermisso 249 e f, 250 a
† Epaphras discipulus S. Pauli apostoli 468 a d	† Euphemia abbatissa Bavaria 254 d
Epirechius presbyter Trenorchienensis 16 f, 17 a b	Euphemia angusta, Justini Thracis imperatoris conjux 259 a
Episcopi ccxxviii concilii Nicani, inter Pretermisso 758 b	† Euphemiæ corpus Molinis in Gallia 283 b
Erasmus episcopus Signinus interfuit dedicationi ecclesie Casinensis 389 a, 415 b	Euphranor antiquus pictor famosus 283 c, 284 e
Erchempertus monachus Casinensis, scriptor historicus 426 f, 428 c	Euphrosyna vidua, inter Pretermisso 4 e
Eribertus archiepiscopus Mediolanensis 10 f, xi ad	Euprepius, ut fertur, filius S. Lucia vidua martyris Romæ 288 d
Erkembodo episcopus Morinensis 553 f	Eustachius comes Bononiensis 557 f
Ermena mater S. Aichardi abbatis Gemmeticensis 68 d f, 87 b c d, 88 c d e, 100 f	Eustachius advocatus Hasbanie 560 b
Ervæus archiepiscopus Capuanus 421 c d, 423 a	Eustatius, inter Pretermisso 4 i
Ervagindus confessor, inter Pretermisso 466 a	† Eustorgius I episcopus Mediolanensis, inter Pretermisso 466 d e
Esparsa (Martinus) sacrorum rituum Congregationis consultor 126 e f, 127 a b	† Eustorgius II episcopus Mediolanensis 774 b, 776 d
Espes (Catharina de) matrona Burgenensis, per S. Thomam à Villanova ad sanctam vitum induita 850 d	† Eustorgius martyr, inter Pretermisso 758 a
Estantia episcopus suffraganeus Valentinus 885 d	† Eustorgius presbyter martyr 774 f
Estatius (Joannes) Eremita Augustinianus, missionarius in Mexico, & Peruvia, & Civitatis Angelorum episcopus 813 b e f, 867 a f	† Euticii reliquie Casini 415 d e
Estrillus, forte Eschillus, Lundensis in Dania episcopus, inter Pretermisso 756 a	Eutropia vidua in Arvernia, inter Pretermisso 3 a b c d e
Etheldredus Anglia rex 368 f, 370 b, 371 f	Eutropius episcopus, inter Pretermisso 758 b c
† Ethelwoldus episcopus Wintoniensis 367 a, 369 e f, 370 a, 371 c d e	Eutyches heresiarcha 254 a b, 257 b
Ethelwolfus Anglorum rex 365 c e f, 368 b	Eutychiani heretici 257 a b c
Ethico Alemannie dux, pater S. Odiliae abbatis Hohenburgensis 332 c f, 333 a c d	† Eutychius martyr 254 b c
Eudoxia augusta, Arcadii imperatoris uxor 258 f	Euzoïus episcopus Antiochenus Arianus 39 f, 40 a
Eudoxia augusta, conjux Valentiniani III imperatoris 49 d	Exotius episcopus Lemovicensis 784 b c
Eudoxius Arianus episcopus Antiochenus. Vide Euzoïus	Eztarraona (Martinus de) Prior conventus Salmanticensis Eremitarum S. Augustini 803 d. Deinde Prior Burgenensis 807 c, 808 c
Everardus Clivia comes. Vide Eberhardus.	F
† Eugeniae reliquia Casini 415 c	† Abianus Papa 62 f, 63 a
Eugenius III Papa 633 f, 634 a, 635 b c, 636 c def, 637 a b c d e, 638 b c, 639 c, 641 e, 645 c, 673 e, 675 c, 676 c, 680 e f, 681 a, 684 e, 699 d	Fabianus Januensis Ordinis Eremitarum S. Augustini 810 c d
Eugenius IV Papa 438 c, 439 a b, 441 a, 442 b c d e, 443 a & seqq., 445 d f, 446 a b c e f, 447 a, 449 a b c e f, 450 c def, 451 a & seqq., 452 a b c d f, 453 a b c f, 454 c d e, 455 a c d f, 458 b d, 459 a c, 460 a b d	Facchinettus (Cesar) episcopus Spoletanus, S. R. E. Cardinalis 999 b, 1002 b, 1011 c d e, 1034 f, 1036 f
Falco monachus Trenorchienensis scriptor Passionis S. Valeriani 14 b c d, 23 e, 25 e	Falco de Jaliniaco benefactor monasterii Trenorchienensis 19 a
Faramundus episcopus Coloniensis 529 c d, 531 f	† Fandilas ex monacho Tabanensi sacerdos monasterii S. Salvatoris & martyr 620 f
Faramundus invasor episcopatus Trajectensis 528 b c f, 529 b c, 533 a b, 572 e, 575 a, 576 b c, 584 a, 585 e, 592 e, 594 a c, 596 e, 606 b,	Faramundus episcopus Wintoniensis 529 c d, 531 f

IN TOMUM V SEPTEMBRIS

Farnesius (<i>Alexander</i>) <i>S. R. E. Cardinalis</i>	308 b	608 b cd, 610 a	Fliscus (<i>Robertus</i>) <i>unus ex Majoribus S. Catharinae Genuenfis</i>	129 c, 150 e, 182 c
† Faro <i>episcopus Meldenfis</i>	592 a, 593 f		† Florebertus <i>episcopus Leodienfis</i>	548 d e, 570 f,
Faustus <i>consul Romanus</i>	331 a		612 a. <i>Ejus corpus Leodii</i>	548 d e
Febeus <i>prefectus S. Spiritus Roma</i>	751 b		† Florellus vel Floscellus <i>puer martyr</i> , <i>inter Pratermissos</i>	756 d
Federicus de <i>Portugallia archiepiscopus Casaran-gustanus</i>		741 d	† Florentius <i>episcopus Aranfcanus</i> , <i>inter Pratermissos</i>	467 a
† Feliciani <i>martyris reliqua Casini</i>	415 d		Florentius <i>martyr</i> , <i>inter Pratermissos</i>	759 a
† Felicissimi <i>reliquia Casini</i>	419 c		† Focæ <i>episcopi reliquia Casini</i>	415 e
† Felicula <i>virgo martyr</i> s. ce, 6 bd. <i>Ejus corpus Parmam translatum</i>	12 b		† Focæ <i>reliquia Casini</i>	415 d
† Felix III <i>Papa, inter Pratermissos</i>	249 c		Forbin de Janfon (<i>Jacobus dn</i>) <i>archiepiscopus Arelatenfis</i>	437 f
† Felix <i>martyr Roma, inter Pratermissos</i>	249 c d, 250 e f		Foro-Sempronii (<i>Joannes Maria de</i>) <i>provincialis Capucinorum in Italia</i>	1006 f, 1007 a e
† Felix <i>martyr cum Constantia, inter Pratermissos</i>	4 f, 759 c		† Fortunati <i>martyris translatio, inter Pratermissos</i>	758 e f, 759 a
† Felix à <i>Cantaltio, Capucinus</i>	136 a b, 1007 c, 1039 a e		Fractenses <i>oppidani, Casinensis infesti coercentur</i>	385 b c d e f, 407 b, 408 b
Ferdinandus <i>V Hispania rex</i>	732 d e f, 738 e f, 739 a, 740 f, 747 d e, 753 a b c, 754 e		Francavilla (<i>Antonius</i>) <i>Provincialis Capucinorum, B. Josephum à Cupertino in tirocinium admisit</i>	994 a, 1016 f
Ferdinandus <i>Castelle princeps, deinde Aragonia & Sicilia rex</i>	262 f, 263 a		Frances (<i>Jacobus</i>) <i>notarius Cesaraugustanus, scriptor instrumentum de prodigo sanguinis B. Petri Arbuensis</i>	736 d, 737 e
Ferdinandus II, <i>Legionis & Gallacia rex</i>	286 b		Frances de Urrutigoyti (<i>Antonius</i>) <i>episcopus Turiasonensis</i>	744 e
Ferdinandus de Toledo <i>Prior conventus Salmanticensis Eremitarum S. Augustini</i>	806 d, 807 b		Franchis (<i>Hieronymus de</i>) <i>episcopus Neritonensis</i>	994 c d e f, 1017 b
Ferran (<i>Romea</i>) <i>abavia B. Petri Arbuensis</i>	730 f		Francisca <i>Aragon, Joannnis Borgia ducis uxor</i>	353 f
† Ferreoli <i>Vesontionensis reliqua</i>	762 f		† Franciscus <i>Affias</i>	703 c e, 704 e, 723 a, 1017 f, 1019 b c. <i>Ejus stigmata, inter Pratermissos</i>
† Ferreolus <i>episcopus Ucetiensis, inter Pratermissos</i>	755 b. Item 784 c		† Franciscus <i>Borgia, dux Gandie, deinde Societas Jesu</i>	251 d, 466 f
Ferrer (<i>Michael</i>) <i>Prior canonicorum Regularium Cesaraugustanorum</i>	732 d, 754 d		† Franciscus <i>Salesius, episcopus Gebennenfis</i>	128 a, 165 b, 167 d. <i>Ejusdem beatificatio</i>
Ferrerius (<i>Joannes</i>) <i>archiepiscopus Arelatenfis</i>	436 f, 437 a b		Franciscus <i>archiepiscopus Narbonensis, Martini V Papa camerartus</i>	950 d
Ferrus <i>abbas Tremitensis</i>	387 c d, 412 a c		Franciscus <i>Gambasiensis Ordinis Eremitarum S. Augustini</i>	441 c d
† Fidentius <i>martyr, inter Pratermissos</i>	4 f		Franciscus <i>Joannes episcopus & princeps Constantiensis</i>	810 d
† Fides <i>V. M., inter Pratermissos</i>	249 e, 463 b		Franciscus à <i>Cruce, Eremita Augustinianus missionarius in Mexico</i>	196 c
† Filibertus <i>abbas Gemmeticensis & in Hierio</i>	80 b, 84 a b c d e, 85 a b, 87 c f, 88 b f, 89 b c d, 90 a c d e f, 91 a & seqq., 93 a & seqq., 94 a, 95 b, 96 c, 99 b d f, 100 a c f, 101 a, 102 a d, 102 b, 103 f. <i>Ejus corpus translatum Trenchorium</i>	17 c e, 18 e f, 19 a b	Franciscus <i>à Cruce, Eremita Augustinianus missionarius in Mexico</i>	812 b d f, 813 f
† Fingar <i>martyr in Britannia</i>	755 e		Franciscus de Nieve <i>Eremita Augustinianus, missionarius in Mexico</i>	813 b
Fiorenzio <i>archidiaconus Auximanus curavit funus B. Josephi à Cupertino</i>	1011 b		Franco <i>archiepiscopus Rotomagenfis</i>	80 f
† Firminus <i>episcopus Ucetiensis</i>	784 c		Franco <i>episcopus Leodienfis</i>	519 f, 554 e f, 556 a
Firminus <i>S. R. E. Cardinalis interfuit dedicationi ecclesie Casinensis</i>	389 e		Franco senior <i>episcopus Cœnomanenfis</i>	479 b
† Flaccus <i>martyr Tuderti, inter Pratermissos</i>	756 c		Fredericus <i>abbas Casinensis, deinde S. R. E. Cardinalis, ac denique Papa, Stephanus IX, aliis X dictus</i>	404 e, 405 d f
Flaccus <i>comes</i>	5 c e, 6 a b c d, 7 a c d		Fredericus I <i>Ænobarbus imperator</i>	303 d, 379 d, 380 b, 638 c, 640 a b, 642 a d e f, 643 a b d, 645 b, 648 b d, 665 e, 666 a f, 669 b d, 675 c, 699 d, 776 a, 779 d
Flavianus <i>prefectus Roma</i>	490 d f		Fredericus III, <i>aliis IV, imperator</i>	449 b c d e f, 456 a, 459 d, 460 b
† Flavii <i>corpus in monasterio Gemmeticensi</i>	83 f, 98 b f		Fredericus <i>Aragonius, Sicilia rex</i>	709 d, 710 c
Flisca <i>illustris familia Genuensis</i>	129 a b c, 131 e f, 132 a, 150 e, 151 f, 152 a e f		Freslon (<i>Andreas</i>) <i>Prior monasterii Melinaenfis, adiit translationi B. Reginaldi eremita</i>	626 f, 627 a b c
Flisca (<i>Limbania</i>) <i>soror S. Catharinae Genuensis</i>	129 f, 133 f, 134 a, 151 b, 153 c d, 155 d, 182 f		Fritigernes <i>Gothorum rex</i>	39 b c d, 40 c d, 41 d, 43 b c
Flisca (<i>Thomasa</i>) <i>vidua, monialis Ordinis S. Dominici</i>	154 e, 156 b c, 177 a		Fritigildis <i>Marcomanorum regina ad Christum conversa</i>	357 c
Fliscus (<i>Hugo</i>) <i>è comitibus Lavania genitus</i>	129 b		Frontina <i>virgo à S. Sidonio Apollinare landata</i>	61 f
Fliscus (<i>Jacobus</i>) <i>pater S. Catharinae Genuensis</i>	123 c, 129 c, 130 a, 131 d e, 150 e f, 151 f, 152 e f, 180 b c, 182 c		Fronto <i>foris avus S. Apri Tullenfis episcopi</i>	61 e
Fliscus (<i>Jacobus</i>) <i>frater S. Catharinae Genuensis</i>	129 f		Frotarius <i>episcopus Tullenfis</i>	57 a, 64 a, 65 b c d, 72 a, 76 b
Fliscus (<i>Ibleetus</i>) <i>nobilis Genuensis</i>	132 a			
Fliscus (<i>Joannes</i>) <i>frater S. Catharinae Genuensis</i>	129 f			
Fliscus (<i>Laurentius</i>) <i>frater S. Catharinae Genuensis</i>	129 f			
Septembris Tomus V.				

INDEX HISTORICUS

- Fuentes (Petrus de) procurator fiscalis sacra inquisitionis Cesaraugustae 76 b
 Fulbertus episcopus Cameracensis 736 d
 Fulbertus episcopus Carnotensis 83 b
 Fulbertus monachus S. Andoëni apud Rotomagum, scriptor miraculorum ipsius, ac forte biographus S. Aichardi abbas Gemmeticensis 83 b
 Fulchardus abbas Montis S. Disibodi 632 c
 Fulgosia familia illustris Genuensis 131 e f
 Fulgosius (Paulus) nobilis Genuensis 131 f, 132 a
- G**
- G**ainas Gothorum dux 255 d
 Gaitegrima Pandulf II Beneventani princeps filia 380 f, 404 f
 Gallego (Joannes) Ordinis Eremitarum S. Augustini multis muniis apud suos clarus 807 d e, 808 a b, 861 a
 Galliego (Thomas) consanguineus S. Thome à Villanova 829 d e
 Gallienus imperator 470 f, 471 a, 475 f
 Gallo (Gregorius) professor sacre Scripturae Salmantica, deinde episcopus Orcelensis & Segoviensis 868 e
 † Gallus abbas 511 f, 514 a, 515 c
 Gallus imperator 470 c e, 475 f
 Gallus comes Cabilonensis à S. Valerio martyre natus 16 e f, 17 a
 Gallus iniquus infestator episcopatus Traiectensis 539 e f, 540 a & seqq., 542 b, 543 c e f, 544 a b c, 545 ab, 548 ab, 577 b, 578 d, 587 c d, 597 de, 599 df, 617 c d
 Galterius abbas Trenorchiensis 18 c
 Galterius probabilius frater B. Ludovici Alamandi 440 a b c d
 Gamansius (Joannes) Societatis Jesu presbyter, optimè meritus de Museo nostro 110 a, 111 c, 295 b, 341 c, 472 e, 630 e, 763 c, 788 e, 794 b
 Gamboa (Franciscus) archiepiscopus Cesaraugustanus 744 b
 Gandon (Sylvanus) canonicus ecclesie S. Petri Andegavensis, adstitit translationi reliquiarum B. Reginaldi eremita 626 f
 Garnerius monachus Trenorchiensis, scriptor Vita & S. Valeriani martyris 14 d e f, 15 ab, 27 & seqq., 29 a
 Garnulphus episcopus Tornacensis 553 f
 Garzia (Agnes) amita S. Thome à Villanova 803 d, 850 c, 851 c d
 Garzia (Alphonsus Thomas) pater S. Thome à Villanova 802 c def, 803 a b c d f, 804 a & seqq., 825 d, 827 f, 828 e f, 829 a c, 834 c d, 835 f, 836 a b c, 837 c d, 838 a d f, 839 a, 840 a b, 841 c, 967 e
 Garzia (Joannes Thomas) Ordinis Eremitarum S. Augustini, frater S. Thome à Villanova 803 d
 Garzia (Martinus) canonicus Cesaraugustanus, deinde episcopus Barcinonensis 733 c, 736 b c, 738 c d
 Garzia (Petrus) parochus Castellanus, S. Thome à Villanova aenomous 824 e, 832 c d, 944 f, 945 a
 Garzia (Sebastianus) procurator causa beatificatio- nis S. Thome à Villanova 959 f
 Gasbertus archiepiscopus Arelatensis 437 d, 456 e
 Gaudianus, inter Pretermisso 466 a b
 Gaufridus Prior Vofensis, scriptor gesta episcoporum Lemovicensium 783 c e
- Gauflenus episcopus Matisonensis interfuit dedica- tioni monasterii Trenorchiensis 18 d
 † Gauzlinus episcopus Tullenensis 55 b c, 56 c, 57 c, 64 b, 71 e, 73 d, 76 b, 78 e
 Gebeno Prior Eberbacensis, scriptor seculi XIII, 675 a b c d
 † Gebetrudis abbatissa Habendenensis inventio, inter Pretermisso 467 a d
 Gebhardus abbas Hirsaugiensis 631 d e
 Geiger (Ludovicus) decanus collegiae ecclesie SS. Michaëlis & Petri Senioris Argentorati 317 a b c d
 Geila incesta uxor Gozberti ducis 544 c f
 Geilo abbas S. Filiberti 15 c d, 17 c e, 18 c e f
 † Gelasius I Papa 260 e
 Gelasius II Papa 50 e
 Geldolphus abbas Brunvilariensis scribit ad S. Hildegardem 693 d e f, 694 a e f, 695 d
 † Geminianus martyr, inter Pretermisso 463 c
 † Generosa martyr, inter Pretermisso 250 c f
 Genesius ex mimo martyr 37 f
 Genesius presbyter S. Nicomedis in concilio Roma- no sub S. Symmacho 7 e
 † Gengulphi martyris reliquias impetrat S. Gerar- dus Tullenensis episcopus 77 b, 78 f
 Genfericus Wandalorum rex 49 a d, 50 b, 54 c f, 423 e, 424 e
 Gentilis (Maria Francisa Xaveria) patria Ge- nuensis 186 f
 Genuenses Saracenos in Africa ingenti clade affi- ciunt 398 d e
 † Georgii martyris corpus ex Hispania in Galliam translatum 103 b d
 † Georgius martyr 481 a
 Georgius Austriacus, archiepiscopus Valentinus, deinde episcopus & princeps Leodiensis 815 a b, 828 c, 872 a, 886 a b, 890 f, 927 e
 Georgius princeps Brunsicensis & dux Hannove- rae 999 c
 Georgius de Avila Eremita Augustinianus, misio- narius in Mexico 812 c
 † Gerardus episcopus Tullenensis 56 c e f, 57 c, 65 a b f, 66 a b, 76 f, 77 a & seqq., 78 e f, 79 a
 Gerardus monachus S. Apri corpus abscondit 75 d e
 † Gerasimus abbas in Palestina 137 f
 Gerebertus episcopus Virginiensis 511 b, 912 e
 † Gerlacus eremita 663 b c
 Gerlindis mater S. Eugenie abbatissa Hohenbur- gensis 333 a d
 † Germanus patriarcha Constantinopolitanus 275 a, 279 b
 † Germanus episcopus Parisiensis 512 f
 Germanus abbas, inter Pretermisso 466 b
 Geroldus abbas monasterii Murensis in Helveti- a 199 e, 200 c d e
 † Gertrudis abbatissa Nivellensis 521 f, 589 c, 591 a, 596 f, 597 a, 599 c
 † Gervasii corpus à S. Ambroso inventum 489 f, 491 e, 493 a
 Gilbertus Porretanus episcopus Piëtaviensis 656 d
 Ginettus (Martius) S. R. E. Cardinalis 749 c, 751 b, 966 a b
 Giraldus vel Gerardus, episcopus Ostiensis 387 f
 Girardus archiepiscopus Sipontinus interfuit dedi- cationi ecclesie Casinensis 389 a
 Girardus ex comitibus Marsorum, monachus Ca- sinensis, praepositus S. Nicolai in Pica, ac denique abbas Casinensis 420 f, 422 e
 Gitardus consul Fundanus, benefactor monasterii Casinensis 391 a, 420 e
 Gioldis (Abraham de) episcopus Cremonensis 121 c
 Gi-

IN TOMUM V SEPTEMBRIS

Giselbertus abbas S. Vincentii in Prato Mediolani	10f	Gregorius II Papa	279 a
Gilloaldus episcopus Virdunensis	511 b, 912 e	Gregorius IV Papa	472 e f, 473 d
Gisulphus II princeps Salernitanus	377 d e, 394 a b, 397 f, 405 f, 407 e, 408 d e, 415 a, 416 d, 429 c f, 430 e, 431 a b	Gregorius V Papa	304 e f
† Glyceriae V. M. corpus in insula Lemno	277 a c, 279 c	† Gregorius VII Papa	374 e, 375 f, 376 a b d e, 377 c e f, 387 a d e f, 390 c d, 391 f, 392 a b c d e, 393 a b, 394 a & seqq., 395 a & seqq., 396 a b f, 397 a b c d e, 398 a b c, 399 b c, 416 e, 420 b, 421 b c d e, 422 b c, 423 a d, 424 a d, 425 a b d e, 426 b, 427 a b c, 428 e f, 430 b c, 431 a d, 432 c d f, 433 a f, 434 e, 435 a
† Gobuldeus monachus seculo v,	49 d. Eius cor- pus Pifis	Gregorius IX Papa	630 f, 678 a b c, 700 c, 701 e
† Godefridi Cappenbergensis, Ordinis Premonstra- tensis, reliquiarum depositio, inter Pratermissos	249 a	Gregorius XII Papa	440 f
Godefridus Bullionius, postea Hierosolymorum rex	557 e, 559 b	Gregorius XIII Papa	294 a, 296 d, 299 e f, 300 a, 308 b & seqq., 309 a d e f, 387 c
Godefridus Barbatus, Etruria & Lotharingia dux	380 d, 410 d e, 411 c, 413 f	Gregorius XV Papa	720 d e, 748 b c, 801 b, 963 a b c e f, 974 e
Godefridus episcopus Ultrajectinus scribit ad S. Hil- degardem	663 d e	† Gregorius Turonensis episcopus	761 e f, 762 a b d, 782 b
Godefridus abbas incerti loci iussit scribi Vitam S.		Gregorius S. R. E. diaconus, legatus Ponificius ad principes regni	430 c
Hildegardis	630 a b, 679 c d e, 683 a b, 690 e f	Gregorius patriarcha, inter Pratermissos	251 a
Godefridus monachus, primus biographus S. Hil- degardis Bingiana	630 a b c d, 634 b c d e, 679 c d e, 683 b c, 699 b	Gregorius Stotorum rex	793 c, 794 c
Godeschalcus diaconus Leodiensis, biographus S.		Gregorius consul Romanus, benefactor monasterii Cassiniensis	411 a
Lamberti episcopi 518 b & seqq., 519 a b c d e, 520 e f, 521 a, 591 b, 601 d e, 602 f, 603 a		Gregorius abbas S. Sophiae Beneventi	403 e
Godeschaldi (Theodoricus) canonicus Leodiensis	565 b	Gregorius Raynoldus abbas S. Victoris Mediolani	495 c
Godinus filius Warnacharii, Majoris-domus Bur- gundia	63 d	Grille d'Estoublon (Jacobus de) vicarius genera- lis archiepiscopi Arelatenensis visitavit corpus B.	
Godo episcopus Tullenensis	762 a	Ludovici Alamandi, archiepiscopi Arelatenensis & S. R. E. Cardinalis	437 e f
Goe (Christianus de) facellanus Leodiensis	564 f	Grille de Robiac (Jacobus Henricus de) praefectus sacrarii ecclesie metropolitana Arelatenensis, adsti- vit visitationi corporis B. Ludovici Alamandi 437 e	
Goffridus episcopus Aversanus interfuit dedicatio- ni ecclesie Cassinensis	389 b	Grimaldi familia illustris Genuensis	131 e f
Goffridus episcopus Perusinus interfuit dedicationi ecclesie Cassinensis	389 b	Grimo abbas Tabulienensis	512 c d
Goffridus Monius, à B. Desiderio abate in feu- dum accipit castrum Suiense	424 d	Grimoaldus Boiorum dux	544 e
† Golbodei martyris corpus Roma in ecclesia B.		Grimoaldus Pippini Heristalli & Pletrndis filius	
M. V. Montis Cali	46 d e	538 c d, 539 b c, 550 f, 551 a, 581 a, 597 a 599 c, 601 c, 602 a b, 612 c, 614 b	
Gomo intersector S. Ludmilla, Bohemia ducissa	349 d e f, 359 e f, 360 a f, 361 a b c	Guaimarius IV princeps Salernitanus	380 f, 381 d, 382 c, 403 d e, 404 c f, 405 c, 407 e
Gondebaldus emenitus Clotarii I Francorum regis filius	784 e	Guarca familia illustris Genuensis	131 e f
Gonterus episcopus Spirensis scribit ad S. Hildegardem	640 e	Guerente (Petrus) Ordinis Eremitarum S. Augu- stini	810 d
Gonzaga (Carolus II) Mantua dux	1036 f	† Guerrini martyris translatio, inter Pratermissos	2 f
Gonzaga (Franciscus) Minister Generalis Ordinis Minorum, deinde episcopus Mantuanus	127 d	Guevara (Didacus de) visitator Ordinis S. Augustini, testis in Castellano processu canonizationis S. Thoma à Villanova	824 d, 835 a
Gonzaga (Franciscus) episcopus Cephaleditanus vi- suavit corpus B. Gandolphi	724 a b	Guevara (Joannes de) à S. Thoma à Villanova in Ordinem Eremitarum S. Augustini admissus	867 e f
† Gordianus, inter Pratermissos	756 e	Guibertus archiepiscopus Ravennas, antipapa, Cle- mens III dictus	374 f, 375 b, 394 f, 395 a c d, 397 b c, 398 a d f, 424 c, 425 b, 429 b, 430 d, 431 a c d e f, 432 c d f, 433 a b
Gotecelinus, monachus Benedictinus è monasterio S.		Guibertus vel Wibertus monachus Gemblacensis S.	
Bertini, forte biographus S. Editha virginis	365 a b c	Hildegardem consult de variis questionibus 655 e f, 656 a, 674 f, 675 a, 682 c f, 683 a	
† Gothardus episcopus Moguntinus	12 c	† Guilielmus abbas S. Benigni Divionensis	64 b
Gothi Catholici ad Arianum traducti	39 c d e f, 40 a. Imperium Orientis magna strage afficiunt	Guilielmus & Socii martyres Tridentini, inter Pra- termissos	4 c
	488 e	Guilielmus episcopus Larinenensis interfuit dedicatio- ni ecclesie Cassinensis	389 b
Gotifredus intrusus in archiepiscopatum Mediola- nensem	377 c	Guilielmus, fidei Guibertus episcopus Rubbesanus interfuit dedicationi ecclesie Cassinensis	389 b
Græcorum legati pro unione Ecclesie	443 b d e, 446 c, 459 d, 460 b	Guilielmus episcopus Salpitanius	389 d
Gran (Antonius) sicarius B. Petri Arbuefi	733 e f, 734 a	Guilielmus episcopus Teanensis interfuit dedicatio- ni ecclesie Cassinensis	389 b
Gratianus imperator	39 b, 41 e, 488 d f, 489 b, 499 c	Guilielmus episcopus VI abbas Cassinensis	390 a Gu-
Gratianus S. R. E. Cardinalis	429 a, 430 c		
† Gregorius Magnus Papa	260 f, 298 e f, 307 e, 831 e		

INDEX HISTORICUS

- Guilielmus à *S. Amore* 676 e
 Guilielmus abbas *Trenorchiensis* 19 a
 Guinerannus monachus, *S. Apri corpus abscondit* 75 d e
 † Gundelindis *discipula S. Odiliae abbatis amita*
sue, deinde abbatis inferioris monasterii ejusdem
S. Odiliae 333 b c d e, 334 c d, 335 f
 Guntherus *archiepiscopus Coloniensis* 106 d f, 107
a b c, 108 a, 109 a
 † Gunthramus *Burgundionum rex* 17 b c, 63 f,
784 d
 Gutierres (*Andreas*) *vir locuples, per S. Thomam*
à Villanova ad sanctam vitam induitus 850 b c
- H**
- H** Abdarraghman II *Saracenorum rex in Hispania* 338 e
 Abdarraghman III, *Saracenorum rex in Hispania* 104 d f, 105 e, 338 f, 339 a d, 621 b,
625 e
 Hadelheidis *abbatis Ganderheimensis sribit ad*
S. Hildegardem 659 e
 Han (*Christophorus*) *parochus in Holtzheim, ad-*
suuit translationi corporum SS. Einbette, Vorbet-
ta & Villbette virginum 317 b
 Haraldus *Danorum rex* 4 a
 Harenbaure (*Joannes Josephus*) *thesaurarius ec-*
clesie metropolitana Arelatenis, adstitit visita-
tioni corporis B. Ludovici Alamandi 437 e
 Hartmannus *propositus metropolitana Moguntinae S.*
Hildegardem consulit 659 c
 Hartradus *canonicus Bingiensis, testis in Actis de*
virtutibus &c S. Hildegardis 698 d
 Hartvicus *episcopus Bremensis sribit ad S. Hilde-*
gardem 639 f, 641 a b, 687 e
 Hastings *Normanorum sive Danorum dux* 84 e
 Haug (*Grabiel*) *episcopus Tripolitanus, Argen-*
toracensis episcopi suffraganus, translulit corpo-
ra sanctorum virginum Einbette, Vorbette &
Villbette 317 a b c
 Hazart (*Cornelius*) *Societatis Jesu presbyter* 974
b c
 Hedwigis *monialis in Monte S. Ruperti exami-*
nata de virtutibus &c S. Hildegardis 697 e,
698 a f, 700 e
 Heldericus *propositus S. Simeonis Trevirensis sribit*
ad S. Hildegardem 659 c d
 † Helena *imperatrix, inter Prætermisso* 2 c. *Item*
779 a f
 Helingerus *abbas Montis S. Disibodi* 654 e f, 655
a b, 657 d, 686 f, 687 e
 Hembercourt (*Guido*) *obtinuit aliquas reliquias*
S. Lamberii episcopi 565 a
 Henanus aut Enanus *eremita in Hispania, inter*
Prætermisso 756 b c
 † Henricus II *imperator* 340 f
 Henricus III *imperator* 416 e
 Henricus IV *Germania rex, postea imperator* 375
a b, 376 b c, 377 c e, 394 f, 395 a & seqq.,
396 a, 398 c, 416 e, 423 c & seqq., 424 a b c
d f, 425 a b d e, 427 a b, 430 c e, 431 c d e f,
432 c d, 433 a, 631 b, 679 f, 681 a
 Henricus IV *Gallia rex* 626 b
 Henricus II *Anglia rex fundator abbatis Meli-*
nænsis 626 b, 628 f, 629 d
 Henricus VII *Anglia rex* 327 e, 368 a
 Henricus *archiepiscopus Moguntinus* 633 b c f,
634 a, 639 c d e f, 641 a, 665 a, 680 d e, 682
a f
 Henricus II *episcopus Leodiensis* 563 f, 564 a
 Henricus *episcopus Pragensis* 663 f
- Henricus *episcopus de Bevez scribit ad S. Hilde-*
gardem 644 c d
 Henricus *dux Brabantie* 564 a
 Henricus *comes Namurcensis* 558 d, 561 b, 564 a
 Henricus *comes Salmenensis* 561 e f, 562 b
 Henricus *comes, benefactor monasterii Casinensis*
396 c
 Henricus *abbas monasterii S. Mamiliani* 50 e
 Henricus *archidiaconus & decanus Leodiensis* 520 b
 Henricus *archidiaconus Leodiensis* 558 c d
 Henricus *canonicus Bingiensis, testis in Actis de*
virtutibus &c S. Hildegardis 698 d
 Henricus *Calstrius Ordinis Prædicatorum, inter*
Prætermisso 759 a
 Heraclius *imperator* 258 b c, 275 b, 521 f, 522
a, 603 e
 Heremannus *episcopus Salesberiensis* 365 b
 † Heribertus *archiepiscopus Colonensis* 572 a, 573 b
 Heribertus *archiepiscopus Mediolanensis. Vide E-*
ribertus.
 Heribertus *propositus virginum in Monte S. Ru-*
peri prope Bingium 635 d c
 Herimannus *archiepiscopus Colonensis* 519 d e,
581 c, 582 c
 Herisplindis *mater S. Lamberti episcopi* 521 d c,
522 b, 575 f, 589 c, 603 d e
 Herlindis *virgo, soror Egberti Trevirensis episcopi*
& Arnulphi Hollandie comitis, inter Prætermis-
sos 759 b
 Hermannus *episcopus Tullensis* 60 f
 † Hermetis *reliquiae Casini* 419 c
 Hernandes *subæconomus S. Thome à Villanova* 832
c d, 944 e f
 † Hernci, *abbatis Cenomanensis corpus translatum*
478 c, 479 a b
 Herodes *Antipas, tetrarcha Gallilee* 597 b c
 Herodias *incesta uxor Herodis Antipa* 597 b c
 Hervæus. *Vide Erveus*
 Herveus III *abbas Trenorchiensis* 18 c, 26 b, 27 a
 Hetto *abbas Angiensis, deinde episcopus Argen-*
toracensis 333 c
 † Hia *virgo martyr, inter Prætermisso* 755 e
 † Hieremias *martyr Cordubensis* 336 c, 338 c, 339
a, 618 a b, 625 e, 756 d. Item inter Prætermisso
463 c
 † Hieremias *monachus Tabanensis & martyr* 620
c d f, 623 a b, 624 b c
 Hieronymus II *abbas Murensis in Helvetia* 199 d
 † Hilarii *reliquiae Casini* 415 d
 Hilario monachus *scriptor Vitam aliquam S. Sa-*
tyri confessoris 486 b c 508 a
 † Hilarus *Papa* 783 c
 Hildebertus *vir nobilis, pater S. Hildegardis vir-*
ginis 631 d, 680 a, 681 a
 † Hildebrandus *S. R. E. Cardinalis, postea Ponti-*
fx 387 a d e f, 389 e, 409 e f, 412 a, 420 b.
Vide † Gregorius VII Papa.
 Hildebrandus *archiepiscopus Capuanus* 389 a, 411
e, 413 f, 414 a d e
 Hildegarda *abbatis Tigurina & Schwartenfis*
107 c f
 Hilduinus *archiepiscopus Mediolanensis, inter Præ-*
termisso. 4 b
 Hillinus *archiepiscopus Trevirensis sribit ad S. Hil-*
degardem 640 c d e
 † Hiltrudis *virginis reclusa Latiensis elevatio, in-*
ter Prætermisso 466 f. *Ejus reliquia Latii 569*
f, 570 a f
 Hiltrudis *filia comitis Spanheimensis, monialis in*
Monte S. Ruperti prope Bingium 635 a
 † Hippolitus *martyr Roma* 470 b f, 471 e, 472 a b
 Hitto *episcopus Fisingensis reliquias S. Alexandri*
Pa-

IN TOMUM V SEPTEMBRIS

Papa & Juslini presbyteri martyris Româ singam transfert	472 def, 473 cd	pfit Vitam B. Gandolphi, & corpus elevavit
Hoelnoes (Perrus de) canonicus Leodiumensis	566 ab	701 f, 702 abc, 703 a, 704 d, 706 cde,
† Hoildis virginis Translatio, inter Pratermissos	463 a	709 def, 710 abc, 720 b, 721 cd, 723 ab
Honegger (Bonaventura) abbas Murensis in Helvetia	244 e	Jacobus asceta, inter Pratermissos 4 b
Honestus episcopus Verolensis interfuit dedicationi ecclesiae Casinensis	389 a	Jacobus laicus Ordinis Minorum, inter Pratermissos 465 a
Honofrius (Antiochus) vicarius episcopi Auximani	1011 ab	Jannellus cum B. Desiderio abbate pacificatur de castello Saraceno 424 cd
Honorius II Papa	307 e	† Januarii reliquia Casini 419 bc
Honorius III Papa	50 e	Jaquintus monachus, dcinde abbas Salerni, Ordinis S. Benedicti 402 f, 403 ab, 404 ac
Horn (Joannes de) episcopus Leodiumensis	565 ef, 566 e	Jaspar abbas Stabulensis 566 ab
Hoses (Joannes de) canonicus Carthaginensis, subdelegatus Matriti in causa beatificationis S. Thomae à Villanova	960 b	Jaubert de Barraut (Joannes) archiepiscopus Arelatensis, visitavit corpus B. Ludovici Alamandi 438 a
Hostivitus Bohemiae dux	357 e	Ida mulier à S. Hildegarde ad Philippum abbatem Parcensem missa 662 bd
† Hubertus episcopus Leodiumensis	518 cf, 519 a, 526 f, 527 a, 531 d, 534 de, 537 b & seqq., 538 a & seqq., 539 abcd, 545 cd, 546 c, 551 ef, 552 a & seqq., 553 abcd, 554 ab, 556 b e, 557 a, 563 d, 567 ae, 570 a, 573 c, 580 ab, 581 cd, 601 a, 604 f, 611 cdef, 612 ae, 616 bcd, 617 e	Jezebel uxor Achab, regis Israël 597 b
† Hugo archiepiscopus Rotomagensis	83 ef, 98 a, 100 cde. <i>Ejus corporis translatio</i> 81 a & seqq.	† Ignatius Loyola, fundator Societatis Jesu 422 cd
† Hugo abbas Cluniacensis	424 c, 425 bc	Ignatius abbas Engelbergenensis 227 cde
Hugo archiepiscopus Bisonticensis benefactor monasterii Trenorchiensis	19 a	Imperialis (Josephus Renatus) S. R. E. Cardinalis 175 f, 180 a, 186 de
Hugo archiepiscopus Lugdunensis	375 f, 376 a & seqq., 377 a & seqq., 397 c, 398 b f, 399 a c, 428 e, 430 ab, 433 bc, 434 de	Indicia virgo, S. Marcellina socia 489 e, 490 a
Hugo II episcopus Leodiumensis	549 f	† Infans monachus seculo v, 49 abd. <i>Ejus corpus Pissis</i> 48 c, 49 d
Hugo episcopus Telosanus	314 f	Ingarius (Gaspar) Ordinis Predicorum, inquisitor Aragonia 732 e, 733 d, 753 bc
Hugo monachus aut abbas Curia-Dei, inter Pratermissos	759 ab	Innacius episcopus Monorbinensis, interfuit dedicationi ecclesiae Casinensis 389 b
Hugo filius Ethiconis, Alemannia ducis	333 c	† Innocentia V. M., cuius corpus Vicentia reperitum dicitur, verisimilius eadem est cum S. Innocentia Ariminensi, inter Pratermissos 249 c
Hugo Caroli Magni filius, abbas S. Medardi & Novalicensis	65 de	f, 250 a. Item 311 f, 312 a & seqq.
Hugo comes Cabilonenensis, episcopus Autissiodorensis munificus in abbatiam Trenorchiensem	18 df	† Innocentia virgo martyr culta Bononiae 312 e
Hugo filius Rainaldi comitis Barensis	558 a, 560 cdef, 561 aef, 562 abcd	† Innocentius martyr ex legione Thebaea, inter Pratermissos 4 f
Hugo Flaviniacensis refutatus	377 ef, 378 ab	Innocentius II Papa 19 b, 307 e
Hugo comes, benefactor monasterii Casinensis	392 b	Innocentius III Papa 421 f, 568 a
Hugoninus Alamandus Arbenai dominus, secundum aliquos frater B. Ludovici Alamandi	439 f	Innocentius IV Papa 9 f, 10 ab, 129 bc, 150 e, 182 c, 678 d
Humbertus episcopus S. Rufine	406 e	Innocentius VIII Papa 162 f, 753 ab, 754 e
Humbertus episcopus Sylve Candide	404 a, 405 a	Innocentius X Papa 128 c, 196 abc, 198 d, 739 e, 740 a, 963 f, 971 b, 998 b, 1005 abc, 1008 f, 1010 f, 1012 a, 1031 e, 1032 ae, 1035 a, 1037 af, 1038 a
Humbertus abbas Sublacensis	387 ef	Innocentius XI Papa 127 c, 180 a, 1012 e, 1033 d, 1036 c, 1044 a, 1046 cd
Hungarorum varia irruptiones	74 de, 76 d, 79 a, 357 d	Innocentius XII Papa 179 a
Hungus Scotorum rex	319 de	Innocentius episcopus Cenomanensis 330 f, 331 b
Hunnorum eruptions	604 e	† Joachim pater Deipare, inter Pratermissos 249 c
Huraltus (Jacobus) episcopus Augustodunensis	479 e	Joanna Hispaniarum regina, mater Caroli V imperatoris 950 d
Hurtadus (Joannes) Ordinis S. Dominici	826 b, 845 f, 846 ab	Joanna II regina Neapolis 129 c
Hussitæ heretici in Bohemia	340 af, 459 d, 460 b	Joanna Austriaca, Joannis Lusitania principis conjux 941 d
I		† Joannes Baptista 597 bc. <i>Ejus reliquia Casini</i> 415 de
Jacob patriarcha	590 f	† Joannes Chrysostomus 915 dc. <i>Ejus corpus Roma</i> 568 b
† Jacobi apostoli reliquia Casini	415 b cde, 419 c	† Joannes episcopus Alexandrinus, cognomento Eleemosynarius 839 d
Jacobus I Aragonia rex	730 f	† Joannes martyr apud Marsos, inter Pratermissos 466 d, 756 ef, 757 a & seqq., 758 a
Jacobus VI Anglia rex	326 c	† Joannes presbyter Roma corpora sanctorum martyrum sepelit 293 ef, 294 a, 301 b
Jacobus IV Scotorum rex	327 ef. Item inter Pratermissos	† Joannes Marcus 467 ef, 468 a
Jacobus de Narnia, episcopus Cephaleditanus, scripsit Tomus V.	758 cd	† Joannes à S. Facundo 860 e, 863 cd. <i>Ejus reliquia in Belgium allata</i> 976 d
		† Joannes Franciscus Regis Societatis Jesu 176 a
		Joannes VI Papa 538 b
		Joannes VII Papa 539 b
		Joan-
		† 3

INDEX HISTORICUS

Joannes VIII Papa	342 f, 343 ab, 344 b, 357 c,
794 e, 795 e f, 797 e	Joannes Baptista à S. Agatha vicarius Capucinorum in conventu Petra-Rubea	1008 b
Joannes XIII Papa	352 e, 363 e	Joannes Fredericus princeps Brunsvincensis, dux Hannovera, ad fidem Catholicam conversus	999 b c d, 1011 e, 1024 a b c d, 1026 a
Joannes XXII Papa	678 e f, 709 d, 710 c	Joannes de las Casas Ordinis Eremitarum S. Augustini, Prior provincie Batice	807 f, 808 a
Joannes Palaeologus imperator Gracorum	443 c
d e	Joannes de Oseguera Eremita Augustinianus, missionarius in Mexico	812 c
Joannes II Aragonia rex	732 d	Joannes de S. Romano Eremita Augustinianus, missionarius in Mexico	812 c
Joannes III Lusitania rex	848 e f, 941 d	Joannes de Segovia interest concilio Basileensi	444 e, 447 a b, 448 f, 449 b c
Joannes Calimirus è Societate Jesu, S. R. E. Cardinals, deinde Polonia rex	999 b, 1033 d, 1035 a b, 1037 a	† Joannis apostoli reliquia Casini	415 c d
Joannes dux Brabantie	549 f	† Joannis martyris reliquia Casini	415 c d e, 419 b c
Joannes Austriacus, magnus Prior Castella & superius exercitum dux	744 c	† Joannis martyris corpus à S. Theodora sepulatum	484 b e
Joannes archiepiscopus Amalfitanus interfuit dedicationi ecclesiae Casinensis	389 c	† Joannis Columbini, Jesuorum fundatoris, corpus prope Senas	299 b f
Joannes I archiepiscopus Beneventanus	404 c d, 405 d	Joannettis (Nicolaus de) Prior generalis Ordinis Eremitarum S. Augustini	976 c
Joannes Aragonius archiepiscopus Cæsarangustianus	732 d	Jocundus pater S. Aredii abbatis	786 d
Joannes archiepiscopus Neapolitanus, interfuit dedicationi ecclesiae Casinensis	389 a	Joffredus episcopus Cabilonensis interfuit dedicationi monasterii Trenorchiensis	18 d
Joannes archiepiscopus Surrentinus, interfuit dedicationi ecclesiae Casinensis	389 a	Joffredus Ridellus, Cajeta dux, benefactor monasterii Casinensis	391 d e, 392 b
Joannes episcopus Balvensis interfuit dedicationi ecclesiae Casinensis	389 d	Jordanus princeps Capuanus & Cajeta dux	385 d, 392 a & seqq., 393 a c d e, 394 c d, 396 d e, 397 e f, 398 a, 408 f, 415 a, 416 d, 421 d e, 423 b c d f, 424 a d e, 429 a b, 430 a f, 431 a
Joannes episcopus Calenus seu Foriclandiensis, interfuit dedicationi ecclesiae Casinensis	389 b	Jorlet (Joannes) parva mensa canonicus Leodiumensis	564 f
Joannes episcopus Cannensis interfuit dedicationi ecclesiae Casinensis	389 b	† Josaphat episcopi Pollocensis martyrum probatum	748 e f
Joannes episcopus Juvenatiensis, interfuit dedicationi ecclesiae Casinensis	389 b	Joseph patriarcha	590 f, 593 f, 687 a
Joannes episcopus Melplitensis in concilio Lateranensi sub Alexandro III Papa	388 e	† Josue Israëlitarum dux	590 b c
Joannes episcopus Picenus, interfuit dedicationi ecclesiae Casinensis	389 b d	† Jovini confessoris corpus Piëtavis	86 f
Joannes episcopus Pisaurensis	569 c d	† Irenæus martyr Rome	470 c, 471 f, 472 a
Joannes episcopus Portuensis interest dedicationi ecclesiae Casinensis	389 a	† Irene cum Sophia martyr, inter Prætermisso	466 d
Joannes episcopus Serinensis seu Sarnensis	389 d	Irene imperatrix	258 e, 259 f, 260 a b d, 280 d e f, 281 e f, 282 a b, 283 a b
Joannes ex monacho Casinensi episcopus Soranus	419 b c	† Isaac monachus Tabanensis & martyr	620 b c f
Joannes episcopus Tusculanensis, interest dedicationi ecclesiae Casinensis	389 a, 415 b	Isabella imperatrix, Caroli V conjux	811 c d, 826 d, 848 c d f
Joannes Veliternensis episcopus, pseudo-papa. Vide Mincius		Isabella Clara Eugenia Belgii princeps	335 c, 932 d
Joannes episcopus Vigiliensis, interfuit dedicationi ecclesiae Casinensis	389 b	Isabella Clara ducissa Mantua	1035 a, 1036 f, 1037 a
Joannes III abbas Casinensis	304 c	Isengrinus episcopus Ratisbonensis	351 c
Joannes abbas Sublacensis	387 f	† Isidorus Bononiensis, inter Prætermisso	755 e f
Joannes sub Claudio II imperatore corpora martyrum Roma seplit	472 c d	Issen filius Habdarrahgmanni II Saracenorum regis in Hispania	338 e
Joannes Alamandus, probabilius pater B. Ludovici Alamandi	440 a	† Istochius monachus seculo v	49 a b d, 51 f
Joannes Alamandus, probabiliter frater B. Ludovici Alamandi	440 a	Ita Lotharingica, uxor Radobothonis comitis Habsburgensis, fundatrix monasterii Murenensis in Helvetia	195 f
Joannes comes Teanensis, monasterio Casinensi munificus	390 e	† Ivanus eremita in Bohemia	347 def, 348 a b c d
Joannes canonicus Moguntinus, prepositus Bingenensis, testis in Actis de virtutibus S. Hildegardis	700 a	† Judæ apostoli reliquia Casini	415 c
Joannes sextus Magister Ordinis Predicotorum, inter Prætermisso	251 a b	Judæi auctores cadii B. Petri Arbuesii	728 b c, 733 def, 734 a f, 735 a, 753 c def, 754 ab
Joannes Hiserniensis, vir nobilis, benefactor monasterii Casinensis	391 b, 420 f	Judice (Franciscus) S. R. E. Cardinalis	975 c
Joannes Abbatulus	564 b c d	† Juui, vel Juvii corpus Wiltonia	371 ab, 372 d
Joannes antipapa	304 e	Juliana à Falconerius	176 a
Joannes pseudo-cardinalis ab antipapa Clemente III creatus	425 b	† Juliani reliquia Casini	415 c
Joannes Frisingensis, pseudo-cardinalis à Felice antipapa factus	449 a	† Julianus martyr Briaventis	760 a b c e, 761 a b c d f,

IN TOMUM V SEPTEMBRIS.

b c d f, 762 a b c d f, 763 b d, 764 a b e, 766 f, 767 a d	puanus 383 e
Julianus <i>apostata imperator</i> 37 b c e f	Landolphus <i>comes Aquinenensis</i> 393 c d e
† Julius <i>martyr in Anglia sub Diocletiano</i> 477 e f	Landolphus <i>comes Minianensis, benefactor monasterii Casinensis</i> 411 a
Julius I <i>Papa</i> 777 b, 778 a	Landolphus <i>comes Teanensis, monasterii Casinensis benefactor</i> 390 e
Julius II <i>Papa</i> 179 b c	Landolphus I <i>episcopus Brixienensis</i> 262 b
Julius III <i>Papa</i> 914 c	Lanfranconius (Petrus) <i>Prior generalis Ordinis Eremitarum S. Augustini</i> 964 d
Julius <i>commentarius episcopus Mediolanensis</i> 778 a	Lang (Benedictus) <i>Prior Monasterii Murensis</i> 196 a
Ivo <i>episcopus Carnotensis</i> 628 d e, 629 a	Lanti (Marcellus) <i>S. R. E. Cardinalis</i> 998 b c d
† Justinia V. M. 252 c	Lanuza (Vincentius Blascus de) <i>canonicus paenitentiarium Casaraugustanus scriptor meritorie de B. Petro Arbuensi</i> 729 c d
Justinia <i>imperatrix Ariana</i> 491 d	Lauræa (Laurentius de) <i>ex Ordine Minorum Conventualium S. R. E. Cardinalis</i> 993 c, 1001 d e, 1002 e f, 1003 a, 1004 e, 1023 d, 1025 f, 1033 d, 1036 c f
† Justinæ <i>virginis caput Luce</i> 12 b c	† Laurentius <i>archidiaconus martyr</i> 470 b f, 471 c d e, 472 a, 475 b f, 476 c d e. <i>Eius reliquie Casini</i> 415 c
Justinianus (Augustinus) <i>episcopus Nebiensis, analista Genuensis</i> 123 c d e, 127 d	Laurys (Dominicus) <i>Prior conventus Antwerpensis Ordinis Eremitarum S. Augustini</i> 822 e
† Justinus <i>presbyter confessor inter Prætermisso</i> 463 a	† Lazarus <i>episcopi Cipri corpus ad monasterium Andlavienè translatum</i> 797 f, 798 a
† Justus <i>episcopus Lugdunensis</i> 44 c e f	Leandra <i>virgo, inter Prætermisso</i> 466 c
Justus <i>clericus S. Nicomedi</i> 5 e, 6 c, 7 a, x i d	Lellus (Octavius) <i>Tertii Ordinis S. Francisci</i> 999 ab
† Jutta <i>praeposita monialium in Monte S. Difbodi</i> 631 f, 632 a b c, 634 f, 680 a b, 681 a, 684 c d, 685 d, 699 c	† Leo I <i>Papa</i> 257 e f, 423 c, 424 e, 783 f, 785 d e, 786 b
Jutta <i>magistra monialium incerti loci; examinata de virtutibus &c S. Hildegardis</i> 697 f, 699 b, 700 d	Leo II <i>Papa</i> 786 b
K	† Leo III <i>Papa</i> 261 a, 294 b, 299 a
† K Ineburga <i>filia regia in Anglia, inter Prætermisso</i> 2 b	† Leo IV <i>Papa</i> 107 b
Krezomylus <i>Bohemie dux</i> 346 a	† Leo IX <i>Papa</i> 57 c, 374 d, 381 e, 387 c, 389 c, 404 a b, 405 a b, 420 b, 793 f, 794 c f, 795 a, 798 e
L	Leo (Marsicanus) <i>episcopus Ostiensis S. R. E. Cardinals</i> 378 c & seqq., 379 a & seqq., 389 e, 400 & seqq., 419 f, 420 a, 421 b
Abadia (Joannes de) <i>sicarius B. Petri Arbuensi</i> 733 d e f, 734 a, 753 d e f, 754 a b	Leo alter <i>S. R. E. presbyter Cardinalis interfuit dedicationi ecclesie Casinensis</i> 389 e
Labinia <i>uxor Girardi, consulis Fundani, benefactrix monasterii Casinensis</i> 391 a	Leo <i>episcopus Aquinenensis</i> 419 c
Lalueza (Petrus) <i>notarius Casaraugustanus, scripsit instrumenta de prodigo sanguinis B. Petri Arbuensi</i> 735 e f, 736 a & seqq., 737 a b c d e	Leo <i>episcopus Cajetanus interfuit dedicationi ecclesie Casinensis</i> 389 a
† Lambertus <i>martyr, cuius corporis magna pars Pisauri affervatatur, alius est à S. Lambertus Træjænnensi episcopo</i> 569 b c d	Leo <i>Armenus imperator</i> 283 b
Lambertus <i>episcopus Palimartii interest translatio corporum SS. Marciani & Joannis</i> 306 a b	Leo <i>Chazarus imperator</i> 278 f, 280 a d, 283 a
Lambertus <i>monachus Valcellensis, inter Prætermisso</i> 463 d	Leo <i>Isauricus imperator</i> 259 e f, 260 a b, 275 a c, 276 d e, 278 e, 279 a b c
Lancellottus (Horatius) <i>S. R. E. Cardinalis</i> 960 c, 961 b d	Leo <i>consul Fundanus, benefactor monasterii Casinensis</i> 391 a, 420 e
Landenulphus <i>olim comes Caleni</i> 420 f, 421 a	† Leobini <i>episcopi Carnotensis translatio, inter Prætermisso</i> 2 b
Lando <i>comes Aquinenensis</i> 393 c d e	† Leodegarius <i>episcopus Augustodunensis</i> 528 e, 529 b, 531 d, 592 a, 593 f, 594 a, 606 a
Lando <i>Hirpinensis, seu Arpinensis dominus, benefactor monasterii Casinensis</i> 391 e, 421 b	Leodovaldus <i>episcopus Abrincensis</i> 781 e, 782 b
† Landoaldus <i>archipresbyter</i> 523 b & seqq., 524 b, 575 f, 584 b, 589 def, 590 a, 591 a, 596 a, 603 e f, 604 a b, 605 b, 610 e	Leofan (Bernardus) <i>sicarius B. Petri Arbuensi</i> 733 e f, 734 a
Landomarus <i>episcopus, inter Prætermisso</i> 466 c	† Leontius <i>martyr, inter Prætermisso</i> 2 c
† Landrada <i>virgo prima abbatissa Belisensis</i> 526 c d e, 536 c, 595 e f, 596 a & seqq., 610 c d e f, 611 a b c f	† Leontius <i>martyr</i> 249 e f, 311 f, 312 b
Landuecius (Ambrosius) <i>episcopus Porphyriensis, sacrarii Apostolici prefectus</i> 973 a	† Leontius <i>martyr Nicomediensis</i> 198 b c
Landulphus <i>S. R. E. presbyter Cardinalis interfuit dedicationi ecclesie Casinensis</i> 389 e	Leontius <i>imperator Greorum</i> 617 c
Landulphus <i>forte pater B. Victorius III Pape</i> 380 f, 404 f	Leopoldus <i>Magnus, imperator</i> 195 f, 196 a
Landulphus IV <i>princeps Beneventanus</i> 391 d	Leopoldus <i>Austriacus, archidux Oenipontis</i> 1036 f
Landulphus VI <i>princeps Beneventanus</i> 381 d, 403 e, 415 a, 422 c	Leopoldus <i>archidux Austria, episcopus Argentenensis</i> 334 e, 335 a b c d
Landulphus, <i>filius Pandolfi V, ultimus princeps Cam-</i>	Leorardus <i>chorepiscopus</i> 63 e
	† Leovigildus <i>martyr in Hispania</i> 105 d
	Levanto (Petrus Franciscus à) <i>Ordinis Minorum Observantium, testis in processu beatificationis B. Josephi à Cupertino</i> 1003 c
	Libellus (Hyacinthus) <i>ex Ordine Prædicatorum archie-</i>

INDEX HISTORICUS

- archiepiscopus Avenionensis* 995 a b f, 1005 f,
 1006 a b c d e, 1036 f
Liberius Papa 489 d
Liberne (Wilhelmus de) canonicus Leodiensis 564 f
Libussa Bohemiae princeps 340 a, 356 a, 357 e,
 360 d
Licinius imperator 770 a c, 777 a
Lidoslava mater S. Ludmilla, ducissa Bohemiae 342
 a, 344 e, 345 a d
Ligerius anachoreta in territorio Furnensi, inter
Prætermisso 4 c d
Lina fabulosa nutrix S. Lambertii episcopi 522 c d
 e f, 523 a
Linlithquo comitissa, obtinuit brachium S. Ninia-
 ni episcopi 327 c
Littefridus consul Fundanus, benefactor monasterii
Casinensis 391 c, 420 f
Luitfridus Alemanniae dux, S. Eugenia abbatissæ
frater 333 c f
Luitgardis filia Adalberti, Alemanniae ducis 333 c
Lutwardus episcopus Vercellensis 795 e f, 796 a d,
 797 e
Lobetius (Lambertus) Societatis Jesu superior se-
 minarii Scotorum Duaci 327 c
Loffridus Ridellus, dux Cajetanus, benefactor mo-
 nasterii Casinensis 421 a b
Longinus consul Romanus 331 a
Lotharius I imperator 63 c d e, 107 c d f, 108 b,
 109 b c
Lotharius Francorum rex 18 c
Lotharius Lotharingiae rex 63 c
Louveral (Joannes de) archidiaconus Leodiensis
 558 c, 560 b
Lubomiski (Alexander) Princeps Polonus 999 b,
 1035 a
 † *Lucia V. M. Syracusana, cum Romana ab ali-*
quibus confusa 287 d
Lucia martyr cum Geminiano, inter Prætermisso
 463 c
 † *Luciani episcopi Bellovacensis & martyris tran-*
latio, inter Prætermisso 2 a
Lucifer episcopus Calaritanus 501 e, 502 c d, 506 d
 † *Lucinæ martyris corpus, Româ ad Seckingense*
illustrium canonissarum collegium translatum 196
 b c d
Lucius Aurelius Commodus imperator 16 b c
Ludelmus episcopus Tullenensis 61 a, 73 f, 74 a b c,
 76 c
 † *Ludmilla vidua martyr, inter Prætermisso* 4 e
 † *Ludovicus Bertrandus Ordinis Prædicatorum*
 974 c
Ludovicus Pius imperator 106 c, 107 c d f, 108
 c d, 109 b c d, 113 a
Ludovicus II imperator 107 b, 108 a b, 109 a
Ludovicus Balbus Francorum rex 63 e, 108 b
Ludovicus Germaniae rex, pater Caroli Crassi 794 d
Ludovicus Bavariae, deinde Germaniae rex 106 b e,
 107 c def, 108 a b, 109 c, 343 c, 794 d,
 795 d
Ludovicus XIII Galliae rex 782 c d
Ludovicus XIV Galliae rex 115 f
Ludovicus III Neapolis rex & comes Provinciae
 437 c, 441 e
Ludovicus Cliviae comes 106 c, 109 b d
Ludovicus patriarcha Aquileiensis, in concilio Ba-
silensi peste extinctus 446 e
Ludovicus abbas S. Matthei Trevirensis 636 f
Ludovicus abbas incerti loci Vitam S. Hildegardis
conscribi jussit 630 a b, 679 c d e, 683 a b,
 690 e f
- Ludovicus protonotarius in concilio Basileensi peste*
extinctus 446 d e
Luidbaldus archiepiscopus Moguntinus 12 c
Luitgarda conjux Arnulphi imperatoris 108 c d
Lunergius episcopus Marianensis in Corsica 50 e
 † *Lupatus martyr, inter Prætermisso* 250 e f
Lupi de Alberuela (Joannes) testis prodigijs san-
guinis B. Petri Arbuefi 736 c d
 † *Lupus episcopus Sueffionensis* 330 c
 † *Lupus episcopus Trecensis* 62 d
 † *Lustrus monachus seculo v, 49 d e, 51 e. Ejus*
corpus Pisis in abbatia S. Matthei 48 c, 49 d
Luthardus episcopus Paderbornensis 113 e
Lutherani sacrarum rerum eversores 317 e f, 651
 a, 652 d
Lutherus à fide Catholica deficit 805 c d
Luti (Juditta) sanctimonialis Senensis scriptor Vi-
tam SS. Abundii, Abundantii &c 294 c &
 seqq.
Luviela (Joannes) professor theologiae Valentia, di-
xit orationem funebrem S. Thome à Villanova
 956 c
Luytens (Thomas) abbas Letiensis 571 b
- M**
- Macha (Petrus) theologus, S. Thome à Villan-*
ova familiaris 925 f, 926 a, 956 c
Macarius à S. Quirino Ordinis Eremitarum ex-
calceatorum S. Augustini, Congregationis Italiae
& Germanie vicarius generalis 813 c, 814 b
 c d
 † *Macchuti episcopi corpus translatum Parisios* 782 f
 † *Macrinus, inter Prætermisso* 756 c
 † *Macrobius martyr, inter Prætermisso* 2 c
Macrobius, inter Prætermisso 466 a b
 † *Madalberta virgo* 522 d. *Ejus reliquia Leodii*
 565 d e
Madelveus episcopus Virdunensis 76 a
Madilana, inter Prætermisso 466 b
Maffeus (Ascanius) archiepiscopus Urbinas 1008 c
Maggiolinius (Alexander) canonicus Mediolanen-
 sis 10 e
 † *Maglorii episcopi corpus translatum Parisios*
 782 f
 † *Magnus martyr, inter Prætermisso* 249 c d
 † *Magorum trium corpora olim Mediolanum trans-*
lata 774 e f, 775 a e, 776 a, 778 f, 779 a &
 seqq., 780 a d
Mahomad rex Saracenorum in Hispania 104 c,
 339 d, 621 a b c f, 622 a, 625 d
Majavacha (Paulus) notarius. subscriptus instru-
mento visitationis corporis B. Rolandi de Medi-
 cis 118 e
Malaspina (Horatius) apud Rudolphum II impe-
ratores Nuncius Apostolicus 354 a
 † *Mamertus episcopus Viennensis* 61 f, 62 a, 760 b
 c, 761 def, 762 a b, 763 c, 764 c
 † *Manilianus presbyter martyr alius est a cognomi-*
ne episcopo 45 e f
Manegoldus abbas Hirsaugiensis 645 e f, 646 a,
 653 c d e
Manriquius (Alphonsus) S. R. E. Cardinalis, ar-
chiepiscopus Hispanensis & supremus fidei in Hi-
spaniis inquisitor 808 c d
Mansfeldianorum militum in res sacras violentia
 334 c def, 335 b c
 † *Mansuetus episcopus Tullenensis* 55 a, 58 b, 60 f,
 69 c
Manzainedus (Alphonsus) Auditor Rota Romana
 748 b c, 801 a, 960 d
Ma-

IN TOMUM V SEPTEMBRIS.

Maqueda dux (de) prorex Valentia	956 a	† Martini episcopi reliquia Casini	415 c d e
Marabottus (<i>Cataneus</i>) rector xenodochii Genuen-sis, confessarius & biographus S. Catharinae Eli-sae Adurnae 124 a b c, 149 e, 150 a, 167 e, 169 f, 171 a b, 173 f, 174 f, 177 b c d, 178 a		Martinianis (Ostavius de) notarius subscriptus instrumento visitationis corporis B. Rolandi de Medicis	118 e
Maraldus episcopus Pestanus interfuit dedicationi ecclesiae Casinensis	389 b	† Martinus I Papa martyr 253 f, 523 f, 589 e, 591 a. Inter Pratermissos 5 a, 251 f, 759 f	
Marcelli epistola ad SS. Nereum & Achilleum sub-lesta fidei	5 f, 6 a & seqq.	Martinus IV Papa	478 c, 479 b
† Marcellina virgo, soror S. Ambrosii, doctoris Ecclesiae 486 c, 488 c d, 489 b d e, 490 a, 491 a d e, 498 b, 499 d, 500 c d e, 501 b, 502 b, 503 a, 504 f, 505 a c, 506 a b f, 507 d, 508 a d		Martinus V Papa 437 c d, 441 b c d e f, 442 a c,	451 c
† Marcellini martyris reliquia Româ Trajectum de-lata	567 b c	† Martinus episcopus Turonen sis 320 c d e f, 323 f, 324 b c d e, 597 f, 598 a, 599 d e. Ecclesia ipsi exstructa in Scotia 320 c, 323 b, 324 c, 325 b	
† Marcellus martyr Cabilonensis 13 c f, 15 e f, 16 b c e, 21 a e f, 22 a, 23 a, 24 a d f, 25 f		Martinus episcopus Aquinen sis interfuit dedicatio-ni ecclesiae Casinensis	389 b
Marcellus presbyter martyr, inter Pratermissos 4 d		Martinus abbas Hortensis & episcopus Seguntinus, inter Pratermissos	250 b c d e
Marcia Trajanim imperatoris soror Marcianopoli no-men dedit	30 d	Martinus abbas Tabanensis, frater S. Columba Cor-dubensis	620 c d, 623 a c, 624 b
† Marciani reliquia Casini	415 c d e, 419 c	Martyres centum in Aegypto, inter Pratermissos	466 e
† Marciani martyris corpus a S. Theodora sepul-tum	484 b e	† Martyrum quadraginta reliquia Casini 415 c d e	
Marcianus imperator Orientis 252 c, 254 a b, 257 b c e, 258 a, 277 c		Marzanus (Joannes Felix) Ordinis Predicotorum	994 f
Marcomanorum regina ad Christum conversa 357 a		Mascardus (Josephus) vicarius S. Caroli Borro-mai	493 e f
Marcus Aurelius Antoninus imperator 13 e f, 21 e, 24 c, 480 d		Masius (Joannes) abbas Parcensis misit ad nos tres epistolae S. Hildegardis	661 f, 662 a
Marcus referendarius Chilperici regis Francie 784 a c d		Maso filius Adalberti, Alemannia ducis, funda-tor monasterii sui nominis	333 e
Marcus discipulus S. Benedicti abbatis 413 f, 414 c d		† Maternus episcopus 316 d e, 604 f, 605 c, 777 a & seqq. Ejus reliquia Leodii 565 de	
Marebon (Gaspar) procurator substitutus causa beatificationis S. Thomae à Villanova 959 f, 960 a		† Maternus episcopus Mediolanensis 776 e f, 777 a	
Margareta Jacobi IV Scotorum regis conjux 327 e f		Mathildis comitissa Tuscia 376 a, 377 a, 398 b c f, 399 a, 429 a, 430 c, 431 b, 432 c	
† Maria Oigniacensis	138 a	Mathildis abbas Andlavensis	794 e
Maria Aragonia, Priorissa Matricalen sis Ordinis S. Augustini, deinde abbatis Burgen sis, Ordinis Cisterciensis	808 e f, 809 a b, 810 b c	† Matthæi Euangelista reliquia Casini 415 c, 419 c, 426 e	
Maria Medicea regina Francia	294 c	Matthæus asceta, inter Pratermissos	758 b
Maria Sabaudica, Tertiaria Ordinis S. Francisci 999 b, 1029 e, 1031 f, 1032 a, 1035 b c d e		Matthæus Lotharingia dux	116 a
Maria Magdalena Austriaca, magna ducissa He-truria	1036 f	† Matthæi apostoli reliquia Casini	415 c
Maria à Fonte, Tertiaria Ordinis S. Francisci, in-ter Pratermissos	251 b	† Mauri abbatis reliquia Casini	415 e
† Mariæ Dei Genitricis reliquia ex velo & veste Casini	415 c d e	Mauri ex Hispania pelluntur 753 a b c, 754 e.	
† Marianus martyr	251 d e	Oppidum Culleram deprædantur	832 b
Marianus inter Pratermissos	759 e	† Maurici os Agauno ad monasterium Bellilocen-se translatum	516 b c
Marianus Catholicus transfert corpus S. Niceta Gorbi martyris	41 f, 42 a b	† Mauritius episcopus confessor, inter Pratermissos	463 b c
† Marina virgo martyr Gallacien sis	618 b c	Mauritius imperator	256 e f
Marinus episcopus Gallicanus interfuit concilio Ro-mano sub S. Melchiade Papa	777 a	Mauritius episcopus Parisensis	701 d
Marinus comes Traiectensis, erga Casinenses mun-i-ficus	385 e	Maxentius tyran nus	599 e
Marka (Erardus à) episcopus Leodiensis, S. R. E. Cardinalis	566 e, 573 d	† Maximi martyris reliquia Casini	415 d e
Martellinus (Antonius) vicarius Religiosorum Se-nis, interest translationi reliquiarum SS. Abun-dii & Abundantii	309 f	Maximianus Galerius imperator 30 b c f, 31 a e, 298 b	
† Martialis episcopus Lemovicensis 785 e, 786 b		Maximianus Herculi us imperator 7 b c, 31 a, 287 c e, 289 b & seqq., 297 b e f, 298 a b c, 300 e, 302 b, 306 d, 313 b, 484 b	
Martinellus (Antonius) Ordinis Minorum Con-ventualium, testis in processu beatificationis B. Josephi à Cupertino	1001 c d e f	† Maximilianus presbyter martyr in Numidia 45 f, 46 a	
Martinez Rubius (Egidius) thesaurarius eccl-e-siae Terraconensis, in instrumento donationis re-liquiarum S. Mamiliani	47 e	Maximinus imperator	770 a
Martinez Rubius (Petrus) archiepiscopus Panor-mitanus reliquias S. Mamiliani Roma obtinet	46 b c d e f	† Maximus martyr, inter Pratermissos 250 a, 463 c	
		Maximus tyran nus 489 b c d f, 499 b c, 597 f, 598 a, 599 d e	
		Mayer (Leodegarus) Murensis monasterii deca-nus, misit multa de S. Leontio martyre 195 c ef, 196 & seqq.	
		Maynardus episcopus Arianensis interfuit dedica-tionis ecclesiae Casinensis	389 b
		Maynardus socius B. Desiderii, Apostolici apocry-phi, deinde Sylva Candida episcopus 406 b d e	
		Mazenta (Alexander) archidiaconus Mediolanen-sis	10 e
		Mazzichus (Balthazar) doctor, testis in processu beatificatio-nis	

INDEX HISTORICUS

- Beatificationis B. Josephi à Cupertino* 1003 d e
Mechlinienses à S. Lamberto in fide instructi 535
c def, 536 a b
Mechtildis mater S. Hildegardis Bingiana 631 d,
680 a, 681 a, 699 c
† Medacus martyr, inter Prætermisso 756 c
Medecius inter Prætermisso 759 d
Medicis (Leopoldus de) Hetruria princeps, S.R.E.
Cardinalis 1034 f, 1036 f
Medicis (Artemisia de) marchionissa 1035 b,
1037 a
Medina Cæli dux, Hispaniarum regis apud Se-
dem Apostolicam orator 975 c
Medodus episcopus, inter Prætermisso 758 a
Medrano (Joannes de) maritus Joanne sororis
B. Petri Arbuesii 731 a
Meffridus Prior Eberbacenensis scribit ad S. Hilde-
gardem 651 e f
Megenhardus comes Spanheimensis 632 b, 635 a
† Melania junior 256 c d
† Melchiades Papa 777 a
† Meleusippus inter Prætermisso 755 b
† Melitina martyr, inter Prætermisso 250 b
Mendoça (Martinus de) episcopus Cordubensis
103 f
Mercier (Joannes Baptista le) parochus Moranen-
sis, adstitit translationi B. Reginaldi eremita
626 f
† Mercurii reliquie Cajini 419 c
Mercurius potens, inter Prætermisso 4 b
† Merinus vel Mirinus abbas aut episcopus in Scu-
tia, inter Prætermisso 2 f, 3 a, 463 c
Merlonius (Barnabas) episcopus Pisaurensis 569 d
Mesleguer (Jacobus) doctor theologus Valen-
tia 927 d e
Metermannus (Gabriel) Ordinis Eremitarum S.
Augustini, edidit epitomen Vitæ S. Thomæ à Vil-
lanova 800 de
† Methodius episcopus Patarenis 768 def, 769
a b c f, 770 c f, 773 e
† Methodius patriarcha Constantinopolitanus 773 f
† Methodius seu Methudius Slavorum apostolus
339 c, 341 c d, 342 c def, 343 a b d, 344 a
b c d, 345 a & seqq., 346 d, 347 b, 355 d e
f, 356 b c d, 357 a b c, 358 a c, 360 b c e
Michaël Ducas imperator Græcorum 375 d, 420
c, 422 d, 425 f, 427 c, 435 e f
Michaël abbas S. Victoris Mediolani adstitit trans-
lationi capitum SS. Victoris & Satyri in thecas
argenteas 495 e f, 496 a b
Michaël Cerularius, patriarcha schismaticus Con-
stantinopolitanus 113 f
Micon (Joannes) Ordinis S. Dominici vir præ-
clarus 949 d, 950 f
Micon (Joannes) notarius curiae archiepiscopalis
Valentina 958 f, 959 b
Milada Boleslai I Bohemiae ducis filia, fundatrix &
prima abbatissa S. Georgii Prague 352 d e, 360
d, 363 e
Millinus S. R. E. Cardinalis 959 c d, 960 c, 963 d
Milo abbas Caroliocensis, inter Prætermisso 4 d,
251 b
Mincius Veliternensis episcopus, pseudopapa, Bene-
dictus X dietus 406 e, 408 a
Mira (Martinus) episcopus Cephalæditanus exa-
minavit gesta & miracula B. Gandolfi & cor-
pus visitavit 702 c d, 724 b
† Modwenna abbatissa 365 d f
Molino (Bartholomeus del) testis prodigijs san-
guinis B. Petri Arbuesii 736 d
Molinos (Michaël) heresiarcha 127 b c
Molla (Michael Vincentius) canonicus Valentinus,
testis in Valentino processu canonizationis S. Tho-
ma à Villanova 825 b
Mombalus confessor, inter Prætermisso 251 a
Monachus confessor in Hibernia, inter Prætermis-
sos 466 f, 467 a
Moneta (Ludovicus) presbyter, à S. Carolo Bor-
romæ delegatus ad visitandas arcas sanctorum cor-
porum in ecclesia S. Victoris Mediolani 493 e
Monnier (Joannes) secretarius episcopi Atreba-
tensis Pauli Boudot 327 d
Montalta familia illustris Genuenis 131 e f
Montaltus (Petrus Perettus) S. R. E. Cardinalis
998 b c
Montannes (Garfas) domicellus Cesaranguistanus
737 c
Montannes (Joannes) testis prodigijs sanguinis B.
Petri Arbuesii 737 c
† Montanus inclusus in Gallia 522 c d
Monte (Joannes de) presbyter & scriptor Medio-
lanensis xi a
Monte-Albotto (Michael de) Capucinus, testis in
processu beatificationis B. Josephi à Cupertino
1001 e f, 1002 a
Monte Grimano (Joannes Baptista de) guardia-
nus Capucinorum ad Petram-Rubeam 1006 e
f, 1007 b c d e
Monte-regali (Saurinus de) Custos convexus S.
Francisci Assisi 1000 d e
Montesino (Ludovicus de) canonicus Compluten-
sis, subdelegatus in causâ beatificationis S. Thomæ à Villanova
960 b
Montesperelli (Anna Maria) comitissa, 1048 a
Montiel (Jacobus) Prior conventus Eremitarum
S. Augustini prope Valentiam, & S. Thomæ à Vil-
lanova confessarius 844 b c, 845 a, 877 a
b c d, 878 a b, 885 b, 893 c, 943 b
Montius (Caesar) S. R. E. Cardinalis, archiepi-
scopus Mediolanensis 775 e
† Monulphus episcopus Traiectensis 525 d, 546 c
d, 578 c, 613 b, 614 d, 617 e
Moravi ad fidem conversi 355 b c, 357 b
Morinus comes Benafranus, benefactor monasterii
Casinensis 420 f, 422 e
Moya (Joannes Baptista de) Eremita Augustini-
nus, missionarius in Mexico 813 b, 814 a, 867
b c f
† Moyses propheta legiser 590 a b d f, 591 b,
686 b
Mucantius secretarius Rote Romane 960 d
Mugetus Balearium insularum rex, à Pisanis ca-
pitus 379 c
Mugnatius (Joannes) ex Ordine Eremitarum
S. Augustini episcopus Segobrensis, biographus
synchonus S. Thomæ à Villanova & ejusdem O-
perum editor 799 b c, 800 b, 801 d, 817 f,
820 f, 821 a b c d, 822 a, 823 ab, 825 d,
826 c d e, 828 b c, 836 d, 846 e f, 848 f,
849 a
Muniera (Stephanus de) episcopus Cephalæditanus
examinavit cultum, miracula & corpus B. Gan-
dolfi 702 c d e, 720 d e, 721 f, 722 a & seqq.,
723 a & seqq.
Murdacus episcopus, inter Prætermisso 4 f, 5 a
Musactus Saracenorum rex ex Sardinia & Corsica
pulsus 379 c
Musard (Baltasar) secretarius episcopi Andega-
vensis, adstitit translationi B. Reginaldi eremite
626 f
Musserot (Julianus) canonicus Cenomanensis, de
Museo nostro bene meritus 329 c f
† My-

IN TOMUM V SEPTEMBRIS

- † Myrocles *episcopus Mediolanensis* 775 b, 776 c
 f, 777 a & seqq., 778 a f *piscopus Roffanensis* 378 f, 400 a
 Nutius (*Robertus*) *Custos conventus S. Francisci*
Affissi 1000 f, 1001 a, 1005 c d e f
 Nuza (*Hieronymus Baptista de la*) *episcopus Lom-*
berianus, testis miraculi per B. Petrum Arbue-
sium facti 746 e
 † Nympha *virgo martyr* 48 e f, 49 a. *Eius Acta*
fabulosa 49 f, 50 a, 51 b c d, 52 ad, 53 c d.
Reliquiae Roma 46 d e, 47 e, 48 b
- O
- O Bduiana *uxor Marini, comitis Traiectensis,*
erga Casinenses munifica 385 e
 Obertus *episcopus Leodiensis* 557 e f, 559 b
 † Oceanus *martyr, inter Pratermissos* 756 c
 † Oda *vidua Boggi, Aquitania ducis* 526 f, 527 a
 b, 611 c e f, 612 a
 Oda *virgo* 538 f, 550 d e, 579 d e, 581 a, 600
 f, 601 a
 Oddus (*Marcus Antonius*) *episcopus Hieropolita-*
nus, partem capitatis S. Mamiliani archiepiscopi
Panormitanus tradit 47 b c d e
 Oddus (*Salvator*) *aliquas reliquias S. Mamilia-*
ni Romam impetrat 48 a
 Oderisius *Marisorum dux* 387 d
 Oderisius *S. R. E. Cardinalis, prepositus ac deinde*
abbas Casinensis 378 c, 399 b c, 400 c, 401
 b, 433 c f, 434 f, 435 a
 Oderisius *comes Valvensis monasterii Casinensis be-*
nefactor 390 d e, 420 d
 Oderisius *alter benefactor monasterii Casinensis* 393 b
 Odescalchus (*Benedictus*) *S. R. E. Cardinalis, le-*
gatus Ferrarie 1033 d, 1036 c. *Vide Innocen-*
tius XI Papa
 Odilardus *monachus corpora SS. Georgii & Aure-*
lii martyrum ex Hispania in Galliam transfert 103 b
 † Odilia *prima abbatissa Hohenburgensis in Alsacia*
 332 c f, 333 a & seqq., 334 b c d. *Sepulcrum*
eius Mansfeldiani perfringere frustra tentant,
ibidem d e f, 335 c f
 Odilia *monialis in Monte S. Ruperti, examinata de*
virtutibus S. Hildegardis 697 e, 698 f, 699 a,
 700 e
 Odilia *matrona Leodii* 564 b
 Odo *Francorum rex* 17 f, 18 b c
 Odo *dux Burgundie* 14 d, 19 a
 Odo *Ordinis Prædicatorum, inter Pratermissos* 463 b
 Ogier (*Carolus*) *canonicus pénitentiarius Ande-*
gavensis interfuit translationi reliquiarum B.
Reginaldi eremiti 626 f
 Olybrius (*Sextus Anicius*) *postea imperator Occi-*
dentis 258 f, 259 a, 321 c
 Oratores *principum in concilio Basileensi* 444 a b,
 445 a c d, 446 a b
 Ordonius II *Hispanie rex* 619 e
 Orense (*Beatrix*) *monialis Burgensis, per S. Tho-*
mam à Villanova ad sanctitatem inflammata 850
 d e
 Oresius *episcopus Massiliensis subscriptus concilio*
Arelateni I 778 a
 Origenes à *S. Methodio refutatus* 771 f, 772 a b
 c d e
 Oropesa (*Petrus de*) *vicarius archiepiscopi Cesari-*
augustani 740 c
 Orosius *commentarius episcopus Mediolanensis* 777
 f, 778 a
 Ortizius (*Petrus*) *sacris exercitiis à S. Ignatio Lojo-*
 la

INDEX HISTORICUS

- la exultus 422 c d
 † Osithea 365 e f
 Osorno Eremita Augustinianus, perpetuus administrator collegii ejusdem Ordinis Vallisoleti 871 f, 872 a e
 † Otililia abbatissa. Vide † Odilia
 Otto I Magnus, imperator 365 c
 Otto II imperator 782, 79 b, 303 c d
 Otto III imperator 294 b, 300 b, 303 b & seqq., 304 a & seqq., 305 a & seqq., 306 d f, 484 f
 Otto episcopus Ostiensis S. R. E. Cardinalis, postea Pontifex, Urbanus II datus 376 a, 377 f, 378 a, 397 c d, 398 c f, 399 a b c d, 424 a b, 425 a b, 428 e, 429 e, 430 b d, 433 f, 435 a. Vide Urbanus II Papa
 Otto comes in Burgundia 478 c, 479 b
 Oudinus (Casimirus) apostata refutatus 675 f, 676 a b c d e
- P**
- P.** Aços (Antonius de) episcopus Cordubensis 104 a, 337 a b
 Pallas (Matthias) canonicus Valentinus 825 b, 983 a
 Pallavicinus (Hieronymus) marchio, Buxeti dominus, corpus B. Rolandi de Medicis visitari curat 118 d
 Pallavicinus (Nicolaus) marchio 119 d
 Pallotta (Joannes Baptista) S. R. E. Cardinalis 801 c, 964 a e f, 965 a, 971 c d, 1034 f
 Palma (Raphael) Custos conventus S. Francisci Assisi, deinde episcopus Uritanus 1033 d, 1036 b
 Palude (Henricus ex) cantor canonicus Leodium 564 f
 Palude (Ludovicus de) cum B. Ludovico Alaman do confusus 440 c
 Palumbus episcopus Soranus interfuit dedicationi ecclesia Casinensis 389 a
 Palutius (Palutius) S. R. E. Cardinalis 1034 f
 Pamphilus (Camillus) S. R. E. Cardinalis 975 d e
 Pamphilus (Josephus) ex Ordine Eremitarum S. Augustini episcopus Signinus, scriptor Elogium S. Thoma à Villanova 799 d e f
 Pampus episcopus Pennensis interfuit dedicationi ecclesia Casinensis 389 d
 Panara (Francisca) mater B. Josephi à Cupertino 993 d e, 1015 b c, 1016 a e f, 1034 d e
 † Pancratii martyris reliquia Casini 415 d
 Pandulphus II princeps Beneventanus 380 f
 Pandulphus III princeps Beneventanus 381 d
 Pandulphus V, princeps Capuanus 383 e f, 405 f
 Pandulphus comes Aquinensis 393 c d e
 Pandulphus comes Venafranus, benefactor monasterii Casinensis 411 a
 Pandulphus episcopus Marficanus interfuit dedicationi ecclesia Casinensis 389 a
 † Pantaleon martyr, inter Pratermissos 463 b
 † Papias martyr Roma, inter Pratermissos 249 c d, 250 e f
 Paros (Joannes de) episcopi Argentinensis suffraganeus & vicarius generalis 335 f
 Parra (Franciscus de la) Prior provincialis Castellae, Ordinis Eremitarum S. Augustini 806 e f, 807 a b
 † Paschalis I Papa 8 e f, 9 a b
 Paschalis II Papa 407 c
 Paschalis frater Ordinis S. Francisci, socius B. Gandolphi 705 c e f, 707 a b
 Paschalius consularis Siciliae 289 c
- Pastruccius (Angelus) Ordinis Minorum Conventualium scriptor Italicè compendiosam Vitam B. Josephi à Cupertino 993 a b, 1015 & seqq.
 † Paterius episcopus Abricensis 780 f, 781 a b f, 782 a b de
 † Patrius Hibernie apostolus 137 f, 138 a, 320 b
 Patrizi (Ludovica) comitissa per B. Josephum à Cupertino sanata 1045 e
 † Pauli martyris reliquia Casini 415 c d e, 419 b c
 Paulina hera vel mater S. Agathoclia martyris 482 b c d e
 † Paulini corpus Ottoni III imperatori donatum 304 a
 † Paulinus episcopus Nolanus 58 c def, 59 a & seqq., 60 a b
 † Paulus apostolus 7 b, 467 f, 468 a d, 849 d. Ejus reliquia Casini 415 c d
 † Paulus episcopus, inter Pratermissos 466 a b
 † Paulus ex monacho Tabuleiensis episcopus Virduensis 508 f, 511 a b c, 512 a & seqq., 513 e, 514 b c, 515 c d
 † Paulus cognomento Simplex 857 d, 860 a
 † Paulus aut Paulinus, inter Pratermissos 2 d e
 Paulus III Papa 441 b, 741 d, 747 b c d f, 748 a, 815 e, 816 a f, 818 f, 855 f, 857 c, 872 a, 875 b d e, 892 c, 913 e f, 914 c
 Paulus IV Papa 167 f
 Paulus V Papa 730 a, 732 c, 744 a, 747 c def, 748 a b, 801 a e f, 962 e f, 963 a f, 966 c, 974 c d. Thomam à Villanova Beatis adscribit 801 b, 956 f, 959 c d e f, 960 d, 961 a & seqq., 962 a b c, 971 a
 Paulus episcopus Ancyra in Galatia 2 e
 Paulus de Trincis, Ordinis Minorum, inter Pratermissos 464 f, 465 a
 Paulus presbyter, S. Ludmilla Bohemia ducissa à sacris 345 b, 348 b c, 349 c, 351 b, 359 b c d e, 360 e, 362 c
 Peetz (Adamus) suffraganeus episcopi Argentoratenis corpus S. Eugeniae solemniter reseruit in Monem S. Odilie 334 f, 335 a c f
 Pelagia mater S. Aredii abbatis 786 d
 † Pelagi Papæ reliquia Casini 415 c
 † Peleus episcopus martyr, inter Pratermissos 466 e
 Pellegrinus (Vincenius) Inquisitor generalis Perusiae 1005 c d e f, 1006 a b c
 Pellejero (Joannes) major sacrista ecclesia Valentina, adiutus morienti S. Thoma à Villanova, & de eodem testatus est 819 e f, 825 b
 Pellicer (Honoratus) canonicus ecclesia Valentine 880 a b, 927 d
 Penna (Joannes Baptista) episcopus Vigiliensis 822 b, 1004 e f, 1011 e f, 1012 a, 1036 f
 Perea (Nicolaus) Eremita Augustinianus, S. Thoma à Villanova familiaris 858 a
 Perefixus (Harduin) archiepiscopus Parisiensis 127 e f
 † Peregrini Anglorum episcopi corpus in cœnobio Gemmeticensi 83 f, 98 b e f, 99 a
 Peregrinus archiepiscopus Coloniensis 369 b c
 Perez (Martinus) notarius Cesarangustianus, testis prodigiis sanguinis B. Petri Arbusii 736 d
 Perpetua virgo, inter Pratermissos 4 e
 Perse in imperium Orientis incurvant 258 b c d e, 275 b
 Pesquera (Helena de) illustris femina, per S. Thomam à Villanova ad vitam monasticam incensa 851 b c
 Petronax abbas & restaurator monasterii Casinensis 400 c
 † Petronilla virgo 6 a b c d e
 Pe-

IN TOMUM V SEPTEMBRIS.

- † Petri martyris reliquia Româ Trajectum delata
567 b c
- Petro comes Lefinenensis 411 e, 412 a
- † Petrus princeps Apostolorum 7 b, 397 c. *Eius reliquia Casini* 415 c d, 419 c
- † Petrus Damianus episcopus Ostiensis, S. R. E. *Cardinalis* 374 e, 375 c d, 387 f, 389 e, 410 a, 425 c
- † Petrus Igneus 797 a
- † Petrus Luxemburgicus, S. R. E. *Cardinalis* 436 c e f, 437 c
- Petrus archiepiscopus Moguntinus 678 e
- Petrus archiepiscopus Pisanus 48 c, 50 f
- Petrus chorepiscopus Cenomanis 331 f, 332 e
- Petrus episcopus Albanensis S. R. E. *Cardinalis* 398 c
- Petrus episcopus Anagninus interfuit dedicationi ecclesia Casinensis 389 a
- Petrus episcopus Guardiensis interfuit dedicationi ecclesia Casinensis 389 b
- Petrus episcopus Magalonensis 441 a
- Petrus episcopus Monopolitanus interfuit dedicationi ecclesia Casinensis 389 b
- Petrus episcopus Tusculanensis 406 e
- Petrus episcopus Venafranus interfuit dedicationi ecclesia Casinensis 389 b d
- Petrus abbas Aniana, vicarius generalis B. Ludovici Alamandi in episcopatu Magalonensi 441 c
- Petrus abbas Casinensis 381 f, 383 c d f, 384 a, 404 de, 405 d, 406 a
- Petrus I abbas Trenorchiensis 14 c d, 19 a, 23 c, 25 e
- Petrus Alamandus, secundum aliquos pater B. Ludovici Alamandi 439 c, 440 a
- Petrus Alamandus probabilis frater B. Ludovici Alamandi 440 a
- Petrus de Luna antipapa Benedictus XIII dictus 440 d f
- Petrus de Pamplona Eremita Augustinianus, missionarius in Mexico 812 b, 813 c
- Petrus diaconus, continuator Chronicus Casinensis 378 c d e, 379 ab, 380 a, 420 a
- Petrus de Salamanca Ordinis S. Dominici 872 b
- Petrus, nobilis Romanus, benefactor monasterii Casinensis 391 f
- Pfiffer (Joannes Rudolphus) patricius Lucernensis, corpora SS. Leontii, Basili & Lucina martyrum obtinet 196 a b c d e, 202 b c d e
- Pharao Egypti rex 590 d
- † Philippi apostoli reliquia Casini 415 b d e
- Philippus I Francorum rex 19 a
- Philippus II Hispaniarum rex 732 b, 808 f, 809 a, 813 e, 814 a c, 822 ab, 829 e f, 831 a, 846 f, 867 ab, 869 c, 871 f, 872 d e f, 873 a b d, 874 a b c, 875 b c, 932 d, 950 e, 968 d e, 969 e, 1032 a
- Philippus III Hispaniarum rex 732 b, 747 d, 748 b, 803 b, 959 b c, 961 b, 962 a f, 963 a, 970 f
- Philippus IV Hispaniarum rex 729 e, 748 c, 749 f, 750 a, 964 b d e, 965 d, 971 c d f
- Philippus Alsatius Flandriae comes consulit S. Hildegardem 664 d e
- Philippus dux Mediolanensis 442 e f, 443 a, 449 e, 450 e
- Philippus I archiepiscopus Colonensis, antea decanus 64 e, 650 b & seq., 651 a, 664 b c d, 669 e, 674 f
- Philippus ex monacho Sancte Crucis Fontis Avelanae episcopus Nucerinus, inter Pretermisso 462 c f, 463 a
- Philippus abbas Parcensis scriptit ad S. Hildegardem & ab ea litteras accepit 661 f, 662 a & seqq., 663 a
- Philippus de Mediolano, abbas B. Marie Virginis loci Nerviani, assistit translationi corporum SS. Victoris & Satyri &c 494 e, 495 b
- Philippus de Mediolano, abbas Vicoboldoni adstitit depositioni capitum SS. Victoris & Satyri in thecas argenteas 495 e f, 496 a b
- Philosophrum vel Philophron senator, pater S. Euphemia V. M. Chalcedonensis 253 b c, 267 d, 270 b, 273 b
- Philotheus episcopus Heracleensis, dcinde patriarcha Constantinopolitanus, inter Pretermisso 3 e f. Item 114 f, 115 a b d
- Philotheus monachus Sinaita 115 a b d
- Phoebeus (Franciscus Maria) sacrorum Rituum Congregationi à secretis, multa egit in causa canonizationis S. Thome à Villanova 801 b c d, 963 e f, 964 a & seqq., 965 & seqq.,
- † Photinus vel Pothinus episcopus Lugdunensis martyr 15 e, 21 e, 23 a b c, 24 a
- Photius patriarcha schismaticus Constantinopolitanus 113 f
- † Piala virgo martyr, inter Pretermisso 755 e
- Pibo episcopus Tullenensis 60 d
- Piccolomineus (Franciscus Bandinus) archiepiscopus Senensis reliquias SS. Abundii & Abundantii Senas desert & honorifice deponit 309 d e
- Picti, seu Scotti ad Christi fidem conversi 319 a & seqq., 320 a & seqq., 321 a b c, 324 c
- Pileus (Marinus) archiepiscopus Genuensis 158 a b
- Piligrinus archiepiscopus Colonensis 572 a b
- Pilitrudis incesta uxor Grimoaldi Boiorum ducis 544 e f
- Pimentel (Sancia) monialis Burgensis, à S. Thoma à Villanova ad sanctimoniam inflammata 850 d e
- Pinellus (Dominicus) S. R. E. *Cardinalis* 959 c
- Pinius canonicus Auximanus curavit funus B. Josephi à Cupertino 1011 b
- Pippinus Brevis Francorum rex 76 a, 299 d, 542 a d e, 601 d e
- † Pippinus Landensis Major-domus regum Austrasiae 521 f, 532 b, 589 d, 591 a, 596 d, 599 c, 603 e, 608 b
- Pippinus Heristallus Major-domus regum Franciae 510 e, 511 d, 526 e, 529 d, 532 a & seqq., 533 a b c, 535 a b, 538 c d e, 539 b f, 540 c d e, 541 a b d e f, 542 a c d e f, 543 a & seqq., 544 a & seqq., 545 a d e, 546 a, 549 f, 550 a f, 551 a, 572 e f, 576 d, 577 b, 578 b, 581 a, 585 f, 586 c, 594 b c, 595 e, 596 e f, 597 a b c f, 598 a b, 599 c d, 600 b, 601 c e, 607 f, 608 b c d e, 609 e, 611 c, 612 b c d e f, 613 a d e f, 614 a b c d e, 616 f, 617 e c
- Pippinus Aquitaniae rex 107 d f, 109 c
- Pippinus Caroli Magni filius, Italia rex adiuvavit ecclesiam SS. Abundio, Abundantio &c. 294 b, 299 a b c d
- Pippinus Pippini Aquitaniae regis filius 113 a, 786 e
- Pisana mulier Sicula, pia hospita B. Gandolphi 705 d
- Pisani Saracenos in Africa magna clade afficiunt 398 d e
- † Pisticus V. M. Vide Fides
- Pistorius consul Ebenehemiensis testatur de repertis corporibus SS. Odilia & Eugenia abbatis farum 334 e f

INDEX HISTORICUS

- P**ius II Papa 136 a, 179 b c, 299 f, 437 b, 439
 ab, 450 c, 569 c
Pius IV Papa 861 b
Pius abbas San-Gallenfis, interest translationi corporis S. Leontii martyris 196 f
Placidia augusta, Olybrii imperatoris conjux 258
 f, 259 a
Placidus (ex gente Zurlabina) abbas Murenfis,
 S. R. J. princeps creatus 196 a, 199 d e
Placidus abbas Einsidelenfis, interest translationi corporis S. Leontii martyris 196 f
Plecnilis, vel Plebeja presbyter, forte S. Niniani
 episcopi frater 328 ab
Plectrudis uxor Pippini Heristalli 511 e, 538 c d,
 540 f, 541 e, 545 e, 550 f, 597 a, 599 c,
 601 c, 612 c, 614 c
Poloni regnum Moraviae vastant 357 d
Polus (Rainaldus) S. R. E. Cardinalis 815 f, 816 a
Pomponia virgo sanctimonialis in Alsacia 790 e f,
 791 c f
Ponzo (Dominicus de) Ordinis Minorum Observantium S. Francisci 161 d
Poppo abbas 513 c d
Porphyrius philosphus ethnicus, Christianis infestus
 768 c, 770 a, 771 a b, 772 d
Porphyrius miles Roma, indicat corpus S. Concordie martyris 471 f, 472 a
Porta (Joannes) presbyter visitator diocesis Valentiana sub S. Thoma à Villanova, & hujus familiaris 844 b c, 847 e, 855 e f, 856 a, 882 b,
 885 a b c d, 892 d, 893 c, 897 e f, 915 c d,
 918 a, 924 e, 925 f, 927 b, 931 b, 945 c d e
 f, 946 a & seqq., 948 e f, 949 a, 952 c, 953 c,
 977 a b
Portafascie (Didacus) medicus Genuensis, testis miraculi per S. Catharinae Genuensis opem impe- trati 190 e
Porticus (Vincentius) archiepiscopus Ragusinus, interest translationi corporum SS. Abundii & Abundantii martyrum 309 b
Portius conditor ecclesia Portiana Mediolani 491
 d, 508 d
Præconius (Octavianus) episcopus Cephaladitanus
 visitavit corpus B. Gandolphi 724 a
Predo monachus S. Filiberti abbatis Gemmeticensis
 89 c d e, 90 a b c d
Pretrapontinus (Hugo) episcopus Leodiensis 568 a
Primi martyris reliquia Casini 415 d
Primislaus Libusse, Bohemia principis, maritus 356
 a, 357 c
Principius episcopus Suezionensis 330 a b c
Priscus proconsul Chalcedone 252 e, 253 b c e, 263
 d, 266 c, 267 d e f, 268 a b c, 269 def, 270
 a b c, 271 d e f, 272 a b c, 273 a b c, 274 a
Priscus preses in Gallia sub Marco Aurelio Commodo 13 c d, 21 f, 22 a b c d, 24 c d e f, 25 a
Privatus episcopus martyr 760 b
Probinus (Sextus Anicius) consul Romanus 321 c
Probo martyri templum conditum 42 c
Probus abbas Quinciacensis 93 d
Procopius tyrannus sub Valente imperatore 40 d
**Proculi martyris corpus Roma in ecclesia B. M.
 V. Montis Celi** 46 d e
Proculus 51 e
Prosper S. Ambrofii debitor in Africa 488 f, 489
 a, 499 a e, 507 b
Protasii martyris corpus à S. Ambrofio inventum
 489 f, 491 e, 493 a
Protasius episcopus Mediolanensis 776 e f, 777 a
 & seqq., 778 a e, 779 e
Proxita (Elfus de) canonicus Valentinus 835 a,
 887 d e, 888 a & seqq.
† Prudentii reliquia Casini 415 c
Przoslus filius Wladislai, principis Lucensis 360
 c d
Psalmeus (Nicolaus) episcopus Virdunensis 509 a
Puellæ dua martyres, inter Pretermisso 4 b
Puteus (Carolus Antonius) archiepiscopus Pisanius
 48 c
Pyeroniana (Francisca Helena de Galliano) abbatissa monasterii S. Georgii Praga 348 f, 353 b c
- Q**
- Quero (Emmanuel de) episcopus Cephaladitanus**
 visitavit corpus B. Gandolphi 724 b
Quevedo Villegas (Franciscus de) eques S. Jacobi, edidit Epitomen Vitæ S. Thomæ à Villanova
 800 d
Quintillus consul Romanus 16 b
Quiricus, inter Pretermisso 4 b
† Quirini episcopi reliquia Mediolani 9 c d e f, 10
 a & seqq., xi a b c
† Quirini corpus Novesi 106 f
Quiros (Christophorus de) testis prodigiostis sanguinis B. Petri Arbuensis 737 c
- R**
- R**abiacus dux 791 c d e, 792 e
Racfridus filius S. Luthardi. Vide Rycfridus
Radbodo Frisonum dux 601 c, 602 b
Radeboho primus comes Hildspurgensis, fundator monasterii Murensis in Helvetia 195 f
Radzvil princeps Polonus 1035 a
Ragertrannus abbas Gemmeticensis 93 b
Ragimbertus abbas Leuconaciensis, forte idem cum S. Ritherto vel Rainberto 79 f, 80 a d
Raimundis (Anselminus de) notarius scriptor Miracula B. Rolandi de Medicis 118 f
Rainaldus comes Barenensis 557 f, 558 a, 559 e,
 560 d e f, 561 c e f, 562 a b
Rainaldus Rainaldi, Barenensis comitis, filius 558
 a, 560 c e, 561 a f, 562 b d
Rainulphus Normannus, comes Aversanus 397 f,
 415 a, 416 d, 429 a b
Ramirez de Haro (Antonius) episcopus Rodericopolitanus, Aurienensis, Calagurritanus, ac denique Segoviensis 870 e f
Rancatus (Hilarion) examinator Operum S. Thomas à Villanova 964 a, 971 b
Rangarius Grimoaldi interfector 538 c, 551 a
Rapacciulus (Franciscus Angelus) S. R. E. Cardinalis 999 b, 1000 e, 1031 c, 1032 c,
 1034 f
Rastizes Moravia rex 343 b d, 355 e f, 357 c
Ratislaus Moravia rex. Vide Rastizes.
Ravilaudus abbas Valliensis 20 f
Raynaldus episcopus Salpitamus 389 d
Real (Joachimus) J. U. D., testis in Valentino processu canonizationis S. Thomæ à Villanova
 825 a
Real (Michaël) judec ecclesiasticus aula episcopalis Valentiae 926 f
Real (Thomas) à consiliis S. Thomæ à Villanova
 885 b, 893 c
Reginaldus abbas S. Guilielmi 441 d
† Reginfridus archidiaconus martyr, inter Pretermisso 466 d
† Regulus 321 b
Reiffenberg (Alheidis de) abbatissa Montis S. Rupertii adstitit visitationi reliquiarum S. Hildegardis

IN TOMUM V SEPTEMBRIS.

- dix
- Reinerus monachus ad S. Laurentium Leodii, non
 scriptit Vitam S. Lamberti episcopi 518 b, 520
 c d. Scriptit Triumphale ejusdem Bullionicum
 557 b c d e
 † Remaclus abbas Solemniacensis & episcopus Tra-
 jectensis 522 b c, 524 b, 529 e, 576 b, 589 c
 e, 590 f, 603 f, 604 c, 606 f, 607 f, 608 d,
 610 a
 † Remigii episcopi reliquia Casiini 415 d e
 † Remigius episcopus Remensis 330 a b c d, 331 c,
 332 a, 522 c d
 Renatus Andegavensis, Provincia comes & Sicilia
 rex 129 c, 150 c, 152 e f, 436 e, 454 b
 Renatus Lotharingia dux 116 f
 Restitius Moravia rex. Vide Raftizes.
 Reynoso (Franciscus de) episcopus Cordubensis
 104 a b, 337 b
 Rheticius episcopus Gallitanus interest concilio Ro-
 mano sub S. Melchiade Papa 777 a
 Ribera (Joannes) patriarcha Antiochenus &
 archiepiscopus Valentinus 834 b, 872 b, 887 a,
 891 a. Jubet confici processus de virtutibus &
 miraculis S. Thome à Villanova, ejus cultum de-
 cernit, & corpus elevat 958 f, 959 a b. Item
 alia 959 d
 Richardis abbatissa, antè discipula S. Hildegardis
 641 a b
 † Richardus abbas S. Vitoni Virdunensis 509 c d,
 510 a b f, 511 a
 Richardus I comes Aversanus & Capua princeps
 383 e f, 385 d e, 386 b c, 390 f, 391 a e,
 392 a f, 393 a, 394 a b c d e, 405 f, 407 c d,
 408 c e f, 409 a f, 410 f, 414 f, 415 a, 416
 d, 420 b c, 421 a, 422 c
 Richardus abbas S. Victoris Massiliensis, S. R. E.
 Cardinalis 375 f, 377 a, 398 f, 433 b c, 434 d
 Richardus abbas de Sprinchersbat scribit ad S. Hil-
 degardem 647 d e
 Richardus de Aquila benefactor monasterii Casinen-
 sis 420 e
 Richardus Barri Ordinis Prædicatorum, inter Prae-
 termissos 4 c
 Richerius abbas Casinenensis 405 d, 406 f, 409 f,
 418 d, 420 b
 Rieden (Florianus) canonicus & officialis Argent-
 inensis, adstitit translationi corporum SS. Ein-
 betta Vorbeta & Villetta virginum 317 b
 Rieger (Udalricus) sacrae theologie & canonum
 doctor, corpora SS. Leontii, Basili & Lucine
 martyrum Româ in Helvetiam transfert 196 c d
 Rigobertus archiepiscopus Remensis 553 f
 Rincon (Joannes) Eremita Augustinianus, socius
 S. Thome à Villanova 865 a, 876 c d e, 877 a
 b c, 878 b c, 886 e, 940 d e
 Rioldus iniquus infestator ecclesie Trajetensis 539 e
 f, 540 a & seqq., 542 b, 543 c e f, 544 a b c,
 545 a b, 548 a b, 577 b, 578 d, 587 c d,
 597 d e, 599 d f, 617 c d
 Risus I episcopus Serniensis, seu Sarnensis 389 d
 Robæus (Joannes) Societas Jesu Duacum deu-
 lit brachium S. Niniani episcopi 327 c
 † Robertus de Arbrissello, fundator Ordinis Fon-
 tis-Ebraldi 628 c d e f
 Robertus Francorum dux 80 f
 Robertus episcopus Florentinensis interfuit dedica-
 tioni ecclesie Casiensis 389 b
 Robertus Langonensis, episcopus Leodiensis 573 f
 Robertus de Bello Prato, benefactor monasterii Ca-
 sienensis 391 e f
 Robertus de Laurotello comes 411 e
 Robertus Guiscardus Apulia & Calabria dux 392
- f, 393 b f, 394 a & seqq., 395 b c d e f, 396 a
 b f, 397 f, 406 d, 407 f, 408 a e, 410 f, 412
 a b, 414 a, 415 a, 425 d e f, 426 a b c d, 427
 a b c d, 430 e, 432 d
 Roca (Franciscus) decanus capituli Valentini 952
 f, 954 e. Curavit erigi mansoleum S. Thome à
 Villanova 956 d
 Rocca (Franciscus) J.U.D. Capellanus regis Catho-
 lici, canonicus Valentinus, testis in Valentino pro-
 cessu S. Thome à Villanova 824 f, 825 a
 Rodericus de Cantos Prior conventus Donnenſis
 Eremitarum S. Augustini 809 d
 Rodriguez (Hieronymus) Societas Jesu 1023 c,
 1025 f
 Roefs (Crispinus) canonicus parva mensa Leodiensis
 564 f
 Roffridus abbas Casiensis 428 a
 † Rogellius martyr Cordubensis 618 b, 621 c, 625 e
 † Rogerius archiepiscopus Bituricensis, inter Prae-
 termissos 249 c
 Rogerius Apulia & Calabria dux 378 c, 377 c d
 e, 426 d, 428 b, 429 f, 430 e f, 431 a
 Rogerius episcopus Civitatensis interfuit dedicatio-
 ni ecclesie Casiensis 389 b
 Rogerius Franciscanus, inter Praetermissos 4 e,
 251 b
 Rogerius socius B. Gandolphi 705 f, 706 a
 Rolewink (Wernerus) Cartusianus 458 b
 Rollo Normannorum dux baptizatus 80 f, 81 a
 Roma (Julius) S. R. E. Cardinalis 1012 a
 † Romanus miles martyr Roma 471 d, 475 b f
 Romanus Diogenes imperator Orientis 417 a b,
 419 d
 Romerius (Vincentius) notarius Rota Romana 960 d
 † Romualdus Camaldulensem fundator 304 b,
 305 c d
 Roncaglia (Jacobus) Ordinis Minorum Convenita-
 lium, testis in processu beatificationis B. Josephi
 à Cupertino 1007 e f
 Roricus presbyter testis in Actis de virtutibus &c
 S. Hildegardis. 697 e, 700 a
 Royas (Bernardus) archiepiscopus Toletanus, S. R.
 E. Cardinalis 959 e, 960 a
 Rubeis (Petrus de) promotor fidei 739 e, 748 e f
 Rudolphus II imperator 353 f, 354 a
 Rudolphus vel Radulphus episcopus Leodiensis 568
 d e f, 569 a, 663 d
 Rudolphus Corbæus Societas Jesu presbyter pro Fi-
 de suspensus, inter Praetermissos 759 b
 Ruffus (Thomas) episcopus Prenestinus, S. R. E.
 Cardinalis 187 f
 Ruiz (Georgius) doctor canonicus Salmanticensis,
 testis in Castellano processu canonizationis S. Tho-
 me à Villanova 824 d
 Ruiz (Sancia) mater B. Petri Arbuesii 730 d e,
 731 a b, 752 b
 † Rumoldus episcopus martyr, Mechliniensis apo-
 stolus 535 d e f
 † Rupertus Bingii dux 681 c, 682 f
 Ruricius episcopus Lemovicensis 784 b
 † Rusticus monachus seculo v 49 d, 51 e. Ejus cor-
 pus Pisis 48 c
 Ruthardus primus abbas Eberbacensis scribit ad S.
 Hildegarde 641 c
 Ryccfridus filius S. Luthardi comitis Clivie 106
 b d, 108 c f, 111 b
- S
- † Saba Gothus martyr 38 e
 Sabellus (Fabritius) S. R. E. Cardinalis 973
 e f, 974 a
 Sabel-

INDEX HISTORICUS

- Sabellus (*Lucius*) Ariani dominus 294 a
 † Sabigotho martyr in Hispania 620 e f
 † Sabinus episcopus Campanus 423 c, 424 e f, Ejus corporis translatio Aripalda, inter Pratermissos 249 c
 † Sabimus Spolieri 297 e f, 298 a
 Sacchettus (*Julius*) episcopus Sabinenus, S. R. E. Cardinalis 739 f, 749 a, 801 c, 965 b, 971 d, 1034 f
 Sacratus (*Franciscus*) archiepiscopus Damascenus, auditor Rota Romana 748 b, 801 a, 960 d
 Saint-Martin (*Simplicianus*) Ordinis Eremitarum S. Augustini, editio Vitam S. Thome à Villanova 800 c
 † Salaberga virgo abbas 64 c
 Salamanca (*Petrus de*) Ordinis Predicatorum, amicus S. Thome à Villanova 893 c, 951 b, 952 c
 Salaverte (*Antonius*) maritus Isabella, sororis B. Petri Arbusii 731 a, 733 c
 Salaverte (*Joannes Gracianus*) Ordinis B. M. V. de Mercede, scripsit Vitam Hispanicam B. Petri Arbusii 729 d
 Salaya (*Joannes de*) universitatis Valentina rector perpetuus 858 f, 859 a
 Salazar (*Andreas de*) Eremita Augustinianus, missionarius in Peruvia 813 b, 868 a
 Saleofus inter Pratermissos 466 a b
 Sallier (*Claudius*) custos bibliotheca regia Parisinae 263 c
 Salonius (*Michaël*) Eremita Augustinianus, biographus S. Thome à Villanova 799 f, 800 a b c d f, 801 d e, 823 d e f, 824 a, 835 d, 958 d e f, 959 f, 990 d
 † Saltus vel Salutus, aut Salvus, martyr, inter Pratermissos 250 f
 Salvaticus (*Joannes Baptista*) abbas visitator Canonorum Regularium S. Salvatoris Placentiae 262 b
 † Samsonis episcopi corpus translatum Parisiis 782 f
 † Sancia filia regis Lusitania, Ordinis Cisterciensis 373 c e
 † Sanctinus aut Sanctia martyr Nuceria, inter Pratermissos 466 e
 Sanfelicius (*Antonius*) episcopus Neritonensis 994 f
 Sanfo benefactor monasterii Casinensis 393 c
 Santari eremicola, B. Victorius II Papa, olim magister 382 c e, 403 a b, 404 f
 Santotis (*Christophorus de*) Eremita Augustinianus, Hispania regis theologus in concilio Tridentino 855 c d e, 857 a e
 Sanz (*Martimus*) testis prodigiis sanguinis B. Petri Arbusii 737 c
 Sarabertus presbyter scripsit memorias de SS. Landaldo & sociis 523 c f
 Saracenorum in Christianos tyrannis in Hispania 102 c f, 104 a & seqq., 105 a b d e. Eorum clades in Africa sub B. Victore III Papa 398 c d, 432 a. Ecclesia S. Ferreoli ab iisdem incensa 762 e
 † Satyrus frater S. Ambrosii, inter Pratermissos 756 d e
 Savina filia Adalberti, Alemannia ducis 333 e
 Sauli S. R. E. Cardinalis 167 f
 Sauvajot canonicus cantor Trenorchiensis munificus in S. Valerianum martyrem 27 b
 Saxo episcopus Nolanus 389 d
 Schlitzweck (*Franciscus*) canonicus Argentinensis, adiutor translationi corporum SS. Einbetta & Villetta virginum 317 b
 Scifridus pacificator cum B. Desiderio abate Casinensi de castello Saracenico 424 c d
 Scotus abbas, interfuit concilio Basileensi 447 b
 † Scubilionis monachi corpus in monasterio Sifac 781 a, 782 a c
 † Sebastianiana V. M. Heraclea, inter Pratermissos 249 c
 † Sebastiani reliquia Casini 415 b c d e
 Sebastianus presbyter S. Nicomedis in concilio Romanus sub S. Symmacho 7 e
 † Secunda martyr, inter Pratermissos 250 e f
 Segrian (*Joannes*) S. Thome à Villanova familiaris, visitator diocesanos ejusdem, & episcopus suffraganeus ac tandem episcopus Saffrensis 827 b, 828 c d, 855 f, 857 c, 885 a c e f, 893 c, 918 a, 935 f, 945 c d f, 946 a, 949 f, 951 b, 952 b c d e, 953 b c, 954 a e, 955 b e, 956 b c, 977 a
 Seguinus (*Petrus*) episcopus Aurienensis in Gallacia, an corpus alicuius S. Euphemia transulerit 285 b & seqq., 286 a & seqq.
 † Seleucus martyr, inter Pratermissos 2 d
 Sena (*Ludovicus de*) canonicus Toletanus, testis in Castellano processu canonizationis S. Thome à Villanova 824 c
 † Senator episcopus Mediolanensis 261 d c
 Seneca (*Antonius*) decanus ecclesiae majoris Mediolanensis capita SS. Victoris & Satyri reposuit in thecis argenteis 495 e f, 496 a b
 Seniorectus abbas Casinensis 380 a
 † Sennen insignes reliquia Casini 415 b
 Sensus laicus Ordinis Minorum, inter Pratermissos 465 e f
 † Senzius presbyter 49 a b c d
 Septalius (*Henricus*) archiepiscopus Mediolanensis 780 b
 Seranio (*Joannes de*) decanus capituli Leodiensis 565 b
 † Serapion martyr, inter Pratermissos 2 c
 † Sergii reliquia Casini 419 c
 † Sergius I Papa 260 f, 526 f, 534 f, 535 a b, 537 b & seqq., 538 a & seqq., 541 c d, 567 a, 603 c, 609 e, 610 b, 612 e, 616 a b c, 617 d e
 Sergius dux Neapolitanus interfuit dedicationi ecclesiae Casinensis 415 a
 Sergius dux Surrentinus interfuit dedicationi ecclesiae Casinensis 415 a, 416 d
 Sergius corpus S. Euphemia V. M. Chalcedonensis è mari levat & in insulam Lemnum transfert 276 c f, 277 a b, 278 e, 281 d
 Sergonas corpus S. Euphemia V. M. Chalcedonensis è mari sublatum in insulam Lemnum transfert 276 e f, 277 a b, 278 e, 281 d
 Serianus (*Gabriel*) advocatus aula consistorialis Pontificia 187 b
 Seripandus (*Hieronymus*) Prior generalis Ordinis S. Augustini, deinde episcopus Salernitanus & S. R. E. Cardinalis 808 f, 809 a & seqq., 810 a & seqq., 815 b c d e f, 816 a & seqq., 817 a, 853 e f, 861 b c, 867 a, 871 a b c, 874 d e f, 876 b
 † Servatii Trajetensis episcopi mentum Roma in basilica S. Petri 567 b d e. Ejusdem facellum Roma 568 a b c. Ejusdem corpus Trajecti 617 a
 † Servio-Deo martyr Cordubensis 618 b, 621 c, 625 e
 Servius Tullus Romanorum rex 302 b
 Severianus episcopus Gabalorum in Syria, scripsit aliquot Homilies 426 f, 428 c
 † Severus episcopus Abrincensis 780 c, 781 def, 782 a. Ejus reliquia Ludovico XIII Gallia regi donata 782 c d e
 Severus diaconus Mediolanensis subscriptus concilio Are.

IN TOMUM V SEPTEMBRIS

<i>Arelatenſi I</i>	777 a	<i>tatis, inter Prætermiffos</i>	249 e, 463 b
† Sevoldi reliquia in abbatia Leuconœnſi	79 c f	† Sophia cum Irene martyr, inter Prætermiffos	466 d
Sfondratuſ S. R. E. Cardinalis	496 a	Sophia Iuſtini Junioris imperatoris coniux	279 c
Sfortia (Alexander) Pisaui dominus	569 c	Sophia monialis in Monte S. Ruperti testis in A- elis de virtutibus &c S. Hildegardis	697 e, 699 a
Sforția (Franciscus)	132 a		
Sicónulfus prepositus monasterii Benedictini S. So- phia apud Beneventum	382 c, 403 c d	Sora doctor, & procurator S. Thomae à Villanova	885 b
Sido, inter Prætermiffos	759 c		
† Sidonius Apollinaris	61 e f, 62 a b c, 761 d,	Soriz Prior Fontebraldenſis, misit notitiam de B. Re- ginaldo eremita	628 c d
	762 b	† Sostenes martyr Chalcedonensis	269 f, 270 a, 271 d e f, 273 c. Inter Prætermiffos
Sidonius inter Prætermiffos	463 b	† Soter virgo martyr, SS. Ambroſii & Satyri con- ſanguinea	250 a 508 a
Sierra (Joannes) Eremita Auguſtinianus, S. Tho- ma à Villanova familiaris, deinde episcopus Bo- ſenſis	844 b c, 845 a	Soto (Franciscus) Vitam S. Thomae à Villanova I- talice verit ediditque	800 e, 990 e
† Siegerbertus rex Austraſia	521 f, 524 b, 589 c, 591 a d, 592 f, 593 e, 603 e, 604 f, 605 c d,	Sotus (Dominicus) Ordinis S. Dominici, Caroli V imperatoris confessorius	825 f, 828 a b, 840 a, 870 a f, 912 b c
Siegerbertus rex Orientalium Anglorum, inter Pra- termiffos	466 f	Souciet (Stephanus) Societatis Iesu presbyter, de Muſeo noſtro bene meritus	20 d
Siegerbertus Gemblacensis ſcripſit geminam Vitam S. Lamberti episcopi	518 b, 520 b c, 521 b, 522 a, 589 a, 603 b, 617 c	Sperandius (Joannes) ſicarius B. Petri Arbuſei	733 e f, 734 a b, 753 e f, 754 a b
Sigefridus III archiepiscopus Moguntinus	630 f	† Speratus martyr, inter Prætermiffos	250 e f
Sigismundus imperator	106 e, 443 d	† Spes V. M., inter Prætermiffos	249 e, 463 b
Sigismundus III Polonia rex	1037 a	† Speuſippus inter Prætermiffos	755 b
† Sigo alias Sequanus presbyter confessor, inter Prætermiffos	759 b	Spinula familia illuſtris Genuensis	131 e f
Sigolinus abbas Stabulensis	529 f	Spinula (Georgius) S. R. E. Cardinalis	127 b, 175 e, 176 c, 186 e
Sikelgaita vidua Roberti Guifcardi, Apulia & Ca- labria ducis	396 e, 426 a b c d e, 427 c, 429 f, 430 e	Spinula (Julius) S. R. E. Cardinalis	180 a, 1004 e, 1036 f
† Silvester I Papa	306 e	Spitigneus S. Ludmilla filius, Bohemia dux	345 d, 346 b e f, 347 a b c, 349 a b, 358 c d f, 360 b c
Silvester II Papa	304 f, 305 c	† Stephani protomartyris inventio, inter Præter- missos 5 d. Ejus ſanguis Cafini	415 c
Silus confessor, inter Prætermiffos	758 d e	† Stephania virgo martyr, inter Prætermiffos	756 b
† Simeon episcopus Hierofolymitanus, inter Præter- missos	755 c	† Stephanus I Papa martyr	62 f, 63 a. Ejus reli- quia Cafini
† Simeon Styliſtes	138 a	415 c d	
† Similinus presbyter confessor, inter Prætermiffos	463 a b	† Stephanus martyr apud Marſos, inter Pra- termiffos	466 d
Simius (Antonius) notarius Romanus, ſcripſit in- ſtrumentum donationis reliquiarum S. Mamilia- ni	47 b c d e f	Stephanus IX, aliis X, Papa	374 d, 383 f, 384 a b c, 387 f, 405 d f, 406 a b c d e
Simon de Bria S. R. E. Cardinalis, poſtea Pontifex, Martinus IV dictus, transfert corpus S. Floscel- li martyris	478 c, 479 b c	Stephanus X Papa	375 c
Simon eremita Camaldulenſis, inter Prætermiffos	466 f	Stephanus S. R. E. Cardinalis, ſocius B. Desiderii, apocryfarii ad imperatorem Orientis	406 b d e
Simon (Bernardus) incola Valentinus, S. Thomae à Villanova familiaris	872 b	Stephanus S. R. E. presbyter Cardinalis interfuit dedicationi ecclie Cafinenſis	389 c
† Simonis apostoli reliquia Cafini	415 c	Stephanus episcopus Trojanus interfuit dedicationi ecclie Cafinenſis	389 b
Siricius Papa	321 a, 323 f, 324 a	Stephanus episcopus Leodiensis, biographus S. Lam- berti episcopi	518 b, 519 d e f, 520 a e, 521 b, 554 e f, 581 e, 582 c d, 602 f, 603 a
Sisinnius Papa	538 b	Stephanus I abbas Trenorchienſis reliquias S. Vale- riani martyris elevari curat	17 e f, 18 e, 19 f, 20 a f, 21 d, 26 b c f, 27 b & ſeqq., 28 a b c, 29 d
Sithricus Northumbrorum rex	365 a f, 366 a b c	Stephanus Conversus Clara-vallenſis, inter Pra- termiffos	466 c, 756 e f, 757 a & ſeqq., 758 a
† Sixtus II Papa martyr	470 b f, 471 c d, 476 c	Stephanus ſecundus abbas Bellilocenſis	511 e, 516 e f
Sixtus IV Papa	753 a, 754 e	Stephanus abbas Ordinis Ciferciensis, inter Pra- termiffos	759 b
Sixtus V Papa	168 a b, 261 b, 913 f	Stirpius (Scipio) notarius ſubſcripſit instrumento viſitationis B. Rolandi de Medicis	118 e
Slavibor comes, pater S. Ludmilla, duciſſe Bohe- mia	341 f, 342 a, 344 e, 345 a d, 347 c, 358 c, 360 b	† Strato martyr, inter Prætermiffos	2 c d
Slaunicus comes Libicensis, pater S. Adalberti, epiſcopi Pragenſis	340 f	Stroymir à ſeditiōibus gentilibus Bohemia dux electus	
Slawoffius Terke, Croci II Bohemia principis fi- lia, maritus	340 a	343 f, 344 a, 345 e, 356 d e f, 358 a	
Smidts (Joannes) Prior provincialis Eremitarum S. Auguſtini in Belgio	976 d	Strzezylava, Boleſlai I Bohemia duciſſe filia, ma- ter S. Adalberti epiſcopi Pragenſis	340 f, 355 a
Sobrino (Franciscus) doctoſ, canonicus ecclieſe Vallisoleſana, teſtiſ in proceſſu Caſtellano cano- nizationis S. Thomae à Villanova	824 d	Suanus Danorum rex	372 d
Solis (Rodericus de) vir praclarus Ordinis Ere- mitarum S. Auguſtini	870 b c d e		
† Sophia martyr, mater SS. Fidei, Spei & Charis- Septembris Tomus V.			
		† 6. Sue-	

INDEX HISTORICUS

- Sueci in Alsatiā irrumpunt 335 d. Combūserunt monasterium S. Hildegardis 670 cf., 677 e
Sufén de las Pedrosas (Joanna) abavia B. Petri Arbuesii 730 f
† Susannæ vestium reliquie Casiñi 415 d
Swatoplukus Moravia rex 342 d e f, 343 a & seqq., 344 a b c d f, 345 b c e, 355 e f, 356 a b d, 357 c d
Sydonius monachus S. Filiberti abbatis Gemmeticensis 89 c d e f, 90 a b c d f
Sylette (Petrus) canonicus & precentor Andegavensis, delegatus in causa translationis B. Reginaldi eremita 626 e, 628 a b
Sylvester Vicentius Ordinis Eremitarum S. Augustini 810 d
† Symmachus Papa 7 e
Symmachus S. Satyri amicus 488 c, 489 a b, 491 a, 500 c, 502 a, 507 b
- T**
- T**Abitha vidua, à S. Petro apostolo resuscitata 500 a, 502 a
Talauera (Joannes) Ordinis Prædicatorum, inquisitor fidei in Aragonia 736 d
† Taracho martyri templum edificatum 42 c
† Tarasius patriarcha Constantinopolitanus 281 f, 282 b, 283 b
Tarbis filia regis Æthiopum 590 d, 591 b
† Tarrasis forte idem cum S. Tarrafo patriarcha Constantinopolitano, inter Prætermisso 463 f, 464 a b c d e
Tatis (Ermenegildus) abbas Olivetanus, testis miraculi per S. Catharina Genuensis opem imperatri 191 c
Tavera (Joannes) S. R. E. Cardinalis, archiepiscopus Toletanus 814 e, 869 c, 873 b c d, 874 a, 875 f, 876 c
Tauromina (Emmanuel) vicarius Alicantensis, testis in processu de cultu B. Gandolphi 725 a
Taxandri per S. Lambertum ad Christi sacra adducti 533 f, 534 a b c d e, 577 a, 578 c, 586 e f, 594 d e f, 595 a b c d e, 603 a, 609 a b c d e
Tenaglia (Julia) equitis Bentivoglio uxoris 1048 d
Tenaglia (Virginia) illustris infans per B. Josephum à Cupertino sanata 1048 c d e
† Terentii martyris reliquia Constantinopolim translata 259 c
† Terentius martyr, inter Prætermisso 4 f
Teres praefectus Thraciae sub Galerio Maximiano 30 f, 31 f, 32 a c, 33 d e f, 34 a b c, 35 d e f, 36 a b
† Teresia virgo fundatrix sui Ordinis 136 b
† Teresia seu Tarasia ex regina Legionensi, Ordinis Cisterciensis 373 c e
Tertillus dominus (ut fertur) S. Ariadnes martyris 469 c e
Tetka Croci II Bohemia principis filia 340 a
Teutsinda vel Theodosinda, Radbodi ducis Frisonum filia 602 b
† Thecla V. M. 252 c
Theclla nobilis matrona Tornacensis, inter Prætermisso 755 c e
Theobaldus electus episcopus Castellanus, interfuit dedicationi ecclesiae Casiñensis, & ibidem consecratur 389 b
Theobaldus abbas Casiñensis 415 b
Theobaldus intrusus in archiepiscopatum Mediolanensem 377 c
Theobaldus frater Grimoaldi Boiorum ducis 544 e
Theobertus abbas Theologiensis 510 c
† Theodardus episcopus Traiectensis 523 f, 524 a & seqq., 525 a & seqq., 536 e f, 544 b, 545 a, 553 a c, 574 e f, 575 f, 576 a, 582 f, 583 a b, 584 b, 590 b e f, 591 b c, 604 c d e, 605 b c
Theodinus comes Valvensis monasterii Casiñensis 390 d e, 420 d
Theodinus Triventinus, benefactor monasterii Casiñensis 396 b
Theodoaldus Pippini Heristalli ex Grimoaldo filio nepos 538 d e
Theodoënus discipulus vel famulus S. Lamberti episcopi 518 d e, 519 a, 529 f, 575 b, 592 f, 606 e
† Theodora martyr sub Trajano 484 c
† Theodora matrona Roma corpora Sanctorum sepelit 293 e, 294 a, 298 e f, 300 f, 301 b e, 302 f, 303 b. Ejusdem corpus inventum & translatum Romam 305 e f, 306 a b c d f
Theodora, inter Prætermisso 756 c d, 758 c
Theodora, vel Theodorisiana mater S. Euphemie V. M. Chalcedonensis 253 c, 267 d e, 270 b, 273 b
Theodoricus II Francorum rex 333 f
Theodoricus III rex Neustrie, deinde monarcha Francorum 88 f, 526 c, 528 d e f, 529 a b, 532 a b c e, 591 f, 592 a c d, 593 c, 594 b, 601 e, 605 f, 606 a, 607 e f, 608 b c, 611 c, 612 b, 617 b
Theodoricus Gothorum rex in Italia 408 b
Theodoricus filius Childerici III Francorum regis 531 d
Theodoricus abbas Trudonopolitanus 629 c f
Theodoricus biographus S. Hildegardis virginis Bingiana 629 c f, 630 a b c d, 677 a b, 679 c d e, 683 a b c, 699 b
Theodorus Bestus scriptor Actorum S. Euphemie V. M. Chalcedonensis 266 b d
Theodosius I Magnus, imperator 259 c, 321 a b, 488 e, 489 f, 490 c d, 499 c
Theodosius II imperator 254 a, 321 a b
Theodote martyr, inter Prætermisso 467 a
† Theodotus martyr, inter Prætermisso 250 a, 463 c
Theoduinus episcopus Leodiensis 572 b
Theomarus abbas S. Mansueti Tullensis 60 c
Theophila matér S. Philothei presbyteri 114 d
Theophilus Gothorum metropolita 38 b c, 39 c, 40 c, 41 d, 43 b
Theophilus diaconus. Vide Albericus diaconus.
Therasia uxor S. Paulini episcopi Nolani 59 e
Thermut Pharaonis filia 590 d
† Thomas apostolus 320 b. Ejus reliquia Casiñi 415 c
† Thomas à Villanova archiepiscopus Valentinas, inter Prætermisso 466 c
† Thomas sive Thomafuccius tertii Ordinis S. Francisci, inter Prætermisso 5 a d
Thomas de S. Maria, Ordinis Prædicatorum, inter Prætermisso 758 ab
Thomas, inter Prætermisso 4 b
Thomas Corcellus interfuit concilio Basileensi 447 b, 449 a
Tiberius Apsimarus imperator Gracorum 617 b f
Tiberius discipulus, inter Prætermisso 758 b
Tienfa (Michaël) vicarius ecclesiae xenodochii generalis Valentie 879 f, 880 a b
Tils (Bruno de) canonicus S. Materni 564 f
Timotheus episcopus Avellinenensis seu Abellinenensis 389 d
Titus commentitius episcopus Byzantinus 259 e Ti-

IN TOMUM V SEPTEMBRIS

Titus (<i>Annius Aurelius</i>) consul Romanus	16 b	Valentinianus III <i>imperator</i>	49 d , 424 e
Tobias quintus <i>episcopus Hierosolymitanus</i> , inter Pratermissos	467 d	Valeottus <i>governator Assisi</i>	1000 c
Torchitorius regulus seu <i>judex in Sardinia</i>	379 c d e , 380 a b , 410 c d	Valerianus <i>imperator</i> 470 f , 471 a , 474 c , 475 e f , 476 e , 768 c , 769 f	
Torre (<i>Anna de la</i>) <i>matrona Burgensis</i> , per S. <i>Thomam à Villanova ad sanctam vitam inducta</i>	850 c	† Valerius , inter Pratermissos	756 e
Torre (<i>Augustinus de la</i>) <i>Ordinis Eremitarum S.</i> <i>Augustini</i>	809 d	Valletta magnus <i>Magister Ordinis equitum Mel-</i> <i>litensium</i>	262 d
Torre (<i>Didacus de la</i>) <i>electus Prior provincialis</i> <i>Eremitarum S. Augustini in Castella</i>	806 f , 807 a. Deinde <i>Prior Salmanticensis</i>	Ubaldus <i>archiepiscopus Pisanus</i>	48 c
Tortis (<i>Neria de</i>) <i>abbatissa S. Matthai Pisii</i>	808 a b	Ubaldus <i>episcopus Sabinensis</i> , <i>interfuit dedicationi</i> <i>ecclesiae Casinensis</i>	389 a , 415 b
Totila <i>Gothorum rex</i>	324 e f	† Udalricus <i>episcopus Augustanus Vindelicorum</i>	300 c d
Trajanus <i>imperator</i>	484 c	† Vedasti <i>episcopi Atrebatenis corpus translatum</i>	527 b c d e f
Traiectenses oppidani in regno Neapolitano, Ca-		Vela (<i>Agnes</i>) <i>monialis Burgensis, à S. Thoma à Vil-</i> <i>lanova ad sanctimoniam inflammata</i>	850 de
sinenibus infesti, coercenior	385 b c d e f , 407 b	Velasco <i>doctor</i> , <i>canonicus Burgensis</i> , <i>deinde epi-</i> <i>scopus Rodericopolitanus</i>	868 c. Vide Ramirez de Haro Antonius
Transmundus abbas Tremitenensis, deinde S. Clement-		Velaico (<i>Petrus</i>) <i>militiae Castellana praefectus</i>	873 b d
tis, ac denique <i>episcopus Valvensis</i>	386 e f , 387 a d e , 411 e f , 412 a	† Vendemius <i>monachus seculo v</i>	49 d e , 51 d. <i>Eius</i> <i>corpus Pisii</i>
Trafiera (<i>Alphonsus de</i>) <i>Eremita Augustinianus</i> ,		Verdolay <i>praecellens concionator Valentiae</i> , <i>postea</i> <i>Carthusianus</i>	48 c
S. Thoma à Villanova familiaris	868 a	Vergara (<i>Joannes</i>) <i>doctor sacra Theologia Compluti</i>	947 a
Trasimundus comes Theatinus	381 e , 396 c d , 403 f , 404 a , 405 a	825 f , 826 a , 828 b , 840 d , 908 b c	
Trasmiera (<i>Didacus Garzias de</i>) <i>scriptor Vitam</i> <i>Hispanicam B. Petri Arbusii</i>	729 d	Vernaccia (<i>Baptista</i>) <i>canonica Regularis magna</i> <i>santimonie</i>	165 d e , 167 f , 168 a
Trefnedra (<i>Bernardus de</i>) <i>episcopus Cordubensis</i>	103 f	Vernaccia (<i>Hector</i>) <i>discipulus ac foris biographus</i> <i>S. Catharine Genuensis</i>	124 c d e , 149 e , 150 a , 165 c d e , 167 e f , 173 f , 176 f , 177 a
Trevirenses à S. Hildegarde instructi	651 a b c d e	Vero spius S. R. E. <i>Cardinalis</i>	1034 f
Tristianus sciarinus B. Petri Arbusii	733 e f , 734 a	Vertavillo (<i>Didacus de</i>) <i>Eremita Augustinianus</i> , <i>missionarius in Mexico</i>	866 d , 868 a
† Trophimi <i>corpus Arelate</i>	437 d , 456 e	Ugo <i>archiepiscopus Hydruntinus</i> , <i>interfuit dedi-</i> <i>cationi ecclesiae Casinensis</i>	389 b c
† Trophimus <i>martyr</i> , inter Pratermissos	759 c d	Ugo vicecomes pater	398 d
† Tryphonius, vidua Decii <i>imperatoris</i>	472 b	Ugo vicecomes filius in bello Africano mortuus	398 d
Tudwaldus <i>rex</i> , (ut fertur) apud Pittos	325 c	Ugolinus (<i>Sebastianus</i>) <i>Siculus</i> , <i>sacra Theologia do-</i> <i>ctor, reliquias S. Mamiliiani Rome impetrat</i>	48 a
Tumia <i>intersector S. Ludmilla</i> . Vide Cumia		Vicecomes (<i>Philippus</i>) <i>episcopus Caisacensis</i>	974 a b
Turpio <i>episcopus Lemovicensis</i>	786 e	Vich (<i>Michael Hieronymus</i>) <i>canonicus Valentini-</i> <i>nus</i> , <i>testis in Valentino processu S. Thoma à Villa-</i> <i>nova</i>	825 b , 927 d , 951 b
Turrecremata (<i>Thomas de</i>) <i>Ordinis Predicatorum</i> , generalis Hispania inquisitor	732 e f , 753 b	† Victor <i>martyr Roma</i> , inter Pratermissos	249 c , 250 e f
Turrellas (<i>Martinus de</i>) <i>testis prodigijs sanguinis</i> B. Petri Arbusii	736 d	† Victor <i>martyr Chalcedonensis</i>	250 a , 269 f , 270 a , 271 d e f , 273 c
Turribus (<i>princeps de</i>) <i>transfluit corpus S. Fer-</i> <i>reoli episcopi Lemovicensis</i>	783 c e , 786 a	† Victor <i>martyr apud Marsos</i> , inter Pratermissos	466 d , 756 e f , 757 a & seqq. , 758 a
Tuto <i>episcopus Ratipponensis</i> , <i>corpus S. Ludmilla</i> , Bohemie ducisse & <i>martyris</i> , <i>Praga tumulavit</i>		† Victor <i>martyr</i> , inter Pratermissos	756 a b
351 c d f , 352 a b c , 362 f , 363 a b e		† Victor <i>episcopus Bracharenensis</i> , inter Pratermissos	251 d e
Tyard (<i>Cyrus</i>) <i>episcopus Cabilonensis</i>	21 c	† Victor <i>episcopus Cenomanensis</i>	330 f
Tyberghein (<i>Maria Anna</i>) <i>Priorissa S. Cathari-</i> <i>na à Sion Cortraci</i>	326 c	Victor I <i>Papa</i>	319 a b
† Tychicus <i>discipulus S. Pauli apostoli</i>	468 a d e	Victor II <i>Papa</i>	381 f , 404 c d e , 405 d , 409 b
† Tyranno <i>episcopus Tyri</i> & <i>martyr</i>	769 c	Victoris Mauri <i>corpus Mediolani</i>	491 e , 492 b c d e f , 493 a & seqq. , 494 a & seqq. , 495 a b c , 508 d. <i>Eiusdem caput argentea iherca inclusum</i> <i>ibid.</i>
† Tysrus <i>martyr</i> , inter Pratermissos	250 f	Victorius (<i>Alexander</i>) <i>episcopus Alatinus</i>	196 b c d , 197 f
V		† Victurius <i>episcopus Cenomanensis</i>	329 c , 330 b , 331 a
V Ages (<i>Anticus de</i>) <i>notarius Cesarangustan-</i> <i>nus</i> , <i>fecit instrumentum de prodigo sanguini-</i> <i>nis B. Petri Arbusii</i>	737 e	Vigilius <i>Papa</i>	541 a d
Vaguer (<i>Joannes</i>) <i>canonicus Cesarangustanus</i> , pro- curator cause beatificationis B. Petri Arbusii		Vigintimilius (<i>Joannes de</i>) <i>marchio Hieracii</i> & <i>princeps Castriboni prodigijs sanatus per B. Gan-</i> <i>dolphum</i>	726 c d e
Valens <i>imperator</i>	38 f , 39 a & seqq. , 40 a d , 41 d , 43 b c , 324 b , 488 e	Viginti quatuor seniores <i>Apocalypses</i> , inter Pra-	ter-
Valenti (<i>Ludovicus</i>) <i>promotor Fidei</i>	1013 e , 1044 f		
† Valentini <i>reliquia Casini</i>	415 d		
Valentiniani heretici, à S. Methodio oppugnati			
Valentinianus I <i>imperator</i>	772 e		
Valentinianus II <i>imperator</i>	321 c , 323 f , 324 b c d e , 491 a , 499 c		

INDEX HISTORICUS

- termisso* 758 a
 Villacosa vel Villarasa (*Joannes de*) *governator Valentia* 830 b c, 835 a, 887 d e f, 888 a & seqq., 889 a & seqq., 890 a d e, 891 c e
 Villana *abbarissa S. Matthai Pisis* 48 c
 Villafandino (*Antonius de*) *Ordinis Eremitarum S. Augustini* 806 f, 807 a; 809 c d, 810 c f
 Villegas (*Alvarus de*) *canonicus ecclesiae Toletanae, doctor, testis in processu Castellano canonizationis S. Thome à Villanova* 824 c
 Vincente *actuarius Valentinus* 830 f
 † Vincentius à Paulo 176 a
 Vincentius *Prior Cartusia Axpicensis* 672 c f
 † Vindicianus *episcopus Cameracensis & Atrebantensis* 527 d e f, 553 f, 592 a, 593 e
 Vique (*Michaël*) *canonicus ecclesiae Valentine* 880 a b, 952 f, 954 e
 † Viti *reliquia Cazini* 419 b c
 † Vitoni *corpus Virduni* 509 b
 Vives (*Joannes Baptista*) *canonicus Valentinus ornavit sepulcrum S. Thome à Villanova* 958 d
 Vivianus (*Marius*) *archipresbyter Urbinas* 1008 c
 Vladislavus *Poloniae rex* 1035 a, 1037 a
 Ulphila *Gothorum metropolita à Catholica fide ad Arianismum deficit* 39 c d e f, 40 a, 41 d e, 43 c
 Unnus vel Unno *archiepiscopus Bremensis, inter Pratermissos* 4 a b
 Vodelricus *archiepiscopus Beneventanus* 404 b, 405 c
 Volta (*Gabriel de la*) alias Venetus, *Prior Generalis Ordinis S. Augustini* 806 c, 807 d, 860 f, 861 a, 863 d
 Volusianus *imperator* 470 c e, 475 f
 Vossius (*Gerardus*) *prepositus Tungrensis* 567 d e f
 † Urbanus I *Papa martyr* 397 a
 Urbanus II *Papa* 377 b e f, 378 a, 387 c d, 389 c, 390 b, 398 c d e, 399 b, 425 a b, 430 b c, 434 d
 Urbanus VIII *Papa* 19 d, 177 f, 179 d, 186 c, 340 b, 568 b, 739 e f, 758 e, 963 e, 971 b, 996 c e, 1000 b, 1012 c, 1021 f, 1031 e, 1032 d e, 1039 e, 1046 e
 Urophilas *Gothorum metropolita. Vide Ulphila.*
 † Ursicini, *episcopi Traiectensis ad Mosam, translatio, inter Pratermissos* 249 b c
 † Ursinarus *abbas Lobiensis* 592 b, 593 f
 † Ursula *virgo martyr* 315 f, 316 a b c f
 Ursulina *virgo, inter Pratermissos* 466 c
 † Ursus *episcopus Tullenensis* 58 b, 60 b, 61 a. *Eius corpus inventum* 60 d e f, 61 a
 Usuardus *martyrologus corpora SS. Georgii & Aurelii martyrum ex Hispania in Galliam transfert* 103 a b
 Vulchinus *abbas Sichemensis, Ordinis Cisterciensis, inter Pratermissos* 759 e f
 † Vulganii *reliquia in abbatia Lenconae* 79 c f
 Vulpus *canonicus Valentinus* 830 a b. *Vide Proxita.*
 Vurtigernus *Britonum rex* 319 f
 Uzeda (*Petrus*) *collegii Ordinis Eremitarum S. Augustini in Complutensi academia rector, curavit editionem Operum S. Thome à Villanova* 821 b c d e f, 822 a b, 823 a b
- W
- W** Alafridus Strabo *scriptor* 426 f, 428 c
 † Walarici *primi abbatis Lenconae reliquia ibidem* 79 c f, 80 a
 † Walburgis *virgo abbatissa Heidenheimensis* 550 e
 Walcandus *episcopus Leodiensis* 570 a d e f
- Waldricus *episcopus Ultrajectensis. Vide Baldricus.*
 † Wandelinus *sen Wendelinus, abbas Tabuleiensis* 512 a b c d
 Wando *abbas Fontanellensis* 100 d
 † Wandregisilus *abbas Fontanellensis* 592 b, 593 f
 Wango *abbas Tremorchiensis* 18 d
 Warado *Major-domus in Francia* 532 b e
 Wedericus *abbas Latiensis* 520 d, 570 a b c d f, 571 c, 602 d e f, 603 a b
 Welpho *abbas Gemmeticensis* 98 f
 † Wenceslaus, *Bohemia dux & martyr* 339 c f, 340 a b d e f, 341 a, 344 e f, 346 f, 347 b, 349 b c, 350 c d f, 351 a & seqq., 352 a b c, 354 c f, 358 f, 359 a b c d, 360 d e f, 361 d e f, 362 a b d e f, 363 a b d e
 Wenilo *archiepiscopus Senonensis reliquias S. Valeriani ad fert Vallilius* 20 e f
 Weolstanus *Ellanduni comes in Anglia* 367 e
 Wernerus de Kircheim *scribit ad S. Hildegardem, & ab ea responsum accipit* 652 a b c d
 Wernerius *episcopus Argentoratensis, fundator monasterii Murensis in Helvetia* 195 f
 Wezelinus *prepositus S. Andreae Colonensis* 665 f, 666 a
 † Wibertus *confessor* 681 c
 Wibertus *comes, fundator abbatiae Latiensis* 569 f, 570 a c d e f
 Wibertus *archidiaconus & biographus S. Brunonis Tullenensis episcopi, postmodum Papa, Leonis IX dicti* 65 e
 Wicardus *abbas reliquias S. Apri Tullenensis accipit* 65 b c
 Wichinus *episcopus Nitrensis* 357 c
 Widricus *abbas S. Apri Tullenensis* 56 a, 65 b f
 Wilarius *Alemannia aut Suevia dux* 544 b, 790 b c d f, 792 b c
 Wilcarius *episcopus Viennensis* 762 e f
 † Wilfrida, *S. Editha mater, postea abbatissa Wiltoniensis* 364 b c, 367 a b c d, 368 a b c d, 369 e, 370 d
 Wilhelmina Amalia Josephi Romanorum imperatoris conjux 999 c
 Wilhelmus I *Anglorum rex* 368 b
 Wilhelmus II *Anglorum rex* 365 a
 Wilhelmus *Autissiodorensis, magister in sacra theologia Parisiensis, approbavit scripta S. Hildegardis* 674 d, 699 f
 Wilhelmus *archidiaconus Trevirensis* 698 e
 Willelmus I *Normannorum dux* 83 d
 Willibertus *familus S. Desiderii episcopi martyris* 791 b c f
 † Willibrordus *episcopus Ultrajectensis* 534 f, 535 a b c, 553 f, 609 e f, 610 b
 Willichinus *abbas Spanheimensis delegatus in causa canonizationis S. Hildegardis* 678 e
 Willius (*Joannes*) *notarius, adstitit translationi corporum SS. Einberta, Vorbeta & Villetta virginum* 317 b
 Wiltheim (*Alexander*) *Societatis Jesu presbyter, de Museo nostro optimè meritus* 115 c, 116 c d
 Wiltheim (*Nicolaus*) *Societatis Jesu, de Museo nostro bene meritus* 116 c d
 Windogastus *unus ex conditoribus legum Salicarum* 591 b
 Winghe (*Antonius de*) *abbas Latiensis, de Museo nostro optimè meritus* 570 b c d f, 571 b
 Winigilus *benefactor ecclesiae S. Euphemia Placentiae* 262 a
 † Winoci *abbatis translatio, inter Pratermissos* 759 f
 Witte (*Antoninus de*) *Eremita Augustinianus e- di-*

IN TOMUM V SEPTEMBRIS

<i>dedit Opera S. Thome à Villanova</i> 822 c d e f, <i>823 a b, 976 d</i> <i>Witte (Nicolaus de) Belga , à S. Thoma à Villa-</i> <i>nova sacro habitu Eremitarum S. Augustini in-</i> <i>dutus , deinde missionarius in Mexico</i> 855 c d <i>e , 857 b c</i> <i>Wlastislaus princeps Lucensis</i> 360 c d <i>† Wolfrudis. Vide † Wilfrida.</i> <i>Wratislaus I Bohemia dux</i> 340 e , 345 d , 346 e <i>f , 347 a b c , 349 a b , 351 f , 352 d , 354 f ,</i> <i>358 d f , 360 b c d e , 363 e</i>	Y Y Ebre (Melchior de) Ordinis S. Francisci , <i>Guardianus Compluti</i> 852 a b d <i>Yscus episcopus martyr , inter Pratermissos</i> 466 a b <i>Yves (Henricus) edidit Vitam S. Thome à Villa-</i> <i>nova</i> 800 e
--	--

X

X Averius (Hieronymus) ex Ordine Predicato- <i>rum S. R. E. Cardinalis</i> 743 f , 744 a b <i>Ximenes de Urrea (Dionysius) comes de Aranda</i> <i>&c.</i> 744 e f <i>Ximenes (Garzias) abavus B. Petri Arbueſii</i> 730 f <i>Ximenes (Joanna) avia B. Petri Arbueſii</i> 730 f <i>Ximenez (Hieronymus) Ordinis Eremitarum S.</i> <i>Augustini , Superior missionariorum in Mexico</i> <i>811 f , 812 a b c f , 813 a b c f , 865 e f , 866 a</i> <i>& seqq. , 867 f</i> <i>Ximenius (Francisicus) ex Ordine S. Francisci ar-</i> <i>chiepiscopos Toletanus , S. R. E. Cardinalis</i> 285 <i>e , 803 f , 825 e , 827 f , 828 a , 840 c d f</i> <i>† Xistus martyr , inter Pratermissos</i> 755 f , 756 a c	Z Acharias <i>Papa</i> 390 e <i>Zalla Gothus Arianus</i> 423 e , 424 f <i>Zandemaria (Josephus de) episcopus Placentinus</i> <i>262 b</i> <i>Zarate (Joannes Franciscus de) sacra Rota audi-</i> <i>tor , in instrumento donationis reliquiarum S.</i> <i>Mamiliani</i> 47 e <i>Zauli (Josephus Maria) Societatis Jesu presbyter</i> <i>758 f</i> <i>Zbislaus filius Vladislai , principis Lucensis</i> 360 d <i>Zecchadorus (Joannes Baptista) episcopus Foro-</i> <i>Sempronianus</i> 1040 c , 1041 e <i>Zeno imperator</i> 331 f , 332 d e <i>Zomoski princeps Polonus</i> 999 b , 1035 a <i>Zondadarius (Antonius Felix) S. R. E. Cardinalis</i> <i>187 a</i> <i>Zuentibaldus Moravia rex. Vide Swatoplukus.</i>
---	---

INDEX TOPOGRAPHICUS

A

A Banum , civitas parva in Italia <i>423 f , 424 f</i> <i>Abarium , montium series in Ara-</i> <i>bia</i> 101 f , 102 e <i>Abbatis Cella (Appenzel) pa-</i> <i>gus Helvetiæ</i> 224 f , 225 a , <i>242 d</i> <i>Abbatis-Villa (Abbeville) civitas Galliæ in Picar-</i> <i>dia. Reliquia S. Sevoldi</i> 336 a d e <i>Abrincæ , civitas Normanniæ . S. Sinerius episc.</i> <i>conf.</i> 780 b c e f , 781 , 782 , 783 a d <i>† Abundii mons prope Senas in Italia. Ecclesia cum</i> <i>canobio virginum dicata SS. Abundio & Abun-</i> <i>dantio MM.</i> 299 a & seqq. <i>Abydus , civitas Troadis</i> 276 f , 279 c <i>Acapichtla , civitas regni Mexicanæ</i> 866 b e <i>Achaïa , al. Græcia</i> 321 b <i>Adelweil , locus Helvetiæ</i> 233 a <i>Adrianopolis , civitas Thraciæ</i> 30 b e f , 34 a , <i>488 e</i> <i>Adriaticum mare</i> 387 b , 403 f , 407 f , 408 c , 427 <i>d , 1060 a d</i> <i>Ægæum mare</i> 279 c <i>Ægilium. Vide Igilium.</i> <i>Ægyptus</i> 101 f , 254 c , 290 a , 466 e , 590 f , 595 <i>c , 686 b , 694 c , 876 f</i> <i>Æmilia , regio Italiæ</i> 310 b c , 313 b , 505 e , 508 a <i>Ælis , fluvius Italiæ</i> 1047 a <i>Æsum , civitas Italiæ in Marchia Anconitana</i> 1045 <i>d , 1047 a</i>	<i>Æthiopia inferior</i> 1036 b <i>Ætolia , Græciæ provincia</i> 769 d <i>Africa</i> 49 a , 50 a , 51 d , 253 d , 258 f , 398 c d <i>e , 432 a d , 487 b & seqq. , 488 a , 489 b , 502</i> <i>d , 507 b d , 508 d</i> <i>Agaunum seu Agaunense S. Mauritii cœnobium</i> <i>513 b c , 516 b , 517 d</i> <i>Agreda , civitas Hispaniæ</i> 804 f <i>Agrigentum , civitas Siciliæ</i> 713 c , 714 d , 716 c d <i>Ainsa , civitas in regno Aragoniæ</i> 741 e <i>Albaneta , monasterium in Italia</i> 420 c , 422 c <i>Albayda , locus Hispaniæ</i> 946 b d f <i>Albion , al. Britannia , insula</i> 326 d. <i>Vide Britannia.</i> <i>Albis , fluvius Germaniæ</i> 342 a <i>Alcara , oppidum Siciliæ</i> 716 a , 717 c <i>Alcoy , oppidum Hispaniæ</i> 858 b c d , 943 e <i>Alemannia</i> 544 b , 638 c , 672 b c <i>Alenconium , civitas Galliæ</i> 332 e <i>Aletium , oppidum regni Neapolitani</i> 993 d , <i>1051 b , 1055 a</i> <i>Alexandria , urbs Ægypti</i> 254 c , 265 f , 290 a <i>Alicata , oppidum Siciliæ</i> 718 f , 719 ad , 724 d , <i>725 a</i> <i>Almadia civitas</i> 398 d <i>Almenara , oppidum Hispaniæ</i> 911 d , 914 a <i>Alpes , montes</i> 117 c , 305 a , 488 b e f , 489 d , 490 <i>d , 500 b , 507 c , 516 b , 691 d , 692 e</i> <i>Alsatia</i> 200 b , 210 c , 226 b , 231 f , 315 a b , 332 <i>c , 466 d . SS. Desiderius episc. & Regnifridus</i> <i>archi-</i> <i>† 7</i>
--	--

Septembbris Tomus V.

INDEX TOPOGRAPHICUS

- archid. MM.* 788 a b d. *S. Richardis imperat. virg.* 793 a & seqq.
Altacumba, locus *Sabaudia*. *Sacellum exfructum B. Ludovico Alamando archiep. & S. R. E. Card.* 436 f, 457 a b
Aitena, abbatia 659 f
Altentorfrum, locus *Helvetiae* in Marchia Suitensi 209 e, 218 e
Altitona. *Vide Mons S. Odiliae*.
Altorfum Uriorum, oppidum *Helvetiae* 231 d, 234 b
Altus-Murtis, civitas *Agri Batiani* in regno Neapolitano 994 d, 1016 c, 1017 a
Altwick, abbatia *Trajectensis* diocesis 648 f
Alzira, oppidum *Hispaniae* 942 b
Amalphia seu Amalphi, civitas regni Neapolitani 386 a b c, 756 b
† **Amandi castrum Galliae** in Provincia 460 d e f
Amanium, locus diocesis *Leodiensis* 611 f, 612 a
Amantia seu Almentia (*Amance*) oppidulum in Lotharingia 72 f
Amasea seu Amasia, urbs *Afiae Minoris* 264 a, 266 a
† **Ambrosii monasterium Ordinis Cisterciensis Mediolani** 491 e f, 508 d
Amisus, urbs *Afiae minoris* 254 d, 265 f, 266 a
Amphœufana Ord. S. Benedicti monialium abbattia 207 e f
Anas, fluvius (*la Guadiana*) in Hispania 825 d, 827 f
† **Anastasii monasterium in Calabria** 426 d
† **Anastasii Ord. Cisterciensis abbatia Romæ** 645 c
Anazarba al. *Anazarbus & Caesaræ ad Anazarbum*, urbs *Cilicie* 42 c, 43 c f
Ancona, civitas *Italiæ Marchiæ* *Anconitanæ pri-maria* 1057 d, 1060 a
Ancyra, in Phrygia Pacatiana civitas episcopalæ 2 c
Ancyra, urbs *Galatiæ* 2 c d e
Andalusia, regio *Hispaniæ* 806 c, 808 a, 812 a, 861 a b
Andana, municipium in comitatu *Namurcensi* 562 f, 563 a
Andegavensis provincia in Gallia 626 a, 628 d e, 629 a
Andegavum, civitas *Galliae* 626 f, 627 d
Andernachum, *al.* *Antenacum*, oppidum Germaniæ 669 c f, 670 a, 692 a d e, 697 a
Andes. *Vide Andegavensis* provincia.
Andlaha, fluvius in *Alsatia* 794 f
Andlavia (*Andlaw*) oppidum in *Alsatia*. *S. Richardis imperat. virg.* 793 a, 794 e, 795 a
Andlaviense monasterium virginum in *Alsatia*. *S. Richardis imperat. virg.*, *eius fundatrix* 793 & seqq. *Corpus*, *ut creditur*, *S. Lazari, à Domino suscitati* 797 f, 798 a. *Corpus S. Richardis ibid.* d e
† **Angeli Castellum** Romæ 395 c d e f, 425 d, 431 c, 432 b
† **Angeli monasterium in Italia** 421 c d
† **Angeli de Troja monasterium** 426 d
† **Angeli vicus in Italia** 428 b
Angelorum civitas in nova Hispania 867 a
Anglia 318 e, 321 f, 323 d, 364 & seq., 368 a c, 369 b, 372 b d. *SS. Socrates & Stephanus MM.* 477 a. *Anglia* 550 e, 759 b
Anio, fluvius *Italiæ* 387 e
Ansionense monasterium, *al.* *S. Jovini de Mar-nis* (*S. Jovin*) in *Pictaviensi* diocesis 86 f, 88 c d, 100 f
Antiquarense monasterium PP. *Excalceatorum san-*
etissimæ Trinitatis in Hispania 474 b
Antiquaria (*Antequera*) civitas *Hispaniæ* in regno Granateni. *Cultus S. Euphemia virg. mart. & civitatis patronæ* 262 f
Antverpia, civitas *Belgii* 800 e, 822 e, 974 a b.
Reliquie S. Thoma à Villanova 976 c d
Appenninus, mons 119 a
Appia via. *Hic ecclesia olim constructa S. Euphe-mia virg. mart.* 260 f
† **Apri** monasterium in suburbio *Tullenfi*, nunc abbatia Ord. S. Benedicti 56 c e, 63 f, 64 a b, 69 e. *Hic sepultus S. Aper in ecclesia a se inchoata 70 b; corpus ejus inde in civitatem delatum 74 e f; ad monasterium relatum & abditum 75 e f; inventum & elevatum* 77 e f
Aprutium, pars ampla regni Neapolitani 383 b, 385 a, 416 d
Apulia, *Italiæ regio* 384 f, 386 a b c, 395 f, 401 & seqq.
Apulia Daunia, regio *Italiæ* 385 a, 407 f
Apulia Peucetia, regio *Italiæ* 385 a, 386 c, 388 e
Aqua regia, locus *Helvetiae* 222 c
Aquæ Sextiæ, civitas *Galliae* in Provincia 457 a
Aquileia, civitas *Italiæ* 311 f, 312 a, 541 a c
Aquileiente concilium anni *CCCLXXXI*, 502 c.
Conciliabulum circa annum DCXCVIII, 541 a c
Aquinensis lacus in Italia 393 c d e
Aquinum, civitas *Italiæ* 391 e, 421 f, 426 b, 427 d
Aquisgranum, urbs *Germaniæ inferioris* 107 d, 305 a, 449 c, 456 a
Aquitania, pars *Galliae* 90 c, 93 a, 100 f, 107 c d f
Arabia 102 e, 115 d
Aragoniam 730 & seqq., 741 & seqq., 962 e f
Arar (*la Saone*) fluvius *Galliae* 23 b, 26 a, 69 d
Arbencium, municipium *Galliae* in *Bugefia*. *Patria B. Ludovici Alamandi archiep. Card.* 439 c f, 440 a
Arborea, urbs *Sardiniae insulæ* 380 c
Archa, fluvius *Belgii* 523 b
Ardea, oppidum ditionis ecclesiasticæ in Latio 429 f, 430 e
Ardeatina via 6 b, 8 a
Arduenna, sylva in *Gallia Belgica* 529 e, 534 d, 557 e, 606 f
Arelate, civitas *Galliae* in Provincia. *Sacellum ex-fructum B. Ludovico Alamando archiep. & S. R. E. Card.* 436 f; *reliquia eiusdem* 437 e f, 438 a b, 456 & seqq., 460 & seq.
Arelatense I concilium anno *CCCXIV*, 777 a f, 778 a
Aretusa, insula 49 d
Argenteum, oppidulum *Italiæ* 431 f
Argentoratum seu Argentina, civitas in *Alsatia*. *SS. Einbeta, Vorbeta & Villbeta VV.* 315 & seq.
Earumdem ibidem reliquia 317 a & seqq.
Argisivilla, *Argisimilla*, *Argevilla* prædium in *Gal-lia* 515 a f
Argoia, *seu Argovia*, tractus *Helvetiae* 195 f, 203 e
Argona, tractus *Galliae* in *Campania* 508 c f, 512 d, 514 c, 515 d
Aria, oppidum *Belgii* in *Artesia* 571 d
Ariminum, civitas *Italiæ* 249 f. *S. Innocentia virg. mart.* 310 b c e f. *Eiusdem Sanctæ cultus, cor-pus, & ecclesia* 311. *Ariminum* 1057 f, 1060 d
Arinianum, oppidum *Italiæ* 294 a b. *Ecclesia SS. Abundii & Abundantii* 298 e f
Aristau, vicus in *Helvetia* 205 f
Armorica, regio *Galliae Celticæ* 88 c
† **Arnulphi Metense** monasterium 100 d
Arola,

IN TOMUM V SEPTEMBRIS.

Arola, fluvius Galliae	508 c	Bada, oppidum Helvetiae	. 216 c
Arpinum, oppidum regni Neapolitani	421 b, 422 f	Badena, locus Helvetiae	204 b, 208 e, 232 b
Arfeta, castellum Italiæ	396 d	Badensis comitatus in Helvetia	204 a
Artemisia, olim insula maris Etrusci	50 c d	Bætica seu Andalusia, Hispaniae regio	476 b, 809
Arth, locus Helvetiae	232 f	bd, 812 a	
Arvernia, provincia Galliae 61 & seq., 760 & seqq.	760 & seqq.	Bætis, amnis in Hispania	105 e, 625 e
Aculensis cella, exiguum monasterium in Italia	412 b	Bajoaria, Bajouaria, Bavaria	107 df, 108 a
Aculum Picenum, civitas Italiæ in Marchia Anconitana	414 b	Balgium (Baugé) Galliae oppidum	627 e
Aculum Satianum, oppidum regni Neapolitani	414 b	Balneolis (Bagnols) oppidulum Galliae	21 a
Aflianum, locus Italiæ in agro Tarvisino. Solemnis translatio SS. Centina, Fortunati & Bonifacii MM.	758 e f	Balvensis al. Valvensis comitatus in Italia	420 c
Affium, civitas in Umbria. Hic habitavit & civitate donatus est B. Josephus à Cupertino	997 a b, 998 & seqq., 1019 & seq., 1022 & seqq., 1028 b, 1032 & seqq., 1038 a. Processus institutus pro ejusdem canonizazione	745 b	
Asturia, regio Hispaniae. Cultus S. Columba virg. mart. Cordubensis	619 e	Barcastrum, civitas Aragoniae	465 b, 948 f
Aternum, nunc Piscaria, oppidum regni Neapolitanii	385 a	Barcino, civitas Hispaniae	76 b
Athos, mons Macedoniæ	115 a b	Barenis ducatus	Barianus Ager, provincia regni Neapolitani
Atrebatum, civitas Belgii	527 d, 571 c	f, 994 a d, 997 c, 1017 & seqq. 1023 a, 1057 b	
† Audioëni monasterium in Normannia	83 b c	Baris, Barium, civitas regni Neapolitani	406 c, 426 b, 427 d; <i>huc delatum corpus S. Nicolai</i>
Avenio, civitas Galliae	440 d, 443 b	431 b, 432 a	
Averbodiensis abbatia in Brabantia	658 e	† Bartholomæi insula Romæ	303 d
Aversa, civitas Italiæ	410 f	Basilea, civitas Helvetiae	438 & seqq. Gestu B. Ladovici Alamandi ibidem in concilio 442 & seqq.
Augusta Gemella Tuccina, oppidum Hispaniae	622 e	Basileense concilium anno MCDXXXI & seqq.	137 a, 437 c, 438 c f, 439 a, 440 e f, 442 a c d
Augusta Trecorum. Vide Tricasses al. Trecæ.		e, 443 & seqq., 451 b c d e, 452 a b c e f, 453 & seqq., 456 a b c d, 458 a b c, 459, 460 b c	
Angusta Vindelicorum, urbs Germaniae	300 c d	Basilicata provincia in regno Neapolitano	386 b c, 388 e, 1936 c, 1057 b
† Augustini abbatia in Gallia ad Vigennam fluvium	786 a d	Bassiniacensis pagus in Gallia	78 b, 79 a d,
Augustodunum, civitas Galliae	62 c, 479 e f, 480 a b c d e	Bastia, vicus in Umbria	1000 a
Augustoritum, urbs Galliae in Aquitania	88 f	Battela, locus prope Mechliniam in Belgio	535 d f
Aurea-vallis, abbatia in ducatu Luxemburgensi	518 b, 520 b	Belgium 324 f, 325 a. Cultus & reliquia S. Nicanori 327 b. Belgium 523 f, 534 c. Cultus S. Lamberti episc. mart. 573 e f. Festiva solemnia in canonizazione S. Thome à Villanova	974 a
Aurelianense I concilium anno D XI, 329 b c, 330 f, 331 a. Aurelianense V anno DXLIX, 784 b		Belicensis pagus in Gallia	440 a
Auria, urbs Hispaniae in Gallæcia. Cultus S. Euphemia, ejusdem forte cum Chalcedonensi 285 a & seqq. 286 d e		Belisense puellare monasterium (Münster-Bilsen) hodie illustrium canonicarum capitulum 526 c d e f, 536 c, 595 c, 596 a, 610 c def, 611 b	
Austrasia, pars regni Francie	74 d, 521 f, 526 & seqq.	Bella-vallis, cœnobium Ord. Cisterciensis in diœcesi Bisontina	658 d
Austresii-curtis (forte Autrecour) locus in Gallia	514 d, 515 d	Bellus-locus (Beau-lieu) monasterium Galliae in Campania. Fundator & abbas S. Rodingus vel Chraudingus 508 b c f, 509 c e f; Walsogium olim appellatum	510 & seqq.
Austria, al. Austrasia, pars regni Francorum	521 f. Vide Austrasia.	Belna, olim Belnum (Beaune) oppidum in ducatu Burgundiæ. Corpus & cultus S. Flascelli pueri, mart., o, ut creditur, S. Hernei seu Ernei abbatis Cenomanensis 478 a b, 479 b c e f	
† Autberti abbatia Canonorum Regularium Cameraci. Reliquia S. Euphemia virg. mart. 263 b		† Benedicti de Bangnola monasterium	391 b, 420 f
Auximum, civitas Italiæ in Marchia Anconitana	384 e, 407 c. B. Josephus à Cupertino 992 b, 1002 d, 1009 a, 1011 a, 1012 b, 1014 b, 1040 & seqq. Institutus processus pro ejusdem canonizazione 1044 a. Idem ibidem claret miraculus	1045 & seqq.	† Benedicti monasterium Salerni 404 e, 405 f, 408 d, 410 e
Axona, fluvius Galliae	508 c	Benedictoburanum monasterium in Bavaria	675 b
Axpacense cœnobium Cartusianorum in Austria	672 e	Beneventanum concilium sub Nicolao II Papa 386 a. Beneventana concilia sub B. Victore III Papa	
		374 f, 376 f, 377 a, 378 b, 398 e f, 399 b, 432 e f, 433 a b c d e	
B Aar, locus Helvetiae in Tugensi pago 209 d, 219 a, 224 c, 235 e, 239 a		Beneventum, civitas Italiæ 373 b. Dicitur patria B. Victoris III Papa	374 & seqq.
Babucum, oppidum Italiæ	393 b	Beneventum, oppidum Hispaniae	619 e
Bacucca, castellum Italiæ	396 d	Benifayo, locus Hispaniae haud procul Valentia	902 e
		† Benigni monasterium Divione in ducatu Burgundiæ	63 f
Beres, al. Berris, Belrus, Beaurains, Blerus, oppidum Lotharingie	115 b c f, 116 a b	Beres	
Bergæ S. Winoci, oppidum in Flandria	759 f	Berlingum, sanctorialium cœnobium in Anglia	370 a, 371 e
		Ber-	

INDEX TOPOGRAPHICUS

- Bernensis ditio in Helvetia 238 a
 Berona (*Münster*) locus Helvetiae in Argoia 203 e, 213 f, 232 e, 245 b
 Bethania, cœnobium Ord. Cisterciensis in diœcœsi Bisontina 658 d
 Biar, locus Hispaniae 926 b
 Biberist, locus Helvetiae 232 c
 Bibona *seu* Bivona, oppidum Siciliæ 716 c, 717 c
 Bicarum (*Bicari*) oppidum Siciliæ 713 e, 714 d, 715 cd, 717 a
 Bickelleheim, villa Spanheimensis comitatus in Germania. *Patria S. Hildegardis virg.* 631 d
 Binascum, locus in ducatu Mediolanensis. *Patria B. Gandolphi conf. presb. Ord. S. Francisci* 703 b c, 723 a
 Bingium, oppidum in ditione Moguntina, *juxta quod in monasterio à se fundato vixit & obiit S. Hildegardis virg.* 635 bcd, 636 & seqq., 677 & seqq.
 Birca, urbs olim in Suecia 4 a
 Birchii, locus Helvetiae 230 a
 Bisenti, Castellum Italiæ 396 d
 Bisoldinense territorium in Catalonia. *Reliquia S. Ferreoli mart. miraculis ibidem clari* 1060 c
 Bithynia, regio 45 d, 114 b, 252 a, 255 e
 Bizinium (*Bizini aut Vizini*) oppidum Siciliæ 712 b, 714 b, 716 b, 723 b
 Bladenacum (*Blend*) locus in Tullenſi pago 78 a, 79 a
 Bladhmay, mons Hiberniae 463 d
 Blera *olim* Tusciæ oppidum 49 b f
 Bleulikon, locus Helvetiae 233 f
 Bligenstorff, locus Helvetiae 231 a
 Blodelsheim, locus Alsatiae 231 e f
 Bobiense monasterium in Italia 90 d
 Bodecenſe cœnobium Regularium S. Augustini in Germania 295 b, 341 c, 630 e, 763 c
 Bohemia. *Cultus insignis S. Ludmilla vid. mart. regionis duces & patrona* 339 & seqq.
 Boleslavia, oppidum Bohemiæ 344 e
 Boleslavienſis circulus in Bohemia 342 a
 Bonna, inferioris Germaniae oppidum 65 c
 Bonna, prædium in Gallia 515 a
 Bononia (*Bologna*) civitas Italiæ. *Reliquia S. Euphemia V. M.* 262 c. Bononiæ legatus fuit B. *Ludovicus Alamandus* 441 f, 457 d. *Colitur B. Petrus Arbuesius, qui ibidem studiuit* 729 a b, 731 & seq. 752 b, 754 d. *Colitur S. Iſidorus* 755 e f
 Bononiensis ager in Italia 1060 b
 Bopardia, oppidum Germaniae 635 f
 Borgonum, locus Italiæ in ditione Pallavicina. *B. Rolandus de Medicis anachoreta* 117 & seqq.
 Bosa, civitas Sardiniae 845 a
 Bosonis-villa, abbatia in Lotharingia 658 c
 Bosporus Thracius 464 a
 Boswila (*Boswyl seu Bosweil*) locus in Helvetia 207 c, 220 f, 226 c, 243 b, 244 b
 Brabantia, Belgij provincia 535 a
 Bremgarta, civitas Helvetiae 206 b, 221 b, 223 a, 226 e, 228 e
 Breunoviense cœnobium apud Pragam in Bohemia 340 e f
 Bria, Galliæ provincia 90 d
 Brigantium, oppidum Germaniae in Suevia 242 d
 Brifacum, urbs Germaniae 235 b
 Britannia Aremorica 782 f
 Britannia Magna 318 & seqq. *SS. Socrates & Stephanus* 477 abf
 Britonia *seu* Bronia *olim* civitas Hispaniae 478 a d
 Briva, vicus Galliæ 784 d
 Brivas, civitas Galliæ in Arvernia. *Hic passus est S. Julianus; an etiam S. Ferreolus?* 760 & seqq.
 Brixia, urbs Italiæ. *Capella S. Euphemia virg. mart.* 262 bc
 Brugæ, civitas Belgij in Flandria 4 d, 974 a
 Brunswicensis ducatus 659 b e
 Brunvilarium (*Brunwilre*) cœnobium Ord. Benedictini in Germania 693 de, 695 d
 Bruxellæ, civitas Brabantiae 335 d, 950 d, 974 a. *Reliquia S. Thoma à Villanova* 976 c d
 Bucculiacum, locus fortè in Tullenſi vel Segitensi pago 71 f, 72 e f
 Bucoleon, palatum olim Constantinopoli 279 b
 Buechenrein, locus Helvetiae 223 d
 Bugesia, Galliæ provincia 439 f
 Bulgaria 34 d
 Bullionum (*Bouillon*) castrum in confinio Leodiensi diœcœsis 557 be, 559 b, 562 f, 565 a, 573 a
 Bünzen, locus Helvetiae 207 d, 231 c
 Buochs, parœcia in Sylvaniensi Helvetiae pago 202 f, 238 e
 Burchorfta *seu* Borchofta, locus & capitulum illustrium canonistarum in Circulo Westphalico. *Reliquia S. Nicomedis presb. mart.* 12 ef
 Burella, locus Italiæ in Aprutio citeriori 416 d
 Burgi (*Burgos*) civitas Hispaniae. 808 de, 809 & seqq.
 Burgundiæ comitatus 439 f, 440 a
 Burgundiæ ducatus 15 f, 69 d, 478 a b
 Burgus Canturii 4 f
 Burgus S. Domini, civitas Italiæ 119 a, 122 d f. *S. Gislemerius mart.* 313 ab e
 Burrka, locus Germaniæ 234 a
 Buttisholtz, locus Helvetiae 232 c
 Buxetanus ager in Italia 118 f
 Buxetum (*Buffeto*) oppidum Italiæ. *Corpus B. Rolandi de Medicis anachoreta* 117 f, 118 ad f, 120 d, 121 a, 122 e f
 Byzantium, urbs Thraciæ 256 e, 259 c d, 260 c, 277 b, 282 b

C

- C** Abilo, Cabillonum & Cabilonum, civitas in Burgundiæ ducatu 15 f, 23 c, 69 d
 Cacabus, oppidum Siciliæ 712 d
 Cæſaraugusta (*Zaragoça*) civitas Hispaniæ, caput regni Aragoniæ. *B. Petrus Arbuesius canonicus Regularis mart.* 728 bcf, 729 & seqq. *Colitur ibidem Beatus & miraculis claret* 738 & seqq.
 Cæſarea ad Anazarbum. *Vide* Anazarba.
 Cæſarea, urbs Palæstinæ. *Ecclesia olim S. Euphemia virg. mart.* 260 e
 Cajentes, Calenses aut Cafentes Baiæ in Arvernia 61 f
 Cajeta, urbs Italiæ in regno Neapolitano 385 e, 391 d, 422 f
 Cajetanus ducaitus in Italia 385 d e, 392 a
 Cajetanus sinus in Italia 422 f
 Calabria, provincia regni Neapolitani 262 e; ulterior & citerior 385 a; Calabria 407 d
 Calaris, urbs Sardiniae 49 b d, 1052 f, 1054 a
 Calatbellotta, oppidum Siciliæ 717 d, 719 b
 Calatagero, oppidum Siciliæ 712 f, 715 & seqq.
 Calatanissetta, oppidum Siciliæ 712 d, 714 c, 715 & seqq.
 Calata-Vulturium oppidum Siciliæ 702 f, 718 e, 719 d, 725 d Cala-

IN TOMUM V SEPTEMBRIS.

Calatayuda , civitas Hispaniae	741 c ; <i>imago B. Petri Arbusii miraculis clara</i>	744 c	Castra Rhetica , tractus Helvetiae (<i>vulgo Gasteren</i>)	b cd
Calaxibetta , oppidum Siciliae	712 d, 718 d		Castrum , civitas regni Neapolitani	994 e, 1017 b
Calcaria , (<i>Calcar</i>) oppidum in Cliveni ducatu	106 c, 110 a		Castrum-Fidardi , locus Italiæ	1050 b
Calenum , civitas olim Campaniae in Italia	421 a,	422 e	Castrum Gandulphi. <i>Ecclesia S. Thome à Villanova</i>	975 e f, 976 a
Calmaria , locus in Alsatia	234 e		Castrum novum , oppidum Siciliae	709 a c, 712 c
Calor , fluvius Italiæ	382 f			c, 717 d, 718 d, 723 c
† Camelæ vicus in Occitania , Galliæ provincia.			Castrum S. Angeli , oppidum in Piceno. <i>Reliquie S. Thome à Villanova</i>	976 c
S. <i>Camella aut Camelæ virg.</i>	314 b		Castrum S. Joannis , al. Enna , oppidum Siciliae	713 b, 714 & seqq.
Cameracum , urbs Belgii	81 b f, 82 f		Catalonia 239 c, 962 e f. <i>Cultus S. Ferreoli M.</i>	1060 c
Camerata , oppidum Siciliae	711 d, 712 e		Catana , civitas Siciliae	717 b
Camerinum , urbs Italiæ	254 d, 1057 b		Cavenie Ordinis Cluniacensis cœnobium , titulo sanctæ Trinitatis , in regno Neapolitano	374 b c, 381 d, 382 b c d, 401 b, 403 d
Campania , Galliæ provincia	61 c, 69 b, 508 b f		Celciacum , vicus apud Cenomanos in Gallia	479 a b
Campania , regio Italiæ	385 a, 407 d		Cenomani , civitas Galliæ episcopal. S. <i>Principis episc.</i>	329 & seqq.
Campi Lapidei (<i>la Cran</i>) tractus Galliæ in Provincia	436 a, 457 a		Centulensis Abbatia , in Picardia. <i>Reliquie S. Euphemia virg. mart.</i>	263 b
Campidonensis abbatia in Suevia	646 b		Centumcellæ , portus ditionis Pontificiae	50 f,
Candida Casa , civitas in Scotia. S. <i>Ninianus episc.</i>	318 a c e f, 320 & seqq., 756 d		Cephalædis , civitas Siciliae	51 a
Canusia , castrum in Italia	431 d, 432 c		Cephalænia , Græcia insula	714 b
Capaci , locus in Sicilia	718 a, 719 d		Cefena , civitas Italiæ	427 c
Capitanata provincia regni Neapolitani	414 b, 997 c		Cetarium seu Citrarium , locus Italiæ	1060 d
Cappenberg , abbatia Ord. Præmonstratensis in Westphalia	648 a		Chalcedon , urbs Bithyniae. S. <i>Euphemia V. M.</i>	d, 427 c, 428 b
Capriata , castellum Italiæ	409 a		252 a c, 253 & seqq. <i>Templi prope Chalcedonem eidem Sanctæ exstructi , situs , amplitudo & forma</i> 255 e f. Chalcedon 256 c, 258 b, 264 & seqq., 466 a b, 759 c d	
Capua , civitas Italiæ	376 c, 383 e, 391 a f, 394 b e, 405 f, 408 e f, 421 & seqq.		Chalcedonense concilium anni CDLI, 252 b c, 254 a b f, 255 a e, 257 a & seqq., 258 a, 277 c, 278 d, 279 c	
Capuanum concilium sub B. <i>Victore III Papa</i> 374 f, 430 f			Chalcidena provincia in Syria	769 d
Capuanum Ordinis S. Benedicti cœnobium	383 def		Chalcis , civitas in Græcia. S. <i>Methodius episc. mart.</i> 768 a, 769 b d. Chalcis duplex in Græcia , altera in Eubœa insula , altera in Aetolia provincia	769 de
Capuanus principatus in Italia	385 f		Chalcis , civitas in Syria	769 de
Carbonaria sylva in Belgio	605 f, 607 f		Chaldaea	89 c
Careyret , parœcia diœcesis Ucetiensis in Gallia			Chamensis parœcia in Helvetia	236 d, 238 d
Carinula , locus Italiæ in Campania	422 f		Chiruella , locus prope Valentiam in Hispania	859 d
Caritas , cœnobium Ord. Cisterciensis in diœcesi Bisontina			Chomifum , oppidum Siciliae	715 f, 717 b
Caronia , oppidum Siciliae	718 b, 719 d		Chullilla , arx Hispaniae in archiepiscopatu Valentino	896 e, 897 a, 923 c f, 926 b, 935 b
Carpeniani montes in Italia	1005 b, 1038 a		Church-Eaton , oppidum Angliæ	364 c
Carpum (<i>Carpî</i>) oppidum in ditione ducis Mutinensis	462 a, 1001 c		Cilicia	38 e f, 43 c f
Carthago , urbs Africæ	49 d, 50 b		Ciminna , oppidum Siciliae	716 c, 717 c
Carus-locus , cœnobium Ord. Cisterciensis in diœcesi Bisontina	658 d		Cistella , al. Cistercium (<i>Cîteaux</i>) locus cum abbatia celeberrima	654 c d
Casinense cœnobium celebre in Italia	305 a. B. <i>Victor III Papa</i> 373 & seqq. <i>Hic ante Pontificatum Abbas fuit idem B. Victor</i> 383 & seqq.; Casinensis cœnobii ecclesiam reedificavit 388 a b , ipsum cœnobium innovavit 389 f; variorum donationibus auxit 390 & seqq.; <i>idem ibidem mortuus est & sepultus</i> 399 e f, 400 a. Casinense cœnobium 401 b, 404 d, 406 & seqq. multis usque ad	435	Cisterciense al. Cistellense celeberrimum cœnobium (<i>Cîteaux</i>)	654 d
Casinum , Casinus mons in Italia	304 b c d. <i>Vide Casinense cœnobium.</i>		Civitas Castellana in Italia. <i>Reliquie SS. Marciani & Joannis</i> 300 b d, 305 f, 307 a b, 425 e, 427 b	
Castlenæ villa , fortè Chaligni , locus Tullensis diœcesis	70 d, 72 c		† Clarae cœnobium monialium Burgis in Hispania	851 a
Cassia , oppidum Italiæ in Umbria	1001 a, 1052 c, 1054 a e		† Clarae cœnobium monialium Cupertini in regno Neapolitano	1048 e
Castella , regnum Hispaniae	800 b c, 801 & seqq. multis.		Clara-Vallis , Ordinis Cisterciensis abbatia	4 d, 466 c
Castellucium (<i>Castelluzo</i>) locus Siciliae	712 b, 714 b		Claromons , urbs Galliæ in Arvernia	3 c, 61 c, 62 c d
Castellum seu Castrum novum in Italia. <i>Exstructum à B. Victore III Papa</i>	385 b c d e f, 407 c f, 714 d, 724 d. <i>Cultus B. Gandolphi conf.</i> 725 <i>Septembbris Tomus V.</i>		Clara-	

INDEX TOPOGRAPHICUS

- Clarus-fons, cœnobium Ord. Cisterciensis in diœcesi Bisontina 658 d
 Clasense cœnobium in Italia 304 b
 † Claudi cœnobium Gallæ in Bugesia 439 e
 † Claudii Legionense cœnobium. Reliquia S. Euphemia virg. mart. 263 a
 Clefs, parœcia in Gallia 626 f, 628 b
 † Clementis abbatia in Italia 387 d e, 412 a
 Clingenbergenſis dynastia, in Turgovia tractu Helvetiæ 247 a
 Clingnau, locus in comitatu Helveto-Badenſi 203 c. *Vide* Klingnovium.
 Clivia, civitas ducatus cognominis primaria 105 c
 Clivia, ducatus inferioris Germaniæ. S. Luthardus comes 105 c f, 106 a c e, 108 e f
 Clivus Cucumeris 293 e, 301 b, 472 d, 484 e
 Collisantum, oppidum Siciliæ 717 f, 719 b
 Collis Scipionis, oppidum Umbriæ. Corpus S. Guerrini M. 2 f
 Colmaria seu Columbaria (Colmar) urbs in Alsatia 226 b
 Colonia Agrippina, urbs Germaniæ. Reliquia S. Apri episc. Tullenſis 64 d e; S. Eliphii vel Eliſi M. 76 f, 77 a; S. Euphemia V. M. 263 b. Colonia 650 f, 651 a, 669 c e, 670 b, 692 c, 776 a, 779 d, 1045 a
 † Columbae parœcia prope Flexiam in Gallia 626 e
 † Columbae Prioratus in Ruconia provincia Hispaniæ. Reliquie & cultus S. Columba virg. mart. Cordubensis 622 c
 Combralia, tractus Gallæ in Alvernia 2 b
 Compendium, urbs Gallæ 109 b
 Compita (vulgò Savignano) oppidulum Italiæ in Romandiola 1057 f, 1060 d
 Complutum (Alcalá de Henares) civitas Hispaniæ in Castella Nova 799 f, 803 & seqq., 827 f, 839 & seqq., 852 a b, 940 & seqq., 959 & seqq., 968 & seqq.
 Compostella, urbs Hispaniæ in Gallæcia 285 e, 286 a d
 Conca, castellum Italiæ 409 a
 Concordia, civitas Italiæ 1058 d, 1060 d
 Congum, regnum in Æthiopia inferiori 1036 a
 Constantia, civitas Germaniæ 440 e
 Constantia, civitas Cypri insulæ 467 e, 468 e
 Constantia Castra, civitas Gallæ in Normannia 479 e
 Constantiense concilium ab anno MCDXIV, 106 e, 440 c e f, 442 c, 451 a d, 452 a b
 Constantiensis pagus (le Contantin) in Normannia inferiori 478 c e f, 479 a e, 482 d, 780 & seqq.
 Constantinopolis. Forte hic martyrium subiit S. Porphyrius 37 f. Constantinopolis 253 & seqq. Huc translatum olim corpus S. Euphemia V. M., & repositum in ecclesia eidem dicata 258 b d e. Alio eidem ex strucia ecclesie 259 a & seqq. Constantinopolis 261 e, 279 b c, 282 b, 409 e, 413 e, 417 c, 443 e, 463 a b f, 488 e, 774 & seqq.
 Constantinopolitanum conciliabulum Arianorum anno CCCLX, 39 e, 43 c. Constantinopolitanum vœcumenicum concilium anno DLIII, 54 c
 Corduba, urbs Hispaniæ. SS. Emila & Hieremias MM. 102 c f, 103 a b c, 104 a d. SS. Rogelius & Servio-Deo MM. 336 c f, 337 a d, 339 a. S. Columba virg. mart. 618 a
 Corinaldo, locus Italiæ in ducatu Urbinate 1036 d, 1045 d, 1047 a
 Corleonis oppidum in Sicilia 713 f, 714 d, 715 & seqq., 723 b
 Corsica insula 50 d e, 123 c, 379 e
 Cortracum, oppidum Belgii in Flandria 326 b
 Cratumnum (Craon) oppidum Gallæ 628 e
 Cremona, urbs Italiæ 118 f, 121 b c d e, 122 e
 Cremonensis ager in Italia 118 f
 Creta insula 786 c f, 787 a
 Crouchdal, al. Crutendal, abbatia monialium 649 b, 660 f, 671 d, 672 d
 † Crucis abbatia Ordinis Cisterciensis in Austria 341 c, 350 a
 † Crucis cœnobium monialium Burgis in Hispania 851 a
 † Crucis eremus fontis Avellanae in Umbria 462 c
 † Crucis in Hierusalem abbatia Romæ 422 a
 † Crucis monasterium in Lusitania 619 f
 † Crucis oppidum in Alsatia 225 f, 226 b
 Cryptella. *Vide* † Mariae Cryptellæ conventus.
 Cullera al. Callera, oppidum Hispaniæ 832 b, 835 c, 946 f, 948 c, & Collera 969 c
 Cumbria, pars Britanniæ Magnæ 323 d
 Cupertino, oppidum regni Neapolitani. Patria B. Josephi à Cupertino 992 c, 993 d e, 994 b c, 995 f, 996 f, 1010 d, 1014 e, 1015 & seqq., 1021 ab d, 1025 & seqq., 1030 & seqq., 1034 d e, 1047 f
 Curia-Dei, cœnobium Ord. Cisterciensis in Gallia 759 a
 Cyprus, insula. SS. Heraclides & Miro episcopi MM. 467 a b c e f, 468 ad
 † Cyriaci montis abbatia monialium in Germania 660 b

D

- D**acia, regio 43 b, 488 c
 Dalvanium, locus Germaniæ 698 e
 Damerellen, locus Helvetiæ in Lucernensi pago 208 c, 226 b
 Dania, regnum 756 a
 Danubius 34 d, 38 b f. *Vide* Ister.
 † Dei Genitricis & Virginis Mariæ monasterium in Italia 390 e
 Demera, fluvius 534 a
 Dengen, locus in Helvetia 219 d
 † Deodati oppidum in Vofago 60 b
 Dertona al. Derthon, civitas Italiæ. Cultus S. Euphemia virg. mart. 261 e
 Dertusa, civitas episcopal in Hispania 898 f, 901 d
 Dervense monasterium diœcesis Catalaunensis in Campania 56 c e
 Derwiler, locus Germaniæ 221 d
 † Desiderii, vicus in Alsatia 788 a c
 Dianensis marchionatus in Hispania 944 a
 Dianum, al. Denia, oppidum Hispaniæ 945 c
 Dianum (Gianut) insula Italiæ 47 a, 50 d
 Didenkirchen, abbatia monialium juxta Bonnam in Germania 660 e, 670 a
 Dietikon, locus Helvetiæ 226 c, 231 e
 Dilia, fluvius 536 a b
 Diomedis insulæ in mari Adriatico 387 b, 403 f
 Dionantum (Dinant) oppidum ad Mosam fluviū 562 e f
 † Dionysii monasterium prope Parisis 528 d, 607 f
 † Disibodi mons, monasterium in Germania. His habitavit S. Hildegardis V. 631 f, 632 & seqq.
 Dominae (Dueñas) oppidum Hispaniæ 807 e
 Domini Germani (Dom-Germain) villa, locus prope Tullum Leucorum 72 a f
 † Dorothæ cœnobium monialium Burgis in Hispania 52 a

IN TOMUM V SEPTEMBRIS.

Spania	850 e, 851 b, 853 c	Essexia, comitatus Angliae	371 e
Dorfata, locus in Anglia	368 d	Etruria	313 c f, 432 b c, 494 b
Dotikon, locus Helvetiae	212 e	Etruscum mare	47 a, 48 c, 50 b c, 52 a, 53 f
Döttingen, locus Helvetiae	213 e, 227 f	Ettiswil, locus in Helvetia	219 c
Draconerium, locus Pedemontii in diocesi Salutensis	759 e	Euboea, insula Graeciae	769 d
Drepanum (<i>Trapano</i>) urbs Siciliae	712 b, 714 b, 716 f, 718 f	† Eucharii cœnobium Trevirensis	654 c, 658 b
Duacum, civitas Belgii. Brachium S. Niniani episc.	327 b c	† Euphemia abbatia & ecclesia prope Brixiam in Italia	262 b
Duckelshusen, vicus in Germania. Ecclesia S. Lamberti episc. mart.	572 b	† Euphemia oppidum aut pagus in Calabria. Reliquia & ecclesia S. Euphemia virg. mart.	262 c
Dunensis abbatia, Brugis in Flandria	4 d	† Euphemia pagus prope Brixiam in Italia	262 c
Duria, fluvius Hispaniae	911 a, 923 f	Europa, provincia Thraciae	270 b
Dusseldorfum, civitas Germaniae	669 f	† Euftasii monasterium in Italia	390 f, 391 c
Duzzia, oppidum Italiæ	1057 e, 1060 b	† Euftasii monasterium alterum in Italia	391 cd

E

E Berbacensis abbatia Ord. Cisterciensis in diocesi Moguntina	641 b, 651 e f, 653 f, 670 d, 692 d
Ebra, <i>sive</i> Ebracensis Ord. Cisterciensis abbatia in Herbipolensi diocesi	645 a
Ebusense castrum in Hispania	835 c
Ebusus, insula cum castro cognomine in Hispania	903 e f, 904 f
Egg, locus Helvetiae	209 c
Egonis-villa (<i>Egenweyl</i>) locus Helvetiae	228 c e
Ehenhemia, oppidum Alsatiae. Cultus & Reliquia S. Eugenia virg. abbat.	334 d, 335 e
Ehingen, locus in Bavaria	221 f
Eibingense monasterium in Germania. Fundatum à S. Hildegarde virg. 670 e f. Corpus ejusdem S. Hildegardis 677 c, 698 b, 700 d e f, 701 a	
Einsidlene monasterium beatæ Mariæ Virginis in Helvetia	210 a, 216 a, 229 a, 231 f, 242 a, 246 f. Reliquie S. Euphemia virg. mart. 263 a
Elaver, fluvius Galliae	767 d
Elba. <i>Vide</i> Ilua.	
Eliberis, civitas olim Hispaniae	337 c d, 338 c
Elisbach, locus Helvetiae	235 c
Ellandunum, locus in Anglia. <i>Vide</i> Wiltonia.	
Elvacensis olim abbatia, nunc præpositura Canonorum in Suevia	647 a
Elvestat, monasterium	658 f
Emeriaca al. Domeriaca villa in Gallia	516 d e
Emerita, civitas Hispaniae	730 a
Emmen, locus Helvetiae	235 d
† Emmerami Ratisbonense cœnobium	657 d
Engelbergensis Ord. S. Benedicti abbatia in Helvetia	227 c e, 234 d
Engen, locus in Germania	221 b
Enguera, locus Hispaniae	926 c
Enna, al. Castrum S. Joannis, oppidum Siciliae	714 c
Enovæ, locus Hispaniae	911 d, 914 a
Ensishemum, oppidum Germaniae in Alsatia	210 c
Entlibuech, locus Helvetiae	235 e, 238 c
Ephesus, urbs Asie	96 c
Epila, oppidum seu castrum Hispaniae in Aragonia. Patria B. Petri Arbuessi M. 728 f, 729 & seqq. 750 b, 752 & seq.	
† Erasmi monasterium in Italia	392 b, 421 b
Eremus Deiparæ. <i>Vide</i> Einsidlene monasterium.	
Erfordiensis præpositura in Thuringia	659 b
Esch, locus Helvetiae	230 f, 239 c
Esch; locus in Lotharingia. B. Oranna aut Oranda virgo & Socia anonyma 115 b, 116 a, 117 d	
Eschentz, locus Germaniae	215 d
Essendia, oppidum & illustre virginum collegium in Germania	106 d, 113 d f

F

† F Abiani & Felicitatis cœnobium, seu collegium canonicorum in Alsatia, idem quod Andlaviente	794 e f
Farfa, al. Farfarus & Fabaris, fluvius Italiæ in Sabinis	408 b
Farfa, oppidum in Sabinis	424 e
Farfense monasterium in Sabinis	407 c, 408 b, 423 b, 424 e
Faventia, civitas Italiæ in Romandiola	490 d, 1057 f, 1060 b
Feltria, civitas Italiæ. Cultus SS. Vittris & Coronae	756 ab
Ferraria, civitas Italiæ	443 c d, 444 d, 460 b, 1033 d, 1036 c
Ferrariense concilium anni MCDXXXVIII, 443 c d, 444 d, 453 f, 454 d, 460 b	
Ferrariensis ducatus	1060 b
Fescennia seu Fescennitum, urbs Italiæ	307 a
Fidentia, al. Julia Fidentia, hodie Burgus S. Donini, civitas Italiæ. S. Gislemarius mart.	313 a
Firmum, civitas Italiæ	758 e, 759 a, 1049 a, 1050 f
Flaminia via 293 b c, 295 c d. Ecclesia SS. Abundii & Abundantii MM. 298 c, 300 a, 301 c, 302 c, 307 a	
Flandria	913 a b
Flanheim, præpositura in diocesi Moguntina	658 e
Flexia, oppidum Galliae	626 a e f, 627 a d, 628 a d e
Florentia, civitas Italiæ in Hetruria	381 f, 409 e, 441 c, 444 d, 446 c
Florentinum concilium sub Victore II Papa 381 f; sub Eugenio IV Papa 446 c, 447 a, 452 f, 453 a f, 454 d, 460 b	
Fons Ebraldi, oppidum & abbatia in Gallia	628 c d e
Fons frigidus (<i>Kalt-brunnen</i>) locus Helvetiae	216 f, 221 e
Fontanellense monasterium in Normannia	100 c, 531 e
Fontisplanum, al. Fuenllana, oppidum Hispaniae in Castella Nova. Patria S. Thome à Villanova	
801 c f, 802 & seq., 827 & seq., 835 f, 837 e, 967 e	
Formæ, locus Italiæ	420 e
Formiæ, civitas Italiæ	392 b, 422 f
Formianus sinus, nunc dictus Cajetanus	422 f
Forum Cornelii, nunc Imola, civitas Italiæ	1060 a
Forum Julii, provincia Italiæ	443 c
Forum-Livii, (Forli) civitas Italiæ in Romandolia	1057 f, 1060 b d
Forum-Sempronii, civitas Italiæ	1004 d, 1008 & seqq., 1014 e, 1038 & seq., 1047 & seq.
Forum Tiberii (<i>Kayserstael</i>) oppidum Helvetiae	210

INDEX TOPOGRAPHICUS

Fracata, castrum in Italia	385 de	Genuensis ditio in Italia	119 a
Francia 355 a, 459 a, 532 a c, 549 e, 594 b, 595 d, 600 c, 606 a, 608 b, 612 c e, 757 a b, 1035 a		Gerbestethde seu Gerbstede, abbatia monialium	660 b
Francofordia 449 b c. <i>Vide</i> Francofurtum.		Geria ((la Gere) fluvius in Gallia	765 f
Francofurtum, urbs Germaniae 456 a, 459 d		† Gerlaci, cœnobium virginum Ord. Præmonstra-	663 b
Franconia, provincia Germaniae 649 a, 669 d e		tenis in ducatu Limburgensi	406 c
Frattæ, oppidum Italiæ 409 a		Germani civitas in Italia	406 c
Freitura, al. Phriere, villa 559 e		Germania 12 c, 74 d, 437 d, 455 f, 456 a, Cul-	669 c d, 685 a, 805 d, 1035 a
Freyenweil, locus Helvetiæ 235 f		tus S. Lamberi episc. mart. 573 e. In Germa-	
Friburgum, civitas Germaniae in Brisgoia 125 d.		nia predicavit S. Bernardus 635 c. Germania	
<i>Reliquia & cultus S. Lamberti episc. mart.</i> 568 d e f, 569 a b		669 c d, 685 a, 805 d, 1035 a	
Frigida vallis in Italia 420 e		† Georgii abbatia virginum Ord. S. Benedicti in	
Frigia, regio 534 e		arce Pragensi in Bohemia. <i>Corpus S. Ludmilla</i>	
Frlinga, civitas Germaniae. <i>Reliquia S. Justini</i> presb. mart. & Alexandri PP. mart. 472 d e f, 473 d e		vidua martyris 340 b, 348 f, 349 e, 352 d e, 353 b c f, 360 d	
Fuenllana. <i>Vide</i> Fontisplanum.		Gerunda, civitas Hispaniæ 569 d	
Fulginium, civitas Italiæ in Umbria 5 d		Gerundenis diœcesis in Catalonia. <i>Cultus S. Fer-</i> <i>reoli M.</i> 1060 c	
Fundanus comitatus in Italia 422 e		Giennum, seu Gienna (Jaén) civitas Andalusiae	867 f
Fundanus lacus in Italia 420 e		Giraci, locus in Sicilia 714 b	
Fundi, civitas Italiæ 391 a, 420 e f, 422 e		Glaronensis pagus in Helvetia 203 d, 238 d, 243 d	
Furnense territorium in Belgio 4 c d		Glasconia (Gassenbury) urbs & pagus Angliae	372 b
Fürstenbergicus Landgraviatus in Germania 232 d		† Glodesindis abbatia Metis 646 c	
G		Gortinae, civitas in Creta insula 786 b c f, 787 a c	
Gabala, urbs Syriæ 428 c		Gothia, regio. <i>Hic martyrio coronatus S. Nicetas</i> 38 & seqq.	
Gäbistorff, locus Helvetiæ 232 b		Græcia 443 e, 463 c f, 768 & seqq. 775 d, 786 f	
Galatia, provincia Asia minoris 2 c c		Græcum. <i>Vide</i> Reginohradecium.	
Galatis, oppidum Siciliæ 717 b d		Granata, urbs Hispaniæ, regni cognominis caput	337 c d
Galdia. <i>Vide</i> Gallovidia.		Gratterium (Gratteri) locus Siciliæ 712 b d, 714 & seqq.	
Gallæcia, provincia Hispaniæ 285 a, 478 a. <i>Cul-</i> <i>tus S. Columba virg. mart. Cordubensis</i> 619 e		Grätzenbach, locus Helvetiæ 226 f	
Gallesium, seu Castellum Gallesii, oppidum Ita- liæ in Hetruria 307 b		Grimbergenis ager in Belgio 536 a	
Gallia 3 a b, 4 e, 103 a b e, 152 e, 325 a, 483 d e, 489 b c, 505 e, 510 d f, 514 a e f, 515 c, 516 b. <i>Cultus S. Lamberti episcopi mart.</i> 573 e		Großetum, civitas Hetruriæ 423 a	
Gallia Belgica 74 d		Gruttae, oppidum Siciliæ 719 b	
Gallia Comata 74 e		H	
Gallipolis, civitas regni Neapolitani 426 a, 427 d		Adrianopolis. <i>Vide</i> Adrianopolis.	
Gallovidia seu Galdia, provincia Scotiæ 318 e, 320 e, 322 c e, 327 e		Hamelense Augustinianorum cœnobium in ducatu Brunswicensi 659 b	
Gandavum, civitas Belgii in Flandria 463 b, 974 a		Hainonia, Belgii provincia 520 d, 569 f, 575 e, 605 f	
Ganderheimensis abbatia in ducatu Brunswicensi 659 e		Hantonia Angliae provincia 371 c	
Gandia, civitas Hispaniæ 923 e		Hasbanicus pagus in ditione Leodiensi 555 f	
Gangium, locus Siciliæ 717 f, 719 b d		Hasletum, oppidum 591 b	
Garganus, mons Italæ 304 b d e, 305 a, 387 b, 406 & seqq.		Hasprum seu Haspra, locus & præpositura abba- tia S. Vedasti in Cameracensi diœcesi. <i>Corpora</i> <i>SS. Aichardi abb. Gemeticensis & Hugonis episc.</i> Rotomag. 81 & seqq.	
Gariniani turris ad fluvium cognominem 412 e, 414 b		Hassia, provincia Germaniæ 474 b	
Garinianus, fluvius Italæ, al. Liris 385 c. <i>Vide</i> Liris.		Hebrus, flumen Thraciæ 30 f	
Gaster, præfectura. <i>Vide</i> Castra Rhetica.		Heggingen, locus Helvetiæ 234 c, 243 b f	
Gedanum, urbs Prussiae 465 f		Helellus, fluvius Germaniæ 225 f	
Geldria, Belgii provincia 106 a c, 107 c		Helionis cœnobium seu collegium canonicarum in Alsatia, idem quod Andlaviense 794 e f	
Geltweil, locus in Helvetia 214 a		Heliatia 794. <i>Vide</i> Alsatia.	
Gemblacensis abbatia in Brabantia 518 b, 520 f, 655 e		Hellepontus 30 a, 114 b, 279 f, 281 d	
Gemeticensis abbatia in Normannia. <i>S. Aichardus</i> abbas 80 b c e f, <i>cultus & reliquia ejusdem San-</i> <i>cti</i> ibid. & 81 a & seqq.; <i>reliquia item S. Hu-</i> <i>gonis episcopi Rotomagensis</i> ibid. & 82 a, 84 a. Gemeticensi abbatia presicuitur <i>idem S. Aichar-</i> <i>dus</i> 91 & seqq.		Helpra, fluvius in Belgio 569 f	
Genua, urbs Italæ, cognominis republicæ me- tropolis. <i>S. Catharina Flisca Adurna vidua</i> 123 & seqq., 150 & seqq., 442 e, 443 a, 956 d		Helvetia. <i>Cultus S. Leonii M.</i> 195 & seqq. multis. <i>An passi in Helvetia SS. Valerianus, Macrinus</i> <i>& Gordianus?</i> 483 c d	
		Hemikon, locus Helvetiæ 223 c	
		Hennebergensis comitatus in Germania 647 f	
		Heraclea, urbs Thraciæ 115 a b, 249 e	
		Heripolis, civitas Germaniæ 669 c e, 692 c	
		Herçinia sylva in Germania 200 b, 217 b, 220 e Her-	

IN TOMUM V SEPTEMBRIS.

Herde, monasterium 659 a, 669 c, 671 e, 692 d	Ilerda, civitas Hispaniae 745 b
Hergiswil, locus Helvetiae 237 b d	Illfurtum, locus Germaniae 210 c
Heriense monasterium in Gallia 88 f, 93 b c	Illiberis. <i>Vide</i> Eliberis.
Herimale, (<i>Hermael</i>) villa ad Mosam fluvium 580 c, 581 c d; <i>al.</i> Hermala 601 a; Harmala 602 a	Ilua, <i>al.</i> Elba, insula maris Etrusci 47 a, 50 c e, 52 e, 1035 f
Herius, <i>seu</i> Herus, insula Galliae 91 c, 93 & seqq., 93 f	Imola, civitas Italiæ 1057 e, 1060 a
Hetruria. <i>Vide</i> Etruria.	Indiae 320 b, 855 e, 865 & seqq.
Hibernia 318 e, 320 & seqq., 466 f, 510 d, 533 a	Ingelheim, oppidum Germaniae 642 e, 669 d
Hibingen. <i>Vide</i> Eibingen monasterium.	Insubria, Italiæ regio. <i>Cultus S. Euphemia virg. mart.</i> 261 e
Hieracium, civitas episcopal in Calabria 714 b	Insulæ, civitas Flandriæ 571 c, 974 a
Hierosolyma 56 c, 876 f	Interamna (<i>Terni</i>) civitas in Umbria 1032 c
Hiltisreiden, locus Helvetiae 222 e, 235 b	Inweil, locus Helvetiae 228 a
Hippodromus, locus amplius Constantinopoli 275 a, 279 b	Inwila, locus Helvetiae in ditione Lucernensi 246 a
Hippo-regius, civitas Africæ 369 c	† Joannis de Vineis abbatia Suezione in Gallia 628 c e, 629 a
Hirsaugiense cœnobium in Germania 645 e, 646 a, 653 c e, 669 & seqq., 692 d	† Joannis in Veneris monasterium Italiæ 406 b, 407 f
Hirsfeldt, oppidum Germaniae in Hassia 474 a b	Jonium mare 427 c
Hispalis, civitas Hispaniae. <i>Corpus cuiusdam S. Narcissi M.</i> 476 f, Hispalis 870 b d	Jopilia, villa prope Leodium 541 f: <i>al.</i> Jobii-villa 550 f, Jopila 551 a, 597 f & Jopilum 599 d, 613 ad e, 614 d
Hispania 102 e f; <i>seu</i> Arabum in Christianos perfecutio 104 d e f. <i>Cultus S. Euphemia V. M.</i> 286 a d e. Hispania 336 c f, 337 c e. <i>Cultus S. Columba V. M.</i> 618 & seqq. Hispania 728 & seqq., 799, 801, 809 & seqq. multis.	† Jovini de Marnis (<i>S. Jovin</i>) monasterium in diœcesi Piëtavensi 88 c
Hispania nova 867 a	Iter, <i>al.</i> Danubius fluvius 38 & seqq.
Hispellum, oppidum in Umbria 1023 f, 1026 a	Italia. <i>Cultus S. Nicomedis presb. mart.</i> 12 c. Italia affligitur Wandalorum incursionibus 49 a; fame premitur 427 a. Italia 487 & seqq. In Italia celebris fuit in vita B. Josephus à Cupertino 1035 a
Histria, regio 74 d	Judea 89 c
Hitzkirch vel Hitzkilch, locus Helvetiae 223 c, 230 f, 232 c, 233 f, 243 c	Julia, ducatus in Germania 105 f
Hochdorff, locus Helvetiae 230 e, 232 f	Julia Fidentia, <i>nunc</i> Burgus S. Domini in Italia. <i>S. Gislemarius M.</i> 313 a b
Hof-Stade, locus prope Mechliniam in Belgio 535 d	† Justina monasterium, Lucæ in Italia. <i>Reliquia S. Nicomedis presb. mart.</i> 12 b
Hohenburgense inferius monasterium ad pedem Hohenburgi <i>seu</i> Montis S. Odiliae in Alfaria 334 b c	

Hohenburgum. <i>Vide</i> Mons S. Odiliae.
Homburg, locus Helvetiae in Turgovia 247 a b
Honaugiene monasterium in Germania 333 f, 334 a
Hor, mons Arabiæ 101 f, 102 e
Hortanum, oppidum Italiæ in Hetruria 307 b
Hoyum, oppidum in diœcesi Leodiensi 527 a, 561 f
Hradecz 356 c. <i>Vide</i> Reginohradecium.
Hugardia, locus in Belgio 545 f, 546 a
Huiña; <i>al.</i> Idonea (<i>Huine</i>) fluvius Galliae 332 e
Hungaria 105 f, 311 a c, 446 c
Hunicurtense monasterium in Belgio 527 d
Hunniense cœnobium 656 a
Hydruntina provincia in regno Neapolitano 993 d, 994 a, 1016 & seq., 1036 b

I

† J acobi cœnobium prope Moguntiam in Germania 12 c d
Janua. <i>Vide</i> Genua.
Japonia. <i>Eò delata reliquia SS. Abundii & Abundantii MM.</i> 309 d
Jaris <i>seu</i> Jares, Jaira, Zares fluvius 760 c, 763 b c, 765 e, foris Geria (<i>la Gere</i>) in Gallia, ibid. f, 766 f, 767 c
Jecora, fluviolus in Belgio 549 f, 575 e, 617 a
Igilium, <i>al.</i> Ægilium (<i>vulgò Giglio</i>) insula maris Etrusci. <i>Reliquia esse dicuntur S. Mamiliiani episc. Panormitanus</i> 47 a, 48 & seqq.
Iginia insula 49 e. <i>Vide</i> Igilium.
† Ildephonsi cœnobium monialium Burgis in Hispania 850 d, 853 b

Septembris Tomus V.

K Ahm, locus Helvetiae in Tugensi ditione 211 b c d e, 241 d
Kefalonia. <i>Vide</i> Cephalenia.
Kerns, locus Helvetiae 238 f
Kienberg, locus Helvetiae 234 c
Kilchberg vel Kilchdorff, locus Helvetiae 220 c
Kircheim, oppidum Sueviæ 652 a d, 671 c d
Kirchhofen, locus Germaniae 233 d
Kitzingen, cœnobium in Franconia 649 a, 669 c e, 692 d
Klingnovium, oppidum Helvetiae 213 e, 218 a, 227 f, 242 a
Knethstede, præpositura Ord. Præmonstratensis in diœcesi Colonensi 659 d
Kufungim <i>seu</i> Kegfungen, abbatia monialium 660 a
Kumeldiken, locus Helvetiae 236 d

L

† Acensc, alias de Lacu, cœnobium Ord. S. Benedicti in Germania 696 c, 697 a
Lachena, locus Helvetiae in Marchia Suitensi 206 f, 229 a b, 241 c
Lætiensis abbatia (<i>Lieffies</i>) in Hannonia 520 d. <i>Insignes reliquia S. Lamberti episc. mart.</i> 569 f, & abbatie patroni 570 a & seqq., 603 c
† Lamberti abbatia in Styria 572 c
† Lamberti monasterium in Bavaria 572 a
† Lamberti mons prope Mechliniam in Belgio 535 d
† Lamberti pagus in Artesia 571 d
Laminitanus ager, tractus Castellæ Novæ (<i>vulgò el campo de Montiel</i> , 825 d, 827 e, 835 f

La-
† 9

INDEX TOPOGRAPHICUS

- Laminium, oppidum olim in Castella Nova 827
 e f
- Lampadistum, castellum 467 f
- Lanarius vicus Romæ 301 f, 302 a
- Lancianensis ager in Italia 407 f
- Landoviense monasterium virginum 797 d
- Längnaw, locus Helvetiæ 235 f, 236 a
- Lapitharum urbs, *seu* Lapithus, in Cypro insula 467 f
- Larinum, civitas regni Neapolitani 997 e
- Lateranensis concilia anni Mlx, 385 f, 386 a; anni MCLXXIX, 388 e, 697 c; anni MCCXV, 120 e, 568 a
- Latium, regio Italæ 387 e, 414 b, 422 f, 423 a, 427 d, 430 e
- Laubiensis abbatia Ord. S. Benedicti in Belgio 755 b
- Lavingen, locus Germaniæ in Suevia 212 c
- † Laurentii conventus Ordinis Minorum Conventualium S. Francisci Neapoli 1018 d
- † Laurentii monasterium apud Leodium in Belgio 518 b, 520 c, 557 b
- † Laurentii monasterium Salerni in Italia 408 d
- Lauretana sacra Domus 1040 d
- Lauretum, civitas Italæ 1036 c, 1057 c, 1059 f, 1060 d e
- Lauria *seu* Lauræa, pagus regni Neapolitani 1036 b
- Laufana, civitas Helvetiæ 449 e, 450 c, 456 f, 457 b, 691 d
- Legia. *Vide* Leodium.
- Legionense regnum in Hispania 870 e
- Legionum Urbs in Anglia 477 e
- Lemnos, *seu* Lemnos insula maris Ægæi 29 f, 30 a, 254 f, 258 & seqq., 266 d, 276 & seqq.
- Lemovici, civitas Galliæ. S. Ferreolus episc., conf. 783 a & seqq.
- Lencia, flumen Italæ 432 c
- Leodium, *al.* Legia, civitas Belgii. S. Lambertus *seu* Landebertus episc. mart. & BB. Petrus, Andoletus, &c. 518 a b, 519 a, 524 & seq., 531, 536, 538 & seqq. Corpus S. Lamberti translatum Leodium 551 & seqq., miraculis claruit 554 & seqq.; idem cum corporibus Petri & Andoleti visitatur 564 & seqq.; cultus insignis ejusdem S. Lamberti 573 c d e. Leodium 577 c, 579 & seqq., 589 & seq., 597 & seqq.; Leodii *seu* Legiæ antiquus situs 613 a b. Leodium 974 a
- Leonina civitas, pars Romæ 398 a, 424 d
- Leucha, urbs. *Vide* Tullum Leucorum.
- Leuchorum civitas, *al.* Tullum Leucorum. S. Apper episc. 67 b. *Vide* Tullum.
- Leuconaënsis nunc S. Walarici supra mare abbatia in Picardia. Reliquia S. Rithberti aut Raimberti conf. 79 c e f. Reliquia item S. Sevoldi 336 a b d e
- Leucopibia, locus in Britannia insula 318 c d
- † Ligorii cœnobium monialium Neapoli 1018 e, 1021 f
- Liguria, regio Italæ 123 b, 129 b, 179 c, 486 e f, 508 a, 778 c
- Lilium, insula Italæ 410 c
- Lima, urbs Americæ in regno Peruano 813 e
- Limagus, amnis in Helvetia 218 f, 227 b
- Limanum concilium I provincialis 834 f
- Limburgensis ducatus in Belgio 663 b
- Lineum *al.* Ligniacum (*Ligny*). oppidum in duatu Barenfi 73 e, 76 b
- Liris, fluvius Italæ, dictus etiam Garilianus 385 c d, 391 e, 409 a, 412 e, 414 b, 421 a, 422 f
- Listorff, locus Helvetiæ 225 b
- Littau, locus Helvetiæ in ditione Lucernensi 220 e
- Lobetum (*Albarazin*) civitas episcopal in Aragonia 746 e
- Loffingen, locus Germaniæ 217 b, 232 d
- Longobardia, pars Italæ 313 b, 432 c, 778 c
- Lorche *seu* Lorich, locus Germaniæ 699 f, 701 d
- Loftorff, locus Helvetiæ 238 e
- Lotharingia 55 a, 69 c, 72 d, 115 b c, 116 a b c, 334 e, 355 a, 467 a, 508 f
- Lovaniolum (*Lovenioul*) pagus Belgii in Brabantia. Ecclesia & cultus S. Lambertii episc. mart. 571 e f
- Lovanium, civitas Belgii 320 e, 571 e, 661 f, 759 a, 800 e, 974 a
- Lubbodesberge, *al.* Lubbelberg, abbatia monialium 660 b
- Luca, civitas Italæ, reipublicæ cognominis caput. Reliquia S. Nicomedis presb. mart. 12 b
- Lucensis provincia in Bohemia 360 c
- Luceria, *al.* Nuceria Saracenorum, civitas regni Neapolitanii 396 c
- Lucerna, urbs Helvetiæ 196 cd, 205 e, 208 d, 220 a, 222 a, 227 a, 235 b
- Lucernensis pagus in Helvetia 203 f, 208 c, 209 a, 223 & seqq., 233 & seqq.
- Lugdunum (*Lyon*) urbs Galliæ Celtice 13 e. S. Albinus episc., qui ecclesiam S. Stephani erexit 44 a & seqq. Lugdunum 125 d, 440 c, 450 a, 761 f
- Lunckhofen, locus Helvetiæ 223 a, 225 d, 243 f
- Lungeren, locus Helvetiæ in Subsylvaniensi pago 206 a, 216 a, 237 f
- Lusitania 285 b, 353 f, 619 e, 620 a, 808 f, 809 a, 811 d, 848 f, 871 c
- Lustdorf, locus in Helvetia 205 f
- Lutetia Parisiorum 188 b. Reliquia S. Euphemia V. M. 262 d. *Vide* Parisi.
- Luxemburgensis ducatus in Belgio 518 b
- Luxoviense monasterium in Burgundia 56 c, 90 d, 100 f, 528 d e, 531 d, 606 a, 607 f
- Lycaonia insula, *nunc* S. Bartholomæi dicta, Rome 432 b
- Lycia 768 b c d e, 769 c d f
- Lyria, locus Hispaniæ in regno Valentino 909 a, 924 e

M

- Macedonia, regio 30 a, 115 d
- Macerata, civitas Italæ 1007 b, 1054 a, 1060 d
- Maclovium, civitas Galliæ in Britannia. Reliquia S. Euphemia virg. mart. 262 d
- Madricalense S. Mariæ cœnobium Ord. S. Augustini 808 f
- Magalona, insula & civitas Galliæ 441 b, 457 d
- Magella *seu* Majella, mons Italæ in Aprutio 374 d, 381 e, 383 a b, 401 b, 404 a b c
- † Magni monasterium in Italia 420 e, 422 e
- Majorica, regnum 904 f
- Malters, locus Helvetiæ 225 a
- † Mamiliani monasterium in Monte Christi, insula maris Etrusci 50 c & seqq.
- † Mansueti monasterium prope Tullum in Belgica prima 55 e
- Mantua, civitas Italæ 1037 a
- Marchia, comitatus in Germania 669 f
- Marchia Anconitana, provincia Italæ 384 e, 414 b, 992 b, 1009 a, 1040 a, 1041 e, 1060 a d e
- Marcianopolis, urbs Moesiae. S. Melina M. 29 b c c,

IN TOMUM V SEPTEMBRIS.

† Mariæ abbatia Nagaræ in Hispania. <i>Reliquia & cultus S. Columbae virg. mart. Cordubensis</i> 622 c	e, 30 c d e f, 31 f, 34 a, 39 a	<i>Sanctus non transfluit Constantinopoli Mediolum corpora sanctorum trium Magorum</i> 779.
† Mariæ abbatia Ratisbonensis	659 f	<i>Corpus S. Eustorgii in ecclesia patrum Dominicanorum</i> 780 b
† Mariæ Angelorum conventus Ord. Minorum regularis observantiæ Panormi. <i>Cultus B. Gundolfi</i>	725 a	Melinænsis ecclesia prope Flexiam in provincia Andegavensi. <i>Cultus & reliquia B. Reginaldi eremite</i> 626, 627, 628
† Mariæ ad Martyres abbatia apud Trevirim	646 a	Melita insula. <i>Reliquia S. Euphemia virg. mart.</i> 262 c d
† Mariae Cryptellæ conventus Ordinis Minorum Conventualium prope Cupertino in regno Neapolitano	994 c d e, 995 a f, 996 a, 1010 c, 1016 & seqq., 1023 f, 1026 f, 1027 a b	Mellinga, oppidum Helvetiæ 218 c
† Mariæ de Calena abbatia in Italia	407 d, 408 c	Melnicium seu Mielnik, civitas Bohemiæ. <i>Patria S. Ludmilla vid. mart.</i> 342 a b, 345 a, 346 d, 358 c, 360 b
† Mariæ de Jesu conventus Ordinis S. Francisci prope Valentiam in Hispania	893 f	Melpheca, <i>seu</i> Malfatta vel Morfecta, civitas Italiæ 388 e
† Mariæ de Succursu cœnobium Eremitarum S. Augustini prope Valentiam in Hispania. <i>Hic sepultus S. Thomas à Villanova archiepisc.</i> 799 f, 800 a b, 816 b, 819 a, 827 e, 829 f, 834 a, 844 b, 845 a b, 876 f, 877 a e, 878 d e, 909 e f, 920 e, 952 f, 955 & seqq., <i>miraculis illustris</i> 977 & seqq.	799 f, 800 a b, 816 b, 819 a, 827 e, 829 f, 834 a, 844 b, 845 a b, 876 f, 877 a e, 878 d e, 909 e f, 920 e, 952 f, 955 & seqq., <i>miraculis illustris</i> 977 & seqq.	Melphitanum concilium anni MLIX, 386 a b c, 407 d
† Mariæ la Real de las Huelgas cœnوبium monialium Vallisoleti in Hispania	851 b	Menatum, abbatia Galliæ in Alvernia 2 a b
† Mariæ Gratiarum, virginum monasterium Genueæ	151 b, 153 c d	Mendæ, urbs Siciliæ 292 e
† Mariæ in Palladio monasterium Romæ, <i>alias</i> S. Sebastiani ac SS. Sebastiani & Zoticis vel Zozimi in Palladio, Pallaria vel Pallara	420 b, 421 f, 422 a	Mentzingen, locus Helvetiæ 214 a, 215 a, 236 b f, 240 b, 241 b, 244 a
† Mariæ Tremitis cœnobium in insula Tremitensi	387 c. <i>Vide</i> Tremitense Italæ cœnobium.	Merischwand, locus Helvetiæ 228 e
† Mariæ Virginis abbatia loci Bedagii in Italia	494 e	Messana, civitas Siciliæ 706 a, 717 b, 718 d, 719 d, 723 b
† Mariæ Virginis abbatia loci Nerviani in Italia	494 e	Mestre, oppidum Italæ in agro Tarvisino 758 e
† Marini parthenon Papiae in Italia	797 b c	Metæ, civitas Galliæ 524 d, 669 c, 670 c, 692 c
Mariscanus comitatus in Italia	420 e, 422 e	Metzingen, <i>fortè idem cum</i> Mentzingen in Tugeniši Helvetiæ pago 220 c
Martina, oppidum regni Neapolitani	994 a, 1010 d, 1015 e	Mexicanum regnum in America 811 e f, 812 & seqq., 866 b d
† Martini abbatia Coloniæ	646 c	† Michaëlis archangeli ad Formam, monasterium in Italia 390 f, 420 c
† Martini monasterium in Spanheim	672 f	† Michaëlis ad Vallem Macram oppidum 439 e f
† Martini Murensis monasterium. <i>Vide</i> Muri.		† Michaëlis Bambergensis cœnوبium 658 a
Martos, oppidum Hispaniæ	622 d	Millaw, <i>seu</i> Müllaw, locus Helvetiæ 225 e, 226 b
Massilia, urbs Galliæ in Provincia	292 e	Minervinum, <i>al.</i> Minervium, Minerbiū, Mons Orbinus, civitas regni Neapolitani 1055 e, 1057 b
Matisco, civitas Galliæ	15 f	Minturnæ, civitas Italæ 385 c
Matisco nense concilium anni DLXXXV,	784 e	Mirapicum, civitas Galliæ in Occitania 314 b
Matrium, urbs Hispaniæ. <i>Reliquia S. Euphemia virg. mart.</i> 263 a. Matrium 822 b, 839 b, 867 b, 964 b	784 e	Mislata, locus Hispaniæ prope Valentiam 916 f, 917 a
† Matthæi abbatia monialium Pisis in Etruria	48 c, 49 d, 50 f	Mistrečta (<i>Mistretta</i>) oppidum Siciliæ 714 f, 716 a, f, 717 b
† Mauri oppidum in Sicila	712 a, 714 e, 716 f	Mœnus, fluvius 649 a, 669 e
† Mauriti Agaunense monasterium	63 f, 513 b c	Mœfia, regio 30 a d e, 34 a d, 39 a, 114 b, 483 e
Mazara, civitas Siciliæ	713 a b, 714 a c, 718 c, 725 b	Moguntia, civitas Germaniæ. <i>Cultus S. Nicomedis M. 12 c.</i> Moguntia 444 a, 446 f, 449 a, 456 a, 459 e. <i>Reliquia S. Justiniani</i> 473 f, 474 a. Moguntia 630 d, 633 b, 635 b, 641 & seqq., 663 b, 667 & seq., 670 c d, 677 a e
Mechlinia, civitas Belgii	535 c d f, 536 a b, 974 a, 992 d	Mola, oppidum Italæ 422 f
Mechliniensis ager in Belgio	535 c	Moldavia 38 f, 39 a
† Medardi apud Sueßiones in Gallia abbatia	65 e	Molinæ, urbs Galliæ 283 b
Mediolanensis concilium sub S. Carolo Borromeo	778 a	Molisini comitatus in Italia 396 c, 416 d
Mediolanum, civitas Italæ in Insubria	5 f. <i>Cultus S. Nicomedis presb. mart. ; an etiam reliquia seu corpus ?</i> 9, 10, xi. <i>Ecclesia & cultus S. Euphemia V. M. 261 d e. S. Satyrus conf.</i> 485 a b c d e, 488 & seqq. <i>Corpora SS. Satyri & Veteris inventa ac solemniter translata ad novam ecclesiam</i> 494 & seqq. Mediolanum 499 d, 502 b, 505 c, 507 c, 508 b, 703 b c, 756 a, 759 d. <i>S. Eustorgius I episc. conf.</i> 774 & seqq. <i>Hic</i>	Molsheimum, civitas Alsatiæ. <i>Reliquia S. Einbetae virg.</i> 315 c, 317 e
		Mona, <i>al.</i> Moneda, insula Britanniæ Magnæ 319 c
		Moneda, insula 318 e. <i>Vide</i> Mona, Monopolis, civitas regni Neapolitani 1021 e, 1023 a
		Mons beati Roberti, monasterium in diœcesi Moguntina. <i>Vide</i> † Ruperti mons.
		Mons Christi, insula maris Etrusci 48 c, 49 b d e. <i>Monasterium S. Mamiliani episc.</i> 50 c & seqq., 53 f
		Mons-Falconis, abbatia Galliæ 509 a b
		Mons-

INDEX TOPOGRAPHICUS

- Mens-Falconis, oppidum in Umbria 1023 f, 1026 a
 Mons-Filatraus, Italiae in Marchia Anconitana oppidum 1054 e, 1057 b, 1059 e
 Mons Jovis, nunc Mons Christi, insula maris Etrusci 49 b d e
 Mons Leonis in Umbria 1051 e
 Mons Major, oppidum Siciliæ 716 f, 717 d
 Mons Niger in Italia 421 b
 Mons Pessulanus (*Montpellier*) civitas Galliæ 437 c, 438 b, 441 b
 Mons Porculus in Italia 391 f
 Mons Regalis, civitas Siciliæ 713 a, 714 c, 715 c
 Mons S. Joannis, abbatia in Germania 670 e
 Mons S. Odiliae, al. Hohenburgum & Altitona, virginum olim, nunc Canonorum Regulam Ordinis Præmonstratensis collegium in Alsatia 317 a. *S. Eugenia virg. abbat.* 332 & seqq.
 Mons-Vetus, locus Italiae 1008 d e, 1009 d, 1010 f, 1038 f
 Mons-Ulmi, locus Italiae in Marchia Anconitana 1058 e, 1060 d
 Monte-Lupone, locus Italiae 1050 b, 1059 a b
 Montio, oppidum Aragoniæ 745 b
 Monumethensis ducatus in Anglia 477 c f
 Mopsuestia, urbs Ciliciæ. *Huc olim delatum corpus S. Nicetae Gothi M., & templum edificatum* 38 e f, 41 f, 42 a b c, 43 c
 Moravia 339 c, 342 & seqq., 355 & seqq., 360 e
 Mortula, al. Mirtula, castrum in Italia 390 e, 409 a, 421 a
 Mosa, fluvius 70 e f, 72 d, 521 c d, 525 b, 534 a d e f, 540 a, 549 & seqq., 575 e, 577 c, 599 & seqq., 603 d, 609 & seq., 613 & seq., 616 & seq.
 Mosella, fluvius 72 d, 631 d
 Mota seu Meta, castrum Italiae 391 b, 420 e
 Mulbrunnensis abbatia in Spirensi diecelesi 658 a, 669 c, 670 f, 692 d
 Moldava, fluvius Bohemiæ 342 a
 Mulhusium, oppidum Germaniæ in Alsatia 210 c
 Murbacense cœnobium in Germania 333 e
 Murcia, regnum in Hispania 828 e
 Muri, al. Mure, celebris abbatia Ord. S. Benedicti in Argovia Helvetiæ. *Corpus, cultus insignis & miracula S. Leontii M.* 195 & seqq. multis.
 Musena, locus prope Mechliniam in Belgio 535 def, 536 a
 Muso, fluvius Italiae 1057 a
 Müswangen, locus in Helvetia 219 d, 230 f
 Mutina, urbs Italiae 1049 e
 Myrmix, vicus Asiae Minoris. *S. Philothens presb.* 113 b, 114 b
 Myisia. *Vide Moesia.*

N

- N**ader, amnis Angliæ 367 e
 Nagara, civitas in Hispania 619 e, 622 d
 Nagarenis S. Mariæ abbatia in Hispania. *Reliquia & cultus S. Columbae virg. mart. Cordubensis* 622 c
 Naha, Nahus, Nava, Navus (*Naus*) amnis modicus in Palatinatu inferiori 631 d, 634 f, 635 b, 678 f, 681 c, 682 f, 698 c
 Namurcensis comitatus in Belgio 562 f
 Namurcum, civitas Belgii 562 e f
 Nanceium (*Nancy*) urbs Lotharingiæ 72 f
 Nandrensis villa 559 d e
 Nava. *Vide Naha.*
 Neapolis 152 f, 394 b c e, 995 & seqq., 1018 c

- e, 1021 e
 Neapolitanum regnum 393 f, 430 e
 Nemetes, civitas Germaniæ 524 e f, 525 c, 553 a, 576 a, 591 c
 Neoburgum, oppidum Germaniæ 235 a
 Neoheimsis parœcia (*Neuen*) in Helvetia 217 f
 Neritum (*Nardo*) civitas regni Neapolitani 994 e, 1010 e, 1016 e, 1021 e. *Hic institutus processus pro canonizatione B. Josephi à Cupertino,* 1044 a
 Neuendorff, locus Helvetiæ 229 d e
 Nevitudinum (*Nyon*) civitas Helvetiæ 483 b c d
 Neustria, pars regni Francorum 74 d, 526 & seqq., 591 f
 Neuwenkirchen, locus Helvetiæ in Lucernensi pago 209 a
 Nicæa, urbs Asiae Minoris 114 a
 Nicænum concilium I, 39 e, 40 c. Nicænum II 265 b
 † Nicandri monasterium in Italia 393 b, 426 d
 † Nicolai in Selestanto monasterium 426 d
 † Nicolai monialium cœnobium Auximi in Italia 1049 e
 Nicomedia, urbs Bithyniæ. *SS. Archius & Arechon MM.* 45 a d
 † Nicomedis monasterium virginum olim Moguntiæ in Germania 12 c
 Nicosia, civitas in Sicilia 713 f, 714 d, 715 a, 716 d, 718 d e
 Nider-Ercken, locus Germaniæ 225 e
 Niderweil, locus in Helvetia 202 b, 217 d, 235 d, 238 c
 Niniapolis, sic diuña Candida Casa à S. Niniano episc. 318 f. *Vide Candida Casa.*
 Nivella, oppidum Brabantæ 581 c
 Nivialla (*Nay, al. Nyvels*) locus ad Mosam flumen 580 b, 581 c, al. Nuella 601 a
 Norica, regio 74 d
 Normannia, Galliæ provincia 79 b, 80 & seqq., 478 & seqq.
 Northumbria, pars Angliæ 2 b, 366 c
 Novempopulania, provincia Aquitaniæ in Gallia 263 b
 Novesium, al. Nussia, oppidum Germaniæ inferioris 106 b d f, 107 a b, 109 e
 Novientense, seu Apri-monasterium in Alsatia 795 a
 Noviodunum, locus in Moesia inferiori 483 e
 Noviodunum, oppidum Pannoniæ 483 e
 Noviomagum seu Noviomagus, urbs Belgii 109 b
 Novocomum, civitas Italiæ. *Cultus S. Euphemia virg. mart.* 261 e
 Novum monasterium monialium Auximi in Italia 1049 e
 Nuceria, civitas Italiæ. *S. Priscianus mart.* 314 a d. *Nuceria duplex in Italia* ibid. *Nuceria* 466 e
 Nuceria, civitas Campaniæ in Italia 4 e
 Numentana via 5 e, 6 c, 7 a. *Ecclesia S. Nicomedis M.* 7 d e, 8 b c d
 Numidia, regio Africæ 46 a

O

- O**berbuchseten, locus Helvetiæ 243 e
 Oberkirch, ilocus Helvetiæ 241 d
 Obsequium, regio Asiae Minoris 114 a b c
 Occitania, Galliæ provincia 314 c
 † Odiliae Mons. *Vide Mons S. Odiliae.*
 Odornensis seu Ornensis pagus (*l' Ornois*) 78 a, 79 a d
 Oglasa, insula maris Etrusci, nunc juxta aliquos Mons

IN TOMUM V SEPTEMBRIS

Mons Christi appellata	50 d	Pefmontis oppidum in Italia	409 a
Olivensis abbatia in Prussia	465 f	Petra-Rubea, locus Italæ 1005 a c e, 1006 & seqq., 1014 e, 1038 a b c	
Olta, oppidum Helvetiæ in Solodorensi pago 219 a, 225 b		Petralia, oppidum Siciliæ 705 b d, 706 f. Petralia superior 707 f, & inferior 709 c, 716 c e f	
Olympus, civitas Lyciæ. <i>An hic episcopus S. Methodius M.</i> 768 b c d e, 769 a c, 770 c		† Petri Catalaunense cœnobium 509 f, 510 b	
† Onuphrii monasterium in Italia 420 e f, 422 e		† Petri de Avellana monasterium in Italia 420 d, 422 d	
Oriola, al. Orcelis, civitas Hispaniæ 835 c, 870 e, 927 d, 969 c		† Petri de Foresta monasterium in Italia 421 b	
Ornea seu Orna, fluvius	73 e, 76 b	† Petri de Turribus abbatia in Gallia 441 a b	
Orpiensis parthenon in Brabantia Belgii provincia 545 e f, 546 a		† Petri monasterium Italæ in valle de Lacu 420 d, 422 d	
Orpium Majus & Minus in Brabantia 545 e f,	546 a	† Petri monasterium Tarentin Italia 392 f, 426 d	
Orta, al. Hortanum, oppidum Italæ in Hetruria 307 b		Pettina, oppidum Siciliæ 713 a, 714 c	
Ortnavia (die Ortenau) pagus in Suevia 792 b		Pfeffikon, locus Helvetiæ 231 b	
Osca (Huesca) civitas Aragoniæ 731 c		† Philippi oppidum in Sicilia 715 f, 716 b, 717 c	
Ostria, tractus Hiberniæ 463 d		Philippopolis, urbs Thraciæ 30 bf, 35 f	
Ostia seu Ostia Tiberina, civitas olim Italæ 432 b		Phœnicia 769 c f	
Ottmarheim, locus Alsatiae 231 e f		Phrygia Minor 114 b	
P		Phrygia Pacatiana 2 e	
Padus, fluvius Italæ 118 f		Phrygia Salutaris 469 a b c e f	
Palæstina 260 e		Picardia, Galliæ provincia 79 b e, 263 b, 336 a, 628 d	
Palatinatus inferior 682 f			
Palatium Adriani, oppidum Siciliæ 715 f, 717 c		Pictavium (Poitiers) urbs Galliæ, provinciæ cognominis caput 86 d, 93 e, 95 a, 100 f	
Palavicina ditio in Italia 117 b, 119 a, 121 a, 122 f		Pingua (Bingen) nunc Bingium, oppidum Germaniæ 635 b. <i>Vide</i> Bingium.	
Pamphilia 768 e		Pinnensis seu Pennensis comitatus in Italia 387 e, 393 c, 396 c	
Pannonia, Europæ regio 74 d, 311 c, 483 c, 488 f		Pisæ, urbs Italæ in Etruria. <i>Reliquia S. Mamiani episc. & aliorum Sanctorum in templo D. Matthei monialium</i> 48 c, 50 a b f, 51 a e, 54 b c. Pisæ 440 e	
Panormus, urbs Siciliæ. <i>Reliquia & cultus S. Marcelliani, ejus episcopi & patroni</i> 46 b f, 47 a & seqq., 48 a b, 52 b. Panorus 394 a, 415 a, 703 f, 705 & seqq., 712 & seqq., 723 a, 724 d. <i>Cultus B. Gandolphi</i> 725 a b		Pisanum concilium anni MCDIX, 440 c e f, 452 a	
Paphlagonia, regio Asiæ minoris 266 d		Pisaurum, civitas Italæ in ducatu Urbinate. <i>Reliquie cuiusdam S. Lamberti mart.</i> 569 b c	
Paphos, civitas Cypri insulæ 468 d		Pisaria, fluvius in Italia 384 f, 385 a, 407 d	
Papia, al. Ticinum, urbs Italæ 305 a, 758 d		Pisaria, oppidum regni Neapolitani 385 a	
Papiense conciliabulum 643 c		Placentia, urbs Italæ 118 a f, 122 f. <i>Cultus, reliquia & ecclesia S. Euphemia V. M.</i> 261 e f, 262 a b	
Parapanda, vicus Hispaniæ 337 c d, 338 c		Planaria, insula maris Tyrreni seu Etrusci 50 c	
Parcensis abbatia Ord. Præmonstratensis prope Lovanium in Brabantia 661 e f, 662 c		Planosa. <i>Vide</i> Planaria.	
Parisi, urbs Galliæ 203 d, 656 c, 671 f, 674 c, 699 & seqq., 782 e f, 783 d		Platia (Piazza) oppidum Siciliæ 712 f, 714 c	
Parisi, urbs Galliæ 203 d, 656 c, 671 f, 674 c, 699 & seqq., 782 e f, 783 d		Plumbinum, oppidum Etruriæ 50 c e, 1035 f	
Parisi, urbs Galliæ 203 d, 656 c, 671 f, 674 c, 699 & seqq., 782 e f, 783 d		Politium, oppidum Siciliæ in dicecesi Cephalæditana. <i>B. Gandolphus conf. presb. Ord. S. Francisci</i> 701 b c f, 702 a b d f, 703 a d, 705 d, 706 a. <i>Politiæ miraculis claret idem Beatus</i> 707 & seq.; <i>eiusdem corpus elevatur, & aliis miraculis illustratur</i> 709 & seqq. <i>Cultus eiusdem insignis</i> 719 & seqq.	
Parisi, urbs Galliæ 203 d, 656 c, 671 f, 674 c, 699 & seqq., 782 e f, 783 d		Pollefworthense cœnobium in Anglia 365 & seq., 368 & seq., 371 d	
Parma, civitas Italæ. <i>Cultus & reliquia S. Nicomedis presb. mart.</i> 12 a b. Parma 118 a f, 122 f		Polonia 304 e, 999 a b, 1035 a b, 1037 a	
Parmensis ducatus in Italia 119 a, 432 c		Polymartium, oppidulum Italæ in Hetruria 306 a, 307 a b	
Parthia, regio Asiæ 779 b		Pons Curvus, oppidum Italæ 391 e, 421 b	
Paßlatum, locus in Scotia 2 f		Pons Syllæ in Tugensi Helvetiæ pago 204 c	
Patara, urbs Lyciæ 768 e, 769 a b		Pontiacum, locus in Combralia Alvernæ tractu 2 b	
Paternum, locus Italæ 305 d		Pontivum, regiuncula Galliæ in Picardia 336 a	
Patrarium, oppidum Hispaniæ prope Valentiam 979 d		Pontus Euxinus 30 a, 266 a	
† Pauli abbatia Lemovicis in Gallia. <i>Hic primum sepultus fuit S. Ferreolus episc. conf.</i> 785 b		Popajanum, urbs Americæ Meridionalis 867 d f	
Pavoniacum super Mosam (fortè Pargny aut Pargny sur Menue) locus dicæsis Tullensis 70 f, 72 e		Portugallia 239 c	
Paufulæ, oppidum olim in Italia 1060 d		Portus Gruarii, al. Portus Romatinus, oppidum Italæ in Foro-Julii 1058 d, 1060 d	
Pedemontium, provincia Italæ 759 e, 1057 b		Portus-Longus, arx in Ilua maris Tyrreni insula 1033 b, 1035 f, 1036 a	
Peramus, mons Italæ 385 b, 407 c		Portus Romanus 432 b	
Pereum, seu Pereta, insula Italæ 305 c		Portus Sophiarum Constantinopoli 275 e, 279 c	
Perinthus, urbs Thraciæ 488 e		† 10 Portus	
Perusia, Perusium, civitas Italæ 124 b, 1000 d, 1033 d, 1035 c, 1036 b, 1045 & seqq., 1059 e f			
Perusinus ager 1036 b, 1037 a			
Pesclatura, castellum Italæ 396 b			
Septembbris Tomus V.			

INDEX TOPOGRAPHICUS

Portus Veneris in Italia	407 f	Rivotorto, locus haud procul Assisi in Umbria	
Potentia, fluvius Italiae	1059 b, 1060 d	† Roberti mons, cœnobium monialium in diœcesi	1035 c
Praga, urbs Bohemiæ. Reliquie S. Euphemia V.		Leodiensi	635 b, 636 b
<i>M. 263 b. Praga 340 & seqq., 348 & seqq.</i>		Rocca, locus Italiae	409 a
<i>Reliquia S. Ludmilla vid. mart. 353 e f. Praga</i>		Rodericopolis, al. Civitas Roderici (<i>Ciudad Rodrigo</i>) in Hispania	870 e f
<i>354 f, 356 a, 358 b f, 362 & seqq. Reliquia S.</i>		Roma. S. Nicomedes presb. mart. 5 & seqq. Reliquia S. Mamiliani episc. Panormitani in ecclesia B. Mariae Montis Cali 45 e f, 46 d e f, 47 & seq., 51 & seqq. Romæ Muros in Helvetia translatum corpus S. Leontii M. 196. Romæ cultus S. Euphemia V. M. 252 f, 253 a b f; ecclesia ejusdem Sanctæ, ac reliquia in variis ecclesiis 260 f, 261 a b c d. Roma. SS. Lucia & Germanianus 286 c f, 287 & seqq. SS. Abundius, Abundantius, Marciatus & Joannes MM. 293 & seqq. Corpora SS. Abundii & Abundantii in ecclesia Domus Professæ Societatis Jesu	
Pratum Cardosum, locus Italiae	420 d, 422 d	Romæ 299 f, 308 & seq., pars reliquiarum in templo SS. Cosme & Damiani 309 a b; reliquia item eorumdem in ecclesia S. Maria de Ara-cali 310 a b d c. Romæ verisimilius consecratus episcopus S. Nitianus 321 c, 325 a. Roma 341 & seqq.; Romam deportatum corpus S. Clementis Ponificis 358 a. Roma 376 & seqq., 394 & seqq. Romæ Pontifex creatur B. Villor III 397, 398. Roma 404, 406 & seqq., 412, 414, 416, 421, 422, 425 & seqq. multis. Romæ Beatis adscriptus Ludovicus Alamanus archiep. S. R. E. Cardinalis 436 c, 438 d; obiit Robertus Bellarminus S. R. E. Cardinalis 466 c; captivus fuit S. Epaphras 468 d. Roma. S. Justinus presb. mart. 470 a b e f; ejusdem reliquia in variis Urbis ecclesiis ibid. & 471 a; SS. Narcissus & Crescentius MM. 476 a b; S. Theodora matrona 484. Cultus & reliquia S. Satyri conf. 485 c. Romam petit S. Rodingus vel Chrandingus 514 e, 516 b. Romæ consecratus episcopus S. Willibrordus 535 a b. Reliquia SS. Servatii & Lamberti episcoporum 567; cultus eorumdem antiquus 568 a b c; Beatis adscribitur Petrus Arbuesius 749, 750; examinatur causa Thoma à Villanova 959, 960 & sequitur beatificatio 961, 962; promovetur canonizatio ejusdem 964 & seqq., & celebratur 972, 973. Romæ reliquia ejusdem 976 b. Roma 996 d e f, 997 d. Romæ promovetur ac perficitur beatificatio Josephi à Cupertino. 1012 & seqq., 1044. Romana concilia anni CCCXIII, 777 a; anni MLIX, 425 b; anni MLXX, 411 e, 414 a; anni MLXXVIII, 394 d e; anni MLXXX, 393 a; anni MLXXXIV, 395 e	
Pratum S. Lamberti	560 a b	Romandiola, provincia Italiae 729 b, 754 d, 1060 abd	
Principatus citerior & ultiior in regno Neapolitanæ	384 f, 385 a; citerior 386 b c. Principatus	Romania, regio	426 b, 427 e
Propontis	30 a, 114 b, 279 c f	Romatius, fluvius Italiae	1060 d
Provincia, pars Galliae	292 d, 436 & seqq.	Rordorff, locus Helvetiæ	223 b
Provinciae Liberæ (die Freyen Ampter) tractus Helvetiæ	212 e, 219 d	Rostuirck, locus Hiberniæ	463 d
Prussia	354 f	Rotomagensis concilium	789 a b
Prymnæsia, civitas Phrygiæ Salutaris. S. Ariadne mart.	469 a c	Rotomagensis pagus	90 e f
Prymnæsus. <i>Vide</i> Prymnæsia.		Rotomagus, urbs in Normannia 81 d, 83 b. Reliquia & cultus S. Sinerii episc. conf. 781 a d e, 782 c d	

Q

Q Uinciacus seu Quinciacense S. Benedicti cœnobium. Exfruxit S. Aichardus abb. 87 c f, 88 e f, 89 & seqq., 95 b
† Quintini parœcia in Gallia 626 f
† Quiriaci cœnobium monialium Assisi in Italia 1056 d

R

R Achudia, oppidum Siciliæ	719 d
Randacium (Randazzo) oppidum Siciliæ	715 a, 716 & seqq.
Raperßvlla, oppidum Helvetiæ	234 d
Ratisbonense superius monasterium	649 c
Ratispona, civitas Germaniæ	352 a b, 362 f
Ravenna, urbs Italiae	250 a, 304 b, 305 b c d
Raxus, locus Cretæ insulæ	787 b d e
Recinetum, (Recanati) civitas Italiae in Marchia Anconitana	1059 c, 1060 d
Reginohradecium, al. Græcium (Hradecz Kralowæ, & Konigingrats) urbs Bohemiæ	356 c, 357 f
Regium Julianum, aliis Rhegium, civitas Calabriæ	426 a, 427 c
Regium Lepidi, civitas Italiae	432 c
Reiden, locus Helvetiæ in ditione Lucernensi	246 d
Remense concilium anni MCXLVIII, 636 c d, 637 c, 656 d, 680 e, 681 a	
Rentiacum, oppidum Artesiæ	950 d
Resbacense cœnobium in Bria, Galliæ provincia	90 d
Rettinhälsens abbatia	647 c
Reutlingen, locus in Suevia	652 e
Rhenoviense Ordinis S. Benedicti monasterium	196 c
Rhenus, fluvius 65 c & alibi sœpe.	
Rhetia, regio Europæ	74 d
Rhingavia, tractus Germaniæ	647 f, 670 d e f, 677 e, 700 e
Rhoda, locus diœcesis Silvæducensis in Belgio	550 d e
Rhodanus, flumen Galliæ 24 d, 26 a, 760 & seqq.	
Ribza, Castellum in Italia	391 c
Riessonis viculus (forte Rezonville) in Gallia	514 f, 515 e f
Risch, locus Helvetiæ	238 b
Rivarolum, locus Italiae	119 a b

Rivotorto, locus haud procul Assisi in Umbria	
† Roberti mons, cœnobium monialium in diœcesi	1035 c
Leodiensi	635 b, 636 b
Rocca, locus Italiae	409 a
Rodericopolis, al. Civitas Roderici (<i>Ciudad Rodrigo</i>) in Hispania	870 e f
Roma. S. Nicomedes presb. mart. 5 & seqq. Reliquia S. Mamiliani episc. Panormitani in ecclesia B. Mariae Montis Cali 45 e f, 46 d e f, 47 & seq., 51 & seqq. Romæ Muros in Helvetia translatum corpus S. Leontii M. 196. Romæ cultus S. Euphemia V. M. 252 f, 253 a b f; ecclesia ejusdem Sanctæ, ac reliquia in variis ecclesiis 260 f, 261 a b c d. Roma. SS. Lucia & Germanianus 286 c f, 287 & seqq. SS. Abundius, Abundantius, Marciatus & Joannes MM. 293 & seqq. Corpora SS. Abundii & Abundantii in ecclesia Domus Professæ Societatis Jesu	
Romæ 299 f, 308 & seq., pars reliquiarum in templo SS. Cosme & Damiani 309 a b; reliquia item eorumdem in ecclesia S. Maria de Ara-cali 310 a b d c. Romæ verisimilius consecratus episcopus S. Nitianus 321 c, 325 a. Roma 341 & seqq.; Romam deportatum corpus S. Clementis Ponificis 358 a. Roma 376 & seqq., 394 & seqq. Romæ Pontifex creatur B. Villor III 397, 398. Roma 404, 406 & seqq., 412, 414, 416, 421, 422, 425 & seqq. multis. Romæ Beatis adscriptus Ludovicus Alamanus archiep. S. R. E. Cardinalis 436 c, 438 d; obiit Robertus Bellarminus S. R. E. Cardinalis 466 c; captivus fuit S. Epaphras 468 d. Roma. S. Justinus presb. mart. 470 a b e f; ejusdem reliquia in variis Urbis ecclesiis ibid. & 471 a; SS. Narcissus & Crescentius MM. 476 a b; S. Theodora matrona 484. Cultus & reliquia S. Satyri conf. 485 c. Romam petit S. Rodingus vel Chrandingus 514 e, 516 b. Romæ consecratus episcopus S. Willibrordus 535 a b. Reliquia SS. Servatii & Lamberti episcoporum 567; cultus eorumdem antiquus 568 a b c; Beatis adscribitur Petrus Arbuesius 749, 750; examinatur causa Thoma à Villanova 959, 960 & sequitur beatificatio 961, 962; promovetur canonizatio ejusdem 964 & seqq., & celebratur 972, 973. Romæ reliquia ejusdem 976 b. Roma 996 d e f, 997 d. Romæ promovetur ac perficitur beatificatio Josephi à Cupertino. 1012 & seqq., 1044. Romana concilia anni CCCXIII, 777 a; anni MLIX, 425 b; anni MLXX, 411 e, 414 a; anni MLXXVIII, 394 d e; anni MLXXX, 393 a; anni MLXXXIV, 395 e	
Romandiola, provincia Italiae 729 b, 754 d, 1060 abd	
Romania, regio	426 b, 427 e
Romatius, fluvius Italiae	1060 d
Rordorff, locus Helvetiæ	223 b
Rostuirck, locus Hiberniæ	463 d
Rotomagensis concilium	789 a b
Rotomagensis pagus	90 e f
Rotomagus, urbs in Normannia 81 d, 83 b. Reliquia & cultus S. Sinerii episc. conf. 781 a d e, 782 c d	
Rottenburg, comitatus Helvetiæ in Lucernensi ditione	246 a
Rottenburgensis toparchia in Helvetia	209 a
Rotterschwyl, locus Helvetiæ	243 f
Rubea-Vallis, prioratus Canonicon regularium in Brabantia	438 f
Ruconia, provincia Hispaniæ	619 e, 622 c
Ruden-	

IN TOMUM V SEPTEMBRIS.

Rudenkyrchen , al. Rodenkirchen , abbatia Ord.		Sarmatia	105 f
Præmonst. in diœcesi Moguntina 669 c , 670 d , 692 d		Sarmenstorff , locus Helvetiæ	221 d
Rudesheimum , locus Germaniæ 670 f , 692 d e , 698 e , 700 f		Sarta , fluvius Galliæ	331 f , 332 e
Rudickon , locus Helvetiæ	232 c	Sarum. <i>Vide</i> Sarisburia.	
Ruffiana villa in Sequanis	478 c , 479 a	Sarus , al. Sacer (<i>il Sangro</i>) fluvius Italiæ	407 f
† Ruti monasterium in Italia	393 a	Sattel , locus Helvetiæ	233 c
† Rupeiti mons in diœcesi Moguntina. S. Hildegardis V. 629 b. <i>Monasterium hic ab eadem Sancta fundatum</i> 634 f , 635 & seqq. , 644 f , 664 f , 665 a f , 675 b c , 677 & seqq.		Savona , urbs Italiæ in Liguria	179 c
Rura , flumen	669 f	Saxonia	3 a , 369 b
Rusella , al. Rosella , civitas olim Hetururiæ	423 a	Scaldis , fluvius	535 f
Russweil , locus Helvetiæ 210 a , 215 e , 231 e		Scalis , oppidum in regno Neapolitano	756 b
Rüstenweil , locus Helvetiæ	234 c	Scandinavia , regio	43 b
		Schefenburch , cœnobium	696 d
		Schmalicken , locus in Suevia	237 e
		Schneyfingen , locus Helvetiæ in Badensi comitatu	213 b
		Schongen , locus Helvetiæ	212 e , 224 b
		Schöni , locus Helvetiæ	218 f
		Schwaningen , locus in Suevia	223 f , 224 a
		Schwarzenfe monasterium	107 e
		Scotia , regnum 2 c f , 318 & seqq. , 324 & seqq. , 510 df , 511 cd , 756 d , 759 b	
		Scythia	483 e
		Seckingense monasterium virginum	797 d
		Seedorff , locus Helvetiæ	237 c
		Segintensis pagus (<i>le Santois</i>)	71 b , 72 e
		Segobriga , civitas episcopalis in Hispania	898 f , 901 e , 942 b , 944 d
		Segontia , oppidum Hispaniæ	730 ab
		Selboth , locus in Germania	658 f
		Selestadium , civitas Germaniæ in Alsacia	334 d
		Sempachium , oppidum Helvetiæ	224 c , 230 f , 231 e
		Senæ , urbs Italiæ in Heturia	294 b c , 299 a . <i>Reliquæ SS. Abundii & Abundantii MM.</i> 309 d e f
		Senense concilium	441 c , 442 a c d
		Senonæ , <i>seu</i> Senones (<i>Sens</i>) civitas Galliæ. <i>Reliquia cuiusdam S. Valeriani</i>	20 d e f
		Sequana , fluvius Galliæ	69 b
		Sibilia , civitas	398 d
		Sicilia 49 a , 54 f , 282 b , 289 & seqq. , 414 a , 488 a , 507 b , 701 b c , 703 df , 705 d , 711 & seqq.	
		† Sidonii monasterium (<i>Saint Saën</i>) in agro Rotomagensi	90 f
		Siga , amnis	669 f
		Sigebergense monasterium in diœcesi Coloniensi	
		653 b , 669 cf , 692 d	
		Silva-Nigra in Germania	645 c
		Sinai , mons Arabiae	115 d , 590 b
		Sipontum , civitas Apuliæ Dauniæ in Italia	406 c , 407 f
		Sisiacum monasterium. <i>Hic sepultus fuisse dicitur S. Sinerius episc. Abrincensis</i> 780 c , 781 a , 782 a e	
		Soli , civitas Cypri insulæ	467 e , 468 a b
		Solodorenis pagus in Helvetia	219 a , 221 c , 222 b , 225 b , 229 d , 232 c , 233 b
		Solodorum (<i>Solothurn</i>) civitas Helvetiæ	205 c , 206 c , 215 d , 217 f
		Somersetensis comitatus in Anglia	372 b
		† Sophiæ monasterium Beneventi in Italia	373 b , 374 c d , 381 & seqq. , 403 & seqq. , 421 b , 423 a
		Sor , locus Helvetiæ	238 a
		Sora , civitas Italiæ	422 d , 423 a
		Soraëte , mons Italiæ	298 e , 305 c , 306 e , 484 b
		Sorme , fluviolus Galliæ in Campania	61 c
		Spanheimensis comitatus in Germania	631 d
		Spea , fluvius	327 f
		Spe-	

INDEX TOPOGRAPHICUS

Spenninum, oppidum Italiæ	385 d	Tarentinus sinus in Italia	427 d
Spira, civitas Germaniæ	446 e, 605 b	Tarentum, civitas Italiæ	392 f
† Spiritus monasterium Italiæ in Magella monte	383 b	Tarraconense concilium <i>provinciale</i>	834 f
† Spiritus monasterium Pragæ in Bohemia	360 d	Tarvisinus ager in Italia	758 e
Spirlinga, oppidum Siciliæ	712 e, 714 c, 716 e f	Tarvisium, urbs Italiæ	807 d
Spoletanus ducatus in Italia	408 b	Taurinum, civitas Pedemontii	1035 c, 1056 a,
Sprinchersbat, Sprengerbach, Springersbach, ab- batia in diœcesi Trevirensi	647 d	1057 b	
Stabulaus, Stabuletum seu Stabulense monasterium in Arduenna. <i>Hic habitavit S. Lambertus episc.</i>		Tauromineum, oppidum Siciliæ	714 e, 717 b
518 e, 526 e, 528 & seqq., 575 a, 576 b, 584 & seqq., 592 & seqq., 606 & seqq.		Taurus, mons Italiæ	311 a b d
Staffordia, comitatus in Anglia	364 b, 368 a	Taxandria, Toxandria, Texandria & Tessandria, regio 533 f. <i>Eius limites</i> 534 a; <i>apostolum ha- buit S. Lambertum episc.</i> ibid. b c e, 536 b,	
Stantia (Stanz) locus Helvetiæ in Subsylvania in- feriore	208 a, 213 d, 235 a	577 a, 578 c, 586 e, 595 e, 609 a & seqq.	
Starckkirch, parœcia Solodorensis ditionis in Hel- vetia	208 d	Tebesta, urbs Numidiæ	462
† Stephani Argenteratense cœnobium in Alsatia	333 e	Tegernsee, abbatia in Bavaria	672 e
Stivagienis abbatia Ordinis Præmonstratenis in Lotharingia. <i>Cultus S. Richardis imperat. virg.</i>		Teisterbandia, al. Teisterbandia & Testerbantum, comitatus in ducatu Cliviae	106 c, 534 f, 535
793 e, 794 b, 795 b c d, 796 f. <i>Reliquia ejus- dem Sanctæ</i>	798 d e	a c, 609 f, 610 b	
Styria	572 c	Teramense castellum in Italia	409 a
Suana, civitas Tuscæ. <i>Reliquia S. Mamiliiani ep.</i>		Terra Laboris, provincia regni Neapolitani	385
45 b c; <i>ecclesia eidem dicata</i> 46 & seqq., 51 & seqq.		a c, 422 e	
Sublacense cœnobium in Italia	386 e, 387 e, 390 b	Terra sancta	398 c e
Subrarbia (Sobrarve) træctus regni Aragoniæ	741 e	Terræ majoris abbatia in Italia	412 c, 414 b
Subsylvania, al. Sylvania, pagus Helvetiæ	203 d	Terracina, civitas Italiæ	420 b c, 422 a e, 429 f,
Sucro, fluvius Hispaniæ	944 d	430 e	
Suecia	4 a	Tetina, castrum Bohemiæ. <i>S. Ludmilla vid. mart.</i>	
Suessa, civitas Italiæ in Campania	422 f	339 b c, 340 a b, 341 c, 346 & seqq., 359	
Suevia, pars Germaniæ	215 d, 224 a, 237 c, 544 b, 646 & aliis seqq.	b c, 361 d, 362 b	
Suitensis Marchia in Helvetia	206 f, 208 & aliis feqq.	Theatinus comitatus in Italia	420 e
Suju, castellum in Italia	392 a b, 424 d	Thebae, civitas Boeotiae	787 f
Sultzensis comitatus in Suevia	212 c	Thebais, regio	787 b d
Sultzmatten, locus in Alsatia	242 f, 243 a	Thenæ, oppidum Belgii	545 f, 571 e
Suntgovia, provincia Germaniæ	210 c, 788 a	Theodonis-Villa, oppidum Belgii	572
Surfæ, oppidum in Helvetia	203 f, 204 d, 205 c, 208 b, 220 b, 240 a	Theologicense seu Tabuleiensse cœnobium in Vo- fago	508 c, 511 b f, 512 a b c d, 513 a b,
Sutrium, civitas Italiæ in Hetruria. <i>S. Dulcissima virg. mart.</i>	313 c f	514 a b	
Suttera, oppidum Siciliæ	713 e	Thœda, amnis Galliæ	88 c
Swifalente cœnobium in Suevia. <i>Loci situs & va- ria appellatio</i> 671 a b c. <i>Vide etiam Zwifalten- sis abbatia.</i>		Thorée, parœcia in Gallia	626 f
Sylva Candida, civitas olim Tuscæ	404 a, 405 a, 406 b	Thracia, regio 29 b c, 30 c d e, 39 c, 41 d, 115 a b, 249 e, 270 b, 488 e	
Sylvaniensis pagus in Helvetia	202 f, 206 a	Tiberina insula, nunc S. Bartholomæi insula, Ro- mæ	303 d, 305 b, 307 f, 484 f
Syon. <i>Vide Anzionense monasterium.</i>		Tiberis, fluvius Italia	5 e, 6 c, 7 a, 431 a, 432 b, 442 f, 470 e
Syracusæ, civitas Siciliæ	714 b, 716 e, 717 c	Tibur, urbs Italiæ. <i>Ecclesia S. Euphemia virg. mart.</i>	
Syria	428 c, 769 d e, 770 c	260 e. Tibur 426 b, 427 d	
		Tiburtina via	470 b e f, 471 e, 472 d
		Ticinum, civitas Italiæ. <i>Cultus S. Euphemia virg. mart.</i> 261 e. Ticini pefsis graffatur	441 c
		Tifata, mons Italiæ	391 a
		Tifernum Tiberinum, civitas Italiæ	1000 d e,
		1005 f, 1006 b	
		Tigurinum monasterium	107 e, 797 c d
		Tigurinus lacus in Helvetia	234 d
		Tina, al. Tinus, fluvius Britanniæ Magnæ	319 e
		Tirille, locus Italiæ	420 e
		Toarcium (Tonars) urbs Galliæ in Pictaviensi provincia	88 c
		Toggium (Toggenburg) comitatus Helvetiæ	242 . c d
		Tolentinum, civitas Italiæ	1036 b
		Toletum, civitas Hispaniæ	729 d, 799 b, 800 c, 807 b, 809 & seqq., 839 b, 871 c e, 874 a b,
		960 c	
		Tolosa, urbs Galliæ in Occitania. <i>Reliquia S. Camella aut Camela virg.</i>	314 b c
		Tomi vel Tomis, metropolis Ponti provinciæ	2 c
		Tornacum, civitas Belgii	974 a
		Torrecilla, locus Hispaniæ in Aragonia	743 b
		Tortoniacum, locus in Pictaviensi provincia	95 c
		Træ-	

Tabanense monasterium in Hispania 618 b
c. *Eius notitia* 620 b c; *incoluit S. Colum-
ba, virg. mart.* ibid. d e, 623 b

Tabbianum, locus Italiæ 119 a b

Tabuleiense cœnobium. *Vide Theologicense.*

Tamasus, urbs Cypri insulæ 467 b f, 468 f

Tamawordia, locus in Anglia 368 a

Tamifus, fluvius in Anglia 371 e

Tarbia, civitas Galliæ in Novempopulania. *Re-
liquia S. Euphemia virg. mart.* 263 b

IN TOMUM V SEPTEMBRIS.

Trajectum ad Mosam , civitas Belgii. <i>Paria S. Lamberti</i> 521 c d, 522 & seqq. , qui ibidem episcopus fuit 525 & seqq. , & inde rejectus 528 & seqq. , ac deum restitutus 532 & seqq. ; corpus ejusdem Sancti post necem Trajectum fuit relatum , sepultum ibidem , & miraculis illustre 549 , 550 ; post Trajecto delatum Leodium 551 & seqq. , 563 c , 566 & seqq. ; situs Trajectensis civitatis 575 e f. Trajectum 581 & seqq. aliis.	Turgovia , tractus Helvetiae 206 a , 247 a
Trajectum ad Rhenum , al. Ultrajectum (<i>Utrecht</i>) urbs Belgii 106 a	Turonensis provincia in Gallia 629 a
Trajectus , urbs regni Neapolitani 385 c d	Turones , civitas Galliae 671 f. <i>Corpus S. Martini episc.</i> 701 d
Traina , oppidum Siciliæ 712 a , 714 b , 718 b	Turris Joannis abbatis , locus Castellæ Novæ 803 c
Tranquillus , locus territorii Tricassini in Campania. <i>Hic natus dicitur S. Aper episc. Tullenfis</i> 61 c d , 62 c , 66 f , 69 b	Turulus , fluvius Hispaniae 944 d
Trebona , locus in Bohemia 340 d	Tuscia , regio Italiae 45 b c , 46 c , 49 b , 313 c , 404 d , 405 a , 413 f , 431 d , 432 c , 490 d
Trecæ , civitas Galliae in Campania 463 a. <i>Vide Tricassini.</i>	Twentia seu Tuventia. <i>Vide</i> Tubantia.
Tremitense Italiae cœnobium in insula cognominis 374 c , 382 & seqq. , 401 b , 403 f , 411 e	Tyrolis , provincia Germaniae 236 e
Tremitus , insula maris Adriatici 387 b c	Tyrrenum mare 1035 f. <i>Vide</i> Etruscum mare.
Trenorchianum Ord. S. Benedicti cœnobium 440 e	Tyrus , civitas Phoeniciae. <i>An hic episcopus S. Methodius M?</i> 768 b c e , , 769 b c d , 770 c
Trenorchium , Trenorium , Turnicum & Tornucium (<i>Gallicè Tournus</i>) oppidum in ducatu Burgundia. <i>S. Valerianus M.</i> 13 & seqq. Ecclesia ipsi ereta 16 , & abbatia ab ejus nomine dicta , ac elevata reliquia 17 , dissipata ab hereticis 19	
Trevirensse concilium sub Eugenio III Papa 636 d e f , 637 a d c , 673 e , 676 c	
Treviri , urbs Germaniae 323 f , 324 b , 635 & seqq. , 651 a c , 669 c , 670 b c , 680 e , 684 e	
Tricassini , al. Trecæ (<i>Troyes</i>) urbs in Campania Gallica 61 c d , 62 c d. Augusta Trecorum dicta etiam 66 f , 69 a b	
Tridentinum concilium ecumenicum 816 f , 817 a b c , 855 f , 856 a , 857 c , 861 c , 891 a , 892 e f , 893 a	
Tridentum , civitas in comitatu Tirolis 4 c , 816 & seqq.	
† Trinitatis cœnobium in Neapolitano regno. <i>Vide</i> Cavense Ordinis Cluniacensis cœnobium.	
Trinius , fluvius Italiae 396 c	
Tritium , oppidum Hispaniae in Ruconia provin- cia 622 d	
Triventinum , al. Triventum , civitas Italiae 396 c	
Troas , tractus Asie Minoris 114 b , 279 c	
Trociacum super Mosam , vicus (<i>Gallicè Troufey-sur-Meuse.</i>) 72 b f	
Tubantia , al. Twentia vel Tuventia , tractus Belgii 106 d , 108 c , 109 b , 111 b	
Tudertum , civitas Italiae in Umbria 756 c , 1000 d	
Tuggen , locus Helvetiae in Marchia Suitensi 208 f , 227 b	
Tugensis pagus in Helvetia 204 c , 210 e , 211 c , 219 a , 224 c , 228 b , 236 b f , 239 & seqq.	
Tugium (<i>Zug</i>) civitas Helvetiae , pagi cognominiis caput 203 a , 206 e , 209 d , 214 & seqq. , 231 f , 234 & seqq. , 241 e	
Tullum Leucorum , civitas in Belgica prima. <i>S. Aper episc. conf.</i> 55 & seqq. <i>Idem Sanctus prope muros ecclesiam , in qua sepultus est , inchoavit</i> 62 e f , <i>qua dein ipsi dicata & monasterio ancta est</i> 63 c f , 68 c e. Leucorum civitas etiam appellata 69 c , Leucha item ; incenditur 76 a	
Tungri , civitas Germaniae 521 d , 526 b , 534 a , 535 f , 582 c , 591 b , 603 d , 604 e , 605 c f , 613 b , 617 f	
Turarium , insula 49 b	
Septembri Tomus V.	
	V
	Adutz , comitatus in Germania 215 d
	Vahalis , fluvius Belgii 534 a , 610 b
	Valachia 38 f , 39 a
	Valencenæ , urbs Belgii 81 b f
	Valentia , urbs Hispaniae regni cognominis caput 103 b , 742 d. <i>S. Thomas à Villanova</i> 799 a f , 800 c , 814 e , 815 e , 817 b d f , 818 a b , 822 c , 827 c e , 830 b c , 832 a b , 835 a b , 840 c , 858 e f , 870 e , 875 & seqq. multis. <i>Miraculis ibidem clarus</i> 977 & seqq. multis.
	Valentina sydodus diœcesana anni MDXLV sub <i>S. Thoma à Villanova</i> 818 a b c , 830 a , 886 b e f , 887 a ; anni MDXLVIII sub eodem 818 c d ; sub <i>Martino Ayala</i> 818 b c , 828 d ; 890 f , 891 a
	Valeta , urbs Melitæ insulæ. <i>Reliquia S. Euphemia virg. mart.</i> 262 d
	Vallefia , pars Helvetiae 517 d
	Vallilia , locus Galliae in pago Senonico. <i>Reliquia cuiusdam S. Valeriani mart.</i> 20 e f
	Vallis-Dei , monasterium dieceesis Moguntinæ 647 f
	Vallis-Gratiæ (<i>Gnaden-Thal</i>) abbatia monialium 217 c d
	Vallis Landerici , parœcia in Gallia 626 f
	Vallisfoletum , civitas Hispaniae 807 c , 808 a , 811 d , 824 d , 839 b , 847 & seqq. , 853 d , 860 f , 863 b , 865 d , 868 d , 869 d , 872 & seqq. , 879 b , 903 b , 949 a , 959 a , 960 a
	Vallius pagus (<i>Pays des Vaux</i>) 79 a
	Varsavia , urbs Poloniae 999 b
	Vasconia inferior 569 b d
	Vatrenus , fluvius Italiae 1060 b
	Uclesiensis conventus , seu Uclesiensis collegium canonorum Regularium S. Jacobi de Spatha in Hispania 842 b , 843 a b
	Uclesium (<i>Ucles</i>) oppidum Hispaniae 843 a b
	† Vedasti abbatia in Cameracensi diœcesi 81 e
	Venafrum , civitas Italiae in Campania 422 e
	Venedotia , pars Wallie in Anglia 323 d
	Venetæ , urbs Italiae. <i>Corpus S. Nicetae Gothi M.</i> 38 e. Venetiæ 463 & seqq. , 477 d , 756 a
	Verona , urbs Italiae. <i>Ecclesia S. Euphemia virg. mart.</i> 262 c
	Vescera , abbatia Ord. Præmonstratensis in Germania 647 e f
	Vesta , Vestia , Besti , civitas Italiae 408 c
	Vetus-monasterium Moguntinum , abbatia monialium 660 d
	Vicentia , civitas Italiae in ditione Veneta 249 e f , 250 a. <i>Cultus & reliquia S. Innocentie</i> ; an ejusdem cum Ariminensi virginem martyrem 311 f , 312 a & seqq. Vicentia 758 d
	† Victoriae Frattarum conventus Ordinis Conventualium S. Francisci in Marchia Anconitana † 11 1040

INDEX TOPOGRAPHICUS

- † Victoris monasterium Ordinis Olivetani Mediolani 491 d. *Corpus S. Satyri conf. & S. Victoris Mauri M.* 493 d e f, 494, 495, 496 a b c
 Vienna Austræ. *Reliquia S. Euphemia virg. mart.* 263 b
 Vieana, civitas Gallæ 490 c d, 760 & seqq., 767 a d
 Viervlacum, villa 100 d
 Vigiliæ, civitas Italæ 822 b
 Vililla, al. Bililla, locus Hispaniæ 734 e f
 Villa Escusa de Aro, locus Castellæ in Hispania 870 f
 Villa-Major, vicus Hispaniæ in Aragonia 742 a
 Villanova Infantum (*vulgò de los Infantes*) oppidum Hispaniæ in Castella Nova 801 e f, 802 a b c d, 803 c, 804 b c, 816 a, 824 e, 825 d, 827 e, 828 e, 829 c f, 836 a b e, 837 e, 839 b, 840 b, 841 c, 876 d, 959 a, 960 b, 962 e f, 969 e, 974 d, 975 b
 Villantia villa 559 f
 Villar, locus Hispaniæ 832 a, 835 b, 909 a, 935 b
 Villari castrum 426 a
 Villariensis abbatia in Brabantia 655 e f
 Vilmaringen, locus in Helvetia 221 b, 244 d, 246 c
 † Vincentii in Prato abbatia Mediolani. *An translatum hoc Româ corpus S. Nicomedis presb. mart?* 9 & seqq.
 Vinicella (*Winkel*) locus Germaniæ 670 e, 692 d
 Vipera, castrum in Italia 390 f, 391 c d
 Virdunensis pagus in Gallia 514 b
 Virdunum, civitas Gallæ 511 c d, 512 d
 Vitodurum (*Winterthur*) oppidum Helvetiæ 233 d
 Vivus, rivus Italæ 421 a
 Ulma, fluvius 671 b
 Ultrajectum, seu Ulterius Trajectum, civitas Belgii 534 f, 535 b, 575 f, 609 e, 610 b
 Ulyssipo, urbs Lusitanæ primaria 125 d. *Reliquia S. Euphemia V. M.* 263 a, & S. Ludmilla vid. mart. 353 f, 354 a
 Umbria, Italæ provincia 2 f, 5 d, 314 d, 462 c, 465 a, 756 a, 997 a, 1005 f
 Vosagus al. Vogefus tractus Gallæ 60 b, 508 c, 511 f, 514 a, 790 d, 792 d
 Urania, seu pagus Uriensis in Helvetia 231 d, 237 c
 † Urbani municipium in Italia 409 b
 Urbinum, civitas Italæ 1007 b c, 1033 d, 1059 c d
 Urius, Indiarum regio 867 c
 Urphei villa 559 e
 Urta, al. Uta, fluvius in Belgio 613 e, 614 d
 Utinum, civitas Italæ 443 c
 Utznacensis comitatus 229 b
 Utznacht, oppidum in Helvetia 210 b e
 Uzecia (*Uzes*) civitas Gallæ 4 e

W

- W** Adegotiensis abbatia Ord. Præmonstratensis in diœcesi Trevirensi 115 c f, 116 a, 659 b
 † Walarici abbatia in Picardia. *Reliquia S. Rithberti aut Raimberti conf.* 79 c e f. *Reliquia item S. Sevoldi* 336 a b d e
 Wallenstat, oppidulum Helvetiæ 243 d
 Wallenstattensis lacus in Helvetia 243 d
 Wallia, pars Angliæ 323 d
 Wallia Australis in Anglia 477 c f
 Waltenchwyl, locus Helvetiæ 231 b
 † Wandelini oppidum in Gallia 511 f

- Wangen, seu Wanga, locus Helvetiæ 213 b, 216 e, 218 b, 224 c, 237 a
 Warha, locus in Anglia 368 d
 Waslogium, nunc Bellus-locus, monasterium 508 c. *Vide Bellus-locus.*
 Watignia (*Watignies*) pagus prope Insulas in Flandria. *Reliquia & cultus S. Lamberti episc. mart.* 571 c d
 Wechterswinkel, abbatia Ord. Cisterciensis in diœcesi Herbipolensi 659 e
 Weihestphanense Ord. S. Benedicti cœnobium Frisingæ in Germania 473 d e
 Werd, locus Germaniæ in Constantiensi diœcesi 212 b
 Werda Cæsaris (*Keifersweert*) oppidum Germaniæ 669 f
 Werda, Werthina, Werdena, abbatia Ord. S. Benedicti in diœcesi Colonensi 669 c f, 692 d
 Werth, locus Helvetiæ 233 b
 Wesen, vicus Helvetiæ 243 d
 Westphalia, pars Germaniæ 648 a
 Westphalicus circulus, pars Germaniæ 12 e
 Weyden, locus Helvetiæ 230 b
 Widergoldestdorf, abbatia monialium 649 a
 Wilara, villa in Germania 681 d
 Wile, fluvius Angliæ 367 e
 Willgottshausen, seu Wiltheim, locus Germaniæ in Alsacia 335 e
 Willifau, seu Willifoviensis comitatus in Helvetia 219 c, 228 b, 231 e, 237 ad
 Wiltonia, comitatus in Anglia 367 d
 Wiltonia, oppidum Angliæ in comitatu cognomine. S. Editha virg. 364 a c d f, 366 d, 367 a e f, 369 a e, 370 e f, 371 b
 Wiltoniense monasterium in Anglia 364 c, 367 d e f, 368 a b c, 369 e, 370 e, 372 b
 Wimacensis pagus in Picardia 79 b e
 Winterschwil, locus Helvetiæ 219 f
 Wintershovum, locus Belgii 523 b e, 589 e, 591 b, 596 a c, 603 f, 610 e, 611 b
 Wintonia (*Winchester*) civitas Angliæ 371 e
 Wintoniense monasterium virginum in Anglia 370 a
 Wirtebergensis ducatus 652 a, 658 a, 671 c d
 Wissela (*Wissel, Wisschel*) locus in Cliviæ ducatu 106 b c d f, 107 b f, 109 e. *Hic quiescit S. Luthardus Clivie comes in ecclesia à se fundati capituli, & colitur* 110 a & seqq.
 Witerna, al. Candida Cafa 325 c. *Vide Candida Cafa.*
 Witflana, villa 100 d
 Wolischweil, locus Helvetiæ 239 f
 Wormatica, civitas Germaniæ 591 b
 Wyck, locus Belgii, adjacens Trajecto ad Mosam 549 f

X

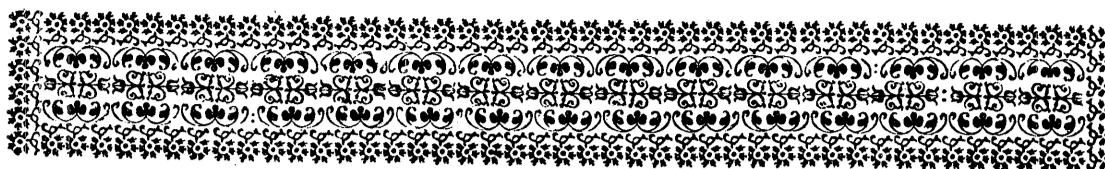
- X** Ativa, civitas Hispaniæ 911 d, 914 a
 Xavea, locus Hispaniæ 945 f, 946 a

Z

- Z** Abrust, locus archiepiscopatus Cæsaraugustani in Hispania 745 d
 † Zachariæ Ord. S. Benedicti monasterium monialium. *Corpus S. Tarrafis vel Tarafsi* 464 a d
 Zatecensis provincia in Bohemia 360 c
 Zempfa, locus prope Mechliniam in Belgio 535 d
 Zufficon, locus Helvetiæ 223 b, 233 b
 Zurzach, oppidum Helvetiæ 222 e, 240 c
Zwe-

IN TOMUM V SEPTEMBRIS.

Zwetellensis abbatia Ord. Cisterciensis in Austria Zwifaltenensis abbatia in Suevia 207 ac, 647 b,
647 d 653 f, 654 a, 669 c, 671 abc, 692 d

INDEX ONOMASTICUS.

A

Bsida capituli, pars capituli interior in arcum definens	433 f, 435 a	Ceraptata, verisimiliter candelabra	417 c, 419 e
Allisio, martyrium	103 c	Cetrina planeta, id est, coloris citrini	434 a, 435 b
Ambasiatores, legati	459 e, 460 b	Ciburium, tegimen seu umbraculum altaris	417 cd
Amictus, vestis, quae collum cingit, & a clericis sub alba induitur	434 a, 435 c	Circitorium, species velamenti	426 d, 427 f, 428 ab, 434 ab
Ammo, pulpiture	409 d	Civitas ornata, Ecclesia	641 f
Ana, singula	417 d, 419 e	Clanculata, abscondita	95 d
Anca, coxendix	415 b	Clenodia, monilia, gemmae & similia	459 de
Antependium, ornamentum constitutens faciem altaris a suppeditaneo usque ad mensam	435 d	Codicellulus, parvus codex vel libellus	361 f
Apocrisarius, seu Apocrisiarius, legatus	406 b, 407 f	Collidei. Vide Culdei.	
Apostolicus, episcopus	576 d, 577 d	Collecta, Officium divinum vel Missa Sacrificium	
Appodiamenta, fulcra	460 e	Comitiva, comitatus	95 a
Aquiminile, Aquimanile, Aquamanile, vas	426 c, 427 f	Conca vel Concha, vas aut labrum	426 e, 427 f
Armamentum, armentorum stabulum	260 a	Confessio, oratorium seu facellum	496 a
Arrestare, detinere	460 ac	Consules, magistratus	338 f
Avera, avia	341 a, 354 c	Cooperitorium seu Corporale, tela, cui sacra Hostia imponitur & calix	428 ab, 434 ab
Auriga, navis gubernator	99 bf	Coppa, calix aut cyathus	426 c

B

Baldachinum, sacra umbella	496 a, 721 f, 722 a, 723 e	Cortigae Arabicæ, aulaæ textura Arabicæ	426 d
Balvæ, valve	413 b	Costa fragilis, mulier	637 f
Bazili, al. Bacile, Baccille, Bacino, pelvis	426 c, 427 e, 434 c	Crossus, crassus, magnus	417 c, 418 b, 419 d
Biber, cyathus seu potus	555 a	Culdei, Culdæi, Keldei, Colidei, Dei cultores	319 c, 323 ef
Bicamerata domus, id est, constans duabus cameris	413 a	Curtis, villa	409 a, 411 a
Birotum, vehiculum duabus rotis instructum	6 b, 7 a	Custodissa, praefecta sacrario	697 ef, 698 c, 699 a, 700 c
Brandem, sudariolum	279 b	Cutis, ulcus pestilens	121 cd, 122 b
Brocatellum, pannus sericus	496 b		
Brustus, Brustum, opus Phrygium seu acu pictum	416 cf		
Byzantius, moneta nomen	409 a, 411 a, 426 a		

C

Camisus & Camisia, vestis illa talaris, quae passim alba nuncupata	434 a, 435 bc	Dacitinus, coloris citrini intensioris	409 c, 411 b
Campanarium, turris, in qua campane pendent	413 b, 414 e	Diapistis, seu diapista tunica, quae est coloris subviridis	409 c, 411 b, 434 a, 435 b
Campanile, idem	431 c	Diarhodinus, seu Diarodanus, color roseus intensior	409 b, 411 a, 416 cf, 434 a, 435 b
Cafella, exigua casa	6 b	Diasprum, intensissime vel dupliciter album	416 b cf, 434 a, 435 b
Cathari, puri	695 bde	Die, interdiu	77 c
Cauma, asper	585 c, 586 bc	Doma, tectum	406 f, 408 a, 413 d
Cellæ, monasteriola, prepositura	407 e, 408 d, 410 c, 411 d, 421 bc	Dossale aut Dorsale, pallium seu aulæum, quod parietibus appenditur	416 cf, 434 b
		Dubitare, timere	442 f

E

E	Pistolarium, liber epistolarum S. Pauli &c.
	434 b

INDEX ONOMASTICUS

*Exameta vestis, qua est ex panno holoferico 409 c,
411 b, 434 a*

Externus, besternus 495 b

*Extratus, apertus seu non obturatus amplius 433
c, 434 d*

F

FAcies, ornatus altaris anterior 434 a b

Familiare sancti Officii, qui dicit? 837 e
Fano, linteum aut sudarium; mappula item subdiaconorum 434 a; sudarium item, in quo fiunt oblationes a populo ibid. c, 435 b e

Farinarium, mola farinaria 73 e, 76 b

Fatigium, molestia 412 e

Fistula, instrumentum in sacrificio Missae usitatum 434 b, 435 d

Forma, sella 70 d, 72 d, 78 c, 79 d

Fortificatus, viribus confirmatus 712 a

Franquesiz, immunitates 441 e

Friso, fimbria 409 c, 411 b, 416 c, 426 c

Fumigatorium, iheribulum 434 c

G

GAlea, triremis 412 a, 414 a. Galea aquardia, navigium 442 e f, 443 a

Gelsimini flores, albi & odoriferi flores 710 e,

714 a, 722 a b, 723 b

Gleba, corpus, corpora vel reliquie 68 d, 354 d,

355 a, 360 a, 362 c, 363 a

Gradarium, series graduum, scala 461 d, 462 d

Grangiae, pradia, villa 407 e

Grofus, crassus, magnus 419 d e

Guerræ, bella 565 f

Gutta, arthritis 461 a

Gyrare, circuire 96 d

Gyrare, circumdare 95 e

I

IMplodere, infligere 624 f

Incognitus, ignarus 621 c, 625 a d

Indumentum, corpus 667 c

Infula, sudarium 714 f

Initiare, coepisse 461 c

Intortium, cereus intortus, tada 495 e

Ijugulus, gladius vel securis 338 f, 625 b

K

KAtopapa, forte cacopapa, malus papa 431 e,

432 d

Keldei. Vide Culdei.

L

LActuæ, genus aliquot ornamenti corporis 830

a, 834 c

Lamperium, lampas 726 e

Lectricium, pulpitum 563 f

Lectulus, sepulcrum 72 d, 74 b

Lectus, feretrum seu lipsanotheca 70 d, 72 d, 538

f, 550 f, 579 e, 581 a, 601 a

Legivum, Leginum, pulpitum ad legendum 417

f, 419 b

Lilia, epifylia 412 e, 414 b

Listæ, limbi 409 c, 411 b, 416 c

Liturgia, Missa sacrificium 114 c

Lunariter, per menses lunares 104 e

M

Mala-tasca, malus foccus, sic diabolus à nonnullis compellatus 1017 a

Malum, pars superior candelabri 426 c, 427 e

Mandare, uti 745 c

Maniaci, furiosi 71 b, 72 e

Mansionarius, custos ecclesie, editus 711 b c,

714 a

Mansus, aliquando villa, aliquando certa agri mensura 516 c

Mantelæ, mappe linea 426 b

Marmoratum, marmoribus ornatum 413 f

Martyrium, lipsanotheca vel sacellum 559 a

Mataffa bambacii, tela bombycina 426 c

Memoria, ecclesia, tumba aut lipsanotheca 580 d,

581 d

Metabolarius ventus, ventus aptus ad trajicendum 49 b

Michalati, al. Michælitæ, nummorum aureorum genitus 426 b, 427 d

Missaticum, seu Missaticum, legatio 91 a, 92 f

Molio, is, qui praest mole 73 e, 76 b

Moteclum, cantus ecclesiasticus 495 e

Musaria ars, ars conficiendi opus tessellatum 413 c

Musivum, opus tessellatum 413 c d e f, 419 a

N

NAutores, nante 478 f

Neuma, modulatio 684 e, 685 d

Nigellum, encaustum nigrum vel subnigrum 426

c, 427 f, 434 c

Novitia exercere, comam ac barbam renovare 94

d, 95 b

O

Obedientæ, cellæ, prepositura 407 e

Officinæ, edicula in monasteriis, in quibus

servantur necessaria ad victimum, aliosque usus 406 f, 408 a

Orarium, sudarium 502 c, 506 c d

Ordeaceus, hordeaceus 419 c

Ostiaria, tapetes, qui ante ostium appenduntur 434 b

P

PAgenses, ethnici 586 f

Palla, linteum, cui tempore Missa sacra Hostia imponitur, alias corporale 692 b c e

Palla, sacri Calicis operculum 428 a

Pannus, peristroma ad ornatum altaris 434 a b,

435 c; forte etiam mappa altaris ibid. d

Pannus perfus, pannus coloris cerulei subobscuri 426 c

Paradisus, atrium porticibus constitutum 413 b,

414 c

Parium, par 426 c, 434 b

Parochia, diaœcis 354 e

Pastophorium, edicula servandis Sanctorum reliquias 437 d, 456 e

Patrocnia Sanctorum, scrinia reliquiarum 410 b

Pedata, vestigium, macula, 712 e, 713 b c e f,

714 c

Pensus, Pensus aut Pensa, id, quod requiritar ad solutionem 406 f, 408 a

Perlisia, paralysis 745 c

Pernæ, concha marina 434 c, 435 e

Pe-

IN TOMUM V SEPTEMBRIS

		TOMA / SET TENDITIS
Petala , lamine	417 d e , 419 e	409 d
Pharus , Pharum , ingens lucerna , multa lumina- ria continens	417 e , 419 e	89 f
Phlebotomia , vene sectio	715 b	ce
Possibilitas , potentia	662 e	
Posterula , posticum	361 e , 363 b	434 b c
Præceptum , diploma	408 f , 410 f	556 c
Præconando , prædicando	338 b e	413 b
Privilegium , tyrannis	104 d	398 d
Q		575 f
Quadrataria ars , ars sternendi pavimenta la- pillis quadratis	413 c	61 d
Quaternarius , quartana febri laborans	697 e , 699 b	Synaxis , communis oratio seu psalmodia 72 b , 73 a Synaxis nocturna , Officium nocturnum 598 c , 599 e
T		

9

Q uadrataria ars, ars sternendi pavimenta la-
pillis quadratis 413 c
Quaternarius, quartana febri laborans 697 e,
699 b

R

R Elagium, <i>relatio</i>	118 e
Rima, <i>sermo</i>	555 a
Rocca, <i>castellum seu praesidium in rupe exstructum</i>	
	409 a, 411 a
Rudis, <i>novus seu alter</i>	86 e, 88 bc

S

S Acramentorium , liber , in quo sacra liturgia , ad Sacramento pertinentes , continentur	434 b
Sandale , pannus sericus	494 f
Sarganæ , fortasse lodices	427 e
Sargea , Sargia , lodix	427 e
Scaramanga aut Scaramangum , chlamys , penula aut pallium	434 c , 435 e f
Shcifati , Squifati , Scyfati , Schifati , nummorum genus	426 a b , 427 c
Scholarii , palatii custodes	280 e , 283 b
Scholtetus , prætor	691 e
Scoperire , nudare	737 a
Scrophulæ , struma in collo	709 a c , 715 a b
Secretarium , sacrorum cimeliorum domus	413 a , 414 c , 421 d e
Securantes , securi	75 e , 76 f
Çelévrion , confessus seu concilium	276 a , 279 c
Semicinctum , vestimenti genus , quo utuntur epi- scopi	434 a , 435 b
Semotari , semovere	96 c
Senior , dominus	71 a , 72 e , 586 c

T

T <i>Aphus, sepulcrum</i>	550 b
<i>Tarenus, aurea moneta species</i>	426 a b, 427 d
<i>Temporalitas, dominiam temporale</i>	460 d
<i>Terraticum, seu Terragium, census solvendus domino terra</i>	433 e, 434 f
<i>Tertiarius. Vide Tertionarius.</i>	
<i>Tertionarius, tertiana febri laborans</i>	697 e, 698 a, 699 b
<i>Testa, calvaria</i>	565 b
<i>Thanata, moribunda</i>	555 a
<i>Thema, regio ampla, prefectura aut provincia</i>	114 abc
<i>Titulus, pars ecclesie, in qua altare consistit</i>	412 f, 413 e, 414 e, 418 c
<i>Torticiones, faces</i>	566 c
<i>Triblatti, pallia coco ter tintta</i>	409 e, 411 b
<i>Triens, tertia pars solidi</i>	331 d, 332 b
<i>Tualliae, mappa altaris</i>	435 d
<i>Typus quartanus, quartana febris</i>	559 e

V

<i>V</i> icinia, parœcia	121 b &c seqq., 122 b
Uranius & Uranicus, caelstis, magnus, ex-	
celsus	492 b
Urna, limbus	407 b, 408 b

w

W Anti, chirotheca 95 e

INDEX MORALIS

A

	Bbatibus & prælatis diffuadet S. Hildegardis prefecturam deponere humilitatis vel im- becillitatis pretextu 645 b & seqq., 647 c d & seqq., 648 a, 649 a	danda 912 d & seqq.
	Abstinentia insolita S. Gandolphi conf. 704 b, S. Ferreoli episc. 785 d, B. Josephi à Cupertino 1010 b. Abstinentia & nimia corporis afflictio sepe impedimenta sunt majoris boni 659 t, 660 b c	
	Accusatus per calumniam illati stupri sacerdos re- cens nati pueri voce absolvitur 325 d	
	Adversitates quandoque tales viventibus obveniunt, ut mors pra vita optanda videatur 504 d & seqq.	
	Adulator severissime à Deo punitus 75 c	Affe-
	† 12	

INDEX MORALIS

- Affectionis sensuum edomandi stupenda methodus 157 a
 Afflictiones corporis externa exigui meriti sunt, si non conjugantur cum internarum pravarum animi affectionum subiectione, & propriae voluntatis sive abnegatione 154 c
 Afflictiones corporis tantas adhibuit S. Catharina Flisca, ut contrarium nihil sensus experiri posse viderentur, nihil esset, quo melius, nihil, quo peius affici possent, ita ut exstincti sensus atque omnis appetitus corporis viderentur, 139 a b c, 154 d, lingnam terra frequenter affricabat, cibis absinthium & aloëm aspergebat, lecto spinas injiciebat 154 b. Affligenda caro, ut spiritus preualeat 689 d & seq. Afflictiones corporis S. Thomas à Villanova adhuc pueri 839 a b, 882 f, 883 a & seqq.; B. Josephi à Cupertino 1015 c d, 1016 c, 1018 a
 Albugo. Vide Cæcus.
 Amens suribundus ad tumulum S. Apri rectam rationem recuperat 78 a, puer ad lipsianothecam S. Lamberti 59 a, mulier, orante S. Hildegarde 696 c
 Amentia. Vide Phrænesis.
 Amor erga Deum verè seraphicus S. Catharina Flisca Adurna 131 & seqq., summam sui despiciuntiam generat 134 a, omnem timorem ejus amittendi expellit, immo quodammodo fidem & spem excludit per modum amoris Beatorum in calis 141 c & seqq. tam purus & sublimis, ut veluti vellet à se omnem consolationem & dulcedinem abesse ibid. e & seqq. Purissimi illius Amoris in Sancta stupendi characteres 158 & seqq., quandoque erumpit foras, ita ut facies de Amore loquentis ignea videatur 169 f, 170 c, & aqua, cui manum immergit, continuò incalescat 172 e, vestes ardere videantur 183 e. Amor Dei ardentissimus S. Thomas à Villanova, desiderantis omnia potius damnatorum tormenta pati, quam vel unico momento Dei dilectione privari 831 c. Amoris in Deum & amabilissimam ejus Matrem Mariam B. Josephi à Cupertino vehementia 1020 c d e, 1023 c & seqq. Amando Deo in nullo statu & conditione sunt fixa reparacula vel obsecula. 159 c. Amor tenerrimus S. Ambrosii erga fratrem suum S. Satyrum 496 d & seqq., 500 a & seqq. Amore vesano & proci prestigiis ad amentiam redacta puella, gustato pane, quem S. Hildegardis benedixerat, subito ad sanam mentem reddit 698 f
 Anginā liberati patrocinio S. Thomas à Villanova 983 f, 989 e, 991 f; B. Josephi à Cupertino 1046 b
 Anima S. Catharina Flisca à variis cernitur in celum rapi 173 c, 176 f, 177 a b
 Apoplectici sanitatem & membrorum usum recuperant, implorato S. Thomas à Villanova patrocinio 990 f
 Apparuit Christus visibilis S. Catharina Flisca. Vide Christus. Apparet angelus, S. Editha animam in celum latiri 370 c d. Apparet S. Editha matris sua narratque, quid sibi post mortem contingit à demone ibid. d: & S. Dunstano, mandans corpus suum elevari ibid. f. Eadem Apparet S. Dionysius ibid. f, S. Editha Apparet periclitanti Alredo episcopo in mari, cuius tempestatem sedat 371 c. Apparet S. Lambertus cvidam, enique in ecclesiam intromittit 555 f, dimicantibus, & auxiliatur 564 b, bis marito cuiusdam mulieris, quæ Sancti peccinem furto absulebat 579 c, 600 f, thesaurario, prædictaque im-
- minentem homicidis suis divinam salutem 579 f, 600 d, alteri, monens, ut corpus suum transferat 580 a b. S. Lambertus Apparet S. Landrada virgo, illique felicem transsum ad gloriam nuntiat, locumque sepultura indicat 595 & seqq., 610 d & seqq. Apparet juveni cvidam, suum patrocinium postulanū, S. Hildegardis, moneque, ut imminens ab hoste periculum quantociū fugiendo evadat 691 f, eadem Sancta adhuc vivens absenti militi, illique sanitatem reddit 692 a. Apparet beatus Petrus Arbuesius cvidam sacerdoti tribus vicibus, illique varia prenuntiat, modum sui cultus docet, & incurabilem herniam sanat 740 b & seqq., 741 a & seqq., idem beatus martyr mulieri, cui os distortum restituit in formam naturalem ibid. Apparet variis S. Gandolphus conf., variaque illis beneficia præstat 707 f. Apparet S. Thomas à Villanova duobus sacerdotibus ob illum morte ereptum afflictis 977 a b, alteri, cui summagam pecunia in pauperes distribuendam commiserat, executionem differenti semel atque iterum increpans & minitans 977 b c, duabus mulieribus, quibus sanitatem reddit ibid. c d, & duobus aliis ibid. d e, puer moribundo 982 e, 983 c e, parturienti moribunda ex obliquo fœtus situ, illique felicem partum prædicit 985 d, juveni omnibus membris capto præsentem opem adserens 986 f, 987 a. Apparet Sancti pluri-
 mi & angeli B. Josepho à Cupertino 1033 c. Apparet illi sepius Christus elegantis pueri specie in sacra Hostia & alibi ibid. 1038 b c, 1039 a, 1040 d e. Apparet B. Josephus à Cupertino mulieri ex mamilla tubere moribunda, quam subito sanat 1053 f. Apparitio. Vide Christus.
 Apostema crassissimum,unctum oleo lampadis, ad S. Catharina Flisca reliquias ardentes, subito disperguit 189 d, aliud admoto B. Josephi à Cupertino pileolo 1059 b
 Aqua benedicta seu lustralis. obfessum à demone liberat 73 e, est præsens contra præstigias & demonis vexationes subodium 99 e, maximè in extremo agone 172 b c. Aqua, in qua linteum lotum fuerat, quo monachi sepulcrum S. Apri, post ablatum sacram corpus terferant, infinitis morbis medela fuit 77 f. Aqua benedicta reliquiis S. Leonii martyris decubentem ex pleuritide subito sanitati restituit 204 a; & multis aliis contrarios morbos est remedium 205 a & seqq., 206 f, 209 c, 216 b, 218 d, 219 & seqq., 233 f, 234 a & seqq., beneficiis infecti eà loti liberantur 236 f, 237 c & seqq., 241 b. Aqua, in qua lota fuerat B. Josephi à Cupertino tunica, suavissimo odore fragrans præsens agris medela 1000 a. Aquâ, quam benedixerat S. Hildegardis, variis sanantur infirmi 691 b & seqq. Aqua erumpit è scrobe, ubi S. Ludmilla corpus incorruptum reponere meditantur 362 d e f, quæ subfert, consecratâ debite ecclesia 363 a. Aqua resocillanda sue suorumque siti porrecta multiplicatur à S. Desiderio episc. mari. 790 f
 Arcana plurima in oratione docetur à Deo S. Thomas à Villanova 894 a & seqq. Arcana cordium, illustratus à Deo, penetrat B. Josephus à Cupertino & cum fructu revelat 1025 a b, 1031 a & seqq., 1041 b c d
 Arefacta omnibus membris sanatur patrocinio B. Rolandi de Medicis 121 c
 Ariditas membrorum. Vide Paralyticus.
 Asthma à novem annis laborans, convulsionesque & attractiones nervorum patiens, ad tumulum S. Catharina Flisca convalescit 175 d, 186 f
 Ava-

IN TOMUM V SEPTEMBRIS

Avaritia omnium malorum radix est 503 b
Austeritatem vita prioris servavit in episcopatu S.
Aper 67 c, S. Thomas à Villanova 827 d, 831
c & seqq. Austeritas insignis B. Rolandi de Medi-
cis in vietū, vestitu &c 119 b c d. Austeritas vita
B. Gandolphi 705 & seqq., B. Josephi à Cupertino
1009 e f, 1010 a & seqq.
Austeritas. Vide Abstinentia, Afflictiones corporis.

B

Baculus S. Niniani variis prodigiis insignis 325 f
Baptismi gratiam nanciscuntur infantes, pramatu-
rè vitâ desperatâ editi, & pro moriuis dudum
habiti, patrocinio S. Leontii martyris 211 e, 212
c, 213 f, 214 b c & seqq., 215 a & seqq., S.
Thoma à Villanova 981 b c, 985 f
Baptismum à schismatico accipere renuit S. Saty-
rus, utcumque in vita discrimine positus 501 f,
506 d
Benedicta cingula & fascie ad reliquias S. Leon-
tii martyris magno prægnantibus & parentibus
levamento sunt 200 a, 213 d, iisdem sanatur
dolores magnos renum patiens 223 b, 225 a b
Beneficia plurima & singularia obtenta patrocinio
S. Leontii mart. 239 & seqq. Beneficiis caelesti-
bus indigni sunt, qui de obtentis Deo largitori
gratias non agunt 506 c
Bilocatio bina B. Josephi à Cupertino indubitate
testimoniis asserta 1034 d & seqq.
Blasphemus in Sanctos punitus 555 f
Bona opera, qua ex obedientia non à voluntate pro-
pria fiunt, præcipue Deus protegit & promovet
912 c. Bona ecclesia ablata religiosissime & pro-
fusè restituit S. Richardus imperatrix 795 a. Bo-
na superflua episcopatū quam rigidè judicer S.
Thomas à Villanova perlinere ad pauperes dia-
cesios 902 e & seq., 903 e f, 904 a & seqq.
Brachiorum immedicabiles dolores curantur ad in-
mulum S. Leontii mart. 223 c d, 224 f, aridi-
tates aliaque incommoda patrocinio S. Gandol-
phi 715 b & seqq. S. Thoma à Villanova 979 d,
987 c d e f

C

Cæcitas sanata ad reliquias S. Valeriani mar-
tyris 26 f, 28 f. Cæcus sanatur ad tumulum
S. Apri episc., sed domum recedens, non obla-
to munere, eadem infirmitate incipit laborare,
quâ denuò liberatur, datoque in gratiarum a-
ctionem munusclo, sanus perseverat 70 e, mu-
nieri sic tertio visus restituitur ibid. Cæca subito
visum recipit attactu reliquiarum S. Catharine
Flisca 189 e. Cæco Pictorum regi visum resti-
tuit S. Ninianus 325 c. Cæci plurimi sanati pa-
trocinio S. Leontii mart. 233 f & seqq., B.
Ludovici Alamandi 461 c & seq., attactu re-
liquiarum S. Justini mart. 472 e, 473 a. Cæ-
cus S. Crescentianus visum recipit, impostrata ma-
nu S. Laurentii mart. 476 c. Cæci septem uno
eodemque tempore sanantur ad tumulum S.
Lamberti episc. 554 f, Cæca nata, prius divini-
rus monita, ut ad S. Lamberti patrocinium con-
sugeret 555 a b, 579 e, 600 f, alter septennis
puer talis à nativitate 562 f, 563 a, calitus mo-
nitus ad locum, ubi occisus fuerat sanctus martyr,
accedere statim cæcitate liberatur 579 c, 600 f,
alius item monitus, ut locum illum mundaret,
vix opus aggressus, visum recuperat 579 d, 600 f.

f, tangens sacra ejusdem Sancti lipifana 580 c,
601 a. Cæco puero visum restituit S. Hildegardis 692 d. Alii ad ejus tumulum à Cæcitate sa-
nanter 697 f. Cæci oculorum usum adepti pa-
trocinio B. Gandolphi conf. 708 a, 712 e f, 713
a & seqq. B. Petri Arbuesii 742 e. S. Sinerii e-
pisc. 781 a, S. Thoma à Villanova 961 c, 988
a b, 991 c, admoto pileolo B. Josephi à Cuper-
tino 1007 c, 1013 c d, 1044 d e, 1045 b c,
1046 b, 1048 e f, 1049 d, 1052 def, 1056
f, 1057 a

Calculo liberatur religiosus Ordinis S. Benedicti,

invocato S. martyris Leontii patrocinio 207 a b,
208 a, 210 b. Ex Calculo laborantes plurimi
sblevantur, implorato B. Gandolphi conf. patro-
cinio 716 b, B. Petri Arbuesii 743 d. Calculi
in veterato malo prodigiose liberati reliquiis B.

Josephi à Cupertino 1049 e f

Calumniosè de stupro accusatus sacerdos, à recen-
ter in lucem edita prole, patrem matris sua cor-
ruptorem designante, absolvitur 325 d

Cancer immedicabilis, admotis S. Thoma à Villa-
nova reliquiis, momento sanatur 990 b c

Candela sponte sepiusque acceditur super tum-
bam S. Hildegardis virg. 698 c. Candela of-
ferens sanatur ad tumulum S. Valeriani mart.

28 d g. Candela, prælata itineranti B. Josepho à

Cupertino, numquam exstinguitur nec minuitur

1040 c d

Cantus caelestis auditur ad locum, ubi recondita
suerant S. Apri episc. reliquia, quo indice sa-

crum corpus tandem reperit S. Gerardus 77 f.

Cantus angelorum, Sancti vocem imitantum,

auditur ad sepulcrum S. Lamberti episc. mart.

579 b, 600 c, 617 b

Capitis infirmitate S. Cyriacam sanat S. Lauren-

tius mart., injœcio illi lincto, quo Christianorum

pedes terserat 470 b, 471 d. Capitis dolore la-

borantibus presens modela est caputum B. Ro-

landi de Medicis 118 b. Capitis dolore affecti,

sanantur consurgentes ad S. Leontii patrocinium

207 e, 208 e, mulier ad S. Lamberti tumulum

559 a, ad sepulcrum S. Thoma à Villanova 990

f, ope B. Josephi à Cupertino 999 e f, admotis

eisdem reliquiis 1049 d, effigie 1050 b

Captivi, invocato S. Leontio mart., prodigiose carce-

re evadunt 239 b c & seq. Alteri, invocato S.

Lamberto episc., dissiliunt compedes 563 b

Carbunculus. Vide Ulcus pestilens.

Carcinoma inveteratum sublatum, admotis S. Tho-

ma à Villanova reliquiis 991 a b

Caritas in Deum. Vide Amor erga Deum.

Caritas erga proximum cum Dei amore jungenda

144 b c & seq., 164 d e & seq., quanta fue-
rit in S. Catharina Flisca ibid. Caritatis in pro-

ximum certa indicia sunt ex afflictorum miseriis

affligi, peccatis indolere &c 917 e, 918 b; e-
xempla in S. Thoma à Villanova 919 a & seqq.

Caritas fraterna vinculum Religionis est & o-

mnis boni origo 96 b c, 864 d. Caritas & indul-

gentia S. Thoma à Villanova erga nocentes 830

e f, 865 a b c, 918 b & seqq., 919 a & seqq.,

916 f

Carnis & spiritus conflictus 689 b & seqq., illa af-

figenda, hic ut prevaleat ibid. d e

Castitatis amor B. Victoris III, sponsam nobilissi-

mam refugientis 382 a & seq., 401 c & seq.,

402 c, S. Satyri, liberiora colloquia tamquam a-

nime pœstem fugientis 502 f, connubium modestè

declinantis 503 a, mulierum etiam consanguinei-

rum aspectum aversantis 502 f, S. Columbe

mart.

INDEX MORALIS

- mari., matris pessima sollicitationi reluctantis, oblataisque nuptias respuitis 623 b. Castitatis cultor egregius S. Thomas à Villanova 908 a & seqq., 954 d e, in adolescentia abhorret à minima in verbis levitate & consodalium linguas fratratibid. b. Castitatem S. Thome à Villanova prodigioso splendore, qui in ejus vultu emicat & à pluribus observatur, Deus remuneratur 909 c, sedulo fugit mulierum consortia & aspectum ibid. e f, mulieres palatio prohibet 909 a, ipsamque matrem, ne illa occasione eò matrone alia accederent ibid. b, nulli unquam famulorum permittit, ut vel pedes suos nudos aspicias ibid., teste confessario, virginitatem totà vitâ illibatam servat ibid. c, 954 d e, 968 a, varii, ejus implorato auxilio, ab impuritate ad castimoniam reducti ibid. d & seqq., pertinacibus tentationibus liberantur 910 c & seqq. Castimoniam & puritatem B. Josephi à Cupertino testatur odor quidam caelstis, quem annis pluribus constanter omnibus afflat 1004 a & seqq., 1028 a & seqq., ea quanta in illo fuerit 1027 e f, olsfacit fætorem, quem impudicos homines efflare afferit 1027 f, 1028 a. Castitas non minor in verbis quam in corpore querenda 502 f, illi servanda aptissima remedia sunt corporis afflictio & mortificatio sensuum 908 b, humiliis devotaque oratio & sedula fuga omnis occasionis ibid. d, 1027 f*
- Catena, quâ vinti fuerant, quos S. Aper suis precibus è carcere liberavit, postea plures energumenos à demone liberat 71 f & seqq., item 78 d*
- Cathecumenis illicitum erat SS. Eucharistia Sacramentum aspicere 506 c*
- Catholicus nec esse nec dici potest, teste S. Ambrofio, qui cum Romana Ecclesia non communicat in omnibus 501 e, 502 c*
- Cereus. Vide Candela.*
- Cerei accensi in exsequiis B. Ludovici Alamandi per duas horas integras nihil de suo pondere amittunt 460 e, calitus accensi ad sepulcrum B. Gandolphi conf. 707 d*
- Cervæ latte prodigiosè in eremo nutritur S. Ivanus 348 a & seq.*
- Christi caritas & misericordia erga homines, non pro amicis, sed inimicis morientis 32 b. Christi gloriose visio concessa fuit viventi B. Rolando de Medicis 120 c, 121 a, ejusdem sanguine diffluentis, S. Catharina Flisca 180 c. Christi sub Eucharistico velamine latentis humanitas ostenditur sacerdoti celebranti 328 a, B. Josepho à Cupertino 1038 b c, 1040 d e*
- Cibi parandi edendique non ad opulentiam & voluptatem, sed ad natura exigentiam atque colendam amicitiam 503 b*
- Cilicio solo induitus per totam noctem inter nivem perdurat S. Lambertus ex obedientia & humilitatis amore 530 a & seqq., eo per totam vitam induitus fuit 586 c*
- Cingulum benedictum. Vide Benedictum.*
- Claudi sanati intercessione Sanctorum 121 e, claudus à nativitate ita sanatur ad tumulum S. Catharina Flisca, ut liberè firmiterque incedat pedibus, remanente adhuc inordinata dispositione organorum poplitis 194 c e & seqq. Claudi erecti, patrocinante de celis S. Thoma à Villanova 986 d & seqq., B. Josepho à Cupertino 1013 e, 1044 c, 1046 b, 1049 c*
- Clementia & mansuetudini superiores addere non raro debent severitatem paternam & constantem 647 a b, 664 c*
- Clericus. Vide Pastoralis cura, Ecclesiasticus.*
- Clerici, ut liberi viventur iurisdictioni sui episco- pi se subducentes, confusi 830 b, 887 e f, 888 a & seqq. Clericorum mores prius ab episcopis corrigendi sunt; horum enim ut prava, sic etiam bona exempla facile laici imitantur 830 a, 855 e f, 918 c. Clericos nocentes alio loco & modo digniori habendos, quam seculares facinorosos, propter ministerii dignitatem docet S. Thomas à Villanova 879 e f, maximè illorum honori consulendum 924 c & seqq.*
- Cœmeterium, in quo sacrum corpus S. Ludmilla tumulatum fuit, nulla exinde aliorum cadavera recipit, sed tumulata è terra ejicit 350 e f*
- Cœnobia construendo locum in suis sylvis negans Austrius S. Rodingo & sociis, pluribus plagis immisis, calitus punitur 514 d e, sanatur à S. Rodingo ac iotam eam sylvam perpetuò possiden-dam tradit 515 a b*
- Colicæ acutissimi dolores sublati, haustâ terrâ de sepulchro S. Thoma à Villanova 990 c d*
- Comitas & candor cum inferioris conditionis hominibus agentis signum est solida humilitatis 897 c, 898 e*
- Comitiali morbo, seu malo caduco, liberati patroci-nio S. Leonii mart. 232 b & seq., benedicente S. Hildegarde virg. 692 e, 727 a*
- Communio frequens, imò quotidiana non semper laicis dissuadenda 135 e f & seqq., 162 c d e.*
- Communionis sacra tanto flagrabit ardore S. Catharina Flisca, ut ab ecclasi evigilans exclamaret: O Domine, etiam mortua, opinor, ad te suscipiendum reviviscerem! 136 e, passa quotidie sacrosancto Corpore & Sanguine Salvatoris nostrí S. Catharina sine omni alio cibo longissimo tempore vixit: ejus erga venerandum Sacramentum affectus flagrantissimi 162 b c & seqq.*
- Communio annua. Vide Confessio.*
- Conceptionis immaculata magna Dei Matris Maria acerrimus propugnator est B. Ludovicus Alamandus 437 c. Alia pro ea in concilio Basiliensis 456 b & seqq.*
- Concionatores magis à suis apud Deum pro con-versione peccatorum precibus, quam à compita oratione fructum sperare debent; nisi enim Deus verbis efficaciam addat & audientium corda preparat & emolliat, supervacaneus plerumque est dicentis conatus 831 a, 846 a b & seqq., tria in illis requirit S. Thomas à Villanova; vita sanctitatem, quâ auctoritatem, humilem orationem, quâ subdium à Deo imperent, & divina gloria ardorem, qui verbis efficaciam addat 847 a d e, 893 c d e, docet illos suggestum ascendere non debere, ut ostentent exauditionem suam & fa-cundiam, sed ut tamquam Christi milites lingua acumine bellum adversus peccata gerant 912 d*
- Concubinus. Vide Pastorales curæ.*
- Concupinum solo aspectu ad vita emendationem movet B. Josephus à Cupertino 1000 b*
- Confessionis annua preceptum plurimi Sancti anachoreta non observârunt. Quâ viâ ab illo exem- ptum se judicaverit B. Rolandus de Medicis 119 f, 120 a; preceptum illud explicatur ibid. e, sanctorum illorum praxis magis miranda est, quam imitanda, quare ibid. f.*
- Confessarii, quomodo cum penitentibus agere debent, docet S. Thomas à Villanova 912 d & seqq.*
- Confirmationis Sacramentum quibuslibet moribundi pueris conferebat S. Thoma à Villanova, nec quempiam patiebatur sine hoc præsidio ex hac vita discedere 833 b, 898 b*
- Conformitas. Vide Voluntas.*

Con-

IN TOMUM V SEPTEMBRIS.

- C**onsanguinei consulendi non sunt, neque audiendi ab iis, qui de vita statu deliberant, quia plerumque consilia dant secundum carnem & sanguinem 842 a b. Consanguineos non nisi ut ceteros pauperes & indigentes habet S. Thomas à Villanova, scrupulosissimeque vetat ex bonis episcopatibus sui, vel tantillum ultra sortem ditescere 832 a b, 901 e f, 902 a & seqq.
- C**onsolatio in morte fratris S. Ambroxi efficacissima 500 a & seqq., 504 a b
- C**onstantia S. Justini mart. in tormentis invictissima 475 a & seqq., S. Flascelli pueri 481 c.
- C**onstantia & magnitudo animi sunt virutes necessariae prelatis Ecclesie 641 e f, 642 b d, 643 c e & seq., 646 f, 647 c & seqq., 648 a & seq., 649 a, 664 c
- C**ontemplationes visionesque mirabiles S. Hildegardis 682 c & seqq.
- C**ontemplativae vita activam jungit S. Hildegardis 682 d & seqq.
- C**ontractio membrorum sanata ad tumulum S. Valeriani martyris 26 f, & membra miseri ita extenduntur, ut in pedes erectus toto capite reliquis celstis effet 28 d. Contractus puer sanatur ad tumulum S. Ludmilla 363 a. Contracti variis membris sanantur patrocinio S. Leonii martyris 219 & seqq., 242 c d. Contracti sanantur ad tumulum B. Ludovici Alamandi 460 f, 461 a b & seqq. Septem eodem temporis momento ad sepulcrum S. Lamberti episc. 554 f, & alii 555 cd, 562 f, 563 a, 580 c; alii, patrocinante B. Gandolphi conf. 718 c.
- C**ontractus ribiis sanatur a S. Thoma à Villanova 941 f, 942 a b, 961 c; alius ad ejus altatus tumulum 982 a
- C**onvertitur ad fidem serenissimus princeps Brunsvicensis, viuis miraculis circa sacram Hostiam, celebrante B. Josepho à Cupertino, patratis 1024 b c
- C**orpora plurium sanctorum Martyrum sepelit S. Justinus presbyter 470 c f, 471 d & seqq., 472 a & seqq., 474 f; S. Theodora nobilis matrona Romana 484 a & seqq. Corporis S. Concordiae mart. mirabilis inventio 471 f, 472 a
- C**orpus. Vide Reliquiae.
- C**reata omnia Deo auctori suo gratias affidit reserunt 501 d
- C**rimina, quæ Gentiles diis suis affingunt, faciunt, ut pro perditissimis hominibus haberi & vituperari debeant 32 b c, 33 e
- C**rines S. Hildegardis agrotis variis, maximisque parientibus levamento sunt 691 e, 698 a d. Pixis serica, quæ ejus Sanctæ Crines servantur, inter flammæ ille sa manet 698 e, iisdem mulier imminentem a marito dæmoni devoto, necem averit 699 a
- C**rucifixi Salvatoris intuitu insolito patiendi defiderio accendebatur S. Catharina Flisca 182 c & seq., 183 b
- C**rucis sanctæ effigiem, in pallio expressam, portabat S. Valerianus martyr & cum ea sepultus est 28 a. Crucis signo energumenum, flammæ ore & naribus spirantem, scit primùm S. Aper epis.: cùmque energumenos continuo Cruce signaret, demon hanc egredi veritus, per miseri posteriora excedere compellitur 82 a: signo Crucis S. Aichardus luridum spectram per fenestram abigit 95 f: eodem S. Catharina Flisca demonem, in agone sibi apparentem, fugat 172 b c: eodem S. Ninianus caeco regi visum restituit 325 c: eodem S. Hildegardis signat sepulcrum cuiusdam injustè excom-
- Septembbris Tomus V.
- municati, cuius corpus eruere molibantur, frustraque cadaver ejus & tumulus queritur 698 f. Pollex, quo S. Editha signum Crucis affidit fronti imprimebat, ex S. Dunstani voto numquam corruptus est 370 cf
- C**ruz miraculis innumeris celeberrima Prague sanguinem stillat, calamitatum pranuntium 353 b c
- C**ruz Christi gloria & supra omnem veneracionem Crucifixus 32 b. Crux, ad quam orare fuerat S. Thomas à Villanova, sanguinem fundat, indicem captivi se suspendens 897 a, Sancto diem mortis predictis 949 b c. Crux lucidissima apparet supra domum S. Lamberti ad trucidandum illum accendentibus 577 d, 587 f & seq., 598 c & seqq., 615 c: altera in loco, ubi apparens S. Landrada significarat, se tumulari velle 596 a.
- C**ruz sub dio posita ante dormitorium, vel in alia cœnobii area, locus erat apud monachos, ubi prodelictis pœnitentias implabant 531 a & seqq., 575 b & seqq., 593 b & seqq., 607 a & seqq.
- C**rurum ariditas, contractiones aliaque incommoda sublata ope B. Gandolphi conf. 717 e; S. Thome à Villanova 987 a b c, 988 d e
- C**ultus Sanctorum non temere promovendus 27 e
- C**upiditas facile hominibus representat licita, que sunt quavis lege prohibita 78 b

D

Dæmon quomodo quibusve modis homines obfideat, docet S. Hildegardis 691 a & seqq. Dæmon malo obessa mulier liberatur ad tumulum S. Valeriani mart. 27 a; alia ex attatu catena, quæ S. Aper tres captivos solverat 78 d. Dæmoniaci alii liberantur patrocinio aliquorum Sanctorum 122 e, S. Leontii mart. 236 c, 237 a & seqq., 238 a; S. Hildegardis 666 c, 693 a & seqq., 696 c d, 697 e f, 699 a & seqq.; B. Gandolphi conf. 711 d & seqq., 712 a, 725 e f, 726 a; S. Thome à Villanova 857 d & seqq., 858 a & seqq., 859 a & seqq.; admota B. Josephi à Cupertino effigie 1053 a & seqq. Dæmoni se vir quidam adstrinxerat, sponso eidem annis singulis animali in sacrificium, cùmque animalia, que habebat omnia & liberos eidem macerasset, uxori imminebat, que crines S. Hildegardis suis innectens, vim dæmonis contra maritum convertit 699 a. Dæmon compulsus energumeno excedere, Crucis signum revertitus, quo S. Aper affidit miserandi hominis os obsignabat, cum ventris fluxu turpiter egreditur 68 a. Dæmon compellitur S. Catharina Flisca laudes promere 164 e f, testari sanctitatem B. Josephi à Cupertino 1033 f. Dæmonem in extremo agone terribili specie sibi apparentem signo Crucis & aqua lustrali abigit S. Catharina Flisca 172 b c. Dæmoni tot sunt fallendi artes, ut nemo contra eas se munire sati possit 71 c. A dæmons obfideri probos & sanctos quandoque permittit Deus ad humiliandos eos 164 e f, & variis modis vexari 1034 b. Dæmon sanctorum etiam virorum leves defecctus notat & exprobrat 94 e. Dæmoni ab angelo conceditur potestas seviendi in corpora multorum monachorum, non tamen in eorum animas 96 f

Debilis nervorum. Vide Contractio.

Defensionis justæ motu abruptus S. Lambertus, ubi adesse, qui vita sue insidiabantur, intellexit, gladium arripit, at mox consilium mutans, infermis pro Christo occumbere statuit 547 a b d.

INDEX MORALIS

- D**efluxio maligna humorum in oculos. *Vide Cæcus.* 577 e, 588 b, 598 e
Deliberantibus de statu vita eligendo seponendi omnes affectus carnis; jejuniis, orationibus aliisque piis operibus conciliandus Deus; prudentes viri consulendi sunt 841 b f
Delambis ad tumulum S. Catharina Flisca subito in pedes erigitur 175 e. *Vide Contratio.*
Desperabundus exhortationibus precibusque S. Catharina Flisca ad tolerantiam dolorum & spem salutis reductus 165 e f, 166 a b, 167 a b c
Detractionem quam vehementer aversans sit S. Thomas à Villanova 907 a & seqq.; bac ut viteretur, vel levissima lingua licentia comprimenda & castiganda est ibid. c & seqq.
Detractor & calumniator monachorum punitus 75 b c.
Devotioni privata sepe anteponenda sunt proximi commoda 166 d e
Discordia & contentiones quanto studio vitanda sint, docet S. Hildegardis 653 c & seqq., 654 a d, 665 c d
Discretio in operibus quibuscumque, etiam optimis, necessaria est 646 e, 685 a
Dissidia & inverteata odia componit & exsingavit S. Thomas à Villanova 868 f, 869 a b
Distracti inter orandum S. Niniani librum pluvia inficit, qui usque manserat inter medios imbres immunis 325 e
Dolor sublatu patrocinio Sanctorum. *Vide adjuncta Capitis, Lateris, Viscerum, Renum, Dorosi, Pedum, Brachiorum, Femoris.*
Domini plurimum nocent famulis morum levitate & lingue intemperantiâ 906 c
Dorsi magnis & diurnis doloribus liberatur, amictus cingulo benedicto reliquiis S. Leontii mart. 223 b

E

- E** Brietas. *Vide Gula.*
Ecclesiæ jura invictè adversus Henricum V., Germania regem, propagnat Victor III PP. 423 c d & seqq., 424 a & seqq.; adversus Hispania proceres S. Thomas à Villanova 830 b c d, 888 c & seqq., 889 a & seqq.
Eccliarum decori & ornamento summâ curâ proficit B. Victor III PP. 409 b c & seqq., 413 e f; S. Thomas à Villanova 864 c, 913 c
Ecclasticorum peccata & vitia causa sunt mulierum malorum, quibus Deus Ecclesiam castigat 650 d, 651 c & seqq., 949 f: quid ab illis statu dignitas exigat ibid. 950 a
Ecstases visionesque celestes deprecabatur S. Catharina Flisca 169 d e, iisque amovendis tegendisque curam omnem adhibebat ibid. & seqq. Ecstases, & visiones inter concionandum & celebrandum S. Thomas à Villanova frequentissimè accidentes, cogunt illum ab iis muniis in publico abstinere 832 f, 851 e f, 853 b d & seqq. Duodecim horas elevatus à terra perdurans ab omnibus spectatur 832 f, 852 b c d, 969 e f. Ecstases & raptus quid, queve in iis Sancti videant 1002 f, 1003 a, 1006 d e. Ecstases & raptus mirabiles penèque continui B. Josephi à Cupertino 998 b c, 1002 d e f, 1006 c d, 1007 e f, 1014 b, 1024 b & seqq., 1029 d e, ad multis passus in sublime rapti & volantis 1020 b, 1021 a & seqq., 1022 a & seqq., 1024 b: alios secum per aera rapientis 1021 d, 1022 c d, 1035 d e, 1038 e f, 1040 e f
Effigie B. Josephi à Cupertino plurima patrantur miracula 1048 a & seqq., 1050 a & seqq., 1054 b & seqq., 1055 a & seqq., 1057 e f, 1058 a & seqq.
Eleemosyna. *Vide Pauperes, Misericordia erga pauperes.*
Eleemosynarii, à liberalitate erga inopes vocati S. Thomas à Villanova parentes 828 f, frumentum pauperibus agricolis ferendum dabanti munum, quod deinde commodè reddere nequintibus, dimitebant ibid. 836 b c, Lucia ejus mater regendis pauperibus linum nebat industriaque conficiebat, ipsa cilicio tecla ibid. 836 f, quod si non suppeteret, quo nudos regeret, proprias sibi vestes detrahebat ibid. Ejus virtutes miraculis & multiplicatâ divinitus farinâ remuneratur Deus 837 b, ejus aedes longo tempore Hospitium pauperum appellata fuerunt ibid. c d. Eleemosynarius cognominatus est S. Thomas à Villanova ab inaudita erga pauperes misericordia 801 a, 930 f
Eloquentia compta, verborum ornatus & orationis floruli non multum à sacris oratoribus adhibenda 848 a b
Energumenus. *Vide Dæmone obsessus.*
Epileptici sanati ad tumbam S. Hildegardis virg. 697 e, 699 b
Episcopales virtutes S. Lamberti 533 c & seqq., S. Thomas à Villanova 884 c & seqq., 885 a & seqq., 886 a & seqq. *Vide Pastorales Curæ, Virtutes episcopales.*
Episcopis in exemplum datus à Pontifice S. Thomas à Villanova 966 e. Episcopis quam necessaria prudentia 884 c, 914 d & seqq., fortitudo & constantia, utpote, quibus incumbit strenuissima obligatio Ecclesia jura defendendi 890 c d, 968 f, vigilancia, maximè circa domesticos, ut hi redde instituti, ceteris exemplo sint 905 b & seqq., 969 a, tolerantia, ut ne facilè vehementiora remedia & censuras adhibeant, maximè si vitia late irrepserint: hinc enim tumultus non raro potius, quam morum emendatio exspectari solet 915 d. Episcopum decet gregem suum instruere & concionibus pascere 827 b
Episcopatus bona superflua scrupulofissimè in pauperes sua diaœcis distribuit S. Thomas à Villanova 827 d
Eucharistia. *Vide Communio.*
Eucharistia venerabile sacramentum, quanto cum affectu veneratus sit S. Thomas à Villanova 819 b e, 833 f, 949 e f: sacerdotem, qui quotidie divino eo cibo pascitur & non proficit in virtutis via, judicabat in malo statu esse 844 e. Summa erga divinam illam escam veneratio B. Josephi à Cupertino 1017 c, 1042 c d e, ad tabernaculi complexum subito per aera volatu rapti 1021 a b, 1022 b: illi Christus apparet in sacra Hostia specie elegantis pueri 1033 e. Sacra Hostia induratur, presente Frederico principe Brunsvicensi adhuc Lutherano, ita ut primù nullo modo, deinde non nisi magno cum nisi à celebrante B. Josepho à Cupertino dividì possit 1024 b. Postero die, eodem presente, crux sacra Hostia elevate omnibus apparet nigri coloris ibid. Ex his prodigiis secuta serenissimi principis ad fidem conversio ibid. d. Eucharistia sacramentum collo alligari petit S. Satyrus adhuc tauechumenus, atque ita naufragium evadit 501 e, 506 c
Examen quotidianum conscientia adhibet S. Thomas à Villanova, illudque, tamquam rem omnibus, & maximè sacerdotibus & Religiosis summè necessariam, constanter suaderet 844 e
Ex-

IN TOMUM V SEPTEMBRIS.

Excommunicati *injustè*, *jamque tumulati cadaver eruere volentibus quibusdam*, *S. Hildegardis virgo sepulcrum signat S. Crucis signo*, *frustraque deinde perquiritur 698 f.* Cum Excommunicatis, *eis sibi amicissimis, nullo modo, ne in convivis quidem, agere voluit B. Victor III Pontif. 376 d & seqq.*

F

FAbulis narrandis & vaniloquio ab incunabulis abstinuit *S. Columba virg. & mart. 623 e f* Faecia. *Vide Benedicta.*

Febribus gravissimis laborans anus, sanatur ad tumulum *S. Valeriani martyris*, & simili malo correptus miles ibidem valetudinem recuperat 27 a, civis Bassiacensis ad reliquias *S. Apri episc. 78 b.* Febricitans alius in eadem ecclesia obdormit, expergefactus, ratione destitutus invenerit; at paulo post & mente & corpore convalescit ibid. Tertius diuturnis Febribus ita excessus, ut mors illi immineret proxima, haustâ aquâ de fonte, qui ad *S. Apri tumulum scaturit*, illico valetudinem viresque recuperat ibid. d. Febri ardenti laborans, uncta oleo lampadis, ad sepulcrum *S. Catharina Flisca ardenti*, refrigeratur & convalescit 189 e, item altera ibid. f, sanatur ibidem Febri hecica penè consumpta 193 a b. Puer oclennis ex ardenti Febri lucians cum morte, demandato Missa sacrificio, pro ejus hospitate celebrando in honorem *S. Leonii martyris*, subito convalescit 202 d; eodem malo liberatur alius ad reliquias ejusdem *S. Martyris ibid. e*, & alii plurimi vota peregrinatione ibid. 203 a & seqq., 204 a & seqq., 242 f. Febricitans à multo tempore sacerdos sanatur in exsequiis *B. Ludovici Alamandi 460 d, 461 b.* Aliqui tangentes feretrum *S. Justini mart.* Febribus liberantur 472 e, 473 a; puella ad tumbam *S. Lamberti episc. 559 b*; miles tangens ejusdem *S. Martyris loculum ibid. e.* Febricitantibus patronus est *S. Reginaldus eremita 627 f, 628 a b.* Puella tertiana Febri, *S. Hildegarde manum illi imponente*, liberatur 691 a: monachus Roratus simili malo ab eadem *Sancta ibid.* Sanantur alii ad sacra ejus ossa 697 e; ad tumulum & patrocinio *B. Gandolfi conf. 707 f; 727 e; S. Sinerii episc. 781 a & seqq.; S. Thoma à Villanova 970 d, 977 df, 982 e, 990 f, haustâ terrâ de ejus sepulcro 979 a b; liti oleo lampadis, ad ejus sepulcrum ardantis ibid. b c; ejus tacti reliquias 981 e, 983 e f, 984 a & seqq.; ejusdem tumulo admoti 981 f, 982 ab c, 983 b c; patrocinio *B. Josephi à Cupertino 1045 b & seqq., 1049 ab, 1056 e f.* In Febrim periculosam relabitur sacerdos, amota per incuriam iconem *B. Josephi à Cupertino*, cuius attacca ante convalluerat; cùdem iterum admotâ secundò sanatur 1050 ab. Ex maligna Febri decumbentem somnium complexus *B. Josephus à Cupertino* sanat 999 e. Liberatur alius admoto ejus sudario 1000 a.*

Femoris dolore acutissimo liberatur reliquias *S. Leontii mart. 224 c: S. Thoma à Villanova 985 b* Ferri candentis probatio olim usitata 796 a & seqq. ad Ferri candentis purgationem damnata mulier, apud judices occisi mariti accusata, crimen factetur *S. Hildegardi*, qua Ferrum benedicit, mulierque incolumis evadit paenam 698 c Fervor primus in vita recte instituenda & observandis Religionis Regulis sollicitè servandus; ab eo

enim semel elapsis difficile est resurgere 133 a b c Fides, ut viva maneat, quotidiani bonis operibus nutrienda 752 e. Fides Sanctorum circa abdissima etiam mysteria tam viva est, ut vix fides dici possit 831 b

Fiducia *B. Josephi à Cupertino* in Deum ejusque providentiam 1000 e f, 1001 b, 1023 e f, 1025 d; negantis sibi posse male esse, ubi Deus praesens esset 1006 c

Fistularum mala sublata, patrocinante *B. Gandolpho* 718 c & seq. 719 a

Fletus in amicorum morte & insortuniis, non quilibet condemnandus, cum is compatiens natura indicium sit & Christi in Lazari funere lacrymanis exemplum habeat 497 e & seqq.: perperam hunc doloris motum peccati vel levis accusant rigidioris discipline larvati patroni 499 c d

Fœtus. *Vide Baptismus.*

Fons limpidissimus aquas prabet *S. Rodingo* sitiens, eo loco, ubi scissionem terra infixerat 514 f, in eo tantum auri reperit, quantum, emendo ad condendum monasterium fundo, opus esset ibid. Fons alius scaturit ad preces SS. Landoaldi & Lambertii 589 f, 603 f

Formæ venustas. *Vide Puella.*

Fortitudo heroica *B. Petri Arbuesii*, denuntiatas fibi imminentes ab hostibus Iudeis insidias declinare abnuentis 733 a & seqq., 743 e. Fortitudo animi & constanza *S. Thoma à Villanova*, immunitates ecclesiasticas propugnantis 830 b c, 1059 d e

Fuga honorum & dignitatum. *Vide Humilitas.*

Fuga nuptiarum. *Vide Castitas.*

Fugientes Sancti persecutores & tormenta, legem Euangelii sequuntur 765 d, 766 f

Fulmen irati Dei indicium 409 f, 410 a: contra illud turissimum praesidium esse orationem contra fulgura, ac Missam ab Ecclesia institutam, iudicat *B. Victor III PP.* ibid.

Furto ablatum *S. Lambertii pectinem mulier, insanabilis vulnere divinitus percussa*, restituere compellitur 579 c

G

GAngrenâ in veterata infecta mulier sanatur attalù reliquiarum *S. Catharina Flisca 189 a b; alia*, vota peregrinatione ad venerandas *S. Leonii martyris reliquias 216 e:* alii eodem malo sanantur patrocinio *B. Gandolfi conf. 715 a, 727 b c; B. Petri Arbuesii 741 e f; B. Josephi à Cupertino 999 f*

Genuum mala. *Vide Claudus.*

Gladius. *Vide Defensio.*

Gloria caelis non nisi fortiter constanterque certaniibus conceditur 646 c, 652 f

Gula & ebrietas omnium peccatorum origo & fo- mes sunt 660 e, 661 c

Gutturis dolore, missâ à se benedictâ aquâ absentem sanat *S. Hildegardis 691 c: eodem malo liberatur puella ad tumulum B. Petri Arbuesii, de felici votorum successu prius in somnis monita 742 e f*

H

Hæreticus, fingens se à demone obsessum & ad *S. Aichardi patrocinium configere*, in ipsa ecclesia misere comburitur 82 f. Hæretici flagella sunt, quibus Deus Ecclesiam suam, ob fidelium & maximè ecclesiasticorum vitia affigit 650

INDEX MORALIS

- 550 d & seqq., 551 c & seqq. Hæretica dogmata tradentem episcopum liberrimè coram principe arguit S. Desiderius episc. mart. fideique sua puritatem arque alterius falsitatem ingenti prodigo probat 790 c & seqq.
Hemiplexia percussus subito curatur à S. Thoma à Villanova 977 e; alius ex voto S. Thome factio 982 a, 988 c
Hernia afflicti, patrocinante S. Leontio mart., integrum recuperant corporis hospitatem 232 c & seqq., 233 a & seq., 240 f, 242 b, 245 b: invocata B. Gandolphi conf. intercessione 708 ab, 716 a & seqq., 717 a b, 719 a, 727 d: apparen- te B. Pedro Arbuesio mart. 740 e & seqq., 741 a & seqq., 742 f, 743 a c, 744 c, 745 a & seqq., 746 c & seqq.: auxiliante de celis S. Thoma à Villanova 970 e, 992 ab: B. Josepho à Cupertino 1046 c, 1049 e, 1057 e f, 1059 f
Hirundinibus garrulis, per ecclesiam volitantibus, dum concionatur B. Gandolphus silentium imp- perat 706 b
Hominis vilitas, insufficiencia, &c. 134 c & seq. Honores & dignitates fugit & recusat S. Thomas à Villanova 814 d e, 826 a b
Humilitas S. Aichadi, non suis, sed aliorum adstantium meritis ingens prodigium tribuentis, illudque propalari vetantis 95 d e. Humilitas & sui despectus S. Catharina Flisca 134 b c, 168 c d & seqq.: est fundamentum perfectionis ibid. ariditate spirituali conservatur & augetur ibid. Humilitas B. Victoris III, honores summos dignita- tesque sollicitè fugientis 374 b & seqq., 382 f, 384 a, 429 a & seqq. Humilitatis heroicæ. S. Lamberti episc. exemplum 530 a b, 575 c & seqq., 584 f, 585 a & seqq. B. Gandolphi ad soliditudinem fugientis, cum audiret de sua sanctitate sermones seri inter fratres 705 b. Humilitas S. Hildegardis, demississime de se scribentis & sentientis 637 f, 662 e, 666 f, 682 c; Hu- militas ab eadem commendatur, iis maximè, qui præcellentioribus donis prediti sunt 657 b c, 659 a, 662 e & seq. Humilitas S. Thoma à Villanova, nolentis loco episcopis destinato sepeliri 827 d, 952 f, 953 a; tam constanter episcopales infulas recusantis, ut per superioris mandatum & intermissionem excommunicationis ad illas re- cipiendas adigi debuerit 829 f, 871 e & seqq., 872 a & seqq., 873 a & seqq., 874 a & seqq., 914 d e, 968 e; cum adhuc puer esset novis vestiis indui nolentis, afferentisque melius il- las panperi, digniori se, quadrare 838 d; qua- cumque vilissima munia alacriter obeuntis 843 e; recusantibus quasvis in Religione prælaturas 861 e, 863 f, 864 a, 871 d & seqq.; cum exigu- & ferè nullo comitatu ad Valentianam sedem ac- cedentis 877 b & seqq., 878 f, 879 a & seqq.; comiter cum pauperibus agentis 897 c & seqq.; episcopatu se abdicare volentis 948 e; pauperi- rimos consanguineos suos non erubescens, sed honorificissimè excipientis 898 e f; aliorum culpas in se transferentis 900 f, 901 a & seqq.; idem Sanctus ex Humilitate monachi more in episcopatu vivit & ut monachus ab omnibus haberi vult 905 b. Humilitas B. Josephi à Cupertino 1016 b c, 1018 e, 1037 c & seqq.; calitus acceptos favores studiosè regit ibid. d e; ejus sanctitatem & merita apud Deum prodigiosè ab infante laudata ibid. f.
Humilitas & modestia plurimum ornant viros literatos 840 e. Humilitas tum maximè vera & solida probatur, quando ab augmentatione honoris & fama detrimentum non patitur 880 e, 897 c.
- 905 b c
- Hydropica oleo lampadis, ad tumulum S. Catha- rina Flisca ardentes, inungitur & sanatur 189 d, & alia, vota peregrinatione ad S. martyris Leonii reliquias 206 d; vir Hydropisi gravissi- mè afflicta sanatur 218 f, alii, eè afflicti ad se- pulcrum B. Gandolphi conf. liberantur 718 b: B. Josephi à Cupertino patrocinio eodem mo- sanantur varii 1049 e
Hypocondriaco manum capitii imponit B. Jose- phus à Cupertino cumque momento sanat 999 e
- I
- I** Dololatriam in Taxandria exsirpat S. Lam- bertus 535 e, 586 f, 587 a & seqq., 594 e & seqq., 609 a & seqq.; in Arduenna S. Hu- bertus ibid. e.
Idolorum & simulacrorum materia ad sacros usus redacta 346 d
Jejunium & oratio sunt optima preparatio ad bene- ficia à Deo & Sanctorum patrocinium obtainenda 27 d e f. Jejunium quadragesimale vigesies ter rotiesque adveniū tempora, sine ullo prorsus ci- bo, exegit S. Catharina Flisca Adurna 137 d: Sancti alii, qui longo tempore ab omni cibo ab- sinuerunt 137 f, 138 a: mirabile ejusdem San- ctae Jejunium 155 b c, 180 c, 183 c & seqq. Jejunio & oratione morbum pestiferum à Lemo- vicensi populo avertit S. Ferreolus episc. 784 a, 785 f. Non nisi post triduum cleri Jeju- nium loco moveri possunt sacra S. Aredii lipfa- na 785 a. Jejunium austrum B. Josephi à Cu- pertino 1017 f. Jejunium. Vide Oratio.
Jesu nomen proferre conantis & pestifera tare infe- cta mulieris ori osculum figit S. Catharina Flisca, dulcissimo erga venerandum illud nomen affectu abrepta 165 b, 184 e
Ignorantia, non qualibet, excusat à culpa 452 b & seqq.
Illustrationibus divinis perfunditur S. Hildegardis, adhuc tantum trimula 631 e
Illustrationes. Vide Revelationes.
Imago magna Dei Matris miraculis celeberrima Boleslavienſis, fusa creditur ex varii metalli ido- lis 346 c d
Imago Crucifixi. Vide Crucifixi.
Immaculata. Vide Conceptio.
Imprecationem matris filie saeclam, mox, immisso- in hanc demonem, punit Deus 236 c
Incendia prodigiose extincta, invocato S. Leontio mart. 243 c & seqq. B. Ludovici Alamandi o- pe 460 e
Incestus ex Romanorum legibus morte puniebatur. Ostendit S. Valerianus deos esse non posse, quos hoc crimen contaminatos, gentiles predicabant 22 b
Incorruptum corpus. Vide Reliquiae.
Injuriam imperatoribus ipsis & principibus facit, qui leges eorum Dei mandatis anteponit 765 b c
Innocentia vestem, in Baptismo partam, ad finem vita illibatam servavit S. Sayrus 502 f
Instrumenta mortis, crucis, rota & his similia, ha- bent ex causa gloriam vel dedecus: unde crimi- num reis ignominia sunt, que sanctis Martyri- bus honori 32 b
Irrisores Sanctorum, eorumque reliquiarm & mi- raculorum puniti 555 f, 560 c. S. Hildegar- dem pede trudens, eodem pede calitus mutilatur 698 b. Pastor, calumnians festum diem B. Gan- dolpho, non nisi proprius lucrum celebrari à cle- ricis, statim arietis cornu naso terebratur 714 f. Interroganti uxori, an ad B. Arbuesum pro- pera-

IN TOMUM V SEPTEMBRIS

peraret, reponit maritus per contemptum, Her-
viā non labore: atque statim in utroque latere
rumpitur 743 d
Ischiadici dolores momento sublati ad tumulum B.
Josephi à Cupertino 1049 b e
Judicia temeraria quantum aversata sit S. Co-
lumba virg. & mart. 623 d. Quām stolidē paf-
sim homines & nefariē de aliis Judicent ibid. &
seqq.
Justitia S. Satyri multis laudatur à S. Ambroſio
503 c

L

L Ap̄si è sublimi à præsentissima morte liberati,
invocato S. Leontii mart. patrocinio 227 c
& seqq., 241 d e
Lateris dolores varios sanat B. Rolandus de Medi-
cis 121 d e; S. Catharina Flisca 173 c, 186 e,
B. Gandalphus conf. 708 d f; 716 a & seqq.;
S. Thomas à Villanova 983 d, 984 c
Lectione sanctorum & piorum librorum omnis gene-
ris hominibus utilissima & maximè suadenda
842 d, 864 c d
Leprosa toto corpore, uncta oleo lampadis, que ar-
det ad tumulum S. Catharina Flisca, tristum die-
rum spatio convalescit 189 c, item alia 193 a
b. Leprosi duo, loti aquā de fonte S. Niniani,
continuò mundantur 327 d e: alius invocata ope
B. Ludovici Alamandi 461 f. Ad tumulum S.
Lamberti pluribus scabies decidit 580 d
Liberalitas. Vide Misericordia, Pauperes.
Librorum describendorum cura B. Victoris III. P.P.
426 e & seqq. Librorum piorum utilitas 842 d.
Linguæ licentiam quantum oderit S. Thomas à Vil-
lanova 907 a & seqq.
Linteo, quo Christianorum pedes terferat S. Lan-
rentius, S. Cyriacam capitum doloribus liberat
470 b, 471 d
Litaniae Lauretanæ. Vide † Mariæ.
Litanias beatissima Virginis in omni necessitate re-
citat B. Josephus à Cupertino, & mox præsentem
magna Matris opem experitur 1000 e f, 1001
a, 1026 e: iis demones expellit 1027 b, illas
recitat cum omnibus, qui ad illum accedunt
1027 a, enixè commendat afflictis 1027 b: oc-
caspatis pastoribus, quibuscum illas singulis sab-
bathis recitare suerat, oves invitat, que o-
mnes, nequidquam obnubentibus parvulis opilio-
nibus, ad facillum accurvunt, ubi Beato Litanias
prælegente, prodigioso balatu respondent 1027 ab
Litteras corporali divinitus, ut creditur, inscriptas
S. Hildegardis sacerdoti explicat, unde ille, ru-
bore suffusus, ad paenitentiam convertitur 692 c
Lues morifera sanatur vino, quo Sanctorum reli-
quia fuerant delibata 65 e f. Lues pecudum ab-
alita, patrocinio S. Leontii mart. 243 b & seqq.
Luminaria divinitus accensa in cubiculo, ubi S.
Lambertus episc. imperfectus fuit, per totam dom-
num splendorem diffundunt 579 b, 600 f. Vi-
de Candela, Cereus.

M

M Anicas orationi intentus S. Aichardus ex fo-
lis radio suspendit 95 d e
Manū intolerabile malum tollitur ad reliquias S.
Leonii mart. 223 c e, 224 a; admota parte tu-
nicæ B. Josephi à Cupertino 1049 c
Manfuetudo S. Thoma à Villanova, insultantes sibi
pacatissimè audientis & alloquentis 887 c d. Vir-
tus est confessariis maximè necessaria 912 c
Septembris Tomus V.

† Mariæ, magna Dei Matri, voverat Borzivois
fore, ut illi ecclesiam extrueret, si in ducatum
restituéretur; mox Dei nutu, eò à populis revoca-
tur, factusque ioti reus mos fidem liberali 345
f, 346 a, 356 f: ejus miraculosa imago Bolefla-
vicensis conflata ex varii metalli idolis crediur
346 c d; ejus patrocinio omnia beneficia, à Deo
obuenta, refert accepta S. Thomas à Villanova 842
c. Tenerimus erga illam affectus B. Josephi à Cu-
pertino 1016 d e, 1019 f, 1020 a b, 1026 d
e f, 1027 a & seqq., 1043 b, illi omnia benefi-
cia relata cupit 1027 b c, prodigia in ejus no-
mine patrat 1027 b c d, ejus via imagine sub-
limis ad multos passus rapitur atque in ejus am-
plexu dudum harer 1020 b, 1021 b e f, 1022 a b.
Mariæ nomen audiens B. Josephus à Cupertino
præ amoris vehementia deliquia animi patitur
1020 c, 1026 e f, & ecstasies 1038 a, per ejus
erga Mariam amorem beneficia rogantibus prom-
ptissime largitur 1055 e f, 1056 e. Maria a-
mantes se redamat, favoribus cumulat, & ma-
terna manu remunerat 1027 d e, patrona est
potentissima in tentationibus omnibus angustiis-
que invocanda ibid.
Martyrium omnia peccata eluit 624 f. Martyr. est
etiam ille, qui pro tuendis Ecclesia immunis-
tibus & bonis occiditur 545 a. Ad Martyrium
Sandri plurimi se sponte judicibus stiterunt, ex pe-
culiari tamen Spiritus sancti impulsu 621 c &c
seqq., inde excusatur clandestina fuga S. Colum-
ba ex monasterio ad tyrannum 625 a
Matrimonii incommoda, quomodo & quare, à con-
jugibus toleranda 166 d e
Miracula. Vide nomina variorum morborum &
Eucharistia.
Miraculis plures post gloriosum agonem S. Vale-
riani ad Christum conversi fuerunt, quam vivus
doctrinā ad fidem perduxerat 25 d.
Misericordia Dei erga peccatorem desperabundum
166 a b c
Misericordia erga pauperes tanta erat in S. Apro,
ut sapius, puer adhuc, à scholis rediens, si quem
nudum & egenum offendisset in plateis, propriā
se tunicā & uestibus exuēret ipseque penè nudus
domum rediret. 66 f, cùmque in suarum rerum
possessionem venisset, cuncta pauperibus eroga-
ret 67 a. Pium institutum Genuensem consulentiū
pauperum necessitatibus 156 e. Misericor-
diae & caritatis erga pauperes stupenda exem-
pla S. Catharina Flisca ibid. & seq. 157 a & seq.;
S. Lamberti epis. 576 f; Misericordia S. Eume-
nii episcopi erga paenitentes 787 a. Misericordia
& commiseratio erga pauperes S. Thoma à Vil-
lanova, adhuc pueruli, paratum sibi jentacu-
lum in obvios inopes erogantis 828 f, 829 a,
838 b d, 967 f; ex jentaculo, si non suppetat,
unde omnibus satis fiat, rogat matrem, ut pran-
dium suum indigentibus detur, atque ipse eo die
jejunus perdurat 829 a, 834 c d, 967 f, ad
classem properans, sape proprias sibi uestes detra-
hit & iis obvios nudos tegit 828 f, 838 d, idem
praefat jam episcopus 831 e, 938 d, 967 f; ab-
sente domo matre, nec reperiens paragm panem,
quem flagitantibus ad fores pauperibus daret,
recentes pullos incubanti gallina subtrahit & in-
ter illos distribuit 829 a, 839 f; ex patrimonio
xenodochium virginibus pauperibus exstruit 968
b, oblatam in adiutorum episcopatus pecunie sum-
mam, quā ipse plurimum eget, xenodochio re-
ficiendo donat 880 a b, pauperum filiis collegium
erigit, ut commode studiis vacare possint 832 b,
969

† 14

INDEX MORALIS

- 969 c; *concionatores* *jubet impensè pauperum miseras fructumque eleemosynarum exponere & commendare auditoribus* 880 c; *nobilibus pueris, paupertate pressis, subfdium dotis subministrat* 831 f, 832 a; *ex inopia periclitantibus succurrunt* 934 f, 935 a & seqq.; *infantibus expositis consiluit & per parochos & concionatores publicè vulgari jubet, gratissimum sibi fore, si ad portas palatii sui deponantur* 833 a, 935 e & seqq., 936 c & seqq., 969 c; *strenam, ut famulos suos & alios animet, promittit expositum infantem ad palatium ferenti* 833 a, 935 e, illis nutrices procurat sustentatque, quas singularis mensibus adesse jubet stipendum recepturas cum sibi commissis infantibus, ut de bona eorum educatione per se judicet 833 a, 935 e f, 936 a & seqq.; *pupilos dicit in palatio* 937 b; *opificibus egenis instrumenta & materiam exercendo opificio subministrat* 929 b & seqq., 938 a b, 939 c, 940 a b; *clericis inopia laborantibus summa charitate subvenit* 931 b & seqq., 932 a b c; *horis integris cum pauperibus sermones seruit, illisque audiendis semper se paratum exhibet* 897 e f, 918 a & seqq., *illorum miseriis illacrymatur, dum non habet, que illis tribuat* 917 e f, 938 c d; *chirurgos & medicos condidit, qui gratis pauperibus agris succurrant* 936 f; *agros ipse invisit* 905 f, 906 a, 943 c; *pueribundis pauperibus liberaliter & industrie opitulatur* 908 f, 927 c & seqq., 928 a & seqq., 929 a & seqq., 930 a b c, 932 b, 933 a & seqq., 934 a & seqq.; *in omnibus circa se suaque parvissimus, ut tanto amplius sublevandis egenis suffpetat* 827 c, 835 c & seqq., 880 e f, 881 a & seqq., 938 e f, 939 a & seqq., 940 a & seqq., 943 e f, 969 b; *affert pauperum omnia esse, quibus episcopus nesciunq; carere potest* 831 e, 902 a & seqq., 938 f; *neque ea aliū in usum applicari posse* 902 b & seqq., 903 e f, 904 a b, 940 d & seqq.; *se mori quietum non posse, si vel unus obolus superesset non distributus in pauperes* 833 d & seqq., 949 c, 951 a & seqq., 952 a b, 993 f. *Ita, rebus omnibus in indigentes distributis, ut proprius sibi leitus non superesset, quiete & sancte moriatur* 912 f, 952 a b, 953 d f, 969 f, 970 a b; *post mortem in pauperes munificus, mulieri in extrema necessitate ad se recurrenti pecuniam prodigiōse subministrat* 978 a, *aliis alia ad vitam necessaria ibid. b & seqq.* Misericordiam ejus & liberalitatem erga pauperes prodigiōs remuneratur & adjuvat Deus, auctis miraculose frumento, pecuniis, cibis 832 c d, 838 e f, 938 d e f, 942 c & seqq., 943 a d e, 944 a b, 945 c & seqq., 946 a & seqq., 969 c d
- Misericordia S. Thome à Villanova erga nōcentes & captivos, maximē clericos* 879 e, 916 f, 918 e f, 919 a & seqq., 931 b, 947 a & seqq., 996 a & seqq.; *pro iis enīissimē Deum precatur cum lacrymis* 897 ab, 919 a & seqq., 920 a & seqq., 921 a & seqq., 922 b & seqq., 923 a & seqq., *pro iis corām corpus flagellis cruentat* 830 d, 920 b & seqq., 921 d & seqq., 922 d, 923 a & seqq.; *illis facile ignoscit commissa in se crimina* 901 c; *eorum fame cautissime consultit* 916 a & seqq., 918 f, 924 c & seqq., 925 a & seqq.
- Missae sacrificium quanto cum ardore, veneratione, & tenerrima pietatis affectu celebrabit, & adiverit S. Thomas à Villanova 819 b e, 844 a b c, 878 c, 879 e, 953 c d; B. Josephus à Cupertino
- pertino, affiduis tum ecclasiis abreptus 1009 e f, 1035 de
- Monasticæ vite desiderium ardentissimum B. Veteris III 402 e f, 403 a & seqq., S. Thome à Villanova 948 e
- Morbi insoliti & mirabiles S. Hildegardis 687 a & seqq.
- Mortificatio. Vide Abstinētia, Afflītio corporis.
- Mortificatio sensum & corporis afflictio optimum castitati servanda presidium 908 a b; B. Josephus à Cupertino, ut naturalem nauseam vincat, frondes, que fietissimo vulneri applicata fuerant, comedit 1025 d
- Mors nullis divitiis redimi, nullis differri potest 497 a; Sanctis optatissima, utpote transitus ad eternam felicitatem 516 f. Mortis diem S. Thome à Villanova prædictit Crucifixus, coram quo orare suerat 949 b, quomodo ad illam se preparaverit ibid. c & seqq. Mortis hora nulla certa est: hinc vigilandum, ne importuno nobis tempore ingruat 68 f
- Morte præsentissima liberati, invocato S. Leontii mart. patrocinio 230 a & seqq., 231 a & seqq. Mortui duo pueri ad vitam revocantur ad tumulum B. Petri Arbusi 742 a b. Mortui crediti, ad vitam revocati patrocinio S. Leontii mart. 225 e, 226 c d f, 227 a, 229 a c & seqq., 230 c & seqq., 231 b & seqq., 246 b & seqq.; invocata B. Ludovici Alamandi ope 460 f, 461 e. Mortui duo resuscitati, patrocinante S. Thome à Villanova 970 d, pro Mortuis habiti, ad S. Thome à Villanova tumulum respirantes 980 b & seqq., 981 a & seqq.; patrocinio B. Josephi à Cupertino 1058 f
- Muti plurimi loquendi facultatem obtingent patrocinio S. Leontii mart. 235 c & seqq., 242 c; alii ad tumulum B. Ludovici Alamandi 461 a; bilinguis à nativitate ad sacra cimelia B. Gandalphi loqui subito incipit 707 d; Muti alii ibidem lingue usum recuperant 714 e, 725 c d, 727 a; ad tumulum B. Petri Arbusi marr. 741 d e, 742 c, 743 e
- N
- Natales ii glorioissimi, qui ex Deo sunt per gratiam & fidem 24 a
- O
- Obedientia & conformitas voluntatis cum voluntate superioris viro religioso per quam necessaria 1029 c & seqq. Obedientia religiosa praeconia, necessitas 1029 c & seqq., efficacia prodigiis confirmata 1030 a b & seqq. Obedientia B. Rolandi de Medicis, asperas mortificationes suas pro arbitrio confessarii mitigare patet 120 b. Obedientiam S. Lamberti adhuc pueri prodigio remunerat Deus, dum carbones ardentes gremio excipit & illa veste ad S. Landoldum perfert 523 c d, 590 a, 604 b; ejusdem sancti Episcopi stupendum caca. Obedientia exemplum 530 a b, 575 c & seqq., 584 f, 585 a & seqq., 593 b & seqq., 607 a & seqq. Obedientia S. Thome à Villanova, Valentinius episcopatum, à qua dignitate aliis abhorrebat, ex mandato superioris cum summa animi demissione admittentis 829 f. Obedientia perfectissima B. Josephi à Cupertino 1008 a b, 1029 c & seqq., 1038 b & seqq. Obedientia vocatus B. Josephus à Cupertino ecclasiis raptibusque mirabilibus emergit, ad reliqua omnia immotus 1002 c, 1020 f,

IN TOMUM V SEPTEMBRIS

- f, 1021 f, 1029 f
- Obligatio regum & principum, qui populos regendos habent** 643 a
Obtritus rhabdā puer & ex contusione moribundus subito sanatur patrocinio S. Thome à Villanova 983 a
Oculorum incommoda, morbi sanati. Vide Cæcūs.
Odium peccati. Vide Peccatum. Quanto Odio vel minimum peccatum aversata sit S. Catharina Flisca 163 a b c & seqq.
Odium Dei in damnatis maximè horrendum: leves eorum quanticumque paenæ & tormenta Sanctis videntur, si cum Dei dilectione conjungi possent 831 c
Odorem suavem spirant post mortem sacra corpora Sanctorum, qui, cum vivèrent, Christi bonus odor fuerant, bonis exemplis, vita innocentiâ & prædicationis ministerio 26 d, 588 d, 696 f, 707 c. Odorem quemdam cælestem vivus adhuc conſtanter exhalat & rebus omnibus, quibus uititur, adspirat B. Josephus à Cupertino 1003 b & seqq., 1040 b c; ita ut etiam iis, qui illum acceſſerant, aliquo tempore adharet 1003 c & seqq., 1011 f, ejusque cellæ usque ad duodecim annos, postquam ab ea aberat 1004 b, quam ex odore illo facile ab aliorum cellis intrantes discernunt 1003 d e, 1004 a & seqq.
Oleo infestus ex inversa lampade in felicitate elevationis reliquiarum S. Leontii pannus bombycinus operis Damasceni, quo indutus ad Sacrificium pergebat sacerdos, prodigiò mundatus inventitur 197 b. Oleo lampadis, ardentis ad tumulum S. Thome à Villanova, varii variis malis liberantur 979 b c
Olera eodem die terra inserta crescunt, semenque producunt in escam S. Niniano 325 d, **Oratio. Vide Distractio.**
Oratio & jejunium certa tutela sunt contra tentationes 96 a. Orabat cum tanto fervore S. Aichardus, ut in globum igneum conversus videretur, nec videri ipse ab adstantibus posset 95 d e. Orationis studium S. Thome à Villanova 877 e, 969 c, ad res quascumque gerendas Deum prius consulens 876 d e, 879 d e, 689 alias 889 f, 890 a & seqq., 691 alias 891 a & seqq., 895 d e f, 914 f, 949 a b. In Oratione arcana à Deo docetur 894 a & seqq., 897 a. Oratio efficacissima B. Josephi à Cupertino absentibus sanitatem imperat 1000 a, diffidia & bella componit ibid. b, esurientibus cibos obtinet 1000 e f, procellas depellit, pluviam obtinet 1023 e f, absentem à presenti morte liberat 1024 a, obtinet conversionem Frederici principis Brunsvicensis 1024 b & seqq.
Oratio in Missali prescripta contra fulgura censetur à B. Viator III PP. certissimum esse contra illa praesidium 410 a
Ornamenta altarium & sacras uestes cupit B. Viator III PP. esse nitidissima pretiosissimaque 409 b & seqq., 416 b c, 417 & seqq., 426 b c & seqq., 434 a & seqq., & S. Thomas à Villanova 913 a b
Otium omnibus & potissimum Religiosis vitandum 844 e, 864 e
Oves plurimas turbine oppressas mortuasque ad vitam revocat B. Josephus à Cupertino 1034 e. Vide Mariæ.
- P
- P** Anis benedictus à S. Hildegarde puellam spurcissimis temptationibus liberat 698 f
- Parturientibus varia beneficia praefita patrocinio S. Leontii martyris 211 & seqq., 239 e, 240 b & seqq., 247 a & seqq., 248 a & seqq.: B. Gandolphi conf. 707 e, 708 c, 727 c : S. Thome à Villanova 981 b, 985 d e f, 986 a & seqq., 992 d e : B. Josephi à Cupertino 999 f, 1045 f, 1046 a, 1047 e f, 1048 a b & seqq., 1058 c & seqq.
- Pastorales curæ & virtutes S. Thome à Villanova, homines, perditis moribus, ad frugem reducentis, blanditiis 830 d e, 886 d e, 911 c, 918 e, 919 a & seqq., 922 b; corporis sui usque ad sanguinem coram ipsis afflictionibus 830 d, 920 b & seqq., 921 d & seqq., 922 d, 923 a & seqq., 968 f; severis in consumaces animadversionibus 830 e, 886 e, 911 c & seqq., 922 a & seqq.; aliis industriis 830 e, 886 e, 911 b c, 915 e f, 916 a & seqq., 925 f, 926 a & seqq.; instituta diœcesana synodo 886 f. Dissidia inter conjuges orta summo studio componit 911 e f; concionatores suos & parochos instruit 912 c & seqq., illos singulis annis sub Quadragesimam convocat docetque, in qua potissimum vitia unanimes invēhi, qua ratione cum penitentibus agere debeant ibid. e f. Chrat, ut omnis generis homines quotidie Sacro-fanctō Missā Sacrificio assisterē possint 912 f**
- Paraliticus sanatur in translatione reliquiarum S. Valeriani mart. 28 d; mulier, 25 annis Paralyti laborans, subito sanatur ad tumulum S. Catharina Flisca 186 f. Alii eo morbo liberati patrocinio B. Ludovici Alamandi 460 e; S. Lamberti 559 a, 580 d, 601 b; B. Gandolphi 718 a; B. Petri Arbusi 742 c, 745 c & seqq.; S. Thome à Villanova 832 e, 961 d, 970 e, 991 de**
- Parentes, qui sanguinis vocem audiunt & vocationi liberorum obnituntur, hostium animæ periculissimorum loco habendi 789 d e: non sunt audiendi nec consulendi à deliberantibus vita statu** 842 a b
- Passionis Dominica consideratio tantum minimi peccati horrorem generabat in S. Catharina Flisca, ut ei exprimendo impar effet, & velut moribunda pro dolore corrueret 153 f, 154 a, 159 e. Passionis Dominica memoriam, ita afficiebatur B. Josephus à Cupertino, ut ad ejus mentionem in ecclasi raperetur 998 b c, ad Crucis intuitum & amplexum per 80 passum spatium volaret 1021 c**
- Patiendi pro Christo & suis peccatis immensum desiderium S. Catharina Flisca; insolitus ejusdem patiendi modus 170 c, 171 c e f, 172 a & seqq.**
Patientia & conformitas admirabilis cum divina voluntate B. Josephi à Cupertino 1007 a, 1015 c, 1016 a, 1018 c, 1019 e f
- Pauperes. Vide Misericordia.**
Pauperes propriâ sepius tunicâ induebat S. Aper adhuc puer 66 f, itisque deinde bona sua omnia erogavit 67 a. Pauperibus pudibundis summa caritate propriebat Hector Vernaccia S. Catharina Flisca discipulus, stipendio in perpetuum legato medicis aliquot, qui illorum morbos sine mercere curarent 165 c & seqq., Pauperes fletibus in morte sui benefactoris ejus delicta eluant 497 a, 500 a. Pauperibus & captiuis consularibus episcopus quidam Leodienſis, omnem ecclesia pretiosam suppelleat etiam divendit 557 f. Pauperibus agris cibos condit & ministrat mater S. Thome à Villanova 837 a
- Paupertatis Euangelica perfectio, non in exteriorum rerum inopia, sed in affectionum erga easdem extinzione conflit 995 b c. Paupertatis amore bonis**

INDEX MORALIS

- bonis omnibus & fortunis se abdicat *S. Thomas à Villanova* adhuc juvenis secularis 804 c, nihil in proprium usum admittere cupit 863 c, recusat insulas episcopales oblatas 814 d e, 829 e f, 968 c, oblatos in academia honores & titulos 826 a b, ad episcopatum electus numquam pretiosas, vix umquam novas, sed vilissimas tristisque vestes gestat & propriis manibus reficit 831 c, 880 e f, 881 a & seqq., 938 d e f, 939 d; ad episcopatum electus omnes reditus in pauperes erogat 832 b d, 938 d e f, tantum in suos usus reservans, quantum monacho ad mensam ceteraque mensilia sufficiens videbatur 827 d, 831 c d, renuit induere vel comedere quidquid monacho & pauperi non conveniret 831 c d e, 882 a b & seqq., 899 b & seqq., desiderat ita mori, ut nihil proprium habeat 951 a, 952 a & seqq. Paupertas insignis *B. Rolandi de Medicis* 119 b c. *B. Josephi à Cupertino* 1017 e f, 1018 f, 1028 b c d. Paupertatem Christi imitaturus *B. Josephus à Cupertino* in stabulo nascitur 1015 b
Peccatori desperabundo vijsibili specie appetet Salvator, condonatque peccata & mortis horam predicit 166 b c
Peccatum ejusdem malitia contrahit, qui alterius peccatum vel laudat, vel probat, atque pari à Deo pena punitur 75 c d. *Peccatum in confessione reticens* pre pudore mulier, de eo revelando moneatur à *B. Rolando de Medicis* in visione 121 c. Peccatum etiam leve quanti fecerit *S. Catharina Flisca* 134 b c. Peccati malitia quanta ibid. 146 b c & seqq., 153 f, 154 a, 163 b c & seqq.
Pecuniae qui non inhiat, malorum omnium originem devitatis 503 b
Pedes invicem juxta exemplum Christi lavabant primi Christiani 470 b
Pedum doloribus & infirmitatibus liberantur ad tumulum *S. Leontii mart.* 223 a b e f, 224 b d, 241 c, 243 a; *B. Gandolphi conf.* 717 f
Peregrinationem suscipiens ad reliquias *S. Leontii martyris* pertinaci febri liberatur, 202 e, à variis malis sanantur alii 205 a & seqq., 209 a & seqq., 210 a & seqq., 211 b & seqq., 212 a. *Vota Peregrinatione ad reliquias S. Leontii* sicut inanimis vivere incipit & baptizatur 215 c, aliis morbis sanantur alii 216 c & seqq., 217 b, 219 c & seqq., 220, 221, 222, 228, 230 & seqq.,
Perseverantia in oratione necessaria est, ut, quod petimus, impetreremus 70 f.
Philosophus, de revelationum visionumque *S. Hildegardis* sinceritate male sentiens, ita calitus edocetur, ut opibus suis Sancta institutum promoveat 688 d
Phrenesi furens, uncta oleo lampadis, ardentis ad tumbam *S. Catharina Fliscae*, sanitati continuò restituitur 189 e, altera ibid. f, alia patrocinio *S. Leontii martyris* 210 b. Phreneticis pluribus & amentibus ratio redditur & sanitas patrocinio *S. Leontii mart.* 238 b & seqq., 241 b c; *B. Ludovici Alamandi* 461 a; *S. Thomas à Villanova* 982 c. Furentem *B. Josephus à Cupertino* capillis per aera sublatum momento sanat 1022 d
Pleuride acutissima ad mortem decumbens, haustrâ aquâ, qua reliquiis *S. Leontii martyris* benedicta fuerat, subito sanatur 204 a; eodem malo, vota peregrinatione, liberatur mulier ibid. b, eodem malo plurimi ejusdem Sancti patrocinio liberantur 206 d & seqq., 208 a b f, *B. Gandolphi conf.* 727 f, *B. Josephi à Cupertino*
- reliquiis 1049 e
- Pluvia post diurnam siccitatem obtinetur, instituta supplicatione invocataque ope *B. Gandolphi* 726 c; sancti Thome à Villanova 990 e
Podagricus sanatur votâ ad tumulum *S. Thome à Villanova* eleemosynâ 988 f
Poenitentias pro delictis obibant monachi ad cruem sub dio in monasterii areis positam: ejus instituti origo & ratio 531 a & seqq.
Poenitentia austera & insolita *B. Rolandi de Medicis* 119 c & seqq. Vide Abstinencia, Afflictatio corporis.
Possessor iniquus, luctans dudum cum morte, animam efflare nequit, antequam terram *S. Editha* ablamat restituerit 371 c
Præcones Euangeli debent non minus exemplis privatisque exhortationibus populum instruere, quam publicis & suggestu concionibus 849 c d e
Prædestinationem suam inquirentibus numquam direttè respondet *S. Hildegardis*, licet alii non raro aeternam salutem, ex divinitus fibi revelatis, satis certò vaticinari videatur 648 c, 649 e: acriter reprehendit de hac interrogantes 647 c & seqq.
Prægnantibus & parturientibus patrona est *S. Camella* 314 c
Promissa & vota Sanctis facta servanda sunt, ne praesens infidelitatis pena sentiatur 71 a
Prophetiae. Vide Vaticinia.
Providentia singularis Dei, Ecclesiam suam tum maximis virorum fortissimorum præsidio munientis, cum à validioribus hostibus oppugnatur 805 c d e
Proximus. Vide Caritas proximi.
Prudentia. Vide Episcopales virtutes. Prudentiae effectus tres precipui 914 f
Puella, Bertrudis nomine, fusco colore faciem deturpat, ne propter formam venustatem à procis expeteretur 698 b
Puerulus recens natus & moribundus, sanatur, ad moto ejus peclori frustu vestis *B. Josephi à Cupertino*, quod deinde manibus apprehensum renuit remittere 1048 b c

R

R eligiosorum plurimum interest, solidas in tyrocinio virtutes comparare, comparatas reliquo vita cursu constanter exercere, nullaque ut levioris momenti pia exercitia omittere 843 c d
Reliquiae Sanctorum immersa vino, quo languores sanantur 65 e f, ad *S. Gerardum* allata Reliquiae *S. Mansueti & Apri* viro sancto moribundo presentem valetudinem adferunt 66 a b, pueri si ne vita in lucem editi, jamque 20 horis à parte frigidi, attacti Reliquiarum *S. Leontii martyris* à morte tamdiu revocantur, donec per baptismum calo nascantur 214 e f, 215 a & seqq.
Reliquiae S. Leontii applicatum rosarium varios languores sanat. Vide Rosarium. Tela illis circumvoluta fit contra tumores salutifera 217 d. Attacti Reliquiarum ejusdem sancti Martyris, innumeris alii morbi sanantur 219 a & seqq., 220 a & seqq., 221 a & seqq., 230 a & seqq. Reliquiae *S. Euphemia mart.*, multis post mortem seculis, prodigioso sanguine fluisse 256 b, 273 c, & suavissimum odorem spirant ibid.; illas frustra comburere nituntur Persa 158 c & seqq., 275 b; eadem à Leone Isaurico projecta in mare aquis suspensat, inveniuntur, prodigiosè probantur, veltoresque à naufragio preservant 276 c & seqq. Pars pepiti *S. Ludmille*, in probam sanctarum

IN TOMUM V SEPTEMBRIS

ratis ejus igni injecta ab episcopo , non comburitur 353 d e , ejusdem Sanctæ corporis inventum incorruptum 362 c . Monachus , S. Edithæ Reliquias furari meditans , sacrum corpus ferro ludit , quod ex vulnera sanguinem stillat 371 a b , & muliere temere partem vitta precidere tentante , caput erigit ibid . Corpus S. Juñi , positum in altari S. Edithæ , nulla vi inde avelli potest ibid . S. Edithæ corpus se erigit in tumulo , spectante Canuto rege ejusque sanctitatem negante ibid . b . Vellum , quo S. Lamberti episc . Reliquæ tegebantur , ab imbribus nivibusque immune manet 556 b . Ejusdem Sancti Reliquæ in castra Leodiensium allata mira alacritate illos , suspendâ hostes impotentiam afficiunt 560 b c & seqq . : horum ducem amentiam & omnium membrorum impotentiam percellunt ibid . c , & ad castelli dedicationem cogunt ibid . f , 561 e & seqq . : loculum , quo servabantur , lignum inter atroces flamas totiusque templi incendium , fusis exterioribus laminis metallinis , servant illesum 563 d . Corpus S. Landrade virginis prodigiosè translatum 596 b & seqq . , 611 a & seqq . Reliquæ B. Gandolphi , late ad agros , pluribus praesentem medelam adserunt 726 c d . Corpus S. Ferreoli martyris inventum integrum 762 a . Corpus S. Thomæ à Villanova post 27 à morte annos repertum integrum & suave olens 958 d e . B. Josephi à Cupertino Reliquæ varias mirabiles sanitates operantur 1049 a & seqq . Renum dolores subito sublati , invocato B. Josephi à Cupertino patrocinio 1059 c Restitutio . Vide Bona ecclesiæ ablata . Revelationes . Vide Illustrationes divinæ , visiones , Arcana . Revelationes suas S. Hildegardis dudum abscondere nititur præ verecundia , timore & humilitate 631 f , 632 a & seqq . Revelationes suas scribere calitus jubetur 632 f , 680 c & seqq . Revelationes mirabiles S. Hildegardis adhuc trimula 631 e , quinquennis ibid . & 680 a ; per vitam reliquam , ibid . f , 632 a & seqq . Calitus docetur Scripturam sacram 633 b , 690 b . Revelationes visionesque aliae ejusdem Sanctæ 633 a & seqq . , 634 a & seqq . , 639 a & seqq . , 640 a & seqq . , 641 c , 644 a & seqq . , 645 a & seqq . , 655 c & seqq . , 663 c , 680 b , 688 a & seqq . , 689 a & seqq . , 695 e . Revelationum S. Hildegardis sinceritatem calitus edocetur philosophus , qui eas exploserat 688 d Rheumata sublata , invocata B. Gandolphi ope 718 d Rosarium , consecratum attulit reliquiarum S. Leontii martyris , parturientibus levamento est 211 b f ; ulcus foetidissimum sanat 216 a Rotâ molariâ triti . Vide Submersi .

S

Sacerdos imprudens , nec satis doctus sacram Scripturam , turpiter à demone luditur , vexatur , & obsidetur 71 c d e . Sacerdotum munia & obligatio , monente S. Hildegarde 650 a c , 652 d & seqq . , 653 a Sacramentum SS. corporis & sanguinis Jesu Christi . Vide Communio , Eucharistia , Missæ sacrificium . Sacramentorum frequentem usum commendat vehementer B. Josephus à Cupertino , ut certissimum contra tentationes praesidium 1025 c Sanationes prodigiose . Vide Gangræna , Hydropisias & similia morborum variorum nomina . Sanctorum confortia colloquiaque singulari studio quarebat S. Aper atque à singulis singularem vir- Septembris Tomus V.

intem , quā maximè excellebant , discere & imitari satagebat 67 a Sanctis peculiaribus s̄e peculiariis morbi cuiusdam medela à Deo reservatur , hinc alii cœitate curanda , alii aliis sanandis morbis celebres sunt 70 f Sanguinis fluxu liberatur mulier , applicatis umbilico scriptis verbis , que illi S. Hildegardis submisserat 691 e : alia , admotis capiti reliquiis S. Thomæ à Villanova 986 c . Alia admota sepulcro B. Josephi à Cupertino 1049 b . Sanguinis profluxiva s̄fluntur patrocinante S. Leonio martyre 208 c e , B. Gandolphi conf . 707 f , 708 c , 716 a . A vomitu Sanguinis curatur mulier , patrocinio S. Thomæ à Villanova 961 c . Sanguis B. Petri Arbusii , quem impi homicide Judæi fuderant , concretus primū , effervescit prodigiose , dum sacerum Sancti corpus sepelitur 735 c & seqq . , atque iterum diu postea 736 e f . Schismatici sunt , qui summo Pontifici , Christi in terris vicario , debitam obedientiam negant 452 b & seqq . , 506 a & seqq . Illis eterna salus frustra speratur , nisi resplicant ibid . d . Scientiam divinitus haurit B. Josephus à Cupertino 1001 c d & seqq . , 1002 a & seqq . , 1011 e f , 1030 e f . Scripturæ sacra studium & scientia sacerdotibus maximè necessaria est , tum ut seipso adversarii diaboli fraudes tueantur , tum ut populum decant 71 c d e . Scirrho multis annis cruciata mulier ad templum , ut postularat , celebrante B. Josepho à Cupertino delata , subito sanatur 1007 b c . Segnities . Vide Tepiditas . Sigillum sacramenti Pœnitentie sacrilegè infractum 894 c : horrenda mala inde secuta ibid . d : ex eo convictum homicidii & capitii damnatum , quod judicibus crimen ex sola confessione Sacramentali notum esset , prudentissimè liberat S. Thomas à Villanova 896 c d e . Sigillum confessionis quam sanctè servandum 895 b c . Nulla sunt omnis notitia , actusque judiciales ex ejus infractione profecti 896 c d . Signa in calis spectantur in morte S. Hildegardis 696 f . Silentium religiosum tyrocinii tempore , tam scrupulosè servat S. Thomas à Villanova , ut non nisi interrogatus umquam loquatur 842 d . Simoniaci contractus de venditione reliquiarum & similiū , à sanctis etiam viris olim usitati fuerunt . Videntur excusandi ex bona fide 516 b e . Simplicitas miranda S. Satyri laudatur à S. Ambrofio 502 e & seqq . , 506 c d . Vide Verecundia . Sobrietas in victu S. Thomæ à Villanova 829 d e . Solitudinis amor S. Thomæ à Villanova 906 f in Solitudinem annis postremis vita sua recedit S. Rodingus , ut à curis regiminis & rebus omnibus aliis liber , sibi & Deo vacet 516 d e . Status vita . Vide Parentes , Consanguinei . De Statu vita deliberans S. Thomas à Villanova iunius , assiduis orationibus , frequentissimisque elemosynis Deum sibi propitium reddit 841 b . Sterilis prolem & fæcunditatem obtinet , patrocinio S. Leontii martyris 213 e ; S. Reginaldi eremite 627 f , 628 a b ; B. Gandolphi conf . 707 e . Strumæ sanata ad tumulum S. Leontii mart . 225 b ; B. Gandolphi ope implorata 715 b ; S. Thonæ à Villanova patrocinio 989 b c . Submersi penè aquis preservantur , invocato S. Leontii mart . patrocinio 225 c f , 226 c & seqq . , 227 a b , 245 d & seqq . , S. Hildegardis virg . † 15 698

INDEX MORALIS

598 d; S. Ferreoli mart. 762 c; S. Thome à Villanova 970 e, 992 d; B. Josephi à Cupertino 1059 b

Superiores severitatem & correptiones mansuetudine mitigare debent 644 f, 645 f, 653 d & seqq.; Superiores debent compati inferiorum defectibus & severam auctoritatem caritate temperare 826 e, 862 b, 1024 f, constitutionum antiquarum observantiam urgere, potius quam novitates inducere, que plerumque per se ipsas corrunt 861 c, 862 c, 915 a; subditos, etiam delinquentes amare, solas in illis culpas odisse 862 e, 924 e & seqq. Severitas nimia Superiorum erga inferiores acriter reprehensa à S. Hildegarde 644 f. Superioribus maximè necessaria virtutes sunt patientia, tolerantia & mansuetudo ibid. Recta gubernandi rationi valde contrarium est, faciles delatoribus anres prabere & precipitanter procedere 914 f, 924 e f

Surdi plurimi sanantur ad tumbam S. Oranna 116 b c; S. Leonii patrocinio 235 c & seqq., 241 f; ad tumulum B. Ludovici Alamandi 461 a, B. Gandolphi conf. 707 f, 712 b c d

T

TAbellæ votiva & anathemata, ut impetrati beneficia testimonia, gratissima sunt Deo & Sanctis 203 a & seq.; plurimi talia voventes feribus aliisque morbis liberantur ibid. & 221 e Tedium regiminis & pusillanimitas vitia sunt valde periculosa in superioribus 646 f, 647 a & seqq., 649 c

Tela applicita reliquiis S. Leonii sit contra tumorum manuum salutifera 217 d

Tentationes. Vide Dæmonis.

Tentatione molesta liberatur monialis à S. Hildegarde 696 d. Tentationibus carnis vehementibus pulsata puella quadam, gustato pane, quem S. Hildegardis benedixerat, impuri ardoris igne liberatur 691 d. Tentationibus vexantur probi & Sancti ad humilitatem in illis conservandam 164 f, 623 c & seqq., 688 a & seqq., 689 a, 695 f, 995 c & seqq., 997 c d, 1017 c, 1019 e f, 1041. a b. Arma, quibus Sancti adversus eas usi sunt, timor Dei, sui diffidentia & corporis macerationes ibid. & 164 f, 623 c & seqq., frequens Sacramentorum usus 1025 c

Tepiditas & segnities in Dei servitio oritur ex tepido hominum & exiguo in illum amore 154 d e

Theologicas questiones etiam abstrusissimas, ex divina utique revelatione, dissolvit S. Hildegardis 655 c & seqq.,

Timor Domini etiam Sanctis maxime utilis & necessarius 646 e

Tumores corporis & membrorum varii sanati patrocinio S. Leonii martyris 217 c & seqq., S. Hildegarde afflictos signante S. Crucis signo 691 b; opitulante B. Gandolphi 708 d, 709 a; S. Thome à Villanova 989 f, 990 a b; admotis B. Josephi à Cupertino prodigiis reliquiis 1053 d e f, 1054 a

Tumulum S. Ludmilla nocturna lux prodigiose illustrat 350 a, alias d

Tyranni ferociores sunt feris, que Martyres venerantur, dum illi prodigiis & earum lenitate magis effervescent in furorem 35 d e f

V

VAticinia S. Hildegardis 639 e, 640 a b, 641 c, 644 a, 646 c, 650 d & seqq., 652 c & seqq., 696 e, 697 f, 698 a; B. Gandolphi conf. 706 a c; S. Thome à Villanova 855 a & seqq., 856 a & seqq.; B. Josephi à Cupertino 998 a b, 1007 c d, 1018 c, 1031 c d e, 1032 f, 1033 a & seqq., 1042 b

Ubera arida lacte manant, admotis floribus de sepulcro S. Thome à Villanova 970 e, 979 e f

Veneficia sublata patrocinio S. Leonii mart. 23 b e & seqq., 237 a & seqq., 240 f, 241 a

Venustas. Vide Puella.

Verba impudica signa sunt animi impuri 502 f

Verecundia insignis S. Satyri, mulieres, sanguine etiam proximas, aspicere non sustinentis, laudatur à S. Ambroso 502 f, 506 e

Vertigines capitis patientibus peculiaris patrona est S. Oranna 117 d e

Viatici sacri in extremis percipiendi facultas obtinetur patrocinio S. Leonii martyris 209 d e, 210 b

Victoriæ patrocinante S. Lamberto episc. obtenta 561 b & seqq., 564 b

Vinctorum libertatem; quam à preside exorare non potuerat S. Aper episc., cum ingenti prodigo à Deo impetrat, ipse inexorabilis iudex in appetitatis pœnam malo demone vexatur 67 f

Vindicta divina de intersectoribus S. Lamberti episc. 579 c f, 616 d

Vindicta. Vide Defensio.

Vinum, ex sanctarum reliquiarum attactu salutiferum, languores sanat 65 e f. Vinum, quo B. Gandolphi conf. sacram corpus lotum fuerat, flores germinat hospitantes multis agrotis 710 e; mutatur in oleum ibid. b

Virginibus à paupertate periclitantibus, summâ curâ succurrunt S. Thomas à Villanova 804 c; illis ex patrimonio xenodochium condit ibid. 829 c

Virginitatem in conjugio servavit S. Richardis imperatrix, eamdemque, adulterii nequissime accusata, traditur probâsse per ignem illibatum 796 d & seqq.

Virtus vera tam est ex se amabilis, ut, qui eâ ornari sunt, etiam inimicis amabiles reddat 868 c

Virtutes episcopales S. Lamberti episc. mart. 576 f, 583 e, 586 d & seqq., 605 d & seqq.; S. Thome à Villanova 815 c. Virtutum & pietatis exercitia non omittenda propter alia quacumque negotia 845 d, 847 b e

Visiones S. Hildegardis. Vide Revelationes.

Visione angelorum septem ultimis vita continua diebus recreatur S. Catharina Flisca 172 b

Vita bona, præclaris virtutibus ornata, majus signum est sanctitatis, quam innumera patrata miracula 67 e

Ulceribus pestilentibus, seu cute & carbunculis sanantur plurimi, ipsis de calo patrocinante B. Rolando de Medicis 121 c & seqq., Ulceribus plurimis aspersa mulier sanatur ad sepulcrum S. Catharinae Flisca, ita ut, quoties sacras reliquias veneratura accederet, toties ulcus unum disperaret 193 e f. Ulcera plurima sanantur attactu reliquiarum S. Leonii martyris 216 a & seqq., 217 a b c, 218 e, 223 a, 224 c, 242 a; patrocinante B. Gandolphi conf. 718 e f; S. Thome à Villanova 961 d, 970 e

Voluntatis nostra cum divina conformitas, solum remedium est acquirenda constantis quietis 168 f,

mi-

IN TOMUM V SEPTEMBRIS.

<i>miranda ex hac tranquillitas animi S. Catharinae Fliscæ</i>	<i>169 a b & seqq.</i>
<i>Voluptates terrena & mundana seclatoribus suis solatium conferre non possunt</i>	<i>133 a & seqq., 152 c & seqq.</i>
<i>Vota Religiosa, ad episcopatum electus S. Thomas à Villanova, quantum licuit, & maximè paupertatem scrupulosissimè servavit</i>	<i>827 b d</i>
<i>Votum ex mortifero morbo decumbens fecit comes quidam Cabilonensis S. Vincentio martyri & illico sanatus est</i>	<i>16 c.</i>
<i>Votum sanctæ Oranna factum non solventibus aures sanguine fluunt</i>	<i>116 d.</i>
<i>Deo Sanctisque Vota grauissima sunt, utpote, qua passim magna beneficia consequuntur</i>	<i>203 a & seqq., 205 a & seqq., 206 b, 207 a & seqq., 209 a & seqq., non impleta, pœnam exigunt</i>
<i>Alia ex Votis beneficia</i>	<i>210 a, 211 b & seqq., 212 a, 216 c & seqq., 217 a, 218 f, 219 a & seqq., 232 a & seqq., 460 a & seqq., 707 a, 708 a & seqq., 979 c e, 980 b & seqq., 981 e f, 982 a & seqq.</i>
<i>Votum B. Josepho à</i>	

X

<i>Cupertino factum, prodigiose sanatus, non solvens, rursus malo corripitur, quo iterum liberatur, adimplete Voto</i>	<i>1052 a b c d</i>
<i>Vulnera incurabila sanantur patrocinio S. Leonii mart.</i>	<i>224 a e, 228 b c d, 229 b f, 231 a & seq., 241 c, 244 b</i>

Z

<i>Enodochium ex patrimonio erigit & dotat S. Thomas à Villanova: eò quotquot agroti confluunt, & sancti Prelulis auxilium implorant, sanitatem recuperant</i>	<i>840 c, 841 c</i>
--	---------------------

ERRATA SIC CORRIGENDA.

P ag. 42 num. 7 lin. 9 Anabarza-l-Anazarba.	Pag. 581 lit. f lin. 3 Deinde alio titulo-l-Deinde sine alio titulo.
P ag. 67 num. 5 lin. 7 proter-l-propter.	Pag. 604 num. 9 lin. 2 excusisset-l-excussisset.
P ag. 116 num. 7 ad instrumentum, ibi recitatum lin. 8 & 9, adde hanc observationem: In hoc Instrumento vitiōsē exscriptus est annus MCDLXXXVIII, aut malē additum nomen Sixti Papæ, cùm Sextus IV obierit anno 1484, quo forte conscriptum erit instrumentum, factaque corporum visitatio, aut etiam citiūs.	Pag. 628 d in margine MIII-l-MCIII.
P ag. 124 lin. 8 arbitrio-lege-arbitro.	Pag. 680 num. 4 lin. 2 Satagaret-l-fatageret.
P ag. 136 lin. 9 Eucharistæ-l-Eucharistiæ.	Pag. 700 num. xi lin. 22 proyolutis-l-provoluti.
P ag. 172 num. 97 lin. 3 ob-l-ab.	Pag. 710 num. 39 lin. 2 fit-l-fit.
P ag. 201 num. 33 lin. 26 pricipalis-l-principalis.	Pag. 714 lit. k lin. 2 Cephaleditanæ-l-Cephaleditana.
P ag. 211 num. 105 lin. 16 uteris-l-uteri.	Pag. 729 num. 5 lin. 3 Missa-l-Missam.
P ag. 243 num. 338 lin. 8 MDLXV-l-MDCLXV.	Pag. 731 num. 19 lin. xi annus 1663 pro 1673-l-annus 1463 pro 1473.
P ag. 255 num. 16 lin. 20 anno 405-l-305.	Pag. 750 num. 117 lin. 4 & 5 post illa in regno Aragoniæ-adde-occisus est.
P ag. 258 num. 32 lin. 12 ullum-l-ultum.	Pag. 756 b post voces Henani aut Enani impressum est in Hispania-l-in Hibernia.
P ag. 290 num. 19 lin. 26 Auctorum-l-Actorum.	Pag. 781 num. 6 lin. 22 succelorum-l-succelorem.
P ag. 295 num. 12 lin. xi enim-l-etenim.	Ibid. lin. 23 Leovaldum-l-Leodevaldum.
P ag. 310 num. 1 lin. 29 Kalendis-l-Kalendas.	Pag. 805 num. 34 lin. 9, 1588-l-1488.
P ag. 318 num. 4 lin. 22 audiantur-l-audiatur.	Pag. 830 lin. 2 phalerorum-l-phalerarum.
P ag. 325 num. 34 lin. 26 mutui-l-mortui.	Pag. 860 d in margine aliue-l-aliique
P ag. 333 col. 2 lin. 13 puplicato-l-publicato.	Pag. 867 num. 155 lin. 16 defectui-l-defectum.
P ag. 337 num. 3 lin. 5 Paceos-l-Paços.	Pag. 877 col. 2 lin. 4 in quo-l-in qua.
P ag. 339 num. 1 lin. 10 strenuæ-l-strenua.	Pag. 880 num. 220 lin. 7 antistites-l-antistes.
P ag. 373 num. 2 lin. 7 num. 15-l-num. 115.	Pag. 885 num. 242 lin. 4 magnam religionem-l-ob magnam religionem.
P ag. 382 num. 44 in margine quam revera-l-nuptias revera.	Pag. 886 num. 251 lin. 3 dœcesanam-l-dœcesanam.
P ag. 388 num. 79 lin. 9 Italia-l-Italiæ.	Pag. 912 num. 379 lin. xi fugens-l-fungens.
P ag. 432 lit. h lin. 4 auro Romanis-l-auro corruptis Romanis.	Pag. 917 num. 401 lin. 2 virtutem-l-virtutum.
P ag. 437 num. 8 lin. xi Joanne Jacobo-l-Joanne Josepho.	Pag. 918 col. 2 lin. 2 danationis-l-damnationis.
P ag. 463 c post SS. Maximi & Theodoti lin. 3 quibuscum-l-quacum.	Pag. 974 num. 89 lin. 22 danret-l-daret.
P ag. 472 num. 12 lin. 12 farcinam-l-farcinam.	Pag. 984 num. 46 lin. 6 effet-l-esse.
P ag. 486 num. 10 lin. 16 altero-l-alteri.	Pag. 992 num. 1 lin. 4 die xviii Septembri-l-die xviii vel xix Septembri.
P ag. 503 num. 16 lin. 5 minoris-l-muneris.	Pag. 999 num. 39 lin. 21 principis-l-principes.
P ag. 522 num. 23 lin. 7 Mauricii-l-Heraclii.	Pag. 1004 col. 2 lin. 8 conversaturum-l-conversaturum.
I bid. col. 2 lin. 6 tomus i Maii pag. 25 & 26-l-tomus iv Maii pag. 35 & 36	Pag. 1015 num. 5 lin. 14 pannis-l-panis.
P ag. 552 col. 2 lin. xi ab-l-ad.	Pag. 1019 lit. g lin. 31 Vitæ-l-Vita.
P ag. 569 lin. 2 anno Christi 1158-l-1168.	Pag. 1021 num. 30 lin. 9 oram-l-coram.
	Pag. 1041 num. 114 lin. xi umquam-l-numquam,
	Pag. 1047 num. 3 lin. 18 crederet-l-cederet.

F I N I S.

ADDENDORUM ET MUTANDORUM

AD TOMUM V SEPTEMBRIS.

Pagina 128. Quandoquidem post impressum hunc tomum nobis certò innovuit, B. Angelum de Clavasio, virum sancti claram, coli Officio ecclesiastico in Ordine S. Francisci, cultumque ejusdem Beati immemorabilem non modo approbatum à Sanctissimo Domino nostro Benedicto XIV per decrenum, anno 1753, die xxvi Maji datum, quo conceditur, ut B. Angelus die xii Aprilis celebrari possit ab universo Ordine Minorum S. Francisci, & in aliis aliquot locis particularibus, Officio & Missa sub ritu duplii de comm. Confess. non Pontif. monendos credimus lectores hujus tomni de his, quæ pag. 128 ad Vitam S. Catharinae Fliscæ Adurnæ observata sunt de B. Angelo de Clavasio. Etenim Collega noster, postea defunctus, qui ea scribebat anno 1752 ante landatum Benedicti XIV decretum, cum videret Beati titulum ab Hyacintho Parpera tribui B. Bernardino de Feltris & B. Angelo de Clavasio, observare voluit, recte priori illum titulum tribui, cum illius cultus dum approbatus sit ab Innocentio X; non item Angelo de Clavasio, quia hunc videbat solum in Pretermisis memoratum apud nos ad xi Aprilis, quo insertus est Martyrologio Franciscano ab Arturo à Monasterio. Fortunatus Hueberus in Menologio Franciscano similiter Angelum de Clavasio sine titulo Beati annuntiat ad xi Aprilis; sed in Annotatis observat, inquisitiones & processus instaurati ad probandum cultum ejus publicum, & quidem in ordine ad solemnum beatificationem ac canonizationem. Cum autem processus eo usque ab-

solutus sit anno 1753, dum predicta imprimebatur observatio, quæ cultus B. Angeli negatur, & certè diu ante impressionem tomni absolutam, aut deleri debet tota illa observatio, aut certè adiungenda est altera, quæ modo declaramus, de cultu B. Angeli de Clavasio indubitanter constare, & de Beato latius agendum in Operis Supplemento ad xii Aprilis.

Pag. 710 lit. h lin. 14 & 15 quæ erat feria tertia post octavam Pentecostes-lege-quæ erat vigilia Pentecostes.

Pag. 721 lin. 4, 5 & 6: Ita quidem Cajetanus; sed anno 1320 Pentecostes Dominica erat viii Maji, ita ut vii Maji contigerit, -lege-Ita quidem Cajetanus, & recte: nam anno 1320 Pentecostes Dominica erat xviii Maji, ita ut xvii contigerit.

E

Pag. 728 num. 2 lin. 7 & 8 de B. Petro Arbueso dicitur: In Romano Martyrologio locum nondum obtinuit-lege-In Romano Martyrologio locum non obtinuit ante annum 1748, quo Romanæ prodiit Martyrologium Romanum, curâ Benedicti XIV feliciter regnantis recusum, in quo ad xvii Septembribus ornatur hoc elogio: "Cæsarau-,, gustæ in Hispania B. Petri de Arbuës, primi in,, Aragoniæ regno fidei quæstoris, qui à relapsis,, Judæis ob eamdem, quam pro munere suo stre-,, nuè tuebatur, Catholicam fidem immaniter tru-,, cidatus, martyrii palmam accepit .. Editio illa neccundum nobis ad manum erat, dum hac scripta fuit Vita B. Petri Arbuësii.

J. P.

M O N I T U M

A D L E C T O R E M.

J. P.

Auctor qui-
dam

Cennio & amplius post editum tomum iv mensis Septembribus de Actis Sanctorum, in quo ad diem XIV egeram de S. Materno episcopo, directa huc est Lucratiuncula impressa, hunc preferens titulum: Dissertation critica, quæ comparantur inter se testes affirmantes & negantes, Catholicam fidem primo & secundo saeculis ærae Christianæ Galliis & Germaniis prædicatam fuisse, scripta R. P. Joanni Periero S. J. &c. In ea auctor, nescio quæ disputandi normâ, me impugnat, tamquam sententia negative assertorem. Non solemus quidem similibus Opusculis mox responsum reddere, sed passim differimus, dum opere pretium videtur, ad diem aliquem, quo hujusmodi materia pertraetanda erit, ne utiliora nostra studia absque fructu interrumpanus. Imò videbitur forie eruditis, qui meum Commentarium legerint, nec partium studio preventi fuerint, supervacaneum respondisse ad Dissertationunculam, que à vertice usque ad calcem, suppositio, ut aiunt, nititur falso. Verumtamen occasione præmissæ appendix ad hunc tomum v, visum est ad dicere monitum ad iv, & quibus fundamentis ac ratiociniis mihi hanc sententiam Septembribus Tom. V.

affingat auctor, equo lettoris judicio paucis expo-
nere.

2 Dissertationem suam dividit in octo §§, & pri-
mo hunc titulum presigit: Historia scriptorum pro
& contra initium fidei prædicatæ Galliis & Germaniis primo & secundo saeculo Christiano. Tum enu-
meratis sententiae affirmativa patronis, unoque pro
negativa Launojo, ita pergit: Post & ante hos se-
decim propugnatores sententiarum antiquarum exordio
fidei Christianæ in Galliis ad saeculum primum re-
lato Joannes de Launoj natus est saeculo hoc
xviii imitatores quatuor clarissimos; primum re-
verendissimum abbatem ... Augustinum Calme-
tum Ord. S. Benedicti ..., secundum illustrissimum
episcopum Myriophitanum & suffraganeum Tre-
virensem... dominum Joannem Nicolauum ab Hon-
theim; tertium è Societate Jesu Perierum..., dum
Commentarium scriberet in Vitam S. Materni primi
Agrippinensis episcopi, quem à primo saeculo
Christiano ad quartum detrudit, & deferit senten-
tiæ decessorum suorum, quæ eadem est cum anti-
qua traditione ecclesiæ Colonensis, ad saeculum
primum Christianum exordium fidei Christianæ

† 16

Ubiis

F

AD TOMUM V SEPTEMBRIS.

AUCTORE

J. P. Ubiis prædicatæ referentis. Quarto loco ponitur P.
Joannes Baptista de Marne S. J. sacerdos, in Dis-
sertatione de primis Tungrorum episcopis edita an-
no 1754.

Sententiam
negantem

3 Ad hec respondeo pro me, (aliorum quippe trium
causam tueri, non est meum;) Verum est; S. Ma-
terni Colonensem episcopatum fixi seculo Christi
quarto, in eoque ob causas in Commentario meo
expositas opinionem, meo iudicio, longe probabi-
lissimam amplexus sum, atque eatenus à nonnul-
lorum, non omnium, decessorum sententia recessi.
At non negavi prædicatam in Galliis & Germaniis
primis duobus seculis fidem Christianam. Testor to-
tum Commentarium meum & nominatum § 2, ubi
affirmantium S. Materni à S. Petro missionem pro-
tuli argumenta, deducta ex congrua verisimilitu-
dine & Patrum generalibus assertionibus, & ex-
presè dixi, plerosque sententia negativa assertores,
ad quos postea accessi, facile concedere, fidem ab
Ecclesia primordiis perlatam fuisse in Gallias. Pa-
trum, Justini presertim, dicentes, suo tempore
Christi cultum penetrâsse ad omne genus morta-
lium, Tertulliani afferentes, suo evo in Christum
credidisse Galliarum diversas nationes, Irenai aien-
tis, in Germaniis fundatas fuisse ecclesias & in
Celtis, testimonia, que varii varie explicant, ita
excepi: Demus ergo tantisper, S. Justinum, dum
scriptit sub medium seculi secundi, noluisse exclu-
sos Germanos Cis-Rhenanos, Trevirenses & his vici-
nas, quantumvis ad ipsius asserti veritatem sufficere
possit, si aliquam Germaniarum & Galliarum pro-
vinciam penetrârit memoratus cultus. Demus &
Irenaeus & Tertulliano de iisdem sermonem fuisse;
inde conficeretur, Christianos in partibus illis exsti-
tisse, dum Patres isti scriberent, quid cum?

Primo & se-
condo seculo
predica-
tum fuisse
Gallis &
Germanis

4 At disertè dicit Irenaeus, in Germaniis fuis-
se tum fundatas ecclesias. Dicit: demus ergo simili-
ter in uno altero loco inferiori & superioriis
Germanie sub finem seculi secundi collectionem Chris-
tianorum stabilitam fuisse: nondum sequitur pri-
mo, magno numero Christianorum constitisse i-
stam collectionem; secundo non sequitur, iis ecclesiis
proprios prefuisse episcopos: multo minus denique se-

quitur, Coloniensi presuisse sub initium seculi se-
cundi S. Maternum, & Trevirense haud diu post
medium primi S. Eucharium. Proin generalia i-
sta Patrum asserta, quantumcumque in favorem o-
pinionis prima interpretata, non apparent mihi
sufficiencia ad statuendam Sanctorum nostrorum pri-
mo seculo missionem; nisi rationes & documenta
particularia Trevirense, Colonensis atque Leodiens-
is ecclesiarum solidiora reperiuntur, quam aliarum,
quarum primos episcopos serius collocârunt eruditii
propter Sulpitii Severi & aliorum, quorum tex-
tus ibidem exhibui, auctoritates, quibuscum Pa-
trum assertiones conciliari facilè possunt, licet mul-
tarum ecclesiarum primi episcopi ad tertium usque
seculum differantur.

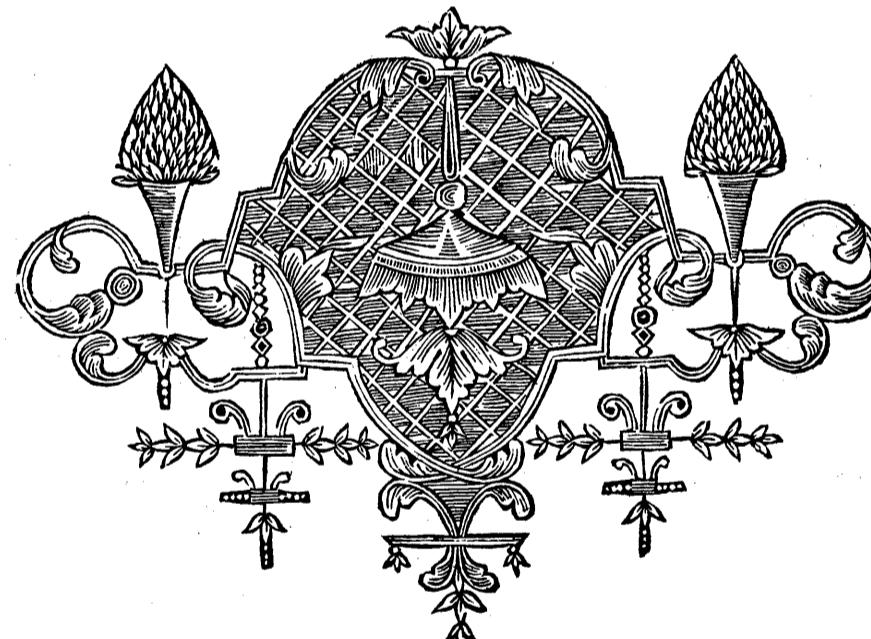
D

Euange-
lium, paucis
confutatur.

5 Indene concludi potest, negasse me prædicata-
tum primis duobus seculis in Galliis & Germa-
niis Euangelium? Ea tamen in hypothesi procedit
ad finem usque auctor Dissertationis, atque ita ar-
guit, acsi certa sibi essent sequela ista: Predicatum
fuit Gallis & Germanis primo & secundo seculo Eu-
angelium; ergo Trevirenibus & Colonensibus per
S. Maternum & Socios. Negat aliquis, primo seculo
missum fuisse à S. Petro Maternum, & secundo in-
choato fundatum ab eodem Materno episcopatum
Colonensem; ergo negatis, Euangelium iisdem se-
culis predicatum fuisse Gallis & Germanis; ergo
refragatur omnibus Patribus postremum attestan-
tibus. Nihil juvat ostendere, traditionem de mis-
sione S. Materni primo seculo invalidis nisi fun-
damentis, nullum habere pro se testem octo primo-
rum seculorum, primò litteris commissam fuisse ab
auctoribus noni vel decimi seculi, quorum Opus
sceleris fabulis, pugnat cum moribus hominum pri-
mi seculi & assertis veterum scriptorum, obque
alias rationes multas minus probabilem esse, nihil,
inquam, id juvat; traditio ista in individuo in
dubium vocari nequit, quin evertantur generales
Patrum assertiones. Hujusmodi argumentandi ra-
tio, an ex sane critica & Logica, ad quas sa-
pius appellat auctor, regulis profecta sit, dijudicet
lector.

E

B

C

F